R. P. THOMÆ

TAMBURINI

CALTANISETTENSIS

SOCIETATIS JESU

JURIS DIVINI, NATURALIS, ET ECCLESIASTICI

EXPEDITA

MORALIS EXPLICATIO,

Complectens Tractatus Tres,

DE SACRAMENTIS, Quæ sunt de jure Divino.
DE CONTRACTIBUS, Quos dirigit jus Naturale.
DE CENSURIS, ET IRREGULARITATE, Quę sunt de jure Ecclesiastico.

ACCEDIT TRACTATUS

BULLÆ CRUCIATÆ,

In Theologorum, aliorumque animarum curam habentium commodum.

EDITIO NOVISSIMA A PLURIMIS MENDIS,
Quæ in aliis irrepserant, repurgata; Cui nunc primùm inseruntur suis quibusque locis Opiniones hactenus à S. S. Pontificibus damnatæ, quæ hac Notula ☞ & diverso Charactere Lectori indicantur.

Cum Indicibus necessariis.

VENETIIS, MDCCXIX.
Apud Nicolaum Pezzana.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

INDEX
TITULORUM, CAPITUM, ET PARAGRAPHORUM
In hoc Volumine contentorum.

4. An

Capitum, & Paragraphorum.

LIBER

LIBER IX.
De contractibus in Particulari.
TRACTATUS I.
De Contractu mutui, & usura.

TRACTATUS II.
De Contractu Censuali, seu de Censibus.

TRACTATUS III.
De Contractu Cambii.

TRACTATUS IV.
De Locatione, & Conductione.

TRACTATUS V.
De emptione, & Venditione, Remissivè.

TRACTATUS VI.
De Emphyteusi, Livello, Feudo.

TRACTATUS VII.
De Fidejussione, Assecuratione, Pignore, Hypotheca, Deposito, Commodato, Precario.

10. De

TRACTATUS

De Bulla Cruciatæ.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

LIBER PRIMUS.

ADEO obvia, & probè disputata sunt, præsertim à recentioribus, quæ pertinent ad Sacramenta, ut actum agere, ea repetendo, omninò nolim. Seligam ergo, quæ utiliora sunt ad praxim. Tu interim, Amantissime JESU, qui gratiam Sacramentis, ceu ex uberrimis fontibus, in animas tibi addictas effundis, guttulam tui roris in mentem meam servi tui benignus insperge.

CAPUT PRIMUM.

De Materia, & Forma Sacramentorum.

OMnia Sacramenta constant rebus, & verbis, quæ materiam, & formam vocant Theologi. Baptismus v. g. conficitur ex ablutione, qua homo à baptizante abluitur, atque hæc est materia: & ex illis verbis, quæ ab eodem in quacumque lingua dicuntur. *Ego te baptizo in nomine &c.* atque hæc est forma. Ita est proportionaliter in cæteris Sacramentis, ut latè iidem Theologi probant, & nos ea, quæ sunt necessaria, dicemus in consequentibus. Nunc autem, cùm loquamur in genere de Sacramentis, illa explicare opus est, quæ, quoad praxim, omnibus Sacramentis sunt communia; quod jam facio.

§.I. *Materia, & Forma Sacramenti simul esse debent.*

1 SImul quidem, sed simultate morali, tum quia Sacramenta sunt entia moralia, tum quia, si requireres simultatem metaphysicam, cùm ad hanc homines humano modo operantes, minus attendere soleant, ea sæpissimè invalida essent. Rectè igitur Sot. *in 4. dist. 3. q. un. art.* 8. vocat in hoc Cajet. scrupulosum, quòd voluerit, ad validitatem Sacramenti, debere verba inchoari, antequam actio finiatur; antequam v. g. finiatur Ablutio in Baptismo, debere inchoari illa verba: *Ego te baptizo, &c.*

2 Illud tamen nota, pro diversitate Sacramentorum, diversam requiri propinquitatem rerum, & actionum sensibilium, in quibus Dominus JESUS illa constituit.

3 Verùm quæ tandem hæc propinquitas?

Resp. Quoad praxim, ad quam nos semper collimamus, Sacerdos, vel Minister, cum Sacramentum conficit, debet curare, ut servet majorem, quam potest simultatem materiæ cum forma. Et in cœteris quidem Sacramentis, dum ponit materiam, simul proferat formam, dum v. g abluit, dicat: *Ego te baptizo, &c.* At in Sacramento pœnitentiæ statim, absoluta narratione peccatorum, injunctaque pœnitentia, dicat verba absolutionis, & in Sacramento Matrimonii post explicatum assensum unius ex conjugibus; explicet alter assensum suum.

4 Quod si propter aliquos casus, qui fortè evenire possunt, quæras, quænam in rigore distantia materiæ à prolatione formæ invalidet Sacramentum? ajo tunc invalidare, quando secundùm naturam talis Sacramenti ita distet materia à forma, ut prudentis arbitrio unum complexum morale ex utraque non fiat. Si enim hodie abluas, & cras ore proferas: *Ego te baptizo*, quis non videt, fore invalidum hoc Baptisma, cùm ablutio hodierna, & verba cras prolata non faciant unum morale in hoc genere actionis abluendi? Eadem tamen distantia, immò major, non faciet invalidum matrimonii Sacramentum, quia hoc Sacramentum sequitur naturam contractus civilis, ut clariùs apparet, quando per nuncium, vel litteras in loco distanti matrimonium celebratur. Pro sua igitur proportione hæc sunt applicanda cæteris Sacramentis ut, apud DD. latè, S. Tho. scilicet *q.* 6○ *ar. 6. ad* 2. Suar. *de Sac. d. 2. sect.* 2. Val. Con. Hurt. aliosque apud Bon. *d. 2. de sacr. q. 1. p.* 2. Atque ex his jam intelligis, quid sit illud, quod modò *n.* 2. dixi, eam requiri propinquitatem secundùm diversitatem rerum, & actionum, in quibus Dominus Sacramenta constituit.

5 Duo me olim, sed diverso tempore, Sacerdotes convenere; quorum alter me interrogavit, An ipse quemdam pœnitentem, qui sua peccata plenè confessus erat, injunctamque pœnitentiam acceptaverat; licitè absolverit non statim, sed post integram ferè horam, in qua ipse Confessor debuit in loco eodem confessionis, ex urgenti necessitate, prolixum habere sermonem cum quodam magnæ auctoritatis Principe? Alter verò quæsivit, An ritè simile quid fecerit in extrema unctione conferenda? Nam dum primam unctionem adhibuisset, formæque partem illi unctioni respondentem, ut fit, sed non totam protulisset, visus est certò infirmus animam exhalasse. Unde omninò destitit ab incepto ministerio Sacerdos, ut desistere certè debuit; sed quia post integram circiter horam infirmus oculos aperuit, vivusque manifestè apparuit, idem Sacerdos formam iterùm adhibuit, quam integram non protulerat, non repetita tamen unctione; quæsivit ergo, an ritè se gesserit?

6 Respondi, priorem ritè, & licitè se gessisse, nequaquam posteriorem. Ratio fuit, quia pœnitentia, quæ est ad modum Judicii, tolerat prædictam illam distantiam, quantum est ex hoc capite, præscindendo, an in eo interjecto tempore peccaverit, vel non peccaverit pœnitens, &c. At mihi videtur eadem distantia non tolerari à Sacramento Extremæ Unctionis, quod est institutum ad modum deprecationis, ut conjunctæ cum unctione: Debuerat ergo Sacerdos ille unctionem iterare, quia illa prior unctio se habuit, ac si nunquam fuisset pro hoc Sacramento; cùm non potuerit propter illam distantiam facere unitatem moralem cum forma post horam.

7 Inquires, si Sacerdos impleret unam, vel alteram unctionem, atque integrè formas, primis his unctionibus correspondentes, proferret; sed deindè, propter similem paroxismum, post horam vellet Sacramentum perficere, deberetne iterùm primas illas unctiones, formasque ipsis affixas repetere?

8 Resp. debere. Ratio est, quia communior, & vera sententia, quam docet Suar. Con. cum Gasp. Hurt. *de Extr. unct. diss.* 9. S. Th. est, gratiam in hoc Sacramento conferri in instanti ultimo, quod continget esse in prolatione formæ, vel in exhibitione ultimæ unctionis: Quare primæ illæ unctiones cum suis, quamvis integris formis non fuerunt Sacramentum. Cùm ergo ex alia parte, propter distantiam interjecti temporis, non possint, ut jam dictum est, facere moraliter unum cum consequentibus unctionibus, debebunt repeti. Nec Sacramentum reiterabitur, quia, ut dixi, illæ primæ Sacramentum non fuere, si gratiam nullam contulerunt. Ex his ergo disce similia.

De separatione verborum formæ inter se.

9 Quidam Sacerdos, dum partem verborum consecrationis protulisset, nimirum *Hoc est corpus*, antequam proferret *meum*, ea distillatio à capite fluens repentè fauces impediit, ut ferè per semiquadrantem tussi occupatus, illud, quod supererat de forma, nempe *meum* proferre non potuit, protulit tamen deindè ipsum pronomen *meum* dumtaxat, confecitne Eucharistiam, idque licitè?

10 Respondeo. Regula generalis, in hac re, similis est præcedenti; Si enim interruptio sit hujusmodi, ut verba præcedentia faciant

unum sensum locutionis cum consequentibus, validum fiet Sacramentum, & quidem quando est magna temporis interjectio, quæ tamen non tollat dictum unius locutionis cum consequeotibus, validum fiet Sacramentum, & fiet in gravi necessitate etiam licitè. At verò, si interruptio ita sensum distrahat, ut non sit una locutio, seu una oratio, certè non coosicietur Sacramentum, nec licitè, nec validè, propter ratiooes suprà in simili dictas. Cùm igitur in casu prædicti tussientis Sacerdotis magna fuerit illa unius semiquadrantis intercapedo, sensum omninò distraxit, unitatem impediit, atque adeò Sacramentum coostituere noo potuit. Quare debuisset ille bonus Sacerdos totam formam repetere. Non ita, si solùm semel expuisset, v.g. aut unum vel alterum verbulum dixisset, v.g. sic, *ò bone Deus*, vel, *fuge hinc*, vel *Dominus tecum*, vel si dicat baptizans: Ego te baptizo, *verte folium*, io nomine Patris, &c. Nam sic nequaquam divisa (ut ita dicam) fuisset oratio, nec Sacramentum invalidum.

11 Quod hactenus dictum est, intelligi etiam debet de interruptione per silentium, nam etiam hoc potest esse tantum, ut non fiat una locutio ex verbis, ante illud dictis, & dictis posteà.

12 Quando autem dubium est, an interruptio, sive per alia verba, sive per dictum silentium diviserit notabiliter orationem, vel tu animo pusillaoimis decernere id non audeas, certè repetere totam formam, non solùm tibi erit integrum, verùm etiam securius operaberis.

De separatione syllabarum formæ.

13 Quod dictum est, sua applicandum est proportione ad interruptionem inter unam syllabam, & aliam; nam si quis, postquam pronunciavit *Hoc est Cor* tussiat vel sileat, vel loquatur verbulum aliud, & deinde profert *pus meum*, non conficiet Sacramentum, si est notabilis intercapedo inter syllabam, ut ex dictis colligitur: Sed quid si interruptio sit breviuscula?

14 Resp. Si semel Sacerdos tussiat, vel respiret, nnde taotisper quiescat, fieri Sacramentum docet Leander, *tr.2. de Sacr. Bapt.d.3. q.38. in prima edi. Compluti ann.*1642. *quam semper cito*. Licèt neget Bonac.*d.1.de Sacr.q.2.p.1.n.*23.

15 Ego omninò explicandam, ac divideodam esse quæstionem puto, nam de unica respiratione, ac fortasse etiam unica momentanea tussi, quæ sit unicæ respirationi par, Leandri sententiam accipio, & tamen in praxi securius esse judico, si repetatur integrè verbum, &, quando interruptio fuit notabilis repetatur etiam forma. De locutione verò amplector Bonacinæ sententiam, puto enim, si quis ita dicat, *Ego te bap-* & deinde interponat ò *Deus*, tum denique addat *tizo*, vel *Hoc est Cor-* ò Virgo, *pus meum*, non conficere Sacramentum. Ratio est, quia unum verbum, quamvis brevissimum intermistum syllabis alterius verbi distrahit sensum syllabæ præcedentis; quod non facit momeotauea illa tussis, & multò minus unica respiratio, ut ipsę audientium aures facilè testantur.

16 Qui tamen repetit aliquam primam syllabam verbi formæ, sic v.g. Hoc est *Cor* Corpus meum. Hic est Calix sanguiois *me* mei, conficit Sacramentum, quia ea prima syllaba in tam brevi tempore repetita seosum formę distrahere noo solet, & sic sine distractione sensus loquuntur sæpè balbutientes, quos nos Siculi *checcos* appellamus.

§. II. *Materia, & Forma Sacramenti non debet immutari.*

1 NImis est communis illa Regula. Mutatio essentialis facit iovalidum Sacramentum, accidentalis verò validitatem non tollit, sed usum facit illicitum.

2 Sed quæ est mutatio essentialis, quæ accidentalis? Resp. Quando, sive materia, sive forma omninò non convenit cum materia, & forma à Christo instituta, & ab Ecclesia usitata, est essentialis, & Sacramentum per illam non fit. Ut si baptizes in vino, consecres in pane ex hordeo, dicas: *Ego te refrigero*, loco, *Ego te baptizo*. *Hoc est caput meum*, loco, *Corpus meum, &c.* At si conveniant quidem cum materia, & forma à Christo instituta, sed fiat mutatio io re, quæ ipsas non distrahat ad alia, erit accidentalis, & fiet per illas Sacramentum, licèt semper cum peccato mortali ex se; quia fit contra usum Ecclesiæ: nisi sit adeò parva, ut pro oihilo reputetur, quando ad summum erit peccatum tantummodò veniale. Quare si dicas *Ego te baptizo in nomine Patria, & Filia, & Spiritu sancta*, probabilissimum est fieri baptismum, quia hæc verba non aliud, etiam in communi hominum acceptatione significant, nisi quod significat incorrupta forma, quia supponimus sic dici ob imperitiam sermonis latioi, vel ob impedimentum linguæ, ut habet Zacharias Pontifex, *C. Retulerunt de cons.d.*4. Non ita, si solùm quis mutaret unam litteram, quæ in communi dicta significatione ad aliud omninò diversum distraheretur sensus locutionis; tunc enim Sacramentum non fieret, ut si quis dicat, *Ego te baptizo in nomine Matris Filii, &c.* Non igitur attendendum est ad mutationem litterę, sed ad significationem vocis, quę ex mutatione litterarum coosurgit. Pari modo, si baptizes in aqua calida, validè baptizas, immò licitè io casu oecessitatis infirmi, v.g. pueri, quia non est mutatio nisi accidentalis, & sine necessitate id facieos, quia est parva mutatio, peccabis solùm venialiter, dummodò oon intendas facere novum ritum io Ecclesia.

Hæc sint satis, nam cætera dicentur, cum de singulis Sacramentis.

3 Illud hìc locum commodum nanciscetur; Quid dicendum, si cum errore forma Sacramenti proferatur?

Resp. Error hìc, vel exprimitur exterius in ipsa forma, vel solùm habetur in mente.

4 Si prius, utere allata regula, nam si substantialiter sensum mutet, ut, si Arianus dicat, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, creatura, &c.* non fiet Sacramentum; si non mutet, fiet, ut si quis dicat, *Ego te, te*, vel *te*, *Antonium baptizo, &c.* putans esse necessariam illam repetitionem, vel illud nomen: nam error hic est valdè extrinsecus significationi verborum, & illud quod tu addis, non distrahit verum sensum, &c.

5 Si posterius, hoc est, si error habeatur solùm in mente, ut, si idem Arianus, v.g. retioens io mente filium esse creaturam, dicat, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, vel Calvinista si consecret per veram formam, *Hoc est Corpus meum*, intendat tamen mente, *hoc est corporis mei figura*: distinctione opus habemus.

6 Nam, si is per suum errorem sic proferens, intendat nihilominus facere, quod Christus instituit, vel Ecclesia Catholica facit, validè Sacramentum coosiciet, quia per hanc intentionem faciendi, quod instituit Christus, & usurpat Ecclesia, corrigitur error. At si proferat cum expressa intentione, quamvis interius solùm mente retenta, ut velit conficere Sacramentum secundùm erroneum suum conceptum, nihil efficiet, quia noo ponit veram formam Sacramenti, quæ noo est nisi illa, quæ significat, quod intendit Ecclesia significare.

7 Anno superiore accessit ad sacros Inquisitores quidam ex Hæreticis Transalpinis, reconciliationem exposcens cum Ecclesia Catholica, dubitatumque fuit, an esset rebaptizandus, quandoquidem ipse narrabat, se audivisse his verbis Baptismum conferri solere ab illis Mioistris, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, secundùm auctoritatem, quam mihi concessit Calvinus.*

8 Dixeruot rectè Theologi de hoc consulti. Si hi ministri intendunt facere quod Christus instituit, vel quod idem est, quod facit Ecclesia, sic baptizatos non esse rebaptizandos, esse autem omninò, si intendant secundùm illorum verborum significationem, & non aliter baptizare. Sic; inquam, propter rationem à nobis modò allatam, dixere. Quooiam verò in casu proposito, qualis fuerit intentio illius Ministri, qui hunc baptizavit, nescimus, immò ab ioimicis Ecclesiæ, nihil aliud expectamus, quàm ritum ab Ecclesia diversum, ideò omninò judicatum fuit, illum hominem esse sub conditione rebaptizandum.

§. III. *Forma non debet reiterari super eamdem materiam.*

1 COnsecrasti hostiam, ritè baptizasti, &c. non potes sub pęna peccati mortalis (quia fieret injuria Sacrameoto) iterùm proferre formam. At si dubius sis, an benè, & ritè quoad substantiam protuleris, ajo, te posse, ac debere repetere sub conditione, si non leve sit dubium. At si dubium sit circa accidentalia, non erit repetenda, juxta superius dicta in simili.

2 Quid, si sit dubium leve circa substantiam, atque adeò sit merus scrupulus animi pusillanimis? peccabitur ne mortaliter ab eo, qui, ut amoveat à se scrupulum illum, repetit formam sub conditione suprà eandem materiam.

3. Resp. Non audeo hunc condemnare de mortali, sed solùm de veniali, quia non irrogat gravem Deo, vel Sacramento iojuriam, dum se movet tam bono fine non offendendi ipsum eumdem Deum, licèt, quia in hoc se gerit imprudenter, non effugiat culpam certè levem imprudentiæ. Ita Villalobos, quem approbat Leand.*tr.1. de Sac.d.5.q.*13.

4 Dices, Ergo idem fieri posset, si quis laboraos solo scrupulo de suo Baptismo, de sua Confirmatione, de suo Ordine, vellet hæc Sacrameota, quæ reiterari non possunt, iterùm recipere sub conditione, ut se ab illa animi sui pusilli molestia liberaret.

Resp. Idem fieri posse propter paritatem rationis, dictus Leander ibidem, concedit. Sed dictum hoc, vel reiiciendum, vel temperaodum eo modo est, quo distinctiùs dicam infrà, *lib.2. de baptis. cap.1. §.6.num.*4.

CAPUT II.

De Ministro Sacramentorum.

DUo hìc explicari uoiversaliter de Ministro debent, nimirùm ejus Intentio, ejusdemque Probitas. Habe de singulis.

§. I. *De Ministri legitima intentione conficiendi Sacramentum.*

1 DIstinctè aliàs *In opusc. de Sacrif. Miss.lib.2.c.1.* §.2. de ejusmodi intentione disputavi, ac resolvi, sufficere intentionem, Actualem, vel Virtualem, non verò Habitualem, vel Interpretativam. Ea omninò recole; nunc enim satis sit hæc brevis regula.

2 Ad conficiendum Sacramentum, vel primò satis est, si actu habeas voluntatem illud conficiendi: quam habes, quando advertens ad Sacramentum, quod vis conficere illius formam suprà debitam materiam profers; Vel secundò satis est, si ex dicta jam habita voluntate Sacramentum conficiendi, nihil ampliùs cogitans, media sumis ad Sacramentum conficiendum, v.g. motus ex voluntatę

bapti-

baptizandi Petrum, quam hoc manè habuisti, hodie, ille nequaquam revocata, domoexis, ad Ecclesiam adis, superpelliceum induis, ad fontem accedis, puerumque abluis, ac formam Baptismi profers, etiam si dum hæc omnia facis, ad alia quæcumque attendas, V. G. ad venationem, ad lites, ad amicos invisendos, &c. Illam priorem vocamus actualem intentionem, hanc posteriorem virtualem, cæteras omnes vocamus habituales, & interpretativas, atque adeò insufficientes. Vide mox c. 3. §. 1. à n. 6.

3 Quæres. In hac virtuali intentione peccat ne quis voluntariè alia cogitans, seu se voluntariè distrahens, & dum Sacramentum conficit, ad ipsum, vel ad Deum non attendit?

Resp. Hæc quæstio est similis illis, An qui orationem effundit Deo voluntariè distractus, peccet. Similis, inquam, nam non est eadem, quia oratio est collocutio cum Deo, effectio autem Sacramenti (præter Sacramentum Extremæ unctionis, quæ fit per modum orationis) non est collocutio cum Deo, sed actio, qua producitur gratia, &c.

4 Profectò in neminem incidi, qui id de Sacramentis explicaret: & ego in dicto *opusc. de Sacrif. Miss. lib. 2. c. 3. n. 9.* solùm quæsivi de Sacerdote, qui consecraret cum dicta distractione, ac dixi, voluntariè tunc distrahi esse mortale propter gravem irreverentiam, quæ Deo fit, dum in Sacrificio, opere omnium præstantissimo, aliò animum intendit sacrificans.

At, quid dicendum in aliis Sacramentis, in quibus, cùm ea non sint sacrificia, dicta ratio non militat?

5 Mihi videtur peccari quidem venialiter, quia aliqua tandem hæc irreverentia est: at non audeo, Ministrum sic voluntariè distractum, & ut suppono securum, quod nihil grave ex debitis ad Sacramenti confectionem omittat: non audeo, inquam, de peccato mortali condemnare, quia non apprehendo gravem in hac distractione irreverentiam. Instrumentum Dei est Minister, at instrumento sufficit, nihil omittere ex iis, quæ ministranda sunt: cæterùm si in actuali attentione deficiat, non apparet notabilis defectus. Confirmatur, quia in sententia jam ætate nostra valdè probabili, si in oratione, etiam ex obligatione facienda, admittatur voluntaria distractio, non est mortale, ut latè probant de Lugo, *de Sacram. Euchar. disp. 22. sect. 2. num. 25.* & Coninch. *de Sacram. qu. 83. ar. 6. dub. unic. à num. 289.* Ergo nec mortale erit, si similis distractio admittatur in forma Extremæ unctionis, quæ deprecatoria tota est, ergo nec, si admittatur in aliis Sacramentis, quæ perinde sunt Sacramenta, sicuti est Extrema unctio: præter Consecrationem tamen Eucharistiæ, de qua propter peculiarem rationem sacrificii, aliud esse dicendum, judicavi loco citato numero præcedenti. Hęc dubitandi gratia sint dicta.

6 Semper autem secludendus est contemptus, sive actualis, sive virtualis, ut ex se patet. Et virtualis quidem esset (puto) si quis ex Ministris semper profiteretur oscitanter, & distractè se habere; tunc enim videretur contemnere res sacras, ut in simili *Opusc. de Sacrif. Miss. cap. 5. §. 1 num. 6.* diximus de Sacerdote, non curante de ullis Rubricis Missalis.

§. II. *De Ministri probitate.*

1 QUi conficit Sacramenta (nam de suscipiente mox §. 3.) ita dispositus esse debet, ut dum conficit, injuriam non irroget Deo, cui in conficiendo famulatur. Unde concludunt communiter Doctores, eum non debere esse in statu peccati mortalis (si ex officio illa ministret, quod officium §. *seq.* explicabitur clarè) nam licèt Minister ille, qui est Dei inimicus, validè Sacramentum conficeret, non tamen sancta sanctè tractaret. Undè peccaret mortaliter.

2 De hujus peccati mortalis incursu, certam rationem reddere difficile aliquibus visum est; ita ut quidam dicant solùm incurri peccatum veniale, quia non vident irreverentiam gravem, nec aliud caput, unde tantus rigor enasci possit. Ita Hieronymus Llamas, *in summa,* & Ludovicus de S. Joanne, citatus à Leandro mox adducendo, inclinatque Ortiz, citatus ab eodem, docentque aliqui recentiores innominati apud Leandrum, *to. 1 de Sacr in gen. disp. 4. q. 8. & 9.* qui etiam advertit hanc sententiam fuisse à Censoribus fidei deletam ex dicta summa Llamas.

3 Dico, veram esse communem sententiam, quam confirmant DD. quos citat, sequiturque præcitatus Leander. Ratio autem communis, in qua innititur sententia hæc, ita breviter inducitur ab Hurt. *d. 4. de Sacr. in gen. diff. 9.* Conficere Sacramenta in mortali, est prohibitum non jure aliquo positivo humano, nam id nullibi prohibetur, tametsi in aliquibus Sacri Textus capitulis supponatur esse illicitum; neque positivo divino, voluntate Dei lato, quia de eo nullatenus constat; sed est prohibitum jure divino naturali, orto ex natura Sacramentorum, quam ex Dei institutione habent, quia est irreverentia contra Sacramentum, institutum ad sanctificandam, & mundandam conscientiam, effici ab immundo, & sordido Ministro ad hoc consecrato. *Et paulò post*: Est irreverentia gravis, atque adeo mortalis, quia effectio Sacramenti est res gravis, & non parvi momenti, ac proindè, cùm facta in peccato mortali sit illicita, erit per se, & ex suo objecto graviter, & mortaliter illicita. Hæc Hurtadus.

4 Profectò hæc ratio adversarios non expugnat, concedunt enim effectionem Sacramenti esse rem gravem, sed negabunt consequentiam illam, *ac proinde, si est illicita, est graviter illicita*, facilè enim concedent receptionem Sacramenti esse irreverentiam gravem, ut cum omnibus DD. dicetur §. *seq.* at non cum eadem facilitate concedere volent, effectionem ejusdem Sacramenti, quæ in alterius gratiam communiter exhibetur, esse etiam irreverentiam gravem; longè enim diversa sunt hæc duo. Me indignum suscipere in me Sacramentum, ordinatum ad munditiem, &c, Me indignum concurrere cum homine fideli, qui dignè illud suscipiat.

Si ego rebellis adversùs Regem, nomine ejusdem Regis adjuvem alium rebellem ad se humiliandum ipsi eidem Regi, ejusque reconciliationem procurandam, num de hoc opere, quod in ejus gratiam facio, me, quasi de nova rebellione, hoc est de novo, gravique delicto Rex condemnabit? Non utique. Peccatum autem veniale ideò non evitabo, quia aliqua tandem deordinatio est, me indignum à rebus tam sanctis tractandis non abstinere, cùm possim.

Hanc meam considerationem, vel certè similem, fortè vidit Leander, *loc. cit.* qui propterea se reducit ad ultimum refugium, ad quod in similibus, in quibus rationem à priori difficulter invenire possumus, confugimus omnes; nimirum, hanc irreverentiam esse gravem existimandam ex perpetua traditione, & sensu communi Ecclesiæ, unde (cùm non extet, nec præceptum humanum, nec naturale) dicendum sit, adesse præceptum Christi Domini, sic meritò pro tanta Sacramentorum ab se institutorum sanctitate præcipientis.

§. III. *Explicatur praxis prædictæ probitatis Ministri Sacramentorum.*

1 IPsa eadem Ecclesia, ex eadem traditione docta, explicuit necessitatem actualis probitatis, quam habere Minister Sacramenti debet, nam propterea aliqui Doctores sequentem regulam efformarunt; certè probabilem. Solùm tunc existens in peccato mortali, mortaliter peccat conficiens Sacramentum, quando ad illud Sacramentum conficiendum est solemniter consecratus, nec habet aliundè aliquam excusationem in eo malo statu Sacramentum conficiendi. Ratio regulæ est, quia Doctores, saltem probabiliter, tunc solùm agnoscunt in hoc adesse dictam Ecclesiæ consuetudinem, cùm ratio reverentiæ est gravis: At gravis valdè probabiliter tunc solùm est, quando fuit quis ad illud Sacramentum conficiendum consecratus, & ut consecratus operatur, nam propter hanc consecrationem magis, magisque obligatur ad sancta sanctè tractanda. Hæc est regula, cujus clausulæ, quia clariorem exposcunt declarationem, sigillatim sunt declarandæ.

Conficiens Sacramentum.

2 Sic meritò dicimus: nam Sacramentalia conficere, vel alia munera Ecclesiastica exercere in mortali, non est mortale, quia hęc Sacramenta non sunt.

3 Quare Sacerdos aquam lustralem, nuptias, agnum Paschalem, sal benedicens, item benedicens populum, etiam cum Eucharistia. Parochus solemnitates Baptismi, privatim domi ab alio collati, supplens, idem Parochus assistens matrimonio. Sacerdos porrigens, seu ministrans Eucharistiam fidelibus. Idem eandem sive in Missa, sive extra illam tangens, Concionator verbum Dei, etiam publicè, prædicans, Episcopus primam tonsuram conferens: Idem Virgines, & Chrisma consecrans, vel benedicens Oleum sanctum, Altaria, Templa, Campanas, Vestes sacras, Vasa, non peccant mortaliter, dum hæc in peccato exercent; quia sic Sacramenta non conficiunt. Esto de Lugo, *d. 8. de Sacram. sect. 9. numer. 156.* doceat, Episcopum consecrantem Chrisma, & benedicens Oleum infirmorum in statu peccati, peccare mortaliter; nos enim libentiùs sequimur doctissimum Vasq. *3. part. disputat.* 136. *de Sacrament. cap. 4. numer.* 48. apud eundem de Lugo, qui id negat.

Quando ad illud Sacramentum est solemniter consecratus.

4 Dico (solemniter consecratus) nam baptizantes privatim, & dantes assensum ad matrimonium, in quo ipsi contrahentes sunt Ministri, qui conficiunt Sacramentum matrimonii, hic non comprehendimus, quia Ministri ad baptizandum, & Ministri ad matrimonium sunt omnes Fideles nequaquam ad hæc solemniter consecrati, sed solùm à Christo Domino deputati, quando instituit hæc Sacramenta.

5 Hinc etiam Sacerdos ministrans privatim Baptismum, hic non comprehenditur, quia id facit, non ut consecratus ad illum, sed perinde ac cæteri Fideles.

6 Aliqui hanc clausulam sic formant, (quando ad illud Sacramentum est solemniter quis consecratus, vel deputatus) sed nos iis non assentimur, quia sequeretur, dictos privatos Ministros Baptismi, hic comprehendi, cùm tamen valdè probabiliter à Doctoribus communiter excusentur. Nam propterea etiam excludimus, ex nostra item probabili sententia, dictos Ministros matrimonii, quatenus conficiunt, non verò propter mox dicenda *cap. sequenti*, quatenus suscipiunt.

7 Ex hac doctrina fit, Ministrum peccare mortaliter conferendo Sacramentum in mortali, solùm in sequentibus sex casibus.

I. Quando baptizat solemniter.

II. Quando conficit Eucharistiam.

III. Quando absolvit Sacramentaliter, de qua re dixi distinctius *in Opusc. Meth. Conf. lib. 3. c. 5. §. 3.*

IV. Quando conficit extremam unctionem,

V. Quando Episcopus initiat, seu consecrat Sacerdotes. An verò quando confert alios ordines, dependet ab illa quæstione; an alii ordines sint Sacramenta. Quoniam verò *in l. de Ordine dicemus*, Diaconatum esse certò Sacramentum. Subdiaconatum verò esse, in probabiliore sententia, item Sacramentum, horum collatio in mortali facta mortalem inducit culpam. De cæteris minoribus cùm major sit dubitatio, an sint Sacramenta, id quod ibidem decernemus, est consequenter dubitatio, an hic ii comprehendantur. Sed denique utrumque esse probabile, ibidem dicemus, nec idem negabimus de Subdiaconatu.

VI. Quando idem Episcopus confert Sacramentum Confirmationis.

8 Circà prædicta nota, in sex Sacramentis Confirmatione, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema unctione, Ordine & Matrimonio non fieri distinctionem, an conferantur privatim, an solemniter, quia in his semper Minister operatur, ut consecratus ad illa: at in Baptismo potest se habere, ut laicus, quod est quando privatim baptizat, sicuti privatim semper se habet Fidelis in Sacramento Matrimonii.

9 Nota item, Sacerdotem celebrantem Missam in mortali duo peccata committere, nam conficit Sacramentum, & illud suscipit in statu peccati, quod esse per omnes mortale insinuavimus modò, & *g. sequenti*, latiùs explicabimus. Unde satis non est ejusmodi Sacerdoti volenti aperire Confessario sua peccata, dicere, se communicasse in mortali, sed debet dicere, se etiam in mortali consecrasse, (vel utrumque includendo) se Missam in mortali celebrasse. Quòd si is post consecrationem, contritionis fortè actum eliceret, deberet expressè declarare, se solùm consecrasse in mortali, nam propter actum dictum contritionis non commisit secundum peccatum, quod fuisset in indigna assumptione Communionis.

Nulla existente excusatione.

10 Prima excusatio ducitur à Charitate; Minister enim existens in mortali, quando in brevi morula non potest se conterere, & urget Collatio Baptismi, vel Pœnitentiæ in proximè morituro, excusabitur (testibus de Lugo, *disp. 8. de Sacr. n.* 151. aliisque) à peccato, si baptizet, vel absolvat in mortali, ut à me probabiliter est explicatum, *in opusc. de Conf. l. 3. c. 5. g. 3. n. præsertim* 12.

11 Secunda excusatio ducitur à benignitate Dei in aliquo casu raro, de quo satis à me dictum est. *In opusc. de comm. c.* 1. §. 10.

12 Tertia à levitate materiæ. Nam Diaconus, & Subdiaconus Evangelium, vel Epistolam solemniter cantantes in mortali, & multò magis Clericus in minoribus minorum Ordinum munera in eodem mortali exercentes, etiamsi eorum collatio fuerit Sacramentum, non, ut ait Leander cum innumeris, *de ord. disp. 2. q.* 21. de Lug. *l. c. n.* 152. peccant mortaliter, quia non habemus ex traditione, vel ex consuetudine, hæc judicata fuisse gravem irreverentiam.

13 An saltem peccent tunc venialiter? Affirmant nonnulli cum Leandro, *de ord. disp. 2. q.* 18. & 22. Vasq. apud eundem, *ib.* tamen cum aliis negat, quia nulli præcepto, vel consuetudini contraveniunt, quod certè probabile est.

14 In calce hujus §. Lectorem moneo, aliquos aliter docere in prædictis: mihi tamen fuisse pro praxi satis probabilem, & profectò expeditiorem aliorum non ignobiliorum Doctorum sententiam ostendisse.

CAPUT III.

De suscipientibus Sacramenta.

Ni voluntatem habeas suscipiendi Sacramentum, nulliter tibi illud confertur. Ni benè sis dispositus, illicitè. Hæc quomodo se habeant, explicemus separatim.

§. I. Voluntas suscipiendi Sacramentum.

1 Vel de infantibus, ante susceptum usum rationis loqueris, vel de adultis, quibus inest usus ille.

Rationis impotentes.

2 Ajo primò. Infantes, ad quos reducuntur ii amentes, qui nunquam compotes fuerunt rationis, validè suscipiunt quatuor Sacramenta, nempe, Baptismum, Confirmationem, Ordinem, Eucharistiam. At invalidè alia tria, nimirum Pœnitentiam, Extremam unctionem, Matrimonium. Ratio est, quia illa priora non requirunt, ad suos effectus, suscipientium voluntatem, sed solum capacitatem subjecti (nam propterea fœmina, quia est incapax, nunquam validè ordines recipit) si aliàs, ritè ponatur materia, & forma Sacramenti, ut probatur in Tractatibus de singulis Sacramentis: at illa posteriora requirunt voluntatem suscipientium; Pœnitentiæ enim materia proxima sunt liberi actus pœnitentis, idest Confessio cum dolore, remota sunt peccata commissa; Extremæ autem Unctionis materia sunt reliquiæ peccatorum. In Matrimonio denique debet adesse consensus Conjugum, quo se invicem tradunt, & acceptant, qui actus in prædictis infantibus, & perpetuò amentibus esse non possunt.

Compotes Rationis.

3 Ajo 2. Adulti, quibus integrum est posse liberè consentire, invalidè suscipiunt Sacramenta, nisi consentiant, multò igitur minus si dissentiant. Ratio est, quia sic instituit Christus Dominus, ut scilicèt non conferretur tanta gratia Sacramentorum, nisi volenti, quando adultus est, & velle potest.

4 Idem dic de iis, qui usum rationis habuerunt, quem deinde per amentiam amiserunt: nam, si dum erant sanæ mentis, Sacramentum nullo modo petierunt, invalidè illis confertur. Legatur S. Th. 3. *p. q.* 68. *art.* 7. aliique, ut Vasq. *d.* 138. Suar. *de Sacr. d.* 14. *sect.* 2. Coninch. *de Sacr. q.* 64. *art.* 8. *dub.* 5. G. Hurt. *de Sacr. d.* 4. *disp.* 13. Castr. *t.* 4. *tr.* 18. *d. unic. p.* 12.

5 Nota illud (liberè) debet enim esse consensus humanus; qualis certè non esset, quando quis per vim cogeretur, quia tunc esset is simpliciter, ut supponimus, involuntarius. Esset autem validum Sacramentum, quando per metum gravem quis Sacramentum susciperet, quia metus non tollit voluntarium simpliciter, ut explicuimus, *lib.* 1. *in Dec. c.* 2. §. 5. sed excipere debes matrimonium, quia hoc ex metu gravi initum, invalidum est, ut ibidem docuimus, *n.* 24. & dicemus cum de matrimonio, *in lib.* 8. *tr.* 3. *de matr. c.* 2. *g.* 2. & *tr.* 4. *c.* 6. §. 2. Ordo autem ex metu gravi initus, validus est, characteremque imprimit; non tamen sic ordinatus, nisi posteà ratificet, ad continentiam servandam obligatur, quia quoad hanc debet intercedere voluntarium simpliciter, ut ibidem explicatum est universaliter, & dicemus cùm de Ordine.

6 Nota prætereà illud (nisi consentiant) ad quod satis est voluntas habitualis. Immò in cæteris Sacramentis (præter Pœnitentiam, quæ requirit pro materia proxima actus pœnitentis) sufficit voluntas interpretativa. Explico clariùs. Habitualis voluntas est illa, quæ cùm semel fuerit, adhuc revocata non est. Fac V. G. te voluisse baptizari, & hac voluntate non retractata, in phrenesim te abiisse, dico, tunc adesse consensum tuum habitualem, & validè te baptizari.

7 Interpretativa voluntas est illa, quæ imbibitur, vel involvitur in alia voluntate. Fac V. G. Cathecumenum voluisse servare omnia Christi Domini præcepta, & item suscipere omnia remedia suæ salutis; atque hac voluntate non retractata, in similem phrenesim incidisse; dico, baptizari posse etiam licitè, quia in illa voluntate adfuit interpretativè voluntas, seu consensus ad Baptismum, & illa necessitas periculi mortis licitam facit ejusdem Baptismi collationem.

8 Ex quibus vides, Ministro, ut conferat Sacramentum, non satis esse voluntatem habitualem, vel interpretativam, requiritur enim vel actualis, vel virtualis, quemadmodum suprà explicatum est, *in c.* 2. §. 1. *n.* 2. Ut autem Sacramentum (præter pœnitentiam) validè quis suscipiat, satis esse voluntatem dictam habitualem, vel interpretativam, ut jam hic explicuimus.

9 Hinc etiam intelligis rationem praxis quotidianæ Fidelium: Nam, quamvis infirmis, quibus sive delirium, sive ob destitutos sensus mens deficit, non possit conferri Sacramentum pœnitentiæ (hoc enim, ut modò dixi, *n.* 6. exceptum est, & solùm ex sententia nonnullorum possit in iis casibus, quos *in opusc. de conf. lib.* 2. *c.* 10. §. 1. *à n.* 7. plenè declaravi) tamen in omnium sententia potest, & solet conferri Extrema Unctio; immò & Eucharistia, si non sit periculum vomitus, vel similis irreverentiæ, & clarè non constet, eos esse in statu peccati mortalis. Ratio autem est jam indicata, quia hi in professione vitæ Christianæ habent interpretativè consensum sufficientem ad illa Sacramenta suscipienda, etiam si de aliquo illorum, ut facilè esse posset de Sacramento Extremæ unctionis, nihil audierint. Lege, quæ dixi, *in opusc. de comm. c.* 5. §. 9.

§. II. Dispositio necessaria suscipientis Sacramenta.

1 Vel iis, qui primis labiis Theologicam doctrinam attigerunt, notum est, ad suscipiendam Pœnitentiam, & Baptismum, præter voluntatem illam suscipiendi, sufficere hominem esse saltem attritum, si actuali culpa gravatur, at ad alia Sacramenta suscipienda, oportere illa suscipientem debere esse in statu gratiæ, quæ obtinetur vel per contritionem, vel per attritionem cum dicto Sacramento Pœnitentiæ.

2 Quòd si adultus nullum mortale commisisset, ne attritione quidem indigeret, ad suscipiendum Baptismum, licèt haberet peccatum originale, sed solùm opus ei esset actus Fidei, & Spei, seu Charitatis; siquidem attritio, & contritio solùm versantur circa proprium personale peccatum, non alienum, quamvis alteri imputatum, ut est peccatum originale. Videatur Coninch. *q.* 62. *ar.* 1. *de Sacr. dub.* 2. *concl.* 2. *n.* 27. Supersunt autem difficultates tres.

De Attrito accedente cum mortali, sed bona fide, ad Sacramentum.

3 Prima difficultas. An si quis accedat ad Sacramenta, bona fide putans, se omni peccato carere, cùm tamen sit à culpa mortali maculatus, vel putans esse contritus, cùm tamen contritus non sit, sed solùm attritus, an inquam, gratiam, & remissionem peccatorum, ex vi Sacramenti obtineat?

4 Respondeo, obtinere, quia is jam per attritionem avertitur à malo commisso, quamvis bona fide non cognito, & consequenter non ponit obicem gratiæ, & ex alia parte Sacramentum ritè susci-

suscipit. Decens enim fuit, ut Christus Dominus id concederet Sacramentis, quando bona fide, & sine obice à fidelibus suscipiuntur. Lege Castrop. *tom.4. tr.18. disp.unic.p.13.n.6.* citantem Navarr. Suar. Coninch. & alios dicentem hanc esse DD. communem sententiam. Sed certè, universaliter non est nisi probabilis, ut ego breviter significavi, *in opusc.meth.comm.c.1.§.1.* adducens Gasp.Hurt. & Vasq. eam negantes. Dico (universaliter) nam per pœnitentiam, quando adest attritio, acquiritur gratia, & de extrema unctione dicam, cùm de illa.

5 Quid, si prædictus ne attritionis quidem formalis actum eliceret? Id autem non quæro de Sacramento Pœnitentiæ, scimus enim omnes, saltem attritionem, utpotè partem hujus Sacramenti, pro ipso necessariam omninò esse, sed de aliis Sacramentis.

6 Respondeo. Putat Coninch. *l.c.n.35. & 36.* pro qua sententia, Castrop. *de Sacr.tr.18.disp.un.p.14.n.7.* citat Scotum, & Cajetan. tunc Fidelem cum actu Fidei, & Spei suscipientem Sacramenta justificari, gratiamque recipere, quia supernaturalis actus Spei pœnitentiam peccati commissi virtualiter continere videtur. Tenendum tamen est, non justificari, nec recipere gratiam, quia nulla fit peccati remissio, absque pœnitentia, ut habetur passim in Sacris Scripturis. At pœnitentia, ne virtualiter quidem, continetur in actu Fidei, vel Spei, in qua solùm ad summum continetur pœnitentia conditionata, sic: Si memor essem peccati, illud detestarer.

De accedente cum veniali ad Sacramentum.

7 Secunda difficultas. An qui accedit ad recipienda Sacramenta cum peccato veniali peccet venialiter? Resp. non committere novum veniale, dixi *in opusc. de comm.c.1.§.4.* esse probabile, eum qui cum peccato veniali Eucharistiam suscipit; Multò igitur magis idem dicendum de cæteris Sacramentis, quæ certè inferiora sunt Eucharistia. Hinc autem sequitur, non impediri productionem gratiæ, quia peccatum veniale stat cum gratia.

De accedente ad Sacramentum cum mortali, sine sufficiente dispositione.

8 Tertia difficultas petit pro curiosis brevem explicationem ejus quæstionis. An detur Sacramentum validum, & informe? Si enim detur, tunc erit, quando quis sine sufficienti dispositione ad Sacramentum accedit. Nam si tu adultus peccato mortali gravatus, baptizaris, v.g. sine ulla contritione, vel attritione, sed cum voluntate quidem Baptismum recipiendi, illud validè recipis, sed gratiam non acquiris: Ecce quomodo validum est Sacramentum, sed informe, hoc est, sine gratia. Gratiam autem non acquiris, quia universaliter loquendo, ad validitatem Baptismi satis est voluntas illum suscipiendi: at pro gratia per illum acquirenda, debes insuper te disponere, removendo impedimentum, seu obicem dictæ gratiæ, vel per actum contritionis, vel in sententia probabili, per actum solius attritionis: Cujus auctores vide apud Bonac. *disp.1 de Sacram. q.4.p.2.n.2. & q.6.par.2.n.13.* Neque enim gratia acquiri potest, nisi homo à suo peccato, ut modò dixi, idest, ab inimicitia Dei per proprium actum avertatur. Quæstio igitur, an si tu post Baptismum validè susceptum, sed modo dicto sine gratia, (quo pacto, ut jam dixi, Sacramentum hoc validum est, & informe, idest gratia non informatum) an, inquam, si deinde, vel te conteras, vel cum attritione suscipias Sacramentum Pœnitentiæ de peccatis, quæ fortè commiseris post Baptismum, vel in dicta sententia probabili, te solùm atteras, acquiras ex vi Sacramenti Baptismi, anteà validè suscepti, gratiam, eamque non solùm ex vi, & ad mensuram dictæ contritionis, vel Sacramenti Pœnitentiæ, verùm etiam ex opere operato, & ad mensuram Baptismi, jam anteà informiter suscepti. Advertatur autem de mortalibus peccatis, quæ fortè quis commiserit post Baptismum, semper esse necessariam vel contritionem, vel susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ, juxta ea, quæ infrà *lib. de pœnit.c.1.* dicenda sunt. Quod igitur propositum est sub exemplo Baptismi, quærunt universaliter Theologi de cæteris Sacramentis.

9 Respondeo. Circa hanc quæstionem novem omninò legi sententias. Prima est Vasq. *3.p.q.161.c.2.* & Hurtad. *d.3. de Sacram. diff.8.* concedentium hanc efficaciam soli Baptismo.

Secunda est Cani. *de pœnit.p.5.* eandem efficaciam concedentis Baptismo, & Pœnitentiæ.

Tertia, Covar. *in c. Alma Mater p.1.§.4.n.25.* omnibus, & solis Sacramentis imprimentibus Characterem, idest Baptismo, Confirmationi, & Ordini, quæ reiterari non valent.

Quarta Sylvestri *V. Baptismus*, prædictis tribus Characterem imprimentibus, & item Pœnitentiæ.

Quinta Ægidii Coninch. *q.62. de Sacram.ar.1.d.5.à n.75.* prædictis tribus Characterem imprimentibus, & item Matrimonio, dum durat idem vinculum, & denique Extremæ unctioni, dum durat eadem infirmitas, nam, cùm nec illa tria, nec Matrimonium, & Extrema-Unctio, tunc reiterari possint, judicantur, inquit, perseverare, & suum effectum, sublato obice, producere.

Sexta Suarii, *d.28. de Sac. sect.6.* quem sequitur de Lugo, *d.9. de Sacr. n.100.* omnibus Sacramentis, preter Eucharistiam.

Septima Leandri, *tr.1 de Sacr.d.5.q.7.* citantis S.Tho. Cajet. Sotum, Bonac. omnibus Sacramentis, quare etiam Eucharistiæ.

Octava aliquorum apud Filliuc. *tr.1. num.143.* nulli prorsus Sacramento.

Nona Castropalai, *t.6.tr.18.disp.un.p.9.n.5. & 6.* omnibus quidem Sacramentis, sed Eucharistiæ solùm, dum sacræ species non sunt consumptæ in stomaco recipientis, & Sacramento Pœnitentiæ, si quando hoc possit esse validum, & gratiam non producere.

10 Hæc Doctores. Ego dico primò, non esse negandam hanc efficaciam inesse Sacramento Baptismi, tum quia id ferè omnes Doctores (exceptis paucis) docent, tum quia probabilius est id colligi ex S.Augustino, Ap.Cast. *l.c.* sed latius ap. de Lugo, *l.c.* contra Vasq. tum quia Baptismo, cujus est afferre novam hominis regenerationem, statumque vitæ immutabilem Christianæ religionis, maximè decuit hanc prærogativam concedi.

11 Secondò dico, cautè Castropalaum modò dixisse (si quando Sacramentum Pœnitentiæ possit esse validum, & gratiam non producere) nam multi negant id esse posse. Ratio est, inquiunt, quia in Sacramento pœnitentiæ pro necessaria materia sunt actus pœnitentis, idest confessio, & dolor, quo dolore jam avertitur pœnitens à malo peccati, & tollit obicem; quare si tunc addatur forma, quæ est Absolutio, jam Sacramentum erit ita validum, ut trahat reconciliationem cum Deo, atque adeò informe esse non poterit. Tamen quia non est improbabile in aliquo casu posse esse etiam hoc Sacramentum validum, & informe, ideò laudo Castropalaum loquutum fuisse sub conditione, *Si quando &c.* Casus autem saltem ille esset, quando quis confiteretur sua peccata cum dolore, ducto ex peculiari motivo afficiente solùm illa peccata, quæ confitetur. Confiteretur quis, v.g. peccata turpia cum dolore, ducto à motivo talis turpitudinis, sed obliviscitur inculpatè alterius peccati diversi generis, v.g. Blasphemiæ. In hoc enim casu videtur confessio esse valida, quia jam adsunt partes necessariæ Sacramenti pœnitentiæ, nempè Oris confessio, Cordis dolor, & Absolutio: at quia non adest dolor se extendens ad blasphemiam, non poterit blasphemia remitti, quia, ut suprà diximus, non potest remitti peccatum, nisi advertaris ab illo. Et ex alia parte, nec remitti possunt peccata illa turpia, quamvis confessa, quia non potest remitti unum mortale sine alio: & ita in hoc casu non dabitur gratia, & consequenter Sacramentum hoc erit invalidum, & informe. Verùm has Theologicas speculationes in Scholis disputandas relinquamus.

§. III. *An liceat petere Sacramenta ab eo, qui peccato mortali, vel excommunicatione gravatur?*

1 DE hac quæstione, vide, quæ dixi *lib.5. in Decal. c.1. §.4. à n.39. & in opusc. de comm.c.5.§.4.*

§. IV. *An liceat, volenti suscipere Sacramentum indignè, illud ipsi ministrare?*

1 HÆc difficultas agitur à Doctoribus sub illis terminis: an peccatori publico, vel occulto ministrari possit Eucharistia? Quam ego satis item explicavi, *in Opusc. de Comm. cap.6. §.6.*

Finis de Sacramentis in genere.

DE BAPTISMO.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

De Materia, & Forma Baptismi.

MAteria remota est Aqua naturalis, seu elementaris; proxima, est Ablutio. Forma, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

§. I. *De Materia remota.*

Materia remota certò sufficiens ad valorem Baptismi.

1 SAnè ad valorem sufficit Aqua Maris, Fluminis, Fontis, Stagni, Putei, Cisternæ, Pluviæ.

2 Ros item, & Pruina non concreta, Aqua, quæ ex vaporibus conflatur, qualis est, quæ in hyeme ex parietibus exudat, vel quæ reperitur in ollarum tegumento, quando illis aqua plenis subjicitur ignis.

3 Præterea Aqua, que habetur ex nive, glacie, grandine liquefactis, Aqua decurrens ex balneo, quamvis odoris sulphurei, Aqua expressa ex luto.

4 Aqua denique quamvis calida, quamvis frigida, quamvis odorata, quamvis aliquantulo crassiore, & pauco luto immixta, dummodò Aqua sit, & ad abluendum apta. Ratio omnium horum est, quia omnes prædictæ sunt aquæ naturales. Aquam, quæ fluxit à latere Christi Domini, naturalem fuisse, censuerunt Sancti Patres; quare ad baptismum satis, superque fuisset.

Materia remota certò non sufficiens.

5 Contra, omnes alii liquores, qui ab aqua specie differunt, quale est vinum, lac, mel, oleum, aqua, quam vocamus ardentem, seu aquam vitis, urina, lacrymæ, saliva. (Hanc dubiam vocat cum Coninch. Castr. *de Bapt. disp. unic. p. 3. numer. 2.*) sed immeritò, est enim certò insufficiens; sudores, aquæ, quæ stillant ex incisione vitis, ex cucumeribus, ex peponibus, &c. insufficientes sunt, quia non sunt aquæ naturales, seu elementares.

6 Aqua item, ita alterata, vel alio corpore ita immixta, ut aquę denominationem, naturamque amiserit, huc reducitur, ejusmodi est lixivium forte, jus, seu brodium, saltem illud, quod est spissum, & valdè carnibus, vel alia materia decoctum, aqua multo vino immixta, &c. Nix, gelu, glacies, lutum densum, ut sic, non sunt apta materia, quia non sunt apta ad abluendum.

7 Idem puto de succo herbarum, hoc est de liquore, qui exprimitur ex herbis, vel radicibus, vel fructibus contusis, seu compressis. Aqua enim naturalis ea non est, sed rei contusæ substantia.

Materia remota dubia ad Baptismum.

8 Aqua illa, quæ ex vi ignis per stillicidia ex herbis, floribus, vel radicibus extrahitur, qualis est aqua rosacea, & similes, incertum est, an sint apta baptismi materia, quia licèt communis opinio ferat, has non esse verè aquas, non nemo tamen aquam elementarem esse putat, ut Castr. *t. 1. tr. 1. d. 2. p. 5. num. 6.* lege eundem de Baptismo loco citato.

9 Aqua extracta artificio quodam, cujus meminit Vecherus, *lib. 3. de secretis naturæ, c. 4.* ex Cardano, à vino, cui anteà fuit admixta aqua, incerta mihi aqua est, quia non constat, an sit illa aqua, quę fuerat admixta, an partes puriores vini, quæ nobis aquæ apparent.

10 Brodium item non admodum spissum, seu coctum, vel aqua luto non admodum denso confusa, vel lixivium leve, idest non multis cineribus imbibitum, & similia erunt incerta materia, quando incertum est, an servent naturalem speciem, vel usum communem aquæ.

11 Aqua resoluta à sale concreto ex aqua salsa maris dubia mihi materia baptismi est, quia nimis multum exhalationis terræ retinet, multò magis Sylvest. Angelus, Tabiena, Armilla, omnes, *v. Baptismus*, referunt resolutam ex sale montano, idest ex eo sale, quod in nostra Sicilia copiosum est, & à salis fodinis ad quotidianum usum lapidum instar exciditur.

12 Scio Leandrum *de Bapt. d. 2. q. 4. & 7.* & Bonac. *d. 2. de bapt. q. 2. p. 3. n. 4.* putare. aquam resolutam à sale Maris esse aquam naturalem, sed id mihi non videtur ita certum, ut ex illius ablutione certum pronunciem Baptismum.

13 Aqua existens in linteo, vel digito, nisi exprimatur, dubium est, an sit apta materia, quia ut sic, non est certum, an sit apta ad lavandum quamvis Leand. *de bapt. d. 2. q. 4. & 5.* doceat tum glaciem, lutumque *n. 6.* dicta, tum prædictum linteum, digitumque apta esse, quia puta adhuc per illam, quamvis non expressam, sed ut ita dicam impressam in corpus baptizandi, hominem denominari simpliciter ablutum, sed vide, quæ dicam *p. 3. n. 21. & 22.*

§. II.

De materia remota Baptismi quoad licitum usum.

1 REgula generalis est, debere servari consuetudinem Ecclesię, ut licitè conferatur Baptismus, atque adeò, seclusa necessitate, semper adhibendam esse aquam Sacri Fontis ritè benedicti.

2 Quidam Parochus non multis ab hinc annis, ob extraordinarium hyemis rigorem, solemniter baptizavit infantem aqua calida communi, ne tenellos infantis artus offenderet frigida Sacri Fontis, peccavit ne is mortaliter?

Resp. Mortaliter peccasse videtur colligi ex Bonac. *l. c. nu. 7. & 8.* cum aliis, quia à consuetudine Ecclesiæ in re gravi discessit, sed non peccasse mortaliter fusè probat Quintanadvenas, *de bapt. signif. 22.* quia nullum est, ait, de hac re præceptum, quod si esset sanè de re esset non substantiali, sed modicæ materiæ.

3 Quid, si Parochus adhibuisset aquam Sacri Fontis, illam calefaciens? Resp. hanc vocare irreverentiam saltem gravem, nequaquam audeo.

4 Dictum autem est, (solemniter baptizavit) nam quando propter necessitatem confertur Baptismus privatim, si facilè benedicta aqua fontis haberi nequeat, non benedicta, sine ulla dubitatione, uti omninò poteris, & debebis.

Illud item concedit dicta necessitas, ut possis, immò & ex charitate debeas adhibere materiam dubiam, si certa haberi non possit, quod tamem, cum conditione, saltem mente concepta, faciendum erit in hunc ferè modum, *Si materia hæc idonea est ad baptizandum, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* Verùm deinde, quando aqua certò naturalis habebitur, debebit is rebaptizari sub alia conditione in hunc modum, *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* Quod si fortè aliquem baptizasti, materia omninò insufficienti, v.g. oleo, vino, &c. tunc certè sine ulla conditione illum rebaptizare omninò debes.

§. III. *De materia proxima baptismi, quæ est ablutio certò sufficiens.*

1 QUia ablutio est contactus successivus aquę ad corpus baptizati, ideò sufficiens certò est ea ablutio, quæ fit per immersionem, vel per notabilem aspersionem, vel per effusionem item notabilem aquæ in corpus, ipsum corpus contingendo.

2 Trina immersio olim erat in præcepto, nunc id cessasse notat Castropalaus, *de Bapt. d. un. p. 4. n. 2. in fine* addens, in prima ex tribus compleri Baptismum, prolata jam tunc forma. Quòd si expressè baptizans nolit, nisi per tertiam, tunc enim verò non ex defectu ablutionis, sed ex defectu intentionis, (at certè non ritè) compleretur in tertia.

3 Dixi autem (ipsum corpus contingendo) non quidem totum, cùm satis sit, fieri ablutionem in principali hominis parte, sic enim absolutè dicitur homo ablui. Nam propterea sive ex præcepto, sive ex Ecclesiæ consuetudine solet fieri in capite, vel in pectore, vel in scapulis, vel in brachio, non quod totum, v. g. caput, sed quod notabilis ejus pars abluatur.

4 Unum hic in Castrop. *l. c. n. 5.* videtur intelligi non posse: sic enim habet: *Probabilius est, requiri, Baptismum fieri in aliqua parte corporis principe; v. g. in capite, pectore, scapulis, brachio, pede, factum verò in digitis, vel in sola manu insufficiens est.*

5 Hæc Castropalaus, à quo rogo, cur judicet, pedem esse partem principem corporis, non verò manum?

6 Respondere, Lector, posses, Castropalaum loquentem de manu, docere nequaquam sufficere ablui solam manum (nota illud, *solam*) at loquentem de pede, docere, satis sufficere pedem, non addendo (*solum pedem.*) Cùm ergo pes apud doctos (ut notat Zacutus, *T. 1. lib. 6. Historia 6. de Schiletro, sect. 4. fol. mihi 941.* ubi de pede, præstantissimus Medicus, & Anatomista) significet complexum ex fœmore, tibia, & extremo pede, totum id intelligit Castropalaus nomine pedis, cujus ablutio sufficiat ad Baptismum, non verè ipsum solum extremum pedem, qui certè, si solus abluatur, non sufficit, sicuti nec sufficit si solùm abluatur extrema manus.

7 Eruditè istum contra Castrop. contortum avertere contendisti, amice Lector; verùm ego iterùm rogo, si ad Medicos confugis, cur in eodem Zacuto loco prorsus à te citato non legisti, etiam manum apud eosdem significare complexum ex brachio, cubito, & extrema manu? Debuisset ergo saltem, ne obscurè loqueretur Castropalaus, disertè docere, sufficere ad baptismum ablutionem pedis, & manus, ut complectentium illas alias partes, non verò sufficere, ut solùm extremas complectentium.

8 Si obstetrix, manu immissa in uterum, baptizet infantem in parte principali, v.g. in capite, multò magis si baptizet in simili parte jam ab utero egressa, sufficienter baptizat, quia est vera pueri ablutio. Ita Hurt. *d. 3. de Bapt. diff. 2.* Leand. *de bapt. d. 2. q. 21.* multos citans.

9 Si puerum, v.g. ligatum fune immittas in flumen, & extrahas, vali-

validè illum baptizas, prolata forma, quia verè tunc puerum abluis. Non ita si ex se puer in fluvium cadat, nam tunc non abluitur ab alio, hoc est à ministro Baptismi, quam personarum distinctionem esse necessariam dicetur mox.

10 Si eundem immittas in flumen, vel puteum, sed illum inde non extrahas, an validè baptizes, mox §.4. explicabitur.

11 Si linteum aqua imbibitum exprimas in corpus baptizandi, ut etiam si glaciem, lutumque pari modo exprimas, sufficienter baptizas, prolata forma: quia sic sufficienter abluis. Non ita, sed sub dubio, si solùm imprimas, ut dixi §.1. n.13. Est alia quædam ablutio sufficiens, de qua per occasionem mox, n. 13.

Ablutio certò non sufficiens.

12 Si abluas vestes tantùm baptizandi, vel uterum Matris, in quibus sit infans, vel linteum, vel corium, in quibus idem forsitan est involutus, insufficienter pro re nostra abluis, quia sic baptizandum verè non abluis.

13 Quid si vestitus quis indusio, linteo, similibusque vestibus, ita in fontem à te immergatur, emergaturque, vel ita perfundatur aqua, ut ipsa propter porositatem vestis in corpus ipsum penetret?

Resp. Sufficere, meritò insinuat Castr. *ibid. n.*6. Bonac. *d.* 2. *de Baptis. q.* 2. *p.* 3. *num.* 21. Leand. *l. c. q.* 22. *&* 23. & alii, quia is tunc verè abluitur.

14 Si ex se cadat quis in fontem, non sufficere pro re nostra, jam dixi *num.* 9.

15 Si te remotè habeas ad ablutionem baptizandi, nec item sufficere, dicam mox, *num.* 18.

Ablutio dubiè sufficiens.

16 Ex triplici capite, quantum nunc ad nostrum institutum facit, dubia sufficientia esse potest, hoc est, ex parte baptizantis, baptizandi, & aquæ.

17 *Ex parte baptizantis.* Si puerum v.g. submittas sub tegulas, vel in alium locum, unde aqua actu dilabitur, formamque adhibeas, sufficienter baptizari puerum putant Bonac. & Leander; mihi dubia videtur res hæc, quia sic nimis largè, & remotè diceris puerum abluere.

18 Dixi (actu dilabitur) nam si submittas hominem in prædicta, vel similia loca, ex quibus aqua ex notabili intervallo effluxura est, qua deinde fluente, tu formam proferas non dubium baptismum, sed certò nullum administraturus mihi videris, quia hoc pacto remotissimè te ad illam ablutionem habes.

19 *Ex parte baptizandi.* Si quis in capillis tantùm, si infans in secundina, qua involutus nascitur, si quis in digito, immò etiam in sola manu, vel solo pede abluatur, dubiè baptizatur, quia incertum est, aliis affirmantibus, denegantibus aliis, an hoc modo dicantur prædicti absolutè, & verè ablui.

20 Si quis immergatur in aquam, sed non emergat: (id quod evenire posset, quando quis in fine immersionis statim moreretur) inter dubia baptismata connumero, licèt enim probabile putem cum Suar. Vasq. Val. Coninch. quos sequitur citatus Hurtad. *l. c. diff.* 5. non esse necesse, ut immersioni succedat emersio, sicuti, nec si Baptismus fiat per aspersionem, necesse est, ut aqua fluat per corpus baptizandi, sed sufficit, si hæreat, cùm sic satis, superque constituatur lotio humana, quemadmodum si manibus madefactis faciem abluas, diceris absolutè faciem lavare; licèt inquam id probabile putem: tamen, quia non est certum, an sic simpliciter apponatur vera ablutio, ideò hunc modum inter baptismata dubia recensendum, quoad praxim, judico, sicuti in simili de linteo, vel digito madefacto dixi, §.1. n.13. & mox repetam n.22.

21 *Ex parte aquæ.* Una, vel altera aquę gutta, & ex Bonac. *l. c. n.* 19. etiam addita tertia, etiamsi successivè corpus tangat, dubia ablutio est, cùm aliqui negent, aliqui affirment, sic posse hominem dici absolutè ablui.

22 Linteum, vel manum aqua madefactam, & in corpus baptizandi tantummodò impressam, dixi §.1. *num.* 13. & nunc in proprio loco repetere debeo, dubium esse saltem pro praxi, an constituat ablutionem absolutè dictam, atque adeò dubium esse, & baptisma.

§. IV. *De Materia proxima Baptismi quoad licitum usum.*

1 IDem hîc proportionaliter dici debet, quod §. 2. dictum est. Solum ex Castr. *de Bapt. disp. unic. p.* 4. *numer.* 2. adde, non esse mortale, si quis in Ecclesia, quæ consuevit baptizare per immersionem, baptizaret per effusionem vel contra, quia hæc censetur levis mutatio.

Occasione prædictorum quæro, an quidam, qui, ut infantem jamjam moriturum baptizaret, illum aqua suffocavit, in irregularitatem inciderit?

2 Curiosam mihi proposuit quidam difficultatem ex illo casu ortam, qui ætate Panormitani contigit, & de quo pluribus disputaverunt tunc Sapientes.

Casus ille fuit hujusmodi: Quidam deferens infantem baptizandum in remotam Ecclesiam, advertit eum morti esse proximum, cùm ergo aqua careret, & in puteum, fortè obvium incideret; infantem in illum projecit, verba formæ legitimè pronuncians.

Quare quæsitum primò fuit, an infans, si vivus ad aquas pervenit, ritè fuerit baptizatus: Fuisse, putavit Panormitanus, & plures Canonistæ, sed nequaquam fuisse multi ex Theologis docuerunt. Præcipua utrorumque ratio fuit, quia Canonistæ tenebant, ad baptismum non oportere, necessariò immersioni succedere emersionem, oportere tenebant Theologi. Omnes tamen consenserunt, si fortè puer ille vivus extractus fuisset, debuisse sub conditione iterùm baptizari. Utraque sententia fuit probabilis, & illam quidem Canonistarum hodie communem jam esse Suar. Vasq. Coninch. qui eoscitat, sequiturque *qu.* 66. *art.* 7. *dub.* 1. quibus adde Castr. *de bapt. d. unic. p.* 4. *n.* 10. citantem Valentiam, Layman, Bonacinam, aliosque inter recentiores Theologos invenies, cui favent, quæ diximus §. præcedente *n.* 20. nec tamen nego opinionem illorum Theologorum à recentioribus aliquibus, ut à Toleto, aliisque apud Castr. *loc. cit.* etiam nunc admitti.

3 Quæsitum fuit secundò, An licitè id fieri, & sine peccato potuerit? Responsumque ab omnibus est, illicitè; quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona: occidere autem innocentem, malum est intrinsecè, nam, propter non absimilem rationem, non licet, secare uterum matris animam agentis, ad finem baptizandi infantem ibi existentem.

4 Quæsitum tertiò à recentioribus ex hac occasione subindè fuit, An, quando baptizandus ita esset infirmus, ut judicaretur mors ipsi fore acceleranda ab aqua ad baptismum necessaria; An inquam tunc licitè baptizari posset. Respondit que Coninch. *quæst.* 66. *art.* 7. *dub.* 1. Hurtad. *d.* 1. *de bapt. diff.* 5. Dian. *p.* 5. *tr.* 3. *ref.* 8. Pasqua. *decis.* 421. aliique, casum fore moraliter impossibilem, quia modica aqua, præsertim si admoveatur calida, non videtur, posse tantùm detrimentum afferre. Addit tamen admisso casu, licitè baptizari, quia ejusmodi periculum ex modica illa aqua, præsertim, ut diximus, calida proveniens, est tam rarum, parvum, atque incertum, ut non debeat venire in considerationem humanam.

5 Hæc olim quæsita sunt; nunc verò ea proponitur difficultas: An ille, qui prædictum infantem projecit in puteum, inciderit in irregularitatem; & per hanc occasionem idem secundò quæritur de illo, qui baptizet infirmum in eo raro casu, quo ex sola ablutione baptismi moriatur, cujus modò n.4. meminimus.

6 Resp. ad primum, eum, qui infantem projecit in puteum incurrisse irregularitatem ex delicto, quia (ut nunc suppono) peccavit occidendo innocentem. Dico, ut nunc suppono, nam, si bona fide fecit, & ex bona conscientia, quamvis erronea, non peccavit, unde irregularitatem non contraxit, quia irregularitas ex delicto sine delicto non incurritur, ut infra latè suo dicetur loco.

7 Resp. ad Secundum; eum, qui infirmum baptizat in eo raro casu, non incidere in irregularitatem. Acceleratio enim, (sunt verba Hurtadi, *loc. cit.*) illa mortis hominis aliàs morituri, cui ratione dictæ aspersionis exponitur, adeò exigua, & insensibilis est, & fit modo ita humano, ut ob salutem æternam non sit contra rationem, ac proindè sic baptizans non manet irregularis, quamvis re ipsa sequatur dicta acceleratio. Hæc Hurtadus.

8 Vides differentiam utriusque casus? In priore is, qui proiicit infantem moribundum in puteum, infantem occidit, dum proiicit, in posteriore verò infirmum abluendo, nequaquam occidit, quia ea parva ablutio non est causa ex se mortis, sicuti est dicta projectio.

9 Favet nostræ, & Hurtadi sententiæ Sotus, *in* 4. *dist.* 5. *q.* 3. & Zambranus, *de casibus occur. tempore mortis dub.* 12. *nu.* 16. qui dicunt, baptizantem non incurrere in irregularitatem, quando est necessitas aliquem baptizandi, & mors accidit propter actionem baptizantis, sed sine illius culpa, ac per accidens, & inopinatò.

§. V. *De forma Baptismi.*

1 AD essentiam formæ Baptismi habendam, tria distinctè explicari omninò debent. Primò, Actio exterior, seu actus ipse baptizandi. Secundò, Unitas Dei. Tertiò, personarum divinarum Trinitas, quæ certè tria satis benè explicantur in communi, & consueta forma Latinorum: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Et in forma Græcorum, quam mox ponam n. 15.

2 Illud (in nomine) aliqui dicunt significare idem, quod in invocatione, alii in fide, alii in virtute, idest in auctoritate, & potestate: idquod, cùm major explicatio ad Theologos, ut S. Th. 3. *par. q.* 66. *ar.* 5. *ad* 6. aliosque pertineat, innuisse sufficiat.

3 Et quidem, quoad valorem, in quacumque lingua proferri ejusmodi formam posse diximus superius universaliter, *lib.* 1. *de Sacr. in genere c.* 1. *initio.* Quoad licitum verò usum, Latinum uti forma Græca, Græcum latina, esse mortale, docet Hurtad. *loc. cit. diff.* 7. negat tamen Valent. *apud eundem*, quia hæc censetur mutatio accidentalis, & levis momenti, quod certè probabile est.

4 Jam verò, quia difficile est aliquando cognoscere, an, & quando verba æquivalentia, vel mutata, vel addita, vel corruptè prolata ejusmodi sint, ut formam mutent essentialiter, vel accidentaliter, atque adeò ut certò, vel non certò, vel etiam sub dubio sufficiant ad baptismi valorem, ideò breviter hic suis sub classibus ea collecta subdam: quamvis circa idem aliqua docuerim, cum de

de forma Sacramentorum in universim disserui, *l.1. de Sac. in genere c.2.§.3*, quæ sanè erunt omninò recolenda.

Verba certò sufficientia ad Formam Baptismi,

5 Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.

Nota, *illud* Ego, *& illud* Amen, *non esse de essentia formæ. Immò, si citrà contemptum omittantur, non peccari mortaliter, quia res est levis: ut habes apud Hurtadum de bapt. d.1. diff.7. vide etiam Lean. de bapt. d.3. à q.2. aliosque.*

6 Ego te baptizo in nomine Dei Patris; Dei Filii, vel Christi, & Dei Spiritus sancti.

7 Ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus Sancti. Vel (quòd idem videtur esse) in nomine Patris, & in nomine Filii, & in nomine Spiritus sancti.

Ratio hujus sufficientiæ est, quia sic ostenditur pluralitas personarum, non verò pluralitas Deorum. Ita Suar. Dicastil. Henriq. Coninch. Trullench. Bauni, Dian. *p.2.tr.17.res.15.* *Licèt invalidam esse hanc formam, vel saltem sub conditione repetendum baptismum per hanc formam collatum, dicant non pauci*, ut Bassæus, Summa Seraphica, Gesualdus, Medulla Theologica hic, & Bonac. apud Dian. *loc. cit. Sed ego sequor Doctores, priore loco adductos. Et nihilominus propter ea, quæ dicenda sunt §.2. num.2. rectè sub conditione tunc repetetur baptisma.*

8 Ego te baptizo nomine Dei Patris Omnipotentis, & Filii Sapientis, & Spiritus sancti boni, vel Paracliti.

Nam illud in, *de essentia non esse puto cum Hurtado, d.p. de bapt. diff.7. & multis aliis contra alios putantes esse de essentia.*

9 Ego te baptizo virtute Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Ita Hurtadus *ibid. contra Toletum, aliosque apud eundem Hurtadum arguentes.*

10 Ego te baptizo in nomine Dei Patris Omnipotentis, & Filii Sapientis, & Spiritus sancti Boni, vel Paracliti.

11 Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, Spiritus sancti.

Nam illud (&) *non esse de essentia puto cum Diana, loc. cit.* & Gasp. Hurt. *loc. citat. & aliis contra nonnullos apud eundem Hurtadum ibid.*

12 Baptizo te, vel baptizo hunc in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

13 Ego te abluo, vel lavo in nomine, &c.

14 Ego Sacerdos: ego Petrus te baptizo in nomine, &c.

15 Baptizetur servus Christi, vel baptizeris, vel baptizetur hic in nomine Patris, &c.

Adverte, Modum hunc esse indicativum, ut verè Græci enunciant, vel esse Imperativum, ut nonnulli apud Hurtad. *d.l.c. diff.8. Theologi, eos proferre putant, & approbant. At verò nunquam deprecativè, ut mox dicam n.28.*

Adverte item, Valentiam, adductum ab Hurtado, *d.2. de Bapt. diff.7. putare solùm venialiter peccari, si Latinus utatur forma Græcorum; vel Græcus forma Latinorum, sed ipsum Hurtadum putare, peccari mortaliter: Nec mirum quia hic, ejusmodi mutationem magni censet esse momenti, at levioris ille.*

16 Ego in nomine Patris, & F. & S.S. Baptizo te, vel in nomine Patris baptizo te, & F. & S.S.

17 Ego te baptizo in nomine Patris. Ego te baptizo in nomine Filii. Ego te baptizo in nomine Spiritus S.

18 Nos *Authoritatis gratia*, te baptizamus in nomine Patris, & Filii, & S.S.

Illud Nos *in loquendi modo idem significat, atque* Ego.

19 Ego baptizo vos, vel Dominationem vestram, Altitudinem, Excellentiam vestram in nomine, &c.

Intelligitur enim ex usu loquendi persona ipsa una baptizanda.

20 Ego baptizo servum Christi Ducem talem in nomine, &c.

21 Ego baptizo Petrum in nomine, &c.

Nota, in proximis tribus formulis, & similibus, non videri committi peccatum, nisi veniale, quia in his mutatio Consuetudinis Ecclesiæ non videtur gravis.

22 Ego baptizo vos (si sunt multi in necessitate baptismi, ut in repentino naufragio) in nomine P. & F. & S.S.

Ratio sufficientiæ hujus formæ, supposita sufficienti ablutione, est, quia illud vos etiam ex communi more loquendi, significat, te, te, & te, &c. ex S.Thom. *3.p.q.66 art.5. ad 4.*

Prædicta habes sparsim ex Doctoribus citatis, ubi agitur de Baptismo.

Verba certò non sufficientia ad formam Baptismi.

23 Ego te baptizo in nominibus Patris, Filii, & Spiritus sancti.

Nam sic significatur pluralitas Deorum.

24 Ego te baptizo in nomine Christi Amen.

Lege Bellarminum, l.1. de bapt. à c.3. qui probat, Apostolos nunquam baptizasse sub hac forma In nomine Christi, *Quod si Actor. c.2. & alibi sic dicitur, sensus est, Apostolos baptizasse in virtute, & fide, authoritate Christi, idest Baptismo instituto à Christo, ad differentiam Baptismi Joannis Baptistæ: vel sensus est apponi consuevisse nomen Christi Domini in vera forma, in hunc modum: ego te baptizo in nomine Patris, & Filii Domini nostri JESU Christi, & Spiritus sancti. Prior interpretatio affertur à S. Basilio, Theophilato, Damasceno: posterior à S. Cypriano, & Origene.*

Scio, S.Thom. loc. cit. art.6. ad 1. asserere, Apostolos ex peculiari concessione sic baptizasse, ut nomen Christi redderetur dulce, & amabile; Sed profectò magis animo sedent explicationes allatæ.

25 Ego te baptizo.
- In nomine Dei. Amen.
- In nomine Trinitatis. Amen.
- In nomine trium Divinarum personarum. Amen.
- In nomine Omnipotentis, Sapientis, & Boni.
- In nomine Genitoris, & imaginis ejus, seu splendoris gloriæ ejus, & Doni, seu Flaminis.
- In nomine Patris Majoris, & Filii Minoris, & Spiritus sancti.
- In nomine Dei, & sanctæ Crucis.

  Incidi in quodam manuscriptum affirmans, Bedam in c.10. Actorum & S. Bernardum Epist. 34. dixisse, hanc postremam esse formulam sufficientem. Sed nihil minus in locis; qui ab ipso citantur.

  Id tamen disertè S. Bernardus dicit in Epist. 340. Verùm ejus sententiam sequi non possum, & crediderim, ipsum hac nostra ætate, quando res diligentius sunt disputatæ, nobis consensurum. Id quod Sanctus Doctor innuit ipso initio prædictæ Epistolæ, sic enim præmittit. (Breviter vobis de proposita quæstione respondemus, sine præjudicio tamen sanius sapientis.)
- In nomine Patris, & Filii, & gratiæ Spiritus sancti.

  Hanc omninò reiicit Quintannadvenas *de Baptismo sing. 5. num.5.*

26 Ego te baptizo in nomine Sanctissimæ Virginis, & Sanctorum. Amen.

Quid si dicas, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ac Beatissimæ Virginis, & Sanctorum?

Respondeo, distinguendum est. Si enim intendas baptizare, vel in nomine Virginis, & Sanctorum, vel in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti indivisibiliter cum Virgine, nullus est Baptismus. Si verò solùm intendas implorare Virginis, & Sanctorum auxilium, validus erit, quia sic non mutatur essentialiter forma, sicuti contra mutatur ex intentione præcedente. Ita Vasq. Suar. aliique apud Leand. *de Bapt. d.3.q.36.*

27 Baptizetur à Christo, vel à Deo talis servus Christi. Amen.

28 Baptizetur *deprecativè* servus talis Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Quando enim sic deprecativè dicitur, puta modo Optativo, vel etiam subjunctive, non adhibetur forma præscripta à Christo Domino, qui dixit Apostolis Baptizantes eos, *idest, vos baptizare, quasi authoritativè, quamvis, ut Ministri, non verò, ut causa principales.*

29 Ego baptizo in te nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Quia in ejusmodi transpositione mutatur forma essentialiter.

30 Baptiza Petrum servum Christi.

Nam sic, re implicitè quidem subintelligitur legitimus Minister baptizans, qui idem debet esse, qui profert verba, & qui abluit.

31 Ego intendo te baptizare in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Debet enim explicari actus baptizandi, non verò sola baptizandi intentio: ut rectè notat Sayrus *l.1. de Sacr. c.4. ar.4.*

32 Ego me baptizo.

Debet enim esse persona distincta ea, quæ baptizat, ab ea quæ baptizatur.

33 Denique; quando duo simul formam pronunciant, & simul abluunt, quid dicendum?

Resp. Si unus independenter ab alio, hæc duo ipse faciat, validè baptizat, quia sic adsunt omnia essentialia Sacramenti, ita tamen ut solus ille verè baptizet, qui priùs absolvit requisita, atque adeò qui posterior est, nihil aget.

34 Quod si posita dicta independentia simul absolvant, simul baptizabunt, ut puto, sicut in missa Ordinationis omnes Sacerdotes consecrant, si simul consecrationis verba perficiant, & nihilominus hunc, ita baptizatum, esse sub conditione rebaptizandum omninò censeo.

35 Si verò unus dependenter ab alio baptizare intendat, erit Baptismus invalidus, quia sic falsa est forma, cùm neuter per se authoritativè baptizet. Vide G. Hurtad. *d.2. de Bapt. diff.5.*

Verba dubiè sufficientia ad formam Baptismi.

36 Ego te baptizo in nomine Genitoris, & Geniti, & Procedentis, seu Spirantis ab utroque.

37 Ego te baptizo in nomine Ungentis, Uncti, & quo Unctus est.

Hanc formulam numerassem cum insufficientibus, sed quia ea posset colligi ex dictis à Beda in c.10. Actorum, & Ambrosio, l.1. de Spiritu Sancto, hic, in eorum reverentiam inferatur.

Ego te baptizo.
- 38 In nomine Patris, & Jesu Christi, & Spiritus sancti.
- 39 In nomine Patris, & Filii, & Spiritus. Amen.

  Hanc formam certò sufficienter judicat G. Hurtad. *d. prima de Bapt. diff.10.* citans Vasq. *mihi dubia est, quia non satis explicitè videtur significari Spiritus Sanctus: nam & Angelus etiam Spiritus est.*
- 40 In nomine Patris, & Verbi, & Spiritus sancti.

  Hanc sufficere, putat Bonacina de Bapt. d. prima quæst. 2. p.4.

p.4.n.13. nequaquam sufficere ait Filliucius ap. Bonacinam ibidem. *Sit ergo dubia.*

41 Cum nomine Patris, cum nomine Filii, cum nomine Spiritus sancti.

Quamvis hanc formam sufficere putent aliqui apud Dianam *p.2.tr.17.ref.15. quia censent illud* Cum *non extrahere formam in diversam significationem, tamen quia alii id negant, judicantes, sic non exprimi, id quod exprimitur per illud* In. *Ideò securius adnumeretur cum formis incertis.*

Idem ergo erit, si dicas sub nomine Patris, &c. *vel* Per nomen Patris, &c.

42 Cum Patre, Filio, & Spiritu sancto.

In Deo Patre, vel in essentia Patris, vel in uno Deo Patre, Filio, & Spiritu sancto.

In Patre, Filio, & Spiritu sancto.

In his proximis tribus formulis ambigo de Baptismo, quia per illas non videtur significari id totum, quod significatur per illud In nomine, ita Valentia, & Coninch. apud G. Hurtadum *l. c. diff. 7. eos citantem, sed non sequentem.*

43 Ego te baptizo. In essentia Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

44 In uno Deo Patre, Filio, & Spiritu sancto, vel in unum Deum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, vel per unum Deum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum.

Has approbat Vasq. & Laym. quos Castrop. citat, *sequiturque de Bapt. d.p.5.n.17. sed non acquiesco propter rationem proximè dictam. Sicut non acquiescit* Valentia, & Coninch. adducti, sed non excepti à G. Hurtado *de bapt. diff. 7. vers. Ex quibus.*

45 In Virtute, Authoritate, & Fide Patris, Filii, & Spiritus sancti.

Forma hac meritò incerta est. Valentia *dub.4.q.1.p.3. quia ejusmodi voces minus videntur significare, quàm illud* In nomine.

46 In nomine Spiritus sancti, Filii, & Patris.

Hanc cum Castrop. *loc. cit. ver. Quando autem, ideò incertam judico, quia, non significat Spiritum sanctum, prout ipse est procedens, sed potiùs ut principium.*

47 In nomine Filii Patris, & Spiritus sancti.

Propter similem rationem modò dictam, ambigo item de hac forma, quia non significat Patrem, ut Originem, & Principium, sicuti re ipsa est.

48 In nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti.

Hanc, ut sufficientem affert Leander *de Bapt. d.3.q.3. quia putat, sic, non mutari significationem forma. Et quidem Graci, qui ablativo carent.* In nomen *proferunt: licèt in Syriaco sit in ablativo,* ut notat Estius *in 4. §.6. Sed profectò non video, hanc esse certò sufficientem, non enim est eadem ratio in Graco, atque in Latino. Illud enim* εἰς τὸ ὄνομα *Graecè prolatum eandem habet significationem, quam habet Latinum illud* In nomine. *At hoc Latinum* In nomen *non videtur certò habere eandem significationem, quam habet illud* In Nomine, *seu quam habet Gracum* εἰς τὸ ὄνομα.

49 Ego te Tingo, Intingo, Mergo, Immergo, Aspergo, Aquam Infundo, Balneo, Coniicio in aquam, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Valdè mihi incerta sunt ha formula, quia per has non satis significatur ipsa ablutionis actio, & per postremas potius significatur ablutionis causa, quàm Ablutio.

50 Baptizat, vel baptizet, *imperativè*, te Deus, vel Christus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Vel baptizaris, seu baptizeris, *item imperativè*, à Deo, vel à Christo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritu sancti.

Has duas formulas ratas, ac legitimas esse pronuntiat Suarez: sed negat Vasquez, apud Castropalaum citatum, qui tamen Suarii sententiam amplectitur, nescio an meritò, quia sic non explicatur ipsa actio Ministri.

Nova difficultas de collatione cujusdam Baptismi, ex patrio vocabulo apud Siculos orta.

51 Quando fortè confertur Baptismus Infanti, urgente mortis periculo, in parturientis ædibus, solet in Sicilia vernacula lingua id sic explicari. *La Raccoglitrice, overo la Mammana ingravattò il Fanciullo. Questo fanciullo fù ingravattato in casa, &c.* Neque unquam in alia occasione utimur hac voce *Ingravattare*, solùm enim ea utimur ad significandum baptisma, in prædictis circunstantiis, prædictoque modo collatum.

Quædam ergo Obstetrix in ea necessitate Infantem baptizatura, hac forma usa per inscitiam est. *Io t' Ingravatto in nomine del Padre, e del Figlio, e dello Spirito santo. Amen.* Convaluit Infans, deque hac nova forma certior factus Parochus, dubitavit, an validus fuerit baptismus, multis ex Sacerdotibus Parochiæ contendentibus, fuisse legitimum, multis omninò negantibus, consentientibus tamen omnibus, debere Infantem sub conditione iterùm ritè baptizari; quod certè factum est. Porrò si ad te fuisset ejusmodi quæstio delata, in quorumnam Sacerdotum sententiam suffragium, rogo, contulisses?

52 Ego profectò de hac re interrogatus, sic respondi. Si illud *Ingravattare* idem esset apud Siculos, quod *Lavare*, vel *abluere*, certa fuisset, & rata illa forma Baptismi, puta idiomate patrio prolata. At non ita se habet. Nam *Ingravattare*, quantum ego, qui Siculus sum, cognoscere ex nostrate more loquendi possum, significat conflatum totius illius actionis baptizandi in re subita, mortisque discrimine, privatim Domi, à non Parocho, sine consuetis Ecclesiæ cæremoniis, &c. Non autem significat ipsum actum abluendi, sed potiùs id, quod in repentina illa necessitate factum est. Prorsus, ac si dicamus: Fuit hic Infans Christo Domino addictus, sine solemnitatibus Ecclesiæ. Sicuti ergo, qui sic baptizaret, Ego per hanc actionem quam facio, te Christo addico, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti irritum faceret baptismum, quia non explicaret actum abluendi, quem distinctè explicari omninò debere, nec solùm implicitè consignificari, diximus *num.1.* Ita in casu nostro.

53 Dices. At Pater Franciscus Scorsus utriusque Linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritissimus in suo Latio Christiano putat *Ingravattare*, deduci à verbo Græco ἐμβάπτω quod significat *Lavare*, à quo etiam verbo, dempta præpositione, deducitur βαπτίζω, quod ritè in hujus Sacramenti collatione, omnes usurpamus. Si igitur *Ingravattare* significat *Lavare*, aptissimum verbum erit pro forma Baptismi.

Respondeo. Tametsi consideremus ejusdem Ethimologiam, *quam certè ipse Pater Scorsus prudenter sub probabilitate dumtaxat approbat, quamque ex suo penu illam, nullo duce, sed certè, me id ab ipso sciscitante, protulit, eodemque, me rogante in suo Latio scripsit.* Tametsi, inquam Ethimologiam concederemus, nihilominus ex antiquissima usurpatione loquendi Siculorum, non jam ampliùs ipsum abluendi actum, sed aggregatum illud, modò explicatum, hac ætate significat nostratibus, & nihil prætereà.

§. VI. *Regula tres, quibus docemur, quando sub conditione reiterandus sit Baptismus.*

1 PRima Regula. Quoties collatus est Baptismus aliquo ex prædictis modis dubiè sufficientibus, erit necessariò sub conditione repetendus: quòd si collatus fuerit aliquo ex modis certò non sufficientibus, erit multò magis repetendus, sed conditio apponenda non erit.

2 Secunda Regula. Quoties probabilem opinionem habes, sive ex jure, sive ex facto, te non esse baptizatum, toties licitè poteris sub conditione rebaptizari, sed non obligaris. Ratio prioris partis hujus secundæ Regulæ est, quia jam habes prudentem, & rationabilem timorem de carentia tui baptismi. Ratio posterioris est, quia potes sequi opinionem probabilem, atque adeò prudenter judicare, te esse baptizatum. Ita Hurtadus *de Bapt. diff. 2.* contra Ochagaviam. Lege item de Lugo *in resp. lib. 1. cap. 33.* fusè docentem, quando possis, non tamen obligeris reiterare baptismum.

3 Ex his autem vides, te posse rebaptizari, etiam in omnibus illis casibus, in quibus, licèt nos probabiliter dixerimus, sufficientem esse materiam, vel formam, alii tamen probabiliter dixerunt, sufficientem non esse. At, ut obligeris, non reiterare hoc Sacramentum, puto, debere adesse certitudinem moralem validè jam collati baptismi, non verò probabilitatem quamcumque. Quæ autem ejusmodi moralem certitudinem pariant, mox separatim indicabo.

4 Tertia Regula. Quoties certus moraliter es, te esse baptizatum, si fortè habeas aliquem levem scrupulum, vel suspicionem de carentia Baptismi, non poteris rebaptizari. Ratio est clara, quia imprudenter ages. E. G. Si natus es inter Christianos, rebaptizari non debes, quamvis levem scrupulum habeas, te non esse baptizatum, quia, ut mox dicam, natum esse inter Christianos, facit certitudinem moralem baptismi, si alia valdè urgens conjectura contra baptismum non adsit.

5 Neque obstat, quod apud Quintanad. *de Bapt. sing. 8.* ex Doctissimi cujusdam consilio, fuerit iteratum baptisma cujusdam mulieris, quæ quamvis nata, ac nutrita inter Fideles, tamen ex levissima suspicione timebat de suo Baptismo, sed propter ejusmodi timorem inquietissima vivebat, non obstat inquam, nam post multa ibi à Quintanadvennas in favorem hujus reiterationis allata, tandem sic concludit. Hæc sunt, quæ virum doctum hujus Fœminæ Baptismo conditionali annuentem movere potuerunt; At ego, nisi dubium, aut suspicionem prudentem ex defectu, vel materiæ, vel utriusque applicationis, intentionis, vel Ministri ortam deprehendam, iterationem hanc consulere non auderem, sed nec eam in præsenti casu damnarem.

§. VII. *Explicatur, quanam sit moralis certitudo de suscepto Baptismo.*

1 ESse natum inter Fideles, ut jam modò dixi, affert certitudinem moralem Baptismi. Nam natum inter Hæreticos, & ab illis fuisse baptizatum, valdè probabile judico, posse rebaptizari, immò & debere, quando aliquæ sint circunstantiæ, in quibus suspe-

cta sit sufficientia. Vide, quæ dixi *lib. 1. cap. 1. §. 2. numer. 7.*

2 Secundò, unus testis, de quo non sit probabilis suspicio mendacii, satis est, ut non rebaptizeris, si dicat, se certò scire, te esse baptizatum.

3 Tertiò, multò magis erit satis fides Baptismi, ex libris Parochi sumpta.

4 Quartò expositi ad Hospitale, si schedulam habeant collo, *ut solet fieri*, appensam, qua significetur eorum baptismus, certitudinem habent moralem, unde non sunt rebaptizandi: nam, si habeant signum nondum collati baptismi, erunt sine conditione baptizandi: Quid si nullum habeant signum? baptizandos esse sub conditione puto, quia tunc magna est suspicio nondum suscepti baptismi.

5 Scio Quintanad. *loc. cit. sing. 9.* censere, omnes Infantes inter Catholicos ubicunque expositos, etiam si habeant scripturam collo appensam, testificantem eorum baptismum, esse sub conditione rebaptizandos. Sed ego adhæreo communiori opinioni, & communi nostrarum Reginnum praxi. Concederem nihilominus posse, sed non obligari, idque propter modò dicta §. *præc. n. 2. & 3.*

6 Is autem Auctor, quia degebat in iis locis, ubi non pauci olim vixerunt Mauri, & Saraceni infideles, quorum scripturis non erat fidendum, ideò universalem illam doctrinam docuisse videtur.

7 Quintò, qui à peritis Obstetricibus, vel Parentibus, propter instantem necessitatem fuit privatim baptizatus, habet sufficientem certitudinem, quare non est rebaptizandus.

8 Ut autem comprehendatur, an sint peritæ; sunt diligenter examinandæ, præsertim in quatuor. Primò, quam formam pronuncient. Secundò, quam, & quantam aquam infundant. Tertiò, an simul simultate morali, à nobis libro primo explicata, formam proferant, & abluant. Quartò, quam intentionem habeant. Quare si in ejusmodi examine inveniatur nihil substantiale defuisse, non erit, ratione Obstetricum, locus renovandi Baptismi: si secus erit, lege, quæ dixi universaliter *lib. 1. c. 1. §. 1.*

9 Quintanadvennas *l. c.* sibi similis nimis est facilis in concedenda, & præcipienda hac iteratione illis, qui sunt ab Obstetricibus baptizati, fortasse, quia in illis Regionibus frequentes erant imperitæ, & fortasse infideles Obstetrices, at in nostris, ubi hoc munus non exercent, nisi approbatæ ab Episcopis, tanta facilitas, vel obligatio non est inducenda.

10 Inquires hac occasione, peccant ne mortaliter dictæ Obstetrices, si nesciant formam, & modum baptizandi?

Resp. ita cum Navarr. Henriq. Tol. Reginal. Gran. apud Lean. *de Bapt. d. 4. q. 33.* Ratio autem est, quia quilibet debet scire, quę ad suum officium pertinent. Aliqui apud dictum Leand. qui hoc peccatum in Obstetricibus non agnoscunt, dicunt, Obstetricis officium non esse, baptizare: Sed non placent, quia Charitas dictat, quemlibet debere juvare proximum ad salutem consequendam, saltem quando commodè, & facilè potest: At, quæ major facilitas, quàm Obstetricem, cui sæpè accidit salvare infantem, discere modum baptizandi? Adde, tanto majus fore, earum peccatum, si sint imperitæ, quando cum ea imperitia, si suum non est munus baptizare, baptizent tamen, & Infantem in re tam gravi decipiant.

§. VIII.

Quid observandum in dicta repetitione Baptismi.

1 UNiversaliter adverte, quando rebaptizatur adultus sub conditione, debere ipsum, si de mortali sit sibi conscius, se disponere per contritionem, vel per attritionem, *non autem necessariò per confessionem Sacramentalem*, ut nimirum sic obicem gratiæ amoveat, sed insuper adverte, suscepto jam certò Baptismo, eundem ut refert Quintanad. *l. c. singul. 16. & 18.* debere ea peccata ante hoc certum baptismum, & post illud dubium commissa, aperire Confessario, & sub conditione Sacramentalem absolutionem recipere, ut si fortè primus Baptismus fuit verus, servetur præceptum Christi Domini, quo jubemur omnia mortalia post baptismum commissa clavibus subiicere.

2 Prætereà pro praxi dicti Baptismi conditionati nota sequentia. Primò, illud posse conferri domi, vel in quocunque loco privatim, immò occultissimè solum cum solo. Secundò posse à quopiam, sed certè perito, etiam si facilè possit haberi Sacerdos. Tertiò, non esse adhibendum Patrinum, *poterit tamen*, nec si adhibeatur contrahi cognationem spiritualem. Quartò, non esse necessarias alias Ecclesiæ cęremonias. Ratio omnium horum est, quia solemnitates loci, Ministri, &c. sunt institutæ solùm pro Baptismo absoluto, non verò pro conditionato. Ita Quintanadvennas.

3 Scio, aliquos, inter quos est Perez *de Matr. d. 29. sect. 3.* in Tertio ex his superaddere distinctionem. Dicunt enim, si fortè post dictum conditionatum Baptismum inveniatur primum baptismum fuisse validum, Patrinum baptismi conditionati non esse verum Patrinum, nec cognationem contrahere, si tamen illud inveniatur fuisse invalidum, tunc Patrinum dicti baptismi conditionati esse verum Patrinum, quia jam is suscepit baptizandum in vero Baptismo. Scio inquam id: Verùm ego nunquam fieri verum Patrinum in Baptismo conditionato sustineo cum Quintadvennas, quia hæc Patrini solemnitas, ut & aliæ non sunt institutæ, nisi, ut dictum est, pro Baptismo absoluto. Quare, nec inter baptizantem, & baptizatum oriri tunc cognationem puto cum Quintanad. *d. sing. 18. nu. 2.* licèt oriri putet ex Dicastillo Diana *p. 1 t. tr. 8. res. 57.*

CAPUT II.

De Ministro Baptismi.

§. I. *Quisnam sit, præscindendo à casu necessitatis.*

1 MInister Ordinarius Baptismi est Sacerdos, & quidem proprius, idest Parochus.

Hinc non solùm Laicus extra necessitatem baptizans, peccat, sed etiam alius Sacerdos, quamvis hic sit Parochus alterius Parochiæ, nisi de licentia Episcopi, qui certè est supremus Parochus suæ Diœcesis, vel de licentia proprii Parochi, quæ sola sufficit, neque enim ad Baptismum requiritur approbatio Episcopi, sicuti requiritur ad Sacramentum Pœnitentiæ.

2 Inquires. Quale nam est hoc peccatum?

Respondeo, cum Nav. *c. 27. n. 7. ex c. interdicimus 2. q. 1.* Castrop. alios citante *de Bapt. disp. un. 1. q. num. 2.* & G. Hurtad *d. 2. de bapt. diff. 2. vers. Diaconus ergo*, esse mortale ex genere suo, & contra justitiam, quia agitur contra officium alterius, nisi excusetur baptizans à licentia præsumpta Parochi, quæ certè sufficit.

3 Dixi *ex genere suo*, nam si fiat semel, aut bis, non contradicente Parocho, seu nō multùm ipso de hujusmodi collatione laborante: videtur esse parvitas materiæ, ideòque ad summum veniale.

4 Inquires iterùm. Vicarius Generalis potestne sine peccato baptizare oves Parochi suæ Diœcesis, aliisque licentiam hanc concedere contradicente Parocho? Præscindimus autem ab eleemosyna, quæ fortè ex lege, vel consuetudine cedit Parocho ex collatione baptismi, ea enim omninò Parocho semper debetur.

5 Respondeo, Ex speciali Episcopi concessione data circa Baptismum suo Vicario, posse sine dubio. Nam sicut potest ex se Episcopus, quia, ut diximus, est supremus Parochus, ita potest eam potestatem aliis delegare.

6 At ex sola Vicariatus constitutione quid dicendum?

Respondeo. Colligo ex Barbosa *de potest. Epis. p. 3. alleg. 54.* posse. Is enim docet, Vicarium ea non posse sine speciali commissione, quę propter rei gravitatem indigent speciali concessione. At non est tanti Baptismum conferre, licentiamque ad illud conferendum dare. Et quidem idem ibidem ponit per extensum quadraginta novem casus, in quibus dictus Vicarius indiget prædicta peculiari concessione, inter quos ille, de quo agimus, nequaquam adest.

7 An Religiosi ex privilegio possint extra necessitatem baptizare sine Parochi licentia, vide Castrop. *de bapt. d. unic. p. 9. num. 3.* qui cum Suario docet, solùm eos posse in terris Infidelium, ubi nondum fundatæ sunt Ecclesiæ. Extra necessitatem ergo Religiosi nequeunt sine licentia Parochi baptizare solemniter, sicuti nequeunt cæteri Sacerdotes, cum ejus autem licentia non peccabunt contra jus Parochi, sed tamen peccabunt, quia iis prohibitum est in Sacris Canonibus. Verùm contra hanc prohibitionem ire, non peccare eos, nisi levissimè venialiter, & facilè posse excusari ex sola voluntate Patris, id ex devotione à Religioso petentis, fusè probat Quintanadvennas, *de Baptism. singul. ult.* An iidem possint esse Patrini, dicam suo loco infra *c. 4. §. 2. num. 20.*

§. II. *Minister Baptismi in casu necessitatis.*

1 IN necessitate, hoc est, quando est periculum, ne quis absque Baptismo decedat, quod periculum Medici, vel Obstetrices, vel vir prudens cognoscere debet, *nec tamen scrupulosè, quia quilibet rationabilis timor mortis sufficit*, *ut benignissimè docet* Quintanad. *de bapt. sing. 20.* in necessitate, inquam, quilibet quemlibet baptizare licitè valet.

2 Docemus tamen, hunc ordinem esse servandum, ut scilicet absente Parocho, hoc Sacramentum administret Sacerdos quicunque, hoc absente, Diaconus, tum Subdiaconus, tum Acolythus, tum Exorcista, tum Lector, tum Ostiarius; tum demum Clericus primæ tonsuræ. Quòd si nullus ex his præsto sit, administret homo laicus, tum Fœmina, ultimò Hæreticus, Infidelis, Apostata. Ita S. Th. *3. p. q. 67. art. 1. & deincep.* aliique passim, Laicum non excommunicatum pręferri debere Clerico, immò, & Sacerdoti excommunicato, tum non tolerato, tum tolerato, docet G. Hurtad. *de bapt. d. 2. diff. 3. fine*, sed non esse præferendum meritò docet Henriq. Suar. Ugol. ad Leandrum *de excommunic. d. 5. q. 9.* favetque de Lugo *de pœnit. d. 18. n. 37.* contra Suar. & alios, quia pro illo articulo, ęquè est Minister non excommunicatus, atque excommunicatus.

3 Circa prædicta sunt adnotanda tria. Primò. Invertere hunc ordinem, non videtur (teste Soto *in 4. d. 4. q. unic. artic. 5.* Val. *dub. 4. q. 2. p. 1. vers. quamvis autem*, Bonac. multos citans *d. 2. de bapt. q. 2. p. 5. num. 11.*) res gravis, præscindendo ab alio inconveniente, quale esset, si Hæreticus præferretur Catholico cum scandalo, vel cum periculo conferendi invalidè Baptismum. Quale etiam inconveniens, ait, Val. *l. c.* occurreret, si laicus, vel inferior vellet pręferri Sacerdoti volenti baptizare, tunc enim peccaret mortaliter laicus, seu inferior, cùm hoc sit proprius Sacerdotis munus, licèt non cum tanta officii proprietate, ut quando ipse abest, vel tacet, non possit alius ministrare. Quidquid sentiat Castr. *de bapt. d. un. p.*

quast.

quæst. n. 10. qui in hac administratione postponere Sacerdotem putat, semper esse mortale.

4 Quæres. Si adest mulier v.g. quæ probabiliter judicaretur esse in statu gratiæ, adesset autem & vir, seu etiam Sacerdos, qui ob publicum ejus concubinatum, v.g. putaretur esse in mortali, esset ne in actione prædicta baptizandi, præferendus vir, seu Sacerdos injustus mulieri justæ? Respondeo cum Filliuc. hic *de bapt.* præferendum. Cùm enim ministrari in mortali hoc Sacramentum privatim, & sine solemnitate non sit mortale, ut supra vidimus *lib. 1. de Sacram. in gen. cap. 2. §. 3.* non est, unde ordo prædictus legitimus sit pervertendus.

5 Secundum. Non solùm est congruum, sed opus omninò est, Superiorem cedere ejusmodi officium inferiori, virum v.g. mulieri, quando Inferior est peritior ad baptizandum, ut nimirum sic securius conferatur tantæ necessitatis Sacramentum.

6 Tertium. Qui baptizat in necessitate, contrahit cognationem spiritualem cum baptizato, & cum ejus parentibus, quia etiam tunc verè baptizat, excipe, quod dicam *num. 8.*

7 Atque in hoc adverte notabile discrimen. Nam qui baptizat in prædicta necessitate, certò contrahit cognationem, ut jam dixi. At eum, qui in eadem necessitate, privatim, è sacro Fonte suscipit baptizatum, cognationem non contrahere, solùm est probabile, cùm aliqui negent contrahere, aliqui affirment, ut infra *cap. 4. §. 3. n. 3.* dicemus.

8 Illa tamen hìc adest limitatio. Nam Pater baptizans in prædicta necessitate Filium legitimum certò non contrahit cognationem cum uxore sua, unde potest debitum petere, quia sic manifestè disponitur in Jure *C. ad Limina*, 30. *q. 1.* id quod Hurtad. *de matrim. d. 18. diff. 6. fin.* intelligo, etiam si alii adsint, qui possint baptizare, esto Sanch. *lib. 7. de matrim. d. 57.* putet contrahere, quando alii adsunt.

9 Dixi *Filium legitimum*. Si enim Pater baptizet Filium suum natum ex sua Concubina, & consequenter non legitimum, ita contrahit cognationem spiritualem cum illa, ut non possit eandem ducere in uxorem. Lege Sanch. Henriq. aliosque quos citat, sequiturque Bonac. *q. 3. de matr. p. 5. §. 2. num. 11.* Ratio hujus doctrinæ inde ducitur, quia Regula generalis est, ut contrahatur dicta cognatio inter Baptizantem, & parentes baptizati, & solùm in prædicto jure, *Ad limina*, excipitur baptizans in necessitate suum filium susceptum à sua conjuge. *Et propter paritatem rationis, Filium ejusdem sua conjugis, quamvis non suum, quem Siculi appellamus* Figliastro, *ut manifestè colligitur ex dicto c. ad limina.* At illa Concubina Conjux non est.

10 Quæres. Si Pater, vel Mater baptizent proprium Filium, vel filium legitimum alterutrius extra necessitatem, privanturne jure petendi debitum conjugale?

Respondeo. Quamvis mortaliter peccent, quia faciunt contra Sacros Canones adductos ab Hurtado, *de matr. d. 10. diff. 6.* tamen non privantur dicto jure ex probabili opinione, quam contra communem sequitur, & probat idem Hurtadus. Summa autem probationis est, quia vel nullus Canon eam privationem præcipit, vel si præcipit jam fuit à Canonibus posterioribus correctus. Idem propter eandem rationem dicemus infra *cap. 4. §. 2. num. 17.* si Pater, & Mater sint Patrini suæ propriæ sobolis.

§. III. *De obligationibus Ministri Baptismi, quando is confertur extra necessitatis articulum.*

1 MInister, quando extra necessitatem baptizat, baptizare obligatur cum solemnitatibus ab Ecclesia institutis: qui secus faxit, peccabit ex genere suo mortaliter: Nec Minister solùm, verum etiam ipse baptizandus, si sit adultus, & quicumque alius, qui sit causa omissionis hujusmodi. Ratio est, quia sic fieret contra Sacros Canones Clem. *unic. de Baptismo*, & contra praxim Ecclesiæ in re ex se non levi. Ita Leand. *de bapt. d. 4. q. 6.* plures adducens contra admodùm paucos.

2 Solemnitates breviter collectæ, quas pluribus explicat Castrop. *de bapt. d. un. p. 12.* hæ sunt ex Rituali Romano.

I. Adhibenda est aqua naturalis, non tamen quælibet, sed benedicta in Sacro Fonte.

II. Adhibendus est Patrinus.

III. Imponendum nomen.

IV. Facienda professio Fidei, seu publica recitatio Symboli Apostolici.

V. Impressio signi Crucis in fronte, & pectore baptizandi.

VI. Abjuratio Dæmonis, & trina insufflatio.

VII. Appositio Salis exorcizati in ore baptizandi.

VIII. Terna Tinctio aurium, & narium ejusdem cum saliva.

IX. Impositio manus Sacerdotis super caput ejusdem, & Benedictio.

X. Unctio pectoris, & scapularum ejusdem cum Oleo benedicto.

XI. Unctio verticis ejusdem cum Chrismate, & quidem illius anni nisi necessitas cogat.

XII. Coopertio dicti verticis jam uncti cum veste candida.

XIII. Porrectio cerei accensi ipsi jam uncto, & sic cooperto.

XIV. Hæc debent fieri in Ecclesia.

XV. Sacerdos debet esse vestitus Superpelliceo, & Stola.

3 Porrò, citra contemptum, & grave scandalum, unam, vel alteram rem ex his levem omittere, non esset nisi veniale, omnes, vel gravem aliquam, mortale profectò esset, licèt benigniùs loquatur Possevinus, quem refert, & non reiicit Medulla Theologica *in tract. de Bapt. dub. 5. num. 5.*

4 Diximus autem supra *c. 1. §. 2. n. 2.* uti aqua naturali, sed non benedicta, non esse mortale ex probabili sententia, omittere autem Patrinum esse mortale, dicemus infra *c. 4. §. 1. nu. 2.* quando baptismus confertur solemniter extra articulum mortis.

5 Sed quid de loco? Resp. Qui sine necessitate aliquem baptizat extra Ecclesiam, domi V.G. vel etiam in Oratorio privato, peccat mortaliter. Ita Suar. *de bapt. d. 31. sect. 2.* quia res gravis est secundum Quintanad. *de bapt. sing. 15.* Castrop. *l. mox citando num. 16.*

6 Non te prætereat tamen, in jure concedi *Clement. 1. de bapt.* ut filii Regum, vel Principum baptizentur in domo privata, sed intellige ex Suar. *l. c.* in privato Oratorio, & cum solemnitatibus consuetis.

7 Sed quid censendus erit filius Principis? Respondet Suarez citatus his verbis. Glossa latè disputat quisnam nomine Principis comprehendatur, & adductis variis juribus concludit, illa voce plus videri significari, quam nomine Ducis, vel Marchionis. Quod videtur verum, quando hi non sunt supremi, sed sub Regibus constituti. Solùm igitur videntur posse uti hoc Privilegio Reges, vel alii supremæ Potestatis, qui ferè Regibus æquiparantur. Hæc Suarez. Glossa autem ibidem addit, *Regis vel Principis Filios, & Nepotes*, quo pacto intelligerentur omnes descendentes per lineam rectam, qui nomine Liberorum veniunt. Numquid ergo in infinitum? Nequaquam puto, sed solùm, donec Regia Majestas, Regiusque decor in Nepotibus conservatur. Sic enim ex intentione Legislatoris interpretari Privilegium hoc omninò debemus. Lege Quintanad. *de bapt. singl. 21.* qui adhuc benignius loquitur, cujus tamen benignitatem sequi nolo; Denique nota non esse, ut legere est in Med. Theol. *de bapt. c. 1. dub. 5. n. 6.* Bonac. Coninch. & Henriq. apud Castrop. mox citandum, probabiliter repetendas prædictas cæremonias, si fortè Baptismus solemniter celebratus comprehendatur fuisse nullus: sicuti etiam supra diximus non esse eas iterandas, si quando quis sub conditione est rebaptizandus, tunc enim satis, superque erit, ipsam solam substantiam Baptismi, etiam secretissimè repetere, esto Castrop. *da bapt. disp. unic. p. 12. n. 23. & 24.* putet, in priore casu ex prædictis esse repetendas.

Quòd si ob necessitatem Domi sine dictis solemnitatibus fuit Baptisma collatum, oportere eas in Ecclesia suppleri, docet cum multis Castrop. *l. c. n. 21.* sed sub qua culpa, non explicat: Quintanad. *de bapt. sing. 18. n. 4.* citans Sotum, Vigherium, Zambran. & alios, dicit, hanc esse culpam mortalem, nisi fortè aliquod in iis supplendis scandalum, vel grave damnum timeretur. Invenio nihilominus aliquos, ut Cajet. apud Quintanad. *l. c.* & Medul. Theol. *de bapt. c. 1. dub. 5. n. 5.* citant. Possevinum, & alios dicentes, præciso contemptu, esse tantùm veniale, illas non supplere.

CAPUT III.

De subjecto Baptismi.

QUæ hìc ad praxim faciunt, tria sunt omninò, Primum pertinet ad Infantes, qui nascuntur à Fidelibus. Secundum, ad infantes qui nascuntur ab infidelibus. Tertium ad adultos rationis compotes; Amentes à nativitate inter Infantes connumera, ac propterea more Infantium baptizandos. Lege Castrop. *de bapt. d. unic. p. 6. n. 15.* Hurtad. *d. 3. de bapt. diff. 2.*

§. I. *De Baptismo Infantium, qui nascuntur à Fidelibus.*

1 HI statim sunt baptizandi. Et quamvis nullum videatur adesse præceptum, quo teneantur Parentes, vel curam Infantium habentes, eos statim baptizare, quando nullum apparet periculum decedendi sine Baptismo, tamen, ex receptissima, gravique Ecclesiæ consuetudine, sub mortali obligantur non valdè differre.

2 Sed quantum est hoc valdè? Respondeo. Bonacina *n. 2. de bapt. q. 1. p. 2. num. 6.* citans Val. Henriq. Vasq. putat dilationem trium, vel quinque, vel plurium dierum non esse mortale, additque in hunc modum. Immò absolutè Baptismum differri posse, nonnulli docent, dum rationabilis causa subest: nec imminet mortis periculum *ut hic semper supponimus*, nec fortè in ea Diœcesi adsit peculiare præceptum.

Ochagavia *q. 18. n. 3. diff. 14.* differri posse ait ad arbitrium prudentis, cùm non sit definitum ab Ecclesia, quo die sit conferendus, cavendum tamen esse, ne nimium sine causa differatur.

Bartholomæus Ledesma *diff. 14.* quem sequitur Leand. *de bapt. q. 14.* ait posse differri in diem octavum, immò usque ad decimum, vel duodecimum Petrus de Ledesma *c. 7. de bapt.* censet quindecim, aut viginti dies differre esse nimis, atque adeò mortale sine urgenti causa.

Ex his placitis elige tibi, quod probabilius in circunstantiis, in quibus casus occurrerit, apparebit.

3 Ad subjectum Baptismi pertinet, an multi validè, & licitè simul, idest per unicam formam, (posito, quòd singuli abluuntur) baptizentur, vel unus à multis, sed quia hi sunt casus raræ praxis, videan-

deantur apud S.Thom.*q.66.art.5. ad* 4. ibique commentatores, Suar. *de Sacr.d.*23.*sect.*3. Castr. *de Bapt. d.un.p.9. à n.*54. G.Hurtad. *de bapt. d.*2. *à diss.*6. & alios Doctores: nobis sufficiant, quæ de his diximus suprà *c.*1. *à n.*33.

Præterea, qua ratione sint baptizandi, quando duo Gemelli ita juncti nascuntur; ut non appareat, sitne una, an duæ personæ, vel quando non appareat, vitamne habeat proles, an sit monstrum, diximus *lib.*1. *in Dec.c.*3. §.7. *v. Baptismus*.

§. II. *De Baptismo Infantium, natorum ab infidelibus.*

1 REgula generalis. Licèt nequeant, utroque parente refragante, Infantes infidelium baptizari ut mox dicemus *n.*8. baptizari tamen possunt, altero ex parentibus consentiente, etiam si hæc sit Mater. Debet tamen tunc puer tradi curæ Parentis consentientis.

Hæc Regula colligitur ex jure *C.*2. *de conver. Infidel.* & fulcitur ratione, quia Religionis, & Filii bonum præferendum est Juri, quo Pater potitur in Filium. Et certè Greg. XIII. ut refert Valentia *d.*4. *q.*3. *p.*3. *vers. Quarto dico*, decrevit aliquid fortasse difficilius, idest, ut baptizaretur Puer, quem Avus paternus volebat baptizari, invita Matre Judæa.

2 Hinc primò possunt baptizari Infantes, qui longissimè absunt à parentibus infidelibus, & ampliùs ad eos transmitti non possunt. Ita Scotus *in quarta dist.*5. *qu. unic. art.*10. & Cajet. 3. *p. qu.*68. *art.* 10.

3 Hinc Secundò, non licet baptizare infantes invitis Tutoribus Infidelibus, quando illi sunt parentibus orbati, quia ex jure naturali Tutores succedunt Patri, quando eos Pater constituit, sicuti eidem Patri, ex eodem Jure succedit Avus.

4 Quando autem Tutores Jure civili sunt constituti, iidemque subjecti sunt Principi Christiano, possunt prædicti Infantes baptizari, etiam Tutoribus hujusmodi invitis, quia tunc Princeps posset privare potestate illos Tutores, eamque sibi assumere, vel alteri Tutori Christiano dare, & consequenter Infantem baptizare. Curare tamen tunc Princeps debebit, ut puer ab infidelibus separetur, ne periculum subeat deserendi fidem, ut notat G.Hurtad. *loco mox citando*.

5 Hinc tertiò, secundùm G.Hurtad. *d.*3. *de bapt. diss.*4. & Castrop. *de bapt. d. unic. p.*6. *n.*9. Infantes Filii Hæreticorum possunt invitis parentibus baptizari, quia eorum parentes, utpotè per Baptismum subditi Ecclesiæ, possunt cogi ad servanda omnia præcepta Naturalia, Divina, & Ecclesiastica, quare cogi possunt ad servandum præceptum hoc de Baptismo: Si tamen adsit periculum subversionis, debebunt ab illis avelli Filii.

6 Si unus tantùm ex dictis Hæreticis parentibus sit baptizatus, idem dic, quia in hoc satis est, si alteruter ex parentibus sit subditus Ecclesiæ, possitque ab illa cogi.

7 Sed quid agendum, si ejusmodi Infans non possit à parentibus Hæreticis separari?

Respondet Suar. apud Castropal. *mox citandum;* tunc non esse baptizandum, ne scilicet grave damnum potiùs Infans suscipiat à parentum consortio quàm emolumentum à Baptismo. At Layman, quem citat, sequiturque Castrop. *de baptism. d. unic. p.*9. *num.* 10. putat baptizandum esse, quia dictum periculum incertum est: nam fortasse puer morietur ante usum rationis; & quando erit ætate grandior, faciliùs revocabitur ab infidelitate, cùm primum sciret se sacro Baptismate consignatum. Utrumque probabiliter ratiocinari, meritò pronunciat Leander *de Baptis. d.*5. *qu.* 8.

8 Hinc quartò, Infantes parentum Infidelium, qui parentes sui juris sint, nec ullo modo subjecti Principibus Christianis, non possunt parentibus utrisque invitis baptizari. Ita Suar. *de Sacr. d.*25. *sect.*3. *initio*, & Hurtad. *de bapt. d.*3. *diss.*4. *initio* dicentes nullum Theologum se invenisse, qui contrarium doceret, cujus dicti ratio illa nobis sufficiat, quod nunquam id consuevit fieri ab Ecclesia, immò in Sacris Canonibus *C. Majores de Bapt. C. Judæis eod.* prohibuit, ne parentibus invitis baptizarentur Infantes Infidelium, solùm civiliter subjectorum Ecclesiæ.

9 Excipio, ut Gasp. Hurtadus *de bapt. disp.*4. *diss.*4. *vers. Observandum* citans Vasquez, & Coninch. si quando infans prævideretur moriturus, tunc enim non est morale periculum, quod parentes eum revocent à fide, nec aliud sequitur incommodum, si cautè, ut supponimus, Baptismus ipsi, parentibus nolentibus, conferatur. Addit autem Castropalaus *dis. unic. de baptism. p.*6. *numer.* 16. in extrema vicinæ mortis necessitate, etiam si timeas à Patre ægrè id ferendum, & Filium sacrilegiis, & falsitatibus, si fortè vixerit, contaminandum, adhuc posse te illum baptizare; nam si poteris, illum separabis à Patre, si non poteris, ipsi patri imputabuntur ea sacrilegia, non tibi, qui ab illa necessitate Baptismatis excusaris.

10 Dixi autem modò (nullo modo subjecti) & Sacri Canones dixerunt, (solùm civiliter subjectorum Ecclesiæ.) Nam, si parentes sunt mancipia, seu verè servi Christianorum, potest, ut ajunt Durand. & Vasq. quos citat Gasp. Hurtad. *loc. citat. diss.*5. Dominus baptizare eorum Infantes Filios, invitis parentibus, si quidem servi magis sub cura Domini sunt, quàm sub cura Parentum.

11 Addunt aliqui, Principes Christianos posse baptizare Infantes Turcarum, quamvis nondum Mancipia, etiam parentibus repugnantibus, quia sicuti adversùs illos dicti Principes justum bellum gerere, eosdemque occidere, propriisque bonis spoliare possunt, ita & eorundem filios ab ipsis avellere, ut certè post Baptismum facere oportebit, eosque in Fidei Mysteriis instruere. Rectè igitur Doctores citati reiiciunt Sotum *in* 4. *dist.*5. dicentem, non licere Domino eo solo fine separare parvulum à Patre, ut ille baptizetur.

12 Denique benè advertunt hìc Vasq. & Sotus apud G.Hurtad. *l.c. vers. sed quæres*. Judæos, in Terris Christianorum degentes, non esse servos, sed concives: quare cum eorum Infantibus non erit agendum, nisi eo modo, quo diximus *num.*8. cum civiliter subjectis.

13 Sed adhuc inquires, In casibus prædictis, in quibus possunt Domini baptizare prædictos Infantes, obligan turne?

Respondeo: Ita profectò per se loquendo, sic dictante Charitate, seu Misericordia.

14 Dico tamen (per se,) excipere enim debemus casum, quo quis excusaretur ab aliquo gravi incommodo, quod ex ejusmodi Baptismate conferendo sequeretur, judicio prudentis Theologi expendendum.

15 Supersunt duæ practicæ difficultates, licèt minus frequentes, enodandæ.

Quæri enim primò potest, An, si dubitetur de usu rationis pueri, ipse autem Baptismum deposcat, invito utroque Parente. An inquam baptizari licitè possit?

Respondeo, mode hac difficultate, *lib.*1. *in Decal.c.*7. §.3. *v. Baptismus, n.*3. & 4. plenè dixisse.

16 Quæri secundò potest de eo casu, qui superioribus annis agitatus est Melitæ in nobilissimo Militum Hierosolymitanorum concilio.

Inter divitem, & pinguem prædam, qua semel prædictorum Militum Triremes potitæ sunt, dum strenuè, ut solent, præliantes, ingens Turcarum Navigium expugnarunt, adfuit Infans, à mammis adhuc Nutricis pendens, Regio genere, ut dicebatur, enatus. Pater ergo, qui certè locupletissimis instructus erat divitiis, ut infortunii nuncium accepit, per fidos Legatos Magnum memorati Ordinis Magistrum, oblato ingenti in redemptionem pretio, exoravit, ut infantem filium suum Unigenitum, ut dicebat, remitteret ad patriam. Nam propterea quæsitum fuit, an licitè potuisset infans ad patrem Infidelem remitti, cum certò ipsius animæ irreparabili detrimento? Potuisse enim non remitti, nam ex se patet.

17 Respondeo; Si mihi hæc quæstio proposita fuisset, affirmassem, esse probabile, licitè potuisse remitti, (nam quid tunc dictum à Theologis fuerit, prorsus ignoro,) quia puto esse probabile, Christianos posse licitè reddere Infantes non baptizatos, accepto pretio, à parentibus oblato.

Primò, propter majorem libertatem, & honorem Religionis nostræ, & Baptismi reverentiam.

Secundò, quia videretur Ecclesia uti mediis ferè violentis, & valdè extrinsecis ad fidem propagandam.

Tertiò efficacius, quia Infideles etiam retinerent infantes Christianos captivos, si ipsis negari suos infantes, præsertim adeò ab iisdem expetitos, experientur.

Quartò, quia Dominus subiret onus illos alendi, & educandi, nec eos vendere regulariter posset, quo pacto essent magno sumptui, & labori iis, qui in illos dominium habent: Charitas verò non videtur cum tanto incommodo, & onere obligare, dum infans non est in extrema necessitate, hoc est in articulo mortis constitutus. Ita Suar. apud Bonacin. *mox citandum*: Quod si in hoc, ii, qui remittunt, videantur cooperari cum peccato Infidelium Parentum, tamen excusantur, quia ex una parte vendere, seu restituere Parenti filium, non est res intrinsecè mala, & ex alia, satis prædicta incommoda vendentem excusant, & sic mala sequentia meritò solis parentibus infidelibus imputantur.

18 Quæ dixi, didici ex Suario, Henriquez, Vasq. & aliis, quos citatos sequitur Bonac. *d.*2. *de bapt. q.*2. *p.*6. *n.* 14. Cæterum huic sententiæ G.Hurt. *d.*3. *de bap. diss.*5. *vers. ita tamen*, non videtur assentire, absolutè enim dicit, ex Misericordia teneri dominos, ad non restituendos infantes parentibus infidelibus.

19 Post hæc scripta incidi in Castrop. *de bapt. d. un. p.*6. *n.*20. qui sic habet. Præterea consuetudine introductum est, super parvulos Saracenorum, immò Hæreticorum, captivos vendi, & restitui Parentibus nullo collato Baptismo, ne ab ipsis Catholicorum filii detineantur cum gravi Apostasiæ periculo.

§. III. *De Baptismo Adultorum, ubi de obligatione, quam habet Adultus baptizandus, sciendi Mysteria, & Præcepta fidei.*

1 CUm adultus in Religionis electione sit maximè sui Juris, posse, immò & debere, quibuscumque contradicentibus, baptizari, nimis est certum. Solùm igitur hìc agamus de dispositione, quam ad baptismum afferre is debet: quæ certè quatuor importat.

Pri-

Primò, intentionem suscipiendi hoc Sacramentum.
Secundò, actum saltem Attritionis, quo à se removeat obicem peccati.
Tertiò, cognitionem Mysteriorum Fidei.
Quartò, similem cognitionem Præceptorum ab ipso deinceps servandorum.

Quoniam verò de primis duobus alibi dictum est satis *lib. 1. de Sacram. in genere*, nunc breviter de Tertio, & Quarto aliquid delibemus.

2 Quo ad tertium, ergo. Extra mortis articulum, esse mortale, Adultum aliquem baptizare, vel se finere baptizari, nisi pro sua capacitate cognitionem habeat Mysteriorum Fidei: nam ea debet credere, juxta illud Matth. 21. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*. At credi non potest id, quod nescitur.

3 Ea verò, quorum cognitio necessaria est, sunt. Quòd Deus sit unus, & trinus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; Quòd idem Filius Dei, ut nos salvaret, factus sit homo, mortem sit passus, resurrexerit, vivatque nunc gloriosus in Cœlo, venturusque sit in Mundi fine, præmium æternum, hoc est Beatam vitam Bonis & Fidelibus redditurus, æternam pœnam Malis: ad quam beatam vitam pervenire non possumus sine fide, & absque observantia præceptorum Christi. Quæ omnia debet Adultus credere tanquam à Deo, qui fallere, nec falli potest, revelata. Debet item credere per Baptismum, se obtenturum gratiam, & amicitiam Dei, ut nimirum sciens, & prudens, se saltem ad Attritionem disponat, illamque velit. Rectè autem notat Quintanadvennas *de Baptismo, sing. 15. numer. 4.* in intentione Baptismum suscipiendi involvi hoc ultimum; intentio enim suscipiendi Baptismum nulla esset, si Baptismi effectus, idest amicitia, seu reconciliatio cum Deo nullo modo cognosceretur.

4 Quoad quartum. Quia quilibet tenetur scire obligationes sui status, & professionis, ideò debet baptizandus, tum Præceptorum Decalogi, tum Ecclesiæ, saltem in genere, cognitionem habere. Quare qui extra necessitatem baptizat Adultum sine horum instructione, peccat mortaliter, ut fusè docet Sanch. *lib. 2. in Dec. cap. 3. num. 14. fine*.

5 Quamvis autem tantummodo prædicta sint, pro suscipiendo Baptismo, necessaria, tamen urgeat instructor, ut baptizandus sciat alia Mysteria, sciatque Symbolum Apostolorum, Oratio Dominicam, Salutationem Angelicam, & decem præcepta, aliaque, quę de præcepto facienda sunt à Fidelibus, quæque enumerat ibidem Sanchez, & nos breviter collegimus *lib. 2. in Decal. cap. 1. §. 1.* Nam post susceptum Baptismum facilè negligi deinde solet horum notitia.

6 Dixi *num. 2. & 4. extra necessitatem mortisque periculum*. In necessitate enim sine prædictorum scientia, sed tamen, quando potest, cum generica voluntate credendi, quæ credit Ecclesia, posse licitè Baptismum conferri, ac suscipi ab adulto consentiente, omnes cum Joann. Sanch. *in select. d. 44. n. 41.* & Leand. *de bapt. d. 5. q. 24.* supponimus.

7 Illud denique hìc præterire nolo. Tametsi quilibet, ut colligitur ex dictis §. 1. obligetur baptizari statim, ne se exponat periculo moriendi sine Baptismo, &, ut valeat in decursu suæ vitæ cætera Sacramenta suscipere, tamen, si fortè quis damnatus ad mortem sit Infidelis, & convertatur ad CHRISTUM, poterit differri ejus Baptismus usque ad locum patibuli, ut sic securiùs salutem nanciscatur. Ita contra Joannem Sanchez, Quintanadvennas *de Baptism. singul. 23.* id pluribus probans. Qui addit, hunc recenter baptizatum non posse suscipere Eucharistiam. Sed nos cum eodem Jo: Sanchez posse docuimus *in opusc. de commu. c. 5. §. 5.* & quidem eodem die, & sufficere unam horam ante mortem. Nam propterea ad facilitandam hujus casus praxim, sic corrigerem prædictam Quintanadvennas doctrinam, ut hujus morituri Baptismus differatur usque ad ultimum diem, atque in illo baptizetur, & post instructionem de Mysterio Eucharistiæ ante aliquot horas mortis communicetur.

CAPUT IV.

De cognatione spirituali, quæ oritur ex Baptismo.

§. I. *Proponuntur ea, quæ sunt deinceps explicanda.*

1 PRæmittendum est primò, Patrinum, vel Matrinam esse eum, vel eam, qui, vel quæ spondet, se habiturum Paternam spiritualem curam ejus, qui Baptismum est recepturus, in instructione rerum Fidei. Spondet autem tacitè, quando baptizatum suscipit, etiamsi nihil respondeat. Hæc autem susceptio, unde Patrinus susceptor appellatur, & Matrina susceptrix, duplici consuevit modo præstari, vel scilicet baptizandum tenendo, cùm Baptismus administratur, vel eundem suscipiendo à manibus baptizantis immediatè post Baptismum. Vide, quæ dicam §. 4. n. 1.

2 Petes. Solemniter baptizare sine Patrino (*sub hac voce semper intellige, vel Matrina*) mortale ne est?

Respondeo. Probabilius est esse mortale. Vide Leandrum *loco mox citando*, (ut etiam diximus in Confirmatione) quia sit in re gravi contra præceptum Ecclesiæ. Esto Possevinus apud Leandrum *disput. 7. de Baptism. quæst. 2.* dicat non esse mortale, quando parentes sunt Catholici; & esto, Archangelus apud eundem dicat esse de congruentia. Dixi *solemniter*, nam in Baptismo privato, licèt admitti possit, non tamen id esse de obligatione, non ignoramus cum Suario *de Sacrament. quæst. 67. de Baptism. num. 8.*

3 Præmittendum secundò, ex ritu, seu cæremoniis Baptismi, ut etiam Confirmationis, oriri inter personas, quæ in illo concurrunt, cognationem spiritualem (quod est unum ex impedimentis Matrimonium dirimentibus) hoc est, illas personas, nisi dispensationem obtineant, invalidè inter se Matrimonium contrahere.

4 Ea autem multipliciter olim oriebatur in jure antiquo, hodie tamen à Tridentino *session. 24. cap. 2. de Reform. matrim.* & latè Sanch. *l. 8. matrim. d. 54.* ad quatuor dumtaxat Classes personarum restricta est. Nam primò contrahitur à Baptizato, vel Confirmato cum Baptizante, vel Confirmante. Secundò, ab eodem Baptizato, vel Confirmato cum Patrino, vel Matrina, & utraque hæc appellatur Paternitas. Tertiò contrahitur à Patrino, vel Matrina cum Patre, & Matre Baptizati, vel Confirmati. Quartò à Patre, & Matre Baptizati, vel Confirmati cum ipso baptizante: & utraquæ hæc Compaternitas appellatur.

5 Quoniam autem de prædictis valdè quidem minuta, sed certè necessaria passim afferunt Doctores, ego, ne confusa evadat tractatio, ea omnia ad tria capita reducam.

Primò, Quænam persona possit esse Patrinus?

Secundò, Quænam administratio Baptismi requiritur ad ejusmodi cognationem spiritualem pariendam?

Tertiò, Quænam tenendi, seu suscipiendi actio?

§. II. *Quæ persona esse Patrinus possit? Ut sit rationis compos.*

1 AD exercendum munus Patrini, cognationemque contrahendam requiritur. Primò, ut is usu rationis potiatur. Non ergo infans, non mente captus, non ebrius; debet enim voluntariè velle facere id, quod instituit Ecclesia: idest, intentionem habere debet exercendi munus susceptoris: secus, solùm materialiter teneret baptizandum; commoditatis causa, V. G. non verò exerceret sacram actionem ab Ecclesia institutam.

2 Non requiri determinatam ętatem, nec ut sit ætate grandior, quàm baptizandus, communis docet opinio cum Sanch. *lib. 7. matrim. d. 61.*

Ut sit Baptizatus.

3 Requiritur secundò ut sit Baptizatus. Quare Gentilis, immò & Catechumenus, etiam si teneret Baptizandum cum intentione quacumque & etiamsi in aliquo casu aliquem cum debita intentione solemniter baptizaret, non contraheret cognationem ullam, & consequenter nec alii cum ipso. Ratio est, quia hæc lex cognationis profecta est ab Ecclesia, cui non subjacet Gentilis, vel Cathecumenus. Idque verum est, etiamsi posteà illi Baptismum susciperent: quod enim initio irritum est, tractu temporis non convalescit. Ita Sanch. *lib. 7. matrim. d. 60. numer. 11.* aliique contra Toletum *libr. 2. summ. cap. 23.*

4 Inquires per hanc occasionem, an pari modo requiratur, ut sit Confirmatus ille, qui confirmandum suscipit in Confirmatione?

Respondeo, requiri ex probabiliore sententia, sic enim habetur in Jure *cap. in Baptismate d. 4. & Pontificale* Clement. VIII. *hic*: Unde sequitur, ut referunt Suar. Coninch. Sanch. cum Leandr. *de Conf. d. 5. quæst. 5.* non contrahere cognationem spiritualem eum, qui non confirmatus aliquem teneat in Confirmatione. Ratio est, quia in Pontificali dicitur, ut *non Confirmatus non possit alium suscipere*; Illud autem, non possit, hinc satis probabiliter non solùm videtur ostendere id illicitè fieri, sed etiam invalidè. Cognationem tamen contrahere est etiam probabile, saltem propter doctissimos Auctores bona ratione motos, id affirmantes: ut videre est in Soto, Nav. Rod. Nal. apud eundem Leandr. *loco citato*, & Quintanad. *de Confirm. singul. 7. num. 5.*

5 Illicitè ne mortaliter? Respondeo. Non audeo mortaliter hunc condemnare, quia res non videtur gravis, sed venialiter dumtaxat. Scio Suarium *3. p. ad q. 72. art. 10. fine*, docere, esse id illicitum mortaliter. Sed ego sequor S. Thom. *3. p. qu. 72. art. 10.* quem sequitur Dian. *3. par. tract. 4. res. 21.* & Quintanadv. *de Confirm. sing. 7. num. 5.* qui, fatente eodem Suario *loc. citat.* & apud Leand. *de Confirm. d. 5. q. 4.* videtur non cognoscere in hoc mortalem culpam. Approbo tamen sententiam Leandri *loc. cit.* dicentis, utramque opinionem esse probabilem.

Ne

Ne sit haereticus.

6 Requiritur tertiò, ut Patrinus non sit Hæreticus: Et quidem is illicitè graviter esset Patrinus, cùm non sit aptus ad instruendum puerum in rectâ Fide: nam cæterùm, quia est Baptizatus, unde subditus legibus Ecclesiæ, contraheret Cognationem spiritualem cum baptizato, ejusque Parentibus, ut cum Sanch. notat Castrop. *de Bapt. disp. un. p. 11. §. 1. num. 7.*

Meliùs autem erit Baptismum solemnem sine Patrino celebrare, quàm cum Patrino Hæretico, si Catholicus præstò esse non possit.

7 Si fortè à te Sacerdote Catholico petat Pater, ut ejus Filium baptizes, sed velit, ut admittas Patrinum Hæreticum, non licebit tibi illum admittere, si posses non admitti sine aliquo tuo gravi detrimento: Nam si damnum grave tibi rationabiliter timeres, ut etiam si timeretur Filius adducendus ad Sacerdotem Hæreticum, admittendus esset, secundùm Castrop. *loc. cit.* quia tunc permitteretur minus malum ad evitandum majus, & ex alia parte non est credendum, Ecclesiam in prædictis circumstantiis aliter velle.

8 Et in simili quidem necessitate concedo. Idem *ibidem* te posse esse Patrinum in Baptismo, qui confertur ab Hæretico, sed addere debes Protestationem, qua significes, te suscipere ad ritum Ecclesiæ Romanæ, secus, 'videreris communicare cum Hæretico, & obligare te ad instruendum infantem more illius Hæretici baptizantis, quod esset grave delictum.

Ut sit unus, vel una, & una.

9 Requiritur tertiò ex Tridentino *sess. 24. cap. 2. de Reform. Matr.* ut unus tantùm, sive vir, sive mulier, vel ad summum unus, & una designentur tanquam Patrini. Si autem plures designentur peccari mortaliter, dicit Leander *de bapt. d. 7.* qui tamen citat Thomam Sanch. *lib. 7. de matrim. disp. 57. num. 6.* Perez & Serra apud Dianam *p. quaest. tract. 7. resol. 2.* existimantes esse veniale. Notat idem Castrop. *de bapt. d. unic. p. 11. §. 2. num. 1. & 2.* hac in re nihil dispensare Episcopum posse. Denique idem Tridentinum addit, ut si alii ultra designatos tetigerint, idest, tenuerint baptizandum, cognationem non contrahant.

10 Duos conjuges, Maritum scilicet, & uxorem, licèt sint unus, & una, non posse suscipere alienam prolem, quia id prohibet Urban. II. sed sub veniali, quia res est levis, putat Suar. *q. 67. de bapt. art. 8. vers. 2. Explic.* sed probabilius est ex Sanchez, *lib. 7. matr. disp. 57. n. 5.* posse etiam sine veniali, quia vel id non prohibet Urbanus, vel ea Constitutio non est usu recepta.

An iidem possint suscipere propriam prolem, mox separatim *à num. 16.*

Ut sit designatus.

11 Requiritur quartò id, quod modò insinuatum est, nempe, Patrinum debere esse designatum.

12 Sed ad quem pertinet designare? Respondeo, ad Parentes primò, & per se, seu ad eos, quibus incombit curare, ut quis baptizetur, & in horum defectum, ad Parochum. Baptizandus adultus, & sui juris potest sibi eligere Patrinum. Quando autem omittitur ejusmodi designatio, omnes, etiam non designati secundùm jus antiquum, si tenebant, etiam successivè, baptizandum, contrahebant cognationem, verùm hodie, post Tridentinum probabilius est, teste Sanch. *loc. cit. n. 12.* neminem contrahere, quia nemo est verè Patrinus, cùm tanquam de forma substantiali Tridentinum requirat ejusmodi designationem.

13 Quid si simul designentur plures, quàm unus, vel unus, & una, & Parochus illos admitteret (certè illicitè mortaliter, ut dixi *n. 9.* ex sententia Leandri, venialiter ex Sanchez) contraherentne omnes cognationem?

Respondeo, Omnes, ait Sanch. *lib. 7. de matrim. d. 57. n. 14.* Adde cum multis Leand. *de Baptism. d. 7. quaest. 9.* quia omnes jam sunt designati. Sed probabilius judico, neminem, quia tunc deficit alia conditio, quæ est etiam substantialis, per quam Tridentinum voluit unum Patrinum, vel ad summum, unum, & unam. Hanc posteriorem sententiam probabilem dicit Suar. *de Sacr. ad q. 67. art. 8. vers. secundo, explicat,* & ad illam valdè idem videtur propendere, licèt denique asserat, non esse consulendam. Sed immeritò consilium pro ea dare Suarez timet: valido enim fundamento hæc sententia innititur, cùm finis Tridentini clarissimè fuerit, has cognationes spirituales valdè diminuere, lege diligenter prædictum Tridentini locum *sess. 24. c. 2. de Refor. Matr.*

14 Dixi (si simul designentur) nam si designati sint successivè ille unus, vel ille unus, & una solùm contraherent, qui prius fuerint designati, illi enim fuerunt certè legitimi, qui verò posteà; illegitimi.

15 Si quis se ingerat ad hoc munus, & Parentes, vel Parochus eum non reiiciat, judicari debere designatum, Diana *p. 9. tr. 7. res. 50.* ex Castro. Ego id tunc solùm concedo, quando Parentes, vel Parochus facilè possunt eum reiicere, & tamen non reiiciunt, tunc enim tacitè admittunt, juxta limitationes, quæ Regulæ illi dari solent, *Qui tacet, consentire videtur.*

Ne sit Pater, vel Mater.

16 Requiritur quintò, ut Patrinus, vel Matrina non sit Pater, vel Mater. Parentes enim non possunt esse Patrini suorum Filiorum. Excipe, nisi adsit necessitas (ut de Patre baptizante suum Filium in simili necessitate dixi *cap. 2. §. 2. num. 8.*) ea enim existente, sicuti certò non peccant, ita nec contrahunt cognationem, nec privantur jure petendi debitum conjugale, illudque obligantur reddere. Ita Sanch. *lib. 9. de matr. d. 26. n. 3.* Addunt multi, ut Leand. cum Nal. *d. 4. de Bapt. q. 32. & d. 7. q. 11.* etiam si tunc adessent alii extranei, qui possunt esse Patrini.

17 Extra necessitatem ergo Parentes suum Filium scienter à Fonte suscipientes, certò peccant mortaliter, quia in re gravi discedunt ab Ecclesiæ legibus: id quod docent omnes cum Suarez *l. c.* At verò an tunc contrahant cognationem, & consequenter priventur jure petendi; non omnes docent.

Contrahere putat Laym. *lib. 5. tr. 10. de Sacram. poenit. cap. 8. n. 8.* cum aliis. Non contrahere, cum aliis putant Suar. *3. p. q. 67. art. 8. v. Quocirca,* G. Hurt. *d. 10. de matrim. diff. 6. n. 24.* Lege Aversam *q. 16. de matrim. sect. 2.* Utrique probabiliter. Nos tamen secuti sumus supra *c. 2. §. 2. n. 10.* & Hurtadum in simili, propter rationem ibidem dictam, quæ est communis præsenti intentui. Et nota, nos idem infra *de Confirmatione l. 3. c. 4. n. 8.*

18 Dictum est autem *(scienter)* Nam si parentes ignorent prohibitionem hanc, excusantur à peccato, & etiam ex Laymano, ejusque sententiæ sectatoribus non privantur Jure petendi. Hæc enim privatio hic est pœna inflicta parentibus agentibus contra prohibitionem Ecclesiæ: pœna autem, saltem extraordinaria positiva, non contrahitur, si non contrahitur delictum, cui ejusmodi pœna connexa à Legislatore fuit.

19 Naldus *v. Baptismus n. 15.* excusat à peccato parentem tenentem à Sacro Fonte suum Filium, ex copula illicita sibi natum, si id faciat, ut territus à Cognatione, quam sic contrahit cum concubina, abstineat ab ipsius consortio. Ratio posset esse, quia in hac valdè rationabili causa præsumitur Ecclesia suspendere prohibitionem, ne Pater suam sobolem suscipiat. Verùm cum vestigium nullum videatur Jure hujus excusationis, aliaque remedia sint in promptu pro abstinentia prædicti consortii, Naldi Doctrinam sequi non audeo.

Ne sit Religiosus.

20 Requiritur Sextò, ne Patrinus sit Religiosus, vel Religiosa, iis enim prohibetur, esse Patrinos, *c. Non licet de Cons. d. 24. & alibi.* si tamen sint, contrahent cognationem, quia per dictam prohibitionem non fiunt inhabiles ad suscipiendum.

21 Notat autem Quintanadvennas *de baptism. sing. ult.* id fortè non prohiberi, nisi Monachis, non verò Religiosis omnibus, & quidem non nisi sub levissimo veniali, à quo excusat quælibet causa, qualis est Petitio, aut Devotio Patris: id quod idem ibidem doctè probat.

An Frater, vel Soror?

22 De hoc dicam, cùm *de Confirmatione l. 3. c. 4. n. 18.*

Obligatio Patrini.

23 Ad Personam Patrini, de qua hic agimus, pertinet obligatio, quam ipse, per hanc suscipiendi cæremoniam, subit. Obligatur autem instruere Baptizatum in sana Fide, ac moribus Christianis. Quæ tamen obligatio non urget, nisi in tempore necessitatis. Quoniam igitur hæc necessitas inter Christianos vix adest, quia communiter supponitur, illum instrui à Parentibus, vel à Parocho, quibus profectò hæc cura magis incumbit; Ideò communiter Patrinus (ut notat Henriq. *lib. 2. cap. 14. numer. 1.* aliique passim.) excusabitur.

§. III. *Quænam Baptismi Administratio dictam cognationem pariat?*

1 Sacrò solemnis, quæ scilicet publicè fit cum ritibus ab Ecclesia institutis, quæ nos suprà *cap. 2. §. 3. num. 2.* enumeravimus.

2 In privato ergo Baptismo jam dixi supra §. 1. *n. 2.* non esse opus, posse tamen adhiberi Patrinum. At verò est controversum, an, si adhibeatur, contrahat is cognationem spiritualem, sicuti quando adhibetur in solemni.

3 Ad hanc quæstiunculam, ut supra *c. 2. §. 2. nu. 7.* cum Coninch. *d. 32. dub. 2. n. 39.* indicavi, aliqui affirmativè respondent, negativè aliqui, ut Quintanad. & Sanch. quos citat, sequiturque Diana *par. 3. tr. 4. res. 18.* & inclinat Suar. *3. p. q. 67. ar. 8.* & G. Hurtad. *de matr. d. 18. diff. 6.* Affirmantium ratio ducitur à paritate cum baptizante, nam ex claris Juribus baptizans etiam privatim contrahit, ut ibidem diximus, dictam cognationem cum baptizato, ejusque Parentibus; ergo contrahet etiam suscipiens.

4 Sed negantium ratio est, quia Jura hanc cognationem inducentia in suscipiente, solùm loquuntur de suscipiente in Baptismo solemni, non ergo sunt extendenda ad suscipientem in privato. Paritas ergo adversariorum facilè solvitur. Nam jura de omni baptizan-

zante loquuntur, etiam de Fœmina, dum absolutè dicunt baptizantem contrahere cognationem, at dum dicunt, Susceptorem contrahere cognationem, non loquuntur absolutè, sed dictam cognationem adnectunt suscipienti ex instituto Ecclesiæ. Cùm ergo qui suscipit in privato Baptismum, non suscipiat ex instituto, sed ex voluntate propria, de illo non loquuntur Jura, Ergo cognationem is nequaquam contrahet.

5 Quando in Ecclesia supplentur solemnitates ejus Baptismi; qui urgente necessitate, privatim collatus fuit, tunc is, qui suscipit, non fit verus Patrinus, quia verè non est Susceptor in Baptismo.

6 Superesset dicere de Patrino, in Baptismo conditionato. Verùm de hoc sufficit *sup.c.1.§.8.n.2.* adnotasse, ipsum in baptismo, quod confertur sub conditione, non necessariò adhiberi, posse tamen; cum verò adhibetur, cognationem spiritualem illum nequaquam contrahere.

§. IV. *Quænam actio suscipiendi, quæque intencio, ad inducendam hanc cognationem, requiritur.*

1 Diximus *§.1.nu.1.* duplici modo hanc susceptionem exhiberi posse. Vel scilicet tenendo baptizandum, dum baptizatur, vel illum immediatè accipiendo à baptizante post baptismum. Et meritò ita dictum est. Nam Jura utuntur his loquendi modis, puta tangendi, levandi de Sacro Fonte, tenendi, suscipiendi, & similibus. Non ergo sufficit sola assistentia, nec responsio ad Catechismum, quem Sacerdos recitat: immò hanc responsionem non esse necessariam ad præstandum munus Patrini, rectè notat cum communi Sanch.*lib.7. matr. d.56.n.*10.

2 Præterea recolendum est, quod dixi supra *§.2.n.1.* hanc actionem debere fieri cum intentione exercendi munus Patrini, & quidem satis est implicita, qualis est intentio faciendi, quod alii faciunt, vel quod intendit Ecclesia: sed non est necesse, ut interveniat intentio contrahendi cognationem spiritualem, hæc enim necessariò consequitur ad munus Patrini, etiamsi tu illam contrahere renuas, quia tua voluntas removere non potest illud, quod Ecclesia muneri Patrini, ab se instituto, connexuit.

3 Hinc solvitur illa quæstio, quam ad me quidam nuper attulit. An si quis teneat baptizandum, habeat tamen expressum animum non contrahendi cognationem spiritualem, nihilominus contrahat?

Distinguendum dixi diligenter esse: Si enim animum habeat nolendi esse Patrinum, & solùm materialiter baptizandum tangat, non contrahet cognationem. Ita Castrop. *de bapt.d.nu.p.*11.*§.2.n.4.* quia sic non exercet munus Patrini, nec Patrinus fit: in quo tamen casu addidi, probabilius esse, hunc peccare mortaliter, quia, ut supra *§.1. n.2.* dictum est, probabilius est mortaliter peccari ab omittente Patrinum in baptismo solemni. At verò, si habeat animum exercendi munus Patrini, ut certè habere debet, cùm tunc jam fiat Patrinus, fit consequenter conjunctus cognatione spirituali, etiamsi ipse illam nolit, quia cognationem spiritualem affixit Ecclesia ipsi muneri suscipiendi, ut dictum est, independenter à voluntate Susceptoris.

De errore in suscipiente.

4 Quid, si quis per errorem suscipit Titium V.G. putans, atque adeò intendens suscipere Cajum, contrahetne cognationem cum eodem Titio, ejusque Parentibus?

Respondeo. Sanch.*l.7.de matr.dis.*58.*n.*7. Laym.*l.5.tr.*10.*p.4.c.8. n.*6. aliique docent, cognationem cum Titio nequaquam contrahere. Sed Pontius, Coninch. Dian. quos citat, sequiturque Leand.*d.7. de bapt.q.*28. Castrop. *l.c.n.*5 aliique docent contrahere, quia error (inquit Leander) non impedit Fidejussoris, & Patris Spiritualis officium. Verùm hæc ratio nihil habet efficaciæ. Dicit enim meritò Sanchez, neminem intendere, se obligare alteri, nisi aliquo tandem modo velit se illi obligare. At prædictus, qui per errorem operatus est, nullo modo voluit se obligare Titio, nec ut Fidejussor, nec ut Pater Spiritualis, ergo, &c.

5 Obiicit Castrop.*l.c.* Validè baptizatur is, quem minister Baptismi alium esse putat, vel quem putat esse puerum, cùm sit puella, quia intendit baptizare præsentem. Ergo validè suscipietur is, quem Suscipiens alium esse putat.

Respondeo. Si prædictus Susceptor operans per errorem, velit suscipere præsentem, quicunque sit, certè curreret paritas, & susceptio valeret, contrahereturque cognatio. At, licèt in conferendo Baptismo regulariter Minister velit præsentem baptizare, & ita obligatur velle, ne incertitudini subjaceat collatus baptismus: tamen in Susceptore non ita fieri solet, nam Susceptor Cajum V.G. vult suscipere, & non Titium, & ita colligitur regulariter ex communiter contingentibus: Susceptor enim pro Cajo, fortè filio viri nobilis, & amici, promittit opus suum, non pro Titio, fortè ignobili, & non amico. Sicuti ergo in Matrimonio error personæ illud invalidat, quia Petrus V.G. invalidè matrimonium contraheret cum Berta, si ipse volebat contrahere cum Maria, nec unquam hanc voluntatem mutavit, ita in casu suscipiendi, &c.

De Suscipiente per Procuratorem.

6 Hanc actionem levandi posse fieri per Procuratorem, vel Procuratores, certa, & quotidiana praxis ostendit, quando Patrinus dicetur tangere, non per se, sed per alium, legitimè tamen à se constitutum.

Illud est decernendum, quisnam contrahet cognationem, an Principalis, qui Procuratorem ad suscipiendum constituit, an ipse Procurator constitutus?

7 Et quidem quòd Procurator non contrahat, quia ipse non agit suo nomine, sed alieno, jam decisum est à Sacra Congregatione, apud Pont.*l.mox citando*, & apud Barb.*de off.Paroc.c.*18.*n.*15. & apud Sanch.*lib.7.matr.d.*59.*n.*12. esto Toletus apud eund. Pontium putet, Procuratorem contrahere.

8 At verò, an contrahat ipse Principalis, bipartita sententia est, Sanc.*l.c.n.*4. cum innumeris Jurisperitis negativè respondet: quare docet, in casu susceptionis per Procuratorem à nemine contrahi cognationem; Non à Procuratore propter rationem numero præcedente dictam; Non à principali, quia cognatio est annexa actioni levandi personaliter, at nunc Principalis personaliter non levat, ergo, &c.

Pontius verò *lib.7. de matr. c.*39.*nu.*10. alios citans, Coninch.*d.*32. *n.*40. Perez *d.*29. *de matr.sect.*7.*nu.*2. cum aliis multis Theologis respondet affirmativè, docetque, Cognationem contrahi à Principali. Ratio est, inquit, quia Ecclesia concedit hanc susceptionem fieri per Procuratorem, quod certè non inaniter, seu inutiliter concedit: Ergo cum effectu cognationis spiritualis inducendæ, & cum obligatione instruendi, modo supradicto, Baptizatum. Et sanè quis dicat Ecclesiam præcipere, ut adhibeatur Patrinus in Baptismo, idque tam rigorosè, ut ejus omissio, sicuti supra vidimus, ex probabiliore sententia sit mortalis, & tamen eandem Ecclesiam concedere, ut passim non adhibeatur? Idem enim esset, Patrinum non adhiberi, atque adhiberi per Procuratorem, si nemo cognationem, & obligationem instruendi contraheret.

Profectò Pontium hìc sequor, non Sanchez.

CAPUT V.

Pœnæ malè, vel bis Baptizantis, Remissivè.

De his planè dicam *in Libr. de Irregularitate, capit.* 14. Favente Deo.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS

LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

De Materia, & Forma Confirmationis.

Sacramentum Confirmationis, quod est, *Unctio Chrismatis consecrati, facta ab Episcopo sub præscriptis verbis, Confirmans Fidelem ad Christianam Fidem custodiendam*, habet suam materiam, & formam, de quibus dicemus, quæ sunt scitu necessaria, mox cætera ad hoc Sacramentum pertinentia breviter prosecuturi.

§. I. *Materia remota.*

1 Chrisma confectum ex oleo simul, & Balsamo benedictum ab Episcopo Consecrato, est materia remota confirmationis. Vide *C. litteris vestris de consecr d.*3.

2 Dicitur Primò, *ex Oleo*, nempe Olivarum. Quare sub pœna nullitatis Sacramenti apponetur Oleum ex nucibus, ex piscibus, ex semine lini, ex amygdalis, &c. quia hæc non sunt simpliciter olea. Quid de oleo ex Oleastris, hoc est ex olivis silvestribus? Puto hoc sufficienter, ac legitimè adhiberi, quia simpliciter, & in omnium usu oleum est.

3 Dicitur secundò, *ex Balsamo*, sive Palæstino, sive Syriaco, sive Indi-

Indico, æquè enim sunt Balsama, & ita declarasse Paulum IV. Pium IV. Gregorium XIII. & Sixtum V. testantur Bel. *l. de hoc Sacr. cap.8.* & Suar. *de Sacr. d.3. sect.1. ver. Ad 3.* Sufficere autem parum Balsami, quamvis in multo oleo, ita tamen, ut olei partes suscipiant odorem Balsami, notant Castropalaus *de Conf. d. unic. p.2. nu.4. ver. Ad 4.* & Hurtadus *de conf. diff.4. vers. Quod autem.*

4 Dicitur tertiò, *simul*, quia cum Suar. *l.c.* puto falsam esse, tum sententiam Cajetani 3. *p.q.72. art.2.* aliorumque paucorum affirmantium, sufficere solum oleum, Balsamumque esse solùm de necessitate præcepti, tum sententiam Cani apud Valen. 3. *p. disp.5. q.1. p.2. ver. Prima fertur.* dicentis sufficere alterutrum, sive solum oleum Olivarum, sive Balsamum solum. Ratio nostra est, quia usus Ecclesiæ præscribentis, requiri utrumque, satis ostendit, utrumque requiri absolutè, atque adeò ad valorem.

5 Dicitur quartò, *ab Episcopo Consecrato.* Si enim consecratus Episcopus nondum sit, sed solùm electus, vel etiam à summo Pontifice confirmatus, non potest validè exercere ea, quæ pertinent ad Consecrationem, quare non potest confirmare.

6 Dicitur quintò, *benedictum ab Episcopo Consecrato*, nam non solùm Unctio exhibenda est à Consecrato Episcopo, sed ipsum oleum, Balsamumque, (quod unico vocabulo appellamus *Chrisma*) debet esse à simili Episcopo Consecrato benedictum, secus inepta esset Confirmationis materia, ut est communis doctrina Theologorum cum S.Thom. 3. *p.q.72. art.3.* Ratio autem hujus doctrinæ efficacior nulla est, (nam aliæ allatæ à Theologis solam congruentiam probant) nisi usus antiquissimus, & continuatus Ecclesiæ.

7 Quare Cajet. *loc. cit. art.3.* & Valent. *loc. cit. ver. Ad hoc in primis* dum sentiunt, sufficere benedictionem Sacerdotalem, contra communem, seu certè contra probabiliorem opinionem sentiunt. Lege Quintanad. *de Conf. sing.3.* qui invalidè confirmatos esse putavit quosdam, quos Episcopus, quia defecit Chrisma, confirmavit oleo infirmorum. Multoque minus est audiendus Molsesius *in Summ. tr.4. cap.2. n.22.* dum docet, Confirmatum ex oleo non Consecrato non iterùm confirmandum esse.

8 Nisi fortè Cajetanus intelligat, benedictionem Sacerdotalem sufficere, quando alicui Sacerdoti hanc facultatem benedicendi, seu conficiendi Chrisma Summus Pontifex concessisset; licèt enim nunquam legatur id alicui concessisse Pontificem, quia tamen legitur (ut mox *c.2. §.1.* dicemus) simplici Sacerdoti Privilegium dedisse confirmandi Fideles cum Chrismate consecrato ab Episcopo; ideò non videtur à Cajet. *ibid. art.4.* Sot. *in 4. d.7. q. unic. ar.3.* Palud. *in 4. d.7. q.4.* Victor. *de Conf. n.4.* & Val. 3. *p. d.5. q.1. p.2. vers. Deinde dico*: denegandum Pontifici etiam hanc potestatem ipsum Chrisma benedicendi, posse simplici Sacerdoti concedere.

9 Verùm, in hoc sunt etiam hi Doctores reiiciendi, ut rectè notat Suar. *de Sacram. d.32. sect.2.* cum aliis, qui hanc potestatem simplici Sacerdoti concedi à Summo Pontifice posse, omninò negant. Si autem hujus rationem quæras, illa est, quia id esset contra usum Ecclesiæ antiquissimum, cujus contrarium non possit ulla ratione, vel testimonio comprobari. Eademque ratio probat, Pontificem non posse dispensare, ut Confirmatio conferatur in Oleo, Balsamoque ab Episcopo nondum benedicto, quidquid Palud. Estiv. & Campu. ap. Leand. *de Confir. d.3. q.4.* in oppositum doceant.

10 Inquires, qua benedictione uti debet in conficiendo Chrismate Episcopus?

Respondeo: Certum est, Episcopum sub mortali debere usurpare benedictionem ab Ecclesia præscriptam. Ad valorem tamen sufficere quamlibet Dei invocationem, Doctores advertunt, quia credi nequit, Christum Dominum formulam aliquam pro ejusmodi benedictione designasse.

11 Inquires iterùm. Est ne de necessitate Sacramenti, Chrisma esse novum, hoc est, hoc præsenti anno benedictum?

Respondeo: Ad valorem sufficit Chrisma vetus, nisi sit corruptum. Illud autem, quod totam balsami fragrantiam amisit, satis dubiam materiam esse existimarem. Ad licitum autem usum, debere sub pœna peccati mortalis esse novum, monet Suar. *d.37. de Sacr. sect.1. vers. Hic verò.* Neque hic apponendam esse puto exceptionem illam (nisi urgeat necessitas) ut apponendam duximus supra in Baptismo, hoc enim Confirmationis Sacramentum non est necessarium, sicuti Baptismus. Quare in dies differri, donec de novo Chrismate provideatur, facilè potest.

§. II. *Materia proxima.*

1 UNctio ex Chrismate, quæ ab Episcopo per modum, seu figuram Crucis, ipso Episcopi dextero pollice fiat in fronte confirmandi est materia proxima Confirmationis.

2 Diximus primò. *Unctio ex Chrismate*, idest ex Oleo, & Balsamo benedicto, modo jam explicato. Quanta autem debet esse eiusmodi Unctio? Respondeo, Quanta sufficit, ut cum illa formari possit Crux sensibiliter in fronte; debet enim verificari forma, quam dicemus eam esse: *Signo te Signo Crucis, & Confirmo te Chrismate salutis, &c.*

3 Diximus secundò. *Ab Episcopo*, intellige de Jure, seu de potestate ordinaria, nam ex concessione Summi Pontificis dicemus mox, *c.2. §.1. num.4.*

4 Diximus tertiò. *Per figuram Crucis*, nam id requiritur necessitate Sacramenti, propter rationem modò dictam, quia debet respondere formæ. *Signo te signo Crucis, &c.* Adverte autem hoc signum debere fieri Unctione ipsa: quod certè constat ex usu, & continuato ritu Ecclesiæ.

5 Diximus quartò. *In fronte Confirmandi*, id, quod etiam esse ex necessitate valoris Sacramenti, docet ipse usus, confirmantque Patres, id in Confirmatione semper exposcentes; & quidem valdè congruenter, ut ostendatur, Fidelis non debere fidem, & Christi Domini Crucem erubescere.

6 Diximus quintò. *Pollice dextro*, quando item ex ipso usu, rituque Ecclesiæ perpetuò constat. Noto nihilominus, id non videri ita de necessitate Sacramenti, ut alia manu, aliove digito ejusmodi Unctio exhiberi non possit, quia, ut advertit G. Hurt. *de confir. diff.6. vers. Quarto ad minus*) non est credibile, Christum Dominum voluisse ex re tam modica valorem hujus Sacramenti dependere.

7 Sed quid? eritne illicitum mortaliter, alia manu, vel alio digito inungere? Respondeo. Ita docet Zambran. *de casib. occ. temp. mor. cap.2. d.1.* sed nimis rigidè. Quare probabiliter Seraph. Th. *v. Confirmatio direct è diff.7.* cui favere videtur Laym. *lib.5. tr.3. c.2. nu.5. fine*, & alii liberant à mortali, quia non est variatio essentialis, nec in re gravi.

8 Inquires. Ipsone digito immediatè debet unctio fieri, an potest medio aliquo instrumento V. G. modico Gossipio, vel particula, vel argentea virgula, tempore pestis, &c.

Respondeo. Quoad licitum usum immediatè debet fieri, secus esse mortale, ut notat Theologia Seraphica *loc. citat.* quia hæc res videtur gravior, quàm quod modò dictum est de alia manu, vel digito.

9 Quoad valorem quid sentiendum? Respondeo. Non pauci ut Suarez, Layman, Reginaldus, Diana, aliique apud Leandrum, *de confirm. tract.3. q.12.* quibus adde Castropalaum, *de confirm. disp. unic. p.3. n.4.* docent, invalidum esse hoc Sacramentum, si mediante instrumento fiat unctio, quia impositione manus à primis Ecclesiæ exordiis semper collatum esse hoc Sacramentum, constat ex Apostolorum usu.

10 Non pauci verò, ut Henriquez, Vivaldus, quos citat, sequiturque Gasp. Hurtad. *de confirm. diff.4.* quibus adde Quintanad. *de confirmat. singul.3. num.5.* validum esse contendunt, quia ut habet Hurtadus, *l.c.* non est credibile, Christum Dominum instituisse, ut essentia tanti Sacramenti dependeret ab ejusmodi immediatione. Quare sicuti potest validè conferri Sacramentum Baptismi, & Sacramentum Extremæ Unctionis medio instrumento, & quidem urgente necessitate, V.G. tempore pestis, etiam licitè, ita in Confirmatione.

Neque obstat prædictus Apostolorum usus, nam qui facit aliquid sua manu tenente instrumentum, satis verè, satisque propriè sua manu, atque adeò suæ manus impositione facere dicitur. Hunc tamen, sic confirmatum, esse iterùm sub conditione confirmandum, rectè notat Quintanadvennas, ibidem.

§. III. *Forma Confirmationis.*

1 EX Concilio Florentino, *in Decreto Fidei* sub Eugenio IV. & omnibus Theologis hæc est Confirmationis forma: *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

2 Quæ omnia verba requiruntur ad valorem, ut ex antiquissimo Ecclesiæ ritu constat.

3 Hæ autem formæ. *Signo te, & confirmo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, Vel *Signo te Signo Crucis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, Vel *Confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Hæ, inquam, formæ, licèt ab aliquibus apud Gaspar. Hurtad. *de confirm. diff 8.* sufficientes existimentur, quia ea verba, quæ omittuntur, videntur involvi in iis, quæ pronunciantur; tamen, vel id falsum est, vel certè esse dubium, an sic sufficiant, inficiabitur nemo. Quare, si quando sic fortè collata fuit Confirmatio, omninò erit sub conditione repetenda.

4 Si verò indicativè, vel imperativè, (nam si deprecativè dicatur, certum est in validam esse collationem,) sic proferat Episcopus, *Signetur servus Christi, seu signeris tu, &c.* validè confirmatio conferretur; intelligitur enim (*à me*) sicuti supra diximus de illa forma Baptismi Græcorum *Batizetur servus Christi, &c.*

5 An licitè? Respondeo. Leander *de confirm. disp.3. q.19.* cum Suarez, Henriquez, Diana, aliisque ait: id esse mortaliter illicitè, quia sic fieret contra usum Ecclesiæ, tum Latinæ, ut certum est, tum Græcæ, cui concessum quidem fuit simili modo Baptismum conferre, nunquam verò Confirmationem.

6 Nollem, tantis Doctoribus me nullius scientiæ peritum opponere. Fateor sic peccari ob discessum ab universali Ecclesiæ consuetudine, sed peccare mortaliter fateri vix possum, quia dum certa, & rata constat, quoad valorem, forma non admodùm gravis ejusmodi mutatio mihi esse videtur. Favet mihi Valentia, *de Baptismo cap.1. §.5. n.15.* supra allatus in simili de Latino, qui utatur in Baptismo forma Græcorum.

7 Quoniam verò illa eadem invocatio Trinitatis est in confirmatione explicitè adhibenda, quæ adhibetur in Baptismo, (& quidem

dem fatis congruenter, ad significandam fidem, quam in Baptismo recipimus, eandem per Confirmationem esse à nobis propugnandam, ideò quoad ejusmodi expressionem, idem dic, quod supra diximus in Baptismo, esse nempè de necessitate Sacramenti. Consule S.Thom. supra, Henriq. Suarez apud Leandrum, *de confirm.d.3.n.17.* dicentem esse omnium Doctorum.

CAPUT II.

De Ministro Confirmationis.

§.I. *Quis ille sit?*

1 ORdinarium Confirmationis Ministrum esse Episcopum consecratum, firmatum est ipso hujus tractationis initio. Superfunt quæstiunculæ quatuor.

2 Prima. Quid de Episcopo Hæretico, Deposito, vel Degradato? Respondeo. Licèt cum peccato gravi, validè tamen Confirmationem hi conferrent, quia per hæc non amittunt Ordinis Characterem.

3 Secunda. Si inveniatur aliquis Episcopus, qui non acceperit hoc Sacramentum Confirmationis, validène, ac licitè alios confirmabit? Respondeo. Validè, non est dubium, quia carentia Confirmationis Consecrationem Episcopalem non impedit. At verò illicitè mortaliter, docet Tannerus apud Leandrum, *de confirm.disp.2.q.6.* Verùm Leander, *l.c.* cum Granato, & aliis agnoscit solùm culpam venialem: & meritò, quia non videtur gravis deordinatio non Confirmatum confirmare.

4 Tertia. Quamvis suprà statuerimus, Pontificem non committere simplici Sacerdoti Chrismatis confectionem, potestne saltem idem Pontifex concedere eidem Sacerdoti, ut is ministret Fidelibus Confirmationem, Chrismate confecto ab Episcopo? Respondeo, posse Sacerdoti, non verò inferioribus Clericis. Constat id ex usu Ecclesiæ. Cùm enim inveniamus, Summum Pontificem id aliquando concessisse, pro certo tenendum est, eum posse: Unde colligimus, Christum Dominum ita instituisse. Sanè sic habet Eugenius IV. *in Decreto Fidei: in Concilio Florentino legitur aliquando per Apostolicæ Sedis dispositionem ex rationabili, & urgente admodùm causa, simplicem Sacerdotem Sacramentum confirmationis administrasse.*

5 Nota illud *urgente*, nam sine justa causa, quamvis valida esset concessio, non tamen licita. G Hurtad. *de conf.diff.13. vers. Ex quo constat*, item rectè notat, posse id à Summo Pontifice concedi Electo, quamvis nondum Consecrato, quia is est actus jurisdictionis. Rectè item addit G.Hurtad. ibi *V. Fit autem*, concessionem non expirare morte concedentis, quia est gratia facta.

6 Episcopum, vel alium quempiam Summo Pontifice inferiorem hanc facultatem non posse concedere, certum apud omnes est. Vide Gaspar. Hurt. cum communi *de conf. ib. V. Ex quo constat.*

7 Quarta. An hodie sint aliqui Sacerdotes, quibus inveniatur concessa tanta facultas? Respondeo esse, sub quibusdam conditionibus, Regulares pro locis Indiarum: quod videri à curioso poterit *apud Quintanad.de confirm.singul.5.& 6.*

§.II. *De Obligationibus Ministri confirmationis, deque solemnitatibus ab ipso servandis.*

1 UT licitè Episcopus Confirmationis Sacramentum, administret, debet primò versari in statu gratiæ, ut universaliter alibi dictum est.

2 Debet secundò solùm subditis suis illud conferre, idque in propria Diœcesi. Ex præsumpto tamen consensu alterius Episcopi, licitè alienos in sua eadem Diœcesi confirmabit: qui præsumptus consensus solet evenire, quando aliquis Episcopus suum subditum mittit ordinandum ad alterum Episcopum; tunc enim tacitam concedit licentiam, ut ab eodem, si fortè ordinandus non sit confirmatus, accipiat Confirmationem, quæ prærequiritur ad ordinationem. Idem puto pro advenis cum Henriqu. Laym. Castropal. *de confirm d.unic.p.9.* & aliis; Episcopus enim potest alienos fortè existentes, etiam obiter in sua Diœcesi, confirmare. In aliena item Diœcesi solùm potest cum Episcopi proprii, saltem præsumpta licentia, sine qua, si etiam suos confirmaret, peccaret mortaliter, & suspensionem ab exercitio Pontificalium incurreret. Ita ex Tridentino, Barbosa *2.p.de pot.Ep.all.30. num.15* & aliis.

3 Tertiò. In Templo debet administrare ex decentia, & ex Rubricis, ante Altare; cœterum potest teste Dian. *p.4.Tr.4.resol.50.* extra Ecclesiam in Oratorio, vel Palatio ipsius Episcopi, & in quocumque loco decenti. Item in quovis die, sive festo, sive profesto. Prætereà in quacumque hora, sive ante prandium, sive post illud, quia nec Episcopus conferens, *c.Ut Jejuni, cap.Ut Episcopi de consecr.d.5.* nec Fidelis, cui confertur Confirmatio, debent ex necessitate esse jejuni. Quodsi jejunium requirat Sacer Textus, id, vel est solùm ex consilio, vel is Canon contrario usu est jam abrogatus. Ita Suar. *loc.cit.d.37.sect.2. V. Quartò observatum.*

4 Quartò. Episcopus, dum hoc Sacramentum administrat, debet sub obligatione peccati mortalis esse vestitus Pluviali, Mitra, Stola, & cum baculo Pastorali. Vide Dian. *par.7. Tract.10. res.35.*

5 Quintò. Obligatur Episcopus ministrare hoc Sacramentum suis, vel per se, vel per alium Episcopum. Quare si longo tempore negligat, peccabit mortaliter ex Castrop. *l.c.* quia magno bono suas oves defraudat: Debet itaque se conferre in Templa ad hanc administrationem opportuna, nec expensas itineris petere potest, si quidem propter administrationem Sacramentorum, decimis, & sui Episcopatus frugibus gaudet. Circa hanc obligationem Episcopi, vide omninò, quæ dicemus mox *c.3.§.3.n.2.*

6 Denique hujus Sacramenti solemnitates hæ sunt. Primò præsentia Patrini, de quo mox separatim, & de his fusè Bell. *c.23.de confirm.* Suar. *d.37.de Sacr.sect.1.& 2.* & Castrop. *de conf.unic.p.ult.*

Secundò, Episcopus modo dicto vestitus exhibet Sacram Unctionem, formam proferens, &c.

Tertiò, confert pacem jam Confirmato.

Quartò, eidem levem alapam impingit, ut ipsum moneat de forti anima in perferendis injuriis pro Christo. Eam autem non impingere, nullum esse peccatum, secluso contemptu, notat rectè Valentia *3.p.d.5 q.1.p.3.fine.*

Quintò, Confirmati frontem vitta linea ligari curat, ne Chrisma defluat, juxta locorum consuetudinem: quam vittam, propter Chrismatis contactum, ad profanos usus nunquam adhibendam esse, monet Layman *lib.5.Tr.3.cap.ult.* sed vel servetur ad similem usum, vel comburatur, & ejus cineres in Sacrarium proiiciantur. In nostris locis, statim post peractam Unctionem, Ministri Episcopi frontem confirmati abstergunt, unde ejusmodi vittæ usus non est.

7 Plures orationes ante, & posteà recitantur ab Episcopo &c. Mutat Episcopus aliquando nomen Confirmati, præsertim si ejus antiquum nomen Gentilitatem sapiat.

8 Cereum accensum in manus Confirmati tradi, alicubi consuetudo est.

9 Admonitio, ne Confirmatus discedat ante benedictionem Episcopi, non videtur obligare. Immò in magno concursu expedit discedere, & locum aliis cedere.

10 Denique debent nomina Confirmatorum, Confirmantis, & Patrinorum scribi, ut in posterùm sciatur cognatio contracta. Modum hæc scribendi minutè tradit Barbosa, *de potest.Parochi, c.7.nu.16.* Et quidem Parochum scienter, & ex negligentia frequenter, seu plures baptizatos, vel matrimonio copulatos non scribere, mortalis peccati condemnat Quintanadvennas, *de confirm. sing.11.* Unde quid simile videtur dicendum de Confirmatis, ut apud dictum Auctorem videri potest distinctiùs.

CAPUT III.

De subjecto Confirmationis.

1 SUbjectum aptum ad validam Confirmationem est persona baptizata cujuscumque conditionis, vel ætatis. Quoad licitum autem usum quæri solet. Primò de Infantibus. Secundò de Amentibus. Tertiò de proximè morituris. Quartò de Adultis, posito semper, quòd sint baptizati.

§. I. *De Infantibus.*

COnvenientius esse, Infantes confirmari in Infantia, docet Leander, *de confirm.d.4.q.3.* sed nimis immeritò ita docuit, cùm sit longè melius eos regulariter confirmare post ademptum rationis usum, ut hodie praxis Ecclesiarum observat, atque disertè habet Pius V. *in cath. Rom.2.p.art.3.n.14.* & communiore calculo docent Theologi, scilicet Suarez, *disp.35.sect.2.* Castropalaus, *de confirmat.disp.unic.par.7.nu.4.* cum Silvio, Soto, Bonacina, Laym. Barbosa, & aliis. Verba Pii hæc sunt in Catechismo; *Posset quidem statim à Baptismo confirmatio omnibus administrari, sed minus expedit pueris illam conferre ante septennium, licèt expectandus non sit annus duodecimus.*

Illud Leandro libentissimè concedimus, rationabili existente causa, posse, & aliquando deberi Infantem confirmari, ut, si timeatur longa Episcopi absentia, vel brevi Infantem moriturum, vel adsit alicubi consuetudo pro Infantibus. Certè Suar. *de Sacram. disp 35.sect.2. V. Utraque* illam etiam causam esse rationabilem censet, si Episcopus vellet ob benevolentiam, similemve causam confirmare Infantem, sed remoto, si quod timeatur, scandalo; nam tunc graviter non peccaret Episcopus, quia ejusmodi usus confirmandi compotes rationis, non videtur esse rigoris magni.

§. II. *De Amentibus.*

1 SI spes sit, ut Amentes ad rationem redeant, expectetur, ut expectatur Infantes, secus possunt, & debent confirmari, etiamsi sint Amentes perpetui, ne scilicet tanto bono, & hujus Sacramenti

Charactere careant. Sic ex probabiliore sententia S.Thom.3.p.q.72. art.8.ad 2.

2 Theologia Seraph. monet *V.Confirmatio*, *diff.3. vers. Amentes verò*, ne detur Confirmatio iis amentibus, de quibus constat notoriè, incidisse in amentiam in statu peccati mortalis: Constat inquit, nam si non constet, vel dubitetur, scimus omnes, debere eos præsumi bonos, & confirmandos. Non placet monitio, quia semper dubitari potest aliquod intercessisse lucis intervallum, in quo per contritionem bonum statum acquisierint.

3 Quòd si alicubi Episcopus Amentes confirmare non soleat, satis excusabuntur Parentes, si illos ad Episcopum non adducant.

§. III. *De proximè morituris.*

1 HOs tametsi sint Infantes, posse & debere confirmari; ratio modò dicta §.1. *num.2.* suadet. Excusatio tamen illa esse solet in promptu, quia ejusmodi infirmi suis in lectulis jacentes, sive erubescunt, sive timent, ad se Episcopum advocare.

2 Audiant tamen Episcopi, quod Joann.Sanchez, *in selectis disp. 40.n.4.vers. Quod si Episcopus adire*; ipsis edicit: *si Episcopus* (inquit) *adire Carcerem vellet, & ibi Confirmationem ministrare condemnatis ad mortem, exemplum humilitatis, & curæ ingentis erga suas oves ostenderet*. Audiant quæ scripsit Quintanadvennas, *de Confirmat. singulari 2.n.5. Si suspendendus* (inquit) *vel quilibet moribundus Confirmationem petat à proprio Episcopo, illam sub mortali teneri ad eam ministrandam, docent Angelus, Vivaldus, Ochagavia, Suarez, Reginaldus, Layman, quia privaret petentem magno fructu*. Audiant Sanctissimum Pastorem Carolum Borromæum, *in Decreto 27. Decretorum Mediolani. Si quis* (inquit) *cum periculosè ægrotat, Confirmationem sibi ministrari petat, tunc Episcopus, si eo loci est, ubi ille ægrotat, ne sine hoc Sacramento decedat, cum charitate paterna invisat, & confirmet.*

§. IV. *De Adultis.*

1 PRimò. Hi statim à Baptismo confirmentur, si opportunitas adest, quia nihil eos impedit, & sic fortiores reddentur ad fidem profitendam.

2 Secundò. Non tamen iidem peccant, nec mortaliter, nec venialiter, si citra contemptum, vel quid simile, data occasione illud negligant, quia de hoc nullum apparet præceptum: quæ est sententia Suarii, *de Confir.disp.38.sect.1. vers. Quo circa*, contra Cajetanum, & alios nonnullos putantes, esse veniale. Unde non est fides habenda Leandro, *de Confirm.d.1.q.7.fin.* qui trahit ad se Suarium, quasi concedentem esse veniale.

3 Tertiò. Nec ullo modo peccant ii Fideles, qui nondum Confirmati accedunt ad Sacram Eucharistiam assumendam, quia multò magis de hoc nullum præceptum adest, quicquid Toletus, Victorellus, Sotus, apud Dianam, *p.4.tr.4.resol.50.* dicant in oppositum. Multò (ait Quintanadvennas, *de Confirm.sing.4.*) minus peccant, qui nondum Confirmati, Religiosam Professionem emittunt, vel alia Sacramenta (præscinde ab Ordine, de quo mox) suscipiunt, vel administrant.

4 Verùm quartò. Quid de suscipientibus Ordines, non præsumpta Confirmatione? Resp. Id magis est controversum. Puto tamen, neque hos peccare saltem mortaliter; quia neque hic apparet adesse præceptum, vel gravem saltem consuetudinem. Tridentinum autem *sess.23.c.4. de Confirm.* dum dicit, Prima tonsura non initientur, qui Confirmationem non susceperint, monere potiùs videtur, quàm præcipere. Ita Suarez, Valentia, Coninch. Gran Avila, aliique apud Dianam, *p.2.tr.16.resol.4.* licèt fatear, probabile item esse, committi mortale, quia doctissimi etiam Auctores Tannerus scilicet, Bonacina, Toletus, aliique cum Aucisa *de Confirm.fine*, id affirmant.

5 An autem peccent saltem venialiter? Respondeo verè communior opinio est, eos peccare venialiter, sed probabile etiam est, ne venialiter quidem peccare, quia, ne levis quidem deordinatio apparet, & ex alia parte non obligamur omnes bonas operationes Ordinibus suscipiendis præmittere. Episcopum quidem ipsum scienter ordinantem non Confirmatos, à dicto veniali non excuso, quia magis ad ipsum pertinet directiones Conciliorum diligenter custodire.

Inquires denique: quamnam dispositionem afferre debet confirmandus, ut ritè, & licitè hoc Sacramentum suscipiat? Respond. præter intentionem saltem virtualem illud suscipiendi, & statum gratiæ, qui requiritur, ne suscipiendo Sacramentum mortaliter peccet, ut suprà *lib.1. cap.3.* universaliter dictum est, debet Adultus aliquo tandem modo scire, quid suscipiat, & alia omnia circa cognitionem Mysteriorum Fidei, quæ requiruntur pro susceptione Baptismi, de quibus suo loco dictum est supra *l.2.c.2.§.3.*

CAPUT IV.

De Patrino in Confirmatione.

1 QUoniam plura, quæ de Patrino in Baptismo diximus superiùs, ad Patrinum Confirmationis etiam faciunt; ideò sunt ea omninò recolenda, & nihilominus hic aliqua, ibidem dicta, commoditatis gratia repetemus, & alia propria superaddemus.

2 Patrinus, vel Matrina contrahit cognationem spiritualem, quæ fit impedimentum dirimens Matrimonium, *sess.24. cap.2. de Reform.* sic enim habet Tridentinum. Ea (inquit) quoque cognatio, quæ in Confirmatione contrahitur inter Confirmantem, & Confirmatum, illiusque Patrem, & Matrem, ac tenentem, non egrediatur. Clariora hæc tibi erunt ex dictis de Patrino in Baptismo. Hic autem nota illud (tenentem) quare sicut non tangens baptizandum non contrahit cognationem, ita nec contrahet non tangens Confirmandum.

3 Secundò. Idem qui fuit Patrinus in Baptismo, potest esse in Confirmatione, ut docet Gasp.Hurtadus, *l.c.diff.14.* Silv. *Verb.Confirmatio, n.4.* aliiq; Verùm probabilius Castrop. *de Confirm disp.un.p.10.n.2.* Bonac. Laym. Barbosa, cum Diana; *p.3.tract.4. resolut.21.* aliique dicunt debere esse diversum, nisi necessitas urgeat, licèt admittere eundem, non esse mortale, quia res non est gravis, fateatur Diana.

4 Tertiò. Patrinus in Confirmatione non fit nisi unus, vel una, quia quod in Baptismo possit esse unus, vel unus, & una, dispositum fuit à Tridentino, ita Castropalaus, *l.c.* quod non fuit dispositum in Confirmatione; ergo in hac standum est Juri Communi, *cap.final.de Cognat.spirit.in 6.* quod unum, vel unam tantummodo in Confirmatione concedit. Rectè autem decretum est ob decentiam in Synodo Panormitana *par.2 cap.3.* ut juxta Pontificale Romanum Clementis VIII. mas marem, fœmina fœminam teneat. Addit Barbosa *2 p.de potest.Episcop.alleg.30.num 52.* non posse convenienter unum esse Patrinum, nisi duorum tantùm in eodem die, sic præscribente Pontificali, nisi fortè ejusmodi Patrinus sit probus, & præsertim nisi sit Ecclesiasticus, de quo non adsit malitiæ præsumptio. Hæc ille. Sed profectò rectè dixit (convenienter) nam cœterum præceptum non video.

5 Quartò, Religiosus, vel Religiosa, etiam sine licentia Superioris, potest, saltem absque mortali, esse Patrinus, vel Matrina in Confirmatione. Si enim olim fortasse fuit aliqua prohibitio, hodie ipsa consuetudine abrogata est Quidquid dicat Castrop. *loc cit.n.2.* qui docet, Religiosum peccare mortaliter tenendo Confirmandum, & solùm tunc non peccare, quando confirmandus esset etiam Religiosus. Nos autem sequitur Quintanad. *de Baptis.sing.ult.& de Conf.sin.8.* saltem peccatum mortale non cognoscentem.

6 Quintò, Patrinus in Confirmatione debet ex Castropalao de *Conf.d.un.p.10.n.2* esse confirmatus, sed de hoc dixi, cùm de Baptismo, *l.2.c.4.§.2.n.4.*

7 Sextò, Patrinum non adhibere in Confirmatione, esse mortale, docent communiter Doctores, præsertim Silv. Navar. Suar. Layman, Henriq. aliique Leand. *de Conf d.c.q.1.* quia est solemnitas semper gravis existimata in Ecclesia. ut etiam in Baptismo.

8 Septimò, Parentes non possunt in Confirmatione suscipere sub mortali propriam sobolem, ut nec possunt in Baptismo. An autem priventur jure petendi, si suscipiant extra necessitatem, est in opinione positum, atque tum affirmativa, tum negativa probabilis est, ut cum de Baptismo loqueremur, indicavimus, & confirmabitur ex dicendis *n.10.*

9 Octavò, Vir non potest suscipere Uxorem suam in Confirmatione, nisi accedente necessitate. Ita Sà *v.Confir.n 16.* Verùm Leander *de Confirm.d.5.q.9.* citans Sotum, Toletum, aliosque ne in necessitate quidem posse contendit. Unde sequitur, si suscipiat, non contrahere cognationem propter similem rationem, quam aliàs induxi *lib.2.de Bapt c.4.§.3.n.4.* quia qui aliquem suscipit contra Ecclesiæ dispositionem, cognationem ab ipsa legitimæ susceptioni annexam, contrahere non potest. Contra hanc sequelam habet Leand. *l.c.* sed nos illum non sequimur.

10 Confirmatur nostra doctrina, quia sic habet Clemens VIII. *in Pontificali*: Nullus, qui non est confirmatus, potest esse in Confirmatione Patrinus, nec Pater, aut Mater, Maritus, aut Uxor, Hæc ille. Ego igitur expendo illud (non potest) cùm enim hoc verbum cum negatione possit significare, idem quod (non valet) idest, non est valida susceptio, & possit etiam significare idem quod (non licet) idest valida est, sed peccaminosa susceptio, ideò poterit quis sequi priorem explicationem, & negare contrahi prædictam cognationem à Conjugatis: ex nulla enim invalida susceptione valida cognatio enasci non potest. Sed non nego, posse te sequi opinionem posteriorem &c. Unde utraque sententia sit probabilis &c. Quod autem has significationes habeat illud (non potest) habes *apud Barb.de dict.V.Potest* Sanch. *l.6.de matrim.d.38.n 20.* Suarez, *de legib.l.5.c.31.à n.13.* Castropal. *tom 1.tr.3.d.2.p.17 n.4.& to.3.de Vot. Obed.q.4.p.13.§.1.num.8.& distinctè §.7.n.1.p.12.§.4.nu.5. breviùs*, aliosque.

11 No-

11 Nonò. An Frater possit esse Susceptor in hoc Sacramento alterius Fratris? Sà *V.Confirmatio n.*16. Bonac. *de Conf.d.*3.*p.*4. *n.*12. aliique ajunt licitum esse in necessitate. Si ergo id solùm necessitati concedunt, negare videntur extra illam. Sed profectò id nimis jejunè dictum est. Quare oportebit, & id clariùs explicare, & alias dubitationes hinc emergentes dissolvere, quod jam facio.

12 Quæro enim Primò. An peccet Frater suscipiendo Fratrem extra necessitatem?

13 Quæro secundò. An contrahat cognationem spiritualem, ita, ut si Frater v.g. tenuerit Sororem, deinde cùm illa inhonestè agendo, debeat in Confessione explicare tum cognationem carnalem, tum spiritualem?

14 Quæro tertiò per hanc occasionem. Si Frater Fratrem suscipiat in Baptismo, idem ne in prædictis duobus dicendum, quod in Confirmatione?

15 Resp. Volui non paucos Doctorum libros revolvere, & recolere totam distinctionem 4. & 5. de Consecrat. & causam 30. in quibus de hujusmodi argumento tractatur, & nullibi inveni prohibitionem, ne Frater Fratrem, Sororemve in Baptismo, vel Confirmatione susciperet. Solùm in prædicta verba, Sà & Bonacinæ incidi, valdè, ut vidisti, arida, eaque sine ulla ratione, sine ulla Juris citatione, sine ulla paritate prolata. Quare donec aliud certius effulgeat,

16 Dico ad primam Quæstionem, Fratrem, posse suscipere Fratrem, vel Sororem sine ullo peccato, quia non sunt imponenda præcepta, si de illis non constet.

17 Dico ad secundam, contrahere cognationem, quia nulla ratio apparet non contrahendi. Unde utraque cognatio erit Confessori aperienda, si casus propositus eveniat.

18 Dico ad tertiam, idem esse dicendum in Baptismo, quia pari modo res in eo se habet.

Obligatio Patrini Confirmationis.

19 Patrinus in Confirmatione tunc solùm tenetur confirmatum instruere in fide, & moribus; quando deficit Patrinus Baptismi, vel alius, qui instruat. Immò Henriq. Bonac. Laym. cum Castrop. *de Confirm.disp.un.p.*10.*n.*2. cum Leandro, *de Confirm.disp.*5.*n.*&*m.*7. aliique hunc patrinum non esse ad ejusmodi instructionem obligatum docent, hoc enim est proprium munus Patrini Baptizati non Confirmati.

CAPUT V.

De Pœnis iterùm Confirmantis.

1 Quamvis, qui bis scienter eumdem baptizat, ut *l.*2. *de Bapt. c.ult.& lib.de Irreg.cit.*§ dictum est, sit ipso facto ex expressis juribus irregularis, qui tamen bis, etiam scienter confirmat, graviter quidem, & sacrilegè peccat, quia Confirmatio cùm imprimat characterem, est irreiterabilis, sed non incurrit irregularitatem. Ratio convincens ducitur ex illo principio aliàs *lib. de Irreg cit.*§.*n.* allato. *Illud solum delictum inducit irregularitatem, quod expressè jura decernunt*: Quo posito sic subsumo. At nullum jus invenitur, quod delicto iteratæ Confirmationis irregularitatem adnectat; ergo &c. Et ita docent communiter Doctores G. Hurtadus, *de Confir.diff.*8. *& iterum de Irregul.disp* 2.*diff.*1. Suar. 3.*p.de Sacr.disp.*39.*sect.*2. Bonac. Val. Marchinus, aliique cum Leandro, *de Confir.disp.*4.*q.*11.

2 Neque obstat Sacer Textus, *cap. Dictum est de Confirmat. qu.*5. quatenus videtur irregularitatem huic delicto adnectere, non obstat, inquam, nam hoc caput est Concilii Tarraconensis, quod fuit Provinciale, atque adeò totam Ecclesiam nequit obligare: vel certè usu est abrogatum, vel denique, quia est pœna, incurretur post sententiam.

3 Reconfirmare sub conditione eum, de quo est dubium, an validè fuerit confirmatus, non solùm non esse peccatum, sed rectè factum, sicuti dictum est de dubiè baptizato, monitione non indiget.

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, LIBER QUARTUS.

MONITIO AD LECTOREM.

ADVERTE (Amice Lector) me de Sacramento Eucharistiæ, ut & de Sacrificio Missæ, cujus tractatio hujus item est loci, pluribus egisse in Opusculo expeditæ Communionis, & in Opusculo de ejusdem Missæ Sacrificio. Si ergo sæpiùs ad Opuscula hæc te, Lector, ablegem, ne mireris; id facio, ne ea huc transcribam cum mea molestia, immò, & cum tua, qui Crambem repetitam, tuæ mensæ appositam, quasi invitus, iterùm absumere cogereris. Hanc eandem monitionem pro Tractatione Sacramenti Pœnitentiæ, præmissam esse volo.

CAPUT PRIMUM.

De Materia, & forma Sacramenti Eucharistiæ.

1 MATERIA Eucharistiæ, illud nimirum, quod aptum est consecrari, idest transubstantiari in Christi Domini Corpus, & Sanguinem, Panis est, & Vinum, ut in Tridentino *sess.* 13.*c.*2.*&* 3. observatur. Forma (illa verba, Hoc est Corpus, &c. Hic est Calix Sanguinis, &c.

§. I. *De materia Sanctissimi Corporis.*

Materia certò apta.

1 PAnis ex vero tritico, quod absolutè Frumentum appellamus, certa est materia. Lege Sanctum Thom. 3.*p.q.*74. *art.* 3. *& passim* Doctores.

2 Ejusdem tamen certitudinis est, si panis fiat ex Roccella, ut cœteri Itali vocant, & nos Siculi communiter vocamus Majorcam. Item si fiat ex illo frumenti genere, quod non rarò apud nos usui est, appellaturque Timminia, aliis Triticum trimestre, seu trimestrium, sic dictum à brevitate, qua nascitur, & maturescit: sunt enim hæc in omni rigore Triticum.

3 Sive autem azymus sit Panis, in quo consecrat Ecclesia Latina, sive fermentatus, in quo Græca, certa est materia. Quo modo autem ab iis Ecclesiis servanda omninò sit sua consuetudo, *in Opusc. de Commun.c.*2.§.9. fusè dictum est.

4 Dixi autem (Panis) hoc est comestibilis usu communi, sub denominatione Panis, uno verbo, Panis usualis. Nam propterea massa cruda, etsi essentialiter, ut aliqui putant, non differat à pane cocto, cùm non sit usu communi comestibilis, nullo modo ex omnium Theologorum sententia, apta est consecrationi.

5 Panem iterùm dico, idest Clibano, seu Furno coctum, vel simili modo igne assum, ut concoqui solent illæ, quas vocamus Hostias, ferreo instrumento, ad eas assandas apto; quod certè Clibano æquivalet: & ut sit, quando Panis assatur sub cineribus, vel in vasis, sive ahenis, sive fictilibus, nullo humore adhibito, quia tunc per illam assationem verè fit Panis usualis, ut tenet Suar. Ægid. De Lugo, Fag. aliique apud Leandrum, *tr.*7.*ref.*8.*q.*13.

6 Panem denique dico, etiam si, ut habet Leand. *l.c.q.*12. cum aliis contra Fag. *præcep. Eccl.*3.*c.*1. *n.*12. madefactus sit vino, vel aqua, sive frigida, sive calida (dummodo non ita coquatur, ut amittat denominationem panis usualis,) quia sic adhuc remanet Panis. Quare mica panis madefacta, & digitis, manuve compressa, ac reddita, quasi massa, est apta consecrationi, quia etiam sic, (si aliud non addas) Panis usualis est.

De Pane bis cocto dicam *num.*20.

7 Quod autem hæc, & similia dicamus de validitate Consecrationis, non verò de licito usu, qui solus ille est servandus, quem consuevit Ecclesia, nimis est manifestum.

Materia certò inepta pro Consecratione Sanctissimi Corporis.

8 Primò, Hordeum, *Orzo* Secundò: Avena, *Aiina* Siculis. Tertiò Far, *Farro* Italis. Quartò, Frumentum Indiæ, *Maisio* Hispanis, non dant materiam aptam conficiendo Pani pro Consecratione, quia nulla ratione sunt frumentum; multò minus Fabæ, milium,

Lentes, Ciceres, Castaneæ, Amygdalæ, cæterique fructus, quia multò minus Frumentum sunt. De Hordeo exuto exteriore spolio, seu de farina ejus, idem omninò dic, quod de hordeo, neque enim ea despoliatio illud immutat à sua specie.

9 Cùm autem modò dixi: Far non esse aptam materiam, de communi Farre loquutus sum, nam si nomine Farris intelligas Timminiam, (hanc enim per illud nomen Far significari ab Hispanis testatur Leander, *l.c.q.7.*) sanè apta est, ut modò, dixi, *n.2.* Sicuti etiam non loquutus sum de eo genere Farris, quod à Plinio, *l.8.c.8.* vocatur Adortum, & ex quo verus, & optimus Panis conficitur, si enim ita est, apta est materia, cùm sic supponamus, Adortum esse verum frumentum.

10 Massa veri frumenti, quam pastam vocamus, sed cruda, hinc etiam exulat, quia, ut modò diximus, panis non est.

11 Eadem Massa oleo, vel butyro frixa, vel elixa in aqua, cùm faciat lagana potiùs, & pultes, quàm panem, certò item ab Altari excluditur.

12 Minutissima particula veri panis, quæ sive absolutè sensibilis non sit, ut ait Vasq. Suar. Hurt. aliique apud Leandrum, sive etiam ex sententia probabiliore, quamvis in se sensibilis, tamen talis non sit, respectu Sacerdotis consecrantis, non est apta materia, quia non poterit tunc eam demonstrare Sacerdos per pronomen (Hoc) cum sit ipsi non sensibilis. Lege Leandrum, *tr.7.disp.8.qu.81.* cum Hurtado, Vasq. aliisque contra de Lugo, *disp.4. de Euch. n.116.* Verùm adverte, minutissimam quantumcunque particulam separatam ab Hostia Consecrata, si tamen adhuc retinet species panis, remanere consecratam, ut definit Tridentinum, *sessio.13. Can.3. & 4.* non enim hìc militat prædicta ratio negationis demonstrabilitatis, quæ solùm requiritur, dum fit consecratio, non jam posteà.

Materia dubia Consecrationis Sanctissimi Corporis.

13 Panis ex Typha, seu Centeno, Panis ex Spelta, quam Zean, seu Alicam, vocant aliqui, Panis ex Siligine illa, quam ad Centenum pertinere nonnulli dicunt, valde dubiam Doctores citati, & passim alii materiam asserunt, quia multum ambigitur, an hæc sint Frumentum verum. Huc etiam reduco, quem nos Jermanum vocamus.

14 Dixi (ex Siligine illa, &c.) Si enim nomine Siliginis intelligas, ut aliquos intelligere testatur Granado, triticum selectum, seu candidum, quod ab aliquibus Italis vocatur *Grano gentile*, ab aliquibus, *Frumento bianco*, & fortasse correspondet alicui speciei nostræ Majorchæ, seu Roccellæ, de qua supra *n.2.* diximus, si inquam frumentum est, aptissima est materia.

Sanè Plinius, *l.8.c.8.* ait, Siliginem esse delicias Tritici, & Galenus *l.1. de ciborum facultatibus, c.2* ait, panem ex Siligine, esse panem perfectissimum, seu perfectissimum alimentum.

15 Panem ex cremore Tritici, quem appellamus *Amido*, valdè item incerta materia est, quia ut *Amidum* fiat, corrumpi debet farina Tritici.

16 Panis ex Tritico mixto notabiliter cum aliis seminibus, vel cum colore rubro cinnabari, quo solemus uti ad litteras consignandas, vel cum Sacch,aro, vel Melle, quos *Mustaccioli* vocamus, semper erit incerta materia, quia quando mixtio est in quantitate notabili, semper est dubium, an res sit absolutè hæc, vel illa ex mixtis; At si sit in modica quantitate, tunc, cùm parum pro nihilo reputetur, non distrahitur res ad aliam speciem; quare erit consecrabilis.

17 Dubito tamen meritò de aliquibus etiam in quavis modica quantitate. Quis enim acquiescet Leandro *de Euch. d.8.q.16.* judicanti esse panem usualem Hostiam rubram, quamvis modico Cinnabari imbibitam? Non ita panis, cui modicum v.g. Saccharum sit immixtum; cùm enim sic adhuc comestioni humanæ sit aptus, & ex alia parte ea parvitas, ut supponimus, illum non removeat à suo esse: non erit ad consecrationem ineptus. Illicitus autem certò erit, quia est extra usum Ecclesiæ.

18 An autem in hoc casu exiguæ mixtionis illa pars modica intermixta substantia, v.g. illa modici Sacchari, ut etiam Lapillus, terræ pulviculus, vel granum hordei, millii, similisque generis, sive integri, sive contusi, convertatur necne in Corpus, vel Sanguinem Christi Domini simul cum massa, cum qua facit unum, ad Theologos speculativos, ut sunt Suar. Vasq. Gran. aliique citati à Leand. *de Euch. d.8.q.10.* enodare pertinet.

19 Panis ex vero Tritico confectus non cum aqua, sed cum aliis humoribus, cum aqua Rosacea v.g. vel succo alicujus herbæ, valdè dubia materia est, quia inde panis usualis confici non videtur. Excipe, nisi satis parva fiat mixtio liquoris alterius cum aqua naturali, nam tunc idem dicendum esset, quod modò in simili dictum est.

Panis, qui bis est coctus, quem absolutè Biscoctum appellamus, aliquis inter materias dubias connumerare posset, sed certè panis est absolutè, quia iterata ea coctio, illum non extrahit ab usuali pane, quare, materia dubia non est consecrationis, sed certa.

§. II. *De materia Sanctissimi Sanguinis.*

Materia certò apta.

1 Vinum de vite, & quidem omne, sive album, sive rubrum, sive ex una Regione, sive ex alia, sive ex natura sua debile, sive (quod adhiberi pro sacrificio semper est convenientius) ex se generosum. Notat autem Vas. *3.p.d.175.* apud Leandrum *Tr.7. de Sacr. d.8.q.25.* Licèt vinum rubrum ratione coloris magis assimiletur sanguini, idemque vinum rubrum in Scriptura soleat vocari sanguis uvæ, unde propter hoc convenientius videatur apponi in sacrificio, tamen absolutè convenientius est, propter munditiem, album.

2 Mustum item teste S.Th. *3.p.q.74.art.5. & habetur in c. cum omne Vinum, de consec. d.2.* idest liquor ex uvis recenter expressus, apta est materia (licèt illicita, propter consuetudinem Ecclesiæ, &c.) quia est in substantia Vinum, & quidem potabile, licèt non sit plenè purgatum, seu decoctum. Excipe quoad illud de illicito usu necessitatem dandi Viaticum, vel quid simile. Excipit etiam Leander, *l.c.q.33.* festum Transfigurationis, ubi consuetudo viget eo die consecrandi in musto.

3 Vinum congelatum non solùm postquam sit liquefactum, verùm etiam dum est actu congelatum, *l.2. opusc. de Sacrif. Miss. c.8 §.8. à n.8.* sustinui esse materiam consecrationi idoneam, quia ex se, & natura sua est potabile. Relege locum, nam plura minutiora ad hujus rei Praxim ibidem invenies.

4 Vinum, aqua, vel alio humore satis modico mixtum, apta est materia, quia sic non amittitur nec substantia Vini, nec demonstrabilitas Vini, per illud *Hic est Calix, &c.* Sicuti in simili dictum est modò *§. præced.*

5 Vinum ex se acidum, cùm verè sit Vinum, apta est materia. Immò licèt cum peccato, validè tamen in rigore Consecratio fieret in Vino, quod incipit acescere, seu in acetum abire, si adhuc verè est Vinum, quod palato, immò, & odore rectè distinguere norunt aliqui, vide mox *n.10.*

Materia certò inepta ad Consecrationem Calicis.

6 Vinum ex pomis, vel aliis rebus, quàm ex vite, Mustum item in uvis existens; Agresta item, vel liquor ex eadem expressus, quod Omphacium appellamus, inepta materia ad Consecrationem certò pronuncia, quia nec verè Vinum sunt, nec sunt usu potabilia.

7 De guttula non sensibili, quod apta non sit, collige ex dictis *§. præc. n.12.*

8 Vinum imbibitum in pane, non est apta materia, quia non potest de illo absolutè dici, Hoc est vinum, sed potiùs, Hic est panis, nam propterea, hunc panem vino madefactum esse materiam Sanctissimi Corporis, ibidem dixi *n 6.* Adde Vinum in pane imbibitum valdè assimilari musto in uvis existenti, quod modò ineptum esse consecrationi, sine ulla controversia, docuimus omnes.

Liquor expressus ex uvis passis (quidquid dicat Amicus *in cursu Theologiæ, to.2.disp.16.sect.3.n.34.* Diana, *p.7.tr.12.res.8.* apud Amedæum contra Anonymum, *de Euch. proposit.3.*) non est apta consecrationis materia. Ratio non debet esse illa, in qua prædicti putant, nos inniti, sed quia hic liquor, seu succus, non est ullo modo Vinum, nec Mustum. Sicuti enim Sapa, (quod nos vocamus Mustum coctum, seu Vinum coctum,) quia est decocta à Musto, deperditis ferè omnibus partibus subtilioribus, nec Vinum, nec Mustum est, unde nec computanda inter potabilia, sed comestibilia, ut ego supposui *lib.4. in Dec. c.5. §.2. n.6.* in Tractatu de Jejunio; ita succus ex uvis passis, adeò siccus, & decoctus est, ut nullam Vini, vel Musti potabilitatem servet, sitque potiùs dictæ Sapæ similis, quàm vino.

Materia dubia pro Calicis consecratione.

9 Vinum, quod conditur aromatibus, & hujusmodi rebus, semper est (si non sit satis modica immixtio) materia dubia, quia semper timetur, an aromata adeò sint valida, ut Vinum extrahant, si non à substantia Vini, certè à denominatione absoluta Vini, ut non possit dici, Hoc est Vinum, sed abeat in Mustum, quo veteres olim utebantur.

10 Pro dubia etiam materia habe, saltem quoad Praxim, Vinum illud, quod in acetum jam abire comprehenditur, quia quamvis, ut dixi *n.5.* aliqui dignoscant, an adhuc sit Vinum, tamen semper timendum est, ne in acetum corruptum, jam penitus substantiam Vini amiserit.

11 Quid fiet, si ante, vel post Consecrationem Sacerdos advertat pro Vino appositum fuisse acetum in Calice, vel Aquam? satis dixi *In Opusc. de Sacrif. Miss. l.2. c.8. §.5.*

CAPUT II.

De Forma Consecrationis Eucharistiæ.

1 Eucharistiæ Forma continetur in his verbis à Sacerdote cum debita intentione prolata: *Hoc est enim Corpus meum*; Et, *Hic est Calix Sanguinis mei novi, & æterni Testamenti, Mysterium Fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

2 Porrò sive illud *Hoc* sumatur adjectivè, ita tenet de Lugo, *disp.11. de Euchar. num.154.* (si attentè legatur) Ut sensus sit, Hoc est Corpus meum, sicut pronomen *Hic* sumitur in forma Calicis, sive

sive sumatur substantivè, (secundùm Suarium, *disp.58.de Euch.sect.7.* cum S.Th. *Vers.Quinta tamen,*) ut non denotetur Christi Corpus, sed aliqua ratio communis Substantiæ, vel Entis, ita ut sensus sit, *Hoc, quod continetur sub his speciebus, est Corpus meum*, valida est Consecratio. At verò an satis sit, si Sacerdos, dum consecrat, proferat verba solùm recitando. Durand. Innocentius, Ochagavia, aliique apud Suar.*l.c. sect.4.* An debeat proferre significando Vasq.*disp.200 c.2.* idest personaliter faciendo, quod Christus fecit, an potiùs utroque modo: Teste de Lugo, *disp.cit.11.n.110.* cum S. Thoma, Valentia, Suario, aliisque ut fiat ritè Consecratio explicare nostrum non est, sed Theologorum: nobis sufficit monere Sacerdotem, ut intendat se gerere, sicuti intendit Ecclesia.

3 An item si quis mutet ejusmodi verba, proferendo v. g. sic, Hoc est Corpus Christi, Ecce Corpus meum. Hic cibus est Corpus meum, Hoc fit, seu fiat Corpus meum. Ego consecro hunc panem in Corpus meum, ego conficio Corpus meum ex pane. Accipite, & comedite hoc Corpus meum. Hæc est substantia mea. Hic est cibus meus. An inquam, si quis in consecratione Corporis, (& quid simile in consecratione Calicis. Ut videre est in Suar. Vasq. Coninch. de Lugo, aliisque innumeris citatis *à Leand. tract. 7. d.9. à qu.7.*) ita proferat, conficiat Sacramentum, Theologis quærendum, relinquamus. Lege Leand. *d.9.qu.21.* Profectò hæ, vel similes formæ, saltem dubiæ sunt, & aliquæ nequaquam sufficientes: Nam propterea ab illis, sub pœna peccati gravis abstinendum erit semper.

Afferamus nunc in singulis legitimæ formæ verbis, aliquid scitu dignum.

Hoc.

4 Quoniam pronomen (hic) est demonstrativum rei præsentis, ideò duo advertunt Theologi. Primò, debere materiam esse præsentem. Secundò debere esse certam, & determinatam, neque enim de re distanti potes cum veritate dicere, Hoc; Rursus neque de re indeterminata, de aliquo v.g. qui fortasse est infirmus inter decem homines, quemque tu quia nescis, non vales determinatè designare; non potes cum simili veritate proferre. Hic homo est infirmus.

Tria ergo habe de præsentia, tria de determinatione.

Materia debet esse præsens.

5 Primò, sicuti non est necesse videre materiam consecrandam, neque illam tangere, ita nec secundùm Suar. *d.43. de Euch. sect.5. aliosque*, necesse est, sonum verborum formæ pervenire physicè ad materiam, secus submissa voce Sacerdos Formam proferens, quæ vox non pertingeret usque ad materiam, non consecraret, quod est inauditum.

6 Secundò, Materia posita à tergo, vel post parietem non consecratur. Ita Suar. *l.c.cum S.Th. aliisque.* Addit Coninch. *q.14. de Euch.ar.2.dub.1.n.22.* nec hostia latens sub mappa Altaris, quia non potest quis pro illa sic posita uti pronomine (Hic) contrà verò, materia coram Sacerdote collocata, quamvis linteo tantummodo cooperta, vel etiam clausa in Pixide, vel posita in Tabernaculo, seu Sacrario aperto, validè consecrabitur, quia rectè tunc aptatur illud (Hic) Dico, validè, nam quoad licitum usum nullo modo hæc probanda judico, propter consuetum usum Ecclesiæ, contrarium facientis.

7 Quid, si Tabernaculum sit clausum? Respondeo. Aliqui, inter quos est Coninch.*l.c.* æquiparant Tabernaculum clausum parieti, & consequenter negant fieri consecrationem. Aliqui, inter quos est Leand.*De Euch.d.8.q.63.* æquiparant Pixidi clausæ, & consequenter fieri consecrationem affirmant: Tabernaculum enim quasi vas magnum est, inquiunt, ergo eo demonstrato, demonstratur & id, quod in illo continetur, de Lugo *d.4.de Euch. n.123.* id sub dubio relinquit. Quidquid ergo sit de valore, tu ab hoc semper cave, quia semper illicitum. Et quidem sive Tabernaculum sit apertum, sive clausum ex alio capite tanquam illicitum id reprobatur, quia materia consecranda vel debet esse in manibus Sacerdotis, vel super aram lapideam in Altari.

8 Tertiò, Certum esse, ait Sotus *d.9. ar.2.* posse hostiam consecrari, si distet à consecrante per decem passus: at si distet per triginta, esse, ait, valde dubium. Non adesse ejusmodi dubium dicit Leander, *l.c.q.67.* sed certum esse, validè sic posse hostiam consecrari. Ego cum Bonac.*d.4.de Euch q.2.p.6.num.11.* incertissimum esse pronuncio, non enim video, qua ratione res à me per triginta passus distans, ita sit mihi præsens, ut de illa possim verè dicere (Hæc.)

9 Huc reduci potest illa quæstio. An si magna quantitas apponatur consecranda, solùm illa pars Panis, vel Vini consecretur, quam Deus videt esse moraliter præsentem, an tota? Partem, putat Suarez, *de Euch sect.5.fin.* totam Vasq.*in 3.p.d.171. n.25. cui adhæret* G.Hurt.*d.2.Euch.diff.15.* quia, hic judicat sufficere, si materia sit præsens secundùm aliquid sui, id quod ille sufficere nequaquam putat; cautè denique de Lugo *de Euch.d.4.nu.127.* rem dubiam relinquit.

Materia debet esse determinata.

10 Primò, notanda est doctrina, quam circa id affert Coninch. *q.74.ar.2.dub.3.n.37.* docet enim tria, Primò si Sacerdos velit consecrare quinque hostias, ex decem, V.G. quas habet præsentes, eum debere determinare, quas in particulari velit, secus nihil facit, quia tunc materia non esset determinata. Secundò docet, posse eundem validè consecrare quinque, si mente intendat consecrare eas quinque, quas Petrus, V. G. anteà designasset. Tertiò docet, invalidè tamen consecrari, si mente intendat consecrare eas quinque, quas Petrus V.G. post consecrationem designabit, quia Sacramenti confectio, non potest pendere ab eventu, seu conditione futura.

11 Ego ex his primum, & tertium cum sententia communi satis approbo: secundum, pace tanti Doctoris, nullo modo, sicuti nec approbant Suar.*dis.43.sect.6.* Vasq.*l.c d.171.n.1.* aliique quia nisi Petri, vel etiam Dei voluntas manifesta fiat Sacerdoti, non potest Sacerdos, per pronomen, *Hoc*, designare, quas Hostias consecrare velit.

12 Secundò. Si inter consecratas particulas per alicujus incuriam una, vel plures non consecratæ in eodem cumulo immiscerentur, non posset ille cumulus absolutè consecrari, quia caderet Consecratio in jam consecratas, quod esset sacrilegium. At limitatè, puta cum intentione consecrandi eam, vel eas, quæ consecratæ non sunt, validè posset, quam sententiam ego docui, *l.2.opusc. de Sacrif.Missæ, c.1.§.2.n.10.* & nunc in ejus confirmationem adduco Dianam citatum à Bauci *mox afferendo*, & Leandrum, *tr.7. disp.8.q. 78.& 79.* quia sic consecratio non caderet in hostias consecratas, & ex alia parte, sat determinatæ designantur, dum designantur eæ non consecratæ, hæ enim determinatæ sunt; non autem vagæ, vel confusæ. Scio de Lugo, *disp.4.de Euch.n.136.* quem sequitur Bauci, *in select.q.47.* esse contra me, qui denique dicit, propter dubiam consecrationem debere illum cumulum servari, donec corrumpatur, sed mihi probabilior videtur nostra sententia.

13 Contigit non multis ab hinc diebus, ut Sacerdos cùm attulisset ad Altare duas hostias, non advertens, unam alteri esse suppositam, de more consecrationis verba legitimè protulerit. Quænam ex duabus consecrationem sortita est? Resp. Neutram ajunt aliqui apud Leand.*l.c.q.71.* aliqui apud eundem solam unam, nempè illam, quæ erat in prospectu Sacerdotis.

Verùm ego utramque longè probabiliùs cum Leandro ibidem citante Suarium, Vasq Hurt. aliosque, & communiter; saltem regulariter in praxi puto, quia Sacerdos solet habere intentionem consecrandi quidquid habet in manibus.

Alios similes casus valdè ad hoc argumentum facientes, satis, superque consideravimus *in Opusc.l.2.c.1.toto §.3 de Sacr. Miss.*

Est.

14 Vide, quæ mox dicam *n.18.*

Enim.

15 Hæc particula non est de essentia formæ, & quidem sine peccato mortali (præciso contemptu) omitteretur, quia satis est materiæ parvitas. Immò non esse certum, fore mortale, si omitteretur ex contemptu, putat Sot.*in 4.dist 1.qu.1. art.8. §. si autem*, quia adhuc contemptus parvitate materiæ non caret.

Corpus meum.

16 Si quis dicat, *Hoc est Corpus meus*, *Hic est Corpus meum*, *Hic est Corpus meus*, grammaticaliter labetur, sed validè consecrabit, quia mutatio est accidentalis. Vide Suar.*d.59.sect.2.* cum Fag.*prac.Eccles. 3.l.2.c.6.n.18.* & aliis addentem, validam esse absolutionem si ex ignorantia dicat Confessor, Absolvo tibi.

17 Idem putat Leander, *tract.7.disp.9.q.17.* de eo, qui dicat *Istud est Corpus meum*, quia pronomen *Istud* licèt aliud latinè significet, aliquando tamen saltem ab indoctis usurpatur pro *Hoc*, *Idem ibidem.* Non idem esset, si quis diceret, *Illud est Corpus meum*, quia pronomen, *Illud*, apud nullos est ostensivum materiæ præsentis.

18 Quid, si quis pronunciet *Meun*, pro *Meum*. De hoc, & similibus audi Sotum apud Leandrum, *l.c.q.19. & q.20.* qui sic habet.

19 Sunt autem pejores, quàm scrupulosi, & morosi, qui putant, si pro *Meum*, dicant, *Meun* non consecrare: est enim deridendus scrupulus. Hispani namque ægrè proferunt *M* finale. Immò si pro, *Est*, velocitate linguæ dicatur, *Es*, nullus exurgere debet scrupulus, quoniam *T*, post *S*, in fine difficile etiam Hispani pronunciant: Ex accommodatione enium usus, legitimus servatur sensus, sicut in balbutientibus; *Et paulò post.* Immò quamvis non adhibeatur diligentia proferendi, *M* finale in *Meum*, vel si fortè non proferretur *T* in verbo, *Est*, nullam profectò reor culpam incurri: Deus enim non est istarum minutiarum observator.

20 Hæc Sotus, licèt severius, quoad hanc diligentiam adhibendam, loquatur Fag.*l.c.n.21.*

21 In his autem, similibusque casibus adverto, Sacerdotem sic fortè pronunciantem, non posse, prolata jam tota forma, iterùm illam super eandem materiam proferre, quia tunc caderet consecratio in rem jam consecratam.

Hic est Calix Sanguinis mei:

22 Si quis proferat *Calis*, pro *Calix*, vel *Zanguinis* pro *Sanguinis*, (ita enim pronunciant Hispani) vel *Hic est Calix Sanguinem mei*. Vide Leandrum, *tr.7 disp.9.q.28.* vel, *Hic est Calix Sanguinis meis*, idem dic, quod modò diximus à *n.18.*

Alias similes formas Sanctissimi Sanguinis æquipollentes legitimæ formæ, unde ap as ad consecrationis valorem, sed certè (quia sunt contra usum Ecclesiæ) illicitas, vide latè apud Leandrum, *l.c. q.21.25.26.27.& 28.&c.* & Fagund. *præcept. Eccles.3.l.2.c.6. à n.18.*

Novi, & æterni testamenti, Mysterium Fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

23 Celebris hic est quæstio, an hæc verba præter illa (Hic est Calix Sanguinis mei) sint de essentia formæ Calicis. Varii varia. Profectò si quis Latinus ea omittat, peccabit mortaliter, quia in re gravissima negliget præceptum, vel usum antiquissimum Ecclesiæ. At validane fiet consecratio? Respondeo, esse valdè probabile, & mihi certum, validam fieri, sed non esse omninò sine controversia: Nam multi Thomistæ omnia illa verba, modò posita, requirunt ad valorem, quæ est quæstio celebris, latè agitata à de Lugo, *de Euchar. disp.11 sect.3*, aliisque ab eodem citatis. Unde prudenter advertunt nonnulli, ut Henriquez, *l.8.c.17.n.4.* Bonac. *disp. 4.q.3.p.2.n.3.* aliique apud ipsos, Sacerdotem, vel debere habere intentionem consecrandi calicem, per hæc omnia verba, vel, si nolit rem ipse decernere, (ut certè omnibus auctor sum, ut non decernant) debere se referre ad intentionem Ecclesiæ, intendendo consecrare per ea verba, quæ Ecclesia, intendit. Cùm enim nomine Ecclesiæ intelligatur morale Ecclesiæ corpus, cujus caput est CHRISTUS DOMINUS, etiamsi omnes Fideles id nesciant, scit certè ipse Christus, qui hoc Sacramentum instituit, &c.

Quòd si contingat mori Sacerdotem, nondum prolatis prædictis verbis, prædicti Thomistæ dicerent, reiterandam fore totam formam, ab eo Sacerdote, qui de more supplere debebit Sacrificium inceptum, atque interim illum Calicem esse sub conditione adorandum, ut signatè Bonac. *ibid.n.4.*

CAPUT III.

De intentione requisita ad Consecrationem.

Remissivè.

1 DE hac re locuti sumus *in tr. sive l.1.c.2.§.1. de Sacram. in genere*, & rursus *in Opusc. de Sacrif. Missæ, l.2 c.1.§.2.* quare de illa hic disserere, opus non est.

CAPUT IV.

De dispositione, quæ requiritur in suscipiente Eucharistiam.

Remissivè.

1 SIve de corporali, sive de spirituali, quæ hic requiritur, actum est pluribus *in Opusc. de Comm. 1.& 2. &c.* non igitur de ea hic iterùm agere oportet.

2 Nisi fortè id in præsentia addendum sit, quòd ad spiritualem dispositionem reduci commodè potest, quodque ibi omittere brevitas coegit. Id igitur hic agamus, quæramusque, an sit majus bonum spirituale sumere plures particulas, quando quis communicat, quàm unam; & consuquenter an licitum sit, illas plures sumere? quod idem quærere possumus de majori, vel minori hostia, parciore, vel largiore potu Sanctissimi Sanguinis, &c.

3 Ad utrumque Resp. utilius quidem esse, atque adeò majus bonum spirituale plures sumere, non per se, sed per accidens, & nihilominus esse illicitum id facere de industria. Explico breviter, quod pluribus prosequuntur Theologi ut Vasq. *d.203. nu.23, & 24. de Euch.* de Lugo *de Euch. d.12. à n.46.* G. Hurt. *d.8. de Euchar. diff.2.* aliique.

4 Est probabilis opinio apud eosdem, & signatè advertit Vasqu. *l.c.n.26.* Eucharistiam toto tempore, quo durant dictæ species in stomacho, posse causare gratiam. Quando enim Christus Dominus est apud nos Sacramentaliter, si nos actus devotionis plures, & plures tunc exhibeamus, ipse causat in nobis gratiam, ad quam per eos actus disponimur. Quoniam ergo sumendo plures particulas, vel hostiam majorem diutius Christus Dominus apud nos, ut ita dicam, hospitatur, longius tempus habemus, quo actus plures, & plures devotionis exercere valeamus, & consequenter majores effectus gratiæ consequamur, unde utilius nobis sit, plures accipere.

5 Et nihilominus repeto, nec Sacerdoti licitum esse alteri dare, nec Fideles sumere particulas plures, etiam omni cessante scandalo, etiamque propter dictum finem majoris gratiæ. Nam ad necessitatem consumendi V.G. particulas consecratas, cùm renovatur Sacramentum, vel propter similem necessitatem id fiat, licitum esse, immò pium, nulla est dubitatio. Ratio autem nostri dicti ducitur, sive ex usu antiquo Ecclesiæ in re gravi, ut placet Henriq. *l.8.c.43.n.2.& litt.K.* G. Hurt. & Vasqu. *ll.cc.* sive ex periculo, quod posset sensim introduci superstitio, vel opinio aliqua nova, de virtute hujus Sacramenti, nam propterea Inquisitores solent contra id facientes diligenter procedere. Audi Vasqu. *l.c.n.26.* sic loquentem: *Quamvis id, secluso scandalo, non per se illicitum sit, curandum tamen esset, ne major quantitas specierum mulieribus ignorantibus daretur. Quia licèt tolerabilis esset usus propter opinionem aliquorum, tamen introduci posset falsa opinio de veritate hujus Sacramenti, ut eo major existimaretur, quò plures essent species panis, aut quò major quantitas illarum esset.* Hæc Vasq.

In quibus. Nota illud, *licèt tolerabilis esset*; non enim dicit; *licèt, sit*, sed *esset*, quasi dicat, Concedatur gratis, esse tolerabile, non est tamen faciendum, propter dictum periculum.

6 Volo item, ut adnotes, licèt hoc periculum non esset io viro Theologo, & docto: tamen contra hunc militaturam primam rationem de usu Ecclesiæ in re gravi.

7 Solùm excusarem illum, qui libentius grossiorem hostiam, vel aliquid plus vini in Calice poneret motus à dicto fine habendi diutius apud se Christum Dominum, modò non excedat hostiæ, vel vini quantitatem, plus, minusque apponi solitam, excusarem, inquam, propter ejusmodi devotionis affectum, at si excedat, excusare non possem; sic enim dictum usum Ecclesiæ non custodiret:

8 Neque obstat major devotio ex diuturniore mora Christi Domini, neque obstat, inquam, quia si quater V.G. in die communicares etiam major esset devotio, & diuturnior Christi præsentia, nec tamen id faciendum, quia non est negligendus usus Ecclesiæ, semel communicandi in die: Judicatur enim satius esse, has rationabiles, & reverentiæ Christo debitas consuetudines ad unguem servare, quàm illegitimo illi, ut sic loquar, affectui devotionis indulgere; præsertim cùm ea devotio alia via possit, puta bonis operibus, & ferventibus animi motibus compensari.

CAPUT V.

De Præcepto Communionis.

1 DUplex præceptum alibi diximus esse de suscipienda Sacra Eucharistia, scilicet in periculo mortis. Vide *in Opusc. de commun. c.5. à §.1.* & io Paschate, *c.4.§.4. à n.44.* ibidem sufficienter egimus de utroque.

Advertere tamen libet duo. Alterum pertinens ad Communionem in periculo mortis, alterum ad Communionem in Paschate.

§. I. *An in periculo mortis aliquando liceat communicare sub speciebus Sanctissimi Sanguinis?*

1 IN aliquo casu ita necessariò, ut deberet Fidelis decedere ex hac vita sine Viatico, nisi communicaret in utraque specie, vel nisi communicaret in solo Sanguine, quod evenire posset quando infirmus non haberet vires deglutiendi Sacram Hostiam, sed solùm res liquidas, puta vinum, vel hostiam vino madefactam. In aliquo, inquam, ejusmodi casu, id liceretne?

2 Resp. Concedit esse probabile in tanta necessitate Leand. *tr.7. d.11.q.31.* citans alios, & inter cæteros Nunnum, qui tamen requirit consensum Episcopi. Cùm autem Leander loquatur absolute, videtur id concedere, etiam si infirmus recepisset Sacramentum Pœnitentiæ, vel Extremæ Unctionis, atque adeò, etiamsi probabiliter judicaretur esse in statu gratiæ.

3 Verùm negat Suar. Fag. Gran. aliique *apud Leand. l.c.* quos ego malim sequi, quia, quòd Pontifex Summus aliquibus, quos enumerat citatus Leander, id concesserit in nonnullis casibus ab eodem enarratis, jam scio: At, quod semper pro proximè morituris non valentibus hostiam absumere, Pontifex in Ecclesia Latina dispensaverit, nunquam legitur. Immò tum ex ejusdem Ecclesiæ more, quæ in reverentiam tanti Sacramenti semper vult, ut illud ministretur debitis modis, tum ex Trid. *sess.21. fin.* quod integrum hoc negotium, concedendi alicui nationi, vel Regno, utramque speciem, remittit singulari Prudentiæ Summi Pontificis, ostenditur, nolle Ecclesiam concedere ejusmodi facultatem, nisi hic, & nunc Summus ipse Pontifex causis expensis, expressè concedat, non autem id remitti cuicumque pro dicta necessitate morientium.

4 Post hæc scripta incidi in Responsa Moralia Joann. de Lugo *in Resp. Moral. l.1 dub.10.n.2.* negantis cum Suario, posse dari Sanctissimum Sanguinem moribundo non potenti Sacram Hostiam deglutire.

5 Addo duo, Primum, in eo casu posse infirmo non potenti siccam hostiam absumere, tradi exiguam particulam hostiæ consecratæ intinctam vino non consecrato, nam sic facilè posset eam deglutire, & ex alia parte pro Viatico non requiritur jejunium rigorosum naturale, &c.

6 Secundum, non propterea, ait Leand. *l.c.qu.30.* prohiberi laicum assumere Calicem, si fortè mortuo Sacerdote esset periculum, ne indignè Sacer sanguis tractaretur ab Hæreticis, vel ne verteretur in acetum, vel ne, casu projectus in terram, non esset Sacerdos, qui posset lambere, vel sumere. Nam tunc reverentia ipsa, Sacramento debita, de jure naturæ requirit, etiam à laico posse reverenter absumi. Qua dispositione animi, vide *in Opusc. toto c.1. de Commun.*

§. II.

§. II. *An possit concedi dispensatio, De non communicando in Paschate?*

1 EN Narrabo, ut id explicem, casum olim mihi propositum. Versabar Agrigenti ob quædam nostri ordinis negotia, ab Eminentissimo Cardinali Rodulpho, per id tempus Agrigenti Episcopo, expedienda; Dies erant, quibus feriæ Paschales celebrabantur; quando ex vicinis oppidis quidam Diœcesanus Agrigentum accessit, postulans ab Episcopo, vel Dispensationem non communicandi in Paschate, vel communicandi non jejunè. Asserebat enim ex medicorum scripto testimonio, se non posse absque notabili, ac gravissimo vitæ periculo, vel paucas horas sine nova cibi assumptione transigere. Quare, aut Communionem eo Paschali tempore omittere, aut cibatum communicare oportere. Magna exorta est disputatio in Episcopi aula inter illos sive Theologos, sive Canonistas, qui Cardinali assidebant, aliquibus asserentibus debere huic concedi facultatem communicandi non jejunum, ut Præcepto de Communione Paschali satisfaceret, aliquibus contra sentientibus, satius fore, si concederetur dispensatio non communicandi, ne scilicet violaretur præceptum tam antiquum, & tam debitum reverentiæ hujus Sacramenti de communicando jejunè. In tanta perplexitate, quodnam ex duobus hisce præceptis, prævaleret, quodque alteri cedere deberet, dubitatum per plures horas fuit. Ecce autem cuidam ex illis menti occurrit hominem è Societate JESU per eos dies Agrigenti commorari; quare id aliis suggessit, qui communi consensu Reverendum Archidiaconum D. Joannem Gisulfum, in cujus ego domo exceptus hospitabar, à me sciscitatum, miserunt, quid ego de illa quæstione sentirem. Equidem fateor, me tunc satis juvenem, nec valdè in ejusmodi moralibus quæstionibus instructum, hæsisse ad postulatum. Verùm, (ut solet in subitis casibus) non quidem ingenium, (quod admodum tenue mihi inesse animadverto) sed respondendi necessitas viam aperuit ad satisfaciendum postulantibus satis expeditam. Itaque respondi, mihi videri, in proposito casu Eminentissimum Dominum neutrum ex dictis præceptis posse, vel debere dispensare, cùm utrumque probè valeat ab infirmo illo Diœcesano sartum tectum custodiri. Poterit enim is prædicta fame, nec alia (ut idem ipse fatebatur) infirmitate laborans, aliquid cibi sumere ante mediam noctem, & post unam, vel alteram horam sequentis diei communicare, cùm jam sit, quoad sequentem illum diem satis, superque jejunus. Plausum dedit, etiam manibus, nec solùm voce, ad responsionem Archidiaconus. Et, O, quàm bellè, inquit, & expeditè utrique præcepto satisfactum est; quorum neutrum Eminentissimus Cardinalis dispensare meritò hactenus recusavit. Sic ille, nec ampliùs, tu ipse, tum alii de ea quæstione (cuinam faciliùs ex illis duobus præceptis dispensationem concedi liceret,) fuere solliciti.

2 Porrò ego illi plausui nihil arridens, erubui, non, ut putavit Archidiaconus, ob conceptam ex dato plausu modestiam, sed propterea quod quæstionem illam, unde erat directa postulatio, si fortè ampliùs instasset, evolvere nescivissem. Quare resedit animo propositum, ubi opportunitas librorum mihi suppeteret, diligenter præscrutandi ecquidnam Doctores de illa decernerent. Verùm, ut in similibus fit, cùm aliis fuissem distractus negotiis, studiisque, à mente prorsus excidit, penitusque refrixit ardens illud inquirendi desiderium; nunc verò, dum post triginta quinque ferè annos hæc scribo, in mentem tempestivè redit antiquum illud propositum, auremque vellicat, ut breviter in lectorum gratiam id meo more decernam.

3 Præmittendum est, præceptum assumendi Eucharistiam jejunè, esse totum Ecclesiasticum, ut docent omnes communi calculo Theologi, scilicet S.Th. Vasq. Suar. Gran. Del. aliique citati à Leand. *tr.7. de Euch. d.2. q.2.* quibus adde de Lugo *d.15. de Euch. sect.* 2. Communicandi verò in Paschate esse partim Ecclesiasticum, sed ex origine, Divinum: quatenus scilicet CHRISTUS Dominus præceptum adultis dedit communicandi aliquoties in vita. Vide S. Tho. Suar. Gran. Vasq. aliosque apud Lean. cit. (nec solùm semel, ut Palud. & Cajet. *apud eundem*, minus probabiliter putant) in illis verbis: *Nisi manducaveritis Carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* Sed quia tempus non determinavit, ideò Ecclesia suo præcepto prædictum tempus pro adultis designavit; affixitque Paschalibus feriis. Simile etiam esse præceptum Confessionis mortalium habes apud Dianam *p.11. tr.8. ref.*87. & 93. Ex his jam colligis, urgentius, ac fortius præceptum de communicando in Paschate, quàm de communicando jejunè.

4 His habitis, dico Primò, Summum Pontificem (nam mox de Episcopo) posse faciliùs dispensare præcepto de jejunè communicando, quàm præcepto de communicando in Paschate. Patet ratio ex dictis, quia in priore dispensat in suo præcepto, in posteriore dispensaret in suo quidem, sed quod est Divino, ut ita dicam, immixtum, nam propterea notanda est limitatio, mox *num.* 6. proferenda.

5 Et quidem rectè de Lugo *ib. num.* 142. quærens, An Summus Pontifex obligetur communicare in Paschate, ait, probabile esse, quòd si hanc legem Ecclesiasticam communicandi in Paschate, non omninò tolleret, quoad se Pontifex, sed alteraret, quoad tempus, volendo, quòd determinatio temporis quoad se esset, pro aliqua vice, annus V.G. cum dimidio, non peccaret graviter utique, quia dispensaret in lege propria: Quasi dicat de Lugo, potest Pontifex differre, non verò præceptum tollere, quia non potest tollere id, quod de præcepto Divino est.

6 Ex qua Doctrina vides, Summum Pontificem posse quidem huic semper esurienti Fideli, de quo loquimur, ne jejunus communicet, dispensare, dispensat enim in proprio, idest Ecclesiastico præcepto, ut aliquando Carolo V. dispensasse, etiam devotionis causa, dixi ex Famiano *in Opusc. de Comm. c.2. §.8. n.46.* At vides insuper non posse eundem Summum Pontificem dispensare, ut nunquam communicet, quia dispensaret in præcepto Divino: solùm enim posset, ut communionem pro aliquo tempore differret, quia sic dispensaret, ut dictum est, in Ecclesiastico.

7 Dico secundò. Episcopum non posse dispensare, ne quis non jejunus communicet, multò minus propter prædictam originem à præcepto Divino, ne quis communicet in Paschate. Ratio est, quia hæc sunt præcepta totius Ecclesiæ à Conciliis, Summoque Pontifice imposita, in quibus nihil potest Episcopus, qui est Papa inferior, ut est omnium vulgata doctrina. Ita apud Castropalaum, *t.1. tr.2. de legib. d.*4. & apud Dian. *p.6. tr.*10 *ref.*36. nisi fortè in aliquibus legibus, quarum dispensationis necessitas frequenter occurrit, ut in legibus de jejunio Ecclesiastico, de laborando diebus festivis, &c. Tunc enim potestas dispensandi conceditur Episcopis ob bonum, ac suave regimen Fidelium. Cùm ergo necessitas dispensandi in duobus præceptis, de quibus præsens est disputatio, rarissimè occurrat, Episcopis integrum non est dispensare, & Eminentissimus Cardinalis Rodulphus, eam dispensationem meritò concedere recusabat.

8 Sed fac, hominem illum continuato cibo indigentem, uti remedio modò allato communicandi post mediam noctem sive per possibile, sive per impossibile, nequaquam posse, omnine remedio carebit?

9 Respondeo, Si prædictus in periculo mortis sit constitutus, jam poterit non jejunus per modum Viatici communicare. Si est sanus, jam tempus suppetit recurrendi ad Summum Pontificem, ut concedat, saltem aliquoties, ut quamvis aliàs sanus, non jejunus communicet. Si denique interim superveniant feriæ Paschales, dum expectatur Pontificis rescriptum, ipse verò nec est in periculo mortis, nec uti potest (sicuti tu metaphysicè supponis) illo remedio comedendi ante mediam noctem, excusabitur à præcepto tunc adimplendo, tanquam ipsi tunc reddito moraliter impossibili, seque tunc gerere poterit, ac si esset in loco, ubi nullus est Sacerdos, nulla est Eucharistia, &c.

Atque hæc de Eucharistiæ Sacramento in præsenti tractatiuncula, cætera enim ad illud pertinentia, latè, ut sæpè monui, sunt petenda à nostris Opusculis *de Comm. & de Sacrif. Missæ.*

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ. LIBER QUINTUS.

MEMINERIS, Lector, me de hoc Sacramento in Opusculo Methodi Confessionis multa scripsisse. Ea igitur solùm, quæ ibi locum non habuere, erunt hìc nostro more, hoc est, breviter, explicanda.

CAPUT PRIMUM.

Materia, & Forma hujus Sacramenti, & Dispositio præsentis Tractatus.

Materia remota.

MATERIA remota Sacramenti Pœnitentiæ sunt peccata. Ut ait S. Thom. *3.p.q.84.art.2.* & Theologi hic passim; non quidem materia ex qua, sed circa quam illud versatur.

2 Porrò nomine peccatorum non intelligimus cum Tridentin. *sess.4.c.1.& 5.& Can.1.& 2.* nec peccatum originale, nec ea, quæ ante Baptismum fuerunt commissa, sed commissa post ipsius susceptionem: illa enim priora delet Baptismus, hæc Pœnitentia, quę proptereà appellatur à Patribus *Secunda Tabula post naufragium*. Peccatum fictionis, ut vocant Theologi, (quod est illud, quo quis adultus sine debito dolore peccatorum à se commissorum ad Baptismum fortè accedit, vel accedit cum voluntate aliquod peccatum mortale committendi) est etiam materia hujus Sacramenti Pœnitentiæ, unde in Confessione Sacramentali explicandum, ut alibi latius probatum à nobis est *in Tract. Theologico: de Sacramentis*, quia hæc peccaminosa fictio consummatur in aliquo posteriori à Baptismo; prius enim intelligi debet Baptismus constitutus, & deinde ejusdem prava susceptio; Quamvis igitur voluntas malè suscipiendi præcedat Baptismum: unde hæc non est materia pœnitentiæ; ipsa tamen mala susceptio Baptismum consequitur, ac materia Pęnitentiæ esse potest, & debet.

3 Peccata mortalia, aliàs confessa, & ritè absoluta, ut item peccata venialia, sunt materia quidem sufficiens, & idonea hujus Sacramenti, sed non necessaria; illa enim jam remissa supponuntur, hæc verò possunt aliis modis remitti.

Materia proxima.

4 Materia proxima sunt actus pœnitentis, hoc est oris Confessio, Cordis contritio, Satisfactio. Et cordis quidem Contritio non est solitariè accipienda, sed, ut sensibilis fit per Confessionem. Satisfactio autem non est pars essentialis, sed integralis, pertinens ad ejus perfectionem, nec ita tamen, ut est cor, & caput in homine, sine quibus persistere homo nullo modo potest, sed ut pedes, & manus, quæ sunt partes hominis integrales secundariò: potest enim hoc Sacramentum, quoad essentiam, & quoad principales partes, constare sine Satisfactione, ut ostendit perpetua Ecclesiæ praxis, qua absolvitur morti proximus, quando nullam suscipere pęnitentiam valet, per quam satisfaciat.

Forma.

5 Forma denique est absolutio, verbis prolata à legitimo peccatorum Judice, nempè à Confessario, *Ego te absolvo, &c.*

Dispositio præsentis Tractatus.

6 His distinctis, ut hujus Sacramenti tota tractatio absolveretur, percurrendæ essent ejusmodi dictæ partes, hoc est oris Confessio, cordis Contritio, Satisfactio, Absolutio. Verùm quia de his à nobis satis, superque tractatum est in Methodo expeditæ Confessionis, ne cum molestia legentium hic eadem repetamus, ab iis tractandis meritò abstinebimus, ut ea afferamus in medium, quæ ibi locum habere pro meo instituto, quod ibi suscepi, non potuerunt. Hæc autem ad tria reduco, ad obligationem, quam quisque Fidelium habet recipiendi Sacramentum Pœnitentiæ; ad Potestatem, Jurisdictionem, Approbationem legitimam Ministri hoc Sacramentum conferentis; ad Casus reservatos, à quibus non omnes ex dictis Ministris absolvere possunt. Faveant conatibus nostris Cęlites, faveat Virgo, faveat Deus, à quo, ut aliquid proferam lectione dignum, in hoc argumento tam obvio, atque à tot sapientissimis viris agitato, oro supplex, & obtestor.

CAPUT II.

De præcepto suscipiendi Sacramentum pœnitentiæ.

1 SUpponimus tanquam omnibus Theologis exploratum, probatumque ex illis verbis Christi Domini Joann.20. *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, addita Ecclesiæ traditione, esse præceptum Divinum de hoc Sacramento suscipiendo impositum iis, qui laborant mortalibus. An extra articulum mortis sit hoc præceptum, vide apud Dianam, *p.11.tr.8.res.38.& 39.* Supponimus item de eodem esse præceptum Ecclesiæ, *Cap. omnis utriusque sexus, de pæn.& remiss. Trid.sess.14.cap.5.fine*, ut saltem semel in anno ab iisdem, si aliquo mortali graventur, suscipiatur. Quoniam verò de tota hac re satis diximus *In Opusc.Method.Comm.* Duæ hìc supersunt quæstiones, quas jam subdo.

PRIMA QUÆSTIO.

§.I. *An obligentur Fideles Confessionem prædictam exhibere semper per voces, non verò per scripturam?*

1 REspondeo, Nisi necessitas aliud cogat, ut in surdo, muto, &c. in quibus satis sunt nutus, Confessio semper fieri debet per voces, ut colligitur ex Sacro Textu. *C.Quem pœnit. de Pœnit.d.1.* Unde mortaliter peccaret, qui aliter faceret, esset enim contra usum Ecclesiæ antiquissimum. Conceditur nihilominus à pluribus, ut à Castrop. *de pœnit.p.8.n.8.* cum Suario, Vasq. aliisque Pœnitentem vel ob maximam verecundiam, vel ob loquelæ impedimentum (adderem ego libens, vel ob scrupulos, quando se melius explicare pœnitens putat per scripturam) posse exhibere sua peccata Confessario præsenti, atque immediatè à præsenti absolvi: & tutius quidem fiet, si pęnitens antequam absolvatur dicat, *Ego cum dolore confiteor omnia peccata, quæ hìc legisti &c. lege mox dicenda num.3.*

DUBIUM INCIDENS.

An possint absentes absolvi?

2 Ex dictis, quòd aliquando liceat per scripturam confessio exhiberi Confessario præsenti, & ab eodem præsente absolvi, oritur cupido sciendi, an etiam id liceat in absentia?

3 Respondeo, Nullo modo nec licere, nec validè fieri posse, decrevit Clemens VIII. his verbis; Hanc propositionem id est (Licere per litteras, seu per internuncium Confessario absenti peccata confiteri Sacramentaliter, & ab eo absente absolutionem obtinere) ad minus, ut falsam, temerariam, & scandalosam Sanctissimus damnavit, ac prohibuit sub excommunicatione lata, Pontificique reservata, aliisque pœnis, &c.

4 In cujus explicationem satis sit notare duo. Primò, non solùm ut illicitam ejusmodi Confessionem, Absolutionemque ab absente collatam prohiberi, sed (quidquid aliqui contra dicant) etiam ut invalidam secundùm Suarium, *disp.19.sect.3.de pœn.n.16.* & de Lugo, *de pœn.disp.17.n.64.* Ratio mihi non inefficax est, quia si esset valida, non posset assignari ratio, cur aliquando, puta in extrema, V.G. necessitate moribundi, non posset licitè absenti absolutio conferri; tunc enim licita reddi deberet ex tanta necessitate. Quare si licita aliquando posset esse, non potuisset à Pontifice semper damnari.

5 Nota secundò, prædictam propositionem à Clemente prohibitam, duas habere partes; unde valdè dubitatum fuisse inter Theologos, utrùm in sensu conjuncto, an in sensu disjunctivo eæ sumi deberent? Verùm, debere in sensu disjunctivo, ego pro certo habeo. Explico, quod dictum est, & probo.

6 Dubium esse potest. An Clemens VIII. damnet simul hęc duo, scilicet, posse fieri confessionem absenti, & à Confessario absenti absolutionem obtineri, quo pacto illud (&) sumeretur in sensu conjuncto; & sic non damnaretur, qui solùm unam partem ex dictis affirmaret, V.G. Confessionem solam posse fieri absenti, vel affirmaret Absolutionem solam posse dari absenti. An potiùs dictus Clemens damnet hæc duo etiam separatim sic. Damno eum, qui affirmat, Confessionem posse fieri absenti, &, Damno etiam eum, qui affirmat posse dari absenti absolutionem, quo pacto illud, (&) acciperetur in sensu disjunctivo.

7 Video utrumque sensum verbis Clementis dari posse. Sed certum, ut dixi, ego ex fine intento à Pontifice judico, sensum esse posteriorem, idest sensum disjunctivum. Nec novum est illud (Et) sumi in locutionibus pro (*Vel*) nam sic Aristoteles dixit. *Naturam esse principium motus, & quietis*, idest, *vel motus, vel quietis*, Qui modum locutionis habetur in jure, *leg. Conjunct. leg.*

sæpè,

sapè, *ff. de verb. signif.* non semel, & videri potest apud Barbos. *in Dictioh. Diction.* 100. Ratio autem datæ doctrinæ est, quia secus qui separatim diceret, absolutionem posse conferri absenti, non damnatus fuisset à Clemente. At ipse hanc propositionem maximè damnare voluit; siquidem de ea, maximè ejus ætate, disputatum est contra aliquos, id concedentes propter rationem judicii, in quo sententia dari solet etiam in absentia delinquentis. Adde, Sacram Congregationem sancti Officii (ut refert de Lugo *loc. cit.*) declarasse, non subsistere interpretationem illam, quæ dicit, Confessionem posse fieri absenti, dummodo absolutio detur præsenti. Hæc de hac materia nobis dixisse sufficiat.

8 Non tamen puto, Confessionem fieri absenti, si quis mittat sua peccata scripta Confessario absenti, & deinde conveniens eundem Confessarium, dicat, se fateri omnia illa peccata, ad ipsum scripta, nec alia præter illa scripta posteà commisisse, non, inquam, puto, hanc Confessionem fieri absenti, satis enim per verba prædicta fit Confessio coram.

9 Hac occasione solet quæri, quando, & quomodo possit, vel debeat dari absolutio proximè morituro, qui vel non petiit confessionem, vel petiit absente Confessario? Sed de tota hac praxi satis diximus *in Opusc. lib. 2. cap. 10. §. 1. à num. 13. exped. Confessionis*.

Praxis circa qualitatem præsentiæ requisitæ in hoc Sacramento.

10 Leander *de Sacram. Pœnitentia*, *disp. 2. qu. 30. & 31.* citans Ochagaviam, Dianam, & alios, cùm proposuisset. An si Sacerdos inadvertenter pœnitentem non absolvat, possint illum parum distantem absolvere? Respondet, posse, si pœnitentem nequeat revocare sine scandalo, vel alio incommodo. Secundò, addit rationem, quia ad absolutionem non requiritur contactus physicus, sed satis est præsentia moralis. Tertiò, superaddit, satis esse ad præsentiam moralem, si Sacerdos videat pœnitentem, aut alio sensu illum percipiat. Quartò, affert Molfesium dicentem, *p. 1. Summa, tract. 7. c. 5. n. 59.* in dicto casu, si pœnitens sit moraliter præsens, nempè parumper distans, etiam viginti passus, posse à Confessario absolvi, modo ex qualitate personæ probabiliter constet, pœnitentem non incidisse in novum mortale. Quintò, denique docet, certum esse contra aliquos doctos Recentiores, non posse absolvi moribundum, V. Gr. existentem in domo à Confessario, qui domum nondum ingressus est, quia in hoc casu nulla est præsentia moralis. Hæc ex Leandro: quæ tamen ita mihi placent, ut ex illis unum omninò displiceat, & alterum examini subiiciendum putem.

11 Primò, enim displicet mihi, & fortè etiam aliis, quòd tertiò, superaddit, nimirum satis esse ad præsentiam hanc moralem, si Sacerdos videat pœnitentem. Hoc valdè difficile est. Numquid, si meus pœnitens post confessa peccata abeat ab extremo magnæ cujuspiam Ecclesiæ ad aliud extremum, quantum scilicet à meis oculis videri etiam commodè posset, validè ego illum absolvam? Erit hæc præsentia moralis pro audienda concione, immò etiam pro assistentia Missæ, quando Templum plenum est audientibus, quia omnes faciunt unum populum, ritè Missæ assistentem: at certè præsentia moralis non erit pro absolutione, quæ majorem propinquitatem requirit, nempè illam, quæ est in Judice, non Reum quomodocumque, sed ex Clemente octavo, ut diximus, reum præsentem condemnante, vel absolvente. Ecquæ tandem est hæc? Profectò illa, qua solent communi voce, etiam aliquanto altiore, homines cum hominibus loqui. Hæc enim est præsentia moralis, propria hujus Sacramenti, instituti per modum judicii humani.

12 Secundò. Examini, ac Sapientum judicio submitto illud de viginti passibus: si enim distantia ejusmodi judicetur à sapientibus esse apta, ut, modo dicto, homines loquantur, apta judicetur & hic, secus non item.

13 Ex iis, quæ dicta sunt, potest solvi illa communis quæstio de eo Sacerdote, qui lethaliter vulneratum in via vellet absolvere à fenestra ob periculum, ne sine absolutione moriatur vulneratus. Dico enim validè, & licitè posse, si parum fenestra distet, explicando hoc (parum distet) eo modò, quo jam jam dictum est, secus ex se non posset. Dico (ex se) nam hic, & similes casus illud proprium habent, ut si tibi appareat fenestra aliquanto altior, itaut dubius sis de præsentia debita, tunc, quanta potes contentione vocis, moribundum absolvas, sub conditione tamen (quæ sanè conditio, si mente retineatur, sufficit) ut in similibus dubiis fieri posse, diximus *in Meth. Conf. l. 2. c. 10. n. 8.* animo semper iterùm absolutè illam cum suis debitis conditionibus, sive per se, sive per alium conferendi.

SECUNDA QUÆSTIO.

§. II. *De Præcepto dato Medicis circa Confessionem Ægrotantium.*

1 HUc commodè reducitur illud Præceptum Ecclesiasticum, quo Pius V. præcepit, ne Medici incipiant ægrotos curare, nisi eos moneant de facienda peccatorum Confessione, neque eosdem ultra tertium diem visitent, nisi ipsis de confessione facta constet, per testimonium Confessoris, scriptis datum, addiditque ut Medici, antequam Doctoratus gradum assumant, hoc præceptum, se observaturos, jurent.

1 Profectò multa ex his temperavit ipsa consuetudo. Ita Suar. *de Pœn. d. 35. sec. 3. n. 5.* Sanch. 3. *Sum. c. 10.* & Scortia *in constitutionibus Pontificiis Ep. 88. Theorem. 255.* Primò ergo id intelligitur de morbis periculosis. Secundò, sufficiet testimonium domesticorum, vel ipsius ægroti, si appareant fide digni. Tertiò; satis erit, si Medicus admoneat ægrotum per alios. Quartò, si ægrotus est obstinatus in respuenda Confessione, non est deferendus à Medico, si ipso se retrahente, grave periculum infirmus incurrat, sicuti, nec deseritur ægrotus Turca, qui obstinatè respuit Baptismum, quia id esset contra charitatem. Pius autem jubet, ægrotum deseri, quando desertionis timore resipiscentia speratur infirmi. His autem dictis non obstat juramentum datum à Medicis; illud enim intelligitur dari secundùm usum receptum.

CAPUT III.

De Potestate Ordinis quoad absolvendum.

1 NOstrum hic non est confirmare contra Hæreticos, solùm Sacerdotem Ministrum esse legitimum Sacramenti Pœnitentiæ; id enim est ab Eugenio IV. *in Decret. Fidei*, & à Tridentino, *sess. 14. c. 6.* manifestè definitum. Quare suspectus est de hæresi, qui sive Clericus, sive Laicus, cùm non sit Sacerdos, Sacramentum Penitentiæ administrat, & puniendus ab Inquisitoribus: & eisdem à fidelibus denunciandus erit.

2 Et quidem Urbanus VIII. *Apostolat. Offic.* (Lege etiam Bull. Gregor. XIII. & Clementis VIII. *de eadem hac re*) addidit, committentem hoc crimen, hoc est absolventem peccata, ut etiam celebrantem Missam sine Sacerdotio, si complevit ætatis annum vigesimum, debere dari Curiæ sæculari, ut debitis pœnis puniatur.

3 Nota quatuor. Primò, in Hispanica, atque adeò in Sicula Inquisitione non solere, ut ait Carena *loco mox citand.* pœnam mortis imponi, sed alias mitiores pœnas, etiamsi completè, idest audiendo peccata, & ea absolvendo, Sacramentum hoc ab ejusmodi non Sacerdote administratum fuerit.

4 Secundò nota, hunc non Sacerdotem, sic delinquentem, fieri irregularem, immò, si delictum notorium sit, etiam infamem, ex de Lugo *de Sacram. d. 18. num. 14. dicente* hanc esse veriorem sententiam, citatque. Suar. lege iterùm Thesaur. *de pœnis Ecclesiasticis, V. absolvo, cap. 1.* Sed irregularitatem hanc negat Leander *de pœn. tract. 5. disp. 11. qu. 6.* quia non est jure expressa. Verùm ego cum distinctione loquor, ut fusè declaro *in tract. de Irreg. ubi de irreg. ex prava ordinis usurpatione*, ac Laicum omnino ab irregularitate libero, non verò Clericum, saltem quoad effectum.

5 Tertiò nota. Si non Sacerdos nequaquam se fingat Sacerdotem, nec velit usurpare officium Sacerdotis, sed ut merus Laicus, putans, v. g. se Laicum, (ut certè, aliqui ex vulgo satis imperiti judicant) posse moribundum absolvere à peccatis, ipsum absolvat, hic certè, ut docet, cum G. Hurtad. *d. 2. de irreg. diff. 1. n. 5.* de Lugo ibidem, non incurreret irregularitatem, non solùm, propter bonam fidem sic operantis; sed quia ad hanc irregularitatem incurrendam (idem videtur consequenter dicendum quoad alias pœnas) requiritur, quod non Ordinatus exerceat illum actum absolvendi, tanquam Ordinatus.

6 Quartò, quid, si quis non Sacerdos incipiat audire Confessionem, sed non conferat absolutionem, incidetne in prædictas pœnas?

Respondeo, vel agis, an hic sit denunciandus Inquisitori? vel agis, an sit pœna mortis condemnandus? Si de primo, consentiunt Carena, *de Off. Inquisit. p. 2. Tit. 11. §. 3.* & Selelles *de Inquisitione l. 1. p. Reg. 126.* debere denuntiari, punirique pœna saltem extraordinaria, quia ad idem Tribunal spectat cognoscere de crimine consummato, & de attentato. Si de secundo, Selelles, *loc. citat.* cum Sousa, & Freita affirmat, esse pœna mortis puniendum, ubi non adest Hispanicæ Inquisitionis mitigatio, quam modò indicavimus. Carena autem *loc. citat.* cum Rodriq. Acuña, & Sanctarello id negat. Utraque sententia probabilis est sed probabilior hæc secunda, quia, cùm agitur de pœnis, strictior est legum interpretatio facienda. At qui solùm audit peccata, & non absolvit, non dicitur strictè, & propriè administrare Sacramentum Penitentiæ.

CAPUT IV.

De Jurisdictione necessaria ad absolvendum.

§. I. *Quid ea sit?*

1 JUrisdictio in communi ex Azone. *Est potestas de publico introducta, cum necessitate juris dicendi, vel æquitatis statuenda.* Seu clariùs. *Est potestas dicendi jus, & proferendi sententiam, absolvendo à delicto, vel imponendo pœnam.*

2 In nostro igitur casu jurisdictio est potestas data à legitimo Superiore (quis ille sit, dicetur §. 3.) alicui Sacerdoti, per quam tanquam in suos subditos possit dictus Sacerdos reducere in actum eam pote-

sta-

ſtatem abſolvendi à culpis, & pœnitentias injungendi, quam habet in Ordine Sacerdotii.

3 Hanc Juriſdictionem, quam poteſtatem Clavium appellare ſolemus, eſſe ad abſolvendum neceſſariam, atque adeò nequaquam valere Abſolutionem ſine illa, nimis diſertè docet Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 7. id autem rectè CHRISTUS Dominus inſtituit, quia hoc Sacramentum Pœnitentiæ conveniens fuit, ut exerceretur per modum Judicii, in quo non valet ſententia, niſi à Judice Juriſdictionem habente feratur. Conſidero igitur ego poteſtatem Ordinis eſſe tanquam gradum Doctoratus, per quem fit homo habilis in actu primo ad exercendum officium judicis, poteſtatem verò Juriſdictionis (addita approbatione, de qua in *cap. ſequenti*) eſſe perinde, ac Munus ipſum judicis datum à Superiore, per quod fit in actu ſecundo Judex, habens jus judicandi, ideſt, vel abſolvendi, vel puniendi. Lege Suar. aliosque *d.* 16. *de Pœn. ſect.* 3. Coninch. *de Sacram. d.* 8. *dub.* 2. Averſam *de Sacram. q.* 16. *ſect.* 2. de Lugo *de Pœn. d.* 15. *ſect.* 2.

4 Porrò ex eo, quod Juriſdictio eſt neceſſaria, ſequitur, Sacerdotem ſimplicem, ideſt eum, cui nondum collata eſt, nulliter abſolvere.

At, incurritne pœnam aliquam, ſi tentet abſolvere?

5 Reſpondeo. In jure ſuſpendi ab officio, ideſt à Confeſſionibus, & à celebratione Miſſæ, per ſuſpenſionem ferendam. Lege Theſ. *de Pœnis Eccl. p.* 2. *Verb. Abſol. c.* 2.) non vero latæ ſententiæ. Non fieri irregularem, meritò docet de Lugo, *de Pœn. d.* 18. *n.* 14. *fine*, quia irregularitas (adde) & aliæ pœnæ cap. precedenti dictæ, ſunt contra non Sacerdotem, at hic, de quo loquimur, jam Sacerdos eſt.

§. II. *In quonam conſiſtat ordinaria juriſdictio abſolvendi à peccatis?*

1 NOn obſtantibus in præcedenti §. explicatis, tres ſunt caſus, in quibus ſimplex Sacerdos abſolvere ritè poteſt. Primus, ſi ad ipſum accedat pœnitens ſolis peccatis venialibus laborans. Secundus, ſi ad eundem accedat, habens ſola mortalia, aliàs legitimè directè abſoluta. Tertius, ſi urgeat neceſſitas ea, quam infrà latè explicabimus.

Hanc tertiam poteſtatem conceſſit ex communi ſententia ſimplici Sacerdoti pia Mater Eccleſia. Secundam verò, & primam, licèt Vaſq. *de Pœnit. q.* 93. *art.* 1. *d.* 6. contendat datam illi eſſe immediatè à Chriſto Domino in Ordinatione Sacerdotis, atque adeò eſſe hanc poteſtatem imbibitam in poteſtate Ordinis; tamen probabiliſſimum eſt, ſecundùm de Lugo *de Pœn. d.* 18. *n.* 48. *&* 49. Coninc. *de Pœn. d.* 8. *n.* 17. & Hurtad. *de Pœn. d.* 10. *diff.* 10. eam dari ab Eccleſia, nam proptereà poſſet illam tollere Summus Pontifex, non verò inferior Prælatus, cum ea ſit conceſſa à ſuperiore omnium.

2 At verò loquentes abſolutè de Juriſdictione Abſolvendi à mortalibus, de qua deinceps ſermo ſemper erit. Primò eam in Summo Pontifice pro toto orbe reſidere, & quidem à nullo limitabilem, quia illam accepit à Chriſto Domino, nimis ſtolidus eſſet, qui negaret.

3 Secundò, Epiſcopus in ſua Diœceſi habet etiam Juriſdictionem Ordinariam, & quidem veroſimilius immediatè à Summo Pontifice.

4 Tertiò, Parochus in ſua Parochia. Vide *n.* 13.

5 Quartò, Abbates, Prioreſque proprium territorium habentes, gaudent etiam Juriſdictione quaſi Epiſcopali in illo territorio. Huc item reducuntur Cardinales in Eccleſiis ſui tituli.

6 Quintò. Legati, ſeu Nuncii Apoſtolici in ſua Provincia.

7 Sextò, Prælati Regulares in ſuos ſubditos, puta Generalis, Provincialis, ſuperior localis.

8 Septimò, Archiepiſcopus in Diœceſi ſui ſuffraganei, ſed ſolùm, ut ait Suar. *d.* 25. *de Pœn. ſect.* 1. *n.* 13. *&* 14. & Barb. *de pot. Ep. p.* 1. *tit.* 4. *n.* 47. quando eam actu viſitat, quare tunc ſolùm poterit audire Confeſſiones, ſicuti & aſſiſtere Matrimoniis ſubditorum ſui ſuffraganei. Quando autem non viſitat, ſolùm, ut, vult Barb. *loc. cit. nu.* 24. tunc poſſet, quando injuſtè ſuffraganeus Epiſcopus abſolutionem denegaret.

9 Octavò, Vicarius Generalis Epiſcopi habet etiam juriſdictionem ordinariam, non ſolùm pro foro externo, ſed etiam pro foro Sacramentali, teſte Sanch. *l.* 3. *de matr. d.* 29. hoc eſt in adminiſtratione Sacramentorum, ſed vivente ſuo Epiſcopo duntaxat; nam eo mortuo, vel amoto ab officio, vel ejus juriſdictione ſuſpenſa per cenſuras, ceſſat, vel ſuſpenditur & Vicarii juriſdictio.

10 Nonò denique, Vicarius Capituli, ſede vacante, eandem juriſdictionem habet, quia Capitulum ſuccedit Epiſcopo in omni eo, quod ſpectat ad juriſdictionem.

An prædicti Vicarii Epiſcoporum, vel Capituli hanc juriſdictionem, ut & ad caſus reſervatos, habeant ex conceſſione Generali Vicariatus, dicam Infra *in T. de caſib. reſerv. c.* 19. *§. unic. à n.* 9.

11 Vicarios foraneos nulla ejuſmodi juriſdictione gaudere, te non ignorare puto, ſicuti etiam nec Abbatiſſam pro ſuis Monialibus, nam hæc non habet propriam juriſdictionem, ſed ſolam domeſticam gubernationem, ut rectè notat Thomas Hurtad. *l. mox citand. num. marginali* 2022.

An prædicti ſuam hanc ordinariam juriſdictionem poſſint alii delegare?

12 Prædicti omnes, ſi ſint Sacerdotes, poſſunt ſuis miniſtrare Sacramentum Pœnitentiæ, & item poſſunt, etiamſi Sacerdotes non ſint, aliis Sacerdotibus ſuam poteſtatem delegare. Regula enim generalis eſt, eum, qui poteſtatem habet ordinariam, eandem poſſe aliis delegare.

13 Dices. Ergo Parochus poterit dare licentiam ſimplici Sacerdoti, ut miniſtret ſuis Parochianis Sacramentum. Reſpondeo Nego conſequentiam, nam ad hoc Sacramentum adminiſtrandum, præter juriſdictionem, requiritur Approbatio Epiſcopi, de qua latè mox. Parochus ergo poteſt quidem ſuam juriſdictionem delegare. (Vide de hoc, quod dicam *c.* 5. §. 3.) hanc enim poteſtatem habuit à Sacro Textu, *C. omnis utriuſque ſexus de pœnitentiis in* 6. Neque ea fuit unquam revocata, ſed quia non poteſt approbare (hoc enim pertinet ex Tridentino ad Epiſcopum, ut paulò poſt videbimus) ideò non poteſt ſimplici Sacerdoti dare completam poteſtatem adminiſtrandi hoc Sacramentum; ne pro Parochianis quidem ſuis. Non ergo ſequi poſſum aliquos affirmantes. (Vide Thomam Hurtad. *tom.* 2. *Var. Quæſt. tract.* 12. *c.* 1. §. 2. *dub.* 1. *nu. marginali* 2023. alioſque quos refert, ſed reiicit Dian. *p.* 11. *tract.* 4. *reſol.* 13. *Quæro* 5.) etiam poſt Tridentinum, poſſe. Sequi, inquam, non poſſum, quia ſaltem uſus antiquus, quo nemo, quantum ſcire poſſum, ex Parochis hanc poteſtatem ſibi vindicat, interpretatio eſt tacita, ea ipſos carere.

Dixi, *ſimplici Sacerdoti*, nam, an alteri Parocho, quæram mox *c.* 5. §. 3. *n.* 5.

14 Illud hìc obiter ſcito, quando Epiſcopus tibi confert licentiam audiendi Confeſſiones, duo tibi conferre, nimirum juriſdictionem, & approbationem, niſi expreſsè explicet ſe unam dare, & non alteram. Ratio eſt, quia illud (confero, ſeu do tibi licentiam) utrumque involvit.

§. III. *Explicatur diſtinctiùs, quibuſnam prædicti poſſint miniſtrare hoc Sacramentum.*

1 QUoniam dictum eſt, prædictos poſſe ſuis ſubditis miniſtrare Pœnitentiæ Sacramentum, inquirimus in præſentia, Ecquiſnam ſit exiſtimandus ſubditus in hac materia?

Habitationem permanentem habentes.

2 Dico, certum eſſe (De hoc, & ſequentibus latè Sanch. *lib.* 3. *de matrim. num.* 23.) eos, qui in hac Diœceſi, vel Parochia habent domicilium originis, & habitationis, hoc eſt eos, qui hìc nati ſunt, & hìc permanenter habitant, eſſe in hac materia ſubditos hujus Epiſcopi, vel hujus Parochiæ, & ab his poſſe illos recipere Sacramenta, & conſequenter abſolutionem. Patet, quia hi ſunt maximè ſubditi.

3 Quid, ſi hæc duo, hoc eſt nativitas, & habitatio non ſint conjunctæ? Reſpondeo. Si hìc domicilium fixum quis habeat, licèt hìc natus non ſit, poteſt ab hoc Epiſcopo, vel Parocho recipere Sacramenta. Contra verò non poteſt, ſi alibi fixum habeat domicilium, ſolùm ex eo capite, quòd hìc natus fuerit. Ratio eſt, quia in priori caſu eſt ſubditus, non in poſteriori. Neque obſtat paritas ducta ab ordinatione, quæ poteſt haberi ab Epiſcopo illius loci, ubi quis natus eſt, juxta ſuo loco dicenda *l.* 7. *de Ordine c.* 6. §. 1. *à n.* 6. Non obſtat, inquam, quia id conceſſum eſt ex peculiari diſpoſitione Pontificia, *C. cum nullus de Temp. Ordinationum in* 6. quæ ſimilis non invenitur in caſu, de quo in præſentia loquimur. Dixi (ſolùm ex eo capite, &c.) propter illa, quæ dicenda ſunt mox, præſertim *n.* 25.

4 Sed quæres, Quandonam domicilium fixum quis in hoc v. gr. loco habere dicendus eſt?

Reſpondeo. Quando adſunt indiviſibiliter hæc duo. Primò, quod animum is habeat perpetuo hìc manendi, & Secundò, quod actu materiale domicilium huc tranſtulerit, ſtatim enim atque hæc duo adſunt, dicetur quis ſimpliciter, & abſolutè hujus loci habitator.

5 Pari modo, ut quis deſerat domicilium, duo etiam requiruntur indiviſibiliter. Primò, animus hìc non habitandi, & actualis, materialiſque translatio. Unde ſi animum habeas hinc diſcedendi, ſed nondum diſceſſiſti, tuam ſedem transferendo, ſubditus adhuc permanes hujus Epiſcopi. Nota autem, animum permanendi in priore caſu, & animum diſcedendi in poſteriore ſufficere cum dicta translatione ad prædictos effectus pro foro interno, at pro foro externo requiritur probatio, & per aliquos decennalis habitatio, de qua re in dicto *Tract. de Ordine*.

6 Quæret curioſus: ſi quis incolat domum ſitam in confinio duarum Parochiarum, in cujuſnam Parochia dicetur domicilium habere, & conſequenter cujus erit Parochianus?

Reſpondeo. In ejus Parochia, in qua patet porta principalis, magiſque frequentata illius domus, quia ex aditu judicatur de domo, cui cedat. *L. ei cui ædes, ff. de legat.* 3. Ita Barboſa, *de poteſt. Epiſc. Alleg.* 32. *n.* 71. *&* *de poteſt. Paroch. c.* 21. *n.* 43. Quid ſi in eodem caſu utraque porta ſit æquè principalis, ut in magnis domibus aliquando evenire contingit.

7 Reſpondeo, In utraque, quia in more, & victu humano, utriuſque

que Parochiæ dici habitator rectè potest. Vide mox, *numero 13.*

Habitationem transeuntem habentes.

8 Hæc de habitatione permanenti, dicamus nunc de transeunte, An scilicet, & quando, transeuntes per aliqua loca, vel peregrè ad aliquem locum euntes connumerentur inter subditos illius loci, ad effectum, ut possint Sacramenta ibi recipere.

Quatuor modis ejusmodi transitus contingere potest, qui separatim sunt à nobis, doctrinæ clarioris gratia, distinguendi.

9 Primò enim, Si tu retinens animum hic permanenter habitandi, divertis in aliam Diœcesim, seu Parochiam, animo ibi permanendi pro majore parte anni, vel etiam per aliquot annos, sed finito negotio v. g. studio, lite, &c. intendis ad locum tuum reverti, quo pacto diceris in alia Diœcesi, vel Parochia habere quasi domicilium, sic inquam, si te habes, potes absolvi, atque assistentiam tui matrimonii habere, cœteraque Sacramenta recipere, tum ab Ordinario tuæ permanentis habitationis, tum ab Ordinario tui quasi domicilii, vel ab eorum legitimis delegatis; censeris enim utrobique subditus. Ita Sanch. *l. 3. de matr. disp. 23.* Bossius *de matr. c. 4. n. 8.* Aversa *q. 64. de Sacr. in comm. sect.* 6. Immò si in loco tui quasi domicilii inveniretur Parochus tuæ permanentis Diœcesis, seu Parochiæ, posses ab illo Sacramentum pœnitentiæ obtinere: cœtera verò Sacramenta per accidens, non posses, saltem regulariter, quia, cum ex se conferantur cum publicitate, præjudicium generares Ordinario præsentis loci.

10 Secundò. Si tu, retinens animum habitandi in tua Diœcesi, divertis ad aliam pro brevi tempore, vel ob recreationem, vel, ut loquitur Textus, *C. is, qui de Sepult. in* 6. ad ruralia opera ibi exercenda, quo pacto vocaberis Hospes, & Peregrinus, quales etiam sunt omnes itinerantes brevi in patriam reversuri. Si (inquam) sic te habes, non potes ex vi Juris absolvi, nec recipere assistentiam tui Matrimonii, nec alia Sacramenta, nisi à tuo Ordinario, quia illius es tantummodo subditus; nam propterea in eodem Textu dicitur hujusmodi Hospites, si decedent, non electa ab ipsis sepultura, non debere sepeliri in Ecclesia, ubi decedunt, sed in sua parochiali.

11 Dixi autem (ex vi juris) nam ex consuetudine, & interpretativo consensu omnium Ordinariorum, potes Sacramenta necessaria, etiam & in alia, ubi peregrè degis, recipere, puta Sacramentum pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis. Id extendit contra communem sententiam Pontius *l. t. de matr. c. t3.* §. t. ad assistentiam Matrimonii, immò & ad Dispensationes; sed mihi difficile apparet, in his non necessariis adesse consensum illum. Nam propterea in praxi non audeo Pontii sententiam amplecti, de qua re iterùm, cùm de dispensatione Irregularitatis.

12 Quoad hoc igitur Pontium non sequor, sequor tamen illum, quoad aliud. Tametsi enim nonnulli doceant, si quis in aliam Diœcesim se consultò transferat, ut absolvatur à peccatis per alium, quàm per suum proprium Pastorem, cui non vult sua peccata exponere; Nonnulli, inquam, doceant, hunc nulliter absolutionem recipere, quia in hoc casu, ajunt, ubi intervenit mala fides, & dolus, non præsumitur consensus proprii Pastoris, cum nemini sua fraus patrocinari debeat; tamen meritò Pontius *l. c.* cùm aliis satis probabiliter docet, & validè, & licitè hunc absolutionem recipere, ductus ex illa regula Juris: *Nullus videtur dolum facere, quando utitur jure suo.* Cùm ergo unusquisque jus habeat adeundi alium locum à suo, ibique se in statu gratiæ ponere, qui id facit nulla fraude, dolo ntitur nullo. Adde, Episcopos nunquam sui hujus dissensus in dicto casu, ne exiguum quidem signum ostendisse.

Habitationem æqualem in duobus locis habentes.

13 Tertiò. Si tu pro una æquali anni parte, v. g. hyeme, moraris in uno loco, v. g. Panormi, at pro alia v. g. æstate in alio, v. g. Montis Regalis, ab utriusque loci Ordinario, seu Parocho Sacramenta tutò recipies, quia tunc, tum ex jure, tum ex Doctoribus *C. 2. de Sepult. in* 6. apud Sanch. *l. 3. de matr. d. 24.* censeris habere duplex domicilium, ita ut probabilissima sententia sit, ut ait Sanch. *l. c.* cum Nav. Henriq. item Gut. *de matr. d. 64. n. 2.* Aversa *l. sup. cit.* ut dum hyeme, v. g. moraris Panormi, possis ea recipere, tum ab Ordinario, vel Parocho Panormitano, tum ab Ordinario, vel Parocho Montis Regalensis: & dum æstate moraris Montis Regalis, possis tum ab Ordinario Montis Regalensis, tum ab Ordinario Panormitano; Id enim totum affert te habere utrumque domicilium. Atque hæc confirmant quod modò *n.* 7. dixi de habitante in domo sita in confinio duarum parochiarum existentibus duabus portis æquè principalibus.

Nullam habitationem habentes.

14 Quartò denique, si tu sis vagus, hoc est nondum habeas animum alicubi residendi, sive quia intendis semper vagari, sive quia relicta tua habitatione, nondum pervenisti ad locum destinatum, vel inquiris, in quonam loco residere debeas: Si, inquam, sic te habes, potes, inquit Sanch. *d. l. 6. de matr. disp. 25. n. 5.* ubique recipere Sacramenta, quia non est major ratio de uno loco, quàm de alio, & ex alia parte brevis mora, qua in uno loco inveniris, addicit te illi. Hæc quoad effectum Absolutionis, nam quoad assistentiam Matrimonii, dicam latè infra *l. 8. de matr. tr. 6. c. 2. §. 5. à n. 10.* & quoad ferendas censuras, dicam *in Tract. de Excommunicatione*, & quoad suscipiendos Ordines dicam *in Tract. de Ordine lib. 7. de ord. c. 6. §. 1. à n. 6.*

§. IV. *De Delegatione Jurisdictionis absolvendi à peccatis, quæ fieri à Summo Pontifice solet.*

1 Duæ tantummodo observationes circa hoc in medium sunt afferendæ. Prior, cùm conceditur à Summo Pontifice, ut Religiosi ab Ordinario approbati, valeant excipere Confessiones omnium Fidelium, possent ex vi hujus clausulæ excipere Confessiones etiam Religiosorum, quia concessio est universalis, & nemini præjudicium afferens: tamen quia quæcumque Religio habet nunc peculiare privilegium, ut ejus Religiosi non suscipiant Pœnitentiæ Sacramentum ab aliis extra ordinem, ideò ipsi hodie excluduntur ab illo privilegio universali, ut Suar. *t. 4. de Relig. tr. 8. l. 2. c. 16.* & Laym. *l. 5. tr. 6. c. 10. n. 19. In Compend. Privil. Soc. v. Absolvo* §. 1 adnotarunt. Ita in Societate expressè à nostro Patre Generali nobis cavetur, ne quis nostrum absolvat Religiosos sine suorum Superiorum licentia.

2 Secundò, prædictam Jurisdictionem, seu potestatem ad absolvendum, ita delegat Summus Pontifex Religiosis singulis, ut hi eam communicatam habere debeant immediatè à suis Superioribus. Sed de hoc infra latiùs *c. 5. §. 2. à n. 27.*

§. V. *Nonnulla de Delegatione Jurisdictionis absolvendi à peccatis, quæ ab Episcopo, vel similibus Prælatis emanare solet.*

1 Quandoquidem Religiosi, ut modò vidimus §. *præc. n. 2.* prædictam jurisdictionem absolvendi habent à summo Pontifice, mediantibus suis Superioribus, quæret quis, an possit nihilominus eandem immediatè habere ab Episcopis, pro ipsorum Episcoporum ovibus, sine ulla dependentia ab ipsorum Religiosorum Superioribus? Respondeo. De hac re agam paulò inferiùs *l. c. à n. 28.*

2 Quæres Secundò. Si quis Prælatus compulsus per metum gravem, concederet hanc jurisdictionem absolvendi (idem de Approbatione) validane esset collatio, atque adeò Confessio, & Absolutio? Respondeo, Validam esse, docet Sanch. *l. 3. de matr. d. 39. n. t 3.* & Castrop. *to. t. tr. 2. d. t. p. 9. n. 6.* cum aliis, quia gesta per metum sunt voluntaria absolutè, licèt indirectè involuntaria. Sed invalidam esse, meritò ait Pontius *l. 4. c. 8. n. 14* Lud. à Cruce *in explic. Bull. Cruc. c. 2. d. 21. n. 6.* Azor. Salas, aliique relati à Castrop. *l. c.* quia concessio Jurisdictionis est quædam donatio, at donatio meticulosa invalida est, ut nos diximus. *In tract. de promiss. c. 4.* & universaliter *t. 1. in Dec. c. 2. §. 5. à n. 14.*

3 Absolutionem excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti per metum datam, esse item invalidam, dicam, cùm de Excommunicatione. Absolutionem autem à peccatis (ut id etiam obiter scias) per metum collatam, validam puto cum de Lugo *de Just. d. 22. n. 128.* quia Baptismus simili metu collatus, ut etiam alia Sacramenta valida sunt. Et confirmatur; nam quamvis Salas *p. 2. d. 3. sect. t. n. 27.* putet, sententiam, per metum latam, esse eo ipso irritam, Castrop. tamen *l. c. n. 7.* & Azor. apud Castrop. *l. c.* verius putant, esse validam, quia nullibi in jure invenitur irritata. Cùm ergo Absolutio naturam sententiæ sequatur, nec erit ipsa irrita, licèt metu collata. Simili modo Dispensationes, & signatè Dispensationem Irregularitatis, metu concessam, validam esse, putat de Lugo, quia nimirum nullibi in jure irrita pronunciatur.

4 Quæres Tertiò. Quid si eadem (ut & Approbatio) extorqueatur per dolum, v. g. per commendationem, falsò continuatam, quasi alicujus Principis?

Respondeo. Puto esse validam, quia commendatio ejusmodi non videtur esse causa finalis, sed solùm impulsiva; non enim verisimile est, Episcopum nolle dare licentiam excipiendi Confessiones, si commendatio falsa esset, sic enim, cùm sint frequentes ejusmodi commendationes, exponerentur Confessiones multis periculis nullitatis. Ita in simili Sanch. *l. 3. matr. d. 39. à n. 11.* de licentia Parochi, data ad assistendum Matrimonio.

5 Rectè autem hæc dicta sunt de exemplo dato commendationis falsæ, deque similibus. Cæterùm si dolus, ut etiam error, sit concernens ad causam finalem, vel ad aliquid substantiale, ut si v. g. per dolum, vel per errorem Episcopo submittatur unus pro alio, nemo dubitat, licentiam esse prorsus invalidam.

6 Quæres Tertiò. Si injustè Episcopus denegat jurisdictionem (idem in Approbationem) Sacerdoti, possumusne præsumere ejusmodi Sacerdotem illa nihilominus acquirere? Respondeo. Non possumus: quod certissimum est de Sacerdote sæculari. De Regulari dubitant nonnulli, verùm de hoc infra *c. 5. §. 4. n. 49.*

☞ Huc pertinet Prop. 13. ex damnatis ab Alex. VII. quæ est hujusmodi: *Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.*

7 Quæres Quartò, ut à me acquiratur Jurisdictio delegata; debet ne mihi esse nota ejus concessio? Respondeo, ita puto cum Coninch. & Sanch. ap. de Lug. *d. 19. de pœn. n. 17.* quia debet à te accepta ti, quæ acceptatio esse non potest, nisi per concessionem scias. Illud tamen fateor, quando concessio est facta Religioni eo ipso, quod Religionem professus es, omnia hæc privilegia, atque ideò hanc potestatem absolvendi te acceptasse. Vide, quæ de quæstiuncula, huic affini, dicam infra *in tr. de casibus reservat. c. 9. §. 1. à n. 18.*

§. VI.

§. VI. *De Acquisitione Jurisdictionis absolvendi ex Ratihabitione.*

1 SI quis Sacerdos simplex aliquem à mortali absolveret hoc manè v.g. sive probabiliter, sive certò putans, quod hodie serò, vel cras, vel perendie, &c. Episcopus ratam, & firmam habebit ejusmodi Absolutionem, diceretur absolvere ex Ratihabitione de futuro: & hæc est propriè Ratihabitio.

2 Si autem idem Sacerdos absolveret, quia probabiliter, vel certò putaret, heri, v. g. Episcopum, quamvis non expressè, tacitè tamen concessisse potestatem ad ejusmodi absolutionem, vel pari modo, si nunc, dum datur Absolutio, putaret, Episcopum consentire, eæ non dicerentur propriè Ratihabitiones, sed licentiæ præsumptæ, & impropriè solum dicerentur ratihabitiones. Quærimus ergo, An jurisdictio absolvendi delegetur aliquando alicui per Ratihabitionem; & prius quidem de propria, tum de impropria decernamus.

3 Dico Primò, nunquam delegari per Ratihabitionem propriam. Quare in casu dicto *num.*1. Ille Sacerdos (quicquid aliqui apud Suar. *d.*26. *de Pœn. sect.*1 *num.*13. dicant) semper nulliter absolvet. Ita communiter Doctores, ut Suar. Vasq. aliique cum de Lugo *de Pœnit. d.*19. *num.*21. Ratio est, quia (abstrahendo, an in aliis materiis Ratihabitio de futuro validet actum) in casu nostro est peculiaris ratio, quæ obstat, idest ratio Sacramenti: Cùm enim Sacramentum non possit esse in suspenso, nec dependens à consensu futuro Superioris, non poterit consensus futurus sufficere ad validitatem absolutionis: vel enim illa absolutio hoc manè collata fuit valida, & sic non indigebit consensu futuro; Sacramentum enim semel validum non potest fieri per humanam potentiam invalidum. Vel fuit invalida (ut certè est, quia non processit à potente absolvere) & sic non potest fieri valida posteà, quando non est. Licèt enim aliquando actus antea invalidi possint deinde approbari, & fieri validi per Ratihabitionem, id accidit in iis actibus, in quibus jus potest facere, ut dicti actus incipiant valere, quando ponetur aliqua conditio; tunc enim jus facit, ut valeant, seu habeant effectum, ac si ab initio validi fuissent; id, quod Juristæ explicant, dum dicunt, valorem retrotrahi per Jurisdictionem ad tempus præcedens, sicuti qui hodie ratam habet percussionem Clerici suo nomine heri factam, excommunicatur, ac si heri consensum præbuisset, juxta illud (*Reg.*10. *de Reg. Jur. in* 6.) Juris pronunciatum, *Ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur*. At in Sacramentis à Christo institutis hæc fictio ab humano jure, ut ex se patet, fieri non potest.

4 Dices. Cur licentia v.g. proprii Parochi præsumpta de futuro sufficit ad Eucharistiam, vel Extremam Unctionem alicui ministrandam, ut etiam similis licentia Prælati sufficit, ut Religiosus, aliquid expendendo, non peccet contra Paupertatem, non autem sufficit in casu nostro similis licentia præsumpta de futuro?

5 Respondeo. Rationem modò indicavi, quia in casu nostro licentia requiritur ad validitatem actus, quæ validitas non potest esse, nisi actus fiat à potente illum facere. Si ergo nunc actu non habetur Jurisdictio absolvendi, cùm actus exeat à non potente, invalidus omninò erit. At in prædictis exemplis administratio Eucharistiæ, & administratio, Extremæ Unctionis validè sine actuali licentia Parochi fiunt, cùm licentia non pertineat ad validitatem dictorum actuum. Et quamvis, si fierent sine dicta licentia, illicitè fieret, tamen nunc, quia adest præsumpta Parochi licentia, jam purgantur à ratione illiciti. Expensio item illa, in alio exemplo, est quidem invalida, quia non est à potente alienare, sed quia non est Sacramentum, nullum est inconveniens, si incipiat valere, quando ponetur consensus Superioris.

6 Dices. Cur si ego certò, vel probabiliter judicem, dominum mihi donaturum hunc librum, si illum ab eo peterem, possem sine furti peccato librum mihi usurpare, non verò possum usurpare potestatem absolvendi, si certus sim, eam mihi collaturum Episcopum, si illam petam?

Respondeo, Quia ad vitandum furtum satis est, quod Dominus non sit invitus, ad quod non est necesse, quod positivè det: at in casu nostro non satis est, quòd Superior non sit invitus, sed necesse est, ut positivè conferat Jurisdictionem, quia hanc tu recipere non potes, nisi positivè detur ab illo, ex qua deinde procedere debeat actus validus. Ita respondet huic instantiæ de Lugo *d.* 19. *de Pœn. n.*22.

7 Dico secundò, per Ratihabitionem impropriam, quæ est de præterito, vel præsenti (quam modò diximus, propriè appellari licentiam præsumptam) posse delegari ejusmodi potestatem absolvendi. Ratio est, quia licentia præsumpta est consensus verus Superioris, & quidem, vel actualis, qualis est præsumpta de præsenti, vel habitualis, qualis est præsumpta de præterito, quæ supponitur nunquam fuisse revocata. Tria tamen sunt diligentissimè notanda. Primò, non esse licentiam præsumptam sufficientem, si sit solùm conditionata sic: *Si Episcopus sciret, seu ab illo peterem, concederet mihi potestatem absolvendi*. Hæc enim est solùm licentia præsumpta conditionatè, quæ non est consensus Episcopi, sed esset. Requiritur igitur, ut judicetur Episcopus absolutè dedisse, ut absolutè, & verè habeatur potestas absolvendi, ex qua oriri possit actus absolvendi validus.

8 Secundò, notari debet, non satis esse, probabiliter, vel certò me judicare Episcopum internè consensisse, vel consentire ad conferendam mihi dictam potestatem, sed addidi debere signum externum licèt non omnino explicitè datum. Ratio est, tum quia, sic poteris scire tibi absolutè concessam tacitè fuisse Jurisdictionem, secus semper præsumeretur fuisse concessa conditionatè, *Si Episcopus sciret, si potestas à te postulata esset*, &c. quod, ut modò dixi, satis non est; Tum quia voluntas interna, dum externè non prodit, nihil operari potest ad conferendam Jurisdictionem tibi, qui illam acceptare debes.

9 Signa autem hæc dependent ex variis circunstantiis, vel modis loquendi, quæ Episcopus exhibuit, unde certò, vel satis probabiliter colligatur, verè, quamvis non omninò explicitè, consensisse, vel nunc consentire. Dico (vel probabiliter) quia, quamvis Suar. *de Pœn. d.*26. *sect.*1. *n.*17. velit ea signa debere certam existimationem facere præsentis consensus Superioris; de Lugo *de Pœn. d.*19. *n.*23. tamen meritò docet, sufficere, si faciant probabilem, si quidem omnes & ipsemet Suar. alibi concedit, ex potestate, seu Jurisdictione probabili posse quemquam hoc Sacramentum Pœnitentiæ administrare. De hujusmodi signis mox *n.*11. aliqua explicatiùs dabo.

10 Debet denique notari tertiò, si Episcopus v. g. videat, te actu excipientem Confessionem, toleraretque non statim te posse ex illa tolerantia, tanquam, ex signo putare adesse ejus præsumptum consensum, sed necessariam distinctionem omnino esse adhibendam: Si enim ipse nesciat, te non esse legitimum Confessarium, hoc est, putet, v. g. vel putare possit, te licentiam habuisse à suo Prædecessore, vel à suo Vicario Generali, vel à se ipso nunc immemore, &c. vel si sciat, te non esse legitimum, tamen propter aliquam causam non potest te impedire, tunc sanè non præsumetur dare licentiam, quia ex tolerantia in dictis circunstantiis nullo modo est signum consensus. Si verò sciat, te non esse Confessarium, & posset facilè te ab excipienda dicta Confessione prohibere, & non prohibet (qui certè rarus erit casus) tunc nonnulli fatentur, licentiam præsumptam adesse. Verùm adverte cum Sanch. *l.*3. *de matr. d.*35. *n.*22. si quando Superior hoc modo præsumatur dare licentiam de præsenti, eam non se extendere, nisi ad præsentem Confessionem, non verò ad alias fortè sequentes, quia licentia præsumpta de una Confessione non est licentia de cæteris.

Signa Superioris, unde colligatur licentia præsumpta, quoad potestatem absolvendi.

11 Explicita concessio dictæ potestatis per expressa verba, vel expressam scripturam, licentia est perfecta, atque adeò sufficientissima traditio potestatis absolvendi, sed difficultas, quæ hic proponitur, est, quando tanta expressio non intervenit, quænam sint conjecturæ sufficientis concessionis de præsenti, vel de præterito, & consequenter sufficiens licentia tacita, seu præsumpta.

12 Respondeo id, ut modò *n.*9. innui, pendet ex variis circunstantiis; lucem tamen habebit ex consideratione trium signorum, quæ hic à Doctoribus tradi solent. Lege *Fag. præc. Eccl.*2. *l.*7. *c.*2.

Primum signum sufficiens est, si Episcopus v. g. interrogatus, ut concedat dictam licentiam, ipse nutu capitis, vel oculorum, vel alio signo ab ipso usitato ostendat suum consensum.

13 Secundum signum item sufficiens est, si Episcopus constituat Sacerdotem in vicarium Parochi, vel in ejus Capellanum Parochialem, vel tribuat aliud munus, cui sit adnexum munus Confessionis.

14 Tertium signum controversum est, si Episcopus videat simplicem Sacerdotem excipere Confessiones suorum, & taceat: Aliqui enim (ut Fagund. *l. c. n.*71.) docent, hanc solam taciturnitatem esse satis morale signum concessionis potestatis, licèt enim taciturnitas physicè sit quid negativum, tamen moraliter habetur pro actu positivo consensus. Aliqui verò, ut Coninch *de Sacr. d.*8. *n.*35. negant, quia falsum est, taciturnitatem illam haberi pro morali consensu, cùm possit Episcopus tacere ob aliam rationem, & non quia consentiat. Vera sententia est illa, quam modò nos *n.*10. sub distinctione indicavimus.

Ratihabitio Approbationis ad absolvendum.

15 Quæres. Cùm paulò ante breviter diximus, & mox latè declaraturi simus, ad completam licentiam ministrandi hoc Sacramentum, præter collationem Jurisdictionis legitimè factam, necessariam esse etiam Approbationem Ordinarii: Quæres, inquam, an loquendo etiam de Approbatione, sufficiat aliquando Ratihabitio?

16 Respondeo, sufficere eo prorsus modo, quo dictum est de Jurisdictione, par enim est in utrisque ratio, & quidem quòd etiam hujusmodi approbatio debeat dari per aliquod signum externum, debeatque de præsenti inesse in Sacerdote, ut actus validus absolvendi ab ipso procedat, manifestè ostendunt verba illa Tridentini *sess.*23. *de Ref. c.*15. *Approbationem obtineat*; per illud enim *Approbatio*, quæ est ostensio, seu testificatio facta ab Episcopo, significatur signum externum, & per illud *obtineat*, significatur, ea debere esse actu in Sacerdote, nec sufficere in futurum.

§. VII. *De Acquisitione Jurisdictionis administrandi Sacramentum Pœnitentiæ ex errore communi, tituloque colorato.*

1 SI in aliquo loco simplex Sacerdos communiter credatur esse legitimus Confessarius, dicetur ibi esse communis error de Juris-

Jurisdictione illius Sacerdotis ad absolvendum. Rursus si simplex idem Sacerdos obtineat, recipiatque ab Episcopo officium v. g. Parochi, sed quia habet aliquod occultum impedimentum v. g. Irregularitatem, per quod sit incapax talis officii, nulliter recipiat, dicetur habere titulum coloratum, seu putativum; habuit enim collationem beneficii Parochialis, ecce Titulum: sed quia habuit nulliter, non habuit, neque habet verum titulum, sed apparentem, putativum, sed coloratum. Quòd si quis collationem non habuisset, sed tamen communiter Parochus æstimaretur, quia cum falsis v. g. litteris se Parochum finxit, hic sanè communem errorem haberet, non verò titulum, ne coloratum quidem. Hac terminorum explicatione præmissa,

2 Assero cum Sanch. *lib. 3. matr. d. 22.* Mascard. *de prob. consil.* 648. Sperello *dec.* 3. aliique passim: Communem esse doctrinam, Sacerdotem simplicem habentem titulum coloratum, & simul errorem communem, sufficienti Jurisdictione esse instructum ad absolvendum. Ratio ducitur ex benigna interpretatione voluntatis piæ Matris Ecclesiæ, quæ propter utilitatem publicam, & ne magni subinde scrupuli, & turbationes enascerentur, non solùm pro suscipientibus hoc Sacramentum Pœnitentiæ; verùm etiam pro suscipientibus alia ministeria indigentia Jurisdictione in Ministro, ut etiam pro assistentia Parochiali Matrimonii, immò & pro quibuscumque actibus à Jurisdictione Ecclesiastica dependentibus, voluit conferre veram Jurisdictionem iis, qui capaces illius sunt, stantibus, dicto communi errore, tituloque colorato. Cùm igitur hæc tria adsunt. Primò, Jurisdictionis, seu potestatis collationem dependere ab Ecclesia. Secundò, error communis. Tertiò titulus coloratus, semper aderit certa Jurisdictio ab Ecclesia collata, atque adeò ille, cui prædicta tria favent, validè actus ab ipsa procedentes exercebit, validè, inquam, nam illicitè mortaliter (nisi ab ignorantia inculpabili excusetur) non est dubium, quia usurpat Jurisdictionem, quam ex se non habet, sed solùm posita ipsius malitia, quasi invita concedit Ecclesia.

3 In hujusmodi benignitate exercenda, imitata est Ecclesia Jus Civile humanum, *L. barbar. ff. de officio prato.* quod etiam habetur *l. si arbiter C. de sent. & Interloc.* Illudque visa est canonizasse, idest recepisse in sacris Canonibus. *In Syn. Rom. relata cap. 1. 3. qu. 7.* Cùm enim quidam servus, qui apud Romanos incapax erat dignitatis, obtinuisset Præturam & deinde in sua ditione multa decreta edidisset, dubitatum fuit, an ea fuissent valida, cùm in Jure pro nullis acta servorum habeantur, *L. Quod attinet in reg. Juris.* Responsum fuit ab Ulpiano, esse valida, & non esse reprobanda, his verbis. *Humanius est illa non reprobare, cùm etiam potuisset Populus Romanus servo decernere hanc potestatem, sed & si scivisset, servum esse, liberum effecisset.*

4 Ex hoc igitur Respondeo, quoties est error communis, Titulusque putativus, qualis esse in prædicto servo putabatur, toties à Jure Civili intelligitur illi collata potestas. Jus ergo Canonicum Civilia Jura in hoc imitatur, atque in simili errore, & titulo Jurisdictionem necessariam tribuit, idque tum in foro interno, tum externo, tum in causis temporalibus, tum in spiritualibus, quia semper eadem militat legis prædictæ ratio. Sed aliqua de singulis prædictis conditionibus separatim seligamus.

Debet esset jurisdictio dependens ab Ecclesia, hoc est, quam Ecclesia conferre valet,

5 Non potest Ecclesia (idem dic de quocumque Superiore) supplere impedimenta, quæ sive ex Jure divino, sive ex Jure naturali incapacem hominem faciunt Jurisdictione.

6 Hinc, si quis non Sacerdos absolveret, vel consecraret, quamvis errore, & titulo quocumque vallatus esset, nihil efficeret, quia Ecclesia non potest facere, ut non Sacerdos validè absolvat, vel consecret, cùm sit ad hæc ex Jure divino necessarium Sacerdotium.

7 Idem dic de baptizante, & de absolvente, vel consecrante sine intentione, idemque de amente, qui hæc facere attentaret, quia intentio, & mentis sanitas requiruntur de jure naturæ, immò etiam & divino, quorum defectus cum à Jure humano Ecclesiæ suppleri nequeant, non possumus confugere ad titulum coloratum, communemque errorem, qui fortè adesset in prædictis.

8 Contrà, si quis Sacerdos sit irregularis, vel excommunicatus, etiam denunciatus, vel suspensus, vel interdictus, vel quacumque Ecclesiastica pœna incapacitatis affectus, æstimaretur autem communiter legitimus Confessarius, cum prædicto titulo colorato, validè exerceret Jurisdictionem absolvendi, quia eos defectus potest tollere Ecclesia, & in hoc casu tollere profitetur, & vult. Scio, Veteres quosdam id negasse de excommunicatione, sed immeritò, ut latè docet, & probat Sanch. *l. 3. de Matr. d. 22. n. 22.* & deinceps.

9 De fœmina existimata viro, si fortè assumeretur ad Pontificatum, distinguit cum communi sententia idem Sanchez, & quidem ex allata hactenus doctrina; nam Pontifex verus non esset, quia sexus fœmineus de Jure Divino incapax est Sacerdotii, & Pontificatus, sed haberet tamen Jurisdictionem aliquam. Sicut enim Ecclesia Jurisdictionem aliquam confert ei, qui, Sede vacante, præest loco Pontificis, ita eandem conferre tunc censeretur fœminæ: Fœmina enim, ut omnes scimus, licèt incapax sit potestatis Ordinis, non est tamen incapax potestatis Jurisdictionis.

Debet esse error communis.

10 Non ergo sufficit error unius, vel alterius, vel paucorum: cùm contra sufficiat, si communis error esset in hac Civitate, ubi fiunt acta, licèt in alia nullus esset error, nam & servus ille *in L. Barbarius*, notus erat Servus Romæ, & tamen quia fuerat ignotus in eo loco, ubi Præturam gessit, ejus gesta pro omni loco absolutè valida fuerunt existimata.

11 Sed quid, Primò, si Populus præsens incipiat dubitare de defectu Jurisdictionis, ut si suboriatur dubitatio, quòd Parochus fuerit amotus ab officio, vel quòd ejus electio fuerit nulla, &c.

Respondeo. Tunc debere inquiri veritatem: Secus esset error crassus, vel Supinus, qui ferè æquivalet scientiæ, atque ideò non esset sufficiens ad Jurisdictionem communicandam. Quòd si, facta diligentia, adhuc sit res dubia, valebunt acta, quia dum vinci dubium non potest, prævalet ille idem error communis, qui ante ortam dubitationem aderat.

12 Quid secundò, Si Sacerdos esset communiter existimatus v. g. Parochus, sed à paucis nullitas ejus Jurisdictionis cognosceretur, adhuc respectu horum paucorum haberetne Parochus Jurisdictionem?

13 Respondeo, habere, cum communi sententia docet Sanchez *l. c. num.* 42. unde valida fore omnia ejus acta, dubitandum non esse, quia ad conferendam Jurisdictionem non requiritur error uniuscujusque, sed communis in Civitate, qui jam in hoc casu abundè adesse supponitur.

14 Duo tamen adverte. Primò, hos paucos v. g. te scientem hunc non esse verum Parochum, peccare mortaliter, si illum convenias, ut tibi Sacramentum administret, quia cooperaris cum peccato ipsius Parochi usurpantis scienter Jurisdictionem, quam ex se non habet. Excipe urgentem necessitatem, vel aliam fortè excusationem, de qua ego *L. in Decal. cap. 1. §. 4. à n. 39.* universaliter dixi.

Quòd si hoc Sacramentum, quod ab hujusmodi Parocho, à te cognito pro non legitimo, postulas, sit Sacramentum Pœnitentiæ, ultra peccatum, quod committis, certè ex hoc ipso, quòd malè dispositus cum actuali peccato ad illud accedis, nullam omnino, irritamque absolutionem recipies.

15 Secundò, si pari modo ab hoc Judice tu, quia illius defectum noscis, sententiam in tui favorem reportas, licèt reportes validè: tamen in pœnam tui delicti, rescindi illa posset, & tu puniri. Quamvis enim acta illa valeant, tu tamen, ut supra dixi, illicitè ab illo judicia scienter exposcis, foves enim fictos Judices in Rep. Fateor interim, te aliquando excusari, si ejusmodi Judicem non repellas; immò, si omnino taceas, quando scilicet majus est scandalum, & infamia oritur ex repulsa, & ex manifestatione, quàm ex patientia, & silentio.

Debet adesse Titulus coloratus. Quid si desit?

16 Quando cum errore communi conjungitur Titulus coloratus jam dictum est modò. Sed celebris est quæstio, an si desit ejusmodi Titulus, adsit autem solus error communis, idem dicendum sit? Sacerdos V. G. nullam collationem habuit, ne invalidam quidem Parochiæ, sed tamen Parochus ab omnibus communiter existimatur, validenè officia Parochi administrat?

17 Certant duo Celebres Doctores cum suis asseclis utrinque. Negat validè administrare Tho. Sanch. *l. 2. de matr. d. 22. n. 49.* dicens oppositum non esse probabile. Martinus Perez *de matr. d. 40. sect. 5. n. 5.* A vers. *de Sacr. qu. 64. sect. 5.* Fag. 2. *Eccl. prac. l. 7. 53. n. 61. juncto n. 75. fine* Bonac. *de matr. q. 2. p. 8. à n. 25.* Boss. *de Jubil. sect. 5. casu 2. n. 152.* & multi apud Dianam *p. 2. tract. 16. resol. 43.* Basilius Pont. affirmat *l. 5. de matr. c. 20. n. 6.* Jo. Sanch. *in select. d. 44. n. 3.* Verr. *in q. moral. tr. 2. q. 25. num. 15.* Bauc. *in singul. casu* 225. V. sed petes 1. Vocans hanc sententiam validè probabilem Diana *loc. c. Resp. 43. & p. 8. tract. 1. res. 94.* citans Molfes. Delbene, Leand. Bordonium, aliosque. Piget me rescribere ea, quæ ad manus cujusque sunt, viderique apud prædictos, eorumque Sectatores possunt. Satis ergo mihi sit, pronuntiare, utramque sententiam esse probabilem, quia cum Sanchez dicere possumus hoc beneficium concedi juxta circunstantias, quæ fuerunt in illo servo, de quo *L. Barbarius ff. de officio Prætoris*; at ibi, & alibi cum errore communi semper invenitur conjunctus titulus coloratus. Cum Pontio autem possumus asserere, illas circunstantias dedisse quidem occasionem Legislatoribus, illud beneficium concedendi, sed ipsi tamen absolutè concesserunt, quoties evitanda est Reip. perturbatio, quæ non minus sequitur, quando communi errori adnexus est titulus coloratus, quàm, quando solus error communis intervenit.

18 Ex eo, quòd probabile ducimus, sufficere ad conferendam Jurisdictionem errorem communem dumtaxat, sequitur, Confessarium nunquam approbatum, Episcopum nunquam electum, Parochum, Judicem, Tabellionem, cœterosque similes merè intrusos, multò magis Sacerdotem approbatum ad confessiones excipiendas pro uno anno, eo finito, vel pro tempore incerto ad beneplacitum, V. G. Episcopi, posita, sed nondum scita revocatione, Vicarium Generalem defuncto ejus Episcopo, Patronum, qui verè Juspatronatus non habet, &c. si adsit error communis circa ejusmodi officia, licèt officia, ne ex putativo quidem colore habeant, validè absolvere,

re, Jurisdictionem exercere, assistere matrimonio, sententias ferre, præsentare, &c. ac si dicto errori communi titulus coloratus esset adnexus, quia solum communem errorem sufficere, probabile est.

§. VIII. *De Acquisitione Jurisdictionis ex opinione probabili.*

1 SI Sacerdos ex opinione probabili, putans se posse ministrare Sacramentum Pœnitentiæ, de facto administret; validè ne administrat, quasi ab illa opinione probabili certam, & indubitatam acquirat Jurisdictionem? Idem quæro de similibus actibus indigentibus Iurisdictione sibi collata ad eorum valorem, si ii exhibeantur ex opinione probabili.

2 Negativè respondent non pauci, ut Salas *p. 2. T. 1. tr. 8. de confess. sect. 27. n. 286. & alibi.* Jo. Sanch. *in selec. d. 44. nu. 3.* Suar. *de pœnit. d. 26. sect. 6. n. 8.* De Lugo *de pœnit. d. 19. à n. 29. Dubitans, &c.* Suar. Oviedo, Bardi, Marcant. aliique *ap. Verricell. mox citandum*, ita ut non nemo ex illis dicat, contrariam opinionem esse validè dubiam, non nemo autem, nullo fundamento probari. Rationes principaliores sunt duæ. Altera, quia, quamvis in jure concedatur, ut modò vidimus, jurisdictio existente errore communi, & titulo colorato, nunquam tamen invenies in jure eam concedi ex sola opinione probabili. Altera, quia non possumus argumentari à pari, hoc est ex eo, quòd conceditur propter dictum errorem, titulumque, non possumus inferre, quod concedatur etiam ex opinione probabili; Satis enim hæc diversa sunt, cùm in priore adsit error multorum, quamvis putativus, at in posteriore opinio illa probabilis est, solùm apud paucos sapientes, & ex altera parte ex nullo vestigio adsit in illa titulus ullus.

3 Nihilominùs affirmativè respondent meritò alii plures ut Thom. Sanc. *de matr. l. 3. d. 22. num. 65. & in summ. l. 1. c. 9. nu. 35.* Pontius *de matr. l. 5. c. 20. nu. 7.* Castrop. *tom. 1. tr. 1. d. 2. p. 5. num. 9.* Less. *l. 2. cap. 29. dub. 8.* Henr. Bonac. Filliuc. G. Hurtad. Gran. Franc. de Lugo, Coninch. aliique, quos citat sequiturque Verric. *tr. 2. q. mor. 25.* Diana alios citans *p. 8. tr. 1. res. 93.* & ita certum id putant, ut Verricelli *l. c.* asserat, contrariam, hoc est prædictam *n. 2.* opinionem esse improbabilem, & falsam: quod certè nimis exaggeratè dictum est, cùm probabilitate sua illam pollere non sit negandum. Ratio hujus sententiæ, quam ut probabiliorem sequimur, est, quia constat apud omnes universalem Ecclesiç consuetudinem conferre jurisdictionem, seu esse signum jurisdictionis collatæ, ut clarè habetur in Jure *C. cum contingat de foro competenti*, ubi Glossa, Abbas, aliique, sed ex universali Ecclesiç consuetudine omnes ferè Sacerdotes (excipe paucos, & hos nimis timidos, vel indoctos nimis) absolvunt cum jurisdictione probabili: ergo &c. Minor probatur ex testimonio Suarii, & de Lugo, qui aliàs nobis contrarii sunt. Suar. *l. c. nu. 7.* sic habet: *Est autem universalis Ecclesiæ usus, ut Sacerdotes securè utantur hujusmodi jurisdictione probabili in hujus Sacramenti administratione.* De Lugo *l. c. num. 35.* sic. *Est praxis, & usus communis omnium Confessariorum, qui cum jurisdictione probabili absolvunt.* Meritò ergo Castropalaus *l. c.* sic disertè nostram sententiam confirmat. *Quando adest probabilis opinio absolvendi à Reservatis, & à censuris, & assistendi Matrimonio, nullo morali periculo se exponit Minister irritum faciendi Sacramentum, quia licèt ex Privilegio jurisdictionem habeat, habet tamen ex tacito consensu Ecclesiæ, & ratihabitione de præsenti, supplente jurisdictionem ne tot actus irriti fiant.* Et post citatos Suar. Lessium Thom. Sanchez, Coninch. Pontium, Bonacinam, sic addit. *Omnes enim ii, aliique affirmant, operantem ex opinione probabili se habere jurisdictionem, illam habere certissimam, sicuti haberet, qui ex errore vulgi, & titulo præsumpto operaretur.*

4 Ad primam ergo rationem in contrarium, Respondeo, nostram doctrinam non fundari immediatè in aliquo Jure, sed in consuetudine, quæ Juri æquivalet, ut jam modò vidimus.

5 Ad posteriorem, Respondeo dupliciter. Primò, quicquid sit, an in opinione probabili adsit error communis, & titulus, nam nostra argumentatio solùm ea est, ut sicuti error communis, titulusque coloratus tradit Jurisdictionem *ex l. Barbarius*; ita opinio probabilis de jurisdictione illam tradit ex tacito consensu Ecclesiç, & firma consuetudine.

6 Respondeo Secundò cum Verricelli *l. c.* latissimè hanc secundam responsionem prosequente, etiam in casu nostro adesse errorem communem, quia omnes fere Confessarii securè absolvunt ex opinione probabili, omnesque Fideles securè absolvuntur. Et certè nisi securè absolverentur, quæ turbatio esset in conscientiis Fidelium, si ii dubitarent de sua absolutione à suis Confessariis prudenter data? Hanc ergo communem persuasionem Sacerdotum, & pœnitentium, si tu appelles errorem communem, ego non refragabor, nam sic communem errorem, quem tu exposcis, in re nostra jam habebimus.

Prætereà, quamvis modò dixerimus, solum errorem communem satis esse ad conferendam Jurisdictionem, tamen, nec abest ab opinione probabili titulus, siquidem adest auctoritas Ecclesiæ per communem praxim satis nobis explicata, dans Jurisdictionem operanti, ex opinione probabili; quid enim aliud est Titulus, nisi voluntas Superioris se explicantis, conferre alicui potestatem aliquam moralem?

An ex probabili opinione Doctoris, & ex probabilitate solius facti conferatur Jurisdictio?

7 Aversa *qu. 16. de pœnit. sect. 5.* & Salas *part. 2. Tom. 1. tr. 8. de confess. sect. 27. n. 286.* assignant duas limitationes Doctrinæ jam jam allatæ, nam Primò ajunt, eam admitti solùm debere, quando adest opinio probabilis, quæ talis existimetur communiter à doctis, non autem admitti posse, quando solùm alicui privato ea probabilis apparet.

8 Secundò, ajunt, Intelligi debere nostram doctrinam, quando probabilis est circa jus, v.g. an privilegium meum extendatur ad absolvendum hos, vel illos casus, non verò quando probabilitas est circa aliquod factum particulare: v.g. an hic, & nunc Episcopus dederit mihi facultatem excipiendi confessiones, vel absolvendi à reservatis, &c.

9 Verùm hæ limitationes ingerunt scrupulos, & ferè evertunt eam sententiam, quam ipsi probabilem appellant. Ratio est, quia rationes, quæ persuadent nostram sententiam, absolutè persuadent, & sine limitatione. Unde contra priorem limitationem sic disertè loquitur *l. c. n. 15.* Verricelli: *Quomodocumque opinio sit probabilis, sive extrinsecè propter auctoritatem Doctorum, sive intrinsecè propter solida fundamenta de novo ab uno docto viro considerata, sicuti licitè ex tali probabilitate absolvit, ita & validissimè. Et meritò, quia semper Populus accedit bona fide, & cum errore communi. Ergo non debet decipi, seu frustrari à fructu Absolutionis.*

10 Contra posteriorem sic idem *n. 10.* concludit, *Quare eadem omnino ratio est in casu nostro*, (intellige in opinione probabili, de qua erat locutio) *circa jus, ac circa factum, nam uterque error est inculpabilis, & caveri à Populo nequit.* Hæc Verricelli. Et vide ingeniorum diverse sentientium varietatem. Aversa prædictus recipit nostram doctrinam in probabilitate juris, & non in probabilitate facti, Masca. *conf. 648.* cui adde Glossam *in d. l. Barbarius*, recipit in probabilitate facti, non in probabilitate juris: Verricelli, quem nos sequimur, in utraque; & quidem meritò, quia est eadem in utraque ratio.

§. IX. *De Acquisitione Jurisdictionis ex Subdelegatione.*

1 SUbdelegatio Jurisdictionis tunc habetur, quando Delegatus, qui habuit immediatè à Superiore potestatem; eandem alteri tertio concedit: Et licèt videatur id nunquam fieri posse ex illo universali Axiomate, *Delegatus subdelegare non potest*; nihilominus quia Doctores multis modis limitant dictum Axioma, præsertim quando delegatus est à Summo Pontifice, & quando est ad universitatem causarum, ut distinctiùs videre est apud Sanch. *l. 3. de matr. d. 31.* ideò quamvis nostrum non sit de cæteris agere, tamen necessaria dicere in nostra materia de jurisdictione ad absolvendum, nostrum omninò est. Quoniam autem tota res hæc à voluntate illius Ordinarii, qui te immediatè delegavit, pendet; potuit enim ita delegare, ut potestatem haberes alios subdelegandi, & potuit, ut non haberes, idcircò meritò inquirimus, quandonam hoc erit, quando non ita?

Respondeo. Habe hæc tria documenta pro nostro instituto breviter.

2 Documentum primum. Nisi expressè Superior te deleget ad absolvendum cum prædicta potestate subdelegandi, vel nisi conferat tibi officium, cui est annexa ejusmodi Ordinaria potestas, ut in sequenti documento dicam, nunquam, teste de Lugo *de pœn. d. 19. n. 15.* potes alium subdelegare ad absolvendum. Ratio est, quia (quicquid sit aliquando in aliis materiis) certè in nostra, in qua maximè requiritur idoneitas personæ, tuæ personæ dumtaxat addicitur potestas, nisi tertiæ mentio fiat.

3 Documentum secundum. Si quando quis à Superiore constituatur potens absolvere, ut ei tradatur officium Ordinarii, cui scilicet officio est conjuncta potestas ministrandi hoc Sacramentum, quale est munus Episcopi, Parochi, Prælati Regularium, aliorumque supradictorum, habentium potestatem ordinariam, is non videtur delegari à dicto Superiore, sed Officium Ordinarii accipere, unde jure proprio alios delegare poterit, etiam dando iisdem aliis potestatem subdelegandi. At si quis constituatur loco alterius Ordinarii, non absolutè, sed ut suppleat, seu exerceat officium Ordinarii, V. G. Parochi ad breve tempus, (quo pacto dicetur Vicarius Parochi,) hic sanè Vicarius brevis temporis, puta per quindecim dies, (inquit *loc. citat.* de Lugo) dicetur quidem delegatus, sed dubitatur, an possit sibi subdelegare aliquem alium. Circa quam dubitationem dico, eum posse (ait idem de Lugo *loco citat.*) subdelegare alium capacem dictæ Jurisdictionis in aliquo tamen casu particulari, non verò universaliter. Idem dico de Pœnitentiario Summo. Idem dicit Quintanadvenn. *de pœnit. singul. 13. numer. 2.* de eo Religioso, qui loco Superioris substituitur in totali administratione totius Monasterii. Idemque dicit de Lugo *loco citat.* de Vicario cum potestate universali absolvendi, constituto ab Abbate, seu Superiore in aliqua distanti domo à dicto Superiore. Ratio est, quia non præsumitur Delegatus voluisse adeò rigorosè se gerere cum suo universali Vicario, & Officiali, ut ne in casu quidem particulari, aliquid possit supra id, quod potest Delegatus ad absolvendum, de quo in antecedenti documento dictum est.

4 Dixi autem Primò, *alium capacem*, nam requiritur, ut non sit

sit excommunicatus, vel alia censura affectus, & ut sit approbatus ea Approbatione, quam dicam *in c. sequenti*.

5 Dixi secundò, *in aliquo tamen casu*, nam non potest ad totum officium suum, quia is, qui eum, pro suo Vicario, vel officiali elegit, præsumitur tantam potestatem eidem concessisse. Excipe, nisi fortè aliquid plus expresse concesserit. Aliquid ampliùs primo aspectu videtur concedere prædicto Religioso Substituto, idem Quintanad. *loc. cit.* etiam si per unum diem illi administratio totius domus committatur, sed si attentè legatur, à nostra doctrina non distat.

6 Documentum Tertium. Quando Pontifex Summus concedit aliquibus, (ut de facto concessit, modo alibi explicato, Mendicantibus) Jurisdictionem pro omnibus casibus, censurisque etiam ipsi reservatis, si sic delegati, ne pro uno quidem casu particulari poterunt id subdelegare alteri. Ratio est, quia, quamvis sic sint à Summo Pontifice delegati, & præterea ad universitatem causarum, unde videantur posse, tamen non ita est, quia voluntas Summi Pontificis limitat concessionem ad personas dumtaxat sic delegatas, quæ limitatio etiamsi ex aliis conjecturis non colligeretur, certè haberetur ex eo, quòd ita usurpatum est tot annos. Religiosi enim, quamvis scientissimi suorum privilegiorum, nunquam ausi sunt aliquid subdelegare de sua Jurisdictione absolvendi universaliter ipsis delegata.

7 Idem multo magis dici debet, quando inferiores Ordinarii, vel Prælati Regulares similem potestatem universalem darent alicui subdito, qui casus certè ille esset, quem diximus in Documento primo. Idemque de Confessoribus deputatis in aliqua domo Religiosorum, neque enim ille subditus, & hi deputati possunt aliquid alteri subdelegare, ut notat Quint. *loc. cit. sing.* 19. *num.* 10.

8 Diana *p.* 2. *tr.* 17. *Miscel. res.* 53. docet, si quando detur hujusmodi potestas ab Episcopo alicui Prælato Regulari, posse hunc subdelegare alium pro aliquo casu peculiari. Verùm ego cum de Lugo *de pœnit. d.* 19. *n.* 16. puto, nisi aliqua alia verba Episcopus addat significantia dictam potestatem subdelegandi, non esse sententiæ Dianæ acquiescendum, saltem propter dictam praxim in contrarium.

§. X. *De prædictæ delegationis duratione.*

1 Egimus, qua ratione acquiritur Jurisdictio ad absolvendum: nunc superest, ut agamus de ejus duratione, quæ est tractatio proportionaliter communis ad approbationem, vel ad similes concessiones. Sed nobis otium non est de hac re agere universaliter, cum solùm duratio Jurisdictionis, vel Approbationis ad absolvendum, quæ dependenter habetur ab Ordinario, seu Prælato, ad nostrum institutum pertineat. Porrò tribus modis potest tibi ab ejusmodi Ordinario delegari, seu concedi potestas absolvendi. Primò, absolutè. Secundò, ad certum tempus. Tertiò, ad tempus inceptum.

2 Quoad duos priores facilis est resolutio. Nam prima durat, donec legitimè revocetur, & quidem positivo actu revocationis, unde mortuo, vel ab officio amoto concedente, adhuc illa perseverat: teste Sanch. *l.* 8. *de matrim.* 28. *num.* 72. donec successor positivè revocet, quia est gratia facta. Vide omnino infra *c.* 5. §. 4. *num.* 48. ubi disces, an revocatio hæc, sine causa facta ab Episcopo, sit valida.

3 Secunda etiam durabit usque ad tempus, seu terminum præcisè designatum, ut ex se patet; nisi anteà pari modo positivè revocetur. Adest tamen hic notandum documentum. Si enim res non est integra, hoc est, si qua confessio bona fide incepta, finiri non potuit intrà tempus præfixum, sive propter pœnitentis scrupulos, sive ob prolixam Confessionem, sive ob aliud rationabile impedimentum, si, inquam, res non est integra, poterit Confessor post dictum tempus prosequi suam operam, etiam cum interpolationibus humano modo solitis, & illum absolvere, ac si esset intrà tempus concessum. Ratio est, quia ex eo, quòd cœptum est negotium Confessionis tempore habili, radicem in delegato fixit Jurisdictio, ut loquuntur Jura, ex rationabili voluntate concedentis: quare in illo ea perpetuatur, usque ad complementum negotii. Idem passim docent (Sanch. *lib.* 2. *Summ. c.* 13. *n.* 15. & de Lugo *disp.* 19. *de pœnit. n.* 24.) Doctores, etiam in simili concessione ex vi Bullæ Cruciatæ, & Jubilæi, si quando, elapsis terminis concessionis, confessio incepta propter aliquod impedimentum perfici non potuit. Addidi illud (bona fide) quia persuadere mihi non possum, si id in fraudem fiat) adesse consensum Superioris ad prædictam Jurisdictionem continuandam, quicquid alii dicant.

4 Nota item cum Fag. 2. *Eccl. præcept. l.* 7. *c.* 2. *n.* 34. aliisque, si data Absolutione, recorderis alicujus peccati mortalis à te, ante Absolutionem commissi, te non posse absolvi ab hoc Sacerdote, à quo jam expiravit omnis potestas absolvendi, cùm per Absolutionem, quasi per sententiam datam, ipse jam functus sit officio suæ delegationis; debebis ergo ejusmodi mortale exponere legitimo Confessario. Et nihilominus te posse absolvi ab oblitis, docet probabiliter ex Dicastillo, Diana *part.* 11. *tract.* 8. *res.* 28. quia tunc frequens Confessio pertinet ad priorem. Verùm nota, nullo modo posse à commissis de novo post absolutionem neque seorsim, neque simul cum prædictis oblitis. Quid, si interim pecces novo peccato? Respondeo, de hoc, & similibus solet agi *in tract. de Jubilæo*. Quare videatur Sanch. *lib.* 8. *de matr. d.* 15. *n.* 17. & distinctiùs de Lugo *d.* 20. *de Pœnit. n. præsertim* 136. quæ nos breviter afferemus infra *in Tr. de casib. reserv. c.* 9. §. 3. Et distinctiùs affert Bardi de Bulla Cruciatæ *in* 2. *edit. p.* 1. *Tr.* 5. *c.* 6. *à n.* 76.

5 Quoad Tertium, quando concessio facta est ad tempus incertum, aliquanto difficilior est decisio. Et quidem ejusmodi concessio duplici solet fieri formula. Primò, per has, vel similes clausulas: *Do tibi facultatem absolvendi, donec revocavero*, vel *donec aliud ordinavero*, vel *usque ad aliud*, & in his quidem formulis videtur ostendi, debere interponi actum voluntatis positivum revocationis, ut Superior concessionem removeat. Quare si actus positivus non interponatur, perseverabit semper. Secundò, per has, vel similes. *Do tibi facultatem absolvendi, donec voluero*, vel *donec mihi placuerit*: vel, quod idem est, *ad meum beneplacitum*, & in his formulis videtur ostendi, non debere necessariò interponi actum positivum, ut Superior concessionem revocet: sed ea revocabitur eo ipso, quòd voluntas, & placitum Superioris non adfuerit, quod poterit esse sine ullo Superioris positivo actu, quando morietur: nam eo mortuo deficit; atque ideo non adest ipsius positiva voluntas, seu beneplacitum. Ita Suarez *d.* 26. *de Pœnit. sect.* 3. de Lug. *d.* 19. *de pœn. n.* 37. Sanchez cum multis *l.* 8. *de matrim. d.* 28. *num.* 52.

6 Jam verò si de prioribus formulis sermonem habeamus; certum est apud omnes, concessionem, datam sub illis formulis, non expirare etiam post mortem concedentis, vel post eum amotum ab officio, sed ut expiret, debere à successore per actum positivum, ut dictum est, revocari. Ratio est, quia si concessio est sub his formulis, *donec revocem*, vel *donec aliud ordinavero*, vel *usque ad aliud*, debet, ut finem habeat concessio, poni hoc aliud, vel debet poni illa ordinatio, vel revocatio: Si ergo non ponatur, finem concessio non habebit. Cùm igitur mors concedentis, vel amotio ejusdem ab officio non sit revocatio, nec ordinatio, &c. non expirabit concessio.

7 Si verò loquamur de formulis posterioribus, duæ sunt sententiæ: Altera communior, & est Sanch. plures referentis *lib.* 8. *de matrim. disp.* 28. *n.* 52. scilicet Menoch. Covar. Pontium, quos refert, sequiturque Castrop. *tom.* 1. *tr.* 3. *disp.* 4. *p.* 16. §. 5. *n.* 5. Merollam *t.* 2. *disp.* 4. *c.* 6. *n.* 522. & Suar. *de leg. lib.* 8. *c.* 32. docet, concessionem Jurisdictionis his modis factam, expirare per mortem concedentis, vel per amotionem ab officio. Ratio est, inquiunt, quia concessio facta per ejusmodi formulas, requirit, ut perseveret continuata volitio, & continuatum beneplacitum concedentis, at post mortem non continuatur volitio; post mortem enim nec volitio est, nec placitum, nec beneplacitum, & post amotionem ab officio etiamsi adsit, adest tamen illegitima, & impotens ad conservandam jurisdictionem, cùm is ampliùs Superior non sit.

Illud concedunt hi Auctores, si concessio sit facta ad beneplacitum Sedis, seu ad beneplacitum Episcopi, non expirare concessionem morte Episcopi, vel ejus amotione ab officio, quia cùm dignitas Sedis, & Episcopatus semper maneat, per eam formulam semper manere gratiam significatur.

8 Altera sententia multorum (v.g. Hurtad. *d.* 10. *de pœnit. diff.* 4. & rursus *d. de susp. diff.* 3. Pasq. *T.* 1. *dec.* 499. multos citantis, ut Castrop. *l.c.* & dicentis hanc non carere probabilitate) non minus certè probabilis, quam præcedens, docet, ejusmodi concessionem his posterioribus formulis concessam, non expirare per mortem concedentis, vel per amotionem ab officio, donec à successore, vel ejus Superiore positivè revocetur. Ratio, quæ simul solvit fundamentum oppositæ sententiæ, est, quia esto illud: *donec voluero, donec mihi placuerit, ad meum beneplacitum*, significet debere permanere volitionem, & beneplacitum concedentis, ut concessio perseveret, tamen jam permanet in casu nostro: eo ipso enim, quòd non revocatur ejusmodi voluntas, seu beneplacitum, satis manet habitualiter, & morali modo: dum enim ego non retracto voluntatem aliquid faciendi, in illa voluntate satis persisto. Cùm ergo concedens, qui è vita decessit, vel amotus est ab officio, non retractaverit voluntatem, in eadem permanere dicendus est. Unde vides has posteriores formulas (donec voluero &c.) tandem involvere formulas priores, seu cum illis coincidere, quæ dicebant (donec revocavero, &c.) Lege Bordonum, *in var. res.* 36. *n.* 60. qui hanc nostram sententiam ex alio capite, quod hîc non vacat examinare, probabilem esse affirmat pro Regularibus præsertim, quando sine causa sufficienti Episcopus apponit limitationes dictas (ad beneplacitum, &c.) quod etiam observat Diana *p.* 6. *tr.* 6. *res.* 48. & innuit de Lugo *de pœn. d.* 21. *n.* 60.

9 Obiicies, *in cap. si gratiosè de præscriptis in* 6. expressè habetur illud Axioma, *Concessio gratiæ ad beneplacitum spirat morte concedentis*. Respondeo. Hoc Axioma multas habet limitationes, quas legere potes apud Menochium *de Arbitr. l.* 1. *q.* 69. & Bossium *de Jubil. sect.* 3. *c.* 2. *num.* 10. adde, *& apud Sanch. l.c.* Inter cæteras est illa, ut ejusmodi pronunciatum sit verum in materia ambitiosa, & restringibili. Ita multi *apud Barb. in variis circa dictum Axioma, &c.* Dico ergo hoc Capitulum *si gratiosè*, non esse contra nos, illud enim expressè loquitur solùm de materia multum restringibili, nempè de beneficiis vacaturis, quando scilicet Pontifex concedit alicui gratiam, ut provideatur de Beneficiis, quæ vacabunt pro tempore, quo ipsi Pontifici beneplacitum erit, quæ concessio vult expressè, ut solùm intelligatur de Beneficio vacaturo, dum vivet ipse Pontifex; non enim vult præjudicare successori, cui competit conferre Beneficia, quæ suo tempore vacant, & idem est in officiis temporalibus.

10 De-

10 Denique concessa delegatio, seu potestas absolvendi, si à Superiore revocatur legitimè, perit, ut indicatum est, sed debet revocatio intimari ei, cui concessa dicta potestas fuerat. Unde si illi non intimaretur, sive per nuntium ad id destinatum, sive per edictum, licitè, & validè posset ille Sacerdos confessiones excipere, quia donec juridicè ipsi intimetur revocatio potestatis, semper potest probabiliter judicare, nondum sibi ejusmodi potestatem fuisse sublatam, ut ex communi sententia rectè probat Sanch. *l.3. matr.d.30.n.11.& 13.* Quòd si Superior licentiam revocaret, & item eam suo Delegato intimaret, sed revocatio communiter resciretur, validè confessiones exciperet Sacerdos, licèt illicitè, quia tunc adesset error communis, dans jurisdictionem, ut superiùs dictum est.

CAPUT V.

De Approbatione Confessario necessaria.

§. I. *Quid ea sit.*

1 UT Sacerdos idoneus reputetur ad accipiendam Jurisdictionem absolvendi Fideles, præterquam quod debet carere excommunicatione, suspensione, interdicto personali, modo alibi explicato, oportet etiam ex Trid. *sess.23.c.15. de Reform.* ut sit ab Episcopo approbatus.

Aliqui ergo, ut Boss. *de Jubil. sect.3. casu 2. n.57.* sentiunt, hanc Approbationem à Tridentino requisitam, nihil aliud esse, nisi meram, & simplicem testificationem Episcopi, ut talis persona est, & non ut est Episcopus, quia scilicet ipse testatur, hunc Sacerdotem esse aptum ad Confessiones excipiendas, quia ejusmodi simplex testificatio satis, superque est ad intentum Tridentini.

Aliqui verò, ut Pontius *l.5. matr. c.17. n.14.* & Aversa. *qu.16. de pæn. sect.6.* citans Fabrum, Bonac. Bordonium, contendunt, esse sententiam, seu juridicam testificationem, quam idem Episcopus, ut Episcopus, profert de dicta aptitudine. Cùm enim (ajunt) approbatio requisita à Tridentino sit quid conjunctum, & pertinens ad completam jurisdictionem Confessarii, sicuti ipsa Jurisdictio quæ confertur Confessario, procedit ex potestate Jurisdictionis Episcopi, ut sic, ita procedat & approbatio necesse est.

2 Et quidem ex hac posteriore opinione sequitur, nullam esse Approbationem factam ab Episcopo excommunicato vitando, quia, ut scimus omnes, ab excommunicato vitando, vel tollitur, vel suspenditur omnis Jurisdictio. Contra, ex priore sequitur, validam esse: nam illa mera testificatio non oritur à potestate Jurisdictionis, neque ab aliquo, quod per excommunicationem tollatur, vel suspendatur, perinde, ac propter eandem rationem, valida est assistentia matrimonii exhibita à Parocho vitando.

3 Utraque sententia videtur probabilis, prior tamen est expeditior, & Tridentini verbis (ut accuratè ea perpendenti patebit) conformior.

4 Hæc autem, sive testificatio, sive sententia, non est, nec esse debet solùm judicium de doctrina sufficienti Sacerdotis, sed etiam de morum integritate, & prudentia, cœterisque conditionibus ad confessiones Fidelium dignè excipiendas: nam propterea, etiamsi Sacerdos sæcularis vel Regularis dignè, quoad literas, gaudeat laurea Doctoratus, vel sit Magister, seu Lector Theologiæ, &c. indiget Approbatione, quia Doctoratus, vel Magisterium quantumvis notoriæ sapientiæ, nihil probat de moribus, &c Lege Thomam Hurtad. *p.2. tr.12. n.1860.*

5 Quòd eadem testificatio, seu approbatio debeat esse data non ex errore, vel dolo, & quid si ex metu? vel quid, si injustè negetur? diximus supra satis, *c.4. §.5.*

6 Porrò, ut omnia hic breviter colligam, quæ sunt scitu necessaria de prædicta Approbatione, percurram breviter aliquot clausulas Decreti Tridentini *sess.23. c.15. de Reform.* quod illam induxit, quasque prolixè habes *apud Fagund. lib 7. num 2. Eccl. præcept. c.2 per totum*; Barbos *in Conc. Trid. d.c.15. & alios*: Decretum autem est hujusmodi.

Decernit Sancta Synodus, nullum, etiam Regularem, posse confessiones Sæcularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi, aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis, per examen (si illis videbitur esse necessarium) aut aliàs, idoneus judicetur, & Approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis, & consuetudine quacunque etiam immemorabili, non obstantibus.

PRIMA CLAUSULA.

§. II. *Nullus etiam Regularis possit Confessiones Sæcularium, etiam Sacerdotum audire.*

1 E*Tiam Regularis.* Quamvis aliqui velint, ut Rodriquez. Henriquez, Navarr. Lop. apud Ant. Escobar. *Theolog. moral to.1. sec.2. probl.30.* hanc approbationem Episcopi non esse necessariam pro Regularibus exemptis, quia ipsi habent Privilegia, ut electi à suis superioribus, & præsentati Episcopis; si hi nolint approbare, intelligantur jure ipso approbati; tamen est adeò manifesta mihi, & Escobar ibi, adducenti Suar. Fagundez, & alios, horum privilegiorum revocatio, quæ satis expressè fit à Tridentino in hac sua nova lege, contradictoriè apposita privilegiis quibuscunque, ut non sit integrum dubitare de hujusmodi necessaria Approbatione, etiam pro Regularibus. An autem Episcopus possit Approbationem dare limitatam v.g. pro viris, & non pro Mulieribus, &c. Lege Dianam *p.11. tr.8. ref.27.*

2 *Nullus possit.* Per hoc verbum *possit*, proposita negatione, modoque loquendi, & fine Tridentini, ostenditur, nullum Sacerdotem, sive Sæcularem, sive, ut modò dixi, Regularem, posse validè, vel licitè sine Approbatione Ordinarii confessiones excipere: licèt enim sit controversum, an semper vox *non potest*, tum licitum usum, tum validum excludat, de qua re Suar. *l.5. de leg. c.31. à n.13.* Sanch. *lib.6. matr. d.38. n.28.* Castrop. *T.1. tr.3. d.2. p.17. n.4. & T.3. tr.16. d.4. p.12. §.4. n.4. & distinctius ib. §.13. §.1. n.8.* Quintanad. *de confirm. sing.7. n.4.* Bardi *l.10. Selene. q.8. n.7.* aliique fusè; tamen omnes concordant, in re nostra utrumque excludere ex modo, ut dixi, loquendi, & fine intento à Tridentino.

Posita hac doctrina, colligo ex Suario *d.28. de pæn. sect.5.* & Dianap *p.11. T.5. Ref 16.* si quis Episcopus concederet tibi licentiam eligendi Confessarium non approbatum, quemcumque velis, nulliter eam concessurum, quia ipse dispensare non potest in lege Superioris: qualis est hæc Tridentini, in qua solus Summus Pontifex potest. Hoc Suarii dictum, ego tunc intelligo esse verum, quando ejusmodi licentia ex circumstantiis non est tacita Episcopi approbatio ejus Confessarii, quem tu elegeris.

3 *Confessiones Sæcularium.* In his verbis notantur duo. Primò, Concilium loqui de Confessariis audituris Confessiones Sæcularium, non ergo de excepturis Religiosorum confessiones, de quibus nihil Concilium innovat. Quare hi poterunt secundùm Jus antiquum ab iis Sacerdotibus absolutionem obtinere, quos eorum Prælati ipsis destinaverint.

4 Inter Sæculares numera post Decretum Urb. VIII. *Cum sicut accepimus*, qui revocavit omnia privilegia, aliàs concessa circa confessiones Sæcularium sine approbatione Episcopi, numera, inquam, cum Dian. *p.11. tr.4. ref.14.* Aversa *q.16. de pænit. sect.7. fine.* Bos. *de Jubilæo, sect.3. cas.2. n.32. contr. Tamb. de Jur. Ab. T.2. d.6. q.16. & cont. Lezanam in mari magn. Erem. S. Augustini, §.1. n.4.* famulos, quamvis commensales Religiosorum, qui non sunt nec Novitii, nec professi: numera item Alumnos, & Convictores in Seminariis eorundem Religiosorum: ut etiam numera proximè ingressuros in Religionem, nam quia hi sunt verè sæculares per dictum Urbani Decretum ablata est potestas, qua fortè gaudebant Religioni.

5 Secundò, notatur à Concilio, revocari eam antiquam aliquorum locorum consuetudinem, per quam Sacerdotes Sæculares absolvebantur à quovis Sacerdote, & licet aliqui dubitaverint de hac revocatione, nunc post multas declarationes Cardinalium, & maximè post Decretum Innocentii X. non potest de ea ampliùs dubitari, ut videre potes *apud Verricelli de mission. tit 9. q.153.*

6 Nondum omnia, quæ huc pertinet, explicuimus; enodandæ enim sunt sequentes quæstiones, quas per suos titulos claritatis gratia sic distinguo.

Approbatio pro Confessore ipsius Episcopi.

7 Quæritur primò, an sub nomine Sacerdotis Sæcularis hic comprehendatur etiam Episcopus, ita ut Episcopus, V.G. Syracusanus non possit extra suam Diœcesim, V.G. in civitate Catanensi Confessorem ex sibi non subditis eligere, sed debeat aliquem ex illis, qui sunt approbati ab Ordinario Cataneosi.

8 Comprehendi affirmat de Lug *de pæn. d.21. n.3.* citans Suar. & Coninch & Aversa, *q.16. de pæn. sect 8.* quia etiam ipse est Sacerdos Sæcularis. Confirmatur ex eodem de Lugo, *in resp. moral. lib.1. dub.17.* qui dicit, Episcopum extra suam D. æcesim non posse approbare Confessarios pro suis subditis extra Diœcesim existentibus.

9 Negant alii. Vide Boss. *de Jubil. sec.3. n 100* & Pal. *dec. mor. 88.* id extendens *ad Episc confirm. nond. um consecratum, & dec.87. ad Titularem*: lege etiam Lud à Cruce *in exp. Bull Cruc. d.2. c.2. d.25.* unde dicunt, Episcopum, etiam post Tridentinum, posse eligere, quem voluerit, juxta. *C finale de pæn. & remiss.* Quamvis autem aliæ rationes afferantur ab aliis pro hac sententia, illa mihi satis probabilis in mentem venit, quia ex contextu, & loquendi modo usurpato à Tridentino, nomine Sacerdotum Sæcularium, quibus imponitur, ut ipsorum confessarius sit approbatus à suo Episcopo, solùm intelliguntur Sacerdotes communes, non verò Sacerdotes, qui simul sunt Episcopi. Video enim hodie Sacerdotis nomine non venire Episcopos, esto olim venerint: &, etiamsi hodie venirent in aliis dispositionibus, certe in dispositionibus Tridentini, non item: quia adverto sub nomine Sacerdotis, nunquam Concilium includere Episcopum, sed constanter Sacerdotis nomen absolutè prolatum, nonnisi Sacerdotibus communibus attribuere.

10 Ad Confirmationem Respondeo; Negari ab aliis, id, quod dicit De Lugo, & meritò, nam cùm Approbatio ad audiendas confessiones sit actus Jurisdictionis voluntariæ, & non contentiosæ, potest in alieno Territorio exerceri, ut alibi dictum à nobis est, multo magis si sit mera testificatio, ut dixi *n.1.*

Appro-

Approbatio pro Confessario Cardinalium, Imperatoris, Regis.

11 De his (quæ est Quæstio II.) cùm non sit frequens praxis, legatur Diana, *p.11. Tr.4. resol.13. V. Quæro 2.* alios citans, qui tamen tandem concludit Cardinalium Confessarium non indigere approbatione Episcopi, immò ipsos posse dare licentiam suo familiari, ut is eligat sibi in Confessarium Sacerdotem, quem voluerit, quamvis ab Episcopo non approbatum, quia Cardinales sunt Episcopi, & Parochi suæ familiæ, non ita Imperatores, Reges: hi enim, nisi habeant privilegium, (ut habere solent) indigent Confessariis ab Episcopo approbatis.

Approbatio pro Confessario Novitii.

12 Quærimus Tertiò, an Confessarius Novitiorum Religionum exemptarum, (exceptæ autem sunt hodie ferè omnes Religiones) debeant ab Episcopo approbari?

13 Resp. non debere, quia Novitii in favorabilibus (quale certè est posse absolvi apud Confessarium independenter ab Episcopo) veniunt nomine Religiosorum: Ipsi ergo poterunt Absolutionem obtinere à Confessario deputato à suis Superioribus.

14 Sed possuntne prædictam absolutionem accipere à Confessario destinato, vel approbato solùm à suo Episcopo, & non à suo Superiore?

15 Resp. De hac re agam infra *in Tr. de casib. reserv. cap.3. à num.8.* ubi dicam negari ab aliquibus, sed valde probabiliter concedi ab aliis.

Quid per Bullam Cruciatæ, dicam paulò inferiùs, *hoc eodem c. 5. §.4. n.38.*

Approbatio pro Confessario Religiosi iter agentis.

16 Quæritur IV. in hunc modum Solet sivè ex expressa, sivè ex tacita licentia imbibita in facultate peregrinandi, seu, quod idem est, in facultate morandi, ubi non sunt Sacerdotes proprii Ordinis, solet, inquam, concedi Religiosis, ut nunc confiteantur Sacerdoti sæculari, si Sacerdote sui Ordinis careant, de qua re latè Suar. *T.4. de Relig. tr.8 l.2.c.17.* In his ergo casibus possuntne dicti Religiosi in Confessorem eligere Sacerdotem simplicem, non approbatum ab Episcopo?

17 Negat Vasq. cum paucis, sed probabiliùs concedit Suar. *l.c.* cum multis. Ratio est, quia ex una parte Tridentinum non includit Religiosos in hoc Decreto requirente Approbationem Episcopi, ut suprà vidimus, & ex alia à Superioribus non restringuntur ejusmodi itinerantes ad eligendos Confessarios approbatos ab Episcopo (si enim restringerentur; sine dubio non possent) ergo neque à nobis restringi debent. Nostri ex Societate an sint restricti in aliquo, quoad hoc, infra dicemus, *de casibus reserv. c.11. §.1. à n.26.* ubi etiam explicabimus, qua ratione Religiosi possint absolvi à reservatis, cùm iter faciunt.

Approbatio pro Confessariis Monialium.

18 Quòd Moniales subditæ Episcopis debeant non alios Confessarios habere, nisi à suo Episcopo approbatos, res est, & semper fuit extra controversiam, quia subditæ & ipsæ Episcopo sunt. Solùm ergo olim erat quæstio de Monialibus exemptis, quæ scilicet Prælatis Religiosorum exemptorum sunt subditæ. Sed jam hodie soluta est hæc quæstio: Gregorius enim XV. *In Scrutabili*, statuit, etiam has, non alios, quàm ab Episcopo approbatos habere posse in Confessarios.

19 Porrò ut hac occasione alia ad Monialium Confessarios pertinentia discas, habe sequentia.

Primò. In licentia, quam dat Episcopus excipiendi Confessiones, etiam mulierum, non intelligi Moniales, nisi specialiter exprimantur, & ita est praxis, ut ex communi sententia notat Campanil. *in direct. Juris, d.12.c.13.n.62.*

Secundò. Confessarium, approbatū pro uno Monasterio non censeri approbatum pro alio. Vide Doctor. *ap.* Avers. *q.16. de pæn. sect.7.*

Tertiò. Approbatum pro uno Monasterio pro una vice, non posse pro aliis vicibus.

Quartò. Approbatus absolutè pro sæcularibus, an possit excipere Confessiones Monialium tempore Jubilæi, alii negant, alii affirmant *apud* Peliz. *de Monia. c.9. n.20. & 21.*

Quintò. A quonam absolvi possint Moniales à reservatis, dicam infra *in tr. de casib. reserv. c.3. n.3. & 4.*

Approbatio pro Confessario Ordinum Militarium.

20 Interrogatus nuper fui, an Milites Hierosolymitani S. Joannis, hodie Melitenses, possint eligere in suum Confessarium quemlibet Sæcularem, vel Regularem Sacerdotem, qui ipsis designetur à suis Superioribus, quamvis hic non sit approbatus à suo Episcopo?

21 Uterque Sanch. *d.49. n.10.* & Thom. *ap. eundem*, putant posse, quia ex una parte hi milites sunt in omnium sententia veri Religiosi, pro quorum Confessariis non requirit Tridentinum Episcopi Approbationem, & ex alia non habemus, cur ipsi, qui sunt verè Religiosi ab hoc privilegio sint excludendi.

22 Aversa autem *q.16. de pæn. sect.7.* putat, non posse, atque adeò etiam ipsorum Confessarios indigere Episcopi Approbatione. Ratio est (inquit,) quia hi propter magnam libertatem vivendi, qua gaudent, veniunt nomine sæcularium, pro quorum Confessariis requirit Tridentinum Approbationem Episcopi; in Tridentino enim hoc nomen (Sæcularis) accipitur prout opponitur, Religioso claustrali, ut idem hic sit, Sæcularis, ac vivens in propria domo, & quasi in sæculo.

23 Equidem dico. Primò, hanc acceptationem nimis esse gratis excogitatam. Dico secundò, melius idem probari posse ex interpretatione usu ipso facta hujus Decreti Tridentini, quando hi milites degunt extra Conventum, hoc est extra Melitam; Raro enim invenies, hos audere tunc absolutionem petere à non approbatis ab Episcopo. Dico tertiò, propterea quicquid sit speculativè, certè si sint extra conventum, practicè posteriorem sententiam dictam *n.22.* esse recipiendam. Ita Diana *p.3. tr.2. res.30.*

24 Dico denique quartò, dum sunt in Conventu, idest, dum Melitæ, quasi in suo Claustro ipsis proportionato, morantur, videri eorum Confessarios non indigere nisi licentia sui Superioris, quem in hoc esse Priorem Ecclesiæ supponit Pater Bardi *in explic. Bulla Cruc. p.2. tr.4. c.2. fac.2. n.26.* Profectò in praxi usus ibi usurpatus custodiatur.

25 Quoad alios Ordines Militares Sancti Jacobi, Alcantaræ, & Calatravæ, quamvis de his utrinque (sanè probabiliter) an verè sint, an non sint Religiosi, pugnetur, dicendum est, in utraque opinione debere uti Confessariis approbatis ab Episcopo, quando sunt extra suos Conventus (nam quando ibi commorantur, usus servetur juxta praxim ibidem observatam) Ratio est, quia, si non sunt Religiosi, subduntur Episcopis; si sunt Religiosi, recurrit, quod tertio loco dixi *num.23.*

De licentia, quam Religiosus habere debet, ut validè excipiat sæcularium Confessiones.

26 Ex occasione Approbationis, quam etiam Religiosi obtinere per Tridentinum debent, ut *n.1.* dictum est, omnia ferè, quæ ad licentiam pertinent, sub qua à dictis Religiosis Sacramentum Pœnitentiæ ministrandum est, hic breviter comprehendam.

Recole autem, Religiosos Jurisdictionem necessariam ad absolvendum sæculares habere à Summo Pontifice, ut nuper vidimus, ubi addimus, eandem posse habere ab Episcopo, qui dum eos approbat, simul (nisi quid expressè limitet) Jurisdictionem confert.

27 Hoc in memoriam redacto; si loquamur de Jurisdictione, quam Religiosi habent à Summo Pontifice, ea ab ipsis, teste Suar. *t.4. de Relig. tr.8. l.2. c.16. præsert. n.12. fine & latiùs* Castr *de pænit. p.14. n.7.* non obtinetur, inconsultis, vel invitis eorum superioribus; Ratio est duplex. Prima, quia in Clement. dudum de Sepulturis Religiosis conceditur posse absolvere pœnitentes, quando à Superioribus præsentantur Episcopo, ut is eos approbet, ergo supponit, quòd ipsi Superiores non sint inconsulti, vel inviti. Hoc autem nunquam invenitur revocatum Secundò, quia hoc privilegium directè concessum est Religioni, quare non transit ad particulares, nisi media voluntate Superioris. Ita Bos. *de Jub. sect.4. casu 2. n.180.* testans, esse sententiam communem. Et adverte, tametsi aliquis, sivè jure, sivè injuria posset de hoc dubitare, quoad alios Religiosos, saltem quando Superior positivè non repugnat, velletq; sustinere privilegium esse immediatè ipsis particularibus concessum; tamen quoad Religiosos nostræ Societatis dubitari non potest, quia Societas habet privilegium, ut nullis gratiis concessis, vel concedendis Socii utantur, nisi medio Patre Generali positivè concedente. Ita *In Præf. Compend. Priv. Soc. Jesu*, & Suar. *t.4. de Relig. tr.10. l.10. c.5. n.6. & l.9. c.2. à n.2.*

28 Atque ex hac doctrina sequitur, Primò, Regularem non posse in administratione hujus Sacramenti Pœnitentiæ uti privilegiis suæ Religionis, sivè directè, sivè per communicationem concessis, sine suorum Superiorum licentia, quia pari modo illa omnia debent medio Superiore transire ad subditos. Sequitur Secundò, (ut infert Suar. *l.c. l.9. c.2. n.6.*) Superiores posse dictam Jurisdictionem, quàm ipsi juxta dicta suis communicant, communicare limitatè, ut scilicet dicti Religiosi possint excipere confessiones Virorum, & non Mulierum in hoc loco, & non in alio, tanto tempore, & non tanto, &c. Sicuti possunt Episcopi, ut probat quotidiana praxis, limitatè approbare aliquem Confessarium pro viris, & non mulieribus, tanto, vel tanto tempore, pro sæcularibus, & non monialibus, &c. Lege Aversam *q.16. de pæn. sect.7.* Ascan. Tamb. *de Jur. Abb. to.2. d 6. q.16.*

29 Si verò loquamur de Jurisdictione, quam participare possunt Regulares, si ea ab Episcopo ei communicetur: Dico, Episcopum posse, (nam quando velle, censendus sit, dicam mox *n.∴.*) ipsis Religiosis eam validè communicare, etiam invitis eorum Superioribus. Ita Graf. Miranda, Lezana, Laym. aliique *apud* Boss. *de Jubil. sect.3. casu 2. n.187.* Trull. *in Bulla Cruc. l.1. §.7. c 1. dub.6. n.7.* Lud. à Cruc. *in Bulla Cruc. disp.1. c.2. d.16. n.5.* Si enim Episcopus potest non subdito, v.g. Sacerdoti alterius Diœcesis, dare validè Jurisdictionem, Approbationemque ad proprias dicti Episcopi oves absolvendas, inscio, invitoque alio Episcopo dicti Sacerdotis, cur non Religioso? hoc tamen interest inter utrumque, quòd Religiosus faciliùs posset peccare mortaliter, quia faciliùs sub gravi præcepto à Superiore prohiberi ipsi potest, ne excipiat confessiones sæcularium, cùm non tam facilè soleat Episcopus sub gravi præcepto suis Sacerdotibus idem prohibere.

Dixi *validè communicare*, &c. At licitè ne Religiosi utentur dicta Jurisdictione?

30 Resp. etiam, Laym. *l.5. tract.6. c.10. n.19.* sine positiva prohibitione superioris putat peccare Religiosum prædictum, si Confessionis Sacramentum administret, quia adhuc in re gravi utitur sua voluntate independenter à superiore. Id ego Laymanno concedere non possum, quia, saltem ex certa consuetudine, non peccant, Religiosi contra dependentiam à suo Superiore, nisi hic legitimè voluntatem suam exprimat in contrarium.

31 Pejus quid molitur Bossius, *loc. cit.* citans *Sylv. Henriq. aliosque*, contendit enim, Religiosum esse incapacem Jurisdictionis Episcopalis sine consensu Superioris, quia sic subderetur Episcopo, à quo totaliter erat exemptus, quod cedit in præjudicium Superioris. Quare, putat absolutionem prædictam esse omninò illicitam, & quidem etiam invalidam.

32 Verùm, ut hinc incipiam, quamvis ex ejusmodi præjudicio, etiamsi illud adesset grave, illicita fieret collatio Jurisdictionis, unde probatur fieri etiam invalidam, & Religiosum ex vi subjectionis, quam in Religione profitetur, esse ejusmodi jurisdictionis incapacem?

33 Denique dico, Religiosum prædictum, tunc solùm illicitè mortaliter usurum dicta Jurisdictione, excipiendo Sæcularium Confessiones, quando illi Superior legitimè per positivam prohibitionem graviter præciperet, ne ea uteretur: tunc enim faceret contra obedientiam superiori debitam: aliàs, ad summum, solùm venialiter peccaturum. Vide tamen *n.36.*

34 Hic denique scito, Ordinis Prædicatorum Religiosos illud habere à Julio III. Refert Rodriq. *Tom.1. Reg. qu.61. art.1.* & Castrop. *loco mox citando*, ut nullæ sint omnes licentiæ absolvendi, seu Jurisdictiones pro Confessionibus audiendis concessæ illis ab Ordinario, (non ergo concessæ à Summo Pontifice, sicuti fit per Bullam Cruciatæ, ut rectè notat Castrop. *de pœn. part.14. num.24.*) si eas Magister Ordinis revocandas esse judicaverit. Cùm ergo ibidem Rodriquez dicat, fuisse in quodam Capitulo Generali revocatas: si fiant sine consensu suorum Superiorum, non videtur dubium, pro Dominicanis esse invalidas absolutiones collatas, sine dicto Prælatorum suorum consensu. Hanc Julii III. Constitutionem non afficere alios Religiosos, (nisi constet ab aliis Religionibus receptam fuisse, quod certè hodie non constat) notat ibidem Castrop.

Invito Superiore, an possit in Confessarium eligi Religiosus per Bullam?

35 An sint eligibiles per Bullam Cruciatæ Regulares, quando verè sunt Approbati ab Ordinario, invitis, seu prohibentibus suis Superioribus, breviter per hanc occasionem, dico affirmativè, quoad validitatem. Ratio est, quia ex una parte, ex vi Bullæ Jurisdictionem illis dat Pontifex, & ex alia jam supponimus, eos esse approbatos.

36 Quid Secundò, Si Superior hunc Religiosum, quamvis aliàs approbatum, per sententiam privaverit, vel suspenderit ab omni Jurisdictione? Resp. idem dico, quoad validitatem absolutionis. Superior enim Regularis non potest privare Religiosum Jurisdictione concessa, vel concedenda à Pontifice.

37 Dixi in utroque casu *n.35.* & *36. quoad validitatem*, nam in hoc secundo peccare mortaliter cum Luis de Raimon. *in Apol. pro M. Serio §.4. n.32.* Regularem puto: Siquidem Superior Regularis, licèt Jurisdictionem concessam à Pontifice, vel etiam ab Episcopo abolere nequeat; tamen regere subditum valet in usu talis Jurisdictionis: Si ergo illum per Juridicam sententiam prohibet, videtur sub gravi præcepto prohibere. In priore autem casu, ubi non intercessit sententia, sed sola prohibitio peccabit Religiosus, sive mortaliter ut habet Dian. *p.1. tr.11 res.13.* aliique, sivè venialiter, juxta majorem vel minorem præcepti dati rigorem, ut innui *n.32.* Et quidem juxta hunc majorem, minoremve præcepti rigorem, debet intelligi Fag. *2. Eccl. præc. lib.7. cap.2. num.32.* dum sic habet: Si Prælatus Regularis expressis verbis à suis licentiam, approbationemque non auferat, sed tantum prohibeat audire Confessiones, aut prohibeat, ne Juniores sacerdotes fœminas audiant propter periculum, & decentiam personæ, & Religionis: tunc quidem cùm Approbatio non auferatur, valet Absolutio: peccant tamen contra prælatorum suorum prohibitionem, & ob id possent ab illis graviter puniri. Hæc Fagun.

Quandonam Episcopus præsumitur dictam licentiam concedere?

38 Sed adhuc dubitabis Primò. Quandonam judicabitur Episcopus concedere Religioso ejusmodi jurisdictionem, Approbationemque, etiamsi inviti fiant Superiores? Resp. quando Episcopus expressè sciens, Superiores nolle Religiosum exponere ad Confessiones excipiendas; ipse nihilominus Jurisdictionem suam, Approbationemque confert, aliàs enim semper præsumitur eam conferre more consueto, idest Superiore Regulari positivè consentiente. Quare non est fidendum concessioni factæ ab Episcopo, Superioribus ignorantibus, & multo minus contradicentibus. Si enim ejusmodi ignorantia, vel contradictio Episcopo non sit nota, magnum periculum est, ne collatio Jurisdictionis sit subreptitia, atque ideò nulla, cùm sit sivè per fraudem extorta, sivè ex errore concessa.

An Religioso licentia concessa ab Episcopo in Religione, prosit in sæculo, & è contra?

39 Dubitabis Secundò. An Regularis, qui licentiam ab hoc Episcopo obtinuit, excipiendi Confessiones Sæcularium, possit easdem excipere, si (ut usu venire præsertim solet in societate Jesu) ad sæculum dimittatur? Resp. Respondet Pellizarius, *T.2. tr.8. c.3. sect.2. num.38.* quem ad verbum sequitur Dian. *p.11. tr.4. resol.13. fine*: hunc amissurum Jurisdictionem, quam habuit, ut Religiosus, à summo Pontifice, quia non est ampliùs Religiosus; sed retenturum Episcopi Approbationem, quia illam Episcopus non revocavit, ut supponimus. Unde sequitur (ait) hunc dimissum non posse excipere Confessiones, quia quamvis gaudeat Approbatione: non tamen pollet jurisdictione, at poterit easdem excipere, si illi conferatur jurisdictio, sive à Parocho, sivè per Bullam, vel Jubilæum, juxta mox dicenda *§. seq. num.4.* & *7.*

40 Insufficiens doctrina. Nam ego illud maximè scire aveo de dicto Regulari: An, idem dicendum sit, quando etiam Jurisdictionem, (ut communiter fieri solet) habuit ab Episcopo pro ipsius ovibus, quæ numquam, ut supponimus revocata sit. Profectò si consequenter loqui Pelliz. velit, concedet, hunc in Sæculo validè dictas Confessiones excipere posse, perinde ac antea in Religione, quia jam habet tum Jurisdictionem, tum approbationem non revocatas.

41 Sed ego valdè ambigo de duratione tum Jurisdictionis, tum Approbationis in hoc Religioso dimisso: Unde puto, non posse Confessiones excipere. Ratio mihi est, quia nequeo mihi persuadere, Episcopum voluisse tantam concedere potestatem pro tempore, quo tanta in deterius personæ, & status mutatio facienda sit. Episcopus quidem tibi Religioso oves suas, sed non tibi sæculari credidisse præsumendum semper est.

42 Contra assentior Pelliz. *loc. cit. n.39.* & Bordono, *res.36. n.88. ap.* Pelliz. *loc. cit.* dicentibus, Sacerdotem Sæcularem, cui Episcopus concessit potestatem excipiendi Confessiones suarum ovium ingressum in Religionem, posse validè easdem excipere, quia hic non militat involuntarium Episcopi, immò maxima ejus voluntas favet, propter oppositam rationem numero præcedenti dictam, puta, quia mutatio personæ est in melius.

SECUNDA CLAUSULA.

§. III. *Nisi aut Parochiale Beneficium obtineat, &c.*

1 Statim atque Parochiæ quis præfecturam incipit possidere, Approbatum jam esse ad audiendas Parochianorum Confessiones, hic Tridentinum pronuntiat. Inter hos autem, ut refert Barbos. *in Trident. sess.23. cap.15. de Reform. num.18.* numerari etiam majores Sacerdotes curam animarum habentes, puta Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & illos Priores, quibus cura sæcularium animarum cum Jurisdictione quasi Episcopali in suo Territorio tribuitur, nimis est certum. Sicut mihi certum est (quicquid nonnulli adversentur) non numerari (ait de Lugo *d.21. de pœn. num.10.* Ascan. Tamb. *de Jure Abb. Tom.2. d.6. Quæsit.17.* Suar. *d.28. de pœnit. sect.4. num.21.*) Prælatos Regulares, ii enim quamvis habeant curam animarum suorum Religiosorum, nequeunt sine Episcopi approbatione sæcularium Confessiones excipere, quia non veniunt absolutè & sine addito nomine Prælatorum, cùm eorum Prælatura non sit propriè beneficium Parochiale, quicquid in contrarium velit Thom. Hurt. *p.2. Tract.12. cap.1. num.1869.*

2 Signatè autem dixi *(incipit possidere)* id enim significatur ut habet de Lugo, & Suar. *loc. cit.* ab illo verbo Tridentini (*obtineat.*) Quare si solùm sit electus, vel si beneficio Parochiali obtento, privetur, sivè ob delictum, sivè ob litem, teste Ludov. à Cruce. *in Bull. Cruc. d.1. cap.2. dub.7.* sivè ob suspensionem ab officio, ut vult Boss. *de Jubil. sect.3. cas.2. num.57.* sive ob aliquem casum, quo cesset beneficium, carebit potestate Absolvendi, quia hæc ex jure est accessoria ad possessionem Parochiæ. Nam propterea Moneta *de comm. ult. volunt. cap.5. num.384.* & Diana *p.1. tr.11. res.7. fine*, docent Episcopos Titulares non censeri approbatos, quia sic Episcopatus possessione carent. De hac re lege de Lugo, *in resp. mor. lib.5. d.15. num.3.* & *9.* qui videtur innuere Titularem sentire Approbatum, sed alibi videtur censeri contrarium de Lugo *disp. 21. de pœn. n.1. fin.*

3 Contra, dum Parochus Parochiam obtinet, non potest, ut placet de Lugo *de pœn. d.21. n.63.* & Lez. *consult.4.* per Episcopum privari Approbatione, quia illa gaudet ex Jure Tridentini, adversùs quod nihil potest Pontifice inferior. Si ergo illum Approbatione indignum esse, legitimè constet, suspendat illum ab officio, vel removeat, nam tunc, ut dictum est, statim cessat Approbatio.

4 Inquires primò. Parochus quandoquidem est ipso Jure approbatus, estne pro suis tantum Parochianis, an etiam pro omnibus Fidelibus cujuscumque Diœcesis, ita ut ovium sæcularium confessiones liberè possit excipere?

Resp. Dividenda est ejusmodi à te prolata Inquisitio, nam quoad priorem partem, An Parochus sit approbatus pro omnibus? Dico esse pro omnibus approbatum, unde accedente Jurisdictione sola, quæ illi deest pro aliis, legitimè illos absolvet. Ratio est, quia ante Tridentinum Parochus non indigebat approbatione, nam

ex

ex ipso pro uno officio Parochi Approbatus censebatur: Sed Tridentinum nihil immutavit, quoad hoc, ergo neque nunc indigebit Approbatione. At verò quoad posteriorem partem, An liberè possit excipere Confessiones omnium, dico non posse. Ratio est, quia ad legitimè eas excipiendas, non solùm requiritur Approbatio, sed etiam requiritur Jurisdictio. Cùm ergo Parochus gaudeat quidem Approbatione, sed non Jurisdictione, nisi pro suis ovibus, pro suis tantùm erit aptus Confessarius, non pro alienis.

5 Ex ea doctrina, quod Parochus sit pro omnibus Approbatus, colligunt Fagund. 4. *Eccl. prae. lib. 7. cap. 2. num.* 57. citans praxim Lusit. Sanch. Lean. cum de Lug. *de poenit. d.* 21. *num.* 12. Dian. *par.* 11. *tract.* 4. *resol.* 13. *§. Concedo tamen.* Suar. *de poen. d.* 18. *sect.* 5. *num.* 18. aliique, Parochum quemcunque, cùm sit Ordinarius suæ Parochiæ, posse Episcopo saltem non contradicente delegare suam Jurisdictionem alteri Parocho, sive alterius Parochiæ in eadem Civitate, sive alterius Civitatis in eadem Diœcesi, sive alterius Diœcesis cujuscunque, & consequenter hunc Delegatum posse exigere confessiones ovium Parochi Delegantis: Nam Jurisdictionem habet ex dicta Delegatione, Approbationem verò habet ex suo munere, ut dictum est.

Scio Barbosam *de pot. Paroch. par.* 2. *c.* 1. *num.* 3. solùm concedere in eadem Civitate, qui dicit, à Sacra Congregatione sic fuisse decisum: Verùm de hac decisione non constat authenticè. Idem Barbos. pro hac sua restrictione citat Fagund. 2. *Eccl. praecep. lib.* 7. *c.* 2. *n.* 35. sed non rectè, quia Fagund. *loc. cit. sed num.* 37. stat pro nobis, ut modò nos citavimus.

6 Sed quid? Poteritne eandem suam Jurisdictionem concedere simili Sacerdoti? Resp. ut posse dixi superius *c.* 4. *§.* 3. *nu.* 12. sed non approbationem, unde simpliciter hic simplex Sacerdos, quia solùm habebit Jurisdictionem, & non Approbationem, non poterit legitimè confessiones audire.

7 Inquires secundò, cùm in Bulla Cruciatæ, & Jubilæi dicatur, posse Fideles eligere Confessarium ab Ordinario approbatum, poteritne ab omnibus in quocunque loco, vel Regno eligi Parochus?

Resp. In eadem tota Civitate, ubi est Parochia, certum videtur. Ita Fagund. *loc. cit. à nu.* 35. quia sicuti approbatus ab hoc Ordinario potest per Bullam eligi in tota hac Civitate, sic Parochus, cujus titulus Parochiæ Tridentinum æquiparat Approbationi. In aliis locis extra Diœcesim. (Idem *ibid.*) multi negant, multi affirmant. Ego sicuti mox docebo, esse probabile, Sacerdotem Approbatum à suo Ordinario posse per Bullam eligi, quia Bulla non requirit Approbationem cujusvis Ordinarii loci, sed Approbationem absolutè, quam jam hic Sacerdos habet, dum à suo Ordinario est Approbatus, ita dicendum est de Parocho, cujus beneficium Parochiale æquivalere voluit Tridentinum Approbationi. Ita Fag. *loc. cit.* Aversa *quæst.* 16. *de poenit. sect.* 8. Boss. *de Jub. sect.* 3. *c.* 2. *nu.* 254. aliique.

8 Quando Parochus amisit Parochiam, non esse per Bullam eligibilem, quia tunc actu non est Approbatus, colligetur ex iis, quæ dicam mox *§.* 4. *à n.* 4.

9 Inquires tertiò. Potestne Episcopus ad examen iterùm vocare Parochum, qui jam vel examinatus, vel idoneus fuisse reputatus supponitur, quando ad Parochiam assumptus fuit? Vide mox §. 4. *à num.* 27.

Respondeo Jo: Sanch. *in select. disp.* 58. *n.* 11. (Vide Th. Hurtad. *p.* 2. *fol.* 455) docet posse, & debere. Sed in praxi numquam vidi ad examen vocatos fuisse Parochos, & certè si non appareret apertè indignitas, non esset ipsi hoc onus imponendum, sed potiùs, si quis indoctum se ostendat, detur ei Coadjutor, ac suspendatur.

TERTIA CLAUSULA.

§. IV. *Aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, approbetur.*

1 Illud, *si ipsis videbitur*, deonerat Episcopum ab examinando, quos novit esse idoneos, immò imprudenter ipsum facturum existimo, si hominem doctum, & pium, satis ab ipso cognitum, vocare ad examen vellet.

2 Si Episcopus aliquem, sive per examen, sive aliàs aptum inveniat, quem absolutè approbare posset, peccat ne, si limitatè approbet pro determinato loco pro certis personis, &c.

3 Resp. cum Boss. *de Jub. sect.* 3. *casu* 2. *num.* 57. qui rectè ait, Episcopum injuriam facere ei, quem ad examen admisit, si eum invenienis idoneum, non approbet: consequenter ergo dicemus injuriam etiam illi facere, quem ad examen admissum, idoneum absolutè inveniat, & tamen approbet sine causa limitatè. Sine causa, inquam, nam sæpissimè causa non deest, puta, ut Sacerdos non negligat studium, ut bonos mores custodiat, vel quid simile, & quidem nisi clarè de injuria constet, semper pro Episcopo præsumendum est.

A quonam Ordinario concedi dicta approbatio debeat?

4 Si sermo sit de ea, quæ simul est conjuncta cum cessione, seu delegatione Jurisdictionis, non est dubium, debere concedi à proprio Ordinario loci, pro suis subditis, supra quos Jurisdictio habetur.

5 Sermo ergo hic esse debet, quando approbatio datur separatim à Jurisdictione, ut solet concedi iis, qui aliunde Jurisdictionem habent à Summo Pontifice, quales sunt Religiosi, vel electi per Bullam Cruciatæ, &c. in quo casu quæritur, an primò concedi Approbatio debeat à quocunque cujuslibet Diœcesis Episcopo, an Secundò ab Ordinario loci, ubi fit confessio: an Tertiò ab Ordinario, cui subditur Confessarius: au Quartò ab Ordinario, cui subditur pœnitens absolvendus?

6 Non pauci in hac permolesta difficultate, quia confundunt duo quæstionis membra, molestiorem illam, & non parum scrupulosam reddunt. Duę ergo sunt quæstiones permaximè distinguendæ, Altera de Religiosis tantùm, altera de quibuscunque Confessariis, etiã Religiosis, sed electis per Bullam Cruciatæ, vel per Jubilæum, vel per peculiare rescriptum Pontificis; quamvis enim, tum Religiosis, tum quibuscunq; dictis Confessariis, ipse Summus Pontifex concedat tunc Jurisdictionem, ea lege, ut obtineat approbationem ab Ordinario, diversum tamen loquendi modum usurpat pro Religiosis, quàm pro eligendis per Bullam, vel Jubilæum, nam pro Religiosis utitur Tridentinum his verbis, (ab Episcopis sint approbati) at pro eligendis per Bullam Cruciatæ, sic Pontifex præscribit (sint Approbati ab Ordinario) pro eligendis verò per Jubilæum solet addi sic, (Approbati sint ab Ordinario loci) pro aliis denique rescriptis modò loquitur Pontifex, ut in Bulla Cruciatæ, modò ut in Jubilæo.

7 Quoniam ergo, ut dixi, hęc permiscentur à nonnullis, unde argumenta, quibus altera quæstio probatur, detorquentur ad alteram; ideò fit, ut minus expedita, immò confusa reddatur utriusque decisio. Nos igitur separatim de illis sic discurramus.

A quonam Ordinario debeat Religiosus approbari pro Confessionibus secularium?

8 Mihi, & Ascan. Tamb. multos citanti *T.* 2. *d.* 6. *q.* 14. *contra illud*, (*Approbatus semel semper approbatus.*) Et Doctoribus non paucis saltem quoad praxim, certum est, Religiosum debere approbari ab Ordinario, cujus sunt oves illæ, quæ sunt absolvendæ. Ratio ducitur à Tridentino toties citato, ibi: *Nullum etiam regularem posse Secularium Confessiones excipere, nec ad id idoneum reputari, nisi ab Episcopis approbetur.* Ubi ex intentione Patrum Concilii satis apparet, voluisse illos, ut hoc Judicium exponendi Sacerdotes ad tantum munus fieret ab Episcopis, pro cura, quam debent habere suarum ovium: at hæc requirit, ut quilibet Episcopus suos Confessarios veluti sibi formet, formatosque suis subditis exponat.

9 Quare licèt his Tridentini verbis possit dari alia interpretatio, ut contendit Cellotius *de Hierar. l.* 5. *c.* 24. *&* 25. defendens hic illam propositionem (*semel approbatus, semper approbatus*) quasi illud (*ab Episcopis*) ita intelligatur, ut semel Religiosus sit ab uno ex Episcopis totius Mundi approbandus, qua unica approbatione semel habita, possit uti ea Jurisdictione ad Fideles absolvendos, quam immediatè habet à Pontifice; nihilominus ejusmodi interpretationi nimis valde obstat prædictus finis Patrum, & cura in tanta re, quam Episcopi singuli adhibere obligantur pro suis ovibus. Si in eodem Tridentino, iis Religiosis, ut prædicent Verbum Dei, extra suam Ecclesiam, requiritur, ut habeant licentiam ab Episcopis singulis, & intrà suas Ecclesias, saltem benedictionem, putabone in designandis Confessariis, quæ res maximi est momenti, tantam voluisse libertatem concedere Tridentinum? non utique, si juraveris.

10 Dixi autem *num.* 8. (saltem quoad praxim) nam quamvis utcumque nostra prædicta ratio, & aliæ ab aliis adductæ infirmari possint speculativè, practicè certè nullo modo est contraria sententia recipienda; ipsa enim tot annos usurpata praxis, tum Episcoporum in hoc omnium constans vigilantia, qua examinare, vel recognoscere volunt Religiosos, quamvis in aliis locis approbatos; tum timoratorum Religiosorum conscientia, non audientium, cum unica approbatione omnes Fideles absolvere, tum denique periculum, ne res tanti ponderis, qualis est remissio peccatorum, invalidè exhibeatur ab ejusmodi Religiosis, satis ostendunt nostram, hoc est communem sententiam, & nullo modo aliam esse in usum deducendam.

A quonam Ordinario approbari debet electus per Bullam Cruciatæ?

11 Si in Bulla aliqua, vel in Rescripto quocunque (ut certè in Jubilæis, sicuti notavi *num.* 6. sæpè vidimus) dicitur posse Fidelem, cui fit concessio, absolvi, seu dispensari à Confessario quocunque, sed addatur *Approbato ab Ordinario loci*, non est mihi dubium requiri Approbationem Episcopi, seu Ordinarii illius Diœcesis, ubi fit Confessio, nisi fortè limitetur hoc, vel simili modo, *A tuo Ordinario*, *vel ab Ordinario tui loci*, tunc enim servanda esset limitatio.

12 Dubium ergo solùm est, quando absolutè dicitur *Approbato ab Ordinario*, ut certè nunc dicitur, (quod supradicto *n.* 6. notavi) in Bulla Cruciatæ. Quare cùm sic non appareat à quo Ordinario procedere debeat Approbatio, quærendum est, quisnam Ordinarius per hęc verba designetur.

13 Pugnant loquendo de dicta Bulla, & ex mea sententia, paribus armis utrinque Doctores. Non pauci ajunt sufficere, si in Sacerdote adsit Approbatio cujuscumque Ordinarii, sive loci, sive ipsius Confessarii, sive pœnitentis legitimè collata, etiamsi dictus Sacer-

dos aliò suum domicilium transferat, & ex Indiis huc accedat modò ipsi Approbatio nondum spiraverit, nam si spiravit, dicam mox. Ita plures DD. ut Henr. *l.7.c.12.n.4.* Valer. V. *Absolvo diff.*1. Dian. *p.1. tr.11.res.7.* dicens sic sentire aliquos Patres, qui interfuerunt Conc. Trid. Trul. valdè probabilem idem dicens *l.1. in Bul. Cruc. cap.7. q.1. dub.2.n.7.* Th. Hurtad. *t.2. res. mor. tr.12.c.1.nu.2056.* vocans hanc sententiam valdè probabilem, nisi esset contra praxim. Castr. *in Bul. Cruc. p.8.§.1.n.1.* vocans hanc sententiam probabilem, & ibid. *p.6. n.3.* Sà *v. Confessor. n.6. in impress. genuin.* Anton. Escob. *in Theol. mor. to. 1.l.7. sect.2 probl.23.* aliique, ut Jo: Sanch. *in select. d.44.* alios citans Cord. Coninch. Suar. Regin. & Fill. *apud* Lud. à Cruce, *loc. mox citando.* Idem dic in Jubilęo, vel quocunque rescripto, si similem clausulam præferat.

14 Hæc sententia illo nititur, satis probabili, fundamento, quia expendit diversum illum modum, quo Pontifex in Trident. utitur, dum imponit necessitatem Approbationis pro Confessariis, & illum quo idem utitur in Bulla Cruciatæ. Nam licèt in utroq; non apponat illud *loci*, tamen in Trid. directè præcipiuntur Confessarii, etiam Regulares, ne Confessiones excipiant, nisi ab Episcopis approbationem obtineant: At in Bulla Cruciatæ directè concedit Fideli, ut is possit eligere Confessarium approbatum ab Ordinario.

15 Ex hac diversitate loquendi Pontificis satis apparet, majorem libertatem concedi Fidelibus per Bullam: solùm enim imponitur, ut eligant Confessarium approbatum ab Ordinario. Approbatus autem ab Ordinario, sivè loci, sivè Confessarii, sivè ipsius Fidelis, dicetur, & est in omni rigore approbatus ab Ordinario. At per Tridentinum cùm imponatur Confessariis ipsis onus accipiendi approbationem ab Episcopo, omninò debet intelligi; (nisi minus castigatè locutum esse Tridentinum velis) ab Episcopo illo, cui incumbit dare suis ovibus Confessarios approbatos, qui est Ordinarius loci, à quo Confessarii ipsi recipere legitimè approbationem debeant; sicuti accipere debent Jurisdictionem, quando illis non datur à Summo Pontifice.

16 Semper autem dixi (legitimè) id, quod explicatiùs intelliges ex sequenti Decisione: Ordinarius v.g. Messanensis potest ne validè approbare Sacerdotem fixè commorantem in alia Diœcesi, v.g. Panormi, ad hoc, ut sit eligibilis per Bullam Cruciatæ, à Civibus Panormitanis, uti etiam, ut sit eligibilis, à quibuscunque aliis Christi Fidelibus?

Ita putant nonnulli, quia hic jam erit Sacerdos approbatus ab Ordinario (id quod solùm requirit Bulla) esto ille, qui approbat, non sit Ordinarius loci, nec pœnitentis, nec Confessarii.

17 Verùm id animo nulla ratione sedet. Nam & Tridentinum, & Bulla, & Rescripta, quando requirunt approbationem Ordinarii, loquuntur de approbatione, quæ legitimè, & secundùm jura conferatur. At secundùm quam legem Ordinarius Messanensis potest Sacerdoti Diæcesis alienæ concedere approbationem, solùm ut sit ab omnibus eligibilis per Bullam? Hoc verè non esset approbare pro Confessionibus, sed dare dicto Sacerdoti facultatem, ut possit eligi per Bullam, quod est extra Episcopi potestatem. Approbet ergo ejusmodi Episcopus dictum Sacerdotem ad excipiendas Confessiones ovium suæ Diæcesis Messanensis, (quod jure posse ab ipso fieri non dubitamus, quia potest pro suis ovibus undecunque convocare Confessarios) siquidem tunc, quia ejusmodi Sacerdos legitimè erit approbatus ad Confessiones, erit consequenter juxta hanc primam sententiam eligibilis ab omnibus.

18 Porrò, quando contra prædictam primam sententiam opponunt. Primò aliqui Urbanum Octavum (cujus meminit de Lugo, *de pœn. disp.21. num.29.*) qui revocavit omnium Regularium Privilegia circa audiendas Confessiones, sine Approbatione data ab Episcopis Diœcesanorum, vel Secundò, quando opponunt Breve (ut habet Thomas Hurtadus, *res. mor tract.12.cap.1.num.1044.*) edictum à Paulo Quinto, in quo declaratur per Bullam Cruciatæ non induci novum jus, quoad approbationem, diversum ab eo, quod statuit Tridentinum, vel Tertiò, quando opponunt Declarationes Sacræ Congregationis in contrarium, nihil conficiunt, nam ad primum Urbanus loquitur de Privilegiis Regularium, nos autem versamur in jure peculiari Bullæ, vel Rescripti. Ad Secundum Paulus V. nihil innovat, nec nos innovamus de substantia approbationis, quam legitimè faciendam esse ab Episcopis omninò requirimus; cæterùm Paulus nec restringit se ad unam approbationem; nec si se restringeret, posset ligare manus aliorum Pontificum, quasi hi non possint concedere, ut semel approbatus, sit per Bullam eligibilis. Ad Tertium denique, vel de prædictis declarationibus non constat authenticè, vel eæ loquuntur de approbatione requisita à Tridentino pro Confessariis communibus, non verò loquuntur de electis à Fidelibus per Bullam peculiarem.

19 Urgebis, in Bulla Originali Cruciatæ dicit Pontifex, *ut possit quis eligere Presbyterum Secularem, vel ex Regularibus, qui sit approbatus ab Ordinario, vel quoad Regulares, semel tantùm fuerit approbatus.* Ergo doctrina data, licèt procedat in Confessario Regulari, non videtur procedere in sæculari. Respondeo, Pontificem supponere id, quod communiter accidit, nimirum Presbyteros Sæculares commorari in sua Diæcesi. Regulares verò transire de Diæcesi ad Diæcesim. De his ergo Regularibus dicit sufficere unam approbationem (quod certè nostram doctrinam saltem ex parte confirmat) quamvis ad aliam Diæcesim migrent. De Presbyteris tacet, quia supponit, ut dixi, domicilium eos non mutare, non tamen negat idem de ipsis esse, si mutent. Alias responsiones habet Thomas Gallegus *de Bulla Cruciata, c.9.diff.102.* vide etiam Dianam, *par.11. tr.8.res.52.disp.unic.* unde Vasquez.

20 Jam verò plures, (ut Suarez *de pœn. disput.28.sect.7.* Thom. Hurtad. *l.c.d.2046.* Layman, aliique apud Aversam, *q.16.de pœnit.sect.8.* De Lugo, *l.c.* Vasquez, *ad quæst.93.de pœn.art.3.dub.4.* Ludov. à Cruce *disp.1.in Bulla Cruc.cap.2.dub.1.* qui dicit, primam sententiam non judicari probabilem. Eamdem sententiam tenet Fagundez, *2 Eccl.præc.lib.7.cap.2.nu.22.*) negant, sufficere unam approbationem, quamvis legitimam, cujuscunque Ordinarii, ut quis per Bullam eligi in Confessarium possit. Si interroges, cujus ergo Ordinarii? Respondent variis modis, quos afferam mox *num.26.*

Ratio hujus secundæ sententiæ potissima hæc est Summus Pontifex in Bulla Cruciatæ, dum postulat Confessarium approbatum, profitetur velle se conformare dispositioni Concilii Tridentini, sed Tridentinum requirit approbationem Episcoporum in singulis Diæcesibus, ut suprà diximus, ergo etiam requirit in Bulla Pontifex.

21 Confirmatur Primò, quia quando Tridentinum ait, ut aliquid non fiat sine licentia Episcopi, omnes explicamus, sine licentia singulorum Episcoporum in singulis Diæcesibus; quis enim dicat, quando v.g. *sess.5.c.2.* Tridentinum vult, ut Regulares, si velint prædicare in propria Ecclesia, se præsentent Episcopis, si extra, petant licentiam ab iisdem, quis, inquam dicat, sufficere, si licentiam semel petant ab uno Episcopo pro toto Orbe? Ita ergo in casu nostro non sufficiet una approbatio.

22 Confirmatur Secundò, quia si una sufficeret, cur permittit Ecclesia, ut in singulis Episcopatibus examinentur Confessarii?

23 Confirmatur Tertiò, quia tanta licentia, ut sufficiat una approbatio, nec ullo jure, nec ex Tridentino probatur.

24 Confirmatur Quartò, etiamsi unus Episcopus posset approbare pro toto Orbe, non est credendum, ipsum velle dare Sacerdoti tantam auctoritatem. Ex quibus confirmationibus infertur, Sacerdotem in una Diæcesi approbatum, se debere gerere, ut non approbatum in alia, si rationabiliter operari velit.

25 His rationibus sic facilè posset responderi. Ad rationem principalem distinguenda est major. Pontifex in Bulla Cruciatæ, dum postulat Confessarium approbatum, profitetur se conformare cum dispositione Tridentini in substantia approbationis, ut scilicet Confessarius sit legitimè approbatus, concedo: in aliis, & præsertim in multiplici approbatione nego majorem. Unde & nego consequentiam. Neque gratis, sic nego majorem, quando enim Pontifex in dandis similibus privilegiis, vult in multiplici approbatione se conformare dispositioni Tridentini, id explicite facit, apponendo illud (ab Ordinario loci) vel quid simile: ergo cum in Bulla non sic se explicat, certè in approbatione illa multiplici conformem se Tridentino reddere non intendit.

26 Ad quatuor Confirmationes respondebis facilè, modò non permisceas, ut monui *num.15.* quæstionem de Bulla cum quæstione de Religiosis, concedo enim omnia, quæ in dictis confirmationibus assumuntur: sed illæ nihil aliud probant, nisi quod ex vi Sacrorum Canonum, & Tridentini; omnes etiam Religiosi, qui excipiunt Fidelium Confessiones, debent multiplicem dictam approbationem pro multiplicibus Diæcesibus habere. At nos loquimur ex peculiari privilegio dato in Bulla Cruciatæ, vel in peculiari Rescripto. Quod ergo infertur *num.23.* distinguendum est; nam ex vi Canonum, & Tridentini, concedo, non autem ex vi Bullæ Cruciatæ, vel Rescripti, per quæ rationabiliter Sacerdos utitur una approbatione propter rationes dictas in prima sententia.

His ita explicatis pronuntio nihilominus, utramque sententiam esse probabilem. Sed ego priorem libens amplector, sicuti ad eamdem accessisse visus sum, *in opusc. meth. Confess. l.3.c.7.num.7. in edit. Veneta, anni.*∴

27 Quæret curiosus: secundam sententiam sectantes, cujusnam Episcopi approbationem requirunt? Respondeo: Varii varios. Vasq. aliique citati à Bossio, *de Jubil. sect.3.c.2.n.209.* & Covar. *lib.1 canon. q.c.27.* requirunt approbationem Episcopi loci, in quo fit Confessio. Layman aliique apud Aversam, *q.16.de pœnit.sect.8.* & apud Ludov. à Cruce, *in Bulla Cruc. disp.1.c.2.dub.15.n.24.* Approbationem Episcopi pœnitentis, illius scilicet, qui debet absolutionem recipere. Suar. *disp.28.de pœn.sect.6.* De Lugo, *disp.21.de pœn.nu.29.* Sanchez *lib.3.de matrim.disp.29.n.2.* Bossius *loc.cit.nu.202.* latè, aliique approbationem Episcopi Sacerdotis, puta illius, qui excepturus est confessionem, atque absolutionem collaturus. Quas sententias satis sit innuisse legendas, si cui est otium, apud Bardi *in Bullam Cruciata p.2.tract.5.c.1.sect.2.*

An sufficiat pro Bulla Approbatio, quæ cessavit?

28 An Confessarius, cui legitimè spiravit, vel à quo legitimè revocata est approbatio, possit eligi per Bullam, vel simile rescriptum? Idem quæritur de Parocho, à quo fortè ablata est Parochia. Respondeo negativè; ita Castropal. *de Bulla Cruc. disp. unic. p.8.§.1.n.5.* Solùm enim est eligibilis pro eo tempore, quo durat approbatio. Ratio est, quia privilegium Bullæ concedit, eligi posse Sacerdotem approbatum, & sensus videtur esse, ut sit actu approbatus: at is, cui illa cessavit, non dicitur ampliùs actu approbatus: sicuti ex communi-

municatus, qui est jam absolutus, non dicitur ampliùs excommunicatus. Adde inconveniens, quod mox dicam *n.31. fine*.

Illud ergo (approbatus) non est participium præteriti temporis, quasi, qui fuit approbatus, sed est nomen concretum, quod requirit formam approbationis actu moraliter adesse, hoc est eam non fuisse revocatam.

29 Aliqui tamen, ut Sebastianus Acosta, & ex parte Rodriquez, apud Castropal. *l.c.* Marc. Scio *in Bulla Cruciata* dicens id probabile, concedunt, contendentes sufficere, fuisse semel approbatum, etsi fuerit pro limitato tempore approbatus, & eo elapso, non fuit ex causa legitima reprobatus, quam sententiam refert, & non reiicit, Castrop. *l.c.* Illum lege, nam quia in praxim eam deducere nec volo, nec audeo, satis habeo, illam tibi brevibus innuisse.

An sufficiat pro Bulla approbatio limitata?

30 Qui est approbatus limitatè, pro Mulieribus v.g. non pro Viris, pro rusticis, non pro mercatoribus, &c. potestne ex privilegio Bullæ, vel similis Rescripti, eligi ab omnibus illimitatè? Resp. Nequaquam. Ita Suar. *disp.28. de pœn. sect.3. num.3.* de Lug. *disp.21. de pœn. n.26.* Bardi *in select. lib.5. q.7. n.6.* Bossius *de Jub. sect.3. c.2. nu.245.* aliique plures ab his citati, sed solùm pro illis, pro quibus est approbatus. Ratio est, quia supra diximus eligibilem per Bullam debere esse legitimè approbatum, at hic non est legitimè approbatus respectu illorum, à quibus excluditur.

Scio non paucos (ut Dianam, *p.1. tr.11. res.9.* Merollam, *t.3. d.6. c.2. n.67.* aliosque plures ab ipsis citatos, & Castrop. *de Bull. Cruc. pag.8. p.1. n.3. fine*: & latiùs *d. un. de pœn. §.2. n.10.* citantem Barbosam, Sanchez, Coninch. Fagundez) concedere posse, ab omnibus illimitatè, quia verificatur (ajunt) illum esse aliquo tandem modo approbatum: neque enim Bulla distinguit, an debeat esse approbatus illimitatè, vel limitatè; sicuti approbatus ab Episcopo pro sua Diœcesi, potest dici limitatè approbatus, & tamen prima sententia *n.13.* allata probabiliter sustinet, posse hunc ab omnibus illimitatè eligi.

31 Video argumentum urgere; sed nihilominus manus non do; nam inconveniens, quod sequeretur, ostendit, sententiam hanc non esse probabilem. Sic enim Sacerdos approbatus pro una fœmina, vel pro uno puero esset eligibilis pro tota Diœcesi, immò in prima dicta sententia pro toto Orbe. Ex quo inconveniente colligimus, non posse præsumi, Summum Pontificem id voluisse concedere, cum, contra præsumere possimus ipsum concedere, approbatum absolutè pro una Diœcesi, esse pro alia eligibilem, quia ex una parte non sequitur dictum, vel simile inconveniens, & ex alia approbatus pro una Diœcesi, satis propriè dicitur absolutè approbatus, quod dici non potest de approbato pro uno tantùm genere personarum, pro uno tantùm Oppido, &c. Quæ disparitas solvit illud, quod Adversarii dixerunt *n. præc.*

32 Simile inconveniens eveniret in eo, qui fuisset approbatus per unum, vel alterum diem, ut solet in Hebdomada Sancta aliquando ab Episcopis fieri, posset enim is, per totum Terrarum Orbem semper eligi, quod nemo dicere audebit.

33 Doctores aliqui ex proximè citatis *nu.30.* sustinent limitatè approbatum, posse ab omnibus per Bullam eligi: sed id solùm docent, quando limitatio non est apposita ob defectum scientiæ. Si enim esset propter ejusmodi defectum apposita, non possent (ajunt) ab omnibus eligi.

34 Verùm, quæso vos, Doctissimi viri, cùm Approbatio non sit solùm testificatio scientiæ, sed morum, sed prudentiæ, sed decentiæ, ut nuper vidimus, cur horum defectus æquè non restringunt Approbationem?

Religiosi an ex vi Bullæ Cruciatæ possint eligi?

35 An Religiosus Sacerdos possit à Fidelibus eligi in Confessarium vi Bullæ, vel Jubilæi?

Resp. Certum est, Sacerdotem Religiosum posse eligi à Fidelibus ex vi Bullæ, vel Jubilæi, vel Rescripti. Sed, debere esse approbatum ab Ordinario, modò jam dicto, certum item est, quia sic, etiam ipse Religiosus erit Confessarius legitimus. Illud quæri posset, an nomine Ordinarii hic valeat intelligi ipsius Religiosi Prælatus, quando in aliquo Jubilæo, vel Rescripto, non additur illud, *ut sit Approbatus ab Ordinario loci*, sed solùm illud, *ut sit Approbatus ab Ordinario*. Verùm id in Tractatu de Jubilęo solet resolvi: legantur de Lugo *de pœn. d.29. n.143.* Boss. *de Jubil. sect.2. n.7.* Bardi *in select. l.5. q.8.* aliique.

36 Quid, si quis Religiosus, invitis suis Superioribus, approbaretur ab Episcopo, essetne is pari modo eligibilis? Resp. De hoc dixi paulò ante supra §.2. n.34.

An Religiosi possint sibi eligere Confessarium ex vi Bullæ, vel Jubilæi?

37 Profectò aliud est dicendum ex vi Bullæ, aliud ex vi Jubilæi. Ex vi Bullę teneamus cum de Lug. *de pœn. d.20. sect.9.* citante Suarez, Henriq. Dian. *aliosq.* Castr. *de Bull. Cruc. p.8. §.2. & 3.* (quicquid alii dicant ut Trull. *in expos. Bull. l.1. §.7. c.1. d.9.* Jo. Sanch. *q.44. n.10. & 13.* Valerus *diff.1. conc.3.* Junipe. *de reser. p.2. d.7. q.4.* & Diana latè probans *p.11. tr.6. res.37. & 38.*) securam, & solidam opinionem negantem; idest, non posse Religiosum, uti Bulla ad eligendum Confessarium approbatum tantummodò ab Ordinario, sed debere etiam adesse consensum sui Superioris sive absolvatur à casibus reservatis, quod est certius, sive à non reservatis, quod est magis controversum. Et hoc quidem, idest; ut absolvatur à non reservatis concedit Quintanad. *de pœn. sing.18.* citans Trul. Henriq. Lud. à Cruce, Leand. *aliosq.* Fusissimè Mend. *d.24. in Bull Cruc. c.19. & in Append. d.1. c.10.* latè item Galleg. *in Bull. Cruc. fol. mihi 184.* & alii, sed negant meritò de Lugo *l.c. n.195.* Escob. *l.c. probl.33.* latè sibi contr. nam in examine breviter concedit, aliique. Si plura cupias, adi citatos, latissimè hac de re disputantes: nobis ad praxim semper collimantibus solidam viam significasse, satis superque est.

38 Novitios uti Bulla Cruciatæ posse, quia ipsi verè sunt sæculares, & in odiosis non veniunt nomine Religiosorum, firmat Castrop. *l.c. §.2. n.7.* alios citans.

39 Illud mihi placet, quod docet Jo. Sanch. *d.44. n.10. fin.* Quamvis daremus, esse probabile, Regularem validè absolvi per Bullam Cruciatæ, tamen constrictum non esse Confessarium tenentem contrariam, hoc est nostram opinionem, excipere Confessionem talis Regularis, nam in hoc casu defectus, ob quem non auscultatur Confessio, sive non impenditur Absolutio, tantùm se tenet ex parte Ministri: Verùm idem Sanchez advertit condecens esse, ut ante auscultationem peccatorum moneat pœnitentem Confessarius, se non absoluturum, juxta ipsius pœnitentis opinionem. Hæc Jo. Sanch. quæ latiùs explicat de Lugo *in Resp. mor. l.1. d.27.*

40 Ex vi Jubilæi, vel rescripti, Jubilæo similis, dicendum est debere considerari formam Jubilæi, vel Rescripti. Certè in Jubilæis hactenus satis communiter omnia privilegia Religiosorum in contrarium revocata fuerunt, atque adeò potuerunt sibi eligere quemcunque Confessarium, etiam sæcularem approbatum ab Ordinario loci, ut scilicet nullus à libertate fatendi sua peccata tempore universalis Indulgentiæ excluderetur. Si ergo deinceps edentur Jubilæa similia præcedentibus, par erit potestas concedenda. Adde tacitum consensum Superiorum, qui dum Jubilæum suis subditis proponunt, satis ostendunt, eam libertatem approbare.

Approbationis certitudo.

41 Confessarius debet esse moraliter certus de sua approbatione, (idem dic de Jurisdictione) sive ad absolvendum necessaria, sive ad absolvendum ab his, vel his casibus.

Amicus audivit; Episcopum me approbasse ad excipiendas Confessiones; mihique id retulit, possumne validè Confessiones excipere quasi certus de potestate?

42 Resp. Non posse, & quidem cuidam hanc doctrinam non approbanti statim, atque ostendi Th. Sanch. *l.3. de matr. disp.36. num.8.* manus dedit. Is disertè docet, Confessario constare debere licentiam sibi datam audiendi Confessiones, vel immediatè per Episcopi, seu Vicarii loquelam, vel per Nuncium, ex Episcopi mandato, id testificantem. Sicut enim licentia audiendi Confessiones non intelligitur validè revocata ab Episcopo, nisi revocatio constet per nuncium ad id destinatum, vel per edictum, ita nec validè concessa, &c. Hæc Sanch.

43 Quid, si dubius negativè sim de licentia data? Resp. Non posse te illa uti, quia omnes constanter docemus in dubiis prævalere id, quod est prius: at prius est, te carere licentia, & posteà illam possidere.

44 Quid, si probabilitatem de illa habeamus? Resp. te tunc illa uti posse (quidquid neget Joann. Sanch. *d.44. n.13.*) Ratio est ex Superioribus eruenda, ubi diximus, quando est probabile, te gaudere Jurisdictione, Ecclesiam certò illam tibi conferre. Unde non est audiendus idem Joannes Sanchez, dum dicit, in eo casu, quo Confessor probabili Jurisdictione utitur, debere ab ipso admoneri pœnitentem de ejusmodi probabilitate, ut si velit, quærat alium absolventem ex certitudine, non est, inquam, audiendus, quia probabilis Jurisdictio affert certitudinem sui, non ex se, sed ex Ecclesia certò confirmante, seu conferente illam.

45 Si opponas illud Axioma: In administratione Sacramentorum tenemur sequi partem tutiorem, dico id intelligi in materia, & forma ipsorum, vel similium, non in jurisdictione, nam hujus defectum Ecclesia supplet, quod non potest facere in materia, & forma Sacramentorum, ut fusè prosequitur Castrop. *t.1. tr. de Conf. d.2. p.5. num.5.*

Si Approbationem, ut etiam jurisdictionem concesserit Episcopus, sed tu illam nescias, an validè illa uti possis, dicam infra, *in tr. de casib. reserv. c.9. §.1. à n.18.*

Approbationis duratio.

46 Quamdiu durat Approbatio? Sanè de hoc egi superiùs, *c.4. §.10.* cùm de Jurisdictionis duratione disputavi. Illud est proprium hujus loci; an ex eo, quod hæc approbatio sit, per Celloti, *de Hierarch. l.5. c.24. & 25.* & aliquos, quos supra hoc *c.5. §.2. n.1.* meminimus, sententia de aptitudine Sacerdotis, non verò privilegium, seu gratia, an inquam sit irrevocabilis, perinde, ac sententia in aliis materiis, quæ semel data, revocari non potest?

Resp. Irrevocabilem esse dixerunt propter dictam rationem nonnulli.

47 Verùm his assentiri non possum, quia hæc est quidem ad modum sententiæ, vel testificationis, sed cùm sit liberè data ab Episcopo, illam ab ipso dependere, atque adeò esse revocabilem putandum est: quòd si alia ratio non urgeret, certè praxis tam communis Episcoporum eam sæpissimè revocantium, sufficienter id probat. Quid si injustè revocet? Resp. aliud dicendum, si revocet à Sacerdote Sæculari, aliud si à Religioso, quod jam separatim do.

Injusta revocatio Approbationis quoad Sacerdotes Sæculares.

48 Duæ sunt sententiæ. Joann. Sanch. *d.48.num,22.* & Isambert, apud Dianam *p.11.tr.4.res.15.* dicentes esse communem, docent, revocationem approbationis absolutè ab Episcopo, ex nulla justa causa factam, V.G. certò ex malevolentia, (nam in dubio præsumendum est Episcopum, se justè gerere) docent, inquam, esse validam. Ratio est, ajunt, quia sicuti jurisdictio, quæ à Superioribus confertur, est ad libitum revocabilis, ita & approbatio. Id certè probabile est. Verùm de Lugo, *d.21.de pœn. n.64.* probabilius esse docet, invalidam esse revocationem, quia revocatio ex nulla causa facta, cùm sit injusta, non potest tollere jus, quod Sacerdos in approbatione jam habita obtinet.

49 Neque tamen hinc sequitur, hunc Sacerdotem Sæcularem injustam revocationem approbationis patientem, posse validè Confessiones excipere, quia dum Episcopus revocat approbationem, simul revocat jurisdictionem, quam potest, etiam sine causa, revocare, quia hæc jurisdictio, data ab ipso est huic Sacerdoti per Delegationem, quam revocare, uti libuerit, potest, ut clariùs videbis *n.51.* Solùm ergo, ut ait Escob. *lib.7.sect.2.probl.26.* hic Sacerdos posset eligi in Confessarium per Bullam Cruciatæ, vel Jubilæum, nam tunc Jurisdictionem habet à Pontifice, Approbationem autem non amisit ex injusta revocatione, quam nullam esse diximus.

☞ In hac materia habes propositionem 13. ex damnatis ab Alexand. VII. *Satisfacit præcepto annuæ Confessionis; qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.*

Injusta revocatio Approbationis quoad Sacerdotes Regulares.

50 Si hic afferam Decretum Cardinalium, & Pii V. ac Urbani VIII. Constitutiones, clarè habebitur, quid in hac re sentiendum sit.

Declaratio, quam referunt Barbosa *de potest. Episc. alleg.25.nu.30.* Ascan. Tamb. *tom.2. d.6.q.12. de Jure Abb. aliique.*

Illustrissimi Cardinales statuunt, Archiepiscopos, Episcopos, ac locorum Ordinarios, ad quos Confessarios approbandi jus spectat, Confessarios Regulares, aliàs ab ipsis liberè approbatos, ab audiendis Confessionibus suspendere posthac minimè licere, nisi ex nova causa, eaque ad Confessiones ipsas pertinente, aut ob non servatum Interdictum, ab ipsis Ordinariis positum.

51 *Statuunt insuper, eosdem Archiepiscopos, Episcopos, ac locorum Ordinarios Confessiones audiendi facultatem omnibus simul unius Conventus Regularibus Confessariis eadem Sacra Congregatione inconsulta nullo pacto adimere posse, &c. Romæ 20. Novemb. 1615.*

52 Ubi nota. Primò illud *minimè licere*, & hoc (*nullo pacto posse*) habere vim invalidandi revocationem contra hoc Decretum ab Episcopis intentatum, & quidem de hac posteriore clausula minor est difficultas; invaliditatem enim satis ostendunt emphatica illa verba (*nullo pacto posse*) At de illa priore *minimè licere*, dico invaliditatem quidem non ostendere immediatè, sed mediatè, ut ita loquar, idest per necessariam consequentiam; si enim revocatio est illicita, est iniqua contra jus quæsitum, ergo invalida erit, ut modò cum de Lugo *n.47.* diximus, & ita de hoc particulari puncto docent Coninch. Suar. Bossius, Homob. Faber, aliique ap. Aversa *qu.16. de pœn. sect.6.* Asc. Tamb. *de Jur. Abb. tr.2. d.6. q.12. n.7.* & innumeri alii, quicquid sentiat in oppositum Isambert apud Dianam, dicens, & illud *non licere*, & illud *nullo modo posse*, non probare invaliditatem revocationis, quia Approbatio tota pendet in fieri, & conservari, sicuti Jurisdictio à libera voluntate Episcopi. Nam non est audiendus, quia non attendit ad jus quæsitum, & non consideravit Jurisdictionem, cùm sit potestas juris dicendi, quæ tota est in Delegante, etiamsi illicitè tollatur à Delegato, verè tolli, atque adeò validè; etiamsi ablatio sit contra jus quæsitum, & illicita, ut si ego à te tollam equum, quem tibi donavi, iniquè ago, sed non propterea tu sine equo poteris equitare: quod certè invenire non est in Approbatione, quæ, utpotè, sive sententia, sive testificatio semel absolutè data, semper remanet in approbato, nisi nova sententia, seu nova justa Reprobatio accedat. Quare, quia, quando est iniqua Reprobatio, vim nullam habet, remanebit Approbatio in Approbato.

53 Sermo autem semper est de Approbatione absolutè data, nam si est ad tempus, nulla injuria tibi fit, si finito tempore, ex se cesset. Quòd si ex nulla causa revocetur ante tempus, tunc profectò invalidè, propter eandem rationem juris quæsiti pro illo tempore concessio, revocaretur.

54 Quid si sit data ad beneplacitum? Resp. Barbos. *de jur. Eccl. l.1. c.43. n.208.* & de Lugo *de pœn. d.21. sect.3. n.63.* assentior, non fore tunc revocationem, sine ulla causa factam, invalidam, sed validam; & cum justa causa licitam, quia si Approbatio data fuit cum totali dependentia à beneplacito, seu libera voluntate Episcopi, non fit contra meum ullum jus, si liberè à me illa removetur. Propter identitatem rationis idem est, si loquamur de Sacerdotibus Sæcularibus, sive Regularibus, ut idem de Lugo notat.

55 Leander *de pœn. d.11. q.89.* citans Peyr. Trull. Fag. aliosque ap. Dian. *p.11. tr.4. res.15.* aliique docent fore invalidam, si sine justa causa Approbatio ad beneplacitum data, revocetur, sed illis propter nostram rationem assentiri nolo.

56 Nota Secundò illud *ex causa ad Confessiones pertinente* à Sacra Congregatione (quam refert Ascan. Tamb. *loc. cit. quæsit. 12. n.9.*) declarari, etiam esse eam, quæ habetur ex mala, & scandalosa vita Religiosi.

57 Nota denique illud, quod modò dictum est *num.48.* hic non habere locum, quia Jurisdictionem Religiosi suam habent à Pontifice, mediantibus suis Regularibus Prælatis, ut supra dictum est.

58 Hactenus de Declaratione Cardinalium, sequitur Constitutio (apud Ant. Escob. *tom.1. sect.2. probl.29.*) Pii V. quæ pro Religiosis est hujusmodi.

Qui semel ab Episcopo in Civitate, & Diœcesibus suis, prævio examine, approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterùm non possunt examinari: ab Episcopo autem successore, pro majori conscientiæ quiete, examinari de novo poterunt.

59 Nota Primò, hic locutionem esse de approbatis absolutè, vel etiam de approbatis, quoad tempus determinatum, v.g. quoad annum, sed pro illo anni tempore.

60 Nota Secundò illud *pro majori conscientiæ quiete*, non ergo ad libitum, & multo minus ob malevolentiam.

61 Nota Tertiò, *ab Episcopo successore*, non ergo poterunt Religiosi jam approbati ad examen vocari à Capitulo Sede vacante, id, quod aliqui rectè item notant, ut Peyrin. apud de Lugo, *de pœnit. d.21. num.62.*

62 Denique Constitutio Urbani VIII. edita 1628. quam refert Barbos. *lib.1. de Jure, un. c.43. à num.210.* & Ascan. Tamb. *de Jure Abbat. per extensum, tom.2. d.6. q.12. qui q.16.* affert. Gregorii XV. declarationes; multa statuit in confirmationem, declarationemque prædictæ Constitutionis Pii V. Primò, Regulares posse ab Episcopo successore examinari, &, si minus idonei reperti fuerint, reprobari. Secundò, approbatos ad certum tempus non posse posteà confessiones audire, sine nova approbatione, prævio etiam novo, si libuerit, examine. Tertiò, eos, quos ipsemet Episcopus simpliciter, & absolutè, & sine temporis prædefinitione ad Confessiones excipiendas approbavit, ab eodem non posse reprobari absque nova causa. Quartò, Episcopum non teneri ipsis Regularibus aperire, subsit necne causa reprobationis, sed Sedi Apostolicæ dumtaxat, ubi eam, sibi jusserit, aperiri. Hæc sunt clara. Ex quibus videtur cessare sententia Dicastilli apud Dian. *p.11. tr.8. res.52.* dicentis Regularem approbatum, ne à successore quidem examinari posse, nisi causa cognita.

QUARTA CLAUSULA.

§. V. *Quæ gratis detur.*

1 In aliquibus Diœcesibus solet pro ejusmodi approbationibus expediendis aliqua pecunia dari. Cùm ergo id videatur contra hanc Tridentini clausulam, inquiro Primò, an hoc sit licitum? Secundò, an approbationes sint validæ?

Resp. Quòd sint validæ, non ambigo, quia in Tridentino non apponitur, hæc clausula, ut invalidans acta, quæ contra ipsum fiant. Quamvis ergo in Indulgentiarum concessionibus, ubi expressè ponit Pontifex, se nolle Indulgentiam concedere, si aliquid pro ipsius publicatione, vel præsentatione detur, sit dubitatio, an tunc valeat concessio, (de qua tamen re benignissimè loquitur Quintanad. *in Append. tr.2. ad Jubil. 40. horarum, dub.5.* non verò sic Diana, *p.5 tr.23. resol.70. v. Notandum, & res 71. ver. Unde*) nihilominus in casu nostro, quia non adest ejusmodi clausula irritans approbationem, rectè concludimus, irritam eam certò non fore ex data pecunia pro illa expedienda, abstrahendo à simonia, &c.

2 Quod verò pro approbatione, de qua nostra est disputatio, illicitè detur, & à M. Notario, illicite item acceptetur aliqua, quamvis modica pecunia, sive pro ratione laboris, sive sigilli, sive scripturæ, sive alio titulo, satis decernit Tridentinum, ibi, (*& approbationem, quæ gratis detur, obtineat*) addita declaratione Sacræ Congregationis, cujus hæc sunt verba allata à Dian. *p.5. tr.13. res.70.* ex Barbosa.

3 *Cancellario* idest Notario *Episcopi nullo pacto licet etiam in vim taxæ antiquæ, pro approbatione ad Confessiones audiendas, quam hoc Decretum gratis dari mandavit, quidquam exigere.* Lege prædictum locum Dianæ, ubi multa habes pertinentia, ad eiusmodi stipendia, quæ solent dari pro Dispensationibus, pro licentiis prædicandi, vel celebrandi, pro Dimissoriis, pro Indulgentiis, &c.

QUINTA CLAUSULA.

§. VI. *Quibuscumque Privilegiis non obstantibus.*

1 Diximus initio hujus *cap.5. §.2. num.1.* clarè in Tridentino dispositum, ut nullus Religiosus sine Episcopi approbatione valeat sæcularium Confessiones excipere. Id breviter expendamus, nam non desunt, ut Bordonus, Ascan. Tamb. *de jure Abb.* Peyrinus apud Dian. *p.9. tr.8. res.36.* Rodr. Henriq. Navar. Lopez, apud Anton. Escob. *Theol. moral. t.1. sect.2. probl.30.* qui propter privilegia Mendicantium, & cum ipsis participantium, negent, illa indigere:

cum

cùm tamen nos firmiter, & omninò tenendum esse, pronunciemus, ea ipsos egere Suar. Fagund. Lud. à Cruce, Rodriq. priorem sententiam relinquens, Escob. *loc. cit.* eosdem citans DD. mox citandos) perinde prorsus, ac indigent cæteri Sacerdotes Sæculares. Probatur manifestè, tum ex verbis Tridentini, toties allatis nimis apertis, tum ex Urban. VIII. *Cum sicut accipimus, 12. septem. 1628.* idem declarante, id, quod procedit, etiam si sine causa Episcopus nolit approbare. Qui curiosus est, videat rationum conflictus, & victoriam nostræ doctrinæ apud non paucos Doctores, præsertim *apud* Joan. Sanch. *d. 48. num. 7. &* Dian. *p. 11. tr. 2. res. 11. & 12. & p. 9. tract. 6. res. 36. & p. 5. tr. 13. res. 45.* agentem contra Brunum, hæc, & similia privilegia plus æquo defendentem, nec denique omittatur de Lugo *de pœn. d. 21. à n. 51.*

DIGRESSIUNCULA.

De Privilegio, quo aliqui, dum iter agunt, gaudent excipiendi confessiones Sacularium sine approbatione Ordinarii loci.

2 Ex hoc Tridentini, & Urbani Decreto nascitur sequens difficultas. Eugenius VI. Minoribus, Gregorius verò XIII. Patribus Societatis Jesu hoc Privilegium concessit, *ut refertur in nostro Compendio Privileg. V. Confessarius, n. 2.*

Confessarii nostri, ac Prædicatores ab aliquo Ordinario semel approbati, & à suis Superioribus ad ejusmodi munera deputati, quandocumque, sive mari, sive terra iter faciunt, (non repugnantibus tamen Curatis Parochialium Ecclesiarum.) Verbum Dei Prædicare, & quorumcumque Christi Fidelium Confessiones audire, dummodò id non faciant in Oppidis, in quibus Ordinarii existunt.

3 Dubitatur jam, an hoc Privilegium sit à Tridentino, vel Urbano revocatum?

Resp. Esse revocatum, affirmant aliqui: non esse revocatum, docet de Lugo *de pœnit. d. 21. n. 29.* cum quo constanter sentio: quia & Tridentinum, & Urbanus revocant Privilegia nullam requirentia approbationem, at hoc, & illam requirit, & multas habet restrictiones.

4 Tria autem nota in prædicto Privilegio. Primò, illud (non repugnantibus Parochis) unde si consultò effugiam præsentiam Parochi, ne cognoscens excipere Confessiones impediat, tutò excipio, quia adhuc Parochus non repugnat.

5 Secundò. Si in aliquo loco adsit Vicarius Generalis, non verò Episcopus, uti non possum hoc Privilegio, quia Vicarius Generalis Ordinarius est.

6 Tertiò. Si ego hic approbatus me conferam in aliquem locum alicujus Diœcesis, ubi non sum approbatus, ad finem, ut alicujus Confessiones ibi excipiam, non possum uti hoc privilegio. Sic respondi ab hinc multis annis cuidam ex nostris, qui Messana, ubi erat approbatus, ad Oppidum quoddam Calabriæ, ubi approbatus non erat, ire intendebat, ad cujusdam primarii viri Confessionem excipiendam. Ratio fuit, quia illa verba privilegii (quandocumque sive mari, sive terra iter faciunt) significant motum per locum, ergo idem significant, atque per transitum, seu transeunter, seu, ut loquitur de Lugo, in itinere, & transitu: at aliquò se de industria conferre, ut ibi Confessiones audiat, nullo modo dicitur transeunter, seu per transitum, seu in transitu ibi reperiri.

Quid, si diù moraturus, sed certè transeunter propter alia negotia, in illum locum me conferam: possumne ibi hoc privilegio uti? Respond. certè tunc magis videris illic esse per transitum, quàm si in fraudem approbationis consultò eas, ut Confessionem audias; & nihilominus à N. R. P. Generali, vel S. Sede majorem hujus dubitationis explicationem desidero.

CAPUT VI.

De aliis conditionibus requisitis in Ministro Confessionis.

§. I. *De Scientia.*

1 HÆc vel expendi potest, qualisnam habitualiter in Confessario residere debeat, vel qualisnam actualiter exercenda sit, dum actu Confessiones excipit.

Scientia Confessarii habitualis.

2 Difficile est, ad unguem decernere, ad quem gradum ascendere debeat scientia in Confessario, cujus munus est Judicis, & Magistri, & Medici quoad salutem pœnitentis. Ex placitis tamen Doctorum, tria ab ipso scienda colligo, & quidem in meliore gradu à Confessario Mercatorum, vel Principum, quàm rusticorum, quàm mulierum, quàm puerorum, &c. Nam primò scire Confessarius debet, quæ pertinent ad se ipsum, qua scilicet potestate polleat, in quos subditos, viros, an etiam mulieres, &c. ad quæ peccata, & ad quas excommunicationes absolvendas, ejus potestas extendatur. Quod ultimum est, scire, quinam casus sunt reservati, qui non item.

3 Secundò, quæ pertinent ad ipsum pœnitentem; quamnam scilicet dispositionem afferre debeat pœnitens, ut sit absolutione dignus quo dolore de offensa Dei, quo proposito ampliùs non peccandi, qua integritate Confessionis, &c.

4 Tertiò, quæ pertinent ad ipsa peccata, quænam scilicet afferunt obligationem restitutionis, quæ satisfactionem partis. Quænam sint ex se venialia, quæ mortalia. Quænam circumstantiæ mutant speciem peccatorum, quæ non item.

5 Hæc ergo debent à Confessario aliqua tandem ratione cognosci, ita saltem ut dubitare de iis possit, utique (salvo semper sigillo) ea, in libris recognoscere, vel in casibus occurrentibus sciscitari possit à Doctoribus, jusso interim, quando oportebit, pœnitente redire, post casum exagitatum, dilata Absolutione. Poterit etiam idem ingenuè à Confessario moneri, ut alium doctiorem conveniat. Quæ professò probi Confessarii præstare non erubescunt, perinde ac præstantissimi Medici, in morbis gravibus, alios advocare ad consilium, non dedignantur.

6 Inquires. Ejusmodi scientia estne ad validitatem Confessionis necessaria, an dumtaxat ad licitam administrationem?

Respondeo, Bossius *de Jub. sect. 3 casu 2. n. 168.* citans Gabr. Nav. Cajet. docet, Confessarium, nisi sciat discrimen inter lepram, & lepram, idest inter peccatum mortale, & veniale in casibus communiter contingentibus, invalidè Confessiones excipere. Sed Suar. *d. 28. de pœn. sect. 2. nu. 12.* sequi omninò debemus docentem per ejusmodi ignorantiam illicitè solùm exerceri munus Confessarii. Ratio est, quia valor in Sacramentis satis habetur, si ponatur materia, & forma cum intentione legitimi Ministri, ad quam in casu nostro sufficit, ut Confessarius cognoscat peccatum sub confusa ratione peccati; idest offensæ Dei. Ita Præpos. *ap.* Dian. *p. 11. tr. 4. res. 10. V. His tamen non obstantibus.* Et confirmatur ex communi doctrina, immò ex communi praxi, qua in articulo mortis quilibet indoctus Sacerdos potest infirmum absolvere, & si alius non adsit, debet. Quod si indoctissimus ita sit Sacerdos, ut ne peccati quidem rationem confusam noscat, (sed hoc difficile est, nisi fortè in mente læsus omninò sit) valdè dubito, (Favet dubitationi Suar *l. c. num. 10.*) an valida sit ab ipso collata absolutio, si enim rationem peccati non agnoscit, quid absolvit; seu quam intentionem absolvendi habere poterit? Vide *apud* Dianam *citatum*, varia Doctorum placita, circa hanc quæstionem nobis ad praxim tendentibus minimè necessaria.

7 Ex dictis infero, mortaliter delinquere eos. Ita Præpos. *ap.* Dian. *l. c. fin.* Suar. mox citan. & passim; qui de industria quærunt Confessarium indoctum respectu status ipsorum; ipsis enim is mederi utiliter nequit. Dixi (de industria) nam cæterum præsumere semper debes, omnes Confessarios expositos sufficienter esse doctos, nisi contrarium tibi positivè constet: Lege Suar. *d. 28. de pœn. sect. 2. nu. 9.* Addo, doctum pœnitentem posse confessarii indocti defectum sua sapientia non rarò supplere. Vide mox *n. 13.*

8 Infero secundò, mortaliter peccare Ordinarios, quando concedunt facultatem, excipiendi confessiones Sacerdotibus insufficientibus. Est tamen hic notanda limitatio. Quando enim in Villis, & Pagis non adest copia Doctioris, potest indoctus eligi in Confessarium, satius enim est, aliquem ibi, quamvis indoctum, præstò esse, quàm nullum. Considerent tamen Episcopi onus, quod ipsis incumbit suis ovibus, etiam propriis expensis, consulendi.

9 Infero tertiò, ipsum Confessarium peccare item graviter, si se insufficientem noscens, extorqueat dictam facultatem; se enim exponit periculo perperàm ministrandi Sacramentum.

10 Ad tollendos tamen scrupulos timorati Sacerdotis, qui semper se insufficientem existimat, si bona fide ipse procedens, videt se approbari ab Ordinario, vel à piis, doctisque viris, qui eum noscunt, vel quibus se examinandum præbuit, sciat, inquam, se tutò posse Confessoris munus admittere, & exercere.

11 Quid, si sit dubium negativum de mea sufficientia? Resp. Vel inquiris, si dubium sit in te, vel si sit in Ordinario, qui te exponit, de Ordinario, ajo, ipsum peccare, si te exponat, quia sic exponeret Sacramenta à te conferenda periculo malæ administrationis, nisi tamen adsit casus limitationis inductæ *num. 8.* De te ajo, excusari à præcepto Superioris. Conscientiam enim tu deponere super ipsius Judicio potes.

Scientia Confessarii actualis.

12 Non semper obligatur Confessarius, dum excipit Confessiones de singulis, quæ dicuntur à pœnitente, ferre hic & nunc Judicium, an sint venialia, an mortalia; nam sæpè, sive quia pœnitens rudis se explicare ampliùs ignorat, sive quia cognosci nequit, an defuerit plena advertentia in actione parva, sive ob rationem aliam, ejusmodi Judicium ferri, ne à doctissimis quidem potest; Posito ergo quòd Confessarius, ut modò diximus, sciat communiter, quæ sint mortalia, quæ venialia, satis habet, si communiter ea discernat, ut possit debitam pœnitentiam in satisfactionem, & debita remedia prudenter imponere.

13 Peritia interdum pœnitentis adjuvare, ut modò diximus, judicium Confessarii potest, non solùm quando pœnitens pius est, & doctus, cujus Judicio stari possit, verùm etiam, quando agitur de professione, quam peritus pœnitens exercet. Si is enim v. g. est peritus Mercator, poterit Confessor ei fidem habere, dicenti talem contractum non continere injustitiam. Fateor tamen in his difficilioribus rebus pertinentibus ad jus, consulendos esse doctos, & Theologos, ut jam di-

dictum est supra, nam in rebus permanentibus ad factum ipsum, perito in ea arte, vel professione, de qua agitur, faciliùs acquiescere poterimus.

14 Quid, si post peractam Confessionem Confessarius, vel pœnitens, re melius expensa, advertat esse mortale, quod ut veniale absolutum fuit? Resp. si pœnitens fideliter suam actionem narravit, & Confessarius illud, quamvis ut mortale cognitum poterat absolvere, non est necesse iterùm adduci ad Confessionem. Satis enim fuit; & quidem directè absolutum, & sanè, si secus asseramus, scrupulis omnia scatebunt. Quod si non poterat absolvere; erat enim casus reservatus dixi satis *in Meth. Conf. l.3.c.3. §.8.* ubi latè, & universaliter prosecutus sum, quid agendum in casu, quo post Confessionem aliquis error in ipsa Confessione subrepsisse, animadvertatur.

§. II. *De aliis requisitis in Confessario.*

1 Plura dicta sunt in præcedentibus, quæ in Confessario requiruntur. Solùm supersunt duo breviter innuenda.

Primò enim esse in statu gratiæ Confessor debet, ut sine peccato hoc Sacramentum administret: in quo esse prudenter sibi persuadebit, si non cognoscat in se peccatum mortale, vel si cognoscat, tamen, sive per contritionem, bona fide existimatam, sive per legitimam Confessionem, statum gratiæ recuperavit. Sed de hoc, & An sit aliquis casus exceptionis, An toties peccet: quoties in statu pravo existens, absolvit. An peccet quando audit peccata, sed ante absolutionem conferendam se conterat, dixi sufficienter, & disertè *in Meth. exped. Conf. lib.3.c.5.§.3. & lib.2.c.1.§.8.n.55.*

2 Secundò, Confessarius non debet esse excommunicatus, nec suspensus ab officio (hoc est non suspensus ab actibus, sive Ordinis, sive Jurisdictionis) nec interdictus, etiam si per contritionem ipse existimet se esse in gratia, nam censura affectū removet à prædictis actibus Ecclesiæ. Et invalidè quidem ageret, si censura vitanda devinctus esset, illicitè, si non vitanda, seque ipse ingereret, quæ sunt quæstiones pertinentes ad Tractatum de Censuris, de quibus infrà suo loco.

Atque hic finis esto Tractationis de Sacramento Pœnitentiæ, cui adnectimus *Tractatum de Casibus reservatis.*

TRACTATUS DE CASIBUS RESERVATIS.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Casuum Reservatio?

1 Est restrictio Jurisdictionis à legitimo Superiore inducta Confessariis, per quam restrictionem ii non valeant aliqua peccata Sacramentaliter absolvere.

Reservatio an liget eam ignorantes?

2 Ex hac descriptione colligitur Primò, etiam eos incidere in casus reservatos, qui illos esse reservatos ignorant, (quidquid nullam afferens rationem videatur docere Quintan. *de pœn. sing.11.n.1. init.* sed multas, at non efficaces adducens, Januar. ap. Dian. *p.10.tr.14.res.63.*) Reservatio enim non est pœna, cui certè non subjacet, qui illam nescit, sed, ut diximus, est limitatio potestatis Confessariorum facta, ob bonum publicum; ut scilicet Fideles à peccatis illis reservatis committendis absterreantur, dum vident, ea non posse ab Ordinariis Confessariis absolvi, sed solùm à Superiore, seu ab illo, cui reservantur.

3 Fateor tamen cum Sanch. *l.9. de matr. d.31.n.18.* de Lug. *de pœn. d.20.n.11.* aliisque, interdum reservationem esse pœnam, quando scilicet Superior prohibet aliquod peccatum, & in ejus odium infligit reservationem. Ponit Sanchez exemplum de peccato ex mala promotione ad Ordines, quod quia reservatum est à Sixto V. in odium talis peccati, non incurritur ab ignorante ejusmodi reservationem, quamvis peccare se cognoscat.

4 Quando autem reservatio fit in pœnam committentis peccatum, quando fit ob bonum publicum limitatio Jurisdictionis, ex verbis Legis est colligendum. Ego certè, ut innuit ibidem Sanch. semper censeo, reservationem simpliciter factam, esse limitationem Jurisdictionis; regulariter enim sic solent ab Ecclesia reservari casus, & solùm tunc censuerim esse meram pœnam, quando expressè ex tenore Legis pœnam esse significetur.

An Pueros?

5 Colligitur Secundò, quamvis pueri ante annos pubertatis, ex sententia probabili, quam nos *in opusc. de Comm. c.4.§.2. à n.11.* sumus amplexi, propter imperfectionem judicii, eximantur ab incursione censurarum, eosdem tamē subjacere casibus reservatis. Nam casuum reservatio est restrictio Jurisdictionis, facta ipsi Confessario, ut dictum est, non verò pueris; multò magis, quia etiam pueris utilissimum est, si per ejusmodi restrictionem à peccatorum gravitate deterreantur.

An Exteros?

6 Colligitur Tertiò, si quis divertat, sive permanenter, sive etiam transeunter in aliam Diœcesim, ubi peccatum, quod commisit in sua, est reservatum, non verò in dicta alia, ad quam accedit, probabile valdè esse, posse ibi absolvi à Confessario communi. Ita docet de Lugo *de pœn. nu.72.* Castr. *de pœn. p.15.§.5.n.10.* Dian. *p.11.tr.1.res.48.* Aversa *de pœn. q.17.sect.3.* aliique contra paucos ab iisdem citatos. Ratio est, quia Confessarius illius Diœcesis non habet restrictam suam Jurisdictionem circa hoc peccatum. Adde Primò, Reum debere judicari juxta Leges loci. Adde Secundò, nimis fore molestum obligare Confessarios ad sciendum, quænam peccata sint in alienis Diœcesibus reservata. Adde Tertiò, communem praxim.

7 Contra, si quis committat peccatum, quod non est reservatum in sua Diœcesi, & accedat ad locum, ubi est reservatum, non potest absolvi in eo loco, quia ibi Confessario est restricta potestas.

8 Idem dic de Religioso se conferente transeunter de uno Monasterio in aliud, si enim in hoc adsint fortè casus reservati, qui non adsint in illo, absolvi à dictis reservatis per Confessarium hujus Monasterii non potest.

Reservatio ante, vel post tuam Confessionem facta, quid operetur?

9 Colligitur Quartò, si Confessionem tui peccati, v.g. adulterii, exhibeas hodie, quando adulterium non est ampliùs reservatum, cùm tamen fuerit, quando tu illud commisisti, posse hodie illud absolvi à communi Confessario, quia hodie huic Confessario non est restricta potestas.

10 Contrà si hodie fatearis dictum adulterium v.g. quando jam factus est casus reservatus, cùm tamen ejusmodi non fuerit, quando in illud incidisti, non poteris hodie à communi Confessario absolvi, siquidem hodie Jurisdictio illi jam invenitur esse restricta.

CAPUT II.

Quis possit Casus, & sub qua limitatione reservare?

1 Quòd possit Pontifex pro toto Orbe, Episcopus autem pro sua Diœcesi, nimis est certum ex Tridentino, & hic quidem etiam respectu regularium non exemptorum; Nam de exemptis dicam mox sigillatim. Denique certum etiam est, Prælatos eorumdem Regularium, (siquidem hi Jurisdictionem spiritualem etiam habent in suos) posse, pro iisdem suis, casus reservare; sed cum limitationibus paulò inferiùs explicandis.

Reservatio an debeat esse pro omnibus?

2 Tria nota, Primum, Aversa *q.12. de pœn. sect.1.* & Pelliz. *tr.6.c.2. n.32.* citans Suar. & Floron. docent, Episcopum non posse, validè reservare decem, v.g. peccata, pro omnibus suis subditis Sacerdotibus Saecularibus, & insuper alia decem pro Regularibus, nam ipse debet se æqualiter gerere pro Regularibus, perinde se gerit cum Parochis. Ego de hac doctrina valdè dubito. Cur enim ex rationabili causa non possit Episcopus, plus fidere de Sacerdotibus, & Parochis, quos fortè idoneos, & doctos cognoscit, dando eis majorem potestatem, quàm aliquibus Religiosis, de quorum aptitudine fortè aliquando dubitet?

An possit esse nimia?

3 Secundum: Si reservatio sit indiscreta, seu nimia, puta cedens in damnum potiùs, quàm in utilitatem animarum, reddensque usum Confessionis nimis onerosum, peccabit mortaliter reservans, etiam si sit Summus Pontifex. At verò, si fiat ejusmodi detrimentosa reservatio ab Episcopo, an sit valida? (nam si à Summo Pontifice fiat, validam esse, fatemur omnes) est quæstio videnda apud de Lugo *d.20. de pœn. sect.3.* qui postquam attulisset Vasq. docentem, esse invalidam propter verba Trid. *sess.14.c.7.* asserentis, Episcopos reservare posse casus in salutem, non in destructionem, & Suarium docentem esse validam, quia prædicta Tridentini verba non clarè auferunt potesta-

tem

tem ab Episcopo, postquam, inquam, eos attulisset, Suariique sententiam approbasset, addit limitationem, dicens, esse invalidam, saltem quando Parochis diminueretur notabiliter munus absolvendi: sic enim Episcopus moraliter tolleret ab his munus Parochi, quod certè tollere non potest, nisi propter eorum ineptitudinem, vel in pœnam: sic ille. Addamus nos, idem debere dici de Regularibus exemptis legitimè, & absolutè ab Episcopo approbatis: cùm enim ab his ex communi sententia, alibi *à lib. 5. de pœn. c. 5. §. 4. à n. 49.* nobis dicta, & ex ipso de Lugo *de pœn. d. 21. sect. 3. à n. 36.* confirmata, invalidè, sine justa causa Episcopus auferret dictam approbationem simpliciter, & absolutè datam Regularibus, invalidè etiam notabiliter diminueret. Illud est certum, in dubio, semper præsumendum, esse licitam, validamque reservationem, quia semper præsumere debemus pro Superiore; recurri nihilominus posset ad Superiorem majorem, ut moderationem adhiberet. Lege Suar. *de pœn. d. 29. sect. 4. Instr. Sac. Cong.* ap. Quarantam, *V. Casus reserv.*

An semper sit perpetua?

4 Tertium. Casus ab Episcopis, & à Prælatis regularium duobus possunt modis reservari. Primò, per modum legis, seu statuti, ut fit communiter in Synodo Diœcesana, vel in capitulis Religiosorum, & tunc reservatio durat, etiam post illorum mortem, & donec à successore revocetur, quia lex est ex se perpetua. Secundò, per modum præcepti, seu edicti ab Episcopo, vel Regulari Prælato promulgati; & tunc reservatio spirat, Episcopi, vel Prælati morte, ut est communis doctrina de duratione legis, & præcepti. Lege tamen Quintan. *de pœn. sing. 11. n. 2.* qui notat tamen, præcepta Generalis Societatis Jesu, atque adeò ejusdem reservationes, ut etiam communicationes Privilegiorum durare etiam ipso defuncto, vel amoto ab officio, nisi ea revocentur à successore, idque propter peculiare Societ. Jesu Decretum, quod fuisse deinde à sequente Generali extensum ad præcepta aliorum Superiorum, ne te prætereat, lege *in Cong. 4. Decr. 9. & can. 23. & in Cong. 7. Decr. 67. & can. 10.* & ap. Castr. *tom. 3. tr. 16. d. 5. p. 9. n. 1.* Idem ergo evenire posset in aliis Religionibus, si simile quid in illis esset legitimè statutum.

CAPUT III.

Quinam subjaceant Casibus Reservatis?

1 Certè non nisi subditi reservantis. Sed adhuc sunt enodandæ sequentes quæstiunculæ.

An operans ex conscientia erronea?

Committit quis delictum, v. g. Stuprum, quod non est in ejus Diœcesi reservatum, ipse tamen, per errorem, reservatum esse omninò putat, subjacebit ne reservationi?

Resp. negativè (DD. passim ap. Avers. *de pœn. q. 17. sect. 1.*) Unde is poterit absolvi à quocunque Confessario inferiore, sine necessitate recurrendi ad Superiorem, apud quem est potestas absolvendi à reservato. Ratio est in promptu, quia error delinquentis non potest diminuere jurisdictionem, qua circa illud peccatum gaudet Confessarius.

An operans ex metu?

2 Titius timore mortis, vel alterius gravis mali, à grassatoribus v. g. incusso, nisi occideret Petrum, illum occidit, & nunc petit à communi Confessario ejus homicidii absolutionem, quod est in Diœcesi reservatum, validène absolvetur? quod est quærere; An operans ex metu subjaceat casui reservato tali operationi adnexo? Resp. validè absolvi. Ita Graff. *de cas. reserv. lib. 1. c. 13. n. 33.* Floron. *cas. 4. §. 1. n. 16.* Aversa *loc. cit.* Bordon. *infra l. 1. de excomm. c. 7. §. . n. .* aliique. Ratio ducitur ex benignitate Ecclesiæ, quæ sicut excusat ab excommunicatione eum, qui coactus metu gravi cadente in constantem virum committit peccatum, cui adnexa est Excommunicatio, v. g. excusat eum, qui Clericum (quamvis cum peccato) percutit ex metu cadente in constantem virum, ut tanquam probabilius nos sustinebimus in lib. de Excommunicatione, ita excusat ab incursu in casum reservatum. Et ratio ulterior esse debet, quia reservatio, ut etiam dicta Excommunicatio, sunt odiosæ, atque adeò, quanto strictiùs potest, sunt interpretandæ, & consequenter, ut intelligantur de peccato plenè voluntario, at quæ fiunt ex metu, licèt absolutè voluntaria sint, sunt tamen aliquo tandem modo involuntaria.

An Moniales?

3 Vel quæris de Monialibus exemptis à Jurisdictione Episcopi, vel de non exemptis? Priores, puta exemptæ, non subjacent, testibus Quintan. *sing. 26. de pœn. n. 1.* Pelliz. *de Mon. c. 9. q. 15. n. 14.* (docebat olim communis doctrina) casibus reservatis ab Episcopo, quia illius subditæ nequaquam sunt. Immò aliqui cum Pelliz. *de Monial. c. 5. nu. 191.* probabiliter id extendunt ad puellas sæculares, quæ in Monasterio earundem Monialium exemptarum educandæ conservantur. Cùm enim per quasi domicilium commorentur in loco illo exempto, participare debebunt de exemptione. Adde, sic esse interpretandam Ecclesiæ voluntatem: ut habeant puellæ eadem remedia suæ salutis, quæ habent cæteræ, cum quibus convivunt.

4 Contra hanc communem doctrinam, illud mihi dicendum venit in mentem. Notavimus in superioribus *de Sacram. pœnit. c. 3. §. 2. n. 21.* Gregorium XV. statuisse, etiam has exemptas, non alios, quàm ab Episcopo approbatos, habere posse in Confessarios. Jam ex hoc sequitur, Episcopum posse restringere dictam approbationem, & Confessarium, quem his Monialibus concedit limitare, ne valeat absolvere ab hoc, vel illo peccato; qua ratione, jam Moniales hæ subjacebunt reservationi Episcopi.

Certè ita nunc esse dicendum, convincit discursus, quare doctrina Pelliz. *de Mon. c. 9. n. 24.* & Quintanad. *de pœn. sing. 26. n. 1.* contrarium dicens, vera solùm fuit ante dictum Gregorii XV. Decretum, non verò postea. Hodie ergo, cùm Episcopi semper approbent Confessarios sub restrictione, ne absolvant à reservatis (quando contrarium non exprimunt) eodem modo approbare præsumentur hos confessarios Monialium, quamvis exemptarum.

Posteriores verò, idest Moniales non exemptæ, subjacent omnibus casibus, quos reservat earum Episcopus pro tota Diœcesi, quia ejus sunt legitimæ subditæ, ut notat idem Pellizzarius. Immò ex praxi communi habetur, ut Episcopus aliquos casus superaddat reservatos pro solis suis his Monialibus, quod certè potest, quando in Domino judicaverit ad Monialium bonum conducere.

Ex dictis fit, Moniales absolvi non posse à reservatis, nisi à legitimo Confessario, habente facultatem pro dictis reservatis, de qua re multa habet Quintanad. *loc. cit.* nimis fortasse benignè; lege item multa apud Pelliz. *cit. lib. 5. de pœn. c. 5. §. 4. num. 40.*

An Novitii?

5 Decantata quæstio: nam propterea breviter tibi illam indico legendam, si placet, apud Doctores mox citandos latiùs. Eam verò hic explicabo sub illa æquivalenti quæstione: Per quemnam Novitii absolvi à reservatis valeant?

6 Distinguendum est. Aliud enim dicendum de peccatis reservatis ab Episcopis, aliud de peccatis reservatis à Prælatis ejus Religionis, in qua Novitius est.

Pro Reservatis ab Episcopo.

7 A casibus reservatis ab Episcopo per te Novitium commissis, sive ante, sive post ingressum in Religionem, non potes, ut habet Aver. *q. 17. de pœn. sect. 1.* dum es Novitius absolvi per communem Confessarium sæcularem, nisi is auctoritatè absolvendi à reservatis obtinuerit ab eodem Episcopo. Ratio est manifesta, quia prædictus communis Confessarius, ut supra diximus, limitatam habet Jurisdictionem, quæ ad reservata non extenditur, at verò ab iisdem reservatis Episcopo poteris, dum es Novitius, absolvi per communem Confessarium tuæ Religionis approbatum à Superiore. Ratio est, quia ex una parte Religiosi, ut superiùs vidimus, cùm sint exempti, non subjacent Casibus reservatis Episcopo, & ex alia Novitii in favorabilibus gaudent omnibus privilegiis suæ Religionis, ut notat Sanch. *l. 6. in dec. c. 10. à n. 10.* nam propterea ita potuerunt absolvi à Casibus Summo Pontifici reservatis, sicuti possunt cæteri Religiosi professi, nempè à Superioribus talis Religionis juxta privilegia, quæ quælibet Religio habere solet, & juxta ea, quæ dicentur suo loco inferiùs, *c. 11. §. 1.*

Pro Casibus Reservatis à Religione.

8 Porrò pro Casibus reservatis in Religione, est iterùm diligenter subdistinguendum; vel enim Primò, loquutio est de Confessariis Regularibus, immò & Sæcularibus, quibus Superior Religionis exemptæ concessit licentiam absolvendi suos Religiosos subditos independenter ab Episcopo, (quod certè ex privilegiis exemptionis facere possunt, qualem exemptionem hodie habent Religiones ferè omnes) & de his Confessariis dico, non posse absolvere Novitium à dictis Casibus reservatis in Religione, nisi specialem ad hoc facultatem obtineant à Superiore Religionis. Ratio est, quia ejusmodi Confessarii Jurisdictionem absolvendi reservata nondum acceperunt à suo Superiore. Neque obstat, prædictos Confessarios jam habere licentiam excipiendi prædictas Confessiones. Non obstat inquam. Nam Superior, cùm licentiam, seu Jurisdictionem absolvendi concedit, concedit limitatè, idest, dumtaxat pro non reservatis, nisi contrarium exprimat, ut infra dicemus.

9 Vel secundò, loquutio est de iisdem Confessariis, sive Regularibus, sive sæcularibus, quibus non jam Superior Regularis, sed Episcopus conferat Jurisdictionem, approbationemque absolvendi suos subditos. Et de his Confessariis duplex est sententia, utraque probabilis. Alii enim negant, hos posse absolvere Novitios à Casibus prædictis reservatis in Religione, in qua sunt Novitii, quia Novitius (inquiunt) per ingressum in Religionem, quasi mutavit domicilium, relinquens Territorium Episcopi, cui non ampliùs est subditus, unde sicuti ab eo judicari in foro externo non potest, ita nec poterit absolvi in foro interno. Hanc sententiam sequitur cum Corduba, aliisque Laym. *lib. 4. tr. 5. c. 4. n. 4.* Suar. *tom. 4. de Relig. tr. 8. lib. 2. c. 17. n. 14.* & Ascan. Tamb. *de Jure Abb. t. 2. d. 6. q. 6. n. 11.*

10 Alii verò affirmant, quia quamvis quoad forum Pœnitentiæ Novitii sint exempti à Jurisdictione Episcopi, propter privilegia Religionis, quibus & ipsi gaudent, unde possunt tum judicari in foro externo, tum in foro interno à Superioribus suæ Religionis, tamen in odiosis Novitii non veniunt nomine Religiosorum. Cùm ergo odio-

odiosum ipsis sit, non posse absolvi ab Episcopo, poterunt tunc (si velint tenere se, ut Seculares, & sic ab Episcopo, vel à Confessario, per ipsum approbato, legitimè absolvi, non solùm à non reservatis, sed etiam à Casibus reservatis in Religione, qui casus, ut supponere semper debemus, non fiot ab Episcopo reservati pro prædicto Confessario. Ita sibi contrarius Ascan. Tamb. *de Jure Abb. t.2.d.13.qu.5.plur.* citans, Henriq. Joan. la Cruz aliique ap. Boss. *de Jubil.sect.3.c.4.n.13.* & ap. Aversa.16.*sect.7.* & ap. Dian *par.1.tr.6.resol.27.* & *p.3.tr.2.res.4.* & *p.4.tr.4.res.5.* Barb. *in select.lib.6.qu.23.nu.3.* nolens quid decernere de Novitiis Societatis.

11 Suar.*l.c.* qui priorem sententiam sequitur, dicit, Privilegium exemptionis totum, & integrum participari à Novitio: Cùm ergo in exemptione ab ipsis participata includatur, ipsos eximi à necessitate adeundi Episcopum pro reservatis, non poterunt ampliùs illum adire pro absolutione; licèt enim hæc pars exemptionis non valendi petere ab Episcopo sit (ait Suarez) odiosa, tamen, quia includitur in ipsa exemptione, si illam integrè participant Novitii, etiam huic parti subjacebunt.

12 Sed profectò non apparet ratio, cur Novitius, ex vi privilegii exemptionis, non possit acceptare id, quod sibi favet: puta, ut absolvi valeat à Superiore suæ Religionis, & respuere, quod sibi nocet, scilicet, ut absolvi non valeat ab Episcopo. Favent huic nostræ sententiæ Rodriq. & Sanch apud Castrop. *tom.3.disp.1.* De Religionis essentia, & prærequisitis, qui *punct.1.n.9.* cùm universaliter proposuisset utrùm Novitii absolvi possint ab Episcopo, aliisque Parochis sicut alii sæculares manentes in eadem Diœcesi, sic respondet: *Plures Doctores ajunt posse, quia Novitius esse subdatur Religionis Prælatis, novumque domicilium acquirat, non censetur præcedens amittere, sed conservare, ac proinde poterit ab habentibus jurisdictionem Episcopalem absolvi, sicut antea poterat, cùm sæcularis esset, & ita tenet Rodr. & indicat Sanch.* At veriùs puto oppositum, ut expendit Suar,

CAPUT IV.

De peccatis, quæ sive non possunt, sive non solent reservari.

1 HÆc sunt. Primò venialia, ac mortalia, ritè aliàs absoluta. Secundò, mortalia dubia. Tertiò, merè interna. Quartò, non completa.

2 Porrò, antequam hæc quatuor sigillatim declarem, adverte, ad multa sequentia decernenda, legem, seu præceptum constituentia Casus reservatos, cùm sint odiosa; restringunt enim libertatem absolvendi, esse strictè interpretanda (sicuti de similibus legibus odiosis docent Auctores ut Salas *d.21.* Sà *V.Interpretatio,n.1.* & Castr. *de legib.d.5.p.3.§.3.n.11.*) hoc est, debere verba, quibus casus reservantur, sumi secundùm propriam ipsorum significationem, & quando dubitatur de ipso sensu, benigniorem partem esse accipiendam. Hoc in memoriam redacto, per quatuor proposita breviter, sed sufficienter, discurramus.

Venialia, ac mortalia, aliàs ritè absoluta.

3 Hæc ideò non solent reservari, quia cùm ea non obligemus confiteri, inutiliter reservarentur. Dixi *non solent*, nam an possint, lege Suar. *t.4.ad 3.partem d.29.sect.3.* affirmantem, & Vasq. *to.4.ad 2. partem q.91.art.3.dub.2.* negantem.

4 Hinc fit, ut si tu committas peccatum, quod ex se est reservatum, sed ob defectum plenæ advertentiæ, vel ob parvitatem materiæ cognoscas, te non peccasse, nisi venialiter, illud non sit reservatum; Fac V.G. homicidium, & furtum esse reservata, tu verò occidas aliquem inadvertenter, sed tamen negligentia dumtaxat veniali intercedente, vel fureris unum, vel alterum obolum, non eris peccati reservati Reus.

5 Aliud ampliùs addit Quitanad. *de pœn.sing.8.* nempè, cum ab Episcopis (nam de Prælatis Regularium alia est ratio mox dicenda *c.6.§.1.*) aliquod peccatum mortale, v.g. furtum reservatur, non intelligi reservatum in quacumque materia notabili, quamvis mortali, sed in materia ejus generis, quæ possit dici delictum esse atrox. Verùm id commodiùs explicabitur infra *loc. cit.*

Mortalia dubia.

6 Esto, possint, ut censet Turrian. *in select.d.38.* mortalia dubia, reservari, tamen, quando id expressis verbis non fit, sed absolutè aliquod peccatum reservatur, de certo intelligitur, non de dubio. Ratio ducenda est ex dictis *n.1.* quia stricta est in hac materia interpretatio facienda.

7 Sive ergo dubites, te commisisse illud peccatum, quod est reservatum, sive an illud, quod commisisti, sit mortale, sive an illud comprehendatur in Decreto de peccatis reservatis, quod est habere dubium facti, vel Juris, reservationem non incurris. Vide Suar *de censur.d.40.sect.6.* Dian. *p.4.tr.6.res.4.* Meroll. alios cit. *tom.1. d.3.cap.3.num.370.*

8 Hic scrupulum injicit Sanch. *lib.1.Sum.c.10.nu.15.* quem sequitur Bonac. *de pœn.d.7.qu.7.par.5.§.4.* Ait enim, si peccatum sit dubium, sed præsumptio in foro externo stet pro peccato, sicuti in eodem externo foro judicaretur, ut certum, ita in foro interno judicandum esse, ut certum; atque adeò, ut reservatum. Proferas v.g. propositionem hæreticam, sed dubium tibi est, an in ea prolatione mortaliter peccaveris, tunc, sicuti judex in foro externo ex illa sufficienti præsumptione prolationis te ut hæreticum certum condemnaret, ita Confessarius in foro interno, atque adeò cum reservatione, condemnare debebit.

9 Verùm cum de Lugo *d.20. de pœn. num.18.* & *19.* Meroll. apud Dian. *mox citand.* Quintanad. *de pœn. sing.11. nu.1.* Dian. *par.4.tract.3. res.4.* dicens, utramque opinionem esse probabilem, & aliis: scrupulum removendum judico ex dictis, quia nimirum reservatio peccatorum debet restringi juxta regulam, quam modò *num.1.* tradidimus, ut scilicet faveamus conscientiis, quantum, salvis præcepti verbis, favere possumus, quam regulam observare non cogitur forum externum.

10 Quæris: Si tu dubius de Casu reservato, dubius v.g. an commiseris hæresim, absolvaris à Communi Confessario, sed posteà re melius expensa comperias, te verè hæresim illam externam commisisse, obligaberisne illam iterùm confiteri apud Confessarium, habentem potestatem illam absolvendi?

11 Respondeo, Hic tangitur illa quæstio: An obligetur quis confiteri iterùm peccatum, quod apud Confessarium deposuit ut dubium, si deinde comperiat esse certum, de qua quæstione satis dixi, *lib.1. Meth.Conf.1.§.4.* ubi notavi, communem opinionem esse obligari, quia ejusmodi peccatum videtur in priore confessione solùm fuisse indirectè absolutum; Innui tamen sententiam censentem, non obligari, esse probabilem, quia dici probabiliter potest, illud absolutum fuisse directè.

12 Juxta hanc ergo posteriorem sententiam, tu non obligaberis iterùm confiteri dictam hæresim, quia juxta sententiam hanc fuit tua hæresis satis, superque directè absoluta.

Merè interna.

13 Superfluum esset quærere, an peccata (utique mortalia) interna, possint reservari: sufficit nobis advertere, ea numquam fuisse reservata, quia Ecclesia propter suam benignitatem profitetur, se non judicare de interioribus, nisi quando voluntariè quis Sacramento pœnitentiæ se se subiiciat.

Ut ergo peccatum sit reservatum, necesse est, ut ipsum aliquo tandem modo in actum exeat exteriorem.

14 Tempestivè autem hic incidit Suar. *to.4.de Relig.tr.8.lib.2.c.18. n.12.* Sanch. *l.2.in Dec.c.8.n.6.* Castr. *de pœn.p.15.§.3.n.4.* de Lugo *loc. mox citando*, aliorumque contra Turrian. notabilis observatio, ducta ex duobus principiis hactenus judicatis. Altero. Ecclesia non reservat, nisi peccata externa. Altero. Ecclesia non reservat venialia. Ex his enim fit, ut si quis in Diœcesi, ubi esset reservatum omne furtum, v.g. vel omnis percussio proximi: furaretur unum julium v.g. parvam scilicet materiam animo surripiendi quantitatem notabilem, vel percuteret proximum leviter, animo lædendi graviter, peccaret quidem mortaliter, sed non peccato reservato, quia illud, quod est mortale, & unde malitia mortalis in actum externum promanat, totum est internum, illud verò, quod est externum, est ex se, & objectivè veniale, atque adeò non reservatum, vide, quæ dicam *infr.cap.6.§.2.n.3.* & *4.*

15 Pari modo quando reservatur (inquit de Lugo *d.20. de pœnit. num.15.*) peccatum circa castitatem, quoties in actum externum prodiit, requiritur etiam quòd ipsa actio externa secundùm se habeat gravitatem.

Nam, si quis intentione mortali, & gravi contra castitatem, dicat alteri aliquod verbum turpe ex se leve, vel exerceat aliquam aliam actionem externam ex se levem, licèt hæc actio denominetur mortalis ab intentione graviter mala, à qua procedit, non erit reservata, quia sicuti sola voluntas interna non reservatur, ita nec quando non procedit in actum externum habentem ex se gravem malitiam, & indecentiam. Hactenus de Lugo. In quam eandem rem sic Castrop. *de pœn.d.un.p.15 §.3.n 4.* Visio curiosa fœminæ, levis tactus manus, & similes, tametsi iniqua, & mortali intentione fiant, casus reservati non erunt, quia ea malitia, quatenus mortalis est, non prodit in externum actum. Hac enim de causa excludimus verba hæreticali intentione dicta, ex quibus per se spectatis, colligi hæresis non possit. Hæc Castropalaus.

Non completa in ea ratione, qua reservantur.

16 Si reserventur v.g. incæstus, adulterium, homicidium, furtum, &c. non incurret in reservationem ille, qui solùm dicta peccata attentaverit, vel inchoaverit. Ita Sylvest. Graff. Henriq. quos citat, sequiturque Castrop. *loc.cit.§.2.n.3.* Quare, qui solùm turpiter tetigit alterius uxorem, eandemque est amplexatus, vel osculatus. Qui solùm percussit, vel vulneravit, quamvis graviter. Qui scalas apposuit, & arcam aperuit, ut furaretur, sed re ipsa non est furatus &c. peccatum reservatum nonquam commisit. Ratio ducitur ex principio allato *n.2.* quia legi reservationis stricta est apponenda interpretatio, & ideò de peccato est intelligenda, quod absolutè completum est in suo genere, qualis est incæstus, adulterium, furtum, &c. consummata, non verò amplexus, oscula, vel furtum attentatum.

17 Hinc

17 Hinc fit, ut in ejusmodi forma reservandi non includatur ille, qui solùm mandat, vel solùm auxiliatur, vel solùm consilium dat: hi enim non dicuntur absolutè committere, seu compellere illud peccatum, cui modis dictis cooperatur.

Dixi *in ejusmodi forma reservandi*; si enim expreisè reserventur similia attentata, vel inchoata, non est dubium, tunc etiam illa reservari. Sic in aliqua Religione reservatur quicumque lapsus carnis externus, & sic excommunicatio *C. si quis suadente* lata contra percussores Clericorum *C. Quanta de sent. excomm.* extenditur ad mandantes, & consilium dantes, &c.

CAPUT V.

De Peccatis Summo Pontifici reservatis.

§. I. *Præmittitur notabile discrimen inter peccata reservata Pontifici, & Episcopis.*

1 CAsus Pontificii, hoc est Summo Pontifici reservati, ut habet Suar. *d.29. de pæn. sect.2.* & alii passim, semper adnexam habent excommunicationem, & quidem etiam ipsam reservatam. Nam licèt aliquando aliquod peccatum reservari Pontifici, sine mentione Excommunicationis legas in nonnullis decretis, tamen ea sufficienter interpretatur partim Castrop. *de pæn. p.15. §.2. n.1.* partim Boss. *de Jubil. sect.1. casu 2.* Floron. *de casib. reserv. p.1. casu 2. n.7.* qui omnes concludunt, nullum esse casum Pontificium excommunicatione liberum.

2 At verò Casus Episcopales, hoc est reservati Episcopis, non omnes excommunicationem adnexam habent, solent enim ab ipsis reservari & casus nullam excommunicationem habentes, & item habentes.

3 Quæres, quando asserimus casus Pontificios habere adnexam excommunicationem reservatam, itane id intelligendum est, ut sola excommunicatio sit reservata, an etiam ipse casus, idest, an etiam ipsum delictum reservatum sit?

Resp. Etiam ipsum delictum, quando est affectum Excommunicatione. Id, quod probatur à Sanch *lib.2. in Dec. c.8. n.5.* à posteriori. Nam si bona fide absolveris à tali delicto, & ab excommunicatione reservata, V.G. (ab hæresi externa) per Confessarium ex invincibili ignorantia, putantem se illa absolvere posse, comperta deinde carentia potestatis in eo Confessario, non solùm debes absolutionem excommunicationis petere, & obtinere ab habente Jurisdictionem ad illam excommunicationem absolvendam, verùm etiam debes, in omnium sententia, ab eodem obtinere absolutionem delicti hæresis, quia hoc non fuit directè absolutum, sed propter bonam fidem solùm indirectè cum aliis peccatis à te expositis Confessario. At si ipsum delictum non esset reservatum, fuisset directè absolutum, & non indigeret nova directa absolutione. Ita Sanch. *loc. citat.*

4 Dixi *quando est affectum Excommunicatione*, nam si per ignorantiam quis nesciret huic peccato esse excommunicationem Pontificiam adnexam, vel ratione metus, ut *sup. c.3. n.2.* dixi annexa de facto non esset, tunc illud delictum à te sic commissum non esset Pontifici reservatum, possetque absolvi per quemcumque Confessarium potentem absolvere à peccatis mortalibus. Ratio est, quia ex una parte huic, propter dictam ignorantiam, vel metum, nunquam fuit adnexa excommunicatio, & ex alia Casus ipse non est reservatus Pontifici, nisi quando *ut n.1. diximus*, est cum excommunicatione conjunctus. Ita Suar. *d.29. de pæn. sect.2.* Sanch. *loc. cit.* Castrop. *T.1 tr. d.4. punct.3. initio* citans Bonac. Valq. Laym. *aliosque*.

5 Jam verò ex dato discrimine inter reservata Pontifici, & Episcopo, duæ suboriuntur aliæ differentiæ. Prima, quando Summus Pontifex, sive per Jubilæum, sive per quodcumque privilegium, concedit Jurisdictionem alicui absolvendi à Casibus Papalibus, concedit etiam facultatem absolvendi excommunicationes eidem Papæ reservatas, quia sicuti hæc duo Casus, & excommunicationes Papales, sunt semper connexa, ita, concessa potestate ad unum ex ipsis, intelligitur concessa ad alterum.

6 At verò, quando Episcopus concedit Jurisdictionem absolvendi à Casibus sibi reservatis, non intelligitur concedere Jurisdictionem absolvendi ab excommunicationibus sibi eidem reservatis, quia cùm ipse habeat multos casus reservatos distinctos à reservatis excommunicationibus, concessio pro illis non potest extendi ad has, neque contra, nisi aliud ex concessionis verbis, aliisve circunstantiis coniiciatur. Ita Bon. Barb. aliique ex communi sententia; quos habes apud Bossium *l. c.*

7 Secunda differentia. Si quando propter ignorantiam, vel propter metum cadentem in virum constantem, juxta supradicta, non incurrit aliquis excommunicationem, dum patrat delictum Summo Pontifici reservatum, V.G. dum incidit in externam heresim, poterit absolvi à quocumque simplici, seu communi Confessario, ut dixi *n.4.* quia illud delictum, quandoquidem non habet adnexam excommunicationem reservatam, non habetur, saltem ex usu Ecclesiæ, pro reservato; At non ita in delictis Episcopalibus: Quamvis enim per ignorantiam, vel propter aliud, non incurras excommunicationem, adhuc illud delictum ferè semper remanet reservatum, nec poterit à simplici Confessario absolvi, sed solùm ab habente Jurisdictionem ad reservata, quia in Casibus Episcopalibus non adest usus Ecclesiæ, quòd non habeatur pro reservato illud delictum, cui non est adnexa excommunicatio reservata Episcopalis, & quamvis hæc per ignorantiam, vel metum, non incurratur, sic docent Suar. *d.3. de pænis sect.3. n.11.* Laym. *l.1. tr.5. p.2. c.6. n.10.* Boss. *de Jubil. sect.1. c.28. n.2.* aliique. Et ratio ulterior est, quia Episcopi aliquando, immò ferè semper, reservant ipsa delicta ratione ipsorum, & non, ut facere solet Pontifex, ratione Excommunicationis, vel saltem reservant immediatè, & Casum, & Excommunicationem.

8 Dixi ferè semper, nam, si quando ex verbis, vel circunstantiis constaret, delictum illud fuisse ab Episcopo reservatum, ratione Excommunicationis, tunc profectò eadem esset ratio, quæ in Pontificiis, unde qui ob ignorantiam, vel ob aliud non contraherèt hanc Excommunicationem, nec contraheret dicti delicti reservationem.

9 Sed quid præsumendum, quando neque ex verbis, neque ex circunstantiis id colligi queat?

Resp. præsumendum esse, reservationem ab Episcopo factam fuisse, ratione ipsius delicti, vel ratione ut dictum est, utriusque immediatè, atque adeò etiam casum esse immediatè reservatum. Ratio ducitur ex communiter contingentibus, quia scilicet hic est consuetus usus Episcoporum, qui in reservationibus suis ad ipsa delicta ferè semper attendunt.

10 Quæres primò. Si Summus Pontifex auferat censuram adnexam casui sibi reservato, remanetne ipse casus eidem Pontifici reservatus?

Resp. Probabile est non remanere reservatum, atque adeò posse absolvi à communi Confessario. Ratio est, quam diximus *n.4 & 7.* & quam rectè notat Sanch. *lib.2. in Dec. c.8. n.5.* sicuti enim à principio, & veluti in fieri sunt simul casus, & Excommunicatio Pontifici reservata, ita in conservari, ut scilicet, remota Excommunicatione reservata, per potentem illam absolvere, removeatur, & reservatio Casus, & data à Pontifice (ut supra etiam nos diximus n.5.) facultate absolvendi pro tali Excommunicatione, censeatur etiam data pro tali peccato, & contra.

11 Quid si idem casus esset Pontificius, & Episcopalis, nempè sibi illud reservasset Pontifex, & ex propria sua Judisdictione etiam Episcopus, (quod fieri, an liceat, infra indicabimus.) Remota per absolutionem Pontificis Excommunicatione à tali casu, remaneretne reservatus ipse Casus Episcopo? Respondeo. Si in rigore juris loquamur remanere reservatum Episcopo, quia ubi plura Jura urgent, ut hic urget jus Pontificis, & jus proprium Episcopi, remisso uno, non intelligitur remissum & aliud. At Nav. *in Man. c.17. n.261. Ver. Nonò dico*, cùm aliis docet, hodie usum, & consuetudinem interpretari, etiam sublatam esse Episcopalem reservationem. Ita etiam tenet Floron. *de Casib. reserv. p.1. casu 2. c.13.* citans Grassium, Henriq. Homobonum. Mihi difficilis est, qua credatur hæc consuetudo, quia raró peccatum reservatur idem ab Episcopis, quod à Pontifice, unde potuerit ejusmodi usus introduci.

12 Idem dicerem, si quis esset Excommunicatus excommunicatione Pontificia, & Episcopali de eadem re, neque enim absolutus ab Excommunicatone Pontificia intelligeretur absolutus ab Episcopali, quia existentibus duobus impedimentis, uno sublato, alterum non tollitur, ut colligitur *ex Cap. Tuarum, de authorit. & usu pallii, & ex l. si Domus, ff. de servit. V.* licèt intelligi etiam ab Episcopali, usu communi sic interpretante, doceat Raguccius, Naldus, aliique apud Dianam, *p.5. tr.9. res.60.* Sed ego etiam de ejusmodi usu, propter rationem, à me modò dictam, valdè dubito.

Quæres secundò: Quod dictum est, remota excommunicatione non remanere casum reservatum in Casibus Pontifici reservatis, proceditne etiam in Casibus illis Pontificiis, qui cùm ipsi Pontifici sint reservati, idem tamen Pontifex concessit, ut possint ab Episcopo absolvi, qualis est v.g. abortus fœtus animati, & alii, quos mox *c.6. §.1. n.2.* enumerabo?

Resp. Salvo meliore judicio, mihi videtur (nam apud neminem id lego) procedere; nam ii nunc sunt quidem Casus Episcopales, ut ibidem dicam, sed per hujusmodi concessionem non mutant reservationem, quam habent Pontificiam; quare solùm sunt reservati, quando, (ut supra dictum est de Casibus omnibus à Pontifice reservatis,) conjunctionem habent cum excommunicatione; unde, ea remota ob ignorantiam, vel ob metum, vel per Absolutionem, non remanebunt Casus reservati, sed poterunt absolvi à communi Confessario.

§. II. *Peccata, seu Excommunicationes Summo Pontifici reservata.*

1 IN tres Classes ea distribuo. Prima continetur in Bulla Cœnæ. Secunda in quodam Decreto Clementis VIII. Tertia in Constitutionibus aliorum Pontificum.

Duarum priorum summam attuli *in Opusc. Method. Confessionis lib.3. cap.7. §.4. à num.13.* Tertiam habes apud Filliuc. *tr.10. cap.9. num.213.* Castrop. Suar. Bonac. & fusè Duard. Alter. Sayr. *cum de censuris, & sexcenti alii*. Nolo ergo actum agere, sed ad magis necessaria progredior.

CAPUT VI.

De peccatis Episcopo reservatis.

§. I. *An in Jure sint aliqui Casus reservati Episcopis?*

1 Certum est, ab aliisque satis probatum, nullum hodie de facto casum esse reservatum, in Jure, Episcopis, saltem quia (ut notat Floronus 1. *p. de cas. reserv. c.* 1. §. 1 *num.* 5.) consuetudine ita servatur. Lege Suar. *de pæn. d.* 28. *d. sect.* 3. *nu.* 6. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 51. *n.* 2. Quintan. *sing.* 1. *de pænit. n.* 1. Castropal. *de pæn. q.* 15. §. 2. *nu.* 2. aliosque. Eos igitur, pro sua Diœcesi, quilibet Ordinarius reservare poterit, quos prudenter ad bonum suarum ovium expedire judicaverit: vel ii reservati etiam erunt Episcopis, quos de facto propria alicujus Diœcesis consuetudo reservavit.

2 Quoniam verò aliquot inveniuntur Casus Summo Pontifici reservati, quos Summus Pontifex concessit, ut ii possint absolvi ab Episcopis, quale est ex Triden. *sess.* 24. *c.* 5. *de ref.* omne delictum quomodocumq. Pontifici reservatum, si sit occultum, & non deductum ad forum contentiosum, & qualis etiam est levis percussio Clerici, inter limites peccati mortalis, ut dicemus in explicatione Excommunicationis, *Si quis suadente*, & qualem etiam esse abortum fetus animati, diximus *lib.* 5. *in Dec. c.* 2. §. 4. *à n.* 7. Quoniam inquam hæc ita se habent: Quæritur, an ejusmodi Casus sint Episcopis concessi jure suæ ordinariæ jurisdictionis, & sic possint, debeantque vocari casus Episcopo reservati, an verò sint Pontificii.

3 Sanch *l.* 4. *in Dec. c.* 54. *n.* 27. Pontius *de matrim. lib.* 8. *c.* 6. *n.* 9. Fragos. *t.* 1 *l.* 4. *d.* 10. *n.* 98. aliique putant, dici, & esse Episcopales, hoc est absolutè Episcopis reservati, quia sunt concessi dignitati Episcopali, atqueadeò perpetuò, quod est jam nunc illos esse ordinariæ Jurisdictionis Episcoporum; Castrop. *in Bull. Cœn. p.* 8. §. 1. *num.* 7. & Henriq. *l* 6. *c.* 14. *n.* 7. censent remanere Pontificios, quia tales sunt per se, licèt Episcopis sint, per delegationem, concessi.

4 Sed vera decisio, utramque sententiam fortasse concilians, est, eos esse verè, & per se Pontificios; neque enim per delegationem concessam Episcopis, mutant suam primævam naturam reservationis Pontificiæ, ut supra dixi *c.* 5. §. 1. *n.* 11. Sed tamen posse aliquo tandem modo, & quoad aliquem effectum vocari Episcopales, quia, cùm eorum absolutionis potestas sit adnexa dignitati, fiunt ejus ordinariæ, & perpetuæ Jurisdictionis. Vide omninò quæ dicam infra *c.* 13. *n.* 13.

5 Permaximè autem utilis est hæc decisio, nam Confessarius electus per Bullam Cruciatæ absolvit Casus Episcopales, toties, quoties, & eodem modo Mendicantes extra Italiam absolvunt per sua privilegia Casus eosdem Episcopales, & denique ipse Episcopus solet alicui Confessario delegare potestatem absolvendi suos Casus Episcopales. Si ergo prædicti Casus, de quibus loquimur, absolutè remanent Pontificii, nec Bulla Cruciatæ, nec privilegia Mendicantium, nec dicta Episcopi delegatio per concessionem Casuum Episcopalium, se extendent ad illos. At certè se extendent, (excipiamus semper heresim etiam occultam, propter ejus enormitatem) si sint, ut nos probabiliter sustinemus, aliquo tandem modo Episcopales, & Jurisdictioni Episcopali connexi.

6 Dices. Si hi Casus sunt jam concessi Episcopis, non autem aliis communibus Confessariis, ergo sunt ipsis Episcopis reservati. Ergo falsum est, quod dictum est *n.* 1. de facto non esse alios Casus reservatos Episcopo, nisi in Diœcesi specialiter reserventur. *Resp.* Nego primam, & secundam consequentiam. Illi enim casus sunt Pontificii, nec esse tales desinunt, nec, *ut n.* 4. dixi naturam reservationis mutarunt per delegationem, qua concessi fuerunt Episcopis: Quis enim dicat delicta occulta in Cœna Domini, esse, vel vocari posse casus absolutè reservatos Episcopis? & tamen Tridentinum illos ipsis concessit. Ne igitur immisceas hæc duo. Casus reservatos in Jure Episcopis, &, Casus reservatos in Jure Pontifici, sed per particularem delegationem ordinariæ potestati Episcoporum concessos, ut rectè notavit Floron. *p.* 1. *de cas. reser. c.* 1. §. 1 *n.* 5. Illud prius nos cum DD. citatis negavimus dicto *n.* 5. non autem hoc posterius: quę differentia quàm diversam praxim pariat; habetur infra *c.* 9. §. 1. *n.* 5. 6. & 7.

☞ Recole Propositionem III. ex damnatis ab Alexan. VII. *Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem Heresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno* 1619. *die* 18. *Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Emin. Cardinalium visa, & tolerata est.*

§. II. *Quos casus reservare sibi potest Episcopus?*

1 Signatè dictum est *§. præced. n.* 1. (Episcopus reservare poterit Casus, quos prudenter expedire judicaverit, &c.) nam Casus reservare cum moderamine debet, ne Sacramenti pœnitentiæ usus difficilior reddatur, quàm par est: de qua moderamine extant documenta Sacræ Congregationis apud Quarant. *V. Casus reserv. fine.* Graffis *de cas. reserv.* Barb. *de potest. Episc. alleg.* 50. *n.* 288. *aliosque lo. cit.* Et Barb. quidem benè enumerat casus reservari consuetos, modumque eosdem interpretandi.

2 At quæstio est, an ipsi possint peccatum mortale cujuscunque gravitatis reservare? *Resp.* spectata natura reservationis, posse, quia statim atque peccatum est mortale, capax est reservationis, ut supra vidimus, at spectata Summi Pontificis dispositione, aliud est dicendum de Episcopis, aliud de Prælatis, seu Capitulis Regularium.

3 Ajo igitur Primò, Episcopos, seu Ordinarios licitè non posse. Explico id, asserendo ea, quæ docet de hac re Quintanad *v. sing.* 8. *de pænit. n.* 5. Is enim cùm attulisset verba Trid. asserentis, posse sibi Episcopos atrociora quędam, & graviora crimina reservare, cùmque etiam protulisset S. Congr. & Clem. VIII. monitionem, qua Episcopi admonentur, ne in Casuum reservatione modum excedant, sed reservent sibi atrociorum tantùm, & graviorum criminum absolutionem, addit num. 4. *Si sit reservatum furtum, vel detentio Decimarum, quando quis furaretur, vel retineret ex Decimis duodecim, vel quatuordecim argenteos, neminem dicturum, hunc atrox, & grave crimen commisisse, eumque esse atrocissimum latronem, & sacrilegum gravissimum.* Et paulò post. *Quantitas ergo* (ait) *duodecim argenteorum, licèt sufficiens sit ad mortale, non tamen ad reservationem prudenter in Diœcesibus faciendam, cùm ad hanc requiratur gravitas valdè considerabilis, & atrocitas.* Hæc ex illo. Unde rectè à nobis dictum est, Episcopos ex dispositione Pontificis fuisse limitatos, ut non reservarent quodcumque peccatum mortale, sed tantummodo atrox, & grave.

4 Quid autem, si non gravia reservent, reservabuntne validè? *Resp.* Sylvest. & Henriq. quos refert, sequiturque Suar. ap. dictum Quintanad *loc. cit. n.* 7. validam esse dicunt ejusmodi reservationem, licèt, quia potius in destructionem, quàm in ædificationem ea tenderet, illicitam. At Sot. & Richardus, quos refert, sequiturque Vasq. apud eundem, nec validam dicunt, nec licitam, quia Episcopi carent ea Jurisdictione; cùm Pontifex ipsis illam limitaverit (ut *n.* 1. dictum est) in dispositionibus Tridentini, Sacræ Congr. & Clem. VIII. Mihi placet opinio Suarez, quia in dictis dispositionibus, quas ad verbum affert Quintan. *l. c.* nullum verbum est, sive irritans factum, sive Jurisdictionem tollens.

5 Hæc quæstio, si rectè advertis, non est eadem, sed solùm similis illi, de qua egimus supra *cap.* 2. *num.* 3. ibi enim actum est de reservatione omnium, vel majoris partis delictorum, hic agimus etiam de unico, si ex aliquo capite non sit atrox, nec sit notabiliter grave.

6 Ajo secundò, Prælatos, cum Capitulis Regularium posse, & validè, & licitè peccatum mortale, quamvis non tam atrox reservare, juxta id, quod ipsi bonum, & utile pro suis Religiosis prudenter judicaverint. Ratio est, tum quia in præcedentibus dispositionibus solùm loquutio est cum Episcopis, tum quia idem Clemens, id concedit Regularibus, dum in Catalogo Casuum, quos sibi reservare ii possunt, aliqua peccata inserit, mortalia quidem, sed certè non admodum gravia, quale est, proprietas contra Votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale, furtum de rebus Monasterii in ea quantitate, quæ sit peccatum mortale, lapsus carnis voluntarius opere consummatus. Accedit & ratio disparitatis: Regulares enim profitentur perfectionis statum; unde gravius semper judicatur peccatum ipsorum, quàm judicetur illud, quod committunt sæculares, qui statum illum perfectum non profitentur.

§. III. *Peccata hodie reservata Archiepiscopo Panormitano.*

Quælibet Diœcesis proprios solet statuere Casus reservatos, quos omnes recensere nostrum non est: satis igitur nobis superque erit, si nostrę Panormitanę Diœcesis casus reservatos in ultima Synodo anni 1652. propositos, hic additis nonnullis notulis, afferamus.

CASUS RESERVATI IN PANORMITANA DIOECESI.

1 *Raptores Virginum.*
2 *Prolem suffocantes.*
3 *Nefandum Sodomiæ scelus committentes.*
4 *Paganis mulieribus, aut bestiis abutentes.*
5 *Qui sanctimoniales, vel alias mulieres, intra Monasterium commorantes, turpiter alloquuntur, vel turpe quid intendunt, aut tractant.*
6 *Sortilegium operantes, veneficia, superstitionesque exercentes, & quolibet Sacramento, vel Sacramentali ad id abutentes.*
7 *Litterarum, ac Sigilli Archiepiscopalis, & ejus Curiæ falsarii, & qui litteras, & scripturas Archivii, vel furto arripiunt, vel quovis modo mutilant, aut deturpant, ut integrè legi nequeant.*
8 *Notarii, qui legata ad pias causas facta non denunciant.*
9 *Clerici ad quoslibet ordines per saltum, vel furtivè promoti.*
10 *Bonorum Ecclesiasticorum invasores.*

I. *Raptores Virginum.*

11 Qui igitur rapit puerum, vel viduam, vel uxoratam, quamvis ex dictis, *lib.* 2. *Meth. Conf. c.* 7. §. 9. & *l.* 7. *in Dec. c.* 6. § 1. & 2. Raptum committat, hic non comprehenditur.

Nomine autem Raptoris ex ordinaria significatione hujus criminis, intelligitur committens Raptum, unam ex speciebus luxuriæ. Ad hujusmodi autem raptum, ut ibidem explicuimus, tria requiruntur, Vis illata, Finis inhonestæ libidinis, Abductio in alium locum; Quoniam ergo ibidem diximus, constitui raptum, sive vis illata sit ipsi virgini, consentientibus parentibus, vel iis, sub quorum cura vivit virgo, sive sit illata consentiente ipsa virgine, prædictis non consentientibus, ideò hic consequenter dicendum est, esse casum reservatum, quocumque ex iis modis raptus committatur.

17 Præ-

12 Prætereà. Diximus aliquantò superiùs, peccatum, quod reservatur, nisi quid aliud exprimatur, debere esse in illo genere completum. Jam quæro, ut raptus virginis hîc Panormi reservatus, oportet ne, ut sit per copulam consummatus? Respondeo, non oportere. Ratio est, quia ut *dicto lib. 7. in Decal. c. 6. §. 2. num.* 10. docuimus, raptus satis consummatur per ipsam abductionem ad finem libidinis. Ita Sanch. *lib. 7. de matr. d.* 12. *num.* 7. Less. *lib.* 4. *c.* 3. *num.* 66.

Nomine Raptoris non solùm intelligitur hîc quasi habitualiter rapiens, sed etiam ille, qui vel semel rapit, ejusmodi enim est loquutio Doctorum, cùm agunt de raptu, etiam si semel committatur.

II. *Prolem suffocantes.*

13 Occidi potest proles, Primò, per abortum fœtus animati (nam si nondum est animatus, non dicitur, saltem propriè, proles.) Secundò, per suffocationem, quæ fit, dum in eodem lecto infans ponitur cum nutrice, vel Matre, ibique opprimatur ab ipsis, periculum advertentibus, & non curantibus. Tertiò, per suffocationem ejusdem infantis de industria factam, ut si mater suam prolem volens occultare ex adulterio genitam, eam suffocet. Quartò, si infantem vulnerando, vel venenum propinando, quamvis non suffocando, eadem ipsum occidat. Quintò, si filium jam grandiusculæ ætatis, seu jam adolescentem ejus mater, vel pater suffocet, seu alio modo interficiat. Quærimus jam, an commissum hoc crimen singulis prædictis modis casus sit reservatus.

14 Resp. Si Reservator hos omnes modos reservare voluisset, dixisset sanè se reservare abortum, occisionem filii, vel ejusdem homicidium, vel quid simile: nunc verò, cùm meminerit solùm suffocationis, puto, salvo meliori judicio, solùm aliquos ex dictis voluisse comprehendere, nempè quando mater, vel alia, aliusve (neque enim Synodus dicit suam prolem, sed absolutè, prolem) infantem ex eo, quòd in eodem lecto decumbat, opprimit, modo dicto, vel quando quis prolem statim natam, ne appareat, suffocat, seu occidit; hi enim sunt in loquutione communi prolis suffocatores, idest, qui vel opprimunt in lecto, vel faciunt, ut proles non appareat; alia enim sunt mera homicidia.

Dixi *seu occidit*, nam si quis prolem statim natam alio modo interimat, & non per materialem suffocationem, puto, propter rationem dictam, non esse peccatum hîc reservatum.

III. *Nefandum Sodomiæ scelus committentes.*

15 Nos cum communi sustinuimus (quidquid dicat Bordon. cum aliquibus *in conf. regul. res.* 48. *q.* 5 *n.* 2.) tum agentem, tum patientem esse Sodomitam. Hic igitur uterque comprehenditur, vide, quæ dixi, *l.* 7. *in Dec. c.* 7. § 6. *n.* 3. ubi tamen solùm Agentem incidere in reservatum, nisi major expressio fiat, falsi sumus esse probabile. Debet autem esse actus consummatus, idest cum effusione seminis in vase præpostero: secus, quamvis esset Sodomia attentata, & incepta fuisset copula in vase præpostero, sed deinde, extra effusum fuisset semen, non erit hic reservata, quia, ut supra diximus, peccatum reservatum debet esse actus in eo genere, quo reservatur completus. Prætereà, quoniam fœmina cum fœmina congrediens non committit verè, & propriè Sodomiam, nam Sodomia est congressus consummatus inter masculos in vase innaturali, nec subjacebit huic reservationi. Idem dic de viro congrediente cum fœmina in vase non naturali.

16 Quod si fœmina cum fœmina in vase præpostero in quod effundat semen congrediatur (quod fieri posse potius est à nobis propter modestiam supponendum, quàm inquirendum) esse veram Sodomiam docet Mazzuchellus apud Dian. *par.* 7. *tract.* 12. *res.* 13. sed non assentior, quia non est perfecta Sodomia, sed imperfecta, ut diximus dicto §. 6. quare consequenter dicendum erit, non esse hic reservatam.

17 De impubere non placet indistincta doctrina ejusdem Bord. *ibid. res.* 38. *qu* 11. *n.* 18. dicentis, impuberem non subjacere huic reservationi, quia regulariter non seminat, atque adeò non effundit semen intrà vas alterius, non inquam, placet, debebat enim castigatiùs loqui, & sic distinguere. Impuberem, si non seminet, non committere propriè Sodomiam, si verò seminet, quod certè sæpissimè, ante decimum quartum annum pubertatis, malitia supplente ætatem, evenit, Sodomiam veram committere, & consequenter in casum incidere reservatum.

18 Denique quia hic casus reservatur in nostra Synodo sub hac forma *committentes*, non verò sub hac *exercentes*, non possumus dicere, illud non esse reservatum, nisi frequenter fiat, non possumus inquam, siquidem, &, qui semel sodomita est, dicitur committere Sodomiæ scelus.

IV. *Paganis mulieribus, aut bestiis abutentes.*

19 Sustinui *lib.* 7. *in Dec. c.* 1. *§.* 1. *num.* 6. congressum cum muliere pagana, hoc est infideli, seu non baptizata, non differre à speciebus aliis luxuriæ: hic tamen, propter ejus peculiarem, licèt non essentialiter diversam deformationem, merito à nostra Synodo reservatur. Non baptizata, dixi, non ergo reservatur congressus cum hæretica, vel cum schismatica baptizatis, hæ enim non sunt paganæ.

20 Quid de congressu fœminę baptizatæ cum homine infideli? vel de masculo Fideli congrediente cum puero non baptizato? Resp. Neuter est casus reservatus, quia, ut supra vidimus, stricta est in lege reservatorum facienda interpretatio; si ergo est contra viros abutentes mulieribus paganis, non est extendenda, ut sit contra mulieres abutentes viris paganis, vel, contra viros abutentes masculis paganis. Neque obstat major, vel æqualis peccati gravitas; in reservatione enim non semper attenditur ad majorem, vel minorem criminis gravitatem: sed sæpissimè ad reprimendam aliquorum gravium criminum frequentiam, vel ad obviandum scandalo publico, quod ex illis oriatur, vel quid simile.

Propter eandem rationem, licet concubitus cum Dœmone, sive succubo, sive incubo, sit majus peccatum, quàm concubitus cum bestiis, tamen hic solùm bestiarum abusus, qui solet esse frequentior, non verò abusus Dœmonum, reservatur.

V. *Qui Sanctimoniales, vel alias mulieres intrà Monasterium commorantes, turpiter alloquuntur, vel turpe quid intendunt, aut tractant.*

21 Comprehendit hic casus tum ipsas Moniales professas, tum novitias, tum educandas, tum quascumque etiam uxoratas, quæ fortè, propter aliquam urgentem causam, intrà Monasterium degunt. Patent hæc ex illis verbis (vel alias mulieres.)

Præterea, qui turpiter, idest, de rebus obscœnis cum prædictis alloquitur sine intentione ulterius progrediendi, etiam si de turpibus aliorum actibus, V.G. de alienis amoribus agat, ut item, qui, quamvis indifferentes, vel etiam spirituales sermones habeat cum illis, eos tamen habet cum intentione mortali aliquid turpe, sive copulam, sive osculum, sive tactum committendi; sive etiam in sola morosa delectatione sistendi, in casum reservatum incidet. Ratio est manifesta, quia hæc, vel turpia sunt, vel intendunt turpia.

Neque obstat, Peccatum, ut reservetur, debere esse ex se, & ex objecto, grave exterius, ut diximus supra *c.* 4. *n.* 13. qualis non est indifferens hæc, vel spiritualis locutio, quamvis ex prava intentione facta, Non obstat, inquam, quia hic adest expressa Reservantis voluntas, quæ ibi supponebatur non esse: & ex alia parte hanc potestatem non fuisse ab Episcopis ablatam, nuper diximus *hoc eod. cap.* 6. §. 2. *n.* 4.

22 Animadvertendum insuper est, & ex alia Constitutione ejusdem Synodi adesse excommunicationem reservatam contra illos, qui absolutè alloquuntur Moniales, vel existentes in Monasterio, idque sine licentia: sic enim habetur in Constitutionibus Synodalibus ult. Panormitan. celebratis anno 1654. *c.* 7. *n.* 162. *p.* 4.

Quoniam circa accessum ad Moniales earumque colloquia, nostri regiminis initio, edicta promulgari mandavimus, eorum formam sub pœnis inibi statutis inviolabiliter observari præcipimus, & speciatim pœnam excommunicationis, in edictis latam, contra alloquentes sine licentia cum Monialibus, ipso facto, ipsoque jure incurrendam, nobisque reservatam, denuò indicimus, atque innovamus.

Dixi autem *etiam in Monasteriis existentes*, quia in dictis edictis comprehenduntur etiam & hi, ubi etiam datur forma dictarum licentiarum.

23 Jam verò tres in hoc Casu reservato, de quo loquimur, sese offerunt difficultates. Prima, an si quis tractet alia crimina, V.G. agat cum Moniali de homicidio patrando, de furto, &c. incurrat in hunc casum reservatum?

Resp. Non incurrere, quia hæc, & similia, quamvis gravissima crimina, non veniunt in communi loquutione, sub nomine turpium: Turpia enim solùm sunt ea, quæ pertinent ad Venerem, seu ad præceptum sextum.

24 Secunda difficultas. An hic detur parvitas materiæ? An scilicet qui duo, vel tria verba obscœna cum Moniali loquatur, incidat in reservatum, posito, quòd sic peccaverit mortaliter, ut semper ex dictis, hic supponendum est.

25 Respondeo. Quærit Verric. *tr.* 8. *qu. mor.* 66. *num.* 32. an quando Episcopus excommunicat, quomodocumque colloquentes cum Monialibus, excommunicationem incurrat ille, qui duo verba obscœna cum prava intentione colloquitur? & Respondet incurrere, quia tunc ratione qualitatis verborum, haberetur materia gravis, prout docet, ait, Thomas del Bene, & Merolla. At oppositum Respondet Bord. *apud eundem* Verr. dicens, ad incurrendam dictam excommunicationem, non sufficere quatuor verba, etiam obscœna, quia materia, quæ non est gravis, saltem non est apta ad incurrendam tam gravem pœnam, qualis est excommunicatio.

Utraque sententia videtur probabilis; unde in casu nostro utrumque erit probabile, nimirum colloquentem duo, vel tria verba mortaliter turpia cum Moniali incidere, & non incidere in Casum reservatum; quamvis si indifferentia alloquatur per unum Miserere, & aliquod ampliùs in sententia Dian. *par.* 3. *tr.* 2. *resol.* 48. vel per unum quadrantem horæ, in sententia ejusdem Verric. *l. c. num.* 31. magis apparenter, effugisset excommunicationem, quia tunc ex qualitate verborum, & parvitate tam angusti temporis, non fuisset materia gravis. Verùm, quod dictum est de horæ quadrante, nunc expendere proprius locus non est. Certè, non esse consulendum, judico.

26 Tertia difficultas, an qui verba obscœna loqueretur cum Moniali, nihil illa respondente, incurreret in Casum reservatum? Resp. Inquiro à te, si quis posita excommunicatione contra colloquentes absolo-

absolutè cum Monialibus, ipse solus loqueretur, nihil respondente Moniali, incurreretne is in excommunicationem? Respondebis, esse duas sententias. Nonnulli enim cum Vidal. *tit. de Mon. inqui.* 4. *n.* 25. Januario *de casib. reserv. res.* 39. Th. del Bene *de Imm. c.* 14. *dub.* 5. *sect.* 3. *n.* 4. Gras. *in quibusque casibus l.* 2. *c.* 5. *n.* 1. aliisque negant, quia solùm loquens non dicitur colloqui. Nonnulli cum Merol. *t.* 1. *d.* 1. *c.* 2. *n.* 607. affirmant, quia ex communi usu, idem sunt, alloqui seu loqui cum alio, & colloqui. Cùm ergo utraque hæc sententia sit probabilis in casu excommunicationis impositæ in illa Diœcesi, sub illa voce *colloquentes*, quamvis affirmans, judicetur probabilior, idem tibi videbitur dicendum in casu nostro reservationis, immò & in casu excommunicationis allatæ à nostra Synodo de loquutione cum Monialibus, sine licentia. Nihilominus in nostris casibus, tum reservationis, tum dictæ excommunicationis, dico, semper adesse reservationem, & excommunicationem, etiam nihil respondente Moniali. Ratio ducitur à verbis Synodi, quæ non dicunt, *colloquuntur*, sed *alloquuntur*, alloquitur autem quis, etiamsi nullus respondeat. Idem enim est alloqui, ac loqui cum alio, si, vel primis labiis Latinitatem attigisti. At in omni rigore diceris loqui cum alio, etiam illo nihil respondente, sed tamen ad tuam locutionem attendente.

27 Illud item certum habeo, ipsam Monialem audientem ejusmodi turpia, sed nihil respondentem, quamvis peccet, si cooperetur voluntariè audiendo cum loquente, tamen non incidere in Casum reservatum. Ratio est; quia in verbis reservationis dicitur, reservari peccatum, quo quis turpiter alloquitur Moniales, non verò peccatum, quo Monialis audit alios turpiter loquentes.

28 Illud item certum habeo, si Monialis turpiter responderet, immò si etiam ipsa incipiat turpiter loqui cum Sæculari, non incurrere in hunc casum reservatum, quia in verbis reservationis dicitur reservari peccatum, quo quis cum Moniali loquitur obscœnè, nihil autem dicitur de ipsa Moniali turpiter loquente cum Sæculari.

29 Quid, si Monialis turpiter loquatur cum alia Moniali? Resp. Certum mihi videtur, incidere in reservatum, quia verba reservationis absolutè pronunciant de omnibus, qui Sanctimoniales turpiter alloquantur.

30 Neque obstat illud, *qui*, masculini generis: non obstat, inquam; nam novum non est in jure, sub nomine masculino, intelligi & fœmininum; nisi ex subjecta materia astringatur loquutio ad masculos. Lege Gloss. *in C. eos, qui Clementi, p. de sepult.* & Alterium, *l.* 1. *de cens. d.* 14. *c.* 1. *col.* 3. qui docent, dum Pontifex communicat eos, qui sepeliunt excommunicatum (utique vitandum) in loco sacro, comprehendi & mulieres; probatque ex eo, quòd sub dictione, *qui*, continetur dictio, *quæ*, quia Masculinum concipit Fœmininum. Ita enim Glossa *in C. General. V Universos, de elect. in* 6. & ducitur argumentum *ex C. Si quis suadente* 16. *qu.* 4. omnesque apud Leand. *de excom. d.* 7. *q.* 13. Et certè in casu nostro patet ex inconvenienti, nam secus sequeretur, Sæcularem mulierem, colloquentem turpiter cum Moniali, hic non comprehendi, quod nemo dicet.

Si quis ad Moniales turpia scriberet, non puto, eum incursum in casum hunc reservatum, quia scriptio non est propriè loquutio. An incurrat ex vi illius verbi *tractant*, alia est consideratio.

VI. *Sortilegium operantes, & Magicas artes, veneficia, superstitionesque exercentes, & quolibet Sacramento, vel Sacramentali ad id abutentes.*

31 Tres hic adsunt clausulæ. Prima, *Sortilegium operantes*, quare etiam, qui semel per sortilegium, utique mortale, peccat, subjacet reservationi, quia jam operatur sortilegium.

32 Hoc autem delictum est illud, quo quis per sortes inquirit, ea quæ sunt illi abscondita. Quoniam autem dictæ sortes, aliæ sunt consultoriæ, aliæ divisoriæ, aliæ divinatoriæ, & primas quidem, ac secundas aliquando esse licitas, nunquam verò tertias, docet S. Th. 2. 2. *quæst.* 95. *art.* 8. Quintanad. *de pœnit. sing.* 4. Ideò non omne, & quodcumque sortilegium, sed illud, quod est mortaliter illicitum, erit casus reservatus.

33 Secunda clausula *Magicas artes, veneficia, superstitionesque, utique mortales exercentes*. Cùm ergo, qui semel hæc patrat, non dicatur hæc exercere; Ideò, ut ea sint reservata, frequentiam superaddendam esse puto, quæ frequentia sit à prudenti viro decernenda. Confirmo ex paritate, ducta à pœna suspensionis ab exercitio Ordinis, privationisque omnium Beneficiorum, & dignitatum, lata à Pio V. contra Clericos, Sodomiam exercentes, nam propter hoc verbum, *exercentes* communiter Doctores ap. Dian. *p.* 2. *tr.* 12. *res.* 65. docent, bis, aut ter, Sodomiam committentem, non incidere in prædictas pœnas, sicuti neque dicitur v. g. Mercator, qui bis, vel ter Mercatoriam agit; ita igitur in casu nostro. An omnes superstitiones hic reserventur, expende ex doctrina, quam habet Th. Hurtad. *par.* 1. *Res. Mor. Fol. mihi* 290.

34 Tertia clausula, *quolibet Sacramento, vel Sacramentali abutentes*. Quia ergo etiam, qui semel aqua benedicta v. g. abutitur, dicitur abuti Sacramentali, ideò non effugiet, ex singularitate criminis, reservationem. Abuti autem hic significat illud quodcumque peccatum, quod quis committit, usurpando Sacramenta, vel Sacramentalia cum gravi peccato circa prædicta: idest circa sortilegia, magiam, veneficia, superstitiones; hoc enim indicat illud, *ad id abutentes.*

VII. *Litterarum, ac Sigilli Archiepiscopalis falsarii, & qui litteras, & scripturas Archivii vel furto arripiunt, vel quovis modo mutilant, aut deturpant, ut integrè legi nequeant.*

35 Percurre separatim prædictas clausulas.

36 Prima clausula, *Litterarum, &c falsarii*. In Bulla Cœnæ, & *in Cap. Falsariorum de crimine falsi*, excommunicantur falsarii Litterarum Apostolicarum. Ad hujus ergo Constitutionis instar, nunc Archiepiscopus Panormitanus reservat crimen, quo falsæ redduntur litteræ Archiepiscopales, quare proportionaliter ad ea, quæ de illa excommunicatione Pontificia decernunt Doctores; erit loquendum de hoc nostro casu reservato. Hinc, cùm non sit excommunicatus in Bulla Cœnæ, qui falsificat litteras, emanatas à Delegatis, vel Officialibus Papæ; nec qui falsificat, ut ego puto, litterarum Apostolicarum copias rescriptas, & in sententia aliquorum, nec qui emendat merum errorem Grammaticæ, & similia, videnda apud Filliuc. *tr.* 16. *c.* 8. *n.* 190. Suar. Alter. aliosque apud Leandr. *de excom. d.* 13. *à q.* 9. Ideò idem erit in casu reservato hoc nostro, respectu litterarum Archiepiscopalium.

Ad casum autem hunc reservatum non requiritur copulativè hęc tria facere, putà, litteras, & sigillum Archiepiscopi, & sigillum ejus Curiæ falsificare: satis enim erit, si quodcumque ex his fiat, ita enim colligitur ex fine intento ab Archiepiscopo, qui est, ut purè, & sine falsitate Archiepiscopales litteræ legantur.

37 Sed eritne ex his falsarius ille, qui sigillum novum Archiepiscopi, vel ejus Curiæ effingeret, illoque uteretur? Resp. Fore, puto, quia si id non est falsare sigillum, quidnam erit?

38 Quid, si quis efformaret, seu fingeret litteras Archiepiscopales ex integro, essetne falsarius litterarum Archiepiscopi? Respondeo pari modo puto. Falsitas enim, quæ hic prohiberi intenditur, non necessariò supponit veras litteras, qua deinde temerentur, sed est omnis falsitas, quæ nocet veritati litterarum Archiepiscopalium.

In Bulla Cœnæ Domini excommunicantur falsificantes litteras Apostolicas, & deinde, in alia clausula, excommunicantur ii, qui falsò fabricant easdem Apostolicas litteras. Unde videntur hęc duo crimina esse diversa, nec posse inferri, reservato uno, reservari, utrumque, & consequenter cum in nostra Synodo solùm reserventur falsarii, qui idem sunt, ac falsificantes, non verò reservantur ii, qui de novo falsò fabricant, videtur non esse verum, etiam hos incidere in casum reservatum.

Nihilominus ego puto, in dicta Bulla Cœnæ id ad majorem declarationem expressum sic fuisse, nam cæterum dico, posterius crimen includi omninò in priore, quod confirmo ex doctrina Alter. *d.* 6. *in Bull. Cœn. l.* 5. *c.* 3. *V. Quare*, qui expressè docet, falsam fabricationem ex integro Bullarum Apostolicarum esse crimen falsi.

39 Quid denique, qui litteras hujusmodi omninò lacerat, incidit ne in casum reservatum? Resp. Fill. *tr.* 16. *cap.* 8. *n.* 190. notat in Bulla Cœnæ, non ex eo, quòd falsarius excommunicatur, excommunicari eum, qui litteras Apostolicas dilacerat: diversa enim satis sunt lacerare, & falsificare; scriptura enim lacerata ex omni parte, & omninò, non potes abuti, potes falsificata; & ita igitur quoad reservationem in casu nostro.

40 Secunda clausula, *Qui litteras, & scripturas Archivii furto arripiunt*, utique Archivii Archiepiscopalis, ejusque Curiæ, de quibus immediatè anteà fuit loquutio; furto autem arripit, etiam qui violenter per rapinam aufert; rapina enim præter violentiam involvit etiam malitiam furti.

Non dubito tamen hic, posse esse levitatem materiæ; Quid enim si quis furetur paginam quampiam nullius, vel levis momenti? is certè, sicut non peccabit mortaliter, sic neque reservatione afficietur.

41 Tertia clausula, *Qui quovis modo mutilant, aut deturpant, ut integrè legi nequeant*, mutilare hic, aut deturpare non est idem, ac omninò dilaniare seu lacerare, sicuti enim, qui hominem mutilat, non dicitur hominem occidere, sed aliquod hominis membrum amputare, sic non dicitur mutilare, aut deturpare scripturam is, qui omninò illam dilaniat, ita ut usui amplius esse non possit, sed qui ex scriptura aliquam partem abscindit, vel nihil abscindendo ita deturpat, ut integrè non possit legi. Dico igitur, in hac clausula reservari casum, quo quis scripturam prædictam mancam, & mutilam reddit: nam casum, quo quis eam ita dilacerat, ut usui esse nequeat, hic non reservari probabiliter docuimus *n.* 39.

VIII. *Notarii, qui legata ad pias causas facta non denunciant.*

42 Hęc clausula supponit, Notarios mortaliter peccare, dum ejusmodi legata non denunciant; secus enim non inciderent in casum reservatum, at unde est, quod ipsi in hoc peccant? Resp. Peccant ex eo, quòd sive non observant hoc ipsum præceptum, quod involvitur in hoc casu, qui nunc reservatur, sive non observant peculiare præceptum in nostra Diœcesi, ipsis Notariis impositum; sic enim habetur in postrema Synodo Panorm. ann. 1652. *p.* 4. *n.* 142.

„ *Notariis verò pœnam excommunicationis indicimus, nisi in singulis Testamentis, Codicillis, aliisque tabulis eas particulas, intrà tres menses nobis deferant, propria ipsorum manu signatas, in-*
„ *qui-*

„ *quibus aliquid in causas pias, vel in rei malè parta, seu ab-* „ *lata aut furti satisfactionem quomodocumque legatur.*

43 Porrò hic duo adverto. Primò latiùs patere hoc præceptum, quam clausulam reservationis, de qua loquimur; præceptum enim comprehendit quodcunque legatum, tum ad causas pias, tum in satisfactionem rei ablatæ, aut furti; at reservatio solùm loquitur de legatis ad pias causas; quamvis enim legata ad satisfactionem rei ablatæ, & furti, vocari possint legata ad pias causas, tamen cùm tam signatè Legislator in hoc præcepto, lato sub pœna excommunicationis, solùm mentionem faciat legatorum ad pias causas, ideò strictè (ut debemus ex supradictis) id interpretando, satis probabiliter dicere, salvo meliori judicio, possumus, solùm hæc legata ad causas pias, voluisse legislatorem reservare.

44 Animadverto secundò, excommunicationem in hoc præcepto Synodi Notariis indictam, videri esse excommunicationem ferendam; illud enim, *pœnam excommunicationis indicimus*, non solet significare excommunicationem latæ sententiæ, ex doctrina Sayr. *de censur. lib. 1. c. 11. num. 12.* Avilæ *de censur. par. 2. cap. 2. dist. unic. dub. 1. & passim aliorum.*

45 Verùm hinc emergit molesta difficultas, nam in sententia non ignobilium Doctorum præceptum datum sub sola pœna excommunicationis ferendæ, non statim est signum obligationis sub mortali. Si ergo Notarius non obligatur sub mortali ex vi talis excommunicationis ad denunciandum legata, qua ratione erit casus reservatus denunciationis omissio, cùm non reserventur nisi peccata mortalia?

Dicam, quod sentio in hunc modum. Verum sit, excommunicationem ferendam non esse ex se signum mortalis obligationis, de qua re nos agimus *l. 3. de Sacrif. Miss. c. 1. §. 8.* at hoc dicitur, conceditur que nisi aliud plus ex verbis Legislatoris colligatur. Cùm igitur in re nostra Legislator ex una parte imponat præceptum Notariis sub pœna excommunicationis ferendæ; ex alia verò idem Legislator dicat, se velle peccatum, quod Notarii committunt, dum non denunciant, esse reservatum, clarè colligitur, velle illam inobedientiam esse gravem, ac mortalem, quia sine hac gravitate reservatio, ut nimis sæpè dictum est, consistere non posset.

IX. *Clerici ad quaelibet Ordines per saltum, vel furtivè promoti.*

46 Clericus, qui ordinatur per saltum, id est, qui recipit Ordinem superiorem, non recepto priùs inferiore, suspenditur in Jure ab Ordine sic recepto. Videas *cap. unic. de Cleric. promoto per saltum.* Rursùs qui furtivè, idest, Episcopo non approbante, promovetur, suspenditur, & per aliquos irregularis fit, immò & excommunicatur. Sic habent Suar. *de cens. disp. 42. sect. 3. n. 5.* Bonac. *de irreg. disp. 7. q. 3. p. 4. n. 6.* Castrop. *p. 6. disp. 6. p. 17.* & alii. Hæc igitur duo delicta reservantur in præsenti clausula.

47 Sed quas actiones comprehendit hæc furtiva promotio? Resp. Furtiva promotio multipliciter esse potest. Primò si Ordinandus decipiat Episcopum simulando ætatem sufficientem. Secundò, falsificando patrimonium. Tertiò, litteras dimissoriales fingendo. Quartò, absque notitia, & voluntate Episcopi ordinantis cum aliis promovendis se ingerendo. Ex his modis propriè furtiva susceptio est hoc quarto modo; Illud enim *furtiva*, significat clanculam susceptionem, ita ut sine scientia ordinantis quis consocietur cum aliis ordinandis, & sic, nesciente, & consequenter nolente, & approbante Episcopo, ordinetur: Cæteri tres præcedentes modi potiùs dicuntur dolosæ susceptiones, & solùm largè dici possunt furtivæ: in illis enim decipitur quidem Episcopus, sed non propriè, modo furtivo, & occulto, ut in quarto. Quemadmodum igitur Doctores cum Suar. *disp. 42. de censuris, sect. 3. num. 5.* P. Bardi *in select. leg. 7. qu. 10.* citans *Layman. Sayr. Gasp. Hurtad.* communiter docent, pœnam latam in Sacris Canonibus contra furtivè promotos, esse solùm contra hunc quartum modum, ita dicendum esse in casu nostro censeo, cùm in utroque casu sint strictè verba interpretanda.

48 Quæres, de quibusdam Ordinibus hic loquutio est? Resp. Cùm prima Tonsura ex communi sententia Ordo non sit, ut habes apud Doctores citatos à Castrop. *loc. cit. de Ord. d. unic. p. 1. numer. 4.* citante *Vasq. Coninch Layman. aliosque*; ejus furtiva susceptio non erit casus reservatus. At verò quia Minores Ordines sunt, (definit enim Tridentinum *sess. 23. cap. 2. & can. 2.* Ordines septem esse in Ecclesia, Sacerdotii, Diaconatus, Subdiaconatus, & quatuor Minorum Ordinum) ideò eorum furtiva susceptio casus erit reservatus.

49 Dices, at Minores Ordines ex sententia Vasquez, aliorumque non sunt Sacramenta, ergo neque propriè, & verè Ordines. Resp. Primò, Minores Ordines esse Sacramenta, tenet communior sententia, quam docet S. Th. sequiturque Castrop. *loc. cit. p. 3. num. 4.* citans *S. Thom. Bellarm. Coninch. aliosque.* Resp Secundò, licèt Minores non essent Sacramenta, non propterea negari debet esse propriè Ordines: Ad hoc enim, ut Minor sit propriè Ordo, satis est, si ille sit potestas quædam moralis relata ad aliquod Ministerium Altaris, quæque Ordinatum constituat in gradu superiori, comparatione Ministrorum Ecclesiæ, nec solùm comparatione aliorum Fidelium, quod solùm facit prima Tonsura, cùm Minores faciant, etiam comparatione ipsorum Ministrorum Ecclesiæ, quales sunt ipsi Tonsurati, lege Castrop. *l. c.* Cùm ergo noster Legislator dicat (quoscunque Ordines) Minores autem omnium consensu, propriè Ordines sint, quamvis non sint, in aliquorum opinione, Sacramenta, illos etiam comprehendere voluit Legislator.

X. *Bonorum Ecclesiasticorum invasores.*

50 Bona alia sunt stabilia, mobilia alia, unde lex hæc videtur extendi ad eum, qui alterutra rapit. Verùm, salva meliore sententia, quia propriè, & strictè loquendo (ut hic ex supradictis loquendum nobis est) non dicitur quis invadere bona mobilia, v. g. pecuniam, vestem, & similia, sed furari, rapere, tollere, usurpare, nam invadere propriè est de bonis stabilibus, & significat in prædium, in feudum, in domum, possidenda, sese immittere ideò mihi videtur, hic non comprehendi, nisi invasores bonorum stabilium.

Confirmo, quia in Bulla Cœnæ *n. 17.* excommunicantur, qui usurpant fructus, reditus, & proventus ad Sedem Apostolicam, & quascunque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum pertinentes: & *n. 20.* excommunicantur invadentes, destruentes, occupantes, & detinentes, in totum, vel in partem Regna, Civitates, Terras, & loca ad Romanam Ecclesiam pertinentia. Vides igitur *n. 20.* ubi agitur de bonis immobilibus usurpari verbum invadendi, non verò *n. 17.* ubi agitur de mobilibus?

51 Nomine autem Ecclesiasticorum Bonorum intelligi ea bona, quæ sunt Ecclesiarum, unde bona patrimonialia hic non includi, nequaquam est dubitandum. Dubitari tamen posset de bonis patrimonialibus, ad quorum titulum quis est ordinatus. An scilicet is, qui dictum patrimonium invadit, incidat in reservatum?

52 Resp. Non incidere. Hujus autem responsionis ratio tota pendet ex solutione illius quæstionis. An bonum quodcunque stabile, statim atque fit patrimonium Ordinati, fiat bonum propriè Ecclesiasticum? Profectò, cùm agitur de rebus Ecclesiasticis non alienandis, quęrunt DD. an sub prohibitione Trid. *sess. 25. c. 11. de reform.* & in extrav. *Ambitiosæ*, ne bona Ecclesiastica alienari possint, includatur dictum Ordinati patrimonium, & resolvunt communiter, non includi, ut rectè notat Bona. *to. 1. d. 2. de reb. Eccl. non alienan. q. un. p. 2. n. 28. fine*, quia extravagans Ambitiosę, (quam Tridentinum confirmat) expressè loquitur de bonis immobilibus, & mobilibus pretiosis, Deo dicatis. Porrò ex hac doctrina vides, ut aliquod sit bonum Ecclesiasticum, debere esse dicatum absolutè Deo: quare cùm dictum patrimonium non sit dicatum immediatè Deo, vel Ecclesiis, sed solùm in alimentum temporale Ordinati, absolutè, & propriè Ecclesiasticum non erit. Adde, dictum patrimonium mortuo Ordinato, redire sine alia licentia ad pristinum statum, quod certè non posset, si esset propriè bonum Ecclesię. Vera igitur est nostra Responsio, invadentem bona prædicti patrimonii, non incurrere in casum reservatum, quia non invadit bona simpliciter, & absolutè Ecclesiastica.

53 Dices, at dictum patrimonium non potest alienari ab Ordinato sine Episcopi licentia, donec aliunde non habeat Ordinatus, unde vivat: ergo est bonum Ecclesiasticum? Resp. nego consequentiam. Ratio enim, cur non possit alienari, non est, quia sit Ecclesiasticum bonum, sed quia ex peculiari Jure Tridentinum sic statuit, ut scilicet viventi Ordinato congrua alimenta non desint. Rectè ergo Marchinus, *de Ordin. tr. 2. p. 6. c. 7. diff. 12.* quando ex probabiliore sententia, docet, bona patrimonialia, ad quorum titulum, quis est ordinatus, non subjacere gabellis, nec collectari posse, non dicit, quia hæc sunt bona Ecclesiastica, sed quia privilegio bonorum Ecclesiasticorum gaudent, cur autem hoc privilegio gaudeant, ad nos in præsenti non pertinet edocere, si cui id scire placet, ipsum, & ab ipso Doctores citatos adeat.

CAPUT VII.

De Casibus Reservatis pro Religiosis.

§. I. *Quibus Casibus Reservatis in Universum subdantur Religiosi?*

1 CErtum est, Religiosos subjacere Casibus in sua Religione reservatis. Certum item, eosdem non affici casibus, qui reservantur ab Episcopis, ut ex superius allatis patet: quamvis enim hi domicilium habeant in Diœcesi Episcoporum, habent tamen amplam exemptionem ab ipsorum Jurisdictione.

2 Verùm, an iidem Religiosi afficiantur casibus à Summo Pontifice absolutè reservatis, aliqui dubitarunt: sed immeritò, sunt enim & ipsi, ut cæteri Fideles, Summo Pontifici subjecti, nec unquam ab universali lege, qua Pontifex casus reservat, liberati ab eodem Pontifice ipsi fuerunt. Solùm enim per varia privilegia iisdem concessa, indulsit Pontifex, ut de iis casibus absolvi à Superioribus, juxta privilegiorum tenorem possint, non verò eos ab incursione reservatorum exemit.

3 Hinc ergo fit, ut si Religiosus incidat in casum quemcunque Papalem non possit absolvi à Confessario Regulari, qui à Superiore Monasterii est expositus ad excipiendas Confessiones in eo Monasterio subditorum; nisi specialem potestatem ei Confessario attribuerit legitimus Superior. Et ratio est, quia ex una parte, ut dictum

est

est, casus supponitur esse Papalis, & ex altera supponitur per ipsam simplicem deputationem Confessariorum, non concedi à Superioribus facultas absolvendi à reservatis, ut certum est apud omnes; legatur de Lugo *in resp.mor.l.1.dub.27.* Suar.*tom.4.de Relig.tr.8.sect.2.c.22.n.12.* Pelliz.*tom.2.tr,8.c,2.n.53.* Castrop.*de Pœnit.dist.unic.par.15.§.3.n.11,*

4 Quintanadvennas docet *de pœn. sing.19.n.4.* Superiores in Societate nostra concedere ejusmodi Confessariis, licentiam, absolvendi à casibus Pontificiis, (exceptis casibus contentis in Bulla Cœnæ Domini) eo ipso, quòd ipsos deputant ad audiendas nostrorum Confessiones. Id quod probat ex eo, quòd Pater noster Generalis, ex potestate, quam habet à Summo Pontifice, concedit in Compendio Privilegiorum omnibus Confessariis nostris approbatis, ut possint absolvere quoscunque Fideles, ad eos undecunque accedentes, ab omnibus peccatis, & censuris, exceptis iis, quæ continentur in Bulla Cœnæ: at sub nomine Christi Fidelium, (ait hic Auctor) cur comprehendi non debeant nostri? Hæc ille, concludens, non esse mirum, si hic Confessarius non valeat nostros absolvere à casibus in Societate reservatis, possit verò à dictis Papalibus, non esse, inquit, mirum, quia hos reservat Societas, nec eorumdem absolutionem P.Generalis concedit, dum communes Confessarios deputat, illorum verò Papalium (præter casus dictos Bullæ Cœnæ,) idem P.Generalis voluit in dicto §.1. concedere.

5 Hæc Quintanadvennas: quibus ego non acquiesco; nam adverto (quod certe miror, minus advertisse Quintanadvennas.) P.Generalem, dum dicto primo §. concedit, nostros Confessarios posse absolvere omnes Christifideles à prædictis Papalibus, loqui de Fidelibus Sæcularibus, seu externis; nullo modo de nostris. De nostris enim loquitur paulò post, in eodem verbo *absolvo §.6.* ubi, cùm retulisset per Præpositum Generalem, vel per alios, quos ipse deputaverit, posse nostros absolvi ab omnibus casibus Pontificiis, exceptis quibusdam ibi notatis, addit, *Communicatur hæc facultas Superioribus, & iis, quibus ipsi commiserint.* Ecce, quomodo Pater Generalis restringit Confessarios nostros, dum eam facultatem, non concedit omnibus Confessariis, sed solùm Superioribus, & iis Confessariis, quibus iidem Superiores concedere voluerint. Cùm ergo tam distinctè P.Generalis loquatur in hoc §.6. certè nostros non comprehendere voluit in §.1.

6 Et sanè mirum esset, si ejusmodi nostrorum simplex Confessarius non posset nostrum absolvere ab usurpatione alicujus rei, contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale quodcunque, quia hic est unus ex casibus nostris reservatis, ut infra videbimus, possit tamen eundem absolvere è sacrilegio, per quod noster effringeret Ecclesiam, eamque spoliaret, quia hoc peccatum est Pontificium, nec contentum in Bulla Cœnæ, & sic de similibus. Quod certè inconveniens ostendit à posteriore, doctrinam Quintanad. nulla esse ratione recipiendam.

§. II. *Explicatio Decreti Clementis VIII. de Casibus Reservatis Regularium.*

I. Illud sic habet, quod invenies tum in Bullario, tum apud Juniper. *de casib. Reserv. initio*, tum *in Ordin. Societ. Jesu cap.4. de casib. reserv.8.*

1 *Sanctissimus Dominus noster, jam pridem accuratè perpendit, & re ipsa comperit, quòd reservatio facultatis absolvendi Religiosos pœnitentes à peccatis quibusdam gravioribus, nisi superiores admodum prudenter; ac moderatè illa utantur, nonnullos infirmiores, qui interdum Superiori suo conscientiæ maculas detegere formidant, adducere posset in æternæ damnationis periculum, & spiritualis remedii desperationem.*

2 *Quo circa, ut huic malo Sanctitas Sua opportunè provideret, decrevit, ut nemo ex Regularium Superioribus peccatorum absolutiones sibi reservet, exceptis iis, quæ sequuntur, aut omnibus, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire in domino judicaverit.*

3 *Primò, Veneficia, Incantationes, Sortilegia.*

II. *Apostasia à Religione, sive Habitu dimisso, sive retento, quando eò pervenerit, ut extra septa Monasterii, seu Conventus fiat egressio.*

III. *Nocturna, & furtiva è Monasterio, seu Conventu egressio, etiam non animo apostatandi facta.*

IV. *Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale.*

V. *Juramentum falsum in Judicio Regulari, seu legitimo.*

VI. *Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum, post animatum fœtum, etiam effectu non sequuto.*

VII. *Falsificatio manus, aut sigilli Officialium Monasterii, aut Conventus.*

VIII. *Furtum de rebus Monasterii, seu Conventus in ea quantitate, quæ sit peccatum mortale.*

IX. *Lapsus carnis voluntarius, opere consummatus.*

X. *Occisio, aut vulneratio, seu gravis percussio cujuscunque personæ.*

XI. *Malitiosum impedimentum, aut retardatio, aut apertio litterarum à Superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad Superiores.*

4 *Si quod aliud peccatum grave pro Religionis conservatione, aut pro conscientiæ puritate reservandum videtur, id non aliter fiat, quàm Generalis Capituli in toto Ordine, aut Provincialis in Provincia, matura discussione, & consensu.*

5 *Non licet Superioribus Regularium Confessiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserunt, aut ipsimet sponte, aut proprio motu id ab ipsis petierint.*

6 *Superiores in singulis domibus deputent duos, tres, aut plures Confessarios, pro subditorum numero majori, vel minori, iique sint docti, prudentes, charitate præditi, qui à non reservatis eos absolvant & quibus etiam reservatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit, in quo eam debere committi ipse in primis Confessarius judicaverit.*

7 *Tam Superiores pro tempore existentes, quàm Confessarii qui posteà ad Superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligenter, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem utantur.*

8 *Licebit tamen Superioribus determinare pœnitentias graves quibusdam peccatis, etiam non reservatis, à Confessariis imponendas, quæ subditos ab ejusmodi perpetrandis cohibere possint. Atque &c. Non obstantibus &c. Dat. Romæ apud S. Petrum 26. Maii 1593.*

9 Hactenus Decretum Clem. VIII. quod deinde confirmavit Urbanus VIII. addens verba sequentia.

Sanctitas sua deinceps declaravit, ut si hujusmodi Regularium Confessarii casus alicujus reservati facultatem petentibus Superior dare noluerit, possint nihilominus Confessarii illa vice pœnitentes Regulares, etiam non obtentu à Superiore facultate, absolvere.

Hæc ad verbum Clemens, & Urbanus, sequuntur aliquæ notulæ, quibus eadem illustrentur.

SUPER ILLUD NUMERI PRIMI.

Prudenter, & moderatè.

10 Quamvis supra dixerimus, Prælatis Regularium pro suis Religiosis licere aliquid ampliùs reservare, quàm Episcopis pro Secularibus suis, tamen maxime notanda sunt hæc verba *prudenter, & moderatè*, in quo vereor, ne aliqui Superiores ex nimio zelo maximè delinquant: sed hoc satis sit innuisse.

11 At si imprudenter, & immoderatè se gerant, licèt (ut certum est) tunc peccent, validane erit reservatio? Respondeo, validam puto, si cætera serventur, quæ sunt in memorato Decreto descripta, quia nullum verbum hic adest irritans factum, quoad hoc, de quo hic quæritur. Et nota, hos undecim casus non esse eo ipso reservatos, sed reservabiles. Sanè si eo ipso essent reservati, non diceret Pontifex, ut Prælati, vel omnes, vel aliquos sibi reservent.

SUPER ILLUD NUMERI SECUNDI.

Aut omnibus, aut eorum aliquot.

12 Non negat Pontifex, posse omnes prædictos casus reservari à Prælatis Regularibus, idque etiam sine Capituli consensu, sed statim addit (prout prudenter expediet) quod maximè, ut modò *n.10.* dixi, est animadvertendum. Hinc meritò dicimus, non semper licitè Prælatos reservare omnes hos casus, quia Prælatus in illis reservandis habere debet probabilitatem, ad subditorum suorum salutem, & utilitatem facere, illam omnium reservationem, quod certè non semper subditorum utilitati id convenire solet. Moneo tamen in Societate judicatum à Congregatione Generali fuisse de Societatis bono esse, omnes reservare, quibus alii sunt superadditi, ut mox videbimus, id quod non fuisse nimium, probat Suarez, *tom.4 in 3.par.tr.10.lib.1.c.5. à n.5.*

13 Quæres, si ante hoc decretum erant alii casus in aliqua Religione reservati, tales ne remansissent, etiamsi de novo non fuissent à dicta Religione juxta hoc decretum reservati?

Resp. Probabilius, immò certum judico, non remansisse. Pontifex enim voluit, ut in Religione non essent casus reservati, nisi juxta formam in hoc suo Decreto firmatam: at si illi antiqui remansissent, jam adessent casus reservati, & non juxta ejusmodi formam, ergo, &c. Vide id latè apud Juniperum, *l.c. q.2. per tot.*

SUPER ILLUD NUMERI TERTII.

Veneficia, & quæ sequuntur.

14 Hic esset locus omnes prædictos undecim casus explicandi; sed quia non pauci Doctores satis dilucidè eos sigillatim explicant, supervacaneum judico, pluribus in his immorari. Hi autem Doctores præcipui sunt Castropal. *de Sacram. pœnit. disp. unic. punct. 15. §.2. à n.15.* Fagund. *præcept. Eccl. 2. lib. 8 c.4. & sequent.* Juniper. *de casib. reserv. tota par.3.* latissimè, Pellizzarius, *tr.6.c.1. à num.21.* Bordonus *to.1. à respon.37. usque ad 50.*

SUPER ILLUD NUMERI QUARTI.

Si aliquod aliud reservandum videbitur, fiat in Capitulo Generali, vel Provinciali, matura discussione, & consensu, &c.

15 Ex hac clausula, per quam in Capitulo Generali pro toto Ordine, & in provinciali pro Provincia reservari debet aliquod aliud peccatum, præter undecim dicta (hæc enim quilibet Superior, etiam

sine Capitulo, ut diximus, potest) clarè fit; Primò, ut non possit in Capitulo Provinciali, etiam cui præsideat Generalis, illud aliud reservari, pro toto Ordine, quia tunc non est, nisi Capitulum Provinciale, quod solùm potest reservare pro Provincia.

16 Secundò fit, ut nec possit in Capitulo Conventuali unius Monasterii pro ipso uno Monasterio, quia id non concedit Clemens, cùm requirat saltem Capitulum Provinciale: Sed quid? Poteritne in Capitulo Generali, vel Provinciali reservari casus pro uno, vel duobus Monasteriis tantùm? Resp. posse, quia Pontifex solùm præcipit, ut reservatio fiat cum consensu Capituli Generalis, vel Provincialis, non verò ut semper fiat pro toto Ordine, vel tota Provincia; ita de Lugo *disp.20. de pœn.n.44.* citans Suarium, quidquid dicat Juniper. *de caf. ref.p.1.dif.4.q.3.n.4.*

17 Tertiò fit, ut quia prædicta reservatio decernenda est à Capitulo, ideò necessariò debeat intervenire suffragium majoris partis Capituli, secus Decretum Capituli non esset.

18 Hic nota, in Societate nostra suffragantes in Congregatione Generali se habere, ut se habet Capitulum Generale in aliis Religionibus

Sed quid de Congregatione Provinciali? Id enim scire necessarium est, ut videamus, an Congregatio nostra Provincialis possit pro sua Provincia reservare casus alios, præter illos undecim? Resp. Negari meritò à Suar. *T.4. de Relig. tr.8. lib.2.c.18. n.15. & ibid. tr.10. lib.8.c.5 n.4.* Ratio esse debet, quia Congregatio nostra Provincialis non habet suffragium, nisi Consultivum, & Electivum Procuratoris. At Clemens Octavus requirit Capituli Consensum: Nomine autem Capituli non intelligitur, nisi Congregatio Vocalium, habentium suffragium activum ad eligendum Generalem, vel Provincialem, quod nostra Provincialis Congregatio non habet, habet verò ad eligendum Generalem Congregatio Generalis.

19 Quartò, quia requiritur matura discussio, & consensus, fit, ut quærere debeamus, quidnam intelligatur per hæc? Sanè, per *maturam discussionem* intelligitur seria, & diligens rei examinatio; Per *consensum* verò non intelligitur solùm consilium, sed suffragium majoris partis Capituli; id enim significat illud *Consensus Capituli*, in hoc autem differt obligatio faciendi aliquid juxta consilium alicujus ab obligatione faciendi juxta alicujus consensum, quod satisfit priori obligationi, si petatur consilium, sed sine obligatione illud sequendi; posteriori verò non satisfiat, per petitionem solam consilii, sed oportet, ut adsit alterius consensus, juxta quem fiat res. Debet igitur in re nostra adesse matura consideratio, & non consilium solum, sed assensus.

Denique, Ne te prætereat, prædicta omnia, cùm sint de solemnitate substantiæ actus, seu decreti, nisi ad unguem serventur, nullam fore, & irritam reservationem. Sed adhuc

20 Inquires primò, Si Capitulum reservet aliquod peccatum, concedens illius absolutionem Prælatis localibus cum potestate, ut illam aliis delegare possint: poteritne deinde Generalis, vel Provincialis, sine consensu Capituli à prædictis Prælatis illam tollere, vel limitare?

Respondeo. Non posse, quia hæc esset nova reservatio facta sine Capituli consensu. Ita docet ex Suario de Lugo *loc.cit. num.43.*

21 Inquires secundò, An per hoc Decretum, in quo conceditur Superioribus, posse reservare undecim dictos casus, restricta iisdem sit potestas reservandi Censuras? Pontifex enim loquitur solùm de casibus; deque his præcipit, ne sine capitulo reserventur alii, præter dictos undecim, de Censuris ne verbum quidem.

Resp. Propter hanc rationem non fuisse in Censuris restrictam Superiorum potestatem docuerunt Suar. *to.3. in 3.p. d.29. sect.3.n.13. & to.4. de Relig tr.8 lib.2.c.18.n.17.* Castr. *de pœnit.p.25.g.1.nu.6.* Pelliz. *tr.8.c.3 num.6.*

Sed jam hodie communior Doctorum sententia est, fuisse restrictam, & ita declarasse Sacram Congregationem, testantur Diana, & de Lugo locis mox citandis. Meritò sanè: quia secus eluderetur nimis clarè Decretum Pontificis: posset enim Superior sine capitulo imponere censuram cuicumque casui, & deinde illam sibi reservare, quod esset, sibi reservare casum contra Pontificis Decretum. Lege Junip. qui rectè respondet rationibus Suarii.

Atque hanc posteriorem sententiam in praxi esse excipiendam, ipsemet Suarez loco citato fatetur, dum ibidem dicto *num.13.* ait, *Quamquam melius censebimus id non facere, nisi speciali Capituli consensu ad omnem dubitationem tollendam.* Eamque absolutè amplectuntur Thom. Sanch. Coriolanus, Peyrinus, Megala, Molfes. Leo, aliique cum Junip. *1.p. de casib. reserv. dist.2.q.3. per totam,* & Dian. *p.3.tr.2.ref.3.* adde, & Aversf. *q.17. de pœnit. sect.2.* & de Lugo *disp.20 de pœnit. n.47.*

Inquires Tertiò, Potestne capitulum Generale, non obstante dicto Decreto Clem. VIII. reservare omne peccatum mortale Inobedientiæ contra Præceptum Obedientiæ à Prælatis impositum?

Resp. Concedit de Lugo *de pœn. disp.15.n.47.* Quia, inquit, quamvis reservatione hac facta, posset Prælatus prohibere sub præcepto Obedientiæ hoc, vel illud peccatum quodcumque seu omnia peccata, quæ sibi vellet reservare, & sic sequerentur eadem inconvenientia, quæ dicta sunt sequi, si reservaret sibi censuras; tamen id sequeretur, inquit per accidens, & indirectè, quod nondum à Decreto Pontificio vetitum est.

Sed ego valdè ambigo, an validè fieri id possit, quia sic manifestè eluderetur mens Pontificis nolentis tantam concedere potestatem Prælatis sine speciali consensu Capituli circa hoc, vel illud peccatum reservandum, ut clarè colligitur ex verbis prædicti Decreti Clem. VIII. & notat idem ipse de Lugo *ibid. num.46.* Quòd si Congregatio modò allata solùm declaravit de Censuris, certè idem declarasset, propter identitatem rationis, si de dicto præcepto tam universali Obedientiæ interrogata fuisset, vel illud in mentem ipsi venisset.

SUPER ILLUD NUMERI QUINTI.

Non liceat Superioribus subditorum Confessiones audire nisi, vel reservatorum, vel spontè, aut proprio motu volentium.

22 His, cùm plana sint, nihil occurrit superaddere, nisi fortè advertere illud: *spontè*, quod non excludit inductionem alterius, & illud, *proprio motu*, quod dictam inductionem excludit. Cùm igitur Pontifex loquatur sub disjunctione, non fiet in rigore contra Decretum, si quis confiteatur Superiori inductus, seu motus ab ipso, vel ab alio, sed non coactus. Monet tamen jure Suar. *tom.4. de Relig. tr.8.c.15 num.5.* ne timor aliquis, vel nimia persuasio tollat spontaneam pœnitentis voluntatem.

SUPER ILLUD NUMERI SEXTI.

Superiores deputent duos, tres, aut plures Confessarios, doctos, prudentes, &c. pro subditorum numero majori, vel minori.

23 Quinque hìc sese mihi offerunt difficultates. Prima, An Religiosus indifferenter possit confiteri cum his pluribus constitutis confessariis, modò uni, modò alteri, an potius, posito quòd unum elegerit, nequeat ad alium recurrere?

Resp. Hunc posteriorem modum docuit Suar. *l.c.num.7.* quem secutus est Castrop. *de pœnit. p.15.§.5.num 7.* sed jam cum gravissimis Doctoribus, ut habet Juniper. *p.1 dis.6. q.1. n.7.* & cum Quintana d. vel certus, vel probabilior nobis est ille prior, & talis est praxis in Societate, quam tamen contrariam immeritò dicit esse Juniperus *de pœn. sing. 19.n.56.* ex Coriolano: sed fortassè vel olim ante decretum Urban. VIII. de quo Quintan. *n.7.* ita erat, vel in aliqua fortè Provincia. Ratio autem nostræ probabilioris sententię est, quia per posteriorem, vix consuleretur facilitati pœnitentium, quam intendit Pontifex. Meritò ergo P.N. Generalis *in Respons. General. manuscriptis, V. Absolutio à præsent. n.3.* sic respondit Provinciali Flandriæ 10 Aug. 1625. Secundarius Confessarius, licèt non deberet habere Jurisdictionem, nisi quando non potest haberi primarius, ad tollendos tamen scrupulos, intentio nostra est, ut uterque plenam Jurisdictionem habeat, &c.

24 Secunda difficultas, An Superiores, dum jubentur, Confessarios duos, tres, vel plures juxta numerum subditorum deputare, possint nihilominus excedere hunc numerum, ita ut legitimè valeant in conventu parvo deputare tres, vel quatuor?

Resp. Valere non est mihi dubium, quia ex una parte Pontificis intentio fuit, ut daretur facilitas pœnitentibus; cui non obstat, immò favet major multiplicatio, & ex alia, Superior committendo uni, vel alteri suam potestatem, non privat se Jurisdictione, ut non possit aliis eandem delegare. Delegabit autem, vel dando directè Jurisdictionem dictis Sacerdotibus, vel dando privilegium suo subdito, ut eligat sibi confessarium, quem velit ex illis.

25 Hinc insurgit tertia difficultas. An Superior ita possit suam Jurisdictionem communicare prædictis excedentibus numerum, ut ii superadditi absolutam, & permanentem habeant Jurisdictionem? Respondeo. Suar. *tom.4. de Relig. tract.8. lib.2. cap.15. fine.* quem sequitur Juniper. *de reserv. p.1. dis 6. q.1. cap.1. num.9.*) propendet ad negandum; licèt enim possit Superior pro una vice, seu ad aliquem actum deputare alios, non tamen (ait) permanenter, quia id esset contra regularem observantiam, & contra dispositionem Pontificiam. Addit, nec Superiorem posse concedere subdito, ut is sibi eligat confessarium, quem voluerit, & quotiescumque voluerit.

26 Mihi hæc doctrina sic absolutè prolata videtur scrupulosa, & fortassè falsa. Prius, quia nimirum sine solido fundamento stringit Superiorum potestatem, adde & pœnitentium conscientias. Posterius, quia non video, unde facultas, quam habent Superiores in jure, delegandi suam Jurisdictionem confessariis, restringatur. Pontifex enim in decreto hoc solùm habet, ut Superiores deputent duos, vel tres, &c. non verò tollit; ut modò dixi, ut non possint plures. Pari modo, dum de reservatis Casibus Pontifex agens, subdit, ut dictis Confessariis deputatis detur à Superioribus potestas absolvendi ab illis, quando casus occurrerit, positivam clausulam ponit, ut omninò tunc committatur talis potestas, non verò addit negativam, ut non possit alio modo universaliter committi, etiam antequam casus occurrat.

Melius igitur mihi arridet doctrina Quintanad. *de pœnit. singul.10. num. 4.* qui agens de potestate concedenda circa absolutionem reservatorum, postquam probavit, Episcopos, & Prælatos Regularium posse eam generaliter concedere confessoribus, ut absolvant, vel alicui subdito, ut absolvatur, & postquam dixit, quoad Episcopos expedire, ut in locis suæ Diœcesis assignent aliquos Con-

Confessarios pios, & Doctos, qui absolvere valeant à reservatis, immò aliquando id esse necessarium in locis, ubi non est Bulla Cruciatæ, vel non adsunt Religiosi privilegiati, qui possint à reservatis absolvere, sic addit de Religiosis.

27 *Quoad Religiosos non ita facilè hoc admitterem, immò absolutè negarem expedire (nota, expedire, dixit, non autem non posse, vel esse contra dispositionem Pontificis) cùm semper intrà demum habeant Prælatum, vel citò habituri sint, si fortè manè, vel vesperè absit, qui eam facultatem possit concedere, & strictiùs consulendum est perfectioni Religiosi, quàm Sæcularium, disciplina: at in aliquibus casibus existimarem, hanc generalem facultatem concedendam, nam*

28 *Primò, Poterit Superior Confessario ordinario illam concedere pro occasionibus, in quibus Superior vel est occupatus, vel ipsi eundum est extra Urbem, & differri nequit Sacrificium, vel communio sine nota.*

29 *Secundò, In Conventibus paucorum Regularium expediet, ut Superior immediatus illam concedat, ne, cùm petitur, colligi possit, quisnam sit is, pro quo petitur.*

30 *Tertiò, Etiam scrupuloso pænitenti aliquoties concedi oportet generalem facultatem, ne scrupulis angatur, existimans se sine licentia absolvi non posse, quia falsò judicat se passim in reservata incidere.*

31 *Quartò, Pro aliquibus magnis festivitatibus ter, aut quater in anno, etiam forsam concedenda foret, nisi in destructionem potius, quàm in ædificationem vergere cognosceretur.*

Hæc Quintanadvennas. Ex quibus collige universalem regulam; Posse scilicet licentiam generalem concedi ad absolutionem prædictorum Casuum reservatorum in Religione; immò & aliorum Papalium, (pro quibus tamen Superior potestatem delegare valet) posse, inquam, quoties rationabilis causa adsit, per virum prudentem expendenda.

32 Quarta difficultas, quid significat illud, *aut plures pro majori subditorum numero*. Duos enim sensus facere potest. Primum, ut in Magno Monasterio sint plures, quàm tres, nempè quatuor, sed ita, ut si adhuc notabiliter crescat subditorum numerus, non superaddatur quintus, sextus, & sic deinceps. Secundum, ut crescente numero subditorum, superaddatur tunc quintus, sextus, septimus, &c.

33 Hac in re memini, me legisse quendam Doctorem, qui nunc in mentem non venit, docentem in quocunque numerosissimo Monasterio ad summum quatuor Confessarios deputari posse. Quintanad. *de pœn. sing.* 19. *n.* 6. contra ait: autumare Sapientes, non solùm debere plures, & plures deputari, sed ea proportione, ut pro singulis denariis Religiosorum, addatur unus. Ex qua doctrina, ut vides, sequeretur in Monasterio centum Religiosorum, debere deputari decem Confessarios, & sic deinceps.

34 Certè neutra ex his sententiis placet: nam si maturo judicio verba Decreti expendantur, invenies & excedi numerum quaternarium posse, & non oportere multiplicari ad proportionem dicti denarii, sed debere fieri, quod utile, & bonum subditorum fore prudentia Superiorum judicaverit. Illud notat idem Quintanad. *l. c. n.* 7. privilegium, quod in nostris ordinationibus refertur, per quod non obligetur Societas præter Confessarium ordinarium, multiplicare alios, sublatum fuisse ab Urbano VIII.

35 Quinta difficultas. An in parvo Conventu sufficiat unum Confessarium deputare? Resp. Suarez, *tom.* 4. *de Relig. lib.* 2. *tract.* 8. *c.* 15. *n.* 7. Castr. *de pœn. punct.* 15. §. 5. *n.* 7. Juniper. *de cas. reserv.* 1. *p. dist.* 6. *c.* 1. *n.* 7. aliique docent, si Conventus parvus sit, judiceturque sufficiens unus Confessarius, unum sufficere, afferuntque duas rationes. Primam; quia non videtur Pontifex obligare ad plures, nisi sub conditione, si unus non judicetur sufficiens. Secundam; quia in Monasteriis Monialium unus solet esse Confessarius, quando ille unus sufficiens existimatur. Ergo cur non idem dicendum sit de aliis Religiosis?

36 Mihi nullo modo hæc doctrina placere potest. Ratio ducitur à Decreto adeò diserte præcipiente pluralitatem. Hæc sunt ejus verba: *Superiores in singulis domibus deputent duos, tres, aut plures*; Si ergo Pontifex jubet duos, cur restringis ad unum?

Hinc respondeo ad primam rationem, negando, Pontificem loqui sub conditione, & item negando, esse præsumendum, ipsum velle aliter, quàm nos docemus, ubi enim clara lex est, locum interpretatio nullo modo reperit.

Ad secundam ajo, esse magnam disparitatem; nam Monialibus provisum fuit à Tridentino, ut ter in anno alius extraordinarius offerretur, quo remedio quia carebant Religiosi, meritò Clemens VIII. voluit saltem duos Confessarios in quacumque domo constitui, & ita post hæc scripta, à me visus tenet Quintanad. *de pœn. sing.* 19. *n.* 6. *contra* Suarez.

SUPER ILLUD EJUSDEM NUMERI QUINTI.

Quibus Confessariis etiam reservatorum Absolutio committatur; quando casus occurrerit.

37 Si Petrus v. g. Religiosus delicto reservato maculatus, absolutionem petit ab aliquo ex Confessariis deputatis, huic Confessario debebit Superior concedere potestatem illum pœnitentem absolvendi, quando ipsemet Confessarius judicat, sibi illam esse committendam: tunc verò sic judicabit, quando nec damnum proximo, nec bono publico Religionis, nec ipsi pœnitenti ex ea absolutione timeri rationabiliter potest.

38 At verò, si dictus Petrus absolutionem hanc petat ab alio Sacerdote, seu Confessario ex non deputatis, non obligabitur Superior illi committere dictam potestatem, quia Pontifex loquitur solùm de deputatis.

39 Scio, esse consilium omninò sequendum, ut etiam tum ejusmodi Sacerdoti (nisi valdè sit ineptus, timeaturque rationabiliter malus eventus, &c.) committatur, ne difficile sit remedium pœnitenti. Immò aliqui docent, debere saltem ex obligatione charitatis committi, præsertim, si ejusmodi Sacerdos, quamvis non deputatus, talis sit, ut meritò deputari possit.

Hæc sunt facilia. Sed quid, si Superior, quamvis deputatus Confessarius judicet in Domino sibi committendam esse potestatem absolvendi; ipse tamen Superior committere nolit? Id quod tyrannicum esse meritò Suarez pronunciavit apud Quintan. *l. c. sing.* 13.

40 Resp. Huic malo occurrit Decretum Urbani VIII. volentis, ut tunc, etiam repugnante Superiore, habeat Confessarius potestatem absolvendi. Urbanus enim post confirmatum Decretum, de quo loquimur, Clementis VIII. sic voluit, ut adderetur, sicuti habes *in* 4. *tom. Bull. fol. mihi* 273. & refert idem Quintan. *de pœn. sing.* 11. *num.* 4.

Sanctitas Sua deinceps declaravit, ut si hujusmodi Regularium Confessariis casus alicujus reservati facultatem petentibus Superior dare noluerit, possint nihilominus Confessarii, illa vice, pœnitentes regulares, etiam non obtenta à Superiore facultate, absolvere.

41 Idem Auctor *l. c. n.* 6. cum aliis quibusdam putat, hanc facultatem etiam concedi Confessario docto, & pio, qui est aliàs aptus, ut possit deputari Confessarius Regularium, quia, inquit, sic præsumitur esse mens Pontificis. Id ego nequaquam admitto, quia, cùm agimus de Jurisdictione necessaria ad actum, non est satis qualiscunque interpretatio concessionis datæ. Neque dicas cum eodem, tunc adesse licentiam Pontificis de præsenti, nec solùm ratihabitionem de futuro, idque propter vitandum scandalum, & ne ipsius oves pereant. Ne hoc, inquam, dicas, nam sic recurris ad aliud caput universale de vitando scandalo, & de ratihabitione, id quod quantum se extendat, alibi quæritur, nos autem nunc loquimur solùm, spectato hoc Urbani Decreto, quod cum clarè loquatur de Confessariis deputatis, non video, qua ratione hic Auctor velit ad deputabiles extendere.

42 Quæres, si idem dictus Petrus illa vice fuit sine consensu Superioris absolutus modo dicto, à Confessario deputato, quia usus est facultate sibi ab Urbano concessa, si, inquam, dictus Petrus iterùm incideret in casum reservatum, possetne absolvi iterùm à dicto, vel alio deputato Confessario, positis iisdem circunstantiis, ob quas fuit prima vice absolutus, idest, quòd prædictus Confessarius judicet prudenter, dandam ipsi esse licentiam, quam tamen negat Superior?

43 Resp. posse, docet Pelliz. *tr.* 8. *c.* 2. *n.* 60. adducens Dianam, Alphonsum de Leone, Bordonum, & meritò, quia in Decreto nulla particula taxativa adest, restringens ad unam tantùm absolutionem. Et illud (illa vice) satis verificari potest, si significet illam vicem, quando ea facultate utitur. Cùm igitur iterùm casus idem occurrat, iterùm dabitur eadem facultas absolvendi, si Superior modo dicto neget, atque ita, toties quoties.

§. III. *De casibus reservatis in Societate Jesu.*

1 QUoad alias Ordinum familias cognoscere quisque debebit suo Superiori reservatos casus, ego hic solùm indicabo de mea: Societas ergo in Congregatione Generali, reservavit illos undecim omnes reservabiles per Clementem VIII. & insuper sequentes decem superaddidit, ut habetur *in Ordin. ejusdem Societatis c.* 5. *de casibus reserv. ex Decret. Congr. General.* 40. *&* 46. *aliis* 67. *&* 73. qui sunt hujusmodi.

I. *Perjurium, & falsum testimonium in judicio, vel extra.*

II. *Furtum, & usurpatio alicujus rei contra votum paupertatis, in ea quantitate, quæ efficiat peccatum mortale.*

III. *Lapsus carnis voluntarius, & quidquid est contra votum Castitatis, quod in actum externum prodeat.*

IV. *Inobedientia expressa, qua quis asserit, se nolle parere.*

V. *Seditio in Superiorem, & divisio à capite in grave nocumentum Societatis.*

VI. *Detractio famæ, bonæque existimationis aliorum, & discordiarum seminatio inter fratres.*

VII. *Impedimentum, excludens à Societate, reticuisse in examine, vel in eo mentitum esse; unde grave aliquod incommodum oriri possit.*

VIII. *Acceptio, seu missio litterarum absque licentia expressa, quæ scilicet acceptio, vel missio contineat rationem peccati mortalis.*

IX. *Transgressio votorum simplicium, quæ Professi emittunt post professionem.*

X. *Censura Societatis nostræ, seu peccata, quæ in nostris Constitutionibus, Bullis, vel Decretis adnexam habent excommunicationem.*

XI. *Hæc omnia, cùm manifestè erunt mortalia, & in actum exteriorem prodierint, reservantur Superiori domus, vel Collegii, & ab alio, nisi de expressa licentia illius, absolvi non possunt.*

2 Addit præterea *num.* 7. dicta Ordinatio nostra in hunc modum: *Ad extremum, ut omnes eximantur scrupuli, cum Confes-*

fessarius, bona fide dubitans, an mortale sit, quod proponitur ab eo, etiamsi ex genere suo reservatum sit, potest absolvere, licèt ejusmodi dubitatio ex ignorantia procedat, sed neque posteà, si manifestè adverterit fuisse mortale, repetenda erit Confessio, bona siquidem, & vera fuit Absolutio. Hactenus Ordinatio.

Si autem dubitetur, An peccatum sit reservatum, necne, idem dici debere. Ego universaliter docui *in Opusc. Meth. Conf. cap.* 1. §. 4. *n.* 27. & probat rectè de Lugo *de pœn. d.* 28 *n.* 22.

Jam verò pro horum decem casuum explicatione in brevem summam prius redigam, quæ super illos habet Castrop. *de pæn. p.* 15. §. 3. mox de penu meo pauca depromam.

I. *Perjurium, & falsum Testimonium in judicio, vel extra.*

13 Duo peccata reservantur separatim non unitim, hoc est; Primò, Perjurium mortale quodcumque, factum sive in judicio, quod fieri solet ab Actore, Reo, Teste, sive extra illud, quod usurpari consuevit in contractibus, ac politicis conversationibus. Secundò, falsum testimonium, quo proximum graviter lædas, etiam si juratum non sit, nam quando est juratum, includitur in casu priore, hoc est in Perjurio.

II. *Furtum, & usurpatio alicujus rei contra Votum Paupertatis in ea quantitate, quæ efficit peccatum mortale.*

14 Furtum, & usurpatio, utique gravia, ex rebus Monasterii sunt reservata superioribus, ex Clemente III. Hic autem in Societate superadditur, *ex bonis cujuscumque persona*, hoc enim significat illud absolutè dictum *Alicujus rei*; quæ autem sit ejusmodi quantitas *lib.* 8. *in Decal. tr.* 2. *c.* 4. dictum est.

III. *Lapsus carnis voluntarius, & quidquid est contra Votum Castitatis, quod in actum externum prodeat.*

15 Reservatur in Societate non solùm lapsus carnis perfectus, seu consummatus in sua specie, V. G. Fornicatio, Adulterium, &c. Verùm etiam non consummatus, dummodò prodeat in actum externum, & sit per se Castitati graviter contrarius.

16 Dixi, *per se*, nam si actus externus sit solùm contrarius Castitati ex intentione agentis; vel sit ex se venialis, sed ex tua intentione interna, mortalis, sicuti communiter dicitur de visione curiosa feminæ, de levi tactu manus, & similibus, licèt ex tua interna intentione mala mortaliter, tamen non erunt casus reservati, quia ea malitia, quatenus est mortalis, non prodit in exteriorem actum, at erunt reservati, si in eo Visu, vel tactu tuam pravam voluntatem fœminæ indicares, quia tunc sunt quædam sollicitatio, atque adeò externè graviter mala. Vide mox à *n.* 49. & quoad dictam actionis levitatem, vide, quæ ego superiùs *c.* 4. *n.* 14. & 15. attuli ex de Lugo.

IV. *Inobedientia expressa, qua quis asserit se nolle parere.*

17 Hinc reservatur inobedientia formalis, quæ semper ex contemptu præcepti, vel præcipientis oritur: hujus generis enim est illa, qua, quis asserit *se nolle parere*: nam cæterùm inobedientia materialis adest in violatione cujuscumque præcepti.

18 Quoniam autem debet esse mortalis, dubitari potest, an qui non vult Superiori obedire in levi materia, incidat in casum reservatum; & incidere dicendum est, quia si id, nihil aliud addendo; externè significes, denotas, te paratum non esse Superiori obedire etiam in gravi, quod est graviter contemnere. Non sic, si exprimas te esse paratum obedire in gravi materia, sed nunc te non obedire, quia nunc res præcepta levis est, non inquam, sic: nam tunc non graviter, sed leviter tantummodò, idest in materia levi, obedire recusas.

19 Quid, si nolis obedire in hac re levi, quia Superior est indoctus, vel imprudens? Resp. Lessius putat, non esse mortale, atque ideò nec reservatum; at Castropalaus *l. c.* hoc dictum Lessii approbat, si id non declaret nec aliis, nec Superiori, at si declaret, (etiam cum restrictione ad levem materiam) erit, inquit mortale, & reservatum, quia est gravis Superioris contemptus, & ipsius muneris non mediocris injuria. Vide, quæ in hoc argumento affero *num.* 30.

V. *Seditio in Superiorem, & Divisio à capite in grave nocumentum Societatis.*

20 Seditionem hanc committis, si animos fratrum commoveas, ne illum, ut Superiorem recognoscant, vel ne illius jussis obtemperent; à capite autem te dividis, si ab obediendo Generali te subtrahas; quæ, cùm semper sint in grave detrimentum Religionis, non videntur habere levem materiam.

VI. *Detractio Famæ, bonæque æstimationis aliorum, & Discordiarum seminatio inter Fratres.*

21 Reservatur hic, Primò alterius famæ gravis denigratio. Quoniam verò differt Detractio, de qua hic est sermo, (quæque ea est, quæ fit in absentia infamati) à Contumelia, quæ fit in præsentia, ideò putat meritò Castr. Contumeliam non esse peccatum reservatum, quæ quia difficiliùs committitur, judicata fuit reservatione non indigere.

22 Secundò, reservatur Discordiarum seminatio; quæ est, quando tuis verbis, vel factis dissentientes reddis Fratrum voluntates, in materia gravi. Nomine autem Fratrum intelligit Castropal. Christianos omnes, lege, quæ dicam *n.* 28. & *n.* 60.

VII. *Impedimentum excludens è Societate tacuisse in Examine, quæ scilicet solent fieri de ingressuro in Societatem, vel in eo mentitum esse, unde grave incommodum oriri possit.*

23 Illud (*Impedimentum excludens*) notat impedimenta essentialia, illud (*vel in eo mentitum esse*) notat & impedimenta essentialia, & secundaria. Quæ autem hæc sint, latè prosequitur alibi Castr. *t.* 3. *d.* 1. *de Relig. statu p.* 8. & breviter, essentialia sunt quinque: Primò, recessisse ab Ecclesia, fidem abnegando, vel in errorem contra fidem incurrendo, &c. Secundò, Homicidium perpetrasse. Tertiò, habitum alicujus Religionis assumpsisse. Quartò, Vinculo matrimonii consummati, vel servitutis obstrictum esse. Quintò, Infirmitatem pati, unde obscuretur Judicium, vel ad id dispositionem notabilem habere. Secundaria sunt duo. Primò, ex infecto sanguine Judæorum, & Saracenorum procedere. Secundò, Majoratum habere in Hispania, nisi habita facultate à P. Generali.

VIII. *Acceptatio, seu Missio litterarum absque licentia expressa, quæ scilicet acceptio, seu Missio continent rationem peccati mortalis.*

24 Si litteræ in se contineant rationem peccati mortalis, sed Superior det licentiam illas mittendi, eritne tunc casus reservatus? Erit, Respondet Castr. quia licentia est invalida, cùm non possit Superior concedere missionem mortaliter peccaminosam, unde ejusmodi missio tunc remanebit sine licentia. Addit, si tamen litteræ non contineant in se rationem peccati, sed solùm extrinsecè sit gravis prohibitio, v. g. ne eæ mittantur sine licentia, tunc per licentiam purgari Missionem ab omni labe, & propterea tunc non fore reservatam. Verùm vide *n.* 29.

IX. *Transgressio votorum simplicium, quæ professi emittunt post Professionem.*

25 Circa id nihil notandum hoc in loco occurrit, Castr. ipse tamen alibi latè ejusmodi Vota explicat. Sunt autem sex. Primò, Votum obedientiæ Summo Pontifici in missionibus peragendis ad animarũ salutem: at quia hoc est Votum solemne quartum Professorum, ut ib. etiam advertit Castr. *tr. de statu Relig. d.* 5. *p.* 2. & *deinceps*, mihi videtur ejus transgressio hic non comprehendi, ubi solùm est locutio de transgressionibus Votorum simplicium. Secundò, Votum Paupertatis non relaxandæ. Tertiò, non ambiendi Prælationem intrà Societatem. Quartò, non ambiendi ullam Prælationem extra Societatem, illamque non acceptandi, nisi fortè in casu, quo sit coactus Obedientia ejus, qui potest præcipere sub pœna peccati. Quintò, Votum manifestandi hos sive intrà, sive extra Societatem ambientes, ipsi Societati, vel ejus Præposito. Sexto, Votum non detrectandi consilia Præpositi Generalis, vel ab eo substituti, eaque sequendi, si Deo grata judicaverit, si quando in Prælatum quis assumatur. Castrop. de hoc ultimo nihil advertit. Adverterem ego hujus Voti Trangressionem, cum ea committatur, quando quis est extra Societatem, hic locum non habere, ut etiam trangressionem ambientis, quando ea juxta Urbani VIII. Constitutionem committeretur ab illo, qui in aliam Religionem, etiam legitimè migraverit. Tunc enim sic Transgressores peccabunt quidem contra Votum, sed peccatum non fore reservatum, puto, quia prædicta reservatio facta est pro subditis Societatis, quales jam hi non esse supponuntur.

X. *Censura Societatis Nostra, seu peccata, quæ in nostris Constitutionibus, Bullis, seu Decretis annexam habent Excommunicationem.*

26 Notanter additur (seu peccata) nam non solùm ipsæ Censuræ; verùm etiam peccata, quibus illæ sunt annexæ, per se, & directè reservantur.

27 Quæ autem sint hæ, habes apud Castr. hic; & quoad nostra Decreta habes *in Catalog. nostrarum Censurarum, & preceptorum, &c.*

Hæc ex citato Auctore, quibus juvat addere, quæ sequuntur.

Discutiuntur tria ex prædictis.

I. *Discordiarum disseminatio inter fratres.*
II. *Missio Litterarum.*
III. *Inobedientia in re levi ex motivo Imprudentiæ Superioris.*

28 In doctrina hactenus rescripta ex Castrop. tria videntur difficilia. Primum esse in Societate reservatam disseminationem discordiarum inter Sæculares, vel alios Religiosos, de qua dictum est *num.* 22. Nam quando Spiritus sanctus detestatur eum, qui seminat inter fratres discordias, quem textus inducit Castro palaus, fatebitur quis intelligi Christianos omnes, at cùm nostra lex loquatur cum nostris, dicere quis posset, nomine Fratrum nostros dum-

[illegible]intelligi, non externos. Ita videtur primo aspectu: sed tamen standum est responso, quod habebis mox *n*.60.

29 Deinde mihi difficile fit id, de quo *n*.24. dictum est, nimirùm esse reservatam Missionem Litterarum graviter peccaminosam, si fiat cum licentia Superioris, Profectò licentia Superioris, quamvis illicitè data, adhuc licentia est, & verè, qui mittit litteras eas peccaminosas cum prædicta illicita licentia, non potest, morali, & communi saltem loquendi modo, dici, mittere sine licentia. Si Superior concedat tibi licentiam dandi vile aliquod pretium, paucos v.g. Julios meretrici, peccabis quidem & tu, & Superior, at, ex probabili sententia non contra Paupertatem, quia non sine licentia pecuniam illam expendis. Adde, reservationem esse odiosam, atque adeò potiùs restringendam, quàm extendendam.

30 Tertiò denique non video, cur Lessii sententia allata *n*.19. quę docet, dicentem, se nolle obedire in re levi, addentemque expressè rationem, quia superior est imprudens, non peccare peccato hic reservato, non video, inquam, cur reiiciatur sententia hęc à Castropalao. Respondet Castrop. quia tunc est contemptus Superioris, ejusque muneris.

31 Verùm hoc negari potest; nos enim contendimus, tunc non esse contemptum Superioris, sed ut hominis indocti, atque ideò nec muneris. Patet, quia si subditus se declaret, id ab ipso fieri, idest, se non obedire, quia res est levis, clarè significat, se idem non facturum, idest se obediturum in re gravi, ut in simili paulò ante dixerat Castropalaus, ergo clarè, nec Superiorem, ut Superiorem graviter contemnit, nec ejus munus. Vide, quę de ejusmodi contemptu ego *lib*.1.*in Decal.c*.1.§.4.*n*.6. dixi, Vide item paulò post *n*.55. ubi P.N. Generalis, dum pronunciat, dicentem in materia levi (*Nolo parere*) incidere in reservatum, non loquitur, de hoc nostro casu, sed de alio, in quo non fiat prædicta expressio, seu declaratio.

Explicatur magis, ac magis, qua inobedientia reservatur.

32 Si Superior tibi aliquid in virtute Sanctæ Obedientiæ legitimè imponat, tu verò dicas, *Nolo parere*, certum est, te peccare, atque incidere in casum reservatum, quia peccas contra præceptum, idque illis verbis exprimis. At si idem tibi aliquid imponat sine ejusmodi obligatione præcepti, tu verò expressè dicas, *Nolo parere*, dubitari posset, an pecces, incurrasque in reservatum, & ratio dubitandi esset, quia contra nullum præceptum Obedientiæ tunc operaris.

33 Nihilominus omnes nostri Doctores passim docent, te regulariter peccare, quia, ut est apud omnes certum, non solùm peccatur peccato Inobedientiæ, quando quis transgreditur præceptum Superioris prædicto modo latum, verùm etiam quando quis graviter contemnit ipsum Superiorem, ut Superior est, vel ipsius munus, vel etiam ipsam rem præceptam, ut relatam ad præcipientem. Cùm igitur, *Nolo parere*, etiam abstrahendo à præcepto lato in virtute Sanctæ Obedientiæ, sit regulariter magnus contemptus, non est mirum, si afferat culpam mortalem, ideòque hic reservatam.

34 Dixi, *regulariter*, nam si dictum illud, *Nolo parere*, fit in iis circumstantiis, in quibus non appareat externè gravis contemptus (quod licèt rarò interdum tamen evenire posset) non possumus negare, tunc nec mortaliter peccari, nec incurri in reservationem, ut tandem insinuat de Lugo *de pœn.d*.20.*à num*.48. *& in Resp. moral. sect* 4.*disp*.22.

35 Sed adhuc quæres primò, si peccatum est inobedientiæ, non observare, sed non exequi, quod tibi injunctum est in virtute Sanctæ Obedientiæ, estne etiam reservatum?

36 Resp. In nostra Societate non est reservatum, quia in nostro Jure universaliter non reservatur, nisi illa Inobedientia expressa, qua quis dicit, *Nolo parere*. Verùm reservari specialiter Inobedientiam, cui annexa sit Censura nostrarum Constitutionum, vel Decretorum (nam minimè ex vi Juris nostri, si Censura aliunde procedat) dixi *n*.27.

37 Quæres secundò. Si quis Superiori non jubenti in virtute Obedientiæ dicat similia verba, sed non eadem illa, *Nolo parere*, incidetne in reservatum? dicat v.g. Non possum facere, vel vadat V.R. & hoc aliis imperet, sum occupatus, ne me V.R. conturbet, Superiorem V.R. in hoc non agnosco, &c.

38 Resp. De Lugo *l*.4 *Resp.Mor.dist*.22. *citat*. hæc latè prosequitur: & denique distinguit, si ex circumstantiis hæc verba eundem sensum faciant, quem regulariter faciunt illa, *Nolo parere*, cùm par sit Superioris contemptus, efficient peccatum mortale, & reservatum, si verò dicantur in circunstantia, & in modo, quæ usq; ad veniale mitigent contemptum sanè non efficient. Si tamen dicat quis *nolo facere*, videtur, ait de Lugo, idem esse ac si dicat *nolo parere*: siquidem *nolle parere* nihil allud est, nisi *nolle facere, seu exequi, quod imponitur*. Hoc postremum dictum ego confirmo ex responsis mox afferendis *n*.33.55.*&* 56. ubi contemptus fundatur in illo tantum, *Nolo*, quòd jam invenitur in illo *Nolo facere*. Vide etiam *n*.57. ubi subditus excusatur ab incursu in reservationem, si respondeat, se non facturum. Cujus certè excusationis ratio hæc videtur esse, quia, sic non respondet, *Nolo*.

39 Audivi quendam asserentem; solùm reservari, quando præcisè, & signatè dicuntur hæc verba *Nolo parere*, vel *Nolo obedire*. idem enim hæc sonant, non verò, quando dicuntur verba quomodocunque æquivalentia, quamvis in circunstantiis, in quibus significetur idem, vel etiam major, & quidem peccaminosus contemptus, quia lex reservationis, ajebat, est odiosa, unde non extendenda ad similia solùm prædicta verba habet. Sed profectò hic nimis ad litteram, (littera autem occidit) videtur esse locutus.

40 Quæres tertiò: Nomine Superioris, venitne in hac reservatione Minister? *Resp*. Venire maximè, & ita expressè statuunt nostra Decreta *Congr.General. Decret*.45. atque id, etiam respectu professorum; voluit enim Societas, ut in hoc Minister esset veluti persona Rectoris; non venire autem Subministrum ne respectu quidem Fratrum Coadjutorum, notabitur infra *n* 58.

41 Quæres quartò. Si quis internuncio, quo Superior aliquid (sine obligatione præcepti) jubet, dicat, absente dicto Superiore: Nolo parere, committeretne peccatum reservatum?

42 Respondeo: Si dicat internuncio, ut amico, non committet, quia non apparet tunc contemptus ullus Superioris. Multò minùs si secum ipse solus mente, vel etiam ore nullis audientibus dicat, *Nolo facere, Nolo parere*. At si dicat internuncio, ut internuncio, seu, ut loquenti Vice Superioris, de Lugo *dis*.22. distinguit, docens regulariter esse reservatum, quia sic, ut plurimum, est gravis contemptus Superioris, aliquando tamen non esse, quia aliquid contra Superiorem dicere, ipso absente, diminuit de contemptu, sicuti diminuitur injuria, quam detrahens facit alteri absenti, cum contra crescat, si per contumeliam irrogetur præsenti.

43 Ego verò potiùs regulam in contrarium constituerem, ut regulariter non sit reservatum, quia frequentissimè absentia Superioris mirum quantum diminuit contemptum, esto aliquando, tantus esse possit ex circunstantiis, & modo loquendi contemptus, ut censendus sit omninò gravis.

44 Hactenus à me allata ita Societatis, vel R.P.N. Generalis judicio submissa volo, ut liberè ipsi ea corrigant, expungant, inverso stylo omninò deleant.

Sed pro coronide subscribamus hìc denique nonnullas in manuscripto, quod apud me habeo, responsiones Peritorum instituti nostræ Societatis, pertinentes ad casus reservatos, hoc enim pacto non parum illustrabuntur multa, quæ in præcedentibus dicta sunt.

CASUS RESERVATI IN GENERE.

45 Casus, cujus signa externa ita sunt indifferentia, ut possint in bonam, & in malam partem accipi, non erit reservatus.

46 Merè scrupulosis ad tollendos scrupulos, si opus sit, potest facultas generalis concedi, ut à certo aliquo casu, perpetuo absolvantur. Nam casus dubii, vel qui scrupulosis tales videntur, non reservantur.

CASUS RESERVATI IN PARTICULARI.

Contra Paupertatem.

47 Eum, qui tantùm foris prandium sumeret sine venia Superioris, uti pœna sine dubio subiicerem, ita reservatione Absolutionis non obligarem.

Contra Castitatem.

48 Ut peccatum contra Votum Castitatis censeatur ita prodire in actum externum, ut sit reservatum, necesse est; talem actum esse, qui ex se non sit indifferens, qui scilicet in bonam, & malam partem accipi possit; uti est aspectus; sed debet habere malitiam exteriorem, qua sit index interna mala voluntatis.

49 Non videtur casus reservatus, si quis ex contactu manus alterius, qui ex se turpis non est, peccet mortaliter delectatione morosa, modò illa delectatio non prodeat in actum exteriorem; sin verò ex illo contactu, vel solo aspectu sequatur voluntaria pollutio, est casus reservatus ratione hujus pollutionis, qua est peccatum contra Castitatem in actum externum, non ratione illius aspectus, aut contactus. Quidquid in oppositum dicat non nemo apud Dianam, par.4.tr.4. res.61. *qui citat* Suarium *pro nostra Decisione.*

50 Hinc etiam non censetur reservatus aspectus, etiam animo libidinose factus, nisi talis sit, qui, spectatis omnibus circumstantiis, non sit indifferens ampliùs.

51 Aspectus, Locutio, Lectio cum delectatione interna mortaliter mala, tunc solùm censetur reservata, quando actio externa ex se indicat malitiam actus interni, nec manet ampliùs, ut tam in bonam, quàm in malam partem accipi possit. Quando verò actio externa in individuo sit talis, vel non sit, spectat ad Theologos judicare.

Contra Obedientiam.

52 Casus reservatus est deliberata inobedientia expressa verbis, (Nolo facere.)

53 Tametsi Constitutiones, & Regula non obligent sub mortali, nisi adsit Praceptum, est tamen casus reservatus inobedientia, si quis dicat Ministro (Nolo facere) *licèt nullum sit praceptum, eo quòd, ex vi Voti, ac Obedientia, obligamur, etiam secluso pracepto, ne Superiorem, vel Obedientiam contemnamus, quod in proposito accidit. Et licèt Minister non possit imperare in virtute Obedientia, tamen contemptus Superioris est grave peccatum, quod involvitur in Verbo* (Nolo.)

54 Et complectitur etiam Sacerdotes, licèt Decretum Quartum Congregat. septima tantùm meminerit fratrum, & cap.2. Ordinat. General. *tantùm Coadjutorum.*

55 Ca-

55 *Casus reservatus est dicere* Nolo facere, *etiam in materia levi.* (Vide suprà *n.31.*) *quia hic peccatum attenditur, non tam ex gravitate materia, quàm contemptu, qui involvitur in verbo* Nolo.

56 *Qui Rectori, seu Regenti Convictorii, aut Residentia Superiori respondit*, Nolo, *incurrit in casum reservatum.*

57 *Quamvis graviter peccet, qui jubenti Superiori dicit se non facturum, non videtur tamen incidere in casum reservatum, cùm non clarè dicat*(Nolo facere) *qui solus intelligitur expressè reservatus*, c.2.Gen.§.18.

58 *Qui noluit parere Subministro, non incidit in casum reservatum, licèt sit Superior fratrum.*

Detractio.

59 *In sexto casu, ubi reservatur Detractio fama, bonaque existimationis aliorum, verbum hoc* (aliorum) *complectitur, tam nostros, quàm alios quoscumque.*

60 *Detractio gravis fama, etiam externorum, est casus reservatus.*

61 *Cessavit jam declaratio illa R. P. Claudii de casu Murmurationis reservata in dubio, atque ideò idem judicandum est deinceps de ejusmodi, quod de aliis communiter reservatis.*

Occultatio Impedimenti.

62 *Casus reservatus est, si Candidatus in examine reticeat ejusmodi habitus pravos suos, ex quorum reticentia grave incommodum oriri possit Societati, sic enim locus examinis* C. B. lit. A. *videtur explicandus*, c.5. Ordin. General. casu 7.

Apertio Litterarum.

63 *Apertio Litterarum ad suum Superiorem scriptarum tunc erit casus reservatus, quando apertio illarum erit peccatum mortale, nam pendet à circumstantiis.*

Falsificatio Sigilli.

64 *Nomine Officialium, per quorum Sigilli falsificationem incurritur casus reservatus ex Decreto Clem. VIII. intelligitur etiam, qui ratione Officii habent proprium Sigillum in Ordine, ut præter Superiores Societatis, sunt Assistentes, Secret. Provinc. General. Admonitor.*

Machinatio in Superiores, & Seminatio discordiarum.

65 *Prohibetur doceri à nostris hæc propositio:* In ordin. pro stud. super Junioribus propos. 21. *Nonnulla peccata, quæ reservantur in Societate, ut Machinatio in Superiores, seminatio discordiarum, & similia, licèt attingant gravitatem peccati mortalis, non sunt reservata, nisi sequatur effectus.*

CAPUT VIII.

De Absolutione à Reservatis ex Jure Ordinario.

1 NOnnulla per occasionem de hac Absolutione tetigimus in Superioribus, nunc in proprio loco plura sunt superaddenda. Cùm autem ea possit impendi Jure Ordinario, idest ab habente ordinariam potestatem absolvendi reservata, & Jure Delegato, idest ab habente delegatam; in hoc capite de illa, deinde in sequentibus Capitibus de hac breviter disseremus.

§. I. *Quis possit absolvere à peccatis, vel excommunicationibus reservatis Jure Ordinario?*

☞ In hac materia præ oculis habenda est 3. Propositio ex damnatis ab Alex. VII. *Sententia asserens, Bullam Cœna solùm prohibere absolutionem Hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1619. die 18. Julii in Consistorio Sacra Congregationis Emin. Cardinalium visa, & tolerata est.*

1 POtest primò is, qui reservavit; seu is, cui facta est reservatio; v.g. Capitulum Generale reservat peccata Provinciali, vel Superiori locali; tunc Provincialis, vel Superior localis pro tempore existentes, seu successores in officio, possunt jure suo directè absolvere. Item Episcopus reservat aliqua peccata, poterit ergo Episcopus ipse, ut item successor in Episcopatu ea directè jure suo absolvere.

2 Potest secundò, Superior horum: Quare in Religionibus poterit Generalis, & Provincialis absolvere casus reservatos Superiori locali sicut à casibus in aliqua Diœcesi reservatis Episcopo, potest tum Papa absolvere, tum Legatus à Latere ejus Provinciæ, ut notat Gavantus *in suo Manuali V. Legatus*, & Aversa *q.1. de pœn. sect.4.* Limitat tamen ibidem Gavantus, ne Legatus possit absolvere à Censuris per sententiam latis.

3 Potest tertiò, Inferior, cujus dignitati Superior perpetuò concessit, ut possit absolvere à reservatis. Ejusmodi est Episcopus, cujus dignitati concessit Tridentinum, ut is absolvere possit ab omnibus Pontificiis casibus occultis, de qua re infra: tunc enim Episcopus Jure Ordinario absolvit. Ejusmodi etiam sunt Prælati Regularium, quorum officio Pontifex Summus concessit potestatem absolvendi suos subditos à casibus Pontifici, modò superiùs indicato.

De Pœnitentiario Ecclesiæ Cathedralis breviter, & absolutè negat, ei sive jure, sive ex consuetudine concessum esse, posse absolvere à reservatis sine sui Episcopi speciali commissione: quod latè contra nonnullos prosequitur Dian. *p.9. tr.8. resol.11. & 12.*

4 De Vicariis Episcoporum dicam mox *cap.10. §. unic. num.9.* De Vicariis autem Prælatorum Regularium, an scilicet Superiores, an Ministri, aut cæteri similes, vel Vicepriores, Vicerectores, &c. saltem quando abest horum Superior hac eadem potestate ordinaria gaudeant; pendet ex cognitione potestatis, quæ prædictis conceditur in Religione quaque sua. Lege Quintanadvennam, *tract. de pœnit. singul.13. à num.2.* Pelliz. *tract.8.c.2. à numer.519.* de Lugo *de pœnit. disp.19. num.16.* Juniper. *de casib. reserv. p.1. disput.8. q.2. c.2.* aliosque.

5 Profectò in mea, Ministro nulla conceditur in hoc potestas, ut in sequentibus Responsis dixerunt Peritiores Instituti Soc. Jesu supra citati; *In Manuscripto*, quod apud me habeo.

I. *Absente Rectore non habet Minister facultatem absolvendi à reservatis, nisi ei specialiter concessum sit; quod non expedit fieri, maximè si ad paucos dies duntaxat absit; potest enim quis confiteri Ordinario cum onere se sistendi Superiori.* Quomodo id intelligatur, vide omninò infra *c.12. §.3. n. præsertim 11.*

II. *Minister non potest, absente Rectore, dare facultatem absolvendi à reservatis, nisi hoc etiam, præter curam domus, quam ipsi concedit, officium specialiter commissum sit à Rectore abituro.*

III. *Minister non potest deputare Confessarium, nec dare facultatem absolvendi à reservatis, nec & ipse absolvere.*

IV. *Si tamen relinquatur cum titulo, ac potestate Rectoris, videtur habere istam potestatem.*

V. *Denique Præfatio Compendii Privilegiorum loquitur de Vicerectoribus Ordinariis* (*non de Ministro ad breve tempus pro Rectore relicto*) *qui administrant cum plena potestate, & sunt veri Superiores.*

6 Verùm ad ea, à quibus discesseram, redeamus. Quod diximus de peccatis, dic proportionaliter de excommunicatione reservata, ea enim per se loquendo, & communiter ex Jure Ordinario, de quo loquimur, potest Primò absolvi ab ipso reservante, seu ab ejus successore in officio, & ab eo, cui excommunicatio reservatur. Secundò, à Superiore illorum. Tertiò à Delegato perpetuo, &c.

7 Dixi autem (*per se loquendo*) nam per accidens ratione necessitatis urgentis, possunt & alii, sed hæc potestas potiùs est ex Jure Delegationis, quàm ex Jure Ordinario, ut videbimus latè inferiùs, *cap.12. §.3.*

8 Dixi item; *communiter*, nam quamvis ipse reservans possit ab excommunicatione sibi reservata communiter suum subditum absolvere; excipiuntur tamen quatuor casus. Ita Coninc. *disp.14. de excom. n.656.* Primus, quando quis fuit excommunicatus per Delegatum Pontificis ad certam causam finiendam, si non vult parere ejus sententiæ definitivæ, & per annum in contumacia perseveret: tunc enim non potest ipsemet, qui excommunicavit, sed solus Summus Pontifex: ita habetur *C. quærenti de off. Deleg.* Secundus, quando excommunicatio lata ab inferiore confirmatur à Superiore ex perfecta cognitione causæ, & ex certa scientia, tunc enim excommunicatio evadit reservata ipsi superiori. Ita Conin. *disp.14. de excom. nu.656.* Tertius, quando Episcopus aliquem excommunicat, reservatque ejus excommunicationis absolutionem non sibi, sed Papæ, tunc enim solus Summus Pontifex absolvet. Ita Campanili *in divers. Jur. rub.11. c.15. n.132. cui adde Donat. de Marinis lib.9. contr.17.* licèt hunc tertium casum neget Dian. *p.3. tr.4. res.158.* dicens, ad hoc posse per legitimam appellationem, Metropolitanum. Quartus, quando Incendiarii sunt nominatim excommunicati, & denunciati, tunc enim ex *c. Tua nos, de sententia excommunicat.* à solo Summo Pontifice possunt absolvi.

9 Prædicta potestas, qua quis gaudet Jure Ordinario, duos effectus parit in illam habente. Primus est, ut possit eam aliis delegare, id est habens Jurisdictionem Ordinariam, potest eam aliis exercendam committere; Nam propterea rectè Barbos. *de potestat. Episcop. p.1. tit.4. num.48.* ex Suario, aliisque notat, Archiepiscopum, dum ipse actu visitat Diœcesim sui suffraganei, sicuti potest absolvere subditos prædicti suffraganei per se, ita etiam posse pro illo tempore per alios, quia tunc utitur Jurisdictione ordinaria. Atque hoc, quod dicimus, in hac materia, de qua agimus, verum est etiam, si ejusmodi ordinarius sacerdos non sit, ut usu venire solet, quando Prælatus aliquis non est sacerdos: Is enim, licèt non possit per se absolvere, potest tamen illam potestatem sacerdoti committere.

10 Secundus est, ut inferior præsente superiore, v.g. Provincialis præsente Generali, & Localis præsente Provinciali, possit liberè uti tota potestate, quam Jure Ordinario habet: siquidem cùm uterque sit Ordinarius independenter unus ab altero, suam quisque exercere Jurisdictionem potest, sive immediatè absolvendo, sive alteri, ut modò diximus, suam potestatem conferendo.

§. II. *An Ordinarii Prælati obligentur ejusmodi potestatem reservata absolvendi, alteri delegare?*

1 HÆc eadem est quæstio, atque illa, An superior, Episcopus v.g. vel Prælatus Regularis, in casu occurrenti teneatur dare licentiam idoneo Confessario petenti authoritatem absolvendi eius subditum nolentem accedere immediatè ad superiorem? Dico (*in casu occurrenti*) nam, an obligetur, antequam fiat petitio, constituere Confessarium, qui possit universaliter absolvere reservata, non multò ante dictum est *c.7. §.2. à n.26.*

2 Ad propositam autem quæstionē ex communi sententia universaliter idem dicendum est, quod de Prælatis Regularibus specialiter

nuper indicavimus, *c.7.§.2. à n.37.* id est quando ex licentia non timetur rationabiliter damnum pœnitentis, qui ob facilitatem Absolutionis, non emendabitur, nec timetur damnum boni publici, vel tertii, ut esset gravis infamia communitatis, vel facilitas peccandi in aliis, qui casuum reservatorum legem non curarent, si hæc, inquam, non timentur, Superior licentiam denegare non debebit, ac denegando mortaliter peccaret: multò magis, si Confessarius testetur pœnitentem esse in periculo omittendi omninò Confessionem. Ita Quintanad. *de pœn. sing.13.n.5.* lege item Castr. *de pœn. p.15. §.5. num.5.* Quando verò aliquod ex his malis timetur (quod timeri posse rarissimum esse notant passim Doctores, quia hìc agimus in foro Conscientiæ de peccatore verè, ut supponitur, pœnitente) denegabit licentiam sine peccato. Sed addo, etiam in hoc casu, Regulariter melius fore, si licentiam concedat, injungendo aliquam obligationem hujus, vel illius remedii, quo obviari probabiliter possit damno, quod timetur, itemque possint occasiones peccandi removeri.

3 Quòd si dubium sit, an prædicta pericula adsint, debet omninò licentiam concedere superior, quia necessitas pœnitentis ponendi se in statu gratiæ certa est, atque ideò prævalere debet prædicto dubio periculi.

4 Quando superior Regularis irrationabiliter petitam licentiam pro suo subdito deneget, qua ratione Confessarius pro illa vice adhuc possit pœnitentem absolvere, dictum est supra *c.7.§.2. à num.40.* Quod certè non invenio de Superioribus non Regularibus.

5 Illud autem hìc est maximè inculcandum Superioribus quibuscumque, ne, quando ab ipsis postulatur dicta licentia, interrogationes illas superaddant, quibus petant à Confessario, an peccatum pœnitentis sit talis rationis, an in talibus circumstantiis, an commissum à Laico, an à Sacerdote, an cum complice, vel sine illo, &c. Hæc enim, ob periculum prodendi pœnitentem, neque ipse exposcere, nec licitè explicare Confessarius potest. Legatur Quintanad. *de pœn. sing.12.n.5. & sing.13.n.7.*

6 Denique sciscitabitur à me Confessarius Ordinarius, an ipse obligetur sumere onus pœnitentis adeundi superiorem, ut impetret facultatem absolvendi dictum pœnitentem à peccato reservato? Respondeo. Hac de re nos satis egisse *lib. 3. Method. Confess. cap. 9. §.4. num. præser. 17.*

CAPUT IX.

Agimus in Universum de Absolutione à reservatis jure Delegationis.

§. I. *Quis possit jure Delegationis absolvere à reservatis.*

1 UNo verbo, is potest, qui legitimè eam Delegationem habet: verùm id latiore indiget explicatione.

2 Dixi superiùs, & nunc suo loco confirmo, non eo ipso, quòd quis deputatur ad Confessiones excipiendas, habere licentiam, seu delegationem absolvendi à reservatis: Immò, si Prælatus tibi concessit Approbationem audiendi Confessiones, & absolvendi à reservatis per annum unum, quo elapso, iterùm concederet approbationem Confessiones audiendi, non intelligeretur reconcedere potestatem absolvendi à reservatis, ut notat Bordonus, *ref.39. n.8.* Debet ergo ejusmodi licentia esse expressa, ita ut, nec satis sit, si superior tibi facultatem concedat eligendi Confessarium, quem velis, ut definivit Bonifacius *cap.1. de pœn. & remiss. in 6.* hac de re loquens, quia, inquit, in Generali Concessione non veniunt ea, quæ non esset quis verosimiliter concessurus. Legatur Suar. *de pæn.d.30. sect.1. n.3.* & Corolian. *de casib.res. p.2. art.9. sect.2. ad n.5.* Contra verò, si Prælatus, tibi concedat posse absolvere reservata, intelligitur, concedere, posse absolvere, etiam non reservata, & te approbat ad excipiendas Confessiones; quia, qui vult consequens, vult etiam antecedens, seu id, sine quo aliud esse non potest, ut docet Pelliz. *tr.6.c.2.n.135.*

Si autem licentia sit ad certum genus peccati, vel ad certum tempus (ut fit in Bulla Cruciatæ) sub certa forma, vel simili quappiam restrictione, non posse ulterius ad alia peccata, vel ad aliud tempus, &c. extendi, palàm est.

3 Licentiam absolvendi reservata concessam ad annum v. g. *Die 21. Decembr.* 1642. durantem usque ad *Diem 23. Decembris,* sequentis anni 1643. docet Pellizzar. *loco citat. num.130.* quia *Dies termini non computatur in terminum*; additque, ita judicasse Doctores recentiores.

Verùm penes hos Doctores sit ejusmodi dicti fides. Nam certè rùm hæc, de qua agimus, est collatio jurisdictionis, quæ æquiparatur Donationi. In Donationibus autem non video, quo modo dies termini non computetur in terminum. Si enim mihi dones, seu commodes, seu loces ad annum usum tuæ domus, finitur donatio, seu locatio de momento ad momentum, ita testante ipsa praxi. Hæc mea doctrina latè confirmatur ex iis, quæ adducit Merolla *tom.2. disp.4.c.4. à num.629.* explicans illud pronunciatum. *Dies termini non computatur in terminum.* Et de traditione Jurisdictionis ad absolvendum per Bullam Cruciatæ ita supponunt communiter Doctores, apud Bardi *in exp. Bull. Cruc. p.1. tr.2.c.6.* dicentes, eam durare præcisè, vel à Publicatione ad Publicationem, vel ad annum naturalem, &c. Sine additione aliorum duorum dierum &c.

4 Si delegans dicat, *Do tibi, Confessario omnem meam auctoritatem*, non confertur tibi ulla potestas circa reservata, ut notat Coriolanus, *hic*, quia sub tanta generalitate non veniunt ea, quæ speciali indigent concessione, qualis est potestas pro reservatis. At si dicat *Do omnes casus, seu concedo, ut ab omnibus casibus possis absolvere.* Inclinat conferri potestatem in reservata idem Coriolanus; Id enim videtur significare illud (omnes) siquidem, qui totum dat, nihil excludit: Non ita in formula præcedente, in qua nullo modo facta est mentio, *Nec casuum, nec omnium casuum.*

5 Si Pontifex Summus dicat; *Concedo tibi, ut possis absolvere ab omnibus casibus mihi reservatis*, potes absolvere, etiam ab illis, quos Pontifex perpetuò delegavit Episcopis. Ii enim jam sunt, & remanent Pontificii, ut supra *cap.6. §.1.* dictum est. Si idem Pontifex, propter magnam authoritatem, quam supra Episcopos habet, dicat, *Do tibi potestatem absolvendi casus Episcopo reservatos*, probabile est, te non posse absolvere casus prædictos, quia ii, ut jam dictum est, non sunt reservati Episcopo; sed Pontifici, & solùm sunt Episcopo delegati. Verùm probabile etiam est, te posse absolvere, quia propter delegationem factam perpetuam Episcopali dignitati, jam possunt dici aliquo tandem modo casus Episcopales, & casus Episcopo reservati, ut item dicam inferius, *cap.13. num.13.* posse probabiliter ex vi Bullæ Cruciatæ. Quòd si Pontifex dicat, *Concedo tibi potestatem absolvendi ab omnibus casibus, quos potest absolvere Episcopus*, tunc profectò multò probabiliùs poterit absolvere prædictos casus Episcopis perpetuò concessos, eos enim jam potest, licèt per delegationem, & quidem perpetuam, Episcopus absolvere.

6 Idem dic, si ipse Episcopus dicat: *Do tibi, ut possis absolvere à Casibus, & censuris, à quibus ego possum absolvere*, vel, *à Casibus, & à Censuris Episcopalibus*, vel, *ab omnibus meis Casibus, & Censuris*: potes enim absolvere à prædictis, quia jam ab his potest absolvere Episcopus, & propter Jurisdictionem ordinariam, quam in illa habuit à Tridentino, ut diximus, aliquo tandem modo sunt Episcopales, & Episcopo reservati. Idem erit, si dicat, *à Casibus, & Censuris mihi reservatis*, jam enim ob dictam delegationem, sicuti illi possunt dici aliquo modo Episcopales; ita Episcopo reservati, & sic docet loquens de abortu fœtus animati Bauci *in selectis quæstionibus, q.48. petit.6.* De hæresi vide limitationem Tridentini *sess.24.c.6. de Reform.*

7 At si dicat idem Episcopus, *Do tibi omnes casus, quos mihi reservavi*: certè non poteris absolvere à prædictis, quia illos non sibi reservavit Episcopus, sed Pontifex, licèt deinde eos Episcopis concesserit.

8 Si quicumque delegans dicat, *Concedo tibi, ut possis omnes casus reservatos etiam futuros absolvere*, poteris absolvere à futuris, quos reservabit ille idem, qui tibi hoc concessit, non verò, quos successor ejus reservabit, quia par in parem potestatem non habet, unde non potest ligare manus successori, ut is non possit reservare, quos velit. Ita Pelliz. *loc.cit.n.131. ex Bordono.*

9 Si tibi quis concedit absolutè omnes casus reservatos, & deinde per aliam formulam strictiorem concedat limitatè; potes omnes absolutè, ut habet ibidem Pelliz. *ib. n.132.* quia strictior concessio non est revocatio prioris concessionis, ergo adhuc remanet. Excipe, nisi strictior contineat aliqua fortè verba priorem implicitè revocantia.

10 Si nuntium mittas ad Prælatum, ut det tibi facultatem ad reservata, is autem eidem nuntio dicat, se concedere, tu validè absolveres, etiam si tibi concessio non fuerit manifestata. Ratio ducitur ex doctrina Sanch. *l.3. de matr. disp.36.* docentis, prodesse privilegiato privilegium illi concessum, si obtentum est, non motu proprio concedentis, sed ad petitionem, seu ad instantiam nuncii, vel procuratoris, missi à dicto privilegiato, & ipsi nuncio manifestatum, licèt nondum manifestatum ipsi privilegiato: ita ergo in casu nostro; sed de hoc aliquando latiùs dicemus mox *à n.18.*

11 Si dicat Episcopus, vel Prælatus Regularis, *Concedo tibi facultatem absolvendi à Casibus Reservatis*, non intelligitur ab Excommunicationibus: nec, si concedat potestatem absolvendi ab excommunicationibus, intelligitur data potestas in casus reservatos. Ratio est, quia sunt diversæ potestates, & una ab altera non dependet, nam potestas excommunicationes absolvendi, etiam in foro interno tantùm, potest concedi cuicunque Clerico in Minoribus: cùm potestas absolvendi à casibus solùm Sacerdotibus concedi possit. At verò, si Summus Pontifex concedat casus suos alicui, intelligi etiam excommunicationes, satis diximus supra *c.5. §.1. n.5.* & iterùm dicetur infra *c.10. n.6.*

12 Denique hìc superest magis, ac magis declarandum, quomodo interpretandæ sint ejusmodi concessiones absolvendi à reservatis; id quod ut planiùs habeas, sequentem titulum præmittamus.

Concessio absolvendi, largène, an strictè interpretanda?

13 Præmittenda hìc est resolutio illius celebris quæstionis, an potestas absolvendi à reservatis sit largè, an strictè interpretanda? Et quidem omnes ut Sanchez, *lib.8. de matrim. disp.2. numer.1.* & Bardi *de Bull. Cruciat. part.1. tractat.1. cap.5. num.6.* conveniunt, ordinariam

tiam potestatem absolvendi à reservatis, quam habent Superiores, de quibus *in cap. prec.* diximus, esse interpretandam largè, quia omnis potestas dispensandi in legibus, qualis est etiam potestas absolvendi à reservatis, cùm respiciat Communitatem, cui utile est habere, ad quem recurrant subditi, largæ est interpretationis; licèt ipsa actualis dispensatio, quia vulnerat jus commune (*Dispensatio enim est concessio, ut non servetur aliqua lex*) debeat strictè interpretari.

14 Quæstio igitur est solùm de potestate delegata; Utrùm scilicet potestas, quam Episcopus mihi dat, ut absolvam pœnitentes à reservatis, large sit interpretanda, an verò strictè.

Distinguunt communiter Doctores, asserentes, potestatem prædictam delegatam Confessario, non expressis personis absolvendis, esse largè interpretandam, quia tunc adest prorsus similis ratio boni Communitatis, ut modò dictum est de potestate ordinaria. Ita Castrop. *de leg. disp. 4. punct. 11. n. 2. & 3.* alios citans. At quando delegata est, expressis personis absolvendis, duplex est sententia; Sanch. *lib. 8. de matr. disp. 2. n. 6.* cum aliis distinguit: si facultas dicta absolvendi conceditur Confessario, cui Superior vult favere, latè esse interpretandam; si conceditur in gratiam ipsius pœnitentis absolvendi, esse interpretandam strictè.

15 Castropalaus verò, *l. c. n. 5.* absolutè in utroque casu, potestatem delegatam absolvendi à reservatis, quando exprimuntur personæ absolvendæ, esse ait interpretationis strictæ. Illud tamen *nu. 7.* notat, potestatem concessam absolvendi à reservatis in Jubilæis, & in Bulla Cruciatæ esse largè interpretandam, quia est data in bonum commune Fidelium, quod dici non potest (ait ipse) de licentia data à Prælatis, quando saltem datur pro aliquo peculiari pœnitente. Utraque sententia videtur probabilis.

16 His breviter explicatis, jam patet responsio ad quæstionem in hoc titulo propositam, Concessionem scilicet, de qua loquimur, debere interpretari largè, si detur non expressis personis absolvendis, si verò hæ personæ exprimantur strictè, vel largè, juxta duas probabiles sententias, jam dictas.

17 Profectò utilis est hæc doctrina, sed quia in casu hoc de delegatione, ad absolvenda reservata, tota res pendet ab intentione concedentis potestatem, ideò à tenore concessionis, à forma petitionis (juxta quam Superior facultatem dare præsumitur) à verbis in contextu dictæ Concessionis appositis, & similibus, qualitas, & quantitas licentiæ mensuranda est, quæ omnia maximè ex mox dicendis, præsertim §. 3. non parum explicabuntur.

Occasione ejus, quod dictum est num. 6. *quærimus universaliter, an ignorans licentiam ipsi datam absolvendi à reservatis, validè absolvat?*

18 Figuremus casum in sequentem modum. Ego, sive quia Bulla Cruciatæ fruor, sive, quia obtinui facultatem à Superiore, ut absolvar à casu reservato, per eum Confessarium quem elegero, ipsum eligo, & sine dolo, sed ex ignorantia, illi non manifesto ejusmodi potestatem, ipse item, ex pari ignorantia, me bona fide absolvit, inquiro, sumne directè absolutus à prædicto casu reservato?

19 Respondeo. De hac quæstione interrogatus nudius tertius quidam Theologus, dixit, per se loquendo esse absolutum, additque hanc esse opinionem Suar. *lib. 8. de leg. c. 25. nu. 16* & Meroll. *to. 3. disp. 6. c. 6. à n. 94. usque ad* 100. Ratio, (dicebat) est, quia effectus prædictæ licentiæ Superioris, vel Privilegii nequit impediri per ignorantiam Confessarii, posita enim electione dicti Confessarii, Summus Pontifex, vel Superior censetur electo Sacerdoti Jurisdictionem conferre. Dixi (*per se*) nam per accidens posset esse invalida Confessio, si nimirum pœnitens animadverteret, Confessarium ignorare suam Jurisdictionem, & tamen procedere ad Absolutionem, tunc enim graviter Confessarius peccaret; & item pœnitens, cooperando, unde hic non esset dispositus ad Absolutionem recipiendam.

20 Verùm hæc doctrina mihi validè difficilis est. Nam nemo acquirit Jurisdictionem ullam, sive contentiosam, sive voluntariam, nisi illam velit acquirere, seu, nisi illam acceptet: at hic Confessarius electus, cui non manifestatur, ipsum electum fuisse, nondum acceptavit Jurisdictionem, ergo, qua ratione juridicè absolvet? fane fac Episcopum te elegisse, & approbasse in Confessarium: Si interim, dum tu nullo modo noscis ejusmodi electionem, bona fide absolveres aliquem à mortalibus, num valida directè esset Absolutio? Non utique siquidem tu nondum acceptasti Jurisdictionem, & fortasse nunquam acceptaturus sis, quia V. G. non vis officium Confessarii exercere.

21 Confirmatur. Quærunt Sanch. aliique *apud* Castrop. *l. c. disp. 2. p. 13. §. 11. nu.* 6. & Dian. *p. 11. tr. 3. ref. 32.* (& nos infra dicemus *l. 8. de matr. tr. 6. de solemnit. c. 2. §. 5. nu. 7.*) An si licentiam assistendi Contractioni Matrimonii datam à Parocho Sacerdos ignoret, validè assistat Matrimonio? & Respondet, invalidè assistere; quia eam licentiam, seu Jurisdictionem, nondum habet, donec acceptet, acceptare autem legitimè non potest, dum eam datam esse nescit: Esto teneat, si eam per Nuncium petiisset, judicandum fore jam acceptasse in acceptatione Nuncii, ut etiam nos modò diximus *n. 10.* Porrò ex hac doctrina clarè sequitur, idem esse dicendum in casu nostro: invalidam scilicet fore illam absolutionem de reservatis, dum supponimus, Sacerdotem nec per se, nec per suum Nuncium jurisdictionem acceptasse.

22 Ad authoritatem Suarii, & Merollæ dico, eos loqui, quando Privilegium concessum est toti Religioni; tunc enim etiam si hic Religiosus illud nesciat, secundùm illud tamen operatur; sed certè, tunc non abest acceptatio. Religiosus enim eo ipso, quod eam Religionem profitetur, tacitè acceptat omnia ejus privilegia: Et de hoc casu loqui Suar. *loc. citat.* patet ex lectura loci citati ipsius, & ex de Lugo *disp. 19. de pœnit. ad num. 17.* testante, ipsum de hoc loqui.

Hanc nostram sententiam sequitur P. Tancredi *in Conf. mor. disp. 2. n. 16.* dicens, hanc esse probabiliorem, significare fortasse volens oppositam esse probabilem; quod tamen ego significare non possum.

23 P. Bardi *in exposit. Bull. Cruc. p. 2. tit. 5. c. 1. sect. 10.* eandem sententiam tenet in expositione Bullæ Cruciatæ: distinguit tamen asserens; quod dictum est, intelligi de Jurisdictione, non autem de Approbatione, quæ etiam per Tridentinum requiritur in Confessario. Si quis enim haberet (ait) Jurisdictionem, eamque sibi inesse sciret, sed haberet dictam approbationem Episcopi, quam tamen habere nesciret, validè absolveret, quia Approbatio est mera testificatio idoneitatis Sacerdotis, cujus cognitio, vel acceptatio nullo jure requiritur ad validitatem actus, cùm tamen requiratur cognitio, & acceptatio Jurisdictionis juxta illud juris privilegium; quod afferunt Bartol. *in l. Barb. n. 18. de off. Prætor.* Sanch. *l. 3. de matr. disp. 37. n. 8.* aliique *Ignoranti non acquiritur, seu non prodest Jurisdictio*, quod dictum non invenies de Approbatione. Hanc disparitatem inter Jurisdictionem, & Approbationem impugnat P. Mendo allat. à Bar. *l. c. in 2. editione*, dicens, etiam Approbationem debere esse Confessario notam: quis etiam ipsa pertinet ad Jurisdictionem. Id quod certè tenendum est, & omninò consulendum in praxi.

§. II. *An per licentiam concessam absolvendi à reservatis, validè ea peccata absolvantur, quæ fuerunt commissa in confidentiam licentiæ concedendæ?*

1 RESP. Absolvi. Ita Sanctarel. *de Jubil. c. 8. d. 10.* Bossius, *de Jubil. sect. 1. cas. 13* & passim; Ratio est; quia confidentia non tollit potestatem, quæ datur, sive à Jubilæo, sive à Bulla Cruciatæ, sive à Prælatis. Excipe, nisi expressè contrarium exprimatur in licentia: nam propterea, quia in Bulla Compositionis exprimitur, non concedi beneficium Compositionis usurpanti bona incerta ex confidentia, seu Spe dictæ Compositionis; ideò tunc Bulla rapienti dictis certa bona ex dicta confidentia non suffragabitur. Atque hinc ducitur Confirmatio nostræ Responsionis; Si enim, quando volunt Superiores id negare, expressè negant, signum satis probabile est, quod si expressè non negent, concedant. Juvat hic adnectere, quod disertè habet de Lugo *p. 26. de justit. n.* ∴ *Si Sacerdos, ait, habet Jurisdictionem quo ad aliqua peccata, non verò quo ad alia, quæ reservata erant, tunc, si Confessio bona fide facta est, non erit repetenda quoad peccata non reservata, quia ab illis jam absolutus est Pœnitens directè à legitimo Judice (erit tamen repetenda quo ad sola reservata, à quibus non fuit directè absolutus) quia utile per inutile non vitiatur.*

§. III. *De peccatis reservatis post licentiam Absolutionis commissis.*

1 SI pœnitens post impetratam licentiam, ut absolvatur à reservatis, nulla alia nova reservata committat, potest per illam licentiam absolvi, etiam post plures annos, etiam si mortuus sit, vel amotus ab officio Superior, qui illam concessit. Quintanad. *de pœn. sing. 1. n. 9.* & de Lugo, *de pœn. disp. 20. n. 125.* Ratio ducitur ex illa communi sententia, quod, quando est gratia facta, quales solent esse ejusmodi licentiæ, sine limitatione alicui pœnitenti, concessæ, non expirant morte concedentis, sed ex se sunt perpetuæ, dum positivè non revocantur, ut habet Sanch. *lib. 8. de matr. disp. 28. n. 85.* & nos infra *lib. de matr. tr. 2. c. 5.* dicemus. De licentia autem loquor, quæ non est addicta tempori; Nam licentia concessa in Bulla Cruciatæ, cùm sit addicta uni anno, in eo uno anno illa duntaxat tibi proderit.

2 At si pœnitens nova peccata reservata committat post licentiam impetratam, debet quæstio resolvi, perpensa concedentis intentione, perpensisque verbis Superioris, & modo concessionis.

3 Omissis autem aliis sententiis, fusè relatis à de Lugo *l. c. nu. 120.* dico, cum eodem; debere distingui duos modos, sub quibus dari solet hujusmodi licentia à Superioribus, de qua hic loquimur. Primò, quando, sive Confessario, ut absolvat, sive pœnitenti, ut absolvatur, datur licentia ad absolutionem talis, vel talis peccati, & tunc ajo, non extendi eam concessionem ad commissa post datam licentiam. Manifesta est ratio: quia in hac forma concessionis se Superior restringit ad tale, vel tale peccatum.

4 Hinc primò, si petas, sic: *Volo absolvi à quodam peccato reservato*, vel Confessarius petat: *Volo absolvere quendam à peccato reservato*, & annuat Superior, non poteris absolvi, vel absolvere à peccato reservato commisso post dictam concessionem, neque à commisso post tuam petitionem, seu postquam mandasti Confessario, ut eam licentiam peteret. Ratio est, quia concessio intelligitur facta juxta petitionem; petitio autem, & mandatum fuerunt de tali quodam peccato.

5 Hinc secundò, quando ejusmodi licentiæ conceduntur per Sa-

cram Pœnitentiariam, & petitio fuit facta pro aliquibus peccatis; concessio autem fiat cum illa clausula, *Super præmissis, seu à præmissis*, non conceditur licentia absolvendi à peccatis reservatis in commissis post licentiam impetratam, vel postulatam, quia hæc non fuerunt Pontifici enarrata, ipse autem concedit super præmissis, idest, super enarratis. Neque obstat, quòd ex vi Bullæ Cruciatæ, possint absolvi peccata reservata commissa, etiam post sumptam Bullam, quamvis commissa ex ejusdem Bullæ confidentia, ut modò §. 2. statuimus, non obstat, inquam, quia, in hac potestate absolvendi à reservatis, nullam restrictionem Bullæ tenor apponit in nostro casu.

6 Sed accedamus jam ad secundum modum. Quando enim licentia sine mentione implicita, vel explicita talis peccati concessa est, sive pœnitenti, ut absolvatur, sive Confessario, ut absolvat, etiam si addatur (pro hac vice) videtur posse ille absolvi, & hic absolvere à reservatis commissis post ejusmodi licentiæ concessionem, immò & post ejusmodi concessionis acceptationem, dummodo peccatum reservatum iteratum fuerit ante collatam absolutionem. Ratio potest esse, quia, hæc formula concessionis non se arctat ad sola commissa, sensus enim est, una vice, illum à reservatis absolvas: At jam ille sic, una vice absolvitur. Unus tamen scrupulus est hic maximè declinandus, scilicet ne in longum tempus differatur confessio, de qua re mox *n.* 10. Dixi autem (*videtur*) nam praxis hujus doctrinæ semper mihi scrupulosa visa est.

7 Hinc prudenter se gerat Confessarius petens à Superiore, vel à pœnitentiaria ejusmodi licentias, & ne illas postulet eo modo, quo dictum est *n.* 4. & 5. Immò, neque hoc modo dicto *n.* 6. ne scilicet scrupulis subjaceat concessio, sed pro omnibus commissis reservatis quæ tempore confessionis invenerit.

8 Dices, ex hac posteriore parte sequuntur duo absurda, Alterum, dari ansam huic pœnitenti, ut committat ante absolutionem illa reservata, quia jam est securus de eorum omnium absolutione. Alterum; posse differre diù confessionem, & interim multa reservata eadem spe confidenter admittere.

9 Resp. Ad Primum, id per accidens esse. Et sanè sicuti simile quid potest occurrere accipienti Bullam Cruciatæ, vel aliud Jubilæum, & tamen id non judicatur absurdum, quia judicatur majus bonum, quod subditus liberetur à suis peccatis, & non abeat in desperationem, quàm quod permissio hæc sit occasio per accidens peccandi. Ita in casu nostro, &c.

10 Ad secundum dico. Cùm illa verba sub tempore præsenti dicta (*Do licentiam pro hac vice*) sint accipienda morali modo, semper per illa intelligitur decerni tempus competens, & rationabile ad ejusmodi absolutionem impertiendam, non verò quodcunque: unde, quia tota hæc res dependet, ut dixi, ab intentione concedentis illud (*Do tibi licentiam pro hac vice*) moraliter acceptum, & juxta mentem rationabilem dantis intellectum, videtur significare dari licentiam pro quocumque etiam longissimo tempore, si nova reservata non admittas; quia ex una parte, ut dictum est *n.* 1. est gratia facta, & ex alia non est ratio, unde dici possit, gratiam illam fuisse in hoc casu coarctatam ad tempus. At verò si nova admittas, intelligendum est dari licentiam pro tempore præsenti, vel qui præsenti, prudentis judicio, omnibus circumstantiis expensis, æquipolleat, quia, sic præsumitur esse rationabilis voluntas licentiam ejusmodi concedentis, ut dictum est.

11 An petens à Superiore licentiam, ut absolvat à reservato, intelligatur posse etiam ipse petens absolvi? Negativè respondet pro nostris ex Societ. de Lugo *de pœn. disp.* 20. *num.* 119. & Dian *par.* 1. *tract.* 8. *resol.* 48. *fin.* pro aliis, expendi debere usum Religionis, &c. Lege ipsum.

§. IV. *An peccata, oblita in Confessione valida, remaneant reservata?*

1 Titius, tribus v.g. peccatis reservatis infectus, confitetur sine fraude duo, oblitus nimirum unius, absolutionemque à potente absolvere reservata, recipit: Inquiro, An hoc unum remaneat reservatum, itaut Titius pro illius absolutione confugere debeat ad Superiorem, seu potentem absolvere reservata, an satis sit, eam petere à quocumque communi Confessario?

2 Triplex ex sententia, Prima Suarii, *de pænit. disp.* 31. *sect.* 4. *à num* 12. docentis reservationem ejusmodi casus obliti cessare, non quidem semper, sed solùm, quando pœnitens accedit ad Superiorem modo quodam extraordinario, hoc est, in ea circumstantia, in qua appareat expressè, vel tacitè peti ab ipso absolutionem reservatorum, ut si subditus tempore Jubilæi accedat ad deponenda peccata ad Superiorem; non autem cessare, quando accedit ad eundem, more ordinario, pro Confessionibus quotidianis, & solitis. Ratio est, inquit, quia in posteriore hoc modo nulla implicita voluntas est tollendi reservationem; adest verò, saltem tacitè, in priore; siquidem tunc Superior vult, ut pœnitens fruatur omni privilegio Jubilæi.

3 Secunda, est Vasq. *de pæn. ad q.* 91 *art.* 3. *dub.* 5. docentis cessare quidem reservationem prædictam, quando pœnitenti concessa est facultas eligendi Confessarium, per quem possit à reservatis absolvi, perinde, ac accidit, quando pœnitens suscipit Bullam Cruciatæ, vel Jubilæum, non verò, quando ipse pœnitens recurrit ad Superiorem, ut apud ipsum Confessionem exhibeat. Ratio est, inquit, quia in priori casu, præsumitur Superior per Bullam, vel Privilegium concedere, quantum potest, atque adeò, præsumitur, tollere reservatiorem casus quamvis obliti: at in posteriore non præsumitur, quia illud peccatum oblitum non venit in judicium, nec pro illo pœnitens accipit à Superiore remedia sui peccati, qui videtur finis reservationis, & ex alia parte tunc Superior non exercet suam potestatem tollendi reservationem.

4 Tertia sententia est Joannis de Lugo, *disp.* 20. *sect.* 7. *de pæn. nu.* 85. *& deinceps.* Castrop. *de pœn. punct* 15. §. 6. *n.* 3. quibus adde plures *ap. Aversq. qu.* 17 *de pæn. sect.* 8. *& apud Bossium de Jubilæo sect.* 1. *casu* 29. Dicastill. apud Dianam *p.* 11 *tr.* 8. *ref.* 28. ubi disputat, an habens licentiam te absolvendi pro hac vice, possit ex vi talis licentiæ te ab oblitis absolvere, aliorumque plurium, dicentium, semper tolli reservationem, modò bona fide, ut dictum est, illud peccatum sine culpa taceatur: Sicuti per eosdem, immò etiam per Suarium, & Vasquez, tollitur Censura, seu excommunicatio reservata ab eo, qui illam inculpabiliter oblitus, absolvitur à Superiore legitimo per absolutionem à Censuris generalem. Ratio hujus tertiæ sententiæ est, quia posito, quòd is, qui tunc absolvit, habeat potestatem absolvendi à reservatis, præsumitur velle absolvere, seu remittere, quantum potest, & quantum item potest prodesse pœnitenti. Cùm ergo possit reservationem tollere, non est, cur non tollat.

5 Dico (*Quantum potest*) nam, ut modò diximus, remanet in hoc pœnitente obligatio confitendi directè apud legitimum ordinarium Confessarium hoc peccatum, sicut alia peccata mortalia non reservata, & nondum confessa: hæc enim obligatio cùm sit à Christo Domino inducta, non potest tolli ab illo, qui solùm absolvit illud peccatum indirectè, & Superior tunc solùm abstulit reservationem, quam auferre poterat, non verò directè absolvit peccatum, quod sibi non fuit expositum. Hæc sententia cæteris videtur probabilior, atque ex ejus ratione facilè fundamentis duarum præcedentium responderi potest.

6 Inquires. Cuinam Confessario est deinde aperiendum ejusmodi peccatum oblitum? certum enim est, ut diximus, debere subdi clavibus, ut directè absolvatur. Respondeo. Non necessariò opus erit illud aperire Superiori, vel ejus Delegato potenti absolvere à reservatis, quia jam reservatio est ablata, ut dictum est: sed satis erit, si subdatur Confessario communi approbato, valenti absolvere à mortalibus, nam non sufficit, si subdatur Sacerdoti simplici, hic enim non habet potestatem absolvendi directè mortalia, sed solùm venialia, ut expressè docet de Lugo *l. cit. num.* 88. cum Suario, & Vasqu. & nos item indicavimus *in Meth. Conf. lib.* 2. *c.* 10. §. 3. 51. *fine.*

§. V. *An enarrata in Confessione invalida remaneant reservata? Quid de oblitis in eadem?*

1 Dico Primò, Si Confessio fuit invalida, quia dolosè tacuisti, vel peccatum aliquod reservatum, vel aliquod mortale non reservatum, non cessabit ejus reservatio, ut docet ibidem de Lugo, *num.* 106. quidquid benigniùs videatur concedere Castrop. *de pœn. p.* 15. §. 6. *n.* 2. Ratio est, quia præsumi nec debet, nec potest, Superiorem velle tollere reservationem ab eo, qui sic fraudulenter se gerit.

2 Dico secundò, cum eodem *nu.* 102. Si Confessio fuit invalida ob alia capita, ob defectum V. G. doloris, seu propositi, valdè probabile est, tolli reservationem illorum peccatorum, quæ confessus es apud potentem absolvere à reservatione. Ratio est, quia licèt ab illorum reatu absolutus non fueris propter Confessionem invalidam, tamen jam te Superiori præsentasti, ab eo pœnitentiam, & medicinam de ejusmodi reservatis recepturus; ergo non est, cur reservatio auferenda non sit. Notat verò ibidem rectè ex Vasq. de Lugo, te debere observare, quæ imposita tibi fuere in illa Confessione, quamvis invalida, quia sub onere illa præstandi videtur Superior, eam reservationem abstulisse.

3 Atque id verum est, etiam quando ejusmodi Confessio facta invalidè fuit apud Delegatum, V. G. apud Confessarium electum per Bullam Cruciatæ, vel apud Confessarium à Prælato tibi concessum, ad absolutionem peccati tui reservati. Nam licèt ii Delegati non habeant potestatem absolvendi, nisi in Sacramento Pœnitentiæ, quod hoc casu supponitur invalidum, tamen ex usu, & benignitate Ecclesiæ, ipse superior intelligitur tollere reservationem illam, quoties pœnitens se præsentat Delegato legitimè constituto ab eodem Superiore. Ita Trullench. *de Bull. Cruc. lib.* 1. §. 7. *c.* 2. *dub.* 3. Castrop. *de pœn. punct.* 15. §. 6. *n.* 5. de Lugo *de pæn. disp.* 20. *sect.* 7. aliique apud Dian. *p.* 1 *tr.* 11 *n.* 18. & *p* 3. *in ad lit ref.* 16.

4 Si in Jubilæo simile quid occurrat, ex alio capite potest evenire, ut in casu, de quo loquimur, non tollatur reservatio, quia nimirum ex vera sententia in Jubilæo requiritur Confessio valida, saltem, quando quis peccatis mortalibus aggravatur. Si ergo Confessio tunc est invalida, tu non lucraberis Jubilæum, & consequenter, nec Jubilæi beneficiis (inter quæ est ablatio reservationis,) frui poteris.

5 Comitolus, *in ref. moral. l.* 1. *q.* 30. & Henriq. *l.* 7. *c.* 11. *nu.* 4. tolli etiam in Jubilæo prædictam reservationem putant; quibus non assentior; quia etiam si probabile sit, Confessionem non requiri ad Jubilæum acquirendum, in eo, qui non habet mortalia, at in eo, qui iis laborat, requiri omninò, nec sufficere contritionem, puto cum de Lugo *de pæn. d.* 27. *n.* 103.

6 Dico tertiò. Difficile mihi est decernere, an etiam reservatio peccati bona fide obliti, atq; adeo, quod quis non cōfessus est, tolla-
tur

tur in his Confessionibus invalidis ex proximè dictis capitibus. Nam ex una parte, is non accepit Pœnitentiam, vel remedia à potente illum absolvere, ut fuit in casu *nu.2.* quia non enarravit illud peccatum reservatum, cujus per inadvertentiam oblitus est, ergo non poterit gaudere benignitate dicta *n.2.* At, ex alia parte, ipse jam se præsentavit Superiori, vel ejus Delegato paratus illud peccatum enarrare, si oblitus non fuisset; ergo non videtur privandus dicta benignitate Ecclesiæ, qua reservatio peccatorum oblitorum tollatur, & ita tenet de Lugo, *de pœn. disp.20.n.106.* Verùm ergo hæreo, quia esse paratum, non videtur esse ad hoc sufficiens. Decernant sapientes.

§. VI. *An cùm quis absolvitur, remaneat absolutus ab excommunicationibus oblitis?*

1 HActenus egimus de peccatis oblitis, nunc breviter de oblitis excommunicationibus dicamus: An scilicet, quando Confessor præmittit Absolutionem à Censuris per illa, vel similia verba *Absolvo te ab omni excommunicatione in quantum possum, & indiges*, subjungitq; Absolutionem à peccatis, an, inquam, per prædictam Absolutionem deleatur excommunicatio, qua pœnitens erat irretitus, sed ejus immemor, Confessario nequaquam aperuit.

Respondeo, ut dixi *l.2. meth. conf. c.14.§.3. à nu.55.* posito quòd Confessarius habuerit potestatem, seu Jurisdictionem ad ejusmodi excommunicationem auferendam, deleri, unde posteà pœnitens illius recordatus, illius Absolutione non indigebit. Ratio est, quia Confessor semper habet, habereque debet intentionem simpliciter absolutam absolvendi, quantum licitè potest, servandique partes omnes officii sui, quas non servaret, si absolvere intenderet à peccatis, & non à Censuris. Id quod propter eandem rationem est verum, non solùm in confessario ordinario, sed etiam in Delegato, ut notat Coninch. *disp.8. de pœn. d.12.n.94.* Castrop. *de pœn.p.15.§.6.n.5.*

Si confessarius careat Jurisdictione ad absolvendam eam excommunicationem oblitam, illam non deleri, nimis est manifestum. Quare, quando ea in mentem revocabitur, legitimo Superiore indigebit.

2 Dixi (quantum licitè potest) quare, si in privilegio, seu in Jubilæo esset forma, ne possit licitè quis absolvi, nisi aliqua conditione adimpleta v.g. nisi satisfacta parte, non censeretur confessor per illud *absolvo te ab omni excommunicatione* absolvere, si parti minimè sit satisfactum, ut rectè notat de Lugo. *disp.16. sect.15.n.625.* Ratio est, quia, ut dictum est, Confessor solùm habet, habereque præsumitur intentionem absolvendi quos, & quantum validè, & licitè, potest.

3 Petes, si Confessor absolvere potens, absolvat à peccatis, dicendo *Absolvo te à peccatis tuis*, nulla præmissa formula Absolutionis à censura, ut usu venire solet in brevibus confessionibus, & non raro in articulo mortis, remanebitne ignarus suæ censuræ, immò & conscius, si tamen propter imminentem mortem loqui non potest, remanebitne inquam, absolutus ab illa, si confessarius potest absolvere?

4 Respondeo, Remansurum; ut docet Suar. *de Censur. disp.10. §.3.n.9.* Ratio est, quia in illo, *Absolvo te à peccatis*, involvitur Absolutio à quocumque vinculo nato ex peccatis, atque adeò à censuris; Cùm igitur ejusmodi confessor supponatur, velle licitè fungi suo munere, supponetur enim ab eo censuræ vinculo Pœnitentem absolvere: multoque magis id erit in articulo mortis, si tunc expressè absolvens intendat per illa verba sola, *Absolvo te à peccatis*, absolvere etiam à censuris. Ad majorem autem certitudinem, sic absolvat, *Absolvo te ab omnibus Censuris, & peccatis*, quia certum est, illud, *Ego te absolvo*, sufficere ad absolutionem peccatorum, quod non est ita certum, licèt sit probabilissimum, sufficere etiam ad absolutionem censurarum.

§. VII. *Casus reservatos qua ratione possit quis fateri Superiori, vel inferiori Delegato?*

1 QUandoquidem pluries firmatum jam est suprà posse Superiorem, vel immediatè per se, vel suum Delegatum casus reservatos absolvere, quæret aliquis, an is, qui habet casus reservatos possit hos solos fateri Superiori potestatem habenti illos absolvendi, & ab ipso absolvi, ac pro cæteris remitti ad inferiorem: vel contra fateri solos non reservatos inferiori, qui absolvat, remittatque pro cæteris reservatis ad Superiorem?

2 Dico, ut jam dixi *l.c. met. conf. c.10.§.1.n.27.* absolutè id fieri non posse. Ratio est, quia esset dimidiare confessionem sine necessitate. Quare in hisce eventibus, vel Superior audiat omnia, & absolvat, vel audiens reservata extra confessionem, tollat reservationem, seu mittat ad inferiorem, cui conferat potestatem absolvendi à reservatis. Si verò sit inferior, mittat pœnitentem ad Superiorem, vel ipse adeat, impetretque potestatem, & demum ritè absolvat. Ita Coninch. *disp.8. de pœn. dub.13.n.100.* Præpositus, *de Confess. q.1. dub.9.* aliique passim; quidquid dicat Cajetanus, *in summa V. Conf. c.10.* qui ait, contrariam esse Romanæ Curiæ consuetudinem; in qua discutienda, inquit, non oportet nimium sapere, quidquid, inquam, dicat. Nam consuetudo illa solùm est, quoad tollendas censuras, & reservationem, non verò, quoad absolvendum sacramentaliter.

3 Dixi autem *(absolutè)* nam si aliqua necessitas urgeret, posset: ut si v.g. pœnitens non posset adire inferiorem, sed solùm Superiorem, qui tamen Superior propter aliquod grave impedimentum, v.g. articulum mortis, non posset omnia peccata audire, &c.

CAPUT X.

Agimus de Absolutione reservatorum Jure Delegationis in particulari.

1 HIs in universum explicatis, exposcit ordo, & facilitas doctrinæ, ut de Delegationibus in particulari differamus.

Et quidem, si reservans, seu Superior concedat facultatem alicui v.g. Confessario ad absolvendum hunc peculiarem pœnitentem, seu excommunicatum, dicitur, is Confessarius habere specialem delegationem. Huc reducere libet facultatem, concedi solitam à Pontifice in Jubilæis secundùm varios, modò amplos, modò limitatos eorum tenores. Si verò prædictus Superior det facultatem generalem circa casus, vel excommunicationes reservatas, dicitur is Confessarius habere delegationem universalem.

2 Porrò de speciali Delegatione certa regula dari non potest, nisi ea; Ut serventur illa, quæ talis delegationis tenor præscribit. At generales Delegationes, de quibus certa dari doctrina potest, quatuor hodie inveniuntur.

Prima; in Tridentino, quod concedit Episcopis potestatem absolvendi omnes casus occultos.

Secunda, in privilegiis, concessis à Pontifice Regularibus.

Tertia, In eodem Tridentino, quod confirmat consuetudinem Ecclesiæ, qua quilibet Sacerdos in casu articuli mortis, modo jam explicando, absolvit ab omnibus casibus, & excommunicationibus.

Quarta, in Bulla Cruciatæ.

De his igitur nostrum erit hìc breviter differere: in hoc capite de prima dicam; deinde, in suis distinctis capitibus, de cæteris.

§. Unicus. *De Delegatione concessa Episcopis à Tridentino circa casus, excommunicationesque reservatas, & occultas.*

1 TRidentini verba sunt hujusmodi *sess.24.c.6. de reform.* *Liceat Episcopis, &c. in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in diœcesi sua, per se ipsos, aut Vicarium, ad id specialiter deputandum in foro Conscientia, gratis absolvere, imposita pœnitentia salutari. Idem & in hæresis crimine, in eodem foro conscientia, eis tantùm, non eorum Vicariis sit permissum.*

Hactenus Tridentinum: in cujus verbis aliquid specialiter, & sigillatim adnotemus.

☞ Nota tamen prius Prop.3. ex proscriptis ab Alex. VII. *Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem Hæresis, & aliorum criminum quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1619. die 18. Julii in Consistorio Sacra Congregationis Emin. Cardinalium visa, & tolerata est.*

EPISCOPIS.

2 Nimirum illi, sive Episcopi, sive Archiepiscopi (atque hi etiam ante usum Pallii) qui habent subditos (non verò merè Titulares) Confirmati item, etiam ante consecrationem, (sed qui possessionem habeant sui Episcopatus, seu Archiepiscopatus, ut ex *C. Juncta de elect. in extravag. com.2.* notat universaliter. Azor. *p.2.l.7.c.1.q.2.*) hic comprehenduntur, quia hæc potestas absolvendi, de qua loquimur, est Jurisdictionis, non Consecrationis. Lege Meroll. *To.2. disp.4. c.6.n.132.* & Præposit. *in 3.p.q.5. de Irregular. dub.10. n.81.*

3 Plures Doctores affirmant, venire huc omnes habentes Jurisdictionem, quasi Episcopalem, etiam si careant territorio, quales sunt Superiores Conventuales in Ordine ad suos Religiosos. Sed de hac re vide paulò post *c.11. §.1.n.11.*

IN QUIBUSCUMQUE CASIBUS OCCULTIS.

4 Delictum tunc est occultum in hac materia, quando non est notoriè divulgatum, & potest tergiversatione celari. Quamvis ergo possit per paucos testes probari, occultum erit. Ita cum aliis Bardi, *in Bull. Cruc. p.2. tr.6. c.1. sect.10.n.97.* & Leander, *d.17. de excomm. q.47.* sed nos universaliter de hoc egimus *in nostro Decalogo, l.9.c.3. §.2. à n.9.* & tandem hanc regulam dedimus; Ut illud delictum sit publicum in re, de qua agimus, quando prudenter, & ex circunstantiis judicatur, illud facilè fore communiter evulgandum; quare illud erit occultum, quod ejusmodi non est. Legatur item Fagund. *præc. Eccl.2. l.8. cap.8. à num.23. & 26.* qui etiam, valdè probabiliter docet, delictum deductum ad forum exterius, sed quod non fuit probatum, esse occultum: Immò & postquam est punitum, posse ab Episcopo absolvi, docet Leander. *loc. cit. q.57.* contra Suarium, aliosque non paucos, sed citans pro se Sanchez, aliosque.

5 Illud hic adde. Quid enim, si publicum sit delictum in una Civitate V.G. Romæ, & petatur à pœnitente Absolutio hìc Panormi, ubi ejusmodi delictum est occultum, nec de proximo erit probabiliter evulgandum, poteritne absolvi? Respondeo. Utrumque esse probabile, puta & posse, & non posse. Ratio, quòd non possit, est, quia

jam

jam non est occultum delictum. Ratio, quod possit, est, quia jam cùm hic Panormi sine ullo inconveniente habeatur à Populo, ut innocēs, delictum erit occultum in Ordine ad unem, quem requirit Ecclesia qui est, ne alii scientes illud absolvi ab Episcopo, concipiant facilitatem incidendi in reservata Pontifici. Adde potestatem hanc absolvendi, utpote favorabilem, esse amplè interpretandam.

An, & quando Episcopus possit casus, excommunicationesque publicas absolvere, dicam infra *c.12.§.2.*

A CASIBUS ETIAM SEDI APOSTOLICÆ Reservatis.

6 Quoniam supra *c.9.§.1.n.5.* diximus, omnes casus Pontificios reservari ratione excommunicationis, ideò cùm hoc loco Summus Pontifex concedat Episcopis casus ipsi Summo Pontifici reservatos, concedit sine dubio, omnes occultas excommunicationes reservatas, etiam in Cæna Domini, de qua re mox aliquanto latius, ubi, & quid de hæresi? Atq; id confirmat illud, quod dixi sup. *c.9.§.1.n.11.*

SIBI SUBDITOS.

7 An Episcopi possint, etiam non sibi subditos, sed peregrinantes in suis Diœcesibus absolvere, dixi in Superioribus *l. de pœn. c.4. §.3. à n.9.* Hic autem incidit illa quæstio, an Episcopus possit absolvere Religiosos exemptos, habitantes in Monasteriis suæ Diœcesis à casibus occultis Papæ reservatis, sicuti potest suas oves, quando dicti Religiosi se subiiciunt cum licentia suorum Superiorum ipsi Episcopo? Et affirmativè respondet Leand. *p.4. tr.2. disp. 27. q.20.* Et iterùm *de irreg. d.27. q.8.* quem si placet, lege. Si superior justè neget dictam licentiam, non posse: posse autem, si injustè, docet Sanch. cit. ab eodem Leandro, & *apud eundem Leandrum*, docet Suar. Molina, Pontius.

IN DIOECESI SUA.

8 Non Puto id dictum esse taxativè, quasi Concilium definiat, hanc Absolutionem debere omninò impendi in Diœcesi propria, sed demonstrativè, quasi notet id, quod communiter solet fieri: fit enim communiter in propria Diœcesi. Sive ergo subditus existat in propria absolventis Diœcesi, sive in aliena, poterit à suo Episcopo, etiam existente in aliena à dictis reservatis absolvi, ut not. Sanch. Diana, aliique, *apud eundem Leandrum*. Ratio est, quia hic est usus Jurisdictionis voluntariæ, quæ in aliena Diœcesi exerceri potest, non verò Jurisdictionis Contentiosæ, quæ, quia affert strepitum Judicii, non nisi in proprio territorio, exercenda necessariò est. Neq; valet, Episcopus non potest, saltem communiter, excommunicare aliquem, dum existit in aliena Diœcesi, ergo nec absolvere: Non valet, inquam, quia, absolvere, est actus Jurisdictionis voluntariæ, actus autem excommunicandi est Jurisdictionis contentiosæ, ut dicimus, *in tr. de excomm. c.5. §.7.*

PER SE IPSOS, AUT PER VICARIUM Ad id specialiter deputandum.

9 Non potest Vicarius Episcopi, ut docent Suar. *3.d.7.c.6.n.157.* Sbroz, aliiq; cum Merolla sine speciali mandato absolvere à casibus, seu Censuris Pontificiis occultis concessis Episcopo, potest ex speciali delegatione, quia, sic Concilium requirit ibi, (*ad id specialiter deputandum.*) Addit Henriq. *l.14.c.14.§.19.* sive *in comment. lit. I, & l.6 c.14 n 7. in comment. lit. O.* cui adhærent alii, quos citat Barb. *p.2. de pot. Episc alleg.30. à n.11* non posse Episcopum hujusmodi potestatem absolvendi (ut etiam dispensandi, &c.) committere generaliter suo Vicario, sed tantùm, quando casus occurrerit: melius tamen posse docet Sanch. *l.1. de Matrim. disp.40 n 17.* (excepto casu hæresis, de quo mox) quia illud *specialiter deputandum*, verificatur, si deputetur specialis ille Vicarius ad absolvendum ab omnibus, &c.

An Vicarius Generalis possit absolvere, ut & dispensare in casibus, in quibus potest Episcopus ratione concessionis, & impedimenti recurrendi ad Pontificem, dicam infra *c.12.§.2.n.39.*

10 Sed per hanc occasionem quæres: An possit idem Vicarius Episcopi absolvere à casibus, quos sibi reservavit suus idem Episcopus?

Respondeo Barbosa *de pot. Ep.p.3. All.54.n.116.* cum Meroll *T.3. de jurisd. Vic. d.7.c.6.n 408.* citans Sbroz Ugolinum, Rebuffum ait, non posse ex generali concessione Vicariatus: nam ex generali concessione non veniunt ea, quæ speciali indigent expressione. Poterit ergo ex concessione speciali. Hæc est doctrina solidæ praxis: Ceterum; an ex doctrina illa Sanch *l.3. matr.d.29. à n 15.* Meroll. *l.c. n.133.* & aliorum dicentium absolute Vicarium Episcopi posse sine speciali mandato audire Confessiones omnium de Diœcesi, & concedere aliis licentiam audiendi, videatur colligi, simili modo posse casus dictos reservatos absolvere, aliis decernendum relinquo.

11 Illud scito, Episcopum hanc, ut & similes potestates specialiter suo Vicario concedendas, non solùm legitime illas ipsi tribuere, eam, vel eas specialiter exprimendo, verùm etiam exprimendo aliquem ex his, & deinde apponendo clausulam generalem pro cæteris; ut in simili adnotavit Quarant. *V.Cap. Sede vacan. n §.2.* & Meroll. cum aliis *l.c. n.410.*

IDEM IN HÆRESIS CRIMINE, &c.

12 Tridentinum, propter gravitatem criminis Hæresis, disponit, ut illa si externa sit, & occulta, absolvi quidem in foro conscientiæ possit ab Episcopo, sed, vel immediate ab ipso, vel mediatè dando alicui Sacerdoti potestatem, solùm, quando casus occurrerit, non verò generaliter. Hunc esse sensum verborum Concilii pluribus probat Fagund. *præc. Eccl. 2.l.8.c.18.n.36.*

Nil præterea hic explicandum occurrit, nisi fortè recolere, hanc Episcopi potestatem non fuisse; nec esse per Bullam Cœnæ Domini, vel revocatam, vel limitatam, esse probabilissimum, ut nos probavimus *l.2. in Dec.c.1.§.9.à n.12.*

IN FORO CONSCIENTIÆ.

13 Non ergo hæc Absolutio ab Episcopo per se, vel per alium collata delinquenti occulto, impedit, ne idem delinquens possit accusari, capi, damnari in foro externo. Verùm, ut hæc, & quid importet, hujusmodi clausula *(in foro Conscientiæ)* distinctiùs noscas, vide, quæ dicam infra *c.23. à n.35.*

CAPUT XI.

De Delegatione facta Regularibus ad absolvendos casus, & excommunicationes reservatas.

Duplex Delegatio facta est Regularibus circa prædicta, altera Prælatis ad absolvendos suos subditos, altera iisdem, vel cæteris confessariis Regularibus ad absolvendos Sæculares. De utraque separatim.

§. I. *Prælatorum Regularium potestas ad suos subditos absolvendos.*

☞ Memineris hìc Propositionis 4. ex damnatis ab Alex. VII. *Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscunque Sæculares ab Hæresi occulta, & ab excommunicatione propter ipsam incursa.*

1 Varii varia congerunt in hanc rem. Ego sequor Suar. *to. 4. de relig. tr.8. l.2.c.19. à n.16.* Peyrinum, *To.2. in Const.4. Sixti 4. nu.32.d.17.* Adde & Portellam, & utrosque Rodriq. quos refert, nec refellit Pilliz. *tr.8. c.2. num.33.* ac Leandrum, *de excomm. qu.72.* saltem probabiliter asserens Prælatos Regulares Mendicantium, eorumque Privilegia Participantes, idest Generalem, Provincialem, Superioresque locales (nisi quòd obstet mox afferendum *num.6.*) posse absolvere suos etiam Novitios (teste Suar. *l.c. 14. à nu.11.*) ab omnibus peccatis, censurisque, à jure, vel ab homine latis quomodocumque reservatis, etiam Papalibus, etiam contentis in Cena Domini (excipe hæresim, de qua mox *à n.12.*) Ratio tam amplæ potestatis est, quia, tum ex suo jure ordinario, quod dictis Superioribus competit, tum ex variis privilegiis prædictis Mendicantibus concessis ea colligitur, & quidem tanquam ordinariis Pastoribus, atque ideò cum potestate delegandi.

2 Affert Peyrinus de dicta ampla potestate concessionem Pii V. factam Prælatis Cassinensibus, (ut ait Suar. *loc. citat. cap.19. num. 12. juncto cap.22. à num.8.*) anno 1571. quam hic instar omnium inserere operæ pretium est, nam cæterum *apud eundem Peyrinum, eundemque Leandrum*, invenies probatum, eam non esse revocatam per Bullam Cœnæ, nec per Decreta Clementis Octavi, vel Urbani Octavi, nec hactenus ab aliis. Concessio autem sic habet.

3 *Ut possint* (Prælati Cassinensium, & consequenter participantes cum ipsorum Privilegiis) *absolvere omnes suos fratres, tam Professos, quàm novitios, in Religione tamen perseverantes, à quibuscumque peccatis, Censuris, & pœnis per eos tam ante, quàm post ingressum in dictam Congregationem, seu Professionem incursis, & in futurum incurrendis: etiamsi fuerint de casibus Apostolicæ Sedi reservatis, vel comprehensis in Bulla, quæ dicitur Cœna Domini, singulis annis legi consueta, quoties opus fuerit, injuncta eis pro modo culpæ salutari pœnitentia.* Hactenus Pius V.

4 Unde colligit Primò Leander *l.c q.30.* cui adde Fag. *p. leg. 1 r. d.24.§.14 n.29.* non solùm excommunicatum per sententiam generalem ab aliquo Judice, verùm etiam excommunicatum per sententiam particularem, si is ingrediatur in Religionem, posse ex vi privilegiorum Religiosorum absolvi à suo Prælato, dummodò satisfacta sit pars, quia dicta privilegia generaliter concedunt dictis Superioribus potestatem absolvendi suos ab omni censura lata ab homine.

5 Colligit Secundò, propter eandem rationem, Ascanius Tambur *de jur. Abb tom.2. disp.4.q 10.* posse eosdem Prælatos absolvere suos à percussione publica clerici. Verùm de ejusmodi delictis publicis universaliter mox *à n.9.*

6 Duo hic sunt animadvertenda. Alterum. In aliquibus Religionibus interdum aliquod peccatum reservatur Provinciali, & tunc Rector, seu Prior non potest illud absolvere: interdum reservatur Generali, & tunc, nec Rector, nec Provincialis poterit. Quisque igitur suorum Ordinum dispositiones consulat, nam cæterùm de jure constaut Privilegia modò dicta.

7 Quoad

7 Quoad nostram Societatem scimus aliquid restrictum esse de memorata nostrorum Superiorum potestate, tum circa casus Pontificios, tum circa reservata ab ipsa Societate, *ut in Compendio Privileg. Soc. V. Absolutio, & in Catalog. precept. & Cens. in Gen. 9. Congreg. confecto*, videri facile potest, & mox à nobis iterum indicabitur *n.* 13.

QUOAD PROXIME INGRESSUROS
In Novitiatum.

8 Inquires Primò, dictum est *n.* 1. (etiam Novitios) Quid de sæculari proximè ingressuro in Novitiatum? poterit non solùm à non reservatis, sed etiam à reservatis absolvi à Prælato Regulari, vel de ejus concessione ab alio Confessario?

Resp. Negat Thom. Hurt. *p.* 2. *to.* 12. *c.* 1. *§.* 2. *dubit.* 10. *n.* 201. cum quo sentio, quia hic verè non est nisi merè sæcularis, circa quem nullam habet Jurisdictionem Prælatus Regularis. Quidquid ergo concedat Diana *num.* 11. *tr.* 4. *res.* 16. afferens Peyrinum, Pelliz. & Vecchium; nullam enim firmam affert pro dicta concessione rationem.

Portella *in Reg. dub. v. Novit. absolutio* affert pro hac concessione quædam Privilegia, quæ tamen ego sup. *l. de pænit. c.* 2. *§.* 2. *n.* 4. indicavi, hodie esse omnino revocata.

CIRCA DELICTA PUBLICA.

9 Inquires Secundò. Quando dictum est *n.* 1. posse Prælatos Regulares absolvere suos, sive per se, sive per Delegatum Confessarium ab omnibus casibus, & excommunicationibus etiam reservatis, intelligitur ne tum de occultis, tum de publicis? Respondeo Sanè de occultis (excepta hæresi, de qua mox separatim) posse mihi certum est, & fusè probat Leand. *de excomm. d.* 17. *à qu.* 6. Primò, ex propriis Religiosorum privilegiis. Secundò, quia occulti jam sunt Episcopales, quo ad hoc, ut supra etiam nos docuimus cum Sanchez. Tertiò, ex concessione facta Episcopis à Tridentino concedente posse ipsos ab omnibus casibus, & excommunicationibus occultis, quoquo modo Pontifici reservatis, absolvere subditos suos. Quam concessionem competere Regularibus Prælatis idem Auctor probat, tum de jure, quia in hoc habent dicti Prælati Episcopalem Jurisdictionem in suos, tum ex privilegio concesso Prælatis Dominicanorum, ut hac potestate Tridentini gauderent. De occultis ergo mihi certum est, at de publicis non est ita mihi certū.

10 Nihilominus satis idem mihi probabile videtur, posse etiam de publicis: semper intellige pro foro tantùm conscientiæ. Primò, quia absolutè, & non cum limitatione publici, vel occulti loquuntur Privilegia. Secundò; quia Julius Secundus apud Peyrinum *Tom.* 2. *in const. Sixti* 4. *n.* 15. declarat, non obstante Bulla Cœnæ (de cujus reservationibus dubitari poterat) Privilegiatos Regulares posse in perpetuum absolvere suos ab omnibus in ea contentis, ac si Bulla prædicta Cœnæ non esset facta, nec fieret. Sed tunc (nimirum, si hæc Bulla facta non esset) etiam publica potuissent, ergo & nunc.

Tertiò, quia Doctores in multis æquiparant Privilegium Bullæ Cruciatæ cum hoc privilegio Mendicantium. Sed ex privilegio Cruciatæ absolvuntur, saltem semel, casus reservati etiam publici, ut *c.* 13. *n.* 1. dicemus, ergo, &c.

Quartò, quia Privilegium Martini V. sic habet apud Leand. *d.* 15. *de excomm. q.* 73. de Priore Sancti Benedicti, & consequenter de Participantibus in Privilegiis.

Ut ipse in foro Conscientia possit absolvere Monachos ab omni excommunicatione, etiamsi talis esset, quam ipse Summus Pontifex reservare consuevit, & cum eis in omni irregularitate, etiam in illis casibus, in quibus Papa sibi vicem reservat, in morte videlicet, & in membrorum truncatione, & enormi sanguinis effusione, valeat dispensare, dum tamen aliquod horum trium non sit notorium.

Hæc Martinus V. Si ergo excipit, quoad notoria, solùm Irregularitatem contractam ex his tribus Morte, Truncatione, Effusione, non autem aliquid excepit ex absolutione Excommunicationis, clarè sequitur, ex vi hujus privilegii, etiam publica reservata Pontifici, posse à dictis absolvi.

11 Meritò ergo Tamburinus modò *n.* 5. dixit, à prædictis Prælatis posse absolvi publicos percussores Clerici. Meritò item modò *n.* 4. Leand. voluit, à dictis Prælatis posse absolvi suum subditum per sententiam particularem excommunicatum satisfacta parte. At profectò tunc excommunicatio publica est. Meritò denique Suar. aliique *l. cit.* absolutè nihil distinguentes de occultis, vel publicis, docuerunt, posse ejusmodi Prælatos absolvere suos ab omnibus, etiam Cœnæ Domini, &c.

CIRCA HÆRESIM.

12 Quamvis etiam hodie nonnulli concedant, Prælatos Mendicantium, & eorum privilegia participantium posse ab Hæresi, saltem quando est occulta, suos subditos absolvere: nihilominus quid tandem in praxi amplectendum sit, incipiendo à societate, mox intelliget.

Pater noster Generalis ex auctoritate, qua pollet, communicandi, vel restringendi Privilegia nostro Ordini concessa, prohibet, *In Com. privil. Soc. v. Absolut.* ne à Rectoribus, vel Præpositis absolvatur peccatum hæresis, unde multò magis ne absolvatur peccatum relapsus in illam, & Apostasiæ ab Ecclesia commissum à nostris. Provincialibus verò concedit, ut ab illis solùm absolvantur dicta peccata in casu magnæ distantiæ Generalis, idque sub onere, quo Pœnitens obligetur, sivè per se, sive (salvo sigillo) per ipsum Provincialem, se coram Generali præsentare. Idjam olim erat. Verùm hodie, ne Provincialis quidem potest suos subditos absolvere ab hæresi, vel ejus relapsu in locis sacræ inquisitioni Hispaniæ subjectis. Ratio est, quia hanc potestatem à se abdicavit Nost. Pat. Generalis, ut item Congregatio Generalis V. *Decret.* 16. *f. mihi* 348. accedente Pontificis Summi auctoritate. Lege Castropal. *T.* 1. *tr.* 4. *d.* 4. *p.* 3. *§.* 3. & decretum hac de re dictæ V. Congregationis.

13 Dixi (*Quamvis occultis*). Nam id mihi indicat Revocatio facta à Summo Pontifice per Breve, cujus meminit dictum Decretum, & quam revocationem acceptavit Congregatio Generalis, hoc est, tota Societas. Cùm enim Pontifex revocaverit per dictum Breve, privilegia, quæ Pontifices concesserant Societati circa Absolutionem hæresis, & circa lectionem librorum prohibitorum, quia privilegia illa comprehendebant sine dubio Absolutionem hæresis occultæ, dicendum est, hanc fuisse revocatam. Et nota obiter, id etiam esse in ordine ad externos, omnis enim potestas absolvendæ hæresis, juxta prædicta à nobis, ablata est.

14 Alios Religiosos in iisdem locis Hispanicæ Inquisitioni subjectis non habere potestatem absolvendi suos subditos ab hæresi, disertè tandem docet Leander mox citandus. Et quidem hodie, multo magis, ita dicendum est post declarationem Innocentii X. 23. Maii 1656. publicatam hic Panormi per Edictum Inquisitorum 15. Febr. 1657. Ubi verò Hispanica Inquisitio non adest, concedit potestatem prædictam idem Leand. an probabiliter, tunc decernes, quando rationes, hinc inde probantes, apud Dianam *par.* 11. *tr.* 2. *res.* 18 legeris, ut item apud Amadæum, *in Annon. tr. de fide prop.* 1. & 2. & plenius apud eundem Leandrum *d.* 27. *de excomm. à q.* 76.

CONFESSARIUS REGULARIS
In ordine ad suum Superiorem.

15 Diximus aliquantò superius *c.* 7 *§.* 1. *n.* 3. & *c.* 9. *§.* 1. *à n.* 2. Confessariis Regularium, non eo ipso, quòd ipsi deputantur Confessarii, concedi potestatem absolvendi Religiosos, sive à reservatis Pontifici, sive à reservatis in tali Religione: Quæro jam nunc, an dictus Confessarius Ordinarius pro Regularibus subditis Deputatus, possit aliquando absolvere ipsum Superiorem à dictis casibus reservatis?

16 Respondeo, Ut ex radice habeatur hæc resolutio, præmitto cum de Lugo *de pæn. d.* 20. *à n* 67. Superiorem, seu Prælatum Regularem posse eligere sibi pro suo Confessario Sacerdotem quem voluerit, etiam non subditum, etiam non Religiosum, etiam non Approbatum ab Ordinario, & ab eo absolvi à non reservatis, ut patet *ex c. finali de pænit. & remiss.* Sicut enim ipse potest suis subditis quemcunque ex dictis concedere, ita & sibi, & ne scilicet pejoris ipse sit conditionis. Ita Pasqualigus *dec* 97. & 98. Tamb. *de jure Abb. t.* 2. *d.* 6. *q.* 10. Th. Hurtad. *p.* 8. *res. mor. fol. mihi* 504. excludens Parochos, Pellizarius, *tr.* 8. *c.* 2. *à n.* 1. qui ultimus id limitat pro Jesuatis in ordine ad suos, & in Prælatis Regularibus exemptis in ordine ad Moniales: adsunt enim peculiares dispositiones Pontificum apud ipsum legendæ, ne Jesuatus Superior eligere possit pro suo Confessario non approbatum ab Ordinario, & ne dicti Prælati concedant Monialibus Confessarium, pari modo ab Ordinario non approbatum.

17 Hoc posito. Respondeo, ac Dico Primò, in Religionibus, in quibus non sit aliqua legitima restrictio, Confessarios Ordinarios Domus Religiosæ posse absolvere, testibus Quintan. *de pæn. sing.* 23. Fagund. *Eccl. prac.* 4. *l.* 1. *c.* 9. *n.* 6. & Sanch. *l.* 8. *matr. d.* 3. *n.* 4. ipsum Superiorem ab omnibus, à quibus dicti confessarii possunt alios Religiosos, atque ideo ab omnibus non reservatis. Patet, id *ex c. dicto finali*, & ne ipse Superior sit de aliis deterioris conditionis.

18 Dico secundò. Propter easdem rationes Superior, quicquid potest concedere pro aliis, potest pro se ipso, si pariter nulla restrictio ipsi legitimè sit facta. Quare potest delegare confessario suo potestatem, ut absolvat ipsum Superiorem à reservatis, à quibus ipse Superior potest pro aliis delegare.

19 Dico tertiò, In nostra Societate (nam in aliis Religionibus consulat quisque Ordinationes suas) nequaquam procedere doctrinam præcedenti dicto traditam. Hinc Rector v.g. nostri Collegii potest quidem delegare Confessarium, ut is absolvat cæteros subditos ipsius à reservatis, non verò, ut absolvat ab iisdem ipsum Rectorem. Ratio est expressa limitatio *In nost. Ordinat. cap.* 6. *n.* 6. A reservatis, dixi, nam à non reservatis posse delegare, certum est. Ita de Lugo *d.* 20. *de pæn. n.* 66. Pelliz. *tr.* 6. *c.* 8. *n.* 63.

20 Et quidem olim, si rector, seu Superior localis noster in casum reservatum incidebat, absolvebatur à Confessario Ordinario cum onere se præsentandi Provinciali. Quòd si ipse Provincialis incidebat, absolvebatur ab eodem confessario Ordinario cum onere se præsentandi ei, qui ad hunc finem à Generali esset destinatus, ut habetur in eadem ordinatione, quam etiam refert Quintanad. *l. c.*

21 Nunc verò (quia id durum certè erat) jam ad hibitum est planius remedium, quo scilicet dictis Superioribus designatus est à congregatione Generali 8. *Can.* 6. & 8. Confessarius in casu, quo ipsi inciderent in reservata. Designatus autem est his verbis.

Facultas absolvendi à reservatis Superiores locales, si quando (quod Deus avertat) in aliquem inciderint, committatur liberè uni ex Confessariis

fessariis Collegii, vel Domus à Provinciali designando. Denique similis facultas absolvendi Provincialem ejus socio absolutè concedatur.

22 Hactenus octava Congregatio. Juniperus autem *de casibus reserv. p.1. d.8. q.2. c.1. n.20.* ait, prædictam concessionem eligendi Confessarium quemcumque voluerit Superioribus factam, quia est ex jure Pontificio *dicto c. fin.* non posse ab aliquo restringi. Ex quo Juniperi dicto sequeretur, restrictionem *nu. præced.* allatam irritam esse. Sed certè dictum Juniperi non valet in Societate, in qua omnia Privilegia nobis sunt communicanda à Rev. Patre Generali, etiam illa, quæ continentur in jure communi, quia Gregorius XIII. *in comp. privil. Soc. V. commun. §.5.* de omnibus omnino facultatibus edicit, ne personæ Societatis possint illis uti, nisi de Generalis licentia, & habes ap. Suarium, *To.4. de Relig. tr.10. c.5. & ibid. tr.8. l.2. c.14. n.15.* qui Prælatis inferioribus aliarum Religionum concedit posse dispensare à quibusdam præceptis Ecclesiæ suos subditos (quod certè ipsis Prælatis convenit ex jure communi) at non Prælatis inferioribus Societatis, nisi, ut dictum est, illis à Patre Generali fiat ejusmodi potestatis communicatio. *Prædicto* autem *cap. final.* alio modo respondet de Lugo *d.20. de Pœnit. num.64.* cui non placet modus alius respondendi allatus à Suario. Consultiùs ergo fecisset Juniperus, si Societatem ab illa Doctrina excepisset, ut excepit de Lug. *l.4. Respon. moral. d.28.* Bardi *in select. l.6. q.19. num.9.* Pelliz. *tr.6. c.1. n.63. & tr.8. c.2. n.71.* alias verò Religiones remisisset ad dispositione suas.

23 Dico denique quartò, sine solido fundamento Quintanad. *de pœn. sing.23. n.5.* dixisse, Superiores prædictos Societatis solùm pro reservatis commissis occasione sui muneris, seu, ut Superior est, non posse sibi Confessarium eligere, sed pro cæteris posse, sine solido, inquam, fundamento: innititur enim in quadam privata Epistola R. Pat. Claudii Generalis, sic, ut is Auctor putat, declarantis. Sed certè P. Claudius nec clarè loquitur, ut ex ipsis Epistolæ verbis, quæ idem Quintanad. *l.c.* affert cognoscere poteris, nec per privatum responsum judicandus est P. Claudius voluisse ferre legem universalem de re tanti momenti, & de qua tanta ratio habetur in Societate.

Quæres, Potest ne Rector, v.g. qui est in fine sui regiminis, dare facultatem absolvendi à reservatis suo subdito, & deinde, regimine abdicato, absolvi à dicto olim subdito suo à reservatis, fortè commissis in tempore, vel post tempus, quo regebat?

Respondeo. Id universaliter de omnibus Superioribus exagitat de Lugo *de pœn. dub.19. à n.4.* quæ res cùm rara sit, sufficit hunc tibi Doctorem indicasse.

CIRCA NOVITIOS.

Satis explicui supra *c.1. à n.5.* quisnam absolvere valeat Novitios à reservatis: quæ ergo in hoc argumentum cadunt, illinc pote.

CIRCA ITER AGENTES.

24 De hac re in universum egi *in Tract. de Approb. confessar.* & videri potest Suar. *to.4. de Relig. tract.8. l.2. c.17.* Addatur & Ascan. Tamb. *de jure Abb. T.2. dub.6. q.6.* de Lugo *de pœnit. dub.15. sect.6. à n.100.* Quintanad. *de pœnit. sign.22.* Quare illud dumtaxat, quod in hunc locum remisi, de quodam peculiari jure nostræ societatis superest explicandum.

CIRCA ITER AGENTES IN SOCIETATE.

25 Habe, in ipsa fronte hujus argumenti verba Ordinationis nostræ hac de re sic disponentis, *c.6. de casibus reserv. n.6.*

26 *De iter agentibus* (ait) *quando ad aliquem Societatis locum divertunt, potest à reservatis Ordinarius loci illius Confessor absolvere, aut, si is haberi non possit, quilibet alius Societatis Sacerdos approbatus, aut, si is quoque desit, etiam externus.*

27 *In omnibus tamen his casibus cum onere, & obligatione, ut se sistant postmodum Superiori suo, ad quem ituri, vel redituri sunt; eique, aut alteri de ejus licentia confiteantur.*

28 *Si verò accidat, ut aliquis tanquam hospes sit in aliquo Collegio, diù tamen ibi moraturus (puta spatio unius, aut alterius circiter mensis) si eo tempore in casum aliquem reservatum inciderit, poterit, ac debebit absolvi à Superiore illius loci, in quo est, vel de ejus licentia, tanquam si proprius esset ejus subditus, sine obligatione sistendi se Superiori ejus loci, ad quem propriè pertinet.*

29 Hactenus Ordinatio, De qua multa Suar. *l. cit. & dub.10. de pœnit. sect.5.* de Lugo *l.c.* Quintanad. *l.c.* Castrop. *de pœn. par 5. num.9.* Turr. Vasq. Jo. Sanch. apud Quintanad. aliique. Tu breviter nota Primò, obligationem esse, ut iterùm confitearis peccata illa reservata, ut habet Ordinatio *n.27.* allata. Neque obstat, non posse obligari quempiam ad confitenda bis eadem peccata, non obstat, inquam, quia ad hoc respondent variis modis prædicti Doctores, sed planior est illa responsio, quam affert ex R. P. Mutio Generali de Lugo, non posse quidem ab alio obligari quempiam ad iteratam Confessionem ejusdem peccati, sed posse se ipsum ad illam obligare, ut fit in casu nostro, in quo ipsemet pœnitens se obligat, & quidem voluntariè; cùm enim ipsi offeratur commoditas illius absolutionis, ea lege, ut voluntariè acceptet iterum idem peccatum confiteri, si ipse, ut commoditate fruatur, acceptet, voluntariè acceptat. Lege id apud de Lugo *l.c. n.116. juncto n.128.*

30 Nota secundò, etiamsi Confessarius hunc pœnitentem non admoneat de hac obligatione, ipsummet tamen accedendo ad talem Confessionem, illaque fruendo, obligationem acceptare. Unde semper obligatur sub mortali (est enim res gravissima) illam ponere.

31 Nota tertiò, prædictum P. Mutium explicasse apud de Lugo *l.c.* non esse societatis mentem, eam facultatem dare quando subditus ex industria, eo ipso fine facit iter, aut aliàs iter facturus, ex industria confessionem differt, ut possit in ipso itinere absolvi: Addit, nec posse etiam in itinere adire externos, cùm adsunt proprii.

32 Nota quartò, hæc dicta esse de casibus reservatis. Quare, si dictus Pœnitens iter agens, servando Ordinationem prædictam, confiteatur alia non reservata, non habet dictam (ut habet Suar. *T.4. de Relig. tr.8. l.2. c.17. n.10.*) obligationem se sistendi superiori, nec iterùm ea non reservata confitendi, quia quoad non reservata, non limitatur, ut detur Absolutio cum dicto onere.

33 Nota quintò, Castrop. *l.c.* qui etiam citat Suar. asserere, se propendere ad dicendum, nostrum, qui iter agit, quando moratur, etiam per breve tempus, ubi adest Confessor Ordinarius Collegii, in quo ipse moratur, non posse Absolutionem obtinere à suo socio, quamvis hic fortè esset confessor Ordinarius Collegii iter agentis. Ratio est, quia prædicta nostra Ordinatio allata *num.28.* præscribit, ut hospes absolvatur à Confessario Domus, quando is hospes in ea domo commoratur, etiam pro brevi tempore. Licèt ergo, ait Castrop. consuetudo obtinuerit, posse à tali socio absolvi alios Religiosos iter agentes, non tamen poterit Religiosus noster. Hæc ille. Scio Quintan. *de pæn. sing.12.* concedere posse, sed prædictam rationem nequaquam solvit.

34 Dices pro Quintanad. *in cit. manusc. Res. Gen. V. Con. §.6. n.2. & 3.* stare duo responsa N. P. Generalis, Ecce illa. Primum. *Si nullus sit inter eos* (iter agentes) *reliquorum Superior, & non nisi ad breve tempus v.g. octo dierum in alieno Collegio moraturi sunt, possunt confiteri vel Superiori illius loci, vel Ordinario illius, vel ei, cui ex nostris in itinere confitebantur. Lugd. Provinc. 1579.*

Alterum. *Quando duo Sacerdotes simul mittuntur foras, debent sibi invicem confiteri; nec possunt alteri, etiam de nostris, in itinere forsan occurrenti. Si per Collegium aliquod transeant; in eoque quiescant aliquot diebus, potest etiam unus alteri confiteri, licèt non debeat. C. Tol. 1618.*

35 Resp. Hæc responsa particularia, nec nobis authentica, non posse Prævalere supra Ordinationem publicam authenticam, sed juxta hanc debere illa reformari.

36 Petes, si prædictus in itinere absolutus à reservatis, deinde legitimum suum superiorem, sive per se, sive per alium conveniret, & patefaceret reservatum in genere, reciperetque pœnitentiam, vel remedia, prout superiori visum fuerit, sed obtineret remissionem obligationis iterùm peccatum illud confitendi, securusne esset pœnitens recipiendo ejusmodi remissionem, & superior illam concedendo? Ratio dubitandi est, quia Ordinatio *n.27.* allata præscribit iteratam Confessionem, quam hìc pœnitens in prædicto casu non ponit.

37 Resp. Quamvis id apud neminem legerim; puto tamen utrumque securum fore. Nam pœnitens jam fuerat in itinere directè absolutus ab illis peccatis, & ex alio capite jam legitimus superior remittit illi liberè eam obligationem iterùm confitendi. Ipse autem superior securus item erit, quia ejusmodi tota causa ad ipsum pertinet. Quare poterit prudenter judicare sic sufficienter Ordinationi satisfactum esse. Ita, inquam, puto, salvo meliori Judicio, cui libenter me subiicio.

38 Denique habes hìc & illud responsum ad iter facientes pertinens *in præd. Respons. V. Confess. §.6. n.1. & 9.*

Si inter eos (inquit) *qui iter faciunt, sit Ordinarius eorum Superior v.g. Rector, Provincialis, potest in alieno Collegio audire suorum subditorum Confessiones, si velit.*

§. II. Prælatorum, & Confessariorum Regularium potestas ad absolvendum Sæculares Remissivè.

1 Satis de hac potestate nos egimus *l.3. meth. Conf. c.7.* Vide multa ap. Castrop. *tom.3. d.4. de voto Relig. obed. p.8. n.12. ubi etiam, quoad alias pœnas.* Quare unum tantummodo occurrit monendum. Ut, quamvis aliquando possint religiosi Mendicantes absolvere nominatim excommunicatos pro foro Conscientæ, modo ibidem à nobis explicato, non debeant tamen passim id facere, sed remittant Pœnitentem ad suum Episcopum, vel ejus licentiam expostulent, nimirum ne veniat in contemptum ejus Jurisdictio. Quod si rationabilis adsit causa, ut, si nimis Episcopus distet, aut licentiam neget, tunc enim verò absolvi pro foro interno ejusmodi pœnitens poterit; si aliàs est dispositus, nec per ipsum stat, quo minus à suo Prælato absolutionem pro foro externo obtineat. Consonant huic monitioni ea, quæ de Bulla Cruciatæ dicentur inferius *c.13. n.19.*

CAPUT XII.

De Delegatione, seu potestate simplicis Sacerdotis in casu necessitatis ad absolvendum.

Conceditur simplici sacerdoti posse absolvere ab omnibus casibus, & excommunicationibus quomodocunque reservatis,

Pri-

Primò, in articulo, seu proximo, & probabili periculo mortis, & ex Castrop. *loc. mox cit.* etiam dubio. Secundò, in impedimento perpetuo, quo pœnitens convenire Superiorem non potest. Tertiò, in aliqua alia urgente necessitate, & quidem cum quibusdam oneribus, ut mox explicabimus per suos paragraphos.

§. I. *In Articulo, seu Periculo mortis.*

1 Celebris est quæstio, an in dicto periculo pœnitentis, quilibet, quamvis simplex Sacerdos, validè, & licitè possit eum directè absolvere ab omnibus casibus, & excommunicationibus etiam ob hæresim contractis? nam non posse à suspensione, vel interdicto, docemus omnes cum de Lugo *de pœn. dub.* 20. *n.* 103.

Quòd possint, absente legitimo Confessario, (& quoad excommunicationes, quas dictus Sacerdos absolvere aliàs nequit, imponendo onus comparendi, quod mox §. 4. *n.* 2. explicabitur) numquam fuit dubium, ut videbis, at, hoc præsente, maximè controvertitur inter Doctores, & duplex est de more sententia.

2 Prima, quam cum multis, mox citandis, sequutus sum, *in opusc. meth. Confess. lib.* 3. *cap.* 7. §. 1. *numer.* 1. & nunc iterùm sequor, affirmat. Ratio potissima, & veluti Achilles numquam evincendus, ducitur ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. *De casib. reserv.* sic absolutè pronunciante.

„ *Piè admodum, ne hac ipsa occasione reservatorum aliquis pereat,*
„ *in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in*
„ *articulo mortis, atque adeò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à*
„ *quibusvis peccatis, & Censuris absolvere poterunt.*

3 Quæ verba adeò sunt clara, ut nimis immeritò Turr. *in Censur. Theol. dub.* 77. dixerit, hanc sententiam esse improbabilem; saltem enim auctoritas tot insignium Doctorum eam sequentium, tam valido Tridentini testimonio vallata, non debuit nota improbabilitatis inuri. Eam inter cæteros tenent Navarrus, Sà, Ledesma, Rodriquez, Vega, Heriq. *apud* Marchinum, *de peste c.* 3. P. Hurtad. *de fide d.* 84. *sect.* 4. aliique, quos refert Dian. *p.* 5. *tr.* 5. *res.* 5. *& tr.* 3. *res* 65. & Castrop. *tom.* 1. *tr.* 4. *d.* 4. *p* 3. §. 5. *nu.* 8. cum Barbosa, Sairo, Reginaldo, aliisque, quos refert de Lugo, *de pœn. d.* 18. *sect.* 2. *nu.* 23. quibus addantur Verricelli, *Tr.* 2. *q. mor.* 23. & Leand. *de pœn. tr.* 5. *d.* 11. *q.* 18.

4 Confirmatur primò, quia Tridentinum non addit (si desit copia legitimi confessarii) cur igitur nos addere velimus? cùm solemnia sint illa axiomata: *Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Quòd voluit lex, expressit: Beneficium Principis, ubi nullum est alterius præjudicium, est latè interpretandum. Quæ sunt in favorem animæ, non sunt restringenda.*

5 Confirmatur secundò; nam ipsemet Castropalaus *loc. cit.* aliique plures, qui nostram sententiam non sequuntur, adhuc nostram vocant probabilem.

6 Confirmatur tertiò, quia negatio est malignantis naturæ omnia removens, cùm igitur Tridentinum dicat, nulla est reservatio, &c. omnem omninò, & in quibuscunque circumstantiis reservationem tollit pro illo articulo.

7 Confirmatur quartò, quia illud argumentum, quod pro hac sententia *loc. cit.* olim induxi, non probabilem solùm eam reddit, ut ibidem dixi, sed, re melius considerata, reddit moraliter certam.

Argumentum autem breviter est hujusmodi. Non potest negari hanc sententiam nostram esse probabilem, ut fatentur ipse Castrop. *loc. cit. n.* 8. *&* 9. & sexdecim Doctores à de Lugo *l. cit.* adducti, & plures à Verricelli mox citando; sed in Jurisdictione probabili, sententia est communis, quòd Ecclesia dat Jurisdictionem certam; ergo prædicta Jurisdictio non erit ampliùs probabilis, sed certa. Minorem hujus argumenti, præter quam quod nos eam ex communi consensu firmavimus supra *lib. de pœn. c.* 4. § 8. eandem probat ipse idem Castrop. *eod. to.* 1. *d.* 2. *de consc. opin p.* 5 *nu.* 9. cui adde Verric. *tr.* 2. *q. mor.* 25. & Dicast. *tr.* 8. *de pœn. d.* 10. *dub.* 14. *à nu.* 368. afferentes Suarium, Lessium, Th. Sanchez, Basilium de Leone, Coninch. Bonacinam, aliosque, qui omnes affirmant, operanti ex opinione probabili, qua scilicet quis probabiliter judicat, se habere Jurisdictionem statim de facto ab ipsa Ecclesia Jurisdictionem certò conferri. Hoc argumentum latiùs, & cum magna contentione prosequitur, idem Verricel. *loc. cit.*

8 Sed jam secunda sententia negat: eam enim amplam potestatem pro illo articulo arctat sedad eum solum casum, quo legitimus desit Confessor, vel si adsit, nolit Confessionem audire. Ita tenet Sanchez, & ab ipso citati *lib.* 2. *in Decal. cap.* 13. *nu.* 7. Rosella, Sylvest. Armilla, Covarruvias, Catechismus Pii V. Graffius, Guttieres, Zambranus, Sotus, Suarez, Valentia, Molina, Azor. aliique. Ita etiam Bonacina, Coninch, Ochagavia, quos citat, sequiturque de Lugo *d.* 18. *de pœnit. n.* 24. Ita tenet etiam Castrop. *to.* 1 *tr.* 4. *d.* 4. *p.* 3. §. 5. *n.* 9. alios citans.

9 Tria nihilominus concedunt nonnulli cum Sanch. *l. c. nu.* 14. ex sectatoribus hujus secundæ sententiæ. Primò, si morti proximus laborans casibus, vel excommunicationibus reservatis, non possit personaliter convenire potentem absolvere ab his, ipsum non teneri per litteras, vel Nuncium ab eo petere facultatem, ut absolvatur; quia id nimis est grave, & affert periculum infamiæ: quare tunc poterit absolvi à quocumque simplici Sacerdote.

10 Secundò, nec eundem teneri sumere Bullam Cruciatæ, ut sic possit à dictis reservatis absolvi, quia hoc est medium extraordinarium.

Tertiò, si quando dubitatur, an possit adesse Confessarius legitimus, tunc posse simplicem Sacerdotem, morti proximum à dictis reservatis absolvere: quia in ejusmodi dubio præsumitur Ecclesia Jurisdictionem illi Sacerdoti conferre. Quod si superveniat legitimus dictus Confessarius, poterit nihilominus simplex Sacerdos confessionem inceptam finire, & absolutionem impendere, quia causa jam cœpta est.

11 Porrò plurimæ afferuntur rationes pro hac secunda sententia, quas invenies præcipuè *ap.* de Lugo, & Castrop. *cit.* Ego duas, quæ sunt difficiliores, hìc proponam, & solvam, cætera quilibet mediocriter in Theologicis versatus, poterit, ut mihi videtur, facilè diluere.

12 Prima ratio, quam affert de Lugo, ut ejus vis appareat, sic induci potest. Nullus quamvis in articulo mortis, (nisi sub onere se præsentandi Superiori, vel legitimo delegato, cùm primum potest) absolvi valet ab excommunicationibus reservatis (nam in casibus, quamvis reservatis, non urget hoc onus, ut mox dicetur) ergo supponit Pontifex, non posse pœnitentem, se anteà præsentare. Ergo, si est Superior, vel ejus Delegatus præsens, cui se pœnitens præsentare possit, obligabitur se ipsi præsentare, ergo cessat in alio simplici Sacerdote potestas eum pœnitentem absolvendi.

13 Resp. Distinguo primum consequens. Supponit Pontifex pœnitentem, se non potuisse præsentare, tamquam necessarium ad hoc, ut detur simplici Sacerdoti potestas, sive facultas absolvendi in articulo mortis, in dicto casu, nego; supponit Pontifex tamquam id, quod communiter accidere solet, concedo consequentiam.

14 Deinde concedo secundam consequentiam, sed nego prorsus tertiam. Causa enim, unde Ecclesia cum Tridentino mota est ad concedendam simplici Sacerdoti ejusmodi potestatem, fuit quidem periculum, quod communiter, & de facili potest, & solet esse, sed tamen illam absolutè, & in omnibus casibus concessit, ut vidimus in textu Tridentini nihil limitantis, & fortasse, neque illa facilis absentia fuit causa adæquata concessionis dictæ, sed insuper fuit facilitas, & summa commoditas; atque libertas eligendi quemcumque Sacerdotem, quam in tanto illo periculo voluit pia Ecclesia offerre morientibus; Moribundus ergo excommunicatione reservata alligatus, si præsentem habeat simplicem Sacerdotem, & insuper habeat præsentem Superiorem, poterit absolvi à simplici, sed debebit, se præsentare Superiori, non ut accipiat absolutionem, quam jam legitimè obtinuit, sed ad subdendum se remediis, vel pœnitentiæ, quæ imponere velit Superior, id enim est se præsentare, ut omnes docent, & nos paulò inferiùs §. 4. *à nu.* 2. explicabimus; quod certè diversissimum est ab absolvi.

15 Audivi quemdam Theologum asserentem, esse inter Doctores controversum, an simplex Sacerdos possit, præsente Superiore, absolvere peccata reservata, at nullam esse controversiam, nec diversitatem opinionum circa Absolutionem excommunicationum reservatarum sed esse certum, quòd harum Absolutio, si possit haberi à Superiore, vel ejus legitimo delegato, non possit obtineri à quocumque Sacerdote; & ratio, dicebat, est, quia hic pœnitens tenetur, cùm primum potest se præsentare Superiori; at illo præsente, potest, ergo ab illo absolvi debet. Verùm facilè negatur consequentia, transit enim ab obligatione præsentationis ad absolutionem, quæ longè sunt diversæ, ut dictum est.

16 Prætereà, quando Castr. *to.* 1. *tr.* 4. *d.* 4. §. 5. *n.* 8. dixit, nostram opinionem esse probabilem, signatè loquutus est tum de peccatis, tum de Excommunicationibus reservatis. Ecce ejus verba.

Dubium est, an pro articulo, vel periculo mortis simplex Sacerdos possit præstare dictam Absolutionem, præsente proprio Sacerdote, vel Superiore, cui casus sunt reservati? Affirmant plures, tam de Absolutione peccatorum, quàm Censurarum, & sic tenet Navarrus, Sà, Henriq. Manuel, Barb. Sair. Reginald. &c.

Hæc ille. Qua veritate ergo potuit doctus ille Theologus asserere, circa absolutionem excommunicationis non haberi opinionum diversitatem?

17 Jam verò secunda ratio, quam ibidem affert de Lugo, sic formari potest. Tridentinum *loc. cit.* non condidit novum jus, sed retulit id, firmavitque. *Quod custoditum hactenus fuit ab Ecclesia Dei.* Sed ab Ecclesia semper custoditum fuit, ut præsente proprio Confessario, simplex Sacerdos non absolveret moribundum, ergo, &c. Major continet verba Tridentini. Minor probatur, ex tribus textibus Sacrorum Canonum, in quibus agitur de absolutione moribundi. In primo enim *c. si jubet* 26. *q.* 6. dicitur: *Eam posse dari à quocumque Sacerdote, si absit Prælatus Ordinarius:* In secundo, *cap. Presbyt. in consulto* 26. *q.* 6. sic habetur. *Presbyter non reconciliet pœnitentes, nisi, absente Episcopo, ultima necessitas cogat.* In tertio, *In extrav. inter cunct.* §. *intendimus, De privileg. & extrav.* 1. §. *Decernimus*, declarat Pontifex *Pœnitentes posse absolvi in certis casibus, si haberi nequeat recursus ad Episcopum, vel Pontificem:* ergo (infert de Lugo *num.* 8.) declarat, si ejusmodi recursus dari possit, illos pœnitentes absolvi non posse ab inferiore.

18 Respondeo. Daremus certè manus, si vera esset Major, & Minor hujus argumenti, nunc verò cùm falsum aliquod assumant, negatur omninò consequentia: Discurramus de Minore, mox de Majore.

19 Dico, Minorem esse falsam, si loquutio sit de Absolutione Sacramentali, de qua nostra est disputatio. Uno enim verbo aslero in cita-

citatis textibus agi de pœnitentibus ex publica pęnitentia, admodum in veteri illa ętate usurpari solita, ut expendens tres pręcitatos textus clarè videre poterit accuratus lector. Et miror, voluisse aliquos nostram responsionem impugnare fatentes eos textus loqui de pęnitentia publica, sed addentes, eandem esse, quoad hoc, rationem publici, & occulti. Miror, inquam, cùm enim Sacramentalis Absolutio tendat ad internam, atque invisibilem reconciliationem cum Deo, & in ordine ad vitam æternam consequendam, reconciliatio autem illa publicè pęnitentium tendat ad ædificationem externam, & satisfactionem exibendam visibili Ecclesiæ (ut interim alia discrimina taceam) eas Absolutiones esse valdè diversas, vel cæcus videt. Meritò igitur pia Mater Ecclesia voluit Fidelibus maximam se Deo reconciliandi facilitatem offerre in eo mortis periculo, unde proximè pendet æternitas, quam facilitatem concedere pro illa externa reconciliatione, nec laboravit, nec erat conveniens.

Discurramus nunc de Majore. Dico illud, quod in dicta Majore affertur (*id concedit Tridentinum, quod custoditum anteà semper fuit in Ecclesia Dei.*) Dico inquam esse falsum. Tridentinum enim non dicit se concedere, *quod custoditum semper fuit in Ecclesia*; sed absolutè pronunciat: *In Ecclesia Dei custoditum semper fuisse, nullam esse in articulo mortis reservationem*, quod certè, ut ex se patet, satis diversum est. Immò ex hoc Tridentini pronunciato confirmantur maximè, quæ dicta sunt in præcedentibus, puta, eos textus loqui de reconciliatione publici pęnitentis: si enim loquerentur de Sacramentali, nullo modo Tridentinum poterat absolutè, & sine addito pronunciare, custoditum semper fuisse in Ecclesia, ut pro articulo mortis nulla sit reservatio.

EXPLICATUR ILLUD (A QUOCUMQUE Sacerdote.)

20 Etiamne ergo excommunicatus, suspensus, interdictus, irregularis, hæreticus, schismaticus Sacerdos poterit tunc absolvere modo dicto, &c.

21 Resp. Ita, quoad validitatem, quia id significat illa amplissima vox Tridentini, (omnes Sacerdotes.) Quoad licitum verò usum, nimis certum est, te, quamvis constitutum in mortis periculo, si adsit, vel adesse non difficulter possit bonus Sacerdos, hoc est prædictis impedimentis non irretitus, non posse petere Absolutionem ab excommunicato, suspenso, &c. quia nulla tunc te cogit necessitas, ut coopereris cum illorum peccatis, modo explicato *in nostr. Method.comm.c.5.§.4. & in nostr. Decal.l.5.c.1.§.4. à n.39.* at, si bonus haberi nequeat, tunc præscindendo ab alio inconvenienti, licitum erit, nam te extrema illa necessitas excusat à peccato, quod aliàs esset in ejusmodi cooperatione, ut ibidem diximus in simili. Inconveniens autem illud certè esset, si communicando v.g. cum hæretico videaris approbare ejus errorem, seu sectam. Lege §.4. *cit. Meth. Comm.*

EXPLICATUR, QUID SIT PERICULUM, seu articulus mortis.

22 Periculum, & Articulum in hac re sic explicat Dicast. *de pęn.* 10. *n.*409. *Pro eodem accipitur periculum, & articulus, quando mortis periculum est proximum, & verum in fieri; non autem, quando ferè certum est, mortem diutius esse differendam, quo tempore potest occurrere opportunitas habentis facultatem legitimè absolvendi.* Hæc ille, qui deinde *n.*411. tunc approbat posse absolvi damnatos in Triremibus, ut in articulo mortis, quando debent periculosum mare transire: aut non esset aptus Sacerdos, aut haberi à tali damnato de facili non posset. Infero ego, non igitur omnes remigantes, ut putant minùs bene aliqui apud Dianam *p.11.tr.3.ref.2.*

23 Pergit Dicastillus ibidem. *Plura sunt alia pericula, quæ arbitrio pendentis potiùs, quàm certa regula designari possunt: ut, cum quis in morbum periculosum incidit, qui majore ex parte mortem solet afferre, aut iter agit expositum prædonibus, occidere solentibus, vel curationem alicujus morbi aggreditur, quæ periculosa esse soleat.* Hæc ille.

24 Hinc non judico, in articulo, seu periculo hoc existere eum, qui tertiana simplici febre laborat, vel simili, quia non solet hæc majore ex parte mortem afferre.

25 Contra in dicto periculo constitutos judico:

I. Damnatos ad mortem violentam, ipsis de proximo infligendam.

II. Navigantes, non semper, sed solùm, quando incipit gravis tempestas, vel in casu modò dicto *n.*22. de damnatis ad triremes.

III. Milites, etiam spontaneos, ita Diana *p.11.tr.5.ref.*29. ex Dicastill. quando proximum est periculum, ut notat Layman. *l.4. tr.6.c.13.n.9.* Ver. His adde.

IV. Prægnantes sub partu, quando expertæ sunt difficilem aliàs, & periculosum partum, & fortasse etiam omnes Puellas primi partus, & ut vult Castrop. *l. mox citando* etiam illas, quæ ex complexione delicata, vel aliunde, prudenter periclitari timent. Non igitur omnes parturientes, ut aliqui putant *apud* Dian. *loc. cit.*

V. Eos, qui timent infamiam de proximò, seu se amissuros usum rationis.

VI. Eos, qui serviunt peste infectis.

VII. Eos, qui febri, quam vocant malignam, vel simili periculosa, laborant.

VIII. Eos, quorum capita sunt proscripta, idest, qui impunè possunt ab omnibus occidi, nec in loco sunt tuto v.g. non sunt in regione distanti, vel diversi dominii; nam tunc non essent in periculo vitæ.

IX. Eos, qui iter faciunt inter grassatores, seu latrones, qui quoslibet occidere consueverunt, ut modò diximus ex Dicast.

X. Eos, qui capitalem inimicitiam cum aliquo habent, à quo timent, se esse facilè occidendos. Legatur Layman citatus, & Castrop. *to.1.tr.4.disp.4.p.3.§.5.*

26 Nimis ergo rigidè loquutus est Valentia ap. Th. Sanch. *in Decal.lib.2.c.13.n.1.* (cui adde Sotum, & Covarruviam, ibidem citatos) dicens nomine articuli mortis intelligi illud tempus, quo instat inevitabiliter mors: Nimis, inquam, rigidè, nam intelligitur etiam periculum probabile, sed vero proximum, mortis, ut rectè probat G. Hurtad. *d.20.de pęn.diff.9.* aliique, ex eo, de Lugo *de pęnit. d.18.num.21.* quod Canones hac de re loquentes, modò utuntur voce (articuli) modò (periculi.) Et sanè; sicut obligatio, seu præceptum confitendi mortalia urget, non solùm in stricto articulo, sed etiam in proximo probabili periculo mortis, ut communiter docetur, ita concedi prædicta facultas debuit omnibus Sacerdotibus, ut faciliùs Fideles dictam possent obligationem adimplere.

27 Tandem huc faceret quæstiuncula illa; an merus Clericus in Minoribus, vel etiam Laicus posset absolvere ab excommunicatione constitutum in articulo mortis. Verùm id *in tr. de excomm. cap.7.* §.4. *num.* 32. non admittemus.

§. II. *De Impedimento perpetuo, vel longi temporis.*

28 Quando quis est ita impeditus, ut moraliter ante mortem non possit, personaliter (nam non obligari per Nuncium supra *§.præc. num.*8. dictum est) confugere ad Pontificem, vel ejus Delegatum, potest absolvi à casibus, & excommunicationibus reservatis per Confessarium approbatum, &, hoc deficiente, per simplicem Sacerdotem, cum onere comparendi, mox §.4. *à num.2.* explicando.

29 Ut id clarius fiat, sciendum est, jura loquentia de excommunicatione contracta ex percussione Clerici disponere, ut ii, qui hanc, etiam publicam, & enormem, contraxerunt, si adire Pontificem, vel ejus Delegatum non possint, possint ab Episcopo cum dicto onere mox explicando absolvi, intellige, in utroque foro, quia in prædicto casu jura (*cap. Mulieres cap. ea noscitur, cap. Quamvis cap. de cætero de sent. excommunicat. cap. Quod de his c. de Mon. De sent. excomm. c. eos, c. quod eodem in* 6.) non se restringunt ad aliquod forum in particulari.

30 Nonnulli autem asserunt, Episcopos habere hanc auctoritatem jure Delegationis, ut insinuat Pelliz. *tr.8.c.3.n.9.* Nonnulli verò, ut Avila *de Cens.2.p.c.7.d.1.dub.*6. cum quibus ego sentio, jure ordinario, ut dixi supra *c.6.§.1.n.3.* in simili de hac re, ut etiam an ab Hæresi, & videatur Diana *p.11.tr.8.ref.1.&* 2.

31 Dixi (vel ejus Delegatum) nam si possent adire ad Regulares, qui haberent potestatem delegatam à Summo Pontifice absolvendi reservata Pontificia prædicta, non possent absolvi ab Episcopo, quia tunc jam cessat impedimentum, ut tenent de Lugo, *de pęn. d.20.n.*211. Leand. *d.15. de excomm. q.*61. aliique. Quamvis benigniùs Coninch. *de pęn. d.8.dub.*12. teneat in hoc casu, quo adsint Regulares Delegati, adhuc posse illos impeditos absolvi ab Episcopo, quia, constante impedimento adeundi Potificem, statim Episcopo restituitur ejus ordinaria potestas absolvendi illas excommunicationes, quæ fuerat ipsi ablata per reservationem. Ita etiam tenet Gasp. Hurtad. & Corn. apud Dianam *par.5.tract.9.ref.*6. Leander autem dicit, hanc esse probabilem sententiam, licèt præcedentem probabiliorem.

32 His præmissis, assero, quamvis prædicta disponantur à Sacris Canonibus pro excommunicatione ex percussione Clerici contracta, tamen intelligi item de omnibus casibus, seu excommunicationibus Papæ reservatis, etiam in Cœna Domini, etiam ob hæresim. Ita Suar. *de pęn d.30.sect.3.n.9.* Castrop. *loc. cit. n.5.* Sanctar. *de hær. c.6. d.3.* aliique. Et quoad Hæresim, contra Sanchez *in summa libr.1. cap.13.n.37.* Ratio est, quia eadem ratio confessionis militat in omnibus. Unde Regula Generalis hæc formetur. Quilibet impeditus perpetuò, seu longo tempore, in quo prudenter timet de morte, antequam habeatur, qui de jure Ordinario, vel Delegato, valeat eum absolvere, potest absolutionem de pręd:ctis directè ab Episcopo obtinere, quia is reputatur, ac si esset in periculo mortis, sub hac tamen lege, ut, qui fuit absolutus ab excommunicatione reservata Summo Pontifici, si deindè aditum ad ipsum habeat, vel ad ejus Delegatum, debeat coram illo comparere, ut mox universaliter explicabitur *§.4.*

33 Quid, si haberi Episcopus nequeat, possetne in prædicto impedimento, perpetuò, vel longi temporis Absolutionem de his obtinere pœnitens à Parocho, seu à quolibet legitimo Confessario, & hoc deficiente, à quocumque Sacerdote?

34 Respondeo. Negant multi, ut Bonacin. *de Cens. in part. d.1. quæst.22.* agens *de casib. Bullæ Cœnæ*, Vasquez *de pænitent. ad quæst.9. art.3.dub.8. & 9.* Duard. *in Bull. Cœnæ lib.3.§.2.quæst.8.num.*28. Dian. *part.9.tr.7.ref.*10. aliique citati à Boss. *in q.mor.tit.4.de Jurisd. absolv. à casib. reserv. §.*11. quia prædicti textus solùm concedunt, ut in pręd:ctis

dictis impedimentis adeatur Episcopus, nihil de aliis Confessariis. Multi autem non minus probabiliter, in foro tamen Conscientiæ, & quoad excommunicationem, cum prædicto onere mox explicando, concedunt, quia reservatio, quæ est instituta ad bonum animæ, in ejus damnum surgeret, nisi sic eos textus interpretaremur. Ita Castrop. *de pæn. p.15. §.4. n.3. & de Cens. d.1. p.11. §.5. num.6.* Suar. *de pæn. d.30. sect.3. num.10. fine.* Alter. *tom.1. d.6. l.2. c.6. & 8.* aliique *ap. eosdem.* Ludov. Bertrand. Loth. *in res. Theol. tr.1. q.1. art.9. n.1.*

35 Ex his diluitur illa difficultas, An sicuti Episcopus potest hunc impeditum absolvere à Papalibus, sic Parochus, vel quilibet Confessarius possit absolvere à casibus, vel excommunicationibus, Episcopo fortè reservatis eum, qui habet modo dicto impedimentum, quo confugiendi ad Episcopum aditus non datur.

36 Resp. Et id etiam plures negant, ut Alter. Duar. *ll. cc.* de Lugo *de pæn. d.20. num.225.* Suar. *l.c. num.12.* quia Sacri Textus illud concedunt ob difficultatem adeundi Pontificem; at accessus ad Episcopum solet esse facilior; nihilominus etiam plures ut Castrop. Duard. Bossius *ll. cc.* Gran. *in 3. p. contr.7. tr.10. d.17.* aliique apud Dianam *p.9. tr.7. resol.10.* Lotth. *l.c.* expressè addens etiam hæresim quamcumque cum Castropal. contra Sanch. &c. Favet Dicast. apud Dianam *p.11. tr.8. res.49.* satis probabiliter, in eodem foro Conscientiæ, & cum oneribus mox declarandis concedunt, propter rationem modò dictam; Cùm enim reservatio sit odiosa, non debet in damnum animarum vergere, ut certè, si secus dicere vellemus, vergeret in hoc casu.

37 Sed quæso te, quænam in particulari sunt impedimenta, quæ specialiter sufficiunt ad hoc, ut Episcopus ejusmodi excommunicationes Papæ reservatas, etiam publicas, absolvere possit? Quod est petere; Quandonam prudenter judicandum sit, prædicta impedimenta esse perpetua, vel longi temporis, ita ut moraliter constet, non posse ante mortem absolvi à legitimo Superiore?

38 Respondeo, præter periculum mortis, quod pertinet ad doctrinam §. *praeced.* est

II. Infirmitas longa, etiamsi periculosa nunc non sit.

III. Paupertas: ut si Romam non nisi mendicando ire deberet is, qui mendicare non solet.

IV. Ætas senilis, seu puerilis: immò, si contraxisset quis excommunicationem ante pubertatem, ejusque absolutionem peteret post pubertatem, posset Episcopus absolvere.

V. Fragilitas sexus, idest, esse mulierem cujuscumque conditionis.

VI Astrictus alteri, ut filiusfamilias, vel servus, quando sine præjudicio Domini Papam adire nequit.

VII. Cura animarum, vel temporale dominium, quando rationabiliter timetur, ne cives, vel Vassalli damnum patiantur.

VIII. Debilitas in viris delicatis, qui judicantur, non posse ferre itineris labores.

IX. Quodlibet aliud impedimentum, quod prudentis judicio legitimum putetur. Hæc cum citationibus Sacrorum Textuum habes collecta apud Leand. *d.17. de excomm. q.58.* & apud Dianam, *p.5. tr.9. ref.6.* inter quæ adnumerant meritò alii inimicitias graves, quæ impediant iter, necessitatem succurrendi familiæ, vel parentibus, retentionem in carcere, in triremibus, in Claustro, obligationem exercendi munus publicum, quod illud iter non permittat, si munus relinqui sine graviter detrimento non valeat, & similia, quæ etiam habes apud Suar. *de Cens. d.22. sect.1. à nu.63.* de Lugo *d.20. de pæn. n.219.* Castrop. *to.1. tr.4. d.4. p.3. §.5. à n.3.* aliosque.

39 Quæres: Sicuti Episcopus per se potest absolvere in prædictis necessitatibus, & impedimentis recurrendi ad Pontificem, potestne etiam ejus Vicarius Generalis?

40 Respondeo, Ex commissione Episcopi, non est dubium. Ita Sanch. *de matr. lib.2. d.40. num.14.* Quintanadv. *tr. 9. sing. 1. num.6.* cum enim hæc potestas Episcopo conveniat ratione dignitatis, potest illam alteri, quamvis non Vicario Generali, delegare. At an ex ipsa constitutione Vicariatus hæc potestas absolvendi (ut etiam dispensandi) in casibus necessitatis conveniat Vicario, major est difficultas. Certè mihi, de aliis negandum videtur, juxta Sanch. *de matr. loc. cit. num.9.* Fagund. Suar. aliosque apud Dianam *p.9. tract.6. res.56. & ibid. tract.9. resol.41.* quicquid alii nimis indulgenter concedant. *Apud eundem* Dianam ratio est eadem, immò major, quàm innuimus supra *c.10. §. un. num.10.* Lege Dianam *ibid.* idem dicentem de Confessario electo per Bullam Cruciatæ, & de Regulari privilegiato. Hi enim non possunt extendere privilegia absolvendi, vel dispensandi, quæ habent, ad illos casus, ad quos Episcopi potestas extenditur ratione dictæ necessitatis, &c.

41 Ejusmodi absolutum ab Episcopo, vel modo dicto ab ejus Delegato: quando non est recursus ad Pontificem in dictis excommunicationibus reservatis publicis, debere se præsentare Pontifici, vel ejus Delegato in iis casibus, in quibus impedimentum fortè cessaret, ut si pauper fieret dives, &c. (excepto impedimento impubertatis) rectè notat Hurtadus, *disp.15. de excomm. diff.3. n. 10.* & nos suprà indicavimus, atque infrà §.4. *nu.5.* universaliter notabimus.

42 Præterea prædicta impedimenta, quæ sufficere dicimus Episcopo, ut absolvat pœnitentem à reservatis Summo Pontifici, sufficiunt etiam proportionaliter, in foro tamen interno, & cum oneribus mox explicandis, ut deficiente Episcopo, possit alius Sacerdos absolvere, ut diximus *num.35.*

§. III. *De necessitate alia urgenti.*

1 Potest evenire, ut non sit perpetuò quis impeditus nec longo eo tempore, in quo non sit habiturus Confessarium legitimum, sed tamen aliqua interim urgeatur necessitate.

2 Quare inquirimus, quid tunc agendum ab eo, qui & alia peccata non reservata habet, & casibus item, vel excommunicationibus reservatis, etiam ob hæresim contractis, (teste Castropal. *to. 1. tract.4. p.3. §.6. n.2.*) fortè laborat, potestne ex illa necessitate directè à non reservatis, & à reservatis indirectè absolvi ab Ordinario Confessario cum onere se præsentandi, iterùmque peccata illa reservata ritè confitendi? Scimus enim (quicquid aliqui sentiant in oppositum) non posse directè, quia ille Confessarius, qui supponitur præsens, caret Jurisdictione pro reservatis, ut clariùs mox *nu.4.* explicabimus.

3 Dico, de tota hac quæstione me disputasse *In Method. Commun. cap.1. §.6. à nu.18.* ubi ex sententia probabili affirmavi posse, & addidi duos alios modos, quibus uti valet is, qui in necessitate dicta positus caret Confessario potente à reservatis absolvere, quæ hic non sunt cum Lectoris molestia repetenda. Qualis autem debeat esse necessitatis gradus, sive ex notabili infamia, sive ex alio gravi detrimento procedens, ibidem distinctè declaravi.

4 Illud discrimen clariùs hic est explicandum: nam suprà docuimus, in articulo mortis, & impedimento perpetuo, non adesse onus comparendi coram Superiore, quando quis per inferiorem absolvitur à casu reservato, sed solùm, quando absolvitur ab excommunicatione, quam inferior absolvere nequit: at quando quis sequens hanc sententiam probabilem ab inferiori, vel simplici Sacerdote absolvitur, propter urgentem necessitatem aliam, v.g. ne incurrat notabilem infamiam, ni communicet, unde vult præmittere modo dicto Sacramentalem Confessionem, semper debebit posteà se sistere Superiori, vel ejus Delegato, nec solùm ut accipiat pœnitentiam, vel remedia suorum peccatorum, sed ut absolvatur, tum ab illis casibus, tum ab illis excommunicationibus, quas ille inferior non poterat absolvere.

Ratio autem discriminis est, quia in nostra sententia pro articulo mortis, & pro suo impedimento perpetuo, quod mortis articulo æquivalet, Confessor ex Tridentino habet plenam Jurisdictionem, unde absolvit directè pœnitentem, solùm pro excommunicatione, quam extra illum articulum absolvere is non potest dictus, debet pœnitens ex peculiari Sacrorum Canonum dispositione, quam explicabimus, *§.4. numer.2.* comparere coram Superiore ad suscipienda remedia, &c. At in casu alterius urgentis necessitatis, cùm Confessor ille non habeat plenam Jurisdictionem, sed solùm propter ejusmodi necessitatem, concedatur posse dimidiari Confessio, in hoc, inquam, casu confessor pœnitentem absolvit indirectè à reservatis, & non absolvit ab excommunicatione, quam absolvere non potest, quia caret Jurisdictione, ut supponimus, unde in dicto pœnitente remanet obligatio subdendi clavibus illa peccata, & obtinendi Absolutionem ab illa excommunicatione.

5 Scio, esse alias sententias de hac necessitate iteratæ Confessionis, ut videre est apud Quintanadv. *de pæn. sing.11. à n.6.* Dicastill. *apud* Dianam *p.11. tract.8. ref.49.* & de Lugo *de pœnit. d.20. à nu. 218.* Sed hæc nostra planior est, tutior, & in praxi omninò servanda.

6 Scio etiam, alicui posse in mentem venire (ut innui in parentesi, quam interposui *num.2.*) non esse ejusmodi onus confitendi iterum dictos casus reservatos. Sed fuisse à nostris Ordinationibus: vide *In Ordin. pro stud. super Prop.23.* prohibitum, ne id doceatur, etiam scio: Prohibetur enim hæc propositio.

Is, qui à reservato peccato, pro tali cognito, ex necessitate aliqua indirectè est absolutus, non tenetur deinceps se Superiori sistere, nec per se, nec per alium, sed manet simpliciter absolutus, & sine ullo onere quærendi directè à reservato absolutionem.

Quæres, cur additur illud (*pro tali cognito.*) Respondeo, ob ea, quæ dicta superiùs sunt *c.7. §.3. n.11.*

7 Inquires hac occasione, si pœnitens bona fide à te Confessario inferiore, seu Sacerdote simplici, modo dicto, sed nulla urgente necessitate accipiat Absolutionem, ad quam dandam ipse Jurisdictionem caret, ut supponimus, valida ne erit Absolutio? Respondeo, Si omnia peccata, quæ pœnitens aperuit, sunt reservata; certum est, esse invalidam, quare cum id advertet pœnitens, debebit iterùm ea omnia legitimo Confessario subdere. Ratio est manifesta, quia Confessarius ille inferior non habebat Jurisdictionem ullam circa hujusmodi peccata, quæ omnia supponuntur esse reservata, ergo validum Sacramentum Pœnitentiæ facere, quacumque tandem bona fide posita, non potuit.

8 At, si cum peccatis reservatis aperuit pœnitens alia non reservata mortalia, vel aliqua venialia cum legitimo dolore, invalida erit Absolutio ex Vasquez apud mox citandos, quia (inquit) Confessarius non habet potestatem dimidiandi Absolutionem sine necessitate, quam hic non adesse, supponimus. Sed valida erit ex Suarez, quia, inquit, cùm tunc Confessor polleat Jurisdictione ad aliqua, illa absolvet directè, indirectè alia. Non propterea

rectè errore detecto, iterùm hæc indirectè absoluta subdenda erunt legitimo Confessario, ut directè absolvantur, non verò alia, hæc enim alia ob bonam fidem confessarii, & Pœnitentis, ritè fuerunt, & directè absoluta, quia ad illa, ut supponimus Jurisdictionem habebat Confessarius. Dimidiatio autem illa materialiter solùm se habet, non formaliter, quod integritati Confessionis non obstare, docetur communiter *in tr. de pæn.* Utramque sententiam probabilem esse censeo.

9 Si Confessor in posteriore hoc casu pœnitentem absolvit mala fide, idest scienter, illum sacrilegè se gerere certum est, quia sine necessitate Confessionem dimidiat. Verùm tu, si bona fide processisti in recipienda absolutione, uti doctrina, *num. praced.* allata, potes. Cùm contra, si mala fide, hoc est scienter, id aliquando facias, quia peccabis actualiter, unde indispositus ad Absolutionem accedens, nulliter illam recipies.

OCCASIONE PRÆDICTORUM QUÆRIMUS consequenter, an aliquando in nostra Societate sine ulla necessitate possit quis per inferiorem absolvi à reservatis?

10 Cùm in præcedentibus dictum sit, ut quis per inferiorem absolvatur à reservatis, requiri necessitatem illam, quæ sufficiat ad dimidiandam Confessionem, quamque distinctè me explicasse, dixi *in Methodo commun. l.c.* oritur mihi dubitatio. An circa hoc aliqua peculiari concessione gaudeant nostri è Societate Religiosi? Et quidem gaudere, quando iter facimus: certum est, eo modo, & in iis circumstantiis, quas suprà *cap. 11. §. 1. à nu. 25.* memoravimus; in qua concessione nulla fit mentio necessitatis, sed solùm Carentiæ proprii Confessarii, seu Superioris, licèt cum onere se præsentandi, &c. At estne alius casus præter prædictum itineris?

11 Esse videtur primò aspectu ille alius, quando abest à Collegio, vel Domo Superior, & vult quis communicare. Sic enim videntur concedere illi Theologi, quos peritos nostri instituti appellavimus in Superioribus, & in manuscripto quod apud me habeo. *V. Absolut. à reserv. in gen. n. 3.*

Si quis, inquiunt, *Superiore occupato, verb. grat. vel absente ad horam, lapsus sit in casum reservatum, & instet tempus celebrandi, vel communicandi, & insuper justam ob causam nolit confiteri Ordinario, non potest ab alio validè absolvi. Quare quæsito aliquo titulo, differenda potius est Celebratio, vel communio, usque dum conveniri possit, qui habet Auctoritatem. Alioquin potest talis absolvi ab ordinario cum onere comparendi.*

Et alibi *v. Absol. à reserv. absente Superiore n. 4.*

Absente Rectore, non habet Minister facultatem absolvendi à reservatis, nisi ei specialiter concessum sit, quod non expedit fieri, si ad paucos dies dumtaxat absit. Potest enim quis confiteri Ordinario cum onere se sistendi Superiori.

12 Vides, nullam fieri mentionem necessitatis, sed solùm absentię Superioris? Quare videtur Pater Generalis in prædictis casibus concessisse Ordinariis Confessoribus auctoritatem absolvendi à reservatis cum dicto onere, sicuti concessa est pro iter agentibus.

13 Dixi (*videtur*) Nam ego ita esse nequaquam puto. Primò, quia hæc responsa dictorum peritorum, seu cujuscumq; sint, non habent in Societate vim universalem legis; fuerunt enim data juxta varias circumstantias, quæ pro tempore occurrebant, eaq; particularibus provinciis. Et sanè verosimile non est, Societatem, seu Præpositum Generalem voluisse eam tanti momenti facultatem omnibus per rescripta hæc privata concedere.

Secundò, quia pro iter agentibus adest expressa instructio pro tota Societate, atq; in nostris Ordinationibus, & decretis inserta, quæ non est de dictis casibus, de quibus certè facta fuisset mentio in dictis Ordinationibus, si Societas ad eos concessionem aliquam voluisset extendere.

Tertiò, quia in his responsis nec explicitè, nec implicitè conceditur ejusmodi facultas, nulla existente necessitate; nec colligitur ex modo loquendi ipsorum, ut contra, clarè dicitur in casu de iter agentibus. Credibile ergo fit, prædicta responsa supponere, id quod DD. semper supponunt; ad dimidiandam Confessionem, debere adesse necessitatem urgentem communicandi, non igitur illa non urgente poterit.

§. IV. *Tres conditiones requisitæ, ut quis legitimè ab excommunicationibus reservatis absolvatur per inferiorem, in casu periculi mortis, impedimenti perpetui, &c.*

1 Ejusmodi tres conditiones, quæ præter cæteras communes hic requiruntur, hæ sunt. Promissio de comparendo. Promissio de stando mandatis Ecclesiæ: Satisfactio Partis. Quamvis autem earum aliquæ necessariæ interdum etiam sint pro absolutione excommunicationis non reservatæ, tamen, quia maximè requiruntur pro reservatis, hic proprius est locus illas omnes universaliter explicandi; quod jam separatim præsto.

PRIMA CONDITIO.

Promissio de comparendo.

2 Cùm quis, ob periculum mortis, vel impedimentum perpetuum, longive temporis juxta ac dictum in præcedentibus est, absolvitur ab excommunicatione reservata per Sacerdotem aliàs non valentem eam excommunicationem absolvere, debet promittere, & ad id Sacerdos pœnitentem obligare, ut cùm primùm commodè poterit, quando nimirum fortè convalescet, vel desinet impedimentum (id quod morali modo, juxta conditiones personæ, loci, temporis est judicandum) compareat coram Superiore, non ut accipiat Absolutionem, jam enim in illo periculo eam accepit, sed, ut vel pœnitentiam, vel remedia ab ipso habeat de commisso delicto; idque sub pœna reincidentiæ, idest, si non compareat, præter peccatum inobedientiæ in re gravi, reincidat in eandem, hoc est, in similem excommunicationem, à qua fuerat absolutus, ut latè explicat de Lugo *de pæn. disp. 20. n. 205.* Castrop. *to. 1. tr. 4. disp. 4. p. 3. §. 5. nu. 20. cap. Quamvis, cap. ea noscitur, de sent. excom. cap. eos, qui eod. in 6.*

Scio, Dianam *p. 10. tract. 14. res. 63.* approbare, tanquam non improbabilem, sententiam Januarii, *de cas. reserv. res. 12.* dicentis, hanc obligationem, quam habet absolutus à Censura reservata in periculo mortis inductam olim à Sacris Canonibus, *cap. eos, qui de sent. excomm. in 6.* fuisse abrogatam à Tridentino pro foro conscientiæ, dum pro illo articulo dixit, nullam esse reservationem: Scio, inquam, hoc, sed non est recedendum à nostra Doctrina, quæ est communis Doctorum.

3 Dixi (ab excommunicatione reservata) nam pro casibus reservatis; quibus non est connexa excommunicatio, nullum adest jus commune, quod obliget ad hujusmodi promissionem de comparendo, quando quis absolvitur (ut suprà vidimus) in periculo mortis, vel perpetuo impedimento, longive temporis: & præterea pro his casibus in eo tempore, quilibet Sacerdos directè omnia peccata absolvere potest, quia ex Tridentino habet omnimodam potestatem legitimi Confessarii, ut notat rectè Dian. aliique *p. 10. tract. 14. res. 63.* & tandem lege item Sanch. *l. 2. in Decal. c. 13. n. 24. & 25.* Castrop. *l. c. n. 17.* quidquid dicant Vasq. & Gasp. Hurt. apud de Lugo *l. c. n. 208.*

4 Dixi item (quamprimùm poterit, &c.) ut notarem ab eo, qui judicatur certò moriturus, vel certò nunquam fore liberandus dictis impedimentis, non esse exposcendam ejusmodi promissionem, quia inutilis esset. Immò notant Sanchez, *l. c. n. 30.* & Castrop. *l. c. n. 18.* si per errorem Confessarii data fuisset à dicto pœnitente dicta promissio, etiam jurata, non obligari deinde ad illam memoratum pœnitentem, si fortè v.g. per miraculum cessaverit impedimentum, quia, stante impedimento, non obligabatur jurare, quòd si juraverit, non se intendit obligare, nisi juxta intentionem legitimam confessarii, & juxta sacra jura: at confessarius legitimè operans, & jura non intendunt obligare eum, cui impedimentum nunquam erit defuturum. Sed certè hic casus nimis rarus erit, & fortasse, quia noscere non possumus an affuerit miraculum, physicè impossibilis.

Contrà, si quis dictas excommunicationes absolvens, negligeret de ea obligatione pœnitentem admonere (quam certè admonitionem scienter omittere, est mortale, quia res est gravis) adhuc pœnitens, quando eam obligationem resciverit, obligabitur sub mortali se Superiori sistere: siquidem hæc est dispositio Sacrorum Canonum in re gravi lata (ut omnes Doctores supponunt) etiam pro foro conscientiæ; atque ideò ab omnibus observanda.

5 His communibus explicatis, sunt pro praxi tres Notationes superaddendæ. Prima, Sacerdos communis in prædictis necessitatibus urgentis mortis, vel perpetui impedimenti absolvens ab excommunicatione, quam absolvere aliàs non potest, debet ex jure exposcere à pœnitente, non solùm dictam promissionem, sed etiam illam Juramento vallatam. Ratio est, quia tunc *cap. Quod de his. De sent. excomm. & sæpè in eod. tit.* ejusmodi Sacerdos se habet perinde ac confessarius absolvens ab excommunicatione reservata.

6 Notatio secunda. Cùm certum sit, quando quis absolvitur in necessitate, saltem ab excommunicatione, *si quis suadente*, per Judicem Papa inferiorem in foro externo, Pœnitentem debere jurare, cùm potuerit, Pontificem aditurum, ut *num. praced.* dictum est, debebuntne emittere idem Juramentum adeundi legitimum Superiorem, qui absolvuntur per Confessarium in foro Sacramentali Pœnitentię à dicta excommunicatione percussionis Clerici, ut item ab aliis?

Respondeo, Affirmant, & quidem probabiliter non pauci, ut Thes. *de pæn. Eccl p. 1. c. 22.* cum Avila, Sanchez, Tannero, Henriq. Duar. *in Bulla Cœnæ l. 3. §. 4. q. 2.* etiam in aliis omnibus excommunicationibus.

7 Sed certè mitiùs loquuntur alii, ut Bordonus, *to. 3. controv. 27. nu. 60.* Filliuc. *p. 1. tr. 11. c. 10. n. 332.* Boss. *de Jubil. sect. 1. casu 22. n. 16.* Tanc. Pasq. *de Iub. q. 262.* loquens solùm quando quis absolvitur ex vi Jubilæi. Nec improbabiliter, hoc est, tum in prædicta absolutione percussionis, tum in aliis excommunicationibus, satis esse pro prædicto foro Sacramentali feriam promissionem, sine Juramento, quæ tamen obligabit, ut modò dixi, sub mortali. Ratio hujus probabilitatis est, tum quia jura de hac re, cùm sint odiosa, restringenda sunt, tum quia ne Sacramentum Confessionis novis obligationibus difficilius evadat, rectè intelligi possunt de solo foro externo.

8 Notatio tertia. Sub hoc onere comparendi absolutus, satis obligationem sibi impositam adimplet, si compareat, sive personaliter, sive

sive per alium (qui sine necessitate nominandi pęnitentem, pęnitentis delictum explicet) si compareat, inquam, vel coram Superiore jure suo potente absolvere illam excommunicationem, seu delictum, vel si compareat personaliter coram ejus Delegato, quales sunt illi Regulares, qui, ut superiùs vidimus, gaudent multis privilegiis, & quales sunt Confessarii per Jubilæum, & Bullam Cruciatæ, de quibus mox. Ratio est clara, quia hi delegati sunt loco Superioris in iis, in quibus potestatem habent absolvendi. Ita Bardi *in Bulla Cruc.p.2.tr.6.c.4.sect.7.* de Lugo *de pœn. d.*20. *n.*201. & alii.

SECUNDA CONDITIO.

Promissio standi mandatis Ecclesiæ.

9 Ut propositum ampliùs non peccandi, quod in omni peccatorum Absolutione requiritur, firmius persistat, quando quis de reservatis absolvitur, jura *c.Ex tenore*, *c.Gravem*, *c.Nuper de sent. excomm.* exposcunt, ut absolvendus ab aliquibus gravibus delictis, adhibeat juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, hoc est, de iterùm non committendo simile delictum. Jam difficultas est, an ejusmodi juramentum sit exigendum, non solùm quando quis absolvitur pro foro externo, verùm etiam quando pro interno in Sacramento Pœnitentiæ?

10 Respondeo, Exigendum esse præsertim in percussione Clericorum, & casibus Bullæ Cęnæ, pro utroque foro nonnulli sustinent, ut Duar. *in Bull.Cœn.l.*3.§.4.*q.*2.*n.*3. Thes. *de pœn.Eccl.p.*1. *c.*22. aliiq; quia non adest ratio, cur servari non oporteat in foro pœnitentiali conscientiæ id, quod Canones præscribunt. Esse exigendum solùm, quando quis absolvitur pro foro externo, non verò, quando pro foro interno, sustinent Alii, ut Boss. *de Jubil. sect.*2.*c.*21. Filliuc.*p.*1.*tr.*21.*c.*10.*n.*332. Alt.*l.*4.*d.*6.*c.*1. Pelliz.*t.*2.*tr.*7. *c.*1.*n.*115. Favet Dian. *p.*5.*tr.*9.*ref.*23.*v.etiam p.*2. *tr.*1.*ref.*42. clarius ex Bordon. Diana *p.eod.tr.*4.*ref.*68. Pasq.*de Jub.q.*262. tunc enim satis esse docent propositum consuetum emendationis; tum quia Canones per dictam solemnitatem juramenti volunt alios terrere, quæ ratio cessat, quando quis absolvitur in interiore foro dumtaxat; quia ejusmodi obligatio jurandi est odiosa, & reddens magis difficilem Confessionem Sacramentalem; unde non debemus præsumere impositam ab Ecclesia fuisse, dum expresè forum conscientiæ non inclusit.

11 Hæc sententia probabilis est quoad alias excommunicationes, nam de contentis in Bulla Cęnæ dicam infra *c.*13.*n.*33.& 34. Interim universaliter moneo, prudenter facturum Confessarium, si juramentum hoc exigat, quando advertit fore, ut per illud pęnitens magis penetret gravitatem delicti, seque ab illo faciliùs abstineat: nam si prævideat periculum iterùm labendi, vel quid simile, nequaquam exigat, ne pejerandi occasionem proximo præbeat.

TERTIA CONDITIO.

Satisfactio.

12 Quamvis aliquando contrahi possit excommunicatio sine læsione partis, ut est, v.g. excommunicatio ob peccatum hæresis, unde tunc nulla erit satisfactio exposcenda, sed solùm emendationis propositum, tamen non rarò adest partis læsio, ut v.g. in percussione Clerici. Nomine igitur satisfactionis hìc intelligitur restitutio pecuniæ, vel famæ, vel honoris, quæ parti læsæ debetur, ut notat Suar.*de Censur.disp.*7.*sect.*5.*n.*47.

13 Hinc fit, ut pœna pecuniaria, si fortè debeatur Fisco, vel Ecclesiæ, vel Notario, non veniat in hanc præsentem considerationem, quia prædicti hìc non sunt pars lęsa.

14 Hinc etiam, quamvis plures in percussione Religiosi partem læsam judicent, esse Religionem, seu ejus Prælatum, tamen satis probabiliter multi, quos citant, & sequuntur Verricelli, *tr.*8. *q mor.n.*8. & Leander, *de excomm.dub.*17.*q.*93.& 94. putant, non esse nisi ipsum Religiosum percussum, cui satisfaciendum sit, idque in utroque foro, si enim ipse percussus fuit, ipse est pars læsa. Confirmatur; quia, quando dicitur (concordata parte) non intelligitur Respublica, sed persona particularis. Confirmatur iterùm, quia, si in casu dictæ excommunicationis pars læsa esset publica potestas, seu Prælatus, certè esset Ecclesia, vel Pontifex, qui excommunicationem contra prædictam percussionem tulit; at Pontifex, dum concedit, ut quis ab illa absolvatur, jam ipse condonat.

15 Jam verò quoniam certum est, te, antequam impendas absolutionem, debere sub mortali exigere à pœnitente, ut satisfaciat, vel reddendo ablatum, compensando injuriam factam, vel remissionem ab eo obtinendo, &c. Quærimus primò, quid faciendum in praxi, si ea præmitti non possit, sive ob impotentiam pœnitentis, sive ob dubium, quod fortè vertitur de qualitate satisfactionis, sive ob obstinationem partis læsæ, quæ non est contenta satisfactione rationabili sibi oblata, sive ob quid simile?

16 Respondeo, Quando impotentia non solùm est præsens, sed moraliter certò prævidetur, semper esse futura, nihil requirendum à pœnitente, nam res frustranea requireretur, sic Suarez, Hurtad. Præpo. Turrianus apud Dianam *par.*5.*tr.*9.*ref.*11. & *par.*1. *tract.*11.*ref.*124. At verò, quando potentia probabiliter futura sit; Si loquamur pro foro externo, debet pœnitens, antequam absolvatur præmittere cautionem de satisfaciendo, idest, debet dare vel pignus, vel fidejussionem, vel, si ea non possit, debet juramentum proferre, quod satisfaciet, ut nimirum certa sit promissa satisfactio. Ita *c.ex tenore de sent.excomm.* At si loquamur pro foro Sacramentali, seu Conscientiæ, quamvis de Lugo *de pœnit. dub.*10.*num.*204. Castrop. *l.mox citando* loquens *de satisfact.pecuniaria*. Favet Suarez allatus à Diana *part.*5.*tract.*9.*resol.*23. loquens *ex privileg. Mendic.* & plures apud Leand. *l.c.*§.4.*qu.*118. & alii eandem cautionem videantur requirere, quia sine distinctione de ea præmittenda loquuntur, tamen alii, ut Trullench. *in Bull. Cruc. lib.*7.*§.*2.*dub.*12. citans Navarr. aliosque. Pelliz. *tom.*2.*tract.*7.*c.*1. *num.*115. Diana *par.*2.*tract.*16.*resol.*42. vide etiam *p.*5.*tract.*9.*ref.*23. Pasq.*de Jubil.q.*225. Castropal.*tom.*1.*tract.*4. *dub.*4.*p.*3.§.5. *num.*15. Bonac. *de Cens.dub.*1.*p.*9.*num.*34.& 35. eam non esse necessariam probabiliter docent (excipio dictos casus Bull. Cœnæ, de quibus dicam §.13. *numer.*34. & delictum dantium causam interdicto, quando in periculo mortis conceditur ipsis Sacramentum Pęnitentiæ, de quo *in tractat. de Interdicto*, Deo favente, dicemus.) Ratio, quòd pro foro Sacramenti non sit necessarium juramentum, sed sufficiat seria promissio, est, quia illa cautio, sive pignoratitia, sive fidejussoria, sive juratoria pro solo foro externo imposita à Sacris Canonibus esse videtur: sufficit ergo tunc, si pęnitens habeat propositum satisfaciendi, quando poterit, & sic tum validè, tum licitè absolvetur. Quod autem id sufficiat, probant eædem ferè conjecturæ, quas modò attuli *numero* 10.

17 Noto autem ex Ludov. à Cruce *in Bullam Cruc.d.*1.*c.*4.*d.*8. *nu.* 4. idque multos sentire dicit Præpos. apud Dian. *p.*5.*tr.*9.*ref.*11. *fine*. Docetque Laym.*l.*1.*p.*2.*tr.*5.*c.*6.*v.Duo insuper*, si fortè is ab excommunicatione absolutus non servet promissionem, scilicet, non satisfaciat, cùm poterit, licèt peccet; non tamen reincidere in ullam excommunicationem; quia à nullo jure imponitur hæc reincidentia contra non satisfacientem; imponitur verò contra non comparentem, ut vidimus *n.*2.

18 Quærimus secundò, quid si præmitti potest satisfactio, & non præmittitur? Respondeo certè tunc, per se loquendo, & tu Confessarius peccas, & pęnitens, ut habet Leander *tr.*2.*de excom. d.*17.§.3.*q.*90. Tu, quia dees muneri tuo, immò etiam, quia aliquando noces parti, cùm, post Absolutionem, difficiliùs exhiberi soleat satisfactio. Pęnitens; quia differt notabiliter, & sine causa (ut supponimus) reddere id, quod debet, injustè retinens, sive rem, sive famam, sive honorem alienum. Dixi (per se loquendo) propter ea, quæ mox afferam *n.*21.

19 Sed ecce, occasione prædictorum, se offert difficultas molestissima Confessariis. Titius V.G. percussit Clericum, cui nondum voluit, cùm potuerit, satisfacere; nunc verò cum animo contrito, & cum satisfaciendi proposito accedit ad te Confessarium habentem facultatem illum absolvendi, poterisne cum hoc solo proposito illum absolvere?

Respondeo, Cùm ejusmodi satisfactio sit quædam restitutio rei, vel honoris, vel famæ ablatæ, ideò ita te gerere in hoc casu debes, quemadmodum te gereres, si ad te accederet aliquis injustus detentor rei alienæ, qui nondum voluit restituere, nunc verò restituere quam primum promittit. Neque enim obligatio hujus satisfactionis aliquid plus ratione sui habet, quàm habeat quæcunq; alia obligatio restitutionis.

20 Verùm non sedet animus. Inquiris enim rursus: ecquonam modo me gerere deberem, si ageretur de restitutione? Respond. Id præclarè doceri à Dicastillo *de restit.tr.*4.*d.*19. *dub.*1. cujus doctrinam ego attuli *l.*8.*in Dec.tr.*4.*c.*6. *n.*10. Ne autem longè abeas. Ecce illam.

Pęnitenti, qui prima vice fatetur, se culpabiliter non restituisse alienum; nunc tamen habere firmum propositum statim restituendi, non est neganda Absolutio. Si tamen bis, aut ter, aut sæpiùs fuerat jussus in aliis confessionibus restituere, & tamen, cùm posset, non fecit, regulariter non est absolvendus, quousque fecerit re ipsa restitutionem. Ratio prioris partis est, quia sicuti in omnibus aliis confessarius credere potest, & debet pęnitenti, ita in hoc. Ratio posterioris est, quia talis homo est in periculo proximo, experientia ipsa comperto, iterùm differendi restitutionem; ideò non rectè aliqui putant, esse probabile, absolvi tunc illum posse; nam idem posset de Concubinario, etiam illo, qui sæpiùs jussus non ejecit domo concubinam.

21 Dixi autem, *regulariter non esse absolvendum*; nam talis esse posset pęnitens, talesque circunstantiæ, ut Confessarius deberet esse contentus solo proposito restituendi, etiam si anteà, sæpè jussus, omiserit restitutionem. Et Molina quidem exemplum adhibet, ut si Confessarius non leviter credat, pęnitentem re ipsa restituturum statim, & sine mora: quia non ea acrimonia fuerat illi jussa restitutio in aliis Confessionibus, vel si aliæ adsint circunstantiæ, ad id credendum, præsertim, si injungat illi, ut non prius accedat ad Eucharistiam, quàm restituat.

Hæc ibi ex Dicastillo, quæ tibi usui erunt & hìc.

22 Denique, quamvis aliqui absolutè videantur docere, quę diximus, tamen sunt adhibendæ exceptiones duæ, allatæ *n.*16. altera

pro casibus Bullæ Cœnæ, altera pro dantibus causam interdicto, & quoad eosdem dictæ Bullæ casus, eo modo, quo dicam §. *seq. n.* 34.

Cap. XIII. *De Delegatione concessa per Bullam Cruciatæ circa casus reservatos.*

1 QUi Bullam Cruciatæ sumpserit, potest, durante anno eligere Confessarium ex approbatis ab Ordinario, per quem Confessarium absolvi possit pro foro interno ab omnibus casibus, & Censuris, satisfacta parte, & quidem toties, quoties à reservatis Episcopo, at à reservatis Pontifici semel in vita, & semel in periculo mortis, atque ab iisdem Pontificis, iterùm, si secundam Bullam sumpserit, non verò tertiò, si tertiam; sive dicti casus sint publici, sive occulti, (excepta semper hæresi) modò, quando delicta sunt deducta ad forum contentiosum, cautiones mox dicendæ *n.* 17. & 19. adhibeantur.

Circa hanc delegationem, si sequentia adnotaveris, omnia ferè, quæ ad illam spectant, facilè cognosces.

SUPER ILLUD.

Et approbatis ab Ordinario.

2 Quid hìc intelligatur nomine Ordinarii, & alia huc pertinentia, dixi latè alibi, hoc est sup. *tract. de Sacrament. pœnit. c.* 5. §. 4. Ne igitur recoctam crambem repetamus, locum citatum adeat studiosus.

SUPER ILLUD.

Et iterùm si secundam Bullam.

3 Si à commisso delicto reservato Pontifici V. Gr. per lectionem libri hæretici de Religione tractantis, fuisti per Bullam jam absolutus, & deinde in eodem anno incidas, sive in idem peccatum legendi librum hæretici, sive in aliud specie distinctum, occupandi v. g. bona naufragantium, non potes ex vi ejusdem Bullæ in vita absolvi, nec à peccato novo legendi, nec à peccato usurpandi. Ratio est, quia Bulla non concedit, ut possis in vita absolvi semel à quolibet peccato Pontifici reservato; concedit enim solùm unicam Absolutionem in vita à peccatis Pontifici reservatis; indigebis ergo tunc secunda Bulla; ea tamen lege, ut si tertiò incidas, non tibi profutura sit tertia. Ita Bardi *in Bull. Cruc. p.* 2. *tr.* 6. *c.* 1. *s.* 1. cum aliis; contra quem Leander *tr.* 2. *de excomm. d.* 17. §. 3. *n.* 83. pugnat, dicens, esse probabile per unicam Bullam concedi posse absolvi ab omnibus, dummodo ab unoquoque in specie semel tantùm in vita, intrà publicationis annum, quis absolvatur. Certè, id esse probabile, negare non possum, quia etiam hunc sensum facere commodè possunt verba Bullæ, si attentè legantur.

4 Ex eo autem quòd in nostra sententia Bulla, semel, dictam reservatorum absolutionem concedat, fit, ut si in ea confessione aperias plura peccata contracta ex pluribus aliis delictis diversis, puta, occupatione bonorum naufragantium, percussione Cardinalium, læsione immunitatis Ecclesiasticæ, &c. fit, inquam, ut possis ab omnibus simul absolvi per unam Bullam, quia, sic unicam Absolutionem recipis. Idem per secundam Bullam, sed non tertiò, per tertiam, ut dictum est.

5 Quæres, si quis non sit usus Bulla anno v. g. præterito, quoad absolutionem à reservatis, potestne illa anni præteriti uti hoc anno? Respondeo, cum Bardi *l. c. sect.* 2. *n.* 11. *seu nu.* 19. *in editione secunda*, non posse, quia privilegium solùm fuit pro illo solo uno anno. Leander verò *l. c.* putat non improbabile, posse, quia sequens publicatio hujus anni non suspendit privilegium absolvendi, concessum anno præterito; quare, cùm illud Perseveret in præsenti anno, quia est gratia facta, potest Fidelis uti illo. Sed certè fallitur: nam ratio, cur non possit, non est, quia illa privilegia suspenduntur à nova publicatione, sed quia illa fuerunt solùm pro illo anno, illique anno addicta. Frustra ergo ipse Navarrum doctissimum quidem virum in suam sententiam citat, nam, si ipse Navarrus nostram hanc tam claram rationem advertisset, ab illa doctrina sine dubio abstinuisset.

SUPER ILLUD.

In mortis articulo.

6 Si quilibet Sacerdos in hoc articulo potest absolvere à reservatis, ut latè nuper disseruimus, quid emolumenti affert hoc Bullæ privilegium? Respondeo, duo emolumenta, alterum, quòd absolutionem hanc potest tibi conferre electus ex vi Bullæ, etiam præsente proprio Parocho, quod certè inserviet pro illis, qui, ut ibidem vidimus, sustinent id tunc non posse quemlibet Sacerdotem.

7 Alterum, quòd si tunc absolvaris ab excommunicatione reservata, liber eris ab onere te præsentandi Superiori, quia electus per Bullam jam est tuus Superior Delegatus à Pontifice, à quo onere (si absolvaris ex universali facultate concessa pro periculo mortis) liber nequaquam eris.

SUPER ILLUD.

Excepta hæresi, &c.

8 Quamvis multi multa afferant, quibus probent, hæresim formalem saltem occultam posse per Bullam Cruciatæ absolvi ex illo principio, quòd ex una parte potestas concessa Episcopis absolvendi ab illa adhuc in ipsis ex sententia probabilissima remanet post Bullam Cœnæ, & ex alia parte Bulla Cruciatæ concedit posse absolvi omnia, quæ possunt Episcopi, tamen cùm propter ejus gravitatem hæresis Absolutio non veniat in concessione generali, ideò, saltem hodie, non possumus, ubi est Tribunal Sacræ Inquisitionis Hispanicæ, ejusmodi sententiæ adhærere, quod, etiam alibi puto, semper saltem esse consulendum. Cæterùm, qui de hac quæstione latè rationes utrinque adductas cognoscere cupit, eas legat ab aliis fusè agitatas, ut à Bart. Trull. Lud. aliisq; cit. à Leand. *l. c. q.* 85. & 86. & *q.* 83. & 39. Lege item in simili Suar. Bauci, Brun. aliosque apud Amad. contra Anton. *Tr. de fide prop.* 2. & 3. Lott. *resol. Theol. q.* 1. *art.* 1. Nec legere graveris ea, quæ ad facilem reddendam hanc Hæresis absolutionem à me sunt alibi disputata, *l.* 2. *in Decal. c.* 1. §. 8.

9 Dixi autem signatè (*Hæresim formalem*) idest cum errore intellectus; quare sortilegium, maleficium, superstitio, magia, adoratio Dæmonum, sollicitatio in Confessione, lectio librorum hæreticorum, blasphemiæ hæreticales, & omnia alia crimina contenta in Edictis Inquisitorum possunt per Bullam absolvi, toties quoties, si sint Episcopalia, semel in vita, & semel in morte, si sint Pontificia, qualis est v. g. lectio libri hæretici de Religione tractantis, & hæc iterùm cum secunda Bulla; sed non tertiò. Ita Leander *tr.* 2. *de excom. d.* 17. *§.* 3. *q.* 88. multos referens.

10 Quæres per hanc occasionem, An per Bullam Cruciatæ concedatur, posse absolvi pœnitentem, antequam denunciet aliquod crimen Inquisitori ex obligatione denunciandum. Resp. Non posse (quidquid dicat Navarr. apud Leandrum *de excom. dicta d.* 17. *qu.* 85.) quia in Bulla ejusmodi potestas non invenitur concessa.

11 Illud tamen est hìc universaliter advertendum, aliquando posse ex præsumpta voluntate Inquisitorum, quos ita rigidos esse, non est præsumendum, ut quando adest causa rationabilis differendi denunciationem, pœnitentes velint repellere à beneficio Absolutionis, tunc enim satis erit, si firmiter promittant denunciare. Justa autem causa erit, (ut notat ibid. Leander) si necessitas Communionis urgeat ad vitandam infamiam, vel utilitas extraordinaria obtinendi Jubilæum, vel Tribunal longè distare. Addo ego semper casum, quo Confessor vult studere, vel consulere doctos circa obligationem, quam habeat pœnitens, quando dubia est obligatio, &c. Aliud benigniùs docet Sanctarell. *tr. de Hæresi c.* 9. *dub. un. n.* 16. *fine* ex Navarro, sufficere nimirum saltem propositum firmum denunciandi, & loquitur (ait Diana *p.* 1. *tr.* 4. *resol.* 27.) de denunciando Hæretico. An tamen id in praxi sit deducendum, me doctior decernat.

SUPER ILLUD.

Toties quoties.

12 Hìc quæritur, an à Pontificiis casibus etiam in Cœna Domini occultis possit per Bullam absolvi, toties quoties, an solùm semel in vita, & semel in morte modo superiùs dicto.

13 Resp. Æquè probabile judico posse, ut habent Sanch. Trull. Dian. aliiq; cit. à Leand. *tr. de excom. d.* 17. §. 3. *n.* 84. & non posse, toties quoties. Excipio hæresim, etiam occultam, de qua modo à *n.* 8. dictum est: vide Henr. Lud. à Cruc. aliosq; cit. ab eodem Leandr. *ibid.* Ratio, quod possit, est, quia per Bullam potest quis absolvi, toties quoties ab Episcopalibus, sed jam omnes Pontificii occulti sunt hodie concessi Episcopis, atque adeò sunt aliquo tandem modo Episcopales; ut vidimus sup. *c.* 6. *§.* 1. *n.* 3. & *c.* 9. §. 1. *n.* 5. ergo, &c.

14 Neque obstat, idem dici propter hanc rationem posse de hæresi occulta; non obstat, inquam, quia de illa propter ejus enormitatem, & propter sensum Ecclesiæ, quæ eam regulariter excipit, non debemus loqui perinde ac de cæteris.

Ratio, quod non possit, est, quia hi casus Pontificii occulti, ex eo, quòd concedantur Episcopis, non desinunt esse Pontificii: ergo non desinunt esse reservati ipsi Pontifici. Adde in Bulla dici sine limitatione, omnes Pontificios posse absolvi semel; ergo comprehendit etiam occultos.

15 Sed affirmativa sententia respondet, occultos desinere esse Pontificios strictè, statim atque conceduntur Episcopis jure ordinario, ut dictum est. Ad id, quod additur, respondet, limitationem illam publicitatis implicitè poni in Bulla, dum per eam conceditur, ut Episcopales, quales sunt Pontificii occulti, absolvi possint, toties quoties, non verò alios. Utraque ergo sententia probabilis est.

SUPER ILLUD.

Ab omnibus Censuris.

16 Certum mihi, & Thomæ Sanch. *lib.* 6. *in Decal. cap.* 17. *n.* 41. & 43. Henr. *lib.* 7. *cap.* 13. *num.* 3. Castrop. *tr.* 25. *de Bull. Cruc. p.* 8. §. 4. *num.* 8. Trullench. *de Bull. Cruc. lib.* 1. §. 7. *cap.* 2. *dub.* 10. aliisque est,

Primò

Primò per Bullam posse absolvi excommunicationem, suspensionem, interdictum personale speciale, quando hæc postrema duo sunt propriè Censuræ; nam excommunicatio semper est Censura, ut in propriis tractatibus explicabimus (excipimus excommunicationem ex hæresi contractam) sive hæ Censuræ sint occultæ, sive publicæ, & deductæ ad forum contentiosum, sive sint à jure, sive ab homine per sententiam specialem contra aliquem in particulari fulminatam, & sive prædictæ sint Censuræ denunciatæ nominatim, sive sint excommunicationes contractæ ex percussione publica Clerici. Ratio tantæ potestatis est, quia in Bulla, quoad hæc, nulla apponitur restrictio, & ex alio capite beneficium Principis latè est interpretandum (semper intellige reservatas Papæ semel in vita, & semel in morte, & iterùm cum alia Bulla, sed non tertiò, non reservatas verò toties quoties, &c.) vide Leandrum *d.17.de excomm.q.87.& 95.* alios citantem.

17 Quando autem dictum est (etiam deductæ ad forum contentiosum) maximè advertere debes illud, quamvis per Bullam possit quis absolvi ab excommunicatione deducta ad forum contentiosum, pendente tamen lite, illicitè concederetur Absolutio, nam sic afferretur præjudicium Judici Ecclesiastico.

18 Excipe tamen, quando Judex, vel longè distat, vel injustè agit, vel nimis rigorose se gerendo negat absolutionem. Tunc enim, si pœnitens ex parte sua est promptus justo ejus, qui excommunicationem fulminavit, præcepto obedire, cùm jam cesset contumacia, poterit pro foro interno (& semper, satisfacta parte, ut dicemus) absolvi per Bullam. Simile quid dictum est supra *c.11.§.2.* de Mendicantium Privilegiis.

19 Declara etiam id in excommunicatis nominatim. Quamvis enim per Bullam, possit absolvi pro foro Conscientiæ nominatim excommunicatus, tamen non erit passim absolvendus, sed erit ad suum Prælatum remittendus, ne veniat in contemptum Jus dicti Prælati. Adhibe tamen præcedentem exceptionem.

20 Certum item est, vi Bullæ absolvi non posse cessationem à Divinis. Ita Trullench. & Castrop. *l.c.* (Vide etiam de his, & aliis pœnis eundem Castrop. *t.3.d.4 de voto Relig.obed.p.8.n.12.*) nec Interdictum, sive generale, sive speciale locale, nec personale generale, ut *in tract.de interd.* dicitur, nec eas irregularitates, quæ non sunt Censuræ, nec sunt pœnæ, sed inductæ ob indecentiam, qua quis laborans repellitur ab administrando altari, qualis est v.g. irregularitas ex Bigamia, &c. quia Bulla solùm concedit Absolutionem à censuris, ex quibus non est irregularitas ex indecentia.

21 Quæstio igitur, solùm proponi solet de irregularitate, quæ incurritur in pœnam alicujus delicti, v.g. ob malam ministrationem Sacramentorum cum violatione Censuræ ob Hæresim, ob Apostasiam à fide, &c. An scilicet possit absolvi per Bullam?

Respondeo, affirmat Leander, *de irreg.d.27.q.36.* & apud Dianam *p.1.tract.11.res.27.* aliique saltem tanquam probabile. Excipiunt tamen iidem, immò & omnes irregularitatem ex delicto homicidii, vel mutilationis, quia illi semper est annexa indecentia. Verùm omninò puto, esse absolutè de omnibus negandum cum Suar. *de Cens.d.1.sect.13.n.6.* Leand. *l.c.* Castrop. *de Bull.Cruc.p 8. §.4.n.5.* Gibal *de irreg.c.6.q.5.& ult.* aliique propè innumeris apud citatos.

22 Triplex autem pro nostra sententia afferri solet ratio. Prima, quia Bulla eas Censuras, tollere potest, & ad summum eas pœnas, quæ impediunt receptionem Eucharistiæ, vel Sacramenti Pœnitentiæ, ut notat *l.c.* Suarez, non autem alias, quæ non impediunt ejusmodi receptionem. At irregularitates, de quibus loquimur, immò alia pœna quæcunque, non sunt pœnæ ex se impedientes dictam receptionem. Adde, in Bullis recentioribus, (ut notat Leander *l.c.*) ablatum esse illud, (ut possit absolvi à pœnis.)

23 Secunda; quia sequeretur, majorem esse potestatem Confessariorum electorum per Bullam, quàm ipsius Bullæ Generalis Commissarii, quod certè videtur absurdum, & incredibile; sequela manifesta est, quia Commissario non conceditur, posse auferre irregularitatem contractam ex Apostasia, ex Hæresi, &c. ut patet ex ipsa Bulla originali; sed tu id concedis prædicto Confessario, ergo &c.

24 Hæc secunda ratio non convincit: non enim est mirum, si in hoc vinceret potestas Confessarii potestatem Commissarii, nam certè vincitur in aliis innumeris, sic in simili respondet Bardi *in Bull.Cruc.p.2.tr.6.c.7.sect.1.n.7.*

Prima autem ratio, dicta *n.22.* gratis assumit, quod dicit. Quod autem ibidem additur (fateor) majorem vim habet, si per legitimam potestatem illud (à pœnis) ablatum est à Bulla.

25 Tertia ergo ratio, quam affert Henriquez *l.7.c.13.n.6.* videtur absolutè efficacior, quia in Bulla, ut patet ex ejus tenore, nulla datur potestas Confessario ad dispensandum, sed solùm ad absolvendum; at irregularitas, ut etiam suspensio, per dispensationem tolluntur, non per Absolutionem; ergo ad eas potestas concessa prædicto Confessario non extenditur.

26 Posse item absolvi quempiam virtute Bullæ, etiam si in ejus confidentiam peccaret, non verò per eandem posse componi in malè ablatis ex ejusdem confidentia, dictum est supra *c.9.§.2.*

SUPER ILLUD.

Satisfacta parte.

27 Multa diximus de hac clausula aliquantò superiùs, *c.12. à n. 12.* quæ sunt omninò hìc recolenda; nunc solùm quærimus id, quod propriè pertinet ad hunc locum. Cùm enim Bulla requirat, ut excommunicationis Absolutio non conferatur, nisi satisfacta parte, dubium emergit; an nihilominus, si ea, propter inadvertentiam, vel propter aliud, conferretur antè præmissam satisfactionem, conferretur validè, nam, licitè, diximus ibidem satis.

28 Respondeo, Ut universaliter decidatur, an, non satisfacta parte, validè conferatur Absolutio, quando adest pars læsa, ut ibidem explicuimus, distinguendum est. Nam, si ea conferatur à Superiore, validè confertur, quia satisfactio non est pars essentialis Absolutionis excommunicationis. Si verò conferatur à Delegato ipsius, erit subdistinguendum; si enim ejusmodi Delegato detur absoluta facultas absolvendi excommunicationem, idem dic, quod dictum est de Superiore. At si Delegato detur ejusmodi facultas cum prædicta clausula (satisfacta parte) duplex est sententia:

29 Prima negat, validè conferri ejusmodi Absolutionem, quia satisfactio in hoc modo delegandi exigitur per modum conditionis, at, conditione non servata, in irritum abit concessio. Major probatur ex illa communi doctrina, quod Ablativus absolutus, qualis est ille (satisfacta parte) resolvitur in conditionem, si parti satisfeceris, ita tenent plures apud Trullench. *in Bull. Cruc.l.1.§.7. c.x.& dub.12.n.1.* & ap. Castr. *tr.x5.de Bull.Cru.p.8.§.5.n.6.* & apud Dian. *p.5.tr.9.ref.12.*

30 Secunda affirmat, secundùm Laym. *l.1.tr.5.p.x.c.6.num.8.v. Quod si.* Lud à Cruc. *in Bull.Cruc.d.1.c 4.dub.9.* aliosque apud cit. conferri validè, quia, quoties in delegatione exprimitur ea forma, quæ à jure communi requiritur, non aliter requiritur, quàm requirat ipsum jus, nisi aliter in concessione delegationis exprimatur: Sed in jure communi exigitur quidem satisfactio, ut licitè ejusmodi delegatio exerceatur, at non, ut validè; in nullo enim jure aliter, ac dicimus, invenies, ergo &c. Utraque ex his sententiis probabilis est, & ita tandem pronunciat Ludovicus à Cruce, quamvis addat, priorem sententiam esse in praxi sequendam.

31 Dixi (nisi aliter exprimatur) Nam si in concessione delegationis dicatur (si non satisfactum fuerit, irrita sit concessio, irrita sit Absolutio, nulla, invalida) Absolutionem invalidam fore, parte, non satisfacta, certum est, quia illa expressio indicat aliquid plus requiri, quàm à solo jure requiratur.

32 Cùm ergo in Bulla Cruciatæ, ut etiam in facultatibus concessis Regularibus absolvendi excommunicationes, ponatur quidem illa clausula (*satisfacta parte*) sed sine aliis verbis expressè irritantibus, probabile satis erit, validam fore Absolutionem, parte nondum satisfacta.

33 At verò, quia in concessione, quam Pontifex concedit de absolvendis casibus Bullæ Cœnæ pro articulo mortis exprimit tunc debere saltem præmitti satisfactionem, & cautionem (quæ sit hæc, diximus supra *c.12.§.4.n.15.& 16.*) videaturque exprimere sub pœna nullitatis, ideò sine illis, invalida erit dictis casibus Absolutio. Verba Bullæ Cœnæ hæc sunt.

Cæterum à prædictis sententiis nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando mandatis Ecclesiæ, & satisfaciendo, cautione præstita, absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum.

34 Quæres, Possumusne dicere, hanc Bullæ Cœnæ clausulam intelligi dumtaxat, quando Absolutio casuum dictæ Bullæ datur pro foro externo; non verò, quando pro foro interno, & Sacramentali? Resp. difficile videtur, sic posse dici. Ratio est, quia dum Pontifex addit illud (*nisi in mortis articulo*) & (*etiam prætextu quarumvis facultatum*) apparet, ipsum loqui de Absolutione etiam in foro Sacramentali, hæc enim Absolutio tunc solet dari, & pro prædicto foro solent ejusmodi facultates concedi, nam cæterùm rarissimè in eo articulo agitur de Absolutione pro foro externo, & ideò ego *dict.c.12.§.4.n.11.16.& 22.* visus sum indicasse, id esse servandum in absolvendis casibus Bullæ Cœnæ.

Cæterùm tu judica, Lector, an sit præferenda sententia Sanch. *l.x.in Dec c.13.n.35.* qui sic habet. Quamvis Confessarius non imponat prædictum se præsentandi onus, valet Absolutio in periculo mortis, quod Ecclesia noluerit valorem absolvendi in tanta necessitate ex Confessoris negligentia, aut ignorantia pendere, ut optimè docet Henriq. *de pœn.c.10.ad fin.* Quare idem dicendum est, si omittat petere cautionem parendi mandatis Ecclesiæ, & satisfaciendi; immò idem dicendum est extra eum articulum. Et paulò post. Nec earum expressio in Bulla Cœnæ, ad absolvendum ab his excommunicationibus Cœnæ inducit conditionem irritantem aliter factam, cùm sola forma jure communi petita exprimatur, ut probavi *l.2.de Matr.disp.33.n.3.* Hactenus Sanch.

SUPER ILLUD.

In foro interno.

35 Quamvis non pauci asserant, Absolutionem excommunicationis vi Bullæ habitam, prodesse etiam pro foro externo, quia concessio Bullæ est absoluta, nec restricta ad aliquem forum; ut tenet

Vega, Garzia, aliique apud Castropalaum, mox citandum. Vera tamen sententia est, non prodesse, nisi pro foro interno. Excipe ea, quæ mox dicam *à n.*43. Ita tenent Sanch. Toletus, Suar. aliique apud Castrop. *de Bull. Cruc. p.*8 §.5.*n.*9. Lege Dian. *p.*5.*ref.*13. & Gibalinum *n.*26. *loc. mox citando*. Ratio hujus veræ sententiæ est, quia intentio Pontificis concedentis per Bullam Absolutionem Censurarum est, ut cum pura conscientia possint Fideles accedere ad Sacram Eucharistiam, & indulgentiam acquirere, ad quod certè satis superque est Absolutio pro foro interno.

36 Confirmatur, quia incredibile est, Summum Pontificem voluisse concedere cuicumque Confessario tantam potestatem, per quam eluderentur, & perturbarentur, immò & contemnerentur Tribunalia Ecclesiastica.

37 Confirmatur iterùm; quia hodie extat Bulla Cruciatæ concessa ab Urbano VIII. ubi declaratur, Bullæ hoc privilegium suffragari in foro Conscientiæ tantùm, ut latè habes multis citatis apud Dianam *p.*11 *tr.*2.*ref.*62. Lege item Suarez *to.*4.*de Relig. tr.*10.*l.*9.*c.*2.*n.*33.*&* 38. qui solvit quandam objectionem ductam à quadam Constitutione Pii V.

38 At, cupidum te video, distinctiùs sciendi, quid sit; & quam utilitatem conferat hæc Absolutio excommunicationis pro foro interno dumtaxat?

Respondeo. Qui sic est absolutus coram Deo, & in rei veritate liber fit ab excommunicatione, unde potest se gerere, sicuti se gerunt cæteri Fideles non excommunicati; sed ita, ut quoad actiones externas, & præsertim, quoad subeundum judicium Judicis Ecclesiastici, sit perinde, ac absolutus nullatenus fuisset.

Qui igitur est excommunicatus excommunicatione occulta, & deinde absolutus in foro Conscientiæ dumtaxat, se poterit, teste Suar. *l.c.n.*37. gerere, ut non excommunicatum in omnibus actibus tum publicis, tum privatis. Nam excommunicatione coram Deo caret, & quia excommunicatio erat occulta, nihil erit scandali coram hominibus. At quando excommunicatio non est occulta, sed deducta ad forum externum, tunc absolutus in foro tantùm interno, cautè se, Primò gerere debet in actionibus externis. Secundò, à judicio externo Ecclesiæ liber non erit; quæ duo, si alia duo addam, satis tibi fient clara.

39 Primum, Absolutus in foro conscientiæ ab excommunicatione aliis nota, potest se immiscere tum humanis, tum divinis, sed non cum aliorum scandalo, idest non coram iis, qui excommunicationem sciunt, & nesciunt Absolutionem.

40 Quid, si iis dicam, & probem, me esse absolutum per Bullam v.g.? Respondeo, adhuc te peccare, si coram eisdem publicè, & indifferenter te ingeras, quia sic videris contemnere Ecclesiam, quæ te pro excommunicato in foro externo habet. At si cautè, & coram paucis, qui tuæ sint conscii Absolutionis, te ingeras, non peccas, quia sic non intervenit prædictus contemptus. Lege Suarium *l.c.c.*2.*n.* 37. & Bardi *in Bulla Cruc. p.*2.*tr.*6.*c.*5 *sect.*2.*n.*20. Thes. *de pœn. Eccl. p.*1.*c.*22. Ricciul. *l.*4.*c.*68. De his etiam Tancredi *p.*2.*q. Moral. tr.*5.*q.*42. aliique agunt.

41 Sed quid, si hic deductus ad forum externum, & nunc absolutus pro foro Conscientiæ non molestetur ampliùs à Judice Ecclesiastico? Respondeo, tunc non posse præsumi Judicem approbare talem Absolutionem juxta mox dicenda *n.*44. Cùm ergo tunc non adsit ullus, ne virtualiter quidem contemptus, nihil te restringo, si Fideles sciant ejusmodi tacitam Approbationem.

42 Quid denique, si tua excommunicatio sit aliis cognita, sed non fuit deducta ad forum externum? Respond. Tunc sanè potes etiam te gerere, ut non excommunicatum coram iis, qui sciunt tuam Absolutionem, quia etiam tunc nullus est contemptus, &c.

43 Secundum. Quamvis in foro Conscientiæ sis absolutus, potest nihilominus contra te Judex procedere, ac si non fuisses absolutus, tum ob delictum, ob quod incidisti in excommunicationem, tum ob ipsam excommunicationem, tum ob actiones externas prohibitas, quas fortè post dictam fori interni Absolutionem cum peccato gessisti. Quare poterit Judex procedere ad te denunciandum, ut excommunicatum, ad finem, ut viteris ab aliis, & si fortè publicè celebrasti Missas, vel obtinuisti beneficium post dictam Absolutionem, potest te declarare irregularem, & privatum beneficio.

Dixi (*cum peccato, & publicè*) mihi enim cum Suar. *l.c.n.*38. videtur probabile, quòd Judex Ecclesiasticus, si ipsi constet ejusmodi Absolutio, ut ita loquar, privata, non possit procedere contra sic absolutum ob communicationem cum Fidelibus, celebrationemque Missarum, vel beneficii impetrationem, si hæc facta fuerunt cum moderatione dicta *n.*38.*&* 39. ubi enim non est delictum, non potest Judex urgere ad pœnam; immò ut notat ibid. Suar. pro aliis actionibus peccaminosis poterit quidem illum punire, sed minus; quantum scilicet præcisè est necessarium ad satisfactionem scandali per illum dati, & ad puniendam negligentiam obtinendi satisfactionem pro foro externo. Lege Gibalin. *de censur. d.*9.*q.*1.*nu.*23. alios referens *fol. mihi* 405.

44 Potest tamen dictus Judex procedens ex Officio (non tamen, si contra instet pars, quæ legitimè contradicat) se mitem præbere cum ejusmodi privatim absoluto, quando ipsi Judici moraliter constat Absolutio: potest enim illum excusare; potest illum non denunciare excommunicatum, potest non declarare irregularem, nec beneficio privatum, potest repellere accusationem Procuratoris Fiscalis contra Reum fortè instantis; uno verbo potest esse contentus illa Absolutione, aliamque nequaquam requirere, ita Coninch. aliique cit. & excepti à Diana *p.*5.*tr.*9.*ref.*13.

45 Si roges, Per quid judici constabit de dicta Absolutione?

Respondeo, Vel per testificationem fide dignorum, vel per schedulam Confessarii testantis, se illum Reum absolvisse vigore Bullæ: Quam schedulam ad solam Pœnitentis instantiam facere poterit Confessarius, ne scilicet Confessionis sigillum violet. Et quidem ejusmodi schedulam in re nostra fidem facere, docet Suar. *de Cens. d.*7.*sect.*5.*n.*26. & Maschardus *de prob. t.*1.*conc.*12. & de eadem multa apud Dianam habes, *p* 11.*tr.*2.*resol.*62.

46 Unum notat Filliuc. *tr.*11.*c.*11.*n.*293. eam posse à Confessario modo dicto scribi, sed raro, & non nisi ex rationabili causa, quod certè intelligo, quando est timor, seu periculum, ne ea abutatur pœnitens, contemnendo procurare Absolutionem pro foro externo, secus, cur danda non sit?

47 Inquires denique, Quandoquidem hæc privata excommunicationis Absolutio datur pro foro Conscientiæ, estne necessarium, ut conferatur pœnitenti intra Sacramentum Pœnitentiæ?

Resp. Vi Bullæ, & Privilegiorum Mendicantium non esse necesse, ut dicam *in l.*10.*tr.*1.*de excom. c.*12 *q.*3. quia in his non ponitur clausula ad id obligans. Lege interim Sanch. *l.*8.*de matr. d* 16.*nu.*11.*ref.*25. G. Hurt. *de excom d.*15.*diff.*5.*n* 18. aliosque. In aliis facultatibus impetratis, vel impetrandis, diligenter adverti debebit, an clausula aliqua ad id obligans ponatur, si ea enim ponitur, deberi intrà Sacramentum conferri Absolutionem, dubium non est.

48 Denique ibidem §. *ult. n.*2. ego notabo excommunicationis cujuscumque Absolutionem pro foro interno regulariter esse dandam intrà Sacramentum Pœnitentiæ, cùm requisita ad Absolutionem illam conferendam, atque à Pœnitente obtinendam, melius in ipso Pœnitentiæ Sacramento ponantur.

DE SACRAMENTO EXTREMÆ UNCTIONIS, LIBER SEXTUS.

1 SACRAMENTUM Extremæ Unctionis est, *Unctio exterior facta cum oleo benedicto in sensibus corporis infirmi à Presbytero, sub præscripta forma verborum, ad auferendas Reliquias peccatorum, & corroborandum infirmum contra omnia mala, quæ solent tempore mortis imminere.* De illa ergo latè Theologi tractent, nos ea, quæ sunt pro Praxi, scitu necessaria, sic breviter expedimus.

CAPUT PRIMUM.

De Materia, & Forma Extremæ Unctionis.

§. I. *Materia Remota.*

1 EJus remota Materia est Oleum olivarum ab Episcopo benedictum. Si verò scire cupis, An Oleum non benedictum sit apta materia ad valorem hujus Sacramenti, (nam certò est graviter illicita) &, an Summus Pontifex possit concedere hanc benedictionem simplici Sacerdoti, lege Emmanuel Sà. Genuin. *v. Extr. Unct. n.*6. qui concedit prius ex his: Lege item eundem expurgatum *ib.* qui utrumque concedere videtur. Sed & lege Castropal. *de Extr. Unct. p.*2. qui cum communi utrumque probabilius negat. Hoc oleum iam benedictum potest in vase stanneo conservari, ut habet Ritual Roman. *de Conf.* verùm Religiosores Parochi usurpant communiter argenteum.

OLEUM NON BENEDICTUM quatenus addi potest benedicto.

2 In eodem Rituali Romano sic habetur: Oleum benedictum, si for-

si fortè infrà annum aliquo modo ita deficiat ut sufficere non posse videatur, neque aliud benedictum haberi queat, modico oleo benedicto in minori quantitate superfuso reparari potest. Hæc Rituale. Quod dum dicit (modico) insinuat, totum Oleum non benedictum, quod addi benedicto, sive simul, sive successivè potest, non posse excedere quantitatem Olei benedicti, immò debere esse in parva quantitate, ut contra nonnullos latè probat Quintanad.*de Extr. Unct. sing.* 1. Lege item de hac mixtione Dian. *p.* 11.*tr.* 3.*res.* 15. Ratio autem hujus doctrinæ est, quia modicum illud non benedictum, quod additur Oleo benedicto, non extrahit ab esse Olei benedicti.

3 Eadem autem ratio probat, Oleum Olivarum, cui addatur aliquod aliud genus Olei in parva quantitate v.g. Balsamum, Oleum Amygdalarum, vel simile, esse aptam materiam, quæ benedicatur in Oleum infirmorum; quia per parvam illam quantitatem non extrahitur à suo esse; sicuti Vinum, si modica aqua immisceatur est apta materia consecrationis, &c. Ne igitur audias illos, qui nullam prorsus mixtionem Balsami in Oleo infirmorum admittunt.

4 Confirmatur primò nostra doctrina ex Sà Expurg.*n.* 16.*fin.* qui docet, Oleum Rosaceum, vel Violaceum, si formam Olei amisit ob Violarum, vel Rosarum mixtionem, non posse esse aptum ad Sacramentum hoc. Quasi dicat, si non amisit, aptum esse, at certè per modicam mixtionem non amittit.

5 Confirmatur Secundò, quia Suar. non putat; *d.* 40.*de Sacr. sect.* 1.*circa finem*, & Henr.*lib.* 3.*cap.* 8.*n.* 2. esse sententiam probabilem eorum, qui dicunt, olim Oleum Balsamo immixtum, usui fuisse ad Unctionem infirmorum, cùm æquè pro Sacramento Confirmationis, atque pro Sacramento Extremæ Unctionis benedici ab Ecclesia fuerit consuetum. Profectò hujus consuetudinis non alia esse poterat ratio, nisi quia modica solet esse illa mixtura Balsami, quæ propterea Oleum in suo esse, seu substantia relinquit. Videlicet, Confirmatio invalidè fieret ex solo Oleo Olivarum, ut supra docui, quia pro illa requiritur Chrisma, idest Oleum Balsamo mixtum, at Extrema Unctio fit validè in solo Oleo, sed & validè in Oleo cum modico Balsamo, quia hoc modicum non removet Oleum ab esse Olei.

OLEUM INFIRMORUM VETUS.

6 Interrogabis. An liceat, ad administrandam Extremam Unctionem uti Oleo benedicto præcedentis anni?

7 Respondeo, Urgente necessitate, licere: at ea non urgente, validam quidem fore administrationem, sed ita illicitam, ut periculum subsit peccandi mortaliter. Scio, Emmanuelem Sà Genuinum *V. Extr. Unct. n.* 6. putare, adhiberi posse Oleum non eodem anno benedictum, cui sententiæ Sà *ibid.* expurgatus addit rationem; De solo enim (ait) Chrismate comburendo præceptum est *C. fin. dist.* 4.*de Consecr.* Hæc ille; cujus rationis vis ea esse mihi videtur. Non præcipitur comburi Oleum Extremæ Unctionis antiquum, ergo poterit servari; ergo; ne sit otiosa, & frustranea conservatio, uti eo licitè ad Sacramentum poterimus.

8 Huic sententiæ Emmanuelis favet Leander *tr.* 4. *de Extr. Unct. disp.* 2.*q.* 11. dicens, post longam consultationem cum multis Theologis, fuisse resolutum, usurpantem prædictum Oleum vetus non peccare mortaliter.

9 Verùm Bonacina, Possevinus, Zambranus apud eundem Leand. sustinent, esse peccatum, uti Oleo alterius anni, licèt non explicent, peccatum mortale ne sit, an veniale. Et quidem Leander *l.c.* ait, hos dicere, esse peccatum mortale, sed Castrop. *de Extr. Unct. p.* 3. *n.* 12. ait, hos non explicare, an hoc peccatum mortale sit. Quinam ex his duobus Doctoribus verius referat, videat, qui otiosus est.

Denique Castr.*l.c.* sic habet. Cùm gravis sit materia, uti Oleo veteris anni, si præceptum adsit, culpam gravem constituere debet. Hæc ille, sed non explicat, an hujusmodi præceptum adsit.

Ex his vides, cur ego *num.* 7. dixi subesse periculum mortaliter peccandi, &c.

10 Sed quando erit judicanda urgens necessitas, ita ut omne peccatum evitetur? Respond. quando timetur præpropera infirmi mors, ut item, quando de ea dubitatur, quia in dubio favendum est periclitanti: quod Judicium vel Medicus, vel prudens Vir dabit, & quidem benignè potius, quàm rigorosè. In his ergo eventibus, si tempus non suppetat conquirendi novum, utere veteri sine scrupulo.

§. II. *Materia Proxima.*

1 Proximam materiam dant quinq; sensuum unctiones ex prædicto Oleo benedicto. Non enim probo sententiam aliquorum, quos referunt (sed reiiciunt) Suar.*t.* 4.*in* 3.*p. disp.* 40.*sect.* 2.*n.* 8. & Bellarm.*lib. de Extr. Unct. c.* 10. putantes, sufficere unctionem cujuslibet partis corporis: sic enim non verificaretur hujus Sacramenti forma, quæ ut videbimus, sensus ipsos exprimit signatè.

2 Dixi (quinque sensuum) nempè Oculorum, Aurium, Narium, Oris, Manuum, intellige, vel locorum his sensibus vicinorum, si fortè quis aliquo ex his careat. Quare unctio renum, seu lumborum, & unctio pedum, non sunt de necessitate Sacramenti, immò in fœminis illa in renibus, propter decentiam, semper omittenda est, & etiam in viris, quando difficulter moveri sic possunt; Illa autem in pedibus, solùm, ibi est exhibenda, ubi fert consuetudo, ut utrumque cum aliis notat Castrop.*t.* 4. *de Extr. Unct. p.* 3.*n.* 3.

3 Cùm autem dictum est (Oculorum, Aurium, &c.) non ita intelligo, quasi sentiam ex necessitate Sacramenti inungendos esse utrosque Oculos, utrasque Aures, &c. satis enim est ad valorem, unum Oculum, unam Aurem, &c. inungi; unde in casu necessitatis, idest periculi præproperæ mortis, vel similis, unus ex singulis est inungendus. Dico in casu necessitatis. Nam, quia gravis hæc res semper visa est Ecclesiæ, erit mortale extra necessitatem utrosque sensus non inungere.

4 Quamvis autem Castrop. *l.c. n.* 7. doceat, hoc Sacramentum nunquam esse incipiendum ministrari, si timeatur, non posse omnes quinque unctiones perfici, tamen hoc ipse idem limitat pro casu necessitatis, adducitque Laym. aliosque. Nam, quando nullum (inquit) Sacramentum ægrotus suscepisset, timereturque decessurus ante finitas quinque unctiones, posset (addo ego, & deberet) sub conditione infirmus inungi in sensu magis obvio, v.g. in Capite, pronunciante Sacerdote formam exprimentem quinque sensus, sic. *Per istam Sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per visum, per auditum, odoratum, gustum, & tactum deliquisti.* Neque hoc est contra Doctrinam *n.* 1. allatam ex Bellarmino, nunc enim cogor à necessitate providere infirmo, si fortè possim, &c.

5 Tandem moneo, unctionem singulorum sensuum tantam requiri, quanta sufficit, ut sit sensibilis, quamvis per unam guttulam, seu stillulam fiat, quia solùm requiritur, ut verè possit dici sensus inunctus, ad quod quælibet sensibilis certò sufficit.

§. III. *Forma Extremæ Unctionis.*

1 Forma hujus Sacramenti sunt verba deprecatoria, & invalida essent, sive indicativa, sive imperativa, (quidquid aliqui pauci contradicant) quia in Orationis modum hoc Sacramentum instituit Christus Dominus, ut habetur Jacobi 5. orent super eum, &c. Ea autem est hujusmodi per singulos sensus.

Ad Oculos. Per istam Sanctam Unctionem, † & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid per visum deliquisti. Amen.

Ad Aures. Per istam Sanctam Unctionem, † & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid per auditum deliquisti. Amen.

Ad Nares. Per istam Sanctam Unctionem, † & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid per odoratum deliquisti. Amen.

Ad Os, compressis labiis. Per istam Sanctam Unctionem, † & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid per gustum, & locutionem deliquisti. Amen.

Ad Manus. Per istam Sanctam Unctionem, † & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid per tactum deliquisti. Amen.

Ad Pedes. Per istam Sanctam Unctionem, † & suam piissimam misericordiam, indulgat tibi Deus, quidquid per gressum deliquisti. Amen.

Ad Lumbos, seu Renes. Per istam Sanctam Unctionem, † & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid per lumborum delectationem deliquisti. Amen.

2 In prædicta forma puto probabilius, cum Hurt. & aliis *de Extr. Unct. diff.* 6. de necessitate, seu essentia Sacramenti, non esse illud (Sanctam) nec illud (per suam piissimam misericordiam) multò minus illud, Amen. Nam cœtera certum sit, esse de essentia; & omnia, ut jacent (excipio illud, Amen) esse de præcepto gravi, ut notat rectè Suar. *T.* 5.*in* 3.*p. d.* 40. *sect.* 3.

Tanquam verius item puto, essentiale esse, cuilibet unctioni suam formam distinctè repetere, nec sufficere, quinque unctionibus celeriter peractis, unicam formam omnes sensus complectentem exprimere, in hunc modum. *Per istam Sanctam Unctionem, † & piissimam misericordiam suam, indulgeat tibi Deus, quidquid per visum, auditum, odoratum, gustum, & tactum deliquisti*; solùm igitur sub conditione id fieri poterit, quando timetur ocyor mors: ut modò §. 2.*n.* 4. significavi.

3 Invocatio explicita Trinitatis, seu ejus expressa mentio, nec necessaria est, ut vult Castr. *tr.* 4.*de Extr. Unct. d. un. part.* 4. *nu.* 5. nec consueta.

Unctiones item expedire per modum Crucis, † quamvis sit consuetum, tamen non est, ita Suar.*t.* 4.*in* 3.*p. d.* 40.*sect.* 2.*n.* 5. nec de necessitate Sacramenti, nec de præcepto gravi, unde, præciso contemptu, & scandalo, quod certè rarum est, id omittere, peccatum mortale non erit.

4 Si necessitas urgeat, ut si infirmus timeatur decessurus sine hoc Sacramento, adhiberi possunt plures Sacerdotes, quorum singuli suas unctiones peragant, verùm singuli sub suis formis; nullo enim modo potest alter ungere, & alter formam proferre. Lege Suarium, *l.c. disp.* 44.*sect.* 2 & 3. Coninch.*d.* 19.*d.* 9. Hurt. *de Extr. Unct. diff.* 12.

5 Si Sacerdos non possit progredi ad perficiendum hoc Sacramentum, supplenda ab alio Sacerdote esse, quæ restabunt, rectè cum Divo Thoma, aliisque monet Sà *de Extr. Unct. n.* 10.

§. IV. *Modus, seu Solemnitas administrandi Extremam Unctionem.*

1 PArochus, vel ejus jussu Sacerdos superpelliceo, & stola indutus (secus fore mortale, & potiùs, si vestes non suppetant, omitti debere Extremæ Unctionis Collationem, asserit Suarez, *d.44.sect.2.n.7.* sed nequaquam debere omitti, docet Quintanad. *de Extr.Unct. sing.5.n.4.* cum quo sentio, quia in hoc Sacramento levis judicandus est defectus vestium, quare illæ cedere solidæ decumbentis utilitati debent) Sacerdos inquam, sic indutus, atque associatus Clerico (potest uti Laico, potest nullum advocare, si in promptu is nequaquam sit, ut notat Laym.*l.5.tr.8.c.8. nu. 2.*) ingreditur in locum ægroti, eundemque confiteri se sacramentaliter volentem, libenter audit, tum preces, antecedentes ad Sacram Unctionem devotè fundit, quas preces, non posse sub peccato mortali omitti, nisi urgente necessitate, putant Quintanadv. & Bonacina. Addo libens, & nisi excuset parvitas materiæ, ut si ex illis modica pars omitteretur. Mox Psalmos Pœnitentiales, ac Litanias, quæ solùm sunt sub consilio, recitari genibus flexis ab astantibus curat, dum ipse interim infirmi sensus digito inungit ad modum Crucis, quam autem Crucis effirmationem non esse sub præcepto modò docuimus, peractaque qualibet Unctione; ipse idem inuncta loca tergit gossipio, vel stupa vel lana, vel simili, illa mundando ad singulas unctiones, quæ in vase mundo reponit, ad ea comburenda, combustionis cineres in Sacrarium projecturus. Denique recitat Orationes consequentes ad Sacram Unctionem, sub eodem peccati mortalis onere, (nisi necessitas excuset, vel parva materia) sicuti diximus de similibus Orationibus antecedentibus.

2 Hoc Sacramentum ministrare sine lumine, non esse peccatum, bonum est scire, ut rectè notat Quintanad. *de Extr.Un.sing.5. n.4.*

3 Supersunt tres quæstiunculæ. Prima, quonam digito hæ unctiones sunt expediendæ?

Secunda, Quæ pars manus ejus, qui non est Sacerdos est inungenda, exteriorne, an interior, quam volam appellamus? ejus, inquam, qui non est Sacerdos, nam omnes scimus Rituale Romanum reformatum præscribere, ut Sacerdotes (qui jam fuerunt in vola manus Sacro Chrismate uncti) in exteriore manu inungantur, dum eis Extremæ Unctionis Sacramentum ministratur.

Tertia, Quid de inversione Ordinis Unctionum?

4 Resp. Si de valore Sacramenti loquamur; Primò, quocumq; digito ejusmodi Sacra Unctio exhibeatur; Secundò, quæcumque pars manus inungatur, Tertiò, à quocumque sensu, mutato Ordine, incipiatur, validum erit Sacramentum, quia cùm sic jam adsit unctio à Christo instituta, adest jam, quod est de substantia neque enim credibile sit, Christum Dominum voluisse, valorem tanti Sacramenti à circunstantiis tam levibus dependere.

5 Si verò loquamur de licito usu, puto, non esse saltem mortale, quocunque digito exhibere unctionem, vel exteriorem manum non Sacerdotis inungere, quia hæc duo levia sunt.

6 At invertere ordinem Unctionum, ita ut prius ungantur aures, quàm oculi, &c. esse grave peccatum, docet Castr. *de Extr. Unct.p.3. n.11.* his verbis: *Grave peccatum, utpotè contra Ecclesiæ consuetudinem, ordinem invertere,* (hoc est, si prius ad aures, deinde in oculis, &c. Unctio fieret) ut ex communi docet Suar. *t.4. in 3.p.d.4.sect.2.fin.* Emman.Sà *V.Extrema Unct.n.12.* Bonac. aliis relatis *d.7.de Sacramentis q.un.p.5.n.20.*

7 Profectò animadverto, etiam doctissimos viros, labi interdum in adducendis Auctoribus, sive ob Amanuensium, sive ob Typographorum incuriam; legi locum Suarii à Castropalao citatum, ubi, non, (*grave*) sed (*aliquod*) esse peccatum dicitur: At illud (*aliquod*) satis minus est, quàm illud (*grave*). Lege Emmanuelem Sà, tum Genuinum, tum Expurgatum in editione Romana, qui nec *n.12.cit.* à Castropalao, nec in toto verbo *Extrema Unctio* hujus rei meminit. Legi Bonacinam, qui loco ab eodem citato, solùm docet, Ordinem in ungendis quinque sensibus non esse necessarium necessitate Sacramenti, quia mutato ordine, adhuc completa manet significatio, at de necessitate præcepti, ne verbum quidem.

8 Ego, si me consulis, puto, non esse mortale; Excipe semper contemptum, & scandalum, quæ certè raro hìc contingere possunt. Ratio est, quia, ut in simili dictum est sæpiùs, hæc non est tanta variatio, ut mortalem culpam parere possit. Meritò ergo dixit Suarez, esse aliquod peccatum, idest veniale, & fortasse citatus Castropalaus non discedit ab hac sententia. Cùm enim illud (grave) non rarò à Doctoribus ut Sanch. *to.1.in dec.l.5.c.6. num.21. & lib.4.de matr.d.23 n.9.circa fin.* Idem Castr *to.3.d.2.de voto p.17.n. 6. fine*; usurpetur pro gravi in genere peccati venialis, possumus opinari, Doctissimum Castropalaum voluisse dumtaxat notare, peccatum hoc non fore ex peccatis venialibus levibus, sed in genere venialium, esse ex gravibus.

CAPUT II.

De subjecto hujus Sacramenti.

1 IS, qui validè, & licitè potest Extremam Unctionem recipere, est Homo Viator, Baptizatus, Usus rationis compos; In gratia existens, seu putans in eadem existere; Graviter infirmus, & denique, qui in eodem periculo hoc idem Sacramentum non susceperit, Illustremus singula.

§. I. *Viator.*

1 NOn ergo mortuus hujus est Sacramenti capax, illi autem, de quo dubitatur, an expiraverit, nonnisi sub conditione dandum est. Immò supra *c.1.§.2.n 4.* dixi, ab eo conferendo abstinendum esse, si prævideatur, infirmus esse moriturus, antequam quinque unctiones perficiantur, nec sit casus necessitatis, juxta ibidem dicta.

§. II. *Baptizatus.*

1 CAthecumenus, & multò magis infidelis Extremæ Unctionis capax non est, quia Baptismus re ipsa susceptus, qui est Sacramentorum Janua, necessariò præcedere ad illam, debet. Si autem accidat, aliquem graviter infirmum Baptizari in fine vitæ, statim à Baptismo, extremè ungi poterit.

2 Quamvis autem ex congruentia soleat dicto baptizato in fine vitæ porrigi Viaticum, prius quàm ei conferatur Extrema Unctio, tamen cùm hæc sint Sacramenta, quorum unum ab alio non dependet, necesse non est, sub tanto rigore ejusmodi ordinem custodire. Ita Suarez, *de Extr.Unct.d.44.sect.1.n.8.*

§. III. *Usus rationis Compos.*

1 NOn quidem, quod actu ratione utatur, sed quod usum rationis habuerit. Unde licèt Infantes, perpetuòque amentes invalidè inungantur; Pueri tamen septennes, cùm supponantur usum rationis obtinuisse, validè, & licitè unguntur: Non est autem necesse, ut mortaliter peccare poterint, cùm sit satis, si potuerint, venialiter. Quare non sunt laudandi Episcopi, qui requirunt, puerum excessisse pubertatem: Et quamvis, juxta aliquorum probabilem sententiam, his septem annorum Pueris non liceat dare Viaticum, pro quo suscipiendo expectandus est decimus circiter annus, tamen licebit, debebitque dari Extrema Unctio, quia hæc sunt Sacramenta disparata, & Extrema Unctio non requirit tantam discretionem, quantam illorum opinio requirit ad sumendam Eucharistiam. Dixi (*juxta aliquorum sententiam*) nam ego sustinui *in opusc.meth.comm.c.5.§.8.n.14.* posse, & debere, etiam his dari Viaticum.

2 An autem satis sit ad validam, licitamque unctionem, solùm posse peccare, saltem venialiter, unde licitum sit, sive pueris septennibus, sive aliis illam conferre immediatè post Baptismum, quando moraliter certum est, nondum eos, ne venialiter quidem peccasse, duplex est sententia. Affirmat Suarez, *l.c.d.42.n.8.* aliique innumeri, quia solùm requirunt potentiam peccandi. Negat Joan.Sanch. Apud Leand. *disp.3.de Extr.Unct.q.5.* Jo:Sanch. *in select. d.27 n.18.& 19.* quem sequitur Leand. *l.c.* cum aliis, quia sic non verificaretur forma hujus Sacramenti, quæ dicit: Indulgeat tibi Deus, quidquid peccasti, &c.

3 Utraque sententia, saltem propter auctoritatem Doctorum, est probabilis: unde fit, ut probabile item non sit Beatissimæ Virgini ministratum fuisse hoc Sacramentum.

Si dubitetur, an puer usu rationis polleat, poterit, & debebit ecclesiasticè inungi, sed sub conditione. Ita Jo:Sanch. *in sel.d.17.n. 17.* Leand. *de Extr.Unct.d.3.q.3.* Dian. *3.p tract 4.res.169.* Addens, negotia, in quibus nihil amittendum timetur, sed potiùs lucrum speratur, audacter esse tractanda.

Accedamus nunc ad Phræneticos. Qui post usum rationis in Phrænesim, vel in amentiam inciderunt, hoc Sacramento frui posse, certum est. Nec enim opus, ut expressè infirmus illud, dum sanæ esset mentis, petierit? cùm sufficiat, vel aliquod dedisse petitionis signum, vel solùm esse Fidelem, de quo præsumatur velle, saltem in mortis articulo, ritu Christiano decedere, & de quo non constet, esse in mortali, modo mox explicando §.*seq. num.2.*

Cavendum tamen semper est, ne, quoad Phræneticos, sit periculum irreverentiæ, eo enim existente, non erunt ungendi.

§. IV. *In gratia existens, seu putans, &c.*

1 CUm hoc Sacramentum sit Vivorum, ut explicuimus, *In op. meth.comm.c.1.§.1.juncto lib.1 de Sacram.in gen.sup.c.3.§.2.n. 4.* & videri potest Conin. *disp.19.de Extr.Unct. à n.19.* requirit statum gratiæ in suscipiente. Quòd si quis bona fide putans se esse in eo statu, tamen reverà sit in mortali, hoc peculiare habet hoc Sacramentum, ut in omnium sententia cum attritione illud mortale remittat; nam propterea dicitur, auferre reliquias peccatorum, id, quod pluribus explicant Theologi.

2 Huc

2 Huc ergo pertinent peccatores, de quibus notat, Primò, Coninch. *d. 19. de Sacr. dub. 6. n. 19.* citans Suar. *d. 42. de Extr. Unct. sect. 1. n. 10.* si post peccatum commissum, v.g. post duellum, tempus superfuit, quo vulneratus pœnitere potuit, præsumendum esse, saltem per attritionem pœnituisse, nisi contrarium clarè constet, quod certè clarè constare difficile est. Quare, si sit à sensibus abalienatus, unde possit nec conteri, nec Sacramentalem Absolutionem cum attritione suscipere, erit regulariter per Extremam Unctionem reficiendus, quia regulariter præsumitur attritus, & non potest de statu actuali peccati constare. Vide omnino, quæ dixi *in opusc. meth. comm. cap. 5. §. 9.*

3 Notat secundò Sà, *Verb. Extr. Unct. n. 1.* suscipientem hoc Sacramentum, non debere esse excommunicatum, nam propterea si sit, vel si timeatur esse ejusmodi, erit prius, sive absolutè, sive sub conditione, *si indiget*, absolvendus; pro eo enim articulo quilibet Sacerdos hanc absolvendi potestatem habet, eo modo, & cum iis oneribus, quæ supra *de Sacr. Pœnit. tr. de cas. reserv. c. 12. §. 4.* pluribus explicuimus.

4 Dices, Si suscepturus hoc Sacramentum debet existere in gratia, ut dictum est, *n. 1.* quo modo ad administrandum illud infirmo alienato à sensibus, de quo solùm nunc est locutio, satis est mihi ministranti, si illum attritum, dumtaxat esse præsumam?

5 Respondeo, hunc nodum solvit Suarez, *3. p. tom. 4. d. 42. de Extr. Unct. sect. 1. n. 10.* & ego indicavi; dum eodem *n. 1.* dixi, (*vel bona fide putans se esse in gratia.*) Cùm enim dictus Suarez sibi sic objecisset. *Fidelis non potest licitè accipere hoc Sacramentum cum sola attritione cognita, ergo nec Minister potest licitè dare*; Cùm inquam sic objecisset, ita respondet. *Utique potest, quia si conferat, Sacramentum non carebit effectu suo. Diximus enim supra, Sacramentum hoc facere de attrito contritum, quoties suscipiens non peccat de novo in ejus susceptione. Sed ille recipiens, de quo loquimur, non peccat de novo, nam ratione talis status, in quo est à sensibus destitutus, est incapax novi peccati, & aliàs supponitur attritus, quo pacto abstulit obicem gratiæ, ergo fit contritus virtute hujus Sacramenti, recipitque gratiam, & consequenter Minister illi hoc Sacramentum conferre dignè poterit.* Hæc Suar.

§. V. *Infirmus.*

1 EJusmodi sunt omnes ii, qui ex vulnere (quidquid aliqui dicant, qui volunt, ut præter vulnus, morbus aliquis accedat) qui ex morsu Viperæ, vel rabie Canis (ergo etiam, qui ex veneno quocunque) qui ex senio, qui ex humorum inordinatione, qui ex naturæ debilitate ut etiam mulieres, quæ ex prægnatione, vel puerperio, Omnes, inquam, hi si in mortis probabili periculo esse juxta prudentis, & quidem benignum judicium, judicantur, possunt Extremam Unctionem suscipere, etiam si in lecto non jaceant.

2 At verò, Qui mortis supplicio sunt afficiendi, qui periculosam navigationem aggressuri, qui ad prælium quamtumvis atrox præparantur, nec licitè, nec validè eandem Unctionem suscipient, quia ut sic non sunt infirmi.

Immò Suarez, *dicta d. 42. sect. 2. n. 4.* sustinet, non solùm illicitam, sed invalidam esse collationem hujus Sacramenti factam Infirmo, qui prudenti judicio non periclitatur, quod certè probabile est; quia hoc Sacramentum institutum est pro fine vitæ. Sed est etiam probabile, esse validam, & licitam, ut sustinet Coninch. *loc. sup. cit.* quia Tridentinum *sess. 14. c. 3.* dicit, hoc Sacramentum conferendum esse infirmis, præsertim periculosè decumbentibus. Notandum enim est illud (*præsertim*) quod indicat posse, quoad valorem, etiam aliis infirmis.

3 Quid, si sit dubium, an infirmus sit in dicto periculo? Respondeo, etiam in prædicta sententia Suarii, ministretur, (ait Capeavilla *de ministr. Unct. c. 5 q. 11.*) huic Extrema Unctio. Sed expectetur, (inquit Castr. *de Extr. Unct. d. un. p. 6. nu. 13.*) donec constet de periculo. Utraque sententia est probabilis, sed prior magis est animæ favens; adeòque libentiùs excipienda.

4 Et quidem adverte, etiam in prædicta Suarii sententia, (quam certè esse in praxi sequendam, & non illam Coninch. ipse usus Fidelium communis ostendit) periculum esse expectandum, non verò vitæ desperationem. Nam concors est Theologorum vox, extremam Unctionem esse conferendam, quando sensus, & mens recipientis vigent, ut nimirum reverenter, & cum majori dispositione recipiatur. In quo tamen rigorosè loquitur Catechismus, *p. 2. de Unct. c. 6. n. 9. Gravissimè*, inquit, *ii peccant, qui illud tempus ægroti ungendi, observare solent, cùm jam, salutis spe amissa, vita, & sensibus carere incipiant.*

5 Ejusmodi dictum lenit Quintanad. *de Extr. Unct. sing. 8. n. 3.* dicens ad mortalem culpam incurrendam requiri, ut tanta dilatio, dedita opera, & ex negligentia fiat.

6 Adhuc mitiùs Suarez *l. c. d. 42. sect. 1. c. 7. Ministri* (*ait*) *curare debent, ut hoc Sacramentum detur Fidelibus, dum sunt sui compotes. An verò hoc ita sit necessarium, ut cadat sub præceptum, Auctores nihil dicunt, neque ego facilè hanc obligationem imponam, saltem sub gravi culpa.* Hactenus Suarez, lege tamen exceptionem mox *nu. 8.* ponendam.

7 Hæc quoad Ministros: Sed quid de ipso infirmo, obligaturne sub mortali ad hoc Sacramentum suscipiendum?

Respondeo, communem esse opinionem solùm obligari sub veniali, quia hoc non est Sacramentum necessarium: Excipe primò, quando ex contemptu omittat, vel cum gravi scandalo, quod certè non adest, solùm ex eo, quòd infirmus requisitus velit differre ad tempus commodius; sed adesset, inquit Coninch. *d. 19. dub. 10. n. 30.* & Layman, *tr. 8. de Extr. Unct. c. 7. n. 2.* quando requisitus ex nulla causa nollet, unde astantes (ait Layman) conciperent, illum esse hæreticum, vel, ob hominis auctoritatem, ad vilipendendum hoc Sacramentum, moveri possent. Deinde Hurtad. *de Extr. Unct. diff. 11.* notat, rarum esse, quod sequatur ejusmodi grave scandalum ex mera omissione.

8 Excipe Secundò, quando aliud Sacramentum infirmus non suscepit, nec contritionem elicuit, nam tunc videtur ex obligatione Charitatis ad se ipsum, teneri ad suscipiendam Extremam Unctionem, ut, si sit fortè in peccato sibi non cognito, gratiam cum attritione acquirat, justusque decedat.

9 Atque id, quod in hac secunda exceptione dictum est debere etiam servari à Ministris, & Assidentibus circa infirmum, operæ pretium est, advertere.

10 Denique Prælati, & Parochi sub quanam obligatione teneantur ad hoc Sacramentum suis ovibus administrandum, dicam *c. 4. num. 5.*

§. VI. *Quomodo reiterari potest Extrema Unctio?*

1 QUamvis Extrema Unctio Characterem non imprimat, ut supponit Tridentinum, *sess. 7. c. 9. de Sacr. in gen.* Ex Eugenii IV. definitione, nihilominus, eodem periculo mortis perseverante, iterari nec licitè, nec validè potest, quia semel habita, sufficit pro eodem periculo, ut ex usu Ecclesiæ constat antiquissimo. At si novum superveniat periculum, licèt infirmitas non cessaverit, validè poterit; & licitè, & quia tunc censetur alia nova infirmitas, atque ideò novo remedio, novoque indigens auxilio.

2 Hæc sunt certa, & omnibus obvia. Verùm gravis difficultas apud Doctores agitatur, quonam modo hoc novum periculum cognosci possit? Quod tamen ex sequentibus eorundem Doctorum explicationibus habebis, spero, manifestè.

3 Hurtadus *de Extr. Unct. diff. 10 fine*, sic loquitur, *Ut verò novum adsit periculum, non requiritur majus temporis intervallum, quàm quòd requisitur, ut infirmus dicatur prius periculum evasisse, seu fuisse extra illud.*

4 Bonacina *d. 8. de Extr. Unct. q. un. p. 6. n. 4.* sic, *Si status*, inquit, *Infirmitatis mutetur, potest iterari Extrema Unctio. Itaque, si existens in periculo mortis infirmus percipit Extremam Unctionem, deinde per aliquos dies evasit mortis periculum, ut si per mensem convaluit à periculo mortis, potest iterùm recipere hoc Sacramentum, si iterùm incidat in grave ejusdem mortis periculum.*

5 Suarez *to. 4. in 3. p. d. 40. sect. 4. n. 7.* cùm dixisset, frivolum esse, ad iterandam Extremam Unctionem, unius anni interruptionem postulare, vel unius mensis; sic addit: *Ideò hæc regula non est admodùm certa, ideòque prudentis arbitrio hoc relinquendum est, ut nimirum, considerata diuturnitate ægritudinis, & statuum ejus, & interruptionis eorum inter se, practica, & communi existimatione, illa censeantur diversa pericula, & status ita diversi, ut perinde se habeant, ac si essent morbi omnino distincti.*

6 Coninch. *d. 19. de Extr. Unct. d. 8. n. 26.* ita docet, *Intervallum inter periculum transactum, & periculum novum in eadem infirmitate, debet esse notabile, idest tantum, ut utrumque periculum, non solùm secundum apparentiam, & effectus, sed in re ipsa possit dici distinctum, ita ut æger medio tempore, prudenti judicio possit dici fuisse extra periculum mortis, quoad illum morbum attinet.*

7 Denique Rituale Romanum his verbis breviter, & disertè propositam rem, sic expedit. *In eadem infirmitate hoc Sacramentum iterari non debet, nisi diuturna sit, ut, cùm infirmus convaluerit, iterùm in periculum mortis incidit.*

CAPUT III.

De Ministro hujus Sacramenti.

§. I. *Minister est Sacerdos.*

1 PRo valore, est quilibet simplex Sacerdos, licèt excommunicatus, vel degradatus. Pro licito autem usu debet esse Sacerdos non excommunicatus, nec alia innodatus Censura, & Jurisdictionem habens in infirmum, qualis est Prælatus pro suis ovibus, ut item est Parochus pro suis, vel alius Sacerdos ex alterutrius commissione tacita, vel expressa. Quare in necessitate quilibet Sacerdos nulla Censura ligatus licitè confert, quia potest præsumere licentiam Parochi, vel Prælati, cùm in his actionibus, quæ non ut validè, sed ut licitè fiant, dependent à Superiore, non requiratur nisi probabilis ejusdem consensus: jure, ut ait Castrop. *de Extr. Unct. p. 7. n. 4.* sic disponente.

2 Si sine ulla licentia Sacerdos alterum ungeret, saltem sæpè id faciendo, videtur res gravis, atque adeò culpa mortalis; usurpat enim jurisdictionem alterius. Non ita, si semel, aut iterùm: sic enim leve quid est, ut in simili alibi memini, *In opusc. de excomm. c. 5. §. 4. n. 8.* me declarasse.

3 An Sacerdos excommunicatus licitè ex necessitate inungat? colligi ex ibidem dictis potest.

§. II. *Sub qua obligatione?*

1 PArochus, & Prælati tenentur ex justitia (Lege Laym. *l. 5. tr. 2. c. 7. n. 3.* Dian. *p. 3. tr. 4. ref. 170.* Suar. *to. 4. in 3. p. d. 44. sect. 3.*) & obligatione sui officii sub mortali (alii enim Sacerdotes, solùm ex Charitate) hoc Sacramentum conferre suis ovibus, sive expressè, sive tacitè petentibus: quam tacitam petitionem ego interpretor adesse, quoties infirmus graviter decumbit, nec Sacerdotem excludit, immò si excludat, debet à Parocho persuaderi, &c. Licèt enim infirmus, modo supradicto, non obligetur, saltem regulariter sub mortali Extremam Unctionem suscipere: qui potest suo juri cedere, non tamen ita Parochus, qui ut pastor debet in illo gravi articulo suis ovibus de spiritualibus remediis providere.

2 Pro tempore pestis videantur Castrop. *l. c. p. 8. n. 5.* & multi, quos citat Leand. *de Extr. Unct. d. 1. q. 8. & 9.* Adde Suar. *tom. 4. d. 44. sect. 3. num. 20.* Nobis in præsenti satis sit duo notare. Primò, Docent non pauci, ut Dian. Villalob. Amicus, Franc. de Lug. Suar. aliique cum Medul. Theolog. *de Extr Unct. c. 1. n. 8.* si peste infecti sint confessi, unde censeantur esse in gratia, posse Extremam Unctionem absolutè omitti.

3 Secundò; Docent Tannerus, allatus à Medulla Theolog. *l. c.* Suar. *de Extr. Unct. d. 44. sect. 3. n. 20.* aliique, non teneri Parochum, quando, adhibitis remediis, adhuc subest periculum suæ vitæ, hoc Sacramentum porrigere, sed addit Suar. *l. c.* Parochum obligari, adhibere convenientia remedia, quibus possit sine morali periculo Extremam Unctionem ministrare. Lege ipsum, qui hæc remedia enumerat.

§. III. *Religiosi an sint hujusmodi Sacramenti Ministri?*

1 COntra Religiosos conferentes hoc Sacramentum fulminatur ipso facto excommunicatio Pontifici reservata *in Clement. prima de Privilegiis*. Intellige autem, quando sine licentia tacita, vel expressa Parochi, vel sine Pontificis privilegio id faciant. Quibus tamen ipsi ex privilegio conferre Extremam Unctionem possint, habes latè apud Quintanadvennas, *l. mox citando*, ex quo duo seligo dumtaxat.

2 Primò. Si Novitius Sacerdos conferat alicui Extremam Unctionem sine licentia Parochi, peccat quidem modo dicto §. 1. n. 3. at non afficitur hac excommunicatione. Ita Suar. *tom. 5. in 3. p. d. 22. de Cens. sect. 4. n. 3.* (quidquid dicat Navarr. *in man. c. 22. n. 102.* Sylv. *V. excomm. 7. num. 32.* ap. Suar. cit.) nam hæc excommunicatio est contra Religiosos, Novitii autem in odiosis Religiosorum nomine non veniunt.

3 Secundò in dicta Clementina non est sermo de Religioso ministrante hoc Sacramentum alteri Religioso, qui est exemptus à Jurisdictione Parochi. Ratio est, quia dictæ prohibitionis totus finis est, ne præjudicium aliquod oriatur Parochis, quod neutiquam fit, si Religiosus Religiosum inungat, in quos nulla Parochus Jurisdictione gaudet.

§. IV. *De Adjutore Ministrantis hoc Sacramentum.*

1 ADjutor, seu respondens Sacerdoti hoc Sacramentum Ministranti, indicavi supra, solere esse Clericum, immò sufficere etiam Laicum, & aliquando posse nullum adesse. Inquiro nunc prætereà, an liceat esse Fœminam?

2 Respondeo, nequaquam licere: nec scilicet respondendo ad preces, nec multo magis tergendo sensus infirmi Uncti.

3 Quid, si deficiant viri omnes? Adhuc sentio eum Quintanadvenna *de Extr. Unct. sing. 6.* potiùs Sacerdotem sibi debere respondere, & eundem ipsum abstergere unctiones, quàm Fœminam adhibere. Nam ex una parte, ejusmodi Adjutorem adesse, non est necessarium in hac functione, & ex alia Fœminæ in Sacris Canonibus semper arceantur ab immediatis hisce ministeriis Sacramentorum.

CAPUT IV.

Quo tempore ministrari potest extrema Unctio?

1 QUacunque hora, quocunque tempore, quocunque die; non enim est, unde coarctatum sit ejusmodi tempus.

2 Solùm in tempore Interdicti prohibitum, id invenimus in Sacro textu *cap. Quod in te de pœnit. & remiss.*

3 Excipi tamen ab hac prohibitione debent, Primò, ii, quibus pro illo tempore concessum est privilegium, quod an, & quatenus concedatur à Bulla Cruciatæ, dicitur *in tr. de interd.* Interim lege à Cruc. *in exped. Bull. Cruc. c. 5. dub. 5. nu. 1.* ubi etiam dicitur, quoad Religiosos.

4 Excipe secundò, quando moriturus Sacramentum Pœnitentiæ recipere non potuit; nam in hoc casu Extrema Unctio est medium valdè probabiliter necessarium ad animæ infirmi salutem, unde illam non prohibet Ecclesia, sicut nec tunc prohibet collationem Sacramenti Pœnitentiæ.

5 Quoniam verò acquiri primam gratiam, & peccatum oblitum remitti Fideli baptizato per susceptionem aliorum Sacramentorum bona fide, & cum attritione factam, est solùm probabile. Ita Suar. *de Extr Unct disp. 41. sect. 1. n. 19.* per Pœnitentiam verò, & Extremam Unctionem sit moraliter certum, Suar. *ibid.* ideò puto non esse alienum ab Ecclesiæ pietate concedere, ut infirmus, si tempore interdicti non potuit recipere Sacramentum Pœnitentiæ, (esto receperit aliquod aliud Sacramentum, etiam Eucharistiam) posse Unctionem Extremam ritè suscipere, illique à sacerdote eam ministrari, ut scilicet certiùs ejus saluti consulatur.

DE SACRAMENTO ORDINIS, LIBER SEPTIMUS.

CAPUT PRIMUM.

§. I. *Quid sit Ordo, & quotuplex?*

1 ORDO, seu Ordinatio est *Signum sensibile, quo spiritualis potestas cum impressione Characteris tribuitur viro baptizato circa Eucharistiam, quà conficiendam, quà ministrandam.*

2 Signatè autem dicimus (*circa Eucharistiam*) omnes enim Ordines relationem, seu habitudinem habent, sive remotè, sive proximè ad unicum Eucharistiæ sacrificium, vel conficiendum, vel ministrandum. Nam propterea licèt illi plures sint, tamen, quia omnes habent prædictam moralem unitatem per eandem relationem ad Eucharistiam, unum sunt Sacramentum, lege Bellarminum *l. 1. de Ordin. c. 8.* & Marchinum *de Ordin. p. 1. c. 15.*

3 Ordines autem esse septem, idest quatuor Minores, Ostiariatum, Lectoratum, Exorcistatum, Acholytatum, tres verò Majores, nimirum Subdiaconatum, seu Hyppodiaconatum, Diaconatum, & Sacerdotium vel pueri non ignorant, quorum officia dicam inferius.

4 Primam tonsuram, & Cardinalatum non esse Ordines, Episcopatum verò non esse diversum Ordinem à Sacerdotio, sed ejus extensionem quandam, qua Episcopo datur potestas ordinandi Sacerdotes, Episcopos; & denique Archiepiscopatum, & Papatum non esse ordines diversos ab Episcopatu, seu à dicta extensione Sacerdotis, satis sit innuere: legantur Doctores passim. Ut Bellar. *l. c. c. 50.* Leand. *de Ord. disp. 1. q. 5. & 10.* alios citans *& qu. 14. 15. 17.* Sanch. *in consil. l. 7. c. 10. dub. 9.* Castrop. *de Ord. p. 3. num. 3.* Quint. *de Ord. sing. 4. n. 5.*

5 Solùm nota, ex eo, quòd Episcopatus est extensio Sacerdotii, sequi nulliter, & invalidè ordinari in Episcopum, eum, qui Sacerdos non est, quia Episcopatus prærequirit essentialiter Sacerdotium; quod non ita est in aliis ordinibus. Nam quamvis illicitè quis initiaretur v. g. Sacerdotio, si præcedentibus Ordinibus careret, validè tamen initiaretur, quia Sacerdotium non essentialiter, sed solùm ex præcepto, illos alios ordines supponit.

§. II. *An omnes Ordines sint Sacramentum?*

1 MInores quatuor, esse Ordines, certum est, quia tales pronunciat Tridentinum *sess. 23. can. 2. de Sacram. Ord.* & meritò quia faciunt gradum, seu ordinem in Ecclesia supra tonsura insignitos, quæ tonsura est janua, seu fundamentum Ordinum, non Ordo.

2 An verò Minorum horum Ordinum collationes sint Sacramenta, dissentiunt DD. Vasquez *to. 3. in 3. p. d. 237.* Aliique, quos citat Leand. de Ord. *d. 1 q. 6.* latè probat non esse. Sanc. *in consil. l. 7. c. 1. d. 7.* Leand. *l. c. q. 6.* Aversa *de Ordin. q. 1. sect. 2.* Castrop. *tom. 4. tr. de Ord. p. 3. n. 9.* tamen cum communiore, & probabiliore sententia esse, probat; quos Doctores, si est otium, adi.

MAJO-

MAJORES.

3 Subdiaconatus collationem esse item Sacramentum, est longè probabilius, quamvis fatear, opinionem dicentem non esse, in censuram vocari non posse, eam enim nonnulli Docti sequuntur, vocantque probabilem.

4 Quòd autem collatio Diaconatus sit Sacramentum, videtur accedere ad certitudinem fidei. Lege Aversam *loc. cit. sect.* 3. Apud Castrop. *l. c. n.* 5. Sot. Layman, aliosque apud Leand. *de Ord. d.* 1. *q.* 7. & Marchin. *tr.* 1. *de Ord. p.* 1. *c.* 8. vocat valdè probabilem.

5 Denique Sacerdotium, & Episcopatus, prout includit Sacerdotium, de fide est, esse Sacramentum. At prout superaddit extensionem dictam *q. praced. num.* 5. licèt non sit de fide, est tamen certissimum esse Sacramentum, ut apud Vasq. aliosque citatos videre poteris.

6 Quoad praxim, illud ex dictis colligi debet, Ordinem, cùm jam dixerimus, esse Sacramentum, undè suam producit gratiam, debere dignè ministrari ab Episcopo ordinante, & dignè recipi ab ordinato, idest sine conscientia peccati mortalis, ut suprà libro primo de Sacramentis in universum explicatum est. Sed difficultas propria hic se offert: An id sentiendum sit de omni Ordine, etiam de prædicta extensione; ita ut per quamcumque indignam collationem, vel receptionem illorum committatur novum numero peccatum?

7 Respondeo. Ita est sentiendum in sententia, quam ut probabiliorem secuti sumus, docentem, eos omnes esse Sacramenta, multò magis de illa extensione, quàm diximus, certò esse Sacramentum. At quia non potuimus negare probabile esse, Subdiaconatum, & Minores Ordines non esse Sacramenta, ut modò vidimus, ideò probabile etiam erit, ea ministrare, ut vult Leand. cum multis *disp.* 2. *de Ord. q.* 21. & 22. Quintanad. *de Ordin. sing.* 17. *num.* 1. vel suscipere, non esse saltem mortale.

CAPUT II.

De materia, Forma, & Officiis Primæ Tonsuræ, & Minorum Ordinum.

§. I. *Prima Tonsura.*

1 EST, *deputatio ad canendum in Choro, seu Ecclesia, & ad ejusdem obsequium.*

2 Confertur ab Episcopo per abscissionem capillorum, loco materiæ, & per hæc verba, loco formæ, ab eodem Episcopo, & simul ab ordinando pronunciata: *Dominus pars hæreditatis meæ, & pars mea Deus in æternum.*

Dico (loco materiæ, loco formæ) cùm enim prima Tonsura Ordo non sit, vera materia, formaque non indiget: nam propterea, his omissis, validè quis (teste March. *de Ord. tr.* 2. *p.* 1. *c.* 12.) deputaretur ad obsequia prædicta, si quocunque alio modo, ipso consentiente, ad ea addiceretur ad Episcopo.

3 Officium primæ Tonsuræ est, deputare Fidelem ad canendum in Ecclesia, ob quam rationem vocatur is Psalmista, & ei imponitur ut semel recitet septem Psalmos Pœnitentiales cum Litaniis, & Precibus consequentibus. Destinatur item per ipsam Fidelis ad obsequium, & famulatum Ecclesiæ, undè fit capax beneficiorum Ecclesiasticorum, & aptus ad Ordines sequentes.

4 Ut autem id hac occasione dicam, adverte, prædictas Orationes imponi ab Episcopo tum tonsurato, tum cuilibet ordinato in Minoribus, & quidem semel, etiam, si receperit simul dictam Tonsuram & quatuor omnes Ordines: imponi inquam, non sub peccato, sed sub consilio. Ita March. *l. c. c.* 8. cum Navar. & Reginaldo, sicuti idem sentiendum esse de Matutino, & Missis, quæ idem Episcopus imponit Ordinato in Sacris, dicam mox *c.* 2. §. 4.

§. II. *Ostiariatus.*

1 EST Ordo *Ecclesiasticus, per quem datur potestas claudendi, aperiendi, & custodiendi Ecclesiam.*

2 Ejus materia remota sunt claves Ecclesiæ, Proxima est porrectio, seu traditio clavium. Forma sunt illa Episcopi verba: *Sic age, quasi rationem Deo redditurus pro his rebus, quæ his clavibus includuntur.* Adduntur tanquam Cæremoniæ, aperire, & claudere fores ejusdem Ecclesiæ, & illi tradi campanulam, seu funiculum, quo ea ligatur, quibus ostenditur exercitium Ordinis, quem susceperunt.

3 Ostiarii munus est, secundùm Leand. *de Ord. d.* 2. *q.* 10. ex March. *l. c. tr.* 2. *p.* 2. *c.* 3. aperire claudere, custodire Ecclesiam, ad vocare, & admittere dignos, indignos excludendo, Campanas pulsare (explicat Gaspar Hurt. *de Ord. diff.* 5. id intelligi, tempore sacrificii) supellectilem Sacram custodire, denique aperire librum ei, qui est prædicaturus, quòd tamen ultimum in usu certè non est, Lege G. Hurt. *ibidem.*

§. III. *Lectoratus.*

1 EST Ordo *Ecclesiasticus, quo conceditur potestas Prophetias, & scripturas legendi in Ecclesia.*

2 Ejus materia remota est liber continens Sacras Lectiones, idest Epistolas, & Prophetias. Proxima est ejusdem libri traditio. Forma *Accipe, & esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter, & viriliter officium tuum impleveris, partem cum iis, qui verbum Dei ab initio bene ministraverunt.*

3 Munus ergo Lectoris est legere prædictas Prophetias, & Sacras scripturas, etiam Evangelium, sed extra Missam, nam in hac est officium respectivè Subdiaconi, & Diaconi. Item ejusdem Lectoris est munus, Catechumenis baptizandis fidei rudimenta tradere. Olim panes, & fructus novos Lector benedicebat, minori tamen solemnitate, quàm ea, quæ convenit ordinatis in Sacris, ut notat G. Hurt. *l. cit.* verùm hodie id abrogatum esse, Marchinus *de Ord. tr.* 2. *p.* 3. *cap.* 3. testatur.

§. IV. *Exorcistatus.*

1 EST, *Ordo Ecclesiasticus conferens potestatem imponendi manus super Energumenos, legendique Exorcismos, ad Dæmones fugandos.*

2 Materia ejus remota est liber Exorcismorum, Proxima ejusdem libri traditio; Forma. *Accipe, & commenda memoriæ, & habe potestatem imponendi manus super Energumenos, sive Baptizatos, sive Catechumenos.*

3 Ejus ergo officium est manus imponere super Energumenos, atque exorcismos legere; Olim Exorcista edicebat Populo, ut, qui non communicarent, darent locum aliis communicaturis, & aquam, qua in ministerio Baptismi usurus erat Baptizans, infundebat, sed hodie hæc, ipso non usu, abrogata esse, idem *ibid.* notat Marchinus.

§. V. *Acolythatus.*

1 EST *Ordo Ecclesiasticus, quo datur potestas accendendi lumina, cereumque accensum transferendi ad altare, porrigendi Subdiacono Urceolos, pro Sacro ministerio.*

2 Materia remota hujus Ordinis est duplex, altera, est candelabrum cum cereo extincto, altera, sunt Urceoli vacui. Horum traditio est materia proxima. Notatque Bonacina *de Sacr. Ord. q. un. part.* 3. *num.* 6. citat. Henr. Filliuc. & communiter satis esse, si unus Urceolus tangatur ab ordinando; Forma item duplex est. Altera. *Accipe Ceroferarium cum Cereo, ut scias, te ad accendenda Ecclesiæ lumina mancipari in nomine Domini.* Altera. *Accipe Urceolos, ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi, in nomine Domini.*

3 Circa quæ, triplex est sententia, alii, ut Bonac. Rich. Angel. aliique apud Leand. *de Ord. q.* 17. affirmant priorem; alii, ut S. Th. Val. Gran. Bonac. aliique *apud Leand. citatum*, posteriorem, alii denique, ut Aversa *de Ord. q.* 2. *sect.* 4. utramque simul esse materiam, & formam adæquatam hujus Ordinis, & per ipsas imprimi Caracterem. Omnes probabiliter.

4 Officium ergo Acolythi est præparare lumina ad Sacrificium, Cereum, ubi est legendum Evangelium, ferre: Diacono, & Subdiacono inservire, (nam indè dicitur Acolythus, latinè, pedissequus) Aquam, & vinum in Urceolis ministrare, eosdemque vino, & aqua plenos eidem Subdiacono porrigere.

5 Acolythum, immò & cæteros quocumque Ordine, quamvis Minori, insignitos, immò & solùm tonsuratos posse licitè tangere vasa sacra, sed in quibus non sit Sanctissima Eucharistia, teste G. Hurt. *de Ord. diff.* 14. & plur. apud eundem Leandr. docuimus. *In opusc. de Sacr. Missæ lib.* 1. *c.* 2. §. 1. *n.* 9.

§. VI. *Aliquot quæstiuncula de Initiatis Tonsura, & Minoribus.*

AN HI, CUM INITIANTUR, OBLIGENTUR Sacram Eucharistiam sumere, & quid de Aliis?

1 PRima tonsura, & Minoribus initiati, eodie, quo initiantur, obligan turne Sacram Communionem suscipere, & per hanc occasionem, quid de aliis in Sacris?

2 Respondeo tribus dictis. Dico, primò, Tonsura, & Minoribus initiatos non obligari. Primò, quia non adest Textus ad id obligans. Secundò, quia aliqua Rubrica sic fortè disponens, nullum indicat præceptum, unde solùm continet consilium. Tertiò, Praxis idem persuadet, quando scilicet ordines conferuntur à Prandio.

3 Dico; secundò, idem affirmari debere de Subdiaconatu, & Diaconatu propter duas priores rationes proximè dictas; semper supponendo: non esse alicubi peculiare præceptum.

4 Dico tertiò, Sacerdotio initiatum omninò sub pœna culpæ mortalis communicare debere, teste Quintanad. *de Ordin. singul.* 17. *n.* 2. quia debent participare de suo sacrificio.

AN PECCET QUIS, SI INITIATUR TONSURA, & Minoribus, sine intentione ascendendi ad alios Ordines. Et quid de Episcopo, si, id sciens, illum initiet?

5 Neutrum peccare mortaliter, puto cum Sanch. *de Ordin. libr.* 7. *num.* 16. Coninc. Layman. G. Hurtad. Bonac. aliisque apud Leand. *de Ord.*

Ord.d.7.q.9. & 10. quia nulla gravis deordinatio in hoc apparet, nec grave præceptum; non ita in eo, qui Religionem ingreditur animo non perseverandi, quia hic decipit Religionem, dum alitur ejus expensis contra ejusdem Religionis voluntatem; lege Coninch. *de Ord. d.*10.*n.*105.

6 Dices. At Tridentinum *sess.*25.*c.*4. *de Ref.* prohibet illos prima Tonsura ordinari, de quibus probabilis conjectura non fit, eos, non sæcularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo serviant, hoc vitæ genus elegisse.

Respondeo. Tridentinum loquitur de initiato ex intentione fugiendi judicium sæculare, non autem de intentione non ascendendi ad alios ordines.

7 Quòd si quæras, an is, qui contra Tridentinum initiatur ex intentione fugiendi dictum judicium, peccet mortaliter? Respondeo, esse duas sententias. Navarr. Barbos. March. Molfes. aliique cum Leand. *l. c.q.*11. putant, peccare mortaliter. Sanch. *l.c.* G.Hurt. Coninc. Diana, Laym. Bon. ap. Leand. *l. c.* cum aliis, mortaliter non peccare.

8 Hanc posteriorem sequor; quia, nec Tridentinum imponit præceptum grave, nec gravem injuriam is, qui cum ejusmodi intentione ordinatur, irrogat vel Ecclesiæ, vel potestati sæculari; quilibet enim uti potest sua libertate, in eligendo vitæ statu, esto deinde per accidens sequatur exemptio à sæcularibus, & esto sic ordinatus ad statum altiorem nolit ascendere.

9 Verùm peccat ne saltem venialiter? Respondeo, Sanch *l.c.n.*17. sic habet: *Si Ordines Minores, aut primam Tonsuram accipiens, solùm intendat declinare jurisdictionem fori sæcularis, nonnulla culpa est, quod deficiat recta intentio Ordines suscipiendi.* Certè ex modo loquendi communi, illud (*nonnulla*) solùm venialem notat. Quare si deinde Sanchez *n.*18. dicit, non peccare Episcopum, si prædictum ordinet, intelligendus erit, (ne sibi sit contrarius) non peccare mortaliter, nam non posset effugere veniale, si sciens ad illud cooperaretur.

10 Notabile demum est illud, quod docet, Layman, nimirum, Rectores Academiarum sine veniali solere assumere Minores Ordines, absque intentione permanendi in Clericatu, sed solùm, ut sic possint Scholares Ecclesiasticos regere. Quæ Doctrina ostendit, posse adesse justam causam, unde ne venialiter quidem peccetur.

An PECCET IS, QUI MINORIBUS INITIATUR OB SOLAM spem Beneficium Ecclesiasticum consequendi?

11 Marchinus *de Ord. tr.*1.*p.*8.*cap.*1.*à n.*13. ad hanc quæstionem sic respondet: Si dicta spes sit causa principalis finalis, & primaria, mortaliter peccabitur, secùs, si sit secundaria, & impulsiva. Quæ doctrina confirmari potest ex Divo Thoma 2.2 *q.*185.*art.*1. docente, appetere Episcopatum ob divitias (intelligendus enim est principaliter) esse mortale.

12 Profectò, si id, ita absolutè dictum verum esset, væ Sacerdotibus, væ Clericis, væ Fidelibus. Quotuscumque enim est, qui ob finem habendi temporalia ad spiritualia non moveatur?

13 Naviter igitur intelligendum est, quid sit hac in re moveri à lucro, vel simili spe temporali tanquam à fine, seu causa principali, ita ut mortaliter tunc peccetur. Certè est, cùm quis ita movetur ab hoc fine lucri, & ita spiritualia ad illud ordinat, ut velit legem Dei in re gravi negligere, dummodò eo lucro potiatur. Hanc profectò intentionem si vel Clericus, vel Episcopus habet in sua Ordinatione, peccare mortaliter, non est dubium, deque hac loquitur Sanctus Thomas.

At si ejusmodi intentionem non habeat, sed ita velit finem illum lucri, media sua ordinatione, ut sive expressè, sive tacitè sit paratus, legem Dei non negligere, hunc certè difficile est, pronunciare, mortaliter peccaturum. Quamvis enim aliqua sit venialis deordinatio, spiritualibus uti, tanquam mediis ad temporalia, tamen, dum constat voluntas prædicta, esse gravis, & mortalis deordinatio nequaquam videtur. Lege nonnulla admodùm huc facientia *in nostro opusc. de Sacr. Missæ lib.*2.*c.*1.§.1.

AN INITIATUS TONSURA, VEL MINORIBUS PECCET, si sine ulla causa uxorem ducat, & à Clericatu discedat?

14 Quamvis aliqui, ut Th. Azor. Sylv. aliique apud Leand. *de Ord.d.*7.*q.*13. nullam hic agnoscant culpam, tamen adesse venialem mihi probabile est cum Sanch. *lib.*7. *de matr. d.*31.*n.*7. quia ejusmodi Clericus videtur recedere à statu, quem in ipsa receptione Tonsuræ videtur implicitè Ecclesiæ, aliquo tandem modo, promisisse. Non ergo hanc culpam ego duco ex capite inconstantiæ; hoc enim fortasse non attingeret culpam, cùm sit solùm defectus majoris boni, ut in simili diximus *lib.*3. *in Decal.c.*11.*n.*2. sed ex capite dictæ infidelitatis in re non notabiliter gravi.

15 Hunc autem Clericum, si beneficio gaudet, vel Ecclesiastica pensione, illis privari statim, ipso jure, inito validè matrimonio, nete, quæso prætereat. Lege Sanch. *lib.*7. *de matr.disp.*44.*n.*5. Castrop. *de Ord. d.unic.p.*17.*n.*15. Laym. *lib.*4. *tr.*2.*c.*14.*n.*7.

AN TONSURA INITIATUS, SIVE SIMPLEX CLERICUS, sive Beneficiatus peccet, si Tonsuram, quam Clericam appellamus, non deferat?

Idem per occasionem quærimus de Initiato in Sacris, Et quid de vestibus Clericalibus?

16 Triplex est, quoad Clericam, sententia. Prima docet (cum Panorm. S.Aug. Tab. Arm. Sylvest. Ban. Soto apud March. *de Ord. tr.*2.*p.*1.*c.*6.) omnes Clericos peccare mortaliter, si Clericam ferre negligant per tempus notabile. Secunda satis communis (cum Vasq. *t.*3. *in* 3.*p.d.*250.*c.*8. G.Hurtad. *de Ord.diss.ult.* Sanc. *in cons. lib.*7.*c.*1.*d.*49. Leand. *d.*13 *de Ord.q.*34. & 35.) asserit, non omnes, sed Clericos Beneficiatos, & constitutos in Sacris. Tertia contendit, (cum March. *l.c tr.*2.*p.*1.*c.*6. Castrop. *de Ord.d.unic.p.*18 *n.*3. Cajet. aliisque apud Dian. *p.*3. *tr.*4. *res.*183.) nullos peccare mortaliter, nisi adsit temeritas, contumacia, & contemptus.

17 Huic tertiæ sententiæ ego adhæreo libentiùs. Ratio est, quia consideratis diligenter, expensisque singulis textibus allatis in contrarium sentientibus, nullum inveni, qui præceptum saltem grave contineret; quam diligentem considerationem hic inserere animus fuit. Verùm, quia post meum in expendendo laborem impensum (sincerè enuncio, me non mentiri) incidi in Marchinum, *l.c.* apud quem legi, meam diligentiam ab ipso fuisse præventam, ideò judico, satis superque esse, si te ad illum, Lector benigne, remittam.

18 Excepi autem contemptum, &c. quod ex Cajetano sic disertè notavit Layman. *lib.*5.*tr.*9.*c.*12.*n.*2. his verbis in quibus statuitur etiam de vestibus, & comprehenduntur item initiati in Sacris. *Sylvester, Armilla, Vasquez ajunt, non esse mortale, Clericum Beneficiatum, vel constitutum in Sacris non ferentem Tonsuram, aut habitum Clericalem (seclusa contumacia, & contemptu) nisi notabilis excessus fiat ultra modum consuetum; & hoc placet, cum esse mortale, si spectatis circumstantiis personæ, loci, diuturnitate temporis, &c. Clericalis Tonsura, & habitus neglectus notabiliter repugnet honestati, & bono exemplo Clericorum, cujus gratia talis habitus lege Ecclesiastica præcipitur. Sin verò ex justa causa, vel ad tempus breve, sine honestatis detrimento, habitus deponatur, nulla omnino culpa est. Spectanda etiam est cujuscunque Diœcesis consuetudo.* Hæc Layman: quæ, quasi iisdem verbis, approbat Castrop. *l.c.*

19 Nec dissimilis est Trullench. *lib.*6. *de Ord. c.un.d.*15. *n.*6. cujus verba exscribere non erit inutile, quia explicant prædictam Laymanni, & Cajetani doctrinam; Sic enim ait. *Cajetanus docet, Initiatum non gestantem habitum Clericalem, & Tonsuram apertam, tunc peccare mortaliter, quando adest temeritas, contumacia, & contemptus. Cujus sententia sustineri posset, si adesset aliquod signum, quo appareret Clericus, quod tanquam probabile admittunt Ledesma, & Villalobos. Secùs tamen, si nullum signum Clericatus appareat, ut si habitum Laicalem, & ensem sine corona deferret. Ideò & benè, prædicti Villalobos, & Ledesma concludunt, Clericum initiatum tunc solùm peccare mortaliter, cùm ita defert habitum, ut videatur non Clericus. Excipe semper necessitatem justam, qualis esset paupertas, vel fuga inimici, parvitatem item temporis ob aliquam congruentiam, &c.* Hæc ex Trull. Addo ego Barb. & G. Hurt. *l.c.* & Vasq. *loc. cit. c.*2.

CAPUT III.

De Subdiaconatu.

§. I. Quid ille sit, & qua materia, & forma constet, & quod ejus officium?

1 Subdiaconatus est *Ordo Sacer Ecclesiasticus, quo datur potestas assistendi in altari Presbytero sacrificanti, ministrando ei Calicem cum vino, & patenam cum Hostia, & item potestas legendi epistolas in Missa.*

2 Materia, & forma est duplex. Altera est Calix cum Patena sine vino, & Hostia, quæ est materia remota, nam proxima est ejusdem porrectio cum hac forma ex verbis monitoriis composita potiùs, quàm ex imperativis, *Videte cujus ministerium vobis traditur, ideò vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, quòd Deo placere possitis.* Ita post accuratam considerationem se invenisse, asserit Vasq. *t.*3. *in* 3.*p. disp.*238. *c.*5. *n.* 52. cum plausu suorum Auditorum; nam sic, ait, constabit hoc Sacramentum more cæterorum rebus, verbis, & non est cum molestia quærendum, cur hic Ordo conferatur sine forma verborum? Altera materia remota, est liber: proxima, ejus porrectio: forma hujusmodi, *Accipite librum Epistolarum, & habete potestatem legendi in Ecclesia Sancta Dei, tam pro Vivis, quàm pro Defunctis, in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

3 Ex his materiis, & formis nonnulli sentiunt, ut Vasq. Coninc. March. apud Leand. *de Ord. d.*2.*q.*15. Cajet. *de Ord.d.unic.p.*4.*n.*13. vocans id commune, & certum, conferri Subdiaconatum per priorem Alii verò ut Medin. Filliuc. Aversa G. Hurtad. aliique *ap. Leand. citatum* per priorem simul, & unitim cum posteriore. Id quod, & an duplex Character partialis imprimatur, & duplex conferatur gratia, an potius unus, & una? similesque quæstiones, quæ ad praxim non faciunt, Doctores citati prosequuntur.

4 Mu-

4 Munera Subdiaconi, idest Subministri Sacerdotis, his verbis numerantur in Pontificali. Subdiaconus debet

I. Aquam ad ministerium altaris præparare.

II. Diacono ministrare.

III. Pallas altaris, & corporalia abluere (de hoc omninò vide *in c.2. n.5. in nostro opusc. de Sacr. Miss.*)

IV. Calicem, & Patenam in usum sacrificii eidem offerre.

V. Panem consecrandum pro populo in altari ponere. Hæc in Pontificali, quibus ex aliis Rubricis additur.

VI. Crucem in supplicationibus gestare.

VII. Epistolam in Missa solemni canere.

VIII. Denique Subdiaconus ad mulierum januam, sicuti Diaconus ad januam virorum, dum ii templa ingrediebantur, antiquitus, Ap. Clem. Rom. *lib.8. const. c.11. alias 15.* ad sexus distinguendos, assidebant.

5 Hæc sunt Subdiaconi munera, quibus adde obligatione duas, quas sub mortali in susceptione sui Ordinis contrahit, puta Castitatem servandi, & horas Canonicas persolvendi.

6 Denique tria adverte. Primò, porrectionem, seu traditionem prædictam, quæ est materia proxima Subdiaconatus, ut etiam similem traditionem in Diaconatu, & Sacerdotio, debere, sub pœna nullitatis Ordinis fieri ab Episcopo ordinante: quæ tamen invaliditas non ita clarè apparet in Minoribus Ordinibus, nam olim ab alio, quàm ab Episcopo, hoc est ab Archidiacono tradebatur Acolyto materia, ut notavit Vasq. *l. c. disp.237. c.2. n.23.* ap. Av. *q. 2. de Ord. init. sect.2.* Secundò, formam priorem Subdiaconatus dictam *n.2.* solùm esse illa verba: (Videte cujus ministerium vobis traditur) cœtera enim videntur solùm ad adhortationem pertinere. Lege Vasquez citatum dicto *n.2.*

Tertiò, In secunda forma invocationem Sanctissimæ Trinitatis non esse de necessitate Sacramenti, lege Bonac. *de Sacr. d. 8. q. un. p. 3. n.14.* Cur autem dicatur (videte) in plurali, rationem à Theologis scholasticis petito.

§. II. *Quæstiones aliquot circa materiam Subdiaconatus.*

SI TRADATUR CALIX SINE PATENA, VEL CONTRA, validane est ordinatio?

1 Validam esse putat Sylvest. *V. Ord.2. q.11. fin.* invalidam Marchinus *de Ord. tr.2. p.6. c.1. d.2.* & Leander, *de Ord. d.3. qu. 15.* quia Concilia semper utrumque exprimunt. Et ratio ipsa dictat, ut utrumque tradatur, sicut ad utramque partem Sacrificii, nimirum Corporis, & Sanguinis Christi, illa traditio refertur. Certè hoc posterius, saltem in praxi, utpotè tutius, & meliori rationi innixum, erit sustinendum, idque satis confirmabitur ex dicendis de Sacerdotio mox, *c.4. §.3. n.9.* ubi dubiam putabimus ordinationem Sacerdotis, si porrigatur sola Hostia, vel solus Calix.

AN IN SUBDIACONATU CALIX, & Patena non consecrata sufficiant ad valorem Ordinis, ut item in Sacerdotio?

2 Sufficere docet Bonac. *de Sacr. d.8. q. un. p.3. n.5.* Diana, Sà, aliique cum Leand. *d.3. de Ord. q.16.* quia nullo jure præcipitur, illa debere ad hunc effectum esse consecrata. Non sufficere contendit Castropalaus: *de Ord. d. un. p.4. n.13.* quia, per hæc non consecrata, nequaquam significatur, tangentem ea vasa deputari ad rem sacram Sacrificii, & quia secùs posset dici esse materiam aptam quodlibet vasculum, ligneum, coriaceum, argillaceum.

Denique Marchinus *de Ord. p.6. c.1. d.1. n.3.* Bonacinæ sententiam post factum tolerat, non verò anteà, quia Calix non consecratus non est Calix in jure Canonico.

3 Equidem assero, Primò, Marchini dictum (cùm sit de valore Ordinationis, ut ratio ab ipso allata clarè demonstrat) sustineri non posse: quando enim ante ordinationem inepta est materia, est item postea, & è contra. Si enim unquam valet illud axioma juris. *Quod ab initio invalidum est, tractu temporis non convalescit*, certè valet in administratione Sacramentorum, in quibus, ut omnes scimus, & alibi nos explicuimus, retrotractio, & fictio juris locum habere nequaquam potest.

4 Assero secundò, Bonacinæ sententiam esse probabiliorem, & loquendo de Sacerdotio, mihi moraliter certam. Ratio est, quia materia propria Sacerdotii est Hostia, & Vinum, quæ etiam si dentur in manus ipsas ordinandi, sufficientissima sunt ad valorem Ordinis, cùm solùm propter congruentiam tradantur in Calice, & Patena, ut ex Vasquez, aliisque dicemus infra *c.4. §.3. n.5.* Ergo parum nocebit, si deficiant Calix, & Patena consecrata, cùm solùm ad summum esset perinde ac si Patena ipsa, & Calix deficerent, modò ex alia parte adsit contactus moralis, qui sufficienter poterit adesse, sicuti ibidem *n.7.* dicemus, si verò Calix, & Patena cooperta sint, vel in disco, aut ara portatili materia consecranda tradatur, & per velum, vel per aram tangatur. Atque ex his patet responsio ad rationes Castropalai.

Pro Subdiaconatu sufficit ratio allata *n.2.*

AN IN SUBDIACONATU, UT ETIAM CÆTERIS ORDINIBUS, & præsertim in Sacerdotio, sit de necessitate valoris Sacramenti, contingere physicè materiam, an potiùs sufficiat porrectio facta ab Episcopo cum acceptione Ordinandi?

5 Id quærimus in Ecclesia Latina: nam in Ecclesia Græca non solum Subdiaconatum, verùm etiam Diaconatum, & Sacerdotium, & Episcopatum conferri per manuum impositionem, nullus ignorat. Neque mireris hanc diversitatem, quia Christus Dominus instituit materias, & formas hujus Sacramenti Ordinis, non cum omnimoda determinatione, sed reliquit aliqua determinationi Ecclesiæ. Instituit enim veluti in genere, ut Episcopus per aliquod manuum signum, seu extensionem communicaret ordinando potestatem; quale autem hoc signum esset, voluit, ut Ecclesia decerneret, quæ in Græcis determinata fuit extensio manuum super ordinandi caput ab ipsis vocata Chirotonia, idest manus impositio; in Latinis autem fuit extensio ejusdem manus, qua porrigantur, seu tradantur ordinando prædicta instrumenta. Et quidem, loquendo de Ordinibus Sacris Subdiacono porrigitur Patena, & Calix sine Vino, & Hostia, Sacerdoti autem eadem Patena, & Calix, sed cum Vino, & Hostia: nam Episcopatus, etiam in Latinis, confertur per manuum impositionem, & Diaconatus, etiam per eandem impositionem confertur saltem tanquam per materiam inadæquatam, ut mox dicemus. Hunc explicandi modum post accuratam considerationem, video inter cæteros modos, ab aliis excogitatos, esse expeditiorem, qui quidem modi poterunt legi apud Doctores latè ut Del. *d.2. de Sacr. sect.5.* March. *de Ord. tract. 2. p.7. c.3. nu.9.* Avers. *de Ord. quæst.2. sect.1.* Dicast. *de Ordin.* Aliosque ab ipsis citatos.

6 Plures ergo Doctores ut Cajetanus, Sot. Vasq. Reg. Laym. Hurt. aliique apud Leand. *de Ord. disp.3. q.22.* & Avers. *l. mox citand.* non requirunt contactum physicum, & realem, ut necessarium ad valorem horum Ordinum; satis enim esse putant, si adsit contactus moralis, idest ut ordinandus aliquo gestu corporis V.G. extensione manus significet, se illa instrumenta, vel materiam, quæ offert, seu porrigit Episcopus, acceptare. Verùm plures ut Cajet. se retractans apud Leand. *l. cit.* Sanch. *in cons. lib.7. disp.1. dub.2.* Coninch. *disp.20. dub.3.* March. *de Ord. p.5. n.23.* Avers. *qu.2. de Ord. sect.2.* Aliique apud prædictos, requirunt omninò ut essentialem, & prorsus necessarium contactum physicum, & realem. Conflictus rationum, ex utraque parte allatarum, nimis obvius est apud citatos, nam propterea à me, qui solam praxim promoveo, est omninò omittendus.

7 Illud disertè pronuncio. Quamvis utraque sententia sit probabilis, nihilominus in praxi ita adhiberi debere physicum contactum, ut is, qui solùm moraliter tetigit, sit iterùm sub conditione ordinandus, & interim abstinere debeat ab exercitio Ordinis, præsertim Sacerdotii. Ratio hujus monitionis, quam facit Hurtad. *de Ord. diff.16.* licèt prioris opinionis sectator, est, quia tantus rigor, quo Ecclesia Latina contactum physicum præcipit, & solicitudo tanta, qua is physicus contactus in eadem Ecclesia servatur, ostendit, illum esse necessarium ad valorem.

8 Hinc Sacerdos sine physico contactu initiatus Confessiones Fidelium excipere non posset, nec accipere stipendia pro Missis, nec reditus Beneficii Sacerdotalis; quia nemo, extra casum necessitatis, vult absolutionem recipere, vel obligationem Sacrificii habere ab eo, qui ejusmodi dubitatione initiatus fuit, nec eidem porrigere pingues reditus Beneficiorum, &c.

9 Dixi *(præsertim Sacerdotii)* quia in Sacerdote est grave periculum nullitatis Sacrificii, & Confessionum, damnique Pœnitentium, nam propterea præter Sacerdotium non puto necessariam in iis Ordinibus prædictam iterationem promotionis.

10 Inquires. Prædictus contactus physicus debetne fieri simul physicè cum prolatione formæ?

Respondeo, Satis esse (cum Leand. *disp.1. de Sacr. in gen. q.16.* alios citante) simul moraliter, idest, sive paulò post, sive paulò ante, ita tamen, ut distantia sit valdè exigua, nam verum moraliter esse debet quòd, dum Episcopus profert formam, ordinandus tangat. Addit de Lugo *in resp. mor. lib.1. dub.33.* eum, qui non tetigit Calicem, & Patenam, dum actu forma proferebatur, sed modo dicto, paulò post posse quidem ad majorem animi sui quietem sub conditione reinitiari, sed non esse necessarium. Quæ doctrina ostendit, valdè ipsi certam esse responsionem nostram, nec solùm probabilem. Aliquæ aliæ quæstiones ad prædictam materiam, & formam Subdiaconi facientes habebis infra *c.4. §.3. n.6.7. & 8.* in simili, cum Sacerdotio.

§. III. *Quæstiones aliquot circa obligationem Subdiaconi de servanda Castitate.*

1 Duas obligationes Subdiaconum subire in sui ordinatione diximus §.1. Castitatem scilicet custodiendi, & horas Canonicas recitandi, quibus potest addi tertia, idest, & patrimonium aptum, ad se alendum possidendi, de quibus necesse habemus (initium sumendo à prima) separatim hic disputare.

PRI-

PRIMA OBLIGATIO

Custodiendi Castitatem.

2 Et quidem. Prima quæstio, quoad Castitatem, ea est. An ad illam teneatur Subdiaconus (idem dic de cæteris constitutis in Sacris) ex voto, quod, dum ordinatur, sive explicitè emittat, sive implicitè, dum vult ordinari eo modo, & cum iis oneribus, quæ Subdiaconatui affixit Ecclesia, affixit autem Ecclesia obligationem, ut votum Castitatis ipse ordinandus emitteret. An potiùs teneatur non ex dicto voto, sed immediatè ex præcepto ejusdem Ecclesiæ, quatenus scilicet Ecclesia præceperit, ut Subdiaconus à Venereis abstineret: sic enim etiam si expressè ordinandus Castitatem non voveat, adhuc obligabitur ex præcepto; sicuti Fideles, etiam si non voveant Sacro interesse die festo, adhuc tenentur ex præcepto Ecclesiastico.

3 Valdè autem hic notandum est, huic obligationi servandæ Castitatis, quam habet ordinatus in Sacris, esse annexum impedimentum dirimens matrimonium, hoc est invalidè constitutum in Sacris contrahere matrimonium, si fortè illud attentet: id quod de fide est, cùm sit è Concilio Tridentino *sess.24.canon.9.* definitum, cujus verba mox ponemus *n.8.*

4 Porrò quoad obligationem servandæ Castitatis triplex est sententia. Alii ut Sanch. *lib.7.de matr.disp.27.n.10.* Vasq. *in 3.p.disp.248.* Pon. *lib.7.de matr.c.27.* March. *de Ord.tr.2.p.6.c.8.* Suar. *de Relig.tom.3. lib.9.c.17.* asserunt teneri ex voto; Alii ut Val. Sot. Palud. quos sequitur Aver. *q.4.sect.7.v.Praferendis*, ex Præcepto; Alii ut Coninc. *d.20.dub.13.* Rebell. *lib.3.de matr.q.10.* Hurtad. *de Ord.diff.* Archid. *lib.7.concordia,c.40.* ex utroque, & quidem omnes magnæ auctoritatis Doctores, iique non vulgaribus innixi rationibus, unde & omnibus est meritò concedenda probabilitas.

5 Verùm, quia non pauci ex his Doctoribus confundunt obligationem servandę Castitatis cum obligatione non ducendæ uxoris sub impedimento dicto nullitatis, coacti fuerunt admittere obligationem Præcepti, ubi tantummodò est votum. Explico clariùs, dum meam sententiam profero.

6 Ego enim sustineo, obligationem servandæ Castitatis in constitutis in Sacris immediatè esse ex Voto, (sive implicito, sive explicito, eo modo, quo explicui *n.2.*) At impedimentum explicitum *n.3.* quod iidem habent, dirimens matrimonium, esse immediatè ex Ecclesiæ Præcepto.

7 Prior pars probatur, primò, quia in aliquibus Textibus apud Prædictos Auctores, obligatio ad Castitatem, in ordinato in Sacris, vocatur Votum.

Secundò, quia in aliis textibus præcipitur, ut nullus ad Subdiaconatum promoveatur, nisi priùs se castè victurum promittat.

Tertiò quia omnes fatentur, ut alibi nos *lib.2.meth.Conf.c.7.§.1. n.4.in edit.Panor.ann.*1641. diximus, & potest videri signatè apud Verricelli *tr.4.q.mor.5.n.2.* Sacerdotem peccare sacrilegè, si merè internè admittat delectationes Venereas, cùm teneatur ad servandam omnimodam Castitatem. Ergo fateri etiam omnes debent, eum teneri ex Voto, & non ex Præcepto Ecclesiæ. Patet consequentia, quia Ecclesia non præcipit merè interiora, ut nec judicat de internis, ut omnes scimus.

8 Posterior pars, quòd impedimentum dirimens matrimonium immediatè in iisdem sit ex Ecclesiæ præcepto, probatur, Primò, ex Tridentino *sess.14.Canon.9.* in iis verbis. *Qui dixerit, Clericos in Sacris constitutos, vel Regulares solemniter Castitatem professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, anathema sit*, Hæc Tridentinum, quod, si benè expendatur, duo decernit. Primò, non posse licitè prædictos contrahere matrimonium, quia obstat votum. Secundò, invalidè illud contrahere, quia obstat lex Ecclesiastica.

Probatur secundò, quia Votum ex se, in quantum dicit promissionem Deo factam, non irritat matrimonium, ut patet ex Voto Castitatis simplici, quod, quoad promissionem Deo factam, omninò convenit cum Voto Castitatis solemni: Rursus Ordo Sacer ex se, nec matrimonium irritat, ut patet in Græcis, ergo quandoquidem apud Latinos, tum Sacer Ordo, tum Votum Professorum illud irritant, nonnisi ex Lege Ecclesiastica provenire immediatè potest.

Probatur tertiò, quia multi Sacri Textus apud prædictos Doctores allati semper ita jubent ordinatis in sacris servare Castitatem, ut addant relationem ad irritationem matrimonii, quasi dicat Ecclesia. Advertite, quod sacræ vestræ ordinationi ego conjungo matrimonii irritationem.

9 Ex dictis fit primò, ut si quis ordinetur Ordine Sacro cum expressa intentione nolendi vovere Castitatem, cum hic verè non voveat, quia Votum debet ex propria voluntate proficisci, voto non teneatur, at, si matrimonium init, nulliter ineat, quia ejusmodi irritatio matrimonii non dependet à voluntate propria, sed à lege Ecclesiastica; sicuti, si meus frater ducit uxorem Bertam, ego fio affinis cum ipsa Berta, affinitate dirimente matrimonium, quod fortè attentarem cum ipsa post mortem mei fratris; fio inquam affinis, etiamsi si ego nollem; quia impedimentum hoc non dependet à mea voluntate, sed à lege Ecclesiastica.

10 Adverte autem hunc, qui scienter Sacros Ordines suscipit, & Castitatem vovere non vult *non tantùm peccare* (sunt verba Hurtadi *de Ord.diff.26.*) *pro tunc, quando ordinatur, non vovendo; sed etiam pro tempore sequenti, quousque, aut explicitè, aut implicitè voveat, quia ad eam vovendam tenetur, tanquam ad aliquod annexum statui, quem suscipit*. Hæc Hurtadus. Et sanè prædictus nolens vovere nimis temerè decipit Ecclesiam in re gravi, quæ nunquam ad Ordines ipsum admitteret, si ejusmodi in eo dispositionem cognosceret.

11 Dixi (*scienter*) nam si susciperet Ordinem Sacrum prorsus inculpatè nesciens aliquid de voto, nec de eo, quod faciunt alii, tunc esset ordinatus, & sine peccato non emisisset votum: at irritum esset ejus matrimonium, quod fortè contraheret, quia jam habet Ordinem, cui adnexa est ab Ecclesia irritatio. Votum autem, quod tunc per ignorantiam non emisit, debet deinde emittere, ut dictum est, cùm primùm eam ignorantiam deposuit, si velit uti Ordinibus susceptis; vel, si nolit uti ordinibus, petat dispensationem à Pontifice, quam tamen Pontifex difficulter concedet, quia difficillimè poteris hodie, in tanta harum rerum peritia, inculpatam tuam ignorantiam probare.

12 Dixi iterùm (*qui sacros Ordines suscipit.*) nam si quis adultus non haberet intentionem suscipiendi Ordines, Ordines non susciperet, quia nemo validè suscipit Sacramenta, nisi ea suscipere intendat. Unde, quia hic verè Ordines non haberet, nec ad servandam Castitatem, nec ad alia onera Ordinis Sacri teneretur, neque laboraret impedimento dirimente matrimonium; solùm peccavit sacrilegè propter defectum illius intentionis, ut ex se patet.

13 Ex iisdem supradictis fieret Secundò, ut si quis injusto metu, vel vi coactus susciperet Ordinem Sacrum, teneretur Voto, quia *Lib.1.in Decal. c.2 §.5.* dictum est, metus ex se non tollit voluntarium. Dixi tamen (teneretur) nam cœterum, quia vota ex injusto timore extorta irrita nunc esse ex lege saltem Ecclesiæ, notavi, *Lib.1.in Decal.c.2.§.8.n.3.* ideò hodie non tenetur. Quoniam verò eadem Ecclesia numquam invalidavit (& nec potest) receptionem Sacramenti factam ex timore, idcircò is ita ordinatus contrahit impedimentum dirimens subsequens matrimonium, quod impedimentum Ordini Sacro eadem Ecclesia connexuit, quodque dispensari poterit à Summo Pontifice, quia idem metus dat justam causam dispensandi.

Ita, post maturiorem considerationem puto tenendum, quamvis *lib.1.in Decalog.cap.2.§.8.n.4.* sequendo aliam opinionem dixerim, initiatum ex metu validè, & licitè matrimonium posse contrahere, quod certè est probabile, quia probabile est, Ecclesiam conjunxisse impedimentum dirimens matrimonium soli Ordinis Sacro suscepto modo ordinario, & consueto, id est cum cognitione Voti illi Ordini adnexi, & voluntariè emissi, ut notat Bossius *l. mox cit. à n.*201. probatque.

14 Dices? Qui ex metu injusto, ut ibidem diximus, solemniter profitetur, potest probato metu validè inire matrimonium, nec solùm licitè, cur ergo non ita is, qui Ordinem Sacrum ex simili metu suscipit?

Resp. Clara est ratio, quia hic, ut modò dixi, verum Ordinem suscipit. Unde & contrahit id, quod Ordini est adnexum: at ille, cùm verè non sit professus, nullam obligationem adnexam professioni subire potest.

15 Denique fieret tertiò, ut ex vi prædictæ doctrinæ, si infans rationis impos ordinaretur, quem in jure *C.un. de Cl. per saltum promoto*, certum est validè, licèt illicitè, ordinari in Sacris (non verò, per aliquos, in Episcopatu, quia Episcopus ordinatur in Pastorem, ad quod munus est incapax is, qui ratione caret, ut docet Sanctus Thomas, aliique cum Castrop. *d un.de Ord p.7.nu.5.* lege Leand. *de Ord.d.5.q.8.* quæ ratio, an convincat, non est otium nunc quærere, quæram tamen breviter inferiùs *c.5.§.1.n.12.*) si infans, inquam, ordinaretur in Sacris, non esset obligatus ad votum servandum, quia infans emittere votum non valet; sed tamen invalidè grandior factus iniret matrimonium, quia, cum habeat Ordinem Sacrum, habet & impedimentum Ordini Sacro adhærescens.

16 Dixi autem, (*fieret ex vi prædicta doctrina*) nam cœterum Ecclesia id voluit limitare in Infantibus, disposuitque meritò, ut ipsis, adveniente usu rationis, daretur optio, teste Sanch. aliique communiter apud March. *tr.2.p.5.c 8.d.§.10.* Boss. *t.2.mor.p.3.tit.3.n.*199. ut si velint Ordini stare, stent, ac deinceps obligabantur ad Castitatem, quia per dictam electionem implicitè illam vovent; si nolint, ducant uxorem, ut libet, sed Sacerdotio non utantur.

17 Quid si (ut id hac occasione non taceam) initietur puer rationis compos, sed nondum pubes, sciens Ordini Sacro annexum esse votum Castitatis?

18 Resp. Sanc. *lib.7.de matr.d.30.n.8.* alios citans, putat, hunc puerum ante decimum sextum ætatis completum, non teneri ad continentiam post Tridentinum, immò ipsi licere uxorem ducere. Ratio est, inquit, quia Sacer Ordo, qui imbibit Votum Castitatis, perinde est, ac professio religiosa, sed Tridentinum irritam reddit professionem ante illam ætatem emissam, ergo, & hoc Votum.

19 Verùm Marchinus *l.c.* cui adde Leand. *de Ord.d.13.q.7.* Boss. *l.c. n.*206. aliique putant, teneri ad Castitatem, ut & ad horas Canonicas recitandas, quia ex una parte puer rationis compos validè se obstringit Votis, & ex alia Tridentinum reddit quidem nullam professionem emissam ante illam ætatem, non verò Votum in Sacerdotio imbibitum Neque valet paritas in rebus dependentibus à voluntate Legislatoris, multò magis hic, ubi magna fuit ratio irritan-

tandi pro ea puerili ætate professionem religiosam, quæ secum affert onera innumera, puta alia duo Vota Paupertatis, & Obedientiæ, item clausuram, rigorem vitæ, &c. quæ non affert Ordo Sacer. Lege Pontium *lib.7. matr.c.29.n.15.fin.* dicentem opinionem Thomæ Sanch. esse sine fundamento. Sed lege Bossium *l.c.n.*207. asserentem, utramque opinionem esse probabilem.

§. IV. *Secunda obligatio horas Canonicas persolvendi, Remissivè.*

UBI TAMEN DE NOCTURNO, ET MISSIS AB EPISCOPO in ipsa Ordinatione impositis.

1 DE obligatione recitandi horas Canonicas dixi absolutissimè, *in l.2. Dec. tote c.5.* Nunc id tamquam in loco non inopportuno, quæro dumtaxat, an Nocturnum, quod recitandum imponit Subdiacono, ut & Diacono Episcopus in eorum Ordinatione, obligentur ii recitare sub mortali. Idem quæro de Missis tribus, quas imponit Sacerdoti. Nam de Psalmis Pœnitentialibus impositis Ordinatis in Minoribus jam memini me dixisse supra *c.2.§.1.n.4.*

2 Respondeo, Dian. & Bonac. *cap.2. apud mox citand.* obligari putant sub mortali, sed rigorosè nimis: nam, tam severa obligatio ex nullo capite adesse convincitur, puta, nec ex Jure, nec ex Pontificali, jussu Clem. VIII. edito: in his enim tam gravis præceptio non legitur. Ita Sanch. *lib.7. consf. cap.2. dub.2. num.*6. Pet. Anello Pers. *tract. de hor. Can. cap.5. d.3. nu.*10. Bard. *in select. lib.8. q.7.* aliique.

3 At hæ Orationes, & Missæ imponuntur in Pœnitentiam; Ergo, cùm sint materia notabilis, obligabunt sub gravi culpa.

Respondeo. Unde colligis imponi in Pœnitentiam, quæ semper imponi debet suppositâ culpa; At culpa ne est, an potius summa probitas ad Ordines promoveri? Dic ergo melius, imponi in gratiarum actionem, vel quid simile, & ad summum; ut consilium.

§. V. *Tertia obligatio sufficiens Patrimonium possidendi, Remissivè.*

DE hac obligatione commodiori loco separatim agam paulò inferius *cap.5.§.4.*

CAPUT IV.

De Diaconatu.

§. I. *Quid ille sit, & quæ ejus materia, forma, officium?*

1 E*St Ordo Sacer Ecclesiasticus, quo confertur potestas proximè assistendi Presbytero in ministerio altaris, legendique Evangelium in Missa.*

Nota illud (*proximè*) per quod maximè distinguitur à Subdiaconatu.

2 Ejus materia, & forma duplex est: Altera est liber Evangeliorum, ejusdemque porrectio cum his verbis tamquam forma: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia, tam pro vivis, quàm pro defunctis, in Nomine Domini.*

Altera est impositio manus dexteræ facta ab Episcopo super caput ordinandi sub his verbis. *Accipe Spiritum sanctum ad robur, & ad resistendum Diabolo, & tentationibus ejus, in Nomine Domini.*

3 Et quidem sicuti in Subdiaconatu, ita hic duplex adest opinio. Nonnulli enim ut Vasq. Sotus, Val. Reginald. apud Leand. *de Ordin. d.3. qu.*12 G. Hurtad. *de Ord. diff.*12. Castrop. *de Ordin.d. unic. p.4. n* 10. putant, traditionem Evangeliorum cum sua forma esse materiam, & formam adæquatam Diaconatus. Nonnulli verò ut Bellarm. *lib.1. de Ordin. c.9.* Coninch. *d.20. d.7. n.62.* Corn. à Lap. *in c.6. actorum.* March. *de Ord. tract.2. p.7. c.2.* Sanch. *in consf.l.7. c.1. d.3.* Aversl. *q.2. sect.6.* aliique dicunt esse partialem, quæ cum prædicta traditione libri integret adæquatam. Probabilius est hoc posterius, quia Eugenius in Decreto Fidei ait, Diaconatum conferri per libri Evangeliorum traditionem, & Concilium Carthaginiense Quartum *cap.4.* assignat pro Ordinatione Diaconi impositionem manus. Ne igitur hæc duo dicta sibi repugnent, vel certè, ut cohæreant, expeditius dicendum erit, hunc Ordinem per alterutrum inadæquatè, per utrumque integrè, & adæquatè conferri, atque adeò Eugenium, & Concilium solùm in iis verbis assignasse materiam inadæquatam. Quandonam imprimitur Character, an duplex gratia conferatur? & similia, sunt quæstiones à Scholasticis expendendæ.

4 Munus Diaconi, idest Ministri Sacerdotis, est assistere proximè Presbytero sacrificanti, id quod involvit multa, sed præsertim prærogativam legendi Evangelium in Missa. Munus etiam ejusdem est, ex præscripto Sacerdotis Eucharistiam ministrare, quando urget necessitas, ut item Sacrorum lotioni assistere: quæ duo ego satis clarè prosecutus sum *in opusc. de comm. c.6. n.1. & in opusc. de Sacrif. Missæ lib.1. c.2. §.2. ibid. lib.2. c.8. §.8. n.2.*

5 Semel quæsitum fuit, an Diacono liceat deferre Pixidem, in qua sint Sacræ formulæ de uno altari in alterum?

Respondimus licere, cum Leand. *de Ord. d2 q.*38. March. *ib.* citat. quia ex S.Th. 3 *p.q.*82 *art.*3 *ad* 1. Diaconus debet habere potestatem super Christi Corpus in Sacris vasis contentum. Confirmavimus, quia ex quotidiana praxi Diaconus, pro solemni Processione, vel expositione, Pixidem, seu Lunulam, in quibus est Eucharistia, educit à Sacrario, vel à sublimi loco sumit, adducitque in manus Sacerdotis.

6 Quæsitum iterùm fuit de munere prædicandi Verbum Dei; Et putavi cum Leand. *de Ord. d.2. q.36. & q.29.* hoc munus esse proprium Diaconi, neque enim putandum est, tradi illi Evangelii librum, ut eum solùm legat, verùm etiam, ut, si aliàs est idoneus, illud interpretetur, & Fidelibus evulget.

Quicquid ergo dicant aliqui, ut Chamer. & Med. *ap.* Leand. cit. id concedentes Diaconis solùm, quando adest penuria Sacerdotum: mihi enim durum videtur, Ecclesiam velle prohibere illis officium, quod ex propria ordinatione ipsis competit. Multò magis durum videri debet Castrop. *de Ord. d.un. p.4. n.*11. qui fatetur, materiam adæquatam Diaconatus esse traditionem Evangelii, ut denotetur, inquit ipse idem, munus Diaconi esse legem Evangelicam prædicare.

§. II. *Quæstiones aliquot circa materiam Diaconatus.*

1 SI non tradatur liber Missalis (ut certè solet) sed alius liber continens Evangelia, vel eorum partem, Inquiro, an promotio Diaconi validè consistat?

Respondeo, validè consistere, quia jam jam adsunt Evangelia, quod solum requiritur.

2 Inquiro iterùm. Quid, si solùm tradatur liber Sacer V. G. liber Exorcismorum, vel Concilium Tridentinum, vel similis liber Evangelium non continens?

Respondeo, Non fore ordinationem validam, quia sic, non adessent Evangelia, quæ significat forma, quam ordinans profert, *Accipe potestatem legendi Evangelium, &c.*

3 Inquiro tertiò, Quid, si tota Scriptura tradatur?

Respondeo, fore certè validam ordinationem, quia Evangelia jam adsunt. Unde idem dicendum erit, si tradatur solùm Testamentum novum, non verò, si tradatur solùm vetus Testamentum, quia in novo adsunt Evangelia, in veteri non item.

4 Quòd si traderetur liber continens solùm acta Apostolica, Epistolas S. Pauli, & Apocalypsis, incerta mihi esset ordinatio, & sub conditione repetenda, nam quamvis in Actibus, aliisque prædictis libris adsit doctrina Evangelii, non sunt tamen Evangelia.

CAPUT V.

De Sacerdotio.

§. I. *Quid sit, ejusque materia, forma, & officium*

1 SAcerdotium est Ordo Sacer, per quem datur potestas conficiendi Christi Corpus, & Sanguinem, ac remittendi Fidelibus peccata.

2 Ejus materia, & forma duplex est. Prior est Calix cum Vino, & Patena cum Hostia, earumque traditio. Forma est hujusmodi. *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, Missasque celebrandi, tam pro Vivis, quàm pro Defunctis, in Nomine Domini.*

Posterior est ultima impositio manuum, ab ipso solo Episcopo facta ipsi Sacerdoti cum his verbis tamquam forma. *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.*

3 Dixi (ultima impositio) nam in solemnitatibus Ordinationis Sacerdotis præcedit alia impositio manuum, facta ab Episcopo ordinante, & ab aliis tribus saltem Sacerdotibus Ordinationi assistentibus, super caput Sacerdotis ordinandi, sicut etiam procedunt aliæ Cæremoniæ, puta impositio vestium Sacerdotalium, Sacra Unctio manuum, &c. quæ omnia licèt magni momenti, de substantia tamen nequaquam sunt, quicquid dicat de Lugo *de Sacram. in gen. d.2. sect.5. à n.*90. putans prædictam manuum præcedentem impositionem esse de essentia.

4 Est autem & hic duplex opinio. Non pauci enim, ut Valent. Bonac. Nugno, aliique apud Leand. *de Ord. d.3. q.6.* & apud Aversl. *de Ord. q.2. sect.8.* putant esse materiam, & formam adæquatam Sacerdotii solam traditionem dicti Calicis, & Patenæ cum Vino, & Hostia cum suis verbis: Non pauci autem, ut Layman, G. Hurtad. Grand. Filliuc. Campan. Delug. Marc. aliique cit. & Leand. & Aversl. citat. Item Bellar. *lib. de Ordin. c.9.* & Sanch. *lib.7. consf. c.1. dub.3.* putant, utramque esse adæquatam: alterutram verò esse inadæquatam.

5 Hæc posterior sententia videtur probabilior, quia in Conciliis, Patribus, & Sacra Scriptura Ordinatio Sacerdotis semper vocatur impositio manus, ut notat eruditè Bellarm. *l.c.* Cùm ergo nos modò *num.* 3. excluserimus illam præcedentem impositionem manuum, hanc excludere non possumus, at quia adæquata sine dubio non est, erit omninò inadæquata. Cæteras quæstiones, & sanè multas hinc pullulantes, lege apud Scholasticos, dummodò semper certum sit, Apostolos fuisse verè Sacerdotes institutos à Christo in ultima Cœna, ut definit Trident. *sess.*22. *Can.* 2.

Munera Sacerdotis, præter munus sacrificandi, seu conficiendi Christi Corpus, & Sanguinem, & absolvendi à peccatis, mult sunt,

funt, & omnibus obvia, nam propterea non funt hic cum lectorum tædio transcribenda. Inter cætera illius etiam est prædicare Verbum Dei, sed cumulativè cum Diacono, propter superiùs dicta c.4. §.1. n.6.

§. II. *Quæstiones aliquot circa Presbyteratum*.

1 PRima quæstio. An Sacerdos ante ultimam manuum impositionem, sed post dictam Calicis, & Patenæ traditionem, ejusque prolatam formam validè consecret Sanctissimum Christi Corpus, & Sanguinem?

Respondeo validè, quia jam per illam traditionem completè ipsi communicata est hæc potestas, & ut habetur ex Trident. *l.c.* per illam est verè Sacerdos, ac de facto validè consecrat in Missa Ordinationis, quam concelebrat cum Episcopo, antequam accipiat, perdictam manuum impositionem, potestatem absolvendi à peccatis: consecrat, inquam, in dicta Missa Ordinationis, sive solus, sive actione communi cum aliis, quæ sunt quæstiones à Scholasticis agitatæ.

2 Hinc vides, Primò, has duas potestates, idest conficiendi Eucharistiam, & absolvendi à peccatis, esse inter se distinctas, nec unam ab alia dependere, non verò ita in aliis Ordinibus, ut pluribus prosequuntur iidem Scholastici.

3 Hinc etiam vides Secundò, si cui fortè per errorem, vel quid simile, tradita est prior potestas, non verò posterior, invalidè absolvere à peccatis.

Vides Tertiò, in prædicto casu, solùm posteriorem esse supplendam, quia prior suum effectum habuit, suumque Characterem impressit.

4 Quæstio secunda. Utrùm necesse sit necessitate valoris Sacramenti, ut ordinandus tangat immediatè Hostiam, an sufficiat tangere cum Calice solam Patenam, ubi est Hostia, non verò ipsam Hostiam?

Respondeo cum G. Hurt. *de Ord. diff.* 15. Coninc. *d.*20. *dub.*7. *nu.* 71. Castrop. *de Ord. d. unic. p.*4. *n.*20. Vasq. Gran. Sanch. apud Leand. *de Ord. d.*3. *q.*24. longè probabilius est etiam practicè sufficere, si cum Calice solam Patenam, ubi sit Hostia, tangat, sufficienter enim dicitur acceptare Hostiam, dum acceptat vas, in quo illa est; sicuti de facto non tangitur Vinum, sed Calix, in quo illud continetur. Ita G. Hurtad. *loc. cit.* dicens id esse maximè certum moraliter; & rectè Vasq. *d.*146. *c.*2. *n.*19. & 20. aliique apud Leand. *l.c. q.*24. notat, cùm ordinatus habeat tunc manus linteo colligatas, difficile esse tangere cum Calice ipsam Hostiam, præsertim habenti digitos breviores, & denique Leander rectè hic putat, etiam si sit præceptum tangendi ipsam Hostiam, non esse credibile esse sub mortali, &c.

5 Quæstio tertia. Si tradatur Hostia, immediatè in manum Sacerdotis, vel, si tradatur Hostia, & Vinum simul immixta in Calice, validane est Ordinatio?

Respondeo, validam esse, quia id, quod per se, & de essentia requiritur, est traditio illarum substantiarum, & solùm ob congruentiam, ex præcepto Ecclesiæ, usurpatur Calix, & Patena.

6 Quæstio quarta. Satisne est tangere Calicem, in quo sit vinum, & cui super imposita sit Patena cum Hostia, sine necessitate tangendi physicè ipsam Patenam? quæ quæstio communis est etiam Subdiacono licèt pro hoc, sine Vino, & Hostia?

Resp. cum Coninc. *l.c.* G. Hurt. Vasq. Val. aliisque apud Leand. *l.c. q.*25. ad valorem satis esse, quia Calix, & Patena Calici superposita videntur facere unum; & ex alia parte, sicuti pro Sacerdotio, pro quo debet in Calice adesse vinum, sufficit ad ipsum vinum moraliter, & humano modo tangendum, si tangatur vas illud continens, ita nunc sufficiet tangere Calicem continentem supra se Patenam, in qua sit Hostia, ad hoc, ut morali modo dicatur & ipsa Patena cum Hostia tangi. At verò ex præcepto, secundùm Coninch. *l. c.* & Castrop. *de Ord. d. un. p.*4. *n.*20. seu saltem antiqua consuetudine: tum Patena, tum Calix tangendus sine dubio est.

7 Propter prædictam rationem ductam à natura contactus moralis, sufficit etiam ad valorem, ut vult Cast. *l.c.* Aversa *q.*2. *sect.*2. *v. non per hoc*, cum Coninch. Vasq. Bon. si tangatur Calix, & Patena velo aliquo cooperta, vel si tradantur in disco: v.g. vel ara portatili, si hæc immediatè, non verò Calix, & Patena tangantur, ut sic enim etiam ipsa humano modo tanguntur.

8 Denique adverte, non esse necesse prædicta tangere tota manu, seu pugno, seu aperta palma, satis enim, ut habet Aver. *l.c.* est tangere extremis digitis, immò, quia satis esset tangere una manu (docet Aver *ib.*) ideò satis esse puto, si uno extremo digito tangas, quia sic sufficientissimè quælibet res est, & dicitur tacta.

9 Quæstio quinta. Quandoquidem, pro Ordinatione Sacerdotis Calix vinum continere debet, & Patena Hostiam, ut dictum est, essetne valida initiatio, si deesset alterutrum? v.g. esset solum vinum in Calice, vel Hostia in Patena.

Resp. Video speculativè sustineri posse, cum Henr. *lib.*10. *c.*6. Filliuc. *tr.*9. *c.* , *n.*43. & aliis cit. à Leand. *d.*3. *de Ord. qu.*8. esse validam, quia, dum datur potestas consecrandi unam speciem, indivisibiliter datur potestas consecrandi & aliam, tamen quia cùm summo rigore utraque requiratur ab antiquissima Ecclesiæ consuetudine, ideò dubia saltem mihi semper erit, cum G. Hurt. *de Ord. diff.*15. *v. observandum.* March. *p.*8. *c.*5. Aver. *q.*2. *sect.*6. alios citans Leand. *l.c. q.*9. practicè ejusmodi Ordinatio alterutra specie carens, & propterea sub conditione repetenda, ut factum esse testatur Tannerus *tom.*4. *d.*7. *q.*2. *d.*4. in eventu hujus casus, qui ipsius ætate fuit diligenter examinatus.

10 Subinquires. Quid, si in Calice sit vinum solum sine aqua, vel vinum aqua multa dilutum?

Resp. si vinum solum, sufficiens erit ad valorem sine dubio: aqua enim solùm imponitur ex præcepto. At, si vinum sit aqua multa dilutum, distinguendum est: si enim aqua non sit in tanta quantitate, ut illud vinum amittat denominationem vini, ita scilicet, ut possis absolutè dicere: In hoc Calice est absolutè vinum, ut facilè posset evenire, si vinum sit valdè generosum, quamvis aquæ quantitas fuerit non nihil notabilis, erit ad valorem Ordinis sufficiens, at, si in tanta quantitate sit aqua, ut amittatur denominatio vini, quod faciliùs eveniret, si vinum sit admodùm leve, nec valdè generosum, nequaquam sufficeret, seu saltem valdè dubia redderetur Ordinatio. Ratio est manifesta, quia in priori casu dicetur absolutè in Calice esse vinum, in posteriore autem non item, vel certè sub dubio.

11 Non multis abhinc annis, peracta jam aliquorum Sacerdotum promotione, comprehensum est in Calicem, qui ad illam Ordinationem usurpatus fuit, infusam fuisse ab imperito Ministro totam aquam, & totum vinum, quibus Urceoli consueti paris magnitudinis pleni erant, & præstò aderant in abaco ad Sacrum ministerium, dubitatumque fuit, an tanta mixtio aquæ abduxerit vinum illud ab absoluta denominatione vini?

Super qua dubitatione longa, diligensque discussio facta est à Theologis, inter quos ego adfui omnium minimus; omnesque, præter admodum paucos, decrevimus illos Sacerdotes debere, sub conditione, Ordinem iterum ritè recipere, saltem propter rationes, quas supra *c.*2. §.1. *à n.*7. indicavi, cùm agerem de contactu physico materiæ Ordinationis, cui sententiæ probi illi Sacerdotes, immò & idem Episcopus, qui illos initiaverat, adhæserunt.

12 An Calix, & Patena debeant esse consecrata? Dixi sup. *c.*3. §.2. *num.*2.

An debeat intercedere contactus physicus? Dixi *ib. n.*5.

An simul cum prolatione formæ? Dixi *ib. n.*10.

NOTATIO PRO CASU, QUO SIT REITERANDA Ordinatio sub conditione.

13 Ad reddendam facilem ejusmodi reiterationem, quæ, propter aliquos casus supradictos, vel similes, est sub conditione exhibenda, notatur, eam posse fieri quolibet anni tempore, posse à quocunque Episcopo, posse in Oratorio privato, posse absque cæteris Cæremoniis, sed solùm supplendo id in quo adest dubium. Ratio est, quia solemnitates, aliàs requisitæ, sunt institutæ pro Ordinatione absoluta, non autem pro ordinatione conditionata; tunc enim non est Ordinationem celebrare, sed, quod imperfectè præstitum est, supplere. Ita ex Granado Quintanad. *de Ord. sing.*1.

CAPUT VI.

De Subjecto Ordinis.

§. I. *Quoad valorem*.

1 ORdinis capax est solùm Baptizatus, *c. Veniens de Presbyt. non Baptizatis, & passim*, & quidem mas, ut vult Leand. alios citans *de Ord. à q.*1. March. alios item citans *de Ord. tr.*1. *p.*4. *c.*1. Excluditur ergo fœmina, & is, qui Januam Sacramentorum, idest Baptismum non est ingressus.

2 De non Baptizato nil occurrit, quod addam, de Fæmina illud quæri solet, an is, qui simul Fæmina est, & Masculus, quem Hermaphroditum appellamus, sit capax Ordinis?

HERMAPHRODITUS.

3 Resp. Is Hermaphroditus, in quo prævalet sexus virilis, est Ordinis capax, sicut & matrimonii. Ita Leand. Marc. *ll.cc.* Verùm, irregularis ne est? Affirmat Henriq. Negat Hurtad. *de irreg. diff.*14. *n.*52. Sed certè etiam si non esset in rigore irregularis, tenendum tamen est cum Castrop. *de Ord. d. unic. p.*6. *n.*3. illum non esse ordinandum, quia in se monstruosum esset, hominem aliquo tandem modo fæminam ordinari.

4 Is autem, in quo prævalet fæmineus sexus, Ordinum capax non erit.

5 Is denique, in quo uterque sexus æquè prævalet, (quod tamen numquam esse, sed necessariò unum prævalere putat Vasqu. *d.*245. *c.*2. *n.*17.) aliqui affirmant, capacem esse Ordinis, aliqui negant, sed concordant omnes, esse propter modò dictam rationem irregularem. Vide hæc fusè disputata apud citatos

6 Sed quid primò, de eo, qui nullum sexum habet, qualem puerum natum esse, testatur Livius; *Dec.*4. *lib.*1.

Resp. Incapacem Ordinis hunc pronuncio, quia verè non est vir.

7 Quid, secundò, de eo, qui ex muliere erupit in virum?

Resp. Hic non erit incapax, nec ex hoc capite irregularis. Ratio est, quia præsens status debet considerari, in quo jam est vir, & in nihilo fæmina. Quòd si ita erumpat in virum, ut remaneat etiam fæmina, idem dic, quod modò dictum est *n.*5.

8 Quid tertiò, si ex viro desciscat quis in mulierem?

Respond. Id evenire posse, difficilè apparet Joanni de Lug. *in resp. moral.*

moral. lib. 1. *d.* 31. sed tamen, id si eveniret, esset is incapax Ordinis, quia secundùm præsentem statum fæmina esse supponitur.

9 Sed si anteà fuerat ordinatus, amittetne Characterem Sacerdotii, posſetque ne consecrare validè?

Respondeo, id dicam infra *lib.* 8. *de matr. c.* 12. §. 2. *n.* 36.

10 Qui se finxit fœminam, irregularem volunt Majolus, *de irregul. lib.* 1. *c.* 27. *n.* 4. & Ugolinus, *de irregul. c.* 48. §. 1. *n.* 2. sed certè nullo fundamento dictum est, nisi fortè aliud addatur caput, quale posset esse infamia ex ejusmodi fictione contracta.

PUER.

11 Is Puer, qui caret usu rationis, idest infans, capax est Ordinis. Unde validè eos suscipere, docent communiter Doctor. apud Leand. *d.* 5. *Ord. q.* 8. *ex c. unic. de Cler. per saltum promoto*, & ego supra indicavi *c.* 3. §. 3. *n.* 15.

12 Multi tamen addunt ex Doctrina S. Tho. aliorumque apud Castrop. *d. unic. de Ord. p.* 7. *n.* 5. infantem invalidè ordinari in Episcopum, quia Episcopus consecratur in pastorem, ad quod munus est incapax, qui ratione caret. Sed certè, sic etiam esset incapax potestatis ad absolvendum à peccatis. Ergo non posset ordinari in Sacerdotem cum hac potestate. Propter hanc rationem, aliasque Dicast. *de Ord. d.* 1. *dub.* 21. *n.* 318. sustinet etiam infantem validè ordinari in Episcopum.

EXCOMMUNICATUS, QUEM NOLIT
Episcopus ordinare, &c.

13 Mos est, ut Episcopus ante Ordinationem enunciare faciat, se non intendere, ordinare excommunicatum irregularem, nec furtivè accedentem ad Ordines, nec similes. Jam quæritur, si quis ex dictis adhuc ad Ordines suscipiendos accederet, validène ordinaretur, si non propriè ex defectu capacitatis suæ certè ex defectu intentionis Episcopi? juvat enim hac occasione id breviter explicare.

Respondeo, esse multò probabiliùs validè ordinari; Tum quia, ut habetur in Pontificali, post prædictam protestationem solet Episcopus absolvere ordinandos ab omni excommunicatione ad effectum solùm illos Ordines suscipiendi; Tum quia illam protestationem ad terrorem enunciat, habet autem animum etiam intrusos promovendi; Tum quia idem Episcopus (nisi oppositum constet) præsumitur, quando actu confert Ordines, voluntatem priorem, si quam contrariam habuit, mutare, & illam jam præsentem ordinare. Dico (nisi oppositum constet) nam si certò constaret, Episcopum persistere in ea negativa voluntate, nec te absolvisse, certum est, te Ordinem non recipere, quia intentio ministrantis semper requiritur ad valorem Sacramenti. Ita Sanch. *l.* 7. *matr. d.* 16. *n.* 11. Lay. *de Sacr. in comm. c.* 4. *n.* 7. Thesaur *de pœn. Eccl. p.* 2. *V. Ordo c.* 7. Immò adverto, quando agitur de Sacerdotio, si aliquod sit rationabile dubium de voluntate Episcopi, debere sub conditione reiterari Sacerdotii initiationem, id enim persuadet periculum gravium damnorum, si fortè prior initiatio fuit invalida, ut in universum alibi dictum est superiùs.

Pro consolatione Lectoris sic benignè habet Sà *V. Ordo num* 38. *Si Episcopus dicat; nolo, vel non intendo ordinare excommunicatos, vel irregulares, intelligitur, si sciat talem esse. Quare is, quem ordinat, non sciens talem esse, verè est ordinatus.* Hæc Sà. Non tamen omitterem conditionatam Reordinationem.

§. II. *Quoad licitam receptionem Ordinum.*

I. UT licitè quis Ordines recipiat, debet Primò esse confirmatus.

II. Tantam habere ætatem, quantam requirunt Sacri Canones.

III. Titulum habere patrimonii, vel beneficii, vel Religiosæ paupertatis.

IV. Non esse irregularem, vel simili affectum impedimento, quæ omnia impedimenta simul colligit Trul. *de Ord. l.* 6. *c. un. d.* 11. *n.* 12.

V. Sufficientibus esse litteris peritum.

VI. Esse in statu gratiæ.

Quoniam verò de Primo, *lib.* 3. *de Conf. c.* 3. §. 4. *n.* 4. Quartò, *Cum de irreg. c.* 6. §. 1. Quintò, *ibid.* §. 12. *c.* 1. & 2. & Sextò, *lib.* 1. *de Sacram. in gen. c.* 3. §. 2. alibi commodior est tractandi locus, hic solum superest de duobus agere, puta de ætate, & de titulo.

DE ÆTATE ORDINANDORUM.

1 Quòd illicitè, sed tamen validè ordinetur infans, satis innuimus aliquantò superiùs *c.* 2. *g.* 3. *n.* 15. De adultis ergo agendum hic erit.

2 Et quidem quamvis in Sacris Canonibus alia ætas decreta olim pro Ordinibus suscipiendis fuerit: hodie tamen sequentes dispositiones Concilii Tridentini sunt observandæ.

ÆTAS PRO PRIMA TONSURA.

3 Ætas pro Tonsura est septennium completum, non septenni Tonsuram concedere, illa culpa erit, quam dicam *n.* 6. Ejusmodi ætas statuitur in jure, & colligitur ex Tridentino, *sess.* 23. *c.* 4. *de Reform.* quod vult, ut initiandus prima Tonsura sciat rudimenta fidei, & item legere, & scribere.

4 Quòd si septennio minor comprehendatur ex præcoci ingenio usu rationis pollere, ac legere, & scribere sciat, ordinari prima Tonsura posse, meritò docet Quintanad. *de Ord. sing.* 21.

ÆTAS PRO MINORIBUS.

5 Ad Ordines Minores licèt nonnulli probabiliter doceant, ut Narb. *de ætate ad an.* 7. *q.* 9. *n.* 3. & *ad ann.* 12. *q.* 1. *nu.* 6. aliique requiri annum ætatis decimumquartum, tamen probabilius est, ut Plur. habent apud Leand. *de Ordin. d.* 5. *q.* 2. satis esse septennium completum. Ratio est, quia non apparet prohibitio in contrarium. Quoniam tamen communiter non statim à septennio scit puer, quod requirit Tridentinum pro Minoribus, ideò communiter non statim sunt ordinandi.

6 Quæres. Peccatne mortaliter, qui Minoribus ordinat non septennem, nam qui Majoribus, peccare mortaliter, non est dubium.

Resp. Qui ordinat saltem sola prima Tonsura non septennem, non peccare mortaliter, docent aliqui. Verùm post prædictum *c. Nullus*, & post Tridentinum *l. c.* esse mortale, meritò docent Sanch. *in Conf. lib.* 7. *c.* 1. *d.* 33. *n* 15. & 16. aliique siquidem prohibitio est de re gravi. Excipit necessitatem, si quando hæc unquam adsit, *ib.* Sanch.

ÆTAS PRO ORDINIBUS MAJORIBUS.

7 Id sic decernitur à Trid. *sess.* 23. *c.* 12. *de Reform. Nullus in posterum ad Subdiaconatus Ordinem ante* 21. *Ad Diaconatum ante* 23. *ad Presbyteratum ante* 25. *ætatis suæ annum promoveatur.*

8 Satis esse, si ii anni sint incepti, etiam per unum diem, concors est Doctorum sententia.

9 Si inceptus sit dies, sed nondum advenit hora nativitatis? vel, si venit nativitatis hora, V. G. hora matutina, sed non completus est dies? sive, si dies hic sit bissextilis, an ordinari quis possit, &c.? Vide apud Doctores, ut Boss. *tom.* 2. *moral. p.* 3. *tit.* 2. *de supputat. temp. à n* 42. Leand. *d.* 6. *de Ord. à q.* 6. & *quoad annum bissext. q.* 20. Marc. *tract.* 1. *p.* 5. *c.* 4. Narb. *de ætate ad ann.* 22. sunt enim hi casus admodùm rari, meque utiliora explicare volentem impedire non debent.

10 Illud non est omittendum. Quid enim fiet, si omnibus diligentiis factis, dubium sit, an ætatem requisitam quis habeat ad Ordines suscipiendos?

11 Respondeo, Si dubium sit negativum, non potest licitè promoveri, quia, ut universaliter alibi dixi (*lib.* 1. *in Dec. c.* 3. §. 7. *Verb. Ætas,*) & docet Sanch. *lib.* 2. *de matr. d.* 41. *n.* 38. certa obligatio ætatis requisitæ non potest vinci ab incertitudine, qua laborat provectioris ætatis.

12 Si verò dubium sit positivum, idest verè probabile sit, te gaudere requisitis annis, licèt æquè probabile, immò probabilius sit, illis non te gaudere, licitè ad Ordines admitti poteris, ut colligitur ex dictis *dicto lib.* 1. *in Dec. c.* 3. §. 3. *n.* 7. quia, qui probabili ratione movetur ad operandum, prudenter operatur, atque adeò sine culpa. Quoniam sit verè probabile, vide omninò *in nostro Dec. lib.* 1. *c.* 3. *g.* 3. *n.* 11.

13 Si parentes ordinandi testentur de requisita ætate, concedere Ordines poterit sine scrupulo Episcopus; quia licèt testimonium parentum pro filiis in aliqua materia ab aliquibus sufficiens non judicetur, hic tamen, ubi in nullius est præjudicium, sufficiens judicandum est. Ita Dian. *p.* 1. *tr.* 3. *ref.* 17.

Ætatem pro Ordinatione incipere à die nativitatis, non verò à die conceptionis, ostendit communis usus, & colligitur ex doctrina, quam habet in simili Merolla *to.* 2. *disp* 4. *c.* 6. *à n.* 660.

§. III. *De Titulo Ordinandorum.*

1 TRidentinum *sess.* 21. *c.* 2. *de Refor.* præcipit, ne quis possit ordinari in Sacris, nisi ad Titulum Beneficii, vel Patrimonii, vel Paupertatis, ejus scilicet, quam solemniter emittunt Religiosi, quales etiam esse eos, qui emittunt vota biennii in Societate Jesu, decrevit Gregor. XIII. *Quanto fructuosius.* Ratio hujus dispositionis fuit, ut ordinatus in Sacris haberet, unde ali honestè posset. Nam propterea quantitas Beneficii, vel Patrimonii arbitrio Episcopi remittitur ab eodem Tridentino, qui secundùm varias regiones sufficientem summam determinet. Sanè Synodus Panormitana *p.* 2. *n.* 82. hodie requirit censum scutorum sexaginta annuorum Panormi, in aliis verò Diæcesis locis, scutorum quadraginta. Ad Minores non expostulari ejusmodi Titulos ex jure communi, saltem hodie, operæ pretium est admonere. Lege Castrop. *de Ord. d. unic. p.* 9. *n.* 2. citans Trident. & Navarr. Barbos. aliosque.

2 Quoad Titulum Beneficii, nota, non sufficere quodcumque tenue; suppleatur ergo tunc ex patrimonio, ut sufficiat tota summa, ad alimenta honestè præstanda.

3 Quoad titulum Patrimonii, nota praxim aliquorum Episcoporum, qui ne ad primam quidem Tonsuram volunt aliquem admittere, nisi Patrimonium necessarium pro Ordinibus Sacris se habere legitimè ostendat: prudenter sanè, ne Clericatum deinde cum dedecore exerceat, vel ab illo ad sæculum redire cum inconstantia cogatur. Sed quia communior praxis id non requirit, non possumus Episcopum ad hoc obligare, sed laudare dumtaxat.

4 Quoad Titulum Paupertatis, nota Primò, extare Bullam Pii V. Romanus Pont. *Sacr. Conc. Act. edit.* 14. *Octob.* 1568. *in Bullar. novis.*

viss. tom.2. fol. mihi 205. quæ prohibet, ne Novitii ante Professionem ordinentur in Sacris ad Titulum Paupertatis, ac secus facientes, ipso facto, suspensioni subiicit, & in Ordine sic suscepto ministrantes irregularitate afficit.

5 Nota secundò, eum, qui emissa invalida Professione ob metum, vel ob aliquod impedimentum verè professus non est, & universaliter, qui ad sæculum liberè, & licitè redire potest, (abstraho hic à Scholasticis Societatis) si ordinetur ad Titulum Paupertatis, esse etiam suspensum, & modo dicto irregularem ex eadem Pii V. Bulla. De hac Bulla aguot multi, quos citat Boss. *in moral. variis, tit.3. de Ord. §.8. n.22.* Bonac. *de Clausf. q.2. p.10. diff.5. n.4. & de susp. d.3. p.3. §.4. n.3.* Castrop. *de Ordin. d.un. p.9. n.3.* Et quidem is duplicieter peccat. Primò, quia sine patrimonio, seu sine ullo titulo. Secundò, quia sine Dimissoriis proprii Episcopi ordinatur, ut notat rectè Diana *p.4. tr.2. resol.82.*

6 De ejectis adesse Decretum Sacræ Congregationis, ut sint etiam suspensi perpetuò, ablata potestate Ordinariis locorum eam suspensionem moderandi, vel relaxandi. Hac occasione scias, quod Decretum affert ad verbum Donat. *l. de Reg. tr.8. q.7. to.1. p.2.* Vide etiam *ib. q.35. n.7. & 8.* quod tamen non fuisse acceptatum dicit Th. Hurtad. *p.1. res. mor. tr.4. c.8. n.799. fol. mihi* 225.

§. IV. *Quæstiones aliquot circa prædictos Titulos Ordinandorum.*

AN SUSPENSIONEM INCURRAT, QUI ordinatur sine Titulo?

1 NOvitios, vel nulliter professos suspensionem incurrere, jam modò dictum est. De aliis igitur quæro, qui fortè sine Titulo Beneficii, vel Patrimonii, vel paupertatis ordinantur.

2 Et sanè olim, ipso facto, *c. Nemine c. Sanctorum dist.70.* suspensionem incurrebant, & celebrantes contrahebant irregularitatem, ii, qui sine sufficienti titulo Ordines Sacros suscipiebant. Posteà verò (*c. Cum secundum Apostol. de prebendis,*) ab Innocentio III. ablata, ex meliori sententia fuit, hæc suspensio in illis verbis: (*Nos tamen benigniùs agere cupientes*) & impositum fuit onus Episcopo aliquem sine Titulo scienter ordinanti, ut ipse teneretur alere sic ordinatum, donec ei de sufficienti beneficio provideretur.

3 Id olim fuit: Sed quid hodie post Trid. *sess.21. c.2. de Reform.*? loquimur autem de dicta pœna suspensionis, nam graviter peccari ab ordinante, & ab ordinando, nullus dubitat.

4 Respondeo multi insignes Doctores, ut Suar. *d.31. de Cens. sect. 1. n.35.* Thesaur. *de pœnis Eccles. 3. p. V. Ordo c.11. n.4.* Bonac. *l.c. n.26.* Bord. *t.2. res.77. n.70.* aliique apud Barb. *in loc. cit. Trident. à n.71.* dicunt, ejusmodi sic ordinatum incurrere dictam suspensionem, quia putant Tridentinum *l.c.* dum patrimonium, seu alimenta sufficientia omninò requirens in ordinato, sic habet; *Antiquorum Canonum pœnas super his innovando*: putant, inquam, incurrere, tum pœnam suspensionis contra ordinatum, tum pœnam oneris alendi contra Episcopum ordinantem.

5 Verùm multi non inferioris item ordinis Doctores, ut Sà, Tol. Henriq. aliique apud Dicast. *t.2. tr.16. res.5.* Sanctarel. *variar. q. 49. num.15.* Barb. *l.c. n.73.* March. *de Ord. tr.2. p.6. c.7. diff.6.* G. Hurt. *de suspen. diff.15. n.58.* immò ut habet Barb. *l.c.* numero, & auctoritate Superiores, docent, Trident. non innovasse pœnam suspensionis contra ordinatum, quæ jam ante Tridentinum fuerat ablata, sed solùm innovasse, vel confirmasse pœnam oneris alendi, quæ ablata non fuerat.

6 Mihi placet huic posteriori sententiæ adhærere, licèt fatear, probabilem esse priorem. Ratio, quæ me movet, est, quia non possum mihi persuadere, Tridentinum voluisse innovare pœnam illam, quæ jam erat abolita per Innoc. III. illius expressam mentionem nullo modo faciendo. Adde in pœnis benigniorem sensum esse sustinendum, &c.

7 Si ordinandus pactum ineat cum Episcopo, quod ab eo non petet alimenta, tunc enim verò incurret suspensionem à solo Summo Pontifice dispensandam, *c. pœn. de Simon.* lege Hurt. *l.c.* & ordinans suspenditur per triennium à collatione Ordinum, & eundem præsentans per idem triennium, ab Ordinum executione.

8 Quando scienter Episcopus ordinat aliquem sine patrimonio, quem alius Episcopus præsentavit, quisnam obligabitur porrigere ejusmodi ordinato alimenta, ordinans, an præsentans?

Resp. id clarè decidi à Bonifac. VIII. in jure, *si Episc. de Prebend. & dignitat. in 6.* quod quando occurrerit casus, facilè videre poteris, longum enim esset, Decisionem illam varios casus continentem hic referre.

PATRIMONIUM FICTUM.

9 Quid, si quis fingat, vel ementiatur Patrimonium? Respondeo. Tunc, si fictum supponis esse patrimonium, nullum illud erit; ergo is cum nullo titulo ordinabitur, & sic recurrit doctrina modò prædicta à *n.4.*

PATRIMONIUM CUM PROMISSIONE Illud alteri retrodonandi.

10 Quid, si ab amico acceptavi Patrimonium, unde cum vero patrimonio promovear, sed eidem amico promiserim, me illud eidem retrodonaturum?

Respondeo, Tunc peccasti graviter, quia in re gravi decepisti Ecclesiam.

Instas: incidine in suspensionem?

Respondeo. Si hoc modo acquisitum patrimonium verum est patrimonium, non ordinatus fuisti sine titulo, atque adeò in nullius sententia incurristi in suspensionem; si non est verum ut, ego puto, quia morali modo est, ac si illa bona non haberes, Doctores allati *n. 4.* dicunt, te incidisse. At Doctores sequentes opinionem probabiliorem *n.6.* negant, si nullum pactum inisti cum Episcopo.

11 Bonac. *de Sacr. d.8. q.unic. p.5. nu.26.* Diana *p.8. tr.6. res.135.* alios citans, putat prædictum, qui promisit se retrodonaturum amico post Ordines susceptos patrimonium, non obligari ad retrodonandum, quia ex Tridentino bona, ad quorum titulum quis ordinatur, alienari nequeunt, unde potest is bona illa sibi in conscientia retinere. Suar. *d.31. de Cens. sect.1. n.37.* aliique apud eundem Dian. *l.c.* dicunt, teneri ad retrodonandum; quia, vel jure invalida fuit donatio amici ob defectum voluntatis de absolutè donando, vel certè moraliter, ut ego dixi, seu æquivalenter, nulla fuit.

12 Hæc posterior sententia mihi videtur probabilior. Verùm utramque esse probabilem, meritò dicit Diana *l.c.* licèt priorem ut probabiliorem ipse sequatur, addit ex Sanch. aliisque ejusmodi retrodonationem si fortè fiat, rescindi solere à foro exteriore, idque in pœnam Donatoris, qui voluit decipere Ecclesiam, & Episcopum. Unde etiam sequitur, quòd judex non obligabit dictum Donatarium, ut donationem sibi factam ab suo illo amico illi retrocedat.

13 Si quis ordinandus promittat patrimonium amico reddere, quando ipse jam ordinatus nactus fuerit sufficiens beneficium, vel alia bona, idque cum consensu Episcopi, nullam pœnam, nullamque culpam incurret, quia nulla ratione contra Tridentinum operatur. Ita Trull. *de Ord. lib.6. c.un. dub.12. n.3. in Tit. de Patrim.*

IN SYNODO PANORMITANA SUSPENDITUR, Qui cum ficto patrimonio ordinatur.

14 Denique hic duo adverte. Primò, prædicta sic se habere in jure communi: cæterum quisque sua Diæcesana consulat statuta. Sanè Synodus Panormitana *anni* 1652. *p.2. c.7. n.97.* suspensionem contra prædictos pronunciat; *Declaramus, fictitium esse Patrimonium illud, quod ab aliquo possidetur cum prævio pacto non exigendi fructus annuos, vel eos retrodonandi, vel quomodolibet retrocedendi. Declaramus etiam in pœnam suspensionis à jure impositam eos incurrere, qui cum hoc ficto, & simulato patrimonio ad Sacros Ordines accesserint; eandemque pœnam suspensionis ipso facto incurrendam, si, & quatenus opus est, denuò injungimus.*

ULTRAMONTANI SUSPENDUNTUR, SI CUM ficto Patrimonio ordinantur.

15 Secundò, adverte adesse Decretum Urbani VIII. quod eo ipso Ultramontanos, vel natos extra Italiam suspendit in perpetuum, si ordinentur in Italia cum ficto patrimonio, aliisque eos pœnis ad arbitrium Summi Pontificis subdit. De hoc Decreto iterùm redibit sermo non multò post *c.8. §.2. n.4.*

DE PATRIMONIO SUFFICIENTI, SED NON EX arbitrio Episcopi.

16 Si quis Patrimonio fruatur, quod sibi sufficiat ad alimenta sibi congrua; Episcopus tamen nolit patrimonium illud ad Ordines admittere, si is nihilominus initietur, diceturne initiari sine sufficienti patrimonio?

17 Rursus, si Episcopus, vel Synodus decernat pro patrimonio sufficienti V. G. quinquaginta aureos annuos, sufficiant autem mihi in meo oppido viginti, vel triginta, si cum his promovear, dicarne promoveri cum sufficienti patrimonio?

18 Respondeo, utrumque dici sine sufficienti patrimonio promoveri; quia manifestè Tridentinum illud vult esse sufficiens, quod approbat Episcopus. Ita Trull. *l.c.* alios citans. Reminiscere nihilominus, tum pro his, tum pro præcedentibus casibus, si parum, seu in quantitate minimè notabili sit defectus, esse tunc parvitatem materiæ, atque adeò tantummodò culpam venialem. Quænam sit hæc parvitas, vide apud Dian. *p.4. tr.4. res.52.*

AN PATRIMONIUM ALIENARI QUEAT?

19 Non posse alienari, donec ordinatus nanciscatur sufficiens Beneficium, vel bona, unde alatur, idque cum consensu Episcopi, disertè præcipit Tridentinum *sess.21. c.2. de Reform.* An autem consensus Episcopi ita requiratur, ut sine illo invalida sit alienatio facta à dicto ordinato jam habente sufficiens beneficium, vel bona, bipartita est sententia apud Barbosam *in l.c. Trid. nu.68. & 69.* videnda, affirmans altera, altera negans, utraque probabiliter, quia verba, & contextus Tridentini in utramque partem probabiliter trahi possunt.

20 Sed adhuc inquires. Primò. An sicuti patrimonium, ad cujus titulum quis ordinatus fuit, potest modo dicto alienari post adeptum sufficiens Beneficium; Ita è contra possit Beneficium renunciari post adeptum sufficiens patrimonium, vel sufficientia bona? Tridentinum enim solùm prioris casus meminit.

21 Re-

21 Respondeo, posse modo dicto; est enim eadem prorsus ratio, eademque Concilii intentio.

22 Inquires secundò. An, si alienarem dictum patrimonium ante adeptum sufficiens beneficium, vel bona: non solùm illicitè mortaliter, ut certum est, sed etiam invalidè alienarem?

23 Respondeo, etiam invalidè, ut est sententia communis; id enim clarè colligitur ex verbis illis Tridentini *l. c. nullatenus possint* addito fine, cur alienatio prohibeatur, qui est, alimenta ordinato in Sacris non deesse.

Immò nec potes hypothecare tuum patrimonium, nec creditori tuo illud cedere, nec alteri remittere. Audi Barbosam *in Trid. l. c. n.65. p.3. de potest. Ep. alleg.19. præsertim n.75.*

24 Alienari, aut extingui, vel remitti non potest patrimonium, immò nec vendi, nec permutari, nec hypothecari, nec præscribi tempore ordinario, & paulò post; quia dictio illa *nullatenus* importat nullitatem actus ipso jure, ex multis, quos plena manu retuli *in tr. de dictionibus*.

25 Audi Aloysium Riccium, *par.2. dec. Cur. Archiepisc. Neap. dec. mihi 212.* multos Auct. & textus adducens; *Eleganter*, inquit, *dubitatum fuit, an prohibitus alienare bona, ad quorum titulum quis fuit ordinatus, censeatur etiam prohibitus obligare eadem bona?* & paulò post cùm multa eruditè protulisset, sic habet: *Nullatenus potest obligare in specie, seu speciali obligatione, nominando tale bonum patrimoniale: & licèt possit, sine incursione pœna, obligare in genere, obligando nimirum omnia bona sua, tamen in tali generali obligatione non comprehenduntur hujusmodi, ad quorum titulum fuit promotus.*

26 Confirmantur hæc ex sequenti resolutione. Quærunt apud Leand. *de Ord. d.9. q.6.* nonnulli, An ordinatus Diaconus cum legitimo patrimonio, si illud ante susceptionem presbyteratus alteri renunciet (idem certe esset, si vendat) & deinde ad Sacerdotium promoveatur, incurrat suspensionem? (peccare enim mortaliter non est dubium) & quamvis multi, qui sententiam illam dictam *num.4.* sequuntur, affirment, quia hic sine patrimonio ordinabitur, tamen probabilius plures, etiam stando in illa sententia, negant, quia censent hanc renunciationem omninò esse invalidam, unde benè colligunt, hunc reverà non ordinari sine patrimonio.

27 Dictum patrimonium licèt à Principe collectari non possit; Ita Sanch. *l. c. consil. cap.1. dub.36.* nec ex illo debeatur gabella; tamen in rigore non esse bonum Ecclesiasticum, dixi contra March. *de Ord. tr.2. p.6. c.7. diff.12.*

DE AMITTENTE PATRIMONIUM.

28 Titius idoneo patrimonio instructus ordinatus fuit Subdiaconus, sed deinde, sine sua culpa, illud amisit, potestne licitè, sine aliis bonis ad ulteriores Ordines ascendere? Idem quæro de simili Diacono, quoad Sacerdotium.

29 Resp. non posse; Ita Castrop. *d. un. de Ord. p.9. n.4.* cum Suario, Barb. Henr. ab eod. cit. Trull. *de Ord. lib.6. cap. un. dub.12. n.3. in tit. de Patrim.* quia sic promoveretur sine patrimonio contra Tridentinum. Effulget tamen una quædam benigna interpretatio: nam, si in Diaconatu, vel Subdiaconatu cum dedecore status Ecclesiastici, vel mendicare, vel turpi quæstu victum quærere is cogeretur, spem autem haberet, cum Sacerdotio honestius se fore sustentandum, posset Episcopus dispensare ad Sacerdotium, quia hæc esset causa sufficiens dispensandi. Ita Henr. & Avila, quos citat, & non reprobat Castrop. *l. c.*

30 Propter dictas similes rationes cum legitimo patrimonio promotis, sed deinde sine culpa (nam cum culpa dicam infra *de irreg. c.20. §.1.*) ob aliquod infortunium, illo privatis, poterit Episcopus permittere celebrationem, aliaque Sacerdotis ministeria. Immò puto, Sacerdotes ejusmodi posse sine ulla Episcopi licentia, porrò prosequi in suis dictis ministeriis, quia ubi nulla culpa, nulla esse debet pœna. Et quòd honestius sic vivent, & quia nullum jus est in oppositum. Jura enim quæ solùm vetant, ne ascendatur ad Ordines sine patrimonio, nihil de ejusmodi amissione loquuntur, & denique quia talis est praxis; cùm nemo ex Sacerdotibus se gerat, (etiam scientibus Prælatis) ut suspensum ex superveniente jactura patrimonii. Vide, quæ, Deo dante, dicam *in Tract. cit. de irreg.*

AN SINE PATRIMONIO INSIGNIS ALIQUIS VIR initiari possit? Quid de expectante certò hæreditatem, vel quid simile?

31 Docent non pauci, ut Henriq. Avil. aliique ap. Castrop. *de Ord. p.9. n.5.* posse aliquando Episcopum dispensare, ut absque Patrimonio, vel Beneficio ordinetur in Sacris vir literis insignis, cui meritò præsumi potest non defutura honesta alimenta.

32 Sed profectò id videtur contra Trid. *sess.21. c.2. de Ref.* & fortè dum præcipit, ne quis, quamvis aliàs sit idoneus moribus, scientia, & ætate, sine titulo ordinetur, & id prohibere signatè voluit.

33 Majorem probabilitatis speciem habet, Primò, quod aliqui apud Leand. *disp.9. de Ord. quæst.13.* affirmant, posse scilicet promoveri eum, qui de proximo certò moraliter expectat Beneficium; tunc enim (ajunt) modo morali, & humano potest existimari, jam potiri Beneficio.

Secundò, quòd alii, inter quos est Surd. apud eund. Lean. dicunt, posse sacris initiari filium, qui pingue patrimonium expectat à Patre.

Tertiò, quòd Sà, multique apud eund. Leand. *q.20.* Dian. *p.4. tr.4. res.55.* putarunt posse scilicet promoveri graduatum in jure Canonico, vel in Theologia præsertim in Collegiatis Majoribus Hispaniæ, quibus nunquam desunt Beneficia pinguia; tunc enim perinde sunt, ac si Beneficio gauderent.

34 His tamen non obstantibus, quæ pensare nunc non vacat, recedendum non est à tam clara dispositione Tridentini ibi (*nisi legitimè constet Beneficium pacificè possidere*) & ibi (*patrimonium verè ab eis obtineri.*) Adde & responsiones Cardinalium apud prædictos Auctores, & præsertim apud Sà *expurgatum*.

AN SINE BENEFICIO, SED CUM SOLO Patrimonio possit quis promoveri?

35 Tridentinum *l. c.* sic disponit: Patrimonium, vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum. Hæc Tridentinum. Cùm ergo illud *judicaverit* hic significet boni viri arbitrium, hoc est voluntatem rationi congruam, contra Tridentinum faceret Episcopus, si solius Patrimonii titulo, ad hominem promovendum, moveretur. Atque hinc refert Navarrus, apud Trullench. *de Ordin. l. c.* se vidisse negatam cuidam fuisse facultatem ascendendi ad Subdiaconatum ob defectum tituli Beneficii, licèt is habuerit patrimonium trium millium scutorum. Id, quod referens Trullench. *l. c.* ait, hoc Decretum obligare sub mortali, citatque eundem Navarrum, & Villalobos.

36 Equidem duo expendenda Lectoribus do. Primò, nonne potuit esse causa rationabilis prædictum hominem promovendi, quia utile, & honorificum est Ecclesiæ, hominem prædivitem ejus servitio addici, & consecrari?

Secundò, tantum rigorem exposcendi omnino Beneficium in ordinandis vix animadverto in Episcopis: usus ne subsecutus Decretum hoc fortasse mitigavit?

CAPUT VII.

De Ministro Ordinis.

§. I. *Quoad Validitatem.*

1 Certum est, ordinarium Ministrum Ordinibus conferendis esse Episcopum, ut habet Tridentinum, *sess.23. c.4.*

2 Certum item est, omnes Episcopos in hoc æquales esse, & validè cuique Fideli Ordines ministrare. Nam Episcopus quicunque etiam excommunicatus, etiam hæreticus, etiamsi Diaconatum, & alios inferiores Ordines non suscepisset, potest omnes ordines, quamvis à se non susceptos, alteri conferre, dummodo verè ipse sit Sacerdos, & Episcopus consecratus (non enim satis foret, esse electum, & confirmatum) siquidem Ordines confert v. g. Diaconatum, non ex vi Diaconatus, quem habeat, sed ex vi Ordinis Episcopalis, qui Diaconatum, aliosque ipso inferiores essentialiter non supponit. Lege Vasq. *to.3. in 3. p. d.243. n.24.* March. *de Ord. tr.1. p.3. cap.7.* aliosque, licèt sit contrarius Sanch. *in consil. l.7. c.1. dub.14.* aliique relati à Leand. *de Ord. d.4. q.4.*

3 Incertum ergo illud remanet, an alii Episcopo inferiores, idest Sacerdotes communes possint ex delegatione Summi Pontificis, Ordines validè conferre? Nam non Sacerdoti, etiamsi sit Cardinalis, tantam potestatem delegari non posse, quia, nec exemplum, nec ulla ratio id persuadet, certum omnino est. Ita Sanch. Coninch. aliique apud Leand. *l. c. q.16.* & ap. Aver. *de Ord. q.3. sect.3. Vers. In hac re.*

4 Respondeo, distinguendo Ordines in tres classes. Primò, in Sacerdotium. Secundò, in Diaconatum, & Subdiaconatum. Tertiò, in Ordines Minores, Tonsuramque primam.

5 Dico jam primò, probabile ab aliquibus existimari, Sacerdoti posse à Pontifice delegari potestatem conferendi alteri Sacerdotium, sed improbabile existimari ab aliis; quod posterius libentius recipio; cùm enim hanc delegationem nunquam concesserit Pontifex ab ipso Ecclesiæ initio, non est res tanti momenti sic facilè concedenda. Lege citatos.

6 Dico secundò, facilius posse concedi, delegabilem à Summo Pontifice esse Sacerdoti potestatem conferendi Diaconatum, & Subdiaconatum, quia non tam clarè apparet hìc valde grave inconveniens, immò fertur, Innocentius VIII. id concessisse Abbatibus Cistercienfibus pro suis Monachis. Sed nihilominus id alii negant apud Leand. *l. c. q.18.* & quoad Innocentium dicunt, ipsum solùm concessisse, ut dicti Abbates possint in suis Monasteriis ordinare suos non per se, sed per quemcumque Episcopum.

Dico tertiò, Sacerdoti posse Summum Pontificem concedere facultatem conferendi primam tonsuram, Minoresque Ordines.

Addo, concessam de facto eam esse quibusdam Abbatibus pro suis Regularibus. Legantur Diana, *p.4. tr.5. res.147. & p.5. tr.13. res.93. & p.7. tr.11. res.41.* Leand. *d.4. de Ord. præsertim, q.9. usque ad 13.* Marchinus, *tr.1. p.2. de Ord. c.10.* Loth. *in res. Theolog. tr.7. qu.1. art.3.* aliique permulti ab ipsis adducti, qui de hac concessione, ejusque extensione hinc inde disputant latè.

§. II. *De Ministro Ordinis quoad licitum usum.*

1 QUamvis multa requirantur in Episcopo, ut licitè Ordines conferat, status v.g. gratiæ, non esse suspensum à Pontificalibus, &c. tamen, quia de his, & similibus, alibi actum est, hìc solùm proprius locus est agendi, Quosnam Fideles possit licèt Episcopus promovere. At quia certum est, non posse, nisi suos: cùm ex Sacris Textibus, ut videre est in Trid. *sess.6.c.5.de Ref. & sess.14.c.2.* non liceat quempiam ordinari, nisi à proprio Episcopo: ideò hìc solùm superest quærere, quisnam nomine proprii Episcopi intelligendus sit?

2 Respondeo, in aliis materiis intelligitur ille Episcopus, in cujus Diœcesi habet quis fixum domicilium: at verò in materia Ordinationis aliquanto latiùs, ut vult Sanchez *lib. 3. de matr. d. 23.num.7.* accipitur nomen proprii Episcopi. Bonifacius VIII. enim *cap.Cum nullus de temp.Ord. in 6.* qui, nec expressè, nec tacitè revocatus fuit à Tridentino, quicquid aliqui dicant, vel certè etiamsi fuerit à Tridentino revocatus, revocatio tamen est abrogata ab ipso usu omnium Ecclesiarum, & Episcoporum, juxta dicti Bonifacii dispositionem, quotidie operantium: Bonifacius, inquam, generaliter sic rem hanc disponit, ut velit neminem posse ordinari, etiam prima Tonsura, nisi ab Episcopo, qui propriè sit suus, vel *ratione Originis*, vel *ratione Beneficii*, vel *ratione Domicilii*.

3 Non deest tamen duplex exceptio. Prima, habetur in Tridentino *sess.14.cap.2.de Ref.* Castrop.*d.un de Ord.p.15.n.6.fine*, in favorem Familiarium Episcoporum, ut scilicet Episcopus Diœcesis possit ordinare suum non subditum, qui per triennium cum ipso fuerit commoratus, & cui statim Beneficium conferat. Dixi (*Episcopus Diœcesis*) nam id omninò negatur (Leg.Trid.*sess.23.c.9.de Ref.*) Episcopo Titulari Diœcesim non habenti. Ita Trid. *sess. 14.c. de Ref.* Castrop.*d.un.de Ord.p.15.nu. 6. in fine*. Quòd autem familiari huic, saltem intra decem dies, debeat Episcopus beneficium conferre, quòd hæc concessio extendatur etiam ad famulos talium familiarium. Quòd triennium debeat esse continuatum. Quòd numeretur, etiamsi inceperit ante collationem Episcopatus. Quòd servitium debeat fieri Episcopo præsenti, non autem distanti, sunt quæstiunculæ notatæ à Doctoribus apud Leandrum, *de Ordin. d.8. à q.21.* & apud March.*tr.1.de Ord.p.5.c.9.* Castrop.*de suspens.d 4.§.10. n.4.Vers.Secundus est*.

4 An huic non subdito, sed familiari possit Episcopus, ex titulo familiaritatis dispensare in interstitiis, dicam infra *cap. 11. q.2.nu. 10.& 11.*

5 Secunda exceptio habetur in jure, *cap.2.de Temp.Ordin.in 6.* in quo conceditur, Clericos posse promoveri ad Ordines à vicinis Episcopis sine proprii Episcopi licentia, quando hic propriùs notoriè ordinavit alienos subditos sine licentia propriorum Episcoporum. Lege Suar.*de Cens.d.31.§.1.n.13.*& Castrop.*loc.c.Vers. Sunt tamen*, de his, & similibus.

Sed jam separatim illustremus illa allata à Bonifacio VIII.

PROPRIUS EPISCOPUS RATIONE ORIGINIS.

6 Assero primò, Antonium posse ordinari ab Episcopo v. g. Panormitano, si ipse natus sit in Panormitana Diœcesi, & ejus parentes ibidem habuerint fixum domicilium eo tempore, quo Antonius natus est. Hæc est certissima assertio, hoc enim permaximè est, esse subditum ratione originis.

7 Idem est, si postquam Antonius in hac Diœcesi est natus, tempore, quo ejus parentes in eadem degebant, posteà iidem in aliam Diœcesim se transtulerunt. Ratio est manifesta, quia translatio parentum, posteà facta, non potest auferre jus nativitatis acquisitum à filio.

8 Sed quid, si Antonius natus est in hac Diœcesi, dum parentes ipsius hìc domicilium non habebant, sed erant in transitu; causa itineris v.g. vel alterius negotii: eritne Antonius existimandus hujus Diœcesis?

9 Respondeo. Nonnulli, ut G.Hurt.*de Ord.diff.17.*Pyrrh.Cord. *l.4.praxis disp.c.5.n.32.*Leand.*de Ord.d.8.qu.8.* esse existimandum, dicunt, & quidem probabiliter, sed probabilius id alii negant, ut Trull *l.6.de Ord.c.un.dub.7.nu.3.* Sanch.Henriq.Less.Filliuc. Laym. March.aliique apud Leand.*l.c.*Castrop.*de Ord.disp.un.p.15.nu.2.* Dicastill *de Ord.disp.1.dub.16.n.225.*quia ex una parte fortuita nativitas non videtur sufficere, ut per eam quis dicatur habere originem ab ea Civitate, ubi, sic per accidens, nascitur, & ex alia parte, in re, ubi disceditur à jure communi, stricta est verborum interpretatio facienda. Sanè Medulla Theol.*de Ord.c.2.dub.1 fine*, citans Dianam, *p.8.tr.2.resol.15.*& deinceps, ubi multa de hoc argumento sic habet: *Studiosi, qui in Universitate habitant, etiam ultra Decennium, animo redeundi in Patriam; non contrahunt ibi domicilium, atque adeò ab ejus loci Episcopo ordinari non possunt: immò, si ibi ducant uxorem, nec filii eorum: sicut enim is non dicitur Episcopus domicilii respectu Patris, ita nec Episcopus originis respectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio Patris.* Hæc ibi.

10 Hæc tamen omnia licèt probabiliorem hanc sententiam faciant, non tamen priorem à sua probabilitate deiiciunt, nam in communi existimatione, communique hominum usu, qui alicubi nascitur, illius loci fit civis. Unde, quod mavis, tutò sequere.

11 Assero secundò, cum Castropal.*l.c.n.1.*March. *de Ord.tom.1. p.5.c.6.*Campan.*in Divers.jurisd. Rubr.9.c.8.n.4.* aliisque apud Leand. *loc.cit.q.9.* Dian.*p.4.tr.4.res.149.* Afferentibus declarat Sac.Congreg. & Trull.multis id probante *de Ord.l.6.c.un.dub.7.* probabile esse, aliquem posse ordinari in Civitate originis paternæ, hoc est, promoveri licitè posse prædictum v.g. Antonium ab Episcopo Panormitano, si ejus pater natus, & fixè (ut volunt. Quaranta *V.Ord.§.Quoad Tertium.* Rodr.Graff.Tusc.aliique apud Leand.*l.c.*) commoratus sit in Panormitana Diœcesi, tametsi ipse Antonius natus sit, & sit commoratus in Diœcesi aliena, & assero item probabile esse, non posse. Ratio prioris probabilitatis est; quia illud (ratione originis, seu esse oriundum, seu originarium) de quo loquitur Bonifacius, significare id debet, quod significatur in jure, *L.Assumpt.ff.ad Municipalia L. libertus Cod.de Mancipiis*, at in jure, per hæc vocabula significatur, aliquem computari in civem illius Civitatis, in qua natus est pater; ergo, &c. Ratio probabilitatis posterioris est, quia spectanda est origo propria, non verò paterna, cùm vox illa, oriundus, seu origo, sæpissimè significet idem, quod significat vox (ortus, seu nativitas.)

12 Ex priore probabilitate infert Marchin.*loc.cit.*non esse subreptitiam dispensationem, si quis exposuit, se esse oriundum ex tali Civitate, cùm tamen ipse sit ortus alibi, sed pater ejus erat natus in Civitate illa, ibique domicilium habebat, sed de hac illatione, valdè dubito, præsertim in Dispensationibus matrimonialibus, quæ hodie, ut suo loco dicemus, diriguntur expediendæ ad determinatum Ordinarium loci nativitatis dispensandi.

13 Doctores autem prædicti, qui affirmant, originem patris sufficere, notant, se loqui de filiis legitimis, nam illegitimi non sequuntur nativitatem patris, sed matris, unde hi non possunt ordinari ab Episcopo Civitatis originis patris, sed matris. Nam licèt, ut advertit Castrop.*l.c.p.15.n.2.Vers. dixi matris*, in hac materia Ordinum, non spectetur origo matris, sed patris; tamen, quando filius est naturalis, cùm pater soleat esse minus cognitus, origo matris inspicitur. In expositis verò, quando nescitur origo paterna, vel materna, subrogari, ait, locum expositionis, quod ultimum docetur etiam communiter apud Merollam, *l.mox citand.* Gratianum *loc.mox cit.* aliosque.

14 Assero tertiò. Quamvis nonnulli, ut Leand. *d.8.de Ord.q.10.* propter rationes modò dictas de patre, extendant idem ad avum, posse scilicet ordinari quempiam in Diœcesi, ubi ejus avus natus est; tenendum tamen est cum aliis (ut Trull.*l.c.n.5.*& Marchin. *de Ord. tract.1.p.5.cap. 6.num.2.* dicente, omnes Doctores defendere, non sufficere originem avi) nequaquam posse, nam secus nimis extenderetur ejusmodi potestas contra dispositionem Sacrorum Canonum, volentium cuicunque Episcopo suos fines præscribere.

15 Hic se offert dissolvenda quæstio, de qua superioribus diebus disputatum Panormi fuit. Solent nonnulli ex civibus Montis Regalis suos infantes Panormum, non plus, quàm quatuor circiter milliaribus, à Monte Regali distantem, asportare, & ibi Sacrum Baptismum suscipientes, veluti, sic Civitate donati, potiri deinceps Panormitanis privilegiis possint: an jure, ipsi viderint. Quoniam ergo diversæ hæ sunt Diœceses, quidam ex his Panormi baptizatus, sed natus Montis Regalis ex Montisregalensi patre Ordines postulavit ab Archiepiscopo Panormitano tanquam ejus subditus, legitimè ne voti compos fieri potuit?

16 Ostendi; ego iis, qui id sciscitati sunt Leandrum *de Ord.dub. 8.q.7.* citantem, *cap.cum nullus de temp. Ord. in 6.* Sanchez *de matr. l.3.disp.23.n.1.* Philiber. Marchi. *tract.1.de Ord. par.5.à cap.5.* G.Hurtad.*de Ord. diff.17.* Sayrum, Forma. Machad. & alios, id concedentem his verbis: *Qui in una Diœcesi est natus, in altera baptizatus, in tertia habet domicilium, in quarta Beneficium, optimè potest à quolibet ex his Episcopis ordinari, vel ad id literas Dimissorias accipere.*

17 Verùm, quamvis hunc Auctorem ostenderim, dixi, nulla ratione esse approbandum.

I. Quia ratione solius Baptismi non potest quis dici originarius, seu habere originem, seu ortum in aliqua Civitate; propriam originem enim dat nativitas temporalis, non spiritualis.

II. Quia nunquam legimus hujusmodi prærogativam faciendi civem alicujus loci, soli ipsi Baptismo fuisse concessam.

III. Quia nemo daret legatum relictum civibus, seu naturalibus alicujus loci, si solùm ibi quis fuisset baptizatus, nam si daret, utique veris naturalibus injuriam faceret.

IV. Quia rectè sic ait Trullenc.*loc.cit. n. 3.* Quod Baptismus det originem, intelligerem, modò non constaret in individuo de loco, ubi quis natus est.

V. Quia ex hoc dicto Trullench. puto, illos, qui concedunt Baptismo effectum, originem dandi Fidelibus, solùm velle, pro foro externo ex Baptismo probari, vel præsumi nativitatem, nam cæterùm pro foro interno, & pro externo, quando constat, alibi fuisse nativitatem, procedere non potest illa doctrina, & certè omnis sanæ mentis homo id etiam sentiet in Privilegiis quoad temporalia, nisi expressè, vel ex æquitate quadam, quam mox dicam, in Baptismo concedatur à Principe, quamvis aliquid plus videatur concedere Gratianus citandus mox *n.24.*

VI. Quia volui oculis meis recolere *Cap. cum nullus* citatum à Lean-

à Leandro, & Sanchez, Marchinum, Hurtadum ab eodem pro ejus sententia item citatos, & ne verbum quidem de Baptismo; Unde alios, quos ipse citat videre nolui, nam etiam si rem dicerent, non rectè dicerent.

VII. Quia benè distinguit Meroll. *T.3.disp.6.c.6.dub.5.diff.5.n.180.* Id, quod fortè Doctores, quando videntur diversimodè loqui, conciliabit. *Advertendum*, inquit, *gaudere prædictis privilegiis, ut civem ortum, Infidelem baptizatum Neapoli, quia tunc Neapoli dicitur renasci. Idem decisum fuit pluries in eadem Regia Camera. Hoc autem limitans aliqui, nisi fuerit baptizatus Neapoli in fraudem, ut originem consequeretur. Ita Stephanus Gratianus, Tom.1. discept. Forens.c.75. à n.16.* Hæc Merolla. Vides, ex æquitate concedi Infideli hic baptizato, fieri hîc civem, idque fortassè, quia nescitur non rarò ejus origo, vel, si scitur, cùm suam patriam reliquerit, in favorem fidei æquum est, ut ea, in qua baptizatur, civitate donetur. Vides item in casu, de quo nos agimus, cùm adsit aperta fraus consequendi originem, locum ejusmodi æquitatem non habere?

18 Audiamus & Gratianum. *Per Baptismum* (ait loc.cit.) *quis efficitur Civis, & acquiritur origo, quam sicut habemus per nativitatem temporalem, tanquam magis propriam, itaper Baptismum, qui dicitur nativitas, & per eum homo denuò nascitur, c. Debitum de Baptismo, sive loquamur quoad spiritualia, & beneficialia, sive temporalia. Intelligendo, cessante fraude; nam si quis in aliquo loco baptizetur per aliquem, ut acquireret originem illius loci, reputabitur nihilominus pro extraneo, nec dicetur ut civis in præjudicium aliorum. Ita in specie concludit Gonzales ad Reg. primam Cancell. glossa 9.§.1.n.108. junctis nu.113.* Hæc Gratianus. At in casu nostro & fraus est, & præjudicium foret Archiepiscopi Montis Regalensis, si prædicto, de quo loquimur, Ordines concederet Archiepiscopus Panormitanus. Sed hæc contra meam consuetudinem nimis fortassè pluribus.

Proprius Episcopus Ratione Beneficii.

19 Assero, quemlibet ordinari licitè posse ab Episcopo, in cujus Diœcesi habet is Beneficium Ecclesiasticum, nam per Beneficium fit ei Episcopo subditus.

20 Inquires: Quid primò, si Beneficium sit simplex, nec residentiam requirat.

Quid secundò, si quis habeat ibi pensionem?

Quid tertiò, si quis habeat duo Beneficia, alterum in una, alterum in altera Diœcesi?

Quid quartò, si Beneficium sit admodùm tenue?

Resp. ad Primum affirmativè cum March. *de Ord.tr.1 p.5.c.8.n.3.* Barb. *de potest.Episc.alleg.4.n.46.* quia Bonifacius VIII. non requirit residentiam.

Ad secundum, negativè, quia idem Bonifacius Beneficium requirit; Pensio autem Beneficium non est.

Ad tertium, dicam mox *num.34.*

Ad quartum Affirmativè, cum Piasec. *in praxi p.1.c.1.n.10.* Ric. *in praxi res.260.* Squill. *de oblig.Cler p.2.n 26.* Castr. *de Ord.d.un.p.15.n.5.* ajo enim sufficere ad constituendum te subditum Episcopo, si in ejus Diœcesi possideas Beneficium quamvis tenuissimum, quia Bonifacius non requirit, nisi Beneficium, at profectò Beneficium tenuissimum Beneficium est. Ne tamen obliviscaris, ut actu Ordines Sacros suscipias, te debere id supplere de Patrimonio, quod necessarium erit ad honestam sustentationem tuam.

21 Non me latet, Barb. *l.c.* Marant. *p.2.resp.29.n.78* aliosque requirere, ut beneficium saltem afferat octo, vel quatuor scuta singulis annis, & aliquos, ut Barbos. *de jure Eccl. l.1.c.33.n.4.* & Squill. *de Priv.Cler.c.4.n.234.* requirere, ne adsit fraus, qualis esset, si fundares Beneficium tenue in aliena Diœcesi, ut illius deinde compos, ibidem initieris, id enim (ajunt) fieret in præjudicium alienæ Jurisdictionis. Non me, inquam, hæc duo latent, sed ego sequor alios hæc non requirentes: Nam quoad primum, jam dixi, etiam tenue Beneficium esse: quoad secundum verò, non est fraudulentus is, ut vult Leand. cum aliis *d.8. de Ord.q.19.* Bard. *in select.3. q.3.n.7.* Dian. *p.11. tr.4.res.2.* qui utitur eo stratagemate, quod nullo jure prohibetur. Non sic in casu de Baptismo, de quo modò dixi *num.14.* Nam Baptismus nonnisi impropriè, & ex æquitate dat nativitatem, Beneficium verò tenue, cum verè, & propriissimè Beneficium sit, dat esse propriè Beneficiarium illius Diœcesis, in qua est Beneficium.

22 Illud prorsus non potui annis hisce superioribus approbare. Quidam ex his Theologis, qui solùm Scholasticam profitentur, parum, ut animadvertere potui, in Morali, & Canonibus Sacris versatus, contendebat, posse à Laico extraneo fundari in aliena Diœcesi Beneficium, quod eidem statim conferretur, nam sic redditus ratione Beneficii subditus, poterit (ajebat Theologus) in illa Diœcesi promoveri.

23 Dixi, ejusmodi doctrinam procedere ex modica Jurium notitia. Jura omnia clamant, ut nullus sit capax Beneficii Ecclesiastici, nisi habeat Tonsuram, ut supra nos etiam docuimus. Si ergo Laicus, de quo est sermo, adhuc, post fundatum beneficium, est Laicus, qua ratione poterit ipsi validè conferri illud, vel quodcumque aliud beneficium? Nullo modo: & consequenter qua ratione subditus est redditus in illa aliena Diœcesi ratione beneficii, quòd beneficium cùm nulliter habeat, nullum habet? Hanc solidam doctrinam priùs me docuit prædictus discursus (sincerè loquor, non mentior) sed deinde inveni subobscurè indicatam à Th.Sanc. *in consil.7.d.23.n.13.* & Aversf. *de Ord.q.3. sect.6. V.Secundus modus fine.*

Proprius Episcopus ratione Domicilii.

24 Assero primò, quemlibet posse ordinari ab Episcopo, in cujus Diœcesi habet actu fixum domicilium, hoc est habet ibi habitationem actualem cum animo ibid. perpetuò manendi. Quòd si soleret quis perpetuò æstate in una Diœcesi, hyeme in alia, quasi æqualiter, habitare, sanè is diceretur habere duplex fixum domicilium, & ab utroque Episcopo posset promoveri, ut notat rectè Marchinus *de Ord.tr.1.p.5.c.7.n.13.* Vide Tancr. *l.c.*

25 Dictum est (perpetuò) nam duplex domicilium distinguunt Doctores: Aliud, in quo quis actu habitat, & in eodem habitare perpetuò intendit. Aliud, in quo majore solùm parte anni intendit habitare: illud appellatur verum domicilium; hoc, quasi domicilium. Qua distinctione præ oculis habita, docemus, licèt pro receptione aliorum Sacramentorum, sufficiat quasi domicilium, vel, pro aliquibus Sacramentis necessariis, quælibet habitatio, at pro receptione Ordinum, qui requirunt maximum delectum, & personæ cognitionem, docemus, inquam, requiri verum, & fixum domicilium. Quare, qui multos annos, etiam decem, etiam viginti, etiam centum proposuit alibi commorari, si expressè, vel tacitè habet animum redeundi in patriam, cùm sic non dicatur habere ibi fixum domicilium, non poterit in conscientia ab illius loci Episcopo promoveri.

Quoad forum autem externum, puta, ut ab Episcopo tu alibi natus admittaris ad Ordines, tanquam in ejus Diœcesi domicilium habens, debes testibus, probationibus & conjecturis animum tuum ibi perpetuò manendi probare. De quibus probationibus lege Menoch. *de arbitr.l.2. casu 86.* Castr. *de Ordin. d.unic. p.13.num.3.* & breviter alios citantem Bonac. *de Ord. disp.8.q.un.p.4. num.11.*

26 Assero secundò, te habentem hîc domicilium, & alibi v.g. Neapoli Beneficium, posse unum Ordinem ab hoc Episcopo; Ita Ricc. *in praxi de Ord.dec.304.* & *305.* Pyrr.Conrad. *in prax.disp.l.4.c.5. n.32.* Aversf. *de Ord.q.3.sect.6. V.Tertius Modus.* Marian. *loc.c.p.4.resp.4.* contra nonnullos. Alterum à Neapolitano, vel omnes, ubi magis tibi placet ab alterutro recipere, quia semper recipis à proprio Episcopo.

27 Idem ergo erit, si habeas duo Beneficia in duabus Diœcesibus, quia jam, ratione illorum, duobus es Episcopis legitimè subditus.

28 Assero tertiò, non esse improbabile, Barones, teste March. *tract.1.p.5.c.7.num.15* & *16.* alios citante, ut etiam Senatores, qui sunt perpetui Officiales Principis, eorumque filios, in suis Villis, Oppidis, Civitatibus posse recipere Ordines ab Episcopis talium locorum, quamvis ibi nati non sunt. Ratio est, quia ratione dominii, vel dicti officii, quod ibi habent, computantur non quidem, ut Cives; id etiam negat Text. *L. Civ. C. de Incolis l.10.* sed ut partes illius populi, ubi ea officia perpetuò exercent, atque adeò computantur inter habentes ibi domicilium; lege *Senatores eodem titul. de Incolis.*

CAPUT VIII.

De Litteris Dimissoriis, & Commendatitiis.

§. I. *Quando, & quomodo dantur.*

1 STatuitur à Trid. *sess.23. de Ref.c.3. juxta c.1. de Temp Ord. in 6.* ut si proprius Episcopus sit æger, seu aliàs impeditus (nam illud, si sit æger solùm ponitur à Tridentino ex. gr. ex Barbosa *loc.cit.Trid. n.2.*) possit dare licentiam, ut ordinandus promoveatur ab alieno Episcopo sive indeterminatè à quocunque, sive ab hoc, vel illo determinatè.

2 Hæc licentia dari quidem potest oretenus, quia Concilium requirit dumtaxat consensum proprii Episcopi, sed solet ad majorem, faciliorem que fidem faciendam expediri per litteras patentes, quæ vocantur *Dimissoria*, quia subditum dimittunt ad alienum Episcopum; appellantur etiam *Reverendæ*, ob reverentiam illis debitam.

3 Præter memoratam licentiam, debet ordinandus habere à proprio Episcopo suorum morum approbationem, quæ dari consuevit, interdum in ipsismet Dimissoriis, interdum separatim. Quando autem sunt separatæ, vocantur *litteræ Commendatitiæ, vel Testimoniales*, quia in his Episcopus suum subditum commendat alieno, deque ejus probis moribus testificatur.

4 Ultramontani, idest, qui nati sunt ultra Montes Alpium, quales sunt Hispani, Lusitani, Galli, Germani, &c. ut item, qui nati sunt extra Italiam, si velint ad quemcunque Ordinem, etiam Minorem, etiam primam Tonsuram intra Italiam promoveri, debent sub pœna suspensionis, aliisque pœnis inflictis à Decreto Urbani VIII. *Secr.1624. 11. Decembr.* quod per extensum affert March. *de Ordin.tr.1.p.5.c.11. num.14.* non solùm ostendere Dimissorias, ut dictum est, à suis propriis Episcopis sibi concessas, sed easdem insuper recognitas, probatas & subscriptas à Nunciis, seu Collectoribus Apostolicis commorantibus in loco, unde ordinandi discesserunt, & deinde item recognitas à Vicario Generali Urbis Romæ.

5 Si sustineas, Siciliam in favorabilibus venire sub nomine Italię, hoc Decreto Siculus ordinandus non comprehenditur, quia in hac probabili sententia, quam ego *lib.3. meth. Conf c.7.§.4.n.16. in edit. Rom.* docui, non est natus extra Italiam.

6 Denique hanc constitutionem non afficere Religiosos, quia nulla fit in illa Regularium mentio; fuisse decisum Florentiæ tenet Marchinus *l.c.n.17.* Quare hos habentes Dimissorias à suis Prelatis, à quocumque Episcopo Italo ordinari posse concludit.

§. II. *Quis possit prædictas litteras concedere?*

EPISCOPUS, ET SIMILES ECCLESIASTICAM *Jurisdictionem habentes in subditos.*

1 Dimissorias concedit proprius Episcopus, sive originis, sive Beneficii, sive Domicilii. Immò etiam Abbas, vel Prior, qui habeant quasi Episcopale, & distinctum ab Episcopo territorium. Item Vicarius Generalis, si ab Episcopo ad id habeat speciale mandatum, vel si Episcopus agat in remotis: id, quod evenit, (ait Sanch. *in consl.lib.7.c.1.dub.20.n.42.*) quando Episcopus invenitur extra Provinciam in partibus remotis per duas diætas, licèt Barbosa *de potest. Episc.p.3.alleg.54.num.48. Vide p.2.alleg.7.num.9.* sentiat tunc Episcopum dici in remotis agere, quando est ultra Montes (intellige etiam, quando est ultra mare) sufficit enim, ait, quòd hujusmodi remotio sit inconveniens ordinando. Sed nimis indistinctè loquitur Barbosa: diceremus distinctiùs, quando hujusmodi remotio prudenti hominum existimatione notabiliter esset ordinandis incommoda. Putabis enim remotè agere Archiepiscopum Messanensem, si fortè inveniatur Rhegii in Calabria, brevissimo freto à Sicilia distantis?

2 Commendatitias, sive Testimoniales litteras, puto, de jure non posse dari, nisi ab Episcopo domicilii. Ratio est, quia mores, qui in his litteris sunt approbandi, solùm illi solent esse noti, non aliis.

CAPITULUM SEDE VACANTE.

3 Trid. *sess.7.can.10. de Ref.* sic statuit. *Non liceat Capitulis, Sede vacante, infra annum à die vacationis Ordinarii, licentiam, aut litteras Dimissorias, seu Reverendas, ut vocant, alicui, qui beneficii Ecclesiastici recepti, sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere, &c.*

Nota Primò posse Capitulum, intra dictum annum concedere Dimissorias pro prima Tonsura, quia hæc non est Ordo. Ita docet Quitanad. *de Ord. sing.4.* afferens declarationem Cardinalium.

4 Nota secundò, illud *à die vacationis*, significat quamcumque vacationem, sive ex Episcopi morte, quando vocatur, *infra annum luctus*, sive ex translatione, sive ex renunciatione, &c.

5 Nota tertiò, illud, *qui arctatus fuerit*, est enim exceptio; quia conceditur Capitulo, ut possit dare Dimissorias, etiam intra dictum annum, obligatis ad suscipiendos Ordines.

6 Petes. Si Tonsuratus aliquis, vel quilibet nondum Sacerdos beneficium simplex habeat cum libertate satisfaciendi per alium Missas ex beneficio debitas, poteritne Capitulum Sede Vacante dimissorias huic concedere? Ita Quintan. *de Ord. sing.4.*

7 Resp. quamvis iis, qui præsentantur ad Cappellaniam, aut beneficium, licèt tempus ipsos non urgeat, possit, ut vult Pyrr. Conrad. *in praxi disp.4.c.4.n.12. & 13.* dictum Capitulum concedere Dimissorias ad primam Tonsuram, ut sic potiri possint beneficio, quia ut dictum est, prima Tonsura non est Ordo; tamen ad alios Ordines non potest, quando, ut proponitur, Missæ, & onera satisfacienda ex beneficio præstari possunt per alium. Ratio est, quia hic, commodius quidem præstaret per se, sed non potest dici arctatus à beneficio recepto, vel recipiendo, nam beneficium jam recepit, & satisfactionem jam præstare potest per alium.

8 Nota quartò, illas duas voces, *licentiam, aut litteras Dimissorias*, idem prorsus significare, ut expendit Sanch *l.7.consl.c.2.dub.26. n.2.* idest facultatem suscipiendi Ordines.

9 Nota hic iterùm, *licentiam, aut litteras Dimissorias*, has enim solùm prohibetur Capitulum tunc dare, nam propterea potest concedere licentiam extero Episcopo exercendi Pontificalia, & ordinandi, tum exteros, tum subditos ipsius Capituli, qui aliunde V.G. à Pontifice habuerunt suæ ordinationis licentiam.

10 Rursus, propter eandem rationem, potest Capitulum intra prædictum annum concedere litteras Commendatitias, seu Testimoniales, quia hæ litteræ non continent licentiam suscipiendi Ordines. Id certè est maximè advertendum; Sæpè enim occurrit, ut quis in prædicto anno Vacationis impetret Breve Apostolicum, per quod promoveri possit, sive à viciniore, sive à quocumque Episcopo Catholico, & tunc, non obstante ejusmodi Brevi, debebit ordinandus petere, & obtinere à dicto Capitulo testimonium suæ vitæ. quod certè tunc dare potest Capitulum, quia id non est concedere, ut dixi, licentiam suscipiendi Ordines, (hanc enim prædictus ordinandus habet per dictum Breve à Papa) sed solùm est, testari de moribus. Et quidem Papa solet in eodem Brevi ordinandum admonere, ut has litteras testimoniales omninò obtineat à Capitulo in ea, vel simili clausula, *cum licentia tui Ordinarii*, quæ, quamvis dicat, *licentia*, tamen intelligitur solùm de litteris commendatitiis, seu Testimonialibus, quia licentiam Ordinum jam ipse Pontifex, ut dictum est, concedit. Ita Barbos. *de potest. Episc. alleg.7.n.14. & 15.* Meroll *t.3.d.7.c.7.dub.6.* Gav. *in praxi Episc.V.Cap.Sede vacant. nu.30.* Dian. *p.8.tr.4.resol.42.* March. *de Ord.tr.1.p.6.c.3.n.17.* aliiq; plures.

11 Nota quintò, illud, *infra annum*, poterit ergo Capitulum, seu Vicarius ejus Generalis (sed ex speciali mandato, ut ait Barb. *de potest. Episc.q.3.alleg.54.* non verò ex ipsa ratione Vicariatus, ut diximus *n.1.* de Vicario Episcopi) Dimissorias, seu Commendatitias pro suis subditis concedere post dictum annum.

12 Atque hæc pro Sæcularibus. Quid de Regularibus commorantibus in Diœcesi?

Resp. Regulares non indigent Dimissoriis, quas concedere ipsis debeat Episcopus, vel Capitulum Sede Vacante, in cujus Diœcesi ipsi Regulares commorantur. Nam satis est, si ipsi habeant Dimissorias à suis Prælatis Regularibus eo modo, quem mox dicam. Quare infra dictum annum Sedis Vacantis, si hi habeant dictas Dimissorias à Prælatis suis, potuerunt ordinari, in eadem Diœcesi, in qua Sedes vacat ab aliquo Episcopo, qui fortè ex licentia Capituli ibi Pontificalia exerceat, & multò magis ab aliis Episcopis, quando in Diœcesibus ordinationem celebrant. Ita fusè probat, & efficaciter Quintan. *de Ord. sing.8.* Pyrr. Conrad. *in praxi disp.l.4.c.6.n.16.*

PRÆLATI REGULARIUM EXEMPTORUM.

13 Hos posse concedere Dimissorias suis subditis, immò & Novitiis (sed his cum Patrimonio, vel Beneficio, ut supra dixi, & non ad titulum Paupertatis) quia participant omnia Religiosorum privilegia, dubium ne sit, ut habes de Religiosis apud Quintanad. *de Ordin. singul.8.* Sanch. *in summa lib.6. cap.10. à num.18.* Dian. *p.5. tract.10.res.43.* March. *tract.1. de Ord.p.6.c.4. numer.6.* & de Novitiis apud Marchinum, aliosque, quos vide propter varios casus, quos ipsi discutiunt.

14 Hic adverte, extare Decr. Clem.VIII. *Quod per extensum cum alia declar.* Card. affert Pyrr. Conrad. *de disp.l.4.c.6.n.17.* quo vult has Dimissorias Regularium debere dari cum duabus conditionibus sub pœna privationis officiorum, & vocis activæ, & passivæ Prælati eas non observantis. Prima, ut hæ Dimissoriæ non dirigantur nisi ad Episcopum illius Diœcesis, ubi habitat Religiosus ordinandus, nisi fortè is Episcopus abfuerit, vel Ordines non celebraverit. Secunda, ut in Dimissoriis hoc ipsum exprimatur.

15 Verùm hoc Decr. ait Castr. *de Ord. disp.un.p.15.n.8. fine* non videri usu receptum, quia illud Prælati Regulares observare non solent.

16 Licentiam suscipiendi Ordines, seu Dimissoriarum concessionem non posse à nostris Soc. JESU Superioribus localibus dari, sed à Provinciali, vult P.N. Generalis. *In Comp. Priv. Soc. Jesu V. Ordines.* An ampliorem potestatem habeant Superiores locales aliarum Religionum, eorum praxis, & ordinationes consulantur.

§. III. *De Duratione prædictarum litterarum.*

1 HÆ Dimissoriæ, seu licentiæ absolutè à quocunque legitimè concessæ non cessant lapsu temporis, ut vult Camp. *in suo Diversorio Rub.9.c.7.n.5.* dicens ita fuisse decisum Bard. *5. in Trid. sess.7.c.11 de Ref.n.3.* Clar. *de potest. Ep.p.2.alleg.7.n.13.* Sanch. *lib.8. de matr.d.8.n.83.* & Meroll. *t.3.d.7.d.6.n.88.* Nam, si tempus fuit limitatum, cessabunt sanè, eo finito tempore. Poterunt ergo dictæ absolutæ litteræ habere effectum post amotionem ab officio, vel mortem concedentis, quia sunt gratiæ factæ; nisi tamen, ut semper supponendum est, à successore non revocentur. Lege Sanch. *l.7.consl.c.1.dub.20.n.18.* Omnes enim licentiæ à quocumque successore, æqualem potestatem habente, revocari possunt.

2 Idem dic, si datæ fuerint à Capitulo Sede Vacante; eodem enim modo durabunt, etiam post Sedem plenam, nisi à novo Episcopo revocentur.

3 Verùm commendandi sunt ii Episcopi, qui imitantur S. Carolum Borromæum, ut refert Pyrr. Conrad. *l.c.n.21.* In edictis de Sacra Ordinatione præcipientem, ne dimissoriæ sint vetustiores duobus, vel tribus mensibus à die ultimæ ordinationis computandis, nisi ob absentiam Superioris, commendandi, inquam, sunt, quia in decursu notabili temporis facilè mutari ordinandi mores possunt, & ex Agno Lupus evadere promovendus.

CAPUT IX.

De Examine Ordinandorum.

1 DE Doctrina, quæ est exploranda in ordinandis, dicam, *in lib. de Irreg.c.12.§.1.& 2.* nunc solùm agendum est de jure, quod Episcopi in iis examinandis habent.

2 Trid. *sess.14. de Ref.* jubet, examen debere præcedere ordinationem, debet autem fieri à proprio Episcopo, etiam quoad Religiosos ordinandos, vide Trid. *sess.23.c.12. de Ref.*

Possunt tamen Episcopi se remittere examini Superiorum, si non appareat clara ordinandi ignorantia. Possunt etiam committere aliis, quos ipse Episcopus designabit, & possunt etiam in ipsis litteris Dimissoriis illos designare, & maximè possunt hoc examen committere

tere

tere ipsi Episcopo, ad quem subditum suum dimittunt, ut Sacra Congregatio declaravit, teste Barbos. *de potest. Episc. p.2. alleg.7.n.22.* Si Summus Pontifex alicui Religioni, post hoc Trid. Decret. concessit, ut ejus Religiosi absque examine promoverentur, examinari certè ab Episcopis non debent.

3 Quando quis à suo Episcopo examinatus, & approbatus mittitur ad alium Episcopum, adhuc jus integrum est huic Episcopo iterùm illum examinandi, quia potest velle cognoscere, cuinam Ordines conferat: non tamen habet obligationem examinandi, quicquid dicat *ib.* Barbos. quia Trident. dicens, neminem esse ab alieno ordinandum, nisi prævio examine, non tollit examen posse fieri per alium, at certè hic alienus Episcopus dum approbat examen alterius Episcopi, per illum Episcopum, tanquam per suum examinatorem, ipse examinasse censetur. Excipe, ut modò dixi, nisi clara appareat imperitia Promovendi.

CAPUT X.

De Temporibus Ordinationum.

PRIMA TONSURA.

1 IN quocunque die, sive festo, sive profesto conferri hæc licitè potest. Ita Sanch. *in cons. lib.7. cap.1. dub.52.n.1.*

ORDINES MINORES.

2 Minores verò possunt. Primò, in sex Sabbatis addictis pro conferendis Majoribus, quæ mox enumerabo.

3 Possunt secundò, quocunque die Dominico, vel festo de Præcepto, etiam si solùm in ea Diœcesi dictum festum habeatur, ut notat Castr. *l.c.p.13.n.2.* Unde ego extenderem, propter paritatem rationis, etiam si in sola Civitate celebretur festum. Quamvis autem Alexander III. velit, ut in dictis Dominicis, & festis non conferantur dicti Minores Ordines, nisi uni, vel duobus: potest tamen paucis, teste Sanch. *l.c.n.3.* quia ejus intentio solùm est, ut non appareat Ordinatio generalis.

4 Possunt Tertiò, ex generali consuetudine, in die Veneris, (vide Sanch. *l.c.n.3.*) ante prædicta sex Sabbata, & Castrop. *l.4. de censur. p.10.q.1.n.8.* addit etiam in feria quarta Quatuor Temporum, quo sic sequentis diei labor Episcopis minuatur.

5 Prætereà quamvis in Pontificali ad conferendos Ordines, etiam Minores, signetur tempus de manè; ex consuetudine tamen etiam potest à prandio, lege March. *tr.1. de Ord. p.7.c.1.n.15.* Leand. *de Ordin. p.11.q.6.*

6 Rejicienda autem est saltem hodie sententia aliquorum, ut March. Zerolæ, apud Leand. *de Ord. d.11.q.2.* putantium Minores Ordines quovis die, quem elegerit Episcopus, posse conferri, hodie, inquam, quia Urb. VIII. in novo Pontificali, ut videre est apud de Lugo *resp. mor. lib.1. dub.34.* addixit ordinationem Minorum, ultra Dominicam, solis diebus festis de Præcepto; id tamen non ligare manus Summi Pontificis, quasi non possit concedere alicui, ut alio tempore ordinetur, operæ pretium est, propterea, quæ *n.10.* dicam, advertere.

7 Leander *de Ord. d.11.q.3.* videtur sibi contrarius, dum in uno loco negat, in altero affirmat (idem *ib. q.24.*) licere Episcopis conferre Minores in festis duplicibus, non de Præcepto. Sed sanè hoc posterius negandum est, quia, ut vidimus, Urbanus VIII. requirit, vel Dominicam, vel festum de Præcepto.

ORDINES MAJORES.

8 Ordines Majores, idest Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium possunt conferri de jure in sex tantùm Sabbatis, *cap. de eo, de Temp. Ord.* hoc est, in quatuor Sabbatis quatuor anni temporum, & in Sabbato ante Dominicam Passionis, & in Sabbato Sancto. Quòd si contingat propter multitudinem ordinandorum, vel gravem Episcopi ordinantis infirmitatem, non posse perfici ordinationes in Sabbato, tunc conceditur (lege Sanch. *in consil. libr.7. cap.1 dub.51 num.4.*) ut continuato jejunio, tum ab ipso Episcopo, tum ab ordinandis compleatur die Dominico immediatè sequenti. Semper autem conferuntur inter celebrationem Missæ. Unde, de manè.

9 Episcopatum quolibet die Dominico posse conferri, jus *C. Quod à Patribus d.71.* manifestè concedit, immò solum tunc licitè posse, non verò in aliis diebus festivis, probat Sanch. *in cons. lib.7.c.1.dub.15. num.11.*

10 Dixi, *de jure*, nam Summus Pontifex, qui unus in hoc dispensare potest, solet per Breve speciale, vel per Privilegia concessa Regularibus, de quibus mox, indulgere, ut extra prædicta tempora, idest, ut extra sex memorata Sabbata, in tribus diebus festivis, alicui conferri prædicti tres Majores Ordines possint.

11 Quærunt autem hic Recentiores, An Breve intelligatur, præter Dominicam, de diebus festivis de Præcepto, quando in eo solùm dicitur absolutè (*Concedimus, ut in tribus diebus festivis ordinari possit.*) Fagund. *lib.1 in Eccl. prae. c.2.n.12* March. *T.1.tr.7.c.6.n.12* aliique apud Dian. *p.5.tr.13.res.97.* cum paucis probare pluribus contendit, intelligi quemcunque diem, in quo Ecclesia facit Officium duplex, vel semiduplex, quamvis non sit dies festus de præcepto, quia in jure ejusmodi dies vocatur absolutè festivus, seu festum.

Thom. Hurt. *in res. mor. p.2.tr.12.n.1582.* solùm intelligit diem festum duplicem Majorem, quamvis non de præcepto.

Communis tamen opinio intelligit omninò diem festum de præcepto. Ita apud cit. & ap. de Lugo *in resp. mor. lib.1. dub.34.*

12 Nimis autem oscitanter legit Pontificale novum Urban. VIII. quidam Juris Canonici peritus, qui nudius tertius contendebat contra Fagundez jam rem esse decisam, si enim, ajebat, Urbanus pro Minoribus requirit diem festum de præcepto, multò magis pro Majoribus; Oscitanter quidem, Urbanus enim loquitur de jure, at nos in præsentia agimus ex Summi Pontificis Privilegio per suum Breve alicui determinatæ personæ concesso.

13 Ego igitur, an sententia Fagundez probabilis sit, saltem pro diebus festis duplicibus, nolo decernere: fortasse enim eam improbabilem esse contra versatile, & acutum alicujus ingenium evincere non possem.

Sed ajo, observandum omninò in praxi, ut eligatur dies festivus de præcepto. Ratio est, quia universalis consuetudo Ecclesiarum, & communis Episcoporum praxis videtur explicuisse, Summum Pontificem in his Brevibus, nomine festi, intelligere festum de præcepto, nam videmus, rarissimè Episcopos velle sequi opinionem contrariam, & ideò omninò prædictæ antiquissimæ consuetudini standum; Quam ut amplectamur, persuadet ritus, quem Sacri Canones semper requirunt, ut ordinationes in diebus solemnibus celebrentur, quem certè ritum, etiam in privatis, seu privilegiatis ordinationibus, quantum fieri potest, par est, sequi. Adde, valdè rationi consentaneum esse, ut etiam in negotio ordinationis, nomine diei festi, non intelligatur, nisi illud festum, quod in communi hominum existimatione festum censetur; hoc autem est festum de præcepto.

14 Solve hic, Lector, quæstiunculam novam. Contingit in annorum decursu, ut aliquando incidat in feriam quartam Cinerum festum de præcepto S. Mathiæ (simile quid evenire potest aliis diebus) in qua non fiat officium duplex S. Mathiæ, sed simplex feriæ illius privilegiatæ. Quæro jam, an liceat, eo die conferre Ordines Minores, vel cum Brevi Pontificio supradicto, Majores? Ratio dubitandi est, quia Minores ex Urbano VIII. debent conferri in die Dominico, vel festivo de præcepto, & ex Brevi Pontificio in tribus diebus festivis. Cùm ergo dies festivi de præcepto, præter Dominicam, soleant esse sub officio duplici; in feria autem quarta Cinerum prædicta non fiat officium duplex, sed feriæ privilegiatæ, satis dubitari posse videatur, an nihilominus tunc conferri dictos Ordines concedatur.

15 Resp. De hac difficultate olim interrogatus, negativè respondi, quia mihi tunc visum fuit collectivè requiri festum duplex, & festum de præcepto. Nunc verò maturiùs rem expendendo, affirmativè respondeo. Nam intentum Pontificis principale est, ut ejusmodi Ordines dentur in diebus apud Fideles solemnibus, & ad hoc sufficit diem esse de præcepto. Confirmatur, quia tum Urbanus VIII. in Pontificali novo, tum Brevia illa Pontificia solùm dicunt, conferri debere eos Ordines diebus festivis, nihil de officio, an sit duplex, necne, vel an sit correspondens festo, an non. Confirmatur iterùm ex Leandro, *de Ordin. d.11.q.3.* qui in Brevibus prædictis ait, venire omnia festa, quæcunque sint, modò ab Ecclesia servari mandentur. Nota illud (quæcunque sint.)

PER OCCASIONEM QUÆRIMUS, AN RELIGIOSI GAUDEANT Privilegio, ut ordinari licitè possint extra Tempora?

16 Quòd nostra Jesu Societas hoc privilegio gaudeat, communicando tamen ordinandis à solo Nostro Patre Generali, certum est ex Bulla Greg. XIII. edita 21. *Septemb.* 1582. *in Privil. Societ. V. Ordines*, & data sub clausula, ut ejusmodi Privilegium non communicetur aliis Regularibus. Lege Quintanad. *de Ord. sing.8.*

17 Tam grave est hoc Societatis Privilegium, ut Castropal. *de Ordin. p.13.num.11.* damnet de mortali Episcopum, qui nolit ordinare extra tempora nostrum præsentatum à dicto Patre Generali (ut etiam non servatis interstitiis, præsentatum à dicto Patre Generali, vel Provinciali) quia Gregor. XIII. dum hæc nostris concedit, loquitur cum Episcopis per verba præceptiva, *præcipimus, &c.*

18 Quamvis autem Gregorius prædictus neget communicationem hujus Privilegii aliis Religiosis, non propterea ligantur manus Successorum Pontificum, vel Prædecessorum, quibus non sit legitimè derogatum. Quare Marchinus *tr.1.p.7.c.7.* citans Rodrig. Barb. Honobonum, Portellam, testatur idem Privilegium concessum fuisse,

I. Mendicantibus, & à Clemente VIII. absque ulla limitatione, deinde confirmatum.

II. Monachis, (Idem *ib.*) Divi Hieronymi, & S. Benedicti ab Alexandro VI. & Eugenio IV.

III. Ordini, (Idem citans Portellam, & Dian.) sive Congregationis S Joannis Evangelistæ in Portugallia à Clem. VIII.

IV. Barnabitis (Idem *ib.*) à Greg. XV.

V. Pasqualigus, *Centur.4.q.256.* Item testatur, concessum esse Theatinis à Gregor. XIV.

VI. Thom. Hurt. *in mor. p.2.tr.12.c.1.n.1848.* ait, concedi omnibus, qui communicant in Privilegiis, & Castropal. *d. de Ord. part.13.n.13.* omnibus Mendicantibus, & qui communicant in Privilegiis Sancti Benedicti: quæ tamen Pasqualigus *loc. cit.* limitat, quando com-

communicatio non est generica, sed veluti sic, vel simili modo. *Communico vobis Privilegia aliis concessa, licèt fuerint illis concessa irrevocabiliter*.

Sed Thomas Hurtad. *loco citat. num.* 1854. ait, Paulum V. Minoribus, & Clementem VIII. Patribus Evangelistis concessisse hoc privilegium sine ulla limitatione incommunicabilitatis. Quare, quæcunque alia Religio cum his communicans, etiam per communicationem generalem, illud participabit, etiam quoad Novitios, sed hi cum Patrimonio, vel Beneficio juxta supra dicta. Hoc Privilegium magnum vocat idem Thom. Hurtad, *loco cit. num.* 1818. addens, illi sine scrupulo posse Episcopos conformare: quæ eadem verba dixerat pro Mendicantibus Marchin, *loco supra cit.*

19 Hæc Doctores prædicti, quorum fidem sublevandi mihi, vel deprimendi, voluntas non est.

CAPUT XI.

De Interstitiis.

§. I. *Quid sint, & qua ratione servanda.*

1 SAcri Canones vulgatis Juribus præcipiunt, ut Ordines conferantur ordinandis cum certo temporis intervallo inter unum, & alterum Ordinem; quod certè ita constitutum est, ut interim per exercitia inferioris Ordinis promovendus ad Superiores disponatur.

2 Hæc intervalla temporum vocantur *Interstitia*, quæ, sine dispensatione, servanda ab omnibus sunt, etiam à Religiosis, præscindendo à Privilegiis, de quibus mox, idque sub mortali, quia res est gravis, licèt ex communi sententia non incurratur suspensio, nec irregularitas ab eo, qui illa fortè non observet, ut notat Suar. *de cens. disp.* 21. *sect.* 2. *num.* 43. March. *de Ordin. tr.* 1. *p.* 7. *cap.* 1. *n.* 16. Dian. *p.* 5. *tr.* 10. *res.* 40. & *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 209. Castrop. *disp.* 4. *de cens. p.* 10. §. 1. aliique.

3 Hinc Lezana, *in summa V. Interstitia num.* 3. immeritò ex Bulla Pii II. (quæ, quamvis valdè fuerit amplificata à Sixto V. hodie tamen servatur solùm juxta restrictionem factam à Clement. VIII. Roman. Pontif. *in Bull. tr.* 3. *fol.* 40.) colligit, ordinandum non servantem interstitia incurrere suspensionem. Immeritò sanè.

Hæc enim Bulla tria solùm edicit. Primò, ut suspensionem ipso facto incurrat, qui sine dispensatione Canonica, aut legitima licentia ordinatur extra tempora. Secundò, ut eandem incurrat, qui sine Dimissoriis. Tertiò, ut eandem, qui ante legitimam ætatem. Lezana autem illud, *sine dispensatione Canonica*, vult distinguere ab illo, *aut legitima licentia*, additque illud, *sine dispensatione*, cadere in alia impedimenta, atque adeò in impedimentum ex intervallo interstitiorum, nondum decursò, illud, *sine licentia*, cadere in prædicta tria. Verùm nimis gratis hic auctor loquitur, & illud, *aut*, clarè ostendit, utramque clausulam cadere solùm in illa tria, unamque ex ipsis clausulis esse alterius explicationem.

4 Porrò inter primam Tonsuram, & Ostiariatum non invenio, debere intercedere interstitia.

5 Quoad Minores Ordines inter se Tridentinum, *sess.* 23. *c.* 11. *de Ref.* requirit, ut ordinatus in Minoribus promoveatur per temporum interstitia, instructus in iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent. Insinuat ergo, debere intercedere aliquod saltem intervallum, ut ipso exercitio instruatur in ordine recepto, & disponatur ad alium sed quia non determinat intervalli spatium, addit (nisi aliud Episcopo expedire magis videatur). Ideò ipsius Episcopi prudenti arbitrio id remittitur. Vide *§. sequentem n.* 6.

6 Inter Acolythatum, & Subdiaconatum Tridentinum *l. c.* requirit anni unius Ecclesiastici, ut mox de cæteris ordinibus dicam, intervallum. Excipe nisi legitima consuetudo aliud alicubi introduxerit, ut dicto *n.* 6. mox indicabo.

7 Inter Subdiaconatum, & Diaconatum, atque inter hunc, & Sacerdotium ex eodem Tridentino debet annus intercedere, atque ex communi, tutissimaque sententia, Ecclesiasticus, ideft ab uno Sabbato V. G. Quatuor Temporum Quadragesimæ ad aliud simile Sabbatum sequentis Quadragesimæ; etiam si non intercesserint eo anno duodecim menses integri. Ne sit tamen dubium, sufficere annum naturalem, quia multò magis, nomine anni requisiti à Tridentino, potest intelligi annus naturalis duodecim mensium, quæ est significatio principalis.

8 Ex quo ultimo sequitur (ait Pasqualigus *centur.* 4. *q.* 355.) si intercesserint duodecim menses, licèt Ecclesiasticus annus non finierit, licitè te posse ad alium Ordinem ascendere. Casus posset occurrere, si anno præcedente, Sabbatum Sanctum, in quo tu V. G. ordinatus fuisti, inciderit in diem 22. V. G. Martii, & anno sequenti incidat in 22. V. G diem Aprilis: tunc ergo poteris in hoc anno ordinari in Sabbato ante Dominicam Passionis, si sit tunc completus annus naturalis, licèt nondum advenerit Sabbatum Sanctum, in quo finitur annus Ecclesiasticus.

9 Quoniam verò extare dicitur Responsio Pontificis, *apud eundem ibidem*, quæ ait, sufficere, ita annum Ecclesiasticum, ut satis sit, si transierint quatuor interstitia, ideft quatuor intervalla temporum, sequitur, ordinatum anno superiore in Sabbato Sancto, vel in Sabbato ante Dominicam Passionis, licitè ordinari posse in Sabbato Quatuor Temporum Quadragesimæ, quia sic jam sunt transacta intervalla Quatuor Temporum, nempè à dicto Sabbato Quadragesimæ ad Sabbatum post Pentecosten: ab hoc, ad illud Septembris: ab hoc, ad illud Decembris: & denique ab hoc, ad simile Sabbatum sequentis Quadragesimæ.

10 Hanc præcedentis numeri doctrinam habet Pasqualig. *loc. cit.* additque rationem à priori hujus rei esse posse, quia hæc duo Sabbata, ideft, Sanctum, & Passionis sunt vel pars, vel appendices Quatuor Temporum, quæ servantur initio Quadragesimæ, quare, qui ordinatur in hoc Sabbato Quatuor Temporum initio Quadragesimę, censentur ordinari in illis Sabbatis, puta Sancto, & Passionis, quę sunt pars, seu appendix hujus, atque adeò, fictione Juris, non ante terminum debitum. Verùm hujus doctrinæ penes ipsum sit fides, non apud me.

11 Denique inter Sacerdotium, & Episcopatum, de Jure communi, nulla necessitas est, ut intercedant dies; ita Sanch. *in consil. lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 15. *num.* 11. alios citans. Sed quamvis Sanchez *loc. cit.* affirmet, uno, eodemque die Dominico posse quempiam suscipere Sacerdotium, & Episcopatum, melius tamen negat Aversa, *de Ordin. q.* 3. *sect.* 9. *Versu, Ad Consecrationem*, saltem ex eo capite, quòd tam novus Sacerdos, quàm novus Episcopus concelebrare debet cum Ordinante, id, quod eodem die non potest, quia eodem die bis celebraret.

§. II. *De dispensatione Interstitiorum.*

1 NE alterum ex his cum altero confundas. Tria Decreta Tridentini hic debes advertere, ejusque verba diligenter expendere circa promovendos ad Ordines Majores, nam de Minoribus jam diximus *§. præced. num.* 5.

Primum, de Ordinato in Minoribus promoveri cupiente ad Subdiaconatum, sic disponit. *Hi verò* (*Trid. sess.* 23. *c.* 11. *de Ref.*) ideft in Minoribus constituti, *nonnisi post annum à susceptione postremi gradus Minorum Ordinum ad Sacros promoveantur, nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas, judicio Episcopi, aliud exposcat.*

Secundum, de Subdiacono sic (Lege Trid. *sess.* 23. *c.* 13. *ibid.*) *Promoti ad Subdiaconatus Ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati, ad altiorem Ordinem, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur.*

Tertium, de Diacono sic. (*Ibidem c.* 14.) *Ad Presbyteratus Ordinem assumantur, qui in Diaconatu ad minus annum integrum* (*nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliquid Episcopo videatur*) *ministraverint.*

2 Ex his tria habes. Primò, posse Episcopum (quis autem esse debeat, dicam, mox *à n.* 9.) dispensare in Interstitiis, quod non potuit in extra tempora, ut supra notavi.

3 Secundò, debere adesse causam, Tum quia id prædicta Decreta significant, Tum quia omnis dispensatio, ut alibi dictum est, requirit proportionatam causam.

4 Tertiò, à Concilio jam explicari quantitatem, ut ita dicam, talis causæ. Nam majorem causam requirit à Diaconatu ad Sacerdotium, ut illa conjunctio ostendit (*ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem*) quàm à Subdiaconatu ad Diaconatum, quod significant verba illa (*nisi aliud Episcopo videatur*,) & ab Acolythatu ad Subdiaconatum, ut ostendit illa disjunctio (*nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas aliud exposcat*) semper autem intellige non necessitatem puram, & absolutam, sed moralem, & cum latitudine aliqua, ut vult Avers. *l. mox citando* cum Barbosa, & Diana.

5 Puto autem, utilitatem sufficientem adesse, quando pauci sunt boni Ministri sive in tota Civitate, sive in aliqua peculiari Ecclesia, cui per ordinandum provideatur: Adesse autem necessitatem, quando desunt Ecclesiæ Ministri. Et Hurtad. *de Ordin. diffic.* 23. quidem censet, causam sufficientem esse, quando quis habet Beneficium, vel Capellaniam cum onere Missam celebrandi.

Idem Hurtad. *l. c.* Leand. *de Ord. d.* 11. *q.* 21. sufficiens etiam putat, si in ordinando magnæ litteræ adsint, vel virtus insignis. Affertur pro hac causa declaratio Cardinalium.

Sed pro Diaconatu ad Sacerdotium negat Aversa, *de Ord. q.* 3. *sect.* 9. *Versu Idemque Concil.* quia licèt utilitas sit Ecclesiæ habere Ministros virtute præstantes; *non tamen* (ait) *ea sola potest vocari necessitas.* Hurtado consentit Marchinus, *tr.* 1. *p.* 7. *c.* 3. *de Ordine*, de eo, in quo est excellens in litteris profectus, & addit, vel ætas provecta cum integritate morum, vel item vacatio studiorum in aliqua universitate, quo, media celebratione Missæ, sustentare se quis possit in studiis.

6 Inquires. Potestne Episcopus in Interstitiis dispensare, ut uno, eodemque die plures Ordines eidem conferantur?

Resp. Ut prima Tonsura, & Minores Ordines simul, & in eodem die conferantur, potest ex causa (sufficere hic qualemcunque notat Aversa *loc. cit. Ver. Tertia conditio sit, fine.* Sanch. *in consil. lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 55. & 56.) quia id ipsi non est prohibitum, immò, ubi est consuetudo, posset sine causa, quia huic consuetudini non derogavit Tridentinum.

7 Ut Acolythatus, & Subdiaconatus eodem die conferantur, potest item Episcopus (ita Sanchez, *ibidem*) sed ex causa, & ubi est con-

consuetudo, etiam sine causa, propter rationes *n. praced.* dictas.

8 Denique, ut plures Ordines Majores eodem conferantur die, non potest Episcopus, ut fertur in Trid. *sess.* 23. *c.* 3. *de Ref. c. Litteras de Temporibus Ordinationum*, dispensare, neque hodie ullum extat privilegium circa hoc alicui concessum, neque video in nostris locis ullam introductam esse consuetudinem.

De Sacerdotio cum Episcopatu jam dixi, §. 2. *n.* 11.

QUISNAM EPISCOPUS DISPENSAT In prædictis Interstitiis?

9 Dico, Episcopum vel Originis, vel Beneficii, vel Domicilii posse suum dispensare juxta prædicta in Interstitiis. Si quando hic proprius Episcopus aliquem mittat cum Dimissoriis ad alium Episcopum, potest proprius huic alieno committere, ut ipse dispenset; tunc enim alienus dispensabit, ut Delegatus à proprio. Capitulum Sede vacante tunc solùm potest in his dispensare, cùm potest concedere dimissorias, ut rectè notat Marchinus, *tr.* 1. *p.* 7. *c.* 2. *n.* 8. Diana *par.* 4. *tr.* 4. *n.* 209. & alii, licèt absolutè concedat Merolla, *T.* 3. *d.* 7. *num.* 48.

10 An autem Episcopus possit in Interstitiis dispensare suum familiarem triennalem ex solo capite familiaritatis?

Negat Sanch. *loc. cit. c.* 1. *cons. dub.* 27. *n.* 3. Marchinus, *tr.* 1. *de Ord. p.* 7. *c.* 7. item id negat, etiam Episcopo Beneficii; Castropalaus autem *de Ord. d. un. p.* 15. *nu.* 6. id familiari negans, addit rationem, quia hæc sunt diversa privilegia, posse ordinare familiarem, & posse in Interstitiis dispensare. Unde unius concessio ad concessionem alterius extendenda non est. Et sicuti, ait, Episcopus non potest dispensare in illegitimo natali suum familiarem ad Ordines Minores, ita nec in Interstitiis. Denique dicit, ita decisum fuisse, referri à Garsia 2. *p. de Benef. c.* 5. *n.* 86.

11 Sed profectò probabiliùs affirmat Aversa *q.* 3. *de Ord. sect.* 6. *ver. Relinquit tamen*, cum aliis: quicquid enim sit de aliis dispensationibus v. g. circa illegitimum natalem, certè in Interstitiis militat peculiaris ratio: Si enim Episcopo competit principale, idest, posse suum familiarem ordinare, videtur etiam competere, posse dispensare in Interstitiis, quod est valdè accessorium ad ordinandum, & quasi imbibitum in potestate ordinandi, quod certè non est in cæteris. Decisioni autem à Garsia relatæ opponitur declaratio Sacræ Congregationis, concedentis Episcopo pro suo familiari dispensationem in Interstitiis, quam referunt Joannes de Cruc. *p.* 2. *dub.* 44. *de Ord.* & Diana *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 190.

AN PRÆLATI REGULARES. Dispensent suos in Interstitiis?

12 Cum religiosis exemptis dispensatne in Interstitiis Episcopus ejus loci, ubi ii habitant de familia, an eorum Superiores?

13 Profectò bipartita est sententia. Alii, ut Bonac. Vasq. Henr. Ascan. Tamb. Less. & plures ap. Pasq. *cent.* 3. *q.* 353. quibus adde Dian. *par.* 4. *tr.* 4. *res.* 209. qui affert declarat. Cardinalium in dicto Episcopo, Alii, ut Pasq. *l. c.* Suar. *t.* 4. *de Relig. tr.* 8. *lib.* 2. *c.* 12. *n.* 21. Sanch. *lib.* 7. *cons. c.* 1. *d.* 54. *n.* 8. in Superioribus hanc potestatem agnoscunt; Illi, quia universaliter Tridentinum loco sæpius citato hanc potestatem Episcopis tribuit, hi, quia volunt in hoc Tridentini loco, nomine Episcopi, intelligi eos, qui, cum habeant Jurisdictionem quasi Episcopalem, tribuunt Dimissorias suis subditis; Hi autem sunt Superiores Regulares (ut sup. *c.* 8. §. 2. *n.* 13. indicavi) si enim ad ipsos pertinet concedere licentiam ordinandi, ad eosdem pertinebit & dispensandi, ut, non servatis Interstitiis, ordinentur.

14 Monet hic opportunè Suar. *l. c. nu.* 23. ex modestia Religiosorum fieri, ut Superiores in suis Dimissoriis rogent Episcopos, ut in his dispensent cum suis Religiosis.

Utraque opinio ita mihi (etiam practicè) visa est probabilis, licèt probabilior certè sit secunda, ut, me consentiente, Illustrissimus Archiepiscopus Montis Regalis Don Joannes Torresiglia, modò ipse rogatus in prædictis Dimissoriis dispensabat, modò Superioribus in iisdem litteris se dispensasse attestantibus, acquiescebat.

15 Illud tamen, ut certum habe; Judicium de causis dispensandi pertinere ad dictos Superiores. Ratio est manifesta, quia ipsi norunt necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ suæ.

16 Illud item ne lateat, Provincialem nostræ Societatis (*cap.* 10. *n.* 16.) posse dispensare in Interstitiis, licèt non posse dixerimus in extra tempora, ad hoc enim requiritur Pater Noster Generalis. Ratio est, quia illud concessit idem Pater Generalis Provincialibus, vide *In Comp. Privil. Soc. Jesu V. Ordines*, hoc non item. Cæteri Religiosi suam praxim, vel privilegia consulant.

CAPUT XII.

§. I. *Pœna malè conferentis, vel recipientis Ordines.*

1 PRimò. Qui scienter ordinantur in Sacris ab Episcopo, qui Episcopatui, & usui Ordinis Episcopalis renunciavit (si ea renunciatio habuit effectum per acceptationem Summi Pontificis) suspenduntur *c. de ordinatis ab Episcopo*, ab Ordine suscepto.

2 *Hæc suspensio reservatur Summo Pontifici; dum enim in Textu, ibidem, dicitur, ut si non scienter, nec per ignorantiam crassam, & supinam quis ita ordinatus fuerit, possit ab Episcopo dispensari, sequitur quod si scienter, vel per supinam ignorantiam, non possit ab Episcopo.*

3 Secundo. Ii, qui ordinantur ab Episcopo excommunicato, suspenso, interdicto, schismatico, hæretico suspenduntur (*cap.* 1. *&* 2. *de Schism. & Ordin. ab eo*) ab Ordine, sic malè suscepto.

4 *Requiritur, ut Episcopus* (Lege Bauni *de Ord. q.* 13. *d.* 11. Suar. *de censur. d.* 31. *sect.* 1. *num.* 64. Bonac. *tom.* 3. *disp.* 3. *de cens. in part. q.* 1. *p.* 10.) *vel sit denunciatus ut talis, vel, ut sit excommunicatus per publicam Clerici percussionem; debet enim esse talis, ut sit vitandus, seu non toleratus.*

5 *Cum ordinato à schismatico dispensat unus, Pontifex Summus,* Lege Glossam *cap.* 2. *de Schism. & Apost. V. Potestatem. Cum cæteris colligetur ex dicendis, cùm agam de suspensis, c.* 10. *Deo dante, de Absolutione à suspensione.*

6 Tertiò, Ordinatus per Simoniam manet suspensus (*c. ex multis* 1. *q.* 3. *& alibi*) ab Ordinibus sic susceptis, & ordinans suspenditur à collatione Ordinum à Pontificalibus, & ab ingressu Ecclesiæ.

7 *Cum eo, qui scienter hanc Simoniam commisit, solùm dispensat Pontifex, sed cum eo, qui ignoravit, commissam fuisse Simoniam, potest Episcopus,* Lege Glossam *ib. V. Possit.*

8 Quartò. Qui innodatus excommunicatione (*c. Cum illorum de sent. excomm.*) ob Clerici percussionem recipit Ordines, sive Majores, sive Minores (ne includas primam Tonsuram, quia hæc Ordo non est) suspenditur, si sit Clericus Regularis, si verò sit Clericus Sæcularis, est deponendus à susceptis.

9 *Cum iis, qui existentes excommunicati dicta excommunicatione ob Clerici percussionem, scienter Ordines recipiunt, Unus Papa dispensat. Ibidem.*

10 Antonius Thesaurus *de pœnis Ecclesiast. p.* 2. *V. Ordo c.* 4. *V. Amplia primò, extendit hanc suspensionem ad omnes excommunicatos suscipientes scienter Ordines. Sed, quia Textus c. Cum illorum cit. signatè solùm loquitur de excommunicatione ob dictam percussionem, hæc doctrina mihi incerta relinquitur. Cur enim extendenda sit tanta pœna ad omnes excommunicationes, si Textus tantummodò loquitur de una?*

11 *Qui quacunque excommunicatione irretitus Ordines suscipit, irregularitatem non incurrere dicemus, cùm agam de irreg. c.* 14. §. 1. *num.* 8. *&* 9.

12 Quintò. Qui Ordines quoscunque recipit ab Episcopo, quamvis proprio, exercente Pontificalia in aliena Diœcesi, absque licentia Ordinarii loci, suspenditur ex Trid. *sess.* 6. *c.* 2. *de Ref.* donec suo Prælato visum fuerit.

13 *Quid sit exercere Pontificalia, & quas actiones hæc comprehendat, lege apud Castrop. de cens. disp.* 4 *p.* 10. §. 1. *n.* 1. *sed latiùs apud Bonacinam tom.* 3. *de cens. in partic. disp.* 3. *q.* 2. *p.* 12.

14 *Quoniam autem Tridentinum loc. cit. requirit licentiam Ordinarii, supponit Vasquez, apud Castropal. mox citand. sufficere licentiam Ordinarii, qui sit in aliquo loco exempto ab Jurisdictione Episcopi talis loci, seu territorii, nulla alia licentia ab ipso Episcopo loci requisita, & favet Ludov. Bertran. Loth. in ref. mor. fol.* 145. *loquens de Abbatibus, quoad usum Pontificalium. Sed tenendum cum Castropalao, de Ord. d. unic. par.* 15. *num.* 10. *Ascan. Tamb. de Jure Abb. Tom.* 1. *disp.* 21. *quæst.* 4. *meritò tantam licentiam negante cum aliis, quos apud eundem lege.*

15 Sextò. Qui culpabiliter (Trid. *sess.* 23. *de Refor. cap.* 8. Pius II. *l. mox citan.*) Ordines, etiam Minores (quicquid neget de Minoribus Bauni apud Dian. *p.* 11 *tr.* 5. *res.* 2.) recipit ab alieno Episcopo sine licentia, seu dimissoriis, seu sine litteris commendatitiis proprii Ordinarii, suspenditur per Tridentinum ab Ordine, quamdiù Episcopo proprio judicabitur expedire: Ipse verò Episcopus scienter, vel mala fide ordinans (non ergo per rationabilem ratihabitionem) suspenditur per annum à collatione Ordinum, sive omnium, ut Barbos. pluresque apud Leand. *de Ord. d.* 8. *q.* 31. sustinent, sive solùm illorum, quos malè confert, ut non pauci, sicut Navar. March. aliique ap. Leand. *loc. cit.* defendunt.

16 Bonac. *T.* 3. *de Cens. in part. d.* 3. *qu.* 1. *p.* 11. *num.* 18. *hic comprehendit tum recipientem, tum conferentem primam Tonsuram, quia putat primam Tonsuram, venire in Sacris Textibus nomine Ordinis. Non verò comprehendit* Castrop. *d.* 4. *de cens. p.* 10. §. 1. *n.* 4. *ob oppositam rationem.*

Dixi (per Tridentinum) *nam in Bulla, de qua mox nu.* 18. *& de qua item dixi supra c.* 11. §. 1. *num.* 3. *similem suspensionem* Pius II. *imponit*, cùm ex Sacratum, confirmata à Sixto V. sed ad terminos ipsius Pii II. reducta à Clem. VII. ut dixi sup. *c.* 11. §. 1. *n.* 3. *sed loquitur de Ordinibus Sacris: at Tridentinum loquitur etiam in Minoribus.*

Præterea Pius II. dixit absolutè, suspensus sit, *at Tridentinum dicit, quamdiù Episcopo proprio judicabitur expedire; unde videtur, Tridentinum Pii II. dispositionem mitigasse.*

Contra Ultramontanos, &c. esse suas peculiares pœnas, si ordinentur sine Dimissoriis, & sine requisitis ab Urbano VIII. dictum est supra c. 8. §. 1. *num.* 4.

17 *Inquires. Si quis absque Dimissoriis proprii Episcopi petat ordinari ab alieno, sed interim tempore, quo is ordinatur, inveniatur Episcopus proprius concessisse Dimissorias, incurretne sic ordinatus suspensionem?*

Respondeo. Distinguit rectè sic Merolla, *T.* 3. *disp.* 6. *cap.* 6. *num.* 112.

citans Nav. Si proprius Episcopus concessit Dimissorias motu proprio, vel ad instantiam alterius, quàm ipsius ordinandi, incidit in suspensionem ordinandus, at si concessit ad ipsius instantiam, puta per suum Procuratorem, vel Nuncium ad id destinatum, aut per litteras suas, non incidit. Ratio est, quia gratia priori modo concessa non prodest ignoranti, secus verò concessa modo posteriori. Hanc rationem faciliùs intelliges, si legas, quæ dixi supra lib. 5. de pœn. tract. de casib. reserv. c. 9. §. 2. à n. 18.

18 Septimò. Qui Ordines suscipit Sacros cum culpa ante legitimam ætatem, ipso jure suspenditur à Pio II. *l. c.* tum ab Ordine sic suscepto, tum ab aliis Ordinibus ante susceptis, ut ego puto, quicquid aliqui, ut Villalob. Avila, Henr. apud Dian. *p. 3. tr. 4 res. 182.* restringant od solum Ordinem sic susceptum.

19 *Ratio hujus meæ sententiæ est, quia sic expressè habet Pius Secundus. Ecce ejus verba;* Omnes, qui absque dispensatione, sive extra tempora à Jure statuta, sive ante ætatem legitimam, vel absque Dimissoriis litteris ad aliquem ex Sacris Ordinibus se fecerit promoveri, à suorum Ordinum executione, ipso jure, suspensus sit.

Hæc Pius. In quibus illud (suorum) *absolutè dictum, etiam ritè susceptos comprehendere videtur.*

20 *Inquires. Qui bona fide, putans se habere legitimam ætatem, promoveatur ad gradum Sacerdotalem, potestne, errore cognito, licitè, & sine timore incurrendi in irregularitatem, celebrare post adeptam requisitam ætatem?*

Resp. affirmativè, & ita G. Hurt. *de susp. diff. 13. n. 6.* Dian. *p. 3. tr. 4. res. 182.* Bauni *de Ordin. q. 13. dub. 6. Cùm enim hic non sit suspensus, quia culpam, cui Pius suspensionem adnexuit, non commisit, non violat Censuram celebrando, atque ideò irregularitatem non incurret. Sed, nec peccat, quia jam Ordinibus est initiatus, & nunc in ætate requisita munus, quod habet, exercet.*

21 *Quod etiam hic bona fide ante ætatem promotus possit licitè celebrare, antequam debitam acquirat ætatem, probabile putat Ledesma,* apud Dian *loc. cit. sed non est audiendus, quia nimis abhorret ab Ecclesiæ sensu, ut quis ante ætatem debitam altari deserviat, & dum Tridentinum vetuit, ne quis ante ætatem promoveretur ad Ordines, vetuit item, ne Ordinibus uteretur.* De prima Tonsura Infanti collata, vide Dian. *p. 11. tr. 6. res. 8.*

22 Octavò. Qui scienter, seu cum culpa ordinatur in Sacris, extra tempora à Jure statuta sine dispensatione, suspenditur.

23 *Lege, quod modò dixi n. 19. nam videbis hanc esse suspensionem ab omnibus Ordinibus etiam ritè antea susceptis: quicquid sit, an aliqui putent, esse solùm ab Ordine sic suscepto.*

24 Nonò. Tum is, qui eadem die duos Sacros Ordines suscipit, tum is, qui eos confert, suspenditur, *C. litteras de Temp. Ord.*

Qui eodem die, dixi, *nam cæterùm, si alia communia interstitia non serventur, peccari quidem, sed non incurri suspensionem, non multò ante dictum est.*

25 *Hanc suspensionem sibi reservat Pontifex, dum dicit* (tandiù volumus manere suspensos, donec de illis aliter disponamus.)

26 *Prætereà Textus loquitur de conferente, & de accipiente Diaconatum, & Sacerdotium eodem die, vel uno, & altero sequenti die V. G. Sabbato, & Dominica, continuato jejunio, quod fictione juris censeatur idem, & unus dies: At Rubrica hujus Textus absolutè de omnibus Ordinibus Sacris loquitur; sic enim summat hoc Capitulum. (Duo Sacri Ordines non possunt conferri eidem uno die, vel duobus, continuato jejunio.)*

27 Decimò. Qui ordinatur per saltum, idest, qui recipit Ordinem superiorem, non recepto prius inferiore, suspenditur (*C. un. de Clerico promoto per saltum*) ab Ordine sic suscepto, donec susceperit Ordinem prætermissum, & accedente Episcopi dispensatione, juxta id, quod habet Tridentinum *sess. 23. c. 14. de Ref.* his verbis, *Cum promotis per saltum, si non ministraverit, Episcopus ex legitima causa possit dispensare.*

28 Undecimò. Qui, durante matrimonio, etiam rato, suscipere præsumpsit Ordinem Sacrum, suspenditur, *Extravag. Jo. 22. de Voto.* V. Bonac. *de suspens. d. 3. p. 5. §. 1. num. 13.* ab Ordine sic suscepto, etiam post dissolutum matrimonium, nec valet ad alios Ordines ascendere, nec admitti ad Beneficium, vel Officium Ecclesiasticum.

29 *Moneo, id intelligi de conjugato recipiente Ordines Sacros extra casus, qui ex Jure permittuntur, qualis est, quando cum quibusdam requisitis, de quibus alibi (in Trid. de matr. c. 8. & habet c. Episc. d. 79. C. Agatosa 23. q. 2. c. Conjugatus, de convers. Conjug.,) dicemus, accedit consensus utriusque conjugis.*

30 *Prædicta suspensio reservatur Papæ, nisi sic ordinatus in Religionem per professionem ingrediatur; nam tunc poterit cum eo Episcopus dispensare. Ita Extrav. Jo. 22. cit.*

31 *Qui, contra, cùm sit in Sacris, matrimonium contrahit, non incurrit suspensionem, sed subjacet pœnæ Depositionis, & Degradationis, aliisque septem pœnis, quas enumeratas lege apud Bauni de Ord. q. 15. dub. 8.*

32 Duodecimò. Novitius, vel nulliter professus, qui ordinatur ad titulum Paupertatis suspenditur.

Hanc suspensionem explicuimus supra §. 3. c. 1. n. 4. & 5.

33 Decimotertiò. Universaliter, qui ordinatur in Sacris sine Titulo vel Patrimonii, vel Beneficii, vel Paupertatis, idque cum pacto cum Ordinante de non petendis alimentis ab ipso, suspenditur.

De hoc argumento plenè disseruimus d. c. 5. §. 4.

34 Decimoquartò. Qui ordinatur furtivè, idest, qui sine scientia Ordinantis consociatur cum Ordinandis, & sic nesciente, & consequenter nolente, atque adeò non examinante Episcopo; Ordines suscipit, suspenditur *C. 1. de eo, qui furtivè,* arbitrio Episcopi, data Delinquenti pœnitentia pro mensura delicti, si ejusmodi, sic ordinatus non fuit ad id prohibitus sub excommunicatione.

Si verò (ait Sacer Textus d. c. 1. de eo, qui furtivè) *Interminatio anathematis super hoc facta est, moneat eum, ut in aliquo Monasterio, seu Canonia habitum suscipiat Regularem, cui ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter conversatus, poterit misericorditer providere* (loquitur Pontifex cum Episcopo) *alioquin nulla ratione concedimus eum ad Sacerdotalem Ordinem promoveri.*

35 *Profectò hodie hanc posteriorem pœnam puto, nequaquam incurri, quia lego in Pontificali Romano reformato ante actum Ordinationis imponi ab Episcopo contra hos, furtivè accedentes, pœnam excommunicationis solùm ferendæ, sed textus hic loquitur de latæ.* Vide Gloss. *in c. 1. citatum,* & Thesaur. *de pœn. Eccles. par. 2. cap. 7. §.* adverte secundò multos cit.

36 *Quòd autem, nomine furtivè accedentis, intelligatur solùm is quem modò explicui nu. 34. probabilior est sententia apud dictum* Bonac. *de Ord. q. un. p. 4. n. 31. & latiùs de irreg. q. 3. p. 4. n. 6.* Suar. *de Censur. d. 42. sect. 3. n. 5.* Bard. *in select. l. 7. q. 10. alios citans.*

Prædictam pœnam, sive appelles suspensionem cum aliquibus, ut Gibal. *cap. 5. de irreg. q. 1. n. 21. sive cum aliis irregularitatem, parum refert, cùm sufficiat nobis scire, eam posse ab Episcopo, vel Summo Pontifice sub distinctione data n. 34. dispensari, & quidem tum pro executione Ordinum susceptorum, tum pro ulterioribus suscipiendis, ut notat* Thesaur. *ibid. initio.*

37 Decimoquintò. Qui ordinatur in Sacris cum Dimissoriis habitis à Capitulo intrà primum annum Sedis Vacantis, nisi ratione, Beneficii sit arctatus ad Ordines suscipiendos, suspenditur ad beneplacitum futuri Prælati. Ita Trid. *sess. 7. cap. 10. de Refor.*

38 Decimosextò, Religiosus suscipiens Ordinem Sacrum in Apostasia, ab eo suspenditur, (*C. ult. de Apostatis*) nec potest nisi à Summo Pontifice dispensari.

Atque hæc de pœnis, saltem usu frequentioribus, Ordinem perperàm recipientium, vel conferentium, nam pœnæ, quæ incurruntur propter malum usum Ordinum jam susceptorum, dicentur, Deo favente, cùm de irregularitate, *c. 24. §. 3.*

§. II. *Consilium circa suspensionem quandam ratione Ordinum.*

1 Pater Joan. Petrus Mustica doctissimus hac nostra ætate Theologus floruit cum admirabili sapientiæ, & virtutis fama in hoc Panormitano Societatis nostræ Collegio. Is morti proximus, me perantiquum familiarem suum, gemmis sanè, auroque pretiosiore, dono condecorare voluit, peramplo scilicet Manuscripto plurium Consiliorum, quæ idem ipse, per varias occasiones, ediderat; quod ego amicè custodio, curiosè lego, & ejus sapientia animum subinde reficio.

2 Quoniam ergo in quodam Consilio plura habet circa suspensionem ob Ordines sine litteris Dimissoriis receptos, ideò hic illud inserere libuit in tui gratiam, Lector, & in mei animi grati monumentum.

F A C T I   S P E C I E S.

3 Titius Diœcesis Mazariensis, Sede Vacante, infra annum obtinuit à Summo Pontifice Privilegium suscipiendi Ordines ab alieno Episcopo in hæc verba. (*Ut ab Ordinario viciniori constito illi prius per legitimas probationes de Vita, & moribus, cæterisque requisitis, &c. vel de ejus licentia, cujus testimomonio, vita, & mores tui commendentur, à quovis alio Antistite, &c. promovearis*) sic ibi. Et, obtentis litteris commendatitiis sui Vicarii Capitularis, ordinatus est ab Episcopo Cephaludensi Subdiaconus, & Diaconus, non obtenta licentia Episcopi vicinioris. Nunc eidem Clerico Titio, volenti initiari Sacro Ordine Presbyteratus, ab Illustrissimo Archiepiscopo Panormitano, utique viciniori, opponitur, ipsum Titium esse suspensum, ob omissionem licentiæ, quæ erat obtinenda ab Episcopo viciniore.

4 Ego censeo, prædictum Clericum nullam incurrisse suspensionem in suscipiendis sacris Ordinibus Subdiaconatus, & Diaconatus ab Episcopo Cephaludensi sine licentia Episcopi vicinioris. Ducor, quia hæc suspensio, aut dicitur esse ab Homine, aut dicitur esse à Jure; sed neutrum verum est, ut probabo: ergo nullam incurrit suspensionem.

5 Quòd nulla in hoc casu sit suspensio ab Homine, res est luce clarior. Quia nec à Summo Pontifice lata est, nec ab Ordinario propriæ Diœcesis, V. G. Vicario Capitulari, nec ab ullo Episcopo viciniore, nec ab Episcopo Cephaludensi.

6 Tota ergo controversia esse potest de suspensione à Jure, & hanc non adesse, seu non esse latam in prædicto casu, sic evinco. Suspensio à Jure lata, cùm quis ordinatur sine litteris testimonialibus, vel commendatitiis, tunc tantùm incurritur ab eo qui sic ordinatur, quando ordinatur sine litteris Dimissoriis, seu commendatitiis, sui proprii Ordinarii, sed in prædicto casu Titius non est ordinatus sine litteris commendatitiis sui proprii Or-

Ordinarii, has enim habuit à Vicario Capitulari suæ propriæ Diœcesis, qui utique est Ordinarius ipsius Titii proprius (Dimissorias concedere ille non poterat) ergo in prædicto casu Titius non incurrit suspensionem à Jure latam.

7 Probo majorem propositionem, quia Concilium Tridentinum, quod est Jus novum, & interpretativum Jurium antiquorum de his litteris agens, seu de ista licentia, & consensu, semper vult, ut licentia, consensus, & litteræ sint Prælati proprii vel, quod idem est, sui. Sic habetur *sess.14.c.2.de Refor.* ibi (*absque sui proprii Prælati expresso consensu, ac litteris Dimissoriis*) & eundem sensum faciunt verba *c.3.* ibi (*suos Clericos, absque suo examine, & commendatitiis litteris*) & *sess.23.cap.8.* quem locum mox ponderabo (*sine Ordinarii sui litteris commendatitiis*) & eadem *sess.23.cap.16.* ibi (*sine commendatitiis sui Ordinarii litteris.*)

Sed quod Caput est in terminis nostri proprii casus, in quo obtentum est speciale Pontificis Privilegium suscipiendi Ordines à quovis Antistite de licentia Ordinarii vicinioris, loquens Concilium Tridentinum *sess.23.* citata, *c.8.* nil aliud statuit, nisi (*Ut probitas, ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur.*) Et deinde subdit, incurrendam esse suspensionem ab eo, qui secus fecerit: nimirum, *qui fuerit ordinatus sine testimonio Ordinarii sui de vita, & moribus.* Non ergo incurritur suspensio à Titio ordinato sine licentia Ordinarii non sui, idest sine licentia vicinioris. Et hanc intelligentiam dederunt Concilio Tridentino Auctores sequentes.

Henric. Henriq. Theologus Societatis Jesu *in sum.libr.13.cap.38. num.2.* Franciscus Tolet. ejusdem Societ. *in sum.lib.1.cap.49.num.4.* ubi tandem concludit loquens de prædicto loco Concilii requirentis tantùm licentiam Ordinarii sui (*hoc est, quod sub hac pœna statuitur.*)

Stephanus Quaranta *in summ. Bullar. verb. Ordo §. suspensionis pœnam.* Aloysius Ricc. *in prax. Episcop. tom.3. resol.235. initio*, qui omnium apertissimè intelligit Concilium, cum exclusione licentiæ alterius Ordinarii in terminis nostri casus, in quo est obtentum privilegium à Sede Apostolica. Formalia ejus Auctoris verba sunt (*Papa potest alicui concedere privilegium, ut possit ordinari à quocumque Catholico Antistite, quo casu solùm requiruntur litteræ testimoniales proprii Episcopi de vita, & moribus.*)

Fornarius *de Sacram. Ord.c.4.n.3.* quem citat Barbos. *loco mox allegando.*

P. Marius Andria *apud Steph. Quaran.loc.c.*

Omnium novissimus Augustinus Barbos. *de potest. & offic. Episcop. 2. p.alleg.7.n.15.* qui apertè etiam excludit novas litteras Dimissorias obtinendas ab alio, sed satis esse testimoniales proprii Ordinarii de vita, & moribus, & ex defectu litterarum tantùm testimonialium docet, incurri suspensionem latam in Concilio Tridentino *sess.23. cap.8.*

Denique hanc ipsam Doctrinam, & intelligentiam Tridentini fuisse traditam à Sacra Congregatione Cardinalium interpretum Concilii Tridentini, refert Ricc. *l.c.*

8 Dices Primò, Concilium Tridentinum non apposuisse expressè *sess.23.cit.c.8.* particulam, *tantùm*, dicens requiri commendatitias Ordinarii proprii tantùm.

9 Aut Dices, ex omissione tantùm commendatitiarum Ordinarii proprii incurri suspensionem.

10 Resp. Id, quod non apponitur, nec requiri, & haberi pro excluso per Jura vulgata; quod in re nostra verius est, cùm versemur in pœnalibus, & odiis. Si ergo pœna suspensionis imponitur in omissione commendatitiarum proprii Ordinarii, sine ulla alia mentione suspensionis, incurrendæ ex omissione licentiæ alterius Ordinarii, utique talis suspensio nulla erit; quia pœna incurritur, nisi sit expressa. Adde, quòd sic intellexerunt Tridentinum Doctores citati.

11 Dices Secundò, in litteris ipsis Apostolicis hujus Brevis, seu Privilegii, præter commendatitias Ordinarii proprii, de quibus loquitur Tridentinum *sess.23.c.8. citat.* requiri licentiam Ordinarii vicinioris, & ejus testimonium, seu litteras commendatitias.

12 Resp. Id esse verissimum de litteris, & licentia Ordinarii vicinioris: At ubi, quæso, apparet ex omissione istarum litterarum, sive licentiæ, incurri suspensionem? Sanè fatendum est, nullam incurri suspensionem, quia, neque in Jure, nec in ipsis litteris Apostolicis privilegii, ulla suspensio expressè imponitur, pœna autem non incurritur, nisi exprimatur. Quod ergo notandum est, in istis litteris Apostolicis, illud est, imponi à Pontifice obligationem habendi licentiam à viciniori Episcopo, non autem imponi suspensionem contra Clericum, qui talem licentiam à viciniori Episcopo non obtinuit. Hoc censeo accurata animadversione dignum esse.

13 Dices Tertiò, incurri suspensionem, non obtenta licentia Episcopi vicinioris; propter paritatem rationis; Nimirum, sicut incurritur, non obtenta licentia à proprio Ordinario, ita & incurritur, non obtenta licentia Episcopi vicinioris.

14 Sed hæc objectio nullam habet vim. Nam pœna, præsertim Censuræ, non infertur ex paritate rationis, ut est vulgatissimum apud Auctores de Censuris scribentes. Quinimò iidem asserunt, quòd pœna, imposita ob delictum minus, non est extendenda ad delictum majus.

Non valet ergo dicere, est imposita suspensio huic delicto, quod est, non obtinere licentiam Ordinarii proprii, igitur imposita censenda est alteri simili delicto, quòd est, non obtinere licentiam Ordinarii vicinioris. Et adest Ratio, cur licentia Ordinarii vicinioris non sit, ita simpliciter necessaria, ut ex omissione incurratur suspensio; quia nimirum non potest Episcopus vicinior plenam, & exactam Approbationem alieni Clerici inducere.

15 Dices Quartò. Prædictus Clericus contraxit tandem suspensionem, quia, obtinens licentiam ab Ordinario viciniore, censetur, non obtinuisse eam ab Ordinario proprio, quia Ordinarius vicinior in isto casu habendus est tanquam proprius.

16. Resp. Primò, Ordinarium proprium sumendum esse rigorosè pro Ordinario propriæ Diœcesis, tum, quia versamur in pœnalibus, & odiosis, in quibus nunquam facienda est extensio, sed sumenda sunt vocabula in significatione strictiori, tum, quia Concilium Tridentinum omnibus locis supra citatis, præsertim, *sess.23.c.8.* ubi imponit suspensionem Clerico ordinato sine licentia proprii Ordinarii, proprium Ordinarium contradistinguit ab omni alio, etiam viciniore, & ita Ordinarius vicinior in tali casu nulla ratione est habendus tanquam proprius.

17 Resp. Secundò ad hanc objectionem, eam nobis maximè favere, si vim habeat. Nam, si vicinior est habendus ut proprius, utique poterit prædictum Clericum absolvere à suspensione contracta, sic enim argumentor. Ordinarius proprius hujus Clerici potest eum absolvere à prædicta suspensione in utroque foro de potestate ordinaria, quia talis suspensio non est Pontifici reservata, sed Ordinarius vicinior, ut objectio concludit, est habendus tanquam proprius, seu, per æquivalentiam, est proprius: ergo Ordinarius vicinior potest prædictum Clericum absolvere à prædicta suspensione in utroque foro.

18 Dices Quintò. Contraxit hic Clericus suspensionem ex alio capite, videlicet, quia est ordinatus ab alieno Episcopo sine litteris Dimissoriis Ordinarii proprii, cui delicto certum est, esse impositam suspensionem in Tridentino *sess.23.c.8.*

19 Respondeo, litteras Dimissorias Ordinarii proprii esse necessarias, tunc tantùm, quando Clericus est ordinandus ab alieno Episcopo sine Privilegio Pontificis, quando autem obtinetur tale privilegium, non requiruntur litteræ Dimissoriales Ordinarii proprii Clerici ordinandi; & ita sentiunt Henriq. *l.13.c.38.n.2* Quintanad. *in sum. Bullar. ver. Ordo §. suspensionis pœna*, ubi citat Patrem Marium Andriam, Tolet. *l.1.summ.c.49.nu.4.* Ric. *tom.3. prax. Episcop. res.235. initio*, ubi affert declarationem Cardinalium. Barb. *de potest. & offic. Episc. p.2. alleg.7.n.15.*

Et ratio est, quia Papa ipse dat licentiam, & Dimissoriam.

20 Litteræ autem propriè Dimissoriæ differunt à litteris Testimonialibus de vita, & moribus Clerici ordinandi, ut apertissimè docent Ricc. *loc.cit.n.ult.* Quarant. *l.c.* Barbos. *loc.cit.n.16.* ubi citat Bonac. & alios, & ita etiam sentit Doctor Navar. *l. Consilior. tit. de tempor. ordin. cons.19. in editione vetusta, & cons.27. in edit. nova, num.1.*

Satis sit hoc discrimen, ne longum faciam, quia Dimissoriæ propriè dant licentiam alieno Ordinario ordinandi Clericum non suum subditum; At verò litteræ Testimoniales continent tantùm simplex Testimonium, & Approbationem de vita, & moribus Clerici ordinandi, sine ulla concessione licentiæ ad suscipiendos Ordines; quod explico à simili. Approbatio Confessarii facta ab Ordinario est simplex Testimonium, seu Judicium de ejus sufficientia ad audiendas Confessiones: non autem est licentia, quæ tunc datur, cùm datur Jurisdictio; sic ergo, litteræ Testimoniales similes sunt Approbationibus, Litteræ verò Dimissoriales concedunt facultatem, & licentia alieno Ordinario, &c.

Cætera, in quibus differunt inter se, utræque litteræ, colliguntur ex Zerol. *in prax. Episc. p.1. verb. Dimissoria*, ubi latè agit de iis, quæ continentur in Dimissoriis.

21 Dices Sextò. Sed neque potuit prædictus Clericus licitè obtinere has ipsas litteras Testimoniales de vita, & moribus suis à proprio suo Ordinario, quia jam Sedes vacabat intrà annum, talis ergo obtentio fuit illicita, & nulla.

Respondeo, hanc objectionem non esse alicujus momenti; Nam infra annum à Sede Vacante prohibitum est Capitulo, seu Vicario Capitulari concedere litteras propriè Dimissorias, non autem concedere litteras Testimoniales de moribus, & vita; Has ergo licitè potuit prædictus Clericus obtinere, quia licitè potuit Vicarius Capitularis infra annum eas concedere. Et quod hoc infra annum possit Vicarius, sive Capitulum præstare, sentiunt clarè Barbos. *loc.cit. num.16.* post alios, quos refert, & sequitur Quarant. *loc.cit. & verb. Capitulum. Sede vacante, quæst.10.§.3. limita*, Navarr. *loc.cit.* & Ricciul. *loc.cit.num. ultim.*

22 Dices Septimò, Pontifex in Privilegio obtento fortasse requirit litteras Ordinarii proprii propriè Dimissorias, quas jam non obtinuit prædictus Clericus.

23 Resp. Has non requiri in privilegio obtento, sed solùm litteras Testimoniales Ordinarii proprii, ut patet ex Textu Brevis; nec potuit Pontifex propriè Dimissorias requirere concedendas à proprio Ordinario, cùm eas infra annum non possit Vicarius Capitularis concedere, ut habetur in jure; Pontifex autem præsumitur habere omnia Jura in scrinio pectoris sui, ut dicitur *cap.1. de Constit. in 6.* & in eodem privilegio apertè ostendit, se habere notitiam Sedis

Va-

Vacantis; solùm ergo requirit Pontifex testimonium Ordinarii proprii de vita, & moribus Clerici, quod jam Clericus authenticè ostendit.

Et hæc dicta sunt circa Majorem propositionem allatam in nostro syllogismo supra n.4.

24 Quod attinet ad Minorem, res est clara; nam litteras Testimoniales proprii Ordinarii & habet, & affert, sigillo munitas authentico.

25 Brevis ergo ratio est, quia non incurritur suspensio, nisi sit lata: at ob hoc delictum peculiare Clerici Titii non est lata ulla suspensio, ergo.

26 Ex dictis infertur, Episcopum Cephaludensem non incurrisse suspensionem à collatione Ordinum, nec posteà conferendo, contraxisse irregularitatem.

Hactenus Pater Petrus Mustica, & ego item de Ordine hactenus.

DE SACRAMENTO MATRIMONII, LIBER OCTAVUS. TRACTATUS PRIMUS, DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

Juvat me impedimenta amovere Matrimonii, priusquam de ipso magis proximè tractationem instituam. Nam propterea in primo, & secundo tractatu hujus Octavi Libri agam de Matrimonii Impedimentis, deque horum Dispensatione, ut scilicet, illis per dispensationem amotis, possim propiùs, atq; expeditiùs ad ipsius Matrimonii considerationem accedere. Faveat conatibus nostris omnium bonorum Auctor, & Donator Deus.

CAPUT PRIMUM.

Quid, & quotuplex sit impedimentum Matrimonii?

ID, quod obstat, ne Matrimonium contrahatur, sive illud sit physicum, ut ætas infantilis, quæ est inepta ad matrimonium, sive sit morale, ut prohibitio v.g. ne affinis contrahat cum affine, dicitur Matrimonii impedimentum.

2 Est autem in duplici Classe; Aliud enim est solùm impediens, impedit nimirum, sed non invalidat matrimonium, qualis est v.g. votum simplex Castitatis. Aliud ita impedit, ut etiam invalidet, quale est idem votum Castitatis solemne. Illa primi generis vocantur absolutè Impedientia, hæc Dirimentia.

3 De impedientibus dicemus posteà, nunc (utpotè gravioris momenti) locum demus Dirimentibus, quæ sunt duodecim de jure antiquo, quibus, si duo addas ex jure novo Tridentini, omnia sunt quatuordecim, his vulgatis versibus comprehensa.

4 *Error, conditio, votum, cognatio, crimen,*
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis.
Et ex Tridentino.
Si Parochi, & duplicis desit præsentia Testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant;

Hoc est, Matrimonium cum aliquo ex prædictis impedimentis factum retractatur, atque omninò irritum est, ac nullum, ac si factum non fuisset.

5 Hæc impedimenta, aliqua sunt inducta Jure naturæ, aliqua Jure Ecclesiastico. De Jure naturæ sunt illa quatuor: Error in persona, impotentia perpetua, consanguinitas in primo gradu rectæ lineæ, Patris V.G. cum filia, & Ligamen; idest ligatum esse actuali matrimonio: Cætera sunt de jure Ecclesiastico, ut distinctiùs dicemus in explicatione singulorum.

6 Quæ autem sunt ex jure naturæ, dispensabilia non sunt, & locum habent etiam in infidelium matrimoniis.

7 An alia potestas (præter summum Pontificem) sive Ecclesiastica ipso inferior, sive Civilis, Imperatoria, Regia, &c. Matrimonii impedimenta constituere validè possit, lege apud Doctores passim, ut Sanch. *l.7. de matr. à d.*1. Pont. *l 7. de matr. à cap.*1. Coninch. *dis.*30. *de matr. d.*1. Perez *d.*31. *de matr. sect.*4. Aversf. *q.*9. *de matr. sect.*2. & 3. aliosque apud ipsos.

CAPUT II.

Impedimentum primum Matrimonii, idest ERROR.

§.I. *Quis ille sit?*

1 UT hujus impedimenti notitia plana fiat, Adverte Primò, in contrahentibus Matrimonium duorum genera errorum posse contingere. Primum, in personis ipsis, quæ contrahunt, ut, si tu volens contrahere cum Maria, invenias Catharinam.

Secundum, in qualitatibus personarum, ut, si quis volens contrahere cum Maria pulchra, vel nobili, vel divite, inveniat ipsam eandem deformem, vel ignobilem, vel pauperem. Inter has qualitates, ne adnumeres Servitutem; hæc enim propter suas peculiares considerationes certò est impedimentum dirimens, ut c.3. explicabimus; adnumeres tamen ipsum nomen contrahentium, nam ex solo nominis errore non vitiari matrimonium, quando constat de persona, nimis est certum.

2 Adverte secundò. Errorem posse interdum esse antecedentem, & dantem causam contractui, interdum comitantem. Prior contingit, quando consensus totus innititur errori. Contingit autem sive circa substantiam: ut, si Antonius ideo ducit hanc quia putat esse Mariam, ita ut, si scivisset non esse Mariam, non consensisset in illam: Sive circa qualitates, ut, si ideò ducit Mariam, quia putat, esse divitem, ita, ut si scivisset, non esse divitem, in illam non consensisset. Posterior, idest error comitans contingit, quando consensus non innititur errori; & quidem pari modo, sive circa substantiam, ut si Antonius ducit hanc V.G. Bertam, ita ut, si scivisset esse Mariam, adhuc consensisset: sive circa qualitates, ut si Antonius ducit Mariam, putans, eam esse divitem, ita tamen, ut si scivisset divitem non esse, adhuc illam duxisset.

3 Adverte tertiò, Errorē circa prædicta posse esse vincibilē, vel invincibilem, ut alibi nimis sæpè per alias occasiones explicuimus.

4 Adverte denique quartò, Conditionem aliquam posse apponi contractui, atque adeò matrimonio, tribus modis. Actualiter, Virtualiter, Habitualiter. Actualiter est, quando expressè ea ponitur, ut: *Si es dives, te volo ducere, secus nequaquam*. Virtualiter, quando licèt in contractu actualiter non ponatur; tamen de ea cogitatum fuit, & fuit apposita anteà, & illa non retractata, datur consensus contractui, ut si Antonius v.g. se declarasset, nolle ducere Mariam, nisi sub conditione, quòd sit dives, vel pulchra, vel non ex genere Judæorum, &c. & deinde, hoc animo non mutato, consensit in Mariam, quæ est inops, vel fæda, vel ex Judæorum genere. Habitualis, quando nec de illa conditione cogitatum fuit, nec illa apposita est in contractu, quamvis in ea dispositione sit, vel fuerit contrahens, ut si de illa cogitasset non contraxisset. Duxit Antonius V.G. Mariam, nihil cogitando de ejus paupertate, vel divitiis, sed deinde invenit, eam esse pauperem: id quod, si scivisset, vel cogitasset, nunquam illam duxisset.

5 His positis sint duæ regulæ. Altera facilis in praxi. *Error circa substantiam jure naturali est impedimentum dirimens*. Altera difficilior, propter exceptiones, quas habere debet. *Error circa qualitates personæ non est impedimentum dirimens*. Sed singulas separatim explicemus.

ERROR CIRCA SUBSTANTIAM.

6 Error circa substantiam personæ, ut cùm unus, vel una supponitur pro alio, vel pro alia, sive sit antecedens, sive comitans, sive vincibilis, etiam si crassus sit, & supinus, sive invincibilis, irritū prorsus reddit matrimoniū. Ita Sanch. *l.7. matr. d.*17. *n.*7. G. Hurt. *d.*13. *de matr. diff.*1. Fill. *to* 1. *tr.*10. *de mat. p.*3. *c.*2. *n.*3. aliiq; passim. Et ratio est manifesta, quia ejusmodi errores & quicunq; similes constituūt ignoratam eam personam, in quam, tanquam in objectum, tendere deberet

beret consensus: at circa id, quod ignoratur nullus actus, seu consensus voluntatis tendere potest, juxta illud Juris (*L.9.C. de Juris, & facti ignorantia.*) *Errantis nullus est consensus*. Confirmatur, si quis volens à te emere aurum, tu ei des vitrum, quem tamen ipse per errorem putet esse aurum, nonne est invalida emptio? Ita igitur erit, si Antonius volens ducere personam Mariæ, inveniat esse Bertam.

7 Contrà, Si Antonius ducens Bertam, quam Bertam esse cognoscit, diceret, *Si hæc esset Maria, illam certè ducerem*, validum, secundùm Sanch. *l.1.n.*6. esset Matrimonium cum Berta; quia ejusmodi dicendi modus ostendit id, in quod Antonius consentiret, non verò id, in quod consentit de præsenti; consentit enim re ipsa in Bertam.

8 Dices, At Sacramentum Baptismi v.g. est validum, si quis, dum baptizat, hunc, putat esse alium.

Respondeo, id non esse mirum, quia Baptizans, dirigit actionem, & intentionem suam in hunc præsentem, quicumq; tandē sit: at contrahens suum consensum dirigit in determinatam personam hanc v.g. Mariam. Quod si baptizans diceret: *Volo baptizare hunc, si is est Petrus*, certè non baptizaret, si esset Paulus; quam tamen intentionem conditionalem illicitè, & nimis imprudenter haberet.

9 Dices iterùm. Venditio hujus equi valida est, etiam si emptor putet, venditorem esse Titium, cùm verè sit Cajus.

Respondeo, neque id mirum esse; quia regulariter ad contractum emptionis, & venditionis parum conducit, sitne hic vel ille, qui vendit, dummodò legitimè vendat, cùm tota venditionis substantia versetur circa objectum, seu materiam, quæ emitur. Addo nihilominus, neq; illam fore validam emptionem, qua conditionaliter quis sic emeret: *Emo à Titio equum v.g. si hic venditor est Titius*, & re ipsa Titius non esset.

10 Inquires. Quodnam peccatum committatis, qui per dolum cooperatur, ut quis cum errore contrahat matrimonium?

Respondeo, Si, ut contrahatur cum errore personæ, de quo hîc agimus, peccare mortaliter, non est dubium, quia tunc cooperatio esset ad invalidum matrimonium; id, quod rem esse gravem, vel stultus videt. Si verò ut contrahatur cum errore qualitatum, de quo loquemur *nu. seq.* satis alibi explicui, nempè, *l.7. Decal.c.5.§.2.*

ERROR CIRCA QUALITATES.

11 Error circa qualitates, sive is error à te ipso proveniat, sive per dolum ab alio, sive idem error sit antecedens, sive comitans, sive quomodocunque vincibilis, sive invincibilis, non facit matrimonium invalidum, sed illud erit validum, sive contrahens cogitaverit de hujusmodi qualitatibus, sive non cogitaverit, modò non adsit aliqua ex duabus exceptionibus mox explicandis.

Ratio est quia ad valorem contractus Matrimonii satis est, si consensus sit circa substantiam corporis, quæ mutuo datur: quicquid ergo est extra corporum substantiam, accidentale est, nec (si aliud non addatur) potest invalidum reddere contractum matrimonii.

12 Confirmatur Primò, quia ad valorem contractus civilis v.g. venditionis, satis est consensus in substantiam, de qua agitur, nec est opus ad circunstantias omnes advertere, secus cum præjudicio humani commercii vix ullus consisteret contractus, quia vix unquam advertuntur ejusmodi omnes circunstantiæ.

13 Confirmatur Secundò, quia eodem modo professio Religiosa est valida, quamvis ejus qualitates, & asperitates victus, fratrum mores, rigor Prælatorum, &c. non advertantur. Id quod rectè Sanch. *l.10. de matr.c.9.n.14.* probat ex ea ratione, quia secus nullus status perpetuus, qualis est Religio, & Matrimonium, diceretur, & esset stabiliter electus, quia semper novæ circunstantiæ in illo advertuntur. Qua ratione tamen aliquando error in qualitatibus, quia redundat in substantiam, professionem irritet, diximus *l.8. in Decal. tr.1.c.7.§.11. à n.17.*

PRIMA EXCEPTIO.

14 Accedamus nunc ad exceptiones. Exceptio prima est, validum non esse Matrimonium, si expresse contraxeris sub conditione talis qualitatis, quam deinde talem adfuisse non invenies, ut si dicas. *Si es dives, si es virgo, si es nobilis, si non ex progenie Judæorum, tecum contraho*, Virginitate enim, vel divitiis, vel nobilitate non existente, vel existente Judæorum progenie, nulliter contrahis. Ratio est manifesta, quia consensus conditionatus de præsenti, conditione non existente, nullus est. Atque hæc, ut vides, est conditio actualiter posita in ipso contractu matrimonii.

15 Sed quid primò, si conditio sit virtualis, qualem explicuimus, *n.4.* ego nunquam contrahere volo cum Maria, nisi sub conditione, quòd sit Virgo, & deinde, hoc animo non retractato, seu, nec actu cogitans ad hanc meam dispositionem, contraho cum Maria, putans esse Virginem, cùm talis tamen non sit, validumne est matrimonium?

16 Respondeo esse invalidum, quia illa prior intentio, cùm non sit retractata, & adhuc duret, ut supponimus, æquivalet conditioni actualiter positæ. Confirmatur, quia idem diximus *l.2. opusc. de Sacr. Miss.c.1.§.2.* & alibi de Confectione Sacramentorum, valere scilicet intentionem virtualem, ac si esset actualis.

17 Ex dictis meritò declaratum fuisse nullum matrimonium cujusdam mulieris, testatur Pontius *l.4. matr.c.21.n.13.* quæ sæpè dixerat, se potiùs mortem sibi allaturam, quàm cum certo quodam viro inituram matrimonium si is esset ex Judæorum progenie: & post illud contractum ex Judæis inventus est, quia (Inquit Pontius) ex circunstantiis clarè apparuit, illam conditionem virtualiter remansisse. Meritò item simile quid refert Barb. (*in voto decisivo 19.art.3.* multa de hac quàm eruditè afferens) de matrimonio cujusdam mulieris, quæ se nobilem finxerat. Meritò deniq; similem casum narrat Caramuel, *in Th. fundament. prima edit, n.1340. fol.708.* quos omnes, si est otium, lege.

18 Quid Secundò, si conditio sit habitualis, quam explicuimus eodem *n.4.* Si quis v.g. ita sit dispositus, ut si advertisset ad hanc, vel illam qualitatem, non contraxisset: nunquam tamen ad illam advertit, & deinde contraxit, nihil item advertendo?

Respondeo. Tunc certè validum est matrimonium, quia in contractibus non attenditur ad id, quod fecisses, vel voluisses in aliis circunstantiis, sed ad id, quod re ipsa fecisti, & voluisti circa substantiam contractus, ut sic enim absolutè consensum præbuisti substantiæ, nec adfuit illa conditio, sed solùm adfuisset, quod nihil operatur. Confirmatur, quia idem docuimus *l.c.* id est, non sufficere ad validitatem confectionis Sacramentorum dispositionem habitualem.

SECUNDA EXCEPTIO.

19 Jam verò secunda exceptio ejusdem posterioris regulæ hæc est. Quando error circa qualitates refunditur, seu redundat in substantiam Personæ, seu adducit errorem in substantiam, invalidum parit matrimonium. De Matrimonio loquor, nam pro aliis materiis aliter sumi errorem in substantia declaravimus *in l.8. in Dec. tr.3.c.7.§.11.n.17.*

20 Sed hoc opus, hic labor. Ecqua enim ratione hanc redundantiam cognoscam? Operosum id esse fateor, ut etiam fatetur Sanchez *l.7. matr.d.18.n.25.* ex quo tamen, aliisque Doctoribus duas vias ad inveniendum, quod quæris, indicabo, quarum altera ostendet nullitatem matrimonii, altera validitatem.

21 Prior via. Si occasione, seu consideratione alicujus qualitatis formet homo conceptum alicujus personæ determinatæ, seu individuæ, & singularis, tunc illa qualitas refunditur in personæ substantiam, & consequenter si qualitas illa non adsit, sed per errorem putetur adesse, invalidat matrimonium. Exemplo res fiet clarior. Videt quis mulieres duas, alteram sedentem, stantem alteram, ac dicit. *Volo contrahere matrimonium cum hac, quæ sedet*. Vel videt alius duas puellas, & ex amico audit hanc esse nobilem, illam ignobilem, hanc esse virginem, viduam autem illam, dicitq; *se velle contrahere cum ea, de qua meliores audit qualitates*. Ajo, illam sessionem, hanc nobilitatem, hanc virginitatem, melioresque qualitates, qualitates quidem esse, sed in præsenti esse signa substantiæ ejus, cum qua ille homo inire matrimonium intendit, atque adeò important determinationem personæ, cùm tota intentio illius sit ad illud individuum, quòd sedet, quòd nobile est; quòd virgo, &c. Si ergo alia dicto homini præsentetur, cum qua per errorem contrahat, nulliter contrahet.

22 Posterior via. Contrà, si aliunde formaverit homo conceptum talis determinatæ personæ. Cognovit v.g. hoc individuum, hanc determinatam puellam Mariam; sed illam jam incognitam, quoad personam, putat divitem, nobilem, ex hac progenie, ex illa Civitate, vel Amici ut talem eandem jactent, cùm talis verè non sit, & sub hoc errore cum illa matrimonium contrahat: validè contrahit, quia tunc error est in qualitatibus, quæ non refunduntur in substantiam personæ: jam enim illam ducis, quam ducere decrevisti.

CONFIRMANTUR PRÆDICTA
auctoritate Doctorum.

23 Explicabunt magis magisque rem, de qua agimus, verba aliqua Pontii, Coninch. Lay. Pontius, *l.4.c.21.n.13.* sic habet: *Denique hinc fit, vitiari quandoque matrimonium ex errore in ejusmodi qualitatibus, ut cùm animus contrahentis expressè innititur illi qualitati, quamvis accidentali: est enim ille consensus virtualis conditionalis. Unde si quis contraheret cum aliqua, quia existimabat, divitem esse, vel nobilem, vel honestam, vel virginem, ita ut his qualitatibus ducatur ad contrahendum, & his innitatur expressè, aliter non contracturus, in quo casu talis consensus dependet ab ea circumstantia, & illam habet pro conditione assensus, invalidum erit matrimonium, si dives non sit, aut nobilis, aut honesta, aut virgo; in foro quidem conscientiæ si ita res se habet: & etiam in exteriori foro, si probari poterit.*

24 Coninch. *d.31. dub.1. num.17.* *Petrus incidit in aliquam personam sibi incognitam, agit aliquantulum cum ea, deinde rogat, quænam sit, falsòq; dicitur ei, esse filiam unicam talis Ducis, deinde eam ducit uxorem, est solùm error qualitatis, & matrimonium valet, quia determinatur ad concipiendam certam personam ex priore conversatione, per eam narrationem non determinatur, ut putet, eam esse aliam ab ea, qua cum egit, sed, ut putet ei, talem qualitatem convenire. Excipe casum, quo filia talis Ducis per famam ei prius esset singulariter nota, tunc per eam narrationem determinaretur, ut hanc in particulari sibi ducendam proponeret.*

25 Idem paulò antè *l.c. n.13.* dixerat: *Solius illius qualitatis error involvit errorem personæ, quæ determinat intellectum contrahentis, ut certam, ac omnino determinatam personam concipias, cum qua hic, & nunc intendit contrahere, eamque, cum qua externum contractum celebrat.*

26 Et

26 Et paucis interjectis lineis: *Ita ut verum sit, ipsum non intendere cum hac contrahere, sed cum ea, quam hanc putat esse.*

27 Layman. *l.5. tr.10. par.4. cap.3. num.2. Si Caja visu prius nota, & ad matrimonium determinata fuisset, tametsi posteà simulet se primogenitam, cùm non sit, valebit matrimonium, nisi actualis intentio fuisset, saltem animo retenta, non excipiendi eam, nisi primogenita sit.*

Atque hæc ex prædictis Doctoribus verba allata sufficiant: Cæterum, qui alia cupit, adeat Barbosam, *in voto decisivo 19. nu.3.* qui nimis multa refert per extensum.

§. II. *Ex dictis deciduntur duo casus: alter olim decisus à Tabiena; alter allatus ab Hostiensi.*

1 Circa annum 1508. Adolescens quidam petiit in uxorem filiam cujusdam, quam valdè formosam fortè viderat, verùm illam ei denegavit Pater; causans, eam esse secundogenitam, se tamen facilè daturum primogenitam, quam nubere prius decebat. Ad hæc adolescens petiit à Patre, ut prædictam primogenitam ostenderet cuidam viro gravi, ut is sincerè, & ex fide ipsi Adolescenti referret, an etiam & ipsa pulchra esset: annuit Pater, sed verò illi ostendit filiam secundogenitam, nam primogenita deformis erat. Adolescens ergò à viro illo gravi conscius factus, etiam illam ipsi ostensam pulchram esse, cum ea contraxit per verba de præsenti sub Vesperas fortasse, vel sub luce candelarum, quando ejus formam advertere non potuit. Inventa deinde ea nequaquam pulchra contendebat Adolescens, matrimonium nullum fuisse. Sed Tabienna (*in summa V. Impedimentum q.4.*) ut ipsemet refert, respondet, fuisse validum, quia error fuit in qualitate pulchritudinis, non in substantia; Adolescens enim jam consensit in primogenitam, quam ipsi obtulit Pater; quare illam duxit, quam voluit. Hanc responsionem approbat Sanch. *l.c. n.35.* aliiq; sed illam reprobat Pontius *l.4. c.22. n.5.* quia adolescens consensit in illam, quæ fuit ostensa viro illi gravi, at hæc non fuit Primogenita.

2 Quid ego sentiam paucis expedio; Ex regula data *numer.* 16. colligo Pontii sententiam esse potiùs approbandam, quàm illam Tabienæ, & Sanchez, etenim Adolescens, occasione pulchritudinis, se determinavit ad volendum illam determinatam, quam ostendit Pater, Pater autem secundam ostendit; ergo illam determinavit Adolescens. Falsum igitur videtur esse, quod ait Tabiena, adolescentem non consensisse in secundogenitam ipsi à Patre denegatam, sed in Primogenitam, quam Pater obtulit, falsum, inquam, quia ipse consensit in personam illam determinatam, quam vidit ille vir gravis, & non in aliam, quam Pater obtulit: obtulit enim hic primogenitam, sed adolescens non se determinavit ad oblatam à Patre, sed ad ostensam amico.

Casus aliter sic narratur, seu figuratur ab Hostiensi ap. Barb. *l.c.*

3 Anglus quidam vilis conditionis Romam veniens, finxit, se filium esse Regis Angliæ. Quo mendacio seduxit nobilem puellam ad contrahendum cum ipso matrimonium. Non multò post, detecta fraude, quæsitum fuit, an validum deberet pronunciari matrimonium.

4 Respondeo, Mihi videri nullum esse pronunciandum. Ratio est ex dictis duplex. Nam Primò, puella illa non videtur consensisse absolutè in personam præsentem, sed in illam, prout ipsi affixa esset nobilitas Regia, puella enim semper præsumitur fuisse cum expressa intentione, perinde ac solent esse nobiles cœteræ puellæ, ut nollet nubere cum homine vili, & hanc intentionem nunquam retractasse?

Secundò, efficacius, quia puella non alia via cognovit hunc hominem præsentem, cujus matrimonio consensit, nisi occasione, seu consideratione filiationis Regiæ, quare ipsa consensit in hunc hominem, ut filium Regis, non verò in hunc hominem, qui judicaretur Regis filius, quemadmodum diximus *n.21.* de eo, qui eligit pro sua uxore illam, quæ sedebat, nam ita hæc puella eligit illum, qui cum veritate esset filius Regis, non verò qui fictè.

5 Profectò, si puella hæc consensisset in hunc præsentem, quem judicabat, sive ex se, sive ex dolo alterius, esse filium Regis, validum fuisset Matrimonium. At verò, quia puella consensit in filium Regis, quem ipsa sibi in mente proposuit (sic enim videtur res se habuisse) non fuit validum, quia, ut constat ex dictis, error fuit in qualitate redundante in personam. Lege Barb. *in voto decisivo* 19. *cit. n.* 3. qui multorū DD. verba affert, ad firmandam hanc decisionem, etiam in foro externo, quia ex dictis circunstantiis, aliisque expensis, illud præsumitur, quod dictum hactenus à nobis est.

6 Et quidem, quamvis ille homo se finxisset filium Regis, nec explicuisset cujus Regis, idem puto dicendum: eadem enim est ratio, (licèt Bonac. *de Imped. matr. q 3. p.2. n.8.* non eandem esse dicat) ac si explicuisset; si enim puellæ consensus innixus totus fuit nobilitati illi Regiæ, voluit cum filio Regis, quicunque is Rex esset, matrimonium celebrare, non autem cum homine vili præsente. Nam universaliter, si quis dicat: *Volo hunc, quem puto v.g. esse Regem, errat in qualitate tantùm*, si sic: *Volo Regem v.g. quem puto esse hunc*, tunc error qualitatis redundat in substantiam, ut diximus, casus autem noster hic posterior est.

CAPUT III.

Impedimentum Secundum.

CONDITIO SERVITUTIS IGNORATÆ.

§. I. *In quo consistat Impedimentum.*

1 Quando persona libera fortè contrahit matrimonium cum persona, quæ sit verè serva (hoc est Mancipium, quod bello justo captum sit, licèt deinde aliis venditum) vel servitutem dictæ personæ ignorat, vel scit. Si ignorat, invalidum erit matrimonium; servitus enim alterius ex sponsis ab altero ignorata impedimentum est dirimens, de quo loquimur. Si scit, validum erit, etiam non consentiente Domino, unde hic de illo agendum non est. Dixi (verè serva) nam ii, qui alicui propter mercedem famulantur, hoc impedimentum nequaquam contrahunt.

2 Ratio, cur inductum fuit hoc impedimentum, est, quia licèt servitus sit qualitas; tamen deceptio in ipsa trahit gravissima incommoda, unde meritò Ecclesia sic definivit. Nescimus autem, à quo Pontifice hoc impedimentum fuerit inductum, sed illud tamen passim supponunt Sacri Canones. *C. Final. de Conjug. C. Si quis ingenuus, & C. cujus rei* 29. *q.2.*

3 Ratio etiam, quòd, etiam Domino nolente, sit validum matrimonium cum serva, vel servo cognito contractum, est, quia quilibet est dominus sui corporis, ut docet rectè Sanctus Thomas *in 4. d.29. q.un. art.4.* Sanch. *l.4. matr. d.22. n.4.* in iis, quę pertinent ad prolis generationem. Adde, Dominum non habere jus tollendi à servo remedium concupiscentiæ. Quòd si ex eo matrimonio cum serva oriantur alteri conjugi aliqua incommoda, & quidem non levia, dum aliquando obsequia debita Domino à serva impediant obsequia debita viro, tamen jam ipse liber cedit juri suo, quando servitutem alterius cognoscens, matrimonium init cum illa.

4 Sive autem ignorata fuerit servitus per ignorantiam invincibilem, sive, ut probabilius est, etiam per vincibilem, & crassam, sive per errorem antecedentem ad ipsum matrimonium, sive etiam ipsi comitantem, impedimentum dirimens erit, quia sic semper est ignorata servitus, unde personam liberam suo juri cessisse in contractu tam oneroso, & perpetuo præsumere non vult Ecclesia. Ita Sanc. *l.7. de matr. d.19. n.20.* & Hurt. *d.14. de matr. diffic.2.*

5 Si ipsa persona serva sine ulla culpa ignoret suam servitutem, & bona fide contrahat cum libero, adhuc est impedimentum dirimens, ut etiam est, si cognoscatur servitus, sed nesciatur, ea esse impedimentum (quæ dicitur ignorantia Juris) quia Ecclesia, independenter ab ipsius cognitione, affixit ejusmodi impedimentum servituti.

6 Hìc per occasionem Nota, in casibus, in quibus inter servum, & liberam, vel contra, est validum matrimonium, filios sequi conditionem ventris ex communi doctrina, quod etiam servatur, quando filii eorumdem essent naturales. Sensus autem hujus dicti est, ut in favorem libertatis, si mater fuerit libera, sive solùm, quando concepit, sive solùm, quando uterum gessit, sive solùm quando peperit, etiam si libertatem per unum diem habuerit, libera sit proles. Serva autem tunc solùm erit dicta proles, quando mater toto tempore, quo concepit, uterum gessit, peperitque libera non fuit, lege Sanch. *l.7. de matr. d.24. n.10.*

AN PECCET MANCIPIUM, SI matrimonium contrahat cum persona libera volente, & sciente, sed nesciente, vel nolente Domino?

7 Paulò ante dixi, nullam legem tollere à servo jus libertatis ad matrimonium; nunc ergo consequenter ajo, illicitè à Domino matrimonium, vel usum ejus rationabilem prohiberi suo servo, ac posse ejusmodi servum, ac deberi à Judice Ecclesiastico protegi. Vidi tamen ap. Sanch. *l.7. de matr. d.21. n.5.* excusationem quandam.

Obiicies: Ergo peccaret Dominus servum uxoratum vendendo, vel mittendo in regionem distantem, quando illum sequi non valet uxor, quia sic impediret usum matrimonii.

Resp. Ita putant nonnulli cum Sanch. *ib. d.22. n.11. & 12.* Verùm de Lugo, *de Just. d.3. n.34.* cum quo sentit Coninch. *d.3. dub.2. n.37.* & Perez, *de matr. d.21. sect.7.* rectiùs distinguunt. Vel agimus, an peccet Dominus contra Justitiam, & dicendum contra justitiam non peccare, quia jus conjugii non debet Juri Domini præjudicium ferre; secus, neque posset illum apud se retinere, vel sibi emere, quando multum distat uxor quod esset contra praxim quotidianam, qua, absque ullo scrupulo, ex eo capite, quòd eorum uxores sequi ipsos non valeant, emuntur servi.

Vel agimus, an peccet contra charitatem, & dicendum, tunc demum vendentem, & ementem peccare, quando sine suo gravi damno potest ab ea venditione, vel emptione se abstinere, & tamen non se abstinet; obligat enim tunc charitas ad succurrendum bono spirituali conjugum: in quo casu poterit Judex Ecclesiasticus Dominum cogere, ut vendat servum in loco, ubi his queat cum sua conjuge cōvivere. De qua re vide distinctiùs Pontium, *l.7. de matr. c.34. n.6.* atque dic idem de Missione servi in partes remotas ab uxore, &c.

8 His positis. Respondeo, ad id, quod propositum est in titulo

hujus

hujus paragraphi, verbis Coninch. *d.31. de matr. n.32.* qui cum dixisset, ex Sacro Textu omnes communiter colligere, Dominum non posse sine justa causa, servorum matrimonia directè impedire, idest, nolendo hæc illis ullo modo permittere, addit: *Nota tamen nisi aliqua justa causa aliud suadeat (qualis esset, si timerent servi, ne Dominus malitiosè eorum matrimonium impediret) teneri prius Dominorum consensum petere, antequam cum aliqua contrahant; id, quod colligitur ex Concilio,* (Quod refertur C. Pin.29. q. 2.) *quòd requirit voluntatem Dominorum, ut conjugia servorum sint omnino legitima. Ratio autem est, quia hoc exigit reverentia, quam iis debent. Præsertim cùm sæpè multum Dominorum intersit, utrùm servi cum hac, vel illa contrahant, ideòque durum iis sit, si servi, iis consultis, cum hac, vel illa contrahant, ideòque ipsis valdè ingrata, ac multas molestias paritura sit.* Hæc Coninc. Sanch. *l.7. de matr. disp. 21. à n.12.* de Lugo, & ibidem Coninch. *ll.cc.*

In concursu obsequii Domini, & Conjugis, cui debeat prius satisfieri, habes dilucidè *apud citatos.*

§. II. *Servitus diminuta quid operetur.*

1 ID expeditiùs explicabo per sequentium casuum figurationes. Berta est nunc serva, quæ tamen hinc ad duos annos ex testamento sui Domini acquiret libertatem. Porrò, dum præfixus libertatis tempus nondum advenisset, contraxit matrimonium cum Titio, ejusmodi temporaneam servitutem ignorante, validenè contraxit, sustinendumque matrimonium, saltem post annos illos duos exactos?

2 Respondeo, Invalidè contraxisse, nec sustineri posse matrimonium, ait Pont. *l.7. de matr.43.n.1. in fine*, nisi adveniente libertatis tempore legitima adsit ratificatio. Ratio est, quia Sacri Canones indistinctè loquuntur, nec excipiunt servitutem temporaneam, & ex alia parte, eo medio tempore verè ea persona serva est, ut expressè habetur in Jure. *L. Statum liberum, ff. de statu libero.* Sanch. *l.7.d.19.n.4.* & Perez, *de matr. d.21. sect.1.* putant, probabile esse, valere matrimonium, si servitus removenda sit infrà sex menses, cùm parum pro nihilo reputetur. Sed his acquiesco, quia carentia servitutis est de substantia contractus matrimonii, & solemnitate actus, quæ ad unguem observanda est.

3 Contra Catharinæ, quæ serva est, Dominus concedit tunc duos annos libertatis, intra quos, dum libertate gaudet, nubit cum Titio ejusmodi Catharinæ conditionem ad servitutem migraturæ nesciente, validè ne nubit? Scio autem, ut notat Sanch. *l.c. n.3.* non posse concedi libertatem ad tempus; semel enim concessa libertas, etiam pro brevi tempore, cum revocari ea ex jure non possit, perpetua est: sed casus proponitur pro iis locis, ubi fortè lex Municipalis admittit ejusmodi temporaneam libertatem.

4 Resp. Catharinam nubere invalidè, ita Sanch. *l.c.* quia ipsa, dum, reditura est ad servitutem, verè libera non est. Ita decrevit Textus dicens, eo medio tempore non cessare, sed, dormire servitutem. Et quidem meritò ita decretum est, quia, si conjux redire debet ad servitutem, non poterit liberè dare corpus suum alteri in perpetuum, quod est de essentia Matrimonii. Nam propterea servus similis temporaneus non potest Ordines Sacros licitè recipere, nec domicilium mutare cum præjudicio Domini.

5 Denique Maria fuit serva, nunc verò libera jam est, quo pacto Latinè vocatur *liberta*, Titioque nubit nescienti antiquam Mariæ servitutem, nubitne validè?

Resp. validè sanè: Ita Rebell. *l.3. sect.2. n.19.* & Perez *l.c.* quia libera verè est.

§. III. *Servitus, vel Libertas putata.*

6 TRiplex est casus decidendus. Primus, Duxit Titius Bertam liberam, quam tamen per errorem putat servam. Valuitnè matrimonium?

Resp. Sanè valuit, tum quia Ecclesia veram servitutem, non autem putatam constituit esse impedimentum, tum quia in hoc casu non obstat servitus matrimonio, si Titius putavit Bertam esse servam, & tamen illam duxit.

7 Secundus casus est prædicto oppositus. Antonius duxit Mariam servam, quam tamen ipse putat liberam, velidène ducit.

Resp. Profectò non oportebit hunc casum proponere; in hoc enim adest ipsissimum impedimentum servitutis ignoratæ, de quo hactenus locuti sumus.

8 Quandoquidem ergo hic casus proponendus non erat, succedat alius loco ejus. Petrus servus ducit Mariam servam, putans, ipsam esse liberam, valetne matrimonium? quasi servitus unius compensetur cum servitute alterius.

Respondeo valere. Ita Aversa *q.12. de matr. sect.2.* & communiter, non quidem propter dictam compensationem, sed, quia Sacri Canones statuerunt dumtaxat (ut patet in Textibus suprà citatis) esse impedimentum dirimens servitutem ignoratam ab altero libero. Quare irritum reddiderunt solùm matrimonium personæ liberæ cum persona serva ignorata, non verò personæ servæ cum persona serva, quamvis ignorata.

9 Tertius casus. Titius liber contrahit cum Lucia serva, putans eam esse liberam, sed eo animo, ut si scivisset eam esse servam, adhuc cum ea contraxisset, qui est error in qualitate servitutis, non antecedens, sed comitans, contraxitne validè?

Resp. Sanch. *l.7. de matr. d.18. n.6.* Bonac. *de matr. q.3. p.2. n.4.* Laym. *l.5 tr.10. p.4. c.2.* aliique docent invalidè, *Sylvester*, aliique validè. citati à Bossio *c.2. de matr. n.85.* Sed cum Sanch. est sentiendum, quia intentio Titii antecedens tetendit absolutè in servam verè à se ignoratam, atque adeò in habentem impedimentum dirimens, quo existente, consensus validus ad matrimonium esse non potest.

§. IV. *Servitus cessans per ipsum matrimonium.*

1 IN favorem libertatis decernitur à Jure Civili, *Auth. Ad hoc C. de latina lib.* & latè habet Sanch. *de matr. l.7. d.20.* ut, si Dominus personam servam suam tradat in matrimonium personæ liberæ, servitute nequaquam detecta, secuto matrimonio, eo ipso, serva fit libera, quod idem satis probabiliter est, si ipse Dominus, vel Domina matrimonium contrahat cum suo mancipio, ut tenet Pont. *l.7. de matr. c.44. à n.2.* G. Hurt *d.14. diff.4.* aliique. De quodam Turca prætendente servam, quam duxit, remanere servam, quamvis baptizetur, vide Tancr. *d. part.2. q. Moral. tr.5. q.65.* Jam quæritur, an his, similibusque casibus in quibus persona serva evadit in ipsa matrimonii contractione libera, servitus ignorata sit impedimentum dirimens?

2 Resp. Duæ sunt de more sententiæ. Sanch. *l.c. n.13.* docet, non esse dirimens, sed tunc matrimonium valere, quia (inquit) in eo instanti, in quo matrimonium contrahitur, jam realiter illa persona fit libera: ergo evolat impedimentum. Immò tametsi in illo instanti non evolaret, cùm statim, finito consensu, finienda sit servitus, & item abolenda sit vilitas talis personæ, morali, & humano modo, dicenda esset dicta servitus nequaquam adesse; tam parum enim instans nullius considerationis in humanis commerciis est.

3 Verùm Hurtadus, *l.c. diff.3.* aliique docent, adesse impedimentum dirimens, & non valere matrimonium, quia servitus (inquiunt) non tollitur nisi à matrimonio valido; ergo debet in priori signo supponi validitas matrimonii, ut in posteriori dicta servitus tollatur ex vi talis matrimonii: quod tamen in casibus dictis esse nequit; cùm in priori signo supponatur servitus ignorata.

Confirmatur, quia in Jure Canonico servitus ignorata, absque ulla limitatione est impedimentum: at nunc jam est servitus ignorata. Esto autem vilitas illa personæ in dictis casibus cessasse dicenda sit; tamen cum Ecclesia voluerit sine ulla limitatione, servitutem ignoratam esse impedimentum, semper tale erit, sive vilem reddat, sive non vilem personam.

Profectò secundùm prudentem hominum existimationem servitus non redderet vilem Reginam, v.g. in bello justo captam, & tamen matrimonium cum tali servitute ignorata nullum esset.

4 Utramque opinionem esse probabilem, rationes utrinque allatæ me fateri cogunt: neque obstat probabilitati prioris sententiæ illud: quod noluimus concedere eidem Sanch. *§.2. n.2.* ibi enim agebatur de tempore, hìc de instanti.

§. V. *Obligatio servitutem occultantis.*

1 CErtum est, quando post contractum matrimonium cognoscitur servitus anteà ignorata, debere conjuges abstinere à petendo, vel reddendo debito conjugali; & posse propria auctoritate relinquere hoc matrimonium, & aliud inire, si nolunt legitimè hoc ratificare, perindè, ac debet fieri in cæteris impedimentis dirimentibus. Solùm hìc, & semper adverte, scandalo existente, accedere debere Judicis Ecclesiastici auctoritatem: nisi sub aliquo rationabili prætextu obviàm ire scandalo ex se dicti conjuges possent, ut dicam in simili cum de Divortio. Infrà *tr.7. de obligationibus, c.3. §.6. à num.4.*

2 Hoc, inquam, certum est. Sed quæritur Primò. An persona decipiens, hoc est, quæ suam servitutem occultavit, possit licitè resilire à matrimonio sic invalidè contracto, nolendo illud ratificare, si alter illud ratificatum velit: nam personam deceptam licitè resilire posse, etiam alia nolente, non est dubium.

3 Resp. Etiam illam posse; licèt enim peccaverit attentando matrimonium, quod Ecclesia prohibet, tamen, quia reverà, nullum illud est pro utraque persona; & rectè solet dici, nunquam posse matrimonium ex una tantùm parte claudicare, ideò æquè utraque persona potest. Quare dicta persona decipiens non obligatur de novo consentire, vide etiam infrà *tr.3. de spons. c.2. §.2. nu.13.* si decepta id requirat, quia non obligatur ex vi matrimonii, hoc enim, ut dixi, nullum est, nec ratione sponsalium, seu promissionis factæ; nam infrà dicemus, illud matrimonium invalidè attentatum, nec parere vera sponsalia, nec validam promissionem; cùm neque hæc valeant inter personas inhabiles, idest inter habentes impedimentum dirimens, si promissio fuit absoluta, & non pro tempore, quo cessabit impedimentum, uti *ib.* latiùs explicabimus.

4 Dixi (præscindendo ab alio damno) nam si decipiens in honore, vel bonis nocuisset deceptæ, tunc ratione damni illati obligaretur damnum resarcire, vel matrimonium legitimè contrahere eo modo, quo distinctiùs à me explicatum est, *l.7. Decal. c.5. §.3. n.26.*

CA-

CAPUT IV.

Impedimentum Tertium.

VOTUM SOLEMNE CASTITATIS.

1 Non quocunque votum Castitatis simplex (id enim est impedimentum solùm impediens, ut infrà dicemus) sed illud, quod in solemni professione Religiosa simul cum Paupertatis, & Obedientiæ voto emittitur, est impedimentum dirimens illud matrimonium, quod celebrari, post dictum votum, attentatur; idque ex probabiliore sententia solùm de jure Ecclesiastico; ut, contra nonnullos, putantes esse, de jure Naturæ, probat Suar. *t.3. de Rel. l.2.c.6. & 7.* Sanch. *l.7. de matr. d.26.* Pont. *l.7. de matr. c.22. n.4.* Perez *de matr. sect.6.* Aversa *q.15. de matr. sect.1.* aliique.

2 Illud nota, votum simplex Castitatis emissum in Societate JESU post biennium Novitiatus, esse item impedimentum dirimens subsequens Matrimonium, idque ex peculiari jure novo Gregorii XIII. qua certè vi, ante dictum jus, carebat ejusmodi votum, quia verè non est votum solemne, ut latè Suar. *to.4. de Rel. tr.10. l.4. c.1.* & breviter explicat Hurtad. *d.15. de matr. diff. un.*

Quam excommunicationem incurrat tentans contrahere Matrimonium cum hoc impedimento, dicam *infrà, c.16. q.4.* sicuti de voto Castitatis imbibito in Sacris Ordinibus dicam *infrà, c.8.*

CAPUT V.

Impedimentum Quartum.

COGNATIO.

Hæc alia est Naturalis, vel Spiritualis, alia Legalis.

§. I. *Naturalis.*

1 Cognatio naturalis, ut habet Sanch. *l.c.d.50.* quæ etiam consanguinitas appellatur, *est vinculum personarum descendentium ab eodem stipite per carnalem propagationem.*

Ut, quæ ad hoc argumentum pertinent, faciliùs intelligas, ne te prætereat cognitio Terminorum sequentium. Nam stipes est illa persona, à qua aliæ personæ, de quarum cognatio tractatur, descendunt. Titius v.g. qui est Pater Antonii, & Antoniæ, dicitur stipes utriusque, & sic cœterorum.

2 Linea est illa series personarum, quæ per varias generationes descendunt à prædicto stipite. Hæc autem quadruplex est,

3 Prima vocatur Recta, quam scilicèt constituunt eæ personæ, quarum una est ab alia, sive sint ascendentes, ut Avus, Atavus, Abavus, sive descendentes, ut Pater, Filius, Nepos, Pronepos, Abnepos. Idem dicito, tum hic, cum in sequentibus, de fœminis, Avia, Atavia, &c. Filia, Nepti, &c.

4 Secunda vocatur Transversalis, seu Collateralis, quam constituunt eæ personæ, quæ, licèt descendant ab eodem stipite v.g. Titio, tamen una non descendit ab alia, ut frater, soror, Consobrinæ.

5 Tertia vocatur æqualis, estque eadem dicta transversalis, quando eædem dictæ personæ distant æqualiter à stipite, v.g. à dicto Titio, ut frater, ac soror ex eodem patre, &c.

6 Quarta vocatur inæqualis, estque eadem dicta transversalis, quando eædem dictæ personæ distant inæqualiter ab eodem stipite, ut frater, & sororis filius; qui certè inæqualiter distant à prędicto Titio; frater enim est in primo gradu, sororis autem filius in secundo cum eodem Titio prædicto.

7 Gradus denique, ducta metaphora à scalis, est illa distantia, quæ intercedit inter dictas personas.

8 Jam verò, quoniam computatio prædictorum graduum inter memoratas personas, alia est apud Jura Canonica pro Matrimoniis dirigendis, quæ solum numerant quatuor gradus, alia apud Jura Civilia pro successoribus constituendis, quæ numerant gradus decem, ideò nos computationem Canonicam hìc explicamus, explicaturi civilem, cùm de Testamentis.

9 Ad Canonicam igitur computationem cognoscendam, Tres sunt Regulæ menti figendæ. Prima, pro linea recta. Secunda, pro linea transversali æquali. Tertia, pro transversali inæquali. Et quamvis hæ regulæ satis sunt planæ, tamen moneo Lectorem difficulter à sola earum lectione easdem perfectè percepturum; opem ergo Præceptoris periti submisso animo quærere ne dedignetur.

PRIMA REGULA PRO LINEA RECTA.

10 In hac linea sunt gradus, quot sunt personæ, seu quot sunt factæ generationes, sed dempto stipite. Exempli gratia.

PATER TITIUS STIPES.

Filius, qui vocatur	Antonius
Nepos	Bartolus
Pronepos	Cœsar
Abnepos	Didacus,

11 In hac igitur linea, Antonius est in primò gradu conjunctus cum Titio, quia dempto ipso stipite, qui est ipse Titius, una remanet persona. At Bartolus est in secundo gradu cum dicto Titio, quia, Titio dempto, duæ remanent personæ, seu duæ factæ sunt generationes, Titius enim generavit Antonium, Antonius Bartolum; sic de cœteris.

SECUNDA REGULA PRO LINEA

Transversali in distantia æquali.

12 In hac linea, tot gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus illa una distat à communi stipite, dempto tamen ipso eodem stipite. Hinc Antonius frater, & Antonia soror uno gradu inter se distant, atque adeò Antonius est in primo gradu consanguinitatis cum Antonia, quia uno gradu distant à Patre, & sic de cœteris in hunc modum.

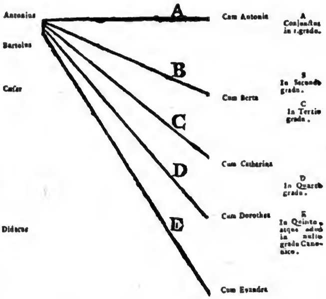
Antonius est in 1. gradu	cum Antonia.
Bartolus in 2. gradu	cum Berta.
Cœsar in 3. gradu	cum Catharina.
Didacus in 4. gradu	cum Dorothea.

TERTIA REGULA PRO LINEA

Transversali in distantia inæquali.

13 In hac, tot gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus illa persona, quæ est à stipite remotior, distat ab eodem stipite, dempto tamen, pari modo, ipso eodem stipite. Unde Antonius prædictus distat in secundo gradu à Berta, quia Berta, quę est remotior à Titio stipite, distat ab ipso Titio duobus gradibus, dempto nimirum eodem dicto stipite, in hunc modum usque ad quartum gradum, nam in quinto nulla est consanguinitas.

TITIUS PATER, STIPES.

14 Quod notavimus in Antonio, idem nota in cæteris proportionaliter, nam Bartolus v.g. cum Dorothea erit in quarto gradu, & sic de gradibus superioribus.

15 Nota Secundò, quod dictum est de Antonio respectu Bertę, & de cæteris collocatis in eadem linea sinistra respectu collocatorum in linea dextra, idem dici debere de Antonia respectu Bartoli, cæterisque collocatis in linea dextra respectu collocatorum in linea sinistra.

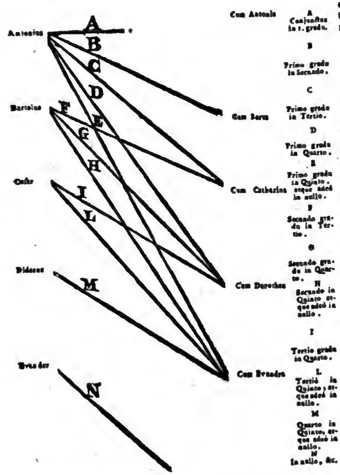
16 Nota diligenter Tertiò, Doctrinam, sequentem. Quamvis distantia remotior sit illa, quæ consanguinitatis gradus constituat: ut dictum est (qui gradus, quando non exeunt à quarto, sunt necessariò dispensandi à Pontifice, ut dicemus, in Matrimoniis ineundis inter consanguineos) tamen solet etiam considerari gradus proximior, & de illo juxta Bullam Pii V. debet obtineri ab eodem Pontifice declaratio, quòd is gradus proximior matrimonio non officiat, modo infrà *de dispensat. c.9. §.7.* distinctius explicando, quæ distinctio est omninò videnda. Unde, quia dictus Antonius v.g. distat uno gradu à Titio, prædicta verò Berta distat duobus gradibus ab eodem Titio, ideò sic consuevimus loqui: *Antonius distat primò in secundo gradu à Berta,* seu *Antonius, & Berta sunt conjuncti,* seu *sunt in primo, & secundo gradu,* seu *in primo cum secundo gradu à stipite,* & sic de cæteris.

Nota igitur diligenter, prædictis modis non explicari plures consanguinitates, quas fortè quis habet ex diversis stipitibus, aliam ver-

verbi gratia, ex parte Patris, aliam ex parte Matris, quæ certè plures consanguinitates explicari distinctè debebunt à petentibus dispensationem, si illas plures habeant, ut infrà distinctius advertemus, nota, inquam, prædictis modis explicari dumtaxat unam consanguinitatem lineæ Transversalis inæqualis, nam propterea additur (ab uno stipite.)

17 Ut id explicatius habeas, sequentem figuram hìc aspice,& lege: memor, hìc etiam locum habere duas notationes *num.*14. allatas.

TITIUS PATER, STIPES.

18 His præmissis, dico omnem consanguinitatis gradum usque ad quartum inclusivè tantùm, & non ultra, hodie esse impedimentum dirimens matrimonium, idque non solum in linea recta, sed etiam transversali, ut notant Doctores mox citandi, quia Concilium Lateranense indistinctè, & absolutè loquitur de dictis quatuor gradibus, dum ait, esse impedimentum dirimens Matrimonium. Id, quod factum est ob reverentiam, quæ debetur sanguine conjunctis, & ut, propter bonum, pacemque publicam, matrimonia extenderentur ad extraneos,& denique consanguinei ob spem Matrimonii minus castè simul cohabitarent.

19 Signatè adverte illud (usque ad quartum gradum,&c. & non ultra) nam propterea Cæsar v.g.positus in figura respectu Evandræ, quia est in quinto gradu cum ipsa, nullam cum ea consanguinitatem habet, unde potest illam ducere sine ulla dispensatione, ut clarè habet Textus, *C. final. de consanguin.* & passim Doctores, ut Perez, *de matr. d.*28.*f.*7.*n.*5. Campan. *in Diversf. Juris Rubr.*2. *c.*3. *n.*45. aliiq; notant.

20 Inquires. Cùm prædictus Cæsar sit (ut patet ex Figura) conjunctus cum Catharina in tertio gradu cum quinto, & modò nos *num.*16. diximus de proximiore gradu debere obtineri declarationem illam, quam induxit Pius V. est ne necesse hìc, ubi consanguinitatem nullam esse dicimus, dictam declarationem nihilominus petere, & obtinere?

Respondeo, nequaquam id necessarium esse, nam, ut rectè notat. Leander *p.*2. *de Sac. d.*14. *de matr. q.*39. Sanchez *l.*8. *de matr. d.*24. *n.* 23.*fine*, hæc declaratio petenda & obtinenda est, quando à Pontifice conceditur dispensatio alicujus gradus: at pro quinto non datur dispensatio, ergo nec danda est declaratio.

21 Denique gradum primum in recta linea jure naturæ irritare matrimonium,quale esset inter Patrem,& Filiam,& inter Matrem, & Filium, certum esse fusè habes apud Doctores, ut Sanchez *lib.*7 *de matr.d.*15. Pont. *l.*7.*c.*31. Per. *d.*28. *de matr. sect.*7. Cœteros verò gradus in eadem recta linea probabilius est, jure naturæ, nequaquam irritare. Unde non sequor eos, (apud Sanch.*l.c.à n.*15.)qui dicunt, dirimi jure naturali matrimonium in recta linea usque ad secundum gradum inclusivè, nec eos, qui usque ad quartum, nec eos, qui usque ad septimum, nec eos, qui usque in infinitum, ita ut hi potestremi asserant, nunc Adamum, si resurgeret, non posse ullam ducere ex mulieribus Universi, quia omnes sunt ab illo per lineam rectam descendentes, quæ, & similia videri possunt apud Sanchez *aliosque citatos*.

22 Quoad lineam transversalem, nullum ejus gradum dirimere matrimonium de jure naturæ etiam inter fratrem, & sororem, sed solùm jure Ecclesiastico, mihi item probabilius videtur. Id, quod vide apud eosdem, scilicet Pont.*lib.*7.*c.*23.citantem S.Thom.Sotum, Alensem,G.Hurt.*d.*17. *de matr.diff.*5. Perez *loc.cit. sect.*5. aliosque, quamvis non negem, Vasq.Sanch. Rebell. Valent. quos sequitur, citatque Bonac. *de matr.q.*3.*p.*5.*n.*12. aliosque Doctissimos viros putare, primum gradum in linea hac transversali dirimere matrimonium jure naturæ, qualis est inter fratrem & sororem.

§. II. *Cognatio Spiritualis.*

1 HÆc est vinculum, seu connexio inter aliquas personas procedens ex regeneratione spirituali, idest ex Baptismo, vel Confirmatione, nam ex aliis Sacramentis ejusmodi cognatio nequaquam oritur.

2 Ea autem multipliciter oriebatur,ex jure antiquo: hodie tamen reducta est à Trid.*sess.*24.*de Ref.matr.c.*2.lege Sanch.*l.*7.*d.*54.*n.*9.fusè explicantem locum hunc Tridentini, ad quatuor capita. Nam Primò, contrahitur nunc cognatio spiritualis à Baptizato, vel Confirmato cum Baptizante, vel Confirmante.

Secundò, ab eodem Baptizato, vel Confirmato cum Patrino, vel Matrina (Compare, ò Commare) & hæ duæ cognationes vocantur Paternitas, & Filiatio utique spiritualis, quasi is fiat filius illorum per regenerationem spiritualem.

Tertiò, à Patrino, vel Matrina cum Patre, & Matre Baptizati, vel Confirmati.

Quartò, à Patre, & Matre Baptizati cum ipso Baptizante, vel confirmante, & hæ postremæ duæ vocantur Compaternitas, quasi hi fiut simul Patres Baptizati, vel Confirmati.

Breviter in Baptismo (idem in Confirmatione) Baptizatus spiritualiter conjungitur cum Baptizante, & cum Patrino, vel Matrina per Filiationem, Pater verò, & Mater ejusdem Baptizati conjungitur cum eodem Baptizante, & cum Patrino, vel Matrina per Compaternitatem.

3 Quæ speciatim requiruntur, ut hæc spiritualis cognatio nascatur, & alia valdè plura ad hanc cognationem pertinentia dixi satis de Baptismo *L.*1.*de Bapt.c.*4.*§.*2.*à n.*19. Illud utile est, vel addere, vel recolere, si quis baptizet, vel confirmet, vel sit Patrinus nesciens Baptizatum, vel Confirmatum esse filium hujus, vel illius, adhuc contrahere, ut vult Aver.*q.*16.*de matr.sect.*2. *V. Habet hæc spiritualis* cum his cognationem; ignorantia enim non valet impedire id,quod Ecclesia ejusmodi actionibus adnexuit.

4 His præmissis. Assero, cognationem spiritualem prædictam, esse impedimentum dirimens matrimonium, contrahendum à personis, inter quas eam esse jam diximus *n.*2. idque ex Jure Ecclesiastico, non autem ex Jure Naturali, vel Divino ut clarè constat ex Sacris Testibus *toto tit. de Cognat. spirit.* & 30. *q.*1.

5 In hac autem cognatione spirituali non numerantur gradus aliqui sicuti in præcedenti cognatione naturali numeravimus, sed solum conjunctio, & impedimentum est inter personas prædictas;eaque in perpetuum, hoc est, etiam si moriatur persona, ratione cujus illa conjunctio contracta fuit, ut cum communi docet Sanchez *loco cit.*

6 Si eadem cognatio fortè supeveniat Matrimonio jam contracto, an impediat petitionem, vel redditionem debiti conjugalis dixi pluribus, cum de Baptismo *lib.*2. *de Baptism.cap.*2. *§.*2.*numer.*10. & *cap.*4. *§.*2. *numer.*17.

§. III. *Cognatio Legalis.*

1 IN Jure Civili (Jura hæc habes apud Sanchez, *lib.*7.*disput.*63.) communi conceditur, ut quilibet possit sibi adoptare quempiam in filium, quinque positis conditionibus. Prima, ut Adoptans sit sui Juris. Secunda, ut sit vir. Tertia, ut sit potens ad generandum. Quarta, ut sit major 25. annis, excedatque Adoptatum saltem 18. annis. Quinta, ut non possit quis adoptari in eo cognationis gradu, quo fortè conjunctus est cum Adoptante, Filius V. G. naturalis Adoptantis, non potest adoptari in filium adoptivum, & nepos naturalis, quamvis possit adoptari in filium, non tamen potest adoptari in nepotem, &c.

Hæc omnia implicitè comprehendit vulgata descriptio Adoptionis, quæ est hæc. *Adoptio est extranea personæ legitima assumptio.* Per vocem enim illam (*legitima*) notantur primæ quatuor conditiones, per vocem (*extranea*) notatur quinta, eo modo, quò jam explicatum est (siquidem hìc per illam non significatur, personam adoptatam debere carere omni gradu naturali conjunctionis, sed solùm eo, ad quem assumitur.

2 Si quæres, cujus auctoritate hujusmodi Adoptio expedienda sit. Dico, eam expediri posse ex auctoritate Magistratus Inferioris Summo Principe, & posse ex auctoritate ejusdem Principis Summi: cum hoc tamen discrimine, ut facta auctoritate Supremi Principis (quæ consuevit proprio vocabulo appellari *Arrogatio*, estque in Jure perfectissima Adoptio, neque fieri potest, nisi arrogans sit ætatis, saltem 40. annorum) facta, inquam, sic habeat hos duos effectus, ut Arrogatus transeat in potestatem Arrogantis, &c, ut sit ejus hæres necessarius, etiam ex testamento, qui effectus Adoptioni communi nequaquam conveniunt.

3 In eodem Jure, apud eundem Sanch. Civili ex dicta Arrogatione, vel Adoptione, quam cognationem legalem appellamus, tres oriuntur dictæ cognationis species. Prima est in linea recta inter Adoptantem & Adoptatum. Vide mox *n.5.* Secunda, in linea collaterali inter Adoptatum, & filios carnales Adoptantis, legitimos tantùm ex Coninch. *d.32. de matr. n.44.* sed ex Pontio *l.7. de matr. c.41. n.8.* etiam illegitimos. Tertia, inter Adoptatum, & uxorem Adoptantis, & item inter Adoptantem, & uxorem Adoptati.

4 His præmissis aio, Ecclesiam approbasse has prædictas tres species cognationum, &, in reverentiam, quæ ab adoptato filio debetur Patri assumenti ipsum in filium adoptatum, eas ita approbasse, ut etiam voluerit, inter illas personas jam memoratas in tribus dictis speciebus invalidè celebrari matrimonium, & consequenter cognationem legalem esse impedimentum dirimens.

5 Primam speciem ex dictis, quæ est in linea recta, approbavit Ecclesia, ut impedimentum dirimens in Decreto, *C. Ita diligere 20. q.3.* & illud quidem, ut non solùm contraheretur ab Adoptato, verùm etiam ab ejus filiis, & nepotibus, qui essent in ejus potestate eo tempore quo celebraretur adoptio, duraretque in perpetuum, idest etiam finita Adoptione, ut notat *ibid.* Sanchez.

6 Secundam Speciem approbavit eadem Ecclesia; ut Impedimentum dirimens, in decretalibus, sed est temporale. Finitur enim finita Adoptione.

7 Tertiam speciem approbavit Ecclesia tacitè, & ex antiqua consuetudine, nam cæterum id expressè non reperitur in Jure Canonico.

8 Ex dictis duæ, ut vult Sanch. *l.7. d.63. n.28.* personæ v.g. Titius & Maria aliàs inter se conjunctæ si ab eodem adoptatæ fuerint, Rursus Adoptans, & Mater Adoptati; vide eundem *ibid.* Præterea, secundùm Perez *d.30. sec.4. n.4.* Adoptans, & filia nata ex filia Adoptiva, hæ, inquam, personæ non habent inter se cognationem legalem, quia non sunt in illis tribus speciebus *n.3.* numeratis, quas solas induxit jus Civile, quasque approbavit Ecclesia. Quare illæ poterunt inter se validum inire matrimonium.

9 Benigna autem interpretatio quorundam non est hic silenda. Nonnulli ut Tolet. *l.7. c.4.* Pont. *l.7. de matr. c.41.* sustinent hoc impedimentum induci, tum ab Arrogatione, quam explicui *num.2.* tum ab Adoptione, quia Ecclesia adnexuit hoc impedimentum absolutè Adoptioni, at utraque verè Adoptio est: Sanchez tamen benignius *l.c. n.8.* Coninch. *d.32. n.44.* Perez *l.c. sect.2.* Aversa *qu.16. de matr. sect.3. V. At verò.* Ubi plures citat, aliique putant, solam prædictam arrogationem parere Cognationem, cui Ecclesia conjunxerit impedimentum, quia Matrimonium est jus valdè favorabile, unde ejus impedimenta sunt strictè interpretanda, quæ stricta interpretatio tunc in re, de qua loquimur, fiet, quando nomine Adoptionis, cui ejusmodi impedimentum adjungitur, intelligatur una illa adoptio, quæ est perfectissima, ideft Arrogatio, non autem quæcunque. Profectò utramque sententiam probabilem esse, inficiari non possum.

10 Inquires. Cognatio hujusmodi legalis superveniens matrimonio jam contracto privat eo jure petendi, vel reddendi debitum conjugale?

Resp. Nequaquam, cum Sanch. *l.c. n.19.* nulla apparet lex Canonica hanc privationem inducens.

CAPUT VI.

Impedimentum Quintum.

CRIMEN.

NOn quodvis Crimen, sed solùm illud, quod est contra fidem Matrimonii, & ex quo timeri possit conjugis, sive viri, sive fœminæ occisio, est impedimentum dirimens. Quod certè quadruplex est.

PRIMUM CRIMEN.

§.I. *Conspiratio cum occisione Conjugis, & sine Adulterio.*

1 SI Titius v.g. qui est Bertæ conjux, cōspiraret cum Catharina ad interficiendam Bertam, sequaturq; ex ea conspiratione ejusdem Bertæ interfectio, nascitur impedimentum dirimens inter Titium, & Catharinam. Idem dicendum, si Berta conspiraret cum Cajo v.g. ad occidendum Titium, quia in hoc Canones, tum de occisione uxoris loquuntur, tum de occisione viri. Ita Sanch. *l.7. de mat. d.78. n.8.* contra paucos. Quare ut hoc impedimentum enascatur, non requiritur ullum affuisse adulterium inter Titium, & Catharinam, cùm, *C.1. de convers. C. Si quis vivente 31. n.1.* satis sit ipsa una conspiratio cum dicta occisione secuta, tametsi in aliis tribus criminibus mox explicandis requiratur prætereà commissum inter dictas personas adulterium.

2 Nota insuper tria. Primum, conspirationem fieri debere à prædictis ex intentione ineundi inter se matrimonium. Qui igitur ex alio motivo conspirarent, puta ex odio, vel ex spe successionis, &c. & post commissam occisionem superveniret voluntas contrahendi matrimonium, non enasceretur in ipsis impedimentum. Lege Sanch. *l.7. d.78. n.13.* Pont. *l.7. c.45. n.4.*

3 Rectè item Pontius *l.c.* notat illam intentionem ineundi inter se matrimonium debere esse exterius explicatam: Si enim solùm mente retineretur, hoc impedimentum non consurgeret, quia non adesset conspiratio duorum.

4 Nota Secundò, eandem conspirationem satis haberi, si conjux sive consilio, sive mandato, sive alia cooperatione auxilium afferat Ad mortem. Ratihabitio autem sola subsequens occisionem, ideò non sufficit, quia Jura de Ratihabitione non loquuntur.

5 Nota Tertiò, mortem debere esse secutam, quia pœna, nisi aliud exprimatur, imponi semper intelligitur delicto completo. Non sufficit ergo secundum Pont. *l.c.* attentatio, immò nec vulnus, si id sufficiens non fuisset ad afferendam mortem, sed ea consecuta sit ex culpa, vel ignorantia Medicantis.

SECUNDUM CRIMEN.

§.II. *Adulterium cum occisione sine mutua conspiratione.*

1 SI idem Titius vir Bertæ, etiamsi sit ejus vir per matrimonium tantummodo ratum, committat cum Catharina adulterium, alter autem horum adulterorum, etiam sine consensu alterius, mortem paret Bertæ, re ipsa sequatur mors. (*C. Significavit nobis, De eo, qui duxit.*) enascetur impedimentum dirimens matrimonium inter Titium, & Catharinam. Dictum est (etiam per matrimonium tantummodo ratum) quia etiam tunc est perfectissimum adulterium, ut docemus omnes. Idem dic de Berta, si committat adulterium cùm Cajo.

2 Nota hic quatuor. Primum, machinationem mortis Bertæ jam secutæ fieri debere ex intentione ducendi Catharinam. Ita Sanc. *l.c.* Quare si fiat ex intentione liberius v.g. vivendi, vel ducendi aliquam fœminam incertam, vel ex simili alia causa, non consurget impedimentum. Semper tamen in foro externo præsumetur, ut vult idem *l.c. n.19.* intentio ducendi hanc, quoties occisor vult contrahere, cum qua adulterium perpetravit.

3 Nota Secundò, esse quæstionem, An hæc prava intentio debeat fuisse explicata ei, cum quo intenditur celebrari matrimonium? Et ajo ita doceri à Pont. *l.c. n.5.* afferente D. Thom. & dicente esse sententiam communem Doct. sed prorsus non acquiesco. Negativè enim respondendum est cum Avers. *de matr. q.18. sect.4. Vers. Tertio Rursus*, quia in hoc secundo crimine non requiritur conspiratio duorum, sicuti requisita fuit in crimine præcedente.

4 Nota Tertiò, adulterium, sive præcedat mortis machinationem, sive sequatur, sufficiens esse ad constituendum impedimentum *ex hoc secundo capite.*

5 Hinc: si prædictus Titius mandasset Sicario, ut occideret dictam Bertam ex intentione ducendi Catharinam, & post ejusmodi mandatum, ante mortem Bertæ, committeret adulterium cum Catharina, consurgeret impedimentum: non verò consurgeret, si cum eadem Catharina copulam habuisset post Bertæ mortem. Ita Sanch. *l.c. n.10.* in simili de committente adulterium post propinatum venenum.

6 Nota Quartò, nonnulla circa adulterium hoc. Primò enim non sufficiunt oscula, ut habet Sanc. *l.c.* & Coninch. *d.31. n.62.* vel tactus turpes, sed requiritur copula consummata. Secundò, requiritur adulterium formale respectu utriusque, idest, non solùm prædicto Titio, sed etiam Catharinæ debet esse notum, ipsum Titium esse uxoratum: si enim Catharina putet: Titium non esse conjugatum, copula, quam cum Titio habet, est adulterium in se, & respectu ipsius Titii, qui jam scit se uxoratum esse, sed non respectu Catharinæ, quæ putat, ipsum Titium esse solutum. Quare tunc non orietur impedimentum. Ita plures ut Sanch. *l.c. n.12.* Aver. *l.c. Ver. Octavo loquendo* Coninch. *d.31. n.61.* Perez *d.33. sect.2.* Castropal. *d.4. de sponsal. p.12. n.8.* contra Pont. *l.7. c.45. n.5.* asserentem sufficere, etiamsi malitia adulterii nota sit uni ipsi occisori. Tertiò, non sufficit, tuum adulterium esse formaliter tale ex sola conscientia erronea. Hinc, si dicti Titius, & Catharina putent, Bertam vivere, cùm tamen sit mortua, vel putent inter Titium, & Bertam esse verum matrimonium, non tamen ob aliquod impedimentum verum non sit, adulterium Titii cum Catharina non sufficit ad inducendum hoc impedimentum. Ratio horum trium est, quia jura in re odiosa sunt strictè interpretanda. Ergo in casu nostro sunt intelligenda, nonnisi de vero adulterio, quod omni ex parte verè, & realiter adulterium sit.

TER-

TERTIUM CRIMEN.

§. III. *Adulterium cum promissione Matrimonii.*

1 SI Titius vir Bertæ, etiam per solum matrimonium ratum, committat, adulterium cum Catharina, promittens huic matrimonium post Bertæ mortem, incidit in impedimentum dirimens matrimonium inter ipsum Titium, & dictam Catharinam. *C. Si quis vivente. C. Relatum* 31.*q.*1.*C.Significatur nobis*, *De eo, qui duxit*. Vides Primò, hìc non requiri occisionem, nec conspirationem, nec intentionem mortis; sufficit enim adulterium cum promissione, quam certè promissionem, negari non potest, dare ansam captandæ mortis conjugi. Vides Secundò, nec requiri juramentum, quia promissio sine juramento verissima promissio est. Vides Tertiò, promissionem non debere esse revocatam, nam si est revocata, evolat, & non persistit promissio: at adulterium, & simul promissio hoc impedimentum delinquentibus affigunt. Revocatio autem vel expressa esse potest, vel tacita, cujus tacitæ nonnulla exempla habere potes à Sanch.*l.*7.*de matr.d.*79.*n.*6.

2 Sed adhuc sunt addendæ notationes quatuor. Notatio prima. Adulterium hìc intelligitur eo modo, quo intelleximus *§.præc.n.*6.

3 Notatio secunda. Promissio debet esse acceptata ab altero conjuge; si enim acceptata non est, vim promissionis, saltem completæ, non habet; Sed non est necesse, ut alter repromittat, siquidem nullum jus requirit ejusmodi repromissionem; quia tamen debet esse acceptata, ideò alteri significari omninò debet, ut dicam *num.*6.

Quid, si solùm sit externa, sed ficto animo facta, atque adeò nullo modo interna? Resp. non sufficere tum pro foro poli, tum, si possit probari, pro foro fori, quia verè tunc non est promissio, cui jura (quæ cùm sint odiosa, non debent extendi) adnexuerunt impedimentum. Ita Henriquez *l.*12.*c.*14.*n.*3. G.Hurtad. *d.*23. *de matr.diff.*2.*n.*8.*&* 9. Perez.*de matr.d.*33.*sect.*4.*V.Sufficere quoque*, aliique, licèt Sanch.*l.*7.*de matr.d.*79.*n.*10. Coninch.*d.*31.*n.*57.& Castr. *d.*4.*de sponsal.p.*12.*n.*11. putent sufficere, quia finis legis est tollere ab adulteris occasionem captandæ mortis conjugi. Sed certè finis legis non cadit sub legem, nisi quatenus in verbis legis comprehenditur. Quare sententia Henriq. est à nobis approbanda.

4 Notatio tertia. Requiritur, ut dicta promissio sit absoluta, vel si sit conditionata, ut transierit in absolutam per adventum conditionis, qui scilicet eventus fuerit ante mortem conjugis. Si sic v.g. promittat dictus Titius prædictæ Catharinæ, *Te ducam in uxorem, si meus Pater discesserit ab hac Urbe*, necesse est, ut vult Castr. *l.c.n.*13. citans Coninch. G.Hurtad. Aversl. contra Sanch. Navar. & Rodriquez, ut discessus Patris sit ante mortem Bertæ, ut cum adulterio consurgat impedimentum.

5 Quid si sic promittat Titius: *Te Catharinam ducam, si moriatur Berta mea uxor?*

Resp. tunc cum adulterio exurgere impedimentum, quia in casu hoc hujusmodi promissio æquivalet promissioni absolutæ, ut rectè notat Aversa *d.q.*18.*sect.*3.*ver.Si tamen*; siquidem hæc conditio (*si moriatur mea uxor*) semper imbibitur in promissione, quantumvis absoluta matrimonii, facta à conjugato: ergo non reddit illam diversam ab absoluta, & ex alia parte illa locutio potius auget, quàm minuit ansam captandæ mortis conjugi.

6 Notatio quarta. Dictum est, promissionem debere esse acceptatam. Jam quæro, an acceptatio hæc debeat esse externo aliquo signo facta ei, qui promisit?

I Respondeo, ita profectò, secùs completa promissio non esset, ta Sanchez, *d.*79.*n.*26. Coninch. *loc.cit.n.*56. aliique. Lege item de Lugo, *de Just.to.*2.*disp.de Don.& prom.n.*63. qui hanc exteriorem significationem acceptationis necessariam esse putat in promissionibus onerosis (qualis certè est ea, de qua loquimur) quamvis non in gratuitis.

7 Quid, si alter, qui debet acceptare, taceat?

Resp. si taceat, & internè non acceptet, ut dixi *n.*3. sufficiens, & vera acceptatio non est. Quæstio ergo solùm esse posset, quando quis acceptet internè, & taceat. Ad quam dico, reduci id tandem ad illam regulam: *Qui tacet, consentire videtur*: quam communiter Doctores explicant, valere semper in favorabilibus ipsi tacenti; non verò in odiosis, seu ipsi nocivis. Quid ergo? valetne in casu nostro? Sanchez *loc.cit.n.*25. Cum Bonacin. *de mat.q.*3.*p.*5.*n.*9. Aversl.*q.*18.*sect.*3. *Verb. Quia demum*, & Castrop.*loc.cit. num.*10. putat non valere, quia, sumus (ait) in nocivis, illa enim acceptatio reverà affert, causatque impedimentum matrimonii, quod incommodum est, & detrimentum. Coninch. *loc. cit.n.*58. Pont. *lib.*7.*cap.*45. G.Hurtad. *lib.*1.*diff.*2.*num.*9.*fine*. Rebell. *lib.*3.*q.*8.*num.*5. Perez *disp.*33.*sect.*5. putant valere; quia sumus (ait) in favorabilibus, illud enim matrimonium apprehenditur ab illis adulteris, ut bonum, Quoniam verò utraque sententia est probabilis, rationes utrinque adductæ apud earum Doctores videantur.

8 Si ex circunstantiis colligatur, illud silentium esse potius contemptum, quàm acceptationem, certum est non sufficere, quia non esset tunc judicandum adesse acceptationem, ut non judicatur (inquit in simili de Lugo *l.c.*) si dicente scurra puellæ Regiæ, Tibi promitto matrimonium, puella taceat, tunc enim silentium illud contemptum significat, non consensum.

Ex dictis vides adulterium solum sine alia promissione, vel promissionem solam (quæ certè est peccatum grave secundùm Aversl. *q.*18.*de matr.sect.*3. *V.Videtur impedire*) sine adulterio non esse impedimentum dirimens, ut rectè monet *ib.* Aversa.

9 Ex dictis sequentem casum decidamus. Titius, & Catharina bona fide putantes Titii uxorem obiisse, sibi invicem promiserunt matrimonium, deinde cognoverunt eam vivere, & nihilominus commiserunt adulterium, incurreruntne impedimentum, de quo loquimur?

10 Resp. Incurrerunt (ait Aversa *q.*8.*de matr.sect.*3.*Vers.Sed plerique*, & in simili Perez *d.*63 *sect.*3.*n.*3.) quia jam adsunt illa duo, quæ ad pariendum hoc impedimentum requiruntur, nempè promissio, & adulterium. Et quamvis ex Jure suprà dixerimus, Adulterium debere esse formale, hoc est cognitum, ut tale: tamen non invenitur in Jure, quod promissio debeat esse cum notitia, quòd propter viventem conjugem, fieri illa promissio non possit.

11 Hæc illi, à quibus dissentire me cogit distinctio hìc adhibenda (Collig. ex Sanch.*l.*7.*de matr.d.*79.*n.*6.*&* 7.) Si Titius, & Catharina adulterium post cognitionem vitæ Bertæ committunt ex vi promissionis factæ, seu ex confidentia, quod erant, (ut ita loquar) sponsi cum spe futuri matrimonii, sanè tunc assentior impedimentum consurgere, quia sic persistit promissio, & quidem sub mala fide, quæ anteà erat sub bona. At verò, si cognita Bertæ vita, apprehenderint Titius, & Catharina promissionem illam jam evanuisse, quia inter ipsos matrimonium intercedere ampliùs non potest, committuntque deinde adulterium abstrahendo ab illa promissione, impedimentum non contrahent, quia sic adulterium non est conjunctum cum promissione, si quidem illa jam, ut dictum est, in hoc posteriore casu ampliùs non persistit.

QUARTUM CRIMEN.

§. IV. *Adulterium conjunctum cum matrimonio attentato.*

1 SI Titius vir Bertæ per matrimonium, etiam tantummodò ratum, committat cum Catharina adulterium, & insuper iidem, idest Titius, & Catharina attentent contrahere matrimonium per verba de præsenti, statim enascitur inter ipsos impedimentum dirimens: attentent (dixi) nam vivente conjuge, verum numquam erit cum alio matrimonium. Neque mirum est, in hoc casu enasci dictum impedimentum; si enim illud, ex sola promissione matrimonii cum adulterio consurgit, multò magis ex consensu præsenti.

Nihil prætereà hìc notandum occurrit, quod ex proximè dictis colligi non possit.

§. V. *Quo Jure inductum est Impedimentum Criminis?*

1 SAnè Jure Ecclesiastico, ut patet ex Textibus initio hujus c. allatis. Verùm institui hunc paragraphum, ut notarem duo. Primum, cùm Infideles non subjaceant legibus Ecclesiasticis, ideò fit, ut si duo ex ipsis committant prædicta crimina, non futurum sit invalidum eorum matrimonium ex hoc Capite, ut re ipsa invalidum non fuit matrimonium David cùm Bersabæa Adultera post Uriæ mortem, ab eodem David interfecti.

2 Secundùm. Quid, si aliquod ex prædictis criminibus committatur ab altero, qui sit Christianus, altero existente Infideli?

Resp. Sanè tunc redundaret impedimentum dirimens inter ipsos: nam ad contrahendum invalidè matrimonium: satis superq; est, ut alter ex contrahentibus impedimento alligetur. Quemadmodum contingit in impedimento solemnis voti, vel Ordinis Sacri, quod, quamvis in altero dumtaxat inveniatur, irritum tamen reddit matrimonium. Sunt nihilominus in casu nostro aliquot exceptiones, quas admittit Sanch.*l.*7.*de matr.d.*78.*n.*3. reiicit verò Aversl.*de matr.q.*18.*sect.*5. quasque, si tempus tibi suppetit, & curiositas movet, vel necessitas decidendi urgeat, apud ipsos lege, rarissimè enim evenire solent.

CAPUT VII.

Impedimentum Sextum.

CULTUS DISPARITAS.

1 INter personam baptizatam, & non baptizatam, quamvis Catechumenam, invalidè initur Matrimonium, quod significamus, cùm disparitatem cultus esse asserimus impedimentum dirimens. Id autem est inductum Jure Ecclesiastico propter periculum, quod subiret proles nascitura pravæ educationis. Quod quidem periculum notat Matrimonium inter Fidelem, & infidelem illicitum jure naturæ esse, sed non notat esse invalidum, ut minus rectè aliquot pauci putant. Locum Juris, in quo hoc impedimentum constituitur, non facilè invenies; id quod pluribus disputatum habes apud Pontium *l.*7.*c.*47. satis tamen nobis est asserere, saltem ipsa consuetudine, & usu à Sancta Ecclesia illud fuisse approbatum.

2 Si infidelitas superveniat Matrimonio jam contracto, illud non di-

dirimit, sed qua ratione possit esse causa divortii, infra dicam *tr.7. De oblig. c.3.§.7. à n.2.*

3 Inidelem autem, dixi, nam cum hæretico contractum matrimonium à Catholico validum est, quia hæreticus supponitur baptizatus; erit tamen illicitum, quia regulariter timentur pericula malæ educationis filiorum, vel perversionis alterius conjugis, quibus tamen in raro casu cessantibus potest Summus Pontifex dispensare, Quæ, & similia distinctiùs dicam infra, *t.5. de matr. ut Sac. c.5. & t.7. de oblig. c.3. §.2. à n.2.* & passim Doctores, ut Sanch. *l.7. d.72.* Coninch. *d.31 dub.3. à n.41.* de Lugo, *de Fide d.62. q.2.* Aversa *loc. cit. sect.2.*

CAPUT VIII.

Impedimentum Septimum.

VIS.

DE Impedimento hoc, quod exurgit ex Vi, Coactione, & Metu, dicemus commodiùs non multo post *Tr.3. de sponsal. c.2. §.2. & tr.4. de consensu c.6. §.2.*

CAPUT IX.

Impedimentum Octavum.

ORDO SACER.

1 ORdinem Sacrum, hoc est Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium esse in Ecclesia Latina impedimentum dirimens Matrimonium, est ita certum, ut sit ex Tridentino de Fide, *sess.24. de matr. c.9.*

2 Adde insuper, si ordinatus quis in Sacris audeat Matrimonium contrahere, incidere in excommunicationem latæ sententiæ, ut infrà *hoc eodem tract.1 cap.17. §.4.* dicemus, & incidere in irregularitatem Bigamiæ similitudinariæ, ut explicabimus, cum de Irregularitate, & denique post sententiam incidere in privationem beneficiorum, ut habetur in Jure *C. Decernimus dist.28.*

3 Inquires. In Ecclesia Græca, seu Orientali, si ordinatus in Sacris ducat uxorem, validène ducit? Nam licèt Græcis jam uxoratis anteà, concedatur posteà, Ordines Sacros, non verò Episcopatum, validè suscipere, & illos in Matrimonio exercere; tamen non conceditur Matrimonio conjungi eos, qui Sacris Ordinibus sunt insigniti: nam propterea quæritur, an sit ipsis Ordo Sacer impedimentum dirimens, ita ut si Græcus Sacerdos uxorem ducat, non illicitè modò, sed invalidè ducat?

4 Respondeo, invalidè dicit Azor *p.1. tr.13. c.14. qu.7.* validè Arcudius, *in Cen. l.7. c.42.* cui fortasse magis habebit fidem Lector, utpotè viro docto ex Græcis, & in suis ritibus peritiori, quàm Azor. Ipsum adi.

5 Multa hìc essent superaddenda, nisi alibi de iis sufficienter dixissem, nam propterea hìc indicare loca satis erit. Quodnam Sacrilegium committat Sacro Ordine initiatus, si contra Castitatem peccet, *dixi in Methodo Conf. lib.2. c.7. §.1. n.4. & §.5.*

Quid de Sacerdote Græco; dixi in libris Decalogi, vide *lib.2. in Decal. c.6 § 3 n 3.*

An Sponsus, invita Sponsa, Ordinem sacrum licitè suscipere valeat? infrà *tr.3. de sponsal. c.5. § 3.*

An Ordo sacer dissolvat vinculum Matrimonii Rati; Infrà *tr.5. de matr. ut Sacr. c.7 §.1 n.13.*

An ex consensu uxoris possit ordinari uxoratus, & quid si ordinetur absque ejus consensu; infrà *tr.7. de oblig. c.4. §.2.*

An obligatio servandæ Castitatis annexa ordinato in sacris sit ex voto, an ex præcepto? suprà *l.7. de Ord. c.3. §.3.*

An infans, vel ignorans hanc obligationem, illam subeat, si ordinetur? *Ibid. à n.15.*

An Metu, vel Vi coactus Sacrum Ordinem suscipere, eandem servandæ castitatis obligationem contrahat? *Ib. à n.13.*

An in Sacris constitutus incurrat excommunicationem, si attentet Matrimonium contrahere? Infrà, *cap.17. §.14.* ut modò *num.2.* dixi.

CAPUT X.

Impedimentum Nonum.

LIGAMEN.

1 PErsonam alteri per Matrimonium ligatam non posse, vivente conjuge, alteri per simile Matrimonium ligari, est res adeò certa, & à Tridentino definita, ut probatione non indigeat, debeatque Inquisitoribus deferri, qui, dum vivit conjux, aliud Matrimonium contrahit. Lege Dian *p.4. tr.7. res.4.* Castrop. *t.1. tr.4. d.16. §.8.* Thom. Hurtad. *par.1. Resp. mor. tr.5. c.2. n.32.* Immò per aliquos, etiam, ut Carenam *p.2. tit.5. n.6. juncto n.33. ad 47.* Bord. *de Sacro Trib. c.22. q.39.* qui sponsalia nova, dum ipse est matrimonio devinctus, init cum aliqua. Vide Th. Hurt. *l.c. n.34. & 35.* qui rectiùs distinguit.

Conveniunt autem DD. hoc impedimentum esse ex jure naturali, & Divino, quamvis non negent, olim concessisse Deum Hæbreis polygamiam, hoc est uxores plures, de qua re Pontius, *l.7. de matr. c.49.* Sanch. *lib.7. c.80.* aliique multa scribunt.

2 Aliud hìc superaddere non occurreret, nisi animadverterem, velle Lectorem hac occasione opportunè doceri, quam cognitionem mortis alterius debeat habere alter conjux, ut possit ad alias nuptias animum adiicere.

3 Ajo, hanc Regulam dari ab omnibus receptam (Ita apud Sanchez, *lib.2. d.46.* Apud Barbos. *in Collect. ad cap. in præsentia de sponsal.*) eamque in utroque foro. Non sufficit ad secundum Matrimonium contrahendum verisimilitudo, vel probabilitas mortis conjugis, multo minùs dubium negativum, sed necessaria est cognitio moraliter certa. Hæc regula probatur. Primò, quia in Sacro Textu *C. Dominus, De secundis Nuptiis*, dicitur. *Donec constet, quòd ab hac vita conjux migraverit, & C. in præsentia. De sponsal. Donec certum nuncium recipiant de morte Virorum.* Secundò, quia hìc agimus de tollenda possessione prioris conjugis. At contra possidentem probationes debent esse claræ, & convincentes. Tertiò, quia incommoda gravia, quæ solent enasci, si inito secundo matrimonio, inveniatur vivere prior conjux, satis ostendunt, in tam gravi negotio ex valdè firmis rationibus esse procedendum.

4 Neque obstat Pontifex, *C. Quoniam, ut lite non contestata, V. Si autem*: dum dicit: *Tandiù alter conjugum expectetur, donec de ipsius obitu verosimiliter præsumatur.* Non obstat, inquam, quia illud (*præsumeretur*) notat, requiri verosimilitudinem, quæ solet præsumi in Jure, at hæc in tanta re, in qua agitur de secundo matrimonio, non ducitur in Jure, nisi ex rationibus moraliter certis. Aliam explicationem hujus textus affert Guttierez, quam vide apud Sanchez *l. mox citando n.9.*

5 Verùm, his habitis, vix aliquid habuimus: Nam Inquiro, unde nam, & qua ratione ejusmodi moralis certitudo conquirenda sit? Molesta difficultas in praxi, nam propterea id à jure Judicis arbitrio tandem remittitur. Ita Menoch. *de arbitr. casu 470. nu. 128.* Sanch *lib.2. d.46. n.7.* Lucem nihilominus ex sequentibus probationibus, seu conjecturis non exiguam hauriemus.

6 Primò. Non sufficit sola conjugis absentia longi temporis, etiam si interim adbibita sit diligentia, & etiam si (ut habet Textus, *C. In præsentia de sponsal.*) fœmina esset juvenis, & se continere non posset, quia vita hominis præsumi posset durare usque ad annos centum. Lege Sanch. citatum *n.1.*

7 Secundò: Non sufficit, si nullus habeatur testis de visu, sed solùm aliqui de auditu, & de fama testimonium ferant, conjugem obiisse, id enim rem certam nequaquam reddit. Ita communis fert opinio. Ita Sanch. *loc. cit. num.15.* Pont. *lib.7. cap.53. num 3.*

8 Tertiò, non sufficit, ut vult Sanch. *l.c. n.12.* unus privatus testis de visu, quia pari modo onus tanti negotii rem certam non reddit. Et quamvis aliquando testis unus admittatur ad aliquam probationem certam faciendam: id tamen est in re alteri nequaquam præjudicante: at in casu nostro præjudicium ferretur ipsi primo conjugi.

9 Obiicies, Modò Sacer Textus dixit, requiri certum nuncium. Ergo unus sufficit testis, secus dixisset *nuncios.*)

Respondeo, propter hanc considerationem putarunt plures, ut Hostiensis, & Verric. apud Sanch. *loc c num.10.* sufficere testem unum de visu. Sed immeritò, nam illa vox (*nuncium*) in hoc textu est neutrius generis, & stat pro (*Nunciatione*) sensusque est hujusmodi, *Donec certum nuncium, seu certam nunciationem* (avviso Italicè) *recipiunt.* Nec gratis affigimus hanc interpretationem, cùm ipsa materia, de qua agitur, illam prorsus expostulet. Atque hæc tria, non sufficiunt, sufficiunt verò tria sequentia.

10 Quartò enim, si cum fama, seu cum Testibus de auditu adjungantur aliæ conjecturæ non levis momenti, utique sufficiunt, secundum Bonac. *de matr. q.3. p.10. n.14.* & Aver. *q.14. de matr. sect. 3. ver. Tertiò ulterius*; alios citans; quia sic, rem moraliter, & humano modo certam faciunt, atque hic maximè valet prudens Judicis arbitrium.

11 Quintò. Si cum unico Teste de visu aliæ simili modo conjecturæ, seu adminicula conjungantur, multò magis, si per distantiam major probatio speranda non sit, sufficere docet Sanch. *l.c. nu. 12.* Benigniùs de his videtur loqui Thom. Hurtad. *p.1 res. mor. n.106. fol. mihi 109.*

12 Sextò, Si Rector Parochiæ testificatur de morte prædicta, vel exhibeatur ejus authentica fides, probabitur tunc sufficienter mors, quia hæc est probatio publici Officialis, seu per publicam scripturam exhibita, quæ fidem moraliter certam facit.

13 Sed quid, si adhibitis necessariis diligentiis moraliter constat de morte conjugis, unde bona fide matrimonium quis novum contrahat, sed casu occurrat, conjugem illum vivere, validumne fuit novum matrimonium?

14 Resp. omninò fuisse invalidum; neq; enim bona fides, immò neque Judicis sententia, si fortè interposita fuisset, potest tollere impedimentum dirimens matrimonium. Quare conjux ille, qui defun-

defunctus credebatur; si fortè appareat, revocare sibi omninò suam conjugem debebit.

15 Inquiret Curiosus. Si Titius v.g. mala fide contraxisset cum Catharina, quæ tamen Catharina putabat fide bona, & fortè ex judicis sententia Bertam conjugem priorem Titii jam è vivis decessisse, contingat autem, ut deinde idem Titius, affirmet Catharinæ, matrimonium inter ipsos esse irritum, quia sua Titii conjux Berta verè vivebat, quando idem Titius contraxit matrimonium cum ipsa Catharina, illene obligabitur credere Catharina?

Resp. Nisi certò ostendatur ex aliis probationibus, tunc vivam fuisse Bertam, non obligatur, quia propria Titii confessio ipsi Titio præjudicat, non verò alteri tertio. Legantur Sanch. *l.10.d.12. n.50.* & ea, quæ ego dixi in hanc rem *l.1. in Dec.cap.*3.§.7. *v.Matr. num.*3.

16 Jam si occurrat oppositum, quid dicendum? Verè mortua est uxor Titii, sed putantes ipsi Titius, & Catharina Bertam vivere, matrimonium cum mala fide contraxerunt, contraxeruntne validè?

Resp. si fides mala fuit innixa certitudini, quamvis solùm existimatæ, invalidè contraxerunt, quia tunc adesse sufficiens consensus non potuit; Si verò fuit innixa dubitationi, vel probabilitati, quam ipsi non curarunt indagare (quod idem esset, si pendente lite pro validitate prioris matrimonii, novum contraxissent) sic enim etiam contraxerunt cum dubio, si inquam, sic fuit, & deinde invenitur verè fuisse Bertam mortuam, validè contraxerunt. Ratio est, quia in hoc casu adfuit sufficiens consensus, ut dicemus infra *tr.4. de consensu matr.d.*2.*a.*2. Quem locum nisi legas, hanc rationum diversitatem intelligere profectò nequaquam poteris.

CAPUT XI.

Impedimentum Decimum.

PUBLICA HONESTAS.

§. I. *Quid illud sit?*

1 IMpedimentum publicæ honestatis, (seu, ut solet etiam appellari, Justitiæ publicæ honestatis, propterea quod ab Ecclesia institutum est propter quandam honestatem, & decentiam publicam) oritur ex duobus capitibus, putà ex sponsalibus, & matrimonio tantùm rato, sed in diversis gradibus.

2 Si enim Titius v.g. contraxit sponsalia cum Berta, idem Titius non poterit, etiam post mortem Bertæ, ut testatur Villalob. *de communi sententia tom.1. in summ.tr.14.diff.16.n.4.* Aver.*q.17. de matr.sect.4.V.Semelque*, conjungi in Matrimonio cum consanguineis Bertæ in primo gradu, nempè cum Matre, vel Sorore, vel filia dictæ Bertæ, nec Berta cum similibus consanguineis Titii, quia ex sponsalibus, respectu dictorum nascitur Impedimentum dirimens. Dico (respectu dictorum) nam respectu aliorum quorumcunque ex sponsalibus solùm oritur Impedimentum impediens, ut dicemus infra *c.16.n.6.*

3 Si verò idem Titius contraxit matrimonium per verba de præsenti cum Berta, sed nondum consummavit (si enim consummavit, oritur Impedimentum aliud, quod appellatur Affinitatis, & de quo *c.seq.* dicemus) quo pacto est matrimonium tantummodo ratum, non poterit Titius contrahere matrimonium cum nulla ex consanguineis Bertæ usq; ad quartum gradum inclusivè, nec Berta cum similibus consanguineis Titii, ut notat, saltem ex recepta legitima consuetudine, Pont.*l.7. de matr.c.36.n.4.* Avers.*l.c. v.Hinc*. Notetur benè hæc diversitas, nam ego ad aliqua peculiaria de duobus dictis capitibus separatim explicanda gradum facio.

§. II. *Publica honestas ex sponsalibus.*

1 TRia peculiaria de hac habet Trident.*sess.24.c.3. de Refor.mat.* Primò disponit, ut, quia jure antiquo hæc publica honestas orta ex sponsalibus extendebatur usque ad quartum gradum, nunc restringatur, ut dictum est, ad primum.

2 Secundò, ut non enascatur hoc Impedimentum, nisi ex sponsalibus validis. Quare, si ex quocumque capite, sive ex defectu consensus; quamvis solùm interni (Ita G.Hur. *de matr.d.21.diff.1. n.3.* alios citans contra Sanch.Henriq.Pont. & Aver. *qu.17. de matr. sect.5.V.Si autem*) sive ex Impedimento occulto, quo sponsi laborarent, invalida essent sponsalia, hoc impedimentum nullum esset.

3 Tertiò, ut sponsalia debeant esse absoluta, nam si sint conditionata, hoc Impedimentum pari modo non incurritur: Vide *nu.9.*

DISSOLUTIS SPONSALIBUS, AN ETIAM dissolvatur hoc Impedimentum?

4 Circa hæc sic dubitare posses. Primò, Titius, & Berta contraxerunt validè sponsalia, sed deinde, sive mutuo consensu ea dissolverunt, sive ex justa causa alter legitimè à sponsalibus recedendo, ea fuerunt legitimè dissoluta. Tu ergo nunc dubitas, an sponsalibus jam cessantibus cesset etiam Impedimentum publicæ honestatis?

5 Resp. cessare putat G.Hurt.*d.21.diff.1.n.5.* Pont.*l.7.c.36.num.9.* Barbosa *in d.Cap.Trid.n.8.* Sà *Vot. Matr.n.12.* Castr.*disp.4.p.10.num.9.* Leand.*tr.9.d.19.q.4.* Cornejo,*d.7 dub.30.q.5.* aliique, quia cùm nunc sint dissoluta illa sponsalia, jam verificatur, illa esse invalida. Unde ex Tridentino, ut dictum est *n.2.* non parient Impedimentum. Non cessare docet, Sanch.*l.7.d.28.n.21.* Laym.*l.5.tr 10.p.4.c.9.* Perez *de matr.d.8.sect.2.* Aver.*de matr.q.17.sect.5.V. Addit.* Bonac.*qu.3.p. 11.n.7.* cum aliis, quia initio fuerunt valida sponsalia, unde jam ortum fuit Impedimentum, illo autem semel exorto, non dependet à voluntate sponsorum ejus cessatio. Confirmatur, quia non cessat hoc impedimentum morte alterius ex sponsis, ut §.1. diximus, & tamen tunc dissolvuntur sponsalia.

6 Utraque sententia videtur probabilis. Quod enim prior, ut ait Pont. *l.c.* afferat pro se declarationem Cardinalium, nihil est, quia etiam posterior, ut vult Bonac. *l.c.* illam pro se Cardinalium declarationem inducit, immò & stylum, ut habet Aver. *l.c.* Curiæ Romanæ, per quem obtineri in ejusmodi casu, de quo loquimur, dispensatio solet. Ad rationem posterioris posset prior respondere, hoc Impedimentum non enasci, nisi quando adsunt sponsalia, at quando sunt retractata, moraliter non adsunt, unde non est mirum, si non remanet Impedimentum.

Ad confirmationem potest afferri disparitas, nam, quia sponsalia retractata non fuerunt à Sponsis ante mortem, noluit Ecclesia, ut Impedimentum aboleretur per solam mortem, quia judicantur permanere.

7 Pro priore sententia habeo Consilium Patris Petri Musticæ Doctissimi Theologi nostræ ætatis, *in suis manuscrip. consiliis cons.* 40. cujus supra etiam memini, qui Consilium sic absolvit: *Unde potest, qui contraxit sponsalia de futuro cum filia, posteà verò per mutuum consensum dissoluta, potest, inquam, contrahere matrimonium cum Matre sine ulla dispensatione Summi Pontificis. Et ita ego sentio, salvo meliori Judicio aliorum præstantissimorum Theologorum. Atque hanc sententiam deduxerunt in praxim Archipresbyter Sambucensis, & Episcopus Agrigentinus permittentes, quod Joseph Torres sine dispensatione duceret in uxorem N. Buscemi sororem minorem, qui paulò anteà eodem anno 1634. inierat sponsalia cum sorore majore N. Buscemi, quæ mutuo sponsi, & sponsa consensu fuerant dissoluta.* Verùm id olim fortasse erat; nam hodie extat Decretum sacræ Congreg. latum jubente Alexandro VII. contra priorem dictam sententiam, quod certè omninò servandum est, & ita etiam refert Fagnanus C. Ad audientiam *n.23.*

SECUNDA SPONSALIA. An pariant Impedimentum?

8 Dubitare potes sic Secundò, Titius contraxit validè sponsalia cum Berta: mox, alia sponsalia, (& quidem illicitè) contraxit cum Antonia sorore Bertæ, pariuntne hæc secunda sponsalia Impedimentum contra ipsum Titium, ita, ut non possit ampliùs sine dispensatione ducere Bertam?

Resp. non parere. Ita Aversa *q.16.sect.5. Ver. Alia tandem*; quia hæc secunda sponsalia sunt invalida, quæ, ex Tridentino, ut dictum est, Impedimentum non afferunt.

SPONSALIA CONDITIONATA. An pariant dictum Impedimentum?

9 Dubitare denique posses Tertiò. An sponsalia facta sub conditione de futuro suspendente consensum, si adveniat deinde conditio; tunc emergat hoc Impedimentum?

Resp. cum communi sententia emergere; ita Doctores supra citati, nam ex sponsalibus conditionatis non nascitur; quia illa nondum sunt vera sponsalia: at adveniente, & purificata conditione, jam sunt vera, absoluta, & propria sponsalia: ergo, &c.

§. III. *Publica Honestas ex Matrimonio Rato.*

1 EX matrimonio tantummodò rato oriri Impedimentum hodie dirimens matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè, supra indicavimus, nam olim extendebatur usque ad gradum septimum. Jam inquiro, ejusmodi Impedimentum oriturne etiam ex matrimonio rato invalido?

2 Resp. esse benè distinguendum; Ita Pont. *loco mox citando n.5.* aliique passim; nam oritur ex invalido, quòd invalidum sit ex omnibus aliis capitibus, præter quam, si sit invalidum, ex defectu consensus. Quare, si matrimonium ratum fuit invalidum, quia fuit cum consanguinea, cum affini, cum Professa solemniter, &c. jam incurristi Impedimentum dirimens Publicæ Honestatis ex matrimonio rato; at si fuit invalidum ex defectu tui liberi consensus, qualis etiam est consensus ex metu, ex errore personæ, ex amentia, ut notat Hurtad. *de matr.d.21.diff.2.n.8.* Impedimentum hoc non contraxisti.

3 Notas differentiam? Impedimentum Publicæ Honestatis ex sponsalibus nunquam ex Tridentino oritur ex ipsis sponsalibus invalidis. At Impedimentum ejusdem publicæ honestatis ex matrimonio rato oritur semper, excepto cùm affuit defectus ipsius consensus; tunc enim non oritur, ut dictum est.

Ex defectu ætatis, quando sufficiens consensus deficit pro matrimonio, non incurritur publica honestas ex matrimonio rato, quia hoc est defectus pleni consensus. At verò, quia ille cõsensus valeret,

ut sponsalia, incurri publicam honestatem ex sponsalibus, dicam infra *Tr.3. de sponsc.2.§.4.n.4.*

4 Quid, quando Matrimonium ratum sit invalidum, quia contrahitur clandestinè; idest, quia celebratur sine Parocho, & Testibus?

Resp. Non contrahi hoc impedimentum tenet Sanch.*l.7.d.70.n.13* & Coninch.sed immeritò, nam propterea contra eos arguit rectè Perez, *d.32.de mat.sec.3.* citans Hurt.Pont.*l.7.c.36.n.5.* afferens declarationem Card.Aversf.*q.17.sect.5. V.Addit.* Sanch. cùm enim (ait) in hoc casu matrimonium non sit invalidum ex defectu consensus, sed ex defectu solemnitatis illi consensui annexæ ab Ecclesia, non est ratio, cur impedimentum non enasci concedamus.

5 Quid de Matrimonio rato conditionaio per conditionem futuram suspendentem dicti Matrimonii consensum?

Resp. Dum manet conditionatum, non parit hoc impedimentum, quia tunc nondum verè est matrimonium. At adveniente conditione, parit, quia jam tunc absolutum est, & verum matrimonium.

6 An autem, adveniente conditione, antequam novum consensum legitimè adhibeant conjuges, oriatur publicæ honestatis impedimentum, tanquam à sponsalibus, atque ideò usque ad primum gradum dumtaxat; an verò tanquam à matrimonio jam rato, ideòque usque ad quartum gradum, quæstio est apud Doctores. Nam aliqui volunt matrimonium sub dicta conditione celebratum, adveniente conditione non habere vim, nisi sponsalium, antequam de novo ritè consentiant sponsi, & hi debent consequenter tenere; tunc oriri impedimentum tantummodo usque ad primum gradum. Aliqui verò contendunt, dictum matrimonium jam habere totam vim Matrimonii rati, & hi debent consequenter docere, tunc oriri impedimentum usque ad quartum gradum. Quoniam verò nos infrà *Tr.4.de consensu §.4.n.11.* docebimus, utramque sententiam esse probabilem, sed priorem probabiliorem, ideò idem dicimus in præsentia de Impedimento. Lege id breviter apud G.Hurtad.*d.21.de mat.diff.2.n.8.*

C A P U T XII.

Impedimentum Undecimum.

A F F I N I T A S.

§. I. *Quid sit, & quatenus extendatur?*

1 Affinitas est propinquitas, seu attinentia quædam, quæ ex copula carnali (quam completam vir, & mulier, sive licitè per conjugium, sive illicitè per culpam habent) provenit inter consanguineos viri, & dictam mulierem, & inter consanguineos mulieris, & dictum virum. Cùm enim vir, & mulier per copulam, vel semel habitam, fiat una caro, & unum principium ejusdem filii, meritò consanguinei utriusque ad ipsos attinebunt, mododicto; quæ attinentia vocatur Affinitas, quia consanguinei alterius (quilibet juxta suum gradum) veluti accedunt ad fines alterius. Ipsi verò vir, & mulier copulam habentes non sunt, nec vocantur affines, secundùm Sanch.*l.7.d.64.n.4.* G.Hurt.*d.20.diff.1.n.1.* Perez *d.31.sect.2.* sed fiunt una caro, & vocantur stipites Affinitatis, sunt enim radix, seu causa, unde cæteri fiant affines.

2 Quoniam verò affinitas habet, ut dictum est, suos gradus, perinde ac consanguinitas, ad eos distinguendos solet à Canonistis hæc dari Regula: *Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus, non gradum attinentiæ.* Meritò dicitur (*mutat genus*) nam ex consanguineis fiunt affines, & meritò dicitur, (*non gradum*) quia eo gradu, quo erant consanguinei, fiunt in eodem gradu affines. Sed clariùs habe sequentem Regulam explicantem illam Canonistarum. Quoto gradu consanguinitatis est quis conjunctus, vel distat ab uno ex illis, qui copulam inter se habent, eodem gradu affinitatis est conjunctus, vel distat ab altero ex ipsis, qui prædictam copulam habent. Si ergo Antonius v.g. est in primo gradu cum Maria, cum qua Titius per copulam se conjunxit, & in eodem gradu affinis erit Berta soror Mariæ cum dicto Titio. Pari modo, si Cæsar est pater Titii, atque adeò in primo gradu cum ipso conjunctus in linea recta, erit affinis in primo eodem gradu in linea recta cum Maria, & similiter in eodem primo gradu erit pater Mariæ cum Titio, & sic de cæteris, mutando semper nomen *consanguinitatis in Affinitatem*, &, ut dictum est, servando semper eundem gradum.

3 His declaratis, dicendum est, Affinitatem ortam ex copula licita; hoc est inter legitimos conjuges, hodie esse Impedimentum dirimens subsequens matrimonium usq; ad quartum gradum consanguinitatis inclusivè: Affinitatem verò ex copula illicita, idest fornicaria, hodie esse Impedimentum dirimens idem matrimonium, solum usque ad secundum gradum ejusdem consanguinitatis inclusivè. Ratio est expressa dispositio Trident.*sess 24.c.4. de reform matrim.* confirmantis Decretum (*Cod.non debet de Consangu. & Affin.*) Innocentii III. in Concilio Lateranensi.

4 Dixi (hodie) nam anteà multo latiùs ejusmodi Affinitas extendebatur, tunc enim affinitas pariebat affinitatem, ut habes latè apud Sanchez, *l.7.d.67.* At verò, nunc certa Regula illa est: *Affinitas non parit affinitatem.* Quare hodie inter consanguineos Mariti, & consanguineos uxoris nulla est affinitas, nam solùm est inter consanguineos Mariti, & uxorem, & inter consanguineos uxoris, & Maritum.

5 Ex dictis ergo fit, ut duo fratres possint sine dispensatione accipere duas sorores, vel soror, & Frater Petri v.g. copulari matrimonio cum fratre, & sorore Antonii v.g. Item fit, ut unus ex fratribus ducere possit viduam, & alter frater possit ducere filiam ejusdem viduæ genitam ex mortuo marito. Item, ut Pater ducere possit viduam, & ejusdem patris filius ducere ejusdem viduæ filiam ex Marito, atque hæc omnia, quia affinitas non parit Affinitatem. Ita Sanch.*l.7. de mat.d.67.n.3.*

6 Idem dic, si Cajus v.g. ducat viduam relictam à propriæ uxoris fratre. Clariùs: Cajus duxerat Bertam, hæc autem Berta habet fratrem nomine Cæsarem, qui duxerat Catharinam. Dico mortua Berta, & Cæsare, posse Cajum ducere Catharinam, quia Cajus contraxit quidem affinitatem cum Cæsare, sed ex dictis nullam cum uxore Cæsaris, nempè Catharina.

QUÆSTIUNCULA ORTA EX PRÆDICTIS.

7 Diebus hisce superioribus emersit sequens difficultas, cujus expressam solutionem apud neminem ex Scriptoribus, nec ego, nec nostri Collegii Panormitani Theologi invenire potuimus.

8 Si ex vivis excedat Berta uxor Titii, perseverat in Titio affinitas cum omnibus Bertæ consanguineis, quia, ut cum S.Thoma notat Sanch.*l.7.d.64.n.2. ex C.Fraternitatis 35.q.10.* affinitas semel orta perpetuò remanet.

9 Sed quid, si post mortem Bertæ nascatur ex sorore v.g. dictæ Bertæ puella aliqua, hæc puella eritne affinis ipsi Titio, ita ut inter ipsam, & Titium nequeat validum matrimonium intercedere?

10 Resp. Theologi ferè omnes prædicti, & ego minimus omnium, diximus esse affinem, & inter ipsos invalidum fore matrimonium. Ratio fuit, quia Affinitas non solùm extenditur ad consanguineos viventes, vel natos, vivente ipsa uxore, sed etiam ad consanguineos natos post ipsius uxoris mortem. De novo enim nati verè, & in omni rigore sunt consanguinei dictæ uxoris, quamvis mortuæ. Et sane Pater in Cœlo v.g. existens, ut suum filium, suosque nepotes recognoscit filium posthumum, & nepotes descendentes. Si ergo posteà nati, sunt verè consanguinei uxoris Titii, erunt affines ejusdem Titii.

11 Noluit acquiescere huic rationi unus ex prædictis nostris Theologis. Unde quæstionem hanc Romæ decidendam misit ad Patrem Ludovicum Leti Nostræ Societatis virum Doctissimum, & præcipuè in Sacris Canonibus excultissimum, qui respondit certissimam esse doctrinam à me, prædictisque Theologis allatam. Huic responsioni, nec dum ille unus acquievit, donec suum argumentum dissolutum viderit: Argumentum autem fuit hujusmodi: Affinitas non resultat nisi mediante Matrimonio: ergo, non stante matrimonio, resultare ea nunquam poterit: Sed post mortem prædictæ Bertæ jam non stat Matrimonium cum Titio, quia ex Sancto Paulo Matrimonium dissolvitur per mortem: ergo nec resultabit affinitas in Titio cum natis post mortem Bertæ.

12 Respondi in hunc modum: Affinitas non resultat, nisi mediante Matrimonio, quod aliquo tempore extitit, concedo, quod nunc actu existat, nego. Unde nego consequentiam. Cujus distinctionis ratio est, quia, ut diximus, adhuc de novo nati (Matrimonio scilicet ampliùs non existente) sunt consanguinei uxoris: ergo non possunt non esse affines Mariti; Sacri enim Canones ad contrahendam Affinitatem nihil aliud requirunt, nisi consanguinitatem cum altero ex conjugibus, nec distinguunt, stante, vel non stante Matrimonio.

13 Confirmatur. Affinitas usque ad secundum gradum contracta ex copula fornicaria semper consurgit, ut vidimus, quamvis ibi non adsit, nec stet Matrimonium; Satis enim est, ut aliquo tempore adfuerit copula illa illicita: ergo & in casu nostro satis est, quod aliquo tempore adfuerit copula licita.

14 Et hinc ducitur ratio à priori. Nam Affinitas non oritur ex matrimonio immediatè, sed ex mixtione Corporum, etiam semel habita inter virum, & mulierem. Quamvis ergo per mortem dissolvatur Matrimonium, non dissolvitur immediata radix affinitatis, quæ est, copulam intercessisse inter virum, & mulierem, ergo affinitas, quæ nasci ex tali radice debet, impediri non poterit.

§. II. *Quo jure inductum est hoc Impedimentum Affinitatis?*

1 Quamvis naturaliter consurgat attinentia consanguineorum alterius conjugis cum altero, quam Affinitatem appellamus; ea enim consurgit ex ipsa mixtione corporum, qua conjuges fiunt una caro; tamen eam attinentiam esse impedimentum dirimens Matrimonium subsequens, omninò inductum est ab Ecclesia; Ita Sanchez *l.7.d.66 & 67.* & Pont.*l.7.c.34.* idque propter convenientias supra in explicatione impedimenti ex consanguinitate indicatas hic proportionaliter applicandas. Addita etiam est excommunicatio contra ineuntes Matrimonium cum hoc impedimento, ut dicam *c.17.§.3.*

2 Hinc,

2 Hinc rectè colligit Hurtadus, *d.20.de matr diff.5.n.8.* duos Infideles, qui dictam affinitatem contraxerunt, posse tempore infidelitatis valido Matrimonio conjungi cum affinibus, quia infideles non subjacent Ecclesiæ legibus. Cætera ad Infideles circa hoc pertinentia vide apud citatum Hurtadum.

§. III. *Affinitas superveniens Matrimonio.*

1 Diximus, Affinitatem dirimere Matrimonium subsequens; Si autem ea superveniat Matrimonio jam contracto, hic dicendum est. De Cognatione spirituali superveniente dixi *l.2.c.4.§.2.à num.17.*

2 Breviter. Si vir, vel uxor copulentur cum aliqua, vel aliquo ex consanguineis in primo, vel secundo gradu tantùm sui conjugis, non dirimetur Matrimonium jam factum, sed impedietur, ne conjux à suo conjuge debitum conjugale petere licitè possit. Si Titius v.g. vir Bertæ cognoscat turpiter Sororem, vel Matrem Bertæ, non poterit ampliùs petere debitum à Berta, nisi accedat legitima dispensatio ejus, qui dispensare potest, de quo dicam infra *tr.2.c.5.* Ultra peccatum igitur incestus, quod committet Titius, cognoscendo suam affinem, incidet ipso facto in prædictam pœnam. Hoc igitur impedimentum non oritur, si conjux cum suis propriis consanguineis incestum committat, sed solùm, si committat cum consanguineis sui conjugis.

3 Ne autem hic duo confundas, quæ sunt satis diversa. Nam, si Titius v.g. vir Bertæ cognoscat turpiter aliquam Bertæ consanguineam in remotioribus gradibus, à primo, & secundo, hoc est in tertio, vel quarto, committit quidem incestum, quia ex supradictis, consanguinei ejus uxoris sunt ipsi Titio affines, at non amittit jus petendi debitum à sua uxore Berta, quia Tridentinum hanc pœnam non valendi petere debitum, sicut & impedimentum dirimens ex copula illicita, restrinxit ad primum, & secundum dumtaxat, ut dixi.

Simili modo, si idem Titius v.g. cognoscat turpiter aliam extraneam, nulla consanguinitate ad se, vel ad uxorem suam pertinentem, cognoscat, v.g. Mariam, contrahet impedimentum, ne ipse Titius post mortem suæ uxoris Bertæ possit Matrimonium contrahere cum consanguineis Mariæ in primo, & secundo gradu, & si cum his fortè posteà copulam habeat, committet incestum speciatim in Confessione aperiendum. At verò si copulam posteà habeat cum consanguineis dictæ Mariæ in gradibus remotioribus, hoc est in tertio, & quarto, illicitè quidem, ut ex se patet, faciet, sed non contrahet conjunctionem cum dicta Maria, & consequenter, neque incurret impedimentum dirimens Matrimonium, fortè contrahendum cum illa, ut signatè declaravit Pius V. *ad Dominum 1557. Declarat. Card. apud* Pont. *l.7. de mat. d.33.n.6.* nodé nec peccabit peccato incestus, sicuti rectè notavit Sanch. *l.7. de matr. d.67.nu.7.* quare nec speciatim, ut incestum in Confessione explicandum, quin in copula illicita (ut nimis sæpè dictum est) Tridentinum abstulit ab his remotioribus gradibus contractionem impedimenti, &c.

Vides ergo diversitatem, præsertim illam de incestu? Titius enim cognoscendo consanguineas Bertæ uxoris suæ in remotioribus illis gradibus, committit incestum. Idem verò Titius cognoscendo consanguineas dictæ Mariæ sibi extraneæ, sed jam unitæ per copulam illicitam, cognoscendo, inquam, eas, quæ Mariæ sunt conjunctæ in primo, & secundo gradu, committet quidem incestum, sed cognoscendo eas, quæ eidem Mariæ sunt conjunctæ in tertio, & quarto incestum non committit.

4 Dixi autem *n.2.* (petere licitè non potest) potest enim, immò & debet reddere, ne ex peccato unius conjugis patiatur damnum alter. Nam propterea si & alter consenserit ad prædictum incestum, etiam & ipse petere non poterit, ut explicatiùs docui. *l.7. in Decal. cap.4.§.2.n. præsert.12.*

5 Tria tunc exciderunt, quæ te ignorare non convenit. Primum (secundùm Sanch. *l.7.d.31.n.1.* & Pontium *l.10.c.7.n.6.* aliosque) excusari ab hac pœna non valendi petere debitum à suo conjuge, mulierem, quæ præcisa vi oppressa fuit à consanguineo sui viri, quia tunc cùm culpam non committat mulier, non meretur pœnam, esto naturaliter oriatur affinitas. Secundum, eandem excusationem concedi probabiliter à nonnullis (ut Pont. *l.c.* Bonac. *de matr. q.4.p.2.n.5.* Aver. *q.17. de matr. sect.3. Ver. Quod si fœm.* contra Sanchez, & Pontium) si ex metu gravi, sive mulier, sive vir cogatur similem incestum committere. Nam quamvis tunc peccent, Ecclesia tamen non videtur tunc illum, vel illam castigare tanta pœna velle. Tertium probabiliter etiam à nonnullis concedi eandem excusationem, si adsit ignorantia, sive facti, sive juris, sive pœnæ, dummodò non sit affectata, ut liberiùs dicti conjuges peccent, id quod clarè docet Sanchez *l.c.d.32. à n.43.* De his tribus, lege Dianam *p.11. tr.4. ref.38.*

§. IV. *Qualis copula Affinitatem pariat?*

1 Quoniam copula radix est prædictæ Affinitatis; ideò maximè hic explicari solet, qualis esse debeat copula, ut ex illa certò Affinitas oriatur. Dico, hac in re unum esse certum, incerta duo. Certum est, nequaquam sufficere actus quantumcunque turpes esse, sed requiri copulam consummatam intra vas fœminæ, ubi effundatur semen.

2 Hinc non consurgit hoc impedimentum ex copula sodomitica, nec ex copula cum mortua, nec ex effusione seminis omninò extra vas, nec ex congressu spadonum, qui verum semen non emittunt, nec ut declaravit Pius V. ex Matrimonio rato non consummato (ex illo tamen oriri impedimentum publicæ honestatis, ne obliviscaris.)

3 Contra (ut vult Sanch. *l.7.d.64.n.17.*) consurgit ex copula habita cum dormiente, cum ebria, cum insana, cum invita, cum coacta, cum ignorante, sive jus, sive factum; tunc enim vera fit seminum commixtio, & fit unum principium generationis.

4 Atque hic nota diligenter differentiam, nam nunc docemus, oriri Affinitates à copula, etiam vi, vel metu habita, at paulò ante *in §. præc. num.6.* docuimus ex copula vi, metu, &c. habita, non oriri pœnam non valendi petere debitum: quæ duo, quia sunt valdè diversa, ideò valdè notanda. Prius enim est ante contractum matrimonium, posterius verò est post illud jam legitimè celebratum.

5 Jam verò, incertum est Primò. An oriatur Affinitas, si semen emittatur extra vas, sed illud sibi matrix attrahat, vel si aliqua tandem arte etiam ope dæmonis intra vas mulieris intromittatur. Negat Pontius, *l.7.c.33.n.2.* affirmat cum communi Sanch. *l.7.d.65.n.15.* Pont. *q.3.p.12.n.14.* Aver. *q.17. sect.1. Ver. Dubitari etiam.* Perez *d.31. sect.1.n.4.* G. Hurt. *d.20. de matr. diff.1.n.3.* & meritò; jam enim sic adest verissima seminum commixtio.

6 Incertum est secundò. An prædicta Affinitas oriatur, si intromisso semine viri, mulier suum semen fœmineum non emittat, quod aliquando in fœmina frigidiore fertur, posse contingere?

Respondeo. Quamvis debeat semper præsumi, fœminam etiam & ipsam seminasse, unde, nisi evidentissimè contrarium constet in praxi, tum in foro fori, tum in foro conscientiæ est pronunciandum, Affinitatem esse contractam, tamen pro eo raro casu, qui posset contingere, duæ sunt sententiæ.

7 Non oriri tunc Affinitatem, docet Perez, *l.c.n.5.* G. Hurtad. *l.c.n.4.* Aver. *l. lib.2. V. Dubitatur tamen* aliique, & novissimè Verricelli, *tr.4.q.mor.27. sect.10.* Ratio principalior est, quia ex Medicorum sententia ad generationem requiritur necessariò semen fœmineum. Quando igitur hoc abest, cùm vir, & mulier non possint fieri unum principium generationis, quod est radix Affinitatis, ipsa Affinitas oriri non potest.

8 Oriri tunc Affinitatem, docet Sanch. *loc. cit. num.20.* Pontius *l.7. cap.33. num.2.* aliique, quia hi probabiliùs putant, non esse necessarium ad generationem fœmineum semen, esto adjuvet. Quare sine hoc poterunt vir, & mulier fieri unum principium generationis.

9 Utraque sententia est probabilis, ut fatetur idem Sanchez, *l.c. n.19.* & in simili iterùm dicetur à nobis aliquanto inferiùs. *Tr.5.c.7.num.5.*

CAPUT XIII.

Impedimentum Duodecimum.

IMPOTENTIA.

§. I. *Quid sit? & quotuplex sit?*

1 Impotentia coeundi, seu inhabilitas ad consummandam copulam (quam Sacri Canones *Toto tit. de frig. & malefic.* frigiditatem appellant) est impedimentum dirimens Matrimonium contrahendum, idque jure naturæ, quia si impotens es ad actum conjugalem, de jure naturæ est, ut non possis tradere tuum corpus ad actum illum impossibilem. Quare, sive tu scias, sive tu nescias impotentiam, si tamen verè impotens sis, impedimento eris affectus, & consequenter ineptus ad matrimonium.

2 Dixi autem Primò, (*impotentia coeundi*) nam impotentia generandi (quam *sterilitatem* appellamus) impedimentum non est dirimens; Ita Sanch. *l.7.d.97.n.20.* tunc enim si haberi nequit primarius finis Matrimonii, nempè prolis generatio; habetur tamen secundarius, qui est remedium concupiscentiæ. Potissimùm, quia jam adest immediatè potestas perficiendi copulam, esto absit, quasi per accidens, effectus copulæ, idest proles. Nam propterea potest Maritus commisceri cum uxore vicina partui, quamvis sine effectu novæ prolis, &c.

3 Dixi item (*dirimens matrimonium contrahendum*) nam impotentia superveniens Matrimonio jam contracto, sive consummato, sive rato, illud non dirimit. An verò tunc liceat usus Matrimonii, dicemus §.5.

4 Impotentia autem hæc tunc certò adest, quando aliquid (ut volunt Sanch. *lib.7.d.92. per totum, & d.107.* Pont. *l.7.c.60.nu.3.* & Gasp. Hurtad. *d.22. diff.1.3. & 7.*) ex his tribus certò deest, vel scilicet deest Potentia ad penetrationem vasis, vel Potentia ad emittendum verum semen, vel Potentia ad illud emittendum intra vas, neque enim sufficit, si emittatur extra vas, quamvis in ejus ore, Lege Gasp. Hurt. *l.c.*

5 Hæc autem certitudo potest esse vel certa, & evidens physicè, (ut

(ut si vir amputata habeat virilia, aut omninò arida) vel certè, seu valdè verisimiliter evidens, (quo pacto dicetur certa moraliter) ut si membrum virile sit aliquantum aridum, vel fœmina sit ita arcta, ut valdè probabiliter non possit incisione, vel alio remedio adjuvari. Quando autem adsunt indicia probabiliter indicantia impotentiam, ita ut oppositum probabilitatem nullam habeat, dicitur certò moraliter adesse impotentiam. Nos hanc probabilitatem vocabimus deinceps veram probabilitatem, vel ut dixi certitudinem moralem.

6 Quando hæc certitudo, sive physica, sive moralis non adest tunc profectò impotentia erit dubia, idque tunc est, quando indicia ad prædictam certitudinem physicam, vel moralem non attingunt. Quare, quando potentia est probabilis, ita ut etiam oppositum, idest impotentia sit probabilis, inter dubias connumera in hac materia, quia cùm tunc deficiat in certitudine physica, vel morali, incerta censenda est in tanto negotio pertinente ad Matrimonium. Quoniam ergo ejusmodi impotentia vel est perpetua, vel temporalis, vel dubia, loquamur de singulis separatim.

§. II. *Impotentia absolutè perpetua.*

1 IMpotentia absoluta, & perpetua (quæ tunc adest, quando ea, certò, physicè, vel moraliter, ut modò explicavi, nec arte, nec medicamento, absque gravi periculo, removeri potest) est certè impedimentum dirimens Matrimonium contrahendum, vel cum ipsa contractum. Constat ex claris Juribus. *C. Fraternitatis de frigid. & malefic.*

Si mulier adeò sit arcta, ut nulla incisione, vel remedio adjuvari possit, est certò perpetuò impotens: at si incisione non valdè difficili adjuvari posset; tunc non esse nisi impotentiam temporalem, docet Sanc.*l.7.d.93.* cum communi, quia putat obligari fœminam, eam non valdè difficilem incisionem pati. At esse perpetuam, & Matrimonium dissolvendum, tenet mordicùs Pontius *l.7.c.62. late*. Lege etiam Dian.*p.11.tr.5.res.11.* latissimè, quia contra putat, non obligari fœminam ad incisionem illam. Si eum legas, meritò illi non repugnabis.

2 Quid, si solùm per miraculum tolli possit impotentia?

Resp. adhuc esse impotentiam perpetuam, atque ideò afferentem impedimentum dirimens. Ratio est, quia consideranda impotentia est juxta cursum naturalem, non juxta miraculosum. Puto tamen, impotentiam ex maleficio, si per orationes, suffragia, & exorcismos, multò magis, si per medicamenta naturalia removeri posse prudenter judicaretur, non esse perpetuam, sed temporalem, quia tunc essent remedia spiritualia quidem, sed quasi ordinaria, & non miraculosa.

3 Quid, si ejusmodi Maleficiati impotentia ope magica tolli possit?

Resp. si cum peccato, reputabitur perpetua, quia, quod cum peccato fieri debet, impossibile reputandum est: Si sine illo, sanè reputabitur possibile, atque adeò perpetua impotentia non erit: intellige, quando hæc possibilitas facilè, seu certè, non valdè difficulter habere executionem possit.

4 Triplici autem modo à Mago obtineri ejusmodi impotentiæ remotio solet. Primò; per novum maleficium, & tunc impotentia est perpetua, quia ejus remotio non posset haberi nisi cum peccato. Secundò, per nullum maleficium, sed vel tollendo signum Maleficii sine Maleficio novo, vel adhibendo medicamenta naturalia, & tunc impotentia est temporalis, si haberi id non valdè difficulter posset, quia sic sine peccato, ut alibi diximus (*l.2.in Decal. c.6 §.5.*) impotentia tolleretur. Tertiò, si quamvis obtineri remotio impedimenti posset à Mago sine novo Maleficio, tamen prævideas, illum eam non ablaturum nisi cum Maleficio, quod evenire solet, quando signum Maleficii haberi non posset ex eo, quod v.g. fuit projectum in Mare, vel constitutum fuit in actione transeunte, v.g. in comestione, vel incantatione verborum, & hoc pacto impedimentum erit perpetuum, quia licèt aliàs posset sine peccato tolli; tamen de facto nunc sine illo non tolletur.

An Mulier jam conjugata obligetur pati incisionem, nec periculosam, nec gravis doloris, etiam si defectus procedat ex parte viri, Alii negant, Alii affirmant, utrique probabiliter, ut latè cum aliis minutiis prosequitur Diana *tr.5 ref.11.*

5 Porrò, quando certò physicè, vel moraliter constat de impotentia, cum qua contractum fortè fuit Matrimonium, nullum illud omninò censendum erit. Ita Sanch.*l.7.d.107.n.2.* & deinceps. Pontius *l.7.c.66.n.1.* Gasp.Hurtad.*d.22.diff.11.* Perez *d.37.sect.5.* Quare tunc non licebit conjugibus se, ut conjuges gerere, sed sunt separandi. Quòd si Judex præceptum illis fortè imponat etiam sub excommunicatione, ut se maritaliter tractent, non valebit præceptum, nec excommunicatio, quia inniteretur præsumptioni Potentiæ, ideòque validitati Matrimonii: at præsumptio cedit veritati certæ. Pro foro autem externo semper requiritur sententia Judicis declarantis Matrimonii invaliditatem, quam statim Judex (*C. Laudabilem de frig. & malef.*) debebit ferre, si certo modo dicto appareat impotentia (nam, si dubia, dicam infra) nullo requisito juramento conjugum, nec testimonio septimæ manus: quæ omnia distinctiùs explicabimus non multo post.

MATRIMONIUM EUNUCHI, SEU SPADONIS.

6 Hinc, si quis ambobus Testibus careat, vel certè attritos habeat, invalidè Matrimonium contrahit, quia cùm verùm semen emittere non possit, impedimento laborat perpetuo. Quod cùm definitum sit à Sixto V. 1587. apud Gutt.*l.1.q.Canon.c.16.in 2.edit.* Sanch.*d.92.n.17.* Pont.*l.7.c.67.& 68.* aliud addere opus non est. Illum, qui cùm sana, atque integra virilia habeat, uno pollet testiculo, esse potentem ad semen verum emittendum, & consequenter esse aptum ad Matrimonium, notat cum Medicis Perez *d.37. sect.3.num.4.*

MATRIMONIUM DECREPITI.

7 Quamvis Ecclesia, teste Sanch.*l.7.d.92.n.20.* non reiiciat senes à Matrimoniis ineundis, quia præsumit, vel ex ipsa natura, vel ex medicamentis, vel ex qualitate ciborum posse fieri sufficientes ad actum conjugalem; tamen, si supponamus, hanc sufficientiam adesse nullatenus posse, quid dicendum? Loquamur prius de Sene, mox de Vetula.

8 Senex, si ita viribus exhaustis supponatur, ut numquam possit actum conjugalem consummare, invalidè contrahet, quia tunc ejusmodi impotentia esset in futurum perpetua. Ita Sanch.*d.92.nu. 74.* A vers.*q.13.sect 4.V.Septimò possunt.* Bonac.*q.3.p.13 n.18.* aliique contra Henr. apud Bonac.*l.c.* aliosque putantes, validè contrahere; quia semper retinet potentiam suam intrinsecam seminandi. Si verò sit ejusmodi, ut possit adjutus à prædictis cibis, ac medicamentis illum actum consummare, quamvis generare non possit, quia illud semen sterile sit, contrahet validè, quia impotentia tunc esset temporalis. Nam propter similem rationem morti proximus, licèt ob diutissimam febrim tunc non sit aptus ad copulam; tamen aptus est ad Matrimonium, quia illa debilitas est (puta cùm convalescet) amovibilis.

9 Pontius apud Hurtad. *mox citandum*, tenet, Matrimonium non solùm iniri posse validè ob finem generandi sobolem, ut communiter fit, sed etiam, si fiat solùm ad mutuam societatem cum uxore, unde impotentem perpetuò, atque prædictum senem effœtum posse validè Matrimonium inire cum prædicto fine. Sed quia nos cum Hurtado, *d.22.de matr.diff.4.* qui id efficaciter probat, hanc sententiam reiicimus (Ita Sixtus V. modò allatus, & apud Hurt.*l c.n.12.*) ideò absolutè dicimus, ejusmodi impotentem non esse aptum ad Matrimonium. Certè secus, etiam Eunuchus posset validè ad prædictum finem Matrimonium contrahere, & tamen Sixtus V. Cum Sanch.*l.7.de matr.d.97.n.13.* definivit non posse. Immò, dum ibidem dixit, impotentiam esse impedimentum dirimens, nec distinxit ad hunc, vel illum usum, nostrum videtur casum definivisse. Si ejusmodi mulier, & vir impedimenti conscii nolint se copulare Matrimonio, sed quoddam Societatis vinculum inire, videtur concedere A versa *l.c.* Henriq.*l.c.* Sanch.*l.c.* sed amoto periculo incontinentiæ: Quidquid dicat contra Sanch. Hurtad. *disp.22.d.ff.5.n.13.*

10 Vetula quomodocunque decrepita, & certò inepta ad suum semen effundendum, si est capax seminis viri, validè contrahet in sententia eorum, qui putant, semen mulieris non esse necessarium ad generationem prolis: at invalidè in eorum sententia, qui contra putant, esse simpliciter necessarium. Quoniam verò utraq; opinio, ut supra dixi *c.12.§.4.n.1.* probabilis est, erit & probabilis validitas, & probabilis item invaliditas Matrimonii. An ejusmodi senes decrepiti, si inveniantur Matrimonio copulati, possint conari licitè ad copulam, vel alios tactus inter se exercere, dixi satis distinctè *l.7.in Decal.c.3.§.5.n.37.& 38.* De uxore reclamante, quòd duxerit virum senem, atque adeò impotentem disputat Tancr. *in qu. mor.p.2.tr.5.q.14.* qua soliditate rationum expendat Lector.

MATRIMONIUM MULIERIS PARIENTIS
Cum sua vita, vel prolis periculo.

11 Si Mulier potens quidem sit ad actum conjugalem, sed cum suæ vitæ periculo, vel cum prolis morte, vel cum abortu semper pariat, validè Matrimonium inire poterit; Ita Sanch.*d.91.n.18 & 29.* Boss.*de effectibus matrimon.cap.1.num.175.* quia jam potens est, ad quod essentialiter requiritur ad Matrimonium, nempè ad copulam. Sed licitène, si id advertens, & sciens faciat? Quod certè contingere posset in vidua, quæ hæc mala jam experta in præcedente Matrimonio sit?

12 Resp. Si id faciat, nesciente novo Marito, certè peccabit, quia illi magnum damnum infert, dum in re tam gravi, eum decipit. Ipso autem sciente, nequaquam peccabit ex hoc capite, quia scienti, & consentienti non fit injuria, at moraliter peccabit (ait Bossius *l.c.*) ex alio capite, hoc est propter damnum, quod facit sibi, & proli, dum illius Mortis (& aliquando etiam sine Baptismo) & sui periculi causa est. Neque excusari potest, ait idem Auctor, à fine remedium adhibendi tentationibus concupiscentiæ. Eas enim aliis remediis orationum, & mortificationum cum Dei gratia superare poterit. Verùm hanc non peccaturam, si nubat Marito scienti, docent nonnulli, quia, ut mox dicet Sanchez in simili, non facit injuriam nec proli, nec sibi. Non proli, qui melius est, aliquo tandem tempore esse, quamvis sine Baptismo (tunc enim non habet peccatum à se commissum, sed originale commissum ab alio) quàm nunquam esse. Non sibi, quia durum esset negare Mulieri, & aliquando quidem valdè calidæ remedium Matrimonii

monii à Christo Domino ad eum finem inter cæteros institutum, & eam compellere ad remedia illa mortificationum valdè dura, & extraordinaria; nam, neque infirmum, ut vitam servet, obligamus ad remedia admodum difficilia adhibenda, vel conquirenda. Profectò hanc sententiam probabilem esse, negare non possum.

13 Atq; hæc de matrimonio contrahendo. Quid, si hæc pericula supervenniant Matrimonio jam à Muliere contracto? poteritne ipsa reddere, & petere debitum conjugale?

Resp. Probabilius cum Sanch. *d.*209.*n.*9.*&* 11. Boss. *l.c. n.*173. *&* 177. aliisque, puto posse, quia tunc separare virum à thoro, vel cohabitatione uxoris nimis esset utrique durum, quod certe deberent facere, ne manerent sub continuo periculo peccandi.

14 Dices? Non separentur, sed se gerant, ut frater, & soror.

Respondeo. At nimis esset durum simul esse in eadem habitatione cum tanto peccandi periculo.

15 Illud tamen Mulieri concedo, ut quamvis (sicuti dictum est) possit, non obligetur cum tanto damno debitum reddere.

MATRIMONIUM IMPUBERIS.

16 Impotentia ad generandum, qua laborat ætas puerilis, cùm ex se non sit perpetua, impedimentum dirimens ex jure naturæ non est; Ita Pont. *l.7.matr.c.*65.*n.*4.*fine*, (unde inter Infideles, si cætera non deessent, valeret ejusmodi Matrimonium, puta, ut exercendum suo tempore) Ecclesia tamen illam esse impedimentum dirimens definivit *Toto tit. de Desp. Impub.* cum illa exceptione. *Nisi malitia suppleat ætatem*. Est igitur hîc explicanda, tum definitio, tum exceptio.

17 Quoad definitionem Ecclesia statuit, ut nec puer (qui ille in hac materia est, qui annum decimum quartum nondum complevit) nec puella (quæ est illa, quæ nondum complevit annum duodecimum, quo tempore dicuntur Impuberes) statuit, inquam, ut non possint validè Matrimonium de præsenti contrahere cum quocunque quamvis puberi. Addunt Sacri Canones, illud Matrimonium, si fortè contrahatur, valere, ut sponsalia; de qua re infra *l.3.de spons.c.*3.§.1.

18 At peccabitne Impubes sic Matrimonium attentando?

Resp. Peccaturum mortaliter tenent non pauci, Apud Sanch. mox citandum, Leand. *d.*1 *de matr.q.*30. multos citans, Pont. *l.*7. *de matr.c.*65.*n.*3. sibi fortasse contrarius, quia fit, inquiunt, injuria Sacramento, redditur enim irritum ætatis defectu. Verùm alii putant, ut Sanch. *l.*1.*d.*17. *num.*5. *&* 6. Pont. fortasse sibi contrarius *l.*52.*c.*5.*n.*4. mortaliter non peccaturum, quia ejusmodi Matrimonium sic contrahi, permittunt Canones, & illud interpretantur, tanquam Matrimonium de futuro, idest tanquam sponsalia. Hæc posterior sententia, ut benignior est, ita sit item probabilior.

19 Quoad exceptionem, *Nisi malitia suppleat ætatem*, præmitto, nomine Malitiæ, hîc duo intelligi. Primò, Maturitatem Judicii, ut possit cum rationis usu contractus Matrimonii celebrari, secus enim illud esset irritum ex defectu consensus. Secundò, Potentiam coeundi, idest emittendi verum semen intra vas fœmineum, quam certè vel ex facto, quia fortè copulam cum aliqua habuit impubes, vel ex habitu, & dispositione corporis, addita propinquitate ad ipsos annos pubertatis, colligere poteris, ut latè, & minutè colligit Sanch. *loco mox citando*. His duobus positis, declarat, seu statuit Pontifex, esse validum Matrimonium initum ab Impubere.

20 Verùm licitumne etiam erit?

Resp. certum est, Matrimonium ab ejusmodi impubere debere fieri cum licentia Episcopi, & item ex gravissima, & urgentissima causa, ut loquitur Sanch. *l.*7.*d.*104.*n.*12. quia à Sacro Textu *c.*2.*de Desp. Impub.* requiritur pro causa, boonum pacis: & tunc jam validum erit, & licitum. Notat tamen Pyrrhus Conrad. *in praxi disp.* 4.*c.*3.*n.*5. quia vix solet intervenire gravissima hæc causa, ideò omnes Episcopos hanc dispensationem remittere ad Pontificem, quamvis solùm per duos menses puer distet à pubertate.

21 Quòd si fortè deinde comperiatur, erratum fuisse, & ejusmodi impuberem non esse habilem copulæ exercendæ, adhuc esset validum Matrimonium, quia tunc judicari vult Ecclesia, inhabilitatem illam esse temporalem, quare vult, ut expectetur usque ad completissimam pubertatem, quæ in viris est anno decimo octavo, in fœminis anno decimo quarto. Quod, si neque in his annis habilis esset, tunc enim verò emergit rationabilis dubitatio, an inhabilitas sit perpetua, an temporalis, & erit opus triennali experientia, de qua mox.

22 Sed adhuc dubitabis. Si certa appareat malitia ætatem supplens, impubes autem sine licentia Episcopi, & sine gravi causa Matrimonium contrahat, peccabitne mortaliter? quamvis validè contrahat ex dictis *n.*19.

Resp. quicquid colligi possit ex Pontio *l.*12.*de matr.c.*5.*n.*4. certè Sanch. *l.*7.*de matr.d.*104.*n.*12. referens Navarr. Sylvestrum, aliosque, & non reiiciens, indicat, peccaturum mortaliter, quia id, quod certè in se grave est, prohibitum est graviter in Jure.

23 Siste hic Lector; paulò ante *num.*18. diximus, non peccare mortaliter impuberem, cui malitia non supplet ætatem, Matrimonium contrahendo, nunc verò docemus, impuberem, cui malitia supplet ætatem, peccare mortaliter, si sine gravi causa, consensuque Episcopi Matrimonium contrahat. Hæc certè non videntur sibi cohærere.

24 Resp. Cohærere satis, nam quando non adest malitia supplens ætatem, nullum fit Matrimonium, sed ex dispositione Sacrorum Canonum sic concedentium, fiunt sponsalia, ut suprà vidimus. Quare nihil fit contra voluntatem Ecclesiæ. At quando malitia supplet ætatem, fit verum Matrimonium, quod Ecclesia fieri pro eo impubertatis tempore prohibuit, nisi accedente gravi causa legitimè approbanda. Sic post accuratam considerationem concilianda hæc duo dicta videntur mihi.

MATRIMONIUM HERMAPHRODITI.

25 Circa Hermaphroditos, idest habentes sexum virilem simul, & fœmineum, sex distinguo casus in hunc modum: videnda tamen sunt non pauca à me supra *l.*7.*de Ord.c.*5.§ 1. dicta,

26 Primus casus. Quidam duos habet sexus, sed secundùm unum est impotens, potens secundùm alium: quid Juris?

Respondeo, hunc (Sanch. *l.*7.*d.*106.) non posse Matrimonium contrahere, nisi secundùm sexum, quo est potens. Id probatione non indiget.

27 Secundus. Quidam habet duos sexus in utroque potens, quid item Juris?

Resp. Si æqualiter est in utroque potens, dicam mox *nu.*29. Si verò prævalet sexus fœmineus, reputanda est mulier, unde nec poterit validè Ordines suscipere, nec profiteri in Religione virorum, nec uxorem ducere, sed Maritum. Non tamen concederem fieri Monialem, idque propter illam aliqualem potentiam sexus Masculini. Si verò prævalet sexus Masculinus; Mas reputabitur, & ut talis Matrimonium inire potest, nam propterea nec profiteri posset in Religione Monialium, nec nubere viro; poterit tamen validè Ordines suscipere, sed illicitè, quia, ut alibi diximus, Hermaphroditus est omnino ab altari repellendus. Eidem denique non concederem, fieri Religiosum, ut nec concessi præcedenti, fieri Monialem.

28 Tertius. Quidam nullum sexum habet, quid Juris?

Resp. Certè supponis rem admodùm innaturalem: sed esto. Is inhabilis ad Matrimonium erit ex omni parte.

29 Quartus. Quidam post probationes Medicorum, & Matronarum peritarum, secundùm utrumque sexum est æqualiter potens quid Juris?

Respondeo, Hic Matrimonium contrahere poterit secundùm illum sexum, quem elegerit: quo electo, peccabit mortaliter, si fortè alio uti velit. Immò Parochus hujus matrimonio assistere non debet, ut volunt Sachez *loc.cit.* & Pont. *lib.*7.*c.*65. *nu.*7 nisi is dictam electionem coram Judice Ecclesiastico faciat, eamque sub juramento. Unde fit, ut si mortuo conjuge, viduus remaneat, licèt validè contraheret secundùm alium sexum, electionem factam mutando, peccaret tamen contra juramentum immò ex Sanchez, aliisque peccaret mortaliter, etiam si juramentum non emisisset, quod tamen ultimum negat Hurtad. *d.*22. *matrimon. diff.* 10.*num.*34.

30 Hinc duos Hermaphroditos æqualiter, vel ferè æqualiter prævalentes in utroque sexu, non posse ad usum promiscuum utriusque sexus, hoc est modò Masculini, modò Fœminini, nec licitè, nec validè contrahere inter se Matrimonium docet Perez, *d.*37.*matr.sect.*15.*num.*2. quia illa essent, quasi duo matrimonia, id, quod, & videtur abhorrere ab ipsa natura rationali, & inusitatum quid esset in Ecclesia Dei, ne dicam in bene ordinata Republica.

31 Si alter sexum unum eligat, alter alterum, & ad unum solum usum contrahat, non videò, unde invaliditas oriri possit.

Propter majorem rationem, majoraque incommoda, is æqualiter potens in utroque sexu, nec Religionem virorum, nec mulierum ingredi valet, nec Ordines suscipere, idque nec licitè, nec validè, ut latè prosequitur Sanch. *l.c.&* *l.*7.*conf.c.*1.*d.*31.

32 Quintus casus. Quædam conjugata incepit esse vir, prorumpente natura in sexum masculinum. Quid Juris?

Respondeo, si remanet in illa etiam sexus fœmineus, validum fuit matrimonium, ipsaque tenetur, hunc sexum etiam nunc eligere, seu in hoc sexu perseverare. Si verò non remaneat, tunc matrimonium fuit, & nunc item est invalidum, quia sexus ille fœmineus, sub quo contraxit, non erat perpetuus, atque adeò ineptus ad matrimonium illud. Non erat autem perpetuus, quia latebat in illa sexus virilis, saltem in dispositione corporis, qui suo tempore jam erupit. Ex qua doctrina sequitur, hanc solùm per bonam fidem potuisse uti matrimonio, nam cæterùm vera conjux non erat.

33 Ob similem rationem rectè docet de Lugo *in Resp. moral.l.*1.*d.* 31. Diana *p.*3.*tr.*4.*res.*49. (& de hoc casu latè Portella *in dub. Regul. v. professio in fine*) Monialem, quæ erumpat in marem, nulliter professam fuisse, atque adeò à Monasterio educendam, neque cogendam professionem emittere in Monasterio virorum, quia nec ipsa profitens habuit intentionem profitendi, nisi apud Moniales, nec aliter illam acceptavit Prælatus, nisi ut fœminam, quicquid aliqui dixerint apud eundem de Lugo, qui, cùm casus hic occurrisset, cogere prædictum intendebant ad profitendum in Religiosorum Monasterio.

34 Sextus. Quidam conjugatus incepit esse fœmina, subtrahente natura instrumentum genitale. Quid Juris?

Respondeo, Tantam mutationem evenire non posse; putat de Lugo *l.c.* ex Medicorum relatione. Si tamen occurrat, docet matrimonium quidem fuisse, sed statim mutato sexu, dissolvi vinculum dicti matrimonii, quia matrimonium (inquit) constare nequit inter duas fœminas, sicuti, nec inter duos mares: unde addit, se mirari, quod Thom. Sanch. in suo opere de matrimonio non meminerit hujus capitis, unde vinculum matrimonii, quamvis consummati, dissolvi, etiam ante mortem alterius ex conjugibus, possit.

35 Verùm mihi valdè difficile est, concedere, matrimonii vinculum ante alterutrius obitum dissolvi: cùm omnes Scripturæ, Patres, & Theologi clament, matrimonium consummatum non nisi morte disjungi. Melius igitur, & expeditiùs in præsentia id dicamus, quod modò in simili ferè casu dictum est *n.32.* nimirum hoc matrimonium fuisse ab ipso initio invalidum, quia sexus, sub quo contractum fuit matrimonium, & consequenter habilitas personalis ad matrimonium, non erat perpetua, latente in corporali dispositione sexu alio, qui deinde tandem apparuit. De Lugo autem immeritò miratur silentium Thomæ Sanchez; nam, etiamsi in dicto casu dissolveretur vinculum Matrimonii, non debuit dictus Sanchez ejus mentionem facere, quem ipsemet de Lugo, ex Medicorum relatione, ait, evenire non posse.

36 Propter eandem rationem, si quis Professus in Religione contraheretur modo dicto in fœminam, nulliter professus fuisset, nec esset cogendus, ut profiteretur apud Moniales, ut in simili dictum est modò *n.33.*

37 Quod si quis jam initiatus Sacerdos simili ratione desciсceret in fœminam, fuissetne verus Sacerdos? id enim hac occasione innuere, curiosum est.

Respondet de Lugo *l.c.* ipsum fuisse verum Sacerdotem, & Sacerdotis characterem per hujusmodi mutationem non amittere, invalidè tamen in posterùm consecraturum, vel absoluturum à peccatis; sicuti, inquit, Anima Sacerdotis extra corpus characterem servat, quia is est indelebilis, cùm tamen non possit validè consecrare, quia exercitium Ordinis conceditur composito, idest homini, non verò solùm animæ. Sed in his nostrum non est pluribus immorari, vel nostras considerationes immiscere.

§. III. *Impotentia respectiva.*

1 Posse dari Impotentiam, hoc est posse personam aliquam esse ineptam ad actum conjugalem cum hac peculiari persona, licèt cum aliis sit apta, scimus, & habemus in Jure, *C.ult.33.qu.1.* Nec obstat in eodem Jure dici, *C.Requisisti 33.q.1.& C. Laudabilem. De frigid.& malefic.* fieri non posse, ut aliquis sit impotens cum una, & potens cum alia, non obstat, inquam, quia in hoc posteriore loco Textus loquitur de impotentia ex frigiditate, quæ certè, si est, respectu omnium est.

2 Triplici autem modo hæc respectiva Impotentia accidere contingit. Primò, ex improportione instrumentorum generationis, ut si fœmina, respectu instrumenti viri hujus, sit arcta, vel vir propter pinguedinem propè accedere ad vas mulieris non valeat. Secundò, ex Maleficio, tendente contra hanc personam particularem. Tertiò ex quadam antipathia naturali circa hanc. Quæ tria capita latè explicant Aversa, *q.13.sect.3.Ver. Sexto demum*, & Pontius *l.7.c.62.*

3 Dico jam, hanc impotentiam cum hac, si sit perpetua, esse impedimentum dirimens Matrimonium contrahendum cum hac, vel, si cum illa contractum fuit, esse separandos conjuges modo, quo dictum est §.3 *n.5.*

4 Dictum hoc certum est, quia Canones absolutè, & sine distinctione impotentiam perpetuam constituunt impedimentum dirimens. Adde rationem; Ideò enim absoluta impotentia dirimit Matrimonium subsequens, quia persona, quæ ejusmodi impotentia laborat, non est apta ad actum generandi; sed idem est in respectiva pro hoc Matrimonio, ergo pro hoc impedimentum erit dirimens.

5 Si omnibus à prudentibus viris, & Matronis expensis, temporalis sit ejusmodi impotentia, eam non esse impedimentum dirimens, constat ex dictis. Quod, si dubium adsit, num hæc sit perpetua, an temporalis, mox universaliter dicam §.*seq.*

§. IV. *Quomodo Judicium ferendum sit, quando dubia apparet impotentia in Matrimonio jam contracto?*

1 Sæpissimè incertum est, an prædicta impotentia perpetua verè adsit inter conjuges legitimo Matrimonio unitos? Qua ratione igitur hæc incertitudo, sive pro foro conscientiæ, sive pro foro externo, evincenda est?

2 Pro foro conscientiæ. Quando dubium est, an Impotentia sit perpetua, an sit temporalis, poterunt conjuges pro tempore, idest, solùm per triennium, commisceri, ut nimirum experiantur, an ipsa temporis, & ætatis, & circumstantiarum opportunitate cesset impotentia, atque adeò evincatur. Nam in prædicto dubio habent conjuges jus inquirendi de potentia, vel impotentia, quæ aliter inquiri non potest, nisi copulam attentando, quòd si semen aliquando dispergatur, cùm id sit per accidens, non erit culpa, ut mox iterùm dicam *n.8.* Solum per triennium dixi, nam tantum temporis prudenter præfixit, (*C. Laudabilem C. Fin. de frigidis.*) Ecclesia requiri, & sufficere ad indagandam hanc veritatem. Post triennium igitur, si persistat impotentia, sunt separandi conjuges modo nuper dicto suprà *hoc eodem cap.2.num.5.* Quando non sit dubium, sed spes verè probabilis consummandi copulam, dicam *n.8.* cum Sanchez.

3 Pro foro externo (cujus etiam non pauca faciunt, ut videbis, etiam pro interno) alia ratione procedendum est, quando conjuges conveniunt, fatendo impotentiam, alia verò, quando dissentiunt.

Quando conveniunt.

4 In hoc casu, quamvis conveniant conjuges, affirmando impotentiam, si tamen ejus moralis saltem certitudo, per Medicos, & Matronam peritam, modo supradicto non appareat; conjugibus fidem nec habeat statim Judex, nec Matrimonium invalidum statim pronunciet, nam ex communiore, ac probabiliore sententia tria præstanda anteà sunt, vide *C. Laudabilem. De frigid.* Sanc. Pontium aliosque cum Aversa *q.13.sect.5.§. Statuendum tamen.* Primò per tres annos continuos debent ejusmodi conjuges frequenter, (& quidem morali frequentia, & humana) experiri, an verè sint impotentes: id quod facient, attentando copulam maritalem. Secundò, iidem post dictos tres annos jurare debent, se coire non potuisse, licèt conati sint. Tertiò, debet accedere Testimonium septimæ manus, ut jura loquuntur, idest debent, septem propinqui ex parte viri, & septem ex parte fœminæ, vel in horum defectu totidem vicini, vel saltem quot haberi possunt, debent, inquam, jurare se credere conjuges verum dicere, dum ii jurant se per illum triennium copulam perficere non potuisse. Hæc dispositio meritò à Sacris Canonibus statuta est, ne inter ipsos conjuges intercurrat aliqua fraus, vel collusio, & ne, si facilis fides habeatur, aliqua deceptio sublateat. His ergo tribus conditionibus positis de invaliditate talis Matrimonii, sententiam Judex proferat.

5 Duo nota. Primò, si ante finem Trienni appareat certò physicè, vel moraliter impotentia perpetua; ut si apparerent virilia arida, &c. ut suprà diximus, tunc non erit expectandus triennii finis, nec adhibendum Testimonium supradictum septimæ manus; hoc enim Testimonium requiritur, quando res est dubia, ut videbimus: sed si res certa sit, ad quid ejusmodi Testimonium? statim ergo ferenda est sententia à Judice de invaliditate Matrimonii, quia tunc subintrat doctrina data *g.2.n.5.*

Ita docet Hurt. *d.22. matr. d.11. num.38.* contra Sanch. & Pontium ab ipso cit. requirentes, etiam hìc, septimæ manus Testimonium. Ratio autem Hurtadi, quæ est modò dicta, satis efficax mihi videtur.

6 Nota secundò. Quando nam debeat incipere ejusmodi triennalis experientia? Sanchez cum communi dicit, incipere à die intentatæ primæ copulæ: Pontius à die, quo Judex decernit, faciendam esse ejusmodi triennalem experientiam: Aversa, à die, quem præfiget Judex, ut rationabiliùs judicabit; id enim totum Judicis arbitrio remittitur.

Ex iis sententiis. Prima est servanda, quando agimus pro foro conscientiæ juxta dicta *n.2.* Secundam, vel tertiam, (cùm utraque sit probabilis) poterit, ut libet, amplecti Judex, immò etiam primam, quando illa uti, necessarium, seu opportunum ipse arbitrabitur, quod certè erit, si post multum tempus ad Judicem acceditur, & interim conjuges experti copulam fecerunt.

7 Dum autem dicitur, Triennium debere esse continuum, morali intelligatur modo (ut contra aliquos, requirentes continuitatem physicam, benè docet Diana *p.11.tr.5.ref.8.* Gasp. Hurtad. *d.22.diff.11.n.41.fine*,) idest non magna interruptione facta, quòd si magna ob aliquem casum intercessit, suppleatur prudentis Judicis arbitrio, post triennium.

8 Denique, si dum attentat conjux copulam, non potest intrà vas semen emittere, sed dispergat extra, sanè non peccabit, quia hæc effusio ipsi voluntaria non est, sed per accidens sequitur ad experientiam, quam is legitimè facere valet. De qua re lege Sanch. *lib.9.d.17.n.20.& 24.* qui addit, quandiù verè probabilis spes est consummandi copulam, etiam per sex, etiam per plures annos, posse conjugem illam tentare: nam, si non est spes verè probabilis, sed solùm dubia (quos terminos explicui supra §.1. *à num.5.*) tunc profectò tentare copulam conjux non poterit, nisi per triennium, ut jam dictum est *n.2.*

QUANDO DISSENTIUNT.

9 Si alter conjux affirmat, se esse potentem, quam potentiam negat alter, quid decernet Judex?

Respondeo, ac distinguo duo casus. Primus casus. Si quis negat potentiam; reclamet statim, hoc est infra bimestre à Matrimonio contracto, afferatq; signa, impotentiam physicè, vel moraliter certam ostendentia, debebit illum Judex audire; *Ex dicto cap.1. de frigidis*, deinde (ex doctrina Sanchez, & Pontii, non verò Hurtadi, ut diximus *numer.5.*) recipere ejusdem juramentum, & insuper Testimonium septimæ manus, modo supra *numer.4.* explicato, & sic Matrimonium illud pronunciare invalidum, illudque dissolvere: at si afferat signa nequaquam modo dicto certa, sed

ſed dubia, debebit Judex illis conjugibus concedere triennalem experientiam, quo tranſacto, immò & nondum tranſacto, ſi appareat certò impotentia, diſſolvat Matrimonium: ſi verò adbuc remaneat dubia, altero affirmante, negante altero, fiat, quod mox dicam *n.*11. *&* 12.

10 Secundus caſus. Si qui negat potentiam alterius reclamet tardè, ideſt poſt bimeſtre (etiam poſt annos) afferatque ſigna impotentiæ certa phyſicè, ut vult Sanch. *lib.*7. *d.*109. *n.*5. moraliter (adverte, à Sanch. ſigna certa moraliter vocari hìc veroſimiliter evidentia) tunc Judex præcedentibus juramento negantis, & juramento ſeptimæ manus, diſſolvat eodem modo matrimonium, quo in primo caſu. Ita omninò quoad diſſolutionem puto cum Sanch. *loco cit.* quem affert, ſed non ſequitur Averſ. *quæſt.*13. *de matr. ſect.*5. *V. Quod ſi pars*, ſive citò, ſive tardè, ſive vir, ſive fæmina reclamet; ſi enim certa apparet impotentia, nullum fuit Matrimonium.

11 Hæc doctrina de hoc ſecundo caſu eſt aliquantò magis controverſa, quàm doctrina de caſu primo, nam propterea eos duxi diſtinguendos. Dixi autem (quoad diſſolutionem.) Nam, an neceſſariò adhibendum ſit juramentum negantis, & Teſtimonium ſeptimæ manus, recurrit doctrina Sanch. & Pontii, illud requirentium, Hurtadi verò non requirentis, ut vidimus *num.* 5.

Quòd ſi idem tardiùs reclamans affert ſigna, ſeu probationes dubias (reclamanti enim ſemper incumbet probare impotentiam alterius) ut tandem res decernatur, quærat Judex Teſtes ſpectatæ virtutis, qui fortè ab utroque conjuge audierint, ipſos potuiſſe, vel per triennium non potuiſſe, Matrimonium conſummare, factiſque cæteris probationibus per juramenta dicta *num.*4. cùm ſic potentia, vel impotentia jam moraliter conſtet, niſi aliud in contrarium advertatur ex circunſtantiis, diſſolvat Judex, vel firmet matrimonium. Si tamen his omnibus diligentiis exhibitis, vel illi Teſtes de eo auditu haberi non poſſint, vel prudenti judicio, quamvis illi habeantur, adhuc res non appareat certa moraliter, concedat Judex prædictam triennalem experientiam, qua elapſa, ſi res adhuc dubia remaneat, vel etiam purè probabilis (ideſt ea probabilitate, quæ non pertingat ad certitudinem, quam explicui §.1. *n.*5. *&* 6.) confirmet Matrimonium, quia tunc non poteſt ſpoliare conjugem ſuo conjuge: nam ad ſpoliandum eum, qui eſt in poſſeſſione bona fide habita, ut habuit conjux, de quo loquimur, quando Matrimonium ſine ulla ſuſpicione impotentiæ contraxit, non ſufficit probabilitas, ſed requiritur certitudo, multò magis in negotio Matrimonii, cujus valori eſt ſemper favendum, etiam poſt quodcunque tempus.

12 Quid, ſi probetur per certas probationes mala fides, nempè conjugem cum cognitione ſuæ impotentiæ matrimonium contraxiſſe?

Reſpondeo. Profectò putarem, ſalvo peritiore judicio, tunc eſſe matrimonium à Judice diſſolvendum, quia in eo caſu conjugi non faveret poſſeſſio.

13 Denique iterùm adverte, prædicta pro foro externo non tollere obligationem fori interni, quia conjuges, ſi verè cognoſcant potentiam, vel impotentiam, tenentur vel perſiſtere in matrimonio, vel illud diſſolvere, ut ex dictis patet. Hæc clarè ſint dicta ſatis, nam latè agitata, ſed profectò non parum implexa habes apud Sanc. Pont. Hurt. Averſ. Perez, alioſque apud eoſdem, nec omittas Tancr. *lib.*7. *de matr. D. præſertim* 107. *&* 108. multa in hoc argumentum afferentem contra Jo: Sanchez.

14 Illud ne à te hac occaſione excidat, ſententiam de Matrimonii validitate, etiam ter latam, etiam elapſo quocumque tempore, nunquam tranſire in rem judicatam, ideſt, detecto errore, deberi retractari dictam ſententiam, & iterùm debere conjuges conjungi, etiamſi tranſiſſent ad ſecundas Nuptias, quia ſi illud primum fuit validum, hæ ſecundæ Nuptiæ nullæ fuerunt, & illud prius matrimonium nulla humana potentia diſſolvi potuit. Si bona, vel mala fide proceſſerunt conjuges ad obtinendam diſſolutionem matrimonii ratione prædictæ impotentiæ, & deinde poſt legitimam ſententiam appareat certa potentia, matrimonium eſſe neceſſariò reſtabiliendum docet Sanch. *lib.*7. *d.*99. *&* 100. ſed Pontius *lib.*7. *c.* 65. *n.*6. negat, ſi bona fide proceſſerunt. Eos lege, & item Averſam omninò *l. c. Ver. in caſu noſtro.*

§. V. *Impotentia, ſive abſoluta, ſive reſpectiva ſuperveniens Matrimonio.*

1 SUperveniens Impotentia matrimonio jam legitimè contracto nequaquam illud dirimere poteſt, quia matrimonium ſemel validum ſemper eſt validum, & ita deciditur in jure: *C. Hi, qui* 32. *q.*7. Quod ſi in alio jure (*C. quod propoſuiſti ibid.*) videtur contrarium decidi, non ita eſt, quia in hoc ſecundo Textu locutio eſt de ſponſalibus de futuro, vel de impotentia, quæ matrimonium præceſſit.

2 An autem conjuges, quibus impotentia ſuperveniat, licitè poſſint uſum matrimonii quoad oſcula, tactus, &c. exercere, ſi periculum pollutionis non adſit, concedit Sanch. *lib.*9. *d.*44. *n.*22. & latiùs *ibid. d.*17. *n.*19. *&* 20. & nos ſatis explicuimus, *lib.* 7. *in Dec. c.*3. §. 5. *n.* 37. *&* 38.

Quando, omnibus expenſis, dubium eſt, an Impotentia perpetua præceſſerit, unde ſit dubium de validitate matrimonii, an potius ſubſecuta ſit, vide latè apud Sanch. *lib.*7. *matrim. d.*103. Reginald. *lib.*31. *n.*105. Averſ. *q.*13. *matr. ſect.*4. Bonac. *quæſt. de matrimon. par.*13. *n.*11. alioſque.

CAPUT XIV.

Impedimentum Decimumtertium.

RAPTUS.

DE hoc impedimento latè egi *lib. ſeptim. in Decal. cap.*6. §.6. *à num.*9.

CAPUT XV.

Impedimentum Decimumquartum.

ABSENTIA PAROCHI, ET TESTIUM.

DE hoc agam, Deo favente, infra commodiùs *Tract.*4. *ferè per totum.*

CAPUT XVI.

De Impedimentis ſolùm impedientibus, Matrimonium.

1 Erant hæc olim duodecim his verſibus comprehenſa.

Eccleſiæ vetitum, nec non Tempus feriatum,
Atque Catechiſmus, ſponſalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.
Inceſtus, Raptus ſponſæ, mors mulieris,
Suſceptor propriæ ſobolis, mors presbyteralis,
Vel, ſi pœniteat ſolemniter, aut Monialem
Accipiat, prohibent hæc conjugium ſociandum.

Cum his ergo olim illicitè contrahebatur Matrimonium, ſed validè. Ita Sanch. *l.*7. *d.*17. & communiter. Nunc partim à Tridentino, partim à conſuetudine legitimè uſurpata, reducta ſunt ad quatuor, nam propterea ſolùm hæc explicabo. Illa cætera videat Lector apud Doctores paſſim: Hæc autem quatuor (quorum duo ſunt impedimenta admodùm limitata) hoc verſu comprehendere, in gratiam Tyronum, volui.

Sacratum tempus, Vetitum, Sponſalia, votum.

SACRATUM TEMPUS.

2 Tridentinum *ſeſſ.*24. *cap.* 10. *de Reform. matrimon.* limitans Canones antiquos ſolùm prohibet (ſub qua culpa ſuo loco dicam infra *tract.*7. *de ſolemn. matr. cap.*4. §.4.) ne ab adventu Domini uſque ad Epiphaniam, & à die Cinerum uſque ad Dominicam in Albis incluſivè, celebrentur Benedictiones ſolemnes matrimonii, & ſolemnes traductiones Sponſæ ad domum Sponſi cum multis lætitiæ ſignis. Non ergo prohibet iniri matrimonia, vel conſuetas denunciationes fieri, vel privatas Traductiones Sponſæ ad ſponſi domum: vide Sanchez *lib.*7. *matr. d.*6. *n.*6. Pont. *lib.*6. *cap.*7. Et habetur, *C. Final. de Clandeſtina Deſponſatione*, id, quod indicavi, dum dixi modò, hoc impedimentum eſſe valdè limitatum.

VETITUM.

3 Quando Epiſcopus, vel etiam Parochus (ut notat Sanch. *C.*1. *de matr. contra Interd. Eccleſ.* Vide Cartarium *dec.*23.) aliique graviter alicui prohibent etiam extra Judicium, ne matrimonium tunc contrahatur, ſed differatur ob aliquam rationabilem cauſam, puta, ut interim cognoſcatur de aliquo impedimento dirimenti, vel, ut rixæ, & diſcordiæ componantur, &c licèt validè, illicitè tamen graviter contrahunt matrimonium, & debebit judex Eccleſiaſticus (*C.*1. *de matr. contra Interd. Eccleſ.* Vide Cartar. *Deciſ.* 23.) pœnam arbitrariam non obedientibus infligere.

4 Excommunicatus, ſive Majori, ſive Minori excommunicatione cùm interdictus ſit, ut dicemus *in Tract. de Excommunicatione*, recipere Sacramenta, illicitè etiam recipiet matrimonium, licèt validè, ut *ibidem* explicabimus.

5 Tempore autem interdicti prohibitæ quidem ſunt Benedictiones Matrimonii, non tamen ipſius matrimonii contractio, ut item dicemus cùm de Interdicto.

Ex dictis vides, quàm meritò dixerim, hoc impedimentum eſſe limitatum, ac diminutum.

SPONSALIA.

6 Hoc tertium enim verò, ut & quartum, ſunt impedimenta, licèt ſolum impedientia, abſoluta tamen, & non limitata.

Si quis ergo cum aliqua perſona contraxit ſponſalia, illicitè Matrimonium contrahet cum quacunque alia, niſi fortè anteà ſponſalia prio-

priora, legitimè, dissolvantur: validè tamen dictum Matrimonium per verba de præsenti contrahet, quia hoc impedimentum solùm impedit, non dirimit Matrimonii contractionem.

7 Est autem de jure naturæ hoc impedimentum: quilibet enim debet stare promissis in contractibus onerosis. Verùm de sponsalibus infra valdè plura dicenda sunt.

VOTUM.

8 Hic nequaquam agimus de Voto solemni Castitatis incluso in Professione Religiosa, vel Sacerdotio: illud enim impedimentum dirimens est, juxta ea, quæ nuper vidimus, sed de Voto Castitatis simplici nostra præsens est locutio, quod impedimentum est solùm impediens, quodque quatuor sub se peculiaria vota comprehendit, quorum aliqua directè, aliqua indirectè Castitatem requirunt, & opponuntur Matrimonio, non quæ illud invalidum reddunt, sed illicitum. Sunt autem ea: Votum simplex Castitatis, Votum non ducendi uxorem, seu vitam cælibem agendi, Votum ingrediendi Religionem, Votum suscipiendi Ordinem Sacrum. Est autem hoc impedimentum de Jure naturæ, quilibet enim obligatur, vota, quæ Deo promittit, adimplere.

CAPUT XVII.

liquot quæstiones pertinentes universaliter ad prædicta impedimenta.

QUÆSTIO PRIMA.

§. I. *Quanam specie peccati peccet, qui cum impedimento dirimente copulam habet, vel Matrimonium contrahit?*

1 HUnc peccare mortaliter, dictum est sæpè: at tunc scire Lector cupit, ecquam peccati specie? Charitatis gratia sequentibus quatuor dictis huic desiderio faciam satis.

2 Dictum primum. Si duæ personæ non conjugatæ, vir scilicet, & mulier nullo impedimento dirimente affecti copulam habeant, ea specie malitiæ peccant, quod affert ex se peccatum, quod committunt, v.g. duæ personæ liberæ non consanguineæ peccabunt sola fornicationis specie.

3 Dictum secundum. Adveniente, seu considerato impedimento, si vir, & mulier copulam habeant, ultra malitiam quam ex se ejusmodi copula affert, contrahent aliam, quam fortè affert impedimentum, v.g. quando vir, & mulier sunt consanguinei, si copulam habeant, ultra speciem peccati fornicationis, contrahent peccatum Incestus. Undè, si anteà vir, & mulier fuissent extranei, sed posteà vel votum, vel affinitas aliqua ipsis superveniret, certè, quamvis anteà eorum copula fuisset solùm fornicaria; tamen deindè sacrilega erit, vel incestuosa, & sic de similibus. Idem dic, si iidem eum impedimento dirimente contrahant, & deindè commisceantur; cùm enim Matrimonium illud sit nullum, remanent eædem malitiæ, quæ erant anteà.

4 Dixi (*Quam fortè affert impedimentum*) nam aliquando illam nuvam malitiam non affert; error v.g. in persona malitiam aliam novam afferre non solet: si enim putans, te habere copulam eum Maria libera, invenias eam fuisse Antoniam item liberam, sanè solam malitiam simplicis luxuriæ à te contractam esse, nemini esse dubium potest. Pari modo in impedimento Raptus: Tridentinum enim voluit, ut irritum esset Matrimonium inter Raptorem, & raptam, quamdiù rapta est in potestate Raptoris, idque voluit ob libertatem Matrimonii. Jam si Rapiens, & Rapta communi consensu copulam deinde habeant, fornicationis solam malitiam contrahent, quia motivum propter quod Ecclesia Matrimonium inter has personas invalidum reddidit, fuit libertas Matrimonii, quod motivum non addit aliquam rationem novæ malitiæ supra simplicem fornicationem. Idem denique in impedimento Criminis; Ecclesia enim sancivit, ne vir, & fœmina convenientes ad occidendum alterutrius conjugem eo animo, ut inter se Matrimonium contrahant, validè illud ineant, idque sancivit in pœnam delicti, & ad præcavendum, ne spe Matrimonii simile delictum committatur. At hoc motivum nullam novam malitiæ speciem addit, &c.

5 Dictum tertium. Prædicti, qui Matrimonium contrahunt cum impedimento dirimente quocumque, sive Jure naturæ, sive Ecclesiastico, inducto, ultra nullitatem Matrimonii, peccant etiam contra illas virtutes, ratione quarum adest illud impedimentum. Sienim v.g. sint consanguinei, Matrimonium attentando faciunt contra reverentiam debitam consanguineis, dum volunt illud, quod ipsis est impossibile, & quod ob motivum talis virtutis ipsis est prohibitum. Multò magis, quia sic habeant animum utendi consanguineo pro conjuge, & si impotentes sint ad prolem, habent animum peccandi contra naturam, & si conjugati, contra justitiam, adulterando, &c. Hos tamen peccare peccato inobedientiæ puto cum Perez *l.c.* quia non quilibet transgressio præcepti affert malitiam peculiarem contra Obedientiam, nisi quando fit expresso animo non obediendi, vel nisi prohibitio sit facta à Superiore, ut ipsi obediatur, quæ hic non adesse supponimus.

6 De Impedimentis solùm impedientibus, Dico, quamvis cum illis validè Matrimonium ineatur, peccari tamen à contrahente Matrimonium; cum illis, inquam, quatuor, quæ hodie durant. Nam cùm primo fit contra promissionem datam Sponsæ, cùm secundo fit contra Votum factum Deo, cùm tertio, & quarto contra prohibitionem, qua Episcopus, vel Parochus tibi distulit Matrimonium.

7 At inquires: Peccaturne peccato sacrilegii, quatenus, qui contrahunt cum impedimento dirimente, injuriam faciunt Sacramento Matrimonii, quod nulliter suscipiunt?

8 Respondeo. Ita putat Coninch. *d.*30. *d.*2. *num.*18. Aver. *q.* 9. *sect.*5. aliique, sicuti peccat, quando nulliter cætera Sacramenta conficere quis attentat: ut si quis baptizaret sine debita forma, vel materia. Certè Fideles, quando contrahunt Matrimonium cum impedimento dirimente, sciunt, sic se non solùm irritum reddere contractum civilem Matrimonii, verùm etiam Sacramentum illi contractui à Christo Domino annexum.

9 Negat Sanch. *ibid. n.*1. Perez *ibid.* G. Hurt. *d.*12. *diff.*3. *num.*11. Dian. *p.*3. *tr.*4. *ref.*297. cum aliis, quia irritatio, cujus nunc dictæ personæ sunt causæ, cadit dumtaxat in ipsum contractum civilem; ipsi enim solùm hunc contractum nullum faciunt, esto sequatur deinde in eo acta nun adesse rationem Sacramenti. Lege Perez *d.*22. *sect.*5. *n.*5. G. Hurt. *d.*12. *diff.*4. Avers. *q.*19. *sect.*5. *Ver. Rursus*. Utraque sententia probabilis est.

QUÆSTIO SECUNDA.

§. II. *An qui in metu gravi coactus Matrimonium cum impedimento dirimente contrahit, validè contrahat, & licitè?*

1 QUoad primum, idest quoad Valorem convenimus omnes, eum omninò abesse ab ejusmodi Matrimonio ex gravi metu contracto: non solùm ob rationem, quam infra *tractat.*4. *cap.*6. *§.*2. dicemus, universalem, quia omne Matrimonium, etiam nullo impedimento contractum, irritum est, si ex metu gravi contrahatur, modo ibidem explicando; verùm etiam ex peculiari ratione ducta ab impedimentis dirimentibus.

2 Et quidem ratio peculiaris pro impedimentis jure naturæ inditis est manifesta, nam si personæ jure naturæ sunt inhabiles, Pater v.g. est inhabilis ad contrahendum Matrimonium cum Filia, numquid metus habilitatem illam dare illis potest? At ratio peculiaris pro impedimentis ab Jure Ecclesiastico inductis difficilior est, & difficultas ducitur ex ea communi doctrina, quòd præcepta Ecclesiæ non obligant cum tanto rigore, & cum periculo magni mali, quale malum supponimus adesse, quando ex gravi metu quis Matrimonium contrahere cogitur. Quare tunc præceptum Ecclesiæ, quod induxit tale impedimentum, non obligabit, & consequenter tunc nullum impedimentum erit.

3 Varias rationes fortasse minus aptas invenies apud Doctores; illam ego, post diligentem considerationem, esse puto. Quando dicimus, Ecclesiæ præcepta non obligare, ubi magna est difficultas, malique magni periculum, sensus est, quòd Fideles illa præcepta tam difficilia transgrediendo non peccent. At non est sensus, quod illa, quæ ipsa Ecclesia, immò & Princeps Sæcularis legitime decernit, & vult, esse talia, talia non sint respectu patientis gravem metum; Secùs enim contractus Minoris factus ex timore sine auctoritate Judicis, validus esset, quod nemo dixit: nam timor magni mali excusat quidem ab observandis præceptis, sed non propterea tollit, talem esse actum in se, qualem pronunciat legitimus Superior, qui eum actum, sive spontè, sive metu factum, annullat. Certè pari modo, qui cum ignorantia inculpabili impedimenti contrahit Matrimonium, non peccat durante ignorantia, sed tamen invalidè contrahit: Ita Sanch. *lib.*2. *d.*38. & communiter *ex C. Inquisitor de sent. excomm. & C. Literas de Restitut. spoliator.* quia ignorantia non facit personas ex ineptis aptas. Ita in casu nostro.

4 Quoad secundum, an metu gravi contrahens Matrimonium cum impedimento dirimente illicitè agat? Dico, illicitè quidem graviter agere, quando contrahit cum animo utendi conjugio, sic contractu, vel cum animo cohabitandi cum conjuge, cum periculo incontinentiæ. Patet, quia hic animus peccaminosus manifestè est. At si hic animus desit, est distinguendum; quando enim contrahis eum impedimentis Jure Ecclesiastico constitutis, ne venialiter quidem peccas, quia tunc, si esset peccatum, ideò esset, quia fieret contra præceptum positivum Ecclesiæ vetantis, ne quis attentet contrahere Matrimonium cum impedimento, at præcepta positiva Ecclesiæ, ut dictum est, non obligant cum tanto periculo gravis mali, ergo, &c. Et ita docent communiter Sanchez, Coninch. G. Hurtad. ab eodem citati. *d.*12. *diff.*4. aliique ab eodem citati.

5 At verò in eodem casu, quo dictus pravus animus deest, quando ex dicto metu contrahis cum impedimentis Jure naturæ constitutis v. gr. cum impotentia, vel tu Pater cum tua filia, sunt duæ sententiæ. Altera (quam habet G. Hurtad. *d.*12. *diff.*4. sequiturque Perez *d.*22. *sect.*5. *num.*5.) docet te semper peccare mortaliter, quia (inquit) tunc contrahere, est contra

tra jus naturale prohibens Matrimonium: Altera) quam sustinet Sanch. *lib. 7. matr. d. 5.* sequitur Coninch. *d. 30. num. 19.* & Castrop. *d. 2. de sponf. p. 12. nu. 3.*) docet, te ne venialiter quidem peccare, eo prorsus modo, quo te non peccare, dictum est *num. precedente* in impedimentis ab Ecclesia constitutis. Ratio est, quia (inquit) ex una parte tunc matrimonium non fit validè, & ex alia ille solus inefficax consensus satis à peccato liberatur ex capite dicti metus. Et quidem hanc posteriorem sententiam probabiliorem existimo.

6 Verùm urget Hurtad. Intentare id facere, quod jure naturæ prohibitum est, est intrinsecè malum, quale esset V. G. intentare homicidium Innocentis. Sed intentare matrimonium cum impedimento dirimente est intrinsecè malum, ergo excusari nunquam, ne ex gravissimo quidem mortis metu, potest.

Respondeo, Distinguendo Majorem: intentare id facere, quod prohibitum est jure naturæ, V.G. homicidium Innocentis cum animo volendi illud facere, & cum certitudine, quod non faciet, est intrinsecè malum, nego Majorem, abstrahendo ab alio inconvenienti. Neque enim condemnabis eum, qui metu suæ mortis adactus, fingeret occidere Innocentem, proiiciendo V.G. contra illum sagittam, sciens certò nullum illi se damnum allaturum, hæc enim non esset vera attentatio homicidii, sed solùm, quasi illusoria quædam attentatio, quam licitè exhibere possum, ut ego mortem evitem. Quoniam ergo meticulosè contrahens cum dicto impedimento scit pro certo, se nullum celebrare Matrimonium; illa non erit vera attentatio Matrimonii; atque adeò erit talis actio digna, quæ à metu gravi excusari à peccato possit. Atque hæc ad defendendam sententiam Sanchez meritò dicta sint.

7 Quòd si sciens, te nullum celebrare matrimonium, adhuc contra jus velis verè contrahere, tunc profectò non est mirum, si pecces, ut etiam peccares, si similem animum habens, contraheres cum impedimento inducto ab Ecclesia; nam tunc esset, nolle obedire legi, & animum fornicandi habere, &c.

8 Quid, si prædictus impeditus jure naturæ putaret, se verè contrahere posse, & propterea metu coactus contraheret?

Respondeo, hunc multò minus peccaturum, quia bona fides eum invincibiliter ignorantem excusat: ea tamen fide ablata, ipsum se gerere non posse, ut conjugem, satis supra monuimus.

9 Affectum impedimento solùm impediente, nec peccare in prædicto metu, si absint pericula, & inconvenientia dicta *n. 4.* similis ratio persuadet, nam & ipsum nunc invalidum est, non quidem ex ratione talis generis impedimenti, sed ex ratione universali infra, ut diximus, explicanda, quòd scilicet omne matrimonium est nullum, si ex metu gravi contrahatur.

§. III. *Qui putans impedimentum adesse, cùm tamen non adsit, an validè contrahat?*

DE hac quæstiuncula commodiùs agemus infra *Tract. 4. capit. 2. §. secund.*

§. IV. *Quam pœnam incurrant contrahentes cum impedimento?*

BReviter. Præter peccatum, quando adest impedimentum solùm impediens, & præter peccatum, & invaliditatem matrimonii, quando adest impedimentum dirimens, nulla pœna ipso facto universaliter incurritur ab impeditis, matrimonium non prævia dispensatione contrahentibus.

Dico (universaliter) nam incurritur excommunicatio ipso facto, sed non reservata in iis casibus, qui habentur in Clementina unica de consanguinitate, his verbis.

Eos, qui scienter in gradibus consanguinitatis, & Affinitatis Constitutione Canonica interdictis, aut cum Monialibus contrahere matrimonium non verentur, nec non Religiosos, & Moniales, & Clericos in Sacris constitutos Matrimonium contrahentes, excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subjacere.

Cùm autem hæc Constitutio alia Impedimenta non meminerit, ad illa, ex Regula Generali, quòd odia sunt restringenda, extendi nequaquam debet; Ita Aversa, *quæst. 9. de matr. sect. 5. Verb. Denique.* Unde ex eodem principio rectè Pontius *lib. 7. de matrim. cap. 41. num. 9.* docet, hac excommunicatione non affici eos, qui cùm obstringantur vinculo Cognationis legalis, vel spiritualis, Matrimonium inter se contrahunt, quia Constitutio solùm meminit Consanguinitatis, & Affinitatis.

TRACTATUS II.

DE

DISPENSATIONE IMPEDIMENTORUM MATRIMONII.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Dispensatio, & qua ratione interpretanda?

1 DIspensatio (ut habet Gloss. *C. Requiritis 1. qu. 7. V. ut plerique*, & apud Sanchez *lib. 8. de matrimon. d. 1. nu. 2.* Castrop. *Tom. 1. tract. 3. d. 6. p. 1. num. 2.* aliique apud Dian. *part. 8. tract. 3. resol. 1.*) Est *Juris relaxatio facta cum cognitione causæ ab eo, qui potest relaxare.* Clariùs: Est *actus Jurisdictionis, quo pro aliquo peculiari casu, vel persona tollitur obligatio alicujus legis, ea lege interim in suo robore pro aliis permanente.*

2 Hæc igitur dispensatio strictè est interpretanda, salva semper proprietate verborum; vide *C. 1. de filiis Presbyt. in 6.* Sanchez *loc. citat.* Ratio est, quia natura dispensationis est contra jus commune, illud enim tollit pro aliquo casu, vel persona particulari; ergo est odiosa juri, atque adeò bono communi, propter quod latum est jus, ergo quanto minùs potest, debet extendi.

3 Hinc sequitur, etiam dispensationes matrimoniales, de quibus loquimur, debere strictè interpretari: jam enim etiam ipsæ vulnerant jus commune, & ita sustinet communis opinio. Ita Sanchez *loco cit. num. 30.* Nihilominus Merolla *T. 2. d. 4. cap. 6. num. 28.* cum aliis tenet, has largam habere interpretationem. Ratio est, inquit, quia ex communi doctrina, quando per aliquam dispositionem redimus ad observantiam juris, illa dispositio non est odiosa juri, sed illi favens, quia jam illud servat: Sed per Dispensationes Matrimoniales redimus ad jus naturæ, concedentis amplissimam libertatem in Matrimoniis; ergo odiosæ illæ non sunt, ideòque, nec strictè intelligendæ: Bono autem communi larga hæc interpretatio nocere, dicenda non est, quandoquidem favet primordiali hominum libertati in Matrimoniis contrahendis.

4 Hæc Merollæ opinio nimis probat, ideòque probat nihil, probat enim omnem dispensationem habere largam interpretationem, quia hæc semper favet hominum primordiali libertati. Ad argumentum ergo ipsius, concessa Majore, neganda est Minor, nam Jus naturæ non præcipit, sed solùm non prohibet matrimonia, ad quæ Natura ipsa propendet. Si ergo à jure positivo aliqua ex illis ob commune bonum prohibentur, (ut certè prohibentur) sanè in casibus deinde, in quibus pro aliquo ex his prohibitis dispensatur, jus, & bonum commune violabitur.

5 Quando dispensatio æquivalet legi communi, qualis est dispensatio, quæ clauditur in jure communi, vel quæ conceditur communitati, largam profectò habet interpretationem, sed absque admiratione, quia tunc per illam jus commune non vulneratur, sed immò hoc constituitur. Lege hæc, & similia apud Dianam *p. 8. tract. 3. resol. 32.* aliosque citatos.

CAPUT II.

De Potestate dispensandi.

1 POtestas, quam quis habet, sive ordinariam, sive delegatam, sed generaliter alicui concessam dispensandi cum omnibus, est latè interpretanda. Ita Sanch. *loco cit. d. 2. num. 1.* Suar. *l. 6. de legibus cap. 17.* Lessius *l. 2. cap. 42. num. 60.* Ratio brevis est, quia potestas ad dispensandum non est contra jus, nec in alterius præjudicium, immò bono communi favens, siquidem bonum est commune, adesse eos in Republica, qui subditis consulere per dispensationem possint. Aliquas limitationes vide apud eundem Sanch. *l. c. à n. 2.*

2 Dixi (*generaliter, & cum omnibus*) nam, si hæc potestas dispensandi concedatur alicui per modum mandati, ut solet pro dispensationibus matrimonialibus, in quibus sic V. Gr. dicit Pontifex Delegato: *Dispenses cum Petro, si ejus preces veritate nitantur*, vel quamvis postrema hæc, vel similia verba non apponantur; tamen concedat Princeps Delegato potestatem dispensandi solùm cum aliqua peculiari persona, si, inquam, sic potestas dispensandi concedatur, erit strictè interpretanda. Sic Sanch. *l. 8. d. 2. nu. 6.* Ratio est, quia in hoc casu, concessio potestatis, vel est inchoata dispensatio, vel speciatim relata ad peculiarem dispensationem, & consequenter juxta prædicta esse stricti juris debet. Sit exemplum

plum illud, quod affert Conradus: Concedit absolutè Pontifex Delegato, seu executori potestatem dispensandi super quarto gradu consanguinitatis in favorem V.G. Titii: Delegatus autem invenit, quartum ejusmodi gradum esse V.G. in eo duplicem, hoc est, ex duobus stipitibus esse Titium, & Bertam consanguineos, habetne executor potestatem dispensandi in utroque gradu? Sanè non habet, quia cùm hæc potestatis concessio facta sit pro peculiari casu, & persona, strictè est interpretanda. Quare intelligenda erit de uno quarto gradu, nimirum proveniente ab uno stipite, non verò ex duobus, vel pluribus.

CAPUT III.

De Potestate dispensandi Impedimenta Matrimonii, quæ residet in Summo Pontifice. Remissivè.

1 EAm amplissimè residere in Summo Pontifice, sed quoad ea impedimenta, quæ non sunt de jure naturæ, sive impedientia, sive dirimentia, res est indigna, de qua dubitetur. De jure autem naturæ certò esse, diximus supra, impedimentum ex errore personæ, ex ligamine, ex impotentia perpetua, ex consanguinitate in primo gradu rectæ lineæ. Adde ex impedientibus Sponsalia, quia esset præjudicium alterius ex Sponsis, nisi fortè Summus Pontifex, ut Judex, illa sponsalia propter legitimam causam declararet irrita, vel esse dissolvenda.

2 Hæc sunt clara. Illud est controversum, An Pontifex possit dispensare in radice matrimonii, id quod cùm ad frequentem praxim non pertineat, videatur, quando erit opus, apud Sanch. *l.8. de matr. d.7. n.4.* Molin. *d.624.* Coninch. *d.33. dub.4.* Perez *d.44. sect.5.* Gasp. Hurtad. *d.26. matr. diff.1. nu.5.* & ex Jurisperitis Marc. Cunelli *Tr. de Donation. d.2. particula 6. à num.33. & præsertim num. 160. & 164.* aliosque.

CAPUT IV.

De Potestate, quæ residet in Episcopo dispensandi Impedimenta Matrimonii.

§. I. *De Potestate Episcopi dispensandi in impedimentis solùm impedientibus.*

1 LOquimur de solùm illis quatuor, quæ sunt hodie impedientia, *Sacratum tempus, Vetitum, Sponsalia, Votum*, facilisque est doctrina, nam potest Episcopus dispensare in primo, sed eo modo, quem infra *Cùm de solemnitat. matr. tr.6. c.4. §.5. nu.4.* distinctiùs dicam. Potest item in secundo, quia est dispensare in prohibitione à se, vel à Parocho, cujus ipse est Superior, lata. Non potest autem in tertio, quia esset præjudicium alterius ex Sponsis; nisi fortè, ut Judex, ea ratione, quam diximus modò de Pontifice. Denique non potest in quarto quoad Votum absolutè Castitatis, & Religionis, quia hæc sunt reservata Pontifici. Quoad alia Vota potest, sed advertendo, semper debere adesse in dispensatione concedenda rationabilem causam, ut *lib.3. in Decal. c.16. §.4.* universaliter est explicatum.

§. II. *De Potestate Episcopi in Impedimentis dirimentibus. Præmittuntur aliqua scitu necessaria.*

1 PRæter Impedimentum ætatis (in quo ex urgentissima causa posse de jure Episcopum dispensare, quando malitia supplet ætatem supra *Tract.1. de Imped. c.13. §.2. num.20.* vidimus, ubi etiam monuimus, praxim esse, ut etiam in hoc solus Papa dispenset) in nullo alio impedimento dirimente potest ullam dispensationem Episcopus, per se loquendo, concedere, quia nullus inferior potest quid in lege Superioris, qualis est hæc de Impedimentis dirimentibus. Lege Castropal. *T.1. tr.3. de legib. d.6. p.4.* aliosque passim.

2 Dictum est (per se loquendo) nam ex præsumpta Summi Pontificis voluntate aliquando potest, & quidem in inductis à jure Ecclesiastico, nam ab aliis, ne ipse quidem Pontifex potest, ut diximus.

3 Id autem, ut faciliùs intelligatur, prænotare juvat tria in Universum.

I. Circa potestatem Episcopi in legibus Superioris esse duos loquendi modos. Alter docet, Episcopum habere potestatem omnem dispensandi in dicta lege Superioris, exceptis solùm iis, in quibus à Superiore positivè, & expresè limitatur. Alter docet, Episcopum nullam dispensandi potestatem habere in dicta Superioris lege, nisi solùm in iis, quæ Superior positivè concedat. Posteriorem hunc sentiendi modum probabiliorem esse dicit Castrop. *loco cit. num.8.* Unde videtur innuere priorem esse probabilem, quem ut probabilem etiam docet Bonac. apud Castrop. *l. c. num.7.*

4 II. Quoties in Sacris Canonibus aliquid prohibetur, sed additur, impersonaliter, ut in eo possit dispensari, poterit tunc Episcopus. Sic habet Castrop. *loc. cit. part.5. numer 1.* Sanchez *libr.8. d.5. num.1.* Suarez *de leg. lib.6. cap.15. num.6.* Merolla *Tr. 2. d.4. cap.6. num.178. & 182.* & communiter. Cùm enim certum sit, in illis posse Summum Pontificem, superflua esset hujusmodi clausula, nisi tunc potestas intelligeretur Episcopis esse concessa.

5 III. Meritò addit idem Castropal. *loco cit.* Episcopum dispensare posse in dictis Superioris legibus (etiam Concilii Generalis.) Primò, in materia levi. Secundò, in lege non obligante ad culpam ullam, vel ad solum veniale. Tertiò, in casu aliquo extraordinario urgente necessitate, quando periculum est in mora, & non facilis est aditus ad Pontificem. Quartò, in dubiis, quando nimirum dubium est negativum; an casus indigeat dispensatione. Quintò, in legibus propriis, & non universalibus. Sextò, in iis casibus, pro quibus præscripta est legitima consuetudo, ut possit Episcopus dispensare.

6 His præmissis, cùm alia decernere ad institutum nostrum non pertineat, disputationem nos restringemus ad sequentes quæstiones, ex quarum decisione non ignorabitur, quandonam Episcopus dispensationem expedire in impedimentis matrimonialibus possit.

§. III. *An Episcopus propter solam bonam fidem Contrahentium possit dispensare in impedimento dirimente?*

1 DIco nequaquam posse, quia bona fides non dat potestatem inferiori ad dispensandum in eo, in quo ipse inferior potestatem nullam habet. Neque dicas Tridentinum *sess.24. cap.5. de Reformat. matrimon.* concedere impersonaliter, ut faciliùs dispensetur bona fide contrahenti Matrimonium cum impedimento dirimente, quàm cum mala, per quem modum impersonaliter loquendi, modò diximus, concedi potestatem Episcopis; Ne id dicas (inquam) hæc enim non est concessio, sed permissio, qua Concilium solùm enunciativè dicit, faciliùs dispensari posse (utique ab eo, qui eam potestatem habet, nempè à Summo Pontifice) quando Matrimonium fuit bona fide contractum, quàm, quando mala. Non ergo Concilium dat potestatem dispensandi, ne impersonaliter quidem, idque patet; quia secus posset Episcopus etiam dispensare, quando intercessit mala fides, licèt difficiliùs, quod nemo dixit.

§. IV. *An Episcopus in necessitate aliqua dispensare valeat in prædictis impedimentis dirimentibus?*

1 VEl sermo esse potest, an Episcopus valeat in his dispensare post contractum Matrimonium, vel ante contractum, idque, vel in impedimento publico, vel in occulto. Secernamus hæc diligenter, ne confusa reddatur tractatio.

IN IMPEDIMENTO OCCULTO, APPARENTE POST contractum Matrimonium.

2 Potest in hoc Episcopus pro foro tantùm Conscientiæ dispensare, quando adsunt simul quatuor circunstantiæ. Primò, si adsit gravissima necessitas. Secundò, si ea sic urgeat, ut non sit tempus adeundi Pontificem, vel ejus Delegatum dispensare volentem. Tertiò, si Impedimentum, ut dictum est, sit occultum. Quartò, si adsuit bona fides, quando contractum est Matrimonium, idest adsuit inculpata ignorantia impedimenti.

3 Hæc doctrina sub quatuor dictis conditionibus jam hodie recipitur communiter à Doctoribus (ut Sanch. *lib.2. d.49. num.3. & num.10.* Pont. *lib.8. cap.13.* Aversa *quæst.19. matr. sect.2.* Perez, *de matr. d.43. sect.6.* Castrop. *d.4. de spons. p.ult. §.1. num.8.* Et deinceps) ducta ratione à præsumpta mente, & benignitate Pontificis, qui in tanta necessitate præsumitur, nolle ita sibi, in damnum Fidelium reservare potestatem dispensandi, ut eam tunc non possit Episcopus concedere. Non ergo necessitas dat hanc Jurisdictionem, quam certè dare non potest, sed benignitas Pontificis ob illam necessitatem.

4 Sed quandonam impedimentum judicatur occultum, & quando judicanda erit sufficiens necessitas?

Respondeo, de priore dicam mox *c. seq. à num.26.* De posteriore hic breviter habe.

Quæcunque urgens gravis necessitas, undecunque ducta, satis est, dummodò sit urgens, nec alio modo possit auxilium ferri, nisi per dispensationem Episcopi, nam, ut supponimus, non est aditus ad Pontificem. Addunt tunc non immeritò aliqui, rarò alium casum posse contingere tantæ necessitatis præter sequentem, vel ei similem. Titius, & Berta in facie Ecclesiæ contraxerunt bona fide, de qua loquimur (nam de fide mala mox *num. seq.*) Matrimonium, sed postea invenitur Berta Impedimento occulto laborasse ex Affinitate contracta cum dicto Titio per copulam, quam ante Matrimonium ipsa habuit cum consanguineo in primo, seu secundo gradu ipsius Titii. Certè si sine scandalo, & periculo infamiæ non potest Berta se separare à Titio, donec impetretur dispensatio à Pontifice, in gravissima necessitate esse judicabitur, quia non potest prodere Marito, vel aliis suum delictum. Quare ab Episcopo tunc dispen-

pensari poterit. Non apparet autem facilè in aliis impedimentis tanta necessitas, quia impedimenta alia sine infamia manifestari poterunt, & dum impetratur dispensatio, sine incommodo separabuntur conjuges.

5 Dixi autem (*rarò alium casum posse contingere*) negare enim non possumus, aliquando etiam præscindendo ab infamia, posse aliquam aliam necessitatem adesse, id quod ex mox dicendis patebit, præsertim *n.*10. & *n.*22.

6 Hæc cum bona fide. Si verò, dicti Titius, & Berta contraxerint in fide mala, idest cognoscentes Impedimentum, poteritne Episcopus dispensare, concurrentibus cœteris conditionibus prędictis?

Resp. Si uterque mala fide processit, non poterit Episcopus, teste Sanch.*l.*2.*d.*40.*de matr.n.*4. Coninch, Tancr.G.Hurt. aliisque quos citat, sequiturque Lot. *Tr.*2.*ref. Theol.q* 3.*art.*2. quia in hoc casu non præsumitur Pontifex potestatem Episcopo concedere, & confirmatur ex Trident.*sess.*22.*c.*5. *de Ref.matr.* quod vult, ut qui mala fide Matrimonium contraxerunt, (quod saltem est intelligendum, quando mala fides in utroque est conjuge,) spe dispensationis careant. Si ergo Pontifex ipse profitetur, nolle tunc dispensare, præsumere ne poterimus, eam potestatem Episcopis concessisse?

7 Notat autem Pont. *l.*8.*c.*13. *n.*4.*fine*, eum, qui solemnitates Denunciationum ex præsumptione, & temeritate omisit, mala fide contraxisse, atque adeò cum hoc non posse dispensare Episcopum juxta dicta.

At, si saltem alter bona fide processit, multi Doctores ut Sanch. *l.c.* Pont.Perez, Castrop.Lot.*ll.cit.* concedunt, posse Episcopum, ne scilicet alterius peccatum alteri noceat, dispensare, quicquid dicat Aver.*q.*19.*de matr.sect.*2.Garz.*de Benef.p.*11.*c.*5.*n.*357. qui etiam tunc negare contendit, cujus tamen rationes facilè ab non imperito Lectore dissol ventur.

An denique Paterna Pontificis, ac summa benignitas concedat Episcopis dictam potestatem, etiam quando adfuit mala fides in aliquo raro, & verè urgentissimo casu, operæ pretium esset, ut à sapientibus expenderetur.

In impedimento occulto ante contractum Matrimonium.

8 Antonius, & Antonia laborant Impedimento occulto dirimente, & nisi Matrimonium celebrent, periculum est magni damni: poteritne dispensare Episcopus ad illud contrahendum, si periculum sit in mora, unde expectari Pontificia dispensatio non detur?

9 Resp. posse, in foro conscientiæ tamen. Ita Doctores non pauci, ut Sanch. *l.c.* Pont. Perez, Castr.*ll.cc.* G. Hurt. *d.*26.*diff.*2. Loth. *l.c.tract.*3. & ratio est eadem præsumpta voluntas Summi Pontificis, quam diximus, adesse in jam contracto. Solùm hic iidem notant, difficilius hanc necessitatem occurrere posse in Matrimonio hoc contrahendo, quàm in jam contracto. Quando enim Matrimonium nondum contractum est, poterit Sponsa v. g. uti remedio, quod indicat Sanch.*l.c.* ad declinandam contractionem Matrimonii, ut scilicet voveat per aliquot dies Castitatem, quanti circiter requiruntur ad obtinendam Pontificis dispensationem, & deinde dicat cum veritate, sibi in mentem venisse votum Castitatis à se emissum (non autem aperiat temporale ne fuerit, an perpetuum; cùm enim temporale possit Episcopus dispensare, non benè consuleret necessitati expectandi dispensationem à Pontifice) atque edicat, sibi propterea non licere assensum Matrimonio præbere, donec veniat dispensatio. At hoc remedio uti nequit conjux, quando jam contractum fuit Matrimonium, quia tunc alter conjux potest dicere se habere jus ad petendum, & tunc deberet alter reddere, ut alibi explicuimus. Verùm igitur est facilius posse urgere necessitatem in Matrimonio contracto, quàm in contrahendo, cùm in contracto hoc remedio uti nequaquam possis.

10 Facilius inquam, nam cæterùm posse, saltem rarò, illam urgere, etiam ante contractum Matrimonium, iidem Doctores, ut Sanch.*l.c.* Hurt.*l.c.n.*7. consentiunt, eamque omnes admittunt, qua aliquis morti proximus astringeretur ad matrimonium cum aliqua contrahendum, ut sic legitima redderetur proles anteà suscepta, vel, ut resarciretur honor puellæ, vel, ut statim sedarentur graves inimicitiæ.

In impedimento publico post contractum Matrimonium.

11 Ut hunc casum planè decisum habeas, lege hic Consilium, quod quidam ex nostris hujus Panormitani Collegii doctus Theologus ad Episcopum Agrigentinum multis ab hinc annis scripsit, quod ego tunc in Theologia morali adhuc Tyro, in summam fideliter contraxi, & in usum fortè futurum (ut nunc contingit) mihi reservavi.

12 Titius, & Berta, præmissis legitimis Denunciationibus, cæterisque requisitis, bona fide (nam, si mala, idem esset dicendum, quod *n.*6. dictum est) Matrimonium contraxerunt, ac filios genuerunt multos, quorum unus nunc est superstes. Sed ecce post annos septem à Matrimonio apparuit Impedimentum inter ipsos dirimens consanguinitatis secundi in quartum gradum. Notitia hujus impedimenti est inter vicinos, & suppono, posse facilè probari, immò & esse publicum.

13 Certum est, filios esse legitimos ob bonam fidem, ut notat Filliuc.*to.*1.*tr.*19.*n.*132. Sanch. *lib.*8.*d.*34.*n.*46 passim alios citans. Verùm quærendum est, quid remedii ad hoc Matrimonium validandum?

14 Primum remedium est recursus ad Summum Pontificem. At, hoc factum est, sed inutiliter, quia, vel requisitæ sunt aliquot expensæ, vel accessus ad Romanam Curiam. Conjuges autem ita sunt ingenti oppressi paupertate, ut neutrum possint.

15 Secundum remedium est dissolutio Matrimonii. At, hoc durissimum est, & affert dedecus conjugibus, & tamen ii sunt digni mitiori remedio ob bonam fidem, & ob recursum jam factum ad Pontificem.

16 Tertium, ut simul cohabitent, tanquam Soror, & Frater. At hoc non vulgaribus incommodis plenum est: tum quia affert scandalum scientibus impedimentum, tum quia difficile erit, eos in tanta familiaritate continentiam observare; tum quia, dum ii cognoscunt Impedimentum, verosque se non esse conjuges, quæ pax erit inter illos? qui amor?

17 Quartum, ut Episcopus suppeditet expensas necessarias ad profectionem in Curiam Romanam. Hoc remedium affert Vasq. 1.2.*to.*2.*disp.*178.*c.*1.*n.*16.Bonac.*de legib.disp.*1.*q.*2.*p.*1. *n.*19. dicens, has debere Episcopum subministrare suis ovibus. Verùm hoc remedium est Episcopo molestum, & durum nimis, & ideò à Salas, apud Bonac.*l.c.* citante *praxim Doctorum*, & *sententiam* Sanch.Castr. *loco mox citando*, *n.*9.Pont.*l.*8.*c.*13.*n.*3. nequaquam admittitur.

18 Remedium ergo quintum puto esse, ut Episcopus dispenset, potest enim in hoc casu in foro Conscientiæ, etiam existente nunc impedimento publico, nam si occultum esset, multò magis posse, modò diximus *n.*2. Doctores, qui videntur insinuare, posse Episcopum dispensare in prædictis circunstantiis, sunt Sotus, *l.*1.*de just.q.*7. Vasq.*l.c.* Salas, *de leg.d.*20.*sect.*2.*n.*27. Castr.*to.*1.*tr.*3.*d.* 6.*par.*5.*num.*7.

Dico (*insinuare videntur*) quia absolutè docent, Episcopum in simili necessitate posse dispensare in Impedimento Matrimonii dirimente, & nunquam addunt limitationem, se loqui de occulto; Ergo sentiunt de omni etiam publico, & meritò, quia eædem rationes ductæ à Charitate, & benignitate Pontificis, ita præsumuntur adesse aliquando in publico, perinde ac in occulto.

19 Puto item, hanc dispensationem concedi debere ab Episcopo, atque peccare, nisi concedat: quia illam ex Justitia obligatur Episcopus (quando rationabiliter debetur) concedere, ut universaliter docet Suar.*de leg.c.*18.*n.*22. Verùm de hac obligatione legatur omninò Castr.*tom.*1.*tr.*3.*d.*6.*num.*6. §.2.*à n.*8. qui benigniùs loquitur.

20 Hactenus illius Theologi consilium, quod posset confirmari ex Doctrina Perez, *de matr.d.*43.*sect.*6.*n.*6. qui sic habet: *Ut Episcopus dispenset in impedimento dirimente, requiritur, ut illud sit occultum. Si enim esset casus, quod impedimentum sit publicum, potiùs orietur scandalum, si Episcopus dispensaret, quàm scandalum cessaret: Omnes enim sciunt, per se loquendo, non posse Episcopum ejusmodi dispensationes concedere. Si tamen poneremus, impedimentum esse publicum, & simul publicam esse gravissimam necessitatem, posset similiter Episcopus dispensare.* Hæc ille.

In impedimento publico ante contractum Matrimonium.

21 Quamvis hic casus videtur molestior; tamen, ut in simili nuper à *n.*9. dictum est, molestia in eo dumtaxat sita est, quod difficiliùs tanta necessitas inveniatur, aliisque remediis ita destituta, ut etiam ante contractum Matrimonium possit ab Episcopo in Impedimento publico dispensari. At si in rarissimo casu urgentissima adesset dicta necessitas, cur ex eadem benignitate, & charitate Pontificis concedenda non sit ejusmodi potestas Episcopis in præsenti casu, sicut in præcedenti? Rectè igitur etiam in casu præsenti concedit Leand. apud Dian.*p.*11.*tr.*8.*res.*5. *v. Sed observa.*

22 Fac enim, aliquem morti proximum urgeri ad Matrimonium contrahendum cum aliqua puella, ut sic legitima reddatur proles anteà suscepta, vel, ut resarciatur honor dictæ puellæ, vel, ut sic sedentur graves discordiæ (in quibus casibus *n* 10. concessimus Episcopo potestatem dispensandi in Impedimento publico apparente post contractum Matrimonium) tunc sanè propter easdem rationes debemus concedere ante Matrimonium contractum; Et confirmari id potest ex doctrina modò *n.*20. allata à Perez, cùm hic, ut supponere etiam debemus, non solùm Impedimentum sit publicum, sed etiam publica necessitas. Adderem, si fortè necessitas publica non sit, reddi eam publicam per prudentem evulgationem posse, ut scilicet sic scandalum, quod fortè proveniret ex ejusmodi Episcopi dispensatione devitetur. Pensitent Lectores prædicta, & sapienter dijudicent.

In dubio, an Episcopus possit dispensare in impedimentis Matrimonii?

23 Si exhibitis diligentiis moralibus (quæ certè exhiberi omnino debent) dubium sit negativum, an Impedimentum verè adsit, Dispensatione in re nostra non indigemus, nec Episcopi, nec Pontificis, & absque illa procedi potest ad Matrimonium, ut vult Sanchez

chez *lib. 8. de matrim d. 6. num. 18.* Pont. *lib. 8. cap. 13. num. 1.* Et nos *lib. 1. in Dec. cap. 3. §. 7. v. matr. num. 3.* quia tunc Possessio stat pro libertate, hominis potentis uxorem ducere, solùm (quando opus esse judicabitur) Episcopus, ad scandalum vitandum, declaret, dispensationem non esse necessariam, vel, ad cautelam, dispenset. Idem multò magis erit, si probabile, sit Impedimentum non adesse.

At verò, si certum sit Impedimentum, sed dubia causa, seu dubium sit, an adsit antea necessitas, quantam requiri hactenus explicuimus, tunc enim verò dubitari potest;

An Episcopus, potestatem habeat dispensandi?

Et breviter, Respondeo, non habere, quia in hoc dubio possidet certitudo Impedimenti dirimentis; potestas autem Episcopi est dubia, dubia enim causa non potest dare certam potestatem, ergo ex à me dictis *lib. 2. in Dec. c. 3. §. 6. v. Dispens. v. Jurisdict. v. Subditus* non potest se extendere ad dissolvendum certum Impedimentum.

14 Dices. Episcopus in dubio, an adsit sufficiens causa ad Votum non reservatum dispensandum, ad Jejunium Ecclesiasticum solvendum, ad laborandum die festivo, potest dispensare ex receptissima doctrina Doctorum apud Merol. *to 2. d. 4. c. 6. dub. 23. nu.* 107. & Dian. *p. 8. tr. 2. ref. 19.* ergo & in casu nostro.

Resp. Nego consequentiam, quia potestas dispensandi in Votis non reservatis, & cœteris prædictis est certa in Episcopo, ut omnes docemus, & sic, operari supra dubiam causam in prædictis potest; At in Episcopo non adest potestas dispensandi in casu nostro, idest in impedimentis, ergo non potest operari circa certum Impedimentum, & ex alia parte causa, dubiè sufficiens, non potest Episcopo dare certam potestatem, ut dictum est.

Adde, totam hanc potestatem esse ex præsumptione voluntatis Pontificis: At in re tam gravi, quis illam in dubio præsumere audebit?

Quid, si Episcopus putet, se habere causam, sed deinde post datam dispensationem, inveniat, se erravisse, hoc est causam illam non adfuisse? Resp. id me dicturum infra *c. 12. §. 1.*

In casu obtentæ dispensationis subreptitiæ an aliquid possit Episcopus?

25 Non dubitarunt aliqui (ut Glossa, Hostien. Gutt. aliique apud Castrop. *mox citandum*) affirmare, posse Episcopum firmam per suam dispensationem reddere eam dispensationem, quam aliqui fortè subreptitiè habuerunt à Summo Pontifice, quasi jam summus Pontifex eam veluti imperfectam concesserit, quæ possit perfici ab Episcopo. Sanè Pont. *lib. 8. c. 13. n. 7.* incertus de hac potestate est, quia eam videtur Sacer Textus (*C. Quia circa de consanguin.*) concedere. Verùm nos nullatenus incerti esse debemus, quia illam admittere non possumus, perinde non admittunt Castr. *d. 4. de mat. p. ult. §. 1. nu. 10.* Aversf. *q. 19. de mat. sect. 2. Vers. Octavo addiderunt.* Perez, *d. 35. sect. 6.* aliique, nullibi enim illa conceditur, & Textus allatus solùm permittit Episcopo, ut propter multas difficultates separationis, dissimulet, si Matrimonium sit nullum, & à conjugibus validum reputetur. Adde, posse dici illam fuisse peculiarem concessionem pro illo speciali casu, non verò legem universalem.

26 Hæc quoad Episcopum. An autem dispensatio bona fide à Summo Pontifice impetrata, si deinde inveniatur subreptitia, possit aliquando præsumi, ratam, & firmam haberi ab eodem Pontifice, dixi *l. 1. in Dec. c. 3. §. 7. V. Dispensat. n. 8. & 9.*

CAPUT V.

An alii à Summo Pontifice, vel Episcopo possint aliquid in impedimentis Matrimonii?

1 POtest dubitari. Primò, de Vicario Episcopi. Secundò, de Capitulo Sede Vacante. Tertiò, de Regularibus per privilegia. Quartò, de Commissario Bullæ Cruciatæ.

Vicarius Episcopi.

2 Quoniam hæc potestas dispensandi in prædictis necessitatibus est Ordinaria Episcopo, ideò ea delegabilis est. Quare specialem concessionem ejusmodi potestatis suo Vicario, seu alteri poterit Episcopus communicare; Lege Sanch. *lib. 2. de matr. d. 40. à n. 12.*

3 Verùm adverte, hanc potestatem Vicarium non habere ex vi Vicariatus, sed debere specialiter ipsi ab Episcopo concedi, ut notat Sanch. *l. 2. de matr. dist. 40. n. 12.* Castr. *d. 4. de spons. p. ult. §. 1. n. 14.* Gasp. Hurt. *d. 26. diff. 2. n. 7.* aliique.

Capitulum Sede vacante, ejusque Vicarius.

4 Sanè poterit Capitulum, quia, Sede Vacante, succedit in tota Jurisdictione Episcopi, Vicarius autem ipsius poterit quidem, sed ex speciali concessione, non verò ex vi Vicariatus juxta dicta *n. prec.*

Regulares.

5 Nullum circa hoc (ut habet Sanch. *l. 8. de matr. disp. 6. n. 28.*) Religiosi privilegium habent, nisi aliqui ex illis possint dispensare cum Infidelibus existentibus in remotissimis Regionibus. Et quidem (ut constat) in Impedimentis solùm Jure Ecclesiastico inductis. De qua re vide Sanch. *loc. cit. n. 29.*

An verò possint dispensare in petitione debiti, si superveniat legitimis conjugibus Affinitas ex copula illicita, dicam mox *cap. 6. num. 4.*

Commissarius in Bulla Cruciata.

6 Potestas, quæ Commissario huic conceditur super hac re, illa una est, qua cum quibusdam conditionibus possit is dispensare in Impedimento Affinitatis, contracto ex copula fornicaria. Id ut explicetur, habe præ oculis ipsa verba Bullæ, apud Lud. à Cruc. *in Exposit. in Bul. Cruc. in initio operis*, in quibus ea potestas Commissario conceditur.

Item (ait Summus Pontifex) *Reverendo Episcopo, qui Commissarius deputatur, datur facultas dispensandi in foro Conscientiæ, dumtaxat nullis datis literis, seu per Confessorem laceratis, cum his, qui primo, & secundo Affinitatis, ex fornicatione contracta, gradibus conjuncti, Matrimonium contraxere, dummodo post Conc. Trident. illius formam servaverint, ac impedimenta hujusmodi occulta sint penitus, & alter contrahentium, tempore contracti Matrimonii impedimenti ignarus extiterit, & quod de nullitate prioris consensus prius certificati, tacitaque (si videbitur ad evitanda scandala) causa nullitatis, Matrimonium inter se, etiam secretè, de novo contrahere possint, prolemque susceptam, & suscipiendam exindè legitimam decernendo.* Hactenus Bulla. Discurre nunc per singulas clausulas.

Qui Commissarius deputatur.

7 Ne ignores, Commissarium hunc, cui Pontifex prædictam potestatem concedit, residere in Hispania, qui tamen substinuit alios in singulis Provinciis, quibus eam potestatem subdelegat. Ille vocatur Commissarius Generalis, hi Commissarii Provinciales.

8 Inquiro jam primò, quo jure Generalis hanc potestatem Provincialibus Commissariis concedit?

Resp. quia hæc potestas Generali Commissario est concessa omnibus successoribus, ideò ordinaria est, atque ideò delegabilis. Adde id peculiariter concedi à Pontifice Commissario Generali, ut *n. seq.* jam jam explicabo.

9 Inquiro secundò. An Commissarius Provincialis, qualis est noster Archiepiscopus Panormitanus pro tota Sicilia, possit hanc eandem potestatem dispensandi in dicto Impedimento subdelegare alteri tertio, seu Commissariis specialibus, quos ipse Commissarius Provincialis solet in singulis Civitatibus constituere, quosque vocamus, distinctionis gratia, Commissarios particulares?

10 Resp. Ex vi prædictæ Bullæ mihi videtur, non posse, quia, quamvis Commissarius Generalis possit suam potestatem amplissimè concedere Commissariis Provincialibus; sic enim habent verba ejusdem Bullæ.

Item, ut (Commissarius Generalis) *deputare possit Commissarium in singulis Provinciis per locorum ordinarios, quorum conscientia onerantur pravia matura deliberatione approbandos cum simili, vel limitata potestate.*

11 Tamen, nihil Pontifex concedit, ut ii Provinciales possint deinde alteri tertio eam potestatem communicare. Confirmatur Primò, quia quamvis Delegatus Principis, etiam ad universitatem causarum, possit alium subdelegare; nihilominus hic alius non potest tertium delegare, ut rectè probant Sanch. *l. 3. matr. dub. 31. n. 9.* Merol. *tom. 3. d. 7. c. 4. n. 105.* alios citans, aliique & ego mox *n. 14.* latiùs dicam. Confirmatur Secundò, quia prædicti Commissarii particulares, & tertius quicunque non deputari solent, nisi ab ipso Commissario Provinciali, & non per locorum Ordinarium, ut requiritur à Summo Pontifice ad concedendam potestatem illam, &c.

12 Dixi autem (*Ex vi prædictæ Bullæ*) nam, si adsit aliqua peculiaris dispositio magis ampla, non erit mirum, si extendatur potestas; Sanè nostro Archiepiscopo Panormitano Commissarius Generalis hanc potestatem subdelegandi in hunc modum concedit, vide *in lit. Deputationis Commiss. hujus Regni, quæ servatur apud dictum Archiep.*

Quoniam in Regno Siciliæ sunt Diæceses distinctæ, nec Archiepiscopus potest per se ipsum in omnibus providere, ideò concedimus, ut ipse valeat per singulas Diæceses nominare, seu eligere Commissarios particulares in Diæcesibus, vel locis, ubi ipse necessarium judicabit, quibus nos concedimus facultatem exercendi munus Commissarii in iis locis, pro quibus fuerint designati, dummodo servent Bullam Pontificis, instructionemque, &c. Hæc ille.

Vides autem, qua ratione in hac dispositione non ipse Archiepiscopus subdelegat, sed solùm nominat, seu eligit personas, quibus Commissarius ipse Generalis potestatem concedit, quæ est Doctrina valdè communis apud Doctores (ut Sanch. Merol. Pont. *mox citandi*) in aliis materiis.

Vides item, hos debere esse approbatos ab Ordinario; Id enim vult Bulla Pontificis, cujus verba attulimus *n. 10.*

13 Sed remanet illa difficultas. An Archiepiscopus possit pari modo eligere aliquem v. g. Theologum, non ad totum dictum munus Commissarii, sed solùm ad valendum dispensare in una aliqua causa

causa (v.g. in impedimento Matrimonii ex copula illicita, altero nesciente, &c.)

Respondeo. Aliquis difficulter id concedet, quia finis Commissarii Generalis, & verba prædicta ejusmodi concessionis, solùm volunt, ut singulæ Diœceses, vel loca habeant suos Commissarios ad omnes causas, non verò separatim ad unam, vel alteram: quam separationem non videtur posse fieri ab hoc Archiepiscopo; cùm eam in mandatis non habeat. Constituat ergo Theologum illum, (sed semper cum dicta Approbatione Ordinarii) absolutè Commissarium, & sic tutò procedet.

Aliquis autem concedet cum Approbatione prædicta, quia cui conceditur totum, videtur concedi pars. Hæreo, cuinam ex his sententiis hærere debeam: Tu tua sapientia ad alterutram me, Lector, impelle. An verò ex dictis, & ex doctrina Sanch. *lib.4. matr. d.32. n.18.* Merol. *to.3. d.7. c.4.* Pont. *lib.5. c.26. n.108. & c.28. nu.2. fine*, aliorumque, colligi valeat, posse etiam validè sic dispensare Archiepiscopum? *Ex nunc ego dispenso illud V. G. impedimentum ex copula illicita modo supradicto exortum, dispenso, inquam, pro illa, vel illis personis, pro quibus talis Theologus judicaverit esse dispensandum*. Tu, idem Lector, dijudica.

14 Dices. Possumusne affirmare, Delegatum, atque adeò Commissarium Generalem Cruciatæ posse subdelegare aliquem, vel aliquos, quibus det potestatem subdelegandi, saltem ex eo capite, quòd sit Delegatus Principis, & ad universitatem causarum, tunc enim jam Archiepiscopus noster posset subdelegare Theologum illum, &c.

Respondeo Primò, esto possit: unde habes, quod de facto sic subdelegaverit? Ego sanè contrarium habeo, nam Commissarius Generalis modò *num.12.* pronunciavit, à se subdelegari nominatos à Commissariis Provincialibus; ergo videtur excludere ipsos Provinciales Commissarios ab ejusmodi potestate subdelegandi.

Respondeo Secundò, me ideò dixisse (*esto possit*) quia id communiter reprobatur. Audi Meroll. *tom.3. d.7. c.4. à num.105.* quæstionem hanc disertè resolventem. *Utrùm* (ait) *Delegatus Principis possit delegare cum potestate subdelegandi causam sibi commissam?* Et respondet. Jason *dicit, forsan posse, sicuti potest Ordinarius. Ratio esse potest, quia Delegatus Principis est major ordinario quoad causam sibi delegatam, sed est valdè probabile, Ordinarium posse delegare cum potestate subdelegandi, ergo multò magis id poterit Delegatus Principis. Verùm hæc sententia communiter reprobatur. Quia delegatus non habet facultatem ultra sibi concessam, cùm ergo Delegato Principis solùm reperiatur in jure concessum, posse subdelegare; & nullibi concedatur, quod possit dare potestatem subdelegandi, id non poterit. Et idem dicendum est à fortiori de Delegato ad universitatem causarum propter eandem rationem. Ita tenet* Glossa, Felinus, Panorm. Alexander, Bertach. Maranta, Mandosius, *quos citat, sequiturque* Sanc. *lib.3. de matr. d.31. n.9. Dispar autem est ratio de Ordinario, & Delegato. Nam Delegatus non habet facultatem ultra sibi concessam, Ordinarius verò habet facultatem, & Jurisdictionem universalem, eamque proprio nomine exercet*. Hactenus Merolla.

Respondeo tertiò. Si Commissarius Generalis putasset, se posse hanc potestatem subdelegandi communicare Commissariis Provincialibus, sanè illam ipsis directè communicasset, & non elset usus modo illo dicto *n.12.*

Atque hæc nimis fortasse pluribus, sed fuit reiicienda sententia cujusdam Theologi; cui hæc mea difficilis visa est.

Dispensandi.

15 Hinc inquiro. An Commissarius possit dispensare in dicto impedimento sine ulla compositione eleemosynæ in favorem Cruciatæ?

Respondeo. In aliis casibus, in quibus commissarius dispensare potest, dicitur in Bulla, ut is habeat potestatem *dispensandi, & componendi*: unde videtur etiam in hoc, de quo agimus, idem esse dicendum. Verùm mihi non est omninò certum, illud (*componendi*) cadere super casum nostrum. Nam primò, in Bulla dicitur: *Datur potestas Commissario dispensandi, & componendi in commutatione legatorum, & datur potestas dispensandi, & componendi in irregularitate contracta, &c.* Deinde verò dicitur. *Item dispensandi in Affinitate orta ex copula, &c.* Vides in prioribus casibus poni illud (*componendi*) non verò in nostro? Nihilominus puto non esse recedendum à praxi, quam video hîc adesse, dandamque esse eleemosynam juxta qualitatem personæ, & delicti. Quæ praxis minimè innititur in eo; quod omnes concessiones hujus Bullæ tendunt in subsidium temporale Cruciatæ. Sanè D. Franciscus Salerno Commissarius, Sede Vacante, non multis abhinc annis hanc dispensationem concessit cuidam pauperi cum onere elargiendi Julios circiter quinque, hoc est tarenos Siculos sex, in subsidium Cruciatæ, & potuisset minus, si dispensandus pauperior fuisset.

Idem propter easdem rationes puto dicendum de dispensatione ad petendum debitum conjugale in casu, quem dicemus infra *cap. 6. num.3.*

In foro Conscientiæ dumtaxat.

16 Non ergo hæc dispensatio à Commissario expedienda est publicè. Hinc praxis est, ut petatur dispensatio pro quodam determinato Matrimonio invalido ex dicta Affinitate copulæ illicitæ, non nominatis personis, explicato tamen distinctè gradu primo, (vide mox *c.9. §.7. n.2.*) vel secundo rectæ lineæ, vel transversalis (nam ultra non extendi hoc impedimentum ex copula fornicaria, dictum est supra satis) quibus vel dispensat oretenus Commissarius, facta compositione, de qua modò dictum est, vel dando litteras, in quibus nullus nominatur ex dispensatis: quæ tamen litteræ statim erunt lacerandæ, ut dicitur in Bulla.

Dummodò, &c.

17 Hic ponuntur Conditiones quinque, sub quibus solis potest Commissarius prædictam dispensationem concedere: iis autem positis potest, etiam si facilis esset aditus ad Pontificem, quia hæc restrictio non ponitur in Bulla.

18 Prima conditio est, ut Matrimonium reperiatur contractum juxta formam Concilii Tridentini, idest coram Parocho, & Testibus, & insuper cum debitis Denunciationibus, nam sine illis non dicitur servata forma Tridentini. Quòd si Episcopus unam, vel omnes has Denunciationes dispensavit, jam servata fuit Tridentini forma, ut latè habes apud Bardi, *in Bull. Cruc. p.3. tract.3. cap.3. sect.1. numer.2.* qui notat, si una tantùm omittatur, quamvis cum culpa, Matrimonium adhuc dici contractum sub debita forma, quia levis est omissio, quando tamen Parochus est certus non apparere pro illo Matrimonio ullum impedimentum.

19 Secunda, ut idem Matrimonium fuerit contractum bona fide, saltem ex parte unius ex conjugibus, qui ignoraverit intercessisse ejusmodi impedimentum Affinitatis ex copula illicita. Quando ergo uterque conjux impedimentum novit, nihil illis concedere potest commissarius. Olim quædam scivit suum impedimentum, sed deinde ex aliorum dictis sibi persuasit, illud non adesse: apparuit tamen clarè post contractum Matrimonium, fuitne Matrimonium illud bona fide contractum? Respondi affirmativè, quia jam sine dolo, sine fraude contractum fuit.

20 Tertia, ut impedimentum sit occultum. Quando autem hujusmodi esse, existimandum sit, mox dicam *n.25. & seq.*

21 Quarta, ut alter impedimenti ignarus certificetur de nullitate prioris consensus tacita, si videbitur, causa nullitatis. Quare, si hæc certificatio facta non fuerit, non valere dispensationem, meritò docet Trull. *in Bull. Cruc. lib.2. g.4. dub.4.*

22 Quinta, ut adsit necessitas, ea scilicet, qua, si illud Matrimonium dirimeretur, periculum esset alicujus scandali. Quoniam verò ex dissolutione Matrimonii, existente impedimento occulto, facilè Mulieris fama jacturam pateretur, inuptaque facilè remaneret, ideò regulariter semper adest ejusmodi quarta conditio; si nihilominus in aliquo raro casu scandalum nullum timeretur, non poterit tunc commissarius dispensare.

23 Si autem, postquam dispensatum fuit, divulgetur publicè forte impedimentum, tunc à Pontifice petenda est obtentæ dispensationis ratificatio, & interim pro foro externo erunt conjuges separandi, quia pro externo foro non valet Commissarius dispensare. Quod idem observandum est, quoties in foro Conscientiæ dispensatur in quocunque alio impedimento occulto.

24 Hi tamen occultè dispensati, sed deinde cognito publicè impedimento, si copulam habeant, non peccant peccato fornicationis, quia verè conjuges sunt, sed solùm si ea copula sciatur, peccant, vel contra reverentiam debitam Ecclesiæ, vel ratione scandali, &c.

25 Sed quandonam impedimentum hoc dicetur occultum?

Resp. Ad hunc effectum, ut possit dispensare Commissarius (idemque dic de aliis impedimentis, & delictis quando dispensari, vel absolvi conceduntur ut occulta) cùm non intendatur, nisi obviari scandalo publico, illud dicetur occultum, quod non est publicum, nec famosum, nec manifestum, nec notorium. Quare etiamsi probari per duos Testes planè possit, adhuc dicetur occultum. Vide Sanch. *lib 8. de matrim. d.34. n.55.* Verricel. *in q. Mor. tr.3. q.51. n.1.* aliosque ab ipso citatos. Ut ergo publicum sit, & non occultum, debet esse cognitum à majore parte Collegii, vel Viciniæ, vel Communitatis, ubi inveniantur saltem personæ decem. Sed certè (ut nos *lib.9. in Dec. c.3. n.10.* advertimus) prudentis arbitrio id maximè relinquendum: nam aliquando in magna Civitate, etiam si decem rem aliquam sciant, non dicetur publica in ea Civitate, nisi fortè in iis circunstantiis, in quibus facilè res ad alios divulgabitur.

26 Quando impedimentum est deductum ad forum contentiosum, sanè dicetur publicum, deducitur autem ad dictum forum per citationem partis. Quare ante illam, etiam si delatum sit ad judicem, non dicetur ad forum contentiosum esse deductum, neque ex hoc capite publicum, esto ex alio ex prædictis.

27 Addit Sanchez duo *loc. citat.* Castrop. *de Bull. Cruc. d. unic. p.11. n.8.* Bardi *in Bull. Cruc. p.3. tr.3. cap.3 sect.2.* Primum, esse ex hoc eodem capite occultum, si quamvis fuerit deductum ad forum contentiosum; tamen per sententiam, sive interlocutoriam, sive definitivam, causa fuerit expedita in favorem Rei, etiamsi Testes in favorem fuerint falsi, quia tunc remanet, ut erat prius, idest non probatum. Quicquid dicat Suarez, *de Censu. d.43. sect.3.* qui immeritò negat de Interlocutoria. Nam infamia delicti etiam aufertur per sententiam Interlocutoriam, quæ pronunciat exposita indicia nihil probare, esto igitur possit iterùm dictum delictum, seu im-

impedimentum deduci in Judicium, si nova indicia apparerent, sed jam nunc non apparent: ergo nunc remanet ex hoc capite occultum.

28 Addit secundò, esse adhuc occultum impedimentum, si sciatur V. Gr. copula illicita, sed in eo loco nesciatur, esse impedimentum, quia jam sic cessat scandalum, quoad Matrimoni contractionem.

29 Addam ego alia quatuor ex Doctoribus, M. Paulo Leone *in praxi ad Liter. Pœnit. p.2. init.* Portell. apud Dian. *p.8. tr.3. ref.110.* & aliis: nam Primò, placet permaximè mihi ea doctrina, quæ docet, non posse à Delegato dispensari ei impedimento, vel absolvi illud delictum, si quando in potestate, quam delegat Superior, dicat: *Dummodo impedimentum, seu delictum sit omninò occultum*, quod solet dici, quando delictum, unde oritur impedimentum, est enorme; quia illud (*omninò*) explicatur (*totaliter, & indistinctè*) tunc ergo, nec publicum esse debet, nec probabile, lege Verricelli *l. c. n.8.*

30 Secundò. Si res sit occulta in eo loco, ubi expedienda est dispensatio, & alibi sit publica, eritne in re nostra adhuc occulta?

Respondeo. Erit, quando abest periculum, ut posteà, etiam ibi manifesta fiat. Quia esse impedimentum occultum, ibi verificari solùm oportet, ubi Dispensationis favor impenditur.

31 Tertiò. Si delictum, seu impedimentum deductum fuit in Judicium, & in eo fuit punitum, notoriumne erit?

Respondeo, in re nostra notorium erit, non occultum; publica enim pœna publicum notat delictum. Idem dic, si adhuc causa examinatur, saltem quia est in proximo periculo manifestationis.

32 Quartò. Quid, si delictum in Judicio, nec fuit punitum, nec absolutum, quia non potuit probari. Unde veluti negativè cessavit Judicium?

Resp. tunc ex Glossa *in C. Omnipotens de Accusat. V. Denuncientur*, post annum elapsum dicetur, & erit, quantum est ex hoc capite occultum, quia quod probari nequit, præsumendum est, non adesse.

Matrimonium secretè contrahere possint.

33 Magna est controversia. An Matrimonio, quando revalidandum est, debeat adesse præsentia Parochi, & Testium, de qua re ego pluribus, infra *tr.4. de conf. c.4. n.3.* sed hic ejusmodi quæstio locum non habet, quia, quamvis in aliis casibus illa requireretur, hic nequaquam requiritur; siquidem expressè Pontifex concedit, ut secretè possit ejusmodi Matrimonium revalidari, & meritò, tum quia scandala sic vitantur, tum quia jam supponitur Matrimonium illud in facie Ecclesiæ, hoc est cum dicta Parochi, & Testium assistentia, fuisse celebratum.

34 Quòd si eveniat, ut deinde fiat impedimentum publicum, debebit peti pro foro externo dispensatio, juxta dicta *n.23.* & debebit advocari Parochus cum Testibus; ut nos *loc. cit.* dicemus, notatque rectè Trull. *lib.2. §.4. d.1. n.7.*

Prolem susceptam, suscipiendamque exinde legitimam decernendo.

35 Hanc legitimationem valere solùm pro foro Conscientiæ certum sit, quia tota potestas Commissarii est pro interno foro dumtaxat. Quare, in foro tantùm Conscientiæ poterit sic legitimatus promoveri (ut habet Sanch. *lib 8. de matr. d.6. n.25.*) ad Ordines Sacros, Beneficiaque Ecclesiastica recipere.

36 An possit ex vi hujus legitimationis succedere in bonis temporalibus perinde ac legitimus, quæstio est inter Doctores, mox citandos, quos adi, si placet. Illud recole, ex alio capite, nimirum ex vi bonæ fidei, qua saltem alter ex conjugibus Matrimonium contraxit, prolem, de qua agimus, legitimam esse, tum per leges civiles, tum per Canonicas. Unde jam ex hoc capite poterit succedere in bonis temporalibus. Lege Sanch. *lib.8. de matr. d.32. n.46.* aliosque à me citandos. Infra *lib. de irreg. c.17. §.2. n.2.*

CAPUT VI.

Quis possit dispensare ad petendum debitum, si quando conjugibus superveniat dicta Affinitas ex copula illicita?

1 QUomodo oriatur hoc impedimentum, diximus supra, *tr. 1. c.12. §.3.* hic, quisnam illud dispensare potest, erit breviter dicendum.

2 Potest Primò, Episcopus respectu suarum ovium, etiam si aditus facilis sit ad Summum Pontificem, nullaque urgeat peculiaris necessitas, idque saltem ex consuetudine jam legitimè introducta, ut habet Pontius *lib.8. c.13. n.9.* Sanch. *lib.8. de matr. d.12. n.13.* Castrop. *de spons. d.4. p.ult. §.1. n.16.* aliique, quidquid neget Hurtad. *d.26. diff 2. n.8. de matr.* Ejus Vicarius non potest, nisi ipsi specialiter ab Episcopo ejusmodi potestas concedatur, quia est regula generalis apud Meroll. *to.3. d.7. de Jurisd. Vic. c.6. à n.128.* aliosque ab ipso citatos. Vicarium ex generali commissione Vicariatus non posse ea dispensare, quæ sunt voluntariæ Jurisdictionis, sed solùm quæ sunt Jurisdictionis necessariæ, at dispensare, est actus Jurisdictionis voluntariæ, ut omnes apud eundem docent.

3 Potest, secundò, Commissarius Bullæ Cruciatæ, sic enim habet Bulla.

Item Commissario datur facultas dispensandi in simili Affinitatis impedimento super debiti exactione in eodem foro conscientiæ tantùm.

4 Rodriquez, & Villalobos apud Bardi *de Bull. Cruc. p.3. tr.3. c.5. n.2.* extendunt hanc facultatem Commissarii, ut possit dispensare ad petendum debitum cum conjuge, cui id interdicitur ratione cognationis spiritualis, contractæ cum altera conjuge. Sed meritò eos refellit Sanch. *lib.8. de matr. d.15. nu.13.* Trull. apud Bard. & ipse Bard. *loc. cit.* aliique, quia Commissario solùm conceditur dispensatio ad petendum debitum, quando impedimentum superveniet ex Affinitate orta ex copula illicita: at cognatio spiritualis nullo modo dicitur Affinitas. Quare à diversis non potest fieri illatio. Neque dicas, concesso majori, intelligitur concessum minus, id enim verum habet, quando minus continetur in majori, non verò, quando est diversum.

5 Religiosi privilegiati, quales sunt, qui communicant cum nostris Privilegiis, possunt in prædicto casu Affinitatis supervenientis dispensare ad petendum; etiam post ablata vivæ vocis oracula, quia hoc Privilegium habetur per Bullam, ut fusè probat Th. Hurt *p.2. mor. q. tr.12. c.1. n.1194.* & G. Hurt. *d.26. de matr. diff. 2. n.8.* Loth. *tr.1 ref. q.2. art.5.* Dian. *p.11. tr. . ref.16. ubi, an extra confessionem*, idem dices de dispensatione ad petendum debitum ab eo, qui cum Voto simplici Castitatis Matrimonium celebravit.

6 Duo adverte. Primò, pro nostris requiri, ut communicationem hujus privilegii concedat Pater Generalis, vel Provincialis, ita enim id restrinxit nobis idem P. Generalis.

7 Secundò. Dispensationem hanc posteriorem ad petendum debitum ab eo, qui cum dicto Voto iniit Matrimonium, non posse, dispensari à Commissario Cruciatæ, quia hoc ipsi nullibi conceditur.

8 Quæres. Potestne Episcopus? Resp negat G. Hurtad. *l. c. n. 9.* quia id esset (inquit) dispensare in voto Castitatis, quoad aliquem actum, ad quem non se extendit Episcopi potestas, quia Votum Castitatis est Summo Pontifici reservatum. Sed profectò affirmandum puto; idque saltem ex consuetudine, ut dixi, *lib.3. in Dec. c.16. §.4. n. 43.* (quem locum recolere, non erit inutile, quia ad rem multa) idemque docet meritò Castrop. *de spons. d.4. p.ult. §.1. n.17.*

CAPUT VII.

De causis dispensandi in impedimentis Matrimonii.

§. I. *Præmittuntur aliqua de his causis in universum.*

1 AD dispensationem quamcumque requiri causam rationabilem, & proportionatam, sæpè diximus cum Sanc. *lib.8. de matr. d.18.* & Castrop. mox citando, aliisque, qua deficiente, dispensatio ab inferiore in lege Superioris facta, illicita est, & nulla: sed (ut vult Castrop. *to.1. tr.3. d.6. p.8. §.1.* alios citans) valida; licèt illicita, si fiat (ut etiam si à te petatur) à Superiore, vel ab Inferiore in propria lege.

2 Et quidem Cajetan. aliique apud Sanch. mox citandum, peccare mortaliter ait Superiorem, si sine causa dispenset in sua, vel Prædecessoris lege, nisi parvitas materiæ excuset, sed tamen regulariter solùm venialiter peccare, tum Superiorem, tum subditum sine causa eam petentem, tenent alii, sentitque Sanch. *lib.8. d.18. num.7.* & apud Dian. *p.8. tr.10. de legib. ref.32. & ref.35.* & latiùs *p.8. tr.3. ref.6. & seq.* Valent. Suar. aliique, qui addit, ea jam obtenta uti, ne peccatum quidem veniale esse: excipe, nisi adsit scandalum, & grave damnum aliorum, quale esset, ait Sach. *loc. cit.* alios nimis gravari ex eo, quòd alii absque causa, lege solvendi tributa liberarentur.

3 Nota tria. Primò, nisi expressè dispensans dicat, se sine causa dispensare, semper intelligitur dispensare cum causa, quia non possumus præsumere, nisi clarè constet peccatum alterius.

4 Secundò. Qui potens dispensare in lege Superioris, dispensat prudenter, putà cum morali præcognitione causæ, & circunstantiarum, putans bona fide se habere causam dispensandi, cùm tamen causa non adsit, validè concedit dispensationem ex Sanc. *l.8. de matr. d.17. n.11.* Azor. Jo: Sanch. Suar. Rebell. *ll. mox citandis*, aliisque: tunc enim credendum est, ad tollendos scrupulos, ratam fieri à Superiore dispensationem, sed invalidam hanc dispensationem docet esse Castrop. *loco cit* §.2. n.5. Pont. Bonac. Baldel. *ll. mox citandis*, aliique; quia bona fides excusat à peccato, sed non dat actui valorem. Utraque sententia mihi probabilis apparet.

5 Tertiò Si Pontifex committat Episcopo, v.g. ut dispenset, præcognita veritate causæ; Episcopus verò sine ejusdem causæ præcognitione, atque adeò imprudenter dispenset, cùm tamen in rei veritate adsit causa sufficiens, invalidam eam dispensationem esse, contendit Pontius, *lib.8. cap.14. n.8.* Bonacin. *quæst.2. de legib. p.3. n. 8.* Baldell. *lib.5. d.52. n.4.* Castropal *loc. cit.* §.2. *num.5.* quia, si causa cognita non est, movere dispensantem non potest, & sic dispensatio esset facta ab Inferiore sine causa, atque adeò nulliter. At Sanchez

ch. *lib. 8. de matr. d. 34. à n. 2.* Suar. *de leg. l. 6. c. 19.* Jo. Sanch. *d. 54. nu. 39.* Rebell. *p. 2. l. 3. q. 5. n. 12.* distinguit; si enim (ait) commissio sic habeat *Dispenses, si preces veritate nitantur*, valida erit valdè probabiliter in foro Conscientiæ dispensatio, quia jam adest reverà causa, ut supponimus, quamvis in foro exteruo, si causa notoria non esset, judicaretur nulla. Si verò commissio sic, vel simili modo se habeat: *Si per diligentem examinationem inveneris preces veritate niti*, invalida erit dispensatio, quia tunc illa præcognitio causæ requiritur, ut forma necessaria ad dispensationis valorem. Sanè, nec Pontium, nec Sanchez improbabilitatis damnare audeo. His præmissis accedamus propiùs ad nostra.

§. II. *De causis in particulari dispensandi in Impedimentis Matrimonii.*

1 AD sex reduci hujusmodi causæ solent (ut est apud Pyrrhum Conr. *in prax. l. 7. c. 2.* & Barb. *in Trid. sess. 24. c. 5.* Sanc. *l. 8. d. 19.* Dian. *par. 8. tr. 3. res. 93.*) ad angustiam loci, ad Paupertatem, vel Incompetentiam dotis, ad grave periculum litis, vel Inimicitiæ, ad ætatem excedentem feminæ, ad conservationem familiæ Illustris, quò reducuntur merita in Ecclesiam personæ petentis dispensationem, ad infamiæ feminæ periculum, vel gravis scandali timorem; ad largam eleemosynam. Nonnihil explicationis addamus singulis.

Angustia loci.

2 Si mulier in loco, in quo habitat, ob ejus angustiam virum sibi non consanguineum, vel affinem paris conditionis, cui possit nubere, non inveniat, est sufficiens causa, ob quam Pontifex dispenset, ut dicta mulier nubat cum consanguiueo, vel affine.

3 Notanda autem hic sunt quinque, Primò, Ad verificandam hanc causam, satis est, si consideretur proprium oppidum, ubi mulier degit, quia molestum est mulieri relinquendo suos, nuptias extra suum oppidum, etiam in loco vicino, conquirere. Suburbia tamen, nisi fortè per unum circiter milliare distent, non essent extra propriam Civitatem, ut notavit Conradus *l. c. c. 5 n. 42.*

4 Secundò, in numerosa Civitate difficile est, non invenire parem, qui non sit conjunctus cum muliere, facilè in minus frequenti oppido, nam propterea additur aliquando in Brevi dispensationis (*modò ejusmodi oppidum non excedat numerum trecentorum focularìorum*) licèt fatear, non semper addi, quia non potest negari: aliquando, etiam in loco frequenti par mulieris, qui coujunctus uon sit, nequaquam inveniri.

5 Tertiò. Ut expendatur, an in aliquo loco inveniatur vir non conjunctus paris conditionis cum fœmina, expendendæ prudenter sunt qualitates, & conditiones personarum. Nam Primò, debent semper excludi conjugati, Religiosi, ordinati in sacris, hi enim utpotè impediti, non possunt cadere in considerationem Nuptiarum. Secundò, excludendi item sunt moraliter inepti, ut sunt aliqui intractabilis ingenii, perditorum morum, &c. Tertiò, non est item habenda ratio illorum, qui valdè impares sunt fœminæ, ut qui sunt valdè pauperes respectu facultatum Mulieris, vel qui sunt valdè exiguæ, vel provectæ ætatis respectu ejusdem. Nota illud (valdè.)

6 Quartò. Si omnibus his expensis, solùm iuveniatur unus, aut alter paris conditionis, adhuc persistet causa hæc, nam non est restringenda mulier ad unum, vel alterum, respectu cujus fortè femina antipathiam habet naturalem, & rectè Sanch. *loc. cit. n. 14.* notat, hanc causam non esse strictè, sed morali modo verificandam, satisque esse, si communiter in eo loco uon inveniatur vir paris conditionis &c.

7 Quintò. Si petatur dispensatio in gradibus propinquioribus, putà in secundo, vel tertio gradu ab eodem stipite, non solet aliquando esse sufficiens hæc sola causa ducta ab angustia loci, nam propterea requiri solet alia causa, qualis esset illa, ut, si extra dictum locum nubere cogeretur: Dos, quam mulier habet insufficiens esset ad nubendum pari. Et quidem universale est, secundùm G. Hurt. *l. 26. de mat. diss. 3. n. 3.* & apud Dian. *p. 8. tr. 8. res. 93. V. adverte etiam*, ut quando una causa non sufficit, plures unitæ sufficiant.

Dixi (*non solum aliquando*) nam cæterùm quilibet Pontifex stylum observat, quem mavult.

Paupertas, vel Incompetentia Dotis.

8 Si mulier dote careat, vel careat congruenti, cum qua juxta ipsius conditionem possit virum non conjunctum paris conditionis invenire, est causa ad dispensandum sufficiens.

9 Notanda autem sunt tria. Primò, si fœmina habeat parentes divites, qui cogi possunt ad eam dotandam, ea uon dicetur carere dote. At si solùm habeat alios etiam fratres, quia ad ipsam dotandam cogi non possunt, vel, si habeat solùm spem, immò, & jus ad aliqua bona sibi ab intestato fortè proventura, carere dicetur dote; Ita Sanch. *l. 8 de matr. d. 19. n. 27.* & Aver. *q. 19. de matr. sect. 4.* quia de præsenti verè pauper est, & ut suppono, certa non est de vicina successione. Et rectè Sanch. *l. c. n. 27.* ait, si Parentes puellæ nunc non valent dotare filiam, ne dotando ipsi secundùm eorum statum indigeant, filiam esse pauperem, quamvis post eorum mortem, sit successura in hæreditatem sufficientem.

10 Quid, si deinde, mortuo v.g. consanguineo, ipsa ab intestato succedat ejus bonis, vel amico donationem, vel legatum acquirat, vel thesaurum inveniat, &c. persistetne causa hæc Incompetentiæ Dotis?

11 Resp. Si hæc eveniant post contractum matrimonium cum consanguineo, vel Affini, dispensatione præcedente, persistet dispensatio, & Matrimonium; quia jam semel validum matrimonium ex dispensatione dicta legitimè data, à nullo eventu infirmari potest. Idem dicam infrà *c. 12. §. 3. n. 9.* si hęc eveniant post concessam, & expeditam legitimè dispensationem, idque saltem probabiliter, quem locum lege.

12 At verò, si hæc eveniant ante dispensationem expeditam, à Delegato, vel ante dispensationem à Pontifice concessam, major est difficultas. Distinguunt Doctores: Si Mulier tempore, quo verificanda est hæc causa paupertatis, idest, vel ante expeditionem Delegati, vel ante concessionem Pontificis ea bona, vel per modicissimum tempus acceptavit, quamvis statim alteri donaverit, non potest dici pauper: unde nulla esset sequens dispensatio concessa ex causa paupertatis, vel incompetentiæ dotis, quia, si acceptavit ea bona, etiam per unicum momentum, dives dicetur, secus quælibet ditissima potest prætendere dispensationem ob paupertatem per similem renunciationem suarum divitiarum, quod nimis alienum est à mente Pontificis dispensantis ob causam paupertatis.

13 Hoc intelligit Avers. *l. c.* quando fœmina, consultò renunciat, ut deinde jam pauper effecta, dispensationem petat. Putat enim, si qua mulier bona fide renunciet sua bona alicui ob alios fines, & deinde per novum consilium velit nubere, careatque dote, tunc posse petere dispensationem ob causam inopiæ, quia sine fraude, sine dolo, verè pauper de præsenti est. Hoc dictum modo allato vestitum satis probabile esse, puto.

14 Verùm, si eadem mulier non acceptavit illam successionem, vel illud legatum, donationemve, ait nihilominus idem Aversa, & Sanch. *ll. cc.* eam esse pauperem, quia in nullo momento sibi ea bona acquisivit; quare poterit proferre Pontifici pro causa dispensationis suam paupertatem, & valida erit concessio dispensationis, & ejus executio, quia verè pauper est, nec in ullo momento fuit dives, etiam si non acceptaverit ob finem obtinendi dispensationem.

15 Mihi non placet hæc sententia, quia licèt physicè hæc sit pauper, humano, & morali modo reputanda est dives: qui enim facilè divitias acquirere potest, pauper in civilibus commerciis non dicitur.

Addit Ocagavia apud Dian. *p. 8. tr. 3 res. 44.* hanc Sanch. doctrinam reiiciens, sic facilem aperiri viam ad sæpius contrahenda Matrimonia cum conjunctis, quod vitare intendit Ecclesia. Ego denique nunquam credidero, Pontificis mentem esse, ut huic nolenti (ut nubat conjuncto) acceptare divitias, quæ fuerunt in promptu, concedatur dispensatio ob paupertatem, quam paupertatem tam facilè à se depellere per acceptationem poterat.

16 Secundò. Si puella competente quidem dote, juxta suum statum, gaudet, sed quia est, v.g. deformis, vel provectioris ætatis, vel aliquo crimine infamata, illa dos non existimatur sufficiens ad inveniendum virum suæ conditionis parem, dicetur, ex Sanch. *lib. 8. de matr. d. 19. n. 29.* verè pauper, & sine dote. Unde si Pontifici exponatur eam esse sine dote, & sic concedatur dispensatio, validè (ait Sanch.) concedetur. Mihi, occurrente nudiustertius hoc casu, visa fuit invalida dispensatio, tum ex aliis rationibus (quas afferemus infra in proprio loco *c. 10. g. 3. à n. 3.*) tum ex eo, quia (ut infra item dicemus) Princeps, ut validè concedat gratiam, debet scire diversitatem, & quantitatem ejusdem gratiæ, quam concedit: at longè diversa est gratia dispensationis concessę competentem dotem habenti, quàm habenti nullam.

17 Tertiò. Si Mulieri competentem dotem habenti velit consanguineus valdè dictam dotem augere, si ei à Pontifice illius mulieris Nuptiæ concedantur, certè non propterea hæc esset causa sufficiens, quia Pontifex pro causa non vult lucrum acquirendum à muliere, sed solùm paupertatem.

18 Quartò. Pro gradibus propinquioribus requiritur major causa, nec solet esse satis sola mulieris paupertas; nam propterea tunc solet addi illa causa, nempè consanguineum, seu affinem promittere puellæ ipsius doti augmentum. Quali autem modo hæc promissio expedienda sit, explicant Sanch. *lib. 8. de matrim. d. 35. n. 6.* & Conrad. *l. 7. prax. c. 2. à n. 38.*

19 Quintò denique adverte, has esse diversas causas, *Mulierem esse indotatam*, hoc est verè pauperem, quia est sine omni dote, quo pacto datur dispensatio in forma pauperum, & non imponitur solutio expensarum, & *Mulierem carere dote competente*, quo pacto, saltem aliqua imponitur, ut rectè notat Conradus *l. 7. c. 2. à num. 21.* Quare, si proposuisti Pontifici priorem causam ex his, dispensatio est invalida, si solùm verificetur posterior, & tunc, ut sit valida, erit impetranda ab eodem Pontifice alia gratia, quam vocamus *Perinde valere*, ut notat *ibid.* Conradus.

Litis, vel Inimicitiæ sedatio.

20 Si sit periculum litis circa dotem fœminæ, cum rationabili timore, ne ea indotata, vel sine competente dote remaneat, vel, si sit periculum litis circa successionem plurium bonorum, ad quæ jus habet mulier, est sufficiens causa, ut nubat cum conjuncto, si hic lites sibi assumat, vel si eo matrimonio dictæ lites componentur. Neque enim hoc posterius est solùm acquisitio lucri, quod modò *n. 6.* exclusimus

simus à causis moventibus Pontificem, sed est amissio bonorum, ad quæ jus mulier habet, & cessatio molestiarum litigandi, quam ferre muliebris fragilitas nequit.

21 Similis item causa sufficiens esset, si per ejusmodi Matrimonium graves inimicitiæ sedarentur.

Ætas excedens.

22 Si fœmina excedat vigesimum quartum ætatis annum, nec invenire potuit, ob quamcunque rationem, virum, cùm tamen interim ipsa nubere voluisset, est sufficiens causa: Cùm enim periculum sit, ne hæc innupta remaneat, Pia Mater Ecclesia hanc, ut causam sufficientem consuevit admittere, quò possit nubere conjuncto, præsertim in gradibus remotioribus.

Illustris Familiæ conservatio, & merita excellentia erga Ecclesiam.

23 Hæ sufficientes etiam causæ sunt; bonum enim, & utile est Ecclesiæ, ut in ipsa conserventur Familiæ Illustres, & ut item ii, qui singularia obsequia ei præstant, remuneratione non careant.

Infamiæ periculum, & scandala.

24 Si per dispensationem contrahendi matrimonium cum conjuncto cessiet periculum, quod fortè patitur fœmina, ne remaneat diffamata, vel cessent gravia scandala, sufficiens erit causa. Diffamata remaneret, si illa fuisset cognita à consanguineo, vel affini, vel ex frequenti conversatione orta fuisset copulæ suspicio. Licèt hæc posterior minor sit causa, & cum aliqua alia regulariter conjungenda. Scandala sequerentur, si probabiliter peccatorum periculum adesset, ut si separari vir, & mulier non possent, unde esset incontinentiæ periculum, vel timor esset, ne perseverarent in concubinatu, &c. Vide Sanch. *l.8.d.*19.*n.*10.

Larga Eleemosyna.

25 Summus Pontifex aliquando dispensat in Impedimentis, de quibus loquimur, solùm ex eo, quòd erogetur larga eleemosyna, quam ipse Pontifex applicat operibus piis, & tunc dicitur dispensatio concedi ex nulla causa. Intellige ex nulla intrinsecè pertinente ad Matrimonium, nam cæterùm jam adest causa intrinseca, nempè ipsa eleemosyna.

26 Quoniam verò id solet concedi divitibus, vel nobilitate præditis, nota, Trid. *sess.*24.*c.*5.*de Ref. matr.* velle, ne concedatur dispensatio in secundo gradu consanguinitatis, vel Affinitatis ex copula licita, ut vult Coninch. *d.*33. *n.*44. nisi magnis Principibus. Nomine autem Principis Sanc. *l.*8 *d.*19.*n.*1.·. putat comprehendi omnes Titulos, Henriq. *l.*12.*c.*3.*n.*6. & 9. comprehendi omnes personas opulentas, vel præcipuas, ita praxi interpretante rigorem Tridentini.

27 Nota item per hanc occasionem, esse nobilem, verificari, si nobilitas sit ex parte Patris. Ita Sanch. *l.c.n.*6. non verò ex parte Matris solius. Esse ex principalioribus verificari, si sit valdè secundùm Sanch. *l.*8 *de matr.d.*35.*n.*25. potens, & dives. Esse denique ex Magistratibus, qua ratione verificetur, vide Sanch. *l. c.* & Conrad. *de disp.l.*7.*c.*2.*à n.*115. Præterea idem Sanch. *ib.* explicat quantum differat, si in Brevi Dispensationis dicatur. *Qui ut asseris, nobilis existis:* ab illo: *Qui, ut asseritur, nobilis existis*: Vide etiam infrà *c.*12.§.5.*n.*3. Nota denique esse ex honestis familiis, verificari, si familia nullo turpitudinis vitio laboret, & sic videtur Conrad. *in praxi l.*7.*cap.*2. *num.*118. posse servari.

CAPUT VIII.

Quandonam Dispensatio est subreptitia, atque adeò invalida?

1 SI in libello, quo Oratores, id est Dispensandi rogant Pontificem, ut dispenset in aliquo Impedimento (idem dic in petitione cujuscunque gratiæ à quocumque Principe, &c.) sive data opera, sive per errorem taceatur aliquid, quod erat exprimendum, vel proponatur aliquid, quod non ita se habet, sicuti proponitur, gratia, seu dispensatio sic concessa dicitur subreptitia, seu, quod pro nobis idem est, obreptitia. Ita Sanch. *l.*8.*de matr.d.*21.*n.*2. Moneta *de commut. voluntatum c.*6. Illa dicitur taciturnitas veri, hæc falsitatis expressio, utraque nullam reddens, ipso facto, juxta mox dicenda, dispensationem, seu gratiam. Gratiam, inquam, nam, ut Rescripta Justitiæ vitio subreptionis infecta nulla sint, debet præcedere exceptio partis. Cujus diversitatis rationem affert, explicatque rectè Sanch. *l.c.n.*3.

2 Ut autem explicetur, quandonam hoc vitium subreptionis adsit? præmitte, causam, ob quam movetur Pontifex, seu Princeps ad aliquam gratiam concedendam, vel esse finalem, vel esse impulsivam.

3 Finalis, quæ etiam dicitur motiva, in casu nostro est illa, qua non existente, non concederetur gratia, vel cōcederetur cum aliqua moderatione (In aliis materiis lege Tiraq. *in tr causa cessante:*) quando enim gratia cum aliqua moderatione conceditur, jam absolutè non conceditur ea, quæ petitur. Ita Fill. *tr.*10. *p.*2.*c.*10. *num.*304.

4 Impulsiva est illa, qua non existente, concederetur quidem gratia (ut habet Sanch. *loc.cit.à num.*8. Suar. *de Voto l.*6.*d.*27.*num.*11.) & quidem sine limitatione, sed non tam facilè, tam promptè, tam citò.

His ita explicatis, Regula generalis est, ut, Si subreptio sit circa causam finalem, hoc est, si Princeps motus fuit ad concedendam talem, vel tantam gratiam ex ea causa, quæ verè non existit, gratia sit nulla. Si verò sit circa causam impulsivam, hoc est, si Princeps ex ea causa, quæ verè non existit, motus solùm fuit ad facilè, vel citò dandam, valida sit gratia.

5 Adverte tria. Primò, hic locutionem esse de veritate, & falsitate pertinentibus ad gratiam, si enim ad gratiam per se non pertineant, nec connexionem cum gratia, quæ petitur, habeant, illam non vitiant. Exempla duo solent afferri.

Aliquis Clericus malis imbutus moribus petit Beneficium Ecclesiasticum ab Episcopo, tacens ejusmodi suos improbos mores, & fortè Concubinatum, quæ si scivisset Episcopus, Beneficium ipsi non contulisset, contulit tamen, & profectò validè. Rursus: Quidam verè pauper postulat à te stipem, cùm sit homo improbus, & fortè hæreticus; hæc tamen ipse nequaquam patefacit, eleemosynamque à te recipit, validè recipit, quamvis, si tu novisses eum esse hæreticum, omninò repulisses. Ratio autem horum est, quia tum illius Clerici, tum hujus pauperis delicta, & mores per se non pertinent ad Beneficii, vel eleemosynæ concessionem; collatio enim Beneficii solùm per se respicit habilitatem, eleemosyna indigentiam personæ. Simile quid igitur in casu nostro.

6 Secundò, quando jus requirit, ut in concessione alicujus gratiæ exprimatur aliqua rei circunstantia, vel qualitas, hæc profectò, si non exprimatur, etiamsi levis momenti sit, subreptitiam facit, atque adeò nullam gratiam. Ita colligunt Doctores ut Sanch. *l.*8. *de matr.d.*12.*n.*13. Castr. *T.*1.*tr.*3.*d.*6.*p.*16.§.4.*n.*5.*fine*, ex Sacro Textu, *C. si motu proprio, De præbendis in* 6. in quo pronunciatur subreptitia concessio Beneficii, quia impetrans tacuit, se habere Beneficium exiguum, quamvis si Pontifex id scivisset, cum eadem ferè facilitate illud aliud concessisset. Sed, quia id erat explicandum ex Jure, nunquam re ipsa Pontifex concedere sine illa expressione præsumitur.

7 Tertiò, si silentium alicujus veritatis sit solùm causa impulsiva concedendi gratiam, non obstat validitati, quando bona fide illa veritas tacetur, ut omnes docemus. At nec obstare, quando mala fide, hoc est, quando eadem solùm impulsiva tacetur consultò, ad evitandam difficultatem concessionis à Principe impetrandæ, docet Sanch. *l.c n.*74.

Hæc breviter de his universaliter dicta sufficiant, nam, quæ in particulari jamjam dicentur in nostra materia Dispensationum Matrimonialium, sive de Taciturnitate veri, sive de Expressione falsi, rem totam clariùs explicabunt.

CAPUT IX.

Taciturnitas veri quandonam in particulari vitiat Dispensationem?

1 NUllo expeditiori modo huic titulo fieri satis potest, quàm ea percurrendo, de quibus in nostra re solet esse dubitatio, quod jam aggredior sigillatim.

§. I. Quando tacetur repulsa, aliàs data.

1 TItius rogavit Pontificem, ut dignaretur concedere dispensationem, qua possit ducere, V.G. consanguineam; Pontifex abnuit, repulitque Oratorem. Jam, si rursùs velit Titius rogare Pontificem, opusne habet hujusmodi repulsam exponere, immò & repulsas, si pluries oravit, & repulsus pluries fuit, ne Dispensatio fortè concedenda, sit subreptitia?

Resp. Nequaquam, secundùm Suar. *de leg l.*2.*c.*22. Sanch. *l.*8.*de matr.d.*22.*num.*14. Castr. *T.*1.*tr.*3.*d.*6.*p.*16.§.4.*num.*1. Dian. *p.*8.*c.*13. *res.*54. alios citans, id opus esse, quia, qui dictas repulsas tacet, neque contra jus ullum facit, neque contra stylum Curiæ, & ex alia parte jam tota, integraque causa Pontifici aperitur, ut suppono, quam solam respicit Pontifex, nihil laborando de data repulsa. Idem dic de aliis Principibus, ad quos pertinet gratias concedere, idque etiam si nova causa non superaddatur, quicquid dicat Mennch. apud Sanch. *l.c.* Neque enim verum est, quod ipse assumit, nempè Pontificem, seu Principem, si recordaretur repulsæ, gratiam non concessurum, non, inquam, verum est, quinimò præsumendum est, concessurum faciliùs ex multiplicatione precum, quibus majus Oratoris desiderium, & fortè major necessitas indicatur.

2 Quid, si Superior, V. G. Pontifex negavit gratiam? Possumne tacendo repulsam Superioris exposcere eandem ab Inferiore, V.G. ab Episcopo in iis casibus, quibus potest & Inferior?

Resp. Potes, testibus Suar. & Castr. *ll. cc.* quia militat eadem ratio *num. præc.* dicta. Scio id negari à Sanchez *loc.cit.d.*14.*n.*5. quia (inquit) Superior per illam repulsam tollit potestatem ab Inferiore, quoad eandem gratiam: scio, inquam, hoc, sed certè id gratis videtur dictum.

4 Mul-

4 Multò magis Inferior poterit dispensare (*sané ex causa*) in iis, quæ ipse potest, licèt sciat, Superiorem non solere; nec velle in illis dispensare: id quod idem Sanchez negare non potuit, quia multò minus præsumitur Superior in iis ab Inferiore potestatem tollere.

5 Quod dictum est, extende (ut id hac occasione scias) ad cæteros Superiores Regulares: neque enim ex eo, quòd licentiam mihi Religioso alter Superior, sive æqualis, sive major denegavit, obligor eam repulsam exprimere alteri æquali, vel inferiori, ut licentiam eandem mihi concedat. Quòd si in Regulis Societatis Nostræ dicatur, ut subditus passus repulsam, eam, & ejus causam explicet alteri Superiori, si ab eo eandem postulat, consilium id est, & directiva instructio, non autem forma ad invalidam licentiam, ut signatè pro nostra Societate docet Bardi *in select. l.6. q.12.*

§. II. *Quando tacetur dispensatio, aliàs concessa.*

1 Hic sermo est, quando secunda dispensatio, quæ ponitur, est in eadem materia. Si enim in diversa, omnes, ut Suar. *de legib. l.6.c.23.* Sanch. *l.8. de matr. d.22.n.5.* Castrop. *l.c.n.3.* aliique conveniunt, opus non esse, meminisse prioris. Fac, v.g. te impetrasse dispensationem illegitimi Natalis ad Beneficium acquirendum, deinde verò velis obtinere dispensationem Voti Religionis assumendæ, quod tu fortè emiseras, non obligaris meminisse illegitimi Natalis dispensationem, cùm hæc sit ab illa diversa, nec in ullo hanc officere possit, illam tacuisse.

2 Rursus sermo non est, quando prior dispensatio fuit propter aliquem defectum nulla; hujus enim mentionem facere, quando eandem impetrare validam velis, necesse non est. Ita Sanch. *l.8. de matr. d.22.num.21.* Vide Texedam apud Dian. *par.8.tract.3.res.59.* siquidem, si nulla fuit, nullum nunc effectum parere potest, juxta regulam Juris; *Reg. Non præstat, de Reg. Juris in sexto*; nec enim præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum. His habitis,

3 Statue Regulam hanc. Quoties cognitio concessæ in eadem materia dispensationis rationabiliter impediret dispensantem ad concedendam secundam dispensationem, toties ejus mentio fieri debet, quando hæc secunda petitur, ne gratia sit subreptitia: Quoties verò non impediret, non debet. Ratio Regulæ est, quia secus involuntariè concederetur gratia, atque adeò nulliter. Tunc autem rationabiliter impedire censebitur, quando major est gratia, concedere posteriorem, posita concessione prioris, quàm hac non posita. Cujus ulterior ratio est, quia concedens, ut voluntariè concedat; ipsam gratiæ substantiam, debet cognoscere, teste Castrop. *loc. cit. num.5.* cum Suar. & Pont. quantitatem gratiæ, quam concedit; in id enim, quod non cognoscitur, voluntas nostra ferri non potest.

4 Sed explicemus Regulam per exempla sequentia in re nostra, hoc est in dispensationibus Matrimonialibus.

Exemplum primum. Antonius obtinuit à Pontifice dispensationem ducendi Bertam consanguineam, deinde vult ducere aliam consanguineam, nempè Catharinam, obligaturne priorem dispensationem exponere Pontifici, ut valida sit hæc posterior?

5 Respondeo. Si prior dispensatio quoad Bertam adhuc viget, quia, v.g. Antonius mutato consilio vult aliam consanguineam, v.g. Catharinam ducere, obligatur prioris mentionem facere, quia, ex Regula data, ejus concessio, dum adhuc viget, maximè impedit Pontificem, ne secundam concedat, nunquam enim ipse tam exorbitantem, & magnam gratiam concedere intendit, ut quis habeat potestatem, seu libertatem ducendi hanc, vel illam consanguineam.

6 Si verò prior dispensatio effectum habuit, & jam cessavit, (ut, si Antonius duxit jam Bertam, sed nunc est mortua, vel etiam non quidem illam duxit, sed nunc pari modo est mortua, vel Professionem solemnem emisit, unde inepta est ad Matrimonium) non opus habet Antonius, ut habet Sanch. *l.c.n.13.* Castr. *l.c.nu.7.* Perez *d.46. sect.3.n.5* ap. Dian. *p.8.tr.3.res.55.* petendo secundam dispensationem cum Catharina, prioris dispensationis meminisse, quia cùm illa jam cessaverit impedire non præsumitur Pontificem, ne ex nova rationabili causa novam dispensationem, quasi requisitam ab illa nova causa, concedat; id enim non est concedere plures dispensationes simul, sed pluries dispensationem, idest unam post aliam, quod certè valde minus est.

7 Inquires. In casu, quo non cessavit, & tamen sine ejus mentione impetretur secunda, quandoquidem alterutra debet esse invalida, quænam illa erit, prior, an posterior?

8 Resp. Sanch. *l.8. de matr. d.22 n.19.* putat invalidam fore priorem, quia Pontifex non intendit concedere posteriorem, nisi priore exclusa, quam item jam renunciat Antonius, dum posteriorem petit.

9 Verùm ego non video, qua ratione Pontifex excludat priorem, dum illius non recordatur, cùm ex alia parte gratis diceres, Pontificem habere universalem voluntatem non concedendi posteriorem, nisi intelligatur esse ab ipso exclusa prior. Nec item video, qua ratione illam renunciat Antonius, quia nullum actum renunciationis facit, immò etiam si faceret, nulla esset renunciatio, donec à Pontifice acceptaretur, ut de omni simili renunciatione docet idem Sanch. *l.8. de matr. d.23.*

10 Melius ergo Castr. *T.1.tr.3.d.6.p.26.§.4.nu.9.* Suar. Pont. *ll.cc.* cum aliis sustinent, invalidam fore posteriorem, quia nunquam Pontifex intendit posteriorem concedere, quando persistit prior, ne tantam concedat libertatem, &c. ut dictum est *n.5.*

11 Exemplum secundum. Titius impetravit dispensationem de impedimento Criminis ob uxoricidium. Deinde, commisso iterùm eodem crimine, petit similem dispensationem de secundo Uxoricidio, obligaturne mentionem facere prioris dispensationis?

12 Resp. Obligatur, ut habet Sanch. *l.8. de matr. d.22.n.20.* Castr. *l.c.n.5.* Pont. *l.8.c.17.n.8.* sub pœna nullitatis posterioris dispensationis. Ratio est, quia prior impedit Pontificem, ne secundam concedat, nam longè difficilius est, secundo delicto gratiam concedere, quàm primo. Unde, ut videatur, an Pontifex verè velit concedere iterùm, debet internoscere, an anteà quid simile concesserit. Nam rectè monet Textus *l.3.C. de Episcopali audient.* (V. Tiraq. *de pœn. temperand. caus.10.n.4.* Sanch. *l.c.n 1.*) *Remissionem veniæ crimina, nisi semel commissa, non habeant.* Intellige in ordine ad forum externum, & ad has extrinsecas gratias à Principe concedi solitas; aliud enim est coram Deo pro verè pœnitente.

13 Filliucius, *tr.10.p.2.de matr.n.32.* postquam datæ doctrinæ meminit, qua scilicet dispensatio prioris delicti explicari debeat in petitione posterioris, addit hæc verba: *(sed hoc non puto receptum)* Certè voluissem, ut non tam jejunè id dixisset, sed confirmasset validius, ut ego possem à mea resolutione, aliqua tandem motus ratione, discedere.

14 Exemplum tertium. Sejus ligatus Voto Castitatis obtinuit dispensationem, ut posset Matrimonium contrahere semel tantùm. Contraxit: sed mortua uxore, vult iterùm uxorem ducere, & quia Votum rediit, debet petere novam dispensationem. Inquiro, ut hæc nova dispensatio non sit subreptitia, debetne mentionem facere prioris?

15 Resp. cum Castrop. *l.c.n.5.& 7.* esse valdè probabile, nequaquam debere. Ratio ducitur ex dictis *n.6.*

16 Exemplum quartum. Cajus obtinuit dispensationem ducendi quandam suam consanguineam, sed nunc dubium, seu scrupulus illi suboritur, an ea dispensatio sit omnibus expensis legitima, quare supplicat denuo, ut sibi dispensetur à Pontifice pro eadem consanguinea, debet ne prioris dispensationis meminisse?

17 Respondeo, non debet, si credatur Castrop. *loc. cit. numer.7.* Sanch. *loc cit. num.15. & 16.* quia si prior est valida, posterior non est necessaria, si autem eadem prior est nulla, cùm nulla nullum effectum habeat, perinde est, ac impetrata non fuisset. Addit Sanchez *loco citat.* præsertim, quando posterior impetranda non est amplior, quàm prior.

§. III. *Quando tacetur, plura subesse impedimenta.*

1 Pluribus impedimentis laborat Cajus, ne possit ducere Cajam; Est enim illius consanguineus, est illius affinis, Voto item Castitatis astrictus, vel etiam habet impedimentum Criminis, vel est ex duplici stipite consanguineus, vel ex duplici capite affinis, &c. & interrogat, an simul hæc impedimenta proponere debeat Pontifici, an satis sit de illis sigillatim cum Pontifice agere, & distinctas obtinere de singulis dispensationes?

Resp. Probabiliorem eam sententiam vocat Sanchez *l.8. de matr. d 23.num.1.* quæ sustinet, satis esse sigillatim, quia nullibi impositum est hoc onus exponendi simul omnia, cùm satis sit afferre causam, quæ persuadeat circa unam dispensationem, & hanc obtinere, & sic de aliis separatim, sicuti potest obtineri, & haberi Absolutio unius Excommunicationis, relicta alia, quam quis fortè etiam habet.

2 Communior tamen, & probabilior sententia, & ab ipsa praxi (ut habet Sanch. *loc.cit.num.2.* Castrop. *l.c.num.11.* Suar. *de legibus, lib.6.c.24.* Pontan. *lib.8.cap.17.§.4.* Gaspar. Hurtad. *d.26.diff.6.* Laym. Santarell Dian. apud Avers. *quæst 19.sect 6. Vers. Oportere*) firmata docet, opus esse, ut exponantur omnia; nempè, ut Pontifex cognoscat qualitatem, & quantitatem gratiæ, quam concedit, ut nuper in simili dictum est. Non est igitur ratio, quasi non possit concedi una dispensatio sine alia; potest enim, sicuti de Absolutione Excommunicationis dictum est, sed propter rationem jam dictam, cùm certum sit, longè majorem gratiam fieri uni tibi, si Pontifex duo, vel tria impedimenta auferat, quàm si unum. Quare sive ex ignorantia non omnia exponantur, sive impedimenta solùm impedientia sint, vel dirimentia, debebunt simul Pontifici proponi.

3 Prædicta communis sententia temperatur tribus modis. Nam Primò; si unum impedimentum, v.g. consanguinitatis, debet quidem à Pontifice dispensari, sed aliud potest alia via tolli, quàm per dispensationem Pontificiam, quale est Votum Castitatis simplex (quòd si non fuit post pubertatem ratificatum, potest per irritationem à patre tolli, vel quale est impedimentum à sponsalibus, quod potest mutuo consensu sponsorum auferri) tunc non erit tibi necesse hoc impedimentum alia via, amovibile manifestare Pontifici; poteris enim consanguinitatem solam exponere, deque illa dispensationem obtinere, deinde verò, (poteras & anteà) Votum, vel sponsalia aliis viis à te tollere.

4 Quòd si velis, ut utrumq; impedimentum tibi Pontifex dispenset, utrumque simul aperire debes juxta nostram sententiam probabiliorem

liorem n. 2. explicatam. Et vides rationem? Ut utrumque dispenset Pontifex (quæ est major gratia) debet cognoscere simul utrumque, quo scilicet videat, an tantam gratiam velit concedere. At, quando ipse unum tantùm impedimentum dispensat (aliud enim alia via alius à te tollet) satis est, si unum ipse cognoscat, quia ipse unam gratiam facit.

5 Scio, eundem Sanch. *l. 8. de matr. d. 23. n. 4.* docere; quando unum impedimentum est Votum, & aliud est alterius generis, V.G. consanguinitatis, te posse separatim à Pontifice obtinere dispensationem Voti, non facta mentione consanguinitatis, & deinde obtinere dispensationem consanguinitatis, non facta mentione Voti, sed non contra prius dispensationem consanguinitatis, & posteà Voti.

6 Scio Castrop. *T. 3. tr. 3. d. 6. p. 16. §. 4. n. 12.* distinguere, & docere, quando dispensatio unius impedimenti habet alium effectum, quàm habilem personam reddere ad Matrimonium (qualis est dispensatio Voti Castitatis, quæ habet alios effectus V.G. non peccare contra Religionem fornicando, &c.) posse, tacito altero, separatim prius Voti dispensationem obtinere, & deinde dispensationem consanguinitatis, at non è contra, prius consanguinitatis, & deinde Voti, quia dispensatio consanguinitatis tendit ad faciendam habilem personam ad Matrimonium, & nihil aliud, seu nullum alium effectum habet, nisi personam habilem ad Matrimonium facere.

7 Scio Coninc. *d. 33. n. 74. & 75.* alio modo distinguere, ac dicere, quando duo, vel plura impedimenta sunt quodammodo ejusdem rationis facientia majorem indecentiam in Matrimonio, ut sunt duæ consanguinitates, vel duæ affinitates, vel altera consanguinitas, altera affinitas, &c. debere simul exponi Pontifici: at verò, quando sunt diversæ omninò rationis, qualia sunt cognatio, & Votum, non esse necesse simul exponere, nam vel unius, vel alterius dispensatio (ait) obtineri, tacito altero ex his, poterit.

8 Scio, inquam hæc, quæ distinctiùs apud eosdem legi possunt, sed ego tibi, Lector, proposui viam tutam, & minus scrupulis obnoxiam, nempè, quando impedimentum, quod potest alia via tolli, illa alia via tollere intendis, non obligaris illius mentionem facere, at quando intendis, ut eadem via, idest, ut idem Superior utrumque tollat ad finem contrahendi Matrimonium certè obligaris. Et ratio est jam dicta, quia tunc Superior majorem, & ampliorem gratiam concedit.

9 Temperatur secundò prædicta communis sententia. Nam si fortè unum impedimentum includitur in alio, sufficiet, ut vult Sanch. *l. 8. de matr. d. 24. n. 38.* si solùm hoc aliud explicetur; sed adverte, id in uno tantùm casu posse contingere (ut eum Sanchez rectè notat Aversa *q. 19. sect. 5. V. Secundò, si inter)* nempè, si tu labores impedimento publicæ honestatis cum Berta, V.G. ex eo, quòd habuisti Matrimonium ratum, vel sponsalia cum ejus olim vivente Sorore, & deinde exponas Pontifici aliud impedimentum affinitatis, quod cum eadem Berta contraxisti ex eo, quòd Matrimonium consummasti cum eadem ejus Sorore. In hoc ergo unico casu satis erit, exponere Pontifici hoc impedimentum affinitatis ex consummato Matrimonio consurgens, quia in hoc includitur dictum impedimentum ex Matrimonio rato, & ex sponsalibus, quæ certè supponuntur, præcessisse ad Matrimonium legitimè consummatum. Quare, dum Pontifex illi dispensat, dispensat & huic, & quando committit alicui, ut dispenset in illo, committit, ut & dispenset in hoc. Alium casum similem non inveniri iidem docent, nisi velis huc reducere, quando unus gradus conjunctionis includitur in alio. De qua re infrà *c. 9. §. 2.*

10 Temperatur tertiò. Nam, si occurrat adesse in aliquo duo impedimenta, alterum occultum V.G. affinitatis ex copula fornicaria, vel crimen, alterum publicum, V.G. consanguinitatis, tunc ex benigna Pontificis mente nolentis hominem sua occulta crimina publicè manifestare, satis erit, petere publicè, & ita Aversa *loco citat. Vrr. Juxta has rationes*, (quod solet fieri per viam Datariæ) dispensationem impedimenti publici, V.G. dictæ consanguinitatis, tacito occulto, & deinde, secretè, (quod fit per viam Pœnitentiariæ) petere dispensationem occulti, V.G. dictæ Affinitatis, vel Criminis. Sed adverte, Pœnitentiario narrari debere publicum impedimentum, addendo, vel de illo impetratam, vel impetrandam esse ab eodem Summo Pontifice dispensationem.

§. IV. *Quando tacetur, Matrimonium fuisse contractum cum impedimento.*

1 PEtrus contraxit Matrimonium per verba de præsenti cum Maria ejus consanguinea, quare nulliter contraxit. Nunc, sive ante consummationem, sive posteà, (quo pacto commisit incestum) poscit à Pontifice dispensationem hujus impedimenti, obligaturne exponere, secum dicto impedimento contraxisse, vel consummasse?

2 Resp. Si eum scientia impedimenti contraxit (idem, dic, si contraxit cum quocunque alio impedimento, ut putat Avers. *loc. cit. sect. 6.* cum Sanch. *l. 8. de matr. d. 25. n. 24. & alibi*, quicquid contrarium sentiat Henriq. *loc. cit. c. 3. num. 8.*) debet exponere, sic se contraxisse, vel consummasse, secus nullam dispensationem recipiet. Ratio est, quia Tridentinum *sess. 24. cap. 5. de Ref.* monet Pontificem, ne in hoc casu dispenset, (hoc est, ut difficulter dispenset) ad puniendam malam fidem ejus, qui sic contrahere præsumpsit. Propter eandem rationem si quis Matrimonium contraxisset cum impedimento cognito (quale etiam est Impedimentum absentiæ Parochi, & Testium) sub spe facilioris dispensationis, debet etiam hanc spem declarare, quia multò magis Tridentinum vult, ut in eo casu non dispensetur. Et nota, explicandam Pontifici esse rem, sicuti se habuit, hoc est, malam fidem fuisse ex parte utriusque conjugis, vel fuisse ex parte unius tantùm. Lege Aversam *loc. cit. V. At si ex duobus*, quicquid innuatur in oppositum apud Dian. *par. 10. tr. 11. res. 44.* ubi multa ad rem hanc.

3 At verò, si quis dictum Matrimonium in facie Ecclesiæ contrahit bona fide cum ignorantia Impedimenti, poterit ejusmodi contractionem tacere, quia ejusmodi Matrimonium bona fide contractum dispensationi non nocet, nec difficiliorem eam reddit; immò, quia reddit faciliorem, consilium tibi do, ut illud exponas, nam sic faciliùs gratiam impetrabis. Verùm adverte. Primò, quando ignorantia fuit crassa, quamvis sine temeritate, non posse te exponere positivè Matrimonium bona fide contraxisse; id enim tunc falsum esset, sed solùm tibi tunc concederetur, posse negativè te habere, hoc est, te posse tacere, quia verè tunc non fuit contractum cum scientia, & præsumptione, quam præsumptionem, ac temeritatem vult punire Tridentinum.

Adverte secundò, idem Tridentinum *sess. 24. c. 5. de Ref. mat.* Aversa *l. c. sect. 6. initio)* velle, ut qui Matrimonium contraxit cum Impedimento dirimente, non præmissis denunciationibus, etiam si Impedimentum is ignorasset, iisdem subjiciatur pœnis. Quare is explicare debebit nullitatem sui Matrimonii: quia neglexisse denunciationes, difficiliorem tunc reddit dispensationem.

§. V. *Quando tacentur qualitates extrinsecæ.*

1 ANtonius, & Antonia, sive divites, sive inopes, sive nobiles, sive ignobiles, sive vidui, sive non vidui, similesque qualitates Matrimonio extrinsecas habentes, necessitatemne habent eas explicandi, quando aliquam dispensationem à Pontifice exposcunt?

2 Resp. Quamvis interdum consultum sit, eas explicare ad facilitandam dispensationem, tamen non ex obligatione, quia illarum notitia, vel ignorantia non nocent dispensationi.

3 Excipit viduitatem ex parte fœminæ, Pont. *l. 8. c. 17. n. 42.* notat enim, fœminam viduam, præsertim habentem filios, debere manifestare, se esse talem, si petat dispensationem nubendi, V.G. cum consanguineo, vel affine, quia Pontifex dispensando maximè intendit favere fœminæ, ne innupta remaneat, quam miserationem non habet respectu viduæ, de cujus secundis nuptiis jura nihil laborant.

4 Adverte tamen, quamvis ex te non obligeris, explicare tuos Titulos, tuas divitias, inopiam, nobilitatem, ignobilitatem, &c. tamen si de his interrogeris, sive tu, sive tuus Procurator, debebis omninò veritatem aperire, ut nempè Datarius arbitretur quantitatem Compositionis. Qui sint nobiles, & similia, satis indicavi sup. *cap. 7. num. 26.*

§. VI. *Quando tacentur ipsi individuales gradus, vel similia pertinentia ad consanguinitatem, vel Affinitatem.*

1 INdicavimus non multò anteà, debere explicari, non solùm Impedimenta diversa specie, V.G. an sit Impedimentum ex consanguinitate, an ex Affinitate, an ex crimine, an ex Voto, &c. sed etiam, an sint diversa veluti numero, an scilicet sit consanguinitas in secundo gradu, an in tertio, &c. Adde nunc, debere etiam explicari, an sit unica conjunctio, an multiplex ex diversis stipitibus, idest tum ex parte patris, tum matris, vel avi, vel aviæ, &c. An sit publica honestas ex Matrimonio rato, an ex sponsalibus. An conjunctio sit per lineam rectam, an per transversalem, & an sit spiritualis, & quænam, Paternitas scil. an Compaternitas, quas supra *Tr. 1. cap. 5. §. 2. num. 2.* explicuimus. Quod autem hæc conjunctio sit ex Baptismo, vel ex Confirmatione: non est obligatio explicandi, quia ex utroque Sacramento paritur eadem conjunctio.

2 In sola Affinitate ex copula fornicaria fortè non esse necesse explicari, an sit per lineam rectam, V.G. per copulam habitam cum Matre ejus, quam ducere vis, an cum Sorore, indicare videtur Sanch. *l. 8. de matr. d. 24. n. 14.* sed quia, ob majorem peccati enormitatem, difficilior tunc est dispensatio, explicari debere, colligi potest ex dictis *§. 2. n. 3.*

3 Præterea, si velis ducere Bertam, V.G. cujus Sororem, V.G. Mariam cognovisti, una est Affinitas, si Mariam centies cognoveris: at, si cognovisti duas V.G. Bertæ Sorores, V.G. Mariam, & Agatham, quamvis semel tantummodò singulas, sanè contraxisti duas Affinitates speciatim explicandas; licèt sint in eodem gradu, Lege Molin. *tr. 1. de just. d. 161.* Avers. *q. 19. sect. 5. V. Affirmandum tamen est.* Quicquid dicat Texeda apud Dian. *p. 8. tr. 3. res. 60.*

4 Atque ex priore parte hujus dicti fit, ut si tu supplicasti Pontificem pro hoc Impedimento exorto ex copula fornicaria habita cum unica Sorore Bertæ, quam intendis ducere, Pontifex autem, ut consuevit, committat Delegato, ut expediat dispensationem, tu verò ante Dispensationis expeditionem iterùm, iterùmque cognoscas eandem Sororem, fit, inquam, ut adhuc possit Delegatus dispensationem validè expedire, quia per iteratas copulas nova non insurgit Affinitas. At, si Delegatus jam dispensavit, posteà verò tu, eandem Mariam, ante Matrimonium ritè initum, cognoscas, fit

ut

ut contrahas omninò novam Affinitatem à Pontifice necessariò de novo dispensandam. Ita Sanch. *lib.* 8. *de matrim. c.* 24. *num.* 7. *&* 8. communiter apud Dianam *p.* 8. *tr.* 3. *ref.* 65. *Vers. sed quia*; nam prior ablata jam fuit per dispensationem, quare nunc de novo alia consurgat necesse est.

§. VII. *Quando tacetur gradus proximior.*

1 ALoysius, & Aloysia sunt consanguinei (idem dic, si sint Affines) cum gradu secundo in tertio, vel tertio in quarto, &c. obligantur-ne, non solùm explicare gradum remotiorem, propter quem solùm requiritur dispensatio; quia ille est, qui constituit gradum conjunctionis, ut supra vidimus (qui locus omninò est recolendus) verùm etiam gradum proximiorem, si fortè petant dispensationem ad Matrimonium inter ipsos contrahendum?

2 Resp. Quòd obligentur in consanguinitate, & Affinitate ex copula licita, non est dubium, quia sic statuerunt Gregorius XI. Clemens VII. Pius IV. & Pius V. Dixi (ex copula licita) nam, quando petitur dispensatio in solo foro Conscientiæ Affinitatis ex occulta copula fornicaria, valere illam, quamvis gradus propinquioris mentio non fiat, dummodò non sit primus, nec esse necessarias litteras declaratorias, monet rectè Sanch. *lib.* 8. *de matr. d.* 24. *n.* 33. sed quæritur Primò, An obligentur sub pœna validitatis? secundò, an saltem sub pœna peccati?

3 Quoad primum, quando sive per ignorantiam, sive per malitiam, sive bona, sive mala fide tacitus fuit proximior gradus, qui sit primus, esset invalida dispensatio, & invalidè à Delegato etiam ignoranter procedente ea concederetur. At in casu, in quo taciti fuerint proximiores gradus, qui sint alii à primo, esset valida, sive proximior sit vir, sive fœmina, ut contra Sanch. & Molinam rectè probat Pont. *l.* 8. *c.* 27. *n.* 27. Ratio horum satis illa efficax est, quia expressè ita decrevit Pius V. *Sanctiss. Attend. edita* 20. *Augusti* 1566. revocans Decretum Pii IV. quo sub clausula irritante volebat, semper quemcunque gradum proximiorem esse Pontifici proponendum.

In hoc Pii V. motu duo notant rectè idem Pont. *ib.* Leand. *d.* 24. *de matr. q.* 39. aliique. Primò, Pontificem loqui tantùm in consanguinitate, & Affinitate, unde & in affinitate orta, sive ex copula licita, sive illicita, quando pro illicita fortè publica petitur dispensatio in foro externo; non tamen loqui in publica honestate ex Matrimonio rato, in qua sufficit explicare gradum remotiorem.

Secundò, eundem motum non habere locum, cùm gradus remotior est extra quartum, quia tunc non est necessaria dispensatio, ut declaravit Sacra Congregatio, &c.

4 Jam verò praxis hodie est, ut si impetres à Pontifice dispensationem ducendi, v. g. Aloysiam tibi conjunctam secundo, in tertio gradu, ipse Pontifex non committat Delegato, ut dispenset in dicto secundo gradu, sed, ut dispenset in tertio gradu, & declarat, ejusmodi Matrimonio non obesse illum secundum: cujus declarationis commissio potest per litteras Pontificias separatas dari, sed hodie communiter video, dari in ipso Brevi dispensationis.

5 Instas: Si alii gradus proximiores, præter primum, non obstant Matrimonio, cur addenda est ejusmodi declaratio?

Resp. Ut obviam eat scandalo; cùm enim nonnulli censuerint, ejusmodi alios proximiores gradus indigere dispensatione, voluerunt Pontifices, ne quis putaret, dispensatos in remotiori gradu nulliter Matrimonium iniisse, voluerunt, inquam, ut ejusmodi declaratio expressè fieret.

6 Quoad secundam difficultatem, quod peccatum committatur, si dicti gradus proximiores præter primum taceantur: Dico duo, alterum de Delegato, alterum de ipsis Oratoribus dispensandis.

Nam, si Delegatus, seu executor, cui commissa est expeditio dispensationis, adverteret, seu sciret; Oratores exposuisse, sive bona, sive mala fide, solum gradum remotiorem, tacuisse autem proximiorem, peccaret mortaliter, exequendo eam dispensationem, teste Conrad. *de Dispens. l.* 7. *c.* 7. *n.* 59. quia ipse, qui operatur in foro externo, debet se conformare voluntati Pontificum, qui saltem pro foro externo statuerunt, ne concederetur dispensatio gradus remotioris sine declaratione prædicta quoad gradum proximiorem.

7 At verò, si ipsi Oratores, petendo dispensationem remotioris gradus, taceant, etiam scienter, gradum proximiorem præter primum, puto, probabile esse non peccare mortaliter, si omni scandalo obvietur: tota enim illa declaratio, nonnisi ad scandalum amovendum ordinata est, atque ideò pro foro externo, non autem pro interno, quando dictus gradus proximior esset fortè occultus, vel alia via posset obviari scandalo, dando notitiam Decreti Pii V. declarantis, illos proximiores à primo nihil officere Matrimonio.

8 Hanc doctrinam habent Sanch. *lib.* 8 *de matr. d.* 24. *num.* 29. Pont. *l.* 8. *c.* 17. §. 5. *num.* 26. Aversa *q.* 19. *sect.* 5. *Vers. septimò*, *&c.* quia obligatio hæc tota, quanta est, fundatur, ut diximus, adæquatè in scandalo: quare hoc remoto non apparet, unde peccatum mortale desumi possit. Addit insuper Pont. *loc. cit. num.* 27. contra Sanchez id, quod dictum est, intelligi eodem modo, tum de mare, tum de fœmina.

9 Inquiret Curiosus Sacrorum Textuum, si valida est dispensatio tacito gradu proximiore, præter primum: Cur Urbanus VIII. per litteras in forma Brevis, quas affert Barbosa *in Voto decisivo* 3. *fin.* declarat, nullum fuisse Matrimonium duorum, qui solùm petierant, & obtinuerant dispensationem pro tertio gradu consanguinitatis, cùm tamen ipsi essent conjuncti in secundo cum tertio?

Resp. Hujus difficultatis Barbosa *loco citat.* fatetur ingenuè, se nescire solutionem. Ita etiam mihi respondit quidam Doctus Theologus à me de hac re quid sentiret interrogatus, addens, & quidem meritò, standum nihilominus nobis esse datæ hactenus Doctrinæ, pro qua stat Decretum Generale, & publicatum Pii V. Profectò cùm non sit credibile, Urbanum VIII. per litteras privatas voluisse abrogare dictum Generale Decretum, mihi videtur esse putandum, in memoratis privatis litteris aliquem irrepsisse errorem, à Ministris commissum.

§. VIII. *Quando tacetur copula incestuosa inter dispensandos habita.*

1 SEnsus quæstionis est, an incestus, quem fortè commiserunt inter se Oratores petentes dispensationem (quod anteà erat Impedimentum solùm impediens, hodie verò, ut supra vidimus, nullum Impedimentum est) an, inquam, ejusmodi incestus, si non tanquam illi dispensandum sit, sed propter alias causas, sit Pontifici proponendus, ut valida impetretur dispensatio ab ipsis, qui sunt consanguinei, vel affines, ad finem ineundi Matrimonium?

Dico (ad finem ineundi Matrimonium) nam, si Matrimonium contraxerunt, multò magis si consummarunt, non præmissa Consanguinitatis, vel Affinitatis dispensatione, tunc incestum hunc esse exponendum, certum est, & nos diximus *g.* 4. Porrò Celebris est præsens quæstio, & duplex circa illam sententia est.

2 Prima, quam sequitur Pont. *l.* 8 *c.* 17. *g.* 4. aliique mox citandi *n.* 5. dicit prædictos, non obligari ad copulam, vel copulas manifestandas, etiam spe facilioris dispensationis, inter se habitas, nec ob tale silentium invalidam reddi dispensationem. Fundamentum est duplex.

Primum, quia nullo jure requiritur ejusmodi incestus expressio.

Secundum, quia argumenta secundæ sententiæ eam expressionem requirentis facilè solvuntur, ut videre poteris apud eundem Pontium, & apud Fagundez *præcep.* 8. *Dec. c.* 11. qui loquens de copula incestuosa occulta, sic primam hanc sententiam explicat. In hac opinione prima dicendum est, sive copula occulta fuerit habita ante dispensationis petitionem, sive post petitionem ipsius, sive ante expeditionem Ordinarii, sive post illam, non esse necessariò explicandam, nec vitiare dispensationem, etiam si malitiosè, vel per ignorantiam fuerit suppressa. Hactenus ille.

3 Secunda, quam sequitur Sanch. *l.* 8 *de matr. d.* 25 *n.* 8. cum aliis citandis, *n.* 5. docet prædictos, si habuerunt copulam (& quidem consummatam) debere omninò eam explicare, ut etiam spem facilioris dispensationis, si hæc adfuit, secùs nullam fore dispensationem, sive ex malitia, sive ex errore, sive ex ignorantia non explicetur. Fundamentum est item duplex.

Primum, quia ita est stylus Curiæ. Secundum, quia Pontifex aliquando interrogat, an intercesserit ejusmodi copula incestuosa, injungitque convenientem pœnitentiam, quod est signum, incestum, quamvis hodie non sit ampliùs Impedimentum, conjunctum tamen Impedimento consanguinitatis, vel Affinitatis difficiliorem reddere dispensationem unde, & proptereà debeat exponi.

4 Explicat autem Sanchez, aliique hanc secundam sententiam. Primò, ut si sit copula occulta, manifestetur solùm Pœnitentiariæ, tacitis nominibus supplicantium. Secundò, ut hæc obligatio imponatur dumtaxat, quando copula est incestuosa ex parte utriusque, hoc est, quando uterque scit se esse consanguineos, vel affines. Tertiò, ut item solùm sit obligatio eam explicandi, quando copula præcessit supplicationem Pontifici factam, & quando præcessit executionem à Delegato, non verò quando habita est post executam dispensationem, licèt antequam Matrimonium de præsenti contraheretur, quia tunc enim præcesserit dispensatio, illa copula non est in rigore incestuosa. Quartò, non est necesse explicare numerum copularum cum eadem fortè habitarum, quia hæc multiplicitas cum eadem non affert novum Impedimentum, juxta ea, quæ nos supra §. 6. *n.* 3. docuimus. Quintò, non est necesse explicare copulam habitam inter conjunctos conjunctione legali, vel spirituali, vel conjunctione publicæ honestatis, quia hæc non est propriè incestus: ita illi. Sed debere explicari in hac sententia, putat Castr. *loc. mox citand. num.* 7. quia putat esse propriè in specie incestus.

5 Ex his sententiis priorem sequuntur Doctissimi viri, ut Pontius *l. c.* G Hurt. *d.* 16. *diff.* 5. Aver. *q.* 18. *sect.* 6. Perez *d.* 46. *sect.* 7. Diana *p.* 1. *tr.* 10. *ref.* 44. Sed *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 135. se retractat. Et ipse Sanch. quamvis sequatur posteriorem, fatetur tamen esse hanc probabilem, saltem de copula occulta, & in foro interno. Posteriorem verò, quæ est communior, multò plures, ut Sanch. *l. c.* & alii 18. citati ab ipso, & à Barb. *in Voto dec.* 83. *n.* 14. *& Voto* 17. *n.* 57. Fag. *præcept. Dec.* 8. *num.* 11. Castr. *d.* 4. *de sponsf. p. ult.* §. 3. *n.* 4. Dian. *dict. ref.* 135 amplectuntur, ita ut ego, sic concludam, sicuti concludit his verbis Fagund. *loc. cit.* *Si meum judicium expectes circa has opiniones, dico primam, quæ loquitur de occulta, & in foro interno, esse valdè probabilem, secundam probabiliorem, & ordinariè in praxi tenendam.*

6 Porrò illud in omni sententia monendum; si fortè Pontifex in litteris, quibus Delegato committit dispensationem exequendam, explicitè hanc clausulam inserat: *Dummodò copula non intercesserit, vel*

vel Dummodò non intercesserit, sub spe facilioris Dispensationis, Executorem Dispensationis debere omninò supplicantes interrogare, ipsosque teneri, verum respondere, alioqui nulla esset dispensatio, ut item esset nulla, si intercesserit copula, &c. & ipse dispensaret.

Addit tamen rectè Sanch. *l.8.d.25.n.13.* necessariam distinctionem. Nam, quando executor pro foro externo dispensat, non potest interrogare de copula occulta, de qua non adsit infamia æquivalens semiplenæ probationi; quòd si interroget, poterunt supplicantes negare sub apta æquivocatione, quamvis fortè adesset aliqua suspicio de illa, nec per dictam negationem vitiabitur dispensatio. At quando Executor dispensat pro foro interno, ut solet esse Confessarius per Pœnitentiariam Delegatus, debebit interrogare de copula occulta, & supplicantes fateri debebunt, eaque supposita, non poterit Confessarius dispensationem exequi, quod si exequeretur, exequeretur nulliter, ut item nulliter daretur, si falsò illâ negarent supplicantes. Vide hæc latiùs apud Sanch. & Castrop. aliosque citatos. Idem proportionaliter dic, quando adest clausula, dummodò non adfuerit spes facilioris dispensationis, de qua plura vide apud Dian. *loc. cit.*

CAPUT X.

Expressio falsi quandonam vitiat dispensationem?

1 NUper, *c.8. n.4.* post explicationem causæ finalis, & causæ impulsivæ, Regulam generalem cognoscendi, quandonam vitiatur gratia à Principe concessa, attulimus. Illam ergo præsenti argumento sic breviter applica. Nulla redditur dispensatio Matrimonialis ex falsitate, quam proponis, quando illam à Pontifice postulas, si falsitas est in causa finali, si verò in causa impulsiva, valida est. Recole omninò cætera ibidem dicta, quibus in memoriam redactis, discurramus per aliquos speciales casus pertinentes ad dictam expressionem falsi, ad quam etiam spectant ea, quæ fortè per errorem Pontifici proponuntur.

§. I. *Quando falsò proponitur Impedimentum unum pro altero.*

1 ANtonius proposuit, se esse Bertæ affinem in tertio gradu, v.g. cum esset in tertio gradu consanguineus, obtinuitne validè dispensationem Matrimonii cum eadem Berta?

Resp. Nequaquam cum Sanch. *l.8 de matr. disp.24.n.5.& 10.* Pyrrh. Conrad. *de dispens. l.7.c.5. à n.71.* & universaliter scito, invalidam esse dispensationem, si unum Impedimentum exponatur pro alio, quia cùm hæc sint Impedimenta diversa, nulla apparet Pontificis voluntas in rescripto, per quam possimus colligere, ipsum dispensasse in Impedimento, quod non fuit ipsi propositum: Excipi tamen hic potest, quod supra diximus in unico illo casu, quando illud unum Impedimentum involvebatur in alio. Lege supra *c.9. §.3. n.9.*

2 Neque dicas, Pontificem, si scivisset, dispensasset, ne id dicas, inquam, quia conditio nihil ponit in esse, nisi purificetur. Cùm ergo ea in hoc casu purificata non sit, quia Pontifex Impedimentum verum nunquam cognovit, ideò remanet, Impedimento vero non fuisse dispensatum.

3 Dian. *p.1. tr.10. de leg. res.36. V. Nota etiam, & p.8. tr.3. res.64. fine*, putat, executorem posse validè expedire dispensationem consanguinitatis licèt in Brevi dicatur Affinitatis, sed lege Conradum *l.c.* qui rectè illum impugnat. Portella item *in Resp. mor. T.2. cas.49. n.2.* est ex parte Dianæ, citatque pro se Bonacinam, sed sui dicti rationem non affert.

§. II. *Quando falsò proponitur gradus conjunctionis, hoc est, unus pro alio.*

1 SEd quid, si error, seu falsitas contingeret circa gradus ejusdem conjunctionis?

Resp. Cum necessaria distinctione: Si enim pro gradu proximiore expressisti remotiorem, ut si eras in secundo consanguinitatis, expressisti tertium, invalida erit dispensatio, vide Sanch. *l.c.n.2.* sic enim manifestè Pontifex non cognosceret quantitatem gratiæ, quam concederet. At si contra, pro remotiore expressisti proximiorem, etiam advertenter, ut, si cum esses in tertio, exposuisti, esse in secundo, probabile est, ut habet Sanch. *l.c.n.17.* valere dispensationem, quia cum Pontifex intendat tollere Impedimentum, satis videtur tollere, dum illud tollit in eo strictiori gradu, in quo sine dubio imbibitur, qui minus strictus est. Quare in hoc non sequimur Conradum, *loc. cit. num.94.* sentientem oppositum, licèt, ut fatear, probabiliter.

§. III. *Quando proponitur unica causa falsa.*

1 SI unica causa dispensandi proponatur Pontifici, atque hæc sit usquequaque falsa, corruit omninò dispensatio; cùm enim dispensatio semper detur ex causa, si hæc falsa sit, cùm tunc nulla sit, dispensatio non datur.

2 Dixi (usquequaque falsa) nam posset esse ipsa falsa, sed motivum, quod apparet in illa, posset esse verum ex alia causa non proposita. Proponis, V.G. ut Pontifex dispenset ad Matrimonium inter Antonium, & Antoniam, quia secus hæc ob carentiam dotis remaneret innupta, falsa autem est, eam carere dote; verum tamen est, eam remansuram innuptam, sed ex alia causa, quæ non fuit proposita, nempè V.G. ex deformitate, ex grandæva ætate, ex infamia contra ipsam exorta, vel ex simili alio defectu. Tunc ergo validane est dispensatio?

3 Resp. Communis, & in praxi excipienda opinio est Sanch. *in summa l.4.c.47.n.17.* Guttier. apud Dianam mox cit. Conrad. *in praxi f.395.* Marc. Ant. *in suis variis res.l.1. res.39.n.11.* Barbos. *in Coll. C. Cùm dilecta de rescriptis n 6.* aliorumque ab ipsis citatorum, qui dicunt eam esse invalidam, etiam si per inculpatum errorem falsitas hæc contingeret. Ratio est, quia Pontifex movetur solùm ex causa proposita, & ex illo motivo, quod relationem habet ad dictam propositam causam; non ergo ab illo motivo relato ad causam non propositam.

4 Confirmo Primò, à posteriori satis efficaciter. Nam cur tanta Doctorum, & Pontificum diligentia in proponendis, examinandis, & approbandis causis? Sanè sufficeret in supplicationibus sic semper ponere: *Supplicatur Sanctissimus Pontifex, ut dispenset cum Antonia, ne innupta remaneat*, ut certè ex aliqua tandem causa remaneret. Confirmo Secundò ex dictis in hac eadem re sup. *cap.7.§.2. num.16.*

Quicquid igitur dicat Leander, Martin. ap. Dian. *p.10. tr.11. res.42.* & Martinus Sancti Joseph apud eundem Dianam, valdè, ut videtur, ad hanc sententiam propendentem, qui citant etiam Sanch. *l.8. de matr. d.19.n.29.* alio in loco ab eo, quem modò ipse idem, & modò nos citavimus pro nostra sententia. Sed certè, vel hic locus est benè explicandus, ne sibi Sanchez contradicat, vel ipse à nobis in hac re, ejus pace, non est approbandus.

§. IV. *Quando ex pluribus causis propositis aliqua est falsa.*

1 DIstinguendum hic est. Nam quando præsumitur ex circunstantiis, à prudenti expendendis, Pontificem motum fuisse ex utraque indivisibiliter sumpta, nulla est dispensatio, quia tunc corruit veritas causæ Pontificem moventis: At verò, quando saltem una est vera, eaque ejus est generis, ut spectata ordinaria consuetudine, & praxi dispensandi judicetur sufficiens causa motiva (nec solùm impulsiva) ad dispensationem obtinendam, non vitiabitur fortè dispensatio, quamvis alia sit falsa, quia tunc jam adest sufficiens causa. Lege Sanch. *l.8. de matr. d.21. à n.42.* Leand. Ocagaviam, aliosque, quos citat, sequiturque Dian. *p.10. tr.11. res.43.* & ap. Castr. *l. mox citando* Bard. *in solect. l.4.q.4.*

Exemplum. Proposuit Curialis duas causas, alteram, quia cum prædicta Antonia copulam habuit Antonius consanguineus, alteram; quia eadem diffamata est in Civitate ob suspicionem copulæ. Certè existente veritate dictæ suspicionis, & diffamationis, quamvis falsum fuerit, intercessisse copulam, valida fortè erit dispensatio, quia prædicta diffamatio solet esse sufficiens causa ad dispensationem. Dixi bis (fortè) propter dicenda mox *n.3.*

2 Adverte diligenter duo, Primò, invalidam fore dispensationem, si aliud ex circunstantiis colligatur: Exemplum sit illud, quod affert Corduba apud Dian. *p.8. tract.3. res.65.* Semel negavit cuidam Pontifex dispensationem ob illam causam suspicionis copulæ: Curialis autem, ut dispensationem obtineret, addidit falsò, adfuisse copulam: unde concessa fuit dispensatio. Ajo, illam invalidè fuisse concessam, quia clarè colligi debuit, Pontificem ad solam copulam attendisse, cum repulisset jam aliam, nempè copulæ suspicionem.

3 Advertè secundò, cum Castr. *T.1. tr.3. d.6. p.16. §.5. n.2.* semper scrupulosum esse, velle sustinere valorem dispensationis in casu veritatis unius, & falsitatis alterius causæ. Ratio est clara, quia quisnam potest etiam probabiliter scire, Pontificem, cui proponuntur duæ causæ, altera vera, altera falsa (præsertim, quando gravior est falsa, quamvis aliàs sufficiens) quis, inquam, sciet, Pontificem absolutè motum fuisse à vera, non autem à falsa? Solùm igitur tunc veram esse doctrinam *n.1.* datam ego, & Castr. & fortasse etiam Auctores modò pro ipsa citati, judicabimus, quando illa causa falsa proposita est de re extrinsecè pertinente ad materiam dispensationis, & quæ Pontificem ad illam dispensationem concedendam movere non soleat, quod est dicere, quando prudenter judicatur, falsam esse solam causam merè impulsivam.

§. V. *Quando duæ simul dispensationes petuntur, altera cum causa vera, altera cum falsa.*

1 TItius duo à Summo Pontifice postulavit, alterum, ut Votum suæ Castitatis dispensaretur, alterum, ut posset consanguineam ducere; pro Voto autem allegavit causam mendacem, veram pro consanguinitate; Quoniam verò utramque dispensationem obtinuit, nunc quærit, an utraque sit invalida, an solum prior? Et idem quæri potest, quando pro una dispensatione tacuit, quod erat necessarium ad substantiam dispensationis, pro alia, explicuit.

2 Resp. Si dolosè se non gessit, sed per solum errorem, seu ignorantiam non valdè crassam, Titius falsam rationem pro Voto allegavit, erit secundùm Castr. *l.c.n.5.* valida dispensatio pro consanguinita-

nitate, quia non est ratio, cur ipsa valida tunc non sit; At, si per dolum, & malam fidem, vitiabitur, teste eodem *ibid. numer.6.* utraque dispensatio in casu nostro; quia cùm utraque ordinetur ad eundem finem Matrimonii, Pontifex non præsumitur alteram concedere ei, qui circa alteram in ordine ad eundem effectum dolosè, se egit.

3 Dico: in casu nostro, in quo dispensatio ordinatur ad eundem Matrimonii finem. Nam, si petiisset, atque impetrasset dispensationem Voti, v.g. & irregularitatis, causamque etiam mala fide falsam allegaverit pro voto, veram pro irregularitate, quia hæ dispensationes sunt ad valdè diversos fines, & in rescripto dispensationis, ut supponimus, una non concedatur depēdenter ab alia, erit valida, quoad irregularitatem: Ita Castrop. *l.c. à n.7.* at invalida, pro Voto.

§. VI. *Quando erratum est in nomine supplicantium.*

1 DUplici modo solet poni nomen, & cognomen supplicantium in petitione dispensationis, vel scilicet sub propriis vocibus; v.g. *Supplicatur Beat. Vestra ex parte Petri de Marinis, & Berta de Martellis*: Vel, sub nomine parentum (quod faciunt sæpe Curiales, quia non bene legunt cognomen supplicantium, cùm tamen habeant arborem consanguinitatis ad ipsos à partibus transmissam) ut, *Supplicatur Beat. Vestra ex parte Petri Francisci, & Berta Maria*, cum F. & M. majusculis, significantes Petrum esse filium Francisci, & Bertam esse filiam Mariæ. Nam, ne quis putet unam, eandemque personam habere illa duo nomina, sic solent scribere majusculè, cum scribant litteris minoribus, quando illa duo nomina sunt ejusdem personæ, sic, *Ex parte Petri francisci, & Berta maria*, ut rectè notat Conradus *de dispens. l.7.c.5.n.18.*

2 Porrò, sive erretur in nomine, sive in cognomine quocunque ex prædictis duobus modis indicata fuerint, si constet de corpore, hoc est de personis postulantibus dispensationem, ut si loco Petri dicatur Titius, loco Bertæ, dicatur Agatha, valida erit pro utroque foro dispensatio; Est opinio Sanch. *l.8. de matr. d.21. num.37.* & communis apud Dian. *p.8. tr.3. ref.63.* (si constet, inquam, nam secus indeterminata fuisset dispensatio, atque adeò nulla.) Ratio est, quia jam ad illam personam direxit intentionem Pontifex. Confirmatur, quia in Pœnitentiaria pro dispensationibus in occultis impedimentis, ne nominantur quidem supplicantes, sed solùm significatur persona, ut de ipsa constet, sic: *Quidam talis Diœcesis cognovit occultè Sororem suæ Sponsæ, &c.*

Confirmatur secundò, à simili: nam in Jure Civili (*In Instit. de legatis, l. si quis in fundo ff. de legatis primo*) habetur hæc dispositio: Si quis, in Nomine, Cognomine, Prænomine, Agnomine Legatarii, Testator erraverit, si tibi de persona constat, nihilominus legatum valet. Nomina enim significandorum hominum gratia reperta sunt, qui si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest. Hactenus Textus.

3 Quòd si Conradus *l.c.* dicat, dispensationem censeri invalidam in Romana Curia, si erratum sit in Nomine, vel Cognomine, intelligo, id esse pro foro externo, quando in illo, & pro illo de persona constare fortè non potest.

§. VII. *Quando erratum est in nomine Diœcesis.*

1 HOc enim verò diligentiori examine pensitandum est. Nam licèt primo aspectu videatur esse ejusmodi error valdè accidentalis, & ejusmodi sanè est, si ex se spectetur; trahit tamen errorem alium pertinentem ad substantiam dispensationis. Solet enim communiter Pontifex committere dispensationis executionem Ordinario Diœcesis ejus, in qua natus est supplicans, non autem in qua quis Domicilium fortè habet, sic disponente Tridentino, *sess.22. cap.5. de Reform.* pro foro externo (pro foro interno enim in occultis committitur, ut dicemus infra *c.12. initio*, Confessario, &c.) Nam ideò semper in petitione explicari debet supplicantium propria Diœcesis. Si ergo loco tuæ Diœcesis alteram, etiam sine tua culpa, exponas, cùm Pontifex intendat concedere Jurisdictionem, seu potestatem exequendi dispensationem Episcopo Diœcesis tuæ Nativitatis, certè invalidè alter Episcopus dispensationem exequeretur, utpote, qui à Pontifice non fuerit ad illam Delegatus.

2 Dico igitur cum Sanch. *l.8. de matr. d.21. n.39* Conrad. *in praxi disp. l.7.c.5. à n.28.* Perez, *d.47. sec.8. n.18.* Sal. *de leg. nu.20.26.* Meroll. *T.2. d.4. c.6. n.377.* aliisque in hoc errore, hoc est, si tu cùm sis, v.g. Diœcesis Agrigentinæ, erret (etiam inculpatè) Curialis; exponatque te esse, v.g. Catanensis Diœcesis, unde committatur executio Ordinario Catanensi, nec Ordinarium hunc Catanensem, nec Ordinarium Agrigentinum nec separatim, nec conjunctim validè tibi dispensationem executurum. Ratio est, quia Pontifex; nisi aliud expressè dicat, se conformare intendit Tridentino; ergo in casu posito non vult committere dispensationem Catanensi. Quomodo ergo hic illam exequi poterit? Ex alia parte de facto non committit Agrigentino, ergo similiter qua ratione hic poterit illam exequi? Nam quod committeret, si sciret, nihil juvat; conditionalis enim voluntas nihil operatur.

3 Hinc nullo modo assentior Pontio, *l.8. c.17. n.43.* Dianæ *p.8. tr.3. ref.64.* Asserenti Amicum, Texedam, Perez, aliisque putantibus Agrigentinum posse exequi prædictam dispensationem. Et ad paritatem, quam ipsi inducunt, ductam ex errore nominis personæ, quando constat de ejus corpore, unde idem dicere contendunt de errore nominis Diœcesis, quando de ea constat. Resp. Adesse disparitatem, quia in errore nominis personæ, una est persona, quam in mente habet Pontifex, cui concedit dispensationem. At in errore Diœcesis duo sunt Ordinarii, nempe in exemplo nostro, Agrigentinus, in qua natus est supplicans, atque huic non dat commissionem Pontifex, & Catanensis; Et, neque huic, utpotè non proprio Episcopo supplicantis, dictam commissionem ex Tridentino dare Pontifex intendit. Quamvis ergo hanc Pontii doctrinam aliqui probabilem appellent apud citatum Dianam; illis tamen ego acquiescere nequaquam possum.

4 Inquires. Quando Sponsus est unius Diœcesis, Sponsa verò alterius, explicandane est utriusque Diœcesis in petitione dispensationis?

Resp. Ita, ut nimirum Pontifex eligat Ordinarium, cui vult committere executionem dispensationis. Eligere tamen ipse solet Ordinarium Diœcesis Oratricis. Quando ergo Sanch. *l.8. de matr. d.35. n.5.* dicit sufficere expressionem Diœcesis alterutrius, intelligi (puto) secundùm praxim antiquam, quam jam in desuetudinem abiisse, colligo ex praxi hodierna, quæ semper exprimit, ut notat utramque Conradus *in praxi dispens. l.7. c.5. n.24.*

5 Inquires iterùm. Ad quem pertinebit, dispensationem exequi, si vacante Ecclesia, v.g. Mazzariensi, proponatur à supplicante Pontifici, ut committat causam Episcopo viciniori, addatque idem supplicans, viciniorem esse Episcopum Cephaludensem, cùm tamen reverà sit Agrigentinus, Pontifex autem annuat postulatis, dirigatque commissionem Episcopo Cephaludensi?

Resp. Bardi *in select. l.4. q.6.* duo hic dicit. Primò hunc casum esse similem, immò eundem, ac præcedentem, hactenus à nobis explicatum. Secundò, pertinere ad Episcopum Agrigentinum, quare ipsum posse eam dispensationem exequi, quia est attendenda mens Pontificis, qui verè vult committere talem delegationem viciniori, idque esse probabilius.

6 Profectò, quoad hoc posterius dictum, ipsi adhæreo cum Pont. Bonac. Sal. Santarello apud eundem Bard. *num.4.* apta enim est ejus ratio. At quoad prius, nequaquam. Puto enim casum esse diversum, nam in casu præsenti Patris Bardi, constat de corpore, ut ita loquar, Diœcesis, siquidem mens Pontificis est viciniori potestatem conferre. Vicinior autem est solus Agrigentinus. Cùm ergo viciniorem designat, Agrigentinum designat. Sed in casu præcedenti à nobis allato, non constat de Diœcesis corpore, nam Diœcesis, ubi natus est Orator, non est, nec esse potest in mente Pontificis, cùm ex una parte illam nesciat, & ex alia, posset ea esse, vel Messanensis, vel Catanensis, vel alia, nec unquam solet Pontifex committere indeterminatè sic: Vicario ejus Diœcesis, in qua quis natus est.

Monitio ad sanandos prædictos errores.

7 Pro his, & similibus casibus procedentibus ex errore, vel quando dubia existit impetratio dispensationis, adverte, eam sanari, id est, validam fieri per novas litteras, seu nova rescripta à Pontifice obtinenda, narrato tamen fideliter errore, quæ novæ litteræ vocantur. *Perinde Valere*. Per illas enim vult Pontifex, ut litteræ priores valeant, ac si error non irrepsisset. Et quidem hæ litteræ faciliùs impetrantur, sine nova compositione, nec cum multis expensis.

CAPUT XI.

Quid statuendum, si quid dubii intercurrat circa dispensationem Matrimonialem? Remissivè.

1 DE hac re latè egi *lib.1. in Decal. cap.3. §.7. V. Dispensatio, & V. Matrimonium.* Illud te, hac occasione, ne prætereat; non esse dubiam, sed certo invalidam dispensationem (Ita Suar. *l.6. de Voto c.27. n.6.* Sanch. *l.8. de matr. d.21. n.10.*) si supplicans narret, se ambigere, v.g. an copulam consummaverit cum Sorore ejus, quam ducere intendit, an Votum Castitatis emiserit, an consanguinitate sit cum Sponsa conjunctus, &c. ipse autem certò Castitatem voverit, copulam consummaverit, consanguinitate sit astrictus, &c. Ratio est manifesta, quia ejusmodi deceptio facit gratiam incognitam danti, atque ideò eidem involuntariam.

CAPUT XII.

Explicantur clausulæ Rescripti dispensationis pro foro externo.

1 COmmittere solet Pontifex, ut sæpius supra indicavimus, Ordinario supplicantium, hoc est Episcopo, vel ejus Vicario executionem dispensationis pro foro externo, idque per viam Datariæ; nam pro foro interno de occultis, committit, per viam Pœnitentiariæ, dictam executionem Confessario ejusdem supplicantis: Quoniam ergo in his commissionibus multa sunt, quę declarationem expo-

exposcunt, earum singulas clausulas breviter explicabimus in hoc capite pro foro externo, in sequenti pro interno, quas latiùs habes apud Sanch. *lib. 8. de matrim. d. 34. & 35.* & Conrad. *in praxi disp. toto lib. 7. & 8.*

§. I. *In prima clausula agitur de persona executoris.*

1 IN prima hac clausula Benedictionem suam impendens Pontifex Episcopo, vel ejus Vicario Generali, ipsis committit expeditionem causæ, idest, ut exequantur, & actu concedant dispensationem. Oritur autem statim prima dubitatio, cuinam ex ipsis?

An solus Episcopus, vel Vicarius solus, an uterque dispensationem exequi valeat?

2 Quando ad utrumque diriguntur litteræ, mandatumque in illis contentum sub disjunctione, hoc est; ad alterutrum illorum, committitur (quod tamen non esse in usu advertit Conrad. *in praxi disp. l. 7. c. 4. num. 37.*) poterit dispensationem exequi alteruter ex nominatis, ad electionem supplicantis. Quando autem diriguntur ad Vicarium absolutè, vel absolutè ad Episcopum, solus ille, ut vult Sanch. *lib. 8. de matr. d. 27. num. 3.* ad quem diriguntur, potestatem habet exequendi. Quamvis enim idem sit Tribunal Episcopi, & Vicarii; id tamen est in iis, quæ jure ordinario competunt Episcopo, non in iis, quæ delegantur à Pontifice. Cùm ergo nunc supponamus, dirigi mandatum ad Vicarium, non potest se ingerere Episcopus, nec contra.

Vicarius relicto officio.

3 Secunda dubitatio. Si Vicarius Episcopi prædictus, dum Informationes instruit pro dispensationis executione, desinat esse Vicarius, vel, quia ipse idem creetur Episcopus ejusdem loci, vel, quia amoveatur ab officio, poteritne deinde perficere probationes, & dispensationem concedere?

Resp. Quando (ut loquitur Conrad. *loc. cit. num. 36.*) commissio est realis, ut esse communiter solet, non poterit, poterit quando est personalis.

4 Sed quid est, & qua ratione cognoscetur, realisne sit, an personalis commissio?

Resp. Realis est, quando commissio fit alicui, non habito respectu ad personam, ejusque qualitatem, sed ad officium, quod gerit; Personalis, quando alicui fit, habito respectu ad personam. Quare, si aliunde colligi non potest intentio committentis, utere hac regula. Quoties litteris mandati nominatur solùm dignitas, sic, v. g. *Tibi Vicario committo, &c.* commissio est realis. Quoties verò nominatur persona, v. g. sic, *Tibi Petro committo*, est personalis.

5 Rectè igitur diximus, quando commissio est realis, nihil ampliùs posse Delegatum, deposito officio, quia is non habet ampliùs illud munus, cui connexa fuit commissio, posse autem, quando commissio est personalis; quia jam remanet eadem persona cui commissio facta est.

Si commissio fiat personæ, & officio sic: *Tibi Petro Vicario*, vel *Tibi Vicario Petro*, probabilius censet Sanch. *lib. 8. de matr. d. 27. à n. 14.* Castr. *t. 1. tr. 3. d. 4. p. 16. §. 6.* commissionem esse personalem. Sed hæc, & similia multa ad ejusmodi realem, vel personalem commissionem facientia, vide latè apud eundem, aliosque.

Vicarius succedens.

6 Dibitatio tertia Remoto, vel defuncto Vicario, cui commissa est à Pontifice executio, potestne Vicarius in eodem officio succedens?

Resp. Si commissio sit realis, ut certè communiter esse solet, poterit executioni mandari à Vicario, qui de novo creabitur ab Episcopo: ab Episcopo, inquam, non à Capitulo Sede Vacante; de hoc enim mox. Ratio responsionis est jam dicta *n. 5.*

7 Quòd si commissio sit personalis, non poterit ob rationem ib. dictam. Hæc est probabilissima sententia, quam etiam firmant Decisiones Rotæ Romanæ allatæ à Conrado, *in praxi disp. l. 7. c. 4. n. 36.* & apud Sperell. *T. 1. decis. 31.*

Hic daretur occasio explicandi, an facultas, quam fortè mihi Rectori concessit ad approbandos Confessarios mei Collegii Episcopus, me amoto ab officio, transeat ad meum successorem? Verùm, ne tam sæpè divertam ad alias materias, videatur id apud Sanch. *l. c. & d. 28. n. 44.* de Lugo, *in resp. mor. l. 1. d. 19.* aliosque.

Episcopus Vicinior.

8 Dubitatio quarta. Quando committit Pontifex exequendam dispensationem Episcopo viciniori (quis iste sit? & qua ratione mensuranda distantia? vide apud Conradum mox citand. *n. 20.*) id, quod consuevit fieri in eventibus, quibus sedes propriæ Diœcesis vacat: si hæc deindè fiat per novum Episcopum plena, potestne ille vicinior exequi ampliùs dispensationem illam?

9 Resp. Non potest, saltem re integra, & hunc esse stylum certissimum notat Conrad. *in prax. l. 7. c. 4. n. 25.* Ratio est, quia semper supponitur Pontifex, velle servare Dispositionem Trid. *sess. 22. c. 5. de Ref.* jubentis dispensationes esse exequendas à proprio Episcopo, unde nisi huic dispositioni expressè deroget, semper intelligitur conditionatè sic committere Episcopo viciniori: *Exequere dispensationem hanc, si vacat Sedes propria.*

10 Quæres, Poteritne tunc Episcopus proprius, seu novus, quando jam plena sit Sedes?

Resp. Nequaquam, quia huic novo hujus Diœcesis Episcopo nihil commisit Pontifex. In hoc ergo casu, quo fiat plena sedes, cùm non possit Episcopus vicinior, ut dictum est *n. præced.* nec possit Episcopus hic novus, ut nunc dicimus, erit necesse confugere ad Pontificem pro mutatione Judicis, seu Delegati, ut idem Conradus indicat *l. c.* loquens de casu, in quo litteræ Pontificis illi viciniori nondum fuerint præsentatæ.

Capitulum, seu Vicarius Capituli, Sede vacante.

11 Dubitatio quinta. Concessiones dispensandi, commissas Vicario Episcopi, potestne exequi Capitulum Sede Vacante, vel ejus Vicarius?

Resp. Quòd non possit ipsum Capitulum, certum est; illud enim succedit quidem in omni Jurisdictione ordinaria Episcopi, non verò in Delegata, qualis est præsens.

12 At quoad ejus Capituli Vicarium celebris est quæstio, nam concedit Sanch. *l. 8. de matr. d. 27. n. 32.* cum paucis, quia Vicarius Capituli vocatur interdum Vicarius Episcopi ex eo, quia est Vicarius Capituli, in quo residet tota Jurisdictio Episcopi.

13 Negat Conrad. *l. 7. c. 4. n. 15.* cum Barb. *de Canon. c. 42. n. 57.* Sperell. *T. 1. decis. 31.* Antonel. *in prax. Ep. l. 4. c. ult.* & Ventrig. *Ann. 38. n. 24.* alios citante: multę declarationes Sacrę Cong. & multę Dec. Rotę Rom. ap. citatos; quia certi sumus de mente Pontificis, nolentis Vicario Capituli (etiam si idem, qui fuerat Vicarius Episc. nunc sit electus Vic. Capituli) has dispensationes committere. Quando enim Pontifex scit, Sedem Episcopalem vacare etiamsi litteræ expeditæ essent ante vacantiæ cognitionem; statim scribit alias litteras continentes, ut loquimur, mutationem Judicis, ac Viciniori Episcopo dispensationem committit, nunquam verò, etiam enixè exoratus, committit Vicario Capituli, ut idem Conradus testatur. Et meritò quidem non vult Pontifex in hac re gravissima fidere Vicario Capituli, qui tumultuariè, & ab amicis creatus sæpè supponitur.

14 Nonnulli pro sententia Sanchez, afferunt Pontium, magnique faciunt unanimem consensum horum duorum, aliàs frequentissimè diffidentium, sed nihil conficiunt; nam Pontius & id obiter tractat, & remittit se ad doctrinam Salas, At Salas *de legib. d. 20. sect. 7. num. 124.* (ut & Sacra Congregatio, si rectè intelligatur, quam adducit Gavantus, *in man. Ep. V. Capitulum S. Vac. n. 53. & 55.* & ex Gavanto Dian. *p. 5. tr. 14. res. 29.*) non loquitur, quando commissio data est Vicario Episcopi, de qua est nostra quæstio, sed de alia commissione extraordinaria, quando data esset Vicario talis Diœcesis, v. g. Vicario Panormitano: qui casus est valdè diversus à nostro, cùm commissio in hoc casu non detur Vicario Episcopi, sed Vicario cuicunque, qui sit Panormitanæ Diœcesis: & tamen hæc doctrina cùm sit raræ praxis, aliis discutiendam relinquo.

An Vicarius hanc potestatem sibi delegatam possit alteri committere?

15 Dubitatio sexta. An Vicarius, & quicunque Delegatus ad has dispensationes expediendas possit vices suas alteri committere; quod est quærere, an possit eas alteri subdelegare?

16 Antequam respondeam, scito, duo hic considerari posse. Alterum est examen, & verificatio causæ, ob quam erit dispensatio concedenda, qualis est receptio v. g. Testium. Alterum est ipsa actualis dispensatio, & hoc dicitur importare nudum ministerium, idest ipsius Executoris operationem, illud dicitur importare usum Jurisdictionis.

17 Hoc posito, Respondeo. Examen, & verificationem causæ posse alteri committi, sed nullo modo nudum ministerium. Ita Sanc. *l. 8. de matr. d. 27. n. 43.* & communiter, Merolla *T. 1. disp. 4. c. 6. n. 619.* lege etiam eundem *T. 3. d. 7. c. 4. à n. 172.* & paulò anteà *n. 57.* Ratio est, quia Pontifex committit Delegato, ut ipse dispenset, & non aliter; quod est nudum exercere ministerium: At examen, & verificationem causę non præsumitur idem Pontifex committere ipsi uni Delegato, sed committere juxta consuetudinem Tribunalium, qua per alios instruuntur informationes, recipiuntur Testes, &c. Ex quibus deinde soleat Delegatus causam instructam bene recognoscere, & suum dispensandi ministerium tandem exhibere.

18 Hinc, si testes recipiendi sint extra propriam Diœcesim, poterit, & debebit Executor litteras rogatorias scribere, quibus Ordinarium illius alienæ Diœcesis roget, ut Testes recipiat, informationesque transmittat ad ipsum Executorem. Et quia hos Testes, in hac causa, non auctoritate sua ordinaria is recipit, ideò debebit servare formam sibi præscriptam ab Executore prædicto; ad quod certè in aliis causis non tenetur, cùm possit secundùm proprias consuetudines procedere. Lege id latiùs apud Barb. *in Voto decis. 17. n. 184.*

Quid faciet Vicarius, seu executor, si erravit in exequendo?

19 Dubitatio septima. Post negatam, vel concessam dispensationem, si clarè appareat ab Executore erratum fuisse, quid faciendum?

20 Resp. Quia commune est (ut vult Guttier. *l. 2. Canon. c. 2.* multos citans) omnibus Delegatis, ut postquam Delegatus functus est munere suo, nihil ampliùs possit, ideò ejusmodi Executor sanare non potest errorem; quare tanquam Delegatum nihil poterit.

21 Verùm quia is Executor solet esse, ut diximus, Vicarius, atque adeò Ordinarius, ipsi tanquam Ordinario incumbet, providere,

re, in quantum potest, ne delicta committantur. Quare, si erratum fuit in concedenda dispensatione, ipse, ut Ordinarius, debebit Sponsos inhibere, ne procedant ad Matrimonium, vel si jam ad illud processum fuerit, debebit eos separare, ne sint in peccato, donec iterùm legitimè à Pontifice concedatur dispensatio. At verò si negavit, tunc enim verò nihil potest, quia ut Delegatus functus est, sicuti diximus, munere suo; ut Ordinarius autem non habet auctoritatem exequendi dispensationem per errorem Sponsis negatam, quia hæc auctoritas illi ut Ordinario à Pontifice tradita nunquam fuit. In hoc ergo casu iterùm Romam ad Pontificem narrato errore confugiendum erit; ut notant Sanch. *l.8. matr. d.27. n.39.* Squillant. *de Priv. Cleric. c.2. Priv.2. n.205.* aliique ab eodem citati. Si dispensatio fuit concessa per Pœnitentiariam pro foro conscientiæ, poterit aliquando à Confessario sanari error eo modo, quo infrà *c.13. §.1. n.8.* paulò post dicam.

Quid autem faciendum, si de ejusmodi errore non constet, sed solùm dubitetur, satis explicui *Lib.1. in Decal. c.3. §.7. V. Dispens. & V. Matr.* Vide etiam Sanch. *l.8. de matr. d.21. n.25.*

§.II. *In secunda clausula refertur supplicantium narratio.*

1 HIc Pontifex narrat id, quod sibi à supplicantibus propositum fuit. Quoniam ergo ea, quæ ii cum veritate exponere debent, superius sunt indicata, immorandum in hac clausula nobis non est.

§.III. *In tertia clausula datur Executori mandatum inquirendi veritatem, & dispensandi.*

1 HIc Delegato Pontifex committit, ut de veritate causæ propositæ quærat, eaque inventa, dispenset.

Qualis debeat esse hæc Inquisitio?

Dubitabis ergo Primò. An ejusmodi Informatio, seu Inquisitio fieri à Delegato debeat judicialiter, recipiendo Testes coram Notario, &c. an extrajudicialiter? Supponimus enim, quando res non est notoria, fieri omninò debere hujusmodi externam inquisitionem, quia hic agitur de dispensatione in foro externo.

2 Respondeo, posse fieri judicialiter, sed satis etiam esse, teste Sanch. *l.8. de matr. d.35. n.15.* sit fiat extrajudicialiter, siquidē Pontifex solùm præcipit ejusmodi veritatem indagare, ut Delegatus suæ conscientiæ satisfaciat, & ut ex veritate cognita procedat, nam propterea, si notoria est veritas, vel aliunde ea Judici constet, id satis, superque erit, lege Sanch. *l.c. n.16.*

3 Hinc, si hujusmodi Informationes fiant extrajudicialiter, possunt fieri extra propriam Diœcesim: at verò, si judicialiter (ut certè semper fieri video) non possunt in aliena Diœcesi, sine licentia ejus Ordinarii, utpotè exercitium Jurisdictionis contentiosæ. Nota tamen, factis etiam judicialiter cum licentia illius Episcopi probationibus, secundùm Sanch. *lib.3. de matr. d.8. n.6.* posse Executorem concedere dispensationem, etiam in aliena Diœcesi, quia ipsa concessio dispensationis non est actus Jurisdictionis contentiosæ, sed voluntariæ, quæ in alieno territorio exerceri sine dubitatione potest.

Tempus, quo causa verificanda est.

4 Dubitatur Secundò. Quandonam causa dispensationis verificari debat? Et, quia quatuor tempora distingui possunt. Primò, quando mittitur Romam, seu supplicatur Pontifex. Secundò, quando, audita supplicatione, Pontifex annuit, dicens: *Fiat, ut petitur.* Tertiò, quando executor dispensationem concedit. Quartò, post concessam dispensationem, & dum Sponsi actu matrimonium per verba de præsenti contrahunt, ideò quæritur, si pro causa, v.g. dispensandi, ut Antonius, & Antonia consanguinei matrimonium ineant, assignetur Antoniæ paupertas, vel diffamatio, quandonam ex his quatuor temporibus verificari debeat, eam esse pauperem, vel diffamatam? Respondeo quatuor Dictis.

5 Dico primò, non esse opus, ut verificetur Primo tempore; Ita Sanc. *l.8. de matr. d.30. n.2.* Bonac. *de disp. d.1. q.2. p.10. §.1. nu.2.* Perez, *de matr. d.45. s.6. n.2.* quia id nec à Jure præscribitur, & res est admodum remota ad dispensationem.

6 Dico Secundò, probabilius esse secundùm Sanch. *l.8. matr. d.30. n.4.* Pont. *l.8. c.20. n.2.* Castrop. *Tom.1. tr.3. d.4. p.15. n.2.* Perez *de matr. d.41. sec.6. n.2.* oportere verificari secundo tempore, sed probabile etiam esse, non oportere. Ita Conrad. *in praxi disp. l.7. c.2. n.32.* Garzias *p.6. de Benef. c.2. n.287. & seq.* Ratio prioris probabilitatis est, quia Pontifex annuit postulatis, si res veritate nitatur, ergo causam, à qua movetur ad annuendum, oportebit verificari, quando ipse annuit. Ratio probabilitatis posterioris est, quia Pontifex non dispensat immediatè, ut olim fiebat (si enim ipse immediatè dispensaret, sine dubio causa vera tunc esse deberet) sed dispensat mediatè per Executorem. Cùm igitur veritas causæ ex natura dispensationis tunc adesse requiratur, quando dispensatio fit, non quando committitur fieri, non erit necesse eam esse veram, quando Pontifex annuit, satis erit, quando executor actu dispensat, ut mox dicemus. Sensus ergo verborum Pontificis hic est: *Dispensa, si vera est hæc causa, quando dispensandum à te erit.*

7 Neque dicas, ex posteriori probabilitate sequi, si Pontifex concessisset dispensationem ab Executore expediendam pro matrimonio duorum consanguineorum, vel affinium, si concessisset, inquam: ex causa, quòd inter illos intervenerit copula, posse Executorem illam expedire, si copula habeatur ante ejus expeditionem, seu post impetratam gratiam à Pontifice: Ne, inquam, id dicas, nam respondet Garzias *l.c.* & ap. Conradum *l.c. n.33.* non posse præsumi, Pontificem velle concedere commissionem dispensandi, dando occasionem, qua post ipsius commissionem committendum sit à supplicantibus peccatum, qualis esset prædicta copula: præsumitur verò, quando similis occasio non datur; ut est in casu prædictæ paupertatis, vel diffamationis, vel similis.

8 Dico tertiò, certum esse, causam dispensandi omninò debere verificari tertio tempore, hoc est, quando executor dispensationem concedit. In hoc omnes (ut Sanch. *l.c. nu.12.* Jo. Præpos. *3.p. de disp. matrim. dub.4. nu.35.* Diana *p.8. tr.3. res.77.*) consentiunt, quia executori non datur potestas, nisi preces supplicantium veritate nitantur, & quia natura dispensationis, ut modò dixi, requirit, ut adsit causa, quando ea conceditur. Unde, si mulier prædicta erat inops, vel diffamata tempore dictæ commissionis à Papa, sed deinde tempore executionis faciendæ à Delegato dives evasisset, vel diffamatio cessasset, nulliter concederetur dispensatio.

9 Dico Quartò. Quamvis Sanch. *lib.8. de matr. d.30. n.14.* Meroll. *T.2. d.4. cap.6. num.331.* multos citans, cum aliis putet, debere causam, v.g. dictam paupertatem persistere, quando initur matrimonium, quòd sanè probabilissimum est, tamen est etiam probabile cum Suar. *l.8. de leg. c.30.* Dicast. apud Dianam *l.c.* Gran. Salas apud Meroll. *l.c.* Castrop. *T.1. tr.3. d.4. p.15. à n.4.* Pontio, aliisque (fatente hanc probabilitatem eodem Sanch. *l.c.*) id necesse non esse. Nam dispensatio non fuit concessa, neque explicitè, neque implicitè sub conditione perseverantiæ; semel autem legitimè ea existente, libera est mulier ab impedimento; ergo & matrimonium inibit legitimè.

10 Quando datur dispensatio comedendi carnes, v.g. diebus vetitis ob dubiam infirmitatem, non est mirum, debere causam, idest infirmitatem dubiam perseverare, quando successivè comedendæ sunt carnes, quia in his dispensationibus circa res habentes tractum successivum, sic præsumitur (teste Castrop. *l.c. n.9.*) rationabilis mens illas concedentis; id, quod non videtur præsumi in casu nostro.

Causa vera; sed verificata falsis Testibus.

11 Certum est, si falsa sit causa dispensationis datæ, v.g. incompetentia dotis, & falsis Testibus probata, nullam esse dispensationem. Ita Castrop. *T.1. tr.3. d.6. p.16. §.5. n.4.* quia nulla causa nullam parit concessionem. At si sit vera, licèt falsis Testibus probata, subsistet dispensatio, teste eodem Castrop. *ibid.* cum Sanch. & Pontio, quia verificatur conditio à Pontifice requisita.

12 Quid, si falsitatem causæ allegavit solicitator, me ignorante, possumne judicare, Pontificem ratam pro me habere dispensationem? Respondeo, non potes (vide Castrop. *ibid.* cum Tiraquel. & Sanchez) quicquid aliqui asserant, quia intercurrente cujuscumq; ignorãtia, si requisita causa deest, deest & illi causæ innixa concessio.

§.IV. *In quarta clausula injungitur pœnitentia salutaris.*

DE hac pœnitentia dicam commodiùs infrà *C. sequenti n.3.*

§.V. *In quinta clausula aliqua causa in genere ponuntur.*

1 NOn rarò Pontifex refert, supplicantes petiisse dispensationem ex hac, vel illa causa determinata, tum addit in hunc modum: *Exceptis aliis, seu præter alias causas rationabiliter eorum animum moventes,* & addit item sic: *De præmissis te informes, &c.*

2 Dubitatur ergo, an debeat de his causis in genere positis se informare Delegatus? Nam de determinatis omninò debere, jam vidimus supra.

Respondeo, cum Sanc. *l.8. matr. d.35. n.24.* & Conrad. *in praxi l.7. c.2. n.113.* Nequaquam; dum enim in particulari illas non exprimit, signum est evidens, eas solùm apponi ob alium finem, putà, ut appareat, dispensationem rationabiliter, & honestè concedi.

3 Atque hinc etiam fit, ut quando aliqua qualitas, v.g. nobilitas supplicantis, narratur solùm à Pontifice, opus non sit, eam verificari per probationes ab executore faciendas. Quod, si nobilitas, vel quælibet alia qualitas in Brevi concessionis apponatur per modum conditionis: Si es nobilis. Si es pauper, vel per modum causæ finalis: Quia es nobilis: Quia es pauper, tunc sanè verificari oportebit. Ita Sanc. *l.c. n.25.* & Conrad. *l.c.* Et quidem, quando dispensatio est in secundo, & tertio gradu consanguinitatis, si ponatur nobilitas, poni ut conditionem, vel, ut causam finalem, iidem Doctores notant. Quædam alia circa nobilitatem dixi supra *c.7. §.2. n.26. & 27.*

§.VI. *In sexta clausula prohibetur executor aliquid muneris, vel compensationis accipere.*

1 ID sanè non solùm monet, sed præcipit: sic enim habet: *Quod si, spreta hac monitione, aliquid muneris, aut præmii recipias, excommunicationem latam incurras.* Immò interdum, quando, scilicet dispensatio conceditur in forma pauperum, idest, sine illa

illa compositione, seu eleemosyna, quam pro divitibus solet taxare Datarius, addit Pontifex, ut dispensatio tunc nulla sit.

2 Dubitatur ergo, an nihilominus executor possit accipere, saltem esculenta, & poculenta, quę paucis diebus consumi solent?

3 Respondet Primò Sanc. *l.8.de mat.d.35.n.12.* nō posse, quia omne genus muneris vetat Pontifex ibi (*aliquid muneris*) intelligit tamen Sanch. si ea mittantur à partibus ante finitam Delegationem, vel cum pacto, seu conventione dandi posteà.

Addit Conradus, *in praxi l.7.c.6.n.14.* ejusmodi executorem debere omnia gratis exhibere; quare nec pro labore studii, nec pro accessu ad Testes examinandos aliquam posse mercedem accipere.

4 Respondet Secundò Perez *de matr.d.48. sec.2. n.6.* & ap. Dian. *p.8.tr.3.ref.ult.* Loquentem de simili clausula *in litteris Pœnit.* duo afferens. Primum, per dictam clausulam non prohiberi Officiali aliquid modicum accipere pro laboris impensa in exequenda dispensatione, si illud sit jure, vel consuetudine debitum, quam tamen consuetudinem adesse, difficile putat, quia ejusmodi labor admodùm est exiguus.

Secundum, non prohiberi esculenta, & poculenta non magni momenti, cùm enim non dentur (ut supponendum est) ad corrumpendum Judicem, sed solùm, ut majori brevitate suum munus perficiat; non videtur (ait) cadere in dictam prohibitionem.

§. VII. *In septima clausula ponitur; Non obstantibus, &c.*

1 TAmetsi hæc clausula: *Non obstantibus Constitutionibus Pontificum*, addatur in mandato de Dispensando: illa tamen non tollit impedimentum in illo mandato non expressum. Cadit igitur solùm illa non obstantia super impedimentum expressum, ut rectè notat Conrad. *ibid. c.7.n.4.*

CAPUT XIII.

Explicantur clausulæ Rescripti dispensationis pro foro interno.

1 INdicavimus aliquantò superius, quando occultum est impedimentum, ejus dispensationem peti, & impetrari per viam Pœnitentiariæ, quæ nec ipsa immediate illam expedit, sed committit alteri per litteras sigillatas, quarum præcipuas Clausulas jam expendo.

§. I. *In prima Clausula committitur Delegato executio.*

1 IN hac Pontifex, ubi salutationem impertiit, cui delegat commissionem, requirit in eodem duas qualitates, quarum alterutra deficiente, nulla concederetur à Delegato dispensatio. Eæ sunt, ipsum esse Doctorem in Theologia, vel in Jure Canonico, & eundem esse Confessarium approbatum ab Ordinario. Verba Pontificis hæc sunt: *Discreto viro Confessario Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex Approbatis ab Ordinario.* His autem qualitatibus existentibus, est in potestate dispensandi hunc, vel illum legere. Sed perpendamus jam utramque qualitatem.

2 *Confessario.* Olim satis erat, Delegatum hunc esse Confessarium, sed probabile saltem erat, non opus tunc fuisse, ut dispensatio expediretur ab ipso in actu Confessionis Sacramentalis, quia verba Brevis, non clarè hunc rigorem requirebant, hodie verò clarè solet poni, ut non nisi in ipso actu Confessionis Sacramentalis prædictus Confessarius dispenset, ut cum multis notat Dian. *p.8. tr.3. ref.106.*

3 Addit idem *ibid. ref.107.* ex Marco Leone sufficere, etiamsi Confessio sit sacrilega, dummodo ejusmodi sacrilegium non oriatur ex defectu integritatis circa rem, pro qua petitur dispensatio. Sed hæc doctrina mihi nimis difficilis est: nam, si requiritur Confessio Sacramentalis, quomodo sacrilega satis est, quæ Sacramentalis non est, cùm in ea Sacramentum non conficiatur, nec ea Confessio, si sit sacrilega, pars esse Sacramenti possit?

4 Quoniam verò absolutè, nomine Ordinarii, ex communiore opinione intelligitur Ordinarius loci, quando ejusmodi Confessarius dicitur debere esse approbatus ab Ordinario, de Ordinario loci locutio erit: nam, an illud benignius dici possit, suprà *l.5. de Pœn. cap.5. §.4. à num.11.* investigamus. Illud certè est sub probabili opinione, an Confessarius approbatus pro Confessionibus virorum tantùm, valeat expedire dispensationes, seu litteras directas ad fœminas: nam affirmativam sequitur Sanch. *l.8. de matr. d.34. nu.16.* negativam alii apud Dian. *l.c. Ref.103.* utique non improbabiliter.

5 *Magistro, &c.* Aptus ergo non est Doctor in Jure Civili, neque ii, qui titulum habent Magistri in aliqua Religione, neque ii, qui tantùm sunt licentiati, sed soli illi, qui, vel in Theologia, vel in Jure Canonico ad gradum Doctoratus in aliqua Universitate promoti fuerint: hi enim in Sacris Canonibus veniunt nomine Magistrorum.

6 Non nego interim, ex privilegio aliis id posse concedi, ut concessum est nostris Sacerdotibus Societatis, qui, si sint approbati ab Ordinario, & Deputati ad hoc à P. Gen. vel ad hoc idem deputati sint ab alio Sacerdotis nostri Superiore, possunt (& super hoc consule. *Comp. Priv. Soc. V.Confess. §.3.* Conrad. *in praxi dispens. l.7.cap.4. num.70.*) ex Privilegio concesso à Gregorio XIII. & modo dicto nobis communicato, vel communicando ab eodem P.Gener. vel Superiores possunt, inquam aperire litteras Pœnitentiariæ, & illas exequi. Alios Religiosos, qui in hoc Privilegio participant, debere esse approbatos ab Ordinario, & ab ipsorum Generali, vel de ejus licentia à Superioribus Deputatos pari modo ad hoc esse debere, rectè monet Sanch. *l.8. de matr. d.34. n.11.* quia hæ sunt necessariæ conditiones requisitæ in corpore dicti Privilegii Gregorii XIII.

7 Inquires. Si Confessarius ritè electus à supplicante aperiat legitimè litteras, judicetque, non posse concedi dispensationem, quia putat, v.g. ob aliquod caput, causam non verificari, atque ideò litteras esse subreptitias, poteritne alius similis Confessarius, si judicet causam verificari, vel ille idem Confessarius, si re maturiùs expensa, mutet sententiam, iterùm negotium resumere, & dispensare?

8 Resp. cum Sanc. *l.8.de matr.d.27.n.40.* Bon. *de disp.d.1.q.2.p.2.n.2.* Castr. *T.1.tr.3.d.16.p.15.§.1.n.3.* Lezana *in summa V.littera Apostol. n.19.* Perez *de matr.d.48. sect.5.n.7.* Utrumque posse (esto non posse, contendat Marcus *in praxi Pœnit.* ap. Dianam *p.8.tr.3.ref.104.*) Opinio enim, vel error alterius non debet obstare supplicanti.

9 Neque obstat, Primò litteras fuisse apertas ab alio, quia, per apertionem materialem, sive à Confessario, sive etiam fortè à Laico factam, ut vult Sanc. *l.8.de matr.d.34.n.12.* non amittunt litteræ valorem suum, & quando Confessario injungitur, ut litteras aperiat, intelligitur de formali apertione, idest, cum facultate dispensandi.

10 Neque obstat Secundò, quòd Delegatus, data sententia, jam functus fuerit officio suo, unde nihil ampliùs possit, ut diximus suprà *c.12.§.1.n.20.* non obstat, inquam, quia ibi res vertitur in foro externo, pro quo Delegatus gerere se debet secundùm rationem fori externi, quod in Jure non admittit reditum ad eandem causam, data semel sententia. At hic res agitur in foro interno conscientiæ, cujus natura est, ut, vel idem Confessarius mutando prudenter consilium, vel alius, sequendo opinionem probabilem, possit mutare per meliorem considerationem Judicium, & absolvere.

11 Ex hac doctrina clare sequitur, Confessario electo fortè antequam tibi dispensationem expedierit, defuncto, posse à te eligi aliũ similem. Unde vides, commissiones has pro foro interno semper esse similes (nisi à Superiore restringantur) commissionibus realibus quæ, ut suprà dixi, transeunt in successorem, atque ideò in casu nostro commissio transibit in successorem à te legitimè electum.

§. II. *In secunda clausula committitur Veritatis indagatio.*

1 INjungitur hic Confessario, ut is diligenter se informet de veritate causæ propositæ: Si ergo illi ea constet, jam sufficientem veritatem indagatam habet, ut suprà diximus in simili.

2 Ejusmodi autem informatio cùm nunc sit pro dispensatione in foro conscientiæ, ejusdem foro conformanda erit, atque adeò non est sumenda, nisi ab ipso supplicante, sine Testibus, sine Notario, immò & sine Juramento ipsius supplicantis; quicquid in contrarium dicat Pontius *l.8.c.2.num.16.* contra quem agit Perez *l.c.* Si autem hæc informatio vel non sumatur, vel veritas Confessario non constet, nulla erit dispensatio, ob non servatam formam à Delegante præscriptam.

3 Sed quid, si supplicans dicat, immò & juret, rem ita se habere; ut ipse Pontifici proposuit, sed executor aliunde sciat, eam esse falsam?

Resp. Non debet dispensare, ita Sanch. *l.8.de matr.d.34.nu.21.* quia ipsi non sub alia forma concessa est dispensandi potestas, nisi, indagata veritate, eaque comperta: dummodò semper advertas, ut (Sanch. *l.3. de matr.d.16. à nu.8.*) sigillum Confessionis sartum tectum custodias.

§. III. *In tertia clausula designat Pontifex pœnitentiam dispensando imponendam.*

1 IN hac designatione pro foro interno, ut etiam pro foro externo, de quo diximus *in c. præced.* & huc locutionem de simili pœnitentia remisimus, diligenter est distinguendum, nam in aliquibus operibus se remittit Pontifex arbitrio Delegati, in aliquibus Pontifex ipse determinat. In illis igitur aliquid potest Delegatus, in his prorsus nihil. Perpendantur ergo verba Pontificis, & secundùm illa ad amussim se Delegatus gerat.

2 Illud notat, & latè habet Sanch. *l.8. de matr.d.34 à num.16.* si culpa fuit jam per alias Confessiones absoluta, non debere necessariò iterùm à Delegato illam absolvi, & pro ea iterùm pœnitentiam Sacramentalem imponi; tunc ergo solùm pœnitentiæ, quas designat Pontifex, sunt à Delegato injungendæ.

3 Delegatus ergo non potest opera specialiter à Pontifice injuncta, qualia sunt V.G. servitium Ecclesiæ per tres, vel quatuor menses, quod in dispensationibus in forma Pauperum aliquando imponit Pontifex, non potest, inquam, illa, vel mutare in alia, quamvis pia opera: nec contrahere, nec differre post matrimonium, nec mitigare: potest tamen hanc, vel illam Ecclesiam, immò & locum pium designare. Ratio est, quia servitium est à Pontifice definitum: Ecclesia non item. Vide de his fuse Pyrrhum Conradum (*l.8. in praxi disp. c.6.n.16.* & colligitur ex Sanc. *l.8.de matr.d.34.à n.32.* probatque Bardi *in select. l.4.q.5.*) in quo invenies, si secus fiat, dispensationem fore nullam, & certè, eam esse praxim in Curia, suppo-

po-

ponit etiam Diana *p.7.tr.10.res.9.& p.9.tr.9.res.11.* quidquid in oppositum fusè disputet Tancr. *2.p. mor. tr.5.q.21.*

4 Inquires. Potestne Delegatus concedere, ut quando pœnitentia imponitur à Pontifice per aliquot menses, fiat partim, antequam matrimonium ineatur partim verò posteà, & interim ipse dispensationem concedat, pœnitentia non integrè peracta? Hæc quæstio non est eadem ac illa: An Delegatus possit dispensare, antequam pœnitentia ullo modo peracta sit: id, quod non posse, modò statuimus, & rectè probat Bardi *l.c.* sed an possit, antequam ex parte peracta sit?

5 Respondeo. Conradus *l.c.* omninò esse debere pœnitentiam integrè peractam docet. Sed quidem Theologus mihi nudius tertius retulit se scire, hic Panormi Vicarium quendam ad similes dispensationes Delegatum, semel: aut iterùm concessisse dispensationem Matrimonii, antequam tota pœnitentia, sed solùm quoad aliquam partem completa fuerit.

6 Confirmabat ex eo, quòd in Brevi Pontificio, postquam imponitur, ut Oratores in Ecclesia publica adsint Sacro cum candelis in manu accensis, & ut vir servitium exhibeat per tres, vel quatuor menses in aliqua Ecclesia designanda à Delegato, addi solet: *Qua pœnitentia publicè peracta, dispenses.* Hæc enim verba videntur solum cadere in priorem pœnitentiam, quæ est publicè facienda, non verò in servitio illo corporali, quod potest in aliquo loco pio, quamvis non publico, ad arbitrium Delegati exhiberi.

7 Sed profectò hæc firmitatem non habent. Quare si Vicarius ille hac doctrina usus est, penes ipsum sit auctoritas. Expende enim Clausulas Rescripti, quod tria præscribere solet. Primò, ut Delegatus Oratores separet, si fortè simul habitent. Secundò, ut imponat eisdem publicam pœnitentiam assistendi in Missa cereis accensis. Tertiò, ut vir conferat servitium alicui loco pio per tres menses, quibus præscriptis, concludit: *Et peracta publicè pœnitentia, &c. dispenses, &c.* Notas verba? Ideò Pontifex solùm meminit in hac conclusione pœnitentiæ publicè peractæ, quia illam omninò vult jam peractam esse ante dispensationem: non meminit autem servitii illius, quod jam integrè peractum esse vult, quia jam hoc dixerat in illis verbis: *Ut vir conferat servitium per tres menses*: Si enim vir conferat solùm per duos, jam non servat id, quod prescriptum fuit ad dispensationem obtinendam; hanc enim vim habet illud (*conferat*) positum ante illud (*dispenses*) quasi dicatur: *postquam contulerit, dispenses.* Hic est sensus tenoris Rescripti, si sincerè illud interpretari velimus, & ad intentionem Pontificis attendamus, qui prius vult satisfactionem per illam pœnitentiam sibi dari, & deinde, quasi satisfactus, gratiam dispensationis concedere.

8 Adde primò, illud (*ut*) significare conditionem, idest: *Si contulerit servitium*, sicuti notat Conrad. ex Surdo *in praxi disp. l.8.c.6.n.54.*

9 Adde secundò, in his dispensationibus in forma pauperum, in quibus imponitur hoc servitium, illud imponi loco eleemosynæ, quæ imponitur Divitibus, subrogando scilicet servitium eleemosynæ. Quemadmodum ergo à Divite prius solvitur eleemosyna, & deinde ipsi conceditur gratia, ita à Paupere prius implendum est servitium, cùm commune sit jus, quod subrogatum debeat habere easdem conditiones quas habet id, cui subrogatur.

10 Adde tertiò, esse valdè inconveniens, ut matrimonium celebretur ab Oratore, lætitiæq; solitæ signa exhibeantur, traducatur Sponsa coram omnibus in domum Sponsi, fiant benedictiones Matrimonii ab Ecclesia institutæ, &c. quando eadem Ecclesia vult, ut Orator maneat in pœnitentia.

11 Denique. Quid, si deinde Orator jam dispensatus omittat servitium? Respondebis, illicitè omittet, sed validè persistet dispensatio. Audio: sed hoc non satis esset ad difficiles reddendas ejusmodi dispensationes, & ad exemplum aliorum, quæ est intentio Ecclesiæ; ergo dicendum est, non solùm illicitè agi, sed invalidè.

§. IV. *In quarta clausula requiritur, impedimentum esse occultum.*

DE hac replenè diximus, ubi etiam suprà *c.5. à num.25.* ubi notavimus quid præstandum (*ibid. n.24.*) si post dispensationem res fortè divulgetur?

§. V. *In quinta Clausula præscribitur revalidatio Matrimonii.*

SI fortè Matrimonium inter impeditos per impedimentum dirimens contractum fuit, cùm fuerit nullum, revalidari per novum consensum debet: id ergo monet in hac Clausula Pontifex. Nos autem de hac revalidatione commodiùs tractabimus pluribus infrà *li.4. de consensu c.7.*

§. VI. *In sexta Clausula advertitur, hanc dispensationem valere tantùm pro foro Conscientia.*

1 QUandoquidem Dispensatio, de qua agimus, expedienda est per viam pœnitentiariæ, quia est pro impedimentis occultis, ideò rectè advertit Pontifex, eam dari solùm pro foro interno. Judex ergo in externo foro procedere poterit in hoc casu, ac si ei Matrimonio dispensatum non fuisset.

2 Verùm non est negandum, si Judex sciat, ejusmodi dispensationem fuisse datam, posse interdum illi acquiescere, immò rectè Filliuc. *tr.10. de matr. p.2.c.10.n.358.* notat, posse evenire, ut Confessarius (habita licentia, ut suppono à Pœnitente) faciat fidem apud Judicem se absolvisse, & dispensasse. Ex quo Testimonio dissimulare Judex poterit, & Matrimonium illud non condemnare. Potest item contingere, ut Parochus vel Episcopus nolit assistere huic Matrimonio, quia scit, impedimentum occultum esse inter contrahentes; tunc ergo Confessarius poterit per similem licentiam Pœnitentis, certiorem facere Parochum, vel Episcopum, qui sanè ad ejusmodi Testimonium acquiescere omninò debebunt.

§. VII. *In septima Clausula præcipitur lacerari litteras.*

EXecutor horum impedimentorum, quæ occulta supponuntur, nullas litteras, nullamq; fidem debebit dare iis, quibus dispensationem concedit (Excipe, quæ diximus §. *præced. nu.2.*) ipsumque Summi Pœnitentiarii Breve, seu Rescriptum, ex cujus vi dispensationem expedit, lacerare, vel quod idem est, comburere obligabitur: id quod non rarò sub pœna excommunicationis præcipitur, quia ut habet *ibid. nu.357.* Filliucius, Pontifex non vult, ut sic dispensatus, uti possit ea dispensatione in foro externo.

At, poteritne Confessarius illud Breve apud se retinere?

Respondeo. Cùm certè ad alium usum, non verò ad forum externum, ut supponimus, retineat, erit materialis retentio, unde nec ipsi (ut vult idem Filliuc. *ibid.*) prohibita, maximè si in illo aliqua fiat scissura, præsertim sigilli, &c. Addit Sanch. *l.8. de matr. d. 34.n.42.* Si ejusmodi Breve apud ipsum dispensatum remaneat, non propterea invalidam fore dispensationem: nam, quando Pontifex Delegato dicit: *Quod si restitueris, nihil illi præsentes litteræ suffragentur*, sensus est, ut nihil suffragentur in foro externo.

CAPUT XIV.

De Duratione Dispensationis, & Potestatis dispensandi.

§. I. *An cesset, seu valeat Dispensatio, seu dispensandi potestas, si non acceptetur?*

1 HIc sunt tria ferè certa, unum controversum. Certum est Primò, si tu petas à Pontifice v.g. per medium tuum Procuratorem dispensationē, vel potestatē dispensandi, & Pontifex concedit, valere gratiā; ita Sanc. *l.8. de matr. d.26.* quia jam adest tua acceptatio in persona tui Procuratoris, cui mandatum petendi dedisti.

2 Certum est Secundò; Si te nesciente, aliquis tibi easdem gratias impetret, validè impetrare: validè enim impetrari omnes gratias pro alio nesciente, rectè probat Sanch. *ibi. c. Si motu proprio, de Presbyt. in 6.* Quilibet enim, sicuti generalem animum habet lucrandi Donationes liberales, ita & has gratias, & privilegia, quæ tandem aliquid donant, nempe exemptionem à lege. Ad complementum tamen valoris requiritur tua acceptatio, ut sic illa gratia uti possis, & ad quosdam alios effectus, qui infrà indicabuntur. Si igitur res ita se habet in cæteris gratiis, ita etiam se habebit in dispensationibus Matrimonialibus. Immò in his, quoad impedimenta Consanguinitatis, vel Affinitatis, est illud peculiare, ut si sciantur, vel acceptentur ab uno ex conjugibus, sit ex alio capite valida dispensatio. Cùm enim tunc dispensetur in impedimento afficiente utramque personam, acceptatio unius, ne careat suo effectu, prodest etiam alteri.

3 Certum est etiam Tertiò, si aliquo tempore nolueris acceptare prædictas gratias, posse postea quandocunque volueris, illas validè acceptare, quia donec Pontifex, seu Princeps eas non revocaverit, semper persistet, atque ideò eas acceptare tibi integrum semper erit.

4 Hæc sunt certa. Controversum est, an, si impetratam dispensationem de impedimento, quo laborant vir, & mulier nescientes, sive bona, sive mala fide procedant ad matrimonium, matrimonium infirmetur ex aliquo alio capite? Verùm de hac quæstione à me infrà. *Tr.4. de Consensu c.2.§.2.* dicetur satis.

§. II. *An cesset ex renunciatione? Quid ex non usu?*

1 IMpetrasti dispensationem, seu gratiam, & acceptasti; illam tamen nunc renuncias, peritne gratia? Quòd enim eam possis renuntiare certum est, quia quilibet potest renunciare suam rem, quales esse supponuntur hæ gratiæ, & privilegia concessa in utilitatem propriæ personæ, nam concessa alicui in favorem status, ut est privilegium Canonis concessum Clericis, non posse à Clerico renuntiari, scimus omnes.

2 Resp. Si Superior legitimus tuam renunciationem acceptavit, expirat gratia; Si non acceptavit, non expirat. Ratio prioris partis est, quia, si tu gratiam renuntiasti, & superior acceptavit, jam ampliùs illa tua non est. Ratio partis posterioris est, quia sicuti universaliter Donatio alicujus rei non acceptata non transfert rei dominium in alterum, sed remanet res in Donante, ita in renunciatione gratiæ non acceptata à Superiore remanet ea gratia in ipso renuntiante.

3 Hinc

3 Hinc sequitur Primò, ut quamvis millies renunciaverit quis impetratæ dispensationi, etiam lacerando litteras concessionis, possit illa uti, quia dum Superior renunciationem non acceptat, remanet gratia apud dispensatum.

4 Superior autem legitimus, qui in casu nostro Dispensationum Matrimonialium acceptare renuntiationem valeat, est solus Summus Pontifex, quia universaliter ille, vel ejus Superior potest renunciationem gratiæ acceptare, qui illam concedere potest. Unde fit, ut Ordinarius loci, & Confessarius, quibus solet committi potestas dispensandi, non possint (ut notat Castropal. *tom.1. tr.3. d.3. p.17. num.10.*) legitimè renunciationem dispensationis acceptare, quia in Rescripto Pontificis conceditur quidem illis, dicta potestas dispensandi, sed nihil de potestate renuntiationem acceptandi.

5 Sequitur Secundò, ex non usu Dispensationis, neque illam cessare, ut vult Pont. *l.8. de matr. c.18.* §.3. *n.20.* San. *l.8. de matr. d.32. n.7.* Castr. *l.c. p.18 n.3.* quia si cessaret, certè non aliunde, nisi quia tacitè per non usum v.g. quinque, octo, decem annorum intelligeretur renunciata, sed renunciatio sola, ut dictum est, etiam expressa non sufficit ad gratiæ cessationem; ergo multo minùs tacita.

§.III. *An ex revocatione?*

1 UT expeditiùs huic quæstioni faciam satis, præmitte tria. Primò, Privilegium, quod nihil aliud est, nisi potestas alicui concessa ad faciendum aliquid aliàs ex lege prohibitum (neq; enim hic nos loquimur de privilegio, quod dominium alicujus rei transfert in Privilegiatum, de quo Castrop. *to.1. tr.3. d.4. p.21.* §.1.) Privilegium, inquam, seu similis gratia revocari (secundùm Suar. *de legib. l.8. c.37.* Sanch. *l.8. de matr. d.33. n.1.* citantem multa Jura, & DD.) potest ex natura sua ab eo, qui illud concessit, vel ab ejus Successore, vel ab ejus Superiore. Ratio est, quia Superior quando privilegium concedit, nec suo, nec Successoris, nec Superioris juri præjudicat. Quare & ipse, & illi semper retinent potestatem requirendi à subdito legis observantiam, vel certè de novo ejusmodi observantiam præcipiendi. Dixi (ex natura sua) propter ea, quæ mox subdam.

2 Præmitte Secundò. Privilegium aliud est onerosum, aliud merè liberale, seu gratiosum. Onerosum est illud, quod conceditur ex causa onerosa, seu per modum contractus, putà sub onere alicujus pretii, vel operis. Ejusmodi est privilegium, quod alicui conceditur cum conditione, si tantam eleemosynam erogaverit, si illam peregrinationem susceperit, si ad præliandum contra Infideles se contulerit, &c. Atq; huc etiam reducunt aliqui privilegium remuneratorium, seu concessum ob aliqua merita, ut si gratia quæpiam alicui concedatur, quia ad bellum is se contulit, quia illud, vel illud Beneficium contulit Ecclesiæ, vel Principi, &c.

3 Privilegium autem merè liberale est illud, quod, præscindendo à quocunque onere, gratis conceditur.

4 Ex hac duplici Privilegiorum classe onerosum, nisi adsit justa ac proportionata causa, &, nisi fiat restitutio, seu compensatio prædicti pretii, revocari non potest. Quod si revocaretur, nulla esset revocatio, utpotè injusta. Ita cum aliis Castrop. *l.c.* §.2. Sanch. Suar. Pont. *ll.cc.* aliique ab eodem cit. Id, quod DD. extendunt ad privilegium remuneratorium, notantque nonnulli, ejusmodi esse non pauca privilegia concessa Religionibus, quando saltem habent proportionem cum meritis illis, quorum mentio in tenore concessionis Privilegii fit.

5 Privilegium verò merè liberale datum à Superiore contra proprium jus revocari quidem validè potest ab ipso, vel ejus Successore, vel ejus Majore Superiore, ut dictum est *n.1.* tamen, si revocetur sine causa justa, peccabit revocans, sed (præscindendo ab aliquo graviore inconveniente, quod posset occurrere) solùm venialiter, cùm enim ex natura sua beneficium absolutè collatum requirat esse perpetuum, si Superior sine causa illud postquam dedit, revocet, faciatque temporale, non poterit (quamvis ea mutatio fuerit sub ejus potestate) notam inconstantiæ, & levitatis evitare.

6 His positis, restringendo nos ad nostrum argumentum de Dispensationibus Matrimonialibus (de gratiis enim aliis universaliter, præcitati legantur Doctores) Dico, nobis esse cum distinctione respondendum. Nam, vel sermonem habemus de Dispensationibus in foro externo concessis per viam Datariæ, vel de concessis in foro conscientiæ per viam Pœnitentiariæ. Illæ sine justa causa revocari non possunt à Pontifice, quia sunt privilegia concessa per modum contractus sub onere eleemosynæ solutæ à Dispensato. Quare, si Pontifex, existente juxta causa, revocare validè eas velit, debet pretium, ut modò *n.4.* dictum est, reddere. Hæ verò pro foro conscientiæ datæ, neq; sine juxta causa debent revocari, quia ut diximus, adesset culpa levitatis, & inconstantiæ, tamen hæ validè revocabuntur, ut jam *nu 6.* indicavimus, sive immediatè ipse Pontifex illas Dispensationes, expedierit, sive mediis sui Delegatis. Illud signatè docet Sanch. *lib.8. de matr. d.33. nu.13.* Pœnitentiarium non posse sine causa validè revocare eas concessiones Dispensationum, quas expedire consuevit, eas enim concedit auctoritate sibi tradita à Pontifice: at non constat, ipsum habere potestatem concessas revocandi, ut libet. Lege Suarez allatum à Pont. *l.8. de matr. c.19.* §.2. *num.13.* Majorem potestatem circa prædictas revocationes concedentem.

§.IV. *An Dispensatio, vel Potestas delegata ad dispensandum cesset morte Pontificis Delegantis?*

1 DE Dispensatione difficultas non est. Si enim illa semel jam legitimè concessa fuit, non cessat morte concedentis, quia non potest infirmari ex superveniente facto, quod firmum semel absolutè fuit, ut ex multis Doctoribus notavit Sanch. *l.8. de matr. d.28. n.91.* & ex Doctrina afferenda colligam *n.10.*

2 De Potestate autem Delegata ad dispensandum est difficultas. Pro qua præmitte primò sic. Negotium aliquod alicui Delegato commissum, vel ab eodem Delegato fuit cæptum, & tunc res dicitur non integra, vel nondum cæptum fuit, & res dicitur tunc integra.

3 Sed quæ actio delegati facit rem cæptam, vel non cæptam, ideòque non integram, vel integram?

Resp. cum Sanch. *l.c. n.94.* In litteris Justitiæ, idest in iis, in quibus constituitur quis judex in aliqua causa, tunc res non est integra, quando Judex primum actum Juridicum exercet. Et per Sanch. quidem *l.c.* hic primus actus est citatio partis, per Castrop. verò *to.1. tr.3. d.4. p.16. g.1. n.2.* & 4. est quilibet alius actus, quo Judex incipit uti Jurisdictione, ut indicere locum Judicii, præcipere, ut citetur pars, &c. Et nota, per primum hunc actum dici Jurisdictionem delegatam radicari, & firmari in delegato. In litteris verò gratiæ, idest quando non adest pars contraria, quæ citari possit, ut est in Rescriptis Dispensationum, & gratiarum (de quibus noster dumtaxat est sermo) tunc res non est integra, quando Delegatus auctoritativè fecit primum actum, ut si cæpit vocare partem, vel si mandavit cognosci de veritate precum, &c. Quo pacto etiam in ipso dicitur Jurisdictio radicari.

4 In litteris ergo, in quibus nulla actio cœpta à Delegato est, res integra erit, sicuti in quibus prædicta aliqua actio cæpta fuit, rem non esse integram, dictum est.

Solam præsentationem litterarum Delegato factam nunquam facere negotium cœptum, notat *ibid.* Castr. *l.c. n.7.*

5 Præmitte secundò sic: Gratia, quæ in his litteris (de quibus nos agimus) continetur, interdum est facta, interdum facienda. Gratia facta est illa, quæ conceditur alicui, ut illa gratia is fruatur ut sua. Talis esset, v.g. potest, quam Pontifex alicui, v.g. Petro daret, ut dispensaret cum iis, quibus ipse Petrus vellet; Ita Sanch. *l.8. de matr. d.28. n.27.* Castrop. *l.c.* §.2. aliique passim. Gratia autem facienda est illa, quæ conceditur ita alicui certæ personæ, v.g. Cæsari, ut ipsi immediatè non concedatur, sed concedatur alteri, hoc est Cæsar illam Titio, v.g. conferat. Quandoquidem enim tunc nondum dicto Titio concessa est gratia, meritò dicitur gratia ipsi facienda.

6 Hoc autem peculiare habet gratia facta, ut non expiret per mortem ejus, qui illam dedit, vel per ejus amotionem ab officio, siquidem præter claros Textus *C. Gratum. C. Relatum de off. Delegati. L. Mandati, C. Mandati;* Gratia Principis debet esse ex se, nisi expressè limitetur, perpetua. At gratia facienda expirat in prædicta morte; vel amotione ab Officio: nam tunc ejusmodi collata potestas non habet, nisi rationem mandati, seu commissionis, qua Princeps mandat suo Delegato, ut concedat v.g. Dispensationem. De ratione autem mandati est, sicuti habent iura vulgata, ut expiret morte mandantis, vel amotione ab officio, quia mortui neq; extat mandatum, neque non mandatum, & amoti ab officio mandatum extat illegitimum, hoc est procedens ab eo, quia jam ex officio mandare ampliùs non potest. Noli autem hujus rei ulteriorem rationem quærere; quia totum id ad dispositionem Juris tandem revocandum est.

His non ignoratis. Alterum in re nostra est certum, alterum non nihil controversum.

7 Certum est, gratiam, seu concessionem, seu indultum alicui datum, ut possit absolutè dispensare cum aliis, seu cum personis indeterminatis non expirare, secundùm Sanch. *l.c. n.72.* & Pont. *l.8. de matr. c.29. g.1. n.1.* morte concedentis, vel amotione ab officio etiam re integra, idest, etiamsi cum hoc, vel cum aliquo dispensare is nondum cæperit, idque in utroque foro, quia ex modò dictis hæc est gratia facta ipsi Delegato, sive sit Vicarius pro foro externo, sive Confessarius pro interno.

8 Hinc Primò, facultas, quam Pontifex concedit Comiss. Gener. Cruciatæ, ut possit dispensare in quodam impedimento Matrimonii, ut suprà vidimus, quia nullas personas exprimit, non expirat morte Pontificis pro tempore, quo conceditur.

9 Hinc Secundò, licentia, quam concedit Episcopus Sacerdoti, ut possit audire Confessiones Fidelium, quia est gratia facta Sacerdoti (cùm personæ absolvendæ non exprimantur) non expirat morte Episcopi, vel ejus translatione, ut praxis quotidiana demonstrat, donec revocetur.

10 Hinc Tertiò. Potestas concessa alicui, qua eligere valeat, sive determinatè hunc, sive indeterminatè aliquem in suum Confessarium, sicuti per Rescriptum Pœnitentiariæ, vel Bullam Cruciatæ, vel per Jubilæum fieri consuevit, & facultas tibi concessa eligendi aliquem, qui dispenset super tuo aliquo voto, aut impedimento, sicuti fit communiter, committendo id viro Theologo, &c. & facultas alicui concessa ad comedendas carnes v.g. celebrandi in privato Oratorio, vel ad Ordines suscipiendos. Hinc, inquam, ejusmodi, & similes facultates concessæ absolutè, & non limitatè ad aliquem fortè terminum, non expirant morte concedentis, vel amo-

amotione ab officio, donec legitimè revocentur, quia eo ipso, quòd acceptatæ fuerint ab eo, cui conceduntur, immò ex Castrop. *l.c.p.2.n.5.* citans Suar. & Sanch. eo ipso, quòd datæ fuerint, sunt ex dictis *num.4.* gratiæ factæ ipsi, non verò illis, qui eligendi sunt ad tale munus implendum, seu ad tales gratias exequendas. Alia similia vide apud Dianam *p.11.Tr.7.Res.7.*

11 Jam verò controversum est, an gratia, seu indultum alicui datum, ut dispenset cum hac determinata persona, expiret morte, vel amotione concedentis, atque ideò quid dicendum in re nostra, quando Pontifex concedit Vicario pro foro externo, vel huic determinato Confessario pro interno, ut dispenset in impedimento cum illa, vel illa persona determinata.

12 Ut hæc difficultas dissolvatur, aliam viam init Sanchez, aliam Pont. qui licèt in doctrina universali discrepent, tamen in materia nostra dispensationum tandem, ut videbis, conveniunt, docentes, eas esse gratias factas, nec expirare, &c.

13 Sanch. (*l.8. de matr. d.28.n.87.*) ergo, quem alii communiter sequuntur, distinctione utitur; docet enim quando gratia exequenda per alium; ita conceditur, ut hic alius, qui ut Executor delegatur, inventa veritate causæ, obligetur eam gratiam exequi; docet, inquam, ejusmodi gratiam esse gratiam factam, atque ideò non expirare morte concedentis. Ratio est, inquit, quia per illam obligationem, qua Delegans præceptivè imposuit sic Delegato, *Dispensa, concede gratiam, &c.* illa persona dispensanda acquirit jus ad gratiam, quare facta jam esse censenda est. Quando autem ejusmodi gratia exequenda per alium ita conceditur, ut hic alius, qui, ut Executor delegatur, non obligetur eam gratiam exequi, sed suæ libertati, seu voluntati relinquitur, tunc non est gratia facta, sed facienda, quia tunc nullum jus acquirit ad eam gratiam persona, quæ eam gratiam expectat.

14 Porrò ex priore parte hujus Doctrinæ sequitur: ut quia in dispensationibus impedimentorum, de quibus nostra est locutio, Pontifex semper obliget Delegatum, ut inventa veritate dispenset, sequitur, inquam, esse gratiam factam, ac proptereà modo dicto non expirare morte Pontificis concedentis; esto in aliis Delegationibus, seu Concessionibus, ubi Delegato talis obligatio non imponitur; sit gratia facienda, & consequenter morte Pontificis expiret, in hac sententia.

15 Hæc in via Sanch. Pontius verò *l.8. de matr. c.19.p.1.n.5.* Sà *V. Dispensatio n.6. in utraque editione.* Inclinat Perez *de matr. d.47. f.5. & 6. n.6.* Propendet etiam de Lugo *in Respons. mor. l.1. d.20. n.8.* alios citans; magna ex parte. Castrop. *l.c. num.3.* cum aliis prædictam Sanch. distinctionem admittere respuit, sed sequentem universalem regulam cum unica exceptione statuit: Omnis licentia, seu facultas, seu indultum, vel gratia commissa alicui in ordine ad causandum effectum in alio, est gratia facta, atque ideò non expirabit morte concedentis, vel amotione ab officio. Ratio regulæ est, inquit, quia cum concedens gratiam velit per illam commissionem huic personæ determinatæ favere, censendus est, efficaciter huic favere velle, atque ideò per gratiam firmam, ac stabilem.

16 Exceptio autem dictæ regulæ est. Nisi contrarium disponat Jus Canonicum, quia tunc non censetur concedens alicui dare facultatem, nisi eo modo, quo jus disponit. Ne autem scrupulosa sit hæc exceptio, cùm ferat incertitudinem, circa casus aliter à jure dispositos, addit Pontius, in duobus tantùm esse aliter dispositum. Primò, in materia ambitiosa, seu Beneficiali, de hac enim solùm agit Textus, *cap. Si cui de Praben. in 6.* In quo disponitur, facultatem alicui concessam de providenda certa persona de Beneficio vacaturo, expirare, expirante concedente. Secundò, in materia fori contentiosi, adeoque in rescriptis Justitiæ, ut habetur in aliis Juribus. *C. Gratum, C. Relatum de off. Deleg.* ad quam reducuntur leges, quæ statuunt Mandatum expirare morte Mandantis.

17 Ex hac ergo doctrina Pontius probat, ideò, Pontifice mortuo, (idem dic de aliis Superioribus concedentibus similes gratiosas potestates) non expirare in Delegato potestatem dispensandi in impedimentis, de quibus nos loquimur, quamvis res integra fit, quia est gratia facta ob regulam jam datam, & non excluditur ab exceptione, cùm hæ dispensationes nec sint in materia beneficiali, nec in materia Justitiæ.

18 Utraque ex his viis probabilis est. Unde item vides, in re nostra hos Doctores tandem convenire, ut te visurum promisi *n.12.*

19 Dices ex via Sanch. sequitur, potestatem Pontificis, vel Episcopi v.g. datam Confessario, ut valeat absolvere à reservatis talem determinatum pœnitentem, expirare morte concedentis, quia non est gratia facta, cum in voluntate Confessarii sit, si velit, vel nolit illius pœnitentis Confessionem excipere, & absolvere, quod videtur durum.

20 Respondeo. Durum videtur Pontio *loc. cit.* mihi, & aliis; quod tamen durum non fuit visum Sancio, & Castrop. *ll. cc.* qui concedunt sequelam: infertur enim, inquiunt, ex doctrina probabiliter ab ipsis allata.

21 Verùm nobis id ampliùs inquirendum non est: Dummodo sciamus, saltem in alia via Pontii, nos posse tutò sequi probabiliorem opinionem multorum, inter quos est de Lugo *de pœnit. d.19. n.37.* docentium non expirare. Nec fortè omninò præter mentem Sanch. quia, ut habet idem Pontius, *l.c. n.8.* (lege Dianam *p.11. tr.7. Ref.7.*) non potest negari hanc potestatem esse regulariter in favorem Confessarii, tum etiam pœnitentis: cui tandem concedenda est gratia Dispensationis, vel Absolutionis. Cur ergo non dicendum sit, eam, utpotè gratiam pœnitenti factam, non expirare?

22 Defuncto nuper Archiepiscopo, dubitatum fuit, an facultas, quam concesserat cuidam Rectori ex nostris, ut approbaret quemcumque aptum judicaret, eidemque concederet licentiam administrandi Sacramentum Pœnitentiæ, perierit, defuncto Episcopo?

23 Certè ex dictis sequitur, nequaquam periisse, etiam re integra, quia hæc fuit gratia facta ipsi Rectori, & quidem circa personas indeterminatas. Ita sustinet signatè Fragosus *T.1. seu p.1. l.3. d.5. n.30. folio mihi 291.* his verbis: Unde, quamvis possint ejusmodi facultates pro libito revocari, certum est, non expirare morte concedentis, durareque, donec viduatis Ecclesiis provisum fuerit de Pastore, à quo possunt revocari. An dicta facultas transierit ad Successorem dicti Rectoris, pertinet ad §.6. paulò post afferendum.

§. V. *An expiret Dispensatio, vel Potestas dispensandi, vel alia gratia, si, qui concessit, moriatur, vel amoveatur ab officio, antequam litteras Concessionis dederit?*

1 Assero Primò, in foro Conscientiæ valere prædictas gratias, de quibus nostra est locutio, etiam si scriptura nulla super illis confecta sit, valere, inquam, statim, ac simplici verbo conceditur. Ita Molin. *to.1. d.599.* Jo. Præp. *quæst.8. de dispens. matrim. d.7. à num.46.* Perez, *de matrim. d.47. sect.6.* aliique apud Dianam *part.8. tract.3. resol.84.* Poteris ergo ea in foro Conscientiæ uti, etiam si concedens moriatur, antequam litteræ concessionis expeditæ fuerint. Excipe semper, nisi aliud cautum sit in concessione, vel in lege aliqua municipali. Ratio est, quia, neque ex natura Donationis gratiæ, neque ex Juris communis dispositione apparet, cur ejusmodi gratia non valeat: cùm per simplicem concessionem voluntariè datam concedens transferat gratiam in alium, ut est communis doctrina apud Sanch. *l.8. de matr. d.29. n.2.* March. *de Ord. tr.1. p.7. c.6. n.15.* Azor. *par.2. l.7. c.1.*

2 Assero secundò, prædictas gratias non prodesse, nec vim habere in foro externo, litteris non expeditis. Si tamen expediantur, etiam post mortem concedentis, retrotrahi, hoc est vim habere à puncto concessionis. Ratio, est quia prior hujus assertionis pars clarè habetur in Regula 53 & Reg. 50. Cancellariæ, posterior verò colligitur ex iisdem Regulis, ut latè habes apud Molin. *l.c.*

3 Dices, Regula Cancellariæ (quæ habetur ap. Sanch. *l.8. de mat. d.29. n.11.*) non solùm loquitur in casu hujus secundæ assertionis, sed etiam in casu assertionis primæ jam dictæ *nu.1.* Hæc enim sunt ejus verba; *Nulla dispositio cuiquam in Judicio, vel extra suffragetur, antequam super ea littera Apostolica sint confecta.* Ergo perperà dictum est oppositum dicto *n.1.*

4 Respondeo. Hæc verba intelligenda sunt, non suffragari in Judicio, vel extra judicium in foro externo, neque enim (ut rectè ait Præpositus *l.c.*) credendum est, Pontificem voluisse adversari sententiæ receptæ à tot Doctoribus, qui docent pro foro conscientiæ non esse necessariam ex se, & ex vi Juris communis illam litterarum expeditionem.

5 Et que hinc collige, eum, cui à fide digno significatum certò est, Pontificem dispensasse in impedimento, posse in foro conscientiæ Matrimonium contrahere, vel nulliter anteà contractum nunc revalidare, etiam si ante litterarum expeditionem moriatur Pontifex, & idem dic de aliis Superioribus, quo ad alias gratias. Idemque item dic, si pari modo certò scias à fide digno Pontificem dispensationem, vel aliam gratiam tibi per litteras, seu per scripturam concessisse; cùm tamen dictæ litteræ ad te nondum transmissæ sint, quia est eadem, immò major ratio.

6 Dixi (certò scias) sanè certitudine morali, quam (quænam illa sit) explicui in simili suprà *tr.1. de imped. c.10. à n.5. & c.13. n.5.* Mihi enim, & Amico apud Dianam *p.8. tr.3. res.84. v. At hic*, non videtur sufficere probabilitas concessionis: nunquam enim præsumendum est, Pontificem, vel Principem concedere gratiam illam voluisse, de qua solùm mera probabilitas habetur, quod illi concesserint, id enim multis fraudibus, & erroribus esset obnoxium.

§. VI. *An cesset Dispensatio, vel Potestas ad dispensandum morte Delegati? Remissivè.*

1 Diximus, an, & qua ratione cessent gratiæ morte Pontificis, vel alterius Principis, hoc est morte Delegantis: Quid, si moriatur Delegatus, cui gratiam exequi commissum fuerat? Sed, quia de hoc Argumento, quantum ad nostras dispensationes Matrimoniales pertinet, egimus suprà *c.12. §.1. à nu. 6.* absolvamus nunc Tractationem hanc Secundam, & tantisper quiescamus.

TRA-

TRACTATUS III.

DE CONSENSU

Per verba de futuro, ideſt.

DE SPONSALIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Natura ſponſalium.

§. I. Quæ ſint ſponſalia, & quam promiſſionem continere debeant, ut obligent?

1 SPonſalia, quamvis non rarò ſumantur pro matrimonio rato non conſummato, ideſt pro matrimonio contracto per verba de præſenti, ſed nondum habita Corporum commixtione, tamen propriè in tota hac tractatione ſignificant mutuam ſponſionem, ſeu promiſſionem futuri matrimonii, nam proptereà Sponſus, & Sponſa propriè vocantur, & ſunt ii, inter quos ejuſmodi mutua ſponſio interceſſit, licèt impropriè, ut dixi, aliquando ſic appellentur illi, qui matrimonium tantummodò ratum contraxerunt.

2 Promiſſio autem quadruplici modo exhiberi, ſeu conſiderari poteſt. Primò, ut eſt interna, nec dum alteri inſinuata. Secundò, ut eſt inſinuata alteri, qui tamen nondum illam acceptavit. Tertiò, ut eſt alteri inſinuata, & ab illo acceptata quidem, ſed non ſub mutua repromiſſione. Puella v.g. acceptavit promiſſionem matrimonii à te ipſi factam, ſed non repromiſit matrimonium ex parte ſua. Atque his tribus modis promiſſio matrimonii dicitur eſſe facta gratis, quia obligatio eſt ex una tantùm parte, ejus nimirum, qui ſponte promiſit. Quartò, promiſſio conſiderari poteſt, ut eſt alteri inſinuata, ab eodemque acceptata, & per ejus repromiſſionem confirmata, qua ratione promiſſio dicitur facta per modum contractus, qui certè mutuum utriuſque conſenſum continet.

3 Dico igitur primò, ut ſponſalia obligationem in ſpondentibus pariant, non ſatis eſſe primam, nec ſecundam, nec tertiam promiſſionem ex dictis, ſed addendam eſſe & quartam. Sanch. Pont. Coninch. & innumeri apud Leandrum, *de matr. d. 1. q. 5.* Ratio, quòd non ſufficiat prima, & ſecunda, evidens eſt ex iis, quæ dicemus *in tractatione de contractu promiſſionis*, ubi cum communi docebimus promiſſionem mente retentam, vel etiam verbis expreſſam, ſi non ſit acceptata, non obligare, & ſignatè in materia ſponſalium firmat, Sanch. *lib. 1. de matr. d. 3. 6. & 7.*

4 Ratio autem, quòd nec tertia ſit ſatis, eſt, quia promiſſio facta ex una tantùm parte, & ab altero acceptata, qualis eſt hæc tertia, licèt poſſet aliquando eſſe valida, & obligans, quo pacto diceretur claudicare contractus ex una parte, quæ ſe non obligavit, ut ſi quis ſe prorſus obligando promitteret tibi aliquid vendere, quando tu emere velles, & ut ſe poſſet Sponſus obligare ad ducendam Sponſam (ſive ſub mortali, ſive ſub veniali juxta Jus, quod Sponſæ tradere vellet) quando ipſa liberè vellet ei nubere, licèt inquam, valida, & obligans eſſet hæc promiſſio, quia tamen regulariter nunquam Sponſi ſic promittunt matrimonium : ideò hæc ſola tertia ſaltem in praxi non ſufficit. Quòd autem nunquam ſic promittant Sponſi, patet, quia nunquam regulariter aliquis promittit alteri gratis futurum matrimonium, ſcilicet ſine ſpe, ſeu ſine conditione, qua alter certò etiam & ipſe ſe obliget ad idem matrimonium, atque ideò ſemper requirit, quod alter repromittat, fieri enim ab utroque Sponſo ſemper intenditur contractus innominatus, do, ut des. *Promitto, ſi tu promittas.* Vide hæc pluribus apud Sanchez *l. c. d. 5.*

5 Ratio denique, quod quarta promiſſio ex ſupra memoratis ponat obligationem in conſcientia, & conſequenter contineat verè ſponſalia, patet; quia cùm contineat mutuam obligationem, quæ certè eſt ex juſtitia, nihil ei deeſt de contractu, cujus definitio eſt (vide, *L. Labeo ff. de v. ſ.*) Ultrò, citròque obligatio, & quia eſt in re gravi, nihil deerit à mortali. Quòd ſi addatur juramentum, enaſcetur alius titulus obligationis, ſcilicet ex virtute Religionis, ut ex tractatu de juramento ſupponimus.

Dices. At Vaſq. *d. 4. de matr.* Pontius *l. 12. de matr. c. 4. n. 10.* docent, in omni contractu, atque adeò in contractu matrimonii ipſam acceptationem, quam nos modò poſuimus in tertio loco, eſſe repromiſſionem, ergo promiſſio acceptata ſatis, ſuperque conſtituet vera ſponſalia.

Reſp. At G. Hurt. *d. 1. de matr. diff. 4.* hanc doctrinam meritò refellit, quia poteſt quis acceptare, ſeu admittere tuam promiſſionem, v.g. ſed nec implicitè, nec explicitè repromittere fidem ſuam.

Quoad forum externum.

6 His poſitis: Inquires Primò, poſita tanta obligatione ſub mortali, quantam inducunt ſponſalia in foro conſcientiæ, quid erit in foro externo? Poteritne Judex cogere ſponſum tempore debito recuſantem inire Matrimonium?

7 Reſpondeo, quatuor eſſe ſententias. Primò enim, Negat Sanctus Thomas *Apud Averſam mox citandum*, cum Angelo, & Armilla, etiam ſi ſponſalia fuerint juramento vallata, à Judice poſſe cogi prædictum Sponſum recuſantem. Ratio hujus ſententiæ, præter aliquos Sacros Textus, ducitur ex libertate Matrimonii, & ex periculo mali ejus eventus, ſi fortè ab invito contrahatur.

8 Secundò. Affirmat Sanctus Bonaventura *Apud eundem mox citand.* cum Sanchez, Pontio, aliiſque; etſi juramentum non præceſſerit, quia præter aliquos Textus, quos etiam ipſi inducunt, judex poteſt, immò & debet compellere ſubditos ad complendum id, ad quod ipſi ex juſtitia in conſcientia tenentur.

9 Tertiò, Diſtinguit Sotus apud eundem, afferens & ipſe quendam Textum, concedit enim poſſe compellere, ſi præceſſit juramentum, non verò ſi non præceſſit: quia Judicis eſt juramenti obſervationem, non verò cujuſcunque generis obligationes exigere.

10 Quartò. Alio modo diſtinguit Averſa *de matr. q. 8. ſec. 8. à Verſu Quinto dubitatur*, dictos Textus afferens, & concilians. Ait enim, ſi Judex ex circunſtantiis prævideat malum exitum Matrimonii, diſcordias, rixas, occiſionem uxoris, viri fugam à domo, &c. ne cogat etiam eum, qui juravit, ſed priùs ſeriò admoneat, tum utatur remedio carcerationis, immò & cenſurarum, quandò videbitur opportunum, ſed nunquam deveniat ad hoc, ut Sponſi contrahant inviti matrimonium. Ratio hujus doctrinæ eſt, quia ſic vitantur omnia incommoda, & quantum prudenter à Judice poteſt, redditur unicuique Jus ſuum.

11 Hanc quartam ſententiam, quam etiam lego apud G. Hurtad. *d. 1. de matr. diff. 17.* & quam, ſi attentè expendatur, approbat prædictus Sanch. *l. 1. de matr. d. 20.* ego, ſi Judex eſſem, cum moderatione mox dicenda amplecterer, atque in praxi tutò deducerem. Meritò enim hæc verba addunt Averſa, & Sanch. Nunquam tamen (ajunt) debebit pertinaciter Judex inſiſtere, ut finaliter compellat, quando videt alterum nimis renitentem, immò debebit ipſum fortè excommunicatum abſolvere, quamvis non petentem Abſolutionem: ne ſcilicet Judex ipſi ſcandolo ſit. Et Averſa quidem, quoad forum externum, de quo hic agimus, loqui videtur, etiam ſi interceſſerit violatio Virginis, ſeu copula cum honeſta perſona: pari enim modo (inquit) ſe habeat Judex in foro externo cum dicto violatore, ſi denique perſuaderi non poteſt ducere violatam.

Immò moneo Judicem, ne procedat ad excommunicationem, quando prævidet per illam nihil profuturum; quid enim prodeſt vulnus infligere, nulla exiſtente ſpe recuperandæ ſanitatis?

Dixi (in foro externo) nam in foro conſcientiæ aliud omninò eſt, ut de eodem violatore ſuo loco diximus, *lib. 7. in Decal. cap. 5. §. 3. à num. 43.*

12 De hoc delicto nolendi ſervare ſponſalia, etiam Judicem Laicum poſſe cognoſcere, notat Sanch. *ib. n. 9.* ſi non ſit controverſia de validitate ſponſalium, aut de ſufficientia cauſæ ad illa diſſolvenda; tunc enim ſpectaret ad ſolum Judicem Eccleſiaſticum.

Quo tempore implenda ſunt Sponſalia?

13 Inquires ſecundò. Quandonam eſt tempus debitum, poſt quod peccabit mortaliter, & modo dicto cogendus eſt à Judice ſponſus, ad contrahendum actu Matrimonium?

Reſp. quando advenit terminus præfixus in ſponſalibus (intellige nulla rationabili cauſa excuſante, quæ fortè ſuperveniat, de quibus cauſis infra) ut ſi dictum fuit *ducam te poſt annum*, erit terminus, tranſacto moraliter anno, nam trium, vel quatuor dierum dilatio, abſtrahendo ab alio incommodo, non videtur, ſaltem gravis in hac re.

14 Quid, ſi nullus ſit præfixus terminus, ut ſi dictum fuit, *te ducam?* Sanch. *l. 1. de matr. d. 28.* quem Diana *p. 3. tr. 4. reſ. 245.* defendit, ait, tempus obligans ſub mortali, præſcindendo ab excuſatione fortè ſuperveniente, eſſe, quando alter ex Sponſis requirit Matrimonium, Pont. autem, *l. 12. de matr. c. 6. n. 1.* (quem defendit Averſ. *q. 8. de ſponſ. ſec. 8. Verſ. Quarto dub.*) eſſe ſtatim atque opportunè, & commodè Matrimonium celebrari poteſt. Sed profectò facilè has ſententias conciliabimus, ſi aſſeramus, obligari quidem ſtatim, quia natura promiſſionis ea eſt, ut ſervetur, quàm primum morali, & humano modo poteſt: vide *L. in omnibus oblig. ff. de regul. Juris L. Eum, qui ff. de verb. obligat.* At excuſari ejuſmodi Sponſos, quoties alter non requirit, cùm poſſit: quia tunc judicatur remittere, & non curare de dilatione, ut habetur in Textu. *L. Sæpe de Sponſalib.*

§. II. An Sponſalia ex voluntate ſpondentium vel venialem obligationem parere poſſint, vel nullam?

1 SI promittentes ſponſalia nolint expreſsè ſub mortali ſe ad illa obligare, ſed ſub veniali dumtaxat, Sanch. *l. c. d. 9. n. 6.* concedit, non fore obligationem, niſi ſub veniali; Negat Vaſquez *d. 6. de matrim. cap. 3.* cui aſſentitur Pont. *l. 2. de matr. cap. 12. n. 12.* ait enim, ſemper fore ſub mortali. Ratio Sanch. eſt, quia tota hæc obligatio dependet à voluntate ſe obligantis, ſicuti enim, etiam in voto de re gravi, poteſt, ex probabiliſſima ſententia, ſe quis obligare ſub levi culpa, ſic in caſu noſtro. Ratio Vaſquez eſt, quia ipſe putat, obli-

obligationem hanc non dependere immediatè à voluntate se obligantis, sed ex ipsa promissione, quamvis solùm externa; ea enim posita, jure naturæ sequitur in materia gravi gravis obligatio.

2 Ego, qui cum Sanchez, & aliis probabiliùs judico, totam obligationem in quacunque promissione oriri ex voluntate se obligantis, consequenter cum eodem censeo, posse sub dicta obligatione levi contrahi hæc sponsalia.

3 Sed erit maximè advertendum cum Aversf. *l.c.q.8.* Ver. *Suadetur*, tunc illa non esse in rigore sponsalia, hæc enim rigorosam, & certam obligationem futuri Matrimonii continere debent, concedunt enim Sponsis, ex sententia probabili, amplexus, & oscula, eademque inducunt impedimentum publicæ honestatis, qui certè effectus supponunt Sponsos habere jus rigorosum ad futurum Matrimonium, atque ideò obligationem gravem ad Nuptias, nisi quid rationabile oberit, contrahendas.

4 Ex eodem principio, quòd tota obligatio mensuretur à voluntate promittentis, sequitur, posse sub nulla obligatione, idest, ne sub veniali quidem, sponsalia contrahi; quia etiam sic velle possunt promittentes. Verùm, quæso te, quænam sponsalia hæc erunt nulli obligationi subjecta?

§. III. *An sponsalia ex voluntate spondentium contrahi possint sub obligatione pœna?*

Ubi.

DE ARRHIS, ET PIGNORE.

1 CONtrahine possunt sponsalia sub obligatione, ut, qui promissis non stat, solvat pœnam aliquam, v. g. aureos centum, vas argenteum, torquem aureum?

2 Respondeo, non posse. Unde, nec deberi in utroque foro ejusmodi pœnam sive magnam, sive exiguam; & valdè probabiliter, etiam si additum fuisset juramentum. Ratio est, quia, licèt de jure naturæ id illicitum non sit, tamen per Sacros Canones (*C. Gemma de Spons.*) prohibetur, & si fiat, irrita pronunciatur pœna, unde (ut deducit Aversf. *q.8.de matr.sect.8.Ver.Et quidem*) irrita, ac nulla redduntur sponsalia sic contracta. Congruentia autem, cur id prohiberetur, fuit, ne ob timorem solvendæ pœnæ, minus liberè Nuptiæ contraherentur; nam propterea, sive pœnam apponant ipsi Sponsi, sive eorum parentes, sive eorundem consanguinei, vel valdè amici (quia sic, æquale est periculum impediendi libertatem Matrimonii) pari modo de ea procedit prohibitio. Et Sanch. *lib.1.de matrim.d.*30.*num.*8. quidem eandem doctrinam extendit, ut non valeat pœna, sub qua, quis promittit, se non ducturum uxorem, & paulò post, *num.*9. ut, nec valeat eadem pœna apposita dissolventi Matrimonium modo licito, v.g. in primo bimestri per ingressum Religionis, vel aliàs per justum divortium: Simili enim ratione læderetur Matrimonii libertas. Atque hæc satis sit innuisse, nam cætera vide ap. Sanch. & Aversam, nec omittas legere, quæ dicam infra *c.*4.

3 Ne tamen intermisceas pœnam cum Arrha, vel cum Sponsalitia largitate; Arrha enim est, quæ actu traditur inter promittentes ad securitatem Matrimonii in hunc ferè modum: *Ego promitto, Nuptias me tecum contracturum, & in Arrham, idest in securitatem meæ promissionis, consigno tibi centum, ut si ego à promissione resiliam, tua sint, si verò tu resilias, reddas illa, & insuper, in pœnam, addas alterum tantùm, idest alia centum, quod jura vocant Duplum*; Hæc est Arrha, quam certè eadem jura concedunt in sponsalibus, quando Arrham recipiens est major 25. annis. Posse iterùm procedi ad pœnam reddendi triplum, vel quadruplum, idest, ducenta alia, vel trecenta, sed non ultra, idque ab iisdem majoribus viginti quinque annis, signatè monet Textus, *L.fin.C.de spons.* Intellige autem, si resiliatur injustè, nam si justè rescindatur promissio. & Matrimonium non contrahatur ex justa causa, Arrha nequaquam amittitur, sed restituenda est suo domino, sicuti etiam restituenda est ei, qui illam dedit, si Matrimonium celebretur, sunt enim Arrhæ quasi Pignora, quæ, promissione completa, redire ad suum Dominum debent. Arrham autem posse dari in quacunque quantitate, etiam in re immobili, & etiam ab utroque contrahente, rectè contra Bartolum, & alios, docent Sanch. *l.1.matr.d.*35.*num.* 9. & Hurtad. *de matr.d.1.diff.*19. alios citantes.

4 At verò pœna non traditur actu, sed in hunc ferè modum. *Ego tibi promitto futurum Matrimonium, tu mihi: sub pœna, ut qui promissionem sub debito tempore non implebit, soluturus sit aureos centum.* Vides, pœnam non solvi statim, Arrham verò statim tradi? Arrham igitur, ut dixi, in sponsalibus jura permittunt, pœnam verò nequaquam. Cur autem illam permittant, non verò hanc, difficile est indagare, & nobis id prolixius inquirendi otium non est. Videatur de hoc Sanc. *lib.1.de matr.d.* 35.*n.*2. deque aliis minutioribus quæstionibus pertinentibus ad Arrham Sanch. *ib.dicta d.*35. & deinceps, Aversa, *l.c.sect.*10. Hurtad. *loc.cit.à diff.*18. aliique.

5 Pignus autem, ut etiam fidejussor, si detur in securitatem Arrhæ, poterit, (inquit Sanch. *l.c.*) interponi in sponsalibus, non verò, si detur in securitatem solvendi pœnam. Ratio est (inquit) quia accessorium sequitur naturam principalis; quare, sicuti prohibetur pœna, & non Arrha, sic prohibetur pignus, quod sit accessorium ad securitatem pœnæ, non verò, quod sit accessorium ad securitatem Arrhæ. Hæc Sanch. Verùm, quia semper pignus (si rectè expendas, ut expendit Aversf. *q.*81. *de matr. sect.*10. *Vers.sed potiùs*) succedit loco pœnæ non verò Fidejussor, ideò absolutè tenendum est, non posse in sponsalibus interponi pignus, posse Fidejussorem.

6 Denique sponsalitia largitas est donatio, quam intuitu futuri matrimonii solent Sponsi invicem facere liberaliter, de qua propria erit suo loco tractatio. Vide infra *tr.2.de oblig.matr.c.2.§.2. & 3.*

7 In his pœnis, & Arrhis, ne iterùm ad ea cum molestia reverti cogar, adverto duo. Alterum, etiam si pœna possit validè apponi in sponsalibus; tamen non esset ea ante Judicis sententiam solvenda; quia pœnæ ejusmodi temporales non obligant, ex probabilissima opinione, antequam Judex sententiam de illis ferat. At verò ipsa Arrha, etiam ante ipsam sententiam, est in conscientiæ foro reddenda à resiliente injustè, quia ejus non est. Sed duplex, triplum, quadruplum, non esse in conscientia solvendum, nisi post sententiam, docet Sanch. *l.c.d.*37.*n.*1. quia horum solutio habet rationem pœnę. Quamvis esse solvendum in conscientia ante sententiam, doceat Pontius *l.12.matr.c.*19.*n.* 5. (hunc sequuntur alii plures cum Aver. *l.c.q.8.sect.*10.§. 8. eos citante) maximè petente parte, saltem, quando intentio promittentium fuit, ut statim ejusmodi duplum solveretur: quia tunc id requirit expressa conventio Sponsorum. Video, utramque sententiam esse probabilem, sed mihi probabilior est illa prior, quia se obligantes ad pœnam, cujus rationem habet hæc dupli solutio, ut notat Sanchez ibid. saltem regulariter, præsumuntur, se obligare ad eam juxta naturam ipsius pœnæ, quæ est; illam non deberi nisi post sententiam.

8 Alterum. Si apposita fuisset pœna in sponsalibus (utique contra leges, quod tamen per se non puto, esse, nisi culpam venialem, ut tenet Sanch. *l.1.matr.d.*30.*num.*2. quicquid dicat Bonac. *de matr.q.1.p.ult.nu.*3. qui putat esse mortalem) & Sponsus, vel Sponsa illam pœnam exegisset à frangente fidem, obligareturne huic fidem frangenti illam restituere?

Respondeo, Sanch. *l.c.d.*21.*n.*2. (quem sequuntur Lessius, & Coninch. apud Hurt. *d.1.matr.diff.*18.*num.*77. Cui adde Aver. *loc.cit.q.*8. *Vers.Septimò*) docet, non obligari, sed posse in conscientia illam sibi retinere, donec juridicè ad restituendum condemnetur, quia jura irritantia hanc pęnam, solùm videntur denegare actionem petendi, & obligationem solvendi, non autem impedire translationem dominii in eum, qui illam re ipsa exegit; Sicuti contingit in solutione facta legatario, cui aliquid relictum est per Testamentum minus solemne, & sicuti evenit lucranti in ludo pecunia credita, loquendo de jure communi. At verò Hurtad. *l.c.* (cum quo prorsus sentio) docet, obligari reddere, nec posse in conscientia illam sibi retinere. Ratio mihi efficax est, quia nullus adest titulus, quo transferri possit dominium illius rei in recipientem, is enim recepit ob pęnam; at hæc jam manifestè irritata est per leges, quæ irritatio non habetur in dicto legato, ludoque. Aptius ergo pro nostra sententia est exemplum de usurario, & latrone; sicuti enim hi retinere non possunt pecuniam sibi extortè, quamvis cum juramento promissam, & deinde traditam, quia ejusmodi promissio non affert titulum justum, ita in casu nostro.

§. IV. *Quid sint sponsalia ficta, & quam obligationem inducant?*

1 PRomittit. Primò, quis oretenus, se ducturum Bertam, sed sine animo promittendi, vel sine animo se obligandi. Secundò, promittit alius ore, & animo promittendi, seque obligandi, sed sine animo exequendi. Tertiò, promittit denique alius nihil considerans; præscindit enim ab animo promittendi, vel se obligandi, vel exequendi. In his ergo nos quęrimus, ad quidnam hic obligetur? id enim est, quęrere de sponsalibus fictis.

Promissio sine animo promittendi, vel se obligandi.

2 Quoad primum, Dico Primò, sive sustineas cum Sanch. ut vidimus §.2.*n.*2. promissionem externam solitariè sumptam sine voluntate se obligandi non esse veram promissionem, sive multò magis cum Pontio *l.2.c.4.n.*3. esse promissionem veram; Immò & verum contractum, quem tamen ego alibi reiicio.

Dico, inquam, te semper peccare mortaliter, si sic fictè spondeas, obligationemque contrahis restituendi damna, si quę ex ejusmodi ficta sponsione consequantur. Quòd pecces mortaliter, ratio est, quia decipis proximum in re gravi. Nam ideò alter se putat obligatum ad matrimonium, & ut talem se gerit, quia supponit obligationem tuam. Hinc rectè colligit Sanch. *d.9.l.1.matr.n.*3. non peccare mortaliter eum, qui solùm ex parte sua fictè promitteret absque promissione mutua alterius partis, & absque alio damno hujus alterius partis: quia tunc non adest dicta repromissio qua se alteri obligatum sentit, quicquid dicat Aversf. *q.6.de matr.sect.1.V. Quare*, putans, semper peccare mortaliter. Quòd obligeris ad damna, ratio est, quia eorum tu causa es deceptione tua, ut supponimus.

3 Dico Secundò, Per ejusmodi promissionem sine animo promittendi, vel sine animo se obligandi non haberi vera sponsalia: Patet ex dictis, quia ad sponsalia, ut nuper docuimus, requiruntur promissio, & obligatio dans promissario jus justitię ad futuras Nuptias: at ea promissio, quę excludit animum promittendi, vel se obligandi dare jus justitię nequaquàm potest. Ita Sanch. *lib.1.de matr.d.* 9.*nu.*3. & 5. & 10.*num.*1. Molina *tom.2.d.*352. Suar. *tom.2.de Relig.lib.*1. *de*

de Voto cap. 2. *&* 3. *opuſc.* 4. *de Volunt. Divin. d.* 2. *ſect.* 2. *n.* 16. aliique?

4 Dico tertiò, etiam ſi addatur ejuſmodi fictę promiſſioni juramentum, nec verum eſſe contractum, nec vera ſponſalia. Ratio eſt, quia (ut ait S. Thomas apud Sanc. *l. c. n.* 9.) Juramentum ex ſui ratione non obligat, niſi juxta Jurantis intentionem. Cùm ergo is, de quo loquimur, intentionem non habeat ſe obligandi, obligare ſe per ejuſmodi juramentum non poterit.

5 Dices Si ficta promiſſio etiam jurata jus Juſtitię non tribuit, nec vera ſponſalia conſtituit, unde ergo fictè promittens obligatur ex juſtitia ad reſarcienda damna ex ejuſmodi promiſſione redundantia?

Reſpondeo, Concedo, ex hac ficta promiſſione non oriri jus Juſtitiæ, nec obligationem ex ipſa promiſſione, ſeu contractu: ficta enim promiſſio nec vera promiſſio eſt, nec verus contractus, ſed ajo, oriri ex fictione ipſa: Cùm enim fictio prædicta ſit cauſa, ut ſupponimus damni, debet omninò damnum ex radice damnificationis reſarciri.

6 Inſtas. Ergo hinc ſequitur, ut ſi nullum damnũ ſequatur alteri, ad nihil teneatur fictè promittens, eſto peccaverit, ut dictum eſt.

Reſp. Ita docet Sanch. *l.* 1. *de matr. d.* 10. *n.* 10. quando promiſſio facta eſt gratis, id eſt ſine remiſſione alterius, & non interveniat fractio juramenti. At, ſi facta eſt mutua promiſſio; id eſt, te fictè promittente, alter verò animo repromiſit, urget magis inſtantia facta, & poteſt eſſe duplex difficultas. Prima, an quando nullum damnum ſubſequutum eſt, & nihil aliud additur, ſubnaſcatur obligatio adimplendi promiſſionem fictam? Secunda, an ſi præter fictam promiſſionem accedat aliud v.g. Defloratio Puellæ, cui Deflorator fictè promiſerit conjugium, aliqua ſubnaſcatur obligatio?

Reſpondeo, circa hanc poſteriorem difficultatem de Defloratore, quoad obligationem ad conjugium pluribus dixi *l.* 7. *in Decal. c.* 5. *§.* 3. *à n.* 26. & poteſt item videri Sanc. *l. c. à n.* 2. Hurtad. *diſp.* 1. *de matr. diff.* 12. Averſ. *de matr. q.* 8. *ſect.* 2. *Verſ. Nec obſtat*, aliique.

7 Circa priorem verò, quæ eſt hujus loci, aſſero cum eodem Sanchez *l. c. n.* 15. *&* 16. eſſe probabile, teneri fictè promittentem ad contrahendum matrimonium cum ſponſa v.g. decepta, ſed adhuc cum eodem Sanch. eſſe probabilius, non teneri. Ratio hujus additi eſt, quia quamvis peccaverit Deceptor contra juſtitiam, tamen deceptio, dum nullius damni cauſa fuit, manſit in intentione, nec habuit effectum, unde non apparet aliquid quod ſit reſtituendum, & cùm ante cum promiſſio ficta verè non ſit promiſſio, ſequitur, nec promiſſionem deceptæ fuiſſe veram repromiſſionem (hæc enim ſupponit veram promiſſionem alterius) quare remanet, quod, nec decepta ſit obligata ad matrimonium. Si ergo decepta libera remanet, liber etiam remanebit deceptor à neceſſaria obligatione illam ducendi. Sicuti, ſi fictè tibi promitterem Romam adire, quando mihi dederis centum aureos: Si ego nolim adire, unde tu mihi nihil des, eſto, feſellerim fictè promittendo, tamen, nec tu mihi, nec ego tibi aliquid debeo, præſcindendo ab alio damno, vel injuria, ut certè præſcindimus in caſu noſtro.

8 Quæres. Quid primò, ſi omnibus expenſis, dubium eſſet, an fuerint contracta vera ſponſalia? Quid Secundò, ſi dubium eſſet, an quando ea quis contraxit, animum verum habuerit ſe obligandi, teneturne ad illa?

9 Reſpondeo. In priori caſu in foro conſcientiæ non tenetur. Ita Leand. *d.* 1. *de matr. q.* 47. cum Sanch. Henriq. Bonac. Pontio, aliiſque, quia melior eſt conditio certæ libertatis ipſius, quæ, ut alibi ſæpè dictum eſt, à dubia promiſſione vinci non poteſt. In poſteriore caſu Sanch. *l.* 1. *de matr. d.* 9. *n.* 12. (& communiter, *ap. eundem Leand.*) docet obligari ad ſervandam promiſſionem, quia jam poſſidet promiſſio, quam certò quis adhibuit. Verùm in eodem conſcientiæ foro (præſcindendo à damno, quod fortè naſcatur alteri Sponſo ex tali promiſſione, hoc enim certum eſt eſſe reſtituendum) cur non poſſit dici, etiam in hoc poſteriore caſu non poſſidere promiſſionem, quia de ipſa, an vera, & obligans fuerit, dubitatur, unde de ejus ſubſtantia non conſtet? Id in ſimili, ne contra communem doctrinam ire videremur, aliis diſcutiendum reliquimus *l.* 1. *in Dec. c.* 3. *§.* 7. *V. Profeſſ. Relig. & V. Matrim. nu.* 2. *edit. Ven.* Idem ergo nunc faciamus.

Promiſſio ſine animo exequendi.

10 Quoad ſecundum de eo ſcilicet, qui ore promittit, & inſuper animo promittendi, ſeque obligandi, ſed animo non exequendi. Dico primò, eum peccare mortaliter, quia habet animum non adimplendi id, ad quod ſe graviter obligat. Dico ſecundò, eundem obligari ad futurum matrimonium. Ratio eſt, quia hæc ſunt vera ſponſalia, cum in his clarè intercedat mutua promiſſio. Ita Sanch. *l.* 1. *de matr. d.* 9. *n.* 2. & aliquid ſimile eſſe in voto, nos contra Valentiam diximus, cum de Voto *l.* 3. *in Dec. c.* 12. *§.* 1. *n.* 4.

Promiſſio præſcindens ab animo ſe obligandi, &c.

11 Quoad tertium de eo, qui promittit præſcindendo ab obligatione, eſt diligenter diſtinguendum. Si enim is novit, quid ſit promittere Nuptias, vel promittit juxta morem communem, quo ſolent ſponſalia promitti, ſicuti non peccat, ſic obligatur ſtare promiſſis, veraq; contrahit ſponſalia. Ratio eſt, quia ſic ſe implicitè obligavit, dum enim ſic promiſit, nec contrarium expreſſit, implicitè voluit totum illud, quod in tali promiſſione involvitur, involvitur autem obligatio contrahendi matrimonium.

12 Verùm, ſi ex una parte præciſivè ſe habuit, & ex alia non novit, eam promiſſionem afferre dictam obligationem, nec voluit facere, quod alii ſolent, cùm nec implicitè, ſe obligaverit, vera ſponſalia non contraxit, conſequenter ad illa ſervanda non obligatur. Ita ibidem inſinuat Sanchez, & nos latiùs explicuimus dicto *q.* 1. præſertim *n.* 5. Supponimus autem hic, bona fide hunc proceſſiſſe: nam, ſi mala fide, ut alterum deciperet, ſic ſe geſſit, recurrit doctrina de fictè promittente paulò ſuperius allata.

CAPUT II.

De quibuſdam conditionibus requiſitis in Sponſalibus.

PRæter ea, quæ hactenus dicta ſunt, debent ſponſalia eſſe, Primò, Voluntaria. Secundò, Non extorta Metu. Tertiò, Signo certo expreſſa. Quartò, Non neceſſariò aliis, ſed ſolum Sponſis, manifeſta. Quintò, Abſoluta, non conditionata.

§. I. Sponſalia Voluntaria eſſe debent.

Ubi.

DE ERRORE, DECEPTIONE, IGNORANTIA fortè intercurrentibus in illis.

1 QUòd ad Sponſalia requiratur libertas, & plena deliberatio, nec ſufficiat ſemiplena, potius eſt, tanquam res clara, ſupponendum, quàm probandum. Cùm enim ſponſalia obligent ad mortale, eam petere debent advertentiam, quæ ad mortale requiritur, quæ non eſt, niſi plena, & perfecta. Sed, quæ tandem eſt hæc?

Reſpondeo, eſſe eam, qua intellectus ſine ullo erore, aut ignorantia apprehendit rem; & ſufficienter advertit, ſitne bona, vel mala, ſeu advertit, quænam in ſua natura illa ſit. Sanchez *l.* 1. *de matr. d.* 8. *n.* 2. *&* 4. Pont. *l.* 4. *de matr. c.* 1.

2 Hinc neque ab eo, qui uſu rationis caret, etiam ſi ſit ſeptennio major, neque à furioſo, neque ab ebrio, immò neque ab iracundo, vel valdè cupiente, quando ira, & cupiditas ita privant hominem uſu rationis, ut impediant advertentiam requiſitam ad mortale (quod certè rariſſimum eſt) valida ſponſalia, ſicuti, nec validum Matrimonium, ineuntur, Sanch. Hurt. Pontius, Becanus, aliique apud Leandrum *d.* 1. *de matr. q.* 18.

3 Quoniam verò ignorantia, deceptio, error minuunt voluntarium, quin aliquando tollunt, ideò, pro re noſtra, de illis aliqua hic ſunt adnotanda,

4 Primò. Si error ſit ejuſmodi, ut ſufficeret ad reddendum irritum Matrimonium, qualis eſt error perſonæ, & conditionis ſervilis, ſine dubio reddit irrita etiam ſponſalia. Si verò error ſit circa alias qualitates Sponſi, vel ſponſæ, quæ ſint tales, quæ ſufficerent, ad reſcindenda ſponſalia: quando poſt illa ſupervenirent, de qua re infra *cap.* 3. *§.* 7. *&* 8. ſaltem dat Jus ad reſcindenda ſonſalia facta per dictum errorem, quo illæ qualitates tunc non advertebantur, reſcindenda inquam, modo mox dicendo *n.* 8.

5 Secundò. Si altera pars v.g. Sponſus dolo, & fraude ſponſam decepit in prædictis qualitatibus, & hic dolus dedit cauſam contractui ſcilicet, hoc dolo inducta Sponſa conſenſit, nulla ſunt ſponſalia ex Averſa loco mox citando, ſed contrarium tenet cum Leſſio, & aliis Coninch. *d.* 23. *de ſponſ. diſſol. dub.* 9. *num.* 73. An autem remaneat decipiens ex parte ſua, ſaltem in vim promiſſionis obligatus, eſt ſtandum ſponſalibus, ſi decepta id requirit, idem dic, quod de incutiente metum ad eadem ſponſalia extorquenda, infra *§.* 2. *n.* 13. dicemus. Quòd ſi circa eaſdem qualitates nec ſponſus, nec ſponſa decipit, ſed iis neſcientibus decipit alius, non ſunt irrita ſponſalia: ex hac tamen cauſa poſſunt juſtè reſcindi modo mox dicendo *numer.* 8. ita Averſa *ſect.* 5 *de matr. q.* 8.

6 Tertiò. Si ex ignorantia, vel imprudentia ſeipſum ſponſus decepit in prædictis qualitatibus, pari modo valida erunt ſponſalia, ſed pari modo ex hac etiam cauſa reſcindi poſſunt. Idem *ibid.*

7 Quartò. Quando error, vel dolus in iiſdem qualitatibus interceſſit, ſed non inde inductus eſt ſponſus, vel ſponſa ad contrahendũ (qui error apud Theologos, & Juriſtas dicitur comitans) valida ſunt ſponſalia, quia non ſunt contracta ex vi illius erroris, vel doli.

8 Quid ſi dubitat; An verè contraxerit ob qualitates, circa quas fuit error, vel dolus?

Reſp. ſi hæ qualitates erant tam graves, ut ſufficerent ad ſponſalia diſſolvenda, de quibus quidem qualitatibus hìc loquimur, non debebit ſe tenere obligatum ad ſponſalia, quia niſi ipſi clarè conſtet, ſe verè, etiam cum illa cognitione, ſponſalia inire voluiſſe, poteſt ſe tenere tanquam inductum ad illa ex eo errore, vel dolo.

9 Quæres. Si in aliquibus ex dictis caſibus ſponſalia valida ſic contracta poſſunt facilè reſcindi (id quod, ut DD. notant, non ſolùm miniſterio Judicis, verùm etiam ab ipſa parte errante, vel decepta, fieri per meram ſuam voluntatem poteſt, quæ ſcilicet jure ſuo reſiliat à ſponſalibus ſic initis) ſi, inquam, tam facilè reſcindi poſſunt, quid intereſt, quoad praxim ſcire, an ſponſalia ſint valida, necne?

10 Reſ-

10 Resp. multum sanè interesse, nam, si ipso jure sunt valida, quamvis statim rescindenda, parient Impedimentum publicè honestatis, idest, una pars non potest contrahere matrimonium cum consanguineis in primo gradu conjunctis cum alia parte, juxta Decretum Tridentini, quod Impedimentum non pariunt; si sint invalida. Idem dic de jure ad amplexus, & oscula, donec rescindantur, quæ duo in simili innui etiam suprà c.1.§.2.n.3.

§. II. *Non extorta metu.*

1 Metus potest esse Primò, vel injustè incussus ad extorquenda sponsalia, vel justè. Secundò, vel gravis, qui dicitur cadens in constantem virum, vel levis. Tertiò, potest incuti vel ad extorquenda, ut dictum est, sponsalia, vel ad aliquid aliud, ut si inimicus mortem alicui minaretur, & is ex se, & liberè eligeret inire sponsalia cum inimici sorore, ut mortem sic effugeret. Quartò, vel incussus ab extrinseca causa libera, v.g. à Parente, à Judice, ab inimico, vel ab extrinseca causa necessaria, v.g. ab infirmitate, tempestate, apprehensione infirmi, unde quis moveatur ad sponsandam, v.g. suam concubinam. Nota autem metum illum, qui causatur à prædicta causa extrinseca necessaria, verè esse, & dici metum ab intrinseco, verè enim is, qui movet te ad matrimonium promittendum, est tuus timor conceptus ex infirmitate, naufragio, gehenna.

Has metuum Classes distinctè explicui. *L.1.in Dec.c.2.§.5.*

Metus gravis injustè incussus quomodo sponsalia irritet?

2 Hìc, sive à parte, sive ab aliis incussus ad extorquenda sponsalia, reddunt ipsa, non solùm Jure Ecclesiastico (ut colligo *ex c. Ex litteris de dispens.Impub.*) sed etiam Jure naturæ nulla; Ita sustinui *l.c.* & rationem satis efficacem (ut mihi videtur) attuli, loquendo ibi de omni contractu afferente obligationem Justitiæ, & loquendo de Matrimonio: at certè eadem est ratio nunc de sponsalibus. Videatur locus. *L.1.in Dec.c.2.§.7.* ne actum agere hic cogamur.

3 Quod autem saltem ex Jure Ecclesiastico sint nulla prædicta meticulosa sponsalia, est communior opinio apud Sanch. *lib.3. de matr.d.19.n.13.* idque, etiam si essent Juramento firmata, ita ut non sit opus relaxatione Juramenti, ad ea non servanda, ut docet Idem *ib.d.21.n.3.* quem sequitur Dian.*p.3.tr.4.res.178.* & Avers.*q.4.sect.6.V.Asserendum*, alios citans.

Metus gravis justè incussus.

4 Hìc incussus ad extorquenda sponsalia, ut si v.g. Judex tibi dicat, quia homicidium commisisti, *Nisi despondeas Bertam, te justè ad triremes, vel ad mortem propter homicidium commissum condemnabo*, non reddit sponsalia nulla; vide Avers. *l.c.sect.4. Vers. Et hæc.* Sicuti, nec simili metu, nullum reddi matrimonium, nos diximus *L.1.in Dec.c.2.§.7.n.3.* & dicemus infra *tr.4. de consensu c.6. §.2.* militat enim eadem ratio *ib.dicta*; Et quamvis Bonac.*ib.* à me citatus doceat, metu hoc justo, invalidum reddi matrimonium, ob perfectam libertatem, quam matrimonium, quod est ex se indissolubile, requirit, tamen idem dicere nequaquam poterit de sponsalibus, quæ ex se indissolubilia non sunt, sed rescindi ex supervenientibus causis possunt.

Metus levis, sive justè, sive injustè incussus.

5 Hic non reddit irrita sponsalia: Ita aliqui apud Aversam; *l.c. V.dicendum tamen*, & nos item *l.c.§.6.* Idem sustinemus de matrimonio, eadem autem est ratio de sponsalibus. Monui tamen *ib.* saltem propter auctoritatem extrinsecam, esse probabile, quod sponsalia metu levi justo extorta sint valida, sed irritanda; etiam propria auctoritate: cum enim (ut Sanch.*l.4. de matr.d.19.nu.6.*) altera pars in conscientia teneatur relaxare fidem hoc metu extortam, poterit ipsemet vim patiens pari modo in conscientia resumere fidem à se datam, idq; etiam si sponsalia Juramento firmata fuerint, modò tamen Absolutionem Juramenti obtinuerit, ut idem notat *ib.d.21.n.4.* in foro externo non dari actionem huic patienti metum levem, sive justum, sive injustum, *ib.* monui.

Metus injustus non incussus ad extorquenda sponsalia, sed ad aliud.

6 Hinc non irritat sponsalia, neque ex solo hoc capite, nisi alia rationabilis superveniat causa, irritari possunt. Ita colligitur ex iis, quæ habet Sanch.*l.4.de matr.d.12.à n.8.* & ex iis, quæ nos *l. c. §.5.n.12.* diximus, dum docuimus, matrimonium hoc modo celebratum esse validum, quia non ex vi metus, sed ex propria voluntate in illa occasione metus, eligitur matrimonium, quare sponsalia inita ex metu illo mortis ab inimico incusso ob alium finem, quem *n.1.* tertio loco explicui, valida sunt.

Metus quicunque, sive gravis, sive levis incussus à causa extrinseca non libera.

7 Hic pari modo non irritat sponsalia; unde sponsalia, quæ *nu. 1.* exempli causa attulimus contracta ex metu naufragii, &c. valida sunt. Ratio est, quia tunc homo à seipso, non ab alio impulsus, eligit tanquam medium sui boni illa sponsalia. Lege Sanc.*l.4.de mat. d.12.n.3.* & nos idem dicemus de matrimonio infra *c.8.§.2.*

Obligatio incutientis metum.

8 Inquires. Cùm certum sit, illam partem, quæ metum gravem injustum passa est, posse licitè resilire à sponsalibus, quid dicendum de ea parte, v.g. de sponso; qui metum injustè incussit, seu, quo sciente, incussus est ab alio metus, ultra peccatum mortale, quia est injuria in re gravi, obligatur ne stare sponsalibus, si fortè sponsa, quæ metum passa est, velit matrimonium contrahere?

9 Resp. Certum est Primò, non obligari ad Nuptias contrahendas ex vi Justitiæ sponsalium, quia, jam dictum est, hæc sponsalia irrita esse.

10 Certum est Secundò, obligari ad resarciendum omnia damna fortè inde consequuta sponsæ, multo magis; si adfuit violatio, de qua re distinctè *l.7.in Dec.c.5.§.3.n.pref 43.* locutus sum.

11 Superest ergo quæstio; An obligetur ad Nuptias, saltem ex vi fidelitatis, seu ex vi promissionis.

12 Resp. Obligari, nisi aliquid superveniat, quod ab obligatione excuset, docet Aversa *q.8.de matr.sect.4. Vers. Dum verò*, sicuti Idem *c.4.sect.2.§. Estque*, docuerat, in matrimonio meticulosè inito, eum, qui metum injustè incussit, obligari ad iterum contrahendum validè matrimonium, si altera pars matrimonium ratificari expostulet.

13 Sed non obligari, colligitur ex Castr.*d.2.de sponf.q.12.n.2.* & ex Sanch.*l.4.de matr.d.15.n.5.* quatenus hi probabilius reputant, incutientem metum ad ipsum matrimonium extorquendum, non obligari in foro conscientiæ, donec per Judicem condemnetur, ad illud ratificandum, etiam si altera pars metum passa ratificatum velit. Nam ex hoc colligitur, quod multo probabilius iidem reputabunt in sponsalibus, propter paritatem, immò majoritatem rationis. Ratio præcipua hujus doctrinæ est, quia in contractu oneroso, cum ex sua natura ipse sit ex utraque parte obligatorius, certè, ut servetur æqualitas, aut utraque pars obligata remanere debebit, aut neutra; Cùm igitur certum sit in casibus positis, partem, quæ metum passa est, non remanere obligatam, nec remanebit alia. Moneo tamen præ oculis semper habendum, quod diximus *n.10.& in Dec.loc.ib.cit.*

14 Quod diximus de incutiente metum, dic cum Sanch. *l.1.de matr.d.11.n.5.* de decipiente, idemque dic de fictè consentiente cum eadem monitione *n.10.* Adde tamen, neutrum obligari ad aliquid, si mutua fuit, & æqualis deceptio, vel fictio; quia in injuriis datur compensatio, & deceptione deceptio eliditur, Lege Sanch.*l.2.de matr.d.10.præsertim n.11.* Laym.*l.5.tr.10.c.1.n.11.* & Bossium, *de matr.c.2.n.62.*

Animadversio pro metu justè incusso à lege.

15 Denique adverte sponsalia inita ex metu justè incusso per legem, ut si Judex dicat, *Si non despondeas Bertam (quam, quia violasti, debes ex lege, & ex obligatione uxorem ducere) te in triremes trudam*, adverte, inquam, sponsalia hæc & valida esse, & rescindi non posse, quia ex nulla parte injuriam continent, ut ex dictis, *& ex l.1.in Dec.l.c.*

§. III. *Signo certo expressa.*

1 Quæcumque verba, signa, scriptura, nutus, quibus Sponsus, & Sponsa determinatæ personæ significent promissionem reciprocam de futuris Nuptiis, sufficiunt ad constituenda sponsalia, sive ea signa ejusmodi sint ex propria significatione sive ex consuetudine, sive ex propria voluntate spondentium, sive quocumque alio modo, dummodo, ut dixi, sponsus, & Sponsa inter se significent, intelligantque promissionem. Cùm enim sponsalia sint merus contractus civilis, satis sunt ea verba, vel signa, quæ internum consensum, seque obligandi intentionem sufficienter exprimant. Meritò igitur Sanch.*l.1.de matr.d.18.n.3.* ait, apud Indos illa verba, *Ego te ducam*, respondente alio, *Fortè ego te ducam*, & alia verba apud Indos, *Sepeliam te, quando morieris.* Meritò, inquam, ait, parere vera sponsalia; nam quamvis ex se hæc non sit determinata promissio, tamen ex usu illius regionis animus spondendi Matrimonium explicatur.

2 Idem dic, si post tractatum de sponsalibus addant Sponsi. *Placet*, vel quid simile, nam tunc ex circunstantiis satis prædictus animus exprimitur.

3 Pari modo (ut vult Sanch.*l.c.n.4.*) si Sponsus v.g. dixit verba certò significantia promissionem, & Sponsa respondeat, *Consentio, Volo*, vel quid simile; quia verba sequentia intelliguntur ad sensum præcedentium, nisi clarè contrarium explicetur.

4 Dixi autem *n.1.* (determinatæ personæ) Nam sponsalia non constituentur, si personæ sint indeterminatæ, ut si quis ita dicat, *Accipio in Sponsam meam unam ex his tribus filiabus tuis*; quia sic, incerta est promissio, cum nesciatur, in quam ex filiabus terminetur.

5 Ex dictis ergo, si constet affuisse intentionem spondendi, & Sponsus, ac Sponsa per illa signa, vel verba, quamvis ex se non sufficienter explicativa, satis promissionem mutuam cognoverint, vera enascentur sponsalia, veramque in foro conscientiæ obligationem inducent.

6 In foro autem externo Judex, cui intentio spondentium interna constare non potest, debebit pronunciare juxta verba, vel

vel ſigna externa. Quare, ſi ea mutuam promiſſionem ſignificent, vel ex ſe, vel ex circuoſtantiis, vel ex conſuetudine loci, pronunciabit valida ſponſalia: ſi non ſignificeot, pronunciabit invalida; Si verò dubia eſt ſignificatio, puto, debere à Judice ferri ſententiam pro validitate ſponſalium; quia in canſa Matrimonii judicandum ſemper à Judice eſt in ejus favorem, ut docet cum commuoi Sanch. *l.c.* qui tamen excipit, quando dubium oritur ex impedimento Impotentiæ. At cauſa ſponſalium cauſa Matrimonii eſt. Quid in foro conſcientiæ, ſi ſit in dubio dati conſenſus in matrimonium, ſentiendum, meam ſententiam propoſui. *Lib.1. in Dec. c.3.§.7.* Sed hoc *in editio 2.Ven.ejuſdem Decalogi*.

7 Jam verò his in univerſum dictis, ipſa verba, vel ſigna certò, vel dubiè ſignificantia, hìc claritatis gratia in ſuas Claſſes diſtributas ſubſcribamus.

Verba, quæ certò conſtituunt Sponſalia.

8 *Accipiam, vel ducam te,* vel v.g. *Mariam, in meam, vel in ſponſam meam.*
9 *Promitto, me ducturum te,* vel, *Mariam in craſtinum.*
10 *Accipiam, ducam, te,* vel, *Mariam.* Nam ex communi uſu, ſubintelligitur, *in uxorem.*
11 *Deinceps, poſt hac, ex nunc te ducam,* vel *te accipiam in uxorem.*
12 *Non aliam, ſed te ducam.*
13 *Promitto,* vel, *me obligo,* vel, *do tibi fidem meam, quod te ducam.*
14 *Sub fide mea te ducam.*
15 *Habeas me infidum, niſi te ducam.*
16 *Ego te accipio in uxorem.* Et altera reſpondeat, *Ego te accipiam in virum*, conſtituunt ſponſalia. Nam licèt illud Sponſi *Accipio*, ſignificet de præſenti; unde videatur per hæc verba conſtitui Matrimonium: tamen illa expreſſio Sponſæ reſpondentis per futurum, oſtendit, conſenſum eſſe de futuro; atque adeò conſtituuntur ſponſalia, non verò Matrimonium.

Verba, quæ certò non conſtituunt ſponſalia, ſed potiùs Matrimonium.

17 *Accipio te in meam.*
18 *Habeo te in uxorem.*
19 *Provideo tibi, ſicuti uxori.* Sed vide *n.28.*
20 *Ex nunc reputo te uxorem*, ſeu, *in uxorem meam.*
21 *Ex nunc*, vel, *ſemper*, vel, *omnibus diebus vitæ meæ*, vel, *poſthac*, vel *ab hoc tempore habebo te, tenebo te pro uxore, tractabo te, providebo tibi, ut uxori. Poſthac*, vel, *ex nunc eris mea.*

Prædictæ formulæ, exprimente uxore ſimili modo ſuum conſenſum, noo conſtituuot ſponſalia, nam conſtituunt matrimonium; quia ſic explicatur conſenſus de præſenti. Cùm autem in ultima ex prædictis non additur illud *ex nunc, poſthac, vel ſemper*, dubia res eſt, de qua mox *n.28.*

22 *Volo te in uxorem: Volo te in virum.* Non conſtituunt ſponſalia, ſed matrimonium, quia conſenſus eſt de præſenti; Si autem dicatur *Volo te ducere in uxorem*, dubia res eſt, de qua *n.29.*

23 Verba illa negativa: *Nunquam aliam à te ducam*, non inducunt ſponſalia, nec matrimonium; ſed ad ſummum ſic dicentes tenebuntur ſolùm ſub conditione, illam ducere, ſi aliquam ducere veliot. Vide Sanch. *l.1.de matr.diſp.19.n.1.* & Averſ. *q.8. ſect.3. V. Debet*. Si dicatur *Nullam aliam ducam, niſi te*, mox *n.31.* explicabo.

24 *Non aliam, niſi te duco*, Matrimonium conſtituit, non ſponſalia, quia ſic exprimitur conſeoſus de præſenti.

Verba, quæ ſub dubio conſtituunt ſponſalia, niſi major expreſſio addatur.

25 *Promitto, me deſponſaturum te, vel Mariam.*
26 *Te deſponſabo.*
27 *Tecum ſponſalia contraham.* Hæc tria afferunt incerta ſponſalia: eſt tamen probabilius ex Sanch. *l.c.d.18.n.13.* ſponſalia noo afferre, ſunt enim ſolùm promiſſio de ſponſalibus cootrahendis.

28 *Habebo, tenebo te ut uxorem, providebo tibi ut uxori*, dubiæ ſunt formulæ, an ſcilicet matrimonium, an ſolùm ſponſalia cooſtituant, quando non additur aliqua ex illis particulis dictis *n.21. ex nunc ſemper, &c.* Nihilominus Sanch. *l.c. n.18.* & Hurtad. *d.1.de matr.diſ.13.* citans Coninch. ajunt probabilius eſſe, quod ſine illis particulis conſtituant ſponſalia, quia ex ſe hæc verba reſpiciunt futurum. Rectè *ex ſe* (ajunt) nam conſtituent matrimonium, ſi conſuetudo loci, vel tractatus antecedens de matrimonio, vel quid ſimile efficiat, ut ea verba ſignificent conſenſum de præſenti, quæ conſideratio ſemper in hac materia adhibenda eſt, ut univerſim innui *n.1.2.& 3.* Ex quo conciliatur, quod diximus *n.19.* de illa formula (*providebo tibi ut uxori*) & quod hìc dicimus de eadem; hìc enim, ut probabilius aſſerimus per eam ex ſe conſtitui ſponſalia: ibi autem diximus conſtitui Matrimonium, ſed intelligendum eſt non ex ſe, ſed vel ex circunſtantiis, vel ex uſu regionis ad ſimilitudinem ejus, quod *n.1.* attulimus de ea Indorum formula, quamvis per verbum futurum, *Sepeliam te, &c.* Illa item formula; *mea eris*, dubia eſt; Siquidem ſenſus poteſt eſſe, *mea eris uxor*, vel *mea eris Sponſa*. Sed mihi quidem longè probabilius eſt, per eam conſtitui ſponſalia, quia id notat illud futurum, (*eris*) quod tamen contrahi ad præſens, unde, & tunc conſtitui matrimonium, ſi addatur *ex nunc poſthac, &c.* diximus *eod. n.21.* & idem ſi ſimilia addantur *ibid.* diximus, de illis aliis formulis, *habebo te tenebo te pro uxore, &c.*

29 *Volo*, vel *placet* iofinito adjunctum, ſic, *volo*, vel *placet contrahere tecum, ducere, accipere te in uxorem*, pari modo *volo te habere, te tenere in uxorem*, dubia ſunt verba. Conſtituunt ſponſalia ex Sanch. *l.c.* quia ex ſe hæc verba ſatis verificantur, ſi ea proferens nolit nunc illam eſſe ſuam, ſed tempore futuro; Verùm ab Hurt. *l.c.* hæc putantur verba ſatis æquivoca, quia poſſunt ſignificare merum, dumtaxat deſiderium promitteodi; atque adeò Judex, qui inteotionem ſic loqueotium non noſcit, debebit proounciare (ait Hurtadus) per hæc verba, nec matrimonium, nec ſponſalia fuiſſe conſtituta. Lege etiam de Lugo *l.3.Reſp.mor.d.16.n.47.& 48.*

30 *Accipio te in meam ex craſtino*, ſeu *in craſtinum*, non ſponſalia, ſed matrimonium conſtituere, docet Hurt. *l.c.* quia ſenſus eſt, *nunc volo*, ſeu *conſentio, ut cras ſit mea*: conſenſus ergo eſt, inquit, de præſenti, licèt exequutio debeat eſſe cras. At Sanch. *l.c.* ait conſtituere ſponſalia, quia ratione illius additi (*ex craſtino &c.*) promiſſio eſt de futuro. Incerta igitur res hæc apparet mihi.

31 *Nullam aliam ducam*, vel *duco, niſi te*, vel *præter te*, vel *quam te*, nec ſponſalia conſtituere, nec matrimonium, putant Sanch. *ibi n.5.8.& 10.* & Pont. *l.2.de matr.c.10.* Rem eſſe dubiam dicit Averſ. *q.8.de matr.ſect.3.V.debet*. Diſtinguit autem Hurt. *l.c.diſſ.13.n.57.* Si enim dicatur *duco*, conſtituitur (*ait*) Matrimonium, ſi *ducam*, conſtituuntur ſpooſalia. Huic poſtremo adhæreo, quia per illud, *duco*, conſenſus præſens exprimitur; per illud, *ducam*, exprimitur futurus; nam propterea *n.11.* hanc poſteriorem numeravi inter formas conſtituentes ſponſalia, & illam priorem *n.14.* recenſui inter conſtituentes matrimonium.

Signa, quæ Sponſalia conſtituunt.

32 Porrigere, & tangere ſibi manus in ſignum fidei, & promiſſioois, quam ſibi dant Sponſi de futuris Nuptiis.
33 Immiſſio annuli io digitum ad idem ſignificandum.
34 Miſſio, & acceptatio munerum juxta morem Sponſorum, præcedente tractatu de matrimonio.

Ex his vides non ſolùm prædicta ſigna ſola, ſed nec ipſam copulam ſolam, conſtituere ſponſalia, niſi ſupponatur tractatio de Nuptiis, vel quid ſimile, ſecus enim prædicta præſtari poſſent animo fornicario.

35 Taciturnitas filii præſentis, quando Parentes, Tutores, vel curam illius loco Parentum gerentes Matrimonium ipſius promittunt, parit ſponſalia. Parentes, ioquam, Tutores, &c. non verò extranei, oam non aſſentior Pontio *l.2.c.14.n.7.* aſſerenti, & Dianæ *p.3.tr.4.reſ.271.* indicanti eſſe probabile, conſtitui ſponſalia, etiam ſi extranei ſint, qui promittunt; non aſſentior, inquam, quia extranei carent auctoritate exprimendi aliorom conſeoſum, & taciturnitas tunc dicti filii noo præſumitur rationabiliter eſſe conſenſus, facilè eoim poteſt procedere ex eo, quòd non curat ea, quæ dicti extranei ex ſe promittunt, cùm non teneatur ipſis reſpondere.

36 Si filius abſens, vel infans, poſteà fiat præſens, vel ſeptennis, quando ab iiſdem Parentibus ediſcet promiſſionem pro ipſo factam de ipſius matrimonio, & ipſe taceat, ſponſalia item init, Ita Coninc. *d.21.dub.3.n.39.* multò magis, ſi ratificet per verba, vel per cohabitationem, vel per oſcula, & amplexus, vel per viſitationem, vel per appellationem Spooſæ, vel per ſimilia, ſic enim eſt clara ſponſalium approbatio, quod etiam definitur in Jure. *C.un.de Deſp.Impub.in 6.*

§. IV. Non neceſſariò aliis manifeſta.

1 IN hoc, inter alia multa, Matrimonium differt à ſponſalibus quod poſt Tridentinum, matrimonium invalidè initur, niſi ineatur publicè, hoc eſt, coram Parocho, & Teſtibus, id, quod dicitur Iniri matrimonium in facie Eccleſiæ: at noo ſic ſponſalia; ad horum enim valorem ſatis eſt, ſi ſoli Spooſi inter ſe mutuam promiſſionem exhibeant. Quare ſponſalia clandeſtina & valida ſunt, & niſi aliud mali immiſceatur, licita, ut declaravit Sacra Congregatio apud Rebellium, & Hurtadum, *l.c.diſſ.16.n.69. Decretum Tridentini* (ait Sacra Congregatio) *quod ſtatuit, ut matrimonium fiat coram Parocho, & Teſtibus, non habet locum in ſponſalibus.*

2 Porrò dubitabis: An matrimonium ipſum clandeſtinum, quod eſt invalidum, ut matrimonium, inducat tamen valida ſponſalia, & ſic, qui, abſente Parocho, & Teſtibus, matrimonium contraxit, obligetur iterùm legitimè contrahere, quaſi tunc ſponſalia contraxiſſet.

3 Reſpondeo, Vel agimus de matrimooio clandeſtino contracto ab Impuberibus, vel à Puberibus, Pubertas acquiritur à viro, decimo quarto anoo completo; à fœmina, duodecimo item completo.

4 De priore non eſt controverſia. Sicut enim omnes docemus, matrimonium clandeſtinum, ut etiam publicum, ſi contrahatur inter dictos Impuberes nullum eſſe, tum ratione impubertatis, quia tunc non ſunt apti ad matrimonium: tum ratione clandeſtinitatis, quia per Tridentinum, *ſeſſ.24.cap.1.de matrim.* Matrimonium clandeſtinum irritum eſt, & nullum: eodem modo cum Sanch. *l.1.de matr.d.21.n.5.* docemus omnes, ejuſmodi Matrimonium eſſe, in

ratio-

ratione sponsalium, validum, ita ut impuberes, qui clandestinè invalidum matrimonium contraxerunt, tamen contraxerunt vera sponsalia, & item resultaverit Impedimentum publicæ honestatis. Ratio est, quia ejusmodi matrimonium obligare ut sponsalia definivit *Caput finale de Despons. Impuberum*, *& C. unicum*; §. *Idem quoque eodem n.6.* & ratio definitionis fuit, quia quandoactus includitur in eo, quod fit, si non valet eo pacto, quo fit, valet meliori modo, quo potest. At sponsalia satis manifestè includuntur in eo contractu clandestino. Cùm igitur ex alia parte Tridentinum solùm annullaverit matrimonium clandestinum, non verò Clandestina sponsalia, sequitur, ea esse valida. Excipe, nisi prædicti expresse exclusferint sponsalia, ut si dixissent *Contrahimus Matrimonium, quod si matrimonium non valet, nolumus nos obligare ad sponsalia*, nam tunc sponsalia inclusa nequaquam fuissent in illo clandestino matrimonio.

5 De posteriori celebris est, & vulgata quæstio. An matrimonium clandestinum inter puberes, cùm non valeat post Tridentinum ut matrimonium, valeat, obligetque ut sponsalia, sicuti modo diximus de clandestino inter impuberes.

6 Negat Sanch.*l.c.disp.*20. eumque sequitur Bonac.Dian.*p.*3.*tr.*4. *ref.*258. Becanus, Navarr.aliique apud Aversam, *l. mox citando. V. Si autem*. Innititur in illis Tridentini verbis. *Ad sic*, idest clandestinè *contrahendum eos Sancta Synodus omnino inhabiles reddit*. Si enim essent habiles (ait Sanch.) ad sponsalia, non essent omnino inhabiles. Confirmat, nam; tunc solùm, actus, si non valet, ut agitur, valet meliori modo, quo potest, quando est defectus ex parte causæ efficientis, ut est in matrimonio impuberum; at quando est defectus ex parte efficientis, & formæ, ut est in casu nostro, in quo Tridentinum inhabiles reddit illas personas, & requirit publicitatem illam tanquam formam, corruit omnino totus actus; unde, quia ejusmodi actui resistit Jus Tridentini, non potest ex illo oriri obligatio sponsalium.

7 Præter citatos, hanc etiam sententiam sequitur Bossius, *de matr.c.*1.§.7. citans pro ea 35. Doctores, addens, non posse hoc matrimonium, etiam si juratum fuerit, & etiam si accesserit postea copula, parere valida sponsalia, quia illud totum, quantum, quantum est, est actus nullus ex Tridentino: ex actu autem nullo, nullus procedere potest effectus.

8 Nihilominus Aversa *q.*8.*sect.*3.*V.Videtur*, citans pro se Navar. & prætereà Cordub. Coninc.Laym.Rebell. (quibus adde alios apud Bois.*l.c.* afferentes declarationem Sacræ Congregationis) ait, valere saltem, ut sponsalia, æquè prorsus, ac valet in impuberibus. Ratio potissima est; quia fundamentum, quo innixus est Sanch.non videtur solidum, nam Tridentinum inhabiles omnino reddidit Fideles ad contrahendum matrimonium clandestinè, non verò sponsalia: scilicet non abstulit vim obligationis per modum sponsalium imbibitam in matrimonio clandestino, sed valorem dumtaxat matrimonii de præseni, Jus ergo Tridentini resistit contractui clandestino, ut matrimonium est, non verò, ut est promissio sponsalium: Quare negandum est illud, quod assumit Sanch. in Confirmatione, nimirum, quod eæ personæ, tunc sint inhabiles ad sponsalia, & quod tunc desit forma data à Tridentino; Tridentinum enim solùm eas personas reddidit inhabiles, & eam formam dedit pro matrimonio tantùm, non pro sponsalibus in eo contractu imbibitis.

9 Prior ex dictis sententiis videtur probabilior; quia, dum absolutè loquitur Tridentinum, absolutè nullum totum actum quoad omnes partes quomodocumque imbibitas resellit, nihilominus posteriori probabilitatem suam ne denegemus.

10 Quòd si clandestinè contrahentes habeant intentionem faciendi sponsalia, si non possint validum facere matrimonium etiam Sanch.*l.c.n.*6. concedit, tunc fieri valida sponsalia, sed magis consequenter negat Bossius, *l.c.* quia sic contrahentes non promittunt sponsalia externis verbis, seu signis externis, sed solùm internè, quod ex supradictis ad validitatem non sufficit; verba enim illa clandestini matrimonii, cum actum omninò nullum, ex sententia Sanchez, & ipsius Bossii, contineant, videntur non posse intentionem promissionis sponsalium legitimè significare.

§. V. *Absoluta sponsalia, & non conditionata Remissivè.*

De his agetur commodiùs, cum de consensu ipsius contractus Matrimonii, Deo favente, infra *tr.*4.*de Consensu c.*5. disputabimus.

CAPUT III.

Quis possit Sponsalia contrahere?

Hic solùm duo difficultatem habent, Primò, an possit quis in quacunque ætate. Secundò, an possit quis impedimento aliquo laborans, validè inire sponsalia?

§. I. *Ætas quandonam irritat Sponsalia?*

1 Quæstio potest esse Primò de eo, qui septennium complevit, sed nondum est pubes. Secundò, de eo, qui illud non complevit.

De eo, qui septennium complevit.

Dico primò. Qui septennium complevit, quamvis nondum pubes, validè, & licitè sponsalia contrahit, si usu rationis est compos (nam impos rationis etiam septennio major, non est aptus ad sponsalia, ut supra vidimus.) Ita S.Thomas, *in* 4.*d.*27.*q.*2. *art.*6. omnesque ferè Theologi; quidquid dicat Sylvester *q.*6. *V. Sponsalia*, aliique perpauci, requirentes ad sponsalia eandem ætatem, quæ requiritur ad matrimonium. Ratio nostræ doctrinæ est; quia licèt sit determinata ætas pro matrimonio, pro quo jura requirunt pubertatem, scilicet duodecimum annum completum in femina; decimumquartum item completum in viro, tamen pro sponsalibus expressè conceditur sufficere, (*C.Litt. & C. Accessit. De dispensat. Impub & al bi,*) tum pro fœminis, tum pro viris septennium completum. Hujus autem rei congruentia est, quia ad Matrimonium, quod ex se est indissolubile, maturiore opus est judicio, quàm ad sponsalia, quæ rescindi ex multis causis possunt.

De eo, qui septennium non complevit.

2 Dico secundò. Minor septennio carens usu rationis invalidè init sponsalia. Patet id ex dictis, supra, *c.*2.§.1.*n.*2. & habetur in jure. *C.un.de disp.impub.in* 6.

3 Dico tamen Tertiò. Idem Minor septennio, si usu rationis polleat; etiamsi eum usum per miraculum recepisset, validè, & licitè contrahit sponsalia. Hoc dictum magis est controversum, quàm præcedens; nam aliqui cum Aversa *q.*8.*de matr. sect.*7. *V.Dicendum tamen* requirunt, præter usum rationis, ætatem septennii completi; aliqui apud Dianam, ut S.Thom.*l.c.ad Septimum*, & apud eundem Aversam *p.*3.*tr.*4.*ref.*274. præter dictum usum, requirunt ætatem, saltem proximam septennio. Sed nos cum Sanch.*l.*1.*de matr.disp.*16.*n.*14.Pontio, *l.*2.*c.*5.& Leand.*de matr. disp.*1.*q.*28. alios citante, requirimus usum solùm rationis; fatemur tamen propter aliquos Textus, quos prædicti Doctores inducunt, ipsorum sententiam esse probabilem. Ratio nostra potissima est; quia, quando jus, sive concedit, sive præscribit pro sponsalibus septennium; ideò præscribit, quia tunc præsumit in Sponsis usum rationis necessariæ ad illa contrahenda: prorsus sicuti, ideò præscribit ætatem pubertatis pro matrimonio; quia tunc præsumit potentiam ad generandum; Si ergo jam habetur sufficiens usus rationis ante septennium, sufficienter Jura servabuntur, sicuti proportionaliter Jura, quæ requirunt pubertatem pro matrimonio sufficienter servantur etiam ante pubertatem, quando ante illam constat, quod malitia suppleat ætatem, ut cum communi docet idem Sanch.*l.*7.*disp.*104.*n.*5.*&* 15.

4 Illud est notandum cum eodem *l.*1.*de mat.d.*16.*n.*10. ante septennium non esse sponsalia, nisi appareat, & in foro externo, nisi probetur, Sponsos esse compotes usus rationis, sed, post septennium completum, esse sponsalia; nisi appareat, seu probetur eos rationis non esse capaces. Ratio est, quia post septennium præsumitur usus rationis; anteà verò præsumitur carentia usus rationis.

5 Dixi, validè, & licitè; Et quidem, quod validè, jam probatum est, quod verò etiam licitè, probatur, quia, si ex una parte ea sunt valida, ut vidimus, cum ex alia parte nullum jus sit in contrarium, non est, unde oriri debeat culpa, sive venialis, sive mortalis: & certè licèt à Pontio *l.*7.*de matr.c.*65.*n.*3. putetur inire Matrimonium ante pubertatem esse mortale, quod negat Sanchez *l.*1.*de matr.d.*17.*n.*5. *&* 6. (intellige, quando initur exercendum post pubertatem) tamen utrique conveniunt, non esse peccatum sponsalia contrahere, ante septennium. Consonat in utroque dicto Leander *l.c.q.*29.*&* *q.*30.

6 Dices. Qui pollens ratione sponsalia celebrat ante septennium, immò etiam post, sed ante pubertatem, potest deinde statim, ac pubertatem attigerit ex sua mera voluntate illa dissolvere, ut mox dicemus, & docet Sanch.*l.*1.*disp.*51.*n.*9. *&* 14. ergo videtur illicitum esse, tunc contrahere. Probatur consequentia, quia Sponsis conceduntur ex probabili sententia oscula, & amplexus; at illicitum videtur, ipsis hæc concedi propter sponsalia, & deinde eosdem liberè eadem sponsalia posse dissolvere.

7 Resp. cum Aversa, *q.*8.*de matr.sect.*7. §. *Ad Textum verò*, etiam ex voluntate utriusque possunt rescindi sponsalia inita inter puberes, ut infrà videbimus, & tamen his eadem oscula, & amplexus conceduntur. Ergo argumentum hoc ab omnibus est dissolvendum: Dissolvi autem facilè potest, quia inconveniens non est, jus osculandi tandiù durare, quandiù durant sponsalia, quibus rescissis, deperdatur & Jus: Sicuti durante contractu, v. g. census, adest Jus in Creditore exigendi pensionem, quo tamen rescisso, & Jus exigendi rescinditur.

§. II. *Impedimenta, quibus contrahentes fortè laborant, an irritent sponsalia?*

1 An Titius, & Berta consanguinei, antequam obtineant dispensationem, sint habiles ad contrahenda validè sponsalia? Quod est quærere, an impedimentis dirimentibus affecti à validitate sponsalium repellantur, sicuti repelluntur à validitate Matrimonii? Rursus, an Antonius Voto simplici Castitatis astrictus, sit aptus

aptus ad eadem contrahenda: quod est quærere, an impedimentis non dirimentibus laborantes validè celebrent sponsalia?

2 Dico Primò, cum Aversa *l. c. sect. 3. initio*, esse probabilius, Titium prædictum cum Berta esse secundùm præsentem statum inhabilem ad valorem sponsalium. Probatur, quia non potest validè se quis obligare ad illud, quod ponere ex se non potest; ergo, qui non valet propter impedimentum dirimens (quod certè ipse non potest ex se tollere;) Matrimonium contrahere, nec promittere illud per sponsalia valebit.

Dixi secundùm præsentem statum, propterea, quæ mox addam *num. 5.*

3 Dico Secundò, cum eodem *ibid.* & cum Sanch. *l. 1. de matr. d. 46. n. 3.* prædictum Antonium non posse validè sponsalia, nec Matrimonium promittere. Ratio est, quia promissio etiam jurata faciendi rem malam non obligat, unde non est vera promissio, atque adeò nec sponsalia. At Antonius Voto dicto ligatus, promitteret, per sponsalia violare Votum Castitatis: ergo, &c.

4 Hinc colligis, respectu sponsalium omnia impedimenta esse dirimentia, quia ex diversa via, altera explicata *nu. 2.* altera *nu. 3.* sponsalium promissio irrita redditur. Non sic quoad Matrimonium ipsum: nam dirimentia reddunt omninò nullum matrimonium, at, solùm impedientia non irritant matrimonium sed inducunt dumtaxat peccatum in contrahentibus. Et quidem hujus secundi generis est dictum Votum simplex Castitatis, ut suo loco explicatum est, cùm de impedimentis Matrimonii est disputatum.

5 Dico Tertiò, cum G. Hurtad. *disp. 1. de matr. dif. 21. Initio*, quæ hactenus diximus, hoc est, non fieri ab his impeditis vera sponsalia, & peccari ea attendendo, intelligi, si promissio referatur ad quodcunque tempus, quo durat impedimentum, vel etiam, ut colligo ex Sanch. *l. 5. de matr. d. 5. n. 26.* si promissio ab impedito fiat, absulutè, nam tunc promissio videtur referri ad quodcumque tempus. At dico valida fieri, & (ut idem Sanch. *n. 16.* notat) etiam licita, si referantur ad tempus, quo cessabit impedimentum, ut si quis consanguineus sic promittat consanguineæ: *Nunc spondeo tibi futuras Nuptias, celebrandas post obtentam dispensationem*: quo pacto certè sensus est conditionatus, hoc modo: *Spondeo si Pontifex dispensaverit.* Ratio hujus doctrinæ est, quia pro illo priori tempore urget inhabilitas, & impedimentum personæ, unde & peccati radix, si pro illo tempore promittas, non verò pro posteriore.

6 Hæc autem vera sponsalia, non sunt vera, pro tempore ante obtentam dispensationem, pro eo enim tempore, cum adhuc non sit posita conditio, deficit perfectus, & absolutus consensus, qui est omnino necessarius ad quemcumque contractum: sed sunt vera post conditionem adimpletam, puta post dispensationem impetratam; quia tunc, si nihil aliud obstet, purificata jam conditione, absolutus, (saltem ex probabili sententia mox *n. 9.* dicenda) redditur consensus.

7 Hinc fit, ut antea, nec inducatur impedimentum publicæ honestatis (ut habetur in Textu *Cap. 1. de sponf. in 6.* de qua re vide Sanch. *l. c. n. 22. in fine*, & ap. Dian. *p. 11. tr. 2. ref. 68.*) nec concedantur oscula, & amplexus Sponsis, ut ibidem *n. 38.* notat Sanch. quia pro illo tempore verè Sponsi non sunt.

8 Dices. At cur hæc oscula concessimus *§. prae. n. 5.* Sponsis impuberibus, seu certè supposuimus, ut etiam cur diximus, in ipsis oriri impedimentum publicæ honestatis, cùm tamen pro eo tempore sint inhabiles ad Matrimonium?

9 Resp. Quia illi non sunt inhabiles ad sponsalia, etiam pro illo tempore, eos enim ad sponsalia admittunt Sacri Canones, ut ibi vidimus, & habet pluribus Sanch. *l. 1. de matr. dis. 16. n. 2.* at impeditos, de quibus nunc loquimur, Ecclesia nec ad Matrimonium admittit, nec ad sponsalia.

Sponsalia invalida ob impedimentum an indigeant novo consensu post dispensationem.

10 Inquires. Obtenta dispensatione, seu ablato impedimento, statim ne sine alio novo consensu, seu sine nova ratificatione, valida sunt dicta sponsalia, an requiritur novus consensus, vel ratificatio?

11 Respondeo. Celebris est de hac re, & utrimque sæpiùs disputata quæstio. Alii cum Sanch. *l. 5. de matr. disp. 5. nu. 24.* & cum Pasqualigo *decis. 506.* innumeros citante, non requirunt novum consensum, seu ratificationem; Unde ajunt, Sponsos, post impetratam dispensationem, non posse resilire, quia, ea habita, statim consolidantur, seu absoluta evadunt sponsalia, atque adeò obligant. Alii verò cum Sacra Rota multos citante apud Dianam *p. 6. in calce libri decis. 2.* requirunt novum consensum, vel ratificationem. Quare, si Sponsi nollent ratificare, possent resilire, quia anteà, per hos Auctores, erant invalida ejusmodi sponsalia, cùm fuerint inter inhabiles; ergo post dispensationem debent iterum celebrari, ut fiant valida: secus in sua invaliditate remanebunt.

Utramque sententiam probabilem judico, ut iterum fusiùs cum de simili quæstione circa ipsum Matrimonium agemus, infra *tr. 4. de consensu c. 5. §. 4. n. 11.* explicabitur.

CAPUT IV.

De quibusdam pactis, quæ solent apponi in sponsalibus.

1 PRimum pactum esse potest hujusmodi: *Si quis ex Sponsis recedat à Matrimonio, solvat interesse lucri cessantis, vel damni emergentis, quod alter patietur ex recessu.*

Resp. hoc pactum esse legitimum: hæc enim non est pœna apposita sponsalibus, quam supra *c. 1. §. 3.* rejecimus, sed debitum justitiæ, & etiam, præciso pacto, resarciendum: quare, tametsi videatur aliquantulum sic violari libertas Matrimonii, tamen cùm id imbibatur in natura cujuslibet contractus, atque adeò in contractu sponsalium, nihil contra allatam responsionem.

2 Secundum pactum. *Promitto te ducere cum pacto, ut parentes, vel consanguinei tui sub pœna solvendi centum aureos curent, ut in Matrimonium reipsa mecum contrahas.*

Resp. pactum esse legitimum; quia sic parentes, & consanguinei solùm obligantur, curare, ut fiat matrimonium; quod (si aliud non addatur, idest sine minis, & violentia fiat) curare possunt sine læsione libertatis, ad quod dumtaxat curandum, obligantur ex illa promissione, ut notat Sanch. *l. 1. de mat. disp. 30. n. 4.*

3 Tertium pactum. *Si mecum contrahes Matrimonium, donabo tibi centum, secus nequaquam donabo.*

Resp. cum necessaria distinctione, Si ejusmodi pactum apponitur causa libidinis, idque constet, illegitimum est, & reiicitur à lege, *L. Si ita stipulat. fuero, ff. de Verb. obl. & alibi.* Si verò (ut solet communiter fieri) adsit causa justa, ut si fiat dotis nomine, vel ad compensandam nobilitatem, vel juventutem, vel pulchritudinem, &c. legitimum est, & approbatur *C. de illis de condit. appositis*, lege Sanch. *l. c. disp. 33. & 34.* ubi multa habes de hoc pacto, quod etiam clarè expendit Castr. *d. 1. de sponf. p. 10. & 11.*

4 Quartum pactum. *Tecum contraham si tu cohabitare mecum in meo, v. g. oppido, nec alio commigrare, promittas.* Quid si addatur, *sub pœna solvendi centum?* Resp. legitimum else pactum, etiam de habitatione perpetua, illoque teneri conjuges, sequuto matrimonio, nam voluntariè acceptari potest & ex alio capite nullam continet injustitiam. Ita Sanch. *l. 1. de matr. disp. 40.* Pont. *l. 12. c. 20. nu. 8.* Diana *p. 3. tr. 3. ref. 212.* Laym. *l. 5. tr. 10. p. 3. c. 2. n. 5.* Castr. *l. c. p. 15. §. 2. n. 3.* aliique. Quare, si vir, V. G. nollet deinde pactum observare, non tenetur eum sequi uxor, & è contra. Pœna autem illa solvenda erit, quia non est pœna apposita pro sponsalibus adimplendis, quam supra rejecimus, sed pro prædicta habitationis securitate. Ita Aversa *q. 22. de mat. sect. 3. V. Octavo.* Intellige autem semper modò non adsit rationabilis causa recedendi: puta sanitas, capitales inimicitiæ, & similes, nam tunc cum non adsit culpa, nec pœnam subire debebit conjux recedens, & obligabitur alter eum sequi.

5 Hinc enascitur sequens difficultas. Petrus, & Berta sponsalia sine ullo ejusmodi pacto contraxerunt, mox Petrus rogat, vel cogit Sponsam, ut secum abeat in aliam regionem: obligaturne Sponsa illum sequi?

Resp. non obligari, &, si Petrus discedat, solvi justè, & licitè sponsalia, etiam jurata à Sponsa posse; quia quamvis uxor, modo infra *tr. 7. de oblig. c. 1. §. 1.* explicando, obligetur sequi virum, non tamen Sponsa Sponsum. Ita Aversa *q. 8. sect. 11. V. Quarto similiter.* Petrus verò peccabit, vel non peccabit, pro ut vera, & sufficiens causa illum excusabit, vel non excusabit ab ejusmodi discessu.

6 Sed quid Juris, si nullo ejusmodi præcedente pacto, iniatur Matrimonium, semperne conjuges mutuò se debent sequi aliò commigrantes? Resp. de hac re infra dicam *tr. 7. de oblig. c. 1. §. 1. à n. 7.*

CAPUT V.

De Dissolutione Sponsalium.

AD octo capita reduco causas, ex quibus quæri solet, an dissolvere sponsalia sine culpa quis possit, quas jam suis paragraphis explicandas aggredior.

PRIMA CAUSA.

§. I. *Mutuus consensus.*

Inter puberes.

1 SPonsalia à puberibus contracta, etiam jurata licitè dissolvuntur mutuo, sed certè libero, & non coacto consensu, quo uterque velit à sponsalibus discedere, idque etiamsi in honorem Dei per votum illa fuerint inita, ut si quis, voto addito, pauperem desponsaverit. Ratio est, quia semper intelligitur factum ejusmodi Votum sub conditione, *si altera pars velit.* Ita S. Thom. *in 4. d. 27. ar. 3. n. 5.* & communiter.

2 Quare, si quis ex Sponsis, quamvis cum peccato recedat à sponsalibus, poterit licitè alter si velit, & ipse ex se, sine officio Judicis, resilire. Ratio est, quia jam sic sponsalium dissolutio erit ex mutuo consensu, licitè autē hic alter recedet, quia in Textu *L. Cum proponas*

-*C. de*

C.de pactis meritò dicitur, *Frangenti fidem servanda fides non est*.

3 Dictus autem recessus à sponsalibus duplici modo exhiberi potest. Primò explicitè, quando scilicet quis expressis verbis negat, velle ad matrimonium procedere, & de hoc dictum est hactenus. Potest Secundò implicitè, & interpretativè, quando scilicet, ita se gerit Sponsus, ut facto ipso, sponsalia recusare censeatur, & certè etiam tunc poterit relictus abnuere, & sic sponsalia dissolvere.

4 Hoc implicito modo recedit quis, vel ob nimiam dilationem, vel ob profectionem in regionem aliam, de quibus sigillatim est disserendum.

Quoad dilationem, qui differt inire matrimonium ultra terminum, qui fortè præfixus fuit (nam si præfixus non fuerit, dicam mox *n.6.*) censetur à sponsalibus resilire. Id, quod ut explicatiùs habeas, fac, sic contracta fuisse sponsalia; *Spondemus intra annum inire matrimonium*, elabatur autem annus, nec alter è Sponsis compareat ad Matrimonium celebrandum, inquiro, an statim primo die, immò prima hora post annum, judicandus hic sit, plus justo differre; atque adeò licitum sit alteri recedere, & sponsalia dissolvere.

5 Affirmativè respondet cum S.Thom. *l.c.* communis, opinio, & colligitur ex Sacro Textu, *c. Sicuti de Sponsal.* ubi cum jubeatur quidam puniri, qui, relictis prioribus sponsalibus, evolavit ad aliud Matrimonium, additur, nisi forsan terminum præfixerit, nec per eum stetit, quin ad præfixum terminum Matrimonium consummaverit. Quam decisionem adeò strictè excipit Coninch. *d.23.dub.6.n.47.* ut etiam si justam causam alter habuerit differendi, adhuc doceat, alterum posse licitè resilire, & dissolvere sponsalia. Verùm nec illam communis opinionis doctrinam indistinctè reciperem, nec huic strictæ acceptioni acquiescerem; putarem enim Primò, duos, vel tres, seu certè paucos dies (ubi aliud incommodum non apparet) non afferre dilationem plus justo, quia communiter (nisi aliud expressum ex pacto fuerit) præfixio ejusmodi termini in re nostra, ut in similibus commerciis humanis, non intelligitur cum tanto rigore, ut pauci dies contumacem hominem reddant. Putarem Secundò, contra Coninch, id multò magis, esse, si addatur causa rationabilis differendi; tunc enim æquitas vult, ut relictus non sit adeò rigorosus, ut modicam dilationem habeat pro contumacia. Expensis ergo, damno, vel molestia, vel periculo incontinentiæ alterius, ac necessitate, qua urgetur, qui differt, & similibus, judicet prudens, an sit notabilis dilatio, & quidem in utroque foro. In dubio autem recurratur ad Judicem modo mox citando *n.10.*

6 Quod si terminus nullus præfixus est (in quo casu, ut suprà diximus, celebrandum est Matrimonium, quamprimùm sine magno incommodo potest, præsertim altero requirente) difficilius est, dignoscere; quantum temporis spatium sit expectandum, ut plus justo longior existimetur dilatio.

7 Dico nihilominus pari modo, ac dictum est *n.5.fine*, id esse omnibus expensis dijudicandum: quare licet biennium non censeatur nimium à Lege, *L.Si Is C.de Sponf.* immò, nec (*C. Sicut de Sponf.*) quinquennium, quia tunc fortasse ex circunstantiis eo tempore præsentibus ita judicari potuit, tamen multò minus spatium regulariter sufficiens erit, quod ut dixi, à viro prudenti singula considerante decernatur. Lege Sanch. Layman, Rebellium, Guttierez, aliosque cit.à Castrop. *disp.5.de sponsal.p.23.*

8 Quoad profectionem in regionem aliam. Qui ex sponsis aliò commigrat, dinque abest à loco, ubi Matrimonium erat contrahendum, renunciare præsumitur, immò facto ipso renunciat sponsalibus; nam propterea alterum à promissione, etiam jurata, liberat: qui sic liberatus poterit ex se sine Judicis officio, liberè, ad alias Nuptias se convertere.

9 Sed quænam temporis diuturnitas ad hoc sufficiet, ut nimirum profectio prædicta ita longa existimetur, ut contumaciam importet?

Resp. Lex Civilis, *l.2.C.de Except.* significat, non sufficere minus triennio, & *l.2.de spons.* non sufficere minus biennio: sed standum est Legi Canonicæ, *C.de illis de spons.* & quidem in utroq; foro, quæ absolutè concedit Sponsæ, posse dissolvere sponsalia, quando alter Sponsus aliò se confert, his verbis: *De illis, qui promittunt se mulieres ducturos, & posteà dimittunt terram, se in partes alias transferentes, &c. liberum erit mulieribus ad altera se Vota transferre.*

10 Verùm adhuc urgeo, & inquiro, quodnam tempus requiritur, ut terram quis dimisisse censeatur? Respondeo, id, non alio modo, cognosci posse, quàm ex iisdem, vel similibus circunstantiis, quas modò diximus *n.5.* In dubio autem recurratur ad Judicem, cujus auctoritate causa dissolvendi sponsalia definiatur; & certè prudenter muneri Judex satisfaciet suo, si absentem Sponsum, vel Sponsam (in hoc enim sunt pares, licet Canones communiter loquantur de maribus, qui facilius aliò proficisci solent) per internuncium, quando potest, moneat, terminumque competentem præscribat, quo elapso, libera pronuncietur Sponsa, vel Sponsus.

Inter Impuberes.

11 Atque hæc de sponsalibus contractis à puberibus. At, si qui impuberes, modo supra explicato, sponsalia inierint, non possunt, etiam mutuo consensu, ea dissolvere, dum sunt impuberes. Ita definivit Sacer Textus, *C.de illis, & C.a nob.de spons. impub.* Sanch. fuse *l.1.de matr.d.51.* Ratio autem definitionis fuit, ne in eo infirmæ ætatis debili judicio imprudens esset mutatio. Quando tamen, quilibet ex ipsis attingit pubertatem, potest validè, & licitè statim dissentire, & sic dissolvere sponsalia, ita ut, quamvis alter, sive pervenerit, sive non pervenerit ad pubertatem velit in sponsalibus persistere; tamen jam dissoluta ea omninò in utroque foro sint. Ita deciditur in Textibus citatis. Ratio autem Decisionis fuit, quia sponsalia impuberum, cùm sint inita in ea debili ætate, non debent esse adeò firma, ut ad eorum dissolutionem, non sufficiat alterutrius dissensus, maturo, id est pubertatis tempore habitus.

12 Dixi (*statim*) nam secus approbare videbuntur sponsalia; nisi ducatur excusatio ab inadvertentia, vel ignorantia, vel bona fide, qua quis credat, se posse ex intervallo dissentire. Ita Aversa, *q.8.de spons. V.Notant.*

13 Dixi iterum (*statim*) quod est morali modo sumendum; ita ut ejusmodi dissensus validè, & licitè exhiberi possit intra tres dies ante, vel post pubertatis ætatem, ut idem *ib.* notat: & meritò, id enim dicitur in jure fieri statim, quod intra triduum fit, (nisi tamen, ut ego interpretor, aliqua urgeat circunstantia: vel negotii qualitas contrarium persuadens (ita in jure illud *incontinenter*) explicatur triduo, vide *L.fin. de Errore Advocati*, & illud (illicò) explicatur *L.fin. C.de Judiciis*, intra triduum, ut docent Canonistæ *in C.de illis, modo citato*, notatque Mandosius, *de Monit.* dicens statim aliquod probari, quod infra tres dies probatur.

14 Quid si pubes contraxerit cum impubere, & Sponsus impubes perveniens ad pubertatem approbaverit sponsalia, poteritne pubes se solo dissolvere sponsalia? Resp. non posse, quia hæc facultas valendi, se solo, ea dissolvere concessa est, dumtaxat impuberi non approbanti sponsalia, quando attingit pubertatem, ut jam dictum est satis, non verò puberi.

15 Quod si sponsalia contracta fuerint ante septennium, idque ante usum rationis, cùm irrita sint ipso jure; nec ullam obligationem inducant, nullius consensu indigent, ut dissolvantur.

16 Denique, quando dicimus, impuberem, cùm pervenerit ad pubertatem, licitè resilire posse à sponsalibus, quæri potest, an comprehendamus casum, quo impuberes dicti interposuerunt suis sponsalibus juramentum?

17 Respondeo. Sanch. *l.1.de matr.d.51. n.22.* aliique citati à Castr. *d.1.de spons.q.17.n.8.* ajunt, non comprehendi, quare tunc non posse eos licitè sine mutuo consensu à promisso matrimonio recedere. Pontius autem *l.12.c.9.n.7.* quem sequitur cum aliis idem Castr. *n.9.* asserit comprehendi; atque adeò licitè posse resilire, ac si juramentum non adfuisset, id, quod probabile esse, idem Sanch. ingenuè fatetur.

18 Hanc posteriorem sententiam probabiliorem pronuncio, quia jus (*C. Ex lit. de spons.*) in quo fundatur sententia prior id clarè non decernit, & ex alia parte, alibi dictum est, & omnes ex aliis Juribus (*C. Quemadmodum de jure jurando L.fin. C. de non numerat. pec.*) docent, juramentum sequi naturam actus, cui adhæret, nisi à Jure contrarium dispositum fuerit. Cum ergo sponsalia impuberum sint irritabilia, etiam per unum ex Sponsis, qui pubertatem attingit, ejusmodi etiam erit juramentum illis adhærens.

SECUNDA CAUSA.

§. II. *Religionis Ingressus.*

Ubi

DE EJUSDEM VOTO.

1 Hic, alterum est certum, sub controversia alterum. Certum est, & definitur *c.2.de Convers.conjugat*, dissolvi ritè, & licitè sponsalia per solemnem professionem Religiosam, sicuti, ut infrà dicemus, matrimonium ratum. Et Ratio valdè congrua est, quia debuit cuique relinqui facultas assumendi statum Religiosum, qui singularem continet status Excellentiam. Idem ergo erit, ut notat G.Hurtad. *disp.2.de matr.diff.6. initio*, per vota biennii Societatis Jesu, quæ verum Religiosum efficiunt, & post Bullam Gregorii XIII. *Ascendente Domino*, irritant Matrimonium, quod fortè post illa contraheretur, non autem per ea biennii vota dirimi Matrimonium ratum, quamvis hoc dirimatur à solemni professione, infra explicabimus *Tr.7.c.6. §.2.*

2 Quid si prædictis sponsalibus additum fuit juramentum? Resp. Idem fore dicendum, quia, ut modò diximus, juramentum sequitur naturam actus, cui adhæret, & ita tenet Sanch. Coninch. Pontius cum Castrop. *disp.1.de spons.p.16.n.5.* quibus adde G.Hurt. *d.2.de matr.diff.5.n.17.*

Non igitur assentior Ribellio, aliisque citatis ab Aver. *q.7.de spons. sec.12.vers.secundo*, dicentibus, esse obligationem, immò, nec Scoto apud eosdem dicenti, esse consilium, si prædictus, qui sponsalia juravit, procedat ad Matrimonium, ut sic servet juramentum: nam deinde, inquit, antequam illum consummet, Religionem ingredi poterit, non, inquam assentior, quia sic delusorium actum ageret, animum habens Matrimonium deserendi. Præter quam quod Sponsam deciperet, quæ nunquam Matrimonium contraheret cum viro, hunc animum habente.

3 Quando Religionis electionem concedimus dictis Sponsis semper excipimus, modò alteri ex Sponsis non intersit Matrimonium cele-

celebrari; puta, ſi neceſſarium ſit Matrimonium ad honorem ſponſæ à te fortè cognitæ, & ad legitimandam prolem fortè natam, &c. ſed hoc non eſt ex vi ſponſalium, eſt enim ex vi damnorum illatorum, &c.

Ingreſſus in Novitiatum.

4 Alterum, quod controvertitur eſt, an id non ſolùm concedatur ſolemni profeſſioni, ſed etiam ipſi ingreſſui in Novitiatum? Reſpondeo. Plures ut Sanch. *l.1 de matr. diſp.*42. aliique apud Caſtrop. *d.1 de ſponſ.p.*18. *n.*1. æquè concedunt. Plures tamen apud Caſtrop. *l.c.n.*2. concedere omninò renuunt.

5 Sed verius, & probabilius ſic diſtingue, cum Caſtr. *l.c.n.*4. Vel loquimur de eo, qui manet in ſæculo; & de hoc dicito, liberum manere à ſponſalibus, ac poſſe, ſi velit ad aliud Matrimonium ſe convertere. Ratio eſt, quia alter, dum Novitiatum ingreditur, recedit à ſponſalibus: ergo, ſi alter etiam, & ipſe recedat, jam mutuo conſenſu erunt ſponſalia diſſoluta; Quod ſi ille fictè, ideſt non cum animo profitendi ad Novitiatum ſe contulit, adhuc is, qui remanet in ſæculo, poterit licitè recedere, quia in ſponſalibus ſemper imbibitur, ut mox dicemus, conditio, niſi res ſint notabiliter mutatæ. At per dictum fictum ingreſſum mutatæ ſunt nimis manifeſtè res. Primò, quia Sponſa v.g. quæ remanet in ſæculo, deberet expectare finem Novitiatus alterius. Secundò, deberet nubere ei, qui Monachus fuit. Tertiò, deberet nubere ei, qui illam deſpexit, dum per fictum ingreſſum eam deſerere voluit.

6 Vel loquimur de eo, qui Novitiatum aſſumpſit, & de hoc dicito, quamvis licitè ingrediatur tamen ipſum non eſſe liberum abſolutè à ſponſalibus, ſed ſi fortè egrediatur ante profeſſionem, debere obſervare promiſſionem datam alteri, ſi alter velit. Ratio potiſſima, præter cæteras eſt, quia ingreſſus in Novitiatum non ſolvit ſponſalia ex ſui natura, cùm novitius poſſit egredi, & ſponſalia adimplere. Neque ex jure poſitivo, illud enim, quod modò dixi, concedi à jure profeſſionis, non poteſt extendi ad Novitiatum; tum quia, quæ pendent à jure poſitivo non poſſunt extendi de caſu in caſum; tum quia diſparitas eſt manifeſta, nam profeſſio conſtituit ſtatum perpetuum, quod non conſtituit Novitiatus.

Votum aſſumendi Religionem.

7 Inquires. Si profeſſio Religioſa diſſolvit ſponſalia, diſſolvitne etiam Votum ſimplex eandem aſſumendi?

Reſpond. cum diſtinctione, quæ conſequitur ex dictis, Vel enim eſt ſermo, An licitè ejuſmodi Votum emittatur à ſponſis, & Ajo licitè emitti; quia ſicuti licitum eſt ſponſo, profiteri in Religione, ita & illam vovere præſcindendo ab aliquibus circunſtantiis, quæ illud inficerent, qualis eſſet, fuiſſe à Sponſo Sponſam violatam, de quibus *L.in Dec.c.*5 §.3. *à n.*43. dictum eſt, id quod ego iterùm, iterùmque monere ſoleo. Vide mox §.4.*n.*8.

Vel ſermo eſt, An eo ipſo diſſolvantur ſponſalia: & Ajo, licèt alter, qui non vovit, poſſit, ſi velit, recedere à ſponſalibus, quia, ut modò in ſimili diximus, alter per prædictum Votum jam renunciat Matrimonio, atque adeò tunc pro diſſolutione jam mutuus conſenſus adeſſet. Tamen, non eo ipſo conſurgeret diſſolutio: Nam ſi is, qui Religionem vovit, in nulla fortè ex Religionibus admittatur, ſeu quoquo modo à Religione liber egrediatur, debebit ſtare initis ſponſalibus, ſi alter, qui remanſit in ſæculo, ſic velit. Ratio eſt eadem, quam modò dixi de Novitiatu, quia Votum prædictum, nec ex natura ſua habet ſponſalia diſſolvere, neque ex jure Eccleſiaſtico: cum nullibi in jure hoc privilegium ejuſmodi Voto concedatur. Ita Caſtr. *l.c.p.*20.*n.*4.

8 Quæres. Si quis voviſſet Religionem aſſumere, ut etiam ſi quis voviſſet ordinari in Sacris, & deinde contraheret ſponſalia, validane eſſent hæc ſponſalia, & ad illa teneretur ne is, qui vovit?

Reſp. Nec valida erunt, nec ad illa tenebitur, etiam ſi illa juraſſet, quia tunc, ſponſalia ſubſequentia votum, ſunt de re illicita. Si tamen præter dicta ſponſalia interceſſiſſet defloratio, vel quid ſimile, alia prorſus eſſet ratio, de qua ego *L.*7.*in Dec. c.*5. §.3. *à n.*34. plenè diſſerui.

TERTIA CAUSA.

§. III. *Ordo Sacer.*

1 Poſito, quod Ordinem Sacrum ſuſceperis, non eſt dubium ſponſalia remanere diſſoluta, quia jam aſſumptus eſt ſtatus Matrimonio inſociabilis. Ordinem Sacrum dixi, per Minores enim ea non diſſolvi, cum illi ſtatum Nuptiis incompatibilem non conſtituant, certum eſt. At controverſia eſſe poteſt, an eundem Ordinem Sacrum Sponſus licitè poſſit, invita ſponſa, ſuſcipere?

Reſp. licitè, ex Pontio, Laym. aliiſque citatis à Caſtr. *l.c.p.*19.& ex Diana, aliiſque, quos citat, ſequiturque Averſa, *q.*7. *de ſponſ.ſect.* 12. *Verſ. Dicit tamen.* Ratio eſt, ajunt, quia etiam ſtatus, quem affert Ordo Sacer, eſt admodum perfectus, & ſtatui Religioſo æquipollens. Sed illicitè ex Sanch. Coninch. Rebellio, Caſtr. eos *ib.* citante, quibus adde G. Hurtad. *d.*2. *de matr. diſſ* 4. Ratio eſt inquiunt, quia Ordini Sacro, tametſi perfectum certè ſtatum vivendi is contineat, non conceditur à jure ſponſalia dirimere, cùm è contra ſtatui Religioſo, propter ejus peculiarem, ſingularemque perfectionem, id concedatur in ſupradicto Textu, *C.*2. *de converſ. conjug.*

Utraque ſententia ſua probabilitate non caret.

Votum aſſumendi Ordines Sacros.

2 Quid de Voto aſſumendi Ordines Sacros? Reſp. Si Votum fuerit emiſſum ante ſponſalia, jam modò §.2.*n.*8. dixi, ſi verò poſteà, allati Doctores *n.præced.* cum Pontio, & Layman conſequenter dicent, & quidem probabiliter, ejuſmodi Votum licitè emitti à ſponſis, & debere ab iiſdem obſervari, & per illud eodem modo diſſolvi ſponſalia, quo *ib n.*7. diximus de Voto ingrediendi in Religionem. At verò Doctores *eodem n.præc.* allati cum Sanch. & Caſtrop. *p.*20.*n.*3. conſequenter, & item probabiliter, docebunt, illicitè emitti; unde illud non acceptari à Deo, nec per illud diſſolvi ſponſalia. Ratio utriuſque ſententiæ eſt, quia cùm prior concedat licitè diſſolvi ſponſalia per ipſum Ordinem Sacrum, licitè etiam concedet per ejus Votum; cum verò poſterior neget id Ordini Sacro, negabit etiam ejus Voto.

3 Gaſp. Hurtad. *l.c.* ait, etiam in hac ſententia poſteriori, mortua uxore, debere Sponſum ſuſcipere Ordines ad obſervandum Votum, quod non potuit tempore vitæ uxoris adimplere; Sed eſt diſtinguendum: Si enim vovit ſuſcipere Ordines pro tempore, quo fortè ſupervivet uxori, obligatur, ut in ſimili dicam infrà §.5. *nu.* 22. quia ſic promiſſum Votum eſt de re bona; At ſi promiſit abſolutè pro omni tempore, cum Votum ſit de mala, Votum non ſubſiſtit, quia in hac ſententia ſit contra jus Sponſæ, atque adeò nunquam obligare poterit.

QUARTA CAUSA.

§. IV. *Votum ſimplex Caſtitatis, ſeu Cælibatus.*

1 Aſſero Primò, probabile eſſe per Votum ſimplex Caſtitatis, ſeu Cœlibatus poſt ſponſalia emiſſum diſſolvi ex utraque parte ſponſalia, & illud licitè emitti ab altero ex Sponſis, etiam altero renuente. Ita docent plerique cum Averſ. ut S. Th. Vaſqu. Suar. Bonac. Pont. quos citat, ſequiturque Aver. *l.c.V.Sed dicendum.* Ratio eſt, inquiunt, quia per ejuſmodi Votum aſſumit quis ſtatum, valdè perfectum, Deo gratum, quod eidem Deo ſe illi offert; ſicuti (quamvis perfectiore modo) facit is, qui ſe dedicat Deo per profeſſionem religioſam.

2 Moneo autem, hanc ſententiam habere locum in foro conſcientiæ tantùm, nam in foro externo quis Judex credat, te verè ob Votum ſimplex Caſtitatis ſponſalia deſerere?

3 Moneo item, habere locum in vero Voto facto ob cultum Dei, ſeu animæ ſalutem, ſecus, ſi ob odium Sponſæ, vel quid ſimile; tunc enim non eſſet Votum, ut alibi explicatur, cùm diſputatur de Voto.

4 Atque has duas monitiones habere debere etiam locum in præcedentibus Votis aſſumendi Religionem, vel Ordinem Sacrum, jam vides.

5 Aſſero Secundò, probabile item eſſe illicitè, & invalidè emitti ejuſmodi Votum Caſtitatis, ſeu cœlibatus poſt ſponſalia, unde per illud ea nequaquam diſſolvi.

Ratio hujus probabilitatis eſt, quia non ſufficit quæcunque perfectio operis ad tollendam obligationem Juſtitiæ, qualis invenitur in ſponſalibus, ſed id debet in jure concedi, ſeu declarari ab Eccleſia. Cum igitur videamus, id certò Eccleſiam conceſſiſſe profeſſioni Religioſæ, & conſequenter ejus Voto, Voto autem ſimplici Caſtitatis, id clarè conceſſiſſe non videamus, conſequenter dicimus, hoc Votum ejuſmodi prærogativa carere. Dixi, clarè, nam Textus, *in c. veniens, Qui clericis, vel voventes*, quem inducunt Doctores allati *n.*2. ſcilicet Leſs. Laym Sanch. aliique apud Averſ. *l.c.* Alli Caſtr. *l.c.p.*20.*n.*6. profectò apertè non loquitur, ut Caſtrop. *l.c.n.*5. expendit.

6 Ex priore ſententia ſequitur, Sponſum emittentem poſt ſponſalia hoc Votum, remanere liberum ab illis, ipſaque ſponſalia eſſe prorſus diſſoluta, atque adeò alterum Sponſum, qui Votum non emiſit, poſſe licitè, & validè alias Nuptias ſibi procurare.

7 Ex poſteriore verò ſequitur, ejuſmodi Sponſum non remanere liberum à ſponſalibus, debere procedere ad Matrimonium, ſi alter velit, ſponſaliaque ipſa non fuiſſe diſſoluta. Lege Caſtr. qui advertit, hunc poſt matrimonium reddere poſſe debitum, ſed non petere, & obligari ad petendam diſpenſationem, ne permaneat in periculo continuo incontinentiæ.

8 Ex iis ſententiis elige quam mavis, modò advertas, hæc dicta eſſe, præſcindendo ab alio damno. Nam, ſi copulam quis v.g. à Sponſa habuit, immò à quacunque cum promiſſione Matrimonii, ſanè is, nec per ſimile Votum Caſtitatis antecedens, nec per conſequentem promiſſionem Matrimonii, poterit à Nuptiis liberari, Sponſa nolente, ſed de hac re dixi latè *L.*7. *Dec.c.*5.§.3. *à n.*34.

9 Denique Cajetanus indicat, etiam per merum propoſitum ſervandi Caſtitatem, ſeu vitam cælibem, diſſolvi licitè poſſe ſponſalia, ita ut, ſolo amore caſtè vivendi, poſſit Sponſus, vel Sponſa recuſare Nuptias promiſſas. Sed non eſt à nobis audiendus, ſicuti non auditur ab Averſa, *l.c. V. Septimo demum.* Nam ejuſmodi propoſitum, non inducit ſtatum incompoſſibilem cum Matrimonio, & tanta conceſſio à nullo jure illi facta eſſe probatur, & denique obligatio orta ex Juſtitia, quæ invenitur in ſponſalibus, vinci non poteſt à propoſito exercendæ cujuslibet virtutis, ad quam quis non obligatur.

QUIN-

QUINTA CAUSA.

§. V. *Matrimonium, vel Sponsalia cum alio contracta.*

1 CErtum est Primò, quando alter ex Sponsis Matrimonium de præsenti cum alio contrahit (sanè cum peccato, quia ut supponimus, fidem sine causa sufficienti alteri datam frangit) valere matrimonium, dissolutaque esse illa priora sponsalia, quamvis jurata, licitèque alterum posse sibi de alio conjuge providere. Ratio est clara, quia sponsalia priora non sunt impedimentum dirimens, cùm tamen Matrimonium jam actu consistens (nam mortuo conjuge, an obligetur hic redire ad prima sponsalia dicam à *numer.*4.) dirimat aliud Matrimonium, cùm illud reddat impossibile.

Quòd si dictum Matrimonium, post prædicta sponsalia initum, fuisset nullum, quia v.g. contractum fuisset cum consanguinea; tunc certè illa non dissolverentur. Quare qui dictum Matrimonium attentavit, redire cogitur ad Sponsam, licèt hæc non obligetur illum admittere, quia potest uti jure suo non servandi fidem illi, qui prius fidem frangere voluit.

2 Certum est Secundò, Sponsalia posteriora inita etiam cum juramento post sponsalia priora, esse ex se nulla. Ratio est; quia posteriora sunt illicita: ergo non obligantia, atque adeò nulla. Adde, in pari casu debere prævalere priorem promissionem, utpotè, tempore, præcedentem, juxta vulgatum jus. *Qui prior est tempore, prior est Jure.* Non ita in Matrimonio; illud enim, quamvis post sponsalia cum alio inita, contrahatur, est validum, atque adeò, cum Matrimonium sit vinculum indissolubile, semper tale remanebit, & sic semper excludet quæcunque sponsalia cum aliis.

Hæc sunt facilia, & quibuscunque obvia: supersunt tamen difficultates sequentes.

PRIMA DIFFICULTAS.

An sponsalia reviviscant?

3 Titius Sponsus Bertæ, Bertam deserens contraxit Matrimonium de præsenti cum Antonia. Post duos annos Antonia excessit è vita (idem esset, si legitimè professionem emisisset) Berta autem Titium compellit ad Matrimonium sibi ante duos annos promissum, obligaturne, saltem in foro conscientiæ Titius illam ducere?

Resp. Non obligari, docet Sanch. *l.1. de matr. d.*48. *n.*3. aliique apud Castr. *l. mox citando*, obligari, docet Castr. *de sponsal. t. p.*21. Aversa *q.*8. *de matr. sect.*13. *V. Tertio*, G. Hurt. *d.*2. *de matr. diff.*7. Ratio Sanchez potissima est, quia, ut habent jura (*L. Qui res §. aream ff. de solutionibus C. Quaris de conf. dist.*4.) obligatio semel extincta non reviviscit: at jam illa sponsalia per Matrimonium cum alia contractum extincta fuere; ergo, &c. Adde, adesse aliquos Sacros Textus pro hac sententia.

Ratio Castr. est, quia gratis dicitur extinctam esse obligationem priorum sponsalium: fuit enim solum suspensa donec duraturum erat Impedimentum illud, idest Matrimonium subsecutum cum alia conjuge; At, eo jam ablato, per mortem conjugis, suum effectum habere debebit.

4 Confirmat Castropalaus sic. Si equum Petro promittas, vel vendas, qua promissione, vel venditione non obstante, Francisco eundem equum venderes, & traderes, Francisci equus erit, ut deciditur in jure, *L. Quoties C. de rei vendic.* At si Franciscus equum tibi reddiderit; cui dubium erit, te obligatum esse Petro equum reddere, & priorem promissionem, & venditionem exequi, siquidem id facere potes; ergo ita in casu nostro.

5 Confirmari item potest alio exemplo, cui Sanch. *l.c.* pace tanti viri, valdè frigidè respondet: Sic enim argumentor; Is, qui vovit Castitatem, & deinde ducit uxorem, hac mortua, debet redire ad Votum promissum, ut omnes docent. Ergo pari modo, mortuo conjuge debet redire ad sponsalia anteà ritè promissa. Huic argumento respondet Sanch. asserendo disparitatem, quia nimirum Votum Castitatis est diversæ rationis à Matrimonio, at sponsalia, & matrimonium non sunt rationes diversæ, unde non est mirum (ait) si hîc extinguantur per Matrimonium sponsalia, ibi verò Votum suspendatur dumtaxat. Verùm ut dixi, satis frigida est responsio: Quid enim ad rem hanc operari plus potest diversitas, vel identitas illa, si utrobique urget anteà facta promissio?

6 Hæc sententia Castrop. mihi magis animo sedet, illam Sanch. propter ejus, & plurium aliorum auctoritatem, non possum non vocare probabilem. Ad Textus, qui contra Castrop. afferuntur *n.*3. dic per eos solum definiri, contrahentem cum aliqua Matrimonium de præsenti non posse ab illa separari, ut priori Sponsæ nubat, quod certum esse jam dixi *n.*1. At verò, an per dictum Matrimonium solvantur sponsalia anteà celebrata, an potiùs suspendantur, nihil jura definiunt.

SECUNDA DIFFICULTAS.

Quæ sponsalia præferuntur, an priora sine copula, vel posteriora cum copula?

7 Cajus Catharinam desponsavit, mox per secunda sponsalia, utique cum peccato, promisit Nuptias Bertæ penitus insciæ priorum sponsalium, eamque sub hac promissione cognovit; & quia res occulta nequaquam fuit, ad Judicem confugiens utraque mulier, sibi expostcebat pro viro Cajum: quam ergo in utroque foro Cajus ducere obligabitur, præsertim nunc post Tridentinum?

8 Dixi (Bertæ penitus insciæ) nam, si scivisset, cum sic fuisset in culpa, non esset in utroque foro Berta ullatenus audienda. Dixi item (post Tridentinum) nam anteà (immò & nunc ubi Tridentinum non est promulgatum) sponsalia per copulam transibant in Matrimonium de præsenti. Quare tunc hîc casus coincidisset cum præcedente allato *n.*1.

9 Sed jam Respondeo ad casum propositum. Pontius, *l.*12. *de matr. c.*14. Coninch. *d.*23. *dub.*4. *concl.* 4. aliique quos citat, & excipit Castr. *de sponsal. d.*1. *p.*22. *n.*6. sustinent, solvi priora sponsalia, idque propter damnum illatum posteriori Sponsæ, ob habitam cum Sponso copulam, quod damnum reparari non potest, nisi per subsequens Matrimonium. Quare in hac sententia Cajus est Bertæ concedendus, nisi fortè idem Cajus Catharinam cognovisset; tunc enim prævalere non est dubium priora sponsalia.

10 Sanch. *l.*1. *de matr. d.*49. & Avers. *l.c. V. Sexto*, alios citantes docent, non dissolvi, adeòque Cajum in quocumque foro esse Catharinæ reddendum. Ratio est, quia jus prioris sponsalitii, nequaquam quidem, diminui potuit per secunda sponsalia injustè inita, & prorsus nulla, unde impedimentum publicæ honestatis non pariebant. Cajus ergo alio modo, augendo dotem, consulat Bertæ.

11 Illud fatetur hæc sententia posterior, si fortè magnum periculum immineat Bertæ, Catharinæ verò nullum; vel leve damnum ex privatione conjugii cum Cajo, tunc per accidens prævalituram conditionem Bertæ, quatenus, ob charitatem, Catharina debeat priora sua sponsalia remittere, ut à damno tam gravi Berta liberetur. Atque hanc solam doctrinam fortassè admittit Diana *p.*11. *tr.* 2. *ref.*70. si attentè legatur, quamvis, multis citatis, videatur esse in priori sententia.

12 Obiicies contra hanc posteriorem sententiam Sanch. Diximus *L.*7. *in Dec. c.*5. *§.*3. *n.*35. cum communiore sententia, si quis post Votum simplex Castitatis Deo promissum violavit honestam puellam sub promissione Matrimonii, debere postponere Votum, & puellam ducere. Ergo multo magis idem debet quis in simili violatione facere post sponsalia homini promissa.

13 Resp. disparitatem *ib.* à me insinuatam fuisse, nam Votum cum obliget ex virtute Religionis circa Deum, qui non est tam rigidus exactor, ut homo, quique benignè judicat suum jus remittere in concurrentia juris Justitiæ, quod est homini servandum, non adeò urget, ut promissio facta homini, qui non facilè suum jus remittere præsumitur, quare hæc semper urget fortiùs. Alias responsiones lege apud Aversam citatum.

14 Obiicies iterùm cum Castr. *l.c.* contra hanc eandem sententiam Sanch. Si equum Petro liberaliter promissum vendas Joanni, pretio accepto, & consumpto, equum Joanni tradere obligaris *arg. l. Quoties C. de re vendic.* ubi res solum vendita uni, sed alteri & vendita, & tradita, huic debetur. At per priora sponsalia te in Matrimonium promisisti, per secunda verò te quasi vendidisti recepto pretio copulæ, quinimò & tradidisti te, seu corpus tuum, si non, quoad dominium, saltem quoad usum. Ergo hæc secunda sponsalia exequi debes, non priora.

15 Respondeo, falsum est, priora sponsalia comparari posse promissioni liberali de dando v.g. equo: quamvis enim ea habuerint initium à libera voluntate; tamen cùm sint onerosa, sanè obligantia sunt, & merè liberalia non sunt, posita repromissione alterius. Falsum item nihil pretii recepisse Sponsum in prioribus sponsalibus, ut videtur supponere Castropalaus; recepit enim repromissionem, quasi pretium suæ promissionis. Falsum denique, se Sponsum quasi vendidisse, recepta copula, quasi recepto pretio; non enim potuit seipsum, quasi vendere huic, si ante, se quasi vendiderat, seu, ut ita loquar, se inceperat vendere alteri; Neque favet prætensæ huic venditioni, Sponsum tradidisse usum sui corporis; cùm enim id fuerit contra jus prioris Sponsæ, nihil absolutè suum tradidit, at verè tuum equum tu Joanni tradidisti in exemplo adducto. Traditio igitur illius usus corporis nullam legitimam possessionem peperit, æquè ac non consurgit possessio legitima, quando quis rem furto ablatam, etiam accepto pretio, alteri vendit, & tradit.

16 Ex dictis posterior, hoc est Sanch. sententia, est absolutè præferenda. Verùm, si posterior Sponsa copulam passa pateretur grave damnum, prior verò nullum, vel satis leve, rediret doctrina modò data *n.*11.

TERTIA DIFFICULTAS.

An aliquando valeant secunda sponsalia?

17 Franciscus sponsalia legitimè iniit cum Antonia, deinde alia nova iniit cum Berta sanè cum peccato. Sed quid deinde consecutum est? obiit Antonia, seu Religionem professa est, seu liberè, & volens recessit à sponsalibus, & Franciscus interrogavit Theologos, an obligaretur ex vi prædictorum sponsalium posteriorum, quamvis cum peccato initorum, Bertam ducere?

18 Respondet Rebellius, *p.*2. *lib.*4. *q.*8. *sect.*8. *n.*56. *Vers. Verum quæres*, Franciscum obligari Bertam ducere, quia nova illa sponsalia, licèt non valuerint eo modo, quo facta sunt, valuerunt tamen eo modo, quo valere potuerunt, juxta illud juris vulgatum *Actus, qui non valet*

valet eo modo, quo fit, valet eo modo quo potest, ut supra *c.2.§.4.n.4.* diximus. At jam mortua priore Sponsa, potest valere, & effectum suum consequi posterior facta promissio; ergo debebit.

19 Verùm Respondent alii cum Castr. *d.1 de spons.p.22. nu.4.* citans Suar. aliosque, non obligari, etiam si Juramentum adhibitum fuerit, quia illa nova sponsalia nullo modo valuerunt. Quare non possunt deinde fieri valida solùm ob mortem, vel mutationem prioris Sponsæ, juxta illud non minus vulgatum juris: *Quod ab initio uit invalidum, tractu temporis non convalescit*.

20 Ad jus allatum à Rebellio respondet hæc Castropalai sententia, illud esse verum, quando actus, dum fit, partim potest valere, partim non ita: nam tunc valebit secundùm id, quod valere potest. At in casu nostro nullo modo, ne in parte quidem valida sunt illa sponsalia absolutè facta.

21 Posterior sententia ex dictis, cùm in illa conveniant Sanch. & Pontius, aliàs oppositi, magnum signum habet, quod vera sit, & à nobis omnino excipienda.

22 Adverte tamen illud (absolutè) quod modò dixi, nam si nova sponsalia addita conditione, sic Franciscus iniisset: *Ego promitto Berta conjugium, si fortè Catharina mea Sponsa moriatur, seu remittat promissionem illi à me factam*, seu *Promitto tibi Berta conjugium pro tempore, quo legitimè ero solutus à sponsalibus à me cum alia factis*. Si, inquam, sic sponsalia hæc nova iniisset, valida fuisset promissio, & tunc, mortua vel animo mutata Catharina, obligaretur Franciscus ad ducendam Bertam, quia, si tunc ejusmodi intentionem habuit Franciscus, validè contraxit pro tempore illo futuro.

23 Quid, si esset omnibus expensis, dubium, an Franciscus habuerit intentionem hanc?

Respondeo. Aversa *l.c.* ait, Franciscum debere præsumi, illam habuisse, atque adeò obligari ad ducendam Bertam; si enim præsumeretur non habuisse, præsumeretur delictum injustitiæ contra priorem Sponsam commisisse: at in jure delictum nunquam præsumitur, nisi certò constet.

24 Verùm, estò, nolim, nec possim præsumere Francisci delictum, & estò, sic debeat in Judicio pronunciare Judex, qui animum internum non videt, adhuc tamen dubium remanet, an reverà Franciscus se obligaverit Bertæ, nec ne, & sic dubitatur de ipsa substantia obligationis, seu promissionis obligantis. Quare recurrit quæstio, an pro foro conscientiæ debeat prævalere certa libertas Francisci contra dubiam promissionem? Sed in simili dictum à nobis est supr. *c.1.§.4.n.10.*

QUARTA DIFFICULTAS.

Sponsalia inter impeditos sub conditione, si Papa dispensaverit, *An prævaleant posterioribus inita inter non impeditos?*

25 Cæsar sciens Lucretiam sibi esse consanguineam, eam, nullo designato tempore, desponsavit sub conditione, *si Summus Pontifex dispensaverit*. Interim, antequam dispensatio expedita fuerit, nova sponsalia cum Berta nulla affecta impedimento contraxit. Obtenta jam dispensatione, poteritne Cæsar Bertam potiùs (ut optat) ducere, quàm Lucretiam?

26 Respondeo, mihi certum esse cum Diana, *p.11.tr.2. res.70.* posse, supponendo non adfuisse novum consensum in Cæsare post dispensationem impetratam. Ratio est, quia illa priora sponsalia nulla prorsus fuere, atque adeò posteriora fuerunt valida, & hujus alterior ratio est, quia jus omnino prohibet sponsalia inter ejusmodi impeditos; sed ante impletam conditionem sunt impediti; ergo, &c. Adde, in re, quæ per leges eximitur à commercio humano, & ex facto, quod à jure improbatur, nullam oriri posse obligationem, vide *L. inter stipulantem §. Sacrum ff. de Verb. signific. L. Cum lex ff. de Fidejuss.* Ergo ex promissione facta Matrimonii, quod improbatur inter consanguineos, non potest oriri obligatio pro tempore ante obtentam dispensationem, de quo loquimur, ergo illa promissio Cæsaris, & Lucretiæ nulla fuit, & consequenter valida illa ejusdem Cæsaris, & Bertæ.

27 Quid si posteriora sponsalia cum Berta contracta fuissent post dispensationem jam expeditam?

Respondeo, esse distinguendum juxta superius dicta *c.3.§.2.à n.10.* Si enim sustineas, statim, obtenta dispensatione sine novo consensu, valida esse sponsalia illa facta sub spe, seu conditione Dispensationis, sponsalia Cæsaris & Lucretiæ erunt (habita dispensatione) statim valida, & observanda. Si verò sustineas, obtenta dispensatione, non statim convalescere sponsalia, sed requiri novum consensum, seu ratificationem, quam in casu nostro supponimus, nequaquam adfuisse, remanent sponsalia priora cum Lucretia invalida, unde valida erunt posteriora cum Berta, atque hæc custodienda. Nos verò, quia utramque sententiam probabilem judicavimus *l.c.* & iterùm judicabimus infra, *T.4. de consensu, c.7.§.3.* ideò breviter dicimus, si sponsalia cum Berta fuerunt, ante impetratam pro Lucretia dispensationem contracta, Bertam fore uxorem Cæsaris, qui est casus allatus *nu.25.* Si verò fuerunt inita post obtentam dictam dispensationem, qui est casus allatus hoc *nu.27.* dicimus esse probabile, quod Berta à conjugio Cæsaris sit repellenda, & quod Lucretia sit ad ejusdem conjugium advocanda, sed esse item probabile contrarium, ut patet ex dictis: Advertendo semper, debere resarciri damna, si, quæ facta sunt à Cæsare sponsæ relictæ, & præscindendo à copula, de qua jam modò, dictum est.

SEXTA CAUSA.

§. VI. *Alterius, vel utriusque Fornicatio.*

1 SI sponsa, vel sponsus (in hoc enim ut & in obligationibus Matrimonii, sunt pares,) fornicetur cum alio, statim innocens, etiam si sponsalia juraverit, potest ab ipsis recedere, ut deciditur *C. Quemadmodum, de Jurejurando*, & patet; quæ enim est major fidei fractio, ob quam omnes concedimus, posse à sponsalibus recedere, si hæc non est? Dixi (innocens) Nam, qui delictum commisit, debet ex parte sua obligationem adimplere, si alter velit, ne scilicet ex sua iniquitate lucrum reportet.

2 Quid si sponsa verè per vim pateretur fornicationem, quem esse casum rarissimum dixi *l.7.in Decal.c.6.§.2.n.3.* Sanch. *l.1.de mat. d.55.nu.8.*?

Respond. posse adhuc Sponsum eam deserere, non quidem ob fractam fidem, quam in hoc casu non adfuisse, supponimus, sed quia sponsa, etiam per vim violata, vilis notabiliter efficitur & probro vertitur viro, fœminam sic violatam ducere, idque cum periculo fortè alienam prolem alendi.

3 Dictum est (Sponsa) nam ex communiore sententia Sanchez, Pont. *lib.12. cap.17. num.3.* & aliorum, non id concedimus, si sponsus ex violentia cogeretur aliquam cognoscere (si tamen virum posse invitum ad hoc cogi, possibile sit, quod mihi, & Toleto *lib.5.cap.10.* creditu est difficile) nam tunc, nec sponsus fidem frangeret cum ageret coactus, nec probrosum esset mulieri eum ducere, cum, virum aliquam cognovisse, dedecus secundùm hominum existimationem non sit. Non ita si idem Sponsus cogeretur sodomiticè pati, nam tunc, quia dedecuesset mulieri, ejusmodi virum pro suo habere, ideò judicat Castropal. *loco mox citando num.6.* ob hanc solam rationem, posse Sponsam illum talia passum ab se repellere, id, quod ego limitarem, quando res non est occulta, ut etiam in similibus (quando caput ducitur solùm à ratione dedecoris) dicendum est.

4 Quod dictum est de fornicatione, extenditur Primò ad oscula, tactusque impudicos; per hæc enim, maximè, si sint frequentia, etiam fides frangitur, cum sponsi promiserint Matrimonium, & omnia, quæ illud consequuntur.

5 Extenditur Secundò, ad fornicationem spiritualem, idest ad hæresim. Alter enim potest recedere, si novit alterum in hæresim incidisse: quod dictum limitat Castrop. *l.1.de sponsal.p.25.nu.11.* quando periculosum est sponso innocenti, habitare cum hæretico, & quando sumus in loco, ubi delictum hæresis reddit hominem infamem, ut in Hispania, aliisque Catholicis Regnis. Equidem hanc limitationem, nec apud Sanchez *l.c.* nec passim apud alios lego, & profectò, etiam in Regionibus Hæreticorum non condemnarem, sed commendarem potiùs sponsam, quæ nollet progredi ad Matrimonium ejus sponsi, qui hæresim post sponsalia amplectitur; nimis enim grave est cogi Catholicam ad nubendum homini diversæ, & quidem falsæ Religionis, quem tamen ipsa Catholicum in Sponsalibus elegerat.

6 Inquires. Fornicantibus utrisque, idest Sponsa cum alio viro, Sponso autem cum muliere alia, possuntne utrique ad libitum à Sponsalibus resilire?

Respondeo. Communis opinio cum Sanchez, *l.1.d.55.n.9.* & cum Pontio, Coninch. Layman, Guttierez apud Castrop. *l.c nu.9.* quibus adde Dianam, *p.3.tract.4.res.284.* & quidem satis probabiliter, distinguit; concedit enim sponsum posse, non verò sponsam, quia quod sponsa violata ab aliquo fuerit, maximum est dedecus, non autem, quòd sponsus aliquam violaverit, ut modò diximus *n.3.* Quare ad invicem compensari injuriæ nequaquam possunt. Sed Castrop. *l.c n.10.* & quidem ex mea sententia probabilius, ne dicam verius, ad quod etiam propendet Aversa *de matr. sect.8.q.14. V.Porrò*, putat posse utrosque æquè resilire; Sponsum, propter rationem jam dictam, sponsam verò, quia, etiam si ipsa fornicata fuerit, non propterea tollitur, quòd vir per suam fornicationem fidem fregerit sponsæ; Sicuti propter similem rationem, quamvis dedecus non sit uxori, si ejus vir aliam cognoscat, tamen ipsa, solùm, quia sic datam fidem vir frangit, divertere potest, ut ex certa, & communi doctrina habet ipse Sanch *l.10.de matr.disp.3.n.6.* & nos infrà suo loco dicemus. Non ergo ex capite dedecoris, quod exclusimus dicto *n.3.* sed ex capite fractionis fidei, quæ hìc adest.

7 Instas. Quando, tum uxor, tum vir adulteratur, nemo potest divertere, quia, ut habet Textus, *C. Significasti de Divor. & alibi*, paria delicta mutua compensatione abolentur. Ergo, neque Sponsi, quamvis utrique fornicantes, poterunt à Sponsalibus divertere.

8 Respondeo. Huic paritati debent etiam Auctores communis sententiæ respondere, nam probat, ne à Sponso quidem fornicante posse dimitti Sponsam similiter delinquentem; compensarentur enim delicta. Disparitas igitur est, quia cùm Matrimonium sit ex se indissolubile, quodlibet caput impediendi ejus separationem, sufficere

ficere debuit, quale nunc est compensatio adulteriorum. At pro Sponsalibus, quæ ob quamlibet mutationem dissolvi possunt, non cogimur similem compensationem injuriarum inducere, sed concedere debemus utrique Sponso, ut fidem sibi fractam vindicare possit per separationem, quæ facilè, etiam ob alias rationabiles causas, concedi solet Sponsis. Ita respondent Sanch. Laym. Guttier. quamvis nobis contrarii, ita igitur & nos.

SEPTIMA CAUSA.

§. VII. *Impedimentum superveniens.*

1 IMpedimenta non dirimentia Matrimonium, quantum facit ad præsens institutum, hodie sunt (ut supra *Tract. 1. de impediment. c. 16.* dixi) Votum Religionis, Votum Sacerdotii, Votum Castitatis, Votum Cœlibatus; De his ergo non dirimentibus, cum jam supra *c. 5. §. 2. num. 7. & §. 3. n. 2. & §. 4. per totum*, diximus, qua ratione se habeant in sponsalibus, superest hic solum agere de impedimentis dirimentibus, quomodo scil. & quatenus aliquod impedimentum dirimens superveniens sponsalibus, illa dissolvat, id quod figuratione sequentis casus dilucidius explicabitur.

2 Antonius sponsalia promisit Mariæ, verùm non multò post cognovit Agatham Mariæ Sororem, unde (ut scimus omnes) affinitatem ex copula carnali fornicaria dictus Antonius contraxit cum eadem sua Sponsa Maria, quæ affinitas, cùm sit impedimentum dirimens, in causa est, ut non possit procedi ad Matrimonium de præsenti, nisi prius obtineatur à Summo Pontifice dispensatio.

3 Porrò circa hunc casum, & similes, quando culpa alterius ex Sponsis supervenit quomodocunque aliud impedimentum dirimens tria resolvenda se offerunt, quæ jam tribus assertionibus resolvo.

4 Assero Primò, Mariam esse liberam à sponsalibus, ut vult Avers. *q. 8. de sponf. sect. 14. V. Ita autem.* Coninch. & Sanch. apud Castrop. *disp. 1. de sponf. p. 26.* posse reiicere Antonium, etiam si se offerat ad obtinendam dispensationem, immò etiam si dispensationem obtentam exhibeat. Ratio (præter fornicationem, quæ in hoc peculiari casu intervenit, quam esse causam sufficientem, ut innocens resiliat à sponsalibus nuper diximus) est, quia apponens impedimentum dirimens, fecit quantum est ex se, Matrimonium jure impossibile, ergo sufficienter dedit causam alteri, resiliendi, & volendi se conformare Juri Matrimonium prohibenti.

5 Assero secundò, Antonium non esse liberum à sponsalibus: iidem *ll. cc.* Unde, volente Maria, obligari ad procurandam dispensationem, & ad Matrimonium de præsenti celebrandum. Ratio est, quia, ut superiùs sæpè diximus, æquum non est, ut liberetur à data fide is, qui delictum commisit: nam, sic ex iniquitate lucrum reportaret. Aversa autem *l. c.* ait, dictum Antonium (præscindendo ab alio damno Mariæ) posse, velle se conformari juri prohibenti; sed ei non acquiesco, propter rationem dictam, & quia de Jure naturæ est, ut, qui causa est impedimenti, circa illud, quod ipse promisit, tollere ipsum debeat, quo ablato, jam non erit difformis Juri prohibenti.

6 Assero tertiò, dispensationem prædictam esse procurandam expensis Antonii, & nullo modo Mariæ: patet, quia solùm ipse, & quidem injustè, fuit causa, ob quam necessariò illa dispensatio procuranda esset. Ita Doctores citati.

7 Sed ecce celebris difficultas. Si magnis expensis hæc dispensatio sit impetranda, adhucne obligabitur ad illam procurandam Antonius nocens?

Respondeo. Non obligari, putat Filliuc. Sanch. Coninch. quos citat, sequiturque Gasp. Hurt. *disp. 2. de matr. diff. 12.* Ratio est, inquiunt, quia obligatio orta ex sponsalibus solùm urget Sponsum ad ponenda media ordinaria, & non valdè difficilia, quibus impleri possit Matrimonium, non verò extraordinaria, & difficilia. Excipiunt, & meritò, nisi Sponsa fuerit spe Matrimonii violata, unde damnum pateretur, vel infamiam, si non sequeretur Matrimonium; nam tunc, sine dubio, nullis sumptibus parcere debebit, pro dispensatione impetranda, Sponsus.

8 Obligari Antonium semper, etiam magnis sumptibus, concedit cum Petro Ledes. & Ochag. Castrop. *l. c. n. 4.* non quidem ex vi sponsalium, ex quibus rectè dixerunt prædicti Doctores, non obligari Sponsum, nisi ad media ordinaria: (nam propterea Sponsus ex sola lege sponsalium teneretur dumtaxat procurare dispensationem mediocribus sumptibus, exemplo ducto ab eo, qui post Votum Castitatis matrimonium contrahit; non enim obligatur ante consummationem matrimonii ingredi Religionem, in qua possit servare Castitatem; quia hoc est remedium extraordinarium, & nimis durum, sufficiunt alia de quibus alibi) non inquam, ex vi sponsalium, sed ex vi, seu ratione damnificationis, cujus, contra Sponsæ Jus causa fuit per suum delictum Antonius.

9 Hanc decisionem Castropalai Ego verissimam judico; ita ut contrariam ne probabilem quidem vocare velim, quia non video, cur qui causa est damni contra justitiam, non sit obligatus illud quantum potest, resarcire. Inquiro enim à te, si me injustè impedires à consequutione Beneficii, ad quod ego jus habeo per electionem mihi legitimè factam, nonne deberes, quacunque impensa, illud impedimentum tollere, si posses?

10 Illud tamen hujus decisionis rigorem aliquantulum mitigat, quod notat Gaspar. Hurtad. *loco cit.* his verbis. *Is, qui fuit causa impedimenti, tenetur ad procurandam dispensationem, quando dans causam impedimenti advertebat, impedimentum contrahi, quia tunc liberè dedit causam damno exorto ex impedimento: damnificationi autem libera, & humana satisfaciendum est. At quando tunc non advertebat impedimentum contrahi, non tenetur, quia tunc liberè non damnificavit, damnificationi autem, quando non liberè fit, non est necessariò satisfaciendum.* Hæc ille: unde cum sæpissimè non advertatur, frequentissima erit excusatio.

11 Eundem rigorem mitigabit etiam illud. Nam si fortè tot, tantæque deberent esse expensæ, ut si eæ fierent, caderet notabiliter à suo statu Antonius, excusaretur ab illis. Rursus, si comparatione damni, quod patitur Maria, nimis exorbitans deberet esse damnum expensarum, quod deberet pati Antonius, posset differri ad melius tempus procuratio dispensationis, vel conveniri cum Maria, ut remittat, quæ certè non debet esse difficilis, quia justitia non adversatur Charitati, & rectæ rationi, hæ autem dictant, non debere dominum velle rem suam cum tanto rigore sibi restitui, ut damnum aliud intolerabile debitori inferatur. Id, quod ego in simili notavi *lib. 8. in Dec. tr. 4. c. 1. §. 8. n. 4.*

OCTAVA CAUSA.

§. VIII. *Superveniens mutatio notabilis in Sponsis.*

1 EX Doctrina illa universali, quod promissio intelligitur semper fieri, rebus in eodem statu permanentibus, fit, ut, si contractis sponsalibus mutatio notabilis superveniat in altero ex Sponsis, ipsa, etiam jurata, non obligent. Ea autem consuevit accidere in bonis, vel corporis, vel animæ, vel fortunarum, consuevit, inquam, nam cœterùm hæc regula generalis datur à Doctoribus apud Coninch. *disp. 23. de sponf. dissol. dub. 8.* Ut quoties, initis jam sponsalibus, superaccidat alia quæcunque causa, quæ eorum exequutionem reddit notabiliter difficiliorem, quæque si initio fuisset, cordatum hominem similis conditionis prudenter ab illis avertisset, toties cessat obligatio respectu illius, cui difficilius redditum est matrimonium. Atque hanc regulam admitti debere in sponsalibus, rectè notat Aversa, *q. 8. de sponf. sect. 14. Vers. Sextò*, quamvis non admittatur in cæteris contractibus, præsertim onerosis: nam matrimonium, & consequenter ejus promissio, requirit majorem libertatem, cùm sit contractus ex se perpetuus, & indissolubilis.

2 Porrò hanc regulam aliquantulum illustremus, ea tria bonorum genera sigillatim percurrentes.

Quoad bona Corporis.

3 Si quis ex Sponsis incidat in morbum incurabilem, vel contagiosum, putà, paralysim, lepram, morbum Gallicum, si amittat oculos, aures, nares, si fiat claudus, mancus, &c. Justè alter recedere à sponsalibus potest. Hæc enim, sicut retardarent à sponsalibus contrahendis, sic excusant à contractis, quamvis juratis; quia nimis grave esset, hæc perpetuò velle in socio pati; poterit ergo is recedere ab hoc contractu sponsalium ex se dissolubili, quod certè non posset, si Matrimonium jam contractum fuisset de præsenti, quod ex se indissolubile est.

4 Tria hic selige, non valdè communia. Primum, Morbi Gallici vehemens suspicio causam dat dictæ dissolutionis ipsi Sponso sano: Ex Pont. *l. 12. c. 17. n. 4.* Adderem ego, idem esse de suspicione cujuscunque infirmitatis gravis incurabilis, par enim est ratio.

5 Secundum. Oris graveolentia, cui ars Medici subvenire nequit, adnumera inter has infirmitates valentes modo dicto dissolvere sponsalia, ex parte alterius benevalentis. Ita Sanch. *lib. 1. disp. 57. n. 2.* approbatque ibidem Pontius, & meritò, quia illam in tam arcta conjunctione tolerare, nimis esset onerosum.

6 Tertium. Quid si Sponsa tempore sponsalium pulcherrima, deinde notabiliter deformis evadat?

Respondeo, etiam propter hanc mutationem posse Sponsum resilire, docet Castr. *l. 1. de sponf. punct. 17.* & G. Hurt. *disp. 2. de matr. diff. 13.* Ratio est, quia in materia matrimonii admodùm æstimatur apud homines pulchritudo: verùm nota illud (notabiliter deformis.)

Quoad bona Animi.

7 Si quis ex sponsis gravi infamia maculetur; si sponsus scortator, aleator, ebriosus evadat; si asper moribus, vel admodùm sævus, potest alter recedere, etiam post jurata sponsalia. Rursus, si graves inimicitiæ ortæ fuerint inter Sponsorum parentes, dissolvi possunt sponsalia ex parte utriusque. Quod, si inter Sponsos ipsos gravis inimicitia fuerit exorta, possunt quidem utrique recedere, sed, qui fuit causa inimicitiæ obligatur prius omnia moralia, atque ordinaria remedia adhibere, ad pacem inducendam. Ratio prædictorum eadem est ac præcedens. Adde & timorem rationabilem, ne malum exitum Nuptiæ sortiantur. Hinc sequitur, ut si Titius, V. G. desponsaverit Bertam, nescientibus utriusque

pa-

parentibus, immò & ſcientibus, unde tamen factum ſit, ut ex utraque parte parentes obſtinatè contradicant, timeaturque gravis diſcordia inter illos, vel inter Sponſos eoſdem; ſequitur, inquam, ut alter, etiam altero invito, ſe ad aliud Matrimonium convertere licitè poſſit. Ratio eſt, quia ex tanta oppoſitione facilè eſt, oriri inimicitias, incommoda gravia, & inter ipſos Sponſos non leves rixas, & diſcordias. Ne tamen excidat à te monitio, quam facit Sanch. *l.1. d.14. n.3.* ut ſcilicet cautè in hoc procedas, nam ſæpè jactantur minæ, opponuntur pericula, amplificantur diſcordiarum timores, quæ tamen experientia vidit, vana eſſe, & ſtatim, inito Matrimonio, deſerbuiſſe.

Quoad bona Fortunarum.

8 Si dotem promiſſam negas, vel negat ille, qui promiſit, te ab altero deſeri poſſe, luce clarius eſt, eſt enim dotis promiſſio conditio, ſub qua fiunt ſponſalia; ergo, ea deficiente, etiam ſine culpa promittentis, ceſſat promiſſio, quamvis jurata.

9 Quid, ſi nulla promiſſa fuerit dos à Sponſa divite, quæ deinde poſt ſponſalia in paupertatem notabilem incurrat?

Reſpondeo. Quidquid dicant plures apud Sanch. *diſp.59. n.3.* certum mihi eſt cum eodem Sanch. & cum Caſtrop. *diſp.1. de ſponſ. punct. 28. n.3.* & Averſa, *q.8. de ſponſ. ſect.14. Verſ. Quarto*, alios citantibus, poſſe Sponſum licitè recedere. Ratio eſt, quia, tametſi non fuerit explicitè promiſſa dos; implicitè tamen fuit. Omnes enim ſupponunt, fœminam tranſire in domum viri cum omnibus ſuis bonis. Adde, hanc eſſe mutationem admodùm notabilem, quæ quemcunque, vel cordatiſſimum hominem, à contrahendis ſponſalitiis, atque adeò à Matrimonio, prudenter averteret.

10 Tria communi huic doctrinæ addi volo. Primum; ſi timeatur rationabiliter, alterum ex Sponſis fore exhæredandum, alter reſiliet licitè, ut notat Pont. *l.c.c.17. n.8.* quia ſecus, ſe ipſum is immitteret in periculum ſuſtinendæ paupertatis, atque id ego meritò, propter paritatem rationis, extendo ad ſimilem rationabilem metum de futura paupertate fortè alteri ex aliis quibuſcunque cauſis provenienda.

11 Secundum. Si rationabiliter timeatur, vel ſuperveniat jam paupertas utrique, uterque licitè recedet à ſponſalibus, quia tanto difficilius ſuſtineri poterunt onera Matrimonii. Unde hic dari non poteſt compenſatio paupertatis unius cum paupertate alterius. Ita Bonac. ſed Rebellius, & Pontius, neutri licere putant. Averſa *l.c. Verſ. Quartò, circa finem autem*, prædictos citans, diſtinguit, aitque, ſi propter paupertatem nolit quis ſubire onus Matrimonii, licitè recedere, ſed ſi velit contrahere Matrimonium cum æquè paupere, illicitè recedere à priore. Profectò commoda reſtrictio, ſed illam non poſſum admittere ut neceſſariam, quia ſuperveniens paupertas videtur dare jus recedendi abſolutè, &c.

12 Tertium. Quid ſi alter ex Sponſis ex inopinato valdè locuples fiat, poteritne juſtè ab altero recedere, & Matrimonio meliori ſe addicere?

13 Reſpondet Sanch. quem ſequitur Caſtr. *l. c. nu.5.* citans Coninch. & Guttierez (quibus adde Averſam, *l.c.*) non poſſe. Probat Primò, à poſteriori, quia ſic, quoties dote notabiliter majore Matrimonium inveniret alter ex Sponſis, alterum deſerere poſſet, tunc enim jam locuples cenſetur eſſe factus. Secundò, à priori, quia ſi ſponſa tua deterior non eſt facta, iniquum eſt ſuo jure illam privare, ſolùm ob bonæ fortunæ mutationem in te factam.

14 Prædictam ſententiam ſic impugnat Gaſp. Hurt. *d.2. de matr. d.14. n.25. Hanc Sanch. & Coninch. ſententiam difficilem exiſtimamus, quia dicta mutatio eſt ita notabilis, ut ex ſe efficiat impletionem notabiliter gravem, Sponſo facto ditiore, & à principio exiſtens, etiam prudentem à ſponſalibus retraheret.* Hæc Hurtad. cujus argumento Caſtr. *l.c.* qui prædictam Sanch. ſententiam amplectitur, reſpondere conatur, dicens: effici quidem impletionem ſponſalium notabiliter graviorem, durioremque, ſed non per ſe, at ſolùm per accidens, eò quòd Sponſus impeditur ab aliis ditioribus ſponſalibus, quæ poſſet invenire, id, quod (ait) nihil probat, propter argumentum modò à poſteriore factum, quia ſcilicet, ſic, quilibet Sponſus poſſet ſemper Sponſam deſerere, quoties notabiliter ditius Matrimonium ei offerretur.

15 Circa has ſententias interponat judicium me ſapientior; quod ſi Leandrum *tr.9. de matr. d.2. q.47.* ſequi te juvat, invenies apud ipſum, utramque ſententiam eſſe probabilem.

§. IX. *Prædictæ Cauſæ exiſtentes ante ſponſalia, ſed poſteà cognitæ.*

1 Regula univerſalis. Hæc pari modo ſponſalia, etiam jurata, infirmant, ac ſi de novo advenirent. Ita Sanch. Pont. Bonac. & alii innumeri apud Averſam *q.8. de ſponſ. ſect.15. V. dicendum tamen.* Ratio eſt, quia pro eo, qui anteà illas ignoraverat, videntur dictæ cauſæ tunc ſupervenire, quando ſciuntur.

2 Id autem intellige. Primò, de prædictis cauſis, quæ ſint qualitates, ſi enim fuiſſent de ſubſtantia, ſeu de individuatione perſonæ; ut, ſi tu volens contrahere ſponſalia cum Berta, cognoſcas deinde illam non eſſe Bertam, ſed Mariam, ſponſalia non ſolùm infirmari poſſunt, ſed ab initio ſunt invalida, ſicuti invalidum eſſet Matrimonium.

3 Intellige Secundò, quando ignorantia ejuſmodi cauſæ, ſeu defectus tibi dedit cauſam contrahendi; ſi enim expreſsè fuiſſes eo animo, ut etiam cum illo defectu contracturus fuiſſes ſponſalia, nihil officiet ignorantia. Ita Caſtrop. *d.1. de ſponſ. punct.29. n.2.* Quid ſi dubius nunc ſis, an contracturus fuiſſes? Reſpondet Leand. *d.2. de matr. q.59.* citans Sanch. Bonac. Navar. ſi defectus de novo cognitus ſit gravis, ut ſi inveniatur, non eſſe Virgo, vel Dives ea, quam talem putabas præſumi, te non habuiſſe animum contrahendi, ſecus, ſi defectus ſit levis, &c.

4 Intellige Tertiò, niſi poſt cognitionem, dicta ſponſalia, quæ fuerant initio valida ratificaveris, quæ ratificatio fieri potuit vel expreſſis verbis, vel implicitè ipſo facto, ut, ſi poſt dictam notitiam, Sponſam ut tuam cognoviſti. Ita, Caſtrop. *l.c. n.11.* citans Pontium, Laym. Sanch. alioſque. Valida, dixi, ſi enim propter aliquam rationem fuerant initio invalida, ut, ſi fuiſſent cum errore perſonæ, vel cum nullo conſenſu, non validantur per ſolam copulam, quia hæc non eſt ſufficiens ſignum veri conſenſus, poteſt enim fieri animo fornicario, ut ſupra *c.2. §.3. n.34.* dictum eſt, & tenet Hurt. *de matr. d.16.*

Quid ſi Sponſus ad Sponſam cognoſcendam accederet (ſanè cum peccato) animo non ratificandi? Reſpondeo, Sanch. *l.1. d.66. n.3.* ait, adhuc ipſo facto ratificare, ſed Hurt. meritò *l.c.* cenſet, in foro conſcientiæ non ratificare, nec cedere Juri ſuo, & ſic diſſolvere poſſe ſponſalia, niſi, aliàs, ratione damni illati, ad illa ratificanda teneretur.

5 Dictum eſt autem (pro eo, qui anteà ignoraverat) nam, ſi anteà eas cauſas, ſeu defectus cognoviſti, & tamen adhibuiſti conſenſum, rata erunt ſponſalia. Excipit Averſa, mox citandus *V. Et quidem* niſi fortè promiſſio valdè fuerit imprudens, & indiſcreta, qualis, v.g. eſſet promiſſio Juvenis nobilis, & divitis facta viliſſimæ puellæ; tunc enim ex alio capite non teneretur quis, ſervare promiſſum: nempè ex eo, quòd faceret rem illicitam, & indiſcretam; ita Aver. *q.8. de ſponſ. ſect.16. V. Pro altera.* Adverte, id dici ex vi promiſſionis ſponſalium, non ex vi damni illati; illud enim eſſe omnino reſarciendum, certum eſt.

6 Ex dicta regula *n.1.* allata fit, ut non ſolùm, quando Sponſam exiſtimabis virginem, & poſt ſponſalia reſciviſti eſſe defloratam, ſed etiam, quando reſciviſti eſſe viduam, quia certè regulariter vilior exiſtimatur ea, quæ virgo non eſt, fit, inquam, ut poſſis reſilire à ſponſalibus. Non ita in ſponſa reſpectu Sponſi, qui fortè inveniatur, non fuiſſe virgo: nam id vile non eſt Sponſæ, niſi tamen inveniatur, valdè deditus alienis mulieribus fuiſſe, ſine ſolida, & continuata emendatione, vel inveniatur, habere filios, nam tunc cum moleſtum id ſit notabiliter ſponſæ, poterit à ſponſalibus recedere.

7 An in ipſo facto in hoc caſu ignorantiæ defectuum, quoad qualitates (nam, ſi adfuerit deceptio ex parte alterius, vel metus, diximus ſupra *c.2. §.1. & 2.*) irrita ſint ſponſalia, an irritanda? Reſpondeo, Caſtr. *loc. cit. n.10.* & Hurt *l.c.d.16 n.55.* meritò dicunt, quando res eſt clara, eſſe irritanda per voluntatem ejus, qui poteſt reſilire, nec neceſſariam eſſe Judicis ſententiam.

8 Quid ſi res ſit dubia? Reſpondeo, Tunc, vel etiam, quando receſſio à ſponſalibus afferret ſcandalum, recurrendum eſſe ad Judicem, monemus omnes. Legatur Caſtrop. *p.31. & 32.* qui alios citans, docet, qualiſnam probatio ſufficiat in foro externo, ad ejuſmodi reſciſſionem; cui adde G. Hurt. *l.c. diff.19.* & Sanchez *d.71.*

9 Donec autem is, qui ignoravit, non reſilit, manent valida ſponſalia. Id, quod inde conſtat; quia ſecus, cum in caſibus, de quibus loquimur, ignorantia adfuiſſet ipſo initio, tunc etiam fuiſſent invalida, quod tamen non poteſt ſuſtineri, nam ipſo initio fuerunt legitima, cum fuerint ritè promiſſa, & ignorantia, ut nunc ſupponimus, non fuerit circa ſubſtantiam perſonæ, ſed ſolùm circa qualitates; unde ex illis ſponſalibus ortum eſt impedimentum publicæ honeſtatis ex Sanch. *lib 8. de matrim. d.68.*

10 Denique. Si quæras Primò; an qui juſtè à ſponſalibus reſilit, quando ſcilicet reſilit ſine ulla culpa, ut eſſet, v.g. ad ingrediendum in Religionem, teneatur reſtituere ea, quæ fortè alter expendit in parandis Nuptiis? Reſpondeo, eſſe probabile, obligari, ſed eſſe probabilius, non obligari. Lege Caſtrop. *l. c. p.53.* Si quæras Secundò, quando omnibus conſideratis, dubium eſt, ſint ne valida, an invalida ſponſalia, quid ſentiendum? Reſpondeo, me de hoc dixiſſe ſuperiùs *c.1. §.4. n.9. & 10.*

§. X. *An laborans alio occulto defectu poſſit, eo tacito, ad Matrimonium procedere?*

Et item, An nunc poſſit ad ſponſalium impletionem alterum compellere? Remiſſivè.

1 Hæc denique ad complementum hujus Tractationis de ſponſalibus eſſent inquirenda, ſed, quia de priore à me ſatis tractatum eſt *lib.7. in Dec. c.5. §.2. n.5. & 6.* ideò, vel illa lege, quæ ibi breviter perſtrinxi, vel pluribus agitata pete eadem à Sanch. *l.6. de matr. d.27. n.8. & 9.* Caſtrop. *de ſponſ. d.1. p.30.* Coninch. *de ſponſ. diſſol. d.27. dub 13.* Pont. *l.12. c.18.* Averſ. *q.8. de matr. ſect. 19.* G. Hurt. *d.2. de matr. diff.17.* aliiſque, à quibus etiam diſtinctè habebis de poſteriore.

TRA-

TRACTATUS IV.

DE CONSENSU

Per verba de præsenti:

ID EST

DE MATRIMONIO

Ut est Contractus.

CAPUT PRIMUM;

De Natura Matrimonii.

§. I. *Quid propriè veniat nomine Matrimonii.*

1 IN toto negotio Matrimonii quatuor intercedunt, quæ ad rem nostram in præsentia faciunt. Primò, Contractus inter personas habiles, quo scilicet hæ consentiunt, atque adeò se obligant ad mutuam corporum traditionem, in ordine ad sobolem generandam. Secundò, Ratio Sacramenti, quæ ex Divina institutione adest in prædicto consensu, hunc enim Christus Dominus elevavit ita, ut significaret, & conferret gratiam Fidelibus: quæ quidem ratio Sacramenti, brevi tempore durans; eo scilicet, quo ejusmodi consensus exhibetur, causa dictæ gratiæ eo modo est, quo pluribus explicant Theologi; nam matrimonium non esse Sacramentum in facto esse, judico cum Castrop. *d.2. p.2. de sponſ. n.3.* & cum aliis, probabilius. Tertiò, Intervenit vinculum perpetuum, quod remanet post ejusmodi consensum, & Sacramentum. Quartò denique interveniunt, seu consequuntur aliæ obligationes ex dicto consensu, scilicet servandi fidem conjugi; cohabitandi cum eodem, filios educandi, &c. hæc quidem duo postrema scilicet, vinculum, seu indissolubilitas, & dictæ obligationes, quæ subsequuntur; sunt effectus prædicti consensus, & prædicti Sacramenti.

2 Porrò propriè loquendo, tum contractus ipse seu mutuus consensus vocatur matrimonium, tum vinculum prædictum. Hinc, quando Tridentinum *seſſ.24. Canone primo* dicit, matrimonium esse Sacramentum, intelligitur de dicto consensu, quando autem Eugenius IV. *in Decreto fidei* dicit, consensum esse causam efficientem Matrimonii, & pari modo, quando Doctores dicunt Matrimonium esse ex se indissolubile, esse perpetuum, esse effectum mutui consensus, intelligitur de vinculo: non est igitur à nobis quærendum, ut cum superfluo labore quærit Perez, *de matr. diſp.3. ſect.1.* quid propriè sit Matrimonium, consensusne, an vinculum, nam utrumque propriè dici solere Matrimonium, jam vidimus.

3 Si quis ergo à te sciscitetur, in quonam consistat matrimonium, ne sine distinctione respondeas; sed ita distingue. Matrimonium, prout dicit consensum, est, *Viri, & Fæminæ habilium ad prolem generandam consensus mutuus, quo scilicet iidem invicem dant, accept antque jus, & dominium corporum ad finem prædictæ prolis generandæ, quique ad rationem Sacramenti est à Christo Domino elevatus.* Matrimonium verò, ut dicit vinculum, rectè à Theologis cum Magist. *in 4. diſt.7. &c. illud, de præſumpt.* sic describitur, *est Conjunctio maris, & fæminæ inter legitimas personas individuam vitæ consuetudinem retinens*: vel ut habent Jurisperiti, *l.1. ff. de ritu Nupt. Conjunctio maris, & fœminæ, consortium omnis vitæ, divini, & humani communicatio Juris.* Explicant Matrimonii descriptionem pluribus Pontius, *lib.1. de matr. c.2. n.6.* aliique, quorum aliqui rectè colligunt, hoc vinculum, seu conjunctionem seu obligationem esse denominationem ortam ex prædicta mutua traditione corporum, &c. quæ omnia satis sit, innuisse breviter.

§. II. *Quotuplex ſit Matrimonium.*

1 TRiplex est: Legitimum, Ratum, Consummatum. Legitimum (quod sic appellatur, sive, quia secundùm leges fit, sive, quia legitimo initur consensu) est ipse contractus naturalis, qui certè communis est omni Matrimonio, tum in lege naturæ, tum gratiæ. Ratum, est prædictus contractus inter Fideles, qui habet rationem Sacramenti, ut *§. præcedenti* diximus, sed antequam habeatur copula maritalis. Consummatum est illud ipsum, quod ratum, sed postquam accessit prædicta copula, ita dictum, quia perficitur, seu consummatur, sicuti venditio rei traditione perficitur. Vide, quæ dicam *p.4. c.7.*

2 Et quidem Ratum, etiam propriissimè, Matrimonium est, quia (etiam præscindendo ab actuali copula) in solo consensu, quo se conjuges obligant, per mutuam corporum traditionem utrinque acceptam; tota essentia Matrimonii habetur, quale fuisse matrimonium SS. Virginis cum S. Joseph optimè, & breviter explicat Castrop. *diſp.2. p.1. n.3.* & legi potest S.Thom. *in 4. diſt.30. qu.2. art.1. q.2. ad tertium* Suar. *3.par. tom.2. diſp.7.* Sanch. *lib.2. de matrim. d.28.* Averſ *q.3. de matr. ſect.3.* Pont. *lib.1. c.19.* Christoph. à Castro *in lib. de Beatiſſ. Virgine* aliique.

3 Differunt autem per maximè, ut habet idem Castrop. *l.c. n.4.* Prædicta matrimonia in eo, quod legitimum, favore fidei, solvi potest, cum alter ad fidem convertitur, alio quamvis renuente. Ratum verò solvitur professione solemni Religionis. Consummatum verò nunquam ut ex dicendis latiùs, & clariùs habebitur, atque hinc, & *ex Cap. Deb. de bigamis*, atque *ex Decreto ultimo Conc. Florent.* aptè colligitur triplex significatio in matrimonio; nam, quatenus est legitimus contractus, significat conjunctionem Dei cum Anima Fideli per gratiam. Quatenus Sacramentum, præscindendo à copula, significat conjunctionem Christi cum tota Ecclesia per Baptismum. Quatenus Sacramentum consummatum denotat conjunctionem Hypostaticam Verbi Divini cum natura humana, quæ omni ex parte insolubilis est, perinde ac matrimonium consummatum.

4 Nos autem in hac secunda parte agemus de matrimonio legitimo, quatenus scilicet dicit merum consensum naturalem, nam posteà de matrimonio, ut Sacramentum est, sua erit distincta tractatio.

CAPUT II.

De consensu requisito ad Matrimonium.

§. I. *Qualis Consensus?*

1 NImis est certum, proprium consensum requiri ad matrimonium, quia tradi suum alteri non potest sine consensu tradentis, multo magis proprium corpus, idque indissolubiliter.

2 Id, quod adeò verum est, ut, neque Principem sæcularem, neque Ecclesiasticum posse dare jus utendi corpore ad prolem suscipiendam, sine proprio utentium consensu, tradant communiter Doctores apud Sanch. *lib.2. de matrim. diſp.26.* & G. Hurtad. *de matr. diſ 6. n.15.*

3 Deum autem, qui est omnium corporum Dominus, posse dare viro potestatem in corpus mulieris, & contra, sine ipsorum consensu, docet Sanc. *dicta d.26.* Leand. *d.6. de matr. q.3.* Hurtad. *loc. cit.* contra Filliucc. & Ochag. cum aliis, rectè addens, probabilius esse, illam traditionem tunc non esse Matrimonium: hujus enim essentia requirit mutuum conjugum consensum, ut hactenus dictum est.

4 Quod autem requiratur conjugum consensus, & non alterius, V. G. parentum ad Matrimonii validitatem, habes luculenter apud Bellarminum, *lib.1. de matr. c.19. & 20.* An verò licitè filius, invitis parentibus, consensum Matrimonio præbeat, diximus nos *lib.5. Dec. c.2. §.3* Lege item Barb. *in Voto deciſivo*, &c. an valeat statutum afficiens pœnis filios sine consensu parentum contrahentes; ubi affirmantes alios, alios melius negantes refert.

5 Denique cùm certum sit, nullum consurgere Matrimonium ex consensu ficto, quæri posset, an sic fictè contrahens obligetur verè consentire, sed id colligitur ex dictis sup. *tr.3. de ſponſ. c.1. §.4.*

§. II. *An ſufficiat Consensus, quando à contrahente non cognoscitur impedimentum dirimens?*

1 TItius, & Berta, dum, sivè uterque, sivè alteruter dubitarent, an inter ipsos esset impedimentum consanguinitatis (idem dic de quocunque impedimento dirimente) contraxerunt Matrimonium, sed non multò post cognoverunt, nullum fuisse ejusmodi impedimentum: fuitnè validum Matrimonium? Quid Secundò, si certò putassent, adesse impedimentum, quod verè non erat?

2 Respondeo ad primum, Matrimonium esse validum. Ita Sanch. *lib.2. de matr. d.33.* Castrop. *d.2. de ſponſ. punct.5. n.9.* Hurt. *d.3. de matr. diſſ.7. n.21.* & communiter. Ratio est, quia sic contraxerunt quasi, sub conditione de præsenti, si habiles sumus, at jam habiles erant, ergo jam absolutus de facto, atque adeò efficax fuit consensus.

3 Respondeo ad secundum, Matrimonium esse invalidum. Contra hanc responsionem habemus Sanch. *cit.* Covar. & Guttier. adductos à Castrop. *l.c. n.8.* Ratio nostræ responsionis est, quia qui firmiter credit laborare impedimento dirimenti, nec absolutè, nec sub conditione potest efficaciter consentire Matrimonio. Non absolutè, ut certum est, & ipsi adversarii fatentur; quia id quod, ut impossibile apprehenditur, non potest quis efficaciter velle. Non sub conditione, sic, *Si fortè possim, si fortè sim habilis, si fortè impedimentum non adsit*, nam, si quis se sic haberet, jam non firmiter putaret, sed subdubitaret, se posse, se habilem esse, se impedimentum habere, atque adeò essemus in casu præcedentis numeri.

4 Neque obstat primum argumentum, quo utitur Sanch. *l.c.* quòd scilicet excommunicantur, qui sic contrahunt, unde supponuntur, posse habere verum consensum: non obstat, inquam, nam excommunicantur, non quia validum fecerint Matrimonium, sed quia contrahere attentaverint.

5 Neque obstat secundum argumentum, quo idem utitur, quia in jure ex sponsalibus nullis ratione impedimenti oritur publica honestas,

nestas, modò adsit consensus, unde supponit Textus, posse adesse consensum cum impedimento dirimenti: non obstat, inquam, quia dictum jus disposuit, ut talis consensus attentatus pareret publicam dictam honestatem, quamvis verus non esset.

6 Neque denique tertiò obstat paritas ab eodem allata hæretico, qui quamvis certò putet, Baptismum non esse Sacramentum, tamen validè baptizat; non obstat, inquam, quia in hæretico supponitur, esse intentio faciendi, quod facit Ecclesia, quæ intentio prævalet. Id, quod non invenitur in casu nostro, ut supponimus. Lege Hurtad. *l.c. n.*23.

7 Quid si contraxerunt cum impedimento V.G. cum consanguinitate, sed deinde post dispensationem obtentam V.G. à Confessario, illi iterum consenserunt, quam tamen dispensationem ipsis Confessarius non aperuit, validumnè tunc esset Matrimonium?

Respondeo, adhuc invalidum: Ita Boss. *de matr. cap.*2. *nu.*82. contra Paludan. & Ang. putantes esse validum, saltem ex eo capite; quia, si aliud non addatur, consensus hic novus solùm fuit ratificatio consensus prioris, qui, cum fuerit nullus, consequenter, & ipsa ratificatio nulla erit. Dixi (saltem ex eo capite) nam, an ex illo alio, quod nondum ipsi dispensationem concessam acceptaverint, colligi potest ex à me dictis sup. *lib.*5. *de pæn. tr. De cas. reserv. c.*9. §.1. *à n.*18.

§. III. *Circa quod versari debet consensus contrahentium?*

1 CONtroversum, & sanè dignum, quod explicetur, est, de qua nam re debeat, seu circa quod objectum debeat versari consensus, tum ut validum sit, tum ut licitum Matrimonium? In Matrimonio enim tria veluti collecta inveniuntur, Bonum Sacramenti, Bonum prolis, Bonum fidei: hoc est Matrimonium ex natura sua Primò, affert indissolubilitatem, quia est Sacramentum juxta illud S. Pauli *Sacramentum hoc magnum est, Ego autem dico in Christo, & Ecclesia*, ut scilicet sicuti Christus Dominus indissolubiliter est conjunctus cum Ecclesia, ita vir cum uxore modo superius explicato. Secundò, affert intentionem generandi prolem, illamque educandi. Tertiò, necessitatem servandi fidem inter ipsos conjuges; atque ad horum aliquod reducuntur alia in Matrimonio inclusa, qualis est cohabitatio conjugum, obligatio reddendi debitum, & similia.

2 Quærimus ergo, An si quis Matrimonium contrahat, non intendendo prædicta omnia bona inclusa in Matrimonio, validè, & licitè contrahat? Quid, si intendat alios fines extrinsecos Matrimonio? intendat, V.G. divitias ex dote acquirere, honorem ex familia, conjugii voluptatem, & similia?

An validè?

3 Si quis mente intendat, sive explicitè, sive implicitè (quod implicitum hic evenit, quando non intenditur contrarium) se obligare ad illa tria, scilicet ad perpetuitatem, ad prolem, ad servandam fidem validè Matrimonium contrahit; invalidè verò, si positivè habeat animum non se obligandi ad hæc. Ita Sanch. *lib.*2. *de matr. d.*29. G. Hurtad. *de matr. d.*3. *diff.*4. aliique. Ratio, quæ dictum hoc simul probat, & explicat, est, quia, ut modò diximus, de essentia Matrimonii est consensus tradendi corpus, quo consensu conjux se obliget, ad prolem generandam, fidemque servandam. At verò ipsa exequutio generationis, vel ipsa actualis custodia fidei de essentia non est; possum enim ego, me obligare, V.G. ad servandam castitatem, licèt animum habeam ejusdem obligationem (sanè cum peccato) non observandi. Cùm igitur prædictus contrahens, de quo loquimur, intendat se sive explicitè, sive implicitè, ut dixi, hanc obligationem subire, substantiam matrimonii ponit, atque adeò contrahit validè, immò id etiam erit, si intendat se obligare ad statum perpetuitatem, quod est Bonum Sacramenti, cœtera verò bona, puta Bonum prolis, & Bonum fidei, non excludat. Nam sic, quasi in radice includit cœtera dicta Bona.

4 Quod si omnem obligationem, vel etiam solum unam ex prædictis tribus, V.G. perpetuum statum excludat, tunc nullum esse Matrimonium patet ex dictis, quia non habetur sic matrimonii essentia. Lege Hurtad. *d.*7. *diff.*9. & Perez *de matr. disp.*13. *sect.*5.

An licitè?

Ubi, qualis finis debeat intendi à contrahente Matrimonium, ne is peccet.

5 Finis alius est principalis, ad quem scilicet quis principaliter intendens, aliquid agit, Alius secundarius, à quo quis non rarò applicatur ad agendum. Celebras V.G. ut sacrificium Deo offeras: Ecce causam, seu finem principalem. Sed id hodie facis, aliter non facturus, quia eleemosynam invenisti? ecce finem secundarium, & quem vocamus etiam impulsivum, quo actu applicaris ad celebrandum: nam illum primum vocare solemus motivum.

6 Ita in Matrimonio contrahendo, potest Primò, esse finis tradendi mutuò corpora, quæ, ut modò dicebam, est obligatio, in qua tanquam in radice includitur obligatio prolis generandæ, & obligatio reddendi conjugi debitum, & cætera modò *n.*2. explicata, & in Matrimonio inclusa.

7 Secundò, potest esse finis adhibendi remedium concupiscentiæ, seu evitandi fornicationem, vel habendi conjunctionem mutuam obsequiorum, & similia, quæ includuntur quidem in Matrimonio, sed tanquam quædam secundaria; nam propterea vocantur, & sunt fines secundarii institutionis Matrimonii.

8 Tertiò, possunt esse fines quilibet alii, qui nec primariò, nec secundariò includuntur in institutione Matrimonii, nam propterea sunt, vocanturque fines extranei Matrimonii, quos scilicet conjuges ipsi non rarò adhibere solent; ejusmodi est finis acquirendi divitias, voluptatem, bonum nomen, honestam familiam, &c. His positis,

9 Dico Primò. Cùm quis contrahit Matrimonium more ordinario, illique consentit ob finem prædictum principalem, vel ob aliquem ex inclusis in ipso principali fine, vel ob aliquem ex finibus prædictis secundariis, non excludendo expressè principalem, licitè contrahit. Ratio est, quia sic se conformem reddit ejus institutioni, & non est, unde culpa oriri possit.

10 Dixi (more ordinario) nam posset licitè contrahi Matrimonium cum sola intentione se obligandi ad mutuam corporum traditionem, præscindendo à copula, immò copulam excludendo, & sic fuisse Matrimonium SS. Virginis, & S. Joseph, supra insinuavimus, & iterùm dicemus clarius infrà, *c.*5. *q.*8. *n.*5. *fine*.

11 Dico secundò. Si quis per suum consensum ordinet suum Matrimonium ad aliquem ex finibus extrinsecis dictis *n.*8. non excludendo expressè fines illos matrimonii primarium, & secundarium, peccabit quidem ex communi sententia cum Sanch. *l.*2. *de matr. d.*29. *n.* præsertim 21. & Layman, *lib.*5. *tr.*10. *& tr.*4. *n.*2. *&* 3 aliisque, sed non mortaliter. Ratio est, quia, licèt non sit magna deordinatio, cum implicitè remaneant illi fines, unde non sit culpa mortalis: aliqua tamen adest deordinatio, dum tam explicitè intenditur finis extrinsecus, & alienus à finibus, ob quos institutum est Matrimonium.

12 Quod si excluderentur expressè fines primarii, nec consentiret quis obligationi tradendi suum corpus, &c. tunc & Matrimonium esset nullum, & consequenter id sic intendere, foret mortaliter illicitum, quia sic irritum redderetur Sacramentum.

13 Dico quartò. Quamvis sententia dicta *num.* 11. probabilis sit, & communiter recepta, tamen probabilis est etiam opposita, excludens etiam peccatum veniale, uti sustinent Castrop. *disp.*2. *de spons. q.*10. *n.*3. *&* 4. Coninch. *disp.*25. *dub.*2. *concl.*3. *&* 4. Pont. *lib.*1. *cap.*21. *num.*13. Vel enim hi extrinseci fines ex se honestatem moralem habent, ut esset pax Reipublicæ, concordia consanguineorum, familiæ nobilis conservatio, fornicatio vitanda, &c. & tunc ajo, te venialiter non peccaturum, si ob ejusmodi fines Matrimonium contrahas; quia dum finem illum principalem procreationis sobolis, &c. non excludis, & aliquem ex his extraneis, qui ex se honesti sunt, intendis, non est, unde culpam ullam committas. Quæ enim culpa est, honesto medio, quale est Matrimonium, velle acquirere illud, quod ex se honestum item est?

Vel hi extrinseci fines, ex quorum aliquo moveris ad Matrimonium, sunt ex se indifferentes, qualis est finis divitiarum, voluptatis non peccaminosæ, honoris, &c. & tunc etiam ajo, te nec peccaturum venialiter, abstrahendo ab aliquo alio inconvenienti; Ratio est ferè eadem, quia, dum non excludis finem principalem, ex se nulla est culpa, velle aliquod temporale acquirere, medio aliquo honesto actu. Sanè culpam non committit, qui celebrat Sacrum non celebraturus, V.G. hodie, nisi stipendium lucretur, modò remaneat intentio principalis sacrificandi in honorem Dei, quæ semper remanet, ut supponimus, siquidem peccaminosum non est, sic operari. Ita igitur in casu nostro. Et ad hoc fortè respexit Sanch. *l.c. n.*25. dum denique fassus est, communiter in adhibendis his finibus, ne venialiter quidem peccari, quia dum remanet implicitè, modo dicto, finis principalis, cæteri (ait) non tam sunt fines operis, quàm motivum, & applicativum operantis.

CAPUT III.

De consensu externo requisito ad Matrimonii valorem.

1 INterno consensui debet accedere mutuus consensus externus, ut Matrimonium valeat, tum quia nullus contractus consistit, nisi fiat externè; debet enim cognosci ab altero, cumque contrahis, tum quia Matrimonium est Sacramentum, atque ideò ex Christi Domini institutione, necessariò signum sensibile. Id ita placet Sanch. *lib.*2. *de matr. d.*20. ut dicat esse probabilius (certum esse, ego dicerem libentiùs) neque sine utriusque conjugis externo consensu posse Matrimonium consistere, etiam si Deus utriusque consensum internum utrique revelet: quod profectò nimis clarum est in hoc præsente rerum statu, in quo Matrimonium est elevatum ad rationem Sacramenti, quod, ut dixi, signum sensibile, secundùm præsens ejusdem Dei Decretum, esse debet.

2 Sed internum consensum exprimi quibuscunque signis, satis sanè erit, an necessariò debeant accedere verba in iis, qui loqui possunt? in illis enim, qui loquela carent, sufficere alia signa jam scimus, definitum esse in jure *C. cum ap. & C. Tua de spons.*

Respondeo, etiam in potentibus loqui sufficere quælibet signa da

ad validitatem Matrimonii. Ita Sanch. *l.2. de matr. d.31. nu.5.* cum sexcentis Auctoribus ab ipso adductis, quidquid aliqui apud eundem ibidem negent ex eo, quod putant Sacros Canones decrevisse, semper esse necessaria verba in potentibus loqui. Sed ratio nostræ doctrinæ est, quia ex una parte hi Canones non rectè adducuntur, facilèque ad eos respondet Sanch. *l.c.n.*10. ex alia verò Christus Dominus hoc Sacramentum Matrimonii instituit per modum contractus, seu rationem contractus elevavit ad rationem Sacramenti: at quilibet contractus signo impleri potest. Confirmatur ex Concilio Florentino, in cujus Decreto de Sacramentis sic habetur: *Consensus per verba regulariter expressus facit Matrimonium*. Nota illud (*regulariter*) non ergo semper, & necessariò.

An licitè solis signis Matrimonium contrahatur?

4 Inquires Primò. Qui, cùm possit loqui, Matrimonium contrahit solis nutibus, vel signis, peccatne?

Respondeo, certè non invenio præceptum hac de re: quare, qui signis utatur certis, & non dubiis (nam tunc esset mortale ob incertitudinem Matrimonii, inde sequentem, & ob scandala, ac lites, inde facilè proventura) non video, unde peccatum committat. Et quamvis Sanch. *l.c.* dicat, esse veniale, si justa causa non interveniat, cur debeas uti signis, & non verbis, quia est, inquit, à ratione alienum, aliquam deordinationem continens, in hoc gravissimo contractu non exprimere consensum commodiori modo, quo potest, scilicet verbis; nihilominus, quia nos in humanis actionibus, ne sub veniali quidem obligamur perfectissimo modo, & certissimo agere, sed satis abundè est, si perfecto, & certo modo agamus, ideò etiam à veniali signis certis contrahens liberandus est. Ita Castrop. *d.2. de sponsf. p.7.n.5.* qui utitur alia ratione à nostra, quia, inquit, ubi lex non est, nec prævaricatio esse potest, ut dicit S. Paulus. Verùm hæc ratio non solvit argumentum allatum à Sanch. hic enim contendit, ut modò vidisti, adesse legem naturæ dictantem, alienum esse à recta ratione, in hac gravissima re certissimum modum contrahendi negligere. Expeditiùs ergo nos negamus, adesse ejusmodi legem, recta enim ratio in moralibus non dictat sub aliqua deformitate, nisi ut utamur modo certo, non autem, ut certissimo.

Quinam ex conjugibus prius consentire debeat per sua signa?

5 Inquires secundò, pro praxi, Quinam prius est interrogandus, ut prædictum consensum externum præbeat, vir, an mulier?

Respondet Covar. honestum esse, ut prius fæmina. At Joannes Andreas honestius esse putat, ut vir, qui est caput mulieris, atque hunc sequitur Sanch. *l.c.n.*12. eosdem referens. Ego censeo, sequendam consuetudinem uniuscujusque Ecclesiæ, ut insinuatur à Rituali Romano, ubi de Ritu servando in matrimonii Sacramento agitur; ab eodem tamen Romano Rituali prius interrogatur vir, posteà mulier, id, quod in nostra Diœcesi Panormitana servamus.

Quæ verba, vel signa sunt ad Matrimonium necessaria?

6 Inquires tertiò. Quæ verba, vel signa requiruntur, vel sufficiunt ad ejusmodi consensum exprimendum?

Respondeo, Regula generalis hæc esto. Illud verbum, seu signum requiritur, & sufficit, quod certò in circunstantiis, in quibus efformatur, exprimit internum consensum. Quæ autem in particulari, ejusmodi sint, satis colligi potest ex iis, quæ dixi paulò superiùs, *tr. de sponf. c.2. §.3.* præsertim à *n.*17. & latè habet Sanch. *lib.1. de matr. disp.*18. breviter autem Castrop. *l. c. p.8.*

Quam simultatem verba contrahentium habere debeant?

7 Inquires quartò. Necesse ne est, ut simul proferant suum consensum, & vir mulier?

Respondeo, nequaquam, nam satis est, si unus post alterum proferat dummodo consensus alterius non fuerit revocatus, isque moraliter perseverare censeatur; siquidem, nec ratio contractus, nec ratio Sacramenti majorem simultatem requirit. Ita Aversa *q.3. de matr. sect.6.* contra aliquos contrarium sentientes, ita etiam Sanch. *lib.2. de matr. d.*32. cum aliis multis.

Nec obstat Conc. Trid. *sess.24.c.1. de ref.* ipsum enim, requirit quidem præsentiam Parochi, & Testium, sed nihil innovat, quoad simultatem, de qua loquimur, & certè etiam in humanis aliquibus contractibus requiritur præsentia Notarii, & Testium; sed non inde infertur necessitas simultanei consensus contrahentium.

8 Consensus autem alterius non perseverare, sed evocari censetur vel explicitè, ut si positivè incipiat dissentire, vel implicitè, ut si V.G. consentiat per verba de præsenti cum alia, vel si transeat tempus, pro quo fortè consensit, vel, quando tempus nullum fuit præfinitum, si transeat tantum temporis, ad quantum in talibus circunstantiis prudenter censeatur (secundùm varias sententias, quas mox referam) non se extendi intentio contrahentis. Lege G. Hurt. *d.3. de matr. diff.8.*

9 Addit Sanch. *l.c.n.*4. Si, altero volente non statim consentire, prior, qui consenserat affirmet, se consensum nunc revocasse, ipsi esse credendum, quia, nisi contrarium constet, præsumitur quis consensisse sub conditione, si alter statim assensum præbeat, præsertim quando est præsens, nec per Procuratorem, vel Epistolam initur Matrimonium. Adde æquum non esse, ut prius consentiens debeat expectare ad quodcunque libitum alterius, &c.

10 Si urgeas: Ecquodnam temporis intervallum potest intercedere inter consensum unius, & alterius, ut Matrimonium validum contrahatur?

Respondeo, quodcunque tempus concedit Navarrus, quem citat G. Hurtad. *disp.3. de matr. diff.8. n.*25. dum alter non revocat. Si Septennium non transeat, dixit Sotus. Si biennium, Henriquez apud Sanch. *l. cit. n.*4. Si annus, Ledesma apud Hurtadum cit. Denique ipse Sanchez id prudentis arbitrio relinquit, attentis particularibus circunstantiis: nam Matrimonium (ait) est Sacramentum fundatum in contractu civili; quare illud tempus intercedere potest inter consensum unius, & consensum alterius, quod non destruit rationem contractus civilis. Cùm ergo à multis circunstantiis pendeat, an civilis contractus judicetur persistere, nec ne, ex tanto, vel tanto temporis intervallo, rectè eæ circunstantiæ semper erunt expendendæ. Quis enim neget, majus tempus posse intercedere, quando per principalem, &, majus, quando per Epistolas missas V. G. ad Indias, si ibi inveniatur unus ex Sponsis, quàm, si per verba inter præsentes? Hæc sententia esset excipienda, nisi scrupulis daret aditum, dum frequentissimè timoratus dubitaret, an expensæ omnes circunstantiæ fuerint.

11 Excipiatur igitur à nobis prima sententia Navarri, concedentis quodcunque tempus. Quam sententiam sequitur Bossius *de contract. matr. c.2. n.*40. citans Majorem, Lessium, Bonac. Coninch. Covar. aliosque; & ratio est eadem, ac modò dicta, sed sine limitatione, quia scilicet Matrimonium est ex iis contractibus, qui subsistunt, non revocato consensu ab altero, si alter, quocunque tempore, consentit: Id quod non potuit negare ipse idem Sanch. *lib.3. de matr. d.32. n.7.* in eo casu, quo post longissimum tempus ratificatur Matrimonium ab altero, qui fictè initio consenserat, de qua re suo loco inferius.

CAPUT IV.

De Consensu dato absenti.

§. I. *Per Procuratorem*.

1 SUpponimus tanquam certum, & ab aliis passim probatum, posse per Procuratorem contrahi Matrimonium, illudque esse Sacramentum, ejusque Ministros, & suscipientes esse ipsos principales, non verò Procuratorem.

2 Supponimus item ex Sacro Textu, *Cap. final. de procurat. in sexto*. Procuratorem institutum ad Matrimonium, immò & ad sponsalia, ex Sanchez, mox citando, ut legitimus sit, debere habere speciale mandatum ad Matrimonium circa determinatam personam, non posse limites mandati excedere, & nec posse alterum sibi substituere, nisi hoc expressè contineatur in mandato. Lege Coninch. *disp.24. dub.9. à nu.*67. Pontan. *l.2. c.*15. Castrop. *d.2. de sponf. p.9.* Sanch. *l.2. de matr. d.11. n.15.* aliosque. Et Sanch. quidem rectè notat, non esse necessariam sexuum diversitatem in ejusmodi Procuratoribus, sed posse esse duos viros, vel duas mulieres, quia non contrahunt nomine proprio, sed alieno. Rectè etiam notat Coninch. quem sequitur Aversa mox citandus, sufficere generale mandatum quo aliquis expressè consensisset in eam, quam Procurator electurus est, & mandasset, ut suo nomine, cum ea sine ullo responso contraheret. Cujus rationem ego puto esse illam, quia sic, est ad certam personam. Denique rectè notat Avers. *qu.3. sect.5. V. Jam verò*. Procuratorem ad Matrimonium posse esse cujuslibet ætatis, dummodo sit compos rationis, & cujuscunque qualitatis. Quamvis ergo ex jure, *C. Qui generalis, de procur. in* 6. in Procuratore requiratur ætas decem, & septem annorum, tamen hoc non requiritur, nisi secundùm qualitatem negotiorum, ubi est necessaria industria personæ. Quare in Procuratore, ubi non requiritur nisi expressio consensus, & de quo nulla est juris dispositio in contrarium, dicta ætas necessaria non erit. Ita Perez, Reginald. aliique apud Dianam, *p.11. tr.3. ref.*33.

An constitui Procurator debeat in præsentia Parochi?

3 His suppositis. Prima difficultas est, an, quando is, qui futurus est conjux, constituit Procuratorem ad Matrimonium, debeat ejusmodi mandatum dare in præsentia sui Parochi, & Testium?

4 Respondeo, Ita requirunt aliqui apud Castr. *l. c. n.*4. Verùm cum communi sententia, & cum Sanch. Coninch. & eodem Castr. *l. c. n.5.* eos citante, certum sit, id non requiri. Ratio efficax est, quia Tridentinum requirit præsentiam Parochi, & Testium, quando contrahitur Matrimonium, ut illi testari possint de jam contracto, nihil verò disponit de mandato ad contrahendum: at Matrimonium contrahitur, quando Procurator nomine alterius præbet consensum, suscipitque consensum alterius, non verò, quando constituitur Procurator ad illud. Advertendum tamen est, ita, dari ejusmodi mandatum debere, ut possit probari, & constare Ecclesiæ, ipsum datum fuisse. Quare, quamvis omnes concedamus, ut habet Sanch. *l.c.n.*14. procurationem hanc, seu mandatum, posse dari oretenus, sine scriptura, sicuti potest quodcunque

que aliud mandatum, omnes tamen advertimus, pari modo constare debere, idem mandatum oretenus fuisse datum.

Hic cum eodem Sanch. & Bossio *de matrim. cap.3. num.203.* Lege item Coninch. *d.24. à num. 77.* dicimus, Parochum, & Testes non obligari ad videndum litteras mandati; ipsi enim solùm Testes esse debent de ipso consensu Matrimonii facto à Procuratore, qui sit de facto legitimus, non verò, ut legitimus cognitus ab ipsis.

Revocatio consensus conjugis, antequam Procurator ejus contrahat, quid operetur?

5 Secunda difficultas. Constituit Titius ejusmodi Procuratorem, juravitque se perseveraturum in consensu ad Matrimonium cum Berta, v. g. sed deinde (esto cum peccato) antequam Procurator officium impleat, revocat Titius consensum, sive expressè, sive tacitè per nova v. g. sponsalia cum alia, vel per novum mandatum contrahendi cum alia, &c. Validumne erit Matrimonium, si Procurator hujus revocationis inscius contrahit nomine Titii cum Berta?

6 Respondeo, non fore validum, etiam si solùm mente consensum revocaverit, quia essentiale est contractui Matrimonii, adesse consensum utriusque conjugis, nunc autem jam unius consensus deficit.

7 Dices. Alii contractus politici validè fiunt per Procuratorem revocatum, quando revocatio, nec parti, nec Procuratori nota est, ut habetur. *L. Si mand. ff. mandati, & alibi*: ergo, & in consensu Matrimonii. Respondeo, negatur consequentia; nam Respublica, vel Ecclesia supplere possunt consensum contrahentium circa res temporales, & politicas, unde pro quiete, & bono publico supplent in casu dicto; at circa Matrimonium supplere nequeunt, cum sit de hujus essentia proprius conjugis consensus, sine quo per nullam auctoritatem consistere Matrimonium potest.

8 Nota, si post consensum datum Procuratori, dissentias quidem, sed deinde iterùm eo tempore assentias, quo Procurator nomine tuo contrahit, validum fore Matrimonium: quia tunc jam adest consensus. Ita Castrop. *l. c. n.2.*

Procurator ad Matrimonium fictè constitutus.

9 Tertia difficultas. Quando constituisti Procuratorem fictè, & non vero animo, sed postea eo tempore, quo Procurator nomine tuo contraxit, verum consensum habuisti, validumne ejusmodi tuum Matrimonium fuit?

10 Respondeo. Validum pronunciat Sanch. *dicta d. 11 n.13.* quia jam adest consensus requisitus. Verum Coninch. *d.24. dub.9. n.72.* longè melius negat. Ratio est, quia, cùm prima constitutio Procuratoris fuerit nulla ex defectu tui consensus, is non potuit, quando contraxit, Matrimonium contrahere, ut verus Procurator tuus, ergo nulliter contraxit. Ergo parum juvat, te longè distantem consensisse: oportebat enim de novo Procuratorem legitimè constituere ad tuum consensum exprimendum.

In amentiam incidens post Procuratorem constitutum.

11 Quarta difficultas. Quid, si impediatur tuus consensus ex eo capite, quod antequam tuus Procurator contrahat, fias amens; valebitne Matrimonium contractum à tuo Procuratore, te persistente in amentia post mandatum incursa?

12 Resp. Valere asserit Castrop *l. c. n.2.* citans Sanch. Coninch. Guttier. adde Bonac. *q.2. p.5. n.13. de matr.* cum aliis, quia Matrimonium per Procuratorem non fit ex vi consensus, quem habeas tunc, quando tuus Procurator contrahit, posset enim evenire, ut tunc esses ebrius, vel dormires, & tamen nemo negat, in hoc casu ebrietatis, vel somni validum esse illud Matrimonium, sed fit ex vi consensus, quem dedisti, quando Procuratorem constituisti, at mente tunc firmus eras, & sanus.

13 Verùm Pont. *l.2. c.15. n.14.* quem sequitur Aversa *q.3. sect.6. V. Hoc tamen.* Et Dian. *9.3. tr.4. res.249.* quem sequuntur alii, asserit, nequaquam valere. Ratio, præter cæteras, est, quia (inquit Aversa) amentia ponit hominem extra statum humani commercii, immò & humanæ rationis; Unde videtur extinguere omnem consensum antea ab hujusmodi homine datum. Confirmo efficaciùs, quia hic non adest sufficiens consensus alterius conjugis mente sani, nam quando hic consentit acceptando, & se invicem alteri tradendo, semper intelligit; se consentire ad Matrimonium cum persona, quæ secundùm communem hominum, vel mulierum statum, humana sit: At amens est extra hunc statum, unde hic videtur adesse error in persona, qui Matrimonium nullum sine controversia parit. Hæc sententia posterior mihi arridet: Noto tamen, locutionem esse de vera amentia, non autem de Phrenesi ad aliquod tempus, hæc enim æquiparatur ebrietati, & non amovet hominem à statu humano.

14 Dices. At alia Sacramenta valida sunt, etiam si conferantur amenti, si is ante amentiam ritè petiit? Cur ergo non idem dicamus in Matrimonio? Respondeo, quia suscipiens alia Sacramenta, v. g. qui baptizatur, solùm debet esse subjectum Baptismi, ad quod satis est, illud petiisse, nec petitionem fuisse revocatam, at suscipientes Matrimonium, sunt etiam Ministri, & legitimum consensum debent elicere, dum administrant. Cum ergo in casu nostro, saltem alter conjux, qui est sanus, non consentit, ut dictum est, in personam amentis, fieri Matrimonium non poterit.

Verba Procuratoris ad Matrimonium.

15 Quinta difficultas. Quibus verbis debet Procurator uti, quando nomine principalium, Matrimonium contrahit? Respondeo. His, vel similibus verbis: *Talis consentit in te, vel accipit te in virum, vel uxorem, me mediante*, vel *Recipio te in virum, & uxorem nomine talis personæ*. Ita Sanch. *disp.11. cit. n.16.* Sed, quinam Parochus debeat assistere huic matrimonio per Procuratorem celebrato? Respondeo, de hoc agam infrà *tr.1. de solemn. c.2. §.5. n.23.*

§. II. *Per Epistolam.*

1 Cum certum sit etiam per Epistolam, ut cæteri civiles contractus, posse Sacramentum Matrimonii celebrari solùm hic ejus praxim apponere debemus, quam his verbis affert Castr. *dicta disp.2. p.9. Debet traditio, & acceptatio utriusque contrahentis coram eodem Parocho, & Testibus fieri, aliàs non possent testari de Matrimonio. Id verò fiet, si scribas Maria, te ipsum in maritum ei tradere, eamque in uxorem ex tunc accipere: ipsaque legens litteras coram Parocho, & Testibus affirmet, se etiam tibi tradere, & traditionem à te factam acceptare. En tibi, quomodo traditio, & acceptatio utriusque contrahentis fit coram Parocho, & Testibus. Existimo tamen, necessarium esse, quod Parochus, & Testes agnoscant tuas litteras, ut sic sciant, cujus traditionem mulier acceptat, ut notavit Coninch.* Hæc Castrop.

2 Dices, Is, qui per Epistolam (idem qui per Procuratorem) contrahit matrimonium, ignorat, an alter sit bene dispositus ad Sacramentum, ejusque effectum suscipiendum: ergo subit periculum cooperandi cum peccato alterius, si fortè ille sit in statu peccati.

3 Respondeo. Cùm quilibet sit existimandus bonus, nisi contrarium constet, poterit alius morali certitudine præsumere, alium esse bene dispositum.

4 Illud certè advertendum est, ipsos principales contrahentes debere esse in statu gratiæ, non quidem necessariò eo tempore, quo Procuratorem constituunt, vel Epistolam scribunt, sed eo, quo verisimile est, fore, ut Procurator nomine ipsorum contrahat, vel quo Epistola legatur, quia, ut diximus, & fusè dicemus inferiùs, ipsi principales sunt Ministri, & susceptores hujus Sacramenti. Lege Sanch. *dicta d.11. n.29. & 30.* Procurator autem ipse non peccat, si, dum contrahit Matrimonium, est in statu lethalis peccati: quia nec recipit in se Sacramentum, nec nomine suo ministrat.

Duæ Monitiones ad contrahentes per Procuratorem, vel Epistolam.

5 Prima, Sanch. *l. c. n.31.* hic appositè monet, optimè facturos contrahentes per Procuratorem, vel Epistolam, si deinde per se ipsos iterum contrahant, ut certius sit matrimonium, si fortè illegitimum quid intercurrit. *Ne timeas* (inquit) *de iteratione, quæ licèt in aliis Sacramentis, manente eadem materia, prohibeatur, non tamen prohibetur in Sacramento Matrimonii, quia hoc fundatur in ratione contractus civilis, qui iterari ex se potest, & solet.* Adde tamen (ut patebit ex iis, quæ dicentur inferius *tr.5. de matr. ut Sacram. c.3. nu.3.*) non semper fieri Sacramentum, quoties renovatur consensus, sed solùm, quando primò perficitur contractus, si anteà propter aliquem defectum legitimè perfectus non fuit.

6 Secunda. Prudenter monet Coninch. *d.24. n.80. fine*, in hunc modum: *Sed hæc* (contrahere scilicet per litteras) *extra necessitatem non sunt practicanda, quia aliæ viæ commodiores possunt facilè reperiri.* Hæc ille, & certè, etiam, quando est necessitas, securior via est per Procuratorem, quàm per litteras.

CAPUT V.

De consensu conditionato.

§. I. *Quid, & quotuplex sit conditio?*

1 Matrimonium (sicuti, & cæteri contractus) potest, quantum ad præsens institutum facit, duplici modo contrahi. Primò, absolutè, ut *Te in uxorem duco*. Secundò, sub conditione, ut, *Te in uxorem duco, si eius Pater approbaverit*: Qui duo modi contrahendi valdè differunt; Consensus enim absolutus vult, & de facto parit eodem ipso momento, quo exhibetur, translationem dominii in corpus. At conditionatus vult quidem eandem dominii translationem, sed vult, eam non haberi, si apposita conditio deficiat. Lege G. Hurt. *d.7. diff.1.*

2 Hinc fit, ut Matrimonium, absoluto consensu celebratum, nihil expectare debeat, ad suos effectus producendos. Debeat verò celebratum consensu conditionato; suspenditur enim perfectio contractus, usque ad adventum conditionis, nam propterea nihil interim innovandum, nec conjuges se ut tales tractare queunt.

3 Jam verò ejusmodi conditionum divisiones variæ sunt. Prima divisio; Alia est de præsenti: ut, *Te duco si virgo es*. Alia de præterito,

to, ut, *Te duco, si sacro interfuisti*; Alia de futuro, ut, *Te duco, si Panormum te transferes*: *si tantam dotem dabis, &c.*

4 Secunda divisio. Quæcunque ex dictis conditionibus potest esse de re impossibili Physicè, ut, *si volabis, si volasti, &c.* vel, de re admodum difficili, quæ æquiparatur impossibili, immò & impossibile vocatur, ut, *si montem aureum mihi donaveris*, vel de re impossibili moraliter, idest de re turpi, seu contra leges, ut, *si mendacium dixeris, &c.*

Rursus potest esse de re possibili, sive necessaria, ut, *si cras orietur Sol*, sive contingente, ut, *si Navis ex Asia venerit*.

5 Tertia divisio. Hæc contingens potest esse, vel solùm dependens à tua potestate, nam ideo dicitur potestativa, ut, *si venatum ibis*; Vel casualis, ut, *si cras fulgurabit, si Navis ex Asia venerit, &c.* hæc enim in tua potestate non sunt; Vel mista, idest partim dependens à tua potestate, partim à potestate alterius, ut, *si officium à Rege impetravero*, id enim dependet à me acceptante, & à Rege officium conferente.

6 Hic te moneo, has Contingentes conditiones non rarò apponi, tanquam terminos, vel tanquam diem præfixum, non tanquam conditiones, ut, *Duco te, si morietur meus pater*, idest *quando morietur*.

7 Quarta divisio admodùm notanda. Conditionum alia est, quæ inest contractui, & à contractu exposcitur, sine qua scilicet contractus esse non potest, ut, *Te duco, si tu consenseris*. Alia, quam contractus ipse non exigit, nec tamen est contractui contraria, ut, *Si pater consenserit, si mendacium dixeris, si furtum feceris, &c.* Alia, quæ ipsi contractu contraria est, ut, *Te ducam, si non transtuleris dominium tui corporis ad prolem generandam*.

8 Quinta denique Alia est positiva, ut sunt præcedentes, præsertim quando dependent ab altero ex conjugibus, ut, *Te duco, si Romam adiveris*. Alia est negativa, ut, *Te duco, si Romam non adiveris*.

9 Adverto primò, aliquos nihil distinguere inter Matrimonium conditionatum, & consensum conditionatum; Sed certè Sanch. *lib. 5. disp. 1. num. 5.* bene docet, consensum posse esse conditionatum: Matrimonium verò nequaquam, quia nimirum, quando consensus est conditionatus, nullum adhuc est verè Matrimonium; at quando deinde purificata est conditio, fit verum Matrimonium, quod jam nullo modo conditionatum est, sed absolutum, quia per adventum conditionis transit in absolutum. Vides ergo, quomodo Matrimonium nunquam est, nisi absolutum. Moneo nihilominus, nos, & Doctores passim uti hac voce Matrimonii conditionati, per illam solùm significantes, tunc Matrimonium nondum esse perfectum.

10 Advertò secundò, quando inferiùs sæpè dicemus, per aliquas conditiones ex dictis vitiari contractum Matrimonii, sensum esse, tunc Matrimonii contractum esse nullum. Quando autem dicemus, aliquam ex iisdem conditionibus reiici, seu haberi pro non adjecta sensum esse, contractum esse validum, de conditione autem illa nihil esse laborandum; cum habenda sit perindè, ac apposita nequaquam fuisset. Sed per singulas conditiones discurramus.

§. II. *Matrimonium sub conditione præsenti, vel præterita.*

1 Conditio de præsenti, vel de præterito non suspendit Matrimonium, seu non reddit illud conditionatum, sed, vel est certò Matrimonium, vel certò non est. Ratio ducitur ex natura contractus conditionati cujuscunque. Si enim conditio existit, vel extitit, jam purificata est conditio, & consequenter certò contractus obligat; si verò non existit, vel non extitit, jam non est conditio, & consequenter contractus vitiatur, & certò non obligat, quia solùm sub illa voluit se obligare contrahens. Ita Sanch. *lib. 5. de matr. d. 6. n. 1.* de Lugo *d. 22. de Just. n. 335.* aliique.

2 Extenditur hæc doctrina ad conditiones turpes; quamvis enim mox dicturi simus, conditionem turpem de futuro vitiare contractum, & illum reddere nullum, tamen eadem conditio turpis de præsenti, vel præterito, sicuti non suspendit contractum, quia, ut dictum est, conditio de præterito, vel præsenti certo existit, vel certo non extitit, ita non vitiat. Ratio autem differentiæ est, quia, ex turpi de futuro, allicerentur homines ad turpia patranda, si contractus sustinendus esset, media illa turpi conditione futura, at hoc inconveniens non adest in turpi de præsenti, vel de præterito, cùm tunc supponatur, delictum jam fuisse patratum, ergo non est, unde non sustineatur.

3 Extendatur, etiam eadem doctrina data *n. 1 1.* ad conditiones de præsenti, vel de præterito, physicè, impossibiles; id, quod colligetur ex dicendis mox *§. 5.* & videri possunt Pontius, *lib. 3. cap. 4. n. 12.* & Castrop. *d. 2. p. 11. §. 3. n. 5.* extendentes; Thomas verò Sanch. *lib. 5. d. 4.* non extendens.

4 Inquires. Ad valorem Matrimonii requiriturne cognitio existentiæ talis conditionis, v. g. si sic tecum contrahat puella, *Si es nobilis, vel, si habes, vel, si habuisti officium à Rege, tecum contraho*: necesse ne est, ut ipsa sciat tuam nobilitatem, vel tuum officium? Quod si non novit, dicendumne est, non statim, sed solùm, quando novit, fore validum Matrimonium?

5 Respondeo. Ita putat Coninch. *d. 29. dub. 1. n. 6.* Ratio est, inquit, quia ad Matrimonium opus est, ut uterque contrahens sciat consensum alterius. At in casu hoc, dum puella nescit tuam nobilitatem, non potest tibi notus esse ejus consensus, quia, si sub conditione sibi ignota, consentit, non minus ejus dissensus conjici potest, quàm assensus.

Confirmatur, quia id esset, ac si diceret puella. *Accipio te in virum, vel non accipio*, quo pacto certum est, esse invalidum Matrimonium.

6 Verùm Sanch. & G. Hurtad. *d. 7. diff. 2.* citans Sanch. quos sequitur Castr. *d. 2. p. 11. §. 1.* meritò putant, fore statim validum Matrimonium, si vera est conditio. Ratio est, quia, puella non consentit sub conditione nobilitatis, vel officii, sibi noti, sed sub conditione nobilitatis, vel officii, si hæc existant, hunc autem consensum jam tu cognoscis, licèt non cognoscas illum ut procedentem à cognitione nobilitatis, vel officii.

Ad confirmationem dic, esse disparitatem maximam, quia formula illa, nec assensum, nec dissensum determinatè significat, cum in casu nostro clarè significetur, ut dictum est, consensus determinatus sub existentia conditionis, licèt, non sub notitia illius.

7 Ex dictis igitur, erit quidem necesse, ut puella cognoscat, an tu sis nobilis, vel officium obtinueris, ut videat, an Matrimonium fuerit validum, nec ne, non verò ut illud validum fiat.

§. III. *Sub conditione de futuro necessario.*

1 A Conditione de futuro necessario, ut *Duco in uxorem Bertam, si cras sol orietur*, non suspenditur contractus Matrimonii, sicuti, nec cœteri contractus. Ratio est, quia prædicta conditio, tam ad suspendendum consensum, quàm ad demonstrandam consensus certitudinem apposita esse censetur; ut sensus sit demonstrativus, non conditionatus sic: *Sicuti certum est, cras oriri solem, sic certum est me Bertam ducere*.

2 Quod si facias sensum sic: *Duco Bertam, cùm cras orietur Sol*, non est mirum, te debere expectare crastinum, quia tunc illud *Cras* est tempus præfixum. An verò, in hoc posteriori sensu, hæc verba constituant Matrimonium, an sponsalia, dixi superius, *tract. 3. de spons. c. 2. §. 3. n. 30.*

3 Addo, evenire posse, ut contrahentes, sive ex ignorantia, sive consultò, verè voluerint expectare prædictæ conditionis necessariæ impletionem (id, quod est ex conjecturis colligendum) & tunc suspenditur sine dubio consensus, quia tunc, ut supponimus, verè, sub illa consensum præbuerunt, & voluerunt facere sensum *num. praced.* explicatum.

4 Atque ex hoc Addito vide, an conciliare possis Pontium, & Sanch. Hic enim *lib. 5. de matr. d. 2. n. 5.* habet doctrinam à nobis hactenus allatam, Pontius verò, *l. 3. c. 1. num. 12.* dum eam ex parte negat, videtur considerasse id, quod nos in prædicto Addito monitum voluimus.

5 Notat ibidem meritò Sanch. *l. c. num. 7.* si conditio in se sit contingens, sed certò futura, ut, *Si Antichristus nascetur*, non suspendere consensum; cùm enim id sit de futuro certo, æquivalet necessariò; Non ergo assentior Pont. *loc. c. n. 13.* dicenti, consensum tunc suspendi usque ad conditionis eventum; cùm enim sit incertum, inquit, quando Antichristus V. G. nascetur, debebit expectari ejus temporis adventus. Non, inquam, assentior, siquidem tu non contraxisti sub conditione, *Si Antichristus tali tempore nascetur*, sed *si Antichristus nascetur*, quod certum est, & tibi satis cognitum.

Ne tamen excidat hic debere etiam addi illud, quod modò addidi *num. 2. & 3.*

§. IV. *Sub conditione de quocunque futuro contingente, sed non turpi.*

Ubi.

AN, ADVENIENTE CONDITIONE, NECESSARIUS sit novus consensus.

1 IN consensu sic V. G. habito: *Te duco, si Pater tuus consenserit, vel, si Avus tuus te dotaverit, &c.* Certum est, Matrimonium suspendi, quia sub illa conditione contrahis: accedente autem dicto consensu, vel dote, certum item est, Matrimonii obligationem subsequi debere, cum jam purificata, idest, posita sit conditio, &c. Idem dic de quacunque alia conditione etiam vana, dummodo non sit turpis, ut *Tecum contraho, si iveris venatum, si in terram expues, &c.* quia contrahentes non prohibentur ponere ex sua libertate (esto imprudenter) conditiones, quas velint, modò non sint turpes, nec à lege reprobatæ. Ita Aversa *q. 5. de matrim. sect. 6. V. Quintò* contra Sotum, & alios.

2 Sed difficultas est gravissima hic, & in similibus consensibus conditionatis, vel consensibus respicientibus tempus futurum, ut *Te duco, si tantam dotem mihi assignaveris, Te duco pro die crastino*, in quibus certum est, non esse Matrimonium ante adventum præfixi temporis: Difficultas (inquam) est, An purificata jam conditione dotis, seu adveniente tempore designato, debeas iterum actum consensus exhibere ad valorem Matrimonii, an satis sit prior ille consensus exhibitus ante conditionis, vel temporis adventum, ita ut conditione, vel tempore positis, statim, sine novo tuo actu, validum sit Matrimonium?

3 Respondeo. Duas de more esse sententias. Prima sustinet, non requiri

requiri novum consensum, sed statim validum esse, posita conditione, Matrimonium. Ita Sanc. *lib.* 5. *d.* 8. *n.* 5. Coninch. *d.* 29. *n.* 11. G. Hurtad. *d.* 7. *diff.* 3. de Lugo *de just. d.* 22. §. 14. *n.* 386. & iterùm *de pæn. d.* 13. *sect.* 5. *n.* 111. Castrop. *d.* 2. *p.* 11. §. 2. *n.* 5. *aliique ab ipsis* cit. quorum potissima ratio est, quia consensus ille conditionatus verus consensus est, licèt (quia sub illa conditione) imperfectus. Si ergo non est revocatus, ut supponi semper debet, idem manet, adveniente conditione: & quia non ampliùs pendet à conditione, jam perfectus erit, & absolutus. Ut quid igitur necessaria est alterius novi consensus accessio?

4 Quod si ab his Auctoribus requiras; quandonam ex vi Tridentini Parochus, & Testes debent assistere dicto Matrimonio, quando fit consensus conditionatus, an quando impletur conditio?

Respondet Sanch. *l. c.* quando fit consensus conditionatus, quia tunc verè exhibetur consensus ad Matrimonium; Sicuti iidem assistere debent Matrimonio, quod fit per Procuratorem, non verò constitutioni Procuratoris. At verò Coninch. & Hurtad. *l. cit.* respondent, debere assistere etiam, quando impletur conditio, quia illi debent esse Testes Matrimonii, at Testes esse non possent Matrimonii jam contracti, si solum assisterent conditionato consensui, non verò impletioni conditionis.

5 Verùm secunda sententia sustinet, requiri novum consensum, sine quo ille prior conditionatus consensus, etiam adveniente conditione, constitueret solùm sponsalia absoluta, non verò constitueret Matrimonium. Ita Pontius *l.* 3. *de matr. c.* 14. citans S. Tho. aliosque. Bannius fusè *tract.* 12. *q.* 10. Laté item Decisio Rotæ apud Dian. *p.* 6. *in calce libri Dec.* 2. aliique, quorum ratio præcipua esse debet, quia licèt ille consensus conditionatus sit certè consensus, tamen est imperfectus, ut ipsi Adversarii fatentur: ergo, etiam adveniente conditione, imperfectus ex se manebit. Probatur consequentia, quia in se remanet ille idem, qui erat anteà, nec adventus conditionis aliquid influit in illum. Quare, si tunc non habebat efficaciam ad perfectè obligandum, nec habebit ex se post conditionem.

6 Quod autem consensus conditionatus non habeat tantam efficaciam, patet, quia secus non posset validè revocari ante completam conditionem; sicuti non potest consensus absolutus. Et secus, huic consensui conditionato non prævaleret consensus absolutus, quo quis iniit cum aliqua Matrimonium absolutè, relicta ea, cum qua ante completam conditionem sub conditione contraxerat, ut prævalere docemus omnes.

7 Quare licèt (ut videri potest apud Auctores citatos) concedatur ejusmodi conditionatum consensum modo dicto imperfectum, obligare contrahentem in cœteris materiis, in quibus, adveniente conditione, regulariter, non debet, ad inducendam obligationem, accedere novus consensus, quia contrahens voluit, se obligare pro illo tempore, quo accedet conditio; id tamen in Matrimonio concedere non possumus; non solùm, quia, cùm gravissimus sit, & indissolubilis contractus, requirit perfectissimum consensum, sed, quia in Matrimonio obligatio non oritur ex promissione, qua se quis velit obligare, sed ex ipso actuali actu, ex vi cujus efficaciter se obligat; huic enim actui, tanquam materiæ proximæ, adhæret ratio Sacramenti à Christo Domino instituti.

8 Ex his vides, in hac sententia Parochum, & Testes huic novo consensui assistere omninò debere, quia solùm per hunc consensum contrahitur Matrimonium, cùm in conditionato, adveniente conditione, adsit solùm ratio sponsalium.

9 Dices cum Castrop. citato. Quando Matrimonium de præsenti contrahitur, prius suum consensum exprimit, v. g. vir sub conditione tamen in se imbibita, quod mulier consentiat, qua consentiente, opus non est, ut vir de novo consentiat, sed ejus consensus, qui in se conditionalis erat ante mulieris consensum, redditur absolutus, & perfectus mulieris consensu adveniente. Ita ergo in casu nostro, adveniente conditione, non erit necessarius novus consensus.

10 Respondeo. Negari consequentiam posse. Nam viri consensus de præsenti, moraliter, & secundùm humana commercia, idem censetur esse ante, & post mulieris consensum: quod certè nimis manifestè non habet consensus sub futura conditione, qui solum perseverare judicatur ex eo, quod nondum est revocatus: at ille de præsenti idem censetur durare; quia tunc elicitur, & quidem prudenter judicatur, ac si actu alliciatur post mulieris consensum. Quare consensus novus non est necessarius.

Confirmatur, quia viri consensus de præsenti, ita præcidit consensum mulieris, ut ex circunstantiis clarè appareat, esse vir in tali dispositione, ut, si mulier, primò consensisset, sequeretur, & ipse cum suo consensu; Quare non est mirum, si novus non sit necessarius; sufficit enim consensus cum ejusmodi affectione; id, quod certè non est in casu conditionis de futuro, in quo multæ possent contingere mutationes, &c.

11 Ex his duabus sententiis hæc posterior mihi certior fit: cœterùm priorem sententiam, cum ea tantorum virorum sit, commodaque ratione fulciatur, qua fronte improbabilem appellaveris? Quare meritò utramque probabilem esse, superiùs, *tr.* 3. *de spons. c.* 3. §. 2. *n.* 18. indicavimus.

Conditio, si Pontifex dispensaverit.

12 Jam verò, ex allata decisione consequitur decisio illius similis difficultatis. An Matrimonium initum inter impeditos sub conditione, si Pontifex dispensaverit, sit validum, statim ac impetratur dispensatio, an potius sit necesse, ut post eam impetratam, novus consensus accedat?

13 Respondeo, Sanch. Coninch. Hurtad. Castrop. *l. c.* non requiri, Pontius, aliique citati, quos ego sequor, requiri, consequenter putant. Rationes præcipuæ pro utraque parte sunt eædem ac prædictæ, nam propterea idem de utraque sententia judicium feratur, quod modò *n.* 11. tulimus de sententiis præcedentibus.

An hæc conditio, si Pontifex dispensabit, sit contingens?

14 Circa hanc conditionem, *Si Pontifex dispensaverit*, quæres hac occasione Primò, an semper sit connumeranda inter conditiones contingentes?

Respondeo. Non semper. Nam in iis rebus, in quibus solet dispensatio concedi, (licet solùm ex gravi causa) inter contingentes est annumeranda, atque adeo erit obligatio expectandi, donec, ea impleatur modo dicto *num.* 1. In iis verò, in quibus dispensari à Principe non solet, conditio dispensationis est connumeranda inter impossibiles, seu turpes, de quibus mox *§.* 5. Talis esset dispensatio matrimonii inter fratrem, & sororem. Quare hi semper remanebunt inhabiles ad Matrimonium, sive apponatur conditio dispensationis, sive non. *Idem* igitur erit dicere: *Ego te duco meam sororem, si Papa dispensaverit*, ac dicere: *Ego te meam sororem duco.*

15 Quæres secundò. Quisnam obligabitur procurare ejusmodi dispensationem solitam concedi (idem dic de aliis conditionibus, quæ procurari deberent, ut Patris consensus, Advocati consilium, &c.) si quando Matrimonium sit sub dicta conditione dispensationis contractum.

Respondet Castr. *l. c.* citans Coninch. nemini ex contrahentibus id per se incumbere, nisi ad id speciatim se quis obligaverit. Incumbet ergo ei, inquit, qui cupit contractum perfici. Expensas autem, ait, debere esse communes, quia utriusque negotium geritur. Quod dictum est de matrimonio, dic de sponsalibus, quando sunt contracta cum dicta conditione.

De dictis expensis multa dixi *Tr.* 3. *cap.* 5. §. 7. *à n.* 7.

Si Pater consenserit.

16 Occasione item prædictorum, quærunt hìc Doctores.

I. Quantum temporis debet expectari, si nullo præfinito termino aliquis sic contrahat. *Te duco, si Pater meus, vel tuus consenserit?*

Quærunt II. Quid, si Pater consentiat, sed deinde statim consensum revocet, repugnetque? Et utraque quæstio erit etiam in sponsalibus sub eadem conditione contractis.

17 Respondeo ad primum. Prudentis arbitrio (ut fieri debere diximus sæpè in similibus) erit competens tempus definiendum.

18 Respondeo ad secundum, tunc non esse positam conditionem, quia illa celeriter addita repugnantia, absolutum Patris consensum moraliter non ostendit.

19 Major difficultas est, si Pater initio repugnet, sed deinde consentiat. In quo casu positam jam esse conditionem, atque adeò matrimonium obligare, docet Coninch. & Hurtad. supr. cit. Non esse positam, unde matrimonium non obligare docent Sanch. *l. c. d.* 7. *n.* 9. & Pont. *l.* 3. *de matr. c.* 17. *n.* 11. quia, si Pater repugnavit, avolavit obligatio. Sed dic, amice, cur per te in casu *n.* 18. allato, statim, atque Pater consentit, non firmatur matrimonium, at nunc, statim, ac Pater repugnat, evanescit obligatio? Vellem à te hujus paritatis disparitatem.

20 Id fortasse vidit Castrop. *loc. cit. num.* 7. nam propterea huic difficultati ita respondet, ut utrobique consideret celerem consensus, vel dissensus Patris mutationem, nam, si rogatus Pater, inquit, ita firmiter dissentiat, ut præsumi non possit, intra breve tempus arbitrio prudentis, ejus consensum obtinendum esse, conditio absolutè deficit, secus verò si consensus ejus obtinetur intra breve tempus, tametsi rebellis primum extiterit: Sicuti impleta censetur conditio, si Pontifex dispensaverit, tametsi primæ, & secundæ petitioni non acquieverit, si postea dispensationem concesserit.

21 Quod dictum est, certè est regulariter. Cœterum rectè monet Aversa *q.* 5. *de matr. sect.* 6. *V. Sed hæc res*, si intentio contrahentium fuit de consensu, quem statim, audito negotio, daret Pater, tunc ad primum ejusdem nutum standum esse. Vide apud eundem; quid fiet, quando Pater taceat, & similia.

22 Si Pater erat mortuus, & tu apposuisti Matrimonio tuo hanc conditionem, *Si Patri placebit*, impossibilem conditionem apposuisti, unde de hoc consensu idem dicendum est, quod mox dicam universim de conditione impossibili.

23 Quid, si Pater decedat, priusquam ejus assensus explorari potuerit?

Puto, tunc impletam esse conditionem; & matrimonium valere. Ratio est, quia ejusmodi conditio, *Si Patri placuerit*, regulariter apponitur, ne patrem filius offendat, si fortè matrimonium eligat sine ejus consensu, quæ ratio cessat, si jam ipse decesserit.

24 Dixi

24 Dixi (regulariter) Si enim verè apposita fuisset propter aliquid dependens à vita Patris, tunc sanè nullum erit Matrimonium, quia advenire non potest conditio requisita.

§. V. Sub conditione de futuro impossibili physicè.

Ubi

DE FUTURO MULTUM DIFFICILI.

1 UT, quæ sunt dicenda, planiora fiant, tria distinguamus oportet. Primò, contractus communes de rebus temporalibus. Secundò, ultimas Testatorum voluntates. Tertiò, contractum Matrimonii, quando hæc sub conditione impossibili exhibentur. Et exemplum quidem Primi est: *Equum tibi vendo, si tu volabis*. Secundi: *Relinquo Titio meo hæredi, vel legatario centum, si volabit*. Tertii: *Te duco in uxorem, si volabis, si Cœlum manu tetigeris*.

2 Porrò ex communi sententia Doctorum, quos habes apud de Lugo *de Just. d.22. n.340.* & apud Pont. *l.3.c.3.n.5.* in primo, hoc est in contractibus communibus, conditio impossibilis vitiat, seu irritat dictos contractus; ita ut in exemplo allato illa venditio, sit nulla. Ratio est, quia ea conditio, sub qua facta est venditio, poni nunquam potest, & consequenter (ut etiam Jura disponunt, vide *instit. ut. de inutilib. stipul. §. Si impossibilis. L. Non solum ff. de Actionibus*) nec poni poterit venditio.

3 Rursus ex communi sententia Doctorum, quos apud eosdem habes *ib.* in secundo, hoc est in omnibus ultimis voluntatibus (excipit Pontius *l.c.* institutionem filii in hæredem, quando in potestate Patris est) conditio impossibilis non irritat dispositionem, sed ejusmodi conditio reiicitur, ac si apposita non fuisset. Vide tamen omninò, quæ dicam *n.9.* Undè in exemplo allato *n.1.* debebunt Titio illa centum. Ratio est, quia licèt nunquam evasura sit absoluta illa Testatoris dispositio, propterea quod nunquam eveniet dicta conditio; tamen legislator in legibus afferendis mox *n.9.* ita statuit, sive ne captiosæ hæ dispositiones cum malo publico inveherentur, sive quia præsumit, Testatorem ita velle.

4 Denique ex communi item, & certa sententia apud Doctores mox citandos, conditio impossibilis in Tertio, hoc est in Matrimonio; se habet sicuti in dispositionibus dictis ultimarum voluntatum, non enim irritat dictum Matrimonium, sed ipsa regulariter (ut mox explicabo) reiicitur, ac si apposita non fuisset, & Matrimonium statim est validum, si est inter personas habiles ad Matrimonium. Verùm id quomodo sit intelligendum, hujus loci est breviter explicare.

5 Equidem celeberrima est difficultas, cur in cæteris contractibus conditio impossibilis illos irritat, non verò in Matrimonio? Si respondeas, quia Decretum est à Gregorio IX. *in c. de condit. appositis*, sicuti quoad dispositiones ultimarum voluntatum, ita sancitum est à Legibus Civilibus mox *num.9.* afferendis, nullo modo satisfacis. Nam Princeps potest quidem in rebus temporalibus propter bonum commune supplere defectum consensus subditorum, & ita fecit in dictis ultimis dispositionibus. At Ecclesia non potest supplere defectum consensus in matrimonio, quod, ut supra vidimus, celebrari, nisi per proprium contrahentium consensum, non potest.

6 Tanta visa est hæc difficultas Durando, *in 3. d.39.q.4.n.9.* ut dixerit se minimè percipere, unde Ecclesia Matrimonium celebratum sub dicta conditione validum pronunciet, & ideò hanc difficultatem Doctoribus solvendam relinquit. Et Sanchez quidem *lib.5. de matr. d.4.* postquam retulit sex aliorum explicationes dictæ dispositionis Gregorii IX. in qua ejusmodi Decretum continetur, suam ipse adhibet. Cùm autem hæc non placeat Joanni de Lugo *l.c. à n.355.* suam etiam is tradit, sed cui, fortasse tuus, perinde ac meus animus, non omninò conquiescit.

7 Nos igitur facilem viam, & certè regiam ineuntes, duo statuamus cum Coninch *d.29. dub.42.* quem sequitur G. Hurtad. *d.7. de matr. diff.10.* Dico enim, Primò, Ecclesiam, sic decrevisse regulariter, quia cùm nesciatur intentio contrahentium, an scilicet contrahens adhibuerit illam conditionem impossibilem sine animo contrahendi, an potiùs cum vero contrahendi animo, & solùm illam adhibuerit per jocum, vel per ignorantiam, Ecclesia præsumit hoc posterius, quod est in favorem validitatis matrimonii, & consequenter validum matrimonium pronunciat, & conditionem habet, ac si adjecta non fuisset.

8 Dico secundò. Si tamen constet, conditionem illam impossibilem appositam fuisse sine animo contrahendi, vel animo volendi verè expectare illam, certè in foro conscientiæ nullum fore Matrimonium, & probari si id posset, etiam in foro fori, nam propterea antecedenti dicto, & *n.4.* apposui illud (regulariter.) Ratio est, quia consensus Matrimonii totus, quantus quantus est, dependet ab animo contrahentis.

9 Quamvis autem *n.3.* absolutè, & sine distinctione dixerimus, dispositiones ultimarum voluntatum celebratas sub conditione impossibili valere, rejecta conditione, ita disponentibus Juribus, ut innuimus *n.5.* unde id intelligi in utroque foro, tenet Turrianus, *d.15. dub.9. num.9.* tamen Sanchez, & Vasquez, quos citat, sequiturque de Lugo *l.c. à num.342.* ajunt in dictis ultimis voluntatibus debere servari idem, quod dictum à nobis est modò in Matrimonio, idest, eas factas sub modo impossibili, valere regulariter in foro externo, idque, quando aliunde non constat de voluntate Testatoris, at non valere, si constet, Testatorem apposuisse illam conditionem impossibilem sine animo disponendi, vel cum animo volendi illam expectare, quia si attentè expendantur jura, *Lib.3. de condit. & demonstr. L.1. de cond. & Instit. L. ab omnibus ff. de legatis, 1. Instit. §. Impossib. de hæred. instit.* quando voluerunt, ut conditiones impossibiles in ultimis voluntatibus haberentur pro non adjectis, nihil aliud voluerunt, nisi, ut pro non adjectis præsumerentur ab ipsarum legum foro, præsumptio autem semper cedit veritati, quando de hac constat.

10 Quid in dubio, an affuerit ejusmodi animus?

Resp. Tum in Matrimonio, tum in ultimis voluntatibus possessio stabit pro negatione Matrimonii, & pro negatione dispositionis. Lege Hurtad. *loc. cit.*

Conditio impossibilis putata possibilis.

11 Enascitur ex dictis gravis hæc dubitatio: Si conditio sit re ipsa impossibilis, sed possibilis reputetur (quod ex conjecturis colligi non rarò potest) à contrahente Matrimonium, quid judicandum?

Resp. Sanch. *l.5. de matr. d.3. n.8.* sentit, nullum tunc esse contractum Matrimoniale, immò & nullam dispositionem ultimæ voluntatis. Ratio est, inquit, quia tunc contrahens, & disponens ita consentiunt, ut verè expectare velint impletionem conditionis; jam enim illam putarunt possibilem, atque adeò quæ impleri posset. Quoniam ergo ex alia parte ea nunquam ponetur, nunquam purificabitur consensus, & sic nulla remanebunt contractus, & dispositio.

12 At verò de Lugo *d.22. de Just. n.374.* putat non annullari Matrimonium; sed eam conditionem esse reiiciendam, perindè ac adjecta non fuisset, idemque dicit in ultimis voluntatibus. Rationem ducit ex Textu, *in d. c. fin. de condit. appos.* nam Pontifex absolutè, & sine distinctione definit, esse validum Matrimonium, & conditiones impossibiles esse reiiciendas: hæ autem jam absolutè sunt impossibiles, quamvis à te non tales reputatæ. Utraque sententia est probabilis, modò hæc posterior intelligatur juxta dicta *n.7.8. & 9.*

Conditio valdè difficilis.

13 Subnascitur etiam sequens difficultas. Quid sentiendum, si conditio sit multùm difficilis; quæ æquiparari solet impossibili, seu, ut aliqui loquuntur, si conditio non sit impossibilis per naturam, sed solùm de facto propter ejus summam difficultatem? v. g. *Te duco in uxorem, si Regnum mihi donabis, si tu (inops) mihi mille numerabis, &c.* Ubi nota prius ex his quamvis in se sit possibile, tamen etiam multis est valdè difficile: Et posterius facilè fortasse erit aliis, at difficillimum ei pauperi, qui deberet conditionem illam implere.

14 Resp. Prima sententia, quæ est Sanch. *l.5. de matr. d.4. n.14.* aliorumque, asserit, Matrimonium sub priore conditione initum, idest sub conditione, quæ quamvis comparatione aliquorum sit possibilis, est tamen multis valdè difficilis, esse validum (regulariter tamen juxta dicta *n.7. & 8.*) & conditionem illam reiici, sicuti reiicitur conditio quælibet physicè impossibilis. Ratio est, quia illa conditio verè est, & appellatur moraliter impossibilis, ergo ut impossibilis debet reiici. At verò Matrimonium sub posteriore conditione celebratum, idest sub conditione, quæ cùm sit respectu aliorum sive facilis, sive possibilis, est tamen valdè difficilis solùm ei, qui illam debet apponere, hæc prima sententia docet, esse invalidum, quia in jure non reiiciuntur, nisi conditiones absolutè impossibiles, qualis non reputatur illa, quæ solùm respectu tui unius est valdè difficilis.

15 Secunda sententia, quæ est Pont. *l.3. c.3. num.15.* & Castr. *d.2. de sponf. p.11. §.2. n.2.* asserit, ejusmodi Matrimonium contractum sub conditione valdè difficili, sive multis, sive uni non esse validum, si de facto non ponatur conditio, & conditionem dictam, non reiici. Ratio est, quia conditiones impossibiles solùm per naturam in jure reiiciuntur, non verò reiiciuntur hæ conditiones, quæ vocantur improbabiles de facto; cùm hæ verè sint potius difficiles, quàm absolutè impossibiles.

Et confirmatur, quia hæ conditiones difficiles in dispositionibus ultimarum voluntatum non reiiciuntur à jure, ut probat *ib.* Pontius, præsertim ex illo juris, *ex §. impossibilis Instit. de inutilibus stipul. (Cui natura impedimento est)* ergo neque reiici debent in Matrimonio, de quo Ecclesia definivit ad similitudinem dispositionis civilis circa dictas ultimas voluntates.

16 Si conditio ex se possibilis, sed vel per accidens, vel lapsu temporis fiat impossibilis, eam non esse numerandam inter impossibiles, & consequenter nequaquam reiici in Matrimonio, rectè monent Sanch. & Pont. & Castropalaus citati.

§. VI. *De conditione turpi de futuro, quamvis ea non sit contraria Contractui Matrimonii.*

1 CUm illud possimus, quod jure possumus, ideò conditionem hanc turpem appellare jura solent impossibilem. Accedit,

dit, quod impossibile judicari debet, hominem honestum velle facere id, quod turpe est: de hac enim loquimur, non verò de conditione turpi, quæ poneretur ab alio fine contrahentium voluntate, ut si quis sic contrahat: *Vendo tibi equum, si forte à latronibus tibi sunt ablatus fuerit*: tunc enim valet contractus, quia turpitudo non ponitur, ut admittenda à contrahentibus, sicuti rectè notat de Lugo *d.22. de contract.n.368.*

2 Dico igitur, hanc conditionem haberi pro non adjecta, deberetque repelli in Matrimonio, perinde ac repellitur conditio physicè impossibilis, cum iisdem tamen limitationibus allatis *§ praced. n.7. & 8* Ratio dicti est, quia ita definit *loc.cit.* Pontifex *C.final. de cond. appos.*

3 Hinc fit, ut hæc conditio; *Te duco in uxorem, si te virginem inveniam*, esse modo dicto reiiciendam, quia est turpis; siquidem illam invenire Virginem vis ad eam accedendo; at hic accessus turpis est, cùm ante inventionem ejus virginitatis illa non sit conjux tua. Dixi (ad illam accedendo) nam, si velis invenire modo licito, V.G. per obstetricem, conditio turpis non erit, quare non reiicienda.

4 Quæret curiosus. Eademne doctrina est in ultimis voluntatibus, ita ut conditiones turpes in iis reiici debeant?

Resp. (Ita de Lugo *l.c.n.370.*) cum hoc tamen discrimine, quod conditio impossibilis tunc solùm habetur pro non adjecta in ultimis voluntatibus, quando non constat, Testatorem omninò voluisse dispositionem non subsistere, ablata conditione. At verò conditio turpis in iisdem ultimis voluntatibus semper aufertur, & dispositio valet; etiam si de contraria Testatoris mente constet. Ratio autem hujus rei est, quia ita absolutè disponunt jura, ne ob metum lucri amittendi Legatarius, vel hæres inducantur ad malum: regulariter tamen id etiam disponunt ex præsumpta, vel interpretativa Testatoris voluntate. Et quidem valet legatum, quando non stat per Legatarium, quin ponatur modus. At non stat per Legatarium, apponi modum turpem, sed per legem, quæ modum illum, seu illud turpe onus meritò vetat; ergo pari modo valebit legatum sub simili conditione turpi.

5 Quid in cæteris contractibus communibus? Resp. In his ejusmodi conditiones turpes nec reiiciuntur, nec impossibiles reputantur; obligantur tamen sic contrahentes rescindere ejusmodi contractum factum sub conditione turpi, ut sic patranda turpitudo impediatur, de quo ego latè, *lib.7.in Dec.c.5.§.3. à n.8.*

§ VII. *Sub conditione, quæ inest contractui Matrimonii.*

1 SI apponatur in contractu conditio; quæ de se inest in dicto contractu, eoque modo exprimatur, quo inest, non suspendit contractum, sed statim est perfectus, v.g. *Vendo tibi equum, si consenseris*: quæ est conditio tacitè imbibita in omni contractu, vel: *si pretium dederis*, quæ est conditio ex se inhærens contractui venditionis. Ratio est manifesta, quia cùm taciti, & expressi eadem sit ratio (de quo axiomate plura habent Pont.*l.3.c.2.* & Barbosa *in Tr. axiom.218.*) ejusmodi contractus non est per memoratas conditiones propriè conditionatus, sed solùm per illas exprimitur id, quod de jure veri contractus est.

2 Id igitur pari modo se habet in contractu Matrimonii. Quare, si dicas. *Contraho tecum, si consenseris, si non es mea consanguinea, si nullum subest impedimentum*, non suspenditur Matrimonium, quia conditiones hæ de se insunt in Matrimonii contractu. Ita Sanch.*l.5. de matr.d.8.n.6.* Pont.*l.c.* Aversa.*q.5.de matr.sect.6.V.In primis.*

3 Dixi (eo modo, quo inest) nam, si ejusmodi conditiones aliter exprimantur, non est mirum, quòd suspendant. Sic in jure (*L.si ita legatum, §.illi, si volet. ff. de legatis primo*) suspenditur dispositio in sequentem modum facta: *Relinquo Titio legatum illud, si velit*: Sensus enim est, si se declaret, quod velit (quæ declaratio non inest in dispositione) quare antequam declaraverit, se velle, non habet vim legatum; nam propterea, Titio ante declarationem mortuo, legatum non transmittetur ad ejusdem Titii hæredes. Simili modo in materia Beneficiaria, si dicat Pontifex, vel Episcopus: *Confero tibi hoc Beneficium, si es idoneus*, non suspendit. At, si dicat: *Confero tibi hoc Beneficium, si inventus fueris idoneus*, suspendit, quia illud explicatur, ut inest de jure Collationi, hoc verò non item.

4 Quod ergo de his dispositionibus dictum est, servari etiam debet in Matrimonio. Unde, si sic illud ineas: *Contraho tecum, si Ecclesia id approbaverit*, suspendis, quia conditio aliter exprimitur, ac inest; Sensus enim est: si facto examine constiterit, non adesse Impedimentum. Ita Aversa.*loc.cit. V.Sed certè*, cum Sanch.*l.c.* aliisque, quibus adde Coninch. citatum ab Aversa in contrariam partem, sed si is attentè legatur, mihi videtur esse pro parte hac, quæ est communis.

5 Quando aliquis diceret, *si Deo placuerit, vendo tibi equum, Duco te in uxorem, &c.* cùm communiter intelligatur de voluntate beneplaciti Dei, qua omnia vult, vel permittit, nec suspendit contractum, nec Matrimonium, sed validè ea init. At si intelligatur de voluntate Approbationis, id est, si Deus, ut bonum approbet, tunc propter rationem modò dictam suspendit. Ita Sanch. Aversa, aliique citati.

Lege Pasqualigum, *tract. 3. q. mor. 36.* qui ex allata doctrina colligit, legatum quoddam relictum Religioso, si ipsum Religiosus petierit, nec ab ipso Religioso, nec ab ejus Monasterio obtineri posse, nisi ipse Religiosus personaliter petat, nec satis esse, si petat Monasterium.

§. VIII. *Sub conditione contraria contractui Matrimonii.*

1 SI quis v.g. ita contrahat: *Te duco in uxorem, si in te non transferam dominium mei corporis ad usum conjugalem*, contrahit cum conditione, seu modo contrario substantiæ Matrimonii. Et de his, vel similibus dico, irritum esse, & nullum Matrimonium, quia non potest Matrimonium subsistere sine suis substantialibus. Quare non immeritò sic definivit Pontifex, *C.fin. de cond. appos.* non novum jus condens, sed quod est de jure naturæ declarans.

2 Atque id verum est, tametsi ab altero ex conjugibus ejusmodi conditio apponatur, quia validitas Matrimonii æquè pendet ab utriusque consensu, ut contra Covarruviam, & alios requirentes ad nullitatem, ut conditio hæc apponatur ab utroque, notat Castr.*d.2. de sponsal.p.11.§.4.* et Sanchez probabilem vocet sententiam Covarruviæ.

3 Cùm autem hæ conditiones versari possint circa tria bona matrimonii superiùs dicta, Sacramentum, Fidem, Prolem: Quæritur, an quæcunque conditio contra hæc tria matrimonium irritet? Exemplum primi est: *Contraho tecum, donec, seu, si non inveniam pulchriorem*, id est contra Matrimonii Sacramentum, quod est indissolubile: Exemplum secundi: *Contraho tecum, si te adulterandam tradideris.* Exemplum tertii: *Contraho tecum, si vitabimus generare, vel educare prolem.*

4 Et omnes quidem conveniunt, conditiones contra bonum Sacramenti, & Fidei in primo, & secundo exemplo allatas irritare matrimonium, quia hæ sunt contra essentialia matrimonii. At de conditione contra generationem Prolis, Sanch.*l.5.de matr.d.10.* putat ab ea irritari matrimonium, quia pari modo illius essentiæ ipsa repugnans est.

5 Sed G.Hurt.*d.7. de matr.diff.8.* cum Vasq Rebell. & Coninch. melius distinguit; aitque, ab ea Matrimonium irritari, quando apponitur conditio evitandi prolem medio illicito, V G. si deberet evitari, sumendo remedia ad deiiciendum fœtum, occidendo, vel non educando prolem susceptam, &c. Id enim est planè contrarium Matrimonio: non autem irritari, quando apponitur eadem conditio modo licito, v.g. si evitanda esset susceptio prolis, quia conjux nollet petere; quod utique licitum ipsi est, vel, quia etiam nollet reddere, sed cum consensu alterius conjugis, puta emisso ex utriusque voluntate Voto Castitatis: id enim non repugnat Matrimonio, cujus essentia est obligatio ad transferendum corpus in ordine ad generationem, non verò ipsa actualis generatio, ut suprà vidimus. Quare, si actualis evitatio prolis fiat propter bonum finem ex utriusque conjugis consensu, ut fuit in Matrimonio Sanctissimæ Virginis, & Sancti Joseph, nec illicita est, nec Matrimonii essentiæ repugnans.

§. IX. *Sub conditione positiva, vel negativa.*

1 HÆc, vel similis positiva conditio sine præfixione temporis: *Te duco in uxorem, si Romam adiveris*, unico, & primo actu impletur. Debet autem impleri, quamprimùm moraliter possit. Ita Aversa.*q.4. sect.6. V.Quartò.* Unde si occurrat moralis opportunitas, & Romam non adeas, solvitur contractus tui Matrimonii; sin adeas, stabilitur, & firmus redditur; jam enim purificatur conditio. De hac conditione sic habet Textus (*L. Hæc conditio, ff. de cond. et demonst.*) *Si Capitolium ascenderit, sic recipienda est, si cùm primùm potuerit, ascenderit.*

2 Contra, hæc, vel similis conditio negativa sine determinatione temporis. *Te duco, si Romam non adiveris*, prorsus vana est, & nullum unquam pariet Matrimonium, quia esset expectandum usque ad mortem, ut videretur, an ille Romam adiret, necne, quod esset dicere, Matrimonium esse adimplendum post mortem, quo nihil magis ridiculum esse posset.

3 Quoniam verò sic aliquis contrahere potest aliquando, *Te duco, modò Romam non adieris*, maxime est advertendum, ejusmodi consensum non esse sub conditione, sed sub modo. Quare Matrimonium est validum, quia est absolutè contractum, & solùm remanet obligatio conjugi Romam non adeundi, seu illum modum servandi, si turpis non est.

§. X. *Monitio ad Parochos.*

1 HActenus dicta de consensu conditionato in matrimonio locum hodie nullum habere debebunt, quia monendi sunt Parochi (quorum, & Testium assistentia est post Tridentinum necessaria ad validitatem matrimonii) ut nunquam ejusmodi conditionatos consensus admittant. Nam licet si admitterent, matrimonium perficiendum foret per conditionis adventum, modo in superioribus explicato; nihil enim circa rem hanc Tridentinum innovavit, nihilominus prudenter Parochi facient, si absolutum requirant consensum. Quod si alicujus conditionis impletio ad Matrimonium expectanda sit, ea expectetur, antequam illud per verba de præsenti celebretur. Utile tamen fuit, prædictas conditiones

tiones explicare, tum ut natura contractus matrimonii magis introspiceretur, tum quia illæ locum sæpè habere possent in Sponsalibus, in quibus non est opus præsentia Parochi, ut rectè notat Sanch. *lib.5.d.t.num.1.*

CAPUT VI.

De consensu Matrimonii coacto.

§.I. *De consensu dato ex Errore, & similibus. Remissivè.*

1 QUoad errorem, dolum, deceptionem, recole, quæ superius *tr.3.c.2.§.2.* dicta sunt circa sponsalia, nam quia eadem hic sunt observanda, molestum esset, illa repetere.

2 Prætereà scito, nihil nos hìc agere de consensu Matrimonii habito ex spe lucri, ex blanditiis, ex amore, &c. hæc enim sine dubio nihil obstant validitati matrimonii, cùm ea non faciant Involuntarium, sed maximè voluntarium augeant. Lege Sanch. *libr.4. de matr.d.11.*

§. II. *De consensu ex metu.*

1 MEmineris, ut supra explicuimus, metum alium esse gravem, alium levem, justum, injustum, incussum, vel ad extorquendum matrimonium, vel ad aliud; incussum item vel ab extrinseca causa libera, vel ab extrinseco.

2 His in memoriam redactis, hìc ex ea dictis *lib.1. in Decal.c.2. §.5.* afferam, quæ magis pertinent ad materiam de matrimonio, quoad meticulosum consensum, in quo versamur. Et quamvis multa de hoc argumento dicta sint supra *tract.3. de sponsal. cap.2.§.2.* aliqua tamen ex illis hìc repetere, claritatis, & commoditatis gratia, non gravabor.

Metus gravis injustè incussus ad extorquendum Matrimonium.

3 Matrimonium hoc metu contractum est jure naturæ, ex mea sententia, nullum. Id (*l.1.in Dec.c.2.§.5.n.22.*) satis probatum est ex eo capite, quòd quicunque contractus, simili injusto metu initus, non potest parere in alio jus Justitiæ: sic enim orietur Justitia ab injuria, scilicet ab Iojustitia, quod est impossibile. Est etiam ejusmodi matrimonium ab Ecclesia (*C.Significavit de eo,qui duxit in matr. C.Requisivit. C.Gemma,de spons.*) annullatum, quod nemo negat.

4 Hinc sequitur, etiam juramentum, quo quis vel Matrimonium, vel sponsalia meticulosa firmet, esse nullum, & non obligare ad ratificandum, nec indigere relaxatione, quia Juramentum sequitur naturam contractus, cui adhæret. Si ergo contractus dicti Matrimonii nullam inducit obligationem, nec inducit Juramentum. Ita Avers.*q.4.sect.6.V.asserendum*, citans Bard.Sanch.Dian. & alios.

Matrimonium ex metu levi injustè, ad Matrimonium extorquendum incusso.

5 Probabile est, hoc matrimonium nullum esse in foro conscientiæ, idque potissimùm, quia ei deest perfectus consensus, qui matrimonio, quod est ex natura sua indissolubile, necessarius est. At multò est probabilius secundùm Sanch.*l.4.d.17.n.1.* de Lugo *de Just. d.22.n.141.*Pont.*l.4.c.18.n.2.* validum in eodem foro conscientię esse; tum jure naturæ, tum positivo. Ratio potissima est, quia cùm metus levis sit in potestate ineuntis Matrimonium, ut, & alium contractum, facilèque illum is depellere possit, si non depellit, liberè, & perfectè sine ulla coactione contrahit, & consequenter cum perfectissima libertate consentit.

6 Dixi (in foro conscientiæ) nam, ne detur ansa litibus, metui levi non datur actio in foro externo, ut omnes docent.

Matrimonium ex metu, sive levi, sive gravi, justè incusso.

7 Matrimonium ex hoc metu est validum. Ratio est, quia radix, undè nullus sit, vel rescindi possit contractus, est injuria, quæ fiat contrahenti: at nulla injuria fit ei, cui sic causa metus datur, &c. ergo, &c. Quam enim tibi injuriam irrogo, si dicam: *Nisi mihi hoc vendas, vel nisi Bertam duxeris, accusabo te justè de homicidio à te patrato?* gratiam potiùs à te inivero, quippè propono, te hoc remedio malum punitionis tibi debitæ posse non difficulter effugere. Ita Castrop.*to.1.tr.2.disp.1.punct.1.* & Sanch.*l.4.de matr.d.13.n.3.& disp.17. n.2.* Dices, at Matrimonium debet esse perfectè liberum, quæ libertas certè læditur per metum, etiam justè incussum, ad extorquendum matrimonium.

8 Resp. Non lædi injustè, sed justè; Matrimonium autem debet esse perfectè liberum libertate non læsa injustè, non verò libertate quomodocunque perfecta. Sic à Castrop.*l.c. d.1.p.10.n.4.* respondetur huic objectioni.

9 Verùm, quia alicui videri potuit rationi non planè per hanc responsionem esse satisfactum. (Adde & auctoritatem multorum asserentium, ejusmodi matrimonium nullum esse) non puto improbabilem opinionem Bonac. *de matr q.3.p.8.à num.*10. Coninch.*d.28.d.1. n.15.* aliorumque apud Castrop.*l.c.n.1.V Secunda sent.* aliorumque, qui discurrunt in sequentem modum. Ejusmodi metus gravis justus aliquando incutitur ad alios fines, aliquando ad extorquendum matrimonium, habet, v.g. Cajus jus accusandi Titium ob injuriam sibi illatam per furtum mille aureorum, potest tunc Cajus metum accusationis incutere Titio ad extorquendos mille aureos, dicens, *redde mihi aureos, secus te accusabo*, at non potest dictum accusationis metum incutere ad extorquendum matrimonium, sic dicens, *Duc meam filiam, secus te accusabo*. Ratio est, inquiunt, quia hìc metus injustè incutitur ad hunc finem matrimonii, cùm ipsius libertati repugnet. At verò ad finem extorquendi aureos justè incutitur, quia ad eos recuperandos utitur Cajus licito modo accusationis. Non indigemus autem hac distinctione in alio exemplo, quod Judex v.g. minetur carcerem Petro stupratori Virginis, nisi illam ducat, vel dotet; tunc enim licitè, & justè Judex potest, immò debet carcerationis metum incutere ad finem extorquendi matrimonium, quia Stuprator tenetur ex se secundùm leges illud celebrare.

10 Sed nos putamus, in utroque exemplo esse validum Matrimonium, quia in utroque abest injustitia, & coactio. In secundo exemplo, idest in judice jam conceditur ab adversariis; In primo probatur, quia tunc Cajus dicendo, *Duc meam filiam, secus te accusabo*, non se illicitè gerit, nam si rectè, & attentè res expendatur, Cajus non comminatur accusationem, nec Titium absolutè cogit, sed sub conditione proponit, ut, si Titius velit evitare accusationem, cui ipse causam liberè dedit, & quam sine peccato deferre Cajus potest, filiam liberè ducat. Nihilominus, (ut dixi) non nego propter extrinsecam Doctorum auctoritatem, atque eorundem non contemnendam rationem, posse illorum opinionem probabilem reputari.

Matrimonium contractum ex metu injusto, sive gravi, sive levi, sed non incusso, ad Matrimonium extorquendum.

11 Omnes conveniunt, hoc matrimonium esse validum, nam si quis v.g. ob timorem mortis ab inimico suo injustè inferendæ, eligeret sua prædia mihi vendere, ut expeditius à patria discederet, mortemque vitaret, valida esset venditio; quia timor ab inimico illatus, cùm non fuerit directus ad extorquendam venditionem, venditionem inficere non potest. Idem ergo in Matrimonio, & idem in Votis docet meritò Sanchez *lib.4. de matrim.d.12. num.3.& 4. & lib.4. in Decal.cap.3.num.4.* aliique.

Matrimonium contractum ex metu, sive gravi, sive levi, incusso à causa extrinseca non libera, v.g. à Naufragio.

12 Omnes pari modo consentiunt, hoc Matrimonium validum esse. Ratio est, quia sic homo non ab alio, sed à se ipso impulsus eligit illud remedium Matrimonii, tanquam conducens ad liberationem suam, id, quod non est ex metu matrimonium contrahere, sed ex amore sui boni. Adde, *ut numer. præced.* dictum est, consensum Matrimonii non posse infici à timore illo concepto ex naufragio nulla ratione incusso ad extorquendum ipsum Matrimonium.

Matrimonium ex metu doloso an sit validum?

13 Hìc incidit auditu jucunda quæstiuncula, quæ in ipsa narratione casus commodius agitabitur.

Titius, vir pius, cupiens Cajum perfamiliarem suum à malo animæ statu subducere, quod obtinere non facilè poterat, nisi contracto per ipsum Cajum matrimonio cum Amasia, quam cœco amore captus deperibat, hoc artificio usus est. Dum opportunè amicus levi correptus febricula in lecto decumberet, medicum exoravit, ut gravibus verbis affirmaret, hominem maligna, ac periculosa febre laborare. Morem amico gessit nimis indulgens medicus. Unde Titius Cajo persuadere potuit, ut Amasiam legitimè duceret, ne periculum subiret in pravo statu decedendi. Quare denunciationibus consuetis, Episcopi auctoritate dilatis, matrimonium coram Parocho, & Testibus, tota lætante familia, quæ id maximè peroptabat, lecto decumbens cum ea puella contraxit. Eo autem vix celebrato, stratagemma illi aperuit Titius, ne scilicet diutius in ea mortis imminentis trepidatione amicum detineret. Et res profectò commodè processit, nam Cajus inito conjugio libens acquievit. Obtulit tamen occasionem Theologis disputandi de duobus. Primò, an id potuerit prudenter, & sine peccato moliri Titius, & medicus cooperari?

Secundò, an Matrimonium illud extortum ex metu ægritudinis non veræ, & incusso opera Titii, eo ipso, sine nova ratificatione, validum fuerit? Quoniam verò prius ex his hujus loci non est, agamus solùm de posteriore.

14 Respondeo. Tres non absimiles casus inducit, resolvitque de Lugo *de Justit.d.22.num.*169. si fingas, inquit, advenire hostes justè occisuros cives omnes præter Religiosos, quibus nolunt nocere, & Petrus circumventus ex metu occisionis, Religiosus fiat, professio valebit. Item Secundò, si fingas revelationem, quia Deus iratus Petro propter ejus peccata vult anno sequente eum de medio tollere, nisi resipiscat, & Petrus eo metu Religiosus fiat, ut imminentem mortem fugiat, Professio valebit, redditque ratio-

rationem, quia, inquit, ad irritationem causandam requiritur, ut metus sit injustus secundùm se, idest, ut sit de malo injustè ferendo; at in casibus dictis; licèt metus sit causatus à dolo, seu per dolum; tamen ipse metus in se justus est: justè enim timemus mala propter nostra peccata. Cùm ergo ex alia parte dolus, & error non fuerit circa substantiam, non est, unde irrita sit illa Professio. Ex eadem doctrina infert *n.*170. Tertium casum, videlicet, validam fuisse Professionem cujusdam Adolescentis, quem cum meretrice in lecto cubantem amicus quidam deterruit, immissio igne per funiculum sulphure unctum, quem priùs, foramine subtili, à cubiculo inferiore ad lectum usque alligaverat; nam cùm repentè lectulus ardere cepisset, credens à Deo ejusmodi ignem immissum fuisse in pœnam sui peccati, ad ordinem Religiosum se contulit, & laudabiliter ibi vixit, re nunquam à deceptore detecta. Professio enim illa, licèt ex metu facta fuerit, non tamen ex metu formaliter injusto, sed ex dolo dicto, quare valida omninò fuit. Hæc illæ. Quæ omninò militant in casu nostro de Matrimonio Caii, cùm in hoc par sit ratio Matrimonii, & Professionis, ut idem met de Lugo indicat *d.n.*169. Doctrina hujusmodi sic se habet, si placet, utere; secus illam corrige.

§. III. *De peccato, & obligatione incutientis metum ad Matrimonium. Remissivè.*

1 DE his satis dixi supra *Tr.*3. *de spons.c.*2.§.2.*à n.*8. vide etiam in nost. *l.*5. *in Dec.c.*2.§.3. ea enim sunt hic proportionaliter applicanda. Quid autem faciat Judex, ne puella ad Matrimonium cogatur, & quando, qua ve ratione possit illam custodire in Monasterio Monialium, vide apud Dian. *p.*11. *tr.*3. *ref.*20.

Denique, an peccet, qui coactus metu Matrimonium contrahit, dixi supra *Tr.*1. *de imped.c.*17.§.2.

CAPUT VII.

De Matrimonii ratificatione, quando illud validum non fuit.

1 TRiplici modo nullum esse Matrimonium universaliter contingit. Primò, per defectum consensus, sive, quia is fuit fictus, sive, quia fuit coactus, v.g. ex metu: Secundò, per defectum habilitatis personarum, ut si qui contraxerunt, impedimento dirimente laborabant. Tertiò, per defectum solemnitatis inductæ à Tridentino, *sess.*24. *c.*1. *de matr.* putà si in Matrimonii consensu de præsenti non fuit præsentia Parochi, & Testium.

2 Quando hic tertius defectus occurrit, debere iterùm ab utroque conjuge renovari consensum, idque coram Parocho, & Testibus, si validum velis Matrimonium, nimis est clarum, & clarius fiet ex infrà dicendis. Agere igitur hìc solùm debemus, quando duo priores defectus occurrunt.

§. I. *Ratificatio Matrimonii invalidi ex ficto, vel meticuloso consensu.*

1 QUærimus, an, sicut certum est, eum, qui consensum nullum, seu fictum, vel ex metu præbuit in Matrimonio, debere verum, liberumque consensum de novo præbere, si velit Matrimonio validitatem afferre, ita debeat alter, qui verè, & liberè consensit, iterùm, & de novo consentire.

2 Resp. Debere, & illum consensum antiquum non sufficere, ut Matrimonium fiat validum, docet Castr. *d.*3.*p.*7.§.1.*n.*7. citans Less. Pont. G. Hurtad. Comitolum, aliosque, cui adde Avers. *q.*3. *sect.*6. *V. Item.* Et Comitolus adductus à Castrop. *l.c.* quidem testatur, ita declarasse Clem. VIII. Ratio est, inquiunt, quia primus consensus illius, qui verè, & liberè consensit, non remanet virtute, nec, si remaneret, esset sufficiens ad Matrimonium efficiendum, quando alter verè consentiet. Non remanet, quia Titius v.g. quando verè consentit, consentit cum imbibita conditione, quòd Berta v.gr. verè consentiat: Ergo si Berta fictè, vel coactè consentiat, non adest Titii consensus, adeòque remanere nullo modo potest. Nec si remaneret, esset sufficiens, quia ille, quamvis ex animo fuerit factus, tamen fuit nullus; quia fuit acceptatio corporis Bertæ, at si Berta verè corpus non dedit, acceptatio vera esse non potuit. Rursus fuit traditio sui, scilicet ipsius Titii corporis, facta Bertæ, at Berta, si, ut dictum est, verè non consensit, Titii corpus non acceptavit, & consequenter vera illa traditio non fuit. Cùm ergo ille primus Titii cōsensus nullus fuerit, semper erit nullus, quod enim nullum est, tractu temporis non convalescit, atque adeò non erit opus, ut junctus cum novo consensu alterius efficiat Sacramentum Matrimonii.

3 Adde cum Pontio, allato à Castr. *l.c.* illum consensum Titii primum processisse ex errore personæ; putavit enim Titius Bertam esse habilem ad Matrimonium, cùm tamen ob illum consensum fictum, vel coactum fuerit prorsus inhabilis.

4 Ex hac sententia fit, ut Berta debeat (si velit Matrimonium efficere validum) de suo ficto, vel meticuloso consensu certiorem facere Titium, ut scilicet & hic de novo consentiat.

5 Non debere novum consensum elicere illum, qui verè consensit, sed satis esse, si solùm renovet consensum is, qui fictionem, vel coactionem passus est, docent S. Thomas, aliique, quos citat, sequiturque Bossius *de matr.c.*2.*n.*38. citans S.Th. Nav. Coninch. Laym. Sanch. Less. Bonac. Filliuc. Dian. aliosque. Ratio est, (inquiunt) quia moraliter, & virtute manet ille primus consensus, non enim, ut supponi semper debet, ille unquam revocatus fuit. Hi enim concedunt, Titium v.g. consensisse cum conditione imbibita, si Berta verè consentiret, sed negant tanquam falsum, quòd, fictè Berta consentiente, Titius cesset à suo consensu, semper enim ex parte sua, dum illum non revocat, eundem consensum moraliter, & virtute retinet. Rursus falsum est, primum eundem consensum nullum esse; constat enim per maximè; nam ex parte ipsius Titii est absoluta acceptatio, & traditio, quæ, si ei adveniat consensus alterius, quocunque tempore adveniat (ut supra vidimus) unum morale facit cum dicto alterius consensu, aptam scilicet materiam, & formam Sacramenti Matrimonii: sicuti si Pontifex tibi conferat Beneficium, quod vacabit post decem annos, si tuus Episcopus consenserit, sanè adveniente tempore, censetur moraliter uniri consensus novus Episcopi, & antiquus Pontificis, ad moraliter causandam in te collationem Beneficii.

6 Ad auctoritatem Clem. VIII. dicunt, vel illam non fuisse, nisi tanquam à Doctore privato, vel de ea non constare auctenticè.

7 Ad id, quod additur ex Pontio respondet Boss. *l.c. n.*40. falsum esse, adfuisse errorem personæ, nam, qui fictè coactus consensit, est illa eadem persona, cum qua intendit alter contrahere, libera, & habilis ad contrahendum, utpotè carens omni impedimento; sed solum non subsistit Matrimonium, ratione consensus deficientis, qui defectus non reddit personam inhabilem Matrimonio, sed impedit, ne resultet verus Matrimonii contractus. Eo igitur vero consensu adveniente, statim convalescit Matrimonium, cùm cætera requisita permaneant.

8 Ex hac sententia sequitur, non esse Bertæ opus, certiorem facere Titium de nullitate Matrimonii, quia satis est, si ipsa sola, quæ non verè consenserat, consentiat verè.

9 Utraque ex his sententiis probabilis est; hanc tamen posteriorem, utpotè magis expeditam, ego libenter eligo.

An in ratificatione hujus Matrimonii sit opus externis signis?

10 Verùm, adhuc inquires Primò. Ut convalescat prædictum matrimonium, debetne externè exprimi consensus ab eo, qui fictè, vel coactè consenserat? (utrùm necessariò iterùm coram Parocho, quæretur mox §.4.)

11 Resp. Cum necessaria distinctione. Si Matrimonium est deficiens, quia unus dumtaxat ex conjugibus fictè, vel ex metu consensit, qui certè est casus, de quo hactenus est disputatum, probabilius cum Bossio *l.c.n.*42. & cum Sanch. *l.*2. *de matr. disp.*32.*n.*9. judico, non esse opus ejusmodi externa expressione, satis esse occultum, & internum mentis consensum, & post quodcunque tempus, posito, quod alter non revocaverit suum verum consensum, sicuti ex eodem Sanch. *n.*14. & eodem Bossio *n.*43. solus internus consensus sufficit in persona capaci professionis ad ratificandam professionem, quam ejusmodi persona fictè, vel ex metu emisit, & tunc acceptavit Religio. Ratio est, quia hic præsens consensus cum illo antiquo, qui jam fuit externus, & quidem in persona habili, ut supponimus, sufficienter sensibilis est, & aliis innotescit, aptusque est consequenter ad Matrimonii Sacramentum, & ad professionem Religiosam.

12 Hanc sufficientiam, quia non agnoscit (certè valdè probabiliter) Pontius *lib.*4. *cap.*25.*n.*2. citans Comit. & respons. Clem. VIII. quem sequitur Castrop. *de sponsal.c.*7.§.1.*n.*6. ideò requirit, omninò dictam Matrimonii ratificationem debere esse externè exhibitam, sicuti Henriq. & Rebellius apud eundem Bossium propter eandem rationem volunt, ratificationem prædictæ professionis signo aliquo externo exprimi debere. Immò ex Pontio *lib.*4.*c.*25.*n.*12. necessariò iterùm coram Prælato, qui de novo acceptet. Sed de his pertinentibus ad ratificationem professionis, cùm sint extra nostram materiam, vide de Lugo *in resp. mor. l.*3. *dub.*6. & 16. Auctoresque apud ipsum citatos.

13 Si verò uterque conjux fortè fictè, vel coactè initio consensit; tunc enim verò debet, ut docet Sanch. *l.c.d.*32.*n.*15. & Pont. *l.*4.*c.*24. utriusque consensus externus accedere, nam in hoc casu utriusque consensus fuit nullus, & ne ex parte quidem illud fuit Matrimonium inchoatum, & sensibile, ut requirit ratio Sacramenti, quare uterque de Matrimonii nullitate debet admoneri, ut iterùm legitimè uterque contrahat. Vide Less. *l.*2.*c.*17.*n.*37.

14 Inquires secundò. Quid faciat vir v.g. si ei affirmet mulier, se contraxisse fictè, vel coactè, quamvis præsente Parocho, & Testibus, addatque, nolle nunc ratificare, poteritne vir fidem ipsi habere, & aliam sibi Sponsam conquirere?

Resp. Si manifesta sint indicia, unde nulliter ostendat, veram fuisse fictionem, vel coactionem, potest illi habere fidem, immò debebit, & si res sit dubia, & possit exquiri veritas, debitam moraliter diligentiam vir adhibere obligabitur, veritateque comperta, aliam sibi uxorem poterit vir eligere: secus nequaquam: Lege id latiùs apud Boss. *l.c.n.*66.

15 In-

25 Inquires tertiò. Si is, qui fictè, vel ex metu cum Berta v.g. contraxit, nesciens, hoc Matrimonium esse invalidum, aliam v.g. Mariam ritè ducat, sed deindè, quia fictionem, metumve probare non potest, cogatur ab Ecclesia, etiam per excommunicationem, ut cohabitet cum Berta, quæ verè, & coram Deo sua non est, poteritne à Berta debitum petere, & eidem reddere?

Resp. Illam excommunicationem in foro conscientiæ non ligare, & non posse petere, nec reddere, nimis est manifestum, quia sic clarè fornicationem coram Deo committeret, ut habuisti in superioribus *Tract. de imped. cap. 1. numer. 25.* & ita docet cum communi S.Th. *in addit. q. 46. ar. 2. ad quartum*, & Sanch. *l. 2. d. 39. n. 5.* aliique.

§. II. *Ratificatio Matrimonii invalidi ex aliquo impedimento.*

1 Certum est, debere renovari ab utroque conjuge consensum, si cessante Impedimento, velint Matrimonium validum efficere, ipsique cognoscunt, tale Impedimentum nunc adesse, v.g. contraxisti ante debitam ætatem cum Berta, vel cum consanguinea, &c. debes accedente ætate, vel dispensatione, tu, & Berta, vel consanguinea nullitatem ejusmodi matrimonii scientes, iterùm, per novum consensum expressum verbis, Matrimonium inire. Ratio est, quia primus ille utriusque consensus, cum fuerit circa personas inhabiles, nulla ex parte fuit matrimonium. An hic novus consensus debeat fieri in præsentia Parochi, & Testium, quæram §. 4.

2 Quæstio igitur hic illa, & quidem gravissima est, an, quando unus dumtaxat ex conjugibus sciens Impedimentum contraxit; alter verò contraxit bona fide, illud nesciens; an inquam, sublato Impedimento, non solùm ille, qui Impedimentum scivit, vel fortasse nunc scit, debeat de novo contrahere, quod certum est debere, verùm etiam oporteat; alterum, qui nihil scit de Impedimento, certiorem fieri de illo, ut de novo (si velit, Matrimonium validum efficere) liberè & ipse contrahat, cùm anteà nulliter, ut dictum est, contraxerit?

3 Tres sunt sententiæ. Prima, ut convalescat dictum matrimonium, requirit, ut uterque de novo consentiat, & matrimonium contrahere legitimè intendat, quare debebit conjux, qui nullitatis est inscius, fieri dictæ nullitatis conscius (non est autem necesse, causam nullitatis illi aperiri.) Ratio hujus primæ sententiæ est, quia nisi ita fiat semper judicabimus, consensum novum non esse de Matrimonio nunc contrahendo, sed solùm esse Approbationem primi consensus, seu perseverantiam in illo, qui consensus, cùm fuerit nullus, Matrimonium constituere non potest. Ita Sanch. *l. 2. disp. 36. n. 3.* Pont. *l. 4. c. 25.* Coninch. *dis. 24. dubit. 10. n. 90.* G. Hurt. *disp. 3. diff. 10.* Comit. *l. 1. res. mor. q. 120.* Castr. *d. 2. de spons. p. 7. §. 2. n. 3.* Boss. *de matr. c. 2. à n. 74.* aliique, quibus adde Aversam, *q. 11. de matr. sect. 4. vers. Quantum ad Tertium*, qui affert discrimen inter huoc casum, & illum, qui à nobis, ut probabilis exceptus est *§. prac. n. 5.* de altero conjuge fictè, vel coactè consentiente: ibi enim deerat solùm ex parte unius veritas, & libertas consensus, ideòque hic solus erat supplendus: ut in casu præsenti totus actus, tum internus, tum externus ex parte utriusque nullus est, quia ex parte utriusque est inter personas inhabiles, & ideò totus renovandus.

4 Secunda sententia asserit, requiri quidem utriusq; consensum, sed non esse necesse, ut ullo modo alteri indicetur nullitas, seu Impedimentum, cum sufficiat, si uxor v.g. obtineat à viro nullitatis prorsus ignaro, ut pro sua, scilicet uxoris consolatione, renovet consensum jam factum, & renovante viro, renovet etiam ipsa uxor. Ratio hujus sententiæ est, quia tunc conjuges sunt habiles ad Matrimonium (Jam enim, ut supponimus, cessavit Impedimentum) ergo, si mutuo consentiant, habetur (inquit hæc sententia) quod requirit essentia Matrimonii. Ita Sot. Rodr. Henr. aliique ap. Castr. *l. c.* & ap. Avers. *l. c. sect. 5.* Bossius, *l. c. n. 73.* vocans hanc sententiam probabilem, quam etiam sequuntur Fill. & Bonac. apud eundem Boss. aliique.

5 Tertia sententia affirmat, satis esse, ut solus conjux conscius nullitatis de novo consentiat per aliquem actum externum, sive verbis, sive factis, v.g. per copulam maritali affectu habitam, nec esse necesse, ut alter ignarus ullum consensum det. Quare hæc sententia ait, opus non esse, ut alter admoneatur de nullitate matrimonii, ne in confuso quidem; nam ipso reddente copulam petitam ab alio conjuge, jam adest sufficiens ejus ique externus consensus, scilicet redditio hujus, ut relata ad consensum primum non revocatum, quamvis tunc invalidum, quia hæc redditio conjuncta cum dicta petitione alterius, sufficienter contractum Matrimonii novum constituere poterit. Ita Ledesma, aliique, quos citant Sanch. *l. 2. disp. 36. n. 2.* & Boss. *l. c. n. 72.*

6 Prima sententia ex dictis omninò tenenda est; An verò hæ duæ postremæ saltem, aliquando sint probabiles, jam subdo. Et quidem Sanch. Boss. Castr. docent, quando gravia incommoda timerentur, si conjux fieret conscius nullitatis Matrimonii, sique admoneretur, ut novum consensum juxta primam sententiam præstet, tunc posse in praxi excipi secundam sententiam: ea autem gravia incommoda sunt ex dicto Sanchez, Bossio, & Castr. *loc. cit.* si esset probabilis timor scandali, vel infamiæ, scilicet, si adesset periculum v.g. quod vir nullitatis admonitus, nollet denuo contrahere, quo pacto remaneret fœmina remedio destituta, cum Impedimentum illud probare non posset, maximè, quando adest proles. Atque hoc periculum facilius occurrere posse in fœmina, quàm in viro, advertit *ib.* Sanch.

7 Quòd si, dum dicta gravia inconvenientia timentur, non posset vir induci, ne ad consensum quidem jam explicatum in secunda sententia, posse tunc licitè excipi tertiam sententiam, docent Sanch. *l. c. d. 36. n. 7.* & Boss. *l. c. n. 77.* nam Castr. de hac tertia sententia *loc. cit.* non meminit.

8 His nihilominus non obstantibus, assero cum Pontio, & Avers. *loc. cit.* primam sententiam esse semper excipiendam, exclusa prorsus secunda, & tertia, quia semper in praxi conjux nullitatis sui Matrimonii ignarus, dum, sive expressè, ut dicit secunda sententia, sive tacitè, ut dicit tertia, de novo consentit, semper, inquam, conjux judicabitur in Matrimonio antiquo, quod est invalidum, persistere, non verò novum facere velle. Quomodo ergo securi erimus de nova Matrimonii validitate? Quod certè inconveniens non adest in casu *præcedent. §. numer. 5.* ubi actum est de altero conjuge fictè, vel meticulosè consentiente: nam ibi non est renovandus actus, seu consensus ab altero, qui verè consensit, validus enim fuit ex parte sua, at supponitur nunquam fuisse revocatus, at in hoc præsenti casu, cùm debeat renovari actus, fuit nullus, non est fidendum illum à conjuge renovari, nisi ab eodem sciatur nullitas præcedens, ut dictum est *num. 3.*

Lege Pontium cit. qui, inter cætera multa, confirmat nostram sententiam ex eo, quòd quandocumque Matrimonii nullitas tacetur, semper consensus extorquebitur per dolum: si ergo dolosus est consensus, voluntarius non erit, ergo nullo modo aptus ad contractum Matrimonii constituendum.

§. III. *An Matrimonium coram Parocho, & Testibus invalidè celebratum, sit coram iisdem renovandum?*

1 Hac in re certum est, quando Impedimentum est publicum, vel ad forum contentiosum deductum, vel periculum est, ut detegatur, vel potest probari, saltem duobus Testibus, certum est, inquam, tunc, quando ablato impedimento renovandus est consensus, renovari debere coram Parocho, & Testibus. Ratio est manifesta; quia illud Matrimonium, quod potest probari, esse nullum, nec in se fuit Matrimonium, nec in facie Ecclesiæ, ergo, ut convalescat, necessaria est, juxta Tridentini dispositionem, præsentia Parochi, & Testium, qui apud Ecclesiam testari, & probare possint ejus Matrimonii validitatem.

2 Rectè autem cum Henriq. notat Sanch. *l. 2. d. 37. n. 11. & 12.* si Impedimentum fuit deductum ad forum contentiosum, & non probatum, nec probari possit, tunc Impedimentum esse, ac dici occultum. Notat item, si tres, vel quatuor audierint impedimentum ex relatione dumtaxat conjugis, adhuc illud esse occultum, quia tota ejusmodi testium efficacia reducitur ad dictum, & confessionem unius conjugis.

3 Quæstio igitur est, an quando Impedimentum est occultum, scilicet non est ex iis, quæ diximus *n. 1.* debeat, eo Impedimento sublato, renovari iterùm coram Parocho, & Testibus dictum Matrimonium, quod jam coram iisdem fuerat celebratum. Duæ de more sunt oppositæ sententiæ utrinque æquo ferè Marte pugnantes. Altera affirmat, cujus validior ratio est, quia Tridentinum statuit, pro forma substantiali Matrimonii, Parochi, & Testium præsentiam, id, quod propter nimis clara Tridentini verba nemo negat; At, cùm forma tunc intervenire debeat, cum actus producitur in suo esse (ut habet Baldus *in l. Observari, §. fin. n. 5. ff. de offic. Proconsulis*,) nunc autem producitur Matrimonium, quando de novo renovatur consensus, ergo nunc debet adesse forma inducta à Tridentino. Adde, sic, Teste Comitolo apud Bossium mox citandum, respondisse Clementem VIII. sic declarasse Sacram Cardinalium Congregationem, sic Romanam Rotam sæpè, ne dicam (cum de Lugo *lib. 3. in resp. moral. dub. 16. num. 45.*) semper decidisse.

4 Si Doctores pro hac parte militantes cognoscere, saltem præcipuos, velis, eos habes apud Boss. *de matr. c. 2. n. 8.* Avers. *q. 11. sect. 5.* sed præcipuus, & quidem omnium fortissimus est Pont. *l. 5. cap. 6. à n. 6.* cui accedit de Lugo *l. c.* hanc sententiam tanquam certam supponens.

5 Altera sententia, eaque negativa docet, non esse necessariam dictorum iteratam assistentiam, sive nullitas Matrimonii primò initi contracta fuerit ex defectu consensus unius, sive utriusque, sive ex quocumque Impedimento occulto, & sive bona, sive mala fide (ut notat Bossius *loc. cit. num 24.* Sanch. *lib. 2. d. 37. num. 8.*) dicta nullitas fuerit contracta. Ratio præcipua hujus sententiæ tendens ad solutionem rationis sententiæ præcedentis est, quia Tridentinum dat quidem Matrimonio pro forma substantiali dictam præsentiam; at non Matrimonio quando renovatur, sed quando celebratur in facie Ecclesiæ; in facie autem Ecclesiæ tunc fit contractus Matrimonii, quando primò celebratur: & quamvis tunc propter Impedimentum invalidus reverà contractus ille fit, tamen exteriùs, in quo solùm Ecclesia judicat, apparet validus, & cùm Tridentinum intenderit solùm posse illud Matri-

monium idoneis testibus probari, id solum (quod ad hoc sufficit) ab ipso statutum fuisse, dicendum est. Adde, sic decrevisse Pium V. sic declarasse Sacram Cardinalium Congreg. sic Romanam Rotam apud Bossium *l. c. n. 7.* decidisse.

6 Vides, utramque sententiam ad se Pontificem, Cardinales, & Rotam advocare? Sed certè pro neutra convincunt ejusmodi testimonia, sive quia non constant authenticè, sive quia, cùm utraque sententia sit probabilis, modò unam, modò alteram Patres illi sequuntur, sive quia modò timent publicitatem, modò nequaquam, &c.

7 Pugnantes pro hac sententia plures sunt, quàm pro priore, quos Castr. citat, idest Rebell. Coninch. G. Hurt. quos citat idem Castr. *de sponf. d. 3. p. 7. §. 3.* & Aversf. *q. 11. sect. 5. v. Posse tamen*, aliique, quos citat, sequiturque Boss. *l. c.* cui adde Sanch. *l. 2. de matr. d. 37. n. 3.* Navarr. denique ab utraque sententia pro se afferri, non utile est, scire.

8 Utraque ergo opinio probabilis meritò est. Sanum nihilominus est consilium, advocare Parochum, Testesque quantum fieri potest in renovatione dicti Matrimonii, ut litibus de nullitate Matrimonii aditus precludatur. Quando autem subest aliquod periculum, si Parochus advocandus sit, optimum remedium est, ut Confessarius obtineat ab eodem Parocho licentiam assistendi, qua impetrata, advocatis duobus fidis Testibus, in solitario cubiculo Matrimonium revalidetur. Cæterùm si neque hoc facilè fieri possit, tutò amplectitur secundam sententiam, scilicet negativam, nam reverà hæc (ut habet *l. c.* Boss.) hodiè communiter à piis, & doctis viris in praxim deducitur, eamque in praxi servari, testatur Seraphinus *decis.* 90.

9 Atque in hoc casu, si receptæ anteà jam fuerant benedictiones Ecclesiæ, nec erunt repetendæ post revalidationem; nam satis est eas semel in facie Ecclesiæ fuisse receptas; præterquam quod in hac re, quæ non est de essentia Matrimonii, satis excusat periculum scandali, & notæ conjugum ex Sanch. *l. c. n. 13.*

10 Inquires Primò. Si ipsi uni tantùm Parocho, vel uni tantùm ex Testibus notum fuerit Impedimentum eo tempore, quo prima vice contractum fuit Matrimonium, quando deinde sublato Impedimento renovabitur, debetne in hac sententia coram Parocho, & Testibus renovari?

Resp. Nequaquam, quia unus tantùm Testis non facit Impedimentum probabile in foro externo, & ex alia parte illi Parochus, & Testes sunt apti ad testificandum contractum Matrimonii secundùm formam ab Ecclesia præscriptam, non enim ipsi Testes esse debent validitatis Matrimonii, sed contractus Matrimonii, quem certè, ea unius cognitione non obstante, testari satis possunt. Ita Coninch. *disp. 24. dub. 10. n. 84.* aliique contra Sanch. *l. 2. de matrim. d. 37. num. 10.* requirentem in hoc casu præsentiam Parochi, & Testium in restauratione Matrimonii, quia secus non poterunt (ait) testificari de Matrimonio valido. Verùm, ut vidimus, ii, de contractu Matrimonii testificari debent, & jam possunt, non de validitate.

11 Inquires secundò. Quando Pontifex apponit in Brevi alicujus dispensationis concessæ ad revalidandum Matrimonium contractum cum occulto Impedimento, hæc, vel similia verba (*si ita est, cum eis dispensa, ut inter se publicè, & servata forma Tridentini contrahant*) necessariumne est, ut id fiat coram Parocho, & Testibus?

Resp. Non esse necesse, docet Sanch. *l. c. n. 9.* quamvis enim (ait) non possit tunc Delegatus dispensare, ut occultè celebretur Matrimonium, tamen potest dispensare in Impedimento, quo per dispensationem cessante, jam ex doctrina data poterunt conjuges inter se solos Matrimonium celebrare. Huic decisioni allatæ à Sanch. se opponit toto conatu Guttier. *de matr. c. 47. à num. 6.* dicens opinionem Sanch. esse singularem, & periculosam. Ratio præcipua est, quia Pontifex in iis verbis dat formam Delegato, ut non possit dispensare, nisi servata dispositione Tridentini, quòd, cùm requirat præsentiam Parochi, & Testium, si illam non adhibeat, nihil poterit Delegatus. Verùm respondebat Sanch. formam à Tridentino impositam, ut modò ipse Sanch. dixit, esse, ut semel illa præsentia adsit, quando scilicet in facie Ecclesiæ sit contractus. Cùm igitur in casu nostro tunc adfuerit præsentia Parochi, & Testium, satis, superque servata est forma à Tridentino requisita. Ita Boss. *de matr. c. 2. n. 31.* sanè probabiliter.

§. IV. An Matrimonium invalidum ex metu ratificetur per copulam simili metu extortam?

1 Ex dictis oritur quæstio, an si Matrimonii contractum in facie Ecclesiæ iniisti cum aliqua puella ex metu, & deinde simili metu cogaris ad habendam copulam, illamque tu habeas eodem metu coactus, sed ex affectu maritali, quem affectum saltem tacitè habeat, ut supponimus, puella. An, inquam, etiam ratifices Matrimonium, & consequenter illud jam validum in posterùm remaneat?

2 Negant plures apud Aversf. *q. 4. de matr. sect. 6. V. At si quis*, Sanch. Coninch. Pont. Nav. Pet. Ledesm. Henriq. & Syl. Ratio est (inquiunt) quia qui cogitur habere prædictam copulam, eandem imminutionem libertatis patitur, quàm qui cogitur ad contractum Matrimonii per verba de præsenti, ergo pari modo ipsi injuria fit, & consequenter Matrimonium hoc, ut potè per metum extortum, invalidum erit. Confirmatur, quia si secus esset, non provisum satis fuisset libertati Matrimonii.

3 Affirmant non pauciores, apud Aversf. *l. c.* Sotus, Gabriel. Bart. Ledesf. Vega, ipse Aversa, quibus adde Sanch. & Coninch. fatentes hanc sententiam esse probabilem, & asserentes rationem esse, quia durum videtur, eum, cui metus incutitur, ad habendam copulam, obligare, ut non possit consentire spontè ad Matrimonium illud, ut sic effugiat peccatum, eumdemque poni ab Ecclesia in bivio satis duro, ut ipse, vel peccet mortaliter, vel patiatur grave damnum, quod ex eo timore expectare debebit. Hoc voluisse Ecclesiam non est præsumendum. Unde dicendum est, Ecclesiam solùm voluisse providere libertati Matrimonii, quando ipsum per verba de præsenti contrahitur; & meritò, quia tunc periculum coactionis frequenter occurrit, nihil autem curasse, quando ratificatur per copulam, quia modus hujus coactionis rarissimus est. Ulterior autem ratio, eaque à priori hujus posterioris sententiæ esse debet, quia in hoc actu, quo quis spontè eligit Matrimonium quasi in remedium evitationis peccati, homo non consentit ex vi metus illati, sed ex se ipso, & ex vi suæ spontaneæ libertatis volentis effugere peccatum.

4 Confirmatur. Nam invalidatio Matrimonii meticulosi decreta ab Ecclesia est potissimùm, & immediatè in favorem particularium Fidelium, ergo potest Fidelis cedere juri suo, suoque favori, & sic validè contrahere. Et sanè idem dici potest in sententia nostra, quæ indicat, Matrimonium meticulosum esse jure naturæ nullum; talis enim est, quia, ut supra indicavimus, injuria fit contrahenti: at contrahens juri, quod ex hac injuria habet, cedere pari modo, si velit, potest.

5 Neque dicas; Decreto Ecclesiæ irritanti Matrimonia clandestina non possunt Fideles cedere, ergo neque Decreto irritanti hoc Matrimonium meticulosum. Ne id dicas, inquam, nam Decretum de clandestino est latum immediatè intuitu ipsius Matrimonii, & potissimùm intuitu Ecclesiæ, ut ei constare possit de contractis Matrimoniis, id, quod non officit casu nostro.

6 Verùm adhuc dices. Sicuti affirmatur, in copula metu extorta posse contrahentem cedere juri suo, & velle Matrimonium perficere; ita affirmari posset, idem esse initio, quando contractus Matrimonii per verba de præsenti ex metu celebratur, ergo simili modo tunc is, qui metum patitur, poterit juri suo cedere, & validum Matrimonium efficere.

Resp. Concedit paritatem, & consequentiam Aversf. *l. c. V. Ubi consequenter.* Nobis non est otium id prosequendi.

7 Tantorum virorum duas hasce sententias suis innixas rationibus ni probabiliter judicemus, vereor, ne impudentiæ notam apud prudentes incurramus, modò præscindamus à confirmatione *num. 4.* dicta, sed utamur rationibus, seu conjecturis allatis *num. 3.*

TRACTATUS V.

DE

MATRIMONIO,

UT EST SACRAMENTUM.

CAPUT PRIMUM.

Institutio hujus Sacramenti, ejusque materia, & forma.

1 Matrimonium in ratione contractus naturalis ipso mundi exordio institutum fuit ad naturæ officium, scilicet ad propagandos homines, & post lapsum Adæ ad concupiscentiæ remedium, sive in illis verbis, quæ Adam, inspirante Deo, dixit. Genes. 2. *Os ex ossibus meis*, ut videtur sentire Sanct. August. *de Civitate lib. 14. c. 2.* sive in illis, quæ Deus protulit. Gen. 1. *Crescite, & multiplicamini.*

2 At verò fuisse elevatum à Christo Domino ad rationem Sacramenti, sive quando ipse interfuit Nuptiis Canæ Galileæ, sive quando dixit Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Catholicorum nullus dubitat.

3 Quòd autem Matrimonium Fidelium, utpotè Sacramentum, conferat gratiæ augmentum, & an aliquando possit primam gratiam conferre, & similia multa, ad Theoricam spectant, & passim Theologi disputant.

4 At quænam est hujus Sacramenti materia, & forma? Certè Aversf. *q. 2. de matr. sect. 3.* affert decem Theologorum sententias, Sanch. verò *l. 2. disp. 5. de matr. n. 6.* cùm attulisset sex, ultimam approbavit, asserens, materiam esse ipsa verba, seu signa, quibus exprimitur consensus mutuæ traditionis utriusque conjugis; formam verò esse eadem ipsa verba, seu signa, quibus exprimitur consensus mutuæ acceptationis eorundem. Traditio enim illa facta sensibilis per externa verba, vel signa, cùm sit inchoatus, & imperfectus contractus, se-

se habet tanquam materia, acceptatio verò facta pari modo sensibilis, utpote quæ perficiat contractum, se habet ut forma. Hęc Sanch. *l.c.* cui libens acquiesco.

5 Quoniam verò Matrimonium Fidelium contractus naturalis est, & simul Sacramentum, inquiret curiosus, an Fidelis possit Matrimonium inire, ut solùm contractum, non verò, ut Sacramentum? Videtur enim, quamvis illicitè, posse tamen validè; quia cujuscunque Sacramenti confectio pendet ab intentione Ministri volentis illud conferre, & sicuti potest (quamvis illicitè) abluere quis puerum, & verba Baptismi proferre, nolens illum baptizare, quando certè illum minimè baptizaret, ita in casu Matrimonii, &c. Adde & ulteriorem rationem, nam quemadmodum ablutioni cum illis verbis sine intentione baptizandi prolatis, non est essentialis, & necessariò conjuncta ratio Sacramenti, seu ratio Baptismi; sic contractui naturali Matrimonii, inito sine intentione faciendi Sacramentum, non est essentialis, nec necessariò conjuncta ratio Sacramenti. Quòd si dicas esse necessariò conjunctam ex Christi institutione, etiam independenter à voluntate conferentis, divinantem te potiùs quis pronunciabit, quàm certa proferentem.

6 Resp. Urget me ejusmodi allata ratio dubitandi, itaut cum Vasq. *tom.3.in 3.p.disp.*138.*c.*5. Pont. *lib.1.cap.9.num.*3. Hurt. *disp.*3.*de matr.diff.*19. aliisque quos citat, sed non sequitur Avers. 4.1. *de matr. sect.*5. *V. Primò judicaverunt*, aliisque probabilius judicent, posse validè, modo dicto, iniri à Fideli Matrimonium, ut solùm contractum, & non ut Sacramentum: est o Suar. Sanch. Coninch. quos citat, sequiturque Aver. *l.c.V.constans tamen*, quibus addatur Castr. *d.2.de sponf.p.2.n.*5. Aliique negent, contendentes Christum Dominum conjunxisse rationem Sacramenti ipsi contractui, ita ut, quamvis positio contractus dependeat à voluntate Fidelium, eo tamen posito, non dependeat ab ipsorum voluntate ratio Sacramenti, sed eo ipso, quòd ejusmodi contractus legitimè ponitur, statim ex Christi institutione illi adhæreat ratio Sacramenti. Verùm id asserere, esset divinare, ut jam modò dictum est.

CAPUT II.

Minister Sacramenti Matrimonii.

1 CErta jam, & vera sententia nunc est, ipsos conjuges esse ipsos Sacramenti Ministros, perinde ac iidem sunt suscipientes. Ratio est, quia Christus Dominus instituit hoc Sacramentum juxta naturam ipsius contractus: at Ministri, seu ii, qui contractum efficiunt, sunt iidem, qui contrahunt, quique in se obligationem suscipiunt, ergo, &c. Lege Bell. *libr.*1. *de matrim.cap.*6. *& seqq.* ubi contrariam opinionem appellat temerariam.

2 Hinc fit, ut verba Parochi, quibus dicit, se conjungere Sponsos, non sint de essentia Matrimonii, ipse enim solùm est assistens Matrimonio, non illud conferens: nam propterea si assistat in statu peccati mortalis, non peccat assistendo, quia is nec Sacramentum ministrat, ne suscipit.

3 Sed quid, si ipsi conjuges sint in dicto peccati mortalis statu, quando contrahunt?

Resp. Quod peccent ex eo, quòd in malo statu hoc Sacramentum suscipiant, certum est, quia omnia Sacramenta vivorum requirunt, suscipientem esse in statu gratiæ, ut scil. illam augeant; quemadmodum explicant fusè Theologi; sed dubium est, an item peccent ex eo, quòd indignè ministrent.

4 Dico, esse duas oppositas sententias. Navar. apud Sanchez *lib.2. de matrim.disput.6.numer.*3. putat, peccare mortaliter, etiam ut Ministros, quippe qui conferant sibi hoc Sacramentum ex officio, & ad hoc deputati. Sanchez *ibid. num* 4. citans Suar. & alios, aliique censent, ut sic, non peccare mortaliter, quia, licèt conjuges sint ad hoc deputati, non tamen sunt consecrati ad hoc Sacramentum administrandum, pro quo non fuit necessaria Consecratio. Quod autem Consecratio sit necessaria, ut Minister Sacramenti peccet sup. *lib.2. de Sacram. in genere cap.2.p.3. num.*4. diximus. Hanc posteriorem sententiam ego ibidem amplexus sum, & iterum amplector, licèt cum eodem Suar. & Sanchez fatear, opinionem Navar. esse probabilem.

CAPUT III.

Matrimonium inter absentes an sit Sacramentum?

1 ESse Sacramentum, omninò tenendum est cum multis, quos citat, sequiturque Castr. *de sponf.d.2.p.2.n.*9. quidquid dicat Durandus, aliique pauci apud Sanch. *l.c.d.11.n.*26. quorum rationes levissimas vocat ibidem Castr. & easdem solvit. Ratio nostra potissima, cujus vi omnia ferè contraria argumenta dissolvuntur, est, quia Christus Dominus instituit hoc Sacramentum, elevando rationem contractus naturalis, qui est in Matrimonio, ad rationem Sacramenti; at ratio contractus naturalis æquè est, si fiat per ipsos principales præsentes, ac, si fiat per Procuratorem inter absentes, ut nemo negat, ergo, &c. Adde ex Concilio Trid. *sess.*24.*c.*1. haberi, Matrimonium Fidelium esse Sacramentum; at Matrimonium per Procuratorem, sive etiam per Epistolam; non æquivocè, nec proportionaliter, sed univocè Matrimonium est; quis enim unquam inter Catholicos fuit, qui auderet dicere, duo genera Matrimoniorum esse in Ecclesia Dei, unde inferre posset, alterum esse Sacramentum, alterum non item?

2 Materia ergo, & forma in Matrimonio per Procuratorem est item traditio, & acceptatio corporum facta à principalibus contrahentibus; quatenus exprimitur per verba, vel per signa à Procuratoribus exhibita.

3 Hinc meritò Procuratorem non obligamus ad statum gratiæ, quando suum hoc munus exercet, obligamus autem ipsos principales, ut recipientes Sacramentum debere esse in gratia, quando verosimiliter putant, Procuratorem nomine ipsorum, contrahere. Quo tempore, etiam si dormirent, reciperent gratiæ augmentum; sicuti tunc reciperent Sacramentum matrimonii; quemadmodum occurrit, quando quis vigilans, vel sanus petiit Baptismum, & deinde cùm dormit, vel phreneticus est, baptizatur, nam tunc & Sacramentum recipit, & gratiam. Dixi (ut recipientes) ut ministrantes enim non habere hanc obligationem, dictum est modò *c.*2.

CAPUT IV.

Matrimonium Infidelium an sit Sacramentum? Remissivè.

1 CUm hoc ad praxim non pertineat, habeat id Lector à Doctoribus citatis, ac citandis Sanch. Pontio, Aversa, Gasp. Hurtado, aliisque.

CAPUT V.

De Indissolubilitate Matrimonii.

1 UT ea omnia, quæ ad indissolubilitatem spectant, cognoscantur, agam Primò, de indissolubilitate Matrimonii Infidelium, sive ante, sive post susceptionem Baptismi. Secundò, de eadem, quæ inest in Matrimonio rato Fidelium. Tertiò, de eadem, quæ in consummato eorundem.

§. I. *An Matrimonium infidelium ante conversionem initum sit indissolubile?*

1 MAtrimonium Infidelium, sive sit consummatum, sive sit ratum dumtaxat, idest nondum consummatum (sic loquamur claritatis gratia, nam cæterùm matrimonium Ratum propriè est Matrimonium contractum per verba de præsenti inter Fideles, quod nondum sit consummatum, ut supra diximus *Tr.*4. *de Consensu c.*1.§.2.*n.*1.) Matrimonium, inquam, dictum infidelium est ex natura sua indissolubile. Ita Pont. Vasq. Rebell. Bell. quos citat, sequiturque G. Hurt. *d.*8.*de matr.diff.*2. quibus adde Castr. *d.*3.*de spon.p.*2.§.1.*n.*6. & Leandr. *de matr.d.*5.*q.*2. aliique contra Sanch. & Coninch. apud eundem Hurt. aliosque.

2 Ratio à posteriori ducitur ex illis verbis Genesis 2. *Quamobrem relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ* (ecce matrimonium ratum) *& erunt duo in carne una* (ecce consummatum) Cùm enim Deus dicat: *relinquet, adhærebit, erunt*, notat ejusmodi esse naturam Matrimonii, non verò ipsum Deum, sic positivè velle constituere.

3 Ratio verò à priori præcipua est (nam aliàs vide apud Hurt. & citatos) quia certum est, illicitum esse concubitum vagum, & communicationem uxorum, & virorum indifferenter; ergo certum est Matrimonium ex natura sua esse indissolubile. Antecedens conceditur ab omnibus Catholicis, & ferè etiam ab omnibus Ethnicis, & probatur communiter ex causa finali Matrimonii, quæ est suscipere, & educare, beneque instruere prolem ad quod omninò requiritur, ut certum ineatur Matrimonium. Consequentia verò probatur, nam si Matrimonium esset ex natura sua, sicuti cæteri contractus, dissolubile ex mutuo consensu contrahentium, possent relinqui viri, & uxores, & alii duci in Matrimonium: ergo admitteretur ipsissima communicatio uxorum, & virorum, quæ negatur ab omnibus. Vide, quæ dicam mox §.2. *num.*6. Qua ratione autem concesserit Deus Judæis libellum repudii, quo relinquere suam uxorem, & aliam ducere poterant, vide apud Hurtad. *loco citat. d.*15. alios citantem.

§. II. *An sit indissolubile Matrimonium infidelium, quando utrique conjuges per Baptismum convertuntur ad fidem?*

1 HOc, etiam consummatum, posse auctoritate Pontificis dissolvi, eo modo, quo inferiùs dicemus, justa intercedente causa, dissolvi posse Ratum Christianorum, putant Navarrus, & Sanch.

& Sanch. *l.2. de matr. d.17 n.2.* eum citans. Negat verò communior opinio cum Azor. Coninch. & Pontio, quos sequitur, citatque Castr. *d.3. de spons. p.2. §.3. n.2.* quibus adde Vasquez quem citat, & excipe Averia *q.2. sect.5. V. Postremò.*

2 Ne autem turpiter labaris, bene distingue. Vel enim Matrimonium Infidelium consummatum, sive solum Ratum ante Baptismum, etiam est consummatum post illum; vel quamvis consummatum ante Baptismum; tamen post Baptismum consummatum non est. Si illud prius, omnes conveniunt, nulla auctoritate dissolvi posse, utpotè jam Matrimonium Christianorum consummatum repræsentans indissolubilitatem Christi cum Ecclesia, & Verbi Domini cum Humana Natura, æquè ac repræsentant cætera Fidelium consummata Matrimonia. Si verò posteriùs, tunc erit in opinione positum, an dissolvi aliqua tandem ex causa possit?

3 Et quidem (ut dicebam) Sanch. cum Navarro affirmat. Ratio est, quia tunc illud Matrimonium assimilatur Matrimonio rato Fidelium, quod, ut dicemus, potest solvi per ingressum in Religionem. Sed ut item dicebam, Azor. aliique modò citati negant, quia illud Matrimonium, quamvis ante Baptismum consummatum, consummatum tamen est, & nunc, cùm simus post Baptismum, non est ratio, cur carere debeat prærogativa Matrimonii Fidelium. Ergo sicuti alia Fidelium consummata Matrimonia nulla auctoritate dissolvi possunt, quia id Christus Dominus numquam concessit, ut mox *c.7.* dicemus, ità & hoc.

4 Utraque sententia (fatente etiam Castr. *l.c.* qui hanc posteriorem amplectitur) probabilis est. Et certè utraque nonnisi in verosimilibus conjecturis innititur.

5 Inquires. Si vir hic conversus (hac voce compendiosa utimur, cùm volumus significare, Infidelem suscepisse Baptismum) si hic inquam vir habuisset in Infidelitate plures simul uxores, vel primam, & secundam repudiasset, & haberet in præsentia tertiam, vel quartam, atque ad fidem converterentur, quamnam ex his pro legitima uxore retinebit?

Resp. Omninò quam primam duxit, etiam si cum prima solum haberet Matrimonium ratum, cum aliis verò Matrimonium consummasset. Ratio est, quia, ut *§. præced.* vidimus, Matrimonium, etiam dumtaxat ratum; est natura sua indissolubile. Cùm ergo vinculum primi Matrimonii nunquam dissolutum fuerit, cætera Matrimonia subsequentia nulla fuerunt, & consequenter, non nisi prima est legitima, & vera uxor suo viro legitimè restituenda. Ita deciditur *c. gaudemus, de divortiis*, & id esse certum in Ecclesia, notat Avers. *q.2. de matr. sect.4. V. Et confirmatur.*

6 Atque ex hac Ecclesiæ definitione confirma, quod diximus §.1. *n.1.2. & 3.* hæc enim definitio magnum dat signum credendi, Matrimonium Infidelium ex natura sua esse indissolubile: secus enim Ecclesia parum curasset tradere viro prædicto primam uxorem. Lege eundem Avers. *l.c. & sect 6. V. In hac re.*

7 Denique scito, Pontificem non posse (ut vult Castr. *de sponsal. d.3. p.2. §.2. n.1.*) quacumque intercedente causa, dissolvere Matrimonium duorum Infidelium, sive consummatum, sive non, quia Pontifex non habet auctoritatem in eos, qui sunt extra Ecclesiam.

§. III. *Matrimonium Infidelium, quando alter ex conjugibus convertitur ad fidem, dissolubile est.*

1 Ex tribus saltem capitibus dissolvi potest Matrimonium, etiam consummatum, Infidelium, quando alter per Baptismum venit ad fidem.

Primò, ex eo, quòd conjux Infidelis discedat à converso, & nolit cum eo habitare, non ob aliam rationem nisi, quia is fidem amplexus est.

Secundò, ex eo, quòd, quamvis habitare cum converso velit, Creatori tamen injuriam irroget, putà, si Christum Dominum contemnat, si ejus cultum prohibeat, si familiam fortè se convertere volentem quoquo modo impediat.

Tertiò, si Fidelem conjugem excitet ad quodlibet peccatum, id enim est, etiam Creatori injuriam afferre.

2 Hæc ita se habere, non aliunde efficaciter probatur, quàm ex Christi dispositione nobis promulgata per S. Paulum 1. ad Corinth. 7. qui de conjugibus loquens dixit: *Quòd si infidelis discedit, discedat; non enim servituti*, idest ligamini conjugali *subjectus est frater, aut soror in hujusmodi*, & in hunc sensum, ad quem nos hæc verba afferimus, semper intellexit, immò definivit Ecclesia *C. Quanto. C. gaudemus de Divortiis.*

3 Et quidem primum caput ex dictis discessio est physica, secundum, & tertium est discessio moralis, ut concordi sensu omnes Doctores explicant. Id autem sic disposuit Christus Dominus in favorem Baptismi, ne scil. Baptismus afferret onus cœlibatus, vel pateretur baptizatus periculum perversionis.

4 Inquires obiter, An infidelis peccet non solùm nolendo se convertere, sed etiam alio novo peccato nolendo sequi suam conjugem?

Resp. Peccare novo peccato, quia non solùm facit contra legem Christi universalem obligantem ad Baptismum, sed etiam contra specialem legem Matrimonii, ne detur justa Divortii causa, qualem certè nunc ipse dat. Ita Sanch. *l.7. de matr. d.73. num.9.* ex S. Ambr. & Soto.

5 Dixi autem *n.1.* (ex tribus saltem capitibus) nam quamvis aliqui Doctores hæc tria solum capita agnoscant pro primis Ecclesiæ temporibus, pro hac tamen ætate (& certè fateor probabiliter) aliud assignant, nimirum ipsam meram conversionem unius Fidelis. Nos tamen dicimus, esse probabilius hoc caput, quod aliqui Doctores (ut Aver. alios citans *q.2. de matr. sect.5. V. Si autem*, Barb. *in Collect. T.4. p.2. Decr.28. q.2 c.3. n.8.*) addunt, non admittere Censemus enim cum Hurt *d.8. de matr diff.11. & 12.* & Castr. *de sponf. d.3. p.3. §.3. n 8 & 9.* hanc potestatem dissolvendi Matrimonium non dari à S. Paulo Fideli converso, nisi quando infidelis non conversus discedit physicè, vel moraliter, ut explicatum est, & ostendunt illa alia verba universaliter dicta: *Mulier infidelis sanctificata est per virum Fidelem*, in quibus pro ratione negatæ dissolutionis affertur spes conversionis alterius conjugis. At certè infidelis, dum pacificè se habet, magnum Judicium etiam nunc, magnamque spem præbet cupitæ conversionis.

6 Non admittimus igitur diversitatem illorum primorum temporum hac in re cum nostra ætate. Immò Hurt. *l.c. d.13. n.45.* testatur, se audivisse in India, Japonia hodie servari, quod nos docemus, & ibidem (quod certè advertere, ad rem nostram facit) probat, non esse de facto prohibitionem ullam, qua conjux Conversus interdicatur cohabitare cum conjuge Infideli nolente baptizari, si velit pacificè cohabitare; & ita advertisse Rebellium, & insinuasse Coninch. idem Hurt. notat.

7 Inquires. Si alter ex conjugibus Catholicis in hæresim incideret, vel Gentilis fieret, dissolvi ne ex hoc capite poterit Matrimonium?

Resp. Negativè, nec ratum tantùm, & multò minus consummatum. Ita definitur in Jure, *C. Quanto, de Divortiis*, & ratio definitionis fuit, ne sub prætextu hæresis conjugia, quæ minus placent, dissolvi tentarentur.

An dictum Matrimonium solvatur in eo momento, quo alter ex conjugibus baptizatur?

8 Hactenus diximus, ex tribus dictis capitibus solvi posse Matrimonium infidelium, altero veniente ad Baptismum. Jam inquirimus, an solvatur statim, in eo scil. puncto, quo Baptismus suscipitur?

Resp. Scio, Rodr. & alios allatos à Castr. *l.c. nu.4.* putare statim: sed vera, & communis opinio est, S. Th. Coninch. Pontii, Sanchez aliorumque cum Castr. eos adducente *l.c.* non statim, sed quando ipse conjux conversus init Matrimonium novum cum alio. Anteà igitur, in eo intermedio tempore à puncto Baptismi suscepti usque ad punctum novi Matrimonii, remanet vinculum, sed suspensum, unde nec tenetur conversus cohabitare cum non converso, nec impeditur inire, quando velit, dictum novum Matrimonium. Inde ergo fit, ut non conversus nequeat in hoc intermedio tempore Matrimonio jungi cum altero, quia vinculum remanet, & insuper fit, ut si fortè ipse convertatur, debeat continuare conjugium cum suo conjuge, juxta quod Decretum esse in jure, diximus *§. præc. n.5 fine.*

9 Ut autem Conversus possit dictum novum Matrimonium inire, non est opus sententia Judicis, quia Christus Dominus hoc privilegium concedens, ejusmodi restrictionem non apposuit. Satis igitur erit, quòd certò moraliter constet obstinatio conjugis Infidelis Christum, seu fidem afficientis injuria, vel longa ejus distantia.

Quando autem non constat, vel spes est conversionis, erit necessaria monitio, ut is intrà terminum deliberet, an velit converti, vel juxta doctrinam modò dictam, an velit pacificè cohabitare. Immò aliquando erit dicta monitio necessaria pro foro externo, ad intercludendas lites de validitate futuri Matrimonii. Lege hæc fusiùs apud Sanch. *lib.7. de matrimon. d.74. à numer. 11. & d.76. à num.2.*

An dictum Matrimonium dissolvatur per susceptionem Ordinis, vel per Vota solemnia in Religione?

10 Inquirimus secundò. An sicuti vinculum dicti Matrimonii solùm ante Baptismum consummati dissolvitur, quando Conversus novum init Matrimonium, sic dissolvatur, quando susciperet fortè Ordinem Sacrum, vel solemniter Professionem emitteret in Religione? (quod utrumque posse ipsum facere, nullus negat, per rationem dicendam *n.17.*) Id autem non ignorare, proderit multùm: Nam, si vinculum dissolvitur, poterit conjux alter Infidelis validè, & (ut ego contra Punt. cum Castr *l.c n.13. & 14.* puto) etiam quantum ad hoc licitè providere sibi de novo Matrimonio. Si verò non dissolvitur, nullo modo poterit, ut ex se patet.

11 Resp. Quamvis aliqui per susceptionem Ordinis Sacri dictum vinculum dissolvi censeant, communis tamen sententia negat. Ratio efficax est, quia hanc potestatem dissolvendi vinculum non agnoscimus, nisi ex Christi Domini dispensatione ex modò dictis *n.2.* at nec per Ecclesiam, nec per Patres hoc privilegium Ordini Sacro esse concessum, audivimus, ergo, &c.

12 At verò per professionem in Religione duplex sententia est. Prior cum Castr. *loc. cit. num.12.* cum Coninch. Pontio G. Hurtad. aliisque negat. Ratio est eadem, quia nimirum pari modo nullibi invenitur à Christo concessum, quòd Matrimonium consummatum ante Baptismum possit per Religiosam Professionem dissolvi (de consummato enim loquimur, nam solùm ratum posse per dictam Professionem, sicuti post ratum Fidelium, non est dubium, ut notat Hurtadus *d.8. de matr. diff.4. num.51.*) Adde Matrimonium hoc Ratum Fidelium ideò per Professionem dissolvi, quia Religio assum-

assumpta ab uno ex conjugibus non debet nocere alteri, qui nollet fortasse remanere cælebs. At in casu nostro dicti Matrimonii consummati, esto gravetur infidelis, si cogitur cælebs manere, id gravamen sibi imputet, nam Ecclesia, ad quam non pertinent Infideles, eorum gravamina non alio modo tollere debet, nisi eos vocando ad Baptismum, & satis ipsi habeant, quod per accidens ipsorum matrimonium ratum, propter paritatem cum matrimonio rato Fidelium, dissolvatur per Professionem ab altero conjuge Converso emissam ut modò dictum est, non verò prætendant idem de consummato.

13 Posterior sententia cum Sanc. & Henriq. apud eundem Hurt. *l.c.* concedit, per Vota solemnia Professionis Religiosæ dissolvi dictum consummatum matrimonium. Ratio est (inquiunt) quia professio solvit vinculum matrimonii Rati Fidelium, quod est Sacramentum, & consequenter, quod est fortius vinculum, quàm sit dictum matrimonium consummatum Infidelium; ergo solvet & hoc. Probant consequentiam, quia in jure (*L. De accusat. ff. de diversis, & temporal. præscript.*) habetur illud vulgatum axioma: *Si vincam vincentem te, à fortiori vincam te.* Si enim à professione vincitur vinculum matrimonii Rati Fidelium, multò magis ab eadem vinci poterit vinculum matrimonii consummati Infidelium, quod est minus fortè, cùm non sit Sacramentum.

14 Verùm huic rationi respondent locis citatis Castropalaus, & Hurt.dus, hoc axioma intelligi de casibus similibus, & jure ordinario, ac naturali contingentibus, non verò de dissimilibus, & de iis, quæ à jure positivo, & extraordinario præsertim Divino dependent. Prior igitur sententia probabilior sit, posterior saltem ob auctoritatem extrinsecam probabilis. Et quidem loquimur de Votis solemnibus in religione emissis, nam per Votum simplicis Castitatis non dissolvitur matrimonium dictum Infidelium, sicuti nec dissolvitur matrimonium Ratum Fidelium, ut certum est, & notat Aversa, *q.2. de matr. sect.5. V. Neque.*

15 Unum advertunt concordi animo prædicti DD. Nam, si ejusmodi conversus factus jam professus, & deinde alter conjux fortè convertatur ad fidem, non erit huic ille professus restituendus.

Quamvis enim in aliquorum sententia vinculum matrimonii remanserit, unde videatur suum conjugem conjugi reddi debere; tamen non ita est. Siquidem cum ille prior conversus legitimè, unde & validè assumpserit statum incompossibilem matrimonio, (nam propterea ex Sanch. *l.7. de matr. d.76.* idem dicendum est, si Ordinem Sacrum susceperit, vel votum simplex Castitatis emiserit) non poterit ad matrimonium redire. Sicuti, si celebrato, jure, divortio, innocens conjux Ordinem Sacrum, vel Professionem susciperet, vel votum Castitatis simplex emiserit, non poterit licitè alterum conjugem sibi reassumere, ut habet idem Sanch. *l.10. de matr. d.10. n.6.*

16 Dixi (factus jam sit professus) nam si esset Novitius, cum nondum statum incompatibilem susceperit, poterit (immò & debebit, nisi alter consentiat) cùm res adhuc sit integra, redire ad matrimonium, ut notat ibidem Sanch. & Coninch. *d.16. dub.5. num.7.*

17 Ex qua doctrina vides, hæc duo esse satis diversa. Aliud enim est, an per professionis Vota solemnia dissolvatur vinculum prædicti Matrimonii? Aliud, an Conversus possit legitimè, unde & licitè Professionem emittere? Illud prius est in opinione positum (ut vidimus *n.12. & 13.*) hoc posterius omnes admittimus, & nemo negat, ut diximus *n.10.* cujus posterioris ratio est, quia nolens converti, dat justam causam, propter quam Divortium facere, conversus possit, quo divortio facto, jam conversus, utpote innocens, poterit licitè illos status eligere, monito priùs altero conjuge, juxta modò dicta *nu.9.* & juxta ea, quæ dicuntur, cùm de Divortio disputatur.

CAPUT VI.

De indissolubilitate Matrimonii Rati Fidelium.

§.I. *An hoc Matrimonium Ratum sit auctoritate Pontificis dissolubile?*

1 UT plurium DD. sententias omittam, quas apud Sanch. *l.2. de matrim. d.15.* Aversa. *qu.1. de matr. sect.6.* præsertim *V. Tertiò* Castrop. *d.13. de spons. p.1. §.4.* Pont. *l.9. c.3. per totum*, habes, aliosque, duæ sunt hac in re præcipuę. Altera negat cum Pont. *l.c.* cujus potissimum fundamentum à posteriore est, quia si posset à Pontifice, quamvis ex causa, dissolvi Ratum, posset & consummatum, quod inauditum in Ecclesia Dei est. Sequela probatur, quia eædem causæ, evitationes scilicet scandalorum, rixarum, & discordiarum æquè interdum sunt in consummato, ac sunt in Rato. A priori, quia Matrimonium ratum est ejusdem rationis ac consummatum, quoad essentiam. Copula enim nihil addit essentiæ, vel integritati Matrimonii; quod consistit in ipsa traditione, & acceptatione corporum. Ergo, si eadem semper est essentia, eadem in utroque indissolubilitas; quare, sicut Pontifex dissolvere nequit consummatum, sic nequibit Ratum.

2 Altera sententia affirmant: eamque sequitur Sanch. *l.c. nu.4.* cum aliis. Et Leand. quidem *d.5. de matrim. q.7.* dicit priorem sententiam esse speculativè probabilem, hanc verò posteriorem probabilem esse practicè. Eandem hanc posteriorem tenet Suar. *to.1. de Relig. l.6. c.16. n.6.* qui refert, se vidisse Bullam Greg. XIII. dispensantis in Matrimonio Rato. Sed quid hoc ad aliud, quòd narrat Henriq. *l.11. de matr. c.8. n.11.* hoc est, eundem Gregor. XIII. una die; tredecim Dispensationes dedisse de hac re: Adde, & similes dispensationes, quas fuisse concessas à Martino V. Eugenio V. Pio III. Pio V. meminit Hurtad. *loc. cit.*

3 Fundamentum præcipuum hujus sententiæ à posteriori ducitur à tot dictis concessionibus, quas per Summos Pontifices invalidè, vel illicitè esse datas, affirmare quis audeat? A priori autem, quia licèt firmiter teneamus, Matrimonium ratum esse ex se indissolubile, tamen non propterea negatur Deo potestas dispensandi mutando materiam, ut fusè prosequuntur Theologi. Quoniam ergo videmus Ecclesiam hac potestate per tot Pontificum seriem fuisse usam, tenendum omninò est, eam ipsi à Christo Domino fuisse communicatam. Quare perinde hæc sententia certa alicui videbitur, ac est illa; quam omnes docemus, & Tridentinum definit, ut mox videbimus: putà Matrimonium ratum dissolvi per professionem Religiosam, unde enim Tridentinum id decrevit? certè, non nisi, quia sic Ecclesia ab initio usurpavit in re nostra per tot Pontifices.

4 Hæc sententia est probabilior, fateor tamen priorem sua probabilitate nequaquam carere, responsiones autem argumentorum utriusque partis vide apud citatos.

5 Inquires. An invito altero ex conjugibus possit Pontifex in hoc dispensare? rursus, an sine causa?

6 Respondeo ad prius; Etiam altero invito, sicut, altero invito, potest alter professionem emittens dissolvere vinculum Matrimonii rati. Ratio autem est, quia id Christus Dominus reliquit prudentiæ Pontificis, non arbitrio contrahentium, ita ex Medina Avers. *q.2. de matr. sect.6. V. Extendit.*

Respondeo ad posterius; Requiri justam, & verè gravem causam, ut licitè Pontifex dispenset, certum est: quia secus malè uteretur potestate sibi concessa. Sufficientem autem causam esse, ferè omnes fatentur cum Sanch. *l 2. de matr. d.16.* si gravia damna, vel perpetuæ discordiæ, rixæque inter conjuges, conjunctosve prudenter metuantur, si mutua cohabitatio esse non possit; eo quòd alteri supervenit v.g. Lepra, cui remedium afferri nequeat, si perpetua sit sterilitas.

7 Docet Sanch. *loc. cit.* sufficientem esse causam, si sit magna inæqualitas inter virum, & fœminam. Id, nisi inde prudenter timeantur rixæ, & discordiæ malusve exitus Matrimonii, ego non approbo: experimur enim non rarò, etiam inæquales ob insigne aliquod donum amari. Expendantur igitur circunstantiæ, & mores personarum, nam sic tandem apparebit, an rationabiliter adsit prædictus timor.

8 Ut vir promoveatur ad Episcopatum, non esse causam sufficientem, nisi valdè necessarium sit ad bonum commune, benè docet ibidem Sanchez.

9 At verò, ut validè Pontifex dispenset, nullam requiri causam, quia Christus omnem circa hoc auctoritatem concessit Pontifici, ne relinqueret locum perplexitati: nonnulli putant cum Henriquez *l.11 de matr. c.8. n.11. littera G.* sed tutior apud Avers. *q.2. de matr. sect.7. V Requiritur verò* communior, verior, & mihi certa sententia est, requiri causam justam, sicuti in dispensatione Votorum, & juramentorum communiter docemus, de quibus dictum est *l.4. in Decal. ubi de disp. Juramenti, & voti.*

§.II. *An Matrimonium Ratum dissolvatur per professionem solemnem?*

1 DIssolvi, non est dubium: & ita definitum legimus in Tridentino, *sess.24. can.6. Si quis dixerit, Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.* Alios Sacrorum Canonum Textus vide apud citatos: atque hæc definitio Tridentini cùm sit absoluta, comprehendit omne Matrimonium ratum, etiam Infidelium venientium ad fidem, etiam altero invito, etiam post multos annos à contracto Matrimonio, si nondum sit consummatum. Lege Sanch. *l.2. de matr. l.24. n.27.*

2 Ex eadem definitione fit, ut conjux relictus in sæculo possit, non quidem statim post ingressum alterius in Novitiatum (quo certè vinculum Matrimonii non solvitur) sed post professionem emissam, etiam si debeat expectari integer annus, immò etiam plus, ut si Sponsa erat duodennis, quæ non poterit profiteri, nisi post quatuor annos, hoc est donec compleat annum decimumsextum ex Tridentino, ut notat Sanch. Pont. aliique apud Castrop. *de spons. p.2. §.5. n.2.* fit, inquam, ut possit dictus relictus novum sibi Matrimonium conquirere post professionem alterius. Quod si Religiosus, qui antea fuerat conjux: deinde dispensetur à Pontifice de suis votis solemnibus, & egrediatur à Religione, poterit quamcunque eligere pro suo novo matrimonio. Idque verum est, etiam si utrique conjuges Religionem assumpsissent, & deinde similem dispensationem obtinuissent, poterunt enim cum aliis quibuscumque matrimonio copulari. Ratio clara omnium horum est, quia jam ruptum fuit prius vinculum, vide Leandr. *d.5. de matrim. q.10.* citantem Sanch. aliosque. Idque ex institutione Christi Domini, ut mox *n.4.*

3 At-

3 Atque hinc etiam collige, ejusmodi Religiosum, qui olim conjux fuit, peccando contra Castitatem, peccare quidem sacrilegè contra Votum, non tamen committere adulterium, quia non peccat contra fidem datam in Matrimonio, cùm jam Matrimonium, vinculo dissoluto, nullum adsit, unde etiam sequitur pari modo, contra Castitatem ipsum (& quidem sacrilegè) peccaturum, si copuletur cum eadem ipsa, cum qua contraxerat Matrimonium ratum, quia dissoluto vinculo, illa sua ampliùs non est. Id non ita esse, quando quis post divortium professionem emittit, quia divortium non solvit matrimonii vinculum, dicemus infra cum *de Divortio*.

4 Quo autem jure hæc dissolutio fiat, hoc porrò controversum est apud DD. nobis tamen ex dictis quæstio remanet decisa: fit enim, ut superius indicavimus, ex dispositione, quam Christus Dominus ob favorem Religionis, quæ est quædam mors spiritualis, concessit Fidelibus, quamque per Ecclesiam ab ipso exordio nobis significavit.

Per professionem cujus Religionis dissolvatur Matrimonium ratum?

5 Jam verò ad majorem præcedentium explicationem, Inquires Primò, per cujusnam Religionis professionem hæc dissolutio fiat?

6 Respondeo. Per ejus Religionis approbatæ à Pontifice professionem, cujus vota solemnia constituunt verum Religiosum: hæc autem sunt, quæ legitimè obligant, tum ex parte profitentis, tum ex parte Religionis, nomine Ecclesiæ, acceptantis. Hinc vota emissa à Tertiariis, qui in sæculo vivunt, vel etiam in aliqua Congregatione simul, sed non cum dicta solemnitate, non dirimunt matrimonium, dirimunt contra, si in Congregatione collegialiter vivant cum Approbatione Pontificis, quia tunc ea Congregatio esset vera Religio. Ita Leand. *d.5. q.*16. & 17. citans Sanch. alios[que];

7 Hinc advertis, à Voto simplici Castitatis nullo modo matrimonium dissolvi, quia jam solemne illud non est.

8 Quid de Votis Ordinum Militarium? Respondeo: Si de militibus S. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, & similium agas, eorum Vota matrimonium non dirimunt, quia, esto, nonnulli, & quidem probabiliter, asserant, eos esse Relegiosos, quia tamen ipsorum status non est incompatibilis cum matrimonio, dirimere illud eorum Vota non possunt. Si verò agas de militibus S. Jo. Hierosolymitani, vulgò Meliteosibus, sine dubio eorum Vota dirimunt, quia ii sunt veri Religiosi ex communi sententia, nec cum ipsorum statu subsistere matrimonium potest. Lege Sperell. *dec.*21. *n.*44. & Leand. *d.5. de matr. q.*14. qui affert Pontium testantem, ita Sacram Congregationem Cardinalium declarasse.

9 Per Vota Clericorum, vel monialium prædictorum Ordinum, qui in Claustro vivunt, veri[que] sunt Religiosi, Matrimonium dissolvi, rectè notat Sanch. *l.c.* quia tunc illa Vota sunt solemnia, in Claustro dixi, nam Vota Clericorum Ordinum militarium (præter Ordinem S. Jo: Hierosolymitani) qui extra claustra vivunt, cùm sint ejusmodi rationis, ac sunt vota eorundem militum, eandem naturam sequuntur, nec dissolvere matrimonium possunt, sic habet Hurtad. *d.8. matr. diff.6. n.*26. contra Pontium.

An per Vota Biennii Societatis?

10 Quid de Votis bienii Societatis Jesu? Respondeo. Affirmat Pont. *l.9.c.6.* quia hæc Vota, licèt solemnia non sint, constituunt tamen Religiosum, & post Bullam Gregorii XIII. (*Bulla Ascendente Domino*) sunt impedimentum dirimens matrimonium illis superveniens, ergo & dirimunt matrimonium anteà contractum.

11 Verùm DD. nostræ Societatis, cum quibus est omninò sentiẽdum, negant, Vasq. Sanc. Henriq. C. Hurt. *d.8. de matr. diff.5.* eosdẽ citans, & Suar. *to.4. Relig. tr.*10. *l.4. c.*2. Adde non nostros, Leand. *l.c. q.*13. qui citat Cornel. & Ochag. adde, & Aversam, *q.2. sec.6. § Dico præterea*, qui advertit frustrà contra prædictos conniti Pontiũ. Ratio est, quia jus dissolvendi matrimoniũ ratum ex Institutione Christi Domini inhæret professioni Religiosæ, eo modo, quo traditum, & explicatum est ab Ecclesia; at Ecclesia solùm explicuit de professione sub solemnibus Votis, non verò de professione sub Votis simplicibus, ut meritò dixerit Tridentinum (per solemnem professionem) quasi excludens omnem non solemnem.

12 Propter eandem rationem Vota Formatorum Coadjutorum, sive temporalium, sive spiritualium in dicta Societate non dirimunt matrimonium, quia, quamvis per illa ejusmodi Coadiutores incorporentur (ut loquitur Suar. *l.c. l.7. c.2.*) ultimatè Societati, tamen id fit per Vota tantùm simplicia, & non per solemnia. Qui nostri Instituti inscius velit cognoscere, in quo differant ejusmodi Vota simplicia Coadjutorum à Votis solemnibus Professorum, adeat Suar. *loc. cit.*

Prædictam doctrinam non nemo apud Pont. *de matr. l.9. cap.6.* confirmare voluit ex facto (quod factum narrat etiam Vasq. *p.2. d.*156. *c.*10.) S. P. Ignatii, qui Coadjutori temporali, qui transiit à matrimonio rato ad Societatem, concessit solemnem professionem, ut scilicet, sic dissolveretur vinculum matrimonii, quod dissolvi non poterat per Vota illa Coadjutorum. Optima confirmatio, sed nihilominus posset aliquis obstinatè respondere, id fecisse S. Ignatium, ad omnem scrupulum amovendum, ut sic posset conjux relicta in sæculo majori cùm securitate Matrimonium aliud inire, si voluisset. Vera tamen, & sufficiens datæ doctrinæ ratio est, quia, ut dixi, hæc Vota Coadjutorum solemnia nequaquam sunt.

An per Ordinem Sacrum?

13 Quid denique dicemus de Voto Castitatis imbibito in Ordine Sacro?

Respondeo, Nequaquam ab illo dirimitur Matrimonium, idque est definitum *in Extravag. Antiqua de Voto*, etiam si Ordo sit Sacerdotium, immò etiamsi sit Episcopatus, ut notat G. Hurt. *d.8. de matr. d.4. n.*15.

Ex dictis vides, nec Ordines Sacros, nec quamcumq; Ecclesiasticam dignitatem, nec Vota simplicia, sed solùm Vota solemnia, sive Religiosorum, sive Monialium, dirimere matrimonium ratum; ut autem aliæ causæ dirimant, requiri, ex probabili sententia, auctoritatem Summi Pontificis; sicuti §. *præced.* dictum est.

Conjux volens profiteri, differre ingressum in Religionem non debet.

14 Inquires Secundò. Quo remedio utetur conjux, si alter prætextu volendi ingredi in Religionem differat ingressum, vel ingrediens modò in Novitiatum unius Religionis, modò alterius, solemnia Vota procrastinet?

Resp. Per Judicem præscribat ei terminum rationabilem peremptorium, ut profiteatur statim (sanè sumpto hoc, statim, morali, & humano modo) vel ad conjugem relictum regrediatur, ut fusè DD. ut Sanch. *l.2. de matr. d.*24. *n.*9. Pont. *l.9. c.9.* & 10. Castr. *de spons. p.2 §.5. n.3.*

Cum animo ingrediendi Religionem, an liceat Matrimonium?

15 Inquires Tertiò. Licetne mihi contrahere Matrimonium per verba de præsenti cum certo animo non consummandi, sed ad Religionem sine consensu mei conjugis evolandi?

16 Respondeo duobus dictis, Dico primò, regulariter non licere, idque sub mortali. Ratio est, quia regulariter fit primò injuria uxori, quæ cogetur expectare sine Nuptiis, donec tu profitearis. Secundò, quia tua causa frustrà fuerunt fortasse multæ expensæ factæ à tua Sponsa. Tertiò, quia si tu fortè non perseveraveris in Religione, cogetur uxor, cum suo dedecore te habere conjugem ex Monachatu. Quartò, quia das ansam non paucis suspicandi, ipsa à te propter aliquod vitium fuisse relictam. Quintò, quia si fortè ideò vis contrahere cum animo transeundi ad Religionem, quia Votum emiseras Castitatis, te exponis evidenti periculo consummandi Matrimonium, ideòque Votum violandi. Ita Sanch. *l.1. de matr. d.*43 *n.7.* & 12. cui adde Averl. *q.2. sect.6. V. Absolutè.* Coninch. *d.23. d.3. nu.5.* G. Hurt. *d.2. de matr. d.5. in fine* aliique, quidquid dicat Pont. *l.6. c.1. n.5.*

17 Dico Secundò, in aliquo raro casu magnæ necessitatis, peccatum non esse, nam propterea addidimus illud (regulariter) ratio est, quia necessitas tanta vincere posset incommoda illa, quæ modò dicta sunt. Exempla duo affert Sanch. *l.c.* Primum, si fortè cogaris per metum gravem contrahere Matrimonium, tu verò firmum animum habeas, non consummandi, & resarciendi damna, si quæ sint. Secundum, si illa Matrimonii contractio tibi esset medium necessarium, ut posses ad Religionem transire, ut, si v.g. esses carcere inclusus, nec aliud remedium evadendi occurreret, nisi cum illo animo matrimonium contrahendi. Quod si tua Matrimonii contractio esset necessaria ad honorem puellæ restituendum, quam antea, v.g. violaveras, & ad ejus prolem legitimandã, tunc enim verò non modò non posses ad Religionem ire, sed obligareris, juxta alibi dicta, Matrimonium verè contrahere.

An prædicta dissolutio Matrimonii Rati liceat ob finem recedendi ab uxore molesta?

18 Inquires Quartò. Si quis dicto Matrimonio tantummodo Rato ligatus, solùm, quia ipsi displicet uxor, eligat Religiosam professionem, tanquam minus sibi malum, peccabitne?

Respondeo. Videtur hic licitè uti jure suo posse.

Subinquires. Quid, si notabile damnum venerit fœminæ, quę difficilimè alterum virum invenire fortasse poterit?

Respondeo. Adhuc videtur vir (præscindendo ab alio incon veniente) uti posse jure suo: neque enim Charitas illum obligat cum notabili suo damno ad fœminæ commoda quærenda. Multò magis, quia damna prædicta per accidens, & indirectè evenirent. Adde, non irrogari injuriam fœminæ, quia etiam ipsa parem habet potestatem, & sub hac implicita conditione contraxit uterque ut quandocunque Matrimonium non fuerit consummatum, posset alter ad Religionem proficisci. Ita in simili respondet Sanch. *l.2. de matr. d.24. n.27.*

§. III. *De bimestri concesso Sponsis ad deliberandum de Religione assumenda.*

1 Quamvis semper, ut modò indicavi, etiam invito altero, possit conjux alter ad Religionem transire, Matrimonio nondum consummato, tamen dicto conjugi, sive mari, sive feminæ Sacri Canones concedunt bimestre (non necessario ex Sanch. *l.2. de matr. d.24 nu.5.* complectens sexaginta dies, sed dies illos, secundùm quod occurrunt eo tempore, quo de præsenti contrahitur Matrimonium, bimestre, inquam, numerandum de momento ad mo-

momentum, à puncto Matrimonii contracti, usque ad ingressum in Novitiatum, in quo bimestri possit uterque conjux deliberare, an velit statum Religiosum eligere, quo electo, possit ad illum liberè convolare. Quæ omnia habent, & probant DD. quos citat, sequiturque Castr. *d.3 de spons. p.2.§.5.* citans Pont. Sanch. G. Hurt. & alios, addens hunc terminum duorum mensium posse ex causa à Judice coarctari, vel prorogari.

2 Est autem notandum discrimen inter hoc bimestre, & reliquum tempus consequens, nam intrà dictum bimestre conjux potest licitè negare debitum alteri, etiam enixè petenti, quia in spatio illius temporis jus dat illi facultatem non reddendi debitum, ne scilicet fiat ineptus ad Religionem, at exacto bimestri, obligatur reddere, vel, si reddere nolit, obligatur statim moraliter Religionem ingredi, quia jus illi ampliùs non suffragatur; licèt si de facto ob causam aliquam Matrimonium non consummetur, etiam possit, quamvis altero conjuge invito, ad Religionem evolare; Ita Doctores omnes, *ex C. ex publico, de Convers. Conjug.* Sanchez, Pont. *loc. cit.* aliique.

3 Quantum debeat conjux relictus in sæculo expectare, ut legitimè queat aliud Matrimonium inire, diximus §. *præced.*

Nolens ingredi Religionem, an possit negare debitum in primo bimestri?

4 His habitis tanquam certis: Inquires Primò, An liceat conjugi denegare in illo bimestri debitum, tametsi firmus sit, se nolle ad Religionem transire?

Resp. Probabilius est; licere, quia, qui noluit in priori mense animum Religioni adjicere, poterit in posteriori, quare habet jus custodiendi aptitudinem ad Religionem. Ita Sanch. & Pont. *l.c.* Non nego interim probabile etiam esse cum Coninc. *d.26. dub.4.* & Gasp. Hurt. *d.8. de matr. d.8.* non licere, quia dici potest, id solùm concessum esse iis, qui animum actu habent deliberandi de Religione.

Sponsa coacta à Sponso in primo bimestri.

5 Inquires Secundò, An si maritus (quem, quia nondum consummavit Matrimonium, solemus etiam vocare Sponsum) an inquam, maritus in primo bimestri, si cogat vi uxorem omninò renitentem ad copulam, possit nihilominus uxor uti privilegio Religionem assumendi?

Resp. Quamvis coacta fuerit copula, unde mortaliter tunc peccaverit cogens ex Sanch. *l.2. de matr. d.22. n.15.* dicunt tamen aliqui, & quidem probabiliter, coactum non posse ampliùs vinculum Matrimonii dissolvere, quia jam Matrimonium est consummatum, & conjuges sunt effecti una caro. Nihilominus probabilius est, ut vult G. Hurt. *d.8 de matr. diff.9.* citans Pont. & Sanch. A versf. *d.23. de matr. sect.10. v. Melius,* posse uxorem coactam in Religionem ingredi, quamvis non dissolvatur vinculum, quia non debet quis ob injuriam ipsi factam privari jure, quod habet.

6 Dixi (in primo bimestri) nam, si, eo transacto, dicta uxor compellatur (saltem quando non apparet, statim conjugem velle in Novitiatum ingredi) cùm tunc ei non fiat injuria, (obligatur enim reddere debitum,) non poterit dicto privilegio frui.

7 Illud necessariò nota, cogentem, nec posse Matrimonium novum inire, nec Religionem profiteri, quamvis profiteri coacta juxta posteriorem sententiam possit: Ratio est, quia, cùm remaneat vinculum, non liberatur conjux ab obligatione Matrimonii, quam liberationem ideò potuimus concedere coactæ, quia non debuit ob injuriam alterius suo jure privari: id, quod non militat in cogente.

Sponsorum copula an Matrimonium consummet?

8 Inquires Tertiò. Si Sponsi ante contractionem Matrimonii per verba de præsenti copulam habuissent, essetne ejusmodi matrimonium consummatum, quamvis post verba de præsenti nondum subsequuta sit nova copula?

Resp. Non esse consummatum, quia Matrimonium non consummatur nisi per copulam maritalem; & quamvis ad legitimandam prolem retrotrahatur Matrimonium, quia ob bonum prolis jura fingunt perinde ac Matrimonium legitimè contractum anteà fuisset, non tamen retrotrahitur ad effectum, ut censeatur Matrimonium consummatum, &c, ut sic amittant, quantum est ex hoc capite, conjuges privilegium, de quo loquimur; quia, ut judicat Sanch. *d.21. nu.13.* G. Hurt. *d.8. de mat. d.9. n.33. V. addemus,* id nunquam jura finxerunt.

CAPUT VI.

Matrimonium Fidelium consummatum indissolubile est,

1 Ita id certum est ex dictis, ut longior probatio sit omninò superflua. Breviter autem sic discurre. Ex una parte Matrimonium est ex natura sua, & ex ratione Sacramenti indissolubile, ut vidimus in superioribus: ex altera, non apparet, Christum Dominum dedisse Ecclesiæ potestatem dissolvendi Matrimonium consummatum, immò, ex antiquissima traditione, ejus vinculum esse in omni casu insolubile excepto ob alterius mortem, semper Ecclesia prædicavit, ergo &c.

2 Non est igitur admittenda consuetudo Græcorum, qui Matrimonium consummatum dissolvunt ob adulterium, ut refert. Leand. *d.5 de matr. q.5.* Divertere enim potest conjux innocens, modò infra explicando, ob alterius adulterium, non verò (quod longè diversum est) vinculum dissolvere.

3 Illud autem hîc locum proprium habet, ut explicemus, seu recolamus, in quonam consistat hujusmodi consummatio, nam de ea memini, me iterùm dixisse in simili sup. *tr.1. de imped. c.12. §.4.*

Enim verò consistit in receptione seminis virilis intrà vas naturale Mulieris. Hinc si habeatur vasis penetratio, sed sine viri seminatione, non erit consummatio, esto in foro externo consummatio præsumatur. Ita Sanch. *l.2 de matr d.21.* G. Hurt *disp.8. de matr. diff 9.*

4 Si tamen, Contra, habeatur seminis receptio, non verò penetratio, quod contingere posse, matrice sibi semen attrahente supponunt Doctores, habebitur secundùm Sanch. *l.c.* & G. Hurt. *l.c. n.33.* consummatio, quia jam conjuges fiunt una caro, & unum principium generationis, quidquid dubitet Pont. *ib. c.10.*

5 Verùm, requiriturne seminatio facta à fœmina?

Resp. Probabilius esse, non requiri, tenet Sanchez, licèt requiri fateatur esse probabile, quia ex opinione probabili multorum, ut Dianæ *p.3 tr.5 res.19. & in Addit. res.21.* A versf. *q.2 sect.4. de matr. initio,* citantis S.Th. Verric. latè *tr.4. q. mor.27. sect.3.* requiritur semen mulieris ad generandam prolem, & in aliorum opinione non requiritur.

Conjugibus jurantibus, se non consummasse Matrimonium, non est fides habenda in Judicio, nisi adsint alia indicia, v.g. Integritas Claustri Virginalis, vel ipsam non fuisse deductam ad domum Sponsi, vel quid simile, ut docent Sanch. *l.2. de matr. d.23. q.1.* & Pont. *l.c. n.6.* Quidquid autem concedat idem Sanch. *l.c. n.2.* ne innitaris solùm Integritati prædictæ claustri: nam ob plura remedia, quibus utuntur fœminæ, ut Virgines appareant, ex sola integritate nihil certi hac in re haberi posse, latè probat *ib.* Verricelli *d.tr.4. q.14.*

Quid, si alter neget, alter affirmet, se Matrimonium consummasse? Vide prædictos DD. cùm id magis ad forum externum pertineat, quàm ad conscientiæ forum, de quo agere, nostrum est institutum.

An conjuges, quamvis Matrimonium consummaverint, licitè ex mutuo consensu Religionem profiteri valeant, dicam infra *tr.7. de oblig. cap.4. §.1.*

TRACTATUS VI. DE SOLEMNITATIBUS Contractus Matrimonii.

CAPUT PRIMUM.

Quænam sint ejusmodi solemnitates?

1 Duæ potissimùm sunt: Altera, inducta à Trid. *sess. 24. c.1. de Ref. matr.* illa est, ut Matrimonium contrahatur coram Parocho, & Testibus. Altera, à Sacris Canonibus alias lata, sed ab eodem Trid. *ibid.* confirmata est, ut antequam Matrimonium per verba de præsenti celebretur, præmittantur Denunciationes. Est etiam alia tertia minoris momenti solemnitas, seu cœremonia, qua Matrimonium contractum benedici à Parocho solet, & de hac etiam erit suo loco paulò inferiùs opportuna tractatio.

2 Inter illa autem duo priora maximum discrimen intercedit; Si enim non adsint Matrimonio Parochus, & Testes, nullum est Fidelium Matrimonium, & sine dubio graviter peccabitur: at, si non præmittantur denunciationes, peccabitur quidem modo inferius *c.3. §.1. n.2.* explicando, sed validum erit Matrimonium.

3 Dixi (Fidelium) nam ad Matrimonia Infidelium, quamvis temporaliter subjectorum Ecclesiæ, hæc decreta non extenduntur, unde Matrimonia Judæorum, Turcarum, & hujusmodi nec præsentia Parochi, & Testium indigent, nec denunciationibus. Eosdem, quando jam conjugati veniunt ad fidem, non obligari ad supplendas prædictas solemnitates, rectè notat Boss. *de matr. c.1. §.32.*

CAPUT II.

De prima solemnitate, quæ requirit præsentiam Parochi, & Testium.

§. I. Qua ratione hanc inducere Tridentinum potuit?

1 Tametsi hoc explicare pertineat ad Theologos Scholasticos, breviter tamen id innuere alienum à nobis non est.

2 Propter bonum commune, bonamque gubernationem vales Potestas humana irritum reddere contractum civilem, sive ipsum con-

contractum irritando, sive inhabiles reddendo personas ad hoc, vel illo modo contrahendum, ut de facto jus civile gessit, quando irritavit contractus Minorum initos sine Tutoris licentia, &c. & Jus Ecclesiasticum, quando irritavit professiones Religiosas ante annum 16. ætatis, & ante annum novitiatus emissas; ergo Potestas Ecclesiastica, in qua residet summa auctoritas circa ea, quæ ad bonum commune, & circa gubernationem Fidelium, pertinent, potuit, ad tollenda innumera scandala, quæ oriebantur ex Matrimoniis clandestinis, potuit, inquam, irritum reddere contractum matrimonii initum sine præsentia Parochi, & Testium; irritando ipsum contractum sic celebratum, immò & reddendo personas sibi subditas inhabiles ad contrahendum sine dicta præsentia. Hoc posito sic prosequimur argumentationem, quo pacto etiam solvimus objectionem, quæ afferri contra nos potest.

3 Materia, & forma Sacramenti Matrimonii est validus contractus inter virum, & fœminam, sed Ecclesia potest facere, ut hic contractus non sit validus juxta jam dicta, ergo potest facere, ut tunc non fiat Sacramentum Matrimonii. Id, quod non est absolutè, seu formaliter, & directè mutare materiam, & formam Sacramenti, ad quam mutationem nulla humana potestas se extendit, sed est illam mutare consequenter, & indirectè, quod nullum est inconveniens. Finge, me posse hunc panem mutare in lapidem, jam non constabit in eo lapide Consecratio Eucharistica, & tamen tunc non dices, me absolutè mutasse materiam Eucharistiæ, & rectè; solùm enim possem dici, mutasse indirectè, & consequenter quod certè inconveniens nullum affert. Ita proportionaliter in casu nostro, &c.

§. II. *Explicatur primò dicta solemnitas, quæ est præsentia Parochi.*

1 ITa necessaria est Præsentia Parochi, dum Fidelium matrimonia contrahuntur, ut si fortè contrahantur coram toto populo uno tamen absente Parocho, nulla consurgant Matrimonia. Quod verum etiam est in casu urgentissimæ necessitatis, ut, si expediret morti proximos conjuges Matrimonio legitimè copulari, ad salvandum honorem alterius, vel ad prolem legitimandam, & Parochus in loco degens, præsens adesse non posset. Quamvis enim aliqui apud Castrop. *d.2. de sponf. p.13.§.8.n.9.* & alii apud Bossium, *c.1. de matr.§.24.* qui ad idem propendet, censuerint, non esse credibile Tridentinum voluisse comprehendere casum tantę necessitatis, unde putaverint, validum tunc fore Matrimonium sine Parocho: tamen communiter DD. contrarium sentiunt, etiam si adfuerint plures Testes; atque cum his est omninò sentiendum, quia verba Tridentini sunt valdè universalia, & clara. Ita Sanc. *l.3. de matr. d.27. n.4.* Coninch. *d.27. dub.1. n.11.* Pontius *l.5. c.6. n.3.* G. Hurtad. *d.5. de matr. diff.3. n.11.* Aversf. *q.6. de matr. f.2. V. Cæterum*, aliique passim.

Hæc dispositio an liget ignorantes?

2 Quid, si contrahentes per ignorantiam invincibilem hoc Decretum omninò nescirent?

Respondeo, adhuc Matrimonium sine Parocho nullum fore, quia irritatio hæc Matrimonii clandestini non est pœna delicti, quam pœnam non subit ignorans, sed est dispositio legalis, quæ etiam ignorantes afficit, Lege Coninch. *dub.11. n.13.* Sanch. *n.10. l. c. n.18.* G. Hurtad. *l.c.* Aversa *l.c.* aliosque.

An Matrimonium sine solemnitate initum propria auctoritate dissolvi queat?

3 Ex certa doctrina, quàm hactenus protulimus, sequitur Primò, tuta conscientia posse sic contrahentes, nulla ab aliquo petita venia, Matrimonium dissolvere, ubi scandalum, nullum sequeretur, in hujus enim timore debet ad Judicem Ecclesiasticum recurri, vel alio modo prudenti, occurri scandalo; vide Boss. *l.c. g.10.* Quomodo autem obligetur alter ex conjugibus, vel restituere interesse fortè alteri allatum, vel iterùm legitimè contrahere ob copulam fortè extortam, cui non nisi legitimis Nuptiis satis fieri possit, vel ob aliam rationem, *l.7. in Decal. c.3. §.3.* satis dictum est à nobis.

A Tridentino sublata jam sunt Matrimonia præsumpta.

4 Sequitur Secundò, jam hodie post Tridentinum sublata esse Matrimonia, sive præsumpta, sive per tacitum consensum inita, quia cum de illo tacito, vel præsumpto consensu testari non possit Parochus, nullum semper erit ejusmodi Matrimonium, utpote sine necessaria Parochi præsentia celebratum.

5 Hinc, quamvis olim (*Ex c. Is, qui fidem de sponf.*) sponsalia inter puberes transirent in Matrimonium per copulam subsequentem affectu maritali habitam, & quamvis sponsalia inter impuberes, vel inter impuberem, & puberem transirent (*Ex c. un § Idemque de Desp. impub. in 6.*) item in Matrimonium per copulam ætate perfecta simili maritali affectu habitam, vel per actus alios similes, quibus iuris interpretatione explicatur consensus de præsenti, ut per cohabitationem cum Sponsa, per traductionem ejusdem in domum Sponsi, per annulum in digitum Sponsæ immissum, per oscula, &c. & quamvis validum (*Ex c. Propofuit De conjug. servorum.*) item fieret Matrimonium contractum cum serva, vel servo, si post cognitam servitutem haberetur copula: quamvis, inquam, hæc, & similia, ita olim fuerint, hodie tamen non ita, quia post Trident. requiritur, ut dictum est, præsentia Parochi, & Testium, qui scilicet possint de contracto Matrimonio fidem facere.

Quid in locis, ubi Tridentinum non est receptum, vel Parochi non adsunt?

6 Jam verò duplex exceptio, seu melius duplex explicatio advertenda est circa prædictum Trid. Decretum. Nam Primò, ipsum non procedit pro locis, ubi Tridentinum non est receptum, vel legitima consuetudine abrogatum fortè est. Secundò, nec procedit pro locis, ubi nec Parochi habitant, nec eorum vicegerentes, nec adsunt proxima loca, ubi iidem incolant.

7 Prius ex his patet, quia ex regulis generalibus lex non obligat, ubi ea recepta non est, vel ubi est abrogata.

8 Posterius autem probatur, quia casus, pro quibus servari lex physicè non potest, videtur legislator excipere. Ita Coninch. *d.27. nu.11.* & Hurt. *d.5. de matr. diff.5.* aliique ab ipso citati. Adhiberi tamen in hoc casu debent Testes, quia hi adesse jam possunt, ut sic servetur, quantum fieri potest, forma Concilii.

Dixi (physicè non potest) moralem enim necessitatem (sic appellemus distinctionis gratia) modò *n.1.* exclusimus.

9 Castr. *de sponf. d.2. p.13. §.8. n.8.* dicens, se sentire cum reliquis Doctoribus, refugit admittere hanc Coninch. & Hurtadi Doctrinam. Verùm ego duo inquiro breviter ab ipso. Primò, rationem aliquam, cur ejusmodi doctrinæ nolit acquiescere? sed ille vix ullam affert. Secundò, cur dicat (cum reliquis DD.) quasi, non nisi Coninch. & Hurt. hanc sententiam tenuerint. At Diana *p.11. tr.6. ref.1.* cùm attulisset de hac re declarationem Sacr. Congr. Conc. quam nos mox afferemus, factam multò ante, quàm Castrop. scripserit, multos citat Auctores, quorum non pauci ipso Castrop. sunt antiquiores, Less. Sylv. Laym. Joannem Præpositum, Petrum Marcantium, Jacobum item Marcantium, aliosque, quos & alios citat, sequiturque Boss. *de matr. c.1. g 24.*

Juvat autem prædictam declarationem hìc subscribere propter multos casus, qui in ea decidantur; est autem tenoris sequentis ad Episcopum Tricaniensem die 19. Januarii 1605. missam.

10 *Congregatio Concilii censuit. Primò, ubi decretum Concilii non est publicatum, valere matrimonia contracta absque observantia formæ à Concilio præscriptæ.*

11 *Secundò, publicationem præsumi, ubi Decretum fuit aliquo tempore in Parochia, tanquam Decretum Concilii observatum.*

12 *Tertiò, Hæreticos quoque, ubi decretum dicti c.1. est publicatum, teneri talem formam observare, & propterea etiam ipsorum matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro hæretico, vel Magistratu loci contracta, nulla, atque irrita esse.*

13 *Quartò, Ubi etiam constat, Decretum Concilii esse publicatum, vel aliquo tempore in Parochia tanquam Decretum Concilii observatum, sed Parochialis Ecclesia, utpotè vacans, proprio Parocho careat, & Cathedralis item careat Episcopo, atque Capitulo habentibus à Concilio facultatem alium Sacerdotem ad id delegandi, nullusque alius ibi sit, qui vices Parochi, vel Episcopi suppleat, Matrimonium valere absque præsentia Parochi, servata tamen in eo, in quo potest, forma Concilii, idest adhibitis saltem duobus Testibus.*

14 *Quintò, Si existant quidem Parochus, & Episcopus, sed, nullo constituto Vicario, uterque metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur, ubi nam sit, vel eodem metu à Diœcesi absit, nec ad alterutrum sit tutus accessus, validum est Matrimonium contractum absque forma adhibitis tamen, ut dictum est, duobus Testibus.*

Quod autem attinet ad casum specialem in scripturis contentum, Congregatio ita duxit respondendum, cùm secundùm ea, quæ proponuntur, Matrimonium fuerit contractum in Parochia, ubi fuerat publicatum dictum Decretum, & extaret in Diœcesi Antuerpiensi; cujus erat Parochia, Vicarius, qui juxta Concilii Decretum poterat providere, utique hujusmodi Matrimonium absque forma contractum, esse nullum, Hactenus Sacr. Congr.

Accedentes ad loca, ubi Tridentinum non est receptum, vel inde recedentes, an ligentur à dicta solemnitate?

15 Vir, & fœmina degentes in loco, ubi Tridentinum receptum erat, volentes contrahere Matrimonium, transierunt in locum, ubi non erat receptum, ibique clandestinè contraxerunt, licitene, & validè id attentarunt?

Respondeo. Hi sanè peccaverunt, sicuti ante Tridentinum ex communi sententia (quam habet Castrop. *d.2. de sponf. p 13. §.2. n.1.* cui adde Boss. *c.1. de matr. g.2.* citantem S. Thom. aliosque) peccabatur ab iis, qui clandestinè contrahebant, agebant enim contra Sacros Canones severè prohibentes matrimonia clandestina, licèt tunc non sub pœna irritante, quam certè prohibitionem non obscurè indicat Tridentinum, *seff.24. c.1. de ref. matr.* dum sic ait. *Ecclesia semper Matrimonia clandestina detestata est.*

16 At verò, quoad valorem: Respondeo. Non ignobiles DD. sine distinctione resolvunt, hos contraxisse validè. Ratio est, inquiunt, quia hoc Tridentini Decretū non afficit personas, utcumque, sed ut contrahentes in locis, ubi Tridentinum publicatum, & receptum est; fraus autem illa, si qua fuit, actum invalidare non potuit, cùm illi jure suo, aliò declinandi, usi fuerint. Ita Coninch. *d 27. n.11.* Sanch. *l.c. n.1.* G. Hurtad. *d.5. de matr. diff.4. n.5.* Boss. *§.29.* alique.

Verùm ex de Lugo *l.1. de resp. mor. d.36.* omninò distinguendum est;

est; Nam, si transierunt, ita ut domicilium mutaverint, validè contraxerunt, si verò ita ut domicilium verè non mutaverint, contraxerunt invalidè. Ratio efficacior est, expressum Urb. VIII. Breve datum de hac re, quod per extensum ponit *ibid.* de Lugo.

17 Quid, si prædictus casus eveniat contrà? Vir, & fœmina degentes in loco, ubi Tridentinum receptum non erat, diverterunt ad locum, ubi erat receptũ, animo ibi Matrimonium contrahendi, ibique contraxerunt clandestinè. An ex eo, quod advenæ non tenentur legibus incolarum, licitè, & validè contraxerunt?

Respondeo. Quoad peccatum idem dic, quod modò dictum est in casu præcedenti; Quoad valorem, assero, invalidè hos contraxisse: nam esto peregrini non teneantur legibus locorum pertinentibus ad speciale bonum: at tenentur legibus pertinentibus ad bonum commune; & certè, saltem contractus debere iniri juxta leges loci, ubi contractus celebrantur, communissima sententia est. Ita Coninch. Boss. aliique *locis modò citatis*, quibus Adde Pontium, *l.5. de matr. c.7. §.1. & seq.* nimis fortasse fusè hac de re disputantem.

18 Ex dictis solvuntur duo casus sequentes. Titius incola erat loci, ubi Tridentinum receptum erat, Berta autem habitatrix erat loci, ubi non erat receptum; quid Juris, si Primò, Titius ad locum Bertæ, vel Secundò, Berta ad locum Titii divertat, indigentne præsentia Parochi, & Testium, ut contrahant Matrimonium?

19 Resp. Quoniam, ut dictum est, in contractibus ineundis, ratio habenda est loci, ubi fit contractus: ideo in primo casu, si Titio, ad Bertę locum divertente, ibi Matrimonium contrahatur, non indiget ejusmodi Matrimonium Parocho. At in casu secundo, hoc est, Berta transeunte ad Titii locum, indiget. Ratio, utriusque est, quia sic servatur solemnitas contractus juxta leges loci. Lege Boss. *l.c.*

§.III. *Qualis debeat esse præsentia Parochi, & Testium?*

1 UT nihil obscurum remaneat de ejusmodi prima solemnitate quatuor sunt in consequentibus explicanda sigillatim Qualis debeat esse præsentia, Qualis Ritus, Qui Parochus, Qui Testes?

Præsentia Moralis, satis, superque est.

2 Ejusmodi ergo pręsentia Parochi, & Testium, cùm requiratur, ut ii testificari possint de Matrimonio contracto, non est satis physica solùm, & materialis, sed requiritur humana, & moralis, qua scilicet ipsi intelligant, & advertant, quid à contrahentibus agatur. Lege Sanch. *l.3. de matr. d.39.* Boss. *c.3. de matr. §.1.* & passim.

3 Quoniam verò hęc humana præsentia, seu assistentia duo dicit: Alterum, quod se tenet ex parte voluntatis, fit Regula generalis: *Ex his duobus sufficit prius, puta Parochum, & Testes re ipsa percipere, quòd hæc certa persona matrimonium ineant; non requiritur autem necessario posterius, puta, quòd Parochus, & Testes percipere velint, dummodo tamen, ut dictum est, percipiant.* Ex corollariis, quæ jam subdo, clariùs explicabitur Regula.

Præsentia amentis.

4 Hinc enim Amentes, Furiosi, Infantes, Ebrii, Dormientes, quamvis Matrimonio sint præsentes, quia testificari illud non possunt, merito ab hoc munere repelluntur.

Præsentia non advertentis.

5 Quid, si quis intersit animo advertendi, sed deinde propter mentis evagationem non advertat, quæ appellatur à Theologis assistentia virtualis?

Respondeo, hanc non esse satis; quamvis enim attentio virtualis satis sit in Ministro, ut conficiat Sacramenta, tamen in casu nostro, in quo Parochi, & Testes debent testificari de facto aliorum, sufficiens non est. Ita Suar. *l.c. n.5.* contra Henriq. quia sine attentione actuali veri Testes esse non possunt.

Præsentia non cognoscentis.

6 Hinc Secundò, si sponsa, vel sponsus velo faciem coopertus, saltem ex voce non cognoscatur certò à Parocho, & Testibus, invalidum Matrimonium contrahetur, quia tunc iidem non possunt de matrimonio testificari.

Præsentia Casualis.

7 Hinc Tertiò, etiam si Parochus, vel Testes non sint ad id specialiter vocati, sed casu, in loco contrahendi matrimonium, adsint, vel illuc casu transeant, advertant tamen ad id, quod agitur, validum erit Matrimonium. Ita Sanc. *l.3. de matr. d.39. n.11.* quidquid dicat Pont. *l.5. de matr. c.21 n.4.* exceptus à Lean. *d.7. de matr. q.38.* qui ait Parochum, & Testes debere esse vocatos, eosdemque debere liberè Matrimonio assistere: id quod probat ex quadam daclaratione Sacræ Congregationis. Sed contra Pont. est etiam Hurt. *d.5. de matr. d.15 n.50.* & Avers. *q.6. de matr. sec.6. v. Quod si*, qui notat, prædictam Congregationem loqui, quando ex illo casuali transitu, vel præsentia, non potest benè percipi, quid agatur.

Præsentia per Interpretem.

8 Hinc Quartò. Si Parochus, & Testes nesciunt idioma contrahentium, sufficit, si ex signis, at enim verò certis, vel (ut habet Sanc. *l.c. n.3.* sed mox explicandus) ex interprete ab ipsis, & à Sponsis liberè electo, sufficit, inquam, si certò matrimonialem consensum ipse Parochus, & Testes percipiant. Certò autem percipient, non ex dicto solius interpretis, qui certè decipere assistentes posset, sed additis aliis signis, nutibus, immissione annuli in digitum Sponsæ, &c. Et sic intelligendus est Sanch. *l.c. n.4* ut notat Leand. *d.9. matr. q.36.* nam si Sanchez secus dicat, puta, merum interpretem sufficere, benè illum ob dictum periculum deceptionis impugnat Pont. *l.5. c.11. n.10. & 11.* Posse adhiberi duplicem interpretem, scilicet interpretem Interpretis, docet de Lugo *de pœn. d.17. n.71.*

Præsentia coacta.

9 Hinc Quintò. Si iidem vi, vel dolo coacti intersint, modò verè percipiant, quid agatur, licèt ipsi nolint percipere, sed oculos aures que claudendo, ab iis, quæ fiunt, se avertere satagant, si nihilominus ut dico, percipiant, valida est assistentia; quia, quamvis ex parte voluntatis adsit repugnantia, adest tamen totum id, quod requiritur à Tridentino. Ita Sanch. Boss. Castrop. *ll.cc.* & Coninch. *d.27. n.44.* aliique, quibus adde Pontium, *l.c. n.5.* qui tametsi, ut modò vidimus, negaverit valorem præsentiæ casualis, illum tamen concedit huic præsentiæ dolosæ, vel coactæ; utrùm autem consequenter, ipse viderit.

10 Contra, ut benè distinguit Sanc. *l.c. n.6.* & nos jam innuimus: si, dum prædicti conantur, seu affectant, non percipere, verè minus percipiant, invalida erit præsentia, quia sic apti Testes Matrimonii esse nequeunt. Ad quam rationem quia minus attendit Bossius, *l.c. n.22.* nimis immeritò vanam, & inutilem appellavit distinctionem Sanch.

11 Illud item hìc certum est, peccare graviter eos, qui Parochum vi, vel dolo, ad assistendum Matrimonio retinent (idem dic de iis, qui metu retinent, de quo mox) atque etiam puniendos ab Ordinario, & conjuges esse inhibendos, ne consumment Matrimonium, antequam fiant, nisi factæ fuerint, consuetæ denuntiationes. Ratio autem, quòd ii, qui vi, vel dolo Parochum retinent, etiam præscindendo ab injuria coactionis, peccent, est, quia Sacri Canones volunt ut matrimonia ineantur, & cum assistentia, & cum approbatione Ecclesiæ, cujus vicem gerit Parochus; at hæc approbatio, quæ certè res gravis est, non habetur, Parocho repugnante, vel decepto.

12 Dixi (Parocho repugnante, vel decepto) nam, si vi, vel dolo retineres Testes (præscindendo ab injuria fortè illis illata) Sanch. *dic. d.39. nu.12.* ait, te solùm peccare venialiter, quia Ecclesia eos non requirit, ut approbent, nomine ipsius, Matrimonium, sed solùm ut sint meri Testes. At Castrop. *d.2. de spons. p.13. §.9. n.11.* ait, esse mortale, quia pari modo Ecclesia requirit approbationem ipsorum, perinde ac Parochi; Sententia Sanchez, quia est benignior, approbanda videtur: non enim facilè præcepta odiosa sunt intelligenda de mortali, quando, ut est in casu nostro, declarare legem possumus de veniali: ut universaliter habet ipsemet Castr. *t.1. d.1. de leg. p.9. n.1.*

13 Nota denique in hoc puncto de peccato cum G. Hurt. *d.5. de matr. d.15. n.51.* quando esset gravis necessitas contrahendi, & sine justa causa nollent Parochus, & Testes assistere, posse dolosa æquivocatione eos induci ad assistendum, sed non posse cogi, quia vim facere nequeunt privati.

14 Semel, ut quidam fallerent Parochum præsentem, & colloquentem cum quadam puella, v.g. Maria; præsentibus ex condicto Testibus, Sponsus ad idem colloquium accedens, nullis præmissis denunciationibus, dixit, *Venio, ut videam Dominam Mariam, quæ est mea conjux*, & ipsa respondit. *Hic est meus conjux.* His ita ex arte peractis quæsitum fuit, an validum fuerit hoc Matrimonium?

15 Resp. aliquos gravissimos Jurisperitos, ut refert de Lugo, *d.23. de Just. n.23.* putasse validum fuisse: Verùm idem de Lugo docet, non fuisse, quia illa verba non dicta sunt practicè, ut causativa Matrimonii quod tunc celebraretur, & de qua celebratione Parochus esse Testis debebat, sed demonstrativè, ut significantia Matrimonium jam factum. Addit idem de Lugo, licèt Matrimonium esset dubium, & in dubio soleat præsumi in favorem validitatis Matrimonii, tamen, quia in hoc Parochus fuit invitus, & non pręcessere denunciationes, unde hoc Matrimonium, secundùm jura, fuit clandestinum, illi non est favendum, quia, ut sic, causa est odiosa, idest contra jura clandestinum Matrimonium irritantia, (ut aliàs notant Doctores cum Sanch. *l.3. de matr. d.45. n.1.*) & consequenter non erit validum pronunciandum.

Extorta metu, vel mendaciis præsentia.

16 Hinc Sextò: Si Primò, Parochus propter aliquem metum assistat, Secundò, si ex eodem metu det licentiam assistendi alteri Sacerdoti, validum est Matrimonium. Ratio pro primo est, quia, esto, ea, quæ fiunt ex metu, fiant ex vi, tamen vis, ut modò vidimus, non tollit validitatem hujus assistentiæ. Ratio pro secunda est, quia, verior doctrina habet, jurisdictionem metu extortam valere. Adde, hanc licentiam assistendi non esse actum jurisdictionis, ut habet

bet Sanch. *l.3.d.39. de matr.n.*13. Idem dic, si fictè, & non verò animo eam licentiam det Parochus; nam tunc adesset titulus coloratus, hoc est licentia externa data, & communis populi error, quo omnes putant vero animo datam esse licentiam. Sanch. *l.3.de matr. d.*22. *à n.*60. & Aversl. *q.*6 *de matr. sec.*4. *V. Debetque.*

17 Idem denique puto, valere scilicet licentiam, si Parochus illam det deceptus ex mendaciis, vel dolo alicujus, ut si quis fingat apud Parochum instantiam Principis pro dicta licentia impetranda. Nam quamvis nihil magis contrarium consensui, quàm error, unde tunc videatur Parochus vere licentiam non dare, tamen non ita est in casu nostro, siquidem cùm illa rogatio Principis non pertineat ad licentiæ concessionem, nisi admodum extrinsecè, judicandum est cum Sanch. *l.3. de matr. d.*39.*n.*14. eam non esse rationem finalem ad concedendam licentiam, sed solùm impulsivam, quæ non vitiat consensum.

Assistentia matrimonii contra prohibitionem Episcopi.

18 Sed jam, his statutis, Inquires, si Episcopus Parochum prohibeat, ne huic, vel illi Matrimonio assistat, ipse verò assistat contra prohibitionem, esto cum peccato, de quo hic non agimus, validane erit assistentia, atque adeò Matrimonium?

19 Respondeo. Si Episcopus legitimè amoveat, vel suspendat Parochum ab officio, validam non esse, patet ex se: sed, si ei perseveranti in suo munere, Episcopus prohibeat dictam assistentiam, quæ est quæstio proposita, duobus modis prohibitio procedere posset. Primò; si Episcopus solùm prohibeat, ne Parochus assistat. Secundò, si & prohibeat, & addat clausulam irritantem in hunc modum: *Prohibeo, ne assistat Matrimonio, quod si assistat, nulla sit assistentia, & consequenter nullum Matrimonium.*

20 Si ergo fit primo modo, valebit assistentia (ut vult Sanc. *l.3. de matr. dis.*21.*n.*11. Vide etiam *dis.*32.*n.*2. Martin. Perez *de matr. dis.*41.*sec.*4.) & Matrimonium, quia illa prohibitio solùm notat illicitum usum, non verò inducit invaliditatem. Ratio est, quia, dum Parochus remanet Parochus, habet ex Tridentino (cui Episcopus derogare non potest) ut validè assistat.

21 Si autem fit secundo modo, difficilis est resolutio. Adhuc tamē dico, validam esse assistentiam, validumque Matrimonium. Ratio est eadem, quia, si is remanet Parochus, jam assistet ut Parochus, & consequenter validè: Ita de Lugo, *l.*1. *Resp. Mor. dub.*45. referens, Sacram Congregationem monuisse quendam Episcopum, ut revocaret edictum, quo præcipiebat, ut si Parochi assisterent Matrimoniis occultis, idest non præmissis denunciationibus, assistētia, & Matrimonia essent invalida; quod certè præceptum (ait meritò de Lugo) dare non poterat Episcopus, quia hoc fuisset condere novum impedimentum dirimens matrimonia, ad quod non extenditur Episcopi potestas.

22 Quid, si Episcopus interdixit Parocho, ne daret licentiam alteri Sacerdoti, ut sic assisteret Matrimonio, vel præcepit, ne daret, nisi talibus Sacerdotibus approbatis, ipse verò contra prohibitionem daret, validane esset licentia?

Respondeo, Diana *p.*11. *Tract.*3.*resol.*32. *V. Quæro sextò*, utitur distinctione. Si non adest, inquit, in tali prohibitione Decretum irritans, erit valida, si adest, erit invalida. Sed tu vide, an ex doctrina modò allata à de Lugo colligere possis, in utroque casu esse validam, quia in utroque casu agit Parochus ut Parochus.

Assistentia Matrimonii contra prohibitionem Summi Pontificis.

23 Si Summus Pontifex idem prohibeat Parochis, sub expressa clausula assistentiam, vel Matrimonium irritante (nam secus semper esset interpretandum pro valore, & in favorem Matrimonii) censeo invalidam fore assistentiam, & Matrimonium, nam Summus Pontifex potest dimidiare auctoritatem Parochi, potest novum impedimentum dirimens condere, potest Conc. Trid. derogare, &c. Lege Bossium, *l.c.* *§.*5. qui immeritò de præsenti resolutione absolutè sic data dubitavit; sicuti valdè meritò *ib.* cum Reginaldo, Pontio, & Barbosa notavit mortaliter peccaturos eos, qui scienter contra Pontificis (adde, vel Episcopi prohibitionem justa de causa latam, quamvis sine clausula irritante) matrimonium contraherent: excepto, si certò scirent, nullum subesse impedimentum, causamque omnem prohibitionis cessare.

Pœna, hanc solemnitatem non servantium.

24 Pœna contrahentium sine Parocho, & Testibus præter peccatum, & irritationem matrimonii sic contracti, nulla lata est à Trid. In jure autem antiquo ante Tridentinum est privatio cujusdam favoris, quo scilicet; qui ignoranter contrahit cum impedimento dirimente, facit nihilominus prolem legitimam: cujus favoris privatio etiam nunc viget, cùm non fuerit à Tridentino ne tacitè quidem ablata. Lege Aversl. *q.*16. *de matr. s.*8. G. Hurtad. *dis.*5. *de matr. diff.*17. Sanc. *l.*3. *de mat. dis.*48. Coninc. *d.*27. *d.*10. Boss. *de mat. toto c.*6. aliosq;

25 Pœna Parochi, vel Sacerdotis assistentis Matrimonio sine aliis Testibus, ut etiam Testium assistentium absque Parocho, vel alio Sacerdote de Parochi licentia, est illa, quam iis infliget Ordinarius, & quidem, gravem, ejus arbitrio. Ita Tridentinum *sess.*24.*c.*1. *de ref. matr.* Unde probabiliter aliæ pœnæ graviores fuerunt à dicto Tridentino sublatæ, quia quando lege nova (inquit Hurtad. *l.c.*) imponitur mitior pœna, quàm erat imposita lege antiquiore, cessat antiqua, unde tacitè à nova lege videtur auferri.

§. IV. *Præter assistentiam quemnam ritum debeat observare Parochus? Quibus verbis utatur?*

1 Ea servare debet, quæ Tridentinum, *sess.*24.*c.*1. *de refor. matr.* præscripsit: præscripsit autem. Primò in hunc modum, Parochus virum, & mulierem interrogatus, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, *Ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, vel aliis utatur verbis, juxta receptum cujuscunque Provinciæ ritum.

2 Ubi nota Primò, sensum illius (*conjungo vos*) esse declaro, seu approbo conjugalem vestram conjunctionem: nā cæterum contractus matrimonialis fit per verba ipsorū conjugū: undè constat, hæc Parochi verba non esse neq; de essentia, neq; de ulla ratione matrimonii.

3 Nota Secundò, hæc verba debere à Parocho proferri, etiam si per Interpretem, modo superius dicto, consensum conjugum exceperit, neque enim necesse est, ut conjuges ea intelligant, sicuti, nec necesse est, ut pœnitens, qui confitetur per similem interpretem, intelligat Idioma Confessarii ipsum absolventis.

4 Nota Tertiò. Si hæc verba non proferat Parochus, quamvis peccet, quia contra præscriptum Tridentini agit, non tamen, ut ego cum Sanch. & Coninch. Diana, apud Aversl. *q.*6. *de matr. s.*7. *V. Oblig.* & aliis censeo, peccabit, nisi venialiter, quia hęc non videtur esse res gravis. Putat tamen esse mortale Aversl. *l.c.* aitque, ita sentire communiter alios. Mihi certè incredibile apparet silientium horum verborum grave quid esse, & Parocho in rebus Sacramento Matrimonii necessarii non deficienti damnationem æternam afferre.

Quam interrogationem faciet Parochus?

5 Nota Quartò, illud (interrogantis, &c.) interrogari enim (& quidem ritè prius vir, deindè mulier) debebunt, non de impedimentis, an fortè aliquo laborent, id enim tunc non est expediens, & jam si aliquo laboraverant, supponitur circa illud dispensatum, sed solùm de mutuo consensu ab ipsis exhibendo. Hanc tamen interrogationem omittere, propter similem rationem, quam modò diximus, non puto fore mortale. Immò si ex se Sponsi non interrogati consensum præbeant, non esset à Parocho addenda, quia tunc otiosa foret interrogatio. V. Sanch. Coninc. Dianam apud eundem Aversl. *l.c.*

Quam Notationem.

6 Jam verò præscribit Secundò, *ib.* Concilium, ut habeat Parochus librum, in quo conjugum, & Testium nomina, diemque, & locum contracti matrimonii describat, quem diligenter apud se custodiat.

7 Nota, hoc grave quid esse, cùm requiratur, ut constet in Ecclesia de matrimoniis contractis, ac propterea peccari, teste Aversa *l.c. V. Debet*, mortaliter à Parochis, si id ipsum non servent.

Consuetudines servet Parochus, & ad Communionem Sponsos adhortetur.

8 Nota Quintò, *ib.* Concilium confirmat alias consuetudines, si quæ sunt in Provinciis, juxta quas cum laude, idest piè, ac religiosè administrari fortè soleat hoc Sacramentum, hortaturque, ut Sponsi antequam contrahant matrimonium, ritè confessi Sacra Eucharistia reficiantur.

Exquirat à Sponsis notitiam rerum fidei.

9 Hactenus ex Tridentino, sequuntur quædam pertinentia ad ritum, de quo agimus. Primum est, ut Parochus advertat, an sciant conjuges rudimenta Fidei, quòd si nesciant, non possent ex rigore expelli à matrimonio celebrando, quia nihil de hoc Concilium, vel Sacri Canones decernunt. Immò, nec Episcopum posse præcipere, ut hi ignorantes arceantur: putant nonnulli, quia (ajunt) sic conderet novum impedimentum dirimens, ad quod, ut modò diximus, non se extendit potestas Papa inferioris. Verùm contra est, quia hoc non est ponere novum impedimentum, sed differre matrimonium pro tempore opportuniore, & ad Parochum pertinet uti aptis remediis pro instructione suorum. Differat igitur cum prudentia, dum omninò expellere integrum ei non est.

In Ecclesia assistat Matrimoniis Parochus.

10 Secundum, ut in tali loco, hoc est in Ecclesia celebretur regulariter matrimonium, & non alibi. Quare prudenter in Panormitanæ Diœcesis Synodo anni 1652.*p.*2.*n.*116. sic præscribitur. *Nullo autem in loco, nisi in Ecclesia, quæ propria Sacramentorum domus est, Sponsos* (Parochus) *jungat, nisi justam ob causam nobis* (hoc est Archiepiscopo) *probatam.*

Quocumque tempore assistat.

11 Tertium denique est, videre, an tali solùm tempore Matrimonia sint celebranda? Verùm nihil de hoc Sacri Canones, vel Concilia. Quare possunt quocunque tempore Manè, Vespere, die Festivo, Feriato, &c. Nam, quando in Sacris Canonibus prohibentur Nuptiæ in Quadragesima, vel Adventu, id non intelligitur de ipso matrimonii contractu, sed de solemnitatibus Benedictionis, & Traductionis, quæ fieri solent post matrimonium contractum, ut omnibus est compertum, & nos infra explicabimus.

§. V.

§. V. *Quis Parochus?*

1 **P**Roprius debet esse Parochus, qui assistere debet illis, qui in Matrimonio sunt copulandi.

Quare I. Summus Pontifex pro toto Orbe.

II. Archiepiscopus pro suis, & in decursu visitationis pro ovibus sui suffraganei, vel, quando ad eum fuit appellatum, & sententia data transiit in rem judicatam, vel elapsum est decennium appellationis.

III. Episcopus pro sua Diœcesi.

IV. Abbates nulli Episcopo subjecti pro suis, in quos habent jurisdictionem Episcopalem (non tamen qui Abbatiam illam habent in commendam) de qua quæstione vide Dianam *p.11.tr.3.res.35.*

V. Capitulum Sede Vacante item pro suis.

VI. Legatus à Latere pro suæ Legationis Provincia.

VII. Cardinales pro suo Titulo; Hi omnes (ut Pont. *l.5.c.10.* Sanc. *l.3.de matr. d.28.* & passim) possunt Matrimoniis legitimè assistere, quia omnes sunt Ordinarii, & Pastores respectivè ad prædictos.

Idem possunt Vicarii Generales ipsorum, ex vi Vicariatus. Ita Sanch. *l.3.de matr. disp.7.n.10.* Idem Viceparochi, idest ii, quibus legitimè Parochiæ cura plenè mandatur, quamvis enim non sint proprietarii Parochiæ, sed delegati, verè tamen pro eo tempore Parochi sunt, & Pastores. Hæc fusè docent Sanch. *l.3.de matr. disp. 29.n.18.* Castr. *disp.2.de spons.p.13.g.11.n.2.* G.Hurtad. *disp.5.de matr diffic.9.* Coninch. *disp.27.à dub.2.* Pont. *l.5.c.11.* Perez *de matr. disp.41.sec.1.* contra alios in aliquo discrepantes.

2 Rursus. Parochus non Sacerdos, Parochus excommunicatus, etiam si nominatim sit denunciatus, atque adeò vitandus suspensus, irregularis, interdictus, Parochus putatus communiter talis ob titulum coloratum (Idem de Episcopo, Archiepiscopo, &c.) immò etiam cum solo communi errore, licèt sine titulo, quando dicitur Parochus intrusus, validè assistunt, ut item validè dant licentiam Sacerdoti, ut assistat, quia hujusmodi assistentia, assistendique licentia non sunt actus Jurisdictionis, à cujus usu excommunicatus, prædictique privantur. Ita Doctores citati apud Dianam *p.11.tr.3.resol.33. v.Et tandem.* Vide etiam *ibid.tr.5.resol.10.* contra alios.

Validè, dixi, nam an licitè, dicam *in tr. de excomm. c.8.§.1.*

Quis ex licentia Parochi?

3 Præterea Parochus, vel ii, quos modò recensuimus, possunt hanc licentiam assistendi delegare alteri: sed certè solùm ei, qui sit Sacerdos (non requiritur autem, ut sit approbatus ab Ordinario) clarè enim Tridentinum *sess.24.c.1. de reform. matr.* requirit Sacerdotem, & nil præterea.

Licentia autem hæc, vel scripto, vel voce delegari à prædictis potest, vel particulariter ad hoc certum matrimonium, vel generaliter ad matrimonia quæcunque.

4 Si detur alicui Sacerdoti licentia absolutè ad omnia Sacramenta administranda, dari etiam hanc assistentiam, quia, impropriè saltem, hæc assistentia est quædam administratio Sacramenti Matrimonii, docet Coninc. & ex declaratione Cardin. Pont. & Cast. apud Dianam *p.11.tr.3.res.32.* Vide etiam *ibid. tr.3.res.10.* sed de hoc subdubitat Avers. *q 6. de matr. s.4.§.Item*, nisi alia circumstantia id persuadeat. Hurt. verò *disp.5.de matr. diff.11.* clarè negat, requirit enim licentiam generalem ad exercendum officium Parochi. Ratio est, inquit, quia hæc assistentia non est administratio Sacramenti Matrimonii, cujus soli conjuges sunt Ministri. Certè utraque sententia probabilis est.

Quæ licentia?

5 Non sufficit tamen licentia præsumpta, nec tacita de futuro: tacita verò de præsenti, ut si Parochus videns Sacerdotem parare se dictæ assistentiæ, & cum possit prohibere, taceat, sufficere, probabilius est. Vide Castrop. *l.c.§.12.n.3.& 4.* citantem Pont. San. Coninch. contra Menochium, aliosque,

Licentiam hanc etiam metu, vi, dolo, &c. extortam valere, diximus *g.3.n.4.*

Mors Parochi post licentiam datam quid operetur?

6 Si Parochus dedit mihi potestatem assistendi huic matrimonio, & antequam assistam, moritur (idem, si amoveatur ab officio) validè ne ego assistam, distinguendum est. Vel enim Parochi mors nondum scitur, vel jam scitur. Si priùs ob titulum coloratum, & communem errorem, validè assistes juxta legem *Barbarius ff. de off. Prat.* Si posteriùs, assistes invalidè, quia delegatio ad casum determinatum spirat, mortuo delegante. Lege Sanch. *l.8.de matr.d.28. à n.64.* Vide etiam de Lugo *l.1.res.mor.dub.35.* afferentem differentiam inter delegationem ad unum quid determinatum, & delegationem ad casus, personasque indeterminatas, de qua re nos universaliter agimus supra *tr.2. de disp. c.ult.*

Licentia data, sed non scita, quid operetur?

7 Si licentiam datam esse à Parocho, Sacerdoti non constet, invalidè hic assistet, quia eam nondum habet, donec acceptet; acceptare autem legitimè non potest, dum eam datam esse ignorat. At si dictus Sacerdos nuncium suum misit ad Parochum, ut dictam licentiam peteret, quam Parochus concessit, & Nuncius nomine Sacerdotis acceptavit, assistet validè. Ita Castr. *disp.2.de spons.p.13. n.6.* citans Coninc. & Sanc. contra G.Hurtad. & Pont. quos citat, sequiturque Dian. *p.11 tr.3.res.32. Quæro quinto*, (sed certè illicitè graviter, quia sic semper adest periculum eam nondum esse datam, unde Matrimonium sit invalidum.) Ratio autem, quod tunc si verè, quando sit assistentia inveniatur, licentia fuisse concessa, sit dicta assistentia valida est, quia communiter Doctores tradunt, ut notat Castr. *l.c. & to.1. tr. de Priv. disp.4. p.3. §.3. n.10.* & colligitur ex Jure, *c. Si sibi absenti de Præb. in 6.* cujuslibet Beneficii, Privilegii, Dispensationis, Facultatis, & Gratiæ concessio à puncto concessionis factæ Nuncio ad id specialiter destinato acceptanti, habet effectum. Lege, quæ in hanc eandem rem ego dixi supra *l.5. de pœn. in tr. de casib. reserv. c.9.g.1. à n.18.*

Licentia data à Parocho suo Capellano.

8 Si Parochus det licentiam generalem ministrandi Sacramenta, seu juxta dicta *n.4.* exercendi officium Parochi Sacerdoti suo v.g. Coadjutori, quem nos Capellanum Parochiæ appellare solemus; An, sicuti potest Capellanus is assistere ipse Matrimoniis, ita possit alium subdelegare, qui alicui Matrimonio assistat, dubitari meritò potest. Ad quod Resp. Sanch. *l.3. de matr. disp.31.n.19.* videtur ex contextu velle, quòd possit in absentia Parochi, non verò in ejus præsentia, quia in absentia est delegatus ad universitatem causarum, non verò in præsentia: assentio cum Hurtad. *disp. 5. de matr. diff.10.* qui vult posse in utroque casu, quia in utroque est delegatus ad universitatem causarum.

Licentia assistendi revocari potest, &c.

9 Denique licentiam hanc assistendi, datam Sacerdoti, posse revocari, sed, ut revocatio habeat effectum, debere à Sacerdote per Nuncium ad id ipsi destinatum cognosci revocationem, iidem doctores notant.

In Ordine ad quosnam Parochianos potest Parochus prædictam licentiam concedere?

10 Præmitto, quatuor modis posse quempiam esse, (quantum ad præsens institutum facit) in aliquo loco. Primò, animo ibi perpetuò, seu absolute habitandi, quo pacto dicitur is habere ibi domicilium. Secundò, animo ibidem habitandi pro majori parte plus minùs anni, ut habet Hurt. *l.c. diff.6. n.19.* vel, ut alii apud de Lugo *in Resp. mor. l.1. dub.37. n.4.* pro parte anni absolutè majore, seu saltem pro æquali, perindè solent habitare scholastici in universitate, litigantes in Curia Principis, &c. quo pacto dicuntur habere ibi quasi domicilium. Tertiò, transeuntes per aliquot dies, vel paucos menses, animo redeundi ad locum sui domicilii. Quarto vagè, idest, sine, ullo animo hic, vel illic, sive per domicilium, sive per quasi domicilium, habitandi. Notas differentiam? Hi quarti nullum certum habent domicilium, habent Tertii, ut & duo primi.

11 Dico jam Primò. Parochus loci potest validè assistere Matrimonio existentium in eodem loco primis duobus modis, idest per domicilium, vel quasi domicilium in dicti Parochi Parochia habitantium (etiam primo die, quo sine fuco, & fallacia ibi habitare dictis modis incipiunt) non verò potest validè assistere Matrimonio in eodem loco existentium tertio modo, idest transeunter. Ratio est, quia respectu illorum is verus est Parochus, non verò respectu horum. Ita DD. cit. præter Pont. *l.5.c.14.§.1.n.8.* qui cum Sà, *V. Parochus n.2. in utraque edit* (vide quæ dixi *l.5. de pœn. c.4.§.3.* affirmat) Parochum validè assistere Matrimonio etiam existentium tertio modo in loco, ubi ipse est Parochus.

12 Dico Secundò, Matrimoniis Vagorum quilibet Parochus potest assistere ex sententia Sanch. Pont. *ll.cc.* & Barbosæ *in Trid. sess. 24.c.7.* referentis decisionem quandam de hac re. Ratio est, quia cum hi nullum habeant Parochum, quemlibet eligere possunt pro suis Matrimoniis, sicuti quemlibet eligunt pro suis Confessionibus. At ex sententia Coninch. & Hurt. *l.c.* aliorumque apud Bossium *de matr. c.4. g.15.* non potest quilibet Parochus, sed solus ille, in cujus Parochia hi Vagi inveniuntur, quando contrahunt; Ratio est (inquit) quia tunc ille est ipsorum Parochus. Sanè hæc posterior opinio tutior est, & eligenda, saltem in praxi, licèt priorem esse probabilem, negare non possim, quam magis esse receptam, testatur ibidem Bossius. Quoniam verò mox dicemus, satis esse ad validam assistentiam Matrimonii Parochum unius ex contrahentibus, ideò si unus sit Vagus, quamvis alter fixam habeat alicubi sedem, potest Parochus huic matrimonio assistere, tanquam Matrimonio Vagorum.

13 Debere autem, dictum Parochum, antequam iis Vagis assistat, diligenter inquirere, an aliquo impedimento laborent, immò ex Tridentino *sess.24.c.7. de refor. Matr.* debere Parochum licentiam habere ab Ordinario hos sive uterque, sive alter tantùm sit Vagus) Matrimonio conjungendi, monitione opus non est.

14 Eos, qui sunt in via, animo relinquendi antiquum domicilium, & aliud acquirendi, qui tamen nondum ad hoc pervenerunt, ad Vagos reducit Castrop. *n.11.* ex Sanchez, & Guttierez; quare pari modo à Parocho, ubi inveniuntur, Matrimonio erunt ex tutiore nostra sententia copulandi; hi enim, cùm pristinam relinquerint ha-

habitationem, novam verò nondum acquisierint, nullum per se Parochum habent, habent ergo more Vagorum illum, in cujus Parochia inveniuntur.

An suis, sed existentibus extra Parochiam?

15 Ex dictis emergit gravis dubitatio: Si unus ex conjugibus habitet in una Parochia, alter in alia, quis erit aptus Parochus proi storum Matrimonio? Ut responsionem distinctè percipias, figuremus duos casus.

16 Primò, Petrus, & Berta habitant ambo in Parochia Sancti Antonii. Secundò, Titius, & Catharina non habitant ambo in eadem Parochia, sed Titius in Parochia Sancti Antonii, Catharina in Parochia Sancti Nicolai.

Hac figuratione posita, nimis certum est, Parochum Sancti Antonii validè assistere Matrimonio Petri, & Bertæ, quia cùm is utriusque sit Parochus, non est unde de assistentia legitima dubitetur. Atque hic est primus casus.

17 Quoad secundum; Certùm item sit, tum Parochum Sancti Antonii posse assistere in Parochia ipsius Sancti Antonii Matrimonio Titii, & Catharinæ, tum Parochum Sancti Nicolai posse assistere in parochia ipsius Sancti Nicolai eidem Titii, & Catharinæ Matrimonio. Ratio est, quia satis servatur forma Tridentini. Ii enim, dum in sua parochia existunt, verè Parochi sunt respectu Matrimonii inter illos duos, quorum unus est suus Parochianus, esto alter ex conjugibus alterius sit Parochiæ; connexorum enim eadem est ratio.

18 Certum prætereà sit nobis, vel profectò valdè probabile, parochum Sancti Antonii validè assistere dicto Matrimonio Titii, & Catharinæ in parochia Sancti Nicolai, & Parochum Sancti Nicolai in parochia Sancti Antonii. Ratio est, quia adhuc ille Parochus est proprius respectu Matrimonii inter illos duos, quorum alter suus est Parochianus. Esse enim ipsum in aliena parochia non tollit, ipsum esse eodem modo Parochum suorum Parochianorum, sicuti est in sua, sed solùm notat, illud officium congruentiùs tunc pertinere ad Parochum loci, quàm ad ipsum. Ita Sanchez, *lib.* 3 *de matr. d.* 19. Castrop. *d.* 2. *p.* 13. §. 9. *n.* 7. Leand. *d.* 7. *de matr. q.* 16. Coninch. *d.* 27. *n.* 19. Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 3. G. Hurtad. *l. mox cit.* quamvis Navarrus, & Pontius id negent apud G. Hurtad. *d.* 5. *de matr. diff.* 6.

19 Illud ergo superest aliquantò incertius. Quid si, vel Parochus Sancti Antonii, vel Parochus Sancti Nicolai assistat sive matrimonio Petri, & Bertæ, sive, matrimonio Titii, & Catharinæ in aliena omninò, seu tertia Parochia, v.g. in parochia Sancti Hyppoliti, ad quam nec conjuges, nec duo illi Parochi ullo modo pertinent?

20 Respondeo, adhuc validè assistere. Ratio est ferè eadem, quia ibi est Parochus respectu illius matrimonii inter duos, quorum altera sua ovis est; quare satis, superque satisfit Tridentino, quod nihil aliud requirit, nisi præsentiam proprii Parochi: ita Sanch. *l.c.* C. Hurtad. *l.c.* Coninch. *l.c.* aliique contra Navarrum, quem sequitur Pontius, aliique, quos citat Hurtad. aliosque, quorum sententiam tamen probabilem esse non nego. Prætereà, sicuti diximus, posse validè Parochum extra Parochiam suis assistere: ita affirmamus, posse sacerdotem, cui Parochus assistendi licentiam det; Excepto, si ita det, ut expresè sub clausula irritante, illam ipsi limitet, ut assistat in propria Parochia, de qua re latè Coninch. *d.* 27. *d.* 3. Pont. *l.* 5. *à nu.* 29. Sanch. *l.* 3. *de matr. d.* 33. Aversa *q.* 6. *de matr. sec.* 4. *V. item dubitarunt*, aliique.

21 Si Inquiras, an peccet Parochus, si in aliena parochia assistat Matrimonio suæ ovis?

Respondeo, non peccare, quia assistere non est actus Jurisdictionis (hanc enim jurisdictionem, quando est contentiosa, fateor licitum non esse exerceri in alieno Territorio) nec continet strepitum externum, ut continent Denunciationes, & Benedictiones, quas item fateor illicitè fieri in Territorio non suo. Ita Hurtadus, & Leander *l.c.* Quod dictum est de Parocho, ob parem rationem dic de Sacerdote delegato ad assistendum, quantum est ex hoc capite, nam si fortè à Parocho; ut modò innui, prohibitus fuisset, secundùm gravitatem prohibitionis esset culpa mensuranda.

Pœna assistentis Matrimonio alieni Parochiani.

22 Pœna, quam incurrit parochus, vel Sacerdos assistens Matrimonio parochiani non sui, vel illud benedicens, ex Trid. *sess.* 24. *c.* 1. *de ref. matr.* (G. Hurt. *d.* 6. *diff.* 17. *fine*) est, tandiù suspensum manere ab Officio, & Beneficio, quamdiù ab Ordinario ejus parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu à quo Benedictio suscipienda erat, absolvatur, quæ suspensio est ipso facto, ut habet Aversa *q.* 6. *sect.* 8. *V. Demum*, addens, si parochus det licentiam Sacerdoti assistendi Matrimonio ovis non suæ, pœnam hanc ab ipso Sacerdote, non à parocho incurri, quia Tridentinum assistenti imponit hanc pœnam, non verò assistentiam mandanti.

Quisnam Parochus assistet Matrimonio inter absentes?

23 Inquires item hic, quinam parochus assistere debeat Matrimonio, quando hoc contrahitur per procuratorem, vel per Epistolam? Respondeo, casus duplici modo posset occurrere. Primò, ut alter ex Sponsis sit parochianus loci, ubi contrahitur matrimonium per procuratorem alterius Sponsi absentis, & tunc poterit, ut patet ex supradictis, huic matrimonio assistere parochus illius loci, vel alius Sacerdos ex licentia dicti parochi, vel ex licentia parochi absentis. Secundò, ut uterque sponsus sit absens, & procuratores contrahere debeant in loco, qui ad neutrum sponsum pertinet, v.g. sponsus sit Panormitanus, sponsa sit Hispana, & utriusque procuratores sint Messanæ. De his ergo quæri potest, quis debeat esse parochus assistens? Id certè apud neminem ex iis Doctoribus, quos præ manibus habeo, invenire potui. Ad hoc ergo sic, salvo Sapientiorum judicio, responderem: Cùm Doctores omnes, & Tridentinum semper clament, debere esse proprium Parochum, saltem unius ex contrahentibus, qui matrimonio assistat, fit, ut quia Parochus Messanensis non sit Parochus, neque utriusque, neque alterius, neque ullo modo ejusmodi contrahentes sint Vagi, fixam enim habent sedem suam, alter Panormi, altera in Hispania, procuratores autem supponimus contrahere matrimonium Messanæ, fit, inquam, ut non possit dictus Parochus Messanensis esse legitimus assistens talis Matrimonii. Debet igitur esse Parochus sponsi, vel sponsæ, qui, quia est absens det licentiam alicui sacerdoti existenti Messanæ. Neque id difficile factu erit, sicuti enim debet Messanam afferri fides denunclationum, quæ necessario, ut mox dicemus ex Tridentino exhiberi debet in parochia sponsæ, & sponsi, ita poterit afferri licentia assistendi.

§. VI. *Qui Testes?*

1 PLura de hujusmodi Testibus dicta sunt propter connexionem, quam habent in hac re cum Parocho: solùm ergo duo sunt, vel addenda, vel confirmanda.

2 Primò. Non sufficit, si unus, immò etiam plures Testes sint præsentes consensui viri, & alter, sive alii, etiam plures, consensui Mulieris, vel contra. Nam iidem, tum Testes, tum Parochus integro contractui Matrimonii præsentes esse debent, ut de illo testificari queant, & Tridentino satisfacere.

3 Secundò, quamvis in aliis commerciis humanis plerumque præsertim in rebus gravibus: ut actus sint legitimi, desiderentur Testes idonei, sive omni exceptione majores: unde in Jure repelluntur à testificando infames excommunicati, propinqui, fœminæ, &c. tamen in casu nostro satis est ad validitatem quilibet, qui usu rationis polleat, advertatque, quid agatur. Quare sufficiunt prædicti infames, excommunicati, propinqui fœminæ, ut etiam servi, pueri rationis compotes, immò etiam Infideles. Ratio est, quia Tridentinum Testes requirit, nihil restringens, ad eorum qualitates exquirendas. Et meritò, quia id afferret periculum, vel scrupulum nullitatis matrimonii. Adde primò, si necessaria foret in Testibus qualitas aliqua, jam suppleri à parocho, qui certè, est Testis qualificatus, quique aliis auctoritatem præsentia sua conferre potest. Et certè suppletur etiam ex voluntaria electione utriusque partis. Adde Secundò, cum hæc Tridentini dispositio corrigat Jus commune, in quo ante Tridentinum nulla erat necessaria Testium præsentia, interpretandam illam esse, ita ut quantò minùs possit, illud Jus corrigat. Hæc fusè Sanch. *l.* 3. *disp.* 39. & 41. Castr. *disp.* 2. *de sponsf. p.* 13. §. 13. Aversf. *q.* 6. *de matr. sect.* 5. Bossf. *de matr. c.* 5. §. præsertim 12: Leand. *disp.* 7. *de matr. q.* 54. Diana vocans hanc doctrinam communem, *p.* 11. *tr.* 3. *ref.* 33. aliique.

4 Dixi in casu nostro, idest ad contractionem Matrimonii, nam ad probandam Matrimonii jam contracti invaliditatem, ut illud scilicet dissolvatur, testes debere esse omni exceptione majores, rectè notant iidem Doctores, & decrevit Summus Pontifex. *Cap.* 1. *de Consanguineis.*

CAPUT III.

De Denunciationibus.

§. I. *Quanta sit earum obligatio?*

1 TRidentinum *sess.* 24. *cap.* 1. *de refor. Matr.* sic habet. *Ut imposterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publicè denuncietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum.*

2 Porrò hæ denunciationes, quæ tandem nihil aliud sunt, nisi monitiones quædam, ut, qui fortè noverit impedimentum aliquod intercedere inter eos, de quibus fit monitio, illud Parocho manifestet; hæ, inquam, denunciationes, si negligantur, non invalidant Matrimonium, ut nuper diximus, at peccari, tum à Parocho, tum à contrahentibus, qui eas omittunt, dubium non est, & quidem ex se mortaliter, quia ex se gravis res est.

3 Excusat autem à mortali Sanch. *l.* 3. *de matr. disp.* 5. *num.* 7. Villalob. Diana, aliique apud Aversf. mox citandum. Primò, parvitas materiæ, puta, si omitteretur tertia denunciatio, quando nullum esset morale periculum, quod aliquod subesset impedimentum: Sed Aversa *q.* 17. *sect.* 1. *V. Non est itaque*, citans Pontium, & Coninch. hanc putat, non esse parvitatem materiæ, unde asserit, illam relinquere, semper esse mortale. Ego in ejusmodi unica omissione, dicto periculo non subjecta, grave momentum sanè non invenio.

4 Excusat Secundò, dispensatio Superioris ex causa justa. Sed quia Supe-

Superior? Quæ causa? Jam subdo, ubi etiam habebitur tertia excusatio, idest necessitas.

Quis in denunciationibus dispenset?

5 Episcopus, & ejus Vicar. Gen. (non quidem foraneus) & omnes, qui Jurisdictione Episcopali gaudent, veniuntque sub nomine Ordinarii (quos supra *c.2.* nos recensuimus) possunt dispensare ad unam, vel ad omnes denunciationes, juxta exigentiam causæ, de qua mox.

6 Quid, si contrahentes sint diversarum Diœcesum, indigent ne dispensatione utriusque Episcopi?

Resp. non indigere. Unus enim Episcopus sufficienter dispensare potest: siquidem cum suo subdito dispensans, dispensat etiam validè, ratione connexionis cum altero; idque etiamsi Matrimonium contrahendum sit in Diœcesi alterius.

7 Idem Episcopus delegare alteri Clerico, quamvis non Sacerdoti, potestatem dispensandi in denunciationibus potest, etiam & Vicarius Gen. etiam ex vi Vicariatus eandem delegare, saltem specialiter in hoc, vel illo casu, ut fusè habes apud Sanchez *lib. 3. de matr. dis. 7.* Barbos. *in Trid. sess. 24. cap. 1. de reform. matr. à n. 55.* Pont. *lib. 5. c. 31.* aliosque.

8 Parochus dispensare in denunciationibus nequit, nisi tantæ esset necessitatis, ut Episcopus obligaretur dispensare, & ad ipsum aditus non daretur. Vide Sanch. *loc. cit. disp. 10. nu. 27.* Aversl. *l. c. sect. 2. V. Si tamen.* Barbos. *loc. cit. n. 50.*

Quas ob causas?

9 Causæ, sine quibus Episcopus nequit dispensare, & cum quibus potest, ad duas reducuntur. Prima est probabilis suspicio, ne Matrimonium malitiosè impediatur. Ita expressè Trid. *loc. cit.*

10 Secunda est periculum gravis damni, sive animæ, sive corporis, sive famæ; quæ omnia explicata minutiùs legere potes apud Sanch. *loc. cit. disp. 9.* Pont *loc. cit. c. 31.* G. Hurt. *dis. 5. de matr. diffin. 20.* Aversl. *l. c. sect. 2. V. Usque,* aliosque. Has causas notat Aversl. *l. c.* cognoscendas esse ab Episcopo privatim, & extrajudicialiter. Rectè: nam Trid. ejus prudentiæ, & judicio id remittit.

11 Matrimonium esse contrahendum inter Magnates, quia solent esse nota eorum impedimenta, & inter eos, qui inæqualis sunt conditionis, ut inter nobilem, & ignobilem, senem, & puellam, divitem, & pauperem, quia esset nimius pudor, & verecundia ex parte unius ex his conjugibus id publicè in Ecclesia prædicari: & inter diuturnos concubinarios existimatos ut conjuges, quia per denunciationes Matrimonii contrahendi palàm fieret eorum peccatum, ad secundum hoc caput reducuntur, quare afferunt sufficientem Episcopo, sed prudenter omnia consideranti causam ad dispensandum super denunciationes, ut docent plures, quos citat, sequiturque Leand. *disp 7. de matr. q. 62. 63. & 64.* Quando gravis urget causa, ut si quis in articulo mortis vellet Amasiam ducere in uxorem, ut damnationis periculo liberaretur, vel ut prolem legitimaret, vel ne puellam cum dedecore relinqueret, obligari Episcopum sub mortali ad dispensandum, meritò iidem notant. Addit Leander, tunc, si non est aditus ad dispensantem, posse licitè in dictis gravibus necessitatibus Matrimonium contrahi sine dispensatione denunciationum, quia necessitas non habet legem; sed certè tunc jam adest Parochus, qui, dixi *n. 8.* dispensare poterit.

12 Duo tamen sunt præstanda. Alterum, debere Episcopum reddi moraliter certum, sed extrajudicialiter, nullum impedimentum subesse inter dispensandos. Alterum, debere Episcopum prohibere eosdem, ne post contractum Matrimonium illud consumment, antequam fiant dictæ denunciationes, id, quod intelligitur, quando Episcopus expensis causis solùm distulit denunciationes. Nam si judicavit esse omninò omittendas, non habet locum dicta prohibitio, ut notat Aversl. *loc. cit. sect. 2 V. Cæterum.*

13 Quòd si conjuges, quibus non est data totalis dispensatio denunciationum, Matrimonium consumment, etiam abstrahendo à peculiari Episcopi prohibitione, & etiam si sint moraliter certi, nullum sibi obstare impedimentum, peccabunt ex vi Tridentini mortaliter, ut verius putat Sanc. *l. 3. de matr. dis 11.* non solùm prima vice, sed toties, quoties copulantur. Quamvis Henriq. citatus ab eodem putet, solùm prima vice peccare. Mihi expendenti utriusque rationes, quas ipsi afferunt, videntur utrique loqui probabiliter, quando conjuges moraliter sunt certi de impedimenti carentia: Id, quod fortassè innuit Sanch. dum suam sententiam veriorem pronunciat, sic enim videtur, veram supponere contrariam.

§. II. *Praxis denunciationes exhibendi.*

1 Debent denunciationes, ex Tridentino *loc. cit.* fieri à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festivis, inter Missarum solemnia, ad finem, ut impedimentum, sive dirimens, sive solùm impediens, quod fortè inter contrahentes intercedit, manifestetur. Expende breviter singula.

A proprio contrahentium Parocho.

2 A proprio Parocho, seu ab ejus delegato debent hæ denunciationes fieri, eæque ut ex se patet, in propria contrahentium Parochia: Quòd si contrahentes ad suam propriam quisque pertineat Parochiam, in utraque illas fieri oportebit. Quid, si quis plura habeat domicilia, quales sunt illi, qui per medium annum habitant in una Parochia, seu Diœcesi, & per aliud medium in alia?

Respondeo. In ea satis erit, fieri, ubi faciliùs creditur sciri posse impedimenta. Ita Sanch. *lib. 3. de matr. dis. 6. nu. 6.* adderem debere fieri in utraque, quando alterutram sufficientem ad intentum Parochus non judicaverit.

3 Pro vagis non solùm debet Episcopus (sine cujus licentia à Parochis, ut supra vidimus, non sunt hi copulandi) eorum impedimenta inquirere per denunciationes faciendas in loco, unde fortè venerunt, sed etiam, juxtà suam prudentiam, debet per alias diligentias veritatem carentiæ impedimentorum agnoscere. Ratio est, quia pro iis, qui vagantur, immò & qui exteri hinc inde habitare solent, solæ denunciationes non videntur sufficientes ad impedimenta detegenda.

Tribus continuis diebus festivis.

4 Id non notat, festivos dies ad denunciationes aptos, debere esse sine interjectis feriis, nam possunt rectè denunciationes fieri tribus diebus Dominicis, sed solùm notat tanquam melius, ut si post primam v.g. denunciationem sequatur alius dies festivus, non negligatur tunc fieri denunciatio secunda; cujus fortè ratio est, ne si tunc negligatur, & diù sequentes denunciationes differantur, Parochiani obliviscantur monitionis anteà factæ, & ipsi etiam differant, seu negligant impedimentum detegere.

5 Nonnulli apud G. Hurt. *dis. 5 de matr. diffin. 118. n. 60.* putant, non posse denunciationes fieri tribus diebus festivis immediatè sibi succedentibus, ut accidit v.g. in Paschate, sed certè immeritò, quia sufficienter sic Tridentini præscriptum custoditur.

6 Illud consilium non contemnendum, ut expleta tertia denunciatione, expectentur aliqui pauci dies, quo videri possit, an impedimentum aliquod opponatur: nam cæterùm id non esse necesse: & posse eodem die, quo ultima fit denunciatio, contrahi Matrimonium, mihi dubium non est. Dixi (aliqui pauci dies) nam non esse differendum diù Matrimonium, puta post duos, vel quatuor menses, monet Pont. *l. c. c. 30.* & Bonac. apud Barbos. *l. c. num. 31.* quia facilè illo temporis spatio aliquod suboriri inconveniens posset, quod anteà non erat.

Inter Missarum solemnia.

7 Non id dicitur tanquam necessarium: Existimo enim cum Aversl. *q. 7. de matr. sect. 1. V. Adnotari,* intentioni Tridentini satisfieri, si hæ denunciationes fiant in loco publico, ubi sit Magnus fidelium concursus, vel post concionem, vel post similes actiones frequentia populi celebres.

Quamnam obligationem contrahant ex his denunciationibus Fideles detegendi impedimenta?

8 Hæ denunciationes sunt veluti edictum Episcopale, quo præcipitur, Fidelibus, ut si noverint aliquod impedimentum, sive dirimens sive tantùm impediens Matrimonium, ut esset Votum simplex Castitatis, vel sponsalia cum altero contracta, illud Parocho manifestent. Hinc ergo sequitur, Fideles, etiam ipsos contrahentes, obligari ad dictam manifestationem sub mortali. Ita Sanch. Pont. Guttier. & communiter cum Castr. *dis. 2. de spons. p. 13. §. 6.* Est enim res gravis. Noverint, inquam, sive ex causa scientiæ, sive ex auditu à fide dignis, non verò si à fide non dignis, neque si non recordentur, à quo, vel à quibus audierint: nam sic non dicetur quis noscere Impedimentum, ad effectum, qui intenditur ab Ecclesia, cùm in ea incertitudine ad nihil procedi prudenter possit.

9 Quid, si impedimentum sit occultum, ut esset affinitas orta ex copula fornicaria, obligabimurne illud manifestare?

Resp. Si non potes avertere Sponsos à Matrimonio, obligaris, sed occultè, etiam si scires sub secreto naturali, & cum juramento (sed non si scires in confessione Sacramentali) quia hæc manifestatio non est ordinata ad puniendum, sed ad peccatum removendum. Ita Sanch. *l. 3. de matr. disp. 13.* & Hurt. *dis. 4. diffin. 21.* apud quos multa minutiora legere poteris de hac re.

10 Si tu scires impedimentum occultum, quod probare non posses, te non obligari detegere, putat Pontius, *l. 5. c. 34. nu. 5.* aliique, quia nemo tenetur (inquiunt) denunciare, quod nequit probare. Sed puto, te obligari. Ita Sanch. Fagund. Gasp. Hurtad. Laym. Coninch. aliique quos citat, sequiturque Boss *c. 7. de matr. n. 137.* Leand. *disp 7. de matr. q. 88.* Castr. *l. c.* Ratio est, quia hæc revelatio non est ad puniendum, sed ad evitandum peccatum, & ex alia parte impedire Matrimonium potest, etiam unus denunciator, ut notat idem Sanch. *l. 3. de matr. dis. 13. n. 2.* vel certè is unus poterit viam aperire, ut major diligentia ad cognoscendam veritatem impedimenti adhibeatur. Atque in hoc casu, quo defertur à Fideli impedimentum, non debebit Parochus procedere ad alias denunciationes, neque ad assistendum Matrimonio, sed negotium occultè remittat ad Episcopum, & ab eo (qui sanè obligabitur rem inquirere, & examinare) expectet, quid faciendum.

Quas autem probationes facere debeat Episcopus, vide apud Sanch. *l. 1. de matr. dis. 71.* Pont. *l. 5. c. 35. & 36.* Sanch. *l. 1. de mat. dis. 71. & 72.* Pont. *dict. l. 5. de matr. c. 35. & 36.* aliosque.

11 Quòd si Episcopus, vel ejus Minister, ut veritatem venetur, ipsos conjuges fortè interroget de impedimento, debebunt & ipsi (nisi velint à Matrimonio desistere) veritatem aperire. Si enim ex se, ut modò dixi, obligantur illud detegere, multo magis (ut vult Sanch. *l.3. de matr. disp.* 14. Pont. *l.5.c.*33 Avers. *q.7. sect.* 4.) si interrogentur; quod sanè idem dici solet de ordinando, & de eligendo ad Beneficium, si hi habeant impedimentum, &c.

Quòd si habuerunt dispensationem, neque ipsi, neque alii obligantur detegere, quia frustranea esset manifestatio. Illud posset evenire, ut dispensatio fuerit in foro Conscientiæ pro impedimento occulto, quod tamen, si est periculum, quod publicetur, manifestari debebit, ut remedio illo provideatur, quod supr. *Tr.2. de dispens. c.* 5. *n.*23. indicavimus.

12 Quid faciet Confessarius, si in volentibus contrahere, advertat, adesse impedimentum, quando prævidet, se non profuturum, si illos de eo admoneat, diximus satis *in opusc. Confessionis l.3. c.*4. Vide etiam Sanch. *l.2. de matr. dis.*38. & Boss. *c.2. de matr. à n.* 86.

13 Denique ne te lateat, non teneri eum revelare, qui prudenter timet sequuturum sibi gravissimum damnum, aut inter alios magnum scandalum; Lex enim Charitatis, aut præceptum Superioris nos non obligat in tanto dispendio, ut advertit Nav. *in summ. c.*22. *n.*83. Sanch. Henr. Coninch cum Castrop. *l.c.* aliique.

Pœna contra non præmittentes Matrimonio denunciationes.

14 Matrimonium celebratum cum Parocho, & Testibus, sed omissis culpabiliter denunciationibus, aliqui cum Molina *Tract.* 1. *disp.*176. Hurt. aliisque apud Castrop. sustinent, non subjici pœnis Matrimonii clandestini; sed jam communis est doctrina (Castrop. *disp.2. de spons. p.*13. *§. ult.* Sanch. Nav. Pont. G. Hurtad. quos citat, sequiturque Leand. *disp.7. de matr. q.*91.) subjici, quia in jure *C. Cum inhibitio. De Cland. Despons.* matrimonium sine denunciationibus clandestinum esse dicitur, id, quod Tridentinum nunquam correxit. Molinæ autem sententiam probabilem meritò censet Castropal. *l.c.* quamvis ipse nostram, hoc est, communem sequatur.

15 In Jure autem (*d.c. Cum inhibitio.* G. Hurt. *disp.5. de matr. diff.* 17. *n.*34.) prima pœna contra Parochos, vel Sacerdotes ex eorum delegatione assistentes ejusmodi matrimonio clandestino, idest non præmissis denunciationibus, his verbis fertur, *Si Parochialis Sacerdos tales* (idest, eos, pro quibus denunciationes præmissæ non fuerunt) *conjunxerit, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpa gravitas postulaverit.* Hanc suspensionem esse latæ sententiæ, dicit Covarruvias, esse ferendam Henr. & Sayrus, quorum utramque sententiam esse probabilem, indicat Filliuc. *Tr.* 17. *c.*6 *n.*102. eosdem citans.

16 Secunda, est contra ipsos contrahentes, sic enim dicitur ibidem; *C. Cum Inhibitio De spons. Sed his, qui taliter præsumpserit, etiam in gradu concesso, copulari, condigna pœnitentia imponatur.*

17 Tertia. *C. Ex tenore. Qui filii sint legitimi*, ut, si conjuges prolem suscipiant, ignorantes, se impedimento dirimenti laborare, ipsa proles, quæ aliàs legitima à Jure esse concedebatur, legitima non sit, si dicti conjuges contraxerunt, non præmissis denunciationibus.

18 Aliam pœnam iisdem imposuit Trident. *sess.*24. *c.*5. *de ref. matr.* in hunc modum; *Qui quamvis ignoranter, intra gradus prohibitos contraxerunt, spe consequendæ dispensationis careant*, (Certè cum culpa) *matrimonium contraxerunt, denunciationibus non præmissis.* Hæc Tridentinum, quod quidem non ligat manus Pontificum, quasi hi non possint dispensare, sed solùm his verbis notatur habito hoc sensu Concilii, difficilius Pontificem dispensaturum, & ipsos dispensandos obligari, quando petunt dispensationem exprimere Pontifici, se licèt ignoranter, quoad impedimentum, tamen sine denunciationibus contraxisse. Hæc latiùs disputata, lege apud citatos, Sanch. Coninch. cum Castrop. *disp.2. de spons. p.*13. *§. ult.* & Avers. *q.7 de matr. sect.* 3. *§. seq.* aliosque.

CAPUT IV.

De Benedictionibus, seu, ut vocant, Velationibus Matrimonii.

§. I. Sub qua obligatione, &c.

1 HÆc est postrema solemnitas matrimonii inter Missarum solemnia omninò præstanda Conjugibus, quando utriq; contrahunt primas Nuptias, etiam aliàs corrupti, sed non uxorati. Cùm autem ea matrimonio accidentalis, illique jam contracto adveniat, ejus omissio ipsum invalidare non potest. Dixi (quando utrique) nam, si alter ex conjugibus secundas Nuptias contrahit, an sit hoc matrimonium secundum benedicendum, dicam mox *§. seq.*

2 An verò hujusmodi solemnitatis omissio afferat peccatum, distinguendum est. Nam vel quæris, an sit peccatum illas omninò negligere, vel quæris, an peccatum sit, matrimonium consummare, antequam illæ accipiantur. In hoc posteriori casu multos habemus Doctores asserentes, non esse mortale (præciso semper scandalo, earumque contemptu) immò nec esse veniale. Ita Sanch. Azor. Pont. adducti, & excepti à Leand. *dis.7. de matr. q.*82. Adde Avers. *q.*20. *de matr. sect.*4. *§. Deinde*, Solum enim consilium hoc est, non præceptum, ut clarè ostendunt illa Concilii verba, *Sancta Synodus hortatur, ut conjuges ante Benedictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent.*

3 At in priori casu, dissentiunt prædicti. Avers. enim, *de matr. s.9. n.*7. & Leand. *l.c.* cum aliis ajunt, esse mortale, Sanch. & Bonacina cum aliis ab iisdem citatis ajunt, mortale non esse. Illi affirmant, quia censent illud esse præceptum Ecclesiæ de re gravi; hi negant, quia contra putant, præceptum, utpotè de suscipiendo Sacramentali, non autem Sacramento, de re gravi non esse. Utrumque probabile. Sed mihi probabilior est sententia hæc negans, quia, nisi clarè constent onera gravia, nolo ea Fidelibus imponere.

4 Et hìc quidem non improbabiliter docet Sanch. *l.3. de matr. dis.* 12. *n.*10. Cui adde Villalob. ap. Leand. *l.c. qu.*74. Episcopum posse per alias pœnas cogere conjuges ad ejusmodi Benedictiones assumendas, sed non per excommunicationem, quia hæc res non est adeò gravis, ut per excommunicationem urgeri queat; quidquid contra Sanch. sentiant Leander, *l.c.* & alii.

5 In sententia autem affirmante esse mortale, Benedictiones negligere (quę sententia certè probabilis est) obligatio sub mortali solùm esset, ne prima vice conjuges consumment Matrimonium, omissa Benedictione, non verò pro vicibus aliis.

§. II. Secundæ Nuptiæ an sint benedicendæ?

1 QUando Conjuges ambo, vel alter ipsorum contrahit secundas Nuptias, non debent benedici, ut probant ex Sacris Canonibus Bellarminus *de matr. c.*16. Sanch. *lib.7. dis.*82. Barbos. *in Trid. sess.*24. *c.*1. *de reform. matr.* aliique. Ratio precipua est, quia Benedictiones solemnes Ecclesię non solent ex Jure repeti, *C. Vir. de sec. Nupt.* super eadem re.

2 Nihilominus quamvis ita res se habeat ex vi Juris, tamen, standum erit consuetudini, quam singulę Ecclesię laudabiliter servant. Nam alicubi, quando alter solus ex conjugibus, sive vir, sive fœmina acceperat in primis suis Nuptiis Benedictionem, rursus accipit in secundis, si ducat conjugem, sed primas Nuptias ineuntem, & certè ita esse consuetudine introductum, absolutè docet Sanch. *l.c.* testans adesse etiam de hoc quandam Extravag. Joan. 22.

3 Alicubi autem, quando fœmina tunc primùm contrahit, seu anteà benedicta non fuerat, iterùm cum viro, quamvis viduo antè benedicto, benedicitur, non autem contra, idest, quando femina benedicta fuerat, licèt vir non fuerit benedictus. Et Avers. *l.c. §. Jam verò*, quidem testatur, in Italia ita introductum communiter esse. Servetur ergo, ut dicebam, cujuscunque Ecclesiæ consuetudo.

4 Pęna Parochi benedicentis secundas Nuptias in casu per jura, vel prædictas consuetudines non permisso, esse arbitrariam ab Episcopo infligendam, concludit Boss. *c.9. de matr. n.*43.

§. III. Quisnam Nuptias benedicit?

1 INflicta est à Tridentino pœna suspensionis ipso facto ab Officio, & Beneficio, ei Parocho, qui benedicit conjuges alienæ Parochiæ, quæ suspensio sit duratura, quandiù ab Ordinario ejus Parochi, à quo Benedictio suscipienda erat, absolvatur. Vide, quæ dixi supra *c.2. §.5. n.*22.

2 Hinc igitur vides, per Parochum, vel per Sacerdotem ex ejus licentia Nuptias esse benedicendas, & quia Benedictiones dandæ sunt inter Missarum solemnia, ideò ad has non posse delegari, nisi Sacerdotem.

3 Si, antequam conjuges Benedictiones acceperint, mutent domicilium, Parochus hujus domicilii debere Benedictiones dare dubium ne sit, quia tunc ille est proprius Parochus; & denique hìc discurre, sicut discurrimus de Parocho, cùm de ejus præsentia ad Matrimonium nuper disputavimus.

4 Sed peccabitne Parochus benedicēs conjuges alienę Parochię? Resp. quandoquidem is læderet Jus alieni Parochi, & incurreret ipso facto in suspensionem modò dictam, ideò ex capite incursus in suspensionem, aliquis posset excusare à mortali prædictum Parochum, quia sicuti nonnulli DD. quos ego *l.3. opusc. de Sacrific. Miss. c.*1. *§.*8. *n.*7. citavi, docent pœnam, etiam ipso facto, suspensionis, non esse signum obligationis sub mortali, ita in casu hoc. Ex capite item læsionis Juris alieni facilè etiam quis posset excusare à mortali eundem Parochum, si semel, aut iterùm alienam ovem benediceret, quando modicum judicaretur esse præjudicium Parochi proprii, non verò, quando sæpè, & cum gravi ejusdem præjudicio. Ita de Fideli Eucharistiam semel, aut iterùm suscipiente extra suam Parochiam in Paschate, qui cæterùm paratus est, suum Parochum recognoscere, ita, inquam, ego philosophatus sum *in opusc. de Commun. c.*4. *§.*4. *n.*50. pari igitur modo posset aliquis philosophari in præsenti casu.

§. IV. Quænam tempore Benedictiones concedendæ non sint?

1 QUamvis Jure antiquo dies plures exciperentur, in quibus prohibitum erat, Benedictiones conferre, hodie tamen Trident. *sess.*24. *c.*10. *de reform. matr.* prohibitionem restringit ad Adventum, & Quadragesimam his verbis: *Ab Adventu Domini Nostri usque in diem Epiphaniæ, & à Feria Quarta Cinerum usq; in Octavam Paschatis inclusivè, antiquas solemnium Nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari Sancta Synodus præcipit, in aliis verò temporibus Nuptias solemniter celebrari permittit.*

2 Hoc preceptum, quo solùm prohibentur dictę Benedictiones (nam

(nam cæterùm quocumque tempore possunt iniri sponsalia, denunciationes fieri, contrahi matrimonia, illaque consumari censeo cum Aversa q.20. *de matr. sect.2. V. Oblig.* obligare sub mortali. Ratio est, quia id præcipit Tridentinum in honorem, & reverentiam illorum dierum, sicuti præcipit Ecclesia, jejunia, festos dies, &c.

3 Prætereà conjuges recipientes Benedictionem prædictis diebus jubentur (*c. Non oportet* 2.33.q.4.) separari ad arbitrium Episcopi, (sed certè excluso incontinentiæ periculo) quòd si conjuges sic puniuntur, multo magis & ipsi Parochi diebus illis vetitis benedicentes, erunt ad arbitrium ejusdem Episcopi puniendi, nam in jure non adest pœna taxata, ut notat Avers. *l.c.* Posse autem Episcopum dispensare, ut dictis diebus Benedictio ex causa urgente (quæ certè rarissimè contingere potest) omittatur, docet Sanc. *l.7. matr. d.7. n.6.*

4 Tempore interdicti localis generalis, vel cessationis à divinis dubitare quis posset, an conferri ita licitè queant ejusmodi Benedictiones, sicuti ex probabilissima sententia apud Hurt. *de interd. dif.8. n.27.* licitè possunt contrahi matrimonia, & dubitationi respondendum est negativè, idest non conferri licitè. Ratio est, quia hæc sunt propriè officia Ecclesiastica, quæ tempore dicti Interdicti certò prohibentur. Vide de hoc nimis plura apud Boss. *cap.9. de matrim.* §.19. *& seqq.*

§. V. *Quandonam, & sub qua obligatione à solemni traductione Sponsa in domum Sponsi sit abstinendum?*

1 QUemadmodum urget prohibitio adhibendi Benedictiones tempore Adventus, & Quadragesimæ, ita & traducendi Sponsam in Sponsi domum cum solemni pompa; id enim videtur à Sacris officiis Fideles avocare, quod pro Sacris illis diebus minus decet. Dico (cum solemni pompa) non enim vetatur simplex deductio Sponsæ in domum Sponsi.

2 Docet autem Sanch. *l.7. de matr. d.7. n.18.* pompam moderatam non afferre culpam ullam, paulò excedentem afferre venialem saltem, excedentem verò ita, ut ex arbitrio prudentis, judicetur notabiliter detrahere sanctis illis diebus, atque ansam dare aliis notabilis offensionis, & scandali, culpam afferre mortalem.

3 At Pont. *l.6. c.8. n.10.* quem sequitur Avers. *l.c. V. Non obligare*, docet potiùs esse dicendum, absolutè mortalem culpam afferre, quia id grave præceptum est; Siquidem ejusmodi pompa interdicitur in reverentiam illorum dierum, sicuti de Benedictionibus à nobis dictum est *§. prac. n.2.* & solùm afferre culpam venialem ex parvitate materiæ, quando scilicet pompa est adeò moderata, ut ex illa parum detrahi sanctitati illorum dierum prudenter judicetur.

4 Profectò utrumque video probabiliter loqui: sed locutio Sanch. videtur esse castigatior, quia non est eodem modo sentiendum de Benedictionibus, quæ sunt officia Ecclesiastica, atque de hac pompa, quæ cùm sit merè sæcularis, & extra sacra loca fiat, non statim attingere videtur illorum dierum sanctitatem, illisque statim detrahere; unde absolutè, & de genere suo mortale esse peccatum dicenda sit.

5 Puto denique, per se posse Episcopum dispensare, & concedere solemnem dictam traductionem, si enim potuit *§. prac. n.2.* concedere Benedictiones in diebus vetitis, quæ sunt officia Ecclesiastica, multo magis prædictam pompam, quæ ex natura sua sæcularis est. Dico (per se) nam ex alio capite vix unquam poterit Episcopus illam concedere, nam cùm ad dispensationem legis latæ à summo Pontifice nequeat Episcopus, ut alibi dictum est, dispensare, nisi ex rationabili, & proportionata causa, quandonam hæc aderit in casu pompæ, de qua agimus? Quæ semper superflua, & prodiga consuevit esse, ac facilè differri in aliud non Sacrum tempus potest.

TRACTATUS VII.
DE
OBLIGATIONIBUS
EX MATRIMONIO
Consurgentibus, ubi etiam de Divortio.

Duo genera obligationem considero in Conjugibus, alteram necessariam voco, voluntariam alteram. Prior quinque habet Capita, Posterior duo, ut jam ex sigillatim explicandis patebit.

CAPUT PRIMUM.
De obligationibus Conjugum necessariis.

§. I. *Prima obligatio, hoc est cohabitatio.*

1 SIve ex Matrimonii natura, sive ex lege divina nobis promulgata per illa Summi Dei verba. Gen.2. *Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*, individuum vita agere conjuges debent sub eodem tecto, in eadem mensa, in eodem toro. Unde, nisi à gravi causa excusentur, grave ex genere suo peccatum committunt, si secus faxint.

2 Gravis autem causa esset, si timeret alter ex conjugibus sibi mortem, vel læsionem membrorum, vel grave damnum, sive animæ, sive corporis, ut, si ab altero sollicitaretur ad peccatum, si periculum subiret inficiendi se morbo aliquo contagioso. Si autem ejusmodi pericula non essent ex cohabitatione, essent verò ex debiti redditione, teneretur conjux cum coojuge infirmo cohabitare, consuetaque præstare obsequia, reddere autem debitum non teneretur, juxta ea, quæ à nobis dicta sunt *l.7. Dec. cap.3. §.5. nu.24.* legique potest Aversa *q.23. de matr. sect.3. V. Decimò tandem.*

3 Verùm adverte Primò, si in casibus, in quibus excusaris à cohabitatione, nesciatur causa, debere ostendi, & publicari aliquam aptam excusationem, ne ansa detur aliis cogitandi aliquid minus decorum de altero conjuge.

4 Adverte Secundò, si nulla adsit excusatio, posse virum, vel uxorem cogi ad mutuam dictam habitationem, tum à Judice Ecclesiastico, tum à Judice Sæculari (sed ab hoc, quando causa non cohabitandi non dependet à controversia valoris Matrimonii) ratio est, quia Ecclesiastica potestas sic tuebitur Jura Matrimonii, quod est Sacramentum, Sæcularis verò tuebitur Jura Civilia, cùm Matrimonium contractus civilis sit.

5 Adverte Tertiò. Quid dicendum Primò, si ipsa uxor, quamvis, ut dictum est, non obligetur, velit tamen cohabitare cum suo viro laboranti morbo contagioso propter amorem, quo illum prosequitur, potestne licitè cohabitare? Secundò; Quid dicendum, si velit debitum reddere cum suo vitæ periculo?

6 Resp. de priore ex his satis ego *dixi l.6. in Dec. c.2. §.7. nu.7.* De posteriore *l.7. in Dec. c.3. §.5. n.24.*

Profectio Conjugis in alium locum.

7 Quoniam verò non rarò occurrit casus, quo unus ex conjugibus aliò proficisci debeat, quæstio hìc celebris est, An alter eum debeat comitari, ut cum illo juxta matrimonii leges cohabitet? Loquimur autem, quando ante contractum Matrimonium nullum præcessit pactum, quo conjuges se obligaverint habitare certo in loco: si enim pactum præcessit, satis dictum est supra *Tract. 3. cap.4. num 4.*

8 Resp. Id quatuor sequentibus Regulis planum fiet. Prima, Uxor debet sub mortali sequi virum, quando ex quacumque causa, sed non turpi, & inhonesta, aliò vir commigrat, modò uxori id grave non afferat nocumentum, (ut habet Laym. *l.5. tr.10. p.3. c.2. n.5.*) seu, ut habet Sanch. *lib.9. de matr. d.4. n.15.* modò ipsius uxoris statum id non dedeceat.

9 Multo autem magis debebit uxor sequi virum, si anteà sciebat consuetudinem viri, qua alibi habitare consueverat. In quo certè casu major causa, seu majus damnum esse illud debebit, quod ipsam ab ejusmodi sequela excusare valeat, illa enim scientia posita, visa est uxor consentire, transmigrare. Lege Castr. *d.1. de spons. p.15. §.1.*

10 Regula secunda. Vir tenetur uxorem sequi, si ea aliò ex necessitate commigrare, seu alibi habitare compelletur, puta propter sanitatem, vel simile quid: nam in mutuis obsequiis pares sunt conditionis conjuges. Sunt tamen suæ excusationes pro viro, quas modò diximus pro uxore, hìc proportionaliter applicandæ.

11 Regula tertia. Si mutuo consensu, & sine scandalo, aliove incommodo conjuges recedant, seque ab habitatione separent, cùm tunc injuria alteri non fiat, non est, unde ex hoc capite culpa ulla committatur. Incommodum autem esset, si quia separationis causa nescitur, daretur occasio malè judicandi de alterutro; si separatio fieret ex indignatione, vel odio; si periculum esset incontinentiæ. Et quidem propter hanc postremam considerationem, rectè Abbas *c.1. n.7. De conjugio*, monet, ne Judex Ecclesiasticus ulla ratione permittat conjuges juniores separatim vivere; prudenter Sanctus Paulus 1. ad Cor.7. *Nolite* (inquit) *fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, & iterùm revertimini, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.*

12 Regula quarta. Si vir non aliò commigret ibi domicilium fixurus, de quo casu hactenus dictum est, sed velit per Provinciam vagari, uxor non obligatur (ut habent Sanchez *l.c.* & Castr. *l.c. n.5.*) cum viro peregrinari, quia sic vagari, non decet mulierem, nisi fortè, quando celebratum fuit Matrimonium, sciebat uxor, hanc esse consuetudinem viri; tunc enim videtur consensisse huic incommodo. Multo minus vir obligabitur sequi uxorem vagari volentem (qui certè casus rarissimus est.) Adde si vir ex aliqua justa causa vagari cogeretur, non esse obligandum, secundùm Sanch. *n.14.* & Castr. *n.5.* ducere uxorem volentem eum sequi, quia nimis id molestum esset ipsi viro, & nimis indecens uxori.

13 Nota, quamvis longam peregrinationem nemo ex conjugibus vovere, vel suscipere valeat licitè, nisi ex aliqua necessitate, vel nisi ex mutuo consensu, idque juxta dicta *n.11.* brevem tamen suscipere, vel vovere potest vir, invita uxore; sed non uxor, invito viro. Ratio est, quia vir non est uxori subditus, cùm ipse sit uxoris caput, unde liberior vir esse debet in iis, quæ non multùm offendunt rationem conjugii, quàm uxor, quæ cùm subdita sit viro, gubernanda est, præsertim in ejusmodi peregrinationibus, quæ, tametsi breves, mulieri nequaquam convenire, nisi cum quibusdam circumstantiis solent.

Cohabitatio cum Conjuge excommunicato.

14 Ex dicta cohabitationis obligatione, ne ea sit unquam impedita conceditur conjugi, ut licitè possit cum altero communicare, etiamsi is sit excommunicatus vitandus, ut omnes docemus, & ego disertè iterùm, & minutiùs dicam, si Deo placuerit *in Tr. de Excom.* in explicatione illius carminis *Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necesse*, ubi particula, *lex*, significat legem Matrimonii, illuc adi, ubi excipiemus participationem in crimine criminoso, &c.

A Servitute cohabitatio conjugum non impedienda.

15 De hac re satis multa dixi supra *c. 1. de imped. c. 3.* Solùm in præsentia restat sequens doctrina.

Matrimonium inter duos liberos ejusmodi effectum inducit, ut neuter licitè possit, se in servitutem tradere, seu vendere, altero invito; id enim præter gravem ignominiam, quam affert alteri, maximum prædictæ obligationi cohabitationis præjudicium ferret.

16 Invenio autem notabile discrimen inter virum, & uxorem. Nam uxor non potest se validè vendere absque viri consensu, potest se validè (quamvis illicitè) vendere vir sine consensu uxoris. Ratio est, quia uxor ob subjectionem, quam habet sub viro, non potest de se disponere, potest quantum est ex hoc capite Justitiæ vir, qui non est subjectus uxori, nisi in convenientibus ad redditionem debiti conjugalis, quam certè servitus ex se non impedit. Hanc sententiam sequuntur Sanch. *l. 7. de matr. d. 23. n. 2* citans D. Thomam, Aversf. *q. 22. de matr. sect. 1. V. Rursus*, aliique, sed Pont. *lib. 7. de matr. cap. 44.* æquales facit in hoc conjuges, & invalidam esse putat, invito altero sui cujuscunque conjugis venditionem, quam æqualitatem probabiliter adesse, negare non possum.

17 Dixi, altero invito, ex communi enim consensu non esset peccatum se vendere, quantum est ex capite Justitiæ, quia volenti, & consentienti non fit injuria; Nam cæterùm scimus omnes, facilè posse intervenire alia inconvenientia, unde illicita esset ejusmodi venditio.

18 Advertendum tamen est, in eo casu, quo venderet se vir, volente uxore; ipsam uxorem non amittere suam libertatem, sed solùm sibi præjudicare non parum. Tunc enim ejus vir factus jam servus, ipsa consentiente, debebit præferre obsequia Domini obsequiis aliàs debitis ipsi uxori. Idem dic, si uxor, consentiente viro, (Qui certè mihi videtur casus moraliter impossibilis) se vendat.

§. II. *Secunda, & Tertia conjugum obligatio,*

Idest

Mutua præstatio alimentorum, & educatio filiorum. Remissivè.

1 DE his quæstionibus dictum est à me satis *l. 5. in Decal. cap. 3. §. 3.* quem locum studiosus adire facilè poterit, vel adeat Aversam, *q. 21. de matrim. sect. 4.* Castrop. *d. 3 de sponsal. p. 5. §. 2.* de priori argumento benè differentes, & de posteriore Bonac. *circa 4. Decal. præcep.* aliosque *ibid.* citatos.

§. III. *Quarta conjugum obligatio.*

Idest.

Correctio Mutua.

1 VItæ magnæ conjunctio, quæ est inter conjuges, exigit, ut mutuo iidem se conjugali affectu corrigant, & ad peccata evitanda se invicem adjuvent, id, quod duobus fieri potest modis. Primò, adhortatione. Secundò, punitione. Tum igitur vir, tum conjux adhortatione uti poterunt, & aliquando, juxta regulas correctionis fraternæ, debebunt: ita tamen, ut vir, (quippè qui uxoris caput) illa, quæ pertinent ad familiæ gubernationem, possit uxori præcipere, sed præcipere non possit uxor viro, nam hæc solùm poterit, debebitque proponere, atque illa prudenter urgere.

2 At verò, quoad punitionem, nullo modo conceditur uxori, posse virum punire, viro autem uxorem punire leviter, & moderatè conceditur: leviter, inquam, quia ipsa serva non est, sed viri socia, atque una caro cum illo. Et quidem numquam ex odio, sed ex Charitate, Zelo, & Amore Justitiæ. Semper autem juxta proportionem culpæ, immò levius, quàm culpa requirit, ut par inter conjuges amor custodiatur. Hinc fit, ut si grave delictum committat uxor gravi punitione corrigendum, id ad maritum non pertineat, sed ad publicum Judicem.

3 Si quæras magis in particulari mensuram ejusmodi punitionis.

Resp. Id ita cordatè, ac breviter explicari à Castr. *d. 3. de spons. p. 5. §. 3. n. 31.* ut satis sit ejus verba hìc subscribere.

4 *Certum est*, inquit, *non posse maritum punire uxorem pœna mortis, mutilationis, exilii, perpetui carceris*, (intelligo publici, vel perpetui, vel diuturni) *vulneris, alteriusque percussionis, ex quo ejus salus, vel membrum periculum subeat: has enim pœnas sibi Respublica reservavit; quas nec Dominus, ratione servorum, permisit. Plerumque censerem, subtractione cibi maritum uti debere in uxore punienda, quia hæc pœna sufficiens videtur ad communes defectus puniendos: Cui pœnæ addi possunt aliquot reclusionis dies, etiam compedibus appositis: Uxorem tamen cadere alapis, conculcare pedibus, fustibus percutere, rarò permitterem, quia conjugali affectui, & amori, qui semper spectandus est, hæ graves punitiones, si frequentes sint, non leviter obstant. Minus censeo concedendam verberum punitionem, quia hæc servorum propria est; & licèt aliquando, causa urgente, ingenui soleant affici hac punitione, id contingit, cum in minori ætate sunt constituti. Quapropter (nisi causa gravissima urgeret) peccatum mortale existimarem eam punitionem, etiamsi in suo genere levis, & moderata sit, quia ex se uxorem maximè dedecet, & in plurium sententia præbet divortii causam. Atque ita sustinet Sotus, Sanc. Molin.* Hæc Castr.

5 Rectè autem idem Doctor *ib. n. 3.* notat, in hac re maximè esse spectandam loci consuetudinem, attenta uxoris conditione. Quippè uxor humilis, & plebeja gravius puniri solet, quàm nobilis: In cujus dicti confirmationem mihi affirmavit quædam nobilis fœmina, nunquam hic Panormi à viris solere nobiles uxores, ne leviter quidem, percuti, seu verberari: quod si quis secus id facere auderet, universos uxoris propinquos, dicebat fore commovendos.

§. IV. *Quinta conjugum obligatio, quæ est respectu thori, scilicet circa debitum conjugale. Remissivè.*

1 HÆc est præcipua conjugum obligatio, qua scilicet hi tenentur debitum conjugale sibi invicem reddere, ad quod per contractum Matrimonii, ad prolem generandam, se se obstrinxerunt. Quoniam verò de ea *l. 7. in Decal. c. 3. §. 5.* præsertim à *§. 5.* latè satis disputavimus, inde totam hujus rei explicationem, sine molestia mea replicatione, habere facilè potes.

CAPUT II.

De obligationibus voluntariis, quas possunt in rebus temporalibus suscipere inter se conjuges.

1 HUnc reducimus Donationes, & Sponsalitiam largitatem: Nam de contractu dotis, ejusque restitutione, mortuo conjuge, quæ est ex obligatione necessaria, alius esse solet disputandi locus, nempè *in Tract. de contractibus*.

§. I. *Donationes liberales inter Conjuges.*

1 IN Jure communi (de quo nos semper loquimur) Donationes inter vivos factæ invicem à conjugibus, constante Matrimonio, invalidæ sunt, atque ideò revocari possunt, etiamsi Matrimonium fuerit solùm Ratum, etiamsi Donatio fuerit facta ante matrimonium, sed dilato ipsius effectu in tempus jam celebrati Matrimonii. Constant hæc ex jure, *Toto tit. ff. & C. de Donat. & C. finali eod.*

2 Ratio autem convenientiæ pro ejusmodi invaliditate fuit, quia, si ejusmodi donationes concederentur, alterum ex his duobus consequenter, quod scilicet, vel facile depauperarentur conjuges, quia, ne se ostenderent parum amantes, prodigè donarent, vel orirentur inter eosdem continuæ discordiæ, si non donarent.

3 Eodem modo prohibetur conjux aliquam summam alteri conjugi remittere: non autem prohibetur eidem legatum relinquere, vel aliquid donare causa mortis, vel aliquid eidem repudiare, v. g. hæreditatem, aut fideicommissum, vel aliquid per contractum venditionis, vel similem tradere. Ratio discriminis inter prædictam alicujus summæ remissionem, & hos casus, est, quia illa remissio verè est donatio, at legatum, & illi contractus non sunt propriè donationes. Ita Mol. *d. 289.* Sanch. *de matr. l. 6. d. 1.* Torr. *d. 75. dub. 1.* Bonac. *d. 3. de contr. q. 13. p. 4. à n. 26.* Oñate *de contr. T. 2. tr. 10. d. 33. à n. 6.* aliique: Speciatim verò, quod donatio causa mortis non prohibetur inter conjuges, vide apud Dian. *p. 6. tr. 6. res. 30.* contra Clarum, & Fagundez ab eodem citatos, putantes, prohiberi.

4 Illud operæ pretium est hìc obiter adnotare, quòd, licèt Donatio Conjugum inter vivos non confirmaretur morte Donantis, de qua re mox *à n. 22.* nisi, ut nonnulli existimant, præcesserit traditio; Donatio tamen causa mortis, quam non prohiberi inter conjuges, modò indicavi, etiam non præcedente traditione, morte conjugis donantis confirmatur. Lege Molinam *d. 288. n. præsert. 17.* & Sanch. *l. 4. cons. c. 1. dub. 13. num. 4.*

5 Huic generali doctrinæ de invaliditate Donationis inter conjuges addunt eadem Jura quinque exceptiones, in quibus valida est donatio prædicta, constante Matrimonio.

6 Nimirum I. Quando Maritus condonat, vel remittit dotem uxori.

7 II. Quando uxor, quæ dotem non attulit, constituit dotem viro. Rationabilis exceptio: nam ejusmodi constitutio dotis non est liberalis donatio, quia per illam compensatur onus alendi ipsam uxorem, & familiam, quod vir tunc in Matrimonio subit.

8 Quando autem contra vir, post contractum Matrimonium, constituit uxori dotem, vel illam auget, distinguendum erit. Si enim merè liberaliter, & gratis id faciat, invalidè facit, quia tunc est pura Donatio; at verò si dictam dotem constituat, vel augeat in recompensationem, quod ipse sit, v. g. Ignobilis, vel senex, uxor verò nobilis, vel puella, vel quid simile, validè constituet augebitq; quia tunc non est pura Donatio, sed recompensatio. Atque per hanc distinctionem conciliare fortaßè poteris Authores inter se, quoad

hoc

hoc dissentientes, quos relatos habes apud Dian. *par. 8. tract. 6. res. 29.*

9 III. Excipitur, quando Conjux donator adeò ratione suarum facultatum modicè donat, ut non efficiatur moraliter pauperior, nec Donatarius locupletior. Atque huc nonnulli meritò reducunt, quando Donatio fit inter conjuges Principes non habentes Superiorem, quamvis utrique servent jus commune.

10 Huc item reducunt Sanchez, & alii apud Dianam *p. 8. tract. 6. res. 26.* id probabile esse dicentem, quando Conjux dat redditus, v.g. annuos, pro sepultura, seu pro sepulchro, vel capella alterius conjugis, tunc enim conjux hìc alter non fit locupletior. Sed non placet, quia is conjux donatarius posset illam sepulturam, quoad dictos redditus annuos, qui sunt temporales, quique sub ipsius dominio iam esse supponuntur, vendere, & sic fieri locupletior. Præterquam quod Donans jam factus fuit per prædictam donationem, pauperior. Melius igitur distinguit Fagund. *de contract. lib. 4. cap. 11. num. 24.* Si enim capella, vel sepulchrum emptum sit, vel dotatum pro conjuge paupere, ad Dei honorem, cultumque poterit sustineri donatio quia sic, potiùs est donatio facta Deo, quàm conjugi: At sustineri non poterit, quando rationem ejusmodi non habet.

11 IV. Quando uxor dat viro causa studiorum, ad ipsum Doctorandum, vel causa acquirendæ Nobilitatis, Honoris, Dignitatis, immò & causa Ludorum, qui publica auctoritate celebrantur; hæc enim non tam videntur donata viro, quàm expensa ab uxore ob suum decus in persona viri.

12 V. Quando vir aliquid annuum, vel menstruum tradit uxori, ad se substentandam, juxta vires allatæ ab ipsa dotis: Addo libens, & juxta conditionem sui status. Hæc enim non est pura donatio, sed debitum ex vi contractus Matrimonii.

Hæc, & minutiora quædam lege apud Doctores, quos citant Bonac. *d. 4. de contr. q. 13. p. 4. à n. 27.* & Diana *loc. cit.*

13 Illa duo omittere nolo.

I. Quid fiet, si alter conjux, dum habet bona aliqua ab altero donata, gemmam, torquem aureum, vas argenteum, &c. illa extraneo vendat, vel donet, utique cum peccato, quod mox iterùm dicam *num.* 24. Obligabiturne extraneus illa restituere, si conjux suam donationem talium rerum factam alteri revocet? Quæ certè restitutio fieri vix posset sine dedecore conjugis, qui vendidit, vel donavit, & sine periculo rixarum inter conjuges utrosque.

14 Resp. Ex rigore Legum restituere obligabitur, ut ex se patet. Verùm advertere debemus (ait Caramuel apud Dian. *p. 8. tr. 6. res. 19.*) has Leges prudenter esse interpretandas, neque credendum, in publicam perniciem tendere, adeòque communem sententiam respondentem obligari Donatarium, vel Emptorem ejusmodi ad restitutionem, videri prudentum Judicio limitandam. Hæc ex illo. Adderem insuper ego, in casu prædicti dedecoris, vel discordiæ, ipsum conjugem, qui donavit, obligari ad non revocandam donationem, vel ad non dissolvendam emptionem, nisi valdè magna causa, seu, satis urgens necessitas revocationem persuadeat, quia ipse obligatur ad non dehonorandum conjugem, & ad pacem domesticam custodiendam.

15 II. In dubio, an Donatio conjugis fuerit facta causa mortis, an inter vivos, præsumi, eam esse causa mortis, dicit cum multis Dian. *p. 8. tr. 6. res.* 30. Assentior dicto, sed ejus rationibus, quas apud ipsum lege, non acquiesco. Illa sit ergo efficacior, quia Donatio liberalis, quanto minus potest, nocere debet donanti (nisi contrarium exprimatur in Donatione,) nemo enim, ut alibi diximus, & fatentur omnes, res suas prodigere præsumitur, nam propter non absimilem rationem in materia Voti, idem sustinuimus, ut quantum potest, minus aggravet voventem. Cùm ergo Donatio causa mortis minus noceat Donanti, quàm donatio inter vivos, ut ex dictis constat, illa erit in dubio præsumenda.

An possit conjux obligationes cæteras suscipere pro conjuge?

16 Præterea, quòd uxor non possit, constante matrimonio, Marito donare, extenditur ad quamcunque obligationem Uxoris pro marito, & quidem in nostro Siciliæ Regno in hunc modum, *To. 2. Prag. tit. 53. Pragm. 35* §. 3. disponitur.

Obligationes Mulierum, quæ deinceps fient ob causam, & utilitatem virorum ipsorum, sint ipso jure nulla, non obstante juramento, quod præsumitur extortum fuisse in fraudem. Item quamcunque renunciationem, & certiorationem Vellejani. Solùm dictas obligationes in eo casu valere volumus, quo debeant ipsarum viri à Captivitate redimi.

17 Unde vides, hanc legem non prohibere obligationes pro aliis à marito: nam has suscipere potest uxor. Adverte tamen, debere accedere consensum mariti: siquidem solemne est apud DD. uxorem, constante matrimonio, non posse disponere ex rebus dotalibus, sine viri licentia. De qua re vide Onnat. *T. 2. de contr. d. 40. n. 22.* Fundum verò dotale nec cum licentia quidem potest alienare, ut idem *n.* 37. notat.

18 Dixi (dotalibus) nam in jure communi potest de Paraphernalibus, ut idèm habet *ib. à n.* 30. licèt in Jure Castellæ, & consuetudine Lusitaniæ, ne de his quidem possit sine dicta licentia disponere.

Donatio remuneratoria conjugum.

19 Quid autem dicendum de Donatione remuneratoria?

Resp. De Lugo *d. 23. de Just. n.* 134. ait, hanc esse pari modo invalidam, tum quia militant eædem rationes depauperationis, vel discordiæ, tum quia ita colligi, ipse ait, ex Jure.

20 At Sanc. *l. 6. de matr. d. 6. n. 11.* ait, non esse invalidam, quia prohibita donatione, non intelligitur prohibita remuneratio, ut etiam nos dicemus *in Tr. de Donatione.*

21 Excipe, seu explica, nisi affuerit excessus notabilis, nam tunc, saltem excessus est mera donatio, atque adeò invalida. Ita etiam tenent plures cum Bonac. *d. 3. de contr. q. 13. p. 4. n. 27. V. Secundus est*, citans Mol. Clarum, aliosque & cum Diana *p. 8. tr. 6. res. 28.* citante Dicast. Azor. aliosque. Quæ certè opinio est probabilior, quam firmat etiam ex Jurisperitis Marius Cutel. *tr. 1. de Donat. Disc. 2. partic.* 12. *à n. 19. & à n. 44.* quem omninò lege, nam latè explicat, quæ debeant esse ejusmodi merita, & quomodo probanda, ut appareat, Donationem verè esse remuneratoriam. Joanni autem de Lugo non valdè favent illæ leges ab ipso citatæ, nam dispositio talium legum, in quibus ipse fundatur, quæ est universalis, statuens eam donationem inter conjuges prohiberi, quæ donantem pauperiorem, & accipientem facit locupletiorem, verissima est. At per donationem remuneratoriam Donans, non fit absolutè, & simpliciter pauperior, jam enim anteà ipse Beneficium acceperat, nec Donatarius fit locupletior: jam enim anteà Beneficium contulerat.

An morte confirmetur conjugum Donatio?

22 His statutis, inquires Primò. Quanam ratione valeat Donatio facta in vita, si alteruter ex conjugibus moriatur, sive per mortem naturalem, sive civilem, qualis civilis est deportatio in exilium, & ex Sanch. *l. 6. de matr. d. 17. n. 9. & l. 7. sum. c. 3. n. 68. & c. 15. n.* 31. Professio solemnis in Religione successionis incapace?

Locutio autem semper est Primò, quando res donata tradita jam est, atque adeò in possessione; si enim non fuisset secuta traditio, cùm illa donatio invalida fuerit, nihil remansisset, quod morte confirmari posset, nisi ut dico, adfuisset traditio, seu possessio. Secundò, locutio item semper est, quando donatio excedens 500. solidos fuerit insinuata, nam si insinuata non fuit, donatio ejusmodi quoad excessum supra dictos solidos, cùm sit in jure nulla, non confirmaretur morte conjugis, de qua insinuatione satis abundè dicam *in tr. de Donatione.*

23 Sed jam Resp. cum necessaria distinctione. Vel enim moritur prius conjux donans, qui in vita donationem non revocavit, ut certè revocare poterat, & tunc assero, eam donationem ipsius morte confirmari, idest eam, quæ ante mortem erat invalida, unde & revocabilis, fieri jam posteà validam, & consequenter res donatas, & traditas justè retineri à conjuge Donatario posse. Immò addo, donationem retrotrahi ad tempus, quo facta fuit, ac proinde omnes fructus ex illo tempore pertinere ad ipsum Donatarium. Ratio est, quia Donans, quandoquidem eam donationem revocare valens, non revocavit, firmam esse post mortem voluisse à tempore, quo donavit, putandus est; id enim nulla unquam lex prohibuit.

24 Hinc notat Bonac. *l. c. n. 26. V. Addunt nonnulli*, posse conjugem, rem ab altero conjuge sibi donatam retinere, ut expectet, donec videat, an Donatio confirmetur morte; nulli enim sic injuriam facit: Sed id cautè intellige, ita nimirum, ut rem donatam non distrahat, secus in casu revocationis rem suam habere non posset alter conjux. Unde peccaret ille conjux, qui distraheret, juxta damnum quod inferret alteri, & ad restitutionem teneretur, modo dicto *n.* 14.

25 Vel Secundò, moritur priùs conjux Donatarius, & tunc assero, illam donationem, quæ prorsus erat nulla, nullam remanere, atque adeò non posse hæredes Donatarii rem illam sibi retinere. Ratio est manifesta, quia res illa Donatarii non est, quia Donatio est nulla; Ergo ad Donatarii hæredes nullo modo pertinet, sed illam conjux Donans sibi vindicabit.

26 Vel Tertiò, moriuntur simul tam conjux Donans, quàm Donatarius, ut posset accidere naufragio, bombarda, ædificio diruto, &c. & tunc assero, diligenter investigandum esse, quis priùs, etiam per brevissimum tempus expiraverit. Si Donans, confirmabitur ejus morte donatio, si Donatarius, non confirmabitur, ut modò dictum est.

27 Quid, si post expensas omnes præsumptiones, quas in simili mox afferam, adhuc sit dubium, quisnam priùs animam efflaverit?

Resp. cum Molina, Covarruvia, ac Turriano allatis, exceptisque à Bonac. *l. c. n. 27. V. Si verò*, in ejusmodi dubio usui debere esse regulam vulgatam: Melior est conditio possidentis. Illius igitur erit res illa donata, à quo invenitur possideri.

Matre, & Filio simul decedentibus, quis succedat?

28 Hac occasione juvat digredi ad similem casum, de quo non multis ab hinc diebus interrogatus fui. Mortua est ex diruto pariete vidua Mater, & Filius parvulus unigenitus sub eodem tecto, eodemque in lecto dormientes. Quæsitum ergo fuit, an præsumendum sit, Matrem priùs animam emisisse, quàm filium: id enim maximè intererat decernere: si enim filius Matri præmortuus est, succedebat Mater in bona paterna dicti filii, qua deinde mortua, succedere debuerant consanguinei ejusdem Matris, & quidem eidem Matri proximiores. Si verò Mater filio præmortua esset, succedere debebant consanguinei Patris, tanquam ejusdem Patris, & dicti filii proximiores. Quid ergo statuendum?

29 Respondeo. Longa est hæc disputatio inter Jurisperitos. Et quidē si ageretur de morte naturali, ut si nesciretur, an mortua priùs fuerit Mater, an filius in loco distanti, v.g. in Indiis, præsumeretur mor-

mortua prius Mater, utpotè grandior natu, atque adeò naturali morti vicinior. At, cum in præsenti casu versemur in morte violenta, alia est indagaoda conjectura. Dic ergo, ex Textibus mox citandis, tanquam probabilius in nostro casu existimari debere, præmortuum fuisse filium parvulum, utpotè propter teneram ætatem faciliùs morti obnoxium. At contrà, si filius fuisset grandior, cùm Mater, utpotè fœmioa, debilior sit, ipsam Matrem fuisse præmortuam, præsumeodum foret. Vide hæc fusè apud Jurisperitos *in l. Qui duos §. Cum in Bellum, ff. de reb. Aub. L. cum pubere. L. cum mulier.*

30 Quid, si omnibus expensis, in dubio adhuc res versaretur? Tunc putarem, vel pro possidente esse sententiam ferendam, ut modò dixi *n.* 27. in simili, vel si nullus possideret, dividenda esse bona pro rata dubii. Sed redeamus ad nostra.

Donatio supellectilium an valeat inter Conjuges?

31 Inquires Secundò. An, si conjux alteri conjugi donet, constante Matrimonio vestes, annulos, & supellectilia dumus, ejusmodi Donatio confirmetur morte donantis?

Resp. Confirmari, sicut cæteras aliarum rerum Donationes, si vera Donatio fuit. Verùm hìc opus est, hic labor, coniicere, an in hoc genere dictorum donatorum Donatio fuit vera, quaodo ex verbis Donantis id cognosci non potest.

32 Ajo, distinguendum esse, Vel enim sunt vestes pretiosæ, vel ordinariæ, & viles (id, quod certè Judicio prudentis, spectata nobilitate, vel qualitate conjugum dijudicandum est: nam vestis v.g. Serica erit pretiosa pro uxore rustica, quæ ejusmodi oon est pro nobili.) Si vestes ergo donatæ sint ex prioribus, non censentur donatæ, sed solùm usus esset concessus: si ex posterioribus, donatæ censeri poterunt. Ratio est, quia Donatio numquam præsumitur, nisi de ea certò constet, cùm nemo præsumatur prodigere res suas *L. cum de indeb. ff. de prob.* Cum ergo facilè donentur vilia, præsertim ei, quam amas, difficulter pretiosa; ideò illa donata esse, hæc non item dijudicari poterit: Lege Glos. *in l. cum quid ff. si certum petatur*, quæ notat, quoties extat conjectura, ut aliquid sit collatum ex alia causa, quàm Donationis, nunquam intelligi esse donatum: At in casu nostro est conjectura, ea pretiosa concedi, ut decentior appareat conjux in alterius decus, ad quod sufficit dumtaxat earum rerum solus usus.

33 Excipe tres casus. Primò, quando in aliqua Regione etiam pretiosa absolutè donari consueverunt. Secundò, quando conjux est multum nobilis, & dives. Tertiò, quando dantur occasione, quòd conjux aliquid donaverit conjugi. In his enim tribus casibus præsumitur absoluta, & vera donatio. In Primò, quia donans præsumitur, se conformasse consuetudini. In Secundo; quia tunc valet, quod modò diximus. puta, rem pretiosam existimari vilem (sed profectò talem metiendam ad proportionem personæ, &c.) In Tertio, quia videtur tunc esse retributio ex gratitudine, juxta dicta *à n.* 20.

Donata intuitu alterius Conjugis.

34 Inquires Tertiò. An donata conjugi intuitu alterius conjugis, v.g. intuitu Amicitiç, Beneficii, Consanguinitatis alterius, acquirantur ei, in cujus intuitum donantur, an ei, cui donantur? Petrus v.g. dat Bertç annulum ex eo quia Maritus ejusdem Bertç, qui est Medicus, ipsi Petro sanitatem reddidit, cujusnam erit annulus, Bertç an Medici Mariti? Supponimus, autem Medicum satis abundè pretium suç artis habuisse.

35 Respondeo. Si donavit in dictum pretium laboris, vel alio modo constet, Petrum voluisse rem dare Marito, non est dubium, quod res donata acquiratur Marito, quia acquisitio rei donatæ dependet à voluntate Donatoris. At, si velit donare uxori quidem, seu intuitu viri, licèt Bonac. *l. c. num.* 10. cum Bart. & aliis putet, acquiri viro; tamen Bald aliique ap. Bonac. *l. c.* putant, acquiri uxori, quia jam uxori res donatur. Profectò utrumque probabile, sed hoc posterius probabilius; Meum enim est, seu in meum dominium transit id, quod mihi tu donas, licèt intuitu, & ex meritis alterius, sicuti gloria, quam Infanti Baptizato dat Deus ex meritis Christi, vere iofantis est.

Donata Mulieri putata uxori.

36 Inquires Quartò, de eo casu, quem Caramuel *in Theol. mor. l.* 2. *n.* 647. (Vide etiam Diana *p.* 8. *tr.* 6. *ref.* 27.) sic proponit, decernitque: *Petrus habebat bona fide Antoniam in uxorem, & quia illam amabat, multa dona ipsi dedit: posteà comperiens Matrimonium esse nullum, requirit, an illa donationes teneant, an revocari queant?*

Respondet, *eas fuisse, sicuti fuerunt initio, neque enim tempus eas mutat. At quomodo initio fuerunt?*

Respondeo, & Primò quidem, *si fuerunt remuneratoria, valida fuerunt.* Secundo autem, *si gratiosa, debet videri, an, si Petrus cognovisset eam, ut Amasiam, adhuc dedisset, & tunc fuissent item valida.* Tertio, *si non dedisset, nisi, ut uxori, dic tunc dona processisse ex errore, ac proptereà nec fuisse liberas, nec fuisse validas. Tamen* (addit) *Cur non possint compensari cum usu corporis dato à muliere, etiam ex errore ipsi credito per errorem viro?* Hæc ex illo. Cujus ultimo huic addito ego necessariam limitationem adnecto, debere scilicet prudentis arbitrio expendi dona, ut fiat scilicet justa compensatio inter ipsa, & proportionatum pretium usus corporis talis fœminæ. Deinde dico, si mulier dedit usum sui corporis, nonne dedit etiam usum sui corporis vir? Et fortasse ita, ut magis gratum fuerit mulieri habuisse talem virum, existimatum, quàm contra.

Donata cum Juramento.

37 Inquires Quintò. Si conjux alteri quid donet, adjecto donationi Juramento, confirmaturne Donatio, adeòque fit valida?

Respondeo, esse validam in eo seosu, ut non possit revocari, ob Juramenti reverentiam, docet communis sententia. Quid autem in nostra sententia dicendum sit, & quo modo distinguendum, diximus, cùm egimus *de Juramento, l.* 3. *in Dec. c.* 3. *§.* 5. *à n* 42. ubi etiam vidimus *§.* 6. si Juramentum det robur dictæ Donationi ex virtute Religionis tantùm, non tamen dare ex obligatione Justitiæ.

§. II. *De sponsalitia largitate.*

1 Sponsalitia largitas, quæ solet esse inter Sponsos, antequam contrahatur Matrimonium per verba de præsenti, est vera Donatio, & hìc de ea est breviter disserendum: est autem duplicis generis. Alia pura, quando nimirum inter Sponsos nec osculum intercessit, nec copula. Alia oon pura, quando scilicet intercessit, hic de priore, mox *§. seq.* de posteriore.

Sponsalitia largitas pura.

2 Sit generalis Regula. Sponsalitia largitas pura, seu pura Donatio cujuscunque rei, etiam pretiosæ factæ inter Sponsos de futuro, ita valida est, ut, si subsequatur Matrimonium, illudque consummetur, donata acquirantur omoinò Donatario, sine necessitate insinuationis, ut habet Diana, *p.* 8. *tr.* 6. *ref.* 25. secus dicta donata revertantur ad donatorem. Notentur singulæ clausulæ dictæ Regulæ.

3 Dictum est Primò, (*Sponsalitia largitas*) non enim hìc loquimur, si constet aliquid independenter à Matrimonio secuturo fuisse donata; sic enim non est sponsalitia largitas, sed Donatio facta extraneo, de qua hìc non agimus.

4 Dictum est Secundò, (*Donatio cujuscumque rei*) nulla enim est prohibitio, seu limitatio circa res, quas Sponsi sibi iovicem donare possunt.

5 Dictum est Tertiò, (*inter Sponsos de futuro*) Hinc ergo fit, ut si inter illos adsit Impedimentum dirimens, etiam si contracta sint sponsalia sub conditione dispensationis, & ante dispensationem aliquid donetur, illam non fore Sponsalitiam largitatem, sed Donationem, qualis solet fieri extraneis, eodemque modo mensurandam, ac illam. Ratio est, quia, tunc ii non sunt verè Sponsi. Ita Sanch. *l.* 6. *de matr. d.* 18. *n.* 7. & *d.* 19. *n.* 6. Vide etiam multa in hanc rem apud Dian. *p.* 11. *tr.* 4. *à ref.* 18.

6 Dictum est Quartò, (*ita valida est, ut si subsequatur Matrimonium, &c.*) Donationes enim Sponsorum semper præsumuntur fieri sub conditione futuri eventus, idest futuri Matrimonii. Unde si hoc non subsequatur, res donatæ restituendæ sunt integræ Donatori, cum iis limitationibus, seu explicationibus, mox afferendis *à n.* 9. Quare, quando Sponsus, vel Sponsa dono sibi invicem dant vestes, aliaque similia; cùm Donatio absoluta nunquam, ut nuper §. 1. *n.* 22. diximus, præsumatur, semper præsumuntur donari ex causa futuri Matrimonii, & ob ejus decus, non verò absolutè, ut transferatur dominium illarum in alterum; Nisi fortè sint vestes quotidianæ, & non pretiosæ, vel adsint aliæ conjecturæ probantes absolutam donationem, qualem esse concedimus, si res sint esculentæ, & poculentæ, quæ servari, usque ad contractum Matrimonium non solent, vel, quando in aliqua Regione sit mos usurpatus à Sponsis absolutè donandi. Vide hoc fusius agitatum à Joan. Angel. Boss. *To.* 2. *tit.* 8. *De restit. jocalium dissol. spons.* ubi multa ad rem de hoc argumento notat; etiamsi dicat Sponsus, *Dono, seu dono mitto has res pretiosas Sponsa*, adhuc non præsumi absolutam Donationem, quia sensus solet esse, dono ad ornatum meç futuræ conjugis, dono ad ejus usum, si sequatur Matrimonium, &c.

7 Dicitur Quintò, (*Illudque consummetur*) quia sic solùm videtur conditio integrè completa, siquidem ante consummationem potest Matrimonium dissolvi per ingressum in Religionem. Ita Sanch. *l. c. d.* 19. *à num.* 1.

8 Dictum est Sextò, (*Donata acquirantur omninò Donatario*) Ratio est, quia positis iis, quæ jam prædicta sunt, purificatur conditio, atque adeò valida facta est Donatio.

9 Dictum est Septimò, (*Secus revertantur ad Donantem, &c.*) Id, quod clariùs sic distingue. *Ex l. cum veterum C. de Donat. ante Nupt.* & ex Mol. *d.* 296. & ex Boss. *l. c.* aliisq; Vel primò Matrimonium non sequitur ob solius Donantis culpam, sive is sit Sponsus; sive Sponsa, & tunc donans duo mala contrahit, alterum est, quod res omnes per Sponsalitiam largitatem donatas recuperare oon valebit; remanent enim apud eum, qui culpam non habet. Alterum, quod restituere eidē debebit omnia, quæ per similem largitatem fortè habuit ab alio.

10 Vel secundò Matrimonium non sequitur, culpa Donatarii, & tunc is omnia restituet Donanti, qui est sine culpa, & meritò, nam æquitas non patitur, ut relictus sine sua culpa amittat Sponsam, seu Sponsum, & item dona alteri concessa intuitu Matrimonii.

11 Vel Tertiò, Matrimonium non sequitur, nullius culpa, ut, si alteruter ex Sponsis moriatur, vel fiat Religiosus (hec enim culpa oon est) & tuoc omnia reducentur io pristinum, hoc est Sponsus debebit resti-

restituere totum, quod habuit à Sponsa, & hæc, totum, quod habuit ab illo. Excipe in hoc tertio casu, nisi fortè hæc passa sit osculum, vel copulam, de qua re mox infra §.3.*n*.4.

12 Vel denique Quartò, non subsequitur matrimonium ex communi utriusque libero consensu, & tunc pari modo, ac dictum est *nu.præced.* omnia reducentur in pristinum, idest totum, quod dono alter accepit, restituetur alteri, quia ob consensum liberè præstitum dissolvendi sponsalia, tacitè convenire videntur, ut quilibet restituat accepta, neque hìc osculum, aut copula aliquid proderit Sponsæ, ut mox infrà *d.*§.3.*n*.5. videbimus.

Res habita per Sponsalitiam largitatem, an necessariò servanda pro filiis Donantis?

Affertur communis Doctrina affirmans.

13 Jam verò insurgit nunc quæstio, an, quando ex secuto jam matrimonio enascuntur filii, ea, quæ mulier habuit à Sponso per donationem, si transeat ad secundas Nuptias, debeat reservare pro dictis filiis, an possit de illis donatis liberè disponere, eaque dare etiam filiis posterioris matrimonii?

14 Huic quæstioni Respondetur communiter, debere reservari pro filiis prioris matrimonii, si ipsi vivunt, sicuti etiam omnia bona, ab ipsa matre per Donationem inter vivos, vel per ultimam voluntatem habita à primo conjuge, sive tempore constantis matrimonii, sive tempore Sponsalitii, quia ita habetur in jure, *L. Fœmina, C. de secundis Nupt.* & ita habent Gomez, Molina, Sanchez, Turrian. apud Bonac. *d.*3.*de contr.q.*13.*p*.3.*nu*. 32. Illa autem, quæ ab aliis habuit mulier intuitu viri prioris Matrimonii, debere etiam reservari dictis filiis, docet idem Bonac. *l.cit.p*.4.*nu*.32.*V. Secundo collegi*, quod certè est consequenter ad Bartoli opinionem, quam ipse Bonac. tenet, bona scilicet data uxori intuitu viri acquiri ipsi viro, ut vidimus supra *§*.1.*nu*.35. At in alia probabiliore sententia Baldi *ibid.* allata, quam multi tenent, ea bona acquiri ipsi uxori, non ita est: & mihi videtur satis probabile, non ita esse, nam dicta lex *Fœmina* solùm dicit esse reservandum pro filiis quidquid ex bonis priorum Maritorum fuerint assecutæ. At hæc bona, de quibus est quæstio, Maritorum non sunt, ut tanquam probabiliùs *ibid.* judicavimus.

15 Omnes autem à dicta reservatione pro filiis prioris Matrimonii excipimus cum eodem Bonac. *l.c.p*.3.*n*.32.*V. Hoc tamen*, medietatem Sponsalitiæ largitatis, quando intercessit osculum, vel copula, nam quia hæc medietas, tunc acquiritur ipsi uxori, ut mox dicemus, ideò de ea poterit liberè disponere sine ulla obligatione eam reservandi pro dictis filiis.

16 Dictum est *num*. 14. (pro filiis, si ipsi vivunt) si enim vel mortui fuerint filii procreati è dicto priore matrimonio, vel nulli sint filii procreati, dispositio hæc legis (*Fœmina*) locum nullum habet, sed in mulieris libera potestate remanebunt ea bona, ut clarè notat eadem *l. Fœmina*.

Affertur nostra opinio negans donata uxori debere servari pro filiis prioris Matrimonii.

17 Hactenus communem doctrinam in medium attulimus. Nunc studiosis Lectoribus meis considerandum propono, hæc ideò ab Imperatore fuisse disposita, quia leges civiles, quæ abhorrent à secundis Nuptiis, volunt ab illis Viduas retrahere. Cùm ergo leges Canonicæ, quas sequi debemus, Nuptias secundas non reprobent, unde nullam culpam mulier ad eas transeundo, etiam intra annum luctus, committat, pœnam amissionis prædictorum Donatorum nequaquam incurret.

18 Confirmatur Primò, ex Sacro Textu, *C. penult. & C. ult. de sec. Nupt.* qui sic habet.

Super illa quæstione, an mulier possit sine infamia nubere intra tempus luctus, hoc est intra annum à morte viri, *secundùm leges definitum, Respondemus, quòd cùm Apostolus dicat; Mulier viro suo mortuo, soluta est à lege viri sui, in Domino nubat, cui voluerit, per licentiam, & auctoritatem Apostoli ejus infamia aboletur.*

19 Confirmatur Secundò, Nam Glossa communis *dicto c. ult.* cùm attulisset aliquorum opinionem asserentium, propter dictam Apostoli licentiam mulierem non evadere pœnam, qua privatur antenuptiali donatione, & omni eo, quod ex liberalitate viri ad eam potuit pervenire, & item asserentium, Ecclesiam non potuisse hanc pœnam tollere, cùm, inquam, Glossa communis hæc attulisset, Glossa marginalis notavit in margine *num*. 4. sic:

Immò potuit, quidquid dicat, Bernardus, cui standum non est.

Si ergo ablata est ab Ecclesia ejusmodi pœna, cur debebit mulier eas Donationes amittere?

20 Ad hæc, scio, quid respondere possint Jurisperiti Civiles, nimirum, duas esse constitutas pœnas contra Viduam transeuntem ad secundas Nuptias in anno luctus, alteram infamiæ, alteram amissionis honorum ipsi donatorum: priorem tolli à sacris Canonibus, non verò posteriorem. Ita Glossa Civilis, *in d. l.* 1. *C. de secund. Nupt.* cujus hæc verba sunt in Additione.

Pœna, qua imponitur mulieri, eò quod nimis festinanter nubit, de qua in hac l. (*idest pœna infamia*) *est sublata per dictum Apostoli. Pœna verò, qua imponitur, ideò quod nubit secundò, de qua l. Fœmina, & alibi, non est sublata. Ita dicunt communiter omnes Canonistæ in c. penult. & fin. de secundis Nuptiis. De quo vide omninò Abbatem in d. c. finali.*

21 Verùm ego tria habeo contra hanc Glossam, & consequenter contra Responsionem Jurisperitorum. Primum, si in margine *d. cap. fin.* ut ego *num*. 19. modò notavi, leguntur illa verba (*Immò potuit &c.*) qua veritate dicitur, omnes Canonistas ita sentire in dicto *c. fin.* Num fortasse, quando scripta est prædicta Glossa Civilis, nondum illi capitulo erat addicta Glossa hæc marginalis Canonica?

22 Secundum: Si nobis conceditur, sublatam esse pœnam infamiæ inflictam *lib*.1. citata, non ex alio capite, nisi quia est pœna, qua ratione negas, non esse sublatam pœnam amissionis donatorum inflictam, quam ipsa Glossa Civilis etiam pœnam meritò appellat, dicens hac amissione puniri dictam mulierem? Certè nimis gratis id negas, cùm nulla prorsus appareat ratio disparitatis.

23 Dices, eam satis apparere; quia pœna infamiæ nubentis intrà annum est pœna mulieris ipsi inflicta in odium tantæ festinantiæ, at amissio donatorum, inflicta ex susceptis secundis Nuptiis, est lata in favorem filiorum prioris Matrimonii. Resp. hanc amissionem redundare in favorem filiorum, ultro concedimus: sed dicimus (quod certè nemo negabit) radicem hujus favoris esse pœnam, quam Jura Civilia abhorrentia à secundis Nuptiis infligunt. Cum ergo hæc pœna non sit ex Sacris Canonibus infligenda, nec favor ille redundabit pro filiis.

24 Tertium: Cur prædicta Glossa Civilis remittit me ad Abbatem, *in d. cap. fin. de sec. Nupt.* cùm ego illum inveniam pro nostra sententia? Esto dicat contrariam esse multorum Canonistarum. Verba Abbatis, quæ multum faciunt ad hanc quæstionem elucidandam, hæc sunt.

Quanquam ista litera, nempè concedens secundas Nuptias, loquatur de Infamia, tamen ratio literæ est universalis quoad omnes pœnas. Probatur hoc satis in antiqua, dum Papa prohibuit, ne ad jacturam, vel infamiam allegaretur, esse transitus ad secundas Nuptias contra istam mulierem, & si audacia concederetur, tenerem contra communem opinionem, quod, etiam pœnas inflictas favore filiorum, mulier non deberet incurrere. Primò, quia favor filiorum non debet esse causa puniendi mulierem, vel impediendi Matrimonium à Deo concessum. Item ex defectu potestatis, nam Imperator non habet potestatem interdicendi Matrimonium ad tempus, vel apponendi pœnam, per quam tollatur indirectè libera facultas contrahendi. Non enim negari potest, quia ex ipsis pœnis, etiam inflictis favore filiorum, intimidetur Matrimonium, & tollatur libera contrahendi facultas, & sic posset mulier incurrere peccatum fornicationis, abstinendo se à secundo Matrimonio, ne incurreret pœnas Juris.

25 Sed paulò post, sic addit.

In judicando tamen, vel consulendo, grave esset recedere à communi opinione Doctorum, quam non reperio in hoc per aliquem violatam, & ideò non attentarem, venire contra opinionem tantorum.

Hactenus Abbas. Cujus ultima clausula, an sit nimis timida, Lector dijudicet.

§. III. *Sponsalitia largitas non pura.*

Idest:

Quando inter Sponsos intercessit osculum, vel copula.

1 UT, quod proposuimus declarandum, intelligatur planissimè, satis erit, si hic afferamus, *L. si à Sponso, C. de Donat. ante Nuptias*, & breviter explicemus.

Si à Sponso (ait lex) *rebus Sponsæ donatis, interveniente osculo ante Nuptias, hunc, vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad superstitem pertinere præcipimus, dimidiam ad defuncti, vel defunctæ hæredes. Osculo non interveniente, tota Donatio infirmetur. Quòd si Sponsa, interveniente, vel non interveniente osculo, aliquid Sponso fuerit largita, & ante Nuptias hunc, vel illam mori contigerit omni Donatione infirmata, ad Donatricem Sponsam, vel ejus successores donatarum rerum dominium transferatur.*

2 Ubi nota Primò, loqui Textum de osculo, sed Doctores extendere propter parem, immò majorem rationem, ad copulam. Convenientia hujus dispositionis fuit, velle saltem per medietatem donatorum, ruborem Sponsæ, & difficultatem iterùm nubendi, quam passa est ex osculo, vel copula, compensare.

3 Nota Secundò, hunc favorem dari Sponsæ, non verò Sponso, quia hic dictum ruborem, & difficultatem non patitur.

4 Quid, si sponsalia dissolvantur alio modo sine ullius culpa, v. g. per alterius ingressum in Religionem?

Respondeo, adhuc hunc favorem concedi Sponsæ, non verò Sponso, quia æquè illa passa est ruborem, non verò hic.

5 Quid si solvantur ex communi consensu?

Respondeo, tunc nihil lucrari Sponsum, quia consentiendo dissolutioni sponsalium videtur remittere Jus suum. Ita Molin. *d*.290. *n*.2. & 3. Sanch. *lib*.6. *de matr d*.21.*n*.6. Turr. *d*.77.*dub*.4. aliique. Aliqui autem ad hunc effectum, ut nihil lucretur Sponsa, requirunt, ut consensus utriusque sit simul. Verùm sufficere ex intervallo, etiam si anteà Sponsus, vel Sponsa consentire noluissent, probat Sanch. *l.c.n*.7. & meritò: æquè enim sic censetur facta remissio.

6 Quid, si culpa Sponsi, vel Spōsę spōsalia dissolvātur, ut fornicatione,

tione, vel hæresi, vel simili causa ab alterutro data, lucrabiturne alter aliquid ex fortè sibi donatis?

Respondeo cum Sanch. *l.c.n.*8. Sponsam, si non sequatur Matrimonium culpa Sponsi, acquirere sibi totam sponsalitiam largitatem habitam à Sponso, & pari modo Sponsum, si non sequatur Matrimonium, culpa Sponsæ, eandem sponsalitiam largitatem acquirere. Ratio est eadem, quam diximus *§.præc.n.*10.

7 Nota Tertiò, osculum, vel dictam copulam dare sponsæ dictam medietatem, quando verè Sponsa est. Non ergo, si hæc intercessissent ante vera sponsalia; ut si intercessissent cum impedimento dirimente cognito ab utroque Sponso, vel cum sponsalitiis sub conditione celebratis, quę certè nulla sunt ante adventum conditionis: tunc enim osculum, & copula essent omninò inhonesta, quibus favere, concedendo illis dimidietatem Donatorum, Jura nunquam volunt. Atque in hoc casu, licèt aliqui dicant, si fortè aliquid Sponsus à Sponsa, vel contra, receperit, debere tradi Fisco, tamen veriùs judicat Sanch. *l.*6. *de matr. d.*20. posse retineri, donec accedat sententia Judicis contra retinentem.

8 At si impedimentum dirimens fuit ignoratum à Sponso, vel ab altero ex ipsis, quid Juris?

Respondeo, cum Sanch. *l.c.* si ab utrisque fuit ignoratum, non amittet medietatem dictam Sponsa, quia cùm inculpatè gravamen pudoris per osculum, vel copulam senserit, non est fraudanda illius compensatione, quæ per dictam dimidietatem Donatorum fit. Si item fuit ignoratum à Sponsa, quamvis cognitum à Sponso, eandem medietatem etiam debebit acquirere, quia pari modo sine culpa gravamen passa est. Si denique è contra ignoratum fuit impedimentum à Sponso, cognitum autem à Sponsa, nihil ipsa acquiret, sed totam sponsalitiam largitatem restituere Sponso debebit, quia ut dictum est, culpæ Sponsæ favere Jura non debent.

9 Nota Quartò, ut largitas prædicta habeat effectum transferendi dominium in Sponsam medietatis Donatorum, satis esse, si dictum osculum, vel copula intervenerit, sive ante dictam largitatem, sive posteà; par enim gravamen, & ruborem in utroque tempore patitur Sponsa.

CAPUT III.

De Dissolutione Cohabitationis, & Thori, hoc est de Divortio.

1 EXplicatis obligationibus conjugum ex eorum conjunctione provenientibus, admoneor jam ad ea declaranda procedere, quæ ad eorundem quasi disjunctionem pertinent, idest ad Divortium, quod jam facio.

§. I. *Quid, quotuplex, & quando licitum sit Divortium?*

1 NOn est hic sermo de dissolutione vinculi Matrimonii, de hac enim dictum est *Tr.*3. Sed de ejus dissolutione quoad torum, & cohabitationem, remanente vinculo. Id, quod valdè diversum est, ut ex ibidem dictis patet. Separatio autem hæc quoad thorum, & cohabitationem, tunc vocatur Divortium, quando est perpetuum, juxta Textum, *l. Divortium, ff. de Divortiis*, in quo dicitur: *Divortium non est verum, nisi quod animo constituendæ perpetuæ separationis fit*. Nihilominus, si perpetuum non sit, sed ad tempus, vocatur etiam, quamvis minus propriè, Divortium.

2 Porrò ut tota ejus tractatio ordine ipso docendi clarior fiat, duo erunt separatim explicanda. Alterum, quandonam illud licitum sit? sive loquamur de perpetuo, sive de temporaneo. Alterum, quosnam effectus pariat? de quibus distinctim in paragraphis sequentibus: nunc autem juvabit unitim eadem duo sub compendiosa explicatione complecti, ut uno aspectu totam doctrinam mox latiùs agitandam comprehendas.

3 Quoad prius, sic statue. Divortium perpetuum est licitum tantummodo propter adulterium alterius conjugis. Divortium verò ad tempus licitum est propter alias causas, quæ in universum ad illam reducuntur, scilicet ad grave periculum sive animæ, sive corporis, sive famæ: in particulari autem sunt tres; Hæresis alterius conjugis, Sollicitatio ad peccatum, quam alter alteri facit, sævitia ejusdem. Ratio prædictæ diversitatis est, quia Divortium propter adulterium fundatur in eo, quod per illud delictum fides conjugis absolutè frangitur, ergo fides illi ampliùs absolutè non debetur. Adde, Absolutè Christum Dominum ejusmodi separationem concessisse, dum dixit Matth. 19. *Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur*. Dimissio autem absolutè data perpetua est.

4 At verò Divortium ad tempus propter tres illas causas fundatur in eo, quòd non obligatur quis ad commorandum cum altero, à quo tanta mala patitur, utique dum illa patitur. Cùm ergo, si conjux cum effectu emendetur, & quando est necessarium, securitatem det, non patiatur ampliùs alter mala illa, obligabitur admittere conjugem, unde fiet, ut Divortium perpetuum non sit. Circa causam verò hæresis erit adnotanda quædam distinctio, quam infra ponam §.7.*n.*5.

5 Quoad posterius unus est præcipuus effectus (nam minus principales pauló inferiùs attingentur) ut conjux innocens, postquam legitimè divertit propriè dicto Divortio, scilicet, perpetuo, possit, si velit, Ordines Sacros suscipere, vel solemnem Professionem in Religione, vel Votum simplex Castitatis in sæculo emittere. At, si divertit per Divortium impropriè dictum, scilicet ad tempus, hæc non possit. Ratio discriminis est, quia si separatio perpetua est, non habetur, unde impediri possit conjux innocens à susceptione boni alterius status ex se perpetui: Verùm si separatio perpetua non est, habetur, unde impediatur, nam transacto eo tempore, conjux suum conjugem repetere debebit. Judicatur autem transisse tempus, quoties emendatur, ut dictum est, conjux. Illud nota, si quando nulla spes adest ejusmodi emendationis, posse innocentem status illos perpetuos suscipere, sed id non est per se ex vi Divortii, sed ex vi defectus dictæ spei, ut infra explicatiùs dicendum erit.

His veluti in compendium hoc initio ad faciliorem doctrinam explicatis, eadem suo Ordine in sequentibus repetamus, & illustremus.

§. II. *Divortium licitum est ex causa adulterii.*

Ubi.

Cujusnam adulterii?

1 QUod licitum sit Divortium, scilicet separatio perpetua, quoad thorum, & cohabitationem ob adulterii crimen, certum est ex fide, ut constat *ex Matth.* 19. Certum etiam est ex lumine naturæ; quia frangenti fidem fides servanda in eodem contractu non est, ut docemus omnes.

2 Quoniam verò æqualis fides utrique conjugi debetur, pares in hoc sunt conjuges, nec potest, sive lege, sive consuetudine introduci, ut Divortium celebrari queat ob adulterium uxoris, non verò ob adulterium viri; Dixi (esse pares in hoc) nam in criminalibus pares non sunt. Cùm enim in Republica majus dedecus existimetur afferre adulterium uxoris, quàm viri, ideò vir criminaliter accusare uxorem adulteram potest, non verò uxor virum adulterum. Sed prosequamur cætera, in quibus sunt pares.

3 Rursus ergo, quia fracta fide absolutum jus habet innocens ad recedendum, ideò, quocunque elapso tempore (*C. admonere*, 33.*q.*2.) celebrare conjux innocens Divortium poterit, nisi fortè is remiserit, vel quid acciderit, propter quod dictus innocens ejusmodi jus amiserit, de qua re mox *§.seq.*

Quid hic veniat nomine Adulterii?

4 Tota difficultas hìc in eo versatur, ut videamus, quidnam intelligatur nomine adulterii, ad hunc effectum divertendi? nam ad effectum deponendi illud Sacramentaliter apud Confessarium, diximus *in opusc. meth. Conf. l.*2.*c.*7.§.6.

5 Breviter Assero Primò, nomine adulterii hìc intelligi copulam carnalem consummatam, sive naturalem, sive Sodomiticam activam, vel passivam, sive etiam Bestialem. Ratio universalis est, quia tunc frangis conjugi fidem, quando tuam carnem, quam illi uni conjugi promiseras, dividis cum aliis; at dividis, cùm copulam consummatam habes cum dictis. Ita cum communi Sanch. *l.*10. *de matr. d.*4. *n.*3. & 4. de copula Sodomitica ita expressè S.Th. Sà, Henr Hurt. & innumeri apud Leand. *d.*26. *de matr. q.*11. aliique unde propter paritatem rationis idem dicere cum aliis debemus de Bestialitate.

6 Scio Pontium, *l.*9.*c.*16.*n.*5. quem sequitur Aversa *q.*23. *de matr. sect.*1. *V. Hinc tandem*, excludere Sodomiam (& sanè propter paritatem suæ rationis deberet etiam excludere Bestialitatem) quia, inquit, divisio carnis non fit per infusionem seminis in alienam carnem, sed propter mixtionem seminis in semine, seu cum carne alterius in vase apto ad generationem, id, quod in sodomia non contingit; scio, inquam hoc, sed, quia, ipsemet Pontius *loc.cit.* tandem fatetur, in praxi excipiendam esse opinionem communem, ab ea nobis recedendum non erit.

7 Quid de Sodomia cum propria uxore?

Resp. hanc puto, non venire hìc nomine adulterii, quia verè tunc non est perfecta divisio cum alterius carne. Ita cum communi Sanch. *l.c.* Esset tamen sufficiens causa Divortii temporalis, quando conjux alium solicitaret ad ejusmodi peccatum, juxta ea, quæ mox dicemus §. 7.

8 Assero Secundò, tactus impudicos, oscula, pollutionem ipsius conjugis extra vas, etiam procuratam alienis manibus, seu instrumentis, immò, & copulam sine seminis emissione non intelligi hìc nomine adulterii, quamvis hæc fiant cum animo perveniendi ad adulterium. Ratio horum omnium est, quia hi non sunt actus perfecti contra datam fidem, cùm non dividant carnem conjugis cum alterius carne; nam propter eandem rationem nec nomine adulterii hìc venit copula cum fœmina mortua, quia illa non est vera caro, sed veluti statua lapidea. Ita Sanch. Fillinc. Bonac. aliique apud Leand. *l.c.q.*8 9. & 10.

9 Dictum est semper (*hìc*) nam cæterùm in ordine ad Confessionem esse ejusmodi peccata adulterii, *in meth. Conf. l.*2.*c.*7.§. 6. & rursus *l.*7. *in Deca.c.*3.§.1. docui, ut monui *n.*4.

§. III. *Casus quinque, in quibus non est licitum Divortium, quamvis adsit causa Adulterii.*

ADULTERIUM UTRIUSQUE.

1 PRimus Casus est, quando uterq; conjux adulterium committit; tunc enim quia delicta compensantur, neuter ex conjugibus

bus poterit divertere. Idque verum est, etiamsi unus conjugum plura, vel publicè, alter unum, vel occultè adulterium commiserit, & etiamsi unus per Sodomiam, alter per Fornicationem: &, etiamsi unus se emendaverit, scil. non ampliùs adulteretur, alter verò (sed admonitus ut desistat) persistat tamen in adulterando. Ita Doctores citati, & ratio est, quia, polita fidei fractione, semper locum suum habet Jus compensandi, etiam contra emendatum, donec conjux innocens injuriam remittat, de qua remissione mox *nu.* 16. Illud (admonitus, ut desistat) vide fusiùs apud Sanch. *lib.* 10. *matr. d.* 7. Coninch. *d.* 35. *dub.* 2. Avers. *l. c. sect.* 4. *V. Quintò*, aliosque.

2 Hæc autem intelligenda sunt, si ante peractum Divortium uterque adulteretur. Sed quid, si celebrato jam divortio ob adulterium unus, deinde alter, qui fuerat innocens, adulteretur & ipse, obligabitur ne hic alteri reconciliari ex eo, quòd sic compensentur duo dicta adulteria?

3 Obligari, tenet Coninch. *l. c.* G. Hurt. *d.* 11. *de matr. diff.* 3. *nu.* 11. Leand. *d.* 26. *mat. q.* 23. Avers. *q.* 23. *matr. sec.* 4. *V. Septimò.* Sanch. *lib.* 10. *matr. d.* 9. *n.* 30. citans S. Th. aliosque. At Sanch. sustinet, non obligari, nisi post sententiam, qua Judex cogat fieri reconciliationem, ob periculum Fornicationis, quod ex illa separatione consurgit.

4 Verùm sententia Coninch. est à nobis approbanda. Ratio est, quia quamvis post Divortium factum fidem fregerit conjux, qui anteà fuerat innocens, jam nunc est nocens, ergo alter jam acquirit jus compensandi.

5 Quid fiet, si post Divortium, conjux innocens ritè solemnem professionem emiserit, & post professionem adulteraverit, an scilicet reddendus sit conjugi volenti recompensationem? Dicam §. 8. à *num.* 8.

Adulterium unius, sed altero consentiente.

6 Secundus casus est, si conjux adulterium committat consentiente alio conjuge (quod dicitur, conjugem prostituere.) Ita constat ex Sacro Textu. *C. Discret. De eo, qui cognoscit consanguin.* Ratio autem est, quia, cùm uterq; tunc delinquat, alter per adulterium, alter per lenocinium, æquitas non vult, ut alter Jure suo cadat, alter non item. Ita Sanch. Pont. Castrop. *ll. cc.* & communiter.

7 Consentit autem (secundùm eosdem, quibus adde Avers. *qu.* 23. *matr sect.* 3. *V. Quinto*) conjux, sive expressè, sive tacitè, non impediendo, cùm possit.

8 Inquires. Si vir neget alimenta uxori, si eam deserat, si eam domo expellat, si cum ea crudeliter agat: unde ipsa sibi de aliquo amatore provideat, censebiturne vir consentire uxoris adulterio, & consequenter propter delictorum compensationem cadere à Jure divertendi?

9 Respondeo. Sanc. *l. c. d.* 5. *n.* 6. Pont. *lib.* 9. *c.* 17. *n.* 7. G. Hurt. *d.* 11. *diff.* 3. *n.* 12. aliique citantes aliqua jura sustinent, non cadere, quia id non est consentire ad adulterium, sed solùm occasionem remotam adulterii tribuere. Excipiunt, nisi animo, ut mulier fornicetur, ea vir faciat: nam tunc jam consentiret adulterio, & consequenter à suo Jure divertendi caderet.

10 At S. Thom. Ang. Covar. aliique apud Avers. *l. c. V. At ex opposito*, citantes, & ipsi quoddam Jus, sustinent cadere, quia cùm conjux sufficiēter tunc sit causa illarum injuriarum, videtur etiam esse causa, unde adulterium sequatur; quare non debet ex sua malitia ejusmodi conjux commodum reportare, & Jus divertendi retinere.

11 Mihi videtur excipienda distinctio Avers. *l. c. V. Coharenter*, nam illæ injuriæ, si solitariè sumantur, cum sint in alio genere ab adulterio, non sufficiunt, ne ad tacitum quidem consensum, quando vir rationabiliter non prævidet, uxorem fornicaturam; at quando prævidet, aut certè prævidere debet, quia aliquo modo subdubitat de hujusmodi Fornicatione uxoris, & tamen ab injuriis illis non desistit, cum certò desistere obligetur, tunc à dicto Jure se separandi meritò excidet, quia cùm suæ uxoris ipse curam habere debeat, si ea tam gravia incommoda sexui fragili afferat, jam sufficientem causam dare adulterio, & consequenter tacitè consentire censebitur.

12 Atque ex data distinctione, Textus, quos affert utraque sententia, satis conciliari poterunt.

Adulterium materiale, idest vacans culpa adulterii.

13 Tertius casus. Quando adulterium vacat vera adulterii culpa, Jus divertendi alteri conjugi non tribuit. Meritò quidem, quia non est plectendus quis pœna addicta, seu conjuncta ejusmodi delicto, sine formali, & vera culpa talis delicti. Exempla sunt, si conjux fornicetur, prudenter putans suum conjugem obiisse: si per ignorantiam invincibilem, credens quis hanc esse suam, ad illam accedat; si per vim omninò absolutam cogatur conjux adulterium committere, &c. in his enim & similibus casibus, cum sit involuntaria ratio adulterii, separationem, quæ ex formali adulterio consequitur, subire conjugem, æquum non est.

14 Quid, si per metum gravem?

Resp. Sylv. aliiq; & eos citans Aver. *d. q.* 23. *sect.* 3. *V. Tertiò*, dicunt, adulterium ex metu extortum non dare alteri divertendi Jus, quia, ad hunc effectum est perinde, ac adfuisset vis, & absoluta coactio, siquidem metus tanti mali excusare debeat à pœna, de qua agimus.

15 Verùm Sanch. Coninch. Rebell. quos citat, sequiturque G. Hurt. *d.* 11. *de matr. dif.* 2. docent, dare Jus divertendi, quia metus voluntarium per se, & absolutè, ideòque culpam non tollit. Utrumque probabiliter dictum esse, judico.

Remissum fuisse adulterium.

16 Quartus casus. Quando innocens conjux, (V. G. Vir remisit culpam adulterii commissi ab uxore) non potest ampliùs ab illa divertere, quia injuria semel condonata non reviviscit. Quòd si post remissum unum adulterium conjux incidat in aliud, tunc enim verò poterit alter divertere, quia remissio illa non poterat se extendere ad futura.

17 Remissio autem hæc fiet, vel expressè, si conjux externè dicat; se remittere, vel tacitè, si idem conjux conscius adulterii, ex animo remittendi admittat adulterii reum, sive ad copulam, sive ad oscula, sive ad amplexus, &c. quia, sic jam illam tractat ut uxorem, ita Sanch. *lib.* 10. *de matr. disp.* 14. *n.* 18. *&* 19. Castrop. *disp.* 3. *de spons. p.* 6. §. 2. *n.* 4. aliique.

18 Inquires. Si conjux solo animo condonet adulterium conjugi, unde hic eandem conditionem nondum acceptaverit, poteritne deinde animum mutans retractare Condonationem, & Divortium celebrare?

Respondeo, non posse, probat Sanch. *ibid.* quia ad hanc Condonationem, quæ non est nisi cessio Juris proprii, ut firma sit, non requiritur alterius acceptatio: statim enim ac existit, jam remissum est delictum, quod reviviscere ampliùs non potest.

19 Quid, si uxor V. G. admittat quidem virum suum, qui adulteravit, sed animo non remittendi illi adulterium?

Resp. cum Sanch. *lib.* 10. *de matr d.* 14. *n.* 30. in hoc casu non posse ampliùs uxorem Divortium petere in foro externo, quia illa admissio probat apud Judicem, qui animum internum non novit, remissionem. At verò coram Deo cùm hæc non sit vera remissio, dico, conjugem in foro conscientiæ Jus suum divertendi non amittere.

20 Idem esse dicendum, si dicta uxor admittat virum, nec habens animum remittendi, nec habens animum non remittendi, quia tunc verè non remittit, docet Avers. *q.* 23. *de matr sect.* 8. *V. Sextò præterea*, contra Sanc. *l.* 10. *de matr. d.* 14. *dicto n.* 30. *fin.* dicentē tunc remittere.

Periculum incontinentiæ in Innocente.

21 Quintus casus. Si vir V. G. Innocens divertere valens ab uxore adulterante, experiatur, se sine uxore facilè labi contra castitatem, licèt ex vi adulterii uxoris jus habeat ad divertendum, tamen illud impediri à damno proprio spirituali, rectè monet Pont. *lib.* 9. *c.* 17. *n.* 4. quia tunc prævalere debet salus spiritualis.

§. IV. *An possit Innocens adulterum non repellere?*

1 Diximus hactenus, posse Innocentem divertere, nunc inquiro, an obligetur?

Respondeo, regulariter non obligari, ita Sanch. Castrop. G. Hurt. mox citandi, quia quilibet juri suo cedere potest; nec aliud caput assignari valet, unde hæc obligatio oriatur.

2 Dixi regulariter) nam in aliquo gravissimo casu obligaretur; quando enim dimissio V. G. uxoris esset apta sine ullo inconveniente ad emendationem dictæ uxoris, quæ, si non esset dimissa, perseveraret in peccato, vel, quando dicta dimissio esset apta ad delendum scandalum, quod habent Populi de viro, quasi is patrocinetur adulterio uxoris, & eadem dimissio esset non valdè incommoda ipsi viro, essetque item unicum medium sufficiens ad dictam emendationem ponendam, vel ad dictum scandalum amovendum, quando, inquam, adessent hæc, obligaretur Innocens divertere, ut fusè habent Sanch. *lib.* 10. *d.* 13. G. Hurt. *d.* 11. *dif.* 4. Coninch. *d.* 35. *dub.* 3. aliique.

§. V. *Quænam certitudo adulterii requiritur ad divertendum?*

1 Cum conjuges sint in possessione maritalis conjunctionis, non possunt ab ea per Divortium deturbari, nisi adsit certitudo causæ, seu delicti Divortium inducentis. Hinc non satis est, quòd alter dubitet, vel probabiliter suspicetur de alterius delicto, ut illum dimittat; Regula enim generalis alibi allata est, neminem posse à suæ rei, vel juris possessione deiici, nisi certò moraliter constet titulus, unde eiici possit ab illa: & ita docent in nostro casu de Divortio omnes DD. ut testatur Castr. *d.* 3. *p.* 6. §. 4. *n.* 7. & colligitur *ex cap. ex parte. De spons.*

2 Siquando ergo in alio Textu (*C. Dixit Dominus* 32. *q.* 1.) dicitur dimitti posse uxorem ob suspicionem Fornicationis, intelligitur ob suspicionem violentam; & in sententia probabili Farinac. aliorumque apud Castrop. *l. c. n.* 8. *fine*, ob suspicionem vehementem, ex qua fieri rem moraliter certam, idem Farinacius putat.

3 Si inquiras, quoad effectum Divortii (nam quoad alios effectus, qui ad nos nunc pertinent, vide citatos) quænam conjecturæ, seu probationes certitudinem hanc moralem faciant de adulterio commisso?

4 Resp. certum esse, eas, quæ si in judicio exhiberentur ad probationes adulterii, illud ibi sufficienter probarent, sufficere etiam ut illud privatim constet, sed descendendo magis ad signa particularia, Dico, quando adulter publicè moratur in domo adulteræ, seu contra, vel, quando extant filii ex adulterio, vel, quando extat suspicio violenta, ut, si fuerit inventus nudus cum nuda, vel solus cum sola in eodem thoro, certitudo moralis delicti est.

5 Oscula, & amplexus sola non sufficiunt ad moralem certitudinem

nem de adulterio, sufficiunt autem adminiculata cum aliis conjecturis v.g. à tempore, à loco, à mora: puta, si ea fuerunt in loco secreto, & tempore apto ad delictum, vel quid simile.

6 Amatoriæ litteræ dumtaxat non sufficiunt, at si in iis mentio fiat de copula habita, planè sufficiunt.

7 Confessio propria seriò facta item sufficit, non verò facta ad se jactandum; id quod à circumstantiis colligi à prudenti debet, quæ jactantia potest etiam esse *in præced. num.*

8 Dictum alicujus testantis adulterium, vel testantis indicia violenta de illo, non sufficit, nisi sit dictum fide dignissimi, vel plurium fide digniorum. Hæc sparsim apud Sanch. *lib.* 10. *de matr. d.* 12. Castrop. *l. c. n.* 8. Mascard. *De probation. conf.* 58. & 64. Aversf. *qu.* 23. *de matr. sect.* 2. *V. Admonens*, aliosque.

9 Huc denique facit casus sequens. Berta est certò adultera, sed ejus vir Titius nescit id certò, solùm enim de uxoris adulterio subdubitat: ex quo motus, (sanè insufficienter ex dictis) eam deseruit, quæro, an Berta possit cogere Titium ad secum cohabitandum: & ad non negandum tori commercium?

10 Respondeo, Sanchez, & Coninch. apud G. Hurt. *disp. de matr. diff.* 7. ajunt, posse, quia separatio est pœna uxori infligenda; at, donec Titius certò sciat delictum, eam pœnam infligere justè nequit. Si ergo nondum Berta à suo jure cohabitandi, & conversandi cum suo viro dejecta est, illum ad se revocare poterit.

11 At idem Hurt. *l. c.* citans Rebellium, & Cajetanum meritò ait, non posse; quia cùm ipsa certò fregerit viro fidem, jam cecidit à jure exposcendi sibi fidem; Divortium enim verè non est pœna, sed quasi effectus necessariò sequens ad fidei fractionem, sine jure autem virum cogere ad secum habitandum nequaquam valet uxor.

§. VI. *An auctoritate propria fieri possit Divortium ob adulterium?*

1 NOn ignoro; nobiles aliquos Doctores, ut Pont. *l.* 9. *c.* 18. Aversf. *loc. cit. V. Explicatur*, docere, te, etiamsi certò scias conjugis adulterium, non posse eum à toro, & cohabitatione depellere, nisi accedat judicis sententia.

2 Sed, nec ignoro, alios, ut Sanch. *lib.* 12. *de matr. d.* 12. *n.* 31. Castrop. *lib.* 3. *de spons. p.* 6. §. 4. *n.* 2. Leand. *d.* 26. *de matr. q.* 40. & 41. non minus nobiles, velle contrarium, scilicet te scientem conjugis adulterium, posse, nulla præcedente sententia, ab alio divertere: secluso tamen scandalo, sive adulterium sit publicum, sive occultum, sive ex causa adulterii, sive ex aliis causis pro temporali Divortio mox explicandis.

3 Mecum his posterioribus sentire cogit ratio duplex. Prima, quia in Sacro Textu (*Cap. Dixit Dominus* 32. *q.* 1. *n.* 2.) dicitur, *Ubicunque est Fornicatio, vel Fornicationis suspicio* (sanè violenta, ut modò dixi) *liberè dimittatur uxor*. Notas illud (*liberè*, quæ enim esset tua libertas, si tibi judex esset implorandus? Secunda, quia ut toties dictum est, frangenti fidem fides non est servanda in omnibus contractibus civilibus, etiam auctoritate propria, & in foro conscientiæ: ergo & in casu nostro, cùm jus divertendi, ut modò indicavimus, non sit pœna à judice infligenda: illam enim solùm ipse declarat, sed est quasi effectus necessariò procedens à fide non servata. Addam & rationem tertiam ductam ab exemplo Sancti Josephi, volentis propria auctoritate relinquere Sanctissimam Virginem, ut probat Maldonatus *in primum c. Matth.*

4 At in Sacris Canonibus vetatur fieri Divortium absque auctoritate judicis.

Respondeo, falsum id esse, & aliquibus Textibus, qui de hac re circumferuntur, aptè respondet Castrop. *loc. cit.*

5 Dictum autem est (secluso scandalo) quod certè evitabitur, si conjux simulando graves causas abeat in loca longinqua, ubi ejus Matrimonium ignoratur.

6 Quæres. Est ne alius modus vitandi ejusmodi scandalum?

Respondeo, apud Doctores hunc modum passim lego; sed certè puto, id dici loco exempli: quare si aliud occurrat, illo utere. Ego sanè tanquam modum sufficientem approbarem, si conjuges per aptam æquivocationem simularent, se velle communi consensu castitatem servare, vel quid simile, quod amovere possit à Fidelibus suspicionem delicti, si quando est occultum, in altero conjuge, & quo tolleretur aliis ansa deferendi conjuges sine causa.

De simili scandalo fugiendo vide Castrop. *tract.* 16. *disp.* 2 *p* 7. *nu.* 6. (quem sequitur Gibalinus *de Clausura disp* 2 *c* 11. *num.* 55. *fol. mihi* 235.) Qui Castropalaus cùm dixisset, si quis absque gravi difficultate non potest probare nullitatem veram suæ professionis, posse ipsum fugere à Religione, &c. sic addit: *Limitant hoc Lessius, Sanchez, Suarez, nisi oriatur scandalum. Sed rarò, vel nunquam ex tali fuga orietur scandalum sub obligatione vitandum; tum quia rarò inde sumunt alii occasionem fugiendi absque legitima causa, tum quia ipse legitimè fugiens utitur jure suo, à quo usu sine gravi damno abstinere non potest*, &c. Hæc ille.

Quid, si nullitatem probare absque difficultate possem? Resp. *ibid.* Castropal. te sub mortali fugere, antequam probes non posse. Posse adhuc sine mortali, dicit Gibalinus *loc. c.* idque propter rationes jam dictas, quæ videntur etiam hic militare. Uterque tamen convenit, posito quod fugerit, esto peccaverit, non teneri ad Religionem reverti. Porrò prædictam doctrinam casui nostro aptare, tu ipse facili negotio, Lector, potes.

7 Si conjux ob adulterium occultum relictus querelam apud judicem deponat, se injustè relictum esse, qua ratione se gerere debeat conjux alter, qui justè eum deseruit, & similia multa, quæ pertinent ad forum externum, legi poterunt apud citatos.

8 Illud hic ne te prætereat, convenire omnes, conjugem adulterum obligari ad reconciliationem cum conjuge innocente, quandocunque innocens velit, si separatio facta sit auctoritate propria; At, si facta sit auctoritate Judicis, non omnes Doctores in eadem esse sententia: Nam aliqui apud Sanch *lib.* 10. *de matr. disp.* 10. *nu.* 2. & 10. tenent, si innocens acceptavit sententiam Judicis de Divortio, ipsum adulterium non obligari ampliùs ad reconciliationem: unde posse, innocente invito, Ordines Sacros suscipere, Religionem profiteri, cœlibem manere in sæculo; &c. quia innocens per acceptationem sententiæ de Divortio remittit mutuam societatem, ad quam alius obligabatur. Alii tamen, ut, Sanch. *l. c.* Castrop. *disp.* 3. *de spons. p.* 6. §. 7. *n.* 1. alios citantes tenent, ipsum adulterum per se obligari ad reconciliationem, neque posse prædictos status eligere, dum subest reconciliationis spes, de qua spe mox infrà §. 7. *n.* 7. dicemus in simili. Ratio est, quia sententia de Divortio, cùm sit declaratio Juris, non potest plus concedere, quàm ipsum jus naturæ concedit, at de Jure naturę adulterium nullo modo eximit adulterum à sua obligatione manendi cum sua; secus ex delicto commodum reportaret, ergo, &c. illud autem, quod dicitur: innocentem per acceptationem sententię remittere mutuam societatem, falsum omninò est; quia gratis dicitur.

9 Hæc posterior sententia est omninò excipienda, priorem vocat non improbabilem *l. c.* Castrop. sed mihi pace tanti viri videtur ob rationes modò dictas improbabilis.

Dixi autem (*per se obligari*) nam quando rationabile periculum esset, ne ipse conjux, quamvis aliàs nocens, occideretur, vel iniquè, crudeliterve tractaretur, si ad conjugem innocentem rediret; sanè non obligabitur; Ita Castrop. *l. c. n.* 3. sed id per accidens est, ex illo scilicet capite, quòd mutua societas conjugum nunquam censetur fuisse promissa cum tanto periculo, vide Castrop. *l. c. n.* 3.

§. VII. *Causa celebrandi Divortium ad tempus.*

1 EAs generatim ad unam causam damni gravis reduci, vel in specie ad tres, puta ad hæresim, ad sollicitationem ad peccandum, & ad sævitiam nuper dixi §. 1. *nu.* 3. Dixi item has tres causas inducere separationem conjugum ad illud dumtaxat tempus, quo illæ durant, ibidemque huic doctrinæ rationem breviter, quantum fuit satis, indicavi. Nunc ergo aliquid de singulis scitu, vel explicatu dignum, superaddamus.

PRIMA CAUSA.

Hæresis.

2 Cùm ratio, cur propter hæresim, ut & propter Apostasiam à fide (quam spirituale adulterium appellare consuevimus) separari possit conjux, sit, ne ex cohabitatione cum hæretico alter periculum subeat infectionis, prolesque malè educetur, ideò, etiam si in aliquo peculiari eventu hoc periculum non esset, non propterea Catholicus divertere vetabitur, satis enim est, ut periculum adsit, ut plurimùm. Nomine autem hæresis intellige veram, & pertinacem, qua scilicet hæreticus correctionem non admittat, seu illam admittere paratus non sit.

3 Hic autem nota, quamvis non omnes conveniant, posse propria auctoritate fieri Divortium ob adulterium carnale, ut §. *præc.* vidimus, omnes tamen convenire, posse ob adulterium hoc spirituale. Ratio fortasse est, quia id ab ipso jure conceditur, vel quia in hoc magnum est periculum contagii. Ita Sanc. *l.* 10. *de matr. d.* 15 *n.* 6.

4 Adde, conjugem separari non solùm posse à conjuge hæretico, verùm etiam obligari secundùm Castr. *d.* 5. *de matr. p.* 6. §. 8. *nu.* 2. citans Sanch. Coninch. Layman. quando re ipsa dictum periculum adsit, quia conjux tenetur saltem gravissimum hoc infidelitatis periculum vitare. Benigniùs loquitur Castrop. credit enim tunc esse hanc obligationem, quando duo concurrunt, puta, quando conjux hæreticus Catholicum niteretur pervertere, & quando gravissimum esset periculum assentiendi. Ipsum lege. Si ejusmodi periculum non sit, immò adsit spes conversionis dicti Hæretici, posse Catholicum, si velit cum eo habitare, meritò sustinet Aversf. *q.* 23. *de matr. sect.* 9. *V. Secundo.*

5 Quod autem in adulterio spirituali utriusque conjugis non detur compensatio delictorum (sicuti dari diximus in adulterio carnali) nec in spirituali unius cum carnali alterius, juvat breviter meminisse; nam cæterùm latè id prosequitur Sanch. *lib.* 10. *de matr. d.* 16. & breviter Castrop. *l. c. n.* 8. quibus adde Pont. *lib.* 9. *c.* 22. *n.* 6. Aversf. *q.* 23. *de matr. sect.* 9. *V. Pontius.*

De Hæretico emendato.

6 Inquires autem Primò, Hæreticum emendatum admittere ne conjux Catholicus obligatur?

Resp. conveniunt Doctores communiter obligari, si Divortium ex hæresi, immò etiam ex aliis prædictis duabus causis factum fuit auctoritate privata sine Judicis ministerio; At, si fuit factum post Judicis sententiam, sive condemnantis conjugem de Hæresi, sive de Divortio, iidem DD. non conveniunt. Plures enim apud Sanch *lib.* 10. *de matr. d.* 15. *n.* 18. putant, adesse etiam tum obligationem

nem in Catholico admittendi hæreticum emendatum, & solùm hanc obligationem non adesse, quando ipse Catholicus vellet in Religionem ingredi: id enim (ajunt) deducitur ex Sacro Text. At absolutè non adesse ejusmodi obligationem, unde absolutè dictum conjugem Catholicum posse, sive manere in sæculo cum perpetuo Divortio, sive Ordines Sacros suscipere, sive multo magis Religionem profiteri, meritò putant Sanch. *l.c.* Castrop. *l.c. n.* 5. Aversf. *q.* 23 *sect.* 9. *V. Concedendum*, aliique. Ratio non ducitur ex natura hæresis, nec ex natura sententiæ (quod addo propter dicta *n.* 7. & 8.) Sed quia Ecclesia in odium ipsius hæretici, hanc potestatem concessit Catholico, cujus concessionis Jura iidem expendunt & contraria solvunt. Addit tamen Castr. *l.c. n.* 4. consilium optimum sæpe esse, ut Catholicus resipiscentem hæreticum quomodocunque damnatum recipiat, propter bonum pacis, & propter charitatem, quam conjugi jam emendato alter conjux debet.

7 Atque hæc de potestate, quam habet conjux Catholicus. Verùm hæreticus, quamvis emendatus potestatem ad utrumlibet non habet, sed obligatur reconciliari cum suo conjuge, si hic velit. Quare, si quem ex illis statibus, Sacri Ordinis, vel Religionis, vel Voti simplicis castitatis, eligere cupiat, (cupiat, inquam, nam ad illas non obligatur) id exequi non poterit sine consensu sui conjugis, sive expresso, sive tacito, qualis esset, si ex circunstantiis appareret, non esse spem reconciliationis, vel si conjux sæpius ab emendato requisitus illum admittere respuerit, censetur enim tunc dare licentiam perpetuæ separationis.

8 Admoneo tamen Primò, ad electionem talium statuum debere accedere auctoritatem Judicis, ne suscepto Ordine, vel Religione emergant lites, &c.

9 Admoneo secundò, Votũ imperfectum castitatis simplicis, idest de non petendo debitum posse à prędicto conjuge secundùm Pont. *l.* 9. *c.* 11 *n.* 4. ut à quocunque alio, emitti sine alterius conjugis consensu, abstrahendo ab alio inconveniente, & à periculo non servãdi Votum, quia sic non prejudicatur uxori, sed sibi ipsi dumtaxat.

SECUNDA CAUSA.

Solicitatio, seu inductio ad peccandum.

10 In hac causa notant Doctores, debere admoneri conjugem, ut desistat à solicitando, & tunc demum, eo non desistente, posse, alterum, etiam propria auctoritate, divertere pro tempore, pro quo timetur rationabiliter similis solicitatio, consulatur item aliorum scandalo, quantum fieri rationabiliter potest, ne scilicet infamia notentur conjuges, vel ansa detur aliis suos conjuges deserendi.

11 Ex hoc ergo capite licitum est uxori divertere à viro, qui lenocinium exercet, vel in domum introducit eos, qui uxorem solicitent, vel eandem cogit ad furta tegenda, & simulanda, vel, ut pellicem foveat vel ipse conjux sit veneficus; ex consortio enim dæmonis grave animæ, immò & corporis, malum meritò sibi alter timere debet. Lege Castr. *l.c.* §. 9. *nu.* 1. & 2. G. Hurt. *d.* 11. *d.* 5. Sanch. *lib.* 10. *de matr. d.* 17. & 18.

12 Transacto autem periculo ejusmodi solicitationis, ut, si V.G. mortuus jam fuerit juvenis, in cujus gratiam leno erat tuus vir, nec aliud periculum prudenter timeas, obligari te ad ipsum tuum virum redire (quantum est ex hoc capite) dubitandum non est.

TERTIA CAUSA.

Sævitia Conjugis.

13 Sævitia profectò non levis, sed tanta, ut grave malum, seu damnum ex illa immineat uxori à viro, quod solet esse frequentius, vel viro ab uxore, quod solet evenire rarius, dat ex Jure (*C. ex Vitt. de Divortio*) causam divertendi pro tempore, quo illud periculum durat. Censetur etiam ad hunc effectum sævitia contra conjugem ea, quæ fit contra ejus conjunctos, ut filios, vel parentes necessariò in eadem manentes domo, &, etiam si malum quamvis non timeatur ab ipso conjuge, timeatur tamen ab ipsius conjunctis, V.G. ab alterius parentibus in eadem domo pariter manentibus, ut notat Aversf. *q.* 23. *de matr. sect.* 10. *V. Rursus.*

14 Ad hoc caput pertinet periculum cujuscunque alterius mali gravis, ut si conjux sit ita furiosus, ebrius, malo contagioso affectus, ut inde grave damnum uxori immineat. Ex dictis deducitur (ait Leand. *d.* 26. *de matr. q.* 46.) justam Divortii causam esse, *Quòd vir gladium apposuerit ad collum uxoris animo illum occidendi, vel faciendi, quod alter conjux alteri per venenum, vel per maleficia, vel alio modo insidias vitæ paraverit, Quòd vir graviter, & atrociter uxorem percusserit, sive id fecerit gladio, sive hasta, in capite, facie, oculo, aut in pectore, aut in manibus, Quod vir uxorem acriter, & immoderatè, excedendo levem correctionem viro permissam, verberaverit*; Hæc ille, cui adde Aversf. *l.c. V. Non sufficit timor*, qui ex Henriq. & Sanch. docet, hujus generis censeri nimis molestam cohabitationem conviciis, & frequentibus jurgiis obnoxiam. Intelliguntur autem hæc afferre potestatem divertendi tempore, quo pericula prædicta non cessent. Quod si nunquam cessare prudenti, & morali certitudine judicabuntur, sanè, perpetuum tunc erit Divortium.

15 Porrò prædictæ sævitiæ, vel damni periculum ita (dum periculum durat) potestatem se separandi dat conjugi, ut separationem exequi possit auctoritate propria, tum quia de Jure naturæ est, vitare malum grave, tum quia hic regulariter periculum est in mora, si deberet expectari ministerium Judicis. Cæterùm, quando afferret scandalum separatio, & periculum in mora non esset, accedere debere Judicis auctoritatem, certum sit. Ita intelligenda sunt alia Jura, ne sint contraria dicto *cap. Ad literas*. Lege Pont. *lib.* 9. *c.* 23. *n.* 7. & Sanch. *lib.* 10. *de matr. d.* 18. *n.* 3.

An possit à viro expelli à cohabitatione conjux, solùm ex eo capite, quòd dotem ipsa non solverit, huc reduci posset. Verùm de hac re *lib.* 5. *in Dec. c.* 3. §. 3. *n.* 4. actum est à me satis.

§. VIII. *De Effectibus Divortii ex Adulterio.*

PRIMUS EFFECTUS.

Potestas suscipiendi novum vitæ statum.

1 PRimus Divortii, celebrati propter adulterium, effectus est, concedere liberam facultatem innocenti eligendi statum vitæ, quem ipse velit, sive per susceptionem Ordinis Sacri, sive per professionem in Religione, sive per Votum simplicem Castitatis in sæculo; Aliud Matrimonium inire nequaquam conceditur, quia vinculum prioris Matrimonii, vivente conjuge, cum quo consummatum est Matrimonium, semper, ut toties dictum est, perseverat.

2 Prædictum Privilegium est conjugis innocentis, nam conjux nocens debebit expectare, ut eligere possit (quando liberè volet, non enim obligatur) aliquem ex dictis vitæ statibus, donec non sit ampliùs spes reconciliationis juxta dicta, sup. §. 6. *nu.* 7. & §. 7. *num.* 7. vel donec ipse conjux innocens consentiat, de quo consensu infra disputabimus *cap.* 4.

Conjux innocens, ut status prædictos suscipiat, an egeat sententia de Divortio?

3 Circa prædictam communem doctrinam quatuor sunt quæstiones dissolvendæ. Prima. An, ut Innocens statum aliquem ex illis suscipiat, requiratur, Divortium fuisse per sententiam Judicis celebratum? An verò sufficiat factum auctoritate propria, stante adulterio moraliter certo, sive notorio, sive occulto?

4 Resp. Si quæras de susceptione valida, & licita dico cum Sanc. *l.* 10. *de matr. d.* 22. *à n.* 12. & Castr. *d.* 3. *de spo s. p.* 6. §. 6. *n.* 3. aliisque communiter, innocentem, non solùm validè, sed etiam licitè status illos suscipere, quando sententia Judicis præcessit. Ratio est manifesta, quia ex una parte adulter omninò amisit Jus cohabitationis cum innocente, ex alia per sententiam Judicis satisfit omni incommodo, quod oriri possit ex assumptione illorum statuum, ut mox clarius patebit.

5 Si autem queras de susceptione, dumtaxat valida, Dico, validè suscipi illos status ab innocente, etiam si non præcesserit sententia Judicis; immò etiam si adulterium fuerit occultum, & non notorium, dummodo certum fuerit. Ratio est modò dicta, quia jam totum Jus cohabitandi amisit adulter, idque in perpetuum; ergo cùm nullum alterius Jus ipsi obsistere possit, valebit statum vitæ, quem velit, eligere.

6 Sed quid, Eligetne tunc licitè?

Resp. nequaquam, sed illicitè, & quidem mortaliter, ut expresse habet *ibid.* Castrop. nisi licentiam obtineat à conjuge, quamvis nocente. Ratio est, quia conjux, quamvis nocens, separatus ante sententiam, & spoliatus suo conjuge, debebit restitui in sua possessione quandocunque restitutionem sui dicti conjugis petat: non solùm, quando adulterium fuit occultum, verùm etiam, in sententia probabili, quando fuit notorium: Et hujus rei ratio ulterior est, quia, antequam procedatur ad probationes, ob quas debebit ferri definitiva sententia, debet illi, qui sua re spoliatus fuit, eadem restitui: at sanè hæc restitutio in casu nostro esset grave damnum Religionis, & scandalum proximorum. Ita Sanch. Castr. citati, & Aversf. *q.* 23. *sect.* 8. *V. Quartò.*

Quid, si sententia de Divortio processit ex errore?

7 Secunda quæstio. Quid fiat, si sententia Divortii, sive postea, sive anteà, quam innocens statum aliquem ex dictis susceperit, appareat fuisse falsa?

Resp. Debebit (ut vult Sanch. *lib.* 10. *de matr. disp.* 9. *num.* 9. Pont. *lib.* 9. *cap.* 20. *num.* 2. Castrop. *loc. cit. n.* 6.) restitui alteri conjugi, quia ligamen Matrimonii, utpotè Jus jam legitimè quęsitum, semper evincere debet quidlibet aliud subsequens. Et ex alia parte, Ecclesia nunquam pręsumitur, velle persistere in sententia, quę inveniatur falsa, atque adeò injusta.

Quid, si innocens post sententiam de Divortio incidat ipse in adulterium?

8 Tertia quęstio: Quid, si postquam dictos status elegit innocens, incidat in adulterium, eritne obligatio compensandi cum adulterio alterius, itaut ipse restituendus sit conjugi, tametsi Sacros Ordines susceperit, vel professionem solemnem emiserit?

9 Resp. Castr. *d. d.* 3 *p.* 6. §. 6. *n.* 11. citans Pont. Mol. Conincb. aliosque probare contendit, esse restituendum conjugi. Ratio principalior est, inquit, quia non apparet, unde non debeat fieri compensatio delictorum, perinde ac fieri debere, certum est, si adulterium anteà committatur; æquè enim frangitur fides Matrimonii, cujus vinculum semper remanet, vivente naturaliter conjuge.

10 At

10 At Sanch. *l.c. à n.* 30. Henriq. aliique cit. D. Tho. distinguit. Quando enim (ait) sententia abiit in rem judicatam, scilicet, quando elapsum est tempus appellationis, vel similis remedii, non est conjux prædictus incidens in adulterium restituendus alteri, nec sunt ampliùs ea adulteria capacia mutuæ compensationis: Est autem restituendus, & adulteria illa sunt compensanda, quando sententia non abiit in rem judicatam, vel quando dicta sententia lata fuit contra Minorem, v.g. qui potest uti beneficio restitutionis in integrum. Ratio est (inquit Sanch.) quia quod semel bene definitum est, non est retractandum. Audit hoc Castrop. respondetque, quod semel benè definitum est, non esse quidem retractandum ex causis, ex quibus definitum est, retractari tamen posse ex nova causa superveniente, ut est in casu nostro; nam tunc illa sententia non erit propriè prioris sententiæ retractatio, sed novæ causæ decisio.

11 Profectò hæc, (quæ certè in utramque partem sunt probabilia) latiùs persequi, necesse non est. Legantur Castr. & Sanch. cit. Illud ego moneo, Episcopos, & Prælatos cautè in iis admittendis ad Ordines, vel Professionem Religiosam, præsertim quando sunt juvenes, debere procedere, ne fortè cogantur, conjugem prædictum aliquando restituere; nam propterea, me Auctore, nunquam eos sine consensu alterius conjugis ad professionem, vel Sacros Ordines admittant.

An legitimè quis separatus ab uxore possit dicere, se non esse conjugatum?

12 Quarta quęstio. An peccet conjux ritè separatus ab alio, si volens suscipere Ordines Sacros, vel Religionem, interrogatus ab Episcopo, vel Prælato neget, se esse conjugatum?

Resp. Sanch. *d.d.* 11. *n.* 14. ait, non peccare, pręscindendo ab alio damno: quia (inquit) cum debita ęquivocatione non mentitur, & ex alio capite perinde est in ordine ad Ordines, vel Religionem, esse sic separatum, ac si conjugatus non esset; Contra, Navar. ap. Sanc. *l.c.* putat hunc peccare, & invalidè profiteri, quando Prælatus eo animo esset, ut eum non admitteret, si conjugatus esset.

13 Equidem nec Navarro, (quoad illud invalide) assentior, nec absolutè assentior Sanch. Non Navarro, quia, nisi in Religione adsit statutum irritans, vel expressè admissio sit sub conditione carentiæ conjugii, valet professio, ut disertè docet idem Sanch. ad irritam enim reddendam professionem non sufficit voluntas habitualis (immò ex Aversa *q.* 23. *de matr. sec.* 8. *V. Se certè*, nec statutum merè prohibens,) sic enim invalida esset professio juvenis obtusi ingenii, quia si id novisset Prælatus, certò non admisisset. Nec assentior Sanc. quia semper est damnum notabile Religionis admittere conjugatum cum periculo, ne, si res patefiat, turbetur Religio, quæ in re tam gravi meritò invita esse debet; quare semper aderit peccatum in hujusmodi conjuge negante, immò non patefaciente suum conjugium, ita Avers. *l.c.* Adde, valdè incommodum fore Religioni, habere sine suo consensu obligationem, seu, saltem dubium (propter varias opiniones supradictas) de obligatione reddendi conjugem suæ uxori, si fortè is adulterium committat.

SECUNDUS EFFECTUS

Divortii ex Adulterio.

Libertas non restituendi dotem, & præstationis alimentorum.

14 Secundus Divortii perpetui (de quo loquimur) effectus est, dare potestatem innocenti viro, ne obligetur dotem reddere uxori expulsæ ob adulterium. Verùm id explicatiùs afferamus.

Si loquamur post sententiam, qua Judex privet adulteram sua dote (ut certè privare debebit) omnes consentiunt, justè tunc sibi illam retineri ab innocente viro: at ante sententiam, non conveniunt omnes.

15 Nam non posse eam retineri à dicto viro innocente, saltem ante sententiam Judicis declaratoriam delicti uxoris, existimat Castr. *disp.* 3. *de spons. p.* 6. §. 5. *n.* 7. quia amissio dotis est vera pœna, ad quàm nullus tenetur, nisi post sententiam, unde uxor, quamvis nocens, donec sententia accedat, ea gaudere debebit, si eam habeat, vel si eam non habeat, petere eam justè poterit, petit enim rem suam. Quare eam ipsi reddere debebit vir, quamvis innocens. Solùm ergo vir hic innocens implorare Judicem poterit, & post ejus sententiam, dotem eam sibi vel repetere, vel retinere.

16 Contrà, posse eam ab innocente retineri, etiam ante sententiam Judicis, censet Sanch. *d.* 8. *n.* 13. quia, is, cui competit exceptio, ne aliquid solvere cogatur, habet Jus illud retinendi, tum in foro fori, tum in foro poli: at Maritus habet Jus se opponendi contra uxorem adulteram volentem repetere suam dotem; ergo potest illam sibi retinere: Minor probatur, quia potest opponere delictum adulterii.

17 Verùm Castropalaus replicat, negando hanc Minorem. Maritus enim (ait) non habet jus retinendi dotem absolutè, siquidem Maritus, quamvis habeat jus opponendi uxori delictum, non tamen habet jus retinendi dotem, nisi media sententia de patrato delicto.

18 Vides utramque sententiam esse probabilem. Sanchez enim probabiliter dicit, Maritum habere jus retinendi, etiam ante sententiam, quia ante illam habet jus se opponendi, quod Castropalaus probabiliter negat.

An vir innocens alimenta adulteræ præstare teneatur?

19 Quid de alimentis? Obligaturne conjux innocens illa subministrare uxori expulsæ propter adulterium?

Resp. in meliori sententia non obligatur in foro conscientiæ, quia, propter adulterium consortis à debito omni solutus est conjux. Ita Sanch. *lib.* 10. *de matr. d.* 8. *à n.* 25. Castr. *l.c. nu.* 5. Farin. *T.* 4. *qu.* 143. *n.* 41. *&* 42. Prætereà, nec in casu litis expensas litis contribuere uxori adulteræ, si certum est adulterium, obligatur innocens conjux, & ratio est eadem, quia ab omni debito propter adulterium conjugis, liberatur conjux alter. An autem in foro fori obligetur, vide apud citatos. Verùm conjux nocens debebit innocenti tradere alimenta, ut item expensas litis, si fortè hic innocens adulterium alterius probare intendat; quia innocens cadere non debet à jure suo, quo potest, & alimenta, & litis expensas ab altero exposcere.

20 Propter non dissimilem rationem, si uxor domo fugiat ob timorem, ne malè tractetur à viro suspicante uxoris adulterium, quod verè uxor commisit, ne in foro quidem externo (Ita Farin. *l.c.* Castr. *l.c. fin.*) alimenta illi subministrare tenetur vir, quia scilicet universaliter vir non obligatur alere uxorem fugientem extra domum viri, ipso viro causam recessus non dante.

TERTIUS EFFECTUS

Divortii ex Adulterio.

Potestas educandi, vel non educandi filios. Remissivè.

21 Tertius Effectus Divortii est, dare potestatem innocenti, ut sine suo onere educentur filii, id quod cùm multis scateat limitationibus, ac distinctionibus non valdè nobis scitu necessariis, magis enim pertinet ad Jurisperitos, videatur apud eosdem, nec tamen omittantur Theologi, ut Sanch. *lib.* 10 *de matr. d.* 20. Castr. *d.* 3. *de spons. p.* 6. §. 10. Laym. *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *cap.* 7. *n.* 19.

§. IX. *De iisdem tribus effectibus Divortii celebrati propter hæresim.*

1 Quamvis Divortium propter hęresim celebratum non pariat ex se, suaque natura primum Effectum, quem parit adulterium carnale, non enim datur libera potestas Catholico conjugi assumendi aliquem ex illis statibus, puta Ordinem, Religionem, Votum simplex castitatis, nihilominus, quia parit illum eundem Effectum ex institutione, & dispositione Ecclesię, ut suprà §. 7. *à n.* 6. diximus, ideò inde habe ea, quę essent hic afferenda.

2 Quoad secundum effectum pertinentem ad dotem, sit hæc regula. Si divortium factum est non culpa uxoris, sed viri, restituendam esse uxori dotem. Si verò factum est culpa uxoris, dotem ipsi non esse restituendam. Id, quod Castr. *l.c. n.* 2. & Sanch. *l.* 10. *de matr. d.* 4. *n.* 20. *& d.* 20. *n.* 7. colligunt ex jure, *C. Plerumque. De Donat. inter Virum, & Uxorem*, in quo universaliter disponitur, ut Uxor amittat dotem, vel dotalitium, si ejus culpa Divortium fiat. Puto autem Castr. intelligere post sententiam, Sanch. etiam antè, eo modo, quo iidem dixerunt in adulterio carnali, quorum placita nos retulimus, §. *præc. à n.* 14.

3 De alimentis idem dic, quod *ibid.* diximus *n.* 19.

4 Quoad tertium effectum, id speciale habet Divortium ob hæresim, ut filii semper educandi sint apud conjugem Catholicum, idque in favorem fidei, ne scilicet proles erroribus inficiatur. Lege id pluribus apud Sanch. *d.d.* 20. *à n.* 4. aliosque.

§. X. *De tribus iisdem effectibus adulterii ob solicitationem ad peccandum, & ob sævitiam.*

1 Quoad primum effectum, cùm separatio conjugum ex his duabus causis sit ex natura sua temporalis, nemo ex conjugibus statum aliquem ex illis, quos diximus §. 8. *n.* 1. assumere potest, nisi mutuus adsit consensus, sicuti prorsus cęteri alii conjuges post consummatum matrimonium, de qua re mox *cap.* 4.

Expectari igitur debet, si fortè evanescat spes reconciliationis, hac enim evolante, poterunt dicti conjuges eligere novum vitę statum eo proportionaliter modo, quo supra definitum est.

2 Quoad secundum effectum sit hęc Regula. Conjux ille, qui aliàs obligatus erat, debebit dotem, & alimenta subministrare ei, qui culpam non dedit separationi, non debebit ei, qui culpam dedit, quæ Regula satis explicata manet ex prædictis, advertendo tamen, tum in his causis, tum in præcedentibus intelligi semper pro tempore, quo actualiter legitimè perseverat separatio.

3 Pontius *lib.* 9. *c.* 23. *n.* 12. censet, quando Divortium est factum ob sævitiam uxoris, ipsam non obligari ad restituendam dotem viro innocenti. Ratio est, inquit, quia amissio dotis solùm est adnexa delicto adulterii, vel occisionis Mariti, non autem aliis delictis.

4 Sed contra meritò se opponit Castr. *l.c.* §. 10. *n.* 2. Nam in Sacro Textu, cuicumque delicto, ex quo Divortium fit, seu mutua cohabitatio solvitur (sanè pro tempore, quo, ut modo dixi, legitimè durat solutio) amissio dotis annectitur.

5 Quoad tertium effectum, idem dico, quod modò indicavi §. 8. *num.* 21.

C A-

CAPUT IV.

Occasione prædictorum quærimus, qua ratione Conjuges post consummatum Matrimonium valeant communi consensu mutationem status assumere.

1 HActenus declaravimus; quandonam in casu delicti alterius conjugis possit alter novum vitæ statum suscipere. In præsentia verò quærimus, quid extra casum delicti?

2 Et quidem, quod mutuo consensu valeant conjuges, etiam post consummatum Matrimonium se separare, & vitam cœlibem agere, & certum est, & multi Sancti Veteres nos suo exemplo docuerunt. Verùm id à conjugibus, præsertim si sint Juvenes, esse cum magna prudentia, immò & longa experientia suæ continentiæ præstandum, non est hic, nisi seriò monendum. Legatur Sanch. *l.7.de matr.à d.*34.Pont.*lib.9.de matr.c.*11 aliique.

3 Jam verò discurramus per singulos illos vitæ status supra memoratos, Professionem Religiosam, Ordinis Sacri susceptionem, & simplicis Voti Castitatis emissionem.

§. I. *Quoad Professionem Religiosam sine licentia Conjugis.*

1 NEc licitè, nec validè conjux sine expressa licentia alterius professionem in Religione emittit: prorsus sicut servus Domino non consentiente. Si tamen sine prædicta licentia emittat, poterit omninò ab altero conjuge repeti, immò ipsemet, relicta Religione, poterit propria auctoritate (gravi scandalo semper prudenter amoto) ad conjugem reverti, & ad hanc reversionem sanè obligabitur, etiamsi conjux alterius ingressui non consentiens nequaquam positivè revocet. Ratio est, quia ex una parte id requirit justitia debita conjugi, & ex alia professio fuit nulla; *Ex c. 2. d.* 32.*q.*5.Sanch.*lib.7.de matr.d.*34.*n.*15. Laym.*lib.5.tr.*10.*p.* 3.*c.*7.*nu.*4. esto Pontius *l.c.n.*8. teneat sine sententia Judicis, causæque discussione non posse hunc professum Religionem deserere.

2 Licentia autem, ut volunt Sanch. Pont. Laym. cum Castr. *disp.* 3.*de sponsp.*6.§.11.*n.*6.*ex cap.Veniens. De convers.Conjugatorum*, debet liberè data esse à conjuge. Quare coacta, vel dolo, vel metu extorta non sufficit ad validitatem Professionis.

3 Inquires: Conjux sine licentia alterius factus Professus, si deinde redeat ad Uxorem, obligaturne Primò, servare Castitatem, quantum potest, V. G. non petendo debitum. Secundò, obligaturne, mortua uxore, redire ad Religionem?

4 Resp. ad primum. Si professionem emittens habuit expressum animum Castitatem vovendi, etiamsi ad sæculum rediret, certum est, obligari ad servandam, quantum potest, Castitatem, & consequenter ad non petendum debitum, nam ad satisfaciendum Uxori, satis est, si reddat. Si verò hunc animum expressum non habuit, non obligabitur, quia ex communi more emittendi professionem semper intelligit profitens vovere Castitatem statui Religioso annexam. Quòd si Pontifex in Sacro Textu (*C. Quidam, C. placet. De conver.conjug.*) dicit, hunc conjugem teneri ad id, quod potest, id dicit, tum ex quadam præsumptione, quod conjugatus animum habuerit servandi Castitatem, etiam extra Religionem, tum, ut conjugi proponat id, quod tutius est. Ita Pont. *lib. 9. de matr.c.*11.*n.*4. idemque tenet in simili de professione ex alio capite nulla, Bordonus *to.*3.*contr.*16.*n.*25. licèt Sanch. *l.7.de matr. d.*34.*n.* 2. aliique strictius loquantur, quibus adde Dian. *p.* 6.*tr.*6.*ref.*51.

5 Ad secundum respondeo, certum esse teste Castr. *loc.cit.nu.*3. non obligari, neque ad illam Religionem, ubi professus fuerat, redire, neque aliam suscipere, nisi fortè ad aliquod ex his se obligare expressè intenderit.

Atque hæc de Professione nuncupata sine licentia conjugis; sequitur, ut dicamus de eadem ex alterius consensu.

Quoad eandem, cum licentia Conjugis.

6 Profectò validam esse eam professionem, & præscindendo ab alio inconveniente, per se licitam, omnes docemus. Sed, quia tunc vinculum Matrimonii non dissolvitur, ideò, si cognosceret Vir professus Uxorem suam, etiam professam, peccaret quidem contra Votum, non verò contra Justitiam. Ita Castr. *d* 2. *de spons. p.*1.*num.*3. quia adhuc illa sua est, si evolaverunt ad Religionem Matrimonio consummato.

7 Est antem advertendum id, quod Sacri Canones, *C.cum sis, C. Uxorat. De conv.conjug.* statuunt circa hanc professionem, ut scilicet neuter conjugum possit Religionem ingredi, nisi uterque ingrediatur. Et Religionem quidem S. Joannis sufficere, & sic usu servari, docet Pont. *l.c.c.*12.*nu.*3. contra Sanch. id negantem. Additur tamen in prædictis Textibus, tunc nihilominus Virum posse, ut etiam Uxorem (quicquid in contrarium dicat de uxore Hurt. contra quem agit Castr. *l.c.n.*9.) Religionem ingredi, remanente altero conjuge in sæculo, quando concurrunt tria.

8 Primò. Ut conjux relictus in sæculo sit senex. Senex autem ad hunc effectum ordinariè erit, si mas sit sexaginta annorum, fœmina quinquaginta, quando jam non solent ampliùs apti esse ad generandum. Cæterum in casibus particularibus poterit Episcopus, spectata conjugum valetudine, robore, modo vivendi, arbitrari, adesse, vel abesse debitam senectutem.

9 Secundò, ut ejusmodi conjux relinquendus in sæculo non sit suspectus de incontinentia.

10 Tertiò, ut idem emittat Votum Castitatis, quod certè Votum simplex erit, adeòq; si post mortem alterius conjugis aliud Matrimonium (utique illicitè) contrahat, contrahet validè, & impetrata dispensatione Voti, etiam licitè.

11 Nonnulli, præter licentiam altetius conjugis, requirunt licentiam Episcopi, saltem ut licitè assumatur dicta professio: Et sanè tametsi de rigore Juris hæc non requiratur, ut expendendo Textus, prosequitur Castr. *l.c.n.*11. nihilominus ex consuetudine, ut idem ibidem habet, jam necessaria est ejusmodi licentia ad licitam admissionem, & ita usus obtinuit.

12 Inquires. Quid, si eveniat casus, ut, profitente uno ex conjugibus, alter, qui dedit licentiam, nolit deindè ingredi Religionem, si juvenis est, &, si Senex, non vult Votum Castitatis emittere?

13 Resp. tunc Professio illius, qui ad Religionem transiit, est quidem valida, quia, si præcessit alterius liber consensus, satis fuit legitimè suscepta; sed tamen relictus in sæculo ad Religionem, vel Votum persuaderi posset, cogi non posset, quia Religio, & Votum ex propria voluntate, non verò ex aliena sunt suscipienda. Immò in hoc casu, si incontinentiæ periculum, uxorem, V.G. premeret, debebit Episcopus conjugem, quamvis Professum uxori periclitanti restituere (nam ex se exire à Religione nequit, quia, ut dictum est, fuit valida professio) licèt, Uxore deinde mortua, vel Votum Castitatis emittente, obligetur dictus Professus ad suam Religionem reverti. Vide Sanch. *lib.7.de matr.d.*33.*num.*14. & 15. Pont. *lib.9.c.*12. aliosque.

14 Quæres. Ille relictus in sæculo, peccabitne nolens ingredi Religionem, vel Votum Castitatis emittere?

Resp. Si gravi causa non moveatur (sic puto) graviter peccabit, tum quia contra Sacros Canones agit, tum quia Religioni, pro qua dedit licentiam, illud damnum affert, quod modò sup. *c.*3.*§.*8.*n.*6. diximus, nempè obligationem restituendi conjugem, &c.

15 Si relicta in sæculo voveat tandem Castitatem, non poterit ampliùs revocare ad se Professum, quia per licentiam, quam dedit, ut suus conjux profiteretur, concessit illi, ut posset, immò ut deberet non petere debitum, per Votum autem, quod ipsa emisit Castitatis, non potest ipsa petere: ergo ad quid inserviret illa revocatio? Ita discurrit Pont *l.c.nu.*5. & consequenter vides Professum, si quando restitueretur Uxori in casu *d.n.*13. posse quidem reddere debitum, at, quia verè est Professus, debet, ut vult Pont. *l.c.n.*4. quando potest, suum Votum servare, atque adeò, nisi ipsi dispensetur à Summo Pontifice, petere debitum non valebit.

§. II. *Quoad Ordines Sacros sine consensu Conjugis.*

1 QUamvis certissimum sit, validè Sacris Ordinibus initiari conjugatum in vita uxore, semper tamen mortaliter illicitè. Idque verum est, sive post Matrimonium consummatum, sive etiam post solùm ratum; Ratum enim dat dumtaxat facultatem ad professionem emittendam, non verò ad Ordines Sacros suscipiendos, ut supra suo loco vidimus.

2 Hinc fit, ut sic ordinatus possit revocari à sua uxore, possitque ipse revocationi assentiri, & reddere debitum, sed, quia Ordini Sacro annexum est Votum, seu Præceptum servandæ Castitatis, petere non poterit, ut in simili *num.*16. dictum est, & hic notat Pont. *d.lib.*9.*c.*13.*n.*3.

3 Quid si non revocetur?

Resp. Tunc non tenebitur quidem ex se redire ad illam. Ordo enim validus meritò id concedere debet, (ut advertit Castr. *lib.* 5. *n.*8.*ex Extravag.Antiqua, de Voto.*) Posset tamen, si vellet, ut diximus *n.*4. de professo, uxore non consentiente; par enim est ratio. Quamvis enim illa professio fuerit nulla; Ordo verò hic sit validus; tamen obligatio reddendi debitum uxori est eadem, & ex parte Ordo Sacer non pugnat ex se cum Matrimonio, nisi ratione voti Castitatis ipsi Ordini adnexi. Si ergo Voto Professionis non obstante, potest in illo casu ex se redire, potest redire & Ordinatus, cui nihil obstare posset, nisi idem Votum Castitatis. Lege Castrop. *l.c.* contra nonnullos citatos à Sanch. *lib.7.de matr.d.*40.*n.*5.

4 Denique adverte, si conjugatus, etiam Matrimonio non consummato, ad Ordinem Sacrum (non ergo, si ad Minores) ascendat sine uxoris expressa licentia, in suspensionem, seu irregularitatem incurrere ex jure (*In Extrav.citata*, & habet Pont. *l.c.n.*2.) Unde neque in suscepto Ordine ministrare; neque ad Superiores promoveri, neque Beneficium, vel Officium Ecclesiasticum obtinere poterit.

Quoad eosdem Ordines cum consensu Conjugis.

5 Hactenus de susceptione Sacrorum Ordinum sine consensu Coniugis, quid Juris cum ejusdem consensu?

Assero, posse eos suscipi cum dicto consensu, sed cum similibus conditionibus explicatis à *n.*8. Nempe, ut Uxor priùs Religionem profiteatur, aut, si sit senex, & de incontinentia non sit suspecta, Castitatis Votum simplex emittat.

6 Scio G. Hurtad. *d.*11.*de matr.diff.*9. docere contra Sanchez, ut Vir ad Sacros Ordines promoveri possit, sufficere, si Uxor manens in sæculo castitatem voveat, liberetque per suam licentiam dictum Virum ab obligatione thori, & cohabitationis, nec requiri, ut Uxor profiteatur, quia, (inquit) *in cap. Conjugatus de convers. conjug.* Professio Uxoris non requiritur.

7 Verùm

7 Verùm pro Sanchez pugnat Castrop. *lib. 3. de sponſ. d. 3. p. 6. §. 11. n. 7.* Fatetur enim, veram esse sententiam Hurtadi in rigore Juris, sed jam ex vi consuetudinis, nullum nunc conjugatum permitti initiari Sacris, nisi priùs Uxor profiteatur, vel, si sit vetula, castitatem voveat. Nota autem (ut colligo ex Pont. *lib. 7. de matr. d. 39. nu. 1.*) debere accedere licentiam etiam Episcopi, si non ex rigore juris, certè ex consuetudine, ut in simili dixi *n. 11.*

8 Quando autem modo dicto (secundùm Castr. *d. 3. de sponſ. p. 6. §. 11. n. 11.*) remanet Voto constricta Uxor in sæculo, admonent DD. cum Sanch. *lib. 8. de matr. d. 39. n. 8.* non posse ipsam cum suo conjuge Ordinato manere in eodem cubiculo, ut habetur *Cap. Episcopus dist. 77.* immò prudens consilium tradunt esse, ut, ne in eadem quidem domo habitet, ad vitandam scilicet incontinentiæ suspicionem.

9 Prætereà hoc Uxoris Votum Castitatis, licèt sit simplex; tamen habet hoc peculiare, ut, si ipsa post mortem sui conjugis jam Ordinati contrahat novum Matrimonium, invalidè contrahat.

Ratio, cur hunc effectum pariat hoc Votum nunc, non verò, quando conjux in Religione Professionem emisit, est, quia Ordini Sacro, ad quem licentiam concessit ipsa Uxor, debetur hæc reverentia, ne Uxor eadem aliud matrimonium ineat. Hanc doctrinam habet Sanch. *lib. 7. de matr. d. 40. n. 2.* quam Azor. *p. 1. lib. 13. c. 14.* affirmat, esse omnium, Pont. *lib. 7. cap. 25. n. 10.* tamen id negat, asserens, par esse utrumque Votum, & neutrum dirimere Matrimonium subsequens, sanè probabilius.

Inquires per hanc occasionem. Primò, An ipse Presbyter Græcus, si post mortem suæ Uxoris aliam ducat, validè ducat? Secundò, An licitè? Tertiò, An Vidua prædicti Græci Sacerdotis, si ad secundas nuptias convolet, validè convolat, & licitè?

Respondeo ad Primum. Docet Petrus Arcudius *lib. 7. de matrim. c. 4.* Matrimonium secundum Presbyteri Græci validum esse (licèt tunc dictus Presbyter sit repellendus ab exercitio Ordinis, si velit ipse, vel Uxor persistere in eo Matrimonio) quia, inquit, nec ipse emisit ullum Votum Castitatis, nec adest Canon Matrimonium illud invalidans, sed tamen, quia fit Bigamus per secundas Nuptias, meritò privatur exercitio Altaris. Ita Arcudius contra Cariophylum putantem hoc Matrimonium esse invalidum.

Resp. ad secundum, Sacerdotem prædictum graviter peccare, secundas Nuptias celebrando. Non solùm enim Canones Græcorum (ut colligo ex allatis ab Arcudio citato) illum faciunt Bigamum, eundemque Sacerdotali exercitio privant, ut dictum est, verùm etiam vocant illas Nuptias illicitas, illegitimas, nefarias.

Respondeo, ad Tertium, validum esse Matrimonium Viduæ relictæ à Presbytero Græco, ut etiam esse licitum: Ita contra Cariophylum, qui videtur hoc Matrimonium damnare, docet his Verbis Arcud. *loc. cit. Quòd Sacerdotum vidua ad secunda vota minimè transeant, non ritus sed virtutis est.*

Confirmo, quia Sanch. *lib. 7. de matr. c. 40. n. 5.* ait, licitè Viduam Sacerdotis secundò nubere, si non consensit Ordinationi sui primi viri, & probabile esse, etiam licitè secundò nubere, quando Uxor nesciebat, id sibi prohiberi. Sed audio, Uxores communiter non solere dare ejusmodi consensum; quòd si dent, eas nescire ejusmodi prohibitionem non valendi transire ad secundas Nuptias: ergo, &c. Supponimus autem, dictam Viduam nullum Votum Castitatis emisisse, ut certè emittere non solent.

Confirmo iterùm; quia in dubio, an emiserim Votum, & in dubio, quod existat lex, seu præceptum, melior est conditio meæ libertatis, atque adeò non obligor illam servare, ut de Lege dubia docet Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 10. nu. 32.* & de Voto *num. 36.* Cùm ergo, ad minùs, saltem dubia sit Lex hæc, vel Votum de abstinendo à secundis Nuptiis, quoad prædictam Viduam, ipsa non obligabitur.

Nec contrarius est Pontius, *lib. 7. de matrimon. cap. 25. & 26.* dum dicit, Matrimonium relictæ à Sacerdote Græco esse quidem validum, sed illicitum, quia est contra eorum Canones: non est, inquam, contrarius, quia & ipse, & Canones, quos affert, videntur loqui de Vidua, quæ dedit licentiam, seu consensit sui Viri Ordinationi, sciens sibi sic prohiberi secundas Nuptias, vel de Vidua, quæ Castitatem fortè voverit: Lege diligenter tum ipsum, tum Sanch. *ll. cc.*

10 Inquires iterùm. Si eveniat casus similis illi, cujus supra §. 1. *num. 12.* memini, hoc est, si, promoto conjuge in Sacris, Uxor nec Religionem ingredi velit, nec Castitatem vovere, quid faciet Vir jam Ordinatus?

11 Respondeo. Sanch. *lib. 7. de matr. d. 39. n. 12.* ait, Uxorem debere cogi ad Votum; ad hoc enim emittendum se obligavit, dum liberè dedit licentiam Viro, ut ad Ordines ascenderet. Verùm Castrop. *l. c. n. 19.* ait, non posse cogi, sed; si Uxor petat, debere ipsi suum Virum restitui. Ratio est, quia nemo unquam cogi invitus potest ad vovendam Castitatem. Utraque probabilis est sententia. Verùm mihi magis placet hæc posterior; tuetur enim magis libertatem; Quia tamen Uxor supponitur promisisse, se Professionem, vel Votum emissuram, nolens deinde promissionem servare, causa valdè rationabilis debet accedere, ne graviter peccet, nolendo custodire Sacros Canones in re tam gravi. Sic puto, ut *ibid. n. 14.* in simili putavi.

12 Illud item Castrop. *loc. cit. nu. 23.* contra plures Doctores habet, hunc Ordinatum cum licentia Uxoris, sed nolentis nec profiteri, nec vovere, incidere etiam in eandem illam suspensionem, seu irregularitatem, de qua modò dixi *n. 4.* Ratio est, quia in Sacro Textu (*Extravag. Antiqu. de Voto*) dicitur, eum incidere in dictam suspensionem, qui, aliter quàm Sacris Canonibus noverit convenire, Sacros Ordines susceperit. At Sacri Canones requirunt ad dictos Ordines non solùm licentiam Uxoris, sed ejus professionem, vel Votum. Nota tamen illud (noverit) si enim bona fide inculpatè Maritus, supponens Uxorem Canones servaturam, promoveatur, non puto eum fore suspensum, quia sic non novit se ordinari contra Sacros Canones. Sed profectò, ne prædicta incommoda eveniant, praxis esse debet, ut priùs profiteatur, vel voveat Uxor, & deinde Maritus promoveatur.

13 Denique, ut Vir ad Episcopatum ascendat, requirunt omninò jura, ut Uxor Religionem ingrediatur; ad Cardinalatum verò nihil aliud est opus, præter illud, quod ad Ordines Sacros necessarium esse, hactenus definivimus.

§. III. *Quoad votum simplex Castitatis.*

1 QUemadmodum *§. 1.* indicavimus, posse conjuges mutuo consensu cœlibem vitam agere, sic poterunt Voto se Castitatis astringere; eadem enim est ratio de utroque: recole tamen cautionem, quam ibidem adnotavimus, ut item illa, quæ huc facere videntur, quæque in præcedentibus per occasionem sunt definita.

2 Si quis ritè uxoratus, deinde ob impedimentum impotentiæ, quod creditum fuit perpetuum, Professionem emisit, vel Ordines Sacros suscepit, quid faciet in casu, quo deinde appareat, eum esse potentem? redire ne poterit, ac debebit ad Uxorem?

3 Respondeo, redire debere, quia prævalet validitas Matrimonii ritè suscepti. Verùm id, & multa ad idem facientia latè prosequitur Diana *par. 11. tr. 5. resol. 9.*

Et jam ad finem *Tractationum de matrimonio*, faustè, feliciterque perveni; Id quod Summo Deo acceptum referens, similem felicitatem studiosis Lectoribus meis ab eodem enixè precor.

DE

DE CONTRACTIBUS IN PARTICULARI, QUOS DIRIGIT JUS NATURALE.

LIBER NONUS.

Ea, quæ pro praxi scire oportuit de Contractibus in genere, in lib.8.Decal.tr.3.c.6. *indicavi satis: Nam proptereà, iis non repetitis, ad peculiares Contractus explicandos nunc opportunè descendendum est.*

TRACTATUS I.

DE CONTRACTU MUTUI, & de Usura.

CAPUT PRIMUM.

De Mutuo.

§. I. *Quid sit mutuum.*

1 Mutuum, quod sic dicitur, quia *de Meo Tuum fit*: commodè definiri potest in hunc modum. *Est traditio rei consistentis in Pondere*, ut Massæ Argenti, *Numero*, ut Pecuniæ, *& Mensura*, ut Vini, Frumenti, &c. *Spe recuperandi statuto tempore tantundem in suo genere.*

Hanc definitionem *lib.8.in Dec.tr.3.c.8.§.1.* explicuimus, nunc duo recolamus, vel explicemus: Alterum quoad tempus Mutuum restituendi, Alterum quoad illud (*tantundem*.)

Tempus restituendi Mutuum.

2 Mutuatarius tenetur restituere mutuum tempore constituto, vel post ejus usum completum, non autem tenetur reddere anteà, quamvis Mutuum à mutuante repetatur: potest tamen anteà reddere, si velit. Nam, ut habetur in Jure, *l.Quod in diem, ff. de solutionibus*. Quoties in gratiam debitoris apponitur dies solutionis, potest (ut vult Navarr. *in Man.c.17.n.219.* citans Ang. *V. Usura 1.n.36.*) debitor ante illum diem solvere; unde fit, ut in contractu Mutui creditori non liceat obligare debitorem, ut ipse debitor nequeat ante diem fixum solvere. Ratio est, quia, Mutui natura postulat, ut quamvis non teneatur debitor debitum solvere ante præfixum diem, in sua tamen potestate sit, illud anteà solvere, quia integrum semper est homini, rem, quæ Domino debetur, eidem consignare.

Quòd si Mutuatarius præfixo tempore non restituat, & proptereà mutuans aliquod damnum patiatur, tenetur in conscientia illud resarcire; sicuti etiam tenetur restituere ea, quæ mutuans insumpsit in repetendo ejusmodi debitum. Ratio est, quia tunc mutuatarius causa prædictorum damnorum est. An autem is præmonendus sit de interesse, quod fit mutuanti, diximus satis *lib.8.in Dec. Tr.3.c.8.§.3.n.9.* & iterùm dicemus mox infrà *c.3.§.3.à n.5.*

3 Sed quid, si nullus fuit præfixus terminus ad reddendum mutuum.

Resp. adhuc non posse mutuantē statim repetere, sic enim nullum fuisset mutuum. Tunc ergo vel ex circūstantiis, vel Judicis arbitrio statuendum est, quando nam possit repeti, ut notat Menoch. *de Arbit. l.2.c.22.* Tiraq. *in l.Si unquam n.31.C.de revocanda Donat.* aliique.

4 Si fortè confessus es per scripturam, etiam publicam, te recepisse numeratò pecuniam mutuam, spe, quod certò tibi esset numeranda, quæ tamen deindè tradita tibi non fuit, qua exceptione uti possis in foro externo, ne cogaris reddere, quod non accepisti (nam in interno clarum est, te non obligari (lege fusè apud Mol. *d.302.* de Lugo *de Just.d.25.n.5.* aliosque.

Tantundem restituendum in Mutuo.

5 Jam verò aliquanto latiùs explicandum est illud (*tantundem*) ex qua particula maximè discernitur, quandonam in mutuo involvatur Usura; si enim plus requiras, quàm sit res mutuata, committis usuram, ut latè explicabimus inferiùs.

6 Certum autem est, ei, qui mutuat pecuniam auream, (præscindendo à pacto) justè communiter reddi argenteam, vel æream, si tantundem in valore reddatur, & ex ea minutioris pecuniæ redditione nullum damnum sequatur mutuanti.

7 At quæri potest, an possit mutuator prætendere sibi fieri supplementum merè ex ipsa redditione minutioris pecuniæ?

Resp. affirmativè, atque adeò posse exigere pecuniam ejus rationis, quam numeravit, vel aliquid proportionatum petere, quo ipsi damnum compensetur: immò etiam posse pactum facere ab initio mutui, ut sibi ejus rationis reddatur pecunia, quam dedit. Ratio est, quia pecunia aurea utilior est, & pretiosior, quàm argentea, & hæc, quàm ærea; nec tenetur mutuator gratis privare se hujusmodi commodis, quæ sunt extra ipsum Mutuum. Ita Sylv. *V.Solutio q.2.* Ang. *V.Solutio n.2.* Bart. *in l.Paul.n.3.ff.De solutione*, aliique.

8 Contra verò, qui mutuat pecuniam, puta, æream, licitène potest exigere, vel pactum facere ut detur argentea, vel aurea?

Resp. nequaquam; cum Navar. *in Man.c.17.n.226.* Jason. aliisque *in l.2.ff.de rebus venditis*, quia imponeret onus Debitori ultra debitum, seu ultra sortem, plus enim valet, ut dictum est, aurea, quàm argentea, & hæc, quàm ærea.

Sed certè, incidit hic celebris dubitatio; quid faciendum, quando res mutuata diversimodè valet tempore accepti, quàm tempore soluti Mutui. Sanè de hac instituere particularem paragraphum distinctionis gratia operæ pretium erit, quod jam facio.

§. II. *De diversitate valoris in Mutuo.*

1 Ut distinctiùs procedamus, loquamur prius de pecunia, tum de rebus aliis; habēt enim suas quæq; proprias difficultates.

Quoad Pecuniam.

2 Titius dedit mutuos Cajo centum V.G. quos vocant, Zicchinos aureos, quorum singuli, tunc valebant viginti Juliis. Nunc verò, tempore præfixi termini reddendi, valent eorum singuli, viginti quinque Juliis.

Inquiro Primò. Poteritne justè Titius nunc exigere à Cajo centum Zicchinos ex auro?

Quid secundò. Si contrà, hoc est, si tunc valebant Juliis viginti quinque, nunc verò solùm viginti? Hæc autem Inquiro, quando nullum præcessit pactum, nam, an licitè possit pactum aliquod præcedere, dicam mox à *n.9.* seu potiùs ad verto, idem, quoad hoc pactum, dicendum esse de pecunia, quod dicto *n.9.* dicetur de rebus.

Resp. ad primum, negativè; solùm enim potest tot exigere, quot complent valorem antiquum centum illorum aureorum.

Contra verò Respondeo ad secundum affirmativè; poterit enim exigere tot, quot tunc mutuos dedit, vel eorum æquivalentem valorem. Ita Mol. *d.278.n.7.* & latiùs *d.312.à nu.2.* Covarr. *de Coll. Numismatum, c.7.§.ult.n.3.*

3 Ratio utriusque responsionis est, quia valor ille crescit, vel decrescit Domino pecuniæ, qui sanè nunc est mutuatarius: à mutuo enim transferri dominium rei mutuatæ, non verò in commodato, diximus satis alibi: ergo illi ejus utilitas, vel damnum cedere debet. Prætereà, Mutuatarius debet illud, quod ipsi mutuatum fuit, at ipsi mutuata fuit pecunia sub ratione pecuniæ, secundum valorem temporis, quo acceptum à se fuit mutuum, non verò secundùm valorem temporis, quo mutuum reddit, ergo illum valorem debet non hunc, quia solùm debet tantundem.

4 Confirmatur ex *cap.Cum olim de censibus*, ubi dicitur, Censum esse solvendum secundùm Monetam priorem, & non posteriorem, quæ fortè curret minoris valoris, & *ex cap. Cùm Canonici de eodem*, ubi decernitur, pensionem esse solvendam juxta æstimationem prioris pecuniæ, quando imposita est pensio.

5 Scio à Nav. *in Man.c.17.n.294.& in Comment.de Cambiis nu.48.* oppositum doceri, quia mutuator, (ait) erat servaturus suam pecuniam usq; ad tempus, quo valor erat augendus. Sed nihil dicit contra nos: Nos enim in hac Conclusione non loquimur de alio contractu, quem quis potest celebrare cum mutuatario circa damnum emergens, vel lucrum cessans, de hoc enim inferius agemus: sicuti, neq; de pacto aliquo justo, quo convenisti, cum eodem, ut tibi semper detur valor præsens pecuniæ, sive crescat, sive decrescat in posterùm, de quo mox dicam *n.10.* & denique, neque de illo casu, quo fortè commodas tuam auream pecuniam ad ornatum V.G. quando certè eadem erit in individuo reddenda, quia tunc pecunia non fungitur munere pecuniæ, sed rei; solùm enim loquimur de mero mutuo, ratione cujus ex allata doctrina dicimus, non deberi tibi, nisi tantundem ejus quod mutuasti, quod certè est pretium illud currens eo tempore, quo mutuam pecuniam dedisti.

Quoad

Quoad Res.

6 Quamvis, quod de pecunia dictum est, intelligendum etiam sit de aliis rebus functionem habentibus; unde, si mutuasti mensuram Tritici, contingat autem propter novam v.g. Pragmaticam mensuram augeri, vel decrescere, semper tibi debeatur ea mensura, qua tu mutuasti, ut patet ex dictis, quia jus habes semper ad tantundem; quæstio tamen remanet, quando non crevit quidem, vel decrevit mensura, sed quod sæpè solet accidere, quando decrescit, vel augetur ipsum mutuatæ rei pretium, mutuavi tibi mense superiore quatuor v.g. Frumenti modios, qui tunc valebant aureis sex, nunc verò valent, propter abundantiam, tribus aureis, vel propter penuriam, octo; possumne nunc licitè exigere modios quatuor, quocunque tandem pretio ii valeant?

7 Respondeo. Si nullum præcessit pactum, debebit mutuatarius semper reddere quatuor modios, & consequenter eosdem tu poteris exigere. Ita Less. *lib.2.cap.20.dub.17.num.150.* Ratio est, quia ita usu, & consuetudine, & quasi virtuali pacto inter mutuum celebrantes, receptum est; ut nimirùm, si nulla præcesserit contraria conventio, res debeat reddi in pari bonitate, & mensura, abstrahendo à pretio; ego enim, quando tibi mutuum do modium frumenti, modium frumenti semper à te mihi reddendum expecto, quidquid sit de pretio. Non sic, si mutuo pecuniam, quia tunc secundùm ejus pretium, ejusque valorem præsentem, qui est de essentia pecuniæ mutuo, non verò secundùm massam ipsam materialem.

Sotus *in 4.q.2.dist.15.* (cui adde Petrum à Navarr. *l.3.c.2.nu.252.* Palud. *in 3.d.37.q.2.c.4.*) docet, in hoc casu, quando nullum præcessit pactum, posse haberi rationem valoris, qui est tempore, quo celebratur mutuum, & hunc exigi posse. Verùm contrarius est usus, & virtuale pactum, ut dictum est.

8 Obiicies. Si hæc essent vera, mutuans, quando non fuit terminus præfixus ad restituendum mutuum, sive explicitè, sive tacitè, ut supra dictum est, posset licitè repetere frumentum, vinum, oleum, &c. eo tempore, quo videt ea pluris valere, quod videtur durum.

Respondeo. At non durum videtur eidem Soto *lib.6.q.1.artic.2.* & Molinæ, *d.311.num.2.* Nam sibi debet mutuatarius imputare, quod prius non solverit, quando fortè minus valebat; Et sicuti si mutuatarius solvisset, quando minus valebat, non poterat mutuans illud non acceptare, ita, si mutuans nunc, aucto frumenti valore exigit, non poterit mutuatarius denegare solutionem, posito, quòd verè nunc debeat, ut supponimus, cùm supponamus tempus aliquod, quod imbibitum est in contractu mutui, esse transactum.

9 Diximus, si nullum præcessit pactum, nam si hoc præcessit, est diligenter expendendum, an illud sit justum, & servandum. Quatuor enim iniri modis id potest. Primò, ut, sive crescat pretium frumenti, v.g. sive decrescat, totidem mensuræ reddantur. Secundò, ut si frumenti valor decrescat, reddatur tantum, quantum æquivalet valori frumenti, qui currit tempore, quo datur mutuum. Tertiò, ut si frumenti valor crescat, reddatur tantum, quantum æquivalet ejusmodi valori aucto. Quartò, ut reddatur absolutè tantum, quantum æquivalet valori frumenti, qui curret tempore, quo reddetur mutuum.

10 Dico jam, primis duobus modis justum esse pactum, etiamsi illud ineas, quia prævides minus, vel magis valiturum frumentum. Ratio est, quia Dominus habet Jus, tum ad illas suas mensuras absolutè, tum ad eadem juxta pretium præsens sui frumenti; ergo, vel secundùm mensuras, vel secundùm pretium poterit pacisci. Ita Sanctarel. *in manuscript. de contract. Mutui cap.6. dub.4.* quod apud me habeo.

At in tertio modo ex prædictis. Dico, nisi adsit alius titulus damni emergentis, vel lucri cessantis, esse pactum injustum. Ratio est, quia tu non mutuas, nec mutuare justè potes, secundùm valorem futurum non existentem nunc, ad illum enim nullum Jus habes.

Denique in quarto modo idem dico, quando ideò ejusmodi pactum absolutè fiat, quia prævidetur pretium forè augendum; nam secus esset, si par sit periculum, quod crescat, vel decrescat: tunc enim non erit usura, sed ludus sortis: & erit similis primo modo jam allato.

11 Ex dictis colligi potest, an justè paciscaris, ut, te dante rem veterem, v.g. frumentum, vel Vinum vetus, obliges mutuatarium, ut reddat novum. Distinguendum enim est, ac dicendum, si hæc obligatio afferat aliquod gravamen supra mutuum acceptatum, injustum fore pactum; si non afferat, fore justum. Quoniam igitur pluris valet Vinum v.g. vetus, quàm novum, cum, contra, pluris valeat frumentum novum, quàm vetus; ideò de Vino poteris (sed certè noles) dictum pactum celebrare, non verò de frumento; Pari igitur modo discurre de similibus.

12 Quòd si libenter à mutuatario redderetur novum frumentum pro veteri mutuato, quia ipsi id fit faciliùs, & nullum ipsi detrimentum afferens, libenter enim novum æstate reddere juvat ex sua messe illud, quod habuit hyeme à mutuante, non erit illicitum, si præcedat pactum de reddendo frumento novo, quia tunc nullum gravamen, ut supponimus, fit mutuatario. Lege Molinam *d.312.n.12.* loquentem de re simili, idest de reddente liberè, & sine proprio detrimento pecuniam auream mutuanti æream, nec omittas nostrum *lib.8.Decal.Tr.3.c.8.§.1.n.11.*

13 Denique nota, hanc negotiationem circa veterem, & novam rem posse in alia figura sine ullius usuræ periculo celebrari, si nimirum vendas nunc Vinum, V.G. justo pretio currenti, & anticipato pretio item justo emas Vinum, quod novum erit tempore Vindemiæ pretio tunc currenti, quod certè minùs communiter erit, ut colliges ex dicendis infra, præsertim *c.4.§.4.*

§. III. *An, & quando sit præceptum de dando Mutuo?*

1 Ajo Primò, aliquo tandem modo adesse præceptum de dando Mutuo. Ratio præcipua est, quia est præceptum de facienda eleemosyna extremè indigenti; ergo & præceptum de dando Mutuo. Antecedens est certum (secundùm Castrop. *t.1.tr. 6.de Charit.d.2.p.2.n.2.*) saltem ex ea ratione universali, quod proximus est amandus re, & veritate, id, quod non servat, qui ei in tanta necessitate non succurrit. Consequentia probatur, quia ideò danda est proximo eleemosyna, quia obligamur ex charitate succurrere indigenti in extrema necessitate; ergo, si proximus nostro mutuo indigebit ad suam necessitatem sublevandam, illud dare obligabimur.

2 Dices. Hac doctrina posita, vel tollitur præceptum de danda Eleemosyna, vel tollitur præceptum de dando mutuo; ergo, &c. Antecedens probatur, quia si radix harum obligationum est sublevatio indigentis, nunquam dives volet dare eleemosynam ad ejusmodi sublevationem, sed Mutuum; ergo jam tolletur de medio præceptum de danda eleemosyna. Contrà, si aliquis non volet dare mutuum, sed semper absolutè, & gratis donare, cùm sic melius sublevetur indigens, jam tollet præceptum de dando Mutuo. Adde, enasci posse inconveniens non tolerandum, nam Dives avarus semper diceret extremè non indigenti; *Frater, dabo tibi Mutuum, quo pacto jam sublevabo tuam indigentiam extremam*, cui dicto Pauper acquiescere obligabitur, acceptando mutuum pro tempore, quo perveniet ad pinguiorem fortunam, & sic non poterit absolutè accipere quidpiam occultè, etiam in extrema necessitate; sed semper sub ratione mutui.

3 Respondeo. Nonnulli totum hunc discursum approbant, dicunt enim, tibi solum esse præceptum de sublevanda inopis necessitate, quocunque tandem modo sublevès, sive donando, sive mutuando; sed non satisfaciunt. Dico ergo, non tolli præceptum de danda eleemosyna, quia, quando pauper est indigens extremè cum nulla spe proxima aliquid habendi, tu non potes eligere mutuum, sed obligaris absolutè donare: & pauper ille accipere, etiam occultè, potest absolutè, etiam te nolente, quia in extrema necessitate omnia sunt communia, ut *lib.8.in Decal.tract.3.c.6.§.1.* diximus. Nec tollitur præceptum mutuandi, nam in casu, quo pauper extremè indigens spem proximam habet aliquid possidendi (propter quam spem non erit propriè, & verè in extrema necessitate.) Tu certè potes non dare mutuum, sed potes eligere donare eleemosynam. Verùm, si tunc id velis, commutabis in melius præceptum mutuandi, non verò omninò tolles (melius enim est donare, quàm mutuare) quæ profectò commutatio inconveniens nullum affert, nam propterea *num.1.* dixi, esse præceptum aliquo tandem modo mutuandi, idest, saltem æquivalenter per mutuum inclusum in ipsa donatione. Ad id quod additur, jam patet ex dictis.

4 Ajo secundò, Principes posse penuriæ tempore divites cogere ad mutuandum, V.G. ad mutuandum hyeme frumentum populo reddituro æstate. Ratio est, quia divites possunt, ut habet Gloss. *cap. Sicut. V. Esurientium dist.47.* & Covarr. *lib.3. variar. cap.14.num.5.* cogi tempore necessitatis ad dandam indigentibus eleemosynam, ergo multò magis cogi possunt ad Mutuum subministrandum.

Adde, posse quempiam in aliquibus casibus cogi ad vendendum, vel locandum ob commune bonum, ut ex omnium sententia docet Covarr. *ibid.c.6.& 7.* Afflictus *in Proœm. Constitut. qu.3. n.10.* aliique. Ergo multò magis ad mutuandum.

CAPUT II.

De Usura, quoad ejus naturam.

§. I. *Quid sit, & quotuplex Usura?*

1 Connexa maximè est Usura cum mutuo: ea enim tota fundatur in mutuo, & sic definitur: *Est lucrum, quasi tum ex mutuo, vi mutui*. Nota autem illud, teste Innoc. Abbat. aliisque *in Rubr. de Usuris n.3.* (vi mutui) in quo consistit essentia Usuræ, ut modò notavimus *c.1.§.1.n.5.*

2 Alia autem est Mentalis, quæ sola intentione habendi lucrum ex vi mutui, committitur. Alia Realis, quæ re ipsa committitur, idest accepto re ipsa lucro.

3 Alia Expressa, quæ scil. per expressum pactum habendi lucrum fit: Alia Tacita, quæ per tacitum.

4 Alia Palliata, cum scilicet committitur sub Pallio alterius contractus, V.G. Venditionis, Locationis, Dilationis, quam creditor concedit suo debitori, &c. Alia Clara, cum scilicet sine ullo involucro manifestè lucrum quis petit ex vi mutui. Palliatam vocamus communiter usuram virtualem, Claram verò appellamus Usuram formalem.

5 Nonnulli addunt aliam divisionem, in Usuram lucratoriam, quæ

quæ est jam dicta, in qua scilicet lucrum intenditur, vel exigitur; in Punitoriam, per quam scilicet dans Mutuum obligat Mutuatarium, ut, si non reddat Mutuum tempore præfixo, incidat in pœnam solvendi aliquid Mutuanti; in Restauratoriam, seu Compensatoriam, per quam Mutuans aliquid exigit, ut restauret, seu sibi compenset lucrum, quod ipsi cessavit, vel damnum, quod ipsi emersit, ratione dati Mutui. Cùm autem nos, (ut etiam faciunt Doctores passim) de Usura loquimur, loquimur de Lucratoria; nam Punitoria, & Restauratoria verè Usuræ non sunt, ut ex dicendis patebit.

§. II. *An, & quo Jure Usura prohibita sit?*

1 JUs Civile, quod concedit, sive (ut alii melius sentiunt,) quod permittit simplicem Usuram, (de qua re lege Doctores Bart. *l.1.C.de Summa Trin.* Covar. *l.3.var.c.1.n.6.* Lessium *l.20. dub.4.n.31.* aliosq;) correctum est à lege Canonica *in tot.tit. de Usuris*, & in *Clem.prima eodem*, & *alibi* juxta multa Sacræ Scripturæ loca, præsertim illud Luc.6. *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Usura tamen usurarum, seu, ut vocatur à Græcis apud Lessium *l.c.* Anatocismus, (idest quando lucrum adiicitur sorti, unde lucrum habitum ex Usura pariat aliud lucrum) est etiam in Jure Civili *l.Placuit*, *l.Ut nullo*, *C.de Usuris*, prohibitus.

2 Verùm enim verò est ne de fide, Usuram esse illicitam? Rursus est ne de fide, illam non solùm Jure positivo, sed etiam Jure naturæ, illicitam esse.

Resp. Omnes conveniunt, de fide credendum, Usuram esse illicitam, idque propter loca evidentia, & mox afferenda *c.3. §.1.n.2.* in quibus id definitur, in prædictis Sacris Textibus. Esse autem illicitam Jure naturæ, tametsi Bannez putet, etiam de fide esse; Salas tamen cum aliis negat; solùm enim hi putant eum, qui contrarium nunc diceret, fore non quidem Hæreticum, sed Temerarium, Erroneum, Periculosum; à quibus tamen Censuris voluissem, ut etiam hi abstinerent; cum Theologi valdè laborent, (ut videre est apud de Lugo *de Just.d.25.sect.3.*) in inveniendo ratione, quæ id efficaciter probet.

3 Porrò ex duobus principiis ratio ejusmodi naturalis, qualiscumque ea sit, duci consuevit. Alterum est: In Mutuo ex gratuita voluntate, & mera Donatione Mutuantis transferri dominium rei Mutuatæ in dominium Mutuatarii, qui tamen remanet obligatus reddere tantundem suo tempore. Alterum, Non posse te accipere lucrum ex re alterius, nisi ex aliquo titulo illud tibi debeatur. His positis, sic formatur ratio: In Mutuo non invenitur titulus, unde lucrum supra sortem exigere possis, ergo injustè illud exigeres. Antecedens probatur, quia ex priore principio in Mutuo transfertur dominium rei Mutuatæ in Mutuatarium; Ergo tota res, ejusque usus jam est Mutuatarii, licèt cum obligatione tantundem reddendi. Si ergo tota res, totusque ejus usus est Mutuatarii, quodnam erit in Mutuo caput, ex vi cujus lucrum accipere possis? Quare, si illud sumeres, ex re aliena contra secundum principium sumeres.

Sed hæc, & responsiones ad illa fusiùs agitantur apud citatos. Nos, ad praxim semper collimantes, ejusmodi disputationes, non admodùm ad eam rem necessarias, libenter prætermittamus.

4 Illud non omittendum. An semper prohibeatur Usura sub mortali, an potiùs in ipsa detur parvitas materiæ, & consequenter tunc committatur solùm culpa venialis? Constanter assero, ipsam ex genere suo esse sub mortali vetitam, adesse nihilominus parvitatem materiæ. Ratio potissima, & convincens est, quia tota ejus malitia est contra Justitiam: at hæc admittit parvitatem materiæ, ex omnibus; ut patet in furante obolum, V.G. vel in inferente damnum leve, ita de Lugo, *d.25.de Just.n.252.*

5 Diana, *p.5.tr.5.ref.30.* propter auctoritatem Alphonsi de Leone negantis, in Usura dari parvitatem materiæ, & ex eo argumento, quod quidquid sorti accedit, Usura est, Diana, inquam, hanc rem nobis cogitandam reliquit. Sed ne ampliùs (oro) quis cogitet, idque propter rationem à nobis modò allatam. Respondeaturque Alphonso in hunc modum: Quidquid adiicitur sorti, esse quidem Usuram, sed exiguæ materiæ, atque adeò peccatum veniale, sicuti quodlibet furtum, etiam sacrilegum, rei Ecclesiæ in modica materia furtum est, & Sacrilegium, sed veniale.

CAPUT III.

Casus in Mutuo Usuram certò non continentes.

1 IN tres classes distinguo casus ad hanc tractationem de Usura pertinentes, nimirum Primò, in eos casus, qui certò Usuram non continent. Secundò, in eos, qui, certò continent. Tertiò, in eos, qui sub controversia. Incipiamus à primis in hoc capite, tractaturi de aliis separatim in capitibus subsequentibus.

§. I. *Lucrum ex Mutuo ratione gratitudinis.*

1 NEc peccat, nec obligationem contrahit restituendi; si mutuet quis intendendo; immò & habendo aliquid ex Mutuatarii benevolentia, gratitudine, liberalitate, amicitia; quamvis intentionem habeat non mutuandi, si re sperata careat. Ratio est, tum quia id non est exigere lucrum ex vi Mutui, tanquam ex Justitia, in quo consistit essentia Usuræ; sed ex vi alterius tituli, quem verè adesse supponimus; tum quia qui ejusmodi gratitudinem intendit, rem honestam, & rectæ rationi congruentem intendit. Nam propterea poterit Mutuatarium excitare, & rogare, ut se gratum ostendat; excitat enim ad id, quod honestum est. Ita Mol. *d.305.n.3.* Less. *l.2.cap 20.nu.38.* aliiq; Affertur à Molina exemplum de mutuante pecuniam Principi ad finem, ut ab illo obtineat officium, vel dignitatem ex Principis liberalitate: is enim quamvis principaliter officium intendat, non propterea est Usurarius, quia non intendit ex vi Justitiæ, sed ex vi liberalitatis.

Nota, hoc (*Ex vi Justitiæ*) includi in Descriptione Usuræ, ibi (*Ex vi Mutui*) Illud enim (*vi*) significat urgentem, & omnimodam obligationem, quæ est ipsissima obligatio Justitiæ.

☞ Hic habe præ oculis Propositionem 42. inter damnatas ab Innoc. XI. quæ sic habet: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquàm ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solùm si exigatur tanquam ex justitia debitum.*

2 Obiicies. Lucæ 6. dicitur: *Mutuum date, nihil inde sperantes*: & in *C.Consuluit de Usuris*, dicitur esse Usuram, dare Mutuum ex spe lucri principaliter, non verò ex spe lucri minus principaliter, ergo omnem spem, saltem principaliter intentatam, excludere debemus, ne in Usuram incidamus.

Resp. Illicitum esse, aliquid sperare ex mutuo, tanquam debitum ex Justitia, & quidem, etiam si speres minus principaliter, quia adhuc committis injustitiam, cùm lucrum accipias sine titulo, non verò esse illicitum, sperare aliquid tanquam congruum ex gratitudine; Illud ergo prohibetur, non hoc. Unde, quando prædictum *Cap.Consuluit*, dicit licere, sperare lucrum minus principaliter ex mutuo, semper intelligendum ita est, ut sensus sit, licere, illud sperare, non tanquam debitum ex Justitia, sed tanquam congruum ex gratitudine, & amicitia dumtaxat. Vide omninò, quæ dicam infrà *c.4.§.2.& c.5.§.4*

3 Duo tamen scopuli sunt in praxi diligentissimè declinandi. Alter, ne fiat pactum anteà; Alter, ne sit quis nimis importunus in petendo lucrum ex gratitudine. Quamvis enim pactum fiat expressè, ut lucrum detur ex gratitudine dumtaxat, & quamvis mutuans solùm utatur precibus, unde speculativè non videatur sic induci malitia Usuræ, tamen, quia ut verè effugiatur injustitia, Mutuatarius ex mera, & pura libertate, & voluntate dare debet, quæ libertas facilè in prædictis scopulis violatur, & infringitur, cùm illud pactum anteà factum, & importunæ illæ preces ostendant involuntarium, & multo magis si Mutuatarius concipiat timorem, ne alia vice difficulter inveniat, qui mutuet, ideò dixi, esse in praxi geminos illos scopulos solertissimè cavendos.

4 Inquires. Peccone, & obligor ad restitutionem. Primò, si accipiam bona fide lucrum, tanquam ex gratitudine, vel simili justo titulo, Mutuatarius tamen verè det, tanquam debitum ex Justitia? Secundò, quid, si contra Mutuatarius det ex gratitudine, tu verò accipias ex Justitia?

5 Resp. ad primum, te non peccare; Quando tamen rescies Mutuatarium, dedisse ex vi Justitiæ, reddere debes omninò lucrum; quòd extat, vel id, in quo factus es ex eo ditior, quia tunc jam cognoscis, te titulum non habere retinendi.

6 Ad secundum, te peccasse quidem: ex conscientia erronea, sed illa deposita, lucrum tutò retines, quia jam habes titulum justum retinendi. Utramque responsionem legere poteris apud Less. *l.20.dub.6.*

Quid, si mutuatarius det aliquid mutuanti, dum ei restituit sortem, mutuans verò dubitet, quo animo detur?

7 Resp. te debere restituere, quia in dubio melior est conditio possidentis: Nunc autem verè, & civiliter possidet Mutuatarius, quamvis materialiter lucrum sit apud te: sicuti quando Latro possidet rem meam, possessio vera, & civilis est apud me, licèt possessio materialis, seu, ut vocamus, naturalis, sit apud Latronem, Less *ibid.* contra Cajetanum.

8 Postremò, hic est reiicienda falsa illa sententia Scoti, *in 4.d.15.q.2.art.3.apud Mol.mox citand.* & aliquorum ipsum sequentium, qui asserunt, Usurarium non teneri restituere, si Mutuatario non manifestavit suam intentionem exigendi supra sortem, quamvis peccet exigendo, sed peccare, & restituere tunc solùm debere, quando id manifestavit; Ratio est, ajunt, quia quando non manifestatur hujusmodi intentio Mutuatario, ipse Mutuatarius præsumitur dare gratis. Falsa enim verò sententia, ut falsa meritò visa est Mol. *d.306.n.5.* Sot. *l.5.de Just.q.4.ar.4.* Med. *q.4. de Usura*, aliisque ab eodem Molina, citatis. Ratio est, quia sine fundamento sic præsumitur, immò cum maximo fundamento præsumitur contrarium. Nemo enim censetur gratis donare, ut infrà, cùm de donatione fusius, Deo dante, docebimus.

Præterea, si vera esset hæc sententia, sequeretur, Usurarium Mentalem nunquam obligari ad restitutionem, quia eo ipso, quod sit solùm mentalis, jam mutuat sine explicito pacto, & sine manifestatione suæ intentionis, & tamen *in cap. Consuluit*, *de Usuris*, teneri ad restitutionem mentalem Usurarium, clarè decernitur.

§. II. *Lucrum ex Mutuo ratione alicujus oneris suscepti à Mutuante.*

Ratione laboris.

1 POtest, teste Med. *de Cambiis q.2.* Navar. *in man.c.17.nu.209.* Mol. *d.304.* Cœlest. *tr.11.de Usuris c.3.Quæres 3.* Mutuans aliquid proportionatum exigere ratione notabilis laboris, quem fortè suscipit in gratiam mutuatarii, in parandis, v.g. pecuniis, in numeranda ejus magna quantitate, in mensurando tritico, in transportando vino ad domum mutuatarii, &c. Ratio est, quia licitè potest quis locare laborem suum extraordinarium alteri.

2 Dixi, *proportionatum*, in hoc enim fœdè labuntur nonnunquam aliqui, qui usuras palliant, dum pro parvo labore sumunt non exiguam mercedem, tunc enim quis non videt, vel usuram committi palliatam, vel clarum furtum? expendat igitur homo prudens, & expertus, quanti sit ejusmodi labor.

3 Dixi item, *in gratiam Mutuatarii*, quod certè ferè semper est, quando datur mutuum. Quando enim mutuans dat mutuum tibi in tuam gratiam numerat, mensurat, transfert in domum tuam rem mutuatam: At, quando mutuatarius reddit, discrimen invenio inter numerationem, seu mensurationem, & inter translationem. Nam, quoad translationem mutuatarius ipse debet rem transportare in locum, in quo rem habuit à mutuante, ne scilicet mutuans ex mutuo dato damnum expensarum transportationis patiatur. Unde si mutuans in alium locum non æquivalentem velit rem transferri, certè suis expensis facere id debet, non mutuatarii, quia tunc rem propriam in gratiam suam alið transfert. Quoad numerationem verò, vel mensurationem, cùm mutuans Jus habeat, ne defraudetur in numero, vel in mensura, debet mutuatarius coram mutuante numerare, vel mensurare, & quidem propriis ipsius mutuatarii expensis. Ratio est, quia ad mutuatarium pertinet, cùm reddit mutuum, scire, ne plus, vel minus reddat; Certè in decimis Ecclesiæ solvendis ex frumento, solent in nostris Regionibus Domini suis expensis frumentum mensurare coram eo, qui Ecclesiæ decimas recipit. Et meritò, nam rem suam gerit Dominus, dum mensurat: ne scilicet det plus, quàm debet, cum suo damno; vel minus, quàm debet, cum suo peccato; vide, quæ dicam infrà *in tract.de Camb.c.3.§.3.n.6.*

Ratione gravaminis extrinseci.

4 Potest secundò mutuans aliquid proportionatum accipere, si præter rem, quam dat mutuam, aliud gravamen mutuo extrinsecum suscipiat, mutuat, v.g. tibi Petrus centum aureos hìc, & suscipit onus pro te illos expendendi, in emendis tibi vestibus, vel mercibus; potest sanè aliquid proportionatum accipere ex tali gravamine. Ratio est jam dicta, quia hæc nova onera sunt pretio æstimabilia, quæ nemo obligatur gratis suscipere.

Ratione promissionis mutuandi.

5 Potest tertiò mutuans aliquid à te accipere, si se obliget ad mutuandum, quoties tu volueris, seu quoties tu pecunia indigueris. Ratio est eadem, quia id novum est gravamen. Hinc licitè Mercator aliquid lucri accipit à Principe, vel Civitate, quando se obligat ad mutuandum ipsis, quoties frumento, v. g. indiguerint, &c. & ita docet Tolet. *l.5.c.38. n.6.* Sotus, aliique.

Ratione Assecurationis.

6 Potest quartò mutuans aliquid à te accipere ratione Assecurationis. Ut id intelligas, vel scito, vel recolito, posse mutuatarium ad assecurandum mutuantem de dato mutuo, rogare aliquid tertium, ut fidejubeat, seu assecuret mutuantem de ejus sorte, cui tertio aliquid solvit pro tali fidejussione; aliquid, inquam, proportionatum à viro prudenti decernendum juxta pericula, quæ omnibus expensis in eo Mutuo timeri possunt. Immò, quamvis Covar. *l.3.var.c.2.n.6.* neget pro fidejussione posse aliquid accipi, quando nullum est periculum in solutione; tamen alii cum Nav. *in man.c.17.n.285.* affirmant, posse, quia adhuc est pretio æstimabile, sic fidejubere: Adde, saltem moraliter, propter tot rerum mundanarum varietates, semper subesse aliquod periculum, sed certè tunc valdè minus (si minus est periculum) debere esse, quod accipitur, monitione non indiget.

7 His positis: Quærimus, An, sicuti mutuatarius potest advocare pro suo fidejussore hunc tertium, dando illi proportionatam mercedem, ita licitè, & justè possit acceptare pro fidejussore ipsum eundem mutuantem, qui licitè possit proportionatum pretium à mutuatario accipere?

Resp. licitè, & justè posse, si aliud non addas. Ratio est, quia hoc, est subire novum gravamen, & sicuti justè solvi potest tertio ejusmodi merces, ita poterit solvi mutuanti.

8 Dixi (*si aliud non addas*) nam si à mutuante obligaretur mutuatarius ad eligendum pro suo Assecuratore ipsum mutuantem, injustè se gereret, quia obligaret mutuatarium ad aliquod præstandum, ad quod ex vi mutui non obligatur, quare adderet mutuatario novum gravamen, quæ injustitia esset manifesta. Contra prædicta videntur prima facie esse aliqui Sacri Textus, præsertim C. *Navigantis. De Usuris*, quorum explicationem lege ap. DD. Mol. Less. Sal. ap. de Lug. mox citand. & breviter omnes complectentem de Lugo *d.25.de Just. à n.78.*

Denique adverte, multa huc pertinentia propter connexionem casuum fore iterùm dicenda *c.4.& seq.*

§. III. *Lucrum in Mutuo ex damno emergente.*

1 PRæmittendum est pro Tyronibus, quid sit damnum emergens, quid lucrum cessans. Damnum emergens dicitur illud, quod patimur in nostris bonis, quæ possidemus, eò quòd alteri illa concedimus. Quare, si, ut tibi dem mutuos centum aureos, cogar ab alio eosdem ad usuram cum meo interesse, decem V.G. aureorum, accipere, vel, si ut tibi mutuem frumentum, V.G. cogat res meas vili pretio cum meo damno, quinque, V.G. aureorum, vendere, vel hinc ad quatuor menses idem triticum pro meo victu carius cogar emere, duobus, V.G. aureis ampliùs, dicor pati *damnum emergens*, in illis decem quinque, duobus aureis.

2 Huic affine est lucrum cessans. Hoc enim est illud damnum, quod patimur, non quidem in bonis, quæ possidemus, sed in lucro, quod probabiliter acquireremus, si nostrum alteri non concederemus. Habeo V. G. pecuniam paratam ad emendum nunc tempore Messis triticum cum spe lucrandi, omnibus expensis, aureos centum; Si tibi hanc pecuniam mutuem, quo mutuo posito, acquirere ejusmodi lucrum non possum, cessabit mihi lucrum in aureis centum, & hoc, *lucrum cessans*, appellatur. Unde vides, lucrum cessans posse etiam vocari damnum emergens, quatenus, qui lucrum speratum non acquirit, damnum pati, dici profectò potest. In hoc §. dicemus de damno emergente, dicturi mox de lucro cessante.

3 Certum est apud omnes, posse mutuantem exigere totum illud damnum, quod ratione mutui ipsi provenit, seu emerget, nam ratio naturalis manifestè dictat, ut nemo obligetur cum suo damno alteri Beneficium præstare. Ita passim Theologi, ut S.Th. *2.2.q.77.art.1.& q.78.ar.2.ad primum.* Valen. *2.2.t.3. disp.5.q.20.p.2.Concl.3.* aliiq; Unde licitum est mutuanti, pacisci, etiam ante mutuum datum, de hoc damno emergente à die contractus celebrati, quia justam rem deposcit.

4 Tria tamen requiruntur, ne injustitia, seu usura intercurrat. Primò, ut mutuum sit reverà causa hujus damni, & aliter impediri damnum non possit; si enim mutuans habeat alias pecunias, seu illas facilè parare queat, quibus possit damnum illud impedire, vel amicus pecuniam offerat, non poterit ex hoc capite lucrum accipere ex mutuo, quia tunc mutuum non est causa ejusmodi damni.

Secundò, ut admoneatur mutuatarius de ejusmodi damno, seu, quod idem est, ut ab initio fiat pactum de hoc damno, nam fortasse nolet is accipere mutuum cum eo onere.

Tertiò, ut non excedat limites valoris damni, ut ex se patet, & nos alibi diximus.

5 Duo autem damna possunt, debentque hìc distingui. Alia sunt, quæ ex mutuo sequuntur mutuanti pro tempore, quo ex conventione durat mutuum, hoc est, usque ad præfixum terminum, quo debet mutuum reddi, & de his damnis hactenus loquuti sumus. Alia sunt, quæ sequuntur ex eodem mutuo pro tempore, quod currit post terminum prædictum, quæ alio vocabulo dicuntur damna ex mora, idest, quæ ex mora solvendi fortè sequuntur mutuanti; De his igitur posterioribus quærendum est, an, & quatenus debeant resarciri à mutuatario?

6 Debere resarciri, si de illis dictus mutuatarius fuerit admonitus, vel, si pactum de ipsis præcesserit, tenent omnes, quia, ut supponimus, vera causa talium damnorum tunc pari modo est mutuatarius. Requiritur tamen, ut verè, & necessariò sequantur ratione mutui. Unde, si mutuans, propter moram mutuatarii in reddendo, accepit pecuniam solvendo interesse, ut suis usibus necessariis subveniret, hoc interesse, tanquam damnum emergens, debebit resarcire mutuatarius: at, si, ut luderet, vel quid simile non necessarium faceret, non debebit mutuatarius, quia is non obligatur, nisi ad damnum emergens, quod ipsi imputetur, ut causæ: at in hoc eventu ejusmodi interesse non imputatur mutuatario, sed ipsi mutuanti.

7 Prætereà requiritur, ut mutuatarius potuerit in termino solvere, nam non dicitur esse in mora, si inculpabiliter solvere non potuit.

8 Quoad illud, quod dictum est (*si fuerit admonitus*) adverte, esse controversiam inter Doctores, an si de hoc damno mutuanti sequuturo post moram non sit admonitus mutuatarius, nec præcesserit de illo pactum, debeat nihilominus hoc resarcire dictus Mutuatarius.

Et quidem licèt nonnulli, ut Nav. *in Commen.de Usuris, n.55.* Petr. Nav. *lib.3.c.2.n.208.* dicant, debere, quia non est necesse, ajunt, ut moneatur, cùm ipsa dies solutionis interpellet pro homine, ut dicitur *in l.Magna, C.de contrahenda stipulatione*, tamen ego *l.8. Decal.t.3.c.8.§.3.n.9.* cum Azor. dixi debere admoneri, quia probabilius existimavi, hanc monitionem debere præcedere; fortasse enim mutuatarius statim solveret sortem, nec ad hoc novum damnum resarciendum obligaretur, & donec admoneatur, potest præsumere, creditorem remittere: Dies autem interpellat quidem pro homine, sed non quoad damnum hoc sequuturum; sed quoad debitum, seu sortem principalem. Excepi tamen ibi ex Sà, *V. Mora nu.2.* & iterùm excipio consuetudinem apud Mercatores, qui in contractu Mutui pecuniarum semper supponuntur pacisci

de

de damno quocumque eventuro, quæ consuetudo, ubi adest, meritò servanda est.

§. IV. *Lucrum in Mutuo ex lucro cessante.*

1 DAmnum emergens debere modo jam prædictò à mutuatario resarciri, docent omnes; non autem omnes idem docent de Lucro cessante; Nam Durandus, *in 3.d.37.q.2.ad primum.* Scot.*in 4.dist.15.q.2.* Sot.*l.6 de Just.q.1 art.3.concl.4.* apud Molin.*mox citandum n.10.* aliique negant. Verùm jam communis nunc est, & vera sententia affirmativa, idest, idem dici debere de Lucro cessante, quod diximus de damno emergente. Ratio fundamentalis est, quia, est etiam pretio æstimabile, me amittere lucrum, quod probabiliter sperabam. Cùm ergo tu hujus jacturæ sis causa, resarcire teneris; Frustra autem citatur D. Thomas contra nos. Nam advertunt Cajet.2.2.*q.77.ar.2.ad primum*, & Molina, *d.315. ad finem*, D. Thomam nullo modo contra nos esse: is enim, vel solùm dicit lucrum, quod est in potentia remota, & non est spes illud habendi, non posse vendi, vel, si loquatur de lucro probabili, & in potentia proxima, solùm vult, ut non vendatur ad æqualitatem, sed quanti dumtaxat ab experto viro æstimatur spes illa probabilis lucri.

2 Sunt autem, & hic tres conditiones necessariæ, ad exigendum in mutuo hoc lucrum cessans. Primò, ut pecunia, quam mutuas, sit destinata negotiationi, secus non cessaret ratione mutui tibi lucrum. Quod, si habes domi aliam pecuniam otiosam, hanc tamen, quam mutuas, negotiationi destinaveras, adhuc potes, si hanc destinatam mutues, exigere lucrum cessans, quia verè ratione mutui cessat tibi ejusmodi lucrum ex hac destinata pecunia.

3 Si quis sit dubius, an negotiationi destinanda sit pecunia in occasionibus, quæ se fortè offerent, non potest totum lucrum accipere, sed ad rationem dubii à prudenti viro decernendum.

4 Si quis sub conditione sic destinaverit. Vellem meas pecunias negotiationi exponere, sed quia adest, qui eas petit mutuas, illi do, si inquam, sic destinaverit, poteritne licitè exigere, vel pacisci de toto lucro cessante?

Quod possit, dicit Less.*l.2.c.20.n.90.& 95.* esse opinionem probabilem. Ratio præcipua est, quia adhuc mutuo re ipsa id, cujus carentia est causa, ut mihi cesset lucrum. In praxi tamen notant aliqui Recentiores, ob periculum palliandi usuram, id non esse facilè admittendum.

5 Secunda conditio est, ut admoneatur de hoc onere mutuatarius eo modo, quo nuper *n.4.* diximus de damno emergente. Lege Valen.*t.3.d.5.q.20.p.2.concl.3.* §. *Tertia conditio*, cui adde Lopez *l.1. de contract. c.23.*

6 Tertia conditio, ut non exigatur (testibus Less.*l.c.n.96.* Tolet.*l.5.c.33.*) nisi quanti æstimatur spes illa lucri, quam certè posse multipliciter impediri, negari non potest, deductis item expensis, & periculis.

7 Laborem, quem mutuans posuisset in acquirendo lucro, quod nunc cessat ratione mutui, non debere regulariter deduci, notant Lessius, Salas, Reginaldus, aliique, quos sequitur Dicast.*l.2.de Just. tr.10.d.2.d.5.n.178.* quia homines communiter volunt potius laborare, quàm otiantes nihil lucrari. Exciperem, nisi fortè labor fuisset futurus adeò magnus, ut esset probabile, mutuantem aliquo saltem pretio illum laborem fuisse redempturum.

Alias quasdam conditiones requirit Conrad.*q.30.de contract.* quæ certè vel non sunt necessariæ, vel ad prædictas reducuntur.

8 Quoniam verò spes dicti lucri est incerta, duplici modo potest initio mutui fieri de dicto lucro pactum. Primò, ut tunc determinetur lucrum aliquod mediocre, quod, deductis omnibus expensis, vir expertus enunciabit: & tunc sanè etiam si minus, vel plus fuisset lucrum illud, determinatum exigi solum poterit. Ratio est, quia tanti vendidit illud lucrum mutuans, quanti probabiliter valere judicatum fuit, ergo tanta correspondens merces est semper danda.

Secundò, ut nihil anteà determinetur, sed solvatur posteà id lucri, quod deprehendetur cessasse: deprehendi autem poterit, vel ex eo, quod mercatores alii in simili negotiatione lucrati sunt, vel ex eo, quod ille ipse, qui mutuavit, lucratus est in negotiatione simili per aliam æqualem pecuniam.

9 Sed certè valdè difficile est cognoscere, quanti fuisset lucrum, quod mutuanti cessat ex pecunia mutuata: quare in foro interno, suam mutuans conscientiam consulat, ut tantum exigat, quanti ei, deductis deducendis, verè cessat. In foro autem externo difficulter probari clarè potest, vel quod cessaverit lucrum, vel quòd tantum cessaverit; ut docet Menoch.*de arbit. l.2. cent.2. casu 119.* unde nullus ex mutuatariis obligatur in dicto externo foro solvere lucrum cessans nisi Actor probet ob mutuum amisisse illud lucrum, id quod etiam notavit Cassanæus, *decis.79.*

Conjecturæ autem, quòd lucrum tandem aliquod Mutuanti cessaverit, ducentur. Primò ex eo, quod mutuans solitus erat negotiationi suas pecunias exponere. Secundò, quod habebat merces paratas, quas de more emisset ad lucrum, nisi mutuasset. Tertiò, ex Testibus, qui de more testificentur. Quantum autem cessaverit, Judicis arbitrio relinqui, notat Rebuffus, *in l.un. de sent. quæ pro eo, n.516.*

10 Quæres: Sicuti potest, ab initio mutui, fieri pactum de lucro cessante, licitène potest, etiam ipsum lucrum cessans tunc exigi? mutuo v.g. tibi nunc centum aureos pro uno anno, in quo omnibus expensis, mihi cessabunt de lucro decem, licitène possum nunc accipere à mutuatario hos decem?

Resp. negativè. Ratio manifesta est, quia sic non mutuares centum, sed nonaginta, ut fusiùs docet Medina *de usura qu.3.* §. *Sept. conditio*, Pet.Nav *l.3.c.2.n.303.* Less. *l.c.n.99.* aliique, nos aliqua remedia, seu justa artificia tradidimus *l.8.in Dec.tr.3.c.8.§.3.à nu.16.* quorum auxilio aliquid anticipatò sumi possit.

§. V. *Lucrum in Mutuo ex pœna conventione.*

1 NOn loquimur de pœna, quæ in mutui contractu apponi ex pacto posset in compensationem lucri cessantis, & damni emergentis, hæc enim ante sententiam, & omninò, debetur in conscientia, quia compensat interesse mutuantis, de quo jam paulò ante dictum est satis; sed loquimur de pœna merè conventionali, quæ ex solo pacto debeatur mutuatario, in casu, in quo præfixo termino, non reddat mutuum, etiam si nullum damnum emerserit, vel lucrum cessaverit mutuanti. Hanc aliqui vocant pœnam punitivam, quia punit violationem fidei mutuatarii, qui non reddit mutuum, quando reddendum promisit.

2 Duo in hac difficultate sunt discutienda. Alterum; An hæc pœna, conventionalis justè, & licitè apponi possit in mutuo, sic, *Do tibi mutuo centum aureos pro hoc anno, in fine cujus, ni reddideris, solves mihi in pœnam aureos quinque?* Alterum: An solutio dictæ pœnæ debeatur in conscientia ante condemnationem Judicis, vel ante petitionem partis?

3 Quoad primum, Assero, justè, & licitè posse. Ratio est, quia in omni contractu justè ponitur pœna resilienti, vel ipsum contractum non observanti, & hujus ratio est, quia pœna justè imponitur pro culpa.

4 Tres autem conditiones requiruntur ad Justitiam hujus pœnæ. Prima, ut præcesserit culpa mutuatarii; quare, si is non habet in præfixo termino, unde solvat mutuum, non obligatur in conscientia ad dictam pœnam, quia tunc nullam culpam ipse commisit.

5 Quæres. Quid, si ideò est impotens ad solvendum, quia prodigè vixit, & inutiliter sua bona consumpsit?

6 Resp. Molina *disp.317 n.8.* & Lessius *l.2.c.20.n.132.* ajunt, in eo casu ideò obligari, quia tunc poterat facilè advertere, se ex culpa sua reddi impotentem, at de Lug *d.22.de Just.n.393.* ait, ideò obligari, quia sufficit culpa antecedens, qua quis prævideat se futurum impotentem ad solvendum.

Nota; Molina dicit (*quia facilè poterat advertere*) de Lugo ait (*qua quis prævideat*) quæ duo dicta sunt longè diversa, Molinæ enim sufficit, quod facilè potuerit esse advertentia: at de Lugo requirit ipsam advertentiam.

7 Certè, quia culpa non est, nisi præcedat advertentia illa, quam *l.5.in Dec.c.3.§.10.* explicuimus, sentiendum est cum de Lugo: nisi fortè Debitor prædictus negligentia graviter culpabili impediverit advertentiam futuræ impotentiæ, nam tunc aderit negligentia graviter culpabilis, & consequenter contrahetur dicta pœna; quò fortasse respexit doctissimus Molina.

8 Secunda conditio, Ut non ponatur hæc pœna ad palliandam usuram. Illa autem palliatur, si mutuans ideò hanc pœnam ponat, quia lucrum habere vult ex ipso mutuo, quod ut occultet, dictam pœnam obtendit, quam palliationem clarè apparet adesse, quando sciens mutuans, non posse mutuatarium solvere in tempore præfixo, adhuc hanc pœnam apponit.

9 Tertia conditio: Ut non sit immoderata, sed juxta qualitatem culpæ, secus id, quod culpam excedit, injustè corraderetur. Unde differre solutionem per biduum, vel per hebdomadam, non æstimari culpam, saltem dignam tanta pœna, notat de Lugo *l.c.* Prætereà, si pars, non verò totum solvatur, diminuet certè de culpa, sed non diminuet, quando totum non solvi, æquè mutuanti noceat, ut, si prædium non emit mutuans, quia totam summam non habuit, id quod rectè notat Bonac.*d.3. de contract. p.3.p.7.n.2.Vers. Ex quo.* Nec displicet interim Pasqualigus, *cent.4. q.362.* asserens, creditorem acceptantem solutionem partis debiti censeri, liberare debitorem à mora: sibi enim, eam partem acceptando, præjudicat; nam dum partem acceptat, videtur, inquit, implicitè pœnam moræ, & quodcunque interesse ratione moræ habitum remittere. Hæc Pasqualigus, quibus necessariò addendum est, nisi creditor explicet, acceptare se partem sine præjudicio sui interesse.

10 Quoad posterius; triplex adest sententia. Nam Primò, pœnam conventionalem deberi in conscientia ante omnem Judicis condemnationem, etiam parte non petente, docet Felinus, Decius, aliique apud Castropalaum, & Sanch. mox citandos. Ratio est, inquiunt, quia, quod ex contractu debetur, debetur in conscientia etiam parte non petente, nec Judice condemnante: at hæc pœna, cùm sit conventionalis, ex contractu debetur.

11 Secundò, non deberi, etiam si pars petat, nisi accedat Judicis sententia, tenet Sanch.*lib.1.de matr.d.17.* Castr. *tom.2 tractat. 3.d.2.part.3 num.4.* Vasqu. *part.2.d.173. capit.1.* aliique plur. apud Dianam *part.1. tractat. de contract. resolut.29.* aliique. Ratio est, ajunt, quia eo ipso, quòd ponitur, ut pœna, quamvis ponatur ex pacto initio contractus, præsumitur poni juxta naturam alia-

aliarum pœnarum legalium, quæ est, ut non debeatur, antequam accedat Judicis sententia, præsertim, quia sæpissimè ejusmodi pœnæ conventionales sunt rigidæ, expeditque eas moderari per Judicem, ut rectè advertit Menochius de arbitrariis *l.2.cent. 3.casu*, *casu* 266.

12 Tertiò, deberi ante Judicis condemnationem, non tamen, antequam pars petat, sentit Suar.*l.5.de leg.c.6.num.*8. Bonac.*d.3.de contr.q.3.p.7.n.*4.de Lugo *d.22. de just. à n.*406. aliique. Ratio est (inquiunt) quia hæc videtur esse intentio contrahentium, cui in foro conscientiæ standum est, ut ex una parte nolint sibi imponere onus recurrendi ad Judicem cum expensis, litibus, incertitudine eventus, &c. & ex alia parte, nec velint se obligare, parte non petente, nisi expressè ad hoc ipsum se obliget ot in contractu.

13 Has duas postremas sententias, quas fusè agitatas vide apud citatos, esse utrasque probabiles, non ambigo; primam verò nequaquam recipio, quia usu videtur explicatum, parte non petente (adde tamen, potente petere) remitti, vel saltem differri debitum.

§. VI. *Lucrum in mutuo ratione periculi.*

1 NOn est hic sermo, an mutuans possit periculum mutui apud se, accepta à mutuatario mercede, sumere, de hoc enim tractavimus modò §.2 *n.*6. sed, an idem mutuans possit aliquid proportionatum sumere ex eo, quòd videt suam pecuniam Petro v.g. mutuatam periclitari propter dubiam fidelitatem, vel propter paupertatem, vel propter aliud, quod timetur in Petro: Vides, in casu dicti §.2. adesse duos contractus, alterum mutui, alterum assecurationis mutui, in hoc autem casu adesse dumtaxat contractus mutui, pro cujus periculo vult mutuans aliquid sibi solvi.

2 Assero, posse aliquid accipi, sed proportionatum. Ita Valent.*to.3.dub.5.q.20.par.2.conclus.*4. Silvest.*v.usura* 1.*qu.*35. Sà, Molina, Less. Bonac. Filliuc. Diana eos sequens, & citans *par.*1. *tr de contract.resol.*37.*& resol.*2. de Lugo *de Justit.disp.*25.*num.*81. aliique, quamvis aliqui negent ut Navar. Sotus, Tol. Salas, Reb. aliique apud de Lugo *loc.cit.*

Dico (proportionatum) nam aliquando est majus, aliquando minus periculum propter varias personæ mutuatariæ circunstantias, propter longius, vel brevius tempus, quo mutuum restitui debet, vel propter quid simile. Ratio autem nostræ sententiæ ducitur ex eo, quòd negari nequit, esse pretio æstimabile, & quidem extra ipsum mutuum, quod mutuans subeat periculum amittendi suam pecuniam, & quod idem toto anno v. g. quo durat mutuum, molestiam passurus sit, quam ei affert timor suam pecuniam amittendi: Hujus autem periculi timorem esse extra mutuum, patet, quia ab illo separari potest. Nam si mutuum dem homini fidelissimo, certoque, ac tuto pignore apud me deposito, quo pacto certitudinem habeam, quod mutuum non sim amissurus, adhuc constat mutuum, & tamen nullum odoratur periculum amissionis.

Confirmatur, quia, si tibi locem, vel commodem Equum, vel Domum, probabiliter timens, ne apud te hominem socordem, & dubiæ fidei deteriora illa fiant, vel amittantur, possum aliquid accipere, seu exigere, propter periculum, quod in tui gratiam subeo, ergo & in casu nostro.

3 Hinc vides primò, quando apud te certum pignus habuisti pro assecuratione tui mutui, vel fidelissimum fidejussorem, te non posse, ex hoc capite periculi, aliquid sumere, quia tunc, cùm periculum nullum subesse supponatur, molestiam non patieris, ergo illius tolerantiam vendere non poteris.

4 Vides secundò, etiamsi deinde suo præfixo tempore totum mutuum integrè tibi solvatur, posse nihilominus dictum aliquod proportionatum à te exigi, & retineri, Ratio est, quia hoc exigis ratione gravaminis, quod jam certò suscepisti tolerando per annum illud periculum, & timorem amittendi mutuum.

5 Obiicies. Si ratione periculi, & metus liceret ex mutuo aliquid accipere, is, qui est meticulosior posset plus accipere, quia major molestia, quam is patitur, majorem mercedem meretur, at id videtur falsum, ergo & id, unde sequitur.

Resp. Communiter à Doctoribus, ut Molin.*disp.*356.*n.*3. Sal. *de contract.tr.de usur.dub.*22. aliisque, negari solet sequela majoris, nam timor, ajunt, debet niti aliqua ratione probabili, ita ut quilibet vir prudens, attenta qualitate mutuatarii, cæterisque adjunctis, probabiliter queat dubitare ejusmodi periculum non recuperandi mutuum: quare, si verè non adest, sed adest solùm falsa apprehensio mutuantis, non erit satis ad aliquid exigendum: sicuti in matrimonio, metus ex falsa apprehensione contractus non est satis ad ipsum invalidum, ex Sanch.*lib* 4.*de matrim.disput.*1.*num.*16.

6 Dixi, (*Communiter à Doctoribus negari*) nam inclinat de Lugo *l.c.* (sed timidè relinquens aliorum Judicio) posse, etiam tum, aliquid accipere, quia, quidquid sit, (ait) in contractu matrimonii, pro cujus invaliditate potuit ob suas peculiares rationes requiri à Jure metum ex re ipsa, non autem ex falsa apprehensione conceptum; de quare alibi disputatur; in nostro certè casu videtur esse satis huoc metum hominis pusillanimi, quia jam in homine adest major molestia animi, quàm majori pretio vendere is possit, sicuti enim adest in claudo major molestia ambulandi, quàm adsit in homine robusto, licèt, ex vitio, & infirmitate procedens, quam certe majorem molestiam in tui gratiam claudus subeat, poterit aliquid plus exigere, quàm exigit is, qui nullam, vel satis minorem molestiam in ambulando sentiret, ita in casu nostro, hæc de Lugo.

§. VII. *Lucrum in Mutuo ex contractu innominato, Do, ut des.*

1 NUmero tibi centum aureos, ea lege, ut si ego moriar infra decem annos, tu nihil mihi, vel meis hæredibus reddere obligeris: si autem vixero, reddere tenearis alios centum, atque adeò ducentos aureos, nimirum decem pro singulis annis procedentibus; licitus ne est hic contractus?

2 Respondeo, esse licitum; sed adverto, hunc non esse contractum mutui.

Quòd sit licitus, probatur, quia est par periculum amittendi, & lucrandi, atque adeò est contractus ludi sortis, qui per omnes est licitus.

Quod non sit contractus mutui, patet; nam præter cæteras rationes, Mutuum debet in omnem eventum restitui (*L.Incendium, C.Si certum petatur*) quamvis fortuitò pereat. Sed in casu, de quo loquimur, si ego ante decimum annum moriar, tu potes illos centum sine scrupulo retinere, hic ergo non est contractus mutui.

3 Potiùs ergo erit, ut dictum est in titulo, contractus innominatus, Do, ut des. De eo tamen hic agere volui, quia Silvester *V.usura* 3.*q.*36.*&* 37. Armill.*V.usura n.*36.*&* 37. Aug. *V. usura* 1.*nu.* 42.*&* 43. aliique dicunt, hunc contractum esse usurarium, quia tunc, (ajunt,) si ego, non morerer, exigerem lucrum ex mutuo. Verùm, ut jam dictum est, nec exigerem lucrum ex mutuo, quia hoc non est mutuum, nec exigerem injustè, quia ex ludo sortis exigerem.

§. VIII. *Exigere in Mutuo id, quo debetur ex Justitia, vel ex Charitate.*

1 PRimò. Debes certò ex Justitia mihi centum: ego tibi mutuo alia centum, sed exigo ex pacto, ut reddas illa centum, quæ mihi aliàs ex Justitia debes.

Secundò, debes certò ex Charitate mederi, vel adjuvare pauperem in extrema necessitate; ego tibi mutuo decem cum pacto, ut medearis, vel adjuves dictum pauperem: licitè ne hæc exigo?

2 Respondeo ad primum, affirmativè, quia non exigo ex vi mutui, sed ex vi Justitiæ extra mutuum. Ad Secundum, negativè respondet Petrus Navar. *l.3.cap.2. num.*251. quia adderem novum gravamen ex Justitia, cùm solùm ille ante obligatus fuisset ex Charitate. Sed affirmativè, id est, licitè me gerere, respondet Molina *disputat.*309. & meritò, quia cùm adsit obligatio ex Charitate parum addit, qui insuper addit obligationem ex Justitia, unde sic non videtur moraliter superaddi novum gravamen.

3 Dictum est autem (debes certò) nam, si dubiè debeas, negativè in utroque casu respondendum est, quia clara est injustitia, velle certò, quod dubiè debetur tibi.

Quid si probabiliter debeas? Resp Caramuel *in Theol.mor. l.2.d. 15.casu* 4.*n.*731. affirmativè respondet. At hæc sententia difficillima mihi est creditu; quia sic facis certum debitum, quod erat solùm sub probabilitate, & me privas eo jure, quo poteram meam probabilitatem apud Judices urgere; quo pacto fortasse vincerem, nihilque tibi essem traditurus. Id quod certe pretio non parvo æstimabile esse, negabit nemo.

4 Contra. Ego mutuans v.g. debeo equum, vel damnum, quod tibi intuli in fama, honore, rebus tuis, licitène, & justè possum tibi mutuare cum pacto, ut hæc omninò remittas? Id enim, etiam hic, est resolvendum propter connexionem materiæ.

Resp. esse nimis manifestum; non posse, quia peterem plusquam mihi debetur ex mutuo: remissio enim prædictorum est nimis manifestè pretio æstimabilis.

5 Quid de pœna, quam mutuans tibi ob aliquam rationem fortè debebit post sententiam Judicis, potestne is licitè tibi mutuare pecuniam cum pacto, ut illam pœnam remittas ante dictam sententiam, quando ipse certè nondum obligatur ad illam subeundam?

Resp. non posse, ut habet Ang.*V.usura* 1.*ex Molina d.*307. Less. *l.2.c.20.dub.*7. & Salas *de usuris dub.*12. nam licèt tunc non sit debita hujusmodi pœna proximè, est tamen remotè debita, cum mutuatarius habeat Jus accusandi mutuantem; quare mutuans peteret lucrum ex mutuo, si peteret remissionem illius, quæ certè remissio non parvi æstimatur apud homines.

6 Quid denique de vindicta, quam mutuans timet, ne mutuatarius in aliquo fortè offensus, sumat de ipso mutuante? potestne mutuans mutuare pecuniam cum pacto, ut mutuatarius ab illa vindicta desistat?

Respondeo. Ut desistat à vindicta injusta, vel injusto modo intenta, qualis esset vindicta, quæ fieri debet auctoritate publica, & ipse mutuatarius intenderet facere auctoritate privata, poterit licitè. Idem dic, ut desistat ab odio. At, ut desistat à vindicta, seu satisfactione justa, & ab illa satisfactione, quam justè potest implorare ab auctoritate publica, non poterit licitè. Ratio est, quia ibi pe-

peteret, quod sibi debetur, atque adeò non imponeret mutuatario novum gravamen: hic vero secus. Ita Nav. *c.17. in man. n.239.* Cajet. *in summa V. usura c.3. casu* 3. Sylv. *V. usur. 1. q.11.*

7 Hic tamen recolendum est, quod dixi superiùs *c.3. §.1.* de requirente gratitudinem; nam inde colliges, in rigore non esse illicita hæc, quia in hoc §. dicta sunt, peti, tanquam ex gratitudine, & Amicitia. An verò possit fieri pactum, ut dum ego tibi Beneficium mutui impendo, tu impendas Beneficium hoc remissionis, quamvis semper ex congruentia; dicam infra *c.4. §.2. n.9.* & explicatiùs *c.5. g.4.*

§. IX. *Lucrum in mutuo, quod exigitur à Montibus Pietatis.*

1 HUc id reducimus, quia in Montibus datur Mutuum cum certo lucro, ut jam videbimus.

Est enim Mons Pietatis summa aliqua pecuniæ, vel tritici, &c. in communi posita ex alicujus donatione, vel eleemosyna, destinata ad mutuandum indigentibus, salvo semper capitali, quodcunque tandem illud sit. Habet autem tres conditiones.

Primam, ut mutua detur certa quædam quantitas ex ea summa, idque ad tempus certum.

Secundam, ut mutuatarius det idonea pignora custodienda apud prædicti Montis Administratores, quæ, non solventibus statuto tempore mutuatariis, venduntur, retenta à Monte parte sibi debita, alia verò, si superest, ipsi mutuatario reddita.

Tertiam, ut mutuatarius pro rata pecuniæ sibi mutuatæ, & pro rata temporis solvat singulis mensibus certum quid pro laboribus, & stipendio Ministrorum Montium, pro conductione domus, in qua hi Ministri resident, pro libris rationum, & pro aliis sumptibus ad Montis conservationem necessariis.

2 Asserendum est, hujusmodi Pietatis Montes licitos, immò & verè pios esse. Ratio evidens, & principalior est, quia illud, quod solvitur pro ejusmodi mutuo, solvitur propter expensas necessarias ad conservandos Montes in commodum mutuatariorum. Sanè, si mutuares Petro centum modios frumenti, qui ad illum pervenire non possint, nisi opera, & laboribus asportantium, nonne deberet Petrus, in cujus gratiam fit translatio frumenti transportationis solvere stipendium? Ita prorsus in casu Montium. Lessius *l.2. c.20. n.191.* dicit, hanc doctrinam esse de fide tenendam. Molina *d.325.* ait, contrariam opinionem non esse tutam, Lupus *in c. Navig. de Usuris g.3. n.83.* esse temerariam. Toletus, *l.5. c.38.* asserit, eum, qui contrarium affirmat, esse excommunicatum. Meritò autem hæ censuræ contorquentur, quia hi Montes fuerunt approbati in suis Constitutionibus à Paulo II. à Sixto IV. Innocentio VIII. Alexandro VI. Julio II. ut habetur in Bulla Leonis X. & etiam in Concilio Lateranensi, *sub Leone X. sess.10.* & in Trid. *sess.22. c.8. 9. & 11. de Ref.*

3 Objicies. Cajet. *t.2. opusc.6.* qui interfuit dicto Conc. Lateranensi, scripsit integrum opusculum contra hos Montes, & Sotus *l.5. q.1. art.6.* ait, ea, quæ sunt definita à Concilio Lateranensi, non esse usu recepta.

4 Resp. Cajetanus scripsit illud opusculum multis annis ante dictum Concilium, nempè anno 1498. ut patet ex fine opusculi, cùm tamen Concilium hanc veritatem definiverit anno 1515. Sotus verò fundamento valdè infirmo nixus est. Nam definita in eo Concilio saltem per totam Italiam usu recepta sunt. Quod si non essent recepta, adhuc Sotus nihil contra rem nostram diceret: nam cùm Concilium definit aliquid, quod ad Fidelium mores pertinet, errare non potest, nec id dependet ab usus receptione, quare cum Concilium definierit, Montes Pietatis licitos esse, nemo sine temeritate oppositum proloqui potest, immò Concilium excommunicat ipso facto contrarium dicentes, vel prædicantes.

5 Denique sive ad ornatum, sive ad complementum hujus argumenti adverte, si Mons aliquis exigeret à mutuatariis, ut solverent tria, v.g. pro singulis centenariis, cum tamen pro expensis, & rebus necessariis sufficerent duo, tunc illicitè, & usurariè acturos Ministros, si tria exigant, ut ex dictis patet. Contrà, si progressu temporis duo, quæ nunc solent justè solvi, appareret, non sufficere, tunc poterunt exigi tria, ut item constat ex dictis.

6 Quæres. Si quid fortè superest de sumptibus necessariis, potestne in Montis utilitatem accrescere?

Respondeo, nequaquam ex Filliuc. *tr.34. c.9. n.172.* Ratio est, quia Mons non potest licitè locupletari ex mutuo, quod concedit, sed potest dumtaxat, se servare indemnem. Quare superfluum est restituendum mutuatariis, qui plus, quàm debuere, solverunt: Quod si hi ignorentur, tunc expendatur in usus pios, vel distribuatur in pauperes, vel componatur cum Bulla compositionis, ubi illa adest. Verùm, quia inter alios pios usus meritò connumeratur & ipse Mons, ideò tunc superfluum eidem Monti (non verò Ministris, quibus sufficienter est satisfactum) fas erit attribui.

Dixi ex Filliucio, nam de Lugo *d.25. de Just. n.105.* propendet ad dicendum, (licèt denique se remittat intentioni mutuantium, & consuetudini) propendet, inquam, ad dicendum, quando bona fide Ministri Montis exigunt tria, v.g. pro centum, putantes hoc sufficere, posse id, quod fortè superest, retineri absolutè pro Monte: sicuti, si fortè non sufficerent, ipse Mons damnum pateretur, nec à Mutuatariis illud resarciendum postularet: tunc enim, idest initio mutui, fuit par utriusque Montis scilicet, & mutuatarii periculum, sicuti supra in simili dictum est de ludo sortis, ergo eorundem erit, sive emolumentum, sive detrimentum.

CAPUT IV.

Casus in Mutuo Usuram certò continentes.

§. I. *Exigere in Mutuo benevolentiam ex Justitia.*

1 CUm possim, *ut c. præced. §.2.* diximus, à mutuatario exigere gratitudinem, benevolentiam, Amorem, quæro hic, an possim hæc exigere quasi debita ex Justitia?

2 Resp. nequaquam, sed solùm, sicuti ib. diximus, tanquam congruentia, & cum libertate mutuatarii. Ratio est manifesta, quia, si exigeres amorem ex Justitia, exigeres plus quam tibi à mutuatario debetur, ab ipso enim debetur tantummodò ex convenientia. Lege Valentiam, *t.3. d.5. q.21. p.2.*

☞ In hac tamen materia recole semper Propositionem 42. inter damnatas ab Innoc. XI. *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquàm ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solùm si exigatur tamquàm ex Justitia debitum.*

§. II. *Exigere tanquam ex Justitia in mutuo obligationem remutuandi, fidejubendi, vendendi, Agros colendi, &c.*

1 SI quis mutuet alteri cum pacto, ut mutuatarius teneatur remutuare mutuanti, quando is indiguerit.

2 Si cum pacto, ut mutuatarius mihi, in aliquo negotio, vel alteri meo amico fidejubeat.

3 Si cum pacto, ut idem mutuatarius aliquod iter suscipiat, vel aliquod opus in meum obsequium faciat, puta, medendi, docendi, vendendi, advocandi, agros meos suo tempore colendi, &c.

4 Si cum pacto, ut idem conferat mihi mutuanti, vel amico aliquod officium temporale, vel aliquod Beneficium Ecclesiasticum.

5 Si cum pacto, ut idem mutuatarius exhibeat mihi mutuanti, vel alteri munus, quod vocant à lingua, quale est alloqui Principem, Judicem, &c. Vel ab obsequio, quale est comitari me mutuantem, vel meam uxorem, filios, &c. Vel à manu, quale est aliquid mihi mutuanti, vel suis elargiri.

6 Si cum pacto, ut ipse mutuatarius frequentet officinam, vel scholam, vel molendinum mutuantis.

7 Si quis, inquam, cum aliquo ex his pactis, ea ex Justitia requirendo, mutuet, usurarius clarè est. Ratio ducitur ex dictis, quia hæc sunt gravamina ultra, seu præter mutuum, suntq; obligationes civiles, sanè pretio æstimabiles. Hæc sparsim habes apud Doctores, apud quos invenies, an officium temporale, & Beneficium Ecclesiasticum, si sic acquiruntur, validè acquirantur? & an saltem sint renuncianda? & denique, an fructus ex illis percepti sint restituendi? præsertim in Beneficio Ecclesiastico, ubi, sic, interveniret, Simonia, quæ omnem collationem invalidat cum onere restituendi. Hæc autem solùm innuo, nam cœterùm pertinet ad alias materias.

8 Dixi tamen (requirendo ex Justitia) nam, si solùm, & sincerè sine pallio Usuræ hæc requirantur, immò & ad illa excitet mutuans mutuatarium, tanquam rememorando id, quod de jure naturæ est, nempè congruentiam ex gratitudine, non erit Usura, *ut ex præced.* §. constat.

9 Huc pertinet sequens contrahendi modus, quo sic dicas: *mutuabo interim, dum frequentabis meum Molendinum, vel quid simile facies: at quando desieris hæc præstare, tenearis mihi mutuum reddere,* Quæro enim, an hæc sit Usura?

Resp. Molina *d.309. n.15.* & Lessius, *l.2. c.2. n.57.* aliique citandi infra *c.5. §.4. n.2.* licèt fateantur, periculum maximum esse, ne illa pallietur, tamen in rigore, si sine fuco, & fallacia fiat, usuram non esse putant. Ratio est, quia nihil sic requiritur, tanquam ex Justitia.

10 Confirmant Primò. Nam sic, nullum onus mutuatario imponitur, nec ei libertas adimitur, sed potestati ejus relinquitur, si velit, vel nolit, meum Molendinum, v.g. frequentare.

11 Confirmant secundò, quia licitè possum desinere tibi Beneficium conferre, quando tu mihi desinis benefacere, nec ulla est injustitia in me, si nolim perseverare in Beneficio mutuandi, quando tu recusas mihi aliud conferre Beneficium: tunc enim meritò possum te, tanquam ingratum, excludere, & gratitudinem, tanquam conditionem, requirere, non tanquam pretium. Sed huic doctrinæ ne acquiescas, sicuti nec acquiescam ego *c.5. §.5. n.4.*

§. III. *Exigere in mutuo obligationem reddendi pecuniam in frumento, &c. ubi remissivè de contractu ad Metam.*

1 RUstico mutuavi pecuniam, cum pacto, ut teneretur, eam solvere tempore Messis; in frumento, oleo, vino, aliisque fructibus, justo quidem pretio, puta; quo tunc hi fructus valebunt, sum ne usurarius? Respondeo affirmativè cum Conrad. *de con-*

tract. q.16. Azor. *p.3.l.8.de Mutuo c.7.* Cæl. *tr.11.de Mutuo, c.2.* quia addis novum gravamen; Mutuum enim pecuniæ requirit, ut solvatur pecunia, tu verò obligas, ut detur frumentum, &c.

Obiicies. At hic modus contrahendi est valdè frequens in utraque Sicilia.

Resp. Nego, hunc modum esse in Sicilia frequentem. Ajo enim, alium contractum esse illum, qui in Sicilia frequens est, quique vocatur, *Contractus ad Metam*, quo scilicet aliquis emit nunc hyeme frumentum, quod erit æstate consignandum, eo pretio, quod tunc determinabitur à Magistratu, de quo contractu per aliam occasionem nos *l.8.in Dec. tr.3.c.7.à n.9.* egimus. Unde hic advertis id, quod nimis sæpè notant Doctores, & iterùm ego mox notabo §.4.à n.11. eandem negotiationem; quæ Usurario fit modò, posse alio modo ab usura omninò liberari. Id, quod patet in negotiatione, de qua loquimur; Nam, si mutuas pecuniam, cum pacto, ut tibi restituatur frumentum, qui casus propositus *n.1.* est usura propter rationem dictam, at, si eandem pecuniam non mutues, sed rustico solvas in pretium frumenti, quod tibi vendit, consignandum suo tempore, juxta leges dicti contractus ad Metam, usura non est, sed licitum lucrum, de quo contractu, ut dixi, à nobis pluribus *l.c.* disputatum est.

§. IV. *Exigere in Mutuo obligationem exigendi debita Mutuantis, vel obligationem acceptandi, vel solvendi partem debiti in alia re, vel similium.*

1 SI alteri mutues cum pacto, ut is teneatur cum suo notabili opere, ac labore exigere à tuo aliquo debitore, id quod ejusmodi debitor debet, usura est, ut vult Sot. *l.6.q.1.art.2.* multò magis, si cogas mutuatarium, ut id faciat cum suis expensis.

2 Si cum pacto, ut Mutuatarius partem mutui accipiat in pecunia, & alteram in debito, quod difficilè recuperari potest, usura est, vide Mol. *d.310.*

3 Si mutues, V.G. centum, cum pacto, ut mutuatarius quinquaginta accipiat in pecunia, & quinquaginta in alia merce, V.G. vino, frumento, veste, & simili non facilè vendenda, usura est. Conrad. *q.36.de contract.* Mol. *l.c.*

4 Si mutues hic Panormi, vinum, oleum, &c. cum pacto ut reddat alibi, V.G. Neapoli, ubi æqualiter valet, sed transportatio tibi fit gravaminis, usura est. Nav. *in man. c.17.n.42.& 43.*

5 Si mutues vinum, oleum, &c. hic Panormi cum pacto, ut reddat alibi, ubi pluris valet, multò magis usura est. Consule Mol. *d.310.* Quod si mutuatarius indigeret frumento in alio loco, & tu illud frumentum, quod ibi fortasse habes, mutuares *ibid.* cum pacto, ut hic redderet, excusareris ab usura, quia tunc perinde est, ac si tu illud frumentum transportares in commodum mutuatarii, & ille inde transportaret hunc in tui commodum, atque adeò esset æqualis commutatio gravaminum.

6 Si mutues vinum, V.G. cum pacto, ut ibi reddatur vinum Chium, vinum Falernum, vel etiam vinum ejusdem qualitatis, sed determinatè hujus, & non alterius, quod parare difficile sit mutuanti, usura est.

7 Si mutues cum pacto, ut, quod mutuatarius debet tibi post annum, reddat nunc, vel post sex, V.G. menses, usura est. De hoc dicam aliquid aliud separatim, mox §.7.

8 Si mutues cum pacto, ut quod tibi debeo disjunctivè, V.G. vel vinum, vel frumentum, vel pecuniam, tenear dare determinatè in vino, V.G. vel determinatè in frumento, &c. usura est.

9 Horum omnium, & similium ratio est eadem toties dicta, quia sic gravamen novum imponitur mutuatario.

10 Semper tamen adverte duo. Primò, non esse usuram, si mutuatarius hæc præstet voluntariè, & non palliatè, sed verè ex gratitudine, vel ex eo, quod ipsi difficile non est, nec damnosum, ut suprà notavimus.

11 Secundò, multa ex his posse, mutata forma contrahendi liberari ab usura, videlicet, si non celebretur contractus mutui, sed contractus emptionis, vel locationis, vel similis, ut dictum item paulò superiùs est. Certè, si mutues cum pacto, ut quis tuos agros conducere obligetur, usuram ex dictis contrahes, quia addis novum hoc gravamen: at, si idem conducat tuos eosdem agros per contractum conductionis, & locationis, deinde verò tu eidem mutues summam aliquam pecuniæ, qua is possit boves parare, rusticos alere, cęterosq; sumptus expedire eisdem agris necessarios, usurarius non eris, esto, non initurus fuisses hunc secundum contractum, nisi præcessisset prior conductionis, & locationis. Ratio est, quia sic Beneficium facis illi conductori, non verò gravamen addis mutuo: nam ille liber remanet, & potest, si velit, ab altero pecuniam pro suis agris mutuam petere, ut supponimus.

Atque hoc pacto intelligendi sunt DD. Mol *d.310.* & Nav. *l.2.c.2.n.30.* quando concedunt, posse, te dare mutuum ad agros tuos colendos.

12 Rursus, duobus modis potest alicui anticipatò dari pecunia Primò, eam mutuando sub aliqua ex præcedentibus obligationibus, & hoc pacto esse usuram, jam definitum est.

13 Secundò, non quidem mutuando, sed ineundo contractum locationis, & conductionis operæ, & laboris te solvente pretium anticipatò. Vis V.G. seu conducis operam Rustici, Medici, Advocati ad tuum colendum agrum, ad tuam sanitatem procurandam, ad tuas lites patrocinandas, idque sub certa mercede, quam illis, ipso initio initi contractus, solvis. Sanè hoc non est usuram exercere, sed licitè negotiari, immò prædictis benefacere.

De Mutuo vini, vel frumenti veteris, cum pacto, ut reddatur novum, satis suprà diximus *c.2.§.2.*

§. V. *Pro voluntate mutuandi an accipi aliquid possit?*

1 NIhil potest ex hac voluntate supra sortem accipi, si jocari nolimus; nam voluntas hæc imbibitur in mutuo.

Si enim mutuas, certè mutuare vis. Sicuti ergo, si vendes rem tuam, non potes ex voluntate vendendi aliquid accipere ex de Lugo, *d.25.de Just.n.10.* ita, si mutues. Et profectò claris injustitiis aperiretur via, si quis ita posset vendere: *Ego, quia vendere volo meam domum, quæ pretio justo rigoroso valet, v.g. centum aureis, exigam à te centum aureos pro domo, & decem pro voluntate vendendi*, Ineptè sanè; tu enim non obligaris quidem vendere, sed posito, quod sive oratus, sive spontè vendere velis, non potes exigere, nisi quantum ipsa res tua valet. Ita in casu nostro, &c.

§. VI. *An pro commoditate Mutui aliquid possit exigi?*

1 UT distinctè id intelligas, debes distinguere commoditatem, quæ ex accepto mutuo provenit Mutuatario, à commoditate, qua ex eodem dato mutuo se privat Mutuans.

2 Si de priore commoditate loquaris, manifestum est, ut notat de Lugo, *l.c.* te non posse quid accipere, quia commoditas alterius non est tua; ergo illam vendere non potes: secus panem pretii duorum obolorum posses vendere, quanti valet vita hominis, quam panis conservat ementi.

3 Si de posteriore, major est ratio dubitandi. Nihilominus nec illam vendere potes, quia in dando mutuo, per quod fit Beneficium mutuatario, semper involvitur aliqua commoditas ipsi donata à mutuante, & consequenter aliqua incommoditas à mutuante suscepta.

4 Quòd si magna, & extraordinaria esset ejusmodi mutuantis commoditas, qua se ipse privat, certè tunc vendi posset, quia ille excessus esset pretio æstimabilis supra rationem mutui, & reduceretur sive ad caput molestiæ, de qua *c.3. §.6.* dictum est, & iterùm dicetur *c.5.§.3.* sive ad damnum emergens.

§. VII. *An pro dilatione redditionis Mutui aliquid exigi possit?*

1 DEbebam Petro, ex mutuo mihi ab ipso concesso, ducentos aureos, reddendos hinc ad duos annos: paciscor ergo cum illo, ut in fine secundi anni solvam eidem Petro centum, ea lege, ut pro aliis centum det dilationem mihi usque ad finem tertii anni, estne usura?

Resp. Est, sive usura, sive Injustitia; hoc enim modo aggravas creditorem; ut expectet usque ad tertium annum, ad quod non obligatur.

2 Dices. Si dicta dilatio est cum dicto pacto Usura; ergo esset etiam usura, vel certè injustitia, quando Ministri Principum, seu cujuscumque Domini à debitoribus Principis, vel Domini aliquid accipiunt, ut eosdem debitores expectent ultra tempus præfixum.

Resp. Concedo sequelam; hoc enim sine dubio delictum est, ut habet de Lugo; *d.25.de Just. sect.5.n.70.* citans Mol. & Salas, quia pretio accepto, concedunt debitoribus dilationem, quam dare non possunt in damnum Domini, in cujus præjudicium fit dilatio. Lege eundem distinctiùs de hac dilatione, & similibus horum Ministrorum negotiationibus agentem, de quibus etiam nos egimus *l.8.in Dec. tr.3.c.7.§.8.à n.5.*

3 Quòd si contractus *n.1.* allatus fiat alio modo, sic: *Ex mutuo tibi debeo ducentum post duos annos: Paciscor ergo nunc dare centum post primum annum; modò tu pro aliis centum expectes annum alium, nempè usque ad tertium*, non est usura, teste Caramuel. *l.2 Theol. mor. d.14.n.748.* cujus verba exscribit Dian. *p.9.tr.6.res.24* ut superiùs docuimus, nam esset compensatio gravaminum, essetque contractus innominatus, quo das tuum gravamen reddendi illa centum post annum, cum potuisses post duos, ut Petrus det suum gravamen expectandi pro aliis centum, usque ad tertium annum, cùm potuisset exigere post annum secundum.

4 Alium modum effugiendi Usuram in hoc casu, relinquendo contractum mutui, affert de Lugo *l.c.n.57.* si nimirum dicta dilatio, & solutio fiat voluntariè cum libertate utriusque, sed certè erit sic grave periculum palliandi usuram, quod periculum videbis clariùs, postquam legeris ea, quæ afferam inferiùs *capit.5. §.4.*

☞ Titulus hujus §. tibi in mentem adducat Propositionem 42. ex damnatis ab Alex. VII. Quæ sic habet: *Licitum est mutuanti aliquid supra sortem exigere, si se obligat ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.*

CAPUT V.

Casus in mutuo usuram sub dubio continentes.

§. I. *Bona fides an illicitum lucrum ex mutuo reddat?*

1 DEdi tibi mutuos aureos centum cum pacto, ut post annum redderes centum, & decem, ignorans invincibiliter hanc

hanc esse Usuram: putabam enim, posse id justè fieri, bonaque omninò fide processi, si enim usuram agnovissem, alium tecum, vel cum alio contractum celebrassem, nempè contractum veri Cambii, census, emptionis fructum anticipatò, (quem contractum ad Metam paulò superiùs appellavimus) vel similem: quo contractu justo, omnibus expensis, lucratus aureos decem supra meam sortem fuissem, licitène ejusmodi decem aureos à te possum exigere?

2 Resp. Certè dubia res est hæc. Less. l.2. c.20. nu.105. tamen probabile putat, justè posse, quando mutuans expressit, se velle contrahere omni meliori modo, quo potest: Sà verò *V. Usura nu.8.* absolutè concedit. Quoniam verò idem Less. *ib.* advertit, non facilè practicè id esse usurpandum, ideò nobis ad praxim semper intentis, hanc difficultatem innuisse sufficiat, quam nihilominus *l.1. in Dec. tr.3. c.8. §.3. à num.21.* examinavimus latè, & poterit legi Less. *l.c.* aliique inter quos est de Lug. *d.25. de Just. sect.9.* Dian. *p.1. tr. de contract. ref.47. & p.3. tr.5. miscel. ref.92.* Tancr. *2.2. disp.4. q.7. dub.3. num.99.*

§. II. *Promissio non repetendi Mutuum an licitum reddat lucrum?*

1 DO tibi mutuos centum, & me obligo, eos non repetere per unum, per duos, per decem annos, possumne licitè aliquod proportionatum accipere propter hanc solam obligationem?

Resp. Negatur communiter, & sententiam affirmantem vocant nonnulli novam, inauditam, falsissimam, periculosam in fide, & aperientem viam usuris. Less. *l.2. c.20. dub.14.* tamen licèt negantem sententiam excipiat, affirmantem tamen ait videri alicui non improbabilem.

2 Dubia igitur res est. Quoniam ergo eam affirmantem noluimus in praxi deducere, nobis utile non est, eam fusius prosequi, ut in simili diximus *§. præced.* prosequuti tamen sumus pluribus, *l.8. in Dec. tr.3. c.8. toto §.5.* videri apud DD. potest, scilicet, Less. *l.c.* de Lug. *l.c. sect.3.* Arag. *2.2. q.38. art.1.* Dicast. *l.2. de Just. tr.10. disp.2.*

§. III. *Molestia, quam subit Mutuans ex privatione sua pecuniæ, an licitum reddat lucrum ex Mutuo?*

1 DUplex in re nostra distingui debet molestia: Altera, quæ sumitur ex periculo, quod subit mea pecunia, dum tibi, non certè fidelissimo, eam concedo mutuam: & de hac nuper locuti sumus *c.3. §.6.* Altera, quæ sumitur ex absentia pecuniæ mutuatæ, est enim (ait Caram. *l.4. Theol. mor. d.14. n.362.*) aliquod solatium videre in Arca suam pecuniam; ergo molestia erit carentia hujus solatii: De hac loquimur in præsentia, & quærimus, an pro illa, quam mutuans subit in gratiam Mutuatarii, aliquod lucrum possit exigere?

2 Incerta res est, quia ex una parte aperiretur ampla via ad usuras, at ex alia videtur adesse hæc molestia in mutuante, atq; adeò vendi eam ab ipso posse, quando illa verè adest. Quod confirmari posset, quia non invenitur in omni mutuo. Verùm iterùm dico, esse rem incertam, & propterea in praxim non deducendam, præcipuè ex eo capite, de quo *l.8. in Dec. c.8. §.6.* dixi, quia nimirum ejusmodi molestia apud homines non venit in considerationem, unde nec materia esse lucri debet. Lege Dicast. *l.2. de Just. tract.10. d.2. dub.11.*

Confirmatur. Nam, si tua pecunia est longè à te distans, V.G. apud Trapezitam, parvum, ne dicam nullum, erit solatium, quod ab ipsius præsentia capere possis; ergo illud vendere non potes.

3 Denique pro toto hoc capite adverte, præsumptiones, quibus probari possit aliquem esse usurarium, legi posse apud Tancr. *2. p. q. mor. q.64. à n.22.*

§. IV. *Non petere redditionem Mutui, dum Mutuatarius aliquid pro me facit.*

1 DIxi *c.4. §.2. n.9.* sequens, vel simile Mutuum, licitè in rigore celebrari, per Molin. & Less. posse. Mutuo Petro mille aureos, usque ad tempus, quo ipse frequentabit meum Molendinum, licitè ergo etiam per eosdem erit hoc sequens mutuum. Eidem Petro mutuo mille aureos, usque ad tempus, quo ipse singulis mensibus donet ex liberalitate mihi duos aureos, V.G. Quando autem non donabit, volo, ut reddat mihi meos mille aureos. Vides? non peto illos aureos duos, ut pretium mutui, quod mutuum certè gratis concedo, sed volo experiri beneficentiam, & gratitudinem Mutuatarii, & volo, illum esse terminum mutui, qui est terminus ejus liberatis. Inquiro ergo, an id sine scrupulo in praxi deduci possit?

☞ Antequam responsionem legas, recole Propositionem 42. inter damnatas ab Alex. VII. *Licitum est mutuanti &c.*

2 Respondet Salas *dub.2. de Usuris,* & de Lug. *disp.25. de Just. à nu.53.* aliique apud Dian. *p.11. tr.8. ref.23.* licere te sic mutuum celebrare, quia hoc modo, tu solùm vis repetere tuum mutuum, quando cessabit beneficentia mutuatarii, quod non est illicitum, ajunt, quia præfigere terminum suo mutuo, licitum est cuilibet, & ex alia parte Petrus non cogitur dare illos duos ex debito, sed ex liberalitate, quando voluerit per illos aureos tuam benevolentiam conciliare. Suppone tamen semper gravamen, quod imponitur mutuatario esse, judicio prudentis juxta regulas gratitudinis, æquale gravamini, quia mutuans subit mutuum non repetendi, ut scilicet sic nihil occultè contra Justitiam intercurrat, sed gravamina justè compensentur.

3 Neque sic omne lucrum ex Mutuo justificari posse dicunt, dum mutuans posset semper petere lucrum ex mutuo, non tanquam debitum, sed, ut experiretur benevolentiam, & gratitudinem mutuatarii: nam respondent duplici modo formari posse casum. Primo, relinquendo libertatem, tum in mutuante, tum in mutuatario, & tunc dicunt non committi Usuram, quia, ut supra, *d.c.4. §.2.* dixerunt Molina, Lessius, conditio est hæc, sub qua datur mutuum, non pretium mutui. Secundo, posset id fieri, non relinquendo mutuatarium in sua libertate, sed obligando, ut omninò det aliquid propter mutuum, sicuti in exemplo allato, ut singulis mensibus omninò solvat illos duos aureos, & tunc fatentur, usuram committi. Cùm igitur hoc posterius sit illicitum, licitum verò illud priùs, concludunt, falsum esse omne lucrum ex mutuo justificari posse.

4 His tamen non obstantibus, periculosum est, id absolutè concedere, & an concedi possit, incertum. Nam *in d.c.4. §.2. n.9.* solùm in rigore speculativo locuti sumus; Periculosum, quia, ut ipsemet de Lugo prudenter ibidem addit, id non esse consulendum, sed dissuadendum propter magnum periculum usurariæ conventionis. Incertum, quia sicuti pactum anteà initum de dando aliquid ex liberalitate ei, qui confert Beneficium Ecclesiasticum, semper præsumitur esse ex obligatione, non autem ex liberalitate, atque adeò regulariter peccari peccato Simoniæ, ita ejusmodi pactum dandi illos aureos in casu nostro, &c.

Dixi (regulariter) nam scio, aliquos putare in simili pacto, si sincerè fiat, non committi in aliquo casu Simoniam, ut potes videre apud Dianam *l.c.* sed nobis satis esse communiter Simoniam adesse.

5 Semper autem dictum est (non dat illos aureos ex debito) quia si daret ex debito dictos aureos Petrus, subiret clarè novum gravamen, se enim subiiceret debito Justitiæ, cui anteà subjectus non erat, quod manifestè importat Usuram.

6 Id certè occurret etiam in re, quam aliàs facilè, & voluntariè quis faceret, nam si quis non solum facilè, & sine ullo incommodo operationem quampiam exerceret, sed etiam cum delectatione, quale esset Musico, V.G. Cantiunculas emodulari, si tamen is ad illas canendas se obligaret, aliquid ei deberetur, & tu injustè illud denegares, quia subit ille gravamen, dum quod facere poterat ex liberalitate, facit jam ex obligatione Justitiæ. Rectè igitur Salas, & de Lugo citati, immò omnes, semper excludimus obligationem ex debito. Quamvis enim Petrus, V.G. nullum incommodum sentiat adeundi ad tuum Molendinum, quia, V. G. illud proximè situm est ad eius domum, non propterea negabis esse gravamen, & aliquo pretio æstimabile, se ad illud adeundum obligare.

CAPUT VI.

Quando in pignore dato in securitatem Mutui adsit Usura?

1 NOn rarò, ob securitatem mutui dat mutuatarius mutuanti pignus, immò & non rarò addit Fidejussorem; quæ sanè, quando lucrum non accipitur ob periculum, licitè fieri vidimus suprà.

Porrò ex hoc tres emergunt difficultates. Prima, de pignore fructifero, cujusnam sint fructus? Secundò, de pacto legis commissoriæ. Tertiò, de eodem pacto, quando additur fidejussor.

2 Sunt hæ difficultates satis communes. Verùm, si nostra doctrina communis erit, illud novi sufficiat, quod clarè, & breviter, præcisis Doctorum anfractibus, sigillatim, Deo dante, enodabuntur.

§. I. *An Mutuans percipere queat fructus pignoris fructiferi sibi dati?*

1 REgula sit generalis, non posse, ut patet ex Textu (*C.1. & 2. & C. Conquestus, de Usuris C. significante, De Pignoribus*) Et ratio est manifesta, quia in hoc, præter cætera, differt contractus Mutui à contractu Pignoris, quòd in mutuo transfertur dominium, illudque acquirit, ut supra dictum est, Mutuatarius: at in Pignore non transfertur dominium Pignoris in eum, qui Pignus accipit. Cùm ergo mutuans in casu, de quo loquimur, accipit pignus à mutuatario, ejusmodi pignus remanet in dominio ipsius Mutuatarii; ergo ipsi fructificat, ergo mutuans sibi eos fructus applicare non potest, sed vel reddere debet mutuatario, vel computare in sortem, id est in partem solutionis debiti: Quod si adsuit pactum, ut fructus pignoris cederent mutuanti, pactum usurarium fuit, quia addit novum gravamen mutuatario.

2 Propter eandem rationem, (ut id hac occasione non decidat) quando pignus non est fructiferum, V. G. est vestis, vel aliquid, quod usu atteritur, non potest poni pactum, ut eis uti possit ille, qui pignus retinet; esset enim id novum onus mutuatarii, nam, præter integrum mutuum suo tempore reddendum, peteretur damnum ex concessione eiusmodi usus. Quòd si is nihilominus mutuans uteretur, quamvis dictum pactum non præcesserit, peccaret

contra Justitiam, quia, invito Domino, rem alienam contrectaret.

3 Duo autem hunc rigorem temperabunt. Primum, quando pignus usu ipso non consumitur, quale esset vas argenteum, torques aureus, &c. faciliùs poterit præsumi, vel ipsum Dominum facultatem concedere utendi, vel esse parvitatem materiæ semel, vel iterùm eo uti. Secundum, quando pignori, quod ex se usu atteritur, ipso tamen raro usu ipsi consulatur, quia nimirum sic à tineis non corrodetur, non exedetur à pulvere, &c. idem poterit, immò & debebit præsumi, semper addendo, ut hæc non fiant cum præjudicio Domini, seu, quando Dominus omnino nolle, judicatur.

4 Ex ratione regulæ allatæ *n.1.* commune est in omni pignore (nec solùm in pignore dato in mutuo) debere servari ejus fructus pro Domino, qui pignus dedit, quia, ut, dixi, de natura pignoris est, ut ejus Dominium non transferatur in pignoratarium. Idque verum est, etiam si fructus illi sint ex prædio, quod aliàs Domino erat inutile, quia semper sunt fructus rei Domini, retentis tamen justis expensis culturæ, & laboris pro pignoratario, ut notant Doctores, ut Salas, Less. Lopez, aliique apud de Lugo *d.25.de Just. n.131.* & potest colligi ex dictis à nobis *l.8. in Dec. tr.3. c.7. §.7. à n.2. & c.3. §.5. n. præsert. 4.*

5 Propter eandem rationem, si Equum das pignori, erit is tuis expensis alendus: quia tuus est equus, & sicut tibi fructificat, ita à te sustentandus erit. Moneo tamen; persæpè usu v.g. dicti equi compensari posse, & debere expensas, quibus alitur, ut videre est apud Bonac. *d.3. de contract. q.10. p.1. n.11.* reddito, quod superabundat, Domino.

6 Scio autem, adesse remedium faciendi fructus tuos ex pignore, quod accepisti: si nimirum illud emas cum pacto retrovendendi, nam tunc non erit ampliùs pignus, sed res tibi vendita, quare tibi fructificabit, sed consequenter à te erit alenda, licèt tibi etiam peribit, ut notat *ib.* de Lugo *n.132.* si peribit.

7 Si fortè culpa sua pignoratarius fructus non colligat ex pignore, an, & quatenus teneatur ad restitutionem, facilè habere poteris ex Doctoribus citatis, & ex universaliter dictis à nobis *l.8. in Dec. tr.3. c.3. §.5.*

8 Quæres, Fructus prædicti pignoris, quamvis sint Domini, sunt ne subjecti, seu hypothecati ipsi Creditori?

Resp. sanè esse, ut habetur in Jure, *l. Potior §. Si de fruc. ff. Qui potior in pignore*, & videri latiùs potest apud Molinam in simili.

9 Denique regula eadem allata *n.1.* tres habet exceptiones valde solemnes in Jure. Prima est, ut tamen Gener possit (ut habet Molina *d.529.* & Bonac. *l.c. n.6.*) accipere sibi fructus pignoris, non computando eos in sortem, quando ejusmodi pignus datur ipsi à Socero ob dotem, quam dandam post annos promittit, & interim dictum pignus ipsi dedit; idque, præter cætera Jura, habetur clarè *in C. salubriter de Usuris*.

10 Secundò, ut Dominus directus Feudi possit sibi retinere fructus Feudi, non computando in sortem, quando Feudatarius ob aliquod debitum illi in pignus dedit Feudum, ut habetur *in c.1. de Feudis, & c. Conquestus de Usuris.* Sed adsunt quædam limitationes, seu declarationes omninò videndæ apud Molinam *d.323.* Nav *c.17. in man. n.217. & 218.* Less. *l.2. c.20. n.139.* Salas *de contract. tr. de Usur. d.28.* de Lugo *d.25. de Just. tota sect. 8.* Dian. *p.11. tr.8. ref.27.* aliosque.

11 Tertiò, idem cum iisdem limitationibus, etiam potest Dominus directus, si fortè Emphyteuta illi oppignoraret prædium concessum in Emphyteusim. Lege citatos.

§. II. *De pacto legis promissoria in favorem Mutuantis.*

1 IN toto *Titulo ff. de l. commissoria* conceditur Venditori alicujus rei, ut si ejus Emptor pretium non solvat constituto tempore, res habeatur, ut non vendita, sed possit dictus venditor, ad suum arbitrium, vel repetere sibi suam rem, vel Emptorem obligare ad solvendum pretium; quo pacto Emptor dicetur cadere in commissum. Justam esse hanc legem, & servandam in venditione, pro qua lata est, concedunt omnes, sed quæritur, utrùm aliquid simile sit in Mutuo: An nimirum justè ponatur pactum, ut si Mutuatarius præfixo tempore mutuum non reddat, pignus, quod est in manu mutuantis, intelligatur esse venditum ipsi mutuanti pro suo credito, seu pro suo mutuo. Nam quando non præcedit pactum, an pignus intelligatur venditum, vel vendi possit, dicemus, Deo favente, cum de pignore erit germana tractatio, infra *tr.7. c.3. §.6.*

2 Resp. id pactum in pignoribus omnibus, atque adeò in pignore pro mutuo reprobatur à legibus (*L. ultima C. de pactis pign. C. significante, De Pignor.*) irritumque redditur; & meritò, quia aliquando pignus est majoris valoris, quàm mutuum, seu creditum, unde ad pericula injustitiæ amovenda, rectè ejusmodi pactum leges reprobarunt.

3 Quod si fiat pactum, ut, Debitore non solvente debitum in suo termino, pignus remaneat venditum, non pro credito, nec pretio aliquo determinato, sed pro pretio justo, quod tunc curret, vel, quod boni viri arbitrio secundùm occurrentes circumstantias decernetur, reddito excessu, si quis sit, ipsi debitori, eritne licitum?

4 Resp. fore illicitum, si id tanquam gravamen pro mutuo imponatur, ut ex dictis patet: at, si imponatur, ut creditor habeat suum, indemnisque reddatur, licitum fore. Ita Mol. *d.324.* Tiraq. *l.2. de Retract. num.318.* Ratio est, quia illud est injustum pactum in mutuo, quod ordinatur ad habendum aliquod lucrum supra mutuum, sicuti illud est injustum pactum in cæteris contractibus, quod ordinatur ad habendum plus, quàm Creditori debetur. At verò illa pacta, quæ ordinantur ad habendum securè ipsum solum mutuum, vel Creditum Usuraria, vel injusta nequaquam sunt. Hujus autem generis est, petere Pignus, vel Fidejussorem sufficientem, vel velle hypothecam generalem, vel specialem super bona debitoris, &c. quilibet enim securitatem suæ rei potest justè postulare. Quare, cùm pactum, quod ordinatur ad vendendum pignus elapso termino, imponatur (ut supponimus) ad securitatem Mutui, dumtaxat, de quo loquimur, Usurarium non erit, cùm non possit esse rationabiliter injustus Mutuatarius ex eo, quòd Mutuans, seu Creditor velit omninò suum recuperare.

Quòd si Mutuatarius damnum considerabile subiret ex pacto, vi cujus vendi deberet pignus alteri, sanè non posset permitti ejusmodi pactum, quia sic adderetur gravamen, ut ex toties dictis patet. Vide, quæ dicam iterùm infra de venditione pignoris, *tr.7. de Fidejuss. & c.3. §.4. n.2.*

§. III. *De pacto legis Commissoriæ in favorem Fidejussoris.*

1 ACcidit sæpè, ut præter pignus in potestate Mutuantis ad sui crediti; seu mutui securitatem repositum, accesserit itidem Fidejussor pro eodem mutuo; quæritur jam, an fidejussor, quando subit onus fidejubendi, possit inire pactum cum Mutuatario, ut ipso Mutuatario non reddente mutuum pignus remaneat pro ipso fidejussore, non quidem absolutè, seu pro pretio determinato, id enim in simili probatum est *§. antecedente*, sed pro pretio justo, illo scilicet, quod viri arbitrio judicabitur, vel curret in foro, reddito excessu ipsi debitori?

2 Ne quæstiones implicemus, hic non loquimur, an pro fidejussione possit quis aliquid recipere, quod certè potest, atque adeò posset fidejussor à Mutuatario exigere, ut pignus sibi remaneat pro vendito, si tanti valet pignus, quanti sua fidejubendi opera, vel quantum ipse fortè solvet in gratiam Mutuatarii, ut infra, cùm de Fidejussione dicemus. Neque loquimur, an id possit constitui in pœnam Mutuatarii non solventis; posset enim, si pœna esset proportionata culpæ, ut universaliter supra dictum est *c.3. §.5.* ubi notavimus prærequiri sententiam, &c. sed quærimus pro solo mutuo, quod dictus Fidejussor fortè solvet in gratiam mutuatarii, an possit dictum pactum fieri?

3 Equidem puto, cum Molin. *d. disp. 324. fine*, contra Covar. ab eod. citatum, posse. Ratio est modò dicta *§.2.* quia id pactum non imponitur pro mutuo ullo, sed, ut Fidejussor indemnis servetur de eo, quod fortè solvet pro mutuatario, quod certè semper potest exposcere.

CAPUT VII.

De Dominio circa res per Usuram acquisitas.

§. I. *Quandonam Usurarius Dominium acquirat rei per usuram acceptæ?*

1 RES per Usuram acquisitæ, vel primò sunt habentes functionem, puta, Pecunia, Frumentum, Oleum, &c. vel Secundò functionem non habentes, ut Vestis, Equus, Prædium. De his posterioribus Usurarius ex nostra sententia, ut mox videbimus, non acquirit dominium, quia res aliena, ubi discerni potest, semper remanet Domini.

2 De illis prioribus distingnendum est, nam vel usurarius illas commiscuit cum suis, ita ut discerni nequeant, vel non immiscuit, seu ita immiscuit, ut discerni possint.

3 Si loquamur de casibus, in quibus commiscuit, ita ut discerni nequeant, acquiret illorum dominium usurarius, sed cum obligatione eas reddendi Domino in æquivalenti, omniaque damna resarciendi. Ita passim Jura, *§. Si duorum. Instit. De rer. divis. L. Si alieni ff. de solut.* docentque Less. *l.2. c.20. nu.156.* & Mol. *d.326.* addentes, eum, cujus est res permixta cum re alterius, habere Jus in eo cumulo, quamdiu extat, sive apud ipsum usurarium; sive apud alium, & ante alios creditores illi debet ex eo cumulo satisfieri. Et quidem meritò, quia in illo cumulo certum est, adesse rem Domini, quamvis ea non discernatur, ergo potior ratio ejus Domini habenda est, quàm aliorum creditorum, qui rem suam non habent in cumulo.

4 Verùm, si loquamur in casibus, quando non immiscuit, an scilicet pecuniæ (sub hoc nomine, intellige hic semper Oleum, frumentum, &c. functionem recipientia) non immixtæ cum suis usurarius dominium acquirat? res est controversa apud Doctores. Et quamvis, ut notat de Lugo *l.c. n.207.* raró accidat, ut eas non immisceat usurarius cum suis, qui est casus præcedentis numeri secundi, tamen quia negari non potest, posse contingere, ut non statim immisceat, ideò non est hæc quæstio à nobis omittenda; præsertim cùm per hanc occasionem multa sint dicenda circa res functionem non habentes.

5 Triplex autem est circa id opinio. Prima, quam sequitur Mol. d.326. Less. *loc. cit. num.*158. Salas *loc. cit.* aliique apud de Lugo *mox citandum*, negat, ab Usurario, ut, & à quocunque latrone acquiri dominium pecuniæ usurariæ, vel furtivæ, quando hæ discerni valent, additque multo magis non acquiri dominium ab Usurario rerum non habentium functiones, ut, v.g. Equi, Vestis, Prædii, id quod ego *num.*1. tanquam mihi certum, supponere volui.

6 Secunda, quam tenet de Lugo *d.*25. *de Just. à num.* 206. alios citans, affirmat, acquiri dominium ab Usurario rerum acceptarum per usuram, sive hæ sint functionem habentes, sive non habentes, quando discerni valent, sed dominium certè debile, quia remanet in Ipso omnimoda obligatio restituendi, etiam in individuo, quidquid ipse per dictam usuram accepit.

7 Tertia sententia distinguit, affirmat enim acquiri dominium ab usurario rerum habentium functionem, etiam si hæ discerni possint, non verò dominium rerum functionem non habentium. Hanc sententiam sequuntur aliqui apud Salas, *de Usura dub.*38. *n.* 4. qui eam improbabilem esse, & fundamento carere docet, & , quia sanè talis est, cùm non sit major ratio de unis, quàm de aliis, ideò de illa ampliùs loqui, ne laboremus; vide tamen, quæ dicam *c.*8. §.1. *n.*1.

8 Quamvis autem secunda sententia, quam sequitur, ut dixi de Lugo, quamque ipse fusè probat, probabilis censenda sit, tamen mihi multò probabilior est prima, cujus ratio ut intelligatur, recolendum est illud, quod ego *l.*1. *in Decal. c.*2. §.5. *nu.*11. quæsivi, an contractus ex metu gravi injusto factus, sit eo ipso invalidus, an verò sit quidem validus, sed irritandus à Judice; Et quidem ibi claro argumento, ut mihi videtur, confeci, esse invalidum ipso facto, quia nimirum in jure naturæ impossibile est, ut ex Injustitia oriatur Justitia, sed si ex contractu meticuloso oriretur contractus validus, oriretur Justitia ex Injustitia, ergo & cætera. Minorem probavi, nam, si contractum dicis esse validum, dicis inde nasci obligationem, contractus enim essentialiter est *ultro citroque obligatio*, ergo hæc obligatio Justitiæ oriretur ex Injustitia, non aliunde enim oritur per te, nisi ex contractu meticuloso injusto.

9 Ex his ergo ducitur ratio primæ sententiæ, quam ego sequor, quæ scilicet docet, usurarium non acquirere dominium rerum per usuram acceptarum, si discerni valeant, nam Mutuatarius usuras, seu lucrum ex mutuo dat usurario per contractum jure naturæ invalidum, dat enim vi coactus, non potens scilicet aliud facere, ne vilis habeatur, ne difficulter posteà mutuum inveniat, &c. Ergo dat per contractum meticulosum, ergo per contractum, ut dictum est, invalidum, & consequenter non valentem parere translationem dominii in accipiente.

10 Obiicies (& hæc est potior ratio contra nos) Mutuatarius, licèt vi, & metu sit coactus, voluntariè tamen dat usuras usurario; metum enim non tollere voluntarium simpliciter, omnes docemus: ergo usurarius earum dominium acquirit, accepit enim rem à volente, & potente donare.

Respondeo. Nego consequentiam; ad transferendum enim dominium non satis est, ut quomodocumque voluntariè ad te mea res perveniat, seu tibi voluntariè detur, sed debet dari, atque ad te pervenire cum aliquo titulo: at usurarius nullum titulum habet, non emptionis, non lucri cessantis, non liberalis donationis, non alterius generis (si enim aliquis ex his adesset, jam non esset usura) ergo, &c.

11 Dices: Titulus erit ipsa datio Mutuatarii voluntaria simpliciter, quamvis hæc sit meticulosa; quæ certè datio simpliciter voluntaria cùm non adsit in furto, ut non adsuit in pignore juxta dicta *c.*6. §.1. non est mirum, quod per ipsam Fur, & Pignoratarius dominium non acquirant: Cùm ergo in casu nostro adsit ejusmodi voluntaria datio, potens ea erit ad transferendum dominium in usurarium.

Respondeo. At hoc probavit nostra ratio, quod scilicet ex donatione meticulosa, quamvis aliquo modo voluntaria, cùm sit datio intrinsecè affecta, seu maculata ab Injustitia, non possit oriri justum dominium in usurario, æquè ac non potest in Fure. Quidquid ergo dicat de Lugo *l.c.* contendens, hanc esse Injustitiam, seu injuriam extrinsecam: esto enim sit dationi in genere consideratæ extrinseca; non tamen donationi huic singulari, de qua loquimur, extrinseca est, sed prorsus intrinseca, vel certè omninò impediens, ne resultet translatio dominii in usurario.

Nota, quosdam contractus meticulosos in utraque sententia eo ipso esse invalidos, quos ex Sanch. *lib.*4. *de matr. d.*8. nos alibi enumeravimus.

Fructus rei accepta per Usuram cujus sint?

12 Ex dictis infertur Primò, si prædium, domus, æquus habitata ab usurario per usuram fructus faciant, omnes illos mutuatario deberi, quia illa in Dominio mutuatarii sunt, unde ipsi (deductis expensis) fructificant, ut iterùm dicam *c.*9. §.1.

De Lugo *l.c.* In sua sententia distinguit: Vel enim (inquit) eos fructus à re sua percepisset Mutuatarius, si rem illam usurario non dedisset pro lucro usuræ, vel non percepisset, quia domum, v.g. Mutuatarius non locavisset. Si prius, eos fructus debebit restituere usurarius Mutuatario, ut scilicet nullum damnum patiatur dictus Mutuatarius ex injusta læsione: at si posterius, non debebit, quia ex una parte Mutuatarius non est læsus; jam enim ipse non percepisset ex re illa eos fructus, ut supponimus; & ex alia parte hi sunt fructus rei, cujus dominium in sententia de Lugo, ipse mutuans habet; ergo ipsi mutuanti fructificat. Id, quod probabile est, sicuti probabilis est illa sententia. Sed certè nostra probabilior, ut modò vidimus, unde sequitur, fructus debere esse Mutuatarii, utpotè fructus rei suæ, ut dictum est.

Res empta ex pecunia Usuraria cujus sint?

13 Infertur Secundò, seu hic per occasionem notetur, res, quas usurarius sibi emit pecunia ipsa usuraria, quamvis non permixta, in ipsius usurarii transire dominium. Ita Mol. id latè probans *d.* 326. (idem dic de re empta à fure pecunia furtiva.) Ratio est, quia res empta non est fructus pecuniæ, quæ est sterilis, sed est veluti effectus voluntariæ emptionis, seu susceptæ negotiationis; Cùm ergo ejusmodi emptio, seu negotiatio sit tota ipsius usurarii, seu furis, ideò in ipsius ementis, seu negotiantis dominio res empta veniet. Hanc illationem concedunt omnes, etiam illi, qui negant, dominium usurarum transferri in usurarium, & colligitur apertè ex Jure. *L.*8. *C. Si quis alteri l. Si ex ea C. de rei vindicat.* notatque Molina, *d.*327. Less. *l.*2. *c.*20. *n.*161. Salas *l.c. dub.*39 aliique Remanere nihilominus in usurario, & Fure obligationem tantundem reddendi, & damna inde sequuta Mutuatario, vel Domino, nimis est dictum sæpè.

§. II. *An bona usurarii sint obligata pro Usuris?*

1 QUandoquidem in usurario remanet dicta obligatio. Quærimus an ea afficiat solùm personam ipsius, an etiam ejusdem bona, ita ut omnia bona usurarii remaneant hypotecata pro usuris solvendis.

2 Respondeo. Sed ante responsionem duo præmitto. Primò, posse nos, vel loqui de bonis usurarii (idem etiam est in fure) emptis pecunia ipsa usuraria, vel posse nos loqui de bonis aliis, quæ alia propria pecunia, vel alia via ad ipsum pervenerunt. Non loquimur autem de bonis ipsis in individuo extantibus malè acquisitis per usuram, hæc enim certò semper deberi Domino apud quemcunque inveniantur, constat ex dictis, & dicam *c.*8. §.1. *n.*1.

3 Secundò præmitto, quid sit, rem meam esse alteri, sive tacitè, sive expressè hypothecatam; est enim, rem meam esse realiter obligatam alteri. Quare ipsi rei sic affixa est obligatio, ut quamvis transeat, sive per venditionem, sive per donationem, sive per alium contractum in cujuscunque possessionem, semper Creditor possit ab illa re exigere suum creditum: est enim pignus suæ rei. Licèt ergo Usurarius sit obligatus personaliter ad solvendas usuras, unde & omnia bona sua sint etiam tacitè obligata, ut habet de Lugo, *d.*20. *de Just. n.*107. & possit, debeatque cum illis, vel eorum pretio satisfieri Creditoribus, id tamen est ratione personæ; nam propterea, si aliquod ex his bonis transeat in dominium alterius possessoris, qui personam usurarii non repræsentet, si V. G. alicui tale bonum V. G. domus legitimè vendatur, excutit domus à se ejusmodi obligationem, quod non posset facere, si esset realiter obligata.

4 Nunc jam respondeo tribus dictis. Dico Primò, personam usurarii, & ejus bona omnia, dum ea possidentur ab usurario, esse obligata pro usuris, vel furtis solvendis. Ratio est manifesta, quia usurarius obligatur ad restitutionem acceptorum per usuram ex injusta acceptione, unde semper ipse per quæcunque bona, quæ habet, tenetur ejusmodi restitutionem expedire.

5 Dico Secundò: Bona usurarii, vel Furis empta, vel habita aliunde, quàm ex pecunia usuraria, vel furtiva, non esse neque tacitè, neque expressè ex se hypothecata pro solvendis Usuris.

6 Dico Tertiò. Bona eorundem empta pecunia Usuraria, vel furtiva, quamvis aliqui dicant esse realiter hypothecata pro dictis usuris, vel furtis, unde affirmant quocunque proveniant, sive per contractum onerosum, qualis est venditio, sive per lucrativum, qualis est Donatio, transire cum hoc onere, tamen probabilius longè est nequaquam esse ex se hypothecata, nec cum dicto onere transire.

7 Ratio potissima secundi, & tertii dicti est, quia ex una parte, (ut modò diximus §. *praced.*) res empta fructus est negotiationis ementis, atque adeò sit ejus dominii, & ex alia parte, hypotheca realis, seu obligatio, vel debet induci à Jure, sic ipso disponente, vel à conventione partium; non enim naturaliter ex se inducta est; cùm ergo sive loquaris de rebus emptis pecunia usuraria, vel furtiva, sive de rebus aliunde habitis, non apparet in Jure, eas esse realiter hypothecatas pro usuris, vel furtis, quia nullibi toto corpore legum id legitur, neque ex conventione partium, ut ex se constat, sequitur eam non esse à nobis inducendam.

8 Quando igitur Pontifex *Cap. de Usuris* decrevit, ut ad solvendas usuras, venderetur prædium usuris emptum, loquutus est de prædio, quod emerat pecunia usuraria ipse Usurarius, illudque possidebat, non autem de prædio, quod translatum fuerat ad alios; & quamvis potuisset Pontifex statuere, ut venderentur alia bona possessa ex alio titulo ab Usurario propter obligationem personalem, quam modò *n.*4. diximus: tamen in odium, & pœnam delicti usuræ, rectè statuit, ut non hæc, sed illa empta cum pecunia usuraria auctoritate Judicis venderentur.

9 An

9 An autem, quando res empta cum pecunia usuraria est in possessione ipsius Usurarii, debeat potius reddi ipsi mutuatario, à quo illa pecunia habita fuit: & sic ipse debeat præferri cœteris Creditoribus fortè anterioribus, & privilegiatis dicti Usurarii, sicuti ex de Lugo *d.20. de Just. n.15.* præferuntur ii, qui pecuniam dant ad reparationem, vel conservationem rei, alia est quæstio alibi decernenda.

CAPUT VIII.

De Alienatione rerum acceptarum per Usuram factam ab Usurario.

§. I. *De alienatione rei in Specie.*

1 Regula prima. Si extet apud Usurarium res ipsa aliena in specie, seu, ut nos Theologi loquimur, in individuo, nec suis rebus immixta, non potest à te illa acceptari, nec ab ipso potest alienari. Ratio est, quia res aliena, qualis est hæc, in nostra sententia (suprà, *c.7. §.1. n.9.*) in qua dominium non fuit translatum in Usurarium, invito Domino, contractari non valet. Quare si mala fide accipis, teneberis ex injusta acceptione, si bona fide, seu ignoranter, teneberis ex re accepta, juxta universales restitutionis leges.

2 Duas hic exceptiones invenio, alteram de rebus usu consumptibilibus, seu functionem recipientibus, puta pecunia, vino, frumento, & similibus. Alteram, de rebus aliis. Quoad res consumptibiles, Valentia, *To.3. d.5. qu.21. p.3. V. sequitur secundò.* Med. loco mox citando, ait, in hisce rebus prædictam regulam non omninò procedere: quare, si per Donationem, vel venditionem habuisti ab Usurario oleum, Vinum, pecuniam ipsam in individuo Usurariam, si ex hac venditione, vel donatione dictus Usurarius non factus est impotens ad restituendum, non obligaris restituere. Ratio est (inquit) quia res usu consumptibiles, cùm ex se requirant restitui in aliquo æquivalente, transeunt statim in dominium ejusdem possessoris. Verùm efficacior ratio prædicta doctrinæ illa esse mihi videtur, quia nimirum, si Usurarius non est factus impotens, tunc creditor, seu Dominus cùm totam actionem habeat contra Usurarium, à quo recipere suum potest, non est, unde sit involuntarius contra te, qui bona fide accepisti: Nam, si accepisti mala fide, invalidam esse acceptationem, neque esse obligatum ad restitutionem ex radice injustæ acceptationis dubium non est.

3 Circa hanc exceptionem habeat hic studiosus sequentem considerationem.

De Lugo *d.20. de Just. n.304.* sic habet: *Medina dixit, si ejusmodi res sunt usu consumptibiles, & quæ functionem recipiant in proprio genere, posse ab Usurario, & aliis validè alienari, si ex hoc non fit impotens ad restituendum Creditoribus, quam sententiam communiter omnes alii reiiciunt, quia ii non possunt transferre dominium, quod non habent.* Hæc de Lugo.

Bonacina autem *d.3. de contract. q.3. p.14. nu.3.* sic habet. *Addunt Medina, & plures alii Doctores apud Salas de Usuris disp.30. n.3. contra Petrum à Navarra, validum esse contractum ab Usurariis factum non solùm de rebus, quarum habent dominium, verùm etiam de aliis, quarum dominium non habent, sed recipiunt functionem, & sunt usu consumptibiles. Opinio istorum Doctorum probabilis est, sed intelligenda cum Molina disp.330. modò Usurarii habeant alia bona, quibus commodè possint satisfacere. Tunc enim Creditores non consentiunt inviti circa alienationem rei suæ, & consequenter transfertur dominium in accipientem. Ita videtur sentire Salas dub.42. num.3. cum Salonio, Bannez, Aragonio.* Hæc Bonacina.

4 Vidisti? de Lugo dicit, doctrinam Medinæ ab omnibus reiici, & tamen Bonacina eam amplectitur, aliosque eam amplexos esse, testatur. Et nihilominus puto, hos Doctores non esse contrarios; nam de Lugo loqui videtur, seu loqui debet ex ipsa natura dominii, Bonacina verò ex interpretativa voluntate Mutuatarii, quod certè non negabit de Lugo, qui in sequenti exceptione interpretativam hanc voluntatem admittit, ut jam subdo.

5 Alteram exceptionem invenio apud prædictum de Lugo *disp. 20. de Just. n.105.* de rebus functionem non habentibus, puta, veste, vase argenteo, torque aureo, &c. *excipitur*, inquit, *qui rem illam ab Usurario emit, quando præsumi facilè potest consensus Domini: Unde excusari possunt, qui pignora ab Usurariis emunt, ut ab Hebreis, quia Domini non solent multùm curare, ad quos posteà perveniant illæ res.* Hæc de Lugo, quibus confirmat, ut dixi, doctrinam à nobis traditam *num.2. fine.*

§. II. *Alienatio rerum Usurarii non in fraudem Creditorum.*

1 Regula secunda. Debitor Usurarius (ut etiam Fur) si habeat, unde possit satisfacere omnibus Creditoribus, potest donare, vendere, & quoscunque contractus, sive onerosos, sive lucrativos inire de rebus, quorum ipse liberum dominium habet, per quos non fit impotens ad satisfaciendum illis: & consequenter, qui ab eo accipit, potest accepta retinere licitè, & justè, etiam si deinde debitor per alias profusas donationes, vel aliunde, reddatur impotens sine accipientis cooperatione.

Hæc Regula sequitur clarè ex dictis *§. præcedent.* nulla enim obstat ratio, quin de suis rebus possit libere quis disponere. Dixi, *liberum*, nam de bonis hypothecatis realiter disponere non potest, sive quoad totum, sive quoad partem, quæ obligationem hypothecæ adæquat, quia res sic hypothecatæ sunt obligatæ Creditoribus, ut dictum est supr. *c.7. §.2. n.3.*

§. III. *Alienatio rerum Usurarii in fraudem Creditorum.*

1 Regula tertia. Si Usurarius, vel etiam Fur, per alienationem suæ rei fieret impotens ad satisfaciendum suis Creditoribus, non posset, sine injustitia contra dictos Creditores illam rem alienare, nec per contractum onerosum v. g. Venditionem, nec per lucrativum v. g. Donationem, & qui reciperet, peccaret, & teneretur ad restitutionem. Ratio est clara, quia nemo potest se inhabilem reddere in fraudem Creditorum, idest nemo potest se inhabilem reddere ad satisfaciendum Creditoribus illud, quod ipsis debet ex justitia, nec alter huic inhabilitati cooperari.

2 Hic tres invenio exceptiones. Prima est, non habere locum hanc regulam, quando per Venditionem v. g. Usurarius tantum utiliter accipit, quantum tradit; vendit v. g. domum, & accipit tantum, quanti domus valet. Ratio est, quia, si habet tantundem, jam non fit magis impotens, quàm ante Venditionem erat, nam in eo pretio, quod recipit, valebit Creditoribus æquè satisfacere. Quid, si deinde ipse non satisfaciet?

Respondeo. Ipsi imputabitur, non verò ementi, qui jam tantundem dedit.

3 Dixi, *utiliter*, nam si usurarius tantum accipiat, quantum dat, sed inutiliter pro Creditoribus (ut si pecunia usuraria emat cibos, non quidem necessarios, de quibus mox *num. 5.* sed superfluos ad convivia v. g. & comessationes, haberet, quidem quantum dat, sed inutiliter pro Creditoribus) non poterit sine injustitia sic quis emere, nec alii possunt sine cooperatione ad eandem injustitiam ipsi vendere, ut communiter docent Doctores; Quamvis enim, ut diximus, detur æquale, si tamen inutiliter datur, injustitia fit Creditoribus, dum res ipsis utilis fit per te, ipsis inutilis.

4 Secunda exceptio, quam affert Molina *d.228. & disp. 230.* quam sent. probab. dicit de Lugo mox citand. & ego *lib.8. in Decal. tract.3. c.3. §.4. n.26.* indicavi, est, nec peccare, nec onus restitutionis mihi remanere de jure naturæ, quando acceptavi solùm, sed non induxi usurarium, vel furem ad donandum, vel ad vendendum rem suam, quamvis ipsi fiant impotentes ad solvendum suis Creditoribus. Ratio est, quia utor jure meo intra terminos justitiæ, dum accepto rem mihi à Domino oblatam, quæ nulli, ut supponimus, erat realiter obligata, & ex alia parte non cooperor cum ipsius peccato, quia jam ipse peccatum fecit offerendo, ego autem acceptando, solùm utor in mei commodum ejus peccato, liberè ab ipso jam commisso. Cœtera huc pertinentia, & quid de hac re statuerint leges positivæ, & quatenus observandæ, lege apud Mol. *l. c.* Less. *l.2. c.20. n.106.* de Lug. *disp.20. de Just. n.16.* aliosque.

5 Tertia exceptio est, non peccare, nec obligari ad restitutionem Usurarium, vel etiam Furem, quando illi tantum expendunt, quantum ad eorundem statum requiritur in parando victu, cultuque pro se, suisque filiis, uxore, &c. necessariis, in solvenda mercede suis famulis, sibi item necessariis, ac suo statui, immò in faciendis liberalibus donationibus, quas sine dedecore omittere quis non potest, & ni faceret, vilis haberetur, ut item me nec peccare, nec obligari ad restitutionem, si ejusmodi res necessarias ipsis vendam. Ratio est, quia ad hæc quilibet habet Jus, etiam in præjudicium Creditorum. Hæc fusè, & minutatim expensa vide apud de Lugo *loc. cit.*

CAPUT IX.

De Restitutione Usurarum.

§. I. *Quanam obligatur Usurarius restituere?*

1 Tria obligatur restituere Usurarius, unum nequaquam. Obligatur enim Primò, restituere totum id, quod per usuram accipit. Patet, quia lucrum Usurarum contra Justitiam accipit. Lege Sanctum Thomam *2.2. q.62. art.1. & 2.*

2 Obligatur Secundò, restituere omnes fructus, quos ipse Usurarius percepit ex re usuraria fructifera, deductis semper expensis, quamvis Dominus ex sua negligentia, eos non fuisset percepturus, idque ex nostra sententia. Verùm hoc non est necesse hic fusius persequi, jam enim dictum de eo satis sup. *c.7. §.1. præsertim à num.12.*

Sed quæres nihilominus, an ad aliquid obligetur solvendum Usurarius, si ipse propter negligentiam non percepit fructus, quos nec mutuatarius propter similem negligentiam percepisset, V. G. ex agro inculto, quæ nec mutuans coluisset, nec coluit mutuatarius.

Respondeo ad nihil obligari, quia in nihilo Dominum damnificavit. Ex alia parte res Domini fructum nullum fecit. Ita Cælestinus, *Tr.11. de Usur. cap.8.*

3 Obli-

3 Obligatur Tertiò, restituere omne lucrum cessans, quod mutuatario cessavit, & omne damnum emergens, quod idem est passus, ut, si propter solutionem usurarum, quam Usurario fecit, res suas vilius vendiderit, vel pecuniam acceperit ad interesse, ut solveret usuras, quia omnium horum est causa Usurarius juxta Regulas dictas de lucro cessante, & damno emergente. Lege Molinam *d.*332.

4 Obligatum ad prædicta Usurarium excusari ab impotentia, vel ab extrema, seu gravi necessitate sua, vel suorum, modo alibi explicato, non est necesse monere, cùm id ex regulis generalibus excusantibus debitorem à restitutione nimis sit manifestum.

5 At verò non obligatur Usurarius restituere illud, quod fortè lucratus est ex rebus usu consumptibilibus, quare, si in lucrum suæ usuræ accepisset pecuniam, vinum, oleum, & cum his aliquid lucratus est, quamvis obligetur illa restituere, non tamen obligatur restituere hoc lucrum. Ratio est, quia Usurarius fit verè Dominus illius lucri, hoc enim non est fructus rei, sed industriæ, & personæ, ut supra diximus in simili.

Hæc in proprio loco volui breviter repetere, nam cæterùm memor sum, sparsim ea me in superioribus innuisse.

§. II. *De obligatione restituendi cooperantium cum Usurario.*

1 DE his, qui cooperantur cum Usurario, sive sint famuli, sive amici, sive Notarii, sive alii, à nobis actum est, *in nost. Decal. lib.*5.*c.*1.*§.*4. *à n.*42. Lege item Molinam, Lessium, aliosque allatos à Diana *p.*5.*tr.*7. *de scandalo res.*8.

§. III. *De obligatione restituendi, quam contrahit hæres, vel legatarius usurarii.*

1 HÆres semper, & in omni casu tenetur restituere rem à Testatore acceptam per usuram, si illa in specie, seu, ut loquuntur Theologi, in individuo extet; quia semper est Domini, semperque pro Domino clamat: si verò illa non extet; & illa omnia, quæ cùm aliena fuerint, transierunt in Usurarii dominium juxta varias sententias supradictas, tenetur etiam Hæres restituere, sed in æquivalenti, quoties Usurarius in vita non satisfecit. Hujus autem ratio est, quia obligatio, qua defunctus astringebatur, transmittitur ad hæredes, qui succedunt in locum defuncti, & una, eademque persona reputantur. Ita passim Doctores, *in l. Hæred. ff. de Hæred. constit.*

2 Non tamen hæres tenetur ultra vires hæreditatis, si Inventarium fecit, ut patet ex *C. Quamquam de Usuris*: Bona enim hæreditaria sunt infecta, non alia. Quòd si Inventarium scribere neglexerit, licèt in foro externo adhuc cogatur restituere, tamen in foro conscientiæ non obligatur ultra hæreditatis vires, quia forum externum ideò cogit, quia præsumit fraudes, internum verò respicit veritatem. Ita Bonac. *d.*3. *de contr. qu.*4. *p.*15. *num.*16. alios citans; esto Molina *d.*332. putet teneri etiam in foro conscientiæ.

Quando Hæredes sunt plures.

3 Si plures sint hæredes, scire cupio, an teneantur singuli in solidum solvere usuras?

Respondeo. Singulos solùm obligari pro rata, idest pro sua parte; quare si unus nolit, vel non possit restituere, non tenebitur alter ad ejus partem. Ratio est, quia sicuti bona dividuntur in partes, sic & debita, & sicut ex parte commodum sentiunt, sic ex parte onus; nam repræsentant quidem illi singuli defunctum, at non totaliter, sed ex parte, singuli, totaliter, omnes simul. Ita Molina, aliique, quos citat, sequiturque de Lugo *disp.*25. *de Just. n.*237. contra Navar. Sà, aliosque.

4 Excipe Primò cum Bonacina, *loc. cit.* nisi aliquis ex cohæredibus in culpa fuisset, ne totalis restitutio fieret. Rectè, tunc enim non est mirum, si is obligetur ad totum, quando totius causa damni est.

5 Excipe Secundò, nisi quis ex cohæredibus rem ipsam in specie apud se habeat, nam hæc tota debebitur Domino, quia, ut modò dixi, ea semper pro Domino clamat.

Legatarius.

6 Quid de Legatario? is obligaturne ad solvendas usuras defuncti?

Respondeo, per se non obligari, quia ipse, ut etiam Donatarii, non repræsentant Testatoris personam, & sicuti non succedunt in Jura ipsius, sic nec in onera. Loquimur autem semper, si res ipsa aliena non extet in individuo: Hæc enim semper debetur Domino, ut item, si res sit hypothecata alteri: eo modo, quo supra dictum est *c.*7. *§.*2. *n.*3.

7 Dixi, *ex se*, nam est notanda sequens doctrina: Si Usurarius reliquit hæredibus bona, quæ sufficerent ad restitutionem usurarum, aliorumque debitorum, & prætereà ad dandam legitimam, si adsint sui ascendentes, vel descendentes, vel ad dandam quartam, si hæredes sint extranei, quæ quidem quarta de Jure his extraneis debetur, vel juxta locorum leges plus minusve, ut nos dicemus Deo favente, cum de Testamentis, tunc Legatarius quicunque ad nihil prorsus, ut modò dixi, obligatur, etiamsi hæredes non solvant usuras Defuncti. Ratio est jam dicta, quia debita personalia, quæ non continent rem ipsam in individuo alienam, non transeunt ad Legatarios. At verò, si Usurarius non reliquit bona, quæ sufficerent ad dictam usurarum restitutionem, vel quæ non sufficerent ad hoc, ut hæredes haberent suam dictam legitimam, vel dictam quartam, tunc debebunt Legatarii concurrere ad restitutionem usurarum, ita scilicet, ut, ante omnia solvi debeant debita defuncti, deinde danda legitima, vel quarta hæredibus, tum denique, quod remanet, distribuendum est inter Legatarios, modo *ibid.* pluribus explicando.

Hæres, vel Legatarius an obligentur restituere usuras Defuncti, si cadant à suo statu?

8 De hac re sic universaliter ex sententia probabili me *lib.*8. *in Decal. tr.*4. *c.*1. *§.*9. *n.*5. docuisse, memini. Adverte, si quis in statum honorificum ascendisset propter rem alienam mala fide acceptam, tunc faciendam esse restitutionem, etiam cum diminutione sui talis status, quia hoc non esset cadere, sed redire ad suum; multò magis, si in pari necessitate esset is, à quo rem surripuisti, tunc enim debet esse melior conditio innocentis Domini.

9 Illud subadverte, si filius v. g. usurarii mala fide cœpit possidere, teneri eum, etiam cum diminutione status relicti à Patre, ad restituendum, quia ejusmodi possessio cum mala fide nihil ipsi suffragatur. Si verò cœpit possidere bona fide, non teneri postea à suo statu bona fide possesso decidere, ut restituat, si cognoscat, ea esse bona aliena, quia quilibet Jus habet ad conservandum statum bona fide acquisitum. Hæc ibi, & ita Diana *p.*5. *tr.*14. *res.*57. ex Cœlestin. & Scoto, & consentire videtur de Lugo *d.*21. *de Just. n.*12.

§. IV. *Cuinam sint usuræ restituendæ?*

1 SAnè iis, à quibus usuras quis accepit. Quòd si hi mortui inveniantur, restituendæ eæ erunt hæredibus, seu iis, qui ipsorum nomine acquirere possunt. Ratio est clara, quia hi sunt Domini, Quid, si sint ignoti ii, quibus debetur ejusmodi restitutio?

Respondeo, tunc debere restitui Pauperibus, vel Operibus piis, ut decrevit Alex. III. unde tunc habere locum Bullam Compositionis in loco, ubi adest Privilegium Bullæ Cruciatæ diximus *l.*8. *in Decal. tr.*4. *c.*1. *§.*3 *n.*20. & docet Molina *disp.*748. Ludov. à Cruc. *in Bulla Cruc. d.*3. *dub.*14. aliique.

CAPUT X.

De petente ad Usuram.

1 DUo hic sunt certa. Tertium sub controversia. Certum est Primò, mutuatario licere, ut vult Sanch. *l.*3. *in Decal. c.*8. *n.*20. aliique, solvere usuras ob mutuum jam acceptum. Ratio est, quia hæc non est causa peccandi, quæ detur usurario, dum is posset facilè illas non acceptare; sibi ergo imputet, si recipiat. Excusatur autem mutuatarius (ne Infidelis habeatur, & ne mutuum, quo alia vice fortassè indigebit, non inveniat) à cooperatione, quæ videtur esse cum peccato usurarii.

2 Certum est Secundò, posse secundùm Sanc. *ibi* Molin. Vasq. aliosque apud Dian. *p.*5. *tr.*7. *de scandalo res.*8. aliquem petere pecuniam mutuam ab eodem usurario, promittendo illi lucrum ex mutuo, quando ea pecunia is indiget. Ratio est, quia sic petens, nec consilium dat, nec intendit, ut supponimus, eam usurarii injustitiam, quod certè esset iniquum, sed intendit utilitatem propriam, supposita malitia usurarii, quam Mutuatarius solam permittit, nam cæterùm propria indigentia dat ipsi sufficientem causam, ne sit cooperator cum usurarii peccato.

3 Controversum ergo remanet tertium, An idem licitè possis, quando illa non indiges, sed sine necessitate illam velis expendere ad ludos, ad convivia, &c.

4 Respondeo, tres esse sententias. Prima negat. Secunda affirmat. Tertia distinguit, hæc enim tertia asserit, non posse, si usurarius non est paratus ex malitia sua ad dandas pecunias sub usuras, at posse, si est ex sua malitia paratus; ibi enim tu excitares Usurarium ad peccatum injustitiæ, hic non item. Sanè, ut vides, prior pars hujus rationis probat primam sententiam, negantem, at posterior probat secundam affirmantem, si supradicta ratio profundè consideretur.

5 Equidem assero (ut *l.*5. *in Decal. c.*1. *§.*4. *n* 44. fusiùs dixi) has sententias omnes esse probabiles, sed probabilissimè addo cum Petro Hurtado 2.2. *d.*173 *sect.*14. *§.*174. posse semper, vel certè regulariter ab usurariis sine ulla causa necessitatis peti mutuum, etiam signatè ad usuras (sed semper intendendo proprium commodum, non verò ipsam injustitiam usurarii, nec positivè ad usuram committendam ipsum excitando.) Ratio est, quia cùm usurarii sint parati ad ejusmodi lucrum usurarium accipiendum, non jam ex passione, sed ex malitia delinquunt.

6 Hactenus de peccato usuræ, nam de pœnis Usurarii, deque Judice competente contra ipsum, quæ maximè pertinent ad forum externum, legatur Molina *disp.*333. & 334. Salas *dub.*45. & 46. *de usuris*, Tolet. *l.*5. *summa, c.*36. Nav. 2.17. *n.*279. Less. *dub.*22. *Canonistæ in toto titulo de usuris.* Covar. *tertio variarum c.*3. de Lugo *disp.*25. *de Justitia*

stitia à n.238. Bonac. *disp.3. de contract. q.4. punct. ult.* Cardin. Tuschus *tom.8. V. Usura, concl.354.* Aliique penè innumeri apud ipsos.

CAPUT XI.

Summa Modorum aliquot lucrandi ex pecunia sine culpa Usuræ.

1 JUvat denique hos modo hic jungere, ut uno intuitu appareant, quæ sparsim dicuntur hic, & alibi dicentur. Quatuor enumerantur à Valentia, duos ego breviter addam.

Quatuor sunt modi (ait Valent. *T.3. in 2. 2. disp.5. q.25. p.2. fine,*) *tolerabiles percipiendi annuatim certum lucrum, salvo, & securo Capitali, ut puta quinque pro centum.*

2 *Primò, si ad id suppetat Titulus aliquis ex certioribus, ut lucri cessantis, vel damni emergentis, qui modus patet quàm latissimè.* De hoc modo fusè ego egi in *l.8. Decal. tr.3. c.8. §.3.*

3 *Secundò, si Societas ineatur cum pacto assecurationis Capitalis, & lucri quinarii pro majori lucro sperato, quod Socio in compensationem ejusmodi onerum relinquatur, sive ista pacta fiant explicita intentione, sive implicita.* De hoc ego pluribus agam infrà *lib. hoc 9. tract.8. De Societate §.3.*

4 *Tertiò, si ematur Census realis cum pacto utrinque redimendi, & assecurandi, sive implicita item, sive explicita intentione.* De hoc ego agam item infrà *in tr.2. de Cens. c.2.*

5 *Quartò, si absque expressa determinatione Contractus Societatis, vel Census, &c. Intentio saltem generalis sit accipiendi id lucrum, aliquo tandem modo justo, & licito, ad quem considerati personarum, & facti circumstantiis videatur factum ipsum revocari posse.*

Hic modus non est diversus à dictis, vel dicendis, sed solùm ostendit implicitam intentionem aliquandò sufficere ad Justitiam contractus. Lege eundem Valentiam, & nos quidem de hac re diximus in *l.8. Decal. tr.3. c.8. §.3. à n.21.*

6 Hæc ex Valentia. Addi etiam potest Quintò, si fiat contractus, quem Siculi appellamus *Ad Metam*, de quo disputatum à nobis est latissimè in *lib.8. Decal. tr.3. c.7. §.7. à n.21.*

7 Sextò si fiat Contractus veri Cambii, puta cum suis requisitis conditionibus, de quibus infra agam pluribus.

8 Si cui aliquis alius modus in mentem veniat, hic, oro, subscribat. Dum ego calamum à pagina, quietis gratia, tantisper amoveo.

TRACTATUS II.

DE CONTRACTU CENSUALI, seu de Censibus.

CAPUT PRIMUM;

Quid sit, & quotuplex Census?

1 CEnsus, ut hic sumi solet pro annuo reditu, *Est annua pensio, quæ ex re alterius frugifera accipitur.* Multiplices autem habet divisiones, quarum præcipuæ sunt sequentes.

Census Reservativus, & Consignativus.

2 Primò, dividitur Census in Reservativum, & Consignativum. In Reservativo, do tibi meum prædium, & reservo mihi ex illo certam pensionem, ut scilicet tu singulis annis, vel mensibus solvas mihi aliquam justam summam, v. g. decem aureos. In Consignativo, retineo quidem dominium rei meæ, verbi gratia prædii, domus, & cœtera: sed in illis constituo pensionem, v. g. decem aureos singulis annis, vel mensibus, tibi solvendos. Solùm ergo transfero in te Jus percipiendi pensionem à re mea, non verò rem meam; neque enim, in hoc Census genere, vendo tibi rem meam, nec fructus ipsos percipiendos à re mea, sed Jus ad illos percipiendos, ut ex infra dicendis clariùs intelliges. Nam proptereà Jurisperiti Censum Consignativum sic definiunt *Est Jus percipiendi annuam, vel menstruam pensionem ex re fructifera, vel persona alterius.* Unde cum dicis: *Habeo Censum in feudo Petri*, sensus est: *Habeo Jus exigendi certam pecuniæ summam, seu certos fructus ex Petri feudo.* Lege Valent. *T.3. 2.2. d.5. q.22. p.1.* Mol. *d.383.* Less. *l. c. c.22. d.1.* aliosque.

Adverte, eum, qui emit Censum, idest, cui solvenda est pensio, appellari Censuistam, seu Censualistam: qui verò vendit, idest qui soluturus est Censum, vocari Censuarium.

Personalis, Realis, Mixtus.

3 Secundò, Census consignativus, de quo solet hic esse sermo, propter graves, & proprias difficultates, quibus scatet, triplex est, ratione scilicet rei, super qua constituitur, quæ item est triplex. Primò enim constituitur super aliqua persona, diciturque Census Personalis, & tunc pensio solvenda est, veluti ex fructibus propriæ artis, industriæ, operæ, laboris ipsius Personæ, in qua Census fundatur. Merus autem erit Personalis, si nihil addas; at si addas aliam rem, ex qua non solvatur quidem pensio, sed sit, veluti pignus, seu hypotheca ad assecurationem dicti Census, dicitur (testibus Mol. *l. c.* & Less. *l. c. d.2.*) non merè personalis.

Secundò, constituitur Census, seu fundatur in aliqua re utili, & fructifera, sive immobili, ut sunt Prædia, Domus, &c. sive aliquando mobili, seu se movente, quæ facit fructum, ut sunt greges, armenta, &c. diciturque Census Realis. Tertiò constituitur in re, & in persona, ita ut si res pereat, debeat ipsa persona solvere ex fructu suæ artis, vel industriæ, diciturque Census mixtus.

Perpetuus, & Temporalis.

4 Tertiò, dividitur Census ratione temporis. Alius enim est perpetuus, idest, pensio est perpetuò solvenda, nam, & ad hæredes transit. Alius temporalis, idest, solvenda ad tempus, sive incertum, ut si esset ad vitam alterius, quo pacto vocari vulgò solet Vitalitius, sive certum, ut, si esset ad decem, ad quindecim, ad viginti annos. Unde clarè colligis, non esse licitum, constituere Censum perpetuum super personam, quia hæc perpetua non est, & consequenter fructum perpetuum non facit.

Redimibilis, & Irredimibilis.

5 Quartò, dividitur ratione pacti, nam pacisci solent contrahentes aliquando, ut Census redimatur, & tunc dicitur Census redimibilis. Quod si pactum sit, ut Census redimatur, seu extinguatur, quandocunque voluerit venditor, restituendo pecuniam totam, quam habuit ex venditione, pactum erit in gratiam Venditoris: Si quandocunque voluerit Emptor, erit in gratiam Emptoris. Si quandocunque Venditor, vel Emptor voluerit, erit ex parte utriusque, atque adeò in utriusque gratiam. Aliquando autem paciscuntur contrahentes, ut nunquam Census redimatur, & tunc erit Census irredimibilis, atque adeò perpetuus. In dubio, an Census sit redimibilis, an irredimibilis, esse irredimibilem putat de Lugo *d.27. de Just. n.7.* contra alios, quem vide.

Pecuniarius, Fructuarius.

6 Quintò, dividitur ratione pensionis; erit enim Census Pecuniarius, si solvitur pecunia. Fructuarius, si fructus oleum, frumentum, vinum, &c. quæ ex re percipiuntur.

Certus, Incertus.

7 Sextò denique, certus dicitur Census, si debeat solvi determinata pars fructuum, puta semper, & in omni eventu, quinque mensuræ hordei, vini, &c. Incertus, si indeterminata, seu ut aliqui loquuntur, aliquota, puta, tertia; vel quarta, vel quinta pars fructuum, qui ex re, illo anno, provenient.

CAPUT II.

De Justitia prædictorum Contractuum.

1 PRædictos Census esse ferè omnes licitos, & justos, nisi aliunde, sive in pretio, sive ex aliquo adjuncto delinquatur, tanquam certum supponimus omnes.

Dixi, ferè, quia dubitatur, ut volunt Val. *tr.3. 2.2. d.59. p.2. & q.25. p.2.* Less. *loc. cit. c.22. n.18.* de merè Personali, deque Vitalitio, de quibus hic breviter. Nec omittemus tamen dicere id, quod scitu necessarium erit de Reali.

§. I. Personalis an sit licitus?

1 DIco Primò, hunc esse justum, ac licitum ex natura sua, quia à veritate aberrat id, quod aliqui cum Navarro dicunt, hunc contractum non esse, nisi mutuum cum lucro, atque adeò esse meram usuram: aberrat, inquam, à veritate, nam contractus hic est emptio fructuum, seu lucri, quod homo opera sua acquirere potest. Sicut ergo omnes concedimus, Censum Realem esse licitum, quia per illum emitur Jus ad percipiendos fructus agri, domus, piscinæ, &c. ita concedere debemus, esse licitum, emere Jus ad fructus, quos homo sua arte, & opere facere potest.

2 Sed adverte Primò, quod sicuti venditor tunc debebit hos efficere, ne fraudet Emptorem, ex quibus solvere possit pensionem, sic Emptor debet, in emendo ejusmodi Censum, cognoscere, talem personam esse idoneam, ad lucrandam illam pensionem, quam venditor vendit: lucrandam, inquam, sua, idest venditoris industria, artificio, officio, &c. secus nihil emeret, unde pensionem injustè sumeret.

3 Obiicies cum Navar. Martinus V. & Calistus III. in suis Bullis paulò post referendis, solùm dixerunt, Census Reales esse licitos: ergo Personales reprobarunt. Respondeo, dictos Pontifices non ne-

negasse, Census Personales esse licitos, sed solùm declarasse, Census Reales licitos esse, de quibus interrogati fuerunt, ut loco citato notat Valent. Quare nihil contra nos.

4 Dico tamen Secundò, Census hos Personales propter fraudis, & usuræ timorem, esse Jure Pontificio prohibitos, nam propterea addidimus in præcedenti conclusione illud (ex natura sua.) Hæc conclusio patebit ex dicendis, quia Pontifices semper requirunt census debere constitui in re immobili. Quoniam ergo prohibitio fundatur in præsumptione fraudis, & usuræ, si hæ verè omnibus consideratis absunt, licitus erit in foro conscientiæ contractus, si cætera adsint; nam in foro fori Judices debent Judicare juxta Prædictum jus Pontificium.

§. II. *An licitus sit Vitalitius?*

1 CEnsus Vitalitius, de quo hic dubitari, & disputari solet, celebratur Primò, in hunc modum: *Do tibi centum aureos, quos à te nunquam auferam, eo tamen pacto, ut tu, donec ego vixero, vel donec vixerit meus filius, vel nepos, si nascentur,* (quamvis nondum sint nati) *vel donec vixerit Petrus, vel Paulus, vel uterque.* Tu inquam, *des mihi quinque pro singulis annis*; & hic vocatur Census Vitalitius Personalis.

2 Celebratur Secundò, hoc alio modo: *Do tibi centum, quibus mihi vendas Jus ad fructus tui prædii, donec vixeris, dando mihi ex illis fructibus quinque, v.g. singulis annis tua vita, vel alterius,* & hic appellatur Census Vitalitius Realis.

3 Dico jam Primò, hos contractus posse licito modo celebrari (semper præscindendo ab aliquo extrinseco inconvenienti, & supposito pretio justo, de quo mox infra c.3.) hoc est, esse licitos hos contractus, non solùm quando Census dictus constituitur supra rem realem v.g. Prædium, sed etiam, quando dumtaxat supra Personam, quantumvis hæc Persona nulla ratione ex sua arte, & industria sit fructifera. Ratio hujus dicti est, quia Justitia hujus contractus nequaquam innititur in eo, quo ematur Jus ad fructus; sed in contractu sortis, in quo specialiter contrahentes se exponunt periculo lucri, & damni, cùm mors sit incerta. Si enim sic dicas: *Do tibi centum, quæ à te, vel à tuis nunquam sint auferenda, tu verò reddas mihi, vel meo hæredi singulis annis* (tua vita durante) *decem*; nonne potest esse, ut æqualiter ego, vel tu, juxta longitudinem, vel brevitatem tuæ vitæ, lucrum, vel jacturam faciamus?

4 Dico Secundò, Census eosdem Vitalitios posse licitè celebrari, etiam post Bullam Pii V. Ratio est, quia Justitia hujus contractus, de quo agimus, non innititur, ut modò diximus, in emptione fructuum, vel alterius rei, sed in periculo æquali, estque contractus sortium: Hæc sententia, (quam sequitur Lop. *c.55. de contr. concl.*3. Rodr. *l.*1. *summa cap.*44.) est mihi probabilior. (Esto Molina *d.*389. *in pr. clauf.* dicat, id esse contra Bullam Pii V.) Pius enim non videtur prohibuisse ludum sortis, sed contractum illum personalem, qui fundatur in fructibus, vel operibus solius personæ. Adde id, quod modò dixi §. *præced. n.*4.

5 Atque hinc fit, ut quamvis pensiones, quæ sperantur, colligendæ, sint minoris summæ, quàm summa data, vel sint majoris, semper sit licitus contractus, quia per hunc non emuntur illæ pensiones, sed justo pretio emitur spes ad illas; unde sub æquali periculo potest evenire, ut nihil habeas, si statim moriatur Venditor, vel multum, si vivat diù.

§. III. *An licitus sit Realis?*

1 ADeò licitus est Census Realis (præscindendo semper ab aliquo extrinseco inconvenienti, &c.) ut putem, docere contrarium, esse nunc saltem temerarium, & erroneum. Ratio est, quia Martinus V. Callistus III. Nicolaus V. in Constitutionibus mox afferendis §.8. Censum Realem approbant, & approbationisquidem ratio potissima fuit, quia est verus contractus emptionis, quo non quidem emitur ipsa pensio, si naturam contractus Census benè cognoscas, sed vel emitur Jus percipiendi ipsam ex fructibus rei, ut habent communiter Doctores apud Laym. *l.*3. *tr.* 4. *c.*18. *n.*3. vel, ut habet de Lugo *d.*37. *de Just. n.*20. emitur pars usus fructus illius prædii, super quo Census constituitur, ita ut dominium totum directum prædii maneat apud Venditorem, dominium verò utile, quod appellatur usus fructus ex parte, vendatur: nam propterea minoris semper debet vendi, quàm valeat totum prædium, quia minoris æstimatur dominium utile, quamvis totum, & integrum, quàm dominium ipsum utile simul cum dominio directo, quorum utrumque venditur absolutè, quando venditur prædium; cùm in Censu vendatur solùm usus fructus, ut dictum est.

2 Ex hac ratione, sive ut Doctores communiter, sive ut de Lugo illam inducit, vides Primò, non solùm posse emi Census antiquos jam constitutos, sed etiam posse novos constitui. Nam eadem est ratio, per quam antiqui rectè constituti sunt, ac illa, per quam nunc de novo constituuntur; utrobique enim non est mutuum cum lucro, sed vera emptio, & venditio; Et profectò antiqui ipsi nonne olim fuerunt novi?

3 Vides Secundò, facilè solvi argumentum aliquorum (*Dec. consil.*323. Aret. *consil.*151.) putantium, ejusmodi Census esse illicitos. Qui vendit (ajunt) Censum recipiendo, v.g. mille ab emptore, debet singulis annis ad rationem, v.g. quinque pro centenario ipsi dare quinquaginta; dabit ergo ex obligatione centum in duobus annis, & tamen super debebit mille, quod est Capitale, quodque semper, ex natura hujus Census Realis, dare debebit, si vult Censum extinguere; ergo obligabitur dare plus, quàm acceperit, quæ est clara usura. Facilè, inquam, solvitur, nam sicuti justè emit quis prædium, quamvis idem ex fructibus, quos per annos consequentes colliget, compenset sibi totum pretium, quod dedit, & adhuc ipsi remanet totum prædium, quod posset vendere, quanti emit; ita etiam licita, & justa erit emptio Census realis, quamvis pensiones solvendæ sint supra pretium ipsius Capitalis. Et ratio ulterior hujus Justitiæ est, quia ego non emo ipsas pensiones futuras, sed, ut modò vidimus, Jus præsens ad illas, quod Jus à me habitum, & veluti à me possessum, necesse est, ut mihi tanquam Domino fructificet.

4 Vides Tertiò, necessarium esse ad Justitiam venditionis Census; Ita Medul. Theol. *l.*3. *tr.*5. *c.*3. *d.*9. *n.*3. ex Bonac. ut res sit fructifera, unde injustus est venditor Census, idest Censuarius, si obliget Emptori, idest Censualistæ, rem non potentem reddere fructus, saltem tot, quot pensio exigit, aut si obligat rem, eos quidem reddentem, sed jam in aliis Censibus venditam.

5 Denique, quamvis Census sit supra prædium, ejusque fructus; scias tamen, benè, & licitè te posse percipere à possidente prædium, pensionem pecuniariam, quia, in constituendo ejusmodi Censu, adsunt implicitè duo contractus; Alter est Venditionis Census Fructuarii, quo mihi venditur Jus ad fructus, seu, ex explicatione de Lugo, usus fructus partialis, Alter permutationis, quo Venditor sibi retinet fructus, & solvit, servata æqualitate, pecuniam, computando unum annum fortè sterilem pro alio. Lege Mol. *d.*385. Arag. 2. 2. *qu.*78. *art.*4. *concl.*2. de Lugo *l. c.* aliosque.

CAPUT III.

Quodnam pretium sit justum in dictis contractibus.

§. I. *Pretium justum in Vitalitio.*

1 JUstum pretium Census Vitalitii, sive Realis, sive Personalis est illud, quod communi hominum æstimatione in singulis locis judicatur, sive summum, sive medium, sive infimum. Quod si fuerit à Principe taxatum, illud erit indivisibiliter servandum, sicuti similiter fit in cæteris rebus, quæ venduntur; & quibus taxa ponitur à Republica.

2 Inquires. Si nec Princeps taxaverit, nec communis æstimatio, quomodo ab ipsis contrahentibus erit taxandum?

3 Respondeo, juxta prudentis viri arbitrium, habita (ut vult Boss. *l.*2. *c.*22. *d.*6. *n.*41. *& d.*13. *n.*103.) ratione ætatis, complexionis, modi vivendi illius, pro cujus vita solvenda est pensio, copia item, vel penuria pecuniarum in Civitate, & habita etiam ratione, quòd, ejus adveniente morte, capitale amittendum sit. Quare minoris emi debet census vitalitius, si supra vitam robusti, vel juvenis censum constituas, quàm senis, vel infirmi. Hæc etiam debere considerari à Principe, si quando ipse fortassè taxare velit justum pretium census vitalitii, manifestum est, secus erit injustum nec ei standum; Injustitia tamen debet evidenter constare. Lege de his Garsiam, *de contract. cap.*37. *num.*4. & Rodriq. *in sum. l.*1. *cap.*44.

4 Quando pretium non est taxatum, putat Molin. *d.*388. hoc modo esse statuendum pretium census vitalitii personalis; ut scilicet habeatur ratio ad quot annos pervenire possit is, ad cujus vitam census emitur, & desumatur dimidium dictorum annorum, quod erit, inquit, justum pretium dicti census vitalitii. Si sit v.g. spes, ut ille vivat viginti annos, pretium constituatur, quasi certò victurus sit, decem; posset enim vivere triginta, & posset cras mori. Sumatur igitur medietas illorum viginti annorum, idest decem. Hæc aliquibus meritò non placent, & præsertim Joan. de Lugo *d.*27. *de Just. n.*39. qui tandem conclud it hunc Molinæ discursum juvare quidem, sed omnes tamen alias circumstantias *num. præced.* à me dictas esse considerandas.

5 Illud denique nota in censu vitalitio, si is fuerit justo pretio, v.g. centum aureis emptus, non posse in ejusmodi emptione poni pactum, ut æquali pretio revendatur. Patet ratio, quia quando revendetur, cùm sit transactum aliquid de vita, ut communiter solet occurrere; pauciores solutiones remanebunt, quàm erant initio. Decernatur ergo tunc prudenti judicio, quot anni, & quæ spes remaneant.

§. II. *Pretium justum in aliis Censibus.*

1 PAri modo justum pretium aliorum censuum est, quod communi usu Provinciæ, vel Civitatis est receptum. Rursus, si Princeps justè taxaverit, illi standum erit, nisi evidenter injustum pretium apparuerit, ut modò diximus de vitalitio. Si, nec usus, nec Princeps taxavit, determinent sine dolo contrahentes, omnibus expensis.

2 Aliqui hanc regulam tradunt (ut Med. *q.*12. *de Usur. ad* 3. Conrad. *de censibus q.*82. *concl.*3.) ut scilicet eo pretio ematur census perpetuus, quo emeretur ipse fundus, vel alia res fructifera, quæ tantun-

tundem redderet in fructibus, deductis expensis. Quare eo pretio, quo emi potest res fructifera, quæ singulis annis reddit fructus centum aureorum, eodem potest (ajunt) emi census perpetuus, & irredimibilis. Sed certè verius est, posse censum paulò minoris emi, cùm plus sit, plenum dominium rei habere, quàm solùm jus, quamvis perpetuum, percipiendi fructus.

3 Præterea, quia in contractu censuali non emitur res censui subjecta, sed jus percipiendi fructus ex re, ideò si res illa (ut habet Covar. *l.3. var. c.7. n.6.* Tol *l.5. c.47.*) magnos afferat fructus poterit in ea constitui Jus exigendi omnes illos, atque adeò magna pensio, (deductis semper expensis) non enim debet haberi ratio in emptione census, quanti nam illa res æstimetur, & quanti vendi possit, sed quanti sint, & quanti valoris fructus, quos illa de liquido parit.

4 Denique, eadem proportione servata, multo minoris vendi debet, si sit census redimibilis à venditore, quia hoc facit deteriorem conditionem emptoris. Multò minoris, inquam, juxta arbitrium prudentis viri omnes circunstantias expendentis. His explicatis, quatuor hîc sunt notatu digna.

Licita est venditio census majori pretio, quàm sit taxa.

5 Notatio prima. Quando à Principe taxatum est pretium census (ut certè pro Sicilia Philippus Rex & pro Germania Carolus V. *Apud Medull. Theol. l.3. tr.5. c.3. dub.9. n.1.* taxavit ad rationem quinque pro centum, & Summus Pontifex Clemens VIII. *anno 1593. Quo ad sublevationem*, ad rationem septem pro centum, pro statu Ecclesiastico) quando inquam, taxatum est pretium census, illicitum, & injustum est, emere censum minori pretio quàm sit taxatum, licitum tamen, & justum erit, vendere pro pretio minori. Exemplo id intelliges facilè. Si das in Sicilia ducentos aureos Petro, volens ab ipso emere censum super ejus prædium, Petrus non debebit tibi solvere singulis annis, nisi decem; nec potes illum obligare, ut solvat undecim, duodecim, vel ampliùs, quia non potes emere minori pretio censum decem aureorum annuorum, nisi ducentis aureis, idest ad rationem quinque pro centum, ut statuit Philippus Rex. At verò potes velle, ut Petrus solùm reddat annuatim octo; V. G. vel quinque, vel minùs, & sic Petrus venditor vendet tibi censum pro majori pretio, nam pretio ducentorum aureorum vendet censum annuum octo aureorum, idest ad rationem non quinque pro centum, sed minùs, idest quatuor pro centum. Ratio hujus doctrinæ est, quia pretium in censibus taxatur in favorem venditorum, qui, nonnisi ob necessitatem, solent vendere census, & quærere solent emptores. Quare, si non taxaretur à Principe pretium, cogerentur vendere illos census pretio valdè tenui.

Quomodo supplendum, quando census emitur injusto pretio?

6 Notatio secunda. At quid obligaris, si censum à censuario emisti majoris? Emisti v. g. contra taxam censum decem aureorum annuorum, pretio centum aureorum, cum debuisses emere pretio ducentorum aureorum, & per duos annos, v. g. habuisti pensionem correspondentem, idest viginti aureos, debesne restituere censuario Venditori non solùm centum aureos ad supplementum legitimi pretii census, eorumque interesse, quod fortè venditor passus est ex carentia illius pecuniæ, an etiam illos viginti aureos, seu saltem decem, quos habuisti?

Respondeo, esse rectè tres casus distinguendos; vel enim Primò, pretium fuit taxatum cum clausula irritante contractum, vel Secundò, sine clausula irritante, vel Tertiò, nulla lex, nullaque consuetudo pretium taxavit.

7 Si occurrat primum (& in Sicilia quidem esse taxatum cum clausula irritante, ut scilicet invalidè vendatur census, nisi ad rationem quinque pro centum, innuimus modò, & iterùm dicemus inferiùs, *c.6. §.1. à n.2.* ubi etiam probavimus, legem hanc fuisse cum Justitia latam) si occurrat, inquam, Primum, sunt tria sub pœna peccati mortalis restituenda. Primò, dictum supplementum pretii. Secundò, damnum, quod ex hujus carentia fortè passus est venditor (quæ duo dicta certa sunt ex universalibus regulis restitutionis.) Tertiò, denique pensiones acceptæ, at non omnes, sed solùm qua parte excedunt justum pretium. Ratio hujus tertii est, quia ex uno capite contractus in hoc casu est irritus; ergo censuista non habet absolutè titulum justum retinendi pensiones acceptas; Verùm ex alio capite, quia saltem ex voluntate, & consensu, ut ex præsumptione, quod clausula illa non irritet contractum, nisi qua parte continet injustitiam; validus est in conscientia contractus pro parte correspondente justo pretio: ideò poterit censuista retinere partem pensionis, quæ fuit ex justo pretio, quandoquidem pro hac parte fuit, ut dico, validus contractus. Hinc in exemplo posito dictus emptor debebit, Primò, restituere centum aureos. Secundò, interesse, si fortè ex horum centum carentia venditori natum est. Tertiò, decem aureos, nam alios decem, utpotè justè in conscientia acquisitos, retinere poterit.

8 Si occurrat Secundum, & Tertium, hoc est, si emisti supra taxam sine clausula irritante præceptam, vel, ubi non est lex, præsertim taxans, duo tantum sunt restituenda, idest dictum supplementum pretii & interesse ex ipso, si fortè Venditori accidit (& semper erit Emptor, ut omnes scimus, in peccato, dum hæc duo non restituit, poterit tamen sibi retinere omnes, & integras pensiones, idest in dicto exemplo aureos Viginti. Ita tenet Less. *lib. 2. c.22. d.55.* de Lugo *d.27. de Just. n.54.* aliique.

Ratio est, quia tunc, ut supponimus, contractus est validus, ergo dominium Juris ad Censum translatum est in Emptorem; ergo Emptor pensiones illas tanquam suas accepit, quamvis semper cum obligatione, ut dictum est, solvendi: quod est supplendum de pretio ipso, & solvendi damnum, &c. Sicuti si emis Domum, nec integrum pretium solvis, fructus locationis domus tuus est, quia provenit ex re tua, licèt obligeris semper supplere pretium, & damnum, quod fortè provenit Venditori domus ex carentia pretii.

Quo pretio vendi potest Census jam constitutus?

9 Notatio tertia requirit solutionem illius celebris quæstionis. An Census licitè possit emi minori pretio, quàm fuerit ab initio constitutus. Emisti, v. g. Censum quinque aureorum annuorum pretio centum aureorum, an possim ego à te emere ejusmodi Censum, pretio, v. g. nonaginta aureorum?

10 Resp. vel possumus loqui, quando non adest pretium Census determinatum à Principe, seu consuetudine, vel quando adest. In priori casu est communis opinio cum Lessio *l.2. c.22. n.47.* docens, posse. Et ratio est, quia pretium vulgare, quale esset hoc, non consistit in indivisibili, & sæpè, quod est emptum pretio rigoroso, redimitur infimo. Adde, sicut in aliis rebus, sic in Censibus, pretium augeri, & minui juxta copiam, vel penuriam Emptorum, & Venditorum, diminui item, quando merces est ultronea, juxta ea, quæ de capitibus, unde crescat, vel decrescat rerum pretium *c.8. Decal. tr.3. c.7. §.4.* diximus.

11 In posteriori casu duplex est opinio. Negat altera, altera concedit. Ratio, negantium est, quia supposito Decreto Principis taxante pretium, cùm illud consistat in indivisibili, præteriri nequit. Ratio Molinæ *d.393. n.5.* Less. *l.c. n.45.* Nav. *in sum. 23. n.91.* Lopez *de contract. c.58.* concedentium est, quia Decretum, seu Lex statuens certum pretium Censibus, intelligenda est de Censu, quando constituitur, seu fundatur, de hoc enim loquitur Lex (Summa Corona *2. p. de Cens. n.18.* Nav. sibi contr. *in com. de Usuris, n.112.* Diana *l. mox citand.* afferens Nav. Silvest. Joan. à Cruce) non verò, quando venditur Census jam constitutus. Immò iidem dicunt, id in praxi ferè, ubique sic esse receptum. Utraque opinio probabilis esto.

12 Sed quanti minoris? Respondeo, id debere decerni eo prorsus modo, quo *n. praced.* dictum est. Sanè Diana *p.2. tr.8. ref.36.* non condemnavit eum, qui emit rogatus enixè à Venditore Census decem aureorum annuorum, pretio octoginta aureis, cùm aliàs debuisset emere aureis centum. Et ratio Dianæ, aliorumque ab ipso citatorum fuit, quia merces ultroneæ vilescunt pro tertia parte, immò, per aliquos, etiam pro medietate.

De expensis Scriptura, locoque, & tempore solvendi pensiones.

13 Notatio quarta. Ad Justitiam pretii, & obligationis justæ in Censibus, pertinent item tria. Primò, expensæ scripturæ census. Secundò, Locus. Tertiò, Tempus solvendi pensionem institutam. Quare

14 Dico Primò. Expensas pro scriptura, ejusque expeditione, ut etiam salarium pro Procuratore, seu Exactore census debere fieri ab Emptore. Ratio est, quia scriptura fit in utilitatem ipsius, nimirum ad ejus Jus probandum, nam propterea illa apud Emptorem remanet. Ita Bald. aliique apud Bonacinam, *de contr. d.3. q.4. p. un. n.32.* Idem dic de Gabella; hæc enim communiter solet imponi ementibus censum, non vendentibus.

15 Dico Secundò, ex se pensionem solvendam esse in fine anni à tempore, quo constituitur census, est enim eruenda ex fructibus, qui anno exacto solent perfici. Dixi (ex se) nam scio alicubi esse consuetudinem, ut, exactis aliquot mensibus, per partes solvatur pensio, quæ ubi legitime adest, servanda est. Id præsertim solet accidere, quando census impositus est super Gabellas, quæ mensatim, idest per menses, solet exigi, ut item, quando impositus est super prædium, quod fructificet ter in anno, ut, si mense Julii producat frumentum, mense Octobris vinum, mense Martii ligna, vel quid simile. Illud addo cum Salas, *tr. de Usur. dub.42.* si census ante finem anni redimatur, pensionem non esse integrè solvendam, sed ad ratam temporis transacti, ut ex se patet.

16 Dico tertiò, censum esse solvendum in loco, quo fuerit conventum: id quod tamen, si fuerit onerosum Emptori, compenset Venditor, vendendo censum aliquanto minoris. (Quod si non fuerit expressè conventum, servetur consuetudo civitatis, in qua fundatur census; tunc enim videtur implicitè conveniri secundùm consuetudinem communiter usurpatam. Quod si neque hæc adsit, puto cum Virginio *de Censib. 3. p. n.73.* solvi debere in loco, in quo voluit censuarius, ut *in l. is, qui ff. de eo, qui certo loco*, nam profectò rationabiliter solvitur pensio, ubi est res, vel prædium subjectum censui; pensio enim est loco fructuum, qui à re non nisi in loco, ubi est, producuntur.

CA-

CAPUT IV.

De aliquibus pactis, quæ solent addi Censibus.

1 PRæmittendum est primò, ad Justitiam census in conscientia, præscindendo à legibus positivis, satis esse, adesse eas conditiones, quæ sunt de jure naturæ. Eas autem ad duas reducit Lessius *l. c. c. 22. num. 74*. Primò, ut sit æqualitas secundùm æstimationem intercensum, & pretium. Secundò, ut quando aliqua gravamina hinc inde, præter naturam contractus, per pacta accessoria, imponantur, ea ex prudentis arbitrio debitè compensentur, supponendo semper hujusmodi pacta non esse destructiva ipsius contractus.

2 Præmittendum Secundò, universaliter loquendo, omnia pacta, quæ licita sunt in cœteris venditionibus, & emptionibus rerum, licita esse, etiam in emptione, & venditione census, quia ejusmodi pacta non tollunt, nec sunt contraria naturæ contractus censuum. Neque dicas, posse apponi unum, non verò multa, ne id, inquam, dicas; nam si licitum est ponere unum pactum, utique justum, licitum erit, ponere multa item justa, dummodo contraria in se non sint, mutuoque se non destruant.

His præmissis, expendamus aliqua pacta, quatenus ex natura sua possunt addi licitè, & sine injustitia huic contractui, nam an ab aliqua lege positiva sint prohibita, erit *c. 5.* disserendum.

§. I. *Pactum Redemptionis ante, vel post certum tempus.*

1 DIco duo. Primum est, esse licitum emere censum cum pacto, ut possit redimi à Venditore intra certum tempus, v. g. intra sex annos, sed iis elapsis, & censu non redempto, fiat census irredimibilis. Secundum, esse licitum etiam, testibus Molin. *d. 391. n. 5.* & Val. *T. 3. in 2. 2. d. 5. q. 22. p. 4.* emere censum cum pacto, ut census possit à Venditore redimi post aliquot annos, v. g. post sex, at anteà non possit. Ratio horum est, quia licitum est, emere censum perpetuum irredimibilem, ut omnes concedimus; ergo & redimibilem, nulla enim disparitas (posito pretio justo) afferri potest, ut supra vidimus: Ergo licitum etiam erit constituere prædicta pacta, probatur hæc ultima consequentia, quia nihil aliud faciunt, nisi, quod diminuunt de perpetuitate. Et quidem Jus redimendi, vel non redimendi Censum intra certos annos est pretio æstimabile; cur ergo emi (seclusa lege in contrarium) justè non possit?

2 Dixi (seclusa lege) nam posterius pactum ex dictis, quia habet speciem quandam usuræ, & periculum illam palliandi, prohibuit Pius V. in Bulla modò dicta, & inferius citanda. Prius autem pactum aliqui cum Navar. Less. Molin. Salas, *apud de Lugo* dicunt, non fuisse prohibitum à dicto Pio V. licèt fuisse prohibitum teneat Bonac. Rebell. apud eundem de Lugo *n. 4.* cum quo sentio, quia una ex conditionibus à Pio V. positis est, ut census possit semper redimi à venditore. Ita etiam tenet de Lugo, *d. 17. de Just. n. 112.* licèt probabilem fateatur esse sententiam Navarri.

§. II. *Pactum absolutum Redemptionis ex parte venditoris, vel ex parte emptoris.*

1 DIco Primò, licitum esse, emere Censum realem cum pacto, ut idem census possit redimi, quandocunque voluerit venditor redimere.

Hoc pactum approbatur, immò in omni censu requiritur à Pontificibus Martino, Callisto, Pio, & probatur ratione, quia licitum est, res alias vendere cum pacto, ut emptor illas teneatur revendere ad arbitrium venditoris; ergo & census. Nec est periculum usuræ, quia hoc non est mutuum, sed venditio, & emptio. Adde, in mutuo mutuatarium obligari ad reddendam pecuniam mutuatam, at censuarius, qui est venditor, non obligatur reddere pecuniam acceptam, sed solùm, si velit, potest illam emptori reddere, & sic censum extinguere: ergo hoc non est mutuum.

2 Dico secundò, licitum esse, emere censum realem cum pacto, ut possit redimi, quando voluerit venditor, vel quando voluerit emptor, quod est dicere, emere censum ex utraque parte redimibilem.

3 Hoc pactum, licèt propter similitudinem cum usura sit à Pio V. prohibitum secundùm præsumptionem fori externi, ut habet Medulla Theol. *l. 3. tract. 5. c. 3. d. 9. n. 7.* aliique, tamen ex natura sua licitum est. Ita Less. *lib. 2. c. 22. dub. 10.* & Valentia, *to. 3. in 2. 2. d. 5. q. 25. p. 2.* qui addit, Romæ in consultatione, cui ipse interfuit, à viris doctissimis id fuisse probabile judicatum. Probatur autem, qui emit censum realem redimibilem solùm ex parte venditoris, modo dicto *n. 1.* in priori pacto, quod omnes approbamus, v. g. qui centum aureis emit censum quinque aureorum, non videtur illicitè agere, si post dictum censum constitutum, seu post celebratum jam contractum cum priori dicto pacto, deinde de novo paciscatur cum eodem venditore, ut venditor non solvat quinque, sed quatuor, cum pacto tamen, ut non possit redimere dictum censum, nisi quando voluerit ipse emptor, non videtur, inquam, agere illicitè, quia illud onus satis compensatur ab ea diminutione census. Ergo, quod licitè fit per duos contractus; potest fieri simul in uno, quando jam erit casus posterioris pacti, de quo loquimur; nam plures licitos contractus simul exercere, illicitum non esse, docemus ex Jure (*C. un. de commodato l. 1. ff. de Deposito*) passim omnes.

4 Ex his tamen vides, quando apponitur ejusmodi pactum, debere compensari hoc onus, & consequenter debere censum emi majori pretio, secundùm quod prudens vir existimaverit.

5 Dico tertiò, si ponatur pactum, maximè in censu merè personali, ut solùm tunc possit redimi census, quando voluerit emptor, valdè suspectum illum esse, quòd usura committatur, licèt in rigore, si hoc tantùm onus justè compensetur ab emente, non videatur ex natura rei usurarius, quia tamen nolumus illum in praxim deducere, satis sit id innuisse, & videri poterit Valentia. *T. 3. in 2. 2. d. 5. q. 25. p. 2. V. Quartum*, qui testatur, nullum Doctorem id in censu merè personali concessisse.

§. III. *De pacto solvendi pensionem, etiam si res illi subjecta pereat.*

1 RAtio dubitandi, cur id pacisci non possis, est, quia contractus censualis intrinsecè postulat, ut, pereunte re (cùm tunc pereat & fructus) pereat & census.

Nihilominus dico, hoc pactum esse quidem præter naturam contractus censualis; non verò esse contra, quasi ipsum censualem contractum destruat: Quare dico, seclusa lege positiva, esse licitum ex natura sua, licèt non negem, esse dissuadendum propter periculum usuræ. Ita Valentia *l. c.* & Lessius *loc.* item *cit.* Et Valentia quidem ait, hoc idem censuisse illos Doctissimos in ea Consultatione, de qua *in praeced.* §. meminimus *n. 3.* Ratio autem, quod liceat, est. Tum quia sicuti in aliis contractibus potest adiici hoc pactum, ita in casu nostro, dummodo tamen hoc onus, quod imponitur venditori, compensetur augendo pretium census, vel, quod in idem recidit; dummodo minor pensio designetur; Tum quia hic sunt duo contractus implicitè, alter constitutionis census, alter, quo venditor census constituitur Fidejussor pensionum solvendarum.

2 Hinc vides, hoc pactum posse tutius reduci ad pactum assecurationis, ut si res, in qua census fundatur, pereat, damno venditoris pereat, qui sit obligatus, vel pretium totum reddere, vel super alia sua bona censum constituere. Sed, ut dixi, debet compensari tantùm onus, quod Venditori imponitur. Et quidem in nostro Regno, ejusmodi assecuratio in ipsa fundatione census solet apponi per illam clausulam (*& super omnia bona, &c.*) idque concessit Nicolaus V. ut paulò post videbimus, dum concessit, posse apponi omnia pacta, utique præter ea, quæ sunt contra substantiam contractus.

3 Atque ex his, & aliis oneribus, quæ in fundationibus censuum in Sicilia solent addi ad securitatem emptoris, puto, rationabiliter latam esse à Domino Rege Nostro Pragmaticam, idest legem infrà *c. 6. §. 5. n. 5.* ponendam, quia, ut compensatio fieret ad æqualitatem tot pactorum, quæ contra venditorem apponi solent, sancivit, ne census emerentur in posterùm ampliùs ad rationem decem procentum, sed ad summum, ad rationem quinque pro centum; nam sic compensat emptor illa onera, quæ imponit venditori census. Non est igitur acquiescendum aliquibus, qui ajunt, injustam fuisse hanc Pragmaticam, seu hanc legem, ex eo, quia putant Regem habuisse respectum ad proprium interesse, quo multas censuum pensiones solvebat Regnicolis, ad rationem decem pro centum. Non est, inquam, acquiescendum, quia, quicquid sit de intentione interna Regis (quæ tamen bona in dubio semper est præsumenda) cùm lex sit justa ex objecto, ut diximus, non potest reprobari, ut injusta ex quocunque affectu Regis interno, ut si Rex ferat legem, qua damnandi sint fures ad Triremes, non propterea ea lex est injusta, & repellenda, quia ipse ex odio peccaminoso velit suorum bonorum subreptores cruciare. Sed de Justitia hujus Pragmaticæ iterùm dicetur infrà *c. 6. §. 5. à n. 2.*

§. IV. *Pactum, ut, non soluta pensione, res cadat in commissum.*

1 SOlet aliquando addi pactum, ut, si censuarius pensionem non solvat intra duos, vel tres annos; res censui subjecta cadat in commissum, idest, incurrat pœnam, ut dicta res fiat emptoris census, Id ne licitum est?

Dico, positis tribus conditionibus, esse licitum. Ita Tol. *l. 5. cap. 48.* quia iis positis, ex nulla parte apparet injustitia, seclusa lege in contrarium.

2 Prima conditio est, ut culpa sua venditor census pensionem non solverit, cùm tamen potuerit. Secunda, ut pœna proportionetur culpæ; unde non potest pro exigua pensione non soluta cadere in commissum prædium multi valoris, sed judicio prudentis æqualitas decernatur. Tertia, ut pro onere talis pacti, quod subit Venditor, augeatur pretium, vel diminuatur pensio modo jam dicto §. 3.

3 His conditionibus positis, non possunt esse nobis contrarii multi, qui cum Bonac. *de contr. d. 4. p. un. n. 39.* ideò esse licitum, negant, quia pœna debet esse moderata, & culpæ proportionata; cùm enim nos proportionem dictam requiramus, hi Doctores contra nos nequaquam sunt. Vide, quæ dicam *c. 5. à n. 14.*

§. V. Pa-

§. V. *Pactum de rescindendo contractu.*

1 Dico, in contractu Censuali licitè (ut vult Mol. *d.* 391. *§.*) posse, abstrahendo à contraria lege, apponi pactum, ut si per duos, vel tres annos Censuarius pensionem non solverit, cogatur, seu teneatur restituere Emptori pretium totum, & rescindere contractum. Probatur facilè ex dictis. In hoc autem pacto rectè notat Medina, *q.* 15. *de Us.* apud Celest. *tr.* 12. *de Cens. c.* 2. *Versus fin.* non oportere augeri pretium ab Emptore, qui hoc pactum requirit. Ratio, puto, est, quia de jure naturæ sit, ut des mihi meum pretium, si servare non vis obligationem solvendi id, quod ego per illud pretium emo. Quædam circa hoc peculiaria pro nostro Siciliæ Regno dicentur paulò inferiùs *c.* 6.

§. VI. *Pactum redimendi Censum totum simul.*

1 IN censu redimibili solet adiici pactum, ut is redimi à censuario nequeat per partes, sed in totum. Emisti v.g. à me pretio centum aureorum censum annuum redimibilem quinque aureorum, cum pacto, ut dando tibi quinquaginta, diminuam censum, sed, si velim redimere, debeam reddere centum: qua integra solutione facta, integer census, & totus extinguatur.

2 Dico Primò, ex natura rei ejusmodi pactum esse licitum. Ita Tol. *l.* 5. *c.* 45. Mol. *d.* 393. *n.* 7. Arag. 2. 2. *q.* 74. *d.* 4. *fine.* Ratio est, quia, sicuti aliàs res emptas cum pacto retrovenditionis, non potest Venditor eas redimere per partes; id enim esset in damnum Emptoris, quia Emptor partiali illa pecunia non poterit uti ad emendas res majoris valoris, quas fortè vellet emere, & quia pecunia per partes reddita facilè consumitur, &c. Ita in casu census, &c.

3 Non approbo Nav. *in comm. de Usur. n.* 78. dicentem in hoc pacto; ut illud sit licitum, debere pretium census augeri: non approbo, inquam, quia hoc pactum est imbibitum in ipso contractu Emptionis, ut scilicet, qui velit eandem rem, quam vendidit, redimere, totum pretium offerat, sicut totum obtulit, qui emit.

4 Rectè autem Lopez *l.* 1. *de contr. c.* 59. Garzias *de contr. c.* 28. contra Bannez, aliosque, notant, censum posse emi cum ejusmodi pacto, etiam post Bullam Pii V. quia Pius id nunquam prohibuit. Illud tamen fateor, si alicubi sit legitima consuetudo, vel lex Municipalis, ut redimatur per partes, esse servandam, si non appareat clarè injusta, quia leges, & consuetudines justæ semper sunt observandæ.

5 Denique ex ratione hujus primi dicti inferri facilè potest, etiam si pactum redimendi totum simul non præcesserit, tamen totum simul, & non per partes esse ex se censum redimendum. Ita Lessius *l. c. c.* 22. *n.* 73. Mol. *l. c.* quia, ut dictum est, id postulat ipsa natura retrovenditionis.

6 Dico secundò, posse nihilominus poni pactum, ut possit redimi per partes, & id solùm declaravere Martinus, & Calistus, dum contractum census continentem hoc pactum approbaverunt; non enim reprobarunt, si hoc non contineret. Ratio est, quia non apparet, unde id sit illicitum; cùm sit in favorem Venditoris, cui rationabile est favere, utpotè, qui subeat onus solvendi pensionem quotannis.

7 Multi DD. ut Navar. *in comm. de Usur. n.* 101. Summa Cor. 2. *p. tr. de Cens. n.* 13. & 16. Montalin. *in lucerna animæ c.* 18. § 6. *nu.* 14. putant absolutè posse Censum redimi per partes notabiles, ut per tertiam, per quartam, &c. non autem per partes minimas, & quidem Romæ sic fieri dicit Montal. *l. c.* Sed certè id, si ita est, confirmat, quod modò diximus, servandam esse legitimam consuetudinem.

§. VII. *Pactum de redimendo cum eadem Moneta.*

1 QUoad pactum de redimendo cum eadem, vel cum diversa moneta, nihil occurrit dicendum præter id, quod latè docet Less. *l.* 2. *c.* 22. *dub.* 8. nimirum per se, & abstrahendo ab aliquo lucro cessante, non licere, si afferre eandem, vel diversam sit novum gravamen, quod aliundè non recompensetur, quia satis est Venditori, si justa, & æquivalenti moneta retrovendat.

2 Quòd si gravamen aliundè compensetur, vel sit æquale periculum, quod crescat, vel decrescat valor monetæ, tunc licere etiam in terminis Bullæ Pii V. quia est novus contractus sortis, mihi dubium non est, legique potest de Lugo *d.* 27. *de Just. sect.* 11. Addit Bonac. *de contr. d.* 3. *q.* 4. *p. un. num.* 41. *V. Advert.* 2. Censum extingui posse, etiam aliis de rebus, quibus tamen Censuista contentus sit, loco pecuniæ, idque etiam post Bullam Pii V. quia Pontifex, esto voluerit numeratam pecuniam in constitutione Census, de qua tamen re inferius dicam, tamen in constitutione id solùm voluisse, non in extinctione, tenendum est. Atque hæc de ejusmodi pactis ex natura ipsorum licitis. Videamus nunc, an adsint aliquæ leges in contrarium.

CAPUT V.

De Constitutionibus Pontificiis circa Censuum creationem.

1 QUinque Pontificum Bullæ, qui de hac re disposuerunt, sunt hic præcognoscendæ.

MARTINUS V. ET CALISTUS III.

Primò enim Martinus V. & secundò, non multò post, idem, quod Martinus, approbavit Calistus III. per constitutiones, quæ habentur *in titulo de Emptione, & Venditione inter Extravagantes.* Sed, quia hi Pontifices non requirunt eas conditiones in suis Bullis appositas ad Justitiam census, sed solùm declarant, census cum illis conditionibus creatos, esse licitos, ut sentit Molin. *d.* 389. Tolet. *lib.* 5. *c.* 46. *fine*, (Quidquid dicat Navar. *in comment. de Usuris n.* 72.) ideò de his non est, cur fusiùs sit à nobis agendum.

NICOLAUS V.

2 Tertiò, Nicolaus V. anno 1452. ad petitionem Alphonsi Primi Regis utriusque Siciliæ edidit circa constitutionem Censuum in illis Regnis Bullam requirentem quatuor conditiones, sed de hac Bulla latè mox, utpotè ad nos Siculos maximè pertinente, disputabimus; hic autem fuit solùm innuenda, ubi cæteras Bullas afferimus.

PIUS V.

3 Quartò Pius V. anno 1569. edidit Constitutionem; quæ incipit, *cum onus Apostolica* & est 72. *in Bullario Romano*, in qua requirit ferè decem, & septem conditiones, quarum certè plurimæ non requiruntur ex natura rei in Censuum constitutione. Quare, ubi ea non est promulgata, vel recepta, non obligat, sicuti non obligant cæteræ leges positivæ, ubi receptæ non sunt. Et sanè hanc Pii Bullam non obligare in Gallia, nec in Germania, nec in Belgio, in quibus Regnis hæc Bulla non fuit promulgata, nec usu recepta, docet Less. *l.* 2. *c.* 22. *dub.* 99. nec in Regno Castellæ docet Mol. *d.* 392. *n.* 1. *fine*, nec in Regno Siciliæ, teste Less. *l. c. nu.* 99. nos docebimus *c. seq.* pluribus. Solùm ergo in terris Pontifici subjectis, & ubi fuerit fortè promulgata, receptaque, obligabit. Quòd si ex parte fuerit recepta, ex parte obligabit, ut habet Less. *loco c. num.* 100. & ut patet ex illo vulgari principio, quòd leges justè, legitimeque receptæ vim habent obligandi. At si aliquo in loco neque hæ, neque aliæ sint leges, vel consuetudines legitimæ in constituendis Censibus, satis erit servare legem naturalem, quæ tantummodo æqualitatem inter Census, & pretium requirit, ut mox iterùm dicam *in* 4. *condit.*

Denique non est improbabile, quod affirmat Valent. *T.* 3. *in* 2. 2. *d.* 6. *q.* 22 *p.* 2. *V. Quamquam probabiliter* (sed negat Less. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 100.) ex Navar. hanc Pii V. Constitutionem procedere ex præsumptione usuræ, & sic non obligare in foro conscientiæ eum, qui conditiones in illa præscriptas non servat, si cœterum servet eas conditiones, quæ requiruntur ex Jure naturæ.

Notat tamen, & meritò *ibid.* Valen. obligari Judices, etiam in conscientia, ut in locis, ubi ea viget, non admittant in judicio emptiones censuum aliter, quàm dicta constitutio jubet.

Pertinet autem ad ulteriorem doctrinam, conditiones à Pio V. requisitas hic breviter percurrere, ut percurrit Cœlestinus *tr.* 12. *de Cens. c.* 3. Summa Cor. *de Censib.* aliique nam cæterum Duardus integrum volumen de his scripsit *T.* 1. & 2. *de Censibus.*

4 Prima ergo conditio est, ut Census non constituatur nisi supra rem immobilem.

5 Secunda, nonnisi supra rem certam, quæ nominatim certis finibus sit designata.

6 Tertia, ut nonnisi supra rem fructiferam, & quidem rationem habendo unius anni pro alio, ut notat Bonac. *de contr. d.* 3. *q.* 4. *p. un. n.* 21. *V. Addo, non opus esse.*

7 Quarta, ut integrum, totumque pretium Census numerato solvatur coram Notario, & testibus.

Hic nota cum Sà, Megala, Mald. aliisque quos citat, sequiturque Diana *p.* 1. *tr.* 8 *res.* 44. esse nihilominus licitum in conscientia, etiam in terminis hujus Bullæ (esto neget Filliuc. & Salas apud eundem) constituere Censum de pecunia anteà debita, vel tradendo, tempore, quo celebratur ipse contractus Census, aliquas merces in pretium, vel non statim data pecunia, ut etiam licitum esse, ex pensionibus Census non solutis augere Censum antiquum, vel novum constituere. Ratio horum est, quia ideò requiritur à Pontifice, ut pecunia sit numerata, ne fiant fraudes, & usuræ, quare si illæ verè absint, ejusmodi numeratio non obligabit in conscientia.

8 Quinta, ne deducantur in pactum anticipatæ pensiones, idest, ne Venditor cogatur solvere pensionem temporis nondum elapsi.

9 Sexta, ne Venditor obligetur ad casus fortuitos, ad quos ex natura contractus non tenetur.

10 Septima, ne addatur pactum, quo non possit Venditor vendere, cui voluerit, rem Censui subjectam, nec pactum solvendi aliquid Emptori pro facultate vendendi, quam dare sibi reservavit idem Emptor, quod solet justè apponi in censu Emphyteutico, vocaturque Laudemium.

11 Octava, ne fiant pacta, quibus Censuarius ob moram solvendi, teneatur ad interesse lucri cessantis, aut ad solvendas expensas, quas fortè faciet Emptor ad exigendam pensionem.

12 Hic nota duo. Primum, hanc octavam conditionem addidisse Pontificem, ut removeret omnem ansam usuræ, nam cæterùm jure naturæ tenetur Venditor resarcire omnia damna, quæ Emptor patere-

teretur, & expensas, quas fortè feceris (sed necessarias) ad suam pensionem acquirendam. Quare ab hac obligatione Pius V. Censuarium nequaquam liberat, unde fit, ut semper possit Emptor hæc damna petere à Judice, & per sententiam habere recompensationem, & Censuarius semper obligetur, etiam ante sententiam, illas recompensare, &c. Ejusmodi mora solvendi, quid & quatenus operetur, vide *in nost. Dec. l.8.tr.3.c.8.§.3.*

13 Secundò nota, Emptorem posse licitè exigere à Venditore pignora, & Fidejussiones, tum pro pensione, tum pro evictione, idest pro periculo, quod subit emptor, ne propter aliquod Jus alterius, evincatur, seu auferatur ab ipso Jus ad prædium, seu ad prædii fructus, quod Jus ipse Emptor emerat: & ut securius pensio annua ipsi solvatur. Ratio horum est, quia ex una parte de jure naturæ habemus, ut quilibet rem suam, quanta potest securitate, tractet, & ex alia Pius V. hæc non prohibuit.

14 Nona, ne fiat pactum, ut si non solvatur pensio, teneatur Censuarius ad aliquam pœnam, vel ad amittendam rem censui subjectam.

15 Hic nota duo. Primò, pœnam aliquam moderatam, & proportionatam non esse contra Justitiam ex natura contractus, ut superius admonui.

Secundò, errare Notarios, si ubi recepta est hæc Bulla, apponant pœnam, quam vocamus commissi, idest, qua amittatur res, si pensio non solvatur; hi enim confundunt Censum reservativum, in quo potest poni talis pœna, cum consignativo, de quo loquimur, in quo non potest, ubi hæc Bulla Pii V. est recepta, nam cæterùm ex natura contractus posse illam poni, dixi sup. *c.4.* §.4. & iterùm infr. dicam *c.6.* §.1. *n.6.*

16 Decima, ne pensiones annuæ non solutæ, vel non solvendæ augeant censum antiquum.

17 Undecima, ne ex illis alius creetur.

18 Notat autem Mol. *d.390.* hanc conditionem involvi in quarta modò dicta, ex vi cujus præsens debet esse pecunia, qua constituitur census, ut nos jam *ib.* explicuimus.

19 Duodecima, ne fiant pacta, quibus aliqua onera cogatur solvere is, qui ex natura contractus ad ea non obligabatur, si v.g. qui emit, debet solvere Gabellam, ne imponatur hoc onus ei, qui censum vendit, nec contrà, si debet, qui vendit, imponatur, ei qui emit. Pari modo, si Tributum v.g. super prædium suum censuarius reddebat Principi, ne id imponatur Emptori; tributa enim solvuntur à Domino feudi, qualis est nunc censuarius.

20 Decimatertia, ut pereunte, sine culpa censuarii, re subjecta censui, census omninò pereat.

21 Decimaquarta, ut pereunte ex parte, ita scilicet, ut non produci fructus possint sufficientes, nisi ad partem pensionis, census etiam ad partem solùm debeatur.

22 Decimaquinta, ut semper census sit redimibilis, reddito eodem pretio. Vide, quæ dixi supra *c.4.§.1.*

23 Decimasexta, ut si Venditor census, seu censuarius velit censum redimere, seu extinguere, debeat monere Emptorem ante duos menses, & tunc post denunciationem possit eum cogere intra annum, ut censum extinguat, quo elapso cogere ampliùs non possit.

24 Has denunciationes non esse necessarias in terris non subjectis dominio temporali Ecclesiæ, docet Mol. *d.391. clauf.10. fine.* Notant item meritò nonnulli, si Dominus census nolit obstinatè extinguere censum, pretium accipiendo, posse censuarium tunc, coram Notario, & Testibus, pretium deponere, admonito Domino census; nam sic liberabitur censuarius ab onere solvendi ampliùs pensionem.

25 Decimaseptima, ne Emptor possit ob ullas causas ab invito censuario repetere pretium, seu capitale, ne in pœnam quidem non solutæ pensionis.

Ex hac conditione vides, censum debere semper esse irredimibilem ex parte Emptoris, & debere semper ex parte Venditoris redimibilem esse. Id esse ex Lege positiva, non de Jure naturæ, si proportionatum sit pretium, dixi supra *c.4.§.1. & 2.*

26 Postremò, Census sine his conditionibus creandos à tempore publicationis hujus Bullæ, quæ fuit 1568. mense Februarii, ut fœneratitios haberi vult Pius V. saltem in foro externo (semper intellige, ubi ea recepta est) nam quid in interno, sæpè innui superiùs, & mox iterùm dicam *n.31. & inf. c.6.§.2.n.4.*

27 Hactenus ex Pii V. constitutione, in qua tria denique notare operæ pretium est. Primò multos cum Farin *conf.54.n.20. & l.1.d.10. n.4.* existimare, si in contractu censuali desit aliqua ex his conditionibus non magni ponderis, quæque non sit destructiva contractus, ut, si contractus non celebretur coram Testibus, & Notario, aut non per scripturam publicam, aut non per pecuniam numeratam, de qua numeratione dixi, quoad forum conscientiæ *in conditione quarta, n.7.* non statim eum judicandum esse invalidum, & illicitum, sed potiùs validum, licitumque etiam in foro externo. Ratio est, quia semper est præsumendum pro actu, ut potiùs valeat, quàm pereat, & quòd licitus fuerit, quàm illicitus, si solùm omittantur conditiones, quæ cùm sint leves, non sunt de solemnitate necessaria, nec inducunt formam substantialem contractus.

28 Id certè multò verius est, si addatur in instrumento contractus hæc, vel similis clausula: *Contrahimus juxta formam Bullæ, vel servatis conditionibus Pontificiis, nec aliter, nec alio modo.*

Tunc enim, si quid in tali contractu oppositum inveniatur, quod Bullæ adversetur, haberi debet pro non adjecto, atque huic doctrinæ favet illud Juris (*L. cum precario, ff. de precariis*) *vitiosa debent haberi pro non appositis.*

29 Idem denique verum erit, si contrahens sit Rusticus, vel mulier, nam de his non præsumendus est, velle celebrare contractum illicitum, & usurarium, ut notat Covar. *l.3. var. c.8.n.3.* Tiraq. *de retract. convent. in Præf. n.34. & 35.* aliique.

30 Secundò, notare operæ pretium est, has conditiones Pontificias extendi solùm ad Contractus Censuales, qui fiunt per modum emptionis, & venditionis, id est quibus, addito pretio, emitur Census; de his enim agit Pontifex, non ergo ad eos, qui fiunt per contractum donationis, aut dotis constituendæ, vel per viam legati, seu ultimæ voluntatis, &c. Ita ex Navarro, Less. *l.2.c.22.n.96.* in his enim satis est servare ea, quæ sunt necessaria de jure naturæ.

31 Tertiò, nota esse probabilem opinionem illorum, qui affirmant, eas solas conditiones ex prædictis requiri pro foro conscientiæ ad validum, licitumque contractum Census, quas de jure naturæ esse supra diximus ex Lessio sup. *cap.4. num.1.* cæteras esse pro externo. Lege Bonac. *de contract. disp.3.q.4.p.un.num.45.* vide etiam, quæ dicam infrà *cap.6.§.2.num.4.* aliosque ab ipso Bonacina citatos.

GREGORIUS XIII.

32 Hic, anno 1574. apud Bullarium ad petitionem Regis Philippi Secundi approbavit Bullam Nicolai V. pro Regno Siciliæ ultra Pharum, deditque facultatem, ut in Sicilia constituerentur Census juxta Bullam Nicolai V. non obstante Bulla Pii V. addit tamen quasdam conditiones, quas non inferius paulò post expendemus. Interim videatur Summa Corona *2.p. de Cens. num.16.*

CLEMENS VIII.

33 Denique Clemens VIII. anno 1592. edidit Constitutionem, quæ incipit: *Quæ ad sublevationem.* Ubi præcipit, ne in Statu Ecclesiastico in posterum creentur Census, nisi ad summum ad rationem septem pro centenario.

CAPUT VI.

De Constitutione Census pro Regno Siciliæ in forma Bullæ Nicolai V. & Gregorii XIII.

§. I. *Proponitur Bulla Nicolai V.*

1 BUllam Nicolai V. pro utraque Sicilia ultra, & citra Pharum habes in Bullario, eandemque refert Collerius *de Contract. Censuali initio.* Summa Corona *de usura circa contract. Censuales.* Durand. *de Censib. tom.1. initio.* Petrus de Gregorio *de Cens.* Lup. *comment.2. de usur.§.2.nu.58.* qui ultimus, dum addidit, hanc Bullam esse valdè periculosam, & præbere materiam usuræ, sedè labitur, cùm Nicolaus V. *ibidem* sub indignatione Dei præcipiat, nequis audeat contradicere iis, quæ in dicta Bulla definit, & concedit. Nec minus errat Augustinus Montalicinus *in Lucerna animæ cap.18.§.9 num.21.* dum ait, id esse permissum à Nicolao, tanquam minus malum, ad majora mala vitanda; sicuti Judæis fuit permissum repudium, & usura; errat, inquam vehementer, cæcutitque in tenebris, quamvis lucernam animæ sibi præferre profiteatur; non enim Pontifex permittit ut minus malum, sed concedit, declaratque licitè posse constitui cum conditionibus ab ipso assignatis.

2 Jam verò Bulla hæc, quam præter dictos Auctores exscribit Rex Alphonsus Primus *in titulo de Censibus inter Pragmaticas hujus Regni*, est hujus tenoris.

Nicolaus Episcopus Servus servorum Dei, &c. *Sollicitudo Pastoralis.* Et infra: *Regis Prælati* (idest Alphonsi) *supplicationibus inclinati tam eidem Regi quàm hujusmodi Regnorum Siciliæ citrà, & ultra Pharum, omnibus, & singulis præsentibus, & futuris, hujusmodi Censualia supra rebus, & proprietatibus suis, & facultatibus, & emolumentis eorumdem, Instrumento gratia pro consimili pretio illa redimendi mediante, dummodo annualis Census hujusmodi Censualium decimam partem principalis recepti, seu pretii eorundem non excedat, inter se contrahendi, vendendi, seu emendi cum opportuna contrahentium securitate, tuitione, & indemnitate, cum potestate vendentes personas, earumque proprietates, reditus, Jura, Jurisdictiones, Census, ac omnia, & singula mobilia, & immobilia bona obligandi, & obligari faciendi, ac etiam quascumque alias obligationes, & submissiones cuicumque foro, nec non renunciationes, promissiones, stipulationes, pœnis, juramentis, & aliis cautionibus vallatas, & alia quæcumque, de quibus inter ementes, & vendentes hujusmodi Censualia, conventum, & in pactum deductum fuerit, plenam licentiam, & liberam, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, concedimus facultatem: Decernentes & declarantes, eosdem incolas, & habitatores Censualia hujusmodi, modo præmisso, in Regnis ipsis Siciliæ citrà, & ultra Pharum, inter se liberè, ac licitè contrahere, ac vendere, &*

emere posse, neque propterea usurariam pravitatem committere, dummodo aliàs, quàm ut præmittitur, quodlibet annuum Censuale decimam partem principalis recepti, seu pretii venditionis ipsius non excedat, & pensionibus, seu annualitatibus illorum in sortem non computatis, pro tali redemptione, præter principalem summam nihil ultra percipiatur ab Emptore, vel exhibeatur à venditore. Non obstantibus, &c. Nulli ergo liceat, hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli se noverit, incursurum. Datum Romæ anno 1452. pridie Kalendas Octobris. Pontificatus nostri anno VI.

3 Hactenus Bulla, in qua vides, rectè posse (ut faciunt Lupus, & Summa Corona *loc. cit.*) conditiones ab ea requisitas ad quatuor revocari.

Prima est, ut Census possit constitui, aut specialiter super re certa, aut generaliter super omnibus bonis, addita etiam obligatione omnium bonorum mobilium, & immobilium, & etiam personæ, quæ vendit.

4 Secunda, ut possit eodem pretio redimi, idest extingui.

5 Tertia, ut annua census pensio non excedat decimam partem pretii, idest, ut Census non constituatur plus quam ad rationem unius pro decem, seu, quod idem est, ad rationem decem pro centum.

6 Quarta, ut, ad majorem securitatem Census, possint pœnæ, & pacta apponi (utique, ut semper supponitur, nec injusta, nec contra substantiam contractus) juxta arbitrium contrahentium; ut admirer Summam Coronam, qui postquam exscripsit dictam Bullam, ubi clarè adest illud (pœnis, & aliis, &c.) ait esse contra hanc Bullam, apponi pactum pœnale, ut bona incidant in commissum. Melius dixisset, ut nos superiùs diximus *c.4.§.4.* & iterùm dicimus *infr. hoc eodem c.6. §.8.n.7.* non esse ex se injustum, nam secus non concessisset Pontifex, sed ex varitia Emptoris posse facilè esse injustum, quando pœna non est moderata, vel tantum onus non aliundè compensetur.

§. II. *Proponitur Bulla Gregorii XIII.*

1 GRegorius autem XIII. dum approbat prædictam Nicolai Bullam, vult, ut sequentes conditiones observentur. Prima, ut tollantur abusus contra Bullam Nicolai V. fortè introducti.

2 Secunda, ut possit Census redimi.

3 Tertia, ut in creatione Census fiat mentio unius, aut plurium rerum certarum, & nominatarum; addi tamen possit generalis obligatio omnium bonorum.

Quam obligationem inducant prædictæ duæ Bullæ?

4 Inquires: Prædicta intelligunturne etiam in foro conscientiæ. Ita, ut Contractus Censualis celebratus in utraque Sicilia sine his conditionibus non solùm sit irritus in foro externo, sed etiam sit irritus in foro interno?

Resp. Ita multi putant cum Bonac. *de contr. disp.3.q.4. p.un.n.45.* loquente de conditionibus Bullæ Pii V. nam certè idem is diceret de conditionibus nostris à Nicolao requisitis. Hi enim tenent, omissionem solemnitatis, saltem non levis (nam de levibus diximus supra *c.5.n.27.*) reddere nullum contractum, etiam in se, unde etiam in conscientia. Aliqui tamen probabiliter (ut id esse probabile idem Bonac. *ib.* fatetur) affirmant, non esse irritum in foro conscientiæ (nisi expressè irritum redditum à lege fuerit, ut in casu dicendo infra §.5. in quo foro ille solùm conditiones requiruntur, quas jure naturæ, seu ex natura contractus requiri dictum est in superioribus, præsertim *c.4.* initio, quamvis in foro externo præsumatur usurarius contractus ex defectu cujuslibet conditionis ex prædictis, saltem non levis momenti. Immò Molina Salon. Nav. Salas *apud Bonac. in l. c.* aliique existimant, contractum non habendum esse Usurarium, & nullum in quocunque foro ante sententiam Judicis, modò celebratus fuerit, servatis conditionibus requisitis ex natura contractus, & consequenter posse ab Emptore perseverari in contractu jam celebrato, absque onere computandi in sortem pensiones acceptas, nisi à Judice condemnetur. Post quam condemnationem stare sanè sententiæ condemnatus debet; quia justæ sententiæ semper est parendum.

5 Jam verò singulas conditiones Nicolai, & Gregorii percurramus; memineris tamen, etiam apud nos Siculos locum habere ea, quæ supra de Censu in genere tractata sunt, & pertinet ad ipsam naturam contractus Censualis.

§. III. *Prima conditio Census in Sicilia super re, vel rebus.*

1 PRima conditio Nicolai est, ut Census constituatur super re certa, utique immobili, & fructifera, vel generaliter super omnibus bonis. Notas? Nicolaus V. dicit (*vel*) at Gregorius id restrinxit; vult enim, ut semper constituatur super una re, vel pluribus certis, & nominatis (utique, ut dictum est, immobilibus, & fructiferis) addita tamen generali omnium bonorum obligatione. Et certè in Regno nostro Census passim creantur hodie juxta hanc Gregorii conditionem, in qua sola videtur differre constitutio Gregorii ab illa Nicolai. Sed jam primam hanc conditionem quinque quæstionibus illustremus.

Quid intelligatur nomine rei immobilis?

2 Quæres autem primò: Quid intelligatur nomine rei immobilis?

Resp. Prædia, Domus, & alia hujusmodi ex natura sua perpetua, immò ipse Census habetur pro re immobili. Undè licebit super unum Censum constituere alium, etiam æqualem, ut docet Molina *d.289.claus.1.* Nav. *in commen. de Us. n.87.* aliique, sicuti de facto constituitur census super alios Census, Jura, & reditus Principum, & Civitatum, ut etiam super Gabellas, officia perpetua, &c.

3 Adverte tamen, Censum, super quem alius Census imponitur, debere ex se esse irredimibilem, aliter posterior Census priore pereunte, periret; nam propterea (saltem ad hunc effectum) inter mobilia reputatur reditus non perpetuus à Glossa *in Extrav. ad Cond. V. Mobilibus*, Bald. *in l. Hadili §.15. L. Illud. C. de sec. nup.* Tiraq. *de retr. p.1.g.4.n.119.* aliique. Putat nihilominus Less. *l.c.c.22. d.12. num.77.* posse collocari Censum super Censum redimibilem, quando qui in primo Censu Censum secùndum fundavit, esset paratus (addo, & legitimè se obligaret) pereunte primo Censu, in alia re fundare secùndum.

An satis sit, super omnibus bonis? Ubi de infectione bonorum illius, qui possidet rem subjectam Censui.

4 Quæres Secundò, an Siculis liceat nunc fundare Censum generatim in omnibus bonis, nullum certum exprimendo? Siculis dico, nam scio, seclusa lege, licitum esse, ut vult Farin. *l.1. decis. 10.n.1.* Tol *lib.5.c.45.n.3.* patetque ex Bulla Nicolai V. in qua id conceditur, ut vidimus, quod certè non concessisset, si id ex natura sua esset illicitum. Sed quia Greg. XIII. ut modò vidisti, id prohibuit Siculis, ideò de ipsis hæc quæstio procedit.

5 Resp. Quamvis ante Bullam Greg XIII. fuerit id Siculis licitum; tamen post illam non licet pro foro externo: Patet ex voluntate expressa Gregorii, ut notavi dicto *n.3.* Sicuti etiam, nec licebit, ubi est recepta Pii V. Bulla, ut patet ex secunda conditione ejusdem Bullæ allatæ *c.5.* Dixi (pro foro externo) Nam pro interno, *dixi C. eod. 9 1. n.4.*

Illud autem emolumentum est, quando ponitur Census in una re certa, & simul in aliis Venditoris bonis, ut quamvis pereat res nominata, non tamen pereat Census, quia jam pensio debebitur super cæteris Venditoris bonis.

6 Notandum insuper, esse latum discrimen inter obligationem, quæ in Censu fit super re certa, & illam, quæ fit super omnibus bonis in confuso: quod sic breviter declarat de Lugo *d.32. de Just num.33. & 34.* Cùm dictum sit, rem hypothecæ subjectam deferre secum semper onus illud, & obligationem realem; hinc fit, ut ad quemcunque possessorem transierit, possit Creditor debitum ex illa exigere: non potest tamen ex jure novo, etiam in hypotheca expressa, agere Creditor adversùs tertium possessorem, nisi præcedente excussione in bonis debitoris, & fidejussorum, & eorum hæredum, ut habetur *in Auth. de fidejussoribus, §. Sed neque & paulò post.* Doctrina hæc non procedit in feudo, super quo Census aliquis impositus est; hoc enim, si vendatur, vel alienetur, defert ita secum onus illud, ut non debeat priùs à Venditore Census peti reditus, sed immediatè ab ipso tertio possessore. Neque enim illa est propriè hypotheca, de qua agimus, sed est venditio partialis dominii utilis illius feudi, ut explicavimus agentes de Censibus (ego id dixi superiùs *c.2.§.3.n.1.*) Aliud verò esset de bonis aliis, quæ hypotheca generali obligata sunt pro securitate Census; hæc enim si transeant ad tertium possessorem, non debent illum obligare ad solvendum, nisi facta priùs excussione prædicta, quia illa non sunt vendita, sed solùm hypothecata. Hæc de Lugo; sanè præscindendo à pacto quod certè apud nos apponi in hujusmodi contractibus Censualibus solet) puta, *Ne specialitas generalitati deroget, vel contrà.*

Infectio bonorum possidentis prædium subjectum Censui.

7 Jam verò hic, ubi agimus de obligatione omnium bonorum, opportunum erit, discutere solemnem illam praxim in Sicilia, qua si tu emas v.g. prædium, in quo ab aliquo tertio fundatus est Census pro Francisco, v.g. & suis hæredibus, non solùm debeas Francisco, vel hæredibus pensionem ex fructibus talis prædii, sed dum illud possides, debes solvere etiam ex fructibus aliorum omnium bonorum tuorum, quæ veluti inficiuntur ex consortio possessionis illius prædii subjecti Censui. Id quod, an solidum habeat fundamentum, cum Census Realis ex natura sua solùm debeatur ex fructibus rei in fundatione Census obligatæ, dubitabant aliqui ex nostris Theologis; non enim videbant, cur dictus possessor deberet subire tantum onus infectionis prædictæ.

8 Verùm hoc esse ita dispositum ab Alphonso I. Rege, qui Nicolai V. Bullam impetravit, certum est, ut mox ex ejus Pragmatica videbimus. Unde & ex dicta auctoritate Regis, & ex consuetudine tam antiqua, stylo que nostræ Curiæ tam firmo, non apparet, cur Theologus dubitare adhuc possit de Justitia hujus infectionis, quæ inducta à Rege meritò fuit ob securitatem majorem Emptoris Census. Nec tamen dicas, id esse pactum nimis grave contra Venditorem Census, seu contra eos, qui nunquam rem subjectam Censui possidebunt. Ne dicas, inquam, nam propterea Pontifex concessit, ut Census possit fundari ad rationem decem pro centum; judicavit enim pro illa sua ætate sic compensari posse ejusmodi in-

infectionis onus, quod, saltem in confuso, prævidebat apponendum à Siculis, dum onerosa pacta, quæ ipsi vellent, apponi posse, concessit, fortasse etiam hoc infectionis onus Pontifici à Ministris Alphonsi significatum fuit: pro nostra autem ætate Dominus Rex voluit, ut fundaretur non plus, quàm ad rationem quinque pro centum, quia meritò judicavit, prædictum tantùm onus, & cætera alia sic satis, superque compensari, ut latiùs dicam mox infra §.5. à n.2.

Verba autem Alphonsi Regis loco supra citato inter Pragmaticas hujus Regni hæc sunt: Hac edictali lege perpetuò valitura sancimus, hujusmodi Censualium Contractus, seu instrumenta tanquam res judicatas nulla appellatione, seu provocatione suspensas, promptam, ac paratam executionem habere, & non solùm contra personas, & res, & bona illorum, qui originaliter Censualia hujusmodi vendiderint, nec non eorum, fidejussorum, hæredum, seu universalium successorum, sed etiam absque aliqua bonorum principalis debitoris discussione contra personas, & bona quorumcumque singularium detentorum, rerum, jurium, vel bonorum, seu quibus Censualia ipsa fuerint specialiter onerata, quamdiù apud eos illorum detentio fuerit, &c.

Remedium, quo vitetur dicta bonorum infectio.

9 Denique hìc non est omittenda explicatio cujusdam artificii, quo, ne sua bona dicto modo inficiantur, negotiatores aliqui diligenter utuntur, quando in nostro Regno emunt aliquod immobile, de quo sciunt, vel dubitant, an constitutus super illud fuerit alius Census: nam curant, ut famulus, vel ancilla, vel quicumque fidelis amicus, qui nulla bona alia habeat, emat prædium illud cum ipsius ejusdem negotiatoris pecuniis; sic enim nulla bona inficiuntur, non negotiatoris, quia exterius non apparet, hunc emisse prædium illud Censui subjectum: neque bona famuli, vel amici; quia, ut dictum est, nulla bona is possidet, quæ infici queant. Negotiator verò liberè gaudebit illo prædio per submissas illas personas empto, à quibus molestiam nullam sibi unquam inferendam certò scit. Quæret igitur aliquis, an hoc artificio uti sine injustitia, vel peccato possimus?

10 Resp. Præcisa falsitate Juramenti, quæ posset in hoc contractu Emptionis intermisceri, cui tamen per regulas de Juramento æquivoco posset occurri, puto, te, hoc stratagemate uti licitè posse. Tum quia video, etiam timoratos illo uti solere. Tum, quia uteris Jure tuo, dum illud emis sub alterius nomine, quod prohibitum ex se non est. Adde, id aliud non esse, nisi fugere damnum proprium. Neque dici potest; sic damnum alteri inferri, non, inquam, id potest dici; nam ego non obligor melioris conditionis facere pensionem illius Censuistæ, & ex alia parte non fit pejoris conditionis Census ex meo hoc stratagemate, sed remanet in sua conditione, in qua erat anteà, idest antequam ego per intermediam illam personam bonum illud immobile acquirerem.

An possit imponi Census super pluribus bonis, quæ separatim non sufficerent?

11 Quæres tertiò. Si unam rem sufficientem pensioni vendendę non habeam, habeam verò tres, vel quatuor, quæ simul acceptæ sufficiant, possumne super has constituere Censum?

Resp. Affirmativè cum Mol. *d.359. clauf.1.* modò eæ certæ sint, & nominentur à Venditore. Ratio est, quia per æquivalentiam illæ res constituunt unum quid, & perindè est, ac si constituatur super unum sufficiens.

12 Ex dictis tamen sequitur, ut pereunte uno ex his, pereat (si nihil aliud addatur) pro rata, pensio. Et patet, quia supponimus, cęteras res non esse sufficientes: quare tunc perinde esset, ac si prædium v.g. sufficiens, super quo pensio imposita fuit, periret ex parte. Dixi (si nihil aliud addatur) quia, quando solet addi aliud pactum, sive pignus, sive assecuratio, quæ aliunde compensentur, non est mirum, si solvatur pensio tota, ut ex supradictis patet.

Si duo Census super una re impositi inveniantur, quis solvendus?

13 Quæres Quartò. Quando super eadem re constitutus est duplex Census à duobus Emptoribus, quisnam eorum solvendus est, si fructus non sufficiunt pro utroque?

Resp. Non solvendum pro rata, sed solvendum Censum, qui priùs fuit impositus super illa re, quem Jurisperiti vocare solent Anteriorem, nam hìc maximè valet regula Juris: *Qui prior est tempore, potior est jure.* Et ratio manifesta est, quia primus Censuista jam habuit obligatum totum prædium, quoad omnes fructus, & sic evasit Dominus illius Juris, statim ac emit Censum. Ergo, si pro secundo nihil remanet fructuum, nihil pro secundo remanebit pensionis, in quod damnum ne fædè impingant, sanè per summam diligentiam cavere solent accurati Censuum Emptores.

14 Contra, si res, supra quam instituitur Census, dividatur in plures hæredes, vel per partes pluribus extraneis dividatur, poteritne Censuista, qui est Dominus Census totam suam pensionem à qualibet parte sufficienti, (ut præciso pacto, supponere debemus) exigere, an à singulis pro rata?

Resp. Posse totam à qualibet parte, & ita usu receptum esse, docet Less. *l.2.c.22.* quicquid dicat Bonac. *d.3. de contr. q.4. p. unic. num.38. V. Quartò,* de Lugo *d.27. de Just. n.6. & n.106.* Ratio est, quia illa divisio non facit Dominum census pejoris conditionis. Si ergo ante divisionem poterat ex quacumq; parte prædii sufficienter pensionem suam exigere, immò & in illa totum censum fundare, sic post illam divisionem. Et profectò quisnam emere Census vellet cum tam frequenti periculo, ut sua pensio dividenda esset in minutissimas partes, & consequenter cum summa molestia eam exigendi?

An constitui possit Census super re Feudali, vel Emphyteutica, vel Dotali, vel vinculata?

15 Quæres Quintò. An super his possit constitui Census? Resp. certum est, non posse. Ratio in feudo præter cæteras, est, quia ejus dominium directum est apud Dominum feudi; cùm ergo, Feudatario delinquente, feudum liberè redire absolutè debeat ad Dominum, emptor census amitteret suum Censum, atque adeò damnum pateretur.

16 Idem est in re emphyteutica. Nam cùm ejus Dominus directus sit Proprietarius, ea non potest alienari, *l.2. Cod. de Jur. emph.* nec alteri obligari sine consensu Domini.

17 Quod dictum est de re emphyteutica, dici etiam debet de re dotali, quæ sine consensu uxoris obligari non potest, immò alicubi, ut in nostro Regno, ne cum ejus quidem consensu, constante Matrimonio.

18 Idem denique dic de re vinculo aliquo alteri obstricta, quia, cùm libera debeat res hæc pervenire ad illum alterum, sanè cum damno Emptoris pensio dissolveretur. Debent igitur bona, in quibus constitui potest Census, esse sub vero, & libero dominio Vendentis censum, seu, ut loqui solemus, sub dominio Subjugantis, quæ bona à Juristis vocari solent Burgensatica. Qui secus ergo fecerit, decipiet Emptorem, atque adeò peccabit, & ad restitutionem obligabitur.

An bona fides faciat, ut possit exigere pensionem ex contractu Census invalido?

19 Petes, si emptor bona fide emit Censum constitutum in re aliena, vel vinculo aliquo obnoxia, idque ipse Emptor, vel ipsius hæres ignoret, potestne licitè, & sine injustitia exigere pensionem?

Resp. Dum ignorat, posse, non est dubium; non solùm ex conscientia, qua ipse putat, rem non esse alienam, sed etiam, quia illas pensiones accipit sibi, ut debitas ex vi contractus Censualis. At cùm idem Emptor, vel ejus Successor compererit, illam rem esse alienam, non poterit recipere pensionem, ut habet Mol. *d.394.* Nav. *in comment. de Censibus, n.118.* Less. *l.2.c.22.n.19.* aliique. Ratio est, quia tunc dum cognoscit rem illam esse alienam, cognoscit etiam, sibi nullum esse Jus in fructus alienę rei nulliter ipsi à non Domino venditum. Posse tamen ab Emptore cogi Venditorem ad reddendum pretium, & ad cætera damna restituenda, vel ad constituendum Censum super alia re propria, certum est. Quod si clarè non apparet, sed sub dubitatione, quæ factis diligentiis tolli non possit, rem esse alienam, pergat Censuista ad suas pensiones exigendas, quia tunc ipsi favet possessio.

20 Sed iterùm petes, & primò quidem. Ad quid obligabitur Censuista, si postquam clarè cognovit, censum impositum fuisse super re aliena, inveniatur apud se habere ipsam individuam pecuniam, quam pro suis pensionibus habuit, seu exegit tempore bonæ fidei, vel inveniatur esse in illa factus locupletior? nam, si nihil habet, nec factus est in aliquo locupletior, quia v. g. latiùs vixit, ad nihil teneri ex regulis generalibus restitutionis tractantibus de Restitutione ex re accepta, vel modicè doctus non ignorat. Secundò autem circa id ipsum petes. Quid erit obligationis, si hanc pecuniam individuam, vel id, in quo factus est ditior, exegit censuista bona fide ab aliquo tertio, in cuius possessione fortè res invenitur, nec talis possidens particeps fuit doli Venditoris census?

21 Ad utramque petitionem Respondeo; ex iisdem principiis universalibus de Restitutione colligi, in utroque hoc casu absolutè obligari ejusmodi censuistam ad restituendum id, quod invenitur habere. Si enim ex contractu nullo illam pecuniam habet, certè alienam rem habet, atque adeò restituendam.

22 Adest tamen differentia inter utrumque casum valdè notanda, nam in priore potes tu censuista tantam pecuniam retinere (si te per culpam decepit venditor census, vendendo tibi rem alienam) quanta sufficit ad damnum tibi factum resarciendum, sive sit ipsum Capitale, sive damnum emergens, sive lucrum cessans, sive quodcumque aliud interesse, taxandum Judicio viri experti. At in posteriori casu (quantum est ex hoc capite) non potes idem prætendere, quia nullam culpam commisit tertius: Cùm enim ipse censum non fundaverit; pecuniam nullam à te, vel à tuis majoribus per fraudem habuit, quam restituere teneatur.

23 Dixi (quantum est ex hoc capite) nam si propter onus impositi census aliquis tertius minùs à primo census Fundatore, seu Venditore emisset prædium illi censui subjectum, unde ipse tertius aliquid deberet ipsi Fundatori, posses tu, modo dicto deceptus, sequestrare pro re id, quod dictus tertius ei Fundatori debet, juxta Regulas universales, quibus Creditor potest sui debitoris credita, ut sibi satisfaciat, occupare.

§. IV. *Secunda conditio Census in Sicilia.*

Ut redimi is possit, & quidem eodem pretio.

1 OLim solebat apponi pactum, ut Census redimeretur majori pretio, quàm fuerit venditum: id Pontifex in hac clausula omninò prohibet. Quare etiam si sustineri posset, illud pactum fuisse ex se licitum (quod tamen puto sustineri non posse) tamen hodie jam ex Pontificis hac prohibitione id ampliùs licitum non est.

2 Illud quæri posset. An licitè ponatur pactum à Siculis (ut certè poni non rarò consuevit) ut, quando Venditor velit redimere, seu extinguere Censum, teneatur totum pretium integrè solvere; & Respondeo, licite poni. Ratio est, quia id nec prohibetur à Pontifice, nec est contra naturam contractus. Immò juxta ipsius naturam est. Ut nimirum, sicuti venditus est Census integro soluto pretio, ita eodem integro extinguatur, vel redimatur. Vide, quę dixi *c.4.§.6.*

De Redemptione Census animo faciendi fructus suos.

3 Jam verò explicationem magis distinctam dictæ Redemptionis Census hic afferamus, quam reluitionem à verbo luere (quod ex vocabulario Juris significat liberare) nostrates appellant; per hanc enim à Debitore Census liberantur; seu, ut etiam loquimur, affrancantur bona Censibus subjecta. Et certè ejusmodi Debitor, qui illud Jus luendi habet, vel est ipse primus Venditor Census, vel ejus hæres, vel quicunque tertius, ad quem sive pervenerunt prædicta bona, sive ejus interest affrancatio.

4 Resp. Hoc dictum. *Debitor potest redimere Censum*: duplicem habere significationem potest. Primò, hanc. Debitor quicunque dando integrum pretium, idest Capitale, & solutis pensionibus decursis, potest liberare suum prædium. Censumque extinguere. Secundò, hanc: Debitor, qui solet esse Tertius, qui bona prædicta possideat, dando dictum integrum pretium, solutisque decursis pensionibus, potest sibi emere prædictum censum, seu Jus ad fructus dicti prædii: Ita ut Debitor hic faciat fructus illos deinceps suos pro casu molestiæ, quam aliquis fortè inferret contra possessionem ejusdem prædii. Vides discrimen? In priore significatione extinguitur, cessatque omninò census, atq; adeò Redemptio est extinctiva census: at in posteriori non extinguitur census, sed Redemptio est translativa Juris census; transfert enim Jus percipiendi consequentes pensiones in ipsum, qui erat anteà Debitor, quique nunc redimit, usurus illo Jure pro tempore dictæ molestiæ.

His igitur ad explicationem terminorum positis, difficultas est, an creditor licitè possit, & an etiam obligetur revendere cum dicta cessione translativa, quam secundo loco explicuimus, quoties Debitor ille, seu Tertius possessor rei subjugatæ offert capitale cum decursis? Nam, quòd obligetur extinguere censum, eo modo, quo explicuimus primo loco, res est certa, & disputatione non indiget. Loquamur prius de potestate breviter, tum aliquanto latius de obligatione; De quibus legi possunt Amatus *res.7. à n.29.* Roder. *de an red. l.2.q.16.* Pont. *cons.87.l.1.* Felician. *de Cens. l.4.c.ult.* Mastrill. *de Cens. q.5.* Giurba *decis.87.* aliique.

5 Quoad prius. Res est certa, Creditorem, seu Dominum census, si velit, posse licitè censum revendere debitori, seu cuicumq; possessori prædii subjecti censui transferendo in illum jura omnia sua, immò etiam cuicumque alteri, cui fortè Debitor census concessit Jus luendi, quod ipse Debitor habebat. Ratio est manifesta, quia quilibet potest jura sua alteri cedere, quando nihil obstat in oppositum, ut certè nihil hìc obstat, & sanè quotidiana praxis ostendit id esse licitum, cum frequentissimè ejusmodi Revenditiones translativæ jurium in nostro Regno celebrentur.

6 Quoad posterius, in quo consistit præsens, & quidem gravis difficultas. Dico, obligari Creditorem revendere Censum Debitori, seu Cessionario, idque cum prædicta cessione, seu translatione juris: quod est dicere, ejusmodi revenditionem translativam juris esse necessariam, nec solùm voluntariam. Probatur duobus præsertim argumentis, alterum ducitur ab æquitate, alterum à rigorosa Justitia.

7 Nam Primò, celebre axioma in moralibus est, ut *illud, quod tibi non nocet, & alteri prodest, faciendum sit.* Quod principium habetur *ex l. In Creditore, ff. de evict. onibus*, ibi: *Cui non æquum videbitur, vel hoc saltem consequi, quod sine dispendio Creditoris factum est?* Sed ejusmodi revenditio translativa, ut videtur *num.3. & 4.* ex una parte non nocet creditori, quia semper apponitur, seu apponi intelligitur illa clausula, *Dummodo contra ipsum ea cessio non retorqueat*, & ex alia, prodest Debitori deponenti pretium: ergo ex æquitate facienda est.

8 Dices, si solùm ex æquitate est facienda, non obligabitur creditor ei acquiescere, nisi ex congruitate; Id enim solùm importat æquitas, ut ea distinguitur à Justitia.

9 Resp. Aliqui, ut huic instantiæ satisfaciant, recurrunt ad illud aliud principium in Jure, *Paria sunt compelli, & posse compelli*, Quare asserunt, in hoc casu adesse obligationem, etiam ante mandatum Judicis, quamvis solùm consideremus prędictam æquitatem, quia ad obligationem inducendam satis est, quòd ex mandato Judicis possit Creditor compelli. Animo non sedet hæc responsio, quia non semper compelli, & posse compelli, paria sunt: ad multa enim post sententiam Judicis aliquis obligatur, ad quæ non obligatur anteà, adeòque compelli anteà non potest, v.g. non obligatur quis ante sententiam solvere pœnam, restituere rem litigiosam, se possessione spoliare, quando ratio contra ipsum luce clarior non apparet, &c. quæ tamen obligabitur facere post sententiam.

Resp. Igitur, hoc primum argumentum, nisi addatur id, quod mox proferam *nu.10.* non esse valdè efficax ante sententiam Judicis, esse solùm efficax post Judicis mandatum, quia sententiæ latæ à Judice secundùm equitatē judicante est omnino parendum, quia etiam sic justa est. Addamus ergo id, quod efficaciter intentum nostrum probat.

10 Nam Secundò, ex vi rigorosæ Justitiæ sic probatur nostra conclusio. Certum est, & infallibile principium est, *pacta justa esse servanda*: sed in fundatione Census adest pactum, ut Emptor, seu Dominus Census obligetur revendere cum prædicta translatione juris: ergo, &c.

11 Minor, in qua hæret vis argumenti, probatur. Primò quia qui contractum præsertim bonæ fidei init cum aliquo, qualis certè est contractus, de quo agimus; census enim, ut notat de Lugo *d.27. de Just. ipso initio* est species venditionis, & emptionis, quæ est contractus bonæ fidei; qui, inquam, contractum bonæ fidei init cum aliquo, se implicitè obligat ad servanda ea omnia, quæ ex æquitate in eo contractu continentur; sed in contractu creationis census imbibitur æquitas ad translationem illam jurium, ut diximus *n.7.* ergo ad illam æquitatem servandam se obligavit Creditor.

12 Eadem Minor probatur Secundò, quia in limine fundationis Census juxta formam Bullæ Nicolai V. celebrati, ponitur hęc clausula *cum potestate redimendi, &c.* Immò, etiam si ea non explicitè poneretur, adhuc, intelligeretur implicitè adjecta, quia in Sicilia semper supponitur fundari census in forma dictæ Bullæ: Subsumo: sed hoc verbum (*redimere*) non significat solùm extinctionem census, & solam affrancationem prædii, sed verò etiam novam emptionem rei (quæ hìc non est, nisi emptio ipsius census, seu juris ad fructus ex eo prædio percipiendos) ergo cùm pactum in ipsa fundatione census positum, & à Pontifice requisitum sit, ut Debitor possit quandocunque voluerit, & sibi utile erit, redimere censum, sanè creditor revendere debebit modo dicto, nec sine injustitia ex non observato pacto, immò nec sine inobedientia contra Pontificis præscriptum negare id ullo modo posset.

13 Si Bulla diceret, *Cum potestate redimendi prædium*, sensus fortasse posset esse, cum potestate liberandi, seu affrancandi prædium, (Sicuti dicimus redimere Servum, & redimere Captivum ab eo, qui eos in potestate habet, id est liberare servum, seu ejus servitutem extinguere) & tunc, saltem clarè, non appareret, nisi pactum merè illum Censum extinguendi. At cùm Bulla dicat *Cum potestate redimendi Censualia* (sic appellat Pontifex prisco illo more census) non potest esse sensus, nisi quem nos contendimus, idest cum potestate emendi ipsum censum per translationem juris in se. Patet, quia non potest intelligi, quod quis emat censum, & non consequenter, immò & non eo ipso emat, seu recipiat jus ad percipiendos fructus prædicti census, adeòque cum translatione juris in se. Profectò hujusmodi est sensus in similibus locutionibus; Cùm enim dicimus, *redimere domum*, sensus est, Domum ab alio occupatam iterùm pretio dato recipere, & Jus in ipsam reassumere; Et cum dicimus *redimere hæreditatem*, sensus est, venditam hæreditatem iterùm recipere, iterùm Jus in ipsam assumere: quæ sunt, vel parum litteratis cognita *apud Calepinum V. Redimo.*

Dixi (cum Bulla dicat, &c.) ejus enim verba hæc signatè sunt.

„ *Concedimus Siculis, hujusmodi Censualia constitui super rebus, &*
„ *proprietatibus, ac facultatibus eorundem, instrumento gratiæ pro*
„ *consimili pretio illa redimendi.*

Vides Tò (illa redimendi) posse referri, ad Censualia, ut ego contendo? dixit enim (illa) non (illas) & posse utcunque referri ad res, & proprietates, idest sub genere neutro, ad bona, & prædia, ut contendere adversarius (licèt præter ordinarium loquendi modum) posset. Sed tamen ego assero, meam interpretationem esse præferendam. Ratio est, tum quia dicit (illa) ut jam notavi, non (illas) tum quia cùm hoc pactum à Pontifice requiratur in favorem ipsius Venditoris Census, ut in superioribus vidimus, illud interpretari oportet quanto magis illi favet, maximè in re, à qua in nihilo noceri Emptorem, qui nunc est revenditor, diximus *n.4.*

14 Atque hinc collige minus rectè loqui illos, qui cum Roderico, *de ann. reddit. l.2.q.16.* (quamvis nobiscum is sentiat) in reliquis negant tamen in creatione prima census adesse hoc pactum: minus, inquam, rectè loqui, nam illi nec considerarunt implicitum pactum servandæ æquitatis, quod diximus *n.9.* nec advertunt illud, *Cum potestate illa redimendi*; rationabilius referri ad Censualia, ut modò dictum est.

15 Confirmatur. Primò, ex praxi, quam testantur Joseph. Carleval. *T.2 de Judic. l.1.T.3 disp. ult.* & Arias de Mesa *l.1. Resol. c.22.* adesse in Sicilia, & Neapoli, qua Debitor, cedit, vel Donat Jus suum luendi censum, & Cessionarius, vel Donatarius, deposito pretio, cogit Dominum census ad revenditionem animo faciendi fructus suos, in quo casu hic acquirit censum cum eadem anterioritate, qua primus Creditor fruebatur. Si ergo cessionarius, seu Donatarius primi Debitoris potest cogere ad prædicta primum Creditorem census, cur idem non poterit ipse Debitor, qui censum vendidit, vel ejus hæredes, si eorum intersit?

16 Con-

16 Confirmatur secundò, quia clausulam hanc potestatis redimendi positam in contractu erectionis census, ita debere explicari de stylo Notariorum, ut importet obligationem in revendente, ad cedenda Jura census, quando ea postulat is, qui reluit, testati sunt in quodam casu occurrenti aliqui Notarii non ignobiles, à quodam Patre Nostræ Societatis, qui id mihi retulit, de hac re consulti.

DUBIUM INCIDENS.

An Ecclesia obligetur revendere Censum cum prædicta Cessione translativa Jurium?

17 Nec obligari Ecclesiam, nec sine Pontificis facultate posse validè, qua illegitimè alienaret bona Ecclesiastica, contendit P. Tancr. *in q. mor. to. 1. tr. 2. d.* 109.

Nihilominus assero, & validè posse, & obligari. Ratio est duplex. Primò, quia Ecclesia non facit contra prohibitionem non alienandi bona, quando alienat ex necessitate, & non ex voluntate, sed in casu, de quo agimus, alienat ex necessitate, & non, &c. ergo, &c.

Major patet, quia quoties in Jure prohibetur alienatio, non venit necessaria, sed tantùm voluntaria, & meritò, quia Pontifices noluerunt per prohibitionem præjudicare Juri aliorum, nam propterea, ita passim firmant Doctores, Bordonius *to. 1 res. 27. de alienat. rerum Eccl. n* 6. id probans *ex l. Alienat. ff. Famil. Ercisc. & to. 3. contr.* 26. *n.* 10. allegans alias leg. Rotam Romanam, Surd. aliosque plures; item eosdem sequens refert Tiraq. *de retract.* §. 1. Glossa 14. *n.* 11. & plures denique Arias de Mesa *l. 3. c. 26. n.* 21. aliique.

18 Minor autem probatur evidenter ex dictis *à n.* 8. ubi ostendimus, ejusmodi revenditionem translativam Juris esse necessariam ex æquitate, & ex Justitia juxta requisita à Summo Pontifice: ut etiam hinc possimus contendere pro dicta revenditione adesse jam Pontificis concessionem. Lege Bonac. *de Alien. Bon. Eccles. q. unic. p.* 2. *n.* 10. qui inde in simili existimat, Retrovenditionem non esse alienationem vetitam Ecclesiasticis quando pactum retrovendendi positum est in prima venditione, quia tunc retrovenditio non est novus contractus alienationis, sed est impletio contractus prioris. Certè simillimus est, ne dicam idem, casus noster.

19 Secunda ratio nostræ assertionis ducitur ex eo, quòd Ecclesia obligatur acceptare pretium sibi oblatum, unde extinguatur census: Id, quod omnes sine controversia fatemur. Jam hinc sequitur, quòd si ipsa cedat prædicta jura, nihil gravetur, nihil de suo amittat, nihil damni patiatur. Jam enim ipsa, extincto censu, quem tamen extinguere obligatur, nihil ampliùs habet, quod amittat, seu in quo gravetur. Si ergo in nihilo gravatur, sequitur rursus, ut non prohibeatur ea jura cedere. Probatur sequela, quia ab illa alienatione prohibetur Ecclesia abstinere, quæ ipsam gravat, ut habet Bordon. *t. 2. res. 62. q. 4. & alibi*, & quidem jure, si enim ipsam non gravat, frustranea esset prohibitio, & imprudenter, immò invidenter Pontifex se gereret, si vellet, ut alteri denegaretur, quod sine Ecclesiæ gravamine concedi posset.

20 Confirmatur primò nostra assertio: quia ex prehabita consideratione hæc nostra Jurium cessio non est vocanda, nec censenda alienatio, nisi valdè æquivocè, & impropriè: nam alienatio in re nostra est distractio alicujus boni ab Ecclesia, sed hæc nostra juris cessio nihil boni distrahit, seu tollit ab Ecclesia, ut dictum est, ergo, &c.

21 Confirmatur secundò, ex eodem Bordono *to. 3. contr. 26. q. 1. n* 5. qui cùm illud (*redimere potest*) positum in contractibus censuum, intelligat non de extinctione dumtaxat, sed de venditione cum translatione juris, ita pro nobis docet; *Census*, inquit, *habet hoc speciale, quod redimi potest: non obstante quavis longissima, & immemorabili temporis præscriptione, & qui habet jus illud exigendi, licèt sit Ecclesia, tenetur illud vendere, sine aliqua Juris solemnitate requisita in alienatione rerum Ecclesiasticarum*. Hæc illæ. Notas? Vendere, dixit, non extinguere. Notas iterùm? Vendere jus exigendi, dixit, quæ profectò clara est assertio nostra.

22 Et vide in consequentiam contrariæ opinionis; ea enim concedit, posse ad prædictam Juris cessionem compelli Laicum; at negat posse cogi Ecclesiam, Manifesta inconsequentia. Si enim ideò Laicus cogitur, quia sive ex æquitate, sive ex Justitia obligetur, certè ex eadem æquitate, & Justitia obligatur Ecclesia. Nam & Ecclesia pari modo subditur legi æquitatis, & Justitiæ, ac subditur Laicus, sicuti pari modo est Domina Census cum iisdem gravaminibus, & pactis, cum quibus est Laicus. Et sanè mirum esset, quòd Jus exigendi Censum à Prædio v.g. Lucano donatum, vel venditum Laico Petro obliget (postulante Debitore) Petrum ad revendendum cum cessione translativa Jurium, ut hæc sententia, quam impugnamus, concedit: at idem Jus exigendi eundem censum ab eodem Laico prædio donatum, vel venditum Ecclesiæ nequaquam ipsam obliget, eodem debitore postulante. Unde, quæso te, naturam mutavit ejusmodi census, quando quidem, ut supponimus, cum iisdem oneribus, & pactis ad Ecclesiam pervenit?

Superest jam rationes Adversariorum solvere, quas facilè quis ex dictis infringere, & quidem evidenter potest.

23 Obiiciunt enim Primò, sic. Jus, quod Ecclesia debet exigendi census, seu reditus ab hoc prædio, est bonum stabile: ergo, si illum transfert in Debitorem censuum, alienat bonum stabile contra prohibitionem.

24 Confirmatur Primò, quia hæc prohibitio cùm sit favorabilis Ecclesiæ, comprehendit quamcunque cessionem Jurium in extraneum; ergo, &c.

25 Confirmatur secundò, quia sic adderetur novum onus Ecclesiæ, nam initio fundationis census solùm fuit appositum pactum, ut extingueretur census, non verò, ut in Debitorem transferretur.

26 Resp. Nego consequentiam obiectionis, ut patet ex dictis; nihil enim alienat, quod bonum suum sit.

27 Ad confirmationem primam distinguo Antecedens: comprehendit quamcunque cessionem Jurium in quemcunque extraneum, cùm quo nullum præcessit pactum, concedo antecedens. Comprehendit quamcunque cessionem in extraneum, cum quo (seu cum ejus Majoribus, vel similibus) præcessit pactum transferendi, nego antecedens. Unde & nego consequentiam.

28 Ad confirmationem secundam, nego induci novum onus, jam enim centies dictum est, hoc onus fuisse, sive implicitè, sive explicitè positum initio contractus, immò jam etiam dictum est, non esse, onus, facere id, quod tibi non nocet, & alii prodest.

29 Instas. At saltem erit onus Ecclesiæ, quod Debitores censuum scientes Ecclesiam posse cogi ad revendendum in translatione dicta Jurium, faciliùs quærent se redimere: id, quod sæpissimè cederet in damnum Ecclesiæ, quæ, nec æqualem, nec promptum invenire posset censum, quem emeret cum pretio sibi reddito.

30 Resp. Esto hoc sit aliquod onus, tamen, quia est appositum in erectione ejusdem census, ideò cum patientia tolerandum. Dixi (esto) quia reverà tam modicum, & tam remotum hoc gravamen est, ut non evenire debeat in considerationem, maximè in re nostra; neque enim Ecclesia per prohibitionem alienationis rerum Ecclesiasticarum vetatur, ne sit mera, & remota occasio, & ne se ostendat facilem ad revendendum, sed solùm ne revendat, quando res prohibita est revendi, & quando ipsi est voluntarium, revenditionem denegare.

31 Obiiciunt secundò. Doctores passim docent, si prædium venda tur pupillo cum pacto de hypotheca, non posse fieri hypothecam sine Decreto Judicis, quia statim atque fuit prædium in dominio pupilli, cœpit esse sub lege prohibente, ne pupillus sine auctoritate Judicis hypothecam, id est alienationem faceret. Ergo pari, immò majori ratione, in casu nostro etiam si pactum præcesserit, non poterit Ecclesia hoc pactum exequi sine licentia Pontificis.

32 Resp. Claras esse disparitates. Primò, In pupillo nocitura supponitur, seu meliùs timetur erectio hypothecæ: at in casu nostro nihil nocet Ecclesiæ translatio Juris, de qua loquimur, ut toties probatum est. Secundò, Pactum pupilli cum vendente prædium est initum inter ipsos privatos, estque speciale inter has personas contrahentes, at in casu nostro est pactum universaliter requisitum à Summo Pontifice pro omnibus contrahentibus, & ut lex publica ab eodem lata, quare sine restrictione servanda. Tertiò, Ratio, cur requiratur à Pupillo Decretum Judicis in erectione dictæ hypothecæ, est parva ætas pupilli, qui non judicatur adhuc aptus ex se solo ad contrahendum, & ad discernendas conditiones contractuum. Id quod nihil est in casu nostro.

33 Obiiciunt denique Tertiò, auctoritatem cujusdam docti Causidici, & cujusdam viri fide digni, asserentium Tribunalia in nostro Regno decidisse, Ecclesiam hac in re nec debere, nec posse compelli.

34 Respondeo. Tunc id ita fortasse fuisse decisum, quia probabilis visa fuit illa opinio. Sed hodie, quando rationes jam sunt diligenter expensæ, certè in favorem nostræ, hoc est, veræ sententiæ erit pronunciandum.

§. V. *Tertia conditio Census in Sicilia, ut pensio non excedat decimam pretii.*

1 Tertia conditio est, ut non constituatur Census, nisi ad rationem unius pro decem, seu ad rationem decem pro centenario: id, quod jussit Pontifex, ne, si ampliùs Censuarii dare deberent, facilè in paupertatem dilaberentur.

Quoniam verò Carolus V. in Germania, & Philippus II. in Sicilia, & Clemens VIII. pro Statu Ecclesiastico auxerunt pretium Census, modò, quo supra dictum est, ideò statim oritur difficultas, an si Siculus, cui jam concessit Nicolaus emere censum ad rationem decem pro centum, & cui Philippus negavit, ut sic emeret, cùm solùm velit ad rationem quinque pro centum, an, inquam, possit Siculus in conscientia (nam in foro externo Rex, seu illius Judex ipsum sine dubio condemnaret) licitè, & validè emere ad rationem pluris, quàm quinque pro centum, puta ad rationem sex, septem, & decem, &c. De hoc supra *c. 4. §. 3. n* 3. & *c. 6. §. 3. n.* 8. bis dictum est; id tamen iterùm hìc quasi in proprio loco est discutiendum.

2 Et quidem primo aspectu, posse videtur, quia non potuit Princeps restringere id; quod Summus Pontifex concessit.

Nihilominus Respondeo, non posse. Ratio est, quia Nicolaus V. solùm permittens declaravit (ut ex ejus verbis supra *c. 6. §. 1. num.* 2. positis apparet) non fuisse tunc illicitum emere Censum in Sicilia ad rationem decem pro centenario. Cæterùm non ademit à Rege auctoritatem, & providentiam, quam habere debet decernendi pretia rerum, & consequenter pretia Censuum, id, quod justè fecisse

fecisse in Sicilia, propter multa pacta, quæ hîc ponuntur in creatione censuum, notavi superiùs *loc. cit.*

3 Et certè inter alia onera superiùs tacta, nonne magnum onus est facultas Emptoris sibi adjudicandi prædium ad discursum, quando pensio à Venditore non solvitur? de qua re pluribus mox dicetur *§. 7.*

Adde aliam rationem ex generali doctrina, qua scimus pretia rerum crescere ex copia Ementium: Cùm igitur multi penè sine numero sint, qui emunt ejusmodi Census in forma Bullæ Nicolai, mirum non esse debet, eos majori nunc pretio esse dignos. Quare Rex, ad quem pertinet decernere rerum pretia, rectè judicare, & jubere potuit nunc, in tanta Emptorum copia, (quod tunc fortè non judicavit) additis oneribus prædictis, ejusmodi justum pretium esse debere ad rationem quinque procentum. Quod autem etiam in vendendis Censibus valeat, ad majus, vel minus pretium constituendum, Emptorum parvus, vel magnus numerus, docet de Lugo *d. 25. de Just. d. 200.* & fatentur omnes.

4 Quando autem *n. 3.* asserui *non posse*, intelligo, nec licitè, nec validè. Non licitè, quia pretia rerum, quando sunt à Principe taxata, obligant, ut illa indivisibiliter serventur, quemadmodum alibi dictum est. Non validè, quia Rex Philippus nullos reddit contractus in posterum creandos, si superent prædictam taxam, cujus verba irritantia Contractum majori pretio factum, hæc sunt. *in 2. Tom. Pragm. Reg. Sicil. tit. 46. pragm. 3. de Cens. juxta form. Bullæ.*

5 *Ordinamo, e comandamo, che di quà inanzi non si possa in „ detto Regno di Sicilia imporre, constituire, nè fondare di nuo- „ vo rendita nessuna di Suggiugationi, ò Censi redimibili, nè ri- „ scattare à meno prezzo di ventimila il migliaro, che è il be- „ neficio di cinque per cento, e che li contratti di rendite, ò Cen- „ si, che d'altra maniera si faranno, siano nulli, e di nessun va- „ lore, ed effetto.* (notas invaliditatem contractus) *e non si possa „ per virtù di quelli dimandare, nè recuperare in Giudicio, nè „ fuora, più che à detta ragione, e rispetto.*

§. VI. *Quarta, seu ultima conditio Census in Sicilia. Ut possint apponi pacta ad arbitrium Contrahentium.*

1 VAldè notabilis, & ampla est hujus clausulæ concessio, qua in aliis Bullis multa pacta prohibentur, ut ex superioribus constat. Sed in nostro Regno possunt adiici contractui Census ex vi istius concessionis, omnia, & quæcunque pacta velint contrahentes, dummodò (ut semper supponitur) apponantur ea, quæ sunt conformia Juri naturæ, ad quæ nihil aliud requiri, nisi ut servetur æqualitas, gravamina compensentur, & pacta non sint inter se contraria, notavi cum Lessio *sup. c. 4. n. 1. initio.*

2 Atque hinc fit, ut quando in Sicilia apponitur pactum (& solet quidem semper) ut si Censuarius non solvat pensionem, possit Censuista prædium, sub quo residet Census, sibi adjudicare, non existimetur esse illicitum, & meritò: non enim est contra naturam contractus, quia illud nullo modo destruit naturam Census, & ex alia parte non videtur esse illicitum, quasi injustum onus imponatur Venditori, quia supponimus compensari aliundè ejusmodi gravamen, & nunc post prædictam Philippi Pragmaticam maximè compensari, ex eo, quòd Emptor non acquirit pensionem, nisi ad rationem quinque pro centum, ut supra vidimus. Neque etiam est illicitum ex alio capite injusto, quia etiam supponimus, illud non apponi propter quamcunque modicam pensionem non solutam, sed propter multas, quæ possint aliqua tandem ratione attingere dimidium valoris prædii, modo mox explicando, & supponimus etiam, poni in pœnam moderatam per judicis sententiam infligendam, ob culpam potentis, & nolentis solvere censum, ut supra *c. 4. §. 4. & hoc eodem c. 6. §. 1. n. 6.* vidimus. Non denique est illicitum ex lege positiva, quia jam concessit Nicolaus V. posse poni quæcunque pacta justa, &c.

His in genere prælibatis, ad aliqua scitu necessaria de hac Adjudicatione progrediamur.

§. VII. *An possit quis, vi cessionis habita à Domino census sibi adjudicare, hoc est auctoritate Judicis sibi appropriare prædium censui subjectum?*

1 NOn rarò, puta, quando censuarius, idest debitor census, sive ob paupertatem, sive propter aliud non solvit pensiones censuistæ, idest creditori debitas, dictas pensiones solvit alius tertius sua pecunia, cui tertio dictus censuista, qui est Dominus, & creditor census, cedit totum Jus, quod ipse habet in dictum debitorem, & in quæcunque bona obligata, vel hypothecata suo censui. Postquam autem ejusmodi tertius obtinet à Judice, ut sibi attribuantur illa bona loco censuistæ, à quo ipse tertius Jus habuit. Quæstio igitur est, an id validè fiat, & licitè?

2 Resp. Supposita æqualitate debiti, & valore prædii, seu boni adjudicati (de qua re mox *§. sequenti* fusè disputabimus.) Resp. inquam validè, & licitè fieri, ut ab usu ipso communi in Regno videmus approbari. Et ratio est manifesta, quia ex una parte censuista, quando ei non solvuntur suæ pensiones, habet hoc jus adjudicandi sibi prædium, ut diximus *§. præced. n. 2.* & ex alia idem censuista, utpotè Dominus talis Juris, illud cedere alteri non prohibetur.

3 Hoc profectò facile est. Verùm hinc insurgit molestissima difficultas: An scilicet, si Tertius hic, non quidem sua pecunia, sed pecunia ipsius censuarii solvat aliquot pensiones censuistæ; quot sufficiunt ad adjudicandum prædium; An, inquam, hic Tertius submissus, qui solet esse, vel famulus, vel Ancilla ipsius Censuarii, vel fidelis amicus, licitè possit acquirere idem Jus, & sibi bona illa; v.g. prædium adjudicare, & adjudicatum donare ipsi Censuario, qui jam in posterum possidebit, quasi per Donationem prædium idem, quod anteà possidebat; & quia non est extinctus Census (cum adjudicatio processerit solùm ob pensiones annuas, seu fructus præteritos non solutos, sibique ille submissus census sibi; ut loquimur, accollaverit) ideò enim Censuarius possidebit etiam in posterùm prædictum Censum. Et consequenter suas faciet ejusdem Census pensiones, seu fructus eo modo, quo sibi eas fecisset Tertius. Vides artificium? Si Censuarius ipse, qui est debitor, nomine suo Censum solvisset, nihil Juris acquisivisset solutio, sed solùm plenè per ipsam satisfactum fuisset Censuistæ. At quia solvit ille Tertius, qui debitor non erat, ideò potuit, ex jure sibi concesso, prædium sibi adjudicare, ut pecuniam solutam recuperaret.

4 Resp. Nunquam mihi persuadere potui, licitè, & justè fieri à sciente fraudem, ejusmodi artificiosam cessionem. Primò, quia est contra Justitiam commutativam. Secundò, contra Justitiam legalem, seu bonum publicum. Tertiò, contra virtutem Religionis.

5 Probatur primum, nam tunc, Censuista, vel quicunque sit, qui per hæreditatem, aut ex alio titulo est Dominus Census, & cui debentur à Censuario pensiones, tunc, inquam, censuista nullum Jus dare ipsi Tertio valet, undè ipse Tertius nullum Jus acquirere potest. Quare, si cum illo apparenti Jure sibi posteà adjudicabit prædium, injustè, & invalidè ipsi Censuario rem illam donabit, & Censuarius rem alienam, si eam acceptaverit, possidebit injustè.

6 Quòd autem Censuista nullum Jus dare valeat illi Tertio, ubi est sita tota vis argumenti, luce ipsa clarius mihi videtur, si solùm animo penetretur hujus negotiationis fraus. Nam Censuista nullum Jus habet adjudicandi sibi prædium Censui subjectum, quando Censuarius illi solvit ex sua pecunia pensionem, quia pactum, seu pœna Adjudicationis est adnexa non solutioni, idest, tunc habet hoc Jus adjudicandi sibi prædium Censuista, quando Censuarius non solvit, cùm possit, ut vidimus *n. 1.* At in casu, de quo est sermo, jam Censuarius verè, & re ipsa ex sua pecunia solvit; ergo non remanet in Censuista Jus, quod illi Tertio possit cedere.

Neque dicas: Potuit Censuarius mutuare, & fortasse mutuavit hanc pecuniam tertio illi, & sic ille tertius pecunia propria pensionem solvit. Ne id dicas, inquam, Primò, quia verè Censuarius non mutuat. Id certè patet, nam pauperi famulo, vel Ancillæ, immò etiam homini diviti nemo mutuat sine securitate, aut pignore, aut fidejussore; quia omnia longè absunt à casu nostro. Secundò, profectò non nisi ficte mutuat, qui mutuat volendo, & intendendo sibi deindè donari fideliter prædium, & omne Jus acquisitum, vel acquirendum ex illa pecunia.

7 Confirmatur nostra doctrina, nam, quando Censuarius potest solvere pensionem, & non vult, nullum debet ex hac injustitia commodum reportare, at nunc potest solvere, quia jam habet pecuniam, quam numerat illi Tertio, & tamen non vult ipse solvere pensionem, ergo qua ratione reportabit illud commodum acquirendi prædium?

8 Jam quod id fit contra Justitiam legalem; Probatur, quia, quando Censuista sciens fraudem, cedit per publicum Notarium illud Jus, quod ut diximus, non habet, idque regulariter sub juramento (de quo mox) & quando deinde Censuarius, atque ille Tertius per publicum Judicem exigunt, & acceptant adjudicationem ex nullo Jure in conscientia procedentem, non solùm peccant contra Justitiam commutativam sub restitutionis onere, ut dictum est, sed etiam contra Judicia, & officia publica, dum per publicos actus, & scripturas ad solvendas, & palliandas suas fraudes utuntur Judicum, & Notariorum officiis: ergo etiam peccant contra Justitiam legalem. Nam propterea, quando Judices, & Notarii iniquum hoc stratagema advertunt (quod facilè adverti ab iis potest, quando ille Tertius submissus est pauper, vel, si est dives, quando apparet nil ad ipsum attinere solutionem illam) peccant mortaliter contra eandem Justitiam legalem, sicuti, quia cooperantur injustitiæ commutativæ peccant item contra commutativam, & subeunt etiam ipsi restitutionis onus.

9 Dixi autem (sciens fraudem, à sciente fraudem, &c.) nam, si quis ex dictis nesciat, nec sit dubium, quòd fraudes illæ adsint, potest, & debet judicare non adesse, quia delictum nunquam præsumendum est, & tunc (factis tamen diligentiis ad veritatem noscendam) poterit is sequi doctrinam datam *num. 1. & 2.* quia tunc prudenter putabit, illum Tertium solvere Censum ex pecunia propria.

10 Dices, vel loqui possumus de Censuario, qui non vult solvere immediatè pensionem, nisi mediante illo Tertio, & tunc peccare Censuarium, concedatur, quia cùm habeat pecuniam, quam solvat, teneaturque ipse eam solvere, perperam agit, non solvendo, unde & perperam Tertius cooperando cum ipso. At Censuista

suista videtur excusandus, quòd coactus à suo interesse, idest ad suas pensiones recuperandas; cedat illi Tertio Jus suum; supponimus enim illum Tertium non soluturum, nisi ejusmodi Jus ipsi cedatur à Censuista.

11 Respondeo, non solùm Censuarium, & Tertium illum, sed nec Censuistam posse per hanc tuam considerationem excusari. Ratio est, quia ad suas pensiones recuperandas non potest Censuista vendere id, quod non habet, sicuti non posset idem Censuista, ad recuperandam suam pensionem, vendere equum v.g. meum illi Tertio, quia Censuista nullum Jus habet ad equum meum. Cùm ergo Censuista, quando ei solvitur sua pensio ex pecuniis Censuarii, nullum prorsus Jus habeat, seu nullum Jus ei remaneat, quid cedere, seu vendere alteri poterit? Quoniam autem tunc solùm, præciso alio inconvenienti, posset Censuista, vel quilibet alius contractare equum meum, quando extrema necessitas illum ad hoc urgeret, in qua necessitate omnia sunt communia, (præcisè tamen quantum sufficit ad extremam necessitatem sublevandam) ita in casu nostro, &c. Sed quæso te in nostro casu quandonam tanta necessitas?

12 Denique tertiò, Quod prædictum artificium sit contra virtutem Religionis, probatur. Nam in eo contexendo, semper solet intervenire Juramentum, quo Censuista Jus suum cedit illi Tertio; & quo hic Tertius donat prædium censuario. At qua veritate possunt ipsi jurare, se vendere, vel donare Jus, vel prædium, quod, ut probavimus, suum non est?

13 Nonnulli prædicta Juris ficta (ut ego meritò appello) cessione utuntur ad finem excludendi alios Creditores. Exemplo rem facilè intelliges. Petrus v.g. emit prædium subjectum tribus v.g. Censuum obligationibus; propter quas dictum prædium debet Titio v.g. anteriori decem annuos aureos, alii posteriori v.g. Cajo alios decem, Sempronio denique magis posteriori decem item alios. Petrus ergo submittit aliquem fidelem hominem, cui numerat decem aureos, quos homo hic solvit Titio anteriori, sibique accipit cessionem Jurium à dicto Titio contra prædium possessum à Petro, idque continuat per multos annos, nam postquam summa soluta sufficit ad prædium sibi adjudicandum, illud sibi homo ille fidelis adjudicat, fidelis quidem homini, sed infidelis Deo, & utpote qui illud acquirit ex vi census anterioris, excludit Cajum, & Sempronium posteriores, prætextu, quod pro illis nihil remaneat fructuum dicti prædii, & prædium sic liberum à se acquisitum donat dictus homo fidelis Petro.

14 Assero, hanc negotiationem esse injustam, propter dicta in præcedentibus. Adde, si prædium illud ab initio (ut debet præsumi) erat sufficiens, & nunc est etiam fortasse sufficiens ad omnes tres pensiones solvendas, quo jure, possunt hac arte excludi Cajus, & Sempronius? Vel certè, quo jure potest ipsi difficillima reddi solutio suarum pensionum? Quod si prætendatur non esse sufficiens, cur non relinquitur cuique suum Jus, experiendi, an omnes possint habere suas pensiones, vel portionem saltem aliquam in anno fortasse aliquo fertili?

Per hanc occasionem quærimus, quid in conscientia de quadam simili Cessione in favorem Censuarii?

15 Sensus quæstionis est, An, si ipse censuarius possessor prædii pensionem tibi Censuistæ solvens, requirat à te, ut ipsi cedas tuas actiones contra alios quoscumque. An, inquam, licitè ille requiret, & tu cedes item licitè?

16 Resp. Esse benè distinguendum. Quando enim is fundavit censum, seu suum prædium subjecit censui tibi solvendo, vel (dum dictum prædium sibi adjudicavit, seu emit) sibi eidem censum illum, ut dicimus, accollavit, hoc est solvere promisit, dico, nec justè, nec licitè ipsum posse requirere ejusmodi cessionem, nec rei illi cooperari cedendo (idem de hæredibus, qui Antecessoris personam repræsentant.) Ratio est, quia, si is fundavit censum, jam habuit pecuniam correspondentem valori census; si verò sibi illum accollavit, vel emit, jam tanto minoris habuit prædium, quantum importat debere solvi talem censum. Ergo, cùm ipse sit abundè satisfactus, non potest ampliùs petere prædictam cessionem; sic enim acquireret Jus ad iteratam satisfactionem ex vi dictæ cessionis; nam quando fundavit, vel accollavit, vel emit sibi censum, fuit jam, ut dixi, satisfactus: quare, si ex vi hujus cessionis posset petere eamdem summam ab alio, certè esset velle iterùm satisfieri.

17 Quando autem prædium prædictum tanquam nulli oneri subjectum is habuit, sive ex emptione, sive dote, sive ex alio contractu oneroso, si deinde illud predium inveniretur subjectum alicui censui tibi solvendo, & de facto is tibi ipsum solveret, justè requireret cessionem, illamque ei tu ex Justitia faceres: nam tunc is habet Jus possidendi liberum, ut supponimus, & francum prædictum prædium, unde si pro ipso tibi aliquid solvit, justè poterit ab altero, qui censum solvere debet, exigere. Et quidem, si benè advertis, hæc Juris cessio eadem est, vel similis, ac dicta *n.1. & 2.* cùm enim ac si Tertius solveret tibi sua propria pecunia, quam debere ab ipso amitti, justum certè non est.

18 Dixi autem (contractu oneroso) si quidem in lucrativo, si attentè consideres, est eadem, vel similis ratio, ac si ipse censum fundasset, vel sibi censum accollavisset, nam propterea justa tunc cessio non esset; Donatarius enim, ut alibi dictum est, obligatur solvere onera rei donatæ sine spe recompensationis.

19 Inquires. An sicuti hic possessor, solvens ipse tibi Domino census pensionem, potest licitè à te petere, & habere cessionem prædictam, quando emerat prædium francum, & liberum, ita in eodem casu empti liberè prædii, possit supponere illum Tertium fidelem amicum, cui fiat cessio modo prædicto?

20 Resp. Nequaquam posse. Ratio est, quia possessor solvens suis propriis pecuniis, quas non debet, non est defraudandus Jure, quo possit illas recuperare, est enim, ut modò innui, tunc ferè casus idem, qui dictus est *num.3.* At illi Tertio, cùm ipse Tertius non solvat, ut hic supponimus, sua propria pecunia, cedi non debet, nec potest ullum Jus. Multò magis, quia solutio facta à possessore prædii censui subjecti, cùm sit solutio pensionis debitæ Domino Census, nullum effectum relinquit post se contra ipsum censum, prædiumque censui subjectum; at, facta Tertio, valdè notabilem effectum post se relinquit: posset enim ipse Tertius jam Cessionarius adjudicare sibi prædium, vel ejus partem, & sic recurrerent inconvenientia dicta à *num.4.*

§. VIII. *An adjudicatio, quæ fieri consuevit in Regno Siciliæ, sit justa?*

Præmittuntur aliqua necessaria ad quæstionis intelligentiam.

1 Dominus census Bullaris nostri Regni adjudicare, seu per Judicis sententiam appropriare sibi potest bona sua censui subjecta, seu, ut Græco vocabulo loquimur, hypothecata. Ad quod duobus procedere potest modis. Primò, lædendo censuarium supra dimidium, quæ læsio in hac materia vocatur enormissima. Secundò, lædendo eumdem infrà dimidium, quæ saltem, vocatur læsio non enormissima, nam, quando nulla est læsio, cum omni ex parte adjudicatio sit justa, de ea hìc agendum non est. Quomodo autem intelligatur hoc (ultra, vel infrà dimidium) passim docent Doctores, ut Less. *l.2.c.21.n.20.* Fag. *l.5.de contr.c.4.n.2.* Castr. *de Just.comm d.5.p.27.§.1.n.3.* breviter autem sic habet Less. *l.c.*

2 *In foro externo non datur actio ei, qui emendo carius, vel vendendo vilius, non est deceptus ultra dimidium justi pretii, v.g. si agrum tuum, valentem nunc centum libris, vendas septuaginta, vel sexaginta vel etiam quinquaginta libris, non potes intentare actionem ad rescindendam venditionem, aut resumendum pretium, quia non es deceptus ultra dimidium justi pretii, secus autem, si vendidisses, quadraginta octo, & quadraginta novem, vel minoris. Pari modo, si agrum, valentem centum libris, emas centum quinquaginta duo, vel pluris, potes agere, ut, vel restituatur excessus ille, vel emptio rescindatur: non tamen, si emeris centum quadraginta, vel etiam centum quinquaginta.* Hæc rectè Lessius.

3 Permittit autem lex utramque deceptionem, quæ non est ultra dimidium, ad vitandas lites, sed non ita esse in conscientia docet communior sententia cum Sancto Thoma, secundùm quam in conscientiæ foro debet suppleri justum pretium. Sed quid alii sentiant cum quibusdam limitationibus, seu declarationibus mox dicetur *à num.8.*

4 Duo insuper nota. Primum, cùm licitum sit vendere pro supremo, & emere pro infimo, illud pretium sumendum est respectu venditoris agentis de læsione, quod infimum sit, quia emptor justè potuit eo emere. Respectu verò emptoris agentis de læsione, esse sumendum summum pretium, cùm venditor justè potuerit eo vendere. Ita Covar. *l.2.var.c.2.n.3.* aliique. Id autem dictum est, quando est pretium vulgare habens summum, medium, infimum, nam, quando est pretium legitimum, idest taxatum à Principe, cùm id constet in indivisibili, semper illud sumendum erit.

5 Secundum: Excessus dimidii justi pretii constituitur ex quolibet omnino, etiam uno dumtaxat obolo, quod dimidio addatur, juxta Textum Legis. *L. Hac adjectio plur. de verb. signif.* Verùm huic refragatur Fagund. *l.5.de contract.c.40.n.2.* sequentibus verbis. *Rebellius resolvit satis esse, quod unus nummus excedatur à dimidio, & inducit sibi pro se Tiraq. Baldum, Salicetum, sed id non credo, quia parum pro nihilo reputatur, nec de minimis curat Prætor. Arbitrio ergo Judicis id committitur, quem oportet habere favorabilem in hoc, & similibus negotiis.* Hæc Fagundez, sed certè praxis nostri Regni in Adjudicationibus est, ut semper Judex judicet juxta dictum Rebellii.

Adjudicatio enormissimè non lædens an sit licita?

6 His positis: Assero Primo, in posteriori casu, idest, si Dominus pensionis adjudicavit Prædium censuarii, illum enormissimè non lædens, lædens nimirum dumtaxat infrà dimidium, ipsum esse tutum in conscientia, ac justè prædium illud sibi eo modo legitimè adjudicatum possidere, ejusque fructibus tamquam legitimum Dominum frui posse. Ratio potissima est, quia ejusmodi adjudicatio fit ex vi pacti appositi in contractu creationis census, per quod conventum cum censuario fuit, ut in casu negatæ solutionis pensionum, venderetur prædium in licitatione, seu ut loquimur, in subhastatione ad Discursum ultimo emptori plus offerenti. Quod pactum apponi semper solet, & quidem in censu, de quo loquimur, quia Nicolaus V. concessit Siculis, in creatione census posse apponi quæcumque pacta.

7 Quòd autem hoc pactum sit justum; Probatur Primò, quia ex una parte non est destructivum contractus census, ut ex se patet, & ex alia, si affert venditori census aliquod gravamen, jam compensatur ex multis, quæ (ut supra diximus) sunt ex parte Emptoris, seu Censuistæ. Secundò, quia si non esset justum, non posset in conscientia Judex in vim ipsius procedere ad sententiam Adjudicationis, ne in foro quidem externo, quia non posset licitè uti pacto inito contra Justitiam, & tamen quotidiè videmus, illum sine scrupulo procedere, & cum scrupulo injustitiæ, si non procederet. Quòd si etiam procedit in enormissima læsione, de qua mox, non absolutè procedit, nam, ut dicemus paulò post, semper relinquit locum Beneficio gratioso. Tertiò, quia praxis tot annorum per quam ejusmodi pactum palàm coram Notario, & Testibus semper apponitur, clarè ostendit, id non esse illicitum.

8 Confirmari potest assertio nostra ex doctrina Escobar Corro, *in tract. Trib. select. tr. 1 de utroque foro, casu secundo, art. 5. n.* 36. (Lege item Tancr. *par. 2. quæst. mor. tract. 5. quæst. 64. n. 19.*) qui non solùm in subhastatione, nec solùm præcedente ejusmodi pacto, ut res ad Discursum vendantur, sed etiam absolutè, docet, ementes, vel vendentes cum læsione dimidium non excedente, esse tutos in conscientia. Et quia hæc doctrina ad nos maximè facit, breviter subdo ea, quæ ipse pluribus ad satietatem congerit. Sic ergo *l. c.* docet.

9 *Constanter asserimus, hanc propositionem probabilem esse: Leges Civiles, & Pontificia, quæ sustinent contractus emptionis, & venditionis; locationis, & conductionis, & similes* (idest similes emptionis, non verò alios, v. g. solutionis dotis, legati census, &c.) *etiam si in pretio, vel mercede læsio intercedat, vel sit infra, vel supra justum pretium, vel mercedem, dummodo dimidiam non excedat, sunt justa. Et accepta prout debent, nempè deficiente omni dolo, fraude, & falsa asseveratione, etiam procedunt in foro conscientia. Et Venditor pro majori, & Emptor pro minori justi pretii cum his conditionibus tutus manet in utroque foro. Semper intellige, modò noscat contrahens pretium, & rem.* Quod ultimum advertit pro Pueris, Mulieribus, Rusticis, si fortè ob levitatem, vel inscitiam involuntariè agant.

10 Hanc Propositionem probat hic Auctor duodecim argumentis. Primò, quia talis est praxis ementium, & vendentium.

Secundò, quia sic non permittunt solùm, sed disponunt, & positivè concedunt Leges Civiles, quod latè ipse prosequitur.

Tertiò, quia pacta debent servari, quando abest fraus, & dolus: at in casu nostro adest bona fide pactum inter venditorem, & emptorem, ut si hic pecuniam illam det, recipiat rem.

Quartò, quia sic decernunt positivè, nec solùm permissivè Leges Canonicæ; quod probat itidem ipse pluribus.

Quintò, quia, quando concurrunt duo præcepta, illud, quod est majus, seu gravius servari debet, at in nostro casu duo præcepta concurrunt. Alterum: *Pacta debent servari*. Alterum. *Inter rei valorem, & pretium debet intervenire æqualitas*. Sed majus quid, & gravius est pactum, ut definitur *l. 1. de pactis*, & alibi: ergo hoc debet servari.

Sextò, quia doctrina communis est, legem posse transferre dominia rerum in alium, sed in casu nostro factum est à lege, & quidem positivè, ut ipse ex legibus probat; ergo, &c.

Septimò: stante voluntate, & scientia contrahentium sine dolo, & fraude, nulla est injustitia: præsumuntur enim invicem sibi remittere; ergo nullum peccatum, nullaque restitutionis obligatio.

Octavò, quia si esset injustitia, leges non approbarent undequaque, & absolutè læsionem dictam in pretio, sicuti non approbant læsionem in ipsa re vendita, qua quis v. g. loco decem mensurarum panni venditi daret novem.

Nonò, quia id probat illud (*naturaliter*) positum *in l. item sic §. quemadmodum. Naturaliter* (inquit dicta lex) *concessum est, quod pluris sit, minoris emere, quod minoris sit, pluris vendere, & ita invicem se emptores; & venditores circumscribere*, idest decipere.

Decimò, ex doctrina Theologorum, qui id concedunt in subhastatione, & eædem sunt rationes extra illam.

Undecimò, ex doctrina plurium docentium, si læsus sciat rei valorem, nullaque fraus interveniat, nullaque levitas, &c. alterum contrahentem tutum esse in conscientia. Hos Doctores præter illos, quos citat dictus Excob. vide apud Dian. *part. 5. tract. 14. resol.* 38. agentem *de empt. & vendit. Alearum, & Taxillorum in domo ludentium*.

Duodecimò, quia opposita sententia est causa inquietudinis conscientiæ, & scrupulorum propter frequentissimam veritatem, quam sortiuntur in dies, immò horas, pretia rerum.

11 Hæc ille, quæ pluribus, & sanè latissimè prosequitur, atque pro hac opinione cit. *n.* 204. plusquam 40. Doctores.

12 Ex qua doctrina sic formatur pro casu nostro argumentum: Quoties in communibus venditionibus, & emptionibus læsio non est enormissima, non fit ex sententia hujus Doctoris injustitia, sed in nostra Adjudicatione, de qua nunc sermonem habemus, quæ tandem reducitur ad emptionem, & venditionem, non adest læsio enormissima, prout de illa loquimur; ergo, &c.

13 Confirmatur, quia in nostro casu, dum Judex publicus expedit Adjudicationem, non permissivè solùm, sed positivè se habet, transferens dominium; id, quod, præter alias rationes efficaciores, confirmant etiam argumenta modò dicta ab Excobar, quæ enim probant, Judicem in emptionibus, & venditionibus dominium positivè in alios transferre ob bonum publicum, ne sint lites, vel ob aliud, multo magis idem probant in casu nostro, ne scilicet, ob avaritiam debitorum, credita ex censu remaneant inexacta.

14 Nonnulli acriter contra nostram doctrinam invehuntur, quasi dicamus posse nos pretio injusto, per Adjudicationem, rem alienam facere nostram; sed prorsus numquam id dicimus; asserimus enim, illud esse pretium justissimum, tum quia est pretium, quod habetur justè in subhastatione, ad quam subhastationem consensit debitor in pacto inito in fundatione census, ut sæpè dictum est, tum quia etiam extra subhastationem esset justum pretium illud, de quo loquimur, vel certè à venditore voluntariè remissum, ut modò dixit Excobar, tum quia id fit ex mandato Principis in casu nostro, qui Princeps potest transferre dominia, &c.

15 Obiicies Primò. At in Adjudicatione, de qua nobis est sermo, adest involuntarium, neque enim, nisi coactè id patitur Censuarius.

Resp. Non quidem coactè, sed maximè voluntariè hoc Censuarius patitur, quia, per maximam libertatem, consensit in pactum illud, quando vendidit Censum, ut ex dictis patet.

16 Obiicies Secundò. In Jure *L. A. D. Pio §. Pignora ff. De re judicata*, communi præcipitur, ut quando pignus à Judice addicitur creditori, debeat, præcedente æstimatione, vendi, etiam si vendatur sub hasta. In nostro item Jure Siculo *in Capitulo Rituum V. Et data, quod est numer.* 112. & 113. conceditur, ut possit creditor, saltem in aliquo casu, accipere dumtaxat Pinguevalcus, idest, ultra summam sui crediti, lucrari possit insuper quartam partem dictæ summæ ex ea re, quæ vendenda fuisset sub hasta, sed præcedente item æstimatione: ergo in nostro, & in communi Jure debet pretium rei esse, quanti illa verè in se valet; ideò enim præcedere debet æstimatio, licèt deinde concedatur dicta quarta pars: At in Adjudicatione, de qua loquimur, nulla præcedit æstimatio; ergo semper injustum erit, sic vendere, vel emere.

17 Resp. Quæ dicta sunt in Majore, rectè procedere ex Jure communi, & Siculo in cæteris, in quibus nullum adest pactum ad discursum, seu ad subhastationem, per quod renuncietur prædictæ æstimationi præcedenti. Sed in nostra Adjudicatione notanter huic Siculo, & communi Juri in fundatione census renunciatur, præsente, approbante, & exequente Principe. Cur ergo urges ea Jura legitimè renunciata? Juribus autem quæ sunt ad peculiarem cujuscumque utilitatem quemlibet renunciare posse, ne ipsi quidem Adversarii diffitentur, multo magis ipso Principe consentiente.

18 Obiicies Tertiò. Aliqui injusta onera, injustaque debita fingunt, ut adjudicatio per fas, vel nefas procedat: Vel fraudes in subhastatione committunt removendo licitatores, &c. ergo saltem ex his capitibus manifesta committitur injustitia.

Resp. Hi certè non sunt tolerandi: Verùm malitia illorum nequaquam ei officere debet, qui sincerè remedia à Jure, & à justa conventione concessa sine fraudibus usurpat.

19 Obiicies Quartò. De natura subhastationis est, ut concurrant plures volentes emere. Id, quod non est in nostra Adjudicatione, ubi fiunt quidem proclamationes in foro, sed vel coram paucissimis, vel nullo emptore pretium reverà offerente.

Resp. Primò, satis esse Creditori, si nulla fraude, & sincerè curet faciendas publicas proclamationes: cæterùm per accidens est, ut nulli appareant licitatores.

20 Resp. Secundò, Debitores jam sciunt communiter in hac licitatione immobilium raros, vel nullos comparere, præter ipsum creditorem, & tamen pacto ejusmodi licitationi, sic communiter usurpatæ signate in fundatione census consenserunt; ergo creditor sic emens non injustè emit; volenti enim, & scienti non fit injuria ab eo, qui sine fraude procedit.

Has paucas objectiones attulisse, ac diluisse sufficiat, nam cæteras poterit quilibet ex dictis, & dicendis non difficulter eluere.

21 Verùm non est hic omittendum, quid afferat Diana, *p. 4. tr. 4. ref.* 12. & quid ejus summa: *Ex his* (inquit Diana timidè favens nostræ sententiæ) *Amice Lector, cogita, an excusare possis Adjudicationes, quæ passim fieri solent in hoc Regno ex pacto vulgò dicto* (à Discurso) *dummodo sine fraude, & non ultra dimidium justi pretii efficiantur; nam in tali casu bona illa venduntur, sub hasta, & ad vocem Praconis; ergo si sine fraudibus, & cum solemnitatibus requisitis emuntur intrà dimidium justi pretii, erit talis emptio justa, & emptor non tenebitur restituere neque rem, neque fructus, ex rationibus, & auctoritate Doctorum asserentium, merces ultroneas non solùm vilescere pro tertia parte, & de hoc non est dubium, verùm etiam pro medietate. Ita Palatius, Cajetanus, Megalla, Rebellius, Salas, & alii; sed bona, quæ venduntur sub hasta, ubi venduntur bona vigore pacti ad discursum, dicuntur merces ultroneæ, ut patet, & docet Molina, Bordonius, & alii; ergo licitè possunt emi pro medietate, & ideò, ut dixi, tu cogita.* Hæc Diana.

22 Quibus summa Diana *V. pretium n.* 3. immediatè addit de suo in hunc modum: *Sed obstat pragmatica Regis Alphonsi, quem dicunt de pinguevalentes, in qua valoris diminutio in Adjudicationibus taxatur.* Hæc ibi.

Sed Regem Alphonsum loqui de Adjudicationibus, pro quibus non adest pactum ad discursum, ipsemet Adversarii fatentur, & nos in-

innuimus *num.* 17. Quare poterat, & debebat hujus summæ Auctor hoc de suo nequaquam addere.

Adjudicatio enormissimè lædens an sit licita?

23 Assero secundò. In priori casu, quem diximus *n.* 1. si Dominus pensionis adjudicavit sibi prædium censuarii, illum enormissimè lædens, nimirum supra dimidium, ipsum non esse tutum in conscientia & injuste prędium illud possidere, fructusque percipere. Ratio est, quia pactum, in quo fundatur Adjudicatio, quando futura est enormissima læsio, cùm sit nimis onerosum contra venditorem, & nimis prodigum (vendit enim is suam rem infra dimidium justi pretii, quod semper fuit in Jure existimatum intolerabile damnum) pactum, inquam, hoc contra bonos mores, bonumque publicum est, dans occasionem depauperandi, atque adeò illicitum, & non servandum, nec ementi conferens ullum Jus, cùm sit injustum. Rectè ergo in Text. *C. cum causam C. cum Dilecti, de Empt. & Vendit.* irritatur contractus Emptionis, & Venditionis ultra dimidium justi pretii, ut si rem, quæ valet centum, emas quadraginta novem, vel vendas centum, & quinquaginta uno, etiam si absque dolo, & fraude fiat. Rectè, inquam, sic enim bonum publicum requirit, ut dictum est.

24 Atque hinc benè fit, ut, si in ordinaria subhastatione, quæ solet esse rerum mobilium, eadem depauperatio accideret, ne illa quidem venditio esset justa. Verùm communiter non accidit, quia ex venditione rei mobilis non tam facilè homo depauperatur. Patet, per distractionem enim rei mobilis solùm amittitur res, & paucissimi fructus fortè ex illa re, ut ex fæcunda equa, provenienti: nam ideò præter hanc rationem adde & alias, quas adduximus *libr.* 8 *in Decal. tr.* 3. *c.* 7. § 4. *n.* 23. de hac enim ibi fuit locutio, quam appellamus *(all'incanto)* concessimus in subhastationibus mobilium posse rem vendi quanti minoris sine fraude potest. At per distractionem Boni fructiferi, de quo hic nos loquimur, non solùm amittitur res, sed plurimi etiam fructus, idest per consequentes annos perpetuos, adeòque causa ea est depauperandi. Et aliqua quidem adest, sed toleranda, sed parva, immò, propter bonum publicum, positivè concessa à nostris legibus in Adjudicatione, quando est læsio infra dimidium. At certè magna, & intolerabilis, nec concessa, quando supra.

25 Confirmatur nostra doctrina, quia per Beneficium, seu remedium, quod nos appellamus gratiosum, à Prorege conceditur censuario, quandocunque ipse censuarius voluerit, actio ad repetendum bona adjudicata, quando invenitur læsio enormissima: per quod Beneficium jubet Princeps recognosci à Judice adjudicationem illam, ut si constet, bona adjudicata excedere dimidium pretii, pro quo processit distractio, tunc, soluto debito unà cum legitimo Interesse, restituantur dicto eidem censuario bona illa, eorumque fructus, quæ fuerunt adjudicata. Si ergo per Judicem restituuntur bona in læsione enormissima, signum est, illam adjudicationem non fuisse approbatam à legibus, sed solùm, ut debitum solveretur, fuisse permissam. At contra, cùm illud Beneficium gratiosum non concedatur à Principe, seu à legibus in læsione non enormissima (in qua læsione solùm quadrimestre ad redimendum conceditur Censuario, intrà quod ipse possit, soluto debito, pro quo processit distractio, recuperare bona adjudicata: nam cæterùm, eo quadrimestri elapso, Adjudicatarius legitimè, & perpetuò bona illa adjudicata deinceps possidebit.) Cùm, inquam, illud beneficium gratiosum non concedatur, satis manifestum signum est, adjudicationem, procedentem ex læsione non enormissima, non permitti solùm à legibus, sed etiam positivè concedi.

26 Hìc ergo nota, quando adfuit dicta enormissima læsio, etiamsi censuarius Beneficium illud à Prorege non petat, te in conscientia posse solùm retinere tamdiù Prædium adjudicatum, quamdiù per perceptos fructus deductis expensis tuo credito, ob quod processit adjudicatio, sit satisfactum: nam deinde, etiam ante sententiam, reddere obligaris rem Domino, ne scilicet alienum sine titulo possideas: id, quod, etiam in alio eventu, quando læsio non fuit enormissima, peregisse non paucos, sed certè ex liberalitate scio, quod, ut laudabile consilium ab omnibus excipiendum, meritò proponi potest.

27 Obiicies. Non apparet disparitas, cur in læsione enormissima adjudicatio sit illicita, licita autem in lęsione non enormissima.

Resp. Primò, aliquam disparitatem à me allatam fuisse modò *num.* 24.

Resp. Secundò, verbis iisdem, quibus utitur in simili prædictus Excobar loco supra citato *num.* 214. Sic enim habet: *Per aliquos prædicta doctrina, idest, quòd in conscientia sit etiam licita emptio, vel venditio cum enormi læsione, locum etiam habet, quamvis pretium sit infra, vel ultra dimidium justi, hoc est, etiam si res ematur minori justo pretio intra dimidium, vel vendatur majori, quamvis excedat dimidium, dummodo deceptio prædicta non interveniat ex dolo, modo supra explicato, &c. Noluerunt enim leges ipso jure irritare ejusmodi contractum, quia ex substantialibus nihil in eis deficit, nempe res, pretium, & consensus; quare prædicti erunt tuti in conscientia in horum sententia, donec per Judiciale Decretum contractus rescindatur.*

Et quamvis id, fundamento hoc, probabile esse aliquibus videatur; nos tamen tale firmare, vel consulere non audemus. Tum, quia plurimum esset, laxare habenas in re periculosa. Tum quia in aliquibus videbitur audacia, ita loqui contra tantos Doctores contrarios. Denique aliqui non fuerunt ausi probabilitati principalis nostræ opinionis subscribere, & sic multò minùs probabilitati hujus. Omittamus ergo, ut alii, novis fundamentis visis, hoc dicant, nam nos hoc non dicimus, sed omninò negamus.

28 Et paulò post *num.* 223. sic in eandem sententiam habet: *Declara nostram opinionem, quod accipi debet de læsione infra dimidium justi pretii: non si excedat; Tum, quia ita volunt Doctores dictam nostram opinionem tuentes, à quibus recedere non audemus. Tum, quia in tam gravi læsione potius ignorantia læsi præsumitur, quàm scientia, & sic deficit consensus præsumptus saltem, & docent* Covarr. & Menoch. *cum aliis apud* Hermosillam. Hæc illæ.

Et hæc nos, allatæ objectioni proportionaliter applicanda. Ex quibus non assentior Patri Vincentio Tancredo, *Tom.* 1. *quæst. moral. tract.* 2. *quæst* 53. qui adjudicationem, etiam cum læsione enormissima, approbat, excipiens solùm, quando adjudicans cognoscit Dominum prædii esse ineptum ad petendum remedium gratiosum, sed certè nunquam est approbanda, ut constat ex dictis.

Dubium incidens de onerum Accollatione.

29 Quærimus, an onera, quæ rem afficiunt, sive sint onera proprietatis, sive census, sive alterius contractus realis, quæ verè debentur supra bona, quæ adjudicare quis sibi intendit, minuant valorem rei, an verò possint computari in pretio ejusdem rei, in ordine ad videndum, an in adjudicatione datum sit pretium cum læsione, vel sine læsione enormissima. Fac V.G. prædium à te adjudicandum valere aureos centum, tuum autem creditum, propter pensiones non solutas, esse aureorum decem: Si enim prædio sit adnexum onus solvendi alicui tertio aureos quinquaginta, onus hoc minuet ne valorem dicti prædii, an computabitur in pretium? nam, si in pretium computetur, non erit læsio enormissima, idest non erit læsio ultra dimidium, quando tu adjudicabis ejusmodi prędium pro tuo credito decem aureorum: erit verò enormissima, si dictum onus sit demendum de valore prædii.

Ostenditur id manifestè; si enim illud onus quinquaginta aureorum ingrediatur, ut ita loquar, in pretium, certè totum pretium pro prædio, quod valet centum, erit aureorum sexaginta, idest decem ex pensionibus non solutis, & quinquaginta ex onere accollato, quo pacto Dominus Prædii, pro suo prædio valente centum, habebit in adjudicatione sexaginta, quæ non est læsio enormissima. At verò, si onus hoc dematur de valore prædii, remanebit ejus valor aureorum quadraginta. Tu ergo, si pro decem aureis ex pensionibus non solutis tibi adjudicabis prædium hoc, accipies rem valentem quadraginta aureis pro decem aureis, quæ est manifestè lęsio enormissima, quia est ultra dimidium, atque adeò, ex vera nostra sententia, nulla erit adjudicatio. Ecce quantum interest hæc præsens discussio.

30 De qua duas invenio Jurisperitorum nostri Regni sententias. Altera docet, ejusmodi onera accollata minuere rei valorem, atque hanc sequitur Joannes Francisc. Castill. *dec.* 127. *n.* 8. pro qua multos Doctores etiam citat Antonius de Amato *in var. resol. l.* 2. *resol.* 61. Et Castillo quidem addit; hanc esse conclusionem dubitatam, cùm agitur de adjudicatione ex vi contractus cum pacto ad discursum, affertque duo argumenta præcipua, quæ etiam affert de Amato *l. c.* Primum, sic formari potest.

31 Adjudicatio, ut est certi nostri Juris, nulla est, si pretium seu creditum, pro quo fit, non est verum, etiam si deficiat in uno obolo: sed, quando onus accollatum, non est verum, (ut accidere certè potest ex ignorantia facti) Adjudicatio non est nulla; ergo onus non est pretium.

32 Secundum, quia cùm Debitor vult sibi redimere rem alteri adjudicatam (quod posse facere dictum est supra) tenetur solvere pretium, & tamen non tenetur solvere onera accollata, etiam si ea adjudicatarius redemisset à Censuario; ergo onera non sunt pretium.

33 Altera sententia tenet, prædicta onera computari in pretio, quam sequitur Provinzal, *in suo Consil. quod habetur inter Decis.* Mastril. *Decal* 7. Franciscus Barouius, *lib. mox citando*, Vincentius Tancred. *tract.* 2. *q. mor. quæst.* 53. Et hic quidem rationem affert, quia, inquit, adjudicator emit prædium, prout est totum, & virtute solvit pretium valore totius prædii. Addit Primò, onera esse partem pretii, citatque quandam legem dicentem, *quasi in parte pretii earet fit*. Addit Secundò, si non computarentur in pretio ipsa onera; Creditorem non posse causare executionem contra Debitorem, undè sic defraudaretur suo credito.

34 In praxi item contrarias invenio in Regno Decisiones, nam quòd onera accollata à creditore computentur in pretio, decisum fuisse in Regno testatur Baronius, *de citat lib.* 2. *in Addit. ad quæst.* 16. *n.* 211. Quod autem non computentur, apparet decisum apud Castil. *loc. cit.* & apud de Amato *l. c.* Ex quibus colligitur, utramque sententiam habuisse hactenus, etiam in praxi, Patronos, sed spero fore, ut omnes in posterùm ad primam sententiam prorsus accedant.

35 Nam, si rem Theologicè expendere velimus, inveniemus onera ejusmodi, non posse in pretium computari, atque adeò primam

mam sententiam veram esse, non quidem ex vi argumentorum Jurisperitorum, quæ fortassè quilibet in utramque partem vertere non difficulter posset, sed ex ratione à priori, quam jam subdo: Etenim, ut supra *c.2. §.3. n.1.* diximus, per pecuniam, qua censum annuum emimus, ne sit usura, illud facimus, ut emamus Jus ad fructus alicujus boni fructiferi, seu ut emamus partem usufructus, alicujus prædii. Illud igitur Jus seu pars usufructus pars est prædii empta ab illo, qui censum fundavit, nec est illius, qui prædium nunc possidet. Quando ergo ab hoc possidente prædium, illud mihi adjudico, non possum mihi adjudicare Jus illud, seu partem illam usufructus, quæ non est in dominio præsentis possessoris, sed alterius anterioris Censuistæ: quare debet hæc pars tolli à prædio: quod prædium ego per adjudicationem, & ad discursum mihi emo. Ergo non potest intelligi, quomodo onera illa accollata sint in prædium; sunt enim Jus fructuum, seu usufructus alterius Censuistæ, quod Jus ego mihi nunc non adjudico, nec emo, nec mihi attribuere possum, cùm pertineat ad alium prædictum Censuistam, & ipse habet hoc Jus, non verò possessor præsens.

36 Ex hac prætereà ratione patet, nec meum Capitale hujus præsentis census, ob cujus fructus non solutos procedit adjudicatio, me posse ponere in pretio, quod offero, nam eadem ratio jam dicta, si rem attentè penetres, id manifestè probat.

37 Denique ex dictis vides Primò, rationem secundæ sententiæ allatam *n.33.* esse nullam; supponit enim Adjudicatorem emere prædium, prout est totum, quod falsum esse, nostra ratio modò allata *n.35.* evidenter ostendit. Idem dic de eo, quod addit Primò, supponit enim id, quod est probandum. Et quidem lex, quam *ibidem* inducit, contra ipsam secundam sententiam est, nam illud *(quasi in pretium)* ostendit onus accollatum non esse verum pretium; sed aliquo modo: quatenus scilicet onus accollatum, dum demit partem, atque adeò valorem à re, facit, ut ejus rei pretium debeat esse minus, quàm, si illa onera non adessent. Postremò, quod addit Secundò, idest, Creditorem non posse causare executionem, si onera non computentur in pretium, nimis est falsum; potest enim executionem causare pro pensionibus non solutis, ut item pro expensis, pro quibus Jus dumtaxat habet.

38 Post hæc scripta volui duos Jurisperitos certè ex Primariis hujus Regni de hac difficultate consulere, qui dixerunt, esse distinguendum; nam de Censu perpetuo irredimibili proprietatis primam sententiam excipiendam esse, contendebant. De censu autem redimibili, qualis est is, de quo hactenus locuti sumus, in forma Bullæ, esse excipiendam secundam. Volui hujus distinctionis rationem cognoscere, & nihil ad rem obtinui. Illa ergo posset esse fortasse, quia hi fortè putabant, censum redimibilem esse debitum suprà rem, non autem rem ipsam, seu partem rei, atque adeò esse pretium, cùm contra census proprietates putarent esse rem ipsam, seu partem rei, nam tota res constat ex proprietate, & usufructu, atque adeò non esse pretium.

39 Verùm distinctionem hanc nullam esse, patet ex dictis: in utroque enim casu, sive census sit redimibilis, sive non, pars rei non emitur in adjudicatione, quare detrahi omninò debet à valore ejusdem rei, quæ adjudicatur.

40 Prædicta denique confirmentur ex Juribus, quæ Recentissimus nostri Regni Jurisperitus Marius Cutelli *Tr.1. de Dom. Disc.2. p.6. n. m.* 180. nostram sententiam sequens sic induxit.

Læsio verò in hoc remedio non ita mensuratur, ut vulgò alibi putant quando in Decreto ultrà pretium adsunt accollationes, computando videlicèt illas in pretio; nam verius est, quod priùs debeant de valore rei, detrahi summa accollata, quæ faciant rem minùs valere, ut ex Textu *in l. Fundi partem 79. de contrahend. Empt.* deducunt Matthæus *in l. 1. Glossa 2. Tit.11 l.5. fol.*379. & Gratian. *discept.258. n.43. & postea videre, si pretium sit minùs dimidio restantis valoris rei. Etenim si excedat etiam in obolo, locus est huic remedio. Neque enim in Regno, quoad fructus receptum est, ut alia læsione opus sit, quàm illa, quæ aliquid ultra dimidium excedit quicquid sit de Jure communi juxta latè tradita* per Molinam *de rit. Nupt. l.3. q.96. per totum, Ubi omnes citat.*

41 *Exemplum sit, si fuerit vendita res, quæ esset valoris unciarum quatuorcentum, pro pretio unciarum nonaginta novem cùm accollatione aliarum unciarum ducentarum. Nam minuto pretio rei in illis ducentis accollatis, dum res adjudicata remanet valorie ducentarum unciarum, & apparet distracta pro 99. resultat evidenter læsio enormissima in uncia super medietatem.*

42 *Quæ, quàm distent à computo, quod alii faciunt, nemo est, qui non videat: Nam, si in casu prædicto unciæ ducentæ accollatæ jungerentur cum pretio importante unc. 99. non adesset læsio, quia res valens 400. esset vendita pro unc. 299.*

43 *Hæc posui, quia* Castill. *dec.14.* & Mastr. *dec.33. & 247.* Giurba *decis.105. vel quia habuerunt rem pro indubitata, vel aliter, omiserunt ponere hanc praxim, unde sepiùs super hoc vidi Judices dubitare, & partes cruciare. Cum hac verò praxi vidi sæpiùs decisum, & ego obtinui anno 1626. pro Nepote contra Alexandrum Rizzari, referente D. Joppulo. Adde Castelli aliam dec.127.* Hactenus Cutelli.

Sed nos vela contrahamus, atque de tota hac re contra brevitatem consuetam nostram prædicta dixisse sufficiat.

§. IX. De Fingente velle redimere Censum.

1 SI quis carens omninò animo redimendi, immò carens etiam pecunia necessaria ad redimendum, fingat se velle redimere censum annuum, quem alicui V.G. Petro quotannis debet, idque ut eo metu inductus Petrus diminuat aliquid de pensione, consentiens nimirum, quod census maneat cum obligatione Minoris pensionis, & sic pensio V.G. quæ erat quinque pro centum, fiat quatuor, vel tria pro centum, si quis ita, inquam, fingat, peccatne cum obligatione restitutionis? Id certè solet in nostris Censibus Bullaribus passim occurrere, nam propterea in calce hujus Capitis id omittendum non fuit.

2 Respondeo. Quamvis sic fingens, prima facie, formaliter non videaris injustè agere, quia verè habes Jus redimendi censum; tamen dico cum de Lugo, *d.22. de Just. num.*171. te sic fingentem injustè agere, & esse condemnandum ad restitutionem: extorques enim consensum illum per fraudem, fingendo, te velle Censum redimere, cùm tamen nolis, & aliquando ob carentiam pecuniæ, non possis. Cùm igitur dolus tuus in hoc casu det causam contractui diminutionis Census, obligaberis ad restitutionem, & ad rescissionem contractus, idque non ex eo, quod non habeas Jus, veluti remotum redimendi, sed eo quòd cùm hoc Jure uti nolis (verè enim redimere non vis) ita dolosè agis, ut ejusmodi dolus det adæquatam causam contractui. Quod autem quando dolus contrahentis dat causam contractui, invalidus sit contractus, est doctrina communis, & nos illam explicavimus *l.8. Decal. tr.3. §.11. n.15.*

3 Addit Joan. de Lugo *l.c.* Thom. Sanch. Less. Castrop. Diana, apud eundem de Lugo, aliosque fortassè concessuros, ita fingentem non obligari ad restitutionem, explico. Quæri solet, an metus de malo, quod Jure alicui infligi potest, irritet contractum V.G. An, si tu sine animo exequendi commineris accusare, vel punire Petrum de delicto ab eo commisso, justè possis accipere proportionatam pecuniam, quam ipse tibi solvat, ne illum accuses, vel punias? Et prædicti quidem Doctores respondent, justè posse, validamque esse solutionem, & justam, quia satis cedit Juri suo, qui, cum possit, in tui gratiam subit onus privandi se illa potestate, quam anteà habebat: quam doctrinam probabilem esse fatetur *n.*168. ipse de Lugo, licèt ipse cum Bonacina, & Molina illam non sequatur. Cùm igitur Doctores prædicti id teneant in hoc casu de Accusatione, ideò de Lugo dixit, idem fortassè eos esse putaturos de prædicta comminatione Redemptionis census.

4 Ego nihilominus constanter assero, eos non idem putaturos. Ratio est, quia patens apparet adesse disparitas, nam qui fingit velle accusare, potest accusare, licèt animum accusandi non habeat. Hanc igitur potentiam vendit: quare hic contractus non fundatur in dolo, sed subsistit in hac potentia, quæ venditur. At qui fingit velle redimere, cùm redimere verè nolit, vel non possit, nihil vendit, & nihil promittit, ex alia verò parte, ejusmodi contractui diminutionis Census innititur totus, ut dictum est, in dolo, &c. Quod si cùm posses, velles, jam non esset fictio, undè nec injustitia, &c.

CAPUT VII.

An à Montibus, qui vulgò nominantur Vacabiles, vel non Vacabiles, justè emantur Census, seu Pensiones Annuæ?

1 PRæmittendum est Primò, hujusmodi Montes sic solere constitui, Principes, vel Domini, vel Civitates ex Gabellis, Fructibus, seu Juribus suis solent singulis annis colligere certam quandam summam, seu reditus, quos omnes, vel certam partem, dicti Principes, vel Civitates constituunt aliis vendere; quare dividunt summam in varias partes, nimirum in decem, viginti, triginta, &c. ut sic ejusmodi reditus vendi faciliùs multis possint. Tota ergo hæc summa annuorum redituum reposita pro pensionibus solvendis iis, quiement, vel emerunt, dicitur Mons: ipsi autem annui reditus vocantur Montes, qui aliquando denominantur à re, supra quam pecuniæ accipiuntur, ut Mons Farinæ, Mons Carnium, Mons Vini; aliquando ab eorum Institutore, ut Romæ adest Mons Pius, Mons Sixtus, Mons Julius: aliquando à causa, propter quam fuerunt instituti, ut Mons Pacis, Mons Fidei, &c.

Nota, singulas portiones, & pensiones horum redituum appellari loca Montium, & eos, qui illas emunt, vocari Emptores locorum Montium.

2 Præmittendum Secundò. Aliquos ex his dici Montes irredimibiles, quia empti sunt cum pacto, ut redimi non possint: aliquos redimibiles, quia Princeps, seu Dominus potest eos redimere, reddendo pecuniam capitalem iis, qui loca Montium emerunt: rursus, aliquos dici Montes non Vacabiles, cùm non pereant obitu ementis illos, sed transeant ad hæredes, aliquos Vacabiles, seu temporales, quia obitu Emptoris vacant; neque enim ad Hæredes transeunt, sed redeunt ad Principem, seu Dominum.

3 Præ-

3 Præmittendum, Tertiò, hos Montes, ut ex eorum explicatione cognovisti, nihil aliud esse, nisi speciem Census, sive perpetui, sive vitalitii, sive alterius conditionis ex his, quos supra initio hujus Tractatus explicuimus; speciem, inquam, nam fundantur in Gabellis, Juribusque fructiferis, ut modò dixi numero primo: cùm ceterùm Census in genere possint fundari super alia quæcunque bona fructifera, modo, quo suprà *c.6. §. præsertim 3. n.1.* explicatum est.

4 Quare, si ponas, aliquem Montem carere bono fructifero, ille sanè illicitus omninò erit: Nam pensio, quæ annuatim reciperetur, esset merum lucrum ex mutuo, quæ ipsissima est Usura, nisi aliunde ex damno emergente, vel lucro cessante, vel simili titulo justificaretur, ut justificari supra *Tr.1. de Mutuo, & Usura c.3. §.9.* diximus Montes Pietatis, & rectè notat in Montibus, de quibus hìc loquimur, de Lugo *d.45. de Just. n.198. & n.203.*

5 His ad cognitionem Terminorum præpositis, assero, Montes esse licitos, sed ut liciti sint, requirere conditiones quatuor. Prima est, ut reditus, seu loca, supra quæ fundantur pensiones, verè existant. Secunda, ut supra ejusmodi reditus nequaquam imponantur plures pensiones, quam ipse Mons contineat. Tertia, ut si Mons pereat, pereant etiam pensiones, & loca; Si verò Mons pereat ex parte, etiam ex parte pereant pensiones, nam, ut supra vidimus, pereunte re, perit Census, seu Jus in eo constitutum, præscindendo ab aliquo justo pacto, ut ex supradictis patet. Quarta est, quæ certè est præcipua, quæq; etiam colligitur ex supradictis, ut quando Montes sunt Vacabiles, dentur majores Pensiones, seu loca, quàm quando sunt non Vacabiles, seu perpetui, & ita sanè fert consuetudo, ut Vacabiles emantur ad rationem novem, decem, & alicubi duodecim pro centum, non Vacabiles verò ad rationem quinque, vel quinque cum dimidio.

6 Jam verò his conditionibus vallatos hos Montes licitos esse, manifestè probatur, nam sunt & ipsi quidam Census. Quemadmodum ergo in Censibus emitur Jus percipiendi annualem pensionem, ex bonis fructiferis alterius, ita qui ejusmodi loca emunt, Jus emunt percipiendi annuam pensionem ex bonis, & Juribus fructiferis dictorum Montium.

7 Adverte, eos, qui emerunt dicta Montium loca, posse aliis ea vendere pluris, vel minoris, quàm ipsi emerint; emerunt V. G. aureis centum, sed vendere possunt centum, & quindecim, vel nonaginta, nempè, quia sequuntur naturam aliorum censuum, qui, modo, quo superius *c.3. §.2. à n.9.* docuimus, justè pluris, vel minoris venduntur, quando concurrunt plures, vel pauciores Emptores, unde crescit, vel decrescit pretium, vel, quando similes circunstantiæ pretium rei vendendæ vel augent, vel diminuunt. Atque hæc de censibus satis.

TRACTATUS III.

DE

CONTRACTU CAMBII.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Cambium?

1 CAMBIUM, ut hìc accipimus, est *Permutatio unius pecuniæ cum altera*, sicut cambire in universum nihil aliud est, ex Tiraquello *de retractu lib.1. c.30. init.* nisi *Rem cum re permutare*. Ex Aristotele autem *pr. phys. c.6.* triplex est permutatio. Prima, rei cum re, ut, si dem Vinum pro frumento; & hæc dicitur absolutè Permutatio. Secunda, pecuniæ cum re, ut si aurum pro Vino, & hæc dicitur Emptio, & Venditio. Tertia, pecuniæ cum pecunia, ut, si dem auream pecuniam pro argentea, vel etiam pecuniam præsentem hìc pro alibi existente, & hæc permutatio vocatur Cambium.

2 Hinc vides, rectè docere Aristotelem *l.c.* & S.Tho. *2.2.q.78. art.2. & c.14. de Regimin. Principum*. Pecuniæ, alium usum esse primarium, atq; hunc esse, ut sit aliarum rerum pretium. Alium esse secundarium, minusq; principalem, eumque esse, ut possit permutari, emi, vendi, commodari; Cujus posterioris usus ratio est manifesta, quia Aurum, & Argentum non relinquunt naturam suam, suamq; æstimabilitatem materiæ ex eo, quod per concessionem Gentium fiunt in pretium aliarum rerum instituta.

3 Queres. In quo genere cōtractuum est numerandum Cambium? Respondeo. Aliqui volunt referri ad contractum permutationis; permutatur enim pecunia v.g. Aurea cum Argentea, vel pecunia præsens cum absente. Aliqui ad contractum innominatum, do, ut des. Aliqui ad contractum Emptionis, & venditionis; Emitur enim una pecunia pretio alterius. Aliqui ad contractum Locationis, & Conductionis, nam Mercator, v.g. locat alteri industriam, & operam suam, qua transfert pecuniam ex uno loco in alium, vel qua conquirit pecuniam, scilicet Argenteam, ut possit dare pro Aurea, &c. Omnes hi profectò loquuntur suo modo probabiliter. Stet nihilominus, semper debere servari æqualitatem inter datum, & acceptum.

CAPUT II.

Quotuplex sit Cambium Reale?

1 REale dico; nam siccum, cum contineat meram usuram, non est à nobis explicandum, sed expellendum: Siccum autem appellatur, & est illud, quod fingitur esse reale, cum non sit; fingitur enim commutari pecuniam cum alia, sed verè non commutatur; Sicut fingitur aliquando fieri solutio in alio loco, cum tamen fiat in loco, ubi datur: Et meritò appellatur siccum, quasi sterile, & carens humore, quia non habet justum titulum, unde lucrum afferendum sit. Ita Mol. *d.398. n.6.* Less. *l.2. c.23. n.5.*

2 Porrò Cambii Realis tres invenio Classes. Prima, continet Cambia minuta, idest, quando mutatur pecunia major cum minori, pulchra cum deformi, nova cum veteri; vetita cum legitima, usualis in hac Provincia cum usuali in alia Provincia, & hoc vocant aliqui ex Valentia *T.3. in 2.2. d.5. q.23. p.1.* purum, seu simplex Cambium, seu etiam manuale, quia de manu ad manum fit, idque in eodem loco regulariter.

3 Secunda Classis continet Cambia per litteras, quæ vocantur etiam Cambia localia, id est, quando præsens pecunia commutatur cum absenti. Quod Cambii genus cùm fiat per litteras, communiter à litteris nomen accepit.

4 Tertia Classis ad Cambia per Litteras addit unam quandam circunstantiam peculiarem, id est, quod soleat fieri ejus solutio in quibusdam Nundinis, nam propterea vocatur Cambium ad Nundinas, Vocatur item aliquando Cambium cum Recursa, & Cambium cum Recambio, id, quod paulò post explicabitur latiùs.

5 Hinc, ne in vocibus hæreas, nota ex Lupo *comment.3. de Usur. §.3. n.49.* illum, à quo petitur Cambium, appellari Campsorem, Nummularium, Argentarium, Mensarium, Bancarium, Trapezitam, & Collybistam (Collybus enim significat propriè illud detrimentum, quod Nummularius patitur ex permutatione pecuniæ, ob quod meretur compensationem.) Dicitur etiam Collectarius à colligendis nummis, ut apparet in *Lege Quisquam, ff. sic lucrum petatur*. Qui Cambium petit, accipitque pecuniam, & *Si certum* alteri ex Cambio accepto dat, dicitur Campsarius, sumpto modo loquendi ab aliis similibus, in quibus, qui v.g. donum accipit, dicitur Donatarius, qui mutuum, mutuatarius. Jam verò per singula tria cambia, quę *num. 2.* distinximus, discurramus.

CAPUT III.

De Cambio Minuto.

§. I. *An pro hoc cambio liceat lucrari?*

1 PRo Cambio Minuto licitè posse moderatum pretium acquiri à publico Nummulario, jam certa, & communis est nunc opinio, Covar. *de collat. Numism. c.7. n.4.* Less. *lib.2. c.23. num.7.* Mol. *d.399.*

Ratio est in promptu, quia in illo justi adsunt tituli, unde quis exigere possit ejusmodi lucrum, nam (ut fusè habet de Lugo *d.28. de Just. n.8.* & ut iterùm, immò sæpiùs erit mox in similibus à nobis repetendum) ii, qui cambiunt, seu, qui cambiis dandis operam navant, coguntur facere expensas, pericula subeunt, laborantq; in conquirendis, asportandis, congerendis, custodiendis pecuniis varii generis; tenentur etiam numerare, immò & dictas pecunias permutare, quando sunt Ministri publici ad hoc Deputati, alia item mercimonia deferunt, Officinam conducunt, Reipublicæ serviunt, in loca alia aliquando pecuniam non asportant, ubi fortasse valeret, &c. Ex quibus omnibus, vel singulis fit, ut ii, ex officio ipso cambiendi, aliquod moderatum lucrum recipere, æquum sit.

2 Moderatum autem erit id, quod sive usu in eo loco receptum est (sine fallacia tamen, & sine vi) sive à Principe est constitutum; Sive, si, nec usus, nec Principis adsit taxa) id, quod à prudenti Viro, consideratis omnibus prædictis circunstantiis, præsertim multitudine, vel paucitate petentium, vel donantium ad Cambia, judicatum fuerit. Ita Tol. *lib.5. c.51. V. Tertiò, ut sic.* Rodriq. *in summa 2. p. c.105. n.2.*

PRIMA DIFFICULTAS.

§. II. *An privatis lucrari ex Cambio Minuto liceat?*

1 DIco, licere, teste Lessio, *l.c. d.2.* non solùm Ministris publicis, ut modò vidimus, verùm etiam hominibus privatis aliquid moderatum, & exiguum lucrari, multo magis, quando in permutatione se aliquo incommodo quis, vel emolumento privat. Quare, si tibi dem pecuniam pretiosam, pulchram, splendidam, magnam, antiquam, raram, tradasque tu mihi minutam, detonsam deformem, æream, possum aliquod moderatum recipere. Sicut, si tibi dem auream pecuniam aptam ad deaurandum Calicem, tu verò des mihi auream, sed non ita aptam, pos-

sum aliquid lucri habere. Ita Sylv. *V.Usura* §.1. quia illa aptitudo est pretio æstimabilis. Moderatum autem dico illud, quod vel Judicio prudentis, vel usu ipso, vel aliqua Lege constitutum sit.

2 Quid, si prohibitum alicubi sit, ne privati hæc minuta Cambia exerceant?

Respondeo. Licèt aliqui doceant, tunc eos peccare mortaliter, si lucrum accipiant, & ad restitutionem teneri; tamen probabilius est, nec teneri ad restitutionem, nec peccare mortaliter: Non tenentur ad restitutionem; nam, ut docent Molin. *disp.*399. & Less. *l.c. n.*17. non potest assignari cuinam restituere teneantur, non enim tenentur restituere illis, cum quibus permutant, quia non plus ab eis receperunt, quàm omnibus expensis, valeat pecunia, ut supponimus, nec Reipublicæ, nec alteri, quia hæc, vel alter nullum damnum passi sunt: ergo cum aliud assignari nequeat, nulli restituendum est. Nec peccant mortaliter, ut habet idem Mol. *l.c.* quia, si damnum alteri non faciunt, undenam (propter aliquam venialem inobedientiam) habetur peccatum mortale?

3 Ex dictis *n.*1. illud discrimen collige inter Ministros Deputatos ad hoc officium, & inter non Deputatos; nam hi non possunt tantum pretium exigere, quantum Ministri ex officio Deputati? Qui enim tenentur ex officio, coguntur congregare varietatem Monetarum, subeunt pericula, expensas, labores, &c. quæ, saltem omnia, & necessariò, non subeunt non Deputati.

4 Cœlestinus *T.*2. *de Cambiis c.*2. existimat tantundem posse exigere eos, qui sponte exercent Campsariam, quantum qui ex officio, in locis, in quibus pretia dictorum minutiorum Cambiorum, jam sunt constituta, sive ex taxa Principis, sive ex usu recepto. Cujus doctrinæ ratio esse posset, quia tunc jam pretium Cambii in foro factum est commune, atque adeò justum pro omnibus exercentibus Campsariam. Quare si idem usus etiam esset inter homines privatos, qui talem artem ex officio, sive voluntario, sive à Republica injuncto non exercerent, profectò & hi possent modo dicto lucrari; sicuti enim, si ratione latrociniorum auctum sit pretium frumenti, omnes possent, aucto pretio, vendere: ita in hoc casu posset privatus cambire pretium secundùm æstimationem communem.

5 Hæc pro doctrina Cœlestini. Verùm diligenter videndum erit, an ejusmodi usus universaliter adsit; ego enim ejusmodi universalem usum nondum vidi: licèt enim in aliquibus Regionibus, si Deputatus ex officio det tibi unum, v.g. tarenum argenteum, soleat à te pro suo lucro unum, v.g. granum Siculum acquirere; non tamen acquirere simile granum solet, si tu des illi tarenum argenteum, ille verò grana tibi reddat ærea, Multo minus ergo Privatis aliter facere licebit.

6 Quæres. An licitum sit nummulario cuicunq; permutare pecuniam hic Panormi, v.g. ut alibi, v.g. Neapoli, aliam minutam, vel ibi usitatam recipiat, sed ita, ut acquirat lucrum, non ad rationem lucri Cambii per Litteras, de quo mox, sed ad rationem lucri, quòd ex tali minuto Cambio conquiri solet?

Respondeo, cum Cajet. *in opusc. de Cambiis c.*6. licere, nam hoc lucrum ex minuto Cambio solet esse minus, quàm illud ex cambio per Litteras, nec loci distantia reddit illicitum, quod ex se licitum est.

SECUNDA DIFFICULTAS.

§.III. *De Cambio addita pecunia custodia.*

1 HUc etiam id reducitur, nam dum deponitur aliquando pecunia apud Mensam, seu, ut Panormi consuevimus loqui, apud Tabulam, redditur deinde non eadem numero sed alia, unde videtur esse quoddam Cambium, quod Cambium custodiæ appellant nonnulli. De hoc igitur difficultas est, An Tabularii possint lucrum aliquod ex tali custodia recipere?

2 Respondeo. Si sint Ministri ad hoc ex officio Deputati propter sumptus, quos habent in conservandis pecuniis, in exscribendis libris, & in subeundis cœteris laboribus, licitè aliquid moderatum accipere clarè colligitur ex dictis. Ita Val. *Tom.*3. *in* 2.2. *d.*5. *q.*23. *par.*3. Lop. *de contr. l.*2. *c.*2. *concl.*2. Lege item de Lugo *d.*28. *de Just. à n.*61. *& totam sect.*6. Verùm multis in locis nihil solvitur à deponentibus pecuniam, vel ab extrahentibus illam à Banco, vel Tabula, ne propter numerationem quidem pecuniæ, jam alicubi ejusmodi Deputati ad custodiam, non sunt merè depositarii; non enim debent reddere eandem pecuniam, sed tantumdem, unde cùm fiant illius Domini, possunt illa uti ad licitas negotiationes, & sic multum lucrari. Alicubi verò residua quædam, immò & tota pecunia, de qua non disponit expressè is, qui illam doposuit, vel ejus legitimus hæres attribuitur Tabulæ cum non contemnendo ejusdem Tabulæ lucro. Hæc igitur, & similia emolumenta compensant laborem custodiæ, unde nihil pro illa solvi consuetum sit.

3 Quòd si pecuniam custodiens sit homo privatus, potest, vel non potest lucrum aliquod accipere juxta obligationem, periculaq; quæ suscipit, compensata utilitate ex depositis pecuniis, ut habetur ex dictis.

4 Illa duo quæsita nuper à nobis fuerunt. Primum, si quando est solvenda ratio custodiæ, à quo est solvenda, à deponente pecuniam, an à Tertio, cui fortè deponens mandavit, ut illi Tertio numeraretur? Secundum, Potestne Custos ejusmodi quando deinde reddidit, seu solvit Domino pecuniam, aliquid accipere ob laborem illam enumerandi?

Respondeo ad Primum, solvendum esse à Deponente. Ita Valent. *l.c.* nam labor Custodiæ assumitur in gratiam Deponentis, non verò in gratiam illius Tertii, cujus justitia postulat, ut integrè ipsi solvatur, quod ei debetur.

5 Ad Secundum, Respondeo, Custodem nihil posse recipere ob dictam numerationem: nam hanc suscipit in gratiam suam, ne plus solvat, quàm debet. Cùm autem paulò superius dixi, Nummularium posse aliquid sumere pro numerandis pecuniis, ideò dixi, quia ipse subinde numerat in gratiam alterius, ut notat Lessius, *l.*2. *c.*23. *n.*79. & quia debet numerare multas pecunias hinc inde conquisitas, ut sit promptus ad cambiendum, non verò ob numerationem, quam exhibet, quando aliquid ipse debet.

6 Huic responsioni ad secundam hanc quæstionem se opponit Sot. *l.*6. *q.*11. *art.*5. & Valen. *l.c.* quatenus asserit, esse consuetudinem aliquid accipiendi ratione numerationis, unde videtur (inquit Sot.) Respublica ad id licentiam concessisse. Sed Respondeo, à Republica hanc licentiam nunquam concessam fuisse, quia Respublica non potest licentiam dare non solvendi totum, quod ex Justitia Creditori debetur; nisi quando bonum publicum requireret oppositum, quod bonum in hac re minima non videtur adesse.

7 Nihilominus puto, sententiam Soti in eo casu mihi videri probabilem, quando Custos nihil lucri habet ex custodita pecunia. Tunc enim, licèt, dum illam tibi reddit, sua interest reddere, quantum debet, tamen hoc totum pendet à Beneficio, quod tibi contulit, volendo tuam pecuniam sine ullo suo emolumento custodire. Cur ergo ex eo Beneficio detrimentum patiatur, & tibi tuam pecuniam enumerare propriis sumptibus obligetur?

TERTIA DIFFICULTAS.

§.IV. *De eo, qui ex industria cambiat monetam alterius?*

1 FAmulus habens à Domino viginti, v.g. tarenos, ut cum illis satisfaciat sui Domini Creditoribus, vel emat pro suo Domino Vinum, Oleum, &c. utitur hac industria, ut illos permutet in monetam æream cum suo lucro; accipit enim moderatum quid, unum v.g. granum ex singulis tarenis; sibiq; illud reservat. Quærimus, an hoc unum licitè possit retinere, posito quod jam per monetam æream, placitum Domini bene complevit, ut hic semper supponendum est.

Respondeo posse, ita Mol. *d.*402. Less. *l.c. n.*18. Bonac. *de contr. d.*3. *q.*3. *de Cambiis, n.*5. de Lugo *d.*28. *de Just. à nu.*24. quia hoc est lucrum ejus industriæ; non enim pecunia est sicuti ager, & pecus, quæ fructus pariunt Domino, sed est ex se sterilis, quare totum lucrum ex illa debetur ei, qui ponit industriam.

CAPUT IV.

De Cambio per Litteras.

VEl Campsor recipit hic pecuniam, & alibi solvit, vel hic solvit, & alibi recipit. Hæc duo nunc, an Campsori liceant cum lucro, investigamus.

§.I. *Hic recipiens, & alibi solvens.*

1 DIco Primò, licitè Nummularium, seu Campsorem ex officio aliquid moderatum recipere ex eo, quod hic pecuniam suam recipiat, & solvat alibi, sive in diversa Provincia, sive solùm in diversa Civitate. Capita autem, seu tituli, unde justificetur ejusmodi moderatum lucrum, solent meritò asserri sex, vel septem, quæ sigillatim jam profero.

2 Primum, ratione officii. Secundum, ratione laborum, & expensarum parandi scilicet, vel conservandi pecuniam, domum conducendi, scribendi rationes, Litterasque chirographi Cambii. Tertium, ratione famulatus, quem alteri Campsor præstat, dum in ejus commodum transfert pecuniam aliò, vel ibi conservat. Quartum, ratione periculorum. Et quidem quò longius distat locus, ubi solvenda est pecunia à Campsore, eò majora solent esse pericula, cùm difficilius pecuniam in locum remotum, quàm in propinquum transferatur, nam propterea pro Cambio in eadem Provincia minus lucrabitur Campsor, quàm in diversa, juxta mox dicenda *n.*6. Quintum, ratione assecurationis; Campsor enim veluti locat operam suam, qua se obligat pecuniam tutam, ac certam aliò transferre, & quidem periculo suo, nam, si pereat, in damnum ipsius perit. Ita Less. *lib.*2. *c.*23. *dub.*3. Molin. *disp.*403. Rodriq. *part.*2. *summa cap.*105. *num.*5. *& passim.* Huc sextò reducitur illud, quod Campsor, vel ejus Procurator potest sumere ratione provisionis, ob operam, vel assecurationem quam exhibet pro Campsario, de qua re dicentur aliqua inferiùs, & videri interim potest Less. *l.c. n.*73. Septimum denique caput est, quia sæpè minor est æstimatio pecuniæ propter ejus abundantiam, vel quid simile, ubi recipitur, quàm, ubi solvitur, idq; fortè propter ejusdem pecuniæ penuriam, vel propter ad ventum

cum Principis, vel propter majores expensas, quæ in loco illo distanti fiunt.

3 Si in loco aliquo sit lex justa, ne quis aliquid lucretur ex Cambio in eadem, V.G. Provincia, esset servanda, sed non puto obligandum (ut habet Mol. *d.*405.*n.*9. Vide, quæ supra dixi *c.*3.§.2. *n.*2. ante Judicis sententiam, ad restitutionem eum, qui lucrum recipit, quando verè, & in conscientia Campsor præstitit obsequium dignum ea mercede, nec enim ejusmodi leges videntur, incapaces reddere Campsores hujusmodi lucri, saltem ante sententiam Judicis.

4 Obiicies. Si Campsor accipit justè pretium, quia transfert per litteras pecuniam de uno in alium locum: ergo tantum deberet accipere, quantæ sunt expensæ, cum quibus transferri solet pecunia ipsa, quæ certè sunt multo majores, quàm soleant Campsores ex suo cambio per litteras accipere.

Respondeo, negandam esse consequentiam, ut certè negant Molina, & Lessius *ll.cc.* quia illud est justum pretium rerum, quod communi æstimatione justum judicatur. Quoniam ergo ex eo, quod majores labores, & pericula, in transferenda re ipsa, & materialiter pecunia, suscipiuntur, quàm per litteras (quia illud difficilius, hoc multo facilius, ut constat exhibetur) ideò communi hominum judicio, illa major est pretii æstimatio, hæc minor, & consequenter hæc meritò servatur in casu nostro.

5 Dico, Tertiò, non solùm Nummularium ex officio, sed etiam hominem privatum ex simili Cambio, per litteras posse moderatum quid recipere. Ita Valen. *c.*3. *in* 2.2. *d.*5.*q.*23.*p.*6. Ratio est, quia in hoc, si non omnia illa capita, certò adsunt sufficientia, minus autem debere accipere hunc privatum, quàm illum ex officio colligitur ex dictis, quia illi potiora capita favent, quàm huic, nisi tamen pro hoc possit aptari doctrina data paulò ante superius, *c.*3.§.2.*n.*5. & 6.

6 Dico Quartò, pro hoc Cambio per litteras, illud pretium accipi justè potest, quod (juxta superius *c.*3.§.1.*n.*2. dicta hìc proportionaliter applicanda) definivit taxa Principis, vel usus communis, vel judicium prudentis æquum judicavit, considerata distantia, vel propinquitate loci, immò aliquando & temporis (non quidem per se ratione solius temporis, sed per accidens, quia longius tempus plura pericula solet afferre) considerata item penuria, vel copia pecuniæ, ac frequentia, vel infrequentia petentium ad Cambia, nam propterea plus solves pro cambio recipiendo in Civitate, in qua sunt Nundinę, vel adest adventus Principis, quando multi indigent pecunia, quàm in eo loco, in quo ejusmodi circunstantiæ non adsunt. Tandem video, in frequentibus Urbibus Europæ esse usu receptum, ut illud sit pretium justum, quod in foro currit, & taxat ipsa mercatorum consuetudo, quod, dummodo id fiat bona fide, & sine fraude, non est ab illo recedendum.

7 Nonnulli dubitant, an, si pecunia sit prorsus ejusdem valoris hìc, & alibi, adhuc qui accipit, ut alibi det, vel qui contra hìc dat, ut alibi recipiat, de quo *in §. sequenti*, possit lucrum Cambii acquirere. Verùm, esto, ex hoc præciso capite ejusdem valoris, non possit: adsunt tamen super alia capita expensarum, laborum, obsequii, pluris valere præsentem pecuniam, quàm absentem. &c. Quare semper tibi favebit aliquis titulus recipiendi moderatum lucrum. Lege Mol. *d.*407. & *d.*410. Val. *l.c. qu.*23. *p.*4. Nav. *c.*17. *sum. à num.*294. & *in comm. de usur. n.*51. & 59. de Lugo *d.*28. *de Just. n.*50.

§.II. *Hìc solvens, & alibi recipiens.*

1 Dico Primò, hoc Cambium cum aliquo moderato lucro esse licitum. Ita Mol. *d.*404. Less. *l.c. dub.*4. Cajet. *opusc. de Cambiis c.*6. & 7. Val. *l.c.* de Lugo *l.c. tota sect.*4. aliique, sive exerceatur à deputato ex officio, sive à privato, sive in diversa, sive in eadem provincia, modò §.1. dicto. Ratio est, quia non dissimiles tituli justi lucri hìc adsunt, quàm adfuerunt in præcedenti. Reducuntur autem summatim ad septem.

2 Primò, quia in hoc casu Campsor dat tibi præsentem pecuniam, ut à te illam alibi recipiat; At merces (quarum naturam hìc virtualiter, seu æquivalenter suscipit pecunia) loco absentes minoris æstimantur, quàm præsentes, & quæcunque bona in re, semper plus valent, quàm in spe.

Secundò, quia Campsor veluti ex alio loco in hunc locum transfert pecuniam in tui obsequium, quam scilicet pecuniam tibi indigenti hìc solvat; pecuniam autem quam hìc tibi præsentem facit Campsor æquivalet, ac si inde huc transtulisset.

Tertiò, quia item te liberat à portanda, seu transferenda pecunia in alium locum, quod certè tu tuo periculo portares, seu transferres.

Quartò, quia idem Campsor subit periculum, nè tu alibi solvas, vel saltem non cum tanta facilitate. Quod si aliquando Campsor sine labore, vel expensis, vel periculo habet alibi pecuniam, non propterea, hanc ibi habere caret sua æstimabilitate, & condignitate ad mercedem judicio prudentis proportionatam, modo dicto *par. superiore*.

Quintò, quia ratione officii, si ad hoc sit aliquis addictus, & ratione industriæ, seu operæ, qua semper est, pro petentibus paratus, ad dandum, & qua officinam conducit, alia negotia non gerit, alios contractus non exercet, uno verbo, ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, sua non est compensatione fraudandus.

Sextò, idem dic, ratione Assecurationis, qua sub sua fide Campsor aliquando non petens à Campsario fidejussorem, nec pignus acceptat solutione sibi in loco distanti faciendam.

Septimò, quia sæpè æstimatio pecuniæ est, ob aliquas circumstantias, major in loco, ubi datur, quàm ubi redditur. Relege, quod modò dictum est §. *præced. num. præsertim* 5. facit enim etiam pro doctrina hujus §.

3 Obiicies. Si pecunia loco absens minoris æstimatur, quia est absens: ergo pecunia tempore absens minoris æstimabitur, quia etiam sic est absens; ergo sicuti, quia est loco absens, possum lucrum accipere à te, cui præsentem pecuniam numero; potero etiam, quia est tempore absens par lucrum accipere à te, cui nunc numero pecuniam. At hæc est mera usura, quia sic accipitur lucrum solùm ratione temporis; ergo & illa erit usura, quæ est ratione loci.

4 Adde. Si pecunia in nostro casu est veluti merx, quam absentem ego emo, præsenti data pecunia; ergo, sicuti præsenti nunc pecunia possum emere alias Merces, v.g. triticum hinc ad annum tempore messis colligendum, possum, inquam, emere minori pretio, quàm nunc; ergo possum nunc eodem modo minori pretio pecuniam emere, quàm hinc ad annum solvam, quæ, ut dictum est, ipsissima est usura.

5 Respondeo, adesse disparitatem. Nam pecunia loco absens: ideò minoris valet, quia subiicitur illis periculis, expensis, laboribus, &c. quod ex se non est ita in pecunia tempore distante. Dico (ex se) nam si etiam ipsa, ratione temporis, aliquibus ex iis incommodis subiiceretur, certè posset etiam tunc aliquid accipi, non quidem merè ratione temporis, sed ratione illorum. Multa hìc congerit de Lugo *d.*78. *de Just. à nu.*42. dicens difficilem esse prædictam objectionem.

6 Ad id, quod additur, adest etiam non dissimilis disparitas, nam mercium aliarum, v.g. frumenti, vini, &c. varia est æstimatio, unde, & varia est impositio taxæ, atque ideò non est mirum, si ex varietate circumstantiarum varietur etiam illarum pretium: At pecuniæ æstimatio, ut mensura est rerum, eadem prorsus semper est: Si ergo possum emere nunc minoris frumentum, quod erit futurum, ideò est, quia frumentum, quod erit post menses, minoris nunc æstimatur: at pecunia sub dicta consideratione, sive sit distans, sive præsens, sive futura, semper est ejusdem valoris. Quod si sumatur, ut merx, quod est secundarium munus pecuniæ, & vestiatur aliqua ex prædictis circumstantiis, tunc valebit vel majoris, vel minoris, sicut cœteræ merces; Unde ab illa lucrum, ratione illarum circunstantiarum, justè conquiri poterit.

7 Colligitur ex dictis, si Titius dans pecuniam Petro, v.g. hìc, ut ab eodem, vel à suo correspondente alibi recipiat, noscat, Petrum nullam pecuniam, nullumque correspondentem, seu Procuratorem ibi habere, qui possit ipsi facere solutionem, unde prędicta solutio facienda sit hìc, puta, in eodem loco, ubi data est pecunia, & quidem cum lucro ejus, qui dedit, colligitur, inquam, esse meram usuram, & cambium siccum, quia re ipsa nullum est cambium, sed merum mutuum cum lucro: de ratione enim realis cambii est, ut fiat realis commutatio inter pecuniam præsentem, & inter pecuniam, quæ sive in se, sive in aliquo tandem modo, virtute, vel æquivalenter, fit alibi: id quod in casu, de quo loquimur, non invenitur, quid autem sit ejusmodi pecunia æquivalens, mox infrà dicemus *c.*9.§.1.*n.*9. & *n.*15.

8 Quòd si bona fide do meam pecuniam hìc Petro, putans, illum in loco distanti habere correspondentem, qui ibi solvat, & tamen de facto ipse non habeat, unde nec stet promissis, nec solvat, non est mirum, quod justè possum ab ipso hìc exigere, quanti mea interfuit, pecuniam non fuisse solutam in eo loco: non est, inquam, mirum, quia tunc ejus fallax promissio fuit mihi causa talis damni.

Nota id verum esse tum in hoc genere cambii, de quo hìc loquimur, tum de aliis, sive per litteras, sive ad Nundinas; par enim est ratio, ut, si tu non stes mihi promissis, debeas mihi solvere damnum emergens, & lucrum cessans. Vide tamen omninò, quæ mox dicam infrà *c.*5.§.1.*n.*16. & 17.

§.III. *Quando tum Campsario, tum Campsori Cambium prosit, cujus erit lucrum?*

1 Titius cupit habere Neapoli centum aureos v.g. quos tamen habet hìc Panormi: Cajus autem cupit similia centum habere hìc Panormi, quæ tamen habet Neapoli. Hi ergo invicem cambiunt, & uterque obtinet, quod ipsis est utile, unde unus alteri æquè famulatur. Inquiro, cujusnam erit lucrum ex tali cambio?

2 Respondeo fore illius, qui prævenitur: & ita Molin. *d.*405. Cajetan. *de Camb. c.*6. & 7. Sylvest. *V. Usur. n.*4.*q.*8. §. *Secundum* Gars. *c.*33. *de contract. n.*5. Lop. *l.*2. *de contr. c.*4. aliique apud Bonac. *disp.*3. *de contr. q.*5. *nu.*25. Si enim Titius ad te Cajum veniat, ut cambias illa centum, tuum erit lucrum, si tu ad Titium, lucrum erit Titii. Ratio est, quia qui prævenit, præstat alteri obsequium ex se æstimabile, & per accidens est, ut id aliundè vertatur in suum commodum. Sicuti (ait Molina) si Petrus v.g. deberet cum expensis equum, quem conduxit, remittere hinc Panormo Messanam, & Paulus indigeret equo, quo iter facturus Messanam sit, posset, qui prævenitur totum, & integrum pretium locati equi recipere, quia ei, qui prævenitur, solvitur justum illud pretium, quod est condignum illo obsequio à se exhibito.

3 Ex

3 Ex quo exemplo infert idem Molina, quod ficuti, fi Petrus sciret necessitatem Pauli quærentis equum, qui illum Messanam portaret, & Paulus sciret necessitatem Petri volentis reducere equum Messanam, possent licitè simul convenire, ut vel gratis, vel cum aliquo lucro ex alterutra parte reduceretur equus, & quomodocunque conventio inter illos fieret, licita esset, quia neuter tenetur celebrare contractum in alterius commodum, sed potest in suum; pari ratione in casu nostro &c.

4 Quid, si ego indigens pecunia Neapoli, dem illam hìc Panormi Nummulario, ut ipse meo nomine det ad Cambium Tertiò, qui illam fortasse optat habere hìc Panormi: daturus eandem cum legitimo lucro Neapoli, possumne licitè tunc ego ejusmodi lucrum Neapoli acquirere, ubi jam habeo pecuniam, quam optabam?

Respondeo, licitè posse, ut colligitur ex dictis, quia, quod immediatè tu potes, si immediatè præveniaris, & quod potes, si cum alio convenias, idem potes, si præveniatur, vel conventionem faciat ille Nummularius; qui tunc tuas vices gerit.

CAPUT V.

De Cambio ad Nundinas,

§. I. *De Cambio ad Nundinas absolutè.*

1 Mercatores certas quasdam Nundinas in aliquibus locis, seu Urbibus instituerunt, ut ibi debita solvantur, vel contrahantur, & item, ut ratiocinia reddantur, & scribantur in libris dati, & accepti. Solent præsertim in Italia hæ Nundinæ fieri quater, singulis annis, spatio inter se distantes trium mensium, quod spatium datur, ut solutiones commodè expediri queant. Primæ dicuntur Nundinæ Apparitionis, & celebrantur circa festum Epiphaniæ. Secundæ Paschatis, ineunte Majo, Tertiæ Augusti; eo enim mense fiunt. Quartæ omnium Sanctorum, quia paulò post ejusmodi festum celebrantur. Alicubi, ut Francofurti, bis celebrari has Nundinas, monet Lessius loco mox citando, nimirum circa Pascha, & circa Septembrem, nam propterea Cambium ad has Nundinas vocatur à Lessio Farancofurtense. Cùm autem Cambia dicuntur fieri ad Primas, vel ad Secundas, vel ad Tertias, vel ad Quartas Nundinas, sensus est, quòd solutio pecuniæ facienda est post tres, vel post sex, vel post novem, vel post duodecim menses.

2 Quid, si dentur pecuniæ hìc, ut in eo loco fiat earum solutio, ubi Nundinæ non celebrantur?

Respondeo. Tunc constituuntur quidam termini, & ita dicitur pecunia dari, & accipi ad Primus, vel Secundos, vel Tertios, vel Quartos terminos, idest post tres, sex, novem, vel duodecim menses. Immò, quando non est magna locorum distantia, ut horum mensium spatium necessarium non sit, ad ferendas Litteras Cambii, constituuntur alii breviores termini, pro solutionibus faciendis: Et quidem sæpissimè constituitur terminus, qui judicatur sufficiens ad hujusmodi Litteras perferendas, incipiendo à die, quo fiunt Litteræ Cambii, aliquando verò incipiendo à die, quo Litteræ recipiuntur à Correspondente, seu Procuratore Campsarii in hunc ferè modum: *Post dies quindecim, vel post dies viginti, vel post mensem, &c. à receptione harum litterarum, fiat solutio.*

3 Jam verò, si solutio fiat realiter, enumerata in Nundinis pecunia, certè vel nihil, vel vix differt tunc cambium à cambio per Litteras de quo egimus *in c. præced.* Sed quia in dictis Nundinis solutio transigi sine ulla numerata pecunia solet, datis nimirum tantummodo, & acceptis syngraphis, ideò peculiares inde emergunt difficultates, quæ propriam, atque solemnem hìc habent disputationem.

4 Hunc autem modum cambiandi, si nihil aliud addatur, vocamus absolutè cambium ad Nundinas: si enim eveniat, ut in loco destinato ad cambium, ita fiat solutio, ut necesse sit, addere aliud Recambium, tunc vocatur Cambium cum Recambio, seu cambium cum recursu, de quo in *§. seq.* nam nunc solùm statuere debemus, an hoc cambium absolutè ad Nundinas licitum sit. Et quidem licitum esse tum mercatoribus, tum aliis privatis, modò adsint quædam conditiones, jam communis est opinio. Ita Less. *l. 2. c. 23. dub. 6.* Navarr. *in summa c. 17. n. 300.* aliique apud de Lugo *disp. 38. de Just. tota sect. 3.* Ratio est, quia aliquibus conditionibus, quas mox afferemus, adhibitis, non apparet, ubi sit injustitia, & ex alia parte adsunt justi tituli, unde acquiratur lucrum.

5 Duo igitur sunt explicanda. Primò, hi justi tituli, quorum certè aliqui coincidunt cum allatis in *§. præced.*

Secundò, illæ conditiones, quarum item non paucæ insinuatæ superius sunt, sunt tamen hìc in suo proprio loco, claritatis gratia, breviter repetendæ.

Tituli justificantes lucrum Cambii ad Nundinas.

6 Primus Titulus est, quia Campsor carebit pecunia, quam tibi ipse tradit, post tres, vel plures menses, unde privabitur, etiamsi non sit mercator, opportunitate, & libertate aliquid lucrandi cum illa pecunia à te reddenda, per alias fortè negotiationes sese offerentes.

7 Secundus est periculum, cui pecunia tibi à Campsore data exponitur. Et quidem, si pro longiore tempore data est, majora erunt pericula: Nam propterea tunc non propter meram temporis longitudinem, sed propter hæc pericula, & aliquid plus exiget non injustè Campsor. Quod si is habeat pignus suæ pecuniæ à Campsario, quod certe potest habere, quia quilibet negotiari potest cum omni sua cautela, & securitate, tunc non militat periculi titulus, sed alii.

8 Tertius titulus est, quia dum interim expectatur solutio, plures possent esse, qui peterent Cambium, & pauciores, qui darent. Cùm igitur ex majore numero petentium, & minore numero dantium crescat mercium pretium, crescet etiam in casu nostro. Less. *l. c. n. 56.*

9 Quartus est trajectio actualis, vel, ut hìc communiter est, trajectiu virtualis pecuniæ ex uno in alium locum. Neque dicas ibi non adesse pecuniam, nec illuc illam traiici, sed solum esse transactionem syngrapharum dati, & accepti, ne id (inquam) dicas, nam ipsa syngrapha continens creditum de pecunia, tanti, vel ferè tanti æstimatur, quanti ipsa pecunia, nam propterea ejusmodi syngraphæ credita continentes appellantur, & sunt pecunia virtute, & equivalenter.

10 Quintus titulus est, quia in loco, ubi fit dicta solutio, secundùm majorem, vel minorem pecuniæ copiam, major, vel minor est ejus æstimatio.

11 Sextus titulus est, quia communiter in illis locis, ubi facienda est solutio, adest taxa valoris pecuniæ communiter recepta in illis Nundinis, vel in illo foro, quæ fit à Mercatoribus, omnibus circumstantiis expensis, vel certè ipso negotiantium usu comprobatur. Nam inde evenit, ut pro varietate circumstantiarum aliquando majus, aliquando minus lucrum habeatur ex Cambiis. Cùm igitur etiam privato liceat servare rei pretium, quod in communi foro currit, poterit quisque secundùm hoc pretium acquirere lucrum, ut etiam suprà notavimus.

12 Septimus ducitur ab expensis, quas Campsor facit, conducendo, vel habendo alibi suum correspondentem, cui committat litteras Cambii.

Conditiones adhibendæ in Cambio in Nundinis.

Jam verò conditiones debent esse sequentes, puta omnino tres, tum pro locis, ubi non adest Bulla Pii V. mox citanda, tum pro locis, ubi adest: notant enim id, quod est de Jure naturæ. Aliæ verò tres pro locis, ubi illa furtè recepta est.

Conditiones tres ex Jure Naturæ.

13 Prima conditio ex notantibus Jus Naturæ est, ut non exigatur plus, vel minus ratione solius temporis, ut modò dictum est. Verùm quia dictum est, etiam sæpe lucrum Cambii non solere taxari, seu usurpari à justis negotiatoribus ex solo tempore, sed ex circumstantiis illis adnexis, ut ibidem vidimus, ideò hæc conditio apud bonos negotiatores deesse nunquam solet.

14 Secunda, ut re ipsa litteræ de uno in alium locum transmittantur, quarum virtute fiat vere solutio pecuniæ, quæ recepta fuit in alio loco. Tibi V. G. hìc Panormi dedit Campsor pecuniam ad cambium pro Neapoli, debes, vel tu, vel aliquis Procurator tuo nomine facere solutionem pecuniæ Neapoli. Si ergo non fiat ibi solutio, licèt litteræ illæ missæ fuerint, tamen cum redeant sine solutione ibidem facta, inanes redibunt, & siccæ, atque adeò cum Usura Campsor exiget lucrum Cambii, quia Cambium nunquam completum fuit; ut i erùm in simili suprà monuimus.

15 Tertia conditio maximè notanda, & circa quam sunt difficultates innumeræ, quæ materiam hanc de Cambiis celebrem, & satis ætate nostra exagitatam reddiderunt, est, ut Campsor sciat, vel rationabiliter existimet, Campsarium habere in loco, ubi fieri debet solutio, pecuniam, sive numeratam, sive in credito, quæ est pecunia æquivalens, habere, inquam, saltem apud suum Procuratorem, vel Amicum, à quo vel mutuam, vel ad novum Cambium dictus Campsarius accipiat. Ratio convincens, in Cambio debere esse hanc conditionem, est manifesta, quia cambium vel est permutatio pecuniæ præsentis cum absente, vel emptio pecuniæ absentis pretio pecuniæ præsentis, vel quid simile, ut suprà diximus. Si ergo Campsor existimet, Campsarium nec habere pecuniam in se, nec in credito, nihil ipse Campsor permutabit, vel emet; ergo erit vel clara Usura, vel clarum furtum, si aliquod lucrum Campsor sumat ex permutatione, vel emptione, quæ nulla est. Lege Lessium *n. 61.*

16 Illud approbavimus suprà: Si postquam Campsor bona fide dedit ad cambium in locum aliquem, putans Campsarium habere, vel habere posse ibi pecuniam, deprehendat, se à Campsario esse deceptum, quia nullam ibi is habet, nec habere potest pecuniam, approbavimus, inquam, tunc justè posse ab ipso Campsario recipi in eodem loco, quo dedit, solutionem sui lucri, immò & omne interesse, quod fortè ipse Campsor est passus. Ratio est, quia tunc campsarius tenetur ex fraude, qua finxit habere pecuniam in illo loco, unde Campsor deceptus fuit. Hanc doctrinam probabilissimam putat Bonac. *d. 3. de contract. q. 5. n. 24.* licèt ipse in aliquo refragetur. Verùm si sine palliata fraude procedatur, eam certillimam, nedum probabilissimam, puto.

17 Siste autem hìc tantisper, Amice Lector. Ex hac vera nostra concessione fœdè labi solent aliqui, dum ex hac doctrina putant, se justè

justè semper, exigere posse dictum cambii lucrum, quia nimirum campsarius, id est ille, qui recipit hic pecuniam solvendam ab ipso in alio loco, non est inventus in dicto loco, v.g. Neapoli habere pecuniam; nec item habere correspondentem, qui solvat, immò, & aliquando inventus est, ne litteras quidem illuc misisse: labi inquam solent, quia non advertunt ad usum, quo ejusmodi cambia fieri frequenter consuevere, campsarius enim, & campsor conveniunt, ut curam inveniendi in loco distanti pecuniam nomine campsarii, & inveniendi correspondentem, & cætera necessaria ad verum cambium, suscipiat campsor. Si ergo hæc deficiunt, culpa campsoris deficiunt, non verò culpa campsarii. Quare campsarius non est condemnandus ad solvendum lucrum cessans, & damnum campsori emergens, cujus damni non fuit causa campsarius, sed ipse campsor.

Conditiones tres requisitæ à Pio V.

18 Progrediamur jam ad alias conditiones tres requisitas à Bulla Pii V. quæ incipit: *Pro Nostra Pastorali*: quam tamen Lessius *l.2. c.23. dub.9. fine*, putat, aut paucis in locis esse receptam, aut certè nusquam, quoad conditiones, quæ de Jure Naturæ non sunt, ut in simili suprà *in tr. de cens. c.5. n.3. & c.6. §.2. n.4.* tanquam probabile, dictum à nobis est.

19 Prima conditio est, ut non fiat pactum ab initio de certo interesse, etiam in casu, quo non fieret solutio tempore præfixo. Certò, inquit, non ergo Pius prohibet pactum de lucro incerto solquendo, quod posteà deprehendetur dandum ex interesse, quod passus est campsor ex non soluto cambio. Immò aliqui dicunt, non solùm, ubi non est recepta, sed etiam ubi est recepta dicta Bulla Pii, posse fieri pactum de determinato lucro ad arbitrium prudentis (vide omninò infrà §.7. n.13. & 14.) cùm Bulla solùm prohibeat, fieri ad arbitrium campsoris, qui amore lucri allectus errare posset. Et certè, quando campsor caret experientia, vel rebus suis nimis inhiat, de Jure Naturæ est, ut ejus arbitrio nequaquam stetur.

20 Secunda, ut non possint fieri cambia, nisi pro primis, seu proximis Nundinis, ubi Nundinæ celebrantur, vel pro primis Terminis (ut mox *n.22.* clarius explicabo) ubi Nundinæ non habentur. Id autem prohibetur, quando ratione magis distantis termini augetur lucrum cambii: nam, si non augeatur, & tamen longius tempus pro facienda solutione concedatur, certè gratiam campsario faceret campsor.

21 Quod si quis (ut notat Lessius *l.c. n.27.*) plus exigeret, dando ad secundas Nundinas, quàm dando ad primas, exigeret, inquam, plus non ratione ipsius meri longioris temporis, sed ratione veri interesse, quod tunc pateretur, non esset ad restitutionem condemnandus, etiam in locis, ubi recepta est Pii V. Bulla, saltem ante sententiam Judicis, quia ob verum titulum in conscientia tunc exigit: nam si exigeret ratione solius temporis, etiam de Jure Naturæ esset condemnandus, ut dictum est in superioribus sæpè.

22 Tertia denique est, ut in terminis solutioni præfigendis, habeatur ratio longinquitatis, & vicinitatis locorum, in quibus solutio est facienda, ut scilicet plus possit lucrari campsor, si debeat numerare pecuniam in loco magis distanti, quàm in loco distanti minus. Ubi vides, hic non agi de Nundinis, quæ semper fixæ in suis locis sunt, nisi fortè tangatur difficultas, quæ ponetur mox *n. seq.* sed agitur de aliis locis, ubi non sunt Nundinæ; si enim cambias hic Panormi, ut fiat solutio Messanæ, ad quam Messanam urbem perveniri potest tempore quinque dierum; v.g. cur ponis terminum solvendi post duos menses, & vis acquirere illud lucrum, quod acquireres in Nundinis, quæ sunt longè distantes, seu quod acquireret ille, qui subit pericula duorum mensium, expensasque facit, quæ solent fieri, quando transfertur pecunia in locum magis distantem itinere, v.g. dictorum duorum mensium? Id certè, etiam de Jure naturæ, vetitum est. Quod si lucrum in hoc casu non augeas, tunc non erit illicitum, immò gratiam facies campsario modo dicto *nn. præced.* Præterea, nec item erit illicitum, ut vult Bonac. *de contr. d.3. q.5. n.13.* velle lucrum, quod solet haberi in Nundinis, si locus solutionis est æquè distans à Nundinis, & credatur probabiliter in loco, ubi solutio fit facienda, æqualiter valere pecuniam, ac valet in Nundinis.

23 Inquires. Campsores statuere consueverunt, lucrum ex cambio eò majus esse solvendum, quo longius est tempus, ad quod cambium datur, etiam in ordine ad primas ipsas Nundinas, ut, si primo mense dent pecuniam ad cambium solvendum in proximis primis Nundinis, plus lucri exigant, quàm si dent secundo, vel tertio mense: id ne licitum est?

24 Respondeo. Non pauci, ut Lop. *l.2. de contr. c.13.* Rodr. *2. p. summæ c.107. n.6.* aliique putant esse illicitum, quia sic habetur ratio brevioris, & longioris temporis, quod proprium est Usuræ. Sed Mol. *d.404.* Less. *l.c. d.6. & dub.11.* Cajet. *de camb. c.7.* Philiar. *l.5. c.24. dub.2.* aliique cum magna probabilitate ajunt esse licitum, quia in longiore tempore majora sunt pericula, diutius campsores privantur sua pecunia, qua negotiari possent, & lucrari, & major est numerus, qui sic petunt ad cambia, unde pretium crescit, ut in simili dictum est suprà, non igitur solùm ratione meri temporis, &c. Et quidem cùm illud sit pretium justum rerum, quod bona fide Periti statuunt, præsertim consuetudine sic scita, & tolerata, ideò non sunt prædicti campsores condemnandi.

25 Inquires iterùm. Dictum est, ut cambium hoc sit licitum, oportere, ut illæ tres conditiones concurrant, quas diximus à *num.13.* Quo modo igitur, se geret Vidua, vel Homo non multæ litteraturæ, qui has non discernit, & solùm dat alteri pecuniam suam ad Cambium?

26 Respondeo. Hæc praxis, quæ maximè hic est cognitu necessaria, explicabitur inferiùs *§.5. n.6. & iterum §.7.*

§.II. De Cambio cum Recambio, seu Recursu.

1 PRaxis hujus Cambii (quod Bisuntinum, vel Placentinum apud Lessium *lib.2. cap.23. num.59.* appellatur) nostro ævo frequentissima, hujusmodi est. Titius campsor hic Panormi, v.g. dat Cajo centum aureos solvendos ab eodem Cajo in proximis Nundinis Placentiæ celebrandis, vel in aliquo Italiæ, vel Siciliæ loco. Quoniam verò Cajus neminem habet Placentiæ, vel in illis aliis locis, qui ejus nomine solvat, quod ipse Cajus debet: ideò Titius offert eidem Cajo suum correspondentem, nomine, v.g. Sejum, residentem in illis locis. Offert, inquam, ut, sicuti est correspondens Titii cum omni potestate ipsi Sejo concessa ab eodem Titio, ita in hoc negotio, ut sit etiam correspondens Caii, & solvat cambium, id est dictos centum aureos cum lucro ibi apud Mercatores, seu apud forum decerni solito: Sit autem hoc lucrum nunc v.g. aureorum quinque. Accepta oblatione, scribit ad Sejum Titius, nomine utriusque, puta ejusdem Titii, & dicti Caii, ut scilicet Sejus acceptet creditum Titii, & debitum Caii, & ut correspondens jam Caii solvat cambium, ejusque lucrum, id est centum, & quinque aureos, & ut correspondens Titii eos aureos recipiat, & sic extinguatur cambium. Sed quia Sejus, ut correspondens Caii pecuniam non habet, ideò ipse idem Sejus, ut correspondens Titii, seu Titii nomine offert, & dat illam pecuniam sibi eidem, ut correspondenti, seu Procuratori prædicti Caii, dat, inquam, ad cambium (quod certè erit secundum Cambium, seu, ut loquimur, Recambium) solvendum à Cajo Panormi. Cum accepta ergo hac pecunia Sejus ut correspondens Caii, extinguit, seu solvit, ut dictum est, prædictum cambium primum Panormi celebratum, ita ut nihil omninò ampliùs debeat, pro dicto primo cambio Cajus. Lege Lessium, qui rectè notat, si dictus Sejus fugeret, vel decoqueret, campsorem Titium non posse agere nomine suo contra campsarium Cajum; is enim Cajus jam solvit cambium ipsi campsori Titio.

2 Quoniam verò dictum secundum cambium parere suum lucrum debet, quod erit, v.g. aliorum quinque aureorum, qui solvendi erunt à Cajo Panormi, ideò Cajus debebit Panormi solvere Titio centum, & decem aureos, id est centum ex primo capitali, quinque ex lucro primi cambii extincti Placentiæ cum pecunia habita à Procuratore Titii, & quinque ex lucro cambii extinguendi Panormi ab eodem Cajo.

3 Suppono ad Justitiam secundi cambii, Cajum, se ejus Procuratorem non cogi ad dictum secundum cambium; posset enim Cajus, seu ejus Procurator extinguere primum cambium pecunia præsenti sine necessitate sumendi recambium, vel certè posset sumere Recambium ab alio, quàm à correspondente Titii.

4 Solet autem occurrere, ut Cajus, ne Panormi quidem, promptam eam summam habeat, quam debet Titio, unde rursus totam illam eandem summam, ac, si iterùm illam accepisset à Titio ad cambium, se obligat solvere cum suo lucro iterùm Placentiæ, vel alibi, ubi rursus fiet, quod modò *num.1.* diximus, & sic continuantur per multos aliquando annos cambia, & recambia, donec re ipsa, & numerata pecunia totum capitale cum omnibus lucris intercurrentibus solvat Titio Cajus: nam propterea Mercatores hoc appellant etiam cambium cum Recursu, recurrit enim, unde inceperat. Et adverte permaximè totum hoc negotium, præter primam traditionem illorum centum aureorum Cajo à Titio numerato datorum, & præter ultimam hanc solutionem, quam numeratam denique fieri oportebit, tractari, & expediri per solas syngraphas, seu per acceptationes, & dationes crediti, & debiti, quæ in libris dati, & accepti scribantur.

5 Quæret is, qui hanc quæstionem introspicere cupit. Quando Sejus extinguit primum cambium Placentiæ, quod nam est prius? Quod Sejus, ut correspondens Caii solvat dicta centum, & quinque sibi ipsi, ut vicem Titii tenenti; an quod idem Sejus, ut correspondens ejusdem Titii, det summam illam sibi, ut correspondenti ejusdem Caii ad novum cambium finiendum posteà Panormi? Breviter quodnam est prius, extinctio primi cambii, an institutio secundi?

6 Respondeo, certè in praxi (ut puto) ne à peritis quidem Mercatoribus id advertitur: Ipsi enim solùm in libris ratiociniorum scribunt rationem dati, & accepti, idque etiam in eadem hora, ne dicam in eodem temporis momento. Cæterùm quid priùs, quid posterius nobis Theologis relinquunt considerandum, nam ipsi pro conscientia satis habent, si intelligant, se meliori modo, (quo licitè possunt) solvere primum cambium, & instituere secundum: Theologi autem non pauci, vel de hoc valdè implicitè loquuntur, vel certè potiùs id supponunt, quàm declarant. Nos ergo pro nostra virili parte sic discurramus.

7 Puto, posse utcunque dici, quòd sit priùs solutio primi cambii, quàm

quàm institutio secundi, sed expeditius dici, quòd sit prior institutio secundi cambii, quàm primi cambii solutio: qui certè posterior modus, quàm faveat justificationi cambii, ex infrà dicendis clarè colligetur.

8 Priùs igitur solvetur Cambium primum, quàm instituatur secundum, si Sejus, correspondens Titii per actum suæ voluntatis, verbo, vel scripto ostensum habeat, quasi per acceptilationem, pro solutis, illos centum, & quinque aureos debitos à Cajo: sic enim jam nihil ampliùs debebit Cajus pro primo cambio, quia jam est illi remissum à potente illud remittere, nempe à Sejo qui tota Titii potestate gaudet. Esto deindè, quod Cajus, seu Sejus nomine Caii, qui talem remissionem acceptavit, velit illam veluti ex gratitudine retrodonare, & instituere secundum cambium ad illam totam pecuniam solvendam. Ita videtur discurrere Naldus, *in summa V. Cambium num.*4.

9 Contra. Posterius finietur cambium primum, & priùs instituetur secundum cambium, si Sejus, qui acceptavit creditum Titii, & debitum Caii, nunc, ut correspondens Caii, accipiat centum illos quinque aureos, ad recambium Panormi cum suo lucro solvendum, accipiat, inquam, à seipso, ut correspondente Titii, & cum illis sic acceptis extinguat cambium primum: Ecce quomodo antecedit recambium, nam cum hac summa habita per dictum recambium, ipse, ut correspondens Caii, solvit primum cambium sibi ipsi, ut correspondenti Titii. Hunc modum nos insinuavimus *num.*1. eundemque insinuat Lessius *loc.cit. n.*161. in iis verbis. *Sufficit, quod Campsarius possit habere Correspondentem, qui ibi eas pecunias det mutuo, vel ad Cambium.* Eundem modum supponit de Lugo, *de Just. d.*28. *num.*85.86.87. *&* 94. *V. Secundo quia*, eundemque innuere videntur alii Theologi, & meritò, nam prior modus suas habet difficultates, quas infrà *§.*4. *n.*11. breviter afferemus.

§. III. *Decernitur, an hoc cambium cum Recambio licitum sit?*

1 QUamvis multi (ut Molin *d.*409. Sot.Coninch. apud de Lugo, *l.c. nu.*77. Merend. apud Dianam *p.*9. *tr.*8. *resol.*67.) dicant, esse illicitum. Multi tamen, ut Navarr. *Cons.*31. *de usur. n.*3. referens ita sensisse virum quendam Doctiss. Societ. Jesu, Boninsig. *cap.*7. *de cambiis à n.*7. Sà *V. Cambium.* Diana *par.*3. *tr.*8. *res.* 1. *&* *p.*9. *tr.*8 *res.*67. Less. *lib.*2. *cap.*23. *num.*61. de Lugo *l.c.* & satis probabiliter (quos ego sequor) licitum esse, docent cum explicatione danda mox §.4. Probatur, quia, si Cajus campsarius haberet Placentiæ aliquem amicum, qui ibi solveret cambium contractum Panormi, esset justum cambium, ut supra vidimus; ergo etiam si solvat Procurator, seu correspondens ejusdem Caii. Certè, si Cajus, & Titius ipsi iidem se Placentiam conferrent, possent ibi per se ipsos totum hoc negotium licitè absolvere: quis enim id negare potest? cum ergo id, quod per se ipsum quis facere potest, possit per legitimum Procuratorem, poterunt Titius, & Cajus in casu nostro, per Sejum Procuratorem utriusque, idem efficere, nam quod idem sit Procurator Caii, & Titii, non vitiat contractum, cùm sæpissimè idem possit sustinere vices duorum in contractibus, & idem possit esse Procurator multorum, nec duorum dumtaxat: Sicuti autem, si prædictus Sejus esset Procurator Petri, & Antonii, posset ad mandatum horum & recipere, & solvere pecuniam aliquo titulo, videlicet ex Censu, alteri ex his debitam, & tunc realiter fieret vera solutio, quamvis non numeraretur pecunia, sed solùm transferuntur debitum, & creditum in libris dati, & accepti, ut Italicè dicimus: *Passar le partite*: ita in casu nostro, &c.

2 Non igitur solutio est ficta, ut putant Adversarii, sed vera, & realis, unde & cambium erit reale, & non fictum. Nec solutio cum lucro Cambii facti Panormi solvitur in eodem loco, idest Panormi, quod esset usura, sed Placentiæ, ubi finitur primum cambium, & pari modo Recambium factum Placentiæ non solvitur Placentiæ, ubi institutum est, sed Panormi.

3 Nec obstat, quòd in hoc cambio, cujus natura, ex meliori opinione, assimilatur contractui emptionis, & venditionis, nihil adsit, quod ematur, quia deberet emi pecunia absens, idest, quæ sit Placentiæ, ut dictum est supra, at ibi nulla pecunia est Caii, sed solùm in Codice, & libro rationum transferunt credita, & debita; non obstat inquam, nam falsum est, quod non adsit aliquo modo pecunia; ipsæ enim litteræ, seu chirographa, seu libri, qui continent credita, tanti, plus minùs valent, quanti ipsa pecunia numerata, nam propterea potest dici, ibi adesse pecuniam, sed verò virtualem, seu qualitatem, & quæ sufficientissima sit ad veram solutionem faciendam.

4 Nec item obstat, quòd campsarius videtur obligari, sumere pro suo correspondente illum ipsum hominem, qui est correspondens campsoris, non inquam, obstat propter duas rationes. Primò, quia ad hoc non cogitur campsarius, ut notavimus suprà, immò addo, sic campsario fieri Beneficium, dum promptè ipsi offertur à campsore correspondens in loco, ubi campsarius difficillimè illum inveniret. Ita Lessius *l.c. n.*2.

Secundò, quia etiam si cogeretur, illi non fieret injuria; quilibet enim est Dominus, & arbiter suæ rei, quilibet habet Jus apponendi conditiones, quas vult, dummodo non sit contra naturam contractus, quem celebrat, ut certè hæc non est, & dummodo, si conditio addat aliquod onus, illud compensetur, ut sanè in hoc casu de quo loquimur, compensatur, nam audio, de facto semper aliquid diminui de pretio debito campsori, scilicet octavam quandam partem, quam partem octavam libenter minuit campsor, quia suæ utilitati cedit, quando campsarii se obligent ad sumendum eundem correspondentem, qui est campsoris.

5 Quæres hac occasione, Primò. Quanta Merces datur his correspondentibus, seu Procuratoribus pro labore, & industria, quam adhibent in cambiando aliorum nomine, & in scribendo, numerando, mittendo litteras, &c.

Respondeo, apud de Lugo *d.*28. *de Just. num.*72. lego, in singulis Nundinis solere dari tertiam partem aurei pro singulis centenariis, quam Provisionem vocari, supra diximus, quod ferè coincidit cum dicto Lessii *l.c. n.*50. asserentis solere dari binos, vel ternos aureos in singulos Millenarios.

6 Quæres secundò. Quænam est utilitas, quæ nascitur campsori ex eo, quòd campsarius acceptet pro suo correspondente eundem, qui est campsoris?

Respondeo. Prima utilitas est, ut suo amico, seu correspondenti accrescant salaria, seu pensiones ex his novis negotiis, quæ ille suscipit in gratiam campsariorum.

Secunda utilitas est, quia deindè invicem, quid simile committet fortè correspondens Placentinus huic Mercatori Panormitano, & ita hic Panormitanus lucrabitur suas similes provisiones.

Tertia utilitas est, ut ille correspondens habeat multa credita ex Recambiis, per quæ multis fortè debitis Mercatoris Panormitani satisfacere possit.

Quarta, ne alii, qui campsoris familiares non sunt, cognoscant rationem negotiorum ipsius campsoris, quod per maximè cavent prudentes Mercatores.

Quinta, ne se campsor exponat periculo decoquendi, si non tutum habeat correspondentem, sicuti tutum cognoscit suum.

§. IV. *Quandoquidem tribus modis Cambium cum Recambio celebrari potest, approbatur primus, & secundus, sed reprobatur tertius.*

1 ASsero Primò, licitum esse Cambium cum Recambio, si supponas, prædictum Procuratorem Sejum habere pecuniam propriam, vel credita propria, vel habere apud se pecuniam Titii Campsoris, vel credita alia exigibilia ejusdem Titii (alia, inquam, præter dictum Creditum ex primo Cambio, nam, quando non adest, nisi hoc creditum, dicetur mox *n.*3.) de quibus Sejus disponere posset (quæ sunt pecuniæ virtuales, & idem Sejus det Cajo, seu sibi ipsi, ut correspondenti ejusdem Caii totum illud pecuniæ, quod necessarium est ad extinguendum primum cambium, det, inquam, vel mutuo, vel ad novum cambium; seu quod idem nunc est, ad Recambium Panormi solvendum; qua pecunia actuali, vel virtuali, idest Credito per dictum Recambium, vel Mutuum, habito, solvat Cajus, seu extinguat primum cambium, soluturus Recambium, seu Mutuum, postea Panormi. Assero, inquam, hunc modum cambiandi esse licitum. Ratio est, quia tunc jam habet Cajus, seu Sejus, ut Caii correspondens, pecuniam, sive actualem, sive æquivalentem, seu virtualem (talia enim, ut sæpè diximus, sunt credita illa exigibilia) qua ipse solvit primum cambium. Quoniam autem primum cambium modo dicto solutum, justum est, sequitur, quod etiam sit justum Recambium, idest cambium secundum, quod solvetur posteà Panormi, & etiam sint justa omnia Recambia, quæ modo supradicto sine fraude continuabuntur, quia easdem conditiones prorsus hæc continuata Recambia habent, quæ habet primum cambium, ut supponimus.

2 Assero secundò, esse etiam, immò multo magis licitum, si supponas campsarium, idest Cajum, habere Amicum nomine: v.g. Antonium, Placentiæ, qui Antonius cùm habeat, unde solvat, litteras pro ipso Cajo acceptet, & solvat. Ratio est clara, nam qui per Amicum solvit, satis dicitur solvere per se ipsum: Atque idem erit, si ad Antonium non scribat Cajus, sed scribat Titius Campsor dicens, ut sub sua fide Antonius acceptet, solvat que cambium Sejo correspondenti ipsius Titii. Ratio est, quia pari modo tunc solvit Cajus per alium; id quod est perinde, ac per seipsum solvat.

3 Hæc duo dicta jam sunt ætate nostra, vel satis certa, vel satis probabilia, (quamvis sciam, nonnullos citatos *§. præced. n.*1. mordicùs priori dicto contradixisse) unde sequitur, ut cambia, & Recambia usurpata altero ex his modis dictis *n.*1. *&* 2. justè, & licitè apud bonos negotiatores exerceri possint. Ita DD. citati *d. §. præcedent. n.*1.

Jam verò, maxima difficultas est: An sit etiam licitus tertius alius modus. Quando scilicet prædictus Sejus correspondens utrique, scilicet Caii, & Titii, nihil aliud habeat, nisi ipsum creditum Titii contra Cajum?

4 Hæc difficultas cōsistit in eo. An tunc Cajo possit Sejus vendere, vel mutuare, vel ad cambium solvendum Panormi, dare illud creditum, quod certè etiam, & ipsum est pecunia virtualis, sicuti cœtera alia credita, qua virtualis pecunia habita, vel per emptionem, vel per recambium, vel quocunque simili tandem modo à Cajo, idem

idem Cajus; seu Sejus, ut Caii correspondens, solvat primum cambium, illudque extinguat, sicuti modò n.2. extinguere idem cambium potuit Sejus, mutuando, vel dando ipsi Cajo ad recambium, credita, quæ erant alia ab hoc credito primi cambii, quod tunc primò solvendum, seu extinguendum est Placentiæ.

5 Et quidem aliqui, quos non nominat de Lugo, *d.28.de Just.n.92.* affirmant licitè posse; Primò, quia etiam illud creditum est pretio æstimabile. Quare sicuti illud posset vendi, mutuari, dari ad cambium aliis, sic poterit Cajo, seu ejus Procuratori: quo habito, quasi habita pecunia, poterit Cajus primum cambium solvere.

6 Secundò, quia Sejus Procurator Titii, posito quòd in sua potestate est hoc creditum, de quo disponere potest, jam habet fidem, qua taotundem ab alio Tertio mutuari posset: ergo jam est potens dare Cajo pecuniam, quæ non sit ipsummet creditum, quam potentiam satis esse ad justificandum hoc cambium, docet Less.*l.2.c.23.n.61.*

7 Verùm ipse de Lugo *l.c.* cum quo sentio, & Patres Sacræ Congregationis apud eundem, nolunt id tanquam licitum admittere. Ratio potissima breviter est, quia, quamvis ejusmodi creditum contra Cajum possit aliis vendi, vel dari ad cambium; non tamen potest ipsi Cajo debitori, seu, quod nunc idem est, prædicto Sejo, qui est correspondens dicti Caii debitoris. Id autem probatur facilè, nam ex hac donatione, seu venditione cooturgeret io Cajo Jus Justitiæ ad se ipsum, quod est impossibile, cùm Justitia essentialiter sit ad alterum: Sequela probatur, quia sic Cajus emeret creditum contra se ipsum; emeret enim Jus exigendi illam pecuniam à se ipso: ergo consurgeret Jus Justitiæ contra se.

8 Quòd si dicas, emere ejusmodi creditum, nihil aliud esse, nisi ipsi Cajo remitti debitum, sanè tunc aliud fortius argumentum sic urgebit: Emere hoc creditum, nihil est aliud per te, nisi remitti à creditore debitum, seu haberi illud pro soluto. Ergo, si sic jam est solutum, seu extinctum debitum cambii, oihil posteà poterit solvi, seu extingui, quia jam supponis per hanc remissionem omne debitum esse solutum, & extinctum: noo poterit enim solvi, quod jam aoteà solutum fuit.

9 Confirmatur, quia cambium est essentialiter permutatio pecuniæ cum pecunia, ergo duplex intervenire debet pecunia, sive realis, sive saltem virtualis, seu in credito, nimirum altera, quam do, altera, quam recipio; sed in casu oostro unum est creditum, atque adeò una pecunia; ergo tunc non permutabitur una pecunia cum alia, ergo noo erit cambium, ergo neque hæc remissio erit solutio cambii.

10 Dices. Esto hæc sit mera remissio, atque adeò non sit solutio vera cambii, satis oobis est, quòd jam per dictam remissionem extinguatur primum cambium; hoc autem extincto, accipiet immediatè posteà Cajus, seu Sejus, ut Caii correspondens, pecuniam ad secundum cambium, seu ad recambium solvendum Panormi, nam volet voluntariè ex gratitudine solvere capitale, & lucrum primi cambii, licèt sibi immediatè anteà remissa, quæ est doctrina Naldi allata à nobis supra §.2.n.6.

11 Resp. id speculativè aliquo tandem modo defendi posse, non adeò sum hebes, ut non videam: tamen negare non potes, esse difficillimum, & iocredibile, ut ejusmodi modus seriò, & non palliatè ad tegendam usuram fiat; nunquam enim mihi persuadebis, Mercatorem, seu campsorem, suo inhiantem lucro, seu Sejum prædictum nomine campsoris, ex vero animo remittere totum creditum. Nec item mihi persuadere poteris, inopem campsarium velle retrodonare pecuniam, quæ sibi remissa est, quamque immediatè anteà, ut sibi remissam acceptarat, velleque se constituere debitorem ejus pecuoiæ, cujus solutio ipsi condonata jam fuit.

12 Ad rationem contrariæ opinionis allatam *num.5.* jam patet, quia illud creditum est vendibile alteri, non verò ipsi Cajo debitori.

Ad allatam verò *num.6.* facilè respondetur, nam esto possit dictus Sejus Mutuo accipere ab aliis, at de facto non accipit, sed vendit, seu dat Cajo illud ipsum creditum, quod habet contra eundem Cajum: id, quod jam inane prorsus esse ad effectum, de quo loquimur, probatum est. Lessius ergo *dicto num.7.* allatus, si admittendus est, debet intelligi sano modo, oimirum quòd sufficiat posse pecuniam mutuari, cum effectu, ut scilicet re ipsa mutuetur.

13 Verùm obiicies contra hanc doctrinam nostram sic. Multi Doctores vocant probabilem opinionem affirmaotem, cum uno illo credito posse exhiberi totum hoc negotium, multò magis, quia hæc sententia dicitur approbata à Pio V. pro Bononiensibus, ergo non est, cur illa reiici etiam in praxi possit.

14 Resp. Nec Pius V. nec Doctores, qui nominatim citantur pro sententia affirmante loquuntur de nostro casu, sed expresse de casibus, seu modis cambiandi *n.1.& 2.* allatis; eosque solùm approbant Doctores, quos ego legere potui: Quare nihil contra nostram doctrinam evioci auctoritate illorum potest. Verba aliquorum ex iis io medium proferantur.

15 Et quidem incipiamus à verbis Pii V. quæ, ut Italicè fuerunt data ad Bononienses, ejusmodi sunt: *Che ogni persona possa dar Danari à Cambio, e fare, che le Lettere siano recapitate sopra essi Datori, e non tenerli su i Cambii, fin che saranno rimborsati da chi averà preso i Danari.* Hæc Pius. Qui approbat quidem Cambium, & Recambium, sed nihil statuit de modo cambiandi, sive de primo, sive de secundo, sive de tertio paulò ante à nobis insinuatis; id enim reliquit Theologis decernendum.

16 Quoad Doctores, sufficiat afferre verba trium, qui magis apparenter alicui videri possent esse contra nos. Primus quasi agmen ducens sit Lessius *l.2.c.23.n.61.* Verùm ejus verba sunt hujusmodi; *Si hoc Cambium esset injustum, id ideò esset, quia Campsarius non habet pecunias eo loco. At sufficit, si habeat in credito apud Amicum, qui eas ibi det mutuo, vel ad Cambium, ut rectè docet Navarrus,* Hæc ille: Notas? *in Credito*, dicit, *apud Amicum, qui eas det mutuo*, nunquam verò dicit, *in eodem credito*.

17 Secundò, solet citari Marcus Serra, *T.2.in 2.2.qu.67.art.4.* At ipse sic habet: *Probabile est, licitum esse Cambium, quod dirigatur ad locum, ubi campsarius nec ullam pecuniam, nec fidem, nec Correspondentem, aut Procuratorem habet, sed Campsor exhibet Campsario suum Factorem, qui pro illo respondeat, & solvat ex pecuniis ipsiusmet Campsoris, & posteà eandem pecuniam per aliud Cambium remittat, &c.*

Vides? Nihil de nostro casu circa illud unum creditum, nam *ex pecuniis ipsius Campsoris*, dicit, qui est primus cambiandi modus allatus, & approbatus à nobis *n.1.* non verò dicit *ex illo solo credito* qui est tertius cambiandi modus à nobis *n.7.* reprobatus.

18 Tertiò, citant aliqui Dianam *p.1.tr.8.res.1. & p.9.tr.8.res.67.* sed ejus verba dictæ primæ partis sic leguntur: *Si Campsor mittat litteras ad proprium actorem, quibus mediantibus, ex pecunia sua, vel aliena Factor ille Cambium ab ipso Factore collatum persolvat, debito illo per alias litteras ad eundem rursus remisso; cur non licebit eidem Campsori, ut ex sua propria pecunia similiter persolvatur?*

Hæc ibi. Deinde verò in *dict.p.9.l.c.* eandem Doctrinam ita confirmat, ut prorsus nihil aliud addat prætereà: propooit enim in hunc modum. *An licitum sit Cambium, quando Responsor ex pecuniis ipsius Campsoris extinguit primum Cambium, modo, quo dictum est in prima parte?* Et sic respondet: Negativam sententiam probabiliorem esse existimavi *l.c.* & consulendam: affirmativam tamen probabilem esse dixi. Hæc ille. In quibus locis nihil de casu, de quo oos loquimur.

19 Dices, ergo Diana *p.1.tr.8.res.3.* sibi ipsi repugnat, nam alibi docet. Correspondentem campsoris posse esse pauperrimum. Si ergo potest esse pauperrimus, nihil aliud habebit, nisi unum illud creditum campsoris, quo scilicet totum hoc negotium expediendum sit.

20 Resp. Dianam sibi non esse repugnantem, nam statim addit, *dummodo substantialia supradicta Cambii talis Correspondens efficiat, litterasque mittat, & alia necessaria faciat.* At supra; tanquam necessarium, poscit, *ut Correspondens, saltem pecunia Campsoris, vel ab altero mutuata, solvat primum cambium*; quo pacto vides, ipsum Correspondentem posse esse Iro pauperiorem, nam non propria, sed aliena pecuoia (at certè ounquam ex illo uoo credito) extinguere primum Cambium poterit.

21 Hæc pauca sufficiaot, ut diligeoter advertas, hominem Theologum, qui quæstionum apices non considerat, nec accuratè distinguit; facilè labi, dum, quod unum legit probabile, confundit cum alio, quod ejusmodi fortasse non est. Id timeo, ne occurrat in Tractatu de Cambiis; nam dum legis, multos Auctores citari pro approbantibus cambium ad Nundinas expediendum à Correspondente campsoris, etiam pauperis, putas, citari item pro eo casu, quo nonnisi per illud unum creditum ejusdem campsoris, modo à nobis explicato, & rejecto, expeditur. Prudentius igitur de Lugo *l.c.* cum aliquos Doctores afferat approbantes ejusmodi cambium, signatè notat *n.77.* illos docere, esse id licitum cum aliquibus moderationibus, inter quas profectò hæc, de qua hactenus disputavimus, præcipuum locum tenere debet, ut scilicet habeatur alia pecunia, sive realiter, sive æquivalenter, præter ipsum unum creditum, quod est contra campsarium.

§. V. *Praxis quoad eos, qui utuntur opera alterius ad expedienda Cambia, & Recambia.*

1 Posita jam nostra sententia, practicè omoinò suscipienda, sic claritatis gratia, quotidiaoum casum proponamus, & dissolvamus.

2 Vidua, vel quilibet non Mercator dat Viro indigenti, V. G. Cajo centum aureos ad Cambium, sive Neapoli, sive Placentiæ, sive alibi solvendum: & quia neuter habet ibi Correspondentem, confugiunt ad Hominem, V.G. nomine Antonium, hic Panormi existentem, qui habet in illis locis Correspondentem, seu Procuratorem nomine Sejum, & rogant, ut ipse Antonius acceptet, dirigatque dicti Cambii negotium. Annuit Antooius, format litteras juxta formulas Cambii, & mittit ad dictum suum Correspondentem Sejum, idque nomine Viduæ, & Caii prædictorum sic volentium; qui Sejus acceptat, solvit, remittitque Recambium. Tunc autem, tum Antonius, tum Sejus licitè pro suis laboribus consuetas acquirunt provisiones. Potestne igitur sine injustitia, vel peccato adiri prædictus Antonius, quicumque tandem is sit, & quemcumque habeat Correspondentem?

3 Respondeo, esse benè ex prædictis distioguendum. Si enim Antonius, ejusque Correspoodens sint viri locupletes, vel qui habeant alia contra alios credita, licitè, & justè ad eorum operam confugietur: sed injustè, & illicitè, si sint ita pauperes, ut non habeant alia credita, de quibus disponere possint, nisi illud illius Viduæ. Ratio ex proximè allatis ducenda est, Nam si habent pecuniam, vel alia credita, potest Correspoodens in primo Cambio, &

Antonius in Recambio, vel Recambiis (quæ subinde solent continuatè fieri) mutuare pecuniam Cajo, vel eandem dare ad Cambium eidem Cajo. Potest, inquam, & de facto dat: licèt enim id à Mercatoribus explicitè non advertatur, cùm tamen ipsi habeant intentionem expediendi Cambia, meliori modo, quo licitè possunt, tacitè mutuant, vel dant ad Cambium, quando pecuniam, vel illa alia credita habentes, transferunt credita, & debita in libros rationum dati, & accepti. Verùm, si dictus Antonius, ejusque Correspondens, nec pecuniam habent, nec prædicta alia credita, non possunt, nisi illud unicum creditum, quod habent, vendere, vel dare mutuum ipsi Debitori Cajo, vel ejus Procuratori, quod tamen non esse aptum, ad extinguendum primum Cambium, jam §. *præc.* probatum est.

4 Quod si ponas, Antonium pauperem, & omninò ineptum, sed Sejum Correspondentem divitem, seu modo dicto idoneum ad solvendum Cambium, tunc dico, posse justè, & licitè fieri primum Cambium, quod extinguere debebit Sejus, qui habet unde, sed non posse justè, & licitè fieri Recambium, quod debebit extinguere Antonius, qui supponitur non habere, unde solvat.

5 Quoniam ergo in nostris Regionibus, ex illis, qui hoc officium continuandi cambia exercent, aliqui sint locupletes, quales sunt Mercatores satis à nobis cogniti, qui mercaturam exercent, unde & præsumuntur habere alibi Correspondentes, qui vel ex se, vel ex ipsorum Mercatorum bonis apti sint: Aliqui verò sint satis Pauperes, qui contra præsumuntur, non nisi sibi similes habere Correspondentes, ideò ego semper consilium dedi, ut probi Negotiatores ad Mercatores illos locupletes confugerent, solitas ipsis dantes provisiones pro tali continuatione; semper enim judicavi, illicitè, atque adeò cum onere restitutionis recurri ad pauperes illos Continuatores, idque propter rationem dictam, quia sicuti Mercatores illi præsumuntur habere pecuniam aliam, vel alia credita, sic hi pauperes non habere præsumuntur. Hinc etiam sequitur, ut pauperes hi Continuatores non possint justè accipere provisiones, cùm nullam operam utilem exhibeant, dum ad nullum cambium reale, vel solvendum, vel finiendum concurrunt: Ut interim taceam, non semel contigisse, hos Continuatores infimæ notæ, ne litteras misisse quidem, sed ad suum arbitrium domi conscripsisse, quas voluere: qua ratione illud cambium siccum, & Usurarium fuisse, vel cœcus videt.

6 Atque ex his etiam cognita nobis erit praxis; quam hic declarandam non multo ante *§.1.n.6.* promisi, qua ratione scilicet se gerat Vidua, & quicumq; Homo non magnæ litteraturæ, qui non cognoscunt tot conditiones, quot in cambio justo intercurrere debent. Dico enim prudentes, & sine rationabili scrupulo hos posse dare ad cambium Mercatoribus locupletibus, nec manifestè malis, qui sub sua cura recipiunt expedire ea, quæ sunt necessaria ad Cambium, & Recambium: & de hoc modo dicam clarius §. 7.

Dico item, te posse dare ad cambium cuilibet, confugiendo tamen pro mittendis, remittendisq; litteris, non quidem ad illos inopes Continuatores, sed ad prædictos Mercatores, qui hæc negotia cambiorum exercere solent, quia sic prudenter præsumere potes, hos, ut expertos non errare, &, ut bonos, nolle fallere in conditionibus necessariò ponendis, ac denique, ut divites habere, unde cambia prædictis duobus illis modis licitis solvant.

Dices, Delictum nunquam est præsumendum, ergo cur ego debeam præsumere illos, quamvis inopes continuatores delinquere, & injustam praxim solvendi cambia exercere? judicabo bonos, & bona fide ad eos, eorumque correspondentes confugiam.

7 Resp. Delictum nunquam est præsumendum, ut Hominem ad aliquam pœnam condemnem. A, ut meæ conscientiæ consulam, &, ut certo, & justo titulo lucrum ex alienis pecuniis accipiam, debeo non sub dubio, sed certò Justitiam cognoscere, quæ certitudo hic, spectata illorum inopia, non adest. Et quidem magni momenti est prædicta ratio; non enim ego possum (ut alibi fusius dictum est) mihi sumere rem certò alienam, ab alio possessam, si dubitem esse meam, quia illi favet possessio: ergo, neque ego possum lucrum ex pecunia, quam alius certò, ut suam, possidet, mihi sumere, prætextu Cambii, de quo dubito, an sit verum, & justum, atque adeò, an adsit mihi verus titulus sumendi.

8 Resp. Secundò, delictum non esse præsumendum in dubio, & quando non adest evidens conjectura delicti, at nunc videor satis prudenter dubitare, spectata paupertate dictorum continuatorum, ipsos alia credita non habere, de quibus disponere possint.

9 Dico (de quo disponere possint) nam etiamsi habeant credita aliorum, qui pari modo ad ipsos confugiunt, si tamen eorum creditorum ipsi non sunt Domini, nec à Domino liberam habent potestatem, de iis disponendis; qua ratione ea credita valent aliis vendi, vel dari? certè nulliter dabuntur. Quod si ejusmodi correspondentes, quamvis pauperes de prædictis aliorum creditis disponere ex Dominorum voluntate possent, (quod in his pauperibus non est præsumendum) jam non essemus in casu, tunc enim jam alia credita haberent, quæ dare possent ad Cambium, vel mutuare, &c.

10 Denique propter hæc, & similia Viri timorati sanum illud consilium dant, ut in contractu Cambii, qui solet coram Notario celebrari, semper scribatur nominatim persona, quæ officium agit Correspondentis, & in casu mutationis, ut Campsor obligetur mutationem Campsario notam facere, aliumque qui supponitur, nominare; nam hoc modo facilè cognoscetur, an is aptus sit ad prædictas necessarias translationes dati, & accepti, de quibus dictum est, peragendas.

§. VI. *De Pactis, quæ solent apponi in contractu Cambii.*

Pactum de pœna ex mora.

1 PRimum pactum solet esse, ut si Campsarius sit in Mora solvendi Cambium; idque sua culpa, teneatur solvere Campsori interesse lucri cessantis, & damni emergentis juxta legitimas regulas ejusmodi lucri, & damui. Quæres igitur, an licitum sit ejusmodi pactum?

Resp. esse licitum, ex Less. *l.2.c.23.n.69.* quia Campsor ex culpa aliena damnum pati non debet. Adverte tamen id, quod supra *hoc eod.c.5.§.1.n.17.* monui, jam nunc id esse consuetum in praxi, ut Campsor ex conventione cum Campsario suscipiat apud se curam solvendi, & finiendi Cambium, quare, hac conventione posita, nihil ex prædicta Mora debebitur Campsori, quia nulla culpa est in Campsario.

Pactum de obligatione ad Recambiandum.

2 Secundum pactum esse solet, ut si, elapso tempore solutionis, campsarius sua culpa non solvit in loco condicto, quod debet, obligetur ad Recambiandum, idest ad accipiendam eandem summam ad Recambium, qua summa solvat primum cambium. Quæres igitur, an id pactum sit justum?

Resp. esse justum, si ex ejusmodi Recambio Campsor tantum habeat, quantum verè ex Mora solvendi ipsi cessat de lucro; secus justum non esset, quia esset onus superadditum. Ita Less. *l.c.n.83.* Recole tamen iterùm conventionem, quam modò recolui *n. præc.* qua scilicet campsor suscipit sibi obligationem ad curandum de Recambio.

Pactum de continuando Cambio.

3 Tertium pactum esse solet, ut postquam litteræ à Correspondente redeunt, Placentia, v.g. Panormum cum Recambio, si Campsarius pecuniam debitam numerato Panormi non solvat, intelligatur iterùm fieri tertium Recambium, & sic continuare, &c. Quæres igitur, an hoc pactum sit justum?

Resp. justum esse pactum, si fiat de lucro, quantum campsori cessat, vel quantum eidem emergit de damno, quantum nimirum acquisivisset, si alteri dedisset suam pecuniam ad Cambium, vel deductis deducendis, alias negotiationes inivisset. Campsor enim non debet suis lucris privari ex culpa campsarii.

Dices. Ergo nunquam hæc executio haberi poterit, & recuperari suum à campsore, quia semper campsarius dicet, se benè satisfacere per novum cambium. Resp. Nego consequentiam, Nam ut colligis ex dictis *§.2.* Campsor liberè celebrat novum cambium, quare poterit illud non celebrare, & consequenter Recambium non facere, & sic poterit cogere campsarium ad reddendum numerato capitale, & lucrum inde acquisitum.

Pactum de solvendo in eodem loco.

4 Quartum consuevit esse, ut non solvatur cambium in loco, ubi destinatur solutio, sed omnino in eodem loco, ubi datur, v.g. in exemplis supra positis, non Placentiæ, sed Panormi. Quæres igitur, an hoc pactum sit justum?

Resp. hoc pactum nimis clarè esse iniquum, quia destruit naturam contractus cambii, ut satis dictum est supra; *c.4.§.2. n.7. & hoc c.5.§.1.n.14.* quod tamen quasi in proprio loco hic, ubi de pactis agimus, fuit iterùm recolendum.

Pactum, ut pars soluta intelligatur de lucro.

5 Quintum pactum, ut non obligetur idem campsor sumere partem pecuniæ, quam campsarius fortè dabit campsori, computando in capitale, sed possit dictus campsor computare in lucra capitalis, seu cambii, donec omnia lucra solvantur. Quæres ergo, an hoc pactum sit justum?

Resp. affirmativè, quia quando debetur radix, & fructus ex radice procedentes, solutio prior censetur facta pro fructibus, *Lege prima C. de Solutionibus* immò etiam si ejusmodi pactum non fieret explicitè, tamen saltem ex praxi communi, jam implicitè fieri semper illud intelligitur, ut notat de Lugo *d.26. de Just. n.106.*

Pactum de adiiciendo lucrum Sorti.

6 Sextum pactum esse solet, ut donec re ipsa, & numerata pecunia solvatur totum capitale, & lucra, capitale secundi cambii, quod campsarius, seu ejus Procurator accipit à campsore, vel ejus Procuratore possit conflari, non solùm ex summa, quam campsarius accipit in loco, ubi primum cambium institutum est, sed etiam ex talis cambii lucro, & rursus, ut in tertio cambio idem fiat, & idem in quarto, & sic deinceps, uno verbo ut superaddatur lucrum sorti, donec, ut dixi, totum capitale, & lucra omnia numerato solvantur. Quæres igitur: An hoc pactum licitum sit?

7 Resp. licitum esse, ut habet de Lugo *loc.c.n.102.* quia jam lucrum cedit campsori, qui campsor potest ex eo conflare summam ca-

capitalis ad suum libitum, & sic aliis dare ad cambium, quare non est ratio, cur non possit, simili modo, dare huic Campsario. Illud adverte, id non procedere, si ab initio pactum institutum fuerit, ut solveretur interesse, & lucrum totum in fine totius cambii, tunc enim, cùm nondum ejusmodi lucrum esset acquisitum, campsor non posset ipse illud adiicere sorti, ut per se patet, & idem de Lugo notat *l.c.* & distinctius *n.123.*

Pactum de solvendis Pensionibus.

8 Septimum pactum esse solet, ut campsarius solvat Provisiones. Quære igitur, an hoc pactum sit justum?

Respondeo. Si pactum fiat, ut campsarius solvat ea, quæ debet ex opera quam correspondens, vel quilibet alius suscepit pro ipso campsario, æquum est pactum, ut patet. At iniquum erit, si fiat, ut idem campsarius obligetur solvere operam, quam dictus correspondens vel quilibet alius suscipit pro campsore; hanc enim correspondens exigat ab eodem campsore cui servit, si aliàs stipendium non habet, non à campsario. In quatuor autem videtur correspondens suscipere laborem, & operam in gratiam campsarii, pro quibus dictus correspondens poterit suas provisiones legitimè taxatas, vel usu ipso approbatas à campsario accipere; Primò, quando nomine campsarii acceptat ejus litteras Placentiæ.

Secundò, quando quærit, & invenit pecuniam ibi ad secundum cambium, ut primum solvat.

Tertiò, quando illud solvit. Quartò, quando literas ad campsarium remittit Panormum. Porrò, cujus summæ sint hæ provisiones, diximus supra, §.3.*n.5.* & legi potest Lessius, *l.2.c.23. n.55.* qui pro more variorum locorum varia esse ejusmodi pretia eruditè demonstrat.

Pactum de executione in personam, & bona Campsarii.

9 Octavum pactum solet fieri, ut si non solvat campsarius id, quod debet, intelligatur, non solùm fieri novum cambium, & continuari Recambia ut modò *n.3.* dictum est, sed etiam, ut possit ipse campsor in campsarii personam, ejusque bona legitimè executionem exercere, vel curare, ut in carcerem coniiciatur, &c. Id certè Notarii solent ea clausula notare: *Et currentibus, vel non currentibus Cambiis, possit nihilominus is, qui dedit pecuniam, cogere recipientem causando executionem contra ipsum, vel eum carcerando, &c.* Quæris ergo, an hoc pactum sit justum?

Resp. clarissimè injustum esse pactum. Ratio est, quia si currunt Cambia, & Recambia, jam campsor est per illa satisfactus; per Recambium enim solvitur Cambium præcedens, & per Recambium secundum satisfit Recambio primo, & sic de cæteris fortè consequentibus. Qua igitur Justitia campsor jam satisfactus poterit pro soluto debito campsarium compellere?

Pactum de dando Pignore.

10 Nonum pactum solet celebrari, ut campsarius det Pignus, vel Fidejussorem, vel utrumque. Quæres ergo, an id sit justum?

Resp. Pactum hoc esse licitum, ac justum, memini me dixisse superiùs, qua quilibet suum negotium exercere quàm securissimè potest. Ibi tamen monui, injustum esse, si tunc velit campsor lucrari aliquid titulo periculi, quando enim pignus habet, periculo non subjtat, unde ergo ex hoc capite aliquid poterit exigere? In hoc igitur casu, quando accipit pignus, vel similem certam securitatem, ex aliis titulis lucrum accipere poterit, ut *ib.* dictum est. Si campsor nolit pignus, sed ipse assecuret, accipiendo in se periculum, ut item, si apud Correspondentem fidejubeat pro campsario, aliquid posse recipere, innuimus etiam superiùs, & videri potest de Lugo *d.28.de Just. à n.124.*

Pactum de pretio lucri.

11 Decimum pactum solet esse, ut detur lucrum Cambii ad pretium fori, quod curret tempore solutionis, non verò ad pretium, quod fortè tunc currit, quando datur pecunia. Quæres igitur, an id sit justum?

Resp. si res est incerta pro æquali periculo campsarii, & campsoris, dubium scilicet sit, an pretium decrescendum, an crescendum sit, justum esset pactum, quia par periculum; at, si certò sciatur de incremento, vel decremento, vel totum pactum sit in favorem campsoris, injustum esset, quia tunc, vel esset injustitia pro alterutra parte, vel nimis supra meritum faveretur Campsori.

Pactum de accipiendo Correspondente.

12 Undecimum denique est, ut Campsarius obligetur acceptare pro suo Correspondente eundem, qui est Correspondens Campsoris, sed de hoc dictum est satis supra §.2.*n.3.* & 3.*n.4.*

§. VII. *De Usu Cambiandi per alium.*

1 Duplici id modo consuevit usurpari; Primò, si tu, quicunque sis, sive Vidua, sive Pupillus, uno verbo non Mercator, des immediatè tuas pecunias ad Cambium alicui item non Mercatori, & ex utriusque consensu conveniat is, sive Mercatorem aliquem, sive continuatorem, ut supra vocavimus, Cambiorum, qui vobis provideat de Correspondente in loco distanti, in quo solvendum est Cambium. Correspondens verò acceptet, scribat, omniaque absolvat, de hoc modo sufficienter diximus §. 5.*num.6.*

Secundò, si tu quicunque item sis, des Titio Mercatori, seu campsori tuas pecunias, ut ipse, cum tuo moderato lucro, & suis consuetis provisionibus, illas tradat ad Cambium fortè petentibus: quare tu nihil agas, sed solùm contribuas pecuniam, ipse autem Mercator tanquam tuus socius, Cambia, & Recambia instituat, finiatque. De hoc posteriore modo hic breviter agendum erit.

2 Dico Primò. Certum est (sunt verba de Lug. *d.28. de Just. n. 130.*) peccare eos, qui dant pecunias suas Campsoribus, ut lucrentur per Cambia, & participent de lucro, si sciant, vel timeant, Campsorem daturum esse ad cambia illicita, & Usuraria, secus, quando credant non nisi ad cambia licita daturum. Hæc ille. Nota illud (si timeant) utique rationabiliter: id, quod confirmat ea, quæ dicta sunt paulò ante §.5. de Cambiantibus per pauperes illos continuatores, &c. Posita autem idoneitate Mercatoris:

3 Dico Secundò. Ut faciliùs tuum etiam determinatum lucrum sine scrupulo, & certò habeas, quando per socium, quasi per mediatorem exercere vis Cambium, securus erit modus, si cum dicto Mercatore tres contractus (qui possunt sanè fieri, sive in una, sive in pluribus scripturis) ineas: In primo celebres contractum Societatis, in quo tu te obligas tantam pecuniam exponere, ille suam industriam conferre (de hoc contractu Societatis suo loco latè agemus inferiùs.) In Secundo, ille se obliget ad assecurandum tibi capitale. In Tertio, ille idem se obliget, ad assecurandum tibi aliquod moderatum lucrum; pro his tamen oneribus in Secundo, & Tertio contractu impositis Mercatori, dabis ipsi aliquam moderatam Mercedem. Ex figuratione casus res fiet clarior. Tu centum v.g. aureos exponis Societati; Mercator, seu socius promittit, se eos negotiaturum per annum, dando illos ad Legitima Cambia, & Recambia. Suppone autem, quod Judicio prudentis Viri in prædictis recambiis sint acquirendi ex lucro, aurei triginta, rectè ex vi primi contractus, qui est puræ Societatis, ex hoc lucro tibi cedunt quindecim aurei, quindecim verò cedent Mercatori socio. At verò pro Secundo, & Tertio contractu, nec quos Mercator tibi assecurat dictum capitale centum aureorum, & aliquod determinatum lucrum, debebit idem Mercator aliquid habere pro hac assecuratione, quam pro te suscipit. Habeat ergo aureos quinque, quos retinebit sibi ex lucro quindecim aureorum, qui tibi cedere debebat vi primi contractus Societatis, nam hinc fiet, ut tu denique habeas securum tuum capitale, & aureos decem de lucro, ille verò habeat aureos viginti.

4 Hunc modum negotiandi esse licitum, ex eo patet, quod singuli illi contractus seorsim celebrati liciti sunt, ergo etiam & unitim, quia unio non mutat, unde nec vitiat naturam contractus, ut fusiùs probabitur in citato Tractatu de contractu Societatis.

5 Quod autem etiam hic possit accipi in majorem tuam securitatem pignus, probat eadem ratio, quam supra §.6. *n.10.* diximus, & in hoc casu, de quo hic loquimur signatè, concedit de Lugo, *d.30.de Just.n.51.*

6 Prætereà quantum sit hoc lucrum, quod tibi tandem cedere debeat, meliùs Mercatores sine fraude negotiantes decernere debent omnibus circumstantiis expensis, quàm possimus nos Theologi. Et meritò quidem Molina *d.307.* allatus à de Lugo *d.28. de Justit.num.5.* notavit in his negotiis stari debere praxi Mercatorum, quia meliùs ipsi noverunt justitiam pretii in Cambio, quàm Theologi. Maximè autem ad id decernendum valet, si utrique Socio commodum sit in tali Negotiatione tale pretium. Nam illeest æstimatio recta (ait in simili Valentia *tom.3.d.5. d.25. p.2. V. Qui autem*) quæ est prudens, & ea est prudens, quæ utrique parti commoda est. Intellige, in negotiatione dicta ex se justa.

Denique quatuor consideranda hic esse, præter Regulas generales, ad determinandum ab ipsis Mercatoribus lucrum ex cambio, rectè admonent Theologi.

7 Primò, ut assecuratio capitalis non debeat magni, sed moderatè æstimari. Ratio est, quia Mercator non solet dare illas pecunias à te cambio expositas, nisi personis securis, sed quia adest nihilominus aliquod periculum, quòd illæ eædem personæ vel sint Infideles, vel decoquant, ideò aliqua mercede dignus omninò erit.

8 Secundò lucrum, quod speratur futurum ex tali pecunia, non sumatur summum, nec infimum, sed medium, cum non sit major ratio, quod futurum sit summum, vel infimum, unde æquitas dictat, ut sumatur medium. Et profectò ab experto, & probo viro non aliud, quàm medium decerni solet, Vide, quæ dicam mox *n.13.& 14.*

9 Tertiò, debet perpendi etiam labor, & industria Correspondentium, quibus debetur sua provisio, ut omnibus prudenter consideratis, quantum lucri ex exposita pecunia supersit, mensuretur.

10 Quartò, quia hæc conventio per dictos tres contractus, quæ certè fieri non potest, non solùm cum Mercatore ad exercenda câbia, de quibus hic agimus, sed etiam cum quocunque negotiorum, gestore, vel artifice, vel professore cujuscunq; officii, de quibus agemus

mus in suo loco *in cit. Tract. de Societate*, ideò universaliter docent Theologi, quantum debeat esse ejusmodi lucrum, colligi debere ex natura negotiationis, ex gravioribus periculis, quæ timeri possunt, ex majoribus, vel minoribus expensis, & breviter ex variis variorum negotiorum circunstantiis, plus enim lucratur quis, si det operam emendo, vendendoque frumento, quàm vino, quàm pannis, quàm lignis, &c. plura pericula, si extra Regnum, quàm in Regno agatur negotium, majores expensæ, si conducendæ sint naves pro longiore navigatione ad transportandas merces, quàm pro breviore, &c. nam propterea rectè Bonac. *d. 3. de contr. q. 3. p. 1. n. 3. & 6.* cùm supposuisset, posse licitè exposci pro lucro quinque pro centum, addidit *n. 6.* In conventione trium contractuum posse plus exigi, quo negotiatio majorem fructum affert. Scortia autem *in Consit. Pontif. Theor. 290.* supponit, tum in cambiis, tum in aliis negotiis posse, per hos tres contractus, pro singulis centenariis capitalis, acquiri sex ob lucrum; sed certè id loco exempli dixit; nam cæterum, si negotiatio ejus est conditionis, ut plus lucri pariat, cur plus lucri acquiri non possit? quod si ejus est conditionis, ut pariat minus lucri, qua tu fronte plus lucri corradere non dubitas?

11 Ex his igitur universaliter dictis collige, idem esse considerandum in casu nostro. Siquidem Cambii lucra pro locis distantibus, vel propinquis, pro Civitatibus, ubi adest pecuniæ copia, vel inopia, pro variis aliis circunstantiis majoris, vel minoris pretii pecuniæ, Cambii, inquam, lucra majora esse possunt, vel minora, & juxta has circunstantias, demptisque iis, quæ demi pro Provisionibus solent, sunt mensuranda, sive ad quinque, sive ad decem pro centum, vel majus, &c. & ita observant ad unguem probi Negotiatores; nam in Nundinis supradictis taxari solent Cambiorum pretia consideratis prædictis omnibus circunstantiis, unde videmus, non semper idem constans esse lucrum, ut, vel mediocriter experti in hac negotiatione probè callent.

Praxis trium contractuum in Cambiis.

12 His itaque quasi theoricè explicatis, ad praxim horum trium contractuum exhibendam in Cambiis maximè faciet, si formulam hic legas, qua solent Negotiatores Genuenses illos usurpare; eam autem ponit ad verbum idem Scortia *l. c.*

Contractus hujusmodi (inquit) est frequentissimus, & admittitur, ut justus, à Confessariis, tam in cambiis, quàm in aliis negotiationibus, sub hac, vel simili forma.

Io Tizio in virtù di questa dico, aver ricevuto in Cartolario 25. di argento da voi Sempronio scudi dieci mila, quali prometto, o mi obligo negoziar sopra cambii delle fiere di Piacenza, o di quei luoghi, dove per la naziono nostra, si faranno dette fiere, per Milano v. g. ad utile vostro, sotto mio nome, rischio, pericolo, o spese per un' anno, cominciato in pagamenti di Agosto di quest' Anno, o da finire in pagamenti d' Agosto del seguente 1621. Al qual tempo prometto, o mi obbligo restituire detti dieci mila scudi con tutti li guadagni, o benefizii, che sopraessi saranno stati. Il qual pagamento però si farà in quella qualità di moneta d' argento, o d' oro, che allora si pagheranno i cambii di dette fiere: Obbligando perciò mia persona, o beni sotto ipotheca. Dichiarando, che per il sudetto tempo, o quello di più, che restassero detti danari appresso di me, abbi da pagare a voi Sempronio, per conto di detti guadagni, & utili, a ragione solamente di sei per cento v. g. l' anno, essendosi così convenuti, o che tutto quello, che potesse essere di più delli sei per cento, netti d' ogni spesa, spetti a me per la sudetta promessa, che faccio di negoziarli, o fare negoziare sopra cambii à detto mio rischio, pericolo, e spese. E quando rendessero meno delli detti sei per cento l' anno, senza contarli spesa alcuna, ragionando i cambii, come saranno i conti, cioè a Milano per fiera, & in fiera per Milano, s' intenda non avere io da pagare, se non quel tanto avessero risposto, o rispondessero, che così abbiamo accordato, e per fede hò firmato di mia mano, &c.

13 Hæc Scortia, in hac autem ultima clausula, in qua decernitur, si lucrum non ascendat ad sex pro centum, sed sit minùs, minùs esse solvendum, ponitur, & servatur in hac formula, ad majorem securitatem conscientiæ; nam cæterùm, si sincerè omnibus expensis, est æquale dubium, ut lucrum futurum sit majus, vel minùs, prudenterque sine fuco, & fallacia anteà decernatur medium quid certum; v. g. dicta sex, semper poterunt sex accipi, ut paulò superiùs §. 1. n. 19. innui, & in simili docui *l. 8. in Dec. tr. 3. §. 7. n. 9.*

14 Apud nostrates negotiatores solet hoc lucrum Cambii, non quidem initio ipso, quo celebratur Cambium, sed posteà, quando finitur, decerni, nam tunc certò scitur ex continua relatione, quam solent habere Mercatores, quanti valuit lucrum in loco solutionis Cambii, & secundùm illud, demptis demendis, statuitur, quantum remaneat pro eo, qui initio pecuniam subministravit. Illud aliqui ex iisdem, qui pecuniam exponunt, ad majorem conscientiæ quietem, addunt, *modò lucrum non excedat ad rationem decem pro centum.* Si enim excedat, hi timorati expositores nolunt illum excessum exigere, sed relinquunt in utilitatem prædicti Socii, seu Mercatoris.

Hactenus de Cambiis, nunc elanguentibus, ex æstivo calore viribus, non nihil quietis defesso calamo concedamus.

TRACTATUS IV.

DE

LOCATIONE ET CONDUCTIONE.

1 QUemadmodum onus, idemque est contractus Emptionis, & Venditionis, differuntque solùm per diversam relationem: tu enim diceris vendere, v. g. equum Petro, Petrus autem emere; Ita idem est contractus Locationis, & conductionis, ut habet Laym. *l. 3. tr. 4. c. 22. n. 1.* licèt tu dicaris locare tuam domum v. g. Petro, unde, voceris Locator. Petrus autem appelletur Conductor, & à te dicatur domum conducere.

2 Hic ergo *est Contractus, quo Locator rem, vel personam aliquam, etiam se ipsum, concedit Conductori ad usum, vel fructum sub certa, justaque pensione, seu stipendio nullo addito injusto pacto, idque pro duratione temporis designati.* Multa complectitur hæc descriptio, cujus, si omnia verba separatim explicentur, absoluta erit hæc de Locatione tractatio.

CAPUT PRIMUM.

Explicans illud descriptionis,

Contractus, quo Locator Conductori, &c.

1 QUandoquidem Contractus est, saltem duorum, ultro citròq; se obligantium, consequenter fit; ut Locator Conductori, & hic illi obligetur in aliquo. Prius igitur de obligationibus Locatoris, tum de obligationibus Conductoris hìc agendum breviter erit.

§. I. *Obligationes Locatoris.*

1 TRes Locator obligationes contrahit. Primò, tradendi rem, quam locat minimè vitiatam. Secundò faciendi aliquas expensas rei locatæ. Tertiò solvendi melioramenta, quæ ipse imposuit facienda.

Locator ne det rem vitiatam.

Intellige, quæ non sit vitiata in ordine ad usum locandi, ne v. g. Vas locatum ad continendum liquorem sit pertusum, ne equus ad iter agendum sit claudus. Intellige iterùm, (non monito Conductore) nam, si hic monitus rem ita vitiatam sub debita justa mercede velit, nullam recipiet, quoad hoc, injuriam. Ratio autem datæ doctrinæ est manifesta, quia sicuti inter vendentem, & ementem, ita inter Locantem, & Conducentem intervenit implicitum pactum, ut quemadmodum Conductor solvit pretium sine defectu, ita locans rem det sine vitio. Quare si des v. g. Vas pertusum pro sano, omnia damna conductori resarcire debes. Ita Navar. Mol. Fill. Silv. apud Bonac. *d. 3. de contr. q. 7. p. 2. n. 3.* quia sic damni periculum totum in te suscepisse, præsumendum est.

2 Quid, si inculpabiliter Locator vitium ignoret, vel non advertat?

Resp. Vel loquimur in foro Conscientiæ, vel in foro Externo. In foro Conscientiæ, nulla erit culpa Locatoris, nec obligatio restitutionis damnorum, ut patet ex Regulis Generalibus alibi traditis. Duo tamen debes omninò præstare. Primò, ut quando rem advertis, Conductorem admoneas: ne longiùs procedat damnum. Secundò, debes à pensione solvenda aliquid demere, juxta quod minùs res est res utilis conductori.

3 In foro autem Externo est ex circunstantiis colligendum, quid præsumi debeat de te, an scilicet ex culpa, an verò inculpatè rem vitiosam locaveris. Sic à Jure (*L. Sed addes §. 1. ff. locati*) non excusatur, qui vas pertusum locat, quia non præsumitur ejus Dominus illum defectum non cognovisse. Contrà excusatur à Doctoribus is, qui agrum locat, in quo fortè herba inventa est, quæ boves veneno infecit, quia id scivisse Dominus agri non præsumitur.

4 Huc pertinet, ne Locator det rem tributis, & oneribus subjectam, ac si talis non esset, tributa enim, & omnia onera solvi debent à Domino, cujus est res (præscindendo ab aliquo justo pacto) qui enim sentit commodum integræ pensionis, par est, ut sentiat onus. Lege Rebel. *2. p. l. 14. q. 9. n. 11.* Azor. *3. p. l. 8. c. 8.* Caroc. *4. p. g. ad Legem finalem ff. de Jure Fisci* alios citantem.

Huc etiam pertinet, ne det locator rem alteri nisi ei, cui locavit, sed in hoc casu inquirere potes, si res eadem duobus successivè locetur quisnam præferendus?

5 Resp. primus: si neutri data est possessio, multo magis, si possessio est apud eundem primum. At si possessio sit penes secundum, puto probabilius, hunc secundum esse præferendum, sicuti in pari casu, secundus, cui tradita est rei possessio, præfertur in Venditione. Et ratio ulterior est, quia possessio ea, seu ea detentio,

tio, quam habet secundus, dat ipsi Jus, ne spolietur. Ita contra aliquos, qui concedunt, esse primum præferendum, docet Azor. *l.c.q.5.* inducens quasdam decisiones Rotæ ad nostram hanc majorem probabilitatem confirmandam.

6 Huc denique pertinet, ne Locator locet rem, de qua disponere non potest; tunc enim traderet rem, quasi substantialiter vitiatam, ut ex se patet.

7 Quid, si res sit æquè communis pluribus, & unus velit rem communem alteri locare, alter verò nolit?

8 Resp. Assero Primò, valere locationem, si socius sine justa causa dissentiat; socio tamen debetur pars pensionis, quamvis res locetur absque illius consensu, quia adhuc illa pars est fructus rei suæ.

9 Assero rursus, si alter ex dictis sociis habet notabiliter majus Jus, huic, utpotè principali competere Jus locandi.

10 Assero Tertiò, eum, qui vult locare rem personæ honestæ, præferri ei socio, qui vult locare inhonestæ, nisi hæc plus offerat.

11 Assero Quartò, quando socii sunt æqualis Juris, & propter aliquam causam dissentiunt, vel per sortes, vel per Judicem contentionem dissolvendam fore. Lege Bonac. *d.3.de contr.q.7 p.1.n.7.* alios citantem.

An Locator teneatur ad expensas rei locatæ?

12 Non est sermo, quando sive tacitè, sive expresse præcessit aliquod justum pactum, vel quando consuetudo justa, & legitima Regionis est, ut Locator non solvat expensas, sed loquimur, nullo præcedente pacto, vel consuetudine.

13 Et quidem aliæ ex his expensis sunt necessariæ, aliæ licèt necessariæ, sunt tamen utiles, ut si illæ factæ fuissent ad plantandam vineam in agro, &c. aliæ, nec utiles, nec necessariæ, sed solùm facientes ad ornatum, quas voluptuarias *l.8.in Dec. tr.3. c.3 §.5.n.13.* appellavimus, ut sunt fontes, statuæ, &c.

De expensis necessariis.

14 Primò ergo, si de necessariis loquamur, est distinguendum. Vel sunt necessariæ ad colligendum v.g fructus ex agro, ut est arare, fodere, metere, & has facere, pertinere ad conductorem, non est dubium: vel sunt necessariæ ad usum, hoc est, ut conductor possit uti re conducta, quale est reficere tectum domus locatæ, vel reparare murum minantem ruinam; quale est etiam, agro necessarias fossas, & aggeres facere, ne officiant flumina, quale etiam est calceos ferreos apponere equis ad iter agendum, quale deniq; est medicamenta adhibere eidem equo infirmo, ne fit ineptus ad ambulandum, &c. & has expensas facere, seu quod expensum est, pro illis solvere, pertinet ad Locatorem, quia is debet tradere Conductori rem aptam communi usui, unde, & eam non aptam, aptam reddere. Quod si eas compensare renuat Locator, potest Conductor sibi, ut vult de Lugo *d.29.de Just.num.67.* Mol.*d. 496.n.2,* occultè compensare, vel sibi retinere rem locatam, donec ejus usu compensentur expensæ in ea factæ, quia, præscindendo à pacto, vel consuetudine, id probat eadem ratio modò dicta. Non ergo assentior Antonio Gomez *2.to. var.c.3.* putanti, has, de quibus loquimur, expensas, si modicæ sunt, pertinere ad Conductorem, non, inquam, assentior, quia, si illud pactum, vel consuetudo non interfuit, eadem ratio, quæ probat de expensis notabilibus, probat de modicis.

De Expensis non necessariis, &c.

15 Secundò, si loquamur de expensis non necessariis, sed tamen, quæ non reddant rem locatam meliorem, & utiliorem, sed solùm faciant ad ornatum, vel ad meram commoditatem Conductoris, quas vocamus Voluptuarias, ad solvendas non obligari puto Locatorem, quia non adest ad has consensus ipsius Locatoris; sibi igitur imputet Conductor, si tales fecit expensas. Excipere autem semper debemus, nisi Locator expressè tacitè illas approbaverit, ut ex se patet.

16 Tertiò denique, si loquamur de expensis, quamvis non necessariis, iis tamen, quæ reddunt rem utiliorem, ut si Locator plantaverit vineam in agro conducto, &c. pari modo non esse solvendas docent Mol.*l.c.n.3 de Lug.l.c. n.68.* idque propter eandem rationem, & ad quasdam leges, quæ huic dicto contrariæ videntur. Respondent iidem, eas loqui, quando adest tacitus, vel expressus consensus Locatoris, & quidem Locator tacitè videtur consentire in expensis non multùm gravibus, quia æquitas id requirit; præsertim, quando rem locatam meliorem per illas expensas reddidit conductor.

17 Ego dicto *l.8.Dec.* attuli eundem de Lug.*d.17.de Just.n.52.* ubi dicit, Possessorem bonæ fidei (qualis certè est Locator) immò & malæ fidei posse exigere à Domino rei expensas, & Dominum obligari eas compensare, si melioramenta sint necessaria, vel utilia, non verò, si voluptuaria. Ne ergo hoc, (vel utilia,) & illud, quod *n prac.* diximus ex eodem de Lugo, sit sibi repugnans, intellige in priore loco ipsum de Lugo loqui absolutè, in posteriore hoc loqui Domino consentiente tacitè, vel expressè, nam quia tacitè Dominus consentire præsumitur, quoties melioramenta rem utilem reddunt ipsi Locatori, ideò tunc Locator solvere debebit expensas in utilibus melioramentis factis. Ita puto, hæc duo de Lugo, immò & Molinæ, ab eodem citati dicta posse conciliari.

18 Addit item idem de Lugo duo. Primò, posse Conductorem ea melioramenta, de quibus nunc loquimur, sibi sumere, si sine detrimento rei conductæ separari, vel extrahi possunt.

Secundò, id non posse fieri ab emphyteuta, quia Emphyteusis ex sua prima institutione ordinata est ad meliorandum prædium: quare ad illa semper adest consensus Domini illud concedentis: atque adeò ea melioramenta sibi appropriare justè Dominus soluto pretio poterit, ut dicam cùm de Emphyteusi.

Denique lege præcitatum locum libri octavi in Decalogum, nam *l 8.in Dec.tr.3.c.3.§.5.* nonnulla invenies scitu necessaria de ejusmodi melioramentis.

Locator tenetur ad expensas pro melioramentis, ad quæ se fortè obligavit.

19 Hactenus dictum est de melioramentis, quæ ex se facit Conductor: nunc de iisdem dicendum est, quæ facienda imponit Conductori Locator. In quo casu tria sunt explicanda, unum certum, duo controversa.

20 Certum est, si Locator imposuit, ut fierent dicta melioramenta non necessaria, sive utilia, sive non, idque expressè suis expensis, certum est, inquam, deberi à Locatore dictas expensas: quod sanè probatione non indiget, quia sic Locator jam consensit, immò promisit, expensas resarcire.

21 Controversum autem est Primò, An, si Locator imposuit, ut fierent prædicta melioramenta, sed non explicatum fuit cujus expensis, an, inquam, ad Locatorem pertineat, an ad Conductorem hujusmodi expensarum solutio?

22 Resp. Molina *disp.496.* ait, pertinere ad Locatorem. Verùm de Lugo *disp.29.de Just.n.69.* melius ait, pertinere ad conductorem, & meritò, quia, dum Locator proponit, & conductor se obligat ad ea melioramenta, se etiam obligat ad ea, quæ sunt necessaria ad talia melioramenta facienda; & consequenter ad expensas; qui enim se obligat ad finem, etiam se obligat ad media necessaria: Sicuti, si te obligas ad solvendam pensionem in loco distanti à te, te etiam obligas ad expensas asportationis pecuniæ ad illum locum. Semper intellige, si conductor sustineat hoc onus, quod aliunde, sive ab ipsa utilitate fortè eruenda à talibus melioramentis, sive ex alio capite non compensetur, si enim aliundè non compensetur, debere id aliquo alio modo à te Locatore compensari, ipsa naturalis æquitas dictat.

Ad ejusmodi expensas, de quibus hactenus, facient etiam illa, quæ mox dicentur *§.seq.à n.4.*

Sublocatòr an aliquando teneatur ad expensas prædictas?

23 Controversum est Secundò. Quid fiet, quando præter Locatorem adest Sublocator? Verùm id per figurationem casus intelliges expeditius. Petrus Dominus fundi illud locat pro quinq; annis Cajo, Cajus sublocat illud Titio, qui Titius ob spem, quam habet retinendi fundum quinque annis, pro eodem tempore, illud valdè meliorat, plantando vineam, inserendo Arbores, &c. Idque expendendo de suo. Accidit autem, ut primo anno moriatur Cajus Sublocator, unde resolvatur Locatio, & fundum redeat ad ipsum Petrum: Inquiro, horum melioramentorum, sanè utilium, expensas repetetne Titius à Caii hæredibus, an à Petro, an eas amittet? Idem dubium est, si Paulus esset Usufructuarius dicti fundi per dictos quinque annos, & illud locaret Titio, &c.

24 Resp. hujus quæstionis resolutionem dependere ex dictis à *n.13.* Nam primò, eas expensas valebit petere Titius, quas ib. diximus esse necessarias ad usum nimirum ad hoc, ut ipse Titius Subconductor uti re subconducta possit. Secundò alias petere non valebit; sed amittet, præter illas, ad quas tacitè, vel expressè Petrus consensit. Tertiò, illas, quas petere potest, necessarium erit ab hæredibus Caii petere. Ratio primi & secundi dicti est, quia Cajus totum suum Jus per sublocationem transtulit in Titium. Quare Titius hoc Jure Instructus poterit illas expensas dumtaxat petere, quas Cajus potuisset à Petro. Cùm ergo Cajus potuerit solùm petere expensas, quibus expressè, vel tacitè consensit, & quibus res fieret apta ad usum, ut modò diximus, has solùm justè Titius poterit, & non alias exigere. Ratio tertii dicti est, quia idem Titius à Cajo subconduxit prædium, sed Caii personam nunc repræsentant hæredes, ergo ab iis petere poterit, non ab aliis; esto iidem hæredes deinde possint à Petro Domino easdem repetere. Ita intelligo responsionem, quam de Lugo *l.c. n.70 fine,* circa hanc quæstionem videtur afferre.

25 Propter eandem rationem certum est, Subconductorem immediatè debere Sublocatori pensionem solvere, non verò primo Locatori, quamvis Domino; cum Sublocatore enim ipse contractum iniit. Primo autem Locatori solvere tenebitur ipse primus conductor. Notant tamen Doctores, ut Mol. Vasqu. Less. aliique apud Bonac.*de contract.d.3.q.7.p.1.n.5.* bona Subconductoris, si fortè inveniantur in domo subconducta, remanere hypothecata ipsi primo Domino, non enim est negandum, primum Locatorem habere Jus, si non immediatè, certè mediatè contra Subconductorem.

Ex occasione innuitur, quis non possit locare.

26 Ex dictis habes, eum non posse aliquid alicui locare, qui nō potest prædictas observare conditiones, id, quod cum sit facile, pete, si velis, à Doctoribus citatis, multò magis, quia ex dictis à nobis alibi de iis,

de iis, qui contractus inire possunt, facilè hoc ipsum decernere, non erit difficile.

§. II. Obligationes Conductoris.

1 AD tria item obligatur conductor. Primò, ad solutionem pensionis. Secundò, ad aliquas expensas. Tertiò, ad reddendam, finito tempore Locationis, ipsam rem integram, sicuti accepit. De singulis sigillatim.

Ex occasione innuitur, quis conducere possit?

2 Eum, qui hæc tria servare non potest, vel à lege prohibetur (ut prohibentur Milites, agros conducere) conducere non posse, & eum, qui eadem potest servare, conducere posse, sic facilè scitu est, sicuti modò dixi de Locatore. Quare à citatis, & citandis ea pete, si placet. Vide etiam infra. Nos, ut promisimus, prædictas tres conductoris obligationes separatim explicemus.

Conductor obligatur ad solvendam pensionem.

3 Hæc obligatio luce clarior est; ideò enim conductor fruitur re locata, ut pensionem conventam, & certè justam (sicuti supponimus) solvat. Quanta autem hæc pensio esse debeat, & nonnulla alia, quæ huc pertinere possent, infra tradam *c.4.*

Conductor obligatur ad aliquas expensas.

4 Ad illas conductor expensas obligatur, quas modò §. *præc.* dixi, esse necessarias pro colligendis fructibus. Leg. Laym. *l.3. tr.4. c.22. n.4. & communiter.* Quid de illis, quæ forte sunt necessariæ ad rem, quam quis conduxit, conservandam? (non dico meliorandam, de hoc enim jam dixi dicto *§. præc.*) Conduxisti Domum v.g. sed ecce imminet incendium. Conduxisti agrum, sed ecce ab inopinata alluvione est reparandus, &c. ex quibusnam expensis hæc præstanda, si illa pericula in re conducta accidant sine tua culpa? nam, si culpa tua, non est dubium à te esse præstanda.

5 Resp. de Lugo *l.c.* universaliter docet, secluso pacto, vel consuetudine, ex natura hujus contractus conductorem non teneri ad expensas illas, quæ fiunt ad perpetuam utilitatem rei locatæ, vel pro longiore tempore conductionis. Ex quibus verbis colligere quis posset, incendium illud domus, & alluvionem illam agri esse Locatoris expensis avertenda, quia faciunt ad utilitatem perpetuam rei conductæ. Sed puto, illum non loqui universaliter, sed dumtaxat de expensis faciendis in re reparanda, ut reddatur perpetuò melior, ut si murus novus in domo fit ædificandus, &c. At nos hìc loquimur solùm de avertendis malis, quibus res conducta periret.

6 Dico igitur, mihi videri esse distinguendum, nam, vel magnis expensis hæc mala sunt avertenda, vel modicis, & ordinariis. Si hoc posterius, debet fieri expensis conductoris. Ratio est, quia, qui rem conducit, obligat se ad illam ordinariis modis, & consuetis, atque adeò ordinariis expensis custodiendam, & ni custodiat, erit in culpa, & consequenter incidet in onus resarciendi totum damnum, quod consequeretur: posito enim, quod ipse conductor rem aptam habeat à Locatore, debet idem conductor providere, ne inepta reddatur. Maximè igitur id est notandum; ad mala enim avertenda modicis, & ordinariis expensis, obligaris tu conductor, quia obligaris rem custodire. At ad aptitudinem dandam rei conductæ obligatur Locator, ut docuimus sup. §. *præc. num.14.*

7 Confirmantur hæc ex Textu. Item (ait Imperator) prospicere debet conductor, ne aliquid rei Jus, vel corpus deterius faciat, vel fieri patiatur.

8 Si autem contingat illud prius, ut scilicet magnis, & extraordinariis expensis ea mala, casu, vel certè sine culpa conductoris occurrentia, sint avertenda, puto (salvo meliori Judicio) esse id præstandum expensis Locatoris, qui est rei Dominus. Ratio est, quia præciso alio pacto in contrarium, adhæc extraordinaria non se obligavit conductor, ne tacitè quidem, quia nemo in hujusmodi contractibus intelligitur obligari, nisi ad consueta, & ordinaria. Confirmatur, quia mox dicemus, si casu conducta res perit, Locatori qui est Dominus, perire: ergo, si sit expendendum ne pereat, Dominus expendere debet, præciso ut dixi pacto in contrarium. Cum ergo adsit solum pactum in contractu implicitè imbibitum de exiguis expensis, ut modò vidimus, non verò de magnis, de quibus hìc loquimur, ideò illas solùm debebit conductor, non has.

9 Quando autem conductor avertit malum magnis expensis suis (quod facere certè debebit, si potest, etiam mutuando sibi pecunias, quia ad hoc etiam, quando sine magno incommodo potest, urget illi obligatio custodiendi) debebit eas Locator reddere conductori, & eo nolente, poterit conductor sibi occultè compensare, vel retinere tantundem de pensione, vel etiam, si meliorem modum recuperandi suum non habet, poterit retinere rem locatam, donec ipsi satisfiat ex fructibus inde percipiendis. Ratio est, quia tunc conductor utilem rem gerit pro Domino, quamvis ad illam ex vi contractus non obligetur. Quare Justitia postulat, ut sit à Domino resarciendus.

Conductor obligatur reddere eandem rem conductam integram.

10 Id certè maximè est de essentia hujus contractus; cùm enim res conducta remaneat in dominio Locatoris, & conductor solùm usum illius habuerit, ratio clarè dictat, eam totam, integramque esse reddendam.

Hinc obiter collige, usu consumptibilia, v.g. frumentum, vinum, pecuniam nequaquam locari posse (nisi fortè ad pompam, ut si locares pecuniam auream ad ostensionem, vel ornatum) quia non potes dare alteri ejus usum absolutum, salva re, cùm usus ipse rem consumat.

Quid debeat Conductor, si res conducta deterior fiat?

11 Sed quid erit, si res ex aliquo accidenti pereat, vel diminuatur? Id certè hìc maximè expendunt Doctores. Loquamur prius, si id eveniat ex culpa conductoris: mox, si sine culpa.

12 Et quidem, si culpa, vel pueri sciunt, deberi à conductore totum valorem resarciri. Quanta autem & qualis debeat esse ejusmodi culpa ad tantum onus conductori imponendum, dicemus, cùm de contractu Societatis erit agendum, & illud deniq; resolvemus, tunc committi prædictam culpam cum onere restitutionis in foro conscientiæ, quando quis non adhibet eam diligentiam in servanda re conducta, quam adhiberet in re simili sua custodienda.

13 Verùm ut hìc in proprio loco id illustremus, breviter recolendum est. Primò, ex legibus dictum alibi *l.8. in Dec. tr.3. c.2. §.4.* à nobis esse, juridicam culpam esse triplicem, latam, levem, levissimam. Lata est omissio diligentiæ, quàm solent in simili adhibere prudentes, diligentesque: levis, quam solent diligentiores: levissima, quam diligentissimi.

14 Secundò, recolendum est, quod *ib. c.5. §.1.* diximus, nempè eum, qui rem accipit in suam solam commoditatem, ut est in commodato, teneri ex culpa levissima: qui verò in utilitatem solam deponentis, ut in deposito gratis accepto, teneri ex dolo, vel lata culpa, non verò ex levi, vel levissima: qui denique in utilitatem utriusque, nempè tum dantis, tum recipientis, ut in locato, ubi alter solvit pensionem Locationis, alter utitur re locata, teneri ex dolo, vel culpa lata, vel levi, non verò ex levissima. Atque hæc præscindendo ab alio pacto, quod intervenire justè posset inter contrahentes, ut ibidem, & sæpè alibi notavimus.

15 Tertiò, recolendæ sunt dispositiones trium legum, quæ maximè ad rem nostram faciunt. Prima lex, *L. si Merces §. Qui columnam ff. locati. Qui columnam* (inquit) *transportandam conduxerit, si fracta sit, id periculum is præstat, cujus opera quis utitur, si ejus culpa acciderit: culpa autem abest, si omnia facta sunt, quæ diligentissimus quisque observaturus fuisset. Idem si dolia, vel tignum, vel alias res transportandas conduxerit.* Hactenus lex.

16 Intellige autem hoc ultimum (*vel alias res*) eas debere esse similes columnæ, quæ in ea asportanda facilè frangi, vel similes dolio pleno, quæ facilè effundi possunt. Et Doctores hìc proponunt etiam exemplum de transportandis vasis vitreis. Porrò, cur hæc lex tam rigorosa est, ut dicat (quæ diligentissimus quisque observaturus fuisset,) quod certè est condemnare conductorem ex culpa levissima, cùm tamen ex aliis legibus, quas attulimus *l.8. cit. in Dec. c.2. §.4.* sciamus, conductorem obligari solùm ex culpa levi, non levissima, cur inquam est tam rigorosa?

17 Resp. rationem esse, quia ea, quæ est levis culpa in custodiendis aliis rebus, est lata, & gravis in custodiendis, vel transportandis iis, quæ facilè frangi, vel effundi possunt, nam quando quis se obligat ad hæc transferenda, se etiam ex pacto, saltem implicito, obligat ad exactissimam diligentiam, cùm se obliget ad transferendum secundùm artem, & secundùm operam, quam in illis rebus periculosis ipse poneret, si res esset propria: at, secundùm artem, & secundùm operam, hæc requirunt diligentissimam cautionem, hanc igitur, qui eam conduxit, promisit, eandemq; servare ex Justitia debet. Atque hinc confirmatur illud, quod toties à me locis citatis, & alibi inculcatum est, nempè eam negligentiam, quæ levis est in uno opere v.g. in effodienda terra, non esse levem, sed latam in alio, v.g. in medendo ægro, immò in eodem ægro, culpa, quæ levis in medendo levi ejus dolore capitis, gravis certè erit, in medenda vehementi febri; quia res ipsa, quam quis suscipit faciendam, quasi juxta suam levitatem, vel gravitatem clamat, ut proportionata diligentia non omittatur.

18 Secunda dispositio. *An* (inquit Textus *L. Videamus ff. locati*) *servorum culpam, & quoscumque induxerit, præstare Conductor debeat?* Et paulò post: *Mihi placet, ut culpam, etiam eorum præstet, si tamen culpam in inducendis admisit.*

19 Hactenus lex. Cujus est sensus. An si incendatur v. g. domus conducta ex culpa tui servi, tu debeas resarcire damnum, ac si tua fuisset culpa?

Respondet Jurisconsultus distinguendo, Si tu cum culpa induxisti servos illos, nempe cognoscens, esse pravos, vel ineptos, debes: si sine culpa, non debes, quia tunc, respectu tui, censetur fuisse casu domus incensa.

20 Quòd si quæras, quænam culpa hæc esse debeat, qua tu condemneris ex delicto servi, vel operarii à te inducti?

Resp. certè gravis, qua scilicet defeceris in eligendis servis, & quidem juxta modò dicta, ut major diligentia opus sit in eligendo operario ad res majoris momenti, quàm ad minoris. Et sanè in foro externo facilius in hoc casu condemnaberis (cui standum erit post sententiam) quàm in foro interno, nam Judex facilè præsumet tuam negligentiam, cum in conscientia facilè te excusare poterit

terit ignorantia, inadvertentia, bona fides, qua servum illum, nihil mali futuri præsciens, vel suspicans, induxisti.

21 Tertia dispositio, *Si hoc* (ait *L.eadem* §. *Si hoc*) *in Locatione convenit*, Ignem ne habeto, *& habuit, tenetur, etiamsi fortuitus casus admisit incendium, quia non debuit ignem habere*. Et ibidem §. ultimo. *Convenerat, ne in villa urbana fœnum componeret, &c. posuit, deinde servus igne illato succendit; ait Labeo, teneri conductorem ex locato, quia ipse causam præbuit inferendo fœnum contra conductionem*.

22 Hæc ibi. Curautem hæc? quia jam paulò ante monuimus, pacta justa esse servanda, secus damna sequuta meritò imputantur ei, qui pactum non servat.

23 His in memoriam redactis, ut quod modò, *n.*10. illustrandum proposuimus, afferamus, quærimus, ad quid tenearis, Si, Primò præscripto tempore non reddas equum v.g. locatum, & is casu moriatur? Si, Secundò, equus locatus item fuit ad tot milliaria peragenda, & tu ad alia illum ducas, unde casus is in foveam præceps ruat? Si, Tertiò, idem locatus fuit ad nullam sarcinam, nisi equitem portandum, & tu contra facias, unde & pariter moriatur equus?

24 Resp. te teneri ad omnia damna sequuta, quia contra pactum explicitum egisti, nisi fortè in primo casu appareat, eodem modo moriturum fuisse equum, si inventus fuisset in potestate Domini: de qua tamen re duæ sunt considerationes, *l.*8.*in Dec. tr.*3.*c.*2.§.8.*à n.*7. à nobis expensæ.

25 Quando tamen rationabiliter coniicies, non esse contra voluntatem Locatoris, te ad alium usum re conducta uti, tunc certè nec culpam, nec restitutionis onus subibis.

26 Sed quid, si mala putatione vites v.g. infœcundas reddidisti pro aliquibus annis post finitum tempus tuæ Conductionis? Quid, si de muro domus ruinam minantem Dominum domus tempori, ut succurreret, non admonuisti? Quid, si ob negligentiam, servitutem induci in prædium conductum permisisti? Quid si ingruentem tempestatem contra navem conductam, cùm posses, non præcavisti?

27 Resp. Teneris etiam ad ejusmodi damna, non quidem ex pacto explicito, quod supponimus hic non adesse, sed ex implicito, quo Locator implicitè promittit, rem locatam, ut suam custodire, eo modo, quo in superioribus dictum est. Denique lege totum titulum *ff.locati, & conducti*, ac Jurisperitos in eundem locum, nam innumera his similia non difficulter invenies.

28 Si nulla culpa conductoris res conducta pereat, sed casu, & fortuna, planum est, & leges prædictæ millies repetunt, in nullo foro teneri conductorem, nisi aliquod justum pactum præcesserit, &c. nec aliud hac in re dicendum occurrit, quod ex dictis colligi non possit.

29 Sed quid in dubio? Si domus conducta incendio consumpta est, & dubitetur de incendii causa, conductor ne præsumetur fuisse in culpa incendii?

Resp. cum Laym.*l.*3.*tr.*4.*c.*12.*nu.*6. citans Masc. & Menoch. nequaquam præsumi, sed conductorem absolvendum esse, nisi Locator culpam ostendat. Ratio universalis est, quia delictum nunquam præsumitur, nisi clarè probetur. Aliam rationem pro incendio lege apud eundem Laym.

CAPUT II.

Explicans illud descriptionis.

Rem, vel personam aliquam, etiamsi se ipsam concedat Conductori.

1 Potest enim locari non solùm res, sed etiam persona, quæ obliget suum famulatum, seu operam suam alteri. De persona commodius dicam in calce hujus tractatus separatim. Quare de re hic dumtaxat agendum.

2 Res ergo, quæ locantur, possunt esse sive mobiles, sive stabiles. Sic locatur domus, prædium, equus, vestis, &c. Et quoniam nomine stabilium veniunt etiam jura, ut si quis habeat Beneficium Ecclesiasticum, quod est Jus ad percipiendos fructus Beneficii, vel potiatur aliqua gabella; habet enim Jus illam exigendi, ideò etiam hæc locari possunt, pro pretio, omnibus expensis, justo: dummodo sis memor, omnia, quæ vendi possunt, posse & locari, exceptis iis, quæ lege prohibentur.

3 Prohibentur autem Primò, locari prædia Ecclesiæ (*Extrav. Ambit.* Lege Doct.cit.à Mol.465.) nisi ad Triennium, Vid. mox *n.*7.

Secundò, prædia quæcumque conduci à Militibus (*L. iis qui obligati sunt Curiæ. L.Milites. L.Curiales ff. locati*) & Curialibus vetantur.

Tertiò, prædia eadem quæcumque prohibentur conduci à Clericis negotiandi causa, licèt iidem possint succedere conductori. *C.1.de vit.& honest. Cler.*

Quartò denique, domus vicina habitationi Magistrorum) *L.un. Cod.de studiis liber.urb.Romæ, & l.1.de stud.litterarum*) prohibetur locari fabro, aut alii magistro, quando eorum voces confunderentur. Circa hoc tamen notat Bonac.*de contr.q.*7.*p.*1.*n.*2. non videri esse in usu, nisi reclamet Magister.

4 Illud quæri hic Primò potest; An si quis pauper obtineat facultatem à Pontifice, vel Episcopo petendi eleemosynam, possit hoc, (ut ita appellemus) Jus locare alteri pro tanta pensione, seu diuturna, sive menstrua, sive annua?

5 Concedit Sanch.*l.*1 *cons.c.*7.*dub.*2. quia, inquit, nullo jure id prohibetur, & pauper tunc locat Jus, quod habet, estque contractus fortunæ, nam, si v.g. omnibus expensis circumstantiis, locetur facultas petendi eleemosynam in hac frequenti Civitate pro pretio decem aureorum, potest evenire, ut conductor percipiat plus, vel ut percipiat minus. Negat verò de Lugo *d.*29. *de Just.n.*4. Ratio ejus potissima est, quia, quicquid sit, an sit justus hic contractus inter conductorem, & locatorem, erit injustus contra Fideles dantes eleemosynam, qui nolunt dare nisi pauperi, non verò huic conductori, qui pauper non est.

6 Sed certè responderi potest huic argumento, nam Fideles sic dando dant mediatè ipsi pauperi. Quare prior sententia, quam docet Sanchez, approbari potest, modò nihil aliud addatur, quod injustitiam redoleat. Illud negare non potuit *ibid.* de Lugo, non fore contra voluntatem Fidelium, quando ipse pauper petere per se ipsum nequit, ut petat alius, cui detur ex eadem eleemosyna pretium sui laboris.

7 Potest Secundò quæri major explicatio vocis illius *Triennium*, dum Pontifex prohibet, ne prædia Ecclesiæ locentur, nisi *ad Triennium*. De qua re ego sic ratiocinor.

8 Annus in Jure duplex est: (Ita *ap.Glossam in l.ult. C.de temporibus in integrum Restit.* Baldus *ibid.& in l.Ædem col.*1. *C.locati*. Rebuffus *l.cum Prætor ff.de verb.signif.* Covar.*loc. mox cit.*) Alius continuus, alius utilis: illum appellarem Physicum, hunc verò Moralem: Continuus, seu physicus currit, completurque duodecim non interruptis mensibus, etiam si in iis dies adsint aliqui, in quibus actor agere non valet, nec Reus se defendere, nec operam dare causæ Judex, quos dies meritò vocamus inutiles.

9 Annus autem utilis moralis conflatur, completurque duodecim mensibus, qui careant legalibus Impedimentis, puta, quia sint ad litigandum idonei, etiam si plures dies supra duodecim menses physicè continuos sint necessarii, ad complendos duodecim menses litibus aptos.

10 Ex hac vera, & juridica Anni utriusq; significatione manifestè colligitur, duplex esse Triennium. Aliud continuum physicè; Aliud utile moraliter. Illud continet tres annos sine interruptione; Hoc autem complectitur annos tres, demptis diebus inutilibus, atque adeò comprehendit aliquando quatuor, aliquando quinque, aliquando sex annos, juxta interruptionem, quam dabunt dies inutiles eo tempore occurrentes. His habitis,

11 Dico, *in extravag.citata* valdè probabile esse, Triennium sumi pro Triennio utili, hoc est includere tres annos utiles ei, qui prædium ab Ecclesia conducit, atq; adeò tres Fructificationes, quas dictum prædium progignit. Hoc dictum explicabitur, & probabitur verbis Filliuc.*t.*3.*tr.*44.*c.*2.*n.*8. citantis Navar. Covar. Joan. Andr. Brabant. Azor. Quarantam. Ita etiam docet Barb. *in Collect. ad dictam extrav.n.*9. referens Riccium, Bonac. aliosq; qui sic habet: *Itaque si sit fundus, qui alternis annis tantùm sit fertilis, poterit locari ad sex annos; si tertiò quoque anno sit fertilis, poterit locari ad novennium; quod iidem Doctores disertè docent. Ratio hujus est, quia Annus in Locatione non taxatur ex simplici decursu temporis, sed ex decursu cum proventu fructuum. Quare ubi Fundus alternis, vel tertio quoque anno fertilis est, tunc Biennium, vel Triennium computatur pro annuo tantùm spatio: atque ita Fundus, qui in sex vel novem annos locatur, si hoc toto tempore ter tantum fructus ferat, verè in tres annos locatur, nimirum utiles, & feraces.* Hæc Fill.

12 Ex quibus vides, quando Pontifex vult locationem Feudi Ecclesiastici ad Triennium tantum, & non ultra, velle triplicem fructificationem, & consequenter, si pro ejusmodi triplici fructificatione requirantur quatuor anni, vel quinque, vel sex, vel septem, vel plures, semper fore locationem ad Triennium. Et ita sumi locationem ad Triennium concessam à prædicta extravaganti, notant Doctores allegati.

13 Sed ecce scopulus: Ergo, si ager Ecclesiæ fructificet bis in anno, ut in quibusdam locis accidit, non poterit locari, nisi ad annum, & menses sex.

14 Resp. Hunc scopulum non adverterunt præcitati Doctores, ego, qui adverti, facili via declinare illum sic volo. Cùm sententia asserens, nomine Triennii, in hac extravaganti, intelligi Annum continuum Physicè, qui est Annus naturalis, sit satis probabilis, illam tu sequi poteris, quando agrum Ecclesiæ, bis in anno ferentem fructus locaturus es, & sic per tres annos naturales illum tutò ex dicta probabili sententia locabis.

15 Verùm nondum omnia sunt explicata; Magna enim est cura sciendi, quidnam intelligatur nomine Fructificationis unius?

Dico, non intelligi germinationem herbarum inutilium, quæ sponte ex terra nascuntur, quia nullus hujusmodi germinationem appellat Fructificationem, cum eæ non colligantur, sed à bestiis communibus depascantur, vel certè (ut supponi debet) non sint illi fructus qui à Conductore, & à Locatore fundi Domino intenduntur.

16 Meritò igitur idem Filliuc.*l.c.n.*8.*initio*; dicit Fructificationem esse *editionem Fructus justi*. Fructus autem justus (ut ego interpretor) est ille, quem fundus more consueto excultus emittit, ut frumentum, hordeum, vinum, &c. vel qui communiter, ut fructus expectatur à Colonis, quales sunt glandes, castaneæ, & poma silvestria, quæ etiam sine cultura, sed cum Domini proventu, à terra progignuntur.

17 Meritò idem Covar. *T.2.var.l.2.c.16.nu.6.* sic habet: *Extravagans Ambitiosæ intelligenda est in Fundis, seu terris, quæ quolibet anno coluntur, & ex eis fructus quolibet anno colliguntur. Alioqui, si res Ecclesiæ ejus sit conditionis, ut ex eo quolibet Triennio unicus tantùm fructus percipiatur, poterit in novem annos locari.*

18 Hæc Covarruvias. Dixit autem (in fundis, & terris.) Nam si nemora, & arbores silvestres singulis annis suos silvestres fructus edant, castaneas, glandes, ligna, &c. certè ea singulis annis fructificationem propriam habere dubitare nullus potest, quia hi sunt fructus, qui ab ejusmodi silvis expectantur à conductore, quique locantur justo pretio à Locatore.

19 Ex prædicta doctrina voluit doctus quidam Theologus excusare quemdam Abbatem Sanctæ Mariæ de Nemore in Territorio dicto Catamauro, qui superioribus annis locaverat Ecclesiæ suæ Feudum ad Quinquennium, contendebat enim, eum id legitimè potuisse, quia in eo quinquennio physico vix Triennium utile continebatur.

20 Hæc excusatio pro nostris Siculis regionibus mihi difficilis visa est, quia ejusmodi feuda, saltem ut plurimùm, apud nos sunt omnibus, & singulis annis fructifera, siquidem, sive frumentum, vel quid simile ferunt ex cultura, sive herbas, quæ certè non sunt communes omnibus, nec à Dominis negliguntur, sed venduntur passim, sed locari solent, sed fructibus silvestribus Arborum comparantur: qui ea conducit, colligit singulis annis proportionatos fructus, licèt altero anno parciores, altero pinguiores, & qui eadem locat proportionatum item suum pretium semper acquirit.

CAPUT III.

Explicans illud descriptionis,

Ad usum, vel fructum.

1 AD usum locatur v.g. Vestis, Equus, Domus, &c. Ad fructum locatur ager, grex, vinea, &c. ex quibus conductor fructus colligere, eosque sibi consumere potest. Sibi inquam, vel eni suum Jus sublocavit. Non enim ex vi contractus prohibetur conductor (nisi aliud explicitè, vel implicitè conveniatur) rem sibi locatam alteri sublocare, Vide Laym. *l.3.tr.4.c.22.* afferentem illud Juris: *Nemo prohibetur, rem, quam conduxit fruendam, alii locare, si nihil in contrarium conventum fuerit.*

Quando autem affuerit, vel non affuerit implicita hæc conventio, colligi ex circunstantiis debet. Si enim ego tibi honesto viro locavi domum honestam meam, non potes illam Meretrici sublocare, quando id in domus meæ dedecus vertit, & sic in similibus.

2 Usu consumptibilia non posse locari nisi fortè ad pompam, recolo, me dixisse superius *c.1.§.2.n.10.* Ut etiam ex supradictis colligi potest, ad alium usum, præter illum, ad quem conventum est cum Locatore, non posse re conducta te uti. Inde item manifestè consequitur, te non posse ad diversum usum alteri conductam sublocare, nisi ex rationabili præsumptione voluntatis Domini, &c.

An fructus omnes agri conducti sint Conductoris?

3 His porrò, quæ satis sunt declarata, suppositis, Inquires: Fructus agri, propter quos conductor pensionem solvit, suntne Locatoris, qui est Dominus Proprietarius agri sui, an Conductoris, qui est veluti Usufructuarius?

4 Resp. Antequam colligantur (quando vocantur à Juris Consultis fructus pendentes) sunt Proprietarii. Ratio est, quia tunc fructus faciunt unum cum arboribus, & plantis, cùm igitur hæ sub Proprietarii sint dominio, erunt ejusdem & illi.

5 At verò, postquam sunt collecti, & separati à Prædio, fiunt conductoris, ut habet Mol. *d.497.* de Lugo *d.29.de Just.n.26.* contra Glos. Barb. aliosque, etiam si is nondum solverit pensionem. Interim tamen Dominus agri habet hypothecam in dictis fructibus, id est ipsi fructus sunt pignus, seu tacitè subjecti propensione solvenda, unde rectè appellaretur fur ille conductor (*L. Si servus communis §. locavi ff. locati*) si clam eos extra prædium asportaret, Locatore invito. Quod autem fructus naturales sint pignus pensionis solvendæ, apertè habetur in Jure, *L. in fruct. ff. in quibus caus. pign. vel hypoth.*

6 Ex hac secunda parte responsionis confirmari potest decisio, quam affert Diana *p.3.tr.1.resf.19.* Lege etiam Rebel. *p.2.l.14.q.9.n.10.* *Coloni* (inquit) *Religiosorum tenentur solvere gabellam ex fructibus collectis, si eosdem deferant de loco ad locum, aut alienent; tunc enim sunt bona Laicorum, & non pertinent ne indirectè quidem ad Ecclesiasticos.* Ita Fill. *t.2.tr.16 c.11.n.302.*

7 Hæc ille. Qui dum dicit (*ne indirectè quidem*) non propterea negat esse pignus pensionis solvendæ; quamvis enim sint omnino in dominio Coloni laici, & non in dominio Religiosorum, quia tamen ejusmodi Laicus est Conductor, non Dominus, illi fructus non amittunt subjectionem, qua inficiuntur de pensione solvenda Religiosis.

8 Ex prima autem parte responsionis confirmatur alia decisio ab eodem Diana *ib.* allata *Coloni* (inquit) *seu Affictatores prædiorum Ecclesiasticorum non tenentur solvere gabellam vulgò dictam*, Del Fiore: *quia, quando dicti Gabelloti taxant, & pretiant dictam gabellam, fructus non est separatus à solo Ecclesiastico immuni à gabella, & ideò Carolus de Graffis* de effectib. Cler. effect. 3.n.9. *sic asserit. In facti contingentia hoc Panormi fuit decisum pro Emptoribus fructuum pendentium cujusdam Viridarii Religionis Melitensis contra dictos Gabellotes, qui prætendebant Jus Gabellæ fructuum ab ipsis Emptoribus, & hoc, quia fructus non erant separati à solo tempore Venditionis.* Hæc ex Diana quasi is, & Carolus dicerent, quia illi fructus non erant separati à solo, id est ab arboribus solo affixis, pertinebant ad Viridarium, seu ejus erant partes, atque ideò immunes à gabellis, sicuti immune erat ipsum Viridarium. Lege item Reb. *l.c.n.11.*

Quæstiuncula incidens, an à Pharmacopola locari possint Medicina?

1 Denique ex eo, quod usu consumptibilia, ut modò *n.2.* innui, locari non possunt, resolvitur, an justus sit ille contractus, quem affert, & condemnat Megala apud de Lugo, *d.29.de Just.n.84.* Diana *p.1 de contract. res.89.* quemque ego claritatis gratia sic expeditius propono. Pharmacopola locat per octo v. g. annos alteri officinam, vasa, tabulata, & item medicamenta in vasis contenta, dummodo alter reddat interim triginta aureos v.g. pro singulis annis, decem pro officina, decem pro vasis, decem pro medicamentis, exactis autem octo annis, omnia reddat integrè cum similibus medicamentis. Ut autem sciatur, quid sit restituendum, præcedit æstimatio prædictorum. Resolvitur, inquam, contra Megalam, justam iniri locationem quoad viginti aureos pro officina, & vasis; supponimus enim, per expertos pensionem illam æqualem judicari pro officinæ, & vasorum usu annuo. At quoad decem illos aureos pro medicamentis dico, claram esse injustitiam; nam medicamenta sunt usu ipso consumptibilia, quæ locationi subjacere non possunt, ut dictum est, & patet: Quid enim locas? Respondebis usum medicamentorum. Legitimè respondisti. At usu ipso medicamenta destruuntur; ergo si conductori illorum usum dedisti, & ipsa medicamenta usu ipso destruenda dedisti, & consequenter nihil apud te illorum remanet, à quo fructum pensionis exigere possis.

2 Dices: Esto, non sit locatio, erit justa venditio Medicamentorum, seu permutatio horum cum aliis medicamentis in fine designati temporis subrogandis.

Resp. Legitimè iterùm locutus es. At si ea medicamenta vendisti, seu permutasti, erunt illa in dominio ementis, vel possidentis; ergo nihil horum ad te pertinebit, ex quorum fructu pensionem exigas. Solùm tunc ea medicamenta, dum non destruuntur, remanebunt hypothecata ad pretium venditionis, ut evenit in cœteris rebus venditis, pretio non soluto.

3 Quod si dicas, Medicamentorum te remanere Dominum, sequitur, te illa nequaquam vendidisse, unde & sequitur Conductorem iis uti non posse, cùm in iis dominium non possit separari ab usu. Unde & denique sequitur injustè te exacturum fore pensionem à re, cujus dominium, & usus remanent apud te.

CAPUT IV.

Explicans illud descriptionis,

Sub certa, justaque pensione.

1 CIrca pensionem à Conductore solvendam, quæ aliquando est in pecunia, non raro autem in fructibus ipsis, puta in tot mensuris, frumenti, olei, vini, &c. videndum est, quanta, quando, & ubi solvenda?

§. I. Quanta pensio solvenda sit?

1 PRofectò quanta per justam conventionem decreta est: justè autem decernitur, si Judicio experti, & omnibus consideratis ipsa non excedat fructus speratos, deductis expensis, cæterisque subducendis, qualia sunt Gabellæ, debita fortè aliis ex aliis titulis, &c. Hac igitur re, tanquam nimis manifesta, constituta, adhuc.

Læsio in pensione quid operetur?

2 Inquires Primò, si sive Locator, sive Conductor lædatur in pensione, daturne ipsis semper actio, qua relarciri læsio possit?

Resp. Diximus, cùm egimus de contractu venditionis, dari, *Ex l.2.C.de rescind.vend.* in foro externo actionem, & remedium læso ultra dimidium justi pretii, non autem læso infra dimidium ejusdem pretii. Diximus item satis communem esse doctrinam, in foro interno semper obligari lædentem resarcire læso, sive læsio fuerit ultra, sive citra dimidium. Idem ergo dicendum erit de Conductione, & Locatione propter paritatem rationis.

3 Signatè dictum est (satis communem esse sententiam) nam, quando læsio est infra dimidium, nonnulli tenent, non obligari, id, quod fusè suprà *in tr. de Censib. c.6.§.8 à n.8.* agitavimus.

Inutilitas rei locatæ an demat de pensione?

4 Inquires Secundò. Si fortè res locata inutilis reddatur ad usum conductoris, sive ex toto, sive ex parte, debebitne eadem pēsio solvi?

5 Respondeo, esse distinguendum cum Laym an *lib.3.p.4.c.22.num.3.*

*nu.*3. Vel enim Primò, inutilis res conductori est propter impedimentum, quod se tenet ex parte ipsiusmet conductoris, ut, si ipse quia est, v. g. Infirmus, non potest colere agrum conductum, vel, quia fuit in carcerem conjectus, non potuit habitare in domo conducta, unde ager, & domus conductori inutiles fuerunt, & in hoc casu debere à conductore totam pensionem solvi, dubium nequaquam sit; quia tunc res conductæ veluti paratæ sunt ad serviendum conductori, & per domum, vel agrum non stat, &c. Nam propterea, si famulum conducas, & per ipsum non stet operari, sed ex eo, quod tu, impeditus ob morbum; v. g. illi operas faciendas non offers, ad stipendium eidem solvendum obligaris; præscindendo ab alio pacto expresso, vel tacito, vel legitima consuetudine regionis, quia non est defraudandus sua mercede is, qui ex se tibi servire paratus est.

6 Vel secundò inutilis conductori est res conducta propter impedimentum, quod se teneat ex parte rei locatæ, ut, si incendio conflagravit domus, alluvione ager fuit destructus, bello ingruente res derelicta, justa lite ab alio prædium fuit evictum, & in hoc casu Regula Generalis est, quando sine culpa conductoris hæc, sive ex toto, sive ex parte eveniant, esse sive totam, sive partem pensionis diminuendam. Semper excipe, nisi, ut modò in simili dixi, aliquo justo pacto contrarium sit conventum. Ratio Regulæ est manifesta, quia pro usu conductor accepit, & pro eodem Locator rem illi tradidit: hoc igitur usu sine culpa conductori amoto, amovendum est onus pensionem solvendi. Immò addi debet, quando in hisce casibus adest culpa Locatoris, ipsum obligari non solùm ad damna, quæ ea de causa sequuntur conductori, sed etiam ad omne lucrum cessans: & quidem non solùm ad lucrum cessans intrinsecum, hoc est quanti pluris in se valituri erant illi fructus, atque usus rei locatæ, sed etiam ad extrinsecum, idest quantum cum illis lucraturus, deductis deducendis, fuisset conductor, si cum illis fuisset negotiatus. Ratio est, quia omnium horum causa est Locator, si ejus culpa desit conductori usus rei locatæ. Idem diximus in mutuo, si mutuanti pecuniam, tempori, eam non restituis. Lege Molin. *d.*493. *n.*5. Bonac. *disp.*3. *de contract. q.*7. *p.*3. *à n.*6. Sà, Less. Filliuc. Rebell. aliosque ab eodem citatos.

Rem conductam relinquere ob pestem.

7 Subinquires primò. Si propter pestem deseratur à me domus conducta, estne judicandum, relinqui à me, qui sum conductor, culpa mea?

Respondeo. Si deseratur tota ferè Civitas peste infecta, unde, & tu cum aliis relinquis dictam domum, non est censenda tua culpa, nam propterea pensio à te selvenda non erit. Si verò deseratur à te solùm domus illa, erit subdistinguendum, nam, si domus est infecta peste, sine tua causa, non debebis pensionem, si verò domus tua culpa, vel causa contraxit contagium, & idem est, si cùm libera sit contagio, illam tamen tu deserere velis, pensionem debebis. Ratio est, quia ibi non tua culpa, hìc tua culpa, seu causa, domum derelinquis. Ita de Lugo *d.*19. *de Just. n.*29. Esto aliqui cum Molina ab eodem citato, absolutè negent, à te deberi tunc pensionem, & esto alii cum Panormitano, & Lessio absolutè affirment saltem ex consuetudine deberi: esto (inquam) nam allata à nobis distinctio est rationabilior, dummodo fatearis, si alicubi alia sit consuetudo legitimè introducta, non esse ab ea recedendum.

Res conducta si sterilescat.

8 Subinquires secundò, si propter sterilitatem ager, vel molendinum; V. G. nullos, seu paucos fructus pariat, debebiturne tota, & integra pensio?

9 Resp. primò. Cùm communiter conductor, in his conducendis, soleat ex pacto in se periculum sterilitatis totum suscipere, sicuti suscipit totam spem abundantiæ, ideò communiter tota pensio debebitur.

10 Respondeo secundò, licèt ex vi contractus conductionis hæc pericula, æque, ac spes magni lucri ex ubertate fructuum, pertineant ad conductorem, ad quem pertinent fructus pro tempore conductionis, sicuti similia pericula, & spes pertinent ad eum, qui agrum emit, non verò ad eum, qui illum vendidit, ut notat Lessius *l.*2. *c.*24. *n.*16. & Molina *d.*495. *n.*4. tamen (præscindendo à justo pacto) ob quandam æquitatem, & benignitatem Juris: (*L. Si merces §. vis major. L. Ex conducto, §. Si vis, ff. locati, L. licet, C. locati*) introductum est, ut notabili sterilitate ex quacunque causa proveniente, remittatur, vel juxta mensuram sterilitatis, diminuatur pensio; id, quod per minutiores casus disputatum videri potest apud citatos, & apud Jurisperitos in easdem leges, apud quos scilicet Molin. Less. *ll. cc.* Dian. *p.*3. *tr.*6. Miscell. *res.*17. Bonac. *d.*3. *de contr. q.*7. *p.*3. *à n.*13. etiam habebis, quid intelligatur nomine magnæ, seu notabilis sterilitatis; An semper incumbat conductori onus probandi sterilitatem; An, si conductor renuntiet casibus fortuitis, intelligatur de solitis; An etiam de insolitis, & si de insolitis; An etiam de inopinatis, vel de inopinabilibus, sive quoad sterilitatem ipsam, sive quoad alios casus, &c.

Rem conductam relinquere Domino, qui eam possit alteri locare, an minuat de pensione?

11 Subinquires tertiò. Si impedimentum ex ipso conductore proveniat, relinquat autem dictus conductor rem Domino, qui Dominus possit alteri locare, obligaturne conductor ad pensionem solvendam?

12 Respondeo. Obligabitur & quidem ad totam pensionem; nec enim assentior Less. *l.*2. *c.*24. *nu.*10. asserenti, tunc propter libertatem, quam conductor relinquit Domino, ut is possit eam rem alteri locare, debere aliquid minus, etiam si deinde Dominus actu non locet (nam si de facto locat, mox dicam) non assentior (inquam) quia tota pensio ex contractu debetur Domino, & sibi imputet Conductor, quod nolit re uti, nam illa libertas parum utilis est Domino, si de facto non locet, cùm contrà pensio illi certè integra debeatur. Aliqui afferunt contra nos Molin. *d.*493. *n.*4. *fine*, sed, Textu Molinæ diligenter expenso, dico, immeritò illum contra nos afferri; neque enim contrarium nostræ doctrinæ docet, nisi quando conductor consentit, Ecce Molinæ verba: *Si superveniat impedimentum ex parte ejus, qui domum v. g. conduxit, ut si eam non possit habitare, quia aliò migraturus est, vel ob alium fortuitum casum se tenentem ex parte ipsius, tenetur ad pensionem integrè solvendam Locatori, nisi cum eo consentiente paciscatur, ut remittat aliquid ratione potestatis, quam illi faciat locandi rem alicui alteri, ut potest juxta ea, quæ dixi disp.*489. *Ita habetur l. sed homines, §. cum quidam ff. locati.* Hæc Molin. Notasti illud (*cum eo consentiente?*)

13 Illud tamen esto certum, si Dominus alteri locet æquali pretio suam rem, ut etiam si famulus expulsus à Domino inveniat, cui æquali pretio serviat, nihil tunc deberi à primo conductore, vel à prædicto Domino, quia tunc, ipsum Conductorem rem conductam deseruisse, vel famulum fuisse expulsum, nihil damni intulit. Si locet minoris, deberi, quod deest ad æquale, certum etiam sit ex dictis.

14 Sed quæres, quid si majori pretio? Locasti v. g. Petro domum centum aureis ad annum: deseruit eam Petrus; tu verò eandem locasti Francisco ad eundem annum, aureis centum, & decem: ille excessus, idest decem aurei, cui debebuntur? tibi, an Petro?

15 Respondet de Lugo *d.*29. *citata n.*30. Petro primo conductori, quia, sicuti res vendita fructificat Domino, qui eam emit, sic res conducta pro tempore conductionis fuctificat conductori, qui eam conduxit.

16 Sed ego circa hanc quæstionem duo considerabam. Primum, certum videri; tibi Domino domus deberi pretium notabilis laboris, & industriæ, si fortè illam adhibuisti, in quærendo alium conductorem, ad quem quærendum tu non obligabaris. Secundum, non videri verum, in hoc casu rem conductam fructificare primo conductori; conductor enim ille eam renunciat, & Locator acceptat, resumit enim domum suam; ergo fructus erunt Locatoris, qui est Dominus, vel certè, etiam si ejusmodi renunciatio valida non esset, adhuc illi fructus tunc non essent conductoris, quia cùm dereliquit, videtur etiam abdicare à se, & veluti pro derelictis habere fructus quoscunque sive copiosos, sive modicos ex illa proveniendos. Vidit hoc Molina *d.*493. *n.*4. fine, idque non obscurè insinuavit; *licèt Locator* (ait) *non teneatur locare alteri rem illam, possitque accipere integram pensionem à primo Conductore; si tamen illam locet, non facta priùs transactione, & compensatione cum primo Conductore, utique tenetur deducere de prima pensione pretium, quod pro secunda locatione accipit, nisi primus Conductor, quasi pro derelicto relinquat usum illum, ac fruitionem illius rei toto illo tempore, ad quam habet Jus, etiam ut ipse posset eam locare alteri.* Hactenus Molina.

17 Ex dictis ergo ad quæstionem propositam respondendum est cum distinctione, nam si primus conductor non abdicat à se rem conductam, verum est, excessum ipsi competere, at si abdicat, ut certè sæpissimè accidit, dum is rem conductam derelinquit, tunc sanè excessus ille pertinet ad Locatorem, qui est Dominus, & primò occupat.

§. II. *Quando pensio solvenda?*

1 QUando aliquod pactum designans tempus præcessit, vel consuetudo Religionis explicuit, solutionem fieri, sive in fine anni, sive in fine cujusque mensis, & quidem, vel totam, vel partem, dimidium V. G. post Semestre, & aliud dimidium post finem anni, vel quid simile non est difficultas; tunc enim ejusmodi pacta, & legitimæ consuetudines sunt servandæ. At ubi nec pactum adest, nec ulla consuetudo, quandonam solutio erit peragenda?

2 Dico ex circunstantiis, & natura rei conductæ id esse dignoscendum. Si enim ad annum loces, vel si ad anni dimidium, vel si ad mensem certè in fine talis designati temporis erit solutio, præstanda; id enim notat illud (ad annum, ad dimidium, ad mensem.) Et ratio ulterior est, quia tunc æquum est, ut solvam tibi pensionem, quando jam habui totum usum rei tuæ; at hunc, nonnisi ad finem concessi temporis totum habeo. Unde propter eandem rationem, si rem naturaliter fructuosam loces, tunc videtur conventum tempus solvendi, quando colliguntur fructus. Quod si loces per quatuor, quinque, plures annos, tunc etiam in fine singulorum annorum erit facienda solutio, quia ex communi usu, & legibus *l. Scire debemus*, *L. Plurib. ff. de verb. signif.* ejusmodi una locatio plurium annorum æquivalet pluribus annis. Ita Mol. *d.*497. *n.*1. Bonac. *d.*3. *de contract. q.*7. *p.*3. *à n.*5. à quibus citantur leges, & Doctores.

3 His tanquam communibus, & certis jam habitis, mihi sese offert

offert hæc dubitatio: Petrus locavit Paulo domum per novem annos, qui Paulus ostendit chyrographa, quæ testantur ipsum solvisse pensionem per tres annos ultimos, & proximos elapsos, teneturne solvere pensiones antecedentium annorum?

Respondeo, cum Textu Juris, *L. Quicumque C. de Apochis publie.* qui sic disponit: *Is, qui ostendit se tribus proximis annis solvisse, retrò solvisse præsumitur, nisi contrarium probetur.* Atque ex hoc (*nisi contrarium probetur*) sequitur, ut si verè solutæ non fuerint, obligetur conductor solvere in conscientia, & locator eas exigere possit, etiam se occultè compensando juxta Regulas justæ compensationis. Excipe, nisi aliqua retro antecedens pars fuerit legitimè præscripta.

4 Quid, si omnibus conjecturis expensis (expendunt Menoch. *de præsumptionibus*, & Mascardus *de probationibus*) dubium sit, an conductor pensionem solverit?

Respondeo, deberi à te conductore pensionem, quia locator est in possessione crediti contra te. Vide tamen, quæ ego *lib. 1. in Decal. c. 3. §. 7. V. Restitutio*, dixi universaliter de eo, qui dubitat, an restitutionem exhibuerit.

§. III. *Ubi solvenda Pensio?*

1 DE hac re, quando solvendum aliquid contingit ex aliis capitibus, quàm ex locatione, egi satis, superque *lib. 8. in Decal. tr. 4. c. 1. §. 8.* Nunc ergo ea applicando ad locationem, breviter dico, pensionem debere solvi in eo loco, in quo conventum est; vel si nulla facta est conventio, debere in eo loco, qui fortè est de consuetudine in ea Regione; vel denique si nihil est conventum, & nulla est ejusmodi consuetudo, debere solvi in eo loco, quem ipsa natura contractus locationis requirit, hæc autem requirit, ut in eo loco solvas, ubi conduxisti.

CAPUT V.

Explicans illud descriptionis,

Nullo addito injusto pacto.

1 ID vel indoctus quisque non ignorat. Verùm aliqua pacta, quæ dubia apparent, cognoscere, justa ne sint, an injusta, hoc enim verò perdifficile, etiam doctissimis est. Quod tamen facile, spero, reddetur, si hic nonnulla ejusmodi pacta breviter examinemus.

Primum pactum, quo res conducta promittitur vendi.

2 Ego loco Cæsari hanc domum pro justa pensione centum aureorum singulis annis, quod si mihi quandocunque tradet mille aureos, quanti scilicet justè valet domus, cessabit pensio, & Cæsaris erit domus. Est ne justa conventio?

Respondeo, esse justam, cum Azor. 3. *p. l. 8. c. 11. q. 6.* & Filliuc. *tr. 36. c. 5. n. 81.* quia, donec solvitur totum pretium domus, est contractus Locationis, & domus est in tuo dominio. Verùm, pretio soluto, jam domus venditur, fitque alterius, idest Cæsaris: id quod ita se habet, sive æstimes ipso initio domum, sive non æstimes; modò, quando initio æstimas, æstimatio non faciat venditionem.

3 Explico hoc ultimum. Si æstimes domum, ut sciatur, quantum debeat Conductor, si ejus culpa domus pereat, vel deterior fiat: pari modo, si æstimes, ut videatur, quantum pretium debebit tradere Cæsar, quando domum emet, tunc æstimatio non facit venditionem. At, si æstimes, ut domus transeat in dominium alterius, quamvis pretium solvendum differatur ad annos, æstimatio facit venditionem. Ex hac ergo explicatione, responsio allata manifesta est, nam tametsi Cæsar ad suum libitum possit, vel domum reddere, & illam non emere, vel totum pretium solvere, & sibi, ut venditam applicare domum, injustè à te non agitur, dum pensionem in totum exigis, quia, non soluto pretio, (quamvis facta æstimatione, quæ tamen non facit venditionem) domus est tua, & pensio tibi solvitur pro tua re; eo tamen soluto, vel facta æstimatione, quæ venditionem faciat, jam tua non est ampliùs, sed est ementis, unde cesset tunc pensio, necesse est.

4 Quid, si concedo Cæsari, ut domum meam ab ipso conductam possit, si velit aliis vendere?

Respondeo, nec est injustitia, si id rectè fiat (quicquid dicat Azorius, & Filliucius citati) nam donec Cæsar domum alteri vendat, domus est tua, in utroque dominio persistit, unde tibi pensio meritò, & justè solvitur, sed non post venditionem, ut dictum est.

Secundum pactum, quo omnia pericula conjiciantur in Conductorem.

5 Loco tibi hoc prædium, hunc gregem, hunc equum, modò omne periculum sive fortuitum, sive insolitum, quandocunque illud sit, tu subeas: estne justa conventio?

Respondeo, esse justam, cum Azor. *p. 3. l. 8. c. 11. q. 7.* si adsint duæ conditiones. Prima, ut hæc non sit venditio, hoc est illæ res remaneant in dominio locantis, unde si res accidat non perire, debeant omninò eædem reddi tibi locanti, non verò pretium ipsarum. Secunda, ut dematur de pensione solvenda, quantum compensetur tantum onus. Ratio est, quia, si adest prima conditio, cùm res non sint venditæ, pensionem ex rebus suis habere justè Dominus poterit. Et rursus, si adest conditio secunda, nulla erit injustitia, si quidem ex diminutione pensionis jam inducitur æqualitas.

Tertium pactum, quo Grex, vel quid simile reddatur in fine Conductionis in eodem numero, & bonitate.

6 Loco tibi hos ovium greges, has boves, hos equos, quorum usum, fructumque percipias eo pacto, ut semper debeas conservare eundem numerum, integrumque mihi reddere finito tempore designato. Interim verò pensionem rei locatæ solvas, estne justa conventio?

Respondeo, esse justam, modò serventur duæ prædictæ conditiones, idque propter easdem rationes.

7 Obiicies. In ove, quæ fortè interim morietur, primo V. G. anno non potest continuari locatio ad secundum, aliosque consequentes annos, cùm ea nihil sit. Quòd si respondeatur, ovi demortuæ aliam subrogari, ad servandum numerum, non satisfit objectioni, hæc enim subrogata non erit Locatoris, quo modo igitur accipiet ex ea pretium justæ locationis?

8 Respondeo, negando hanc subrogatam non esse Locatoris; statim enim atque moritur ovis, perit quidem quoad illam locatio, quæ non potest continuari in mortua. Verùm, statim ac subrogatur alia, cùm subrogetur nomine Domini Locantis, ejus illa erit, & quoad illam incipiet nova physicè locatio. Locator autem semper remanet Dominus ejusdem, & quidem totius gregis, quia ascitis novis subinde animantibus, moraliter remanet idem grex, sicuti remanet idem fluvius, quamvis aqua continuò varietur.

9 Quid, si locentur v. g. quatuor boves cum pacto, ut non solùm reddendi sint ejusdem numeri, verùm etiam ejusdem juventutis?

Respondeo. Videtur primo aspectu injustum pactum, & sic censet Azor. *l. c. c. 12. q. 2.* Sed certè, cum hoc pactum non sit, nisi præter naturam contractus locationis, & locationem non destruens, quia non fit, ut supponimus, venditio (cum dominium bonum remaneat apud Locatorem) unde nec fiat contractus mutui, aut alterius generis, ex parte non erit conventio injusta. Si ergo ex alia parte pro tanto onere (ut etiam supponimus) omninò aliquid judicio experti de pensione subducatur, re vera prædictum pactum injustitiam nequaquam continebit.

Quartum pactum, quo fiat contractus (à godere.)

10 Ego trado tibi mille aureos, tu locas mihi domum ea lege, ut tunc reddatur à nobis acceptum, quando alteruter velit; interim nec tu dabis mihi ullum lucrum ex illis aureis, nec ego tibi pensionem solvam ex illa domo, estne justa conventio, quæ vocatur in Italia contractus *à godere?*

Respondeo. Si ego tibi tradam rem fructiferam, domum; v. g. locabilem, tu verò mihi prædium æqualium fructuum, fore justum pactum, non est mihi dubium: At si tu des pecuniam, quæ non est ex se fructifera, est illicitum pactum, nisi ex damno tibi emergente justificetur, ut à me dictum est satis. *L. 8. in Dec. tr. 3. c. 7. §. 6. n. 16.*

Quintum pactum, quo locentur cum prædio necessaria ad illud colendum.

11 In nostris Regionibus solet locari prædium cum omnibus bobus illi necessariis, item cum toto apparatu necessario ad messem, vel vindemiam, aratris, ferramentis, doliis, torculari, &c. quæ priùs æstimata, sed non vendita, debeant locatione finita, reddi Locatori, ejusdem æstimationis, estne conventio justa?

Respondeo. Est sanè, dummodo serventur duæ illæ conditiones, quas diximus *n. 3.* unde & justitiæ probationem petere facilè potes.

Sextum pactum, quo tum Conductor, tum Locator participet de periculo rei conductæ.

12 Loco tibi bovem æstimatum; v. g. viginti aureos pro tribus aureis in anno, justa pensione, omnibus ab experto viro compensatis. Loco autem hoc pacto, ut, si post annum minuatur æstimatio bovis, vel is pereat sive casu, sive culpa tua, tu Conductor dimidium jacturæ amittas, & dimidium ego Locator. Estne justa hæc conventio, quæ in aliquibus Italiæ locis usurpari solet?

13 Resp. Injustam esse, ait Comitolus: sed ejus pace, nec injusta est, nec, ut aliqui perperam dicunt, usuraria. Non usuraria, quia hic nullum intercedit mutuum, cùm bos non vendatur, & pretium mutuetur, sed bovis dominium remaneat apud te Locatorem, & solùm ego Conductor per alium contractum assecurationis suscipio, ex parte, periculum, si fortè bos moriatur, vel pereat. Non injusta, quia supponere debemus juxta experti (ut toties diximus) judicium, pro onere, quod conductor suscipit, debere diminui pensionem. Sanè de Lugo *d. 29. de Just. n. 78.* ait, in aliquibus locis Italiæ in hoc casu pensionem æqualem oneribus esse, si pro bove æstimationis viginti aureorum detur pensio aureorum trium, idque aliquos probare ex ipsorum rusticorum confessione, qui judicant, sic benè compensari ejusmodi onus.

CA-

CAPUT VI.

Explicans illud descriptionis,

Produratione temporis designati.

1 QUamvis nimis sit manifestum, non prorogari locationem, nisi pro tempore designato; ad id enim solùm adfuit legitimus consensus contrahentium, quare, eo finito, debebit res reverti ad Dominum modo dicto; tamen non parvæ dubitationes huc pertinentes enodandæ omninò sunt, quas ad tria capita reduco. Primò, ad ipsos contrahentes. Secundò, ad successores Locatoris, vel Conductoris. Tertiò, ad ementem rem locatam.

§. I. *Contrahentes.*

1 INquires primò, An finito tempore locationis, conductor debeat pro æquali pretio præferri cuilibet alteri novo conductori?

Respondeo. Quamvis alicubi aliquæ personæ ex privilegio id habeant, & alicubi fortassè sint propriæ leges id disponentes, eodemque privilegio gaudeat quilibet conductor prædii communis, vel fisci, ut in Jure *l. penult. & ult. C. de Locat. prædii civil. l.* 11. decenitur; tamen universaliter ex jure communi nequaquam conductor præferri debet. Ita *ibid.* in fine legis, & *L. ne Cui C. de locato.* Ita etiam Gomez, Mol. Filliuc. apud Bonac. *d.* 3. *de contr. q.* 7. *p. ult. n.* 1. Inquires 2. si Conductor, impleto tempore remansit in conductione, sciente, & consentiente Domino locatore, seu, eo, ad quem pertinet rei locatæ administratio, censeturne prorogata conductio?

Respondeo. Textus *L. item quoties §. Qui impleto. L. Sequens ff. locati*, hanc quæstionem resolvit, distinguendo: si remansit in prædio rustico sive hominis privati, sive etiam Ecclesiæ, vel Reipublicæ, prorogari solùm in annum, quamvis prima locatio fuerit ad annos plures, idque sub eodem pretio, & cum iisdem hypothecis, & pignoribus, non verò cum eodem fidejussore, nisi hic iterùm fidejubeat. At verò, si remansit in prædio urbano, videlicet in domo (nota hanc sic vocari apud Jurisperitos) censeri Locationem prorogatam prout alteruter ex contrahentibus velit à conductione recedere.

2 Excipe in utroque casu, nisi Dominus obiisset, vel in amentiam incidisset, nam tunc cùm nullus consensus, ne præsumptus quidem haberi ab eo possit, non adesset illa conditio modò dicta (sciente, & patiente Locatore.) Ita Mol. *d.* 498. *n.* 5. Bonac. *l. c.* aliique.

3 Si prædium rusticum non ferat fructum, nisi singulis bienniis in casu, de quo loquimur, pro biennio prorogatur locatio, ut notat Bartolus apud Mol. *l. c. nu.* 12. Quòd si contra, dictum prædium ferat fructum bis in anno, per annum intelligetur prorogatio, immò per annum intelligetur etiam in prædio urbano, videlicet Domo, quando Domus non habet usum uniformem in toto anno (Item *apud eundem*) vel non solent adesse toto anni tempore conductores, ut sunt Tabernæ ad Nundinas, & similes.

4 Inquires Tertiò. Cùm sit certum (ut habet Laym. *l.* 3. *tr.* 4. *c.* 22. *n.* 9. *& comm.*) per se loquendo, non posse Dominum Locatorem expellere domo, vel prædio conductorem; an nihilominus sint casus, in quibus expellere conductorem ante tempus possit?

5 Respondeo esse quatuor, quas percurrit Azor. *d.* 3. *l.* 8. *c.* 8. *qu.* 2. Primò, si pensionem debitam non solvat per biennium, nec in promptu afferat pensiones non solutas. Is tamen expulsus, non debebit pensiones post expulsionem, quia harum carentiam ipsi Locatori voluntariam esse præsumitur, ut notat Lessius, *l.* 2. *c.* 24. *n.* 38. Secundò, si causa gravis superveniat, qua domus, v. g. necessaria sit Locatori ad proprium usum, eaque causa prævisa non fuerit, quando initio facta fuit locatio: sed tunc conductor expulsus, cùm in nulla sit culpa, multò magis non debebit, nisi pensiones pro tempore, quo rem conductam tenuit. Lege Molinam, *d.* 499. qui multa affert hujus necessitatis exempla, ex quibus colliges gradus necessitatis, ob quam justè conductorem expellere potes. Et quidem si, cum aliam non habeas, corruat domus, in qua tu habitas, vel in illam Hostes irruant, si uxorem ducas, vel dignitatem assequaris, vel si filium colloces matrimonio, unde egeas majori domo, sufficientes necessitates sunt ad expellendum conductorem, si eæ non fuerunt initio prævisæ. Idem Molin. *l. c.* docet, id non concedi Locatori jure naturæ, sed ex privilegio Juris communis, & quia jura non loquuntur, nisi de domibus, ideò advertit, non esse id ad alia prædia extendendum. Idem habet Bonac. *l. c.*

6 Tertiò, expellere conductorem potest Locator, si res conducta indigeat refectione, quæ fieri non possit, remanente in prædio conductore. Verùm, ut modò in simili dictum est, tunc conductor non debebit ratam pensionis, quæ correspondet tempori absentiæ, quia tunc conductor non abest ex ipsius culpa, ut supponimus.

7 Quartò, quando Conductor damnum infert rei conductæ, ut si porcos alat in domo, si arbores cædat, si agrum non colat, &c. Ut item, si re conducta abutatur contra bonos mores, ut si introducat in domum conductam Meretrices, Leones, & similes cum dedecore domus, vel cum scandalo, poterit eum Locator expellere. Et Less. quidem *l.* 2. *c.* 24. *n.* 38. meritò putat, in casu deberi ab hoc pravo conductore pensionem temporis sequentis ab expulsione usque ad tempus designatum Locationis (intellige juxta dicta supra *c.* 4. *§.* 1. *à n.* 11.) quia secus causa, & culpa conductoris cessaret Locatori sibi debitum lucrum pensionis. Posita aliqua ex his causis, poterit Locator expellere conductorem; sed ne ansa detur injustitiæ, alicubi cautum esse, ne id fiat sine auctoritate Judicis, notat *ibi.* Azor. *l. c. V. Quares an.*

§. II. *Successores.*

1 SUccessor alius esse universalis potest, qualis est hæres, alius particularis, qualis est Legatarius, vel is, cui quis donavit, vel vendidit rem fortè locatam. Sit ergo triplex regula.

Successor universalis.

2 Prima, Successor universalis tenetur stare Locationi, vel conductioni factæ à suo prædecessore. Lege Manticam, Carocium, aliosque ap. Bonac. *d.* 3. *de contr. q.* 7. *p. ult. n.* 2. Ratio est, quia hæres universalis repræsentat personam ejus, cui in omnibus succedit. Quare debet omnia servare, ad quæ suus prædecessor se obligaverat.

3 Excipe successorem etiam universalem in Majoratu, & item fideicommissarium quemcunque, ii enim accipiunt bona ab eo, qui instituit Majoratum, seu fideicommissum, & non ab eo, qui prædium v. g. locavit, quique non poterat disponere de prædio, nisi pro tempore suæ vitæ, ideò non obligatur stare promissionibus Locatoris; is enim non fuit legitimus administrator, ut ita loquar, pro tempore sequenti ad suam mortem.

Successor particularis ex Donatione, Legato, &c.

4 Regula secunda habet duas partes. Prima est: Successor particularis ex Donatione, Legato, vel simili contractu gratioso, sive succedat in proprietate, sive solùm in usufructu talis rei particularis, non tenetur stare locationi prædecessoris, seu donatoris, & consequenter nec conductor tenetur stare ejusmodi conductioni.

5 Secunda pars regulæ est. Si tamen conductor velit stare, & non permittatur, potest ipse conductor agere ad interesse contra eum, qui ipsi rem locavit, vel contra ejus hæredes. Ita iidem DD. & passim. Ratio primis partis regulæ est, quia successor particularis non succedit in omnibus juribus, vel debitis prædecessoris, seu Donatoris, sed in illo tantummodo bono peculiari, quod sibi datur, ergo non obligatur ad servanda jura, vel debita, quæ fuerunt contracta inter locatorem, & conductorem, quæ cùm fuerint personalia, non fuere translata in ejusmodi particularem successorem, qui nec legantis, nec donantis personam repræsentat. Ratio posterioris partis regulæ est, quia tunc per translationem rei conductæ in alium, locator, vel ejus hæredes sunt conductori causa illius interesse. Unde meritò sic deciditur in Jure *L. Emptorem, Cod. de locato. L. Si merces. §. Qui fundum, ff. locati, L. Nihil, §. ult. ff. de legatis primo.*

6 Quoad primam partem regulæ, excipe Primò, nisi signatè initio locationis deductum esset in pactum, ut pro tempore locationis res locata remaneret particulariter ipsi conductori subjecta, seu hypothecata ad securitatem suæ conductionis: nam tunc invalida fuisset, seu certè invalidanda alienatio subsequens, facta à locatore, cùm fuerit contra Jus particulare conductoris ipsi ortum ex vi talis pacti. Dictum autem est (nisi signatè, &c.) nam si res locata solùm generaliter hypothecata fuisset in hunc ferè modum: omnia mea bona sint tibi conductori subjecta ad securitatem tuæ conductionis, tunc valida sine dubio fuisset subsequens alienatio, sed conductor, juxta secundam partem regulæ, haberet Jus se defendendi contra Locatorem, seu Locatoris hæredes, volentes eum expellere, ut fusè Mol. *d.* 490. qui deinde *nu.* 9. prosequitur quid dicendum sit in re locata à Fisco, & paulò post, in quibusnam idem Fiscus succedere solet.

Excipe secundò id, quod mox excipiam §. 3. *n.* 2. cùm de Emente.

Successor sui Administratoris.

7 Regula Tertia, quando aliquis alteri prædecessori sive defuncto, sive viventi succedit, etiam in re particulari, qui prædecessor administrationem rerum illius, qui succedit, legitimè habebat, quique prædecessor rem illam locaverat, debet ejusmodi successor stare locationi factæ. Ita Molina Rebel. Mantica, Gomez ap. Bonac. *l. c. n.* 7. Ratio regulæ est, quia quilibet obligatur rata habere ea, quæ facta sunt à suo legitimo Administratore, seu suo Procuratore, quamvis deinde hic moriatur, vel à munere amoveatur. Cùm ergo hic Locator, de quo agimus in hac regula, fuerit legitimus Administrator, undè legitimè locaverit, debebit ejus successor eam locationem ratam habere.

8 Hinc Pupillus debet stare locationi factæ à Tutore, vel Curatore. Hinc ex meliori sententia, quam sequitur cum aliis, Molin. *d.* 492. Uxor, mortuo Marito, debet stare locationi non solùm bonorum dotalium, sed etiam Paraphernalium factæ ab eodem Marito, quia Maritus non solùm est usufructuarius rerum dotalium, sed etiam est legitimus Administrator earundem rerum dotalium, & etiam, saltem, quando uxor non prohibuit, paraphernalium. At verò Maritus tunc solùm obligatur stare locationi anteà à dotante factæ V. G. domus datæ ipsi in dotem, quando Maritus eam rem in dotem accipiens, sciebat, esse locatam, quia sic tacitè visus est locationi consentire: secus, teste Mol. *ibid. n.* 4. si nesciebat, quia tunc, cùm sit successor particularis in dominio utili, recurret secunda regula jam *n.* 4. allata.

9 Hinc

9 Hinc denique Prælatus, Abbas, Beneficiarius debet stare locationi factæ à suis prædecessoribus de bonis pertinentibus ad Ecclesiam, quia horum illi prædecessores fuerunt legitimi Administratores, & hi posteriores succedunt in his bonis Ecclesiæ, quasi eandem Ecclesiam repræsentantes, ut repræsentabant prędecessores.

10 Dixi (de bonis pertinentibus ad Ecclesiam, nam de bonis, quamvis Ecclesiasticis, sed pertinentibus ad suam dignitatem, vel Beneficium, cujus fructus sui sunt, cùm ea dictæ personæ administrent, ut res suas, quoad fructus, validè quidem locant pro tempore suæ vitæ, sed non pro tempore post suam mortem, undè tunc successor stare locationi non obligatur. Et nota, in his bonis pertinentibus ad eorum dignitatem, vel Beneficium, successores succedere, tanquam in Majoratu, quibus prædecessor præjudicare non potest, unde, si hic prædecessor exegit pensionem pro tempore post mortem suam, potest successor eam nihilominus exigere. Lege Bonac. *disp.3. de contr. q.7.p.ult.n.10. fine.*

11 Atque in hoc toto casu hujus *n.10.* Sicuti Locatoris successor potest recedere à Locatione, præter casum, quem mox *§.3. n.2. & 3.* dicam, cùm de Emeote, sic conductor potest conductionem relinquere. Denique memineris, hæc omnia dicta semper esse, præscindendo ab aliqua legitima consuetudine fortè alicubi introducta, vel justo pacto, &c.

§. III. *Successor particularis ex Emptione.*

1 EMens rem ab aliquo, est ejus successor particularis. Emens ergo rem locatam, eadem prædicta secunda regula, duas habente partes, utatur, quam modò § 2. *n.4.* attulimus.

2 Unum tantùm casum excipe, in quo is, qui emit, saltem ex æquitate, stare debet contractui, nec expellere potest Conductorem. Nam Colonus V.G. si, postquam agrum conduxit, illum seminavit, non debet ejusmodi Colonus expelli ab Emente memoratum agrum, donec messis colligatur. Ita Silv. Tabiena, aliique apud Bonac. *l.c. n.6.* quia secus intempestivè expelleretur, cùm æquum non sit, Colonum fructuum jacturam perdere.

3 Idem cum Quaranta, & Ricc. cum eod. Bonac. *ibid. num.10.* dic de Prælato successore bonorum Ecclesiasticorum particularium Prædecessoris, nam, si res non est integra, & Conductor operas adhibuit in agro Beneficiarii colendo, dictus successor non potest Conductorem expellere, donec annus, vel fructuum collectio finiatur; ne scilicet intempestivè cum alterius damno abscindatur locatio.

4 Ex quibus colligo, idem debere dici de omnibus similibus, vel dissimilibus successoribus, quia æquitas non patitur, ut Conductor aliquo damno, dum bona fide in operas processit, afficiatur.

CAPUT VII.

Explicans illud descriptionis,

Personam aliquam, vel seipsum.

1 HÆc pars descriptionis notat, posse quempiam, vel seipsum, vel aliam personam, in quam quis Jus habet, V.G suum servum, locare alteri, quod est operam famulatus alteri promittere, sive universale in omnibus, ut sunt famuli, qui sub pretio se exhibent ad serviendum in quacunque re Domino, sive in aliquo peculiari opere, ut sunt Artifices, Coloni, Scientiarum Magistri, &c. De his ergo sub communi nomine famulatus nonnulla perstringam, nec solùm ea, quæ strictè pertinent ad contractum locationis, de quo loquimur, sed etiam (quandoquidem adest hæc occasio) ad alia universaliter, quæ spectant ad famulos, & consequenter ad Dominos.

2 Ut autem ordinatim procedam. Primò, agam de famulis, qui juxta promissum, serviunt, seu servierunt. Secundò, de his, qui promissionem violantes, non serviunt, cùm possint. Tertiò, de his, qui non serviunt, cùm non possint.

§. I. *De Famulis, qui serviunt, seu servierunt.*

1 IIs, qui debitum obsequium exhibent, vel exhibuerunt, deberi justum stipendium, quis ignorat? Sed quærenda sunt adhuc duo. Primò, quodnam est debitum obsequium? Secundò, quodnam est justum stipendium?

Quodnam est debitum obsequium?

2 Illud est, quod moraliter, & communiter in illo genere ab aliis exhiberi solet. Et quia illud habet latitudinem, juxta quam diligens, diligentior, diligentissimus famulus servire potest, satis erit, in gradu infimo, idest, ut famulus exhibeat diligentiam, nec necessariò maximam, nec illam, quæ vergat ad desidiam, idque præciso pacto majoris diligentiæ, pro qua daretur majus stipendium, ut ex se patet.

3 Hinc fit Primò, ut si famulus prędictam diligentiam, saltem in infimo dicto gradu, non servet, ex quo sequatur damnum aliquod Domino, fit, inquam, ut obligetur ad restitutionem damnorum, immò, propter paritatem rationis, etiam lucrorum, Domino inde cessantium. Verùm hic maximè est notanda monitio aliàs *Lib.8. in Dec. tr.3.c.5.§.1.n.6. & l.1.cap.3.§.7. V. Depositum*, & iterùm dicam infrà *lib.9.tr.7.de Societ.c.8.n.5.* sæpè tradita, nimirum negligentiam, quæ in uno genere famulatus v.g. in transferendis ligois, est levis, gravem esse in transferendis vasis vitreis. Locum omninò recole.

4 Fit Secundò, ut si, posita prædicta diligentia, famulus alias operas exerceat, lucreturque, possit hoc lucrum sibi acquirere, & retinere, quia quando sese addixit domino, ejusmodi à se potestatem non abdicavit.

Quodnam est stipendium justum?

5 Justum item stipendium habet summum, medium, & infimum gradum, estque illud, quo communiter in foro solent operæ, famulique talis ministerii conduci, & satisfaciet Dominus, si (præscindendo ab aliquo justo pacto) det infimum, ut notat Bonac. *l. c. p.4. n.3.* sicuti, nec injustè aget famulus, si petat summum: si petat, inquam, nam si tacet, videtur infimo contentus esse, atque adeò non potest, prætextu supremi debiti, compensare sibi usque ad summum.

6 Hæc ita in genere dicta rem exactè nequaquam definiunt; adhuc enim restat scrupulus, ac quodnam sit ejusmodi justum, licèt infimum, stipendium, præsertim, quia nesciri vix potest in tanta varietate operarum, & ministrorum, quodnam stipendium in foro, & communiter currat. Id ergo prudens, & expertus vir facilè expiscabitur, si quatuor expendat capita, quæ jam subdo.

7 Primò. Expendat, famulos interdum condonare defectum mercedis Domino ob quatuor potissimùm subindè rationes, nempè Primò, quia ab ipsis Dominis sperant favorem & gratiam, immò etiam munera in Republica, & Beneficia, hęc enim sola spes est pretio æstimabilis, tametsi deindè nihil re ipsa acquiratur.

Secundò, quia obsequium est admodum exiguum, unde remanet ipsis locus, sive otiandi, sive alio modo lucrandi.

Tertiò, quia, dum serviunt, aliquam artem addiscunt, ut sunt servientes artificibus, Professoribus Medicinæ, Musicæ, & similibus, quin aliquando ob sola alimenta victus, & non rarò ne ob victum quidem, sed solùm ob ejusmodi unum finem addiscendi famulantur.

Quartò denique, quia compensatur satis, superque merces ab honore officii. Sic aliqui Officiales in Civitatibus, quos Juratos Siculi appellamus, modicissimo stipendio fruuntur, licèt maximis Reipublicæ occupationibus distendantur, eo scilicet honore contenti, pro quo adipiscendo sæpissimè multum se expendisse etiam gloriantur.

8 Secundò, expendat vir prudens numerum famulari volentium, qui frequentissimus hodie solet esse; tanta enim famulorum copia valdè diminuit de ipsorum mercede, quia tunc ultro se offerunt pro quocunque pretio; ultroneas autem merces vilescere usque ad tertiam partem, immò aliquando etiam usque ad dimidiam, doceri à nonnullis diximus alibi, *lib.8. in Decal.c.7. §.4. n.6.* & certè tunc vilius esse debere stipendium, mirum non est: sicuti in cæteris rebus venalibus, quando hæc abundant, usu venire solet.

9 Tertiò, expendat etiam necessitatem ipsorum famulorum, nam licèt mera necessitas servi non debeat minuere pretium sui laboris: neque enim, si ego habeo necessitatem vendendi frumentum, præcisè ex hoc tu infrà infimum pretium potes emere, nisi aliundè dictum pretium vilescat, tamen, quia, quando hac necessitate laborant multi servi, non inveniuntur Domini, qui majus pretium præbere velint, inde fit, ut stipendium, tunc communiter currens in foro, fit minùs, & consequenter hoc, quamvis vilius, sit justum.

10 Quartò, est etiam perpendenda, ad Justitiam stipendii cognoscendam, ipsa liberalitas Domini, qui non rarò ad suæ familiæ decus pertinere putat, si (ut Magni Principes consueverunt) plus suis famulis impertiant, quàm eorum famulatus mereatur.

Atque ex hoc ultimo solvitur illa quæstio: An, si Dives Dominus det suo honorario famulo victum pro ipso, & hordeum v. g. pro Equo, vel aliam victus portionem; quia is honorarius famulus alium pro se famulum habeat, ipse verò, nec equum, nec alium alat, possit sibi illud hordeum, & portionem illam reservare? Posse enim puto, non solùm, quia ea non videntur dari, ut ille habeat equum, & famulum, sed, ut possit habere, & eorum defectus non redundat in damnum, seu dedecus Domini, sed solùm ipsius honorarii famuli: quæ sunt rationes Magistrorum Salmaticensium approbantium hanc doctrinam apud de Lugo, *d.16. de Just. n.82.* verùm etiam, quia ejusmodi Principes, ac divites Domini non ad justum stipendium, ut modò dixi, sed, ad liberalem beneficentiam ea mensurant, quæ donant.

11 Quando non stat per famulum, ut serviat, sed per Dominum, qui nolit uti ejus opera, an habere debeat æquale stipendium, ac si serviret, dixi satis suprà *c.4. §.1. n.5.*

Famulorum expulsio.

12 Huc reducamus illam quæstionem, an sit aliqua causa, ex qua justè possit Dominus, ante finitum conventionis tempus, ejicere servum famulari volentem?

Respondeo. Præcisis nonnullis legibus, quæ fortè alicubi vigent, de quibus Molina, *d.505. & 506.* potest dimitti prædictus servus ex causa gravi superveniente, quæ initio prævisa non fuit, ut *ibidem*, docet Molina.

13 At, quęnam est causa nova?

Respondeo, non solùm esse gravissimam, ut si Domini vitæ insidiaretur famulus, si furaretur bona Domini, si damnum eidem affer-

afferret, &c. Verùm etiam, si famulatum notabiliter negligeret, ita ut adhiberet notabiliter minus infra infimum gradum ordinariç diligentię, quem in simili ministerio solent alii famuli communiter adhibere.

Ratio est, quia jure naturæ, & præcisis legibus positivis, vel peculiari pacto, talis videtur esse intentio contrahentium, ut sicuti Dominus dat bonum stipendium, ita bonum obsequium famulus præstare debeat, quod certè illud est, quod saltem infimum diligentiæ gradum attingit, modo, quo paulò antè *n.2. & 3.* explicatum est. Ni ergo illum Famulus attingat, meritò Dominus stare contractui non obligabitur.

Famulorum recessus.

14 Huc etiam reducamus quęstiunculam pręcedenti affinem: an scilicet famuli, quando tempus serviendi non est ex pacto determinatè definitum, possint quandocunque velint, à famulatu recedere?

Resp. posse absolutè, sed maximè tunc attendendum esse ad consuetudinem Regionis, qua famulus soleat, vel non soleat ad libitum à contractu recedere. Perpendendum etiam erit genus famulatus, nam, aliquando ipsa res, in qua obsequium versari debet, ostendit, an ad annum, ad menses, ad dies, an etiam ad horas dumtaxat extendatur. Quibus consideratis, recedendi facultas, sive denegetur, sive concedatur à viro prudenti.

Habes in hac materia Propositionem 37. inter damnatas ab Innoc. XI. *Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè Heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.*

Compensatio Famulorum.

15 An Famulus, si justam mercedem illi deneget Dominus, possit, si alia via suum habendi non apparet, occultè sibi compensare?

Respondeo, posse, sicuti in similibus certum est. Verùm valdè cavendus ille scopulus, quo famulus immeritò putet, mercedem justam non habuisse.

16 Solet autem hìc maximè quæri (& molestissimam esse difficultatem Confessariis, in hac decidenda, fatetur Rebell. *2.p. lib. 14.q.15.n.9.*) an, quando famulus pro sua necessitate promittit operam Domino pro stipendio minori, quàm infimo, an, inquam, possit occultè sibi compensare, quod deest, usque ad justum infimum pretium, nam usque ad medium, vel summum jam diximus *n.5.* non posse.

17 In hac difficultate ob duo capita regulariter non posse, judico, præter caput ductum à condonatione, quæ aliquando præsumitur, fieri à famulo, ut dictum est modò *n.7.*

18 Nam primò. Si eam necessitatem habet famulus famulandi huic Domino pro vili pretio, ideò est, quia non invenit alium Dominum pro majori pretio; ad illum enim confugeret, si facilè esset illum invenire, si ergo non est facilè, sequitur, vile pretium esse commune in foro, atque adeò justum: ergo excedi non poterit à servo. Id vidit de Lugo *disp.16. de Just. nu.80.* qui sic habet: *Quare rarò credendum in hac parte famulis obtendentibus defectum justi stipendii; Cur enim alium Dominum non quærunt cum majori stipendio, vel non quæsierunt, si invenire facilè poterant? Si autem non poterant, non ergo fuit injustum pretium, quo majus communiter non poterant invenire.*

19 Secundò, quia dum servus dicit, se vili mercede servire, decepit Dominum, qui regulariter in tanta multitudine servorum, qui hodie serviendo victum quærunt, alium, eadem, immò interdum minore mercede, inveniret: ergo servus cùm sit causa talis damni Domino, resarcire debet: resarciet autem, non petendo stipendium illud majus, quod aliàs, si Dominum non decepisset, habere justè potuisset.

20 In hoc secundo capite habeo contrarium prædictum de Lugo; sed fusè, & ad evidentiam, ut mihi videtur, ejus rationes ego dissolvi per aliam occasionem *In Opusc. de Sacrific. Missæ, lib.3. c.1. §.3.* quando de hac excusatione famulorum pluribus disserui.

Dixi autem *n.19.* (regulariter) quia, si servus, qui necessitate compulsus, se ob vilem mercedem locavit, verè invenisset majorem, non decepisset cum effectu Dominum, quia is nunquam invenisset servientem viliori pretio, atque adeò posset servus sibi compensare ex probabili sententia, quam ibidem explicuimus.

21 Huc etiam pertinet, quando servus, vel amicus exhibet aliqua obsequia, ad quæ non tenebatur; Quæritur enim, an hic possit sibi compensationem ex bonis Domini, vel amici facere? Et quidem, si gratis fecit, certum est, non posse; Lege Nav. Less. Vasq. citatos à Bonac. *disp.3. de contr. q.7. n.4.* nec enim semel donata potest quis, mutata voluntate sine consensu ejus, qui recepit, sibi resumere. At si invitus, posse (si nihil aliud addatur) dicendum est, quia labori debet æqualis merces solvi, & nemo facilè præsumitur condonare, cùm condonatio sit donatio, quæ non præsumitur, nisi exprimatur.

22 Dixi tamen (si nihil aliud addatur) nam maximè cavendum est, ne Dominus, vel amicus rationabiliter putet, gratis à te ea obsequia præstari, & sic tua culpa deceptus, cum potuisset illa habere gratis ab alio, ipse ad nihil juxta dicta *à n.17.* tenetur, & tu contra Justitiam compensationem attentes.

Famulorum stipendium quando committitur arbitrio Domini.

23 Inquires tertiò. Si quis serviret, remittendo se sui Domini arbitrio, quantum esse debebit justum stipendium, quod Dominus obligaretur solvere?

Respondeo, cum Bonac. *l.c. n.10.* esse illud, quod communiter aliis solvi consuevit, consideratis tamen iis omnibus, quæ modò *à n.6.* ut justum stipendium taxetur, consideravimus, in hoc enim sæpè falluntur famuli, qui remittunt se arbitrio Domini, & deindè mensurant absolutè famulatum, non verò ex illis capitibus, puta sive ex condonatione, sive ex eo, quod decipiunt Dominum, sive ex spe, quam à Domino concipiunt, &c.

Stipendii famulatus Præscriptio.

24 Inquires Quartò. Si, per annos aliquot, famulus non petat stipendium sui famulatus, potestne Dominus illud præscribere, ita ut non obligetur ampliùs solvere?

25 Respondeo, ex jure communi posse; Si enim servus, cum possit petere, non petit suum creditum, & Dominus, quia non est requisitus à servo, bona fide debitum non solvit per triginta annos, jam vi præscriptionis non obligatur ampliùs prædictus Dominus.

26 Dixi per triginta annos, quia hæc est communis doctrina de præscriptione debitorum, ut videri potest breviter apud de Lug. *disp.7. de Just. n.80.*

27 Dixi rursus (de Jure communi) nam in aliquibus regnis Triennium sufficere ex jure particulari, non ignoro. Consulat ergo quisque Regionis suæ municipalia jura, & quidem de jure Hispanico, quoad hanc præscriptionem stipendii servorum, vide fusè Th. Hurt. *tr.8. mor. c.2. à n.245.*

Solutio stipendii non requisita.

28 Petrus Dominus probè novit, Paulum olim suum servum, anno v.g. superiore sibi inservisse fideliter, non tamen habuisse stipendium, & nunc, quando non est ampliùs ejus servus, videt, illum non petere, Inquires, an obligetur ipse Dominus non requisitus illud ei dare?

29 Respondeo, hanc quæstionem dissolvit idem Thom. Hurt. *l.c. n.248.* dicens, Dominum non teneri stipendium offerre, nec deferre famulo extra domum suam existenti, & non petenti (nam intra, semper tacitè petit, seu expectat.) Ratio est (inquit) quia dum servus sciens sibi deberi mercedem non petit (addo tamen tanquam omninò necessarium, cùm possit, nec ob timorem Domini, vel quid simile retrahatur) Dominus meritò cogitabit, servum velle dictum stipendium donare, seu relaxare; id quod Hurtadus confirmat ex aliis Doctoribus, qui & in gabellis, & in legatis idem dicunt, ut scilicet, quando à Gabellariis, & à Legatariis scientibus sua credita, & petere valentibus, ea non petantur, non sit obligatio illa offerendi.

Auctis servitiis, augendum pretium famulis.

30 Si famulus tuæ familiæ obsequio se obligavit pretio certo, sed deindè augetur familiæ numerus, debetne augeri pretium? Idem quæri potest de quocunque incremento laborum in serviendo.

Respondeo, cum necessaria distinctione. Si parum augetur de labore, non esse pretium augendum, si multùm labor augeatur, etiam proportionaliter augendam mercedem. Ratio est, quia pro parvo augmento involvitur consensus implicitus, pro valdè magno, non item. Idem dic in Medico, si se obligavit ad serviendum Monasterio, Seminario, Familiæ, &c. quando pari modo augentur personæ inserviendæ, ut notat Corradus *de contr. q.88.* Azor. *3.p. l.8. c.14. q.1. & 2.* Notentur tamen dicta *n.21.*

31 Quòd si in pretio statuendo habita est ratio singulorum, ut quando conventum fuit dari, pro inserviendo singulis, tantum pretii, certè, si crescat numerus personarum, debere & crescere pretium sic taxatum, dubium esse non potest.

32 Quid, si quis se conduxit certò pretio ad ædificium v.g. faciendum, & deindè apparet, notabilem auctum fuisse laborem, immò & auctas expensas, quas sibi faber assumpsit faciendas?

Respondet Bonac. *d.3. de contr. q.7. p.4. n.18.* debere augeri & stipendium. Verùm non semper id admittam in praxi, quia solet, in his conventionibus sine fraude initis, admisceri periculum æquale ex utraque parte contrahentium, nam aliquando ædificium, vel simile quidpiam absolvitur paucioribus, aliquando pluribus expensis: ergo est æquale periculum pro utraque parte. Profectò idem Bon. *ib.* docet, non debere augeri stipendium illi, qui se obligavit, ad transferendas cum navigio merces alterius, putans se paucis diebus posse iter absolvere, sed posteà ventorum adversantium causa multo pluribus absolvit; id, inquam, docet, quia poterat etiam ventorum favore multò paucioribus. At simile quid etiam evenire poterit in casibus aliis.

33 Si Mercator promisit pretium Gubernatori Navis, ut merces v.g. ad Indos, vel ad alium locum transveheret, sed medio confecto itinere, ob reluctantes ventos reversa est Navis in Portum, unde discesserat, quale pretium esse debebit, conventumne, an aliud minus? Respondeo, de hoc peculiari casu pluribus disputant Molina, *d.502.* Bonac. *l.c. n.20.* de Lugo *d.29. de Just. n.24.* alii-

aliique, quos adi; nos enim monent famuli à promisso famulatu deficientes, ut ipsos deseramus.

Stipendium datum Famulo in damnum Creditorum Domini.

34 Denique, si Dominus Famulo stipendium solvens fiat impotens ad solvenda ea, quæ hic Dominus debet suis Creditoribus, poteritne licitè illud acceptare Famulus? Immò, si hanc impotentiam prævideat idem Famulus, poteritne illius obsequiis se addicere?

35 Respondeo. Bonac. *d.5. de restit. q.ult. punct.1. n.30.* breviter sic docet. Famuli inservientes alicui Domino, quem sciunt fieri impotentem ad restituendum Creditoribus, non possunt aliquid ab eo accipere, aut acceptum retinere, nisi fortè tantundem Domino acquisierunt in serviendo: Propterea consulendum est hujusmodi famulis, ut discedant. Ita Valentia, Aragonius, Nav. Molina, aliique. Horum sententiam limitarem cum Vasq. modò Dominus illis non indigeat, ita ut sine illis vivere non possit absque magno dedecore, juxta qualitatem, & conditionem personæ. Nam si hoc modo illis indigeat, existimo, eos posse sui famulatus stipendium accipere: sicut enim Dominus excusatur ob suum tantum incommodum, ita famulus. Hinc patet à fortiori, Medicum, Pharmacopolam, & alios præbentes necessaria infirmo, qui non est Creditoribus solvendo, posse ob prædictam rationem pretium accipere. Ita Vasq. Hæc Bon.

36 Quibus ego aliam limitationem adderem, seu declarationem: Nam, ut famulo non liceat stipendium à Domino acceptare, vel illius obsequio se addicere, debet ei constare, Dominum impotentem sic reddi ad satisfaciendum suis Creditoribus; constare, inquam, saltem certitudine morali; non enim præsumendum est, delictum committi, (quale certè à Domino, se volente inhabilem reddere, committeretur) nisi de eo constet. Cùm ergo Famulus nesciat plerumque, nec scire possit potentiam, vel impotentiam Domini, facilè excusari poterit à peccato, &c.

§. II. Famuli, qui non serviunt, cùm possint.

1 PRo tempore, quo Famulus, cùm possit, non servit, jam scimus non debere ipsum accipere mercedem, eandemque ei negari meritò posse à Domino. Sed quid pro tempore; quo servivit? poteritne aliquando ei negari merces eo prætextu, quod nunc ipse non prosequatur famulatum promissum?

2 Respondeo, non posse absolutè negari, quicquid dicat cum Silvestro Azor. *2.p.l.8.c.39.q.6.* putans posse aliquid arbitrio boni viri detrahi. Ratio nostræ doctrinæ est, quia operarius dignus est conventa mercede pro tempore, quo operatur. Si ergo aliquando operatus est, sua mercede pro illo tempore defraudandus non erit.

3 Dixi, *Absolutè*, nam si ob recessum famuli, nolentis servire, aliquod lucrum Domino cesset, vel damnum emergat, potest dominus tantum de mercede præteriti famulatus retinere, quantum ea damna compensentur: tunc enim famulus injusta causa est jacturæ Domini.

4 Hinc Rusticus, qui se locavit pro toto anno, transacta autem hyeme; recedit, invito Domino, à famulatu, ut æstivo tempore alibi majori stipendio, serviat, quando cariores sunt rusticantes famuli, obligatur in conscientia, restituere Domino, quantum ipsius interest, famulum recessisse. Quare illud Dominus, ex mercede fortè nondum soluta, poterit sibi retinere.

5 Præterea, servus in casu, de quo loquimur, obligatur redire ad Dominum, ut toto promisso tempore famuletur, quia ex contractu, & aliquando ex addito Juramento, se obligavit illud complere. Neque liberare se ab hoc reditu potest, etiamsi omnia damna resarcire velit, quia Dominus habet Jus ad personalem illam obligationem factam à servo.

6 Quid de Domino? semel recedente culpa sua famulo, obligaturne is eum iterùm recipere?

Respondeo, saltem non obligari videtur (Ita de Lugo *d.29. de Just. n.56.*) quando recessus ipse tanta culpa æstimatur, ut, propter æqualem, potuisset Dominus illum expellere.

§. III. Famuli, qui non serviunt, cùm non possint. Ubi de Famulo ægrotante.

1 SErvus, durante tempore statuto ad obsequium, conjicitur in Carcerem ob aliquod delictum (non ea intentione patratum, ut non serviat,) vel, ob mortem sui parentis, adstringitur ad curam suarum rerum, vel in morbum incidit, quo affectus servire non potest, vel in aliqua similia impedimenta incurrit, quæ impossibile illi, sive physicè, sive moraliter reddunt, posse prosequi famulatum; Servus, inquam, ejusmodi sine dubio potest famulatum relinquere, & Dominus obligatur consentire, solvendo ratam mercedis debitam factis obsequiis, quia contractus, initio initus, semper censetur factus sub conditione, quòd aliquid grave non obstet. Sicut enim Dominus, si conjiceretur v. g. in Carcerem, unde non indigeret servis, posset illos dimittere, ita & servus, &c.

2 Quæstiunculæ autem tres hic solent de ægroto famulo adnecti. Prima, an sit curandus expensis Domini?

3 Secunda, An idem debeat accipere mercedem pro eodem tempore, quo propter infirmitatem (idem propter aliud rationabile impedimentum) non famulatur?

4 Tertia. An servus locatus v.g. in annum, si ægrotet, seu legitimè impediatur per mensem v. g. obligetur, post annum supplere hunc mensem inserviendo, & an Dominus, pro hoc mense supradictum annum, admittere illum debeat, soluta debita ipsius mensis mercede? loquimur autem in his semper, præciso pacto, sive implicito, sive explicito, ad quod Dominus, vel Famulus se obligasset.

5 Respondeo ad Primam, negativè: Ita Multi apud Dianam *p. 1. tr. de contr. res. 86.* Bonac. *d.3. de contr. q.7. p.4. n.15.* quia ad illas expensas ex vi conductionis non se obligavit Dominus, immò nec se obligavit ad alimenta pro illo tempore: quo sibi infructuosus futurus esset servus. Quicquid affirmet de his alimentis Azor. *3.p.1.8.cap.14.q.3.* Excipi debere extremam necessitatem, quando ex Charitate debet quilibet cuilibet succurrere, admonitione opus non est.

6 Respondeo ad secundam, item negativè. Ita Multi apud Dian. *l.c.* Ratio est, quia, cessante fine famulatus, non apparet, cur non debeat cessare & obligatio solvendi illius mercedem. Scio (*Apud eundem l.c.*) aliquos esse contrarios huic nostræ, & quidem communi sententiæ, sed non sunt audiendi, quia argumentum ipsorum ductum ex Textu, *L.1.§. Divus Severus, ff. de variis & extraordin. Cognit.* in quo Imperator concedit advocatis defunctis mercedem, etiam si non servierint, facilè solvitur; loquitur enim Imperator de Advocatis mortuis quidem, sed pro tempore, quo vivebant, & quo per ipsos, dum vivebant, non stetit, quin servirent. Advocatorum enim, ut & Procuratorum, Medicorum, Barbitonsorum, & similium ejus naturæ officia sunt, ut nunc satis, si perque censeantur continuatò servire, quando sunt prompti ad obsequium, & in occasionibus, quæ se offerunt, à serviendo non deficiunt. Non ita se habet communiter famulorum, de quibus potissimè loquimur, conditio; horum enim est continuò servire, & in dies, immò & in horas. Dixi, tamen Communiter, nam, & his etiam suam deberi mercedem, quando in suo serviendi modo per ipsos non stat famulari, suprà *c.4. §.1. n.4.* indicatum est.

7 Ad Tertiam, respondeo item negativè. Ratio est: quia contractus fuit addictus ad illum unum annum, quare eo elapso, elabitur obligatio, tum pro servo, tum pro Domino: Is enim non obligatur admittere servum volentem resarcire tempus subtractum, sed poterit, juxta supradicta, partem stipendii correspondentem tempori, in quo famulus non servit, ab ipso demere, illumque dimittere; Sicuti enim votum jejunandi huic anno, vel huic diei addictum, anno, vel die transacto, non ampliùs obligat, ita Conductio, & Locatio, sive domus v. g. sive famulatus pro hoc anno, vel die, iis exactis, non ampliùs obligant.

TRACTATUS V.

DE EMPTIONE, ET VENDITIONE.

Remissivè.

DE hoc argumento latè, & pluribus egi *l.8. in Dec. t.3. c.7. per tot.* quare ibi dicta non sunt à me repetenda, nisi fortè Typographus velit totam illam tractationem hic ad Lectoris commodum transcribere, quod certè non recusarem.

An vino vendendo misceri aliquando possit aqua?

Nè autem inutile sit hujus Tractatus meminisse, libet sequentem difficultatem, pertinentem ad Venditionis, Emptionisque argumentum, diligenter excutere.

§. Unicus. *An vinum aqua dilutum possit aliquando vendi pretio vini puri?*

1 DIxi *l.8. Decal. tr.3. c.7. §.5. n.4.* in hanc sententiam, *An immisceri aliquid possit rei extraordinariæ bonitatis, & conflatum sic redditum æquale cæteris, taxato pretio, vendere, ut frumentum electum mixtum hordeo, vinum generosum mixtum aqua?*

Respondeo, Concederem id aliquando frumento, vix unquam vino.

2 Hæc ibi dixi, nunc verò, re diligenter expensa, sic ajo. *Concederem id aliquando frumento, nunquam vino.* Ita communiter de vino Doctores, ut Petr. de Ledesm. Rebell. Salas, Med. Molin. Navar. Rodriq. Azor. quos citat Diana *p.1. tract.8. ref.51.* Rationes multæ ad id asserendum me urgent.

3 Primò. Ideò pro vino puro vendere posses, ut ais, vinum aqua dilutum, taxato, vel communi pretio, quia per aquam illud reddis æquale vino, quod in eodem foro venditur; tuum enim valdè generosum facis, ex aqua, simile communi vino debili. At omninò falsum est, vinum sic reddi æquale, vel simile vino communi; Ergo caput non habes, unde æquali pretio vendere possis.

Minor adeò vera est, ut potiùs explicatione indigeat, quàm probatione. Vinum tuum est conflatum ex vino, & aqua; Vinum fori est vinum solum. Ergo tuum non est redditum huic æquale, vel simile. Licèt enim ignoranti mixtionem, vel simile appareat, verè tamen hujusmodi non est; sicuti manus Jacob, quæ apparebant

bant manus Esau, verè tamen manus Esau non erant. Quemadmodum ergo, nisi ibi latuisset Mysterium, verè Jacob parentem decepisset, ita tu decipis Ementem.

4 Atque hinc emergit secunda ratio ducta ex involuntario. Si Emptor adverteret, in vino adesse aquam, communiter nollet, illud sic emere. Emens enim vinum substantiam vini petit, non substantiam aliam. Ergo involuntariè tuum vinum emit, ergo tu iniquè vendis. Dico (communiter.) Nam esto aliqui de hac mixtione nil fortè laborent, certè in tanta copia Ementium semper non pauci nollent sic emere. Saltem igitur hos, qui involuntarii sunt, decipis.

5 Tertiò, etiamsi concedatur (quod tamen minimè concedi, dicam mox *num.* 13.) te non obligari ad restitutionem, si quando das tuum vinum, quod mixtum illa aqua verè tanti pretii æstimetur, quanti tu vendis. At quis te liberabit à peccato, quo per dolum, & fraudem ementem inducis ad emendum? Si ego te fraude, vel vi, vel metu compellam ad emendum meum V.G. Equum, justo, immò modico pretio, quo valet, nonne sum tibi injurius, & contra te pecco, dum fraudem induco, vel timorem incutio?

6 Quartò. Quia magna est disparitas inter vinum, & frumentum, illisque similia, unde concedere aliquando possimus mixtionem illam frumento, aquæ autem infusionem nunquam vino. Disparitas autem est duplex. Prima. Quando in frumento, quod communiter venditur in foro, adest aliqua hordei, V. G. vel lolii pars illi commixta, tuum autem sit sincerum, & purum, si hordeum, vel lolium, vel quid simile addas tuo (nam addere terram, arenam, vel quid omninò diversum, quod simile non est in frumento fori, non concedo) æquale, ac simile facis tuum illi, quod venditur communiter in foro, quod æquè mixtum est hordeo, loliuque. At non ita in vino, cui admisceatur Aqua, Vinum enim fori est sola substantia vini, non ita tuum, quod à te factum est vinum, & aqua. Hinc facilè concedam, posse te vino generoso admiscere vinum tenue (nisi obstet) sic enim reddere illud potes æquale vino communi, non verò, aquam, quæ est peregrina substantia à vino. Dixi (nisi aliud obest.) Nam, si adsit lex v.g. ne vinum unius Regionis vendatur tanti, quanti venditur vinum alterius, sanè tunc non posset fieri mixtio illius vini cum hoc, illudque pretio hujus vendi, ut ex se patet. Sed hæc est alia quæstio, de qua alibi. Præterea, si vinum fori communiter venderetur mixtum aqua, concedam, licere tibi aquam immiscere tuo generoso, & puro vino, quia sic facis tuum communi vino æquale. At vinum fori tale esse non supponitur, immò nec præsumitur, præsertim hic Panormi, ubi adeò rigorosa lex adest, ne vino vendendo admisceatur aqua, ut pœna plectatur is œnopola, qui in sua officina, vel parvum aquæ vasculum habere inveniatur.

7 Secunda disparitas. In tuo vino latet deceptio, quia illius Emptor aquam in eo, seu alienam substantiam nequit discernere, atque adeò est involuntarius, ut dicebam, in ea emenda: At in frumento facilè potest advertere, intercurrere hordeum, vel quid simile purgamentum, idque in tanta, vel tanta quantitate, &c.

8 Quintò. Si tantus rigor in arcenda aqua à loco venditionis vini est in Republica, ut modò innuimus, tantaque vigilantia, ne fiat ejusmodi immixtio, viget apud Rectores Civitatum, signum profectò est, magnum hoc esse civium damnum. Atque inde colligimus, eam mixtionem, quamvis aliunde prava non esset, esse tamen illicitam ex eo capite, quòd non est aperienda via ad furta, & injustitias.

9 Sextò. Vinum merum usui est Consecrationi Sanctissimi Christi Sanguinis; est aptum ad multa medicamenta, est ebibendum ab iis non rarò, quibus nocumentum affert aqua, quamvis modica, & cuicunque quamvis generoso vino permixta. Consule Medicos.

10 Septimò. Quid, si servandum sit vinum ad multos dies? Sanè mixtum aqua acescet facilè, non ita, si sit merum. Vidit hoc inconveniens Bonacina, *loco mox citando*, qui ita loquitur, ut videatur concedere, mixtionem prædictam, quando vinum est consumendum statim, quod solet esse in venditionibus, ut loquimur, ad minutum, non verò, quando in magna quantitate, quia in minutis non est diù servandum, sicuti in quantitate notabili. Sed quæso, unde scias mensuram, quamvis parvam à paupere emptam, non esse conservandam ad aliquem diem, vel usque ad Vesperas? cum tamen experiamur vinum aqua dilutum, etiam unodie, non infrequenter, acescere, vel saltem notabiliter evanescere. Vel unde scias, non parari ad medicamentum, vel ad quid simile? Est igitur, id negligere, periculosum plenum opus aleæ.

11 Octavò. Vinum, ut habemus ex omnium Medicorum suffragio, digeritur, & convertitur in alitum, cùm aqua, quia est elementum, & non corpus mixtum, non convertatur in aliti substantiam; sed sit tantummodo alimenti vehiculum. Hinc ergo fit, ut qui emit vinum ebibendum, etiam statim, vinum velit purum emere, ut possit ad suum libitum, vel, ut vehiculo uti, vel præcipuè, ut alimento, non verò velit emere aquam, quæ tametsi generoso vino immixta, substantiam aliti non adauget.

12 Afferam in hanc rem narratiunculam non illepidam, quam ab amico, qui præsens interfuit facto, nuper accepi. Appulit non multis ab hinc annis Panormum Civis Mediolanensis ex Comitum familia nobilis, qui à paris nobilitatis viro ad prandium cum paucis aliis primoribus invitatus, magna, ut fit, esculentorum copia, & generoso nostrate vino exceptus opiparè fuit. Sub finem convivii, incidit sermo de vino propinato, ex qua scilicet regione procreatum esset, dictumque est, ex latifundio Baccharïæ propè Panormum (An à Baccho nomen hoc duxerint majores nostri, an aliunde, nobis incertum) similiaque ferè esse non pauca, quæ ex vicinis locis ad nos afferuntur vina.

Tunc advena, laudare vinum Regionum suarum, nostrum deprimere, bibi suum sine timore vel ebrietatis, vel offensionis, amabile esse, gratum, suave. Contrà Panormitanum vellicare nimis palatum, in caput evolare protinus, sensus, ac rationem interturbare; de eo fortassè Sapientium illam parœmiam usurpari, primum vini Calicem afferre sanitatem, secundum, delicias (sed certè dicebat, non mihi.) At verò tertium, esse omninò venenum. Aderat ibi inter Ministros, convivio servientes, quidam homo, *Leporum*, (ut cum Catullo loquar (*disertus Pater*, *& facetiarum*. Is ita Comiti respondit: Nobis etiam, Nobilissime vir, Panormi, suppetit artificium, quo, quando libuerit, generent vites nostræ vinum vino Mediolanensi quàm simillimum. Immò in Cella vinaria Domini mei hujus generis copia non deest. O lepidum caput, subjunxit Comes, Bonum vinum, instar Evangelici Architriclini ad finem Convivii reservasti? Adduc ad nos, amabo te, vel unum Calicem ex illo. Afferam ille respondit, si jubes, & amphoram. His dictis, recessit homo à loco, & clam in remoto cubiculo, miscet rubro vino nostrati commodam aquam, eoque conflatum plenum cyathum, viro Mediolanensi vinum expetenti, & expectanti, reverenter propinat. Ut vinum is delibavit, Proh dixit, quàm excellens vinum! hoc illud erat, quod ego exoptabam, quodque meritis laudibus extollo: Tunc facetus ille. Dicam, inquit, ingenuè. Locus, ac regio, unde præstantissimus hic latex advenitur; puteus est, fons salientis aquæ est. Quoties nos vinum tenue Mediolanensi simile expetimus, aquam infundimus, & Mediolanense procreamus. Plausum dedere assidentes Convivæ. Sed Comes, ut erat vir cordatus perinde, ac festivus sibi non defuit, respondit que promptissimè. Heus Domini: At ego, at nostrates, at Medici omnes vinum in stomaco volumus, non aquam. Ad quæ mutire ausus est nemo.

13 Ajo ergo, Ementem vinum, etiam ad potandum statim, vinum in stomachum traiicere velle, non aquam. Unde, si tu illi hanc intrudis, injustitiam illi facis, ac restitutionis sis obnoxius, quia plumbum pro argenteo pretio argenti, hoc est aquam ex fluvio, pretio vini ex dolio, vendis.

Quid de hujusmodi Venditione vini diluti sentiant Doctores.

14 Obiicies, de Lugo, *disput.26. de Just. à n.67.* dixit: *Concederem rarissimè vino, &c.* ergo in aliquo, licèt raro casu, licebit. Rursus Less. *l.2.c.21.n.83.* Bonacina *l. mox citando*, Diana *l. mox citando*, citatis aliis, ut Lopez, Joan. la Cruz, Homod. quibus adde ex parte Bauci *in singul. casu* 220. prædictam Mixtionem concedunt, cur ergo nos tam alieni ab illa recedimus?

Respondit, Expende, Lector; naviter hos quatuor Doctores; apud quos habentur cætera omnia aliorum fundamenta, & inde tu ipse Judex decisionis esto.

15 De Lugo *loc. cit. num.* 68. sic loquitur: *Hac sententia concedens mixtionem prædictam non mihi displicet cum aliquibus limitationibus. Prima est, quòd verè nullum damnum emptori sequi possit: nam si vinum aqua mixtum servare vellet, detrimentum pateretur, eo quòd citiùs acesceret, vel corrumperetur propter aquam admixtam. Secunda, quòd, quando lege taxatum est pretium, admixtio non fiat ex materia omninò peregrina, sed ex ea, quæ seclusa industria, admisceri solet tali rei per se loquendo. Nam tritico in area, alia quadam semina diversa, quæ cum tritico enasci solent, miscentur, sicuti & palea, pulvis, sordes, quæ si in eadem solùm quantitate misceantur ex industria tritico puro, non extrahitur à statu, quem habet triticum lege taxatum. Vinum verò, seclusa industria, non solet esse mixtum aqua, quare lex taxans pretium vini, loquitur de vino puro; quale est omne vinum ex torculari extractum, & ideò, qui habet centum amphoras vini puri, & admiscet illis duas aquæ, jam vendit singulas amphoras vini puri pretio excedente taxam, quæ sola refertur ad vinum purum.*

Si tamen consuetudo esset alicubi, admiscendi parum aquæ vino, quando conficitur, quia id periti necessarium judicant ad perfectionem talis vini, non esset illa mixtura peregrina, nec præter intentionem legis, quia pertinet ad ipsam confectionem talis vini.

Quando verò pretium non est lege taxatum, & mixtio nullum affert nocumentum, quo res minus bona sit, quàm alia pura, non video, cur mixtio illa contineat aliquid contra Justitiam. Et paulò post, *Infero Primò, quando pretium non est lege taxatum, mixtionem, etiam materia peregrina, non nocere, nec impedire, quod commune pretium pro illa re accipiatur, si verè non secundùm solam apparentiam, sed in sua bonitate, & utilitate æquivaleat rebus puris. Aquam verò vino mixtam rarissimè excusare poterit Venditorem, quia licèt vinum generosum sit, multum tamen petitur ob eam mixtionem, & ad plures effectus minus utile esset solet.*

16 Hæc de Lugo, in quibus animadvertis, quàm limitatè, cautèque loquatur, unde, si attentè ejus doctrina expendatur, apparebit illud, quod rarissimè concedit, esse solùm in eo casu, quem ipse idem dixerat, & nos etiam admisimus *l.8. in Decal. tr.3. c.7. §.2. n.6.* quando necessaria est ex arte ad vini confectionem.

17 Les-

17 Lessius *loc. cit.* sic habet: *Si res ex admixtione non esset minùs bona, quàm ea, quæ ab aliis venditur, non esset condemnandus injustitiæ, qui eodem pretio, venderet, quia illa fraude nullum damnum infert emptori. Cur enim rem suam non possit ad eum statum reducere, in quo sunt res aliorum, & tunc eam vendere eodem pretio, quo alii? Fit hoc interdum in vino, tritico, & similibus speciebus, dum vino valdè præstanti miscetur aliud tenue, vel aqua, aut tritico valdè puro, Secale; ea tamen moderatione, ut non sint deteriora, quàm quæ ab aliis passim venduntur.* Et paulò post. *Crediderim tamen, talem posse puniri, tanquam specierum vendendarum Adulteratorem, & Emptorum deceptorem. Tales enim mixtiones sunt in Republica valdè odiosæ, & Auctores infames.*

18 Hæc Lessius. Ubi vides Primò, eum loqui, cùm quis rem suam potest reducere ad statum rei, quæ venditur in foro, & in quo sunt res aliorum. At certè aliorum vina non sunt in statu vini lymphati: ergo ad lymphatum Lessii dictum non se extendit. Sed se extendere solùm poterit, quando admiscetur vinum tenue, vel illa modica aqua necessaria in confectione primordia vini, & de hac necessaria aqua ipse intelligendus est, quando dicit (*Dum vino præstanti miscetur aliud tenue, vel aqua*) illa enim necessaria aqua valdè præstanti vino, seu musto adhiberi solùm in aliquibus valdè calidis, siccisque regionibus solet, vel certè in aliis, quando suo tempore opportunæ pluviæ defuerunt.

19 Vides secundò, moderationem ab illo affixam, (*ut non fiant deteriora*) at semper deterius fit vinum, ut probatum est. Vides Tertiò, quàm severè damnet ejusmodi venditores, dum eos vocat adulteratores, deceptores, Infames.

20 Vides quartò, dum pronunciat, te posse puniri, ut Adulteratorem, & Deceptorem, manifestè docere, te in culpam, seu peccatum incidere (nec solùm ex præsumptione, quam unam indicavit Valentia mox afferendus *n.23. fine*) pœna enim injustè inferretur sine culpa. Quod si paulò ante te non condemnavit injustitiæ, unde colligere posses, te non obligari ad restitutionem, ideò te non condemnavit, quia ut ex prædictis patet, loquebatur in iis casibus, in quibus res tua, tuumque vinum deteriora ex mixtione non fierent, & statum bonum similem aliis, quæ communiter venduntur, haberent. Id, quod loquendo de vino, tunc est, quando vino præstanti admiscetur vinum tenue, vel aqua illa necessaria in ejus confectione.

21 Bonacina, *de contract. d.3. q.2. p.6. n.17.* cum prædictam mixtionem absolutè concessisset, has rationes addit: *Prima, quia Venditor potest res suas ad eum statum revocare, in quo res aliorum existunt. Secunda, quia nullum damnum, vel injuriam infert emptori, cùm non teneatur illi tradere res majoris perfectionis, & integritatis, quàm ab aliis vendantur. Tertia, quia æstimatio rei desumitur per ordinem ad usus humanos, cùm autem res per admixtionem recensitam sit adhuc æquè utilis ad usus humanos, ad quos emitur, ut suppono, sequitur, venditorem non peccare contra Justitiam, nec teneri ad restitutionem. Quarta, quia sicut venditor potest minuere mensuram, quando alia ratione non potest justum pretium extorquere ab emptore*, ut ait Valentia, *tom.3. d.5. q.10. concl.4. ad fin. Sed corrige, concl.5. ita, qui vino generoso apponit aquam, cujus appositione vinum non fit deterius, eo quòd passim ab aliis vendatur; nisi fortè periculum sit, ut emptor intentionem habeat illius servandi, sed vinum servare nequeat ob aquæ admixtionem.* Et paulò post: *Arcendi tamen sunt venditores ab hujusmodi mixtionibus, & fallaciis, &c.*

22 Hactenus Bonacina. In quo notas primò primam rationem non posse applicari ad rem nostram, quia vinum per aquam à vini statu distrahitur. Secundam falsam nimis esse, damnum enim & injuria fit ementi involuntariè. Tertiam esse item falsam, vinum enim lymphatum non est æquè utile ad usus humanos. Et ipse quidem dicit, (*esse aquæ utile, ut suppono*) quod certè supponere non debuerat. Præterea licèt venditor non teneatur tradere rem melioris conditionis, certè tenetur non tradere deterioris.

23 Notas secundò, non rectè applicari eam doctrinam Valentiæ ad casum nostrum. Aliud enim est, vendere rem demendo de mensura, & simul demendo de pretio (quod cum quibusdam conditionibus fieri possit, diximus etiam nos *lib 8. in Decal. tr. 3. c.7. §.11. à num.4.* ex eodem Valentia.) Aliud est, vendere id, quod emens directè non intendit emere, & quod caput est, vendere eodem pretio, quo venditur alia substantia, &c. hoc posterius nunquam profectò docuit Valentia. Ecce ejus verba hic ad apicem exscripta *loc. cit. concl.5.* non autem quarta, ut citat Bonac. *Quando rei vitium adversatur intentioni absolutæ, vel conditionali, sive sit occultum, sive de se manifestum, illicita est venditio, cùm venditor sciens emptorem vitium rei ignorare, tacitus rem ei vendit. Si tamen, vitium neque absolutæ, neque conditionali intentioni emptoris adversetur, & venditor justè minuat rei pretium propter illud vitium, licita est venditio, quamvis rei vitium dissimulet.* (Id semper intelligecum conditionibus, & ab ipso *l.c.* & à me *loco item citato*, explicatis.) Et paulò post: *Similiter, si quis v.g. nollet dare justum pretium pro tanta mensura tritici, licitè posset Venditor minuere mensuram tacitus, & dare illi tantum tritici, quantum justè emeretur pretio, quod illi vellet dare. Cæterum cavendum est, ne in hac parte permittatur nimia licentia Cauponibus, & hujusmodi; nam hi ferè ex cupiditate lucri proclives sunt ad fraudes in mensurandis rebus, ut meritò possit ferè semper Magistratus præsumere, illos iniquè facere, atque adeo eos punire.* Hæc Valentia.

24 Neque ipse idem nobis obstat, dum paulò post sic addit: *Si quis venderet alteri vinum dilutum, quod perinde sit illi futurum usui, quia emit tantum bibendi causa, licitè poterit tacitus illud vendere pro justo pretio.* Non, inquam, obstat, nam illud *pro justo pretio*, si benè contextum ejus doctrinæ perpendas, significat illud (*demendo de pretio*) juxta ac demit de mensura. Et quidem in eo casu, quo ex malitia nollet emptor dare justum pretium, ut modò ipse Valentia dixit, & ego latiùs explicui *l.8. cit. Dec. tr.3. c.7. §.11. n.5.*

25 Notas Tertiò, quàm moderatè deinde monet Bonacin. arcendos esse ejusmodi Venditores ab ejusmodi mixtionibus, & fallaciis.

26 Et tamen Diana *p.1. tr.8. res.51.* ut ad ipsum deveniam, sic habet: *Putabam hunc sententiam concedentem prædictam mixtionem citates Doctores dumtaxat* (Jo. de la Cruz, Lessium, Homobonum) *patronos habere, sed posteà inveni Bonacinam virum doctum, etiam illam amplecti. Et probat validissimis rationibus, quas accipe.* Hæc Diana, qui deinde exscribit rationes modò à nobis allatas, rejectasque: ut sanè posset quis exclamare; Proh validissimas rationes, quæ tamen facilè infirmari potuere! Adde Primò, vix Bonacinam posse dici eam opinionem in praxi amplecti, à qua arcendos tam severè monet Venditores. Adde Secundò, qua veritate posse illum citari, quasi absolutè concedentem, si ipse disertè limitat ad eum solum casum, quo prævideatur, vinum non esse servandum. Id quod ego notavi, ejusque quamvis limitatam concessionem *nu. 10.* rejeci. Adde denique Tertiò, si quamvis Bonacina, aliique *num. 10.* citati benignius quid indulserint, re, si nunc viverent, maturius considerata, futurum fortassè esse, ut in posterùm idem non concederent.

TRACTATUS VI.

DE

EMPHYTEUSI, LIVELLO, & Feudo.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Emphyteusis, & qua ratione differat à quibusdam similibus contractibus.

1 IN Jure *l.1. C. de Jure Emphyt.* sic describitur Emphyteusis. *Est contractus, quo quis tradit rem suam immobilem alteri meliorandam, quoad dominium utile, sub certa pensione reali* (idest vel in pecunia, vel in fructibus, vel in alio) *solvenda Domino proprietatis, vel ejus legitimo hæredi.*

2 Qui accipit ejusmodi dominium utile, vocatur *Emphyteuta*. Ipse contractus, quo id datur, & accipitur, appellatur Græcè *Emphyteusis*, latinè, *Insitio*, seu *Implantatio*: solet enim hic contractus celebrari præcipuè circa agros, in quibus debeant plantari, & inseri arbores. Ita pensio solvenda vocatur Græcè *Canon*, hoc est *Regula*, quasi pensio ex certa, & fixa regula sit solvenda. In contractu hoc necessariam omninò esse scripturam, tenent Julius Clarus *l.4. sent. §. Emphyteusis* aliique. Verùm, non absolutè, & omninò necessariò, sed solùm ad vitandas lites, tenent alii apud Azor. *p.3. l.10. de Emphyt. c.5. q.3.*

3 Porrò ex data descriptione facilè erit cognoscere discrimen, quo Emphyteusis discrepat. Primò, à Censu reservativo. Secundò, à Censu consignativo. Tertiò, à Venditione. Quartò, à Locatione. Quintò, à Livello, & Feudo, cum quibus tamen in multis convenit.

Nam primò, à censu reservativo (qui est, quando ego domum; v.g. tibi trado, & reservo ex illa certam pensionem, à te mihi solvendam) differt in quinque. Primò enim Emphyteusis debet ex se constitui in re quidem immobili, sicuti debet census, sed insuper debere esse ejus generis ut cultura, vel opera possit fieri melior, ut mox explicabitur, quàm meliorationem non requirit contractus census reservativi.

Secundò, per Emphyteusim non transfertur dominium directum, (quod idem est) Proprietas, hæc enim remanet in Domino; sed solùm dominium utile. At utrumque transfertur per censum reservativum in censuarium.

Tertiò, Emphyteusis non fit ad tempus brevius decennio, secus, ut mox dicemus, est locatio; at census reservativus potest, ut libet, ad tempus quodcunque fieri.

Quartò, qui rem accipit in Emphyteusim, si Canonem non solvat, amittit rem, hoc est, res etiam cum omnibus meliorationibus ab Emphyteuta factis, redit ad Dominum, & tunc dicitur res cadere in commissum, seu caducitatem, id quod non accidit in censu reservativo, cùm in illo satis sit, omissas solvere pensiones.

Quintò, idem Emphyteuta non potest rem vendere, nisi priùs admoneat Dominum directum, (qui si velit ipse emere, erit aliis præferendus, debetque expectari ejus deliberatio per duos menses) & nisi solvat certum quoddam pretium, quod Laudemium appellatur,

tur, ex eo quod per illud Dominus laudat, seu approbat alienationem faciendam. Quod si Emphyteuta Dominum non admoneat, eique non solvat dictum pretium, pari modo cadet res in commissum, redibitque ad Dominum directum: quæ pœnæ, seu obligationes non sunt in contractu censsus reservativi.

4 Jam verò secundò, à censu consignativo, qualis est, quem nos Siculi in formam Bullæ, seu Bullarem appellamus; differt inter cętera, quia in Emphyteutam transfertur possessio totius prædii sub dicta obligatione pensionis solvendæ; at in censu consignativo non transfertur possessio dicti prædii in alium, sed ipse censuarius remanet Dominus sui prædii, illudque possidet sub obligatione reddendi debitam pensionem, quam alius, qui vocatur Censualista, sua pecunia emit, eo modo, quo latè diximus *in Tract. de Censib.*

5 Tertiò, à venditione differt Emphyteusis in eo, quod per venditionem transfertur Dominium utile, & directum in ementem, cùm in Emphyteutam transferatur utile dumtaxat. Illud hìc adverte, quòd sicuti, qui emit, venditque perfecto emptionis contractu, non potest resilire, ita qui accipit ad Emphyteusim; quare Emphyteuta non potest dimittere rem Proprietario non consentienti.

6 Quartò, à Locatione differt, quia hæc non est, nisi ad annos pauciores decennio, cùm Emphyteusis debeat esse, saltem ad decennium, & solet interdum dari ad unius vitam, vel ad vitam duorum, trium, plurium, immò & in perpetuum. Hinc si locatio esset ad decenninm, aliqui apud Bonac.*n.*4. dicunt, non esse locationem, sed Emphyteusim. Aliam magis intrinsecam differentiam invenio in aliquibus Doctoribus, (quam nostrum non est latè discutere) nam per Emphyteusim transfertur (ajunt) dominium utile, & Jus in re in Emphyteutam, at per locationē non transfertur ejusmodi utile dominium, & jus in re, sed solùm jus ad rem, quia res non manet obligata conductori, sed solùm ipsa persona, quæ rem locavit. Ita insinuat de Lugo *d.*29.*de Just.n.*86.sed vide Molin.*d.*445. *nu.*7. Lopez 2.*p. de contract.cap.*29. Sylv.*V.Emphyt.initio*, Less. *lib.*2. *c.*24. *dub.*9. aliosque.

In locatione item major solet pensio imponi quàm in Emphyteusi, quia huic ex se additur onus meliorandi, de quo mox.

7 Quintò à Livello, & Feudo, quomodo differat Emphyteusis, dicam mox, cùm de ipsis.

Ex dictis colligas, velim, discrimen inter bona Emphyteutica, & allodialia, seu Allaudia: hæc enim, tum quoad dominum utile, tum quoad directum pertinent pleno jure ad possessorem, & sic appellantur, quia sunt sine Laudo, seu Laudatione, seu Laudemio, quod alius præstare debeat, quod contra est (ut jam vidimus) in bonis Emphyteuticis.

8 Inquires. Quando dubium est, an aliquis contractus sit Emphyteuticus, an censualis, qualis nam censendus erit?

Resp. Censualem docet meritò Covar.*l.*3.*var.c.*7.*n.*1. quia id minus aggravat possidentem, facit enim illum esse Dominum etiam Proprietatis, quod non faceret Emphyteusis, quæ solùm constituit Dominium utile.

Dixi *Quando dubium est*, nam si alicubi res ex consuetudine semper dari soleat in Emphyteusim, Emphyteusis est judicanda, sed tunc non esset dubium, nam ex illa consuetudine res esset moraliter certa. Lege Molin.*d.*381.*n.*8.

Ex cognita natura Emphyteusis, & differentia à cæteris aliis contractibus vides, in ipsa quinque proprietates inveniri, sequentibus quinque capitibus breviter explicandas. Prima est, quod res danda debeat esse apta meliorari. Secunda, habiles personæ debeant esse, hoc est altera ad dandum prædium, altera ad meliorandum. Tertia debeat solvi canon. Quarta, debeat admoneri Dominus directus, & solvi Laudemium, quando prædium fortè sit alienandum. Quinta denique, eadem onera Emphyteutica subire debeat legitimus successor; Atque hæ quidem proprietates sunt de jure communi, cæterùm, si alicubi aliæ sint leges Municipales, vel legitimæ consuetudines, illas observato.

CAPUT II.

Prima proprietas Emphyteusis.

Res apta meliorari.

Res immobiles, quæ meliorari queunt, dari solùm possunt ad Emphyteusim, ut domus, ager, vineæ, arboresque solo adhærentes. Hinc ea non potest institui, nec circa res mobiles, nec circa immobiles, quæ ex se per meliorationem non sint augendæ, ut sunt pecunia, census, reditus, &c.

Dixi, *ex se*, nam, quando deinde res sunt fortè satis melioratæ, dari etiam solent in Emphyteusim, quasi continuetur præcedens contractus, & quidem dari poterunt juxta valorem meliorationum sub majori pensione, quia magis sunt fructuosæ ipsi possidenti.

CAPUT III.

Secunda Proprietas.

Habilitas Personarum.

1 Duo sese offerunt hìc explicanda. Primò, quis concedere: Secundò, cui concedi res potest ad Emphyteusim.

2 Quoad Primum. Omnes concedere possunt rem ad Emphyteusim, qui potestatem habent alienandi; per hunc enim contractum alienatur Dominium utile in alium. Qui autem ii sunt, diximus *in lib. Decal.tr.*3.*c.*7.§.2.*num.*1.

3 Hinc colligitur, Prælatum, Rectorem, Beneficiarium Ecclesiæ non posse res Ecclesiæ concedere ad Emphyteusim ex vulgata Bulla *Ambitiosæ*. Sed hìc insurgit ea communis difficultas: An Prælatus possit concedere ad eandem Emphytensim, iisdemque pactis rem Ecclesiæ, quæ dari solita erat à prædecessoribus: & breviter posse docemus, dummodo non fuerit incorporata ipsi Ecclesiæ, & saltem æqua conditio sit nunc Ecclesiæ, atque æquale tempus perinde erat anteà: ut fusè poteris videre apud Bon. *tom.*1. *de Alienat. Bonor. Eccles. q.un.p.*2. Molin.*d.*468. *concl.*8. *n.*18. Lezanam citantem multos *consf.*37. *à n.*7. aliosque.

4 Quoad secundum. Illis concedi potest res in Emphyteusim, qui rem meliorem reddere possunt, & ex alia parte prohibiti non sunt inire contractus, de quibus diximus, *lib.*8. *in Decal.tractat.*3. *cap.*7.*§.*2.*num.*1.

CAPUT IV.

Tertia Proprietas.

Solutio Canonis.

1 Tertia Proprietas est, ut, si Emphyteuta Canonem non solvat, cadat in commissum. Et quidem usu receptum esse, ut ejusmodi Canon solvatur in fine anni, testatur Azor. 3.*p. l.*10. *de Emphyt.c.*7.*q.*2. Quanti autem pretii is esse debeat, infra *c.*5. *num.*6. dicam.

2 Nota duo. Alterum. Si Canon solvendus est Ecclesiæ, is autem per duos annos non solvatur, cadet res in commissum. Ita *C. Potuit. de Locat.* Fill.*tr.* 36.*c.*7. *& passim*, nisi admonitus rei possessor statim solvat. Statim dico; nam per celerem solutionem purgatur mora. Illud autem, *Statim*, Aliqui, explicant, si solutio fiat quocunque tempore, sed ante judicialem citationem, vel si fiat post illam, at sine dilatione, quamvis ex Claro, *l.*4. *sent.*§. *Emphyt. q.*8. & Molina *d.*453. probabilius sit, arbitrio Judicis esse judicandum, subita ne sit, an tarda solutio. Verùm, si Canon solvendus sit personæ privatæ, requiritur quidem omissio solutionis per tres annos, sed per celerem solutionem non purgatur mora de rigore Juris, statim enim Emphyteuta amittet rem, si Dominus directus se declaret, velle rem sibi applicare. Ita Julius Clarus loco citato; aliique; & quidem ab hoc puncto: in quo se Dominus declarat, non verò à puncto moræ, censebitur Emphyteuta cecidisse in commissum, ut iidem fusè docent.

3 Alterum. Si Emphyteuta ignorantiam, vel legitimum impedimentnm, cur non solverit, ostendat, non cadet in commissum. Id certè æquitas ipsa requirit, ut scilicet qui sine culpa est, non toleret pœnam commissi. His positis.

4 Inquires adhuc primò, tum in hoc, tnm in aliis casibus caducitatis, an teneatur ipse Emphyteuta relinquere prædinm ante sententiam Judicis?

Resp. Et quidem (quandoquidem universaliter id requiris) distinguendum erit, nam si finitur tempus præfixum ad Emphyteusim, tunc de justitia contractus, res, ante omnem sententiam relinquenda erit conscientia, si verò res tollenda sit ab Emphyteuta in pœnam Canonis, vel Laudemii non soluti, vel ex eo, quòd ob culpam Emphyteutæ res efficitur notabiliter deterior, requiritur Judicis sententia, quia nemo tenetur pœnas hisce temporales subire, antequam condemnetur.

Hinc sequitur, fructus perceptos ante dictam sententiam, licèt ii fuerint percepti post caducitatem, pertinere ad Emphyteutam; perceptos verò post sententiam pertinere, teste Molin.*d.*455.*nu.*4. ad proprietarium, deductis tamen expensis, nam fructus censentur illi esse, qui, ablatis expensis, supersunt.

5 Cùm dicimus non obligari Emphyteutam relinquere prædium, nisi post sententiam, intellige id non debere extendi ad ipsum Canonem, & Laudemium, hæc enim, cùm sint solvenda ex Justitia contractus, sunt ante omnem sententiam in conscientia solvenda. Nè ignores item, Emphyteutam notabiliter rem deteriorem efficiendo, obligari in conscientia ante omnem sententiam ad ea quæcunque damna, quæ fortè Proprietarius ex dicta deterioratione passurus est, ut constat ex regulis generalibus damni dati.

6 Quando autem leges, quas citat Castrop.*T.*1.*tr.*3.*d.*1.*p.*19.*n.*7. & 8. edicunt, hæredem alicujus non solventem Canonem per biennium, ob cujus negligentiam cadit in commissum, purgari sufficienter, si juret, se ignorasse rem esse Emphyteuticam; intellige

ge, purgari sufficienter ipsam caducitatem, quæ est pœna, quam nemo sine culpa subire debet, non verò purgari ipsum Canonem, qui erat per biennium solvendus, is enim semper solvi debebit, cùm sit ex Justitia, ut modò dictum est.

7 Si per annos elapsos ego non solvi Canones, vel Laudemium, unde sit à me incursa caducitas, quam tamen prædecessor proprietarius non intentavit, potestne intentare successor ejus, an potiùs judicandum sit, mihi fuisse à prædecessore condonatam?

Resp. Diversas esse sententias, quarum ad Jurisperitos pertinet discussio; eas ergo apud eosdem lege. Et præcipuè apud Mangonium *dec.*61. *n.*21. aliique.

8 Inquires secundò, an sibi præjudicet Proprietarius, si post incursam ab Emphyteuta caducitatem, recipiat Canonem, ita ut censeatur caducitas remissa.

Resp. Post expulsum Emphyteutam, & valdè probabiliter antequam expellat, si recipiat Canones respondentes tempori ante caducitatem, non sibi præjudicat proprietarius, quia nemo, etiam in dubio præsumitur, velle præjudicare suis juribus, quando acceptat id, quod sibi debetur. At verò, si recipiat Canones respondentes tempori post caducitatem, præsumetur sibi præjudicare, etiam si protestetur, se caducitatem non remittere. Ratio potissima est, quia, si accipis Canonem, jam vis illum, à quo accipis, esse tuum Emphyteutam, secus peccares acceptando Canonem; Ergo illum non expellis, ergo caducitatem remittis. Protestatio autem nihil tibi favet, cùm ea sit contraria facto, quod certè plus valet, quàm verba. Ita Clarus *loco supr. citat. q.*10. Sylv. *V. Emphytheusis q.* 9. Rebell. *part.*13. *qu.*11. Ruin. *cons.* 110. Surd. *decis.*6. *numer.*7. Mantica *de tacitis, & ambiguis Convention. tom.*2. *tit.*33. *num.* 22. Castrop. *loc cit. num* 8. aliique. Esto contrarium judicet Mangonius *decis.* 61, *num.*20. Bart. aliique à prædictis DD. citati.

Monet autem Castrop. *l. c.* id intelligendum esse, quando Dominus scivit, Emphyteutam à jure suo cecidisse, secùs si ignoravit, nam si ignorans recipit solutionem pensionis, ne tacitè quidem renovat Emphyteusim, quam quidem ignorantiam, cùm sit ignorantia facti, & non juris, juramento Domini probari sufficienter, tradit Mascardus apud eundem.

9 Inquires Tertiò, an casu, & sine culpa Emphyteutæ pereunte re, obligetur is solvere pensionem?

Resp. Afferendo illos versus, qui sunt apud Julium Clarum *loc. cit. q.*19.

Si perit tota, non debet Emphyteuta,
Sed si pro parte, nulla se liberat arte.

Ratio prioris dicti est, quia res Domini Domino perit. Destructo autem subjecto, destruatur etiam necesse est id, quod in ipso fundabatur, id est pensio. Unde etiam sequitur, Emphyteutam non obligari reædificare v.g. domum casu, & sine sua culpa destructam, quia non ipsi, sed proprietario perit. Ratio posterioris dicti est, quia pensio non tam solvitur in compensationem fructuum, quàm in recognitionem dominii directi, &, sicut crescit res in utilitatem Emphyteutæ, ita decrescit in ejusdem damnum. Atque ex doctrina data infertur, in priori casu non cadere in commissum Emphyteutam, si is non solvit ampliùs Canonem, cadere in posteriore, & quidem non solùm in partem, sed in totum, ut tenet Clar. *loc. cit. q.*8. Filliuc. *tr.*36. *num.*134. Mol. *d.*454. *num.*3. Reb. 2. *p. l.* 13. *q.* 9. aliique. Si pensio est magna, & pars rei, quæ remanet, sit modica, de æquitate non debere eam solvi, notat Filliuc. *loc. cit. n.*13.

Adderem libenter, si ita res periret, ut pars admodum parva remaneret, judicandum esse, ac si periret tota, sic enim tota perit moraliter, cùm parum, quod superest, pro nihilo reputetur. Addo item nos loqui, quando pensio constituta est indivisim super totam illam rem, cujus pars perit, nam, quando est constituta, quasi super pluribus rebus, tunc sunt plures Emphyteuses, & sic pereunte una, non dicitur perire pars, sed tota ipsa una, & solùm pensio illi correspondens non debebitur, remanente interim pensione correspondente alteri.

10 Inquires Quartò, Emphyteuta expulsus propter caducitatem, vel, quia finit tempus præscriptum, potestne exigere à proprietario expensas, quibus meliorata est res?

Respondeo. Quando est expulsus propter suam culpam, non posse: in pœnam enim omnia amittit, ut supra etiam innuimus.

At, quando finit tempus, dico esse distinguenda tria, nam Primò, poterit Emphyteuta exigere à Domino dictas expensas, ipsique debebunt solvi à dicto Domino, si expensæ fuerint magni valoris, & melioramenta per illas facta remanent (finita Emphyteusi) cum utilitate Domini.

Secundò, si sint modicæ, & ordinariæ, quæ scilicet ad meliorandum prædium, reparandumque pertinent, non erunt ipsi Emphyteutæ à Proprietario resarciendæ. Idem dic, si fuerint factæ, ab Emphyteuta ob speciale pactum initum initio contractus cum Proprietario. Lege Molin. *d.*463. *concl.* 1.

Tertiò, si sint superfluæ, quamvis magnæ, non erunt à dicto Proprietario resarciendæ.

Ratio primæ partis distinctionis est, quia, si expensæ sunt magnæ, & utiles, æquum est, ut eas non amittat Emphyteuta, nec enim aliena re ditari debet Proprietarius.

Ratio secundæ partis est, quia si sint modicæ, vel sint ordinariæ conducentes ad uberiores fructus colligendos, pertinent ad ipsum Emphyteutam, tum quia ipse rem colit, & reparat ob utilitatem suam, tum quia per contractum Emphyteusis, ipse, ut supra apud Rebel. *l. c. q.*2. Mol. *d.* 455. & 463. Clar. *l. c. q.*4. Fill. *tr.*36. *n. c.* 52. vidimus, prædium meliorare promisit.

Ratio denique tertiæ partis distinctionis est, quia si sint superfluæ, non erunt utiles, quare Proprietarius illas jure poterit respuere, quia non est cogendus emere rem sibi inutilem. Hæc omnia vide latius apud DD. disputata *in l.* 2. *C. de Jur. Emphyt.* Vide etiam supra *in tract. de Locat. c.*1, 5. *t. num.*14. & 15.

CAPUT V.

Quarta Proprietas.

Admonitio Proprietarii, & solutio Laudemii.

1 QUarta Proprietas est, ut, si res sit vendenda ab Emphyteuta, duo fieri debeant. Primò, ut moneatur Dominus Proprietarius. Secundò, ut solvatur Laudemium, id est certum pretium, de cujus quantitate jam mox *num.* 5. dicam. Si hæc non fiant, cadet res in commissum.

2 Venditio autem sine dicto consensu tunc inducet caducitatem, quando est perfecta, unde per solam venditionem sine traditione, vel per Venditionem sub conditione, si Dominus directus consenserit, non incurritur caducitas; nec item incurritur per venditionem servitutis in re Emphyteutica, quia hæc non nocet, nisi Domino utili, & durat, donec res non revertitur ad Dominum directum. Per Venditionem hoc sequenti modo factam, *Vendo tibi hanc rem, salvo jure Domini directi*, incurri caducitatem secuta traditione, docet Rebell. *l. c. q.*4. *n.*10. quia re ipsa perfectè vendit, cùm protestatio sit contraria facto.

3 Jam verò, ut hæc magis elucescant, Inquires Primò. Sicuti potest Emphyteuta rem vendere, ita ne potest donare, locare ad decennium, vel ultra, legare, tradere in solutionem, uno verbo, quocunque modo alienare?

Respondeo, posse. Intellige quoad Jus suum utile, quo ipse potitur; debebit tamen directum Dominum admonere, eidemque Laudemium dare, etiamsi à Domino non petatur. Et regula generalis est, quod semper debeat solvi Laudemium, qua do alienatio voluntariè fit ab Emphyteuta; Solvendum autem est (nisi alia sit alicubi contraria consuetudo, vel justum pactum) à novo Emphyteuta. Vide *L.* 3. *C. de Jur. Emp.* Molin. *d.*461. *num.*1. Clar. aliosque.

4 In quatuor autem sequentibus casibus, nec consensus Domini directi requiritur, nec solutio Laudemii. Primò, quando hæres notorius, qui dicitur suus, succedit in re Emphyteutica, ut Filius Patri, &c. Secundò, quando res Emphyteutica redit ad primum Emphyteutam, dissoluto contractu, non verò per contractum novum. Tertiò, quando Pater aliud non habens, dat in dotem filiæ rem Emphyteuticam. Quartò, quando plures habentes rem Emphyteuticam in communi, eam inter se dividunt. Quorum omnium ratio est, quia in his quatuor casibus translatio est, seu reputatur, necessaria. Vide hæc minutiùs tractata à DD. præcitatis.

5 Inquires Secundò, quantum est pretium dicti Laudemii?

Respondeo. Ex jure communi *l.* 3. *c. de Jure Emphyt* est quinquagesima pars pretii rei, de qua re est Emphyteusis, at ex consuetudine esse trigesimam asserit Less. *l.* 2. *c.*24. *num.* 57. sed esse decimam ait Garzia *c.*24. *de cens.* Ex qua loquendi varietate collige, esse diversam in diversis Regionibus Laudemii taxam, quæ certè servanda est.

6 Neque ab hac doctrina longè abest etiam taxa Canonis solvendi, cùm enim, ut supra innui, Canon solvatur non tam in pretium, quàm in recognitionem dominii proprietatis, est multum expendenda consuetudo Regionum, solet autem, ut plurimùm, esse multo minor, quàm sit pretium præsentis utilitatis, quæ venditur in hoc contractu. Præsentis utilitatis dico, nam futura utilitas, quæ proveniet ex melioramentis ab Emphyteuta faciendis pertinet ad ipsum Emphyteutam; quia ea melioramenta faciet. Nec tamen inficior in dicti Canonis taxa definienda, debere haberi rationem non solùm dictæ utilitatis veluti in genere, sed hujus rei specialis, quæ inesse à prudenti viro, & experto affirmatur in hac peculiari re, quæ datur in Emphyteusim, pluris enim valet dominium utile hujus prædii in perpetuum, quàm ad aliquot annos; pluris, quando res, vinea, v.g. recenter plantata, sine multo labore speratur esse melioranda, & uberius fructificatura, quàm vinea effæta, & vetus; pluris, si, ut fructus vendi possint, debeant ii cum paucis expensis ad locum vicinum deportari, quàm si ad longè distantem, &c.

7 Inquires Tertiò, an possit Proprietarius Primò, non approbare alienationem, quam intendit facere Emphyteuta, seu, ut loquimur, non dare investituram novo Emphyteutæ. Secundò, an possit nolle accipere Laudemium, immò & Canonem?

Resp. Ad Primum, non posse, si res alienanda sit ad hominem aptum, & qui pensionem solvere possit, legitimèque solvere promittat. Quare tunc proprietarius tenebitur assentiri, solùmque duos

duos menses habebit ad deliberandum, utrùm ipse velit præferri, necne? Respondeo, ad secundum, nec posse, si opportuno loco, & tempore, tum Laudemium, tum Canon offeratur, & nolit liberaliter remittere. Ratio utriusque responsionis est, quia tunc Emphyteuta jure suo alienandi dominium utile, quod suum est, utitur, Laudemiumque, & Canonem justè, & sine mora offert, cur ergo illi non erit acquiescendum? Lege Rebell. *l.c.* Sylvest. *loc. cit. q.* 14. Less. *loc. cit. num.* 54. aliosque.

CAPUT VI.

Quinta Proprietas.

Successio in eadem onera.

1 Quod easdem habeat obligationes successor legitimus, quas contraxit ex justo contractu prædecessor Emphyteuta, nimis est manifestum, quare nihil in hoc ampliùs immorandum.

2 Quæres tamen, qua ratione successoribus deveniant ea, quæ prædecessores acceperunt in Emphyteusim?

Resp. Longa est, & propria Jurisperitorum hæc tractatio: Illa ergo ab iisdem Clar. *de Emphyt.* Bart. *in Auth. ingres. n.* 37. *de Sacrosanctis Eccles.* Rodoan. *de spol. Eccl.* Covarr. 2. *var. c.* 18. (nec omittantur Theologi, ut Mol. *d.* 482. *& alibi* Azor. 3. *p. l.* 10. *c.* 10. Fill. *tr.* 36. *c.* 8.) erit meritò requirenda.

3 Notant autem nonnulli, quos inter Bonac. *d.* 3. *de contr. q.* 8. *p.* 2. *num.* 34. *V. Septimò sequitur*, in Emphyteusi, & multo magis in Feudo, non succedere filias fœminas, nisi expressè aliud exprimatur (Adderem ego, & nisi alicubi alia sit consuetudo) cùm in contractibus nomine filiorum non veniant filiæ, quicquid sit, an veniant in ultimis voluntatibus, sed certè in his, & similibus maximè perpendendæ sunt (ultra consuetudinem, quam ego modò addidi) leges municipales, & propriæ.

CAPUT VII.

De Livello.

1 Licèt communiter etiam Feudum, & Emphyteusis vocari possint Libellum, seu Livellum, seu contractus Livellarius, propriè tamen Livellum est contractus Subfeudalis, seu Subemphyteuticus, quo scilicet quis Feudum, vel Emphyteusim ab aliis accepta, alteri tradit sub justa, & quasi ad Libellam mensurata pensione (de qua mensuratione, qualis ea esse debeat, vide Sylv. *V. Usur.* 2. *q.* 16.) Sicut enim Conductor potest rem conductam justo pretio sublocare, sic Emphyteuta rem acceptam in Emphyteusim potest alteri, ut ita dicam, subemphyteuticare.

2 Nihil ergo de hoc contractu est dicendum, quod ex allatis in superioribus colligi non possit, cùm Livellum, ut dico, verè sit contractus Emphyteuticus. Quòd si inquiras, à quonam debebit Laudemium solvi, quando initur ejusmodi Subemphyteusis, & cui solvi oportebit?

Resp. Juxta supr. *c.* 5. *n.* 3. dicta, debere Laudemium solvi à novo Emphyteuta Dimino directo, eumdemque Dominum directum approbare debere ejusmodi Subemphyteusim, investituram, seu possessionem, eam tradendo novo Emphyteutæ.

CAPUT VIII.

De Feudo,

§. I. *Summaria Cognitio Naturæ, & Divisionum Feudi.*

1 Hæc Jurisperitorum est Germana tractatio: nam propterea solùm hic nonnulla delibabo, quæ à Moralibus Theologis ignorari, turpe nimis esset. Et quidem quatuor dumtaxat seligenda erunt. Primò, Quid, & quotuplex sit Feudum. Secundò, Quæ sunt conditiones contractus Feudalis. Tertiò, Quæ obligationes Feudatarii, idest ejus, qui Feudum recipit. Quartò, Quæ causæ Feudatarium Feudo privant. Nam de aliis quæstionibus, puta, Quis possidere Feudum possit, Quis in eodem succedere, Quis de litibus Feudalibus sit legitimus Judex, & de sexcentis aliis, legantur Jurisperiti passim agentes de Feudis.

§. II. *Quid, & quotuplex sit Feudum?*

1 Sic in universum describitur, *Glossa allata à Sylv. V. Feud. initio*, Feudum, *Est concessio rei immobilis pro Homagio*, Idest pro obsequio personali, quale est associare Principem ad Bellum, convenire ad publica comitia, quod vocant Parlamentum, &c. Qui Feudum concedit vocatur Dominus, qui recipit, Vassallus, seu etiam Feudatarius.

Porrò, Genera Feudorum undecim numerantur.

1 Primò, Proprium, & Improprium.

2 Regale, non Regale.

3 Antiquum Paternum (est etiam Maternum) & novum.

4 Nobile, ignobile.

5 Ecclesiasticum, Sæculare.

6 Masculinum, Fœmininum.

7 Hæreditarium (quod certè debet filius computare in portionem legitimam) & non hæreditarium.

8 Reale, Personale.

9 Dividuum, non dividuum.

10 Ligium (idest quo quis jurat se fidelem futurum v. g. suo supremo Principi, nullo excepto) & non Ligium, idest, quo quis jurat se fidelem v. g. suo Duci, sed iis exceptis, quæ tendunt contra Regem, vel Imperatorem, seu Supremum Principem, contra quos nullo modo se obligat Duci fidelitatem servare.

11 Francum (idest liberum ab omnibus servitiis, vel ab omnibus legibus pœnalibus Feudorum) & non francum (idest non liberum à prædictis.) Hactenus Divisiones.

§. III. *Quinque conditiones contractus Feudalis.*

1 Moneo, ut alibi sæpè in similibus monui, nos loqui de jure communi, scimus enim, diversissimas esse leges municipales Feudi.

Ad contractum ergo Feudi, de communi jure, requiritur Primò ut dominium directum remaneat apud dantem, utile sit apud recipientem, in quo, ut vides, convenit cum Emphyteusi: atque inde fit, ut fructus omnes Feudi pertineant ad Feudatarium: omnes, inquam, à die possessionis usque ad suam mortem, vel usque ad abdicationem Feudi, si fortè illud vivens, juxta mox dicenda, relinquere contingat.

2 Secundò, ut constituatur in re immobili, Agro, Oppido, Civitate.

3 Tertiò, ut Vassallus, seu Feudatarius non possit Feudum alienare sine Domini consensu sub pœna cadendi à possessione Feudi, in quo etiam convenit cum Emphyteusi: vide tamen quæ mox dicam *§.* 4. *num.* 3.

4 Quartò, idem Feudatarius præstare debet obsequium Domino, quando illud Dominus requirit, nam in hoc maximè differt Emphyteusis à Feudo, quòd Emphyteuta, etiam non requisitus, debet pensionem solvere: at obsequium, (quod certè est personale) Feudatarius non debet, nisi requisitus. Quando autem, præter obsequium personale, additur in aliquo Feudo obligatio solvendi aliquod reale, certè hoc erit solvendum sine requisitione, quia tunc concessio degenerat à puro Feudo, & participat de Emphyteusi.

5 Vassallus idem, quando incipit possidere Feudum, investiri debet à Domino directo, ipsique Juramentum fidelitatis præstare: qua autem cœremonia fiat investitura hæc per dictum Juramentum (quæ nihil aliud est, nisi immissio in possessionem Feudi) & utrùm Juramentum sit de substantia? vide Julium Clarum, aliosque Jurisperitos de Feudis.

6 Quæres, quid, si omnibus conjecturis expensis, dubitetur, quale sit prædium, præjudicandumne esse feudale, an Allodiale?

Resp. Allodiale. Omnis enim res censetur *L. Latius, L. in ædibus C. de servitutibus*, libera, nisi clarè contrarium probetur, & ulterior ratio esse debet, quia prius est, rem esse sui juris; quàm alieni. Ergo illud prævalere debet, ut *l.* 1. *Dec. c.* 3. *§.* 7. dictum est.

Et nota, ad probandum esse feudale, non sufficere tibi, quod in aliquo loco Jurisdictionem habeas, potest enim quis habere alicubi Jurisdictionem, non verò Vassallos, & Feudum: quia subjectio feudi major est, quàm subjectio Jurisdictionis.

§. IV. *Tres obligationes Feudatarii.*

1 Prima est, ut Feudatarius, seu Vassallus præstet Juramentum fidelitatis, sicuti modò indicatum est. Et quidem omnes (si plures sint Feudatarii, & non per modum Collectionis, seu Communitatis, qui feudum possidere debent) jurent, necesse est, quia omnes fideles esse debent. Contrà, si plures sunt, qui sunt Domini directi, satis est, si uni præstetur Juramentum, quia nemo cogitur habere plures Dominos. Clarus, & Azor. *ll. cc.* aliique.

2 Secunda, ut dictus Feudatarius præstet obsequium promissum, modo jam dicto, & quia hoc solet esse obsequium personale in bello, ideò fœminæ excluduntur à feudis, nisi expressè admittantur. Tunc enim Dominus, vel remittit ejusmodi obsequium, vel concedit, posse exhiberi per alium, quod certè potest, quia de re sua disponit.

Tertia, ut non alienet feudum sine Domini voluntario consensu, quem tamen dare nequaquam obligatur.

Hinc fit, ut Vassallus feudum nec donare, nec in Emphyteusim tradere, nec in alium transferre possit, cùm tamen possit, ut diximus, Emphyteuta, cum simili quidem consensu Domini directi in alienationibus voluntariis, sed quem consensum Dominus dare teneatur.

3 Hinc etiam fit, ut feudatarius non possit feudum habitum à Rege, vel Imperatore, inter multos filios dividere, tum quia divisio est genus quoddam alienationis, tum multò magis, quia ita cautum est propter alias rationes in jure, *l.* 2. *Feud. tit.* 55. *§. Præterea.*

4 Hic nota, posse nihilominus feudatarium abdicare à se feudum, seu,

seu illud Domino relinquere, cùm tamen Emphytheuta non possit à se abdicare, seu relinquere Domino rem acceptam in Emphyteusim, nec conductor rem à se conductam. Ratio discriminis est, quia feudum datum est in utilitatem feudatarii, quare ipse potest illa nolle frui: at Emphyteusis, & locatio est in utilitatem dantis, cui debetur supradicta melioratio sui prædii, & pensio.

5 Alia minora feuda non habita ab Imperatore, & Rege posse Filiis dividi docent Doctores, quia nemo cogitur vivere in communi, & ex alia parte jura non loquuntur de his minoribus feudis.

6 Inquires. In alienatione feudi, dicta n.3. sufficitne dictus voluntarius consensus Domini, an requiritur etiam consensus Agnatorum, quibus competit jus succedendi?

Resp. Requiri utrumque, quia regula generalis est, quando ex alienatione multi patiuntur injuriam, seu damnum, debere omnes alienationi consentire. Unde vides, quantum injustè agant ii, qui rem vinculatam pro posteris vendunt, vel concedunt extraneis. Adde damnum, quod ementes patientur, quando rem legitimis successoribus compellentur reddere. De hac re vide latius Clarum *l.c.q.41.* & Azor. *3.p.l.10.de Feud.c.14.*

§. V. *Causæ amittendi Feudum.*

1 AD quinque commodè reducuntur. Prima est gravis ingratitudo Vassalli contra Dominum directum. Lege *L.2. Feudi tit.24.§.Illud, & tit.28.§.Ad hoc.*

Sed quænam est gravis judicanda?

Resp. Ex aliquibus peculiaribus casibus, quos afferunt signatè Doctores, colligi, & similes à prudenti Judice possunt. Si enim feudatarius Dominum (excepto hæresis, vel læsæ majestatis Crimine) accusat apud Judicem, etiam ex justa causa. Si fugæ se dat relicto Domino periclitante in bello justo, quem juvare, sed sine sua morte, potuisset: Si non admonet Dominum, sciens illi paratas esse insidias, Vassallus, enim, idest Feudatarius conscius dumtaxat insidiarum, judicatur Complex *L.Non ideo C.de accus.& l.Sciens ff. ad L.Pompejam de Parricid.* Multo magis, si ipse insidias paret, rebellisque fit suo Domino, si turpiter agat cum filia, nepta ex filio, vel sorore, vel cum uxore Domini etiam si hæc sit vidua, ut putat Clarus *l.c.q.9.* aliique, si inquam, Feudatarius hæc committat, judicatur esse graviter ingratus, & feudo privandus.

2 Secunda causa est, non observasse pacta, sub quibus feudum quis accipit. Hinc primò, si feudatarius, vel ejus hæres non petit à Domino investituram, seu renovationem feudi intra annum, & unam diem, amittit feudum; excusabitur tamen, si justa sit causa differendi, ut morbus gravis, inimicitiæ capitales, & similia: immò Minorem, si intra legitimum tempus non petit, posse gaudere privilegio restitutionis in integrum, meritò docent non pauci, inter quos est Clar. *l.c.q.47.*

Hinc Secundò, multò magis Feudo quis privabitur, si in extraneum alienet Feudum, secuta traditione, sine debito Domini consensu: Hinc Tertiò, idem erit, si Vassallus vocatus à Domino in Curiam, nolit accedere.

3 Tertia causa, sunt duo crimina, quæ fortè committat Feudatarius, alterum, si occidat suum proprium fratrem (addit Sylvest. *l.c.V.Feudum q.16.* patrem, vel fratris filium) saltem, si id faciat spe hæreditatem obtinendi. Alterum, si occidat quemcumque alium, sed proditoriè. *L.2. de Feud.tit.37.*

4 In his tribus causis, & explicatis *n.1.2.& 3.* debere sententiam Judicis præcedere, nec obligari, teste Azor. *3 p.l.10. de Feud.c.14.* Fill. *tr.36.c.10.q.9.n.196.* Feudatarium, ante illam, Feudum à se abdicare, quia hæc est pœna, constat ex dictis.

5 Quarta denique causa est ex ipso Jure. Nam Primò, lapsu termini præscripti in investitura. Secundò, morte Feudatarii sine filiis, vel Agnatis. Tertiò, morte civili professoris in Religione incapaci, vel clericatu, quando in investitura Clericus excluditur, de qua re vide Sanch. *l.7.in Decal.c.15.* Quartò præscriptione legitima triginta annorum, sicut enim Feudum eo tempore acquiri potest per præscriptionem, ita eodem tempore amitti. In his inquam casibus perdit Feudatarius, seu desinit possidere Feudum ipso Jure.

6 Inquires, quando Vassallus feudum amittit; quisnam illud acquirit?

Resp. Cum necessaria distinctione, adhibenda ad varias causas, ob quas amittit.

7 Primò igitur, Amittis Feudum lapsu termini? Redit Feudum ad Dominum.

8 Secundò. Amittis morte tua naturali, vel civili per professionem in Religione incapaci, non existentibus Agnatis, idest consanguineis ex suo sanguine paterno? Redit item ad Dominum.

9 Tertiò, Amittis ob alienationem sine consensu Domini factam? Transfertur Feudum ad Agnatum strictiorem in gradu, exclusis tamen filiis à te descendentibus, quia hi magis personam tuam repræsentant, quàm alii Agnati: quare filii delictum tuum videntur repræsentare, non verò alii Agnati.

10 Quartò; Amittis ob aliquam culpam ex dictis *n.1.2.& 3.* Idem prorsus dicito, quod dictum est in præcedente casu, in quo amisisti ob alienationem sine consensu Domini. In hac autem quarta, & in prædicta tertia causa amittendi adest exceptio, nam, quando Feudum est novum, idest, quando Feudum non obtinetur ex successione, sed cæpit in ipsa persona inveniri, tunc Feudum redit ad Dominum, non verò ad Agnatum strictiorem.

11 Quintò. Amittis, quia Feudum, quod accepisti à Domino, abdicas à te, seu illud absolutè eidem renuncias, ut certè potes juxta dicta §.3.n.4. Redit ad Dominum.

12 Sextò Amittis præscriptione? Transfertur ad eum, qui legitimè præscripsit.

13 Septimò. Amittis ob ea crimina, ob quæ bona delinquentis devolvuntur ad Fiscum: Distingue diligenter; nam, si tuum Feudum est ejus generis, ut illud possis transferre in quos velis, seu in extraneos sine Domini licentia, ad Fiscum devolvetur, si verò sit ejus generis, ut illud alienare non possis sine licentia Domini, ad ipsum Dominum redibit. Ratio prioris dicti est, quia tunc ad Fiscum pertinent omnia bona, quæ sunt liberæ dispositionis delinquentis. Ratio posterioris dicti est, quia Fiscus Juri alterius, atque adeò in casu nostro Juri Domini nunquam præjudicat. Prius autem dictum intelligitur, quando crimina commissa non sunt contra eumdem Dominum, nam, quando sunt contra ipsum, semper ad ipsum revertetur Feudum. Quæ, & similia, ut etiam cui in ejusmodi amissione cadant melioramenta facta à Vassallo in Feudis, vide *in d.l.2.Feudi*, & apud Clarum *q.34.66.84.& 88.* aliosque Jurisperitos de Feudis latè tractantes, nec deseratur Azor. *3.p.l.10. de Feud.c.16.* Fill. *tr.36.c.10.q.10.*

TRACTATUS VII.

DE

FIDEJUSSIONE, PIGNORE,

Hypotheca, Deposito, Commodato, & Precario.

CAPUT PRIMUM.

De Fidejussione.

§. I. *Quid sit Fidejussio.*

1 EST *contractus, quo quis in se suscipit obligationem debiti alieni, quod se obligat solvere (non solvit, seu obligationem non implet debitor) idque in favorem Creditoris.* Ita expeditè describi potest fidejussio.

2 Dixi autem Primò (*Contractus*) nam inde fit, ut fidejubens contrahat cum creditore, & cum debitore. Cum priore, cui se obligat, cum posteriore, contra quem semper potest agere, si ipse fidejussor solverit, eique creditor, cui solutio facta est, suam actionem cesserit contra debitorem, ut certè cedere cogetur. Atque hinc fit, ut ipse debitor obligetur restituere fidejussori id, quod pro ipso solutum est creditori, ut ex se patet.

3 Quæres hic Primò. An obligetur debitor solvere Fidejussori etiam expensas, & damna, quæ fortè passus est ob ejus fidejussionem?

Resp. Si debitor ex culpa non solvit, certè obligabitur, quia justum non est, ut alter damnum patiatur ex officio, quod in gratiam, vel utilitatem alterius suscipit. At si debitor non fuit in culpa, quia v.g. erat impotens solvendo, tunc non obligabitur ad dicta damna, & expensas, quia tunc ejusmodi damna non imputantur ipsi debitori, sed necessitati.

4 Quæres Secundò, Potestne se occultè compensare fidejussor, si solvit fidejussionem nec alium modum habet, quo à debitore recuperet illud, quod pro ipso solvit? Si v.g. tu fidejussisti Titio debenti centum Cajo, & compulsus à Judice fuisti ea solvere Cajo, potesne centum occultè tibi accipere à Titio?

Resp. Posse, etiamsi nec Titius, nec alius expressè promiserit non obventurum tibi damnum ob susceptam fidejussionem. Ratio est, quia (nisi prorsus contrarium exprimatur, quod certè exprimitur, quando Fidejussor se obligat Debitorem in solidum cum debitore principali) semper implicitè intelligitur idem Fidejussor nolle quid amittere de suo, cùm donatio nunquam præsumatur, nisi expressè fiat. Ita Less. *l.2.c.28.num.13.* id tanquam certum supponens.

5 Dixi Secundò (*suscipit obligationem debiti alieni*) nam proptereà fidejussor non obligatur, nisi ad id, quod alter debet. Esto igitur, fidejussor possit se obligare sub Juramento, vel sub hypotheca, vel cum instrumento, seu scriptura publica, vel cum concessione viæ executivæ contra se, quod Juristæ vocant Guarentigium, quo parata habetur executio, &c Quas obligationes fortè non habebat debitor; tamen hæ obligationes non extenduntur ad aliud debitum, sed solùm cum majori securitate ad illud dumtaxat, quod alter sive civiliter, sive naturaliter debet.

6 Hinc fit Primò, ut non solùm injustè obligaretur fidejussor, si cogeretur solvere centum, cùm debitor debeat quinquaginta, sed etiam, si cogeretur solvere post annum v.g. vel in loco distanti, vel determinatè aliquid, quando Debitor debebat solvere post duos annos v.g. in loco præsenti, hanc, vel illam rem indeterminatè, &c. quia cogeretur ad aliud, ad quod Debitor non tenebatur.

7 Sit

7 Fit secundò, ut si appareat, obligationem debitoris nullam esse, sive quia contractus inter ipsum, & creditorem fuit nullus, sive quia creditor satisfactus jam fuit, vel quid simile, nulla etiam fit fidejussio, quia hæc nullam aliam obligationem induxit, nisi illam debitoris. Excipe semper, nisi aliter constet de voluntate fidejubentis, quia voluerit firmam facere obligationem Minoris v. g. aliàs claudicantem: Sed tunc non fidejuberet, sed principalem se debitorem constitueret, subeundo novam obligationem. Maximè enim est advertendum, aliud esse fidejubere, aliud assecurare contractum. Prius enim solùm facit, ut si non solvit debitor, solvat Fidejussor. Unde si liberatur debitor, liberabitur & Fidejussor. Posterius verò facit, ut etiam si liberetur ex aliquo justo capite debitor, ut, si contractus non fuit ritè confirmatus à suo superiore, vel quid simile, non tamen liberabitur assecurator; hic enim non adhiberetur in subsidium, seu, ut principalis, id, quod mox explicabitur clariùs.

8 Dixi tertiò (*quo se obligat solvere*) Fidejussor enim, tum in foro externo, tum interno obligatur ad suam fidejussionem implendam, quando facta, contra debitorem principalem, discussione (de qua mox) ab hoc haberi debitum nequivit.

9 Sed quid, obligaturne tunc in foro interno ante sententiam judicis, an possit illam expectare?

Resp. Teneri ante sententiam Judicis, docet cum Rodriq. Bon. *disp.3.de contr.q.9.p.1.n.3.* quia tenetur pro principali debitore; sed hic tenetur ante sententiam, quia est debitor v.g. ex contractu, ut supponimus: ergo & fidejussor, qui eandem subit obligationem. Verùm hæc ratio me non urget, diximus enim modò, fidejussorem, licèt idem debiti objectum respiciat, non tamen eodem modo, quo debitor ipse: posset ergo esse, ut ex minori obligatione idem debeat solvere fidejussor, nempè, expectata sententia, quod non possit ipse debitor. Non teneri ergo, nisi post sententiam, sentiunt aliqui apud Bonac.*loc cit.*

10 Equidem id existimo dependere ab intentione fidejussoris: nam si se intendit solùm obligare in foro externo, vel solùm in interno post datam sententiam, non est dubium, posse sententiam expectare: Contra, si se intendit obligare in foro interno absolutè, quis item dubitet, sententiam expectare licitè non posse? Difficultas ergo sola est, quando hæc non præcogitantur, sed absolutè quis pro alio fidejubet.

11 Profectò dicet aliquis, cur in hoc casu non possit defendi, licitum esse, & justum, expectare sententiam? Nam ex una parte quilibet intendit, se quanto minus potest, obligare, & ex alia parte in similibus obligationibus politicis quilibet se implicitè intendit obligare secundùm usum receptum, & communem: at communis usus videtur invaluisse, ut nemo ex Fidejussoribus solvat fidejussionem absolutè modo dicto datam, nisi coactus à Judice.

12 Verùm, quia nec consuetudo hæc, nec implicita illa intentio mihi constat, ideò de hac re prædicto modo dubitasse sit satis. Victorellus *l. in Addition. ad Emman. Sà in edit. expurgata V. Fidejuss.* perinde se gessit, ac ego, noluit enim id decernere, sed sic habet; *Fidejussorem teneri solvere debita, antequam à Judice cogatur; Alii asserunt, Alii negant. Vide Petrum Navarrum de restitutione lib.3.c.4. n.150. & 151.* Hæc ille.

13 Dixi quartò (*Si non implet Debitor*) quæ clausula est admodùm hìc notanda: per hanc enim explicatur, fidejussionem esse obligationem accessoriam contractui, & in subsidium, non verò principalem, nam fidejussor se obligat in eo solo casu, in quo principalis debitor non solvit: quare, si quis pro alio se constituat debitorem, cum non se obligat in defectum alterius, & accessoriè, sed æquè principaliter, non est fidejussor, sed debitor principalis.

14 Atque hinc fit, ut jam hodiè fidejussor etiam juratus, nec teneatur, nec cogi possit ad solvendum, nisi postquam facta est discussio in bonis debitoris. Excipe tamen Primò, nisi ipse fidejussor renunciaverit huic privilegio, quod cùm sit inductum in particularium hominum commodum, ipsi particulares validè poterunt renunciare, ut certè renunciare sæpissime solent. Secundò, nisi propter aliquam rationem absentiæ v.g. debitoris, vel claram impotentiam, vel quid simile, manifestè appareat, non posse præmitti dictam discussionem. Tertiò, nisi ipse fidjussor conventus neget, esse fidejussorem, tunc enim amittere hoc privilegium voluit lex *leg. Si dubitetur §. 1. ff. de Fidejuss.*

15 Advertit tamen Less.*l.2 c.28.n.10.* Si Fidejussor ante dictam discussionem solverit, ratam esse solutionem, nec rem sibi solutam creditor obligatur derelinquere. Ratio est, quia creditor illud, quod ipsi debebatur, recipit. Præterea cùm Fidejussor, ut dictum est, possit ante dictam discussionem solvere, si velit, ideò non poterit, *L.Henriq. §.Fidejuss. ff.Mandato*, tunc à creditore repelli, nam dum fidejussor id non facit ob aliquam fraudem utiliter, & legitimè gerit negotium debitoris.

16 Ex dictis vides, quàm rectè idem Less. *l. c.* dixerit, quatuor conditiones necessariò intercurrere debere in Fidejussione: Primam, ut hic contractus sit accessorius supponens aliam obligationem. Secundam, ut Fidejussor non obligetur ad plus quàm debitor. Tertiam, ut existente invalida obligatione debitoris, nulla sit fidejussio. Quartam, ut fidejussor conveniri non possit, nisi facta discussione principalis debitoris.

17 Hactenus de fidejussione in rebus temporalibus, quæ solet esse usu communiori; Cæterùm ad quid teneatur, si quis fidejusserit exhibere Reum, vel similem personam, lege apud Doctores, ut Bonac.*d.3.de contr.q.9.punct.1.n.9.& 10.* & alios.

§. II. *Multi Fidejubentes.*

1 Sed adhuc inquires primò. Si multi simul fidejubent, omnesne cogi possunt ad totum?

Resp. Si in solidum, idest ad totum, & non ad ratam seu ad partem suam singuli fidejusserunt, clarum est, ad totum posse cogi nam secus, solùm cogi poterunt ad suam partem, pro qua suam fidem interposuerunt.

2 Si ejusmodi fidejussor in solidum, antequam totum solvat, conveniat cum creditore, ut is creditor promittat cedere ipsi fidejussori actionem contra alios fidejussores ad ipsorum ratam, poterit posteà, immò debebit testibus Molin, Lessio, Reginaldo aliisque in Bonac.*l.c.n.6.& 7.* alios citante, creditor etiam post solutionem integram à dicto fidejussore factam, cedere eidem fidejussori eam actionem quia ad illam acquisivit Jus fidejussor per prædictam conventionem, cui consentire omninò certè debet creditor, idque propter privilegium, quo gaudet fidejussor, appellatum in Jure Privilegium cedendarum actionum.

3 At, si hac conventione non præcedente, dictus fidejussor totum solvit, non poterit deinde creditor ejusmodi actionem eidem fidejussori cedere, quia creditor integrè satisfactus nullum Jus habet contra fidejussores. Quare fidejussor præmittere non negligat prædictam conventionem, nam si non præmittet, nihil aliud remedii habebit, nisi se contra debitorem dirigere juxta dicta §.1 *n.*2.

§. III. *Prorogatio termini solutionis.*

1 Inquires secundò. Si creditor prorogat debitori terminum solutionis: remanetne fidejussor liber à sua fidejussione?

Resp. Cum necessaria distinctione: Si enim fidejussor se obligavit ad annum v.g. liber remanebit, quia obligatio non se extendit ultra partium conventionem. Nota, sicuti, qui fidejussit pro capitali, non intelligitur fidejussisse pro interesse; ita qui pro uno tempore, non intelligitur pro alio. At verò, si fidejussor se obligavit absolutè nullum determinando tempus, non remanebit liber. Ita Azor.*3.p.lib.11.c.22.dub.12.* Sylv. *V.Fidejussor q.12.* quia indefinita fuit obligatio. Addit Mantica *de tacitis, & ambiguis obligationibus*, tempus in dubio censeri appositum ad limitandam obligationem, *ex l.Item quæritur §.Qui impleto ff.locati, & conducti.*

§. IV. *Pretium ex Fidejussione.*

1 Inquires tertiò: An ex obligatione, quam subit Fidejussor, possit accipere pretium, seu mercedem à debitore, in cujus favorem fidejubet?

Resp. Si adsit periculum solvendi fidejussionem, certum est, posse proportionatum quid accipere, quia sic fidejubere, est pretio æstimabile, ut ex se patet: & quamvis deinde fidejussor nihil damni senserit, potest tamen illud accipere, quia non accipit pro damno, sed pro periculo.

2 Quid autem, si nullum prorsus est periculum, nulla molestia, nulla incommoditas, ut si Fidejussori certum sit nullum ipsi ex fidejussione damnum eventurum, poteritne aliquid accipere?

Resp. Adhuc cum Azor.*loc.cit.dub.5.* Bonac.*loc.cit num.12.* alios afferente, posse aliquid proportionatum experti viri arbitrio mensurandum. Ratio est, quia, adhuc illam obligationem quamvis sine incommodo suscipere, est pretio æstimabile, illamque gratis assumere nemo tenetur.

§. V. *Quis possit fidejubere?*

1 Inquires quartò, Quinam possunt fidejubere?

Resp. Qui bona habent, vel eorum liberam administrationem. Hinc Pauperes, pupilli, filiifamilias non habentes peculium Castrense, vel quasi Castrense, & Religiosi à fidejubendi munere repelluntur.

2 Repelluntur etiam Clerici à fidejubendo pro Laicis, licèt teneat fidejussio, si fidejubeant, *Cap. ult. de fidejussionib.* Immò usu jam receptum videtur, apud Less.*l.2.c.28.n.19.* Bonac.*l.c.p.2.* saltem raro posse eos fidejubere etiam Laicis, modò id faciant de suo patrimonio, vel fructibus sui Beneficii sine damno Ecclesiæ, & sine periculo, ut depauperentur.

3 Repellitur item mulier, quæ invalidè fidejuberet pro viro; validè tamen pro filiis, sed cum quibusdam solemnitatibus, idest cum instrumento publico, adhibitis testibus tribus cum subscriptione. Verùm ipsa eadem potest eam fidejussionem rescindere (si voluerit uti privilegio Senatus Consulti Vellejani, sed ante sententiæ executionem) & tunc ipsa ad nihil obligabitur etiam in conscientia. Lege de Lugo *disp.32. de Just. num.11.*

4 Excipiuntur autem aliqui casus, in quibus mulier fidejubens uti hoc Vellejano privilegio non valet. Primò, si pretio conducta

P 3 fide-

fidejussit. Secundò, si huic privilegio renunciavit coram Magistratu, vel cum juramento; nam cùm hoc privilegium in ipsius favorem peculiarem concessum sit, renunciare illi poterit. Tertiò, si fidejussit pro dote, vel pro suo Creditore, vel pro libertate servi. Quartò, si fidejussit in fraudem. Quintò, si post annum à fidejussione pignus dedit, aut obligationem iterùm suscepit. Quæ omnia pluribus tractata videri possunt apud Doctores. Molin. Rebell. Gomez, aliosq; citatos à Bonac. *l.c.p.2.* & à Sanch. *l.4. de matr. d.9.n.15.*

§. VI. *Quando Fidejussor potest agere, ut liberetur à Fidejussione.*

1 SAnè in tribus casibus, qui enumerantur à Sacro Textu. *C. fin. de fidejussionibus* his verbis: *Eum, pro quo te Fidejussorem obligasti, si diù in Debiti obligatione cessavit, aut dissipare bona sua capit, seu super hoc condemnatus fuisti, jure poteris convenire, ut te à fidejussione debeas liberare.* Hæc Textus. Vide Glossam, & Textus Civiles ab illa citatos.

CAPUT II.

De Assecuratione.

1 ASsecuratio est *contractus, quo quis ob pretium suscipit in se periculum rei aliena, obligando se ad illius rei compensationem ita ut pereunte tota re, totam compenset, pereunte parte, partem.* Licitus est ejusmodi contractus, quia est contractus sortis: & propter eandem rationem erit licitus, etiam quando assecuratur vita alicujus per aliquot annos, &c.

2 Debet tamen, ut sit justus, habere quatuor conditiones: Primam, ut adsit æqualitas inter pretium, & pericula: id, quod certè vel lex, vel usus communis, vel vir expertus judicabit. Secundam, ut Assecuratio sit libera, non extorta. Tertiam, ut Assecuratio admoneatur de periculis, quo scilicet sic videat, an velit, & quantum possit petere pro gravamine, quod subit. Quartam, ut res, quæ assecuratur, existat, & quidem cum periculo, secus quid assecurabitur? adde & quintam, ut qui assecurat, habeat bona, quibus totius rei assecuratæ compensationem facere possit, si ea tota pereat: vel partis, si solam partem assecuravit.

Qui scit rei eventum, an possit assecurationem præstare?

3 Ex dictis conditionibus infero. Primò, si quis petat assecurationem à te certò sciens, rem, Navim v.g. periisse, vel eam esse vacuam mercibus, invalidam esse tuam assecurationem de Navi, vel Mercibus, atque adeò injustè illum accipere deindè à te compensationem, quia re ipsa nihil assecurare potuisti. Dico, (Certò) nam si sit dubium, quod dubium tibi notum fiat, poterit procedi ad assecurationem pretii ejusmodi dubio proportionati.

4 Quæres. Quid contra? Si ego sciam per Astrologiam v.g. non fore tempestatem (sic supponamus) vel per admonitionem amicorum certam, mare tutum esse à Piratis: Breviter sim certus nullum subesse periculum, possumne ob assecuratiooem Navis tantum accipere, quantum alius acciperet, qui hæc nescit?

Resp. Posse docet Less. *l.2.c.28.n.27.* Sed mihi, & Bonac. *d.3. de cont. q.9. p.3. n.3. V. Sed contrarium mihi,* videtur non posse, quia, si nihil reverà assecuraretur, non esset contractus sortis.

Qui nihil habet, an possit assecurare?

5 Infero Secundò, si tu Assecurator nulla bona habens, nec habere sperans, quibus possis compensare rem, si fortè pereat, fingas habere, & assecures, invalidam esse tuam assecurationem, & injustam, quia non est æqua conditio ex utraque parte, unde nihil potes accipere pro ejusmodi assecuratione.

Qui partem habet, an possit præstare assecurationem totius?

6 Infero Tertiò, quid dicendum, si quis habens in suis bonis, vel habere sperans quinque millia v.g. tantùm, assecuret Merces Navis onerariæ merentes decem millia, poteritne justè pretium assecurationis accipere, & retinere? pretium, inquam, correspondens, si non decem millibus, saltem correspondens bonis, quæ jam habet, id est quinque millibus?

7 Respondet Bonac. *l.c.* probabilissimum esse, quod non possit, ne partem quidem accipere, sine onere restitutionis, quia contractus assecurationis ejusmodi est invalidus, fraus enim assecurationis dedit causam huic contractui, nam consensum nullo modo Mercator huic præstaret: si scivisset ejus partialem impotentiam: ipse tamen Bon. citans Reb. ait, se putare posse justè partem correspondentem accipere, & retinere, quia hic Assecurator jam solvisset pro una parte, id est pro quinque millibus: pro aliis verò quinque millibus jam se exposuit periculo illas resarciendi, & de facto obligabitur restituere, si fortè ad pinguiorem fortunam devenerit.

8 Equidem non video, qua ratione sit probabilis hæc posterior Bon. & Rebell. sententia, nam semper urget ratio modò dicta ex involuntario Mercatoris; qui certè nunquam consensum præbuisset, etiamsi scivisset Mercatorem se obligare ad damna solvenda, postquam ad pinguiorem fortunam devenerit, ipse enim statim volebat & quidem certam compensationem, non verò futuram, & incertam. Sanè quoad peccatum mortale ipse idem Bonac. omnino debebit concedere, Assecuratorem illud commisisse, quando quidem in re gravi decepit Mercatorem, dum illum posuit in periculo, ut si res periisset, debuisset expectare integram compensationem, sub tanta incertitudine, post indeterminatos annos, puta, quando fortè Assecurator in meliorem fortunam incidisset. Dico ergo prædictum Assecuratorem & peccasse, & restitutionis onus subivisse.

Assecuratio pretii justi in subhastatione Hispanicè Prometidos *an licita?*

9 In Hispania solet quidam contractus assecurationis celebrari, quem referunt, & approbant, Azor. 3 *p.l.11.c.21. dub.3.* & Filliuc. *tr.3.c.1.q.10.n.57.* nam dum reditus, seu gabellæ publicæ (idem dici poterit de aliis rebus) sub hasta, voce Præconis, vendi, vel locari proponuntur, ne desint Emptores, vel Conductores, promittitur certæ pecuniæ summa alicui viro, qui pretium augeat usque ad pretium rei subhastationi expositæ justum, cum pacto, ut si non sit alius, qui plus offerat, reditus, seu gabella illi detur, qui pretium justum auxit. Vides? hic vir assecurat Magistratibus pretium justum, & Gabellæ locationem. Magistatus verò proportionatam mercedem illi solvit. Estne ergo illicita ejusmodi assecuratio?

Resp. Esse licitam, docent prædicti Azor. & Filliuc. & meritò, quia Magistratus redditur securus de justo pretio, deque locatione suæ gabellæ, & vir ille pro eo, quod promittit (quod certè onus est) mercedem justam accipit. Cæteri verò, qui concurrunt ad rem emendam, vel conducedam, non possunt conqueri, quia ille assecurator Jus habet (ut alii omnes) offerendi pretium majus, & minus, &c.

CAPUT III.

De Pignore.

§. I. *Quid sit Pignus?*

1 PIgnus, sicut & Depositum, & Commodatum aliquando sumuntur pro ipsa re, quæ traditur, aliquando pro contractu, sub quo datur, & in hac posteriore significatione hic de his potissimùm est locutio, licèt & prior significatio non rarò intercurrat.

2 Pignus ergo est *Contractus, quo res alicui traditur, seu obligatur ad securitatem Crediti.* Quoniam verò aliquando pignus consignatur creditori, ut communiter solet fieri, in rebus mobilibus; pro pecunia enim, quam tibi debeo, trado tibi vas argeoteum v.g. in pignus; aliquando verò non consignatur Creditori res, sed remanet in manu Debitoris, obligata tamen ipsi creditori, ut communiter solet fieri in rebus immobilibus; nam pro pecunia, quam tibi debeo, obligo meum prædium tibi, illudque apud me retineo, tibi tamen realiter obligatum in securitatem tui crediti. Ideò duo sunt genera contractus Pignoris; alterum, quo res traditur creditori, & vocatur propriè, strictèque Pignus: Alterum, quo res remanet apud Debitorem, & appellatur hypotheca, quod est verbum græcum latinè, *supposita*, quasi res supposita, seu obligata alteri. In utroque autem casu dominium rei remanet apud eum, qui Pignus dat. Unde vides, hic nos nullo modo loqui de bonis v.g de fundo, suprà quo Census aliquis impositus est, quamvis enim tunc fundus dicatur hypothecatus censui, non tamen illa est propriè hypothecata, de qua agimus, sed est ex probabilissima sententia Venditio partialis dominii utilis illius fundi, ut diximus, cum de censibus, & notat de Lugo *d.27. de Just. n.20.*

3 Dictum autem modò est (*ut communiter solet in reb. immobilib.*) nam interdum etiam res immobilis v.g. prædium creditori datur, ut ipsum apud se habeat, & tunc sanè erit Pignus strictè, & propriè sumptum.

4 Ex prædicta differentia cognoscis, cur Pignus semper est res determinata, hypotheca verò possit esse de re indeterminata, & in confuso Ratio est, quia Pignus debet dari, ut remaneat in manu Creditoris, quod rei indeterminatæ competere non potest: at in hypotheca satis est, ut res remaneat obligata credito alterius, quæ obligatio licèt imponatur subinde in aliqua re determinata, & particulari, v.g. in hoc determinato prædio, quo pacto vocatur hypotheca particularis; potest tamen imponi, & non rarò imponitur, in omnibus bonis futuris, præsentibus, &c. quo pacto vocatur hypotheca generalis.

5 Quando denique diximus, posse imponi in prædictis bonis hypothecam, semper intelligimus pro illa quantitate, qua valet, nam propterea prædium hypothecatum uni non potest alteri obligari, si prædium non est sufficiens ad utramque obligationem, ut rectè notat Azor. 3. *p.l.7. de pign. c.2.* Filliuc. *tr.38.c.9.q.8.n.179.*

§. II. *Quis potest oppignorare, & quæ bona?*

1 JAm verò à quibus, & quæ bona possunt dari in pignus, seu hypothecam;

Respon-

Resp. Uno verbo (quod apud alios mox citandos potest pluribus, & minutatim videri) ab his, qui habent bonorum liberam administrationem, quique habent bona, immò & jura, quæ possunt vendi, & alienari. Non ergo, bona Ecclesiastica: non bona publica: non homo liber: non bona, quæ non sunt sub tuo, vel dominio, vel libera administratione, in pignus dari, vel hypothecari possunt. Lege Vasq. *in opusc.c.1. de pignore.* Azor. 3.*p.l.7. de pign.c.5. & 6.* Molin. *d.529.* de Lugo *d. 32. de Just. à n.26.* aliosque: Et Bonacina quidem *l.3. de contr.q.10.p.1.* concedit, posse te pignus, quod ab alio accepisti, in pignus dare (intelligo semper, præscindendo ab aliqua justa explicita, vel tacita conventione) quia potes alteri cedere Jus, quod tu habes in pignore. Sed adverte id non esse, nisi pro quantitate, quæ tibi debetur, & pro tempore, quo durat tuum Jus, nam ideò, si Dominus pignoris tibi debitum solvat, cessare debebit hęc nova oppignoratio.

§. III. *Fructus Pignoris cujus sint? Remissivè.*

1 HIs cognitis, quærimus: si fortè à meo debitore obtinui in pignus rem fructiferam, cujus erunt ejus fructus?

Resp. Debitoris, quia is semper remanet Dominus pignoris, ut superius dictum est fusè *in tr. de mutuo, & usura c.6. §.1.*

§. IV. *Res data in pignus propriè dictum, si varietur, an remaneat pignus, & quomodo reddendum?*

1 SI res oppignorata fructifera, v.g. prædium, contingat variari, remanetne eodem modo obligata pro creditore, sicut anteà? Idem etiam potest evenire in re non fructifera, &c.

2 Resp. Cum hac distinctione. Potest res variari vel in pejus, vel in melius: Si in pejus, quia v.g. vinea destruitur, domus corruit, silva cæditur, remanebit oppignoratum id, quod saltem de substantia supererit, nempè solum, seu Fundus, ut etiam, quia ligna sunt pars silvæ, remanebunt etiam & ipsa oppignorata. Si tamen ex dictis lignis fiat aliquod artefactum v.g. Navis, non amplius oppignorata erunt, quia videntur multum mutata per illam novam efformationem, ita disponente lege. *L. si convenerit 2. §. Si quis ff. de Pignoratitia Actione.*

3 Dixi *Saltem de substantia*, nam si supererit solùm aliquod de qualitate, non remanebit pignus, unde remanentibus lignis è Navi oppignorata, vel Corio ex oppignorato bove, inclinat Mol. *d.533. fine*, non remansura ligna, & Corium subjecta pignori.

4 Sed cur modò ligna silvæ remanserunt oppignorata, non verò hæc ligna Navis?

Resp. Ratio fortasse est, quia ibi ligna sunt partes immutatæ respectu silvæ; unde rectè dicuntur esse de substantia tui pignoris, quod erat silva. At hìc ligna ex Navi destructa sunt partes valde mutatæ respectu Navis, & ideò vocantur qualitates Navis, cujus substantia tota consistit in artificio. Unde, sicuti modò à citata lege (*Si convenerit*) propter novam efformationem, seu compositionem Navis, deobligata fuerunt ligna silvæ oppignoratæ ab onere Pignoris; ita nunc propter difformationem, seu destructionem Navis, ligna ab onere Pignoris pari modo deobligantur.

5 Si verò in melius res oppignorata varietur quia prædium v.g. fuit à possessore melioratum, plantando ibi v.g. vineam, vel domus amplior fuit effecta, &c. remanebit etiam ipsum augmentum pignori subjectum, quia accessorium sequitur principale.

6 Sed quid fiet deinde, quando ego debitor solvam, quod debeo, & volo, ut reddatur mihi dictum prædium, seu dicta domus, danda mihi est sic meliorata, nec ne?

Resp. Vel primò, hæc melioramenta, utique utilia, de quibus nunc loquimur, sunt facta ab ipso creditore: vel secundò, facta sunt à Tertio, ad quem fortè prædium illud pervenit.

7 Si fuerit hoc posterius, sentit Molina *d.533.* contra Covarr. Molin. sequitur de Lugo *d.32. de Justit. num.32.* non teneri hunc Tertium tradere prædium, nisi prius sibi solvatur, quod expendit, & quod plus valet ratione suæ utilis meliorationis; Addit Molina, eidem Tertio dari optionem, ut, vel faciat, quod dictum est, vel solvendo illum valorem, quo prædium, antequam illud augmentum accepisset, æstimabatur, sibi prædium retineat. At Covarr. sentit, cogi posse hunc Tertium, ut reddat prædium accipiendo pretium suarum meliorationum. Et certè hæc sententia Covarr. mihi probabilissima videtur, quia prædium, cùm sit verum pignus in hoc casu, de quo loquimur, Domini est, & illi debetur.

8 Si fuerit illud prius, hoc est, si tuum prædium datum in pignus fuerit auctum ab ipso tuo creditore, in cujus manu prædium erat, licèt ipsi non detur optio prædicta; tamen non tenetur tibi reddere illud, nisi tu præter antiquum debitum, solvas etiam id, quod ille utiliter expendit pro melioramentis dictis eo modo, quo dictum est supra *in tr. de Locat. c.1. §.1. n.14. & 15.* à me universaliter. Immò poterit teste Mol. *loc. cit.* sibi tamdiù retinere prædium, quamdiù ipsi resarciantur expensę utiliter factæ. Ratio omnium prædictorum est, quia non est æquum, ut is, qui rem suis expensis utilem tibi fecit, defraudetur sua mercede. Deductis semper deducendis, ut semper supponi debet.

9 Sed quid, si rem auxit hujusmodi possessor, sed inutiliter? Ut, si Creditor in manu cujus fuit dictum prædium, fecisset in illo picturas, Fontes, aliaque ad ornatum superfluum, & inutilem?

Resp. De his non agit expresśè hìc Molina, sed ex ejus doctrina, & ex Sanch. *lib.2. summ. cap.23. n.139.* & ex his, quæ ego *ibidem loc. cit. n.13. & lib.8. in Decal. tr.3. cap.3. §.5. à n.13.* dixi, colligi potest, hæc non deberi solvi ab eo, cujus est pignus; sibi enim imputet, quod in aliena re, quam jam sciebat esse alienam, inutiliter sive parum, sive multum expenderit. Recole necessariò citatum locum nostrum de Locatione, nam ex doctrina ibi tradita poterunt, & debebunt multa huc pertinentia vel explicari, vel addi.

§. V. *In rem sibi hypothecatam quidnam Juris habeat Creditor?*

1 REsp. Si rem tuam v.g. prædium, obligasti in securitatem alicujus debiti in favorem Creditoris, illam tamen Creditori non tradidisti, sed apud te reservasti, Creditor semper habebit Jus in eam rem, quæ onus hoc, & obligationem realem secum semper defert, ut supra iterùm dictum est. Hinc fit, ut ad quemcunque possessorem transierit, possit Creditor debitum suum ex illa exigere, quamvis ex jure novo non possit *In Authentico de Fidejussione §. Sed neque*, etiam in hypotheca expressa, agere dictus Creditor contra tertium possessorem, nisi præcedente excussione in bonis Debitoris, & Fidejussorum. Debet ergo probare Creditor, rem illam fuisse Debitoris tempore contracti debiti, vel posteà, & fuisse comprehensam in hypotheca, factamque esse discussionem in bonis debitoris, & Fidejussorum. Quando autem Tertius possessor rei hypothecatæ cogetur solvere, debet ei dictus Creditor cedere Jus, quod habebat contra Debitorem principalem, & Fidejussores. Ita de Lugo *d.32. de Just. n.23.* qui non notat eam doctrinam, quam nos in simili notavimus supra *c.1. §.2. n.3.* quæ tamen erat omnino notanda, propter paritatem rationum, estque multùm in praxi animadvertenda.

2 Illud denique nota, quod dictum est de discussione facienda in bonis Debitoris, non procedere ut habet de Lugo *l.c. n.34.* in Fundo v.g. super quo Census aliquis impositus est; hic enim, si vendatur, vel alienetur: defert ita secum onus illud, ut non debeat prius à Venditore Census peti reditus, sed immediatè ab ipso tertio possessore. Ratio est, quia illa, ut modò *nu.7.* dixi, non est propriè hypotheca, de qua hìc agimus, sed venditio particularis dominii utilis illius Fundi: at verò circa bona alia, quæ hypotheca generali obligantur pro securitate ejusdem census, erit observanda dicta Authentica, hoc est, si transeunt ad tertium possessorem, non debent hunc tertium obligare ad solvendum, nisi facta prius excussione prædicta, quia hæc alia bona non sunt vendita, sed propriè hypothecata.

§. VI. *Pignoris Venditio.*

1 INquires Quartò. Si præfixo tempore Debitor debito non satisfacit, licitène Creditor pignus, quod apud se retinet, vendet, ut habeat, quod ipsi debetur, reddito semper excessu, si adsit, ipsi Domino Pignoris?

2 Ut respondeam, scito, pignus aliud vocari Conventionale, estque illud, quod partes inter se dant, recipiuntque; aliud Prætorium, aliud Judiciale, atque hæc sunt ea, quæ auctoritate Prætoris, vel Judicis dantur.

3 Jam nunc Respondeo, non esse difficultatem Primò, quod pignus Conventionale vendi possit, si inter partes conventum est, ut illud post moram solutionis vendatur, juxta ea, quæ explicuimus supra *Tr. de Mutuo, & usura c.6. §.2.* nec Secundò, esse difficultatem, quod vendi non possit, si ut illud non vendatur, conventum est. Aliqui tamen in priore casu post dictam moram requirunt, semel saltem, monendum esse Dominum Pignoris, sed non esse necessariò monendum, docet Azor. *3.p.l.3.q.3.* Regin. *l.25. nu.605.* quia ejusmodi monitio non fuit deducta in pactum Alii item, (& sanè valdè probabiliter) cum iisdem Azor. & Reginald. in posteriore casu, quando præcessit pactum, ne pignus venderetur, dicunt, adhuc posse vendi, sed post monitionem, nam de ratione, & natura Pignoris est, ut vendi possit, sed assistente Debitore, si velit, ne fraudem suspicetur.

Difficultas ergo est, quando de ejusmodi venditione facienda, vel non facienda, nihil est conventum.

4 In hoc casu leges *L. final. §. Sin autem C. de Jure Dominii impetrandi*, disponunt, ut Creditor non possit vendere Pignus conventionale, nisi præmissa una monitione, & elapsis duobus annis à monitione. Anteà igitur nulla ratione vendere poterit: illis autem elapsis, poterit Creditor pignus propria auctoritate vendere, sed pręsente, & sciente Domino. Quòd si non inveniatur, qui velit emere, conveniendus est Judex, monito Domino, qui si nolit comparere, certum tempus ei assignabitur à Judice ad comparendum, quo non comparente, poterit Creditor petere à Principe, ut pignus sit ipsius Creditoris, licèt cum conditione, ut, si intra alios duos annos compareat Debitor, satisfaciatque Creditori, sibi pignus recipiat.

5 De Pignore Prætorio nihil est statutum. Remanet igitur, ut vendi possit arbitrio Judicis.

6 De Judiciali leges statuũt, ut illud nõ detur in manu Creditoris, nisi

nisi post quatuor menses à lata sententia Judicis: potest tamen ab eodem Judice hoc arctari, vel produci ex justa causa: posteà verò expectentur alii duo menses, post quos pignus vendi potest, sed certè auctoritate Judicis intercedente.

7 Notat autem Mol. *d.* 538. *n.* 12. illud biennium, quod requiri modò diximus in Conventionali, posse reduci ad quatuor, vel sex menses, si Creditor recurrat ad Judicem, qui convertat pignus illud conventionale in Judiciale, hoc est, ut ipsi Creditori detur illud pignus auctoritate publica, quod jam habebat ex conventione privata, nam sic pignus jam redditum Judiciale, hujus naturam sequatur necesse est.

Hæc statuunt leges communes. Quod si alicubi sint alia statuta, vel consuetudines, servanda ea omnino erunt in foro externo. Sed quid pro foro interno?

8 Resp. Ad vendendum Prætorium, vel Judiciale pignus semper auctoritate Judicis opus esse, etiam in foro interno conscientiæ, mihi certum videtur, quia sicuti ea pignora ab auctoritate publica procedunt legitimè, ut supponimus; ita ab eadem dissolvi debent. At, quoad pignus conventionale, voluissem sanè in aliquem Theologum incidere, qui mihi disertè explicasset, an illa lex de Pignore Conventionali, quam modò attulimus *n.* 4. urgeat solum in foro externo, an etiam interno conscientiæ? Explico: si quis Creditor, ante omne Judicium exterius, post moram solutionis à Debitore incursam, ipsoque monito, vendat, illis duobus annis non elapsis, pignus justo pretio, quo sibi ex integro satisfaciat, quodque fortè supererit, reddat pignoris Domino, an inquam in conscientia, quicquid futurum timeatur in foro externo, tutus ejusmodi Creditor sit?

9 Certè putarem, nisi me mea fallit opinio, quam nolo ratam, nisi doctiorum accedat assensus, tutum esse. Primò, quia fortasse, seu tacitè ejusmodi pactum, idest vendendi pignus modo dicto, initum esse cum Domino pignoris semper supponitur, quo pacto supposito, posse vendi pignus, diximus *n.* 3. Supponitur autem fieri ejusmodi pactum, quia dum Debitor dat pignus in manum Creditoris illius arbitrio relinquere illud videtur, si monitus, designato tempore ipsi non satisfaciet.

10 Secundò, quia durum, & nimis grave est Creditori, tot menses, totque annos expectare, ut suum recuperet.

11 Tertiò, quia recursus ad Judicem, & tam longa expectatio vergit in damnum ipsius Debitoris, nam obligabitur ad expensas, quas facturus subinde est Creditor in ejusmodi terminis computandis, & ad plura alia damna, quæ facilè idem Creditor causa Debitoris patietur, dum sibi non satisfit per duos illos annos à Domino Pignoris.

12 Quartò, quia præsumendum est, ejusmodi legem esse constitutam ad fraudes tollendas, ubi igitur fraudes verè non adsunt, ut quid tot subtilitates Juris in conscientia servandæ sint?

13 Quintò, quia possumus affirmare ab hac lege non invalidari, nec illicitos reddi actus factos, præter illius dispositionem, ante Judicis sententiam, anteà ergo ad nullam restitutionem obligabitur, quamvis (si posteà Creditor, qui vendidit pignus sine illis solemnitatibus, condemnetur à Judice) ipsius sententiæ stare omninò debeat, quia semper justæ Judicis sententiæ, etiam in conscientia parendum est.

14 Sextò, quia Glossa hujus legis in figuratione casus ait, Creditorem vendentem pignus sine dictis solemnitatibus amissurum etiam debitum suum: Ergo Glossa supponit, hanc esse legem pœnalem, quoad hanc partem, per quam scilicet debeat dictus Creditor amittere debitum, ergo valdè probabile erit, esse pœnalem, etiam quoad totam: lex autem pœnalis communiter, non nisi post latam sententiam conscientias ligat. Sic considerasse, sufficiat.

CAPUT IV.

Quid, & quotuplex sit Hypotheca?

1 Quid sit hypotheca, diximus per occasionem satis *c. prac.* §. 1. Quotuplex autem ea sit *ib.* & §. 5. indicavimus. Breviter alia est expressa, alia tacita. Hypotheca expressa est ea, quæ ex partium conventione habetur, quarum aliam esse specialem, seu particularem, aliam generalem *l. c.* breviter innuimus. Tacita est illa, quæ implicitè involvitur in alio contractu, & dispositione Juris. Illud igitur dumtaxat hìc explicandum erit, quinam sint ejusmodi contractus, in quibus ex dicta Juris dispositione resultat hypotheca, statimatque illi celebrantur, per quam hypothecam bona unius sint obligata alteri ex contrahentibus?

2 Resp. Esse novem. Primò enim invenitur tacita hypotheca in bonis Mariti, quæ tacitè sunt oppignorata, seu hypothecata pro dote.

3 Secundò, in bonis Ministrorum Ecclesiæ, quæ sunt hypothecata pro mala administratione.

4 Tertiò, in bonis promittentis dotem, nec illam promittens solvat.

5 Quartò, in bonis contrahentis cum fisco.

6 Quintò, in bonis Patris administrantis bona filii.

7 Sextò, in bonis Tutoris, & Curatoris pro administratione bonorum Pupilli, & Minoris.

8 Septimò, in fructibus fundi locati, qui censentur hypothecati pro pensione solvenda, & pro damno fortè facto à conductore in eodem fundo.

9 Octavò, sunt etiam hypothecata pro eadem pensione, & damnis, res in fundum (quem vocamus prædium rusticum) invectæ, sciente Domino, & res in domum (quam vocamus prædium Urbanum) invectæ, etiam Domino ignorante, modò ejusmodi res invectæ non sint alienæ, & modò sint ibi permansuræ, nam propterea merces vendendas non intelligi hypothecatas, licèt in domum sint invectæ, notat Mol. *d.* 499. *n.* 4.

10 Nonò denique, quod est pro praxi valdè notandum, tacita hypotheca invenitur in omni re, ad cujus conservationem mutuatur, seu datur pecunia. Illa enim res ex ejusmodi pecuniæ auxilio conservata remanet obligata pro ea pecunia cum prælatione ante alios habentes priorem hypothecam. Lege hæc distinctiùs, aliaque huc pertinentia apud Molinam *d.* 489. & 497. Bonac. *d.* 3. *de contr.* *q.* 10. *p.* 2. Azor. Salon. Vasq. apud citatos aliosque.

CAPUT V.

De Deposito.

§. I. *Quid sit Depositum?*

1 Depositum est *Contractus, quo sola rei custodia alterius fidei committitur.* Et quidem, si à Judice tibi ejusmodi custodia committatur, vocabitur depositum Judiciale; id quod solet fieri, quando res aliqua litigiosa datur alicui in custodiam, donec lis terminetur, nam propterea vocatur etiam sequestrum. Si inter personas privatas res agatur, depositum appellatur depositum privatum, de quo nobis potissimum erit locutio.

CONTRACTUS.

Ubi de rebus apud hospitem depositis.

2 Dictum est Primò, (*Contractus*) quo significatur requiri consensum, tam deponentis, quàm depositarii. Quare non eo ipso, quòd Domi meæ aliquid deponis, ego depositi contractum tecum celebravi, nisi signa ostenderim, quibus depositum acceptaverim, vel certè, nisi ex officio id muneris habeam, tunc enim, dum illud officium exerceo, implicitè rem custodire promitto. Hujus generis ferè sunt Navigiorum Domini, Hospitiorumque Administratores; tacitè enim Navigantium, Hospitumque res sub sua cura recipiunt: licèt satis probabiliter Less. *lib.* 2. *cap.* 27. *numer.* 10. hanc promissionem in his, & similibus non cognoscat: idque propter multitudinem in illa loca, quasi publica, accedentium, indeque recedentium, addens, saltem non esse communiter in usu tantam obligationem custodiendi, nisi ab hospitibus peculiaris cura suarum rerum actu illis commendetur.

REI.

3 Dictum est Secundò (*Rei*) sanè communiter mobilis: non repugnat tamen, posse & immobilia deponi, ut quando vellem; v.g. prædium meum amico custodiendum tradere.

CUSTODIA.

Ubi, de expensis pro deposito factis, & de lucro acquisito ex eodem.

1 Dictum est Tertiò (*sola rei custodia*) quo significatur. Primò, rem esse realiter tradendam depositario, neque enim custodiri potest, quod reipsa non recipitur. Secundò, esse statim restituendam, petente Domino. Tertiò, esse restituendam in eodem loco, in quo tradita est; quia nisi aliud justè fuerit conventum, hæc tria significant illa verba (*Sola rei custodia*) significatur item, aliquam mercedem esse dandam pro labore custodiæ. Vide, quæ dixi suprà *Tr.* 3. *de Cambiis c.* 3. §. 3. Significatur denique pactum, quo depositarius non teneatur depositum custodire, vel quo non teneatur ex dolo, injustum esse, & invalidum, quia est contra naturam, contractus depositi: adde esse contra bonos mores, ut notat cum aliis Barth. à S. Fausto *in spec. Conf. d.* 8. *n.* 11.

2 Iisdem verbis illud item significatur, nimirum per depositum non transferri dominium in depositarium, nec illi concedi usum, committitur enim sola custodia. Quod si concedatur usus, jam transibit contractus in mutuum, vel commodatum, vel locatum.

3 Præterea, ex eo, quod per depositum non transfertur dominium in depositarium, colligitur justè depositarium exigere expensas factas circa rem depositam; v.g. circa equum (excipe, nisi equo usus fueris, usus que compensetur cum expensis) eundemque depositarium posse sibi retinere depositum, donec ipsi solvantur dictæ expensæ, ut notat Mol. *d.* 526. nam non tenetur suis sumptibus depositarius alere, seu conservare rem, quæ nec ejus est, nec ab ea emolumentum recipit.

4 Hinc insuper sequitur, ut meo deposito uti nequeat depositarius, quia res deposita ejus non est, sed mea. Sunt tamen duæ ex-

exceptiones. Prima, quando creditur, usum non displiciturum Domino. Secundò, quando Dominus usum concessit saltem tacitè. Tacitè autem concedere præsumitur, quoties deponit rem usu consumptibilem, & quæ functionem habet; si v.g. deponit quis apud te pecuniam, vel frumentum, nec interdicit tibi ejus usum (interdicere mihi vidètur, saltem tacitè, si deponat apud te vinum; v.g. generosum, vel quid simile difficulter reddendum in sua bonitate, &c.) potes illis uti, quia ex natura rerum hujus generis prçsumitur, Dominus non curare, si illis utaris, eaque convertas in mutuum; jam enim es futurus promptus illa omninò æquivalẽtia reddere sine mora. Ita Mol. *d.524.* & Fagund. *in Dec.l.7.c.16.n.18.* ita etiam Laym. *l.3 sect.5.tr.4.c.25.n.4.conc.3.* aliique apud Bonac. *d.3.de contr.q.14.p.1.n.3.* loquens de Officialibus, & Magistratibus, apud quos frumentum, & similia deponuntur.

5 Quid, si depositarius utatur ad negotiationem dicta, v.g. pecunia, vel frumento apud se depositis, retinere ne justè poterit sibi lucrum ex ea negotiatione receptum?

Resp. Si faciat, invito deponente, non posse, docet Sylvester *V.Depositum n.10.* sed lucrum esse dandum ipsi deponenti, retentis solùm expensis, & æstimatione sui laboris. Sed posse, etiamsi deponens sit communitas, Magistratus, vel privatus homo quicunq; probabilissimum est. Ita Fag. Laym. *ll.cc.* quia illud lucrum est partus industriæ depositarii, & ex alia parte jam hic promptus est reddere integrè, & sine mora depositum, statim ac Dominus illud petierit.

A depositario autem deberi deponenti non solùm rem ipsam depositam, sed etiam damnum lucri cessantis, si fortè aliquod factum fuit eidem deponenti, nullus ignorat. Ut etiam, quando res deposita fuit ex illis, quæ functionem non recipiunt, qualis esset; V.G. vestis, deberi item, quanti valet ejusmodi usus, vel pueri sciunt.

6 At peccatne is, qui sic se gerit, Domino præsertim positivè invito?

Resp. Ita puto, sed certè ad mensuram rationabilis involuntarii Domini, quia aliqua tandem injuria mihi fit, si mea pecunia, quamvis sine meo damno, tu velis uti, me positivè prohibente, unde & volente, ne illa pecunia deposita transeat in mutuum.

ALTERIUS FIDEI COMMITTITUR.

Ubi, an depositum confiscatum reddendum sit Fisco?

7 Dictum est Quartò (Alterius fidei committitur) nam propterea, si depositum perit culpa depositarii, obligabitur is ad restituendum tantundem.

8 Quod autem requiritur, ut videre est *l.8.in Dec tr.3.c.5.§.1.* ad hanc obligationem inducendam culpam gravis, & quando hanc intervenisse judicandum sit, alibi diximus, ubi etiam notavimus, si casu res deposita pereat sine depositarii culpa, Domino perire, quia, sicuti Domini est, sic Domino perit.

9 Quamvis autem tuæ fidei commissum sit depositum; docet nihilominus Navarrus, quem citat, sed non sequitur Bonac. *de contr. d.3.q.14.p.3.n.7.* cum Reginal. & Azor. aliisque, te debere depositum Fisco reddere, si fortè illud fuerit legitimè confiscatum, quia publicatis bonis alicujus, fisco competunt illa bona, quare & deposita ubicunq; inveniantur. Verùm contrarium sustinet uterque Sà Genuinus, & Expurgatus, *V. Depositum n.6.* qui sic habet; *Depositum dandum fisco, si ei omnia bona deponentis sunt adjudicata*; ait Navarrus. *Ego ei, qui deposuit, restituendum crediderim, quoad forum conscientia, nisi id Judex prohibuisset.* Hæc Sà, quem citans sequitur Lessius *l.c. d.3.n.4.* addens posse etiam restitui Fisco, quia etiam ipse habet Jus rem illam confiscatam sibi vindicandi. Vide, quæ in hanc rem dixi *lib.2.in Decal.cap.1.§.5.num.21.& 22.*

§. II. *Quis deponens, quis depositarius esse possit?*

1 OMnes ii ratione utentes, qui rei alicujus administrationem habent, eam rem deponere apud fidelem virum, immò & apud infidelem, sed suo periculo, possunt. Res hæc majore non indiget explicatione. Lege Azor. *p.3.l.7.c.3.* Omnes præterea (abstrahendo ab aliqua peculiari prohibitione) ratione utentes, etiam Pupilli, etiam Fœminæ, etiam Clerici, etiam Religiosi, sed hi cum licentia suorum Superiorum, possunt esse Depositarii. Modò notes, neque Ecclesiam, neque Monasterium ad quidquam obligari, si depositum (quamvis cum culpa depositarii Clerici vel Religiosi) pereat, nisi quando ipsius Ecclesiæ, vel Monasterii nomine acceptatum fuit depositum, quia ex culpa peculiaris Religiosi non obligatur Ecclesia, ut pluribus prosequitur Castrop. *Tom.3.tract.16.d.3.p.16.& ibid. disp. mox cit. p.13. g.3. num.6.* aliique.

Duo selecta de Religioso Depositario.

2 Primò. Si Religiosus, v.g. Superior legitimè, nomine Religionis, depositum suscipiat, illudque expendat pro ipso Monasterio, idque constet, poteritne Religio licitè, & sine pœnarum timore, bonum stabile alienare, quando alia via non suppetit, ut si depositum Domino reddi possit?

3 Resp. Posse, docet Castrop. *T.3.tr.16.disp.4.p.13.g.4.n.6.* non solùm in casu proposito, sed etiam si culpabiliter amissum fuit, licèt non in utilitatem Monasterii expensum. Si plura velis, illum lege.

4 Secundum. Si Religiosus depositum suscipiat, Superiore non consentiente, mortaliter ne contra paupertatis votum peccat?

Resp. Cum ea distinctione, quam rectè adhibet Idem *ib.d.3.p.21.n.6.* Si pecuniam, vel aliud quidvis (inquit) à Sçculari accipias in custodiam, excusaris à vitio Paupertatis. Et paulò post: *Adverte tamen, supradictam depositionem non debere admitti in vim depositi, sed solùm in vim cujusdam familiaris custodia, aliàs peccaret Religiosus adversùs Paupertatis votum, depositi contractum celebrando, quia esto contractus nullus sit, nullamque obligationem Monasterio imponat; at velle, quantum est ex se, obligationem subire, & vim Depositi deponenti concedere, Superiore inconsulto iniquum est.* Hçc ibi. Quando ergo idem *ibid.d.4.p.13.§.4.n.13.* citans Mol. *d.525.* & Sanch. *l.1.summ.c.14.n.27.* docet, Religiosum peccare, si depositum gravis materiæ sine licentia acceptet, est intelligendus (ne sibi sit contrarius) de deposito concedente Jus alteri, ut jam distinximus.

5 Eodemque modo intelligendum esse puto de Lugo *d.33.de Just. sect.1.n.6.* qui cùm dixisset, Religiosum malefacturum (hoc est, ut ego interpretor, incongruè, quando loquimur de deposito in vim familiaris custodiæ) recipiendo depositum sine Prælati licentia: citavissetque Mol. *d.525. modò citata*, & Laym. *l.3 tr.4.c.24.n.6.* addit: *Non tamen credo, id esse contra Votum Paupertatis si sistat in mero deposito.* Quod item dixerat de Lugo *d.3.de Just. n.150.* ubi citaverat Th. Sanch. *l.7.summ.c.19.n.50.* Noto enim illud (*si sistat*) id enim est perinde, ac si dicat: *Si sistat in mero deposito familiaris custodia, nec transitum facit ad dandum Jus deponenti.*

6 Hæc absolutè: Si enim in aliqua Religione sit præceptum sub mortali, de non recipiendo deposito, tunc servandum id esse, nullus dubitat.

§. III. *Incrementum, & decrementum depositi cujus sit?*

1 EX dictis §.1. duas enodabis difficultates, quarum alteram hic propono, alteram *in §. sequenti*. Titius deposuit centum aureos apud me, eosque non petiit per annum. Interim eorum valor crevit, vel interim inde valor decrevit. Inquiro, cui crevit, vel decrevit? Ex una enim parte Domino dicendum esset, res enim sicuti Domino perit, si ea perit; ita eidem crescet, decrescetque. Ex alia verò dicendum esset, perire depositario, quando deponuntur res, quæ functionem accipiunt, hæc enim ex tacita licentia deponentis fiunt, ut modò diximus, depositarii, & est perinde, ac si mutuum illi datum fuisset, cujus natura est, ut per illud transferatur dominium in mutuatarium. Ergo ipsi, utpotè Domino, crescet valor, decrescetque. Consultò dixi (*Res quæ functionem accipiunt*) de his enim est locutio. Nam res, quæ functionem non habent, qualis est; v.g. equus, vas argenteum, &c. jam omnes scimus, eam ad similitudinem commodati crescere, vel decrescere ipsi deponenti; utpotè Domino.

2 Resp. Hìc naviter expendendum esse: An tu depositarius res, illas functionem habentes; v.g. illos centum aureos pro mutuo expressè, vel tacitè jam acceptaveris, tuosve, saltem per eorum usum effeceris, cum obligatione reddendi tantundem: An verò depositam dictam pecuniam, ut depositam dumtaxat habueris, cujus posterioris modi signum inter cætera est, si illam obsignatam in sacculo, vel clausam in Arca per modum massæ reposuisti. Si prius, valor tibi crescet, tibique eidem decrescet, quia incrementum, & decrementum est tuæ rei: & solùm debes ipsum mutuum, ut supra *in tr.de mut.& usur.c.1.§.2.* explicuimus, mutuanti reddere. Si posteriùs; certè crescet, decrescetque deponenti, quia donec depositum in alium contractum transeat, & consequenter ante usum à te factum dictæ pecuniæ, vel certè ante acceptationem ejus pecuniæ in mutuum, semper remanebit depositio, cujus natura est, rem esse Domini deponentis, incrementumque, vel decrementum ad ipsum pertinere. Ita tandem concludit Bonac. *l.c.n.4 fine*, & ita etiam dicendum de frumento; v.g. deposito in tuo horreo, si illud crescat, &c.

§. IV. *Præsumpta voluntas in commutando deposito, quid operetur?*

1 ALtera difficultas sic proposita nudiustertius fuit. Antonius Faber lignarius deposuit apud Titium Mercatorem, in taberna ejusdem Titii extra urbem sita mille tabulas abiegnas, quarum omninò similes in bonitate idem Titius habebat in alia taberna intra Civitatem. Accidit autem, ut invento Emptore, ei Titius vendiderit mille prædictas tabulas: sed quia emptor iis juxta Civitatem ad fabricam domus suæ rusticæ indiguit, Titius ei dedit Antonii tabulas, applicuitque Antonio similes eas, quas in Civitate ipse servabat, ratus gratam Antonio se rem sic facere, quem sciebat, vel è taberna suas tabulas (certè non sine sumptibus) in Civitatem invehere. Verùm quid deinde consecutum est? Ex incendio in Vicinia fortè excitato, pars domus Titii, ejusque penè tota taberna cum tabulis *ibidem* ab Antonio depositis conflagra-

flagravit, quæsitumque, non multò post, fuit, Titione, an Antonio illæ tabulæ perierint?

2 Respondeo, huic casum valdè similem olim accidisse, deque eo fuisse interrogatum Molinam. Nam quidam Navarcus vehebat in Navi suas, & alienas Amicorum arcas saccaro plenas, qui inter navigandum in quandam Insulam appulsus, vendidit suas arcas; sed, quia hæ in fundo erant Navis, unde difficulter extrahi poterant, dedit Emptori illas alienas, quæ supereminebant, animoque applicuit Amicis suas, æqualis omnino bonitatis, & pretii. Posteà verò capta Navi à Piratis quæsierunt aliqui à Molina. An arcæ illæ, quas cœperunt Piratæ, Navarco perierint, an Amicis (qui respondit *d.* 523. *n.* 6. Amicis periisse.) Quæ responsio approbatur à de Lugo *disp.* 33. *de Just. nu.* 5. sed non à Bonac. *l. c. n.* 3. Ratio potissima Molinæ ducitur ex præsumpta, & rationabili Amicorum voluntate, qua Navarcus suas arcas commutavit cum arcis ipsorum. Hac ergo commutatione facta, arcarum sublatarum damnum Amicis, nempè, ut illarum Dominis, attribui omninò debuit.

3 Bonacinæ autem ideò Molinæ decisio minùs placet, quia illę arcæ (inquit) à Piratis captæ, erant Navarchi, non verò, ut Molina putat, Amicorum: non enim verè permutatæ fuerunt cum illis, quæ fuerunt venditæ, siquidem permutatio, utpotè contractus, mutuo consensu perficitur, qui consensus, Amicis absentibus, intervenire non potuit.

4 Verùm hæc Bonacinæ ratio facilè solvitur; Negatur enim, non intercessisse consensum mutuum, non quidem actualem, & explicitum, sed tacitum, seu præsumptum, qualem ad similes commutationes, immò, & Donationes, similesque contractus sufficientem esse, concedunt omnes. Quod autem ejusmodi tacitus, seu præsumptus Amicorum consensus affuerit, ratio Molinæ manifestè probat.

5 Redeo ad casum propositum de Abiegnis tabulis, atque assero eas Antonio periisse, non Titio, quia per illam commutationem ex præsumpto Antonii consensu facta, sub Antonii dominio erant, quod conflagrarunt.

§. V. *Multa de Deposito Remissivè.*

1 AN res deposita nocitura Domino, V. G. gladius furioso? vel pecunia, illam repetenti ad malum finem, reddenda sit dixi *l.* 8. *Decal. tr.* 4. *c.* 1. §. 3. *à num.* 2.

2 An res aliena apud te deposita à Fure, possit reddi Domino? colligi potest ex iis, quæ ego dixi, *l.* 8. *Decal. tr.* 3. *c.* 3 *q.* 2.

3 An ex deposito possit Depositarius sibi compensare id, quod ipsi à Domino rei depositæ? debetur *l.* 8. *Decal. tr.* 2. *c.* 5. *q.* 7. *n.* 5.

4 Ex qua culpa teneatur Depositarius ad reddendum depositum, si pereat, *l.* 8. *Decal. tr.* 3. *c.* 5. *q.* 3.

5 An si rem depositam Depositarius mittat ad deponentem per hominem, (ut credebatur) fidelem, & hic illam non afferat, an inquam, ad aliquid æquivalens obligetur Depositarius? colligi potest ex dictis, *l.* 8. *Decal. tr.* 4. *c.* 1. §. 5. *à n.* 3.

6 An Depositarius in pari periculo suæ rei, & rei depositæ, obligetur rem alienam præferre suæ? Dixi *l.* 8. *Decal. tr.* 3. *c.* 5. *q.* 3.

7 An deponens res suas apud aliquem, qui sit aliorum debitor, præferatur aliis Creditoribus Depositarii? videri poterit apud Less. Bonac. *l. c.* Mol. *d.* 526. de Lugo *d.* 20. *de Just. n.* 84. aliosque.

8 An Depositarius uti re deposita possit, & an cum illa lucrari? dixi, *l.* 8. *in Decal. tr.* 2. *c.* 9. §. 1. *à n.* 22. *& tr.* 3. *c.* 3. *q.* 5. *n.* 10.

CAPUT VI.

De Commodato.

1 COmmodatum est contractus, *quo ad solum usum pro aliquo tempore res alicui gratis conceditur.*

2 Dicitur Primò (*Contractus*) quia in Commodato requiritur consensus Commodatarii, & Commodantis, in quo convenit cum aliis similibus contractibus.

3 Dicitur Secundò, (*Quo ad solum usum*) in quo differt à mutuo, per quod transfertur dominium rei mutuatæ in Mutuatarium: nam in Commodato solùm transfertur usus, non dominium, immò neque possessio naturalis; nam Commodans pergit, etiam naturaliter, possidere per Commodatarium, quasi per suum Ministrum. Semper autem intellige usum illum, quem concedit Commodans, ut notavit Sa, *V. commodatum n.* 4. Unde peccaret contra Justitiam, qui rem commodatam in unum usum, usurparet in alium, non peccaret autem, si suum usum alteri commodaret, nam (si aliter non expresserit Commodans, vel ex circunstantiis aliud non colligatur de Domini voluntate) de hoc Commodatarius disponens, disponit de suo, propter eandem enim rationem Conductor, Usufructuarius, & similes possunt commodare rem conductam, &c. quamvis Domini non adsit consensus, dummodo pactum aliquod non præcesserit, vel tacitus Domini dissensus non intercurrat. Lege Mol. *d.* 294.

4 Per hoc etiam differt Commodatum à puro Deposito, per quod nec usus, nec dominium transfertur.

5 Denique ex eadem particula definitionis infertur. Primò expensas ordinarias pro conservanda, seu alenda re commodata v. g. equo, domo, servo, pertinere ad commodatarium, cujus est usus: extraordinarias verò graves, ut sunt expensę pro curando Equo, vel Servo, & pro reficiendo pariete domus collapsæ, pertinere ad commodantem. Ratio est, quia ordinariæ cedunt in utilitatem commodatarii, extraordinariæ verò in utilitatem commodantis, qui est Dominus.

6 Dictum est signatè (extraordinarias graves) nam leves pertinent etiam ad commodatarium, quia valdè rationabile est, ut is, qui alienæ rei usu fruitur, consentiat in ejusmodi modicas expensas.

7 Infertur Secundò. Si absque culpa Commodatarii pereat res commodata, non ipsi, sed Commodanti perire, quia res, quoad proprietatem, Commodantis est.

8 Infertur Tertiò. Si commodas rem vitiosam V. G. Dolium vitiosum, hoc est perforatum, peccare te, cum obligatione restituendi damna, si non admonuisti Commodatarium de vitio, quia decepisti eum, cum pro usu obtulisti id, quod usui aptum non erat.

9 Dicitur Tertiò (*Pro aliquo tempore*) in quo differt à Precario, quod ut mox dicemus, ad nutum illud concedentis repeti potest. Hinc commodans injustè ageret, subiretque restitutionis obligationem, si ante tempus concessum, rem commodatam, cum interesse commodatarii, repeteret: Tempus autem hoc, vel expressè præfinitur, *ut commodo tibi librum ad annum, ad mensem, ad diem*; vel tacitè, ut *commodo tibi, librum, ut illum legas, vel, ut illum rescribas*, tunc enim tacitè præfinitur tempus sufficiens, & quidem ad legendum brevius, ad conscribendum prolixius. Si quis commodaret dolium, v. g. ad mustum servandum, tacitè plus temporis præfiniret pro volente illud servare ad usum, quàm pro volente illud vendere, postquam ebulliit. Ex his disce cœtera.

10 Dicitur Quartò (*Res*) sive regulariter mobilis, sive aliquando, etiam immobilis, commodatur enim etiam domus, officina, prædium, &c.

11 Dicitur Quintò (*Gratis*) secus esset locatio, quæ pro usu, qui conceditur, exigit stipendium, vel certè esset alius contractus innominatus, *Do, ut des; de, ut facias.*

12 Hæc sunt ferè certa, & communia. Illud aliquantulum controversum: An commodans justè possit repetere rem suam v. g. equum commodatum pro mense, ante finitum mensem, ex eo capite, quòd illo indigeat?

13 Respondeo cum distinctione. Nam si indigentiam suam non prævidit, posse, certum est, quia præsumitur, nunquam intentionem Commodantis fuisse, usum suæ rei alteri concedere pro tempore, & occasionibus, quibus ipse indigeret. Ita Molina *d.* 294. Less. *l.* 2. *c.* 27. *n.* 18. Azor. 3. *p. l.* 7. *de Comm.* de Lug. *d.* 33. *de Just. n.* 10. Fill *tr.* 34. *c.* 8. *n.* 183. contra Nav. & Regin. citatos, sed non approbatos à Bonac. *d.* 3. *de contr. q.* 16. *p. un. n.* 1. aliique.

14 At si prævidit, & adhuc voluit commodare, nequaquam repetere potest, quia in hoc casu commodans cessit Juri suo, donavitque illud absolutè Commodatario pro illo tempore.

15 Si Commodatarius habuisset à Petro; V. G. equum commodatum, sed quia tu commodasti illi equum tuum, is non petiit illum à Petro, tunc te non posse ante tempus equum tuum repetere, ne in necessitate quidem, etiam non prævisa, docet Bonac. *l. c.* citans Sà, & Sylvest. Verùm de Lug. Mol. & Less. *l. c.* asserunt, posse, quia nisi animum adeò liberalem habuisses, quo vel expressè, vel tacitè aliud intendisses, semper præsumeris, etiam in hoc casu, te non voluisse ita privari tua re, ut in pari necessitate illam repetere nequaquam possis.

Multa de commodato remissivè.

16 Denique hìc agendum esset. Primò, ex qua culpa teneatur Commodatarius, si fortè ejus causa res commodata periit. Sed de hoc egimus *l.* 8. *Dec. tr.* 3. *c.* 5. §. 3. *n.* 2.

17 Secundò, quid si res periit ita in manu, & ex culpa Commodatarii, ut eodem modo periisset apud Commodantem? Sed egimus de hoc *l.* 8. *Dec. tr.* 3. *c.* 2. §. 8. *n.* 3.

18 Tertiò, ad quid obligatur Commodatarius, quando est in mora solvendi suo tempore; De hoc universaliter egimus *d. c.* 2. §. 6. *à n.* 6. *juncto c.* 8. §. 6. *à n.* 7.

19 Quartò, an possim compensare, quod mihi debes, retinendo commodatum? Egimus de hoc, *l.* 8. *Dec. tr.* 2. *c.* 6 §. 7. *n.* 7.

20 Quintò, An, si ad te mittam rem commodatam per hominem fidelem, & hic ad te illam non afferat, an, inquam, obliget, ad mittendum æquivalens? De hoc diximus etiam *l.* 8. *Dec. tr.* 4. *c.* 1. §. 5. *à num.* 3.

21 Sextò: An in periculo æquali debeam rem tuam mihi commodatam præferre rebus meis? De hoc egimus item *l.* 8. *Dec. tr.* 3. *cap.* 5. *q.* 3.

CAPUT VII.

De Precario.

1 PRecarium, prout sumitur in Jure Civili, est *Contractus, quo quis alteri petenti, seu precanti concedit aliquid utendum, sive illud sit mobile, sive immobile, sive servitus, sive aliud quodcunque Jus, cum potestate revocandi, quandocunque ipse Dominus volue-*

voluerit. Differt ergo à Commodato, quia pro hoc, sive expressè, sive tacitè; præfinitur tempus utendi; at precarium ex natura sua hoc habet, ut sit quocunque tempore revocabile. Ita ex legibus Juris communis habent passim Doctores de Lugo *d.33. de Just.n.15*. Bonac. *d.3.de contr.q.15.p.un.* Less. *l.2.c.27.d 1.* Mol. *d.298.* Azor. *3.p.l.7.de Precario c.1.* aliique.

2 Dixi (*in Jure Civili*) nam in Jure Canonico agitur de Precario in toto titulo de Precariis, quod significat concessionem alicujus boni Ecclesiastici pro tota vita alicujus: vel ad certum tempus, intra quod renovari ea solet de quinquennio in quinquennium, ne Jus Ecclesiæ in oblivionem habeat. De hac autem nobis nunc sermo non est.

3 Jam verò de nostro Precario duo satis erit pro instituto, quod nos suscepimus, adnotare. Primò, in Precario adhuc debere, ut vult Bonac. *loc.cit.* citans Nav. de Luho *loc.cit.* citans Mol. *d.298.* aliosque concedi aliquantulum temporis, judicio prudentis definiendum, quo alter utatur re concessa, quia secus præsumeretur fraus, & dolus, dum ex una parte concederetur usus rei, & ex alia statim tolleretur.

4 Secundò. Quandonam finit Precarium? Certè finit, quandocunque concedens petierit, ut modò diximus. Sed difficultas urget, quando, antequam petat, moriatur ipse concedens, vel is, cui Precarium concessum est. Circa quam difficultatem.

5 Ajo Primò, morte ejus, cui Precarium concessum est, ipsum precarium finire: quare ad hæredes recipientis non transit. Precario, v.g. mihi concessisti, posse per tuum prædium me transire. Si ego morior, non gaudebit hac concessione meus hæres, quia concessio Precarii est personalis, *L. cum Precario*, §. *ult. ff. de Prec.*

6 Ajo Secundò, Morte concedentis non finiri Precarium concessum absolutè, nisi hæres, seu successor defuncti revocet. *L. Quæsitum* §. *Quod à Titio*, *ff. de Precario*, quia per solam mortem non fit revocatio concessionis.

7 Ajo Tertiò, si tamen concedens sic, ut habet Mol. *d.298.* Sanc. *l.8. de matr. d.28.* dixit: *Concedo ad meum beneplacitum*, *seu quandiu voluero*, tunc probabiliter finiri Precarium morte concedentis, nam cùm mortuus nec habeat placitum, nec beneplacitum, nec voluntatem, jam remaneret sine placito, & sine voluntate Precarium, quod non videtur voluisse concedens, quia concessisse videtur, donec durat ejus beneplacitum.

8 Ajo Quartò, si concessit in hunc modum: *Donec revocavero*, vel *dum non revocavero*, non finiri Precarium morte ipsius concedentis, quia non fuit posita ejus revocatio, nec ampliùs à mortuo poni potest. Quare, ut tunc Precarium finem habeat, ponenda erit revocatio ab hærede defuncti.

9 Dixi n.7. (*Probabiliter*) nam alii, inter quos est Castr. *tr.3.d.4.p.16.§.5.n.5.* non minùs probabiliter putant, sub neutra ex his formulis, dictis *num.7. & 8.* finiri concessionem, seu gratiam, morte concedentis: quia, in communi loquendi modo, illa clausula (*ad beneplacitum*,) æquivalet illi *donec revocavero*, quam doctrinam ego supra *l.5. de pœn. c.4. §.1. à num.5.* libens excepi, & explicui latis.

TRACTATUS VIII.

DE

CONTRACTU SOCIETATIS.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit contractus Societatis, ejusque Conditiones.

1 PRæmittendum est, Societatem esse duplicem *De qua agit L. Societatem Universorum*, *ff. pro Socio*, *& alibi*. Altera est omnium bonorum, cùm scilicet duo, vel plures coeunt Societatem, sive pro tota vita, sive pro determinato tempore, ita ut omnia ipsorum bona omnibus sint communia. In qua, nisi aliud explicetur, intelligitur communicatio bonorum præsentium, & futurorum, quæ durante Societate acquiruntur: sive acquirantur Donatione, sive Hæreditate, sivè Legato, sivè Peculio Castrensi, vel quasi, quæ omnia dissoluta Societate (de qua dissolutione infra *c.10.*) dividenda sunt æqualiter inter Socios, vel ejus Hæredes, nisi aliquid sit ob rationabilem causam expressum de inæqualitate portionum.

Hæc Societas justè potest iniri, etiam si aliquis ex Sociis plura bona habeat, quàm alter. Primò, quia fortè poterit habere, etiam & hic, decursu temporis majora bona. Secundò, quia liberè, qui plura habet, vult communicare cum Socio minùs habente.

2 Altera Societas est circa aliquam negotiationem, vel circa bona aliqua particularia. Hæc autem duplici contrahi modo potest. Primò sic: *contrahimus Societatem*. In quo modo non additur illud *omnium bonorum*, nec determinatur peculiaris materia: In hac ergo ratione contrahendi, Societas non intelligitur contracta, nisi ad omnes contractus onerosos, qui etiam comprehendunt locationes propriæ operæ, non verò comprehenditur legatum, vel donatio, ut nec ea, quæ alicui ex Sociis debebantur contractu oneroso. De hac Societate agitur in Jure. *L. Soc. cum aliquibus sequentibus*, *ff. pro Socio*. Sed certè hodie hic Societatis modus non est usu receptus, nam nostra ætate accuratè explicari solet materia negotiationis, & particularia bona. Secundò igitur contrahitur Societas in prædicta particulari materia, seu negotiatione, & de hac, cùm sit frequentissimo usu recepta, hic nos acturi pluribus sumus.

3 Est ego Societas, de qua loquimur, & colligitur hæc descriptio ex L.1. & seqq. ff. Pro Socio. *Contractus, seu conventio duorum, vel plurium habilium suam pecuniam, operam, industriam, vel laborem pro aliqua negotiatione conferentium ad commune lucrum, itemque ad commune damnum, si fortè illud occurrat.*

Dixi *habilium*, nam multi non possunt inire Societatem, ii nimirum Primò, qui rationis compotes non sunt. Secundò, ii qui facultatem non habent disponendi ad suum libitum de rebus, quæ conferant ad Societatem; cujus generis sunt Religiosi, servi, pupillus, & minor absque Curatoris, vel Tutoris licentia. Denique filiifamilias de bonis non Castrensibus, vel quasi, seu aliàs sibi non liberis. Tertiò, Medicus cum infirmo durante infirmitate. Quartò, Advocatus cum Cliente. Quintò, Curator, vel Tutor cum pupillo, jure sic disponente, quæ satis sit innuisse, & videri possunt apud Doctores, ut Bon. *d.3. de contr q.6.p.2.*

4 Certum autem est, hunc Societatis contractum justè iniri posse; sicuti enim quisque ex solis suis rebus lucrari potest per honestam negotiationem, ita etiam plures conjunctim.

5 Certum item est, Societatem differre à mutuo. Nam qui mutat, dominium suæ pecuniæ transfert in Mutuatarium. At qui dat pecuniam Mercatori; v.g. vel artifici ad Societatem, dominium pecuniæ apud se retinet (præsciudendo ab aliquo peculiari pacto, vel alio modo contrahendi, de quibus infra) confert enim illam, solùm ad usum negotiandi. Quamvis autem conferens sit illius pecuniæ Dominus, non potest tamen, teste Mol. *d.411.* aliiq; illam sibi resumere, nisi finita Societate, quia illius usum communem cum socio ex vi hujus contractus fecit.

6 Permaximè autem est advertendum, quod modò in proxima parenthesi dixi, nimirum (præscindendo ab aliquo peculiari pacto) si enim ineas, v.g. cum Nauclero pactum, ut asportet tuum frumentum in locum, ubi pluris venditur, te conferente frumentum dictum, ipso autem conferente operam, & expensas asportationis; prima facie videtur hæc esse Societas, & tamen non semper ita est. Nam duplici modo te habere in hoc potes. Primò, si ponas tu frumentum, ille verò operam integram asportandi, pro qua tu solvas illi mercedem, nempe sivè pecuniam, sivè partem aliquotam, sextam: v.g. vel septimam lucri ex frumento, quod majori pretio probabiliter vendetur, quæ pars, attentis omnibus, judicetur æqualis æstimabilitati talis operæ, seu laboris. Cæterùm damna omnia, sicut & alia omnia lucra tibi soli cedant. Ecce hæc non est Societas, sed locatio, seu conductio operæ, in qua Nauclerus non habebit, nisi mercedem justam suæ operæ; centum v.g. aureos, vel sextam, vel septimam lucri partem. Secundò, potes te gerere, ita ut tu ponas frumentum, ille operam, & industriam cum promissione communis lucri, vel damni, & sic, si lucrum frumenti vendendi, v.g. esset mille aureorum, tu quingentos, Nauclerus alios quingentos lucraretur; ecce quomodo hæc est vera Societas, & Nauclerus plus acquiret per hanc, quàm acquisivisset per ipsam illam locationem suæ operæ. Hanc doctrinam iterùm notabo *c.9.n.2.*

Conditiones Justæ Societatis.

7 Ex allata descriptione, & ex regulis generalibus pertinentibus ad Justitiam, octo conditiones debere adesse in Societatis contractu, constat. Primò, ut omnes socii aliquid conferant. Secundò, ut negotiatio sit honesta. Tertiò, ut æqualitas servetur in omnibus; in conferendo scilicet, quod erit conferendum ab utroque socio. Quartò, ut pecunia fortè collata stet periculo Domini, idest illius, qui illam confert. Quintò, ut pro quantitate partium collatarum lucrum dividatur. Sextò, ut dividantur etiam damna. Septimò, ut expensæ fiant item communes, seu certè æquè compensandæ. Octavò, ut non apponantur pacta injusta.

Jam singulas has conditiones suo ordine per singula capita percurramus, & illustremus: nam sic omnibus absoluta numeris erit præsens de Societate tractatio.

CAPUT II.

Omnes Socii aliquid conferant.

Quæ est Conditio Prima.

1 QUi ad negotiationem simul coeunt, debent omninò aliquo tandem modo ad illam concurrere, sive pecuniam, sive operam, sive industriam, sive instrumenta, vel materiam præbendo, &c. Ratio est, quia si nullo modo concurrant, unde titulum habebunt ad lucrum ex Societate contrahendum? Palliat ergo usuram, seu melius furtum manifestè committit, qui ex

ex negotiatione aliorum partem lucri habere velit, sedente ipso domi, & nihil prorsus conferente. Id, præterquam quod sæpè tangetur in sequentibus, ita clarum est, ut majori discussione non indigeat.

CAPUT III.

Negotiatio sit honesta.

Quæ est Conditio Secunda.

1 HAnc conditionem, ut negotiatio, in qua contrahitur Societas, & pro qua pecunia exponitur, debeat esse licita, ponunt communiter Doctores, ut Molina d. 412. n. 3. eamique sic affert Textus L. Nec permittendum. ff. pro Socio. Favet L. Quod enim L. Quod autem eodem. *Si maleficii Societas coita sit, constat, nullam esse Societatem, generaliter enim traditur, rerum inhonestarum nullam Societatem esse.* Ex hoc ergo videtur sequi, si ego numerem pecuniam meretrici; v.g. ut illa commoda domo instructa, & vestibus ornata lucretur, nullam prorsus fore Societatem.

2 Verùm distinguendum omninò est ante factum, & post factum ut innuit Bonac. *d. 3. de contr. q. 6. pun. 1. n. 3. ipso init.* Si enim consideres, hanc illicitè negotiationis Societatem, antequam lucrum habitum fuerit, vel antequam turpis negotiatio fuerit facta, nulla est Societas, obligantur que socii eam dissolvere, etiam re non integra, quia obligantur semper à peccato recedere; At verò postquam peccatum commissum est, seu turpis negotiatio est patrata, & lucrum conquisitum, non videtur æquum, ut nulla sit Societas, ita ut in dicto exemplo Meretrix totum lucrum sibi in foro conscientiæ retineat, nihil verò det ei, qui pecuniam contulit. Dico, *in foro conscientiæ*, nam in foro externo conferenti pecuniam in usum malum, non dari actionem, immò eum puniri debere, jam scio, vide *Leges citatas, ff. pro Socio.*

3 Ut allatæ distinctionis aliud exemplum habeas, fac, duos, vel plures per Societatem coire, ut occidant v.g. Petrum, spe, vel promissione acquirendi centum aureos ab ejusdem Petri inimico. Hi profectò ante patratum scelus semper obligantur, iniquam, hanc conspirationem deponere. At verò si, iniquitate persistente, facto ab omnibus impetu, collatoque sibi invicem auxilio, Petrum occidant cum æquali periculo, ne ipsi potiùs occidantur, quàm Petrus, & ne à Principe æquali morte puniantur, non erit æquum, ut unus tantùm acquirat centum prædictos aureos, & nihil Socii participent de lucro.

4 Quod si conferas tuas pecunias cum aliquo, qui illis pecuniis usuras exerceat, non est mirum, si tu nihil debeas participare de lucro, nam neque ille alius participare poterit, quia tunc totum lucrum est restituendum illis, à quibus acceptum contra Justitiam est; at in exemplis prædictis, in quibus, post patratum scelus, pecunia, ex probabili sententia, retineri potest, ut *L. 7. in Decal. c. 5. §. 3. à n. 8.* docuimus, sanè militat nostra doctrina.

5 Ex qua sic breviter, distinguendo, conclude, nullam esse Societatem ante factam negotiationem inhonestam, quia est rescindenda: post factam autem, tunc solùm esse nullam, & totum ejus lucrum restituendum ei, à quo receptum fuit, quando lucrum fuit contra Justitiam commutativam receptum, non verò aliàs.

CAPUT IV.

Ut æqualitas servetur in conferendo,

Quæ est Conditio Tertia.

1 PRofectò non est æquum, ut tu v.g. conferas centum, & alius v.g. decem, addito pacto, ut æquale deinde lucrum reportetis. Quare, vel tunc æquales sint in æstimabilitate partes, quas uterque conferatis, vel certè lucrum, quod tu recipis, sit ad ratam ejus, quod contulisti, ut in quinta Conditione dicemus.

2 Ut autem magis explicetur hæc conditio dictam æqualitatem requirens; quæritur hic: An licitum sit, inire Societatem, ita ut unus solùm conferat pecuniam, alter verò solùm operam, seu industriam, vel solùm instrumenta, ut Equum, Navigium, Molendinum: vel solam materiam, ut lapides, cœmenta, ligna, & similia ad susceptam negotiationem necessaria: & facilè Respondetur, esse licitum, *§. de illa Instit. de Societ. L. Si non fuerit ff. pro Socio*, quia opera, vel illa cœtera æqualem possunt habere æstimabilitatem cum pecunia collata, æqualiterque ad lucrum intentum percipiendum.

3 Subinquiritur, An cùm alter pecuniam, centum v.g. aureos, alter operam contribuit, debeat, (ut servetur æqualitas collationum) comparari opera ad totam pecuniam, ad centum v.g. aureos prædictos, an solùm ad periculum, quo centum illi aurei possunt in negotiatione deperdi? quod periculum licèt aliquando multum esse possit, aliquando tamen, valdè erit exiguum quando scilicet negotiatio suscepta est valdè secura, & tuta. Subinquiritur, inquam, an in casu periculi exigui, cui exponuntur centum prædicti aurei, quod periculum sit v. g. ut tria debeat alterius socii operæ æstimabilitas esse, ut centum; an verò, ut tria dumtaxat.

4 Respondet Sotus, *l. 6. de Just. q. 6. art. 1.* debere operam comparari ad periculum; Unde in exemplo allato, debere operæ æstimabilitatem esse, ut tria. Ratio est, inquit, quia ipsa pecunia ex se est sterilis, opera verò est fructifera, paritque lucrum, ergo, si opera comparari deberet cum pecunia, sequeretur, quòd qui confert operam in contractu Societatis, ubi intenditur partus, ut ita dicam, lucri, totum conferret, & qui pecuniam conferret, conferret nihil: probatur consequentia, quia cum pecunia non sit fructifera, conferens pecuniam, nihil conferret ad fructum lucri, sed totum conferret, qui confert operam, quæ sola fructum parit: Si igitur æqualitatem in hoc Societatis contractu velimus, ut certè velle debemus, tanta sit æstimabilitas operæ unius socii, quantum periculum pecuniæ alterius, & non quanta est pecunia. Hic mihi videtur esse discursus clarè expositus Soti *loc. cit.*

5 Nihilominus meritò Navarrus *in summa cap. 17. n. 251.* asserit, hoc esse novum inventum Soti. Cum Navarro sentiunt Lessius *l. 2. c. 25. n. 14.* & Valentia *tom. 3. in 2. 2. d. 5. q. 24. p. 1.* debet enim haberi comparatio ad pecuniam, nec solùm ad periculum, cui exponitur pecunia. Ratio est duplex. A Priori, quià quilibet potest lucrum reportare ex re sua, ergo ex pecunia sua, etiam in securissima negotiatione, & præscindendo à periculo, licèt enim ex se pecunia sit sterilis, est tamen, ut substat negotiationi, multum ferax: cùm ergo Socius contribuat pecunias, quæ sunt præcipuæ radices lucri (nam opera sine illis inanis est) non est defraudandus suo correspondenti lucro. A posteriori, quia id esset contra praxim omnium Mercatorum, immò Fidelium, etiam timoratæ conscientiæ; quando enim confert Socius mille aureos pro negotiatione certa, & sine periculo, adhuc accipit lucrum correspondens mille aureis, seu, ut explicabimus infra *in c. sequenti, §. 1. n. 3.* usui mille aureorum.

6 Ad Argumentum Soti jam est responsum, negandum enim est, eum, qui confert pecuniam sine periculo, nihil conferre, confert enim ipsam pecuniam, quæ est radix lucri, non ex se sola, sed, ut conjuncta cum negotiatione.

7 Non nego interim, aliquando operam aliquanto plus valere, quàm pecuniam, si hæc sit parva, illa multum industriæ contineat; immò non rarò valere multo plus poterit opera, quia hæc propinquius, & efficacius facit ad pariendum lucrum, cùm pecunia solùm sit materia, sed nihilominus ajo, plus aliquando valere posse pecuniam; quando videlicet hæc est magna summa, opera verò exigua; quæ omnia sunt à prudenti viro expendenda, ut ex his decernatur, quæ rata lucri danda sit Sociis.

8 Denique ad praxim hujus æqualitatis servandam recurratur ad Consilium Cajetani *d. 2. q. 78. ar. 2.* quod refertur à Rodriq. *p. 1. summ. cap. 41. num. 1.* nimirum, ut conveniantur Mercatores (Addo ego Mercatores ejus negotiationis, super qua initur Societas) nam hi, utpotè experti, consideratis omnibus æstimabunt pretium pecuniæ, & operæ, vel industriæ, quanti valeant in illa negotiatione, & quæ rata deinde lucri singulis sit distribuenda.

CAPUT V.

Ut pecunia collata stet periculo Domini,

Quæ est Conditio Quarta.

1 COnditio hæc quarta duo involvit, Primò, eum, qui confert pecuniam, debere, Societate completa, totam pecuniam sibi resumere, diviso pro rata lucro acquisito: diviso inquam, inter ipsum, & socium, seu socios, qui operam contulerint. Secundò, si fortè pecunia pereat, totam perire ei, qui illam contulit (præscindendo ab aliquo justo pacto, de quo mox §. 3.) hæc enim duo dicit illud, stet periculo Domini, de quibus duobus separatim jam subdo.

§. I. Tota pecunia finita Societate debet dari ei, qui illam contulit.

1 CLaritatis gratia, sic figuramus casum. Antonius confert centum aureos in Societate, quam, præscindendo ab alio pacto, init cum Petro: Petrus verò confert operam suam, quæ judicio prudentis valet decem v. g. aureos. Finita Societate, lucrum ex negotiatione invenitur esse viginti aureorum, ex quibus, certum est, decem deberi Antonio, & decem Petro. Sed quæritur, an ex illo capitali centum aureorum debeant dari solùm quinquaginta Petro, dando reliqua quinquaginta Antonio, an verò omnes centum debeant dari eidem Antonio, qui eos contulit?

2 Molina *disp. 416. conclus. 1.* Cajetan. *2. 2. quæst. 28. art. 2. ad 5.* de Lugo *disput. 30. de Just. à nu. 16.* aliique, quorum fundamentum mox proferam, asserunt, debere dari Antonio solùm quinquaginta. Sed Valentia *tom. 3. in 2. 2. disput. 5. quæst. 24. p. 2.* Navarr. *in summa capitul. 17. numer. 252. & 253.* Cajet. sibi contrarius *in summa, V. Mercionalis Societat.* Sà *V. Societ. n. 5.* Filiuc. *tract. 38. c. 3. n. 43.* plures

res referens, aliqui asserunt, debere dari Antonio omnes centum, præscindendo, ut dictum est, ab aliquo pacto in contrarium. Hanc posteriorem opinionem, utpotè ipsa praxi comprobatam, ego libentiùs sequor, quam esse de Jure communi, docet cum multis Bonac. *disp.3. de contract. q.6.p.3.n.11.* quatenus Jura volunt, ut pecunia pertineat ad eum, qui eam contulit. Hæc autem opinio probatur. Nam, ut supra diximus, & docet Sanctus Thomas 2.2.*q.78. art.2. ad 5.* qui pecuniam alteri in Societatem confert, non transfert dominium pecuniæ in illum. Ergo finita Societate, illam totam, ut suam, reassumere non est prohibendus: sicuti totam ipse solus amitteret, si casu periret, ut *g.seq.* dicemus. Adde, in praxi nullum Societatem initurum, si ad se non reditura esset tota pecunia (quod certè esset damnum Reipublicæ) nam Antonius, qui in exemplo allato contulit centum, deinde finita societate non haberet, nisi sexaginta, nimirum quinquaginta de sua pecunia, & decem de lucro. Quod inconveniens ostendit, Argumenta Adversariorum efficacia non esse.

3 Porrò omnia Adversariorum argumenta reducuntur ad hoc, quod sic propono. Si non esset dividenda pecunia collata inter socios, finita societate, non servaretur æqualitas, ergo &c. Antecedens probatur, nam alter amitteret totum, quod contulit, idest totam suam operam, quæ v.g. æstimabatur, (ut hìc supponimus) decem aureis, & alter non amitteret, sed recuperaret totum, quod contulit, idest totam suam pecuniam; quæ certè est inæqualitas intoleranda.

4 Respondeo. Nego antecedens; cùm enim pecunia à te in Societate collata debeat iterùm ad te integra reverti, falsum est, centum aureos collatos valere in casu nostro, ut centum (id nota amabò te, studiose Theologe) nam in casu nostro, in ordine scilicet ad negotiationem societatis, centum aurei cum morali spe, quod ad te recursuri sint, non valent centum; est enim, ac si solùm locares usum illius pecuniæ pro aliquo tempore, qui usus non valet, ut centum, sed longè minùs, & fortè, ne ut decem quidem; sicuti si tu unus ex sociis conferres navigium ad asportandas merces tibi, & sociis communes, quod navigium valet mille aureos, non judicareris conferre mille, sed valdè minùs v.g. quinquaginta, non enim confers navigium, nam non facis illud commune cum sociis, sed confers usum navigii, quod valet solùm, ut quinquaginta. Ita proportionaliter in casu nostro. Nam licèt conferas centum aureos expendendos in negotiis Societatis: tamen cùm illi ad te redituri sint, morali æstimatione, immò re ipsa, non valent pro Societate tanti, quanti valerent, si redituri non essent. Contra verò opera, ut decem cum in casu nostro reditura nunquam sit, sed omninò peritura, semper, & absolutè, ut decem valet. Prudens ergo vir cum æqualitatem partium collatarum expedit, rectè dicit, te (qui centum aureos confers) eosdem finita Societate integros recuperaturum, & me (qui confero operam, ut decem, omninò deperdendam) æquales partes conferre, atque adeò, finita Societate, justè posse inter nos æqualiter dividi lucrum, vel ad ratam in aliis casibus, ubi idem vir prudens, his omnibus perpensis, judicabit vel te, vel me minus contulisse.

5 Dixi autem (præscindendo ab alio pacto) nam licitum est, contrahere Societatem cum pacto, ut pecunia quam confers, sit communis cum socio, qui operam solam ponit. In qua conventione, finita Societate, dimidia pars dictæ pecuniæ tibi dabitur, dimidia Socio, & quia sub hoc pacto pecunia, dum viget Societas, esset in dominio utriusque, quia, ex conventione, facta est pro eo tempore communis, ideò & lucrum, ut habent Navarr. *loc.cit. n.254.* aliique, quod enasceretur ex pecunia utriusque, erit utrique distribuendum, & (si illa peribit) utrique æqualiter perire debebit. Hoc autem Beneficium, quod facis Socio, communicando illi hoc pacto tuam pecuniam, debere compensari aliquo modo à socio, manifestum est, sanè compensaretur, si opera ejus esset magni momenti ad lucrum consequendum, tua autem pecunia esset modica, vel quid simile.

6 Inquires. Quando celebratur contractus Societatis sine expressione prædicti pacti, intelligiturne factus cum conventione faciendi communem pecuniam cum Socio, necne?

7 Respondeo, asserendo prius duo principia. Primum, Quod habetur l. priùs, §. Si placuit, ff. De aquæ pluvia arcenda. L. Quod si nolit, §. Qui assiduam, ff. de ædilitio edicto. *Quando contractus quilibet celebratur, censetur celebrari juxta consuetudinem loci, in quo fit*, cujus ratio est, quia, in his communibus contractibus, quilibet implicitè intendit facere, quod alii communiter faciunt. Secundum, de quo vide Nald. V. Actus n.7. & Lezanam in Consulto 49. num.3. *Contractus in dubio censetur celebrari cum æqualitate utriusque contrahentis*, nam secus præsumeretur delictum in contrahente, quod nunquam præsumi debere, nisi clarè de illo constet, omnia jura clamant.

8 Ex his Respondeo ad quæstionem propositam. Si in loco, ubi celebratur contractus, adsit consuetudo, ut per illum contractum fiat communis pecunia cum Socio, vel non fiat, juxta illam est judicandus celebratus fuisse, si aliud expressè conventum nequaquam sit; Patet id ex primo principio, & docet Sylvest. *loc.cit.* Sà *V.Societas.* Molin. *disp.416. conclus.2.* aliique. Quod si non adsit ejusmodi consuetudo, præsumitur, pecunia non esse communicata, sed remanere sub dominio conferentis. Patet id ex principio secundo, secus enim præsumeretur delictum inæqualitatis committi, supponimus enim non compensari aliundè, si enim appareret in contractu ejusmodi compensatio, jam adesset expressa conventio, & non essemus in dubio.

§. II. *Si perit sine culpa Socii pecunia, perit ei, qui eam contulit.*

1 Meritò, Præscindendo ab aliquo peculiari pacto, vel consuetudine Regionis. Ratio est, quia sicuti tota Domino remanet, si remanet: ut *g.præced.* diximus, ita, si sine culpa Socii perit, tota eidem pereat necesse est. Id, quod verum est, non solùm, si pereat post inceptam negotiationem, verùm etiam, si pereat antequam negotiatio, seu opera Socii incipiat, sed post contractum societatis initum, quia etiam tum, illa pecunia, ut ex prædictis constat, est ejus, qui illam contulit, atque adeò illi perit. Ita Toletus *l.5. cap.42.* Lopez *l.1. de contr. c.64.* Sylvest. *V.Societas Primò q.6.* Navarr. *in summa, c.17.n.251.* aliique. Dixi (si sine culpa Socii pereat) si enim illa adsit, socium culpantem fieri reum restitutionis, dicetur infrà latè.

2 Dices pro Mol. *d.416. conclus.1.* & Lessio *l.2.c.25. dub.2.n.11.* contrarium sentientibus. Si unus socius negotiationis causa conferret centum aureos, & alter alios centum, ex quibus ducentis centum ponerentur in una Navi, & in alia Navi alii centum, quarum deinde Navium una dumtaxat submergeretur; sanè ex centum salvis dimidia pars, idest quinquaginta, essent unius socii, & quinquaginta, idest alia dimidia pars, essent alterius; Ergo pari modo in casu nostro: si perit pecunia, quamvis antequam incipiat negotiatio, dimidium pecuniæ uni, dimidium alteri perire debebit, sicuti periit in præcedenti casu.

3 Respondeo. Nego paritatem, disparitas enim est valdè manifesta; siquidem, in casu Navium, illa ducenta propter communicationem talis Societatis, erant utriusque socii, & quando in unam Navim invecta fuerunt centum, non fuerunt invecta illa centum unius socii, sed utriusque; ergo, & utriusque esse debent illa centum, quæ periere. Non sic in casu nostro, ubi illa pecunia collata tota est unius socii, ante ceptam negotiationem, ut supponimus, & dictum toties est, ergo tota ipsi uni pereat, necesse est.

4 Signatè autem *nu.1.* additum est (nisi peculiare pactum intercedat) possunt enim socii inter se convenire, ut damnum pecuniæ inter se fit commune, ita ut si pecunia pereat, utrique pereat, idest dimidia pars conferenti illam, & dimidia alteri socio. Ita Navarrus, *loc.cit. n.253.* asserens hanc doctrinam esse communem. Et quidem hoc pactum illicitum non est, quia conjungi solet cum illo alio pacto, quod explicuimus *g.præced. n.1.* hoc est, ut si pecunia remaneat integra, dividatur cum socio, quod esse illicitum, *ibidem* dixi, nam positis conjunctim his duobus pactis, est æquale periculum, ut socius acquirat dimidium, vel, ut illud amittat, & solvere de suo debeat.

5 Quòd si par periculum non adest, vel velis pacisci, salvam pecuniam totam tibi fortè dandam, amissam verò non tibi fore totam amissam, sed socio, illicitum clarè id pactum erit, nisi fortè aliundè tantum onus, quod imponis socio, compenses, ut *ibid.* dixi. Et cum hac compensatione solùm approbat id in Jure Pontifex. Vide *Cap.1. de Commodato, & cap.2. de Deposito.*

§. III. *An sit modus, quo licitè periculum capitalis, immò & lucri, totum reiiciatur in Socium?*

Ubi,

De Societate cum tribus Contractibus.

1 Ex vi solius contractus Societatis non licere totum periculum in socium reiicere, nimis clarè patet ex dictis; Id enim, ut vult S.Thom. 2.2.*q.78.ar.2. ad 1.* & Valent. *l. sup.cit.* passim repugnat naturæ contractus Societatis, ut vidimus.

2 Verùm ingeniosi Theologi fortè ab ipsis Mercatoribus, quorum res interest, admoniti, invenerunt modum reiiciendi totum periculum in unum ex sociis sine injustitia. Si nimirum celebrentur tres contractus. Primus sit Societatis, ex cujus vi periculum stabit solùm ex parte unius socii. Secundus sit contractus Assecurationis, quo ille Socius, qui operam suam promittit, assecuret alteri Socio conferenti pecuniam, quæ est capitale, seu, quæ dicitur Sors principalis, assecuret, inquam, illam, & pro hac assecuratione aliquod moderatum pretium, & proportionatum accipiat à Socio conferente prædictum capitale. Tertius sit alius contractus similis Assecurationi, quo videlicet idem Socius, qui operam suam promittit, assecuret alteri socio, qui pecuniam contulit, lucrum aliquod certum, quod prudenter credetur acquirendum esse ex tali negotiatione, & item pro hac secunda assecuratione aliquid proportionatum accipiat à Socio.

3 His tribus contractibus positis (qui possunt fieri vel separatim, vel simul) Socius conferens pecuniam erit securus de sua sorte, & de lucro: Alius autem erit securus de pretio, quod accipit propter assecurationem, quam facit, sed subit periculum solvendi

vendi sortem, & lucrum si fortè hæc pereant. Recole ea, quæ dixi supra *tr.3. de Camb.c.5.§.7.* ubi eosdem tres contractus explicuimus, & addidimus, posse etiam ad majorem securitatem accipi pignus, &c.

4 Hic modus licèt ab Azor.*3.p.l.9 de Societ.c.1.q.6.*Soto *de just l.6. q.6.ar.2.* aliisque damnetur, tanquam usurarius, approbatur tamen ab aliis, ut Valent.*t.3.in 2.2. d.5.q.24.p.2.* Less.*l.2.c.25.dub.3.*Rodriq. *in summ.p.1.c.46.* & de Lugo *d.30.de Just. à nu.40.* vocante hanc sententiam satis communem, aliisque multis apud citatos, qui addunt cum de Lugo *loc. cit. n.37.* illum non esse contra motum Sixti V. qui incipit: *Detestabilis avaritia*, condemnantis, ut usurarias, societates, in quibus salvum exposcitur capitale, condemnavit enim dumtaxat, quando non intercurrunt prædictæ assecurationes.

5 Meritò autem juvat me sequi hanc posteriorem sententiam, nam sicuti hi tres contractus possunt cum tribus distinctis personis celebrari, qui honesti sunt, & justi, ut etiam ipse idem Azor. *l.c. c.4.q.4.* negare non potuit *ib.* ita poterunt cum eadem, quandoquidem identitas personæ substantiam contractus non destruit.

6 Obiicies cum Soto, aliisque, qui nostræ sententiæ sunt contrarii; Is, qui per quoscunque contractus pecuniam suam ita tradit, ut periculum ipsius in alterum transferat, non censetur illam dare in Societatem, sed dare mutuam; ergo non potest licitè ex illa acquirere lucrum; ex mero enim mutuo usura est, lucrum exigere. Antecedens probatur, Primò, quia is amittit tunc dominium illius pecuniæ, & transfert in alium. Secundò, quia potest tunc socius illa pecunia uti ad quoscunque usus voluerit, quod est clarum signum, dominium pecuniæ in ipsum fuisse translatum, cùm ergo in mutuo transferatur dominium pecuniæ mutuatę in Mutuatarium, in Societate autem non ita, ut vidimus supra *c.1.n.4.* consequenter fit, ut in casu trium contractuum is, qui pecuniam confert, mutuam det pecuniam, non verò in Societatem, unde lucrum inde sperare non poterit.

7 Resp. Negando Antecedens. Ad probationem primam Respondeo, negando item Antecedens; non enim collator pecuniæ amittit dominium pecuniæ collatæ, nam sicuti, si pactum assecurationis iniret cum tertio, non amitteret suæ pecuniæ dominium, ita si init cum eodem socio. Et sicuti non amittit dominium Mercium, nec domus, nec prædii, si illi quis ea assecuret, & idem ea retineat, vel titulo famulatus, vel conductionis, & tamen si domus, vel merces casu pereant, damno ejus, qui assecuravit, pereunt, ita in casu nostro. Radicalis autem ratio hujus rei est, quia per se, & absolutè, atque directè, merces illæ, ut etiam pecunia, de qua agimus, pereunt ipsi collatori, quia ipsius sunt; res enim, quando perit, Domino perit; Nihilominus veluti indirectè damno Assecuratoris pereunt, quia assecurans, pretio Assecurationis accepto, promisit illud damnum fortè proveniendum Domino resarcire. Ad secundam probationem Antecedentis, Resp. Socium illum non posse per se uti illa pecunia ad usus, quos voluerit, sed solùm ad negotiationem conventam: esto, possit per accidens; quatenus ipse se exhibet resarcire totam pecuniam, si ea fortè pereat, & resarcire item totum damnum, si fortè ex eo arbitrio suo usu damoum aliquod patiatur Dominus pecuniæ.

8 Confirmatur, nam, si socius, qui pecuniam accepit, illamque assecuravit, nullam aliam pecuniam haberet, nisi hanc, & tamen ipse esset Debitor aliorum etiam anteriorum Creditorum, non posset hac individuali pecunia solvere illa debita, quamvis anteriora, & privilegiata hæc enim pecunia tota Collatoris est, non Socii. Immò, si Socius illam alteri dedisset, certè Collator ageret rei vindicatione, & eam, tanquam individualiter suam, recuperaret, ergo falsum est, quod Sotus assumpsit, nempè, pecuniam illam fuisse mutuam socio datam. Lege Valentiam *t.3. in 2.2. disput.5.q.24.p.2.* Molin.*d.417.* Less.*lib.2.cap.25.dub.3.num.29.* aliosque.

9 Quæres per hanc occasionem. Si socius accipiens pecuniam ad negotiationem illam, tamen non negotietur, poteritne justè Collator, qui prudenter processit, exigere ab ipso lucrum (quamvis illud non assecuraverit) ac si ex negotiatione illud acquisitum esset?

Resp. Licitè cum Mol.*loc.cit.* & Less.*loc.cit.num.31.V. Notandum tamen est primò*, posse non quidem tanquam lucrum immediatum suæ pecuniæ, jam enim pecunia non fuit data ad negotiationem, sed poterit exigere tanquam lucrum, quod ipsi cessavit ex infidelitate.

Dixi (qui prudenter processit) nam mera esset usura, si dares ei, quem scis negotiaturum, tunc enim non esset vera, sed ficta societas; quo vereor, ne multi hac nostra ætate turpiter labantur.

Praxis prædictorum trium Contractuum.

10 Jam verò non gravabor facilitatis gratia hic ponere formulas Contractus, seu Chyrographi, quibus, sive implicitè, sive explicitè ineatur societas in quacunque materia per tres dictos Contractus. Sunt autem hujusmodi, quas ad verbum lego apud Cælestinum *t.13. c.6. V. Quæres Secundò*. Expresè, inquit, sic conjungi possunt hi Contractus.

Ego infrascriptus confiteor hoc meo Chirographo, accepisse à Titio mille aureos, ut eos impendam legitimè negotiationi, & loco lucri incerti majoris, quod illi ex hac negotiatione posset competere, promitto, me illi daturum sex, & partem quartam in centum quotannis, & ejusdem summa mille aureorum periculum præstiturum.

11 Tacitè sic: *Confero tibi mille ad mercaturam, cum pacto, ut quotannis solvas quinque, vel sex, salva sorte*: Vel. *Ego subscriptus testor, me accepisse mille in mercaturam cum pacto, ut solvam quotannis sex & quartam partem in centum, salva sorte.*

Hæc Cælestinus in universum. Nam cæterùm nos formulam, qua per hos tres contractus datur pecunia ad peculiarem negotiationem Cambii, attulimus supr.*tr.3.de Camb.c.5.§.7.n.12.*

12 Idem Cælestinus *ib.* rectè deinde, (quod accepit à Lessio *l.c.*) monet, expedire hoc tempore consilium dare Fidelibus, ut hoc modo contrahant, quia, sic contrahere, cedit in Mercatorum commodum, & Fideles pecuniam suam negotiare volentes, ab usuris se liberant, & tamen lucrum ex sua pecunia reportant.

Facit ad hæc doctrina Alarii in Canonibus conscientiæ libro primo in Titulo Mutuum, Usura *n.58.* Dans alicui (ait) pecuniam cum intentione generali lucrandi eo meliore modo, quo potest licitè, & absque usuræ labe, pacisci potest de certo lucro, salvo capitali, modò hæc concurrant. Primò ut illa persona, cui datur pecunia, habeat bona fructifera, vel sit industria. Secundò, ut illa clausula generalis (aliquo titulo justo) non solùm apponatur à Notario, de stylo, sed sit ex utriusque contrahentium intentione expressa, & utrique nota. Tertiò, ut uterque sibi persuadeat, posse se aliquo justo modo contrahere, consideratis facti, & personarum circunstantiis, ut, quòd habeat bona dicta, vel sit industria. Tunc enim ex vi illius generalis intentionis erit contractus, vel emptionis census realis utrinque redimibilis, si pecunia detur habenti bona fructifera, aut societatis, cum assecuratione capitalis, & lucri certi, si ille sit industrius. Ita Valentia asserens sic à gravissimis Theologis judicatum Romæ.

Ad idem collimat Franciscus de Auraxo in decisionibus moralibus *disp.1. de statu civili q.3. n.6.* ubi tolerabile vocat ex pecunia data mercatori accipere quotannis decem, vel etiam duodecim, quia mercatores cum tali pecunia multum lucrantur, non verò esse tolerabile, ait, si mutuatur, seu detur aliis, qui non sunt mercatores. Hæc ille. Tu verò ne erres, illud (quotannis decem, vel etiam duodecim) regulare debes juxta ea, quæ mox dicam, præsertim *n.14.*

Quantum lucri Collator pecuniæ potest acquirere cum dictis tribus contractibus?

13 Denique ad complementum præsentis doctrinæ inquiret timoratus, quantum lucri possit exposcere pro se; relicto reliquo ipsi socio, pro assecurationibus dictis. Dat v. g. centum, potestne pro se velle solùm sex, ut est in prædictis formulis Cælestini, an etiam possit plus, septem, octo, decem, &c.

Resp. Ex de Lugo *d.30. de Just.n.40.* lucrum certum, quod potes exigere, debere esse adeò moderatum, ut attento capitali, quod confers, & spe lucri, quod posset esse in tali negotiatione, appareat, compensari justè periculum, quod alter socius subit circa securitatem capitalis, & certitudinis lucri, quod tibi promittit. Ratio est, quia secus non satisfit justè tanto oneri, quod socius subit assecurandi, tum capitale, tum lucrum.

14 Ex qua doctrina sequitur, aliquando posse, ex centum justè quotannis exposci sex, vel septem, aliquando decem, immo aliquando etiam plus, quando nimirum prudentes Mercatores sine fraude judicant, lucrum ex suscepta tali negotiatione posse, adeò esse notabile, ut valeat Socius, & decem, & plus tradere Collatori pecuniæ, & cum ea parte lucri, quæ ipsi remanet, possit judicari satisfactus de periculo, quod subit per dictas assecurationes. Rectè ergo Bonac.*d.3.de contr.q.3.p.11.* cum supposuisset, *ib. num.3.* posse licitè exposci quinque pro centum addit, *ibid. num.6. In Societate trium contractuum potest plus exigi, quò negotiatio majus lucrum affert.*

15 Ex eadem doctrina sequitur, contra aliquando, vix duo, vel tria exposci justè posse ex centum, quando scilicet ea negotiatio, quæ suscipitur, lucrosa valdè non est. Determinent igitur experti, attenta qualitate negotiationis, & similibus circunstantis, quas circunstantias in simili, ne dicam in eadem re, considerandas ego proposui supr. *in tr. de Camb.c.5.§.7. à n.6.*

16 Utile est etiam, ad lucrum hoc decernendum, expendere id, quod in simili expendit Valentia *to.3. in 2.2.d.5.q.25.p.2. Ver. Qui autem*. Loquens enim de Emptione Census Realis ex re fructifera ad quinque pro centum cum pacto ex utraque parte, idest Venditoris, & emptoris, ut revendi, & reemi quocunque tempore ab iisdem possit, & altero volente, omninò debeat, sic tradit, definire volens quantitatem justi pretii pro dicto contractu. *Illa est æstimatio recta, qua est prudens, & ea est prudens, qua est utrique commoda*. Ita ergo in casu nostro, si definitio tanti lucri cedat sine fuco, & fallacia in commodum utriusque Socii, prudente judicio sic decernente, (definitio inquam tanti lucri, non mensurata ex necessitate alterutrius Socii, sed ex vi talis negotiationis susceptæ) poterit rectè pronunciari, justè lucrum illud acquiri.

CA-

CAPUT VI.

Ut pro Quantitate partium collatarum lucrum dividatur.

Quæ est Conditio Quinta.

1 QUoniam variis modis partes à Sociis conferri possunt, nam posset unus operam dumtaxat conferre, alter dumtaxat pecuniam, vel unus partem pecuniæ, & operam; alter verò tantummodo pecuniam, vel uterque pecuniam, & nihil operæ, quam operam ponere posset Tertius quilibet ex communi utriusque, immò & multorum sociorum pecunia conductus; vel contra, nemo pecuniam, sed omnes operam tantummodo, ut quando plures conveniunt, ut lucra omnia ex suis exercitiis acquisita sint communia, nullum capitale conferendo, ideò tunc lucrum erit dividendum, vel per partes æquales, vel proportionales juxta majorem, vel minorem æstimabilitatem eorum, quæ contribuuntur, quod est servari æqualitatem Geometricam, non verò Arithmeticam, Memores enim nos esse oportet Æsopi fabulæ. Leo, Asinus, & Vulpes inita societate, egressi sunt ad venandum. Multa igitur præda capta, præcepit Leo Asino, ut eam ipsis divideret. Ille, tribus partibus factis æqualiter, ut eligerent eos hortabatur. At Leo excandescens Asinum devoravit. Inde Vulpi, ut divideret, mandavit. Illa verò in unam partem omnibus congestis, sibi minimum quoddam deposuit. Tum Leo ipsi: Quis te, ò optima, dividere sic docuit? & ea: Asini (inquit) calamitas. *Affabulatio Æsopi*. Fabula significat, castigationes esse hominibus aliorum infortunia. *Affabulatio mea pro re nostra*. Divisionem in societate juxta singulorum merita esse expediendam. Neque enim par est, ut is, qui strenuam, Leonis instar operam navat, perinde, ac imbellis quilibet æquali præmio decoretur.

Jam verò, ut facilius in praxim deducatur, quod sic in universum dictum est, subscribamus hic quatuor peculiares casus, seu exempla in hunc modum.

2 Primum exemplum: Petrus in Societatem confert mille aureos, cujus usus prudentis Mercatoris judicio, valeat aureis centum, Paulus verò confert operam valentem judicio experti item centum aureis, lucrum verò totum est viginti aureorum. Quomodo finita societate distribuendum est?

Respondeo, Petrus extrahat primo loco suos mille, deinde accipiat decem, & alius socius alios decem. Ratio hujus est, quia æquali contributioni æquale lucrum jure debetur.

3 Hic adverte, cum Mol. *d.* 418. *n.* 7. Bonac. *d.* 3. *de contract. q.* 6. *p.* 4. *n.* 3. *Vers. Octavo sequitur*, tum pro hoc casu, tum pro aliis, lucrum ex societate esse illud, quod remanet ablatis expensis, quæ expensæ debent primo loco ex communi lucro solvi. Ut habetur *L. Mutius ff. Pro Socio*. Quare, si in dicto exemplo, ubi lucrum totum fuit viginti aureorum, expensę fuissent aureorum quinque, lucrum, quod dividi tunc deberet, non esset viginti aureorum, sed dumtaxat aureorum quindecim.

4 Secundum exemplum: Petrus, & Paulus Socii æqualem pecuniam, æqualem operam ponunt, ita ut Petrus conferat centum, centum item Paulus cum æquali utriusque industria, lucrentur autem viginti. Quomodo deinde pecunia, & lucrum sunt distribuenda?

Respondeo, extrahat Petrus centum, additis decem ex lucro, centum extrahat Paulus, additis item decem ex eodem lucro, & facta erit justa distributio, ita Valen. *T.* 3. *in* 2. 2. *d.* 5. *q.* 24. *p.* 1. nam ex opera neuter aliquid potest accipere. Ratio est, quia, ut supponis, non minus pecunia, & industria unius conduxit ad lucrum, quàm pecunia, & industria alterius, ergo uterque habebit justè æqualem pecuniam, & justè neuter ex æquali opera aliquid acquiret.

5 Quid, si occurrat negotiatio aliqua, in qua notabiliter plus conducat opera unius, quàm alterius.

Resp. tunc non esse mirum, si pro ejusmodi æstimabiliore opera aliquid ampliùs proportionatum Socius accipiat, ut sic censeatur plus conferre in Societatem. Vide Valen. *l. c.* Nav. *in summ. cap.* 17. *num.* 151.

6 Tertium exemplum: Petrus unus ex Sociis confert centum, Paulus verò confert partem pecuniæ v.g. quinquaginta, & operam. Si ex negotiatione patiatur lucrum viginti aureorum, quo modo pecunia, & lucrum distribuendum?

Resp. Petrus extrahat suos centum aureos; Paulus verò suos quinquaginta; deinde perpendatur æstimabilitas operæ, & industriæ dicti Pauli. Si enim hæc opera in tali negotiatione, valeat, quanti valent quinquaginta redituri ad Petrum, juxta id, quod aliquanto superius *c.* 5. §. 1. *n.* 4. explicui, dividendum est, lucrum æqualiter, quia æquale singuli posuerunt. At, si dicta industria valet plus quam quinquaginta, dandum est, teste Mol. *d.* 418. & 416. Paulo aliquid plus, vel minus proportionatum, quod ejusmodi majori, vel minori operæ, seu industriæ correspondeat.

7 Quartum exemplum, Petrus, & Paulus nihil pecunię conferendo, conveninnt, ut omnia lucra, quæ per decem annos acquirent ex sua arte navigandi (idem dic de cæteris exercitiis) fiant communia æqualiter: accidit autem, ut Petrus mille acquisiverit, Paulus verò vix centum. Quomodo dividendum est ejusmodi lucrum?

Resp. æqualiter æqualitate Aritmetica, & sic singuli habebunt quingentos, & quinquaginta aureos. Ratio est clara, quia, ut supponimus quando inita fuit Societas, æquale erat periculum, ut Petrus, vel Paulus plures haberent, vel pauciores, qui confluerent ad ipsum, navigandi causa. Fac te inivisse Societatem cum aliquo in ludendo, & te plus lucratum esse, quàm alium, nonne lucrum æqualiter erit dividendum? Ita sanè, quia fuit contractus fortunæ, & poterat esse contrarium, ut scilicet alius plus lucraretur, quàm tu. Pari igitur modo in casu nostro. Atq; hanc decisionem habes apud de Lugo *d.* 30. *de Just. n.* 27. loquentem de simili Societate inita inter duos Curiales Romanos circa lucra ex negotiis expediendis.

8 Quæres, Petrus, antequam fluat tempus illud decem annorum, cùm videat plus nunc acquirere, quàm Socius, vult dissolvere Societatem, potestne licitè?

Respondeo, non posse, quia contractus ille fuit, ut supponimus, justus, ergo servandus pro statuto tempore est, cùm nulla hic culpa intercedat Socii, qui ex se paratus est ad ponendam operam, quam promisit.

CAPUT VII.

Ut dividantur, seu, ut Communia sint damna.

Quæ est Conditio Sexta.

1 SI nullum sit damnum in negotiatione suscepta, totam pecuniam collatam ab uno ex sociis debere, modo explicato, ad ipsum redire, diximus supra. Sed quid, si sit damnum in rebus, vel mercibus ex illa pecunia comparatis? nam si damnum sit in ipsa pecunia, sive post, sive ante susceptam negotiationem, totam perire Domino jam diximus *c.* 5. §. 2.

2 Ut id explicemus, duo genera damnorum hic considerari debent: aliud enim est veluti intrinsecum, evenens in ipsa re, seu negotiatione suscepta, ut si pereat Navis, à Piratis capiantur merces, &c. Aliud est extrinsecum, estque illud, quod ratione Societatis cuidam evenit, at non ipsis mercibus, sed sociis, vel eorum necessariis ministris pro communi negotiatione, ut si aliquis ex his saucietur à latronibus, &c.

Damna intrinseca, cui ex Sociis cedant, si occurrent sine ullius culpa.

3 Si de prioribus agamus, expedita est resolutio. Nam si ipsa res v.g. frumentum emptum ex communi negotio pereat, vel vitietur sine ullius culpa, certum est, teste Bonac. *d.* 3. *de contr. q.* 6. *pun.* 4. *n.* 2. de Lug. *d.* 30. *de Just. n.* 31. *L. Cum duob. §. Quidam Sagarium ff. Pro Socio*, & §. *Illud instit. de Soc.* debere ejusmodi damnum esse commune omnibus sociis. Sicuti enim commune est lucrum, ita & damnum esse debet: & sicuti expensæ sunt communes; ita & hoc damnum, quod valdè affine videtur esse naturæ expensarum, quæ ad expendentem non redeunt, seu veluti deperduntur. Et ratio à priori est, quia frumentum illud fuit emptum cum pecunia unius, & cum opera alterius, ergo ad utrumque socium pertinet, ergo utrumque ejus damnum sentire fas est.

4 Hinc, si res Societatis furto ablatæ fortè sint, in utriusque socii damnum ablatas fuisse, rectè docet ibidem Bonac.

5 Præscindimus autem à peculiari pacto Assecurationis, quo damnum conjiciatur in unum ex sociis: hoc enim, compensatis oneribus, fieri posse supra vidimus, quare tunc, si Assecuratori incumbat damnum resarcire, mirum sanè non est.

Damna extrinseca cui ex Sociis cedant, si pari modo, sine ullius culpa, occurrant.

6 Jam verò, si de posterioribus damnis agamus, præmittendum est ea, vel evenire ex Societate, tanquam ex causa proxima, vel tanquam ex occasione, seu ex causa remota.

7 Tanquam ex causa proxima eveniunt, si proximè, propter ipsam negotiationem ex Societate susceptam, accidant. Unde si exercens Societatem naufragium patiatur, vel à latronibus diripiatur, vel, ut defendat collatam mercaturam, vulneretur, & ad vulnus curandum, necessaria remedia, quæ communiter adhiberi solent, expendat, damna hæc dicentur evenisse ex Societate, tanquam ex causa proxima.

At, si quis exercens Societatem, in via v.g. à suo inimico vulneretur, unde multas expensas facere cogatur ad se curandum, vel dum eandem Societatem exercet extra patriam, non sit institutus hæres à suo amico, damnum hoc accidisse dicetur ex Societate, tanquam ex occasione, seu tanquam ex causa remota. Hac distinctione posita.

8 Dico Primò, damna prioris generis, hoc est proxima debere esse communia, vide *L. Cum duobus § Venit*, & §. *Damna L. Fratres §. Si quis ff. pro Socio*, quia sicuti lucrum ex Societate est commune, ita, æquum est, ut sint communia damna ex eadem Societate proximè provenientia.

Id autem intelligitur ex bonis Societatis, non enim tenetur Antonius v.g. qui contulit centum aureos in Societate, cum Petro conferente suam operam, solvere damna ipsi Petro obvenientia, nisi ut vult

vult Petr. à Nav. *lib.3. de Just. nu.465.* Rodriq. *par.1. summa c.47. num.6.* Bonac. *disp.3. de contr. q.6. p.4. nu.3.* cum illis centum aureis collatis, seu cum parte eorum. Ratio est, quia damna debent resarciri ex bonis Societati subjectis: at nunc solùm illos centum aureos Antonius Societati subjecit.

9 Inquires. Ex prædictis expensis factis in curatione vulnerati, causa societatis, detrahendumne est id totum, quod is socius (qui nunc est æger) pro se expendisset, si sanus fuisset?

Respondeo affirmativè, nam societas non obligat nisi ad interesse socii, quod is patitur ratione dictæ infirmitatis, ergo solùm ad illud, quod tunc in infirmitate, & ejus ratione expendit, quodque sanus non expendisset, solùm enim in hoc ipse causa Societatis patitur interesse.

10 Dico Secundo, damna posterioris generis, hoc est remota, non debere esse communia. Vide Petr. à Nav. Rodriq. *l.c.* Mol. *d.418.* Less. *l.2. c.21. dub.4. n.37.* sed qui ea patitur, eadem solus sustineat. Ratio est, quia cùm hæc damna non sint propriè ex societate, non censentur socii ad illa consensisse; cedunt ergo soli ei, qui ea patitur.

11 Inquires. Qui exercens Societatem v.g. emendi frumenta tempore æstivo, incidit in febrim, unde multa damna patiatur, debet ne putare, ea esse damna prioris generis; atque adeò sibi compensanda, an posterioris?

Resp. Mihi videtur, regulariter hæc esse damna posterioris generis, & consequenter non esse damna communia sociis attribuenda, quia per se hæc non veniunt ex Societate, tanquam ex causa, sed potiùs ex conditione personæ, & certè in praxi ita servari judico, ut scilicet socius in Societate ægrotans, suo damno ægrotet. Dixi regulariter: nam si fortè sit aliqua consuetudo, vel pactum justum in contrarium, ea sunt servanda, sicuti mox dicemus de aliis expensis, vel item in casu, quo constaret infirmitatis causam, verè fuisse negotium Societatis.

12 Hactenus de damnis sine socii culpa promanantibus, nunc de provenientibus ex culpa.

De damnis provenientibus ex culpa alicujus ex Sociis.

13 Culpantem Socium debere resarcire omnia damna ex sua culpa Societati occurrentia, nemo quærit, quia nemo nescit. At difficultas est dignoscere quantitatem culpæ, quæ hujusmodi restitutionis onus imponit. Ad quam difficultatem enodandam utile est, præmittere verba Legis, §. *ult. Inst. de Societ.*, *L. Socius ff. pro Socio*: quæ in hunc modum enunciant: *Prævaluit, etiam culpæ nomine teneri Socium: Culpa autem non ad exactissimam diligentiam dirigenda est, sufficit enim talem diligentiam communibus rebus adhibere socium, qualem suis rebus adhibere solet, nam qui parum diligentem socium sibi assumit, de se queri, sibique hoc imputare debet.*

14 Hactenus Textus, ex quo quæstionem propositam de culpa in Societate commissam sic explico, formando hanc regulam, tum pro foro interno, tum pro externo. *Quoties socius ponit diligentiam in negotiatione Societatis, quam poneret, si illud negotium ad se solùm pertineret, ad nihil tenetur, si fortè damnum sequatur. Quoties verò eam non adhibet, tenetur, &c.*

Ratio Regulæ est, quia, nemo intendit se, suamq; operam magis pro aliena se obligare (præscindendo a peculiari pacto, cui esset omninò standum) quàm pro sua, &c. Alter majorem diligentiam ab altero non petit, nisi quæ in rebus propriis adhiberi solet, si hanc igitur adhibeat socius, non est, unde damnari rationabiliter possit.

15 Quæ verò sit diligentia, quam quis adhibere solet in rebus propriis, est maximè hìc considerandum, ut etiam nos per aliam occasionem *l.8. in Decal. tr.3. c.5. & l.1. c.3. §.7. Ver. Depositum*, consideravimus. Non enim tu putas, debere in tuo agro v.g. excolendo, eam diligentiæ mensuram apponere, quam apponeres in tuo filio infirmo curando, & sanè illa diligentia, quæ parva judicatur in Nauclero, si Navim regat plenam lignis, & paleis, magna, & gravis est, si frumento, vel auro, pretiosisque mercibus onustam regat. Idem in artibus, & professionibus. Turpiter enim errabit Grammaticæ Professor, si proferat v.g. Mater meus, at non, si merus Scriptor eodem modo scribat: Et artifex quidem in fabrefaciendo Calice ex auro exquisitam diligentiam adhibet, ne auri momenta, vel levissima, deperdat, quam non tam exactam ponit in fabrifaciendo vase stanneo, ne stanni particulas amittat. Ex quibus vides, non debere diligentiam socii esse eodem modo mensurandam in gravibus negotiationibus, ac in levibus, in difficilibus, ac facilibus, in raris lucrandi opportunitatibus, ac in frequentibus, &c. Cùm enim ipse operam suam prudenter promiserit, eam tunc adhibebit tum in foro conscientiæ, tum in foro externo, quando omnibus expensis, eandem pro propria re sua sine infidelitate ponet. Atque ad hanc doctrinam reduci tandem ea, quæ sive de culpa juridica lata, levi, levissima, sive de culpa Theologica mortali, vel veniali in contractibus Commodati, Locati, Depositi diximus *l.c.* & rectè de Lugo *d.8. de Just. n.110.* loquens de quibusdam legibus condemnantibus Commodatarium, vel Conductorem de levi culpa, sic habet: *Quis unquam à Conductore equi pretium equi petat, quando Conductor diligentiam circa eum adhibuit, quam diligens quisque, & prudens circa proprios equos habere solet? non sunt ergo illæ receptæ leges illa in illo sensu.*

Hæc illic, quæ ac culpam in Societate commissam aptari facilè possunt.

16 Sed adhuc mordicat scrupulus. Quid enim, si quis non quidē graviter per delictum mortale, sed leviter per veniale deficiat ab hac diligentia, per ignorantiam v.g. vel inadvertentiam venialiter culpabilem? Lege *L.8. in Dec. tr.3. c.5. §.2. n.3.*

17 Respondeo (salvam meliore sententia, & semper præscindendo à peculiari conventione) de qua omninò sunt videnda ea, quæ ego alibi dixi, ubi ex nova promissione obligavi in duobus casibus ad exquisitissimam diligentiam; Respondeo inquam, hunc non esse reum restitutionis, nam qui adhibet diligentiam absolutè, quantam adhiberet in re propria, non obligatur ad restitutionem, ut hactenus dictum est, sed qui deficit leviter, non dicitur absolutè deficere de dicta absoluta diligentia, quia parum pro nihilo reputatur, ergo, &c.

18 Confirmatur, quia *ibid.* diximus, & confirmatur à de Lugo, *d.8. de Just. nu.56.* non esse obligationem gravem restituendi materiam gravem ex delicto venialiter tantùm culpabili, at in casu, de quo hic loquimur, restitutio facienda, tota tandem refunditur in delictum negligentiæ, ergo si hoc erit veniale, & non grave, non poterit parere obligationem gravem.

19 Siste Lector. Advertisti prædictam doctrinam de Lugo, unde posse confirmari dixi, nostram responsionem. Adverte nunc, qua ratione in alio loco sentiat oppositum ejus, quod dixi *num.17.* Ecce ejus verba *d.30. num.31. Prima Regula sit, si culpa saltem levi Socii damna evenerunt, ipsi computari, nec alios debere concurrere, immò si quid ea de causa alii paterentur, ab eo resarciendum esset, cujus causa damnum illud devenit.*

20 Hic denique non oportet aliquid monere de ignorantia, vel de inadvertentia, quæ vinci non possunt, quando enim hæc adsunt, cùm nulla adsit culpa, pœnam restitutionis non consurgere, alibi latè declaravimus.

CAPUT VIII.

Ut expensæ sint communes, vel certè compensentur,

Quæ est Conditio Septima.

1 Duplicis generis esse possunt ejusmodi expensæ (quantum pertinet ad rem de qua agimus) aliæ enim sunt expensæ, quæ fiunt Societatis causa, quæ scilicet exhibentur pro negotiatione, quam socii susceperunt, ut mox magis explicabitur; aliæ sunt expensæ, quas socius, qui suam promisit operam fortè facit, ut evitet damna, quæ imminent negotiationi. His distinctis,

2 Dico Primò, has posteriores, & quidem ordinarias, debere ut vult Mol. *d.418.* Less. *lib.2. cap.25. dub.4. num.36.* fieri ab ipso socio, qui operam promisit, præscindendo ab alio pacto, quia, qui promittit operam, debet adhibere ea, quæ adhiberet in rebus suis, at ad conservanda sua, expensas quisque ordinarias, & moderatas facit.

3 Dixi ordinarias, quia ad extraordinarias non præsumitur quis se obligasse, præscindimus enim, ut toties diximus, à pacto, vel consuetudine, quæ possunt intervenire. Quare de his extraordinariis idem dictum erit, quod mox dicemus de expensis prioris generis.

4 Quoad illas igitur primi generis expensas, dico, eas nisi ex pacto inito, vel justa consuetudine illæ pertineant ad omnes socios (potest enim justum esse ejusmodi pactum, & consuetudo, quando hoc onus æquè compensetur, vel quando ineatur societas cum tribus illis contractibus, quos paulò superiùs explicuimus) dico, inquam, eas expensas prioris generis debere, teste Mol. *l.c.* Less. *l.c. n.35.* esse communes socìis, patet, quia immediatè, & proximè fiunt ob negotiationem communem sociorum.

5 Hìc insurgit brevis quæstiuncula. An ex his expensis deducendæ sint eæ, quas fecisset pro se ille socius, qui operam promisit, si socius non fuisset, seu, si societatem dictam non iniisset, Petrus v.g. Societatem iniens cum Paulo expendit ob destinatam negotiationem quindecim aureos pro suo victu, si autem non vacasset ejusmodi negotiationi, expendisset Domi suæ quinque aureos, debetne Petrus deducere hos quinque aureos, & sic solùm decem computare pro expensis societatis? Semper autem, ut nimis, sæpè monui, loquimur, abstrahendo à justo pacto, vel consuetudine legitima Regionum.

6 Respondeo: Ita putant probabiliter nonnulli. Ut Bald. *in l. 1. nu.9. C. Pro Socio.* Angel. *V. Soc. 1. n.13.* Petr. à Navarr. *l.7. c.2. num.466.* Navarr. *in summ. c.17. num.283.* Verùm probabilius, testibus Salic. apud Petr. Navarr. Molina, & Lessio *loc. cit.* Bonacin. *de contract. disp.3. q.6. p.4. nu.3.* alios citans, non esse deducendas, judico, sed omnes debere esse communes omnibus sociis. Ratio est, tum quia Jura absolutè concedunt proficiscentem ad negotium Societatis posse ex communibus bonis Societatis alimenta accipere. Tum quia præscindendo à pacto in contrarium, qui locat operam suam extra domum à Conductore, cui servit, est meritò alendus. Dico (extra domum suam.) Nam rectè advertit *loc. cit.* Molina, quando expensæ pro tuo victu fiunt in tuo domicilio, quia nimirum negotiatio non est talis, ut à tuo loco discedere oporteat, eas non esse communes, cujus dicti ratio alia esse non potest, nisi quia, qui locat operam suam non discedens

dens à sua domo, sibi convenit alimenta præstare. At à domo sua discedens, non ita, &c.

7 Confirmatur ex Jure, *L.Cùm duobus §.Quidam L.Si Fratres, §. Si quis ff.pro Socio*, in quo habemus, quando quis proficiscitur ad negotia Societatis, expensas esse extrahendas ex communibus bonis Societatis. Nota, *quando quis proficiscitur* (ait) quasi dicat, non verò, quando non proficiscitur, sed domi suæ negotiationem socius exercet.

8 His habitis, ad majorem explicationem, Inquiret quis, Quænam sunt illæ expensæ, quæ fiunt causa Societatis?

Resp. esse illas, quæ sunt necessariæ, vel utiles Societati, ut, si necessarium sit jumenta conducere ad merces deferendas, domum, & servum habere, ad easdem conservandas, gabellas solvere, ac similia. Hujus etiam generis sunt expensæ, quas *cap.7.* diximus fieri propter damna, quæ eveniunt ex causa Societatis, non verò, quæ ex occasione.

9 Illud semel quæsitum fuit: An eleemosynæ moderatè factæ intuitu Societatis, ut ea scilicet prosperum exitum habeat, sint extrahendæ à communibus bonis Societatis? Et quidem rectè respondet Petrus à Navar.*l.3.ad disp.c.2.n.467.* Rodr.*p.1.summ.c.47.n.5.* esse à communibus bonis extrahendas. Ratio est, quia socius potest ex communibus bonis facere eas expensas, quæ prudenter putantur utiles Societati, sicuti ergo putaretur utile, humano subsidio, ad negotiationem susceptam, uti, ita, immò multo magis, uti Divino.

10 Propter eandem causam, si socius advehens per mare merces à magna tempestate impeteretur, moderatumque votum eleemosynæ pro incolumitate mercium faceret, illud ex communibus bonis esse persolvendum, mihi dubium esse non potest.

11 Illud iterùm fuit quæsitum. An si faciendæ sint expensæ necessariæ pro negotiatione, & non possit haberi pecunia communis ex societate, teneatur is, qui operam promisit, illas expensas facere ex suis propriis bonis, vel saltem petere mutuas ab aliis, ad illas faciendas.

Resp. obligari, non modò ex Charitate, ut solùm contendit Reb.*l.15. q.7.n.7.* sed ex Justitia. Ratio est, quia socius, ex vi contractus Societatis, obligatur, illam diligentiam, & operam adhibere, quam adhiberet in re sua, ut nuper latè diximus: at pro re sua ita quis faceret, ergo, &c. non est tamen negandum, ipsum posse, ut vult Mol.*d.118.n.5.* Less.Fill.aliique cum Bonac. *d.3.de contr.q.6.p.4.n.5.* has pecunias repetere à Societate, cum utiliter gesserit ejusdem Societatis commune negotium.

CAPUT IX.

Ut non apponantur pacta injusta,

Quæ est Conditio Octava.

1 Cum ea pacta sint injusta, quæ contra naturam hujus contractus sunt, quæque inæqualitatem inter socios afferunt, ideò non alio meliori modo ea dignoscentur, quàm perpendendo, quæ hactenus de natura hujus contractus sunt explicata; Nihilominus multum ad ejusdem rei praxim faciet, aliqua hic peculiaria pacta discutere, quæ jam ex ordine subscribo.

2 Primum pactum. Antonius confert in Societate centum aureos: Petrus operam suam, ita tamen, ut Petrus certam quantitatem, vel certam lucri partem habeat, quanti scilicet æstimatur ejus opera; sive ex negotiatione pariatur lucrum, sive non, & sive pereat pecunia Antonii, sive non, estne hoc pactum justum?

Respondeo, esse justum, cum Mol.*d.411.n 2.* Angel. *V. Societas pr.n.6.* sed certò in ejusmodi negotiatione non intervenit contractus Societatis, sed potiùs locati, & conducti. Nam in hoc casu Antonius conducit operam Petri, & dat ipsi certam mercedem, sive ex lucro negotiationis, sive aliunde; qui modus contrahendi justus omnino est, quando justa merces operæ præstandæ correspondet.

3 Quid, si ita pactum ineatur: *Si Societas benè succedat in lucro, longè majorem dabo tibi mercedem, si male, longè minorem?*

Resp. adhuc justè pactum iniri; non enim sic ineo contractum Societatis, sed pari modo contractum locati, & conducti: Ego autem in hunc modum paciscor, ut ea spe diligentior sit socius in negotiationis munere exercendo: Adde, æquale esse periculum majoris, vel minoris mercedis, &c.

4 Secundum pactum. Idem Antonius celebrat contractum Societatis cum Petro, ea lege, ut ipsi Petro obveniant duæ partes lucri, & una solùm damni, & una lucri, estne id justum?

Resp. Si hæc unius socii onera compensentur pecunia, vel re æquivalenti ab alio socio, justum erit pactum, si verò non compensentur, nimis manifestè erit injustum; quando enim compensantur, servabitur æqualitas, secus non item.

5 Quid, si fiat pactum, ut ad unum ex sociis, v. grat. Antonium, nulla damni pars pertineat, & tamen pertineat aliqua lucri pars, totum verò damnum reiiciatur in alterum, ver. grat. in Petrum, sed cum parte lucri si ex negotiatione lucrum proveniat?

Resp. cum prædicta distinctione; eadem enim hic militat ratio. Sed jam video, te advertere, hunc, & præcedentem (quando justè compensantur onera) non esse merum contractum Societatis, sed insuper addi unum, vel alterum contractum venditionis, vel similis: venditur enim periculum damni, & locatur opera socii, &c. Ita Mol. *d.415.*

6 Tertium pactum: Idem Antonius confert pecuniam cum pacto, ut solùm tertia pars dictæ pecuniæ pertineat ad ipsum Antonium, & eadem sola tertia pars subsit periculo ad damnum ejusdem Antonii: at verò reliquæ duæ partes pertineant ad Petrum socium conferentem operam, ipsiusque Petri periculo amittantur, si amittentur; & item tertia pars lucri ad Antonium, reliquæ vero duæ lucri partes pertineant ad Petrum, estne hæc justa conventio?

Resp. cum memorata distinctione, ut scilicet, si compensentur onera, justa sit conventio, aliter sit prorsus injusta. Ita Mol. *d.417.* quicquid in contrarium dicat Sylvester. *V.Societas p.∴.q.5.* Sicut enim Antonius, qui confert pecuniam, potest, ut superiùs vidimus, reiicere in socium totum periculum pecuniæ capitalis, tribuendo ipsi socio proportionatam mercedem tanti oneris, cur non poterit duarum partium periculum in socium reiicere, data pariter proportionata mercede?

7 Quartum pactum: Idem Antonius dat Petro, Paulo, Joanni Piscatoribus quindecim aureos, singulis nempè aureos quinque, ut scilicet habeant expensas ad piscandum (idem dic de aliis exercitiis, puta excolendis agris, pascendis animalibus, nutriendis bombicibus ad sericum extrahendum, & similibus) dat, inquam, hoc pacto, ut singuli post piscationem, & pisces venditos dent ipsi Antonio dimidiam lucri partem, quod acquirunt, & insuper aureos omnes ab eodem Antonio ante piscationem receptos ipsi eidem reddant: totum autem periculum, quo possent deperdi aurei illi, subeant ipsi Piscatores pro sua rata. Estne justum hoc pactum?

Resp. Esse injustum docent Rodr.*in sum. p.1.c.46.n 3.* Nav. *in summa c.17.n.282.* aliique nam nimis dura onera (inquiunt) Piscatoribus imponuntur. Et certè injustitia est (ajunt) velle communicare in lucro, & non in jactura, & velle, ut ipsi Antonio reddatur capitale, etiamsi sine culpa sociorum illud pereat. Addit Navarr. si Piscatores ex dictis pecuniis aliquid expenderint pro sua domo, debere ipsos restituere Antonio, quia Antonius solùm contulit pecuniam ad negotiationem, & consequenter ad expensas negotiationis, non verò ad expensas extra negotiationem domi factas.

8 Hæc illi supponentes, hunc esse contractum Societatis, sed quia verè is non est, est enim conductionis, & locationis operarum Piscatorum, ut ex *dictis c.1.n.6.* & ex dictis *n.2. hujus capitis* constat, nullo modo erit ejusmodi contractus condemnandus, si justa, omnibus expensis, merces Piscatoribus solvatur, sive in pecunia, sive in lucro sperato, ut dictum est.

9 Illud, quod modò addidit Navarrus, approbo quidem, sed eo modo, quo ego retuli; nam dicti Piscatores, sive expendant domi, vel extra, sive non expendant, jam totum capitale debebunt reddere, ut ex pacto conventum fuit: At, si Navarrus aliud velit, ut certè velle alicui videri potest, idest, debere à socio operam conferente (quando est initus contractus Societatis) deduci expensas, quas domi is fecisset, non approbo, nisi eo modo, quo vidimus supra *c.8.n.4.*

10 Quintum pactum. Idem Antonius socium asciscit Petrum, additque ne alia negotia suscipiat, justè ne sic paciscitur?

Resp. justè, quia sic Antonius vult, Petrum expeditum esse pro suis negotiis, immò, si natura, & qualitas suscepti negotii requirit totum hominem, debebit Petrus, etiamsi non adsit pactum, totum se illi negotio addicere, quando enim ipse promisit suam operam, totam, quæ erat necessaria illi negotio, promisit.

11 Quòd si non requiratur tota, si additur ab Antonio tale onus Petro, debet certè Antonius aliquo modo compensare; secus liber Petrus erit, & sic alia negotia, ut ei libet, potest assumere, quia nihil hæc obstabunt Societati cum Antonio susceptæ, ut supponitur. Sic Medicus operam suam tibi promittit, non tamen propterea alios infirmos curandos cum culpa suscipit, quando omnibus consulere satis potest. Quod dicimus de Socio, dic obiter de famulo; is enim, quando abest præjudicium famulatus Domini potest, ut innuit Bon.*d.3.de contr.q.6.p.1.n.5.* alia negotia suscipere, & lucrari, cùm tamen non possit, quando præjudicium illud adest.

CAPUT X.

De Dissolutione Societatis.

1 Societas vel instituta fuit ad tempus determinatum, ut si pro duobus, tribus, decem annis, immò & pro tota vita, vel ad tempus indeterminatum, idest sine temporis mentione: De utroque simul sic breviter habe.

2 Dissolvitur Societas Primò, mutuo consensu, seu renuntiatione. Secundò, finito tempore designato. Tertiò, finito negotio. Quartò, morte civili. Quintò, morte naturali: quæ omnia, nitidiore stylo, sed subobscuris verbis, sic Tex. *L.verum §.ult. ff.pro Socio*, complectitur, *Societas solvitur ex Personis, ex Rebus, ex Voluntate, ex Actione.*

Mutuo Consensu.

3 Rectè: nam *Res, per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur;* Quod

Quòd si unus ex Sociis incidit in amentiam, non dissolvitur Societas, nec ejus Curator renunciare potest, nisi in casibus, in quibus socius ille, si fuisset sanus, potuisset. Quare in hoc casu continuare omnino socii debent Societatem, & lucrum dividere cum Curatore amentis. Vide *L. ult. C. pro Socio*.

4 Quid, si quis ex sociis renuntiet, aliis invitis?

Resp. Tunc damnum, quod fortè ex tali renuntiatione subsequetur, ad ipsum solum spectabit: si verò nihilominus sequetur lucrum, illud erit commune aliis, nam ipse, quantum est ex parte sua, jam cessit Juri Societatis, subivitque prædictam obligationem restituendi, id quod sociorum interest, si non fuisset renuntiatum ante tempus.

5 Sunt tamen quatuor casus, in quibus licitè, aliis invitis, socius renuntiat. Primò, si ei pacta non serventur, nam, *Frangenti fidem meritò fides frangitur*. Secundò, si socii sint ei injuriosi, vel damnosi, ita ut prudentis arbitrio non sint tolerandi. Tertiò, si cesset spes lucrum percipiendi ex negotiatione suscepta. Quartò, si socius debeat Reipublicæ causa abesse, nec commodè vel aliis, vel sociis, suas committere partes possit.

Finito tempore designato.

6 Meritò. Quia ad tempus ulterius non se extendebat conventio, & obligatio, ut dividitur in Jure, *L. Actiones §. Item si alicujus ff. pro Socio*. Semper intellige, nisi tacito, vel expresso consensu sociorum innovetur, seu continuetur Societas, quia tunc novus censetur advenire Contractus.

Finito Negotio.

7 Et id etiam meritò; ad illud enim dumtaxat se extendebat, ut supponimus, Societas; Finiri etiam negotium censetur, si totum capitale, immò si magna ejus pars casu pereat, vel ita mutetur, ut aptum non sit ad negotium, quale esset frumentum, si eo modo vitiaretur, ut ampliùs humano usui non esset idoneum. Finiri etiam negotium censetur, *L. Verum ff. pro Socio, §. Solvitur Instit. de Societ.* si in agro à sociis excolendo, ædificetur auctoritate publica Ecclesia. Idem dic, si socius non potest contribuere promissam pecuniam, vel promissam operam, ut, si incidisset in paupertatem, vel in ægritudinem, vel in carcerem fuisset conjectus, vel ejus bona fuissent publicata, vel quid simile.

Morte Civili.

8 Si quis ex sociis civiliter moriatur, cœteri Societatem Jure dissolvent. Lege Mol. *d. 414. n. 9. juncta disp. 9.* Censetur autem Mors Civilis pro hac re triplex.

Primò Cessio Bonorum.

9 Secundò, Maxima, aut media capitis diminutio, *§. cit. Solvitur. Instit. de Soc.* idest vel deportatio. *L. Verum § ult. ff. pro Socio*, in insulam cum amissione libertatis, vel solùm deportatio in Insulam. Bonac. *d. 3. de contr. q. 6. punct. ult. n. 4.* asserit, finiri Societatem capitis diminutione, quam dicit esse exilium, unde pro eodem accipit exilium absolutè acceptum, & deportationem in Insulam, id quod aliis, qui Text. Civiles §. 1. & 2. *Inst. de capitis diminutione*, legent, judicandum relinquo.

10 Tertiò denique censetur capitis diminutio solemnis. *L. Verum §. ult. ff. pro Socio*, professio in Religione, de qua lege Mol. *d. 9.* Bonac. *d. 13. de contr. q. 6. p. ult. n. 4.* aliosque ab ipsis citatos.

Morte naturali.

11 Morte item Naturali unius ex sociis (etiam si multi consocii remaneant) finitur Societas, quia conjunctim, non separatim fuit conventio (nisi tamen contrarium pacto firmatum fuerit) ita communiter Doctores, & Jura, quæ affert de Lugo *d. 30. de Just. n. 7.* Unde sequitur, Societatem non transire ad hæredem defuncti.

12 Quid, si affuerit pactum, ut ad hæredes transiret?

Resp. quoad Socios superstites remansuram Societatem, at non *ibid.* remansuram, quoad hæredem defuncti. Sed quid, si pactum, ut transiret ad hæredes Juramento firmatum sit?

Resp. Qui docent Juramentum confirmare contractus, affirmant, ejusmodi pactum juratum obligare hæredem ad prosequendam societatem, quia hæres tenetur servare contractus defuncti. Ita Mol. *d. 414. n. 6.* & Less. *l. 2. c. 25. n. 6.* At nos qui docuimus *l. 3. in Dec. c. 3. §. 6.* à Juramento non confirmari contractus, debemus excludere hanc obligationem ab hærede defuncti, ut excludit Valascus apud eundem Mol. *l. c.* quia Juramentum partis non validat actum à Jure interdictum, & prohibitum.

CAPUT XI.

De Societate in animalibus.

1 SI Primò, tradas alicui tot oves v. g. ut statuto tempore det tibi earum pretium. Si Secundò, eidem easdem tradas, ut ipse fructum ab iis accipiat, soluto tibi pretio: Si Tertiò, ut custodiat eas, data illi parte fructuum, quæ dictam custodiam compenses, non celebras, teste Mol. *d. 411. n. 2. & 3.* contractum societatis; nam Primus est contractus venditi; Secundus est locati; Tertius est famulatus. Verùm, erit contractus Societatis, si tu oves v. g. alter verò operam, seu industriam conferat, vel si uterque contribuatis æqualem partem industriæ, & parem numerum ovium, vel inæqualem, &c. fructus inde percepti (idest lana, lac, fætus) sint dividendi sive Arithmeticè, idest æqualiter, sive Geometricè; idest ad proportionem ejus, quod à singulis collatum est, hic inquam, est contractus Societatis, & de eo multa dicta sunt in præcedentibus capitibus, in quibus tractatum est de Societate in universum; pro majori tamen ejus explicatione,

2 Inquires Primò: An hic modus Societatis Animalium sit licitus?

Ego consigno tibi mille oves, ita ut si aliqua pereat, compleas numerum ex fœtibus, tuque idem apponas operam correspondentem æstimabilitati ususconsignatarum ovium, atque in fine singulorum annorum fructus prædictarum ovium, (idest lac, lana, & pars remanens fœtuum) dividantur inter me, & inter te?

Resp. Ut proponitur, non est hic contractus licitus, quia clarè non servatur æqualitas. Nam propterea prudentes, & pii negotiatores, ut effugiant injustitiam, & Animalia non stent cum periculo in manu alterius v. g. Pastoris semper solent addere alium contractum Assecurationis, solvendo ex ipsa parte fructuum percipiendorum aliquid proportionatum ipsi Pastori assecuranti in hunc ferè modum: *Consigno tibi mille oves, tu apponas industriam, & assecures mihi, te traditurum eundem numerum ovium æqualis bonitatis, nam ex fructibus percipiendis tibi compenso tantum onus, quod suscipis!* Addi etiam solet alius contractus, quo mihi assecuret Pastor aliquod lucrum, sive sex, sive decem, sive plus, minusve procentenario ad prudentis viri arbitrium, modo superius c. 5. §. 3. satis explicato de Societate cum tribus contractibus.

3 Inquires Secundò, Cùm in hoc contractu soleant initio Societatis æstimari Animalia, ne deinde controversia sit in iis reddendis; Inquires, inquam, cur tunc non dicendus sit potius contractus Venditionis, quàm Societatis?

Resp. Quia esto, æstimatio aliquando faciat venditionem, aliquando tamen non facit, ut patet in dote, quæ potest ab uxore viro tradi, interdum per æstimationem facientem venditionem, interdum verò per æstimationem non facientem venditionem. Facit venditionem æstimatio, quando res dotalis æstimatur, ut Marito tradatur, tanquam vendita eo pretio. Non facit venditionem, quando res æstimatur solùm, ut sciatur valor rei dotalis, ita ut si pereat, & fiat deterior culpa viri, constet, ad quid teneatur vir in casu restitutionis. Quoniam igitur in casu nostro æstimantur Animalia solùm, ut sciatur quid, & quantum in fine anni sit restituendum, ideò non est contractus Venditionis, nam si æstimatio eorumdem Animalium fieret, ut illa tanquam vendita eo pretio traderentur Pastori, esset quidem contractus Venditionis, at consequenter non pertineret ad hunc locum, sed ad tractatum de Venditione, & Emptione.

4 Inquires Tertiò. An Socius, præscindendo à contractu Assecurationis, sed in vim solius contractus Societatis, obligetur in fine anni, puta temporis designati pro Societate, restituere prædicta Animalia æstimata per æstimationem non facientem Venditionem; restituere, inquam, obligetur juxta valorem æstimationis, factæ initio anni, an juxta valorem æstimationis, quæ fit in fine anni? Mille oves verb. grat. valent initio anni centum aureis, at in fine anni ob magnam illarum penuriam valebunt ducentis aureis, vel propter abundantiam valebunt minoris, v. grat. aureis quinquaginta, socius recipiens, debebitne reddere oves valentes centum aureis, an verò ducentis, vel quinquaginta?

Resp. Cum in mero contractu Societatis (nam nunc præscindis ab alio pacto) supra docuerimus, Animalia remanere in dominio apponentis: si in fine anni crescit, vel decrescit eorum valor, ipsi apponenti crescit, atque decrescit, unde juxta æstimationem, quæ fit in fine anni debebit restituere is, qui ea recepit, & solùm illa prior æstimatio inserviet, ut, si culpa recipientis Animalia perierint, vel deteriora evaserint, compensetur illud, quod erit justè compensandum.

5 Instas. In contractu Societatis, si pecuniæ valor crescat, non crescit pro apponente illam, sed pro omnibus sociis, ergo pari modo idem dicendum erit, si crescat valor Animalium. Conferat v. g. Petrus centum ex auro, valentia centum, & decem argenteos, si finita Societate, contingat aureos illos pluris valere v. g. centum, & viginti, Petrus non habebit pro suo capitali collato, nisi tot aureos, quot ascendunt ad centum, & decem argenteos, nam alii decem erunt dividendi, utpotè lucrum commune sociis, ita igitur in Animalibus.

Resp. pro doctrina ejus, quod assumitur, & pro responsione ad paritatem, quæ inducitur, sunt hic benè tria distinguenda, quæ tribus dictis ego, claritatis gratia, proferam.

6 Dico Primò. Si crescat valor pecuniæ collatæ ab uno ex sociis antequam ea ad merces comparandas expendatur, vel antequam admisceatur, ita cum cæteris pecuniis Societatis, ut discerni nequeat, ille est Dominus hujus valoris, qui eam contulit, quia ipse habet illius dominium, & consequenter & ipsi crescit, & decrescit, & juxta hunc valorem in fine Societatis eidem erit pecunia restituenda.

7 Dico Secundò. Si crescat idem valor, postquam comparatæ sunt merces, vel postquam pecunia mixta ita est cum cæteris pecuniis

niis sociorum, ut discerni nequeat, incrementi hujus sunt domini omnes socii, quia ipsi simul habent dominium illarum mercium, & pecuniarum; quare ex æquo est dividenda, esto, priùs propter pactum Societatis initio initum, debeat extrahi, & reddi apponenti tanta pecunia, quantam apposuit, secundùm illum valorem, de quo *n. præced.* dictum est.

8 Dico Tertiò, hinc fieri, ut magna sit disparitas inter Animalia, & pecuniam, quando hæc, vel illa conferuntur, Animalium enim semper dominus est is, qui ea apponit, at pecuniæ non ita: nam ut dictum est, postquam merces comparatæ sunt, & pecuniæ sunt cum cœteris admixtæ, pertinent ad totam Societatem; non est igitur mirum, si incrementum harum, ut vult Bonac. *d.3. de contr. q.6. p.3. n.3. & p.5. n.8.* pertineat ad lucrum sociorum omnium modo, quo dictum est, non verò incrementum Animalium.

CAPUT XII.

De Partitione, quam debent exhibere Fratres mortuo Patre, quæ assimilatur divisioni, quæ fit ratione Societatis.

1 Jure novo, *L.1. Ut liberis, C. de collationibus Auth. ex testam. C. eodem titulo Auth. de Triente, & semisse §. Illud quoque Coll.3.* statuitur, ut filii suo Patri succedere volentes, adducant ad partitionem communem, quæ acceperunt à Patre vivente, quod certè similitudinem aliquam præ se fert contractus Societatis, nam ideò hic sequentem regulam breviter habe.

2 Omnes descendentes legitimi, quibus debetur legitima (nam propterea includuntur etiam legitimati, immò etiam adoptati, non autem illegitimi, quia his legitima non debetur) sive Masculi, sive Fœminæ, sive sint in Patris potestate, sive jam emancipati, volentes succedere Patri, vel Matri (quoad volentes succedere Avo, vel Aviæ vide apud mox *n.4.* citandos) Filii inquam, volentes succedere parentibus decedentibus testibus testatis, vel non testatis, tenentur conferre ea, quæ habuerunt ex bonis dicti Patris, vel Matris viventium, ut scilicet ex iis in communi adductis, tanquam ex uno cumulo, fiat justa partitio inter ipsos Fratres, Sororesque. At verò ascendentes, ut est Pater, Mater, Avus, Avia, quando succedunt Filiis, vel Nepotibus defunctis, non tenentur conferre ea, quæ habuerunt à Filiis, vel Nepotibus viventibus. Ratio Regulæ tunc intelligetur, cum cognoscetur radix, cur facienda sit inter prædictos fratres dicta collatio. Ea autem est, quia omnibus Filiis debetur post Parentum mortem æqua legitima. Quando Parens ante suam mortem aliquid alicui ex Filiis tradit, præsumitur, (nisi aliud exprimatur, vel tacitè ex conjecturis colligatur) dare illud in computum legitimæ, quam post mortem suam illis debet. Ne ergo frater plus habeat de legitima, quàm alii, hinc est, ut illud debeat in commune adduci, & æquè dividi. Quoniam igitur, quando Filii dant aliquid Patri, vel Matri, vel suis ascendentibus, non præsumuntur dare in compensationem legitimæ, cùm ascendens censeatur moriturus, antequam moriatur descendens, sed dare præsumatur per meram donationem, ideò illa non sunt à Patre conferenda, quia, quæ simpliciter donantur, & liberaliter, in commune non conferuntur, nam propterea, nec ipse Filius ea, quæ accipit à Patre liberaliter, & non in compensationem legitimæ obligatur ad conferendum, eo modo, quo à nobis *in l.5. Dec. c.4. §.2. à n.3.* pluribus explicatum est.

3 Nepotes quando, vel mediatè, vel immediatè succedunt Avis, qui, & quatenus debeant conferre, habes apud Mol. *d.237.* Ant. Gom. *in L. Tauri 39. n.37.* Tusc. *T.1. à conclus. 416.* Vasq. *in opusc. de test. c.7. §.2. d.14.* Bonac. *d.3. de contr. q.6. p.7. §. un. n.2. V. Sed modo*, aliosque.

4 Qua ratione autem dignosci queat, parentes dedisse aliquid liberaliter, vel in compensationem legitimæ, adeòque conferendum, duæ sunt regulæ, quas attuli *in lib. Dec. l.c.* illas, & ab illis deductas illationes inde pete.

TRACTATUS IX.

DE

PROMISSIONE

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Promissio.

1 De ea loquimur, quando est liberalis, gratuita; si enim est onerosa, id est sub aliquo onere præstando à Promissario, jam propriè pertinebit ad contractus, sive nominatos, sive innominatos, Emptionem, Venditionem, Locationem, &c. de quibus suo dictum est loco.

2 De eadem item loquimur, ut est promissio, non verò, ut merum propositum, quod pollicitationem etiam nonnulli appellant. Propositum enim, sive consistat in actu solius intellectus, sive solius voluntatis, sive utriusque, sive etiam in vocibus externis, quibus voluntas interna significatur, de quibus Doctores passim, ut Turr. *disp.64. de Just. dub.19.* Suar. *T.2. de Relig. l.1. de Voto c.2.3. & 13. Et in opusc.4. de libert. Divin. d.2. sect.2. à n.18.* Vasq. *T.4. in 3. q.6. de matr. c.2.* de Lugo *d.23. de Just. n.2.* Propositum, inquam, dicit intentionem aliquid faciendi, seu dandi; at promissio superaddit aliquid aliud, per quod is, cui res promittit, (quem vocare solemus Promissarium) meritò habet fundamentum expectandi rem illam promissam sibi in ipsius utilitatem, seu obsequium à Promittente.

Quid autem sit hoc superadditum, varii variè explicant, quod, quia ad speculationem pertinet, videatur apud citatos.

3 Sic autem describitur Promissio liberalis, seu gratuita, de qua præsens est disputatio: *Est affirmatio, & enunciatio (utique deliberata, & spontanea) alicujus rei possibilis, & licita in futurum facienda ab aliquo insinuata, & absolutè data alteri, & acceptata ab eo, in cujus utilitatem, seu obsequium facienda res est.*

4 Hæc Descriptio affertur à Vasq. *l.c.* sed addita à nobis una voce. Ipse enim dicit (alteri insinuata) nos verò addimus (& alteri data) cujus additionis ratio est, quia posset insinuari, seu ostendi propositum alicui, nec tamen inde ullam promissionis obligationem nasci. Ut, si tibi ostendam, me velle cras tuum comitem fore in via, & nil addam præterea, quo id me facturum promittam, tunc enim solùm ostendo, me esse in ea voluntate, non propterea significo, promissionem ullam tibi à me dari, ex cujus vi meum comitatum cras expectes, sed, si expectes, expectabis ex vi meæ constantiæ, qua non soleo mea proposita mutare, non verò ex vi promissionis. Et sanè sic videtur se gessisse Sanctus Petrus, ut notat de Lugo, *l.c. à num.7.* quando enunciavit: *Etiamsi oporteat me mori tecum, non te negabo.* Nec enim sic aliquid Christo Domino promisit, seu vovit, sed solùm ostendit præsentem voluntatem suam. Sic etiam, qui Deo dicit, se nolle ampliùs peccare, non promittit, sed solùm suam præsentem voluntatem ostendit. Dicimus igitur promissionem esse enuntiationem, & ostensionem, voluntatis alteri & insinuatam, & datam, nam sic non solùm explicatur ostensio voluntatis, sed etiam explicatur fides, quæ datur Promissario.

5 Ut autem tota de promissione tractatio ordinatim absolvatur, notentur singula prædictæ descriptionis verba, & in modum sequentem explicentur.

Adverte autem, quia liberalis Donatio in futurum ante rei traditionem nihil aliud verè est, nisi promissio donandi. Ideò non pauca ex dicendis hìc competent etiam ejusmodi Donationi in futurum: nam cœterùm de liberali Donatione de præsenti suus mox erit agendi locus in particulari *tractatione de Donatione.*

CAPUT II.

De illis Verbis,

Est Affirmatio, & Enuntiatio.

1 Promissio non dicit solam affirmationem, hoc est actum; quo homo affirmet se aliquid facturum, hoc est merum propositum ore declaratum, ut jam modò dictum est, sed addere debet enuntiationem factam alteri, qua scilicet idem propositum Promissario intimetur; propriè enim enuntiare est alteri rem aliquam nuntiare. Actus igitur internus, etiam quo quis vult promittere, non erit promissio, qui, ut sic, potiùs est inchoatio quædam promissionis, quàm Promissio. Unde ejusmodi tuum internum propositum non obligabit te ad rem sic initiativè promissam adimplendam, non obligabit, inquam, ut promissio, quia verè promissio non est, & ita docet Sanc. *l.1. de matr. d.2.* & ex aliis principiis de Lugo *d.23. de Just. sect.2.* quibus adde Baunium, *t.3. Theol. Moral. l.2. tract.4. q.4.* quicquid in oppositum inclinet Mol. *d.266.* Diana *p.6. tr.6. resol.107.* aliique, qui propendent ad dicendum, validam esse ejusmodi promissionem ex Jure naturæ, quamvis possit ex Jure positivo revocari à promittente, quandocumque, is voluerit.

2 Dixi (ut promissio) nam an tunc adsit aliqua obligatio, ne Homo videatur levis corde, & inconstans deserendo propositum prudenter conceptum *l.3. in Dec. c.11. n.2.* explicuimus.

Promissio externa sine animo promittendi.

3 Quod, si contrà, sit externa enunciatio, seu promissio solùm externè prolata, alterique sub fide solùm oretenus intimata, sed sine animo, & voluntate promittendi, eritne vera promissio, & quidem obligans, ut promissio?

4 Respondeo, me *lib.3. in Decalog. capite 2. §.1. n.2.* docuisse, non esse veram promissionem, & consequenter non afferre obligationem veræ promissionis. Ratio principalior fuit, quia non est

verus contractus sine animo contrahendi, ergo neque vera promissio sine animo permittendi. Solùm monui, quamvis tunc non afferatur obligatio aliqua ex vi veræ promissionis, tamen sæpè afferri ob damnum, quod fortè sequitur promissario ob deceptionem, &c.

5 Sed quid? Ejusmodi sola exterior promissio paritne obligationem aliquam exequendi rem promissam, si non ex vi veræ promissionis, & propriæ, tamen ex vi promissionis impropriæ?

Resp. Certum est, quando dicis externè: *Hoc v.g. faciam cras*, te debere sentire, sicut pronuncias, secus committes mendacium contra virtutem Veracitatis. Verùm id non pertinet ad promissionem (hæc enim respicit rem in futurum faciendam,) sed ad conformitatem orationis cum mente, quæ tota potest adesse de præsenti, etiam si deinde rem ita enuntiatam non exequaris. Dum enim affirmas, ego cras hoc præstabo, ut verum affirmes, satis est, si ejusmodi dictum sit conforme tuæ menti intendenti id exequi cras, quamvis cras deinde, mutato animo, non exequaris, neque enim ad virtutem Veracitatis pertinet, ut animum non mutes; hoc enim pertinet ad constantiam, sed solùm, ut ita loquaris, sicuti in mente habes.

6 Difficultas igitur potest esse, si consideremus eandem prædictam virtutem Fidelitatis, quæ certè respicit futurum, & ad quam pertinet observare veram promissionem; inquirere enim possumus: An, sicuti certò ad Fidelitatem pertinet, observare veram promissionem vero animo factam, sic etiam ad Fidelitatem pertineat, observare hanc fictam, solumque externam promissionem? Si v.g. promittam sine ullo animo promittendi equum tibi cras donaturum, obligabitne me Fidelitas ad promissionem hanc fictam adimplendam?

7 Resp. ex *dictis n.* 4. videtur negandum, quia, ubi nulla promissio est, ut hic, nulla erit obligatio: Verùm nos ibi signatè diximus, nullam adesse obligationem ex vi veræ promissionis; sed nunc difficultas est, an nihilominus adsit obligatio ex vi externæ, quamvis non veræ promissionis, obligationem, inquam, quam inducat eadem virtus Fidelitatis.

8 Dico, Fidelitatis virtutem obligare (sub Mortali ne, an Veniali dicam infra *c.*7. §.3.) sic fictè promittentem ad dictam Promissionem observandam. Ita de Lugo *d.*23.*de just.n.*11.citans Pont. & Turrian.cum aliis. Ratio est, quia hanc promissionem solùm externam respicere, & regere debet Fidelitas. Ad fidelitatem enim spectat, non solùm ordinare hominem in veris, perfectisque promissionibus, quæ constantur ex externo, & interno actu, verùm etiam, quæ solùm continent externum.

Quemadmodum enim Veracitas inclinat ad confirmanda externa verba cum animo interno, sic fidelitas, quæ est valdè affinis Veracitati, tendit ad confirmandas promissiones, etiam solùm externas, cum executione in futurum ponenda, siquidem ad fidelitatem pertinet, vetare, ne decipiatur proximus in recipiendis promissionibus, at hic deciperetur etiam, quando promissio est solùm facta exterius. Ne decipiatur, inquam, non ex vero Jure, quod sit in ipso Promissario (tunc enim esset obligatio ex vera promissione) sed ex obligatione, seu debito, quod habet promittens, ne in suis dictis abroget sibi fidem, illam non servando, & ne sic impediat commercia humana, decipiendo proximum, quod totum videtur à virtute fidelitatis esse regendum.

9 Obiicies: ergo eodem modo, si quis se obligaret solùm verbis externis ad faciendum aliquid, vel solùm verbis externis, voveret aliquid Deo, obligaretur ex vi Justitiæ, vel ex Religione illa observare: quod tamen, *l.*3.*in Dec.c.*12.§.1.*n.*3. *agendo de Voto*, negavimus, quia sine vero animo se obligandi, seu vovendi, nulla est obligatio, nullum Votum.

Respondeo, negando hanc consequentiam, nam, ad obligationem Justitiæ fundandam, requiritur, ut transferatur Jus Justitiæ in alium, quod Jus, cùm sit potestas, quam quis habet disponendi, ut liber, de rebus suis, non potest transferri sine ipsius voluntate. Si igitur sine animo obligandi dicas, solùm verbis te obligare, non habes animum transferendi Jus in alium, ergo non transfers Jus, & consequenter non surgit obligatio Justitiæ. Rursus ad Votum firmandum requiritur, ut Deus acceptet, seu acceptare existimetur, quod per Votum promittitur; at, quando tu Voto solo externo sine animo vovendi promittis, Deus videt tuum hunc actum non promittendi. Ergo non potest acceptare promissionem, quam nullam esse videt, nec potest ejus impletionem rationabiliter à te expectare. Quare Votum istud tuum nullam afferet obligationem Voti. At in casu tuæ promissionis, quamvis solùm externè homini factæ, Homo, qui cor tuum non videt, meritò, & rationabiliter à te fidem datam expectat, immò exposcit: ergo meritò virtus fidelitatis in hoc te dirigere debet, ut scilicet promissum, etiam tunc, serves. Hæc breviter pro curiosis dicta sufficiant: nam cæterum *loc.cit.* latiùs prosequitur de Lugo.

CAPUT III.

De illis verbis

Utique libera.

1 ID commune esse omnibus contractibus, quia omnes voluntarii esse debent, monitione potiùs indiget, quàm probatione. Nam propterea contractus furiosi, amentis, ebrii, dum tamen in amentiæ affectione sunt, invalidus est. Quod si Fabianus Papa *C.ne furiosum* 33.q.7. dicit neque furiosum, neque furiosam contrahere Matrimonium posse; sed si contractum fuit, non esse separandos, intelligitur, si contractus fuit, dum non erant in affectione furoris, nam eo deinde superveniente, non propterea desinunt veri esse conjuges.

2 His jam certis suppositis, solùm hìc quærimus, an semiplena deliberatio sufficiat ad inducendam obligationem promissionis, sive sub Mortali, sive sub Veniali?

3 Dico, nequaquam sufficere, sive res promissa sit gravis, sive levis, sed semper esse necessariam deliberationem plenam, quæ est illa, quæ requiritur ad mortaliter peccandum. Ratio est, quia Homo ad certam obligationem sibi inducendam, sive sub Mortali, sive sub Veniali, debet, ut Homo illam sibi inducere, At operans per semiplenam deliberationem non ut Homo, sed ut semihomo, ut ita loquar, operatur; ergo, &c.

Confirmatur Primò, quia, sicuti per promissionem absolutè se quis sub fidelitate obligat ad hanc rem v.g. donandam, ita absoluta debet esse deliberatio, qua rem illam à se abdicat.

Confirmatur Secundò, quia, sicuti ex communi sententia Legislator non potest imponere alteri legem quomodocumque obligantem, nisi perfectè deliberans. Ita nec ipse Homo sibi ipsi. Hanc sententiam, ut communem sequitur Mol. *d.* 267. Vasq. *d.* 5. *de Matrim. cap.* 1. *num.*3. Sanch. *l.*1 *de Matr.d.*8.*nu.* 5. De Lugo *d.*23. *de just.à num.*17. aliique, quos adi, ut aliquas objectiones solutas *ibid.* legas.

4 Illud autem hìc notant Doctores iidem, in homine sanæ mentis, quando aliquid promittit ex calore sive iracundiæ, sive affectionis, sive similis passionis raró non adesse plenam deliberationem, quia rarissimè tanta esse solet mentis perturbatio, ut non sufficienter volita sint, quæ tunc fiunt; secus homicidia, furta, fornicationes nimis facilè (cum soleant in fervore passionis fieri) à peccato Mortali excusarentur.

Promissio dubiè libera.

5 Sed quid, si verè, omnibus expensis dubitetur, an adfuerit plena deliberatio, quod quidem aliquando posset evenire in promittente, qui sit mentis sanæ, sæpius autem in amente habente lucida intervalla, vel in amente circa aliquam materiam, non verò circa omnem, & in puero existente intra confinia temporis acquirendi perfectum usum rationis, &c.

Respondeo. Si certus es, quod promiseris, sed dubitas, an perfectè deliberatè promiseris Sanch. *dict. disput.* 8. *num.* 17. te obligat ad exequendum, quod promisisti, & idem esse, ait, si sic vovisti. Ratio est, inquit, quia possidet tunc promissio, de qua certus es. Verùm, sive sis certus, quod ore promiseris, sive sis dubius, si tamen dubitas, an perfectè deliberatè promiseris, puta, an promiseris, dum esses extra perfectam deliberationem, te probabiliter non obligat Castrop. *Tom.*1. *Tract.*1. *d.*3. *p.*11. *num.* 4. & 7. Ratio est, quia si dubitatur de perfecta deliberatione, non est certum, adesse promissionem, de cujus essentia est, esse à plena rationis advertentia. Quare tunc prævalebit tua libertas, quæ certa est. Hanc ego sententiam, *l.*1. *in Decal.cap.*3.§.7.*V.Vot.num.*6. secutus sum, ubi dixi etiam, *ibid. V. Profess.Relig.* quid sentiendum de Professione Religiosa. De Matrimonio autem *dixi sup.lib.*8. *de matrimon.tract.*3 *de sponf.cap.*1.§.4.*num.*10.

CAPUT IV.

De illo Verbo Descriptionis

Spontanea.

1 HOc etiam est commune omnibus contractibus. Quoniam verò id potest deficere in casu nostro, quando Promissio extorquetur metu, dolo, vel ignorantia, seu errore, &c. Ideò hæc sunt breviter percurrenda.

Promissio Violenta, Meticulosa, Fraudulenta.

2 Promissio igitur per vim, vel per metum, vel ex fraude extorta, nulla est. Unde tu sic, animo repugnante, promittens non obligaris facere, vel dare, quod promittis, nec Promissarius exigendi Jus ullum acquirit. Ratio autem est, quia tibi sic promittenti injuria fit, unde Jus ullum oriri non potest in alio.

3 Si metus fuit levis, idem aliqui affirmant, aliqui verò negant. Cùm his posterioribus ego sentio, quia dum metus est levis, is facilè à te vinci potest (secus levis non esset) si non vincis, tibi imputatur, non alteri metum inferenti. Dixi tamen *l.*1. *in Decal.cap.*2. §.5.*n.*4. sententiam affirmantem esse probabilem.

4 Hinc sequitur, promissionem factam Parenti à Filio, Viro ab Uxore, Principi à Vassallo, Latroni à Viatore, propter metum gravem ibidem à nobis explicatum, sine quo facta non fuisset promissio, non inducere obligationem.

5 Quid, si Promissioni huic addatur Juramentum?

Resp. quando, quod promittitur, potest sine peccato adimpleri, inducit obligationem, non ex vi promissionis, quam nullam esse jam

jam vidimus, sed ex vi Reverentiæ Deo debitæ ex virtute Religionis, De qua re fusè diximus *l.3.in Dec.c.3.§.5.n.6.* omninò videnda.

Promissio ex errore.

6 Error dupliciter potest in re nostra intervenire. Primò, in ipsa promissione. Secundò, in re promissa.

Quoad prius, si quis promittat nesciens, quid sit promissio, vel nesciens, in promissione adesse obligationem exhibendi rem promissam, ad nihil obligatur, quia, propter dictam ignorantiam non potest quis habere voluntatem fidem dandi, seque obligandi: Voluntas enim non fertur in incognitum.

7 Quòd si promittens intendat facere, quod alii faciunt, sanè obligabitur, quia jam alii obligantur, unde sic ipse tacitè obligationi consentit. Lege Bon. *d.3.de contr.q.12.punct.1.n.9.* alios citantem.

8 Quoad posterius, idest, quando error contingit in re promissa, sic distingue: Si quis erret Primò, circa substantiam rei promissæ, seu (quod in idem recidit) circa qualitatem tanti momenti, ut redundet in ipsam rem promissam, vel Secundò, circa finem, seu causam principalem promissionis, quam appellare solemus motivam, ad nihil tenetur. Exemplum prioris: Promisi dare tibi hanc laminam æream, quam deinde invenio, esse auream. Promisi dare hoc mancipium, quod deinde invenio habere conditionem quandam magni momenti, v. g. esse meum consanguineum. Promisi dare equum hunc, quem deinde invenio, non esse meum. Exemplum posterioris: Promisi tibi centum, quia puto, te esse pauperem, unde tota causa promittendi fuit paupertas, tu verò es dives. Promitto commodare tibi equum, quia puto, te iturum ad venandum, unde tota causa promissionis fuit tua venatio; tu verò Domi sedes. Promitto mea holoserica aulæa, quia puto, te festum talis Sancti in Ecclesia celebraturum, unde tota causa, ut suppono, fuit pietas in illum Sanctum; tu verò vis ad Nuptias celebrandas illis uti. Dico, in his casibus non adesse obligationem servandi, quod promissum fuit. Ratio, quando intervenit error in substantia, est, quia non potest esse actus voluntatis me obligans, nisi circa rem, quam cognosco; voluntas enim est potentia cœca indigens ad suum actum eliciendum manuductione Intellectus cognoscentis: Si ergo substantiam rei promissæ non cognosco, ad illam tibi donandam me obligare non potero. Ratio, quando intervenit error circa causam motivam, est, quia Promissor non intendit se obligare, nisi ex causa, qua ipse efficaciter moveatur: hac ergo totaliter cessante, cessat effectus, qui totus pendet ab illa causa.

9 Si autem error fuit, Primò in qualitate rei promissæ, quæ qualitas non sit tanta, ut error circa ipsam redundet in ipsam substantiam: vel, Secundò, fuit in causa minus principali, quam impulsivam solemus appellare, quæ scilicet non est tanti momenti apud promittentem, ut error circa ipsam faciat notabilem mutationem in ejus voluntate, valida erit, & obligans promissio.

Exemplum prioris: Promitto tibi hanc laminam, quam puto esse aurum commune, deinde invenio, illud esse aliquantulo majoris perfectionis. Promitto tibi hunc equum, quem puto esse octo v.g. annorum, deinde invenio esse annorum septem, vel novem, &c. Exemplum posterioris. Promitto tibi centum, quia puto, te esse pauperem, deinde invenio, te esse aliquanto minus pauperem, quàm ego credideram: Promitto tibi equum, quia puto, te iturum ad tuum prædium, deinde invenio, te iturum ad prædium tui amici æquè, vel plusculum distans à tuo, &c. Dico, in his, & similibus casibus te obligari ad servandum, quod promisisti. Ratio est, quia error non est tantus, ut voluntas non fuerit mota ad promittendum, licèt aliquanto difficiliùs, &c.

10 Scio, esse sæpissimè arduum, cognoscere, quando tantus est error, ut faciat, vel non faciat ejusmodi effectus. Verùm id ego distinctè explicui satis, *l.3.in Decal.c.3.§.5.à num.21.& cap.13. per tot.*

11 Denique non est hic prætermittendum notabile discrimen inter dolum, & errorem. Nam si error fuit in qualitate non redundante in substantiam, vel causam finalem, valida est promissio, ut dictum est. Verùm id non est in dolo, nam si dolus, sive à Promissario proveniens, sive à quocunque tertio fuit in sola qualitate, quamvis non redundante, nec in substantiam, nec in finem, promissio semper erit invalida, & nihil obligans, ut rectè Turrianus, *disp.66.d.2.n.2.& 4.* quem citat Bonac. *d.3. de contr.q.12.pun.1.n.14.fine.* Ratio esse debet, quia in casu ejusmodi doli, Promissarius acquireret Jus expectandi promissum ex injuria, quæ promittenti fit per dolum, quod esse non posse, diximus *n.2.* quæ certè injuria non est in errore.

CAPUT V.

De illis Verbis.

Alicujus rei possibilis, licitæ in futurum faciendæ.

1 REm debere esse possibilem, & licitam, & quia rei impossibilis nulla potest esse promissio, & ad rem illicitam, hoc est ad peccatum, nemo se obligare potest, hic potiùs utpotè certum supponimus, quàm inquirimus. Id, quod adeò verum est, ut etiam in promissione, seu contractu oneroso, si quid tibi promisi pro opere turpi, obliger rescindere ejusmodi contractum, ut fusè dictum est, *l 7.in Dec.c.5.§.3. à n.8.*

In hac autem vera, & certa doctrina quatuor adhuc sunt quæstiones dissolvendæ.

Res promissa partim possibilis, vel licita, partim non item.

2 Inquires enim Primò: Quænam obligatio nascatur, si res partim sit possibilis, vel licita, partim verò impossibilis, vel illicita. Ut si quis tibi promitteret ire Romam ad salutandam amasiam tuam, & ad exigendum tua credita, quæ Romæ legitimè habes.

3 Resp. Si res promissa sit dividua, & non promissa fuerit indivisibiliter per modum unius cum alia, obligabit promissio, quoad partem possibilem, vel licitam, ex regula juris: *Utile per inutile non vitiatur.* Si verò sit individua, quæ scilicet separari non potest, vel quamvis separari in se posset, illam indivisibiliter, & per modum unius promisisti, non obligaberis; quia tunc totum, ut sic, impossibile, vel malum est, cum malum ex quocunque defectu sit, bonum verò ex integra causa. De his autem latè à nobis dictum est, cùm egimus de Voto, ubi advertimus, nec obligare ejusmodi promissionem rei impossibilis, vel illicitæ, etiamsi additum fuerit Juramentum, quia Juramentum non est vinculum iniquitatis, & ad impossibile nemo tenetur.

4 Hinc, si promittas aureos v.g. centum, promissio ejusmodi sit respectu tui impossibilis, vel prodiga, unde illicita, quoad omnes centum, sed possibilis, vel licita quoad partem v.g. quoad quinquaginta, certum sit, si indivisibiliter, promisisti, non valere tuam promissionem, etiamsi illam juraveris, idque propter rationem modò dictam. At si divisibiliter, teste Bonac. *d.3.de contr.q.12.pun.1.n.16.* valebit sanè quoad partem licitam, vel possibilem, quia tunc, ut diximus maximè valet illud. *Utile per inutile non vitiatur.*

Si cum expensis cœpi exequi id, quod turpiter promisi, An, si me pœnitet, possim petere illas expensas, Vide apud Tancr. *p.2. tr.5. q.mor.60.*

Promissio præscindens à Divisibilitate, & Indivisibilitate.

5 Hæc sunt ex dictis clara. Sed difficultas hac in re est, An quando quis nihil cogitando de ejusmodi divisibilitate, vel indivisibilitate promittat v. g. summam prodigam, an inquam, valeat tunc promissio pro parte non prodiga?

6 De hac difficultate *l.3.in Dec.c.15. §.5.n.2.* sic dixi: Quando agitur de pecunia, regulariter promittitur divisibiliter, quia pecunia ex se apta est dividi: Unde, si contrarium non constet, judicatur promissio facta juxta ipsius naturam, idest divisibiliter, & idem etiam docui *l.3.in Dec.c.3.§.5.à n.19.* si addatur Juramentum promissioni prodigæ.

7 Hoc autem, quod dixi de pecunia, dicatur de aliis rebus, quæ similiter ex se dividi solent, ut, si promitteres centum boves, centum oves, prædium tot jugerum, &c. Nam divisibiliter quis præsumitur promittere ea, quæ apta sunt dividi, multo magis, quæ dividi communiter solent.

At verò, quando agitur de rebus, quæ dividi aptæ non sunt, vel certè dividi non solent, indivisibiliter (nisi contrarium expresse constet) promittuntur, adeòque integræ debentur. Quis enim non videt totam vestem integram, integrum torquem, integram ovem etiam cum lana, quam ea habet, debere te donare, si hanc vestem, torquem hunc, ovem hanc absolutè promisisti?

Promissio rei impeditivæ majoris boni, vel rei indifferentis.

8 Inquires Secundò; An promissio facta homini, si sit impeditiva majoris boni, sit valida, & obliget?

Resp. Affirmativè. Neque dicas, Votum factum Deo, quod nihil aliud est nisi promissio, quæ Deo fit, non obligat in simili casu, ergo neque promissio facta homini. Ne id dicas, inquam, nam neganda est consequentia propter manifestam disparitatem, quam *l.3.in Dec.c.3.§.2.n.1.& 2.* attulimus; Deo enim placere non potest id, quod impedit majus bonum (quod tamen qua ratione intelligatur *ibid.* explicuimus) nam propterea Deus ejusmodi Votum impediens majus bonum non acceptat, unde consequenter fit, ut nulla ab eo Voto obligatio inducatur. At homini placet, gratumque est illud, quod tu ipsi promittis, quamvis impeditivum sit majoris boni, dummodo res promissa non sit peccaminosa, vel contra Divina Consilia. *Lex ibid.c.3.§.3. n.præsert.3. & 10.* Quare non mirum est, si tu sic promittens obligeris ad rem promissam adimplendam.

9 Atque hic duo alia discrimina disce, inter promissionem factam Homini, & promissionem factam Deo, quod propriè est Votum. Nam facta Deo esse de re positivè licita, & bona, nec sufficit, esse indifferentem, quia Deus non acceptat tanquam rem sibi gratam illud, quod non pertinet ad bonum salutis, & Dei cultum, ut dixi, *loc.cit.cap.7.§.3.num.2.* At facta homini valet, etiamsi sit indifferens, dummodo, ut dictum est, non sit peccaminosa, quia homo acceptat rem indifferentem, tamquam sibi gratam.

10 Secundò, promissio facta Deo potest ab habente ejusmodi potestatem per communicationem mutare, vel tolli per dispensationem. At facta homini, & ab ipso acceptata, nec mutari, nec tolli potest, nisi ipso, cui facta est, consentiente.

Promissio de facto alieno.

11 Inquires Tertiò. Si promisi alicui factum alienum, ad quid obliger?

Resp. Triplici modo id esse potest. Primò, sic absolutè: *Promitto tibi Titio, quod Cajus ibit Romam, v.g. ad tua negotia peragenda.* Secundò sic: *Promitto tibi, me curaturum, ut Cajus Romam eat.* Tertiò sic: *Promitto, Cajum Romam iturum, quòd si non eat, ego fidejubeo pro ipso.*

12 Profectò in secundo casu, me obligari ad curandum Caii profectionem, non est dubium. In tertio item casu, me teneri ad id, quod fidejussi, nec esse dubium potest. Dubium igitur in primo casu versatur. In quo non apparet, an promissum fuerit ipsum factum alienum, an verò procuratio, ut illud ab alio ponatur.

13 Equidem ex dictis *l.3. in Dec.c.3.§.3.n.2.* hanc regulam efformare possum. Quoties promittit quis alienum factum, interpretandum est, promissionem fuisse ad præstanda (quantum quis potest) ea, quæ ad executionem conducunt, hoc est, ad curandum verè diligenter, ut fiat ab alio id, quod quis promisit. Ratio regulæ est, quia, qui factum ab aliena voluntate dependens promittit, nisi amens sit, id censetur promittere, quod à se dependet, id est curaturum, ut alter factum illud exequatur. Excipe, nisi expressè, non nisi factum alienum promiserit cum positiva exclusione suæ procurationis, tunc enim is, ex una parte amentiæ notam incurret, at ex alia ad nihil tenebitur, quia illius promissio alterum arctare ad nihil potest.

14 Quid si sit dubium, an id expresserit?

Resp. tunc sanè ad prædictam obligationem obligabitur, quia non possumus hunc liberare, quasi melior sit conditio suæ libertatis, nam eam vincit voluntaria promissio, quæ cùm sit de facto alieno, semper imbibit, ut dictum est, obligationem procurandi, & quidem si adest Juramentum, sub mortali ex se. Si verò sit sine Juramento, & sit mera promissio gratuita, sub ea culpa, quam mox dicemus. Atque hæc in foro Conscientiæ; in foro autem externo, aliud est dicendum in Jure Civili, aliud in Canonico: Judex enim Ecclesiasticus, sive in materia Canonica, ut notant passim Doctores, sive (ut ego putaverim propter paritatem rationis) in quacunque materia, cujus Judicium pertineat ad Judicem Ecclesiasticum, Judex, inquam, Ecclesiasticus condemnabit eum, qui absolutè promittit factum alienum ad prædictam procurationem, quia ad Judicem Ecclesiasticum pertinet omnem culpam, quantum potest, impedire: culpa autem est, non servare id, quod implicitè involvit promissio.

15 At verò Judex Civilis ad nihil condemnabit eum, qui absolutè factum alienum promittit, quia Judex Sæcularis fortasse præsumit, illum sic voluisse jocari, vel quid simile. Excipe tamen septem casus, in quibus Judex idem, quamvis non Ecclesiasticus, promittentem de facto alieno condemnat.

I. Quando quis promittit aliquid, quod à suo hærede faciendum sit.

II. Quando quis promittit aliquid in Judicio, ut quod alius ad Judicium se sistet.

III. Quando promittit quis, rem pupilli incolumen ab alio esse servandam.

IV. Quando promittit quis aliquid præstandum à suo servo, vel filio, quos cogere potest.

V. Quando promittit quis Matrimonium alienum.

VI. Quando quis factum alienum promittens, promissionem Juramento confirmat.

VII. Quando quis alienum factum ita promittit, ut adjiciat pœnam aliquam se subiturum, se v.g. centum aureos soluturum, si illud non fiet.

Et quidem in primis tribus casibus ex dictis Judex dictus Civilis condemnabit sic promittentes ad interesse promissario fortè secutum. In aliis tribus saltem ad procurandum, ut factum fiat. In septimo ad solvendam ipsam pœnam. Hæc exactius tractata vide apud Sanch. *l.1. de matr. d.*24. Mol. *d.*268. de Lugo *d.*23. *de Just. à num.* 115. aliosque.

16 Sed quid, si in hoc septimo eventu promittens diligenter curavit, ut ille alter promissum servaret; adhucne obligabitur ad prædictam pœnam?

Resp. probabilius esse non obligari, idque in utroque foro, quia, qui promittit sub aliqua pœna, implicitè intelligit, si culpam ea pœna dignam committat. Neque enim promittitur solvi pœna, nisi juxta ejus naturam quæ semper culpam debet supponere. Ita Sanch. *l.c. d.*25. *n.*3. cum multis.

Promissio de re aliena.

17 Inquires Quartò. Quandoquidem diximus de promissione alieni facti, quid sentiendum de promissione alienæ rei? Si v. gr. promitto tibi librum, qui non est meus, ad quid teneor, cum rescivero librum non esse meum?

Resp. esse distinguendum. Si promisisti liberaliter hunc numero librum alienum, hunc numero equum, &c. te ad nihil condemno, cum resciveris tuum non esse, quia in donationibus liberalibus nemo præsumitur, te obligare ad alterum tantùm, quod Juristæ dicunt ad evictionem. At, si eadem liberalitate promisisti librum in genere, equum in genere, &c. certè obligaberis sub ea culpa, quam dicemus infra, afferri à promissione liberali, quia eo modo promittendi rem, quam habere poteras, atque adeò de tuis bonis promisisti. Ita Mol. *d.*252. *n.*6.

18 Quid, si promitto librum, quem scio non esse meum?

Resp. Nimis est manifestum, nullam esse promissionem tuam, quia de aliena re disponere non vales. Te tamen non effugere notam deceptoris, atque, si sic sis causa alicujus damni, te illud resarcire necessariò debere, nimis etiam manifestum est.

CAPUT VI.

De illo Verbo.

Ab aliquo (& illo) *Alteri.*

1 HÆc verba exposcerent, ut hìc enumerarentur ii, quibus promitti, & ii, qui promittere possunt, qui sanè sunt iidem, qui possunt donare, iidemque, quibus donari potest. Verùm de his satis à nobis actum est in aliis locis, quæ notabo cum de donatione *cap. ult.*

2 Difficultas autem illa, quam nonnulli hìc tangunt: An quid promitti possit Hæreticis, Excommunicatis, Infidelibus non baptizatis, videatur apud Turrian. *d.*47. *dub.*2. & de Lugo, *d.*23. *de Just. num.*127.

3 Rursus; an Promissio facta Hæretico; ut profitens suam sectam habitet inter Fideles valida sit, & an licita? videatur apud eundem de Lugo; id, quod universalius agitat Verricelli *de Mission. tit.*14. *Miscel.*194. sub ea quæstione, an possit promitti Religionis libertas.

CAPUT VII.

De illis Verbis.

Data alteri, ab eoque acceptata.

1 PRomissionem liberalem esse datam alteri, significat, ut ab initio innui, promittentem, fidem dare promissario, ut ipse promissarius rem ab ipso promittente expectet: Quare qui sic promittit, profitetur, se suscepisse aliquam tandem obligationem, rem promissam exequendi. De hac ergo obligatione, ecquænam sit? in præsentia discurrendum erit. Et quidem agamus prius, quando fides data est, sed nondum acceptata, posteà verò, quando & data fuit, & acceptata.

§. I. *Promissio data, sed non acceptata, quam obligationem pariat quoad obligationem ex Justitia.*

1 QUamvis Promittens det fidem alteri aliquid præstandi, idq; illi per signa externa manifestet, modo superius explicato, unde ex parte sua promittens ponat totum illud, quod requiritur ad veram promissionem, seu fidei dationem: tamen nullus sit, qui eam legitimè acceptet, multo magis, si sit aliquis, qui legitimè respuat (qui sint hi mox §.3. explicabimus) nullam contrahit obligationem ex Justitia, exequendi, quod promisit.

2 Siste hic tantisper: Ne enim confundas promissionem factam homini, de qua loquimur, cum promissione facta Deo: Nam hæc semper valet, & quidem coincidit cum Voto, quia Deus semper est præsens, & supponitur acceptare. Verùm, an omnis promissio facta in causam piam; v.g. promissio aliquid donandi tali Ecclesiæ, tali Hospitali, pauperi tali, &c. ante acceptationem horum, valeat, quasi semper acceptetur à Deo, variæ sunt sententiæ Mol. & Laym. quos sequitur, citatque Dian. *p.*8. *tr.*6. *res.*106. affirmant, opus enim bonum semper à Deo acceptari, credendum est. Negant Baunius, Lessius, & Sanchez apud eundem Dianam, quia ex una parte ejusmodi promissio non semper est Votum, ut certum est; Si enim promitto dare pauperi eleemosynam, non statim voveo illam dare, quia non dirigo promissionem ad Deum, & ex altera parte natura promissionis est respectiva ad alium, quare ex consensu etiam alterius debet suam vim accipere. Certè utraque sententia probabilis est.

3 Jam verò, ut redeamus ad nostra. Hæc doctrina, quod semper sit necessaria acceptatio ad pariendam obligationem ex Justitia, adeò certa est, ut Doctores illam supponentes solùm quærant, an de Jure positivo tantùm, an etiam de Jure naturæ requiratur hæc acceptatio ad hanc obligationem inducendam. In qua quæstione illud prius tenet Molina, *d.*263. *n.*11. & Covarruvias apud Sanch. *lib.*1. *de matrim. d.*6. *num.*10. hoc posterius tenet meritò communis opinio, quam sequitur Sanchez, *loc. citat.* Lessius adductus à de Lugo mox citando. Bonac. *d.*3. *de contract. quæst.*12. *part.*2. *numer.*4. de Lugo *d.*23. *de Just. num.*30. aliique. Et ratio melior esse debet, quia, ad inducendam obligationem Justitiæ, debet promittens transferre Jus Justitiæ in promissarium, per quod is habeat potestatem

tem exigendi promissum: at hoc jus transferri in alterum non potest, nisi hic alter illud velit recipere, atque adeò, nisi acceptet. Ni ita diceremus, sequeretur, quòd si Rex mihi donaret Regnum, & ego illud acceptare nollem, invitus essem Regni Dominus.

4 Confirmatur item à posteriori, quia si promissarius, vel donatarius acquireret rem ante suam acceptationem, V.G. servum, sequeretur, eum sine sua voluntate, & omninò coactum debere habere curam dicti servi, V. G. si ægrotaret, vel ne delinquat, utpotè jam in ipsius dominio constituti. Et rursus sequeretur, promittentem, donantemve, posse exercere superioritatem in promissarium, & donatarium, dum illum posset cogere ab habendum quod ipsi noliut, ut ad curam prædicti servi ægrotantis suscipiendam, &c.

5 Neque dicas, ut acquiratur jus ad legatum, non requiritur acceptatio, immò neque notitia legatarii de eo, sed statim secuta morte Testatoris, res legata ad Legatarium pertinet, ergo eodem modo, ut acquiratur jus ad rem promissam. Ne id dicas, inquam, nam etiam in Legatario, vel ejus Successore requiritur acceptatio, sed Lex propter bonum publicum disposuit, hac acceptatione posita, acquisitionem Legati retrotrahi ad tempus mortis Testatoris, hoc est, res legata censetur acceptata, & acquisita usque à tempore dictæ mortis, ut dicitur *in tr. de testamentis*.

6 Ex dictis fit, ut promittens possit sine injustitia promissionem, immò & donationem revocare, si nondum promissarius, seu donatarius, sive per se, sive per alium legitimè acceptaverit: nam donec ii acceptent, non acquirunt jus in rem, sive promissam, sive donatam. Ergo ille promittens, revocando, alterius jus non lædit.

§. II. *An eadem promissio nondum acceptata obliget ex Fidelitate?*

1 Dictum est autem (nullam obligationem contrahit ex Justitia) nam, an contrahat aliquam ex virtute Fidelitatis, controversia est apud Doctores. Vasq. *d.4. de matr. c.4. n.43.* & Turrian. *d.64. dub.4. n.3.* nullam contrahere putant, contrahere aliquam, putat de Lugo *d.23. de Just. n.41.* Huic assentior cum distinctione tamen; nam si Promissarius nihil prorsus audivit de tua liberali promissione ipsi facta, nullam contrahes obligationem, & in hac parte convenio cum Vasquez, & Turriano, at si promissarius scivit tuam promissionem, licèt adhuc non acceptaverit, tu contrahes obligationem (quam tamen fateor esse levem ex se, ut fatetur idem *ibid.* de Lugo.) Ratio est, quia ut supra vidimus, promittens tenetur ex virtute fidelitatis conformare suum dictum factis.

Quoniam ergo, quando nondum Promissarius tuam promissionem scivit, tu nihil ipsi dixisse adhuc censeris; ideò tunc, ne hanc quidem levem obligationem conformandi dictum factis, in favorem ipsius, seu ratione ipsius suscepisti. At quando is scivit, licèt nondum acceptaverit, jam illi promissionem enunciasti, quare & obligationem conformandi tuum dictum factis contraxisti. Quòd si promissarius deinde nolit acceptare, ex alio capite ab omni obligatione libereris, nempè quia obligationem omnem tibi sic ipse remittit.

2 Nota autem, hanc obligationem, quia illa satis est levis, ut dixi, & non ab omnibus admittitur, vix in hoc tractatu considerari solere; supponere enim semper solemus, nullam obligationem, neque ex Justitia, ut omnes fatemur, neque ex fidelitate, ut potè satis levem, oriri ex promissione non acceptata.

3 Quid, si promissionem prædictam ante acceptationem juraveris?

Resp. Post notitiam, licèt ante acceptationem Promissarii, multo magis post acceptationem, obligaberis ex vi Juramenti, atque adeò ex virtute Religionis, seu ex virtute fidelitatis, ut conjuncta cum virtute Religionis; obligaberis enim juratam rem alteri intimatam exequi, quia obligaberis dicta cum Juramento comprobare factis: nisi fortè Promissarius nolit acceptare, tunc enim satis abundè remittit, vel nisi promissio fit de re mala, de qua infra.

4 At ante notitiam Promissarii ad nihil obligaris, Quamvis juraveris. Hoc enim Juramentum non est factum Deo, quasi aliquid ipsi promiseris: ergo nihil illi debes, nec est factum homini, neque enim Juramentum fit homini, nisi ipsi fides detur, seu nisi ipsi dicatur id, circa quod datur fides. Cùm ergo ante notitiam Promissarii nihil illi dictum sit, nihil illi juratum fuit, atque adeò nihil illi debitum.

5 Confirmatur, quia promissio, & donatio, nondum tradita re, facta homini, sive absenti, sive præsenti, semper imbibit conditionem, si alter acceptet. Si ergo quis nec scivit, nec acceptavit promissionem, clarè consequitur, illam non posse ullam habere vim, & consequenter nec Juramentum illi adhærens, quia etiam Juramentum intelligitur, si ponatur illa conditio.

6 Dixi (facta homini) si enim Deo fieret promissio ad pietatem operis, quæ promittitur, sanè erit votum juratum, & observandum, quia Deus hujusmodi promissiones pias ipsi directas semper supponitur acceptare, ut *dixi n.1.* Ita de Lugo *disp.23. de Just. num.86.*

§. III. *An sint casus, in quibus promissio liberalis obliget sine acceptatione?*

1 Plures docent, esse aliquos casus, in quibus promissio nondum acceptata obliget. Unde revocari nullo modo possit. Sed reverà in his casibus ideò revocatio locum habere non potest, quia licèt primo aspectu non appareat, adest tamen dicta acceptatio. Discurramus per quatuor casus, qui hìc agitari solent.

2 Primus casus est, quando promissio ita est facta ad causas pias, ut ea fuerit directa non ad ipsum locum, personamve piam, sed ad Deum, sic V.G. *Promitto Deo dare pauperi aureos decem*. Hanc enim promissionem revocari non posse, etiam si ille pauper non acceptaverit, fatemur omnes. Verùm id meritò fatemur, nam asserimus, hìc adesse acceptationem; hæc enim est promissio directè facta Deo, atque adeò est ipsissimum Votum, quod Deus acceptat, unde & inducens Voti obligationem, quæ revocari non possit. Ita Sanch. *l.1. de matr. à n.16.* aliique.

3 Secundus casus, quando promissio facta est Civitati, & quidem ex quinque causis. Primò, quando facta est ad reparandam ruinam dictæ Civitatis, ortam V.G. ex incendio. Secundò, quando facta est ob gratitudinem, quia scilicet aliquid illi promisisti ob honorem ab illa tibi collatum. Tertiò, quando facta est ob aliquod opus; v.g. ob ædificium, quod jam cœptum sit fieri. Quartò, quando facta est promissio de aliqua re Civitati, & illam dedisti Municipibus. In his casibus leges allatæ à Mol. *d.263.* jubent, non posse revocari, quod promissum, vel quod datum est, quamvis præscindatur ab acceptatione. Verùm legitur de Lugo *d.23. de Just. à n.75.* qui respondet, vel in his omnibus supponi positivam acceptationem factam à præsentibus, qui promissionem audierunt, quique per has leges, quasi procuratores facti sunt Reipublicæ, vel eas leges non jubere promissionem obligare ante acceptationem, sed posteà.

4 Tertius casus est, quando aliquid promittitur, vel datur infanti: nam tunc promissio, vel donatio est irrevocabilis ex Jure. *L. jubemus C. de emancip.* Sed certè lex solùm loquitur de emancipatione, non verò de aliis rebus. Quod autem emancipatio data, vel promissa infanti (quamvis eo non acceptante) fit valida, non officit datæ doctrinæ, ut mox videbis clariùs *§. seq. n.5.*

5 Quartus casus est, quando promissio facta eidem infanti absenti, directa est alicui præsenti, qui loco absentis acceptet, ut, si sic quis promittat. Promitto tibi præsenti dare centum Francisco Infanti. In hoc enim revocari non posse promissionem, docetur communiter, etiamsi, non Franciscus Infans, sed tu solus acceptaveris. Verùm hìc adesse acceptationem factam à tertio, id est à te, jam supponimus, à te inquam, quasi constituto legitimo Procuratore in re utili Infantis. Quid autem requiratur universaliter ad legitimè constituendum aliquem, ut is possit pro alio acceptare, dicetur mox §.4.

§. IV. *An ad remissionem debiti, & ad cessionem Juris sit necessaria acceptatio?*

1 Per hanc occasionem. Inquires? An ad remissionem debiti requiratur etiam acceptatio ejus, cui debitum remittitur; V.G. Si ego tibi meo debitori in aureis centum eos remittam, sive animo duntaxat, sive verbis, sive te nondum acceptante, possumne revocare dictam remissionem, & exigere à te debitum?

2 Resp. requiri acceptationem, unde in exemplo allato, te posse revocare, & consequenter exigere debitum. Ratio est, quia remissio debiti donatio est, nam propterea vocari solet condonatio, & per illam transferri debet jus, quod habet creditor in ipsum debitorem, id quod sine acceptatione non fit, ut ex dictis de Lugo *d.23. de Just. n.54.* patet.

3 Illud tamen diligentissimè est advertendum, non idem esse in cessione, seu renuntiatione Juris, quæ fit; quando quis habens jus contra rem, quam alius justè possidet, illi juri cedit. Exemplo res evadet manifesta. Sim ego V.G. ex Testamento Titii substitutus in hæreditate, quam Cajo reliquit dictus Titius, Cajus autem nolit adire dictam hæreditatem, seu velit cedere suo Juri, dico, etiamsi ego nihil scivérim de hac cessione, illamque non acceptaverim, me Dominum fieri hæreditatis, modo explicato *in tract. de Testamentis*, nec illam cessionem ampliùs revocari posse à Cajo. Ratio est quia, ego substitutus jam fui à Titio Testatore ad habendam hæreditatem, & solum intercedebat Impedimentum ex eo, quod prius fuit ad hæreditatem vocatus Cajus. Remoto igitur Impedimento, jam ego ex vi substitutionis hæreditatem legitimè acquiram. Subsumo: sed, ut amoveatur Impedimentum, neque notitia mea, nec acceptatio requiritur, sed solùm voluntas illius, apud quem potestas erat tollendi, vel ponendi Impedimentum; ergo, &c.

4 Atque ex hac doctrina, si rectè memineris, colligere *l.7. in Dec. c.3. §.3. n.7.* potui, conjugem remittentem alteri conjugi culpam adulterii, non posse eam remissionem ampliùs revocare, quamvis alter eam nesciverit, & non acceptaverit, quia illa est mera cessio, seu renuntiatio Juris, non verò remissio debiti. Locum recole.

5 Ex eadem doctrina colligo in præsenti, cur emancipationem Infantis fieri sine ipsius Infantis consensu, seu acceptatione, disponitur à Ju-

à Jure, *L. Jubemus C. de Emancipatione*. Ratio est, quia, ut notat Turrianus, *d.64. dub.5.n.*10. in Emancipatione pater nihil dat de suo, sed solùm cedit Patriæ potestati, quam de Jure solo positivo Pater habebat. Ea ergo potestate de licentia ejusdem Juris legitimè dimissa, filius statim revertitur ad suam naturalem libertatem.

§. V. *Promissio acceptata quam obligationem in Conscientia pariat?*

1 QUid requiratur ad legitimam acceptationem, mox, ut dixi, diligenter explicabimus, nunc enim ea suppositа, quærimus, an promissiones liberales (& idem est de Donatione gratuita in futurum ante traditionem; tunc enim ea Donatio non est, nisi promissio tradendi) an, inquam, eæ obligationem pariant in promittente, ita ut resilire à promisso non possit promittens. Liberalis, & gratuita (dixi) nam in contractibus, & quibuscumque pactis onerosis acceptationem parere obligationem Justitiæ, certum est, nec quæstione dignum. Abstrahimus autem à damno, quod ex promissione non servata fortè consequeretur, quale esset, quando tu v.g. ex eo, quòd ego tibi promisi mutuare frumentum, & deinde non mutuavi, debuisti carius emere, quàm valebat tempore promissionis, tunc enim quantitatem damni resarcire debebo: damni, inquam, intrinseci ipsi promissioni, idest, quod tu passus es, præter id, quod ipsam rem promissam non habuisti.

2 Jam verò tametsi plures negent, ut Cajet. Armill. Sotus, Petr. Ledesma, aliique apud Sanch. & Dian. mox citandos. Plures autem, ut Sanch. *l.1. de matr. d.5.* aliique apud ipsum, & apud Dianam *p.4. tr.4. res.*122. affirment, liberalem promissionem parere obligationem gravem in re notabiliter gravi; assero tamen, id dependere ab intentione promittentis, quæ, hac in re, quadruplex esse potest.

3 Si enim Primò, is, qui promisit, voluit se obligare ex virtute Justitiæ, obligabitur graviter in re gravi, & consequenter promissionem revocare non potest. Velle enim se obligare ex virtute Justitiæ, est, velle transferre in Promissarium jus aliquod, (quod tunc non esset quidem in re, sed ad rem promissam) & velle se constituere illi debitorem illius rei, perinde est, ac si ab illo aliquid ad conferendum ipsi hoc jus accepisset, quod enim quis pretio facere potest, potest ex mera liberalitate facere, cùm quilibet de sua re disponere possit.

4 Si Secundò, is, qui promisit, se voluit obligare ex virtute Fidelitatis dumtaxat, obligatur dumtaxat venialiter. Velle enim te obligari ex Fidelitate, est, velle te solùm dare Promissario rationabilem spem (quod leve quoddam jus vocari potest) per quam is à te expectet prudenter rem promissam, quæ spes fundatur, non solùm in ea obligatione, quam habet quilibet conformandi sua dicta cum factis, sed etiam cum fide data, ut in superioribus explicatum est.

5 Si Tertiò, is, qui rem gravem promisit, voluit se obligare graviter, licèt non explicet, seu non cogitet ex qua virtute, tunc obligabitur sanè graviter; idque ex virtute Justitiæ. Ratio est, quia obligatio gravis in hac re oriri non potest, nisi ex eo, quod promittens voluit transferre jus ad rem in Promissarium, sicuti in casu numeri tertii. Ita de Lugo mox citandus.

6 Si denique Quartò, is, qui liberaliter, etiam rem gravem, promisit, non decrevit ex qua virtute, nec cogitavit, & aliquando nec scivit, gravem, vel levem obligationem, obligabitur solùm venialiter, ut vult Mol. *d.*262. Onnate, *t.2. de contract. tr.9. d.29. sect.7. n.93.* de Lugo *d.23. de Just. à n.91.* ex virtute Fidelitatis. Ratio est, quam à *n.*10. afferam.

7 Primum, ex his quatuor dictis patet, quia, posita illa translatione Juris graviter læderetur in suo Jure Promissarius, si promissum non servaretur.

8 Secundum idem patet, quia deludere spem illam, nonnisi leve est.

9 Tertium patet etiam, quia tunc jam res reducitur ad primum actum, in quo violari diximus Justitiam.

10 Quartum denique, quod valdè frequens, & quotidianum esse solet, inde probatur, quia, quando homines quid promittunt liberaliter, abstrahendo, vel non advertendo ad meosuram obligationis, non soleot, nec censentur (quando aliud non addunt) se obligare, nisi ad id, quod requirit natura liberalis promissionis: at hæc non requirit nisi obligationem levem.

11 Confirmatur, quia, nec ipse Promissarius in hoc quarto modo Promissionis aliquid amplius expectat, & imprudens ipse in convictu humano judicaretur, si cum eodem rigore expectaret id, quod ipsi modo dicto promittitur, cum quo solet expectari id, quod debetur ex Justitia.

12 Confirmatur iterùm, quia promittens hoc quarto modo, omnibus expensis; est dubius, an graviter obligetur, an leviter, ergo sicuti in lege, quando dubium est, an illa obliget graviter, an leviter, possum ex Castr. *t.1. tr.3. De leg. d.1. p.9. n.1.* eligere, quod minus est, puta obligationem levem, ita hic, ubi adest quasi Lex privata, quam sibi indicit Promissor.

13 Dictum autem est in hoc quarto dicto (quando aliud non addunt.) Nam si quis addat V.G. Juramentum, vel Scripturam publicam vel aliquod verbum significans rigorosam obligationem, ut si dicas: obligo me quantum possum, ad hoc, vel illud faciendum, seu donandum, seu veodeodum, &c. quæ verba non sint dicta urbanitatis gratia, si, inquam, aliquod ex his addas, signum est, te voluisse ex Justitia obligare, juxta dicta in primo, vel tertio modo.

14 Hinc ergo rectè Sà *V. Promissio n.1. Vix ait quis promittentium obligari intendit, nisi juret, aut faciat Instrumentum.*

15 Hinc Mol. *d.262. n.8.* ait, in ejusmodi gratuitis promissionibus homines, ut plurimùm, nisi aliud exprimant, velle solùm ex Fidelitate se obligare.

16 Hinc Less. *l.c. c.18. dub.8. n.58.* quamvis nobis aliàs contrarius fatetur multorum promissiones, qui leviter solent multa promittere, hoc modo esse intelligendas.

17 Hinc Sanch. *l.1. de matr. d.5. n.21.* aliàs nobis etiam contrarius, admonet, plurimas promissiones excusari à mortali, quia non intendunt homines se obligare præcisè, sed ex quadam benevola honestate.

18 Porrò indicia, quibus disceroi potest, non affuisse animum se obligandi primo, vel tertio modo ex dictis, idest sub mortali, sunt duo. Primum, si requisitus, ut promissionem Juramento firmet, id recuset, non ob Juramenti solam reverentiam, (quod certè non est passim etiam cum veritate adhibendum) sed ne astringatur ad promissum servandum. Secundum, si quando promisisti, rogatus fuisses, an velles te obligare ad mortale, respondisses, te nolle. Lege Onnate, *l.c. sect.8.* qui latius hæc signa, unde dignoscatur ejusmodi inteotio, percurrit.

Promissio dubia.

19 Quid, si omnibus expensis sit dubium, an verba indifferentia ad significandam obligationem, vel solam urbanitatem, fuerint à te in promittendo dicta cum animo te obligandi, judicandumne erit, adesse obligationem?

Resp. non esse judicandum. Ratio est, quia in liberalibus Donationibus non censetur quis se obligare per verba, quæ in alterutram partem sumi possunt, suntque indifferentia ad significandam vel obligationem, vel urbanitatem, tunc enim verba non arguunt animum se obligandi. Ita de Lug. *d.22. de Just. n.65.* & Onnate, *l.c.*

20 Quod si hac occasione quæras: Quid, si verba non sint indifferentia, sed explicent obligationem rigorosam, ut si dicam: *Promitte tibi hanc rem, & me ex nunc obligo, quantum possum, ad hoc tibi donandum*, sed verè sum negativè dubius, ad id ex animo me obligandi, an solùm ex urbaoitate sic promiserim?

21 Resp. Communis opinio, quam idem de Lugo *ib. à n.61.* sequitur cum Sanch. *l.1. de matr. disp.5. n.20.* & Castr. *t.1. tr.1. disp.3. p.10. n.4* docet in utroque foro esse obligationem rigorosam. Nos autem idem docuimus *l.1. in Dec. c.3. §.7. V. Votum n.6.* sed addidimus, quo ad forum conscientiæ aliquid benignius dici posse, idq; non esse improbabile. Locum relege. Quæ tamen benignitas, an excipi possit in promissione, quæ imbibitur in solemni professione, & consequenter in Matrimonio, aliis expendendum dedimus *ib. V. Professio Religiosa.*

Notabilis quantitas in Promissione liberali quo modo mensuranda?

22 Duo supersunt explicanda. Alterum: Diximus *n.8. & 9.* promittentem, si se velit obligare, graviter peccare mortaliter, quando res promissa est gravis, & ipse non observat. Jam scire quis cupiet, ecquænam sit gravis ejusmodi res? Io promissione prædicta liberali V.G. pecuniæ, peccabone mortaliter, eam promissionem in illa quantitate non servando, in qua peccarem, si illam furarer?

23 Resp. cum Sanch. *l.1. de matr. disp.5. nu.24.* & de Lugo *d.23. de Just. n.119.* requiri quantitatem quadruplo majorem, quam requiratur in furto: Si V.G. teneas, furtum quatuor Juliorum esse mortale, sanè, ut sit peccatum mortale, non servare promissionem qua te graviter voluisti obligare, requiritur, ut non serves promissionem donandi sexdecim Julios. Ratio potissima est, quia minus offendit, qui rem suam non dat, licèt promissam, quàm qui alienam furto rapit. Et certè qui liberaliter promittit, non debet tam rigorosè urgeri, ut à sua munificentia æquè urgeatur, ac à delicto furti.

Lege nostrum Opusculum de Sacrificio Missæ *l.3 c.1. §.9.* ubi resolvo, an non solvens promissum de celebranda una, vel altera Missa, graviter peccet?

Quid addat Juramentum supra promissionem acceptatam?

24 Alterum. Diximus *n.13.* Jurameotum esse signum, quo quis se ex Justitia, atque adeò graviter, obligaverit, si illud apposuit liberali promissioni. Hinc quærimus, an præscindendo à ratione signi talis animi, se obligare volentis, an Juramentum ipsum ex se hoc faciat; Idest an Juramentum additum promissioni liberali, & non obligatoriæ graviter, eo ipso obligationem inducat sub mortali, & vinculum Justitiæ superaddat. Vinculum Justitiæ, dico, nam quod inducat obligationem sub mortali propter vinculum Religionis, quod à Juramento superadditur, certum est ex *dict. l.3. in Dec. c.3. §.3.* quia Juramentum semper est in honorem Dei servandum. Solùm ergo hic quærimus, an superaddat vinculum Justitiæ.

25 Resp. id etiam ex ibidem dictis decisum remanere. Probabile enim ibi reputavimus, nullum Justitiæ vinculum addi per Juramentum, sed solum vinculum Religionis. Quare vera esse existimamus, quæ Caramuel. sic breviter complectitur *l.2. Theol. Moral. n.158.* & latius *n.606.* *Promissio acceptata (inquit) in re gravi, quæ aliter non obligaret, si roboretur Juramento, obligat sub mortali, sed solùm ex* vi

vi Juramenti (hoc est ex virtute Religionis.) *Unde Primò, poterit remitti à promissario. Secundò, si is, qui juravit, obtineat legitimam juramenti dispensationem, etiamsi eam obtineat in consulto, aut contradicente illo, cui promissio facta fuit, ad nihil obligabitur, & non peccabit, quia tota obligatio nascebatur ex juramento, (hoc est ex Religione) quod jam tollitur à Vicario Christi, hoc est ab habente potestatem dispensandi.* Hæc ille.

26 Rectè autem dixit, *obtineat legitimam juramenti dispensationem*, ut innueret debere intervenire causam dispensandi, nam ad legitimam quamcunque Dispensationem obtinendam debere adesse causam proportionatam, est communis doctrina. Quæ autem, & qualis, sufficiat, nos explicuimus, cum de Juramenti relaxatione tractavimus *l.3. in Decal.* §.3.*n.14*.

§. VI. *Quidnam requiratur ad legitimam acceptationem?*

PERSONA LEGITIMA.

1 Requiritur Primò, ut Persona, quæ Promissionem (immò & quamcunque Donationem) acceptat, sit legitima, id est, vel ipse Promissarius, vel alius ejus vices legitimè gerens: quis autem hic sit, dicam mox separatim.

Acceptatio sive externa, sive solùm interna.

2 Requiritur Secundò, ut ipsa acceptatio sit quidem, sed non necessariò sensibilis, & externa; ad firmandam enim promissionem sufficit, quod sit interna dumtaxat. Si enim mihi absenti scribas equum mihi commodatum à te, mihi eidem te donare, & ego sine ullo actu externo, animo interno illum acceptem, acceptabo sufficienter. Idem ergo erit, si scribas mihi, aliquid te mihi promittere, & ego illud internè acceptem. Dixi, ad firmandam promissionem, nam, ad hoc, ut Promittens, vel Donans cognoscat promissionem suam jam esse firmam, noscere sanè debebit acceptationem Promissarii, vel Donatarii, quod absque acceptatione externa esse, sine Dei revelatione, non potest.

3 Dices: Cur ipsa Promissio, vel Donatio debet esse sensibilis, immò ipsi Promissario intimata, & cognita, ut supra vidimus, acceptatio autem Promissarii nequaquam?

Resp. Quia per Promissionem, vel Donationem debet Dominus transferre Jus rei in Promissarium, vel Donatarium, quod sine ejusdem Domini expressione fieri nequit; nequit enim alter, nisi cognoscat hanc voluntatem Domini, consentire ad acquirendum ejusmodi Jus. At promittens, vel Donans nullum Jus acquirere debet, quare non est necesse, ut alterius acceptationem sciat.

4 Dices Secundò. Cur in aliis contractibus, vel donationibus onerosis ad eorum irrevocabilitatem, & validitatem regulariter requiritur, ut acceptatio sciatur à Donatore, vel ab alio contrahente, non autem in casu nostro?

Resp. quia in aliis debet oriri obligatio in utroque contrahentium, & uterque debet acquirere Jus alterius, & transferre Jus suum alteri; Si enim ego vendo tibi equum, non solùm debeo transferre Jus equi in te, sed etiam debeo acquirere ad pretium, quod mihi tradis, vel promittis, quæ absque eo, quod cognoscam tuum assensum, acquirere non possum: at in casu nostro promittens nihil acquirere debet, ut dictum est. Dixi *regulariter in aliis contractibus onerosis*, nam esse aliquos casus, in quibus, neque in his, talis cognitio sit necessaria, indicat de Lugo, *disp.22. de Just. à n.33.*

Acceptatio absoluta.

5 Requiritur Tertiò, ut promissarius acceptet absolutè, non conditionatè: si enim conditionata esset acceptatio, deberet omninò expectari positio conditionis, ut ex se patet.

6 Hic incidit ea quæstio, quæ à Molin. *d.264. n.5.* nimis indistinctè proponitur, unde nec distinctè solvitur. An scilicet sufficiat ad legitimam acceptationem, si Promissarius hoc modo acceptet promissionem, quam illi præsenti facis hujus libri v.g. *Accepto, si tu vis, vel si tibi placet.*

7 Resp. sufficere, quia, si ego promitto, vel dono aliquid tibi præsenti, jam volo, & mihi placet, ut acceptes, ergo jam purificata est ejusmodi conditio. Dixi, tibi præsenti, nam, si tu esses absens, & per Epistolam v.g. aliquid tibi ego promitterem, non sufficeret acceptatio hoc modo facta; quia potuit occurrere, ut ego promittens animum mutaverim, & jam non ampliùs valeat tua acceptatio, quia jam nolo ampliùs tibi donare, atque adeò, nec tu validè possis acceptare.

8 Quid, si quis ita acceptet: *Accepto tuam promissionem, si tu illam servare velis*, seu, *remitto me tuæ voluntati, si velis promissis stare.*

Resp. non sufficere, seu, meliùs, dico, te sic nihil agere; sic enim acceptando, relinquis promittentem sine ulla obligatione servandi promissum, ergo promissionem nullam acquiris.

Auditio Promissionis.

9 Requiritur Quartò, ut qui acceptat, audierit promissionem, vel Donationem sibi fuisse factam, audierit inquam, vel ab ipso Domino sive per Epistolam legitimè subscriptam, vel ab internuncio item legitimo, idest per ipsum Dominum designato; non ergo sufficit, si audierit à quocunque alio Tertio, qui forte promissionis factæ conscius fuit, & Promissario ex se renunciavit. Ita Sanch. *l.1. matr. d 6.n.3.* Molin. *d.264.n.3.* Bartolus, Clarus, aliique Jurisperiti ab ipsis citati. Ratio est, quia solus Dominus, vel ejus legitimè vicem gerens potest transferre in te jus ad rem suam, quod requiritur in valida promissione, vel Donatione, non verò quilibet Tertius sine legitima commissione ipsi data. Ergo donec Dominus per se, vel per alium hanc translationem notam legitimè faciat, animum verum transferendi non habuisse, judicabi...r.

10 De Lugo *d.23. de Just. n.72.* putat, sententiam contrariam (quam sequitur Greg. Lopez afferens pro se Baldum) quod nimirum sufficiat dictum illius Tertii non missi à Domino, esse aliquando veram, idest, quando promittens loqueretur coram multis eo animo, ut sic sua promissio perveniret ad Promissarium instar Testatoris, quando loquitur coram Notario, & Testibus, ut cognitio suæ ultimæ dispositionis perveniat ad hæredem viventem, immò etiam ad Successores, qui nondum nati sunt: & instar Dei, qui Mysteria Fidei revelavit Prophetis, ut ad posteros eorum cognitio pariter perveniret.

11 Equidem approbo substantiam hujus doctrinæ, sed assentiri non possum id esse ex contraria sententia. Manifestè enim est ipsissimum, quod nos docemus, nam illi multi præsentes, qui supponuntur cognoscere promittentem loqui cum animo, ut promissio ad Promissarium perveniat, quales etiam sunt Notarius, Testes, & Prophetæ, designantur, & destinantur, ad ferendam illam notitiam; ergo non sunt Tertii non missi.

Acceptatio promissionis veræ.

12 Requiritur Quintò, ut acceptatio sit circa veram promissionem, non autem fictam. Immò, si tu promisisti seriò, idest vero animo promittendi, sed ego putans te fingere, vel jocari, nihilominus acceptem, non erit, ut habet Sanc. *d.6.n.13* sufficiens acceptatio, quia non est acceptatio veræ promissionis. Ratio est, quia ego acceptare non possum nisi id, quod cognosco, cùm ergo non cognoscam, nisi fictam promissionem, fictam solùm accepto, hoc est accepto nihil.

Acceptatio post mortem promittentis.

13 Requiritur Sextò, à nonnullis, ut acceptatio promissionis, seu donationis fiat, antequam Promittens, vel Donans moriatur. Verùm id reiicit Lessius, & meritò: potest enim fieri acceptatio etiam post ejus mortem, sive à Promissario, seu Donatario, sive ab eorum hæredibus. Ratio est, quia cùm Promissio, & Donatio non revocantur, censentur etiam post mortem remanere, unde & apta, ut acceptentur. Ita Less. *l.2.c.18.n.45.& 46.* sequuntur Sanch. *l.c. n.5.* Merolla *t.1. disp.2.c.1.n.890.* aliique.

14 Iidem Lessius, & Sanch. limitant hanc universalem doctrinam ad casum, quo Promissio, vel donatio facta est ab ipso promittente, vel donante, at verò quando commissa, seu mandata est, ut fieret ab aliquo nuncio, aiunt non posse validè acceptari post mortem Promittentis, vel donantis, quia mandatum datum nuncio statim spirat morte mandantis, atque adeò cùm nihil remaneat mandati, nihil post eorum mortem acceptari validè poterit à Promissario, vel donatario.

15 Sublimitant tandem iidem, seu excipiunt à dicta limitatione, quando mandatum est ad pias causas. Primò, quia in favorem animæ judicatur mandans voluisse, ut suum mandatum datum Nuncio perseveraret. Secundò, quia cum Mandans in alia vita propensior sit ad opera pia, magis est judicandus approbare mandatum illud.

16 Ego, ut ab hac sublimitatione incipiam, illam profectò approbo propter primam rationem dictam, non verò propter secundam.

Secunda enim ratio hæc est, quia in alia vita defunctus propensior est ad opera pia. Hoc dictum absolutè non placet, tum quia fortè Defunctus est damnatus in Gehenna. tum quia, esto sit in gloria, tamen ejus approbatio nihil prodest ad rem nostram. Cùm enim defunctus amittat omne dominium rerum temporalium, ejus approbatio post mortem nihil juris transferre poterit.

17 Limitatio autem illa, quam Lessius, aliique tradiderunt nu. 14. puta mandatum datum Nuncio à Promittente, vel donante, non usquequaque arridet: licèt enim expirare probabile sit, unde invalidè acceptari; tamen probabile etiam judico, non expirare in casu nostro promissionis, seu donationis liberalis, quia mandatum favorabile cùm sit gratia facta, non expirat morte mandantis. Ita sustinet Sà, *V. don. n.21. & V. Mandat nu.2.* & in simili Diana *p.8. tr.6. res.95.* & ego *l.8. in Decal.4.c.1.tr.4.* §.5.*n.11.* dixi. Stet igitur, sive promissio, vel donatio facta sit ab ipso promittente, vel donante, sive mediante Nuncio, semper posse post ejus mortem validè acceptari.

18 Denique non posse hæredes Promittentis, seu donantis revocare promissionem, seu donationem à defuncto factam, & ab ipso ante acceptationem non revocatam, manifestè sequitur ex data doctrina, cùm jus revocandi non transeat ad hæredes, & sic docent apud Merolam, *t.1.c.2.d.2.n.89.* Bart. Clarus, aliique. Immò ejusmodi promissionem transire in Legatum omninò ex justitia tradendum Promissario, dicitur *in tract. de Testam.*

Ac-

Acceptatio Promissarii, & donatarii tacentis.

19 Requiritur Septimò aliquibus, ut acceptatio fiat expressè. Sed certè jam tacitè fieri validè per silentium potest: In contractibus enim lucrativis, ut est ille, de quo loquimur, silentium regulariter arguit acceptationem. Si enim ego tibi offeram centum v. g. aureos, & tu, id à me audiens, taces, approbare, & acceptare convinceris. Ita Sanch. *l.1. de matr. d.6. nu.11.* aliique, quibus adde multos citatos, & exceptos à Diana *p.8. tr.6. res.106. sub finem*.

Ratio est, quia in re sibi utili, & ex qua nonnisi commodum sequitur, maximè valet ea juris regula: *Qui tacet, consentire videtur*.

20 Dixi (*regulariter*) fateor enim posse non rarò silentium oriri ex verecundia, ne offendatur, qui offert, si non acceptem, immò, aliquando ex re ipsa oblata oriri potest, ut silentium potiùs ostendat rem despici, quàm acceptari, ut, quando tam est vilis, vel parva, vel me indigna res promissa, ut silentium illud sit potiùs exprobratio, quàm approbatio: id, quod certè ex adjunctis erit à prudenti viro colligendum.

§. VII. *Quisnam possit pro alio absente legitimè acceptare, seu (quod idem nunc est, quando loquimur in conscientia) stipulari?*

1 PRæmittendum est primò, te iterùm, iterumque esse monendum de eo, quod nimis sæpè monuimus, nimirum nos loqui de contractibus lucrativis, idest de Promissione, vel donatione, liberalibus, nam in contractibus onerosis, cùm ex utraque parte inducatur gravamen, certum est, semper adesse debere consensum utriusque, puta Promittentis, & Promissarii, idque saltem per legitimum Procuratorem; tunc enim jam in Procuratore ipse Principalis consentit, ut habetur expressè in jure, *Instit. de Inut. stip.* §. *Si quis alteri*, & Doctoribus ut Mol. *d.264.* §. *Quinto quando*. Merolla *t.1. d.1. c.2. à n.866.* Sanc. *l.1. de matr. d.7. n.12.* Diana *p.8. tr.6. res.93. & seq.* multos citans.

2 Præmittendum secundò, valdè pro re, de qua agimus, differre, si promissio, vel Donatio facta absenti, dirigatur præsenti, &, si dirigatur absenti. Nam, si absente v. g. Petro, sic dicam, *Promitto, & dono equum Petro*, atque hanc promissionem, seu donationem acceptet nomine Petri aliquis præsens, quicunque ille sit (etiamsi sit Tutor, vel Curator absentis Petri, &, etiam si sit donatio in causam piam, ut contra aliquos docet Sanch. *l. c. n.10.* & apud Dianam *l. c. res.96.*) nihil operabitur ejusmodi acceptatio, estque perinde, ac si nulla prorsus fuisset, unde eam ego potero revocare ante absentis acceptationem. Ratio est, quia cùm per hunc modum nulla ratione contrahatur cum præsenti, sed solùm cum absente, hujus consensus est expectandus. Excipe, nisi ille præsens fuisset à Petro ad hanc acceptationem faciendam expressè deputatus, valeret enim tunc acceptatio, quia tunc Petrus dicitur præsens in alio, ut in simili dixi *n.1.*

3 At verò, si sic dicas, *Promitto, vel dono tibi Antonio præsenti equum pro Petro absente*, & Antonius acceptet, tunc enim verò rationabilis quæstio esse potest, an valeat præsentis acceptatio. De priore igitur modo hic non est agendum, quia, ut dictum est, nihil ea operatur, ut cum multis notat Merolla *l. c.* citans Bal. Jason. Tuscum, Covarr. Sanch. aliosque, agendum verò est de posteriore, ac decernendum, an illa acceptatio semper sit legitima, & consequenter valida.

4 Sed quæres antea, si verba, nec dirigantur ad absentem, nec ad præsentem, ut, si præsente Antonio acceptante, dicas: *Promitto, me daturum equum Petro*, sensus ne erit: *Promitto, me daturum ipsi Petro equum*, an, *Promitto Antonio præsenti, me daturum equum Petro absenti?*

Resp. Merolla, *l. c. n.868* citans Sanch. aliosque, ait, sensum esse hoc secundo modo, atque adeò aliquid operari ejusmodi acceptationem posse, quia omnes leges clamant, in dubio eum sensum esse eligendum, qui favet actui, ut scilicet actus sit validus.

5 Verùm Bartolus, aliique ab eodem Merolla citati, sed non recepti, censet, censum esse primo modo, atque adeò, nec valere, nec aliquid operari, quia ea verba, dum nullo modo dirigantur ad præsentem, promissio convincitur facta solùm absenti.

6 Ego Bartolum sequor, tum propter rationem jam dictam, tum quia, si omnibus expensis res adhuc versatur in dubio, cùm dubitetur, an adsit vera, & obligatoria promissio, melior est conditio possidentis suam rem, suamque libertatem, à qua ipsum dimovere non potes, nisi certam probes affuisse acceptationem, quam certam adesse in casu dubio, ostendere non vales, quia sic casus dubius non esset.

7 Hac expedita quæstiuncula, ut regrediamur ad promissionem directam præsenti, sed factam absenti. Dico, tunc solùm valere præsentis acceptationem, quando præsens acceptare pro alio absente legitimè potest. Ratio est manifesta, quia, si præsens non est legitimus promissarii Procurator, nihil nomine promissarii acquirere potest, ergo nihil operabitur, acceptando.

8 Sed ecce difficultas. Ecquandonam ita res se habebit, ut valeat acceptatio præsentis pro absente? Profectò id cognoscemus, si hic afferamus, Primò, eos, qui certò possunt pro absente acceptare. Secundò, eos, qui certò non possunt. Tertiò, eos, qui sub controversia.

Quisnam pro alio absente potest legitimè acceptare promissionem?

9 Præter illum, quem modò diximus, cui ab absente expressè mandatum est, ut loco sui promissionem acceptet. Primò, potest quilibet pro alio absente legitimè, ac propterea validè acceptare seu stipulari, quando, & quatenus sua interest ejusmodi acceptatio. Sed profectò id non tam est acceptare pro alio, quàm pro se.

10 Secundò, Pater pro Filiofamilias, hoc est pro filio existente sub ejus potestate.

11 Tertiò, Filiusfamilias pro Patre.

12 Quartò, Monachus pro Monasterio.

13 Quintò, servus, hoc est Mancipium pro Domino, Mancipium (dixi) nam servus, qui est famulus, non ita, ut dicam mox *num.20.*

14 Sextò, Tutor, ut etiam ex probabiliore sententia Curator, quia succedunt loco Patris.

15 Septimò. Quilibet pro Muliere ob favorem Dotis, immò ob Donationem propter Nuptias.

16 Octavò. Quilibet pro causa pia: piæ enim causæ eundem favorem habent, quam habet Dos. Lege Dian. *p.8. tr.6. res.96.*

17 Nonò. Personæ publicæ, hoc est Magistratus, seu Judex pro subditis: Prælati item, & Rectores pro propriis Ecclesiis, Universitas pro singulis ex Universitate; hi enim omnes possunt promissionem, vel Donationem ipsius directam legitimè acceptare pro suis, quamvis absentibus.

18 Ratio autem, quod prædicti acceptare pro aliis possunt, est, vel quia propter bonum commune ita statutum est à Legibus, vel quia non rarò dictæ acceptationes redundant in bonum præsentis, atque adeò adest acceptatio præsentis. Ejusmodi est, quando acceptat Pater pro filio, Prælatus pro Ecclesia, &c. Bonum enim filii, & Ecclesiæ est bonum Patris, & Prælati. Verùm hæc minutiùs tractata, atque probata Lege apud Sanch. *l 1. de matr. d.7.* Merolla *t.1. d.1. c.2. à n.871.* Tuscum *Tom.7. litt.S. conclus.702.* aliosque, & quoad pias causas Tiraq. *de Priv. caus. pia, privil.114.* quo autem ad personas publicas, & Patrem, Filiumque, Lege Manticam, *Tom.2. de tacit. convent. tit.25. & 27.* Molinam, aliosque citatos.

Quisnam legitimè acceptare pro aliis certò non potest?

19 Ii omnes extranei, qui nullum titulum habent acceptandi pro aliis, quòd invalidè acceptent, jam patet ex dictis. Illi igitur hic numerabuntur, in quibus quamvis appareat aliquis titulus sufficiens, tamen re vera non est.

20 Primò igitur famulus conductus ad serviendum (cùm non ex toto, sed ex parte subdatur hero) pro ipso stipulari legitimè nequit.

21 Secundò. Discipulus nequit pro Magistro, idque propter eandem rationem, Unde sequitur, quod nec contra, Magister pro Discipulo.

22 Tertiò, nec Filius emancipatus, id est existens sui juris pro Patre, quia quando est emancipatus, non est sub Patris potestate.

23 Quartò, nec idem Filius, sive emancipatus, sive non, acceptare potest pro Matre, quia Filius non est sub potestate Matris, sed solùm Patris.

24 Quintò, nec Frater pro Fratre.

25 Adverte, aliquando per accidens posse hos stipulari pro dictis. Quando scilicet, ut supra dictum est, sua interest stipulatio. Nam propterea, in materia Feudali, in Emphyteusi, in usufructu, si quando prædicti sperant ad se aliquod utile proximè spectaturum, poterunt acceptare pro illis.

Pro quibusnam controvertitur, posse pro aliis stipulari?

26 Controvertitur primò, An Pater possit pro Filio emancipato, idest pro Filio sui juris acceptare? Affirmat Sanch. *d. dis.7. n.7.* cum Bartolo, & Baldo; Merolla *l. c. n.880.* afferens & ipse Baldum pro se, aliosque. Utrumque probabile.

27 Controvertitur secundò; An Mater possit pro filio stipulari? Affirmat Sanch. *l. c. n.5.* etiamsi filii sint emancipati. Negat, tum pro emancipatis, tum pro non emancipatis Merolla *l. c. n 881.* qui tamen monet id, quod ego modò universaliter dixi, posse scilicet Matrem pro filiis stipulari in materia Feudi, vel Emphyteusis, quia tunc stipulatio proximè futura est utilis Matri, ratione utilis dominii. Utraque sententia probabilis pari modo est.

28 Controvertitur Tertiò; An Notarius, qui videtur esse persona publica, possit stipulari, seu acceptare promissiones, & Donationes ad ipsam directas, sed absenti factas (ut semper hic loquimur.) Negat Sanch. *l.1. de matr. d.7. n.11.* cum multis, quos ipse citat, quibus adde Castrop *de Just. comm. d.2. p.5. nu.6. & 9.* Affirmat cum multis Merolla *l. c n.886.* & Diana *p.8. tr.6. res.99* Utrumque simili modo probabile. Sequere id, quod tibi magis arriserit. Mihi quidem arridet sententia Sanch. quia Notarius non est persona publica potestatem aliquam habens in Cives, sed solùm est publica, quia fidem publicam facit de his, quæ ipse ut Notarius scribit.

29 Illud fateor cum iisdem Sanch. & Castrop. *ibid.* Notarium stipulari posse pro absentibus, quoad ea, quæ ad judicia pertinent, & à Patribus afferuntur, id enim conceditur à legibus propter bonum publicum, quod per judicia dirigitur, non verò conceditur extra Judicium. Hæc, quæ, pro foro Conscientiæ, sunt pro utraque parte probabilia, satis sit, sic summatim retulisse.

Ex data doctrina de Acceptatione quatuor casus deciduntur.

PRIMUS CASUS.

An semper duplici promissioni correspondere debeat duplex acceptatio?

30 Titius promittit, vel donat, non sequuta traditione, Cajo prædium, hac conditione, ut post ejusdem Caii mortem prædium transeat ad Sejum. Acceptavit Cajus, sed posteà Titius vult revocare illam conditionem in favorem Seii factam, idque antequam ipse Sejus acceptet, licitène potest, & validè?

31 Respondent aliqui apud Sanch. *l.1. consf. c.6. d.1.* non posse, sed posse, idem Sanch. & de Lugo, *d.23. de Just. n.85.* meritò respondent. Ratio est, quia in hoc casu duplex involvitur Donatio: Altera facta Cajo, quæ jam est irrevocabilis, quia acceptata; Altera facta Sejo, quæ, quia nondum est acceptata, revocabilis est. Idem dic, quamvis ejusmodi Donatio jurata fuerit, quod constat ex dictis à nobis supra *c.7. §.1. n.8.* quodque etiam docet *ibidem* de Lugo, licèt neget *ibidem* Sanchez.

32 Quod dictum est de promissione, seu Donatione, ante rei promissæ traditionem, potest etiam quæri de Donatione, sequuta jam traditione, an scilicet si donasti, & tradidisti equum; v.g. Petro, ea conditione, ut post annum tradat illum Paulo, an, inquam, antequam Paulus acceptet, possit eam donationem Paulo factam revocare?

Et Respondeo, posse, propter eandem rationem. Lege Dianam *p.8. tr.6. res.103.*

SECUNDUS CASUS.

An acceptatio unius prosit alteri, ratione Connexionis rei promissæ.

33 Promitto Petro absenti centum aureos, in quibus decem promitto tibi præsenti, Inquiro, si tu, qui nullum mandat um habes à Petro, ut pro illo acceptes, acceptes tuos decem: Inquiro, inquam, an possim revocare promissionem factam Petro, quoad nonaginta, quos nondum ipse Petrus acceptavit?

34 Resp. posse propter eandem rationem in primo casu dictam. Excipe, nisi tua intersit, ut Petrus illa centum habeat, ut si v.g. eo mortuo ad te, tuosque hæredes ea pertineant, vel, si tu ea decem habere non possis, nisi habeat Petrus sua nonaginta, quod certè evenire posset, si promissio esset, v.g. ut vase argenteo promisso, & vendito à Petro, tua decem deberet tibi Petrus numerare.

TERTIUS CASUS.

Res pluribus promissa, & ab iisdem acceptata cui attribuenda?

35 Si eandem rem promittas successivè duobus, tribus, &c. Iis legitimè acceptantibus, Primò tradere eam debes, etiam si juraveris tradere secundo, vel tertio. Ratio est, quia promissio facta secundo, vel tertio illicita est, posita promissione facta Primo. Juramentum autem non est vinculum iniquitatis.

36 Non sic, si cùm promiseris Primo rem, illamque ipsi non tradideris, promittas deindè secundo, & huic eam tradideris: quamvis enim tu sic peccaveris (ad quid obligeris dicam infrà *c.2. de donat. §.2. n.1.*) tamen, quia per traditionem secundus rem facit suam, ipsius erit, & hìc multum valet illud vulgatum Juris; Multa facta tenent, quamvis fieri prohibeantur. Ita Azor. *p.3. l.11. c.4. de Promissione q.17.* & ita nos *l.3. in Decal. c.3. §.5. à n.7.*

QUARTUS CASUS.

Pereunte re promissa, quid debeatur Promissario, qui jam acceptavit?

37 Id explicabitur planiùs, si sic figures hunc casum: Titius promisit Cajo unam ovem ex duabus, vel tribus, vel centum, quas habet ad electionem ejusdem Caii. Ante electionem verò altera ex illis duabus, vel plures ex illis centum periere sine Titii culpa. Inquiro, an nihilominus Titius debeat dare ovem unam ex illis, quæ superstites sunt?

38 Respondeo. Rectè inquiris *(ante electionem)* nam post electionem à Cajo factam certum est, te ad nihil obligari, quia tunc, sicuti post electionem illa electa Cajo debetur, ita ipsi pereat, congruum est. Rectè item notasti *(sine Titii culpa.)* Si enim ejus culpa periit, seu periere, debebit sanè superstitem dare, vel omnibus pereuntibus, pretio compensare; id enim damnificatio ex culpa Titii facta omninò exposcit. In casu ergo proposito distinguendum est: si enim una, vel aliquot periere sine culpa Titii, idque ante electionem Caii (remanente altera, vel aliis) obligatur Titius ex iis, quæ superstites vivunt, tradere, etiam si illa, seu illæ, quæ periere, fuerint viliores. Ita Bonac. *d.3. de contract. n.13. p.2. n.17.* quia nondum facta electione, illæ oves Titio periere, & Cajus non est defraudandus de re promissa. Azor. *apud Bonac. cit.* tamen benigniùs loquitur, dicens, sufficere, si Titius donet valorem ejus, quæ sine ipsius culpa periit, & pari modo Turrianus *apud eund. Bonac.* dicens, periit. Si verò omnes, perire, tunc ad nihil debebit obligari Titius, nec mirum, quia sine sua culpa deficit materia tota promissionis.

39 Quando autem tum hìc, tum alibi dicimus adesse obligationem, semper intellige de illa obligatione, quam ejusmodi promissio inducit, sive ex fidelitate, sive ex Justitia, sive ex alio capite, juxta superiùs explicata.

CAPUT VIII.

De illis ultimis verbis descriptionis Promissionis, in cujus utilitatem res facienda est.

HÆc satis sunt explicata per occasionem in superioribus, & præsertim, *c.7. §.4.*

CAPUT IX.

Quando, & quatenus obligatio Promissionis vel est nulla, vel cessat.

1 ABsoluta tractatione de Natura, & Conditionibus promissionis, ea duo breviter sunt indicanda, quæ in præsenti titulo proponuntur.

2 Quoad prius ergo, Regula generalis est, Promissionem, & Donationem ante traditionem esse invalidam, nullamque parere obligationem vel Primò, quando est de re illicita, vel Secundò, quando ex ejus observatione daretur occasio peccandi, vel Tertiò, quando est ex Jure positivo irritata, quæ partim dicta sunt, cùm egimus de Juramento, *l.3. in Decal. c.7. §.2.* & Voto *ibid. c.13. à n.9.* partim ex dictis, & dicendis facilè colligi possunt.

3 Quoad posterius: Promissionis obligatio orta, sive ex Fidelitate, sive ex justitia, modo superiùs explicato, cessat, Primò, ut *ibidem* dictum est, remissione Promissarii, Secundò, ut etiam dictum est *ibidem*, cessatione finis principalis promittendi. Tertiò,)quod & *ibidem* explicui) quando res promissa mutata est sine promittentis culpa, in illicitam, in impossibilem, & inutilem. Quartò, quando circumstantiæ sunt notabiliter mutatæ, quod & *lib.3. in Decal. cap.3. §.4. n.5.* etiam explicuimus. Quintò, denique ex illis iisdem causis, ob quas revocari potest Donatio; de qua re dicam *in Tract. de Donat. cap.6.*

4 Interdum autem obligationem solùm suspendi, quia fortè solùm ad tempus res à Promissario remissa sit, vel mutata res est per se manifesta. Ut etiam manifestum est, solam partem esse tradendam, quando res promissa est dividua, cessare autem obligationem tradendi partem ineptam, ut etiam superiùs indicatum est, & dicemus iterùm cum *de Donat.*

5 Ex dictis cum Oñate, *Tom.2. tract.9. d.29. sect.11. à n.155.* Molin. *d.272. n.2.* Less. *l.2. c.18. d.10.* Diana *p.8. tr.6. res.105.* aliisque colligi sequentia. Primò, si promisisti gladium ei, qui deinde in amentiam incidit, non obligaris, immò nec debes promissum servare, quia illi gladius esset damni causa. Adverto, si tibi usui esse debet gladius, ejus pretium Domino deberi, & semper teneri te, vel servare illum ei in aliud tempus, vel tradere illum, vel ejus pretium Curatori: nam per amentiam is non amisit Jus ad rem sibi promissam.

6 Secundò, si duo sibi invicem aliquid promiserunt, sive colligatæ fuissent promissiones in unum contractum, qui solet esse sic: *Hoc tibi liberaliter promitto, & tu pari modo hoc mihi liberaliter promittis*, sive non colligatæ sic: *Ego promitto hoc tibi, sed tu sine memoria istius mea promissionis aliquid promittis.* Si inquam, sic mutuò sibi duo promiserint, si alter non impleat, nec tenetur alter, quia hæc justa causa censetur, ut te revocante tuam promissionem, ego meam revocem: sic Molin. *loc. cit. n.10.* quicquid dicat Navar. *in summ. c.18. n.7.*

7 Tertiò, is, qui tempore promissionis erat amicus, si ante traditionem superveniat inimicitia mortalis, non tenetur ad promissionem, quia in promissione semper imbibitur, ex mente interpretativa promittentis, carentia tantæ inimicitiæ, esto peccet aliqua modo peccato scandali, &c.

8 Quartò, Sponsi non tenentur ad servandam promissionem Sponsalium, si res notabiliter mutentur. Sed de hac re nos fusè *in Tract. de Sponsal.* diximus *l.8. de Matr. tract.3. c.5. §.8.*

9 Quintò. Is, qui alteri promisit pecuniam, etiam in eleemosynam & deinde incidit in egestatem, non obligatur illam elargiri, &c.

10 Sextò. Si alicujus filius est in gravem infirmitatem lapsus, unde assistentia Patris indigeat, non tenetur Pater ad exequendas illas operas alteri fortè liberaliter promissas, quæ ejusmodi assistentiam impediant; siquidem assistere filio, est præceptum, promissio illa fuit voluntaria. Immò tanta posset esse ægrotantis necessitas, ut etiam alias obligationes ex præcepto superare posset, ut suo loco *in Tract. de Legibus* explicari solet:

TRACTATUS X.

DE

DONATIONE.

CAPUT PRIMUM;

Quid sit Donatio.

§. I. *Explicatur Natura Donationis.*

1 QUamvis, ut superiùs diximus, Promissio acceptata in multis assimiletur, conveniatque cum Donatione in futurum item acceptata, sed ante rei traditionem: tamen differunt etiam permaximè in multis. Nam promissio intendit dare, & solùm dat Jus ad rem promissam, illud tamen ex se esse leve, quantum est ex virtute fidelitatis, diximus *in tr. de Promissione*. At Donatio etiam in futurum intendit dare, & dat rem ipsam, transfertque dominium in Donatarium pro tempore præfixo.

Aliqui autem dicunt, per Donationem, re nondum tradita, perfectè transferri dominium rei Donatæ in Donatarium: Solùm enim remanet obligatio tradendi rem, quam traditionem non vocant Donationem, sed executionem factæ Donationis.

Alii verò dicunt, per dictam donationem, re nondum tradita, transferri dominium initiativè, cùm autem res traditur, transferri perfectè, & tunc perfectam vocari donationem. Utro ex his modis loquaris, profectò ad praxim parum refert, vel nihil.

2 Hinc quando Bonac. *de contract. d.* 3. *q.* 12. *pun.* 1. *nu.* 24. aliique docent, si dicam: *Dono tibi Librum, quem habeo domi, unde nunc non trado*, non transferri dominium Libri in te, quia, inquiunt, ita Jus positivum disponit; transferri autem, si Librum tibi trado, quando, inquam, sic docent, intelligunt, sive intelligere debent, non transferri cum effectu, seu executione, vel non transferri, nisi initiativè, & non perfectè, modo jam explicato.

3 Jam verò Donatio definiri communiter solet, *esse datio liberalis*. Si enim quid detur ex obligatione, seu debito Justitiæ, jam donatio non erit, sed vel venditio, vel restitutio, vel quid simile. At (ut verum fatear) hæc donationis descriptio potiùs est nominis explicatio, quàm definitio, qui enim vel tenuem latinitatis nitorem attigit, jam cognoscit, Donare, nihil aliud esse, nisi liberaliter dare. Et nihilominus nobis ad praxim semper intendentibus artificiosior definitio non est opus. Lege illam apud Oñatem, *Tom.* 2. *de contract. tr.* 10. *dub.* 30. *sect.* 1.

§. II. *Quantum obliget Donatio?*

1 UT id distinctiùs cognoscatur (& faciet etiam ad majorem explicationem præcedentis doctrinæ) quatuor diligenter sunt distinguenda.

2 Primò enim sic potes hæc animo dicere: *Promitto tibi Librum v. g. hunc donare*.

3 Secundò, sic, *Donabo tibi Librum*,

4 Tertiò, *Dono tibi Librum, quem domi habeo*.

5 Quartò, *Dono tibi Librum, & nunc illum trado*, illumque re ipsa tu recipis.

6 His distinctis. Prima ex his Promissio simplex est.

7 Secunda est item simplex Promissio, idem enim est dicere, Donabo tibi Librum, ac promitto, tibi Librum donare: id, quod cùm nihil aliud sit, nisi Donatio in futurum, rectè ab aliquibus dicitur esse promissio donandi.

8 Tertia est donatio transferens dominium rei Donatæ in donatarium, sive ut aliqui loquebantur §. *praeced. n.* 2. sine ultimo effectu, seu executione requisita ab hujusmodi Donatione, sive, ut aliqui *ibid.* loquebantur, initiativè.

Quoniam verò in hac Donatione nondum adest dicta traditio, ideò à Jurisperitis hæc vocatur donatio, quæ non incipit à traditione, ut etiam appellatur promissio rei donatæ: donatur enim per illam res, & simul tacitè promittitur tradi.

9 Quarta est donatio perfectissima transferens dominium simul, & possessionem, vocaturque ab iisdem Jurisperitis donatio, quæ incipit à traditione, quæ certè nullam promissionem in se, ne tacitè quidem imbibit, cùm omnia sint jam exhibita, translatio nimirum dominii, & possessionis traditio in Donatarium.

10 Ex his ergo quatuor dispositionibus: Prima, & Secunda, si sint acceptatæ, qua ratione pariant obligationem sive ex fidelitate, sive ex Justitia, dictum est superius, cum de promissione disputatum est.

11 Tertia, si sit item acceptata parit semper obligationem sub mortali in materia gravi, nec poterit donans illam revocare sine Injustitia, obligaturque rei sic donatæ possessionem, vel statim, vel certè præfixo tempore, si præfixum fortè aliquod fuit, tradere. Ratio est manifesta, quia per hanc Donationem translatum est Dominium in Donatarium sive perfectè sive initiativè juxta varios dicendi modos jam explicatos. Ergo donatario sua res tradi semper debebit ex Justitia, præscindendo à causis, propter quas ejusmodi Donatio revocari potest, de quibus inferiùs dicendum erit.

12 Quarta denique semper, pari, immò fortiori modo, parit obligationem sub mortali, non molestandi unquam Donatarium; res enim donata non solùm est in dominio, sed etiam in legitima possessione Donatarii, præscindendo item à causis, ob quas possit revocari, de quibus inferiùs.

CAPUT II.

De Divisionibus Donationum.

§. I. *Tres principaliores divisiones Donationum.*

1 P*Rima Divisio*. Alia est Donatio merè gratuita, quæ scilicet, nulla præcedente obligatione, & prorsus sine ullis meritis Donatarii, exhibetur à Donatore. Alia remuneratoria, quæ scilicet fit ex aliqua obligatione, non quidem Justitiæ, seu Gratitudinis, quæ virtus tendit ad remuneranda Beneficia juxta eorum mensuram: Beneficia, inquam, jam facta non facienda, de qua re lege Dian. *p.* 8. *res.* 115. *V. Notandum est*. Ad Donationem autem remuneratoriam satis esse, si Donator dicat, se Donare ob merita Donatarii, nec opus esse, ut merita probentur, idem *ibid. res.* 116. docet.

2 *Secunda Divisio*. Alia est pura, idest sine ulla conditione, seu limitatione. Alia non pura, idest cum limitatione loci, temporis, &c.

3 Subdividitur autem Donatio non pura in Donationem conditionalem; ut *Dono tibi equum, si hoc, vel illud facias*: & in Donationem, in diem, *ut Dono tibi equum, non nunc statim, sed post meam mortem, post aliquot annos, &c.*

4 Et hæc quidem Donatio *in diem*, iterùm subdividitur, Alia enim est *in diem certum*, qui scilicet certò erit, sive illum determinatè sciamus, quando veniet, sive ignoremus, ut *Dono tibi equum post meam mortem*, vel *post annos quinque*. Alia est *in diem incertum*, quia scilicet incertum est, an unquam adveniet, nam propterea ejusmodi Donatio tandem resolvitur in conditionatam, teste Molina, *in summa d.* 205. ut, *Dono tibi equum pro eo tempore, quo nupseris, quo Romam adieris, &c.* sensus enim est, *si nupseris, si adveris Romam, &c.*

5 *Tertia Divisio*. Alia est Donatio inter vivos, estque ea, qua Donator transfert dominium rei in Donatarium in vita ipsius Donatoris, quam certè solent aliqui Donatores facere revocabiliter, ita ut illam possint revocare, quando velint; aliqui irrevocabiliter ita, ut eam ampliùs revocare non possint. Alia est Donatio causa mortis, estque ea, qua Donator transfert dominium rei donatæ in Donatarium post mortem suam, id est ipsius Donantis.

6 Ubi vides, propriè loquendo Donationem factam, sive in sanitate, sive in Testamento, sive in periculo mortis, &c. si per eam Donans statim transferat dominium rei, esse Donationem inter Vivos; si post mortem, esse Donationem causa mortis. Lege Oñaten, *to.* 2. *de contract. tr.* 10. *disp.* 31. *sect.* 1. & 5. Vadignum *tract. de contr. d.* 3. *d.* 9. *per totum*. Bonac. *d.* 3. *de contr. qu.* 14. *p.* 1. *n.* 20. Clar. *apud Bonac. cit.* negantem aliquid ex dictis Azor. 3. *p. l.* 11. *cap.* 11. *q.* 4. aliosque, nec omittatur Molina *d.* 287. *n.* 22. qui rectè percurrit signa, & conjecturas, quibus dignoscatur, an donatio sit inter vivos, an mortis causa, quando desunt verba expressa, quæ donationem hanc, vel illam notent. Sed certè non erit inutile hic aliqua ex dictis signis summatim afferre.

Signa Donationis inter vivos, causa mortis.

7 Primò, si donas quid, sed transferendo executionem ejusmodi donationis post mortem, tuam donationem facis inter vivos, quia jam nunc donas, & solùm donationis effectum illum, seu complementum differs, quod explicuimus *c.* 1. *n.* 1.

8 Secundò, si absolutè dones, nihil aliud addendo donationem facis inter vivos, quia donare sine addito est, nunc donare.

9 Tertiò, si absolutè dones, quando es ægrotus, etiam cum eo periculo mortis, quo verisimile erat, te ob mortis metum fuisse inductum ad donandum, donationem facis inter vivos, quia etiam donare nunc potes, dum es infirmus; Si ergo aliud non expressisti, inter vivos donasti. Excipe, nisi donator ejusmodi donationem, quam donatarius, nec per se, nec per legitimam personam acceptavit, apposuerit in Testamento, vel Codicillo, tunc enim ea donatio indueret rationem Legati, essetque causa mortis, unde, ut mox dicetur, revocari posset.

10 Quartò, si dones cum addito, *post mortem meam*, vel, *si ex hac infirmitate moriar*, vel, *si ex navigatione à vita discessero*, clara est donatio causa mortis, immò, quando in donatione facta est mortis mentio, propendendum est ad pronunciandum, eam esse causa mortis, nisi aliud clarè appareat in contrarium.

11 Quintò, si donatio facta est coram quinque Testibus cum solemnitate scilicet requisita à Testamento, vel Codicillo, magnum est signum, esse causa mortis: id enim persuadet solemnitas propria ultimarum voluntatum, inter quas numerandam esse donationem causa mortis, mox dicemus *c.* 2. *n.* 10.

12 Sextò, contrà, si donatio facta est coram duobus Testibus, signum habes donationis inter vivos, etiamsi executio ejus, ut di-

ctum est *n.7.* differatur ad finem mortis, quia id persuadet solemnitas sufficiens ad donationem inter vivos. Adde semper pronunciandum, ut actus valeat potiùs quàm pereat, at periret, seu irrita esset dicta donatio coram tam paucis Testibus facta, nisi censeretur esse inter vivos.

Quando omnibus expensis, adhuc dubitatur, qualis sit donatio, qualis sit censenda, dixi supra *l.8. de matr. tr.7. c.2. §.1. n.15.*

Quando autem dubitatur de ipsa donationis substantia, hoc est, an ipsa fuerit facta, dixi *l.1. in Dec. l.3. c.7.*

§. II. *Explicantur magis prædictæ Donationum Classes.*

Res promissa uni, alteri tradita.

1 DIco Primò, si promisisti mihi acceptanti equum, V.G. donare, & deinde (sanè cum culpa contra Promissarium superiùs explicata) donasti alteri eundem equum, secuta traditione, hic alter dominium habebit equi, ego autem possum dumtaxat, & debeo, habere interesse, si quod passus sum, & nihil prætereà. Lege, quæ dixi *c.7. de Promissione §.5. n.30.*

Prohibita Donatione non prohibetur remuneratio.

2 Dico Secundò, si à Principe prohibeatur donatio, ut prohibuit Clemens VIII. Religiosis Donationes, & ut prohibet Jus Civile donationes inter conjuges, gratuita solùm prohibita censetur, non verò remuneratoria, quia hæc aliquantum deficit à propria donatione, quæ propria, tota, quanta, quanta est, fundatur in liberalitate, nec oriri debet ex ullo debito etiam gratitudinis; prohibitio autem alicujus rei, cùm sit odiosa, restringenda semper est ad rem maximè propriè talem. Ita Sanch. *l.6. de matr. d.6. n.1. & 2.* Dian. *p.1. tract. de Paup. Relig. res.15. & 16. & p.8. tract.6. res. 115.* aliique contra nonnullos ab eodem citatos. Lege etiam de Lugo *d.23. de Just. n.131.*

3 Inquires: Si ego donavi aliquid Titio, is autem ob gratitudinem aliud mihi retribuit, si deinde ego aliquid eidem Titio donavero, estne hæc secunda donatio remuneratoria, an gratuita?

Resp. Est gratuita, quia tu sine ullo debito donasti Secundo; Donatio enim Titii, cùm non fuerit, nisi ad te remunerandum, non potuit ponere novum debitum in te, sed extinxit suum. Quare tu secundo omninò gratis donasti.

4 Quid, si Titius excessit in retribuendo?

Resp. Tunc certè erit gratuita, & liberalis ejus donatio secundùm hunc excessum, & consequenter, secundùm ejus excessus mensuram, erit remuneratoria sua secunda donatio.

5 Subinquires: Quantus debet esse hic excessus, ut dicatur gratuita in retribuente, seu, quidici possit meritis præcedentibus non æquipollere?

Resp. Id certa lege definiri non potest; nam, quamvis aliqui censeant, quemcunque excessum esse gratuitum, satis enim (ajunt) per æquale fit debita retributio: aliqui verò velint gratitudinem postulare, ut plus semper reddatur, quæ est sententia Aristotel. *8. Et hic*: & Sancti Thomæ *2.2. q.106. art.6.* cui adde Senec. *lib.1. de benef. c.18.* quod plus Sanch. *l. mox cit.* & Diana *p.1. tr. de Paup. Relig. res.16.* dicit, esse probabile, quod debeat esse, ut aliqui dixere, in dimidio, ut, si recepisti decem, debeas retribuere decem, & quinque. Quamvis, inquam, aliqui sic censeant, tamen idem Sanc. *l.8. de matr. d.6. n.9. & l.1. Cons. c.6. dub.2.* cui adde Dian. *p.8. tr.6. res.120.* denique concludit, totum hoc prudentis arbitrio esse relinquendum, attenta præsertim qualitate donantis; plus enim solent, ac debent Principes retribuere, quàm Plebeii, vel Religiosi, &c. Quod autem Religiosis, & Religioni insit etiam debitum gratitudinis, ut juxta suam vivendi rationem debeant, sed moderatè, benefactoribus retribuere, ipsum lumen naturale manifestè dictat.

Discrimina inter Donationem conditionalem, & inter Donationem in diem.

6 Dico Tertiò: Est latum discrimen inter donationem conditionalem, & inter donationem in diem certum. Si enim sic dicas per Donationem conditionatam: *Dono tibi equum, si moriar*, cùm hæc conditio sit necessaria, verificatur etiam nunc. Quare ex nunc debes mihi equum tradere. Si verò sic dicas sine conditione: *Dono tibi equum quando moriar*, debebo expectare suam mortem, ut mihi tradatur equus. Ita Mol. *d.281. nu.4. & d.205. & 248.* apud quem alia pertinentia ad has Donationes in diem certum, vel incertum invenies.

Discrimina inter Donationes causa mortis, & inter vivos.

7 Dico Quartò: Sunt denique discrimina non pauca inter Donationem inter vivos, & Donationem causa mortis, quæ latè prosequitur Oñate, *loc. c. à sec.1.* & Vadign. *de contr. d.3. dub.9.* Illud autem est potissimum, nam Donatio causa mortis propriè accepta, potest semper revocari; est enim instar Testamenti, vel Legati, numeraturque inter ultimas voluntates; At Donatio inter vivos, propriè item accepta, rebus immutatis (de qua mutatione mox *c.8.*) revocari non potest.

8 Dixi (*propriè accepta*) nam, si Donatio causa mortis sumatur pro qualibet Donatione præsenti, facta ob periculum mortis, quæ tamen transferat ex voluntate Donantis dominium ante ipsam mortem Donantis, jam hæc non erit essentialiter Donatio causa mortis, ut patet ex ejus natura, quam explicavi *§.1. num.4. & 5.* sed desciscet in Donationem inter vivos. Sicut etiam, si Donatio inter vivos ita fiat, ut addatur clausula, qua possit revocari, quando voluerit Donator, atque adeò semper, ante suam mortem, jam hæc non erit essentialiter Donatio inter vivos, ut patet item ex ejus natura, quam explicui ibidem, sed degenerabit in Donationem causa mortis.

9 Quod autem Donatio propria, causa mortis, sit numeranda inter ultimas voluntates, & non sit propriè contractus inter vivos, inde probat, & meritò Oñate, *ib. d.31. sect.1. n.8.* quia ipsa habet omnia signa ultimarum voluntatum; habet enim inquit, Primò, voluntatem deambulatoriam (quia scilicet semper ante mortem potest per meram voluntatem Donantis revocari.) Secundò requirit quinque Testes. Tertiò, insinuatione non indiget. Quartò, sit plenè inter absentes. Quintò, plures, qui contrahere non possunt, possunt mortis causa donare. Sextò, denique confirmatur morte Donantis, non autem anteà.

10 Si Donationi causa mortis adjungatur Juramentum, quo Donans promittit illam non revocare, vel (quod in casu saltem nostro idem moraliter est) quo Donans promittat cum Juramento, illam adimplere: Oñate *ibid. sect.8.* docet, revocari eam propter Religionem Juramenti ampliùs non posse, sed tunc degenerare à propriè dicta Donatione causa mortis, & fieri Donationem inter vivos. Verùm de hoc Juramento non revocandi Testamentum, & consequenter Donationem causa mortis, vide, quæ nos *l.3. in Dec. c.3. §.5. à n.39.* diximus, & quæ dicemus infra *c.4. §.4.* in simili.

11 De Donatione causa mortis innumeri Jurisperiti latè disputant, innumerique Theologi, quorum præcipuos citatos habes præter Oñatem *l.c.* & Molin. *à disp.287.* Dian. *p.8. tr.6. res.67. & seq.* varias de hac dispositione difficultates percurrentem.

Donatio, non subsistente causa ipsius.

Ubi

De simili Eleemosyna, vel Legato.

12 An Donatio facta ob aliquam causam, ea non subsistente, sit valida?

Resp. necessariam esse distinctionem. Donatio enim per errorem facta, quando error cadit in substantialia, est nulla, est autem valida quando in accidentalia, quia ibi non subsistit causa donandi, quare, nec Donatio ab illa dependens, hic verò subsistit. Et ratio ulterior est, quia, non persistente causa cadente in substantialia, donans meritò judicatur, nequaquam persistere in sua dispositione: at verò, non persistente causa cadente in accidentalia, quia sic levis est mutatio, in eadem dispositione meritò persistere judicatur. Vide, quæ in simili dixi de promissione *c.4. à n.8.*

13. Illud diligenter advertendum, hic nomine substantialium intelligi omnes illas causas, quæ sunt motivæ Donationis, hoc est quæ, si cognitæ fuissent non adesset; facta non fuisset Donatio: Accidentalia verò sunt causæ tantùm impulsivæ, idest, quibus cognitis non adesset, adhuc facta Donatio fuisset.

Hæc breviter innuisse sufficiat; nam multa de hoc argumento ego dixi, *l.3. in Dec. c.3. §.5. à n.21. de Juram. & ibid. c.13. Ubi de Vot.* Vide Dianam *p.8. tr.6. res.89.*

14. Non subsistente paupertate, sanitate, infirmitate, an Donatarius obligetur restituere ea, ad quæ donanda principaliter motus fuit Donans ab his causis, dixi item *l.7. in Dec. c.5. §.2. n.4.* & facit, quod *ibid. dixi c.1. §.2. n.6.* ut etiam alibi de occultè deflorata, si aliquid accipiat ex causa Virginitatis.

15. In dubio de animo Donantis, an causa donandi fuerit motiva, an impulsiva? restituendum pro rata dubii puto.

CAPUT III.

Quis possit donare?

1 DOnare ii possunt, qui legitimè sub suo dominio, vel libera administratione rem donandam habent. Dubitatur autem de aliquibus, de quibus ego alibi per alias occasiones disputavi, quorum loca; in gratiam Lectoris, indicabo infra *c.ult.*

Alia igitur, quæ supersunt, hic in propria sede suam tractationem meritò exposcunt, & ego breviter studiosis propinabo.

§. I. *Quædam Classes Personarum quid, & quantum donare possunt?*

REGES, ET PRINCIPES.

1 REges, & Principes donare quidem, & remunerari de suis propriis bonis liberè possunt. Verùm de bonis Coronæ, quæ se habent, ut bona vinculata, & ipsi data, ad bonam administrationem, & defensionem Regni, non possunt profusè donare in damnum successorum: nam propterea iidem Successores possent revocare has nimis exorbitantes Donationes ex prædictis bonis factas: quod minutiùs, multis adductis Doctoribus, habet Dia-

Diana, *p.8.tr.6.resol.*18. *ibid. res.*122. & 123. apud quem etiam habes donationem remuneratoriam Principis non immoderatam, cùm transeat in contractum, revocari non posse, eandemque multis gaudere Privilegiis.

2 Illud in his dubitari solet, An, si dicti Reges, ac Principes inveniuntur ære alieno gravati, possint nihilominus Donationes liberales, vel remuneratorias facere.

Resp. posse, sed certè limitatiùs. Sicut enim tunc possunt expendere ea, quæ sunt ad suum decentem statum necessaria, ita & ad has liberales, sed moderatas donationes, quæ ad ejus decentiam sine dubio pertineant, cùm non possit (ait de Lug. *d.*23.*de Just.nu.*148.) Regia Dignitas sine liberalitatis exercitio decenter sustineri.

3 Ex qua doctrina collige idem cum proportione sentiendum de aliis Principibus Secularibus, immò & proportionaliter de Ecclesiasticis, aliisque similibus, ii enim eas Donationes sive merè liberales, sive remuneratorias facere possunt, quæ omnibus à viro prudenti expensis judicantur pertinere ad ipsorum statuum decentiam ita nimirum, ut viles notabiliter haberentur, ni eas facerent: quare, si moderatè, modo dicto, fint, ut esse certè omnino debent, ad congruam eorumdem sustentationem revocantur.

§. II. *Rectores Civitatum, seu Universitatum.*

1 II non solùm possunt expendere necessaria ad publicam utilitatem, ut ad conducendum Medicum, Advocatum, Magistrum Artium, ad fabricandum carcerem, ad Pontes necessarios construendos, vias accommodandas, ad procurandam annonam, &c. Verùm etiam ad moderatas, juxta quantitatem bonorum civitatis, Donationes remuneratorias; immò ad moderatas item, & liberales, conducentes ad bonum Universitatis, qualis est eleemosyna, & ad ludos, publicæ recreationis gratia, exhibendos, dummodo à necessariis, & à debitis solvendis notabile quid non adimatur. Lege Sanch. *in cons. l.*1. *c.*9. *d.*8. & de Lugo *d.*23. *de Just. n.*544.

2 Illud profectò, quod ex Bartolo affert Diana *p.*8. *tr.*6. *res.*16. *fine*, approbare non possum, quod scilicet, si Rectores hoc anno Civitatem gubernantes, non remunerati sunt obsequium Universitati factum ab aliquo, nequeant Rectores anni sequentis remunerari, quia remuneratio (inquit Bart.) est personalis ex parte remunerantis. Approbare, inquam, non possum, nam Rectores sive hujus, sive alterius anni non agunt nomine proprio, sed nomine Universitatis, seu Civitatis, quæ semper est, & remanet eadem persona moralis, &c.

§. III. *Parentes.*

1 PArentes, quamvis multos habeant filios, licitè ea possunt donare, quæ pertinent ad decentiam sui status. Si verò ea, quæ ad ejusmodi decentiam non pertinent, profusè donent, validè donant, quia disponunt de re sua, sed illicitè, si notabiliter damnum faciant legitimis filiorum: Validè, inquam, donec filii revocent, nam filios posse Donationes Parentum in suæ legitimæ præjudicium factas irritare per Judices post parentum mortem, mihi certum est, & videri potest apud Rebell. *p.*2. *l.*13. *q.*55. *n.*3. atque *lib.*5. *in Decal. cap.*4. §.5. *n.*2.

2 Quando donationem facit Pater Filio Clerico in fraudem Gabellarum, probat *ibid.* Diana, *p.*8. *tr.*6. *res.*130. Gabellam deberi, sed deinde quæstionem irresolutam relinquit. Ego sane in memoriam tibi revoco, nemini debere hanc fraudem in foro interno suffragari, nam in foro externo, cùm dictum fraudis non præsumatur, evinces litem contra Gabellarios. Quòd si Pater verè, & sine fallacia ex occasione quidem non solvendi Gabellam, sed ex alio decenti motivo, suum Clerico Patrimonium assignet, non mihi videtur esse condemnandus.

3 Quid de donatione Patris facta Filio ad ordines suscipiendos? Id hic solùm quæro, nam cœterùm de donatione, quam Pater, vel Mater faciat Filio universaliter, *lib.*5. *in Dec. c.*4. §.2. dictum est.

Resp. Pater non solùm validè potest, sed etiam obligatur dare filio, quod est necessarium ad assumendos Ordines Sacros. Intellige semper, si suppetant Patri facultates, &c. An item ad Ordines Minores, & alia minutiora, eruditè tractat Cutelli *Tom.*1. *de Donat. disp.*2. *partic.*52. *n.*12. Data autem à Patre in Patrimonium, ut filius Ordines suscipiat, multi apud eundem Cutelli dicunt, computari in legitimam, & venire in computationem cum aliis fratribus. Multi apud eundem negant. Utrumque probabile, id, quod nos satis explicuimus, *lib.*5. *in Decal. cap.*4. §.2. *n.*6. & videri possunt Doctores apud Dianam *p.*8. *tr.*6. *res.*92.

4 Donatio ficta à Patre, ut item à quocunque alio ficta, filio, vel cuicunque alteri facta, hoc est, ut sequuta ordinatione non petatur sic donata, vel, ut illa ordinatus restituere teneatur, adhibita etiam, ut solet, Antapoca, vel ut vocare consuevimus, Alberano, quatenus invalida sit, & illicita, dixi supra, *lib.*7. *de Ord. c* 3. §.3.

§. IV. *Prælati, sive Sæculares, sive Regulares.*

1 PRælati Sæculares possunt, juxta prædicta, donare, quæ faciunt ad decentiam status ipsorum. Verùm de his dictum est à nobis *l.*8. *in Decal. tr.*1. *c.*4. §.2.

Et hi quidem Prælati Sæculares de fructibus sui Beneficii magis liberè possunt disponere, juxta id, quod ibidem breviter explicuimus, quàm Prælati Regulares, idest Superiores Religiosorum, quia fructus omnes sunt Religionis, non verò ipsius Regularis Prælati. Quare magis moderatè se gerere ii debent in iis donationibus, prætertim liberalibus, quæ religiosam paupertatem minus decent. Qui de his distinctius quid noscere velit, legat Sanch. *l.*7. *summæ c.*19. *n.*42. Suar. *t.*4. *de Relig. tr.*8. *l.*2. *c.*26. *à n.*82. Vadign. apud Dian. *p.*8. *tr* 6. *res.*52. de Lugo *d.*3. *de Just. à num.*183. aliosque.

2 Dixi (*Superiores Religiosorum*) nam de Episcopis assumptis à Religionibus, quæstio est, an ii possint, quamvis illicitè, validè tamen donare ea, quæ supersunt ab ipsorum congrua sustentatione. Et quidem non pauci dicunt, hos semper donare posse prædicta, quæ supersunt, tum illicitè, tum invalidè. Alii verò sustinent, illicitè quidem, sed validè, eodem prorsus modo, quo *ll. cc.* diximus de Episcopis non assumptis à Religionibus. Quoniam verò utramque ex his sententiis probabilem existimamus, satis sit sic innuisse. Rationes enim, & Doctores pro utraque parte videri poterunt apud Dianam *p.* 8. *tr.*6. *res.* 132. & 133. citantem Vadignum, idem de Beneficiario Religioso sentientem.

§. V. *Donatio Beneficiarii spolio subditi.*

1 AN donatio Episcopi, & Clerici Beneficiarii subditi spolio intra viginti dies ante obitum suum facta sit invalida?

Resp. esse invalidam in foro externo, cum Bonac. aliisque mox citandis, quia præsumitur facta in fraudem. At in foro interno cum eodem Bonac. *d.*3. *de contr. q. ult. p.*5. *n.*5. & Diana *p.*8. *tr.*6. *res.* 88. dico, esse invalidam, si verè fuit donatio inter vivos de rebus, seu de fructibus suis, de quibus juxta supradicta disponere validè Beneficiarius poterat. Ratio est manifesta, quia Beneficiarius tunc habet potestatem transferendi dominium illarum rerum in alterum, & de facto per illam donationem verè, & sine dolo, ut supponimus, transtulit.

§. VI. *Novitius.*

1 AN donatio causa mortis facta à Novitio post ingressum in novitiatum sine licentia Episcopi sit valida?

Resp. esse validam, quia Tridentinum, *sess.*25. *c.*16. Diana *p.*8. *tract.*6. *res.*86. ibique alii hanc licentiam requirunt in donatione inter vivos dumtaxat.

2 An; ut donatio remuneratoria ab eodem Novitio post dictum ingressum fiat, eadem licentia indigeat?

Res. non indigere. Ita idem *ibid. res.*121. quia Trident. loquitur de donatione pura.

3 An donatio facta ab aliquo ante ingressum in Novitiatum, animo ingrediendi in Religionem sit valida sine memorata licentia?

Respondeo, esse validam. Ita idem *ibid. res.*87. quia dictum Tridentinum loquitur solùm de donatione Novitii, at hic Novitius nondum est.

4 Nota, si prædictus Novitius exeat à Religione, nullam esse donationem ante ejusmodi ingressum factam, resque donatas debere redire ad donantem, quia donatio facta intuitu Religionis, semper imbibit conditionem, *Si in Religione vixero*. Unde idem refert Cutelli, *de donat. t.*1. *disc.*2. *par.*3. *à n.*11. Latè Sanch. *l.*7. *summ. cap.*5. *à n.*54. extendit ad casum, quo ipse donans exeat à Religione post professionem emissam, quam nullam ex aliquo legitimo capite fortè invenit. Si verò exeat post Professionem validam scilicet per dispensationem Papæ, V. G. An recuperet prædicta bona ante ingressum donata, longa est, & Jurisperitorum propria disputatio. Vide Cutellum citatum, apud quem etiam invenies quid de exeunte à Societate, post vota biennii.

§. VII. *Tutores, & Curatores.*

1 TUtores, & Curatores, ex Sanch. *c.*8. *consil. c.*6. *d.*8. de Lugo *d.* 23. *de Just. n.*145. Molin. *d.*292. *fine*, aliique, possunt solùm id donare, quod ad prudentem, & decentem administrationem rerum pupilli pertinet, spectata ipsorum pupillorum facultate, & qualitate. Unde donationes liberales profanas vix his concedo, concedo pias; Sunt enim hæ in eleemosynam, atque adeò in bonum salutis pupillorum, sed adhuc juxta ipsorum statum.

Nec item nego remuneratorias, sed pari modo, quæ non multum excedant. Ratio horum est, quia Tutores, Curatoresque minus possunt, quàm Domini suarum rerum; at Domini, si prudenter, & decenter agant, sunt certè parcè profusi in rebus suis: ergo parciùs profusi esse debent Tutores, & Curatores, qui Domini non sunt, sed meri bonorum pupilli Administratores.

2 Inquires. Cùm remuneratoria donatio sit illa, quæ fit supra debitum Justitiæ, quantumnam hæc importat in hoc casu tutorum? Servivit V.G. fideliter quis pupillo per decem annos, debentur ipsi ex stipendio pro suo labore centum aurei: at si tutor solùm daret centum, nihil daret ex gratitudine, sed solùm ex Justitia. Inquires ergo ad quantum extendi potest remuneratio?

3 Respondeo: Id certa regula definiri nequit, quia totum hoc (ait de Lugo, *l.c.*) pertinet ad prudentiam Administratoris rerum pupilli, ut ex una parte non sit nimis profusus, & ex alia non sit durus, & exa-

exactus retributor obsequiorum, sed attendat ad id, quod decentia status pupilli exigit, ut eum famuli ingratitudinis nota afficere non possint.

CAPUT IV.

Quantum quis donare possit.

1 PRæscindendo à Jure Civili, quod certè prohibet, ut mox dicemus, aliquas donationes, quilibet validè potest totum, quod habet, alteri donare, quia quilibet de rebus suis disponere, ut libet, potest. An verò licitè, vel illicitè, dependet à fine, cur donet, à damno, quod sibi, vel alteri facit, vel non facit, sic donando, &c. quæ ex dictis, & dicendis facilè colligi possunt. At considerando jus commune, duo genera donationum ipsum universaliter prohibet, nimirum donationem omnium bonorum, & donationes carentes insinuatione, de quibus jam sigillatim.

§. I. *Donatio omnium bonorum invalida est.*

1 HAnc tam amplam donationem esse in Jure Civili prohibitam sub clausula irritante, atque adeò esse invalidam, certum est in Jure, *L. Stipul. hoc modo, ff. de verb. signif. L. ex eo C. de inutilib. stipulat. & alibi* apud Julium Clar. *V. Donat. q.* 19. Rebel. *p.* 2. *l.* 18. *q.* 7. Molin. *d.* 280. Bonac. *d.* 3. *de contract. q.* 13. *p.* 5. Diana *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 38. aliosque. Ratio hujusmodi Juris fuit, quia sic donator non posset testari, à qua impotentia testandi Jura maximè abhorrent, signateque dicunt, esse id contra bonos mores.

2 Dictum autem est (*inter vivos*) nam donatio omnium bonorum causa mortis prohibita non est, cùm ea potestatem testandi non tollat; immò, ipsam esse ultimam voluntatem, nuper diximus.

3 Dictum rursus est (*in jure communi*) nam leges proprias quilibet consulat. Dictum item est (*omnium bonorum*) nam, si sit non omnium sed tamen prodiga, dixi satis *l.* 3. *in Decal. c.* 3. *g.* 5. *à n.* 17.

4 Quæres: Donatio bonorum omnium estne invalida secundùm totum, an solùm secundùm partem? Explico, Fac, te donasse omnia tua bona, ex quibus, si centum aureos, tibi reservasses, jam non donasses omnia bona. Quæro igitur, an Donatio omnium, quam fecisti, sit invalida, tum quo ad hos aureos centum, tum quoad alia bona? Idem quæri potest, si donasti omnia præsentia, & futura, an valeat etiam quoad præsentia? jam enim, si præsentia non donasses, non donasses omnia.

5 Respondeo, esse invalidam, quoad utramque Rationem hujus decisionis ne aliam expectes, nisi illam, quia nimirum, ita leges voluere, propter bonum publicum. Ita autem voluere, quia absolutè totam Donationem indivisibiliter infirmant, ut patebit accuratè legenti præcitatas leges.

6 Dices: At mox dicemus. donationem factam sine solemnitate Insinuationis solùm infirmari, quoad partem, idest, quoad excessum, eo modo, quo mox item explicabimus; ergo pari modo dicere debemus in donatione omnium bonorum.

7 Respondeo. Nego consequentiam, quia in Donatione sine dicta solemnitate ita clarè decreverunt leges, quod non ita decreverunt in Donatione omnium bonorum *l. Sancimus C. de Donati.* Leges enim modò *n.* 2. citatæ absolutè, & omninò Donationem omnium bonorum infirmarunt.

8 Dices iterùm cum Dian. *l. c.* Ex Regula Juris *Utile per inutile non variatur*. Ergo non vitiatur illa pars Donationis, quæ jam non est donatio omnium bonorum.

Resp. Nego consequentiam, quia cùm in casu nostro leges totam Donationem irritent, ut dictum est, neque illa pars dicta utilis est.

§. II. *Quatuor casus, in quibus Donatio omnium bonorum valida est.*

1 PRæcedentis doctrinæ sunt exceptiones, seu declarationes quatuor. Primò enim, si quis donet omnia bona præsentia, nihil aliud addendo, validè donat, quia verè non donat omnia; Cùm enim non donet futura, & deinceps acquirenda, poterit de his testari. Nam propterea idem docent communiter Doctores, si in donatione omnium reservet sibi quis aliquam partem, certè, non valdè modicam, sed hujusmodi, ut ea reservata, censeatur ab homine prudenti non remanere Donationem bonorum moraliter omnium. Idem etiam, quando quis sibi reservat usumfructum, vel Jus aliquod, quæ simili modo non sint modici valoris; posset enim hæc donator vendere, & de pretio testari. Non sic, si donet omnem suam hæreditatem; tunc enim invalidè donaret, quia tunc de nihilo testari posset, cùm sic omnia donasset. Lege Dicast. *de Just. l.* 2. *tr.* 5. *dub.* 2. *n.* 48. Mol. *d.* 280. *Ver. Sed dubium postremò est*, aliosque.

Secundò, donatio omnium, facta causæ piæ, est valida, quia est juxta consilium Domini: *Vade, vende omnia, & da Pauperibus*. Contra quod Jura Civilia aliquid statuere non valent. Ita Hurtad. Layman, Vadignus, aliique tum Theologi, tum Jurisperiti apud Dianam *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 41. qui reiicit Caramuelem contrarium.

2 Huic enim, ut vult Sanch. *t.* 2. *sum. l.* 7. *c.* 1. *nu.* 19. reduci potest Renunciatio omnium bonorum, quam exhibent ii, qui Religiosam eligunt vitam; id enim etiam pertinet ad animæ salutem, estque de ejusdem Domini consilio. *Et sequere me.*

3 Tertiò, Donatio onerosa omnium bonorum valida est, quia per illam aliud accipit Donator, de qua disponere jam poterit.

4 Propter similem rationem ductam ab onere, Alienationem, vel Donationem omnium bonorum factam causa Dotis, Filio, vel filiæ à Patre, immò & à Matre, plerique apud Marium Cutelli *t.* 2. *de Donat. disc.* 1. *spec.* 1. & quoad Matrem colligitur ex eodem *ibid. disc.* 3. *spec.* 4. *initio*, putant, validam esse, quia omnes communiter concedunt, hanc non esse Donationem, sed necessitatem onerosam collocandi filios, filiasque matrimonio, quod tamen alii apud eundem negant, nam sic, donatis omnibus bonis uni ex filiis ob ejus nuptias, demeretur legitima aliis, quod efficacissimum est argumentum pro negantibus.

5 Quæres: Concesso, quod ejusmodi Donatio omnium, facta causa Dotis, sit revocanda, expectanda ne est mors conjugis, ut donatio revocetur, an statim poterit revocari mortuo Patre?

Respondet idem Cutelli *ibid. disc.* 1. *spec.* 2. dicens, sententiam asserentem expectandam esse conjugis mortem, esse fortioribus argumentis vallatam. Ipsum lege.

6 Donatio omnium bonorum inter fratres valida est ex Julio Claro, cum Bonac. *l. c. p.* 5. Rebell. quem citat, sequiturque Diana *p.* 8. *tr.* 6. *resol.* 38. & 40. & Rebellio, idque ob favorem servandæ agnationis, seu propriæ familiæ. Aliqui tamen id non admittunt. Lege citatos.

7 Porrò, quando dicta donatio inter fratres est reciproca, seu colligata, ut *tibi fratri meo dono omnia bona mea, & tu mihi omnia tua*, quid dicendum?

Respondeo, duobus modis id fieri continget. Primò, in recompensationem, ut sis sensus: *Si tu des mihi tua, ego invicem tibi donabo mea*, & tunc valida esset Donatio perinde, ac valeret inter extraneos; hæc enim non est Donatio, sed commutatio. Secundò, non in recompensationem, sed absolutè sic, *Dono liberaliter tibi fratri meo*, tu verò independenter ab hac mea Donatione dicas, *Ego tibi liberaliter dono mea*, & tunc licèt inter extraneos hæc sit clarè nulla, & invalida, quia est Donatio pura ex parte utriusque (vel saltem ex parte alterius donantis priùs, in eo casu, quo, qui posteriùs donat, donaret ad retribuendum) tamen inter fratres, si sequaris Julium Clarum allatum *n.* 6. validam pronunciabit donationem, at invalidam, si teneas cum aliis ibidem contrariis. Sed hæc Jurisperiti latiùs, de quibus non minùs latè Oñate *T.* 2. *de contr. tr.* 10. *d.* 30. Theologus, aliique ab eodem citati.

§. III. *Acceptans Donationem omnium bonorum an obligetur ea restituere?*

1 IDenim verò pertinet ad moralem Theologum, de quo dico eum, qui acceptavit ejusmodi bona, eaque possidet, non teneri illa restituere, donec à donatore repetantur, quia ex una parte, Jura non faciunt inhabilem donatarium ad retinendum, sed solùm concedunt donatori facultatem exigendi, seu revocandi, ut habet Lessius, Rebellius, Turrianus, Filliucius, quos citat in simili, sequiturque Bonac. *d.* 3. *de contr. q.* 13. *p.* 6. *n.* 6. & ex alia, dum donator non repetit, cùm possit, ut supponimus, cedit juri suo, & consentire censetur retentioni alterius. Ita Villalobos, Rodriquez, aliique apud Dianam *p.* 8. *tr.* 4. *res.* 39.

2 Sed hic restat dubium, An statim ac donator privatim requirit res ipsi donatario per prædictam donationem omnium bonorum donatas, obligetur donatarius restituere, an potiùs possit expectare sententiam Judicis.

3 Respondeo statim, nec posse expectare Judicis sententiam. Ratio est, quia donatio ipsa est invalida, nec solùm invalidanda: ergo dominium ejusmodi rerum donatarum est apud donatorem, ipsique omninò debitum: anteà verò solùm retinere poterat, quia, ut dictum est, præsumebatur donator cedere Juri suo. Ita mihi videtur esse discurrendum.

§. IV. *An Donatio omnium bonorum juramento vallata sit valida?*

1 JUrisperiti communiter docent, esse invalidam, revocarique à donatore posse. Ratio est (inquiunt) quia ejusmodi donatio est contra bonos mores.

2 Sed refragantur Theologi, Molina, Lessius, aliique, quos refert, sequiturque de Lugo, *d.* 23. *de Just. à n.* 163. quibus adde Bonac. *d.* 3. *de contr. q.* 13. *p.* 6. *n.* 1. & Oñaten. *t.* 2. *de contr. tr.* 10. *d.* 11. *sect.* 6. *nu.* 131. Vide etiam Dianam *p.* 8. *res.* 43. citantem Suar. & Vasquez, ii enim ajunt, ejusmodi donationem & validam esse, & non posse à donatore revocari. Ratio est (inquiunt) quia quamvis ejusmodi donatio prodiga sit, & consequenter non solùm contra bonos mores politicos, sed etiam morales, est enim saltem peccaminosa venialiter, unde non possit confirmari Juramento, quod non est vinculum iniquitatis; tamen id, quod promittitur sub dicto Juramento, de quo loquimur, est nolle revocare donationem jam factam, quod licitum est (ajunt) cùm nemo prohibeatur nolle revocare donationem, quam liberè facit.

3 Profectò tantorum virorum pace hæc doctrina vel nimis obscura est, vel nequaquam vera. Sic ergo est planè distinguendum:

Aliud

Aliud est donare cum Juramento: aliud promittere item cum Juramento, se non revocaturum jam donata, ut per aliam occasionem rectè distinguit Castr. *t.3. tr. de Jur. d.2. p.8. à n.6.* Juro v.g. me nunc tibi donare equum: ecce Donationem juratam. Deinde juro, hanc donationem jam tibi factam, me non revocaturum, etiam si adveniat casus, in quo liberè revocare possem. Ecce promissionem non revocandi, quod donatum est. Pari modo Testamentum condo, juroque illam esse meam ultimam voluntatem: at non propterea me sic privo potestate illud revocandi, seu habendi posteà aliam voluntatem. Quòd si jurem, me Testamentum illud jam factum non revocaturum, tunc profectò, promitto per promissorium Juramentum aliud diversum à Testamento, juro enim Testamentum factum non revocare, & hoc juramentum, seu promissionem juratam deberi omninò servari, diximus alibi, quia hæc non revocatio nullibi est prohibita.

4 Sic ergo in casu nostro; si juro, me tibi donare omnia bona, tum donatio, tum juramentum huic donationi adhærens, invalida per omnes communiter Doctores sunt, quia sunt de re peccaminosa, saltem venialiter, deque re contra bonos mores.

Verùm, si jurem, non revocare ejusmodi donationem jam factam, putaverunt modò de Lugo, aliique, valere juramentum, nec posse ampliùs saltem ex virtute Religionis revocari, quia (inquiunt) est de re, quæ sine peccato servari potest, cùm leges prohibeant quidem donationem omnium bonorum, sed non præcipiant, ut illa revocetur, vel non revocetur: sed solùm permittunt, ut possit donans revocare, si velit, quam permissionem à se per juramentum abiicere, nec peccatum est, nec contra leges, &c.

5 Verùm signatè dixi (*putaverunt de Lugo, aliique*) me enim sic philosophari juvat. Sicuti non valet juramentum de re mala, ita nec valere debet juramentum, per quod persistatur in eadem re mala; ergo, si donatio omnium bonorum ideò non valet, quia est de re prodiga, atque de peccaminosa, eodem modo valere non debebit juramentum de persistendo, seu de non revocanda ejusmodi donatione, quia est velle persistere in re prodiga, seu continuare culpam prodigalitatis: si te injustè eiicerem in exilium, & deinde jurarem, me nolle te, cùm possim, ab exilio revocare: & sicuti, si donarem legitimam mei filii extraneo, & posteà jurarem, illam à dicto extraneo me revocare nolle, cùm possim.

6 Est igitur res accurate perpendenda, & sic universim (pro similibus juramentis, de non revocando) distinguendum. Quoties non revocare, malum non est, toties juramentum de non revocando valet, & observandum. Quoties verò non revocare, malum est, toties, sicuti non valet, nec est observandum juramentum de eo malo patrando, sic non valet, nec est observandum juramentum de non revocando, quia utrobique non debet juramentum esse vinculum iniquitatis.

7 Ex hac autem certa regula fit, ut in casu, de quo loquimur, juramentum non valeat, quia persistere cum illa prodigalitate omnium bonorum, & item nolle eam revocare cùm possis, æquè malum est. At in exemplis modò allatis de non revocando Testamento, & de non revocanda donatione illius equi, valebit juramentum, observandumque erit, quia persistere in Testamento legitimè facto, & in donatione equi, nec malum ex se est, nec prohibitum, & eodem modo, etiam res se habet in pluribus exemplis à me adductis *l.3. in Dec. c.3. §.5. n.39.*

8 Non satisfaciunt ergo nonnulli Jurisperiti apud Marium Cutelli *t.1. de donat. disc.2. partic.8.* loquentem *de Juram. apposito donationi Patris ad filium*, dum sive absolutè concedunt; sive absolutè negant, juramentum de hisce similibus valere. Non satisfaciunt (inquam) nam ad pronunciandam dictam validitatem, vel invaliditatem, semper expendi debet, utrùm juramentum cadat in rem aliquo tandem modo, sive in se, sive in ejus perseverantia, malam, an non: si posterius, est validum, observandumque; si prius, nec validum, nec observandum.

CAPUT V.

De solemnitate Donationis, idest de ejus Insinuatione.

§. I. *Quid sit Insinuatio, & in cujus quantitatis Donatione adhibenda.*

1 PRopria donationis solemnitas à Jure requisita, est insinuatio, ut scilicet donatio debeat Judici insinuari, hoc est manifestari. Ad quod certè satis est, si vel ipse donator, vel ejus procurator, vel ipse donatarius, ex donatoris mandato, compareat coram Judice, qui Judex non necessariò sedens pro Tribunali (cùm hic non sit actus jurisdictionis contentiosæ, sed voluntariæ) mandet Notario, ut eam manifestationem redigat in actis ad memoriam in futurum.

2 Hanc solemnitatem, sine qua donatio est invalida, leges invexere, ut à Judice, tanquam à persona agente pro Reipublicæ bono, prodigis donationibus moderationem adhiberet. Undè rectè Oñate *t.2. de contr. tract.10. d.30. nu.103.* advertit, non posse Judicem denegare approbationem ejusmodi donationis, quando nulla apparet causa negandi, posse autem cùm apparet, quia ad hoc instituta est Lex insinuationis, ut prudenter, sine damno, vel boni communis, vel Tertii, vel etiam ipsius donantis donatio fiat.

Quantitas donationis insinuanda.

3 Hæc sunt clara. Illud explicatione indiget. Nam jura non requirunt hanc solemnitatem pro quacunque modicæ rei donatione, sed pro ea, quæ nunc post Imperatorem Constantinum *L. Sancimus §. ult. & penult. L. Si quis pro Redemp. § penult. C. de donat.* transcendet valorem quingentorum solidorum.

4 Difficultas autem tota versatur in expiscanda mensura, quæ in nostræ ætatis moneta huic summæ quingentorum solidorum correspondeat. Varii varia. Azor. *apud Bonac. d.3. de contract. q.13. p.6. n.3.* ait unum solidum æquivalere numero aureo valenti decem & septem Regalibus, seu Juliis Italicis (Julium autem continere tarentum Siculum cum granis item Siculis circiter quinque, alibi monui.)

5 Alii apud eundem Bonac. *l.c.* ajunt, solidum æquivalere quidem nummo aureo, sed nummum aureum volunt continere quatuordecim, aut quindecim Regales, seu Julios, quales sunt Unghari, seu Zecchini Veneti. Unde infert Bonac. ex Molina, & aliis, cum debeat hæc computatio fieri secundùm tempus, quo valebant solidi, quando condita fuit hæc lex, infert, inquam, validam esse donationem sine insinuatione, si sit valoris septingentorum aureorum.

6 Non longè abest de Lugo, *d.23. de Just. n.149.* dicens, valorem correspondentem quingentis solidis esse in nostra pecunia, septingenta, & tredecim scuta, quæ vocantur de moneta.

7 Oñate *t.2. de contr. tr.10. c.30. n.111.* ait; legem Castellæ quingentos solidos vocasse, & confirmasse, esse quingentos Maravedis *de oro*, vel quingentos scutos aureos singulos valoris quatuordecim Regalium.

Sed quia pro temporibus diversis (addit idem Oñate) immò & eodem tempore, in diversis locis, varius est valor monetarum, unde, variè ipsarum quantitas correspondet prædictis solidis, ideò non esse mirum, quòd Julius Clarus asserat, quingentos solidos antiquos conflare summam septingentorum scutorum hujus temporis, Bellarius verò dicat, efficere plusquam mille aureos. Alii autem septingentos, & quinquaginta scutos, Angelus sexcentos, Alciatus octingenta. Denique idem Oñate testatur, se observasse in Peruana Provincia, ubi magna vis auri viget, solidos 500. valere duobus millibus scutis.

8 Quid igitur in tanta varietate statuendum nobis est? Statue juxta prudentem ejusdem Oñates monitionem, nimirum, meliorem computationem, hac in re, esse non posse, nisi eam, quam in unaquaque Provincia tenet, & observat praxis Tribunalium, quia praxis, & stylus Curiæ est optimus hujus legis interpres, eique standum, sive congruat cum quingentis solidis antiquis, sive non item. Statue item juxta similem monitionem Bonac. qui *d.3. de contr. c.13. p.ult. n.6.* inquit *Consulenda sunt hac in re statuta cujusque loci, & à Causidicis potiùs, quàm à Theologo petenda est consultatio.*

9 Sanè Panormi quæcunque donatio rei immobilis cujuscunque quantitatis insinuari consuevit, tum ut evitentur lites de ejusmodi quantitate, tum quia Capitulum 61. Ferdinandi, & Constitutio Comitis Castri, §.2. de quibus mox infra, §.2. n.6. mentionem faciam, præcipit absolutè, & sine limitatione, donationes insinuari debere, (& quidem tum in loco, ubi ea fit, tum in loco, ubi sunt bona donata.) Cùm enim dicta statuta non taxent quantitatem, rectè usus subsecutus explicuit quamcunque.

An Donatio non insinuata tota sit invalida?

10 Inquires primò, si quis donet sine insinuatione rem valentem V.g. mille solidos, estne invalida tota donatio quoad mille, an solum, quoad id, quod excedit illos quingentos solidos, idest quoad 500.

Respondeo. Solùm quoad excessum. Quare in casu dicto valebit quoad quingentos, non verò quoad alios quingentos. Ratio hujus rei nulla alia est, nisi, quia ita expressè definitur in Jure *L. Sancimus C. de donat. aliisque Juribus adductis à Diana p.8. tr.6. res.46.*

An donatio non insinuata, sed juramento firmata sit valida, & revocari non possit, colligi potest ex supradictis in simili *c.4. §. 4.* Vide etiam Dianam *l.c. res.51.*

Donata sine Insinuatione.

11 Inquires secundò. Excessum supra quingentos solidos modo explicato mihi sine insinuatione donatum, possumne retinere in foro conscientiæ?

Respondeo, posse cum de Lugo *T.2. de Just. d.23. nu.156.* Vide etiam Dianam *cit. res.53.* donec à donatore repetatur modo, quo dixi nuper de donatione omnium bonorum. Ipse autem semper poterit repetere, si volo, etiam si sciat, nullam in donatione irrepsisse fraudem, vel vim, quia hanc facultatem illi Leges concedunt. Posse donatorem cedere huic juri, ut scilicet valeat sua donatio sine insinuatione in foro conscientiæ, significant nonnulli Doctores Dian. *p.8. tract.6. res.52.*

§. II. *Quanam Donationes, quamvis excedentes 500. solidos, non indigeant Insinuatione?*

1 PRimò, donatio facta causæ piæ (inter pias esse numerandam causam redimendi captivos, dubium tibi ne sit) ita communiter

niter Doctores apud Dianam *par.8. tract.6. resol.*49.

2 Secundò, facta Principi summo, vel facta à Duce Militibus de rebus mobilibus.

3 Tertiò, Donatio facta in Remunerationem.

4 Quartò, facta ob causam. Et quidem donationem Patris, atque ex meliore sententia, etiam Matris, factam filio contemplatione Matrimonii ejusdem filii, esse ob causam, diximus *l.5. in Dec. c.*4.§.2. & docet Menoch. *conf.*261. Quare hic consequenter dicendum insinuatione non indigere ex vi Juris communis.

5 At nota, donationem extranei factam alicui, etiam contemplatione Matrimonii non esse ex causa, sed prorsus liberalem, quia est voluntaria, & non procedens ex radice necessitatis, cùm extraneus non obligetur, curare Matrimonium alterius. Lege de hoc latè Marium Cutelli *T.1 de donat. disc.2. partic.6. à num.*7. atque adeò certum est, semper hanc extranei donationem esse modo supradicto insinuandam.

6 Dixi (ex vi Juris communis) nam in Jure nostri Regni Siciliæ communiter nostri Doctores docent, donationem Patris, vel Matris filiis factam, etiam ob Matrimonii causam, debere insinuari, id enim præcipit Capitulum 61. Regis Ferdinandi, & novissimè constitutio Comitis Castri Proreg. Anno 1618. *§.*2. Sed refragatur nihilominus item Cutelli *To.2. de Donat. disc.1. speciali* 4. contendens dictum nostrum Jus municipale aliud intendere, non autem necessitatem Insinuationis. Illum adi, si tibi est otium; monitus tamen à me, ut insinuationem prædictam ne negligas, tum ut lites, quantum abrumpere potes, abrumpas, tum, quia praxis nostri Regni dictum Capitulum Ferdinandi, dictamque Castri Constitutionem ad litteram observat, ut sup. *§.1. n.*9. dictum est.

7 Quintò, donatio causa mortis.

8 Sextò, donatio, qua uxor sua bona donat viro in dotem.

Id, quod Dian. *p.8. tr.6. res.*47. extendit etiam ad sponsalitiam largitatem, sed hæc ex jure communi, nam in nostro municipali jure idem dic, quod dictum est modò *n.6.*

9 Septimò, donatio bonorum, quæ Religiosus secum affert ad Monasterium, dum professionem emittit.

10 Hæ septem donationum Classes validæ sunt sine insinuatione, ut habent jura Civilia, & docent communiter DD. quorum multi citantur à Dian *l.c.* Ratio autem Primæ est, quia Legislator Civilis non potest leges condere in detrimentum operum bonorum.

11 Ratio secundæ est, quia donatio facta Principi, vel à prædicto Duce excipitur ab insinuatione *in dict. L. Sancimus*.

12 Ratio tertię est, quia Remuneratoria, in rigore, non est pura donatio, ut supra indicavimus *c.2.§.2. n.2.* Undè donationes reciprocæ, seu colligatæ inter fratres, de quibus *dixi c.*4.§.2. *n.*7. Si fiant in recompensationem, ut ibi explicuimus, non indigent insinuatione, indigent verò, si fiant absolutè, & independenter, quia illæ non sunt puræ donationes, hæ autem sunt.

13 Huc etiam reduco donationem, qua Filius moderatum aliquid donat Patri, ob emancipationem; ejusmodi enim donatio remuneratoria est; Filius enim accipit à Patre Beneficium solutionis à Patria potestate, Pater autem accipit Beneficium, non ampliùs alendi filium. Sed cur hæc Beneficia invicem non compensentur, & consequenter quod datur, quamvis propter ipsam emancipationem, cur non dicatur pura donatio indigens insinuatione? Sanè ita cum Pinello tenere videtur Molina citatus, sed non exceptus à de Lugo *d.*23. *de Just. n.*162.

14 Ratio quartæ est, quia non est pura donatio ea, quæ fit ex causa, nam donatio v.g. quam alicui facis, ob obsequium, seu laborem pro te impensum, vocari non poterit liberalis, seu pura.

15 Huc reduco donationem factam ad reparandam domum, quæ ruina cecidit, vel ex igne destructa est, dummodo donata ad illum solum usum expendantur. Ratio est, quia reparatio domus causa legitima est, cùm ad bonum publicum faciat, reparari domus, & ita decernitur in Jure, *l penult. C. de donat.*

Ratio quintæ est, quia donatio causa mortis, ut supra vidimus, potiùs est ultimæ voluntatis dispositio, quàm donatio. Esto aliqui cum Julio Clar. *q.*17. dicant, donationem causa mortis indigere insinuatione, quod certè etiam probabile est.

16 Ratio Sextæ, & Septimæ est, quia illæ non sunt donationes, nam sunt quid consequens ad personam, &c.

Sed quid Primò, de remissione debiti?

Resp. distinguendo: nam remissio debiti Juris acquisiti, si excedit prædictam summam, sub pœna nullitatis est insinuanda. At verò remissio Juris acquirendi non est necessariò insinuanda. Ratio est, quia illa æquivalet donationi, non autem hæc, quæ solùm est non acquisitio. Nam propterea Confessio, qua, dote non soluta, fateatur Maritus, solutam esse, indiget insinuatione, quia est remissio juris acquisiti.

17 Quid secundò de donationibus pluribus facta?

Resp. Si donatio pluribus facta simul, eodemque tempore fiat, invalida est quoad excessum, si non insinuetur, etiamsi donator dicat, se facere diversas donationes; quia adhuc est donatio excedens. Idem dic, si ejusmodi donatio fit diversarum rerum, ut si quis donaret equum, prædium, vestem, quæ quamvis singulæ non excedant, excedunt tamen simul juncta. Relege *L. Sancimus*, ubi Legislator hanc donationem pluribus factam insinuationi subjectam vult, & meritò, quia sic depauperari etiam facilè quis potest.

18 At verò, si successivè fiat pluribus, insinuatione non indiget, quia tunc verè sunt multæ donationes, quarum nulla, ut supponimus, excedit summam quingentorum solidorum. Lege Molinam *d.*278. & Rebellium *p.2. l.*18. *q.*6. *num.*7. aliosque apud Dianam *p.8. tr.6. res.*48.

19 Hinc si quis donet censum, qui uno anno non extendit quingentos solidos, excedit autem unitim cum aliis annis, si quis, inquam, donet ejusmodi censum exigendum per multos annos; sed solùm durante vita donatarii, vel ipsius donatoris, non indiget insinuatione, quia sic censentur multæ donationes distinctæ; cùm enim vita possit durare solùm per annum, modica judicanda est donatio, quæ fit certa, quæ autem correspondet aliis vitæ annis, cùm sit incerta, non est censenda vera donatio. Contra verò, si quis donet eumdem censum exigendum à successoribus donatarii, & solvendum ab hæredibus donatoris; ut etiam si quis donet eumdem censum determinando tot annos, quibus pensiones census excedant quingentos solidos, indiget insinuatione, quia tunc donatio præsumitur esse facta per modum unius. Ita clarè decernit dicta *L. Sancimus* §. *ult.*

20 Quid tertiò, si contrà, hoc est, si multi; V.G. decem, aliquid mihi donent, quorum singulorum donatio non excedat, omnium verò excedat summam 500. solidorum?

Resp. Oñate *T.2. de contr. tr.*10. *d.*30. *n.*139. sic distinguit. Si ii decem, communicato consilio, donent uni tibi, insinuatione opus esse, quia est una donatio. Si verò singuli per se donent, insinuatione opus non esse, quia sic, sunt plures donationes. Hæc Onnate, nullam rationem, nec auctoritatem ullam afferens. Non est igitur approbandus, nisi fortè loquatur de donatione facta à multis, qui constituunt unam personam moralem, ut, si Universitas, Civitas, Capitulum donaret; tunc enim esset verè una donatio. Quòd autem, si secus intelligatur, approbandus non sit, patet, quia intentio legis est moderari effusas largitiones, hoc est prodigalitatem ex parte donantis. At quæ effusio est, si mille, v.g. homines, communicato consilio, donent tibi singuli ex propriis bonis solidum unum?

CAPUT VI.

De Revocatione Donationis.

1 AD tres reducuntur causæ, ob quas, tum in foro conscientiæ, tum in foro externo revocari queat donatio (multò magis promissio donandi) sive solùm acceptata, sive etiam omni ex parte completa per traditionem jam exhibitam. Prima causa est ob ingratitudinem. Secunda ob prolem posteà susceptam. Tertia, ob inofficiosam donationem. Breviter de singulis, nam quia satis plenè hæ causæ expenduntur à Jurisperitis, & Theologis adductis à de Lugo *disp.*23. *de Justit. à num.*167. & Bonac. *d.*3. *de contract. q.*13. *punct. ult.* ideò in his operæ pretium nobis erit, necessaria dumtaxat afferre, cætera resecare.

§. I. *Revocatio donationis liberalis ob ingratitudinem Donatarii.*

1 HUjusmodi ingratitudinem, quæ concedit facultatem revocandi rem donatam, & quidem etiam, teste Dicast. Mol. aliisque citatis à Dian. *p.8. tr.6. res.*58. fructuum ex ipsa perceptorum post litis contestationem, in quinque casibus locum habere sanciunt leges.

2 Primò, quando donatarius atroces injurias contra donatorem effundit, intellige, ex meliore sententia, etiam quando, licèt non verbis, factis tamen atrociter est injurius, ut, si v.g. Cornua ad donatoris postes affigat.

3 Secundò, quando manus impias infert in donatorem.

Tertiò, quando notabile, & grave eidem detrimentum facit.

4 Quartò, quando vitæ periculum, sive per se, sive per alium eidem affert.

5 Quintò, quando donatarius non vult implere gravamina, sub quibus donans rem fortè donavit. Vide tamen, quæ dicam *num.*13.

6 Nota primò, hanc revocationem ob ingratitudinem habere locum etiam in Legato, teste Mol. *d.*112. Sà *V. Legatum*, Bonac. *de contract. d.*3. *q.*13. *p. ult. n.*5. ut, si v.g. Legatarius injurius atrociter esset Testatori v.g. cognoscendo dicti Testatoris uxorem, &c.

7 Nota secundò, in prædictis committendis debere in culpa esse donatarium: Undè, si justè v.g. donatarius donatorem homicidam accuset, si justè suum repetat, quamvis cum damno donatoris, si justè, ut se defendat, donatorem occidat, &c. non potest ipsi revocari donatio, quia, ubi non adest culpa, nec adesse debet pœna.

8 Nota tertiò ejusmodi ingratitudinem debere coram Judice certò probari. Donec ergo quis condemnetur à Judice, poterit sibi retinere donata, nec poterit donans ex se illa reassumere, nec si extra judicium, sententiamque petat, poterit obligare donatarium ad reddendum. Ita de Lugo, Mol. Fagund. aliique excepti à Dian. *p.8. tr.6. res.*58. Ratio est, quia ad pœnam non obligatur quis, nisi post sententiam Judicis.

9 Illud concederem cum Lessio, ac Rebellio, quem sequitur, adducitque Bonac. *loc. cit. p. ult. num.*8. eum, qui promisit rem donare, necdum illam tradidit, posse non tradere, ac sibi retinere, si Promissarius aliquam ingrati animi notam ex prædictis contraxit, nec aliud

aliud oritur scandalum, quia certè non videtur, se voluisse obligare ad tradendam rem promissam in tantæ ingratitudinis circunstantia.

10 Dicast. *l.2. tr.5. d.1. dub.7. n.157. & 110.* ap. Dian. *l.c.* tamen sustinet, si apertè constet de ingratitudine donatarii, posse donantem ex se reassumere rem donatam, occultèque compensare, quia tota vis potestatis revocandi fundatur in defectu conditionis implicitè appositæ in donatione, idest, *Si donatarius ingratus non extiterit*: quæ certè sententia non est improbabilis.

11 Nota Quartò, quid, si ingratitudo æqualis, vel gravior committatur à Donatario, præter eas quinque, quas modò numeravimus, eodemne modo poterit donationem donator revocare?

Resp. Eodem modo putant plures apud Mol. *d.281. num.8.* quod etiam amplectitur Dian. *p.8. tr.6. res.54.* sed ipse Mol. Rebell. Turr. apud de Lugo *l.c. n.173.* id nequaquam concedunt, nam hæc potestas revocandi donationem, cùm sit ex probabiliore opinione solùm de Jure positivo Legum, non verò de Jure naturæ, sitque odiosa, solùm restringenda est ad expressa à legibus. Sed non ita diceret Dicastillus, qui modò fundavit totam vim ejusmodi revocationis ob ingratitudinem in opposita implicita conditione, *nisi donatarius ingratus extiterit*.

12 Illud ego noto, esse tam amplam tertiam causam allatam *n.3.* ut plures comprehendat ex illis, quas tu similes fortasse vocares, sed illæ verè sunt ex expressis, si accuratiùs expendantur.

13 Denique, si donans, cognita injuria, dum vixit, donationem non revocavit à Donatario modis dictis, ingrato, nec revocare incepit, judicari posse, factam esse remissionem à Donante, quod distinctius vide apud Mol. *d.281.*

14 Si solùm fuit res promissa, & nondum tradita, posse in foro conscientiæ, cessante scandalo, non tradi ob æquivalentes causas ingratitudinis concedit Rebell. *q.9. num.9.* quia præsumi potest, Donatorem noluisse rem tradere, potiùs quàm obligare rem suam in casu tantæ ingratitudinis: id, quod firmat, quæ *num.9.* dicta sunt.

15 Nota quintò, hanc potestatem revocandi non habere locum in donationibus factis Ecclesiæ, nam, quamvis ejus Prælatus ingratus sit, nihil nocere poterit donationi, quæ non ipsi, sed Deo facta est, qui certè ingratus esse non potest. Ita Vadignus, Laym. Hurt. de Lugo Dicast. aliique apud Dianam *p.8. tr.6. res.56.* contra Fagund. *ib.* citatum. Quod si onus à donante Donatarius ipsi Ecclesiæ impositum non adimplet, cogi poterit à legitimo Superiore, ut adimpleat, non verò ut restituat donata.

16 Denique posset hic quæri, utrùm potestas revocandi donationem in dictis casibus transeat ad hæredes? Utrùm eadem potestas adsit in donatione remuneratoria; Utrùm eadem potestas adsit in donatione Beneficiorum Ecclesiasticorum; utrùm eadem adsit in Matre respectu filii, vel in Patrono respectu liberti? Verùm hęc dilucidè tractata habes apud DD. citatos, & breviter collectos apud de Lug. *l.c.* Vide etiam Dia. *p.8. tr.6. res.117.* quoad donationem remuneratoriam; Quoad quamcumque autem donationem ex causa, vide apud Marium Cutelli *to.1. de donat. disc.3. partic.4. initio*. Rursus, An donator possit revocare donationem ex eo, quòd donatarius non alat donatorem jam lapsum in paupertatem? & an Pater ob causas supradictas possit revocare dotem datam Filiæ, dum vivit ejusdem filiæ Maritus, vel eo mortuo, si extent filii? sed hæc clarè habes apud eumdem Dianam *l. cit. res.55.*

Denique. Quid, si Donator juravit se renunciare huic potestati revocandi ex ingratitudine? Verùm ex supradictis *c.4. n.4.* tunc non posse revocare, colliges ex mea sententia.

§. II. *Revocatio ob filios post Donationem susceptos.*

1 LEx; quæ disponit donationem revocari ob susceptos filios loquitur quidem de libertis, sed Doctores, apud Dianam, *p.8. tr.6. res.63.* sive ob identitatem rationis, sive ob contextus variarum legum extendunt ad alios quoscunque. Verba Legis hæc sunt. L. Si unquam C. de revoc. Donat.

Si unquam libertis Patronus filios non habens bona omnia, vel partem aliquam facultatum fuerit donatione largitus, & posteà susceperit liberos, totum ad ipsum revertatur.

Meritò quidem, quia non præsumitur velle quis, etiamsi juraverit, donare rem notabilem alii (nam excipiendæ sunt res levioris momenti) in eo casu, quo propriam sobolem nanciscatur, sive illam de novo suscipiat, sive de novo cognoscat, esse suam: nam semper ejusmodi donationes imbibunt conditionem, si mihi filius non adsit: Quare tunc donatio erit in totum revocanda, si facta fuit extraneo; nam, si facta fuerit uni ex filiis, dicam *n.14.*

2 Adverte tamen, donationem factam Ecclesiæ non revocari in totum, sed solùm quoad legitimam filii, vel filiorum. Adverte item idem esse, quando quis juravit, non revocaturum donationem; tunc enim solùm, quoad legitimam, erit revocanda, quia cùm de aliis portionibus possit Pater ad libitum disponere, & sine peccato, ut hìc omnino est supponendum, Juramentum quoad ipsas validum est, & observandum per dicta *c.4. §.4.*

3 Verùm non revocatur donatio, quando suscipiuntur filii spurii, vel non legitimi, quia dicta *L. si unquam*, semper loquitur de filiis legitimis.

4 Quid, si legitimentur per subsequens Matrimonium?

Resp. revocari, quia hi sunt perfectissimè legitimi.

5 Quid si legitimentur per Principis Privilegium?

Resp. Dicastillus negat, revocari, quia is, ait, non est perfectè legitimus. Hurtadus tamen, & meritò, docet revocari, quia is gaudet omnibus privilegiis filii legitimi.

6 An dicta dispositio revocandi donationem ob prolem susceptam locum habeat in donatione remuneratoria?

Respondeo, cum Mar. Cutel. *to.1. de Donat. disc.2. partic.13.* Vide etiam Dian. *p.8. tr.6. res.65.* negativè, quia hæc, ut toties dictum est, non est pura donatio, de qua loquitur dicta *L. Si unquam*.

7 An, quando proles præcognita fuit, & nihilominus donatio fuit facta, ea sit revocanda?

Resp. Aliqui, ut Hurt. & Rebel. apud Dian. *l.c. res.59.* putant non esse revocandam, quia favor (ajunt) hujus legis factus est Patri, & ideò illum renunciare poterit. Alii ut Vadig. Dicast. de Lugo ap. eundem, quibus adde Cutel. *t.2. de Donat. disp.1. speciale 3.* censent esse revocandam, quia, contra putant, favorem hujus Legis factum esse filiis.

8 An reviviscat donatio, si filius de novo susceptus moriatur?

Resp. reviviscere, saltem communiter, docet de Lugo, *d.23. de Just. n.180.* quia intentio Donatoris, semper præsumitur esse, ut donatio constet, si filiis, vel nepotibus non præjudicet. Non reviviscere tenet Dicast. apud Dianam *l.c. tr.61.* citantem Hurt. & Rebel. quia donatio, inquit, semel extincta per susceptum filium, non potest iterùm vivere sine novo consensu Donatoris.

9 Nota denique donatarium, supervenientibus donatori filiis, teneri in conscientia restituere res donatas; si à donatore etiam extra Judicium eæ repetantur, quia, hęc non est pęna, ut erat illa ob ingratitudinem, sed est dispositio Juris irritans omnino donationem. Si tamen Donator non petat, cum possit, poterunt res donatæ retineri ex eo capite, quod tunc donator pręsumitur condonare, ut modò in simili diximus, sup. *c.4. §.3. num.1.* & docet etiam Less. *l.2. c.18. dub.14. num.100.*

10 Excipe semper ex regulis universalibus Restitutionis, nisi bona fide donatarius res acceperit, bonaque item fide non factus locupletior, consumpserit, ut notat rectè de Lugo *d.24. de Just. n.218.*

Dubium incidens. An Testamentum, & Legata intelligantur revocata ob susceptam, vel de novo cognitam prolem?

11 Eo ipso revocatum intelligi Testamentum, quoad institutionem hæredis, certum est. Sed, quid, quoad legata?

Resp. Idem dicendum, ut docet, tanquam probabilius, Sanch. *l.4. cons. c.1. d.52. nu.4.* & meritò, nam, cùm legata sint veluti donationes quædam, ratio, quæ probat, superveniente filio, rescindi donationem, urget & in Legatis. Est autem in legatis illa exceptio, ut ea legata sustinenda sint, quæ Verosimiliter (id, quod ex conjecturis est colligendum) ipse Pater adhuc fecisset, natis, vel cognitis de novo filiis. Ita idem Sanch. cum pluribus, quibus adde Mol. *d.175. §. Intelligendum Prætereà.*

12 Si supervivat Pater post natos, vel cognitos filios, & tamen Testamentum nequaquam revocet, putant, aliqui, non intelligi revocatum, quia, si potuit (ajunt) & noluit, signum dat, volendi in eo perseverare. Alii tamen cum eodem Sanch. *l.c. n.10.* inquiunt, intelligi revocatum. Sed melius distinguendum cum de Lugo, *d.24. de Just. n.53.* Si enim adsunt conjecturæ, non revocatum expressè fuisse à Patre Testamentum, quia expectabat fortè tempus aptius revocandi, sed repente mortuus est, utique revocatum intelligetur. Si verò adsint conjecturæ prædictæ perseverantiæ, non erit revocatum.

13 Denique, si, vivente adhuc Patre, qui jam condiderat Testamentum, nascatur illi filius, *l. Posthumus initio ff. de injusto rupto*, & statim moriatur, convalescet Patris Testamentum, etiam si illius fuisset institutus hæres quicumque extraneus, nam in jure; quod à principio validum fuit, faciliùs recuperat suas vires, quàm, quod fuerat invalidum de novo eas acquirit.

§. III. *Revocatio Donationis inofficiosa.*

1 QUoties fit donatio (& quidem notabilis quantitatis ut suprà monui in simili) ab aliquo, qui dum donat, habet filios (nam in præcedente §. locuti sumus de non habente filios, dum donat, sed habente posteà) toties illa donatio, si demat de legitima filii debita, erit, & appellabitur inofficiosa, idest contra officium pietatis Patris, vel Matris debitum filiis, rescindique omnino debet, etiam si sit Juramento firmata, quia Juramentum non potest obligare aliquem in prejudicium aliorum, ut hìc esset in prejudicium legitimę filiorum.

2 Adverte autem, ejusmodi rescissionem peti non posse à filio, nisi defuncto Patre, quia legitima ea nō debetur, nisi post Patris mortem.

Ex hac certa doctrina, quatuor dubitationes emergunt.

Donatio inofficiosa totane, an pars sit invalida?

3 Prima, An donatio inofficiosa facta extraneo sit invalida in totum, an solùm in parte, quatenus scilicet officit legitimæ filiorum?

Resp. Si ea donatio non fuit facta animo fraudandi legitimam eorum, quibus debetur, solùm invalidatur, seu revocatur, quoad partem, in quantum scilicet possit remanere dicta legitima. Et puto ad hanc revocationem (sed, ut dixi, post mortem Patris) non esse opus sententia Judicis, quia legitima semper est post Patris mortem debita filiis.

4 At si ea donatio facta fuit animo fraudandi legitimam iis, quibus debetur, quod Jurisperiti dicunt donationem esse inofficiosam re, & consilio: Aliqui apud Molinam *d.283. n.12.* negant, revocandam esse in totum, aliqui affirmant, at ipse Molina tandem concludit favendum esse possessori.

Ad-

Addit de Lug. *d.23.de Just.n.202.* Video etiam Dian. *p.8.tr.6.ref.66.* & *84.* non esse fundamentum, cur debeat revocari in totum.

5 Ego dico primò, certum mihi esse, revocandam, quoad partem correspondentem legitimæ, & quoad partem eandem esse invalidam, & posse filium ante omnem sententiam sibi repetere, & obligari donatarium restituere modo suprà dicto, *in §.prac.*

6 Dico secundò. Si fortè judicet quis revocandam esse in totum, certum mihi esse, id non posse fieri, nisi per sententiam Judicis. Ratio est, quia hæc esset pœna illius animi defraudandi legitimam. At pœnam temporalem subire, nemo cogitur ante sententiam.

7 Obiicies: Pater dum vivit, sine justitia (esto aliquando cum peccato, quando v.g. est contra Charitatem filiis debitam) potest omnia bona sua alienare ad extraneos, etiam si legitima pro filiis nulla sit remansura, nam dum ipse Pater vivit, est Dominus rerum suarum: & legitima non debetur filiis, vel ascendentibus, nisi post Patris mortem; Ergo Donatarius non obligabitur in conscientia ante sententiam tradere legitimam prædictis filiis Defuncti, nec Filii possunt repetere ante sententiam, quia ea bona non accipit Donatarius à Patre contra Justitiam.

Resp. Urget objectio, sed tamen dico, Esto, sit valida illa donatio, vivente Patre, at hoc mortuo, cùm ea remaneat, seu evadat inofficiosa, posse filium legitimam, seu certè sua congrua alimenta ab illa donatione sibi repetere, ac debere donatarium reddere ante omnem sententiam, quia pars illa donationis correspondens legitimæ post mortem Patris, non est Donatarii, sed filiorum. Cujus rei ulterior ratio est similis illi rationi, quæ dicta est *§.prac.n.2.* Nam, sicuti omnis donatio imbibit conditionem, si filius mihi non nascetur, ita imbibit conditionem, *Si filio meo post meam mortem sua legitima, seu saltem sua alimenta non defuerint.*

Donatio inofficiosa respectu Ascendentium.

8 Secunda dubitatio; An idem sit respectu Ascendentium? Si scilicet filius descendentibus carens, ita donet extraneo, ut non remaneat pro patre, vel Avo sua legitima, quæ certè ipsis debetur, moriente dicto filio, validenè donet?

Resp. Idem esse dicendum, invalidamque esse donationem, eo prorsus modo, quo suprà de Patris donatione respectu legitimæ filiorum. Ita Doctores omnes, *in l.Si Filius C.de inoffic.Donat.* Et ratio nimis est in promptu, quia nimirum æquè illi debetur legitima, &c.

Donatio facta ascendentibus, an revocanda sit, si deinde nascatur Donatori Filius?

9 Tertia: Titius nullos habens filios, suo Patri, vel suo Avo donationem suorum bonorum legitimè fecit; deinde ad aliquot annos nati sunt filii ipsi Titio. Quæritur, an, & quatenus hæc donatio valida sit, vel invalida?

Resp. Esse invalidam, idque propter rationem universaliter dictam, quia ob susceptam prolem annullatur donatio.

10 Urges, estne invalida quoad legitimam tantùm debitam filio jam nato, an secundùm totum?

Resp. esse probabilius, quod sit invalida quoad totum, & consequenter, quòd Ascendentes post mortem Donatoris debeant omnia bona donata restituere ante omnem sententiam filio huic nato. Ratio est, quia secundùm ordinem naturalem facultates Patris descendentibus debentur, & solùm in defectu Descendentium debentur Ascendentibus.

11 Obiicies; Diximus modò, donationem factam Ecclesiæ, si posteà nascatur donatori filius, non revocari, nisi quoad nati filii legitimam, ergo pari ratione donatio facta ascendentibus, si posteà donatori filius nascatur, non revocari debet, nisi quoad dicti filii legitimam.

Resp. negando consequentiam, nam præstò est disparitas, si quidem illa est donatio facta in bonum animæ, quæ, salva legitima, sustineri censenda est à Donatore; at hæc facta ascendentibus nulla ratione censetur à Donatore sustineri, cum (sicuti modò diximus) Ordo naturalis requirat, ut facultates Patris habeant filii, seu descendentes, quando hi adsunt, non verò Ascendentes. Lege Mol. *d.282. Dubium ulterius est.*

Donatio inofficiosa facta uni ex filiis.

12 Quarta Dubitatio. Si Pater det uni ex filiis excessivè; cum præjudicio legitimæ aliorum filiorum, ea donatio estne inofficiosa?

Resp. esse inofficiosam, & revocandam, immò invalidam, atque afferre eandem obligationem restitutionis dictam *n.5.* secundùm illum excessum tamen, qui præjudicat dictæ legitimæ. Id satis patet ex dictis, quia sua portio legitima semper æquè filiis debetur post mortem Patris.

13 Adde, id locum etiam habere in eo casu, ut vult Cutelli *t.2.de Donat.spec.2.& spec.3.* quo Pater causa dotis donationem omnium bonorum, vel excessivam dederit uni ex filiis: erit enim etiam hæc donatio inofficiosa, si non remanet legitima pro aliis filiis, cùm nulla causa possit dari, quæ legitimæ favorem superet.

14 Illud permaximè hìc est advertendum, in quo maximè labi proclive est ei, qui perfunctoriè quæstiones evolvit. Si enim extraneus habuit à Titio v.g. donationem excessivam, quam ipse extraneus bona fide acceptavit, bona fide consumpsit, nec in ullo factus est locupletior, ad nihil in conscientia obligabitur, sive Titio deindè nascatur filius, sive si Titius tunc, quando donavit, filios fortè habuerit: ad nihil inquam obligabitur, ne ad legitimam quidem dictorum filiorum. Ratio est, quia sub prædictis circumstantiis ex nulla radice restitutionis urgetur ejusmodi extraneus, ut ex regulis universalibus de restitutione constat.

15 At verò Filius, qui recipit à Patre vivente bona, quæ, juxta alibi dicta, præsumuntur pertinere ad legitimam suam, recipit, inquam, cum præjudicio aliorum filiorum, debebit etiam teste de Lugo *d.24.de Just.n.218.& 219.* in conscientia computare id, quod accepit in suam legitimam, quamvis bona fide acceperit, bonaque fide consumpserit, nec in ullo factus sit ditior. Ratio est, quia quando Pater illi donavit, jam extinxit obligationem donandi ipsi legitimam, & jam ipse filius suam eandem legitimam habuit. Ergo, quando illam consumpsit, suam legitimam consumpsit. Ergo eandem, mortuo Patre, exigere non potest, duplicatam enim haberet, quod esset in fratrum suorum præjudicium.

16 Aliud esset, si filius bona fide occultè quid acciperet à Patre, & bona item fide consumeret, nec inde fieret in aliquo ditior; tunc enim illud non obligaretur conferre in suam legitimam (quod certè obligatur, si mala fide) quia, dum Pater nihil ipsi dedit, non extinxit Jus legitimæ ipsi filio debitæ, quare poterit, mortuo Patre, illam exigere. Neque dicas, hunc filium debere Patri id, quod etiam ab ipso accepit, consumpsitque, unde debere ipsum compensare hoc debitum cum sua legitima post mortem Patris. Ne id dicas, inquam, nam filius propter bonam fidem jam dictam, & quia res accepta non extat, & in nihilo factus est ditior, nullum debitum habet, quod debeat compensare Patri.

CAPUT VII.

Quæstiones nonnullæ de Materia Donationis. Remissivè.

1 AN Donatio possit acceptari ab absente? Dixi suprà *in tract. de Promiss. cap.7.§.4.*

2 An post mortem Donatoris; *ib.§.3.n.5.*

3 An donatio inter vivos facta Capuccinis, Minoribus, & Societati Jesu valeat, & quatenus? vide apud Sanch. *l.7. summ.c.25.26.& 27.* Castrop. *t.3.p.3.p.9.& 19.* Dian. *p.8.tr.6.ref.104.* aliosque.

4 An Maritus confitens, se recepisse hanc, vel aliam quantitatem ab uxore pro Dote, censeatur illam donare? Vide apud Rodriq. *in summ.t.1.c.168.n.3.* Dian. *l.c.ref.113.* aliosque.

5 An Donatarius, vel Legatarius obligetur implere Donatoris, vel Testatoris sive Vota, sive debita ex Justitia? Lege apud Dian. *ib.ref.112.*

6 Donatio liberalis; ut etiam Testamentum factum metu, nimia reverentia, vel importunitate per aliquos irrita sunt, per aliquos irritanda, sicuti irritandi veniunt contractus onerosi: Utramque sententiam judicant aliqui ut Dian. *ib. ref.129.* probabilem. Verùm ego de hac re dixi *l.1.in Dec.c.2.§.5.à n.11.* ubi adverti, quid intelligendum sit nomine reverentiæ, & importunitatis. Vide etiam, quæ summatim dixi suprà *in tr.de Promiss.c.4.à n.2.* cùm de Promissione.

7 Donatio nunc facta Ecclesiæ construendæ, seu Collegio olim fundando, valet, revocarique non potest. Quamvis enim nullus nunc adesset, qui acceptare legitimè posset, (nam posset fortasse Prælatus) tamen ex voluntate Donantis censetur facta nunc pro tunc, quando aderit Rector Ecclesiæ jam fundatæ, seu constructæ, qui acceptare poterit. Ita colligo ex Abb. *in c.ad audientiam de Eccl. ædifican.* Duco autem argumentum ex Donantis voluntate, nam aliæ rationes, quas pro hac validitate adducit Dian. *p.8.tr.6. ref.125.* non videntur mihi admodùm efficaces, lege ipsum.

8 Quid fiat in conscientia, si rem donatam famulus non afferat Donatario, & interim Donator è vivis decedat; Dixi *l.8.in Decal. tr.4.c.1.§.5.n.11.*

9 An peccent, & ad obligationem Restitutionis teneantur, qui recipiunt ea, quæ alter cum peccato, seu illicitè donat. Dixi *l.8. in Dec.tr.1.c.2.§.4.n.2.* & universaliter habet de Lugo *to.1.de just.d.4. sect.3.n.49.& 50.* Dian. *p.8.tr.6.ref.39.* aliique.

10 An peccet, & obligationem restitutionis contrahat, qui impedit donationem, sive licitè, sive illicitè alteri faciendam? Dixi *l.8. in Dec. tr.3.c.4.§.2.*

11 De donatione, quam alteri facit filiusfamilias ex bonis Patris, dixi *l.5.in Dec.c.4.§.1.à n.7. cum de ludo, & l.8.tr.2.c.3.n.3.*

De donatione Religiosorum. *l.8. in Dec. tr.2.c.4.*

De donatione servorum. *ib. tr.1.c.2.§.1.*

De donatione, quam facit Pater, vel Mater Filio. *l.5.in Dec.c.4.§.2.*

De donatione Uxoris de bonis Mariti. *l.8.in Dec.tr.1.c.2.§.3.*

De donatione inter Uxorem, & Maritum, deque Sponsalitia largitate, dixi suprà *l.8. de matr. tr.7. de oblig.c.2.*

An usurarius, An Judæus, An Cæcus possit donare, causa mortis, vide apud Dianam, apud quem alia non pauca minutiora. Et dum ego tantisper quiesco, tu vale.

DE CENSURIS ET IRREGULARITATE,

Quæ sunt de Jure Ecclesiastico.

LIBER DECIMUS.

MONITIO AD LECTOREM.

QUONIAM *ea, quæ disputanda essent de Excommunicatione, Suspensione, & Interdicto, omnibus sunt obvia, & passim legi apud Doctores possunt, ego, tum ne meri exscriptoris notam incurram, tum ne meis Lectoribus, vulgaria ipsi apponendo, tædio sim, selectas dumtaxat aliquas quæstiones, & sanè præ cæteris utiliores, de triplici hoc argumento in sequentem modum hic propono. De Irregularitate integrè agam.*

TRACTATUS I.

SELECTA DE EXCOMMUNICATIONE,

CAPUT PRIMUM.

Divisio Excommunicationis in latam, & ferendam.

1 EXcommunicatio latæ sententiæ est, quando Lex, vel Prælatus aliquid ita prohibet, ut qui secus fecerit statim, eo ipso, seu ut etiam loquimur, ipso facto, vel ipso jure incidat in excommunicationem; nam ideò in sacro Textu, *C. Pastoralis de appellationibus*, dicitur excommunicatio trahere secum suam executionem. Excommunicatio ferenda quam etiam appellamus comminatoriam, est, quando Lex, vel Superior aliquid ita prohibet, ut qui secus fecerit, non statim incidat in excommunicationem, sed postquam constiterit eum transgressum fuisse ejusmodi Legem, vel Præceptum, & Judex, præcedente monitione, protulerit contra ipsum sententiam Excommunicationis: Qui ergo delinquit contra priorem modum, ut excommunicatum in utroque foro se gerat statim: quia statim, patrato delicto, in excommunicationem incidit; qui verò contra posteriorem, non ita, quia nondum est excommunicatus, donec Judex sententiam dictam proferat.

2 An verò sicuti excommunicatio lata præcepto addita signum est ejusmodi præceptum obligare sub mortali: ita etiam, quando additur excommunicatio ferenda, diximus *in opusc. de Sacrific. Missæ l.3. c.1. §.8. à num.4.*

3 Dico hic operæ pretium est advertere Primò, quod dictum est de excommunicatione latæ sententiæ, puta, eam habere secum suam executionem, verum esse; etiam in suspensione, interdicto, irregularitate; quando in his apponuntur illæ clausulæ, ipso facto, vel ipso jure, vel quid simile, indicans, ejusmodi pœnas non esse ferendas, sed latas: statim enim (ut dictum est de excommunicatione) sine aliquo Judicis ministerio incurruntur. At quando eædem dictæ clausulæ apponuntur in aliis pœnis, v. g. *Qui hoc delictum patraverit, qui non obedierit, &c. ipso facto incidat in pœnam privationis vocis activæ, & passivæ, in pœnam confiscationis bonorum, in pœnam depositionis officii, &c.* non statim ejusmodi pœnæ incurruntur, sed requiritur mandatum, seu sententia Judicis declarantis, commissum fuisse delictum, qua declaratione prævia, & non anteà, delinquens pœnis illis erit actu subjectus.

4 Immò, idem erit ex Thoma Hurtad. *p.2. fol.571.* Vide etiam Verric. *fol.134. num.2.* (licèt alii ut Bald. cit. à Thom. Hurtad. *loc. cit.* & Sam. *de elect. d.7. contr.4. tr.2.* id negent) etiam si addatur fortior clausula; sic v. g. *Ne quis hoc delictum committat sub pœna privationis vocis activæ, &c. ipso jure sine ulla prævia declaratione*; nam etiam tunc requiritur sententia declaratoria delicti commissi. Quod si expressè aliud superaddatur sic: *Sine ulla prævia declaratione delicti*, tunc non est mirum, statim incurri pœnam, quia in tanta expressione voluntatis Superioris non datur aditus præsumendi, aliam Judicis declarationem esse expectandam.

5 Si quæras rationem disparitatis, cur in his pœnis requiratur dicta declaratio, non verò in Excommunicatione, suspensione, &c.

Respondet Sanch. *lib.9. de matrim. d.30.* cui adde Suarez *de censur. d.3. sect.3. & lib.5. de legib. c.5.* & Sam. *loc. cit. numer.7. & 8.* innumer. adducentes, se nullam invenire, nisi usum antiquissimum Ecclesiæ sic usurpantis.

6 Adverte secundò, difficile aliquando esse dignoscere, an in aliqua lege excommunicatio, vel quælibet alia censura sit lata, an sit ferenda. Nam licèt interdum, quando clara sunt verba, planè discernatur, sæpissimè tamen incidimus in ambigua, de qua re Tiraquellus, *in l. si unquam C. de revocandis donat. V. Revertatur*, latissimè. Tunc ergo notentur tres sequentes regulæ.

7 Prima regula, quando ex contextu verborum lex requirit actionem alterius, qui executioni mandet pœnam, tunc pœna est ferenda: quando autem non requirit eam actionem, sed lex immediatè pœnam infligit, & exequitur, tunc pœna est lata, & quia, quando ferens censuram utitur præsenti, vel præterito tempore, nullam restrictionem faciens, non requirit regulariter actionem, seu ministerium alterius, ideò regulariter erit tunc lata sententia, quando verò utitur futuro, nullam restrictionem faciens, quia importare facilè potest alterius ministerium, ideò tunc erit ferenda.

8 Secunda regula. Quoniam non sunt certæ verborum formulæ, quibus excommunicatio ferri solet, totaque sententia Excommunicationis dependet ab intentione illam ferentis, si is se declaret, vel ex aliis circunstantiis clarè colligatur, excommunicationem esse latam, vel ferendam, talis omninò est judicanda.

9 Dixi (clarè) nam secus nulla feretur excommunicatio; unde Sayr. *l. c. de Cens. c.11. n.15. & 16.* notat in his formulis. Fero in te Ecclesiasticæ Censuræ sententiam. Ferio te mucrone Christi, vel mucrone Ecclesiastico; Indignationem Dei, vel Sancti Petri, vel nostram incurrat. Præcipio in virtute Sanctæ Obedientiæ. Sub interminatione maledictionis maledico te, &c. in his, inquam, & similibus esto peccetur ab eo, qui non obedit, non tamen incurritur ulla excommunicatio, nec ulla censura, quia in prioribus duabus formulis non determinatur quæ censura, in cæteris nulla clarè imponitur excommunicatio, vel censura.

10 Tertia regula. Quando res est dubia, tunc juxta regulam decimam quintam Juris; *Odia restringi, & favores convenit ampliari*, pronunciare debemus, pœnam, seu excommunicationem esse ferendam, non verò latam. Si dicat v. g. lex *Id ne fiat sub pœna excommunicationis*, an intelligenda sit sub pœna ferenda, an sub lata, tunc ergo restringamus, dicamusque intelligi, solùm debere de ferenda.

11 Sed adhuc via scrupea est, nondum enim expeditè cognoscere ex allatis sic universaliter regulis possum, ferenda ne sit, an lata excõmunicatio. Afferamus igitur ipsas peculiares formulas in modum sequentem: & notentur diligentissimè verba, parum enim immutata ex una significatione in alteram facillimè transiremus.

Certæ Formulæ Excommunicationis latæ.

12 Te excommunico, vel excommunicamus. Sententiam excommunicationis contra te promulgamus, seu proferimus, Excommunicationis sententia te ligo, Excommunicationis mucrone te percuto. Præcido te ab Ecclesia. Extra Ecclesiam te reiicio. Ita Sayr. *de censl. lib.1. c.11.* A sacris, humanisque te removeo. Ita Bauni *de censl. tr.2. d.1. q.17.*

13 Privamus illum omni communione, nulla alia expectata sententia, aut declaratione, vel ministro Judicis, authoritate nostra, ex vi hujus legis. Ita Bauni *l. c.*

14 Te anathematizo, seu anathematizamus, vide Sayr. *l. c.*

15 Decernimus, &c. te innodantes excommunicationis vinculo, Lege Sayr. *ibid.*

16 Præcipimus sub pœna, aut sub interminatione excommunicationis latæ sententiæ, vel ipso facto, vel ipso jure, vel statim incurrendæ. Vide Sayr. *l. c.* ipso facto sit extra Ecclesiam, Bauni *l. c.* De illo *statim* vide mox *n.43.*

17 Excommunicetur, seu omni communione privetur excommunicatione, seu per excommunicationem latæ sententiæ. Habeatur pro excommunicato; Ita Sayrus.

De formula, excommunicetur, quando nihil aliud additur, vide *num.33.*

18 Ex-

18 Excommunicationi subjaceat, vel subdatur. In excommunicationem incidat. Excommunicationem incurrat; Ita Sayr. *l.c.*

Sicut in cæteris aliis sic in formulis, præsentibus semper fatemur. Cum Lez. *in mari magno Pred. n.* 60. Tiraq. *in l. Si unquam, V. Revertatur n.* 148. & 149. *si sit aliqua alia vox, vel circumstantia, quæ ex subjecta materia restringat ad excommunicationem ferendam, tunc non significari latam: & certè in formulis hujus numeri nihil est, quod restringat:*

19 Noveris, te excommunicationi subjacere. Decernimus, te excommunicationi subjacere. Statim noveris, te esse excommunicatum. Ita Sayr. *ibid.*

20 Maneat excommunicatus. Censeatur, vel habeatur excommunicatus, vel pro excommunicato. Sicut excommunicatus vitetur. Ita Sayr. *ibid.*

21 Excommunicatus sit, Excommunicationis sententia sit innodatus, Excommunicatus existat. Ita Sayr. *loc. cit.*

Quidquid dicat Navarrus in man. c. 27. *n.* 11. *putans (Excommunicatus sit) esse futurum Optativi modi, atque adeò continere excommunicationem ferendam. Quidquid, inquam, dicat. Nam verbum (sum, es est) additum præterito, præteritum significat, sicuti additum futuro futurum seu (ut loquitur Comitolus in Resp. mor. l.* 6. *q.* 24. *ex Nigidio Grammatico) præterito adnexum, vel futuro trahitur ad præteritum, vel futurum. Et sanè nemo in similibus pœnis, quas ex imperio infligit Superior, cordatè dicet, idem esse, Sit excommunicatus, atque, Utinam sit excommunicatus: nam verus sensus est imperativi modi sic: esto excommunicatus, vel, Sit jam excommunicatus.*

22 Anathema sit: *nam licet hæc formula olim, nil significaret aliud, quàm execrabile, & separatum in genere, tamen, teste Sayr. loc. cit. Suar. de Cens. d.* 3. *sect.* 3. *ab Ecclesia usurpatur pro peculiari Censura excommunicationis latæ sententiæ, ut clarè colligitur ex fine ejusdem Ecclesiæ volentis damnare separatione ab Ecclesia eos, quos sic damnat.*

23 Qui hoc fecerint, excommunicantur. Ita Bonac. *de Censur. d.* 1. *q.* 1. *punct.* 1. *n.* 6.

24 Qui hoc fecerit, est, vel sit, vel erit excommunicatus. Ita Comitolus ob doctrinam datam modò *n.* 21.

25 Noscas, te excommunicatum. Excommunicationis te mucrone noveris percussum. Scias, te excommunicatum; Te excommunicari. Ita DD. citati.

26 Declaramus, qui hoc fecerit, esse excommunicatum: declara, vel denuncia, illum esse excommunicatum. Ita Avila *de Cens. p.* 2. *c.* 2. *dub.* 2.

27 Denunciamus, dicimus, definimus, qui hoc fecerit, esse excommunicatum. Ita Comit. *l.c.*

28 *Prædictæ formulæ significant excommunicationem latam; cum monitione tamen data num.* 18.

Certæ Formulæ excommunicationis ferendæ.

29 Præcipio hoc, prohibeo illud sub pœna excommunicationis. Sub interminatione excommunicationis, aut anathematis, sub excommunicationis interpositione, sub anathemate. Ita Sayr. *loc. cit. nam in his, licèt actus præcipiendi sit de præsenti, non tamen actus excommunicandi.* Sic Avila *l.c.*

30 Excommunicetis eum, qui hoc fecerit. Quis hoc fecerit, erit excommunicandus, vel excommunicabitur. Ita Sayr. *l.c.*

31 *Nota, verbum futuri temporis per aliquos, ut Naldum V. actus n.* 34. *sequentem Tiraq. l. sup. cit. si fuerit geminatum, inducere excommunicationem latæ sententiæ. Sed negat meritò Comitolus l.c. quia sive unum, sive iteratum futurum, non exit à futuro, quare, si sic dicat Superior:* Excommunicabitur, Irritabitur, Cessabitur electio, *irritatio non est lata, sed ferenda.*

32 Excommunicetur, Communione privetur, Excommunicationis vinculo innodetur. Ita Sayr. *l.c.* Avila *l.c.* *Imperativus enim modus (ait Comitolus) ex se futurum respicit, nisi per aliquod participium præteritum ad aliud advocetur, ut n.* 21. *dictum est.*

33 *Advertunt item Bonac. l.c. & Bauni l.c. per hoc Imperativum* Excommunicetur, *vel simile, significari excommunicationem ferendam, quando hoc Imperativum continet præceptum Judicis impositum, ut ferat Excommunicationem, quo pacto locutio directa est ad ipsum Judicem, quale est, si Pontifex dicat Judici:* Excommunica illum, si hoc non fecerit, seu excommunicetur ille à te, si hoc non fecerit, *At, si ipse Superior, vel Lex intendat imponere excommunicationem, & propterea locutio dirigatur ad ipsum delinquentem, erit lata; ut, si feratur sic excommunicatio:* Excommuniceris, &c. *Tunc enim, cognita illa Superioris intentione, sensus est:* Excommuniceris à me. *Quo pacto ministerium alterius non requiritur. Si de hac intentione non constat, jam diximus nu.* 10. *debere intelligi benigniorem partem, idest, excommunicationem esse ferendam.*

34 Qui hoc fecerit in excommunicationem comminatoriam incurrat. Noverit se in excommunicationem incursurum. Sciat, se esse excommunicandum. Ita DD. cit. quibus adde Felinum, Castr. quos cit. sed non sequitur Leander *de Cens. tr.* 1. *d.* 1. *q.* 15.

35 Licitum sit vobis, excommunicationis sententiam contra illos promulgare, Lezana *in mari mag. Pred. n.* 58. Sicut excommunicatus vitetur, *quia* (inquit Abbas apud Leand. *l.c. q.* 14.) *similitudo excommunicationis non est excommunicatio.*

36 Sub anathemate, sub excommunicatione prohibere curetis: Si quis parere contemnat, eum excommunicationi subdatis. Ita Bauni *loc. cit.*

37 *Hæ ergo, si sic pronuntientur, ferendam important excommunicationem, non latam, sive à lege id pronuntietur, sive à Judice, ut notat Avila de cens. p.* 2 *c.* 2. *dub.* 2 *cum Sylvest. contra Hostiens. Applica tamen semper monitionem datam n.* 18.

Duæ Formulæ Excommunicationis latæ, vel ferendæ.

38 Nullus Petro communicet, Nullus ei communicet, donec satisfactione præmissa absolvatur.

Hæ duæ formulæ continent quidem sententiam latam, quia sunt sub modo Imperativo, & locutio non dirigitur ad Judicem, sed ad ipsum delinquentem juxta dicta n. 33. *Id, quod etiam ostendit illud* (donec absolvatur.) *Si enim debet absolvi, jam incidit in excommunicationem; sed apud Sayrum l.c. dubitatur, an contineant sententiam excommunicationis majoris. Ratio dubitandi est, quia excommunicatio major privat Fideles communicatione hominum, & Sacrorum: at per has formulas privatur Petrus sola hominum communicatione, atque adeò videtur incurrere solùm excommunicationem minorem, quæ, ut supra vidimus, est pars majoris.*

39 *Mihi videtur per hæc verba, nec majorem, nec minorem excommunicationem intelligi, quia tum major, tum minor habet alios effectus præter privationem communicationis hominum, quæ sola in his verbis infligitur, & ex alia parte, cùm simus in odiosis, verba non sunt extendenda. Per has ergo formulas, non excommunicatio major, vel minor, sed solùm talis determinata pœna privationis dictæ communicationis dumtaxat infligitur ex mea sententia.*

40 Habeo te pro excommunicato. *Significat ferendam sententiam, si à Judice sic dicatur: at, si à jure, aut in excommunicatione conditionali, quales sunt omnes, quæ dantur cum monitione canonica, aut propter peccata futura, significabit latam; ita Sayrus, l.c. n.* 17. *citans Sylvest. Tabienam, Nav. aliosque.*

41 *Verùm ego ambigo de hac doctrina; quæro à Sayro, cur ibidem sub n.* 10. *(ut nos retulimus paulò antè nostro n.* 20. *dixit)* Habetur pro excommunicato, *esse absolutè excommunicationem latam; cùm idem prorsus sit, vel valdè æquipollens cum hac formula;* Habeo te pro excommunicato. *Non igitur ipsi assentior, nam puto, utramque formulam semper ex se significare excommunicationem latam. Ex se dico, nam si addatur aliqua monitio antea facienda, vel quid simile requirens Judicis ministerium, tunc non est mirum, quod significet ferendam, quia id Regula generalis, dicta n.* 7. *satis persuadet.*

42 *Per sequentes formulas.* Qui hoc fecerit, excommunicationi subjacebit, subdetur, subiicietur, in excommunicationem incurret, incidet, *latam excommunicationem significari, videtur docere Comitolus in Resp. mor. l.* 6. *q.* 24. *Ego animadverto, ipsum confundere illud* subjaceat, subdatur, subiiciatur excommunicationi (*quæ certè sunt signa latæ sententiæ*) *ut vidimus n.* 18. cum subjacebit, subdetur, subiicietur, &c. *quæ cum respiciant futurum tempus, videntur esse signa excommunicationis ferendæ.*

43 *Has particulas.* Subitò, statim, confestim, continuò, incontinenti, è vestigio, repente, sine moræ, incunctanter, indilatè, immediatè, mox, (*quibus addit Bonac. de cens. d.* 1. *q.* 1. *punct.* 1. *nu.* 6. penitus omninò,) *cum omne temporis intervallum excludant, latam significare, ait idem Bonac. ibid.*

44 *Sed certè id nimis confusè pronunciavit. Distinctius ergo Comitolus l.c. ex Tiraqu. ll. l.c. n.* 11. *distinguendum esse monet; Quando enim apparet, sententiam, vel legem excommunicationis per illas particulas præcidere velle cunctationem pœnæ, nec relinquere locum novæ sententiæ, seu ministerio Judicis est lata; ut si dicat,* Statim, confestim, &c. noverit incursurum, seu subiturum excommunicationem, *quæ certa formula si careret illis particulis, esset excommunicationis ferendæ, ut vidimus num.* 34. *Quando autem ita tollit tarditatem, ut tamen relinquat, seu ostendat novum hominis ministerium, est ferenda,* Ut si dicat, statim, confestim, erit excommunicandus, noverit se statim excommunicandum. *Nam propterea illam formulam,* Præcipio sub pœna excommunicationis statim incurrendæ, diximus *n.* 16. denotare excommunicationem latam: quia, pœnam Excommunicationis statim esse incurrendam, est de præsenti in illam incidere, nec opus esse ullo Judicis ministerio.

45 Removeatur, abiiciatur, expellatur, privetur omni Communicatione Fidelium, *Non pauci apud Tiraq. l.c. latam excommunicationem, putant,* At, Removeatis, expellatis, privetis eum omni Communicatione, *esse ferendam, Ratio est (inquam) quia hic requiritur ministerium ejus, qui removeat, ibi non item.*

46 *Sed mihi videtur, etiam ibi (nisi aliud ex circumstantiis clarè colligatur) requiri ministerium ejus, à quo quis removeatur, juxta dicta n.* 33. *Immò Felinus allatus à Tiraq. l.c. n.* 175. *habet etiam, si dicat Superior,* statim, confestim removeatur, *requiri* ministerium Judicis, atque adeò esse excommunicationem ferendam; siquidem illæ particulæ solùm hic accendunt, & accelerant executionem, non faciunt. Atque ad sic sentiendum propendet tandem Tiraq. *l.c. præser. à n.* 171. si attentè legatur, idemque confirmant, ea, quæ dixi *n.* 33. *citat.*

CAPUT II.

Metus gravis quid operetur in Excommunicatione?

§. I. *An excuset ab ejus incursu?*

1 OMnino hic recolendum est, Quid sit metus gravis cadens in constantem virum, Quid incussus, vel non incussus ad extorquendam actionem aliquam, Quid justus, vel injustus, & similia, quæ latè Sanch. *lib.4.de matr. à disp.1.* & ego collegi breviter *lib.1. in Dec. c.2. à §.2.*

2 Quibus in memoriam revocatis, dico metum gravem, quo scilicet timetur grave damnum sive in vita, sive in fama, sive in rebus, qui modo *ib.* dicto, excusat hominem à peccato mortali ob transgressionem præcepti Ecclesiastici, quod non obligat cum tanti mali periculo. Dico, inquam, cum Bonac. *de Cens.d.1.q.2.p.3.* & communiter cum Doctoribus ab eodem citatis, & cum Doctoribus citatis à Leand. *de Cens.d.9.à q.25.* excusare etiam ab excommunicatione, quę ex dispensatione Ecclesiæ ejusmodi transgressioni adnexa est. Dixi (grave damnum) nam leve, nec à præcepto excusat, nec à censuris. Ita G.Hurt. apud Leand. *tr.1 de Cens.d.10.q 29.* Quare, si quis fugiens à satellitibus, à quibus timet mortem, vel mala gravia, ingrediatur in Monasterium v.g. Monialium, non incurreret in excommunicationem: & pari modo, si adesset excommunicatio, ne quis v.g. Clericus arma portet, si is ob timorem gravem, ne à suo inimico grave damnum patiatur, illa deserat, excusabitur à peccato inobedientiæ; & consequenter ab excommunicatione, cùm hęc non actioni ferendi arma, sed actionis peccaminosæ illa ferendi sit conjuncta. Quare sicut pia Mater Ecclesia tunc illum excusat ab observantia præcepti; ita & ab incursu in pœnam. Excipe semper ex regulis generalibus contemptum, scandalum, & majus aliquod bonum.

3 Quod diximus de excommunicatione, dic etiam de aliis censuris, idque propter eandem rationem, ut signatè cum multis docet Leand. *tr.1 de Cens.d.9. à q.25.*

4 Inquires. Si excommunicatio fulminata sit contra committentes delictum Jure naturali prohibitum: V.G. contra delictum homicidii: unde contra hoc delictum concurrant, & præceptum Juris naturæ, & præceptum Ecclesiæ, quæ illud prohibeat sub dicta pœna excommunicationis, ego verò homicidium committam ob metum cadentem in constantem virum, præter peccatum, incurramne etiam excommunicationem?

5 Resp. Incurrere, non pauci, ut Sanch. dicens esse opinionem omnium *lib.9.de matr.d 31.n.6.* Castr. *de Cens.d.1.p.8.n.11.* G. Hurt. *de Cens.diss.23.n.100.* sustinent. Ratio eorum præcipua est, quia, quando actio aliunde Jure naturæ prohibita est, si ei addatur excommunicatio ab Ecclesia, non magis aggravantur Fideles ex ejusmodi addita pœna, quàm aggravabantur anteà: jam enim ex præcepto naturali ab illa actione se abstinere debent, idque sub quocumque periculo cujuscunque damni. Si igitur addita intelligitur nova pœna excommunicationis, non est unde incurri non debeat. Confirmatur, quia sic videtur Innocentius III. *C. Sacris de iis quæ vi*, definivisse.

6 Nihilominus plures ut Avil *p.2.c.6.d.8.d.5.* Coninc. *d.14.de Cens. dub.12* Fill. *tr.11.n.269.* aliique tenent, non incurrere, cum quibus sentire me cogit, præter rationem, ipsa eadem benignitas Ecclesiæ. Ratio autem est, quia, licèt metus non tollat vim præcepti naturalis, tollit tamen vim præcepti Ecclesiastici, quia Ecclesia absolutè, & universaliter non intendit, gravi periculo imminente, suis legibus Fideles astringere. Unde Fidelis, quamvis tunc non pareat Deo, non tamen inobediens Ecclesiæ ullo modo dicendus est; nec aliter definivit Innocentius. Is enim solùm dixit, non semper metum excusare ab incursione in censuram, quòd certè verum est: qui, ut notat G.Hurt. *de Cens.diss.28.n.98.* metus levis, & metus gravis incussus in contemptum Ecclesiæ, non excusat. Vide Suar. *disp.6.de Cens.sect.3* adde Laym. *tom 1.de Cens.d.10.q.27.*

7 Quod diximus de Censuris, dicimus, propter eandem rationem, de irregularitate ex delicto. Quare occidens injustè aliquem ob similem timorem ab aliquo ipsi incussum, ob timorem, inquam; mortis, vel damni gravis, irregularis non erit, ut signatè docet Leand. *tr.1.de Irreg d.9.q.8.* erit verò, si occidat ex metu levis mali, ut ex ejusdem Leandri *tom.1. de Cens.d.10.q.28.* & communi doctrina colligitur.

8 Consonat prædictis de Lugo *d.40. de Justis num.15.* sic docens, *Etiamsi* (ait) *contra Reum sit plenè probatum delictum, adhuc non tenetur comparere citatus à Judice, quia non tenetur obedire cum tanto periculo. Item potest fugere licitè à carcere etiam præcipiente Judice, ne fugiat, quia jus naturale, ut fugiat mortem, illi licitam reddit fugam.* Hæc de Lugo.

Illud (*in tanto periculo*) explicuerat idem de Lugo *ibi.n.14.* his verbis. *Primò, si timeatur sententia mortis. Secundò, si damnandus esset Reus ad Triremes. Tertiò, si confiscanda essent omnia bona. Quartò, si periclitaretur omnino in honore, & in aliis casibus similibus.*

Dixi autem (*similibus*) nam, non ita erit in dissimilibus, si nimirum non timeatur damnum adeò grave; nam propterea *ib.n.16.* subjunxit: *Addidi tamen, Reum obligari etiam sub peccato, quando damnum, quod timet, non esset tanti momenti, quia leges humana possunt obligare regulariter ad aliquod damnum subeundum.*

Hæc ex de Lugo, cui ea est admonitio subnectenda, ut scilicet evulgetur, ad evitandum scandalum, rationabilis timor gravis damni. Nam, si tua excusatio nesciatur, debes te gerere ut excommunicatum, & excommunicationis absolutionem obtinere, ne videaris auctoritatem Ecclesiæ contemnere.

§. II. *An metus gravis damni excuset ab observandis iis, quæ aliàs deberet excommunicatus observare?*

1 HIc sanè opportunum sortitur locum dubitatio illa: An sicuti metus gravis excusat ab incursu excommunicationis; ita etiam ab observantia illius? Claritatis gratia figuremus casum.

2 Titius Sacerdos incidit in excommunicationem latę sententię, quare, si is Sacrum celebret, etiam si per actum contritionis statum gratiæ acquisiverit, incurret in Irregularitatem, ut certum est, & dicemus. *In tr. de Irreg.c.14.inf.§.3.* Porrò accidit, ut quidam Princeps compulerit illum metu gravi ad celebrandum; (atque ut suppono propter dicta *§. præc.* non in contemptum Ecclesiæ) ipse autem ejusmodi coactus metu celebraverit, contraxerit ne irregularitatem?

3 Figuremus & casum alium. Cajus excommunicatus vitandus cogitur per metum gravem, & non in contemptum Ecclesiæ, ut audiat sacrum; utque communicet in Divinis, Humanisque atque illa agat, quæ ab Ecclesia prohibentur excommunicato, peccatne, & pœnas contentas in ea prohibitione contrahit?

4 Figuremus & Tertiò sic. Sejus Sacerdos, & Confessarius percussit publicè Clericum, suadente Diabolo; unde certò incurrit in excommunicationem, & est vitandus, suspensa vel amissa jurisdictione necessaria ad absolvendum, ipse tamen compulsus metu gravi incusso à nescio quo, pœnitentem absolvit; & quærit in præsentia, an licitè, & validè illud tunc absolverit, quando non observavit id, quod excommunicatus observare debebat, ne scilicet impedita, vel amissa jurisdictione uteretur.

5 Resp. In duobus casibus primis Titium, & Cajum excommunicatos, etiam vitandos, ut volunt plures apud Leand. *de excomm. d.5.q.3.& seq.* excusatos fuisse; priorem, ab incurrenda irregularitate, posteriorem verò ab incurrendis iis pœnis, ut etiam à peccato, quantum est ex vi excommunicationis, qua erat affectus, ita plures apud Leandrum. Ratio est ducenda ex dictis, quia existente gravis mali periculo, Ecclesiæ præcepta (ipsa eadem sic volente) non urgent.

6 In tertio casu autem aliqui cum Hurtado *de Cens. diss.23.n.101.* existimant, illam Absolutionem, non solùm fuisse invalidam, sed etiam fuisse illicitam, ex duplici capite. Primò, quia Sacerdos non observavit id, quod de jure naturæ est, ut nemo utatur jurisdictione, qua caret. Secundò, quia non observavit Ecclesiæ præceptum prohibentis, ne quis excommunicatus vitandus jurisdictionem exerceat. Sed nos sequimur alios cum Alphonso de Leone *de Censur.recoll.2.nu.433.* probabiliùs docentes, ejusmodi Absolutionem, fuisse quidem invalidam, & illicitam solùm ex priore, non autem ex posteriore capite præcepti Ecclesiæ; quia hoc non obligat in illo metu, ut dictum est.

An metus infamiæ excuset ab Observatione Censurarum?

7 Quæres: Doctrina hactenus allata potestne extendi ad casum, in quo quis timet incurrere notabilem infamiam, seu notam excommunicationem observando? Si Parochus v.g. sit occultè excommunicatus (idem dic, si sit suspensus, irregularis, interdictus.) Et, nisi celebret, timeat, ob abstinentiam à celebrando, infamari se notabiliter, suumve peccatum manifestari; potestne celebrare sine peccato contra obedientiam debitam Ecclesiæ prohibentis excommunicato, ne sacrum sub pœna irregularitatis celebret, & sine incursu in dictam Irregularitatem?

8 Resp. Hunc, ne peccet contra reverentiam debitam Sacrificio, & sumptioni Eucharistiæ, debere esse in statu gratiæ saltem per contritionem, si ipsi desit copia Confessarii, jam omnes scimus: sed quoad pęnas ab Ecclesia impositas, Dico, illam doctrinam, etiam ad casum extendi, unde dictum Parochum non peccare contra obedientiam Ecclesiæ, neque irregularitatem incurrere, idque in utroque foro. Ratio est, quia periculum notabilis infamiæ, seu jacturæ bonæ famæ est periculum gravis mali, ut meritò docent plurimi cum Suario *d.6. de Cens.sect.3.n.13.& d.11.sec.1.n.4.* Jo.Sanch. *in selec.d.32. n.2.* Pasq. *cent.3.q.28.* multos citans *tr.8.q.mor 28.n.6.* Avil. *p.2.c.6.d.8. d.5.* Lezan. *V.Irreg.n.55.& V.Excomm.n.7.* Bauni *in casibus singul. f.mihi 279.* aliique, quibus adde Sà *V. Excomm. n.7.* sic docentem. Excommunicatus occultus potest, ad vitandum scandalum, vel gravem jacturam Missam audire, & celebrare, nec fiet Irregularis. Hæc Sà. Verùm addenda omnino sunt duo necessaria documenta.

9 Nam Primò, præter statum gratiæ, cujus jam memini *nu.8.* debet interim adhibere omnem diligentiam moralem, qua procuret Absolutionem, vel dispensationem.

10 Secundò. Intelligat ejusmodi Censuratus tot actiones prohibitas licere ipsi tunc exercere, tot v.g. Missas celebrare, quot satis sunt,

sunt, prudentis arbitrio, ad vitandam infamiam, immò intelligat, etiam ipsi incumbere curam inveniendi modum diminuendi, quantum, sine gravi incommodo potest, actiones prædictas, prætexendo v. g. morbum, peregrinationes, occupationes urgentes, &c. vel transmigrando, si potest, in locum alium, &c. Ratio est, manifesta; quia solùm eam licentiam ipse habet, quando urgetur periculo gravi: At gravi periculo non urgetur, qui ejusmodi remediis sine gravi suo incommodo potest uti.

CAPUT III.

Explicantur aliqua de excommunicatis vitandis.

1 CUm multa dicant Doctores de Excommunicato vitando, idest nominatim Denunciato, deque Publico percussore Clerici, hic aliqua pauca breviter explicanda sunt de hac materia, sunt autem tria.

Primum, Quid requiratur ad prædictam Denunciationem constituendam?

Secundum, an Denunciatus nominatim in uno loco sit alibi vitandus?

Tertium, Quidnam præstabit certitudinem moralem, te esse excommunicatum, vel denunciatum, vel absolutum, ut scilicet quis tibi debeat, vel non debeat excommunicationem denegare?

§. I. *Quid requiratur ad prædictam Denunciationem legitimè expediendam?*

1 UT sit quis Excommunicatus, ac nominatim denunciatus, non est satis sententia judicis, per quam aliquis excommunicatur; nec sufficit ejusmodi judicis sententia, per quam declaratur quis, commisisse delictum, cui est annexa excommunicatio, sed debet insuper à judice fieri denunciatio, seu declaratio, seu publicatio, quod is, de quo agitur, incurrerit jam de facto in excommunicationem. Quæ publicatio fit, tum ut ab omnibus sciatur, quis ille sit, qui vitandus erit, tum ut ipse denunciatus rubore suffundatur, & ad resipiscentiam excitetur.

2 Quando igitur ad ejusmodi denunciationem est deveniendum, debet præcedere monitio partis, secus regulariter erit injusta, & invalida, deindè debebit à judice per suum Notarium fieri de more scriptura continens nomen proprium, & cognomen excommunicati, vel talia signa, ut de eo individuo omnibus constet, & continens *C. Debet* 11.*q.*3. causam, propter quam is sit excommunicatus, ac denique ejusmodi scriptura affligenda erit in loco publico, ut solet communiter fieri; nam tunc talis certa, individuaque persona excommunicata, erit nominatim denunciata, atque ab omnibus vitanda. Prædictæ scripturæ, quam Cedulones vocamus, non debere addi picturam, per quam appareat excommunicatus inter Dœmones, monet Pius IV. *in sua Bulla* 56. *in Bullario*. Et in sententia anathematis non debere adhiberi duodecim Sacerdotes, circumstantes judicem, tenentes in manu cereos accensos, quos in fine in terram projiciant, pedibusque conculcent, declaravit Sacra Congr. apud Rec. *l.*4. *cap.*62.*num.*14.

3 Dixi (*regulariter*) quia in criminibus, quæ ipso jure connexam habent excommunicationem, & crimen sit notorium, non necessariò debere præcedere monitionem, seu citationem, docent non ignobiles Doctores, ut Suar. *de Cens.d.*3.*sect.*10.*n.*18. Alterius, aliique apud Leand. *de Censur.d.*7.*q.*11. Ego sum Auctor judicibus, ut semper eam præmittant, tum ad tollendas lites, tum ad majorem securitatem validitatis sententiæ.

4 Eosdem etiam admoneo, ut si Reus se Tribunali sistat, crimen fateatur, satisfactionemque offerat, omninò illum non denuncient; tunc enim eum non poterunt secundùm Suar. *de cens.d.*3.*sect.*10.*n.*17. justè denunciare, quia totum negotium excommunicationis, ejusque denunciationis est in medicinam contumaciæ Rei. Si ergo ipse illam deponit, injustè ampliùs vexaretur, sicuti injustè excommunicaretur de facto ille, cui intimata est excommunicatio ferenda, si se Ecclesiæ humiliter submittat, & pareat, &c.

5 Denique si excommunicatio fuit à superiore injustè lata in rei veritate, sed justè secundum allegata, & probata, reique veritas sciatur ab eo, cui superior committit, ut eam excommunicationem denunciet, an hic executor denunciare valeat, legere poteris apud Doctores citatos à Leand. *de Censur.d.*7.*q.*17. *& seqq.*

§. II. *An nominatim Denunciatus in uno loco sit alibi vitandus?*

1 HIs breviter explicatis, illud jam nunc quæramus, quod modò secundo loco proposuimus. An scilicet excommunicatus denunciatus in uno loco v.g. Neapoli, sit hìc Panormi, & ubique vitandus? Suppono autem solùm in uno loco fuisse denunciatum. Nam cæterum, quando Episcopus, qui aliquem excommunicavit, denunciavitque, requirit alios Episcopos vicinos v. g. ut etiam ipsi eundem denuncient (quam quidem denunciationem facere hi Episcopi possunt in Diœcesibus sine necessitate recognoscendi processum, & justitiam sententiæ ab alio Episcopo, datæ sed illam justitiam supponendo, nisi fortè injustam fuisse denunciationem illam, appareat) & ipsi Vicini Episcopi de facto illum alibi, puta in suis Diœcesibus, denuncient, *ib.* debere ipsum vitari, dubium ne sit, quia jam etiam ibi denunciatus est. Porrò allatæ quæstioni sequens satisfaciet enarratio.

Præmittitur occasio scribendi in utramque partem circa quæstionem in titulo propositam, ubi incidit quæstiuncula de Examinatore Synodali per nomen appellativum designato.

2 Vacabat ob Parochi obitum in Diœcesi Monteregalensi animarum cura, affectum Beneficium, ab Archiepiscopo D.D. Joanne Torrisiglia ad Competitorum certamen de more providendum. Promulgatis ergo consuetis edictis, dies affuit, quo examen accurrentium expediretur, ad quam expeditionem obeundam, cum examinatoribus Synodalibus tres eligere juxta Trid. *sess.*24.*c.*18.*de Ref.* deberent Archiepiscopus, me, qui per eos dies Collegio Monteregalensi, sanè immeritò, præeram, tanquam unum ex Examinatoribus per nuncium admonuit, ut condicto loco, idest in Aula ædium Archiepiscopi cum cæteris duobus convenirem. Præsto affui, sed modestè dixi. Quamvis Rector collegii Montis regalensis sit in Synodo Examinator Synodalis electus, tamen, quia sub nomine appellativo Rectoris ibi is nominatur, non pauci verò Doctores, ut Garf. & Doctores Rotæ mox citandi quibus adde Castrop. *Tom.*2.*d.*3. *de Benef.p.*1.*§.*3.*n.*8. Th. Hurt. *ref.mor.p.*2.*tr.*12.*c.*1.*n.*67. citans Fill. Massobr. Salgad. Barbosam, dicensque sic servari Romæ, Dianam *p.* 11. *tr.*6.*ref.*33. meritò contendant, id illegitimè fieri, dixi (inquam) me ab hujusmodi munere examinandi esse omninò subtrahendum.

3 Confirmabam. Concilium enim Tridentinum non obscuræ suæ mentis esse significat, à consensu Patrum in Synodo consedentium, non sub nomine appellativo, sed profectò sub nomine proprio Examinatores esse designandos. Quid enim, si Rector, Prior, Canonicus pro futuro tempore existentes, indocti, nec ad examinandum idonei repèriantur? Examinatores (sunt verba Trid. *l.c.*) in Diœcesana Synodo proponantur, qui Synodo satisfaciant, & ab ea probentur. Hæc Concilium. Nulla autem ratione satisfacere quis, & approbari legitimè, idque ad tam difficile, arduumque munus, valebit, si prorsus ejus doctrina, morum probitas, Ecclesiæque debita fides ignoretur; ut ignoratur certè futurorum olim successorum apta conditio.

4 At cognita erit (inquies) à Prælatis, vel Superioribus, qui eos in illis dignitatibus, sedibusve constituent: unde scilicet Synodus præsens documentum aptitudinis eorum accipere jam satis potest.

Audio. Sed hoc pacto ii non cognoscentur immediatè à Synodo, quam immediatam eorum cognitionem requirere videtur Tridentinum. Prætereà à futuris ipsis Superioribus vix aliquando habebitur doctrinæ ratio, simul & probitatis, similiumque conditionum, quæ pro Examinatoribus requiruntur: siquidem ad gubernandum, vel Canonicatum, similesque dignitates concedendas, diversa prorsus merita considerari solent, ab iis, quæ in Examinatoribus exigi omninò debent.

5 Confirmabam iterùm, nam Garzias afferens Doctores Rotæ *p.*1 *de Benef.c.*2.*à n.*339. ex pluribus Rotæ decisionibus probat, designationes has sub nomine Dignitatis, posse quidem comprehendere existentes tempore Synodi in ea dignitate, quippè jam determinatè cogniti: Successores tamen eorum, cùm cogniti nequaquam sint, comprehendi non posse.

6 Confirmabam tertiò. A Concilio Tridentino disponitur, ut singulis annis Examinatores designentur. At, si sufficit eligere Successores in officiis, ad quid tanta sollicitudo singulis annis designandi? Facilè enim possent eligi appellativo nomine, qui jam pro futuro tempore non deficient.

7 Dicet quis, Reprehendendi ne ergo de imperitia sunt ii Synodales Patres, qui Rectorem Collegii sub nomine appellativo Examinatorem renunciarunt? Non equidem reprehendo; quilibet enim sibi sapiat, ut velit, & tamen mihi persuadeo, Rectorem eo tempore existentem, quamvis sub nomine appellativo, fuisse à Patribus illis Synodalibus fortasse designatum, qui probè juxta prædictam Garciæ doctrinam ab ipsis cognitus erat, non verò successorem quemcunque futuro tempore extiturum. Quid, si putarunt doctrinam Petri Ledesmæ *in summ.*2.*p.tr.*7.*c.*1.*consil.*7. fuisse universalem pro toto orbe, cùm tamen ipse solùm docuerit, in Regno Hispaniæ consuetudinem esse receptam sub appellativo nomine hos Examinatores designandi, cujus tamen apud ipsum sit auctoritas: at in nostro Siciliæ Regno, at in Monteregalensi Diœcesi, ne umbra quidem ejusmodi consuetudinis apparet, præter unius ultimæ Synodi designationem, quam sciam, de qua nunc vertitur controversia.

Tu ergo, Amplissime Præsul, ad evitandas saltem lites de illegitima Parochi electione (subjungebam) alium ex Examinatoribus non ambiguis jubeat, oro, pro tua prudentia substituendum.

8 Annuit: sed confestim Vigilantissimus Vir interrogavit, An saltem examini possem interesse?

Respondi, id minimè prohiberi, modò nequaquam ego suffragium feram, sed trium Examinatorum ratio dumtaxat habeatur, afferrique jussi Castrop. & Thomam Hurtadum (eramus enim in loco Bibliothecæ Archiepiscopali contiguo,) qui cùm essent allati, ostendi Castropal. *Tom.*2.*d.*3 *de Benef.p.*2. *§.*4.*num.*5. absolutè concedere,

cedere, eum, qui Examinator Synodalis non est, posse & examini interesse, & suum suffragium ferre, sed suprà trium Examinatorum numerum, Hurtadum *resol. mor par. 2 tr. 12. c. 1. n.* 104. verò probabilius id negare, quia si aliis à tribus sive respondere, sive satisfacere Examinandi cogerentur, fieret ipsis injuria, cùm præsertim à Concilio Tridentino pro forma examinis solùm requirantur, ad concurrentium aptitudinem explorandam, tres Examinatores, non plures; Hos, inquam, ostendi, sed ostendi insuper à neutro ablegari meram præsentiam alterius, qui examinator non sit: & quidem meritò; id enim, nec formæ examinis substantiali, nec Juri examinandorum obesse potest.

Approbato consilio, clausisque libris, advocatus est tertius Examinator, atque is post breve temporis lapsum cùm accessisset, consedimus de more, ipso Archiepiscopo præsente.

9 Et jam duo Candidati tantummodo coram stetere, alter altero senior, seu uterque Doctor Theologus, uterque virtutibus, ut fama erat, ac probis moribus insignis, quorum ætate junior meus olim fuerat in Theologicis auditor. Examini ergo datum est initium, & ne pluribus te, lector, molestè distineam, adeò bene, doctè, erudite, in arduis Theologiæ speculativæ, & moralis quęstionibus propositis, uterque se gessit, ut omnes, qui præsentes aderamus, neutri victoriam, sed utrique gloriam eandem concedendam esse censuerimus: iis ergo recedere tantisper jussis ab Aula, quis anteponendus alteri esset, cæptum est deliberari. Et sine ulla hæsitatione, & ad amussim in doctrina, & moribus æquales esse, tres Examinatores quasi uno suffragio pronunciarunt. Cùm autem Concilium Tridentinum præscribat, ut renunciatis per Examinatores iis, qui idonei judicati fuerint, ex his, Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum existimaverit, ipse verò Archiepiscopus, juxta accensuerunt Examinatores, æqualiter utrumque aptum esse judicaret, hæreret incertus, quid tandem statuere deberet. Denique fixis per brevem morulam in cogitabundi morem humi oculis, mox, ut erat summa pietate, ac Religione præditus, iisdem elevatis ad depictam in tabula oppositam parieti affixam imaginem Christi Domini; Prosequamur, inquit, examen, & ex Synensium consuetudine, aliquid Theologicum utrique conscribendum imponamus, qui quæstionem ingeniosius agitaverit, illi palma esto. Nulla mora: concertantibus iterùm ad nostrum consessum accitis; Video, inquit Archiepiscopus, vos pares esse in moribus, virtutibus, sapientia: uno verbo dicam, condignus est uterque Beneficio. Quoniam verò quis ex vobis dignior, nondum apparuit, melior quæstionem Theologicam vobis proponere, ut illam quisque suo Marte separatim conscribat; nam sic, qui in scribendo præcellet, victoria decorabitur, vestro tamen utrinsque consensu id præstandum volo; nolo enim à vobis novum hoc experimentum absque vestra omninò libera voluntate reposcere. Annuerunt statim animosi pugnatores, & ad seniorem ex Examinatoribus conversus Archiepiscopus: Affer, inquit, in medium Pater, moralem aliquam Theologicam quæstionem, quæ, ut horum stylus, & doctrina enitescere faciliùs possit, diligenti discussione sit digna.

Ad hæc eruditus examinator non diù moratus sic enodandam difficultatem breviter exposuit: Cùm excommunicatus nominatim denunciatus, debeat, ut nemo ignorat, à Fidelium commercio repelli, illud decidi vellem, An denuntiatus in uno loco v.g. Neapoli, sit in loco alio v.g. Montis regalis, immò, & ubique in toto Christianorum Orbe vitandus. Excepto scriptionis argumento, datum unicuique est instrumentum scribendi, calamus, pagina, atramentum, & præter ea nihil iisdemque sua separata cubicula, quorum januæ in aulam, in qua sedebamus, erant sitæ, ad semi horæ Clepsidram, concessa sunt, nobis interim per suavissimam familiaritatem de variis rebus sermonem de more commiscentibus. Sed jam semihora vix elapsa, conscriptam paginam quisque suam nobiles scriptores ad judices attulerunt, quorum alter, quem superius ætate grandiorem esse diximus, sic quæstionem evolvebat.

Opinio sustinens, nominatim alibi denunciatum esse hìc Vitandum, si denunciatio hìc occultè sciatur.

10 Ut proposita quæstio radicitus explicetur duæ sunt recolendæ Sacrarum Legum dispositiones. Altera habetur *in Cap. Cum non ab homine. De Sententia Excommunicationis.* Publicus Excommunicatus (inquit ibi Clemens III.) vitetur publicè, occultus occultè.

Altera habetur in illa Celebri Extravagante, *Ad evitanda*, per quam Concilium Constantiense, post Clementem prædictum, Ut notat Avila *p. 2. c. 6. d. 11. dub.* 11. *V. ex hac consil. fine*, cōcessit Fidelibus, ut ii possēt communicare cum omnibus excommunicatis quantumcunque publicis præter excommunicatos nominatim denunciatos, & præter publicos Clerici percussores.

11 Sanè, si hæc Extravagans non accessisset, jam juxta prædictum Clementis III. Capitulum, *Cum non ab homine* proposita quæstio enodata prorsus fuisset: dicendum esset, excommunicatum alibi atque ibidem nominatim denunciatum, esse hìc publicè vitandum, si publicè hìc denunciatio sciatur, esse autem occultè vitandum, si illa hìc sciatur occultè; non verò esse hìc vitandum publicè. Sed quia, ut dictum est, accessit deindè dicta Extravagans Concilii Constantiensis, videndum erit, an hæc deroget illud Capitulum, necne?

12 Assero tanquam probabilius, à prædicta Extravagante illud Capitulum non fuisse derogatum, atque adeò etiam hodie excommunicatum, nominatimque alibi denunciatum, si hìc publicè denunciatio sciatur, esse vitandum, tum publicè, tum occultè, sed, si sciatur occultè, esse vitandum occultè, non publicè. Ita sustinet Avila *de Cens. 2. p. c. 6. disp.* 11. *dub.* 12. citans Vasq. Laym. *l.* 1. *tr. 5. p. 2. c. 4. n.* 3. Hurt. *de excommun. n.* 28. citans eundem Vasq. Ratio unica, & satis efficax videtur esse, quia Concilium Constant. concedendo communicationem cum aliis excommunicatis, & excipiendo nominatim denunciatos, & publicos Clericorum percussores, solùm declaravit, hos esse vitandos, non autem alios. At per hanc solam declarationem non apparet, derogasse Capitulum illud Clementis III. ergo illud erit etiam hodie ad unguem observandum.

13 Confirmatur, quia statim ac lex legitimè est promulgata, debet ab omnibus observari, si illa sciatur, ergo cùm denunciatio nominatim excommunicati sit velut lex, per quam inducitur Fidelibus, ut ipsi cum illo non communicent, si illa sciatur, debet omninò observari. Si ergo hìc illa jam scitur, licèt alibi fuerit facta, hìc est observanda; neque enim, qui denunciatur excommunicatus nominatim denunciatur solùm pro una Diœcesi, sed pro toto orbe, quia ubicumque quis inveniatur, secum habet; & antequam absolvatur secum affert, tum excommunicationem, tum nominatam denunciationem, quasi propriæ personæ confixam.

14 Hæc confirmatio probare videtur, etiam si occultè hìc sciatur denunciatio, debere denunciatum hìc vitari, etiam publicè, quia ejusmodi denunciatus semper secum fert suam denunciationem, ac Fideles semper prohibentur excommunicatum denunciatum vitare: & certè ita primo aspectu, & ex vi excommunicationis videtur. Sed Pia Mater Ecclesia temperavit *in dicto cap. Cum non ab homine*, tantum rigorem, ne scilicet publicaretur hìc pro nominato excommunicato is, qui pro tali hìc publicè non cognoscitur, & ideò voluit quidem publicum excommunicatum esse publicè vitandum, sed benignè addidit, occultum, occultè, dumtaxat.

15 Contra hanc meam sententiam duo habeo Doctores unanimes adversùs illam, sed inter se non parum dissidentes, Comitolum, & Castropalaum; Comitolus enim dicit, *lib. 1. res. mor. q.* 36. cum Bonac. *dubit. 2. de Cens. q. 2. p. 6. §. 2. n.* 48. esse obligationem ejusmodi excommunicatum nominatim alibi denunciatum vitandi semper, etiam publicè, tum si denunciatio sciatur publicè, tum si occultè, quia inquit, per illam publicam alibi promulgatam denunciationem, amisit excommunicatus jus justitiæ ad suam famam. Lege de Lugo *de Justit. d.* 14. *n.* 72. Unde non est cur, si denunciationem illam ego occultè sciam, non possim, debeamque illum publicè vitare; quod etiam magis favet ad terrendos alios, dum vident alibi denunciatum, ubique semper, etiam publicè, à communibus commerciis excludi. Sed nos huic rationi jam modò respondimus, dum diximus, ita quidem esse ex vi excommunicationis, & denunciationis: & fateor, ita etiam esse ex vi justitiæ: at non ex perfectione Charitatis, quam in illo Cap. Clementis III. voluit, circa hanc materiam amplecti Pia Mater Ecclesia.

16 Castropalaus autem *de Cens. d. 2. p. 4. n.* 9. contra, putat, nullam esse obligationem hìc vitandi sive publicè, sive occultè illum, qui alibi fuit publicè denunciatus, quando hìc occultè scitur, sed solùm quando scitur publicè. Id probabile putat Dian. *p. 5. tr. 9. res.* 134. cum Alphonso de Leone *de Cens. recol.* 3. *num.* 148. contendentes hanc esse opinionem Vasquez, quem tamen Avila, & Hurt. pro se modò citarunt. Ratio est, inquit, Castropal. quia post Concilium Constantiense est vitandus, si ejus excommunicatio, seu denunciatio sciatur occultè, sed solùm, quando publicè scitur. Concilium enim requirit ad obligationem vitandi excommunicatum, ut, publicè denunciatus sit (publicè inquit) non solùm respectu loci, ubi fuit publicè denunciatus, sed etiam respectu loci, ubi Fideles inveniuntur, quando eum vitare debebunt.

17 Verùm nos huic rationi modò respondimus, dum diximus, Concilium Constantiense solùm concessisse communicationem cum aliis excommunicatis, excipiendo nominatim denunciatos, & publicos percussores, & nullam aliam licentiam addidisse.

18 Atque in his advertisti Doctorum diversa judicia. Convenimus enim omnes, si publicè hìc sciatur denunciatio alibi facta, ejusmodi denunciatum debere hìc publicè repelli; at si hìc sciatur occultè, Comitolus contendit, absolutè debere, etiam occultè repelli, Castropalaus absolutè docet, tum publicè, tum occultè admitti posse. Nos verò cum Avila limitatè dicimus, admitti quidem posse, immò, & debere publicè, occultè autem nec debere, nec posse.

19 Hæc habui, Illustrissime Præsul, quæ tam brevi arctatus tempore, librorum destitutus auxilio ex ingenii mei imbecillitate promere memoriter potui.

His cum plausu, lectis, ea, quæ junior Candidatus attulerat alta voce legi præceptum est.

Opinio sustinens, alibi Denunciatum non esse hìc, nec publicè, nec occultè vitandum, si hìc occultè tantùm sciatur Denunciatio.

20 In hac controversia, quæ mihi proposita fuit, tres se se offerunt sententiæ. Prima (quam sequitur Bonac. *d. 2. de Censur. part. 6. p. 2. num.* 48. cum Comitol. *lib. 1. resp. moral. quæst.* 36.) asserit, denunciatum

ciatum alibi, v.g. Neapoli, ubique, atq; adeò etiam hîc Panormi esse vitandum, non publicè solùm, verùm etiam occultè ab illis, etiam paucissimis, ad quos fama moraliter certa, quamvis occulta, de illa denunciatione pervenit. Ratio hujus sententiæ est, quia per excommunicationem, addita publica denuntiatione, jam amisit excommunicatus jus suæ famæ. Ergo non est excusatio, unde legem prohibentem ne cum denunciato communicem, servare non debeam. Excusatio enim esse poterat, ne illum publicè, vel occultè repellendo, offenderem in fama, at in fama non offendo, quia eam jam ipse amisit, ergo repellere possum, & consequenter servare legem, seu prohibitionem prædictam semper, sive publicè, sive occultè compellor.

21 Secunda sententia, quam sequitur Laym. *l.1. tr.5.p.2 c.4.n.3.* quamq; fateor esse communiorem, distinguit in hunc modum. Facta alibi denunciatione publica, si hîc publicè ea sciatur, debet ejusmodi denunciatus publicè, & semper vitari. Si verò ea solùm sciatur occultè, debet ab iis, qui eam sciunt, occultè vitari, non publicè. Ratio hujus sententiæ est, quia *in C. Cum non ab homine, De sententia excommunicationis*, præcipit Pontifex, ut publicè excommunicatus repellatur publicè à Fidelium convictu, occultus verò occultè. Ergo cùm habeamus hanc claram Juris dispositionem, ea est omninò servanda. Neque obstat (inquiunt hujus sententiæ sectatores) Decretum Concilii Costantiensis, quod à Martino V. fuit confirmatum, concedens Fidelibus communicationem cum excommunicatis toleratis. Non obstat (inquiunt) quia idem Decretum excipit nominatim denunciatos, publicosque Clerici percussores; at is, de quo loquimur, jam nominatim denunciatus est.

22 Tertia sententia, quam tenet Castr. aliique mox citandi absolutè docet, ejusmodi nominatum denunciatum alibi, v.g. Neapoli, posse admitti hîc ad communionem Fidelium, tum publicè, tum occultè, si denunciatio sciatur occultè, & non posse, solùm, quando scitur publicè. Ratio est, quia obligatio vitandi etiam secretò excommunicatum non oritur post Concilium Constantiense ex excommunicatione, sed ex illius notoria denunciatione, ergo, si hîc non est denunciatio notoria, sed occulta, nullam hîc obligationem pariet illum excommunicatum vitandi, at solùm pariet, si sit notoria, & publica.

Hæ tres sententiæ probabilitatis metam attingunt, tum propter rationes, quibus innituntur, non contemnendas, tum ob gravitatem Doctorum, à quibus defenduntur. Mihi tamen probabilior sit hæc tertia, quam Castrop. *d.2. de Cens. p.4. n.9.* Diana etiam prob. vocat, *p.5. tr.9. Res.* 134. Alfon. de Leone *de Censuris Recollec.* 3.n.148. contendens hanc sentent. Vasquez, quem contrarii ad se trahunt, aliique sequuntur.

23 Confirmo autem sic Primò, quia hæc conformior est Concilio Constantiensi volenti, Fidelibus timoratis benignè favere.

24 Confirmo Secundò, quia in ipsis verbis Concilii is sensus non obscurè indicatur, *Nemo* (sunt verba Concilii) *teneatur abstinere à communicatione cum excommunicato, nisi sententia, seu excommunicatio fuerit à Judice promulgata, vel denunciata specialiter, & expressè*. Cùm enim illud (*Publicata*) duplicem sensum habere possit. Primò absolutè, idest, nisi fuerit immediatè à Judice publicata in loco tandem aliquo. Secundò respectivè, idest, nisi comparatione illius loci, ubi exhibenda est evitatio publicata, mediante fama, vel aliquo alio modo, in illo loco fuerit. Cùm, inquam, duplex is sensus haberi possit, atq; uterq; aptari valeat Decreti verbis: æquius erit, eligere hunc posteriorem sensum Fidelibus faventem, quibus favere principalis intentio Concilii in eo Decreto fuit. Sanè ex sententia Vasquez, *de Euchar. d.211 c.5.n* 45. leges, quæ obscuram habent interpretationem; possunt benè, etiam ad praxim, intelligi secundùm sensum, qui probabiliter attribui potest illi legi. At negari non potest posteriorem hunc sensum attribui probabiliter posse verbis prædictis Concilii, ergo, &c.

25 Confirmo Tertiò, ex paritate cum notorio Clerici percussore, quam sic explico. Avila *de Cens.2.p.c.6.d* 11 *dub.*12. quia tamen nobis in prædictis est contrarius, probabile judicat, percussorem Clerici notorium in una Civitate, v.g. Neapoli, & in alia v.g. hîc Panormi occultum, non esse hîc vitandum, nec publicè, nec occultè. Et ratio est, quia ex Durando, & Paludano, quando quis est publicè excommunicatus in uno loco, non debet censeri publicè excommunicatus in alio. Id, quod probat Avila, Primò, quia post Constantiense, ut percussorē hunc teneat vitare, requiritur, quod sit notorius percussor, sed hîc ubi occultè scitur, non est notorius percussor, ergo, &c.

Secundò, quia hæc supponitur esse notorietas facti: Ergo, ubi factum, idest percussio est occulta, non poterit dici notoria percussio, & consequenter, nec ille dici notorius percussor, atque adeò, nec vitandus. Quare, ut sit, teste Leand. *d.15.de excommun. q.55.* vitandus, debet fama publica constare. illum percussisse Clericum, & item notoriè percussisse.

26 Hæc ex Avila. Ex quibus sic colligo, Concilium Constantiense in percussore requirit notorietatem facti, ad obligandum Fideles, ut illum repellant: unde Avila probabile putat, percussorem alibi publicum, sed hîc occultum, non esse hîc nec publicè, nec occultè repellendum, ergo valdè verosimile est, ut idem Concilium etiam in denunciato requirat hîc publicitatem denunciationis, ut hîc sit repellendus. Probatur consequentia, quia æqualiter Concilium statuere videtur de utroque casu, cùm æquè velit à Fidelibus occasionem tollere scrupulorum.

27 Confirmo Quartò, inducendo alio modo paritatem eandem ductam à percussore prædicto. Nam post dictum Concilium non teneor vitare percussorem Clerici, nisi quando nulla potest ejusmodi delictum tergiversatione celari, seu excusari, ergo valdè conforme dicto Concilio erit, si idem dicamus de ejusmodi alibi denunciato, hîc enim aliqua tandem ratione, seu probabilitate potest excusari, & sanè nonnulli Doctores tenent, legem etiam Pontificiam, quamvis Romæ publicatam, non obligare in aliis provinciis, vel Diœcesibus, nisi illa publicetur: quæ opinio, quando in constitutionibus Pontificiis non additur clausula, *ut publicata Romæ intelligatur in omnibus locis promulgata*, satis probabilis ab aliquibus Farin. *frag.p.*1.*V.Constitution.*656. Sà, Navarr. Abbate Medina apud Castrop. *Tom.1. tr.3. d.1. p.12. num.1.* existimatur: tametsi fatear à Castrop. *loc. cit.* Azor. *p.1. l.5. c.5. q.3.* circa medium, aliisq; multis, & ab aliis improbabilem existimari. Ad iis ergo sustinentibus, eam sententiam esse probabilem, dici poterit, in casu nostro occultum hîc, quamvis alibi denunciatum, excusari, ut non sit hîc vitandus, quia ejus denunciatio, quæ æquivalet legi, nondum est hîc publicata; publicetur ergo illa per judicis sententiam, vel immediatè ab ipso, suisve Ministris, vel certè, ut dictum est, ab ipsa fama, vel alio modo, & tunc sine dubitatione, ex obligatione erit ille vitandus. Adde, posse etiam excusari ab Auctoribus supra allatis, qui sententiam nostram hanc disertè sequuntur.

28 Confirmo Quintò, quia excommunicatus quomodocunque vitandus, ubi est occultus, est innocens, ergo habet jus petendi quamcumque rem externam, & consequenter nemo tenebitur illam ei denegare, ideòque nec tenebitur etiam in occulto illum vitare. Ita Leander, *d.15. de excomm. d.56.* alios citans.

Ad Rationes Adversariorum facile Respondemus: nam ad rationem primæ sententię inductam à diffamatione, concedo, diffamantem hîc eos, quorum fama alibi maculata est, nec peccare contra justitiam, sed, tacendo interim; an tunc contra charitatem peccetur, dicimus, piè credendum esse, Concilium Constantiense voluisse adhærere perfectioni charitatis, quæ Fideles promovet ad contegenda, quantum ex nobis fieri potest, proximorum delicta, etiam aliàs publica, juxta Sancti Pauli pronunciatum: Charitas operit multitudinem peccatorum.

29 Ad rationem secundæ sententiæ dicentis, debere servari jus, *C.Cum non ab hom. de sent. excomm.* disponens ut publicus excommunicatus publicè vitetur; occultus, occultè, jam patet ex dictis responsio manifesta. Hujus enim legis dispositio satis probabiliter limitata, & mitigata fuit à Concilio Constantiensi, ut dictum est.

30 Hæc pro angustia temporis, quo propositam difficultatem extemporaneo stylo percurrere jussus sum, minus eruditè composita, boni consulere, digneris, Antistes amplissime.

Concertationis finis.

31 Hactenus. Dissertatio Theologi Junioris, & auditoris olim mei, nam fortasse, quia mei, mihi eruditior visa est, animoque insedit gratius. Nec tamen minus doctam censui Senioris communiori sententiæ innixam disputationem, (nam censeo cum Leandro *d.15. de excomm. q.56.* utramque opinionem esse probabilem) & nisi Junioris urbanitas litem diremisset, incerti adhuc, cuinam Beneficium concedendum esset, ego & Examinatorum consessus ambigeremus. Nodus ergo Fabulæ sic dissolutus est.

42 Ubi lecta est utriusque conscriptio, & nutibus, plausibusq; ut videbatur, æquè probata, antequam è loco concertationis discederent, ut iis absentibus liberiora currerent suffragia, Theologus Junior se aliquid velle in medium afferre significavit, atque annuente Antistite, sic exorsus est,

Illustrissime Præsul, absoluto jam examine, ad quod accedere validè me rationes non moverunt modò, sed coegerunt, eoque à me (quod Summo Deo immortales sint gratiæ) ut ex humanissimo horum omnium approbatione coniicio, non infeliciter exacto, oro dominationem vestram, ut Beneficium, de quo est contentio, perfamiliari huic meo concertatori, quem ab infantia semper sum veneratus, me meo juri, quodcunque illud sit, cedente, liberrimè concedat. Ego Junior, hic ætate Senior: Ego Patrimonium aliquantulo locupletius possideo, hic aliquanto tenuius. Ego, ut cætera omittam, experientia ipso minor, longè major ipse. Unum mihi satis erit, superque, si Amplissima Dominatio vestra mei non immemor, primo vacante non dissimili Beneficio, illud præstet, quod ejusdem Dominationis vestræ prudentia, atque humanitas gerendum esse dictaverit.

O verè nobilem animum (erat enim & sanguine, & genere præclarus) exclamavit, his auditis, Archiepiscopus, & confeatur (inquit) Parochiæ ministerium amico, sed ne tibi sola spes, quæ fallax esse consuevit, adblandiatur, quandoquidem universi juris mei Vicarium propediem Romam legaturus sum, te nunc in ejus muneris locum substituo, optata nostra, interim dum ille redit, promovebit Deus. Plausum dedimus ad hæc, quotquot ibi aderamus omnes; Ille ergo Beneficio auctus, hic novo munere decoratus, cum gratias bono Antistiti egissent, læti discessere. Examinatorumque congressus felici omine dissolutus est.

§. III.

§. III. *Quidnam praestet certitudinem moralem, quòd quis sit excommunicatus Vitandus, vel Denunciatus?*

1 EX omnium sententia obligandos Fideles, ut excommunicatum à sua communicatione repellant, requiritur certitudo moralis, quòd quis sit excommunicatus vitandus, hoc est, quòd sit denunciatus publicè, vel publicus percussor Clerici, & quod non fuerit absolutus. Hæc ergo in præsentia sunt aliquanto distinctius explicanda.

2 Dico Primò, si sit probabile aliquem esse excommunicatum Vitandum, & item probabile non esse, posse à te illum vitari, & posse non vitari, quia potes alterutram ex his probabilitatibus amplecti. Quòd si sit probabile illum esse excommunicatum Vitandum, sed nulla probabilitas appareat, illum talem non esse, vitari certè is à te debebit, quia in materia, hæc dicitur, & est certitudo moralis.

3 Dico tamen Secundò, ad expellendum Excommunicatum à Judicio; concludenter esse probandam excommunicationem, & denunciationem, nec satis esse probabilem, seu verisimilem, ita enim deciditur *Cap. 1. de Excep. in 6.*

4 Dico Tertiò. Quid, si facta morali diligentia (quæ omninò facienda est) remaneat negativè dubium. An, Primò, quis sit Excommunicatus. An, Secundò, sit Denunciatus. An, Tertiò, sit ab excommunicatione vitanda absolutus?

5 Respondeo, in Primo, & Secundo casu non obligaris illum vitare, quia possidet tua libertas. Lege, quæ in hanc rem dixi *l. 1. in Decal. c. 3. §. 7. Vers. Censura.* Excipit Suarez, Lezana, Avil. apud Castr. *l. c. n. 25.* aliique, nisi agatur de administratione, vel receptione Sacramentorum, de qua re nos *Lib. 1. Decal. c. 3. §. 4. n. 20.* In Tertio obligaris, quia tunc possidet, ut supponis, excommunicatio vitanda. Absolutio autem est dubia.

6 Dico Quartò. Undenam haberi possit prædicta certitudo moralis, quod quis sit Excommunicatus, Denunciatus nominatim?

Respondeo. Habetur Primò, à fama publica, quæ sit à viris fide dignis orta. Secundò, à Testimonio duorum, vel trium fide dignorum asserentium, hunc esse denunciatum. Tertio, à Testimonio Parochi ostensis litteris excommunicationis, & denunciationis, secus, si is solùm voce testaretur: quia uni Testi, quamvis digno, non teneor credere, quamvis possim. Addo, uni Testi licèt digno, non esse Fidem habendam, quando agitur de gravi alterius præjudicio.

7 Quæ dicta sunt, proportionaliter applica ad certitudinem, quæ requiritur, ut percussor publicus Clerici à te, qui ejusmodi percussioni non adfuisti, vitandus sit.

8 Dico Quintò, undenam habeatur similis certitudo, quod quis licèt fuerit excommunicatus Vitandus, nunc tamen sit absolutus?

9 Respondeo, ex similibus Testimoniis, quæ jam modò indicavimus. Quare moralem certitudinem Absolutionis præstabit tibi. Primò eadem fama publica. Secundò, idem Testimonium duorum, vel trium, immò hic sufficiet Testimonium unius fide digni; jam enim dixi uni fide digno me posse fidem habere, multo magis in casu, de quo loquimur, in quo agitur de favore. Tertio, dictum ipsius excommunicati, si aliàs, spectata conditione personæ, & negotii, prudenter ipsi credi potest. Quartò, longum tempus, ipsumque, cùm sit timoratè conscientiæ, se, ut non excommunicatum gerere.

10 Dico denique sextò. Quid, si certò sciam ex tua confessione Sacramentali, te esse excommunicatum, possum ne tunc, vel debeo te vitare?

Resp. Cum Suar. Avila Bon. de Lugo, aliique cit. à Leand. *de Pæn. tr. 5. d. 10. q. 12.* Quamvis, si à te extra Confessionem sciam, vitandum te esse, debeam te vitare, quia tuum Testimonium facit mihi moraliter certam tuam excommunicationem; tamen, si id sciam in tua confessione, nullo modo possum te vitare, neque in publico, neque in occulto, quia, ut alibi dixi, nunquam possum uti scientia habita in confessione in incommodum Pœnitentis. Quicquid ergo distinguat Leand. *ibid.* & rursus *d. 15. de excomm. qu. 48.* qui dicit, te posse vitare, non in publico sed in secreto, licèt ad id non tenearis, absolutè enim dico, nunquam te posse.

TRACTATUS II.

SELECTA DE SUSPENSIONE.

CAPUT PRIMUM.

Modus dignoscendi, quandonam suspensio sit Censura, quandonam mera pœna?

1 CUm suspensio, quæ nihil aliud est, nisi censura, vel Pœna Ecclesiastica, qua Clericus privatur usu potestatis ei convenientis, aut ratione officii Clericalis, aut ratione Beneficii, quod fortè Clericus habet, aut ratione utriusque, quæ certè ult ima privatio utriusque, idest officii, & Beneficii esset adæquata, & plena suspensio: Cùmque ea, ut Censura sit illa, quæ imponitur in medicinam, hoc est, ut sic Fidelis resipiscat ab inobedientia, ut autem pura pœna, sit illa, quæ imponitur in vindictam delicti commissi, hoc est in ejus delicti punitionem, cùm inquam hæc ita se habeant, operosum est cognoscere, utro ex his modis imponatur, & tamen id cognoscere, est omninò necessarium propter diversam doctrinam, quæ à Sacris Textibus, & à Doctoribus datur pro alterutra.

2 Suarez *de suspens. d. 25. sect. 1. n. 3. initio*, hanc Regulam tradit. Tunc suspensio est pura Pœna, & non Censura, quando imponitur ad certum tempus. Quando verò est Censura, non habet terminum præfixum. Addit Suar. *ib. d. 26. sect. 1. n. 15.* si ex materia, & fine legis constet, suspensionem non ferri tantùm pro delicto commisso, sed, ut à Contumacia recedatur, esse Censuram, si constet ferri tantùm pro delicto commisso, meram esse pœnam.

3 Id ipsum Gasp. Hurt. *de susp. diff. 3. & diff. 11.* distinctius sic habet. Si suspensio feratur, vel addendo, *in perpetuum*, vel *sine spe relaxationis*, vel ad tempus limitatum, v.g. *Ad biennium*, *Ad triennium*, *&c.* vel *donec Reus re ipsa satisfaciat*, vel *donec Judicaverit*, vel *ad beneplacitum Judicis*, vel simili quopiam modo independenter ab ipsa Pœnitentia delinquentis, semper erit pura pœna, etiam si lata sit ob contumaciam. Si verò feratur absque assignatione ulla temporis sic v.g. *Nisi hoc fecerit, suspensus maneat, si hoc fecerit, suspensus sit, &c.* Tunc erit censura, seu Pœna Medicinalis; cujus censuræ duratio erit valdè dependenter à voluntate delinquentis: remittenda enim erit, quando ipse delinquens resipiscet.

4 Hæc doctrina Hurtadi est vera, solùm illi addendum est id, quod *num. 2.* addidit Suarez. Sæpè enim potest occurrere, ut ex circunstantiis, & ex verbis, vel ex fine legis appareat, Suspensionem, cui nullus terminus præfigitur, esse puram pœnam: Si enim sic dicatur. *Sit suspensus, quia tale delictum commisit*, num dubitabis hanc esse puram pœnam? Sanè ejusmodi ego puto esse suspensionem illam absolutè prolatam contra culpabiliter ordinatum ante legitimam ætatem, cujus suprà *l. 7. de Ordin. c. 12. §. 1. n. 59.* meminimus, videtur enim constare, eam esse inflictam propter peccatum commissum.

5 Ratio traditæ, & sic explicatæ Regulæ est, quia Censura, quæ est ex sui natura propriè medicina, non potest habere terminum alium, nisi, donec homo recedat à peccato, ideò enim dicitur ferri in medicinam, ut scilicet à contumacia is recedat. Hinc ergo sequitur, ut quando suspensio fertur ad terminum præfixum, vel in perpetuum, vel sub certa conditione, Censura esse non possit, quia tunc, quamvis delinquens se emendaverit, adhuc illa suspensio, usque ad suum terminum, vel conditionis impletionem, perseverare debebit, ut nimirum delinquens pœnam suo delicto taxatam solvat. At quando sub nullo termino fertur, judicandum est (nisi ex circunstantiis, ut dicimus, colligatur illa ferri pro peccato commisso.) Ideò tempus à Lege, vel judice non fuisse præfixum, quia voluit judex, vel Legislator, ut ea suspensio dependeret in sui perseverantia à voluntate, seu resipiscentia delinquentis, atq; adeò, ut esset propriè censura, cujus, utpotè salutaris medicina, natura est, ut statim atque Reum sui peccati pœniteat, debeatur ipsi Absolutio, quæ certè non debetur, ut diximus, meræ pœnæ, quæ est ad instar vindictæ, &c.

6 Atque hinc aliam differentiam collige. Nam suspensio, quę est tantùm pœna, non requirit præviam judicialem monitionem, quia infligitur delinquenti ob peccatum jam commissum. At suspensio, quæ est censura, requirit præviam monitionem judicis sicuti requirit excommunicatio, ut latè solet explicari *in Tr. De excommunicatione.*

7 Inquires. Si omnibus circumstantiis expensis, dubia res omninò appareat, an suspensio sit censura, an sit mera pœna, quid judicandum?

Resp. Puto, judicandum, eam esse Censuram. Quia in lege odiosa benignior interpretatio est adhibenda: at, suspensionem esse Cēsuram, magis subdito favet, quàm esse pęnam, si quidem Censura est medicina ad salutem, quę certè gratior est, quàm vindicta, & Censura dependet maximè à voluntate Rei, ut dictum est, cùm pœna sit necessaria. Adde, apud Doctores, & Sacrum Textum, *C. Quærenti de significat. verborum, & passim.* Suspensionem regulariter, & absolutè numerari inter censuras, quamvis aliquando sit mera pęna. Ergo, nisi aliud explicetur, vel ex circunstantiis colligatur, semper eam meritò censuram pronunciabo.

8 His ita statutis, id, quod invenio apud Bardi, vel non intelligo, vel approbare, quamvis amicus, non possum. Docet ipse duo in Expositione Bullæ Cruciatæ. Vide Bardi *in exposit. Bull. Cruc. l. 2. tr. 6. c. 7. sect. 1. n. 5. & 11.* Primum, suspensionem, quæ oritur ex eo, quod quis promoveatur absque licentia proprii Ordinarii, posse remitti à Confessario electo per Bullam. Secundum, suspensionem, quæ est pura pęna, remitti per dictam Bullam, non posse.

9 Ex his dictis, alterum, nempè hoc posterius, ultrò amplector, at contra illud prius, sic argumentari libet. Suspensio, quæ est pura pęna: remitti nequit vi Bullæ ex ipso Bardi. Sed suspensio orta ex promotione destituta Ordinarii licentia est pura pęna: ergo nequit per Bullam remitti, quod est contra prius dictum ejusmodi Bardi. Minor autem hujus argumenti manifestè probatur ex regula dicta *n. 2. & 3.* Suspensio enim imposita ad tempus, *donec judex judicaverit*, est pura pęna. At Suspensio orta ex promotione sine licentia Ordinarii est imposita ad tempus, *donec judex judicaverit*; Ergo est pura

pęna

pœna. Ecce Text. Trid. *sess,23. cap.8. de Reform.*. quod hanc suspensionem imposuit: *Unusquisque à proprio Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id eis permittatur, nisi ejus probitas, & mores Ordinarii sui Testimonio commendentur. Si secus fiat, Ordinans à collatione Ordinum per annum, & Ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quandiù proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.*

CAPUT II.

Quæ culpa requiritur ad incurrendam suspensionem?

1 UT incurratur à persona particulari Suspensio integra afferens illos duos utrósque effectus quos *c.1. nu.1.* declaravimus; sive hæc, ut à Censura, sive, ut pęna, sive à jure sit lata, sive ab homine, requiritur aliqua culpa. Ratio est quia, si sit pura pęna, supponit culpam, quæ sit punienda: si sit censura, seu Medicina, requirit item culpam, quæ sit sananda.

2 Aliquam, dixi: nam ex probabili, Henriq. *c.27. n.159.* & Avil. *3. p. d.3. dub.3.* sententia satis est venialis, sed est æquè probabile, necessariò requiri mortalem, ut sustinet Vasq. *p.2. d.153. c.5.* Suar. *d.4. de cens. sect.4.* Con. *d.13. d.3.* G. Hurt. *de susp. diff.7. n.9.* aliiq; de qua re nos diximus *l.3. de Sacr. Miss. c.1. §.8.* & docet Gibal. cum aliis *de cens. disquis. 5. d.2. n.5.*

3 Dixi (*à persona particulari*) Nam, ut incurratur suspensio ab Universitate, erit distinguendum. Si enim suspensio feratur distributivè contra singulos de Universitate, de Capitulo, de Collegio, &c. requiritur culpa in singulis, quia tunc est suspensio fulminata contra personas particulares, licèt multas. Si verò feratur collectivè contra omnes, ut sunt partes, seu membra ejusdem communitatis, non requiritur culpa in singulis, tunc enim suspensio sic lata afficiet omnes de communitate, ut sunt ejus partes, cùm ergo omnes sint partes, omnes afficiet suspensio; quia, quando major pars communitatis delinquit, judicatur delinquere tota communitas, quare tota erit suspensa, etiam minor pars, licèt ea non deliquerit. Nec est inconveniens; quod hi pauciores amittant jus acquisitum præstandi actiones solitas exerceri à communitate, quia non amittunt per se, sed per accidens, siquidem communitas, qnando est suspensa ab aliquibus actionibus perinde est, ac si nulla communitas esset in ordine ad actiones illas: Communitate ergo, quasi deficiente, quid mirum, si ejus partes, sive culpantes, sive non culpantes, etiam ipsæ deficiant? Ut ejus partes, inquam, nam, ut sunt personæ privatæ, nihil tunc amittunt.

4 Inquires: Si quæ communitas peccaverit quidem, faciendo contra præceptum prohibens aliquid sub pęna suspensionis ipso facto incurrendæ, sed nesciverit illi peccato esse affixam suspensionem, illam ne incurret?

5 Resp. Incurrere probabiliter putat Lezan. *to.1. quæst. Reg. c.14. n.4.* quia Pontifex non utitur, inquit, in his similibus prohibitionibus sub pœna suspensionis verbo (*præsumere*) quare tunc illa suspensio incurri debebit, tametsi non adsit dolus, & præsumptio, satis enim erit, si adsit peccatum.

6 Verùm probabile etiam est, teste Pasq. *cens.4. q.358.* non incurrere, quia est probabile ad illam incurrendam requiri scientiam talis pœnæ, seu censuræ, nam si est pura pœna, *l.1. in Dec. c.2. §.10. à n.9.* dictum à nobis est, requiri ejus cognitionem, ut incurratur, si verò est censura, erit medicina, quæ etiam teste Sanch. *l.9. de matr. disp.32. n.21. fine.* Suar. *de cens. d.4. sect.9. n.19. & 20.* cognosci debet, quia, nisi Medicinam cognoscam, medicinam mihi applicare non possum.

7 Inquires iterùm. Qui metu gravis mali cadentis in virum constantem eas actiones faciat, quibus annexus est incursus in suspensionem, illam ne incurret?

Respondeo, illam non incurrere, ut ex supradictis *cap.2. de excomm.* patet, qui locus est à te recolendus propter hoc, aliaque multa *ibidem* latiùs pertractata.

TRACTATUS III.

SELECTA DE INTERDICTO.

CAPUT PRIMUM.

Quid servandum est hodie in Interdicto locali Generali?

§.I. *Præmittitur breviter, quid sit interdictum.*

1 INterdictum Ecclesiasticum absolutè, & sine limitatione latum, est regulariter censura, qua Fidelibus vetatur, Primò, Officia Divina celebrare.

Secundò, aliqua Sacramenta ministrare, vel suscipere puta Eucharistiam (nisi in mortis periculo) Extremam Unctionem (nisi fortè in eodem articulo, quando quis non potuit de proximo suscipere Sacramentum Pœnitentiæ) & Ordinem. Nam Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, & satis probabiliter Matrimonium non vetantur, ut distinctius videre omninò debes apud Doctores passim.

Tertiò vetatur, Ecclesiasticam sepulturam Defunctis exhibere.

Hoc vocatur, & est interdictum integrum: nam cæterum ipsum potest ab imponente limitari secundùm Nav. Avilam, aliosque cum Leand. *de interd. d.4. q.2.* ad aliquos effectus tantùm, quia hi tres effectus interdicti non sunt ita in jure connexi, sicuti sunt effectus excommunicationis, quos dividere non potest quilibet Prælatus, sed Pontifex Summus dumtaxat.

2 Dictum autem est Primò, (*est Censura*) in quo convenit cum excommunicatione, & suspensione. Censura autem est pęna medicinalis, quæ solùm infligitur, ut quis à contumacia recedat.

3 Dictum tamen est Secundò (*regulariter*) Nam, sicuti suspensio potest ferri & ut censura, & ut mera pęna: in vindictam peccati commissi, & ita interdictum. Verùm, quia valdè raró, ne dicam nunquam, ut vult Bardi *in exposit. Bull. Cruc. p.2. tr.6. c.7. §.2. à n.17.* Interdictum imponi solet ut mera pęna, ideò addidimus illud *regulariter est Censura.*

4 Regula autem dignoscendi utrùm censura sit, utrùm mera pęna, eadem prorsus est, quæ in suspensione, quamque diximus *in Tr. præced. cap.1.*

§.II. *Præmittitur breviter, quotuplex sit interdictum.*

1 TRiplex profectò est, Personale, Locale, Mixtum. Personale est illud, quod ipsa Persona prædictis prohibitionibus afficitur. Is ergo, qui sic personaliter erit interdictus, feret secum impositas prohibitiones, in quemcunque locum pervenerit, quamvis nullo interdicto subjectum.

2 Locale est illud, quo locus aliquis prædictis prohibitionibus astringitur: hoc est, quo in ejusmodi loco vetantur Fideles illas actiones prohibitas exhibere. In hoc ergo interdicto, Personæ Fidelium non immediatè, ratione sui, sed mediatè, puta ratione loci, ab illis actionibus arcebuntur. Nam propterea, si Personæ egrediantur ab illo loco, poterunt liberè se gerere, &c.

3 Mixtum est, quo tum personæ, tum locus prohibentur, &c.

4 Porrò subdividuntur deinde eadem interdicta, ut aliud sit Personale generale. Aliud Personale speciale, seu particulare. Et rursus. Aliud sit locale generale. Aliud locale particulare.

5 Personale generale est, quando interdicitur Populus (qui in hac materia comprehendit etiam habitantes in Suburbiis) Universitas, Capitulum, Collegium, nempè communitas quælibet, faciens unum corpus morale, seu politicum.

6 Personale speciale est, quando interdicitur hic, vel ille, etiam si sint plures, sic ille, & ille, &c. vel sic, *Interdicuntur omnes, qui tale sacrilegium commiserunt*: quo pacto non interdicuntur, ut partes Communitatis, sed singuli, ut personæ particulares.

7 Locale generale est illud, quo interdicitur locus, qui à communitate incolitur, v.g. Provincia, Civitas, Villa, &c. Unde tunc interdicuntur omnia, & singula loca, ut partes sunt communitatis. Comprehenduntur etiam Suburbia, *C. Si Civit. de excomm. in 6.* Civitate interdicta, etiam alterius dominii, etiam Ecclesiæ Regularium exemptorum, quia secus suo rigore frustraretur interdictum. Vide Trident. *sess.25. c.12. de Reform.*

8 Locale particulare est illud, quo interdicitur locus particularis, vel loca particularia, hæc, illa, & illa, &c. quæ sunt in aliqua Provincia, Civitate, Villa, &c. non quidem, ut partes Communitatis, in qua sunt, sed, ut particulares Ecclesiæ.

His in memoriam redactis, ut respondeam quæstioni in titulo hujus capitis propositæ, sequentem §. instituo.

§. III.

§. III. *Quidnam mitigaverit Bonifacius VIII. in interdicto locali generali?*

1 JUre antiquo, *C. Permittimus de sent. excomm. Cod. Quod iste de pœn. & remis.* concedebatur Primò, Parochis, & Rectoribus Ecclesiarum, tempore Interdicti, semel in hebdomada Missam celebrare, pro conficienda Eucharistia, quæ asservari pro infirmis consuevit.

2 Secundò, Clericis concedebatur, posse legere Horas Canonicas sine cantu, idque non à pluribus, quàm tribus simul.

3 Tertiò, concedebatur, solum Pœnitentia, & Viaticum morituris.

4 Quartò, concedebatur, ut Clerici qui non essent specialiter Interdicti, & Interdictum generale servaverit, possent in cæmeteriis sepeliri.

Concessio prima celebrandi privatim officia.

5 At jure novo Bonifacius VIII. *C. Alma mater de sent. excom. in 6.* amplians prædicta, concedit Primò, ut tempore generalis Interdicti localis, ut vult Lezana *V. Interdict. n. 16 junct. n. 22.* (quare non in locali speciali, nec in ullo personali, ut constat ex contextu dicti *Cap. Alma Mater*, & ex intentione Pontificis, atque ex ipsa praxi) concedit, inquam, ut Ministri Ecclesiæ, atque adeò Religiosi non interdicti personaliter teste G. Hurt. *de Interd. diff. 7 nu. 19.* licèt valeant, quotidie Missas, & alia Divina Officia celebrare (non autem in Oratoriis privatis, quamvis alias approbatis ad sacrificium) ac si nullum adesset interdictum, cum sequentibus tamen conditionibus. Prima, ut id fiat januis clausis. Secunda, ut submissa voce, quo scilicet audiri moraliter nequeant. Tertia, ut non pulsentur Campanæ, intellige ad convocandum populum: nam cæterùm poterunt eæ pulsari ad convocandum ad Concionem, ad Salutationem Angelicam recitandam, ad diei horas designandum. Ad elevationem autem Sacræ Eucharistiæ in Missa, aliqui ut Lezana *V. Interd. n. 26.* negant, concedunt aliqui, ut G. Hurt. *de Interd. diff. 7. nu. 20.* quod posterius probabilius est, quia tunc non pulsatur Campanula, ad convocandum populum, sed ad eos monendos, qui sunt in Ecclesia, de reverentia exhibenda. Quarta, ut excludantur excommunicati, & interdicti personaliter.

Hæc concessio facta solùm à Bonifacio est prædictis Ecclesię Ministris; nam cæteri omnes, non solùm, qui dederunt causam interdicto (hi enim semper in jure *C. ult. de verb signif. in 6.* habentur, ut interdicti personaliter, ac specialiter) verùm etiam illi, teste G. Hurt. *l. c. n. 21.* qui habitant in illa Civitate, seu loco interdicto: quia, secus nullum ferè esset interdictum ejusmodi, si prædicti omnes possent admitti ad officia, quamvis privatim celebranda.

6 Ex eo, quòd Bonifacius concedit clericis, atque adeò Religiosis modo dicto divina Officia celebrare, colligit Hurtadus, *de interd diff. 9. n. 29.* Bonac. *de interd. dubitat. 5. p. 5. nu. 13.* concedi posse eos tempore interdicti localis generalis cum iisdem conditionibus sepeliri in Ecclesia, quod est plus quàm sepeliri in cæmeterio, quod poterant jure antiquo, ut diximus n 4.

Concessio secunda celebrandi publicè in quibusdam Festis.

7 Concedit Secundò, in dicto interdicto generali locali Bonifacius, ut in diebus festis Natalis Domini, Resurrectionis, Pentecostes (& quidem ex probabilissima sententia, tum in primo, tum in sequentibus duobus atque in Natali Domini in tribus sequentibus, quia ii certè pertinent ad eandem solemnitatem) & in Festis Assumptionis Sanctissimæ Virginis, Festoque corporis Christi cum tota octava, (hoc ultimum concessit Martinus V. & Eugenius IV.) concedit, inquam, ut divina Officia etiam publicè celebrentur, ac si Interdictum nullum locale adesset, exclusis tamen excommunicatis, sed ipsis interdictis admissis, sub ea lege, ut qui causam interdicto dederunt non appropinquent ad altare.

8 Nota autem hic Primò, Festivitates ejusmodi incipere à primis vesperis, ac finiri in Completorio inclusivè, ad Festum enim, etiam pertinet Completorium.

9 Nota Secundò, iis, qui causam interdicto dederunt, quia censentur interdicti personaliter, non concedi in prædictis solemnitatibus communionem, sed posse solùm Missis, ac Divinis Officiis interesse, hi enim removentur ab Altari.

10 Nota Tertiò, discrepare Doctores, an illis, qui interdicto locali causam non dederunt, concedatur in diebus prædictis communio, aliis negantibus, ut G Hurt. *l. c diff. 7.* cum Avil. & Silv. concedentibus aliis, ut Suar. *d. 33. de Cens. sess. 1. n. 36.* Coninch. ap. cit. Hurt Mihi videtur utrumque esse probabile, quia illa verba Bonifacii *Interdicti, qui non dederunt causam admittantur in his Festis ad participationem Divinorum*, significare possunt, iis concedi Communionem, id enim videtur sonare illud *Participatio Divinorum*, sed quia sonare etiam possunt Divinorum Officiorum consortium, dumtaxat externum, ideò quam mavis sententiam liberè amplecti integrum erit tibi.

11 Non solùm in his Festis, verùm etiam aliis quibuscumque diebus consueto comitatu, tempore interdicti deferendam esse communionem ad infirmos, dixi *in Opusc. de Comm. c. 6. §. 7.*

12 Nota Quartò, dubitari à Doctoribus, an tempore prædictarum Festivitatum concedatur interdictis sepeliri cum omnibus solemnitatibus, etiam in loco, perinde, ac interdictum non adesset. Conceditur per aliquos, ut Silv. Sayr. Nav. Sotum, Henr. ap. Bon. *de interd. d. 5. p. 5. n. 7.* quia si Bonifacius concedit principale, idest Divina Officia celebrare, concedit accessorium, nimirum Sepulturam Ecclesiasticam, quæ accessoria est ad Officium Defunctorum. Confirmant, quia ex Sacro Textu Cap. Sanè *dist. 24. q. 4. Quibus communicamus vivis, possumus communicare & mortuis*, at illis diebus communicamus vivis, ergo & mortuis, eos sepeliendo, Negatur per aliquos, Suar. Avil. Coninch. Filiuc. Ugol. apud Bonac. *l. c.* quia nolunt Sepulturam connumerare inter Divina Officia, quæ solùm tunc conceduntur. Utrumque probabile.

Concessio Tertia tradendi omnibus Sacramentum Pœnitentiæ.

13 Concedit Tertiò Bonifacius, ut in memorato interdicto locali generali, possit omnibus, sive sanè, sive malè valentibus, ministrari Sacramentum Pœnitentiæ, exceptis excommunicatis, & iis, qui dederunt causam interdicto; cùm ex jure antiquo, ut vidimus, solùm concederetur id morituris.

14 Nota tamen Primò, Excommunicatis, iisque, qui dederunt causam interdicto concedi *C. dicto Alma Mater.* Sacramentum Pœnitentiæ in articulo mortis, sed, si delicto satisfaciant, vel sufficientem dabunt cautionem de satisfaciendo, vel si neutrum ex his possint, si jurent, quàm primum satisfacturos, vel facturos, quantum possunt, ut satisfactio à Delinquentibus exhibeatur.

15 Nota Secundò, illum esse tempore Interdicti teste Lez. *V. interd. n. 12.* Confessarium, & posse licitè absolvere, qui aliàs habet jurisdictionem, & approbationem legitimam, sed non est interdictus personaliter: si enim personaliter esset interdictus, illicitè se gereret, peccaretque graviter, violando interdictum, qui asficitur: Quod si esset interdictus generaliter, solùm licitè posset, si causam non dedit interdicto. Excipiendus semper est casus urgentis necessitatis, eo modo, quo in Superioribus *l. 5. in tr. de cas. res. cap. 12. per totum* dictum est latè.

CAPUT II.

Quid indulserit Concilium Constantiense in Interdicto.

1 IN Tractatibus superioribus sæpè dictum est, Concilium Constantiense, seu Martinum V. concessisse, ut cum Fidelibus quacunque censura ligatis nisi nominati fuerint, publicèq; denunciati, vel publici clericorum Percussores) possemus communicare in divinis, & humanis eo modo, quo in tract. de Excommunicatione explicari solet. Quoniam igitur interdictum censura est, quid ipsi indulgeat in hac communicatione Martinus, videndum est.

2 Et quidem, ex vi interdicti, tres communicationes tantùm prohibentur ex jure. Primò enim, interdicti non possunt licitè à Fidelibus sepeliri in loco sacro. Secundò, clerici non possunt licitè coram dictis interdictis Divina Officia celebrare. Tertiò ii, quibus commissa est cura Ecclesiæ, non possunt licitè permittere, ut interdictus Divinis Officiis assistat.

3 Quærimus ergo, an Martinus V. aliquid in prædictis tribus communicationum generibus, mitigaverit: & mitigasse certum est. Nam Primò, Fideles, sive clerici, sive laici possunt hodie sepelire in loco sacro non interdicto eos, qui, quamvis interdicti sint, etiam personaliter, non sunt tamen nominatim, ac publicè, ut interdicti denunciati. Immò eosdem, ut dico, non denunciatos nominatim possumus sepelire in loco sacro interdicto, quandiù locus non sit nominatim, ac publicè denunciatus, ut interdictus.

4 Secundò, Clerici licitè possunt celebrare divina coram iisdem etiam personaliter interdictis, (quòd si hi se ingerant, ipsi peccabunt, non verò clerici) possunt, inquam, nisi ii coram quibus sint nominatim, ut interdicti denunciati.

5 Tertiò, Illi, qui curam habent Ecclesiæ, possunt admittere eosdem etiam personaliter interdictos. (Quod, si hi se ingerant ipsi peccabunt, non illi) possunt, inquam, si pari modo hi admittendi non sint nominatim denunciati, ut interdicti.

6 Porrò illa hic agitari solet difficultas. An Communitate denunciata publicè, ut interdicta, intelligantur sic denunciati etiam singuli de Communitate illa, ita ut singuli, ut interdicti nominatim, sint modo jam dicto vitandi. An solùm sint vitandi, ut partes, & membra illius, atque adeò solùm in actionibus propriis communitatis?

7 Resp. Etiam singulos putat Suar. Filliuc. Henr. Sayr. Coninch. apud Bonac. *de interd d. 5. p. 5. n. 10.* citans, ac sequens, quia secus inutilis esset hæc Denunciatio: Si enim singuli denunciati non includantur, nihil, vel parum refert, esse Communitatem denunciatam.

8 Nequaquam singulos, censet Alterius. Nav. aliiq; apud eundem Bonac. Sà *in utraque edit. V. interd. n 3.* Simile quid dicit Gibal. *de cens. disp. 4. q. 5. n. 8.* loquens *de Suspens. Communitatis*, quia, si solùm partes, ut partes illius, atque adeò singuli, non, ut privatæ personæ, sed ut, ad unum corpus politicum pertinentes. Neque tunc erit inutilis Denunciatio, quia faciet, ut tota Communitas in iis vitanda sit, quæ ipsam tangunt, quamvis non in iis, quæ tangunt particulares personas, quæ, ut sic nullo modo sunt, ut interdictæ, denunciatæ.

9 Video sententiam Suarii esse communiorem, sed hanc Alterii esse probabilem, & fortasse probabiliorem etiam video.

Atque hæc pauca satis de Interdicto, cujus rara est praxis, & de quo innumeri Doctores sunt, qui agunt.

TRA-

TRACTATUS IV.

DE

IRREGULARITATE.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Irregularitas?

1 IRregularitas (quæ censura non est, nec in universum, pura pęna, ut patebit ex dicendis, & videri latè probatum potest apud Gibal. *de Irreg. c.* 1.) est impedimentum, ut vult Sayrus *de censur. l.* 6. *c.* 1. *n.* 9. Coninch. *de irreg. d.* 18. *d.* 1. *n.* 1. Turrian. *de cens. l.* 8. *dis.* 57. *dubit.* 1. G. Hurt. *de irreg. diff.* 1. Canonicum primariò, & directè impediens Fideles à susceptione Ordinum, secundariò autem, & indirectè impediens Ordinatum ab eorum usu, & impediens item eosdem à Beneficiis, Jurisdictioneque Ecclesiastica juxta mox pluribus explicanda.

Hæc descriptio clarissima reddetur ex dicendis, præsertim *à c.* 6. ubi prædicti effectus irregularitatis separatim enodabuntur.

2 Illud dumtaxat hic non est sine explicatione præmittendum, puta, cur tam signatè dictum est (*Impedimentum Canonicum.*)

Resp. Quia certa est omninum, ut Suar. *de cens. d.* 40. *sect.* 1. Coninch. *l. c. n.* 9 & Theolog. Antiquior. *in* 4. *d.* 15. *q.* 3. *art.* 2. sententia, irregularitatem totam pendere, tanquam à causa efficiente à jure Canonico, quod fertur à Summo Pontifice, ita ut non possit imponi ab ulla alio jure speciali, vel præcepto, vel sententia latis ab inferioribus Papa. Vide id latiùs apud citatos.

CAPUT II.

De Subjecto Irregularitatis,

1 SUbjectum, seu is, qui denominatur irregularis, est ille, qui. Primò, capax est Ordinis, & Secundò, qui juri est Canonico subjectus. Cùm enim irregularitas sit impedimentum à jure Canonico inductum, quo vetatur Ordinum susceptio, eorumdemque usus, memoratam utramque conditionem requiret in subjecto, cui ipsa affigi debet.

2 Hinc Primò, non baptizatus, hinc Secundò, fęmina, hinc Tertiò, perpetuò amens, quia non sunt Ordinum capaces, nec erunt capaces Irregularitatis. Huc reduco Summum Pontificem, qui non est subditus irregularitatem imponenti. Quare falsum est, quod asserit Diaz, *in propter. Crim. Canon. c.* 56. *n.* 6. Pontificem Summum fore irregularem, si propria manu aliquem occidat. Immò quamvis non debeat, ut habet Bonac. *de cens. d.* 7. *q.* 1. *p.* 2. *nu.* 8. Suar. d. 40. *de cens. sect.* 7. Irregularis saltem publicus, eligi ad Summum Pontificatum; est enim eo gradu indignus, si tamen eligatur, continuò liberatur ab irregularitate.

3 Hinc Secundò, Episcopi, immò & Cardinales subditi sunt irregularitati, quia subditi sunt juri communi Canonico, *C. Quia pericul. de sentent. excomm. in* 6. à quo Irregularitas imponitur, & licèt ipsi, nisi exprimantur, non intelligantur comprehensi à lege universali Suspensionis, & interdicti, sic jure Canonico ob eorum dignitatem disponente, comprehenduntur tamen à lege universali excommunicationis, & irregularitatis, quia non apparet jus excipiens ab illis. Ita aliis citatis Leand. *de irreg. tr.* 1. *d.* 2. *q.* 6.

4 An non baptizatus, si deinde baptizetur censendus sit liber ab irregularitate ex homicidio v.g. commisso ante Baptismum, commodiùs dicemus infrà *c.* 23. *q.* 1.

CAPUT III.

Quibus verbis infligatur à jure Irregularitas?

1 PRimò, si in Jure Canonico, cujus est irregularitatem imponere ut suprà docuimus, sic dicatur: *Sit irregularis, irregularitatem contrahat, &c.* clarum nimis est, tunc infligi Irregularitatem. Unum noto, in vetustiore jure hanc vocem irregularitatis non inveniri, non quia usus irregularitatis non fuerit, sed, quia hæc vox non usurpabatur, utebantur autem aliis dicendis formulis æquivalentibus. Has formulas enumerant Henriq. *l.* 14. *c.* 1. Vivald. *in Candel. p.* 3. *de irreg. n.* 2. Suar. *de cens. d.* 40. *sect.* 8.

2 Si per futurum tempus sic dicatur: *Erit, fiet, evadet irregularis, expelletur ab altari*, multò magis, si dicatur: *Sit irregularis, repellatur ab ordine, &c.* inducetur irregularitas ipso facto. Ita Suar. *disp.* 40. *de cens. sect.* 8. *n.* 3. Ratio est, quia irregularitas non pendet à futuro ministerio Judicis, unde illud futurum (fiet, erit, &c. solùm notat, deinceps te debere reputari irregularem, non verò necessarium esse, ut præcedat judicis sententia. Non esse ita in Censuris diximus *in Tr. de excommun. cap.* 1.

3 Quòd si, omnibus expensis, res dubia remanet, an scilicet verba significent induci Irregularitatem, nec ne, cùm hoc sit dubium juris, est judicandum, non infligi irregularitatem, quia irregularitas debet esse expressa in jure, quæ expressio non adest, quando omnibus perpensis res est dubia. Immò etiam si adderetur in jure, quod *talis pœna sit dispensatione delenda*, adhuc per hæc sola verba non tollitur dubium, nam, ut notat Suar. *l. c. n.* 10. necessitas dispensationis potest cadere in alias pęnas, quæ non sint irregularitates.

CAPUT IV.

Quinam actus requiratur in subjecto irregularitatem ex delicto incurrendam?

1 DIxi (*ex delicto*) nam ad irregularitatem ex defectu, nequaquam facit hæc præsens quæstio quia irregularitas incurritur sine peccato. Ad eam autem ex delicto, requiritur *Actus externus, Opere consummatus, Deliberatus, Peccaminosus, Cognitus in ratione pœnæ.* Discurre per singula.

§. I. *Actus debet esse externus.*

1 ECclesia sive nequit, ut vult Præposit. *in* 3. *p. q.* 5. *de irreg. d.* 2. *n.* 5. G. Hurt. *de irreg. d.* 1. *diff.* 2. *n.* 6. Suar. *de cens. d.* 40. *s.* 3. *n.* 6. Avila *de Cens. p.* 2. *d.* 2. Graff. *l.* 2. *decis. c.* 62. *n.* 5. sive non vult unquam punire, sive judicare de actibus merè internis, multò minùs vult, eos punire irregularitate, quæ est gravissima pęna.

2 Actus tamen externus licèt occultissimus capax est irregularitatis. Ita Suar. *l. c. n.* 21. Avila *l. c.* Coninc. *de Sacr. d.* 18. *d.* 2. Leand. *de irreg.* multos citans *tr.* 2. *d.* 10. *q.* 5. *&* *d.* 27. *q.* 19. contra paucos dicentes incurri ex occulto, inter quos est Miranda fortè approb. à Diana *p.* 11. *tr.* 2. *res.* 26. sed exceptus (certè immeritò) à Bruno *de Privil. Reg. Tr.* 5. *c.* 4. *prop.* 1. statim enim ac actus in externum prodit, manifestus ex se est, judicioque Ecclesiæ subditus.

Adde Tridentinum *Sess.* 14. *c.* 7. *de Reform.* dicens, homicidam, etiam occultum, esse ab Altari repellendum.

3 Neque obstat, quod ex dictis sequeretur, hominem, si velit dispensationem irregularitatis, debere Prælato manifestare suum delictum occultum, ut is judicet de dispensationis causa: non obstat, inquam, quia ejusmodi manifestatio est voluntaria, potest enim is regularis non petere dispensationem, si velit suum impedimentum Superiori non declarare.

4 Quòd si contingat, aliquem abstinere non posse ab usu Ordinis, v.g. à celebranda Missa, nisi cum gravi infamia suum crimen divulget, jam non cogetur, ex hoc capite, desistere ab ejus usu, dum periculum infamiæ durat, ut docet Navarr. *in man. c.* 27. *n.* 239. & Corduba, *casu* 41. *n.* 142. nosque infra, *c.* 14. §. 3. *n.* 3. breviter, & latiùs suprà *de excom. c.* 2. explicabimus cum communi sententia contra Valerum, *in diff. utr. for. V. irreg. diff.* 8. aliosque, & universaliter ejusmodi dispensationes debere ita prudenter fieri à Superiore, ut non infametur peccator occultus, monemus omnes, id enim ex regula generali de vitanda proximi infamia pro certo supponendum semper est.

§. II. *Opere consummatus.*

1 HOc est, debet actus in specie, sub qua prohibetur, esse perfectus.

2 Hinc, qui mortem alicujus concupivit, qui eandem tentavit, qui vulnus, etiam lethale inflixit, non fit irregularis, si mors ex vi illius actionis secuta non sit, quamvis per miraculum non sit secuta, quia pęna hæc, seu onus irregularitatis, cum odiosum sit, restringendum est ad opus integrè consummatum, quando aliter expressè non est in jure dispositum. Ita communiter Doct. ut Suar. *l. c. sect.* 3. *n.* 13. Farin. *in frag. V. irreg. n.* 427. Ugol. *de irreg. c.* 5. G. Hurt. *de irreg. dis.* 1. *diff.* 2. *n.* 6.

§. III. *Plenè deliberatus.*

1 ITa profectò: non enim tam gravi oneri, seu pęnæ, qualis est irregularitas, est subiiciendus homo, nisi ob actum humanum, & perfectè voluntarium.

2 Hinc Infans, dormiens, amens, seu furiosus, ebrius, &c. si occidat, vel rebaptizetur tempore carentiæ rationis, non fient irregulares. Vide Clement. Unde, *de homic.* Suar. *l. c.* unde, nec teste Gibal. *de irreg. c.* 4. *q.* 2. *n.* 13. ulla indigent dispensatione, quando postea usum rationis resument. Porrò ex hac certa doctrina duæ emergunt sequentes quæstiunculę.

PRIMA QUÆSTIO.

Dormiens, vel ebrius assuetus occidere.

1 SI quis tempore somni, vel ebrietatis, vel furoris solitus occidere, bibat, vel comedat ea, ex quibus scit, ita affici, ut hominem in ejusmodi tempore occidat, est ne Irregularis? Videtur enim non esse, quia hæc occisio, licèt denominetur deliberata ab actu advertentiæ præcedente ipsam occisionem, in se ipsa tamen non est formaliter libera, quia actu fit, dum homo inops est rationis.

4 Respon-

4 Respondeo, sub necessaria distinctione. Si is non prævidit occisionem futuram, quod esse non rarò potuit, quia non erat assuetus eo tempore somni, vel ebrietatis occidere, non erit Irregularis, etiam si per gravem culpam se v. g. inebriaverit, vel cubitum iverit cum intentione occidendi suo tempore inimicum: Manifesta est ratio, quia sic occisionis actus nulla ex parte est deliberatus, & voluntarius.

5 At si is prævidit, quia v.g. erat assuetus eo tempore occidere, & non apposuit sufficientem diligentiam, ne occideret, claudendo v.g. januam domus, adhibitis custodibus, &c. multò magis, si data opera, ut hominem occidat, bibat, vel comedat, somnove se dedat, erit Irregularis. Ratio est, quia tunc adest causa culpabilis occisionis, cui culpæ semper annectitur à Jure Irregularitas, sive ea culpa fuerit ante ipsam occisionem, undè occisio sit denominativè libera, sive culpa fuerit in ipsa occisione, unde occisio sit libera formaliter. Patet, quia secus non esses Irregularis, si post propinatum tuo inimico venenum, vel post inflictum vulnus, ex quibus is post dies mortuus est, tu interim, ante inimici mortem, resipueris à peccato, & involuntaria omninò actu tibi sit ejusmodi mos. Sufficit ergo, ad incurrendam Irregularitatem, occisionem esse denominativè liberam, nempe ex causa antecedenter liberè data, ut communiter docent Doctores Sancin. *in C. ad audientiam num.1. de homic.* Majol. *de irreg. l.5.c.48.n.11.* Covarr. *in Clem. Si furiosus p.3. initio,n.3.* Ugol. *c.24.n.3. & c.25.n.4. nu.4.* Sylv. *V. Ebriet. q.4.*

6 Confirmatur Primò, quia, dum Sacri Canones homicidam voluntarium repellunt ab altari, non distinguunt de voluntario in se, & in causa. Cùm igitur Voluntarium in causa, sit in omni proprietate Voluntarium, non possumus trahere Canones quasi ii loquantur solùm de Voluntario in se. Instar omnium sit *Cap. De Cætero. De homicidio*, quod solum Voluntarium in causa sufficere, dicit, ad incurrendam Irregularitatem.

De cætero (inquit) *noveris, quòd Diaconus, qui homicidio causam dedisse videtur, non ad Sacerdotium promovendus.*

7 Confirmatur Secundò, quia qui eligit medium, Canem, v.g. Ursum, Leonem ad occidendum inimicum, vel qui prævidet per illud medium esse inimicum occidendum, secuta occisione, fit Irregularis. At, qui se inebriat, ut occidat, ut & qui sine ejusmodi intentione prævidet tamen occisionem, voluntariè eligit, vel admittit se ipsum in illo amentiæ statu, tanquam medium, & instrumentum occisionis: ergo, &c.

8 Pater Martinus Prates *in manusc. de Irreg. d.1.c.4.n.12. fol. mihi in Colleg.15.* nostræ Societatis Theologus magnæ litteraturæ in opere de Irregularitate, quod in publicam lucem morte præventus afferre non potuit, cujus exemplaria omnibus numeris absoluta in Bibliotheca nostræ Domus Professæ, nostrique Collegii hic Panormi servantur, putat, probabilius esse (licèt fateatur, præcedentem sententiam esse probabilem) quòd ejusmodi assuetus occidere in ebrietate, somno, vel furore, etiam si præviderit occisionem, nec diligentiam, ne ea sequeretur, apposuerit, non fore irregularem, quamvis re ipsa sequatur occisio. Hanc sententiam, quam, nullo Auctore citato, affert, pluribus probare contendit, probationisque summa fideliter collecta hujusmodi est. Quoties aliquis aliquid agens liberatur in jure ab Irregularitate ob aliquam circunstantiam, toties, illa circunstantia interveniente, Irregularitas non incurritur, ut accidit in occidente ob sui defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, & in accusante Reum mortis cum legitima protestatione Canonica: Sed in jure *Clem. Si furiosus de homicidio*, liberatur ab Irregularitate, qui in circunstantia somni, vel ebrietatis, vel furoris aliquem occidit: Ergo semper, hac circunstantia interveniente, liberabitur. Subsumit: At in casibus, de quibus nostra præsens est disputatio, is, qui occidit, quamvis voluntariè in causa, occidit tamen in circunstantia somni, ebrietatis, vel furoris; ergo etiam in his casibus ab irregularitate liberabitur.

9 Profectò debilis adeo videtur mihi hæc ratio, ut non audeam ejusmodi sententiam probabilitatis nomine decorare. Falsa enim est prædicti argumenti Minor; Nam Pontifex in illa Clementina, ideò immunes ab irregularitate pronunciat dormientes, infantes, furiosos (quibus adde, propter identitatem rationis, ebrios, licèt hi in Textu non exprimantur) quia ii supponuntur ex nulla libertate, ne in causa quidem, homicidium committere. Ratio ergo, cur prædicti liberentur ab Irregularitate, non est ipsa actualis carentia rationis dumtaxat, quam carentiam affert materialis somnus, vel ebrietas, sic enim liberaretur propinans venenum, vel lethaliter vulnerans, ut modò diximus, sed est carentia rationis cum nulla voluntate, nec antecedenti, nec præcedenti occidendi. Audi Glossam citatæ Clementinæ *Furiosus* sic dicentem: Furiosus, sive continuò furore laboret, sive per intervalla, quandiù furit, pati potest injuriam, sed non facere, & quod per eum fit, habetur perindè, ac si casu aliquo accidisset, sine facto personæ, unde, si damnum dat, non tenetur *l. Aquilia*, sed est perindè, ac si quadrupes fecisset, vel tegula cecidisset, & idem dicitur de infante, &c. Nota illud (sine facto personæ) & illud (perindè, ac quadrupes, vel tegula.) At in casu nostro adest factum personæ, quo antecedenter prævidit, & non cavit occisionem.

10 Confirmatur ex ipso Textu, qui sic habet.

Si furiosus, aut infans, seu dormiens, hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit, vel mutilat invasorem.

Nota illud (ex hoc) quasi dicat, non autem ex alio capite antecedenti, per quod ille causa libera actionis fuit.

Ad illud exemplum de occidente alium ob sui defensionem, dico, falsum assumi: non enim semper is liberatur ab irregularitate, nam, si excedit limites moderaminis suæ tutelæ, & sic occidat, erit irregularis, ut infra *c.15.§.15. & mox §. seq. n.7.* ex omnium sententia dicetur latiùs, ergo falsum est semper in circunstantia suæ defensionis, hominem liberari ab irregularitate, si aliquem occidat.

SECUNDA QUÆSTIO.

Impubes occidens an incurrat irregularitatem?

1 IN *Opusc. de Communione c.4.§.2.n.13.* sententiam negantem, tanquam probabiliorem amplexus sum, nec videò, cur in eadem persistere non valeam, quam etiam sequuntur multi, ut Sà *Vers. Cens. n.2.* Fag. *præcept. Eccles. 2. l.1.c.3. n.14.* Sot. cit. à Naldo *Vers. Primum duodecimum.* Val. *To.4. disp.7.q.9.p.4.* Castrop. *To.1.tr.3.d.1.p.24.§.2.n.9.* Jo: Sanch. *disp.26.n.18.* Diana *locis mox citand.* qui universaliter docent, pueros impuberes, quamvis usu rationis pollentes, sive septennio majores, sive minores, nulla Censura, nullisque pœnis affici ab Ecclesia (excipiunt aliqui ex his excommunicationem ob percussionem Clerici.) At irregularitas ex delicto, de qua hìc agimus, pœna sine dubio est. Eandem etiam sententiam sequuntur alii, ut Jo: Sanch. *l.c.* Castrop. *To.1.tr.3.d.1.p.24.§.2.n.9.* Diana *p.3.tr.6 res.88. & p.11.tr.2.res.56.* qui signatè ejusmodi pueros excludunt ab ipsamet Irregularitate.

TERTIA QUÆSTIO.

Occidens ex Metu.

1 AN si quis occidat injustè aliquem coactus ab alio metu cadente in constantem virum incurrat in Irregularitatem. Dixi per aliam occasionem, suprà, *tr.1. de excommun. c.2.§.1.nu.7.* non incurrere, incurrere verò, si metus est levis mali. Si quis justè occidat simili metu coactus, dicam infrà *c.15.§.12.n.15.*

§. IV. *Peccaminosa.*

1 QUæritur, an ad incurrendam Irregularitatem ex delicto, Satis sit peccatum veniale, an omninò requiratur mortale? Mortale semper esse necessarium, affirmant plerique, pauci tamen negant, dicentes, satis esse veniale.

2 Ratio horum negantium, scilicet Sylv. *V. Ebrietas q.2.* Armilla *V. Irreg. n.14.* Cord. *l.2.q.26.* Mol. *de Iust. T.4.tr.3.d.77. à n.2.* vocantis hanc communem sententiam, sed quo jure nescio, Cajet. *2.2.q.64. ar.8. & in summ. V. irreg.* Ratio apud Dianam *p.2.tr.16.res.18.* est, quia Ecclesia sæpè in Sacris Textibus mox *n.5.* afferendis judicavit fuisse incursam Irregularitatem ex delicto ob levem culpam, quod certè signum est manifestum, ipsam de facto sic statuisse.

3 Confirmatur, nam excommunicatio minor inducitur per peccatum veniale, puta per commercium civile cum excommunicato maiori, tamen gravis est pœna, cum prohibeat Fidelem participatione passiva Sacramentorum. Ergo pari modo induci potest Irregularitas, quamvis ea item gravis pœna sit.

4 Ratio affirmantium, semper de facto requiri culpam mortalem, est Suar. *de Censuris d.40.sec.5.à n.17.* Avil. *de Cens. p.7.d.2.d.3. concl.3. & disp.6.sec.1.dub.11.concl.2. & 3.* Vasq. *p.2.d.150.c.5.* Filliuc. *tr.20.c.3.n.58.* Bonac. *de Cens.d.7.q.1.p.3.n.1.* Coninch. *de Cens. d.18. dub.4.n.27.* Diana *p.2.tr.16.res.18.* G. Hurt. *de irreg. d.1.diff.2.num.8.* Castrop. *de Cens. d.6.p.12.§.4.n.2.* Gibal. *4.q.2.n.5.*

Primò, quia gravissima pœna non infligitur, nisi ob proportionatam culpam. At Irregularitas gravissima pœna est, ut omnes concedunt, & ut patet ex effectibus gravissimis, quos ipsa parit, quosque nos fusè mox explicabimus.

Secundò, culpa levis, sive ob parvitatem materiæ, sive ob subreptionem, seu inadvertentiam, non est absolutè, & consummatè delictum: at supra §.2. vidimus, actum, ob quem incurritur Irregularitas, debere esse perfectum, & consummatum in eo genere, quo prohibetur.

Tertiò, quia constans est in jure regula, ut quoties dispositio continens pœnam Irregularitatis, ita sit probabilis, ut etiam opposita probabilis sit, non incurratur (habet id, quod rectè Glos. *in l. etiam si partus ff. de legib. & l. Divi in Add. marg. ff. de Jure Patr.*) Irregularitas, quia tunc expressa in jure censenda non est. At quis inficiabitur, sententiam hanc esse probabilem, positis ejus jam allatis fundamentis, & tot Doctoribus eam sequentibus, qui mordicùs contendunt, in jure non esse expressam Irregularitatis pœnam; si solùm præcedat culpa levis?

Ex his sententiis hæc posterior longè videtur esse probabilior.

5 Ad sententiæ prioris rationem facilè respondetur, in casibus illorum Textuum, *C. Tua nos. De homic. C. Continebatur eodem C. Si quis non creatus. 15. q.1. C. Cleric. dist.50.* Pontificem collegisse pro foro externo, (in quo dispensabat) adfuisse culpam gravem, quia ex præsumptionibus, & circunstantiis concurrentibus illa tunc colligebatur.

6 Ad

6 Ad confirmationem ductam ab excommunicatione Minori, multò faciliùs responderi potest, nam cum hęc facilè absolvi à quolibet Sacerdote simplici valeat, non existimatur, nec certè est adeò gravis, perinde est Irregularitas, quæ ex se est perpetua, privatq; Ordinibus, eorumque usu, beneficiis, &c.

7 Ex dictis Primò, colligit Abbas. *C. significasti de Homic.* si quispiam in sui defensionem occidendo aggressorem, moderamen excessit, eum non vitaturum Irregularitatem, si id ex proposito fecit, secus, si ita ex calore iracundiæ, ut indeliberatè fecerit. Meritò hęc dixit Abbas, quia in Sacro textu *C. quæsitum de pænit. & remiss.* non nisi lata, ac studiosa, idest peccaminosa mortaliter negligentia dicitur causa Irregularitatis.

Addit insuper idem Abbas, *C. quæsitum de pænit. & remiss. nu. 2.* ad irregularitatem pro foro conscientiæ satis quidem esse culpam latam (intellige mortalem) at pro foro contentioso, requiri item dolum.

8 Colligit Secundò Hurt. *d. 1. de Irreg. diff. 8. nu. 27.* ex communi doctrina defectum plenæ advertentiæ circa jus, vel circa factum, ignorantiam, & similia, quoties actum eximunt à peccato mortali, eximere quoque in conscientia ab Irregularitate ex delicto, quicquid sit de foro externo, cui sufficit culpa juridica, idest per externas probationes præsumpta.

9 Colligit Tertiò Henriq. *l. 14. c. 15. n. 2.* Avila *de Censur. p. 7. d. 2. dub. 3. concl. 3. & disp. 6. dub. 11. concl. 3.* Præpositus 3. *p. q. 5. de Irreg. d. 2. n. 6.* quando Judex, probata secundùm præsumptiones culpa juridica mortali, declarat aliquem incurrisse in Irregularitatem, si Reo constet, culpam fuisse venialem, nec esse Irregularem, nec indigere dispensatione. Quare citrà scandalum gerere se posset, ut ab omni irregularitate immunem.

10 Circa prædicta, puta, qualis culpa requiratur ad incurrendam irregularitatem, multa dicenda sunt infrà *cap. 15.* quæ omninò sunt legenda.

§. V. *Ut incurratur Irregularitas ex delicto, actus debet esse cognitus in ratione malitiæ, & in ratione pœnæ, quibus prohibetur.*

1 Titius, Primò, nescit, vel non advertit, idque sine culpa, hunc actum, cui ex Ecclesiæ præscripto Irregularitas inhæret, esse peccatum. Secundò, scit quidem esse peccatum, idque mortale contra jus divinum, vel contra jus naturale, nescit tamen inculpatè, esse contra Ecclesiæ peculiare præceptum. Scit v.g. hæresim, homicidium, Rebaptismum esse peccatum, sive contra Divinum, sive contra Præceptum naturale, sed ignorat, esse contra humanum Ecclesiæ præceptum. Tertiò denique quamvis noscat actum, quem facit, esse peccatum, & contra jus Divinum, vel naturale, vel contra prohibitionem Ecclesiæ, nescit tamen sine culpa, prohibitioni huic Ecclesiæ esse annexam pœnam irregularitatis.

Quæritur ergo, an semper in prædictis tribus casibus incurratur Irregularitas, si actus ejusmodi prohibitus fiat à Titio?

2 Et quidem in primo casu Titium non incurrere, jam patet ex dictis, quia ad irregularitatem prærequiritur culpa, &c.

3 In secundo casu, est probabile, non incurrere. Ita Jo. Præp. 3. *p. q. 5. de Irreg. d. 2. n. 9.* Con. *d. 18. d. 4.* Sanch. *l. 9. de matr. d. 22. n. 17.* Castr. *d. 2. de cens. p. 6.* aliique ap. Dian. *p. 4 tr. 2. res. 85.* sed est item probabile incurrere. Ita Suar. *de cens. dis. 40. sect. 5. n. 10.* G. Hurt. *de Irreg. diff. 8. n. 20.* Sanch. *l. c.* probabile, id esse docens. Idem dicit Castr. *l. c. nu. 3.* Ratio prioris probabilitatis est, quia Ecclesia censetur ponere, pœnam irregularitatis solùm non obedientibus suæ legi, quam, si quis nesciat, non est ei inobediens. Ratio posterioris est, quia Ecclesia movetur ab indecentia mortali ipsius actus; cui adnectit irregularitatem. Si ergo quis indecentiam actus jam agnoscat, unde moraliter peccet contra legem Divinam, vel naturalem, sanè ad se trahet irregularitatem ejusmodi actui adhærescentem.

4 Dices. Cur Ecclesia arcere per irregularitatem voluit Ministrum justitiæ (ut omnes infra docebimus) justè occidentem Reos, etiam si minister non peccet: immò etiam si nesciat hanc Ecclesiæ dispositionem, non verò in priore probabilitate voluit arcere hominem, qui alium occidit injustè, quando ejusdem Ecclesiæ prohibitionem ignorat?

Resp. Rationem puto esse hanc, quia Ministri ex officio, veluti, habitualiter, deficiunt à lenitate Christi, parati ex vi sui officii ad occidendum: at ille occidens injustè cum ignorantia prædicta, cùm non occidat ex officio, non deficit habitualiter à lenitate Christi. Vide infra *c. 15. §. 13. n. 15.* ubi quid simile dicam.

Jam de tertio casu remanet difficultas, de qua sunt sequentes sententiæ.

5 Prima docet ab Ignorante sine culpa Irregularitatem, nunquam illam incurri, una excepta, quæ est ex Homicidio voluntario. Ita Sanch. *l. 9. de matr. d. 32. à nu. 17.* ibidem videtur tenere Nav. *C. cum contingit* Portella *V. Ignor.* Pereg. *de Duello q. 8. n. 18.* Diana *p. 3. tr. 15. res. 12. & 67. & p. 4. tr. 2. res. 85.* ubi sibi plaudit ex hac doctrina Merol. *T. 1. d. 1. c. 2. n. 48. & 85.* Castrop. *d. 6. de cens. p. 6.*

Præcipua hujus primæ sententiæ Ratio est, quia; ut *l. 1. in Decal. c. 2. §. 10. n. 12.* dixi ad omnem pęnam extraordinariam, qualis certè est Irregularitas, repuiritur consensus in illam, qui in ignorante esse non potest, &c. recole locum.

6 Neq; obstat, Irregularitatem esse non solùm pęnam, sed etiam impedimentum, quo quis impeditur, ne ad altare accedat, impedimentum autem contrahi solere, etiam ab nesciente illud, ut patet in impedimentis Matrimonium dirimentibus. Non obstat, inquam, quia Irregularitas est impedimentum quidem, sed nonnisi adnexum peccato inobedientiæ, & tanquam pœnam extraordinariam eidem peccato ab Ecclesia conjunctam, id quod non est in dictis Matrimonii impedimentis in quibus solùm habetur ratio ejus, quod de facto est, v.g. consanguinitatis, affinitatis, &c. præscindendo ab eo, quod sit pœna, vel non pœna, &c.

7 Excipit tamen, hæc sententia Homicidium injustum, qui enim hoc committit, erit Irregularis, etiam si nesciat, huic delicto Irregularitatem esse connexam.

Ratio autem hujus Exceptionis non est, ut aliqui cum Molina *t. 1. l. c.* Sanch. *l. c.* putant, quia in Irregularitate contracta ex Homicidio injusto est imbibita Irregularitas ex defectu lenitatis, non est, inquam, ut planiùs explicabimus mox à n. 14. sed est usus, & consuetudo Ecclesiæ, & sensus per tot annos Fidelium, cùm & Pontifex peculiari rigore homicidam prædictum arceat ab altari, difficiliusque illi dispenset, & Fideles, nisi expressè ejusmodi dispensationem à Pontifice obtineant, non acquiescunt.

8 Adde inconveniens, quia nimis multi cum Ecclesiæ scandalo essent immunes ab hac Irregularitate, quamvis etiam plures occiderint, siquidem per quàm pauci sciunt homicidio, ex vi Juris, Irregularitatem adhærere; quod certè scandalum non est adeò notabile in Irregularitatibus ex delictis aliis.

9 Secunda sententia docet, ab ejusmodi ignorante Irregularitatem, semper illam incurri, nulla excepta. Ita Suar. *de Cens. d. 4. sect. 5. num. 9.* Avila *de Cens. p. 7. d. 2. dub. 4. Jo. Præp. de Irreg. dub. 2. nu. 10.* G. Hurt. *de Irreg. d. 1. dif. 8. num. 28.* Bonac. *de cens. d. 7. q. 1. p. 3. nu. 4.* Ratio potior hujus sententiæ est, quia Irregularitas ex delicto non solùm est pœna, sed etiam est indecentia, & impedimentum Canonicum, quo qui est affectus, non potest licitè ordines suscipere, vel exercere. Impedimentum autem incurritur, etiam si illud nesciatur, ut patet in impedimento dirimente orto ex consanguinitate per copulam fornicariam, ante contractum matrimonium. Licèt enim illud constitutum fuerit in pœnam delicti fornicationis cum consanguinea Sponsæ in primo, vel secundo gradu, tamen est etiam indecentia, atque adeò impedimentum ex se perpetuum, incurriturque, etiamsi Sponsus ignoraverit, illam esse consanguineam suæ Sponsæ, vel illi delicto ejusmodi pœnam ab Ecclesia fuisse connexam.

Adde, nimis multos sic excusari ab Irregularitatibus ex delicto, quia nimis multi illas ignorant.

10 Tertia sententia docet, ab Ignorante Irregularitatem, nunquam illam incurri, nulla prorsus excepta. Ita Leandr. *tr. 1. de Irreg. disp. 4. q. 6.* cum aliis. Castr. *t. 1. tr. 4. disp. 1. p. 17. n. 6.* & clariùs *d. 6. de cens. p. 6. n. 3.* alios citans Tancr. *p. 2. tr. 5. q. mor. 2.* saltem post factum, postquam aliquis bona fide est sic ordinatus. Ratio est, quia non est major ratio de una, quàm de alia. Cùm ergo probabile existimetur, ut probant rationes primæ sententiæ non incurri cęteras alias ab ignorante illas, probabile etiam erit, non incurri Irregularitatem ex Homicidio, quæ in illa prima sententia erat excepta, atque adeò erit probabile, nullam incurri.

11 Adde, hanc esse pœnam extraordinariam etiam loquendo de Irregularitate ex homicidio injusto, ergo, cum pœna extraordinaria nunquam incurratur ab ignorante illam, ut eadem prima sententia docet, nos *l. 1. in Decal. c. 2. §. 10. n. 12.* sustinuimus, neque hæc incurretur.

12 Ad præcipua argumenta, quæ adversùs hanc tertiam sententiam afferri solent, sic respondet Castrop. d. disp. 6. de Cens. p. 6. nu. 3. *Non est inconveniens, quòd multi ab hac pœna in foro conscientiæ excusentur, sicuti excusantur à censuris, cùm in eo foro adversùs legem Ecclesiasticam completè non delinquant ignorando pœnam extraordinariam, sub qua lex lata est. Neque item est inconveniens, quòd Judex ignorans suo facto Irregularitatem adnecti, eam contrahat, non tamen eam contrahat homicida ignorans Irregularitatem suo delicto adnecti, quia Irregularitas Judici, non in pœnam, sed ob decentiam posita est: at homicidæ, tum ob decentiam, tum in pœnam delicti* (Sanè copulative) *irregularitas indicitur, quæ irregularitas gravior est, & difficilioris dispensationis: ac proindè non est mirum, ut cognitionem legis eam indicantis expostulet.*

13 Ex his tribus sententiis prima, & secunda probabiles sunt. Tertiam ægrè in praxim deducerem, an autem sit probabilis, alii statuant.

14 Sed jam superest explicare distinctiùs, cur numero septimo noluerim admittere contra Merollam, in Homicidio injusto esse imbibitam irregularitatem ex defectu lenitatis, atque adeò noluerim admittere, de hac peti solere, & debere dispensationem, quando quis ignorans, homicidio esse adnexam pœnam irregularitatis, aliquem interfecit.

15 Resp. rationes inter cæteras, has esse posse. Primò, quia id contra praxim est, tum petentis dispensationem, tum illam concedentis, nunquam enim peti, vel concedi solet dispensatio Homicidii injusti, nisi sub forma irregularitatis ex delicto. Et patet, quia irregularitatem ex defectu alii à summo Pontifice, si aliquorum citatorum ap. Pasq. *cens. 3. q. 226.* sententia vera est, possunt dispensare, at hæc orta ex homicidio injusto semper petitur, & conceditur à Summo Pontifice.

16 Secundò, quia petens hanc dispensationem ab eodem ipso Pontifice, satis esset, si exponeret, se esse irregularem ex defectu lenitatis, quia jam Merolla dicit, in casu ignorantiæ hanc solam incurri; non verò illam ex delicto, quod certè nullus satis esse, concedet.

17 Ter-

17 Tertiò, quia ejusmodi ignorans saltem haberet hoc notabile commodum, ut posset petere dispensationem suæ irregularitatis, quæ solùm est ex defectu, ab aliis, quàm à Pontifice, si, ut diximus, alii hanc irregularitatem dispensare valent.

18 Quartò, quia, si vera esset hæc Merolæ doctrina, is, qui cum scientia irregularitatis aliquem occidit injustè, in duas irregularitates incurreret, alteram ex delicto, alteram ex defectu, & quidem separabiles, quia, quando non adest dicta scientia, sola remanet illa ex defectu: at Doctores unam agnoscunt, licèt graviorem, ut modò *n.* 12. Dixit Castrop.

19 Quintò denique. Hodie, ut infra *c.* 15 *g.* 13. *à n.* 5. videbimus, probabilissimum est, irregularitatem ex defectu lenitatis non incurri, nisi à Ministris justitiæ, & à Militibus in bello justo. Ergo non incurritur ab injustè occidente: si ergo is ignorans effugit (Merolla fatente) irregularitatem ex delicto, nullo modo ex hac probabilissima sententia subiicitur irregularitati ex defectu lenitatis, quia is non occidit, ut Minister justitiæ, vel, ut Miles,

C A P U T V.

§. UNICUS. Non dubia debet esse in Irregularitatem incursio.

1 Recole Primò, dubium, vel posse esse circa factum, vel circa Jus. Dubitas v. g. an occideris? habes dubium facti, quamvis certus sis, occisioni de jure annexam esse Irregularitatem. Dubitas an amputans alicui mamillam evadas Irregularis? Habes dubium juris, licèt certus sis, mamillam alicui mutilasse.

2 Recole Secundò, Dubium, aliud esse negativum, aliud esse positivum. Si enim intellectus sit omninò anceps, nullamque rationem saltem probabilem habeat, per quam inclinet ad aliquam partem, dicitur Dubium, & quidem Negativum. Si verò rationem aliquam alicujus momenti habeat, per quam assentiatur alicui parti, dicitur Probabilitas, & ab aliquibus vocatur, sed certè impropriè, Dubium Positivum. Si denique adsint rationes alicujus ponderis pro utraque parte, utraque erit Probabilis, ut latè explicuimus *l.* 1. *in Decal. c.* 1. §. 1.

3 His in memoriam redactis, quæstio percelebris est, an Dubium negativum de irregularitate, sive circa jus, sive circa factum, inducat irregularitatem; nam quid dicendum sit in Dubio positivo, seu probabilitate, mox tangam *n.* 17. *& distinctiùs, n.* 23.

4 Porrò valdè desudarunt in hac quæstione Doctorum ingenia, sudorisque causam dederunt jura, quæ alicubi condemnare videntur Irregularitatis sic dubitantem, alicubi penitus liberare. Nam Clemens III. *C. Ad audientiam. De homicidio*, cum Innocentio item III. *c. significasti, eodem*, statuit, in Dubio nunquam censendum esse irregularem, quia in dubiis (ait) tutior semper pars est eligenda: Bonifacius verò VIII. *c. Is, qui de sentent. excom. in* 6. vel statuit, vel tanquam indubitatum supponit, nullam incurri Irregularitatem, quæ expresso jure non fuerit inducta, sed quando adest dubium de facto, vel de jure, Irregularitas non est expresso jure inducta, ergo tunc Irregularitas non incurritur.

5 Nos ergo varias, & quidem difficiles horum Pontificum reconciliationes ab Authoribus excogitatas ultro prætermittentes, facilem conciliandi Pontifices viam iniemus. Sed priùs Conclusionem sequentem statuamus.

6 Solùm in Dubio facti Homicidii injusti debent se tenere Fideles irregulares, in aliis verò quibuscunque dubiis sive juris, sive Facti præter dictum Homicidium, se irregulares tenere, nequaquam astringuntur. Ita Henr. *l.* 14. *c.* 3. *n.* 4. Sanch. *in Dec. l.* 1. *c.* 10. *num.* 45. *&* 48. Dian. *p.* 4. *tr.* 2. *ref.* 52. Coninc. *disp.* 18. *dub.* 2. *n.* 23. Merolla *to.* 1. *disp.* 3. *n.* 229. 245. *&* 246. Laym. *l.* 1. *tr.* 1. *c.* 5. §. 4. *n.* 39. Bonac. *de cens. d.* 7. *qu.* 1. *p.* 5. *n.* 3. Castr. *disp.* 6. *de cens. p.* 3. *n.* 7. *aliique nos ipsi l.* 1. *in Dec. c.* 3. §. 7. *V. Irreg.* Quare, si dubitas in aliis materiis, An v. g. Hæreticus fueris, An rebaptizare te, permiseris &c. quod est dubium de facto circa alias materias ab Homicidio, non eris irregularis.

Idem dic de Dubio juris circa materiam ejusdem Homicidii.

7 Hac conclusione præhabita, sic conciliantur prædicti Pontifices. Clemens, & Innocentius, novum jus condendo, decernunt, in dubio facti de homicidio injusto, hominem esse in utroque foro irregularem, Bonifacius verò, qui fuit post Clementem, & Innocentium, dicit quidem, in aliis dubiis, hominem non esse irregularē, sed supponit esse irregularem in dubio facti de prædicto homicidio.

Cùm enim ipse solùm dicat, nullam irregularitatem incurri, nisi ea sit expressa in jure; in jure autem non sit expressa pro aliis dubiis, sed solùm per dictum Clementem, & Innocentium pro dubio facti homicidii injusti, ideò clarè colligitur à Bonifacio supponi irregularitatem in dubio facti homicidii injusti, non verò in dubiis cæteris.

8 Quod autem Clemens, & Innocentius novum jus condiderint, rectè tradit Joan. Præpositus. *5. de Irreg dub.* 8. *n.* 60. quia aliud antiquum jus id decernens anteà non aderat. Et nota, quando ipsi dicunt *in dubiis tutiorem partem esse eligendam*, unde inferunt, *in dubio facti homicidii debere se hominem gerere, ut Irregularem*, non definiisse in omnibus casibus in dubio debere eligi partem tutiorem; solùm enim ipsi, moti ex hoc principio (quod certè non rarò solùm est de consilio) rectè potuerunt præcipere, & definire, in materia facti homicidii, eam esse servandam.

9 Quæres hìc deniq; An irregularis ex dubio facti homicidii justi debeat se tenere pro tali, quoad omnes effectus irregularitatis.

Resp. Certè probabile est, ut solùm huic non liceat suscipere Ordines, nec Ordines exercere. Nam quoad alium illum effectum de privatione Beneficiorum, & multò magis quoad alias pœnas illi delicto annexas, hunc non esse censendum irregularem, notat Abbas *in c. significasti de Homic.* & confirmat cum Suar. & Sanch. Castr. *d.* 6. *de Cens. p.* 3. *n.* 8.

Colligimus ex dictis, quid sentiendum in quibusdam dubiis peculiaribus?

In dubio de Mutilatione.

10 Ex dictis probabile mihi fit. Primò, per Mutilationem quomodocunque dubiam, quamvis injustam, non incurri iregularitatem, ita Sanch. *in Decal. l.* 1. *c.* 10. *num.* 49. Bonac. *de Cens. d.* 7. *q.* 1. *p.* 5. *num.* 4. Dian. *p.* 3. *tr.* 7. *ref.* 72. Merolla *t.* 1. *d.* 3. *num.* 252. & in re simili Suar. *de Cens. d.* 40. *sect.* 6. *n.* 13. Castr. cum aliis *de Cens. d.* 6. *p.* 3. *nu.* 10. quicquid dicat Henr. *l.* 14. *c.* 3. *n.* 4. Quare, si quis sit dubius, sive de facto, an membrum alteri mutilaverit, sive de jure, an tali mutilationi, v. g. mamillæ annexa sit in jure irregularitas (de quibus inferiùs distinctè agetur) si, inquam, sit dubius, nulla afficietur irregularitate. Ratio est, quia nec in jure Clementis, & Innocentii, ut vidimus, nec in alio aliquo jure sit de mutilatione dubia, expressa mentio, sed solùm de dubio homicidio, mutilatio autem homicidium nequaquam est.

In dubio de Consilio.

11 Probabile fit, Secundò, eum, qui est quomodocunque dubius (sanè potest debitam diligentiam, ut alibi dictum est) de homicidio etiam injusto, an, inquam, illud ex suo consilio fuerit commissum, non esse irregularem. Cùm enim valdè differant, homicidium committere, & ad homicidium consilium dare, irregularitas, quæ imposita est homicidæ dubio, valdè probabiliter non extenditur ad dantem suum consilium, qui dans sit dubius, an per suum consilium concurrerit ad homicidium. Ita docet Gibal. *c.* 4. *de Irreg. qu.* 1. *num.* 32. citans Præp. Sanch. Rodr. Vide etiam de his Dian. *p.* 11. *tr.* 6. *ref.* 24. *&* 42. licèt contrarium ego docuerim, *l.* 1. *in Decal. c.* 3. §. 7. *V. Irreg.* sed certè nunc re perpensa, utrumque esse probabile, video.

12 Admoneo tamen (ut *l. c. V. Damnum secutum*, in simili dixi) difficile esse, te dubitare posse, an tuum consilium concurrerit ad dictum homicidium, cùm enim ex communiter contingentibus sciamus, consilium regulariter operari, & concurrere ad effectum, ad quem datur, ideò regulariter non erit dubius, sed moraliter certus de tuo concursu ad homicidium, & consequenter de irregularitate à te contracta.

13 Quando ergo Primò, certus sum, te occidisse inimicum, & item certus, me tibi consilium, de eo occidendo, dedisse, sed dubius sum, an tu illum occideris motus ex meo, an ex alieno, vel ex tua voluntate.

Secundò, quando certus sum, me tibi consilium dedisse, & item te ex meo consilio permotum tentasse homicidium, sed dubius sum, an is verè occisus fuerit, an potiùs ex inflicto à te vulnere convaluerit.

Tertiò, quando certus sum, me consilium tibi dedisse: teq; homicidium ex meo consilio attentasse, sed dubius sum, an homo perierit ex vulnere à te inflicto, an ex alia causa. Quando, inquam, hæc ita se habent, ego ex probabili hac sententia liber sum ab Irregularitate, quia in his omnibus est dubium, an ego moraliter ad homicidium concurrerim. Præter Gibal. citatum, lege Thom. Sanch. *l.* 1. *de mat. d.* 9. *n.* 42. Jo. San. *d.* 42. *n.* 14. Merol. *t.* 1. *d.* 3. *c.* 3. *n.* 451. Azor. *p.* 1. *l.* 2. *c.* 17. Suar. *de cens. d.* 40. *sect.* 5. *n.* 10. & alios.

In dubio de Occisione justa.

14 Probabile fit mihi Tertiò, illum, qui quomodocunque dubius est, an aliquem occiderit in casibus occisionis justæ, quales sunt occisiones, quæ fiunt à Ministris Justitiæ, & Militibus in bello justo, ut infra explicabitur, non esse irregularem. Ratio est modò indicata, quia jura Clementis, & Innocentii solùm condemnant irregularitatis dubitantem de homicidio absolutè prolato, nihil de occisione justa: hæc enim in jure non venit sub nomine homicidii; sub quo solùm venit occisio injusta. Adde, Prædicta jura ex contextu, & modo loquendi clarè loqui de sola occisione injusta.

15 Obiicies *in c. Petitio de Homicidio* infligitur irregularitas ei, qui dubitat in facto occisionis justæ; ergo est falsum, quod *numer. praced.* dictum est, non infligi. Hæc sunt verba Textus.

Petitio tua continebat, quòd cum inimici Dominicæ Crucis Castrum invasissent, exeuntibus inde habitatoribus, tam Clericis, quàm Laicis, contra eos, ac invicem confligentibus, hinc inde occisi, quàm plurimi extiterunt. Unde cum pro eo, quòd aliquos percussisti, irregularitatem metuas incurrisse, mandamus, quatenus, si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, ministerio altaris abstineas reverenter, cùm sit consultius, in hujusmodi dubio abstinere, quàm temerè celebrare.

Notetur illud (in hujusmodi dubio.)

16 Resp. Fateor, Textum esse difficilem. Sed quia non est clara expressio irregularitatis, non esse timendum. Dico enim, hic Pontificem non loqui de dubio negativo, sed de probabilitate, quam dubium

bium positivum ab aliquibus appellari modò n.2. vidimus: qua certè posita, incurritur irregularitas. Quod autem de hac loquatur Pontifex, patet, Primò, quia in ejusmodi militari conflictu, in quo ipse, qui petit dispensationem, dicit, se aliquos percussisse; non est dubium, sed valdè probabile, occisionem fuisse subsecutam. Secundò, quia idem significatur verbis illis Pontificis (si de interfectione cujusquam tua conscientia te remordet.) Tertiò, quia, quando Pontifex dicit (in hujusmodi dubio) significat, se loqui de dubio, quod propositum fuerat, at hoc fuit dubium positivum, ut dictum est. Hanc explicationem allati Textus me docuit P. Martinus Prates, *in manusc. de irreg. sup. cit. d.1. c.6. §.3. nu.23. fin.* & illam, ut expeditiorem meritò sequor, omittens aliam, quam affert Merolla, *l.c.* & aliam, quam Sanch. *l.1. in Dec. c.10. n.50.* quas, si lubet, apud eosdem vide.

17 Quod diximus (idest, esse te irregularem, si probabiliter judices, te aliquem occidisse, tum in occisione justa, tum in injusta) puto, esse certum, quando probabile est te occidisse, & dubium negativum, te non occidisse, idest, quando nullam rationem probabilem habes, unde colligas, te non occidisse, ut fuit in casu modò allato *ex c. petitio*. Ratio est, quia tunc prudenter apparet ratio incursus in irregularitatem, & non aparet evasionis ratio. Quod si probabiles rationes habes, quod occideris & probabiles item, quod non occideris, an utramque partem possis tutò sequi, dicam mox n.32.

In dubio de Abortu.

18 Probabile fit Quartò, Dubitantem, an fœtus fuerit animatus, in cujus abortum sua opera quis cooperatus fuit, non debere se censere Irregularem, quia cum non constet de corpore delicti, hoc est de fœtu animato occiso, homicidium, de quo loquuntur prædicta Jura, non præsumitur adesse. Lege Præp. aliosque apud Bardi *de cens. d.6. c.7. §.4.* & latè Gibal. *de irreg. c.4. q.1. n.26.* breviter autem ego *l.1. in Dec. c.3. §.7. V. Irregul.*

19 Verùm posset aliquis huic probabilitati se opponere. Primò, quia sequeretur occidentem Monstrum, de quo dubitetur, utrùm sit homo, an brutum, non fore Irregularem, cum tamen ab Ecclesia præsumatur homo, nam propterea baptizari illud jubet sub conditione.

20 Secundò, quia Sixtus V. damnat Irregularitatis procurantes fœtus ejectionem, quamvis inanimis. Ergo multo magis, si sub dubio est fœtus animatus.

21 Tertiò, quia, qui dubitat, de facto homicidii injusti ex supradictis est Irregularis: at hic dubitat, an commiserit homicidium injustum.

22 Resp. ad Primum concedendo sequelam, nam etiam ibi non apparet homicidium esse sequutum. Quia autem Mater Ecclesia ob favorem animæ fortè ibi existentem, illud sub conditione baptizat: at Irregularitas odium est, non favor.

23 Ad Secundum. Ejusmodi Sixti constitutionem moderatam fuisse à Gregorio XIV. quis est qui nesciat?

24 Ad tertium, Ajo, ex supradictis illum solùm esse Irregularem, qui, cum certa sit hominis mors, ipse dubitat, an ad illam cooperatus sit. Recole factum, quod enarratur *c. Petitio de homicidio, ut modò n.15.* vidimus; ibi enim dicitur (hinc inde occisi quam plurimi extiterunt.) Ecce mortem certam subsecutam & deinde additur (unde pro eo, quòd aliquos percussisti, &c.) Ecce percussionem. Quare dubitatur, an ab ipsa fuerit dicta mors subsecuta. At in casu nostro non est certum mortem fuisse consecutam, quia non est certum de vita hujus fœtus.

Aliqua ad dubiam Irregularitatem pertinentia, declarantur.

25 Inquires Primò. Cùm certum sit, statim atque dubium exoritur, obligari nos ad indagandam rei veritatem, quia per moralem diligentiam indagata, & non inventa, tunc demum rem esse dubiam pronuntiandum, inquires, inquam, qua ratione in negotio Irregularitatis veritatem indagabo?

26 Resp. Profectò rationum, & circumstantiarum momenta expendendo, & præcipuè peritos consulendo. In quibus, si unus cœteris imperitioribus antecellat, illius sententiæ acquiescito, multo magis, si qui sunt alii, qui idem confirment. Quod si alicubi unus tantùm reperiatur v. g. Medicus non imperitus, qui possit edocere, an ex tuo vulnere secuta sit mors à te vulnerati, nec alii alibi existentes consuli possint, illi uni pareas; practicè enim tunc prudenter dubium deponis.

27 Dum prædicta indagatio fit, an possis te, ut liberum Irregularitate gerere, colligi potest ex doctrina, quam in simili tradidi *l.1. in Dec. c.3 §.7. V. Matr. n.4.*

28 Inquires in hunc modum Secundò. Celebravi cum dubio, an excommunicatione, vel simili censura innodatus id fecerim, neglecta diligentia indagandi veritatem, unde certò peccavi. Deinde Religione tactus, omni, quo potui, studio, veritatem inquirens, neminem inveni, qui dubium, sive adversùm me, sive pro me depellere potuerit, debeo ne me deinceps ut Irregularem gerere, quandoquidem celebranti cum excommunicatione irregularitatem esse annexam, mox dicemus?

29 Resp. ita probabile esse docet Suar. *de cens. d.40. sect.5. nu.19.* Salas *p.2. tr.8. d. un. sect.5. n.169.* quia possessio mala fide inchoata nil juvat possidentem. Sed puto probabilius cum Bon. *de cens. d.7. q.1. p.5. n.5.* Sanc. *l.1. in Dec. c.10. n.46.* te solùm peccasse, non autem te debere gerere, ut Irregularem. Ratio est, quia peccatum committitur quidem ab operante per malam fidem; at Irregularitas, nisi Jure inducatur, ex nulla mala fide contrahi potest. Si ergo tu, modo dicto celebrans dubius tunc fuisti de censura, dubia etiam fuit incursio in Irregularitatem, atq; adeo nulla, quia solum in facto homicidii injusti Irregularitas incurritur à dubitante. Et certè Suar. qui est in opposita sententia, nostram tamen approbasse in simili, loquendo de expositis, videtur. *Fateor*, inquit, Suar. *d.50. de cens. sect.4. n.4. expositum, quia mala fide suscepit Ordines, posse etiam excusari, quamvis ab initio mala fide sit ordinatus, deponendo scilicet illam fidem, & conformando se opinioni probabili dicenti, expositos non se debere, ut illegitimos habere, atque adeo, nec, ut expulsos ab Ordinum susceptione.*

30 Inquires Tertiò, sic: Dubito, an per legem Canonicam constituta sit pro hac actione Irregularitas, unde evolvo ejus Juris dispositiones; nihil tamen certi reperio, judicabo ne esse constitutam?

Resp. immò judicare debes cum Sanc. *l.1. in Dec. c.10. n.32.* & aliis passim constitutam esse prorsus nullam, ex toties decantato Textu, per quem expressa debet esse in jure Irregularitas. Ex qua doctrina idem dic, si inveneris in jure aliquam dispositionem, quæ ambiguè, ac dubiè Irregularitatem imponat; adhuc enim jus non est certum, & expressum. Quid si probabiliter? Id jam universaliter subdo.

31 Inquires enim sic Quartò. Habeo probabiles rationes circa jus, vel circa factum, quæ me de Irregularitate condemnant, probabiles item, quæ me liberant, cui parti adhærebo securus?

32 Resp. cui mavis, etiamsi altera sit probabilior, quia probabilitatem sequendo, semper prudenter te geris.

33 Illud universaliter *l.1. in Dec. c.3. §.3. n.11.* admonui, & nunc in Irregularitate moneo cum Cajet. *in sum. V. Opinio*. Si enim probabilitas contra te ita validis rationibus vallatur, ut opposita, quę aliàs probabilis apparebat, à sua tenui illa probabilitate dejiciatur, te Irregularem pronuntiato: siquidem tanta probabilitas unius partis, quamvis non evidentibus, sed probabilibus rationibus instructa, dicitur, & est certitudo moralis, quia in rebus moralibus majorem certitudinem, quàm illam magnam probabilitatem, expectare non possumus, cum nulla ferè veritas sit tam constans, & clara in hominibus, ut aliquid contra illam afferri non possit. Et ex alia parte modica illa probabilitas, quæ aliàs prudentem assensum à nobis extorquere poterat, ita nunc vincitur, & opprimitur, ceu parva candela à clarissimo Sole, ut nequeat amplius vocari, & esse proximè, seu practicè probabilis, cum in ea præsentia tantæ probabilitatis unius partis, nequeat intellectus prudenter inclinari ad partem aliam, quæ apparet, tam modicæ veritatis.

CAPUT VI.

§. I. De Effectibus Irregularitatis.

1 Irregularitas absolutè, & totaliter accepta tres effectus parit. Primò, impedit hominem à suscipiendis Ordinibus, atque hic est effectus illius primarius. Secundò, impedit ab Ordinum usu. Tertiò, à Beneficiis, & Ecclesiastica Jurisdictione, ut patet ex dictis c.1. irregularitatem non privare Clericum Privilegiis Clericorum scimus omnes, & mox §.1. n.1. dicam distinctiùs, & quoad privilegium ferendi habitum Clericalem Vide Tancr. *2. p. tr.5. qu. mor. 25.* docentem contra Sanch. eo non privari, si non sit bigamus.

2 Dixi (absolutè, & totaliter) nam de Irregularitate impropria, & secundùm quid, quæ aliquem tantùm effectum gignit, vel pro tempore, non perpetuò, dicetur in Decursu tractationis. Ejusmodi est irregularitas ex defectu ætatis, quæ perpetua non est, ejusmodi est illa ex defectu sanitatis, quæ item cessat, infirmitate cessante, ejusmodi est illa, quæ aliquando supervenit Sacerdoti, impediens ex parte Ordinum usum, ut, si Sacerdos fiat mancus, vel cœcus, poterit enim audire Confessiones, quamvis celebrare non possit, &c. De integra ergo irregularitate loquendo, discurramus per prædictos tres effectus separatim.

§. II. *Irregularitas impedit Ordinum susceptionem.*

1 Qui, cum irregularis sit, Ordines quoscunq; recipit, ut vult Val. *t.4. d.7. q.19. p.2.* Suar. *de cens. d.40. se.2. n.2.* Graff. *dec. l.4. c.27. n.6. p.1.* Suar. *de cens. d.6. c.2. n.16. & c.10. n.38.* peccat mortaliter, sed validè, ut habet Suar. *l.c.* Avil. *de cens. p.7. d.2. d.6.* ordinatur, nec teste Suar. *l.c. n.3.* aliam Censuram, vel Irregularitatem aliam contrahit. Quod peccet graviter, etiam suscipiendo Minores teste Suar. *l.c. n.2.* patet, quia sic operatur contra grave præceptum. Quod validè ordinetur, item patet, quia, si habeat quis ea, quæ ex instituto Christi requiruntur ad Ordinum valorem, non potest, quoad illum valorem, impediri ab Ecclesia. Quod deniq; nullam ille censuram contrahat, inde probatur, quia in nullo jure apparet, contra irregularem Ordines suscipientem fulminari censuram, vel aliam irregularitatem.

2 Hinc sequitur, ad liberandum omnino ejusmodi irregularem, qui Ordines cum irregularitate suscepit, sufficere, si dispensetur in ipsa unica Irregularitate ante ipsius Ordinis susceptionem contracta, quia per dictam susceptionem Irregularitatem aliam non incurrit.

3 Quando igitur in Sacro Textu legis, Ordinationem Irregularis esse nullam, esse irritam &c. Intellige, quoad executionem, & veluti quo-

quoad effectum, quia licitè Ordines susceptos exequi, ut mox dicemus, non potest.

4 Quoad Primam Tonsuram, quia hæc non est Ordo, ut communis, & vera sententia docet, quantum est ex hoc capite, valide, & licitè suscipi posset ab Irregulari, quia is per Sacros Canones solùm arcetur ab Ordinibus. At, quia illa est janua, & dispositio ad Ordines, & propter illam gaudet Tonsuratus Privilegiis Clericalibus, fitque idoneus ad Ecclesiastica Beneficia, Ecclesiasticamque Jurisdictionem, peccabit graviter Irregularis primam Tonsuram recipiens. Ita Suar. *l.c. sec.* 2. G. Hurt. *d.* 1. *de irregul. diff.* 1. *&* 5. Avil. *de Cens. p.* 7. *d.* 2. *dub.* 5. Conin. *de irreg. d.* 18. *d.* 1. Castr. *de irreg. d.* 6. *p.* 5. Diana *p.* 4. *tr.* 1. *ref.* 88. quia tentat fieri ad prædicta idoneus contra Ecclesiæ voluntatem.

5 Interrogabis, Ejusmodi Irregularis tonsuratus gaudebitne privilegiis Clericorum, sive Canonis, sive Fori?

Resp. gavisurum; quia cùm Tonsuram validè recipiat; eam enim nunquam invalidam reddidit Ecclesia (quamvis, quia non est Sacramentum, sed tota dependens ab ipsa, potuisset) cùm, inquam, validè recipiat, est verus Clericus, & ex alia parte non invenitur iis, licèt contra ejusdem Ecclesiæ præceptum promotis, Clericorum privilegia esse sublata.

6 Excipe Bigamos: Clerici enim conjugati cum unica, & Virgine, quamvis gaudeant Privilegio Canonis, & fori, quia sic Bigami non sunt, at Bigami utroque privilegio privantur, Lege Sanch. *de matr. l.* 7. *d.* 46. *n.* 3. Squill. de Priv. Cler. *c.* 6. *n.* 24. *& commun.*

7 Ejusmodi illicitè Tonsuratum puto ibidem privilegio Immunitatis à Gabellis, propter eandem rationem, gaudere: jam enim est persona Ecclesiastica. Quare, si cæteras conditiones habet, quæ ad hoc privilegium participandum requirunt Sacri Canones, non est, unde iis illud denegetur.

8 Denique adverte, Irregularem non expelli à receptione aliorum Sacramentorum, præter Ordinem, nec ab ingressu, & Professione Religiosa, modò in ea Religione nec Ordinem, nec Prelaturam, nec Dignitatem sine dispensatione suscipiat. Lege Abb. *in c. quibusdam n.* 1. *de pœnis* Majolus *de irreg. l.* 1. *c.* 2. *n.* 7. Leand. alios citans *t.* 1. *de irreg. d.* 3. *q.* 7. Covar. *in c. Alma Mater p.* 1. §. 2. *n.* 6. G. Hurt. *de irr. d.* 1. *diff.* 5. *n.* 19. Jo: Præp. 3. *p. q.* 5. *de irreg. d.* 3. *n.* 13.

9 Potest item Irregularis interesse Divinis Officiis, Missam audire, Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, & Sacramenta alia, præter Ordinem, tutò suscipere. Ratio est, quia in prædictis ex parte recipientis nullum datur exercitium Ordinis, quod exercitium esse prohibitum Irregulari in §. *seq.* dicimus, & ex alio capite nulla est in Jure prohibitio de his aliis actionibus facta Irregulari.

§. II. *Irregularitas impedit usum Ordinis.*

1 IRregularitate innodatus illicitè, & *C. Ult. de Temp. Ord. c. Inquisit. de Accus.* quidem mortaliter, exercet, sive actus ipsius Ordinis, sive actus, qui fieri nequeunt sine potestate Ordinis, idque sive per activum usum, sive in uno per passivum. Explico singula.

2 Per activum usum est, si Episcopus Irregularis conferat alteri quemcunque Ordinem, etiam primam Tonsuram, si Sacerdos Irregularis Missam celebret, si idem à peccatis absolvat; hi enim sunt Actus Ordinis.

Activus item usus est, si idem Sacerdos solemniter Benedictiones Nuptiarum, vel Baptismum, & similia exhibeat, vel, si idem Episcopus Irregularis Altaria, Templa, Calices consecret, vel Vestimenta Sacrificii benedicat; hi enim sunt actus, qui fieri nequeunt à non habente potestatem Ordinis.

3 Dixi *n.* 1. (*illicitè*) nam valida esset collatio Ordinis, Consecratio, Benedictio, &c. Ecclesia enim non potest, & pro prima Tonsura (ut supra diximus) non vult, tollere potestatem à legitimis Ministris, &c. An tamen Irregularis validè absolvat à peccatis, cùm tunc requiratur Jurisdictio collata ab Ecclesia, mox ex §. 4. sciri poterit.

4 Dixi item eodem *nu.* (*sive actus, qui fieri nequeunt sine potestate Ordinis*) nam alii actus, qui possunt exerceri à Laicis, quamvis ex officio à Clericis exerceantur, possunt, ut vult Bonac. *de cens. d.* 7. *q.* 1. *p.* 4. *n.* 5. Turr. *de cens. d.* 58 *l.* 8. *dub.* 1. & passim, licitè exhiberi ab Irregulari, quia tunc Irregularis non agit, ut Clericus prohibitus per Irregularitatem, sed ut quilibet Laicus.

5 Hinc licitè Irregularis baptizat non solemniter, urgente necessitate, hinc licitè Missæ inservit, præstatque omnia, ad quæ deputantur Clerici in Minoribus, & propter eandem rationem horas Canonicas in Choro, solemni cantu, licitè persolvit, ne tamen dicat (Dominus vobiscum) id enim proprium est Sacerdotis.

6 Dixi *n.* 2. (*etiam primam Tonsuram, &c.*) nam Irregularis arcetur ab omni usu Ordinis; Collatio autem primæ Tonsuræ usus Ordinis Episcopalis est.

7 Porrò per usum passivum in una sola re impeditur Irregularis, quoad pertinentia ad Ordines, nempè in receptione Ordinis; hoc est Ordines licitè suscipere nequit, ut supra satis vidimus: is enim est præcipuus effectus irregularitatis.

§. III. *Irregularitas an, & quatenus impedit à Beneficiis, vel acquirendis, vel retinendis, & à Jurisdictione.*

1 HÆc adeò sunt in citatis Doctoribus distinctè disputata, ut non oporteat illa huc advocare; multo magis, quia praxis sunt rarissimæ.

CAPUT VII.

De Irregularitate ex defectu Sanitatis.

§. I. *Quis ille sit.*

1 SAnitas potest deficere vel in corpore, vel in mente. Sit itaque duplex regula.

2 Prima. Ii morbi, qui horrorem, vel notabilem deformitatem inducunt, & multo magis, si usum ipsum Ordinis impediunt, Irregularitatem afferunt; etiam ad Minores Ordines. In casu dubio Episcopi erit, decernere, an ejusmodi sit morbus.

3 Dixi etiam ad Minores, nam qui ob aliquem corporis, vel animæ defectum est ineptus ad Sacerdotium, est item Irregularis quoad alios Ordines, etiam quoad primam Tonsuram, quia tunc est absolutè Irregularis: id quod *c. Si quis c. hi qui. c. Qui partem dist.* 55. Jura explicant per illa verba. *Ne fiat Clericus. Ad Clerum pervenire non possit, ad Clerum Canones non admittunt, &c.*

4 Secunda regula. Si defectus mentis, idest amentia, sit perpetua, seu per modum habitus, ita ut amens nunquam usus sit ratione, affert incapacitatem Ordinis, nec solùm Irregularitatem. Si verò det intervallum rationis, certè Irregularitatem inducit. Lege Molinam *t.* 4. *tr.* 3. *d.* 70. *n.* 12. aliosque communiter.

5 Quid, si fortè ita ab amentia quis convalescat (quod tamen difficile esse consuevit) ut per diuturnam experientiam omnino sanitas comprobetur? Respondet Suar. *de cens. disp.* 51. *sect.* 1. hunc non esse admittendum ad Ordines, quia rarò præsumitur perfectè sanus, vel saltem debere accedere Prælati approbationem, ut prius ei constet de Sanitate integrè recepta. Diana *p.* 11 *tr.* 2. *ref.* 67. alios citans ait, desiderari dispensationem; sed cum ipse citet Suarium, quem modò nos attulimus, puto, nomine dispensationis, intelligere prædictam Approbationem, quæ certè dispensationi æquivalet.

§. II. *Quis dispenset in prædictis.*

1 SOlus Summus Pontifex, quia in irregularitatem ex defectu solùm Sedes Apostolica facultatem habet, nisi eam aliis ipse concedat.

Aliqui ut Majol. *de irreg. l.* 2. *c.* 14. *n.* 6. *& c.* 16. *n.* 12. Archidiac. *in c.* 2. *&* 3. *d.* 33. putant Episcopum dispensare in hac Irregularitate ex defectu Sanitatis cum suis ovibus posse, quoad Minores Ordines, sed oppositum propter rationem allatam est probabilius. Ita Bonac. *de cens. disp.* 7. *q.* 2. *part.* 2 *num.* 23. Ugol. *de irreg. cap.* 53. *n.* 2. *& c.* 54. *num.* 3.

2 Neque huic doctrinæ adversantur ea, quæ diximus nuper §. 1. *n.* 1. Quodque alii, ut Mol. Suar. aliique apud Dianam *p.* 3. *tr.* 6. *ref.* 61. communiter docent, pertinere ad Episcopum in casu dubio, decernere, an hic, vel ille defectus, ita sit notabilis, ut inducat Irregularitatem. (Idem dicemus *infra c.* 8. §. 2. de deformitate corporis dubia.) Non adversantur inquam, aliud enim est dispensare, aliud decernere, an sit necessaria dispensatio, necne: illud autem pertinere diximus ad Pontificem, hoc extendi ad Episcopos.

3 Immò addimus cum Suar. *d.* 51 *de irreg. sect.* 2. *n.* 16. Gibal. *c.* 3. *qu.* 2. *n.* 6. pro Religiosis exemptis posse proprium Prælatum decernere de ejusmodi notabili defectu, ut etiam de deformitate, licèt fateamur Episcopo Ordinanti integrum esse, ejusmodi Judicium Prælatorum Regularium posse reiicere, vel admittere.

4 Quando defectus, ut & deformitas sub dubio supervenit Religioso jam initiato, posse item Judicium de eo fieri à suo Prælato, diximus, *In opusc. de Sacrif. Missæ l.* 1. *c.* 7. §. 6. *in edit. noviss. Venet.*

CAPUT VIII.

De Irregularitate ex corporis vitio.

1 COgnata est præcedenti præsens Irregularitas; sæpè enim Infirmitas deformitatem, seu corporis vitium affert. Differunt nihilominus; Infirmus enim integritatem membrorum regulariter supponit. Vitium verò dicit alicujus membri defectum.

2 Sint ergo hic regulæ duæ. Tunc in homine oritur hæc irregularitas, quãdo ita pars corporis aliqua ipsi deest, vel reddita est debilis, ut inutilis sit ad ministerium Altaris. Rursus tunc eadẽ irregularitas

ritas oritur, quando ipse ex quocunque simili corporis vitio, seu qualitate redditus est notabiliter deformis. Ratio utriusque regulæ est, quia à Sacrificante necessariò multæ membrorum actiones fieri sine ullo defectu debent, & nihil indecens, vel contemptibile in eo apparere conveniens est. Sed proferamus singula ejusmodi vitia, de quibus multa habes in decretalibus toto Titulo de corpore vitiatis, nonnulla item *in Titulo de ægrotante, & in Decr. dist.55.*

§. I. *De corpore vitiatis, abstrahendo à propria culpa.*

COECUS.

1 CArens oculis, vel visu Irregularis nimis certò est. Vide *c.ult.d.55.*

2 Si autem alicui unus oculus, vel unius oculi usus desit, sic distingue; si desit dexter, & notabilis defectus, seu deformitas non appareat, vel per artem sufficienter tegatur, Irregularis non est. Si desit sinister (quem Vulgus oculum Canonis appellat) adest per aliquos Doctores Irregularis. Sed nimis rigidè. Quare meritò per alios, si ex quocunque capite, legendo, vel recitando Canonem, non debeat Sacerdos, se cum notabili deformitate convertere ad illum legendum (quam certè deformitatem facillimum erit evitare) Irregularitatem ex hoc capite ne pertimescat. Lege Nav.*sum.c.27.n.199.* Suar.*de Cens.d.51.sect.2.n.15.*G.Hur.*de Irreg.d.2.diff.14.n°51.* Jo:Præp.*in 3.p.q.5. de Irreg.d.14.n.113.* Lege item Laym.*l.1.tr.5.p.5.c.7.*

3 Qui perspiciliis indiget, Qui de die solùm, non verò noctu videt, Qui maculam habet in oculo, Qui lippitudine, Qui palpebrarum demissione, inversione, hiatu laborat. Qui oculos habet distortos, qui strabo est (Italicè *guercio*) non sunt, teste Sayr. *de Cens.l.6.c.8.à n.9.* Fill.*tr.9.c.6.n.168.* Menoch. *de arbit.c.226. fine* Avil *de cens.p.7.d.3.d.1.* ex se Irregulares, nisi fortè nimis deformes (quod certè in prædictis defectibus difficile est) spectantibus appareant. Si tamen aliqua sit dubitatio, Episcopi erit, vel Prælati Regularis, rem decernere, ut in simili dictum est superius.

4 Si perfecta cœcitas superveniat Ordinato, celebrare sanè prohibetur, quia ad sacras actiones peragendas ineptus omninò est. At, si luscus sit, idest parum videns, sed ejus rationis, ut nec indecorè, nec cum periculo errandi, Sacrificium peragere queat, celebrare poterit, ascito præsertim Sacerdote, qui assistat. Atque huic, si legere non possit, sed memoria Missam aliquam v.g. Defunctorum, vel Sanctissimæ Virginis recitare sciat, illam celebrare posse concedit rectè Maranta *p.4.Resp.22.* Intellige, si cœtera ritè, saltem alio Sacerdote assistente, peragat.

SURDUS.

5 Utraque aure omninò surdus, Irregularis est, quoad Ordines suscipiendos, quia non potest congruenter Ordinis usum exercere, cum non audiat Ministri responsionem. Ita Castr. *de Cens.d.6.p.11.n.3.* Suar.Bonac.Nav.Laym.ap.eundem cum aliis, dicens, id definitum esse à Canone Apostolorum septimo.

6 Scio Henr.*l.14.c.8.n.4.*Jo:Præp.*q.5.de Irreg.d.14.n.113.* sentire, non esse Irregularem, quia non est simpliciter necessarium, ut Sacrificans audiat responsiones Ministri, cùm satis sit, si certò moraliter putet, eum respondisse. Sed certè id minus rectè dictum (ut notat Suar.*de Cens.d.51. sect.2.n.13.* cui adde Navar. Bonacin. Laym.allat.à Castr.*l.c.* & Turr. *de Cens.c.9. d.72.d.4.*) de promovendo ad Ordines, cum dictum sit rectè, si ejusmodi defectus superveniat jam promoto, ut in simili de lusco dictum est superius; siquidem in jam promoto faciliùs toleramus ejusmodi defectus, quàm in promovendo, præsertim, si secretò, & sine notabili indecentia celebretur sacrificium.

7 Surdaster, vel qui una tantùm aure audit, non est Irregularis, quia sic supponitur, non deficere ab aptè celebrando.

8 Carentem utraque aure, immò altera dumtaxat, licèt is surdus nequaquam sit, Irregularem esse affirmant Nav. *in sum.c.17.n.222.* Sayr.*de cens.l.6.c.8.n.17.* Fill.*tr.19.c.6.nu.169.* aliique ex illo principio, quia caret membro corporis. Sed melius negant Coninch.*l.c.n.108.*Jo:Præp.*l.c.n.113.*Dian.*p.4. tr.2.ref.73.* & alii, quia principium illud non admittitur in universum; membri enim carentia, quando est sine culpa, tunc solùm Irregularitatem parit, quando deformitatem, vel debilitatem affert.

MUTUS,

Vel defectum patiens in ore.

9 Mutum Irregularem esse, quis in controversiam vertit? Si enim (testibus DD.citatis) est elinguis, vel facultate caret loquendi, certè Ministeria Ordinis pronunciare non poterit.

10 Balbus autem, seu Blæsus, idest, qui in loquendo aliquantum præpeditur, Carens dentibus, vel illorum aliquo, Malè olens ore, non sunt Irregulares, ut volunt Iidem, nisi notabilis adsit deformitas, vel occasio risus, seu contemptus, &c. & in dubio, arbitretur Episcopus, ut supra.

11 Qui labium divisum turpiter gerit ad instar leporis, quia ita demissum, ut dentes enormiter appareant, Irregularis est. Ita Iidem. Verùm nota illud (turpiter, enormiter.)

MANCUS.

12 Utraque, vel altera manu mutilus, digitis omnibus, vel pollice, & indice ita carens, vel ita iis tremulis, ut hostiam frangere, vel eandem, Calicemve tenere nequeat, multoque magis, si hæc patiatur in brachiis; Irregularis est. Ita Ugol. *de Irreg.c.48.* Fill.*tr.19.c.6.n.132.*

13 Cui tamen adsunt digiti sine unguibus, vel digiti plures, vel inter se uniti, &c. Si id, nec ministerio noceat, nec deformitatem pariat. Irregularis ne sit. Ita Iidem.

14 De carente uno, vel altero ex minoribus digitis, videat Episcopus, an deformitatem afferat, & in alterutram partem decernat.

CLAUDUS.

15 Si quis ita sit claudus, ut ad accedendum, vel standum in altari baculo non indigeat, deformisq; vel indecorus altari non sit, ab irregularitate illum liberant Jura, *c.Si quis in infirm.d.55.c.Nul.Episc. de cens.d.1.*Castr.*de cens.d.6.p.11.n.3.* aliique secus condemnant.

16 At verò crure, aut pede mutilus Irregularis absque dubitatione est.

17 Sed quid, si pede, aut crure ligneo ita sit instructus, ut deformitas nulla, vel certè modica appareat? præsertim vestium oblongarum ad talos auxilio?

Resp. Sayr.*l.6.de cens.c.8.n.26.* docet, hunc esse absolutè Irregularem. Verùm puto cum Rof.Silv.Majol.ap.eund.Sayr. & Gilian.*V.Claud.* & aliis perindè, ac in carente aure *nu.7.* diximus, distinguendum esse. Si modicus sit defectus, tegique possit, nulla est Irregularitas pertimescenda, si magnus, vel notabilis, vitari Irregularitas nequaquam potest. Si dubius, Episcopus, seu superior arbitretur, memor doctrinæ numero eodem datæ, hoc est membri carentiam sine culpa non parere Irregularitatem, nisi debilitatem, vel deformitatem afferat.

18 *Varos* Latini vocant, quibus in exteriorem partem crura, pedesque flectuntur, *Valgos*, qui Suras ambas introrsus intortas ferunt, cujusmodi sunt lacertarum pedes, *Compernes* verò, qui genibus plus justo conjunctis ambulant. Hi ergo cum communiter deformitatem afferant, vel ad risum moveant, ab Altari removeantur, nisi Judicio Episcopi nulla sit, vel modica, vel certè tegi possit deformitas. Certè Quintil.*l.11.c.3.Varicare*, inquit, *supra modum, & stando deforme est, & accedente motu, propè obscœnum.*

Deformis in Naso, Vultu, Gutture.

19 Naso, vel illius parte carens, Irregularis ex se est, quia, quæ exigua deformitas est in cœteris membris, magis conspicua est in Naso. Si tamen, alicujus artis ope, carne, vel forma carnem imitante, indecorus non appareres, Irregularitatem effugeres. Verùm tum in hoc, tum in Naso valdè promisso, vel demisso valde, judicet Episcopus, an notabilis adsit deformitas.

20 Idem dic de cicatrice, vel simili existente in vultu. Idem in strumis, seu tuberibus existentibus in eodem vultu, vel gutture, de quibus lege Ugol.*de irreg.c.48.& c.50.n.27.*& Fill.*tr.19.c.6.n.171.*

Deformis in variis corporis partibus.

21 Caput gerens valdè ingens Pigmeo corpori adjunctum, Duo habens capita, Unum in fronte fixum ferens oculum, Tres habens manus, vel pedes, Os porco simile protendens, plures habens ita digitos, ut deformis, vel ineptus ad Sacram tractandam hostiam sit, Cicatricem fœdam, vel vulnus ostendens in facie, Enormiter gibbosus, Brachium alterum longissimum, alterum brevissimum habens, Gigantea, vel Pigmea statura ita longus, vel brevis ut horrorem, risumve moveat, & similes sunt (testibus DD. citatis) Irregulares, & in dubio notabilis deformitatis sunt arbitrio Episcopi subiiciendi, ut nimis sæpè dictum est.

22 Color, sive albus, sive rubeus, sive subfuscus non nocet altari, teste Majol. *de Irreg.l.1.c.21.n.2.* Fill. *tr.19 c.6 n.171.* Solùm duo sunt addenda.

23 Primò. Qui, ut pulchro niteat colore faciem fuco oblinit, crinesq; ac barbam mentito tingit colore, non est admittendus (ait *ibid.*Majolus) nisi post pœnitentiam, ad Ordines, nam teste Clem. Alex.*pedag.l.3.c.3.Mentem veram vix gerit, qui caput habet adulterinum.*

24 Secundò, Qui omninò niger est, puta Æthiops, an ex uno capite, arcendus sit ab Ordinibus, duæ sunt sententiæ. Majolus *l.c.*Gavant *in Man. Episc.V.irreg.n.18.* inclinatque Diana *p.4.tr.2.ref.84.*Gibal.*de irreg.c.3.q.2.n.10.* non esse arcendum putat, esse arcendum cum Ugol.*de irreg.c.50.n.4.* si promovendus sit apud gentem candidam, nisi non sit admodum niger.

25 Vera sententia est Henr.*l.14.c.8.n.1.* Avil. *de cens.p.7.d.3.d.2.* Sayr.*de cens.l.6.c.7.n.16.* quæ docet, relinqui id Episcopi Judicio, qui omnibus expensis, videat, an indecorum sit, vel an sit scandalum ejusmodi hominem initiari, juxta Populi, in quo versatur, mores. Constante autem deformitate, seu declarata ea ab Episcopo, solus Summus Pontifex, vel Delegatus ab ipso dispensare poterit, ut mox universaliter dicemus.

§. II. *De prædictis corporis vitiis propria culpa contingentibus.*

1 QUæ hactenus dicta sunt, pertinent ad vitia corporis, abstractedo à delicto illa patientis. Verùm, si propria contingant

culpa, alia strictior regula ex Sacris Canonibus est statuenda. Si enim cum nulla tua culpa desit tibi, vel debile adsit aliquod membrum, nec inde ineptus, vel deformis existas pro Sacro Ministerio, non eris Irregularis, ut jam *diximus §. prae.* At verò, si tua culpa id accidat, certè Irregularis eris juxta sequentem regulam. Quoniam enim per tuam culpam abscindis partem tui corporis, toties, ipso facto, incurris in Irregularitatem, & quidem non solum, quando per illam abscissionem fieres inhabilis, vel deformis, ut, si tibi ex ira manum abscinderes, verùm etiam, quando, nec inhabilis fieres, nec deformis, ut, si tibi abscinderes ex ira pedem, cujus defectum tegere omninò posses.

2 Ratio hujus Regulæ est, quia Sacri Canones, in pœnam delicti, quo quis audet in se ipsum crudeliter agere, eum repellunt ab altari, sicuti repellunt eum, qui alteri membrum aliquod mutilet, quamvis talis membri carentia, nec impediret illum alterum pro altaris ministerio, nec deformem redderet, ut inferiùs suo loco explicabimus. Ut hæc regula magis, magisque declaretur, quinque sunt subnectendæ Notationes.

Notatio prima. Qualis Culpa?

3 Quoniam hæc Irregularitas infligitur in pœnam delicti, supponendum est, delictum fuisse mortale; tanta enim pœna, quanta est Irregularitas ex delicto, non est nisi culpæ gravi adnectenda juxta superius dicta.

Notatio Secunda. Quæ Corporis pars?

4 Si partem, seu membrum tui corporis abscindas, immò si partem notabilem alicujus tui membri, Irregularis eris, non verò, si particulam carnis.

Ratio est, quia prædicta jura *c. Qui partem d. 55.* Navar. Mol. Sayr. apud Castr. *de cens. d. 6. p. 12.* & G Hurt. *d. 2. de Irreg. diff. 14. n. 52.* de parte corporis, seu membri loquuntur, non de particula, de qua dici potest, *parum pro nihilo reputatur*. Hæc sunt verba Canonis.

5 *Qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscindit, hunc ad Clerum Canones non admittunt.*

6 Hinc excusant communiter Doctores ab Irregularitate abscindentem unguem, barbam capillos; hæc enim vel partes corporis vix sunt, vel admodum parvæ: non tamen excusant, si partem digiti sibi quis abscindat, si testiculos, si virilia, si digitos pedis, quamvis nihil inde à Sacri Ministerii aptitudine dematur, quia sunt notabiles membri partes.

7 Atque hinc notes, velim, perdiligenter differentiam inter eum, qui abscindit à se corpori, seu membri partem, & inter eum, qui eandem abscindit ab alio. Nam, ut prior incidat in Irregularitatem, sati est si abscindat partem membri, at ut, posterior in eandem incidat, oportet abscindere non quamcunq; membri partem, sed membrum ferè totum, juxta ea, quæ inferiùs *c. 15. §. 16. à n. 4.* clariùs explicabimus.

Notatio Tertia. Quæ culpa, vel defectus Notitia?

8 Si, vel tua culpa sit occulta, & non notoria, vel occultus, vel non cognitus tui membri, seu ejus partis à te tibi abscissæ defectus, adhuc Castr. *l. c.* cum Sayr. Mol. Garz. eris Irregularis, quia id, quod Jura plectunt, est delictum sævitiæ in te ipsum, quæ semper adest, sive notoria sit, sive non ita. Esto Navar. Henr. Avil. Val. Covar. ap. Castr. *l. c.* aliique notorietatem omninò requirant.

9 Illud tamen emolumentum habet hæc culpa, seu abscissio, etiam integri proprii membri, quando est occulta, ut possit Irregularitas inde proveniens dispensari ab Episcopo, quia Tridentin. *sess. 24. c. 6. de Ref.* ipsi concedit potestatem dispensandi in omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delictis occultis, præter Irregularitatem provenientem ex delicto Homicidii voluntarii. Cùm ergo mutilatio non sit homicidium, poterunt Episc. quando provenit ex delicto occulto, &c.

10 Castr. *l. c. n. 6.* ad hanc Episcopi potestatem requirit, ut tum culpa sit occulta, tum ipse defectus membri, seu ejus partis proveniens ab abscissione. Sed immeritò requirit, utrumq; esse occultum, cùm satis sit, culpam occultam esse; Si enim Tridentinum absolutè, & universaliter concedit Episcopis potestatem dispensandi in omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, præter provenientem ab Homicidio voluntario, quamvis occulto, cur limitanda est potestas, & non satis sit, ipsum dumtaxat occultum esse delictum? Certè satis esse mihi videtur, & sic absolutè tenet P. Prates *in man. de Irreg. disp. 2. p. 3. c. 5. n. 9.*

Notatio Quarta. De Eunucho.

11 Duo mihi de eo certa sunt, duo sub controversia. Certum est Primò, eum, qui est Eunuchus ob abscissionem sive Testiculorum, sive Virilium à Medicis ob morbum factam, vel factam ante usum rationis, vel per alterius injuriam sine consensu ipsius patientis, non esse Irregularem, ut clarè pronuntiant Sacri Canones, *c. Qui partem, c. Si quis 1. 2. & 3. Eunuch. d. 55.* Vulgi igitur ridiculus error est (ait Nav. *in summ c. 27. n. 200.*) putare, opus esse, ut membrum abscissum desiccatum, vel redactum in pulverem apud se gestet is, qui ordinari, vel celebrare velit.

12 Certum est Secundò, eum, qui vel abscindit se ipsum ex ira, vel ex zelo indiscreto servandæ castitatis, esse Irregularem, ut item Sacri textus manifestè edicunt his verbis, *c. Si quis p. c. Hi qui d. 55. c. Si quis 3 eodem.*

Si quis abscidit se ipsum, idest. Si quis amputaverit sibi virilia, non fiat clericus, quia sui est homicida.

Et paulò post: *Qui rem hanc affectant, audentque semetipsos abscindere, non debent promoveri.*

Et: *Hi, qui se, carnali vitio repugnare nescientes abscindunt, ad clerum pervenire non possunt.*

13 Idem autem esse, si non se quis absciderit, sed ob dictas rationes consenserit, seu permiserit abscindi, notant Doctores, ob verba prædicti Textus dicentis repelli ab altari eos, qui hanc rem, nempè abscissionem, affectant. Lege Gibal *de irreg. c. 3. q. 2. nu. 12.* de Eunuchismo eruditè tractantem.

14 Quid, si nec permisi, nec consensi, sed culpabilem tamen causam dedi abscissioni, ut pro exemplo solet afferri de eo, qui adulterium commisit, vel rixam excitavit injustam, unde à Judice, vel inimico in pœnam delicti, vel in rixantis odium fuit in virilibus abscissus?

15 Quæro insuper, Quid, si adulter, vel rixans hanc sibi futuram fore abscissionem prævideti, quamvis non intenderit?

Resp. etiamsi prævideri, dummodo non intenderit, non erit is Irregularis, quia nullus Textus Irregularem facit eum, qui ejusmodi causas, certè remotas, amputationi dedit. Ita Castr. *de cens. d. 6. p. 12. n. 3.* citans Tol. Garz. Con. Gasp. Hurt. Adde Gibal. *de irreg. c. 3. q. 2.* aliique contra Ugol. Suar. Laym. Avilam cit. à d. Castrop. quibus adde Dian. *p. 4. tr. 2. res. 60.* aliosque: Confirmo, quia illa vox Sacri Textus (qui affectant hanc rem) si latinitatem vel primis labiis degustasti, significat appetere, vel exquirere. At, qui adulterium, rixamque vult, quamvis abscissionem prævideat, illam nec appetit, nec requirit.

16 Jam verò controversum est Primò. An, qui ob alios fines à prædictis *n. 11.* se amputari permiserit, qualis est ad conservandam sonoram vocem, Irregularis fiat?

Resp. de hac quæstione ego sic breviter *l. 6. in Dec c. 2. g. 3. n. 5.* dixi. Quæret curiosus, an permittens testiculos sibi abscindi ad vocem conservandam, sit Irregularis?

Resp. esse docent multi, ut Sayr. Mol. Suar. cit. à Diana *p. 10. tr. 13. res. 11.* sed non esse, est etiam cum Castr. *de cens. d. 6. p. 12. nu. 4.* probabile. Rationem idem affert, quia inquit, hic non fecit ex indignatione, aut justo, vel injusto timore perdendæ castitatis, prout requiritur ad Irregularitatem hanc à Sacris Canonibus. Præterea nullus Textus hanc pœnam indicens loquitur de eo, qui sibi testiculos abscindit, sed de eo, qui sibi virilia abscindi fecerit, quod diversum est.

17 Controversum est Secundò, de eo; qui non abscindit, sed mortificat, seu exsiccat testiculos, vel virilia. Verùm ex inferius *c. 15. g. 16. n. 34.* dicendis colliges, hunc non fore Irregularem, quia sic, nec membrum sibi, nec ejus partem abscindit, cui uni abscissioni est inducta à Sacris Textibus hæc Irregularitas.

Notatio Quinta. De attentante sui occisionem, vel mutilationem.

18 Is, quis sibi laqueo, præcipitio, gladio, veneno mortem afferre tentavit, nec tamen attulit, Irregularis non est, quia ex Jure homicida Irregularis est, non verò homicidium tantummodo attentans.

19 Idem dic de attentante se mutilare, non tamen cum effectu mutilationis. Nam quando Textus supra *nu. 12.* allatus dicit esse Irregulares eos, qui affectant se mutilare, loquitur de affectatione, seu consensu cum ipso effectu sequuto, ut ex contextu patet.

20 Quòd, si attentatio se ipsum occidendi fuit publica, contrahet attentans infamiam; est enim hoc delictum capitale, & infame, unde ex hoc capite infamiæ, de quo infra, contrahit delinquens Irregularitatem. Et sub hac publicitate intelligendus est Cornelius allatus à Diana *p. 4. tr. 2. res. 76.* dum docet, ejusmodi attentantem esse ex infamia Irregularem.

§. III. *Quis dispensat in prædictis?*

1 Solum Papam dispensare posse, in corpore vitiatis sæpè per occasionem in Superioribus admonuimus. Nunc verò iterùm in suo loco confirmamus, solùm, inquam, quia quæ à lege superiore sunt definita, non possunt inferiores immutare.

2 Summum ergo Pontificem dispensare posse v. gr. ut omnino Cœcus ordinetur, dubium ne sit. Immò memoriæ proditum est, dispensasse, ut vult Fill. *tr. 19. cap. 6. num. 167.* Henr. *l. 14. c. 8. lit. M.* Majolus *de Irreg. l. 1. c. 10. n. 2.* cum Cœco, ut adhibito adjutore perito, celebraret. Fertur etiam, Pontificem dispensasse cum Roberto Scoto cœco, ut promoveretur ad Archiepiscopatum Armacanum. Ne fidem igitur adhibeas Avilæ, *de cens. p. 7. d. 3. dub. 3. Ver. hac conclus.* qui putat, Summum Pontificem non posse dispensare ad Sacerdotium cum eo, qui caret manibus, quia, inquit is naturali, & divino Jure est inhabilis ad illud, Ne fidem, inquam, adhibeas; Sicut enim cum prorsus cœco, ita cum prorsus mutilo posset dispensare Pontifex ob bonum aliquod publicum illum promovendo ad Sacerdotium, non quidem, ut actu celebraret, quia ad hoc naturaliter est ineptus, sed ut exciperet Confessiones: ut ex officio Conciones haberet ad populum, ut actus Jurisdictionis exerceret, &c.

3 Duo deniq; hîc vel recole, vel adverte. Primum posse in dubio Epi-

Episcopum, vel Prælatum Regularem, declarare de qualitate vitii, ut in simili supra diximus. Secundum, quando hæc Irregularitas contingit ex delicto, quo quis se mutilavit, posse Episcopum dispensare, si delictum sit occultum eo modo, quo insinuavimus *§. præc. num. 9.*

§. IV. *De Irregularitate ex defectu Sexus. Remissivè.*

DE hac Irregularitate (quæ etiam est corporis virilis defectus) memini me dixisse *in tr. de Ord. c. 6. §. 1.* Ne igitur illa, quæ valde raro usu veniunt, cum molestia repetamus, illic lege.

CAPUT IX.

De Irregularitate ex defectu libertatis.

§. I. *De Servitute.*

1 SErvus, hoc est Mancipium, sive ex Nativitate, sive ex legitima venditione, sive ex legitima captivitate, quamdiù servitus durat, irregularis est, ex Sacro Textu, *Toto Titulo de Serv. non ordinandis, & tota d. 54.* sic meritò definiente; id enim dignitas Ordinum requirit obsequium à clerico Ecclesiæ debitum; Servi enim cum addicti sint Dominis, atque adeò alterius juris, servire Ecclesiæ non possunt. Consentiente autem Domino, poterit quidem ordinari servus, sed statim atque ordinatur etiam prima Tonsura, fit liber. Ita Laym. *l. 1. tr. 5. p. 5. c. 8.* Suar. *de cens. l. 51. sect. 3. n. 5.* Castr. *de cens. d. 6. p. 11. n. 2.* Azor. *p. 2. l. 2. c. 11.* Avila *de cens. p. 7. d. 3. d. ult.* Fil. *tr. 19. c. 2. n. 195.*

2 Si verò servus (quamvis cum peccato) initietur, non consentiente Domino, distingue. Si initietur Minoribus, adhuc remanet servus, nec gaudet ullo privilegio, sive canonis, sive Fori, sive Gabellarum, ut colligitur *ex cap. ex antiquis d. 54.* Si verò Majoribus, subdistingue. Nam si Episcopus illum ordinans conscius est servitutis, & videt sine Domini consensu, ipsum Ordines postulare, quod est Episcopum esse participem doli, servus ita promotus evadit liber, sed Episcopus obligabitur pretium servi duplicatum, vel duos servos reddere Domino. Et quidem unum ex his pretiis erit de Justitia solvendum in recompensationem servi, unum ante omnem sententiam; Alterum, cùm sit in pœnam, post sententiam, & sic conciliatur Suar. *de cens. d. 51. sect. 3.* non requirens sententiam cum Bonac. *d. 7. de cens. q. 2. p. 4. n. 3. Vers. Tertio Episcopus*, illam requirente. Si non Episcopus, sed alii conscii prædicti doli Episcopum induxerunt ad Ordines servo concedendos, ipsi ejusmodi pretium, vel servum duplicatum solvere tenebuntur. Si denique nullus fuit doli conscius remanebit servus, sed suspensus ab Ordine, si nondum est Sacerdos; Nec tamen poterit uxorem ducere, si Subdiaconatum, vel Diaconatum sic assumpsit; idque propter Votum Castitatis iis Sacris Ordinibus adnexum. Valdè tamen probabile est, hanc non privari privilegio canonis, ut tenet Sayr. *de cens. l. 6. c. 14. n. 5.*

3 At, si ejusmodi servus ordinatus fuit Sacerdotio, liber quidem erit, sed remanebit cum onere solvendi Domino, vel aliud servum, vel pretium ex suo peculio, vel ex suis ministeriis Sacerdote non indignis. Fill. *l. c.* ait, hunc servum, tunc amittere suum peculium, eundemque ab hero suscipi posse pro Mysteriorum celebratione.

Sed quid, si prædictus servus nullo modo peculium, vel artem, vel alium servum habeat, unde solvat?

Resp. cum Gibal. *de irreg. c. 3. q. 5. n. 3.* Manebit liber, sed aliquo spirituali obsequio se gratum præbere studeat Domino.

4 Nondum omnia dissoluta sunt; Inquires enim Primò, si plures in solidum sint Domini alicujus servi, satis ne est, ut is promoveatur ad ordines ex solo consensu unius ex his Dominis?

Resp. Ita putat Gloss. *in c. Nullus d. 54.* idque ob favorem, & reverentiam Ordinibus debitam, colligitque ex illis verbis Textus *Nullus promoveat servum, nisi voluntas accesserit ejus, qui aliquid sibi in eo vindicat potestatis*) illud enim (*aliquid potestatis*) significare videtur quamcunque diminutam potestatem ejus, cui illa particulariter competit. Alia autem Gloss. *ibid.* paulò post dicit, debere accedere consensum omnium, quorum juri detrahitur, id enim significare videtur (ait hæc Glossa) illud (*qui aliquid potestatis*) illud enim (*qui*) sumi debet collectivè, ita ut sensus sit, debeat consentire quicumque aliquid potestatis in servum habet.

5 Sic tamen conciliandæ sunt hæ duæ Glossæ. Si partialis Dominus offerat servum pro Ordinibus, erit ab Episcopo admittendus, ut liber, nam ita is Dominus tacitè se obligat satisfacere (ut certè debebit) aliis condominis: & hac ratione Ordinibus favetur, & Dominis nihil detrahitur. At, si partialis Dominus solus merè consentit, non poterit servus admitti, quia fieret contra jura condominorum, consensus enim dicti partialis Domini non ex se offerentis servum (sed ex aliorum v. g. rogatu) solùm parti suæ videtur præjudicare, non parti aliorum. Glossa igitur prior de priore casu intelligi debet, posterior de posteriore.

6 Inquires Secundò. Quid de liberis, qui sunt ii, quos Dominus manumittit, hoc est liberos facit, sed reservato temporali aliquo obsequio?

Resp. hos propter dictam reservationem esse Irregulares, docetur communiter. At si Dominus, qui tunc propriè appellatur Patronus, obsequia omnia remittat, vel solùm spiritualia, quæ clericum non dedecent, reservat, *c. Nullus de serv. non ordin.* posset ad Ordines admitti, quia tunc censetur jam absolutè liber.

7 Denique nota, horum filios nulla Irregularitate affici; ingenui enim, hoc est liberi omninò sunt, solumque debent Patrono reverentiam, ut notat Bart. *l. ult. C. de liber. & eorum liber.* Quid dicendum sit de libertis Ecclesiæ. Vid e Ugol. *de irreg. c. 57. §. 4.*

§. II: *De Uxorato: Remissivè.*

1 ETiam Uxorato dicitur deficere libertas ad Ordines suscipiendos; Uxoratus enim sua servitute circa uxorem non caret. Verùm nos de hac re tota diximus satis superque *in lib. 8. de matr. tr. 1. c. 10.*

§. III. *Quis dispensat cum servo ex defectu libertatis?*

1 CErtè nonnisi Summus Pontifex, quando illa adest, si enim ea non duret, non adesse tunc Irregularitatem, atq; adeò dispensatione opus non esse, jam modò vidimus. At verò, si Pontifex dispensaret hunc servum ad Sacerdotium, illo jam promoto sine licentia Domini, an deberet Pontifex ex Justitia pretium Servi Domino solvere, an potiùs intelligeretur dispensare, ut (quamvis Sacerdos) remaneat apud Dominum in obsequiis temporalibus, saltem Sacerdote non valdè indignis, quæstio est ad nostram praxim nequaquam pertinens.

CAPUT X.

De Irregularitate ex defectu bonæ famæ.

§. I. *Quid, & quotuplex sit Infamia?*

1 INfamia est *Status læsæ dignitatis, legibus, & moribus reprobatus*, sicuti bona fama est *status illæsæ dignitatis, legibus, & moribus comprobatus* l. Cognit. ff. de variis, & extraord. Cognit. Clarius: Infamia est *diminutio, seu privatio bonæ æstimationis hominum, enascens ex prædicto læsæ dignitatis statu.* Nomen autem, *Dignitatis* hic sumitur pro ea naturæ humanæ dignitate, quæ est in hominibus secundùm rectam rationem viventibus. Dico (hic) alibi enim, ut, quando in jure dicitur (*Infamibus porta non pateant dignitatum*) nomen dignitatis sumitur pro quibusdam officiis honorificis, de quibus mox §. 4.

2 Infames ergo cujuscunque generis certò sunt Irregulares; vide *c. infam. 6. q. 1. c. qui in aliq. d. 51. c. infam ib. de Regul. Juris in 6.* sed cùm infamia, secundùm Doctores omnes, ut Sanch. *in cons. l. 6. c. 3. dub. 5. & 6.* Laym. *l. 1. tr. 5. p. 5. c. 4.* Lez. *in summ. V. infamia.* Thel. *de pœn. Eccl. p. 1. c. 33. & 37.* Castr. *de cens. d. 6. p. 20.* aliique, alia sit juris, seu legalis, quæ est, quando lex disponit, aliquem esse infamem, Alia facti, quæ est, quando abstrahendo à dispositione legum, ipsum crimen commissum seu malum, quod quis patrat, evulgatur, unde fit causa, ut delinquens cadat eo ipso à prædicta hominum bona existimatione, ideò de utraque est, & quidem separatim agendum breviter pro re nostra.

§. II. *De Infamia juris Irregularitatem inducente.*

1 EX triplici capite Lex disponit, aliquem esse infamem, puta ex delicto, sive proprio, sive alieno, ex pœna alicui delinquenti inflicta, & ex officii alicujus vilitate.

Ex delicto proprio.

2 Non de omni delicto, sed de quibusdam leges disposuerunt, ut essent infames ii, qui ea committunt; & id quidem duobus modis disposuit. Primò, ut essent infames eo ipso, quo aliquis illud delictum committit. Secundò, non eo ipso, sed post sententiam de infamia jam contracta ex eo delicto.

3 Prioris modi sunt de Jure Civili Crimina Lenocinii, sponsalia duo, vel duo matrimonia contrahentis, Locantis suam operam, qua cum bestia, merè ob pretium, pugnat, Certantis cum alio homine merè quæstus causâ, (non ergo si, ut ostendat fortitudinem) hujusmodi etiam est Miles, vel Dux ab exercitu dimissi, vel Militiæ insignibus spoliati ob aliquod crimen ibi patratum. Item miles prædia aliena conducens negotiationis causa, Usurarius ex officio, & ille, qui non adimplet, cum possit, juratam promissionem. Addit Castr. *de cens. d. 6. p. 20.* ex Jure sui Regni crimen non adimplentis homagium, crimen Palinodiam recantantis in Judicio, & crimen Sodomiæ. Verùm hæc committentes non sunt infames ipso Jure Civili, sed solùm hoc Jure speciali.

4 De Jure autem Canonico infames ipso facto sunt. Primò omnes prædicti, qui sunt ex Jure civili, nam jus Canonicum habet pro infamibus omnes illos, quos leges sæculi (ut loquitur *C. omn. 6. q. 1.* Adrianus Papa) appellant Infames. Excipe tamen infamiam Mulieris transeuntis ad secundas Nuptias intra annum luctus, hanc enim correxerunt, & abstulerunt Jura canonica, ut supra *lib. 8. de matr. tr. 7. p. 2. §. 2. à nu. 17.* nobis dictum est latè, nam propterea illam non numeravi inter alias allatas *nu. præced.* Secundò, infames ipso

ipso facto sunt committentes crimen læsæ Majestatis humanæ, vel divinæ, idest hæresis, eorumque fautores. Tertiò, insequentes hostiliter Cardinales. Quartò, Mulierum raptores. Quintò, Duellum committentes, eorumque Patrini.

5 Nota autem, quamvis verum sit, quod diximus, ex his delictis statim incurri infamiam de Jure, tamen, quia hæc est pœna, non teneri Delinquentem, ex se illam exequi. Quare is, licèt eo ipso sit infamis, quia tamen nondum, ut talis, est declaratus, poterit expectare sententiam Judicis Declarantis commissionem criminis, & incursionem in dictam infamiæ pœnam, & interim se gerere ut liberum ab Irregularitate, quando delictum non est notorium, seu publicum, & nec est in proximo periculo, ut publicetur. Ita Sanch. Laym. Thes. *loc. sup. citatis*. Vide etiam Gibal. *de irreg. c. 5. q. 4.* Dixi (quando delictum non est notorium) nam si delictum sit publicum ex alio capite delinquens erit infamis, atq; adeò Irregularis, nempè ex infamia facti, de quo mox.

6 Posterioris modi infames de Jure, hoc est, qui non eo ipso, quòd committunt crimen, sunt infames, sed post sententiam Judicis condemnatoriam, & ut notat Castr. *de Cens. d. 6. p. 20. n. 4.* quæ sit sententia definitiva jam transacta in rem Judicatam, Infames, inquam, de Jure sunt illi, qui committunt ea delicta, de quibus quilibet de populo potest accusare delinquentem, nam propterea appellari solent crimina publica. Sunt autem in Jure Civili ii, qui committunt crimen Homicidii, Adulterii, Proditionis, Falsi, Rapinæ, Læsæ Majestatis (hoc ultimum est supra in Jure Canonico crimen inducens infamiam ipso facto, at nunc est inducens in Jure Civili infamiam post sententiam) Præterea crimen furti, injuriarum doli mali, & crimen iniquæ pactionis, ne de his criminibus quis accusetur.

7 In Jure autem Canonico sunt ii, qui committunt crimen doli in contractu Societatis; in Tutela, Mandato, Deposito, & crimen, quod quis fortè committat in accusando aliquem de delicto. Hi igitur non sunt infames statim ac committunt hæc crimina, ut erant dicti in priore modo, sed post sententiam definitivam, &c. Jura, & Doctores circa prædicta legi, & haberi poterunt apud citatos.

8 Denique hìc opportunum est, admonere, opinionem dicentium omnia peccata depositione digna parere Irregularitatem in delinquente, non esse veram, eamq; bene reiici à Castr. *l. c. n. 15.*

9 Præterea adverte, nec eo ipso esse Irregularem Apostatam, teste Farin. *q. 183. à n. 61.* Mascard. *de Prob. q. 112.* ab Ordine Sacro, vel à Religione, relicto etiam habitu, sed solùm ratione infamiæ post sententiam criminis condemnatoriam, vel post Notorietatem delicti, quæ ponat infamiam facti, de qua mox. Idem de Clerico ebrioso ex Jure novo, *Canon. in c. A crap. de vita, & honest. Cler.* Idem de peccatis, quæ arbitrio Episcopi punienda veniunt, &c.

Ex delicto alieno.

10 Ex delicto alieno solùm duo genera personarum invenio esse infames, unde & Irregulares, hoc est. Primò, filios, nepotesq; eorum, qui manus violentas in Cardinalem injecerunt. Secundò, filios eorum, qui committunt crimen Læsæ Majestatis. Lege Doctores mox citandos.

11 Quare filii, & descendentes Hæreticorum infames non sunt. Ita Sanch. *in Dec. l. 2. c. 28. n. 5.* aliique apud Castr. cit. An verò sint irregulares, dicam cùm de Irregularitate ex hæresi.

12 Rursus filii legitimi Meretricum, Damnatorum ad Triremes, eorumque, qui publicè ob pœnam justè vapulaverunt, nec infames sunt, nec Irregulares. Ita Diana *p. 10. tr. 11. res. 26.* cum aliis.

13 Denique illegitimi, hoc est non ex legitimo Matrimonio nati, Irregulares quidem sunt, ut infra suo *l. c. 17. §. 1.* dicemus, sed nullo modo infames, Cov. Mol. & Castr. eos adducens *l. c.*

Ex pœna alicui inflicta.

14 Ex hoc capite, vel poteris esse infamis ex vi ipsius Juris, quando scilicet in jure, vel in sententia contra te à Judice lata, decernitur, te condemnatum tali pœna, esse infamem: vel poteris esse infamis, quasi ipso facto, quando scilicet ad pœnam notorio dedecore affectam condemnaris.

15 Quæ autem sit pœna prioris modi, ipse tenor legis, seu sententiæ debebit ostendere. At quænam sint pœnæ posterioris, ostendit Regula sequens. *Ex jur. Cens. in L. ict. fust. ff. de his, qui not. infam.* Quæcunque pœna, quæ à lege, vel Judice imponitur; si propter delictum infamiæ imponatur, inducit infamiam per sui executionem, atque adeò Irregularitatem, secus non item.

16 Hæc regula planior fiet ab exemplis, quæ jam subdo. Primò qui puniuntur per fustigatorem non quomodocunque, sed ex sententia lata contra ipsum, vel ex Superioris mandato sic decernente propter notorium, & infame crimen, est infamis, adeòq; ut dicemus irregularis. Ictus ergo fustium non irrogat infamiam Juris, nisi ex infami causa infligatur.

17 Secundò, Damnati ad Triremes cum executione, non omnes, sed solùm, ut tenet Thesaurus *de pœn. Eccles. p. 1. c. 33.* ii, qui ex causa famosa, hoc est ex crimine publico commisso cum dolo ad illas damnati fuere, sunt infames, irregularesque, atque hi etiam si non præcesserit fustigatio, idque etiam (ut idem habet) transacto tempore pœnæ. Quamvis etiam Diana *p. 4. tr. 2. res. 83.* indistinctè putaverit, esse probabile omnes damnatos ad Triremes esse irregulares, & esse item probabile non esse; Diana *p. 10. tr. 11. res. 26.* tamen sequitur citatum Thesaurum, quem etiam sequitur Donatus, *de Reg. l. 1. c. 182. n. 2.* & Campanili, *Rubr. 11. c. 18.* refragantibus Ruitio, *p. 1. dec. 19.* & Prates, *d. 6. c. 5. §. 3. nu. 53. fol. 622.*

18 Tertiò, publicè pœnitentiatus ob suspicionem criminis famosi, qualis est suspectus de hæresi, sed non hæreticus, non putatur à Thesauro loco citato infamis infamia Juris, sed si causa suspicionis sit publica, erit infamis infamia facti, de qua mox dicemus.

19 Dixi (publicè pœnitentiatus) idest per illam pœnitentiam, quæ publicè sit inflicta à Judice fine certo, & determinato ritu, nam illa pœnitentia, quæ apud Canones appellatur solemnis, quæque fiebat cum certa forma, certisque cæremoniis, jam hodie non est ampliùs in usu.

20 Quartò, ii Milites Religiosi, qui de famoso crimine notati condemnantur ad deponendam Crucem, seu Habitum suæ Religionis: Ii, qui ob toleratum uxoris adulterium, avium pennis amicti, publico spectaculo exponuntur. Ii, qui, ob furtum, in fronte, vel humero stigmate inuruntur: Ii, inquam, Infames teste Prates, *in manuscr. cit. disp. 6. q. 5. n. 56. fol. 623.* sunt infamia Juris, atque adeò Irregulares à solo Pontifice Summo dispensandi.

21 Contra ex eodem Doctore, levis verberatio (hac enim solent castigari pueri sine infamia) & Collaris inductio non inducunt infamiam Juris, quia ex levi causa infliguntur. Ita sanè, sed, si ex gravi causa, & hæc sit cognita, non dubito, quin ejusmodi pœnæ inducant saltem infamiam facti, de qua mox.

Quintò, An Excommunicatus eo ipso sit infamis. Resp. tribus dictis. Dico Primò, excommunicatum vitandum esse infamem de facto, jam enim publicè, donec petat absolutionem, notorius peccator est, atque adeò Irregularis, ut mox §. 3. agentes de *infamia facti*, dicemus.

Dico secundò, excommunicatum non vitandum, si sit occultus. Ita Leand. *de excomm. d. 16. q. 10.* non esse infamem de facto, quia sic notoria non est ejus inobedientia: At si sit publicus; quamvis non sit juridicè nominatim denuntiatus, nec publicus percussor Clerici, jam erit notoriè peccator, inobediens, & Canonicè infamis de facto, atque adeò, modo jam dicto, Irregularis.

Dico, Tertiò, cum Filliucio, excommunicatum, ut sic non afferre ex se infamiam, unde nec, ex se Irregularitatem. Probatur, quia non affert infamiam facti, ergo nullam. Non juris: nam in jure non habetur, eam universaliter esse causam infamiæ, sed solùm, quando constituitur ex quibusdam criminibus, quibus peculiariter connectunt jura infamiam, qualis est hæresis, de cujus Irregularitate dicetur infra suo loco, & qualis est etiam percussio Cardinalibus inflicta *c. Felicis, de Pœnis in 6.* Non facti, quia sic etiam Excommunicatione occulta pareret infamiam Facti, quod tamen esse non potest: Infamia enim Facti non emergit nisi ex delicto notorio, ut mox dicto §. 3. notabimus.

Ex Officio Histrionis.

22 Jura etiam volunt, ut qui officiis quibusdam vilibus vacant, infames ipso jure sint, atque adeò Irregulares. Ejusmodi autem sunt ex omnium sententia. Primò, Histriones pretio conducti obscœna repræsentantes. Dicentur autem ex officio, si bis, vel ter in scenam prodeant, de quibus leg. Menoc. *de Arbitr. casu 99. nu. 24.* & Ricciul. *de statu Repr. l. 5. c. 12.* Immò etiam si semel prodeant in scenam, quando ex officio jam assumpto id faciunt. Lege Diaz. *in prax. crim. Can. c. 63.* Vivald. *d. p. 3.* Candel. *de irreg. ex infr. n. 19.*

Artes aliæ viles.

23 Lictores, Satellites, Carnifices sunt infames ex Lezana, *V. Infamia n. 3.* Prates *cit. d. 2. c. 4. n. 4.* Sed negat Castr. *de Cens. d. 6. p. 20. n. 6.* tum de his, tum de Macellariis, & similibus, dicens nullo Jure contrarium probari. Dictos Lictores, similesque Justitiæ Ministros (morte condemnatorum secuta) esse Irregulares ex defectu lenitatis alia est consideratio, de quibus infra suo loco.

24 Sunt ergo hi homines infimæ notæ, & propter dignitatem, nulla ratione promovendi, sed certè infames non sunt. Quis enim audebit Sacris initiare eum, qui actu exercet Macellariam, Cauponariam, Cloacariam, Circulatoriam, Funabulariam, vel similem? Addunt his aliqui, ut P. Prates, *l. c. d. 4. prælud. 2. num. 4. fol. 220.* & meritò Anatomistas, qui manu propria incidunt Cadavera, Pollintores, seu Vespillones, *Beccamorti*, vulgò &c.

25 Hic denique ne ignores, Parentes, qui ejusmodi exercitationibus se immiscent, eandem vilitatem in filios nequaquam transfundere, si ipsi filii ab hujusmodi abstineant, cùm nullus Textus, ut notat Felinus, *in c. cum Deputati de Jud. ex Gloss. in cap. Quoniam vetus 24. q. 1.* Lege etiam Majolum *de Irreg. l. 3. c. 1. n. 7.* contra dictos filios habeatur. Immò præclara de hac re sententia Antherii Papæ refertur. *In Episcoporum* inquit Antherius Pontifex in Epistol. ad Episc. Betic. (*Negotio prosapiam non agnosco; Apostolicus Ordo hoc probat, ac tot Pontificum, & Episcoporum numerus, qui vilibus parentibus nati dignissimè Sacerdotio functi sunt.*

Du-

Ducens Uxorem vilem.

26 Qui Ancillam duxit in Uxorem inter Infames, ut vult Suar. *de Cens.d.*48.*sect.*3.*fin.*Sanch.*l.*7.*de matr.d.*19.*n.*14. *ex c.si quis Viduam* 3.*d.*34.contra Henriq.*l.*14.*de irreg.c.*5.*n.*4. numeratur, ut item qui Meretricem duxit, aut repudiatam, aut Saltatricem, vel Scenicam, quamvis Virginem, & universaliter, qui feminas duxit viles; Vilis enim etiam præscindendo ab infamia, persona illa reputatur, qui cum vili tam arctum commercium contraxit.

§. III. *De Infamia facti.*

1 UT quis Jure Canonico habeatur infamis infamia facti, atque adeò Irregularis, sufficit, quodcunque peccatum mortale, in quo quis notoriè perseveret. Vide *C.Testim.de Test.const.*3.*q.*5.*c.inf.*6.*q.*1. Tria ergo requiruntur, & sufficiunt ad Infamiam facti pariendam, peccatum quodcunque mortale, perseverantia in illo, & Publicitas, seu publica, & quidem certa notitia.

2 Quoad Primum, nota, id dici in materia, de qua loquimur Irregularitatis, nam in ordine ad alios effectus, ut rectè notat Laym. *l.*1.*tr.*5.*p.*5.*c.*4. tantus rigor est temperatus, multo magis Jure Civili, in quo, testante Molin.*tr.*4.*de Just.d.*7.*n.*6. multa peccata, non reddunt eorum patratores viles, & infames. Lege eundem Molinam *ibid.* qui rectè percurrit aliqua capita, per quæ homo judicetur infamis infamia facti.

3 Quoad Secundum, idest, quoad perseverantiam, nota, id intelligi, quoad peccata ex se infamiam aliàs non parientia, nam, si quis v.g. publicè sciretur semel cognovisse mulierem, non esset quidem infamis, quia jam non perseverat in peccato, quod solùm semel fecit. At, si quis sciretur publicè cognovisse suam matrem, vel illam occidisse, nonne esset infamis infamia facti, donec per veram pœnitentiam, de qua mox §.5.*n.*3. ejusmodi infamiam excuteret?

4 Quoad Tertium, hoc est, quoad publicitatem, duo sunt notanda. Primò, crimen debere cognosci à multis, atq; adeò non sufficere, si certò sciatur à paucis, nam hoc pacto res diceretur occulta.

5 Secundò notitiam debere esse certam, si non metaphysicè, sanè moraliter, secus te injustè gereres, si quempiam, ut infamem repellas solùm ex levi suspicione inter homines leves exorta.

6 Si tamen opinio de tuo peccato sit vulgata apud Viros probos, & prudentes, quamvis non adsit certitudo, multò magis, si orta sit hæc opinio non ex vanis, sed ex probabilibus conjecturis, eris ab Ordinibus, ac Beneficiis Ecclesiasticis repellendus, interim, dum te non purgas, juxta, *C.Quoties, & C.Interim, de Purg.Canonica.* Neque enim decet in Clericum cooptari eum, cujus opinio gravata est. Ita Castr.*de Cens. d.*6.*p.*20.*n.*7. quod latè etiam habes apud Sanch.*in Dec.l.*2.*c.*28.

7 Ex hac doctrina resolvi nudiustertius, Clericum accusatum apud Episcopum sui Domicilii de commercio cum Fœmina, & ab eodem citatum ad comparendum, nequaquam ordinari potuisse ab Episcopo sui Beneficii, ut Clericus intendebat. Ratio resolutionis fuit prædicta doctrina, quia non præsumitur Episcopus ille voluisse Clericum citare ad comparendum, nisi motus ex probabilibus rationibus, seu conjecturis. Fatebar interim meram accusationem non satis esse ad hominem reddendum Infamem, quia accusatio non rarò fit ab Inimicis, & non rarò item sine sufficientibus probationibus, sed in casu nostro aderat citatio Episcopi, qui ut dicebam, non præsumitur Clericum voluisse citare sine aliqua tandem probabilitate delicti. Addidi, saltem antè ordinationem oportere eum se purgare, juxta prædicta, ab opinione, quæ jam erat inter prudentes de commisso crimine: Nam propterea communiter teste Nald.*V.Accusare, num.*4.Barb.*de Potest.Episc. alleg.*43. Garzia *de Benef.p.*7.*c.*7.*à n.*6.Favet. Gibal.*de irreg.c.*5.*d.*4.*n.*27. docetur, accusatum, pendente accusatione, admitti ad Ordines non posse.

§. IV. *Effectus infamiæ.*

1 INfamia, sive juris, sive facti in Jure Canonico (nam de Civili nos non agimus) hos duos effectus progignit. Primò, ut Infamis ordinari nequeat: id, quod sæpè diximus in Superioribus. Secundò, ut illi Dignitates non conferantur juxta Regulam illam Juris *Infamibus porta non pateant dignitatum.* Nomine autem dignitatis hic non intelliguntur solùm Personatus, sed quæcunq; Ecclesiastica Beneficia, & Officia publica, puta Judicis, Assessoris, Advocati, &c.

2 An verò, sicuti, si conferantur Ordines Infami, valet collatio, ita valeat collatio Beneficii, vel Dignitatis, licèt in utraque collatione certò peccetur, bipartita est Doctorum opinio. Mol. *tr.*4.*d.*11.*n.*3. aliique apud Castrop. mox citandum cum communi ait, esse invalidam. Castr. *de Cens.d.*6.*p.*20.*n.*11.cum Garz. putat in foro externo invalidam quidem esse, sed esse probabile in foro Conscientiæ esse validam, ac propterea ejusmodi provisum posse dignitate, seu officio frui, donec à Judice collatio rescindatur. Ratio hujus probabilitatis est, quia nullus afferri potest Textus collationem hanc invalidans, nam quando dicitur (*Infamibus porta non pateant dignitatum*) satis commodus sensus esse potest, quod non pateant licitè: annullatio autem actus, cùm sit odiosa, sine claro Textu inducenda non est. Adde, tanquam Regulam peculiarem *in Tractatu de Irregularitate,* quando Textus potest explicari, ut significet aliquid aliud, non esse intelligendum, inductivum, Irregularitatis.

3 Hæc de Infamia contracta ante susceptas Dignitates. Sed quid, si superveniat?

Resp. si superveniat Infamia facti, certum est, eam non privare ipso Jure possidentem suas Dignitates, vel Officia, ut est communis opinio, quia in nullo Textu habetur ejusmodi privatio. Si verò superveniat Infamia Juris, licèt statim illorum privationem inducat; tamen hujusmodi Infamis abdicare à se illa officia nequaquam obligatur, modo, quo docet cum multis Castrop. *l.c.* & nos diximus §.2.*n.*5.

§. V. *Quis dispenset in Irregularitate contracta ex Infamia.*

1 SI à te incursa fuit Infamia Juris, ex eo nimirum, quod subivisti sententiam, quæ condemnavit ad Infamiam, vel, quæ declaravit commisisse delictum trahens Infamiam, juxta paulò antedicta, opus est tibi, etiam emendato, dispensatione Summi Pontificis ad Ordines suscipiendos, vel Ordines susceptos exercendos. Nam, si non præcessit ejusmodi sententia, te posse gerere, ut non Irregularem, atque adeò te non indigere dispensatione, si res sit occulta, diximus §.2.*n.*5.

2 Si tamen crimina Infamiam hanc trahentia sunt adulterio minora, Irregularitatem ex ea contractam posse post peractam pœnitentiam dispensari ab Episcopo, docet Castrop.*l.c.*cum Sanch.Henriq. Avila, Molin. & aliis, addens, quando Infamia inducta est à Jure Civili, eam posse aboleri à Principe Sæculari, qua abolita, cessabit Irregularitas, quæ in ea Infamia innitebatur.

3 Si autem Infamia facti laboras, illam tu ipse teste Suarez, Henriquez, Molin.cum Castrop.cit. tolles per emendationem delicti, utique notoriam, & quæ saltem per triennium duraverit. Gibal.*de irreg.c.*6.*q.*1.*n.*5. non præscribit tempus, sed solùm petit emendationem cognitam.

4 Hinc ergo, qui non fuit condemnatus per sententiam imponentem, vel declarantem Infamiam (tunc enim non sufficit emendatio, sed requiritur dispensatio, ut dictum est) licèt notorius fuerit Sodomita, Concubinarius, Usurarius, &c. Si modo dicto emendatus est, poterit promoveri. Lege Gibalinum *loc.cit.*

An hæc Irregularitas ex Infamia tollatur per Baptismum, quando hic suscipitur post ipsam contractam, dicemus infra *c.*22. §.1.*n.*2. interim videatur Suar.*d.*48.*de Cens.sect.*2.*n.*11.

CAPUT XI.

De Irregularitate ex novitate Fidei.

§. I. *Quisnam eam contrahat?*

1 NOvi in Fide, quos Græca voce *Neophytos* appellamus, ii, *C. Sicut,d.*48.sunt, qui cum Judæorum, Saracenorum, vel Ethnicorum Religionem professi fuerint, de novo ad veram Christi Domini fidem accesserunt.

2 Hos ergo Irregulares voluit Ecclesia. *C.*1.*dist.*48.*C.*1.*&* 2.*dist.* 55.*C.Si aliquando, & c.Si offic.dist.*59. Primò, ne (ut ait S.Paulus 1. *ad Tim.*3.) in superbiam elati in judicium incidant Diaboli, ex eo scilicet, quòd sibi plaudere plus justo possent, putantes Ecclesiam ipsorum Ministerio indigere. Secundò, quia ad docendum alios est ineptus ille, qui benè edoctus non est. Tertiò, quia bonis moribus debet prius assuescere, qui ad tantam Ordinum puritatem, dignitatemque est promovendus.

3 Porrò ex descriptione allata Neophyti tria sunt colligenda. Primò, qui Sacro Baptismi Fonte est ante usum rationis ablutus, quamvis filius sit Patris Infidelis, non est reputandus Neophytus, atque adeò nec Irregularis. Ita Cov.*in Clem.si furiosus p.*1.§.2.7. & 8.Avil.*de Cens.p.*7.*d.*4. Sayr.*de Cens.l.*6.*c.*11.*n.*11. Bonac. *de Cens.d.* 7.*q.*2.*punct.*1.*n.*5.Ricciullus *de Neophyt.c.*1.*n.*3. Lezan. alios citans *consulto* 16.*n.*31. quia aliam Religionem professus non est. Ita passim Doctores. Multò ergo minus irregularis erit filius Christiani novi; Solùm enim filium Hæretici ob peculiarem Canonum constitutionem irregularem esse dicemus infra, quia tunc Ecclesia vult punire delictum Patris in filio.

4 Secundò, qui à Christianis natus diù vixit inter Infideles, & Infidelium sectam non est professus, si deinde ad suos reversus ritè Baptismum suscepit, non est Neophytus, nec Irregularis. Ita Doctores iidem *in d.c.sicut d.*48. quia de ratione Neophyti est, ut falsam Religionem ante Baptismum fuerit amplexus.

5 Tertiò, si idem à Christianis natus potuit Baptizari, sed noluit, quamvis deindè, urgente periculo mortis, Baptismum susceperit, Neophytus est, & Irregularis, *C.si quis distinct.*57.Lege Ugolin.*lib.de Irregul.cap.*2.*§.*3.*num.*1. & Gibal.*de Irregul. cap.*4.*qu.*4. *num.*16. quia susceptio Baptismi, quando urget necessitas, non vacat suspicione infirmæ fidei. Sed notandum, quod additur *in c. Si quis d.*57. *Nisi fortè postea ipsius studium, & fides probabilis* *fuerit,*

fuerit, aut hominum raritas exegerit. His explicatis supersunt quæstiunculæ tres.

Quodnam tempus purgat hanc fidei novitatem?

6 Quæstiuncula Prima. Quamdiu est expectandum, ut Adultus noviter baptizatus judicetur purgasse novitatem, atque adeò ampliùs Irregularem non esse?

Resp. satis esse annum, putat Ricciull. *de Neophytis cap.* 10. quia Miles, & Servus post annum cum veteranis adscribitur. Duos requirunt Romanus *sing.* 421. & Campanili *in Divers. Jur. Civ. Rub.* 11. *c.* 7. *n.* 5. quia circa duos annos potest quis doctrina, & Christianis moribus sufficienter instrui. Navarr. *in manu c.* 27. *num.* 205. Majol. *de Irreg. l.* 1. *c.* 31. *n.* 1. Filliuc. *tr.* 19. *c.* 7. *n.* 184. G. Hurt. *de irreg. d.* 2. *diff.* 19. *n.* 61. Bonac. *l. c.* & alii decennium requirunt, fortasse propter illud S. Hieron. (debes multo tempore addiscere, quod doceas) Multum autem tempus decennio mensuratur in Jure. *L. Si cum* §. *Arist. ff. Qui, & à quibus*.

7 Vera sententia est, id arbitrio Episcopi esse relinquendum. Ratio est, quia in Jure tempus certum non designatur, sed potius sic loquitur Pontifex. *C. Neoph. dist.* 61.

Neophytus ne ordinetur. At, si non deest humilitas competens Sacerdotio ubi causa non haret, vitium non imputatur.

Episcopus ergo nunquam statim à Baptismo Neophytum ordinet, quia tunc certò est Irregularis, quia posito, quod quis prudenter Judicetur Neophytus, Irregularitate laborat à solo Summo Pontifice, ut mox dicemus, dispensanda. Episcopo autem solùm competit declarare, an hic sit Neophytus, necne. Verùm, si post aliquod tempus judicet Episcopus, Neophytum ea præstare fide, humilitate, doctrina, ut meritò sit cum cæteris Veteranis adnumerandus, adnumeret, & jam tanquam Veteranum promoveat. Ita Covar. *l. c.* Suar. *de Censf. d.* 43. *sec.* 3. *n.* 6. & 7. Bonac. *l. c. nu.* 240. Dian. *p.* 4. *tr.* 2. *ref.* 50. Avil. *de Cens. l. c.*

An Neophytus etiam à Minoribus, & Prima Tonsura sit reiiciendus?

8 Non esse ab his reiiciendum, putant aliqui cum Bonac. *l. c. n.* 5. At reiiciendum putat Fill. *l. c. n.* 184. Suar. *de Cens. l. c. n.* 5. Avila *loc. c. concl.* 1. Ugol. *de Irreg. c.* 2. §. 1. *n.* 2. aliique. Ratio utriusque sententiæ est, quia priores non putant esse indecentiam, Neophytum his Minoribus initiari, putant posteriores. Sed tandem utramque sententiam esse probabilem, pronuntiat Gibal. *de irreg. cap.* 3. *qu.* 3. *num.* 12.

9 Illud certè nemo negabit, quia ad Primam Tonsuram, Minoresque Ordines minor aptitudo requiritur, quàm ad Majores, facilius posse Episcopum declarare, hunc ad illos idoneum esse, quàm ad hos, qua posita declaratione, jam irregularis quoad Minores non erit.

Trahentes originem à Judæis, Saracenis, Infidelibus, an aliqua macula Irregularitatis Canonicæ inficiantur?

10 Nulla prorsus, ut luculenter, & multis citatis, latè probat Lezana, *consulto* 16. Nam licèt in aliquibus Ecclesiis repellantur ex peculiari Summi Pontificis placito à Beneficiis, & in aliquibus Religionibus repellantur à Religione; tamen particulares hæ constitutiones non officiunt prædictis, ut volunt Sayr. *de Cens. l.* 6. *c.* 13. *n.* 12. Fel. *in c. Ea te, de Resc.* Covar. *l. c.* Sanch. *in Dec. l.* 2. *c.* 28. Suar. *de Cens. d.* 43. *sect.* 3. *n.* 8. ne possint Ordines suscipere, quia quoad Ordines nullum Jus est contra illos. Eas autem particulares constitutiones esse legitimas, latissimè probat Escobar à Corro *t.* 1. *in Antil. contra Amayan.* in eruditissima disputatione de hoc argumento. De natis ab Hæreticis jam supra indicavi, me paulò post esse dicturum, cùm de Irregularitate ex Hæresi.

§. II. *Quis dispenset in prædictis Neophytis?*

1 SOlus Pontifex. Qua ratione autem Episcopus possit indirectè dispensare, idest declarare, &c. satis indicatum est in præcedentibus.

CAPUT XII.

De Irregularitate ex defectu Scientiæ.

§. I. *Quis eam contrahat?*

1 ILliteratorum quatuor gradus facio. Primum, quo, quis tantùm scit legere, & scribere lingua materna, nam, qui infra id, nimis est manifestum, omninò esse illiteratum.

2 Secundum, qui non solùm materna, seu vulgari lingua verùm etiam Latina legere didicit, & scribere: at ad ea, quæ latinè scribit, legitve, intelligenda non pertingit.

3 Tertium, qui legit scribit, intelligitque Latina, sed nec perfectè eadem intelligit, nec perfectè ea loquitur, intelligit tamen substantiam ejusmodi locutionis.

4 Quartum, qui hæc omnia perfectè intelligit, loquiturque, sed ad Doctoratum, sive Canonum, sive alterius facultatis, nec pervenit, nec ad illum propter ingenii hebetudinem, vel propter aliud, aspirare potest.

5 His quatuor gradibus distinctis tutam dabimus, Deo favente, de Illiteratorum Irregularitate doctrinam. Nam quia Gibalinus *c.* 3. *q.* 3. *à n.* 5. hos quatuor in duos tantùm gradus contrahit, minus rectè, quia benignè nimis, de hac Irregularitate locutus est.

6 Porrò illiteratus primo gradu, *C. non confidat d.* 5. *C. illiterat. dist.* 36. *C. ult. de Temp. Ord. in* 6. *cum Gloss.* multò magis infra ipsum *C. Quemad. de jurejur.* Navar. *c. si quando excep.* 13. *de resc.* Menoc. *de arb. l.* 2. *casu* 425. *n.* 10. Ugol. *de Irreg. c.* 3. *§.* 2. *n.* 1. Barb. *de Potest. Episc. alleg.* 26. *n.* 9. *aliis cit.* est omninò Irregularis, durante tamen ejusmodi imperitia: & meritò, quia is non potest ea præstare, quæ pertinent ad ministeria Ordinis, quæ Latina passim scripta leguntur. Unde tum qui sic ordinat, tum qui sic ordinatur, peccat graviter, & insuper ipse ordinatus illicitè Ordines exercebit.

7 Excipe Primam Tonsuram cum Rebuffo, *de pacif. poss. n.* 27. & 29. *C. præcipimus d.* 34. Nam si quando Episcopus adverteret, puerum initiandum scientem dumtaxat legere, & scribere materna lingua, ejusmodi esse indolis, atque in iis circumstantiis, ut facilè credi possit, fore brevi aptum ad scientiam majorem, ordinare illum sine incommodo posset. Vide mox *§.* 2. *n.* 1.

8 Illiteratus in secundo gradu non est Irregularis, seu ineptus ad Minores Ordines, est tamen ad Majores propter rationem modò *n.* 6. indicatam. Confirmatur ex Textu *C. Quamvis de ætate, & qualitate*, in quo Pontifex deponit Episcopum à muneris Pontificii executione, & administratione: quia idemmet Episcopus confessus est, se nunquam Grammaticam didicisse, & nec vel Donatum legisse. Si ergo Episcopus à suscepto Episcopatu removetur ob ejusmodi Illiteraturam, quantò magis removebitur quis ab Ordinibus nondum susceptis?

9 Illiteratus in tertio gradu cum variam habere latitudinem possit, arbitrium erit penes Episcopum respectu sui subditi judicare, an tantam is habeat literaturam, quanta requiritur ad singulos Ordines: cùm certum sit pro Minoribus minorem peritiam, pro Majoribus majorem exposci. Id aliquanto distinctius explicabitur mox *in seq. §. ex Trid.*

10 Illiteratus in quarto gradu non est Irregularis: Immò ipsa praxis docuit, ad Ordines etiam Majores non requiri, nec Doctoratum, nec tantam scientiam, quanta consuevit esse in Doctore.

§. II. *Quid Tridentinum circa prædictam litteraturam explicaverit?*

1 HÆc in universum ferè dicta reddidit Trid. *sess.* 23. *c.* 11. 13. & 14. *de Ref.* clariora, quando unicuique Ordini suum peritiæ gradum affixit; sic enim habet.

Pro Prima Tonsura sciat Tonsurandus legere, & scribere, & rudimenta Fidei. Notat autem hìc Sanch. *in consl. l.* 7. *c.* 1. *d.* 45. *n.* 13. sufficere, si sciat legere, & scribere lingua Vulgari: quod certè est quid ampliùs, quàm quod diximus §. *præc. n.* 7. cum Rebuffo. Pergit Trid.

2 *Pro Minoribus Latinam linguam intelligat.* Et profectò in bonæ indolis pueris, quando spem præseferunt majoris literaturæ adipiscendæ, potest præsumi, Tridentini mentem non fuisse, eos excludere, si non rectè intelligant, quæ rectè latina legunt, Spes enim illa potest æquivalere necessariæ dispositioni. Confirmatur, quia video, ejusmodi esse praxim. Unde Turrecremata, & Gemin. *C. Illiteratos d.* 36. Innoc. *C. In cunctis de Electione*, cum aliis dicit, puerum, qui pro ætate didicit, ostenditque, pro tempore proficere posse, non debere appellari illiteratum. Redeo ad Tridentinum.

3 *Pro Subdiaconatu* (inquit) *& Diaconatu literis, & iis, quæ pertinent ad eos Ordines, quos suscipit, exercendos, sit instructus.*

Pro Sacerdotio eas habeat litteras, quibus possit docere Populum de his, quæ ad salutem sunt necessaria, sciatque administrare Sacramenta.

4 Non tamen puto oportere, ut is idoneus sit ad Confessiones excipiendas, tum, quia non omni Sacerdoti hoc munus imponitur, tum quia quando imponitur, nova debet ex eodem Trid. *l. c. c.* 15. approbatio, novumque examen accedere. Favet ejusmodi Sacerdotibus non admodum peritis ea S. August. relati *in c. Speculo d.* 38. monitio, qua ait, non esse corrigendos ab eruditoribus, sed piè tolerandos illos Antistites, vel alios Ecclesiasticos Ministros, qui fortè cum Barbarismis, & Solęcismis Deum invocant, vel eadem verba, quæ pronuntiant, non intelligunt, perturbatèque distinguunt, modò hi sententiam intelligant. Hæc Sanctus Pius Doctor. Licet autem hìc sermo sit de jam promotis, ducere tamen aliquale argumentum poterit prudens Episcopus, pro promovendis.

5 Illud etiam est indulgendum, ut, quando initiandus est necessarius pro aliquo oppido, ubi sapientiorem habere Episcopo non datur, possit, (ut observat rectè Menoch. *de Arb. l.* 2. *casu* 425. *fine*, cui adde Gloss. *d.* 55. *Prisc. & eand. Gloss. d.* 57. *c.* 1.) minori præditus peritia promoveri.

6 Si hac occasione scire aveas, quænam literæ requirantur ad Beneficia, sive Majora, sive Minora Ecclesiastica, lege Canonistas *in C. Cum in cunctis, de elect.* Castr. Garziam, Lotterium, Azor. in propriis *Tractatibus de Beneficiis*, & aliquid tangit Sanch. *in consl. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 45. *n.* 11. nec omittatur Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de Reform.*

§. III.

§. III. *Quanam scientia requiratur in Religioso initiando?*

1 QUoniam Pontifex prohibet, ne Episcopi primam Tonsuram conferant illiterato, nisi fortè Religioni nomen det, ideò colligunt aliqui Recentiores, tum pro Prima Tonsura, tum pro aliis, quibuscunque Ordinibus, atque adeò pro Sacerdotio, minorem scientiam requiri in Religioso, quàm in Sęculari. Addunt, cùm Religiosus versetur sæpè cum valdè doctis, facilè illum ipso usu peritiorem reddi posse.

Equidem scio à multis, ut Henr. & Villal. citat. à Portella *in d. Reg. V. Ord. Sacri num.6.* Glian. *de Cens. V. Ignorat.* Gibal. *de Irreg. cap.3. q.3. num.8 fine*, & probabile putat Diana *p.2. tr.16. res.29. & p.4. tr.2. res.74.* Castr. *d.6. de Cens. p.10. num.3.* Id tanquam probabile doceri. Verùm ego cum Ledes. *in summ. T.1. tr. de Ord. c.7. concl.4.* illis acquiescere nequaquam, propter sequentes rationes, vel nolui, vel non potui.

Primò, quia id nullo Jure, sed omninò gratis docetur. Immò in Tridentino *sess.13. c.12. de Reform.* sic præcipitur.

Regulares, nec in minore ætate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur privilegiis quibuscumque, quoad hoc, penitus exclusis.

Profectò, si diligens examen cum Religiosis est habendum, qua ratione exigua doctrina in illis erit satis? Ad exiguam doctrinam inveniendam diligenti examine non est opus.

Secundò, quia hac nostra ætate non minus à Sæculari, quàm à Religioso, ne dicam multò ampliùs, requirunt instrui Fideles, & æquale periculum est in utrisque, tum errandi in docendo, tum errandi in Sacris ministeriis peragendis.

Tertiò, quia non loquuntur consequenter Contrarii; Ipsi enim cùm explicant, quid satis sit litterarum pro Religioso Sacerdote, dicunt, sufficere, ut is benè legat, & pronunciet (utique Latinè) & item, ut mediocriter Latinum Sermonem intelligat. At ego affirmo, fieri non posse, ut quis hæc habeat, quin sit aptus, sive Religiosus sit, sive Sæcularis, ad Sacerdotium, ad arbitrium tamen Episcopi, cui id remisimus paulò ante *§.1. n.8. & §.2. n.5.*

Quartò, quia Contrariorum rationes facilè diluuntur, nam Textus ab ipsis allatus *n.1.* qui loquitur de sola prima Tonsura, non est ad alios Ordines extendendus, si quidem homini Religionem ingredienti, qui ob ipsum ingressum fit Ecclesiasticus, facilè conceditur prima Tonsura, quæ nihil ampliùs facit, præter quam constituat in eodem statu Ecclesiastico: At in aliis Ordinibus ad altiorem gradum ascenditur.

Ad id, quod additur. Respondeo, etiam parem convictum cum Doctis habere Sacerdotem Sæcularem, si suo officio non desit, vacandi semper in Ecclesiis. Prætereà nullum Episcopum invenies, qui te velit promovere ad Sacerdotium ob solam spem, quod Patrem, Fratresque germanos habeas, qui te continuò instruant. Instructos Sacri Canones, & præcipuè Tridentinum requirunt, non instruendos.

Non autem esse tam rigidus volo, ut non approbem illa duo, quæ meritò approbat Majol. *de irreg. l.1. c.32. à n.7.*

Alterum, aliquid circa literarum peritiam indulgeri posse pro Regularibus, si sint Anachoretæ, & solitarii.

Alterum, si ordinandus, ut notavi §.2. *n.5.* necessarius sit pro Oppido, vel Sapientiores haberi nequeunt, multo magis, si indigeat operariis pro vinea Dei in locis infidelium, supposita solida virtute ordinandi, quia præstat, Sacerdotem habere non valdè doctum, quàm habere nullum.

Adde & tertium cum Gibalino *de irreg. c.3. q.3. n.8. fine*, & Villalobos. Si Canonici, inquit, vel alii Beneficium habentes insignes sint moribus, aut alio quopiam eximio dono præditi, facilè scientiæ defectus aliquis dissimulari poterit. Hæc illi de Beneficiariis, quæ certè Sacerdotio in aliquo raro casu conveniri posse, non est repugnandum.

§. IV. *De examine Ordinandorum ad cognoscendam eorum peritiam.*

1 JUxta Tridentinum *sess.23. c.12. de Ref.* ut diximus, omnes, etiam Regulares, sunt diligenter examini subdendi. Circa quod, cùm declaratione non indigeat, duo adverto dumtaxat.

Primò, si ordinandus sit aliunde notus, posse examini non subiici, ut notat rectè Sanch. *de Cens. l.7. c.5. disp.46. n.8.* Immò convenientius forè puto, si ille non examinetur, quando ejus certa peritia est, ut nimirum intelligant omnes, benignè, immò & cum decore excipi ab Ecclesia Sapientes.

Secundò. Regulares ex vi Tridentini citati subduntur Examini Episcoporum, ut probat Castr. *de Ord. p.8. n.*.. non obstantibus eorum privilegiis. Tamen, quia post Tridentinum adest Privilegium Gregorii XIII. quo videntur eximi ab Examine prædicto promovendi ex Societate, omnesque ferè Religiones contendant, hoc idem Privilegium ipsis per communionem fuisse concessum (id, quod meum nunc decernere non est) ideò solùm Episcopis dico, eos posse acquiescere examini, seu approbationi factæ à Superioribus Religionis pro suis Religiosis promovendis, sicuti acquiescere idem Episcopus solet suis propriis Examinatoribus. Id autem dico, quando Episcopo moraliter constat de sinceritate, & diligentia dictorum Superiorum. Quod addo quia nimis frequenter adverti, Superiores plus equo esse in re hac indulgentes suis Religiosis, cùm tamen etiam ipsos Religionum Prælatos respiciat Præceptum Tridentini, ut diligenter examinent promovendum.

§. V. *Quis dispenset in defectu scientiæ?*

1 SI constet, esse quempiam illiteratum in eo gradu, quo §.1. dictum est, statim constabit, eum esse irregularem, ita ut nemo illum dispensare, nisi summus Pontifex, possit.

At quia, ut in simili supra notavimus sæpè Episcopo declarare conceditur, imperitiam non esse in eo gradu, qui constituat hominem illiteratum, atque Irregularem, ideò poterit tunc Episcopus eundem ad Ordines promovere.

CAPUT XIII.

De Irregularitate ex mala usurpatione Baptismi.

EX aliorum Sacramentorum abusu nulla, teste Castr. *de Cens. d.6. p.16.* Laym. *l.1. p.5. c.2.* Suar. *d.42. de Cens. sect.2.* oritur Irregularitas, præter Baptismum, & Ordinem, de quibus jam brevem tractationem aggredior.

§. I. *De Baptismo malè suscepto.*

1 QUi Baptismum (utique validum) ab hæretico scienter extra casum necessitatis recipit. Irregularis est. Ita Suar. *3. p. to.3. d.35. sect.6. fine.* Thes. *de pœnis Eccl. p.2. V. Bapt.*

2 Dixi (scienter) nam tum Infans (quicquid dicat Majolus) tum adultus, qui hanc prohibitionem nescit, sicut excusatur à culpa, sic & excusatur ab hac pœna.

3 Dixi item (extra casum necessitatis) quia pari excusaretur modo is, qui morti v. g. proximus Catholico Baptizante carens, ab Hæretico baptizari se sineret. Excusaretur etiam, qui metu gravi coactus ab hæretico baptismum susciperet; is enim etiam putatur casus necessitatis.

4 Qui autem, cùm sit adultus, Baptismum recipere differt usque ad articulum mortis, sive quia non judicatur fuisse constans in fide, sive quia præsumitur voluisse peccare liberiùs, unde fit indignus Ordinatione, sive, quia est numerandus inter Neophytos, Irregularis est, *C. unic. dist.57.* ut supra vidimus *c.11. §.1. n.58.*

5 Quæres. Qui Baptizat privatim aliquem sine necessitate, peccat sine dubio: at incurritne Irregularitatem?

Resp. Aliqui putant tum Laicum, tum Clericum non Sacerdotem incurrere, si sine necessitate sive privatim, sive solemniter Baptizent. Sed probabilissimum jam hodie est, Laicum nunquam incurrere, Clericum verò non Sacerdotem incurrere solùm, quando solemniter Baptizat sine necessitate. Ratio dictæ doctrinæ est, quia *in c.1. & 2. de Clerico non ordinato*, ubi hæc irregularitas fulminatur, solùm loquitur Pontifex de Clerico non Sacerdote Baptizante solemniter sine necessitate. Igitur non est extendenda ad alios, nec ad Baptismum privatum. Quare idem clericus, si Baptizet extra necessitatem privatim, repugnante Sacerdote, vel Parocho præsente, esto peccet, irregularitatem tamen non incurret. Nec obstat, quod *in d.c.* prohibetur sub irregularitate exercitium Ordinis ei, qui non est ordinatus, non obstat, inquam, quia Baptismus non est exercitium, seu actus ordinati, ut ordinati, sed cujuscunque etiam Laici, Lege Sylvestr. *V. Irreg. q.12. & 27.* Granad. *T.5. tr.2. dis.2. n.1.* Suar. *de Sacr. d.31. sect.3.* G. Hurtad. *de irreg. d.2. diffin. n.5.* aliosque.

§. II. *Ex Rebaptismo.*

EX Rebaptismo absolutè facto evadit irregularis. Primò Rebaptizans. Secundò, Rebaptizatus. Tertiò, is, qui ex officio ministrat dicto Rebaptizanti. Dico (absolutè facto) nam ex conditionato, puta sic: Si non es Baptizatus te Baptizo, quamvis temerè, idest sine sufficienti ratione dubitandi repetatur Baptismus, nulla inducitur irregularitas. Ita Suar. aliique cit. à Diana *p.3. tr.4. res.9.* Gibal. *de irreg. c.4. q.4. n.12.*

§. III. *Quis dispensat in his?*

1 IN his unus Summus Pontifex dispensare valet. Excipe Primò, quando Rebaptizans ingreditur Religionem; tunc enim ex *c. Literatum de Apost.* posse Episcopum dispensare, docet Prates, *in manusc. cit. de irreg. disp.5. c.2. n.16.* Excipe Secundò, quando delictum est occultum; tunc enim ex Trid. *sess.24. c.6. de Refor.* dispensat etiam Episcopus, ut Jo. Præp. *3. p. q.66. de Bapt. art.9. d.3. n.105. & 106.* signatè notat.

CAPUT XIV.

De Irregularitate ex Ordinum abusu.

EX tribus Capitibus abusus Ordinum Irregularitatem in quibusdam circumstantiis inducit. Primò, quando ii pravè suscipiun-

piuntur. Secundò, quando cùm eos non habeas, eosdem tamen usurpas. Tertiò, quando eos habens, eosdem tamen usurpas malè.

§. I. *Quando Ordines pravè suscipiuntur.*

1 TRia hic habe, Primò, eum, qui furtivè Ordines suscipit, fieri Irregularem per aliquos. Ita Suar. *de Cens. d.* 42. *sect.* 3. *n.* 5. Bonac. *de Ord. q. unic. p.* 4. *num.* 31. *& clarius d.* 7. *de irreg. q.* 3 *p.* 4. *num.* 6. Diana, *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 55. G. Hurt. *d.* 2. *de irreg. diff.* 2. aliique, id quod colligunt *ex c.* 1. 2. *&* 3. *de eo, qui furtivè.* Secundò, eum qui extra casus Jure permissos, cùm sit uxoratus, Sacros Ordines, vivente Uxore, suscepit, fieri Irregularem, Tertiò, non fieri Irregularem, sed dumtaxat suspensum eum, qui per alia quædam similia delicta Ordines pravè suscipit. Illustremus breviter singula.

2 Quoad Primum. Is, propriè dicitur furtivè Ordines suscipere ad effectum incurrendi, per prædictos, in irregularitatem, qui se ordinandorum numero admiscuit, cùm ad eos non fuerit ab iis, ad quos pertinebat, idest ab Episcopo, admissus. Unde sequitur, eum etiam furtivè Ordines suscipere; quia alium supponit examini, & deinde ad Ordinationem loco illius accedit.

3 Dixi autem *per aliquos*, nam Doctores, ut notat Bonac. *l. c. d. n.* 6. non conveniunt, an in hoc casu incurratur suspensio, an Irregularitas. Suar. & prædicti modò citati dicunt cum communi incurri Irregularitatem. Gibalinus, *c.* 5. *de irreg. qu.* 1. *num.* 21. aliique ajunt, incurri solam suspensionem, fundanturque utique Doctores in Textibus citatis, quos quilibet ad se trahit. Nobis hanc litem dirimendi otium non est. Videantur præcitati, sufficit enim scire, hanc esse dispensabilem ab Episcopo, eo modo, & distinctione quam dixi, cùm de Ordine *c.* 12. *§.* 1. *à n.* 34.

An prædictus furtivè intrusus validè ordinetur, dixi in eodem *Tr. de ord. c.* 6. *§.* 1. *n.* 13.

4 Quoad Secundum. Is uxoratus, etiam solùm per Matrimonium ratum, qui, præter casus in jure permissos, suscepit Ordines Sacros, irregularis est, vide Extrav. *Antiquæ de Voto* idque sive sciens faciat, sive per ignorantiam crassam nesciens, ut, si mortuane sit sua uxor, ignorare negligat? ignorantia enim crassa dolo æquiparatur, ut *lib.* 1. *in Dec. c.* 2. *§.* 10. *n.* 4. dictum est.

5 Sed quinam sunt casus jure permissi?

Resp. esse duos tantummodo. Primum, quando factum est legitimum divortium perpetuum, Secundò, quando adest mutuus consensus, &c. De quibus, deque conditionibus tunc requisitis, supra dixi distinctè satis *l. de matr. tr.* 7.

6 Quoad Tertium. Per alia quædam delicta circa dictos ordines, irregularitas non incurritur. Quare, quamvis aliqui putent, Primò, si quis suscipit Ordines ab Episcopo non consecrato, vel non baptizato. Secundò, si ab hæretico, vel schismatico. Tertiò, si simul à duobus Episcopis, quorum unus materiam exhibeat, alter formam proferat. Quartò, si, quis est de ritu Latino, recipiat Ordines ab Episcopo Græci ritus. De hac re lege Dianam *p.* 4. *tract.* 2. *res.* 14. vel Contrà. Quintò, si quis Ordines per saltum recipiat. Sextò, si eosdem suscipiat, non suscepto Confirmationis Sacramento. Septimò, si quis in Ordinum, vel Beneficii susceptione Simoniam committat. Octavò, si quis ordinetur ab Episcopo, qui renunciavit loco, & dignitati Episcopi. Nonò, si quis excommunicatus (nisi fortè Sacerdos, ut notat Suar. *de Cens. d.* 31. *sect.* 1. *n.* 5.) faciat coram se Missam celebrare. Decimò, si quis iteratò Ordines suscipiat. Quamvis, inquam, aliqui putent, hos incurrere in irregularitatem; tamen alii probabilius negant, esto peccent; & aliquando incurrant suspensionem, ut *in tr. de Ord. c. penult.* dictum à nobis est. Lege tamen Suar. *l. c. &* d. 42. *de Cens. sect.* 3. *&* 4. Gibal. *de irreg. c.* 5. *q.* 1. *à n. præsertim* 14. Prat. *in manusc. de irreg. d.* 5. *c.* 3. *fol.* 490. aliosque.

7 Sed adhuc inquires Primò. Si multi ex prædictis, ut dicitur *in Tractatu citato de Ordine*, incurrunt suspensionem, per quam, nec possunt ascendere ad alios Ordines, nec in susceptis ministrare, cùm irregularitas eosdem effectus pariat, quid interest dicere, hos incurrere suspensionem, vel irregularitatem?

Respondeo, interest sanè. Nam, quamvis in aliquibus hæ duæ conveniant, differunt in aliis permaximè. Et sanè, ut cætera omittam, suspensus, si suspensionem violet, præter peccatum, incidit in aliam pœnam, nempè in irregularitatem. At irregularis, si violet irregularitatem, peccat quidem, sed aliam pœnam non incurrit. Rursus, quia suspensio regulariter est censura, non item irregularitas, qui solùm habet auctoritatem absolvendi à censuris, non potest absolvere ab irregularitate, poterit tamen aliquando, ut in *Tr. de ipsa*, à suspensione.

8 Inquires Secundò. Excommunicatus, Suspensus, Interdictus, uno verbo, ligatus aliqua censura, si Ordines recipiat, fit ne eo ipso irregularis?

Resp. licèt is gravissimè, ut vult Suar. *l. mox citando*, Dian. *p.* 1. *c.* 11. *res.* 105. peccet, puto probabilius cum Suarez *de Cens. d.* 31. *sect.* 1. *n.* 57. Leand. *de Ordin. d.* 6. *q.* 17. *&* 18. non fieri eo ipso irregularem quia irregularitas hæc ex abusu Ordinum incurritur, quando quis cum censura ministrat, seu exercet Ordines antea susceptos, ut mox §. 3. dicemus: at hic censuratus novum Ordinem suscepit, non verò utitur suscepto.

9 Illud etiam nota, ejusmodi administrationem, quæ te censuratum irregularem facit, debere esse, ut vult Suar. *de Cens. d.* 42. *sect.* 3. *n.* 2. extra illam Missam, in qua initiaris Sacerdos, quamque cum Episcopo celebras, quia in hac non diceris ministrare, seu exercere Ordinem sed ordinari ad ministrandum.

10 Subinquires. Eritne saltem suspensus, qui cùm sit Excommunicatus, Ordines recipit?

Resp. De hac re dixi, cum *de Ord. supra l.* 6. *de Ord. c.* 12. *§.* 1. *à n.* 8. ubi asserui, certum esse incurri suspensionem, si excommunicatus ex percussione Clerici Ordines suscipiat. At, si ex aliis causis, mihi esse incertum, sed propendere ad negandum. Recole omninò locum.

§. II. *Ordinis, quem non habes, usurpatio.*

1 SI quis Clericus carens Ordine aliquo, exerceat proprium actum ejus Ordinis, quo caret, idque seriò, & ex animo, atque item culpabiliter, sine dubio contrahet irregularitatem, ut clarè constat ex Jure C. 1. *&* 2. *de Cler. non ordinato ministrante.*

2 Dictum est Primò, (*Clericus*) nam licèt communis Suar. *loc. cit.* Avilæ *p.* 7. *d.* 9. *num.* 2. & aliorum opinio sit, etiam Laico sic delinquenti affigi ejusmodi irregularitatem, tamen teste Barb. *in d. cap.* 1. Lez. *V. irregul. num.* 59. Castr. *de Cens. d.* 6. *p.* 18. *num.* 10. Gibal. *fusè & eruditè de Irreg. cap.* 5. *qu.* 1. *num.* 25. Diana *p.* 11. *tract.* 7. *resol.* 44. *Ubi quid de Diacono porrigente Euch.* probabilius est, affigi dumtaxat Clerico, quia de solo Clerico meminit prædictum Jus.

3 Dictum est Secundò (*proprium actum Ordinis*) nam tunc solùm incurritur irregularitas, non verò, quando exercetur à Clerico actus, qui proprius non est Ordinis. Hinc celebrare Missam, solemniter baptizare, Confessiones audire, & absolvere à peccatis, conferre Ordines, dare Benedictiones: quæ à solis Episcopis, vel Sacerdotibus solent dari, qualis est Benedictio Nuptiarum, quia inquam, hi sunt proprii actus Ordinis Sacerdotalis, seu Episcopalis, propterea Clericus non Sacerdos eos exercens fit irregularis. Si quis autem, cùm sit Sacerdos, tentat sine legitima approbatione absolvere aliquem à peccatis, vel sine licentia Parochi baptizat solemniter, vel sine eadem licentia, Extremam Unctionem confert, vel, cùm non sit sacerdos, seu Diaconus, concionatur in Templo, etiam cum stola, vel, cùm sit Episcopus, ordinat subditum alienum sine Dimissoriis, vel Ordinationem celebrat in aliena Diœcesi sine licentia Ordinarii, vel, cùm sit suspensus à Pontificalibus, celebrat cum Episcopali apparatu, quia hi non sunt proprii actus Ordinis, sed actus potestatis jurisdictionalis, ideò Clericus eos actu faciens, licèt peccet, irregularitatem non incurret.

4 Propter eandem rationem, quando aliquis actus Ordinis, quoad substantiam, exerceri potest à non habente ejusmodi Ordinem, sed exhibitus sub tali, vel tali modo est dicti Ordinis proprius, si hoc modo à Clerico fiat, fiet irregularis, non verò, si solùm fiat, quoad meram substantiam. Non Diaconus, v. g. si cantet Evangelium in Missa solemni cum Dalmatica, Stola, & Manipulo; & non Subdiaconus cantet Epistolam in simili solemni Missa cum Tunicella, & Manipulo, evadit irregularis (excipe nisi alicubi adesset contraria legitima consuetudo, vel legitimum privilegium.) At iidem, si sine memorato apparatu cantent dictum Evangelium, vel Epistolam, ille sine stola, hic sine Manipulo, quamvis sacris vestibus sint induti, irregulares non fient. Ita Sà *V. irreg. ex Ord. abusu n.* 3. Squillan. *de priv. Cler. p.* 2. *nu.* 67. quia cum stola, vel Manipulo exhibetur actus proprius illorum ordinum, non verò sine illis.

5 Denique propter eandem rationem, exercere actus ordinum Minorum à non habentibus illos, non est irregularitatis causa, quia hi actus non sunt ita proprii ordinum, ut à Laicis exerceri non possint. Lege Leand. *de Ord. d.* 2. *q.* 23. *&* 24. Laym. *l.* 5. *tr.* 5. *c.* 5. Avilam *p.* 7. *d.* 9. *sect.* 2. *dub.* 3.

6 Ad majorem explicationem hujus, de qua agimus, irregularitatis, ne ignores, nonnullos putare, ut Navar. Henr. Avilam, quos cit. sequiturque Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *cap.* 3. *n.* 2. Thes. *l. cit. V. ordo cap.* 32. eam esse totalem, idest prohibere ascensum ad altiores ordines, & vetare usum susceptorum, sed addunt, quoad hunc usum, non verò quoad ascensum posse dispensari ab Episcopo post biennium. Nonnullos, ut Suar. & Coninch. apud Laym. cit. putare, esse limitatam, per quam scilicet vetetur delinquens ad altiores ordines ascendere, sed solùm ad tempus biennii, vel triennii vetetur sub pœna suspensionis usus ultimi ordinis suscepti, v. g. vetetur Diacono usus Diaconatus, non verò usus anterioris ordinis, idest Subdiaconatus, &c. Utraque sententia probabilis est, quia clarè Textus c. 1. *&* 2. *de Cler. non ordinato ministrante* nequaquam loquitur.

§. III. *Ordinis, quem habes, usurpatio prava.*

1 SI quis Clericus violet Censuram, idest, cùm sit excommunicatus, vel suspensus, vel interdictus exerceat culpabiliter actus proprios Ordinum Majorum, quos habet, quod certè est violare Censuram, qua quis est innodatus, fit, *Texto titul. de Clerico excommun. ministrante*, statim irregularis, atque adeò incurrit effectus omnes irregularitatis suprà *cap.* 6. explicatos. Quod autem Clericus, quamvis ipse non interdictus,

ctus, si violet interdictum locale, & similia, dicitur *in tr. de interdicto*.

2 Dixi primò (*Cum Censura, &c.*) Neque enim ex quocunque Ordinis abusu irregularitas incurritur, sed solùm ex abusu cum violatione Censuræ, nam propterea Sacerdos celebrans in peccato mortali, sed nulla laborans Censura, peccabit quidem, sed nullam Irregularitatem incurret.

3 Propter eandem rationem, quia Irregularitas non est Censura, Qui, cùm sit Irregularis, celebrat v.g. non incurret aliam Irregularitatem, ut notat rectè Suar. *de cens. d.* 40. *sect.*2. *&* *d.* 42. *sect.*3. Bonac. *d.*7. *de cens. q.*1. *p.*4. *n.*4. & rectè notant alii, ut Covar. *in Clem. Si furiosus p.*1. §.1. *n.*5. Avil. *de cens. p.*7. *d.*9. *sect.*2. *dub.*4. *concl.*1. Illegitimum v.g. vel corpore vitiatum, &c. si celebret; cùm sit Sacerdos, non incurrere in aliam Irregularitatem, quia hi defectus non sunt Censura, quam per celebrationem talis Sacerdos violet.

4 Dixi secundò. (*Inculpabiliter*) nam, si quis bona fide credens, se v.g. fuisse à Censura absolutum, vel ritè appellasse, celebret, non fiet Irregularis. Ita Thes. *V. Censura c.*11. Decisio Rotæ Romanæ 408. *inter Posthumas Farinaccii*, etiam si deinde constet, appellationem fuisse illegitimam, ut probat Cartar. *dec.*34.

5 Idem esse, si ob vitandum scandalum, vel notabilem infamiam, celebres v.g. cum excommunicatione, notat Lez. *V. Irreg. n.*55. G. Hurtad. *de Suspens. n.*55. *diff.*5. *d.*13. & nos *De excomm. c.*2. universaliter diximus.

6 Dixi tertiò, (*Actus proprios*) non enim incurritur Irregularitas, si eos Actus exerceat Clericus Censuratus, quos alter Laicus exercere potest. Actus autem proprii Ordinum sunt iidem, quos, §. *præc. n.*3. *&* 4. enumeravimus, & minutius enumerat Gibal. *c.*5. *de Irreg. q.*2. *à n.*17. quæ, si benè percipiantur, confirmant Regulam illam universalem Suarii *d.*11. *de cens. sect.*3. *n.*26. Excommunicatus ministrans ex officio Sacramentum, fit ipso facto Irregularis.

7 Dixi quartò, (*Ordinum Minorum*) nam Minores exercens non evadit Irregularis: Excipe, nisi fortè, qui cùm sit censura irretitus ex eo, quòd susceperit hos Minores Ordines cum Simonia, exercet eorumdem Minorum Ordinum actus, tunc enim ex constitutione Sixti V. *in constit. contra malè promotos*, erit irregularis.

8 Inquires primò. Docetur *in Tr. de suspensione, & interdicto*, aliquando hæc imponi, ut Censuram, idest, ut pœnam medicinalem, aliquando in vindictam, idest in puram pœnam delicti: Inquires, inquam, an qui violat suspensionem, & interdictum, ut puram pœnam, cum illam non violet, ut Censuram, fiat irregularis?

9 Resp. Fieri, docet Suar. *d.*26. *de cens. sect.*2. *n.*4. Adde Bon. *de Susp. p.*4. *n.*5. alios cit. Non fieri putat Alphonsus de Leone *l.*6. *de cens. n.*5. & Villal. *t.*1. *tr.*18. *diff.*3. *n.*57. quia sumus in odiosis. Verùm sentiendum cum Suario, quia efficaciter ejus sententia probatur ex *c.*1. *de re judicata*, ubi violans suspensionem per unum annum inflictam (quæ certè, ut sic inflicta, ut *in eodem Tr.* docetur, est pura pœna) pronunciatur irregularis, & meritò, quia in utraque est eadem ratio, cùm utraque privet exercitio Ordinis.

10 Inquires secundò. Qui pluries cum Censura actus Ordinis exercet, plures ne irregularitates incurrit?

11 Resp. cum necessaria distinctione. Si eandem numero Censuram violes, unam irregularitatem contrahes. Quare, si excommunicatus celebres Missas, etiam centies, unam irregularitatem contrahes, licèt, pluries sic celebrando, pluries pecces. Ita Sanc. *de matrol.*4. *d.*24. *n.*7. Theol. *l.c.c.*11. Bonac. *d.*7. *de cens. q.*1. *n.*4. Castr. *to.*1. *tr.*3. *p.*16. §.4. *fine*, contra Gibal *de cens. disp.*5. *q.*5. *n.*13. *sect.*41. At si violes Censuram diversæ rationis, plures irregularitates, juxta pluralitatem dictarum Censurarum, contrahes: si excommunicatus v.g. suspensus, interdictus Missam unam celebres, tres contrahes irregularitates distinctè explicandas, si fortè ab illis dispensationem petas. Ita Lez. *V. irreg. n.*56.

12 Quid, si incurrantur plures Censuræ ejusdem rationis? Titius v.g. est pluris excommunicatus, quia pluries percussit Clericos, & cum his excommunicationibus Missam celebravit, incurritne plures irregularitates?

13 Resp. Ita videri Gibal. *l.c. dict. n.*13. *sect.*41. sed oppositum non esse improbabile, putat Castr. *l.c.* favetque Avila, *d.*7. *d.*10. *dub.*8. quos, si est otium, lege.

14 Inquires tertiò, Si quis prohibitus sub excommunicatione latæ sententiæ, ne celebret; ipse tamen celebret, unde & peccet, & in excommunicationem incidat, inquires, inquam, an etiam incurrat in irregularitatem.

15 Resp. nequaquam cum Gibal. *de irreg. c.*5. *q.*2. *n.*11. incurrere, quia in illa celebratione incurrit excommunicationem, ergo prius intelligitur jam celebrasse, & deinde incidisse in excommunicationem. Non igitur celebravit cum excommunicatione. Quod si iterùm celebret, tunc enim verò violabit Censuram, & irregularitatem effugere non poterit.

16 Inquires quartò. Si quis irretitus Censura exerceat actum Ordinis, quem habet, qui actus propter aliquam rationem sit nullus, incurretne in irregularitatem? Absolvat v.g. excommunicatus hominem, qui sine debito dolore ad Confessionem accessit, unde sacrilegè, atque adeò nulliter Absolutionem recepit, eritne hic irregularis? Idem inquiri potest, si idem excommunicatus consecret in aqua, vel in pane non triticeo, si baptizet sine aqua naturali, si Episcopus excommunicatus ordinet fœminam, vel non baptizatum, &c.

17 Resp. Distinguit Suar. *de cens. d.*11. *sect.*3. 14. *&* 15. Si Minister hic excommunicatus sciens, actum fore invalidum, fictè se gerat, proferat v.g. verba extrinsecè, sed absque intentione faciendi verum actum, seu verum Sacramentum, non incurrit irregularitatem, quia actus procedens à ficta intentione non dicitur usus Ordinis. Si verò habeat intentionem verum actum, seu Sacramentum faciendi, ex defectu materiæ, vel alterius circumstantiæ Sacramentum non facit, probabilius putat in irregularitatem incurrere, quia tunc ille serius, ac voluntarius conatus faciendi actum, abusus Ordinis est, Scio Prates, *in manusc. de irreg. d.*5. *c.*4. §.1. *nu.* 18. *fol.*507. putare etiam in hoc secundo casu non incurrere irregularitatem, sed, quia illum sequi saltem tutius nolo, non est necesse in re rara amplius immorari.

18 Inquires quintò. Si Sacerdos excommunicatus toleratus ad petitionem Fidelium non habentium v.g. alium Sacerdotem, nisi hunc, celebret Sacrum die festo, ut ii satisfaciant præcepto, potestne licitè tunc celebrare, & effugere incursum in irregularitatem? Supponimus autem ne is peccet, se posuisse in gratia saltem per contritionem.

19 Resp. Castr. *de cens. d.*2. *p.*8. *n.*4. videtur concedere his verbis. Ex quo fit, si dies occurrat festivus, neque adsit alius Sacerdos, qui Missam populo faciat, posse excommunicatum (utique toleratum) celebrare, quia præsumitur populus petere sacrificium necessarium pro præcepto audiendi Sacrum exequendo, ut benè Navar. Suar. Filliuc. Bonac. Hæc Castropalaus.

20 Inquires sextò. Si is, cui est interdictus ingressus in Ecclesiam, celebret, incurretne in irregularitatem?

Resp. incurret, quia adhuc tunc violat Censuram, ut habes ap. Suar. *de cens. d.*35. *sect.*4. Lean. *de interd. d.*7. *ferè per totam* aliisque.

§. IV. *Quis dispenset in prædictis ex abusu Ordinis?*

1 IRregularitatem contractam primo modo ex dictis §.1. hoc est ex furtiva Ordinum susceptione, si tamen ea contrahitur, est dispensabilis ab Episcopo, si non præcessit prohibitio excommunicationis. Id quo modo se habeat, dixi *in tr. de Ord. c.*12. *à n.*34. & videri potest Thesaurus de pœnis Ecclesiasticis *p.*2. *V. Ordo c.*7. *præsertim* §. *advertè Secundò*. Quando autem crimen est occultum, dispensari semper posse ab Episcopo sic concedente *sess.*24. *cap.*6. *de Ref.* jam non ignoras.

2 Irregularitatem contractam secundo modo ex dictis in eodem §.1. hoc est ex Ordine suscepto ab uxorato, tunc solùm potest Episcopus dispensare, quando sic ordinatus ingrederetur Religionem, mortua jam uxore, vel perpetuo divortio celebrato.

3 Irregularitatem denique contractam ex usurpatione Ordinis, quem non habes, vel ex prava administratione Ordinis, quem habeas, de qua dictum est §.2. & 3. à solo Pontifice dispensatur, nisi, quando est occulta, quæ potest ab Episcopo ex dicto Tridentino.

CAPUT XV.

De Irregularitate ex occisione hominis.

§. I. *Dispositio eorum, quæ in hoc capite sunt tractanda.*

1 UT ex Ordine progrediamur, Agam hic Primò, de Homicidio casuali, præter intentionem, & quidem physicè commisso.

Secundò, de eodem casuali, sed moraliter commisso, idest orto ex mandato, consilio, &c. ad aliud, quàm ad homicidium.

Tertiò, de physicè, & quidem injustè commisso ex intentione, idest de homicidio voluntario.

Quartò, de eodem voluntariè commisso moraliter, per mandatum, consilium, &c.

Quintò, de mutilatione, quæ etiam ipsa causa Irregularitatis est.

Sextò, de occisione justè patrata à Ministris Justitiæ.

Septimò, de eadem justè patrata à Militibus in Bello.

Octavò, de eadem commissa in sui defensionem.

In re sexcentis nodis implexa lucem nobis præferat Lux æterna.

DE IRREGULARITATE EX HOMICIDIO CASUALI.

§. II. *Ex quorum casuali homicidio incurratur Irregularitas?*

1 HOmicidium, quod casuale appellamus, ex eo quòd casu, idest præter intentionem occidentis, fit, tribus contingere modis potest.

2 Primò, quando quis nolens occidere quemquam, nec de occisione cogitans, vel subdubitans, opus tamen ponit, ex quo omninò per accidens sequitur occisio alicujus, præter suam intentionem. Solet afferri exemplum, ut, si famulum quis ducat secum ad venandum, & famulus casu decidat ab equo, moriaturque.

3 Secundò, quando quis opus ponit, ex quo non solet, nec semper, nec sæpè mors alterius sequi, interdum tamen sequitur, ipse autem mortem nullo modo intendit, sed illam prævidens, vel saltem de illa subdubitans, non adhibet remedia, ut non sequatur, vel si ta-

si talia remedia non adsint, non desistit ab opere, ut certè nunc ex justitia desistere deberet. Exemplum solet afferri de eo, qui proiicit lapides, & ligna in publicam viam, nullo signo dato, quo transeuntes sibi caveant; cùm tamen advertat, vel certè de alicujus morte subdubitet, quamvis illam non intendat.

4 Tertiò, quando quis opus ponit, ex quo solet sequi occisio, caput v.g. inimici graviter frangit, ictum gladii in pectus impingit, &c. animo tamen illum non occidendi, sed solùm vulnerandi.

5 Primum, ex his dicitur Homicidium verè casuale. Secundum, dicitur mixtum è casuali, & voluntario. Tertium verè voluntarium.

6 Jam de hoc Tertio verè voluntario agemus §.7. quando de Homicidio voluntario disputabimus. De secundò, hic est proprius agendi locus, nam de primo nihil dicendum erit, quia per omnes hoc (Lege Farinac. *de Homic. q.* 126. *n.* 1. *&* 2.) primo loco dictum Homicidium, quod verè, & ex quacunque parte est casuale, nullam parit irregularitatem, ad hanc enim, quæ est ex delicto, incurrendam, requiritur culpa, quæ cùm hic absit, aberit & pœna Irregularitatis, nam propterea plures apud Sayr. *de censf. l.* 7. *c.* 6. *à nu.* 29. advertunt, non affici irregularitate illum, qui, ut gravem lapidis ictum, quamvis joco immissum declinet, casu in alium incidit, eumque præcipitavit, vel alio modo absque ipsius dolo occidit, quia tunc merè casualis fuit mors.

7 Porrò homicidium mixtum, de quo in hoc §. agendum erit, quodque deinceps brevitatis gratia appellamus casuale (nam primum appellabimus cum addito, verè casuale) vel contingit, dum positivè quis alicui operi vacat, quod opus aliquando esse possit licitum, aliquando autem illicitum; vel contingit, dum nihil agit, seu dum negativè se habens, omittit aliquid agere, ex qua omissione mors alicujus consequitur. Habe jam de omnibus his tres Regulas, singulis hujusmodi casibus respondentes.

PRIMA REGULA.

Operi licito vacans.

8 Si rei licitæ vaces, v.g. si domum destruas, & omnem moralem diligentiam, ne quis offendatur, apponas, clamando v.g. ut quilibet sibi ab lapidum, lignorumque projectione caveat, offendatur tamen aliquis, ac præter tuam intentionem moriatur, nec peccas, nec consequenter irregularitatem contrahis. Ita Less. *l.* 2. *c.* 9. *d.* 15. *n.* 103. Castr. *de lege pœnali l.* 2. *c.* 14. *conf.* 1. G. Hurt. *de Irreg. diff.* 8. *nu.* 29. Avil. *de Cens. p.* 6. *d.* 8. *sect.* 1. *dub.* 1. Sà *V. Irreg. ex deform. licita num.* 4. Jo. Præp. *q.* 5. *de irreg. d.* 11. *n.* 84. Ratio est manifesta, quia, ut modò dixi, ubi nulla culpa, nulla pœna.

9 Contrà, si simili rei licitæ vaces, moralemque diligentiam non adhibeas, unde alicujus mors sequatur; & peccas, & irregularitatem contrahis, si tale periculum prævidisti, licèt mortem illam non intenderis. Ratio est, quia opus illud licitum illicitum tunc fit in materia homicidii, propter diligentiam non adhibitam. Vides discrimen? in priore casu periculum prævidisti, & sufficienter cavisti; hic verò prævidisti, & tamen nequaquam cavisti.

10 Rectè ergo Pontifex *C. Presb. de hom.* decrevit, incidisse in irregularitatem Presbyterum, qui puerum intuitu doctrinæ percussit in capite, si puer ex percussione, vel ob infirmitatem ex percussione contractam occubuerit, quia nimirum, ut notant hic Doctores apud Barbosam, *in collect. ad hoc C. Presbyterum. De homicidio*, percussio fuit excessiva, & consequenter non fuit sufficienter cautum in modo percussionis, licèt aliàs verberare ob doctrinam sit res licita. Nam, si percussio (dicunt iidem) fuisset sine excessu, tum quoad numerum, tum quoad qualitatem ictuum, Presbyter nec homicida fuisset, nec irregularis. Eodem modo debes discurrere in similibus, quæ afferuntur in Sacris Canonibus, *C. dilectus de Hom.*

11 Inquires. Si prævidi quidem, sed non cavi ex negligentia, seu inadvertentia in foro conscientiæ, & coram Deo, solùm culpabili venialiter ero ne tunc irregularis?

12 Resp. Non eris irregularis, quia, teste Coninch. *de Sacr. d.* 18. *dub.* 9. *n.* 88. Dian. *p.* 4. *tr.* 2. *ref.* 21. Jo. Præp. *q.* 5. *de irreg. d.* 10. *num.* 75. Castr. *de cens. d.* 6. *p.* 15. §. 4. *n.* 1. alios cit. ut sæpè dictum est, tanta pœna, quanta judicatur irregularitas ex delicto, de qua loquimur (irregularitas enim ex defectu lenitatis non inducitur ex culpa, ut vidimus) non æquum est, ut à levi culpa progignatur.

13 Dixi (si prævidi quidem) si enim nulla ratione periculum prævideatur, nec subdubitatio occurrat de periculo, quamvis nulla diligentia apposita fuerit, nullum peccatum admissum est, propter inculpabilem inadvertentiam, & consequenter nulla irregularitas. Unde is esset ille casus dictus in prima Regula *n.* 1. Vires enim humanas superat, ut quis diligentiam adhibeat ad vitandum periculum, de quo nihil in mentem venit, notat rectè Meroll. *tr.* 1. *d.* 1. *c.* 2. *n.* 118.

14 At verò si dubium tibi sese obtulit, vel suspicio, quamvis levis, de periculo alienæ mortis afferendæ à dicta tua actione, nec tamen tu curasti veritatem periculi indagare, peccasti profectò sive mortaliter, sive venialiter ad mensuram, ut mox dicam, negligentiæ, quam apposuisti, & quidem, si mortaliter irregularis eris; si venialiter non eris, ut jam dictum est.

Operi illicito vacans.

15 Sive opus, cui vacas, sit illicitum in quacunque materia v. g. in materia luxuriæ, furti, &c. sive etiam in materia homicidii, hoc est, sive vaces operi, cui est annexum periculum mortis, v.g. projectioni lapidum, explosioni bombardæ, &c. semper pari modo, ac in præcedentibus dictum est, excusaberis ab irregularitate, si non prævidisti, nec subdubitasti de homicidio, vel, si dubitasti, sufficienter per similem diligentiam, quam *ibid.* diximus, præcavisti: Secus, non excusaberis.

16 Hanc regulam non omnes admittunt: probabilissima tamen est, & mihi certa in alia materia quacunque, & satis probabilis in materia homicidii. Ratio est eadem, quæ dicta est de opere licito, nam etiam hic, dum vacas operi cuicunque illicito, Homicidium nullo modo voluntarium est, unde, nec culpabile, & consequenter, non inducens irregularitatem; neque etiam, actionem esse quomodocunque illicitam, trahit malitiam homicidii voluntarii, si, quoad eventum homicidii, sufficienter cautum fit.

17 Rectè ergo de illo, qui equos surripuit, à quibus, dum eos fur adduceret, mulier quædam confracta est, & abortum passa, statuit Pontifex *C. quantum dist.* 50. furti reum esse, verùm, si ipsius voluntas perniciosa non agnoscitur (quia scilicet, ut notat Glossa, mulierem præmonuit, addamus nos, vel nullo modo de damno subdubitavit) aliqua legali pœna affici non debere. Consonat Glianus, *de censf. V. Frater, Min.* qui benè ait, Fratrem Franciscanum qui equitando casu puerum occidit, peccare quidem contra Regulam suæ Religionis, sed irregularem non esse.

18 Contra. Rectè idem Pontifex, *C. Continebatur de Homicidio* cùm narrasset, quosdam Clericos redeuntes à cultura vineæ lusisse hac conditione (quæ tunc erat in usu) ut victor uteretur victo pro equo, quendam autem victorem insiliisse, quasi equitaturum, in Diaconum victum, & sic à falce ipsiusmet Diaconi, qua erat præcinctus, mortale vulnus accepisse, & post octo dies ex eo vulnere interiisse, cùm inquam, id Pontifex narrasset, rectè prohibet, ne Diaconus ascendat ad Sacerdotium, & ne in Diaconatu ministret, quia, ut notat Suar. *de censur. d.* 45. *sect.* 5. *n.* 3. Henr. *l.* 14. *c.* 15 *litt. R.* aliique, Diaconus conscius consuetudinis insiliendi, dum ludebat falce præcinctus, non sufficienter cavit periculum alterius.

19 Illud tamen, quando vacas operi illicito in materia homicidii, est diligenter advertendum; quando enim, teste Verric. *tr.* 8. *q. mor.* 60. *à n.* 6. tuum opus est valdè connexum cum periculo mortis alterius, semper irregularis ex homicidio voluntario pronunciandus eris, quia præsumeris, voluisse malitiosè in causa illud homicidium, cùm opus connexum periculo homicidii suscepisti. At in foro conscientiæ, & coram Deo verè tu non es irregularis, si non prævidisti periculum, nec de eo subdubitasti, vel, si dubitasti, sufficienter cavisti. Quòd si aliquo tandem modo de periculo suspicatus es, eris irregularis, quia, vel debebas sufficienter periculum cavere, vel, si caveri non poterat, opus erat omninò ab illa actione desistere.

20 Atque in his eventibus, si certò scias, nullam in te adfuisse negligentiam gravem, seu nullam te mortalem culpam commisisse, amoto scandalo, poteris te gerere, tanquam liberum ab irregularitate, quia præsumptio exterior veritatem non lædit. Ita Suar. *de censf.* 45. *sect.* 5. *n.* 8. Contra verò, si exterius judicetur, nullam fuisse culpam, vel satis levem, tu tamen conscius sis, te graviter deliquisse, obligaberis ut verum irregularem te gerere. Lege circa prædicta Doctores passim, scilicet Coninc. *de Sacr. d.* 18. *dub.* 9 *n.* 80. Sà *V. irreg. ex defect. licita.* Filliuc. *tr.* 20. *c.* 3. *à n.* 64. G. Hurt. *de irreg. d.* 2. *diff.* 8. *n.* 28. Dian. *p.* 4. *tr.* 2. *ref.* 20. Jo. Præp. *q.* 5. *de irreg. dub.* 10. *n.* 63. Gibal. *de irreg. c.* 4. *q.* 2. *n.* 8. alia exempla adducentem.

21 Obiicies. Si opus illicitum, cui tu vacas, irregularitatem ex se non affert, cur Pontifex in multis Sacris Textibus est adeò solicitus in examinando, an committens homicidium casuale, operam dederit rei licitæ an illicitæ?

22 Resp. Quia sic melius fit judicium de animo occidentis, nam adversùs eum, qui operi illicito vacat, facilius præsumitur, seu colligitur voluntas occidendi, seu non cavendi homicidium, quàm in eo, qui operi licito vacat. Adde ejusmodi examen non rarò fieri ad augendas, vel minuendas pœnas homicidii, & ad faciliorem reddendam, vel difficiliorem irregularitatis dispensationem. Aliam responsionem affert Suar. *loc. cit. sect.* 6. *nu.* 3. cui adhæret Coninch. *l. c. d.* 9. *n.* 87. aliam G. Hurt. *de irreg. d.* 2. *diff.* 8. *n.* 29. aliam Jo: Præpositus, quos lege.

23 Ex prædictis duabus Regulis colligitur, quid dicendum de quibusdam casibus specialibus.

De Venatione.

24 In quacunque Venatione. De hac Cleric. Venat. Vide Sayr. *de censf. l.* 7. *c.* 6. *n.* 18. Avil. *de cens. p.* 7. *d.* 6. *sect.* 1. *d.* 1 *fine.* Farinac. *Frag. p.* 2. *V. irreg.* 541. sive Clericus (cui interdicta est Venatio clamosa) sive Laicus, si feram volens sagitta traiicere, vel vulnerare sclopo, hominem in dumis latentem occidat, non fit irregularis, si per invincibilem ignorantiam ibi latere hominem non advertat, nec suspicatus sit, & suspicatus si fuerit, cautè se gessit (in hac voce, cautè, significo debitas cautelas modò in præcedentibus dictas) secus irregularis erit. Idem dic de eo, qui foveam, seu laqueum aptat ad feras, & casu, in illa impingens homo moriatur.

De Nutrientibus feras.

25 Idem sub eadem distinctione dic de nutrientibus feras, puta Leones, Ursos, Canes, si quando mortem hæc bruta alicui afferant, ctis

eris enim Irregularis, si ea non custodivisti, ne nocerent, non eris, si cautè gessisti. De his lege Avil. *l. c. d. 7.* Sayr. *l. c. n. 19.*

De ludentibus.

27 Idem sub eadem distinctione, si lusisti. De hoc vide Majolum *de irreg. l. 5. c. 48. §. 2. n. 2.* Ugol. *de irreg. c. 22. n. 2. concl.* 34. aliosque *ibid.* citatos. Sive enim ludus sit licitus, ut pilæ, Trochi, &c. sive sit illicitus in alia materia, ut alearum, Taxillorum, &c. sive illicitus in materia homicidii, qualis est hastiludium, tractatio gladiorum, Taurorum agitatio, non eris Irregularis, secuta alicujus morte, si sufficienter morti consuluisti; eris, si non consuluisti, & modo dicto, cautelas non adhibuisti. Debueras autem omnino ludum relinquere, si sufficienter providere non poteras.

28 Si ad domum tuam vocares, vel admitteres ludentes, etiam ludis ordinariis, si eos cognoveris facile deventuros ad arma, rixasque, te fore Irregularem, morte alicujus secuta, puto; quia tunc tu es cooperator homicidii.

29 Idem sub distinctione prædicta de ludente cum muliere gravida, & universaliter cum ludente, sive jocante quomodocunque cum alio. Si quis enim gravidam V. G. excitet ad choreas agendas, vel puellæ meticulosæ jocans repentinum incutiat timorem, unde mors sequatur concepti fœtus animati, non eris immunis ab Irregularitate, si malum suspicatus cautè te non gessisti, sed eris omninò liber, ita Henr. cum aliis *l. 14. c. 15. n. 4.* quicquid sentiat Farin. *l. c. à n. 40.* si inculpatè nihil es suspicatus, vel, si, suspicatus gessisti te cautè &c.

30 Is, qui in ludo V. G. pilæ dum adversarium propellit, ne pilam præripiat, vel dum pilam jacit, puerum in aream prosilientem, vel illac fortè transeuntem interficit. Is, qui dum cum aliis colluctatur, aliquem de more impellens, casu occidit. Is, qui dum nivis globos in adversarios per jocum proiiciens, aliquem feriat lapide forte in globo nivis latente, occidatque. Ii, inquam, regulariter ab Irregularitate non afficientur, quia semper supponunt nihil periculi advertisse, nam secus, afficerentur sine dubio, si debitè non caverunt.

De Equitante.

31 Idem sub eadem distinctione dic de licitè, vel illicitè equitante in equo intractabili, ac feroci. Lege Avil. *l. c.*

De cedente ligna, & similibus.

32 Idem de cedente ligna, seu arborem, sive suam, sive furtivè alienam, sive contra superioris prohibitionem: Idem de attollentibus, vel pulsantibus campanam. Lege Clarum, *in Prax. Crim. V. Hom.* Farin. *tit. de Hom. q.* 126. Idem de proiiciente ligna, lapides, tegulas, ut supra insinuatum est.

Dubium incidens de casu, quo plures incautè proiiciunt lapides, vel similia.

33 Si plures lapides, plures sagittæ, plura similia à pluribus proiiciantur incautè, & constet prætereuntem quempiam fuisse ex illis occisum, ignoretur verò ex cujus ictu, neminem fore Irregularem, docet Avila, quia quilibet (ait) potest prudenter sibi persuadere, non fuisse tuum lapidem, tuam sagittam, &c. causam mortis.

34 Equidem id probo, si proiicientes sint valdè multi: at verò, si fuerint pauci, quales certè essent duo, vel tres, quilibet prudenter poterit judicare, vel saltem dubitare, tuum lapidem fuisse causam homicidii; dubius autem de facto homicidio se debet tenere homicidam, atque adeò Irregularem, ut supra *c. 5. n. 6. Ad audientiam de Homicidio* dictum est.

35 Immò (ut rectè notat Castr. *de Cens. d. 6. p. 15. §. 6. n. 2.*) quando sunt etiam valde plures, qui lapides projecerunt, si quis ex illis, propter peculiarem aliquam circunstantiam, dubitet, suum lapidis ictum fuisse causam mortis alterius, debebit, propter eandem rationem dubii, se gerere, ut Irregularem, eo modo, quo dixi *l. c.*

36 Nec te tamen prætereat, nos hic loqui de proiicientibus singulis pro se, nam, si sit actio aliqua communis omnium, ut est in exercitu, quando omnes unico communique consensu proiiciunt sagittas v. g. in adversarios, dicemus infra §. 14. *n. 1.*

TERTIA REGULA.

Omittens aliquid agere, unde mors alteri sequatur.

37 Vel omittis aliquid, quod ex justitia agere debes; vel, quod ex Charitate, quæ, quia diversum jus sortiuntur, separatim sunt explicanda.

38 Quoad prius. Omittens, seu non prohibens aliquid, ad quod tenebatur quis ex justitia, si ex ea omissione sequatur mors alterius, tantum peccat, quanta est omissionis malitia, de qua re disertè locutus sum *l. 6. in Dec. c. 3. §. 1. à n. 8.*

39 Supposita ergo gravitate peccati, sicuti *ibid.* cum omnibus dixi, incurri obligationem restitutionis, ita ego nunc tanquam probabilius dico, incurri Irregularitatem. licèt enim Diana *p. 4. tr. 2. ref. 7. & 8. p. 7. tr. 5. ref. 28.* lege Tancred. *2. p. tr. 6. q. mor. 17. latè*, alios citans dicat, non incurri, quia in jure Irregularitas videtur imposita solùm cooperanti per influxum positivum ad homicidium, quæ certè sententia probabilis est; probabilius tamen est incurri, quod ego *ibid.* secutus sum, quia etiam cooperatio negativa est voluntaria, estque causa moralis homicidii, Irregularitas autem adnectitur à jure homicidio injusto. Neque mirum, si in eodem jure de ejusmodi negativa cooperatione non fiat expressa mentio; sufficit enim, si in ea cooperatione inveniatur tota ratio formalis malitiæ injusti homicidii.

40 Nota autem, ut prædicta sententia Dianæ sit probabilis, debere eam intelligi, quando merè negativè se quis habet: id quod latè, & clarè explicabimus suo loco infrà §. 9.

41 Quoad posterius, nempè quoad obligationem solùm ex Charitate, planior est irregularitatis excusatio; Omittens enim agere id, quod ex Charitate quis tenebatur, si ex hac omissione sequatur alterius mors, peccat quidem juxta gravitatem omissionis, ut dictum est: At verò idem in irregularitatem non incurrit, si homicidium non intendit. Ratio est, quia hæc irregularitas est pœna, quare cùm sit odiosa, solùm intelligitur imposita propriè dicto homicidio, quod est illud, quod est propriè injustum, & non quod solùm est contra Charitatem, ut *ibid.* diximus.

42 Et rectè Henriq. *de irreg. c. 3. n. 4.* in Gloss. litt. X. *Circa Irregularitatem*, inquit, *homici ii, oportet, illud esse contra Justitiam, & idem censendum de Irregularitate, & obligatione restitutionis, qua restitutio solùm debetur, quando contra Justitiam peccatur.* Addidi notantur illud (si homicidium non intendit) propter ea, quæ docui *l. 8. in Decal. tr. 3. c. 2. à n. 9.*

Denique de dubio homicidii casualis vide, quæ dixi in superioribus de Homicidio dubio *c. 5.*

§. III. *De Homicidio Casuali moraliter commisso, idest, orto ex mandato, consilio, &c. datis ad aliud, quàm ad Homicidium.*

1 Si mandatum, consilium, favor, & similia, dentur ad occidendum, pertinet ad homicidium voluntarium, seu directè volitum, de qua re paulò post disputabimus: nunc autem ubi de casuali homicidio sermo est, agimus de iis casibus, quando mors alicujus per accidens contingens, ortum habet à mandato, consilio, favore, &c. datis ad aliud, quàm ad homicidium.

2 Porrò, quicquid dicant Suar. *de Cens. d. 45. sect. 2. n. 3. & 4.* Fill. *tr. 20. c. 4. n. 94.* & alii, puto cum Jo. Præp. *q. 5. de irreg. du. 10. n. 78.* Diana *p. 2. tr. 6. ref. 19.* aliisque similem doctrinam posse servari hic, quæ in homicidio casuali physicè patrato servata est. Quare quæcunque præcipiendo, consulendo, hortando, vel alio quovis modo, inducit alium ad actum, sive licitum, sive quocunque modo illicitum, qui actus cognoscitur conjungi cum periculo mortis, vel mutilationis, tunc sequuta morte, vel mutilatione, erit irregularis, quando non cavit sufficienter, ne sequeretur. At, si ejusmodi periculum amovisse prudenter censeatur, secutum homicidium ipsi non imputabitur, eundemque nulla irregularitas afficiet. Patet hæc regula ex supradictis. Censendus autem est sufficienter præcavisse; si homini prudenti, & cauto, si in talibus circunstantiis, si sub tali modo agendi actus mandetur, ut quilibet prudens judicare possit, cum Suar. Fill. *ll. cc.* Farin. *Frag. p. 2. V. Irreg. num.* 504. Sayr. *de Cens. l. 7. c 6. n. 2.* homicidium nullum, mutilationem nullam fore patrandam.

3 Hinc, si Ludimagister etiam disciplinæ causa, jubeat discipulum iratum, & audacem verberari, quamvis à viro canto, & prudenti, non effugiet irregularitatem, si audax ille discipulus aliquem occidit. Simili modo, nec effugiet, qui puerum incautum mittat adaquatum ad puteum non circumseptum, & qui præcipiat, vel det consilium homini inexperto, vel mulieri, ut per tegulas, vel loca periculosa inambulet, quamvis prædictus moneat de periculo, proclametque, ut cautè faciant. Pari item modo, si suadeas, vel mandes, ut Petrus V. Gr. aliquid faciat, V. Gr. ut non fugiat, ut obsistat rixanti, ut ineat Duellum, unde prudenter periculum adsit occisionis alterius, irregularis eris, & quidem ex homicidio casuali, si mortem non intendebas: voluntario, si illam intendisti. Ratio prædictorum est, quia in his periculum prævidisti (ut supponimus) nec tamen sufficienter illud præcavisti.

4 Hinc contra, si quid jubeas, vel mandes, unde nullum periculum mortis prudenter suspicari potes, nullam irregularitatem incurres, ut, si scienti natare suadeas, ut natet, si fugienti hostes, jubeas sistere, prudenter ex circunstantiis putans, hostes remissuros mortem sese dedenti, si navim vento perculsam jubeas potiùs in altum vela facere, quàm juxta littus evidenti periculo in scopulos, vel Syrtes impingendi, illam exponere. In his enim, & similibus casibus, si aliqua sequatur mors, merè per accidens sequetur, cum tu prudenter egeris, Irregularitatem timere non debes.

5 Hinc denique, si consilium dedisti Joanni, V. G. ut Furtum, vel Adulterium committat, ex quo prævideas, ipsum capite plectendum, vel, si consilium dedisti Bertæ, V. G. ut per tectum ad adulterium committendum deambularet, unde cadens abiit in præceps, distinguendum ex dictis est. Nam, si sint tales circunstantiæ, ut hic, & nunc illæ actiones sint conjunctæ cum probabili periculo mortis, irregularis eris, morte secuta, quia tunc peccas etiam contra justitiam circa materiam homicidii in illo imprudenti consilio. Si secus, non eris, quia solùm peccas contra alias virtutes, quòd solùm potuit docere Gibal. *c. 4. de irreg. q. 2. n. 19.* dum docuit, prædictos irregulares non esse.

6 Quid autem resolves in sequentibus quatuor casibus?

Pri-

Primus casus. Antonius mandavit Cæsari, ut occideret Joannem hominem satis debilem sed evenit, ut Joannes, quamvis viribus Cæsare inferior, occideret ipsum Cæsarem, estne Irregularis Antonius ex homicidio casuali commisso ex suo mandato?

7 Resp. Bon. *de Cens. d.*7.*n.*17. Henr. *l.*14.*c.*16.*n.*1. Dian. *p.*2.*tr.*15. *ref.*17. aliique probabiliter putant, non esse Irregularem, quia sufficienter Antonius periculum Cæsaris cavit, dum illum cognovit Joanne fortiorem. Confirmari potest ex mox dicendis *n.* 10.

Navarrus, Covar. apud Dian. *l. c.* Jo: Præp. *loc. cit.* Coninc. *de Sacr. d.* 18.*dub.*8.*n.*68. Avil. *de Cens. p.*7.*disp.*6.*sect.*2.*dub.*5.*concl.*4 tamen probabiliter item, aliique putant esse irregularem, quia ipse, idest Antonius scire debebat, unde scivisse, vel saltem dubitasse præsumitur, in ejusmodi occasionibus solere agnum, ad se defendendum, audaciam Leonis induere, quare solam cognitionem imbecillitatis Joannis eum excusare non poterit. Excusaretur tamen in foro conscientiæ, si nihil prorsus dubitasset de morte, vel, si mandavit, ut Joannes occideretur eminùs sclopo, vel sagitta, vel à tergo, ita ut prudenter omne periculum fuisse amotum judicaretur.

8 *Secundus Casus*. Antonius mandat Petro, ut occidat Titium Petro æqualem in viribus, vel eidem suadet, ut Duellum cum eodem Titio committat. Contingit autem, ut ipse Petrus, præter voluntatem, expectationemque Antonii occidatur, eritne Antonius Irregularis?

9 Resp. Prima sententia, quæ est Suar. quem citat, sequiturque Castr. *d.*6.*de Cens. p.*15.§.2.*n.*5. citatque item Bonac. & Coninc. affirmat, atque ab hac non esse recedendum, sive speculative, sive in praxi, docet Suarius. Loquitur autem de consilio, seu eadem certè est ratio de mandato, vel similibus. Ratio est, inquit, quia absolutè loquendo, tunc vacas rei illicitæ, & ex se periculosæ, quæ enim ratio periculosior tibi esse potest ad mortem, quàm æqualem aggredi, vel singulari certamine cum eodem pugnare?

10 Secunda sententia, quæ est Vasq. quem sequitur, citatque G. Hurt. *de irreg. d.*2. *diff.*6.*n.*22. Turr. *de cens. l.*8. *d.*63. *dub* 4. Inclinat Jo. Præpos. *q.* 5. *de irreg. n.*78. Henr. *l.*14.*c.*16. de Lug *de just. d.*19 *n.*40. *in conscientiæ tant: im foro*, negat, saltem in foro conscientiæ, idque, etiam si probabiliter dubitaverit Antonius, Petrum mandatarium exponi vitæ periculo. Ratio est, inquit, quia aliud est occidere, vel mandare, ut quis occidatur, aliud exponi quempiam periculo, ut occidatur. Quamvis ergo consilium, seu mandatum de occisione activa, ut ita loquamur, trahat Irregularitatem; non tamen Irregularitatem trahit consilium, vel mandatum de se exponendo ad periculum, ut occidatur, quia de hoc nullum jus extat, ut inter cæteros notat Jo. Præpositus modò citatus. Sanè prior sententia probabilis est, de posteriore judicet Lector.

11 *Tertius casus*. Mandavi tibi, ut occideres Cajum, tu verò occidisti per errorem Sempronium, imputabiturne hoc homicidium tanquam casuale mihi?

12 Resp. Id colligetur ex dicendis mox de irregularitate ex homicidio voluntario §.7. *n.*29. & §. 8. *n.*11.

13 Denique in quarto casu amovendus mihi fuit ab amico nimis meticuloso scrupulus, quo timebat, ne, dum persuaderet cuidam profectionem Indicam ad fidem prædicandam, si hic ab infidelibus esset occisus, ipse amicus reus esset homicidii casualis, atque adeò Irregularitatem incurreret.

14 Dixi. Idem ergo multo magis timendum esset illi, qui suaderet Fideli, ut fidem custodiens, obsisteret Tyranno infideli, unde prævideri facile posset, Fidelem esse à Tyranno occidendum. Verùm, apage à te timor iste; neque enim putandum est cum Covar. *in Clem. Furiosus p.*2. §. 5. *n.*6. Ugol. *de Irreg. c.*16 §. 5. *n.*1. Ecclesiam velle Irregularite illum mulctare, qui animat, erigitque fideles ad fidem tam gloriosè defendendam, vel ad eandem per exteras nationes Gentium disseminandam. Vide paulò inferius §. 8. *n.*39.

De dubitante, an suum mandatum, &c. concurrerit ad Homicidium, egi superius universaliter *c.* 5. §. *unico à n.*11.

§. IV. *De Irregularitate ex morte infirmi, præter voluntatem Medicorum, vel Assistentium.*

1 HIs universaliter expeditis, remanent tria, de quibus multæ solent dubitationes occurrere, nam propterea fuerunt hic separatim afferenda. Illa autem sunt. Primò, de morte occasione infirmi, de qua in hoc quarto §. Secundò occasione adulterii. Tertiò occasione subitaneæ rixæ, de quibus in §. 5. & 6.

Medicus Physicus.

2 Medicinam duplicis generis facimus: Physicam vocamus alteram, quæ infirmis sine incisione, vel adustione remedia compartitur. Hæc sanè, nec Laicis, teste Sayr. *de cens. l.*7.*c.*6.*n.*11. nec Clericis, nec Monachis interdicta invenitur in jure. Alteram appellamus Chyrurgicam, quæ scilicet incisione utitur, & adustione, cujusque usus tum Monacho, tum Clerico in Sacris prohibitus est *C. sent. Ne Cler. vel Monac.* Hujus autem prohibitionis explicationem pete distinctiùs à Diana *p* 11. *tr.*7. *ref.*8.

3 Quoad priorem ergo Assero Primò, Medicum Physicum, nec peccare, nec fieri irregularem, si, cùm sit arte peritus, infirmis vacat, deque utilibus, noxiisque monet juxta artis Canones, præceptaque quamvis plerisque ex dictis infirmis mors, præter ejus intentionem, accidat. Ita habetur *C. Tua nos de homicidio*, & ita DD. Panor. *in C. Tua nos n.*3. *de homic.* Sayr. *l. c. n.*8. Farin. *Frag. V. irreg. num.* 436. Ugol *de irreg. c.*19. §.1. aliique passim docent. Rationem habebis mox *num.*11.

4 Assero secundò, Eundem Physicum Medicum, si fortè ob negligentiam, vel ob imperitiam, vel ob aliud in infirmi curatione contra quintum Decalogi præceptum mortaliter peccet, incurrere in Irregularitatem, secuta infirmi morte. Patet, quia tunc Medicus causa est mortis, ut iidem, & fusè Gibal. *c.*4.*q.*2. *à n.*25. notant. Idem dic de Ministris, seu assistentibus huic Medico, si advertant ejus imperitiam, & ipsi cooperentur. Si dubium sit, dixi suprà *c.* 5.

5 Inquires primò. Si Medicus curare debeat mulierem prægnantem, incurret ne in irregularitatem, si pharmacum illi propinet, vel præcipiat venæ sectionem, quo pacto magnum sit periculum, ne fœtus animatus pereat; cùm contra, si hæc non præcipiat, sit simile periculum, ne pereat mater? Fætum animatum dixi, nam si non sit animatus, jam ex alibi dictis *l.*6. *in Dec. c.*2. §.4. *à n.*1. scimus, ejus interitum non esse irregularitatis causam.

6 Resp. An, & quatenus tunc peccet Medicus, dixi satis *ibid.* Nunc autem, quoad irregularitatem, sic breviter statue: Si peccet Medicus juxta *ibid.* dicta contra quintum Decalogi præceptum, simul incurret in Irregularitatem; si non peccet, irregularitatem non incurret. Patet id ex dictis, & confirmabitur, explicabiturque ex mox dicendis *n.*29.

7 Inquires secundò. Medicus, desperato ægroto, concedens dari quoslibet cibos etiam noxios, est ne Irregularis, si inde mors, vel ejus acceleratio sequatur?

8 Resp. affirmativè, quia tunc graviter peccat, crudelis est enim ea pietas, qua quis citiùs mortem aliquem subire facit. Nihilominus (ut notat ex Galeno Gibal. *de Irreg. c.*4.*q.*2. *n.*27. *V. Septimo Medici*) aliud est, si non valde lædentia ea vehementer cupientibus exhibeantur; tunc enim non videtur ex illis cibis timeri prudenter posse mors.

Medicus Chirurgus.

9 Monacho, vel Clerico in Sacris, ut modò dixi, vetita est Chirurgia, unde fit, ut, quia medicina physica non est his interdicta, Sayr. *de Cens. l.*7.*c.*6.*n.*11. si quis ex ipsis physicam ex arte exerceat, dicatur exercere opus licitum, at, si Chirurgiam, dicatur opus illicitum exercere.

10 Ex nostra autem doctrina, per quam diximus Irregularitatem nequaquam pendere ab hac prohibitione, nec ab opere illicito quocunque, sed solùm ex eo, quòd opus, cui quis vacat, sit causa homicidii, sequuntur ea, quæ hic dicam.

11 Assero enim primò: Si Monachus, vel Clericus in Sacris exercens, etiam extra necessitatem, Chirurgiam, incidat, vel adurat ex arte, licèt peccet contra dictam prohibitionem; quando tamen non apparet culpa homicidii, non fore Irregularem. Ita Coninc. *de Sacr. d.*18. *dub.*9. *n.*87. Jo. Præp. *d.*5. *de irreg. d.*10. *num.*86. Diana *loc. mox cit.* quamvis præter intentionem, accidat infirmi mors, vel ejus acceleratio, vel mutilatio, (quæ uno verbo appellare consuevimus Deformitatem.) Ratio hujus assertionis est, quia Irregularitatem non parit mera inobedientia cujuscunque præcepti, sed actio efficiens reatum Homicidii, seu Deformitatis.

Quoniam igitur in casu nostro sufficienter cautum est periculo, dum ex arte fit operatio, ideò non peccabitur contra quintum Decalogi præceptum, nec consequenter timor aderit incursæ irregularitatis. Quicquid ergo in oppositum dicat Castr. *de cens. d.*6. *p.*15. §.4. *n.* 8. aliique apud Dian. *p.*4. *tr.*2. *ref.*24. qui tamen alio in loco nostram sententiam amplectitur. Lege Dianam, *p.*11. *tr.*7. *ref.*8.

12 Confirmatur, quia; quando adustiones illæ, atque similia remedia fiunt ex arte, mors non præsumitur contigisse propter applicationem medicamentorum, sed propter vulneris gravitatem, propter humores graviter peccantes, &c.

13 Assero secundò, Si idem Monachus, vel Clericus in Sacris peccet contra artem, exercens incisionem, vel adustionem, unde sequatur alicujus mors, eum fore irregularem. Patet ex dictis. Idem dic de Ministris, seu Assistentibus dicto Medico, si videant ejus imperitiam, & ipsi cooperentur, ut in simili dictum est *n.*4. Si dubium adsit, dixi supra *c.* 5. §. *unic.*

14 Dices: Si Medicus ex arte operans, secuta infirmi morte nulla Irregularitate devincitur, cur judex ex virtute justitiæ Malefactorem capite damnans, ejusdem secuta morte, irregularitatem incurret?

15 Resp. præter voluntatem Pontificis ita disponentis, illa ratio apposite afferri solet, quia judex mortem Malefactoris, licèt justè, intendit, & vult, quæ intentio maculare videtur lenitatem, quam Ecclesia in suis Ministris requirit. At Medicus, & similes, de quibus hic loquimur, nullo modo infirmi mortem, immò potiùs sanitatem, attendunt. Ita Bonac. *de irreg. d.*7. *q.*4. *p.*6. *n.*6.

16 Ex dictis solvi possunt duo casus, quos sic proposuit Molin. *t.*4. *tr.*3. *d.*75. *n.*3.

Primus, Quidam sacerdos ingravescente per civitatem peste, ac deficientibus Chirurgis, multorum apostemata, seu bubones, ut vocant, incidit, curavitque ea arte, ac felicitate, ut ex multis centenis hominibus, quos vitæ, ac sanitati restituit, duo tantùm obierint, fuit ne hic irregularis?

Resp. cum Molina, nequaquam fuisse, quia propter epichejam judicandum non est, Sacros Canones tantum virtutis exemplum, bonique publici utilitatem tantam voluisse irregularitate mulctare.

17 Sed

17 Sed profectò ex nostra doctrina modò allata assentimur Mol. dicto *ibid.* Bonac. *de irreg.disp.7.q.4.p.5.n.4.* aliisque, sed clariorem, rationem afferimus. Nos enim illam reddimus: quia sacerdos ille ex arte, & cum debitis cautionibus, ac sine ullo peccato, immò cum insigni Civitatis exemplo incidit, adussitque.

18 Secundus casus: Clericus quidam solùm venam aperuit infirmo, unde eidem secuta est mors. Est ne clericus irregularis?

Respondet *ib.* Mol. Diana *p.4.tr.2.res.24.* nequaquam esse, quia venæ sectio non est Chirurgia, quam canon supracitatus damnat.

19 Sed iterùm ajo, me assentiri Responsioni: at rationi ideò non assentior, quia venæ sectio est vera pars artis Chirurgicæ, unde etiam clericis est interdicta. Ita Bon. *de irreg.d.7.q.4.p.5.n.5. V. Quarto, Clericum.* Solida igitur ratio est, quia dum clericus aperuit ægro venam, ex arte, & omnem apposuit diligentiam, ne damnum ipsi sequeretur, non fuit causa mortis: esto per accidens ea subsecuta fuerit. Quod si non ex arte secuisset, nec periculo mortis præcavisset, eum in Irregularitatem incursum fuisse, negabit nemo.

20 Quòd si clericus, vel quilibet alius, cùm non adsit homo peritus in arte, secet infirmo venam, vel medicamentum eidem porrigat, unde mors deinde sequatur, eritne is irregularis?

21 Resp. Si supponimus, hæc fieri bona fide, vel in necessitate, multo magis, si desperata sit salus, ægri & tua actio, vel medicamentum probabiliter salutem sint allatura, tu non peccas, unde nec in irregularitatem incurris, in quam certè incurreres, si imprudenter, & incautè te gereres, ut constat ex dictis.

22 Hic denique incideret celebris illa quæstio, An Sacerdos, qui non habens aliam aquam, infantem moribundum projecit in puteum, ut illum baptizaret, an, inquam, inciderit in irregularitatem? Verùm de hoc casu supra *l.2. de Bapt.c.1.§.4.* à nobis dictum est.

Aromatarii, seu Pharmacopolæ.

23 Hi profectò, si medicamenta effæta vendant pro bonis, unde mors alicui sequatur, irregulares sine dubitatione fiunt, quia tunc morti jam cooperantur. Contra non est ratio, unde irregulares fiant, si fideliter se gerant, &c. Lege Gib. *de irreg.c.4.q.2.à n.26.* Abb. *in C.tua nos n.4. de Hom.* Ugol. *de irreg.c.16.§.3.n.1.* aliosque.

Infirmarii, seu Assistentes ægrotis.

24 Quatuor distingui hac in re eventus possunt. Primus est, quando Assistens advertenter contra præceptum Medici, vel temerè aliquid ægro propinat, vel circa illum aliquid gerit, unde mors consequatur, & hic quidem, ut ex se patet, erit irregularis ex delicto. Ita Farin. *frag.p.2.V.irreg. n.510. ubi de hac re plura.*

25 Secundus. Quando aliquid gerit circa eundem, intendendo ejus mortem accelerare, quamvis motus misericordia, ne diutius æger in agonia laboret, ut si velis infirmum movere, ut sic citius moriatur, & tunc Irregularis eris, secuta morte, idque ex homicidio voluntario, ut meritò notat Henr. *l.14.c.19.n.3.* etiam si id voluerit infirmus, si quidem nec tu, nec ipse estis vitæ Domini. Ne ergo consensum præbeas Avilæ *de Cens.p.2.d.6.sect.5.fine*, sine fundamento putanti, illud esse homicidium voluntarium à solo Pontifice dispensabile, quod fit ex animo crudeli, non verò, quod ex commiseratione.

26 Tertius casus est, quando sive ex officio, sive ex superioris jussu, sive ex Charitate, infirmi custodiam suscepisti, & nihil positivè agendo, negativè te habes, etiam per culpabilem moraliter negligentiam, unde ipse moriatur, & tunc peccabis quidem, sed ex probabili sententia non evades Irregularis, licèt evadas ex probabiliore, ut dixi supra §.2. *à num.37.* & dicemus latiùs §.9.

27 Quartus casus est, quando ea quis circa infirmos bona fide gerit, quæ solent ab infirmariis, ægrorumque Assistentibus fieri, & tunc, secuta per accidens morte, non eris irregularis (quicquid aliqui multò scrupulosiores dixerint in oppositum.) Ratio est, quia bona fides, & solita officia Charitatis non debuerunt tam rigorosa pœna castigari. Adde, hunc non peccare mortaliter, ut certum est, ergo non incurret irregularitatem ex delicto, quæ delictum mortale supponit: sed nec incurret irregularitatem ex defectu lenitatis, quia hanc non incurri, nisi à Ministris Justitiæ, & in bello justo, innuimus supra, & latè explicabimus inferiùs.

28 Hinc ergo, si cibi, potusque aliquid bona fide ægroto præbeas, sive tuo, sive alterius consilio, licèt inconsulto Medico, si eundem ægrotum in lecto invertas, ut quietiorem situm inveniat, si eundem subleves, ut cibum v.g. capiat commodius, si ei suadeas deambulatiunculam per cubiculum, ut sese aliquantulum exhilaret, si eundem verbis aliquanto asperioribus reprehendas, ut cibum, vel potionem sumat, si hæc, inquam, vel similia circa infirmum bona fide agas, quamvis accidat, sed accidat præter tuam intentionem, mors, irregularis non eris. De his, & similibus lege Sayr. *de Cens. l.7.c.5.n.13.* Fill. *t.19.c.10.n.277. & n.278.* Reg. *l.30.tr.2.c.9.nu.102.* Dian *p.6.tr.5 res.79.* Meg. *p.3.l.7.c.1.q.5.q 56.* Castr. *de cens.l.6.p.15.§.5.nu.6.* Gibal. *de irreg.c.4.q.2.à n.25.* De dubio in prædictis dixi universaliter supra *c.5.§.unic.*

Non Medicus tradens potionem medicatam.

29 Si eam des ad occidendum aliquem, vel ad abortum fœtus animati faciendum, te esse irregularem ex homicidio voluntario, nullus ignorat. At in hoc loco quærimus, quando ad alium finem potionem ejusmodi propinas, vel medicamentum quodpiam confers, sed inde præter intentionem tuam alterius interitus consequitur.

30 Propinare autem potes. Primò, ad sanitatem inducendam Secundò, ad non concipiendam prolem. Tertiò, ad eandem concipiendam. Quartò, ad amorem, vel odium excitandum, quod poculum Amatorium appellare solemus.

De Primo hactenus dictum est: De cœteris hìc aliquid est explicandum.

31 De Secundo igitur sic habe. Qui medicamentum dat, ad non concipiendum, seu ad fætum inanimatum eiiciendum, si sequatur inde mors illud sumentis, irregularis per se fiet, ille, qui dedit. Ratio est, quia ejusmodi medicamenta, quæ sunt causa tanti effectus, præsertim fætum eiiciendi, cùm sint, teste Gibal. *de irreg. l.c.n.17.* persæpè admodùm violenta, timeri semper debent, ne mortem afferant. Per se, inquam, unde in foro externo pronunciaberis semper irregularis. At si coram Deo nihil periculi mortis prævidisti, nec ullo modo dubitasti, mors sumentis erit tibi verè, & per omnia casualis; quare juxta superiùs dicta, te in foro conscientiæ irregularem facere non possem.

32 De Tertio, & Quarto, hoc est de dantibus medicamentum fecunditatis, vel Amatorium, benignius loqui concedimus, facilè enim eos excusamus ab irregularitate, quia hæc medicamenta non solent similis esse violentiæ. Expendendum nihilominus est genus medicamenti. Quod si periculosum est, deque periculo tu subdubitasti, irregularem (si illud sumens moriatur) te omninò facimus, quia tunc causa ejus interitus fuisti: Sine dubitasti quidem, irregularem te doctrina hactenus explicata non faciet.

33 Prædictis non obstat Jus Civile, quod tradentes potionem abortionis, vel medicamentum amatorium morte damnat. Non obstat, inquam, quia id in Legibus Civilibus disponitur. At non semper, quod punitur à Civilibus Legibus pœna mortis, punitur à Jure Canonico pœna irregularitatis. Sic punitur morte peccatum nefandum à jure Civili, at non punitur irregularitate à Jure Canonico. Lege Covarr. *in Clem. Si furios. p.2. initio num 3.* Gomez *var.c.3.c.3.n.33.* Carrer. *in pract. Crim. de homic. §.1.§.25.& 26.n.103.* Gibal. *c.4.q.2. de irreg. n.16.* aliosque, qui prædictas leges afferunt.

§. V. De homicidio ex occasione Adulterii.

1 Assertio Prima. Si Adulter ex circunstantiis prævidit adulteram esse à suis occidendam, nec sufficienter cautè se gessit, in removendo periculo, erit, sequuta morte, irregularis, non quidem ex adulterio, quod ex se non est causa proxima mortis, seu non est actio sufficienter directa ad mortem inferendam, sed ex memorato periculo, id quod, spectatis illis circunstantiis, Adulter coniicit Adulteram, quamvis volentem, quia, neque is, neque hæc Domini sunt vitæ.

2 Si verò sint eæ circunstantiæ, ut ejusmodi periculum non afferant, irregularis non erit. Ita Suar. *de cens.d.46.sect.1.n.12.* Sayr. *de cens.l.7.c.5.nu.12.* Farin. *frag.p.2.V.irreg.n.505.* aliique; quæ Doctrina conciliat Doctores, quorum aliqui negant, aliqui affirmant ex Adulterio posse oriri irregularitatem.

3 Quòd si periculum mortis prævidisti, & illam intendisti, te esse certò irregularem diximus §.7.*n.17.* Atque hæc monitio custodienda est etiam in sequentibus assertionibus.

4 Assertio secunda. Si committas adulterium, etiam incautè, unde Maritus advertens uxoris infidelitatem, se ipsum, propter dedecus inde sibi exortum, occidat, tu irregularis non eris. Ratio est, quia more humano prævidere quidem, & timere poteras de morte Uxoris, at de morte Mariti non item. Idem dic, si adultera, ne à Marito occidatur, Maritum occidat. Fateor tamen, si in aliquo raro casu occasiones has prævidisses, nec sufficienter cavisses, difficilè esse, te non pronunciari irregularem, quia, sic, non solùm remotam occasionem dedisti talium occisionum, sed verè causam proximam; ad irregularitatem enim contrahendam ex homicidio casuali, non est necesse, ut tu immediatè sis causa mortis, sed satis est, si à te actio fiat, ex qua prudenter timeatur mortis periculum, quod sufficienter non caveatur, ut dictum est supra §.3. *n.2.* sic si mittas puerum ad aquam educendam à puteo, advertens ad periculum pueri, si is demergatur, eris irregularis, ut suprà diximus, quia, quamvis missio aquarum non sit ex se actio conjuncta, seu ordinata ad hominis mortem, est tamen in his circunstantiis, atque adeò ejusmodi missio erit in materia homicidii injusti.

5 Assertio tertia. Si inter colloquendum referas adulterium mulieris coram Marito, vel coram consanguineis, unde adultera ab aliquo ex his occidatur, Irregularitatem non effugies, quia in hac circunstantia injusta causa es homicidii. Idem erit, si referas tuo Corrivali copulam cum fæmina, quam Corrivalis petit, unde is fœminam occidat. Ratio est, quia in his circunstantiis solet fieri ejusmodi occisio, & tu eam prævidisti, vel de ea dubitasti, ut supponimus. Quòd si nullo modo de ea suspicatus es, vel erant eæ circunstantiæ, ut timenda prudenter non esset occisio, timere tu non debes irregularitatem. Ita Gibal. *de irreg.c.4.q.2.n.15.* Et sanè in foro externo Episcopus per indicia, & per ea, quæ contingere solent, judicabit in prædictis de tuo incursu in irregularitatem. At in foro interno tua te conscientia, adhibito sapientum consilio, condemnabit, vel absolvet.

6 Si

6 Si ducas uxorem amasiam, quam prætendebat alius Corrivalis, unde is idem Corrivalis ipsam occidat, profectò, si hanc occisionem non prævidisti, certò non es irregularis, at, si eam prævidisti, licèt eandem non intenderis, te esse Irregularem, putat P. Prates *in manusc. de irreg.d.4.c.3.§.3. n.24.* contra Majolum, *de irreg. l.5.c.48.§.3. n.16.* quia in hac circunstantia causa es mortis. Sed mihi placet sententia dicti Majoli, qui hunc etiam in posteriore hoc casu liberat ab irregularitate, & quidem nihil laborans de ejus ratione, illam ego satis validam assero, quia sine peccato mortali contra justitiam in materia homicidii non incurritur irregularitas, ut suprà vidimus: at, quod peccatum contra Justitiam committitis, qui amasiam legitimè uxorem ducit? Imputet sibi Corrivalis, si id ipsi non placet.

7 Assertio quarta. Si Judex legitimè procedens, de delicto delato, & probato Adulteram damnet v. g. ad inclusionem in Monasterio, Maritus autem eam interficiat, non erit Judex Irregularis; erit verò si non legitimè procedat, ut, si v.g. adulterium, quod erat occultum, patefecit. Prior pars hujus assertionis manifesta est, quia, dum Judex justum judicium profert, non peccat, immò meretur, unde illa mors nullo modo ipsi tribuitur, sed malitiæ Mariti. Posterior pars probatur, quia tunc Judex, extendendo fines officii sui, causa est homicidii. Lege Majolum, *l.c. n.15.* & Ugol. *de irreg. c.5. §.7. n.2.* Semper autem intelligendo, si de periculo subdubitaverit, si circunstantiæ periculum portendebant; nec sufficienter cavit, &c.

§. VI. *De homicidio occasione subita Rixa.*

1 RRecole, homicidium voluntarium esse, & dici illud, quod fit sub expressa intentione occidendi, quale est illud, quo, quis, sive occidit, sive occidere aliquem mandat, directè, ut eum inter vivos non ampliùs esse velit; atque de hoc disputabimus latè paulò post, homicidium autem Casuale, de quo hactenus egimus, est illud, quod fit præter intentionem agentis, quale est illud, quod aliquis facit, non intendendo mortem, sed intendendo aliquod aliud opus, cui adnectitur per accidens mors alicujus, quam tamen ipse advertit, licèt, ut dixi, non intendat.

2 Porrò homicidium factum in rixa causam esse Irregularitatis non est dubium, quia jam tunc injustè, ut supponimus, occiditur homo. Sed quæstio est, an illud dicatur, & sit absolutè voluntarium, an casuale? Id, quòd scire interest permaximè, nam ex Tridentino Irregularitas ex homicidio casuali occulto est facilioris dispensationis, quàm Irregularitas ex voluntario, &, propter alia, quæ dicentur inferiùs.

3 Quæstionis hujus decisio pendet ex verbis ejusdem Tridentini. Quoniam ergo nonnulli, ut Salsed. Rodriq. Avila apud Castr. *de cons.d.6. p.15. §.1. n.2.* Coninc. *disp.18. nu.111.* G.Hurt. *de irreg. d.2. diff.20. n.66.* Diana, Leand. *de irreg. to.2. dis.10. q.12.* adducitque Didacum Perez dicentem, ita se sæpè respondisse de hac quæstione consultum, aliique apud Dianam mox cit. nomine homicidii voluntarii, cujus Irregularitatem negat Tridentinum, posse Episcopos dispensare, intelligunt solùm homicidium illud, quod per insidias, vel industriam quis committit, quodque nos Itali vocamus (Appostato) homicidium autem factum in subitanea rixa, quamvis sit voluntarium, possetque dici esse ex proposito; tamen, quia non est (Appostato) ideò non excluditur (inquiunt) à potestate, quam Tridentinum concedit Episcopis, quando homicidium est occultum, ideò consequenter in hac quæstione non debebit vocari homicidium absolutè voluntarium casuale.

4 Contra verò alii, ut Mol. *to.4. tr.3. disp.79. n.7.* Suar. *de Cens. disp. 44. sect.1. n.3.* Diana *p.10. tr.11. ref.19.* Castr. *l.c. n.4.* videtur initio esse in prima sententia, sed in fine se declarat pro secunda, quia putant, nomine homicidii voluntarii à Tridentino intelligi quodcunque homicidium directè volitum, sive fit per insidias, sive quocunque alio modo; homicidium autem factum in subitanea rixa, ut hic supponimus, fit omninò volitum directè, licèt ex subitanea passione procedens, ideò contendunt, in hac nostra quæstione illud non debere vocari casuale, sed absolutè voluntarium, & negari à Tridentino Episcopis facultatem dispensandi Irregularitatem ab illo, quamvis occulto manentem.

5 Ego hanc posteriorem (quæ certè est communior) sententiam eligo, quia, secus videtur vis inferri verbis Tridentini, *sess. 14. c.7. de Reform.* Illud audi.

Cum etiam (inquit) qui per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari evelli debeat, quia sua voluntate homicidium perpetraverit, &c. Solus Summus Pontifex dispensat, &c.

Et paulò post: *Si verò homicidium non ex proposito, sed casu fuisse commissum narretur, &c. Episcopus dispensat, &c.* modo tamen à nobis infrà dicendo, §.17. *à n.10.*

6 Notas illam rationem formalem (*quia sua voluntate homicidium perpetravit.*) At ille, in subitanea rixa, jam sua voluntate perpetravit homicidium. Notas item illud (*non ex proposito, sed ex casu.*) At, qui in subita dicta rixa directè, & ex intentione occidit hominem, non dicitur casu occidere. Casu enim occidere, est, præter intentionem, & indirectè, aliud agendo, ut suprà vidimus occidere.

Hoc jam statuto; Irregularitates ortas ex occisione sequuta in subitanea rixa, de quibus dubitari solet per sequentes figurationes casuum, percurramus.

Supervenientis occisio.

7 Evaginato gladio rixabar cum Antonio: id advertentes aliqui mei, sive amici, sive propinqui, sive exteri, accurrerunt ad me defendendum, vel etiam expressè ad occidendum meum inimicum Antonium, ex quibus tamen unus interemptus ab Antonio, vel ab alio fuit: sumne ego irregularis, qui nunquam hujus, sed inimici mortem intentabam?

8 Respondeo. Si aliud non addas, ab Irregularitate te immunem pronuncia, quia tu, nec intendisti, nec prævidisti hujus tui defensoris interitum. Ita Glossa *in c. Petrus 1. q.4.*

Dixi (si aliud non addas) nam, si concertando cum tuo adversario, conjecisses tuos amicos, seu famulos in necessitatem, ut ipsi gladios educerent, cum tu illos ad hoc periculosum, ut supponi debet, opus induxeris, Irregularis eris, quia tunc causa mortis fuisti.

Provocantium, & Aggredientium occisio.

9 Convocavi amicos, sive expressè, sive tacitè eos ad rixam, seu ad homicidium committendum, inducens, sed inde factum est; ut unus vel plures ex his amicis conciderint, & mortui sint; sumne ego Irregularis, qui horum interitum nullo modo intentabam, immò ne ii occiderentur, strenuè contra adversarios pugnavi?

10 Respondeo. In hoc eventu idem resolvendum erit, quod *sup. §.3. à n.6.* resolvimus de eventu mortis Mandatarii, nimirum esse probabile te esse, & te non esse Irregularem.

11 Idem, quod dico de te principali Auctore rixæ, dic de convocatis ipsis amicis, qui mortem effugerunt: nam, propter eandem rationem probabiliter erunt; ita Fill. *tr.20. c.4. nu.122.* & probabiliter non erunt Irregulares. Ita idem *n.123.* Pasqual. *dec.420.* Suppono autem, nec à te, nec ab amicis prædictis illos, qui deinde occisi sunt, fuisse conjectos in necessitatem rixandi cum vitæ periculo: Si enim, ita fuisset, vos fore Irregulares ex homicidio voluntario in causa, certum esset, sicuti modò in simili diximus, *n.8.*

Fortuita occisio ejus, quem occidere non intendis, &, Quid si plures occidas?

12 De eo, qui ex errore putans occidere feram, vel hominem, alium hominem occidit, an incurrat in Irregularitatem, *l.6. in Dec. c.4. §.4. à n.23.* à me disputatum est latè. Hic ergo sequentem duntaxat casum propono, quem ibi explicare in mentem non venit.

13 Titius, in conflictu, tanto impetu in adversarium irruit, ut non solùm eo ictu illum transverberaverit, verùm etiam alium hominem adversarii comitem. Inquiro, duasne Irregularitates ex duobus occisis contraxit Titius, an unam? Idem inquiri potest de occidente plures unica Bombardæ explosione, &c.

14 Responsio communis est, duas Irregularitates incurri, cùm necessaria tamen distinctione, seu explicatione. Si enim Titius duas illas occisiones prævidit, vel de eis dubitavit (ut certè regulariter contingit, si cadat aliquis ex comitantibus adversarium) duplicis erit obnoxius Irregularitatis, alterius, ob homicidium voluntarium directè intentum inimici, alterius, ob homicidium casuale non intentum, sed prævisum, & non sufficienter cautum. At verò, si Titius occisionem alterius nullo modo prævidit (ut facilè occurrere potuit, si cecidit aliquis omninò casu illac transiens) unicæ tantùm Irregularitati subjacebit, quia secundum homicidium fuit Titio purè, & plenè casuale. Id autem intellige (ut suprà vidimus in similibus) in foro conscientiæ, nam forum externum propter actionem tuam proximè annexam occisioni secundi hominis, etiam propter hanc, te secundæ Irregularitati subjiciet.

15 Dixi (Responsio communis) nam cùm hic adsit unica tantùm actio peccaminosa atque adeò in sententia multorum unum tantùm peccatum modo alibi explicato, posset aliquis dicere etiam unicam incurri Irregularitatem, sicuti in sententia probabili unica incursa esset excommunicatio, si illi duo simul occisi fuissent Clerici, quam probabilitatem nos ex Leandro admisimus in materia excommunicationis. Quid autem in materia Irregularitatis, dicam infrà *hoc c. 15. §.10. à n.16.* commodiùs. De dubio in prædictis iterùm moneo, me locutum esse *suprà c.5. §. unico.*

§. VII. *De irregularitate ex homicidio voluntario physicè patrato.*

Quale illud sit, & quando intelligitur esse commissum?

1 DIximus §.2. n.4. & nu.21. homicidium voluntarium esse illud, quod quis committit, directè illud volendo, sive primò, volendo illud immediatè in se, ut si ictum in pectore inimici, ut illum occidat, infligat; sive secundò, volendo illud in causa proxima, ut, si sine expresso animo occidendi, eundem ictum in adversarii pectus coniiciat; qui enim causam tam proximam mortis vult, certè, nisi sit amens, vult etiam effectum; idest mortem, sicuti, qui vult ignem, vult etiam calorem. Scio Castrop. *disp.6. de cens. p.15. §.1. nu.5.* asserere, homicidium factum ab eo, qui causam dictam proximam ponit, si is præscindat à voluntate occidendi, esse homicidium casuale: Scio, inquam, id, sed, ajo, id non occurrere, nisi in planè stulto. Quod si sup-

ſupponas, verè coram Deo hunc, ſive per ſtultitiam, ſive per ignorantiam, ſive propter aliud, verè non advertiſſe ad effectum, id eſt ad mortem, nec de ullo modo ſubdubitaſſe, illum jam dixi *d. cap. 2. n. 21.* tunc coram Deo non eſſe nec homicidam, nec Irregularem, quamvis in foro externo eſſet pronunciandus voluntarius homicida.

2 Porrò, Cùm ex homicidio voluntario naſci Irregularitatem omnium graviſſimam, nemo ſit, qui neſciat; ſolùm hic erunt nonnulla explicanda, quæ rem magis, ac magis illuſtrent: id, quod faciam, figurando varios caſus, qui in hac materia ſolent à Doctoribus expendi, & in praxi frequenter occurrunt.

PRIMUS CASUS.

Plures graviter eundem ſucceſſivè vulnerantes.

3 Petrus heri lethiferè vulneravit Paulum probabiliter moriturum ex eo vulnere poſt quatuor, vel quinque dies. Accidit autem, ut ejuſdem Pauli inimicus alius ſupervenerit, nullo communicato conſilio cum Petro, & eundem Paulum confoderit, occideritque, eſt ne Petrus Irregularis?

4 Reſp. Covar. *in Clem. Si furioſus p. 2. §. 2. n.* abſolutè Petrum Irregularem enunciat ex ſequenti diſcurſu: Ille, qui eſt reus homicidii in Jure Civili, eſt etiam reus Irregularitatis in Jure Canonico: at percutiens aliquem vulnere lethali, ut ſcilicet eo percuſſus ſit certò moriturus, tenetur in Jure Civili reus homicidii; ergo ex Jure Canonico tenebitur, ut reus Irregularitatis. Minor probatur, nam ſic habet Textus. *L. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. Lege teneri æſtimati ſunt, non ſolùm, qui ita vulneraſſent, ut confeſtim vita privarent, ſed etiam hi, quorum ex vulnere certum eſſet, aliquem vita exceſſurum.*

5 Verùm omittendo ſenſum dictæ legis, Diſcurſus hic admitti non debet. Patet, quia in Jure Canonico dubius de facto homicidii Irregularis eſt, ut toties indicavimus, nunquam verò in Jure Civili eſt puniendus, ut homicida. Rurſus, ſi Judex torquendo Reum excedat torturæ modum, quo fiat, ut reus moriatur, non punitur à Jure Civili pœna homicidii, punitur, teſte Henr. *l. 14. c. 14. n. 5.* Irregularitate ex delicto à Jure Canonico. Prætereà dans poculum, ſeu venenum ſterilitatis, ut homicida punitur à Jure Civili, non autem punitur Irregularitate à Jure Canonico, ut notat Gloſſa, aliique. Denique, ſi quis lethaliter aliquem vulneret, vulneratus autem per miraculum non moriatur, Irregularis non erit. Ita Coninch. *de Sacr. diſ. 18. dub. 8. n. 60.* Jo. Præp. *3. p. q. 5. de irreg. dub. 8. n. 60.* quia vulneratio mortem actu non intulit, erit tamen plectendus ut homicida.

6 Nos igitur ſic expeditiùs ad propoſitum caſum reſpondeamus, vel ſecundus percuſſor ita percuſſit, ut ſtatim Paulus, qui à Primo percuſſore vulneratus fuerat, mortuus ſit ex percuſſione ſecunda, & tunc dico, Petrum primum percuſſorem Irregularem nõ eſſe. Ratio mihi manifeſta eſt, quia tunc nullo modo mors ſecuta eſt ex vi vulneris illati ab ipſo Petro. Erit igitur tunc ſolus ſecundus percuſſor Irregularis. At verò, ſi non ſtatim ſit mortuus, ſed ex intervallo, poſt aliquod ſcilicet tempus ab accepto utroque vulnere, Dico, Petrum, ut etiam ſecundum percuſſorem, eſſe Irregularem. Ratio item mihi eſt manifeſta, quia tunc mors non ſolùm ſequitur ex hoc ſecundo vulnere, verùm etiam ex primo; duo enim vulnera lethalia actione communi concurrunt ad eandem mortem inferẽdam, vel certè accelerandam.

7 Quòd ſi fingas caſum rariſſimum, quo certus ſis, mortem ex intervallo ſecutam à ſolo ſecundo vulnere accidiſſe, libens dabo, ſecundum tantummodo percuſſorem eſſe Irregularem. Certus, inquam, ſis, nam, ſi adſit dubium, ex cujus vulnere percuſſus occubuerit, uterque erit Irregularis, propter doctrinam toties *ex C. Significaſti 1. de Homic.* replicatam, quemlibet debere, ut Irregularem in facto dubii homicidii ſe gerere.

SECUNDUS CASUS.

Plures eundem leviter vulnerantes.

8 Titius, Cajus, Sempronius, ſive mutuo conſilio, ſive ſeparatim vulneraverunt Antonium, ſinguli leviter. Sed Antonius, ſive ob febrim ex dictis vulneribus ſupervenientem, ſive ex multo ſanguine ex iiſdem vulneribus, licèt levibus, effuſo, diem ſuum obiit. Omnesne ſunt Irregulares?

9 Reſp. Omnes, ut Suar. *de cenſ. d. 45. ſect. 3. n. 9.* Sayr. *de cenſ. l. 7. c. 4. n. 14.* Jo. Præp. *q. 5. de irreg. dub. 8. n. 59.* quia certum eſt, omnes vulneraſſe, & certum eſt ex illis vulneribus, veluti agmine facto, ex multis concauſis, Antonium fuiſſe interemptum.

TERTIUS CASUS.

Plures, qua graviter vulnerantes, qua leviter.

10 Plures aggredientes Antonium, illum vulnerant, partim graviter, partim leviter, cùm appareat unum, vel alterum fuiſſe vulnus lethale; non apparet tamen à quo illud proceſſit. Suntne Irregulares omnes?

11 Reſp. Omnes pari modo eſſe Irregulares, quia omnes pariter ſunt dubii de facto Homicidii.

12 Quid, ſi Titius unus ex his eſt certus non inflixiſſe lethale vulnus?

Reſp. Si aggreſſio fuit ex compacto cum aliis, vel eis auxilium Titius præbuit ad occidendum, erit & ipſe Titius irregularis, ſi quidem audacior ex comitatu factus eſt ille, qui lethaliter percuſſit. At, ſi hæc abſuerint, & certus ſis, te nullo modo concurriſſe ad mortem, non eſt caput, unde dicaris Irregularis. Dico (nullo modo) nam cæterum, ut *num. 6. & 7.* dixi, communiter mors ſequitur ex actione communi omnium vulnerum. Quare ſi tu aliquo tandem modo, licèt leviter, vulneraſti, Irregularitatem non effugiſti. Relege ibi dicta.

QUARTUS CASUS.

Quando leve vulnus cauſa eſt, ut alter graviter feriat.

13 Ego leviter Petrum vulneravi, ſed deinde graviter eundem vulneravit ſuperveniens Titius ex eo, quòd Petrus à meo vulnere debilitatus fugere nec potuit, nec ſe à Titio defendere, erone irregularis, quandoquidem jam Titius mortuus eſt?

Reſp. Si nullum commune conſilium cum Titio habuiſti de Petro vulnerando nec de eodem Titio superventuro cogitaſti, vel ullo modo dubitaſti, Reus Irregularitatis non eris, quia omnino præter opinionem, conſenſumque tuum factum eſt homicidium. At, ſi communicato conſilio, eris, ut patet ex dictis: ut etiam eris, ſi, quamvis, nec communicato conſilio, nec morte directè intenta, prævidiſti tamen, ſed non periculum præcaviſti, vel ſi præcaveri non poterat, ab opere non deſtitiſti, ut etiam ex toties dictis patet. Lege Coninch. *de Sacr. d. 18. dub. 8. n. 70.* Sayr. *l. c. n. 15.* Farin. *Prax. p. 2. V. irreg. n. 454.* alioſque. Adverte, hìc etiam locum habere doctrinam *n. 6. & 7.* allatam, putà, an ſtatim, an ex intervallo Petrus obierit.

QUINTUS CASUS.

Quando levi vulneri ſupervenit alia mortis cauſa.

14 Ego idem, qui Petrum leviter, ſeu certè non lethaliter vulneravi, jam nunc certò ſcio, ipſum Petrum diem ſuum obiiſſe, ex imperitia, vel malitia Medici, vel ex ipſius Petri intemperantia (quod certè, non niſi ab experto, omnibus conjecturis expenſis, definiri poſſe non ignoro) ſumne ego Irregularis?

15 Reſp. Tuum vulnus potuit eſſe non lethale, & ejus generis, ut facili negotio, nulla, vel ſatis modica curatione ſanari potuerit. Sanè tunc ne te habeas pro irregulari, quia ſic tota cauſa mortis fuit à Medico, vel ab ipſo infirmo. Ita Dian. *par. 4. tr. 2. reſ. 10.* Caſtrop. *de Cenſur. diſp. 6. p. 15. §. 5. num 5.* citans Leſſium, Gaſp. Hurt. Suar. Coninch. At ſi dictum vulnus fuit ejus generis, ut diligenti curatione opus fuerit, ut ſanaretur, ego cum aliis te habeo pro irregulari, quia quamvis periculum mortis augeretur curſu temporis, vel ob aliam rationem dictam à Medico, vel infirmo; tamen regulariter tunc præſumi, ſeu cenſeri debet, ipſum tuum vulnus ſimul cum prædicta alia cauſa, communi actione, mortem vulnerato attuliſſe. Dixi (regulariter) nam ſecus, idem dic, quod modò in ſimili dictum eſt *num. 7.*

SEXTUS CASUS.

Dans, vel vendens arma, vel ſimilia.

16 Titius vendit, vel præbet arma, Equum, Socios, Victualia Cajo, volenti quempiam occidere, eritne, eo occiſo, non ſolùm Cajus, verùm etiam Titius irregularis?

17 Reſp. Cum neceſſaria diſtinctione. Si hæc præbeat ad finem occidendi, etiam ſi ſine illis Cajus iturus eſſet ad hominem illum occidendum, immò etiamſi illis uſus non eſſet, ſed tamen ex illis audacior fuit, & promptior ad occiſionem patrandam, irregularis erit etiam Titius, quia jam eſt cauſa homicidii voluntarii. At ſi præbuit, nihil mali intendens, & nihil de illa occiſione ſciens, nihilque ſuſpicans, nullo modo erit irregularis, quia tunc nulla ratione ipſe concurrit ad occiſionem. Quid ſi ſuſpicans, at non intendens? Dicam mox *num. 20.*

18 Ex dictis ſit, ut irregularis ſit etiam prædictus Titius; ſi ſolùm dederit arma defenſiva, galeam, clypeum, loricam, nam ſemper ex illis ſit audacior homo ad ejuſmodi prava facinora. Ita Bonac. *de cenſ. d. 7. q. 4. p. 8. n. 35.* aliique apud Dian. *p. 4. tr. 2. reſ. 11.* Hurt. *de irregul. d. 2. diff. 8. n. 32.* cui adhæret Gibal. *de irreg. c. 4. q. 2. n. 21.* docet, ſolùm tunc Titium prædictum fore irregularem; quando præbendo Cajo arma, intendit homicidium alterius, ſecus non item: cùm enim (inquit) his poſſit Cajus benè, vel malè uti, imputabitur mors non Titio, ſed uni Cajo. Verùm non eſt audiendus, nam ratio ducta à ſecuritate, quam concipit Cajus, nimis clarè oſtendit, imputari etiam homicidium ipſi Titio ſecuritatem præbenti.

19 Contra, ex iiſdem dictis ſit, ut, ſi arma, vel quæcumque alia data Cajo nihil prorſus concurrant ad occiſionem, nec animoſiorem illum reddant, nec alio ullo modo Cajum adjuvent, ſit, inquam, ut nullum ſit caput, cur debeat Titius Irregularitate puniri.

20 Prædicta illuſtrabit ſequens caſus de ſciente, non tamen intendente. Petrus à me Mercatore gladiorum, ſcloporum, medicamentorum, vel ſimilium, quibus quis uti poteſt benè, vel malè, emit gladium, vel medicamentum violentum, ut aliquem occidat, idque ego prævideo, ſed non intendo, ſumne irregularis, ſi re ipſa ſequatur occiſio? (Sed non intendo) dixi, nam, ſi intendo, me eſſe irregularem, jam ex dictis ſcio.

21 Resp. Si tu prævides, vel suspicaris, Petrum emere gladium vel medicamentum illud ad aliquem determinatè occidendum v. g. ad occidendum suum inimicum, vel uxorem suam deprehensam fortè in adulterio; non possum te, teste Sayr. *lib.* 7. *c.* 4. excusare ab homicidio, & ab irregularitate, quicquid excuset Hurtad. *l. c.* Leand. *de irreg. d.* 10. *q.* 82. debebas enim non vendere, ne homicidæ contra Justitiam (nec solùm contra Charitatem, ut putat Hurtadus) cooperareris. At si solùm prævideas, vel suspiceris, Petrum emere gladium ad occidendum indeterminatè, ut esset, si emeret v. g. ad bellum injustum committendum, non videris tu esse causa proxima occisionis fortè sequuturæ; in illa enim tanta indeterminatione occisionis potes probabiliter tibi persuadere à gladio à te vendito nullum fuisse injustè occisum. Dixi (ad bellum injustum) nam ad bellum justum, cùm nullo modo tunc pecces, non eris irregularis.

22 Si indeterminatio sit modica, ut si prævideres, ementem à te gladium velle occidere aliquem ex suis inimicis, valdè dubito de tua irregularitate, quia videris tunc esse causa proxima, quicquid in contrarium colligatur ex Hurtado *l. c.*

23 Si tu compellas Mercatorem, ut vendat gladium v. g. dicto Petro volenti occidere dictam v. g. uxorem, te esse irregularem secuta uxoris morte, non verò Mercatorem, putat P. Prates *in manusc. de irreg. d.* 4. *c.* 4. *n.* 17. *fol.* 461. quia tunc totus mortalitatis concursus, seu moralis causa occisionis refunditur in te cogentem, non verò in Mercatorem coactum. Hæc doctrina sic absolutè prolata difficilis est, nisi coactio tanta sit, ut Mercator ad vitandam v. g. mortem suam, vel grave damnum cogatur vendere; tunc enim sicuti excusatur à peccato cooperationis homicidii à Petro patrandi, ita & ab irregularitate; at si tanta non sit coactio, sed sit metus levis mali, non effugiet irregularitatem, ut dixi *c.* 4. §. 4. *n.* 12.

SEPTIMUS CASUS.

Pœnitentem mortis causam dedisse.

24 Venenum propinavi meo adversario, vel alium lethaliter vulneravi; sed antequam is moreretur, valdè me per contritionem pœnituit facti, immò antidota, & medicamenta diligentissimè adhibui, ut mortem effugeret: mortuus est tamen: sumne Irregularis?

25 Resp. Utique es, quia ejusmodi pœnitentia coram Deo tuam delevit culpam, non verò abstulit dispositionem Ecclesiæ, volentis Homicidas ab altari repellere. Lege Suar. *de cens. d.* 44. *sect.* 3. *n.* 5. Coninch. *d.* 18. *dub.* 8. *n.* 65. Fill. *tr.* 20. *c.* 1. *n.* 25. aliosque.

OCTAVUS CASUS.

Associantes Occidentem, &c.

26 Auxilium præbui, astiti, associavi eum, qui inimicum interfecit: Sumne Irregularis?

Resp. Si auxilium, assistentia, associatio non est causa efficax, & propinqua occisionis, non inducit irregularitatem; si sit efficax, & propinqua, sane inducet. Posterioris modi erit, quando homicida sine eo auxilio non occidisset, vel non tam celeriter, vel non tam audacter, vel non tam securè, nam, si nihil horum, modi erit prioris.

27 Atque hinc fit, ut, si tu adsis in rixa, qua tuus amicus rixatur cum suo adversario, sed nesciatur id à tuo dicto amico, cùm tua præsentia nihil addat, ut supponimus, nihil de irregularitatis pœna tibi timendum erit, si ille suum adversarium interficiat. Contrà, ut vult Sayr. *de cens. l.* 7. *c.* 4. *n.* 11. Jo. Præp. *d.* 5. *de irreg. dub.* 8. *n.* 65. Ugol. *de irreg. c.* 17. §. 1. si te ostendas, unde aliquid animi addatur amico rixanti, quis tunc ab Irregularitate te liberabit?

28 Illud, quod docet Henriq. Avila, Nav. citati à Dian. *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 17. cum aliis approbare, non valeo. Si pater, inquit, associet Filium rixantem ad finem, ne filius periclitetur, non erit Pater Irregularis, si filius aliquem occidat, quia tunc Pater operam dat rei licitæ: id, inquam, approbare, non valeo. Ita Jo. Præp. *l. c.* dum enim Filius rixans videt præsentem Patrem, non potest ab ejus præsentia non audacior fieri, atq; adeo opera hęc Patris non potest non fieri illicita in materia Justitiæ. Idem dic de amico, idemque de famulo associantibus, nisi hi essent adeò debiles, sive Senes, sive Pueri, ut clarè appareat, associationem esse ad obsequia non facientia ad rixam.

NONUS CASUS.

Occidens unum pro altero.

29 De hoc ita *l.* 6. *in Dec. c.* 4. §. 3. *n.* 35. docui. Qui dicunt homicidium unius Clerici pro alio parere excommunicationem, dicunt & parere Irregularitatem ex delicto; jam enim tunc voluit homo occidere hominem. At, qui negant parere excommunicationem, negant parere Irregularitatem. Ita collig. ex Fragoso *de Repub. Christ. tom.* 2. *l.* 1. *d.* 2. §. 1. *n.* 36. *&c.*

Et paulò post. Sane Farin. *in* 4. *tit. declarat. fol.* 41. *col.* 1. *fine*, & affertur à Fragoso apud Dian. *p.* 9. *tr.* 4. *res.* 31. *fine*, affert declarationem Cardinalium, quod mandans occidere Petrum, si Mandatarius occidat Joannem, non incurrit Mandans in Irregularitatem. At certè par videtur ratio in casu nostro. Utraque sententia probabilitatis fines videtur attingere.

30 Hæc ibi docui. Adde nunc illud: Si quis cognovit, vel dubitavit in aliquo loco latere hominem quempiam, nesciens esse hunc, vel illum, nec sufficienter cavit, ne homo occideretur, & tamen occidit, Irregularem eum fore per omnes notat Castrop *de cens. d.* 6. *p.* 15. §. 5. *n.* 4. quia tunc jam is voluit hominem occidere, & de facto occidit; non ita fuit in præcedente casu; in eo enim occidens volebat interficere Petrum determinatè, non verò hominem quemcunque. Cùm ergo Petrum non interfecerit, interfecerit autem prorsus sine ulla deliberatione Paulum, non est mirum, si probabile esse diximus, occidentem tunc excusari ab irregularitate.

§. VIII. *De Irregularitate ex Homicidio voluntario commisso moraliter, idest orto ex consilio, mandato, &c.*

1 Si mandes homicidium fieri, vel ad illud consilium des, exhorteris, suadeas, moneas, consentias, uno verbo, quomodocunque moraliter coopereris, unde occisio aliqua sequatur, eris sine dubitatione Irregularis ex homicidio per concursum positivum à te directè, & voluntariè commissum (de casuali enim dictum est suprà §. 3.) Ratio est expressus Textus, *C. Sicuti dignum* §. *Illi, ibique Doctores*, extendens Irregularitatem ex homicidio ad cooperantes ad illud.

2 Hinc, si Titio affecto injuria dicas: *Verè leges nobilium statuerunt, imminui existimationem viri ingenui, nisi ultione deleatur injuria.* Si mulieri referenti, se ex te concepisse, tu ipsam doceas, hoc, vel illo pharmaco solere expelli fœtum animatum, si Antonio mandanti occisionem sui adversarii, tu eum instruas de modo, quo possit adversarius imparatus, vel occultè, vel per insidias occidi; Hinc, inquam, fit, ut secuta ex vi prædictorum verborum occisione, tu in Irregularitatem incidas; prædictis enim loquendi modis moralis causa homicidii es.

3 Quæres Primò: Si cui v. g. Titio, consilium, mandatum, consensum, &c. dem, ut Petrum occidat, quia v. g. me dictus Petrus gravi affecit injuria. Sed deinde dictus Titius affectus simili gravi injuria ab eodem Petro, Petrum occidat, ero etiam ego Irregularis.

4 Resp. non eris, si tuus consensus nihil operatus est, eris, si concausa fuit cum Titio, vel ad occisionem patrandam, vel ad patrandam promptius, & obstinatius. Patet ex dictis. An autem fueris concausa, ex circunstantiis est à prudenti colligendum. Quid, si id dubium fuerit? Resp. De hoc dixi *c.* 5. §. *unic.*

5 Quæres Secundò, Ita Cæsar ex meo consilio, mandato, consensu, &c. occidit Brutum, ut, si ego occisionem non suasissem, certò suasisset alius, Egone irregularis ero?

Resp. Quicquid sit, quoad alios effectus, certè loquendo de Irregularitate per hoc, quod alius suasisset, non effugere potes irregularitatem, quia tunc de facto moraliter ad occisionem concurristi. Et sicuti, si tu aliquem physicè occideres, quem etiam, te non occidente, occideret alius, non vitares Irregularitatem, ita, si moraliter occidisti.

De Irregularitate ex mandato.

6 Percurramus separatim, & in particulari cooperationem ex mandato, & ex consilio, quæ sunt præcipua capita positivi concursus moralis: juxta horum doctrinam facilè Judicium feres de aliis capitibus monitionis, suasionis, exhortationis, &c. Nisi etiam velimus dicere, & fortè ita est, omnem moralem concursum ad alterum ex his duobus reduci. Cùm enim in eo differat mandatum à consilio, quòd mandatum datur in gratiam Mandantis, consilium verò in gratiam ejus, cui consilium præbetur, si moneas, suadeas, roges, consentias, &c. ut fiat homicidium in tuum commodum, dicetur illud fieri ex tuo mandato, si eadem facias, ut fiat homicidium in commodum alterius; fieri illud dicetur ex tuo consilio. Sed [illegible] confirmat his verbis Bartolus l. non solùm §. Si mand. meo n. 2. ff. de injur. *Mandator dicitur ille, qui mandat delictum committi propter ipsum Mandantem, & ad satisfactionem voluntatis suæ. Persuasor dicitur ille, qui persuadet alicui propter ipsum, cui fit persuasio, & ideo non curo, quibus verbis utatur; sive dicat mando, sive rogo, sive quibuscunque verbis.* Hæc Bartolus.

7 Jam verò de mandato hìc loquentes, secernamus quatuor certa ab incertis item quatuor; sed prætereà ne omittas relegere, quæ *sup.* §. 3. de concursu morali ad homicidium casuale prolata sunt, multa enim ibi dicta ad ea, quæ hìc disputantur, maximè faciunt.

8 Certum est primò, te fore irregularem, etiam si Mandatarius non servet modum, quem tu præscripsisti in occisione facienda. Jussisti v. g. occidi tuum inimicum in agro, media sclopi explosione, vel ex veneno, tali, vel tali die. Ille verò occidit domi, gladio, alia die. Ratio est manifesta, quia tua jussio substantiam posuit mortis.

9 Certum est Secundò, si mandatum sufficienter revocasti, & revocatio innotuit Mandatario, ipse autem nihilominus occidit, te non esse Irregularem, quia revocato mandato, quod sciat Mandatarius, nihil tui consensus in ipso remanet. Idque verum censeo, etiam si fictè, & solis verbis, sed tamen sufficientibus, revocasti. Quando enim ejusmodi fictio non innotescit Mandatario (ut semper hìc supponendum est) ipsa verba externa satis sunt apta ad extinguendum tuum mandatum. Si revocatio tui mandati non pervenit ad Mandatarium, te fore Irregularem, ne sit dubium, quia tunc tuum mandatum remanens in Mandatario, causa est mortis alterius.

10 Certum est tertiò, te non fore Irregularem, si constet Manda-

ta-

tarium ex tua jussione, nec fuisse motum ad occisionem patrandam, nec factum esse animosiorem, securiorem, &c. sed prorsus eodem modo, ac si tu non mandasses, occidit. Patet ex dictis. Et docet cum multis Gibal. *de Cens. disp. 5. q. 3. n. 21.* Si non constet, sed sit dubium, *dixi sup. c. 5. §. 1.*

11 Certum est quartò, te non fore Irregularem, si mandasti ut occideretur Petrus, Mandatarius autem per errorem occidit Paulum, quia, in occisione Pauli, tu nullum consensum præbuisti. Ita declaratum fuisse à Sacra Congregatione nota vi supr. §. 7. *n. 29.*

Ignorantia, quòd mandatum fuerit exceptum.

12 Jam incertum est primò, an sim irregularis, si mandavi tibi, ut homicidium committeres, sed nescio, an tu hoc meum mandatum exceperis, an non, sed respueris; occidisti enim nullo dato signo mandati excepti, vel repulsi. Quare ego nescio, an tu ex meo mandato, an ex tua voluntate hominem interfeceris.

Resp. Te esse irregularem, quia, dum mandasti homicidium, jam suspicatus es de illo, & tamen non sufficienter illud cavisti, dum mandatum non revocasti, ut debebas. Quare teneris de mandato, nam semper de mandato quis tenetur, quando re integra, illud expressè, vel tacitè non revocat. Ita Nav. *in summa c. 27. n. 23.* & Jo. Præp. *q. 5. de irreg. dub. 8. n. 63.*

13 Quòd si Mandatarius post multum tempus, ex nova causa, independenter à tuo mandato occideret, vel occideret, postquam in amicitiam tu cum adversario rediisti, non est mirum, te non fore tunc irregularem, quia per illud longum tempus, cum causa nova, vel per novam illam amicitiam à Mandatario cognitam, non præsumitur occisio facta ex tuo mandato, & per illam reconciliationem revocatum tacitè censetur tuum dictum mandatum fuisse.

Mandatarius respuens, sed posteà excipiens mandatum.

14 Incertum est secundò. An, si Mandatarius respuat tuum acceptare mandatum circa tui inimici occisionem, deinde verò, te prorsus nesciente, mutato animo illud acceptans, tuum inimicum occidit, an, inquam, tu sis irregularis?

15 Resp. Si tu, audita repulsa, sufficienter mandatum revocasti, dicens v.g. Ne ergo in hoc negotio te commisceas. Ne contra Adversarium meum aliquid agas, &c. jam tu ex ejusmodi sufficiente revocatione liber eris mandati, atque adeò irregularitatis. Si verò sufficienter non revocasti, dicens v.g. Jam te video minus animosum, inveniam alium animosiorem, &c. tunc mandati reus eris, & irregularis, utpotè, qui mandatum sufficienter non revocaveris.

16 Si deniq; nihil dixisti, nec ullum dedisti signum, quo repulsam acceptare visus fueris, dico, te esse irregularem, quia ex illo tuo silentio non censetur sufficienter revocatum esse mandatum: licèt enim, qui tacet, consentire videatur, unde ut tacens visus fueris consentire repulsę, atq; adeò illam acceptasse; non tamen propterea mandatum illud tuum extinctum fuit; perseveravit enim impressum in Mandatario, ex quo mandato occisio, ut hîc supponimus, deinde consecuta est. Ita colligo ex Suar. *de Cens. d. 44. sect. 3. n. 9.* Majol. *de irreg. l. 5. c. 48. §. 2. n. 3.* Sayr. *de Cens. l. 7. c. 2. n. 15.* aliisque.

Mandans sui mandati pœnitens.

17 Incertum est tertiò de eo, quem sui mandati pœnituit. Ego v.g. jussi occidi Petrum, sed, re integra, me valde hujus pœnituit jussionis, etiam facta Sacramentali Confessione tanti delicti, quia tamen admonere non potui Mandatarium longè à me distantem, contigit, ut occisio patrata ab ipso fuerit ex vi mandati. Inquiro, an sim ego irregularis?

18 Resp. affirmativè, quia non attenditur, ut alibi dixi, ad statum gratiæ, quem fortè nunc habes, sed ad causam homicidii, quam dedisti v.g. propinando venenum; at hîc, per mandatum, licèt sine tua præsenti culpa non retractatum, jam dedisti causam, &c. Ita communiter Doctores, ut Suar. *de Cens. d. 44. sect. 3. n. 3.* & Less. *l. 2. cap. 13. dub. 3. n. 17.* quidem notat, te in hoc casu incursurum in excommunicationem, si fortè occisus fuit Clericus, quamvis per pœnitentiam invenîaris in statu gratiæ, sicut etiam incurris in obligationem restitutionis, si quæ debetur ex tali homicidio.

19 Prates *in manusc. de irreg. d. 4. c. 2. §. 1. n. 12.* hanc Lessii doctrinam renuit admittere; agnoscit enim in hoc casu discrimen, siquidem concedit, deberi restitutionem, & incurri irregularitatem à te, quamvis contrito, & in statu gratiæ, at non incurri dictam excommunicationem, quia non potest intelligere, qua ratione Ecclesia velit excommunicare, seu privare communione Sanctorum illum, qui est Dei amicus. Sicuti ergo (ait) non afficereris excommunicatione, si invenireris jam Beatus in Cœlis, propter illam causam, puta, quia es extra statum viatoris; ita in præsenti casu, propter amicitiam, quam habes cum Deo, es incapax excommunicationis.

20 Verùm cum aliis Doctoribus, ut Bonac. *de irreg. d. 7. q. 4. p. 8. n. 15.* Graff. *de effectib. Cler. effect. 9. n. 30.* Sayr. *de cens. l. 3. c. 26. n. 23.* Sylv. *Verb. Excom. 6. n. 5.* Salas *2. 2. q. 20. tr. 7. d. 6. sect. 8. n. 57.* judico, nullum agnoscendum discrimen, dicendumque, te in prædicto casu, & obligationem restituendi, & irregularitatem, & excommunicationem contrahere. Ratio est, quia ad terrorem aliorum, ut in simili, me, *lib. 2. opusc. de Sacr. Miss. res. 2. §. 4. num. 6.* dixisse memini, punire, quasi invita constringitur Mater Ecclesia, etiam amicos, ac sibi per Charitatem unitos, quando punitioni causam dederunt.

21 Ad illud, quod non potest intelligere Prates, adverto, plures effectus excommunicationis, ut diximus in ejus tractatione, inter quos est privatio suffragiorum Ecclesiæ, probibitio non recipiendi, nec ministrandi Sacramenta, non communicandi in humanis, & divinis cum Fidelibus, &c. Dico igitur, quoad privationem suffragiorum Ecclesiæ, mihi videri probabilius, excommunicatum contritum, de quo loquimur, dictis suffragiis privari, suffragiis, inquam, nomine Ecclesiæ factis, *ut lib. 2. de Sac. Miss. l. c.* explicuimus, nam debemus hîc abstrahere ab ea quæstione, in quonam consistat Communicatio Sanctorum, de qua in Symbolo Fidei mentio fit. At etiam, ut *ib.* dixi, est probabile, non privari. Quare in hoc peculiari effectu non multum repugno contra Prates. Verùm quoad effectus excommunicationis externos, puta non recipiendi, nec ministrandi Sacramenta, non communicandi in humanis, & in divinis, non participandi sepulturam Ecclesiasticā, &c. non audeo dicere, esse probabile, excommunicatum contritum iis non affici; sic enim facilè eluderetur vis excommunicationis, cùm quilibet facilè se esse contritum persuadere posset, & sic se prędictis actionibus commiscere. Lege Salas *l. c.*

Pertinacia Mandatarii nolentis acceptare revocationem Mandati.

22 Incertum est quartò de eo casu, in quo intercedit pertinacia Mandatarii. Ego v.g. mandavi Titio, ut occideret Cajum adversarium meum, sed deinde disertis verbis revocavi ejusmodi mandatum, prohibendo expressè, ne Titius Cajum interimeret; is tamen in sua pertinacia persistens, ad occisionem, me quidem sciente, sed non consentiente, processit: erone ego Irregularis?

23 Resp. Te irregularem nonnulli, ut Suar. *de cens. d. 45. sect. 4. n. 5.* Turr. *l. 9. de cens. disp. 63. dub. 3.* G. Hurt. *de irreg. d. 2. diff. 6. n. 24.* Cornejus apud Dian. *p. 4. tr. 2. res. 14.* pronuntiant, si id sciendo non admoneas Cajum de suo periculo, cùm possis, saltem per alium, quia secus ex vi tui mandati occidetur Cajus. Verùm puto cum aliis, ut Henr. *lib. 14. c. 16. n. 2.* Sayr. *l. 7. c. 2. n. 14.* dicente, hanc sententiam esse communem, Avil. *p. 7. disp. 6. sect. 2. dub. 4. concl. 3.* Dian. *loc. cit.* Farin. *Frag. p. 2. V. irreg. n. 558. & 579.* Less. *l. 2. c. 13. dub. 3. n. 18.* Villal. *tr. 21. diff. 20. n. 7.* Ugol. *de irreg. c. 15. §. 5.* te non fore Irregularem, quia in tanta pertinacia Mandatarii, negandum est, occisionem fuisse secutam ex vi tui mandati; secuta enim est ex obstinata voluntate Mandatarii, solùm remotè, & accidentaliter te habente. Vide, quæ dicam mox *n. 34.* Quare licèt in te adsit obligatio Charitatis, ut, si possis sine tuo magno periculo, Cajum admonere per fidum hominem, & juxta leges prudētiæ, & veluti in genere, ne, contra, Cajus occidat Titium, vel quid simile damnum eveniat; tamen, quia ad id non obligaris ex Justitia; jam enim mandatum sufficienter ex parte tua revocasti, sed solùm, si non admoneas, pecces contra Charitatem, non eris Irregularis, ut supra de peccante solùm contra Charitatem, universaliter dictum est.

Quatuor Casus similes prædicto.

24 Prędicto casui videtur affinis ille, quo mandans revocat quidem seriò mandatum, sed Mandatarius putans Mandantem non loqui seriò, & ex animo; adhuc occidit hominem ex vi mandati, quod perseverare ipse putat. Affinis etiam est ille, quo mandatarius acceptat revocationem, sed deinde oblitus talis revocationis hominem occidit ex vi mandati accepti ante revocationem. Affinis est & ille, quo Mandans pœnitentia ductus sui mandati, non potest propter distantiam v.g. admonere Mandatarium de revocatione, potuit tamen admonere ipsum occidendum, ut sibi caveat, & tamen non admonet. Affinis & ille, quo Mandatarius propter distractionem mentis, vel aliud, non percipit revocationem Mandantis.

25 De Lugo *d. 19. de just. à n. 25.* ait sibi videri in his quatuor casibus, secuta alterius morte, incurri à mandante obligationem restitutionis, unde colligi posset, eum sentire, incurri etiam Irregularitatem, siquidem eadem culpa contra Justitiam in homicidio parit utrumque onus, & restitutionis, & Irregularitatis. Et quidem ita mihi videtur, quia, in omnibus his prædictis casibus, alterius occisio à tuo tandem mandato consequitur.

De Irregularitate ex consilio, seu suasione.

26 Multa, quæ in hac materia ad mandatum pertinent, pertinent ad consilium, & quæ ad hoc, ad illud: ut propterea eadem doctrina proportionaliter sit mutuò utrisque commodanda, sed adhuc sunt addenda, quæ sequuntur.

Suadeo, ut alio modo, ac volebas, occidas.

27 Suadeo tibi, ut interficias Antonium alio modo, quàm illo, quo intendebas. Intendebas enim gladio, ego suasi, ut faceres veneno, vel contra, Reus ne sum Irregularitatis secuta Antonii morte?

28 Respondeo esse distinguendum; Si enim modus à te propositus facit occisionem celeriorem, vel occidentem reddit animosiorem, non effugies Irregularitatem: Si hæc, vel similia non adsint, effugies. Ratio est, quia Irregularitas solùm incurritur, quando concurrit actio, seu suasio ad ipsam substantiam occisionis, vel ad ejusmodi accelerationem.

29 Quare, si tibi suadeam, ut fiat occisio diverso quidem modo, quo volebas, sed, qui non afferat occisionem celeriorem, nec te faciat audaciorem, non video, unde Irregularitas mihi oriri in dicta suppositione possit.

Hinc, si tibi quis suadeat, ut occidas cras, quem volebas omnino hodie, non incurret irregularitatem. Lege Dianam p. 11 tr. 8 ref. 42. quia sic potius conservat pro aliquo tempore vitam alterius, quàm aufert, posito semper quod mors crastina non inferatur animosius ex illius consilio, quàm inferretur hodie.

30 Quid si suadeam, ut occidas, mitiore morte, quæ sit celerior? Volebas v.g. occidere maleficio gravia tormenta afferente per annos: ego suasi, ut gladio occideres statim: Volebas conscindere paulatim singula membra, ego suasi, ut occideres unico vulnere præcordiorum, &c.

31 Resp. Si id motus Charitate facias, te Reum Irregularitatis facere non audeo, quia Pia Mater Ecclesia non videtur velle, tam acri pœna punire consilium de minori malo, quod, ut l. 5. in Dec. c. 1. §. 4. à n. 6. diximus, bonum quid est. Relege locum; ubi monuimus, quamvis non possis cooperari adjuvando malefactorem ad ipsum minus malum, ad V.G. verberationem loco occisionis; posse tamen suadere, ut potius quis verberet suum Inimicum, quàm, ut occidat. Confirmatur, quia passim Doctores, ut Suar. de cens. d. 45 sect. 3. n. 2. & 3. Avil. de cens. p. 7. d. 6. sect. 2. d. 3. concl. 1. Sayr. de cens. l. 7. c. 3. nu. 13. Dian. p. 4. tr. 2. ref. 18. fine, propter dictam rationem asserunt, non incurrere nec excommunicationem, nec irregularitatem eum, qui suadet volenti occidere Clericum, ut potius eum verberet, vel ut potius mutilet. Ita igitur in casu nostro.

32 Si verò suadeas malo fine, ut esset V.G. quia vis, quantocius potes, tuum inimicum extingui; vel occisi hæreditate potiri, &c. te Irregularem facio, quia usui tibi esse non potest excusatio ducta ab intentione piæ Matris Ecclesiæ jam dicta.

33 Si denique id suadeas motus fine indifferenti, v.g. ne is qui occidit, incidat in manus judicum, vel quid simile, non audeo te immunem ab Irregularitate pronunciare, quia non audeo interpretari, ad hunc etiam casum se extendere prædictam piæ Matris Ecclesiæ intentionem.

Pertinacia nolentis acceptare revocationem consilii.

34 Suasi tibi multis usus rationibus, ut interficeres Antonium, sed deinde revocavi, omni, quo potui, conatu, hoc consilium, rationes, quibus innitebatur consilium, infirmando: Tu verò animo obfirmato retinens mente rationes, quas proposueram, nunc mihi non acquiescis, sed hominem occidis. Ero ne Ego Irregularis?

Resp. Id disertè explicui l. 6. in Dec. c. 4. §. 5. n. 3. & 4. Adde non fore doceri cum multis à Gib. de cens. d. 5. q. 3. n. 26. judicans, utrumque probabile, puta te fore, teque non fore Irregularem.

Consilium de non appellando.

35 Quidam damnatus ad mortem intendebat ad superiorem Judicem appellare: ego autem illi per meum consilium suasi, ne appellaret, unde ipse saltem citius, quàm si appellasset, mortem subiit. Sum ne ego Irregularis?

36 Resp. Te irregularitatis damnat Henr. Sayr. Cornejo, Gibalin. Dian. apud Leandrum tr. 2. d. 7. de Irreg. q. 35. Ipse tamen Leander distinguit: si tu ex Ministris Justitiæ es, v.g. Judex, Capitaneus, &c. incurris Irregularitatem ex defectu lenitatis; si verò persona es privata, v.g. Confessarius, Theologus, &c. non incurris. Ratio est, inquit, quia Ministri solùm Justitiæ incidunt in Irregularitatem ex defectu lenitatis, eo modo, quo etiam nos aliquanto post explicabimus: Irregularitatem autem ex delicto solùm incurrunt ii, qui delinquunt, occidendo, vel mortem accelerando, quales non sunt prædicti Confessarius, & Theologus, vel similes, qui solùm consilium dare supponuntur, non verò cogere.

37 Ego non omni ex parte assentior huic Leandri doctrinæ. Non primæ parti distinctionis: potuit enim Judex ille, vel Capitaneus persuadere omissionem appellationis non ut Judex, sed ut privata persona, eo modo, quo consilium dare solet Theologus. De hoc ergo casu ita discurrendum tunc erit de Judice, vel Capitaneo, sicuti de personis privatis, Theologo, Confessario, &c. de quibus mox. Non secundæ, quia si Confessarius, & Theologus imprudenter darent consilium, delinquerent, atque adeò accelerarent mortem injustè, unde effugere Irregularitatem non possent.

38 Dico igitur, Ministrum Justitiæ, si ut Minister prædictam omissionem appellationis justè persuadeat, certum est, incurrere Irregularitatem ex defectu lenitatis. Verùm tum dictus Minister dans consilium, ut privata persona, tum dictus Theologus, & Confessarius suadentes Appellationis omissionem, si moveantur ad suadendum ex bonis, & rationabilibus motivis, quod certè occurrere posset, quando Appellatio esset frivola, & perniciosa, non incurretur Irregularitas ex delicto, quia non peccatur; nec Irregularitas ex defectu, quia ut sic non sunt Justitiæ Ministri, nec Milites in bello justo. Si verò temerè, & sine ratione Appellationem removeant, etiamsi non cogant, peccant. Quare ergo acceleratæ mortis Rei, & consequenter Irregulares non sint?

Consilium mortis propter bonum publicum.

39 Consilium dedi Petro, ut se exponeret periculo mortis pro bono publico, vel privato, cui se exponere licitè poterat, occisus est, & ego de mea Irregularitate ambigo.

Resp. Ne, quæso, ambigas, sed certò scias, cum Gibal. de Irreg. c. 4. q. 2. n. 19. te non esse Irregularem propter rationem valdè similem ei, quæ dicta est, n. 30. ut item quid simile dictum est §. 3. n. 13.

De dubio in prædictis, remissivè.

40 De hoc locutus sum satis in superioribus, putà c. 5. §. unic.

De Irregularitate ex Ratihabitione, seu Approbatione Homicidii.

41 De hac breviter, sed quantum sufficit, lib. 5. in Decal. c. 4. §. 5. num. 7. dixi, & latè habes apud Gibal. de Irreg. c. 4. q. 1. num. 45. aliosque ab ipso citatos.

§. IX. *An contrahatur Irregularitas, quando quis negativè se habet ad alterius mortem?*

1 Diximus suprà §. 2. à n. 37. omittentem facere, quod quis debet ex Justitia, ex qua omissione sequatur mors alicujus, fore Irregularem, omittentem verò facere, quod quis debet ex Charitate, unde similis mors sequatur, Irregularem non fore. Admonui tamen G. Hurt. aliosque, quibus nunc adde Leand. de Irregul. tr. 2. d. 10. q. 87. & 88. censere etiam illum, qui omittit ex Justitia, non fore Irregularem, atque addidi, & huc explicandum remisi, ut hæc sententia sit probabilis, dictam omissionem debere esse puram. Quare, quænam sit hæc puritas, hîc enodandum venit.

2 Illa est omissio pura, cui nullus adjungitur actus positivus, illa autem non pura, cui positivus aliquis actus adjungitur. Exemplis res evadet clarissima.

Exempla puræ omissionis.

3 Titius est Prætor Urbis, vel Custos Viarum, vel Dux Exercitus, vel pretio conductus, vel ex consanguinitate obligatus, sive ex Charitate, sive ex Justitia ad defendendos suos. Verùm in occasione aliqua illos nequaquam defendit, unde permittit aliquem ex his occidi. Peccat quidem graviter, sed non est Irregularis, quia hæc est mera omissio, cui non adnectitur ullus actus positivus. Idemque aliqui, ut G. Hurt. de Irreg. d. 2. diff. 9. n. 34. citans Vasq. in manusc. de Irreg. Turr. de Cens. lib. 9. d. 63. d. 3. & prob. putat Jo. Præp. q. 5. de Irregul. d. 10. n. 29. & Dian. p. 4. tr. 2. ref. 7. dicunt esse, etiamsi dolo, & scienter illa mera omissio fiat, quia id non extrahit permissionem ab esse puro negativo, cui soli nequaquam Irregularitatem adnexuerunt Canones, ut supra dixit hæc probabilis sententia.

4 Medicus, Nauclerus, Advocatus, Procurator, quamvis ipsi conducti fuerint, si nihil agendo, sive ob imperitiam, sive ob odium, perire sinant ægrotum, Navim, Clientem, non incidunt ex hac probabili sententia in Irregularitatem, licèt peccent contra Justitiam. Quare Medicus v.g. qui jam fortasse habuit ante pretium sui laboris suscipiendi, sive deinde curam Infirmi suscipere nolit, sive ea suscepta, illam non exhibeat, sive urgentiore tempore deserat, unde moriatur infirmus, peccabit quidem contra Justitiam, ut dixi, sed ex hoc peccato Irregularitatem, propter ejusmodi puram omissionem, non contrahet. Ita præter citatos Val. in diff. utriusque fori V. homicidium diff. 5. adducens Sylvest. Palat. Cajet. Ita etiam Leand. To. 2. de Irreg. d. 10. q. 92. aliique.

5 Judex capite damnavit tuum fratrem, sed si aliquam pecuniam offeras, is liberabitur: Grassator filium tuum inclusum apud se retinet, teque per internuncium monet; ut ei aliquot aureos mittas, secus filium occidit: Turca, vel Hostis tuum patrem captivum interficere intendit, nisi tu illius mortem competenti pecunia redimas, verùm tu prædictas pecunias numerare negligis, vel omittis, non eris, teste Ugol. de Irregul. c. 16. §. 4. fine, (quia hæc est omissio pura) Irregularis, illorum morte secuta, etiam si supponamus ex Justitia te debere illas pecunias numerare. Dico (si supponamus) nam de hac re lib. 5. in Dec. c. 1. §. 2. à num. 9. à me dictum est satis.

6 Inquires hîc. Si Petrus tibi suadeat, ut prædictas pecunias ex Justitia debitas non numeres, erit Petrus, morte secuta, Irregularis? Idem quæri potest, si Petrus tibi suadeat; ne defendas aliquem, quem defendere teneris, vel ne tu dives des eleemosynam egeno, qui præ fame perit, vel ne tu Medicus cures infirmum, vel, ne tu molitionem mortis alicujus reveles, &c.

7 Resp. non esse, putat Ugol. ib. cui adhæret Leand. de Irreg. d. 10. q. 94. & seqq. quia sicuti non es Irregularis tu, qui es principalis, & non numeras illam pecuniam, vel ad illas actiones purè negativè te habes, ita & Petrus, qui hæc suadet. Verùm non est audiendus, si suasio Petri fuit causa, ut v.g. pecunia illa non mitteretur. Ratio est, quia tunc mors illa meritò tribuitur Petro dissuadenti, cùm enim is non negativè se habeat (ut te habes tu qui non mittis) sed maximè positivè per actum persuadendi, incurret in Irregularitatem adnexam ex Sacris Canonibus actui positivo, ut modò diximus, & mox in exemplis jam ponendis clariùs videbis.

8 Obiicis. Mirum est, Petrum, qui se remotius habet ad mortem prædictorum, incidere in Irregularitatem, non verò te, qui immediatius.

9 Resp. Non esse mirum, quia Petrus positivè se habet, cui actioni Sacri Canones conjunxerunt Irregularitatem; tu verò nihil agis, cui omissioni non est ab iisdem Sacris Canonibus ulla Irregularitas adjuncta.

10 Illud tamen adverte, si Petrus id persuasit bono fine, v.g. ne Judicis justa sententia pecuniis impediretur, ne grassatores, ad ejusmodi

modi lucra extorquenda, assuescerent, ne hostes illa pecunia fortiores evaderent, Petrum non fore irregularem, quia non est putandum, Ecclesiam voluisse sub tanta pœna recta, & rationabilia consilia prohibere, ut in simili dictum est sæpè. Nam propterea, nec irregularem fore, putoeum, qui deterreret amicum, ne à manibus Satellitum eriperet illum, qui damnatus ducitur ad mortem, quando id faceret, ne impediretur actus Justitiæ, vel ne amicus sic incideret in aliquod propriæ vitæ periculum.

Exempla omissionis non puræ, idest actui alicui adjunctæ.

11 Notarius, Procurator, vel quicunque alius habet Scripturam, qua visa, quis à morte liberaretur, advertens autem, eam perquiri ad dictum hominem salvandum, ipse eam non solùm non profert, seu non ostendit, nam sic esset omissio pura, de qua in præcedentibus numeris dictum est, verùm etiam illam occultat, vel aliò transfert, ut inveniri non valeat, vel lacerat, vel comburit, vel rogatus, negat, apud se illam servari, erit, morte secuta, irregularis, quia omissioni ostendendi scripturam adjungitur actus positivus illam occultandi, lacerandi, &c.

12 Testis non solùm non se sistit Judici ad testificandum in favorem alicujus, qui hoc teste destitutum capite punitus fuit, hæc enim esset pura omissio, verùm etiam rogatus dixit, se nihil scire, irregularis erit ex delicto, quia illi omissioni adjungitur hic actus positivus.

13 Amicus destinat te nuncium, ut Petrum admoneas, ipsi insidias parari à suo Inimico, Tu verò non solùm, non admones (hæc enim esset pura omissio, etiam si susceperis curam admonendi, & etiam si malo animo contra Petrum ipsum non admoneas) verùm etiam litteras, quas idem Amicus tibi consignavit ad Petrum, in quibus de iisdem insidiis ipsum admonebat, apud te retinuisti, nec Petro reddidisti, irregularitatem non effugies, si Petrus occidetur, quia illa retentio actus positivus est.

14 Dices: Illa susceptio curæ admonendi, nonne etiam est actus positivus? Cur ergo omissio illi conjuncta non parit irregularitatem?

Resp. Quia susceptio ejusmodi, quamvis actio positiva, nimis remotè se habet ad occisionem; neque enim susceptio curæ admonendi infert ullo modo mortem, sicuti nec infert in Medico susceptio curæ Infirmi, ut modò n. 4. dictum est.

15 Consultant aliqui Petrum occidere, tu assistis, tacesque, eris irregularis, morte Petri secuta; illa enim taciturnitas in iis circunstantiis non est pura omissio, sed quia affert animum consultantibus, est tacitus consensus: Idem resolve de assistentia amicorum, dum aliquis ex illis aliquem occidit, ipsi verò assistunt. Idemque resolvi solet de Principe Ecclesiastico temporali jurisdictione pollente, qui assistit, quamvis nihil dicat, executioni mortis, ipsa enim præsentia Principis auctoritatem dat exequentibus.

16 Mulier concepit à Petro, aitque, se velle abortum fœtus animati causare, id quod audiens Petrus, tacet, unde mulier secura voluntatis Petri, facinus cum effectu aggressa est, fiet irregularis Petrus propter eandem rationem *num. præc.* dictam, ut notat etiam Castrop. *de Cens. d.6.p.15.§.7.n.4.*

17 Ambulat Primò, quis de nocte per loca abrupta. Secundò, Alius à naufraga navi ejectus jactatur in undis. Tertiò, Alius, per angustum pontem, flumen pertransire, tentat. Quartò, Alius ad tuæ domus januam confugit, quò persequentem inimicum effugiat. Tu verò cùm possis, nec facem præfers primo, nec secundo tabulam, seu funem, nec tertio comitem te addis, nec quarto januam fortè clausam aperis. Non eris Irregularis, si horum consequatur mors, quamvis ex odio ad hæc non exhibenda motus fueris, quia hæ sunt puræ omissiones. At verò, si advertens ad eorum pericula, facem fortè accensam extinguas, unde noceas primo, si tabulam, vel funem abreptum submoveas, unde noceas secundo, Si Tabulata Pontis dissipes, unde noceas tertio: Si januam fortè apertam claudas, unde noceas quarto, irregularis eris postquam aliquis prædictorum pereat, quia hi sunt actus positivi. Excusat nihilominus hunc quartum P. Prates *in manusc. de Irreg. d.4. c.4. n.20. fol.*462. si januam claudat ob finem bonum, puta, ne sua domus damnum aliquod patiatur; quod certè solum intelligi debet de damno notabili, & ejus rationis, ad quod subeundum, te obligare, non præsumatur Ecclesia, juxta modò dicta *n.*10.

§. X. *De Irregularitate orta ex occisione facta à Ministris Justitiæ, quæ dicitur ex defectu lenitatis.*

1 Occisio justa, quantum ad nos in præsentia pertinet, vel fit à Ministris Justitiæ, vel à Militibus in bello justo, vel ad defensionem sui. De singulis separatim; & in hoc quidem §. De Prima.

2 Conclusio certa est hæc. Judex Pontifice inferior, qui in causa sanguinis fert sententiam justam de morte, vel mutilatione alicujus fit (ea certè secuta) irregularis ex defectu lenitatis, quæ fuit in Christo. Quam latè explicat S.Th. 2.2. q.40. Nav. *in summ. c.27. n.*206. Henriq. *l.14. c.10. n.*1. Cartar. *dec.*1. *à n.*97. Percurre singulas clausulas.

J U D E X.

3 Quicunque, excipitur Summus Pontifex, qui, ut supra *c.2. n.2.* vidimus, non est irregularitati subjectus, Clericus, vel Laicus sive ordinariam, sive delegatam habeat potestatem, cùm eadem sit ratio de omnibus, hic meritò comprehenditur.

4 Illud nihilominus discrimen est inter Clericum, & Laicum, quod Laicus solùm incurrit in irregularitatem, cæterum, justè damnans meretur. At Clericus etiam justè damnans, præter irregularitatem, quam contrahit, peccat; & quidem graviter, eo quòd graviter Clericus prohibetur. *C. Sæpè 23. q.8. C. de Sent. ne Clerici, vel Monachi*, ne se ingerat in causam Sanguinis.

In Causa Sanguinis.

5 Hoc est, in causa mortis, vel mutilationis membri (de qua mutilatione mox expressiùs dicetur) id enim ex usu loquendi significat Causa Sanguinis. Hinc si sententia feratur de aliquo præfocando, vel Veneno, fameve, sine effusione Sanguinis occidendo, erit nihilominus Causa Sanguinis. Contra, si feratur de sanguinis effusione, ut de verberatione usque ad sanguinem, sed sine periculo mortis, vel mutilationis, causa sanguinis non erit.

6 Quid si Judex aliquem justè damnaverit crudo carceri, vel ut eidem non porrigatur, nisi panis, & aqua, quo pacto, si statim is non obiit, certè ex ejusmodi angustiis illi (ut contingere non rarò solet) accelerata est mors.

7 Resp. Si, consideratis Rei viribus, eidem fuerunt permissa necessaria Vitæ, nullam irregularitatem timebit Judex, quia per accidens, tunc ille moreretur. At, si ea permissa non fuerunt, vel carcer valdè humidus fuit, unde, vel data esse, vel notabiliter accelerata judicetur mors, erit irregularis Judex ex defectu lenitatis; quando ad hæc justè reum damnavit, puta, ut sensim moreretur: at ex delicto, quando injustè, &c.

8 Confirmo, quia carceres fœtidi, humidi, subterranei prohibentur, ut not. Farin. *q. crim.27. num.95. & 194.* Vide etiam Menoch. *de Arbitr. l.2. casu 305. n.2.* & Gom. *Var. tom.3. c.9. num.6. V. Quia carcer.* Lege Director. Inquisit. *p.3. q.58. comm.*107. & solùm conceduntur, quando quis per sententiam justam ad mortem sensim suscipiendam condemnatur.

Dixi autem modò notabiliter accelerata, nam ex ordinariis carcerum angustiis, parcoque victu diminui aliquid de viribus, & consequenter de Vita, jam scimus, sed addimus, non incurri tunc irregularitatem ullam, quia, si justa est condemnatio, jam permissa, immò requisita à Sacris Canonibus est ea diminutio, *C. Novim. de verb. signific.*

Fert sententiam Justam.

9 Si enim injusta est sententia, non ex defectu lenitatis, sed ex homicidio voluntario, secuta morte, fore Judicem irregularem, nimis est ex dictis manifestum.

10 Sunt autem nonnulli, qui Judicem faciunt ex defectu lenitatis irregularem, etiam antequam is sententiam mortis ferat. Sed immeritò, quia licèt, dum quis est Judex, non possit promoveri ad Ordines, quia est Curialis, potest tamen, judicatu relicto, sed non est Irregularis, antequam sententiam sanguinis ferat, immò neque antequam cum effectu sequatur mors.

11 Ideò Judex, ut & Princeps, etiam delitescens sub cortina, & omnes Ministri Justitiæ, etiam infimi Satellites, si assistant executioni mortis in locis suæ ditionis (nam in alienis sunt, ut supponimus, sicuti homines privati, non Ministri) irregulares fiunt, quia ipsorum authoritate mors infertur. Privati autem alii, ut & famuli, teste Avil. *de Cens. p.7. disp.5. sect.2. dub.1. concl. un.* Henr. *lib.14. c.14. n.2* merè ad obsequia Dominorum domestica addicti, etiam si cum Dominis assistant, immunes sunt ab irregularitate, quia, ut item supponere debemus, nihil conferunt ad sententiam exequendam.

12 Quid de Clericis? Respondeo. Idem dic, si assistant, ut auctoritatem præbeant executioni, nam propter hanc rationem quidam Episcopus *C. ex Litteris de Excessib. Prælatorum*, reus fuit irregularitatis, quia interfuit cujusdam furis suspendio: astitit enim in proprio territorio, unde, ut auctoritatem afferens executioni. Verùm, si Clerici quicunque, ut & Religiosi assistant alio fine, sive curiositatis, sive amicitiæ, sive alterius causæ gratia, ne timeant irregularitatem, immò ex mera dicta assistentia nec peccatum. Quòd si Textus aliqui *C. Sententiam ne Cler. vel Monachi*, videantur strictiùs loqui, vel satis explicari in alium sensum possunt, vel certè legitimè desueverunt. Lege Molin. *de Just.* apud Dianam *p.4. tr.2. res.*35.

De morte, vel mutilatione alicujus.

13 Cùm non solùm mors, verùm etiam mutilatio membri alicui à Ministris Justitiæ illata afferat ipsis irregularitatem, ideò hìc etiam mutilationis expressa fit mentio. De ea tamen separatim infra §.6. dicam. Nunc autem quatuor sunt difficultates ad præsens argumentum facientes, dissolvendæ.

PRIMA DIFFICULTAS.

An Judex pluribus sententiis plures condemnans contrahat plures numero distinctas Irregularitates?

14 Resp. plures. Ratio est evidens, quia per plures actiones, putà per plures condemnationes occidit separatim plures; singulis autem occisionibus suæ numero distinctæ Irregularitates correspondent.

15 Quòd si multos Jurisdictionis actus Judex ante sententiam exerceat, contra hominem unum, tunc fateor unam ab ipso Irregularitatem contrahi, quia illi praecedentes actus unum quid faciunt cum una sententia. Nisi fortè praecedentes actus tendant ad mutilationem v.g. & de facto fiat mutilatio, & deinde alii actus consequentes tendant ad mortem, quae ex intervallo inferatur, ut, si prius Reo manus abscindatur, & deindè ex intervallo idem Reus suspendatur; tunc enim duae Irregularitates erunt, utpotè consequentes ad duas distinctas, etiam moraliter, actiones.

SECUNDA DIFFICULTAS.

An Judex una sententia plures simul condemnans plures Irregularitates concipiat?

16 Resp. Ugolinus *de Irreg. c.5. §.9. n.2.* ait, tot concipere Irregularitates, quot numero homines (quamvis per unicam sententiam) morte punit: Sicut (ait) communis sententia docet, te per unicam sclopi explosionem pluribus excommunicationibus infici, si simul plures Clericos occidas.

17 Bonac. *de Cens. d.7. q.4. p.1. n.26.* autem docet, posse probabiliter defendi, tunc fore unam numero Irregularitatem, sicuti existimatur una blasphemia, quando uno, eodemque impetu multae proferuntur, & unicum peccatum unitate morali, quando quis unico Bombardae ictu plures occidit.

18 Tu prudenter sic distingue: Si sit una sententia, unaque delicti causa, qua multi capite plectuntur, & item unus sit locus, unumque tempus, quo plectuntur, valdè probabiliter una erit numero Irregularitas, quia tunc illa una sententia de pluribus occidendis, illaeque omnes occisiones moralem unitatem habent, sicuti dicunt plures apud Leand. *de Cens. d.3. à q.39.* probabile esse incurrere unam numero excommunicationem, si unica explosione multos Clericos occidas. At, si causa delicti sit diversa pro diversis, vel in diverso loco, vel in diverso notabiliter tempore, quamvis per unam sententiam (quia non apparet praedicta unitas) plures numero erunt Irregularitates, sicuti plures incurrit Irregularitates, qui per intervalla nunc unum, nunc alium occidit. Ita Gibal. *de summ. d.5. q.5. n.15. seu 41.* cum Suar. Mol. &c.

19 Id, quod dictum est de Judice, posset dici de occidente per unicam actionem plures. Si enim occidat quis plures per unicam actionem, puta per unam Bombardae explosionem, unam contrahet Irregularitatem, plures verò, si ex intervallo notabili, juxta ea, quae aliqui dicunt apud eundem Leandrum de simili multiplicatione Censurarum. Vide etiam suprà *c.14. §.3. à n.10.*

TERTIA DIFFICULTAS.

An Judex proferens sententiam, ut duo v.g. manus Reo amputentur, iis amputatis, duplici Irregularitate vinciatur? Quod idem quaeritur de abscindente physicè eidem duo membra.

20 Respondeo. Si ex intervallo notabili, duae teste Ugolin. *de Irreg. c.5. §.9. num.3. fine.* Irregularitates enascuntur, si secus, una: id, quod eodem modo explica, quo in difficult. praeced. explicatum est de similibus.

QUARTA DIFFICULTAS.

An Judex proferens sententiam sanguinis contra delinquentem, incurrat Irregularitatem, quando, ad executionem mortis requiritur sententia alterius Judicis?

21 Resp. Esse distinguendum, Si enim posterior Judicis sententia utatur processu, seu probationibus, seu sententia habita à priore Judice, quia tunc uterque concurrit ad mortem, uterque incurrit in Irregularitatem: Si non utatur, liber erit prior Judex, & solus posterior in illam cadet, quia tunc prior Judex nullo modo concurrit ad mortem. Non est igitur audiendus Henr *l.14. c.12. n.5.* cui adhaeret Avil. *de Cens. p.7. d.5. sect.2. dub.1.* qui in hoc casu priorem judicem liberat semper.

Ea, idest, morte, certò sequuta.

22 Quòd mors debeat esse secuta, ex dictis, ut modò *n.10.* innui, nimis est manifestum. At illud hìc valdè notandum est, quod diximus, certò secuta, id quod, cur addidimus, habes supra *c.5. §. un. n.33.*

De eodem Judice, quoad Delegationem, quam alteri confert de occidendo vel mutilando.

23 Praemittendum est Primò, Principem Saecularem, ut item Praelatum Ecclesiasticum habentes Jurisdictionem Temporalem, ex quocunque Titulo illam habeant, posse, & Ecclesiasticum in Causa Sanguinis debere, illam delegare uni Laico, vel pluribus, ut placuerit, dummodo sint apti, idque, vel ad tempus, vel in perpetuum, & vel ad universas causas, vel ad aliquas, vel etiam ad unam, vel alteram. Patent haec ex vulgatis Textibus, vulgataque doctrina de Delegatis, & Delegatione.

24 Dixi, uni Laico, vel pluribus, nam licèt Praelatus Ecclesiasticus Papa inferior Jurisdictionem Spiritualem non possit delegare, nisi Clericis, at Temporalem potest Laicis.

25 Dixi item, dummodo sint apti, nam Irregularis ex delicto sine dubitatione erit Praelatus, si deleget auctoritatem suam Judici, quem cognoscit imperitum, vel pravum unde injustè quis morte puniatur, quia tunc Praelatus, gladium jurisdictionis imperito porrigens, moraliter occidere innocentem censendus est.

26 Quòd si per occasionem hìc quaeras. An Princeps Saecularis possit Clericis delegare jurisdictionem suam Temporalem, sicuti potest Laicis?

Resp. Id prohibitum esse in Jure *C. Sed nec. C. Clericus. Ne Cler. vel Monachi,* his verbis: *Ne Clericus exerceat Jurisdictionem Temporalem, vel causas agitet Criminales sub Principibus Saecularibus nec officia Vicecomitis, aut Praepositi Saecularis obeat.*

27 Notat autem Primò Abbas, per haec verba illicitè acceptari à Clerico dictam Jurisdictionem, sed tamen validè, unde valerent sententiae ab ipso datae, etiam in Causa Sanguinis. Ratio est, quia in Textu nulla clausula est irritans Delegationem; neque enim per hunc Canonem Clerici incapaces ejusmodi delegationis redduntur.

28 Nota Secundò idem, si semel unam delegationem acceptaret Clericus ad causam Criminalem, non peccare mortaliter, peccare, si multas, quia, ait, sic, non esset exercere, quod denotat frequentiam. Sed certè id non videtur verum, quia Canones graviter prohibent, ne Clerici subdantur Principibus Saecularibus, eorum jurisdictione utendo, quod certè fieret, etiam si semel acceptarent.

29 Nota tu denique Tertiò, duplici modo posse Principem Saecularem demandare Clerico causarum judicia. Primò, conferendo suam Jurisdictionem Temporalem ipsi Clerico, quo eundem constituat Judicem à se dependentem, & hoc prorsus prohibetur à Sacris Canonibus, ut dictum est, tum pro causis in genere, tum pro causis in particulari. Secundò, nihil conferendo de sua jurisdictione, nec constituendo Clericum Judicem à se dependentem, sed volendo, ut aliquae causae, quae examinabantur, ac judicabantur in suo Saeculari Tribunali, definirentur in Ecclesiastico, quo pacto dicitur forum Ecclesiasticum ampliari. Hoc autem non prohibetur, quia tunc Clericus aget ex Jurisdictione Ecclesiastica ampliata ad has, vel illas causas, non verò propriè sub Principe Saeculari. Lege Molinam *Tom.4. tr.3. d.8. n.10.* Si tamen tunc dictus Clericus ferat sententiam sanguinis, fore Irregularem ex defectu lenitatis, secuto effectu, non est dubium, quia jam, ut Minister Justitiae se habet.

30 His ita explicatis, redeamus propius ad nostra, & quaeramus, an Episcopus v. g. gaudens Jurisdictione Temporali, deleget hanc suam Jurisdictionem alteri, ut delegare certè debet ex dictis *n.23.* & is Delegatus aliquem poena capitali puniat, sit ipse Episcopus Irregularis? Eademque esset quaestio, si Reus appellaret ad ipsum Episcopum Delegantem, & his delegaret alium Judicem, qui simili modo morte puniret Reum.

31 Resp. Episcopum Delegantem, in utroque casu non fore ullo modo Irregularem. Nam sic definitur à Sacro Textu, *C. Episcop. ne Clerici, vel Monachi in 6.* Et ratio definitionis fuit, quia ejusmodi personae Ecclesiasticae benè fungi ob Reipublicae bonum suo officio certè debent. Ergo quandoquidem ipsae per se sententiam sanguinis exercere non possunt, secus enim essent Irregulares, oportuit illis saltem concedere, ut vices suas aliis committerent. Idem Episcopus, seu quilibet ordinaria Jurisdictione Temporali pollens, poterit propter eandem, immò majorem rationem, concedere statutum, & Jus, per quod delinquentibus debeatur mors: Id enim postulat eadem recta suorum subditorum gubernatio, neque id continet Sententiam Sanguinis, sed est lex prohibens sub poena sanguinis. Haec lege pluribus apud Doctores, ut G. Hurt. *disp.2. de Irreg. dub.2. diff.11. n.42.* Suar. *de Cens. d.47. sect.1. n.7.* Dian. *p.4. tr.2. resol.78.* Jo: Praepos. *q.5. de Irreg. disp.13. n.99.* Covarruv. *in Clement. Si fur. p.2. §.5. num.8.*

32 Hìc habemus Henr. qui praedictam doctrinam nimis coercet, & Turr. qui ampliat nimis.

Henriq. *l.14. c.12. n.6.* afferendo Testimonium Navarri, ait fore Irregularem Praelatum habentem temporalem jurisdictionem, si deleget causam capitalem particularis Rei alicui Laico, secuta morte, probatque ex Sacro Textu, *C. Ex lit. de Excess. Praelat.* Sed immeritò; hìc enim Textus irregularem Episcopum quendam pronunciat, non quia delegaverit causam mortis particularem, sed quia auctoritatem praestitit executioni mortis illius hominis, quod est longè diversum, & utpotè cooperatio dans auctoritatem executioni mortis est irregularitati subjecta.

33 Turrianus *Tom.1. 2.2. d.93. dub.2.* docet, posse praedictum Praelatum exhortari judicem à se Delegatum, ut is exequatur poenam capitalem. Si enim (inquit) Clericus potest hortari generatim judicem ad servandas justitiae leges sine timore irregularitatis, & mandatum Delegato suo dare, de servandis Justitiae legibus circa hanc causam particularem, cur non poterit mandare, ut poenam latam de morte judex exequatur? hoc enim mandatum exequendae poenae jam satis involvitur in mandato illo de servanda justitia in hac causa particulari.

34 Verùm est diligenter distinguendum; potest enim ejusmodi Praelatus generatim, & etiam speciatim exhortari de servanda justitia in causis, & etiam in hac causa capitali, immò id etiam mandare, quia

quia hoc concedunt Canones, cùm sint ad actum ex se bonum, & remotè se habentem ad occisionem. At mandare, ut Judex executionem mortis hujus Rei exequatur, si fiat auctoritativè, itaut Judex exequens ex vi talis mandati mortem Reo inferat, non potest prædictus prælatus, quia sic ipse sua auctoritate cooperaretur ad occisionem, quæ est clara causa Irregularitatis. Quod si non mandaret auctoritativè, sed solùm ita exhortaretur, sicuti posset, si esset privata persona, nullam prorsus auctoritatem præbens, non erit Irregularis, ex doctrina universali mox afferenda, quia tunc non agit ut Minister Justitiæ. Sed certè difficilè id in praxi est, quia verba ejusmodi prolata à Superiore, semper saltem regulariter, accipiuntur auctoritativè, nam propterea certè aliqui ex dicto *cap. ex litteris de excessu Prælatorum*, monent, ut Prælatus abstineat non solùm ab impellendo Judice ad ferendam sententiam sanguinis, dum agitur de causa particulari, verùm etiam ab exhortando, ut aliquem puniat (quamvis taceat designationem pœnæ) quando delictum est dignum morte, quia, inquit, in utroque casu interponeret suam auctoritatem, atque adeò esset causa sententiæ sanguinis.

35 Multò minus potest Prælatus suo Delegato, vel Ministris suis dicere, ut Homicidam hunc merentem suspendium suspendant, vel mutilent, quia sic auctoritatem præberet executioni mortis, vel mutilationis, incurreretque Irregularitatem ex defectu lenitatis, quæ ex occisione justa infligitur Ministris Justitiæ. Quicquid dicat Avil. *de cens. p. 7. d. 5. sect. 2. dub. 4. concl.* 3. qui satis immeritò putat, hanc esse Irregularitatem ex homicidio injusto, immeritò, inquam, quia hæc occisio justa est.

36 Propter eandem rationem, prædictus Prælatus, si proponat præmium dandum ei, qui grassatorem hunc determinatum capiat, eo deinde capto, & ex vivis sublato, erit Irregularis, favet Ugol. *de Irreg. c. 5. §. 8. fine*, Majol. *lib. 5. de Irregul. c.* 48. §. 2. *n.* 8. non verò erit, si grassatorem nec explicitè, nec tacitè designet, sed solùm in genere; Ratio est, quia designando dat suam auctoritatem ad occidendum, quam non censetur dare, dum in genere grassatores extirpare curat.

37 Idem dic, si Prælatus, seu Princeps jubeat, seu edicat, ut sive vivus, sive mortuus ad se is grassator adducatur, immò etiam si id generatim dicat de grassatoribus, aliquo enim occiso, erit Prælatus Irregularis, quia clarè suam auctoritatem interponit. Immò in hoc casu putant Comitolus *in resp. mor. l. 4. q. 10. n.* 8. Rebell. *par.* 1. *l. 3. q. 11. n.* 4. Valer. *diff. 4. V. Homicid.* Cajet. *in sum. V. Homicidium*, aliiq; ejusmodi Prælatum, vel Principem contrahere Irregularitatem ex homicidio injusto, quia, inquiunt, ejusmodi præceptum semper est injustum, & peccatum contra Justitiam, cùm sit de occidendo homine inaudito, nec confesso, seu in Judicio non convicto. Dicunt (semper) dicerem (regulariter) nam, puto, posse occurrere casum adeò clarum, grassatoremque adeò bono publico manifestè nocentem (nullo remedio interim apparente avertendi malum) ut ejusmodi præceptum valdè justum censendum sit, unde Irregularitas sit ex defectu lenitatis.

38 Quæres hic denique resolutionem sequentis casus: Episcopus pollens dicta temporali Jurisdictione, dat auctoritatem Clerico, ut Clericus nominet Judicem Laicum, qui condemnet Reos, vel talem Reum pœna sanguinis; eritne, secuta rei morte, Irregularis prædictus Clericus?

Resp. Si arbitratui Clerici data fuit potestas eligendi Judicem prædictum, erit Clericus Irregularis, si verò solùm Clerico commissum fuit, ut ipse renunciaret, seu afferret Judici electionem factam ab Episcopo, Irregularis non erit. Ratio est, quia in priori casu ipse Clericus ex una parte cooperatur cum Judice ad deformationem, dando ei potestatem ad deformandum, & ex alia Parte non excusatur ab officio temporalem Jurisdictionem habente, sicuti excusari diximus Episcopum, id, ratione ejusmodi officii, concedentibus Sacris Canonibus. At in posteriori casu ipse Clericus nullam potestatem dat Judici, sed solùm renunciat, seu admonet de potestate illi ab Episcopo tradita, quæ officii nunciatio non est causa proximæ sententiæ deformationis deinde secutæ. Ita Farin. & Jo. Calder. *in c. ult. Ne Clerici, vel Monachi in* 6. Favetque Jo: Andr. *ibid.* aliique contra Ugolinum *loc. cit.* §. 8. *num.* 11.

Colligitur ex dictis, qua ratione effugiat Irregularitatem Episcopus, si quando fit constitutus Siciliæ Prorex.

39 Id explicabit resolutio danda sequenti quæstioni. Cùm Episcopus Don Petrus Corsettus vir doctrina, & virtutibus insignis non multis abhinc annis constitutus fuerit hujus Regni Siciliæ Gubernator, dubitari cæptum est, an ejusmodi Provinciam Episcopus subire licitè potuerit? Id enim Clericis prohibetur, ut modò *n.* 26. vidimus. Rursus, esto, ipsi licuerit, qua ratione sententiam sanguinis delegare, ut immunis esset ab Irregularitate, debuerat?

40 Quoad prius resolutio fuit, licitè potuisse, teste Bard. *in select. l. 7. q. 1. n.* 10. sive ob consuetudinem, sive ob Privilegium, quo gaudet Catholicus Rex præficiendi suis Regnis Ecclesiasticos. Sed quoad posterius major dissensio arsit inter Theologos.

41 Ut ea melius intelligatur, notanda est praxis procedendi in causis sanguinis in hoc Regno. Postquam enim delatum est Judicibus delictum aliquod morte dignum, v. g. Petrum commisisse homicidium, iidem Judices rem Proregi referunt, & ab eo recipiunt mandatum, ut inquirant de delicto, ac referant, quid invenerint, & prætereà facultatem procedendi ex abrupto. Judices ergo cum Reum vel ex probationibus, vel ex propria Confessione convicerint, morteque puniendum decreverint, referunt Proregi quid actum fuerit, qui sic præcipit, *Excellentia sua providet; & mandat, ut Petrus suspendatur*: quo mandato accepto, traditur Petrus Ministris suspendendus.

42 Episcopus ergo Gubernator, de quo agimus, advertens, si hoc modo uteretur, se in Irregularitatem incidere, duo immutavit. Primò, ut Judices in posteriore relatione post plenam probationem delicti ipsi Episcopo facienda, nequaquam referrent, quid ipsi de morte delinquentis statuissent. Secundò, ut ipse Episcopus alio modo subscriberet relationi Judicum, quàm alii Proreges consuevissent, hoc est, modo sequenti: *Illustrissima Dominatio sua providet, & mandat, ut Tribunal inquirat veritatem, & provideat de Justitia*, Qua commissione habita, Judices sic decernebant; *Stante commissione Illustrissimæ Dominationis suæ Tribunal Magnæ Regiæ Curiæ providet, & mandat, ut Petrus suspendatur, &c.* Quæsivit ergo Episcopus, an, si dictis mutationibus uteretur, Irregularitatem effugeret?

43 Divisi sunt Theologi, Et quidem ex nostra Societate P. Martinus Prates *in manus. de Irreg. d. 4. c. 2. §. 3. fol.* 287 nullo modo Episcopum Irregularitatem effugere, contendit: effugere contendit Pater Franciscus Bardi *l. c.* Equidem dum latissimè ab ipsis agitatam hanc quæstionem lego, commendo diligentiam, vel miror doctrinam, ingenium utriusque acre complector: Sed mihi videor unica, facilique ratiocinatione quæstionem ex proximè dictis posse dissolvere, quam ipsi satis pluribus prosequuntur.

44 Formetur hoc argumentum. Prælatus gaudens temporali Jurisdictione potest, immò debet, potestatem proferendi sententiam sanguinis Judici Laico committere, ut clarè habet Textus *C. Episc. ne Cler. vel Monachi in* 6. & nos supra signatè docuimus; non potest autem ipse eam proferre sine incursu Irregularitatis, morte secuta; Sed Episcopus prædictus Gubernator per memoratam formulam, qua uti ipse intendit, profert ipse sententiam sanguinis, & ex vi illius, & non alterius Sententiæ Petrus suspenditur, Ergo Episcopus est Irregularis. Ecce argumentum Patris Martini.

Formetur hoc aliud: Prælatus gaudens Temporali Jurisdictione potest ex Sacro prædicto Textu, immò debet, potestatem dictam committere, non potest autem ipse sententiam proferre, &c. Sed Episcopus Gubernator per memoratam formulam, qua uti ipse intendit, non profert sententiam sanguinis, nec ex vi illius formulæ, sed alterius sententiæ, quæ datur à Tribunali, Petrus suspenditur, Ergo Episcopus non est Irregularis: Ecce argumentum Patris Bardi.

45 Quæso ergo te, studiose Lector, nonne pronunciabis, veram esse Minorem prædicti argumenti assumptam à Bardi, falsam verò eam, quam Prates assumit, si perpendatur formula, qua uti intendit Episcopus Gubernator? Ita sanè. Manifestè enim per immutationem illam factam ab Episcopo, novamque illam recusam formulam, Petrus non suspenditur ex vi commissionis datæ ab Episcopo, sed ex vi sententiæ latæ à Tribunali. Patet, quia, si hæc à Tribunali non ferretur, nunquam suspenderetur Petrus, unde clarè apparet, illam Episcopi Gubernatoris commissionem, seu verba, nihil aliud continere, nisi delegationem Jurisdictionis datę ab Episcopo Judicibus in Causa Sanguinis, quam ipse dare Judici Laico sine timore Irregularitatis potest, immò à Sacro Textu dare compellitur.

46 Quod autem Prates narrat, Episcopum noluisse acquiescere illis, qui eum ab Irregularitate immunem faciebant, unde obtinere à Summo Pontifice voluisse facultatem sic procedendi; nihil vobis officit; Episcopum enim Religiosissimum, teneræque conscientiæ virum, ad majorem animæ tranquillitatem id fecisse, putandum est.

Exceptiones duæ circa obligationem Prælati non ferendi sententiam in Causa Sanguinis.

PRIMA EXCEPTIO.

In Causa Fidei, pro Inquisitoribus, & eorum Ministris.

47 Sacri Inquisitores concluso processu convincente contra Hæreticum impęnitentem, vel Relapsum pronunciant in eum sententiam definitivam, qui judicant, illum esse Hæreticum pertinacem, tum tradunt eundem potestati Sæculari, protestantes, seu enixè deprecantes, ut citrà sanguinis effusionem, mortisque periculum illum puniat. Judices autem Sæculares, nullo viso processu, & sine mora, prædictum Hæreticum sibi relictum, sive Laicus is sit, sive Clericus (qui certè prius erit degradandus) morte plectunt. Hęc est praxis Tribunalis Sacræ Inquisitionis, in qua quæritur, an Inquisitores, secuta Hæretici deformatione, sint Irregulares? De qua lege Emeric. *In Direct. Inquisit. p. 3. in formis, &c.* Lege item Castr. *T. 1. tr. 4. d. 8. p. 14. n.* 10. Suar. *de Cens. d. 47. sect. 1. nu.* 13. Dianam *p. 4. tr. 2. res.* 101. citantem alios.

48 Et quidem non esse, omnes Doctores conveniunt, sed unde, & quare, non conveniunt omnes. Ego judico, eos concurrere ad mortem, sed à Summo Pontifice ab Irregularitate liberari; tum propter expressa Privilegia Inquisitoribus de hac re concessa, tum etiam fortè tacitè eo ipso, quod ipsis Summus Pontifex præcipit, ut sic, & sic procedant in causa Fidei tam sancta, & ad Ecclesiæ pu-

puritatem maximè faciente. Atque ex hoc, quòd Inquisitoribus tot privilegia concessa sunt, quibus impeditur Irregularitas, clarum mihi fit, non esse veram doctrinam Castrop. *l.c.* & Suar. *l.c.* dicentium, ideò Inquisitores non esse Irregulares, quia per dictas actiones, si attentè considerentur, non concurrunt ad mortem: clarum, inquam, mihi fit: Si enim per illas actiones non concurrerent ullo modo ad mortem, non indigerent privilegio Pontificis ad Irregularitatem evitandam. Confirmatur manifestè, nam dum potestas Secularis non ex alio processu, nec ex alia sententia, quam ipsa ferat, Hæreticum impœnitentem capite plectit, tota occisionis causa mortalis est processus, sententia, & auctoritas Inquisitorum. Qua ratione ergo non incurrerent in Irregularitatem, si à Summo Pontifice per peculiaria privilegia non eximerentur ab illa?

49 Quæres. Si non adessent ejusmodi expressa privilegia, possemus ne illos liberare ab Irregularitate ex eo solo capite, quod modò indicatum est, putà quòd tacitè Pontifex illos liberet, eo ipso, quod iis præcipit, ut sic, & sic procedant?

50 Resp. Posse, docet Gambacurta in simili, *de Immun. Eccl. lib. 2. §. 7. V. Absque Irreg. nota.* Is enim sermonem faciens de præcepto Gregorii XIV. quo tenentur Episcopi, facinorosos non exceptos ad Ecclesiam confugientes tradere Curiæ Sæculari, docet, eos non incurrere in Irregularitatem, damnato ad mortem, occisoque dicto facinoroso, quia Gregorius eos ab illa expressè eximit, additque, probabile item esse, eos non incurrere, etiam si Pontifex expressè non exemerit, satis enim tacitè eximit, dum sic fieri, ipse jubet.

51 Confirmari id potest ex Ugolino *de Irreg. c. 15. §. 6. V. Quid igitur*, universaliter docente, eum, qui ex mandato Pontificis alium interficit, non esse Irregularem, quia jussio (inquit) Pontificis est Irregularitatis remissio.

52 Verùm ego, quamvis id probabile judicem in materia fidei, immò & in materia quacumque Ecclesiastica; atque adeò in casu nostro non enim judicandum est, pœnam ab Ecclesia institutam subire debere eum, qui Ecclesiæ, ejusque Pastori obedit: at universaliter, ut docet Ugolinus, non mihi videtur probabile nam, sic, quando Pontifex, ut Princeps sui status præcipit suis Judicibus, ut morte puniant delinquentes, vel suis Militibus, ut occidant Hostes in bello justo, hi Judices, & hi Milites, secuta horum delinquentum, vel hostium morte, non incurrerent in Irregularitatem ex defectu lenitatis; quod certè nemo dicet. Quid, si Pontifex injustè præciperet, ut tu innocentem interficeres? Ego sanè te Irregularem faciam, ex delicto, si pareas. Dixi modò (ut Princeps,) nam, si ut Pontifex alia esset ratio, de qua dicam §. 14. n. 8.

53 Denique hic duo nota. Primò, mihi nequaquam placere sententiam Jo: Præpos. *l.c.* asserentis, non fore Irregulares Inquisitores, si prædicta omnia ritè agant, quamvis omittant protestationem *n. 47.* dictam; mihi, inquam, non placet, quia privilegia concessa Inquisitoribus, & tacita illa Pontificis voluntas, de non incurrenda Irregularitate, sunt sub forma præscriptæ protestationis; ea ergo protestatione omissa, non habentur privilegia, vel illa voluntas sicuti non habetur ab Accusatore, quando omittit similem protestationem, ut mox §. *seq.* declarabimus.

54 Secundò. Quod dictum est de ipsis Inquisitoribus, extende propter eadem privilegia ad omnes eos, qui ex officio concurrunt, vel auctoritatem dant dictæ sententiæ latæ ab Inquisitoribus contra Hæreticos, item ad accusatores, ad Testes, ad Satellites, ad Torquentes eos, ut veritatem dicant, & denique ad cæteros omnes, qui Inquisitores adjuvant ad munus ipsorum legitimè adimplendum, dummodò hæc faciant in Tribunali Sanctæ Inquisitionis, & immediatè ad executionem sententiæ de deformatione non concurrant. Lege Avilam *de Cens. p. 7. d. 5. sect. 2. dub. 2.* Henr. *l. 14. c. 12. n. 5. litter. B.* Sayr. *de Cens. l. 6. c. 18. n. 15.* aliosque.

SECUNDA EXCEPTIO.

De Degradatione, quæ à Judicibus Ecclesiasticis infligi solet.

55 Quicumque ex Prælatis, legitimè Clericum degradans, eum Sæculari foro tradit, etiam positivè, & directè eum tradendo, nullam incurret Irregularitatem, si fortè degradatus, à Judice Sæculari morte puniatur, modò Prælatus adhibeat protestationem, seu intercessionem præceptam in Sacro Textu, quam expressam in Pontificali facilè poteris legere, quamque habes apud Molinam *Tom. 4. tr. 3. d. 49. n. 13.* aliosque citatos à Bonac. *de Cens. d. 4. p. un. num. 21. fine*, aliosque solemnitatem Degradationis explicantes. Ratio est ferè eadem ac dicta de Inquisitoribus. Si eam protestationem non adhibeat, idem dic, quod modò *num. præced.* de iisdem Inquisitoribus dictum est.

§. XI. *De irregularitate ex defectu lenitatis, quæ oritur ex cooperatione ad sententiam sanguinis per accusationem.*

1 TExtus *C. Prælatis de Homic. in 6.* sic habet: *Prælatis vel Clericis quibuscunque, qui de Laicis suis Malefactoribus querelam penes Sæcularem Judicem deponentes, & petunt emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præsumantur, protestando expressè, quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis, non intendunt; imputari non debet, quamvis de Jure debeat pœna sanguinis irrogari, si Judex mortem illis inferat, justitia exigente.*

Hæc Textus, cujus tres clausulas breviter expendamus, nam cæteræ clariore explicatione non indigent.

Prælatis, vel Clericis.

2 Quamquam Textus mentionem dumtaxat faciat de his; eadem tamen ratio est de Laicis. Illud tamen discriminis est, ut Laicus accusator non custodiens, quæ in hoc Canone præscribuntur, secuta morte accusati, incurrat solùm in Irregularitatem, at Clericus, præter Irregularitatem incidat etiam in peccatum, ut habent Suar. *de Cens. d. 40. sect. 5. n. 8.* Sayr. *de Cens. lib. 6. c. 18. n. 3.* Clerici enim propter suum statum curare debent, ne fiant per Irregularitatem inepti ad Ordines. An peccatum hoc sit ex se mortale, ex dictis *lib. 3. de opusc. de Sacr. Miss. cap. 1. §. 8. à n. 7.* colligi potest.

Querelam deponentes.

3 Sive denuncies, sive querelam exhibeas, sive formaliter accuses, nisi in casibus in hoc Textu concessis, de quibus mox semper eris Irregularis, secuta Deformatione Rei, quia sic moraliter influis in illam, & tunc numeraris inter Ministros Justitiæ.

4 Hinc multò magis Custodes Viarum, quibus curæ est, referre Judicibus, quicquid ibi agi contingit, si referant delicta aliquorum, unde eorum aliquis deformetur, Irregulares erunt, quia hi ministri tunc Justitiæ sunt.

5 Quid de homine privato, qui cùm passus sit aliquid à fure, petit à Judice, ut Malefactor capiatur, vel ipse Malefactorem detinet, ut Judici sistat, vel locum, ubi latet, ostendit, vel similia?

Resp. Hic inter accusatores est numerandus. Ita Squillat. *de oblig. Cler. p. 6. n. 93.* Sayr. *l. 6. c. 18. n. 7.* defert enim Crimen Judici: Impediri tamen posset Irregularitas, si ab ipso fiat protestatio, de qua mox *num. 34.*

6 Quid de illo, qui furem inveniens domi, vel videns furtum asportari, clamat, alios convocans: *Ecce furem, Ecce furem, eum capite, eum capite.*

Resp. de hoc mox commodior erit sermo §. 13. n. 24.

7 Movit quidam Juris Canonici peritus hanc dubitationem: Clericus quidam existens in Ecclesia tradidit Episcopo Malefactorem, qui ad eandem Ecclesiam confugerat, contra quem Episcopus sententiam ritè tulit, eum non gaudere Immunitate, unde eum capientes Judices Seculares legitimo suspendio punierunt. Dubitavit Juris Canonici professor, an Clericus inciderit in Irregularitatem? Sed quidam doctus Theologus distinxit: Si Clericus ex se Malefactorem Episcopo tradidit, sciens, vel dubitans, de periculo ejus mortis, Irregularis erit, sed si, ne dubitavit quidem, nullam Irregularitatem incurrit: At verò, si tradidit Episcopo, ipso Episcopo mandante; non erit Irregularis, quia tunc egit, ut Minister Episcopi, & ut unum faciens cum illo, quem Gregorius XIV. liberat ab Irregularitate, ut diximus modò §. 10. n. 52.

8 Ego etiam si Clericus ex se tradiderit, semper excusarem ab Irregularitate, quia non tradit ut Minister Justitiæ Sæcularis, puta nec ut Satelles, nec ut Accusator, nec ut Delator, nec ut Testis, &c. At solos Ministros Justitiæ incurrere Irregularitatem hanc ex defectu lenitatis, mox latè confirmabimus. Adde, traditionem hanc semper esse ex tacito mandato Episcopi, qui non vult in suis Ecclesiis Malefactores, immunitate non gaudentes.

De suis Malefactoribus quoad malum illatum.

9 Suis (inquit Textus) Quare is, qui illum accusat, à quo in propria persona, vel propriis bonis læsus fuit, suum Malefactorem in omnium sententia accusat, unde, si Dominus, si Prælatus Regularis, si Magistratus, cui ex officio incumbit curare bonum publicum, accuset cum debita protestatione eos, qui Servum, Religiosum, Vassallum offenderunt, suum Malefactorem accusant, quia Servus, Religiosus, Vassallus sunt respectivè de his Domini, Prælati, Magistratus. Addit Bonac. *loco mox cit.* idem esse, si modo dicto accuses eum, qui offendit aliquem sub tua protectione existentem.

10 At comprehenduntur ne hîc Mater, Pater, Consanguinei, ita, ut si hi accusent eos, qui filium, filiam consanguineos, &c. offenderunt, & è contra, dicantur accusare suos Malefactores?

Respondeo. Unum mihi hic esse certum, alterum non item. Certum est comprehendi, si accusent de contumeliis, & injuriis factis contra prædictos, nam injuria facta filio, vel consanguineo judicatur esse Patris, vel alterius consanguinei, & è contra. Quare, si accusent, rectè possunt dici accusare suos Malefactores. Incertum autem est mihi, si accusent de damnis illatis realibus, hoc est de bonis Temporalibus, V. G. de pecunia per furtum sublata. Cùm enim pecunia Patris non sit pecunia filii, & pecunia consanguinei, multò minus, sit bonum reale alterius consanguinei, non possunt furantes pecuniam ab uno ex his, dici Malefactores alterius. Quare Bonac. *de Cens. d. 7. q. 4. p. 2. n. 4.* Ugol. *de Irreg. c. 6. §. 9. n. 4.* cum aliis negant sine Irregularitate posse prædictos accusare. Sed Con. *de Sacr. d. 18. dub. 10. num. 93.* Jo: Præp. *3. p. q. 5. de Irregul. dub. 13. num. 101.* Dian. *p. 4. tr. 2. res. 33.* concedit semper cum debita protestatione. Ratio fortasse est, quia etiam quoad realia malum illatum meo consanguineo propter connexionem sanguinis potest di-

diei meum. Qui autem hi consanguinei sint, qui possunt suorum nomine venire, habes apud Clarum *in Praxi Crimin. q.* 14. *V. Volo*, *& Abb. c. de cæter. n.* 7. *de Testib.* Felin. *C. cum dilectus n.* 9. *de accusat.* aliosque, qui suorum nomine venire docent Parentes, filios, Nepotes, aliosque ascendentes, descendentesque, quibus addunt Diana, & Coninch. *loc. cit.* fratres.

11 Plus addit Gibal. *de irreg. c.* 4. *q.* 3. *n.* 60. citans Suar. *d.* 47. *s.* 2. *n.* 12. *&* 15. Putat enim, quando accusatio est necessaria, ad reparandum damnum injustè (de quo hìc agimus) tertio cuique illatum (etiam si omitti accusatio posset sine peccato) non fieri Civiliter accusantem irregularem (intellige, si non est alia via illud reparandi) quia non præsumitur Ecclesia, voluisse impedire licitam defensionem, & auxilium Innocentum. Intellige item cum debita protestatione mox explicanda, saltem pro foro Externo, ut habet idem Gibal. *ibid.*

12 Quæres. Si damnum mihi à Grassatore, v.g. illatum alio modo mihi compensare, quàm accusando, possum, possum nihilominus illum accusare, & servatis conditionibus præscriptis, Irregularitatem, secuta accusati deformatione, non incurrere?

Resp. cum Bonac. *l. c. n.* 3. Squill. *l. c. nu.* 94. Suar. *de Cens. d.* 47. *s.* 2. *n.* 7. contra Ang. *V. Homic. secundo nu.* 6. & contra Sylvest. *q.* 8. posse, immò, esto contra Charitatem aliquando sic pecces; non tamen in Irregularitatem incides, quia hic modus accusationis absolutè est à Sacris Canonibus concessus: si agatur de tuo damno, id enim non extendo ad casum, in quo agitur de damno illato alicui tertio, nam propterea modo *n.* 11. in casu damni alieni interposui illam parentesim (intellige, si non est alia via, &c.)

Quoad malum inferendum.

13 Scio, Petrum parare insidias suo adversario, Ego id denuncio Judici, unde Petrus convictus deformetur, erone Irregularis? Scio, Petrum moliri rebellionem contra Regem, Judici id denuncio, unde Petrus morte punitur, erone Irregularis? & sic de similibus.

14 Resp. Pro tota hac quæstione sit hæc regula. Si accusans accuset, deferat, denunciet compulsus Lege Justitiæ, vel Charitatis, ne scilicet damno illo imminenti afficiatur proximus, liber erit ab Irregularitate. Ratio Regulę est, quia lex hæc Irregularitatis, Christi mansuetudinem referens, non potest fuisse inducta cum damno Innocentum, obligans ad non manifestandos eos, qui mala moliuntur contra proximum, & quæ obliget ad non observanda præcepta Charitatis, atque Justitiæ. Quoties ergo quis, ut observet dicta præcepta, accusat, observatio præcepti facit, ut ea accusatio sistat, & conquiescat in honestate observationis præcepti, & valdè per accidens censeatur, quoad ipsum, consequens deformatio.

15 Fit autem accusatio, seu denunciato ex obligatione præcepti, si concurrant duo. Primò, ut fiat de malo, quod in futurum immineat. Secundò, ut malum sive publicum, sive privatæ personæ non possit averti, nisi accusatione, vel delatione. Quare, si potest averti alio modo, vel, si potest solùm per denunciationem mali impendentis in genere sine designatione personæ, tu verò illo alio modo non utaris, sed designes personas, Irregularis eris, secuta deformatione, quia tunc, esto fuerit Denunciatio ex motivo Charitatis, non tamen ex obligatione sive ejusdem Charitatis, sive Justitiæ. Ita Doctores. Suar. *de Cens. d.* 47. *sect.* 2. *num.* 14. Farin. *q. crim.* 51. *num.* 67. Fill. *tr.* 19. *cap.* 9. *num.* 249. latè Gibal. *de Irreg. c.* 4. *q.* 3. *à n.* 3.

16 Atque in prædicta delatione facta ex præcepto obligante non est necessaria protestatio, ut contra Cajetanum, aliosque ap. Sayr. *l.* 6. *de cens. c.* 18. *n.* 12. rectius docet Molina; *to.* 1. *tr.* 2. *d.* 109. *num.* 7. Avila *p.* 7. *de cens. d.* 5. *sect.* 2. *dub.* 12. hæc enim est remedium institutum à Sacris Canonibus ad removendam irregularitatem, quæ aliàs ex delatione erat incurrenda. At ex delatione facta ex obligatione præcepti, nulla unquam incurrenda est irregularitas.

17 Ex dictis collige cum Suario *l. c. n.* 16. tria discrimina inter accusantem in causa propria, & accusantem in causa aliena, nam ad evitandam Irregularitatem, accusare in propria causa quis potest. Primò, tum ob damnum sibi illatum modo suprà dicto, tum ad præcavendum malum de futuro. Secundò, potest, etiam si damnum sibi illatum alia via reficere sibi posset, ut diximus *n.* 12. Tertiò, potest in casu, quo ipsi licita est, & permissa accusatio, quamvis nequaquam obligans. At in causa aliena. Primò, non potest quis denunciare, seu accusare, nisi de damno futuro imminente, & fortè de damno illato, quod ex Gibalino indicavimus *n.* 11. Secundò, non potest, si alia via obviare valeat prædicto damno inferendo, quod est dicere, non posse, nisi adsit accusandi, vel denunciandi obligatio.

18 His adde in propria causa, & in casu dicti *num.* 11. omninò præmittendam esse protestationem, sed in aliena hac obligante, non item, ut dictum modò est *n.* 16.

De deferente malum leve, unde nihilominus mors accusati secuta sit.

19 Quidam non multis ab hinc annis justè accusavit suum adversarium de levi crimine, vel in causa civili, cui nullo modo aliqua deformatio debebatur. Sed adversario detruso in carcerem plures alii accusatores apparuerunt cumulantes gravissimorum criminum probationes, unde reus capite punitus interiit. Primus accusator fuitne irregularis, si protestationem mox dicendam omisit?

Resp. nequaquam fuisse, quia causa mortis non fuit accusatio illa levis, quæ ad summum fuit causa remota, & occasio. Ita Sayr. *l. c.*

20 Sed quid, si ab hoc levi Accusatore mors accusati prævisa fuisset, vel de ea fuisset dubitatum?

Resp. fore tunc ipsum levem accusatorem irregularem. Ita Sayr. *de cens. l.* 6. *c.* 18. *n.* 6. si protestationem omisit, quia tunc prima accusatio conjuncta cum cæteris non est levis, sed certe gravis, ut punitio orta esse præsumatur ab omnibus conjunctim, & illa prævisio facit, ut tua accusatio non sit ampliùs causa remota, sed proxima mortis, si enim prævidisti, debebas tibi cavere per Canonicam protestationem.

21 Si propter improbitatem, vel malitiam mors infligeretur ei, quem accusasti de crimine levi, & prævidisti, vel dubitasti de morte, quia tunc mors oriretur conjunctim ex tua accusatione, & ex iniquitate Judicis, te irregularem ex delicto facerent.

22 Quid, si accusatio fuit de crimine levi, tibique leve detrimentum inferente, sed cui ex aliqua peculiari lege mors debebatur? Explico, solent Duces exercitus, vel Principes, (utrùm benè *l.* 1. *in Decal. c.* 1. §. 3. *à n.* 13. diximus) ob bonum, fortasse publicum, prohibere, ne quis furtum, etiam leve, faciat sub pœna capitis; multis enim Militibus parvum furtum committentibus depauperari aliquando hominem contingit; Singulis enim sumentibus unum uvæ v.g. racemum, depilatur tota vinea. Quæri ergo potest, an si Militem de hoc levi furto sine protestatione accuses, ejus morte secuta, Irregularitatem incurras?

Resp. Sine dubitatione incurris, quia ex tua accusatione jam cum illa lege, quam supponimus te scire, oritur occisio. Et quidem, si lex est justa, eris irregularis ex defectu lenitatis, si injusta, certè eris ex delicto, quia ad occisionem injustam cum judice injustè cooperaris.

24 Idem dic, si idem Latro furtum leve ex bonis Titii v.g. furetur, & aliud leve ex bonis Caii, & aliud simile ex bonis Antonii, &c. Nam si illum quilibet ex his Latronem accuset, sine protestatione, unde is ob multiplicata illa furta morte plectatur, erit, propter eandem rationem, accusans irregularis.

25 Prates *in manusc. de irreg. d.* 4. *c.* 4. §. 6. *n.* 32. *fol.* 302. asserit accusatorem propter leve sibi damnum è dicto levi furto illatum, etiam si præmittat protestationem, fore Irregularem, quia est contra Christi lenitatem, velle te prosequi causam mortis ob tam leve damnum tibi illatum. Adde, ideò protestatione præmissa, conceditur, posse accusare, ut tollatur occasio, ne iniqui grave damnum Clericis inferant: at quod damnum est unius uvæ botri, vel unius oboli furtum pati?

26 Verùm, posita justitia legis, hæc doctrina firma non est; clarè enim, & absolutè Sacer Textus ab Irregularitate liberat eum, qui justè accusat cum protestatione, quamvis deinde (Justitia tamen exigente) deformetur Reus. At, si lex prædicta est justa, justè accusat Clericus, justèque condemnat Judex. Unde ergo, si præmissa ritè est protestatio, subdendus sit Clericus Irregularitati?

Penes Sæcularem Judicem.

27 Si quis Ecclesiasticus habeat jurisdictionem sæcularem, tunc accusare de causa sanguinis apud ipsum, est, eum accusare penes judicem sæcularem; tunc enim Ecclesiasticus Prælatus, vel judex ab illo in hac jurisdictione delegatus, judex est sæcularis.

28 Accusare autem apud Inquisitores hic locum non habet, quia supra vidimus, ejusmodi Accusatorem eximi per Pontificis dispositionem ab Irregularitate.

29 Et eodem modo accusare quempiam apud Judicē Ecclesiasticum, ut Ecclesiasticus judex est, hic locum non habet, quia judex Ecclesiasticus nunquam ad pœnam mutilationis, mortisve procedit.

Petunt emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præsumantur, idest, agunt civiliter, non criminaliter.

30 Ea appellatur causa criminalis, in qua examinatur, seu judicatur de crimine alicujus, ea civilis, in qua agitur solùm de interesse. Porrò eadem causa criminalis dicitur agi criminaliter, si de crimine agatur in ordine ad illud puniendum, sive per pœnam Delinquenti corporaliter infligendam, sive per pœnam pecuniariam fisci commodo attribuendam. Dicitur verò agi civiliter, si de crimine agatur in ordine ad refectionem damni illati, puta, ut tibi læso à latrone pecunia ab ipso tibi ablata reddatur, vel etiam ad cautelam, hoc est, ne iterùm latro tibi damnum, injuriamque congeminet. Vide de his Doctores Clar. *in praxi crim.* §. *ult. &* §. 1. Mascard. *de probat. l.* 1. *consl.* 146. Far. *q. crim.* 100. *c.* 1. *à n.* 3. Tusch. *V. Crim. quando dicitur causa concl.* 1083.

31 His præmissis, dico Primò, Agenti criminaliter non prodest protestatio ad evitandam Irregularitatem, si mors accusati ex vitalis actionis consequatur. Ratio est, quia tunc protestatio esset contraria facto; si enim petitio, seu actio tua sit ad vindictam, quomodo cohærebit cum protestatione, per quam dicis te nolle vindictam?

32 Dico Secundò, ut evitetur Irregularitas ab Accusatore, seu Denunciatore, tria concurrere omninò debent. Primum, actionem, quamvis ex se criminalē, non debere criminaliter intentari. Secundum, debere pręmitti protestationem mox explicandā, quia ipsa est de

de forma necessaria, ac substantiali. Ita Ugol. *de irreg. c. 6. n. 1.* Tertium, ut accusatio, seu delatio non fit nisi de iis, quæ sunt necessaria ad prædictam actionem civiliter intentam.

33 Nota, quando in quodam Textu, *C. Postulasti de Homic.* excusatur ab Irregularitate is, qui prætedens interesse agit criminaliter non esse contra prædicta: In hoc Textu illud (criminaliter) accipitur materialiter, hoc est agere, vel accusare de crimine, nam propterea additur (pretendens interesse) non ergo pretendens vindictam, quod esset agere criminaliter de formali. Ita rectè explicat Avila *de cens. p. 7. d. 5. sect. 2. d. 10.* Val. *diff. 2. V. Accus.* cum aliis.

Protestando expressè.

34 Forma hujus protestationis, quam Canonicam appellamus, quia est à Sacris Canonibus præscripta, hæc est, tres clausulas continens.

Accuso Primò, C. Prælatis de Hom. in 6. *vel denuntio Petrum v. g. grassatorem de furto mihi illato; ac Secundò peto, ut damnum mihi resarciatur, & caveatur, ne in futurum simile quid is contra me moliatur; expressè tamen Tertiò, protestor, ac dico: nolle me, ut contra ipsum Petrum vindicta sanguinis exerceatur.*

35 Si à te exhibeantur priores duæ partes dictæ protestationis, omissa tertia, nulla erit protestatio, quia in tertia maximè consistit forma ipsius.

36 Præterea est facienda coram eo, ad quem defertur delictum, seu delatum jam fuit, idest, vel in ipso limine querelæ, vel antequam processus fuerit absolutus, vel saltem antequam sententia fuerit lata, quia sic potest semper impediri, quantum est ex parte Accusatoris, rei deformatio. At post sententiam, licèt ante ejus executionem, inutiliter fieret, quia executio impediri non potest post latam sententiam. Lege Avil. *l. c. dub. 9.* Sayr. *de cens. l. 6. c. 18. n. 3.* aliosque.

37 Quoniam verò à jure non requiritur, ut hæc protestatio fiat cum scriptura, satis erit, si solis verbis proferatur, licèt ad majorem probationem, consulendum semper sit, ut fiat in scriptis, coram Textibus in foro judiciario.

38 Denique non est necesse, ut fiat ex vero animo liberandi reum à deformitate. Licèt ergo, vel Primò scias, videasque crimen, quod defers esse grave, unde certò mors reo sit inferenda, vel secundò, tu illam maximè exoptes, & ficto animo externè protesteris, non evades, morte secuta, irregularitatem: quicquid in hoc secundo aliqui, ut Navar. *l. c. n. 226.* Sylv. *V. Homic. 4. 2. §. 8.* Angel. *V. Homic. §. 6.* contradicant, quia satis tu servas, quod Canon præcipit, præcipit autem dumtaxat, ut tu demonstres velle Christi lenitatem, &c. & ita sustinet Coninc. *de Sacrif. d. 18. dub. 10. nu. 93.* G. Hurt. *de irreg. disp. 11. n. 41.* Dian. *p. 4. tr. 2. res. 75.* aliique.

Justitia exigente.

39 Ex hac clausula advertis, tibi nihil suffragari protestationem, si verum crimen detulisti, sed illud per falsos testes probasti, vel si judicem muneribus subornasti, vel eundem metu compulisti; sic enim non adesset conditio justitiæ, immò, sic te fore irregularem ex homicidio injusto, si illud sequatur, nulli dubium esse potest.

§. XII. *De Irregularitate, quam incurrunt testes in judicio ratione cooperationis ad occisionem justam.*

1 Testis quicunque justè testificans, seu approbans coram judice Laico in causa sanguinis, fit irregularis ex defectu lenitatis. Ratio est, quia cooperatur ad deformationem, ad quam damnari quis non potest, nisi causa per testes probetur, nam propterea testes sunt ministri; seu sunt assumpti ut Ministri justitiæ. Excipe, nisi quis testificetur ex obligatione præcepti.

2 Dixi (quicunq; idest sive Laicus, sive Clericus) quicquid dicat Farin. *q. crim. 61. n. 66.* aliique ab ipso cit. excludentes testem Laicum ab hac irregularitate; nam lex Canonica de Irregularitate considerat actionem testificandi, illamque irregularitati subiicit, at actio hæc eadem est in Laico, atque in Clerico. Ita Covar. *in Clem. si furios. p. 2. c. 5. n. 5.* Suar. *de cens. d. 47. sect. 3. n. 2.* aliique. Solùm nota clericos peccaturos sic testificando; id enim his est prohibitum, ut fusè tradit Avila *de irreg. d. 5. sect. 2. dub. 13. concl. 1.* probatque id, quod non est in Laico, addens, Episcopum non posse dare licentiam Clerico testificandi in causa sanguinis contra reum, sed solùm in favorem.

3 Nota. Si testes fuerunt multi, omnes incurrent in irregularitatem, morte testificati secuta, quia ex omnium testimonio concluditur veritas totius judicii.

4 Dixi (seu approbans) non solùm enim testis examinatus, sive juratus, sive non, sed etiam quicunque sua auctoritate approbat, ut reus torqueatur, &c. hic comprehenditur; hi enim sunt ut ministri justitiæ, iisque Judex utitur, ad condemnandum reum.

5 Dixi (justè) si enim justè testificaris, unde quis accidat deformari, te fieri irregularem ex homicidio injusto voluntario, patet ex supradictis.

6 Dixi (coram judice Laico) nam, si sis testis coram Ecclesiastico, qui nunquam procedit ad deformationem, vel coram inquisitore, à quo per privilegia jam ablatam esse Irregularitatem non multo anteà diximus, hic non comprehenderis.

7 Dixi (in causa sanguinis) quia in causis merè civilibus, ut item in causis, in quibus non est infligenda deformatio, potest testis quis esse sine metu irregularitatis; nam, si deinde judex ex hujus testificatione procedat, vel propter imperitiam, vel propter iniquitatem ad deformandum reum, ipsi judici imputabitur deformatio, non tibi, quando id nullo modo prævidisti, nam, si prævidisti, nec sufficienter cavisti, te esse Irregularem ex delicto suprà diximus *§. prec. nu. 21.*

8 Dixi denique (excipe, nisi quis testificetur ex obligatione, &c.) nam tunc propter similes rationes, quas in simili diximus de Accusatore suprà §. 11. n. 14. & 15. dicendum est, non incurri irregularitatem.

9 Illud aliquando favere potest absolutè testificanti in causa sanguinis. Nam si Judex ex aliis probationibus, nulla prorsus ratione ab ipsius Testimonio motus, sententiam sanguinis protulit, irregularitate non afficeretur testificans, quia tunc perinde est, ac si is nihil testificatus esset. Ita Nav. *cons. 18. de Hom.* Ugol. *de irreg. cap. 7. num. 9.*

10 Advertat tamen Testis, sicuti idem debere adverti ab accusatore diximus §. 11. n. 32. ne testificetur, nisi ea, quæ ad causam civiliter intentandam, prosequendamq; necessaria sunt. Si enim sufficit ad dictam civilem actionem testificari de furto, non potest testificari de delatione armorum prohibitorum, &c. At certè poterit, si non sufficit, puta, quia non valeret probari furtum esse commissum, nisi probaretur furem, iis armis fuisse usum, &c.

11 Inquires: Testes incurruntne Irregularitatem, quando testificantur in causa sanguinis pro eo, qui cum protestatione superiùs explicata accusat suum Malefactorem, ut damnum is resarciat, si fortè nihilominus Judex Reum morti tradat?

12 Resp. Probabile est incurrere, teste Covar. *l. c. n. 4.* Ugol. *de irreg. c. 6. §. 9. n. 3.* Bonac. *de Cens. d. 7. q. 4. p. 3. n. 8.* sed non minùs probabile est, non incurrere. Ita Farin. *q. crim. 61. n. 77.* Felin. *C. Cum de caetero n. 2.* aliique. Ratio prioris probabilitatis est, quia privilegium non incurrendi in Irregularitatem, conceditur quidem accusanti, qui accusat in propria causa, at Testis testificatur in causa aliena; in causa enim propria nunquam quis admittitur ut Testis.

Ratio posterioris probabilitatis est, quia Canon concedens id Accusatori, omninò debuit id concedere Testibus, secus quid juvaret Accusatori accusare, si deinde Testes retardarentur à testificando ex metu Irregularitatis?

13 Hic autem adverte, Doctores citatos communiter supponere, etiam Testem, debere præmittere suam protestationem, at certè non minùs probabiliter dici potest, non debere, quia facta protestatio ab Accusatore, sub illa dari Testimonium à Testibus subintelligitur, quod est ad ejusmodi accusationem necessarium. Ex quo colligo, si in accusatione facta fortè non fuit ejusmodi protestatio, tunc enim verò oportere à Teste præmitti.

14 Inquires Secundò. Testis metu gravi compulsus ad testificandum in causa sanguinis criminaliter, incurritne Irregularitatem?

Resp. Si id faciat metu peccati in casibus supra allatis urgente nimirum præcepto justitiæ, vel Charitatis, non incurrere jam satis dictum est superiùs: At verò, si faciat ex metu extrinseco illato ab aliquo quamvis judice, illum cogente, major est difficultas.

15 Dico tamen cum Henr. *l. 14. c. 12. n. 9.* Suar. *de cens. d. 47. sect. 3. n. 8.* Ugol. *de irreg. c. 7. n. 3.* Avila *de cens. p. 7. d. 5. sect. 2. dub. 12.* G. Hurt. *de irreg. d. 2. disp. 11. n. 40.* Dian. *p. 4. tr. 2. res. 31.* eum in Irregularitatem incurrere, sive justè fuerit, sive injustè incussus timor. Ratio est, quia semper cooperatio directa, qualis est cooperatio Testium, quando ea est voluntaria, est causa inducens Irregularitatem ex Sacris Canonibus: At metus non tollit voluntarium absolutè, ut alibi cum S. Thoma fusè probatum est: ergo, &c. Et ex alia parte hic supponimus, non adesse nunc obligationem naturalem Justitiæ, vel Charitatis juxta supradicta *§. praced. n. 14.*

16 Neque obstat, metum gravem excusare à pœnis, & censuris, cùm Ecclesia non intendat, obligare Fideles cum tanta difficultate, quantam affert metus gravis, non obstat, inquam, quia hæc Irregularitas de qua loquimur, non est pœna, vel censura, quæ contrahatur ex culpa, sed sine culpa ex defectu lenitatis, quæ fuit In Christo Domino.

17 Scio à Diana, *l. c. fine*, Coninc. *de Sacr. d. 18. d. 10. n. 96.* Jo: Prep. *d. 5. de irreg. dub. 13. n. 105.* Bonac. *de cens. d. 7. q. 4. p. 3. n. 8.* aliisq; probabilem vocari sententiam docentem, hunc non fore Irregularem, sed eorum rationes, si accuratè expendantur, nihil conficiunt.

18 Illud denique ne te hic prætereat, testes (idem dic de accusatore, advocato ex officio, &c.) dum causa criminaliter pendet, non posse ad Ordines promoveri, quia, si sint victores, erunt causa deformationis, atque adeò Irregulares; si causa cadent, erunt fortassè infames ratione calumniæ. Lege Majolum, *l. 2. de irreg. c. 7. n. 4. & 5.*

§. XIII. *De irregularitate, quæ oritur in aliis Justitiæ Ministris.*

1 Præter judices, accusatores, & testes, de quibus hactenus dictum est, incurrunt etiam irregularitatem hanc (morte rei, vel mutilatione secuta) Procuratores, advocati, consiliarii, seu Assessores (intellige ex officio, idque in causa criminali, nam de aliis, qui concurrunt, nos ex officio dicemus §. sequenti) incurrunt item Notarii, seu scribæ, commissarii, solicitatores, qui judicem, ad dandam justam sententiam deformationis ex officio, adjuvant. Justam, dico, si enim ad injustam, eos fore irregulares ex delicto, jam sæpè diximus in similibus.

2 Pari modo incurrunt Satellites, Carnifices, cæterique, qui exe-

executionem deformitatis exhibent, vel ei executioni auctoritativè assistunt, ne impediatur executio. Quorum omnium Ratio est, quia hi ad deformationem concurrunt, tanquam ministri justitiæ.

3 Huc etiam convoco eos, qui occidunt banoitus proscriptos, seu forjudicatos, de quibus occidendis, facultatem legitimè, ac justè dedit Princeps, quia tunc quilibet de populo constituitur Minister Reipublicæ. Cartarius autem notat, eam occisionem non posse licite fieri à clericis, quia hi non valent constitui ministri Justitiæ à Principe: quare, si ipsi proscriptum occidunt, eruot, ait, irregulares ex homicidio injusto, quia non occidunt, ex legitima facultate. Verùm id resolvetur melius paulò inferiùs *hoc eod. c. 15. §. 14. nu. 7.* Milites occidentes hostes in Bello justo hic comprehenduntur, quia tunc ipsi constituti sunt ministri contra hostes à Principe, sed de illis separatim erit post pauca disputandum.

An contrahatur Irregularitas ex defectu lenitatis ab illis, qui cùm non sint Ministri Justitiæ, cooperantur justè ad deformationem alicujus?

4 Teologus v.g. vel jurisperitus legum civilium, vel Sacrorum Canonum, qui non ut Advocatus in ea causa (de hoc enim jam dixi) vel confessarius, vel Parochus, uno verbo omnis ille, qui non est minister justitiæ, hoc est non habet ex officio adjuvare Judicem ad sententiam sanguinis ferendam, nec cooperari ex officio ad executionem dictæ sententiæ, ii inquam, Reo occiso, vel mutilato, incurrunt ne irregularitatem, si sine peccato cooperantur ad illam?

5 Si id ab antiquioribus scisciteris, tot distinctionibus te distinebunt, ut potiùs scrupulos ingerant, animumque opprimant, quam illum per claram doctrinam elevent. Si à non indoctis recentioribus, iisque pluribus, idem inquires, uno, vel altero verbo te expedient: negabunt enim hos esse irregulares, quia solis ministris justitiæ, vel militibus in Bello justo hæc irregularitas imponitur.

6 Sed ecce, insurgent statim antiquioris doctrinæ tenaciores, Sacrorumque Canonum rigidiores interpretes, & cum Martino Prates *in manusc. de Irreg. d. 4. c. 10. n. 5. juncto n. 23.* exclamabunt, hanc esse sententiam, nec tutam, nec probabilem, nec jure, nec ratione fundatam, immò omninò absurdam, & falsam. At bona verba, quæso, temperate vos ab ira, & qua ratione recentiores hanc doctrinam fulciant, sedatis præcordiis accipite.

Probatur prædicta recentiorum sententia.

7 Sententia, quam probandam suscipimus, hæc est. Irregularitatem ex defectu lenitatis solùm subeunt ii, qui ad deformationem vel ejus accelerationem justè, ut ministri justitiæ, concurrunt, quales sunt genera personarum, quæ diximus *n. 1. 2. 3. & 4.*

8 Cæteri, qui ad ministros non pertinent, irregularitatem non contrahunt, si sine peccato concurrant, nam si cum peccato dicam mox *n. 19.*

9 Probatio autem potissima, qua hæc sententia persuadetur, illa est satis efficax, in hunc modum efformata. Irregularitas ex vulgari omnium doctrina solùm incurritur, quando ea expressa est in Jure. *At irregularitas ex defectu lenitatis solùm est expressa in jure contra Ministros justitiæ, non verò contra non ministros*; ergo ab illis dumtaxat, non autem ab his contrahitur.

10 Adversarii Minorem hujus argumenti opposito modo efformant sic: *At irregularitas ex defectu lenitatis est expressa in jure contra omnes, sive ministros, sive non ministros*, Atque pro sua sententia sic concludunt. Ergo ab omnibus sive ministris, sive non ministris contrahitur.

Possem afferre omnes Textus, in quibus fundantur adversarii in hac sua minore firmanda; sed mea brevitas id renuit, cùm potissimùm quilibet possit, si attentè eos legat, cognoscere, nunquam in illis expressè contineri, quod ipsi volunt. Adde, satis debere cuique sufficere auctoritatem doctissimi Patris Vasq. apud Tur. *de Cens. l. 9. d. 66. dub. 3.* & G. Hurt. *de irreg. d. 2. diff. 11. n. 40.* dicentis, in jure non inveniri, pro non ministris, impositam esse ejusmodi irregularitatem.

11 Mihi autem Sacros Canones evolventi solùm quædam definitio Clem. IV. & quidam Canon. Innoc. III. videtur utcunque contra nos afferri posse, quæ propterea hic subscribo, & solvo. Figura autem casum cum Abbate, *in c. sent. ne Clerici, vel Monachi*, & aliis, in hunc modum: Princeps quidam cùm accepisset litteras à suo ministro, in quibus monebatur, ut talem hominem facinorosum in tali loco latentem capi juberet, & capite puniri, dedit legendas suo Clerico. Is paruit, legitque, unde homo ille morte mulctatus est: est ne Clericus irregularis?

Respondet Abbas, esse, idque, quia sic definivit, inquit, Clem. IV. qua posita definitione, jam apparet, incurri irregularitatem hanc, etiam à non ministro justitiæ: Clericus enim ille justitiæ minister non erat.

Eadem definitio confirmari potest ex verbis Canonis Innoc. III. *C. sent. ne Cler. vel Monachi*, in quibus expressè prohibetur, ne quis Clericus litteras scribat, vel dictet pro vindicta sanguinis destinandas.

12 Verùm hæc facilè solvuntur, nam primò, de definitione præd. Clem. IV. non constat. Proferatur ejus authentica, & manus fortasse dabimus. Secundò, ea concessa, Clemens fortassè voluit sequi opinionem ea ætate communem Canonistarum. Tertiò; quis tibi affirmavit illum Clericum non fuisse Ministrum Principis in omnibus obsequiis, atque adeò etiam in Criminalibus expediendis, scribendis, legendis?

13 Ad confirmationem. Respondeo, in eo Textu, ut & in aliis, prohiberi, ne Clerici sint ex officio Ministri Principum in rebus pertinentibus ad sententiam sanguinis, & meritò, tum propter periculum, ne secuta exequutione sententiæ sint irregulares, quia tunc ad deformationem concurrerent ut ministri justitiæ, tum, ne committerentur negotiis sæcularibus.

Verba Textus hæc sunt.

Sententiam sanguinis nullus Clericus dictet, aut proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, intersit.

Et paulò post: *Ne quisquam Clericus literas dictet, aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas, unde in Curiis Principum hæc sollicitudo non Clericis, sed Laicis committatur.*

Vides, Textus non clarè loqui de quacunque cooperatione, sed de illa, quæ est ex officio? Certè ea verba (*exerceat in Curia Principum hæc sollicitudo, &c.*) clarè dictum officium ostendunt.

14 Stet igitur, hanc sententiam, quæ non multis abhinc annis nova aliquibus visa est, jam nunc esse admodum probabilem, tum propter rationem dictam, tum propter auctoritatem tot Doctorum insignium, qui eam hodie, ut probabilem prædicant, tum quia innumeros scrupulos à Fidelium conscientiis amovet, quos quidem scrupulos à sanctissimis piæ Ecclesiæ legibus foveri credendum non est.

15 Doctores autem eam sequentes plus quàm triginta numerat, & citat Diana, *p. 11. tr. 2. res. 63.* Patrem Vasq. omnium antesignanum, Turrianum; de Lugo, *n. 22. de pœn. n. 3.* G. Hurtad. *d. 2. de irreg. dif. 11. nu. 4.* Lezanam, Bassæum, Baunium, Cælestinum, Machadum, Serram, Ciarlinum, Antonellum, Verricel. Joann. Pontium, Brunum, Constantinum à Castro, Guazinum, Dicastillum, Carpensem, Escobar, Castr. *d. Cens. d. 6. p. 14. §. 3. n. 7.* Valentiam, Pellizarium, Martinon, Remigium, ipsumque Dianam, quibus adde novissimè Leandrum *de irreg. tr. 2. d. 7. q. 31.*

16 Sciscitabitur Curiosus rationem convenientiæ, unde Legislator statuit solos Ministros justitiæ esse dictæ irregularitati subiiciendos, non verò alios.

Resp. Mihi illa venit in mentem, quia Legislator judicavit cooperationem ad necem, quamvis justam, sed ex officio, minus habere lenitatis, cum veluti ex habitu, ad occisiones illas patrandas fit ex dicto officio paratus semper, unde, etiam si semel patraverit, ab altari tamen eum esse removendum censuit, quia patravit ex habitu. At cooperantem sine peccato, & quidem non ex officio, cùm non cooperetur ex habitu, idem legislator judicavit, non esse alienum à Christi lenitate, unde, nec eum esse irregularem.

Corollaria, quæ ex prædicta sententia colliguntur ad praxim.

17 Hinc ergo Primò, illi, qui vendunt (ait Gasp. Hurt. *l. c. n. 39.*) aut donant ligna ad vivos comburendos, vel gladios, & funes, aliaque instrumenta ad interficiendos delinquentes, Faber lignarius, qui furcam erigit, Famuli non ministri justitiæ, quia à notario ministro justitiæ dictata de punitione deformitatis scribunt, illi, qui vendunt, vel donant arma militi eunti ad bellum justum, Servi non Ministri justitiæ, quia adducunt equum Domino, qui est justitiæ Minister, ituro ad locum supplicii, ut ibi auctoritatem tribuat delinquentis occisioni: illi, qui sive voce sive punctione instigant jumentum, quo interficiendus vehitur, quamvis hi videant, advertantque, inde mortem delinquenti notabiliter accelerari: confessarii, & quicunque alii dantes consilium pœnitenti, judici, aut cuilibet alteri officiali publico, jam immediato executori, nempè Carnifici, ut occidant, vel citò occidant aliquem delinquentem, etiam hunc, vel hunc in particulari, etiam si Confessarius neget judici, vel carnifici absolutionem peccatorum, nisi concurrant ad dictam sententiam mortis justè dandam delinquenti: illi, qui privatim, sed non juridicè petunt à judice, ut justè occidat aliquem delinquentem, hi, inquam, omnes non incurrunt in irregularitatem, quia cùm concurrant sine peccato, ut supponimus, non incurrunt, ut Ministri justitiæ.

18 Quæres hac occasione. Quando quis prædictas, vel similes actiones cum peccato exercet, v. g. cum odio mortali contra Reum, cui procurat mortem, vel ejus accelerationem, justè tamen dandam (nam si injustè, scimus tunc incurri, deformitate secuta, irregularitatem ex delicto) eritne irregularis?

19 Resp. Colligo ex Turr. *de Cens. lib. 9. d. 66. dub. 3.* & sic supponit Prates *in manusc. d. Irreg. d. 4. c. 10. n. 23. fine*, hunc fore irregularem, & quidem ex delicto. Rationem hujus dicti puto ego esse illam, quia omnis concursus ad occisionem, vel ad ejus accelerationem à privato exhibitus, etiam in prædictis occisionibus ex se justis, est, ut à privata persona procedens omninò injustus, quia injustitiæ actus est procurare occisionem alicujus sine causa.

20 Quare, quando instigas v.g. jumentum, quo vehitur Reus, ut citiùs is moriatur, siquidem id facias ob causam, puta ob misericordiam, ne Reus diutius angatur, vel certè id facias nullo malo sine motus; non eris irregularis, nec ex defectu lenitatis, quia non es Minister justitiæ, nec ex delicto, quia non peccas. Si verò idem facias motus ex odio, irregularis eris ex delicto, quia id injustè facis; Es enim per actum externum injurius vitæ alterius, dum cum fine malo externè instigas v.g. jumentum, licèt odium sit merè internum.

21 Neque dicas; Cur ergo judex, vel quicunque Minister justitiæ (ut nos docuimus in Superioribus) non evadit irregularis ex delicto, si Reum merentem mortem condemnet, occidatque ex odio? Ne id

Id dicas, inquam, clarè enim est disparitas, nam judex, aliique Ministri justitiæ cùm ex obligatione officii hæc faciant, non injustè faciunt, nec contra justitiam peccant, licèt peccent contra Charitatem ex dicto odio interno. Tu verò privatus, cùm non ex officio illa facias, & cùm ex alia parte eæ actiones non afficiantur bonitate Misericordiæ, vel alterius boni, seu, cùm saltem non sint indifferentes; remanent in se peccaminosæ, & contra justitiam.

Sed redeamus ad Corollaria.

22 Hinc Secundò. Confessarius (ait rectè Cornejo apud Dianam *p.4.tr.2.res.99.*) inducens pœnitentem juridicè interrogatum, ad fatendam delictum dignum morte (si quando tamen est casus; in quo dictus Pœnitens obligetur, de quo *In nostro Decal.l.3.c.4.§.2.* dictum est) & ille qui, persuadet Reo jam ad mortem damnato, ut acquiescat justæ sententiæ, nec velit injustè appellare, & ille Privatus, teste Diana *ib.* qui Carnifici Reum suspendenti dicat: *En iste adhuc vivit*: ex qua occasione Carnifex redit ad Reum suffocandum. Hi, inquam, non sunt irregulares, quia hæc non agunt, ut Ministri justitiæ, nec (ut semper hic supponimus) cum peccato.

23 Hinc Tertiò, Ille (ait Verricelli *tr.1.q.mor.19.* contra Comit.Bon.& alios) qui extra judicium privatim solicitat Cognatos, vel procuratores causæ, ut petant fori judicationem, aut pœnam sanguinis justè infligendam, non est irregularis. Et ille Cardinalis (ait Dian. *p.51.tr.2.res.63.*) qui dixerit causam criminalem tanquam privatus, consilium dedit, reaptavitque scripturam factam à Fisco, &c. non incurrit, secuta Rei morte irregularitatem: quia & ille, & hic Cardinalis hæc fecerunt extrajudicialiter, & tanquam personæ privatæ, nec illam scripturam Cardinalis nomine proprio subscripsit, nec ullum Advocati munus exercuit in judicio.

24 Hinc Quartò, (ait Turrianus *l.c.*) si quis sine peccato dicat Reo. *Pergamus citius, vel Ascende citius scalas*, non incurrit irregularitatem, idque propter dictam rationem. Idem colligit ex eodem Turriano Diana de eo, qui dicit Reo: *Suppone caput ad excipiendum ictum*, unde is citius supponit, & de eo, qui orat Carnificem, ut aliquid aptet, quo sic citius Reus moriatur (tale judicarem,) si ores ut Carnifex aptet pulverem sulphureum in pectore Rei, qui est vivus comburendus, & de eo, qui dat consilium capiendi viam breviorem ad locum supplicii, vel excitando ministros, dicat horam esse tardam vel populum nimis detineri.

25 Hinc Quintò. Qui detegit Malefactorem, ait Gibal. *de irreg.c.4.q.53.n.61.* vel clamat adesse latronem, ut is comprehendatur, vocando v.g. famulos, vicinos, custodes in auxilium; ut capiant furem non est irregularis, si fur resistens occidatur, vel à judice morte damnetur. Adde, non esse præsumendum Ecclesiam velle fovere latronum, & similium insolentias, quæ certè foverentur; si propter timorem irregularitatis non possent homines clamare, vel detegere ejusmodi delinquentes. Ne tamen hæc sint, ut ab accusatore, &c.

Et paulò post hoc est *n.61.* Qui clamore (ait) excitat vicinos in furem, qui capitur, & Judici traditur, ab eoque occiditur, non fit irregularis, quia ipsemet (ut diximus) potuit eum furem capere, & Judici tradere.

Excipe, nisi quando sic manifestans esset accusator, vel testis necessarius ad cognitionem causæ, vel alio modo id faceret, ut constitutus ad hæc, vel similia minister justitiæ, ut ex supradictis constat.

26 Hinc Sextò. Medicus (ait supracitatus G.Hurt.*l.c.n.43.*) aut Chirurgus, si juxta artem curet, mutiletve, quamvis ex ea mutilatione, aliave curatione, præter intentionem, eveniat mors, non fiet irregularis, quia irregularitas lata est pro justitiæ ministris, non pro medicis, idque etiam si ejusmodi medicus sit clericus in Sacris, quibus, ut supra nos vidimus, vetitum est chirurgiam exercere. Fiet tamen irregularis ex delicto, si cum culpa mortali ex imperitia, vel negligentia, ut ibidem diximus, occidat, mutiletve.

27 Quod dictum est de Medico, dic de ministrante infirmis, qui si eos vertat ex latere ad latus, vel transferat de lecto ad lectum, vel erigat, vel iisdem cibum porrigat, licèt ex his actionibus mors, præter intentionem, sequatur, eæque fiant cum cautela, quæ à prudentibus adhiberi solet, non incurret irregularitatem, quia prædicti justitiæ ministri nequaquam sunt.

Deciduntur ex prædicta doctrina casus aliqui peculiares.

Detegens casu delinquentem.

28 Colloquebatur (ut refert Nav. *Cons.13. de homic.l.5.*) quidam de muliere interfecta, cujus delicti auctor ignorabatur: aderat Religiosus, qui nihil aliud cogitans, interrogavit, an illa mulier esset ea, quam ipse viderat ante tres dies exeuntem cum suo viro extra Urbem? Admiranda sanè humani ingenii sagacitas. Hæc mera interrogatio delata est à quodam ex astantibus ad Judicem, qui inquirens de eo viro, deprehendit, illum fuisse interfectorem, & non multò post extremo supplicio eundem adjudicavit.

29 His relatis quærit Nav. An Religiosus ille fuerit irregularis? Respondetque nequaquam, Nav. *l.c.* cui subscribit Mol. *tom.4.tr.3.d.74.n.2.* quia remotissimè se habuit interrogatio illa ad cõdemnationem. Rectè, sed addere poterat allatam doctrinam, quia hic religiosus minister non erat justitiæ.

Detegens signum, unde cognitus fuit delinquens.

30 Satellites deprehenderunt hominem de nocte ferentem occultè sub pallio vas argenteum, suspicatiq; sunt illud fuisse furto ablatum, undè manè de die illud exposuere palàm in foro, ut comparente fortè Domino suumq; esse probante, convinceretur fur, pœnamq; deformationis, nempè manus dexteræ amputationem, juxta illius loci leges subiret. Porrò apparuit Dominus, clarissimisq; testibus ostendit vas esse suum, convictusq; fur pœnam luit. Est ne Dominus, qui nullam protestationem præmisit, irregularis? Quid etiam de testibus, qui fuerunt ii aurifices, qui vas construxerant?

31 Resp. ex dictis, §.11. & 12. clarè sequi, tum Dominum, si accusaverit, tum Testes esse irregulares. At aliqua apparens difficultas est. An, si Dominus non accusaverit, sed solùm dixerit sine protestatione, *Hoc vas est meum*, & aurifices dixerint: *Hoc vas nos construximus pro hoc Domino*, inciderint in irregularitatem? Et nihilominus ex *ibid.* dictis colligi potest non esse irregulares. Ratio est, quia dicta Domini, & Aurificum, non sunt propriè Testimonium contra Reum; ii enim, qui aliquod indicium manifestant extra judicium, sed quo Judex deinde utitur ad inquirendum de Reo, ejusque delicto, vocantur quidem aliquando Testes, sed valdè impropriè. Testis enim propriè est ille, qui intrà judicium de aliqua re testificatur, & in criminalibus quidem semper in præsentia judicis, ut ex Authent. *de Testib.§.Quoniam in fine coll.7.* habet Gloss. *in C. Tua nos, de homic. V.Nunciis tradidit*.

Mittens ad Judicem intersignia, quibus Latro convictus est.

32 Scholaris quidam, ut narratur *in C.Tua nos, de Homic.* à fure in hospitio suo vulneratus, cùm per internuncios interrogatus fuisset à judice, ut diceret, si quid sciret de fure, vel traderet intersignia, si quæ haberet, misit illi cultrum, quem à fure abstulerat, & sotulares, hoc est calceos, quos, ne pedum strepitus audiretur, sibi fur abstraxerat, atque in scholaris domo reliquerat. His receptis à judice signis, furi amputata sunt à Satellitibus virilia, oculique item eruti. Fur autem ex dolore commotus, nec potum sumpsit, nec cibum, & sic de medio est sublatus. Contraxitne Scholaris irregularitatem?

33 Resp. Et quidem Covar. *in Clem. si furios.p.2.§.5.n.1.* Avila *de cens.p.7.d.5.concl.5.* habet illam doctrinam, ut si indicium, quod quis dat judici, pertineat ad cognoscendum Auctorem delicti, ut est in casu proposito, non facit irregularem eum, qui indicavit, si verò pertineat ad delicti commissi probationem facit irregularem. Sed hanc doctrinam admittere non possum, quia æquè ex utriusq; his indiciis procedit judex ad condemnandum reum.

34 Ego igitur cum Glossa citata, & ex his hactenus allatis puto, hunc Scholarem, ex vi talis indicii à se dati in irregularitatem non incidisse, quia sic, nec fuit Accusator, nec Testis in judicio, solùm enim aperuit extra judicium, quid factum fuit; aperuit, dixi, nam ipse nec accusavit, nec querelam deposuit, nec ullam denunciationem fecit contra Reum. Quare Pontifex Summus meritò ipsum pronunciavit liberum ab irregularitate.

35 Atque hæc quoad irregularitatem ex defectu lenitatis, quam prædictus scholaris ex missione illorum signorum poterat timere propter secutam mutilationem virilium, & oculorum effossionem illius latronis. Nam quoad irregularitatem ex delicto ob mortem, quam latro sibi conscivit ex occasione sumpta à pœna mutilationis, quam Satellites ei inflixerunt, manifestum nimis est, scholarem illam non incurrisse, ejus enim mortis causam valdè remotam ipsum fuisse, vel puer videt.

Episcopus tradens Ministris justitiæ corpus occisi.

36 Occiditur Petrus, ejusque cadaver in Ecclesia, vel simili loco Ecclesiastico sepelitur. Judex autem, ut procedat ad inquirendum de delicti Auctore, vel ad processum contra aliquem melius confirmandum, vel, ut constet de corpore delicti petit, ut ejusmodi cadaver exhumetur, inspiciaturque. Potestne Episcopus sine metu irregularitatis licentiam ad id concedere?

37 Respondeo. Posse, ajunt nonnulli, ut Venerus *in Exam. Episcop.l.9.c.30.n.26.* Bonac. *de contr.d.3 q 21.p.3 n.11.* Lavoricus *Val. T.1.tit.2.c.7.n.31.& c.12.n.57.* Diana *p.4.tr 2.res.95.* alios citans, addunt aliqui debere. Ita Lavor. *l.c.* Sed profectò, si petitur cadaver, ut constet de corpore delicti, vel ad inquirendum contra personam indeterminatam, quis scilicet delicti Auctor fuit, omnes consentiunt, posse Episcopum licentiam concedere, quia id solùm esset quid remotum ad sententiam fortè mortis consecuturam. At difficultas vertitur; an possit, quando cadaver requiritur, ut confirmetur suspicio, vel compleatur probatio contra aliquam personam peculiarem. Sunt v.g. indicia contra Titium, petitur verò corpus Petri interempti, ut videatur, an vulnus datum conveniat cum gladio, quem Ministri invenerunt sanguine aspersum apud delinquentem, vel quid simile. Et nihilominus quamvis antiquiores putaverint, tunc non posse Episcopum licentiam concedere, ne concurrat proximè ad processum sententiæ sanguinis contra personam determinatam; tamen ex prædicta doctrina, quòd Irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur nisi à ministris justitiæ, sequitur, posse sine irregularitatis timore, quia totum quod facit Episcopus, etiam positive concedendo licentiam, non facit, ut Minister justitiæ, puta, nec ut Accusator, nec ut Testis in judicio criminali, &c.

38 Est tamen notanda monitio Congregationis 22.Novem.1619. *in man.Episc.V.Sepult.in Addit nu.7.* Cardinalium super negotia Episcopo-

scoporum, quæ apud Gavantum sic habet. *Non debet Episcopus dare licentiam exhumandi corpus ad hoc, ut Laici sumant indicia in Criminalibus.*

Episcopus tradens copiam renunciationis Clericatus.

39 Titius renunciavit coram Episcopo Clericatum (idem esset, si Episcopus aliquem verbaliter degradasset) & deinde graviter deliquit, unde à judice Sæculari comprehensus est. Nunc petit idem judex ab Episcopo, vel ejus Ministris copiam ejusmodi renunciationis, vel degradationis, ut scilicet certus de non Clericatu Titii illum legitimè morti adjudicet: potestne Episcopus, vel ejus Ministri eam copiam tradere?

40 Resp. Diana *l.c.* postquam visus est affirmasse, quod possit, addit: sed tu cogita. Ego verò cogitarem, si prædictam hactenus doctrinam nescirem, vel eam improbabilem judicarem. Nunc verò, cùm videam Episcopum, vel ejus Ministros tradendo copiam talis renunciationis, vel depositionis, non fungi munere Ministri justitiæ Sæcularis, nec Accusatoris, nec Testis in judicio, censeo, probabile esse, quod possint. Non ita esset, si traderent eidem Curiæ sæculari processum factum ab ipso Episcopo factum de homicidio commisso à Clerico: illum enim processum cùm fecerit Episcopus, ut Minister etiam ipse justitiæ, si deinde occideretur delinquens, concurrente, quamvis solùm ex parte, ejusmodi processu, nequaquam ab ipso irregularitas evitaretur.

Judex Ecclesiasticus dans Laico Epistolas quasdam, &c.

41 Judex Ecclesiasticus potestne sine incursu irregularitatis dare Judici Laico quasdam Epistolas, inventas apud Reum, quibus idem Judex Ecclesiasticus probaverat, dictum Reum commisisse homicidium proditoriè, atque adeò immunitate nequaquam gaudere?

Resp. non posse. Ratio principalior est, quia Ecclesiasticus dare utiliter non potest has Epistolas, nisi etiam det processum, seu partem processus, quo appareat has Epistolas inventas esse apud Reum: at omnes DD. clamant, processum Judici Laico non posse dari ab Ecclesiastico, ut sup. *g.10.n.21.* Vidimus. Lege Tancredi *p.2.q. mor.tr.1.q.1.& seq* qui latè hoc prosequitur, sed hujus nostræ solidæ rationis non meminit.

§. XIV. *De irregularitate contracta à Militibus in Bello.*

1 SI injustum sit bellum, omnes pugnantes, immò omnes cooperantes, quales sunt conducentes Milites, custodientes Sarcinas, animantes, exhortantes, afferentes cibos (juvant enim hi omnes ad occisiones, etiam si ipsi immediatè arma non tractent) esse irregulares, vel uno dumtaxat occiso, patet ex supradictis. Nihilominus DD. non ita rigidè loquentes de aliquibus ex his, vide Dian. *p.11.tr.7.res.8.*

2 At verò, si Bellum sit justum, distinguendum est, an ejusmodi Bellum sit aggressivum, seu offensivum, an merè defensivum.

Et quidem in hoc posteriore nullus, nec Laicus, nec Clericus est Irregularis, etiam si aliquem propria manu occidat, quia, defendere Patriam, est de Jure naturæ, & Jus Ecclesiasticum in illa necessitate non obligat, cùm id vel sit, vel reducatur ad defensionem propriam: quando tamen non exceduntur limites necessariæ defensionis, quod mox §. *seq.* latiùs explicabimus.

3 In priore autem Belli justi genere, nempè offensivo, pugnantes propria manu, si aliquem occidant, mutilentve, sunt Irregulares ex defectu lenitatis, *Ex cap.1.& 2.dist.51.* Lege Lez. *cons.23.* quia tunc occidunt, ut Ministri publici exercentes justam vindictam contra hostes. At si propria manu non occidant, licèt hortentur, vel etiam pugnent, aliove modo cooperentur ad hostium occisionem, Irregularitatem non incurrent. Ita S.Thom. Castrop. Laym. Coninch. Nav. aliique quos citant, & seq. Lezana *dicto cons.23.* & Castrop. *de irregul.d.6.p.14.§.5.* Diana *p.11.tr.8.res.42.* Ratio est, quia Sacri Canones *C.Petitio de homic.* non conjunxerunt Irregularitatem ex defectu lenitatis in Militibus, nisi illis, qui manu sua occidunt, vel vindictam Deformationis per se exequuntur.

4 Illi item, sive Laici, sive Clerici, qui ob honestam causam Bello assistunt v.g. ad componendam pacem, ad Confessiones excipiendas, ad infirmos curandos, &c. non incurrunt Irregularitatem, quia tanta pietas boni illius operis, non est punienda Irregularitate, immò propter eandem rationem locum hæc habent, etiam in Bello injusto, quamvis inde Militum animus, ut notat Hurt. *d.2.diff.12. de irreg.n.43.* augeatur.

5 In prædictis unum est addendum de Clericis. Recole enim, ipsis esse prohibitum in Jure *C.ex multa de voto V. de Cleric.& ex multis Capit.cons.13.q.8.* propria manu pugnare (intellige ex dictis, in Bello non merè defensivo) & quidem sub ea prohibitione comprehendi, etiam si sint Duces exercitus, & illi præsint, rectè cum multis notat Diana, *p.10.tr.2.res.1.*

6 Dico igitur Primò, si Clerici in dicto Bello justo aggressivo neminem immediatè deforment, nulla eos Irregularitate innodari. Nam non ex delicto, quia Clericis non est prohibitum hortari in Bello justo; Neque ex defectu lenitatis, quia hanc solùm contrahunt Ministri justitiæ, quales non esse clericos, jam dixi.

7 Dico Secundò, probabile esse, eosdem fore Irregulares ex delicto, si propria manu pugnantes aliquem deforment. Ratio est, quia cùm ipsi tunc non sint Ministri justitiæ, injustè deformant. Id paulò antè *§.13.nu.3.* ex Cartario, in simili me dixisse, memini. Verùm cum Castropalao *l.c.* addo, esse probabilius hos peccare quidem, non obediendo Sacris Canonibus, qui vetant Clericis pugnare propria manu, at non esse Irregulares ex delicto, sed solùm ex defectu lenitatis. Ratio est, quia etiam ipsi tunc occidunt, ut Ministri justitiæ, hoc est, ut Ministri Principis dantis validè, ut dixi suprà *hoc eodem c.15.§.10.n.26.* omnibus pugnantibus auctoritatem, ut justè occidant, esto Clericus peccet acceptando talem auctoritatem.

8 Dico denique Tertiò, mihi satis esse probabile, si Pontifex det tibi, etiam Clerico, facultatem, ut occidas in Bello justo aggressivo, implicitè tollere à te incursum in Irregularitatem, ut notat *ibid.* Castrop. cùm tunc Pontifex agat ut Pontifex, & Ecclesiæ Caput. Id quod & nos innuimus §.10.*num.22.*

§. XV. *De irregularitate, quæ oritur ex propria Defensione excedente terminos, &c.*

1 QUando quis aliquem deformat ad suam, suarumque rerum notabilis momenti defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, idest nihil faciens supra id, quod morali modo necessarium est ad ejusmodi defensionem, non evadit irregularis; sicuti nec esset excommunicatus, si ob similem defensionem percuteret Clericum. Hæc veritas, quamvis olim in dubium verteretur, nunc claris verbis habetur in jure. *C. Si furios.* Clement. de homicidio.

Si furiosus (inquit Textus) *aut infans, seu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit, vel mutilat invasorem.*

2 Quare qui, ut propriam, vel etiam alterius innocentis vitam, vel membra servet, vel ut grave vulnus sibi, vel eidem innocenti infligendum caveat, quique ut propria, vel proximi bona magni momenti, vel honorem, & famam tueatur, alium occidit cum moderamine inculpatæ tutelæ, hoc est, alio remedio uti non valens, non est irregularis. Lege Gibal. *de irreg.c.4.q.3.* à *n.10.& 18.*

3 Quando tamen quis excedit limites suæ defensionis, ut si potens se defendere alio modo, v.g. verberando, vel mutilando, occidit nihilominus, is irregularis erit ex delicto, quia deformat injustè, ut ex supradictis patet. Erit autem hoc homicidium casuale, quia se defendens non intendit directè alium occidere, sed se defendere. Hæc, & alia minutiora facilè invenies apud Doctores, ut G. Hurt. *l.c.diff.10.* Gibal. *l.c.q.2.* De Lug.& Lez. *ll. mox cit.* aliosque ab iisdem citatos, sed tres casus ad hæc illustranda non sunt à me prætermittendi.

Parochus suos excitans ad Bellum justum.

4 Quidam Parochus, qua verbis, qua æris campani, pulsato signo, incitavit suos Parochianos, ut se defenderent ab incursione quorundam hominum, qui oppidum devastare intendebant, ex quibus oppidani multos occiderunt; Estne Parochus Irregularis?

5 Resp. de Lugo *l.2. Resp.mor. dub.9.* asserit, seu supponit, Parochum incidisse in Irregularitatem. Lezana *cons.23.* negat. Ego ex dictis manifestè colligo, non incidisse. Primò, quia ad defensionem innocentis Patriæ pugnatum fuit. Secundò, quia Parochus neminem propria manu occidit, &c.

Sacerdos alium occidens ad propellendam injuriam.

6 Ugolinus *c.19.§.2. n.2.* hîc lepidè quærit de quodam Sacerdote, qui occidit hominem, à quo, arrepta Barba, trahebatur, & illum à se aliter extricare non poterat, nisi eundem occidendo. Respondetque hunc Sacerdotem esse Irregularem, quia non agebatur de vita. Verùm Gibal. *de irreg. c.4.q.3.n.15.* negat ejusmodi Irregularitatem, & meritò, quia gravissima erat ea injuria, ad quam avertendam licitè potuit Sacerdos ille injuriantem occidere.

Occidens sibi insidias parantem.

7 Idem Gibal. *ibid.* duo mihi difficilia intrepidè, & sine distinctione affirmat. Primò, eum, qui sibi insidias parantem antevertit, occiditque, nec peccare, quia se defendit, nec consequenter esse Irregularem. Secundò, eum, qui injustum invasorem fugientem in continenti sequitur, occiditque v.g. post alapam impactam, nec peccare propter eandem rationem, nec Irregularem fieri. Hæc, inquam, duo sic absolutè dicta mihi apparent difficilia. Nam ego *l.6. in Dec.c.1.§.1.n.15.* pro priore ex prædictis casibus, ne tunc peccaretur, requisivi, ut proximè, & in procinctu paret quis alium occidere, & *§.3.n.3.* pro posteriore casu dixi, id non esse in praxi recipiendum. Relege locum.

Ut effugiam periculum vitæ, evitare aliquando possum irregularitatem.

8 Breviter propono casum, quem proponit de Lug. *de Just. d.8. sect.6. n.86.* Veneno infecit Petrus ficus comedendas suo inimico. Verùm casu advenit amicus, & comedit, Petro vidente, eoque, ne suum crimen proderet, tacente. Estne Petrus hujus amici injustus homicida, atque adeò Irregularis?

9 Resp. de Lugo *ibid.* non esse, quia ex una parte hujus amici mors

ci mors præter Petri intentionem prorsùs evenit, & ex alia, Petrus non fuit injusta causa mortis amici, quia cum tanto suo periculo manifestandi suum delictum non tenebatur illum monere de Veneno.

Vir occidens uxorem inventam cum adultero, &c.

10 Huc reduci id potest: pertinere enim videtur ad defensionem honoris proprii. Equidem de hac re quoad Excommunicationem, si tunc in fragranti crimine occidatur Clericus adulter, agitur *in tr. de excomm. Si quis suadente*: nunc verò loquendo de Irregularitate, puto propter similes rationes, quæ *ibid.* dicuntur, esse probabile, non incurrere Irregularitatem, de quo argumento plura apud Dian. *p.* 11 *tr.* 6 *ref.* 28.

§. XVI. *De irregularitate, quæ oritur ex mutilatione.*

1 Non solùm qui occidit hominem, verùm etiam, qui ejus membrum aliquod mutilat, (ut sæpè in Superioribus per occasionem insinuatum est) in pœnam Irregularitatis incurrit, ejus prorsus speciei, quæ est ea, quæ incurritur ex homicidio, ita ut sicuti ex homicidio injusto, sive voluntario, sive casuali incurritur Irregularitas ex delicto, sic ex injusta simili mutilatione. Et sicuti ex homicidio justo incurritur à Ministris justitiç irregularitas ex defectu lenitatis, ita ex eadem simili justa mutilatione. Quare omnes modos, varietatesque, quas supra haberi diximus ab irregularitate ex morte secuta, dic pari modo, haberi ex mutilatione, nam propterea sæpissimè utrumque comprehendimus sub uno nomine *Deformationis*.

2 Unum tamen, vel alterum discrimen esse inter Irregularitatem ex homicidio, & mutilatione mox apparebit §. 17. *n.* 25.

Porrò illæ duæ quæstiones propriæ sunt hujus loci. Primò, quid intelligatur nomine membri, cujus mutilatio Irregularitatem inducit. Secundò, quid nomine mutilationis.

3 Adverte autem, aliud esse loqui. Primò, de eo, cui ob mutilationem membrum aliquod deest. Secundò, aliud de eo, qui sibi ipse membrum amputat. Tertiò, aliud de eo, qui alteri membrum mutilat. De Primo, & Secundo egimus supra *c.* 8. *§.* 1. & 2. hic autem solùm de tertio agendum est. Relege locum, ubi maximè advertendum dixi non valere argumentationem ex uno istorum ad aliud, ut *ibid.* explicui.

Cujus membri mutilatio alteri facta irregularitatem pariat?

4 Membrum est corporis animati pars, non quæcunque sed illa, quæ proprium, ac distinctum munus gerit in corpore, juxta illud S. Paul. ad Rom. c. 12. *Omnia membra non eundem actum habent*, & juxta doctrinam Arist. *de part. anim. l.* 10 *c.* 5. dicentis, *operationem in corpore esse propter membra*, idest ex membris. Hinc rectè ait Bartol. *in l.* 4. *n.* 13. *De pull. Jud. & l. Non sunt ff. De Stat. Homicid.* statutum contra amputantem membrum, non urgere contra amputantem digitum, & habentem plures solito digitos non dici, habere solito plura membra.

5 Membrum igitur est, quod ex se in corpore est instrumentum proprię, ac distinctę operationis. Partes autem membri sunt eæ quę ad dictam operationem coadjuvant, quales sunt digiti coadjuvantes ad operationem manus. Lege Covar. *in Clem. si furiosus p.* 3. *init. n.* 8. Nav. *in summa c.* 27 *n.* 206. Farin. 8. *n.* 63. Sayr. *de cens. l.* 6 *c.* 7. aliosque.

6 Hinc Capilli, Barba, Ungues, cùm solùm sint ad ornamentum, atque operationem vel nullam habeant, vel certè tenuem, membra sine dubitatione non sunt. Contra, Oculi, Nares, Manus, Pedes, &c. quia distinctis pollent operationibus, certò, & ex omnium sententia sunt membra. At verò Dentes, Genæ, Crura, seu Tibiæ, & Brachia, ut distincta ab Ore, à Pedibus, à Manibus, cum non videantur habere proprium actum, sed coadjuvare, incertum est apud Doctores, an membra distincta sint.

7 Mihi hac in re certa sunt duo, tria aliquibus incerta videntur, quæ tamen mihi non videntur incerta.

Certum mihi est Primò, Oculos, Nares, Aures, Linguam, Manum, Membrum genitale, Pedes esse propriè membra, atque Irregularitatem parere in illo, qui aliquod ex his alteri abscindit. Ratio est, quia hæc, extra controversiam, actum, seu operationem distinctam habent.

8 Certum mihi Secundò, Capillos, Barbam, Digitos, Dentes, Labia, Nervos, Testes, Palpebras, Supercilia, non esse membra distincta, atque adeò, neque irregularitatem inducentia in amputante aliquod ex illis. Ratio est, quia hæc, vel solùm sunt ad hominis ornatum, vel ad actum coadjuvant, vel insunt in corpore ad munia quædam communia, & secundaria. Cùm testes dixi, non intelligo utrosque, sed alterutrum, nam uno dumtaxat deficiente, non tollitur generandi usus, tollitur, deficiente utroque.

9 Nonnulli inter hæc numerant Brachium, & Crus, seu Tibiam, ut separata à Manibus, vel Pedibus, unde dicunt, non fore Irregularem eum, qui alteri non habenti Manus, vel Pedes abscinderet brachium, vel Crus. Verùm ego de hac doctrina valdè ambigo, dubitationisque rationem mox aperiam à *n.* 21.

10 Dices. Qui dentem alteri excutit, vel labia tundit, vel capillos evellit, vel faciei cutem excoriat, vel similia facit, quamvis membrum non mutilet; tamen illum non rarò reddit adeò deformem, ut reddat simul irregularem ex notabili deformitate: ergo etiam & ipse, qui irregularitatem in altero parit, erit irregularis ex illo principio, quod aliqui tenent, ut Sil. *V. Homic.* 2. *q.* 3. Majol *de irreg. l.* 1. *c.* 2. *n.* 10. & *l.* 5. *c.* 50. *n.* 5. eum semper esse Irregularem, qui alium Irregularem reddit.

11 Respondeo. Negando consequentiam; falsum enim est, ut vult Nav. *in summa cap.* 27. *num.* 207. Sayr. *de Cens. l.* 6. *cap.* 15. *num.* 7. Avila *de Cens. p.* 7. *d.* 3. *dub.* 1. *vers. finem*, eos omnes fieri Irregulares, qui alios irregulares faciunt; nam, qui filium spurium generat, & qui Judex condemnat reum de infamia, & qui veneficio v.g. mentem sani hominis insanam reddit, non sunt irregulares, *de hoc ult.* vide mox *num.* 35. cùm tamen Irregularem reddant filium, reum, hominem illum.

12 Porrò incertum est Primò. An mulieris mamilla sit membrum? Diana *p.* 1. *tr.* 15. *ref.* 20. Cov. *l. c. n.* 7. Salcedo *prax. crim. c.* 9. Avila *de cens. p.* 7. *d.* 5. *sect.* 1. *dub.* 1. Aliique negant, quia propriam, & distinctam operationem illa non habet. Suar. *de cens. d.* 44. *sect.* 2. *nu.* 9. Sayr. *de cens. l.* 6. *cap.* 15. *num.* 18. Farinac. *in fragm. V. irreg. num.* 597. & *V. Clericus nu.* 373. cum aliis, & cum eodem Diana *p.* 4. *tr.* 2. *resol.* 6. tanquam probabilius affirmat, eamque mutilantem ab altari repellit. Ego cum Suario sentio, quia & Arist. *de Gener. Animal. l.* 4. *c.* 8. & Galen. *de usu part. l.* 8. *c.* 22. & *l. de sper. sub init.* & communiter alii docent, in mamillis fœminarum sanguinem converti in lac: quare actum proprium distinctum ab aliis membris habent. De mamilla autem Mulieris loquimur, nam mamillam hominis distincta operatione carere, videmus omnes.

13 Incertum est Secundò, an Auricula sit membrum; Auriculam dico, hoc est cartilaginem aurium externam; nam auris, idest totum organum audiendi esse membrum, nullus negat.

14 Controversam rem hanc reddidit Glianus, *in summ. cens. V. Auricul.* qui docuit, eam non esse à numero membrorum repellendam, siquidem illa præparat, seu fovet sonos, vocesque, illasque veluti colligit, ut melius audiantur: quod est munus peculiare.

15 Confirmat Primò, ex Speculatore *tit. de dispens. §. Juxta finem*, qui quæstioni quærenti, An abscissio Auriculæ Malchi facta in horto à S. Petro fuerit causa irregularitatis in Petro? Respondet, non fuisse, quia tunc non erat inducta irregularitas: intelligit ergo Speculator, auriculam esse membrum, nam secus respondisset, non fuisse Sanctum Petrum irregularem, quia membrum non amputavit.

16 Confirmat Secundò, quia Antonius quidam Anachoreta prę-cidit sibi Auriculam, ne ab Ægyptiis advocaretur ad Episcopatum. Sentiit ergo Antonius, Auriculam esse membrum, quandoquidem ejus abscissio debebat illum ab Episcopatu retrahere.

17 Confirmat Tertiò, quia, secus, qui alteri nasum abscinderet, non esset Irregularis, quod nemo concedet. At ita se habet Nasus ad odores excipiendos, atque ad odorandum, sicut Auricula ad audiendum.

18 Verùm rogo te, studiose Lector, ne rem hanc incertam dicas in posterùm. Probabilissimum enim est, Auriculam, sicut & Nasum, non esse membra, sed membrorum partes. Nasum dico, non Nares, idest totum organum olfaciendi, hoc enim esse membrum distinctæ operationis, jam dictum est modò. Ratio hujus probabilitatis est, quia Auricula, & Nasus coadjuvant ad audiendum, atque olfaciendum secundariò dumtaxat, & minùs principaliter, cùm sine his audire possis, & olfacere. Ex quo solvitur Gliani ratio principalis.

19 Ad confirmationem primam, quicquid Speculator respondere potuisset, satis ipsi fuit, per suam responsionem abscindere radicem totius quæstionis, dicendo, tunc nondum fuisse pœnam irregularitatis inductam.

Ad Confirmationem secundam, sicuti Anachoreta ille erravit, sanè bona fide (nisi ad peculiarem Sancti Spiritus impulsum confugias) amputando sibi Auriculam, cujus ipse, ut cæterarum corporis partium, Dominus non erat, sic erravisset, si putavisset, id quod Glianus contendit. Fateor autem, Anachoretam, si Canones sciebat, iique tunc prodierant, rectè potuisse putare, se Irregularem fieri, sibi Auriculam abscindendo, ad Irregularitatem enim incurrendam, satis est per sacros Canones, si sibi quis partem membri abscindat, qualis est Auricula, cùm tamen, si alteri abscindat, debeat abscissio esse membri, non membri partis, ut modò dictum est *num.* 4.

20 Ad confirmationem tertiam jam ex dictis patet. Incertum est Tertiò, an alteri amputans partem membri sit ab Irregularitate semper immunis?

21 Respondeo; quandoquidem multi, ut Filliuc. *tract.* 19. *cap.* 9. *num.* 136. Suar. *de Censur. d.* 44. *sect.* 2. *numer.* 9. Turr. *de Censur. lib.* 9. *disputat.* 67. *dub.* 2. nimis multa hic congerunt, ego hanc brevem regulam ex variis Doctorum dictis colligo. Quando tanta, & tam notabilis est mutilatio partis membri, ut ratione dictæ mutilationis, id, quod, remanet, non possit absolutè dici illud membrum, seu quando id, quod remanet, habere physicè, & absolutè non potest usum, ad quem ejusmodi membrum institutum est à natura (ut si cui verb. grat. omnes quinque digiti à manu amputentur) toties ejusmodi amputatio dicetur, & erit amputatio membri afferens Irregularitatem in amputante, secus, non item. Ratio regulæ est, quia amputatio tantæ partis est vera, & absoluta amputatio membri, cùm amputetur id, quod principaliter facit ad usum membri, cui similis non est ampu-

amputatio Auriculæ, vel Nasi, de qua modò *nu.* 18. dictum est.
Hinc mihi difficile fuit *n.* 9. assentiri iis, qui dicebant, amputantem Brachium, vel crus illi, qui manu, vel pede carebat, non esse irregularem, difficile, inquam, fuit: Cùm enim brachium, & crus sint magna pars membri inservientis ad eorum membrorum usum, qua ratione, qui illud alteri amputet, irregularis non erit?

22 Idem propter eandem rationem dico de amputante manum ei, qui omnibus caret digitis, & de eo, qui à carente pedum digitis ipsum pedem secet.

23 Quid de eo, qui alterius pollicem, & indicem detruncat? Resp. idem dici debere, quia manus sic amputata fit notabiliter, ne dicam ex toto, inepta ad munus suum exercendum, quicquid in oppositum sentiat Gibal. *de irreg. c.* 4. *qu.* 1. *n.* 46. nam propterea idem dico tum de eo, qui tres digitos minores simul cum parte manus ipsis correspondente alteri abscidit: jam enim hoc pacto fit manus inepta ad res tractandas, tum de eo, qui omnes fere dentes alteri excutit, &c.

Quid veniat nomine Mutilationis?

24 Quòd illa mutilatio, quæ tollit membrum, inducat Irregularitatem, certi juris est, ut ex dictis liquet, & nulla quæstione dignum. At illud dignum est, ut inquiratur, an sola debilitatio membri, qua illud fiat ineptum ad operationes proprias, membro tamen non absciso, faciat te, qui illud debilitasti, irregularem, quasi ex mutilatione æquivalente?

25 Aliqui, ut Majol. *de irreg. l.* 5. *c.* 10. *nu.* 7. Graff. *l.* 2. *decis. c.* 62. *nu.* 3. aliique absolutè affirmant, te Irregularem facere, quia inquiunt, paria sunt aliquid non esse, atque inutile esse; ergo pari pœna est plectendus, qui facit, ut non sit membrum, atque, qui facit, ut sit inutile.

Suarez verò *de cens. d.* 44. *sect.* 2. *n.* 11. distinguit: Vel ita debilitasti alterius membrum, ut, licèt ineptum remaneat ad operationes proprias, juvat tamen in corpore, vel ita, ut omninò aridum à te sit redditum, & nihil prorsus juvet. Si priore modo debilitasti, non es irregularis, quia verè non abscidisti membrum: Si autem modo posteriore, irregularis es, quia moraliter, & æquivalenter tanta arefactio privans vita membrum illud, est moralis amputatio.

26 Sed nec illi placet, nec Suario licèt ingeniosè excogitata distinctio. Ajo enim absolutè, in utroque, & in quolibet alio simili casu, quo non separetur physicè membrum à corpore, hanc irregularitatem non induci. Ratio est, quia, ut toties docuimus, irregularitas non est inducenda, nisi adsit expressum jus: at jus nullibi moralem, vel æquivalentem abscissionem irregularitati subiicit, sed physicam abscissionem, detruncationem, amputationem, &c.

27 Scio aliquando idem reputari in Jure Civili *l. quoties ff. qui satisd. cog. & l. ult. cum gloss. C. ad legem Flaviam de plagiar.* uxorem non habere Maritum, & illum inutilem habere, & in Canonico *C.* 1. *de Transl. Episc.* idem reputari de Prælato inutili Ecclesiæ, ac de nullo, sed hæc disponuntur, quoad aliquos effectus ex Juris fictione, quæ non potest procedere, quoad irregularitatem, quæ expressa debet esse in Jure, & pro qua Jura nunquam aliquid simile finxerunt. Et quidem signatè dixi (quoad aliquos effectus) nam cæterùm, nec uxor potest propter virum inutilem matrimonium inire cum alio, quia nimirum durat vinculum, neque Episcopo inutili datur successor, sed solùm *Tit. de Cleric. ægrot.* coadjutor, &c. ut videas, non in omnibus paria reputari, non esse, & inutile esse.

28 Dices. In Jure Canonico *Clem. si furiosus de Homicid.* dicitur causa esse irregularitatis mutilatio, & detruncatio: ne igitur altera ex his vocibus sit superflua, illud (detruncatio) significabit debilitationem, quasi æquivalentem detruncationem.

29 Confirmatur, quia in eodem Jure *C. Cùm illorum §. Qui si Claustrales. De Sent. excommun.* mutilatio membri, & sanguinis effusio idem censentur in ordine ad incurrendam excommunicationem à percutiente Clericum, non ob aliud, nisi quia hæc duo sibi invicem æquivalent, ergo idem in casu nostro, &c.

30 Resp. Non esse novum in Jure ob majorem explicationem duas poni voces synonymas, idemque significantes. Adde Primò, nimis longè petitam esse hanc significationem, ut detruncatio significet debilitationem.

Adde Secundò, in odiosis non posse à propria significatione vocis ad impropriam deflecti. Adde Tertiò, Codices emendatos allati Textus habere (mutilare, & occidere.)

31 Ad confirmationem nego causalem. Ratio enim illius incursus in excommunicationem est, quia sive mutilatio, sive sanguinis effusio semper supponuntur fieri per percussionem, cui ex jure annexa est excommunicatio.

32 Dices Secundò. Qui aridum reddit alteri membrum v. gr. manum, illum Irregularem reddit, ergo & ipse Irregularis erit.

Respond. Huic objectioni satis responderi potest ex dictis modò *nu.* 10.

33 Ex his sequitur, eum, qui manum, pedes, vel alium membrum arefacit totaliter, vel auditum, visumque, immò mentem, rationisq; discursum alteri tollit, si membrum non amputet, licèt, ut certum est, gravissimè peccet: non tamen Irregularitatem contrahit, quia sic neque occidit, neque mutilat.

34 Sequitur item, eum, qui sibi debile, vel aridum omninò reddit membrum, si illud non abscindat, vel, sic, se deformem, ineptumque ad Ecclesiastica munera non faciat, non fore irregularem quia nec membrum, nec partem membri sibi abscindit. Quam doctrinam hic decernendam remisi suprà *c.* 7. *§.* 2. *n.* 17.

35 Sed jam superest curiosa quæstiuncula, pertinens quidem ad præcedentia, sed huc commodiùs transmissa. Inquiro enim, an si quis ab altero abscindat membrum inutile v. g. manum aridam, incurrat in Irregularitatem annexam mutilationi?

36 Resp. Suar. sua utitur distinctione, aitque si membrum, quantumvis omninò inutile, vivat tamen; eum, qui illud ab se abscindit, fieri irregularem, quia verè mutilat corporis humani membrum: si autem non vivat, sed est omninò aridum, & siccum, irregularem non fieri, quia tunc, perinde esset, ac si is membrum abscinderet à cadavere.

37 Equidem tanti viri doctrinam veneror, sed ei, acquiescere non possum: ejusmodi enim amputatorem semper fore irregularem puto, quia semper membrum humanum, seu hominis detruncat, cui detruncationi Sacri Canones Irregularitatem addixerunt, nihil distinguentes. Nec verum est, perinde esse membrum arefactum ab homine vivo recidere, ac recidere à cadavere, qui est homo mortuus: membrum enim, quamvis arefactum, aliquid facit ad integritatem hominis vivi, & quamvis nihil faceret, certè mutilum absolutè vocare non potes illum, qui membrum, licèt arefactum, habet.

38 Qui plura membra alicui mutilat, an plures incurrat Irregularitates, suprà dixi §. 10. *à n.* 14.

Qui item dubitat, se mutilasse, an Irregularem se censere debeat, dixi item supra *c.* 5. *§. unico n.* 10.

§. XVII. *Quis dispenset in Irregularitate ex Homicidio?*

1 Diversi Juris est dispensatio Irregularitatis ex defectu lenitatis, quæ ex dictis incurritur à Ministris Justitiæ, & à Militibus in Bello offensivo justo, & dispensatio ex homicidio injusto casuali, & dispensatio Irregularitatis ex mutilatione. Separatim igitur de singulis est dicendum.

2 Cùm autem hìc loquamur de dispensatione, cujus natura semper requirit causam, adverte, quoties nos dicturi sumus, hunc, vel illum posse dispensare, semper intelligendum esse cum causa proportionata ad gravitatem irregularitatis, juxta ea, quæ dicuntur in Tractatu de Dispensatione. Hanc monitionem hìc apposui, propter frequentes dispensationes, quæ circa irregularitatem expediri solent; cæterùm in omnibus dispensationibus prædictis, & in posterùm dicendis, eam esse apponendam, disertè pronuncio.

Quis possit dispensare in irregularitate ex defectu lenitatis?

3 Summum Pontificem posse, nimis est manifestum. Quid Primò, De Episcopo?

4 Decem & octo Doctores enumerat, licèt eos non sequatur, Pasq. *q. mor. cent.* 3. *q.* 226. docentes, posse, Episcopum dispensare in Irregularitate ex defectu lenitatis; Ducunt autem hi probationem allatæ doctrinæ à concessione Episcopis data à Trid. *sess.* 24. *cap.* 6. *de Reform.* concessionemque esse datam, ita deducunt.

5 Datur Episcopis facultas dispensandi in omni irregularitate, præter illam, quæ est ex homicidio injusto voluntario: sed irregularitas ex defectu lenitatis non est ex homicidio injusto voluntario, ergo de illa datur facultas Episcopis.

6 Vides fundamento quàm apparenter solido ii Doctores innituntur? Quod tamen, etiam indiligenter, expensum mihi, tibi, aliisque levissimum apparebit: Falsa enim omninò est dicti Argumenti Major; Siquidem Trident. non dicit, Episcopis dari facultatem dispensandi in omni irregularitate, præter illam, quæ est ex homicidio injusto voluntario, sed dicit, dari facultatem dispensandi in omni irregularitate proveniente ex delicto occulto. At irregularitas ex defectu lenitatis nequaquam est ex delicto. Profer, Amice, Tridentini verba.

Liceat Episcopis in Irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & ea, quæ est deducta ad forum contentiosum, dispensare.

Cùm igitur Tridentinum solùm disponat de irregularitate ex delicto, relinquit irregularitatem ex occisione justa dispositioni antiquorum Canonum, quæ soli Pontifici, ut omnes scimus, reservatur, ut nobiscum sentiunt viginti tres Doctores citati ab eodem Pasqualigo, quibus adde ipsum Pasq. *l. c.* Salcedo *in praxi Episc. p.* 2. *c.* 6. *n.* 46. Glianum *in summ. cens. V. Homicid.* Leand. *de irreg. tr.* 2. *disp.* 7. *q.* 133. *&* 137. *& rursus d.* 27. *q.* 12. *&* 13. aliosque.

7 Neque mirum, si ejusmodi potestate fruatur cum Commissarius Cruciatæ, tum in ordine ad suos, Prælati Regularium, pro his enim aliqui putant (an probabiliter, dicetur alibi) adesse Pontificis concessionem, quæ non est pro Episcopis.

8 Dicit Diana *p.* 11. *tr.* 5. *res.* 6. *in fin.* eandemque opinionem esse probabilem docet *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 69. ex Lessio. *in* 3. *p. D. Th. c.* 2. *de irregul. dub.* 6. *n.* 21. per Epichejam concedi id etiam Episcopis; sed Respondeo, te nimis gratis fingere hanc Epichejam universalem circa concessionem ejusmodi dispensationis, quæ res universaliter non admodum est necessaria: Epicheja autem solùm in necessariis quibusdam casibus insolitis locum habet. Nec auctoritatem Lessi obtendas: is enim id non dicit in libris de Justitia à se editis, sed in posthumis quibusdam commentariis, certè non magnæ auctoritatis mihi, & aliis.

Quis

Quis possit dispensare in irregularitate ex homicidio injusto casuali?

9 Maximè recolendum est, quodnam sit homicidium casuale, quod merè voluntarium, nam casuale fit non ex directa voluntate occidendi, sed aliud intendendo, quale etiam supra diximus, esse homicidium factum in sui defensionem, excedendo limites debitos; tunc enim non intendit quis alium occidere, sed se defendere. Voluntarium autem fit ex directa voluntate occidendi, quale nos ex probabiliore sententia diximus §.6. *n.5.* non solùm esse homicidium ex insidiis, & aliàs praeconsultatum, sed etiam factum in rixa subitanea, quamvis illud fieri in eo tantùm calore intendatur. Id, inquam, maximè recolendum est, ut benè intelligatur quantum se extendat ea potestas, quae sola est ad dispensandam irregularitatem ex homicidio casuali, non autem ex homicidio voluntario.

10 Jam verò potestatem dispensandi in irregularitate ex homicidio casuali occulto, & non deducto ad forum contentiosum, praeter Pontificem, de cujus potestate dubitare, esset in meridie caecutire, inveniri apud Episcopos respectu suorum ovium, est certum ex Trid. *sess.24. c.6. de Ref.* vide etiam apud Leand. *de irreg. d.27. num.15.*

At verò dispensationem ex eodem homicidio casuali publico non esse apud dictos Episcopos, nisi ipsis committatur à Pontifice, disponit idem Trident. *sess.24. cap.7. de Ref.* Ejus verba haec sunt: *Si quis propter homicidium casuale, vel causa defensionis incidit in irregularitatem, cui jure quodammodo Dispensatio ad omnes Ordines, Beneficia, & Dignitates debeatur, ipsius causa committatur loci Ordinario, aut, ex causa, Metropolitano, qui, non nisi causa cognita, & probatis precibus, ac narratis, nec aliter, dispensare possit. At, si irregularitas contracta sit propter homicidium voluntarium, carebit perpetuò spe dispensationis, &c.* Notas illud (*causa cognita, & probatis, &c.*) id enim significat, Concilium hìc loqui de homicidio casuali publico.

Non est igitur credendum March. *de Ord. tr.1. p.9. cap.1. à n.9.* cui adde Jo: à S. Thom. *apud Dianam mox cit.* absolutè concedenti posse Episcopum dispensare irregularitatem ex homicidio casuali publico, seu notorio, ut meritò cum aliis non credit Leand. *de irreg. tr.2. d.27 q.16.* Diana *p.11. tr.8 ref.68.*

11 Illud tamen hìc habe ex Henriquez, in hac irregularitate ex homicidio casuali, quamvis publico, & deducto ad forum contentiosum, posse ab Episcopo dispensari ad Minores Ordines, & ad simplex Beneficium; Cùm enim de his directè non agat Tridentinum, servandum est jus commune, quod haec Episcopis concedit. An quoad eosdem Minores idem dicere possimus in irregularitate ex homicidio voluntario, dicam mox *nu.22.*

Quis possit dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario?

12 Falsum, & nulla ratione firmum judicandum cum communi sententia est contra Abbatem, irregularitatem ex homicidio voluntario esse inductam Jure Divino. Quare in illa posse dispensare Summum Pontificem, indubitatum est.

Quòd si in aliquibus Textibus haec dicitur indispensabilis, ideò dicitur, quia difficillimè obtinetur, & cum quibusdam oneribus v. g. ut Dispensatus abstineat ab altari per triennium, ut non celebret in loco delicti, ut ingrediatur in Ordinem aliquem Religiosum, &c.

Lege Pyrrhum Corrad. *de Dispens. toto l.7.* & Marcum Leonem, *in praxi de Poenitentiaria*, qui rescribunt, explicantque formulas petendae hujusmodi dispensationis; sive immediatè à Summo Pontifice, sive quando homicidium est occultum, per poenitentiariam, sive per Datariam, quando est Publicum.

13 Circa illam conditionem, quam solet Pontifex apponere, ne Dispensatus celebret in loco delicti: dubitatum nudius tertius fuit, an excludantur Suburbia. Occidi v.g. hominem Panormi, obtines dispensationem celebrandi, sed non in loco delicti, potesne celebrare in Ecclesia V.G. Capuccinorum, vel Sanctae Theresiae, vel Sancti Antonini, quae sunt sitae extra muros Civitatis?

14 Resp. cum Diana, *p.4. tr.4. res.123.* posse; siquidem in odiosis suburbia non veniunt sub nomine Civitatis, esto veniant in favoribus. Id *ib.* lege latiùs disputatum, & limitatum quoad jura dicta.

15 Vides autem in hac responsione à Diana supponi, idem esse (in loco delicti) atque (in Civitate, ubi commissum est delictum.) Quoniam verò in rigore non idem est, Locus, ac Civitas, ideò rursus dubitatum fuit; An prohibitus celebrare in loco delicti, excludat alia loca ejusdem Civitatis? Occidisti v. g. hominem in Vicinia Domus Professae, vel in Parochia Sancti Nicolai, &c. potesne celebrare in Templo Parochiae Sancti Antonii sito in eadem Civitate, sed non in eodem vico, quo in loco commissum fuit delictum?

16 Respondeo, Pyrrhus Corrad. *l.5. de dispens. c.1. n.15.* videtur favere sententiae affirmanti, sic enim habet: *In Dispensatione hac imponitur aliquando, ut Orator in loco commissi delicti, & quandoque (quod idem est) in Ecclesia loci, ubi commissum est delictum, nunquam celebret. Quod si fuerint duae Ecclesiae aequè viciniores loco delicti, intelligitur de utraque, ut declaravit Clemens VIII.* Haec Pyrrhus. Ubi vides ipsum putare idem esse (in loco delicti) atque (in Ecclesia loci, ubi commissum est delictum) unde quis argumentari sic posset: Si prohibitio sit, ne Orator celebret in Ecclesia loci delicti, potest in alia Ecclesia remotiore. Ergo si prohibitio sit, ne celebret in loco delicti, poterit in alia Ecclesia remotiore, quamvis existente in eadem Civitate.

17 Sed profectò mihi id non probatur: ampliùs enim quid est in loco, quàm in Ecclesia, & puto nomine loci intelligi, in hac materia dispensationis irregularitatis ex homicido, totam Civitatem. Esto enim, in jure Civili relegatus ab aliquo loco non intelligatur relegatus à tota Civitate, tamen in nostra materia irregularitatis clarè apparet, Pontificem nolle, ut dispensatus celebret in loco, ubi cum aliorum scandalo facilè sciatur, homicidam celebrare; facilè autem & sciretur, & videretur à Civibus, qui modò in unam ejusdem Civitatis Ecclesiam, modò in aliam confluere, ad audiendum Sacrum, solent.

DE EPISCOPO.

18 Certè Episcopus nihil potest circa dispensationem Irregularitatis ex homicidio voluntario injusto, sive publicum sit, sive occultum, quia absolutè omnem Irregularitatem ex homicidio injusto voluntario promanantem excipit Tridentinum, quale etiam est homicidium in subita rixa, ut diximus *n.9.*

19 Sunt aliqui, qui dicunt, homicidium injustum voluntarium, si sit occultum, vel non inducere irregularitatem ullam, vel si inducat, eam esse dispensabilem ab Episcopo.

20 Utrumque dictum est nimis falsum, nam, quoad prius, omnes Canones edicunt, omnesque Doctores dicunt absolutè oriri Irregularitatem ex homicidio injusto voluntario: An nonne homicidium occultum, homicidium est? Verùm de hoc dixi universaliter suprà *cap.5. §. unic.*

21 Quoad posterius: Cùm Concilium Tridentinum disertè, & absolutè dicat, Episcopum non posse dispensare in Irregularitate ex homicidio voluntario, nec distinguat de noto, vel ignoto, de occulto, vel publico, qua veritate poteris affirmare, solùm publicum à Concilio Episcopo denegari?

22 Sed potestne Episcopus Irregularem hunc ex homicidio voluntario dispensare, saltem ad receptionem Minorum Ordinum, & ad usum jam anteà receptorum, & ad Beneficium simplex? Dico irregularem hunc, nam de irregulari ex homicidio casuali jam diximus *paulò ante n.12.*

23 Respondeo, cum Leand. & aliis *tr.2. de irreg. disp.27. q.21. & 22.* non posse. Ratio est, quia Tridentinum *sess.24. c.7. de Refor.* licèt videatur initio limitare potestatem Episcopi dispensandi in hac irregularitate ad Sacros Ordines, deinde tamen addit: *Omni Ordine, ac Beneficio, & Officio Ecclesiastico perpetuò careat*: quae certè locutio omnium Ordinum etiam Minorum usum, & receptionem, & omnium Beneficiorum acquisitionem, etiam simplicium, comprehendit. Non est tamen improbabile, mentem Tridentini fuisse, ut Episcopus possit usum Minorum Ordinum anteà receptorum huic irregulari concedere, non verò receptionem aliorum. Beneficiorum autem simplicium acquisitionem, ideò concedere irregulari huic non potest Episcopus, quia Tridentinum sub eadem clausula conferri prohibet irregulari Beneficium curatum, ac simplex. Quoniam ergo certum est, Episcopum non posse dispensare ad Curatum, nec ergo ad simplex poterit. Lege Henriq. *l.13. c.57. n.1.* Lege etiam Avil. *de cens. p.7 disp.6. s.5. dub.3.* Sayr. *de cens. l.7. c.7. n.14.* aliosque, non omittas Garziam, afferentem declarat. Cardin. *de Benef. p.1 cap.5. n.136.* qui notat Pensionem, licèt Ecclesiasticam, cùm non sit propriè Beneficium, homicidam hunc ab illius receptione nequaquam excludi: id, quod nos etiam diximus suprà *cap.6. §.3. à num.10.*

Quis possit dispensare in irregularitate ex Mutilatione?

24 Quòd possit Summus Pontifex, nimis est manifestum. An possint Praelati Regularium, vel Commissarius Cruciatae, infrà universaliter, & ferè remissivè.

25 Quoad Episcopos ergo hic est brevis sermo, & Assero, eos posse dispensare in irregularitate ex mutilatione occulta, quia id ipsis conceditur à Tridentino dicta *sess.24. cap.6.* dum enim Tridentinum concedit Episcopis, ut possint in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus dispensare excepta irregularitate ex homicidio voluntario, cùm mutilatio non sit homicidium, clarè sequitur, irregularitatem ex mutilatione occulta non esse receptam, & ita tenet communissima sententia, Doctores ferè 25. allati à Barb. *in Concil Tridentin. sess.24. cap.6. de Reform. num.41.* quibus adde Leand. innumeros referentem *de irregul. tract. 2. disp.27. qu.14.* sive mutilatio sit facta alteri, sive ut dixi *cap.5. §.2.* sibi ipsi.

26 Obstat tamen Sanchez, *in praecept. Decal. lib.1. cap.10. num.49.* cui accedit Franc. Leo *in Thesauro fori Ecclesiast. part. 2. cap. 8. num.89.* quia in mutilatione, inquit, ex delicto adest etiam defectus lenitatis, qui ab Episcopis non dispensatur, cùm ipsis solùm sit concessa potestas dispensandi ex ea parte, qua mutilatio est delictum, non verò qua deficit à significatione lenitatis Christi.

27 Sed facilè Respondeo, nam Tridentinum, dum concedit Episcopis potestatem dispensandi irregularitatem contractam ex delicto, concedit etiam potestatem dispensandi irregularitatem ex defectu lenitatis, quae imbibitur in ipso delicto; si qua tamen illa ibi imbibita sit, quod suprà *c.5. §.5. à n.16.* negandum esse, ex probabili sen-

sententia, diximus, dum docuimus, irregularitatem ex defectu lenitatis, solùm contrahi à Ministris Justitiæ. Ratio autem, quod id etiam concedat, est, quia Tridentinum absolutè concedit potestatem dispensandi Irregularitatem ex Mutilatione, ut deduximus n.25. ergo cur tu limitare illam velis? Et quidem, si esset hęc potestas limitanda, Episcopus non posset ipse absolutè dispensare in Irregularitate ex homicidio casuali occulto, quia in illo semper esset imbibita Irregularitas ex defectu lenitatis, & tamen omnes concedimus ex vi hujus loci Tridentini non posse. Adde novum esse cognoscere duas Irregularitates ex eodem actu provenientes, ut supr. c.4.§.5.n.præf.18. contra Merollam pluribus expendimus.

28 Irregularitatem ex voluntaria mutilatione publica non potest Episcopus dispensare, quia id ipsi conceditur à Trid. Solùm in casuali publica posse, non mihi videtur improbabile, licèt apud neminem legerim, cum illis tamen limitationibus, quas poscit idem Trid. *sess.14.c.7.* Nam quamvis ibi Tridentinum loquatur de Irregularitate ex homicidio casuali publico; tamen idem videtur esse de Irregularitate ex mutilatione publica casuali.

Si sit publicus ipse defectus membri mutilati, sed delictum fuerit occultum, posse ab Episcopo dispensari, diximus c.8.§.3.nu.3.

Monitio pro Impetratione Dispensationis irregularitatis ex Homicidio.

29 Adverte, Lector, nequaquam valere; ita Avila alios citans, *p.7.disp.6.sect.5.dub.3.* sed esse subreptitiam dispensationem Irregularitatis pro secundo homicidio commisso, nisi facta sit mentio de dispensatione data pro primo. Rationem hujus doctrinæ habuisti à me supra satis, *l.8.tr.2.de matr.c.8.§.2.*

Quid, si quem occidisti, erat Sacerdos, vel Religiosus, vel Pater, &c.

Resp. de his, cùm pertineant ad Tractationem de Dispensationibus, satis sit, si innuam, te ea videre posse apud Pyrrhum Conrad. *l.5.de dispen.c.1.* qui rectè advertit in petitione Dispensationis Irregularitatis ex homicidio omnes ipsius homicidii qualitates esse prorsus exprimendas.

§. XVIII. *Quid possit Commissarius Cruciatæ quoad Dispensationem irregularitatis prædictæ, immò & aliarum?*

Et Remissivè, quid possit ipsa Bulla, & Prælati Regulares?

1 COmmissario Cruciatæ his verbis conceditur potestas dispensandi Irregularitates quasdam in Bulla, apud Ludovicum à Cruce initio expositionis Bullæ: *Ei, qui Commissarius deputatur, datur facultas dispensandi, & componendi super irregularitate cum his, qui, quibuscumque censuris Ecclesiasticis ligati, Missas, & alia Divina officia, non tamen in contemptum Clavium, celebrarunt, seu aliàs se illis immiscuerunt.*

2 *Et super alia qualibet irregularitate (præter quam ratione homicidii voluntarii, ac Simonia, vel Apostasia à fide, aut Heresis, vel propter malam Ordinum susceptionem contractam) cum retentione Beneficiorum, & fructuum in eis perceptorum, & infamia, ac inhabilitatis exinde provenientis, abolitione, & exequutionis Ordinum non malè susceptorum restitutione.* Hactenus Bulla, cujus minutiorem explicationem lege apud Bardi, *in Bull.Cruc.p.2.tr.2.praf.sect.4.* aliosque ad eodem citatos.

3 Quid autem possit confessarius electus ab eo, qui Bullam Cruciatæ accipit, diximus latè sup. *in tr.de casib.res.c.13. à n.21.*

4 Denique quoad Religiosos, vel loquimur de Prælatis, & Confessariis Regularibus comparatione Sæcularium, & ajo, saltem pro praxi, tenendum esse, nullam eos habere potestatem in dispensanda Irregularitate quacumque, quicquid aliqui dicant apud Dian. *p.11.tr.4.res.3.* quos ipse meritò non sequitur: esto idem Diana *p.11.tr.2.res.26.fine. Ver.etiam tr.6.res.4.* concedere illis aliquid videatur, & esto multa benigniora concedat, immò pluribus contendat Bruno *de Priv.Reg.tr.5.propert.1.c.4.*

Vel loquimur de iisdem Prælatis in ordine ad suos Subditos, & ajo, quemlibet ex his sua debere Privilegia consulere, eorumque limitationes, si adsint, quæ videri possunt apud Castr. *de cens.disp.6.p.11.* Lezana *Ver.irreg.Comp.Priv.Societ.Vers. Dispensatio à n.2.* Donat. *tr.5.q.Reg.36.& tr.11.q.9.* Dian. *p.11.tr.2.à res.1.usque ad 30.* Bruno *loc.c.tr.4.*

CAPUT XVI.

De Irregularitate ex Bigamia.

§. I. *Præmittitur, quid, & quotuplex sit Bigamia.*

1 Ii dicuntur, *Toto tit.de Bigam.non ordinandis & plura in dist.24.* propriè Bigami, qui cùm sint Baptizati, duo, vel plura valida matrimonia successivè contraxerunt, & consummarunt (in quo consistat, Matrimonium esse consummatum *l.8.de matr.tr.5.c.7.* diximus.) Neque ergo sola sponsalia, vel sola Matrimonia tantummodo rata propriam Bigamiam constituunt, tunc enim propriè ea constituitur, quando quis dividit carnem suam in plures: Cujus rei ratio alia non est, nisi, quia congruum visum fuit Ecclesiæ, ut sicuti ipsa Ecclesia unica Sponsa est Christi, ita ejusdem Ministri non dividerent carnem suam in plures uxores, si autem dividerent, essent Irregulares Irregularitate, quam Sacri Canones *Deorsum de Bigamis* vocant ex defectu Sacramenti, idest ex defectu significationis, seu hujus determinatæ rei Sacræ, idest unicæ conjunctionis Sacræ, seu Spiritualis Christi cum Ecclesia.

Porrò in universum Bigamia in tres distinguitur Classes. In veram, quæ est, quam n.præc. diximus. In interpretativam, quæ est illa, qua afficitur, qui Matrimonium contraxit, consummavitq; cum Vidua, vel cum violata ab alio, vel cognoscit suam uxorem, quæ cum aliquo adulteravit. In similitudinariam, quæ est, quando quis post solemne Castitatis Votum in aliqua Religione contrahit matrimonium cum quacumque, etiam virgine.

§. II. *Bigami sunt irregulares.*

1 BIgamos ergo sive verè, sive interpretativè, sive similitudinariè ab Ordinibus recipiendis esse repellendos, atque adeò Irregulares esse, nimis est in Jure manifestum, *Toto tit.de Bigamis,* & passim DD.

Et quidem potest quis propter Bigamiam affici pluribus Irregularitatibus specie diversis, ut si sit Bigamus ex vera, si ex interpretativa, si ex similitudinaria, &c. atque has esse omnino speciatim explicandas, si fortè earum dispensatione petas, certum sit, ut universaliter aliquanto inferiùs c.23.n.18. admonebo. Adverte tamen, si quis una Bigamiæ specie laboret, sed ex multis actibus solùm numero distinctis: contraxerit v.g. tres, quatuor, plures Nuptias, adverte, inquam, hunc unam dumtaxat Irregularitatem incurrisse: Sicuti unam contraxit Affinitatem cum Maria v.g. ille, qui cum ejus Sorore multas, repetitasque copulas habuit. Lege Sanch. aliosque citatos à Diana *p.11.tr.6.res.44.* cui certè multum Sapientium schola debet ob varietatem sententiarum, quas eruditè in lucem eduxit, à Theologis expendendas.

2 Manifestum item est, eosdem Bigamos privari usu Ordinum receptorum.

3 Manifestum est denique, eosdem, post incursam Bigamiam, nullum posse acquirere Beneficium Ecclesiasticum.

4 Quæres: Ordinatus, cui superveniat Bigamia, gaudetne privilegio fori, & Canonis?

Resp. sub necessaria distinctione. Ordinatus in Sacris nullum Clericale privilegium amittit, ut rectè notat Sayr. *l.c.n.2.* At Ordinatus in Minoribus utroque prædicto privilegio privatur, immò iisdem Ordinatis in Minoribus, si ipsi evadant Bigami, sub excommunicatione ferenda prohibetur delatio habitus & tonsuræ Clericalis; Clericalis, inquam, nam, si quis Bigamus fiat Religiosus conversus poterit ferre habitum, immò, & tonsuram Religionis, ac superpelliceum, si in ea Religione conversi illa ferre solent, tunc enim non defert, ut Clericus, sed ut Monachus, uti etiam, qui illum percutiet, in excommunicationem incidet, non quia percutiet Clericum, sed, quia Monachum. Plus aliquid addit Sanc. *l.7.cons.c.1.d.49.* sed non omittatur Tancr. *2.p.tr.7.q.mor.num.25.*

§. III. *Quis dispenset in irregularitate ex Bigamia?*

1 MInus rectè non nemo putavit, posse quidem Summum Pontificem in reliquis generibus Bigamiæ dispensare, non tamen in vera.

Minus, inquam, rectè, siquidem in omnibus potest, quia omnes humano, seu Ecclesiastico jure sunt introductæ. Legatur S. Thom. *in addit.ad 3.p.q.66.ar.5.*& Val. *t.4.d.7.q.19.p.3.*

2 De Episcopo autem habes tria. Primò, Is non potest dispensare cum verè, vel interpretativè Bigamis (excipe, quod dicam n.5.) ad Ordines Sacros suscipiendos, nec ad eosdem exercendos; potest tamen cum Bigamis similitudinariè (semper intellige ex rationabili causa, & in ordine ad oves suas.) Ratio est, quia posterius conceditur Episcopis in Jure, *c. Sane Sacerd. de Cler. conjug. c. Qui clerici, vel voventes.* Lege Sanch. *l.7.de matr.d.86.à n.10.* Barbos. *de pot.Episc.alleg.49.* Sayr. *de cens.l.6.c.6.num.10.* non verò illud prius.

3 Non ergo sequi possum prædictum Valentiam putantem, posse Episcopum cum Bigamis veris, vel interpretativis dispensare quoad usum Sacrorum Ordinum, non posse, inquam, quia refragantur jura, præsertim *c.Lector, dist.34.*

4 Secundò. Idem tamen Episcopus potest dispensare cum Bigamis cujuscumque generis ad receptionem Ordinum Minorum, & ad eorumdem usum. Ita colligo *ex d.c.Lector,* & habetur à Sanch. *l.c.n.11.* Dian. *p.4.tr.2.res.61.* Sayr. *l.c.c.6.n.11.* aliisque. Scio autem ab aliquibus, ut Castr. *de cens.d.6.p.8.n.18.* Laym. *l.1.tr.5.p.5.c.6.* putari probabilius, non posse, quoad receptionem, & concedi dumtaxat, quoad usum. Sed profectò satis est, sententiam nostram esse probabilem.

5 Tertiò. Idem Episcopus potest cum suis Bigamis dispensare in omni Irregularitate, quæ proveniat ex delicto occulto. Ita colligitur ex universali Decreto Trid. *sess.24.c.6.de Ref.* per quod conceditur Episcopis, *potestas dispensandi in omni irregularitate, quæ provenit ex delicto occulto, præter homicidium voluntarium.*

CAPUT XVII.

De Irregularitate ex defectu Natalium.

§. I. *Illegitimi sunt irregulares.*

1 ILli hoc defectu Natalium laborant, qui sunt illegitimi. Horum autem duplex est Classis, quantum ad nos pertinet. Alii enim sunt nati ex Parentibus, inter quos potest legitimum intercedere matrimonium, puta, utrisque solutis, atque hi appellantur filii naturales. Alii verò, qui vocantur Spurii, sunt ii, inter quorum Parentes non potest matrimonium legitimum intercedere, quales sunt illi, qui laborant aliquo impedimento matrimonium dirimente.

2 Ad hanc posteriorem Classem spectant nati ex conjugibus, quorum alter, vel uterque post consummatum matrimonium de consensu alterius emisit solemne Votum Castitatis in Religione, vel de pari consensu Ordinem Sacrum suscepit. Votum (dixi) solemne, nam, si uterque, vel alteruter emisit simplex Castitatis Votum, eorum filius legitimus est. Non est autem inutile notare, hos filios ex prædictis conjugibus, sive Professis, sive Ordinatis in Sacris, solùm esse illegitimos quoad Irregularitatem, de qua nobis est sermo, idest, esse impeditos ad suscipiendos, exercendosque Ordines, atque ad acquirenda Ecclesiastica Beneficia, non verò in Ordine ad successionem in bonis temporalibus. Hæc constant ex jure, *C. ex lit. de filiis Presb.* Lege etiam Sanch. *l.9. de matr. d.*38. Gib. *c.*3. *q.*1. & Doctores passim.

3 Porrò omnes illegitimos, sive naturales, sive spurios esse in jure *c. Quando d.*24. *c.*1. *de filiis Presb.* Lege Glos. *in c.*3. *de filiis Presb.* Irregulares, atque adeò arcendos ab ordinibus, eorumque usu, atque à Beneficiis, ac jurisdictione Ecclesiastica, nimis est tritum. Rationes congruentiæ fuere tres: Ordinis reverentia, Paterni criminis detestatio, &, ut ab imitando Patre filii deterrerentur.

Illegitimitas ignota.

4 Si quis autem illegitimus ignarus Impedimenti bona fide Ordines suscipiat, licèt ob ignorantiam inculpabilem non peccet, illos suscipiendo; tenebitur tamen, ut primùm de impedimento advertit, tum à susceptorum exercitio, tum ab aliis Ordinibus suscipiendis abstinere, donec dispensationem legitimè obtineat. Pia tamen Ecclesia illud voluit, ut *Arg. c. Nisi cum prid. de Ren.* huic dispensatio non negaretur.

Quòd si cognoscens suum impedimentum suscipiat dictos ordines mala fide, peccabit mortaliter, & pari modo abstinere à susceptis, & suscipiendis multò magis obligabitur.

5 Quæres. Is Illegitimus sive suscipiens Ordines, sive jam susceptis utens mala fide præter peccatum, inciditne in aliam irregularitatem, quasi provenientem ex violatione suæ Irregularitatis, per quam prohibeatur ab ordinibus suscipiendis, & exercendis?

Resp. cum Avil. *de cens. p.*7. *d.*3. *dub.*11. *concl.*2. Sayr. *de cens. l.*6. *c.*10. *n.*30. Bon. *de cens. d.*7. *q.*2. *p.*3. *n.*12. non incurrere aliam irregularitatem (quicquid aliqui satis pauci asserant in oppositum) quia irregularitas non est censura, ex cujus censuræ violatione oriri possit alia irregularitas, ut supra iterùm dixisse memini.

6 Quare meritò ex Rebuffo docent *ll. cc.* Sayrus, & Bonac. illegitimo, qui celebravit v.g. ante dispensationem suæ illegitimitatis, satis esse, ne in posterùm peccet, ut dispensetur solùm in dicta illegitimitate, vel per subsequens matrimonium inter suum Patrem, Matremque, eo modo, quo mox dicemus, evadat legitimus; nec enim opus habet dispensatione circa irregularitatem ortam ex tali celebratione, cùm per dictam celebrationem nullam contraxerit irregularitatem.

Illegitimitas probabilis.

7 Qui ita habet probabiles rationes, immò & probabiliores, se esse illegitimum, ut tamen habeat similes rationes probabiles, se esse legitimum ex doctrina universali alibi data, poterit sequi probabiles has rationes sibi faventes, nec se ut irregularem reputare, nisi fortè tanta sit probabilitas contraria, ut obscuret probabilitatem legitimitatis, juxta dicta *c.*5. §. *un. n.*33.

Illegitimitas dubia.

8 Qui se illegitimum esse negativè dubitat, debere adhibere diligentiam moralem ad indagandam veritatem, antequam suscipiat, vel exerceat ordines, ex doctrina communi scimus omnes, & ante adhibitam ejusmodi diligentiam debere se, ut irregularem tenere, omnes item scimus; qui enim non vult de veritate cognoscere, ex dolo se agere, nimis clarè demonstrat.

9 Solùm igitur quæstio esse potest. Primò, an dum quærit sine fraude veritatem, possit exercere suos ordines, quos fortè habet, quasi utens illis, quos bona fide, ut supponimus, suscepit, & nunc possidet.

Secundò, Qui post adhibitas diligentias morales; per quas non potuit suam dubitationem expellere: poteritne, ut legitimum, atque adeò irregularitate carentem se gerere?

10 Ad hoc posterius Respondeo, affirmativè, cum Azor. *p.*1. *l.*2. *c.*19. *q.*7. Dian. *p.*4. *tr.*2. *res.*59. Coninc. *de Sacr. d.*18. *dub.*12. Menoch. *de præsump. l.*6. *præsump.*54. *n.*20. Merolla *t.*1. *d.*3. *c.*3. *n.*258. quia, ut supra vidimus, solùm in facto homicidii debet quis in dubio se Irregularem tenere, non verò in aliis materiis. Vide, quæ dixi *l.*1. *in Dec. c.*3. §. 7. *V. Legitimus.*

11 Ad illud prius, testib. Vasq. Cov. Tolet. quos citat, sequiturque G. Hurt. *de irreg. d.*2. *diff.*17. *n.*56. Reginal. *l.*20. *tr.*2. *c.*78. communis opinio tenet, se, dum veritatem quærit, debere, ut illegitimum, atque adeò, ut Irregularem tenere, quia posset occurrere, quod inveniat, se verè illegitimum, atque adeò Irregularitate affectum celebrare. Verùm ego legentibus considerandam offero doctrinam Caramuel. *l.*2. *Theol. Mor. à n.*1425. quam *l.*1. *in Dec. c.*3. §. 7. *V. Matrim. n.*4. attuli, dicentis: conjuges bona fide tales, superveniente dubio de Impedimento dirimente, interim, dum veritatem exquirunt, non privari facultate petendi, & reddendi debitum, quia non sunt privandi facultate, quam bona fide possident, donec moraliter certò constet de Impedimento. Videat ergo Lector, an id etiam in casu nostro affirmare possimus, quod idem cogitandum indicavi supra universaliter *c.*5. §. *un. n.*27.

§. II. *Qua ratione Dubitatio de illegitime Natali removeatur.*

1 QUi natus est ex conjugata, præsumitur legitimus, nisi contrarium clarè appareat, siquidem possidet tunc, esse filium ex matrimonio; is enim in Jure *L. Quia Mater ff. de in jus voc.* filius est, quem Nuptiæ demonstrant, & in dubiis, ut notant Menoch. *de arbitr. casu* 89. *n.*20. *& de præsump. l.*6. *præsump.*53. *n.*3. Mascard. *de prob. concl.*788. Merol. *t.*1. *d.*3. *c.*3. *n.*274. aliique, semper præsumitur id, quod honestum est.

2 Rursus natus ex conjugata, cujus matrimonium sit invalidum ob aliquod Impedimentum, sed tamen, vel uterque, vel etiam solus unus ex conjugibus inierit bona fide matrimonium, natus, inquam, ex tali conjugata filius, est legitimus, *c. Ex tenore Qui filii sint legit. c. Cum inter. c. Prælatum. c. Quod nobis eodem.* Latè Sanch. *l.*8. *de matr. d.*34. *à n.*46. quia ob bonam fidem, saltem unius ex Parentibus, Ecclesia, quasi venerando faciem illam externam matrimonii, noluit filios ex eo natos reputare illegitimos.

3 Idq; verum est etiam, pendente lite de validitate matrimonii, & dum Parentes, præcepto Judicis, essent interim separati, & etiam si posteà illud matrimonium declaretur fuisse invalidum. Ita jura, *c. Ex tenore qui filii sint legit.* & Doctores, ut Sanch. *l. c.* Giurba *ad consuet. Mess. t.*1. *c.*1. *Gloss.*4. *n.*61. Majolus *de success. leg. p.*1. *q.*7. Campan. *in divers. Rub.*11. *c.*13. *à n.*140. An tamen, sicuti hic reputatur filius legitimus, sic Parens reputandus sit legitimus Parens, ita ut v.g. ejusmodi filio succedat, &c. negat Sanch. *l. c.* quem lege.

4 Hi tanquam certis præhabitis, tria sunt ad Natalium veritatem expiscandam diligenter expendenda. Primò, Rumor, seu Fama. Secundò, Testimonium Parentum. Tertiò, Tempus Nativitatis Filii.

Rumor, seu Fama.

Ubi

De Expositis, Remissivè.

5 Si, cùm sis filius conjugatæ, adsit Fama contra tua Natalia, legitimum te pronuntio, nisi aliud addatur: Ratio est, quia Rumor, & Fama nihil probant contra justum possessorem, nisi aliis adminiculis adjuventur. At tu nunc possides, esse filium ex Nuptiis, atque adeò esse legitimum: Si verò ignorentur tui Parentes, vel ex his alter, vel sis expositus, tunc majorem vim contra te habebit Fama, sed tamen sola non tollit omninò dubium contra te donec aliæ fortiores superveniant conjecturæ.

De expositis, si quid scire ampliùs cupis, lege *l.*1. *nostri Dec. c.*3. §. 7. *V. Legitimus.*

Testimonium Parentum.

6 Non teneris fidem habere, teste Henr. *l.*14. *c.*8. *num.*10. Sayr. *de cens. l.*6. *c.*10. *n.*37. *V. Quarto licet.* Jo: Præpos. *de irreg. q.*5. *dub.*16. *nu.*128. Matri asserenti te esse illegitimum, etiam si morti proxima juret, immò, neque teneris habere fidem utrique Parenti. Ita Abbas *in c. per tuas n.*4. *de prob. ubi Gloss. V. judic. & seq.* Prat. *in manusc. de irreg. d.*2. *p.*2. *c.*6. *n.*11. ubi respondet ad *c. Transmissa Qui filii sint legit.* allatum contra nos à Suar. mox citando, si idem asserant (quicquid dicant Suar. *de cens. d.*50. *sect.*4. *n.*7. & Fill. *tr.*18. *c.*144. *& num.*145.) nisi afferantur aliæ conjecturæ, probationesque, quales essent, si Mater probaret, vel tu scires, eam continuò versatam esse cum adultero, & Maritum graviter odio habuisse, vel, si Pater ostendat, tempore, quo tu filius conceptus fuisti, se longè à Patria abfuisse, vel similia. Ratio datæ doctrinæ est, quia cum his adminiculis certa moraliter redditur tui Natalis macula, at sine his semper prævalet possessio legitimi matrimonii, atque ideò tua pura Nativitas.

7 Matrem eo tempore, quo concepit, admisisse præter suum virum, etiam hominem alium, vel filium facie, colore, corporis gestu esse valdè similem adultero, & ejusmodi indicia, quæ falsa esse possunt, non faciunt moralem de tua illegitimitate certitudinem. Vide hæc latiùs disputata apud Doctor. ut Castr. *t.*2. *d.*4. *p.*5. Sanch. in

in Conf.l.4.c.3.dub.1.& 2. Santarellus *l.1.Var.à q.20.* Verric.*tr.3.qu. mor.45.& tr.8.q.mor.30.in noſt.Dec.l.1.c.3.§.7. V.Filius*.

8 Quid autem erit in sequenti casu? Ego clarè cognosco, inter meum Patrem, Matremque intercedere Impedimentum dirimens, at ignoro, an bona fide contraxerint; si id enim scirem, jam essem legitimus, ut modò dictum est. At, quia hoc ignoro, & via nulla datur veritatem expiscandi, inquiro, an me legitimum esse putare possim?

9 Resp. cum Suar.*l.c.sect.4.n.10.* Avila *de cens.p.7.disp.3.dub.10.* Bonac. *de cens.d.7.q.3.p.3.n.4.* posse, quia nemo debet præsumere delictum ab alio fuisse commissum, idemque, ut probabilius, cum Bonac.*l.c.*Hurt.*dub.2.de irreg.diff.14.n.56.*Peyrin. *de Regulari Pral.to.2 q.2.c.89.n.106.*Coninc.*de Sacr.disp.18.dub.12.n.103.* Diana *p.4.tr.2.res.59.* contra Suar.*l.c.* si unus tantum fateatur se mala fide contraxisse: sufficit enim tibi præsumere bonam fidem in altero.

10 Sed quid, si uterque malam fidem fateatur?

Resp. te debere illegitimum reputare, quia nunc ex una parte possidet Impedimentum, atque adeò non est casus modò *numer.5.* dictus, quando certum erat, te esse filium ex legitimis Nuptiis, & ex alia parte bona, vel mala fides est difficilis probationis, nec aliunde sciri potest, nisi ab operantium dicto: Si ergo ipsi Parentes id dicunt, ipsis in hoc erit credendum. Ita philosophatur Prates *l.c.n.12.*

Tempus Nativitatis Filii.

11 Si mulier filium pariat decimo, vel undecimo, post viri mortem, mense, præsumitur filius legitimus, immò, & talis viri filius, si nequeat supponi, illum ex novis nuptiis legitimis esse; vel ex aliqua illicita copula fuisse natum, Ratio est quia ex Aristot. *de Nat.animal.l.7.c.4.* Hippocr. *lib. de septimo, & octomestri partu.* Vales.*2.epist.sect.3.comm.25.*Merol.*t.1.d.3.c.3.n.376.* toto illo tempore mulieres uterum gerere contingit.

12 Simili ratione, si meretrix nupsit, & filium pariat septimo à nuptiis mense, natus reputatur, in favorem matrimonii, legitimus, nisi clara probatio sit in oppositum, quia ex medicis, & ex experientia, etiam septem menses apti sunt ad integrum partum efficiendum.

§. III. *Qua ratione cessat Illegitimitas, & consequenter hac Irregularitas.*

1 AN cesset primò, per subsequens matrimonium legitimè contractum inter Parentes. Secundò, an per professionem in aliqua Religione? Tertiò, an ex concessione Principis potentis legitimare? De singulis separatim.

De legitimato per subsequens matrimonium.

2 Natus es v.g. ex Berta, & Antonio solutis, nec ullo Impedimento dirimenti alligatis: quare tu es eorum filius naturalis. Ii deinde; puta post tuam Nativitatem, legitimo matrimonio copulantur. Dico, te statim evadere verè, & propriè, & in omni rigore legitimum, etiamsi dictum inter ipsos matrimonium fuerit post multos, & multos annos celebratum, & consequenter, dico, te aptum reddi ad Ordines, & ad beneficia etiam curata, etiam Episcopatus, atque ad successiones temporales; uno verbo, ad omnia, æquè, ac quilibet ab initio legitimus, sine necessitate petendi dispensationem, seu licentiam quamlibet à Summo Pontifice, vel ab Episcopo. Excipe tamen Cardinalatum, ob peculiarem Constitutionem Sixti V. *Postquam anno* 1595. absolutè nolentis, ne legitimatio per subsequens matrimonium se extendat ad reddendum hominem habilem ad sacram Purpuram.

3 Hæc doctrina certa est, *ex C.tanta qui filii sint legit.& ex l.cum quis C.de natural.liberis.* Covar.*de Spons.p.2.c.8.§.2.à n.21.* Majol.*tr.2.d.172.* & passim Doct.cit.à Barb. *in Collec.addit. C.tanta* quando, inter tuam Nativitatem, & eorum Matrimonium, nullum aliud matrimonium interfit. Sed quid, si intervenerunt aliæ Nuptiæ? Eadem v.g. Berta, ex illicita familiaritate cum eodem Antonio, suscepit Filium nomine Cæsarem, posteà nupsit Petro, quo Petro mortuo, nupsit per secundas legitimas nuptias prædicto Antonio, evaditne legitimus Cæsar?

4 Resp.cum Azor.*p.2.l.10.c.4.n.5.*Sayr.*de cens.l.6.c.10.n.19.*Con.*de Sacr.d.18.dub.12.n.105.*Pont.*de matr.l.11.c.1.n.15.* aliisq; evadere legitimum, quia jam matrimonium hoc legitimum est, atq; in nullo impeditur à nuptiis illis interjectis. Et nota, cum Sayr.*l.c.n.22.*Covar.*l.c.n.10.*Majol.*de irreg.l.1.c.5.n.9.* tum pro hoc, tum pro antecedenti casu, satis esse, si matrimonium subsecutum sit tantummodo ratum, quamvis nondum consummatum.

5 Petes. Si dictus Cæsar beneficium Ecclesiasticum, & Ordines accipiat antequam Berta, & Antonius matrimonio copulentur, validène, & licitè beneficium retinere poterit, subsecuto inter dictos suos Parentes matrimonio, & licitène poterit Ordinum usum exhibere?

6 Resp. Dividenda est petitio. Nam, quoad beneficium, ii, qui sustinent, Irregularem invalidè recipere beneficia, consequenter docere debent invalidè, & illicitè ipsum ea retinere, etiam subsecuto matrimonio. Ratio est, quia actus semel invalidus per solam remotionem Impedimenti, vel per supervenientem habilitatem non validatur. Cùm ergo hi teneant, invalidè ab illegitimo, hoc est ab Irregulari, acceptum fuisse beneficium, consequenter tenere debent, non posse revalidari per supervenientem habilitatem legitimitatis, quam acquirit à subsequente matrimonio.

At quia nos putamus supra, cum Præp.*3.p.q.1.de irreg.d.3.nu.18.* aliisque validam esse, quamvis illicitam ejusmodi receptionem, ideò consequenter hic concedimus, à superveniente matrimonio illam corroborari, ita ut licitè incipiat possideri beneficium. Retentio enim beneficii in nostra sententia erat illicita solùm ob Impedimentum Irregularitatis; hac ergo sublata, non remanebit illicita. De fructibus beneficii anteà perceptis, lege citatos.

7 Quoad Ordines, dico, cum Sayr.*l.c.n.30.*Reginald.*l.3.tr.2.c.2.n.72.*Diana *p.4.tr.2.res.59.* posse prædictum Cæsarem eos, quamvis Sacros (quicquid alii sentiant) licitè exercere subsecuto inter ejus Parentes matrimonio, & ad alios ascendere. Ratio est eadem, quia ejusmodi actus solùm erant illiciti ob Impedimentum Irregularitatis, quo per illegitimitatem Cæsar laborabat, à qua jam nunc est perfectè liberatus.

Hæc non admodùm sunt controversa. Illa duo controvertuntur inter Doctores difficilius, alterum in matrimonio putativo, alterum in filio spurio.

An fiat legitima proles ex matrimonio putativo?

8 Si v.g. Berta, & Antonius dirimenti Impedimento affecti, copularentur matrimonio sine dispensatione, idque bona fide, utpotè ejusmodi Impedimentum inculpatè nescientes, dubitatur, an matrimonium solùm putatum legitimum sit idoneum, ad reddendum legitimum Cæsarem eorum Filium susceptum ante dictum matrimonium? Ratio affirmandi esse potest, quia, ut supra vidimus, propter bonam fidem Parentum, proles, quæ subsequitur matrimonium bona fide susceptum, legitima est; ergo etiam videtur legitima esse proles, quæ antecesit. Et quidem propter dictam rationem, ita sustinet Basilius Pont.*de matr.l.11.c.1.n.13.* favetque Bonac.*de cens.disp.7.q.2.p.3.n.6. V.Addunt.*

9 Resp. Et prius moneo, duplici modo prædictum casum evenire potuisse. Primò, si Berta, & Antonius erant habiles ad matrimonium inter se celebrandum, quando conceptus, vel natus est filius, sed deinde supervenit Impedimentum, propter copulam v.g. quam habuit Antonius cum sorore Bertæ, ex qua dictus Antonius, dictaque Berta facti sunt inhabiles ad nuptias inter se celebrandas; celebrarunt tamen cum inculpabili utriusque, vel alterius ignorantia: atque in hoc casu Cæsar filius non fuit spurius, sed naturalis. Secundò, evenire potuit, si Berta, & Antonius erant inhabiles ad dictum Matrimonium eodem dicto tempore, quo natus, vel conceptus est Cæsar, quia v.g. erant consanguinei infra quartum gradum, & id inculpatè nescientes, matrimonium in facie Ecclesiæ contraxerunt, atque in hoc casu filius susceptus fuit verè spurius.

10 Hoc posito, dico, tum in priore, tum multo magis in posteriore casu Cæsarem filium nequaquam evadere legitimum. Ita Mol.*tr.2.d.172.* Suar. *de cens.d.50.sect.1.n.11.* Ratio est, quia hæc prærogativa reddendi legitimum filium, datur Matrimonio, *Tanta est*, (ait Textus *C. tanta. Qui filii sint legitimi,*) *vis matrimonii*. At prædictum matrimonium putativum, matrimonium non est. Rationi dubitandi facile occurro. Nam, quòd matrimonium bona fide putativum legitimet filios post ejusmodi matrimonium susceptos, expressè habetur in Textu, sed non est expressum, quod simile matrimonium bona fide putativum legitimet filios susceptos ante dictum matrimonium, & multo minus filios verè spurios, ex quibus est in secundo casu Cæsar.

An aliquando spurius legitimetur per subsequens Matrimonium?

11 Casum figuremus claritatis gratia. Berta, & Antonius consanguinei per illicitam copulam suscipiunt Cæsarem filium spurium, deinde dispensationem obtinent, unde legitimum ineunt matrimonium. Quæro, an Cæsar fiat legitimus? Figura eundem casum hoc alio modo, Berta uxor Petri, & Antonius maritus Catharinæ per copulam adulterinam suscipiunt eundem Cæsarem filium utique spurium. Posteà mortuis Petro, & Catharina, unde remanentibus Berta, & Antonio solutis, celebrant iidem inter se secundas nuptias, & Inquirunt à me, an Cæsar legitimitatem acquirat?

12 Aliqui absolutè negant, alii concedunt: sed nisi distinguas, vel errabis, vel solidam tui dicti rationem afferre non poteris. Maximè enim sunt distinguenda duo tempora; vel enim prædictus Cæsar in utraque figuratione casus, & fuit conceptus, & fuit natus eo tempore, quo inter Bertam, & Antonium intercedere nequibat legitimum matrimonium, vel quamvis fuerit conceptus dicto tempore inhabili, natus est tamen tempore, quo jam fuit sive per dispensationem, sive per mortem Petri, & Catharinæ ablatum Impedimentum.

13 Hac distinctione præhabita. Dico primò, in priore dictæ distinctionis casu Cæsarem non fieri legitimum. Ratio est, quia, dum conceptus fuit, & natus ex parentibus actu inhabilibus ad matrimonium, jam contraxit labem damnati sanguinis, nec ullum privilegium illam maculam purgandi unquam à Jure concessum est.

14 Dico Secundò, in posteriore ejusdem distinctionis casu Cæsarem fieri legitimum. Ita Molina, *tom.2.d.172.num.4.* Sanch.*l.8.de matr.*

matr.d.7.n.19 & d.34.n.47. Meroll.*t.2.d.4.c.6.n.128.* Diana *p.4.tr.2.ref.59.Ver.Nota 2.* aliique. Ratio est, quia adest privilegium, seu jus, quod concedit per subsequens matrimonium proli legitimitatem; quando proles vel concipitur, vel nascitur tempore, quo parentes erant habiles ad legitimas nuptias. Sed jam nunc Cæsar, si non conceptus est, tamen est natus dicto habili tempore, ergo, &c.

15 Favet dictæ doctrinæ Imperator. qui *Authent. quib. modis naturs efficitur §. reliqui in fine coll 7.* sic habet.

Cum dubitatur, utrùm oporteat conceptus, an partus respici tempus, sancimus, ut non tempus conceptus, sed partus conspiciatur propter filiorum utilitatem. Si verò contigerit tales aliquas circunstantias Casuum excogitari, in quibus est utilius conceptionis tempus, illud valere magis præcipimus, quod utilius sit nascenti.

Audisti? Certè in nostro casu utilius est Cæsari inspectio temporis sui partus, quàm conceptionis.

16 Verùm Pontius *de matr.l.11.c.2.n.4.* Suar. *de cens.d.50. sect.1.n.3.* G.Hurt. *d.2. de irreg. diff.16.n.56.* Coninch *de Sacram. d.18. dub.52. n.105.* aliique qui nostram, & Molinæ sententiam impugnat, affert duos Textus contra nos, alterum ex Jure Civili, quod certè attentè consideranti nullo modo agit de casu nostro, alterum ex Jure Canonico, quem, quia indiget aliqua explicatione, hìc rescribo.

Si autem vir (ait Sacer Textus *C. tanta, qui filii sint legitimi,*) *vivente uxore sua, aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licèt post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius.*

Hunc Textum pro se stare dicit Pontius, sed immeritò, nam hìc loquitur Pontifex de casu prioris partis nostræ distinctionis duntaxat, quando scilicet filius, & conceptus, & natus fuit tempore illo inhabili. Patet: id enim clarè significant illa Sacri Textus verba (*ex ea prolem susceperit*) suscipere enim prolem, si grammaticè loqui, & intelligere, ut oportet, velimus, non est conceptam solùm prolem habere, sed insuper natam. Juvet hic latinitatis te non esse ignarum, & Nizolium, *V. Susceptus sine*, id adnotantem legere.

17 Adhuc restat casus prædictis affinis. Quid enim, si Impedimentum cesset medio tempore? Enodemus planiùs. Berta ex Antonio consanguineo concepit per incestum: mox antequam Berta pareret, facti iidem sunt habiles ad legitimum matrimonium per consuetam dispensationem: Verùm ante ipsum pariendi tempus, ortum est novum inter eosdem Impedimentum dirimens, putà, quia Antonius cognovit Catharinam sororem Bertæ, quo Impedimento nondum per dispensationem ablato, natus ad lucem est filius. Inquiritur ergo an hic filius acquirat legitimitatem, si obtenta item dispensatione hujus secundi Impedimenti, validum ineant matrimonium Berta, & Antonius.

18 Resp. Acquirere mihi videtur, & Pontio; *l.11. de mat.c.3. §.2.* quamvis enim id expressè non legatur in jure; ex illo tamen colligitur: videtur enim idem privilegium, quod conceditur filio eligendi tempus, sive suæ conceptionis, sive sui Natalis, ut sic habeat, quod sibi utilius est, videtur, inquam, eidem concedi etiam privilegium eligendi medium tempus, quo gestatur in utero: Sed prædictus filius Bertæ, & Antonii medio illo tempore, quo portabatur in utero, fuit filius Parentum habilium ad legitimum matrimonium; ergo hoc eligere poterit filius, ut gaudeat privilegio sibi utili acquirendi legitimum natalem ex subsequenti legitimo matrimonio inter parentes suos inito.

Idem colligitur ex Jure Civili instit. de ingenuis.

Quocunque tempore (ait Imperator) *contigerit, matrem esse liberam, sive Conceptionis, sive Nativitatis, sive uteri tempore, proles nascitur libera.*

19 Quoniam ergo (ut ibidem habet Oenotomus *ibid. n.3.*) in Jure non minus curæ habetur de favore matrimonii, quàm libertatis, ideò pari modo, si medio illo tempore fuerunt Berta, & Antonius apti ad matrimonium, filius acquisivit, esse filium naturalem, atque adeò per subsequens matrimonium acquiret, esse legitimum.

§. IV. *De legitimato per Professionem Religiosam.*

1 Tanquam fundamentum eorum, quæ sunt dicenda, præ oculis hìc habe Textum, in quo professioni religiosæ in religionis favorem, & ut ad illam fideles allicerentur, hoc privilegium purificandi natalia conceditur: quod licèt à Sixto V. sublatum fuerit, fuit tamen à Greg. XIV. restitutum, qui Sixti constitutionem ad terminos Juris communis posteà reduxit.

Filii Presbyterorum (ait Textus, C 1. de filiis Presb. cui ferè simile est c. primum d.56.) *& cæteri ex fornicatione nati ad Sacros Ordines, ne promoveantur, nisi aut monachi fiant, vel in Congregatione Canonica regulariter viventes, Prælationem verò nullatenus habeant.*

Hæc Textus, cujus singulæ clausulæ sunt expendendæ.

Filii Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati.

2 Ignoro igitur cur aliqui, ut Anton. Ross. *de legitim. l.3. fine*, dixerint, solùm filios naturales, non verò spurios hoc privilegio gaudere. Ignoro, inquam, nam filii Presbyterorum spurii sunt. Omnes igitur cum Sanch. *in Dec.l.5.c.5 num.9.* Castr. *tit.3. tr.16, d.2.p.8.num.8.* aliisque, participes privilegii pronuntiant, sive sint spurii ex Presbyteris, sive ex adulteris, sive ex incestuosis, &c. Jam enim hi sunt nati ex fornicatione, quæ transcendit per cæteras luxuriæ species, & sanè id convincit communis ratio pro omnibus, & favor Religionis prædictus.

Neque nihilum te dimoveat sola expressio Presbyterorum, id enim factum est ob magnum odium, quo Ecclesia peccantes ministros suos meritò prosequitur.

3 Ignoro rursus, cur apud Castr. & Sanch. *loc. cit.* aliqui affirment, ex vi hujus privilegii tolli per professionem religiosam omnium Irregularitatum species, excepta ea, quæ oritur ex Bigamia, & ex homicidio voluntario: ignoro, inquam, nam manifestè solùm loquitur textus cum Castrop. *loc. cit.* citante Less. de ejusmodi filiis patientibus defectum natalium; de aliis ne verbum quidem. Vide tamen, quæ dicam *c.23.n.7.*

Ad Sacros Ordines ne promoveantur, nisi aut Monachi fiant, &c.

4 Ex hac clausula affirmant nonnulli, ut Sayr. *de cens.l.6.c.11.n.3.* illegitimum posse quidem post Professionem Religiosam ad Sacros ordines promoveri, at, si fortè in sæculo fuit sine dispensatione promotus (utique cum peccato) non posse exercere Ordinum dictorum actus sine dispensatione Pontificia, quia verba Textus concedunt quidem monachis, posse promoveri, non verò eosdem in sæculo jam promotos posse ordinum actus exercere.

5 Verùm reiicienda est hæc limitatio, secundùm Sanch. *l.5. in Dec.c.5 n.10.* Laym. *l.4.tr.5.c.10.n.4.* quia id conceditur per professionem illegitimis, quod eisdem, seclusa hac concessione denegabatur: at denegabatur, tum promoveri, tum promotum posse ministrare. Et quidem, dum Textus solùm excipit, ne iis prælatura conferatur, tacitè concedit omnia alia, cùm exceptio firmet regulam in contrarium.

Nisi aut Monachi, vel in Congregatione Canonica regulariter viventes.

6 Quoniam Monachus, seu Religiosus quis dici potest, Primò, per ingressum in Religionem per modum educationis, ut loquitur Rod. *t.1.q.reg.13.ar.4.* quo quis antequam incipiat annum Novitiatus, animo ingrediendi commoratur in Monasterio. Secundò, per ingressum in ipsum annum Novitiatus. Tertiò, per ingressum in ipsam Religionem per professionem solemnem, & potest addi, Quartò, per ingressum in Societatem Jesu post biennium Novitiatus, nuncupatis votis simplicibus, quæ licèt non sint solemnia, constituunt tamen ex peculiari Jure Societatis verum Religiosum. Quoniam, inquam, his quatuor modis potest quis dici Religiosus, inquirendum est hìc, an per hos omnes ingressus acquirat illegitimus dictum Canonis beneficium, putà impuri Natalis purgationem?

7 Dico Primò, cum Suar. *de cens.d.50. sec.5. à n.12.* Sanch. *l.5. in dec.c.5.n.12.* Castr. *t.3.tr.16.d.2.p.8.n.11.* Gib. *de irreg.c.6.d.3.n.5.* non acquirit per primum, immò nec per secundum ingressum: quicquid dicat Rodr. citatus, putans acquirere per utrumq; Ratio nostra evidens est, quia in hac Decretali, de cujus vi loquimur, & quam explicamus, conceditur hoc privilegium illis, qui fiant Monachi: at per educationem, vel ingressum in Novitiatum nemo verè monachus efficitur, sed per illa probatur, ut fiat Monachus. Et quando dicitur (vel in Congregatione Canonica viventes) satis explicatur ex aliis juribus, locutionem esse de perpetuò ibi degentibus. Non rectè igitur Summator prætentis decretalis sic eam inscripsit (*Illegitimus non ordinatur, nisi, ut Religiosus fiat*: sed melius sic inscripsit Abbas *Illegitimus non potest ordinari, nisi Religiosus fiat.*

8 Dico Secundò. Acquirit illegitimus hoc Natalium beneficium per tertium, & per quartum ingressum. Per tertium certa res est, quia professioni solemni conceditur hoc privilegium. De quarto facilè probatur, quia Greg. XIII. *Ascendente Domino*, & probant Sanch. *l.c.n.13.* & Castr. *l.c.n.11.* definivit eos, qui post biennium emittunt Vota, quamvis simplicia, in Societate, esse veros Religiosos. Unde gaudent prorsus omnibus privilegiis, quibus alii professi gaudent.

An legitimatio per Professionem acquiratur ipso facto?

9 His adnectendæ sunt duæ celebres quæstiones. Prima, an Professio Religiosa concedat ipso facto hoc privilegium, an insuper, præter ipsam professionem requiratur ministerium superiorum, quasi applicantium suis professis hanc legitimationem, ita ut donec accedat ejusmodi concessio, non possit dictus professus ordinibus initiari?

10 Resp. Bona venia P. Martini Prat. *in manusc. de irreg. d.2. p.2.c.8.n.10. fol.143.* latè id, sed non efficaciter probantis sentio cum Sanch. *l.c.n.6.* ipso facto per dictam professionem, & per dicta vota biennii hoc privilegium concedi. Ratio mihi manifesta ducitur ex ipsis verbis allatæ Decretalis; Non promoveantur (inquit) nisi Monachi fiant: Ergo, si fiant Monachi, promoveri possunt. Cur ergo tu addis expectandam esse aliam licentiam à tuis Superioribus concedendam?

11 Dices cum Prates *l.c.n.12.* Summi Pontifices, tum aliquibus secundùm Sixtum IV. *Prædic. & Min.* Eug.4. *Congreg. S. Justinæ ap.* Rodriquez, *t.1.q.reg.13 art.6.* Religionibus, tum Societati secundùm Paulum Tertium, *licet Debit.* concesserunt peculiare privilegium, ut possint dispensare cum suis professis in defectu Natalium; ergo supponitur necessaria ejusmodi dispensatio à Superioribus con-

concedenda; si enim ex vi Juris communis præsentis Decretalis, quam explicamus, concessa absolutè Religiosis fuisset Natalium purgatio, cur fuisset novum privilegium ipsorum Superioribus concedendum?

12 Resp. per privilegium allatæ Decretalis non tollitur adæquatè defectus Natalium; Excipitur enim receptio Prælaturæ. Hæc ergo concessa est per novum privilegium à Summis Pontificibus. Adde, multa ejusmodi privilegia frequentissimè concedi, ad tollendos scrupulos, vel pro amplectentibus opinionem contrariam, ut à nobis notatum sæpè est. *In opusc. de Sacrif. Missæ l.1.c.2.§. 5.n.11.* ex Suario *de Euchar. d.81. sect.28. V. Quartò addendum.* Castr. *t.2. tr.7. d.2. p.4. n.6.* aliisque.

An legitimatio per Religionem perseveret in Religioso ad sæculum fortè revertente?

13 Altera celebris, & certè utilissima quæstio hîc se offert illa, quam in præsenti titulo proposuimus, in qua certa sunt duo, tertium verò est controversum.

14 Certum est Primò, eum, qui ad sæculum redit ex eo capite, quòd probaverit suam professionem esse nullam, nulla ratione hoc privilegio gaudere in sæculo posse. Patet, quia neque gavisus est in Religione, cum verè nullam professionem emiserit. Professio enim apparens, (ut rectè advertit Lez. *V. irreg. t.2. ref.311.*) non habet vim extinguendi Irregularitatem ex impuris Natalibus contractam. Immò non solum dictos illegitimos, sed quoscunque revertentes ad sæculum, ex eo quòd nullam suam professionem probaverint, si fuerunt ordinati in Religione ad titulum Paupertatis, esse suspensos supra *l.7 de Ord. c.6. §.3. n.4.* notavimus.

15 Certum est Secundò, Eum, qui ad sæculum eiicitur, ita ut remaneat ligatus votis Religiosis, sicuti eiici solent Incorrigibiles, hoc privilegio frui: Sicuti enim remanet in ipso solemnis professio, ita effectus ipsius, nempè extinctio Irregularitatis in eodem remaneat, necesse est. Adverte tamen, adesse Decretum 21. Sept. 1624. apud Donatum *de Regul. tr.8. q.7. & q.35. n.7. & 8.* Sacræ Congregationis, quo omnes ejecti à Religione, & extra illam degentes, sunt perpetuò suspensi ab Ordinum exercitio, nec Ordinarios posse in hoc dispensare.

16 Controversum autem est, An Religiosus Societatis, qui post biennium emisit vota simplicia, quique, ut supra diximus, defectum Natalium per hæc vota purgavit, An, inquam, si solutus, ut fit, ejus votis, dimittatur ad sæculum, amittat privilegium legitimati Natalis?

17 Resp. Non amittere docet Sanch. *l.5. in Dec. c.5. n.14.* & Barbos. *de Jure Eccl. l.1. c.42. n.192.* quia ex una parte extincta fuit ejusmodi Irregularitas per illa vota, & ex alia, nullum vestigium in Jure est, quo probari possit, eam reviviscere, & iterùm hominem illum commaculare.

Amittere docet Turrianus *de cens. d.75. dub.2.* Henr. Rodr. *ref.76. n.7.* Diana *p.4. tr.2. ref.66.* cum aliis, unde illum nec posse suscipere Ordines, nec ministrare in susceptis, affirmat. Ratio est, inquit, quia privilegium hoc statui Religioso concessum est; ergo, eo cessante, & illud cessare oportebit. Neque mirum, si in mutatione status personæ, mutetur etiam personæ privilegium, sic enim Vidua, ac Pupillus, si illa Maritum, hic majorem ætatem acquirat, amittunt privilegia illis statibus competentia. Quòd si dicas, novum id esse, ut semel data dispensatione de Irregularitate, hæc iterùm revertatur.

Respondet, ad novum hoc genus Votorum, per quæ efficitur quis verè Religiosus, & tamen dissolvi ea possunt, ex parte superiorum debuisse novum genus dispensationis connecti juxta mentem Legislatoris concedentis eam statui Religioso, non verò ei, qui liber à prædicto statu recedit.

18 Hæc opinio posterior apparet mihi, & Gibalino *de irreg. c.6. q.3. n.6.* probabilior; priorem tamen tutam, & probabilem esse idem Gibalinus fatetur.

19 Denique alius casus excogitari, immò & esse non difficulter posset, si Summus Pontifex Religioso professo impurorum Natalium concederet ob bonum aliquod publicum, ut omninò à Votis liber reverteretur ad sæculum, An prædictum privilegium amitteret, ita ut sine nova dispensatione non posset ministrare in ordinibus, si quos haberet, vel eos recipere, si non haberet?

20 Resp. Non amittere, suadent rationes modò dictæ à Sanchez, & Barbosa. Adde, dispensationem Pontificis, cùm sit Summi Principis, atque in præsentia hæc sit ob bonum publicum concessa, videri ampliandam, atque adeò includere & hunc favorem, de quo loquimur.

Amittere suadent rationes modò dictæ Turriani. Adde cum hæc sint duo privilegia, alterum revertendi ad sæculum, alterum suscipiendi ordines, vel ministrandi in illis, concessionem unius non inferre concessionem alterius. Utraque ergo sententia mihi videtur non improbanda.

Prælationem verò nullatenus habeant.

21 Perplacet mihi consideratio Castr. *t.3. tr.16. disp.2. p.8. n.9.* docentis, solam prælationem negari illegitimis ascitis in Religionem. Quare quæcunque alia officia, etiam Beneficia, nec simplicia solùm, quod plures spontè concedunt, verùm etiam curata, quæ prælationem secum non afferunt, concedi illis sine alia dispensatione possunt. Ratio est, quia solam prælationem Sacer Textus excludit. Addit tamen Castr. duo l. c. Primò, in praxi sequendam esse communem sententiam excludentem prædictos à Beneficio curam animarum habente. Secundò, ex hac legitimatione procedente à professione Religiosa, illegitimum non fieri aptum ad succedendum bonis Paternis, quia nullibi id conceditur, adducitq; Suarium, Covar. Sanch. contra nonnullos, quos idem citat.

22 Nomine autem prælationis (utique Suar. Sanchez, Castrop. *citati*, sive extra, sive intra Religionem, quia nihil distinguit Textus) veniunt illa omnia officia, quæ adnexum habent jurisdictionis usum in subditos. Ejusmodi funguntur Abbas, Prior, Guardianus, Præpositus, Provincialis, Generalis. Quare prædictus illegitimus, qui professionem emisit, poterit esse procurator, præfectus alicujus ministerii, minister, Æditnus, Magister purus Novitiorum, immò & habere quodcunque munus, cujus cura, & jurisdictio competat vi delegationis. Lege citatos. Non potest tamen esse Vicarius Generalis Episcopi, quia Vicarius est dignitas habens ordinariam Jurisdictionem, ut ex Rodriq. Sanch. & Barb. notat Gib. *de irreg. c.6. q.3. n.9. fine.*

23 Et, quid de munere Abbatissæ, seu priorissæ, quod certè est munus prælationis in jure, *C. de indem. §. Sanè de elect. in 6.* ut not. Bart. *l.1. n.43. c. de dignit. l.12.* & Dec. *l. Fœm. n.8. ff. de jur.*

Resp. Putant nonnulli, ut Rodr. *t.1 q. reg. 13. ar. 21.* Portella *in dub. Reg. V. Abbat.* Diana *p.4. tr.2. ref.101.* Illegitimam monialem posse sine dispensatione eligi in Abbatissam, seu Priorissam. Ratio est (inquiunt) quia in jure prohibente prælaturas illegitimis Religiosis nunquam fit mentio fœminarum. At sicuti habetur in eodem jure *C. Generali de elect. in 6.* ad illas odia (quale esset hoc) non extenduntur, nisi de iis expressa mentio fiat, ergo, &c.

24 Confirmatur Primò, quia in motu Sixti Quinti edito contra illegitimos Religiosos, qui deinde fuit reductus ad terminos juris communis à Greg. XIV. ut supra dictum est, expresè conceditur monialibus illegitimis, ut creari Abbatissæ possint.

25 Confirmatur Secundò, quia testatur Sellus, *in select. C. an. c. 29. n.24.* decisum fuisse in una Cordubensi anno 1581. Illegitimam esse posse Abbatissam sine Pontificis Summi dispensatione.

26 Nihilominus judico cum Barb. *in coll. ad c.1. De filiis Presb.* Say. *de cens. l.6. c.11. n.3 fine.* Sanctar. *var. c.40. n.7.* Sanch. *in Dec. l.5. c.5. n. 19. Ubi, quid de non Virg. Bigama.* Castr. *t.3. tr.16. d.2. p.8. n.12.* & aliis non posse. Ratio est, quia in monialibus militant eædem rationes, idest timor imitationis incontinentiæ Parentum, & esse indecorum, & periculosum, præfici illegitimam; quæ rationes militant in viris: quando autem eadem prorsus est ratio, etiam in odiosis, par esse, eandem fieri resolutionem fusè probat Decius. Ex quibus patet ad argumentum prioris sententiæ.

27 Ad primam confirmationem clara est responsio, Cùm enim ea Sixti V. constitutio sit jam reducta ad terminos juris communis; In jure autem communi repellantur fœminæ illegitimæ à prælaturis, propter identitatem rationis cum viris, ut jam dictum est, sequitur nunc, illegitimas moniales non posse ad Abbatissæ munus assumi. Adde evidens signum esse in jure repelli illegitimas ab hoc munere, quandoquidem, ut illæ possent admitti, necesse fuit, ut Sixtus expresè id per illam suam constitutionem tunc declararet.

28 Ad secundam confirmationem. Resp. nihil inferri contra datam doctrinam: Decisio enim illa solùm dicit, posse sine dispensatione Pontificis, sed non negat adhibendam esse dispensationem prælatorum.

29 Hanc responsionem melius intelliges, si recolas, Religiosos, ut modò *n.12.* dictum est habere privilegium, ut eorum Generales, & Provinciales possint dispensare suos professos illegitimos ad prælaturas. Idem ergo privilegium habent Moniales, teste Rodr. *tr.1. q. Reg. 13. ar.6. & 23.* ut nimirum, si sint exemptæ, à suis Provincialibus vel Generalibus, si verò sint non exemptæ à suis Episcopis, in hoc dispensari possint: Est enim communis doctrina, legem statuentem de Maribus extendi ad fœminas, quando materia, de qua agitur, æquè pertinet ad utrosque. Hoc posito, jam clarè intelligis, cur decisum fuit, illegitimam posse esse Abbatissam sine dispensatione Summi Pontificis; potest enim esse ex vi privilegii, (non quidem ex vi juris communis) sine dicti Summi Pontificis immediata, sed semper cum suorum prælatorum dispensatione.

§. V. *De legitimato per rescriptum Principis.*

1 Legitimatio concessa à Principe differt à dispensatione ab eodem concessa: hæc enim, secundùm Mol. *tr.2. d.172. n præs. 5.* Lotter *de Benef. t.1. l.2. q.48. à n.116.* aliosque apud Covar. *de spons. p.2. c.8. §.8. n.5.* & Suar. *de cens. d.50. sect.5. n.7.* relicta illegitimitate, habilem pronunciat hominem ad aliquem effectum, ad quem anteà erat inhabilis: ut si illegitimo concedat Pontifex, ut possit ordinari. At legitimatio tollit omninò inhabilitatem, unde si est absoluta, seu totalis, concedit omnes effectus, qui legitimo solent convenire. Dixi (si est absoluta, &c.) nam potest Princeps aliquem legitimare, sed velle, ut non omnes effectus conveniant sic legitimato, sicuti fecit Pontifex legitimando professum in Religione; qui tamen noluit, ut effectus acquirendi Prælaturas illi legitimationi connecteretur: Et Jura Civilia, quamvis naturalem filium le-

legitiment per ſubſequens matrimonium, tamen Sixtus Quintus noluit, ut haberetur effectus acquirendi dignitatem Cardinalitiam, ut ſupra indicavimus. Meritò ergo abſolutam legitimationem, ut diſtinctam à diſpenſatione ſic Tuſcus V. Legitimat. *concl.* 215. cum aliis deſcribit.

Eſt donum Principis, quod extincto impedimento illegitimitatis, reſtituit quempiam primævis Natalibus, ac ſi ab ipſa ſuconceptione fuiſſet legitimus.

2 Quoniam verò legitimatio, cùm ſit favor Principis tollens impedimentum, eſt amplè interpretanda, diſpenſatio autem, quia remanente impedimento, reſtringit leges affigentes multos effectus tali impedimento, eſt ſtrictè interpretanda, ideò valdè diligenter ſunt verba Principis perpendenda, ex quibus colligatur, an reſcriptum contineat legitimationem totalem, an legitimationem reſtrictam, an diſpenſationem.

3 Et quidem, ſi Princeps abſolutè dicat: *Legitimo te ad omnia*: & nihil addat, quod reſtringat, manifeſtè eſt totalis legitimatio. Si verò verba Principis prius ſignificent legitimationem, & deinde addant reſtrictionem, erit legitimatio quidem, ſed non totalis, ut, ſi Princeps dicat: *Legitimum te pronuntio, dummodo ad talem dignitatem non aſſumaris*, Vel: *legitimo te, ſed talem effectum legitimationis non habeas*. At, ſi verba ejuſdem Principis in eadem oratione dent legitimationem, & ſimul reſtrictionem; tunc erit diſpenſatio, ut ſi dicat: *Legitimo te ad Beneficia, & dignitates, non autem ad Beneficia curata. Legitimo te ad Ordines tantummodo Minores, &c.* Sed hæc minutiùs lege apud Sanch. *l.* 8. *de matr. d.* 7. Molin. Covar. Lotter *l. c.* Suar. *de cenſ. d.* 50. *ſect.* 5. *à n.* 7. aliosque.

4 Illud denique hic adverte diligenter, ſed videndum latiùs apud citatos, cùm Princeps ſit alius ſæcularis, qualis eſt pro hac re noſtra Rex v. g. alius Eccleſiaſticus, qualis eſt Summus Pontifex, adverte, inquam, legitimationem, etiam abſolutam conceſſam ab altero ex his Principibus non tollere omnes effectus illegitimationis, ſed eos tantùm, ad quos ſe extendit ejus Principis auctoritas: neque enim legitimatus à Rege poterit ordines ſuſcipere, quia Rex non eſt ſupra jus Canonicum, nec legitimatus à Pontifice poteſt ſuccedere in bonis, vel officiis temporalibus, extra loca ipſi Pontifici temporali juriſdictione ſubjecta.

§. VI. *De diſpenſatione illegitimi.*

1 Remanente, ut modò diximus, illegitimitate, poteſt Princeps diſpenſare illegitimum, ut non obſtante tali impedimento aliquem, vel aliquos actus exercere poſſit, à quibus per illegitimationem erat arcendus.

2 Diſpenſatio autem, quamvis ſit Beneficium Principis, eſt tamen ut modò item innuimus, ſtricti juris, & odioſa, hoc eſt ſtrictè debet intelligi. Ita Sanch. *l.* 8. *de matr. d.* 1. *n.* 3. & 10. Suar. *de leg. l.* 6. *c.* 10. *præſert. n.* 4. & *c.* 11. *præſert. n.* 10. & pluribus ornat Tuſc. *V. Legitim. conc.* 220. Merol. *t.* 2. *d.* 4. *c.* 6. *à n.* 38. Principis enim beneficium tunc latiſſime interpretandum eſt, quando continet præjudicium ſolius concedentis, conceditur que præter jus, non verò, quando conceditur contra jus, qualis eſt diſpenſatio, de qua nos loquimur, quæ conceditur relaxando jura lata contra illegitimos, quos ipſa jura irregulares conſtituunt.

3 Labor igitur noſter in hoc §. erit, ut videamus, qua riſtrictione, vel ampliatione (quando verba non ſunt clara) intelligendæ ſunt ejuſmodi diſpenſationes circa irregularitatem, de qua noſter eſt ſermo. Nec id melius effici poſſe video, quàm ſubdendo ſequentia, quæ ex data doctrina colliguntur; & adverto, hæc omnia uſui eſſe, non ſolùm pro diſpenſatione irregularitatis ortæ ex illegitimo Natali; verùm etiam ex quocunque alio capite; hìc tamen ſignate ponuntur, quia frequentius pro hoc capite peti, & concedi ejuſmodi diſpenſationes ſolent.

Signa diſpenſationis ampla, vel ſtricta.

4 Primò enim diſpenſatus ad ordines (ſi nihil aliud addatur) intelligitur ſolùm diſpenſatus ad Primam Tonſuram, & ad Minores. Ita Sanc. *l. c. n.* 26. Dico (ſi nihil aliud addatur) nam, ſi notum diſpenſanti fuerit, petentem diſpenſationem fuiſſe Ordinibus Minoribus initiatum, intelligitur de omnibus Majoribus. Ita Sanch. *ibid.* ſecus diſpenſatio nihil operaretur, & eſſe inanis.

5 Secundò. Diſpenſatus ad ordines, atque adeò, ut dictum eſt, ad Minores, non, ut habet idem *ibid.* intelligitur diſpenſatus ad Beneficia, quia eſt res ſeparabilis Ordo Minor à Beneficio, unde non ſequitur concedi hoc, ſi concedatur illud.

6 Tertiò. Diſpenſatus ad Beneficium intelligitur ſolùm diſpenſatus ad Beneficia ſimplicia. Lege Barboſ. *de Pot. Ep. alleg.* 45. *num.* 7. Lotter. *de re Benef. l.* 2. *q.* 48. *n.* 153.

7 Quartò. Diſpenſatus pari modo ad beneficium non intelligitur niſi ad ſimplex, non verò ad curatum, nec ad Canonicum, nec ad dignitatem Eccleſiæ Cathedralis. Ita iidem *ibid.*

8 Quintò. Diſpenſatus ad Beneficia ſæcularia non intelligitur diſpenſatus ad regularia, etiam ſi ipſe fiat regularis. Lege Samuel. *de elect. t.* 2. *tr.* 2. *d.* 6. *contr.* 23.

9 Sextò. Univerſaliter diſpenſatus in uno aliquo genere determinato v. g. ad dignitates, non intelligitur ad Beneficium Curatum. Ita Azor. 2. *p. l.* 6. *c.* 3. *q.* 10. Barb. *de Pot. Epiſc. alleg.* 45. *n.* 11. & 13. Dignitates enim in Cathedrali, vel Collegiata non includunt curam animarum.

10 Septimò. Diſpenſatus ad dignitates, etiam ſi dicatur: *Diſpenſo te ad omnes dignitates*, non intelligitur ad Epiſcopatum. Ita Azor. *l. c. q.* 8. Barb. *l. c. n.* 14. Epiſcopatus propriè non eſt dignitas, ſed culmen dignitatis, licèt, ut probabile contrarium admittat, & certè meritò Merol. *t.* 2. *d.* 4. *c.* 6. *n.* 59.

11 Contra. Diſpenſatus ad omnes ordines intelligitur etiam de omnibus Sacris. Ita Sanch. *ib. n.* 26. Diſpenſatus ad ordinem ſuperiorem v. g. Diaconatum intelligitur etiam de inferioribus, v. g. de ſubdiaconatu, non verò de ſuperiore, v. g. de ſacerdotio. Lege Sayr. *de cenſ. l.* 6. *c.* 11. *n.* 20.

12 Diſpenſatus ad Clericatum, ſeu, ut fiat Clericus intelligitur ex Sanch. *l. c. n.* 26. de omnibus Minoribus, licèt intelligi ſolùm de prima Tonſura teneant aliqui; ut Merol. *t.* 2. *d. c.* 6. *n.* 43.

13 Diſpenſatus ad ordines Sacros, ita Sà *V. Diſp. n.* 14. Sanch. *l. c. n.* 27. Merol. *l. c. n.* 48. Caſtr. *t.* 1. *tr.* 3. *d.* 4. *p.* 9. *n.* 4. intelligitur, etiam de Beneficio ſimplici, quia Ordo Sacer ex Jure ſemper debet, ex Trid. *ſeſſ.* 21. *de Refor. c.* 2. conferri poſſidenti Titulum Beneficii; habens enim Patrimonium, vel Penſionem, ſolùm ex diſpenſatione Epiſcopi poteſt, ex eodem Concilio, promoveri.

14 An diſpenſatus ad beneficium majus poſſit legitimè ſuſcipere beneficium minus? v. g. diſpenſatus ad Epiſcopatum poſſit ſuſcipere dignitatem Cathedralis Eccleſiæ, vel diſpenſatus ad Archiepiſcopatum poſſit ſuſcipere Epiſcopatum, diſcrepant Doctores. Negat Sanch *l. c. n.* 32. Sayr. *de cenſ. l.* 6. *c.* 11. *n.* 22. 29. & 30. aliique. Concedunt multi apud eundem Sanch. quos ſequitur latè Prat. *in man. de irreg. d.* 2. *c.* 10. *n.* 19. Id vide latiùs apud dictum Sanch. & ap. Merol. *l. c. n.* 66.

15 Sed adhuc quæres Primò, An diſpenſatus ad Beneficium intelligatur diſpenſatus ad penſionem?

Reſp. Nobis, qui ſuſtinemus probabile eſſe, ſupra *c.* 6. §. 3. *n.* 10. Irregularem poſſe acquirere puram penſionem, etiam Eccleſiaſticam facilis eſt hujus quæſtionis reſolutio. Dicimus enim ſuperfluum nobis eſſe quærere, an diſpenſatus ad beneficium intelligatur diſpenſatus ad puram penſionem; Nos enim negamus ad acquirendam penſionem, opus eſſe diſpenſatione. In ſententia eorum, qui id non admittunt, is quærat, cui otium eſt id quærendi.

16 Quæres Secundò. Si Orator, id eſt is, qui petit diſpenſationem poſtulet abſolutè diſpenſari ſibi in defectu Natalium, & Pontifex abſolutè reſpondeat: (diſpenſamus) quomodo interpretanda eſt ejuſmodi diſpenſatio?

Reſp. De rigore juris ſtrictè, atque adeò ad unicum tantùm actum ſeu effectum, puta ad ſolùm Ordines Minores propter rationem modò *n.* 2. dictam. At de ſtylo Curiæ, largè, atque adeò ad omnes effectus, quos Pontifex poteſt. Ratio eſt, quia Pontifex nunquam ſolet diſpenſare ſic abſolutè (diſpenſamus) niſi, quando vult habilem reddere Oratorem ad omnes effectus, à quibus irregularis arcebatur. Et ſub hac diſtinctione interpretandi ſunt Suar. *de cenſ. d.* 41. *ſect.* 3. *n.* 3. Sanch *l. c. n.* 28. *l. c. p.* 10. *nu.* 3. Merol. *l. c. nu.* 47. & alii, dum dicunt, diſpenſationem abſolutè datam concedere omnes effectus.

§. VII. *Quid exponere debeat illegitimus, quando petit diſpenſationem.*

Ubi

De illa clauſula (*Dummodo incontinentia Paternæ imitator non ſit.*)

1 Quamvis, ſpectato jure, aliqua poſſet tacere Orator, ſeu poſtulans diſpenſationem Natalium, ſpectato tamen ſtylo Curiæ, qui certè, ne in multas ambiguitates, & ſcrupulos involvaris, eſt obſervandus. ſcito, hanc diſpenſationem non ſubſiſtere firmiter, niſi exprimatur defectus, ſuper quo diſpenſari debet, omneſque illius qualitates, quibus moveri Pontifex poteſt, ad gratiam concedendam, negandamve. Quare exprimendum eſt, an Parentes fuerint ſoluti, an conjugati, an Voto ſolemni Caſtitatis adſtricti, an per Adulterium, vel Sacrilegium ex utraq; parte patratum, an per inceſtum ex affinitate, vel conſanguinitate, & quo gradu. Ita Pyr. Corrad. *in praxi diſpenſat. l.* 3. *c.* 1. Sam. *de elect. contr.* 22. *fol. mihi* 400. Leand. *de irreg. diſp.* 4. *q.* 61. & 62. aliique.

2 Addit *ibid.* Corradus, id etiam eſſe cuſtodiendum ab iis, qui petunt diſpenſationem à ſuis ſuperioribus regularibus, quando hi gaudent privilegio legitimandi ſuos. Sed Leand. *l. c. q.* 84. probabile judicat, tunc qualitatem illegitimationis non neceſſariò explicandam, quia ſuperiores Regulares ſemper intendunt tollere abſolutè hanc irregularitatem ex quacunque tandem cauſa provenerit. Certè id probabile eſſe inficiari nolo.

3 Huc per occaſionem reducamus explicationem illius clauſulæ, quæ ſolet apponi in reſcripto hujus diſpenſationis, ſcilicet (*Dummodo continentia Paternæ imitator non ſit.*) Nec profectò alia explicatio requiritur, niſi ut videamus, an conditionem importet, ita ut ſi ea non ſervetur, nulla ſit diſpenſatio.

4 Reſp. Mandoſius *de Signat. Gratia ſuper defectu natal.* Vide etiam Lotter. *de re Benef. t.* 1. *l.* 2. *q.* 48. *n.* 137. dicit, non inducere conditionem; ſi enim eſſet conditio, infinitæ (inquit) diſpenſationes nullæ redderentur. P. Prates *loc. cit.* cenſet, incontinentia, ſi ſit noto-

notoria, dispensationem sub dicta clausula fore nullam, nihilq; Oratori favere, quia notoria incontinentia maximè est detestabilis, at fore validam, ait, atque Oratori favere, si sit occulta.

§. VIII. *Quis dispensare potest in Irregularitate ex Defectu Natalium?*

1 DE Summo Pontifice non est dubium. De Prælatis Regularibus, & de Commissario Bullæ Cruciatæ innui sup. *c.* 15. §. 15. Nunc ergo solùm est de Episcopis agendum.

2 Dico Primò, nec Episcopum, & consequenter nec Capitulum, Sede Vacante, nec Vicarium Generalem, &c. posse dispensare illegitimum ad ordines Sacros, nec ad Beneficia Sacros ordines requirentia. Patet id ex universali doctrina, quia inferior non potest dispensare in lege superioris, &c.

3 Dico Secundò, posse tamen Episcopum ad primam Tonsuram, & ad ordines Minores dispensare cum quocumque illegitimo suæ Diœcesis etiam ex copula damnata, ut item ad illa Beneficia simplicia, quæ non requirunt in accipiente nisi primam Tonsuram, vel dictos ordines. Ratio est, quia id concedit ipsis jus commune *c. 1. de filiis Presbyter. in 6.* ut communiter notatur à Doctoribus, ut Suar. *de cens. d. 50. sect. 5. n. 2.* Sayr. *de cens. l. 6. c. 11. n. 8.* Lotter. *de re Benef. t. 1. l. 2. q. 48.* Gigas *de Pens. q. 17.* aliisque. Immò si adsit aliquod Beneficium simplex requirens ordinem Sacrum ex instituto ipsius Episcopi, & non ex Jure communi, sanè, quia Episcopus poterit tunc suo statuto ex causa dispensare, poterit item ex causa admittere illegitimum ad tale Beneficium.

4 Hic, quia sæpè id non advertunt Episcopi, illud moneo, quod alibi universaliter dictum est, nempè ad dispensationem expediendam circa disposita à Jure debere multo magis adesse causam rationabilem, secus irritam esse, nec solùm illicitam; ad ea enim, quæ sunt Juris communis, non habet Episcopus absolutam potestatem, &c.

5 Dixi (suæ Diœcesis,) ut notarem, suo familiari, triennali, si is fuerit alterius Diœcesis, non posse Episcopum hanc dispensationem conferre: sunt enim duo privilegia, Admittere illegitimum ad ordines, & dispensare eumdem in Natalibus. Quare, quamvis Episcopus illud possit; non potest hoc, quia potestas dispensandi, non extenditur ad diversa, quæ separata subsistere possunt, & à separatis non fit illatio. Ita colligitur *ex c. ad Audientiam de Decimis.*

6 Non nego tamen, posse, Episcopum hujus Diœcesis admittere ad Beneficium simplex eum, qui à suo Episcopo fuit dispensatus ad ordines Minores, iisque fuit ritè initiatus, quia tunc Impedimentum illegitimi sanguinis jam ritè ablatum à suo Episcopo, quoad hunc effectum, fuit.

7 Ex dictis sequitur, posse ut vult Barb. *de pot. Episc. p. 2. alleg. 45. n. 22.* Bellet. *disquis. Cler. p. 1 Tit. de discipl. Cler.* §. 3. *n.* 27. Episcopum dispensare illegitimum ad Canonicatum Ecclesiæ Collegiatæ, etiam Insignis, non requirentem ordinem Sacrum, & dimidias portiones, & ad inferiora Beneficia Ecclesiæ Cathedralis, etiamsi his accessoriè sit adjuncta animarum cura: hæc enim sunt Beneficia ex se simplicia.

8 Contrà, sequitur, non posse Episcopum dispensare prædictum ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis, quia Trid. *sess. 24. c. 12. de Refor.* his Canonicatibus adnexuit ordinem Sacrum. Cùm ergo Episcopus non possit dispensare illegitimum ad ordines Sacros, nec poterit ad ejusmodi Canonicatum. Immò puto apud Barb. *l. c. n.* 32. & Sayr. *l. c. n.* 13. (quicquid cum Prat. *l. c.* alii communiter dicant) etiam ante Trid. & nunc, ubi Tridentinum non esset receptum, non posse. Ratio est, quia ejusmodi Canonicatus longè præstant Beneficiis simplicibus, acceduntque proximè ad dignitatem; nam propterea hi Canonici sunt de Consilio Episcopi, admittuntur ad ejusdem osculum, vocantur ab eodem fratres, eliguntur in Judices Conservatores per privilegia Mendicantium, iisdem committuntur rescripta Pontificia, &c.

9 Supersunt duæ difficultates. Altera, an cum illegitimo promoto ad Ordinem Sacrum bona fide, possit Episcopus dispensare, ad illum exercendum, & ad ulteriores suscipiendos?

10 Resp. Quamvis Navarr. *l. 1. Con. tit. de Filiis Presb. cons. 4. nu. 2.* Castr. *t. 6. d. 6. de cens. p. 9. n.* 10. Laym. *l. 2. tr. 5. p. 5. c. 5.* aliiq; concedant; tamen iis ego, & Suar. *de cens. d. 50. sect. 5. n. 3.* acquiescere non possumus, quia bona fides æquè in hoc, atque mala, non tollit Impedimentum illegitimi Natalis. Qua ratione ergo poterit Inferior Papa illi dispensare? Contrariam tamen, hoc est Navarri opinionem, non improbabilem esse, pronuntiat Dian. *p. 10. tr. 11. R.* 24. cui tunc ego suffragabor, quando aliquam is viam significaverit, unde ad probabilitatem hanc inveniendam, penetrare valeam.

11 Dices. Ecclesia hunc ligatum bona fide Sacris ordinibus non præsumitur nolle admittere ad cæteros.

Resp. id nihil aliud probat, nisi facilitatem obtinendæ dispensationis à Summo Pontifice, non verò concessionem potestatis dispensandi in Episcopo, nisi fortè ex universali doctrina, quando, necessitate urgente, aditus ad Pontificem haberi non possit. Sed in re, de qua agimus, quandonam tanta necessitas?

12 Altera difficultas. An Episcopus post Tridentinum possit dispensare ad Sacros ordines, &c. hominem ex occulta copula illegitimum.

Resp. Ita putant nonnulli, ut Præp. *de irreg. q. 1. n.* 131. Peyr. *de Pral. Relig. q. 2. c. 5.* §. 9. *n.* 143. Laym. *l. 1. tr. 5. p. 5. c. 5.* dicens, id esse probab. Gerunda *de Episcopatu l. 2. d. 5. c. 2. n. 7.* Cornejus, Avila, Pelliz. ap. Dian. *l. c.* qui hanc sent. probabilem vocat, quia Tridentinum concedit Episcopis posse dispensare in omnibus Irregularitatibus ex delicto occulto: sed jam dicta Irregularitas est ex delicto occulto Parentum; ergo, &c.

13 Verùm hic discursus firmus nullo modo est, teste Suar. *d. 50. de cens. sect. 5. n. 5.* Coninch. Nav. Castr. Dian. *l. c.* siquidem ex contextu Tridentini illud (ex delicto occulto) intelligitur de delicto proprio, non alieno.

CAPUT XVIII.

De Irregularitate ex Hæresi.

§. I. *Quinam ratione hæresis irregularitate afficiantur?*

1 HÆresi formali publicæ, ut item Apostasiæ, quæ dictam hæresim involvat, sive hæ sint commissæ à Clerico, sive à Laico, adnecti in Jure Irregularitatem, nullus ignorat. Tunc verò est hæresis formalis, quando quis voluntariè negat aliquem Fidei articulum; tunc publica, quando crimen est notorium, vel per evidentiam facti, vel per Judicis sententiam, vel per propriam Confessionem in Judicio.

2 Per hæresim autem occultam, quamvis externam, admodum probabile est, nullam Irregularitatem incurri (nam per solam internam nullam incurri, certum est ex alibi universaliter supradictis.) Ratio dictæ probabilitatis est, quia Jura semper loquuntur de publica, & ex alia parte, ut ad satietatem sæpè monuimus, Irregularitas non incurritur, nisi in casibus Jure expressis. Ita Doctores non pauci ut Sayr. Avila, Henr. cum Laym. *l. 1. tr. 5. c. 4. n.* 21. aliisque cum Thes. *V. Hæresis c. 1.* & Barb. *in Trid. sess. 24. c. 6. de Ref.* contra Sanctarellum, *de Hæresi q. 192. n. 67.* aliosque ap. Dianam *p. 4. tr. 2. res. 46.* & Castr. *t. 1. tr. 4. d. 4. n. 4.* Qui Doctores advertunt, ipsi hæresi adnexam esse suam Irregularitatem, etiam præscindendo ab infamia, licèt Gibalino, *de irreg. c. 5. q. 3. n. 2.* aliisque ab ipso citatis, placeat, non esse adnexam, nisi ratione infamiæ, quod non credo.

3 Nota, hanc Irregularitatem, in quam labitur hæreticus, esse ex se perpetuam, ac durare, etiam post pœnitentiam, & etiam post dictæ hæresis abjurationem. Solùm ex quodam Textu colligit Hurtad. loco mox citando Clericum conversum ab hæresi, licèt non possit ascendere ad alios Ordines, posse tamen sine dispensatione susceptis uti. Sed id negat Castr. *de cens. d. 6. p. 19. §. 4. n. 2.*

4 Aliqui ex prædictis Doctoribus dicunt, hanc Irregularitatem incurri à Fautoribus, & Receptatoribus Hæreticorum. Sed G. Hurt. *d. 2. de irreg. diff.* 3. difficile judicat, hos esse prohibitos ordinari; Jura enim solùm videntur eos reddere inhabiles ad Beneficia, & officia publica, quorum nomine non venit Ordo, ut ipse *ibid.* probat, si quæ bullæ in contrarium afferantur, eas non esse in usu, idem affirmat ex Avila. Id certè probabile est, quod etiam sequitur idem Gibalinus *l. c. q. 4. n.* 11.

5 Inquires Primò. An qui, sine interno errore intellectus, externè, & publicè hæresim profert, incidat in Irregularitatem?

Resp. Fill. *tr. 20. n.* 230. & propendet Castr. *d. 6. de cens. p. 19. §. 1. n. 4.* aliique tenent non incidere, quia verè ut sic, non est hæreticus. Incidere, sustinet Sanctarellus cum communi, quia hic secundum forum externum, secundùm quod judicat Ecclesia, hæreticus est.

6 Mihi verior fit Filliucii sententia; neque enim odiosa sunt extendenda, sed potiùs restringenda, nam propterea suspectum de hæresi hac Irregularitate nequaquam puniri, meritò docent Coninc. Sanchez, & alii ap. Dian. *l. c. res. 47. &* 48. Castr. *l. c.* & Thesaurum *V Hæres. c. 1.* quia neque hic est verè hæreticus, ut supponimus, quamvis sit de illa suspectus.

7 Ex dictis fit, ut nec primò, purus schismaticus, qui est ille, qui nullam habet admixtam hæresim, nec secundò, Simoniaci, ut vult Suar. *de Relig. t. 1 tr. 3. l. 4. c. 56. n. 18. & c. 58. n. 22.* Less. *l. 2. c. 35. n. 136. fine*, quamvis in Jure aliquando comparentur propter Simoniæ enormitatem hæreticis, & quamvis sint suspensi, & excommunicati; nec tertiò, Sortilegi, Vaticinatores, Magi ineuntes pactum cum Dœmone, illumque colentes, invocantes, consulentes, nisi admixtum habeant errorem intellectus, atque adeò, nisi hæresi inficiantur, fit, inquam, ut hi, & similes non sint Irregulares, quia non hæretici, quicquid dicat de ultimis Majolus *de irreg. c. 5. c. 45.*

8 Sed quid, si prædicti de hæresi suspecti cogantur à Sacris Inquisitoribus abjurare de vehementi, eruntne tunc Irregulares?

Resp. Ita putat Axor. apud Dian. *p. 4. tr. 2. res.* 47. Verùm Suarez, Sanch. Sanctarell. Sà, Villalob. Garz. apud eundem Dian. aliique meritò negant. Ratio est, quia ex una parte Irregularitas est quidem imposita hæreticis, sed non abjurantibus illam, & ex alia, si quam infamiam ex suspicata hæresi aliquis contraxit, jam illam purgavit per abjurationem, sicuti purgantur suspiciones aliorum delictorum per purgationem Canonicam.

9 Confirmat Primò Garzias, quia ita resolutum fuit in Rota: Confirmat Secundò, quia cùm Prælatus quidam abjurasset de vehementi, & postero die Missā sine alia dispensatione celebrasset, ap-

probata fuit (inquit) ejusmodi actio à Summo Pontifice, & à tota Romana Curia commendata.

10 Ego puto, hæc rectè dicta esse, considerata dumtaxat suspicione hæresis, ejusque abjuratione; cæterùm si præter hæc adsit infamia, sive facti, sive Juris in eo delicto, ratione cujus aliquis abjuret, evitari non potest Irregularitas infamiæ juxta dicta *c.10.§.2.præsert.n.18.*

Obiter item hic scito, adesse Decretum Urbani VIII. 1626. reddens inhabiles ad omnes gradus, & officia suæ Religionis Regulares Pœnitentiatos à Sacra Inquisitione, etiam si tempus Pœnitentiæ expleverint, exceptis tamen pœnitentiis salutaribus. Vide id apud Lezanam *p.1.c.15.n.39.* ejusmodi pœnitentias explicantem.

Descendentes ab Hæreticis an Irregulares?

11 Non solùm ille, qui in formalem hæresim modo dicto incidit, est Irregularis, verùm etiam ejus descendentes, ut refert communis opinio apud Doct. mox cit. Descendentium autem nomine intelliguntur hic filii, etiam illegitimi, & filiorum filii usq; ad secundam tantùm generationem, quando Pater fuit Hæreticus, nam quando Mater, intelliguntur solùm filii. Adest tamen in hac communi sententia quintuplex exceptio, nam Primò, non comprehenduntur descendentes ab hæreticis, contra quos non processit probatio hæresis. Secundò nec descendentes ab hæreticis emendatis, & jam cum Ecclesia reconciliatis. Tertiò, non comprehenduntur filii nati post commissum delictum hæresis à Patre. Quartò, nec qui nascuntur à Patre Hæretico in iis regionibus, ubi crimen hæresis infamiam non affert, ut in Anglia, & multis Germaniæ partibus. Quintò, nec filius, qui Patrem hæreticum Inquisitoribus denuntiavit.

12 Prætereà communis opinio (de qua tamen Toletus *l.1.c.25.n.8.* dubitat, quia Textus non sunt clari) docet, etiam descendentes modo dicto à Fautoribus, & Receptoribus Hæreticorum infici eadem Irregularitate. Sed certè negandum, prædictos descendentes esse Irregulares, quoad suscipiendos, exercendosque Ordines; solùm enim sunt Irregulares, quoad Officia, & Beneficia Ecclesiastica (& quidem cum prædictis quinque exceptionibus) sicuti quoad hæc solum sunt Irregulares ipsi Fautores, & Receptores, ut diximus *n.4.* Ratio est, quia Jura loquentia de prædictis descendentibus solùm eos removent ab Officiis, & Beneficiis: at Ordo nec Officium est, nec Beneficium. Ita G. Hurt. *de irreg.d.2.diff.3.n.9.* Gibal. *de irreg c.5.q.4.n.12.*

13 Denique hic per occasionem nota, doceri ab Avila, quem citat, sequiturq; G.Hurt. *l.c.* ex quorundam Doctorum praxi, Constitutiones Pii IV. cum extensione Greg. XIII. prohibentium descendentes Hæreticorum, Judæorum, & Saracenorum, ne suscipiant Ordines, non esse usu receptas.

§. II. *Quis dispenset Irregularitatem ex Hæresi?*

1 DE Summo Pontifice non est dubium, De Prælatis Regularium, & Commissario Cruciatæ dixi breviter supra *c.15.g.18.* Hic ergo solùm debet esse sermo de Episcopis, Episcopaliq; Jurisdictione fungentibus.

2 Ex suppositione sententiæ aliquorum dicentium, oriri Irregularitatem ex hæresi occulta, Dico, esse valdè probabile, eam posse ab Episcopo dispensari. Cùm enim Tridentinum concedat Episcopis, eos dispensare posse in omnibus Irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, & ex probabili sententia, quam alibi diximus, supponamus, hanc potestatem non esse ab ipsis ablatam à Bulla Cœnæ, sequitur, posse eos dispensare, etiam in hac Irregularitate ex hæresi occulta.

3 Dico Secundò, Episcopum non posse dispensare in Irregularitate orta ex delicto hæresis publico, vel deducto ad forum contentiosum: id, quod constat ex dicto Trid. *sess.24.c.6.de Ref.*

4 Solùm hic non erit inutile scire, aliquos, ut Jo. Præp. *de irreg. d.5.dub.7.* Santarellum *de hæresi c.25.dub.21* Castr. mox citandum: docere Episcopum posse ad usum aliorum Ordinum, præter usum Sacerdotii, dispensare eum (utique reconciliatum) qui Ordines susceperat ante lapsum in hæresim: quod certè improbabile non est. Ita ex Decreto Pii V. ap. Pennam *in Direct. Inquis.p.3.comment.175.* insinuatque Sanch. *in Dec.l.2.c.25.n.53.* Azor. *p.1.l.8.c.21.qu 8.* Castr. *de cens.d.6.p.19.§.4.n.2.* Et hic per hanc occasionem adverte, Pium V. prohibuisse, ne Inquisitores ipsi dispensarent Presbyteros conversos ab hæresi ad Missam celebrandam: quod vide latius apud Santarellum *de hæresi c.25. dub.1.n.6.*

CAPUT XIX.

§. I, De Irregularitate orta ex administratione officii temporalis, & obligatione ad ratiocinia.

1 AFfinis est hæc Irregularitatis causa ei, quæ aliquanto superius dicta est, à defectu libertatis, per utramque enim est quis alteri obligatus.

Qui ergo sunt adstricti ad administrationem rerum temporalium alterius, & ad reddendam de ea rationem, sive quoad actiones, quas tempore administrationis exhibuerunt, sive quoad bona quæ, tunc administravere, sunt Irregulares, *c.unico de oblig.ad ratiocinia, c.1.2.& 3.dist.51.& c.3.dist.54.* dum ea obligatio perseverat, sic enim obligati, sunt minus apti ad functiones Sacras; ac divina officia.

2 Sub nomine autem horum administratorum, quos uno nomine Curiales appellant Sacri Canones, comprehenditur quilibet administrator rerum publicarum, puta Thesaurarius, Depositarius publicus, Advocatus, Actor, Executor, Magistratus, quos Juratos nos appellamus, Judex, Capitaneus, Prætor, Satelles, Solicitator, Procurator, Commissarius, Nuntius Publicus. Comprehenditur etiam, ut notat Suar. *d.51.de cens.sect.n.19.* Gasp. Hurt. *d.2.de irreg.diff.18.* Castr. *de cens.d.6.p.13.n.7.* Procurator personæ privatæ, quicquid neget Toletus, immò & Feudatarius, qui obligatur obsequia personalia Domino Feudi exhibere, Dux, Miles, Arcis Præfectus, Tutor, & Curator.

Excipiuntur tamen Administratores Episcoporum, & rerum Ecclesiasticarum, quamvis temporalium, immò & Tutores Pauperum, seu miserabilium personarum, atque adeò Viduarum, Pupillorumque valdè indigentium, seu alio adjutore carentium; hæc enim cum sint opera pietatis, Clericalem statum nequaquam dedecent, immò in praxi video, aliquibus in locis, nullum Tutorem expelli ab Ordine: unde colligo, hac in re multùm valere consuetudinem, & morem Ecclesiarum. Excipiuntur item saltem ex consuetudine, & tacita Pontificis concessione Consiliarii Regii tractantes res civiles dumtaxat. Hæc fusiùs tractata habes apud Suarium, G.Hurt. Laym. Castr. citatos, aliosque.

3 Quoniam verò hæc, quæ diximus, tria involvunt. Primò, officii administrationem. Secundò, obligationem ad reddendam rationem. Tertiò, post redditam rationem, obligationem ad solvendam summam aliquam pecuniæ, vel ad luendam aliam pœnam ipsi inflictam; ideò non ignores, Irregularitatem hanc oriri ex sola officii administratione, & item (ex mea, aliorumque sententia contra Toletum ap. G.Hurt. *l.c.*) ex sola obligatione ad ratiocinia, quod solet evenire, quando, deposito officio, nondum parti in Ratiociniis satisfactum est, & multò magis ex utraque. At ex obligatione ad solvendam pœnam post redditam jam rationem, distinguendum est.

4 Si post redditam rationem, nullo interveniente dolo remaneat quis astrictus æri alieno, vel pœnæ non infami, probabilius est, secundum Suar. *l.c.n.23* Castr. *l.c.n.11.* G.Hurt. *l.c.* Dianam *p.4. tr.2.res.98.* non esse prohibendum ab Ordine, quia Jura de hac re (quæ cùm sint odiosa, sunt restringenda) loquuntur de obligato ad ratiocinia, non verò de obligato ad solvenda debita ex datis jam ratiociniis, sicuti nec loquuntur de debitis ex aliis contractibus, nam propterea, si ex contractu v.g. mutui, vel emptionis, vel depositi, & similium nullam administrationem alterius continente, quamcunque summam alteri debeas; Irregularis ex hoc capite non eris.

At si remaneat astrictus ex dolo, vel certè, si probabiliter timeatur, ne moveatur lis de dicto dolo, erit ex capite Infamiæ, vel probabilis periculi, ne succumbendo liti, infamis fit, erit, inquam, arcendus ab Ordine, donec lis finiatur.

Debet tamen definiri tempus ad litem terminandam, ne Adversarius nimis in longum eam trahat, ut rectè notat Sayr. *de cens.l.6.c.14.n.8.*

5 Inquires: si quis, dum est in officio publico, ordinetur (sanè cum peccato gravi, quia prohibitio de re gravi est) licitène poterit Sacras functiones peragere, & in officio persistere?

6 Resp. Nequaquam cum Sayr. *l.c.* & Tolet. *l.1.c.3.* cùm enim hic, durante officio, vel obligatione ad ratiocinia, sit Irregularitate irretitus, liber non erit, ut possit accedere ad altare: quicquid dicat Bonac. *de Cens.d.7 q.2.p.4.n.3. V.Tertio in oblig.* inducens quemdam Textum, qui, si penetretur, id non dicit. Immò, si quis nondum absolutus à ratiociniis initietur, debent illius bona tradi Creditoribus. Quod si ea non sufficiant, reliqua tenebitur Episcopus, qui illum initiavit, si id scienter fecerit, compensare. Lege Sayr. *l.c.* Ugol *de irreg.c.58.§.1.n.9.*

7 Quòd si administratio, vel obligatio ad ratiocinia superveniat jam legitimè ordinato, inferetne Irregularitatem?

Resp. non inferet, quia jura semper loquuntur de eo, qui Ordinem non habet, prohibetque ne quis ordinari possit: At nihil loquuntur de jam ordinato. Ita Ugol. *de irreg l.c.n.8.* Innoc. *c.un.de oblig.ad ratiocin.* & alii.

§. II. *Quomodo cesset hæc Irregularitas?*

1 CEssabit sine dubio, si dispensetur quis à potente hanc dispensationem concedere, de quo mox. Verùm alio item modo, quasi ex natura sua, cessabit, si Primò, officium deponatur. Secundò, si reddatur ratiocinium, vel saltem præstetur pignus, seu fidejussio, qua quis administrationis rationem se redditurum, promittat, vel in causa motæ litis ratiocinii causam assumit. Tertiò, si quis bonis cedat, eo modo, quo non reddatur infamis, quod certum est in Clerico confugiente ad remedium Capitis *de solutio.* Odoardi, ob quod non incurritur infamia, neque mendicitas. Ita Suar. *de cens.sect.5.n.26.*

§. III. *Quis dispenset in Irregularitate ex officio, vel obligatione ad ratiocinia?*

1 NOn nisi Summus Pontifex, dum durat Officium, vel dicta obligatio, iis enim non durantibus, jam cessare Irregula-

gularitatem, diximus modò, Episcopum non posse, certum est, quia hæc potestas nullibi ipsi concessa est.

CAPUT XX.

De Irregularitate orta ex Paupertate.

§. I.

1 TAmetsi Paupertas propriam Irregularitatem nequaquam pariat, quia tamen hominem non solemniter in Religione professum impedit ab ordinibus, præsertim Majoribus; ideò de ea hic nonnulla sunt afferenda. Nonnulla inquam, plura enim de ea diximus, cùm de Patrimonio Ordinandi locuti sumus. Hic igitur notanda sunt tantummodò quatuor.

2 Primò, Pauper in hac materia ille dicitur, qui congrua sustentatione caret. Quare, si quis locuplete gaudens Patrimonio, ita tamen ære alieno gravatur, ut eo pro Creditoribus subducto, ipsi non remaneat, quo honestè vivat, pauper est, nec ad ordines admittendus. Ita Suar. *de cens. d.* 51 *sect.* 3. *n.* 25. Fill. *tr.* 19. *c.* 7. *n.* 200. at si condonationem à creditoribus habeat, vel commoda sustentatione servata, reliquis bonis cedat, modo non inducente, pro consuetudine regionis infamiam, seu notabile dedecus, ad ordines admitti utique potest, ut dixi *c. præc.* §. 1.

3 Si quis, modo dicto pauper, ordinetur, peccare mortaliter diximus cùm de Ordine: at si jam (esto cum peccato) initiatus fuit, Inquires Primò, an licitè, durante paupertate, Ordinem exerceat, Missam v.g. celebrando? Secundò, an incurrat celebrando aliquam pœnam?

4 Resp. Ad primum puto illicitè mortaliter celebrare. Sicut enim, qui ante ætatem scienter promoveri se sinit, peccat celebrando, nondum adveniente perfecta ætate, quia, ut alibi suprà diximus, Irregularitas, quæ prohibet hominem promoveri, prohibet, ne sic promotus ante dispensationem susceptum ordinem exerceat; ita in casu, de quo agimus. Neque dicas si promotus cum Patrimonio illud amittat, non prohiberi Missam celebrare; ergo, nec debere prohiberi prædictum non habentem Patrimonium: ne id dicas, inquam, nam, præter quam quod, si illicitè amittat, saltem ab Episcopo est arcendus ab altari, donec sufficienti Patrimonio fulciatur; certè est manifesta disparitas; ille enim initiatus fuit, existens in paupertate, atque adeò cum impropria Irregularitate, hic vero fuit initiatus cum sufficienti Patrimonio, atque adeò non cum Irregularitate.

5 Ad Secundum. Non invenio aliam pœnam in jure communi.

§. II. *Quis dispensat in Irregularitate orta ex Paupertate?*

1 CErtum est Primò, Pontificem dispensare posse, ut pauper promoveatur.

2 Certum est Secundò, Non posse Episcopum, propter rationem toties dictam, quia inferior Papa non potest dispensare in legibus juris communis.

3 Certum est Tertiò, Tunc solùm posse Episcopum admittere Pauperem ad Sacros ordines, quando de beneficio, vel alimentis illi providеat. Sed hoc non est dispensare in Paupertate, sed Paupertatem tollere.

CAPUT XXI.

De Irregularitate orta ex defectu ætatis Remissivè.

Et quinam in illa dispenset?

1 DE hac latè diximus *in tract. de ord. c.* 6. §. *ibid. c.* 12. *n.* 16. addidimus, eum, qui ante requisitam ætatem se initiare permittit, incidere in suspensionem, unde, si ante dictæ suspensionis dispensationem ordinibus utatur, incidere in irregularitatem, ut habuisti in superioribus cum *de Irreg.* ex violatione censuræ *capit.* 14. §. 3.

2 Remanet igitur hìc tanquam in suo loco, indicare, quo modo tollatur ejusmodi ætatis defectus.

3 Breviter, amovetur duobus modis. Primo, ipso temporis decursu; adveniente enim definita ætate, jam evolat irregularitas ex ætate procedens. Adverte prædictam suspensionem contractam ab eo, qui ante ætatem se initiari permittit, & prædictam irregularitatem, quam fortè contraxit exercendo ordines cum suspensione, nunquam tolli, nisi per legitimam dispensationem, ut rectè notat Valentia, *de cens. t.* 4. *d.* 1 9. *p.* 7. §. 2. & Sayr. *de Cens. l.* 6. *c.* 12. *n.* 12.

Secundo, amovetur per dispensationem, non nisi à Pontifice concedendam, tum si quis promoveri ad Ordines velit, tum si velit, in iis ministrare ante ætatem requisitam; Cùm enim Sayr. *ibid. n.* 7. Castr. *de Cens. disp.* 6. *par.* 11. *n.* 2. aliique, Regula Generalis aliàs dicta sit, ut illa Irregularitas, quæ susceptionem Ordinum impedit, eadem impediat usum eorundem, debebit etiam ad ministrandum ante ætatem tibi, quamvis Ordinato, accedere dispensatio potentis eam concedere, qui unus est Pontifex, cùm Episcopis nihil circa hoc concessum habeatur in Jure.

CAPUT XXII.

Summa Prædictorum.

1 ENodatis jam omnibus Capitibus, unde oritur Irregularitas, operæ pretium est, ea hic uno intuitu collecta rescribere, eo prorsus ordine, quo in præcedentibus à me sunt explicata. Sunt autem decem, & octo.

1 *Corporis Infirmitas.*
2 *Mentis Alienatio.*
3 *Vitium Corporis.*
4 *Sexus Fœmineus.*
5 *Servitus.*
6 *Infamia.*
7 *Novitas in Fide.*
8 *Defectus Scientiæ.*
9 *Prava Baptismi susceptio.*
10 *Mala Ordinis usurpatio.*
11 *Homicidium.*
12 *Mutilatio.*
13 *Bigamia.*
14 *Natalium defectus.*
15 *Hæresis.*
16 *Obstrictum esse ratiociniis.*
17 *Paupertas.*
18 *Ætas Puerilis.*

2 Quæ his quatuor versibus, rudibus sanè, sed ad memoriæ compendium accommodatis colligare volui.

1 2 3 4 5
Infirmus. Demens. Vitiatus. Fœmina. Servus.
6 7 8 9
Infamis. Novus. Ignorans. Baptismate peccans.
10 11 12 13 14
Ordineve. Occidens. Mutilans. Bigamusque. Nothusque.
15 16 17 18
Hæresis. Obstrictus. Pauper. Puer, exulat Aris.

CAPUT XXIII.

De Cessatione Irregularitatis.

1 IN præcedentibus locuti sumus sæpè de ejusmodi cessatione, sed in particulari prout sese obtulit occasio, deinceps aliqua peculiaria capita, ex quibus Irregularitas cessare pollet, sunt expendenda.

2 Et sanè de quatuor solet esse tractatio, ex Baptismo, ex Ingressu in Religionem, ex Cessatione causæ; Ex Dispensatione. Nam de quinto, puta, ex assumptione ad Summum Pontificatum dixi suprà *cap.* 2. *n.* 2.

§. I. *Ex Baptismo.*

1 AJo Primò, Irregularitatem ortam ex puro defectu, & sine culpa (excipiam modò, *n.* 4. ortam ex defectu lenitatis) non tolli à Baptismo. Quare Bigamus, Illegitimus, Deformatus corpore, &c. etiam post Baptismum Irregularis est, quia Baptismus solùm culpam, & deformitates ex illa pendentes diluit. An aliqua Bigamia, quæ oritur ex delicto, deleri per Baptismum possit, vide Gibal. *de irreg. c.* 6. *q.* 2. *n.* 6. Avilam, & Henriq. ab eodem citatos, aliosque.

2 Ajo secundò, Irregularitatem, quæ ortum dicit à delicto, aboleri à Baptismo, nec illam solam, quæ immediatè à delicto est, irregularitatem, v.g. ex homicidio injusto, sed etiam, quæ mediatè, qualis est ea, quæ oritur ab Infamia commissi delicti. Hæc est melior opinio, quam tradit Glossa, *in C. Si quis omnem prima qu.* 7. *& C. deinde d.* 26. Gibal. *loc cit.* Majolus *de irreg. lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 8. *Reg.* 13. confirmatque Gibal. aliique. Sicut enim delictum, ita & ejus infamia Baptismo deletur, quia per ipsum tum peccatum deletur, tum ejus pœna. Aliam viam idem confirmandi init Suar. *de cens. d.* 44. *sect.* 3. *num.* 2. Tolet. *loc. cit.* Sayr. *de cens. l.* 6. *c.* 3. *nu.* 17. Coninch. *de Sacr. disp.* 18. *dub.* 8 *n* 59. Farinac. *in frag. V. irreg. nu.* 416. cum aliis, fortasse, expeditiorem: ait enim non Baptizatum aliquod committentem delictum v. g. occidens alium injustè, non incurrere Irregularitatem, quia jus Ecclesiasticum non ligat eos, qui extra Ecclesiam sunt.

3 Ajo Tertiò, cum Diana *p* 4. *tr.* 2. *res.* 51. Tolet. *l. c. c.* 31. *num.* 3. Henr. *l.* 14 *c.* 12. *n.* 2. Majolo *de irreg. lib.* 5. *c.* 11. contra aliquos relatos à Covar. *in Clem. si furios. p.* 1. *g.* 7. *n.* 5. Sayr. *de cens. l. c.* Gibal *l. c. n* 6 Irregularitatem ex defectu lenitatis auferri à Baptismo, quicquid neget Hurtad. *de irreg d.* 2 *n* 63. apud Dianam *l. c.* cum Ugolino. Ratio est, quia cùm per Baptismum homo constituatur nova creatura, meritò Ecclesia disposuit, ut ille expurgaret horrorem, qui ex sanguinis effusione in occisore concipiebatur. Ne igitur argumenteris sic: per Baptismum non tollitur Irregularitas Bigamiæ, quæ est ex defectu significationis Sacramenti, ergo neque irregularitas ex defectu lenitatis, quæ est ex defectu significationis lenitatis, quæ fuit in Christo: ne inquam, sic argumenteris; in iis enim, quæ sunt ex vo-

voluntate Legislatoris hic modus argumentandi non valet. Aliam magis eruditam solutionem tradit Gloss. *C. deinde d.26. V. Inter pec.* quam, si lubet, apud ipsam lege.

4 Contrahens tamen irregularitatem, immò & quodlibet impedimentum, in susceptione ipsa Baptismi, non juvatur ab ipso Baptismate, quia non debet ab Ecclesia expectare favorem, qui contra Ecclesiæ leges agit. Quare si quis extra necessitatem baptizaretur scienter ab Hæretico, non evitaret Canonicum impedimentum irregularitatis, quod in ea susceptione contrahit. Lege citatos.

5 Quid denique dices ad sequentem casum? Petrus nondum baptizatus propinavit Cajo venenum, deinde Sacro Baptismate ritè lotus est. Sed accidit, ut post susceptum ab ipso Petro Baptismum, Cajus, ex assumpto veneno, moreretur: eritne Petrus irregularis?

6 Resp. Erit utique, quia occisio tunc parit irregularitatem, quando homo moritur, sed in casu proposito Cajus mortuus est, quando Petrus, ob baptismum susceptum jam erat subditus Ecclesiæ, ergo &c.

§. II. *Ex Professione solemni Religiosa.*

1 PEr hanc professionem, nullam de jure irregularitatem deleri, tenendum est, præter eam, quæ est ex defectu Natalium eo modo, quo suo dictum est loco.

2 De consuetudine quisque videat: quid in sua Religione sit legitimè introductum. In qua re duo sunt explorata. Alterum, Religionis ingressum reddere facilem irregularitatis dispensationem. Alterum, dictam legitimam consuetudinem, si qua in Religione est, esse servandam. De qua sic habet Suar. *de cens. d.41. sect.1. nu. 3. fine.* Ubi fuerit talis consuetudo (loquimur autem de consuetudine, qua quis liber intelligatur ab omni irregularitate) retinenda est, quia licèt per se sola non valeat dare jurisdictionem; est tamen sufficiens signum potestatis concessæ, etiam si fortasse tunc de expresso privilegio non constet. Hæc Suarez.

§. III. *Ex Cessatione Causa.*

1 DIxi sparsim de hac in superioribus. Nunc breviter hìc habe compendiosiùs. Non est hic quæstio de irregularitatibus omnibus, an eæ cessent, cessantibus causis, sed de aliquibus, quæ actu pendent à sua causa. Irregularitates ergo ex Bigamia, homicidio, hæresi, illegitimo Natali, & similes hic locum non habent; hæ enim semel contractæ à suis causis ampliùs non dependent, unde ex se sunt perpetuæ, nisi accedat legitima dispensatio. At irregularitates ex defectu ætatis, scientiæ, libertatis, sanitatis, & similium, cum pendeant ab actuali dicto defectu, eo amoto, statim cessant & ipsæ. Lege Suar. Sayr. aliosque citatos.

2 Quid, si cesset lex irregularitatis? Explico. Est certa lex in Ecclesia; ut, qui occidit aliquem injustè, sit irregularis. Fac ergo, Summum Pontificem hodie statuere, ut non sit irregularis ille, qui hominem injustè occidit, Inquiro, an sicuti non futurus sum irregularis, si in posterùm occidam aliquem, sic liberer ab irregularitate, quam contraxi ex homicidio, quod commisi, priusquam hæc nova lex constitueretur?

3 Resp. esse id ex verbis legis definiendum; si enim lex hæc loquatur in futurum, ut scilicet in posterùm non incurratur ex occisione Irregularitas, non cessabit Irregularitas anteà contracta. Sicuti, si Pontifex nunc statueret, *ne ampliùs contraheretur excommunicatio à percutiente Clerico*, non propterea non remaneret excommunicatus, qui ante hanc abrogationem Clericum percussit.

4 Si verò lex loquatur, etiam de præterito, in hunc ferè modum. *Desinio, ut irregularitates ex occisione contracta non habeant ampliùs vigorem*, cessabit Irregularitas anteà contracta, seu meliùs Pontifex dispensare tunc censebitur contractam irregularitatem.

5 Si denique dubia sint verba legis, num ea se extendant ad abrogandas antecedentes irregularitates, tunc (salvo meliori judicio) puto, eas cessare. Hujus dicti, in quo est difficultas, ratio esse posset, quia in hoc casu, benignior legis interpretatio debet eligi: agitur enim de abrogatione legis pœnalis, qua lege pœnali ablata restituitur homo primævis juribus, ut non reputetur indignus altari. Posita autem hac benigna, & probabili interpretatione, jam non est ampliùs dubia lex. Aliquid in hanc rem invenies, si leges Suar. *de cens. d.41. sect.1. n.7.* Bonac. *de cens. dis.7. q.5. punct.1. à n.2.* Filliuc. *tr.20. c.10.*

§. IV. *Ex dispensatione.*

1 DE hac per occasionem plura, ferè quæ scitu sunt necessaria, dixi in præcedentibus, quibus, ut aliquid hic agamus, adde duo.

2 Primum. Si quis irregularis assumatur ad Summum Pontificatum, statim in eo cessat omnis irregularitas juris humani: ejusmodi enim assumptio est æquipollens dispensatio. Similis etiam dispensatio æquipollens, seu implicita esset, si Pontifex, sciendo, te esse irregularem, in circunstantia, in qua judicetur Pontifex tuæ irregularitis memor, te invitaret ad Missam celebrandam, &c.

3 Secundum. Ecquibusnam verbis expediet dispensator ipsum actum dispensandi?

Resp. nullam præscribi formam verborum: certum est tamen, saltem, ut de dispensatione constet, aliqua esse verba externa proferenda, illam quomodocumque significantia.

4 Formulas, quibus solet Pontifex dispensare, habes latè apud Corradum *de praxi dispens. per tot.* Formulas autem, quibus delegatus commissam sibi dispensationem expedire possit, ponit Gilian. *In prim. cens. V. Irreg. n.22.* in sequentem modum.

Auctoritate mihi à (N.) tradita dispenso tecum super irregularitate, quam contraxisti ob tales, vel tales causas (eas tunc exprimet) *& habilem reddo, & te restituo executioni Ordinum, & Officiorum tuorum. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.*

Si dispensandus nullum habeat ordinem, sic dicat dispensans: *Habilem te reddo ad omnes Ordines suscipiendos, &c.*

5 Quòd si necesse sit titulum beneficii restituere, & fructus malè perceptos, juxta suo loco dicta restituere, sic addat.

Et restituo tibi Titulum, seu Titulos Beneficii, seu Beneficiorum, & condono fructus malè perceptos. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

6 Tertium. Qui pluribus irregularitatibus aggravatur, plures v.g. occidit juxta supra dicta *c.15.§.10. à n.14.* Vel cum diversis censuris ordinem exercuit juxta dicta *c.14. §.3. à n.8.* Vel est pluries Bigamus juxta dicta *c.16. §.2. n.1.* debetne Pontifici exponere, se tot, talibusque irregularitatibus infici, an satis sit, absolutè dicere, se esse irregularem?

Respondeo. Quanquam non ignoro, hoc posterius ab aliquibus affirmari, tamen tibi Auctor sum, ut singulas, earumque qualitates exprimas distinctè, secus te semper scrupulis, & perplexitatibus divexatum plorabis. Lege de tota hac quæstione Dianam, *p.11. tr.6. resol.44.* ad quam etiam facit, quod ego in superioribus dixi *cap.17. §.4. n.16.*

TRA-

TRACTATUS DE BULLA CRUCIATÆ.

CAPUT PRIMUM;

Præmittuntur aliqua de Natura Privilegiorum Bullæ.

§. I. *Quid, & quotuplex sit Privilegium.*

1 DIffert propriè loquendo Beneficium à Privilegio: quamvis utrumque sit à Principe benignè concessum: fateor tamen aliquando confundi. Beneficium enim est Gratia, seu facultas à Principe collata, seu data, præter, non verò contra jus Positivum: Privilegium verò est facultas faciendi aliquid, vel aliquid omittendi, non tantùm præter, verùm etiam contra idem Jus, hoc est contra leges Canonicas, vel jura Civilia. Ita communiter Doctores ex Abbate *C. olim de verb. signif.*

2 Porrò privilegium, aliud est Reale, quod scilicet conceditur certo generi Actionis, vel causæ, vel Negotii, vel Loco, vel Dignitati; quare est v. g. Privilegium Prælationis, quod concessum est pro expensis funerum, vel mutuum dantis, Navis v. g. refectione, &c. Ita Azor. *libr. 5. cap. 22.* vel donantis aliquid Ecclesiæ, vel Episcopo ut Episcopo, &c.

3 Aliud Personale, quod conceditur personæ, ratione ipsius personæ, ipsique immediatè adhæret. Quale est v. g. quod conceditur alicui individuo, Petro, &c.

4 Aliud Mixtum, quod partim est personale, partim Reale. quod nimirum conceditur quidem alicui individuo, sed ratione ætatis, v. g. vel sexus, vel ex certa, & indeterminata causa. Quale est v. g. datum minoribus 25. annis, ut in integrum possint restitui, ut fidejubere pro alio, vel obligationem suscipere nequeant.

5 Subdividitur autem personale; nam si sit concessum singulari personæ tantùm, vocatur in jure absolutè Privilegium. *Ex Capit. volentes de off. legati*. Si verò sit concessum personis, non ut singulis, sed ut constantibus unum corpus morale, hoc est, unam communitatem, dicitur Privilegium Corporale.

6 Rursus hoc corporale subdividitur: habet enim duas species. Si enim conceditur ita communitati, ut descendat ad singulas personas, hoc est, ut singulæ sunt; & ut membra talis communitatis possint uti illo Privilegio, vocabitur Privilegium corporale personale, & hujusmodi sunt multa concessa Religiosis, clericis, Militibus, Scholasticis, & similibus. Si verò ita communitati conceditur, ut ipsa sola communitas uti eo Privilegio possit; dicitur Privilegium purè corporale; & hujusmodi sunt, quæ conceduntur Capitulis, & similibus in electionibus faciendis, atque in actionibus à tota communitate, v. gr. à Senatu, à Congregatione, seu Concilio expediendis. Atque hoc Privilegium, quia respicit dignitatem ipsam, nempè ipsam unionem multorum, vocatur ab aliquibus, ut notat Sala *de leg. tract.* 14. *d.* 17. *sect.* 2. Privilegium reale. Alias Privilegiorum divisiones vide apud Sylvestr. V. Privilegium, apud Castropal. *tom.* 1. *tractat. de Privil. initio*, & passim.

§. II. *Privilegia Bullæ Cruciatæ cujus sint generis?*

1 DIcendum est cum Henriquez, Rodriquez, aliisque passim *in tr. de Bulla*, esse personalia absolutè. Ratio est manifesta ex dictis. Ea enim sunt à Pontifice concessa determinatis personis utriusque sexus, idque ad finem peculiarem excitandi Fideles ad pugnandum, vel ad precandum, vel ad erogandam eleemosynam contra infideles. Nam propterea sic potes describere Bullam Cruciatæ. *Est diploma, seu Scriptura Summi Pontificis, continens aliqua Privilegia, quæ ipsa concedit Fidelibus cooperantibus, sive per pugnam, sive per preces, sive per eleemosynam, ad extirpandos Infideles.*

2 Dicitur autem (Bulla) quia vox hæc *Bulla* significat (quantum ad nos facit) sigillum pendens ex litteris Apostolicis, atque adeò per figuram Synecdochen sumitur pro ipso toto Diplomate.

3 Dicitur prætereà *Cruciata*, quia olim Bulla hæc concedebatur militibus, qui signo Sanctæ CRUCIS insigniti ad bellum contra Turcas proficiscebantur sub Urbano II. & in Concilio Lateranensi sub Julio III.

4 Ex eo, quòd sint personalia ejusmodi Privilegia, sequitur durante Confessionis anno, te Bullam habentem posse ejus Privilegiis frui, quocunque te conferas, etiam extra Regnum, in quo ea promulgatur, quia Privilegium personale adhæret personæ, *ex Reg. 2. de Reg. Juris in* 6. Excipe Privilegium ciborum prohibitorum, quo etiam occultè, & sine scandalo uti non potes extra Regnum; quia, ut infrà dicemus, id expressè prohibetur.

§. III. *An plenè, aut strictè sint Privilegia Bullæ interpretanda?*

1 COmmunis est Doctrina, Privilegia, quæ sunt contra jus commune, hoc est, quæ concedunt fieri, vel omitti aliquid, quod aliàs erat ex jure faciendum, omittendum, debere strictè interpretari, quia (ut loquimur, & egregiè declarat Tiraq. *in l. si unquam v. libert. n.* 19.) quod exorbitat, hoc est, quod te subtrahit à communi Jure, odiosum est, atque adeò quantum fieri potest, restringi debet, ne, Jus, quod propter bonum commune latum est, corruat cum communis boni damno.

Contra, Beneficium Principis propriè acceptum, quia (ut vidimus) non est contra jus commune, debet latissimè interpretari, cùm Beneficia Principum supponantur ex liberalitate Principe digna, hoc est, magna, proficisci. Excipe (ut ex se patere debet) nisi sit in præjudicium Tertii, hoc enim semper vitare velle, putatur princeps.

2 Ex hac ergo doctrina sequitur, Bullæ Privilegia, cum pleraque ex illis vulnerent jus commune, quale est v. g. illud de lacticiniis comedendis, quæ non esse comedenda diebus vetitis, præcipit jus; sequitur, inquam, strictè esse interpretanda.

3 Et certè ita absolutè sustinet Sanch. *l.* 8. *de Matr. disp.* 2. *n.* 7. cum multis de omnibus Bullæ Privilegiis, estque hæc sententia satis probabilis, quam etiam sequitur Barb. *in Bull. Cruc. part.* 1. *n.* 1. *c.* 5. Nam Primò per Indulgentias, quæ conceduntur in Bulla, Pœnitentialis satisfactio, & rigor Ecclesiasticæ disciplinæ facilè potest occasione Indulgentiarum enervari. Secundò, electio confessarii, posse interesse Sacro tempore interdicti, usus lacticiniorum diebus prohibitis, & similia privilegia Bullæ sunt contra jus commune, atque adeò odiosa, ergo strictè sunt interpretanda ex dictis *num.* 1. Tertiò, quia partem discordare à toto, odiosum est, sed id contingit per privilegia Bullæ, ergo, &c.

4 Andreas autem Mendo *d.* 1. *Elucid. Bullæ Cruc. à n.* 46. & rursus contra Bardi *in App. d.* 1. *c.* 1. Dianam, aliosque citans, sustinet, esse amplè interpretanda; estque hæc item sententia satis probabilis. Et quoad indulgentias, eam docet etiam Suar. *de Pænit. q.* 62. *sect.* 5. aliique, nam primò quoad has indulgentias, illæ sunt beneficium principis, ergo cùm sint sine præjudicio tertii, non est, unde sint limitandæ: Neque eædem sunt contra jus ullum: ipsæ enim ita commodum Fidelibus afferunt, ut nullum offendant; nam Deo integra fit solutio, & quandoquidem fit ex meritis infinitis Christi Domini, ejusque auctoritate, nullum subest periculum, quo ea merita, hoc est, meritorum Christi Domini Thesaurus exhauriatur. Ecclesia item nullo pacto læditur, immò potiùs per acquisitas indulgentias purior, & in suis membris Deo gratior redditur.

5 Secundò, quoad privilegia continentia potestatem dispensandi, vel commutandi, vel absolvendi, idem dici potest, per ea scilicet, nec lædi Deum, nec Ecclesiam.

6 Tertiò, quoad omnia Bullæ privilegia probatur. Nam privilegia, & beneficia concessa à Summo Pontifice in favorem fidei, & religionis, quamvis exorbitent à jure, amplè esse interpretanda, meritò docet Azor. *l.* 5. *c.* 23. *q.* 2. & Suar. *q.* 65. *sect.* 2. quia debemus, quantum possumus, fidei favere, ac judicare, Pontificem idem amplissimè facere voluisse. Semper autem hic, & in similibus, intelligere in iis, circa quæ Pontifex, vel Princeps potestatem habet. At privilegia bullæ omnia (ut modò diximus) sunt concessa, ut fideles excitentur, vel ad pugnandum, vel ad orandum, vel ad porrigendam eleemosynam contra infideles; ergo cùm sint in favorem fidei concessa, amplè sunt interpretanda.

7 Confirmatur, quia est probabilis opinio, quam tenet Henriquez, *l.* 7. *de indul. c.* 28. *§.* 11. *& c.* 24. 5. Sanch. *l.* 8. *de matr. d.* 2. *n.* 13. Salas *tr.* 14. *d.* 17. *sect.* 6. aliique privilegia concessa communitatibus Religionum in perpetuum latè esse interpretanda; cùm enim communitati, & non uni personæ concedantur, favorabilia sunt judicanda, quia æquiparantur legibus, perindè ac inserta essent in corpore juris: bono enim communi expedit, ut multa privilegia concedantur religionibus, ut iis beneficiis illecti Fideles, eas promptiùs amplexentur. Probabile item est, idem debere sentiri, (ut sentit Salas, *l. c. num.* 13. citatus) de privilegiis concessis in favorem

rem causæ piæ. Unde Azor. *l. c.* id extendit ad concessa in favorem personarum miserabilium.

Si hæc igitur sunt probabilia, cur non erit item probabile id, quod asserimus de bullæ privilegiis, quæ sunt concessa communitati Fidelium existentium sub dominio Regis Catholici, eæque in favorem fidei, quæ est omnium causarum piarum excellentissima?

8 Rationibus in contrarium allatis *num.* 3. responderi potest, vel multa privilegia bullæ non esse odiosa, cùm non sint contra jus, vel esto sint contra; ideò non sunt vocanda odiosa; quia vincit favor fidei, vel illa alia capita *num. praced.* indicata, unde potiùs sunt dicenda favorabilia.

Utraque ergo sententia probabilis est, amplectique tutò potest.

CAPUT II.

Dispositio tractandorum.

1 SUmmarium Bullæ Cruciatæ, quam nos explicandam suscipimus, invenies apud Ludovicum à Cruce in expositione hujus Bullæ ipso initio libri: ut etiam ibidem invenies ipsam Bullam originalem, quam vocant Plumbeam, seu Latinam, eandem etiam habes apud Mendo *disp.* 1.

2 Jam verò in ejus prima clausula conceditur indulgentia iis, qui personaliter ad pugnandum contra infideles se conferunt.

3 In secunda conceditur eadem indulgentia iis, qui alios mittunt contra eosdem.

4 In tertia conceduntur, præter dictam indulgentiam, aliqua alia privilegia clericis, & regularibus, qui exercitum contra infideles comitantur.

5 In quarta, & sequentibus clausulis conceduntur indulgentiæ, & alia privilegia iis, qui eleemosynam contribuunt ad prædictum finem.

6 Nos ergo, omittendo primam, secundam, & tertiam clausulam, quæ ad nos hodie non pertinent; incipiemus à prædicta quarta, & deinde cæteras suo ordine, Deo favente, prosequemur.

CLAUSULA VI.

Item conceditur omnibus prædictis (hoc est, Christifidelibus consistentibus, & declinantibus in hoc Regnum) nec non iis, qui nec ibunt, nec mittent, si intra dictum annum, ex bonis sibi à Deo collatis, in hanc expeditionem pro religionis defensione liberaliter contulerint, ut dicto anno durante, possint frui frequentibus privilegiis.

CAPUT III.

Explicans prædictam quartam clausulam Bullæ Cruciatæ, quoad priores partes Clausulæ.

§. I. *A Christifidelibus.*

1 DUbitari potest. Primò, de Hæretico externo. Secundò, de merè interno. Tertiò, de Schismatico. Quartò, de Catechumeno, nam fidelis baptizatus, sine ulla dubitatione, etiam si sit in statu peccati mortalis, vel etiam si sit excommunicatus vitandus, validè bullam sumit. Lege Castr. *de Bull. Cruc. disp. un. p.* 2 *nu.* 12. & 13. multos citantem, quidquid alii dicant in oppositum.

Hæreticus externus.

2 Hic nullo potest bullæ privilegio gaudere, sive sit externus publicè, sive occultè; patet, quia non est ex iis, ad quos dirigitur Pontificis concessio.

3 Illud concedimus, si quis cùm sit baptizatus, incidat in hæresim externam, sed deinde ipsum pœniteat commissi delicti, velitque redire ad fidem, posse frui bullæ privilegiis. Neque id mirum, quia jam fidelis tunc actu est, posito, quòd hæresim abjuret, volendo ad fidem redire. Ita Trull. apud Mendo, quem affert, sequiturque Mendo, *disp.* 4. *n.* 14. & *rursus in App. d.* 1. *n.* 32. *fine*.

Hæreticus merè internus.

4 Hic probabiliter potest frui, & probabiliter non potest, privilegiis bullæ. Potest, quia ex una parte hic est baptizatus, & ex alia solam internam hæresim Ecclesia non judicat, ergo neque privilegia, quæ aliis baptizatis concedit, illi negare præsumitur, ita sustinet Bardi *p.* 2. *tr.* 2. *c.* 4. *sect.* 2.

5 Non potest, quia non irrationabiliter quis asseverabit, illam vocem (Fidelibus) debere in bulla sumi propriè, & strictè pro verè Fideli, qualis non est hæreticus internus, & ita sustinet Mendo *d.* 14. *n.* 14. & *rursus in App.* 1. *n.* 31.

Schismaticus.

6 Purè Schismaticus, hoc est, qui solùm obedientiam summo Pontifici externè negat, sed à nullo fidei articulo recedit (si enim ab aliquo recederet, jam esset hæreticus, de quo jam hactenus locuti sumus) fortasse primo aspectu, solùm verbis bullæ ad litteram consideratis, posset uti privilegiis bullæ, quia sic jam est fidelis. Verùm ego persuadere mihi nunquam potui, mentem Pontificis esse, ut velit favere per sua privilegia illi, qui ab ipso tam manifestè recedit, & rebellis est.

7 Adde, si quis Schismaticus sit ex illis, qui negant, hunc summum Pontificem esse, putans id non esse articulum fidei, qua ratione valet ab eodem acceptare privilegia, quæ nonnisi à vero summo Pontifice dimanare possunt? Id certè accidere potest, quando idem Pontifex est, qui Bullam concedit, & idem, qui ab ejusmodi Schismatico repellitur. Ita contra Bardi meritò discurrit Mendo, *in App. disp.* 1. *n.* 32.

Cathecumenus.

8 Hunc nullis bullæ privilegiis potiri posse, certum judico cum de Lug. *de Pæn disp.* 27. *n.* 2. aliisque quia Ecclesia nunquam, sive suas leges, sive sua privilegia dirigit ad illos, qui nondum Januam, per quam ingredimur in ipsam Ecclesiam, quæ est baptismus, ingressi sunt.

9 Dices, at cum Suario, & aliis dictum à nobis est *in Opusc. de Sacr. Miss. l.* 2. §. 4. probabile esse, quòd Sacrificium Missæ applicatum cathecumeno, eidem prodest ex opere operato quoad satisfactionem, & impetrationem, ergo etiam proderit & bulla, sicut enim ibi applicantur merita Christi Domini, ita & hic. Hoc modo argumentatur contra nostram sententiam Hurt. *l.* 7. *de Indul. c.* 18. *n.* 3. & *c.* 20. *n.* 8.

Resp. Quoniam multi non distinxerunt quæstionem, minùs rectè huic paritati responderunt. Alia enim est quæstio, an possit cathecumeno prodesse bulla, si ad illos ipsa à summo Pontifice dirigeretur, alia an ad ipsos dirigatur, unde de facto prosit. Prius ex his, esto, sit controversum, & ipsi faveat paritas ducta à Sacrificio Missæ. At ego dico, certum mihi esse posterius, hoc est cathecumenis bullam non prodesse ex illo capite, quòd de facto Pontifex ad illos bullam non dirigit. Id quod colligo ex communiter contingentibus, quia nimirum ad solos baptizatos dirigit Ecclesia, & Pontifex suas leges, præcepta, privilegia, & similia, illisque solum profitetur favere, & solùm cum illis loqui. At, quod sacerdos particularis velit dirigere fructum sui sacrificii ad cathecumenum, jam tu supponis. Quamvis igitur asserere possimus, Christum Dominum non exclusisse cathecumenos, tum à fructu Missæ, tum à suffragiis Ecclesiæ, tum ab ejusdem privilegiis, quia jam sunt initiativè ad portas Ecclesiæ, & veluti initiative fideles, & quidem externi, quia jam baptismū petant, (sicuti non excluduntur à Novitii à Privilegiis Religiosis, licèt nondum perfectè in illam per professionem ingressi sint) quamvis id asserere, inquam, possimus, tamen, quod de facto Pontifex, cui vices suas in terris Christus Dominus commisit, applicet prædictis cathecumenis bullæ privilegia, sicuti applicat noviciis privilegia religiosis, & sicut applicat suam Missam iisdem cathecumenis Sacerdos, nescimus; Immo ex consuetudine Ecclesiæ se semper dirigentis ad baptizatos, scimus non applicare. Ita mihi hac super re discurrendum esse videtur.

Infantes, Amentes.

10 Infantibus, & perpetuò amentibus, multo magis phreneticis prodest bulla Cruciatæ, si quis pro ipsis, data eleemosyna, illam sumat. Ratio est, quia Pontifex generaliter omnibus Fidelibus sine distinctione ætatis, vel conditionis eam concedit, & ex alia parte illi, cùm sint Christiani, censentur virtualiter petere ea, quæ ad salutem animæ illis sunt utilia. Ita Trull. *l.* 1. *Expl. Bull.* §. 1. *dub.* 6.

11 Proderit autem his bulla, ut tempore interdicti sepeliantur in loco sacro cum moderata Pompa, ut infra suo loco posse per bullam, dicetur. Proderit item pueris, postquam usum rationis acquisierint; & amentibus, si fortè convalescent, proderit, inquam, ad indulgentias acquirendas, ad vota commutanda, ad absolutionem à reservatis, ad usum lacticiniorum, &c.

Religiosi.

12 Religiosos, vel Religiosas frui posse Bullæ Cruciatæ privilegiis, si eam accipiant consueta eleemosyna, (de qua mox, data, certum sit.) Præscindendo tamen Primò, ab usu lacticiniorum, de quo infra, & præscindendo Secundò, à privilegio circa pœnitentiæ Sacramentum, de quo ego in opere de Sacramentis *l.* 5. de Pœn. *c.* 5. §. 4. *à n.* 37. satis egi.

13 Illud autem solùm hic adnoto, Religiosos non indigere ad acquirenda bullæ privilegia consensu sui superioris, cùm sit concessio data omnibus fidelibus à summo Pontifice omnium Superiore. Sed nostros è societate indigere propter ipsius Pontificis restrictionem factam nobis in nostris bullis, docet Bardi *in Bull. p.* 1. *tr.* 2. *disp.* 1. *c.* 5. *f.* 167. contra Andream Mendo *in App. d.* 1. *c.* 13. & *latius in Elucid. Bulla d.* 4. *à n.* 19. sentientem nostros è Societate, æquè ac alios religiosos, non indigere consensu superioris ad omnes bullæ gratias acquirendas præter ea, quæ pertinent ad Sacramentum pœnitentiæ, & ad modò dictum usum lacticiniorum: qui idem Mendo ibidem explicat Bullas Pontificias (quas in contrarium affert Bardi) loqui solùm de gratiis in ordine ad Sacramentum pœnitentiæ, non verò in ordine ad alias materias.

§. II.

§. II. *Consistentibus, & Declinantibus in hoc Regnum.*

1 CErtum est, non solùm fixè commorantes in hoc Regno (idem semper hic, & in sequentibus intellige de aliis Regnis Hispaniarum Regi subjectis, ubi bulla promulgatur) verùm etiam existentes in illo transeunter, etiam per unum diem, immò per unam horam, posse accipere, & frui bullæ privilegiis, anno durante, tametsi hinc recedant, & deinde alibi, ubi bulla non promulgatur, sedem figant, excepto privilegio usus ciborum prohibitorum propter expressam prohibitionum, ut in superioribus indicavimus, & dicetur inferiùs. Id manifestè concedit Pontifex in illis verbis (*consistentibus, & declinantibus.*) Ita expresè Barnabas Galleg. *in exposit. Bull. Cruc. Cl. 1. dub. 5.*

2 Quid, si externus declinet, seu perveniat solùm in Panormi v. gr. Portum, unde mittat amicum, qui ipsi bullam accipiat, ipso in civitatem, immò in littus non descendente?

Respondeo, idem posse, quia Portus absolutè, & simpliciter pars est civitatis, seu regni. Idem puto, si quis declinet in sinum similem Portui.

3 Quid, si ex mari vicino extra Portum, seu sinum? Respondeo. Mihi valdè scrupulosum est, tunc posse. In mare enim, quamvis vicinum quis perveniens, difficile mihi videtur, dici posse, quod declinet in regnum, & nobiscum etiam sentit Mendo *in App. d. 1. n. 26.*

Græci.

4 In hoc Siciliæ regno sunt aliqua Græcorum oppida, quorum Incolæ ritu Græco viventes, tempore quadragesimæ, non solùm abstinent à lacticiniis, sed etiam ex suo ritu à Piscibus sanguinem habentibus. Inquiro jam, an bulla iis (ut etiam quoad alia privilegia) prosit?

Resp. Tum quoad dictum privilegium de lacticiniis, tum quoad alia, prodest, quia etiam ipsi sunt fideles, & in hoc regno, ubi bulla promulgatur, commorantur, nec est unde ipsi excipi debeant. Quare virtute ipsius bullæ licebit illis comedere lacticinia diebus vetitis, & per consequens, immò potiore ratione, Pisces sanguinem habentes, privilegium enim concedens lacticiuia, multò magis concedit Pisces cujuscunque generis, qui magis distant à carnibus, quàm lacticinia. Ita Bardi *in Bull. p. 3. tr. 1. cap. 2. sect. 1. n. 2. in edit.*

§. III. *Ex bonis sibi à Deo collatis liberaliter contulerit.*

1 TAmetsi in hac clausula non decernatur, quanta debeat esse eleemosyna porrigenda ab eo, qui bullam sumere intendit, quia tamen Pontifex concedit, eam debere decerni à Commissario, ideò ejus taxæ standum est. Verba Greg. XIII. à subsequentibus Pontificibus confirmata hæc sunt: *Item conceditur facultas commissario, ut dictam subventionis quantitatem à Fidelibus, ut prædicitur, pro Vivis, & Defunctis, juxta personarum qualitatem, & bonorum quantitatem arbitrari possit.*

2 At verò, quantum ipse decrevit? Respondeo. Pro Indis, Hispanis in India degentibus, pro quibus major quantitas est decreta, vide Trullenc. *lib. 1. in Bull. §. 3. dub. 1.* Pro nostris regionibus (id quod scire, ad nos pertinet) Commissarius decrevit sequentem realium taxam: ita Trullench. *ibid.* Scio autem realem unum valere unum tarenum monetæ Siculæ, & grana quatuor cum ejusdem grani parte quarta.

3 Pro Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus, Inquisitoribus, dignitatibus, & pro insignibus quibusdam personis, quas mox indicabimus *§. 7. nu. 4.* eleemosyna pro bulla vivorum est octo Realium Castellanorum, hoc est monetæ Siculæ, decem tarenorum, & granorum decem.

4 Pro communibus personis, pro eadem vivorum bulla, est eleemosyna duorum realium, hoc est monetæ Siculæ tarenorum duorum, & duodecim granorum cum dimidio.

5 De eleemosyna danda pro bulla lacticiniorum, quæ Sacerdotibus favet, dicam infra *c. 8. q. 5.*

Ut item de danda pro bulla defunctorum, dicam *c. 15. §. 2. nu. 8.* Et pro bulla compositionis *cap. 26. § 6.*

His prælibatis multæ sunt dubitationes hìc enodandæ, quas in sequentibus §. jam solvemus.

§. IV. *An ex bonis furtivis, vel usurariis dari eleemosyna possit pro Bulla?*

1 QUoniam bullæ tenor habet, *ut ex propriis bonis ejusmodi eleemosyna porrigatur*, dubitabis, quid si ex bonis furtivis? hoc autem nomine intelliguntur hìc etiam usuraria.

2 Resp. Doctores ferè communiter (præter unum Rodriquez apud Galleg. mox citandum) loquentes hac de re, Acosta, Vega, Trullench, Bardi, Mendo, Macedo, Escobar, Diana, quos citat, sequiturque Gallegus, *in Bull. c. 14. dub. 182.* absolutè, & sine ulla distinctione docent, furtiva pecunia sumi bullam non posse: quia discretis verbis dicit Pontifex (ex bonis sibi à Deo collatis.) Adde hanc debere esse eleemosynam: sed ex D. Thoma, *2. 2. q. 32.* & communiter, consistere eleemosyna ex bonis alienis, non potest.

3 Ut hæc doctrina explicatiùs habeatur, sic distinguendum est. Si sermo sit de ipsa pecunia in individuo furtiva, quando fur aliam propriam non habet, certa est prædicta doctrina propter rationes optimè jam allatas.

4 At verò quando fur aliam habet propriam, quam posset dare pro bulla, ipse tamen pro bulla furtivam det; valebit bulla, quia tunc materiale quid est, dare hanc furtivam, cùm jam cum illa fiat eleemosyna æquivalenter. Ita Bardi *in Bul. p. 2. tr. 1. sect. 3. à n. 38.*

5 Præterea si loquamur de pecunia furtiva, quæ fuerit immixta cum alia propria furis, ita ut discerni nequeat, cùm jam illa transierit propter illam unionem, & mixtionem in dominium furis (ut dixi *in libris Decalogi, tr. 3. c. 3. §. 4. n. 3.*) potest utiliter ex illa dari eleemosyna, remanente semper ipsi furi onere restituendi id, quod iniquè abstulit. Si ergo ex illa facere eleemosynam validè fur potest, validè consequenter cum illa bullam accipiet, unde & illius privilegiis fruetur. Ita Mendo *in Bulla d. 4. c. 1. n. 6.*

6 Huc facit casus sequens: Titius furatus est v. g. decem bullas à depositario, easque distribuit fidelibus, sive pro eleemosyna ordinaria duorum realium, sive minùs, retenta pro se pecunia, inquiro an fideles, qui data ea eleemosyna accipiunt bona fide bullas, utiliter accipiant?

Resp. accipere inutiliter, quia bullæ privilegia conceduntur sub conditione eleemosynæ dandæ Regi in subsidium belli contra infideles, quæ eleemosyna hìc non adest. Unde licèt, dum bona fides durat, possint dicti fideles vesci v. g. lacticiniis, tamen cognita veritate, non poterunt. Quòd si bona fide absoluti fuere à reservatis, esto propter bonam fidem absoluti ab ipsis indirectè fuerint, at re cognita, debebunt ejusmodi pœnitentes de iisdem reservatis directam à legitimo confessario absolutionem obtinere. De his absolutis bona fide multa à me dicta sunt *in l. de Sacr. l. 5. de pœn. tr. de Cas. res. 12. §. 3. à n. 7.*

§. V. *An ex pecunia habita ex turpi lucro?*

1 MEretrix v. g. habens pecuniam ex meretricio, potestne cum hac, bullam utiliter accipere?

Resp. Potest: quia quamvis illa peccaverit, dum eam, medio peccato lucrata est, tamen pecunia sua est, suoque sub dominio. At alibi satis explicuimus, ergo de suo eleemosynam illam dat, dictisque privilegiis bullæ frui meritò potest. Idem dic in similibus.

§. VI. *An ex bonis creditis, vel ab alio datis?*

1 TRes hic sunt casus. Primus: Titius obtinet à Commissario bullam credito, hoc est, promittit Titius, se post sex menses v. g. traditurum eleemosynam præscriptam, utiliter ne bullam obtinet?

Resp. & primò quidem Dico, manifestè inutiliter, si habet animum eam eleemosynam non tradendi, quia sic nullam tribueret. At si ipso initio acceptionis animum habet tradendi (qui est casus propositus.) Dico, utiliter etiam pro iis prioribus mensibus, antequam promissum solvat. Ratio est, quia id concedit Commissarius Generalis apud Mendo *d. 14. n. 4.* & meritò; obligare enim se ad dandam eleemosynam, eleemosyna est: Atque ejusmodi certè est communis Praxis, idque cum emolumento Regis, nam sic multi bullam accipiunt, quod non facerent, si numeratò cogerentur pecuniam deponere.

Quòd si quis habeat Initio animum non tradendi, sed post sex menses v. g. mutet voluntatem, velitque dare, tunc sanè à die, qua ejusmodi bonam voluntatem habet, lucrari potest privilegia bullæ usque ad finem anni durationis bullæ, quia tunc jam legitimè pro illis posterioribus mensibus bullam habebat, quam legitimè anteà non habebat. Ita Bardi *l. c. sect. 6.*

Contrà, si initio habuit intentionem tradendi eleemosynam; & posteà transactis v. g. mensibus mutet voluntatem, nolitque eleemosynam elargiri; Dico, à die, quo non elargiri proponit, non lucraturum privilegia, quia hæc dantur sub conditione eleemosynę, quamvis, propter bonum animum solvendi, quo promisit, frui illis privilegiis in prioribus mensibus potuerit.

2 Sed quid, si bona fide quis promisit, sed deinde, propter impotentiam inculpabilem, stare promissis non possit, frueturne toto anno bullæ privilegiis?

Resp. Fruetur, quia privilegium semel ritè obtentum non potest tolli à superveniente impedimento inculpabili, nec Rex amittit hujusmodi eleemosynam, jam enim distributor bullarum illam resarcit, quando enim sic credito bullas distribuit, ipse se obligat ad solvendum, & ita declaravit ipse Commissarius.

3 Secundus casus est de bonis alienis donatis. Cajus v. g. meus amicus suis pecuniis accipit bullam pro me. Valet ea mihi, si eam acceptem?

Resp. Valet, nam sic tu virtualiter eleemosynam facis, est enim perinde ac si tibi amicus pecuniam daret, quam tu deinde in eleemosynam dares pro bulla.

4 Tertius casus est de religiosis, qui ut dixi *c. 3. § 1. nu. 12.* possunt frui privilegiis aliquibus bullę. Petrus v. g. religiosus sumpsit bullam largiendo eleemosynam ex pecuniis ipsi donatis ab amico; utetur ne validè bulla? Dubitatio autem fundatur in eo, quòd religiosus, etiamsi ab amico, posita quacunque superioris licentia, habeat pecuniam, illa non est ipsius, siquidem quidquid religiosus acquirit, Monasterio acquirit, ergo non potest verificari, quod eleemosynam ex suis bonis impertierit, quod requiritur necessariò, ut bulla frui quis possit.

Resp.

Resp. omittendo alias explicationes, Pontificem, quandoquidem in tenore bullæ illam modo dicto concedit nominatim etiam religiosis, huic defectui satis, superque supplere.

§. VII. *Quanam eleemosyna porrigenda ab insignibus personis?*

Et quanam porrigenda à Pauperibus?

1 CArdinales, Primates, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates habentes Jurisdictionem Episcopalem, Inquisitores, & dignitates Ecclesiarum Cathedralium, Duces, Marchiones, Comites, Commendatores, Majores, Proreges, Capitanei Generales, & alii Officiales Curiæ suæ Maiestatis (qui sint hi Officiales, vide apud Trull. *lib.1. in bulla* §.3. *dub.1. n.2.*) Domini Vassallorum, dictorumque uxores, suis viris viventibus, debent pro bulla præstare eleemosynam octo realium, hoc est, ut supra dixi, tarenorum decem, & granorum decem monetæ Siculæ.

2 Jam dubitabis primò, circa hos, an Vicecomites, Barones, Prætores Urbium, Senatoresque Civitatum, si non sint Domini Vassallorum, ut etiam Fiscalis in Tribunali Inquisitionis, ut itidem Filii Ducum, similesque si nullo Titulo, vel Dominio gaudent, an inquam, hi obligentur tradere octo reales?

Resp. non obligari, quia hos, si Domini Vassallorum non sint, Commissarius, in taxa ab ipso definita octo realium, non designat; expressio autem eorum, qui designantur, est manifesta exclusio aliorum. Ita Mendo *d.14.n.12.& 15.*& Gallecus *loc.c. cap.13.dub.194.* Quòd si Domini sint Vassallorum, debent omninò octo tradere, quia ita disposuit Commissarius, ut vidimus *n.1.*

3 Si Rex aliquis exterus in regnum, ubi bulla promulgatur, accederet, ut etiam illi omnes, quos nos Principes in nostro regno habemus, obligantur teste Mendo *ib.n.14.* ad octo; si quidem satis includuntur à Commissario in illis similibus Dignitatibus Ducis, Marchionis, &c.

Prædicti Duces, &c. si carent Vassallis.

4 Dubitabis secundò, An prædicti Duces, Marchiones &c. Si Vassallis carent, præstare debeant octo reales?

Resp. Negat Bardi, affirmat Mendo; Verùm si diligenter eorum rationes hinc inde ab ipsis allatæ considerentur, debent convenire in hunc modum. Si ejusmodi v.g. Dux nihil aliud habeat, nisi merum, & inane Ducis nomen, nullamque habeat ex eo Titulo seu Nomine dignitatem, vel privilegium, vel Prærogativam, ut esset v.g. Pater, qui totum Titulum, suamque Jurisdictionem totam in Vassallos filio renunciavit; certè hic Pater sufficienter dabit duos reales, quia nec dignitatem habet, nec jurisdictionem, nec in actu, nec in habitu supra Vassallos. At si quamvis Vassallis, ac si Jurisdictione omni quis careat, Titulum tamen Ducis cum aliquibus Ducatus præeminentiis habeat, quales sunt plures, quos Titulatos vocamus, & verè sunt hujusmodi, nam coram Prorege caput v.g. cooperiunt, aliisque quibusdam sæcularibus exemptionibus fruuntur, præstare debent octo, quia hi verè, & in omni proprietate sunt Duces, Marchiones &c. Hujus etiam generis sunt filii horum, si titulum verè habeant cum prædictis præeminentiis (licèt proventibus omnibus Pater gaudeat) quia jam dignitatem habent. Ita Gallec. *c.14.d.182.* Ratio prædictæ distinctionis mihi manifesta apparet, quia, in taxa à Commissario legitimè facta, clarè, ut duæ classes distinctæ Personarum, afferuntur; quarum altera continet Duces, Marchiones, & Comites; altera, quæ continet Dominos, habentes Vassallos, & ut patet ex contextu, una non est declaratio alterius. At certè hi, qui solùm titulum sibi reservant, sive habent, verè in Classe Ducum sunt, qui verò nec tituli præeminentiis ullis gaudent, nec Vassallos habent, in neutra classe ex dictis connumerari, nisi æquivocè, possunt.

5 Quando quis simul est Dux, & Marchio, & Comes gaudens multis titulis multisque Dominiis, non est ab ipso multiplicanda eleemosyna ad multiplicationem titulorum, quia Commissarius taxando eleemosynam assignavit octo reales singulis personis, non singulis titulis.

6 Quod dixi de his, dic de Episcopis, si enim Episcopatui renunciarunt, ita ut servaverint sibi titulum, & Dignitatem Episcopalem (quam certè semper solent sibi reservare) cùm sint verè Episcopi, sicuti etiam sunt Episcopi merè Titulares, præstare debent octo reales, at si renunciaverunt etiam dignitati, quod fieri non solet; aliquis illos excusaret ab elargiendis octo, aliquis, inquam, nam ego excusare non possum, quia quacunque renunciatione posita, semper in ipsis residet character Episcopalis, ob quod semper verè sunt & vocati Episcopi, actusque consecrationis exercere validè possunt. Nisi loquaris de quibusdam Germaniæ, vel aliorum locorum Episcopis; qui sunt meri clerici, & sola jurisdictione Episcopali gaudent. Hi certè, si renuncient, in nihilo remanent Episcopi.

Ducum etiam Uxores, & Viduæ ex illis.

7 Dubitabis tertiò, de prædictorum Uxoribus viduis. Resp. Uxores dum vivunt prædicti Mariti, sequuntur conditionem virorum, quare perinde ac viri earum, octo debent, tametsi ipsæ ex se titulo nullo gaudeant. At verò viduæ eorundem, si nullo proprio titulo, seu dignitate gaudeant, donent solùm tutò duos reales; si autem ipsæ titulo ex se gaudent, vel dominæ sunt Vassallorum, octo omninò debent. Ita clarè ostendunt Verba Commissarii eleemosynam taxantis. Feminæ denique quæcunque si non sunt, neque fuerunt unquam nuptæ, habent tamen verum titulum, vel Vassallorum dominium, debent omninò octo, quia tunc habent qualitatem requisitam à Commissario ad majorem eleemosynam; quam quidem qualitatem respexit commissarius in quocunque sexu ea inveniatur.

8 Quid si prædictæ Viduæ remaneant usufructuariæ Ducatus, Marchionatus &c. Respondeo, pari modo obligari ad octo, quia sic jam actu habent qualitatem, quæ ex vi taxæ obnoxia est majori huic eleemosynæ.

Privatus promotus ad titulum Ducatus, &c.

9 Dubitabis Quartò, si quis Privatus accipiat bullam initio anni, datis duobus realibus, & deinde in decursu anni evadit fortè Dux, vel Marchio &c. ut item Episcopus, Archiepiscopus, &c. indigetne à puncto novi gradus alia bulla cum pinguiore eleemosyna, vel saltem supplementum ad octo reales conferre, ut deinceps bullæ Privilegiis perfruatur?

Resp. non indigere, puto, quia gratia concessa initio fuit collata pro toto anno, ergo pro toto anno durat; fuit enim data absolutè, & non dependenter à futuro eventu. Ita Bardi *in Bulla p.1.tr.8. c.2. sect. 3.* dicens hanc dubitationem à nemine fuisse tractatam: fatetur tamen, si clericus ascendat ad Sacerdotium in illo anno bullæ à se sumptæ, non posse deinceps uti privilegio vescendi lacticiniis: quo initio anni, quando non erat Sacerdos, fruebatur; nec id esse mirum, quia Sacerdoti expresse fit in ipsa bulla prohibitio vescendi lacticiniis: quæ similis expressio non est in bulla quam prædictus privatus, data eleemosyna duorum realium à distributore, hoc est à Pontifice, recepit.

Prædictarum insignium personarum obligatio quoad eleemosynam pro secunda bulla in eodem anno.

10 Dubitabis quintò. Si quæ ex dictis personis insignibus vellet secundam bullam accipere in eodem anno (quam secundam utiliter sumi posse, non verò tertiam, dicemus infrà,) debet ne octo contribuere?

Resp. ita prorsus. Quare falsam judico sententiam Henriquez (quam refert, & meritò reiicit Trull. *l.5. in Bull.* §.3. *dub 1. n.15.*) putantis sufficere, si præbeat duos, falsam, inquam, nam Commissarius sine ulla distinctione primæ, vel secundæ Bullæ, pro his personis taxat absolutè reales plures. Vide infrà *c.14.* ubi ipso initio ponentur verba Pontificis, concedentis hanc iteratam acceptionem bullæ, nam ibi notabis hæc verba, *Servatis tenore, & forma prædictis, quibus eodem anno idem summarium sumpserint.*

Multi habentes dominium ejusdem Ducatus.

11 Dubitabis 6. quando duo v.g. habent dominium ejusdem oppidi pro parte, vel pro indiviso, debentne singuli dare octo reales? Respondeo, ita putat Mendo *disp.54. n.8. & in append. d.1 c.1.*

At Bardi *p.2.tr.1.c.1.sect.5.* docet, satis esse, utrosque dare octo, hoc est singulos dare quatuor. Lege apud ipsos rationum conflictus, quia res est raræ praxis. Et tamen ego eo in sententiam Mendo, quia verba commissarii taxantis eleemosynam hanc majorem, præcipiunt, Ducem, Comitem, seu Dominum Vassallorum debere dare octo; Atqui singuli ex his, de quibus loquimur, habentes pro parte, vel pro indiviso ducatum, comitatum, dominium, sunt simpliciter, & absolutè Duces, Comites, &c. & talium item titulorum præeminentiis gaudent; ergo &c.

Quid si Senatus Panormitanus v.g. qui constat ex sex Patribus conscriptis, sit aliquo insignitus Titulo, sit v.g. Dux alicujus oppidi; singuli ne ex illis debent octo dare?

Resp. non debere, puto, quia tunc singuli, quibus conceduntur bullæ privilegia, non sunt Duces, sed solùm simul omnes, ut constant unum corpus morale.

Pauperes.

12 Dubitabis septimò, an Pauperes debeant eleemosynam dare pro bulla? Respondeo. Debere certum sit, quidquid in oppositum innuat Henriq. *l.7.c.20.* ex eo quia in bulla originali monet Pontifex, ne exigatur eleemosyna à paupere. Quidquid, inquam innuat; Tum quia hæc clausula non ampliùs extat in bulla, quæ promulgatur; tum quia clarè bulla, tanquam opus necessarium requirit pro consecutione ejus privilegiorum eleemosynam; tum denique quia fortasse sensus illius clausulæ solùm erat, ut non cogerentur pauperes accipere bullam, & consequenter eleemosynam dare, quia bullæ acceptio debet esse voluntaria.

13 Ex hac certa doctrina emergit affine dubium: Cùm enim, qui caret Bulla Cruciatæ, non valeat in Regnis, ubi ea promulgatur, acquirere indulgentias, quas ipsa bulla concedit (de qua re infrà *c.14.*) dubitatur nunc, an, qui propter summam paupertatem eam accipere nequit, acquirat saltem alias indulgentias, quæ sunt extra bullam, quas Commissarius suspendit, durante anno promulgationis, de qua suspensione infrà item dicemus.

Respondeo. Acquirere, docet Bardi *p.2. tr.1. c.1. sect.6.* Ita etiam tenet Quintanadvenas, *in app. ad singul. de Paen. tr.3. dub.12. n.3 & 6.* citans

citans Ludovicum à Cruce. Non acquirere, docet Mendo *in app. ad Bull. d. 2. cap. 3. n. 11.* Ratio affirmantium est, quia præsumitur ex pietate Pontificis, ut non privetur indulgentiis, qui fine culpa bullam habere non potest. Ratio Negantis, cui assentior, est, quia bulla nimis manifestè suspendit pro eo anno omnes alias indulgentias pro iis, qui bullam non accipiunt, nec in tanta expressione mentis Pontificis videtur, posse prudenter præsumi contrarium.

CAPUT IV.

Explicatur posterior pars Clausulæ quartæ superiùs positæ, hoc est, illud, anno durante.

EXposcit hîc Doctrinæ claritas, & ordo, ut declaremus priùs, quandonam incipit ejusmodi annus, deinde quamdiù durat, seu quando finem habet.

§. I. *Quandonam incipit Annus privilegiorum Bullæ.*

1 SAnè eum incipere à die Promulgationis Bullæ, certum est. Verùm ut id minutiùs cognoscatur, animadvertenda sunt quatuor.

2 Primò si quis bullam sumit post sex menses, v. g. à facta promulgatione, hic non poterit frui privilegiis, nisi ab hora, in qua sumit usque ad finem consequentium mensium ejusdem anni, quia anteà carebat bulla, & post illos menses, hoc est, absoluto dicto anno, ut dicemus, bullæ privilegia spirant. Ita Galleg. 4. *dub.* 15. citans Nonum, Villalobos, Trull. Ludov. à Cruce, aliosque, unde ego meritò falsam pronunciavi in *l. 5. de Pœn. tract. de Caf. ref. c. 13. §. 5. nu. 5.* quorundam doctorum sententiam putantium, si habens bullam hoc v. g. anno, non usus est privilegiis circa absolutionem à reservatis, posse sine nova bulla absolvi à peccatis anno sequenti, locum relege. An autem saltem in aliquo faveat bulla in anno sequenti, dicam mox §. 4.

3 Secundò animadvertendum est, quando dicimus, annum bullæ incipere à die promulgationis, intelligi de promulgatione, quæ fiat in unaquaque civitate, seu loco, etiam minimo, ut notat Trull. *l. 1. c. 1. dub.* 10. nam non satis esse pro habitantibus in alia civitate, etiam ejusdem Diœcesis, Promulgationem, quæ fit in alia, quamvis hæc sit Metropolis, expressè notat ipse Pontifex in tenore bullæ, esto, pro legibus, aliisque similibus sufficiat eas promulgari in Metropoli.

4 Animadvertendum est Tertiò, annum, in quo vigent bullæ privilegia, incipere ab ipsa hora, in qua ea in quocunque loco promulgatur, non ergo anteà.

5 Animadvertendum est quartò, Cùm per duplicem actum soleat promulgari bulla, primò per solemnem processionem, & deinde per Concionatorem in Concione, animadvertendum est inquam sufficere per solam processionem, siquidem per illam solam habetur absoluta Promulgatio.

6 Hinc fit, ut si quis sumat bullam ante concionem, sed post processionem, possit teste Trull. *l. c.* uti ejus privilegiis, & sanè hæc est Praxis ut facta processione, statim incipiant distribui bullæ.

7 Hinc etiam sequitur, ut si quis, etiam data stipe, sumpsisset bullam ante concionem, & ante processionem, non possit uti privilegiis, nisi post processionem, tunc enim ratificatur sumptio.

8 Denique, ne ignores factam publicationem in Templo maximo sufficere, quamvis promulgatio alia non fiat in aliis Parochiis ejusdem civitatis, quamvis magnæ: nam unam publicationem in uno loco requirit Pontifex, non verò aliam, & aliam in singulis Ecclesiis loci.

§. II. *Quamdiù durat Annus Bullæ.*

1 PRæmitto, alium esse annum naturalem, alium Ecclesiasticum. Naturalis est spatium temporis, quo Sol suo motu redit ad eandem cœli partem, unde motum inceperat v. g. à primo gradu signo Arietis ad eundem, quod spatium est duodecim mensium, & sex horarum aliquibus minutis minus.

Ecclesiasticus est spatium temporis, quod ex more Ecclesiæ intercurrit ab aliquo termino deputato ab Ecclesia ad alium similem, v. g. à Pascha ad aliud Pascha, à Pentecoste ad Pentecosten, quod spatium aliquando continet plures, aliquando pauciores dies, ut ex computo Ecclesiastico scimus omnes.

2 Quærimus jam, an privilegia bullæ durent per annum naturalem; An per annum Ecclesiasticum? Si prius, semper erit idem tempus privilegiorum; si posterius, modò majus erit ipsorum tempus, modò minus.

3 Dico probabile esse, annum bullæ durare per annum naturalem hoc est à die promulgationis usque ad finem duodecim mensium, & item esse probabile durare per annum Ecclesiasticum, id est à promulgationis die ad alterius promulgationis diem. Priorem probabilitatem sequitur Rodriq. *in Bull. §. 5. n. 2.* Th. Sanch. *lib. 8. de matr. d. 15. n. 17. in Med.* Mendo *d. 2. c. 1. & in App. d. 1. c.* 14. Posteriorem Gallegus, *c. 4. dub.* 14. Jo. Sanch. *d.* 55. Trul. *l. 1. §. 1. d.* 11 *nu.* 3. Ludov. à Cruce *d. 1. c. 10. dub.* 2. Bardi *p. 1. tr. 2. c. 6. à nu.* 11. Ratio utriusque sententiæ est, quia in communibus nunc hominum commerciis nomine anni rectè alteruter solet intelligi.

Favet posteriori sententiæ illa confirmatio. Quia in præsenti fumus in re Ecclesiastica; Ecclesiæ autem communis praxis solet anno Ecclesiastico uti, Sic communio pro obligatione præcepti annui sic interstitia pro ordinibus suscipiendis, sic obligatio recitandi Horas Canonicas solet mensurari per annum, vel diem Ecclesiasticum, non verò per naturalem.

4 Hinc, quia annus Ecclesiasticus aliquando est brevior naturali, ut si promulgetur bulla in Dominica v. g. Septuagesimæ, quæ sit dies vigesimus Januarii, anno autem sequenti promulgetur in eadem Dominica, quæ incidat in diem decimum ejusdem mensis Januarii, unde brevior, hoc est minus decem diebus erit annus Ecclesiasticus, quàm sit annus naturalis; hinc, inquam fit, ut ex priore sententia possis frui bullæ privilegiis usque ad vigesimum diem sequentis Januarii, etiam promulgata nova Bulla: at in posteriori non possis usque ad dictum vigesimum diem, quia adveniente nova promulgatione veluti perimitur, in hac posteriore sententia, Bullæ vigor. Sed certè, ut diximus, utrinque probabile est.

5 Nota. Si fortè supponas, Pontificem nolle, ut nova alia promulgatio bullæ fiat anno sequenti, vel velle novam promulgationem diu differre; unde non possumus tunc habere terminum decisionis per novam promulgationem, quia promulgatio nova non erit. Nota, inquam, tunc Doctores convenire, quod bullæ privilegia durent per annum naturalem: tunc enim cum desit annus Ecclesiasticus, subingreditur necessariò naturalis. Ita Bardi *loc. cit. n.* 13. Dixi (necessariò) nam non placet, quod idem Bardi *loc. c. n.* 34. docet ex Trullench. nimirum, quando Pontifex diu differat, tunc durare per 35. dies posteà, intra quorum latitudinem solet finiri annus Ecclesiasticus: non placet autem, quia id videtur esse nimis gratis dictum.

6 Nota insuper, quamvis moriatur Pontifex, vel Commissarius Generalis intra dictum annum, non spirare tibi bullæ privilegia pro illo anno, quia pro illo tempore sunt gratiæ factæ, ut rectè notat Castr. *de Bulla Cruc. p. 5. n.* 4.

§. III. *Quando in uno loco tardius, in alio citius fiat promulgatio, quid juris erit in accipiente Bullam, si sequamur prædictam posteriorem sententiam?*

1 EX figuratione duorum casuum hujus Quæstionis decisio clariùs intelligetur.

Primus casus. Titius existens Panormi promulgatione ibidem facta in Dominica Septuagesimæ die v. g. 20. Januarii, sumit statim bullam, & inde proficiscitur Syracusas, v. g. ubi anno sequenti promulgari solet bulla die primo Cinerum, qui incidet v. g. die 9. Februarii, hoc est 14. diebus posteà, inquiro, gaudebitne Titius jam commorans Syracusis bullæ privilegiis usque ad Dominicam Septuagesimæ anni sequentis, quæ incidet v. g. 26. Januarii, quando Panormi promulgabitur nova bulla, an usque ad nonum diem Februarii juxta promulgationem, quæ fiet in sua civitate?

2 Secundus casus. quid si contra, Cajus v. g. commorans Syracusis accepit bullam in die Cinerum, qui fortè incidit 12. Febr. deinde accedit Panormum, ubi promulgabitur nova Bulla 20. Januarii, gaudebitne privilegiis solùm usque ad vigesimum diem Januarii juxta promulgationem Panormitanam, an usque ad diem Cinerum anni sequentis juxta promulgationem, quæ fiet in civitate prædicti Caii, qui dies incidet, ut dictum est, nono Februarii?

3 Respondeo. In utroque casu, stando in posteriore sententia, sub qua loquimur, gaudere quis potest bulla solùm juxta promulgationem factam in loco, ubi quis accipit bullam. Quare in priore casu allato n. 1. Titius gaudebit bulla, usque ad vigesimum sextum Januarii, in posteriore verò allato n. 2. Cajus bulla fruetur usque ad nonum diem Februarii. Ratio utriusque dicti est, quia quando tu accipis bullam promulgatam in hoc v. g. loco, quasi dicit tibi distributor bullarum nomine Pontificis, (*Quandoquidem tu erogasti legitimam eleemosynam, concedo tibi privilegia Bullæ duratura per totum hunc annum, donec ego iterùm aliam huc promulgavero.*) Hujus autem rei ulterior ratio est, quia ad illum distributorem, à quo tu recipis bullam, non pertinet, videre, seu taxare tempus promulgationis alterius distributoris. Quare, nomine Pontificis, dat tibi privilegia secundùm suas promulgationes, non verò secundùm promulgationes alterius. Ita Bardi *p. 1. tr. 2. c. 6. n.* 24.

4 Scio, Jo. Sanch. *d.* 55. *n.* 24. in casu dicto *n.* 2. velle Titium posse gaudere, usque ad nonum diem Februarii, sed propter rationem nostram non est audiendus.

Scio etiam Mendo *loc. sup. cit.* sustinere, tum Titium, tum Cajum prædictos posse solùm gaudere bullæ privilegiis, durante anno naturali, quocunque tandem die fiat nova promulgatio. Sed profectò, id ipse dicit, quia sustinet annum pro bulla debere esse naturalem, quam sententiam, cùm dixerimus supra, esse probabilem, probabile etiam erit hoc præsens ipsius dictum; Sed quia nos hîc loquimur ex suppositione, quod sequamur sententiam posteriorem, quæ est etiam probabilis, ideò, quamvis dicto prædicti Doctoris assentiamur, tamen non assentimur illi limitationi (solùm.)

§. IV. *An finito anno in aliquo faveat Bulla?*

1 INstituo hîc quæstionem hanc, quia maximè pertinet ad praxim. In duobus casibus quærunt rationabiliter Doctores, an

Bulla prosit, absoluto anno? Dico (rationabiliter) nam casum alium, quia est ratione destitutus, jam exclusi modò *§.1.n.2.*

Quærunt enim primò in eo casu, quo promulgatio bullæ fit in aliqua magna civitate, seu oppido, unde non valeant omnes bullam sumere, an si habeat quis animum sumendi, durabit ibi vetus bulla per paucos v. g. per octo dies post promulgationem novam? Affirmat Villalobos, & Ludovicus à Cruce. Id quod temperat Jo. Sanch. asserens hoc verum esse, quando per omnes illos dies durat difficultas novam sumendi, vel ex malitia, seu incuria distributoris, nova haberi non possit.

2 Profectò non possum hanc sententiam, quamvis à Sancio mitigatam, non reiicere cum Gallego multos citante *tom.4. dub.18.* Nam ut alia omittam, nimis manifestè ea est contra tenorem bullæ, ibi (*anno durante*) & ibi (*summarium Bullæ à volentibus uti privilegiis, accipi, ac retineri debere.*)

3 Quærunt secundò Doctores in casu confessionis ineptæ, vel commutationis votorum. Et quia de hac commutatione dicemus inferius, *c.3.§.1.n.30.* solùm hic agimus de confessione; an scilicet; si qua legitima confessio bona fide apud confessarium electum per bullam incepta finiri intra ejusdem bullæ annum non potuit, sive propter pœnitentis scrupulos, sive ob prolixam confessionem, sive ob aliquod rationabile impedimentum, quo pacto dicitur res non esse integra, quia confessio jam fieri cœpit, an, inquam, possit confessor, post finitum annum suum prosequi opus, & pœnitentem à peccatis etiam reservatis, ut per bullam conceditur, absolvere?

Resp. posse, ac si esset intra tempus anni concessi, idque etiam cum interpolationibus humano modo solitis: Ratio est, quia ex eo, quòd cæptum est negotium confessionis, tempore habili, jurisdictio radicem fixit in Delegato, hoc est in confessario (ut loquuntur jura) ex rationabili voluntate concedentis; quare illa in eo perpetuatur usque ad complementum incepti negotii; idem solent Doctores dicere in Jubilæo, si confessio bona fide incepta non potuit bona fide finiri intra Jubilæi dies, de qua re ego universaliter *l. de Pœn.c.4.§.10.n.3. dixi.*

4 Dictum autem est primò (bona fide) quia persuadere mihi non possum, quando id in fraudem fiat, adesse consensum superioris ad prædictam jurisdictionis extensionem, quidquid aliqui dicant. Id autem benè intellige, siquidem ejusmodi fraus duobus fieri modis potest, tum hic, tum in Jubilæo. Primò, si differas confessionem consultò usque ad ultimum diem durationis privilegii, & deinde pœniteat te, non esse confessum, & verè velis confiteri, confessionem bona fide incipias, faciens, quantum potes, ut illam compleas, riteque absolvaris ante finem privilegii, sed propter aliquam rationabilem causam compleri confessio non potest. Et in hoc casu negligentia prior, immò & fraus, si qua in te fuit, prorogandi tempus, purgatur ex vera pœnitentia, & ex conatu Sacramentum perficiendi, & consequenter radicabitur in confessario, extendeturque Jurisdictio, quia jam tunc nulla fraus adest. Secundò, si sive tu, sive confessor, cùm possitis perficere confessionem, eam non perficitis, hac spe (quam ego meritò fraudem appello) ut radicata jurisdictio sit in confessario, quasi possit extendi ad tempus sequens, Et in hoc casu dixi, persuadere mihi non posse, superioris voluntatem esse, ut ea jurisdictio radicetur.

5 Dictum est secundò, (si qua confessio incepta &c.) quod intellige, esse certum si cæpisti peccata legitimè explicare confessario. Immò dicta inceptio confessionis tunc etiam dicitur adfuisse, quando comparuisti genuflexus coram confessario, pectusque percussisti, & recitasti Confiteor, & multo magis, si vel unum peccatum veniale patefecisti, hæc enim externa signa sunt confessio incepta.

6 Obiicies. Sola præsentatio litterarum delegationis facta delegato non facit negotium cæptum, seu causam inchoatam, ut cum multis docet Merolla, *tr.2. q.4.c.6. dub.21. n.492.* quia litterarum sola præsentatio, quamvis acceptata, non est exercitium jurisdictionis, per quod radicet sibi delegatus jurisdictionem, ergo neque in casu nostro sufficiunt prædicta signa.

Resp. nos, ut signatè notat Bardi *p.1. tr.2. c.6. à n.61. & 116.* pro signo sufficienti non ponimus solùm petitionem confessionis quomodocunque, sed requirimus talia signa, quæ sint pars materiæ Sacramenti Pœnitentiæ, quæque cùm exhibentur, sint Sacramentalis confessionis exercitium.

7 Dictum est tertiò (si qua legitima confessio) nam non prorogatur jurisdictio confessarii sive invalida, sive propter defectum Pœnitentis, sive propter defectum confessarii esset prædicta incepta confessio. Ratio est, quia per verum actum confessionis Sacramentalis (sic enim exercetur hæc jurisdictio) radicatur potestas in confessario delegato, non verò per invalidam confessionem, quæ cùm nulla sit, nullum parere effectum potest.

8 Confirmatur Doctrina n.13. data verbis ipsius bullæ Originalis. *Item*, ait, *declarat Pontifex, quod, expirante anno omnes prædictæ facultates, gratiæ, & indulta expirant, tantùm poterunt causæ pendentes ad finem perduci.* Notas causæ pendentes, &c.

Ex prædictis verbis colligit Bardi *l. c. n.66.* doctrinam à nobis hactenus dictam, solùm habere locum, quando pœnitens, post prædictum annum Bullæ finitum, non committit alia peccata. Nam si quis, inquit, nondum finita confessione, peccet, finito jam bullæ anno, peccato reservato, non poterit ab hoc peccato absolvi per confessarium electum vi dictæ bullæ, quamvis confessio cæpta fuerit ante lapsum anni: Immò neque item poterit, ait, ab aliis commissis anteà, quia confessio non potest dimidiari, quæ dimidiaretur, si ab his absolvi posset, illo alio commisso post annum non absoluto. Colligit, inquam, ex his verbis, in quibus expressè Pontifex solùm concedit, causas pendentes finiri posse: at confessio hujus peccati nunquam fuit inchoata tempore anni Bullæ, ergo &c. Quare hic Auctor concedit, per Jubilæum posse simile novum peccatum absolvi, non verò per bullam Cruciatæ, quia in Jubilæo non adest hæc restrictio, *tantùm poterunt causæ pendentes ad finem perduci.*

9 Verùm contra hanc explicationem insurgit Mendo, *d.23. c.3. n.8. fine in app. d.1. 16. n.16.* ait enim, non esse majorem rationem, quod hoc peccatum novum impediat totalem absolutionem, non autem quod absolutio aliorum peccatorum huic pœnitenti debita propter prorogationem jurisdictionis, trahat ad se facultatem, ut quia non potest dimidiari confessio, detur potestas confessario, ut etiam novum illud absolvat.

Adde, cùm adhuc verè pendens sit causa, quia confessio jam est incepta, & absolutio nondum data, non posse peccatum hoc novum superadditum habere vim impediendi prorogationem jurisdictionis.

Certè Prior sententia tutior est. Posteriorem me Sapientiores examinent; præsertim quia video in causis judicialibus, ad quarum formam est institutum Sacramentum pœnitentiæ, non dari Delegato prorogationem jurisdictionis, per quam judicet aliud novum delictum, quod fortè committat quis post elapsum tempus Delegationis, &c.

10 Sed adhuc inquires primò, si confessor, apud quem incepisti prædictam confessionem, moriatur, vel alio modo desit, eligere ne possum alium confessarium, qui mea peccata omnia audiendo, me absolvat ab illis, finito anno bullæ, vel finito Jubilæi tempore?

Resp. cum Castr. *to.1. tr.3. disp.4. p.16. §.7. n.13.* aliisque posse, sive hæc electio novi confessarii fiat ante spiratum tempus privilegii, sive posteà in casu proposito prorogatæ propter incompletam confessionem jurisdictionis. Ratio est, quia confessores vi bullæ, vel Jubilæi se habent ut unum: quare quando quis ex uno ad alium migrat, non judicatur, nisi eundem eligere.

Neque dicas causam pendentem debere *c.1. de off. de leg.* ex jure ut notat Nav. *l.1. cons. in 2. edit. de eod. off. de leg.* prosequi coram eodem judice, coram quo incepta est: Ne id dicas, inquam, nam id verum est in causis fori externi, non verò in casibus interni fori. Cujus disparitatis ratio illa est, quia facultas data pro foro conscientiæ intelligenda est juxta naturam ejusdem fori. At in hoc foro pœnitens potest mutare confessarium, ut ipsi placet, donec finiatur causa per absolutionem.

11 Inquires secundò, si post absolutionem hanc dictus pœnitens recordetur alicujus peccati mortalis reservati commissi ante dictam absolutionem, poteritne virtute bullæ, vel Jubilæi iterùm absolutionem ritè accipere à dicto confessario, qui solùm habeat potestatem absolvendi vi bullæ, vel Jubilæi? Respondeo non posse; quare tunc necesse erit, illud peccatum oblitum confiteri apud alium legitimum confessarium habentem potestatem ad illud absolvendum, ut ego dixi *l.5. de pœn. c.4. §.10. n.4.* Ratio est, quia delegatus, cùm functus est officio suo, nihil amplius potest, at prædictus confessarius electus, jam dando absolutionem adimplevit suum officium; ergo &c.

Lege tamen Dicastillum apud Dian. *p.11. tr.8. ref.28.* qui putat esse probabile, quod possit, siquidem tunc (ait) sequens confessio pertinet ad priorem, & est prioris complementum. Verùm ne id extendas ad peccata commissa post absolutionem illam priorem; hæc enim nec separatim, nec conjuncta cum oblitis, absolvere dictus confessarius ampliùs ex vi privilegii bullæ, vel Jubilæi poterit, quia nulla ratione pertinet ad absolutionem datam, vel dandam ex vi bullæ, vel Jubilæi.

CLAUSULA V.

Ut possint in Ecclesiis (locutio est de iis, qui bullam sumunt) *in quibus aliàs divina officia (interdicto durante) quomodolibet celebrare permissum fuerit, vel in privato Oratorio ad divinum cultum tantùm deputato ab Ordinario visitando, & designando, etiam tempore interdicti, cui ipsi causam non dederint, vel per eos non steterit, quo minus amoveatur, & qui facultatem ad id à commissario Generali habuerit, etiam per horam, antequam illucescat dies, & per horam post meridiem, in sua, ac familiarum, ac consanguineorum suorum præsentia, Missas, & alia divina officia per se ipsos si presbyteri fuerint, vel per alium celebrare facere, & tempore interdicti divinis interesse. Eis tamen, qui privato Oratorio ad præmissa uti voluerint, ut quoties id fecerint, aliquas preces Deo pro unione Principum Christianorum contra infideles, eorumque contra eosdem victoria fundere, teneantur; imponitur.*

CAPUT V.

Primum Bullæ Privilegium, quod est circà tempus interdicti.

1. Bullæ privilegium interdicti tempore tres complectitur favores, quorum primum relatum in præcedente quinta clausula hic explicabimus, mox in sequentibus alios duos explicaturi.

§. I. *Præmittitur Summaria explicatio interdicti.*

1 INterdictum Ecclesiasticum absolutè, & sine limitatione latum, est regulariter censura, qua fidelibus tria vetantur. Primò officia divina, præsertim Missas celebrari. Secundò Sacramenta aliqua ministrare, vel recipere; nam prohibetur baptismus, Confirmatio, pœnitentia, & Matrimonium; sed ministrare, vel recipere Eucharistiam, Extremam Unctionem, Ordinem, licet cum iis moderationibus, quas passim afferunt Doctores mox citandi, aliique in tractatu de Interdicto. Tertiò, denique vetatur Ecclesiastica sepultura.

2 Interdictorum autem variæ sunt classes. Personale, idest illud, quo ipsa persona prædictis tribus prohibitionibus afficitur.

3 Locale, idest illud, quo locus aliquis iisdem afficitur prædictis prohibitionibus, hoc est, quo in tali loco vetantur fideles, illas tres actiones exercere.

4 Mixtum, idest, quo tum persona, tum locus prohibetur.

5 Porrò subdividuntur deinde eadem indirecta, nam quoad interdictum personale, aliud est personale generale, estque quando interdicitur totus populus, tota communitas, seu Universitas, Collegium, Capitulum &c. quatenus hæc faciunt unum corpus morale. Aliud est personale speciale, hoc est, quando interdicitur hic, vel ille.

6 Rursus interdictum locale, aliud est locale generale, atque est illud, quo interdicitur locus, qui à communitate incolitur, v.g. Provincia, civitas, oppidum, villa: aliud est locale particulare, estque illud, quo interdicitur locus particularis, vel loca aliqua particularia, v.g. hæc Ecclesia hujus civitatis, illa Ecclesia illius oppidi &c.

Hæc cum suis explicationibus, & limitationibus præsertim iis, quas concedit *cap. alma mater de sent. excomm. in* 6. habes passim apud Suar. Hurt. Bonac. Laym. Coninch. Avil. aliosque innumeros Doctores scribentes de interdicto.

7 Illud pro re nostra est advertendum, Bullæ Cruciatæ privilegia solùm esse, stante interdicto locali generali, quamvis auctoritate Apostolica imposito: quare nec personaliter quoquomodo interdictis, nec loco specialiter interdicto Bullæ Cruciatæ privilegia ulla concedit. An autem persona particulariter interdicta possit ejusmodi interdicti absolutionem obtinere virtute Bullæ, infrà *c.* 11. §. 6. suo loco dicetur.

§. II. *Favor primus Bullæ tempore interdicti*, posse Missas, & Divina Officia celebrare &c.

1 HIs prælibatis, ut explicetur primus hic Bullæ favor pro tempore interdicti: Nota primò, illud concedi iis, qui dederunt causam interdicto, vel per ipsos stat interdicti remotio.

2 Nota secundò. Illa verba (*in Oratorio privato*) nam Doctores ex modo loquendi Bullæ, & ex intentione Pontificis extendunt ad omnes alias Ecclesias, dummodo fiat privatim officium, & solùm coram suis, ut mox explicabitur. Undè id latè probatur à Ludovic. à Cruc. *in Bull d.* 1. *c.* 5 *dub.* 2.

3 Nota tertiò, prædictum Oratorium debere esse approbatum, & deputatum ad divinum cultum, qua de re ego pluribus egi *in opusc. de Sacr. Miss l.* 1. *c.* 4. *à n.* 11.

4 Nota quartò illud (*in sua, & suorum præsentia*) quod à me pluribus explicatum invenies *loc. cit. à n.* 28. & latè item habet Trull. *l.* 1. §. 3. *dub.* 5.

5 Nota quintò illud plurale, *Missas, & alia officia*, & illud *per alium, vel alios*, hæc enim verba absolutè, & non respectivè prolata, ostendunt mihi, non unam tantummodo, sed plures Missas concedi eodem die per hoc privilegium, nec solùm semel, & iterùm, & item sæpè divinis officiis privatim interesse.

An habens Bullam tempore interdicti obligetur Missæ privatim interesse?

6 His ita notatis, suum hìc locum habere debet illa quæstio, An, sicuti bullam habens potest modo dicto interdicti tempore privatim assistere Sacro, ita obligetur, quando incidit dies festus de præcepto?

Resp. In utramque partem, æquo quasi Marte, congrediuntur Doctores, ut latè habes apud Ludov. à Cruce *l.c. d.* 4. *n.* 5. & latissimè apud Bardi *par.* 2. *tr.* 2. *c.* 3. *sect.* 6. & Trull. *l.c. dub.* 6.

Ratio deobligantium (inter quos sunt Coninch. Avila, Alterius) præcipua est, quia nemo cogitur uti suo privilegio: Is ergo, qui recipit cum bulla privilegium assistendi Missæ tempore Interdicti privatim, poterit hoc Privilegio nolle uti, & sic stare prohibitioni Interdicti, quod vetat assistentiam ad Sacrum, & pro illo tempore aufert præceptum de hujusmodi assistentia.

7 Ratio obligantium (inter quos numerantur Ludovicus à Cruce, Villalobos, Joannes Sanch. Trullench.) illa item præcipua est, quia in tantum non obligaris, interdicti tempore, interesse Sacro in diebus festis, in quantum impediris interdicti lege; At per Bullam hæc Interdicti lex jam à te removetur: ergo, remoto jam Impedimento, redire debes ad obligationem assistendi.

Utriusque ratio cùm probabilis, hoc est, alicujus momenti sit, utramque sententiam probabilem reddit.

8 Sed ecce, per hanc occasionem, alia subnascens quæstiuncula. In Tractatu de Interdicto omnes Doctores statuunt per *c. Alma mater de sent. excomm. in* 6. concedi Clericis, & Ministris Ecclesiæ, atque adeò Religiosis, posse, interdicti tempore, Missas, & alia Divina Officia privatim, hoc est clausis januis &c. (ut ibi distinctiùs explicatur) celebrare. Jam inquiro, an dicti Clerici, & Ministri obligentur Missæ privatim interesse diebus festis?

Resp. Obligari, Nam invenio disparitatem cum Ludov. à Cruc. *l.c. n.* 6. inter hos Ministros ex vi dicti Capituli *Alma Mater* & inter alios ex vi Bullæ Cruciatæ. Si quidem prædictum Privilegium collatum *in c. Alma Mater*, datur Ordini Ecclesiastico, cui privilegio non potest renunciare quilibet privatus. At Privilegium in Bulla conceditur ipsi personæ in particulari, cui ipsa particularis persona renunciare liberè valet. Non est igitur mirum, quod ipsa Praxis, & receptus inter Fideles usus declaravit, Ministros prædictos obligari ad assistendum Sacro diebus festivis, tempore interdicti, quia, ut dictum est, non possunt, non uti Privilegio concesso toti ordini Ecclesiastico. At, quia potest persona particularis non uti privilegio sibi dato; ideò potest in Bulla, quæ datur particulari personæ, habere locum prima sententia dicta *num.* 7.

§. III. *Quid concedat Bulla, quoad celebrationem Missæ in Oratoriis Privatis extra tempus interdicti.*

1 BUlla præter dictum favorem valendi celebrare, vel facere celebrare tempore interdicti in Oratoriis Privatis, concedit etiam in iisdem eundem favorem, extra interdicti tempus. Sed de hoc latè egi *in Opusc. de Sacr. Miss. l.* 1. *c.* 4. §. 4. *à n.* 36. quare non est id cum molestia Lectoris hìc repetendum.

§. IV. *An per Bullam possit quis erigere Oratorium privatum, in quo celebretur sine alia Pontificis licentia?*

1 AFfirmat Castrop. *de Bull. disp. un. p.* 6. *n.* 2. *fine* his verbis: *Bulla ergo*, inquit, *concedit sumenti ipsam, ut possit habere privatum oratorium, & in eo celebrare Missas, vel celebrari facere, dummodo oratorium sit divino tantùm cultui deputatum, & ab Ordinario designatum juxta formam* in Trid. *sess.* 22. *in Decreto de celebrandis Missis præscriptam, & dum eo quis utitur, fundat preces pro unione Christianorum Principum & eorum contra infideles victoria*. Hæc ille, cui assentitur Lud. à Cruc. *de Bull. d.* 1 *c.* 5 *d.* 1.

2 Ratio fundamentalis hujus sententiæ est, quia in Bulla expressè conceditur, ut in Privato Oratorio (visitato utique, & designato ab Episcopo) tempore interdicti celebretur, ergo supponitur concedi etiam aliis temporibus non vetitis, quod est minus juxta Regulam Juris *in* 6. *Cui conceditur quod est plus, conceditur quod est minus*. Adde, in Bulla Latina expressè poni sic (*etiam tempore interdicti*) At particula hæc (*etiam*) cùm exprimat casum difficiliorem, supponit, tanquam certum casum minus difficilem.

Verùm hanc sententiam prorsus reiicit Trull. *de Bull. lib.* 1. §. 3. *dub.* 4. Gallegus *de Bull. c.* 4. *dub.* 31. Diana *p.* 9. *tr.* 1. *ref.* 23. Mendo *d.* 6. *c.* 1. *num.* 6. qui omnes non possunt (& quidem meritò) sibi persuadere, Pontificem velle concedere Privilegium celebrandi Sacrificium Missæ in domo cujuscumque Privati; Sacrificium, inquam, quod est Summus actus Religionis, quem exercere in hac vita Fideles possunt, quemque cum summa, & possibili reverentia debent.

3 Hæc ex illis. Sed quia Adversarii possent, has, & similes rationes ex inconvenientia ductas eludere: illa mihi hac de re diù cogitanti efficax mentio occurrit. Quod Summus Pontifex, dum licentiam concedit, ut etiam Interdicti tempore celebrari valeant Missæ in Oratorio Privato, supponit, Oratorium jam esse ab ipso, vel ejus Delegato concessum, nòn autem per Bullam concedit. Sicuti cùm dixit, ut notavimus modò *g.* 2. *num.* 2. Concedo, ut habens Bullam possit celebrare in Ecclesia, etiam tempore interdicti; suppposuit jam constitutam esse perfectè Ecclesiam, non enim per hæc verba constituit. Ita in casu nostro. Perfectè autem constituta supponitur Ecclesia, quando non solùm materialiter, sed formaliter etiam est perfecta, hoc est, legitimè, ad Sacrificium Missæ in ea celebrandum ab habente potestatem approbata.

§. V. *An Commissarius Cruciatæ possit prædictum Oratorium perfectè constituere, seu concedere?*

1 DUæ hìc sunt sententiæ. Altera negat cum Dian. *part.* 4. *tract.* 1. *resol.* 20. aliisque, atque adeò negat, Commissarium Generalem Cruciatæ posse concedere facultatem, ut quis in Oratorio Domus suæ celebret, vel faciat celebrare. Ratio potissima est, inquit, quia non apparet verbum ullum in Bulla etiam Originali Cruciatæ, per quod Summus Pontifex hanc facultatem Commissario quamvis generali, communicaverit. Adduntur aliæ Rationes, quæ certè non ita efficaces judicantur, perinde de prædicta.

2 Altera concedit Trull. *l.* 2. §. 5. *dub.* 3. *n.* 7. Mend. *d.* 37. *à num.* 105. Galleg. *cap.* 14. *disp.* 182. *contra Dianam*, modò Oratorium, antequam in eo celebretur, visitetur, & deputetur ad Divinum Cultum

ab Ordinario. Ratio hujus sententiæ est. Prima, quia Petrus de Cara *in compend. rium Gratiar. p. 275.* apud Mend. *ll. cc.* inter cæteras facultates Commissarii Generalis recenset hanc. *Item possum* (loquitur Commissarius Generalis Cruciatæ) *concedere licentiam, ut quis celebret, vel celebrare faciat in Oratorio privato, quod prius fuerit ab Ordinario visitatum.*

3 Secunda, quia idem Mendo, & Gallegus locis citatis testantur de ipsa praxi in Hispania, qua per annos multos à variis Commissariis Generalibus hæc concessio facta est in pluribus, sed certè solùm Nobilibus, ac Dynastis, & in dies fit; id quod ipsi probant ex informatione, quam iidem exceperunt ab ipsis Commissariis Generalibus, & ab eorumdem Secretariis, qui ejusmodi licentiam expedire solent.

4 Tertia, quia quod in Bulla Cruciatę hoc Privilegium non inveniatur, nihil obstat. Credendum enim pro certo est, haberi ex aliqua alia Bulla, vel rescripto Commissariis directo, vel certè dicendum, usum tot annorum circa hanc facultatem legitimè concessisse jam Commissariis Generalibus ejusmodi potestatem.

5 Ut quid ego sentio, clarius proferam; Sciendum est, Commissarium Generalem Cruciatæ residere in Hispania, atque ab hoc solere constitui alios commissarios Provinciales in quacunque Provincia, in qua Bulla promulgatur, & ab his Provincialibus substitui, seu nominari alios commissarios particulares in singulis Civitatibus, seu Diœcesibus.

6 His distinctis, puto primò, esse valdè probabile, Commissarium Generalem, qui in Hispaniis residet potiri, (saltem pro Nobilibus, pro quibus est praxis) potestate prædicta, id enim admodum verisimile reddunt modò allatæ rationes.

7 Et quidem existimo (ut id suo hoc loco non prætereram) eum, cui conceditur à Commissario Generali hoc privilegium, non necessariò debere habere Bullam Cruciatæ, quia hanc conditionem de habenda Bulla non videtur requirere tenor hujus concessionis; putarem tamen, aliquam eleemosynam ad arbitrium Commissarii esse dandam in subsidium Belli contra Infideles; quia in iis privilegiis Cruciatæ semper habetur à Pontifice dicti subsidii temporalis ratio.

8 Puto secundò, Commissarios Provinciales, multò minus particulares, hac potestate nequaquam gaudere. Ratio est, quia licèt Commissarius Generalis habeat à Pontifice facultatem communicandi Commissariis Provincialibus omnem eandem potestatem, quam ipse Commissarius Generalis habet; sic enim dicitur in Bulla originali, quam originalem affert Ludovicus à Cruce ipso initio expositionis Bullæ. *Item ut Commissarius Generalis deputare possit Commissarios in singulis Provinciis per locorum Ordinarios, quorum conscientia onerantur, pravia matura deliberatione approbandos, consimili, vel limitata potestate,* licèt, inquam, hac universali potestate gaudeat, unde dicere quis posset, etiam hanc, de qua loquimur, posse concedere Commissariis Provincialibus, tamen non habemus solidum fundamentum affirmandi, quod de facto concesserit.

9 Dices. In delegatione, qua Commissarius Generalis delegat Commissarium Provincialem, sic habetur, ut ad verbum refert Tancredi *To. 2. Q. Mor. tr. 5. qu. 46. Damus potestatem, & facultatem cum omnibus suis incidentiis, & dependentiis, adnexitatibus, & connexitatibus secundùm, & sicuti nos habemus à Sanctitate Summi Pontificis, & sicut nos illas tenemus plenissimè.* Ecce ergo quomodo totam potestatem suam, atque adeò hanc, Generalis de facto communicat Provincialibus.

10 Respondeo, recolendo, quod modo *num. 4.* dictum est, hanc potestatem non habere Commissarium Generalem ex vi tenoris Bullæ Cruciatæ, quia in illa, ne verbum quidem de hac, sed aliundè, &c. Dico igitur, esto Commissarius Generalis habeat potestatem communicandi omnia, quæ pertinent ad Privilegia Bullæ Cruciatæ, sed unde habes quod possit communicare etiam illud, quod aliundè habuit, vel ex alio rescripto, vel ex consuetudine præscripta, & connexionem vel nullam, vel latis remotam habet cum ejusmodi Bullæ Privilegiis? vel, dato quòd posit, unde habes, quod per prædicta verba de facto communicet, cùm per hæc solùm communicet connexa, & adnexa tenori Bullæ Cruciatæ, in quo tenore ne vestigium quidem est hujus Privilegii de Oratoriis privatis concedendis: Incerta igitur saltem res est, & cùm sit magni momenti, non est facilè præsumenda.

11 Nec valet, si dicas aliquando id concessum hìc Panormi à Commissario Provinciali fuisse. Nec valet, inquam, quia semel, aut iterùm id esse factum non parit præsumptionem; & credendum est, per errorem id esse bona fide tunc factum, quod hodie, re diligenter examinata, fieri non potest.

§. VI. *Quid possit concedere Commissarius circa celebrationem Missæ quo ad horam celebrandi.*

1 PRopter connexionem, quam habet hæc quæstiuncula cum præcedentibus, hìc eam breviter tractamus. Præmittenda autem ad ejus explicationem est sequens doctrina.

Celebrandi hora est Auroræ tempus usque ad Meridiem, ut *in Opusc. de Sacr. Miss. l. 1. c. 6. §. 4.* declaratum à nobis est; ubi in summa dixi, licere ex probabilissima opinione Missam incipere duabus plus minus horis, ante Solis ortum; hoc est, antequam corpus Solare oculis nostris appareat; Terminus autem, ultrà quem celebrari non licet, dixi *ibid.* esse Meridiem, sed certè moraliter acceptum, hoc est, ut inchoari Missa possit ante Meridiem, vel in ipso Meridie, licèt absolvatur posteà.

2 Generalis ergo Commissarius potest Nobilibus tamen, aut (juxta arbitrium ipsius Commissarii) personis qualificatis concedere, ut per horam, antequam illucescat dies, & per horam post Meridiem, Missæ, & alia Divina Officia incipi possint, idque coram ipso persona qualificata habente Bullam, & ejus familiaribus, & consanguineis. Ubi vides, non quemlibet, etiam qualificatum habentem Bullam, id ex se posse, sed solùm illis qualificatis Bullam habentibus, quibus expresse concesserit Commissarius. Hanc potestatem communicari à Commissario Generali Commissariis Provincialibus, quibus juxta dicta §. 5. n. 8. conceduntur connexa, & adnexa, probabile judicato.

3 Inquires. Quandonam incipit hæc hora, quæ datur ex Privilegio?

Resp. Cum Privilegium debeat aliquid operari, omnes autem Missam possint incipere duabus horis ante Solis ortum; Ideò qui habet hoc privilegium, poterit tribus plus minus horis ante dictum ortum. Et quia omnes item possunt incipere Missam in ipso Meridie, idcircò, qui hoc Privilegio gaudet, poterit incipere una hora post ipsum Meridiem. Ita Trull. *de Bull. lib. 2. §. 5. d. 3. à num. 3.* cum aliis.

CLAUSULA SEXTA.

Conceditur item tempore interdicti, idest interdicti localis generalis, Eucharistiam, & alia Sacramenta, præterquam in die Paschatis, posse recipere.

CAPUT VI.

Favor secundus Bullæ tempore Interdicti.

Posse recipere Sacramenta.

1 NOta primò, hunc favorem intelligi cum iisdem cautionibus, quas diximus *c. præc. n. 1.* puta si non dederint Causam Interdicto, nec per ipsos stet Interdicti remotio; & privatim, &c.

2 Nota secundò illud (& alia Sacramenta) quod esse magnum Privilegium rectè dicit Ludovicus à Cruce *de Bull. d. 1. c. 5. d. 5. nu. 1.* qui cùm addit, licere habenti Bullam recipere Eucharistiam, & alia Sacramenta, quando placuerit, & ubi placuerit, semper est intelligendus, dummodo id fiat Januis clausis, & privatim, si sit tempus Interdicti, nempè, juxta ac requirit Interdicti tempus; neque enim Bulla, & Privilegia debent in aliis non expressis Interdicti legibus officere.

3 Nota tertiò illud, *præterquam in die Paschatis,* solùm enim per hæc verba prohibetur receptio EUCHARISTIÆ, quæ ex obligatione in propria Parochia præstari debet. Immò, quia Bulla hanc solam obligationem Communicandi in Parochia, ad satisfaciendum Præcepto, excipit, colligunt Doctores, esse valdè probabile, etiam ipso die Paschatis, hoc Privilegio te uti posse, modò ante, vel posteà Parochiæ satisfacias. In aliis ergo diebus poterit quis cum Bulla recipere EUCHARISTIAM à quocunque Sacerdote; ut tenet Vasquez, quem cum aliis sequitur Diana mox citandus, licèt negent Suar. aliique apud eundem Dianam *p. 1. tr. 11. ref. 20.*

CLAUSULA SEPTIMA.

Item conceditur, mortuorum corpora, (nisi fortè vinculo excommunicationis innodati decesserint) cum moderata funeris pompa sepeliri.

CAPUT VII.

Favor tertius Bullæ tempore Interdicti.

Posse Ecclesiasticè sepeliri.

1 NOta, hoc Privilegium dari omnibus, qui recipiunt Bullam, id enim clarè habet ejus tenor, & quidem si non dederint Causam Interdicto, vel per ipsos non steterit, &c.

2 Nota secundò, hoc Privilegium esse magni faciendum; nam per Jura antiqua solis Clericis conceditur, posse eos sepeliri in Cæmeterio, & de Jure noviore per *Cap. Alma Mater*, etiam in Ecclesia. At Laicis nullus quoad sepulturam conceditur favor, nisi fortè in aliquibus festivis diebus Paschatis Resurrectionis, &c. Vel pro non denunciatis nominatim, ut fusè agitur in Tractatu de Interdicto. His ergo Laicis, & pari modo omnibus Christi Fidelibus Bullam habentibus conceditur, ut possint in Interdicto generali locali Ecclesiasticè, sed cum moderata pompa, sepeliri.

3 Si autem quæras, quænam sit hæc moderatio? Respondeo esse illam, (ut habet Corduba apud Ludovicum à Cruce *loc. cit. d. 7. n. 2.*) qua cum cantu, & tribus Campanarum clamoribus Cadaver deferatur, & sepeliatur, apertis Januis Ecclesiæ, sed sine Missa. Addit idem Author, in quodam Commentario Bullæ declarari per pompam moderatam intelligi medietatem pompæ, & solemnitatis, quæ aliàs fieret juxta qualitatem Defuncti. Verùm Ludovicus à Cru-

Cruce *loc.cit.* concedit, standum esse consuetudini Patriæ, vel Dispositioni Ordinarii, vel si hæc desit, Parochi.

Monitio pro oratione fundenda in usu prædictorum favorum.

4 Quoties uteris Bullæ favore celebrandi in privato Oratorio, vel Celebrandi ante horam. Quoties idem facis tempore Interdicti. Quoties Missam celebras, vel celebrare facis ante, vel post horam debitam cum concessione dicta Commissarii. Quoties Divinis assistis eodem Interdicti tempore, toties aliquas Preces Deo pro Unione Principum Christianorum contra Infideles, eorumque contra eosdem infideles Victoria, porrigere teneris. Sufficere autem unum Pater, & Ave, & ejus omissionem non esse nisi Venialem, dictum est, *in Opusc. Sacrific. Miss. l.1.c.4.§.4.n.41.*

Idem dic, quoties Eucharistiam sumis, modo dicto superiùs, & quoties Ecclesiasticè aliquem ex vi Bullæ tempore Interdicti sepelis, nam in Bulla originali, quam toties citavimus, quamque habes apud Ludovicum à Cruce initio suæ expositionis, hæc monitio de Oratione fundenda, ponitur immediatè post illos prædictos favores, unde pro omnibus requiri videtur.

CLAUSULA OCTAVA.

Item, ut durante dicto anno, intra ipsa Regis Hispaniæ Regna, intellige ubi promulgatur Bulla, *& non extra*, *carnibus de consilio utriusque Medici temporibus Jejuniorum totius anni, etiam Quadragesimalium, vesci, ac pro eorum libitu, Ovis, & Lacticiniis: Itaque qui Carnes comederint, servata in cæteris Jejunii Ecclesiastici forma, dicto Jejunio satisfecisse censeantur.*

Excipiuntur ab Indulto vescendi Ovis, & Lacticiniis, quoad Quadragesimalia Jejunia tantùm, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, & alii Superiores, vel Inferiores Prælati, & qualibet Persona Regularis, & ex Sæcularibus illi, qui in Presbyteratus ordine constituti sunt, nisi ibi fuerint Sexagenarii.

Hactenus Clausula. *Indultum, quod deinde concessit Prælatis, ac Sacerdotibus Sæcularibus vescendi Lacticiniis Urbanus VIII. ponemus, & exponemus non multò post in fine hujus capitis, §.1.*

CAPUT VIII.

Secundum Privilegium circa cibos vetitos.

HOc Privilegio tum quoad Carnes, tum quoad Lacticinia, non posse nos uti extra Regnum, seu Regna, ubi non promulgatur Bulla, supra indicavimus, & nunc confirmamus suo in loco, quia nimis id clarè apparet in Bullæ tenore. Quare si tu habens Bullam Panormi eas Neapolim, ibi hoc Privilegio vescendi prohibitis frui non potes, potes autem, si eas in quamlibet Siciliæ Civitatem, ut etiamsi adeas Hispaniam, aliaque Regna, in quibus Bullæ promulgatio conceditur.

§. I. *Posse Carnibus vesci de consilio utriusque Medici.*

1 UT hoc Privilegio fruamur, requiritur consilium utriusque Medici. Circa quod dubitabis, quid emolumenti affert hoc Privilegium? Nam vel certus sum, me ob infirmitatem gravem posse comedere Carnes, & tunc licitè possum illis vesci sine ullius consilio; Quòd si sim incertus, & Medicus solus corporalis declaret, me carnibus indigere etiam possum liberè, ut ex se patet: Vel sum certus, vel certus reddor à Medico, me non indigere Carnibus, & tunc nullo modo licitè illis vesci possum: vel denique sum in dubio, & dubius est Medicus de mea indigentia; & nunc probabile putant nonnulli, ut *l.1.in Dec.c.3.§.7.V.Jejun.* nos diximus me posse iis vesci, ne scilicet in periculum certum gravis morbi dilabar; quo periculo stante (ut quando est dubia mea indigentia, semper stat) certè non obligor (ajunt hi) ad abstinendum à Carnibus. Quid ergo emolumenti affert Bulla?

2 Respondeo. Duo emolumenta affert. Primum, quia est alia sententia, & quidem communior, docens, in prædicto dubio esse obediendum præcepto: præceptum enim abstinendi à Carnibus die vetito est certum; excusatio autem, ut supponis, est dubia; unde prævalere debet certitudo præcepti: Ideò Pontifex sequentibus hanc communiorem sententiam, immò etiam sequentibus primam, ne scrupulorum sit locus, concedit per Bullam ejusmodi comestionem.

Secundum, quia (ut habet Bullæ tenor) quæ data est à Pio Quinto, quæque refertur à Ludovico à Cruce *de Bull.d.1.c.5.d.10.* concedit Summus Pontifex, ut qui in reliquis servat formam Jejunii (intellige si semel tantùm comedat ad satietatem, &c.) censeatur implere præceptum, & sic consequatur Jejunii meritum, quod certè est magnum Privilegium. Meritum autem dixit improprio, & vulgari modo loquendi, significare volens prædictos consequi eam satisfactionem ex dispensatione Thesauri Ecclesiæ per Summum Pontificem, quam consequeretur, si sine Carnibus Jejunarent. Id, quod Pontifex in Clausula hac, quam præ manibus habemus, verbis magis propriis, & manifestis habet, ibi, (ut Jejunio satisfecisse censeantur.)

3 Dubitabis secundò, quid intelligatur nomine utriusq; Medici?

Respondeo. Quoad primum, intelligi quemlibet Confessarium etiam si non sit tuus, quia etiam is Medicus spiritualis est, quia in foro conscientiæ omnes Confessarii reputantur ut unum quid. Ita Galleg. *c.6.dub* 45. addens satis esse, si id consilium detur extra confessionem, non enim Bulla confessionem actualem requirit. Immò idem, & Bardi *p.2.tr.3.c.1.sect.2.* docent, satis esse, quemlibet sacerdotem, quamvis non approbatum ab Ordinario ad confessiones suscipiendas, quia etiam hic potest absolvere à venialibus, & absolutè dici potest confessarius, quicquid in oppositum dicat Mendo *in app.d.2.c.8.*

4 Quoad secundum. Difficultas est. Utrùm, sicuti certum est, doctorem in Medicina sufficientem esse, ita quemlibet, nec doctorem, nec scientiam Medicinæ profitentem, sed hominem, vel etiam mulierem in medicando ægroto expertam?

Respondeo, sufficere, quia nomine Medici non intelligitur ad litteram, qui doctoratus laurea est insignitus. Nam, si est Doctor, sed tamen mihi constaret esse inexpertum, non sufficeret: esset enim directè contra mentem Pontificis; intelligitur ergo, qui est peritus; unde rectè de hac re sic dixit Henr. *l.6.c.23. Si modò medicus, aut expertus vir explicet, subesse causam.*

5 Dubitabis tertiò. Cùm prælati omnes, ut etiam omnes Regulares, & sacerdotes omnes, etiam sæculares, nisi sint Sexagenarii, excipiantur per Bullam Cruciatæ ab usu Privilegii vescendi lacticinis diebus vetitis, ut mox dicemus latiùs, possuntne ii uti hoc privilegio comedendi carnes ex consilio utriusque Medici?

Resp. posse, quia in Summario Latino Bullæ allato à Ludovico à Cruce toties citato, & in Summario vulgari tum Hispanico, tum Italico, quod traditur sumentibus bullam, non est illa exceptio in privilegio comedendi carnes, adest verò solùm in privilegio edendi lacticinia. Non placet ergo Mendo *d.18.c.3.n.23.* nobis contrarius.

6 Dices, at Trull. *l.5.§ 4.dub.2.* licèt nobis, favens, affert tamen verba Bullæ Latinæ, ubi videntur excludi prædictæ personæ etiam ab usu privilegii circa carnes.

Resp. Vidit hunc loquendi modum Bullæ Latinæ Bardi, *p.2.tr.3.c.1.sect.1.* illumque timuit, unde optat majorem explicationem à commissario generali, in quo residet potestas translatandi, ut ita dicam, & declarandi Bullam.

7 Ego commissarii generalis majorem explicationem optare non possum. Quæ enim major declaratio, quàm illa, quæ habetur in dicto Summario Latino, & in Translatione Hispanica, & in Italica, quod Summarium Fidelibus datur à distributore bullarum; & quod cum magna consideratione à commissario compilatum fuisse, nemo prudens dubitare poterit; at in hoc non est illa restrictio quoad carnes contra Prælatos, Religiososque, & Sacerdotes.

8 Quòd si quis dubitet, An Commissarius ejusmodi extensionem facere potuerit, dubium evincet ex usu tot annorum, quod distribuitur fidelibus prædictum summarium; id, quod, vel ostendit, Commissarium hac potestate non caruisse ex tenore Concessionis bullæ, vel ex alio Pontificis novo rescripto, vel saltem eam acquisisse ex tot annorum consuetudine præscriptam.

9 Dubitabis quartò, an hoc Privilegium valeat non modò pro diebus Jejuniorum (ut loquitur bulla Latina) verùm etiam pro diebus totius anni, quando non est jejunium, nempè pro diebus feriæ sextæ, & sabbati, ut habet bulla Italica?

Resp. etiam pro diebus totius anni dictis propter rationem modò ductam à potestate commissarii potentis bullam declarare, qui signatè id in bulla Italica declarare profitetur. Adde illud Bullæ Latinæ (*pro diebus Jejuniorum,*) legitimè posse extendi ad dies feriæ sextæ, & sabbati: quia à sacris Canonibus hi dies vocantur etiam dies Jejunii, licèt non tam rigorosi, ut sunt Quadragesimales, Bardi *ll.cc.sect.1.* id probat ex illa Regula juris in 6. Cui licet quod est majus, plus licet utique quod est minus. Verùm quia hæc Regula plures patitur limitationes, ut videre est apud Sanc. *l.8.de matr.disp.1.n.32.* ideò nostræ rationes videntur esse expeditiores.

10 Dubitabis 5. An dispensatus ad carnes, modò dicto, per bullam, possit pluries in eodem die carnes comedere?

Resp. esse valdè probabile, posse, nisi à Dispensante restringatur ad aliquas vices tantùm; Id quod cùm universaliter *l.4.in dec.c.5.§.2.n.2.* dixerim, aliaque ad rem addiderim, eadem hìc cum molestia repetere non oportet: Memineris tamen hunc dispensatum per bullam meritum jejunii habiturum, ut dixi *n.2.* si semel tantùm comederit, formam nimirum Jejunii in cæteris observans.

§. II. *Posse temporibus Jejuniorum totius anni, etiam Quadragesimalium vesci lacticiniis.*

1 PRo tribus temporibus datur privilegium comedendi lacticinia. Primò, pro feriis sextis, & sabbatis cujuscunque Hebdomadæ: Secundò, pro Vigiliis, & quatuor temporibus. Tertiò pro Quadragesima.

Et quidem pro Quadragesima hoc clarè est Privilegium, quia tunc sine bulla esset à lacticiniis abstinendum. In cæteris autem diebus jejunii est etiam privilegium, nimirum pro locis illis, ubi est legitima consuetudo non comedendi tunc lacticinia: Immò etiam in aliis locis, ubi est consuetudo tunc comedendi lacticinia, est privilegium, nam per illud sedantur saltem conscientiæ timoratorum.

2 Jam verò Dubitabis primò. An qui habet bullam, possit vesci lacticiniis in Jejuniis ex voto, ex pœnitentia Sacramentali, & ex Jubilæo?

3 Antequam respondeam, recole, sivè jejunare debeas ex voto, sivè ex pœnitentia data à confessario, sive ad lucrandum Jubilæum, recole, inquam, esse opinionem probabilem, te nunc posse jejunare comedendo lacticinia, nisi tamen vel expresse, vel ex circunstantiis colligatur, votum, & pœnitentiam, & conditionem jejunii in Jubilæo fuisse, etiam de abstinentia à lacticiniis, ut *l.3.in Decal.c.15.§.6.n.11 de voto*, ib. *l.4.c.5.§.1.n.25. de pœnit. Jubil.* à me dictum est. Cujus probabilitatis ratio principalior est, quia Ratio jejunii Ecclesiastici stat cum lacticiniis; quare nisi aliud expressum in prædictis fuerit satis jejunium exhibebitur, etiam cum lacticiniis; quia jam sic ponitur id, quod absolutè jejunium Ecclesiasticum est.

Respondeo nunc ad dubitationem, affirmativè. Nam si est probabile, ut etiam habet Bardi *de bull.p.2.tr.3.c.2.sect.* 10. te satisfacere illis sine bulla, multò magis cum illa, si tamen aliud expressum non fuit, ut dictum est, nam tunc ad illam non se extendit bulla, quæ solùm dispensat in jure communi.

4 Dubitabis secundò. Minor viginti uno anno, qui non jejunat in die v.g. Quadragesimæ, potestne tunc lacticinia cum bulla comedere? Idem quæritur de aliis non obligatis ad jejunium.

Respondeo posse; quia privilegium hoc, quoad lacticinia, est absolutè concessum, & quidem ad libitum, nec restrictum ad conditionem jejunandi.

§. III. *Ovis, & Lacticiniis.*

1 QUid veniat lacticiniorum nomine, quid ovorum, *l.4.in Dec. c.5.§.1.à n.19.* dixi, ut item *ib.à n.14.* dixi, non intelligi sanguinem, medullam, laridum, assuntiam, pinguedinem quamcumque, licèt probabiliter in nostro Siciliæ Regno intelligatur sagimen ex sue, quod est laridum Suis liquefactum.

2 Sed hic dubitabis primò, quid de sagimine, liquefacto ex adipe aliorum animalium, Gallinarum, Anserum, Cervorum?

Respondeo, non intelligi, saltem in nostris Regionibus, nomine lacticiniorum; Ratio est, quia fundamentum, unde *loc.cit.* diximus probabile esse, intelligi sagimen Porcinum, est, quia in nostris Regionibus illud communi hominum existimatione connumeratur inter lacticinia. At non video, sagimen aliorum animalium, cùm rarum sit, ita connumerari. Quare licèt physicè eadem sit ratio de hoc, atque de suillo, non est tamen moraliter, & ita sustinet Bardi *p.2.tr.3.c.3.n.15.& 16.* contra Laym. & Pasqualigum, quos ipse citat, qui pro nostris Regionibus contrarii non essent nostræ sententiæ.

3 Dubitabis secundò de Ovis, quæ vocamus, & certè sunt non nota.

Respondeo. Dixi *ibid.* enumerari inter Lacticinia, non verò racemum, unde ea pendent, quia illa sunt eadem substantia ac Ova, hoc est ipsissima Caro. Pater Bardi refugit numerare inter lacticinia Ovicula illa instar acini, quæ dicto racemo sunt affixa, quia adhuc, inquit retinent naturam sanguinis, & non sunt in substantiam Ovi conversa. Sed profectò sapor, color, aliaque omnia ostendunt ea non esse sanguinem, sed jam concreta in substantiam ovi.

§. IV. *Excipiuntur Patriarchæ, &c. ab indulto Lacticiniorum.*

1 IN Jejuniis Quadragesimalibus vesci Lacticiniis non possunt cum Bulla hac communi, quam nunc explicamus (nam cum alia §.5.dicemus) Primò Prælati, Secundò, quævis Persona Regularis, Tertiò omnes Presbyteri Sæculares, excipe nisi prædicti fuerint Sexagenarii.

2 Dictum est autem (Quadragesimalibus) nam certè possum in Sextis Feriis, & Sabbatis, & in jejuniis Vigiliarum, & Quatuor Temporum quæ non incidant in Quadragesimam. Ratio est, quia Bulla solùm Quadragesimæ Jejunia excipit.

3 Dictum item est (in Jejuniis) nam de Dominicis Quadragesimæ, quando non Jejunatur, dicam mox *n.14.* Verùm discurramus de tribus prædictis Classibus personarum separatim.

Omnes Prælati.

4 Ii sunt primò Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi: secundò, alii Prelati inferiores, ut Abbates, Generales Religionum, Provinciales, Superiores locales ordinarii, hi enim omnes sunt Prelati, idest habentes Jurisdictionem ordinariam, eamq; Spiritualem.

Inter Episcopos (sub quo nomine intellige in posterum omnes primi generis) & inter Prælatos inferiores, est unum discrimen: nam hi inferiores renunciata Prælatura, vel finito ejus tempore, cùm non sunt ampliùs Prælati, nec aliquid ejus Dignitatis habeant, ut supponimus, non excludentur tunc ab hoc Indulto, nisi sint Religiosi. At Episcopi renunciato Episcopatu quia semper remanent in dignitate Episcopali, semper excluduntur.

5 Dubitabis porrò hic primò. Episcopus solùm electus, sed nondum confirmatus à Pontifice, excluditur ne?

Respondeo. Non excluditur: quia nondum verè est Episcopus.

6 Quid, si sit confirmatus, sed nondum consecratus?

Respondeo. Excluditur: quia verè tunc acquisivit potestatem Episcopalem exercendi Jurisdictionem Temporalem, & Spiritualem; Unde potest Censuras ferre, approbare Confessarios, Indulgentias concedere, &c.

Dico (potest) nam cæterum, ut actu exerceat, debet accepisse possessionem Episcopatus, quod rectè notat Azor. *p.2.l.3.q.9. ex c. Injunctæ, de elect. in extravagant. commun.*

7 Dubitabis secundò. Cardinales excluduntur ne ab hoc indulto vescendi Lacticiniis, si fortè legitimè Bullam sumant?

Resp. Non excluduntur, si solùm sunt Cardinales. Quia hi in exclusione non nominantur. At, si sint, vel Episcopi, vel Religiosi, sanè excluduntur, non ratione Cardinalatus, sed ratione Prælaturæ, vel professionis Regularis. Ita Galleg. *Claus.7.d.54.*

Quævis persona Regularis.

8 Hoc est, omnes, qui Professionem Religiosam emiserunt per sua Vota: Hinc excluduntur ab hoc Indulto Religiosi, etiam Laici, etiam Moniales, etiam Conversæ, etiam Scholares ex Votis biennii Societatis JESU, quia omnes sunt verè Religiosi.

Contra non excluduntur Novitii, vel Tertiariæ (*Monache di Casa*) nec Tertiarii, nec puri Eremitæ, nec Scholares Societatis, si fuerint legitimè dimissi, quia omnes hi non sunt verè Religiosi, ut not. Trullenc. *l.1.§.4.dub.5.* aliique.

9 Inquires de Religiosis Ordinum Militarium, Respondeo: Hi includuntur à Bulla, quoad hoc Privilegium vescendi Lacticiniis, nam non solùm Equites Sancti Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, aliique similes, de quibus est controversia, an sint Religiosi, verùm etiam Equites Hierosolymitani, quos Melitenses appellamus, hoc Privilegium vescendi Lacticiniis participant, si Bullam legitimè sumant, ut patet in Summario Bullæ vulgari, quod Fidelibus distribuitur.

10 Subinquires, Sacerdotes horum Ordinum Militarium includuntur ne in hoc Privilegio? Ratio dubitandi est, quia Pontifex paulò post excludit ab hoc Privilegio omnes Sacerdotes; unde videtur excludere etiam hos Sacerdotes Militares: & ex alia parte idem Pontifex includit in hoc Privilegio omnes Militares: at hi, quamvis Sacerdotes ex Ordine Militari sunt.

Resp. Certant hac in re Bardi, & Mendo, locis citatis, & Bardi quidem illos excludit, quia sunt Sacerdotes; Mendo autem includit, quia sunt Militares. Componamus nos breviter litem, affirmando utramque sententiam esse probabilem, quia utraque expositio probabiliter cadit in verba Pontificis.

11 Subinquires iterùm. Regulares Ordinum Militarium possunt ne uti hoc eodem Privilegio? Resp. posse, docet Mendo, afferens Basilium, & Alphonsum testantem, talem esse Praxim. Ratio est, quia Pontifex includit in hoc Privilegio omnes, qui sunt Ordinis Militaris. Ita etiam tenet Gallegus, *Claus.6.dub.8.* aitque, hanc doctrinam practicari in Conventu Sanctæ Mariæ de Monte Ordinis Militaris Sancti Joannis in Diœcesi Toletana.

12 Subinquires tertiò. Quid, si quis ex Ordine Militari sit Episcopus? Resp. Uti non posse hoc Privilegio, tandem concludit Mendo *d.18.c.3.* & colligitur ex iis, quæ dicemus §.5. ex eo, nimirum, quod prævalet Dignitas Episcopalis. Id tamen cùm sit raræ praxis, vide apud citatum Mendo.

Omnes Presbyteri Sæculares.

13 Presbyteri (inquit) quare non excluduntur ab hoc Indulto, Clerici minores, Subdiaconi, Diaconi, qui non sunt Religiosi.

14 Porrò quia in tenore Bullæ dicitur (in Jejuniis Quadragesimalibus) ideò, tum de dictis Presbyteris, tum de Prælatis, Regularibusque supradictis dubitabis, an in diebus Quadragesimæ, in quibus non Jejunatur, hoc est in Dominicis, possint hi cum Bulla licitè, & ipsi frui Lacticiniis.

Resp. Concedit Mendo, non solùm cum Bulla, sed etiam sine illa, prædictos, immò Fideles omnes posse uti Lacticiniis in Dominicis prædictis. Quod posterius dictum, hoc est sine Bulla, quàm falsum sit, ostendit Dian. *p.10.tr.11.ref.46.* præsertim ex eo, quod Sacra Congregatio Sancti Officii, & Congregatio Indicis Romæ mandavit, ut hæc opinio deleretur à quodam Libro.

15 At, quoad prius dictum, idest cum Bulla, puto, illud esse probabile, hoc est cum Bulla posse prædictos omnes diebus Dominicis Quadragesimæ vesci Lacticiniis. Ita sustinet Trullench. Ludovicus à Cruce, Gallegus, Villalobos, Diana, & Bardi, *p.2.tr.3 c.2.sect.7.* eos, aliosque citans. Puto tamen esse aliquo modo etiam probabile, non posse, ut tenet Henr. Rodriq. aliique apud eundem.

16 Ratio prioris probabilitatis est, quia, Bulla Latina Gregorii XIII. expresse dicit, posse comedi Lacticinia cum Bulla in omnibus temporibus, & Jejuniis extra Quadragesimalia Jejunia tantùm. Subsumo, sed Dominicæ non sunt Jejunia Quadragesimalia, tunc enim non Jejunatur, ergo, &c.

17 Ratio posterioris est, quia in Bulla Vulgari translata ex Latino dicitur, prædictos non posse cum Bulla comedere Lacticinia, quoad dies Quadragesimæ: subsumo: sed Dominicæ prædictæ licèt non sint jejunia, idest, non sint dies, in quibus Jejunatur, sunt tamen dies Quadragesimæ. Ergo, &c.

18 Huic autem rationi respondere potest Prior Sententia, afferens, magis standum esse Latinæ Bullæ originali, quàm Vulgari in hoc casu, ubi non est declaratio, sed dispositio pertinens ad substantiam Concessionis, excedens potestatem Commissarii. Quare Vulgaris est explicanda juxta sensum Latinæ, atq; ideò per dies Quadragesimæ intellexisse Commissarium solos dies Jejuniorum, qui sunt in Quadragesima, non verò dies Dominicos, & quidem meritò: nam dies

dies Dominici sunt ultrà dies Quadraginta, qui dies propriè sunt Quadragesima.

Nisi Sexagenarii sint. Ubi de Pueris, aliisque non obligatis ad Jejunium Ecclesiasticum.

19 Prædicti, Episcopi, Regulares, Presbyterique Sæculares, si sint Sexagenarii, possunt Lacticiniis frui cum Bulla.

Sed inquires Primò. Quinam sunt Sexagenarii? qui jam attigerunt Sexagesimum annum, nec dum complerunt, an qui jam complerunt? Breviter, annus sexagesimus ad hunc effectum, debetne esse completus, an satis est incompletus?

Resp. Ego quamvis sciam ex Doctoribus citatis aliquos requirere completum, aliquos esse contentos incepto, puto tamen cum his posterioribus, satis esse inceptum, atque adeò sufficere, si quis attigerit sexagesimum. Non me movent rationes, quæ afferuntur à prædictis; respondere enim illis facilè quis posset, sed ipsa verba Pontificis; non enim Pontifex in nostra Bulla utitur illo modo loquendi (*Concedo hoc Privilegium illis, qui sexaginta annos habent*) qui modus loquendi variè in utramque partem explicari posset, sed dicit, *Concedo hoc Privilegium illis, qui sunt sexagenarii*. At, qui attigit sexaginta annos, licèt non compleverit, dicitur, & est sexagenarius, ut etiam pari modo dicuntur octogenarii, centenarii etiam ii, qui octoginta, centum attigerunt. Sexagenarius enim propriè, & Latinè dicitur ille, qui agit sexaginta annos, non verò qui jam egit, illosque complevit. Hæc est mea ratio. Adde, credibile valdè esse, Pontificem voluisse Indulgere prædictis, atque hoc Privilegium concedere, quando ex recepta jam consuetudine non obligantur ampliùs ad Jejunium Ecclesiasticum; Sed jam uterque Sanchez, & alii multi apud Leand. *de Prac. Eccl. tr. 5. d. 8. q. 17.* ex probabilissima opinione hi sunt illi, qui solùm attigerunt sexagesimum. Ergo, &c.

20 Inquires Secundò, qui non obligantur ad Jejunium, quales sunt puelli, puellæque usque ad vigesimum primum annum completum, & Pauperes mendici, qui non habent cibum sufficientem, quo refectionem semel facere possint, ut etiam artifices, qui artibus laboriosis vacant, possuntne iis diebus, quibus non Jejunant, comedere legitimè Lacticinia cum Bulla?

Resp posse. Id quod supra §. 2. n 4. universaliter dixisse me memini. Ratio autem est eadem *ibid.* dicta, quia Bulla absolutè id concedit, & non sub conditione Jejunandi.

21 Subinquires per hanc occasionem. Pueri, qui nondum septimum attigerunt annum, indigentne Bulla ad comedenda Lacticinia?

Resp. Certum est non indigere, etiam ad comedendas carnes, si non sint rationis capaces, sive ante, sive post septennium, quia puer rationis impotens vel non est subditus legibus, vel ab ipsis excusatur; Certum est item, indigere post septennium, si sint rationis capaces, quia jam sunt subditi legibus, ut à nobis dictum est, *in opusc. de comm. c. 4. §. 2. à n 7.*

Quæstio igitur solùm superest de raro casu, quo puer ante septennium sit certò rationis capax. De quo dico cum multis apud Jo: Sanch. *d. 52. n. 31.* & Pasq. *de jejun. decis. 50. num. 2. & 5.* & esse probabile, non posse sine Bulla vesci lacticiniis, & item esse probabile posse. Ratio quod non possit, est, quia omnis, qui ratione utitur, subjicitur legibus. Quod verò possit, est, quia Ecclesia, nisi quid ampliùs explicet, solùm dirigere præsumitur suas leges ad eos, qui communiter sunt in ætate, in qua solet esse plena discretio, idest post septennium, non verò pro casu raro, & per accidens ante septennium.

22 Quid si dubium sit, an usu rationis puer polleat?

Resp. Tunc, cum multis *ap. eosdem*, ante septennium ne illum obliges ad prædicta præcepta Ecclesiastica custodienda, quia possidet tunc ætas Infantilis, quæ libera est, vel excusatur à Præceptorum ligamine, ac propterea non est à superveniente dubio liganda. At, in septennio, vel post septennium illum obligat, quia tunc ex communiter contingentibus præsumitur, ratione uti. Ita universaliter Castr. *tom. 1. de leg 1. par. 24. § 3 n 3.* Quæ sententia cum certè sit, saltem, tutior, est à nobis amplectenda, quam etiam docet in simili Sanch. *l. 6. Summ. c. 16. n. 7.*

§. V. *De Privilegio edendi lacticinia concesso ab Urbano VIII. aliquibus ex prædictis exceptis.*

1 URbanus VIII. Episcopis, & Presbyteris sæcularibus, qui sunt exclusi ab indulto lacticiniorum per Bullam communem illud concessit iisdem (non verò Religiosis) in hunc tenorem. *Venerabilibus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis inferioribus prælatis, necnon Presbyteris sæcularibus dumtaxat, ut Quadragesimali tempore (hebdomada tamen majore excepta, ovis similiter, ac lacticiniis pro eorum libitu, uti, & vesci, indulgemus data eleemosyna per commissarium generalem taxanda.*

2 Porrò circa hanc Bullam (quam vocare solemus Bullam parvam, vel Bullam lacticiniorum) multa essent inquirenda, sed quia hæc est extensio Bullæ Cruciatæ, ea, quæ superiùs diximus, hic etiam dicta esse censendum est. Solùm igitur aliqua ipsius propria sunt hic proferenda, Quare,

3 Inquires primò. Quanta eleemosyna eroganda est pro hac Bulla?

Resp. Commissarius generalis sequentem taxam constituit. Nomineris autem Realem esse unum tarenum monetæ Siculæ grana quatuor, & ejusdem grani partem quartam.

Pro Episcopis &c. & Abbatibus Reales 24.

Pro dignitatibus Canonicalibus Ecclesiarum Cathedralium, vel Collegiatarum Reales 8.

Pro illis, qui gaudent portionibus, vel portionum medietatibus, & pro beneficiariis curam habentibus animarum, vel non habentibus, quorum reditus annuus sit scutorum trecentorum Reales sex.

Pro habentibus beneficium, Capellaniam, vel portionem, quorum reditus annuus non minus sit, quàm scutorum trecentorum, Reales quatuor.

Pro Clericis, & Presbyteris sæcularibus Reales duos.

4 Inquires secundò. Virtute hujus bullæ, quam quis hic recipit, uti ne potest lacticiniis extra Regnum, &c.

Resp. cum Galleg. *clauf. 6. d. 53.* nequaquam, nam hæc bulla cùm sit extensio prioris, seu communis Bullæ, intelligitur cum eadem limitatione, qua illa est.

5 Inquires tertiò. Quando hic excipitur hebdomada major, excipiturne Dominica Palmarum?

Resp. Excipitur. Unde, ex vi hujus parvæ bullæ non possunt prædictis lacticiniis vesci ea Dominica. Nam cùm quælibet Hebdomada constet septem diebus, manifestum est, Dominicam includi in Hebdomada. Dixi (ex vi hujus parvæ bullæ) nam, quia probabile est, cum bulla communi licitè posse comedi lacticinia à prædictis personis exceptis Dominicis Quadragesimæ, ut supra diximus §. 4. n. 15. Ideò qui ex dictis personis illam communem habet, poterit ut vult Gall. *l. c. d. 55.* Trull. *in App. n. 12.* ex vi illius bullæ ea comedere in dicta Dominica Palmarum.

6 Inquires quartò. De quorum bonorum reditu intelligitur quando juxta, Bonorum annuorum, fit mentio?

Resp. Bonorum Ecclesiasticorum, hoc est bonorum, quæ quis habet ab Ecclesia, seu ratione beneficii Ecclesiastici, deductis operibus, quæ fortè sint in illo beneficio. Quare si quis habeat bona patrimonialia, vel propria industria conquisita quantumvis pinguia, si tamen id quod habet ratione beneficii, portionis, pensionis, &c. non accedat ad reditum annuum in prædicta taxa definitum eam majorem eleemosynam dare pro hac parva bulla non obligabitur. Ita Gal. *ib. d. 56.* Trull. *ibi. n. 13.*

7 Inquires quintò. Si Episcopi, Abbates, ut item dignitates Canonicales, pro quibus non fit mentio quantitatis bonorum Ecclesiasticorum, pauca habeant, hoc est habeant bona Ecclesiastica non pertingentia ad annuum reditum scutorum trecentorum, obligaturne taxam 24. vel 8. Realium contribuere pro hac bulla?

Resp. cum Trull. *in exposit. hujus bullæ parv. n. 14.* Obligantur, quia dum Commissarius taxavit eleemosynam pro his, non respexit ad reditus, sed solùm ad dignitatem. Addit Gall. *clauf. 6. d. 57.* hos obligari, ad prædictam taxam, etiamsi nihil habeant.

8 Inquires sextò. Coadjutor v. g. Canonici, vel cujuscumque beneficiarii venitne nomine Canonici, vel beneficiarii, ita ut debeat dare eleemosynam constitutam pro illis, quorum est Coadjutor?

Resp. Nequaquam, quia Coadjutor non est verè Canonicus, vel beneficiarius, habet enim solùm jus ad rem non in re, ut notat Trull. *l. c. n. ult.* lege id latius apud Gall. *ib. d. 58.* qui id confirmat ex Suario, docente, Coadjutorem, vivente proprietario, non esse Canonicum, licèt habeat locum in stallo, & vocem in Capitulo absente proprietario.

9 Inquires septimò. An qui vult frui indulto hujus bullæ lacticiniorum, debeat etiam sumere bullam communem?

Resp. nequaquam; cum Bard. *p. 2. tr. 3. c. 2. s. 8. n. 131.* quia id non requirit tenor Bullæ: & meritò, hæc enim non dependet necessariò ab illa communi; sed est nova declaratio, seu potius nova extensio, novumque privilegium.

10 Inquires octavò. Prælati superiores, v. g. Episcopi, si fuerint assumpti ad Episcopatum ex Religione, gaudentne Privilegio lacticiniorum hujus parvæ bullæ? Ratio dubitandi est, quia ejusmodi Eiscopus, quà Episcopus est, videtur gaudere hoc Privilegio, at, quà Religiosus non videtur; quæ igitur qualitas ex his prævalebit?

Resp. Cum Trull. *l. c. n. 9.* prævalere qualitatem Episcopatus, atque adeò frui hac bulla posse, quia dignius debet ad se trahere minus dignum. Confirmatur: quia licèt, qui assumptus est ad Episcopatum à statu religioso, secum ferat Vota Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ, quæ sunt de essentia status regularis, tamen non fert obligationes ad cæteras observantias regulares, quia illæ sunt pro statu, quo vivunt in religione, ut signatè non ferre has obligationes, & abstinentias regulæ docet Sanch. *l. 6. Sum. c. 6. n. 15.* Immò etiam si religiosi S. Francisci de Paula habeant pro voto abstinentiam à carnibus, & lacticiniis, qui tamen ex illis assumuntur ad Episcopatum, ut etiam si quis ex iisdem ejiciatur à religione per legitimam ejectionem, illo voto non obstringuntur, quia illud votum tametsi sit de essentia hujus Religionis, est tamen solùm pro statu, quo ibi vivunt. Ita discurrit Bard. *l. c. f. 10. n. 132.* Quoniam igitur Episcopus extra religionem vivit, non tenetur ex vi Religionis abstinere ab illis cibis, à quibus debet abstinere in Religione, & consequenter bulla hæc parva ei prodesse poterit, &c.

11 Cardinalis autem non Episcopus, qui sit presbyter à religione ad Cardinalatum assumptus, non poterit hac Lacticiniorum bulla gaudere, quia ex una parte religiosi nulla fit concessio in hac bulla;

& ex alia nulla in eadem sit concessio meræ dignitati Cardinalatus, ut patet ex tenore Bullæ. Quòd si ejusmodi Cardinalis sit Episcopus, tunc non mirum, posse gaudere, quia cuicunque Episcopo hæc parva Bulla conceditur.

12 Denique Episcopi, sive regulares, sive sæculares, si sint merè Titulares, quia scilicet renunciaverunt Jurisdictioni Episcopali, gaudere possunt hoc indulto, quia adhuc retinent dignitatem Episcopalem. At verò si fortè degradati, non gaudebunt, quia per Actualem degradationem amittunt omnia privilegia. Si quis autem renunciavit tum Jurisdictioni, tum Dignitati, nec posse gaudere putat Bardi *l.c. sect.8. n.128.* quia tunc jam caret omni dignitate. Sed mihi difficilis est hæc Decisio, quia cum in eo semper remaneat Character Episcopalis, nunquam poterit se Dignitate Episcopali spoliare.

13 Inquires nonò. Quando dicemus infra, in communi Bulla debere scribi nomen ejus, qui aliam sumit, eamque debere apud se retinere eo modo, quo ibidem explicabitur, id ne etiam est necessarium in hac parva Bulla? Resp. non esse simpliciter necessarium, docet Trull. *l.c. nu.8.* quia id in hac Bulla, nec ab ipsa, nec ab ejus Declaratore Commissario requiritur.

CLAUSULA IX.

Item prædicti Bullam sumentes, qui diebus Jejunio non suppositis, ad implorandum Divinum Auxilium pro Unione, & Victoria prædictis, voluntarium Jejunium, vel si Jejunare impediti legitimè fuerint, aliud opus pium, arbitrio eorum Confessarii, vel Parochi, assumpserunt, & simul pro Unione, & Victoria prædictis preces fuderint; toties id fecerint, dicto anno durante, quindecim anni, & totidem quadragena de injunctis eis, & quomodolibet debitis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxentur: & insuper omnium precum, eleemosynarum, Peregrinationum, etiam Hierosolyma, & singulis ejus membris fiunt, participes reddantur.

CAPUT IX.

Tertium Privilegium de quibusdam Indulgentiis, & participatione bonorum operum.

SUb prædictis conditionibus duo hic conceduntur, puta, Indulgentiæ quædam peculiares, & participatio bonorum Operum Fidelium. Jam de singulis.

§. I. *Quænam Indulgentia hic concedantur?*

1 SOlebant olim in Ecclesia (nam hodie in usu non sunt) imponi delinquentibus diversæ pœnitentiæ juxta diversam culparum gravitatem, ad arbitrium Sacerdotis, v.g. Jejunia, Flagellationes, Inclusiones in Monasteria, & similes, ut habetur in multis Sacris Canonibus, qui ponuntur in fine Decreti post tertiam ejus partem; & illæ quidem, quæ imponebantur, ut duraturæ per Quadraginta dies, v.g. vocabantur Quadragenæ, seu Quarantenæ, v.g. per septem dies appellabantur septenæ, & sic de cæteris. Quando ergo ob Ecclesiæ benignitatem condonabatur alicui Pœnitenti pœna ipsi injuncta, quæ aliàs durare, ut dictum est, debebat per Quadraginta, v.g. dies, dicebatur ei relaxari una Quadragena; quando autem octoginta dies, dicebantur ei relaxari duæ Quadragenæ, ut etiam, si per annum durare oportebat, vel per duos annos, dicebatur ei remitti unius, vel duorum annorum Pœnitentia.

2 Hinc facilè jam intelligis, quid concedat Pontifex, dum in præsenti clausula dicit, accipienti Bullam, ac Jejunanti cum circunstantiis in ea designatis, relaxari quindecim annos, & totidem Quadragenas de Pœnitentiis ei injunctis. Concedit enim ipsi remissionem debiti agendi pœnitentiam per quindecim annos, & totidem Quadragenas, seu Quarantenas dierum: quæ quidem Quarantenæ ascendunt (nisi in computatione fallor) ad dies ducentos, & nonaginta; sive autem id explices; tunc remitti de pœna Purgatorii pœnam prædicti anni, prædictorumque dierum, sive tunc remitti de Purgatorii pœna, quanta tibi remitteretur, si per illud tempus pœnitentiam in hac vita egisses, semper magnum erit beneficium. Uter autem ex his modis sit probabilior, vide apud Scholasticos, præsertim apud Suar. *de Pœnit. d.50. sect.5. præsert. num.5.*

3 Scito autem, quando dicimus, per Indulgentias remitti pœnam, nos intelligere, remitti in Foro Dei; Falsa est enim illa opinio, quæ dicit, per Indulgentias remitti solùm pœnitentiam in Foro Ecclesiæ, lege Suar. *l.c. sect.2. n.2.* qui censet esse de Fide, posse ab Ecclesia concedi Indulgentiam, ut per eam extra Sacramentum Pœnitentiæ remittatur pœna apud Deum, cùm Christus Dominus absolutè dixerit, (quemcunque solveris super Terram, erit solutus & in Cœlis.)

4 Quando autem dicimus in *Foro Dei*, intelligimus solùm remitti eas pœnas nostris peccatis debitas, quibus pœnis satisfacere debemus in Foro Conscientiæ. Quare si tu à tuo Prælato condemneris ad aliquam pœnam, sive Spiritualem, ut sis v.g. suspensus per annum, sive Temporalem, ut sis v.g. inclusus in Monasterio per similem annum, ab his pœnis non liberant te hujusmodi Indulgentiæ, idem dic de pœnitentiis, quas Summus Pontifex, vel Pœnitentiaria tibi imponit, quando aliquid dispensat, per has enim Pœnitentias à Pontifice, vel Prælato impositas: non satisfacimus immediate Deo ob nostras culpas, quarum satisfactiones respicit, ut diximus Indulgentia, sed immediatè Ecclesiæ.

5 His cognitis. Inquires primò, quando Pontifex in nostra Bulla Cruciatæ dicit, Jejunanti remitti dictos annos, & Quadragenas de injunctis pœnitentiis, intelligitne, remitti solùm de injunctis, seu impositis, an etiam de cæteris quomodocunque debitis ab ipso jejunante?

Resp. Licèt Doctores, ut videre est apud de Lugo *d.27. de Pœnit. sect.2.* discrepent, quando Pontifex limitatè dicit (de Pœnitentiis injunctis.) Aliqui enim dicunt comprehendi tum injunctas, tum alio modo debitas, ut tenet Suar. *loc. cit. sect.3. num.3.* Aliqui verò solùm injunctas, ut tenet de Lugo *loc. cit. num.11.* tamen in nostra Bulla non discrepant, seu certè discrepare non possunt, certum enim est remitti de utrisque; quia sic clarè conceditur in Bullæ Nostræ tenore, ibi (*de injunctis, & quomodolibet debitis Pœnitentiis.*)

6 Inquires secundò. An possint Indulgentię hujus clausulæ multoties acquiri, si multoties fiant, quæ in illa imponuntur?

Resp. Posse, siquidem hoc manifestè significat illud (*toties quoties.*)

Inquires tertiò. An per obtentam, vel obtinendam Indulgentiam possit Cōfessarius nullam Pœnitentiam imponere Pœnitenti, vel Pœnitens impositam omittere, si Indulgentia fuit Plenaria, vel illam diminuere ad proportionem Indulgentiæ, si ea partialis fuit, qualis est hæc, quam in præsenti Clausula explicabimus? An, inquam, possit ob illam rationem, quod jam per Indulgentiam pœnitens satisfacit pœnæ sibi debitæ, propter quam solam satisfactionem imponitur Pœnitentia vindicativa, de qua solùm hic loqui tio esse potest: nam veram Medicinalem semper esse necessariò exibendam, nec à Pœnitente omitti posse, jam scimus?

Resp. non posse omitti, sed semper esse exhibendam docet Suar. *t.4. in 3. p. d.38. sect.10. n.10.* Sed posse, concedit propter rationem jam dictam, aliasque de Lugo *de Pœn. d.27. n.22.* addens esse sententiam communem Doctorum.

Ego, quamvis videam, hanc communem sententiam esse admodum reipsa probabilem, de qua aliquid indicavi *in Met. Conf. l.4. c.1. à n.6.* quia tamen ea supponit, te lucratum esse, vel lucraturum Indulgentiam, id, quod certè communiter non caret aliqua incertitudine propter multas conditiones, quæ requiruntur ad Indulgentias certò acquirendas: Ideò in Praxi semper à Confessario injungatur Pœnitentia in Confessione, & à Pœnitente adimpleatur: ut nimirum securi simus de adhibita satisfactione, & ita notat Bardi *p.2. tract.4. cap.1. sect.2.*

§. II. *Quænam Communicatio operum hic concedatur.*

1 INter justos constitutos in Ecclesia sub uno Capite Christo adesse communicationem operum, quam fatemur in Symbolo ibi, *Sanctorum Communionem*, de Fide certum est; sed in quonam ea consistit?

Sanè, non solùm consistit in influxu, quo Christus Dominus, tanquam caput in sua membra gratias impertit, & in communicatione Sacramentorum omnibus Fidelibus communium; verùm etiam in eo, quòd quilibet justus possit applicare sua opera, & de facto applicet, quando ei libet: in satisfactionem pœnarum, quas alii debent pro suis culpis, & item ut possit per sua bona opera impetrare, & de congruo obtinere pro aliis aliquod donum supernaturale, vel naturale, nimirum auxilium gratiæ, conversionem à malo statu, sanctitatem, bona temporalia, &c.

2 Quoniam autem hæc communicatio est omnibus Fidelibus communis, quid supra hanc concedit hic Bulla Cruciatæ? Nihil, Respondet Lud. à Cruc. *d.1. c.8. d.14. n.11.* & Trull. *l.1. in Bull. g.5. à n.9.* sed eandem communicationem novo titulo acquirendam.

3 Verùm probabilius esse debet, aliquid aliud concedi, quandoquidem adeò signatè eam concedere Pontifex profitetur, &, ut ex contextu patet, tanquam novum Privilegium.

Sed quodnam id aliquid est?

Respon. Si prius memineris opera cujuscunque justi esse meritoria, impetratoria, & satisfactoria. Et quidem per opera, ut meritoria, quæ vocantur à Theologis meritoria de condigno, solùm justus favet sibi operanti: At per opera impetratoria, quæ vocantur à Theologis merita de congruo possunt Fideles impetrare, & mereri de congruo, tum pro se, tum pro aliis, hoc est mereri ex liberalitate convenienti Deo aliquod beneficium, sibi, vel alteri.

4 His in memoriam revocatis, sic aliqui discurrunt, quo ad satisfactionem; Petrus v.g. justus si Jejunet v.g. per diem, sanè satisfacit pro aliqua parte pœnæ, quam fortasse adhuc debebat pro suis culpis, vel, si illud Jejunium applicet pro aliis, v.g. pro Paulo, valebit satisfactio talis Jejunii pro pœnis debitis à Paulo. At verò si Petrus inveniatur, sive per alia similia opera, sive per acquisitam Indulgentiam Plenariam, nihil omninò debere pro suis culpis, & ex alia parte pro alio ipse non applicet, vel si applicet pro alio, hic alius sit incapax, puta, quia existit in mortali, vel est in gloria, vel est in Gehenna, tunc illa satisfactionis quantitas Petro superabundans ex prædicto Jejunio, quæ ipsi non est necessaria, quæque soli Deo cognita est, reservatur in Thesauro Ecclesiæ, cujus solus Pontifex est distributor. Idem ergo Pontifex per hoc Privilegium communicationis, de

qua

qua loquimur, concedit hoc beneficium, ut illa satisfactio superabundans, antequam reponatur apud Ecclesiæ Thesaurum, participetur (secundùm taxam, quæ à solo item Deo est præscripta, & nota) ab eo, qui Bullam habens jejunat cum circunstantiis explicatis. Satisfactio autem dicta, quæ participabitur, erit illa, quæ superabundat in eo puncto, quo habens Bullam modo dicto jejunat, vel fortasse etiam (ut tenet Galleg. *clauf.7.d.66.*) erunt illæ satisfactiones omnes, quæ erunt posteà faciendæ, & non applicandæ durante anno ejusdem Bullæ, quod certè, ut idem notat, *ib.d.59.* est magnum beneficium. Simile quid dici posset de impetrationis fructu, quod videre poteris apud Gall. *l.c.* & melius apud Castr. *de Bull.d.un.c.1.n.5.*

Hæc Explicatio, quam affert Bardi *de Bulla p.2.tr.4.c.2.f.1.n.7.* solum illud habet boni, quod alia melior non occurrit, nam cæterum gratis videtur conficta. Ego autem potius dicerem, dari quidem ejusmodi communicationem per Bullam, quandoquidem sic expressè conceditur à Pontifice, sed quænam sit, ignorari, donec Deus dignetur per aliquem, qui ipsi placuerit, declarare.

§.III. *Sub quibus conditionibus prædicta conceduntur.*

1 PRimò, sub Jejunio, vel te non valente Jejunare, sub opere tibi commutato à Confessario, vel Parocho. Secundò, sub oratione fundenda pro unione Principum Christianorum contra Infideles, & pro Victoria contra eosdem. Non posse autem hæc opera fieri per alium ad hunc effectum, videtur manifestum, nam ex modo loquendi Pontificis imponuntur ut Personalia.

2 Jam verò quod Jejunium illud debet esse voluntarium, unde non valet ad hunc effectum Jejunium ex Pœnitentia tibi à Confessario imposita, nec Jejunium ex præcepto Ecclesiæ. Scio, Ludovicum à Cruce sustinere Jejunium Quadragesimæ sufficere, idque ex præsumpta voluntate Pontificis, qui non est censendus toto illo Quadragesimæ longo tempore, velle Fideles privare his Indulgentiis; scio inquam, hoc, sed assentire non possum, quia ubi verba disponentis sunt clara, non est locus præsumptioni; at quid clarius, quàm illud, (*diebus Jejunio non suppositis*)

3 Major difficultas est, an satis sit Jejunium ex Voto, Bardi *p.2. tr.4.c.3.sect.1.n.3.* cum aliis putat, non sufficere, Galleg. autem *l.c.* sufficere, quia Pontifex excludit Jejunium, præcepto non suppositum; & vult, ut sit voluntarium, at Jejunium ex Voto non est Jejunium ex præcepto, & est maximè voluntarium, atque ex devotione voventis. Non mihi displicet hic discursus.

4 Prætereà, commutans prædictum Jejunium iis, qui sunt impediti, non potest esse alius nisi, vel Confessarius explicatus supra *c.8. §.1.n.3.* vel Parochus: & quia dicit Pontifex (eorum arbitrio) arbitrium autem in Jure semper debet esse rationabile; Ideò commutatio debebit fieri prudenter juxta aliquam proportionem ad Jejunium spectata qualitate Personæ.

5 Prædictus Galleg. *l.c.dub.65.* sustinet; Jejunium hoc non posse commutari ad hunc effectum in orationem, sed debere commutari in aliud opus bonum pium distinctum ab oratione, aitque erravisse Rodriquez, cùm dixit, posse in orationem, quia, inquit Gallegus, Pontifex vult duo opera; & non solùm orationem. Certè ego puto, id tutius saltem esse, sed non video; unde ista opera duo distincta exigat Pontifex, ut non possit Jejunium per replicatam orationem compensari.

6 Illud denique hic concedo, quod concedit Castr. *l.c.p.5.n.2.* nam si quis ex aliqua causa Infirmitatis, laboris, vel ætatis à Præcepto excusaretur, poterit Jejunare ad hunc effectum validè; quia jam illi ejusmodi Jejunium est voluntarium, & supererogationis.

7 Secundò, quoad orationem fundendam, nihil esse explicandum, cùm in tenore Bullæ, quæ ad hanc pertinent, sint clara, nisi Rod. *in add. Bull.§.7.* cum Castr. *l.c.n.3.* scrupulum quemdam induxisset. Dixit enim, hanc orationem debere esse externam seu vocalem, nec sufficere solam mentalem; quia Pontifex (inquit Rodriq.) quando præcipit opera satisfactoria; requirit externa, & visibilia. Verùm puto, satis superque esse mentalem, quia quando Pontifex vult vocalem orationem, illam explicat injungendo Rosarium v.g. Septem Psalmos, Litanias, &c. Quod autem assumit Rodriq. gratis assumit; nos enim dicimus, quamvis oratio vocalis sit magis proportionata visibili Ecclesiæ, non tamen semper eam esse necessariam, cùm Pontifex possit concedere Indulgentiam, se contenenti v.g. & sæpè solet eam concedere dicenti, JESUS, in corde, si ore non potest. Lege Suar. *T.4.in 3.p.d.52.f.5.à n.5.*

8 Scito denique hic duo. Primò, ad lucrandam hanc Indulgentiam, satis esse illam Eleemosynam, quæ datur in acceptione Bullæ, quia aliam non requirit Clausula hæc, ut notat Galleg. *clauf.7.d.60.*

Secundò, satis esse non valdè longas preces, sed id distinctiùs dicam mox *c.10.§.2.n.4.*

CLAUSULA X.

Item, qui, dicto anno durante, in singulis diebus Stationum Almæ Urbis quinque Ecclesias, seu Altaria, seu in illorum defectu, quinquies unum Altare devotè visitaverint, precesque ad Deum pro Unione, & Victoria prædictis fuderint, omnes, & singulas Indulgentias Stationum intra, & extra muros prædictæ Urbis tam pro se, quàm per modum suffragii, pro Defunctis, pro quibus visitaverint, consequantur.

CAPUT X.

Quartum Privilegium. De Indulgentiis Stationum, quas concedit Bulla.

1 VIsitantibus Ecclesias Almæ Urbis Romæ conceduntur variæ Indulgentiæ, quarum aliquæ, quæ conceduntur iis, qui visitaverint hanc, vel illam designatam à Summo Pontifice Ecclesiam, sunt solemniores, vocanturque proprio vocabulo, Stationes, quia ut Indulgentiæ eæ acquirantur, itur ad standum ibi, & ibidem orandum.

Has ergo Indulgentias Stationum, non autem alias, quæ aliis titulis conceduntur in aliis Ecclesiis, concedit nunc in Bulla Pontifex, si illi, qui Bullam acceperunt, sequentes conditiones, quas statim explicabimus, ponant.

2 Et quidem singulis quibuscunque diebus anni, esse Romæ dictas Stationes, & *ib.* præter alias acquiri Indulgentiam Plenariam, notat Gall. *clauf.6.d.70.* & Castr. *de Bull.p.5.n.9.*

§. I. *Quinque Ecclesias, vel Altaria visitaverint.*

1 NOmine Ecclesiæ venit locus Deo dicatus, authoritate publica Episcopi erectus ad Missam, divinaque officia celebranda. Altaris autem nomine, venit locus ille, seu illa mensa firma, lapidea, vel lignea, super qua exhibetur sacrificium. Nam propterea Altaria quædam in Plateis, vel congregationibus, vel locis similibus, ubi sacrificare non conceditur, à nomine Altaris hic excluduntur.

2 Rursus licèt Oratorium Privatum, in quo, ex peculiari concessione Pontificis Missa celebratur in domo privata, dubitetur, an ad hunc effectum comprehendatur sub nomine Ecclesiæ docente Dian. *p.5.tr.12.res.13.* ac Trull. *l.1.de Bull.§.6.d.12.* comprehendi, negante autem Galleg. *c.8.d.73.* tamen Altare sic per omnes comprehendi sub nomine Altaris quia sine controversia habet omnia requisita ad verum Altare.

3 Jam verò cum Pontifex ejusmodi visitationem concedat sub disjunctione Ecclesiæ, vel Altaris, puto cum Trull. *l.c.d.2.* esse certum te lucrari has Indulgentias, si visites quinque Altaria unius Ecclesiæ, quamvis in tuo Oppido plures adsint Ecclesiæ.

4 Propter eandem disjunctionem puto cum Ludov. à Cruc. *d.1. c.8.d.13 n.1* aliisque te ad libitum posse visitare tria v.g. Altaria unius Ecclesiæ, & duo alterius, vel contra, quamvis in utroque plura extent Altaria. Sed

5 Inquires Primò. Altare, in quo actu non adest illud, quod vocamus Portatile, seu Altaretum, aptum est ad hunc effectum, de quo loquimur?

Resp. Esse probabiliter aptum, quia satis est, si illud sit ex se Altare, & ex licentia Superioris, aptum ad Sacrificium; secus si non adsint duæ vel tres Tobaleæ, neque sufficere. Afferri pro hac resolutione posset Rodr. *in add. ad Bull.§.8.n.23.* qui docet, si in aliqua Ecclesia sit aliquod Canonicum Impedimentum, ob quod ibi celebrari legitimè nequeat, esse aptam, ut ad hunc effectum lucrandi Indulgentias Bullæ visitetur, cùm sufficiat locum esse Sacrum authoritate Episcopi, & deputatum ad celebrandas Missas.

6 Quod si ponas, sive Altare Oratorii Privati jam esse redditum profanum, sive Altare Ecclesiæ à Ministris redditum omnino ineptum ad Sacrificium per partialem v.g. vel totalem destructionem; non est mirum, si tunc illud excludamus; quia ut sic non retinet essentiam, ut ita loquar, Altaris.

7 Inquires secundò, si fortè in aliquo Oppido non inveniantur quinque Ecclesiæ, nec una cum Altaribus quinque, sed cum uno tantùm Altari, quid faciendum?

Resp. Tunc profectò concedit Summus Pontifex, satis esse, si visitetur unum Altare quinquies.

8 Hinc, si alicubi existas: ubi solùm sit Oratorium privatum cum uno Altari, poteris cum fructu hujus Privilegii quinquies visitare dictum Altare; jam enim illud est verum Altare, ut dictum est modò.

9 Quid si alicubi existam, ubi sunt quinque Ecclesiæ, vel una cum quinque Altaribus, sufficiet, si unum Altare quinquies visitem?

Resp. Nequaquam sufficere, quia Privilegium visitandi quinquies unum Altare, conceditur dumtaxat, quando desunt quinque Ecclesiæ, vel quinque Altaria.

10 Et nota cum Henr. *l.7.c.10.n.1.* defectum quinque Altarium non satis esse, si sint in ea Ecclesia, quam tu eligis visitandam; sed requiritur, ut ejusmodi defectus adsit in toto Oppido.

11 Inquires Tertiò. Si ego habens Bullam detineor aliquo Impedimento, unde nequeam visitare quinque Ecclesias, nec quinque Altaria, potero ne cum fructu visitare quinquies unum Altare, ad quod possum fortè me conferre? Ejusmodi certè sunt Moniales, quæ non rarò unico gaudent Altari in sua Ecclesia; ejusmodi in carcere inclusi, ejusmodi infirmi, ejusmodi, qui grave malum ab inimico V.G. timent, si obeant per Ecclesias.

12 Resp. Si prædictis suppetat copia unius Altaris, posse illud cum fructu hujus Indulgentiæ quinquies visitare probabiliter docet Bardi *par.2.tr.4.cap.4.sect.4.num.44.* Et ratio quidem nequaquam est, quia non debemus præsumere, Pontificem velle exclude-

cludere ab his Indulgentiis plures, qui dictis impedimentis sine sua culpa detinentur, non est, inquam, hæc ratio; quia non facile præsumo, extensionem, quando nullum est verbum in privilegio, quod extensionem insinuet: sed ratio est, quia in tenore hujus Privilegii sunt illa verba: (In illorum defectum) quæ certè satis verificari videntur non solùm quando defectus est ex parte Ecclesiarum, vel Altarium; verùm etiam quando est ex parte habentium Bullam, siquidem personis verè impeditis verè deficiunt illa quinque Altaria.

13 Inquires Quartò. Dum quis visitat quinque Altaria in eadem Ecclesia, satisfacitne, si ex eodem loco sine mutatione situs ea visitet? Quid Secundò, si sine dicta mutatione visitet quinquies idem Altare?

Resp. Dum visitas quinque Altaria, certè securius est, si dum fundis preces: facias aliquem corporis motum versùs illud Altare, ad quod preces porrigis: secus, ea visitatio non videretur esse quintuplex, sed una. Dum item visitas unum Altare quinquies (quæ est secunda quæstio) securius etiam erit, si prima visitatione, hoc est, prima oratione finita, caput v.g. inclines, vel si es genuflexus, surgas, & iterùm genuflectas, & sic facias in singulis, ut nimirum appareant, & quidem sensibiliter, esse plures visitationes. Ita Trull. *l.* 1. §. 6. *d.* 2. *n.* 4. & Galleg. *l.c.d.* 75. & 79.

14 Dixi (securius) nam cæterum probabile est sufficere corde moveri, hoc est mente distinguere unam visitationem ab alia. Ita Dian. *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 102. pluresque alii allati à Galleg. *dict. d.* 79. ut Sà, Bon. Azor. Lud. à Cruc. Vill.

15 Inquires Quintò, Si quis inveniat Ecclesiam plenam ob multitudinem ad illam confluentium, satisfacitne si quinque Altaria visitet, stando pro foribus Ecclesiæ?

Quid Secundò. Si Ecclesia sit clausa.

Resp. Si sit clausa non puto sufficere si stans foris visites, quia verè illud non est visitare Altare. Esset fortasse visitare Ecclesiam sed non, ut dico, visitare Altare. Sicut non sufficienter tunc tu esses moraliter præsens Missæ, quæ in hujusmodi Altari celebraretur.

16 At si sint apertæ fores, & tu ob multitudinem ingredi in Ecclesiam non posses, certò sufficiet ibi orare, non solùm pro visitanda Ecclesia, verùm etiam pro visitando eo Altari, qui sit in prospectu; quia tunc te facies unum cum tota multitudine, quæ tota dicitur moraliter præsens illi Altari, sicuti etiam præsens *ibid.* dicereris, ad satisfaciendum Præcepto de assistendo sacro die festivo.

17 Quòd si Altare, seu Altaria in prospectu tuo non sint, non sufficiet inde orare (quicquid dicat esse probabile, quod scilicet sufficiat Galleg. *loc. cit. dub.* 77.) quia tunc non esses Altaribus moraliter præsens. Ita Trull. *l.c.*

18 Quod certè idem esset, si vacua Ecclesia tu visitares Altaria, quæ non videas, quia, v.g. sint in Cappellis intrò sita, quare tunc non sufficeret ea modo dicto visitare, quia iis non es moraliter præsens, ut non sufficeret ad assistendum sacro pro obligatione præcepti. Lege *l.* 4. *nost. Dec. c.* 2. § 1. *à n.* 11.

Immò idem dicendum est, si vacua magna Ecclesia v.g. S. Petri Romæ, tu orares ad Altare, quod sit in tuo prospectu, sed notabiliter longè distanti. Quis enim tunc diceret hominem in janua dictæ vacuæ Ecclesiæ consistentem esse Altari moraliter præsens?

Non ita si est plena Fidelium orantium, quia tunc omnes faciunt unum moraliter, ut dictum est.

§. II. *Devotè Visitaverint*.

1 DEvotè, inquit, quare licèt in aliis dispositionibus, ubi non ponitur hæc vox (Devotè) visitatio Altaris venialiter peccaminosa, v.g. cum vanagloria, vel ex vanagloria sufficeret ad ponendam visitationem requisitam in illis dispositionibus, de qua tamen est controversia inter Doctores, quæ legi apud Bellarm. *To.* 1. *de indul. c.* 3. *q.* 2. potest, tamen in casu nostro, saltem longè tutius, debet esse, sine ullo peccato visitare, visitare enim Altare cum inani gloria, vel cum immodestia, vel confabulando, vel ad finem aliquem, quamvis venialiter non bonum, devotè certè visitare non est.

2 Præterea, quia Pontifex dicit: *Sumentes Bullam visitaverint*, ideò hæc visitatio non potest exhiberi per alium, est enim opus injunctum personæ.

3 Et duo quidem debet præstare Fidelis in hac visitatione. Primò, habere intentionem saltem virtualiter visitandi ob finem à Pontifice requisitum. Secundò debet orare pro rebus ab eodem præceptis, atque præscriptis, nempè pro Unione, & Victoria prædictis, sufficere autem si oret pro intentione Pontificis, mihi certum est, id enim jam est orare pro prædictis. Satis item esse orationem mentalem, diximus in simili suprà, *c.* §. licèt addam (ut advertit Gall. *l.c.d.* 81.) tutius esse id, si addatur aliqua vocalis oratio.

4 Si brevis, seu exigua sit oratio, te diminutam, & orationi proportionatam Indulgentiam lucrari, putat idem Gall. *cap.* 7. *d.* 61. in simili, citatque pro se Nugnum. Profectò tutius erit, notabilem orationem fundere, ad minus quinque Pater, & Ave, verùm qui recitaret tantummodo unum Pater, & Ave, non condemnarem, quia jam ponit quod Pontifex præscribit, puta visitationem Altaris cum precibus. Et ita tenet Castr. *a. de bull. p.* 5. *n.* 3. docens sufficere Orationem minimam.

§. III. *An pluries possint hæ Indulgentiæ Stationum acquiri, repetendo visitationes, & preces?*

1 POsse sustinet Trull. §. 6. *cit. d.* 3. *n.* 2. & probabile putat Gall. *l.c.d.* 8. citat S. Ant. Palud. Cord. Nav. quia quando Pontifex absolutè, & sine restrictione Indulgentiam concedit facienti opus aliquod, potest ea toties acquiri, quoties opus illud repetitur. Accedit, Privilegium Indulgentiæ, cùm non sit in ullius præjudicium, amplè esse interpretandum.

2 Sed profectò ipsa Fidelium praxis, qua semel sumpta Indulgentia uni diei addicta, ii non solent eodem die iterum eandem sumere, ostendit, intentionem Pontificis non esse, ejusmodi iteratam acquisitionem concedere. Non ita, si Indulgentia addicta tempori nequaquam sit, quales sunt Indulgentiæ affixæ sacris numismatibus; tunc enim ipsi iidem Fideles pluries opera injuncta repetunt, quò pluries illas Indulgentias acquirant, ut in simili habent S. Thom. *in add. ad* 3. *p. q.* 25. *art.* 1. *ad* 4. & Lud. à Cruce *d.* 1. *de bull. c.* 8. *d.* 13. *n.* 10. cum aliis. Ratio autem disparitatis est illa, quia quando addicta uni tempori est Indulgentia, pro una vice, in eo tempore concessa videtur, at quando nulli tempori est addicta, non videtur determinata ad vicem unam.

3 Confirmatur, quia hìc non acquiruntur nisi Indulgentiæ Stationum Romæ, quæ sunt, durante uno tantùm die Ecclesiastico, idest à primis Vesperis, usque ad Occasum diei sequentis. At certè determinatio temporis tam brevis ostendit, (ut ex Suario notat Cast. *de Bull. p.* 5. *n.* 11.) intentionem Pontificis esse, ut singulis diebus una vice acquirantur, sive de die, sive de nocte exhibeatur visitatio, altero nimirum dante locum alteri ex multis illuc confluentibus.

§. IV. *An hæ Indulgentiæ Stationum applicari valeant pro Defunctis?*

1 POsse has Stationum Indulgentias applicari pro Fidelibus Defunctis ex vi Bullæ, nimis est certum, quia id nimis manifestè conceditur in tenore Bullæ, dummodo ipsi iidem Fideles Stationes dictas visitent ex intentione pro defunctis.

2 Hoc autem non intelligitur, quasi tu, qui Bullam sumis, stationesque seu Ecclesias, vel Altaria visitas, concedas ipse Indulgentias Defuncto, quia Fidelis Homo potest quidem suum bonum opus alteri concedere, quoad satisfactionem, & impetrationem, nullo tamen modo Indulgentias; si quidem Indulgentia est applicatio Thesauri Ecclesiæ, cujus distributio uni Summo Pontifici convenit; sed intelligitur ipse Summus Pontifex, posita, tanquam conditione, tua voluntate, cum operibus requisitis, concedere defuncto Indulgentiam.

3 Atque hinc sequitur, licèt dum quis est in statu peccati mortalis nihil possit satisfacere, vel impetrare pro aliis, sicuti non potest pro se, quia est Dei inimicus, valde tamen probabiliter potest per Indulgentiarum satisfactionem Defunctis prodesse. Et Castr. *de Bull. p.* 12. quidem vocat communem sententiam, fructuosè applicari Indulgentiam Defunctis ab eo, qui est in statu peccati mortalis, ut etiam satisfactionem Missæ. Ratio autem ducitur ex prædictis: quia nimirum Homo dumtaxat ponit conditiones requisitas à Pontifice, & à Christo Domino, at Pontifex, & Christus Dominus est deinde, qui impertit Defuncto Indulgentiarum, & Sacrificii fructum. Lege D. Thom. *lib.* 4. *sent. dist.* 20. *art.* 5. *q.* 3. *seu in add. ad* 3. *p. q.* 27. *art.* 3.

4 Atque etiam inde fit, ut nisi Pontifex dicat, se Indulgentiam ita Fidelibus concedere, ut possit ea applicari pro Defunctis, non poterunt Fideles applicare, quia cùm ille, qui verè dat Defuncto Indulgentiam, sit ipse Pontifex, si is non dicat, concessam Indulgentiam, posse pro Defunctis applicari; nihil quoad eam, conducet sola Fidelium applicatio.

CLAUSULA XI.

Item quòd omnes, & singuli prædicti purius ad Deum preces effundere, & efficacius Divinum auxilium implorare possint, conceditur, ut possint eligere quemcumque Presbyterum Sæcularem, vel Regularem ex approbatis ab Ordinario, & ab eo quorumcumque peccatorum, etiam Censurarum, etiam Sedi Apostolicæ, & in Bulla Cœnæ Domini reservatorum, & reservatarum, Plenariam Indulgentiam, & Remissionem semel in vita, & semel in articulo mortis: aliorum verò Sedi Apostolicæ non reservatorum, aut reservatarum toties, quoties confitebuntur, Absolutionem, & Remissionem, mediante salutari Pœnitentia, secundùm culparum indigentiam obtinere; dummodo, ubi necessaria erit, per ipsos, vel dato impedimento, per Hæredes, aut alios, satisfactio fiat.

Nota, Gregorium XIII. concessisse, ut Privilegiis in hac clausula contentis possit quis iterum cum secunda Bulla frui, sed non tertiò, ut infra distinctiùs explicabimus.

Porrò Clausula hæc duo continet Privilegia, quæ sunt Quintum, & Sextum in Ordine, de quibus sigillatim sua propria Capita jam instituo.

CA-

CAPUT XI.

Quintum Bullæ Privilegium circà Absolutionem à Reservatis.

1 QUi Bullam Cruciatæ sumpserit, potest, durante anno, eligere Confessarium ex approbatis ab Ordinario, per quem Confessarium absolvi possit pro Foro Interno ab omnibus Casibus, & Censuris, satisfacta parte, & quidem, toties, quoties à reservatis Episcopis, à reservatis autem Pontifici (excepta semper Hæresi) semel in vita, & semel in periculo mortis; atque ab iisdem Pontificiis iterùm si secundam Bullam sumpserit: non verò tertiò, si tertiam, modò, quando delicta sunt deducta ad forum contentiosum, cautiones mox dicendæ §.6. adhibeantur.

Hoc Privilegium, quod sanè magnum est, explicui quidem *l.5. de pœn.c.5.g.4. à n.11.* & Trull.*de Cas.Res.c.12.g.9.* Sed nunc in proprio loco per partes suas sic explicamus, seu iterùm recudimus.

§.I. *Explicatur illud* ex approbatis ab Ordinario.

1 SI in Bulla aliqua, vel Rescripto quocumque, ut certè in Jubilæo sæpè vidimus, dicitur, posse Fidelem, cui sit concessio, absolvi, seu dispensari à quocunque Confessario, sed addatur (*approbato ab Ordinario loci*) non est mihi dubium, requiri approbationem Episcopi, seu Ordinarii illius Diœcesis, quamvis non tuæ, ubi fit confessio, nisi fortè limitetur, hoc, vel simili modo (*à tuo Ordinario, vel ab Ordinario tui loci*) tunc enim servanda esset limitatio.

2 Dubium ergo solum est, quando absolutè dicitur *approbato ab Ordinario*, ut certè dicitur in Bulla Cruciatæ, de qua noster præsens est sermo. Nam cùm sic non appareat, à quo Ordinario procedere debeat approbatio, quærendum est, quisnam Ordinarius per hæc verba designetur.

3 Pugnant, loquendo de dicta Bulla, paribus armis utrinque Doctores. Non pauci ajunt, sufficere, si in Sacerdote adsit approbatio cujuscunque ordinarii, sive loci, sive ipsius confessarii, sive pœnitentis legitimè collata, etiam si dictus Sacerdos aliò suum domicilium transferat, & ex Indiis v.g. huc accedat, modò ipsi approbatio nondum spiraverit, nam si spiravit, dicam mox. Ratio potissima hujus sententiæ est, quia nihil ampliùs requirunt illa Bullæ Cruciatæ verba, *Ex approbatis ab Ordinario*, dum aliud non addunt. Ita tenet Henriq. Valer. Thom. Hurt. Thom. Sanch. Diana, aliique quos ego cito *l.5. de pœn.c.5.g.3. à n.13.*

Semper autem notetur illud (*legitimè*) in hac sententia, id quod explicatiùs intelliges ex sequenti Decisione.

Ordinarius v.g. Messanensis potestne validè approbare Sacerdotem fixè commorantem in alia Diœcesi v.g. Panormi, ad hoc, ut sit eligibilis per Bullam Cruciatæ à Civibus Panormitanis, uti etiam, ut sit eligibilis à quibuscunque aliis ChristiFidelibus?

4 Ita nonnulli putant, quia hìc jam erit Sacerdos approbatus ab Ordinario, id quod solùm requirit Bulla, esto ille, qui approbat, non sit Ordinarius loci, nec Pœnitentis, nec Confessarii.

5 Verùm id nulla ratione sustinendum est. Nam Tridentinum, & Bulla, & Rescripta, quando requirunt approbationem Ordinarii, loquuntur de approbatione, quæ legitimè, & secundùm Jura confertur. At secundùm quam legem Ordinarius Messanensis potest Sacerdoti Diœcesis alienæ concedere approbationem, solùm, ut sit ab omnibus eligibilis per Bullam? Hoc verè non esset approbare pro Confessionibus; sed dare dicto Sacerdoti facultatem, ut possit per Bullam eligi, quod est extra Episcopi facultatem. Approbet ergo hujusmodi Episcopus dictum Sacerdotem ad excipiendas Confessiones ovium suæ Diœcesis Messanensis (quod Jure posse ab ipso fieri, non dubitamus, quia potest pro suis Ovibus undecunq; convocare Confessarios) si quidem tunc, quia ejusmodi Sacerdos legitimè erit approbatus ad Confessiones, erit consequenter juxta hanc primam sententiam eligibilis ab omnibus per Bullam.

6 Jam verò plures negant, sufficere unam approbationem, quamvis legitimam cujuscunque Ordinarii, ut quis per Bullam eligi in Confessarium queat. Ita Suar. Vasq. de Lugo, Laym. aliique *ibid.* à me cit.

Ratio hujus secundæ sententiæ potissima hæc est, Summus Pontifex in hac Bulla Cruciatæ, dum postulat Confessarium approbatum, profitetur, velle se conformare Dispositioni Concilii Trid. Sed Tridentinum requirit approbationem Episcoporum in singulis Diœcesibus, ut nos diximus *l.5. de pœnit.c.5.* ergo etiam eandem requirit in Bulla Pontifex.

7 Huic tamen Rationi sic respondere posset Prima sententia. Pôtifex in Bulla Cruciatæ dū postulat Confessarium approbatum, profitetur se conformare cum dispositione Trid. in substantia approbationis: ut scilicet Confessarius sit legitimè approbatus conceditur. In aliis, & præsertim in multiplici approbatione, negatur.

Neque gratis id negatur: Quando enim Pontifex in dandis similibus Privilegiis vult, in multiplici approbatione se conformem reddere dispositioni Tridentini, id explicitè facit apponendo illud *ab Ordinario loci*, vel quid simile; ergo, cùm in Bulla non sic se explicet, certè in approbatione illa multiplici conformem se reddere Tridentino non intendit.

8 His ita explicatis pronuncio nihilominus, utramque sententiam esse probabilem.

9 Si quis quærat. Secundam sententiam sectantes, cujus Episcopi approbationem requirunt?

Resp. Varii varios. Vasq. aliique citati à Bossio, *de Jubil. sect. 3.c.2.n.209.* requirunt approbationem Episcopi loci, in quo fit concessio, Laym. aliique apud Aver. *q.16. de pœnit. num. 29.* Approbationem Episcopi Pœnitentis, illius scilicet, qui debet absolutionem recipere. Suarez cum de Lugo, & Sanch. *l.3. de matr. d.26.n.2.* requirunt approbationem Episcopi sacerdotis, puta illius, qui excepturus est confessionem, atque absolutionem collaturus.

An sufficiat pro Bulla Approbatio, quæ cessavit?

10 An Confessarius, cui legitimè spiravit, vel à quo legitimè revocata est approbatio, possit eligi per bullam? Idem quæritur de Parocho, à quo fortè ablata est Parochia.

11 Resp. negativè cum Castrop. *de Bull. p.8.§.1.nu.5.* solùm enim est eligibilis pro eo tempore, quo durat approbatio. Ratio est, quia privilegium bullæ concedit, eligi posse sacerdotem approbatum; & sensus videtur esse, ut sit actu approbatus. Atqui is, cui illa cessavit, non dicitur ampliùs actu approbatus, sicuti excommunicatus, qui est jam absolutus, non dicitur ampliùs excommunicatus. Adde inconveniens, quod mox dicam *n.5.*

Illud ergo *Approbatus* non est participium præteriti temporis quasi, qui fuit approbatus, sed est nomen concretum, quod requirit formam approbationis actu moraliter esse, hoc est eam non fuisse revocatam.

12 Aliqui cum Acosta, & ex parte Rodr. apud Castr. *ll.cc.* & Marco Serio *in Bull. Cruc. hic*, in Bulla Cruciatæ dicente id esse probabile; concedunt, contendentes sufficere fuisse semel approbatum, quamvis fuerit pro limitato tempore approbatus, quo elapso, non fuit ex legitima causa reprobatus, quam sententiam refert, & non reiicit Castr. *l.c.* Illum legerinam, quia in praxim deducere hanc sententiam, nec volo, nec audeo, satis habeo, illam tibi brevibus innuisse.

An sufficiat pro Bulla limitata approbatio?

13 Qui est approbatus limitatè pro mulieribus non pro viris, pro rusticis, non pro mercatoribus, &c. Potestne ex privilegio bullæ, vel similis Rescripti eligi ab omnibus illimitatè?

14 Resp. cum Suar. *d.28. de pœn. sect.7.n.3.* aliisque, quos ego cito *l.5. de pœn.c.5.§.4.n.29.* nequaquam, sed solùm pro illis, pro quibus est approbatus. Ratio est, quia supra diximus, eligibilem per bullam debere esse legitimè approbatum, at hic respectu illorum, à quibus excluditur, approbatus legitimè non est.

15 Scio non paucos cum Diana, aliisque à me *ib.* citatis concedere, posse ab omnibus illimitatè, quia verificatur (ajunt) illum esse aliquo tandem modo approbatum, neque enim bulla distinguit, an debeat esse approbatus illimitatè, an limitatè; sicuti approbatus ab Episcopo pro sua diœcesi potest dici limitatè approbatus, & tamen prima sententia modò allata probabiliter sustinet, posse hunc illimitatè eligi.

16 Video argumentum urgere, sed non convincere, etiam video. Nam inconveniens, quod sequitur, ostendit, sententiam hanc non esse probabilem. Sic enim Sacerdos approbatus pro una fœmina, vel pro uno puero esset eligibilis per bullam pro tota Diœcesi, immò in prima sententia pro toto orbe; ex quo inconveniente colligimus, non posse præsumi, Summum Pontificem id voluisse concedere. Quod inconveniens non apparet in casu *dicto n. 15.*

17 Simile inconveniens eveniret in eo, qui fuisset approbatus per unum, vel per alterum diem, ut solet in Hebdomada Sancta aliquando ab Episcopis fieri, posset enim is per totum Terrarum orbem, & semper eligi, quod nemo dicere audebit.

18 Doctores nonnulli ex proximè cit. *nu.3.* sustinent limitatè approbatum posse ab omnibus per bullam eligi, sed solùm quando limitatio non est apposita ob defectum scientiæ, si enim esset propter ejusmodi defectum apposita, non posse (ajunt) ab omnibus eligi.

19 Verùm cum approbatio non sit solùm testificatio scientiæ, sed morum, sed prudentiæ, sed decentiæ, ut vidimus *in tr. de pœnit.* cur horum defectus æque non restringent approbationem?

Religiosi an ex Bulla Cruciatæ possint eligi?

20 An Religiosus Sacerdos possit à Fidelibus eligi in Confessarium vi bullæ? Resp. Certum est, Sacerdotem Religiosum posse eligi ex vi bullæ à Fidelibus, sed debere esse approbatum ab Ordinario modo jam dicto; nam sic etiam ipse Religiosus erit Confessarius legitimus respectu Fidelium Sæcularium.

At verò an Regularis approbatus solùm à suo Prælato sit eligibilis per bullam à Sæculari, quæstio esse posset. Ad quam respondeo negative, quia Trid. *sess. 23.c.13. de Ref.* semper pro Sæcularibus vult, ut etiam Religiosi approbentur ab Episcopis. Et ex alia parte semper præsumendum est, Pontificem velle se conformare Tridentino in substantia approbationis, ut *n.13.* diximus, atque adeò etiam in bulla.

§. II. *Possit absolvi à reservatis Episcopo toties quoties, & à reservatis Papæ semel, &c.*

1 QUoad prius nihil est, quod explicatione indigeat, clara enim sunt bullæ verba. Vide tamen mox §. 5. unum quod huc pertinet.

2 Quo-

2 Quoad posterius, hæc habe. Si à commisso delicto reservato Pontifici, v.g. per lectionem publicam Libri Hæretici de Religione tractantis, fuisti per bullam jam absolutus, & deinde in eodem anno incidas, sive in idem peccatum legendi publicè Librum Hæretici, sive in aliud specie distinctum, occupandi v.g. publicè bona naufragantium, non potes ex vi ejusdem bullæ in vita absolvi, nec à peccato novo publicè legendi, nec à peccato occupandi. Ratio est, quia bulla non concedit, ut possis in vita absolvi semel à quolibet peccato Pontifici reservato, concedit enim solam unicam Absolutionem in vita à peccatis Pontifici reservatis. Indigebis ergo tunc secunda bulla, ea tamen lege, ut si tertiò incidas; non tibi profutura sit tertia. Ita Bardi *in p.2.tr.6.c.1.sect.1.* cum aliis. Contra quem pugnat Leand. *tr. de Excommun. d.17.g.3.q.83.* dicens, esse probabile per unicam bullam concedi posse absolvi ab omnibus, dummodò ab unoquoq; in specie semel tantùm intra publicationis annum quis absolvatur. Certè id esse probabile, negare non possum; quia hunc sensum facere commodè possunt verba bullæ si attentè legantur.

Dictum autem est (*publicè*) nam de Pontificiis occultis dicam mox separatim §.5.*cit.*

3 Ex eo autem, quòd in nostra sententia bulla semel dictam reservatorum absolutionem concedat, fit, ut si in ea confessione aperias singula, vel plura peccata contracta ex pluribus aliis delictis diversis Pontificiis, puta occupatione bonorum naufragantium, percussione Cardinalium, Læsione Immunitatis Ecclesiasticæ, &c. fit (inquam) ut possis ab omnibus simul absolvi per unam bullam, quia sic unam recipis absolutionem. Item per secundam bullam, sed non tertiò, ut dictum est.

§.III. *In Mortis Articulo.*

1 SI quilibet Sacerdos in hoc articulo potest absolvere à reservatis, ut diximus latè in Tractatu de Pœnit. quid emolumenti affert hoc bullæ privilegium?

2 Resp. Duo emolumenta. Alterum, quòd absolutio hæc potest conferri ab electo ex vi bullæ, etiam præsente proprio ægrotantis Parocho, quòd certè inserviet pro illis, qui, ut ibidem vidimus sustineant, tunc id non posse quemlibet Sacerdotem.

3 Alterum, quod si tunc absolvaris ab Excommunicatione reservata, liber eris ab onere te præsentandi Superiori, quia electus per Bullam, jam est tuus Superior delegatus à Pontifice, à quo onere, quando absolveris ex universali facultate concessa pro periculo mortis, liber nequaquam es.

§.IV. *Excepta Hæresi.*

1 QUamvis multi multa afferant, quibus probent, Hæresim formalem externam, merè enim internam non esse Casum Reservatum, *l.2. in Decal.c.1.g.8.n.2.* diximus, saltem occultam, posse per Bullam Cruciatæ absolvi ex illo principio, quod ex una parte potestas concessa Episcopis absolvendi ab illa, adhuc in ipsis, ex probabilissima opinione remanet, etiam post Bullam Cœnæ, & ex alia parte, Bulla Cruciatæ concedit, posse absolvi omnia quæ possunt Episcopi, nihilominus cùm propter ejus gravitatem Hæresis absolutio non veniat in concessione generali, ideò saltem hodie, ubi est Tribunal Sacræ Inquisitionis Hispaniæ, non possumus hujusmodi sententiæ adhærere; id quod etiam *alibi*, puto, saltem consulendum. Cæterùm qui de hac quæstione rationes latè utrinque adductas cognoscere cupit, eas legat ab aliis fusè agitatas, præsertim à Bardi, Trull. Ludov. à Cruce citatis à Leandro *l.c. q.85.& 86.& q.38.& 39.*

☞ Vide, an probabilissima opinio sit, uti asseritur in hoc n.1. Episcopis potestatem remanere absolvendi ab Hæresi occulta post Prop.3. ex proscriptis ab Alex.VII. quæ sic habet: *Sententia asserens, Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem Hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1619. die 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Emin. Cardinalium visa, & tolerata est.*

2 Dixi autem signatè (Hæresim formalem) idest, cum errore Intellectus. Nam quando Intellectus error non intervenit, ea tanto rigori non subest. Quare Sortilegium, Maleficium, Superstitio, Magia, Adoratio dæmonum, Sollicitatio in Confessione, Blasphemiæ Hæreticales, & omnia alia Crimina contenta in Edictis Inquisitorum, possunt per bullam absolvi toties, quoties, si sint Episcopalia at semel in vita, & semel in morte, si sint Pontificia, qualis est, v.g. lectio publica Libri Hæretici de Religione tractantis, & hoc iterùm cum secunda bulla. Sed non tertiò, &c. Ita Leand. *l.c.g.3.q.88.* multos referens.

3 Quæres per hanc occasionem. An per Bullam Cruciatæ concedatur absolvi Pœnitentem, antequam denunciet aliquod crimen Inquisitori ex obligatione denunciandi? Resp. non posse (quidquid dicat Navarrus apud Leand. *l.c. disp.17.q.85.*) quia in bulla hujusmodi potestas non invenitur.

§.V. *An toties quoties ab occultis Pontificiis?*

1 ÆQuè probabile judico, per bullam absolvi ab occultis Pontificiis etiam Cœnæ Domini, & non posse, (excipe etiã Hæresim occultam, de qua modò §.*praced.* dictum est) sic Sanch. Trullench, Diana cit. à Leandro *l.c.q.84.* Ratio, quod possit, est, quia per bullam potest quis absolvi ab Episcopalibus. Sed jam casus omnes Pontificii occulti sunt hodie Episcopis concessi à Tridentino *sess.24.c.6. de ref.* atq; adeò sunt tandem aliquo modo Episcopales, ergo, &c. Neque obstat, idem dici, propter hanc rationem posse de Hæresi occulta: non obstat, inquam, quia propter ejus enormitatem, & propter sensum Ecclesiæ, quæ eam Regulariter excipere solet, non debemus de illa loqui, perinde ac de cæteris.

2 Ratio, quod non possit, est, quia hi casus Pontificii occulti ex eo, quòd concedantur Episcopis, non desinunt esse Pontificii. Adde in bulla dici sine limitatione, omnes Pontificios posse solùm absolvi semel, ergo excludit etiam occultos.

3 Sed huic Rationi respondet Prima Sententia dicens, occultos desivisse esse Pontificios, statim atq; concessi fuerunt Episcopis Jure ordinario, quod nobis satis est, loquentibus de Privilegio bullæ, quod est favorabile. Ad id, quod additur, respondet, limitationem illam publicitatis implicitè poni in bulla, dum per eam conceditur, ut Episcopales quales sunt Pontificii occulti absolvi possint toties quoties, non verò alii. Utraque ergo sententia, ut diximus, probabilis est.

§.VI. *Ab omnibus Censuris.*

1 CErtum mihi, & Tho. Sanch. *l.6.Summ.c.17.n.41.& 43.* cum Castropalao *de Bulla p.8.§.4.n.8.* aliisq; est, per bullam posse absolvi Excommunicationem, Suspensionem, Interdictum personale, quando hæc postrema duo sunt propriè Censuræ. Nam excommunicatio semper Censura est (ut in propriis tractatibus latè explicatum est à nobis) sive hæ censuræ sint occultæ, sive publicæ, & deductæ ad forum contentiosum, sive sint à Jure, sive ab homine per sententiam specialem contra aliquem in particulari fulminatam, & sive prædictæ sint Censuræ denunciatæ nominatim, sive sint excommunicationes contractæ ex percussione publica Clerici, & quidem toties quoties, si hæ sint Episcopales; sed semel in vita, & semel in morte, si sint Pontificiæ, atque iterùm cum secunda bulla, sed non tertiò, excipimus autem propter superiùs dicta excommunicationem ex hæresi contractam, &c.

Ratio tantæ potestatis est, quia in bulla, quoad hæc, nulla apponitur restrictio, & ex alio capite beneficium Principis latè est interpretandum. Vide Leandrum *de excomm. d.16.q.87.& 95.*

2 Quando autem dictum est, etiam deductæ ad forum contentiosum, maximè advertere debes illud. Quòd, quamvis per bullam possit quis absolvi ab excommunicatione deducta ad forum contentiosum, pendente tamen lite, illicitè concederetur absolutio: nam sic afferretur præjudicium Judicio Ecclesiastico.

3 In quo tamen excipe, quando Judex vel longè distat, vel injustè agit, vel nimis rigorosè se gerendo negat absolutionem. Tunc enim si Pœnitens ex parte sua est promptus justo ejus, qui excommunicationem fulminavit, præcepto obedire, cùm cesset contumacia, poterit pro foro interno, & semper satisfacta parte, ut dicemus, absolvi per Bullam.

4 Id quod diximus *nu.2.* dictum etiam sit pro excommunicatis nominatim, quamvis enim per bullam possit absolvi pro Foro conscientiæ nominatim excommunicatus, tamen non erit passim absolvendus, sed erit ad suum Prælatum remittendus, ne veniat in contemptum Jus dicti prælati. Adhibe nihilominus exceptionem *nu. praced.* allatam.

5 Certum item est, vi bullæ absolvi non posse cessationem à Divinis, nec Interdictum sive Generale, sive speciale locale, nec personale generale, ut in *tr. de Interdicto*, dicitur, & notant hìc Trull. & Castrop. *ll.cc.* nec eas Irregularitates, quæ non sunt Censuræ, nec illas, quæ sunt inductæ ob indecentiam, qua quis laborans repellitur ab administrando Altari, qualis est v.g. Irregularitas ex Bigamia: quia bulla solùm concedit absolutionem à Censuris, ex quibus non est Irregularitas ex indecentia.

6 Quæstio igitur solùm proponi solet de Irregularitate, quæ incurritur in pœnam alicujus delicti, v.g. ob malam administrationem Sacramentorum cum violatione Censuræ contractæ ob Hæresim, ob Apostasiam à Fide, ob Clerici percussionem, an scilicet possit absolvi per bullam.

Resp. Affirmant Leander, *de irreg. disp.27.q.36.* aliique apud Dianam, *p.1.tr.11.res.27.* saltem tanquam probabile, excipiunt tamen iidem, immò & omnes, quos legi, legi autem non paucos, Irregularitatem ex delicto homicidii, vel mutilationis, qui huic Irregularitati, vel semper est annexa indecentia, ut aliqui philosophantur, vel ut alii, quia saltem ita usu ipso, & praxi in Ecclesia propter ejus delicti enormitatem, & scandalosam conditionem, introductum legitimè est.

7 Verùm omninò puto esse absolutè de omnibus negandum cum Suar. *de Cens. disp.1.sect.13.n.6.* Leand. *l.c.* Castr. *l.c.n.5.* aliisque.

Ratio autem est, quia eas Censuras tollere potest bulla, & olim, ad summum eas pœnas, quæ impediunt receptionem Eucharistiæ, vel Sacramenti Pœnitentiæ, ut notat *loc.cit.* Suar. & significant illa bullæ verba (*quo purius Indulgentiam Fideles consequantur*, &c.) non autem alias, quæ non impediunt ejusmodi receptionem, de quibus loquimur. Adde, in bullis recentioribus, ut notat Leand. *l.c.* ablatum esse illud, *ut possit absolvi à pœnis*, adde item rationem, quam affert Henriq. *l.c.c.13.n.6.* quia inquit, in bulla, ut patet ex ejus tenore nulla datur potestas Confessario ad dispensandum, sed solùm ad absolvendum. At Irregularitas, ut etiam suspensio, quæ sit pœna, per dispensationem tolluntur, non per absolutionem, ergo potestas concessa

cessa prædicto Confessario ad eas non extenditur. Scio aliquando Absolutiones largè sumi pro dispensatione, sed hìc in Clausula hac bullæ, ubi agitur de absolutione à peccatis, & à reservatis, ex ipso bullæ contextu, colligimus, nomen absolutionis propriè sumi.

§. VII. *Satisfacta Parte.*

1 QUamvis aliquando contrahi possit Excommunicatio sine læsione Partis: ut est v.g. Excommunicatio ob peccatum Hæresis, unde tunc nulla erit satisfactio exposcenda, sed solùm emendationis propositum; tamen non raro adest partis læsio, ut V.G. in percussione Clerici. Nomine igitur satisfactionis intelligitur restitutio pecuniæ, vel famæ, vel honoris, quæ parti læsæ debetur, ut notat Suarez *de cens. l.5. de pœnit. c.12. §.4. n.12.* à me citatus.

2 Hinc fit, ut pœna pecuniaria, si fortè debeatur Fisco, vel Notario, non veniat in hanc præsentem considerationem, quia prædicti hic non sunt pars læsa.

3 Hinc etiam, quamvis plures in percussione Religiosi partem læsam judicent, esse Religionem, sive ejus Prælatum, tamen satis probabiliter multi, quos citant, & sequuntur Verricelli, & Leand. item *ibid. n.14.* à me citati, putant non esse, nisi ipsum Religiosum percussum, cui satisfaciendum sit, idque in utroque foro, si ipse enim percussus fuit, ipse pars læsa est.

Confirmatur, quia quando dicitur, *concordata parte*, non intelligitur Respublica, sed persona particularis. Confirmatur iterùm, quia si in casu dicto Excommunicationis pars læsa esset Publica potestas, seu Prælatus, certè esset Ecclesia, vel Pontifex, qui Excommunicationem contra prædictam percussionem tulit: atqui Pontifex, dum concedit, ut quis absolvatur, jam ipse condonat.

4 Jam verò quoniam certum est, te, antequam impendas absolutionem, sive ex vi bullæ, sive ex vi cujuscunque facultatis, debere sub mortali exigere à pœnitente, ut satisfaciat, vel reddendo ablatum, vel compensando injuriam factam, vel remissionem à parte læsa obtinendo, quæritur primò, quid faciendum in praxi, si ea nullatenus exhiberi possit, sive ob impotentiam pœnitentis, sive ob dubium, quod fortè vertitur de qualitate satisfactionis, sive ob obstinationem læsæ personæ, quæ non est contenta satisfactione rationabili ipsi oblata, sive ob quid simile.

Respondeo. Quando impotentia non solùm est præsens, sed moraliter certò prævidetur, semper esse futura, nihil requirendum à pœnitente; nam res frustranea requireretur: At verò quando potentia probabiliter futura sit; si loquamur pro foro externo, debet pœnitens, antequam absolvatur, præmittere cautionem de satisfaciendo, idest, debet dare vel Pignus, vel Fidejussionem; vel si ea non possit, debet juramentum proferre, quo satisfaciet, ut nimirum certa sit promissa satisfactio.

5 At si loquamur pro Foro Sacramentali, seu Conscientiæ, quamvis de Lugo *de pœnit. d.20. n.204.* cum aliis multis eandem cautionem requirat, quia sine distinctione de ea præmittenda Canones loquuntur, nihilominus alii cum Trullenc. *in bull. l.1. c.7. dub.12.* alios citante, eam non esse necessariam probabiliter docent. Excipe delictum dandi causam Interdicto, quando in periculo mortis conceditur delinquenti Sacramentum pœnitentiæ; de qua re *in tract. de Interdicto*. Ratio autem, quòd pro Foro Sacramentali non sit necessarium Juramentum, &c. sed sufficiat seria promissio in casibus prædictis, est, quia illa cautio, sive pignoratitia, sive fidejussoria, sive juratoria pro solo foro externo imposita à Sacris Canonibus esse videtur, siquidem similes cautiones exposcere, ut plurimùm, illi solent, quando de rebus ad exteriorem Ecclesiam pertinentibus, disponunt. Sufficiet ergo tunc, si pœnitens habeat propositum satisfaciendi, quando poterit, & sic tum validè, tum licitè per bullam, vel similem facultatem absolvetur.

6 Noto autem ex Ludovico à Cruce *in bull. d.1. c.4. dub.8.* si fortè is Excommunicatione absolutus non servet promissionem, scilicet non satisfaciat, cùm poterit, licèt peccet, non tamen reincidere in ullam Excommunicationem, quia à nullo Jure imponitur hæc reincidentia contra non satisfacientem.

7 Quæritur Secundò. Quid, si præmitti potest satisfactio, & non præmittitur? Respondeo, certè tunc, per se loquendo, & tu Confessarius peccas, & pœnitens, ut habet Leand. *tr. 3. de Excommun. d. 17. §.3. q.90.* Tu, quia debes muneri tuo, immò etiam, quia aliquando noces parti, cùm post absolutionem difficiliùs exhiberi soleat satisfactio. Pœnitens, quia differt notabiliter, & sine causa (ut hic supponimus) reddere id, quod debet, injustè retinens sive rem, sive famam, sive honorem alienum.

8 Dixi (per se loquendo) nam talis esse posset pœnitens, talesque circumstantiæ, ut Confessarius deberet esse contentus solo proposito restituendi, seu satisfaciendi, etiam si anteà sæpè jussus neglexerit. Et Molina quidem apud Dicastillum *l.2. de rest.* exemplum adhibet; ut si Confessarius non leviter credat, pœnitentem reipsa restituturum statim sine mora, quia non ea acrimonia fuerit illi jussa restitutio in aliis confessionibus, vel si aliæ adsint circunstantiæ ad id credendum præsertim, si injungat illi, ut non priùs accedat ad EUCHARISTIAM quàm restituat, adhibe autem hic illam exceptionem de dantibus Causam Interdicto, quam modò *n.5.* innuimus.

9 Quæritur Tertiò, quando Bulla Cruciatæ requirit, ut Excommunicationis absolutio non concedatur, nisi satisfacta parte, an, si ea propter inadvertentiam, vel propter aliud conferatur ante præmissam satisfactionem, conferatur validè? nam, an licitè, jam dictum est modò.

Resp. Ut universaliter decidatur, an, non satisfacta parte, validè conferatur hæc absolutio, quando adest pars læsa, distinguendum est. Nam si conferatur à Superiore, validè confertur: Siquidem satisfactio non est pars essentialis absolutionis excommunicationis. Si verò conferatur à Delegato ipsius, erit subdistinguendum. Si enim ejusmodi delegato detur absoluta facultas absolvendi excommunicationem, idem dic, quod dictum de Superiore est. Verùm si delegato detur ejusmodi facultas cum prædicta clausula, *satisfacta parte*, duplex est sententia.

10 Prima negat, validè conferri ejusmodi absolutionem, quia satisfactio in hoc modo delegandi exigitur per modum conditionis: at conditione non servata, in irritum abit concessio. Major probatur ex illa communi doctrina, quod Ablativus absolutus, qualis est illa (*satisfacta parte*) resolvitur in conditionem, (*si parti satisfeceris*) ita tenent apud Castrop. *de bull. p.8. §.5. n.6.* & apud Dian. *p.5. tr.9. ref.12.*

11 Secunda, quam sequitur Laym. *l.1. tr.5. p.2. c.6. nu.5.* cum multis, affirmat, conferri validè; quia quoties in delegatione exprimitur ea forma, quæ à Jure communi requiritur, non aliter requiritur, quàm requirat ipsum jus, nisi alter in concessione delegationis exprimatur.

Sed in jure communi exigitur quidem satisfactio, ut licitè ejusmodi delegatio exerceatur, at non ut validè: in nullo enim jure aliter, ac dicimus invenies, ergo &c. Utraque ex his sententiis probabilis est, & ita tandem pronunciat Ludov. à Cruce, *in bull. d. 1. cap.4. dub.* 6. quamvis addat, priorem sententiam esse in praxi sequendam.

12 Dixi (*nisi aliter exprimatur*) nam si in concessione delegationis dicatur (*si non satisfactum fuerit, irrita sit concessio, irrita sit absolutio, nulla, invalida.*) Absolutionem invalidam fore, certum est, quia illa expressio indicat aliquid plus requiri, quàm à solo jure requiratur.

13 Cùm ergo in Bulla Cruciatæ, ut etiam in facultatibus concessis regularibus absolvendi excommunicationem ponatur quidem illa clausula (*satisfacta parte*) sed sine aliis verbis expressè irritantibus, probabile satis erit, validam fore absolutionem, parte nondum satisfacta.

§. VIII. *In foro interno.*

1 QUamvis non pauci asserant, absolutionem excommunicationis ex vi bullæ habitam prodesse etiam pro foro externo, quia concessio bullæ est absoluta, nec restricta ad aliquem forum, ut tenet Vega, Garzias, & alii apud Castropal. mox citandum; vera tamen sententia est, non prodesse, nisi pro foro interno. Excipe ea, quæ mox dicam à *n.5.* Ita tenent Sanch. Tolet. Suar. aliique communiter apud Castr. *de bull. p.8. §.5. n.9.* Ratio hujus veræ sententiæ est, quia intentio Pontificis concedentis per bullam absolutionem Censurarum, est, ut cum pura conscientia possint fideles ad Sacram EUCHARISTIAM accedere, & indulgentiam acquirere, ad quod certè satis, superque est absolutio pro foro interno.

2 Confirmatur, quia incredibile est, Summum Pontificem voluisse concedere cuicunque Confessario tantam potestatem, per quam eluderentur, & perturbarentur, immò & contemnerentur Tribunalia Ecclesiastica.

3 Confirmatur iterum, quia hodie extat Bulla Cruciatæ concessa ab Urbano VIII. ubi declaratur, bullæ hoc privilegium suffragari in foro conscientiæ tantùm, ut latè habes multis citatis apud Dianam *p.11. tr.2. ref.62.*

4 At inquires, quid sit, seu quam utilitatem conferat hæc absolutio excommunicationis pro foro interno duntaxat?

Resp. Qui sic est absolutus coram Deo, & in rei veritate liber fit ab excommunicatione, unde potest se gerere, sicuti se gerunt cæteri fideles non excommunicati; Sed ita, ut quoad actiones externas, & præsertim, quoad subeundum judicium judicis Ecclesiastici, fit perinde, ac si absolutus nullatenus fuisset.

5 Qui igitur est excommunicatus excommunicatione occulta, & deinde legitimè absolutus in foro conscientiæ dumtaxat, se poterit gerere, ut non excommunicatus, in omnibus actibus, tum publicis, tum privatis, nam excommunicatione coram Deo caret, & quia excommunicatio erat occulta, nihil erit scandali coram hominibus. At quando excommunicatio non est occulta, sed deducta ad forum externum, tunc si absolvaris in foro tantùm interno (quod solùm licebit in casibus dictis supra §.6. à *num.2.*) Primò, cautè te gerere debes in actionibus externis; Secundò, à judicio externo Ecclesiæ liber non eris. Quæ duo, si alia duo addam, satis lectoribus fient manifesta.

6 Primum Absolutus in foro conscientiæ ab excommunicatione aliis nota, potest se immiscere tum humanis, tum divinis, sed non cum aliorum scandalo, idest non coram iis, qui excommunicationem sciunt, nesciunt absolutionem.

7 Quid, si iis dicam, & probem, me esse absolutum per bullam v.g. Respondeo, adhuc te peccare, si coram iisdem publicè, & indifferenter te geras, quia sic videris contemnere Ecclesiam, quæ te pro excommunicato in foro externo habet: at si cautè, & coram paucis, qui tuæ sint conscii absolutionis, te ingeras, non peccas, quia sic prædictus contemptus non intervenit, lege Suarium *t.4. de relig. tr.10. l.9. c.2. n.36.*

8 Quid,

8 Quid, si denique tua excommunicatio sit aliquibus cognita, sed non fuit deducta ad forum externum?

Resp. tunc sanè potes, etiam te gerere, ut non excommunicatum coram iis, qui sciunt tuam absolutionem, quia, etiam tunc nullus est contemptus.

9 Alterùm, quod addere modò promisi, illud est. Quamvis in foro conscientiæ sis absolutus, potest nihilominus contra te Judex procedere, ac si absolutus non fuisses, idque tum ob delictum; ob quod in excommunicationem incidisti, tum ob ipsam excommunicationem, tum ob actiones externas prohibitas, quas fortè post dictam fori interni absolutionem cum peccato gessisti. Quare poterit judex procedere ad te denunciandum, ut excommunicatum, ad finem, ut viteris ab aliis, & si fortè publicè celebrasti Missas, vel obtinuisti beneficium post dictam absolutionem, potest te declarare irregularem, & privatum beneficio.

10 Dixi (cum peccato, & publicè) mihi enim cum Suar. *l.c.n.* 38. videtur probabile, quod judex Ecclesiasticus, si ipsi constet ejusmodi absolutio, ut ita loquar, privata, non possit procedere contra sic absolutum ob communicationem cum fidelibus, celebrationemque Missarum, vel impetrationem beneficii, si hæc facta fuerunt cum moderatione dict. *nu.*4. *&* 5. ubi enim non est delictum, non potest Judex urgere ad pœnam. Immò, (ut notat ibidem Suarez) pro aliis actionibus peccaminosis, poterit quidem illum punire, sed mitius quantum scilicet præcisè est necessarium, ad satisfactionem scandali per illum dati.

Potest tamen dictus Judex procedens ex officio (non tamen, si contra instet pars, quæ legitimè contradicat) se mitem præbere cum ejusmodi privatim absoluto, quando ipsi Judici moraliter constat absolutio. Potest enim illum excusare, potest illum non denunciare excommunicatum, potest non declarare irregularem, nec beneficio privatum, potest repellere accusationem procuratoris fiscalis contra reum fortè instantis, uno verbo, potest esse contentus illa absolutione, aliamque nequaquam requirere. Ita Coninch. aliique apud Dianam *p.*5*5.tr.*2*.ref.*61.

11 Si roges, per quid Judici constabit de dicta absolutione? Respondeo, vel per testificationem fide dignorum, vel per schedulam confessarii testantis, se illum absolvisse vigore bullæ. Hanc autem schedulam ad solam pœnitentis instantiam facere poterit confessarius, ne scilicet confessionis sigillum violet, & quidem ejusmodi schedulam in re nostra fidem facere, docet Suár. *de conf.d* 7*.sect.*5*.n.*26. de qua multa habes apud Dianam *p.*11*.tr.*2*.ref.*62.

Notat autem Filliuc. *tr.*11*.c.*11*.n.*293. eam posse quidem à Confessario dicto modo scribi, sed raro, & non nisi ex rationabili causa. Quod posterius ego intelligo, quòd est timor, seu periculum, ne ea abutatur pœnitens contemnendo, procurare absolutionem pro foro externo, secus, cur danda non sit.

§. IX. *Tres Notationes ad prædicta facientes.*

1 Hic denique tria sunt notanda, Primò posse absolvi quempiam virtute bullæ, etiam si in ejus confidentiam peccaret, non verò per eandem posse componi in malè ablatis ex ejusdem confidentia. Ratio est, quia in bulla compositionis expresse prohibetur, quod non prohibetur in hac bulla.

2 Notandum Secundò, in Summario bullæ poni formulam absolutionis, qua uti potest confessarius, quando absolvit virtute bullæ à casibus, vel excommunicationibus reservatis. Sed consultò dixi, *potest*, non enim est hujusmodi formula de substantia absolutionis, cùm satis sit formula absolutionis ordinaria cum intentione absolvendi juxta tenorem, & facultatem bullæ, ut advertit Nunnus allatus à Galleg. *de bull. clauf.*14. *dub.*182. Immò, quoad excommunicationem, etiam satis sunt quælibet verba illam absolutionem significantia.

3 Notandum tertiò, certum esse, ut notat Sanchez, *l.* 8. *de matr. d.*16. *num.*11. cum aliis, per se non esse necessarium, ut is, qui absolvendus est ab excommunicatione confiteatur sua peccata, & simul à peccatis, & ab excommunicatione absolvatur. Absolutio enim excommunicationis non est Sacramentalis; tamen, quia, ut licitè tu eam recipias, debes habere propositum parendi mandatis Ecclesiæ, idest non committendi in posterùm eam actionem, cui tua excommunicatio annexa est: hoc verò propositum, & similia requisita, tanquam dispositiones ad recipiendam absolutionem excommunicationis, melius ponuntur in Sacramento ipso Pœnitentiæ, ideò illa regulariter intrà hoc Sacramentum, sed ante absolutionem peccatorum conferenda erit, nec extra illud, nisi notabili causa sic persuadente.

Dixi autem, *per se*, nam si facultas, quæ tibi confessario data fortassè est, absolvendi excommunicationem reservatam, est concessa cum hac formula, *ut absolvas intra ipsum Sacramentum pœnitentiæ*, vel sub hac, *in foro Sacramentali*, tunc certè invalidè conferres absolutionem extra, ut ex se patet.

4 Sed ecce difficultas in casu nostræ bullæ. Quandoquidem in ipsa dicitur, ut confessarius solùm absolvat pro foro interno, quæro, an hæc clausula velit, absolutionem excommunicationis vi bullæ dandam esse intra confessionem Sacramentalem ita necessariò, ut extra invalidè conferatur?

Resp. Non ita esse intelligendum. Quare valida erit absolutio excommunicationis vi bullæ collata extra Sacramentum pœnitentiæ. Ratio est, quia illud *in foro interno*, quod requirit bulla, significat, absolutionem valere, quoad forum conscientiæ, & coram Deo, non autem significat, debere absolutionem dari in foro Sacramentali, ut latè videri poterit apud Sanc. *l.8.de matr.disp.* 16*.n.*11*. & d.*30*.n.*21. & Suarez, *to.*4*. de relig. l.*9*.c.*2*.n.*17.

CAPUT XII.

De sexto Bullæ Privilegio, hoc est de Indulgentia, quæ in hac clausula undecima conceditur: semel in vita, & semel in morte.

§. I. *Semel in vita.*

1 Tutior Praxis accipiendæ, sive acquirendæ hujus Indulgentiæ (quæ semel tantùm, anno bullæ durante, acquiritur, sed iterùm eodem anno cum secunda bulla, non verò tertio cum tertia) est, ut confessarius ab aliquo ordinario modo dicto approbatus, electus à pœnitente habente bullam, die quocunq; quem ipse pęnitens voluerit, confessionem pęnitentis audiat, illumque à peccatis absolvat, & indulgentiam hanc ipsi immediatè post absolutionem applicet. Ita Mendo *d.*27. *de Bull.c.*2*.n.*18. dicendo hęc, vel similia verba, *Ego tibi applico Indulgentiam plenariam, quam ex Bulla tibi concedit Summus Pontifex in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen.* Potest etiam applicare in ipsa absolutione, hoc est per ipsa verba absolutionis Sacramentalis habens intentionem absolvendi pęnitentem à culpis, & à pœnis. Ita Suar. *to.*4*. in* 3*.p. d.*50*.sect.*1*.n.*8.

2 Dixi (*tutior*) nam in collatione hujus indulgentiæ duo sunt, de quibus Doctores non conveniunt, ut mox videbis, at sub prædicta praxi conveniunt, omnes.

Primò igitur non conveniunt, an hæc applicatio requirat fieri in ipso Sacramento pœnitentiæ, an possit etiam extra, hoc est, quamvis pœnitens non confiteatur.

Resp. Requiri actualem confessionem, docet Trull. *in bull. l.*1*. g.*7*.d.*19*.nu.*4. qui fortè ob piam interpretationem de voluntate Pontificis aliud præsumeretur: quando pœnitens incidit in phręnesim, vel morbum, qui ipsi impediat usum rationis. Ratio autem, quòd requiritur per se confessio, est, inquit, quia Pontifex sic omninò disponit copulativè. *Ut possit habens bullam eligere confessarium, & à quo indulgentiam obtineat.* Ita etiam tenet Galleg. *clauf.*9*. dub.*109. dicens, esse leve fundamentum eorum, qui non requirunt.

3 At plures, inter quos est Suar. & Filliuc. eosque citans Diana, *p.*1 *tr.*11*.ref.*105. docent, satis esse contritionem. Immò addunt, si pœnitens nullo mortali gravetur, nullam requiri tunc confessionem, sed posse in eo casu confessarium sine alio requisito applicare Indulgentiam. Ratio est, (ajunt) quia Pontifex tunc requirit confessionem, quando danda necessariò est simul, & copulativè absolutio cum Indulgentia, quod evenit, quando pęnitens non est in statu gratiæ, non verò quando disjunctivè sola Indulgentia concedenda est, quod evenit, quando pęnitens peccato lethali caret, atque adeò in gratiæ statu versatur.

4 Utraque sententia est probabilis, quia utrumque sensum bullæ verba habere possunt: sed, ut liquet ex se prior est tutior; unde & tutius erit, pœnitentem debere esse præsentem: nam si non esset necessaria actualis confessio, profectò hæc Indulgentia, (ut notat Bardi *de bull. p.*2*. tr.*4*. c.*5*. sect.*4*. n.*15.) applicari absenti posset.

5 Secundò non conveniunt Doctores, an confessarius debeat esse approbatus ab Ordinario, an satis sit, si sit purus Sacerdos, Respondeo. Certè si applicatio hæc debeat necessariò fieri sub actuali confessione, approbatio in confessario requiritur, saltem quando pœnitens debet absolvi à mortalibus, secus, satis fortasse erit purus Sacerdos, qui ubi nulla, vel solùm venialium confessio exhibenda est, non est necessaria approbatio.

6 Sed jam vides, sicuti in doctrina *n.*3*.praced.* requirente confessionem, prior sententia tutior fuit, ita & hic, esse tutius, requiri approbationem.

7 Illud certè nullo modo est sustinendum, puta sufficere quemcunque Clericum, vel Laicum, vel se ipsum, si aliud desit, nullo inquam modo, quia in hac Indulgentia acquirenda in vita (nam alia erit ratio de acquirenda in morte, ut mox §.*seq.* dicitur) clarè Pontifex requirit confessarium, vel saltem Sacerdotem, & quidem distinctum, seu alium ab ipso pœnitente.

§. II. *Indulgentia semel in morte.*

1 Praxis acquirendæ hujus Indulgentiæ, & quidem plenarię, partim est similis, partim dissimilis à præcedente, quæ acquiritur in vita. Nam aliud est dicendum, si quis moriatur ex morte non repentina, sed cum spatio alicujus usus rationis, aliud, si repentina, sine ullo spatio.

2 Si prius, idest, si quis constitutus in articulo mortis, vel in ejus periculo, (id quod latè explicui *lib.*5*. de pœnit. tr. de casibus reser.c.*12*.§.*2*.à n.*37. quodque breviter est illud, quando quis in magna versatur proximę mortis probabilitate.) Si quis, inquam, ita constitutus confiteri potest, confiteatur, & tūc confessarius illum absolvat, simul-

simulque impertiatur Indulgentiam similibus verbis, quibus usus est supra *§. praced. n. 1. in vita*. Ego tibi applico, &c.

3 Si posterius, idest si à repentina morte invadatur, nec possit habere confessarium, sive ob absentiam Sacerdotum, sive ob aliam causam, nec fuerit negligens ad agendam pœnitentiam de suis peccatis ob fiduciam hujus Indulgentiæ, ipse moribundus, si sit contritus, vel si nullo gravetur mortali peccato, ex se, sine alterius ministerio, seu alterius applicatione, & sine alia ratione sibi Indulgentiam plenariam applicet, seu acquirere intendat, nam tunc illam consequetur.

4 Hoc privilegium non est in Clausula hac Undecima, quam præ manibus habemus, sed infra, hîc tamen illud ponimus ob doctrinæ conjunctionem. Verba Pontificis hæc sunt.

Item, si dicto anno durante, contingat per repentinam mortem, vel Confessariorum absentiam sine confessione decedere, modò contriti decesserint (*intellige modò in gratia decesserit; nam cum Bardi l. c. n. 29. non puto habenti solùm Venialia opus esse de his confiteri*) & priùs statuto tempore confessi fuerint, neque hujus concessionis fiducia negligentiores fuerint, Plenariam, ut supra consequantur.

5 In habitis. Inquires primò. Si quis semel in periculo dicto acquisierit indulgentiam, potestne in alio periculo ejusdem anni, servatis dictis conditionibus, iterùm acquirere?

Resp. non posse, quia jam hoc privilegium habuit suum effectum, ergo redire sine nova concessione non potest; nam propterea cum secunda Bulla potest iterùm eodem anno, quia id de novo concessit Pontifex, licèt non tertiò cum tertia.

6 Inquires secundò, an, si sic applicet confessarius, *si morieris, concedo tibi, seu applico hanc indulgentiam, si non morieris, non applico*. An inquam, si Pœnitens convalescat, redeunte deindè periculo alterius infirmitatis, vel eadem recrudescente, possit lucrari dictam indulgentiam ex eo, quia privilegium non habuit effectum in illa prædicta priore conditionata applicatione?

Resp. posse putat Diana *p. 1. tr. 11. res. 106.* quem sequutus est Galleg. *claus. 9. disp. 107.* Innititur autem uterque in quodam testimonio Commissarii, quod super hac re se habere dicit. Sed negat Trull. *de bull. l. 1. §. 7. c. 2. d. 19. n. 8.* cum aliis, & meritò. Nam cùm hanc Indulgentiæ suspensionem non concedat Pontifex, non est audacter pronunciandum, ea te uti posse. Nec testimonium illud Commissarii obstat, nam tanta Commissarii potestas nullibi legitur, ut notat Bardi *p. 2. tr. 4. c. 5. §. 4. n. 27.*

7 Inquires tertiò. Si confessarius accedens ad proximè moriturum, qui bullam sumpsit, invenit illum sensibus destitutum, ita ut confiteri nequeat, potestne ipse confessarius, seu Sacerdos applicare indulgentiam hanc, cùm tunc non prosit concessio Pontificis dicta *n. 4.* quia jam est præsens confessarius?

Resp. In nostra, & aliorum sententia, quos adducit Diana *l. c. res. 108.* poterit tunc Sacerdos absolvere hunc sub conditione illa, quam explicuimus *in Methodo Confessionis l. 2. c. 10. n. 4.* & deinde indulgentiam poterit applicare modo dicto. In sententia item eorum qui dicunt, hunc, qui non petiit confessionem, non debere absolvi; poterit etiam ei indulgentia applicari à dicto præsente Sacerdote saltem ex præsumpta Pontificis voluntate, ut in simili esse probabile diximus *§. præc. n. 2. & 4.* Et quia fortasse erit contritus, seu aliàs in statu gratiæ, fructum indulgentiæ lucrari poterit. Ita Acosta, & Rodriq. cum Diana *l. c.*

8 Inquires 4. occasione illius, quod modò dictum est, *n. 3.* (sibi indulgentiam applicet, seu acquirere intendat &c.) inquires, inquam, an ut indulgentia quælibet, adeòque hæc ex Bulla Cruciatæ acquiratur, necessarium sit, ut illam quis intendat acquirere, an satis sit, ut faciat opus injunctum à Pontifice, cum circumstantiis ab eodem requisitis, licèt non intendat, immò nec sciat, tali operi esse annexam indulgentiam, loquimur autem, ut ex se patet, quando concedens indulgentiam, scientiam illam, vel intentionem, vel simile quid non requirit, sed ab illa præscindit?

9 Resp. Duplex est sententia. Rodriq. *in Bull. §. 1. n. 9.* & Trullenc. *in bull. l. 1. §. 6. dub. 2. n. 5.* ajunt, nisi quis sciat, intendatque sanè non lucrari indulgentiam. Ratio hujus sententiæ esse potest, quia indulgentia est per modum privilegii, quod ignoranti non acquiritur, sed requiritur scientia, & voluntaria privilegii acceptatio.

10 At Portella, *in add. ad dub. Reg. V. Indulgentia*, dicens, se hanc sententiam accepisse à Ludovico Molina, & Josephus de Augustino, ajunt, etiamsi quis nesciat, sed requisita tamen ad indulgentiam ponat, illam acquirere. Ratio est (inquit de Augustino) quia, vel talis scientia, ut vult Joseph. de Aug. *in brevi notitia tit. de indulgent. in n. 1. lt.* & intentio non est necessaria, siquidem non ponitur in tenore concessionis, ut supponimus, vel si est necessaria, semper adest implicita intentio, qua quilibet homo, dum benè operatur, vult acquirere totum fructum, quem potest ex illo bono opere, & ex ejus annexis.

11 Confirmat primò Portella ex exemplo satisfactionis ex opere operantis, licèt enim quis nesciat, nec explicitè intendat per suum opus bonum v. g. per suum jejunium satisfieri pœnis, quas debet ex suis peccatis, tamen acquirit satisfactionem annexam tali operi. Ergo eodem modo, elevato tali opere ad majorem valorem satisfactionis ex opere operato, quod fit in indulgentiis authoritate Pontificis, qui habet ad id potestatem, poterit quis absque scientia, & consequenter absque intentione obtinere totum ejus fructum.

12 Confirmat secundò de Lugo *de pœn. d. 27. n. 81.* quia fructus suffragii mihi ab alio applicati, v. g. jejunii fructus, quem mihi applicat meus amicus pro me jejunans, immò & fructus Sacrificii Missæ, quem mihi (& hic est quidem ex opere operato) applicat aliquis Sacerdos pro me Missam celebrans, mihi applicatur, tametsi nihil ego sciam, vel intendam. Ergo cur non idem dicendum, si mihi indulgentiæ fructum ipse Pontifex applicet, me nihil sciente, vel intendente? Cur enim Christi satisfactio applicata per sacrificium Missæ prodest mihi nihil scienti, & prodesse non poterit eadem satisfactio per potestatem Pontificis applicata?

13 Confirmo ego tertiò, quia de facto Pontifex aliquando solet concedere, & in hac nostra bulla, ut vidimus *n. 4.* concedit moribundo à sensibus destituto indulgentiam Plenariam, & tamen tunc ille nihil advertit, nihilque potest intendere.

14 Ad rationem Rodriq. & Trullenc. respondet de Lugo *l. c.* Indulgentiam non esse Privilegium, quod debeat exequutioni mandari per ipsum privilegiatum, sed potiùs esse solutionem pro illo, quæ potest fieri per alium, nihil sciente debitore, ut si quis amicus pro me nihil sciente solvat centum aureos, quos ego meo creditori debeo, satisfactus erit creditor, nec ego aliquid debebo.

Cujus rei ulterior ratio est, quia ad has, vel similes solutiones semper adest intentio implicita dicta *nu. 10.* quæ satis in hujusmodi solutionibus est.

15 Hanc secundam sententiam probabilissimam judico, tamen usus fidelium meritò semper curat, intendere expressè indulgentias sibi acquirere; tum quia id tutius absque dubitatione est, tum quia non est certum, licèt sit verosimile, ut loquitur de Lugo citatus, Pontificem ita se habere in omnibus indulgentiis concedendis, sicuti se habet in casibus modò *num. 3.* dictis. Et certè cùm requisita, ad indulgentias acquirendas, sint, ut plurimùm, varia, & sub variis conditionibus ponenda, ut hæc apponantur, debent sciri, & consequenter regulariter semper aderit acquirendi intentio.

16 Illud (ne erres) adverte. Nam indulgentiam lucrari volens quis pro Defuncto, vel sua opera applicare pro ejusdem defuncti satisfactione; debet habere necessariò intentionem determinatam lucrandi, & satisfaciendi pro eo. Ratio est, quia adest quidem illa intentio implicita lucrandi sibi per suum bonum opus, quantum potest, non autem adest lucrandi pro alio, & ita docet idem de Lugo *ibid. l. c. n. 74. & disp. 26. n. 28.*

C L A U S U L A XII.

Item sumentibus bullam conceditur, vota omnia, ultramarino, Castitatis, & religionis exceptis, in aliquod subsidium hujus expeditionis per eundem confessorem commutari.

C A P U T XIII.

De Septimo Bullæ Privilegio, hoc est, de commutatione Votorum.

Non loquimur hîc, an potestatem habeat Commissarius Cruciatæ commutandi vota fidelium, sed de ea, quam habet confessarius electus à pœnitente habente bullam. De Commissarii enim potestate non est hîc agendi locus.

§. I. *De commutatione Votorum præter excepta.*

1 Differt Voti commutatio à dispensatione. Nam commutare est transferre vinculum, & obligationem ex una materia in aliam, ut ex jejunio in flagellationem. Dispensare autem est, vinculum voti omnino relaxare; quæ dispensatio aliquando est in totum, aliquando ex parte juxta gravitatem causæ. Quoniam verò per bullam nullum tibi conceditur privilegium, quoad dispensationem, sed solùm, quoad commutationem, de hac erit præcipuè nostra locutio.

2 Ea autem triplex esse potest, vel enim votum commutatur in minùs, ut jejunium in unum Pater, & Ave; vel in majus, ut Pater, & Ave in jejunium; vel in æquale, ut in jejunium diei v. g. Veneris in crastinum diei v. g. Sabbati.

Porrò in minus nihil potest per Bullam, quia illa potiùs est dispensatio, quàm mutatio. In majus non est necessaria bulla, quia quilibet ex se potest sibi commutare in majus, ut latè *l. 3. in Decal. c. 16. §. 5.* diximus.

3 Bulla ergo solùm proderit, ut tutus confessor per illam electus possit tuum votum in æquale commutare. Sed quia, ut ibid. diximus, est probabilis opinio, posse quemlibet ex se suum votum commutare in æquale, quia Deus æquè satisfit per æquivalens, adeò, ut per bullam aliquid amplius habeatur, concedimus, satis probabiliter posse per eam commutari votum in aliquo aliquanto minus, non verò minus notabiliter. Hæc ibidem tractata latiùs habes, & videri possunt apud Castro. *tr. 3. de Voto p. 14.* Suar. *l. 6. de Voto c. 12. & 17.* Sanch. *l. 4. summ. cap. 50.* aliosque.

Scio autem, valdè operosum esse, dignoscere hanc æqualitatem, vel quasi æqualitatem in his votorum commutationibus, sed ego ibi, quantum potui, regulas, & exempla id cognoscendi diligenter tra-

tractavi. Illud nunc scias, à Castr. *de Bulla disp. un. punct. 9. numer. 6.* æqualitatem hanc relinqui tandem decernendam à prudenti Confessario, qui eo ipso, quòd bona fide procedat, commutatio effectum habebit.

Qui Confessarius?

5 His ita constitutis. Inquires Primò. Quinam Confessarius requiritur ad hanc commutationem expediendam? Resp. quem tu, habens Bullam, volueris, dummodo sit approbatus ab Ordinario modo supradicto.

6 Primò igitur non est satis quilibet Sacerdos, quia id tam amplè non concedit bulla. Secundò non est necesse, ut commutatio fiat in ipsa Sacramentali confessione, quia hæc restrictio non habetur in bulla. Tertiò non est necesse, ut qui commutat, sit tuus Confessarius, dummodo confessarius modo dicto sit, quia Bulla requirit quidem confessarium, sed non dicit, debere esse tuum.

Causa, ex qua prædicta vota commutari valeant.

7 Inquires secundò. Quænam causa requiritur, ut ejusmodi commutatio validè virtute bullæ peragatur?

Resp. Profectò ad dispensationem voti major requiritur causa, quàm ad commutationem. Quoniam verò nostrum est, loqui solùm de commutatione, dico universaliter requiri causam leviorem ad illam, quàm ad dispensationem, & Lessius *de Voto dub. 11. n. 96.* quidem affirmat, in commutatione voti à quocunque facienda, sufficere propensionem solam voventis, placet enim id Deo, ut sic magis hilariter Vota Fideles observent. Atque id, ut dixi, universaliter loquendo. At in nostra commutatione facienda ex vi Bullæ aliam habemus causam, quam requirit Pontifex in ipso Bullæ tenore. Nam præter eleemosynam illam, quæ pro bulla porrigitur, requirit aliud nimirum quòd, qui velit vi bullæ sibi votum commutari, det aliquod subsidium pro belli expeditione contra Infideles.

8 Sed ecce difficultas admodùm agitata inter bullæ explanatores. Ecquodnam est hoc subsidium, temporale ne, idest aliqua alia eleemosyna, an spirituale, idest aliqua v.g. oratio?

Alphonsus Deza, aliique, quos citat, sed non sequitur Castrop. *de bull. disp. un. punct. 9. n. 7.* probabile docent, sufficere spirituale, maximè si vovens sit pauper, quia bulla dicit *subsidium*. At spirituale subsidium, subsidium est.

9 Suarez, Sanchez, Henriq. aliique apud eundem Castrop. *l. c. n. 9.* asserunt fieri posse in subsidium partim temporale, partim spirituale, ne scilicet multum detrahatur de subsidio temporali, si solùm spirituale satis est.

10 Castropalaus verò *l. c.* alios adducens, docet esse omninò temporale, nam ex modo loquendi, & fine bullæ, quæ concessa fuit ad congregandam pecuniam contra Infideles, aliud subsidium non intelligitur, nisi temporale.

11 Et omninò Castropalaum sequor, in qua sententia me firmavit Galleg. *clauf. 9. d. 160.* Is enim postquam (probans Castropalai sententiam) attulisset Petrum Ledesmā, Sotum, Aloysium Lopez, aliosque citat Machadum longam tractationem hac de re ita concludentem. *Verùm hac ætate cessat omnis de hac dubitatione controversia: siquidem Commissarius Generalis Cruciatæ, cui de jure competit declarare dubia, quæ se offerunt circa Bullam Cruciatæ, expressè declaravit, commutationem votorum omninò faciendam vi bullæ in subsidium temporale, idque præcipit omnibus Confessariis sub pœna excommunicationis, quam declarationem publicavit anno 1652.* Lege Gallegum, qui ponit formalia verba prædictæ declarationis.

12 Praxis autem, cui in hoc Regno Siciliæ consignanda sit hæc pecunia pro commutatione Voti, datur in instructione, quam pro Prædicatoribus Bullæ commissarius Generalis hujus ejusdem regni publicavit hìc Panormi, ac typis impressis evulgavit ubi n. 4. sic habetur.

Quarto s'avverte, che i Penitenti da loro stessi ripongano nella Cassa che sarà riposta nella Chiesa, ò Chiese à tale effetto, dove sarà scritto (cassa di Composizione) tutta quella somma, che i loro Confessori averanno ordinato pagare, altrimente facendo, non hanno compito con l'obbligo loro, nè sono commutati i loro voti.

13 Nota autem aliam esse praxim, si quando expediatur compositio ab ipso Commissario in his materiis, quas ipse expedire potest, nam de hac compositione ita habetur in prædicta instructione.

Si dà notizia à tutti i Penitenti, che quell'elemosina, che li sarà tassata dal Commissario Generale della Santa Cruciata per alcuna composizione, ò dispensa, sono obligati detta elemosina pagare al Tesoriero Generale della Santa Cruciata, ò a' suoi procuratori legitimi in presenza di detto Commissario Generale, ò degli altri suoi Delegati, che facessero; se non la detta composizione, ò dispensa è nulla.

14 Rogas. Quantam eleemosynam debet taxare confessarius ad commutandum meum votum, quam ego deindè in prædictam causam inferre debeam? Resp. tantam esse taxandam, quantam juxta qualitatem personæ, ejusque facultates, ac juxta gravitatem voti, omnibus circumstantiis consideratis, judicabit confessarius, id quod certè non nisi ex ejus prudentia, ac judicio, hìc, & nunc decerni potest.

Vota, ad quæ se extendit commutatio per bullam.

15 Quæ vota commutari queunt per bullam? Respondeo. Omnia præter votum castitatis, Religionis, & peregrinationis Hierosolymitanæ. Hæc autem quando in aliquo deficiunt, an possint etiam commutari, dicam mox §. 2. Omnia, inquam, sive sint Personalia, sive realia, sive mixta, ut item, sive fuerint emissa ante, sive post promulgationem bullæ.

16 Huc etiam reducunt aliqui, votum, quod tu recordaris emisisse, sed oblitus es ejus materiam, posse enim commutari, docet Sanch. *l. 4. summ. c. 54. nu. 34.* quia adhuc est votum. Id tamen negat Suarius, siquidem commutatio, ait, quæ debet esse prudens, non potest ferri in incognitum.

17 Sed profectò, quando quidem est probabilis opinio, si voti es oblitus, ad illud non obligari, quia nescis, quid operis facturus sis, tanquam ex voto, parum utilis est hæc quæstio, quoad praxim.

Porrò hic proprio in loco sunt quinque exagitandæ difficultates.

PRIMA, ET SECUNDA DIFFICULTAS.

De voto non petendi commutationem.

18 Prima, an confessarius electus possit commutare votum; quod quis emisit de non petenda commutatione sui voti, v.g. jejunii?

Respondeo validè posse, (nam num licitè id petat vovens dicam mox.) Ratio est, quia hæc voventis voluntas non tollit à confessario electo potestatem commutandi; hoc enim votum non est ex exceptis, quare poterit confessarius commutare priùs hoc votum non petendi commutationem, & deinde commutare poterit ipsum votum. Idem dic, si vovisti, non petere commutationem, nisi à Pontifice immediatè: nam propter eandem rationem adhuc per duplicem dictam commutationem poterit confessarius electus tibi consulere.

19 Verùm insurgit secunda difficultas, an scilicet peccet, qui petit commutationem voti, si voverat, se illam non petiturum?

Resp. Gallegus *clauf. 9. d. 144.* putat hunc petendo commutationem validè quidem commutationem recipere, sed peccare, quia facit contra votum illam petendo, quam non petere promisit Deo.

20 Verùm ut huic difficultati plenè satisfiat, recolenda sunt priùs ea, quæ *l. 3. in Dec. c. 15. §. 4. n. 8.* dixi, ubi sic habeo. Votum non petendi sine causa dispensationem, vel commutationem voti facti, vel faciendi validum pronuncio, quia ad prudentiam pertinet, nolle sine causa à voti obligatione eximi. At votum non petendi dispensationem, vel commutationem absolutè nequaquam valere puto cum Sanch. *l. 4. in Decal. c. 8. num. 22.* quia impedit majus bonum præsens, nempè libertatem petendi dispensationem, quæ aliquando necessaria, vel saltem valdè utilis erit voventi. Hactenus ibid.

21 Ex quibus concludendum est, in casu, quo validum fuit votum, te sanè peccaturum graviter, vel leviter (juxta gravitatem, vel levitatem voti) si contra illud agas, & commutationem petas sine causa, quia contra votum agis. At in casu posteriore, quando votum non fuit validum, non peccabis, idque ex prædicto capite, quia nimirum contra nullum Votum facis. Immò tunc commutatione voti non indiges; si quidem votum non habet, qui invalidè vovit.

TERTIA DIFFICULTAS.

De commutatione pœnæ voti.

22 Tertiò. An possit commutari pœna, quam sibi quis incurrendam imposuit, si votum frangeret. Emisit v.g. quis votum non ludendi, quod si luderet, sibi in pœnam non servati voti imposuit, ut obligaretur aliquid pium facere, puta eleemosynam pauperi, vel Ecclesiæ tribuere, jejunium unius diei servare, &c. difficultas, inquam, est, an hæc eleemosyna, vel jejunium possit per bullam commutari.

23 Resp. posse. Quia hæc pœna est debita propter relationem quasi essentialem, quam debet ad Votum. Concessa ergo facultate per bullam circa votum, concessa intelligitur circa hanc pœnam. Ita Sanch. *de matr. l. 8. d. 15. & in sum. l. 4. c. 52.* aliique contra Sayr. *in clavis reg. c. 12. n. 20.* confirmat Trull. *lib. 1. in bull. §. 7. c. 3. d. 7. n. 4.* quia votum absolutum, & directum quodammodo videtur magis obligare ad materiam in quam directè cadit, v.g. ad omissionem ludi, quàm ad pœnam, in quam videtur votum cadere indirectè. Si ergo potest bulla in prius, quod est majus, multò magis in posterius, quod est minus.

24 Hinc ergo fit, ut sicuti per bullam potest commutari in opus pium æquale, vel quasi, juxta superius dicta, votum, quod quis absolutè emittat de eleemosyna alicui Pauperi, vel Ecclesiæ danda, saltem quando Ecclesia, vel pauper non acceptavit (quod omnes concedunt) quia non est ex exceptis; Ita potest Votum alterius materiæ, v.g. Votum jejunii, quod quis emisit sub dicta pœna dandi eleemosynam, atque hoc non solùm ante, quàm votum fregit, sed item post voti fractionem, seu etiam post multas fractiones, & consequenter postquam contraxit debitum solvendi illam eleemosynam, quamvis magnam.

25 Adverte hìc tria. Primò si petis, & obtines commutationem voti pœnalis, non propterea statim intelligeris obtinere commutationem pœnæ jam contractæ, si fortè dictum votum fregisti; sed debes petere, & obtinere expressè commutationem dictæ pœnæ.

Ratio est, quia non eo ipso, quòd habes commutationem unius, habes

habes illud, & alterius, confessarius enim dum commutat, solùm ad ch. dirigit commutationem, quod tu explicuisti. Ita Suar. Sanch. Rodriq. Lud. à Cruce cum Trull. *l.c. d.8.n.7.*

26 Adverte Secundò. Si fortè qui emisit ejusmodi votum pœnale non ludendi v.g. sub pœna, si luderet, dandi v.g. decem pauperibus si fortè (inquam) lusit cum inculpabili ignorantia, vel inadvertentia voti, vel, quamvis fuerit memor voti, immemor tamen inculpatæ fuerit pœnæ, non indigere commutatione pro hac pœna, quia pro illo casu non tenetur ad pœnam, excusante nimirum inculpata oblivione, quæ æquiparatur ignorantiæ.

27 Adverte tertiò. Commutationem, licèt convenientissimum sit: non tamen est necesse, ut fiat in favorem ejus Sancti, vel Ecclesiæ, vel pauperis, cui factum est votum. Item, non opus est, ut votum personale in actionem personalem, vel votum reale in realem commutetur: possunt hæc enim aliunde per prudens Confessarii judicium compensari, ut satis dictum à nobis est, *l.4. in dec. cap. 16. §.6.*

28 Quæres cur *n.24.* dictum modò est (saltem quando Ecclesia, vel Pauper non acceptavit?) Respondeo, quia votum reale de danda v.g. eleemosyna Ecclesiæ huic particulari, vel huic particulari Pauperi, non ita certum est, an possit per Bullam commutari, quando fuit acceptatum à rectore Ecclesiæ, vel ab illo paupere. Non est ita (inquam) certum, sicuti certum est commutari posse, quando non est acceptatum, ideò addidi illud (saltem, quando, &c.) Et nihilominus, quamvis communis doctrina dicat, tunc non posse, quia per acceptationem jam jus illi acquisiverunt, ut sustinet Sayr. *in clav.reg.l.6.cap.14. n.13.* Sanch. *l.4. sum. cap.52. à num.70.* aliique tamen adhuc commutari posse, non improbabile judicat Trull. *lib.1.d.8.num.2.* quia votum factum Deo, non acceptat legitimè homo, sed Deus, cujus voluntatem Pontifex, qui dat bullam, interpretatur.

Vide, quæ ad hanc sententiam confirmandam ex Fagund. ego *lib.3. in Decalog.cap.17.§.2.num.15.* dixi, cui nunc adde Joan. de Lugo *d.20. de just. num.93.*

QUARTA DIFFICULTAS.

De commutatione voti jurati.

1 QUartò, an votum juratum per bullam commutari possit? Respondeo, posse, non solùm si juramentum accedat ad votum jam factum, ut si quis dicat: *Juro, me servaturum Jejunium, quod heri vovi*, vel si accedat, cum fit, ut dicat: *Voveo, & juro Jejunium*. Verùm etiam si solùm adsit juramentum, *ut juro me jejunaturum*. Ratio est, quia nunc (ut supponimus) totum hoc juramentum nihil aliud confirmat, nisi promissionem factam Deo. Quòd si juramentum esset homini præstitum, tunc sanè non posse per bullam commutari, certum est, quia bulla non respicit, nisi quod promissum est Deo, cujus voluntatis, ut diximus, interpres est Pontifex. Quare, cùm in casibus propositis illæ non sint modò nisi promissiones Deo factæ, erunt vota, quæ possunt per Bullam commutari. Ita Suar. *tr. de rel.l.6.c.14.* Pont. *de matr.l.6.c.11.n.4. & 5.* Castr. *to.3.tr.1.d.2.p.1.n.3.* Merolla *t.2.d.4.c.6.n.114.* aliique.

QUINTA DIFFICULTAS.

De duratione potestatis commutandi vota.

1 QUintò. Quandiù durat potestas commutandi vota per bullam? Respondeo. Certum est, durare per annum bullæ, quòd si pœnitens nullum suum votum à Confessario commutandum petiit; certum item est, non posse commutari post annum, quia potestas nunc jam spiravit. Sed propria difficultas illa hæc est, an si pœnitens accedat ad te confessarium ultimo v.g. die durationis bullæ, petatque commutationem voti, tu verò sive quia es negotio alicui intentus, sive quia vis libros, vel te doctiorem consulere, &c. an (inquam) possis breviter sic pronunciare: *Ego tibi commuto ex nunc votum tuum istud in aliud opus, quod post aliquot dies ego, vel quidam doctus designabit.*

Resp. Posse; Quia hoc modo dicere possumus, commutationem factam esse tempore durationis bullæ, & solùm designationem subrogationis fieri posteà. Id quod non est uti jurisdictione post tempus spiratum Delegationis, sed est exequi, quod tempore habili commutatum est. Ita Sanch. *in summ. lib.4. cap.54. num.5.* Suar. *l.c. cap.11.* aliique, quibus adde Leand. *tom.1. tr.5. d.14. qu.138.* & ita contra Andream Mendo tenet Bard. *de bull. p.2. tr.7. cap.1. à n.43.*

Dices, potestne aliquis dicere, per solam petitionem commutationis voti fieri causam ceptam, & rem non esse integram (ut in simili supra diximus de confessione incepta) unde posse commutationem finiri post elapsum delegationis? Respondeo, Mendo *de bull. d.26. à nu.165.* affirmat sufficere solàm ejusmodi petitionem, ut possit dici causa cœpta. Sed certè eam solam sufficere, mihi difficile est, ut difficile fuit supra *c.4.§.4.n.6.* meram petitionem confessionis illam facere causam ceptam.

§.II. *Explicantur vota excepta in bulla.*

1 DEcernamus nunc, quænam vota nequeant per bullam commutari? Dico commutari non posse vota absoluta Castitatis, Religionis, Peregrinationis Ultramarinæ (qua voce, quasi per Antonomasiam intelligitur Peregrinatio Hierosolymitana) emissa Devotionis causa. Idem dic de juramentis, quibus prædicta observanda jurantur, quando nimirum per ea juramenta confirmantur promissiones Deo factæ; sunt enim etiam hæc reservata, quia tunc non sunt, nisi vota, ut supra dictum est: Promissiones, dico: nam si quis per juramentum confirmet dumtaxat, sic assertivè. *Juro me habere, vel habuisse voluntatem, seu propositum conservandæ v.g. castitatis*, cùm sic non promittat, sed enunciet, juramentum est assertorium de præsenti, vel præterito, non verò promissorium atque adeò votum non est.

2 Dictum est autem (vota absoluta) ut enim vota hæc tria excipiantur, ea intelligi debent, quæ sunt absolutè & perfectè talia, nullaque ex parte deficientia. Id permaximè notandum est, nam ex hoc multa, quæ vota excepta esse prima facie apparent, excepta tamen nequaquam esse, invenientur, ut jam ex corollariis, quæ colligam, palàm fiet.

Votum Castitatis diminutum.

3 Hinc enim primò, votum non fornicandi, votum non se polluendi, votum non nubendi, votum castitatis conjugalis, votum virginitatis præcisè, idest consistentis in abstinentia primi actus luxuriæ quatenus scilicet virginitas involvit corporis integritatem, votum integræ castitatis, sed ad tempus, ad quod rationabiliter præsumatur ætas hominis perventura; vota inquam, hæc quia sunt castitatis diminutæ non numerantur inter excepta, quare sunt per bullam commutabilia.

4 Propterea votum castitatis verè conditionale hoc v.g. modo emissum, *Voveo castitatem si convaluero, hoc est si à Deo sanitatem impetrabo*, satis probabiliter, etiam sanitate obtenta, non est ex exceptis, quia deficit à puro voto castitatis, quod illud in rigore est tale, & absolutè, quod propter Dei cultum simpliciter fit, at hoc respicit motivum utilitatis propriæ. Cur autem dictum sit, *Verè conditionale*, mox intelliges *n.11.*

5 Idem satis etiam probabiliter dic de voto pœnali in hunc modum facto, *Voveo v.g. non ludere, quod si ludam, in pœnam voveo castitatem*, vel in hunc alium modum, non vovendo omissionem ludi, sed castitatem in casu ludi, sic, *nolo ludere, quod si ludam, voveo castitatem*. Idem dic (inquam) quia hæc non sunt pura vota castitatis, sed relata ad tuum ludum. Faciunt ad hoc ea, quæ dixi supra *§.1.n.22.*

Denique votum castitatis per partes emissum, cui tamen integro noluit vovens, se subiicere, huc reducitur, nec enim est ex exceptis. Vovet quis v.g. hodie, nolle assentiri pravis internis cogitationibus cras. Vovet, se non fornicaturum, perendiè se nolle actum impudicum exteroè peccaminosum habere, dico hæc singula non esse reservata, quia sunt vota diminutæ castitatis, atque adeò esse per bullam commutabilia, nisi tamen vovens, voluerit in ultimo voto simul omnia colligere, illisque esse subjectum, nam tunc votum erit perfectæ, & integræ castitatis.

Votum Religionis diminutum.

6 Hinc Secundò. Votum de assumendo Ordinem Sacrum, votum de serviendo toto vitæ tempore Hospitali, vel Monasterio, seu Religioni, nisi sic intelligas, ritè in illa profiteri, votum de ingrediendo in Religionem, si intelligas solùm ingressum, non verò perseverantiam, seu professionem in ea (hoc vide distinctius apud Doctores citatos à Diana *p.1. tr. de Bull.Cruc.res.79.*) hæc inquam quia non sunt vota perfecta de Religione, non sunt reservata, sed per bullam commutari, fas est.

7 Idem pronuncia, si votum Religionis sit verè conditionale, vel pœnale, propter rationes modò *n.4.* dictas.

Votum Peregrinationis Hierosolymitanæ diminutá.

8 Hic tertiò, vota de invisenda Sanctissima Virgine Lauretana, vel S. Jacobo in Compostella, vel votum Peregrinationis ad Limina Apostolorum, vel etiam Peregrinationis Hierosolymitanæ non ob visitanda loca Sancta, sed ob alium, tametsi honestum, & pium finem, v.g. ad sua peccata ibi cum confessario illic fortè degente confitenda, vel ad suum parentem ibi ægrotantem adjuvandum; Hæc inquam vota cùm non sint ad loca Hierosolymitana Sancta, non sunt reservata, unde sunt per bullam commutabilia.

9 Idem dic, si votum ejusdem Hierosolymitanæ Peregrinationis sit verè conditionale, vel pœnale propter rationes adductas *n.4.*

Duæ Notationes facientes ad prædicta.

10 Duo tandem diligenter notari velim. Primò, qualitates quasdam annexas his reservatis votis posse per bullam commutari. Vovisti v.g. Peregrinationem Hierosolymitanam pedestrem, vel mendicando in itinere, vel sine magno comitatu? potest confessarius per bullam electus has circunstantias tibi commutare, modò interim persistet ipsa Peregrinationis substantia, quia hæc est reservata, nequaquam illæ.

11 Notas Secundò. Cur quando dicimus votum conditionale commutari per bullam posse, addimus illud (*verè conditionale*) Ratio enim est, quia non raro, quamvis in modo loquendi adsit in tuo voto illud, *si*, tamen non semper significat conditionem, sed,

tempus,

tempus, atque æquivalet particulæ, *quando*, voves v.g. si convalueris, si Pater tuus incolumis domum redierit, si tua soror honestè nupserit, voves, inquam ire Hierosolymam, vel religioni te addicere, vel castitatem perpetuam sartamtectam custodire. Ajo, si sensus sit verè conditionatus in hunc modum. *Voveo, si hæc prædicta mihi concesserit Deus, Religionem, Peregrinationem, Castitatem*, erunt ejusmodi vota commutabilia: at si sensus sit hic alius. *Voveo, quando ego convaluero, quando meus pater redierit, quando mea soror honestè nupserit, &c.* sanè non erunt vota conditionata, sed absoluta pro præfixo tempore, quare nequaquam commutationis favore gaudebunt.

§. III. *Vota, de quibus est aliqua major controversia, an per bullam commutari queant? Vota conjugum.*

1 PRima controversia est de voto perfectæ castitatis emisso à conjuge, an sit reservatum, ac proinde nentiquam commutabile per bullam?

Respondeo. Certum est, si votum hoc fuit à conjuge emissum ante initum matrimonium, esse reservatum, etiam post matrimonium initum, siquidem ex matrimonio naturam non mutat; & ipse quidem peccavit matrimonium contrahendo, licèt propter jus bona fide ab alio conjuge acquisitum, posset debitum reddere, at petere quidem non potest; & quamvis juxta probabiliorem sententiam possit Episcopus, & forte Mendicantes per sua privilegia dispensare hunc, ad petendum debitum, dumtaxat dum conjux vivit, tamen nec ad hoc, nec ad totum votum commutandum bulla quidquam potest, quia id esset bullæ potestatem extendere ad vota per Pontificem excepta.

2 At si sit sermo de voto castitatis, quod fortè conjux emittat, dum est in matrimonio, quinque modis emitti ab ipso posset. Primo ab altero absque licentia alterius Conjugis. Secundo, ab altero cum licentia alterius. Tertio, ab utroque sine mutua licentia. Quarto, ab utroque cum mutua licentia, non per modum contractus, quo quisque cesserit juri suo petendi. Et in his quatuor potest bulla, quia sive cum licentia, sive absque ea, cùm alter, qui dedit licentiam, non se privaverit jure suo, ut in his quatuor modis supponimus, remanet, votum non esse perfectæ, & absolutæ castitatis. Verùm Quinto modo, si votum castitatis emittatur ab utroque sed mutua licentia, & per modum contractus, quo quisque Juri suo cedit, cùm jam sit votum perfectæ castitatis, reservatum erit, & commutabile.

Notat tamen Sanch. *l.9. de matr. d.37.n.*13. si dicti conjuges remittant sibi, & accepent mutuam cessionem juris petendi, & reddendi debitum, posse per bullam tunc ejusmodi votum commutari, siquidem quod remanet votum integrum castitatis non est. Sed adverti, sic remittendo, peccare graviter conjuges; quia, ut supponimus, contra votum operantur.

Votum strictioris Religionis, & quoad tempus.

3 Secunda controversia, an per bullam commutari queat votum religionis strictioris in laxiorem, ut item, quoad tempus præfixum à vovente, hoc est quoad dilationem ingressus?

Resp. utrumque posse per se, quia ut suprà vidimus, circumstantiæ extrinsecæ non sunt reservatæ.

4 Dixi (per se) nam si in laxiore non vigeat observantia Regularis & dilatio temporis sit tanta, ut vovens periculo exponatur votum non implendi, tunc in neutro casu poterit aliquid bulla, ut nec Episcopus, quia esset commutare substantiam voti, & ita tenent Sanch. *l.1.d.9.n.19.& l.4. summ.c.40.n.76.* & Castr. *to.3.tr.11.d.4.p.11.*

Votum Religionis Militaris.

5 Tertia controversia. An votum Religionis Ordinum Militarium possit commutari per bullam? Respondeo votum Religionis Militaris Sancti Joannis Hierosolymitani (cujus Religiosi Melitenses vulgò appellantur) non posse, quia hæc est in omnium sententia vera religio. Aliarum verò, puta S. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, &c. posse probabiliter; quia in multorum sententia probabili hæ non sunt, saltem hodiè veræ religiones, quamvis in aliorum probabili, & fortasse probabiliore sententia, etiam hodie sint. Lege Sperellum *p.1. dec.2.* aliosque ab eodem citatos.

Excipe Regulares ex his Ordinibus. Nec mirum, quia hi sunt veri Religiosi, &c. ut Andreas Mendo *in app. ad bul. dil. c.31.n.118.* rectè notat cum aliis.

Votum sub disjunctione.

6 Quarta controversia est hujusmodi. Quamvis conveniant primò Doctores, si tu voveas sub disjunctione duo vota reservata, v.g. voveas vel castitatem, vel Religionem, conveniant, inquam, tunc neutrum, posse per bullam commutari, quia utrumque est reservatum, & quamvis Secundò, conveniant, si voveas sub disjunctione duo vota, quorum alterum sit reservatum, alterum non, ut si voveas, vel jejunare per aliquot annos, vel castitatem, conveniant, inquam, utrumque posse commutari per bullam, quia tunc propter illam libertatem, quam habes eligendi jejunium, non est castitas perfectè, & absolutè promissa; Controversia tamen est inter illos, an facta à te electione reservati, quando scilicet, tu omissis jejuniis, elegisti partem illam voti, quæ erat castitatis (sine novo voto ipsius, ut semper supponimus) an inquam, possit per bullam prædictæ castitatis votum commutari?

7 Resp. Esse reservatum, atque à Deo commutari per bullam non posse, docet Sanch. *l.8. de matr. d.9.n.14.& in sum. l.4.c.40.n.43.* Ratio est, quia, inquit, facta electione illius, jam Deus, qui electionem vidit, illam acceptavit, ergo jam remanet esse à Deo acceptatum votum integræ castitatis.

Non esse reservatum, sustinet, si attentè legas, Suar. *l.6. de vot. c.24.n.3.* & Castrop. *to.3.d.2.p.11.n.6.* Ratio est: inquiunt, quia illa electio non est votum, sed mera voluntas, & propositum illam partem servandi, ergo votum remanet, ut erat prius, putà cum imperfectione, quam habebat, ergo non perfectè tale. Hæc sententia est mihi probabilior.

Ex qua fit, ut si pars altera non reservata fuerit reddita impossibilis, evadet v.g. prædictus vovens impotens ad jejunandum, non proptereà voti illa pars altera, quæ est castitatis, evadit reservata; quia illa impotentia non mutat votum, seu voti imperfectionem, sub qua erat anteà, & ita tenent Suar. *l.c.* Sanch. aliiq; ap. Dian. *p.1. tr. de bull. res.74.*

Votum reservatum, sed dispensatum.

8 Quinta controversia. Vovi castitatem absolutè, sed quia obtinui ritè dispensationem à Pontifice, is mihi imposuit, ut loco voti, jejunarem semel in Hebdomada, vel quid simile, quæro, an hoc jejunium possit per bullam mihi commutari?

Resp. Non posse, quia est reservatum, putant multi Canonistæ apud Sanch. *l.8. de matr. disp.9.n.20.* ex ea ratione, quòd subrogatus sortitur naturam ejus, cui subrogatur. Posse, quia non est reservatum, putat Sanch. Suar. Less. Trull. aliique apud Bardi, *p.2. tr.7. c.2.n.79.* quia materia reservata jam fuit à Pontifice in materiam non reservatam translata. Ad rationem Canonistarum dic, subrogatum naturam ejus, cui subrogatur sortiri in intrinsecis, & in honestate operis, atque, ut res sit proportionata, & æqualis, vel quasi, non verò in extrinsecis, ex quibus est reservatio, quæ valdè per accidens conjungitur cum illa materia. Hæc posterior sententia est probabilior.

9 Quid si in hoc casu ego per multum tempus omisi jejunium, (sanè cum peccato) reviviscitne in me votum castitatis? Nam si non reviviscit, proderit bulla, ut per illam dictum jejunium in aliud opus mihi commutari queat.

10 Resp. Redire sentit Rodriq. *in add. ad bull. §.9.n.118.* siquidem votum, ait, fuit commutatum sub conditione præstandi jejunia, conditione, ergo hac nequaquam posita, votum castitatis commutatum non intelligitur.

Non redire, docet Sanch. *l.8. de matr. d.9.n.21.* aliique (cum quibus sentio) quia falsum est, votum fuisse à Pontifice commutatum sub ea conditione; hujus enim conditionis nulla fit mentio in dispensationis, seu commutationis rescripto: quare votum illud fuit extinctum, ejusque obligatio translata fuit in aliam materiam non reservatam.

11 Urges, si fuit extinctum, cur vovens potest, relicta dispensatione, vel commutatione, reverti ad priùs votum?

Resp. Hanc difficultatem dissolvi *l.8. in Decal. l.3. c.16. §.7. num. 4.* ac dixi, reversionem hanc solùm concedi ex benignitate Dei. Locum relege.

Commutatio voti reservati in aliud reservatum, vel in opus præstantius.

12 Sexta controversia. Vovi Peregrinationem Hierosolymitanam v.g. Poteśtne Confessarius à me per bullam electus ejusmodi votum reservatum, vel in opus aliquod melius, & præstantius v.g. in Votum castitatis, vel in subsidium belli contra infideles, mittendo centum v.g. homines propriis expensis, & viginti millia aureorum, atque loco laboris proprii tolerandi ex peregrinationis molestia, jejunare quotidie per annum; quæ duo, nimirum castitas, vel ejusmodi subsidium ita vestitum, sunt opera sine dubio præstantiora, quàm ipsa mera Peregrinatio?

Resp. Posse, putat Aragonius, *2.2. q.88. art.12.* quia non debet impediri melius bonum, quod magis libenter acceptari à Deo præsumendum est. Non posse docent Sanch. *in Decal. l.4.c.52.n.4.* & Suar. *l.6. de vot. c.21. nu.21.* quia nulla potestas data est circa vota reservata à Pontifice per bullam, neque in aliam materiam reservatam, quamvis utiliorem, & præstantiorem: totam enim potestatem, seu jurisdictionem commutandi prædicta tria vota reservavit Pontifex. Neque sic impeditur per se majus bonum, sed solùm non datur jurisdictio ad ea vota commutandi.

Ego *l.3. Decal. c.16. §.5.n.4.* sustinui (id enim hac occasione scire operæ pretium erit) propria authoritate non posse quempiam commutare suum votum reservatum in opus melius. Sed post ea scripta incidi in quæstiones Morales Vincentii Tancredi, *p.5. tr.3. de voto d.6. Quæst.2. fol.492.* qui universaliter docet esse probabile, votum reservatum posse propria authoritate commutari in melius, etiam non reservatum, quia melius semper acceptatur à Deo.

Neq; valet, ait, paritas, Non potest per bullam, vel per privilegium mendicantium: ergo nec poterit authoritate propria. Non valet inquit, quia potestas commutandi per bullam, & per privilegia fundatur in jurisdictione concessa à Pontifice, quæ circa reservata nondū est concessa: at potestas commutandi in melius authoritate propria fun-

fundatur in acceptatione Dei, qui semper præsumitur melioris operis esse contentus. Hanc Tancredi sententiam probabilem esse inficiari non possum.

Vota subditorum.

13 Septima controversia. Scimus vota personarum sub alterius potestate existentium posse irritari ab eo, in quo potestas ejusmodi residet v.g. vota Filii à Patre, uxoris à marito, servi à domino, &c. eo modo, & cum illis limitationibus, quas diximus, *l.3. in Dec. c.16.§.3.* cùm de voti relaxatione tractavimus. Jam quærimus, si filius v.g. impubes vovit castitatem absolutam, potestne ejus commutationem obtinere à suo confessario per bullam?

Ratio dubitandi est, quia hoc votum, quamvis reservatum, potest irritari à Patre, ut ibidem dictum est, ergo videtur deficere à perfectione voti reservati, & consequenter videtur commutabile, tum per bullam, tum ab Episcopo.

Resp. Ita putat propter dictam rationem Guttieres, *in q.can.l.2. c.22.n.49.* Sed profectò perperàm; nam nec per bullam, nec ab Episcopo commutari potest. Siquidem vota illa ideò irritantur à Patre &c. quia Pater habet dominativam potestatem in filium: quam potestatem dominativam non aufert, nec limitat Pontifex, quando sibi vota illa excepta reservat. At à confessario, vel aliis Prælatis, idem Pontifex aufert, vel limitat jurisdictionem, per quam debeant illa vota commutari, vel dispensari, qua quidem limitatione supposita, nihil prædicti poterunt omninò. Ita Suar. *l.6. de voto c.26.n.4.* Castr. *t.3.tr.5.disp.2.punct.12.n.11.* aliique.

Vota reservata, quorum dispensatio est necessaria.

14 Octava controversia. In aliquibus casibus urgentis necessitatis potest Episcopus dispensare in his reservatis votis, quando scilicet imminet grave aliquod damnum, ni dispenset; & ad Pontificem aditus non est; ut si quis ligatus voto religionis, tamen, nisi puellam, quam defloravit, sine mora ducat in uxorem, timeantur gravia scandala, & rixæ; nam tunc poterit Episcopus dispensare. Jam quæro, an tunc possit hoc votum commutari per bullam? Ratio id affirmandi est, quia per bullam commutari possunt omnia vota, quæ dispensare potest Episcopus: cùm igitur possit hoc Episcopus dispensare, poterit & confessarius per bullam electus commutare.

Resp. Ita propter dictam rationem putant aliqui apud Dianam, *p.6.tr.6.res.50.* Sed negandum omninò est cum Sanch. *l.8.de matr.d. 15.n.10.* Pontio *l.9 de matr.c.10.n.11.* aliisque, ratio est, quia non est verum confessario electo per bullam concedi posse commutare vota omnia, quæ potest Episcopus. Episcopus enim habet potestatem ordinariam, at confessarius solùm delegatam, unde non est mirum, si confessarius non possit, quia nullo modo in sua delegatione per bullam conceduntur vota reservata, conceduntur autem Episcopo in illa necessitate, propter quandam Pontificis tacitam licentiam.

CLAUSULA XIII.

Item prædicto Commissario datur facultas, ut suspendere possit, dicto anno durante, omnes similes, aut dissimiles indulgentias, & facultates ab eisdem, & à Sede Apostolica, vel ejus auctoritate concessas quibusvis Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, piis locis, Universitatibus, Confraternitatibus, & singularibus personis, in Regnis, Insulis, Terris, Locis, & Dominiis præfatis, &c.

Et Paulò post.

Ita ut interim neque publicari, neque prædicari possint, neque publicata cuivis hominum communiter, vel divisim suffragentur. Exceptis tamen concessis Ordinum Mendicantium Superioribus, quoad eorum fratres.

Item dicto Commissario conceditur etiam facultas, ut ipse per se, vel per alium, vel alios (quantum, & quoties sibi videbitur) indulgentias, & alias Gratias per eum suspensas in favorem illorum, qui præsentium Gratiarum in hanc causam pro Religionis defensione concessarum, participes effecti fuerint, revalidare, absque alio præmio possit.

CAPUT XIV.

De suspensione Indulgentiarum, &c.

IN his clausulis conceditur potestas Commissario Cruciatæ suspendendi omnes alias indulgentias, & gratias, qui de facto suspendit, quando bullam promulgat (pro illo scilicet promulgationis anno) quamvis deinde Commissarius in eadem promulgatione concedat Bullam sumentibus revalidationem prædictarum indulgentiarum, & gratiarum. Quare qui bulla caret, non acquirit illas indulgentias, quia pro ipso suspensæ remanent; qui autem bullam accipit, eas acquirit, quia per bullam accipientibus revalidantur ea, quæ Commissarius paulò ante suspenderat.

Porrò plura hic sunt clara, plura sub controversia, de quibus breviter, & sigillatim.

§. I. *Quænam gratiæ per promulgationem bullæ suspendantur, vel non suspendantur quoad Sæculares?*

1 EX contextu tenoris bullæ rectè doctores eas indulgentias, facultates, gratiasque suspendi colligunt, quæ obstant expeditioni hujus bullæ Cruciatæ, hoc est, quæ illam aliquo tandem modo impediunt, non suspendi verò, quæ nequaquam impediunt.

2 Rursus eas suspendi, quæ à summo Pontifice, vel ejus auctoritate concessæ sunt.

3 Denique eas suspendi, quæ sunt concessæ Ecclesiis, Hospitalibus, Piis Locis, Universitatibus, Confraternitatibus, singularibus personis in regnis, locisque, in quibus bulla promulgatur.

4 Hinc ergo suspenduntur privilegia prædictis concessa celebrandi ante auroram, vel post meridiem, & similia, quæ concedit bulla, quia illa impedirent bullæ expeditionem; nam fideles contenti illis suis privilegiis, non essent valdè faciles ad recipiendam bullam.

5 Contra, non suspenduntur indulgentiæ, privilegia, & facultates in corpore juris contenta, quia Commissarius solùm suspendere valet illa, quæ speciali auctoritate Pontificis conceduntur, hæc autem in jure contenta, sunt concessa auctoritate quidem ejusdem Pontificis sed publica, & veluti communi. Adde per clausulam generalem non suspendi ea, quæ in jure continentur, nisi eorum fiat mentio, ut docet Bart. *in extrav. ad reprimen. V. non obstantib.* communiter receptus, & Castr. *de bull.p.11.n.4.* aliique. Hanc sententiam quod per bullam non suspendantur, quæ in jure communi continentur, sequitur Diana *p.1.tr.de bull. res.87.* & multi apud Gallegum, *c.12.d.173.* qui recenset aliquas facultates concessas in dicto communi jure, quamvis sciam, Mendo *d.29. à n.10.& in app.d.c.1.n.3.* contrarium sentire, sed contra illum latè agit Bard. *de bull.p.3.tr.2.c.2.à n 7.in 2.*

6 Nec item suspenduntur facultates absolvendi, dispensandi, commutandi, quas habent Episcopi, quia facultates hæ non conceduntur, nec locis, nec singularibus personis, sed dignitati Episcopali.

7 Nec denique suspenduntur indulgentiæ, & gratiæ, quas aliis concedunt dicti Episcopi, quia Commissarius solùm suspendere potest, quæ concedit Pontifex.

8 Gratiæ, quæ sunt omninò dissimiles illis, quas concedit bulla, qualis est v.g. facultas testandi, Missas celebrandi cum altari portatili, ingrediendi Monasteria Monialium, non suspenduntur, siquidem hæ non impediunt expeditionem bullæ. Quando ergo in hac decima tertia clausula dicitur, suspendi gratias similes, vel dissimiles, intelligitur de dissimilibus quoad modum, sic enim impediretur bullæ expeditio, qualis esset v.g. facultas celebrandi duabus horis post meridiem, cùm bullæ Commissarius solùm personis Qualificatis concedat per horam unam. Uti diximus sup. *c 5. §.0.n.2.* Hæc sunt ferè certa ex Castr. *de bull p.11.* breviter collecta.

9 Jam dubitari potest 2. An suspendantur indulgentiæ, quas possunt fideles acquirere, exhibentes aliquod opus pium, dum habent numismata sacra, imagines, coronas, grana, &c. quibus affixit Summus Pontifex indulgentias.

10 Resp. Suspendi docent Castrop. *l.c.n.7.* Bard. *l.c.n.6.* quia hæ sunt concessæ sæcularibus personis eas Imagines deferentibus: nam bullæ tenor ait, se suspendere indulgentias singularibus personis concessas. Verùm non suspendi, unde has acquiri sine bulla, docent Trull. Rodriq. Riccius adducti à Bardi *l.c.* quia non singularibus personis, sed omnibus Christifidelibus, sub illa tamen conditione, si illas imagines habeant, eæ indulgentiæ conceduntur. Hæc posterior sententia est mihi probabilior.

11 Dubitari potest tertiò, de Jubilæo, quod toti Reip. Christianæ solet concedi à Pontifice.

Resp. Hoc non suspendi, certum sit, atq; adeò non esse opus Bulla ad illius indulgentias, & Privilegia lucranda. Ratio est, quia hoc non conceditur determinatis locis, vel personis, sed omnibus totius orbis fidelibus. Ita Gallegus afferens praxim, qua Commissarius Cruciatæ non impedit Jubilæi publicationem, nec addit, se requirere bullam, ut in aliis indulgentiis requirit.

12 Dubitari potest quartò de Altaribus privilegiatis.

Resp. Suspendi docet de Lugo *de pœn.d.27.n.49.* & Bardi *p.3.tr.4. c.4 n.14.* quia hæc indulgentia est concessa loco peculiari, affertq; alios pro hac sententia, inter quos numerat Dian. *p.1.tr.de bull.res.86.* Sed certè idem *p.9 tr.2.res.22.* docet, non suspendi, sicuti *ib.res.23.* sustinet, Altare privilegiatum non suspendi per annum Sanctum.

13 Dico igitur, esse probabile, non suspendi, adeòq; pro altari privilegiato nos indigere bulla. Ita sustinet, præter dictum Dian. Trull. *de bull.l.1.§.9.c.3.dub.4.* Quintanad. *in app.tr.1.dub.5.* Galleg. *latè clau.2. dub.175.* Ratio est, quia est probabile, bullam solùm suspendere indulgentias pro vivis, non verò pro defunctis.

Confirmat Gallegus *l.c.* quia bulla dicit, se suspendere indulgentias concessas locis, vel personis singularibus; at indulgentia altaris privilegiati non conceditur particularibus personis, sed animabus Purgatorii, anima autem in communi, & humano modo loquendi (moraliter, inquit Gallegus, loquor, non Metaphysicè) non est persona absolutè dicta. Benè est; Sed illud, moraliter non Metaphysicè loquor, non est benè. Nam etiam Metaphysicè loquendo, anima, nec est, nec dici potest completè, & absolutè persona (quamvis sua partiali subsistentia non careat) sed incompletè solùm.

eo nomine meo fuit, & non nomine alterius, nequit per ratificationem deinde alter acceptare; quasi sit facta nomine suo, nemo enim potest ratum habere, quod nomine suo non est factum, sed nomine alterius.

18 Verùm esto (respondere possit Villalobos) Eleemosyna illa non sit facta nomine illius alterius amici, quia tamen ego nolui acceptare, tanquam factam nomine meo, remanet facta nullius nomine; ergo poterit ille alter amicus non quidem ratificare, sed illam acceptare nunc, tanquam pro se factam.

QUARTA DUBITATIO.

De duabus bullis, quarum utraque sit à te acceptata.

19 Quid dicendum, quando accessit acceptatio? Casus figurari in hunc modum potest. Commisi amico, ut quotannis sumeret Panormi pro me Bullam; ego autem memor hujus commissionis accepi Bullam Syracusis animo utramque acceptandi. Vel, Syracusis acceptavi eam, quam ego sumpsi, oblitus illius commissionis impositæ meo illi amico, nam quia, etiam in hoc oblivionis casu commissionem illam nunquam revocavi, & Bullam sumptam Panormi in meo Procuratore me acceptasse convincor, sanè etiam in hoc eventu aderit legitima acceptatio.

Inquiro jam, cùm rescivero Bullam unam mihi sufficere, possumne alteram ex his alteri tertio acceptanti cum fructu applicare, qui mihi eleemosynam à me collatam resarciat?

20 Resp. Hodie postquam Pontifex Gregorius XIII. (ut mox c.14. videbimus) concessit, ut cum fructibus, in anno eodem possit Bulla sumi, puto, te non posse alteri applicare. Probatur, quia Bulla semel alicui applicata, & quidem cum fructu, nequit alteri applicari, ut ex se patet, secus enim possem meam primam Bullam alteri applicare, quod nullus dixit. Sed tu jam tibi applicasti utramque, & quidem cum fructu concesso à Gregorio XIII. ergo, &c. Minor probatur, & explicatur: nam quamquam fortassè tu non indigebis secunda Bulla, tamen ut illam cum fructu habeas, satis est, si ex illa acquiras (ut certè acquiris) potestatem illa utendi. Neque enim prima Bulla fortassè tu indigebis, eaque fortassè nunquam uteris, & tamen non inde dice, te non accepisse illam cum fructu, & posse illam alteri à te applicari, fructus enim veluti immediatus est ipsa potestas fruendi, &c.

21 At si loquamur ante hanc concessionem Gregorii, ut item de tertia bulla, quæ fructuosa tibi non est, tu verò illam, sive per ignorantiam, sive ob aliam causam tibi applicasti, puto, esse probabile, te posse, alteri volenti eam applicare, & ab eodem eleemosynam à te datam recuperare. Ratio est, quia cùm illa applicatio fuerit exhibita ex errore circa substantiam, idest circa privilegia, & fructus utiles bullæ, vera, & valida applicatio non fuit, atque adeò irrita. Ne ergo hæc tertia bulla remaneat inapplicata, & ne Commissarius data eleemosyna immeritò gaudeat; ideò propter eandem doctrinam, quæ n.12. & n.15. est allata, poterit alteri conferri.

§. IV. *Explicatur illud (Retinere.)*

1 Non solùm Bullam accipere, sed retinere apud te, seu (ut loquitur Bulla Latina) penes te habere debes. Id quod gravioribus verbis sic præcipit Summarium Bullæ, quod in nostro Regno distribuitur.

Dichiariamo, che quelli, che piglieranno questa presente Bolla, abbiano da ricevere, e conservarsi questo Sommario, e Bolla, ch'è stampata, sigillata, e firmata di nostro nome, e sigillo, perchè d'altra maniera non guadagnano la detta Bolla, nè le grazie di quella.

2 Hoc (*Retinere* seu *conservare*) nimis strictè, ne dicam, ineptè explicant nonnulli, putantes, opus esse illam secum ferre; Immò ineptius aliqui, oportere eam manu tangere, quando utuntur ejus aliquo privilegio, V. G. quando absolvuntur à reservatis. Dico igitur, satis esse, eam domi suæ retinere, quamvis in alia Civitate, immò satis esse, servare eam apud amicum, etiam absentem, (sed non apud Thesaurarium ex dictis §.5. n.4.) moralis enim retentio præcipitur, non physica, nam Pontifex loquitur, juxta morem, quo solent homines res suas asservare: & ita sane praxis ipsa timoratorum docet.

3 Hinc solvitur ea Dubitatio, An si amittas bullam, amittas ejus Privilegia, quandoquidem eam in eo casu jam non retines?

Resp. cum necessaria Distinctione. Si inculpabiliter amittas, non est, unde cadas à Gratiis. Non enim obligaris ex tenore Bullæ, ut jam vidimus, nisi ad eam humano modo custodiendam. Custodisti autem, dum morali diligentia illam conservasti, quamvis deinde sine tua culpa ea amissa, lacerata, vel combusta fuerit, &c.

4 At si consultò illam amittas, proiicias, laceres, &c. concides sanè à Privilegiis, non propter rationes, quas quidam minus aptè afferunt, præsertim illam, quia sic videris à te velle removere bullæ Privilegia; id enim verum nequaquam est: siquidem non sequitur: Proiicio bullam, seu ejus scriptum, ergo ejus Privilegia proiicio. Non inquam, propter ejusmodi rationes, sed quia clarè, disertè expressis verbis sub hac conditione, ut bullam humano modo conserves, Pontifex tibi ejus Privilegia communicat. Id enim notant ea verba Commissarii, cujus est, mentem Pontificis circa bullam declarare: *Abbiano da ricevere, e conservarsi questo Sommario &c. perchè di altra maniera non guadagnano la detta Bolla, nè le grazie di quella.* Hæc est doctrina communis apud Gal. *clauf.14.d.18.* Dian. *p.10.tr.2.res.4.* Aliosque ab eisdem citatos. Solùm invenio Andream Mendo *de Bull.d.21.n.3.* putantem, etiamsi culpabiliter quis amittat posse frui Bullæ Privilegiis, sed non est propter nostram rationem audiendus.

§. V. *Duo discrimina notabilia inter bullam communem, & Bullam Compositionis quoad earum retentionem, & nomini inscriptionem.*

1 De Bulla communi dictum hactenus est, eam scripto nomine accipientis, debere, tum accipi, tum conservari.

Primò igitur contra hoc posterius posset quis in hunc modum argumentari. Bullam Compositionis, de qua infra, non obligamur conservare, sed satis est, illam recipere, ergo & Bullam communem. Antecedens probatur ex verbis Bullæ Compositionis, quam distribuit hoc in Regno Commissarius, quæ hæc hodie sunt.

Et ordiniamo precisamente, che riceviate in voi questa santa Bolla, essendoci in essa scritto il vostro nome, perchè così vuole, e comanda sua Santità, o che altrimente non godiate della composizione, che per essa vi si concede; la quale Bolla ordiniamo, che sia stampata col nostro nome, e sigillata col nostro sigillo.

2 Immò etiam anteà sic legebatur in Bulla compositionis anno 1628. *& ordiniamo precisamente, che riceviate in voi questa Bolla, perchè così vuole, e comanda Sua Santità, o che altrimente non godiate della composizione, che per essa vi si concede, &c.*

3 Vides igitur tum hodie, tum anteà, nunquam in Bulla Compositionis apponi, ut illa conservetur, sed solùm ut recipiatur, &c.

Resp. nunc ad propositam paritatem, negando consequentiam. Hoc enim est primum notabile discrimen inter Bullam communem, & Bullam compositionis, requiri nimirum conservationem Bullæ communis, Bullæ compositionis conservationem non requiri. Et ratio manifesta est; quia Pontifex per suum Commissarium conservationem mandavit in Bulla communi, ut vidimus §. *prec.* non verò in bulla compositionis, ut modò habuimus n.2. & 3.

4 Sed inquiret curiosus, cur id? Resp. rectè Bardi *p.3.tr.3.c.2. sect.2.n.20.* quia in communi Bulla multa adsunt Privilegia, quæ habent tractum successivum pro toto anno, unde congruum fuit mandare, ut ea conservaretur, ne scilicet erraret Privilegiatus, quando uti ejus Privilegiis voluerit. At in Bulla Compositionis unica est gratia, qua scilicet Bullam hanc recipiens liberatur à restitutione incertorum, qua gratia semel habita, nihil refert Bullam conservare.

5 Secundò, potest quis ita argumentari contra Inscriptionem nominis in hunc modum. In Bulla Compositionis hodie necesse est, ut inscribatur nomen accipientis sub pœna Compositionis gratiam non obtinendi, ut apparet ex verbis n.2. recitatis; ergo sic erit in bulla communi, & tamen supra §.2. diximus, ex Bardi in hac communi bulla expediens id non esse necessarium.

Resp. simili modo, quo respondimus ad præcedens argumentum, non esse scilicet id mirum, quia in textu Bullæ communis non apparent, saltem manifestè in illa sententia P. Bardi verba, quæ annullent concessionem, si non scribatur nomen, ut ibidem dicto §.2. legisti. At verò apparent clarè in Bulla Compositionis, ut jam item modò legisti n.2. Atque hoc est secundum notabile discrimen inter duas Bullas.

Cur autem hoc? Resp. me putare, Pontifici satis fuisse, rationem honoris recipientis bullam habuisse, dum non requisivit, ut hæc bulla conservaretur; unde eidem non visum est necessarium concedere, seu permittere, ne inscriberetur nomen.

Resp. secundò. Rationem, cur hoc discrimen voluerit Pontifex, P. Bardi afferre debet, non autem nos, qui citato §.2. docuimus, scribendum esse nomen, etiam in Bulla communi.

CAPUT XVI.

Concessio Gregorii XIII. per quam bis Bulla Sumi potest.

Ea sic habet ap. Gal. *in cal. l. clauf.11.* & apud Trull. *lib.1. de Bull. §.8.*

Ac etiam, ut omnes Christifideles, non tantùm semel, sed bis, singulo quoque anno, servato tenore, & forma prædictis, quibus eodem anno idem Summarium sumpserint, tam pro se, quàm per modum suffragii, pro Animabus in Purgatorio detentis, indulgentiis, concessionibus, Gratiis, & indulgentiis prædictis uti, & potiri, & gaudere, ac dictorum bonorum spiritualium participes fieri valeant, in Domino misericorditer concedimus, & indulgemus.

§. Unicus. *De secunda prædicta bulla, quæ eodem anno recipi potest.*

1 Cum hæc bulla sit mera extensio ad solam iteratam receptionem (sed certè non ad tertiam) ideò omnia sunt pro illa servanda, quæ diximus in præcedentibus, nam propterea sunt repetenda. Notanda tantummodò sunt duo.

2 Primò, hanc secundam bullam posse sumi simul cum prima, vel posteà intrà annum, quando libuerit. Ita Gallegus *clauf. cit. in Tit.* Inserviet aut illa, sive pro toto anno, si initio accepisti, sive pro solo tempore, quo sumpsisti, usq; ad anni finem. Inserviet, inquam pro tribus

Pri-

privilegiis. Puta primò, ut possis acquirere iterùm Indulgentiam plenariam in vita, & iterùm in morte, licèt per primam bullam eam acquisieris. Secundò, ut obtineas iterùm absolutionem ab iis reservatis, à quibus semel fortè absolutus fuisti per primam bullam. Tertiò, poteris iterum, seu bis, accipere eodem anno bullam pro defunctis, de qua *c.seq.* atque adeò bis applicare pro ipsis Plenariam Indulgentiam.

3 Notandum secundò, eleemosynam pro hac secunda receptione bullæ, conferri debere à privatis, duorum realium, ab insignibus verò personis octo; Hoc est, præter eleemosynam datam pro prima bulla debet alia similis pro hac secunda porrigi, ut *dixi c.3.§.7.n.10.* Atque hæc de bulla Vivorum, sequitur de bulla pro Defunctis, deque bulla Compositionis brevis, sed pro praxi, ad quam semper intendimus, sufficiet explicatio.

CAPUT XVII.

De Bulla pro Defunctis.

1 In Bulla latina sic habetur.

Item, eadem indulgentia (utique plenaria) suffragabitur per modum suffragii, etiam animabus defunctorum, pro quibus in hujusmodi subsidium (nempè belli contra infideles) proficisci, vel Milites mitti contigerit, aut pro quibus non euntes, nec mittentes, tamen eleemosynam de bonis suis juxta taxam per Commissarium, personarum qualitate inspecta, faciendam, pro Religionis defensione contulerint.

§. I. *Explicatur illud: Per modum suffragii.*

1 QUemadmodum si quis in carcere esset detentus ob debita, quibus premitur, duplici posset modo liberari. Primò, si Princeps illum absolveret per sententiam, vel alio legitimo modo, ab ejusdem debitis; Secundò, si amicus aliquis offerret creditoribus solutionem dictorum debitorum; quorum prior liberatio dicetur haberi per absolutionem, posterior per modum auxilii, quod per oblationem satisfactionis affertur ab amico; Ita anima, quæ existit in Purgatorio posset liberari, primò, si Deus, vel Delegatus ab illo illam absolveret. Secundò si quis per sua bona opera pœnalia offerret pro ipsa tantam satisfactionem, quanta sufficit ad debita dictæ animæ compensanda. Prior ex his modis vocetur absoluta, ut ita loquar liberatio, seu condonatio, seu Indulgentia per modum absolutionis. Posterior verò vocetur liberatio, seu Indulgentia per modum suffragii, sive auxilii; ille enim, quia sua opera pro anima offert, auxilium affert animæ.

2 Jam verò Summus Pontifex, cui dictum est, *Quæcumque solveris super terram* &c. concedit vivis per potestatem Judiciariam, qua valet suos subditos absolvere; concedit, inquam auctoritativè Indulgentiam, & liberationem à pœnis, quas illi debent, nam ex Thesauro Ecclesiæ ipse, qui est ejus administrator, & distributor satisfactionem tantam auctoritate à Christo sibi communicata exhibet Deo, quantam debet Fidelis, cui Indulgentiam confert. At verò, quia eidem Pontifici non sunt subditæ animæ Purgatorii, nec ab ipso ligari, vel solvi auctoritativè possunt, cùm tamen possit idem per modum auxilii offerre Deo pro anima tantam satisfactionem, quantam ea anima debet, ad hoc enim non requiritur, quod anima sit illi subdita, ideò tunc dicitur, quod per modum suffragii, seu auxilii ejusmodi animas liberet. Unde vides, non differre Indulgentiam Plenariam pro vivis ab Indulgentia Plenaria pro Defunctis; utraque enim animam liberat: solùm pro vivis Pontifex, per Indulgentiam illam, remittit pœnam juxta prædicta, ut administrator, pro Defunctis autem, ut auxilians. Hæc rudi Minerva pro indoctioribus delibasse sufficiat.

3 An autem utraque hæc satisfactio à Pontifice oblata Deo acceptetur ab ipso de condigno, & ex Justitia, ut tenent tanquam probabilius Trull. *in Bull. dub.4.n.6.* aliique apud Bard. *p.4. de Bull. tr.2.c.2.sec.4.* an potius de congruo ex liberalitate, & misericordia, ut tanquam probabilius tenent Sotus *in disp.19.q.2.art.4.* aliique, quos sequitur ibidem Bardi, quamque valdè rationabilem existimat Bell. *l.1. de Indul. c.14.n.4.* ut item, an Deus illam acceptet infallibiliter, ut tenere consequenter debent Trull. aliiq; eum sequentes; an verò fallibiliter, ut tenent alii cum Soto, sunt Quæstiones Theologicæ videndæ apud prædictos, & apud Suar. *3.p.t.4.d.84.*

§. II. *Conditiones requisitæ pro Bulla Defunctorum.*

1 OMissis, quæ pertinent ad animas illorum, qui ad bellum contra infideles proficiscuntur, vel eorum, qui ad idem Bellum Milites destinant; nostrum erit, de hodierna tantummodo communi Praxi loqui, qua fideles, data eleemosyna (modo quo supra diximus *c.16.§.un.n.3.*) Indulgentiam plenariam virtute bullæ applicant pro defuncto, hoc est pro anima existente in Purgatorio.

Hoc autem initio ne te prætereant duo. Primò, hanc Indulgentiam, quæ per hanc bullam confertur, esse diversam ab illis Indulgentiis stationum explicatis in superioribus *c.10.* quæ possunt etiam, ut *ib.* vidimus, pro defunctis applicari. Secundò, à fidelibus solùm designari Animam, cui est applicanda Indulgentia, at à Pontifice illam impartiri, ut latè diximus *eod. c.10.§.4.n.2.*

2 Quoniam autem hæc Defunctorum bulla est pars bullæ vivorum, ideò potest bis sumi modo dicto *c.16.n.2.* Debet item accipi, acceptari, ac retineri, seu conservari, modo, quo de bulla vivorum supra decrevimus *c.13.§.2.& seq.*

3 Quid de inscriptione nominis?

Resp. propter eandem rationem, quia hæc est pars bullæ vivorum, idem dic, quod de inscriptione dicti nominis *diximus ibid.*

4 Certè praxis est, in illa scribi nomen, tum ejus, qui bullam accipit, tum ejus, pro cujus anima accipitur. Verba hujus bullæ, quæ in regno nostro distribuitur, sunt sequentia.

Per quanto vo, Pietro Romano, dastivo due Reali di plata, cioè di argento, ch'è quello, che stà tassato, e dichiarato per noi il Dottore D. Pietro Paceco Commissario Generale della Santa Cruciata à beneficio dell'Anima di Bernardo Amodeo, e riceveshive in voi questa Santa Bolla, li ho concessa l'Indulgenza sopraddetta, &c.

Jam verò proprias difficultates ad Bullam hanc pertinentes hìc subnectamus.

PRIMA DIFFICULTAS.

An qui bullam defunctorum accipit oporteat esse in statu gratiæ, ut Animæ prosit acceptatio, & applicatio pro illa?

5 Resp. valdè probabile esse, non oportere propter rationem dictam *c.10.n.3.* sed quia alii sustinent oportere, ideò providum est consilium, ut proximè moriturus committat hæredi, ut sumat pro ipso, quando morietur, hanc bullam, nam quando deinde hæres illam accipiet, vel applicabit, id faciet nomine alieno, non proprio, unde certò non requiretur in hærede status gratiæ. Quemadmodum si meo servo peccatori jubeam eleemosynam pauperi dare, nihil mihi officit ejus peccatum, quia non agit nomine suo, sed meo. Aliud simile consilium habebis infr. n.7.

SECUNDA DIFFICULTAS.

An hæc bulla possit applicari pro multis defunctis?

6 Resp. Ita putat Mendo *d.36.n.2.* quo pacto Indulgentiæ fructus dividetur in illos plures pro rata. Sed illum audire non possum, siquidem in bulla hac, quæ distribuitur, expresse ponitur ut modò vidisti, (*pro anima talis personæ*) ergo solùm pro una applicari potest, cui rationi nimis frigidè ipse Mendo respondet, dum dicit, id poni, quia communiter fideles pro una anima solent applicare.

TERTIA DIFFICULTAS.

Quanam ratione facienda est Applicatio?

7 Resp. modo duplici, vel nimirum primo, si qui accepit Bullam determinet ipse, vel alius talem animam, vel, secundo, si dicat, seu intendat, se velle liberare illam animam, quam determinabit Deus. Ita docet Mendo *l.c.d.13.n.14.*

At quandonam Anima liberabitur, quando accipitur Bulla, an quando applicatur? Resp. si Bullam recipiens, erogata, seu promissa, modo supradicto, eleemosyna, simul applicat, tunc liberabitur; at si prius accipiat, sed inde ad tempus applicet, sanè liberabitur, quando applicat. Ratio est, quia ultimum requisitum est applicatio. Unde, si tu, dum Bullam accipis, non sis in gratiæ statu, expediet non applicare tunc, sed quando eris in gratia, ut nimirum securiùs opereris, propter illam opinionem, quæ requirit in Fideli gratiæ statum, ut is operetur utiliter pro Defuncto.

Nota, semel facta applicatione pro anima v.g. Petri, te non habere potestatem applicandi alteri, quia facta à te applicatione, jam suum effectum adæquatè habuit tua bulla.

QUARTA DIFFICULTAS.

An pro hac Bulla Defunctorum requiratur dari Eleemosynam?

8 Resp. Requiritur; ita enim explicuit, seu taxavit Commissarius, cui data est taxandi potestas.

Illud tamen ne ignorato, pro hac bulla sufficere eandem quantitatem eleemosynæ pro omnibus, sive privatis, sive insignibus Personis, & quidem in nostro Regno duos Reales. Ratio est, quia pro viventibus distinctionem apposuit Commissarius inter privatas, & insignes, non autem pro Defunctis: & meritò, quia voluit illius sanctis animabus favere liberaliùs.

QUINTA DIFFICULTAS.

An hæc Defunctorum bulla possit summi pro existente in alio Regno?

9 Resp. verbis Ludovici à Cruce de Bull. in ipso Proœmio. *Concedit*, inquit, *S. Pontifex, ut qui hanc Defunctorum bullam sumpserit, possit cuicunque animæ in Purgatorio existenti applicare, dummodo duos argenteos in subsidium Belli contra infideles solvat, &c.* Notas illud *cuicunque animæ*: Vivus ergo recipiens bullam, debet esse in Regno, ubi Bulla prumulgatur, non autem necessariò ille, cui applicatur, vel applicanda est Indulgentia.

SEXTA DIFFICULTAS.

An hæc Indulgentia possit acquiri pluries pro defuncto?

10 Resp. Solùm semel cum una bulla, & iterùm cum alia, sed tertiò cum tertia &c.

Illa autem opinio Trull. putantis, quoties cum una bulla applicatur à fideli, qui bullam hanc accepit, hæc Indulgentia, toties Indulgentiam acquiri pro anima, mihi videtur opinio nimis ficti tia, nam cur requiritur nova concessio Pontificis, ut bis hæc bulla sumi possit, qua iterùm acquiratur Indulgentia? & cur fideles nunquam hac Praxi, quod sciamus, usi sunt?

11 Illud occasione hac solet inquiri, cur bis in anno potest utiliter sumi hæc Bulla; Immò cur fructuosum est, altero & altero anno pro eodem defuncto subindè bullam sumere? Ratio dubitandi est, quia, si per unicam bullam semel habita Indulgentia, Deus liberat animam, jam non est opus alia secunda, multò minus tertia &c.

Resp. Sanè cum fructu plures Bullæ sumuntur, quia possunt concurrere circumstantiæ, ob quas per priores bullas non acquiratur Indulgentia: ut si accidat, non esse causam sufficientem, ad illam Indulgentiam concedendam, si non sit in gratia, qui bullam suscipit, applicatque (nam non est, nisi in opinione, quod in prædicto non requiratur gratia) denique si Deus non acceptet (est enim in simili opinione, an Deus infallibiliter necne acceptet, ut §. *prac.n.*3. indicavimus) Addit Castr. *de Bull.p.*12.*n.*4. neminem scire posse, an opera ad Indulgentiam requisita ipse exequatur, pro ut Pontifex intendit, & necessarium est ad Indulgentiæ valorem, & rursus neminem scire, an etiam te ignorante, eleemosyna erogata pro bulla sit aliena, vel, an Depositarius, seu distributor tibi dederit bullam alterius; vel, an ipse sit raptor, simulator, vel non legitimus Minister. Præstabit igitur iterata bullarum acceptio, non pro defunctis modò, verùm etiam pro viventibus. Quod dicitur de his Indulgentiis per bullam, dic universaliter de aliis Indulgentiis, prudenter nimirum eas, pluries, & pluries sumi. Hactenus *de Bulla Defunctorum* satis.

CAPUT XVIII.

De Bulla Compositionis.

1 PEr hanc Bullam concedit Pontifex Fidelibus etiam Religiosis, ut vult Castr. *de Cruc.p.ultim. ipso initio*: siquidem diximus *sup.c.*3.§.2.*n.*12. Religiosos posse omnibus Bullæ Cruciatæ Privilegiis frui, præter usum lacticiniorum, & quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ pertinent, ut si fortè habeant aliquid ex bonis malè ablatis, vel retentis, facta eleemosyna, positisque conditionibus mox explicandis, possint illa omnia sibi tuta conscientia retinere.

Hujus autem concessionis Justitia, & honestas, ut etiam potestas Pontificis ad illam exhibendam hîc à nobis, qui solùm ad praxim intendimus, tanquam certa supponitur, videnda si placet apud Trull. Bardi, Lud. à Cruc. aliosque hujus bullæ diligentes explanatores. Porrò verba Pontificis hanc compositionem concedentis hæc sunt.

Ut possit Commissarius componere super illicitè habitis, nec non super meditate legatorum omnium, quæ propter malè ablata facta sunt, si Legatarii per annum in exactione negligentes fuerint, ac super illis, quæ facta erunt (hoc est, quæ inveniuntur esse jam facta) & quæ dicto anno durante fient, si Legatarii inveniri non potuerunt, nec non super malè ablatis, & per usurariam pravitatem, aut aliter malè acquisitis, si in omnibus præmissis casibus (præterquam dicta annalis negligentia) personæ, quibus restitutio, seu solutio facienda est (præstito per restitutorem Juramento de diligentia per eum facta pro inveniendo Legatario, seu Creditore, & minimè invento) non reperiantur; possit, inquam; Commissarius componere, & ita debitores liberari.

Et Paulò post.

Ita etiam datur facultas eidem Commissario componendi cum eis, qui ad restitutionem fructuum ex omissione horarum Canonicarum tenentur; ita ut quantitas compositionis pro medietate Ecclesiæ, vel aliis locis, quarum, vel quorum ratione horas prædictas recitare debent, & pro altera medietate in subventionem hujus negotii detur.

§. I. *Explicatur Caput illud Primùm se componendi, idest* super illicitè habitis, & super malè ablatis, aut aliter malè acquisitis.

1 ILlicitè habita, seu retenta sunt, quæ quamvis sine peccato, propter bonam fidem, vel ob justum contractum, vel ob aliud habita olim fuerint, suo tamen tempore restituta non sunt. Malè verò ablata sunt illa, quæ cum peccato, & injustitia surrepta fuere, nec Domino reddita, quod posterius magis magisq; enodare volens Pontifex addit, *& per usurariam pravitatem, aut aliter malè acquisitis.*

2 Pro his igitur format generalem hanc Regulam Trul. *in Expos. Bull. compos.l.*5.*c.*19. Compositio, de qua loquimur, generaliter fieri potest in omni eventu, in quo constat, Restitutionem faciendam esse ratione rei malè acceptæ, vel injustæ retentionis, duabus conditionibus concurrentibus, Prima, ut facta debita diligentia, Dominus certus; aut ejus hæres non appareat, (quam primam conditionem paulò post §.5. nos illustrabimus.) Secunda, ut hæc bona ablata non fuerint ex confidentia hujus bullæ. De qua item conditione nonnulla nos addemus non multò post *g.*7.*n.*4.

3 Proferunt & illam aliam Regulam Doctores apud eundem Trull. *ibid.l.*3 *dub.*4.*n.*5. de Lugo *d.*6.*de just.n.*134. Quotiescunque aliqua cedunt Pauperibus, vel Locis Piis, hoc est deberent illis distribui, potest fieri compositio.

Signatè dictum est (*cedunt*) non vero dictum est (*debentur*) id quod sic explicat Andreas Mendo *d.*35. *de bull.s.*2.*n.*10. Si restitutio facienda sit Ecclesiæ (ait) ex eo, quòd fraus aliqua in illam patrata est, non potest debitor componi per Bullas, quia à Pontifice, & Commissario non conceditur compositio de bonis, quæ certo Domino debentur, ut hic certus est Dominus, nempè determinata Ecclesia. Nec conceditur de omnibus bonis pertinentibus ad pia opera, quorum Pontifex est administrator, sed de his, quæ non sunt ablata ab ipsis piis operibus, & tamen restitutio esset ei facienda, vel quia Dominus non est certus, vel quia bona turpiter acquisita sunt, & proprio Domino non sunt reddenda. Hinc si quis abstulisset bona pertinentia ad Ecclesiæ fabricam, non posset per bullam componi, sed deberet ipsi fabricæ restituere, &c.

Prædictarum Regularum ratio illa est, quia de his Pontifex Summus, ut administrator rerum etiam temporalium, quando ad bonum animarum faciunt, modo à Doctoribus latiùs explicato, potest disponere, atque adeò de illis compositionem concedere.

Jam verò, ut quæ sunt in titulo hujus §. explicarentur, apposuit Commissarius Cruciatæ multos casus in ipso Summario vulgari, quod compositionem postulantibus distribuit, qui breviter sunt sequentes.

De acquisitis cum peccato,

4 Et quidem quoad malè ablata, quæ ex injusta receptione, vel damnificatione debentur. Potest Primò Compositio expediri, (ait Commissarius) si Judices, si Advocati, si testes, si Notarii, si similes Officiales aliquid injustè receperint; ita ut secundùm regulas restitutionis restituere incertæ personæ obligentur; satisfacto semper illo, cui damnum fortasse ab ipsis illatum est. Nota aliquos Trull. *l.c.cas.*9. Henr. *ex p.l.*7.*c.*35.*n.*4. DD. compositionem hanc Judicibus concedere solùm super accepta ob administrationem Justitiæ in causis temporalibus. Sed Castr. *de Bull.pun.ult.*§ *nn.*9. concedit etiam in spiritualibus. Illum lege.

5 Secundò, si quis injustè aliquid receperit, ut intercederet pro injusta sententia, restituto semper damno parti læsæ.

6 Tertiò, si in ludo per fraudem aliquid injustè quis acquisierit ab eo quem nunc invenire non potest.

Nota, si tu fortè luseris cum Beneficiario, viceris que illam partem superfluam, quamvis teneatur distribuere Pauperibus, doceri à de Lug. *l.c.* dictam partem deberi pauperibus, atque adeo posse, te de ea componi; at doceri à Bard. *p.*3.*tr.*5. *dec.*2.*sec.*3. pauperibus non deberi, neque componi te posse. Ratio hujus posterioris sententiæ, quam libentius sequor, est, quia, cùm sit hodie probabilis opinio Beneficiarium esse Dominum, etiam illorum bonorum, quæ ipsi sunt superflua, jam à te scitur Dominus, putà beneficiarius, ergo illi, non verò pauperibus restituere debes, si per fraudem vicisti. Quòd si vicisti sine fraude, illa tibi retinere, potes quia ea habuisti à Domino suæ rei, esto beneficiarius peccaverit, sic ludendo, & fortasse etiam, tu si sciens cooperatus es cum illius peccato.

7 Quartò, si ob fictam paupertatem, vel similem fictionem aliquid recepisti, quod restituere obligeris.

8 Quintò, si quid debeas ob damnum, quod venando, piscando, pascendo, vel alio modo alicui intulisti, semper incerto eo, cui damnum illatum est.

9 Sextò, si honesta mulier (non publica meretrix) aliquid ob turpem usum habuerit.

10 Septimò si quid habueris per injustam venditionem, vel emptionem vini, vel aliarum rerum, sive fraus fuerit in mensura, sive in alio &c.

De acquisitis sine peccato, ubi de Inventis.

11 Quoad rem acceptam: Potest, primò, fieri compositio, si quis habeat pecuniam, vel aliud incerti Domini apud se depositum.

12 Secundò, si ex contractu, vel quocunque alio capite aliquid quis incertæ personæ debeat.

13 Tertiò, si quis aliquid habeat, quod casu invenerit, nec sciri possit Dominus: Hæc autem alicubi esse à Rege, & sub præcepto, vel excommunicatione à Pontifice applicata Ordinibus Sanctæ Mariæ de Mercede, vel Sanctissimæ Trinitatis ad redimendos Captivos, unde non posse de illis componi, contendit Lud. à Cruce *de bull.d.*3.*d.*15. Verùm nos sequimur alios Doctores Mend. *de bull.d.*33.*c.*2.*n.*12. citantem Nav. addentemque Mol. & Castr. ad idem propendentes, cum quibus,

14 Dico Primò. Casu Inventa, si post debitam diligentiam inveniri Dominus non potest, probabilissimum esse, posse ea sibi asservari ab Inventore cum intentione ea Domino reddendi, si is compareret. Ratio est, quia nec ex Jure naturæ, nec ex Jure positivo probari potest oppositum, modò dictum animum habeat Inventor. Id fusè probat Mendo. *l.c n.*17.

Addit idem *disp.*14.*c.*17.*nn.*182. idem esse de bonis naufragantium, eo ipso enim quòd inveniri non potest eorum Dominus, sunt

æquè

æquè bona inventa, & excommunicatio in Bulla Cœnæ solùm loquitur, cognito, vel comparente Domino.

15 Dico Secundò cum Mendo *dicta d.33.* nec ullam esse in conscientia obligationem reddendi bona incerta inventa sive animata, sive inanimata, Cruciatæ, aut prædictis Ordinibus. Ratio est, quia si Inventor ea licitè juxta hanc opinionem retinet, non cadet in ipsum nec præceptum, nec excommunicatio, quæ solùm sunt lata juxta aliam oppositam, quæ certè probabilis est.

16 Idem Mendo *d.disp.33.n.23.* docet posita præscriptione (quæ ponitur post certum tempus à lege definitum, de qua passim Jurisconsulti) non obligari inventorem reddere rem inventam Domino comparenti, quia per præscriptionem legitimam is acquisivit rei Dominium absolutum; sic concedentibus legibus Præscriptionis.

17 Sed difficilis mihi est hæc Decisio, ad legitimam enim præscriptionem requiritur, ut res à possidente teneatur tanquam sua absolutè, & non nomine alterius; at hic Inventor nomine Domini possidet, dum eam retinet sub conditione, donec Dominus comparuerit, non verò absolutè, & nomine suo. Sed redeamus ad nostra.

18 Ex dictis patet, te non indigere compositione pro prædictis inventis in nostra opinione, indigere autem in alia probabili, quam hic sequitur Commissarius.

19 Hi sunt prædicti casus in summario collecti, in quibus semper intellige, quando facta debita diligentia, ignotus est Dominus, ut item semper intellige, quando is, qui ea habet, restituere obligatur. Quod advertitur, quia Commissarius in multis ex prædictis casibus enumeratis secutus est opinionem probabilem, quod illa bona restituenda sint, ut v.g. in muliere dante usum sui corporis, & in rebus casu inventis, ut modo dictum est &c. Nam cæterùm quando adest opinio probabilis, quod restituenda non sint, potest quilibet hanc sequi, & sic de compositione non esse sollicitus. Et quidem Trull. Bardi, & Mendo latiùs in expositione hujus Bullæ (utiliter quidem) agunt de casibus, quando prædicti obligantur restituere, quando non item: sed quia id est digredi ad alias materias, ideò ab his mihi abstinendum hîc omninò fuit.

§. II. *Explicatur illud secundum Caput*: Super medietate.

1 EX figuratione casus id faciliùs doceberis. Titius in fine vitæ cognoscens, seu dubitans apud se esse summam centum v.g. aureorum ex malè ablatis (ut exoneret suam conscientiam) legat Ecclesiæ S.Petri, vel Paulo pauperi summam illam. Accidit autem, ut illa Ecclesia, seu ejus Rector, & pauper ille, fuerint negligentes per annum nequaquam exigentes à Titii hæredibus ejusmodi legatum. Ajo, hos Titii hæredes posse super medietate hujus legati, hoc est supra quinquaginta aureis se componere per hanc Bullam, data tamen alia medietate illi Ecclesiæ, vel Pauperi, legatariis.

2 Nota autem hic Primò, in hoc casu non requiri incertitudinem Domini, nam in aliis requiritur (ut supra dictum est) Dominum esse ignotum. Sicuti etiam, non requiri dicetur §.4. in omittente horas Canonicas. Quod autem etiam si notus sit Dominus, possit hanc compositionem concedere Pontifex non solùm pro legatis faciendis in illo anno post promulgationem Bullæ, quod concedunt omnes, verùm etiam pro legatis jam factis ante Bullæ promulgationem, quod negat de Lugo, lege apud Bardi etiam hoc posterius concedentem.

3 Nota secundò, debere intercessisse negligentiam Legatarii; unde si ejusmodi legati notitiam sine sua culpa nequaquam is habuit, non currit adversùs illum prædictus annus, nisi à die notitiæ legati.

4 Nota tertiò, male ablata, pro quibus constituta diximus hæc legata: non debere esse facta ob confidentiam Bullæ, tunc enim, ut dictum est, compositio nulla conceditur.

5 Nota Quartò id, quod advertam *§.7.n.5.*

6 Nota Quintò. Si summa medietatis legati excedit summam centum mille Maravedis Hispanicorum, seu unciarum Sicularum 128.tar.20. & gr.6. (id quod mox explicabimus clariùs *§.6.*) de excessu debere compositionem immediatè cum Commissario, si non excedit, sumi posse tot Bullas §. eodem definiemus.

7 Porrò, cum certum sit apud omnes, hæredem, ne supprimat rem alterius, debere admonere legatarium de legato ipsi à defuncto relicto (si aliunde is non sciverit) ut à die notitiæ, ut diximus, currat prædictus annus, Inquires, quemnam admonebit, si legatum factum est Pauperibus, vel pio loco in communi?

Resp. Admoneat Procuratorem pauperum vel Rectorem loci pii, vel Episcopum, vel breviter illum, qui curam habet de iis legatariis, quibus defunctus voluit prodesse. Ita Med. *d.34.trac.4. num.56.*

Inquires iterùm. Si dicti Procuratores sint negligentes; unde post annum amittat locus pius v.g. medietatem legati ex eo, quòd hæres se composuit, ad quid Procuratores obligabuntur?

Resp. sine dubio ad restituendam tali loco illam medietatem amissam, si per culpam ipsorum gravem ea amissa est. Semper suppono, hos esse Procuratores ex officio, & stipendio, vel quia muneri suo est annexa procuratio, nam si eam ex charitate gerant, quamvis peccarint, ad restitutionem non tenebuntur. Ita Mendo *ib.num.57.*

§. III. *Explicans Caput illud Tertium*. Ac super illis legatis, &c.

1 SI quando adsint legata quæcunq; tametsi non fuerint facta ad exonerandam conscientiam; legata, inquam, sive facta ante Bullæ promulgationem, sive quæ fient post illam, durante anno tuæ Bullæ, quæ quidem legata tu, utpotè hæres legantis, solvere legatariis ad assem teneris, si tamen dicti legatarii, adhibita morali diligentia, inveniri non possunt, poteris tibi consulere per hanc compositionem non solùm quoad partem, verùm etiam quoad totum. Hæc enim cùm sint in hoc casu incerti Domini, debentur Pauperibus, atque adeò sunt compositionis capacia. Differt hic casus à præcedente in duobus, nam in præcedente notus erat Dominus. Et legatum factum erat ad exonerandam conscientiam, quæ duo non sunt in casu præsenti.

2 Nota autem hic Primò, si summa excedit decem mille Maravedis Hispanos mox explicandos §.6. debere fieri compositionem per Commissarium; si non excedit, posse per tot Bullas, quot mox eodem §.6. dicemus. Et subadverte, quando compositio fit per Commissarium, debere ejusmodi hæredem jurare se diligentiam moralem adhibuisse ad inveniendos legatarios modo universaliter explicando *§.5.fine*, quod juramentum non requiritur, cùm per Bullas &c.

3 Nota Tertiò. Quod dicitur de legatis prædictis incertis, dic de fideicommissis incertis, nam legata, & fideicommissa saltem in hoc æquiparantur, ut rectè Vill. *t.29.n.21.* Mendo *d.34 c.4.n.53.* aliique.

4 Nota Quartò id, quod infra dicam *§.7. n.5.*

5 Nota Quintò, si Cajus v.g. determinatæ personæ Titio verbi gratia leget aliquam summam, quam à Titio furatus fuerat, vel quomodocunque ab illo habuerat, non posse prædictos Caii hæredes uti Compositione, quia tunc certus est creditor, & legatum illud potius est restitutio quàm verè legatum.

Si Defunctus habeat bona, super quæ poterat componi, an de iisdem possit componi hæres, dicam mox *§.4.n.13.*

§. IV. *Explicans illud Quartum Caput*: Et super fructibus debitis ex omissione Horarum Canonicarum, & fructibus ex redditibus Ecclesiasticis malè perceptis.

1 SI quis Ecclesiasticus Beneficiarius non recitavit Horas Canonicas, vel beneficium habuit sine titulo, vel aliud non Canonicè obtinuit, & tamen fructus Beneficii percepit, cùm injustè perceperit, debet eos restituere, sed ut vult Mendo *d.34.c.3.* potest uti hac compositione, de qua loquimur; quantum debeat restituere; qui omittit Horas Canonicas, vide Castr. *l.mox cit.* Bardi *p.3.tr.5.d.2.*

Idem, si excommunicatus, vel suspensus, vel irregularis eos fructus perceperit, idem, inquam, dic in sententia eorum, & in casibus illis, in quibus prædicti non faciunt fructus suos, de quibus vide Trull. *l.3.de Bull.cas.2.* Mendo *d.34.c.2.n.28.* aliosque. Idem quod dicitur de Beneficiario non recitante Horas, dic de pensionario, (propter eandem rationem) non recitante officium B.Mariæ Virginis.

2 Hic autem est quædam conditio observanda, ut ultra duos Reales, quos ejusmodi beneficiarius debet erogare pro una Bulla, quæ remittit ipsi mille Maravedis Hispanos, mox explicandos §. 6. debeat dare alios duos Reales Ecclesiæ, in qua est beneficium, pro quo compositio expeditur, & sic pro aliis singulis Bullis, quibus indigebit Beneficiarius. Quòd si summa à Beneficiario malè percepta excedit decem mille Maravedis *eodem* §. mox explicandos, unde debeat compositio immediatè fieri cum Commissario, summa compositionis debet dividi, cujus altera pars media detur in subsidium belli, altera tribuenda est pari modo Ecclesiæ, ubi est Beneficium. Hunc sensum faciunt illa verba summarii vulgaris, quod in nostro regno distribuitur pro hac compositione. *Che abbia da dare altri due Reali alla fabbrica della Chiesa del Beneficio &c. e volendosi componere di più, s'osservi l'ordine dichiarato di sopra.*

3 His declaratis, Nota primò, super distributiones quotidianas, si quando quis cùm non interfuerit Choro, illas tamen accepit, non posse ut volunt Henr. Rod. Lud. à Cr. cum Trull. *l.3.cas.2. n.5.* aliique fieri compositionem. Ratio est manifesta, quia hæc accrescunt interessentibus, ergo cum Dominus sit certus, non est locus compositioni.

4 Idem propter eandem rationem dic de fructibus Beneficii cujuscunque, quando ex speciali statuto, vel consuetudine legitima aliis sint attributi. Lege Andream Mendo, qui tandem concludit, id esse, saltem tanquam tutius amplectendum.

5 Nota secundò, nec item posse, ut vult Trull. cum aliis *ib.* fieri compositionem super redditus, quos fortè perceperunt Parochi, vel Episcopi non residentes ultra tempus ipsis à Trid. *sess.23.c.1. de Ref.* concessum. Ratio est, quia ibi Concilium prohibet, ne de iis fiat compositio; & ex alia parte non apparet in Bulla hac revocari hujusmodi prohibitionem.

6 Ide rectè docet Lud. à Cruc. de fructibus non ritè perceptis ex Beneficiis incompatibilibus, quia ex Trid. citato non residentes non possunt, ut modò dictum est, componi: at ille, qui habet duo Beneficia incompatibilia non potuit in utroq; residere, & ita testatur dictus Lud. respondisse Commissarium Cruciatæ de hac re interrogatum;

sed benè notat Mend.d.34.c.3.n.34. posse componi de fructibus Beneficii, ubi fortè residet, quia, quoad hoc, non repugnat Trid.

7 Nota quartò, quid de fructibus Beneficii vacantis?

Resp. de his fusè loquentem legi posse Trull. l.c. qui denique ait, fructus tempore veræ vacationis provenientes, in sententia multorum deberi successoribus, vel convertendos esse in Ecclesiæ utilitatem, atque adeò cùm sic certi sint creditores, non habet (ut aliqui censent) locum compositio.

8 Dixi (ut aliqui censent) nam cæterùm ipse idem Trull. l.c. cui adde Mendo d.34.c.3.n.42. putat, etiam super fructibus veræ vacationis prodesse compositionem, tametsi successoribus debeantur (de qua tamen re, hoc est, cui debeantur tales fructus, est solemnis quæstio, & tandem Suar. l.4. de Relig.c.53.n.16. dixit, consuetudinem legitimam cujuscumque loci esse servandam.) Ratio, propter quam super his compositio possit expediri, est, quia adhuc antequam successor illos sumat, sibique vindicet, sunt in dispositione Pontificis, qui Commissario delegavit potestatem super illis compositionem concedendi.

9 Nota Quintò, non posse, teste Lud. à Cru. dis.3. d.18. Trull. l.3.cas.ult. fine, expediri compositionem super stipendiis pro Missis celebrandis malè perceptis: nam constat, eas Missas esse celebrandas pro iis determinatè sive vivis, sive Defunctis, pro quibus ii intenderunt, qui stipendia, seu eleemosynam tribuerunt; quare etiam si tu illorum non recorderis, neque illos scias: personæ incertæ nequaquam sunt, cùm à Deo, ad quem pertinet earum tractum concedere, satis superque noscantur.

10 Nota Sextò. Quid de Beneficiario cum distractione voluntaria horas Canonicas recitante? Supponendo eam sententiam, quæ docet recitantem cum voluntaria distractione non satisfacere in conscientia obligationi, quam inducit, vel ipsa ratio orationis, vel Ecclesiæ grave præceptum?

Resp. Aliqui hunc negant compositione indigere; aliqui affirmant. Ratio affirmantium est, quia ad orationem cum attentione faciendam obligatur Beneficiarius, atque adeò, cùm oret, nec ponat, quod ab ipso ratione Beneficii requiritur, contra justitiam operatur, unde cùm obligetur fructus sic perceptos restituere, indigebit compositione, vel eos Ecclesiæ restituat. Ratio negantium est, quia esto is peccet contra Religionem, non tamen contra justitiam, jam enim externè recitat, ad quod solùm vi Beneficii teneri videtur. Utraque sententia est probabilis, lege Bardi in 2.edit. Bull.Cr.p.3.tr.5.disp.2.c.3.sect.2. & ab eodem citatum, & non in omnibus approbatum Andream Mendo.

11 Huc reducitur illa Quæstiuncula. An officium hodie omissum à similibus Beneficiariis, si cras ab eodem suppleatur, recitando officium duplicatum, satisfaciat quoad justitiam, etiam pro hodierno die, & sic non indigeat compositione pro ejus omissione?

Resp. Ita putat Suar lib.4. de Hor Can. c.29.n.11. cum nonnullis aliis; sed certum oppositum est, ut habet Bard. l.c. omninò tenendum, quia officium est addictum ab Ecclesia huic diei, quo elapso, nulliter quoad diem hunc suppletur. Neque obstat altero die suppleri aliquando posse Missam, quam hodie celebrare debebat Beneficiarius, non obstat, inquam, quia Missa regulariter non est addicta à dantibus pro ea eleemosynam huic diei; quia ab ipsis solùm spectari solet utilitas, & fructus Missæ, quæ regulariter æquè habentur altero die. At officium addictum est huic diei ab Ecclesia, quæ respexit ad hunc præcisè diem, ne scilicet dies ullus præteriret sine religioso cultu per officium.

12 Nota Septimò. An Hæres defuncti Beneficiarii possit utiliter se componere de fructibus, malè ab ipso Beneficiario perceptis, & nunc jam à dicto hærede aliàs legitimè possessis?

Resp. non posse existimat de Lugo disp.21. de just. à n.116. quia compositio pro debitis certis non videtur esse concessa, nisi illi, qui ea debita personaliter contraxit, at hæc debita contraxit Beneficiarius, non hæres. Verùm Bardi p.3.tr.5.disp.2.c.7.sect.3. concedit, posse, donec aliud non declaret Commissarius Cruciatæ, quia non apparet in bulla, compositionem pro debitis certis esse solùm ei concessam, qui illa immediatè contraxit.

13 Atque, hac posita decisione, multo magis sequitur, universaliter hæredem posse se componere super omnibus illis bonis, sive malè receptis, sive malè retentis, super quibus poterat se componere defunctus, dum inter vivos existebat, nam ad hæredes proveniunt bona defunctorum iisdem qualitatibus affecta, quibus apud defunctos erant.

§. V. *Explicatur illud*, si facta diligentia non invenitur creditor.

1 PRæter illud de medietate Legatorum ex negligentia Legatarii, & præter dicta de fructibus receptis in omissione horarum Canonicarum, semper in aliis requiritur, sicut supra dictum est, ut constet creditorem, esse incertum, seu ignotum. Id autem constare debet per diligentiam morali modo factam, hoc est, ut adhibita sit ea diligentia, quam vir bonus, & timoratus in simili casu, consideratis, quantitate, & qualitate rei, apponeret in re sua; non enim eadem diligentia sufficiet ad quærendum Dominum pretiosi Adamantis; quæ ad Dominum unius, vel alterius aurei. Et quidem de hac sufficienti diligentia exhibita, debet à debitore fieri Juramentum, quando fit compositio immediatè cum Commissario, quando autem fit per acceptionem bullarum, satis est, ut ipse debitor sit certus, illam fecisse, & hanc esse praxim affirmat signatè Trull. l.3.cas.2.

2 Nota hic primò. An dicendus sum esse certus, an incertus, si sciam rem, quam ego habeo, esse alicujus ex duobus, vel tribus, vel quatuor, nesciam verò cujus in particulari?

Resp. cum Henr. l.7.in d.c.53.n.1. te dicendum esse certum, quare tunc res est dividenda inter illos pro rata dubii.

3 Quid, si dubium versetur inter decem, quindecim, viginti, centum?

Resp. cùm hæc res debeat morali, & humano modo pensari, debet prudenti judicio; spectata qualitate personarum, reiq; quantitate, decerni, an sit tantum dubium, ut res illa ad certitudinem potius, quàm ad incertitudinem vergat.

4 Nota Secundò. Quid, si creditor certus sit absens?

Resp. Tunc sanè (ut rectè advertit Sotus l.4. de Just. q.7. ar 1.) is erit per se loquendo, certus; absentia enim Domini ejus certitudinem non tollit. Dixi (per se loquendo) nam id limitat Henr. l.c. & Lud. à Cr. disp.3.d.6. nisi res esset ad Dominum mittenda majoribus expensis, quàm ipsa valeat, tunc enim æquiparatur rei incerti Domini. Sed adverte, hoc tunc locum habere, quando non speratur, fore opportunum tempus eam restituendi Domino, & quando debitor non tenetur illas expensas facere.

Quod ultimum ideò dicitur, quia quando res est illicitè à te acquisita debes regulariter tuis expensis (si habeas unde) mittere ad Dominum juxta alibi à me dicta, & consequenter non suffragabitur tibi compositio.

5 Nota tertiò. Quid si sub dubio debeam aliquam Summam Titio v.g. Creditori mihi satis cognito, sub dubio, inquam, an illi debeam decem, an quindecim, an viginti, an nihil?

Resp. Putat Henr. l.7. de ind.c.13.§.5. debere dari Titio aliquid juxta prudentis judicium, spectato dubio, & spectata rei quantitate, de reliquo autem posse componi. Cujus decisionis illam rationem redderem, quia de eo, quod est reliquum, verè nescitur Dominus.

6 Inquires quartò. Si quis vendens v.g. vinum, sciat, se decem aureos per fraudes surripuisse in hoc oppido, vel vicinia, ignoret tamen personas peculiares, quibus damnum illatum fuit, utin e, ac frui compositione potest? Si enim eas noscendi spes elucet, debet, diligentiam apponere, illisque inventis reddere, nec tunc licebit, ut toties diximus, ad compositionem confugere.

7 Resp. Vill.tr.29.n.36. putat, non esse tunc compositioni locum, sed obligari vendentem restituere summam surreptam communitati, vel vendere viliùs in illo eodem loco.

Addit Castr de bull.p.ult.§.3.n.15. hanc sententiam sequens rationem illam, quia tunc communitas est læsa, quæ cùm sciatur, ipsi est restitutio facienda, quo sic læsis, quantum fieri potest satisfiat.

8 Verùm distinguendum omninò est. Si damnum illatum fuit communitati, accipiendo ab illis v.g. Thes. vel ab aliquorum cumulo, quia communitas est læsa, ipsi Thesauro seu cumulo facienda est restitutio, ut qui damnum passi sunt, resarciantur.

At si furtum fuit factum ex bonis variorum Civium, qui cognosci non possunt, tunc certè pars læsa est incerta, nam (ut rectè de Lugo disp.6.de Just.n.133.notat) nihil refert, scire, esse alicujus ex alia Civitate, seu communitate, si enim id satis esset, usurariis & furis debita non essent incerta, quia licèt, quinam sint ab ipsis læsi, ignorentur, scitur tamen ex qua Civitate sint: vide, quæ ego l.8. in Dec.tr.4.c.1.§.3.n.19. & de hac re dixi.

9 Denique facta à me legitima Compositione, si fortè appareat dominus, ad quid me obligabis?

Resp. Non pauci, ut Rodriq. Vill. Lud. à Cr quos citat, sed non sequitur Trull. l.3.d.4.n.8. affirmant, obligari te, etiam ante sententiam, ad restituendum comparenti Domino id, in quo factus es ditior. Ratio est, inquiunt, quia Pontifex per compositionem nec intendit, nec intendere potest juri alieno præjudicare, quare illam concedens, concedit sub conditione, si, seu donec Dominus non apparet.

10 Contra. Non pauci, ut Henr. Bannez, Acost. Trull. eos citans affirmant, te ad nihil obligari in foro conscientiæ, siquidem ejusmodi compositio facta est à Pontifice, qui cùm sit administrator bonorum temporalium fidelium, quando hæc concernunt bonum spirituale, potest disponere de rebus, &c. & re ipsa disponit sine ulla conditione, quæ certe gratis asseritur, cùm in Bulla ne vestigium quidem illius appareat. Et quidem si id potest Princeps sæcularis per rescriptionem, cur non possit per compositionem Pontifex? item sicuti si distribuisses totum Pauperibus, nihil tu deberes posteà Domino comparenti, ut omnes concedunt: Ita si per compositionem legitimè tibi, & subsidio contra infideles auctoritate Pontificia divisisti. Hæc sententia est à nobis promptiùs amplectenda.

11 Dixi (in foro conscientiæ.) Nam, quia bulla Cruciatæ, quanta est, solùm respicit forum internum, posse te condemnari à Judice, tenet Trull. l.c. ut rem reddas Domino comparenti, & nunc post sententiam, non verò anteà, debebis justæ sententiæ parere, ac reddere.

12 Sed nihilominus valere etiam pro externo foro, docet Acosta q.95. cui assentitur de Lugo d.6. de Just.n.105. quia compositio est expedita absolutè auctoritate Pontificis potentis liberare, atq; sine ulla restrictione liberantis debitorem.

13 Prudenter autem addit Bardi, valere quidem compositionem in

in foro externo, sed quia in foro eodem debet constare, eam legitimè fuisse expeditam, constare autem difficile est, ideò regulariter illa non proderit, nisi in foro interno, semper enim creditor dicere poterit compositionem non fuisse factam super suo credito, non fuisse præmissam debitam diligentiam, &c.

§. VI. *Explicatur quantitas, de qua quis componi valeat.*

1 DUæ sunt viæ, per quas incedere potes ad compositionem acquirendam. Altera est per sumptionem tot Bullarum, altera per compositionem immediatè faciendam cum ipso Commissario.

Si fiat priore via, quantitas, super qua fieri potest compositio pro una Bulla, sunt duo mille Maravedis, quæ in moneta Sicula sunt unciæ duæ, tareni decem, & septem cum granis quatuor, seu sunt scuta sex, tareni quinque & grana quatuor: fierique possunt sumptiones tot Bullarum usque ad quantitatem centum mille Maravedis, hoc est usque ad uncias centum viginti octo, tarenos viginti, & grana sex, seu usque ad scuta trecenta viginti unum, tarenos octo, & grana sex. Quare sumendo, vel simul, vel successivè intra annum publicationis, quinquaginta Bullas, invenies (si rectè rationem inibis) extinxisse dictam quantitatem centum mille Maravedis.

Nota, per unam, seu per singulas Bullas solvi debere Commissario seu Distributori Bullarum duos Reales à quocunque, sive persona sit privata, sive insignis: hæc enim distinctio est pro sumenda Bulla communi, non verò pro Compositionis Bulla. Ita Bardi *p.3. tr.5. diff.1. c.3. n.3.*

2 Quòd si Summa, pro qua fieri postulatur compositio, excedit dictam Summam centum mille Maravedis, tunc erit recurrendum ad posteriorem viam, idest, erit conveniendus Commissarius, ut ipse taxam suo arbitrio (nam non est definita pro omnibus) designet juxta Personarum qualitatem, & quantitatem bonorum. Notat tamen Henriq. *l.7. in d.c.33. n.1.* solere designari decem, quæ à debitore in subsidium belli erogentur, pro singulis centenariis.

3 Inquires in hunc modum. Ego ex restitutione incertorum debeo mille uncias aureas, vellem autem per priorem viam sumere Bullas quinquaginta pro extinctione unciarum Sicularum centum viginti octo, tarenorum viginti, & granorum sex, quæ sanè est mihi utilior via, & pro reliquis per viam posteriorem componere me cum Commissario; possumne?

Resp. validè, & licitè posse. Ita Trull. *d. l.3. d.3. n.2. & 3.* Quia & id signatè concedit ipsa Bulla compositionis, & ita praxis habet innixa in eo, quòd Commissario non est limitata quantitas, de qua componere ad prædictum suum arbitrium possit.

4 Subinquires. Vellem pro tota Summa confugere ad commissarium.

Resp. confugito, ut libet, propter eandem rationem, & ita notat, Bard. *p.3. tr.5. diff.1. c.3. n.5.*

5 Subinquires iterùm. Debeo ducentas uncias Siculas, mihi provideo de tot Bullis quot sufficiunt ad extinguendas centum, deinde aliquot post diebus sumo totidem Bullas pro aliis centum, legitimène me gero?

Resp. Nimis teste Bard. *l.c. n.9.* te illegitimè geris: debes enim ad Commissarium pro posterioribus centum recurrere, sive bona, sive mala fide eam divisionem feceris, sive etiam oblitus fueris invincibiliter, te debere ducenta. Ratio est, quia Privilegium, quod datur per receptionem tot Bullarum intrinsecè, limitatum est ad tantam limitatam summam materialiter, & non ad ampliùs.

§. VII. *Conditiones requisita pro recipienda hac compositionis Bulla.*

1 PRima est, ut juxta dicta pro Bulla communi à fideli baptizato (non est necesse, ut existat in statu gratiæ, ut notat Mendo *d.34. c.5. n.38.*) recipiatur Summarium hujus Bullæ à manibus legitimi Ministri, data eleemosyna, quam diximus *§. præc. n.1.* fine, & quidem impressum, & signatum nomine, & Sigillo Commissarii. Debet autem is, qui vult compositionem, existere in Regno, ubi Bulla promulgatur, vel ad illud personaliter declinare, juxta dicta superiùs de Bulla communi. Quare Neapolitanus v. g. qui Panormi incolit, vel obiter etiam per paucas horas Panormi manet, potest, dum manet, recipere hanc Bullam, vel componere cum Commissario, & consequenter, teste Trull. *l.2. dub.2.* liberari à restitutione Bonorum, de quibus componitur.

2 Secunda conditio, ut inscribatur nomen: Id, quod per occasionem clarè diximus sup. *c.15. §.4.* Non requiritur autem, ut vult Mendo *disp.22. c.5. n.52.* ut conservetur, quod etiam per eamdem occasionem dictum ibidem est. Lege, si est otium Mendo, & Bardi, *l.c.* qui contra hoc posterius afferunt, & solvunt objectionem quamdam nobis non admodum necessariam.

3 Tertia, ut non aliena surripiat quis in confidentiam hujus compositionis. Nota autem compositionem negari surripienti ex confidentia, non autem negari surripienti cum confidentia. Explico id afferendo verba Henr. *l.7. de Indulg. c.34. Non valet,* inquit, *Compositio si injusta hac bona quis occupaverit tanquam ex immediato motivo, aut fine principali. At non prohibetur Compositio, si jam decreverat furta facere, aut ea diutius teneat.* Hæc ille, cujus sensus est, non prohiberi compositionem, si spes bullæ inveniat jam voluntatem furandi, non autem illam moveat ad furandum.

Esse etiam confidentiam, puto *cum Mendo disp.33. n.43.* si quis quid furetur ab aliquo sperans, fore, ut illum, quem nunc cognoscit, sit fluxu temporis ignoraturus.

4 Huc facit sequens quæstiuncula. Si Petrus v.g. spe compositionis faciendæ retineat bona hæc incerta, nec restituat, sed nec distribuat pauperibus; peccat, nec ne?

Resp. Si longa est mora, qua retinet, peccat mortaliter, quia unusquisque obligatur statim restituere, dum potest. Adverto tamen, quòd si deinde expediat legitimè compositionem, valet compositio. Ita Acosta in *expl. Bull. q.92. Lud. à Cruc. de Bull. d.3. dub.5.* quia Pontifex negat compositionem surripienti in confidentiam Bullæ, non verò surrepta retinenti.

5 Adverte tamen, quòd si hæres, spe hujus compositionis retinet legata, de quibus dictum est *§.2. & 3.* non potest uti compositione, quia hoc in hærede non est solùm retinere, sed in radice, est furari; idem dic de similibus.

6 His ita satis, superque declaratis, inquires primò circa primam conditionem: An hæc Bulla compositionis prosit Fidelibus defunctis? Resp. si defunctus, antequam animam efflaverit, mandavit suo hæredi, vel alteri; ut sumeret ejusmodi Bullas, vel, ut faceret compositionem cum Commissario, utilis ei bulla, seu compositio erit. Ita Trull. *l.2. dub.2.* Lege Andr. Mend. *d.33. c.5. n.50.* agentem in aliquo contra Trull. id quod ritè solet fieri, quando, dum quis est morti proximus, dubitat, an aliquid ex malè ablatis habeat, unde mandat hæredi, ut habita consultatione cum Theologis, si ipse debeat, hæres sumat tot Bullas, &c. Quòd si is nil mandavit, utilis ei Bulla non erit, quia Bulla accipi debet nomine illius, cui ea profutura est; at non potest fieri nomine defuncti, id quod defunctus nequaquam mandavit.

Dices. Quid faciet igitur hæres, si fortè cum hæreditate ipsi adveniant aliqua defuncti bona, quæ ipsi constat, esse aliena, dominumque inveniri non posse? Resp. Quærat ipse nomine proprio bullas, vel compositionem, ut dixi *§.4. n.4.*

7 Inquires Secundò. Circa conditionem tertiam. Quæ fuerunt ablata ex confidentia hujus bullæ, & dominus ignoratur, si non sunt capacia compositionis, cuinam restitui debent?

Resp. Pauperibus, vel locis piis, inter quos pauperes rectè nominantur Animæ Purgatorii, quæ teste Med. *disp.34. c.4. n.59.* maximè indigent Missis, & suffragiis; ut etiam ipsa Monasteria, & ipsi item, secundùm eundem *disp.35. c.10. n.66.* Religiosi in particulari. Illa enim sunt loca pia, hi sunt verè Pauperes voto paupertatis adstricti, si illud ritè servent. Pauperibus, inquam, vel locis piis deberent ex se ea restitui, ut disposuit Alexander Pontifex *l.8. in dec. tr.4. c.1. §.3. n.20.* à me adductus.

8 Dico, *ex se*, nam quia in hac Bulla disponit Pontifex, ut ablata ex dicta confidentia applicentur in totum ad hujus belli subsidium, ideò ita debere sub peccato mortali applicari, & non dari pauperibus, vel piis locis docet Trull. *l. c. n.19.* ubi tamen viget consuetudo sic applicandi, ubi enim ea consuetudo non esset, abrogata judicaretur hæc dispositio. Verùm tantum rigorem peccati mortalis negat Bardi, quia in Bulla non est verbum inducens obligationem sub mortali, & ex alia parte mutare unum opus pium in aliud item pium, idest, quod deberet dari expeditioni huic contra infideles, dare Pauperibus, non est (nisi aliud addatur) materia gravis saltem, ut plurimùm. Atque hæc de bulla compositionis breviter scripsisse sufficiat.

IN-

INDEX
RERUM, ET VERBORUM,
Quæ continentur in hoc Volumine.
VLTIMVS NVMERVS PAGINAM INDICAT.

A

Ætas

B

VII. Sa-

Cam-

Quo-

Ex-

Inter-

L

M

N

O

An

Q

R

Reba-

R. P. THOMÆ
TAMBURINI
E SOCIETATE JESU
OPUSCULA TRIA.

De Confessione.

De Communione.

De Sacrificio Missæ.

INDEX

Capitum, & Paragraphorum

METHODI CONFESSIONIS.

CA-

INDEX

Capitum, & Paragraphorum.

Liber de Communione expeditè peragenda.

Prior numerus paginam, alter numerum marginalem notat.

INDEX

Librorum, Capitum, & Paragraphorum *Opusculi de Sacrificio Missæ.*

LIBER PRIMUS.

De iis, quæ ad Sacerdotem pertinent, antequam Missam celebret.

LIBER II.

De his, quæ ad Sacerdotem pertinent, dum actu celebrat.

CAPUT II.

De obligationibus Capellani, vel Sacerdotis in celebrandis Missis.

CAPUT III.

De tempore obligationis celebrandi.

CAPUT IV.

De Capellano celebrante per alium.

CAPUT V.

De obligatione Capellani, quando adsunt impedimenta celebrandi, quæ ipse removere non potest.

CAPUT VI.

De obligatione Capellani, ad removenda, vel non apponenda impedimenta, quando ea non apponere, vel removere potest.

CAPUT VII.

De legitima præscriptione quoad Missas.

CAPUT VIII.

An statim, peracta Missa, comedere, &c. liceat. & An novum, vel majus peccatum sit illud, quod committitur in die, quo quis celebravit. & deniq; de precibus, deq; lotione manuum ante, & post Sacrificium. Remissivè.

De vino assumendo à Sacerdote post assumptum Sanctissimum Sanguinem.

ME-

METHODI EXPEDITÆ CONFESSIONIS LIBRI QUATUOR.

INTENTIO, ET DIVISIO OPERIS.

CONFESSIONIS Sacramentalis præceptum arduum sanè est, atque difficultatibus per se obsitum: verùm additis tot Recentiorum Doctorum animadversionibus, molestiarum, ac perplexitatum accessio tanta facta est, ut nonnullos terreat magis, quàm ut par est, invitet, alliciatque. At enim verò nequaquam sub tantis, talibusque spinarum aculeis, quot, qualesque acutiora Theologorum ingenia; vel extra discretionis mensuram timoratorum conscientiæ repetere, tam necessarium, quotidianum, utile, naturæque humanæ fragilitati, ut fas erat, accommodatum, Dominus noster, ac benignissimus Ecclesiæ Parens constituisse credendus est. In gratiam ergo Confessariorum, ac Pœnitentium, operæ me pretium facturum puto, si ex infinitis propemodum, hac de re tota, opinionibus, eas diligenter seligam, quæ viam faciliorem, (saltem ex probabili sententia, quam tutò sequi valeamus) ad excipiendas, exhibendasque Confessiones expediam. Id quod breviter, Methodoque ad praxim, ut mea est mens, non verò ad Theologicas speculationes, idonea, tunc profectò prosperè consequar, cùm aspirabit facilis Deus, cui omnia mea ex animo dicata esse profiteor.

2 Quemadmodum autem quatuor integrè constat partibus Pœnitentiæ Sacramentum (*ex Conc. Trid. sess. 14. c. 3.*) Dolore cordis, Oris Confessione, atque Satisfactione, tanquam partibus materialibus, at Absolutione tanquam forma; ita & quatuor hæc Instructio partes complectetur: Addito libro quinto de sigillo Confessionis (quem sub titulo Appendicis ad librum quartum olim evulgavimus) in singulis enim facilitas est investiganda, ut sacrarum Confessionum Arbitris tanti Sacramenti administratio non difficilis; ejusdemque susceptio Pœnitentibus plana, & optanda potiùs, quàm timenda proponatur.

LIBER PRIMUS.

De Dolore Cordis.

CAPUT PRIMUM.

De Dolore quoad substantiam, præsertim circà mortalia.

§. I. *Quid sit Contritio, & Attritio.*

1 DOLOR ad Pœnitentiæ Sacramentum requisitus, vel esse Contritio potest, vel Attritio ex Conc. Trid. *sess. 14. c. 4.* etiam ut talis cognita. Sic Suar. *disp. 20. de pœn. sect. 1. n. 10.* Et Præpositus quidem *de pæn. dub. 5. n. 36.* dicit id esse moraliter certum, & contrariam opinionem nullam habere probabilitatem.

2 Contritio autem est detestatio peccati propter Deum summè dilectum cum proposito non peccandi de cætero, ex Conc. Trid. *sess. 14. c. 4.* Attritio est detestatio ejusdem peccati, saltem propter aliquod ex his tribus motivis, idest vel propter turpitudinem ipsam peccati animam commaculantis, *ibid.*

3 Dixi (saltem) nam de quodam quarto motivo dicetur infra §. 4. Hæc est doloris natura: Cæterùm pro nostro expediendæ Confessionis instituto notentur sequentia.

§. II. *An sit necessaria singulorum peccatorum memoria, vel eorum, quibus est Deus præponendus?*

4 NOn esse necessariam singulorum recordationem peccatorum, est communis doctrina. Ita Laym. *l. 5. tr. 6. c. 4. n. 4.* Satis est igitur, ut in universum detesteris: nam singulorum expressio in oris Confessione requiritur, non in cordis dolore.

5 Unde quando advertis pœnitentem tuum valdè alicui crimini addictum, ne inculces doloris actum circà illud peculiare peccatum, periculum enim suberit, ne illud ex animo detestetur, dum ejus specialis memoria refricatur, quod in universum, & simul cum aliis, detestandi difficultatem, vel nullam sentiet, vel exiguam.

6 Propter eandem ferè rationem non est necesse, immò in infirmioribus conscientiis esset periculo satis obnoxium ad particularia, singulaque descendere, quæ Dei sunt amori postponenda: v.g. non oportet sic dicere: *Super divitias, super vitam, super honorem Deum diligo*: satis enim est dicere: *Super omnia Deum diligo, propter quem omnia peccata detestor, & execror.*

§. III. *De proposito non peccandi.*

7 PRopositum explicitum de cætero non peccandi, licèt laudabiliter addatur, & in sententia multorum necessariò, lege Bellar. *tr. 3. l. 2. de pæn. c. 6. & 7.* contra Vegam: at in probabili aliorum opinione satis est implicitum, hoc est illud quod involvitur in ipso actu detestationis, seu displicentiæ. Vega *in Trid. l. 13. d. 31.* eandem sent. Regin. *c. 1. l. 5. de contrit.* ait esse probabilem, & idem Bonac. *de pæn. disp. 5. q. 5. sect. 1. nu. 8.* Nam qui ex corde dicit: *Mihi peccatum displicet* implicitè involvit, se nolle ampliùs illud committere. Nemo enim vult committere, quod ipsi displicet.

8 Adverte, quando dolor est Attritio ex motivo turpitudinis peculiaris alicujus peccati, v.g. Luxuriæ, non satis esse propositum implicitum in ejusmodi dolore concepto ex tali peculiari motivo, sed dolori tunc addi propositum explicitum de cætero non peccandi. Sic de Lugo *de pænit. d. 14. sect. 5. num. 52.* Ratio est, quia in Confessione requiritur propositum nullum peccatum committen-

di, at in dolore concepto ex motivo particulari non involvitur, ne implicitè quidem, propositum non committendi alia peccata, in quibus tale motivum particulare non residet: ergo meritò tum debet vel superaddi explicitum, vel ut eliciatur alius actus doloris ex motivo universali, quale est timor gehennæ, amor gloriæ, &c.

9 Rursus adverte posse contingere, ut quis absolutè proponat se de cætero non peccaturum: timeat verò, immò certò sibi persuadeat, se propter fragilitatem iterùm lapsurum, & tamen hic sufficienti proposito ad Sacramentum accedit. Nam ut Sylvester *V.Confessio 1.p.q.21.* rectè notavit, *Velle, ac proponere est actus voluntatis: existimare autem se relapsurum, est actus intellectus.*

10 Denique adverte non esse satis propositum solum sine explicito dolore, sicuti diximus sufficere solum dolorem sine explicito proposito. Differentiæ ratio est, quia in proposito de futuro non includitur odium præteriti: posset enim quis sic sentire: *Nolo in futurum occidere, complacet tamen semel occidisse;* id quod non est in vero dolore. Ita idem de Lugo *ibid.n.56.*

§. IV. *An timor mali temporalis possit esse motivum Attritionis?*

11 INter motiva Attritionis, de quibus n.4. diximus, licèt aliqui non admittant aliud quartum, idest timorem mali temporalis, atque adeò quo peccata execraretur propter timorem infamiæ, carceris, ægritudinis, & similium, quæ propter peccata incurri solent; legitimum dolorem pro Sacramento Confessionis, per hos Doctores, non afferret, quia hujusmodi dolor naturalis est (ajunt) non autem supernaturalis, & prout oportet ad gratiam supernaturalem obtinendam. Tamen in sententia probabilissima etiam hoc motivum est sufficiens, si hujusmodi mala temporalia timeantur, ut à Deo inflicta, seu infligenda: sic Regin. *p.3.l.5.de contrit.n.4.* ut sic enim supernaturalem dolorem parere poterunt: concipi autem hujusmodi timor in hunc ferè modum potest, *Detestor peccata, quorum causa me Deus meritò febri, carcere, malisque similibus temporaneis affliget, contereique.* Notanter enim Conc. Trid. *sess.14.c.4.* cum ex timore concipi posse Attritionem docuit; non dixit precisè ex timore solùm gehennæ, vel alterius pœnæ spiritualis, seu æternæ, sed addit in universum ex timore pœnarum, sic enim habet: *Attritio, quæ vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, &c.*

§. V. *An actus amoris Dei sit sufficiens dispositio pro Sacramento Pœnitentiæ?*

12 ACtus amoris Dei solus sine formali dolore peccatorum licèt in probabili sententia sit satis ad justificandum peccatorem extra Sacramentum: at ex communissima Theologorum sententia non est sufficiens dispositio ad Sacramentum Pœnitentiæ, quia hic ex Conc. Trid. requiritur, ut pars actus pœnitentiæ, id est, dolor, & detestatio: quæ simpliciter prolata intelliguntur de actu formali, non de æquivalenti, qualis est actus amoris. Ita Suarez *de pœn.disp.20.sect.4.n.1.* Coninc. *disp.4.dub.5.nu.39.* Bonac. *disp.5.de Sacr.q.3.p.2.n.6.* Tamen si quis in suis Confessionibus ejusmodi actum solius dilectionis exhibuerit, ne scrupulosè sit de Confessionum nullitate sollicitus. Cùm enim fieri moraliter non possit, ut is, qui suorum est memor peccatorum, dum amat Deum super omnia, non avertatur per detestationem à peccatis, jam satis habuisse necessarium dolorem erit practicè judicandum. Ita Coninch. *disp.2.n.51.& seq.* Vide, quæ infra dicentur de virtuali dolore venialium *c.3.§.1.*

§. VI. *Formula Contritionis, & Attritionis.*

13 ACtus Contritionis hic est, ex Fagund. *præcept.Ecclesiæ 2.l.2.c.3.n.15. De peccato, quod est Dei offensio, & injuria, super omne id, quod me pænitere potest, pænitet: & propono cum divina gratia me ampliùs mortaliter non peccaturum.*

Brevius, & Facilius.

14 *Pœnitet me intimè de meis peccatis propter Deum, quem summè diligo, emendationemque propono in futurum.*

Brevissimè cum proposito implicito.

15 *Displicet mihi peccasse, quia feci contra te, Deus meus bone, quem ego toto corde amo.* Ex de Lugo *de pœn.disp.5.sect.1.* & aliis.

16 Actus Attritionis est hujusmodi, ex Fagundez *præcept.Eccles. 2 l.2.c.3.n.16. Pœnitet me de meis peccatis, quia per illa Deus me beatitudine privare potest, vel multis malis temporalibus, vel æternis affligere: vel quia per illa Anima mea coram Dei oculis deturpatur: & propono emendationem in futurum.*

Brevius cum proposito implicito.

17 *Mihi displicet peccasse propter mala, quæ Deus mihi immittere, vel bona quibus me privare potest.* Ex doctrina data à *n.7.*

CAPUT II.

De eodem dolore quoad quasdam circunstantias.

§. I. *De dolore quòd non doleas.*

1 EStne sufficiens dispositio ad hoc Sacramentum, dolor, quem quis habet, quod non doleat de peccatis? Concedunt Sylvest. Navarr. Sà; citati à Laym. mox citando. Sed Theologi communiter cum Laym. *l.5.tr.6.c.4.n.5.* & Præposito *de pœn.dub.3.n.40.* meritò negant, quia dolor debet esse de peccatis, non de negatione doloris. Addo tamen, pro praxi, in timoratis conscientiis, quæque nullum actualem affectum ad peccatum habent, optare se dolere, vel dolere quod non doleant, satis esse, quia ejusmodi affectus est signum veri doloris. Ita idem Layman.

§. II. *De intentione, & qualitate doloris.*

2 IN quolibet gradu etiam remississimo satis est dolor: nec requiritur quædam teneritudo cordis, vel lacrymæ: ita Laym. *l.5.tr.6.c.4.n.1.* Suarez *de pœn.disp.4. sect.4.n.9.* Sufficit enim solus appretiativus, hoc est, ut ita sit homo affectus, ut secundùm rectam rationem ipse detestetur, seu recedat à peccato, modo supradicto. Sic iidem, & Coninch. *de pœn.disp.2.dub.7.concl.2.*

§. III. *An dolor procedere debeat ex intentione Confessionis?*

3 QUamvis benè eliciatur dolor ex intentione ad Confessionem, id tamen necessarium nequaquam erit v.g. sic, *Quia volo confiteri, doleo*: seu, quod idem est: *Quandoquidem ad Confessionis Sacramentum accedo, actum doloris elicere volo, & de facto elicio*; id, inquam necessarium non est, ex de Lugo *de pœn.disp.14. sect.4.* cum satis abundè sit, si quis doleat, etiam sine memoria Confessionis, nam posteà poterit ritè illo uti dolore ad Pœnitentiæ Sacramentum suscipiendum, v.g. sic *Quandoquidem doleo, & me peccatorum pœnitet; volo confiteri*: seu, *Quod hoc manè, v.g. dolui de peccatis, nec hunc dolorem retractavi; nunc volo confiteri*: & sanè tunc de facto confiteri potest sine necessitate dolorem renovandi.

§. IV. *Quando dolor exhibendus est.*

4 PRæterea non est necesse, quòd dolor antecedat Confessionem, satis est, si antecedat Absolutionem. Ita Suarez, & Vasq. Bonac. aliique quos citat, & sequitur de Lugo *de pœnit.disp. 14. sect.2.*

5 Quoniam verò communiter solet præcedere Confessionem, quanto tempore præcedere potest? Dico, quanto moraliter potest censeri unum actum imperari ab alio, & facere unum moraliter cum illo. Hæc est doctrina Theologorum communis: sed quoad praxim difficultas est, quantum sit tempus, quo id moraliter censeatur in re nostra? Resp. qui manè dolet, & actu non revocato, post tres vel quatuor horas confitetur sine novo doloris actu, non est dubium, quod benè satisfaciat. Ita Præpositus *q.2. de confess.dub.1.n.30.* Rursus si quis vesperi examinans conscientiam elicit actum doloris, proponens sequenti die confiteri, abundè est. Ita idem *ibid.* Idem puto si non solùm præcedenti vesperi, sed etiam præcedente die id fecerit actu semper, ut dixi, non revocato. Colligitur ex de Lugo *disp.14.de pœn.sect.4.in fine, n.36.& initio num.47.* Longiorem temporis extensionem nondum inveni apud Theologos. Si quis inveniat, vel longiorem satis esse autumet, hic oro, subscribat. Illud ad solamen timoratorum tacere non debeo: Si in hoc Sacramento unum quid moraliter facit: Confessio nunc v.g. exhibita cum satisfactione, quæ fortè hinc ad plures dies, & aliquando Menses exhibebitur: immò si esset certus Confessor, quòd Pœnitens, quem ab hinc quatuor diebus v.g. audivit, benè esset dispositus; illum nunc liceret absolvere, & sic illa Confessio cum præsenti absolutione unum moraliter facere posset: & meritò, quia similis propinquitas satis, superque est ad judicia prophana constituenda, ad quorum normam hoc Ecclesiæ judicium à Christo Domino est institutum: si hæc, inquam, ita se habent, cur etiam non poterit dolor ab hinc quatuor, vel quinque diebus animo conceptus, nec revocatus, unum quid moraliter cum præsenti Confessione constituere?

Et quidem post hæc scripta, immò & in prioribus editionibus impressa inveni Leandrum Theologum *de Sacr.t.1.tr.3.d.7.q.7.* sanè perdoctum, qui citans Hurtadum, & Candidum, absolutè docet, sufficere ad validam efficiendam Confessionem, eum etiam dolorem, qui per quodcumque temporis longi spatium præcedit Confessionem: modò ubi semel et habitus, nec expressè, nec implicitè retractatus fuerit.

6 Actus autem doloris revocatur vel per actum contrarium, id est, per complacentiam peccati, de quo doluisti, vel per quodlibet aliud novum peccatum mortale. Vide, quæ infra dicam *c.seq.§.4.*

§. V. *De novo dolore in nova peccatorum absolutorum Confessione.*

1 QUi iterùm confitetur peccata aliàs absoluta, indigetne novo doloris actu, an verò sufficiet ille dolor antiquus, uti-

utique non retractatus, qui conjungatur nunc cum hac nova Confessione? Resp. Quamvis Jo: la Cruz, & Ledesma apud Dianam *c.2.tr.4.res.*116. absolutè satis illum esse dolorem non retractatum concedant, tamen ut probabilis hæc sententia fiat, addenda est hæc limitatio, ex de Lugo *de pæn.dis.*14.*sect.*3.*n.*35. ut antiquus ille dolor, non sit ita tempore disjunctus ab hac Confessione, ut moraliter unum quid cum hac facere non censeatur.

Lege Januarium *p.*1.*res.*30. qui docet, eum, qui peccata aliàs ritè Confessa, & absoluta confitetur, non teneri iterùm elicere actum doloris, si prior habitualiter, vel virtualiter perseveret; nec teneri elicere actum doloris eum, qui confitetur peccatum oblitum in prima Confessione, si de illo cum aliis sub motivo generali dolorem habuit, (semper intellige, si ejusmodi dolor modo dicto perseveret) quæ doctrina confirmat, quæ mox dicentur *n.*9. & quæ modò dicta sunt *n.*1.

8 Ex quo duo colliguntur. Primò quia supra diximus dolorem antecedentis diei non retractatum facere unum quid posse cum Confessione diei sequentis, ideò consequenter probabile erit dolorem Confessionis antecedenti die habitum posse extendi ad Confessionem eorundem peccatorum absolutorum, quæ fiat in sequenti die. Sicuti enim ibi ad moralem unitatem sufficit, ita & hic erit ad eamdem satis.

9 Secundò, si post collatam ritè absolutionem pœnitens recordetur, afferatque aliquid, quod confiteri oblitus fuerit, vel etiam aliquid, de quo dubites, quod sit certa materia absolutionis, unde illum jubeas aliquid certum repetere ex peccatis jam jam exhibitis, non est necesse, ut iterùm doleat. Ita Henriq. *l.*4. *de pæn.c.*10.§.7. Ratio est, quia si nova hæc absolutio cadat in peccata jam absoluta: proderit, juxta modò dicta, dolor præcedentis Confessionis, qui certè non longè distat: Si verò cadat in peccatum, de novo allatum; proderit ille idem præcedentis Confessionis dolor: quia nimirum is extendebatur ex motivo, ut suppono, universali, quo fuit elicitus pro omnibus peccatis à pœnitente commissis, inter quæ est hoc peccatum nunc directè absolvendum, quod de novo clavibus subditur.

10 Atque hæc doctrina est notanda pro his frequentibus eventibus, quando pœnitens post collatam absolutionem alia peccata manifestat, quæ memoria exciderant: post collatam, inquam, sive immediatè, ut dictum est, sive etiam post aliquas horas, sive etiam post diem modo dicto §.*præc.*

CAPUT III.

De Dolore Venialium.

§. I. *De venialium dolore virtuali.*

1 Licèt ad peccatorum venialium remissionem extra Sacramentum Confessionis non requiratur formalis detestatio, sed sufficiat virtualis; tamen si ea subiicias Confessioni, communis sententia Theologorum docet, detestationem formalem esse adhibendam: idest non satis esse dolorem implicitum, seu inclusum in aliquo alio actu, sed necessarium esse actum explicitum doloris: quia ex Trid. *sess.*24.*c.*3. tunc dolor est pars essentialis Sacramenti, quod æquè suis essentialibus constare debet partibus, sive exhibeantur venialia, sive mortalia. Ita Vasq. *de pæn.q.*91 *art.*1 *dub.*1.*n.*2. Suar. *de pæn.d.*11.*sect.*3.*& disp.*29.*sect.*6. Bonac. *disp.*5.*de pæn. q.*5.*sect.*1.*p.*3. Nihilominus probabile est, etiam sufficere dolorem virtualem in Confessione venialium; in Confessione enim mortalium, de qua solùm agere videtur Concil. *ibi & c.*1.*seq.* quando requirit dolorem formalem, necessarius omnino est formalis. Quare si quis accedat ad confitenda venialia sine actuali complacentia peccati venialis, cum desiderio recipiendi Sacramentum, ejusque effectum, cum in hoc desiderio sufficienter detestationem virtualem habeat, benè erit dispositus. Nam propterea Concilium *sess.*14.*c.*4.*in fine* dicit ad Sacramentum hoc requiri tanquam partem proprium motum pœnitentis: tunc enim videtur loqui de Confessione in universum, id quod verificatur in Confessione venialium, nam certè voluntas suscipiendi Sacramentum motus est proprius Pœnitentis.

2 Hanc sententiam Præpositus *disp.*4.*de contr.dub.*7.*nu.*73. vocat non probabilem, citatque pro ea Suar. *de pæn.disp.*12. *sect.*1.*num.*9. quamvis alibi sibi contrarium: additque idem Præpositus, quod hanc sententiam alii sequuntur: *Juxta quam si quis se dirigat, non peccabit & fortè consequetur Sacramenti effectum.* Hanc eandem sententiam sequitur Rosella, *V.Confessio* 2.§.1. & Sylvest. *v.Confess.p.*1.*q.*21. qui citat Scot. sed immeritò, ait de Lug. *de pæn. disput.*14. *sect.*1 *num.*3. & veram esse mihi dixit P. Franciscus Chiros nostræ Societatis Jesu, in Theologia morali non parum versatus: Favent Ledesma, Vega, Almainus, & Bernardus de Ganaco citati ab eodem de Lugo, quatenus dicunt, dolorem quidem esse partem, sed integralem, non essentialem Sacramenti, atque adeò sine qua tota essentia Sacramenti consistat: quos tamen licet cum opinione communi Theologorum apud eundem de Lugo reiiciamus, nihilominus prædictæ sententiæ favere inficiari non possumus.

3 Petes: in Confessione mortalium possumusne sequi opinionem affirmantem satis esse similem detestationem virtualem inclusam in voluntate suscipiendi hoc Sacramentum, & ejus effectum, sine actuali complacentia peccati? Resp. ita docent Petrus à Soto, Sylvester, Gabriel, Rosella, aliique citati partim à Suar. *de pæn. q.*92.*art.*1.*dub.*1. rejectique. Sed Vasqu. *loc.cit.* sententiam hanc non requirentem in Confessione formalem dolorem, post Trid. appellat erroneam, Suar. *loc. cit.* temerariam, quæ censuræ solùm intelligi debent de Confessione mortalium. Quis igitur velit eam sententiam, cui tanti viri tam acrem notam inurunt, prudenter sequi?

4 Denique quod non sit mortale, sed veniale confiteri venialia sine dolore, nec formali, nec virtuali, quia solùm esset frustrare Sacramentum in re levi, quæ fuit opinio cujusdam Theologi recentioris, apud de Lugo *de pæn.disp.*55.*sect.*8. videtur omninò falsum: quia non videtur leve irritam cadere absolutionem. Ita *ibid.*

§. II. *De dolore unius peccati venialis, & non alterius.*

5 Satis est ad Confessionem venialium, si confitearis unum v.g. vel alterum peccatum veniale, deque eo habeas debitam displicentiam, taceas autem alia venialia, de quibus nec dolorem habes, nec propositum ea declinandi. Ita Laym. *l.*5.*tr.*7.*de pæn.c.*4.*n.*19. Suarez *de pænit.disp.*10.*sect.*6. Fagund. *l.*2.*Eccles.præcepto cap.*1.*num.*13.

6 Idem dic, si hæc venialia, de quibus nec doles, nec proponis, non taceas, sed dicas in eadem Confessione, in qua illud unum, vel alterum cum vero dolore confiteris. Sic idem *ibid.* Ratio utriusque est, quia malitia peccati venialis, cùm non consistat in aversione à Deo, est divisibilis, unde unum veniale remitti sine alio potest, & consequenter dispositio ad unius deletionem potest esse sine dispositione ad deletionem alterius.

7 Propter eandem rationem, cùm quis multa peccata venialia fatetur, de quibus nihil, ne virtualiter quidem, dolere supponeremus: subdit tamen simul peccatum aliquod mortale, sive aliàs absolutum, sive nunc primo Confessori manifestatum, de quo ritè dolet, valida, & licita est Sacramenti susceptio. Sic idem *ibid.* quia absolutio cadit in mortalis remissionem, quæ est divisibilis à remissione venialium. Non sic, si multa fatearis mortalia, de quorum aliquibus doleas, & de uno v.g. nequaquam. Nam tunc Confessio, nec licita est, nec valida: quia non potest unum mortale, quod est absolutè aversio à Deo, remitti sine remissione omnium aliorum, quæ sunt similiter aversio.

8 Eodem pacto, si fortè quis fateretur venialia, & mortalia: doleret autem de venialibus, & non de mortalibus; invalidè, & illicitè se gereret: quia veniale non dimittitur ei, qui est propter mortale Dei inimicus & ab eodem aversus.

9 Quod dictum est *n.*5.*&* 6. intellige etiam, si sermo sit de venialibus ejusdem speciei: v.g. potest quis habere sufficientem pro Confessione dolorem de uno mendacio absque dolore ab aliis mendaciis, & absque proposito vitandi omne mendacium. Ita de Lug. *de pæn.disp.*14.*sect.*8 §.3. Ratio est, quia potest inveniri aliqua inæqualitas in ipsis individualibus peccatis venialibus, ratione cujus moveatur quis ad dolorem potius unius, quàm alterius: v.g. potiùs dolebit quis de mendacio deliberato per perfectam advertentiam, vel prolato sine causa, sine ulla utilitate, vel cum damno majori proximi intra latitudinem venialis, &c. quàm de mendacio his circunstantiis nequaquam affecto. Sicuti etiam v.g. detestabitur quis furtum leve unius Julii, non verò furtum aliud leve unius oboli, &c. Hoc igitur poterit quis offerre pro materia delenda à Sacramento Confessionis.

§. III. *De dolore venialium quoad frequentiam.*

10 Sufficit etiam ad Confessionem Sacramentalem venialium dolor de multitudine, & frequentia eorum, propositumque illam frequentiam, multitudinemque vitandi. Ita de Lugo *de pæn.d.*14.*sect.*9.*n.*133. Potest enim dari pro materia Sacramenti aliqua partialis malitia, qualis est multitudo ipsa, & frequentia, seu, ut clariùs loquar, peccata venialia, ut frequentia sunt, non autem ut seorsim sumpta, v. g. si homo soleat multum excedere comedendo intemperanter intra terminos veniales, satis esset si doleret de illo excessu, illumque confiteretur, etiam si ei deficeret voluntas, & propositum observandi perfectè regulas temperantiæ. Ita etiam si fateretur, doleretque de frequentia mendaciorum, quamvis careret dolore de vitandis aliquibus, sed solùm corrigere vellet vitam suam, vitando frequentiam illam. Ratio autem est eadem, quam supra attulimus, quia scilicet hoc jam est habere voluntatem diminuendi peccatum veniale, quæ est sufficiens dispositio.

§. IV. *De revocatione doloris venialium.*

11 Certum est, dolorem de mortali revocari vel per actum contrarium, vel per novum lapsum in quodcumque mortale, quia sic jam homo avertitur à Deo. Unde eum, qui doluit de mortalibus, & ante absolutionem iterùm peccat mortaliter: non esse per illum dolorem sufficienter dispositum ad Sacramentum, diximus *c.*2.*§.*4. & docet de Lugo *disp.*14. *de pæn.sect.*9.*n.*147. Quæstio igitur solùm est, quando etiam venialia fatemur.

Si pœnitens verb.grat. qui velit fateri peccatum mortale, & item veniale cum dolore concepto ex motivo universali cadente super utrumque, quia scilicet sunt offensa Dei; sed deinde ante absolutionem incidat in aliquod veniale vanægloriæ, mendacii, vel ejusmodi generis, eritne hic sine novo doloris actu sufficienter dispositus? Videtur speculativè dispositus nequaquam fore: siquidem per peccatum novum veniale dolor ille ex universali motivo videtur etiam quoad mortalia revocatus; unde operæ pretium erit; ajunt aliqui, ut doleat quis ex motivo proprio mortalium, ne scilicet per commissionem venialis posteà revocari queat.

12 Nihilominus practicè puto, validum esse tale Sacramentum, & licitum, nec ejusmodi scrupulum, etiam illa cautela nequaquam adhibita, esse conscientiis iniiciendum. Ita idem *ibidem num.*145.

13 Ita etiam in illo alio eventu, quando quis carens mortalibus, fateri intendat multa diversi generis venialia cum simili universali detestatione, incidatque posteà ante absolutionem in unum veniale, ajo, validè, licitèque hunc absolutionem suscipere. Ratio hujus, præcedentisque decisionis est, quia dolor, & propositum feruntur quidem in omnia peccata; sed inæqualiter pro eorum gravitate, vel levitate; non igitur statim atque in unum ex ipsis venialibus quis labitur, revocat alia diversæ speciei, vel alia graviora, vel omnia.

§. V. *De proposito vitandi venialia.*

14 Vitandi venialia propositum non est necesse, ut sit ita strictum, & efficax, sicuti vitandi mortalia. Ita Laym. *tr.6 de pœn.c.4.n.4.* Coninc. *de pœn. disp.2.d.14.* Explico afferendo duas differentias inter propositum mortalium, & propositum venialium. Primò enim ad vitanda mortalia ejusmodi propositum concipere debeo, ut eo concepto, movear ad declinandas omnes mortaliter peccandi proximas saltem occasiones: de qua re *infra l.3.c.3.* disseremus. At ad vitanda venialia non oportet me ad declinandas universas occasiones etiam proximas urgeri: cùm enim occasiones proximæ ad venialium lapsum sint frequentissimæ: si ab illis omnibus esset nobis declinandum, *ex hoc mundo*, ut ait Apostolus, *exire deberemus.* Atq; hinc consequitur faciliùs absolvi eum, qui frequentiùs cadit in eadem venialia, quàm qui in mortalia: nam offendere in venialibus non est tam rationabile signū, quod caruerit quis vero proposito (sicuti est in mortalibus;) sed est indicium fuisse frequentissimas occasiones, à quibus non est tanta obligatio se separandi. Ita iidem.

15 Secundò propositum vitandi mortalia se extendere ad omnia omninò debet collectivè. Ad vitandi venialia, satis est disjunctivè ad aliqua. Sic iidem. Ratio est, quia ex una parte omnia prorsus vitare non possumus, & ex alia unum sine alio remitti potest. Alia discrimina vel non faciunt ad nostrum institutum, vel ad duo prædicta facilè reducuntur.

LIBER SECUNDUS.

De Oris Confessione.

CAPUT PRIMUM.

Quædam de peccatorum Confessione in universum.

§. I. *An sit explicandum in Confessione peccatum esse, vel non esse aliàs confessum?*

1 Non oportet id explicare: ita Suar. *de pœn. disp.22. sect.9. n.2. in fine.* Sanch. *in Dec.l.1.c.10.n.71.* Coninch. *de pœn. disp.17 dub.8.n.69.* quia peccatum est idem sive confessum, sive non confessum, temporisque, quo crimen patratum est, circumstantia non se habet ex parte peccati, sed merè ex parte pœnitentis.

2 Unde qui generaliter confitetur, potest sine alia explicatione admiscere nova cum antiquis: etiam si id de industria ad tegendum tempus, quo peccatum commisit, ne Confessario id innotescat, faciat: quia utitur jure suo, &c. Ita Henriq. *l.2. de pœn.c.12. §.2. in Glossa lit.D.*

3 Adverto tamen aliquando esse necesse ex aliqua peculiari ratione id explicare: idque in duobus eventibus, ex de Lugo *de pœn. disp.16. sect.1.§.1.n.47.* Primò, quando peccatum est reservatum, v.g. peccatum commissum à Religioso tempore religionis fortassè erit reservatum, quod commissum in sæculo non erat: debet igitur id explicari, ut videatur, an Confessarius, cui nunc is Religiosus confitetur, Jurisdictionem habeat absolvendi. Secundò, quando pœnitens est in proxima occasione peccandi: tunc enim debet explicari tempus præsens, ut scilicet Confessarius vel illum obliget ad eam removendam, vel si renuat, à beneficio absolutionis excludat. Aliqui tertiò addunt, si pœnitens laboret consuetudine præsenti peccandi, debere illam explicare: sed probabilius est non obligari ad dicendam ex se peccandi consuetudinem, nisi à Confessario interrogetur, ut dicetur infra *hoc eodem c.3.§.3.*

4 Petes quoad primum casum. Quid, si ille Religiosus confiteatur cum habente potestatem? v.g. cum Prælato? Resp. tunc cum illud peccatum reservatum respectu talis Confessarii nequaquam sit; tacere tempus pœnitens profectò potest. Ita de Lugo *ibid.*

5 Petes iterùm quoad secundum casum: Quid, si quis habeat occasionem proximam, sed vel non teneatur eam tollere, modo infra explicando, vel si teneatur, ipsemet eam tollat, seu efficaciter tollere proponat? Resp. tunc nec obligari ad aperiendum tempus. Ita *ibid.* Siquidem ratio, quamobrem obligabatur, jam deficit.

6 Illud approbare non valeo, quod aliqui affirmant, posse scilicet sine peccato gravi pœnitentem, sive ex se, sive interrogatum à Confessario positivè dicere illud peccatum, quod de facto nunc commisit, esse peccatum antiquum: quia nimirum (ajunt) idest mendacium de re levi, cùm non sit de re necessaria ad Confessionem: id, inquam, non approbo, non solùm ex eo capite, quia tenemur interdum verum respondere; quando à Confessario de aliquibus interrogamur, quæ quamvis non essent à nobis necessariò dicenda, conducuntur tamen ad nostram utilitatem, medicinamque: quale esset, aliquando, peccatum esse recidivum, esse ex consuetudine, &c. de quibus interrogati vera dicere omninò tenemur ex de Lugo *disp.14. de pœn. sect.10.* ut etiam nos dicemus *hoc eodem c.10.§.2.n.38.* sed præcipuè illud non approbo ex alio capite, quia nimirum quando negativè se quis gerit, & nihil dicit de tempore commissi delicti, (id quod fieri posse concedimus) certè commissum suum præsens delictum confitetur, quia in ipsa Confessione illud involvit: quare esto Confessarius apprehendat illud esse peccatum alio tempore factum, non tamen id dicit pœnitens: sed Confessarius ipse per se sic apprehendit. Ex alia parte, quia Confessarius, quando absolvit, habet intentionem absolvendi illud peccatum, quod potest, & à pœnitente dictum est, non est periculum frustrandi Sacramentum. At verò quando positivè quis dicit esse peccatum antiquum, cùm sit recens: non explicat, ne implicitè quidem, suum præsens delictum, sed aliud antiquum, quod non fecit: id quod esset non fateri omnia sua peccata, quod est sacrilegium.

Sed hoc posterius infirmari posset ex sententia, quam defendit contra de Lugo Arriaga *de pœnit. ad 4. sect.4.* ubi probare contendit esse (quantum ex hoc capite) validam Confessionem, si quis fateatur se v.g. occidisse Petrum, cum tamen occiderit Paulum, etiam si id consultò faciet, quia id (ait) solùm esset mentiri leviter in re non pertinente necessariò ad Confessionem, semper supponendo debitam adesse materiam, debitumque dolorem. Ex hac ergo doctrina (si vera esset) posset etiam, quis defendere, quod fateri esse peccatum antiquum vel novum non pertingeret nisi mendacium leve, & in re non necessaria ad Confessionem: sed ejusmodi sententiæ fides sit apud auctorem.

§. II. *In Confessione generali an omnia mortalia aliàs confessa aperire teneamur?*

7 Non tenemur: atque adeò possumus omittere aliqua peccata etiam mortalia, sed aliàs ritè manifestata, quæ est communis, & certa Theologorum opinio. Ita Henriq. *l.2. de pœn.c.12. §.2. in Glossa lit.D.* & alii passim. Quòd si Confessarius decipiatur, putans hunc pœnitentem ea sola habere peccata, quæ dicit; ipse tamen pœnitens non mentitur, cùm solum proponat aliqua, aliqua non item, in quo nullum est mendacium. Quid, si pœnitens dixerit, se velle generaliter confiteri, & deinde non omnia proponat? Resp. nec tunc mentiri, quia communis sensus est ipsi Confessario maxime notus, quòd in Confessione generali non omnia aliàs ritè confessa aperiantur: immò etiam si mentiretur, peccaret solùm venialiter, esset enim in re levi, & minimè ad Confessionem necessaria.

Alia huc pertinentia vide infra, *cum de Mendacio in Confessione libro hoc 2.c.10.§.2.*

§. III. *An peccata dubia sint necessariò clavibus subdenda?*

8 Dubium aliud est positivum, aliud negativum. Positivum est, quando quis aliquas habet rationes, vel motiva probabilia ad credendum, v.g. se peccatum aliquod commisisse, & habet alias rationes, seu motiva probabilia ad credendum se illud non commisisse. Hoc, quod vocavimus dubium positivum, impropriè vocatur dubium: verè enim appellatur & judicium probabile. Negativum est, quando quis non habet rationes, vel motiva, saltem probabilia ad credendum se peccasse: sed nec rationes similes habet ad credendum se non peccasse: sicuti non habet quis rationes probabiles ad judicandum arenæ maris grana paria esse, nec ad judicandum esse imparia. Hoc enim verò propriè vocatur dubium. His positis.

9 Cer-

9 Certum in hac re nostra est primò, eum, qui dubius est positivè de suo peccato: hoc est, habet rationes probabiles, quòd non peccaverit mortaliter, & similes, immò probabiliores rationes, quòd peccaverit, non teneri ad illud confitendum. Ita Suar. *de pœnit. disp. 22. sect. 9. n. 6.* aliique. Ratio est, quia se conformat judicio probabili, quod satis est, ut in rebus moralibus juxta rectam rationem quis prudenter agat, etiam relicto probabiliori judicio. Ita Sanch. *in Dec. l. 1. c. 9. n. 33.* Silvius *in addit. 3. p. q. 6. art. 4. §. quæritur 3.* contra Fagund. *præcept. Eccl. 2. l. 3. c. 4. n. 7.*

10 Certum est secundò: qui probabiliter, immò certò scit, se mortaliter deliquisse, habet tamen rationes probabiles, immò & probabiliores, se illud non esse confessum, & probabiles item habet se confessum esse: nec teneri ad illud confitendum. Ita idem, aliique: quidquid in contrarium dicat Coninch. *de pœn. disp. 7. dub. 8. n. 68.* apud Dian. *p. 3. tr. 4. res. 2.* Ratio est, quia adhuc sequitur judicium probabile.

11 Certum est tertiò. Qui rationes probabiles habet se non peccasse: vel scit quidem se peccasse, sed habet probabilitatem jam se esse confessum, si nullas habet rationes credendi contrarium; non teneri ad Confessionem. Ratio est eadem dicta, immò, ut patet, major.

In præcedentibus notant aliqui rectè, in mortis articulo debere de prædictis haberi actum Contritionis, vel saltem præcessisse Confessionem sacramentalem. Ratio est; quia si coram Deo tunc Fidelis sit in mortali, dictat Charitas erga se ipsum, ut ponatur in gratia vel indirectè per Confessionem, vel directè per actum Contritionis.

12 Certum est quartò. Si contra, habeas rationes probabiles judicandi te peccasse, sed nullam rationem probabilem habeas judicandi te esse confessum, (quod est dubitare negativè de confessione) teneri te ad Confessionem. Ita de Lugo *de pœnit. disp. 16. sec. 2. n. 59.* Ratio est, quia tunc possessio præcepti Confessionis est contra te, constat enim de peccato, deque obligatione confitendi: de Confessione verò facta, non constat.

Si certus sis, te peccasse, sed dubius, an illud peccatum fueris confessus, dicetur mox *§.* sequ. in fine.

13 Difficultas igitur solùm superest de dubio negativo, & quidem circa culpam mortalem. An scilicet qui negativè dubitat, se peccatum commisisse, vel quod commisit, fuisse mortale, teneatur ejusmodi peccatum dubium confiteri. Dubito v.g. sed nullam habens rationem probabilem me excusantem, an occiderim hominem, vel posito quòd occiderim, dubito an cum debita advertentia occiderim, obstringor ne tale homicidium in Confessione declarare?

14 Prior sententia negare posset, cui favet Henr. *l. 8. de Euch. c. 35. n. 3. in Gloss. lit. P.* citans Palud. Anton. Tabienam; & quidem validis rationibus. Præcipua illa est, quia in hoc casu melior possessio est pro pœnitente: non enim debet quis certò condemnari, aut cogi pati sententiam certam Confessionis, tantumque onus subire, quantum est naturæ hominum fragili ipsa Confessio pro delicto dubio.

Hanc sententiam novissimè amplectitur Januar. *5. p. res. 20.* meritò addens, solùm in articulo mortis obligari ex charitate sibi debita, in casu, quo post illud dubium, vel non elicuit Contritionem, vel non sumpsit aliud Sacramentum. Intelligo (Sacramentum Confessionis) in quo certiores sumus absolvi indirectè peccata oblita, & bona fide confessa.

15 Posterior tamen sententia est communis apud Theologos, qui obligant Fideles ad Confessionem talium peccatorum in prædicto dubio. Ita Suar. *de pœnit. disp. 22. sect. 9. n. 1.* Sanch. *l. 1. in Dec. c. 10. num. 66.* alios latè referentes. Ratio hujus sententiæ potius est extrinseca, quàm intrinseca: nam Laym. *l. 1. tr. 1. cap. 5. §. 4. nu. 37.* postquam priorem sententiam, ut sibi probabilem proposuisset; in fine addit *se nihil hac de re velle statuere.* Jo: Præpositus *q. 5. de integritate Confessionis, dub. 3. n. 107.* similiter docet priorem eandem sententiam esse speculativè probabilem, *licèt non sit in praxi posteriore recedendum.* Diana *p. 3. tr. 4. res. 60.* vide etiam *p. 4. tract. 3. res. 5.* postquam attulit excitato Layman rationes pro sententia priori concludit: *ideò tu cogita, nam ego absolutè affirmativam* (hoc est, posteriorem à nobis modò adductam) *sententiam teneo.* De Lugo *de pœnit. disp. 16. sect. 2. n. 67.* ubi eruditè solvit omnes rationes, quæ faciunt pro posteriore, quam, ut dictum est, Theologi communiter sequuntur, tandem ab eodem communi non esse recedendum statuit, nixus eo fundamento: quia nimirum talis est usus, & praxis communis totius Ecclesiæ, cujus praxis cùm initium non agnoscatur, *affirmari potest* (ait) *ita Christum Dominum instituisse, ut scilicet etiam peccata dubia Fideles confiteri teneantur.*

16 In hac gravi difficultate, Dico primò priorem sententiam interdum ratione subjecti non solùm practicè probabilem, sed certissimam esse: nempè pro conscientiis timoratis scrupulosis. Ita Sà, Suar. Granadus, Becanus, aliique relati Jo: Sanch. *in selectis disp. 41. n. 18.* & Castr. *t. 2. disp. 4. de Consc. scrupulosa p. 2. n. 4.* Ratio est, quia in dubio debent præsumi non peccasse mortaliter: quare & in eo dubio in quo alii essent obligandi; ipsi sunt omninò eximendi.

17 Dico secundò absolutè, ex ratione objecti posteriorem sententiam in praxi recipiendam esse. Cæterùm an prior practicè excipi possit, ut certò decernere tanti illi Doctores ausi non sunt, ita nec ausim ego.

Sed jam post hæc à me in prædictum modum scripta, immò in prioribus impressionibus edita, invenio, à doctis, & prudentibus Theologis hanc posteriorem sententiam fuisse probabilitatis munere donatam. Nam eam novissimè amplectitur Hier. Fer. *de scand. & Corr. frat. d. 1. q. 77. n. 49.* & insuper inter cæteras probationes adducit Judicium, quod Doctissimi Patres tres Collegii Romani Societ. Jesu pro hac sententia, re maturè perpensa protulerunt. *Cum enim* (inquit) *ex Provincia Austria Propositiones aliquæ missa essent Romam, ad nostrum admodum R. P. Generalem, ipsius jussu examinandas à Patribus Revisoribus, quorum munus est, libros diligenter expendere; antequam imprimantur, tale Judicium quod mox subjiciam, tulerunt unanimes circa nonam petitionem factam.* Nona petitio hæc erat. *Peccata dubia sive positivè, sive negativè tantùm dubia sint, confiteri non tenemur.*

Responderunt ita, *De peccatis dubiis positivè non est dubium permitti posse, cùm sit opinio Communis Doctorum. De peccatis dubiis negativè, circa quod est major difficultas, judicavimus olim non debere permitti secundùm nostras regulas, cùm vix reperiatur unus Scriptor, qui illam apertè tueretur.*

Nunc verò cum jam apertè, & ex professo in suis scriptis tueantur præter Ægidium Coninck. de Sacr. pœn. d. 7. dub. 8. Petrus Marchant. *in trib. Sacr. tr. 4. tit. 6.* Caram. *in Theol. Mor. l. 3. d. 4. num. 1478.* Joseph *de Januario resol. mor. tom. 1. resol. 20. per totam.* P. Jo: Marlinon *tom. 5. d. 50. sect. 8. num. 91. & alii multi Scriptores illam judicent probabilem, censemus posse jam in scholis Societatis permitti.* Hactenus Ferrantinus. Vide Dianam *p. 12. res. 2.* qui excribit verba aliquorum ex his Scriptoribus, & alibi *ibi. tr. 16. res. 79.* ubi citat Bossium. Me tamen juvat à mea sententia non recedere, pro qua initio hujus *nu.* 17. dixi.

18 Denique Doctores apud Suar. *disp. 81. de pœnit. sect. 1. n. 11.* hic advertunt, si quis in Confessione afferat sola peccata dubia, debere moneri, ut addat aliquod peccatum certum aliàs confessum, ne scilicet periculum subsit frustrandi Sacramentum, si fortè illud verum peccatum non sit, atque adeò non sit materia Saramenti Pœnitentiæ. Quòd si hoc certum haberi non possit: tunc prudentis arbitrio juxta materiæ necessitatem, dubiique probabilitatem, & denique salutis proximi periculum absolvi poterit pœnitens, sub conditione saltem mente concepta: id quod in pueris, quando sunt in confinio acquirendi rationis usum usuvenire solet, qui ex Villalobos apud Dian. *p. 4. res. 53.* sub dicta conditione absolvi debent. Immò audi Merollam *t. 1. d. 3. c. 3. dub. 1. n. 359.* universaliter loquentem, *Quamvis optimum consilium sit, ut confitens materiam dubiam adjungat aliquod certum aliàs confessum, tamen consilium id est, nec videtur præceptum, quia præcepta non sunt facilè multiplicanda sine cogente fundamento, nullibi enim tale præceptum invenitur impositum. Non quidem positivum, ut clarè patet, neque naturale, nulla enim injuria fit Sacramento, impendendo tunc absolutionem sub conditione, quia non verè exponitur periculo irritationis, non enim forma Absolutionis absolutè cadit supra materiam sufficientem, sed tantùm conditionaliter, si adest materia: conditio autem nihil ponit in esse. Adde, quod teneretur quis pluries idem peccatum confiteri, quod nullo jure probatur.* Hæc Merolla.

Illud huc facit, an Confessarius teneatur de omnibus peccatis quæ audit in Confessione judicare, an sint mortalia, an venialia? Respondet huic quæstioni sic Sylvest. *v. sacer. §.* non tenetur Sacerdos de singulis auditis determinare, utrùm sint venialia, an mortalia, quando non sunt clara secundùm Archid. ut de his, de quibus sunt opiniones, vel pœnitens nescit exprimere mentem suam circa assensum, vel moram peccati, tenetur autem determinare, declaris. Hæc Sylvester, qui ibidem etiam illud notat: ne Sacerdos (ubi pœnitens est dubius de aliquo) ne, inquam, asserat illud esse mortale si non est certus. Sed circa hoc oportet omninò videre, quod dicam *l. 3. c. 4.*

§. IV. *De peccatis Confessis ut dubiis.*

19 SI pœnitens bona fide confessus est peccatum dubium ut certum, v. g. se furatum esse aureos centum, vel consensum præbuisse turpi cogitationi, sed deindè incipit dubitare de tali furto, vel de dato consensu, non obligatur iterùm illa confiteri ut dubia. Ita de Lugo *de pœnit. disp. 18. sect. 2. num. 77.* Ratio est, quia si quis obtinet sententiam, absolviturque à delicto certo; censetur multò magis ab incerto absolutus fuisse: quique Confessori fatetur peccatum ut certum; satis moraliter censetur fassus esse idem ut dubium. Idem videretur esse dicendum de numero: ut si quis dixit se certò pejerasse quinquies, & deindè dubitat se plus, vel dubitat se pejerasse minus. Et quidem quando dubium supervenit quod minus; res est certa, idest, non obligari: quia in majori numero absolutus est minor: at quando supervenit dubium quòd plus; res non videtur eodem modo decidenda, sed esse procedendum sicuti diximus §. 3. de confitendo peccato dubio. Verùm ex altera posset quis dicere, in hoc casu, jam moraliter fuisse absolutum numero dubium in absolutione numeri certi præabsoluti: sed certè id non satisfacit: quod aliis discutiendum relinquo.

20 Quòd si non incipiat solùm dubitare, sed certò comperit, se vel non pejerasse v.g. vel numerum esse minorem, quàm dixerit: exempli causa cùm fuerit fassus se pejerasse quinquies certò comperit se semel, vel bis pejerasse, nec obligabitur iterùm confiteri, quod certum comperit. Ita idem de Lugo *ibid. d. 3. c. 3. dub. 2. n. 359.*

Ratio est, tum quia in numero majori includitur minor: tum quia si nullum comperit fuisse suum peccatum, quid confitebitur?

21 Difficultas igitur hic solùm est. Primò, quoad substantiam actus: An si quis fassus est bona fide peccatum ut dubium, & deinde advertit esse certum: an, inquam, obligetur iterùm tanquam certum confiteri? Secundò, quoad numerum: An scilicet si bona fide quis aperuit Confessori se peccasse decies, plus minus, sed deinde benè recordatur se certò decies, vel duodecies, vel novies peccasse, an inquam, obligetur hunc numerum certum post datam absolutionem inventum, iterùm aperire? Nam si ante recordatus fuisses determinati numeri illum explicare debuisses (ut certum est ex de Lugo *de pœn.disp.*16.*sect.*2.*n.*77.*in fine*,) nec potuisses dicere decies plus minus; quia peccata debent aperiri Confessori, prout sunt in conscientia pœnitentis. Jam singillatim de utraque difficultate disserendum, initiumque sumo à posteriore.

22 Quoad numerum ergo dico, quando non est magnus excessus, non obligari pœnitentem iterum aperire. Ita Vasq. Suar. Coninch. Sà aliique apud de Lugo *disp.*16. *de pœn.sect.*2. §.4.*n.*78. Ratio est, & fidelium communis praxis, & ea, quam mox *n.*4. dicam. Quod si fuit magnus excessus; debet pœnitens illum aperire in sequenti Confessione. Est communis doctrina; quidquid dicat Vivald. apud Dianam *p.*3.*tr.*4.*res.*94. & ratio, quæ mox tangetur, persuadet.

23 Petes, quantum, & ad quod se extenduntur illa verba (plus minusve) ne sit magnus excessus? Resp. non posse id per certam regulam definiri, sed prudentis judicio est decernendum. Ita Fagundez *l.*3.*de præcept.confess.c.*5.*n.*9. Solùm adverte, quò major est numerus, qui affertur; majorem etiam fore numerum, qui sub illis verbis (plus minusve) subintelligitur; v.g. si dicas, *peccavi decies, minusve*, verificabitur si peccasti octo, vel duodecim vicibus. Quod si dicas, *peccavi centies plus minusve*: verificabitur, si peccasti nonaginta quinque non autem verificabitur, si peccasti octoginta vicibus, vel vicibus centum & viginti. Quare non est considerandum, nisi id, quod humano, & morali loquendi modo important illa verba, plus minusque; quod, ut dixi, judicio prudentis est decernendum. Semper attendendo ut numerus peccatorum moraliter verus Confessori pateffat.

Illud (plus, minusve) importare dimidium supra quantitatem expressam, v.g. centum plus, minus, importare, centum, & quinquaginta, putat Verricelli *tr.*1.*q.mor.*5. sed non est audiendus.

24 Quoad substantiam actus, in quo est major controversia, adhuc dico probabilissimum etiam esse pœnitentem non obligari ad iteratam Confessionem; ita de Lugo *disp.*16. *sect.*2. *à n.*81. Quamobrem si quis sub dubio bona fide dixit, se pejerasse, v.g. & deinde comperit se pejerasse certò: non tenebitur iterùm illud perjurium tanquam certum confiteri. Ratio est, quia tale peccatum jam fuit directè absolutum in prima Confessione: ergo nova absolutione non indiget. Antecedens probatur: quia ideò tu illud fassus es, & ideò Confessor profert circa illud suam sententiam, ut nimirum illud absolvat; ergo non nisi directè: licèt sub conditione implicita, sic fuit peccatum coram Deo. Sanè si Judex sæcularis reum de crimine non plenè probato, seu dubio, per sententiam definitivam absolveret; non posset iterum id crimen jure in judicium deduci; sic Covar *l.*1.*variar.c.*1.*n.*8. citatus à Sanch. *l.*8.*de matr.disp.*34.*n.*57. ergo est signum, quod directè fuit absolutum. Non ita profectò quando quis absolvitur ab instantia, seu observatione judicii, id quod fit per sententiam interlocutoriam: nam tunc ex novis indiciis, novisque probationibus potest iterùm in judicium deduci: at in casu nostro sententia Confessarii est definitiva, ut ex se constat: ergo directè illud peccatum absolvit.

25 Confirmatur. Si quis dubius de excommunicatione, suspensione, irregularitate ex de Lugo *de pœnit.disput.*16 *sect.*2. *nu.*83. voto etiam reservato, ex Sanch. *l.*4.*in Dec.c.*44.*num.*10. petat ad cautelam absolutionem, vel dispensationem, & post eam obtentam comperiat vincula illa fuisse certa; non propterea indiget nova absolutione, seu dispensatione: certè non propter aliam rationem, nisi quia absolutio fuit absolutè data sub conditione, quod vincula illa adessent: sed jam aderant: ergo fuerunt perfectissimè dissoluta; ita in casu nostro, &c. Hanc sententiam explicitam à *n.*24. probat Th. Hurt. *tr.*2.*mor.c.*1.*dub.*8. & nimis excedit in ejus censura. Verùm, si optas hanc nostram sententiam pluribus confirmatam, lege P. Hieronymum Fer. *de scandalo, & corr.d.*1.*q.*78.*n.*15. nostræ Soc. qui in opere nuper impresso affert inter cætera Responsionem Patrum Romani Collegii datam Provinciæ Austriæ, in prædictæ sententiæ confirmationem: ea autem pro curiosis, hæc est.

*Quoad secundam partem, quod scilicet peccata quæ aliquando sub dubio confessi sumus, postmodum verò certa nobis fiunt, confiteri non tenemur, censemus, posse permitti, cum non careat solidis fundamentis, & illam in suis libris defendant Leander de Sacr.l.*1 *tr.*5.*d.*5. *qu.*27. Marcus Vidal. *in tr.de pœnit.q.*7.*à n.*31. Martinus de Joseph. *t.*1.*l.*1.*c.*8.*de pœnf.n.*9. Caram. *l.*2.*d.*4. & Martinus Brellerus *de Consc.l.*4.*c.*18. *cum aliis judicent illam probabilem.*

Hactenus Patres ex Ferrantino, cui gratias ex animo ago, quod hoc loco citans meum primum Opusculum Methodi Confessionis, Aureum illud appellaverit. Tam Alchimica (fas ita loqui) fuit ejus urbanitas, ut meum plumbum potuerit in aurum artificiosa humanitate convertere. Dignus interim ipse, ut potiori jure non jam à ferro sed pretiosum sibi ducat nomen ab auro.

26 Tria hic denique adverte. Primò, quando quis integrè confitetur peccatum, quod tam ipse, quàm Confessarius, vel alteruter dubitant, an sit mortale, an veniale: si post absolutionem agnoscat certò gravem attingere culpam, non fore opus nova Confessione. Ita Sanch. *l.*1.*in Dec.c.*10.*n.*69. Ratio est, quia ex una parte integrè apertum fuit peccatum eo modo quo fuit commissum: & ex altera ad valorem Sacramenti non est necesse quod pœnitenti, vel Confessario innotescat illud esse mortale, quod absolvitur.

27 Secundò idem dicendum cum Sà, *v.casus reserv.n.*5. Hurt. *disp.*11.*diff.*5.*de pœn.* Portell. *in dub.reg.V.casus reservati, n.*7. cùm quis confitetur peccatum reservatum sive jure, sive de facto dubium. De jure esset, ut si dubitaretur an peccatum, v.g. abortus, sit reservatum: de facto esset, ut cum constaret peccatum abortus esse reservatum, dubitaretur tamen an fœtus fuisset animatus, atque adeò an pœnitens abortum commisisset.

28 Ratio ergo hujus secundi dicti est, quia cùm reservatio sit odiosa, est restringenda, nec cadit nisi in peccata certa. Sic etiam dubia Hæresis non subjacet reservationi, ex Merolla, & Thoma Delbene apud eundem Verricelli *tr.*8.*q.mor.*34. Sic dubium votum Castitatis perpetuæ non subjacet reservationi, ex Sanch. & Pontio apud eundem Verr. Sic dubia Censura non obligat ad vitandum Fideles, ex Diana apud eundem: Sic filius expositus, quia est dubium, an sit illegitimus, legitimus tamen reputatur, ex eodem Verr. innumeros citante, & necessariam limitationem ponente *n.*6.

29 Tertiò, rustici, mulierculæ, puerique, qui bona fide suas Confessiones coram Parocho, etiam indocto, grossiore modo exhibuerunt, licèt peritiores, vel grandiores effecti videant in multis se defecisse, unde, & multa dubia pro certis, & contra, unumque numerum pro alio se dixisse animadvertant; non sunt cogendi repetere Confessiones. Sic Fagund. 2.*præc.Eccl.l.*3.*c.*5.*n.*10. de Lugo *de pœn.disp.*16.*sect.*14 *à n.*58. Ratio est, quia satis superque saltem in confuso, Confessarius eorum peccata percepit, & directè absolvit: & ex alio capite praxis fidelium est hasce Confessiones non repetere: ad quod si fideles obligarentur, omnia scrupulis essent obnoxia. His ita disputatis, inquiret quis. An certus, se commisisse mortale, dubius verò, num illud fuerit confessus, an inquam, obligetur ad illud iterum confitendum? Resp. tribus dictis. Dico primò, scrupulosum non obligari. Dico secundò non scrupulosum nec item obligari, si diuturnum tempus intercessit inter ejus Confessionem, quam bona fide, morali præcedente examine, solebat exhibere, & inter dubitationem, quæ nunc illi suboritur. Dico tertiò. Hunc non scrupulosum obligari ad illud confitendum si parvum tempus intercessit.

Ratio primi dicti est eadem, quam dixi Cap. præcedente *n.*16.

Ratio Secundi est, quia *moraliter* (sunt verba Jo: Præpositi) Jo: Præ. *de integ.conf.q.*5.*sub* 3. *num.*115. apud Ferrantinum supra citatum *num.*66. *impossibile est post diuturnum tempus positivè recordari omnium, quæ quis confessus est, ac proinde onus intolerabile esset si nunc obligaretur confiteri ea, de quibus dubitat, num sit aliquando confessus.*

Ratio tertii dicti est, quia ex una parte præceptum certò obligans ad confitenda peccata, certum est in possessione obligandi, & ex alia, non adest excusatio ducta ex scrupulis, vel ex temporis elapsi diuturnitate, vel ex alio capite, quod hic certè non apparet; ergo &c. At aliquis posset contrarium concludere, ex eo quòd in dubio melior sit conditio libertatis, quæ non est restringenda ab obligatione dubia confitendi, quæ superveniat. Respondeo. Certè fatemur, primò fuisse libertatem expeditam, sed deinde à certo peccato commisso jam fuit ejusmodi libertas certò ligata ad obligationem confitendi, superveniens ergo dubitatio, an peccatum fuerit confessum non invenit libertatem expeditam, quam debeat relinquere in suo statu, sed invenit jam ligatam ab obligatione confitendi, ergo ligatam relinquere debebit. Vim hujus rationis clarius intelliges, si ea legeris, quæ nos dicemus cum de Conscientia dubia *l.*1.*in Dec.c.*3. præsertim §.6.& 7.

§. V. *De actibus internis interruptis.*

30 EXemplum. Aliquis odio habet graviter inimicum suum mala ei graviora desiderando, vel inferre volendo, atq; per aliquod tempus in his interioribus actibus versatur, nempè per aliquot horas, vel menses, vel annos, aliquis turpiter concupiscit puellam per multos menses, &c. Quærimus qua ratione hic Confessionem suam expediat, posito quod multoties illos actus negotiis, somno, aliisve bonis cogitationibus interrupit.

31 Certum est, si interrupit contraria voluntate, & deindè renovavit; debere ejusmodi renovationes, quantum recordatur, juxta ac cætera nova numero peccata, quæ confiteri tenemur explicari. Ratio est quia per illam pœnitentiam evadunt illi actus, & in genere physico, & in genere morali numero disjuncti, disjunctione facta per intermedium illum actum contrarium: numerum autem oportere explicari, quando innotescit: & est doctrina Conc. Trident. *sess.*14.*c.*5.& *cap.*7. & ipsa fidelium praxis probat.

32 Difficultas igitur, & quidem gravis est, abstrahendo ab interruptione per contrarium actum. Dico ergo, quamvis sit speculativè probabilior sententia asserens per quælibet interruptionem multipli-

plicari numero prædictos actus, unde & debere, si memoria teneantur, aperiri; tamen contraria opinio, quæ docet minimè debere, est etiam probabilis. Ita Canus *in relect. de pæn. p.5.* Jo: De la Crux, Petrus Fay, Homobon. Diana, & ex parte Salas, quos citat, & sequitur de Lugo *disp.16. sect.14. à num.566.* Ratio est, quia in genere moris omnes illi actus censentur unum peccatum, etiamsi materialiter, & physicè multiplicentur. Satis est igitur, si explicetur tempus, quando est notabile (si enim sic breve, de quo dicam infra *§.8. num.47. & 48.* nec tempus esset necesse declarare) & sic satis est, si dicatur, *Ego v.g. per unum diem odio graviter habens Petrum, illi mala gravia imprecatus sum; per unum mensem turpiter concupivi puellam, &c.* intelligitur enim more humano, idest tales actus per varias humanas actiones fuisse interruptos.

33 Quid si quis rarò interrupit turpem illam cogitationem, vel alius sæpissimè, propter urgentia sua negotia? Sane Coninch. *disp.7. de pæn. dub.7.* ipsique favet Salas *p.2. tr.2. tr.13. disp.5. sect.8. n.84.* de Lugo *de pæn. disp.16. sect.145. & n.576. fin.* ait hanc extraordinariam rationem, vel frequentiam esse explicandam (intellige in confuso, dicendo se frequentissimè, vel rarissimè cogitasse, quod certè facere est optimum consilium) quia id excedit modum humanum communem, atque adeò notabiliter commutatur judicium Confessarii, Canus, Jo. De la Crux, Fay, Homobon. Diana citati *n.32.* indistinctè loquuntur: & dum indistinctè docent omnes illos actus esse unum in genere moris, non videntur niti eo fundamento, quasi ex illo ordinario modo agendi humano (nisi excedatur) possit plus minusve à Confessario percipi actuum numerus: sed fundantur in persistentia, seu permanentia habituali malæ cogitationis, à qua permanentia desumunt unitatem omnes illi interni actus sive multi, sive pauci: & ratione cujus animus illius peccatoris semper est affectus, & promptus ad cogitationes illas malas. Quare, ne scrupulis locus detur, puto illam Coninch. obligationem non esse ex necessitate fidelibus imponendam; cùm præsertim teneamus non omne, quod judicium Confessarii immutare potest, esse necessariò aperiendum, ut ex iis, quæ de circumstantiis aggravantibus dicemus §.18. cognosci poterit.

34 Excipe, si quando tanta est interruptio, ut non judicetur adesse dicta persistentia: v.g. vult quis occidere inimicum: ita ut per mensem continuet hanc voluntatem modo dicto: posteà vel per annum infirmetur, vel discedat ab urbe, vel ipso lapsu temporis, rerumque mutationibus frigescat, immò evanescat veluti natura sua illa prava voluntas: si deinde post annum sanus effectus, vel rediens in urbem, &c. voluntatem occidendi resumat, sanè hæc voluntas cum illa priori facere unum non videtur: quia morali modo non censetur illa tam distans voluntas ita habitualiter permanere, ut cum hac ad conflandum unum peccatum conjungatur. Et per hoc fortasse duæ prædictæ sententiæ conciliabuntur.

§. VI. *De actibus externis interruptis.*

35 ACtum externum is exhibet, qui præter internam pravam cogitationem, addit aliquam exteriorem demonstrationem, id quod duplici contingere potest modo. Primò in ordine ad unum numero actum, seu finem: ut si quis, ne mortem effugiat suus inimicus, per unum annum v.g. paret illi insidias, præparet gladium, equum conscendat, &c. Ita etiam si quis amans puellam per duos annos v.g. semper quærat modum, quo illa potiatur: in his exemplis, unum est homicidium numero, una numero fornicatio, ad quæ ordinantur respectivè illi actus externi. Secundò in ordine ad diversos actus, ut cum quis exerceat habitualiter officium ex se multis numero, vel specie peccatis implicitum. Talis est meretrix, usurarius, grassator viarum. Hic de priore, in seq.§. de posteriore agemus.

36 Quoad prius ergo dicendum est idem, quod *in præcedenti* §. dictum est, de Lugo *d.16. sect.4. n.567.* propter paritatem rationis: omnes enim hi actus externi sumunt unitatem ab illo actu finali, ad quem ordinantur: Adscribe tamen exceptionem positam *n.34.* Quare probabile est satis esse ad Sacramentum pœnitentiæ si dicat quis, *per tot dies procuravi homicidium mei inimici, ejusdem puella congressum, &c.*

37 Illud nota, si mediante alia persona finem intentum acquirere curasti, vel puellam tentasti renitentem, debere id explicari: quia est inductio proximi ad peccatum, atque adeò novam speciem peccati scandali commisisti: Dixi (renitentem) nam de consentiente dicetur infra *c.7. §.8.*

38 Petes, si quis finem obtinuit suæ pravæ cogitationis; satis ne est fateri dictum finem dumtaxat, se v.g. puellam cognovisse: se occidisse inimicum? Resp. de Lugo *n.566.* ait, quia hoc est peccatum consummatum: non est necesse ut is dicat quoties habuit decretum procurandi; cum sufficiat confiteri illud tanquam unum peccatum consummatum. Sed profectò debere explicare saltem se per tantum tempus procurasse, modo jam explicato §. *præcedenti*, mihi non est dubium, ut scilicet innotescat, an & quæ persistentia peccati habitualis præcesserit.

§. VII. *De peccatore habituali, ubi de Meretrice.*

39 QUoad secundum, quod modò promisimus *in hoc* §. declarandum; sic statuo; licèt illa opinio Doctorum apud Fag. & Dian. mox citand. quòd similes peccatores habituales debeant speciatim numerum, speciemque peccatorum explicare, sit nimis severa, illa tamen Navarri *in summa cap.7. num.15.* quæ docet sufficere, si solùm dicatur tempus peccati, est nimis laxa; media ergo via est procedendum cum Fagundez *præcept. 2. Eccl. lib.3. cap.4. num.11. fine*, aliisque apud Dianam *part.4. tract.4. res.89.* Quare à Meretrice v.g. non solùm debet explicari tempus mali status: sed etiam principales species peccatorum, quas memoria retinet: an scilicet ipsa peccaverit cum Sacerdotibus, cum propinquis, cum conjugatis, &c. & saltem in confuso multitudo numerica: v.g. toties plus minus per menses, vel per hebdomadas, &c. Si enim aliqua recordatur se in frequenti civitate, sæpissimè etiam in die peccasse: alia tamen in parva rusticorum villa; vix semel in hebdomada; qua ratione id explicandum non esset censendus?

40 Addit rectè Vasq. *de pœnit. qu.91. art.1. dub.3. num.3.* (quod & ea quæ §.5. & 6. diximus confirmat) circa numerum actuum internorum non esse hos habituales peccatores cogendos ad explicandum frequentiam, & numerum per hebdomadas, aut, dies: sicuti dicimus cogi debere circa frequentiam ipsorum actuum externorum, v.g. fornicationem: ut scilicet dicant, si recordentur, quoties plus minus peccaverint per dies, per hebdomadas, &c. Ratio est, quia in his actibus internis videtur impossibile, eos ad aliquem numerum sine magni erroris periculo, sive per excessum, sive per defectum reducere: quod periculum communiter non est in externis.

41 Quod dictum est exempli gratia hactenus de Meretrice; dic cum Vasq. *ibid. num.4.* de fure habituali, de usurario, de similibus; satis enim est explicare confuso modo frequentiam furti gravis, seu injusti lucri; v.gr. *si fur*, vel *usurarius per decem annos, quatuor*, vel *quinquies plus minus furando in mense*, vel *hebdomada materiam gravem*.

42 Idem dic cum Vasq. *ibid.* de eo, qui passim concupiscit fœminas sibi obvias, dicat enim: *per duos annos obvias concupivi*; addatque species principales, an frequenter cognatas, an sacras, an conjugatas, &c. De delectationibus morosis dicam infra *c.7. §.1.*

43 Idem dico cum Henr. *l.5. c.5. num 9.* & Fagund. *2. præcept. Eccl. l.3. c.4. num.11.* de habente domi Concubinam: satis enim si dicat, *puellam ut uxorem habui per tres annos*, addatque, *semel in die plus minus illam cognovi*. Quid enim si cognovisset solum semel in mense? debet igitur saltem in confuso frequentia declarari.

44 Idem denique cum de Lugo *d.p.16. de pæn. sect.1.4. num.375.* in colloquentibus frequenter de rebus turpibus cum peccato mortali: quando enim adest difficultas explicandi numerum, ut certè sæpè accidit, male moratis adolescentibus; sufficit explicare consuetudinem, tempus, & species principales, quas inter loquendum concupiere, proportionaliter sicut dictum est de Meretrice.

45 Illud denique hìc adverto cum Vasq. *q.91. de pæn. art.1. dub.5. n.3.* quem sequitur de Lugo citatus *de pæn. disp.16. sect.14. num.582.* quòd ille, qui propter inveteratam consuetudinem non potest numerum peccatorum distinctè explicare, & ideò dicit tempus, ut de Meretrice, & prædictis dictum est, non tenetur posteà iterùm confiteri peccata particularia, quæ sibi in memoriam occurrunt, licèt possit ea magis distinctè aperire. Ratio est, inquit, quia jam in illa confusa narratione comprehensa, & directè absoluta fuere: juxta quæ diximus supra *n 14.*

§. VIII. *De unitate morali unius peccati.*

46 UNum in hoc, & præcedentibus paragraphis superest explicandum. Diximus, quando actus tendunt in unum finem, atque adeò unus dependet ab alio, facere unum in genere moris. Jam, quando unus actus ab alio non dependet, sed sunt disparati: v.g. concupivit nunc quis puellam; & hinc ad horam concupiscit eandem, sed independenter à primo actu, ut usu solet evenire sæpissimè: quid requiretur ad hoc, ut sit unus, & ut unum, non autem ut duo peccata sint aperienda?

47 Resp. Regula universalis est hujusmodi. Si intermediet multum temporis inter actus; & ex alia parte actus posterior concupiscentiæ v.g. non habeatur ex vi prioris, judicabitur distinctus actus, distinctumque numero peccatum. At si breve tempus interiiciatur: censebitur facere unum cum priore: sicuti qui percutit proximum una percussione, & deinde in eodem calore iterùm percutit; unum in genere moris actum, unumque peccatum commisisse reputatur.

48 At difficultas subnascitur, ecquodnam est hoc modicum tempus? Resp. cum de Lugo *disp. de pæn. 36. sect.16. nu.569.* decernendum, id esse prudentis viri judicio, ut videatur an, veluti eodem impetu concupiscentiæ, v.g. redeat quis post interruptionem, an alio potiùs calore agitatus concupiscat: si prius, unum peccatum mortaliter: si posterius, duo: numerusque nisi oblivione, aut alia causa excusetur, explicandus omninò erit.

49 Atque hæc eadem regula usui erit ad illud affine dubium enodandum. An scilicet debeas explicare te in uno actu concupiscentiæ puellæ v.g. vel desiderii graviter lædendi inimicum, durasse per tot, vel tot horas? Dico ergo: cum in aliquo ex his actibus uno calore concupiscentiæ, unoque impetu in eadem cogitatione persistis, semel moraliter, peccas; atque adeò non erit tempus explicandum.

Quo-

Quoniam verò quando hujusmodi actus, v.g. per sex, vel per decem horas perseverant, impossibile moraliter est, ut id uno, eodemque impetu fiat; ideò necessarium tunc, & sufficiens erit dicere, *per sex horas*, vel *per decem concupivi*, &c. Sic enim vel explicabuntur interruptiones, quę humano modo solent intercidere, ut dictum est superius: vel satis aperietur peccatum veluti habituale unum, perdurans per illas horas.

50 Ex his multa inferuntur, quæ maximè ad expediendam Confessionem conferre poterunt.

Blasphemia.

Primò qui uno blasphemiæ impetu blasphemat, si eodem calore licèt post aliquam interruptionem blasphemiam iteret bis, ter, pluries; satis est ex Molina *tom.4. de Just. tr. 3. disp.41.* dicere, *blasphemavi*: quia unum moraliter peccatum commisit. An omnes blasphemiæ ejusdem sint speciei, dicetur infra *c.3. §.1.*

Percussiones.

51 Secundò si quis aliquem uno iræ impetu ter, vel quater, vel plures percutit, vel vulnerat, unum numero peccatum committit: & Clericus si sit, qui percutitur, in unam tantùm excommunicationem sic percutiens incidit: satisque erit sic fateri: *hominem, vel clericum graviter percussi*, vel *vulneravi*. Ita Azor. *to. 1. l.4. c.5. q.3.*

Juramenta, & vota.

52 Qui similiter unico impetu de eadem re pejerat, juramento assertorio, atque iterùm, eodem calore, jurejurando confirmat; semel peccat, satisque est si dicat, *juravi falsò*. Ita de Lugo mox cit. *disp.16. n.561.* Pari modo qui eandem rem Deo, vel homini promittit, eam confirmans iterato voto, vel juramento promissorio, & deinde semel non observat; semel peccat, ex de Lug. *de pœn. d.16. sect.4. n.146.* cùm repetitio illa ejusdem voti, & juramenti non mutet speciem, nec multiplicet peccata. An omnia juramenta sint ejusdem rationis, dicam infrà *c.3. §.2.*

Detractiones.

53 Qui unico veluti contextu continuat graviter de altero detrahere, licèt occasione data aliquantulum detractionem interrumpat; & licèt alias diversas de eodem detractionis materias tangat: unum moraliter peccatum committit: satisque erit si sic fateatur; *semel graviter de quodam detraxi*. Ita idem *ibid. sect.16. n.559.* An debeat explicare vel numerum circumstantiarum, vel numerum eorum, de quibus detrahit, dicetur infra *c.9. §.1.*

Contumelia.

54 Qui pari modo injurias, contumeliasque addit, superadditque unico iræ fervore, licèt interponat aliqua alia verba ad injurias minimè pertinentia; semel injuria proximum affecisse censebitur. Quare sufficit, si dixerit, *Injuravi proximum*. Ita de Lugo *ibid. n.561.*

Ministrare Sacramentum Pœnitentiæ in peccato mortali.

55 Qui Sacerdos successivè audit in peccato mortali plures Confessiones unam post aliam, in sententia probabili non committit plura numero distincta peccata. Idem dic, si Confessarius idem modicè deflexerit ad alios sermones minimè facientes ad ejusmodi ministerium; unde satis erit si dicat, *Audivi una vice plures Confessiones absolutionem in statu mortalis ministrando*. Ita idem *ib. nu. 558. & sect.3. n.135.*

Fornicationes.

56 Contrà; qui una, eademque nocte v.g. plures copulas habet cum eadem, multò magis qui plures copulas cum pluribus eadem nocte init, sicuti etiam qui plures successivè occidit; debet numerum explicare copularum, & occisionum. Ita idem *ib. n.557. & n. 558.* Ratio est, quia hi sunt diversi omninò actus consummati, nec unus facit moralem unitatem cum alio; in præcedentibus verò illi actus, v.g. detractionum ex se faciunt unitatem moralem, sic enim modo humano æstimari solet.

57 Hæc exempli gratia tetigisse sufficit; cœtera, quæ huc facere possent, suis quæque in materiis explicabuntur. Solùm animadverte, contingere interdum posse, ut (licèt sine interruptione) transeat tamen quis ad aliam speciem peccati, tunc eam explicandam omninò esse, nequaquam est ambigendum, v.g. cœpisti percutere, & deinde voluisti occidere, ac occidisti; cœpisti clam detrahere, & deinde inter detrahendum supervenit detractus, te minimè à detractione desistente. Dico tum occisionem, tum etiam detractionem coràm detracto exhibitam, hoc est, contumeliam, præter verbera, detractionem ipsam esse Confessori aperiendam, ut de se patet. Ita de Lugo *ib. n.559. fine.*

Petes; si quis in prædictis sic se accusaret, *Blasphemavi, Pejeravi, Audivi Confessiones in mortali decies*: obligaturne Confessarius interrogare, an id fuerit uno impetu, atque adeò ex prædicta doctrina, semel moraliter, an verò fuerit in diversis v.g. diebus, atque adeò verè, & physicè decies? Juvat enim id scire ad expediendam Confessionem, & ne obligetur Confessor ad talem interrogationem. Id quæri potest in occisione simul multorum, in desideriis ejusdem rei eodem calore repetitis, in detractione moraliter una de eodem continuata, juxta mox dicenda §.9. *à n.61.* Idem in tactibus turpibus; de quibus mox *§.10. n.71.*

Resp. non obligari. Ratio est, quia probabile est, illas blasphemias, juramenta, & similia esse multiplicia numero per multiplices actus quamvis uno calore, seu una continuata successione factos: quare tunc Confessarius poterit huic se opinioni conformare. Explico. Probabile est blasphemantem uno impetu decies, committere decem numero mortalia: probabile item est committere unum. Jam, si pœnitens, qui uno impetu decies blasphemavit, fateatur se emisisse decem blasphemias, verum dicit juxta priorem opinionem; illam ergo sequendo Confessarius, prudenter se geret. Quòd si alius pœnitens in simili uno impetu decem blasphemiarum fateatur se semel blasphemasse, quia opinio posterior est etiam probabilis, verum item dicet, & juxta illam absolvendo, prudenter etiam se geret Confessarius, qui (perindè ac quilibet alius) potest sequi modò unam probabilem opinionem, modò aliam, quando non est præjudicium tertii, ut est ferè communis Doctorum sententia, à nobis (ne erretur) explicata *l.7. in Dec. c. 1. §.5.* Lege de Lugo *de Euch. d.15. sect.2. à n.45.* Castr. *to.1. d.2. de cons. p.2.* alios citantem.

Dices; Fac illum, qui fatetur se decies blasphemasse, verè decem in diverso calore, seu diversis diebus, blasphemias emisisse; Certè Confessarius æquè hunc absolvet, atque illum, qui uno impetu decies blasphemavit, deciesque se blasphemasse confessus est, & tamen ille magis, seu pluries verè peccavit quàm hic. Resp. negando in illa sententia probabili illum magis, seu pluries peccasse, æqualiter enim in illa opinione utrobique numerante ipsos physicos actus deliquerunt.

§. IX. *De pluralitate individuali malitiæ in eodem actu.*

58 Egimus, qua ratione multi physicè actus unum conflare possint peccatum: nunc quomodo unus actus seu peccatum multas continere possit malitias, erit consequenter declarandum. Est gravis controversia; An sicuti (ut certum est) potest esse in eodem actu multiplex malitia specie, ut est in actu turpi, v.g. contra votum Castitatis, in quo duplex sedet specie malitia, altera contra Castitatem, altera, contra Religionem, utraque necessariò Confessori aperienda; ita etiam in eodem uno numero actu possit residere multiplex malitia numero. Exempli gratia; An actus unus, quo quis unico ictu occidit decem homines, habeat decem numero malitias, & consequenter omnes necessariò in Confessione declarandas? Habere decem docet Vasq. *de pœn. qu.91. art.1. dub.4.* non habere contendit esse probabilius Suar. *de pœn. disp.22. sect.4. à n.34.* sed me juvat ab hac speculativa quæstione prorsus abstinere; & ex alio principio decernere, an has malitias collocatas in uno, eodemque actu sive numero distinctas, cum Vasq. sive nequaquam cum Suar. aperire Sacerdoti compellamur.

59 Dico cum de Lugo *de pœn. disp.16. sect.3. à nu.133.* nequaquam Fideles ad id esse compellendos. Ratio abstrahens ab illa quæstione speculativa ducenda est ex Tridentino. Nam ex illo solùm habemus præceptum confitendi singulas species, & singula numero peccata, nunquam verò apparet præceptum explicandi singulas numero malitias, quæ forte sint in singulis peccatis. Asserimus ergo à pœnitentibus solùm, explicandas species multiplicatas in eodem actu, & item omnia individua peccatorum, & quidem meritò, ut nimirum sic omnia peccata clavibus subdantur. At omnes numero malitias fortè inclusas in uno eodemque peccato necessariò explicare, quia scrupulis id, & perplexitatibus satis erat obnoxium, cùm non judicaverit benignus Dominus præcipere sub præcepto (ut ex verbis Concilii Tridentini colligitur) nos ad id obstringere Fideles nequaquam possumus. Lege Leandrum apud Dian. *p.9. tr.9. ref.55.* qui idem docet de eo, qui unico actu voluntatis vult ad decem v.g. mulieres ejusdem conditionis accedere, aut eandem vult accedere pluries; satis est enim, si dicat; Volui accedere pluries ad solutam seu ad conjugatas, sine necessitate exprimendi numerum objectum talis unicæ volitionis. Quandam necessariam explicationem habet *n.61.*

60 Ex hac doctrina aliqua colligemus, quæ illam & clariorem reddant, & ad praxim deducant: ex quibus alia similia inferre quilibet non difficulter poterit, & nos infra, cum de singulis Decalogi præceptis agemus, alia fortassè superaddemus.

Occisio multorum.

61 Si simul unica v.g. explosione bombardæ occidis decem, viginti, plures homines, satis est ex de Lugo *n.141.* si dicas, *uno ictu occidi multos*. Non sufficit autem dicere, *uno ictu occidi hominem*, seu *feci homicidium*: quia sic Confessarius intelligeret, te unum tantùm occidisse, atque adeò non fateris tuum peccatum, quo occidisti plures: at dicendo cum illa generalitate (*occidi multos*) intelligit, quantum satis est, peccatum, quod de facto commisisti. Propter eandem rationem modò *n.59.* allatam dicit Leander illum, de quo ibi est sermo, debere dicere. *Volui pluries accedere*: nam si diceret *volui accedere*, non explicaret suum peccatum, &c.

Desi-

Desiderium occisionis multorum, & copula cum multis.

62 Qui unico actu desiderat occidere decem, viginti, plures, ex de Lug. *ib. n.* 135. *fine*, quique unico item voluntatis actu concupiscit copulam cum tribus, cum decem, cum pluribus feminis ejusdem rationis; satis propter eandem rationem est, si in Confessione dicat, *Semel desideravi occidere plures, & semel plures fœminas liberas concupivi*. Ita *ibid. n.* 151. *fine*.

Detractio multorum.

63 Qui unico actu detractionis multos simul læsit, propter eamdem rationem non est necesse, ut numerum personarum læsarum aperiat. Ita idem *ib. n.* 135. v.g. si quis detrahat familiæ, vel domui, vel Religioni, sive numerosa sit, sive modica, satis, abundeque est, si dicat, *Detraxi cuidam familiæ*, &c. An explicanda, vel materia, vel conditio personæ infamatæ, vel numerus personarum, coram quibus exhibetur detractio; infrà dicetur suo loco *c.* 9. §. 1.

Scandalum pluribus datum.

64 Qui suo unico actu peccaminoso scandalum est aliquibus, seu occasio peccandi; ne sit sollicitus explicare numerum astantium: satis enim habebit ex de Lugo *n.* 135. si dicat, *Fui semel multis occasio peccandi meo malo exemplo*. Ratio est eadem. Cætera de scandalo afferam infra §. 17.

Furtum à multis.

65 Qui unico actu bona multorum lædit, v.g. furatur bona communitatis, vel hæreditatis plurium; satis est, si dicat, *Furatus sum à communitate*, vel *ab hæredibus*: nec esse sollicitus debet explicare quotnam personæ in illa communitate numerantur. Immò hac in re praxis communis est ex eod. *ib. n.* 136. solùm dicere, *Furatus sum rem alienam*, nihil aliud addendo: & meritò, quia ille respectus ad personas in hac materia, videtur se magis materialiter habere, quàm in aliis materiis: potiùs enim hic consideratur quid injustè contrectasti, quàm à quo abstulisti. Contra sententiam à *n.* 59. allatam obiicit in hunc ferè modum Diana *p.* 9. *tr.* 7. *ref.* 55. Ex hoc principio videtur inferri, Religioso habenti rem cum Religiosa, sufficere, sic in Confessione se accusare. Commisi fornicationem sacrilegam, sine necessitate explicandi, votum esse, tum ex parte viri, tum ex parte fœminæ: tamen, sicuti omnes docemus, à viro uxorato peccante cum femina alteri nupta debere explicari matrimonium utriusque nec satis esse dicere, adulterium commisi, ita in casu Religiosi peccantis cum Religiosa, pari modo omnes docemus, debere utriusque votum explicari. Quod autem ex doctrina data sequeretur, non adesse necessitatem utriusque votum, & utriusque matrimonium explicandi, patet, quia ejusmodi peccata sunt unus numero actus, eo modo, quo est unus actus, velle per unam volitionem occidere plures, vel uno ictu reipsa multos occidere, &c.

Resp. negando, esse eodem modo. Affirmo enim, immò doceo, in dictis Adulterio, & Sacrilegio debere utriusque Matrimonium, & Votum declarari, sed nego in casibus, de quibus hactenus habitus est sermo. Intercurrit enim certa disparitas. Nam ejusmodi adulter duo facit (præter peccatum contra Castitatem) & injurius est suæ uxori, & cooperatur cum stuprata illa ad hoc, ut ipsa sit injuria suo Conjugi. Nec dissimili modo se habet ille Religiosus, nam & violat suum votum, & item cooperatur cum Religiosa suum votum pariter frangente, & licèt sit per unicum actum illas malitias, complectentem, unde ex hoc capite non videatur necessaria major explicatio, tamen non ita est, quia ex se violare, & cooperari ad violationem faciendam ab alio, si non sunt malitiæ diversæ specie morali, certè diversissimæ sunt, quoad conceptionem hominum, hoc est, ut cognita una, non statim cognoscatur, seu intelligatur alia. Nam inde fit, ut nisi pœnitens se magis explicet, dicatque utriusque matrimonium, & votum, non fateatur suum peccatum, sed aliud, ut in simili diximus *n.* 61. Confessarius enim, dū solùm audit; adulterium commisi, Votum fregi, ex vi horum verborum adulterium tuum, & fractionem voti tui intelligit, non verò cooperationem ad adulterium, vel fractionem alterius. Non sic in casu nostræ doctrinæ: dicendo enim v.g. Volui unico actu occidere, vel occidi multos ejusdem generis v.g. Sæculares, ex vi horum verborum explico satis superque meum peccatum, ejusque specificam malitiam, quam ego commisi.

§. X. *De mediis, quæ assumuntur ad peccatum.*

66 Triplicis generis esse possunt media. Primò indifferentia, ut ambulare, conscendere equum, &c. ad occidendum. Secundò mala, sed diversæ speciei à peccato, quod ultimo intenditur, ut furari ad finem occidendi, Magos consulere ad adulterandum. Tertiò mala, sed ejusdem speciei: ut turpiter colloqui, osculari, tangere ad fornicandum.

67 Quoad media primi generis non est necesse explicare, quænam media fuerint assumpta ad peccandum. Unde in prædicto exemplo satis est dicere. Conatus sum inimicum occidere. Præparavi media ad illum occidendum. Ita Coninch. *de pœnit. d.* 7. *dub.* 7.

68 Quoad illa, quæ secundi sunt generis, necesse est omnino ex Coninch. ibid ejusmodi media declarare: siquidem habent malitiam diversam specie, novumque specie peccatum committitur. Qua ratione hæc media, separatimne, an conjunctim cum fine sint necessariò explicanda, dicam infra §. *seq.*

69 Huc reduco si fortè quis medium adhibeat, aliquem inducendo ut ab ipso adjuvetur ad peccandum, v.g. ad occidendum, certè tunc id esse explicandum tanquam directam inductionem proximi ad peccatum non est dubium, ex eodem ibid. juxta ea, quæ infra dicentur §. 7. *de scandalo*.

70 Quid, si multorum opera usus es? debesne explicare horum numerum, vel conditionem? Resp. cum de Lug. *d.* 19. *de pœn. sect.* 11. *n.* 476. satis esse si dicatur in confuso, *Usus sum opera multorum ad tale peccatum, v.g. ad occidendum meum inimicum*, sine necessitate numerandi personas, vel explicandi personarum conditiones. Excipe unum casum in conditione, & alterum in numero.

71 In conditione, quando ratione actionis talis personæ inductæ, peccatum, ad quod inducis, differret specie: v.g. usus es opera filii ad occidendum Patrem tuum inimicum; duo specie peccata commisisti, utraque confitenda, alterum est homicidium, alterum est parricidium, ad quod directè induxisti filium. In numero: quando ratione distantiæ temporis, juxta superius dicta §. 5. *num.* 4. multiplicata numero fuerunt tua peccata; v.g. si induxisti nunc Petrum initio anni, & Paulum in fine ejusdem anni ad occidendum, tunc sunt duo actus peccaminosi numero distincti distinctim aperiendi; at si induxisti simul in eodem actu plures, vel separatim, sed unum dependenter ab alio, ita ut juxta supradicta §. 5. & 6. non judicentur plures numero actus in genere moris, tunc, cùm sit unum moraliter peccatum, satis est, ut, dixi, dicere, *Plures induxi unico actu*, &c.

72 Jam quoad media tertii generis, est distinguendum; si enim principalis actus vel non est subsecutus vel intentio fuit sistere in illis: sunt speciatim explicandi: v.g. aliquis turpiter colloquitur, vel osculatur sine animo fornicandi, vel si cum animo, certè non subsequuta est fornicatio, debet illa colloquia, illaque oscula cum eo animo exhibita fateri. Ratio est quia sunt ex se peccata, nec nisi ea in particulari aperiendo explicari possunt. Si verò principalis actus intendatur, sequaturque: satis est ipsum actum fateri: v.g. si quis quampiam turpiter tangat, osculeturque ante ipsum actum copulæ, immò & post copulam prosequatur oscula, tactus, &c. sine ordine ad aliam secundam copulam. Dico satis esse, ex probabili sententia, si dicat, *Semel fornicatus sum*. Ita Nav. aliique citati à de Lugo *d.* 16. *sect.* 16. *à n.* 555. & Merolla *t.* 1. *d.* 2. *c.* 9. *dub.* 3. *n.* 42. Ratio est: quia in ipso principali actu satis explicantur ea præcedentia, vel consequentia, quæ actum comitari consueverunt, quæque actum ipsum non extrahunt ad aliam speciem: nam hæc ad summum aggravant intrà eandem, quæ non sunt necessariò explicanda, ut paulò post dicetur §. 18. *de circunstantiis aggravantibus*. Dixi, sine ordine ad aliam secundam copulam: tunc enim certò essent explicanda: quia jam committis aliud numero peccatum.

§. XI. *De fine peccaminoso, vel non peccaminoso.*

73 Diximus de mediis, dicamus nunc de fine, exemplumque claritatis gratia sit ejusmodi. Sit, qui omittat Missam die festo ad finem furandi, vel studendi; debetne manifestari talis finis in Confessione? idem solet quæri in quocumque actu commissionis, ut si quis furetur propter adulterium, vel propter studium; debetne studium & adulterium explicare?

74 Dico, si finis sit ex se pravus; debet explicari: si verò non sit ex se pravus, nequaquam debet. Ita Suar. *de pœn. d.* 22. *sect.* 4. *n.* 8. aliique passim. Ratio est, quia in priore casu duplex adest specie malitia, in posteriore dumtaxat una. Quare in casibus propositis, si Missam relinquas, vel ut fureris vel ut studeas; satis est, si dicas; te Sacro non interfuisse, vel esse furatum: si verò ut adulterium patrares; tum furtum, vel Missa, tum adulterium tibi est omninò explicandum.

75 At quando utrumque est aperiendum, potestne id separatim fieri, in hunc modum, *Furatus sum*, & insuper, *Habui animum adulterandi*? Resp. in duobus eventibus procedere hoc dubium posset. Primò in casu, quo prima vice ea duo peccata confitearis. In secundo casu, quo prima vice unum ex his fassus es, oblitus inculpabiliter alterius; velis postea illud, quod oblitus fuisti, confiteri.

76 In priore casu. Dico non posse separatim aperiri. Ita de Lug. *de pœn. d.* 19. *n.* 652. contra Suar. *de pœn. d.* 22. *sect.* 2. *n.* 9. Ratio est, quia non explicares peccatum, quod fecisti, sed significares te duo peccata patrasse, quod non est verum; Sacerdos enim dum audit te furatum esse, & deinde te voluisse adulterium; ex tuo modo loquendi duo numero peccata concipit commisisse, cùm tamen tu unum numero, cum duplici illa malitia, commiseris.

77 In casu posteriore. Dico aperiri posse separatim: & sic, quia in prima Confessione jam dixi me v.g. furatum esse: satis habuero, si in secunda Confessione dicam, *Habui animum adulterandi*. Ita Sanch. *l.* 4. *in Decal. c.* 1. *n.* 24. *aliique plures* apud Bonac. *disp.* 5. *de Sacr. q.* 5. *sect.* 2. *p.* 2. §. 3. *diff.* 1. *n.* 9. Ratio est, quia jam subdidi clavibus primam malitiam: satis igitur erit, si posteà explicem secundam. Est autem adhibenda limitatio quædam, quam mox afferam *n.* 81.

78 Dices. At sic significabo, me duo peccata commisisse, sicuti modò significabam in prima Confessione. Respondeo non ita esse: nam quando illa separatio fit in eadem Confessione; ego ex modo loquendi significo me duo peccata commisisse: at quando id facio in secun-

secunda Confessione; non significo me commisisse duo peccata, sed præscindo: possum enim secunda vice confiteri idem peccatum, quod aliàs sum confessus, atque ideò dum dico me adulterium voluisse; non significo me adulterium solùm voluisse, ut ex modo loquendi significabam in prima Confessione.

§. XII. *An peccatum continens multas specie malitias dividi in Confessione possit?*

79 EX proximè dictis solvitur celebris illa, & universalis dubitatio, an malitiæ, seu circunstantiæ, quæ necessariò in Confessione sunt explicandæ, aperiri queant separatim: v.g. qui habet votum castitatis, peccatque contra ipsum, utrùm possit dividendo peccatum, sic se accusare: *Peccavi contra castitatem*, & insuper *peccavi contra votum à me emissum*: an verò obligetur sic unitim loqui, *voti castitatis à me emissi reus, contra ipsum deliqui*.

80 Dico simili ratione, ut §. *prac.* diximus, posse nos hìc dubitare. Primò in casu primæ Confessionis, Secundò in casu secundæ Confessionis, quando fortè in prima alicujus necessariæ circunstantiæ fueris inculpabiliter oblitus. Et simili quidem responsione, Dico in priore casu non posse, posse verò in posteriore. Rationes sunt eædem, *eodem superiore §.* à nobis allatæ.

81 Supponimus tamen tum ibi, tum hìc malitiam non explicatam in prima, posse solam explicari sufficienter in secunda: v.g. in casu voti prædicto, potest: quia dicendo in secunda Confessione, *peccavi contra votum*; tota malitia in prima Confessione omissa declaratur. At in peccato v.g. violentiæ non potest. Si enim quis exempli causa, violenter puellam cognovit, & in prima Confessione dixit, *se cognovisse puellam*: si in secunda dicat, *se violentum in quamdam personam fuisse*; non sufficienter explicat peccatum in ultima specie à se commissum: violentum enim esse contra aliquem, est quid genericum ad violentum in re, in persona, in honore.

§. XIII. *An peccatum complectens plures numero malitias dividi in Confessione possit?*

82 SEd jam suboritur alia dubitatio. Diximus de separatione malitiarum specie distinctarum: quid de divisione numerica? Aliquis v.g. unico ictu duos homines interemit: potestne se accusare in hunc modum? *Occidi unum hominem*, & deinde, *Occidi alium hominem*. Sic etiam si fortè eripuerit quis centum aureos, licetne sic fateri? *Furatus sum quinquaginta*, *& mox alia quinquaginta*.

83 Dico in prima, eademque Confessione non licere. Ita Vasquez *q.91. de pœn. art.1. dub.3.* quia juxta supra dicta non explicaretur peccatum commissum; sed duo peccata, quæ commissa non sunt. Superest ergo solùm decernere de secunda Confessione, quando fortè quis in prima inculpatè, & sine dolo fassus est suum peccatum sub una malitia, sed deinde recordatus vult aliam confiteri: potestne hanc solam manifestare? Dico itidem cum de Lugo *de pœn. disp.16. sect.16. c.660.* juxta superiùs dicta posse, sed sub limitatione allata *n.81.* idest quando in secunda Confessione explicari potest malitia omissa, sine mentione, seu sine consortio alterius jam manifestatæ. Ratio est eadem ac ibid. dicta.

84 Hinc collige, quia in homicidio duorum uno ictu perpetrato, violatum est duplex jus duorum hominum; licebit tibi in secunda Confessione dicere tantùm, *Occidi hominem*: quia satis explicabis malitiam nondum clavibus subditam. Ita etiam in unico furto, quod graviter læsit duos: propter eandem rationem. At in furto centum aureorum v.g. quo læsisti jus fortunarum unius tantùm hominis: si in prima Confessione dixisti, *te furatum esse quinquaginta*, & deinde in secunda, *te alia quinquaginta esse furatum*; non satis explicares peccatum tuum: quia explicares à te violatum esse jus fortunarum in quinquaginta, quod nunquam fuit: necesse igitur tunc erit aperire iterùm peccatum tuum, idest *furatum esse centum aureos*. Expeditiùs te gessisses, si in prima Confessione dixisses, *te furatum esse materiam gravem*: nam ad aliud deinde non obligareris. Sed de hac re dicetur infra *c.8. §.1.*

§. XIV. *De peccatis ex ignorantia.*

85 QUi ex ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili delinquit, ejusdem speciei peccatum committit, atque, is qui scienter. Ita Sanch. *l.1. in Dec. c.17. n.22.* Suar. *de pœn. disp.22. sect.4. n.14.* Vasquez *t.2. disp.11.* qui limitat in infidelitate. Ratio est, quia similiter malitia in utroque casu ex eodem objecto sumitur: exemplis rem clariùs proponamus. Dicimus ejusdem speciei homicidium fecisse eum, qui occidit, quem sciebat esse hominem, & qui occidit, quem ex negligentia mortaliter culpabili non cognovit esse hominem, sed putavit v.g. esse feram. Eodem modo qui Sacro interesse die festivo negligit, sive id ex consilio faciat; sive faciat ignoranter, cùm tamen advertat grave debitum inquirendi, nec velit, cùm possit inquirere; in idem specie peccatum incidit. Quare in utroque, & simili quocunque casu sufficit hoc modo se reum in Confessione facere: *Homicidium commisi*, *Missæ non interfui die festo*, &c.

86 Adverte tamen in duobus casibus esse ignorantiam explicandam. Primò quando ignorantia excusat ab incurrenda censura, quæ subinde imponitur violanti scienter, & temerè aliquod præceptum, ex Sanch. *ib.* Secundò ex eodem ibid. quando ob ignorantiam aliquis exponitur periculo in alia specie delinquendi, v.g. si ignoret statum fœminæ, quam quis cognoscit: tunc enim se exponit periculo adulterii, vel sacrilegii, si nupta, vel Deo sacra sit.

87 Petes, ignorantia affectata, qua quis consultò vult laborare, ut liberiùs peccet, v.g. vult ignorare hunc esse diem festum, ut sine remorsu negligat Sacrum, vel opera servilia exerceat: estne ejusmodi affectus in Confessione aperiendus? Resp. non ita: quia id nec mutat speciem, immò nec notabiliter aggravat. Ita de Lugo *de pœnit. disp.16. sect.4. §.7. n.183.* contra Sanchez.

§. XV. *De peccatis ex Conscientia erronea.*

88 QUi item peccat ex conscientia erronea regulariter non obligatur id explicare: Ita Sanc. *l.1. in Eccl. Pr. c.11. n.5.* v.g. putat quis hodie esse diem festum, & tamen non interest Sacro: satis est Sacerdoti si dicat *se non interfuisse Sacro die festivo*. Si projecit in flumen plumbum, credens esse aurum alienum, satis est si fateatur *se projecisse alienum aurum*, intelligens corde aurum putativum, &c. si sibi persuadens hodie esse jejunium ex præcepto, cùm tamen non jejunet; sufficit dicere, *violavi jejunii præceptum*, & sic de similibus. Ratio horum est, quia hæc in objecto habent eandem specie malitiam.

89 Dixi (regulariter) quia interdum illa conscientia erronea est explicanda, ex de Lugo *disp.16. de pœn. sect.4. n.504.* propter censuram, vel propter reservationem peccato fortè connexam. Nam nec censura, nec consequenter reservatio peccati incurritur ex peccato contra conscientiam erroneam perpetrato; v. g. percutit quis Petrum credens esse Clericum, cùm tamen Clericus non sit; verè non incurrit excommunicationem Canonis, *Si quis suadente*. Item peccat quis peccato v. g. perjurii putans perjurium in sua diœcesi esse reservatum, cùm tamen de facto non sit; verè non committit peccatum reservatum. Idem esset, si quis, putans furari unum obolum esse peccatum mortale, & reservatum, (quia fortè in illa diœcesi furtum mortale est casus reservatus) obolum furetur; idem, inquam, esset: nam licèt ex conscientia erronea hic mortaliter peccaret; tamen non incurreret in peccatum reservatum: quia reservatio est odiosa, unde cadere solùm debet supra furtum ex se, & ex objecto mortale: Adde ex ratione fieri saltem dubium, an tale peccatum sit reservatum: ergo jure reservatum non erit, quia nonnisi peccata certa de facto reservantur. Ita Suarez, *de Cens. disp.40. sect.6. n.5. & to.2. de Relig. l.4. c.5. n.15.* Hurtad. *de pœn. disp.11. dub.9.* Sà *V. casus reservati, n.5.* Sanchez, *l.1. in Dec. c.10. n.74.* apud de Lugo *de pœn. disp.29. sect.2. n.18.*

90 Rursus conscientia erronea est interdum explicanda ad cognoscendum ipsum peccatum. Ita de Lugo *de pœn. disp.16. sect.12. n.504.* Si enim puer v. g. fateretur se non jejunasse die Vigiliæ, & nihil aliud addat; Confessor judicabit hunc non peccasse: dicat ergo puer *se credidisse fuisse obligatum*.

91 Denique expedit hanc circunstantiam sæpissimè explicari à pœnitente, ut nimirum instruatur de veritate à Confessario.

92 Petes: Si quis ea laboret conscientia erronea, ut nesciat an id, quod committit, sit peccatum mortale, an veniale; obligaturne, hujusmodi conscientiam palàm facere Sacerdoti? Resp. id dependere ex ea quæstione, qua universaliter quæritur, an quando quis aliquid facit contra conscientiam dictantem aliquid esse peccatum confusè, non determinando an sit mortale, vel veniale, peccet mortaliter, an solùm venialiter? Quoniam ergo Valentia *to.2. disp.2. q.14. p.4.* Navarrus *in manuali, præludio, 9. num.9.* probabiliter docent, tunc solùm peccari venialiter, quia tunc solùm peccatur secundùm communem malitiæ rationem peccato veniali, & mortali; quæ cum abstrahat ab utroque, imperfecta erit in genere moris, & consequenter non mortalis, ideò non erit obligatio id confitendi.

93 Scio Vasq. *in t.2. disp.59. c.3. n.10.* Sanch. *in Dec. l.1. c.11. n.7.* aliosque, tenere tunc peccari mortaliter. Primò, quia cùm sine alio examine tunc peccet, exponit se periculo peccandi mortaliter. Secundò, quia virtualiter vult illud agere, qualecumque fuerit, etiam mortale. Sed licèt hoc sit probabiliter dictum; tamen his rationibus responderi posset. Ad primam, dicendo eum peccaturum quidem mortaliter, si tamen tale periculum adverteret, vel adverteret se posse, ac sub pœna mortalis peccati, se debere melius examen adhibere: verùm ita non essemus in casu, in quo solùm quærimus id, quod in praxi communiter solet contingere, quando scilicet conscientiæ operanti non offertur nisi ratio illa communis peccati sine accessu alterius obligationis. Ad secundam ergo virtualiter eum velle qualecumque etiam mortale: Sed ajo potius velle à mortali abstrahere: nam solùm vult id, quod abstrahit ab utroque, atque ideò culpam imperfectam in genere culpæ; quæ non potest esse, nisi imperfectè gravis, atque adeò non gravis. Tria exempla hìc non nemo ponit. Verric. *tr.2. q.mor. 7.* quæ si probarentur à doctis, Fidelibus valdè faverent. Primò si Rusticus sciat esse peccatum, jurare falsum in materia jocosa, sed nunquam dubitavit, mortale ne, an veniale. Secundò si quis ita genericè dicat; Potiùs volo peccare, quàm mori. Tertiò si quis ita cupiat, volo furari illum librum, nec cogitat, quanti ille liber valeat. Hi enim tres (*inquit*) peccant venialiter, quia non apprehendunt objectum esse grave.

§. XVI.

§. XVI. *De peccante contra praeceptum Superioris.*

94 NOn est specie diversum, atque adeò nec specialiter explicandum peccatum, quo quis violat praeceptum unius Superioris, ab eo peccato, quo quis violat praeceptum alterius: v.g. si Rex, Pontifex, vel Episcopus, seu, si lex Humana, vel Divina idem praecipiant. Ita Sanch. *l.9. de matr. disp.*15. *n.*6. Salas 1.*to.in* 1.2.*tract.*13.*disp.*3.*sect.*2. Vasq. 1.*to.*1. *in* 1.2. *disp.*98.*c.*1. Ratio est, quia si ex eodem motivo virtutis praecipiunt, materialiter se habet diversitas Superiorum. Si ex diverso motivo; jam aderit diversitas specifica, ut modò dicam, non quidem sumpta à diversitate Superiorum, quae diversitas etiam hìc habebit se materialiter, sed à motivorum diversitate.

95 Quid igitur, si diversi Superiores, vel etiam unus, & idem diversis virtutum motivis aliquid praecipiant? Respondeo tum fore diversas species, adeòque Confessori patefaciendas. Ita iidem v. g. idem vel diversi Superiores praecipiant Missam audiri ob virtutem Religionis, at Jejunium praecipiant ob virtutem Temperantiae, sanè violatio Praecepti de Missa, & violatio praecepti de Jejunio specie morali different.

96 Verùm unde colligam, Superiores sub diverso virtutum, vel sub eodem motivo praecipere? Respondeo ex duobus capitibus, quae si rectè perpendantur, ad idem reducuntur. Primò ex ipso actu, qui praecipitur: Superiores enim quando praecipiunt aliquem actum virtutis, semper intendunt honestatem talis virtutis; ex de Lugo *disp.*16. *de paen. sect.*5.*g.*2. *num.*157. v.g. Pontifex Summus jubet audiri Missam tali die. Quia audire Missam est actus virtutis Religionis; censendus est intendere honestatem ejusdem virtutis Religionis, & ex motivo ipsius talem actum praecipere. Pari modo si praecipiat Jejunium in Quadragesima, vel Vigilia: quia actus jejunandi est actus Virtutis Temperantiae; censendus est ex eodem motivo Temperantiae principaliter praecipere: estò etiam ex alio fine minus principaliter, v. g. ad colendam Christi Passionem, vel ad Sancti alicujus reverentiam, id quod ad virtutem Religionis spectat, moveatur. Quia tamen finis minus principalis, quoad illud, de quo agimus, nisi expressè jubeatur, in considerationem non venit; ideò speciem peccati non attribuit. Ita idem ibid.

97 Secundò ex ipsa materia, in qua Superioris praeceptum versatur. Ut in iisdem exemplis, quia auditio Missae est in materia pertinente ad Religionem, Jejunium in materia pertinente ad Temperantiam; Missa ex motivo Religionis, Jejunium ex motivo Temperantiae praecipitur. Sic idem de Lugo, *ibid.* & *num.*255.

98 Ex dictis collige, cur quando idem Superior eandem rem pluries, seu per plura numero praecepta praecipit, si non pareatur, unum peccatum committitur, non plura: ratio enim est ex Sanchez, *cit. l.*9. *de matr. disp.*15. *n.*6. quia ex uno eodemque motivo procedit. Hinc si quis non audiat Sacrum die Dominico, in quem fortè incidit Festum Sancti Apostoli, unum peccatum committit. Si quis non jejunet die Vigiliae, in qua concurrit dies Quatuor Temporum, semel item delinquit. Ratio est supradicta, quia tunc Superior ex uno tantùm motivo, Missam; & ex uno, Jejunium praecepisse censendus est.

99 Illud hìc diligenter nota cum de Lugo citato *de paenit. disp.*26. *sect.*5. *nu.* 255. maximum esse discrimen inter violationem praeceptorum praedictam, & violationem Voti. Nam materia praecepta in transgrediente praeceptum debet in Confessione explicari, quia ex materia cognoscitur, ut modò dictum est, in qua specie sit actus praeceptus: v.g. non satis est dicere: *Non obtemperavi Ecclesiae praecepto*; dicendum enim est: *Non obtemperavi Ecclesiae praecipienti Missam, vel jejunium*: nam prius est peccatum contra Religionem, contra Temperantiam posterius. At verò cùm omnia vota solùm concipiantur, & obligent propter motivum colendi Deum, atque adeò Religionis; satis est dicere. *Non servavi votum in re gravi*; sine necessitate materiam explicandi, nisi aliud fortè peccatum in voti fractione includatur, ut si ille, qui vovit audire Missam die Dominico, non audisset: tunc enim & votum, & praeceptum Ecclesiae violans duo peccata committit, contra duas ultimas species Religionis, nempè contra obligationem ex voto, & obligationem ex praecepto, ut omnes fatentur, & nos dicemus infra *c.*3. §.2. *n.*20.

De Multiplicatione Censurarum ratione plurium praeceptorum.

Petes: Quid de multiplicatione Censurarum ex diversitate praecipientium sub censura? Prohibent v. gr. Summus Pontifex, & Episcopus eundem actum V.G. incestum sub excommunicatione latae sententiae, duplicemne excommunicationem utramque confitendam incurrit, qui committit incestum?

Resp. sub necessaria distinctione Suar. Coninc. aliique, quos sequitur, citatque Bonac. *de Cens. in Comm. d. p. q. p. d.*5. *à n.*11. Una incurritur excommunicatio (idem dic in aliis censuris, poenisque) si superiores sunt inaequalis potestatis, Summus Pontifex v. g. & Episcopus, qui non intendant condere novum jus, sed alterius confirmare. Una item, si idem Superior, v. g. Summus Pontifex eandem excommunicationem bis, ter, pluries repeteret. Una item, si sint Superiores ejusdem, seu aequalis in eadem communitate potestatis, v. g. Episcopus praecessor, & Episcopus successor, etiam si novum jus constituere profiterentur. Ratio horum est, quia in his casibus una, eademque censura firmatur, seu repetitur.

At verò, si Superiores sint inaequalis potestatis, v. g. Summus Pontifex, & Episcopus, censuramque alicui actui adnectant, & novum jus condere, ex verbis legis colligatur, plures censurae incurruntur, utique omnes Confessori propalandae, etiam si illi Superiores moverentur uno, eodemque motivo. Ratio est, quia tunc subditus delinquens contumax est contra plures potestates, illis non obediendo, cui inobedientiae sua quaelibet excommunicatio est adnexa.

De multiplicatione Reservationum ejusdem peccati.

Quid, si plures Superiores reservent idem peccatum? Id enim hac occasione scire operae pretium erit, ut possint nimirum cognosci, cujusnam Superioris licentia requiratur ad illud absolvendum. Resp. non absimili distinctione. Si enim Superiores inaequalis potestatis novum jus non condant, vel, si idem Superior pluries repetat reservationem illam, vel si Superiorum aequalis potestatis quilibet, hoc est Successor, & Praedecessor reservat idem peccatum, etiam condendo novum jus, una est reservatio, qua restringitur jurisdictio Confessarii, nec est caput, unde reservatio duplex appareat: unde sequitur, quod quolibet ex his Superioribus reservationem auferente, jam casus non remanet reservatus.

At si Superiores sint inaequalis potestatis volentes condere suam quisque, atque adeò novam reservationem, id quod pari modo ex verbis legis colligi debet, ut quando unus independenter ab alio reservat id peccatum, plures erunt reservationes. Ratio est quia tunc jurisdictio Confessarii restringitur, & veluti ligatur à duabus potestatibus legitimis, ut supponimus, quae scilicet restringere legitimè possunt; nam propterea uterque ex his Superioribus suam restrictionem auferre debebit, secus, altero non auferente, altera reservatio, seu ligamen insolutum remaneat, necesse est.

Illud item hìc consequenter de praedictis diversis reservationibus universaliter scire oportet. Nam si inferior, Episcopus v. g. concederet, te posse absolvere à suis reservatis, tolleretur restrictio facta ab Episcopo, sed adhuc remaneret illa facta à Summo Pontifice, ut ex se constat. Sed quid, si contra, si Summus nimirum Pontifex idem concederet? Resp. tunc esse diligenter distinguendum. Si enim Summus Pontifex sic v. g. tibi Sacerdoti concedat: Do facultatem absolvendi omnes casus, quos ego absolvere possum, tollitur quaecumque reservatio Episcopi, quia Summus Pontifex omnes casus potest absolvere.

Si verò, secundò, sic concedat: Do tibi facultatem absolvendi casus reservatos Pontifici Summo, hoc est casus quos hìc tibi reservavit. Puto esse subdistinguendum. Nam si est idem casus, v. g. incestum eundem reservavit sibi Summus Pontifex, & eundem incestum reservavit Episcopus novum jus condendo, tollitur omnis reservatio, & à te poterit absolvi. Ratio est, quia, si Summus Pontifex tibi concedit talem incestum te posse absolvere, nequit Episcopus, qui est inferior, restringere eam jurisdictionem, quam tibi Summus Pontifex amplè concedit. At si sint diversi casus; v. gr. Summus Pontifex reservat sibi incestum, at Episcopus reservat adulterium, tunc censeo te non posse absolvere ab adulterio, sine Episcopi facultate. Ratio est in promptu. In hoc enim secundo modo concessionis Summus Pontifex tibi non concedit nisi casus, quos ipse Sumus Pontifex sibi reservavit: at hoc adulterium non est Pontifici reservatum, ergo illud nequaquam tibi concedit. Quòd si Papa concedat sequenti tertio modo. Concedo tibi, ut possis absolvere omnes casus Pontificios, dubium erit, an concessio sit primo, an secundo modo ex dictis. Quid ergo erit statuendum?

Resp. salva meliore sententia, statuendum esse, concessionem esse amplam, & instar primi modi, atque adeò tolli omnem reservationem. Ratio est, quia hoc est Privilegium, quod in nullius praejudicium vergit, estque animabus favorabile, & est de concessione potestatis, quare amplè erit interpretandum.

Ex hac Doctrina sequitur, quòd quando per Bullam concessit Pontifex Mendicantibus, ut absolverent ab omnibus casibus Pontificiis, concessit etiam ut possent ab iis, quos sibi fortè Episcopi reservant. Nam ejusmodi ampla concessio facit sensum primo modo dictum, nisi tamen fuerint à Clemente VIII. & ab Urbano item VIII. restricti, de qua re non est hìc disputandi locus.

§. XVII. *De Scandalo.*

100 QUando quis directè intendit peccatum proximi, sive ex desiderio ruinae spiritualis ipsius proximi, quod rarum est in Hominibus, in diabolis commune: si ob suam commoditatem, aliumve finem, quod frequentissimum est apud Homines; dicitur Scandalum directum. Et sine dubio per omnes Doctores apud de Lugo *de paen. disp.*16. *sect.*4. §.2. *à n.*157. id peccatum est specie diversum ab aliis, & debet specialiter in Confessione palàm fieri, debetque species peccati, ad quod inducitur, proximus, explicari.

cari. Ita idem *ibid. num.* 157. Si quis ergo loquatur v.g. turpia, ut socius incidat in eas turpitudines, oportet explicare ad quæ turpia inducere tentabat, ad adulterium ne, an ad stuprum, &c. Ratio est, quia non solùm peccatum talis Scandali est contra charitatem debitam proximo, sed etiam contra virtutem oppositam, eadem enim Castitatis virtus, quæ obligat me directè ad Castitatem in mea persona custodiendam; obligat indirectè, ne ex industria procurem proximum à Castitatis virtute deiicere.

101 Quando autem quis nec intendit ruinam proximi spiritualem, nec ejus lapsum, nec eo fine aliquod malum, seu speciem mali habens patrat, quamvis prævideat, fore ut ex suo facto alii decidant; dicitur Scandalum indirectum, & non directè volitum. Dixi (malum, seu speciem mali habens:) nam si bonum, seu non malum, nec speciem mali ex se habens facias, ex quo alii causam peccandi sumant, quamvis tamen id prævideas, non peccas: cùm ipsis tunc, ipsorumque malitiæ imputetur, si peccent. Jam ergo de hoc indirecto Scandalo in controversiam cadunt duo. Primò an sit peccatum specie distinctum ab aliis, aperiendumque in Confessione. Secundò quomodo, & quibus circunstantiis sit aperiendum.

102 Quoad Primum fatemur omnes, cum de Lugo *ibid. nu.* 159. esse peccatum specie distinctum. Ratio est, quia per hoc Scandalum, quamvis indirectum, jam es causa injusta damni, seu peccati proximi, à qua ex obligatione virtutis Charitatis, ne scilicet labatur proximus, debes abstinere.

103 Solùm duo adverte. Primò quod meritò nonnulli eum Salas *to.2. in p.2. tract.13. disp.5. sect.15. n.132. & 133.* docent, tunc solùm contrahi à nobis malitiam talis Scandali, quando nostro facto, aut verbo proximum conjicimus in gravem difficultatem, & tentationem, cui difficillimè possit is resistere: id quod profectò, frequenter usuvenire, difficile est. Secundò, quod jure aliqui item cum Sanch. *l.1. in Decal. c.6. n.7.* docent, multos excusari à prædicto peccato Scandali, atque adeò à tali circunstantia fatenda: quia vel ipsi tam pravi sunt, ut eorum malum exemplum parum noceat, vel qui inducuntur, tam faciles sunt, proclivesque ad peccandum; ut qui suo exemplo occasionem illis obtulit, non censeatur eos moraliter inducere.

104 Quoad secundum, idest posito, quòd quis verè talem malitiam indirecti scandali contraxit, qua ratione se gerere in Confessione debeat; tria sunt decernenda. Primò an sint tunc explicandæ species peccatorum, ad quas proximus inducitur. Secundò an numerus personarum inductarum ex eodem facto. Tertiò an conditio personarum: ut si inductio fit ad turpia, an explicandum sit inductum fuisse Sacerdotem, conjugatum, solutum, &c.

105 Primò igitur quærimus an in Scandalo, quando non intenditur; licèt prævideatur peccatum proximi, sit necessariò patefacienda species peccati, ad quam proximus inducitur? Respondent aliqui non esse. Ita de Lugo *disp.16. de pœn. sect.4. §.2. à n.159.* contra Sanchez, Vasquez, & Coninchum. Si igitur loquereris quis sive de adulterio, sive de homicidio, ex qua locutione moveatur socius, per hoc Scandalum indirectum, ad peccandum, satis erit (quantum est ex hoc capite) dicere *se fuisse per Scandalum causam peccati alterius.* Ratio est quia tunc ejusmodi Scandalum solùm est contra Charitatem debitam proximo, qua non debet quis illi esse occasio peccati, non autem contra alias virtutes particulares, quæ nos non obligant, saltem graviter, ut vitia contraria in aliis impediamus, sed solùm, ut illis positivè ejusmodi vitia non suadeamus, vel mandemus.

Dixi (quantum est ex hoc capite, idest Scandalo,) quia certum est, explicandas esse species sui peccati, quando quis dum de suo adulterio, vel stupro, vel homicidio, vel similibus sermonem miscet illa, vel illorum aliqua concupiscit, ut infrà suo loco *c.7. §.2.* dicemus.

106 Secundò quærimus, an quando eodem facto, vel iisdem verbis es causa ruinæ multorum per prædictum scandalum, debeas numerum ipsorum explicare? Resp. non debere. Ita idem *ibid. sect.3. n.135.* siquidem satis erit, sic te accusare, *Fui causa, mea turpi locutione* v.gr. *ut multi ruerent in peccatum.* Hanc doctrinam, ejusdemque rationem dedimus supra §.9. cùm de pluralitate individuali malitiæ in eodem actu disputavimus. Non autem rectè diceres *te fuisse causam, ut quidam rueret,* si multos induxisti: non rectè, inquam, quia tunc non fatereris peccatum, quod commisisti, ut *ibid. sup. nu.* 16. in simili explicuimus.

107 Tertiò denique quærimus, an in eodem indirecto Scandalo oporteat explicari conditionem personæ, v.g. inductum ad turpia fuisse solutum, conjugatum, Deo sacrum, &c. Respondent etiam ad hoc aliqui non oportere. Ita de Lugo *disp.16. sect.4. n.167.* contra Sanchez, Bonacinam, Fill. aliosque, satis enim superque erit dicere: *Scandalo fui multis,* &c. Ratio est quia peccatum, quod tunc committitur à tali inducente, solùm est contra Charitatem, ut modò *n.*105 diximus, quare conditio personæ inductæ nihil addit respectu inducentis.

De inducente, seu sollicitante fœminam v.g. cùm quis peccavit, an debeat explicare, si fuit primus ad inducendum, quod huc spectare videtur; dicemus infra de simplici fornicatione *c.7. §.4. n.24.*

§. XVIII. *De Circunstantiis aggravantibus.*

108 Adduntur interdum humanis actionibus aliquæ circunstantiæ, quæ dictas actiones in alia morali specie ab ea, quam ex se habent, constituunt. Aliquando tamen ita adduntur, ut illas aggravent quidem secundùm hominum prudentum existimationem vel diminuant, sed non extrahant ad aliam speciem. Ita Castrop. Coninch. de Lugo mox citandi, aliique passim. Exempla prioris sunt. Habet rem quis cum puella: est simplex fornicatio contra Castitatem: at verò si addatur, talem non esse liberam, sed conjugatam; præter speciem simplicis fornicationis, habebit talis congressus alteram speciem, idest adulterii contra justitiam. Quod si addatur, esse consanguineam, vel virginem, invitam, vel professam; erit insuper incestus, vel stuprum, vel sacrilegium. Simili modo furari rem alienam, est peccatum injustitiæ: quòd si res sit sacra: erit insuper & peccatum Sacrilegii.

109 Exempla posterioris sunt. Furetur si quis decem aureos, committit peccatum contra justitiam: at si addatur major quantitas, quæ auferatur, v.g. si furetur viginti, aggravabitur quidem prædictum furtum, sed à specie furti non extrahetur. Sicuti etiam si quis furetur quinque aureos; diminuetur peccatum, sed intrà eandem furti speciem. Eodem pariter modo occidere cum intenso odio pluribus, vel paucioribus vulneribus, in die Festo, vel Feriato, continet quidem circunstantias aggravantes, vel minuentes, sed intrà unam, eandemque speciem.

110 Regulam autem ad discernendum, quænam circunstantiæ mutent speciem, quæ verò solùm aggravent, minuantve, difficile est ex Coninch. *disp.7. n.5.* (cum simus in speciebus moralibus) exactè dare: variique Doctores variè philosophantur. Illa videtur brevis, & expedita, quantum nunc pro nostro instituto sufficit, quam P. Joseph Augustinus *in Brevi Notitia, n.33 de Sacr. pœn.* ponit, qui circunstantiam mutantem speciem ex eo cognoscit, quod pertineat ad aliam virtutem, vel vitium: non mutantem verò speciem, ex eo quòd non transferat illam materiam ad aliam virtutem. Quæ verò in particulari transferant, colligendum est ex ipsis materiis, idest ex tractationibus materiarum virtutum, & vitiorum. Adde, item praxim, & usum, ex quo plura sensim doceberis.

Jam verò his tactis, quæstio celebris est, an tales circunstantiæ non solùm mutantes speciem, quod certum est, sed etiam non mutantes, saltem notabiliter aggravantes, diminuentesve aperiri Sacerdoti ex præcepti necessitate debeant?

111 Dico, quamvis probabilissimum sit cum Thoma Sanchez, Suarez, Fagundez, aliisque apud de Lugo mox citandum; quibus adde Coninch. *dicta disp.7. dub.3.* circunstantias notabiliter aggravantes, quia mutant notabiliter judicium Confessarii contra Pœnitentem, esse in Confessione aperiendas: tamen probabile etiam esse cum D.Thom. Valentia, Vasquez, aliisque, quos citat, & sequitur de Lugo *de pœn. disp.16. sect.3.* Fidelibus hanc necessitatem minimè imponendam. Ratio est, quia non est imponendum onus tam grave, nisi constet de Lege illud imponente: at non constat esse aperiendas nisi species, & numerum peccatorum, ex Conc. Trid. *sess.14. c.5.* non verò omnia, quæ quocunque modo Confessarii judicium commutare queant: Alias rationes vide apud Doctores modò citatos.

112 Ex hac doctrina, ut item ex hactenus dictis plura, & valdè utilia inferuntur ad Confessiones expediendas. Quare & ea in sequentibus sigillatim sunt proponenda, & ut facilior Methodus evadat, per singula Decalogi præcepta, pro iis, quæ ad nostrum institutum faciunt, discurrendum.

CAPUT II.

De Confessione Peccatorum circà primum Decalogi præceptum.

§. I. *De peccatis contra Fidem.*

1 Suppono, tanquam indignum controversia, debere in Confessione explicari: An peccatum contra Fidem fuerit solùm externum, an etiam internum cum errore intellectus: v.g. qui adorat Idolum absque errore, quod credat ibi adesse Divinitatem, est Idololatra externus: at cum ejusmodi errore, est item Hæreticus, Ita Sanch. *in Dec. l.2. cap.47. à n.12.* Dum igitur per illum errorem addatur peccatum specie diversum; sine dubio Pœnitentiæ tribunali erit subiiciendum.

2 Jam verò loquendo de ipso Hæresis crimine: Triplici modo posset quis in errores contra fidem incidere. Primò negando, vel deliberatè dubitando de articulis Fidei. Atque hic sufficienter confitetur, si dicat, *se prolapsum in Hæresim*, nec opus habet explicare qualitates errorum, seu articulos, in quibus contra Fidem sensit. Sic Reg. *t.1. l.6. c.4. n.113.* Ratio est, quia quoad hanc præcisam negationem sunt ejusdem speciei, cùm omnia opponantur obligationi credendi objecta per Fidem sufficienter proposita.

3 Secundò posset quis errare contra Fidem non solùm negando, sed etiam addendo aliquid, quod aliam speciem peccati adjungat supra Hæresim, hoc est blasphemiam contra Dei honorem. Ut si quis negat, à Pilato condemnatum fuisse Christum Dominum, est solùm Hæreticus, at si neget Deum esse bonum, vel circà illud ipsum de Pilato dicat justè ab eo Christum Dominum fuisse condemnatum; non solùm est Hæreticus, sed Blasphemus. Id igitur esse expressè Confessori aperiendum, non est ambigendum. Ita Castrop. *t.1. tr.4. disp.2. p.1. n.6.*

4 Tertiò posset quis errare, eandem Fidem non solùm negando, & blas-

& blaſphemando; ſed inſuper volendo acceptare aliquam Sectam Fidei oppoſitam, v.g. Judaiſmum, Paganiſmum, &c. Et tunc id debere explicari, ſaltem pro ipſa praxi, certum judico. Ita idem *ib.* Ratio eſt, quia ſingulæ hæ Sectæ communiter ſupperaddunt Hæreſi, ſeu negationi Fidei aliqua alia peccata ſpecie diverſa ab ipſa Hæreſi. Qui v. g. amplecti vult Judaiſmum, eligit circumcidi, quæ eſt ſpecies ſuperſtitionis. Qui Paganiſmum; vult Idola colere, quæ eſt ſpecies, ſeu peccatum Idololatriæ, &c.

5 Porrò unum ſupereſt decernendum. An teneatur Apoſtata à Fide, Apoſtaſiam in Confeſſione declarare? Explico. Qui ſuſcepit Baptiſmum, ſi fortè cadat in Hæreſim, debetne dicere ſe in Hæreſim eſſe prolapſum poſt ſuſceptum Baptiſmum, an ſatis erit dicere dumtaxat ſe in Hæreſim incidiſſe: quod eſt quærere, An infidelitas ante Baptiſmum, & poſt Baptiſmum concepta, ſpecie differat?

6 Dico cum de Lugo *de pœnit. diſp.* 19. *ſect.* 1. *à n.* 294. contra Suar. Sanchez, aliosque ab eodem citatos, probabile eſſe non differre, quare ſatis eſſe fateri *ſe in Hæreſim fuiſſe prolapſum*. Ratio eſt, quia non apparet, unde ſpecifica differentia ſumi rationabiliter poſſit. Vel enim ſumitur ex eo quòd ſe quis ſubtrahit ab obedientia Fidei; vel quod committat ſpecialem irreverentiam contra eandem Fidem, ſemel in Baptiſmo ſuſceptam. Priùs non aſſert novam ſpeciem, quia probabilius eſt ex Suarez *l.* 4. *in Decal. c.* 1. *n. ult.* in Baptiſmo nullum fieri Votum, aut promiſſionem de obedientia Fidei: & ex altera parte illa negatio univerſalis ſubjectionis ad Deum, quam continet infidelitas, ſatis explicatur, cum quis fatetur *ſe noluiſſe Fidem*. Nec poſterius, quia illa irreverentia eodem modo explicatur, dum dicitur ipſe lapſus in Hæreſim. Adde, cùm quis ſubiicit clavibus peccatum Hæreſis, ſtatim Confeſſor intelligit ejuſmodi peccatum commiſſum poſt Baptiſmum, quia commiſſum ante Baptiſmum non eſt materia Sacramenti Pœnitentiæ; Ergo jam intelligit omnem malitiam, quæ ab ipſo abſolvenda eſt.

§. II. *De ignorantia rerum Fidei.*

7 NOn ſunt plura ſpecie peccata, ſed unicum, ignorare culpabiliter articulos Fidei diverſos; quos non ignorare quis debet, v.g. Trinitatem, Incarnationem, &c. Ita Suar. *d.* 15. *de Fide ſect.* 1. *num.* 7. Ratio eſt, quia licèt objecta materialiter ſpecie differant; ſemper tamen eadem eſt obligatio omnes eas veritates cognoſcendi.

8 Quid, ſi quis neget articulum Fidei, quia illum ex culpa mortaliter gravi ſcire noluit: peccatne eodem ſpecie peccato, quo peccat, cum quis deliberatè negat articulum, quem probè ſcit? Reſpondeo, puto cum Sanch. *l.* 4. *in Dec. c.* 7. *n.* 24. contra Vaſquez 1.2. ab eodem citatum, peccare eodem ſpecie peccato; Quare abundè is confitebitur ſi afferat *ſe negaſſe Fidei articulum*. Ratio eſt, quia talis malitia demum reſolvitur in illud, quòd parvipendatur auctoritas Divina: hanc enim æquè in ordine ad Confeſſionem (quidquid ſit in ordine ad aliud, de quo de Lugo *diſp. de pœn.* 16. *ſect.* 4. *à n.* 193.) parvipendit, qui ſcienter negat, atque qui, cum debeat ſcire, negligit, undè & negat.

Quid noſſe debeat de Fidei Articulis ille, qui abſolvendus eſt, dicam infrà *l.* 7. *c.* 5. *n.* 1.

§. III. *De Peccante cum ſpe veniæ, & reſiſtendo Inſpirationibus.*

9 SI quis dum delinquit, ſpem concipit quòd à Deo Optimo tale peccatum ipſi ritè confitendum remmittetur, vel (quod in idem recidit) proponit illud peccatum, quod actu committit, ſe Sacerdoti ritè manifeſtaturum, cùm non committat peccatum ſpecie diverſum ab eo, qui idem patrat, ſine tali animo, non obligabitur talem ſpem, ſeu talem animum confiteri. Immò ejuſmodi animum potiùs addere circunſtantiam diminuentem peccati gravitatem, quàm aggravantem, docent Doctores. Lege Paulum Comitolum *in reſp. mor. l.* 4. *q.* 52.

10 Idem dic de peccatore contra vehementiſſimam inſpirationem ne peccet; id enim eſto aggravet; nihilominus cùm non mutet ſpeciem, ſatis erit in Confeſſione explicare: *ſe peccaſſe*, ſine neceſſitate addendi id peccatum fuiſſe patratum, interna inſpiratione vehementer contradicente. Ita de Lugo *diſp.* 16. *ſect.* 12. *n.* 514.

11 Idem dic propter paritatem rationis, de peccante contra propoſitum vehementiſſimum non peccandi, ſed citra Votum, vel Juramentum, quia tunc adderetur nova ſpecies, ut ex ſe patet.

§. IV. *De omittente horas Canonicas.*

12 QUi cùm ſit obligatus, de facto omittit Officium Divinum totum unius diei, probabiliter, unum peccatum committit. Sic Navarrus, & alii apud de Lugo *de pæn.* 16. *ſect.* 4. *nu.* 547. unde ſufficit, ſi Pœnitens dicat, *ſe omiſiſſe Officium Divinum ſemel, ſeu graviter deliquiſſe in recitando Officio Divino*. At qui de facto omittit toto anno, v. g. plura peccata committit, quot nimirum ſunt dies anni, & omnia confiteri debet. Sic idem *ibid.* Ratio eſt, quia ſicuti una unius diei recitatio non ordinatur ad aliam; ita una omiſſio recitationis, quo ad unum diem, non ordinatur ad aliam, atque adeò omiſſiones multorum dierum non faciunt unum moraliter peccatum. At in Officio unius diei, una hora ordinatur ad aliam, conſtantque omnes unum Divinum Officium Diurnum.

13 Sed quid de volente omittere? Reſp. qui vult per unicum actum omittere Officium unius diei; unum numero peccatum committit: & item qui vult per unicum ſimilem actum omittere Officium v.g. unius anni, unum item numero peccatum facit, ſatiſque fatebitur ſi dicat, *volui omittere Officium unius anni*, non autem ſatis eſt dicere. *Volui omittere Officium*, quia ſic Sacerdos intelligeret Officium unius diei, ut ſupra in ſimili dictum eſt, *cap.* 1. §. 9.

§. V. *De ſuperſtitione, & ſimilibus.*

14 SUperſtitio, quantum facit ad nos, duplex eſt, ex Sanchez, *l.* 2. *in Decal. c.* 38. *n.* 12. alia, in qua eſt pactum expreſſum cum dæmone, alia in qua, tacitum: Atque utriuſque variæ ſunt ſpecies, quas hic tranſcribere eſſet profectò ſuperfluum. Illud enim nobis non ignorare ſufficit, omnes eas ſpecies, quamvis materia, in qua exercentur, ſpecie differant, tamen non eo ipſo differre in ratione morali, & in ordine ad Confeſſionem. Ita Sanch. *ibid. num.* 14.

15 Puto igitur ſolùm eſſe aperiendum in Confeſſione: *An fuerit pactum explicitum, an implicitum dumtaxat*. Ita *ibidem*: vide & Suarium *Tom.* 1. *de Relig. l.* 2. *de Superſtitione cap.* 9. & 10. quale implicitum ſolet eſſe in Aſtrologia Judiciaria de eventibus liberis, in Chiromantia, & in Auguriis, quando juxta ſuas regulas ad mortale pertingunt. Vide Martinum Delrio, *lib.* 4. *Diſquiſit. Mag. c.* 3. *q.* 2. Valentiam, *Tom.* 3. *diſp.* 6. *q.* 12. *p.* 3. Tol. *lib.* 4. *c.* 15. Ratio eſt, quia cætera materialiter ſe habent: adeſſe verò pactum expreſſum, tacitumve, licèt tantùm afferat diſcrimen expliciti ab implicito, incompleti à completo; unde ex hoc non videatur primo aſpectu propriè differentiam ſpecificam inferri, ut tenet Suarez, ibid. tamen quia pactum explicitum addit promiſſionem factam dæmoni, & commercium actuale cum illo, id quod non invenitur in implicito; ideò verò infertur differentia eſſentialis, atque ideò, quæ ſit in Confeſſione patefacienda. Cæterùm an Superſtitio, vel Divinatio, vel quid ſimile quod ſit per ſomnia, per Carmina, per Imagines, per Aves, per Stellas; non eſt neceſſariò Sacerdoti declarandum quia, ut dictum eſt, hæc ſe habent materialiter.

16 Eodem modo ſi eadem Superſtitio, vel Veneficium, vel ſimile addat aliud peccatum, quod, non niſi, vel declaratione materiæ, vel ex alia circunſtantia explicari poſſit; erit utique neceſſariò talis materia, vel circunſtantia exprimenda. Ut ſi miſcuiſti ſacra prophanis; erit etiam peccatum contra cultum debitum rebus ſacris: ſi per Maleficium intendiſti mortem, vel rem alicujus, erit homicidium, vel furtum: ſi præter commercium adoraſti dæmonem, erit Idololatria: & ſic de ſimilibus; ut ex ſe patet, Lege in ſimili Sanch. *l.* 2. *in Decal. c.* 38. *à n.* 66.

CAPUT III.

Circa Secundum Decalogi Præceptum.

§. I. *De Blaſphemia.*

17 QUamvis probabilius ſit cum Suarez *Tom.* 1. *de Rel. tr.* 3. *l.* 1. *c.* 6. *n.* 18. 19. Sanch. *in Decal. l.* 2. *c.* 31. *nu.* 39. blaſphemias contra Deum, contra Beatiſſimam Virginem, & contra Sanctos differre ſpecie: tamen cùm probabile ſit ex Azor. apud Dianam, *p.* 1. *Tract. de Circunſtantiis aggravantibus reſ.* 50. non differre, ſatis erit, ſi in Confeſſione aperiatur numerus blaſphemiarum, nec explicare opus erit, fuiſſe contra Deum, vel Beatiſſimam Virginem, vel contra Sanctos. Ratio autem, quòd non differant, eſt, quia cùm omnes communiter honorent Sanctos, non ob præciſam, propriamque ipſorum excellentiam, ſed quia ad Deum ipſi Sancti referuntur; ideò nec injuria eos per Blaſphemiam afficiunt, niſi quatenus ad Deum referuntur: ab uno ergo, eodemque Deo omnes blaſphemiæ ſpecificantur.

18 At ſi quando fortè blaſphemia ſit Hæreticalis: tunc propter ſuperadditam ſpeciem Hæreſis, id eſſe explicandum ex ſupradictis conſtat. Vide de Lugo *diſp.* 16. *ſect.* 5. *n.* 279.

Qua ratione qui uno impetu plures blaſphemias profert, ſemel peccet, dixi ſupra *c.* 1. §. 8. *n.* 50.

§. II. *De Voto, & Juramento.*

19 IDem, & multò probabilius, dic in Voto, & Juramento: in quacumque enim materia ex Sanchez, *lib.* 4. *in Decal. c.* 11. *n.* 23. ſive voveas Sanctis, ſive Beatiſſimæ Virgini, ſive immediatè Deo; vel, ſive jures per aliquem ex his, ſive per quodcunque aliud, in quo veri Juramenti ratio apparet: eodem ſpecie Voto voves, eodemque ſpecie Juramento juras, Ita Suar. *To.* 2. *de Relig. lib.* 1. *de Juramento, c.* 25. *n.* 10. Leſſius, *lib.* 2. *c.* 40. *dub.* 1. *n.* 6. Fagundez, *præcepto Eccleſ. l.* 3. *c.* 5. *n.* 2. Ratio eſt, quia communiter intentio jurantis eſt ipſum Deum, qui in Sanctis, rebuſque illis relucet, adducere in teſtem, & in Votis, ipſum eundem Deum cole-

colere. Quare satis est in Confessione sic proferre, *Votum minimè observavi*, *falsò juravi*, &c. sine sollicitudine explicandi, cui voveris, vel quid juraveris.

20 Sed quid, si quis Votum confirmarit Juramento? Respondeo cum Sanch. *l.7. de Matr. disp.17. n.26.* utrumque, idest, Votum, & Juramentum fore explicandum. Ratio est clara, quia tunc emergit duplex specie malitia, si contra illa delinquas: altera contra Religionem, seu fidem datam per Votum, altera contra obligationem non adducendi Deum in testem in re falsa. Eodem modo si res, supra quam cadit Votum, ac Juramentum, esset ex Præcepto; etiam hoc explicari deberet, ut si quis vovisset, jurassetque Missam audire in die Festo. Nec mirum, quia nova, specie malitia adesset, qua scilicet quis Ecclesiæ Præcepto non satisfacit. Qua ratione, & quando Vota, vel Juramenta repetita unum, vel plura peccata constituant, diximus supra *c.1.§. præsertim n.52.*

§. III. *De Consuetudine in jurando, & aliis peccatis.*

21 QUi ex inveterata consuetudine advertenter jurat falsò, satisne sic est dicere, *semel juravi falsò*, an potiùs necesse erit etiam addere, id fuisse ex mala consuetudine? Respondeo, non esse necesse. Ita Suarez, Vasquez, Reginaldus, Bonacina apud Dianam *t.p. tr. de Circumstantiis, ref.15. & 55.* Ratio est, quia peccata præterita non addunt præsenti peccato circumstantiam novam, multò minus speciè diversam.

22 Idem dic, ut id semel hac occasione dicam, de inveterata consuetudine fornicandi, blasphemandi, &c. cæterorum similium: par enim est ratio.

23 Qui verò ex inveterata consuetudine inadvertenter jurat falsum, licèt videatur obligari ad consuetudinem confitendam, tamen communiter excusatur. Quòd videatur obligari, ratio est ex Sanch. *l.3. in Dec. c.5. n.13. & 14.* quia tunc inadvertenter jurare falsum, licèt non sit in se peccatum formaliter: est tamen peccatum materialiter, quia est adhuc perjurium, quamvis inadvertenter, commissum: ergo illa consuetudo, quæ est causa talis mali materialis, si non curatur amoveri, est formaliter peccatum, utpotè causa mali: quare debebit ipsa in Confessione aperiri, si, ut dictum est, illam extirpare procuratum non sit. Idem dicendum videtur in cæteris peccatis blasphemandi, occidendi, vulnerandi, &c. Si fortè quis ex inveterata consuetudine hæc inadvertenter committeret.

24 Jam quòd communiter excusetur, ratio est, quia communiter nemo advertit ad obligationem, quam habet illam consuetudinem propter eam rationem extirpandi, ne scilicet sua consuetudo sit causa proxima prædicti materialis mali: & consequenter cum excusetur à peccato, excusabitur à Confessione. Facit in simili de Lugo *disp.16. de pœn. sect.4. §.7. n.103.*

25 Unum nota, aliquando actus ejusmodi inadvertenter factos non retinere ne malitiam quidem materialem, seu quam vocant, objectivam, & tunc nec ipse actus, nec consuetudo est peccatum, adeòque nec Confessioni subdendum. Talis communiter reputatur contumelia in ebrietate alicui facta ab ebrio: sic idem, *ib. n.207. & 212.* cùm enim contumelia ab ebrio, hoc est ab experte rationis facta, non sit ne materialiter quidem contumelia, (debet enim contumelia essentialiter esse per verba utentis ratione, non autem sicut à psittaco) in se non erit peccatum, & neque in causa: quia nunquam talis causa, idest ebrietas, causabit verba utentis ratione: unde ne materialiter quidem contumeliam causabit. Eodem modo dicendum esse docent aliqui cum Jo. Sanch. *in selectis*, fusè *disp.20. à n.5.* de Blasphemia, Hæresi, & supradicto Juramento, quod scilicet essentialiter requirant esse ab utente ratione, & consequenter ea inadvertenter facta neque in se, neque in causa esse peccata, ideòque necessariò confitenda. Sed hoc fusiùs prosequi ad nos nequaquam spectat, cùm satis nobis sit à peccato, &, Confessione regulariter ea excusare propter illud caput modò dictum *num. preced.*

CAPUT IV.

Circa Tertium Decalogi Præceptum.

§. I. *De auditione Missæ.*

1 QUando causa omissionis Missæ die Festivo non est ex se mala; non necessariò esse in Confessione explicandam, diximus *cap.12. §.11.*

2 Rursùs quando quis Missæ ex duplici Præcepto interesse tenetur, nec tamen paret; qua ratione unum peccatum committat, diximus *eod. c.1. §.16. n.98.*

3 Superest igitur hìc solùm quærere, an quando quis in Missa de Præcepto ita colloquitur, & confabulatur cum aliis, ut eos præveniat, aut provocet, duo peccata committat, alterum Missam ritè non audiendo, alterum alios ad idem peccatum inducendo? Resp. committere solùm unum peccatum, quare satis est Confessario dicere, *se in Missa prolixas confabulationes habuisse*. Ratio est, quia illa malitia, licèt non tam gravis, adest etiam, quando alios non prævenit, sed solùm ad eorum præventionem colloquitur: adhuc enim participat cum aliis in peccato, causaque est cooperans ad illorum spiritualem ruinam, quare quando aliquis alium jam paratum invitat (non tamen compellit) solùm videtur gravius, sed contra eandem speciem peccare. Idem dicendum esse in aliis materiis similibus, docebimus infrà suo loco, *c.7. §.1. n.14.*

§. II. *De Jejunio.*

4 QUando jejunandum est ex duplici præcepto, qua ratione unum peccatum committitur, diximus *c.2. §.16.*

5 Prætereà, quando est jejunandum ex voto, & ex præcepto, si non jejunetur, duplex committi specie peccatum, immò si ex juramento, triplex, colligi potest ex dictis *c.3. §.2. n. 20. & c.1. n.99.*

6 Nunc ergo suo jam loco quærimus, An si quis carnes die jejunii comedat, explicare in Confessione, quoties comedit, debeat? Resp. benè esse distinguendum. Vel enim primò loquimur de jejunio ex præcepto Ecclesiæ, vel secundò de jejunio ex voto, seu ex pœnitentia Sacramentali. Si de primo, est explicandum toties quoties; Si de secundo: regulariter non est explicandum, sed solùm prima vice. Ita Sanc. *l.4. in Dec. c.11. n.42.* Ratio doctrinæ, & disparitatis est, quia in priore casu, toties peccatur; quoties comeditur caro: in posteriore, solùm prima vice peccatur. Et hujus ratio ulterior est, quia in præcepto Ecclesiæ de jejunio, includuntur duo distincta præcepta, alterum ne comedantur carnes, alterum, ut semel comedantur; quorum præceptorum distinctio patet, nam adolescens infrà vigesimum primum annum comedendo carnes in die jejunii contra primum præceptum facit: non contra secundum, &c. Cùm igitur qui pluries comedit carnes in die jejunii de præcepto, pluries illud prius præceptum non observet; pluries & consequenter, toties quoties peccabit. At in posteriore casu regulariter qui vovet, vel cui imponitur jejunium; solùm directè uni præcepto subjacet: quia illi solùm imponitur obligatio jejunandi, accessoriè imponitur abstinentia à carnibus, sine qua jejunii Ecclesiastici essentia constare non potest: quare, semel fracto jejunio, non remanet obligatio ad talem abstinentiam.

7 Unde obiter vides, posse contingere, ut in die jejunii ex voto, comedas etiam prima vice carnes sine peccato: quando scilicet pluries in prædicto die comedisti legalia, atque adeò fregisti cum peccato essentiam jejunii: nam si posteà carnes manducaveris, non peccabis, ut ex dictis patet.

8 Prætereà qui in unica comestione comedit in vigilia v. g. carnes, non committit aliud peccatum, si iterùm & iterùm comedat cibos legales, & consequenter, nec clavibus subiiciendum. Colligitur ex eodem Sanch. *ibid.* Ratio est, quia contra nullum præceptum operatur. Non contra essentiam jejunii, hæc enim jam fracta est ex vi prioris peccati, quo carnes comedit. Non contra præceptum illud de non comedendo carnes; jam enim loquimur de comestione legali: ergo, &c.

9 Contra, si quis in meridie comederet lacticinia (etiam supponendo quòd sit mortale his vesci in quocunque die jejunii,) sed iterùm in die, legalia comederet præter serotinum jentaculum, peccaret comedendo prædicta legalia, idque in Confessione deberet patefacere. Sic Sanch. *in Consiliis, l.5. c.1. dub.18. n.8.* Ratio est, quia in prima illa comestione lacticiniorum peccavit, ut supponimus, contra præceptum abstinendi à prohibitis, sed non fregit essentiam jejunii Ecclesiastici, hoc enim cum lacticiniis consistere potest: quare cùm secunda vice comedit licita; tunc fregit jejunium, peccavitque cum onere illud peccatum confitendi, non verò tertia vice, vel quarta simili: quia hæc jejunium jam fractum, & quasi demortuum inveniunt.

CAPUT V.

Circa quartum Decalogi præceptum.

§. I. *De injuria inflicta parentibus, filiis, uxori.*

1 REgula hujusmodi esse poterit. Omnis injuria gravis facta Parentibus (quo nomine venit etiam Avus, & Proavus) quæ adversatur amori, & pietati illi debitæ, est diversæ speciei ab injuriis cuicunque alteri proximo illatis: quare erit apud Sacerdotem afferenda. Vide Azor. *p.2. l.2. cap.2. q.2.* Bonac. *de pœn. disp.5. q.5. sect.2. p.2. §.3. diff. n.15.*

2 Hinc percussio, occisio, contumeliæ, detractio gravis, gravis infamatio factæ Parentibus, sunt in Confessione specialiter explicandæ. Contra verò, furtum factum eisdem, non semper est explicandum, nisi quando tantùm filius furaretur, ut Pater depauperaretur. Ratio est, quia quodlibet furtum est quidem contra justitiam, sed non contra pietatem, nisi casu dicto, vel simili.

3 Quod dictum est de occisione, percussione, &c. dic in peccatis odii, quo scilicet ejusmodi, vel similia mala Parenti contra pietatem optas, quia adhuc tale desiderium debito amori erga Parentes opponitur. Ita Mol. *to.1. de just. disp.7. circa finem.*

4 Eadem regula servanda in filiis erga Parentes, servari etiam debet ex de Lugo *de pœnit. disp.16. sect.6. à nu. 303.* in Parentibus, Avisque erga Filios, Nepotesque, atque in Conjuge erga alium

alium Conjugem: nam & ii debent sibi invicem peculiarem, specieque morali diversum amorem. Illud tamen observandum, faciliùs filium peccare contra Patrem, quàm hunc contra filium: Si quidem percussio v.g. vel contumelia, quæ facta à Patre in filium, propter auctoritatem paternam est levis; gravis erit, illata à filio contra patrem.

5 His dictis, consurgit difficultas: At hæc omnia peccata contra pietatem ejusdem sint speciei, atque adeò an satis sit dicere: *Ego graviter percussi eum, cui reverentiam ex pietate debeam*; an potiùs dicendum, *percussi Patrem*, vel *Filium*, vel *Uxorem*; nam videtur priùs satis esse, omnia enim sunt contra debitam sanguinis conjunctionem.

6 Nihilominus ego puto ea moraliter in specie ultima differre: apprehendendo enim multum interesse inter percussionem, qua Pater quamvis injustè, sed tamen pollens auctoritate paterna, filium percutit: tunc enim solùm delinquit contra sanguinis conjunctionem, quàm qua filius Patrem: nam tunc filius non solùm peccat contra prædictam conjunctionem, sed etiam maximè contra reverentiam Patri debitam: Patris ergo, Avique, Proavique injuriæ contra filium, nepotemve constituunt unam speciem, at injuria horum contra illos, aliam. Rursùs injuria prædictorum est diversa specie ab injuria Uxoris contra Virum: quia in diversa, ut ex se constat, radice fundatur debitus inter hos amor. At injuriam inflictam Viro ab Uxore, vel Uxori à Viro non puto specie differre: esto injuria Uxoris contra Virum, ut potè contra majorem, sit aliquantò gravior, quàm injuria Viri contra Uxorem: Ratio est, quia non adest illa differentia modò tradita *num. præced.* nec aliam specificationem inducens. Ex quibus collige V.G. uxoricidium, & viricidium non differre specie, quare nec necessariò in Confessione declaranda: sicuti contra, parricidium, & filicidium, & uxoricidium differre specie, atque adeò specialiter explicanda.

Hæc probabiliter sint dicta, nam cæterum vide, quæ dicam infrà *hoc eodem* 2. *lib. c.* 7. §. 7. *in fine n.* 48.

§. II. *De injuria allata Fratri, Sorori, aliis.*

7 INjuriam illatam Fratri, vel Sorori judico specie morali differre ab injuria facta parentibus, vel filiis. Ratio est, quia satis diversa deformitas apparet in illa, quàm in hac. Unde *in l. un. C. de his, qui parentes, vel liberos occiderunt, & in* §. 8. *Alia deinde lex instit. de publicis iudiciis*. Leges, quæ parricidii pœna mulctant filium, qui occidit Avum, vel Proavum, vel quemlibet ascendentem eandem pœnam parricidii extenderunt contra Patrem, qui occidit filium, vel nepotem, vel quemlibet descendentem: & rursùs extenderunt *in leg.* 1. *ff. ad legem Pomp de parricid.* eandem parricidii pœnam contra occidentem proprium Uxorem, vel proprium Virum: non tamen extendisse ad occidentem Fratrem, vel Sororem unquam invenio. Lege Mol. *tom.* 4. *de just. t.* 3. *d.* 26. *n.* 5.

8 Sed dubitant Doctores, an injuria inflicta Fratri, vel Sorori, sicuti differt ab injuria inflicta parentibus, ita differat ab injuria allata externis? Dico differre, atque adeò necessariò explicandam in Confessione esse injuriam fuisse factam Fratri, vel Sorori. Sic de Lugo *disp.* 16. *de pœn. sect.* 6. *n.* 307. Ratio est, quia longè diversa obligatio residet in fratre respectu fratris, quàm respectu aliorum, ut ex se patet. Unde vides fratricidium discriminari specie (semper intellige, specie morali) tum ab homicidio, tum à parricidio, tum ab uxoricidio: ab sororicidio verò non puto differre, sicuti nec injuria, seu percussio facta à fratre contra sororem; differt à percussione sororis contra fratrem, propter æqualem inter eos obligationem. Sed vide *c.* 7. §. 7. *in fine n* 48. *modo cit.*

9 In injuriis contra alios propinquitatis gradus; preter dictos non habetur nova species, quare nec tales remotiores gradus in Confessione aperiendi. Sic Bonac. *d. disp.* 5. *q.* 5. *sect.* 2. *p.* 2. *g.* 3. *diffin.* 3. *num.* 5. Idemque dic cum de Lug *d. disp.* 16. *sect.* 16. *n.* 310. contra Bonacinam, in peccatis (abstrahendo à percussione, &c.) factis contra Sacerdotem. Ratio utriusque est, quia licèt aliquando graviores sint ejusmodi injuriæ; non tamen videntur in communi prudentum æstimatione ad diversitatem specificam pertingere. Dixi (abstrahendo) &c. nam quando Clericus, vel Religiosus percuteretur, vel necaretur, tunc esse id exprimendum propter Canonem, *Si quis Suadente*, annexamque Excommunicationem, &c.

10 Injuriæ factæ Principi, seu Superiori non semper conferunt novam speciem, ex Lugo *ib. n.* 303. sed solùm quando est talis injuria, ut graviter contra observantiæ virtutem fiat: ad quod certè requiritur, non quæcunque gravis culpa, sed illa, quæ fint contra Superiorem, ut Superior est, vel quæ redundat in detrimentum eorum, quæ Superiori competunt: ut si ille occideretur, vel ut Superior contemneretur, &c.

11 Denique injuriæ contra insignem tuum benefactorem, vel non differunt specie à cæteris, vel si differunt, cùm solùm sint contra gratitudinem, quæ virtus ex se sola non affert communiter obligationem nisi liberam, non apparet unde hæc sola afferre debeat diversitatem specificam, quæ fit ex obligatione gravi subdenda Confessariis. Sic puto contra de Lugo *ib. n.* 311.

CAPUT VI.

Circà quintum Decalogi Præceptum.

§. I. *De quibusdam speciebus homicidii.*

1 DE unica actione, seu ictu, quo quis simul plures occidit, diximus supr. *c.* 1. §. 8. ubi etiam actum est de unica voluntate, qua quis vult occidere simul plures. Egimus etiam *cap. præced.* de differentia parricidii, & similium à simplici homicidio, &c.

2 Solùm hic, antequam ad ulteriora progrediamur, adverte, si quis aliquem occidit, & posteà discerpat cadaveris membra, extrahatve jecur, cor, vel similia: committere malitiam specie diversam à malitia communis homicidii. Ita de Lugo *disp.* 16. *de pœn. sect.* 12. *n.* 597. neque enim solùm tunc separat Animam à corpore, sed membrum à membro: quæ in hominum æstimatione videtur specialis turpitudo, proprio appellata nomine, Feritas; Multò magis si id in vivo attentetur.

Jam de Homicidio, illud nunc superest explicandum: An locus sacer, ubi fortè fit homicidium, debeat explicari tanquam inducens distinctam specie malitiam.

3 Dico esse explicandum tum in homicidio, tum in percussione gravi cum effusione sanguinis. Ita Fag. *l.* 4. *Præcep. Eccl.* 2. *c.* 4. *n.* 14. aliique passim. Ratio est, quia tunc violatur Ecclesia, unde contrahitur malitia specialis.

4 Dubitatur de percussione gravi, sine effusione sanguinis: Ut si quis acriter verberaret suum inimicum in Ecclesia, nec vulnus faceret; contraheretne prædicti Sacrilegii malitiam in Confessione explicandam? Et non contrahere probabilius existimo cum de Lugo *de Pœn. disp.* 17. *sect.* 20. *num.* 408. contra prædictum Fagund. *loc. cit.* quia Ecclesiæ prohibitio solùm meminit de homicidio, & de percussione cum effusione sanguinis. Ergo ad percussionem, sine sanguinis effusione, extendenda non est.

Quid autem hic intelligatur nomine loci sacri, dicam *cap.* 7. §. 5. *num.* 40.

§. II. *De occisione in causa.*

5 VUlneravit quis v.g. vel venenum, consiliumve dedit tendens ad mortem alicujus; satisne est in Confessione causam mortis dumtaxat proponere, hoc est vulnus, venenum, consilium; an insuper erit necesse addere ipsum effectum sequutum, id est mortem in illis causis derivatam?

6 Profectò certatur utrinque probabiliter: sed vero probabilissimum est, non esse in rigore obligationem effectum secutum confitendi. Ita Vasquez, Granadus, aliique, quod citat, & sequitur Bonacin. *de Peccatis disputat.* 2. *quæst.* 4. *punct.* 4. *numer.* 7. & 10. Sanch. *in select. disput.* 20. *numer.* 5. Ratio est, quia ille effectus, qui consequitur, non est peccatum: unde evenire subinde potest, ut quando ponitur mors ex veneno V.G. propinato, inveniatur Justus per contritionem ille, qui venenum dedit. Cùm igitur teneatur confiteri sola peccata (quæ tantùm sunt illa, quæ Sanctus Augustinus comprehendit sub iis verbis, *Factum, Dictum, Concupitum contra Legem Æternam*) non autem teneamur fateri effectus ab iis consecutos, effectum illum mortis fateri minimè tenebimur. Satis erit igitur dicere: *Vulneravi lethaliter, Propinavi lethale venenum, Consilium dedi efficax de morte*, &c.

7 Idem dic (ut semel hic obiter id non prætermittam) in sexto præcepto de comedente v.g. calida, ut sequatur pollutio nocturna, & in similibus casibus, in quibus apponitur causa, ut aliquis effectus tandem eveniat, &c. Ita iidem.

8 Dixi (in rigore) nam rectè advertunt nonnulli cum Vasq *par.* 2. *to.* 2. *disp.* 94. *cap.* 3. Regulariter expedire explicare ejusmod effectus consequutos, cùm ita meliùs malitia actus præcedentis explicetur, meliusque intelligitur peccatoris status, & insuper a aliquam contraxerit obligationem restituendi, vel in censuram casumve reservatum inciderit.

§. III. *De Malis alicui volitis.*

1 CErtum est, quando vis, seu desideras inferre malum proximo, debere te palàm Sacerdoti facere, ecquodnam genus (non verò individuationem) mali inferre concupiveris, an scilicet mortem, an infamiam, an rei familiaris detrimentum. Ratio est, quia sicuti ipsa objecta volita sunt specie diversa, diversumque jus in proximo pariunt, ita ipsi actus voluntatis desiderantis illa inferre, cùm diversa jura violent, diversam, specie ultima, malitiam contrahant, necesse est.

Dixi (non verò individuationem) quia non est necesse dicere v.g. *Volui furari pecuniam, equum, vestem*, &c. Ratio est, quia hæc individualitas non affert novum ordinem ad rectam rationem, &c.

Difficultas igitur solùm remanet, quãdo odium sistit in mero desi-

derio, sine voluntate inferendi tale malum, v.g. quando ex odio desiderat quis, ut suus proximus occidatur, vel paupertate affligatur, vel infamia, an sufficiat sic dicere: *Desideravi proximo malum grave?* Resp. sufficere. Ratio est, quia illa omnia, quando sistitur in ea voluntate inefficaci, sunt contra Charitatem, veluti in genere, quia non debemus velle malum proximo; non verò læditur, nec lædi desideratur jus particulare.

12 Idem propter eandem rationem sentiendum de gaudio, si quis enim V.G. gauderet de morte, de inopia, de dedecore sui adversarii, satis esset si diceret, *esse se toties de gravi proximi malo delectatum*.

Petes, si quis delectetur de malo proximi, v.g. de ejus gravi infamia, & deinde eidem displiceat bonum grave ejusdem v. gr. honor, & fama bona, &c. duone peccata specie diversa committit, utraque specialiter palàm facienda Confessario: an satis erit dicere: *bis per malam voluntatem circa bona* vel *mala ejusdem proximi Charitatem læsi?*

Resp. Credo satis esse, quia illa duo non afferunt speciem moraliter diversam, cùm æquè peccetur contra eandem Charitatis virtutem, & quia unum ex his imbibitur in alio: dum enim gaudeo de malo, nolo illi bonum, seu displicet mihi illius bonum, & dum displicet mihi de illius bono, utique placet contrarium, &c.

CAPUT VII.

Circà Sextum, & Nonum Decalogi Præceptum.

§. I. *De Delectatione turpi solùm interna, seu, ut dicitur*, morosa.

1 IN hoc differt desiderium & consensus in copulam v.g. illicitam (idem dicendum in aliis materiis) à delectatione ipsa, quam quis habet de eadem copula; desiderium est actus ex se efficax, & consummatur, seu consummari intenditur in ipso opere externo fornicationis: delectatio verò est actus ex se inefficax, & consummatur interiùs; non enim transit ad volendum exequi id, de quo quis delectatur; nam propterea dicitur etiam delectatio morosa: quia peccans, dum moratur in ipsa delectatione, nec ad opus consummandum procedere intendit, in eadem veluti conquiescit. Cùm autem certum sit in desiderio & consensu, immò & in gaudio de re illicita jam habita debere coram Confessario aperiri conditionem personæ hoc modo, *Desideravi monialem, nuptam*, &c, & in homicidio, *Desideravi occidere Patrem*, vel *Fratrem*, &c. seu *gavisus sum commisisse peccatum cum moniali*, vel *nupta*, &c. *gavisus sum occidisse Patrem*, *Fratrem*, &c. quia tales voluptatis actus supponuntur esse contra diversas virtutes, unde & sine dubio sumunt suam specificationem à talibus objectis specie morali diversis: cùm, inquam, certum id omninò sit; celebris controvertitur quæstio de delectatione morosa: An scilicet si quis solùm delectetur (sed non desideraret) de copula, quam cogitat, cum nupta V.G. vel cum moniali: debeat id explicare? An potiùs sufficiat dicere, *Toties venereè de copula illicita delectatus sum illam cogitando?*

2 Et ut pro nostra consuetudine scholasticas quæstiones prætermittamus: Dico, probabilem esse sententiam docentem sufficere, sine obligatione declarandi personas, circa quas ejusmodi morosa delectatio versata est. Ita Vasq.*p.2.disp.*111.*&* 112. Castr.*tom.*1. *tract.*52.*disp.*2.*p.*10.§.4. aliique non pauci. Ratio est, quia delectationes ejusmodi non variantur specie ex varietate conditionum illarum personarum. Non variantur autem, quia satis superque, & adæquatè sumunt, contrahuntque suam omnes turpitudinem ex oppositione cum virtute Temperantiæ, quæ nunc sola violatur: neque enim ille animus sic sistens in sola ea voluptate procedit ad violandum, sed ad desiderium violandi jus speciale conjugatæ, solutæ, sacræ, &c. ergo satis explicatur per solam oppositionem ad virtutem Castitatis.

3 Non sic, si quis delectaretur de concubitu conjugatæ formaliter ut conjugata est, seu ut nupta est, seu ut sacra est, (id quod certè rarissimum erit) tunc enim esset necesse id explicare, ut ex se patet: nam propterea si quis se morosè delectaret de concubitu sodomitico, non satis esset si diceret: *Delectatus sum de copula illicita*; sed debet hanc specialitatem explicare, quia tunc formaliter delectatio versatur in talem copulam, ut diversam à naturali congressu.

4 Quod diximus de delectatione morosa, videtur etiam, secundùm hanc sententiam, dicendum de aspectibus, quando quis respicit mulieres affectu venereo, sine progressu ad eas concupiscentias: quia tunc videtur similiter, interiùs delectatio tota consummari: At si easdem venereo mortali affectu tangeret; quia exteriùs actio consummatur, esset personæ conditio declaranda.

An verò sicuti certum est, quòd qui vovit Castitatem, si morosè delectetur de objecto turpi, v.g. de Fornicatione, debet explicare suum votum, quia sic adversùs Castitatem, & adversùs Religionem delinquit; ita conjugatus si similiter morosè delectetur, obstringatur in Confessione explicare se esse conjugatum? Affirmat Vasq.2.*p.tom.*1.*disp.*112.*cap.*2.*num.*10. quia fides Matrimonii obligat non solùm corpus, sed etiam mentem in aliud objectum turpe non collocare: negat Hurt. *de subject. pecc. disp.*4. *diff.*10. his verbis. *Docet Vasquez conjugatum, qui venereè delectatur de fornicatione cum non sua non tantùm peccare peccato luxuriæ contra Castitatem, sed etiam peccato adulterii contra fidem Matrimonii: id tamen difficile est, & nullo fundamento probatum, quia difficile est, & absque sufficienti fundamento, in Matrimonio, præstari fidem conjugi non collocandi mentem in aliena.* Hæc Hurtadus, sanè probabiliter.

Cum quo sentiunt alii, & notat non nemo, *tr.*4.*q.mor.*6.*n.*2. idem esse in tactibus ex se honestis, v.g. osculo more patrio, sed inhonesto tantùm ex malo affectu.

5 De locutione turpi sistente in sola locutionis delectatione, dicam *§. seq.*

De unico actu desiderii versantis circa multa objecta, dixi *cap.* 2. *§.* 8. *&* 9.

§. II. *De Locutione turpium: ubi, remissivè de osculis, & tactibus impudicis.*

6 TRia hic incidunt expendenda. Primò, an qui turpia cum peccato mortali collocutus est, debeat explicare materiam confabulationis, nempè se sermonem miscuisse de adulterio, stupro, sodomia, &c. Secundò an numerum personarum, coram quibus habita sunt colloquia. Tertiò an conditiones earundem personarum, utrùm scilicet sint Sacerdotes, nupti? De his duobus postremis satis disputavimus supr.*c.*1.*§.*17. *de scandalo*. Superest ergo hic agere dumtaxat de primo.

7 Circa quod, si dum de turpibus confabularis, eadem concupiscas: certum est, materiam, seu objectum omnino declarandum; ut *ex præcedente §.* constare potest. At hic propria difficultas est: An si loquaris de prædictis solùm delectando te de his loquutionibus, sed sine desiderio, idem dicendum sit?

Resp. Si solùm de ipsa narratione turpi delectaris, probabile est satis tibi esse dicere, *Turpiter loquutus sum, delectando me de ipsa turpium narratione*. Sed quid si delecteris de ipsis rebus, seu objectis repræsentatis per locutionem, sine desiderio tamen, ut dictum est? Resp. esse item probabile; non necessariò explicanda ipsa objecta, an scilicet fuerint adulteria, stupra, sacrilegia; &c. nisi fortè delecteris de his ut tales sunt. Ratio est eruenda ex dictis *§. præcedente*, est enim ferè eadem.

Quatenus locutio est scandalum sociis colloquentibus, dicam infra §. 4. *num.*25.

De osculis, & tactibus impudicis, satis sint ea, quæ innuimus *cap.*1.*§.*10.*num.*72.*&* §.*præced.num.*4.*fine*, & dicimus *§.*5.*num.*37. *&* 38. *&* §.6. *num.*45. *&* §.7.*n.*47.

§. III. *De Jactantia, & Consilio.*

8 HIc de his differendum putavimus, quia frequentissima sunt ejusmodi peccata in materia sexti præcepti, sunt nihilominus ad alias materias extendenda. Quærimus ergo primò, an qui se jactat, seu laudat mortaliter de peccato: nam si se jactet, glorieturve de dexteritate, fortitudine, vel simili, quæ fuit in actione peccaminosa, sine periculo peccaminosæ complacentiæ, vel scandali; non est mortale ex Sanch.*l.*1.*in Dec.c.*3.*n.*12.) qui inquam se de peccato v.g. contra castitatem jactat; debetne in medium Confessionis afferre speciem peccati luxuriæ, adulterium videlicet, stuprum, sacrilegium, de quo se jactavit? ita etiam, si se jactavit de homicidio, furto, blasphemia, obligabiturne, an homicidium fuerit Sacerdotis, an furtum fuerit rei sacræ, &c. declarare?

9 Suppono autem semper solùm adesse peccatum jactantiæ: non verò intermisceri desiderium, vel gaudium, vel delectationem: si enim hæc accedant; servanda erit doctrina allata sup.§.1.

10 Dico non solùm prædictas species non necessariò declarandas, sed probabile esse cum Castr.*tom.*1 *tr.*2.*disp.*2.*p.*21 *num.* 6. sufficere si dicas, *toties jactavi me de peccato mortali*, seu *de objecto mortaliter peccaminoso*. Ratio est, quia tota malitia quanta, quanta est jactantia, consistit in eo, quòd offensa Dei eligatur ut medium ad captandam gloriam apud homines, quæ magna est Dei irreverentia, id quod æquè in omnibus mortalibus invenitur: vel si quid aggravat peccatum, non videtur ejusmodi malitiam in aliam speciem transferre.

11 Adverte hic tria. Primò si te jactes coram multis, tuum Patrem v. g. à te fuisse verberatum, vel te copulam habuisse cum fœmina bonæ famæ, quod Patri eidem tuo, & filio fœminæ esset nobile dedecus: debes id explicare, non ratione meræ jactantiæ, sed quia in tali jactantia intermiscetur tui Patris, vel illius fœminæ infamatio. Ad eundem modum in similibus.

12 Secundò sive peccata, de quibus perperàm gloriaris, commiseris, sive non commiseris, non est explicandum, ex Sanc.*l.*1.*in Dec.c.*3. *n.*5. quia æquè assumis utrobique offensam Dei pro medio gloriæ.

13 Tertiò quid dicendum, si non te ipsum, sed alium de peccato laudes? Respondeo. Si id fiat in ejus absentia, nec est intermixtum ali-

aliquod peccatum, ut modò num. 11. dixi, nec adest complacentia, nec adstantium scandalum, qui fortè illa laude ad peccandum excitentur, &c. probabile est non esse novam speciem peccatorum in Confessione declarandam: idque propter paritatem rationis dictæ n. 10. At si id in præsentia ejus, qui peccavit, eveniat; declarari in Confessione oportet speciem peccati, de quo laus præcessit. Ratio est, quia tunc illum excitas ad complacendum, & gaudendum de patrato facinore, immò etiam fortasse ad iterùm ejusmodi peccatum committendum.

14 Sed jam quærimus de Consilio. Dico, idem de ipso sentiendum esse: si enim alicui consilium des de aliquo peccato; debes explicare ejusdem speciem. Ratio est, quia tunc non solùm peccas contra charitatem proximi, cui consilium de ruina spirituali præbes, sed etiam contra virtutem, cui tale peccatum opponitur; singulæ enim virtutes non obligant, tum, ne contra illas agamus, tum, ne directè procuremus, quod alii illas violent, ut diximus c. 1. §. 17. *de scandalo*. Nam propterea si Petro consilium dedisti de furto: Petro non restituente, tu restituere teneris. Sic idem Sanch. *ib. n.* 9.

§. IV. *De prima luxuriæ specie, idest de simplici Fornicatione.*

15 PErcurrimus universas luxuriæ species, ut quid in singulis explicandum necessariò sit cognoscamus, initium sumentes à simplici fornicatione, quæ est prima luxuriæ species. Huc tamen multa aggerimus, quia hic frequentiora: nam cæterum non rarò in aliis luxuriæ speciebus, quas mox subiiciemus, eadem eveniunt.

16 Qui committit per illicitam copulam fornicationem, non satis explicat dicendo *se peccasse contra Castitatem*, sed addere oportet, *se copulam habuisse*. Ita de Lugo *disput.* 16. *de pœn. sect.* 5. *numer.* 238. quia secus non explicatur malitia propria copulæ fornicariæ, quæ est diversa à malitia quacunque contra Castitatem.

17 Qui committit tria v. gr. peccata cum tribus fœminis ejusdem rationis non tenetur declarare *fuisse tres fœminas*, cùm satis sit dicere, *ter fornicatus sum*. Sic Bonac. *de Sacram. disp.* 5. *q.* 5. *p.* 2. *sect.* 2. *g.* 3. *diff.* 3. *prop.* 3. *n.* 14. Ratio est, quia eadem est malitia sive cum tribus, sive ter cum eadem, nisi fortè aliquando id interroget Confessarius, ut occasio proxima tollatur, quæ ex illa frequentia cum eadem timeri potest, de qua re dixi *c.* 1. §. 1. *n.* 5. & 6.

18 Peccatum cum filia Confessoris nec ex se est sacrilegium, nec incestus, sed simplex fornicatio. Sic Fill. *t.* 1 *tr.* 30. *c.* 5. *nu.* 105. aliique. Quare qui id committit satis est fateri, *se fornicatum esse*. Præscindimus autem à solicitatione Confessoris. Nam solicitatio ejusmodi est specialiter confitenda, cùm sit contra reverentiam Sacramento debitam. Præscindimus item quando, esse Confessarium, assumeretur ut medium ad peccandum, vel quid simile; tunc enim adesset nova malitia vel contra reverentiam Sacramenti, vel contra similem virtutem.

19 Virgo, sive vir, ex Filliuc. *tom.* 1. *tr.* 30. *c.* 3. *num.* 71. sive puella ex Sanch. *de Matr. lib.* 7. *disp.* 3. *num.* 5. Coninch. *de Sacram. disput.* 7. *dub.* 4. *num.* 19. qui prima vice, voluntariè frangit virginitatem, non peccat peccato diverso à simplici fornicatione, secundùm opinionem aliquorum: quare sufficiet fateri *fornicationem*, nec obligatur *virginitatem* manifestare. Idem dic, si se polluat, si morosè delectetur, si vir desideret virginem sine voluntate vim inferendi; in his enim non additur ex qualitate adjecta virginitatis, nova species malitiæ.

20 Fidelis peccans cum infideli, quantum est ex hoc capite, non peccat nisi simplici fornicatione, ex opinione probabili. Azor. *p.* 3. *lib.* 3. *cap.* 29. *qu.* 3. licèt etiam esse contra Religionem, idest contra reverentiam Sacramenti Baptismi, non negem esse probabile cum Sanch. *lib.* 7. *de Matr. d.* 5. *num.* 12. de Lugo *disputat.* 16. *de pœn. sect.* 6. *numer.* 539.

21 Confirmo priorem probabilitatem: quia principalis ratio, cur dicendum foret hoc esse peccatum speciale, est, quia Ecclesia dum prohibet conjugium fidelis cum infideli, prohibet etiam quamcunque conjunctionem, cùm sit idem motivum, idest, ut pro reverentia nostræ Religionis vitetur illa conjunctio, quæ est damnosa tum ipsi fideli, tum proli æducandæ. Quæ est ratio Sanch. *ibid.* allata, & approbata à de Lugo *ibid.* Sed hæc ratio non multum urgere videtur: ergo &c. minor probatur: nam primò ubi unum prohibetur non intelligitur prohibitum & aliud, quantumvis simile, ut est notum in jure, multo plus quia secundò intervenit non parva disparitas; nam in Matrimonio est longè major conjunctio, quàm in copula furtiva. Tertiò quia etiam sic intelligerentur specialiter prohibita civile commercium, collocutio, familiaritas, immò & servitium infidelium, ex quibus oriri majus periculum sanè potest. Fateor esse peccatum, quando quis cum infidelibus (existente eversionis periculo, vel scandalo) familiariter degit: sed hoc non est illud, de quo agimus, sed quid commune ad omnes actiones periculo peccandi expositas. Quartò cùm totam hanc malitiam specialem ducant adversarii à prohibitione Ecclesiæ prohibentis Matrimonium fidelis cum infideli: sequitur saltem regulariter, non esse novum formaliter peccatum: quia communiter talis prohibitio inculpabiliter, nescitur immò probabiliter, ut patet ex dictis, judicatur non adesse. Denique pœnæ gravissimæ à

legibus contra hoc peccatum constitutæ ostendunt quidem gravitatem, sed non diversitatem specificam: sicuti pœnæ constitutæ in homicidium qualificatum, v.g. proditorium, non ostendunt differre specie à non qualificato. Sed hæc satis contra nostram brevitatis sectandæ consuetudinem. Nota insuper tum hunc §. tum sequentes de speciebus luxuriæ me repetere *l.* 7. *in Dec. à c.* 1. multis additionibus illas illustrando.

22 Quid de Sodomia cum Infideli? Resp. idem videri dicendum, nempè abundè esse si fateatur quis *commissam à se fuisse Sodomiam*, si quidem, ut ex dictis constat, non apparet, unde necessariò derivetur specifica diversitas.

23 Quando quis, cum sit frigidus, vel Eunuchus, cum aliqua peccat, debet fateri *se esse talem*. Ita Sanch. *l.* 9. *de Matr. d.* 19. *num.* 6. Ratio est, quia tunc, non solùm adest malitia fornicationis, sed etiam malitia contra naturam: cum adsit frustratio finis naturalis, idest, finis generationis, atque inutiliter tum suum, tum fœmineum semen à tali frigido provocetur.

24 Quando positivè invitas alios, solicitasque v.g. puellam, cum qua deinde peccas; aliqui sentiunt debere te esse solicitum explicare *te fuisse primum ad alliciendum*: Sic Jo: Sanch. *in select. d.* 1. *n.* 24. *in fine*, de Lugo *de pœn. disp.* 16. *sect.* 4. *n.* 242. ex sententia Vasquez. Sed est contra Th. Sanch. *in Decal. l.* 1. *c.* 6. *num.* 14. & contra Bonac. *de Sacram. disp.* 5. *q.* 5. *p.* 2. *g.* 2. *diff.* 3. *num.* 19. eadem enim malitia, licèt non tam gravis, est quando, non invitans, cum illa peccas, adhuc enim particeps es ejus peccati. Idem diximus *supr. c.* 4. *g.* 1. *n.* 3. de confabulantibus in Missa. Idemque dic de turpi collocutione, & similibus, neque enim propter eandem rationem te obligo ad explicandum *an primus fueris*. Quod si quis solicitavit, sed vel deinde non processum est ad opus, vel certè multò post; debebit sanè Sacerdoti id subiicere, utpotè peccatum solicitationis distinctum ab ipso opere patrato.

25 Quando quis in copula non servat debitum modum, sed vel à latere, vel sedendo, vel præposterè, vel viro succumbente, modò servetur vas naturale, nec sit periculum effundendi semen extra vas (id quod tamen rarò esse solet: quia matrix saltem partem majorem seminis attrahit;) non est circunstantia necessaria confitenda. Sic Sanch. *de Matr. l.* 9. *disp.* 16. *n.* 3. quia id accidentale est copulæ, & in conjugatis, vel est veniale, si ob voluptatem; vel peccatum nullum, si in necessitate.

26 Qui incipit, nec absolvit copulam, debet explicare: quia, licèt, tunc sit fornicatio ex affectu, non tamen est re ipsa fornicatio, sed actus impudicus. Sic Sanch. *ibid. disp.* 19. *n.* 3. Qui item eandem copulam incipit, & deinde resilit, semenque dispergit; debet id explicare: quia adest tunc duplex malitia, idest fornicationis ex affectu, & mollitiei, qua re ipsa semen dispergitur, ut ex se constat.

27 Quando quis carnaliter, vel alio quocunque peccato peccat, non est necesse explicare, *se exposuisse periculo peccandi*, *ingrediendo domum* v.g. *puellæ*, *& deinde peccasse*. Sic de Lugo *disp.* 16. *de pœnit. sect.* 22. *n.* 511. quando enim hæc duo, idest, se exponere periculo peccandi, & peccare simul concurrunt, nec inter ipsa tanta mora intercedit, quanta necessaria est ad distinguendum unum numero peccatum ab alio: unum peccatum moraliter sunt. Nec potest obiici esse quidem unum numero, sed includere duas specie malitias, nec, inquam, hoc potest obiici, quia se exponere tali periculo peccandi, & eodem peccato peccare, ejusdem sunt speciei: quòd si intercedit prædicta mora, non est mirum debere explicari, quia tunc sunt duo numero distincta peccata. Qui media ex se licita vel ex se illicita adhibet, ut fornicetur, qua ratione fateri debeat, diximus supra *c.* 2. *g.* 10.

28 De eo, qui ex consuetudine inveterata fornicatur, diximus item supra *c.* 3. §. 3. De recidivo dicemus *l.* 3. §. 4. Eum, qui cum magna contentione peccat, cum magna voluptate, cum tanta continua duratione, quia solùm addit circunstantiam aggravantem explicare eas circunstantias non necessariò debere, diximus *c.* 1. §. 18. *de circunstantiis aggravantibus*.

g. V. *De Sacrilegio.*

PErgimus ad sacrilegium, quod duplex in hac materia est (nam de homicidio, & furto sacrilegis suo loco) alterum, quod contrahitur ex persona sacra, alterum ex loco sacro.

29 Quoad primum, quod est, quando aliquis, qui Deo per votum Castitatis se consecravit, adhuc turpia quæcunque v.gr. mollitiem, fornicationem, &c. non veretur admittere, certum est, ut ex supradictis *c.* 1. *g. præsertim n.* 52. constat, non oportere explicare, an semel, an pluries Castitatem voveris, quia id non addit differentiam specialem.

30 Quæstio igitur superest, an qui violat votum solemne Castitatis id explicare teneatur, an sit satis sic fateri: *Violavi Votum Castitatis*: quod est quærere an votum simplex, & solemne, quod quidem solemne habent tum professi, tum Sacerdotes, differant specie?

31 Dico esse probabilissimum, tutumque in praxi, non differre specie, atque ideò solemnitatem illam voti non esse necessariò declarandam. Ita Suar. *l.* 7. *de Matr. d.* 27. *nu.* 27. & *l.* 5. *in Decal. cap.* 6. *n.* 14. Ratio est, quia utrumque votum eandem Religionis virtutem æquè respicit.

Hinc Sacerdos non obligatur in peccatis contra Castitatem explicare Sacerdotium, sed satis est si dicat *se voti reum Castitatem violasse*. Sic Sanch. *dicta disp.* 27. *n.* 30. Fagund. *l.* 4. *precept. Eccl.* 2. *c.* 3 *num.* 5. Hinc Episcopus, & Generalis Ordinis Religiosi, hoc ex capite, (nam si adesset aliorum scandalum, juxta supra dicta, *de scandalo*, aperiendum esset) in fornicatione v. g. non obligatur manifestare *se esse Episcopum*, *se esse Generalem*, &c. satis erit si votum tantummodo manifestet. Sic Sanch. *d. disp.* 27. *n.* 33. quidquid dicat Fagund *lib. d.* 4. *c.* 3. *n.* 8. Hinc Religiosus non est obligatus explicare, se vel Religiosum esse professum, vel Sacerdotem, sed satis est si explicetur votum. Hinc fœmina soluta v. g. peccans cum Sacerdote, Diacono, Subdiacono, vel professo, vel habente vota biennii Societatis Jesu, &c. sufficit si dicat *se cum eo, qui voto obnoxius erat, peccasse*. Ratio horum est eadem, quæ *n. praced.* dicta est.

32 Sed jam exoritur alia difficultas, An, qui habens votum Castitatis, est causa inducens alios ad turpiter peccandum; debeat suum tale votum explicare, v. gr. Petrus Sacerdos, vel Religiosus consilium dat, vel inducit Paulum, & Antoniam nullo voto obstrictos ad illicitum congressum, debetne Sacerdos ille, cùm eam inductionem fatetur, explicare se esse Sacerdotem?

Resp. cum Sanch. *l.* 5. *in Dec. c.* 6. *n.* 10. *in simili*, non debere. Ratio est, quia votum non videtur se extendere nisi ad obligandum voventem, ne ipse in sua persona delectationes venereas admittat: non verò, ne alios ad easdem inducat, propriam enim, suamque Castitatem promisit, non alienam.

33 Hic denique nota, Novitium, qui nondum ulla vota emisit, non obligari patefacere *se esse Novitium*, si fortè peccet contra Castitatem: quia, donec voverit, novam speciem peccati non committit.

De peccato cum filia Confessoris an sit sacrilegium explicandum Confessario, dixi supra §. *prac. de simplici fornicatione*.

34 Jam verò quoad alterum genus in hac materia, quod est, quando in loco sacro ejusmodi turpia perpetrantur; sciendum est per voluntariam pollutionem, seu seminis effusionem, quando notoria est, pollui Ecclesiam, & reconciliatione indigere. Certum autem est copulam illicitam, & quamcunque illicitam seminis effusionem in loco sacro habitam, si sit notoria, superaddere peccato rationem sacrilegii in Confessione patefaciendam.

35 Sed quid Primò, quando copula est occulta? Respon. Licèt communior, & probabilior sententia sit cum Suar. *tom.* 1. *de Relig. l.* 3. *c.* 7. *n.* 4. Sanch. *l.* 9. *de Matr. disp.* 15. *n.* 11. Bonac. *de Matr. q.* 5. *punct. ult. n.* 7. etiam tunc esse sacrilegium; tamen probabile etiam est cum Vasq *t.* 1. *p.* 2. *disp.* 96 *c.* 3. *n.* 6. Basil. Pont. *de Matr. l.* 10. *n.* 15. non esse, atque adeò in Confessione minimè explicandum. Ratio est, quia in tantum est sacrilegium, in quantum polluitur Ecclesia: at non polluitur per occultam copulam, ergo &c. Quando autem fuit occulta copula, sed deinde post aliquot dies, v. g. facta est notoria, polluitur quidem Ecclesia in foro externo, indigetque reconciliatione: at copula præcedens non fuit in foro interno, sacrilega, nec ab illa, quia occulta, fuit Ecclesia violata. Idem universaliter docet Ascanius Tambur. *t.* 2. *de jure Abb. d.* 23. *q.* 11. *n.* 8. his verbis. *Ecclesia, & cæmeteria occultè polluta, quamdiù pollutio latet, non indigent reconciliatione; at quando incipit publicari, & manifestari violatio, tunc est necesse, ut Ecclesia reconcilietur*. Ut Abbas, Navar. alii.

36 Quid Secundò, si copula sit licita: idest conjugalis? Resp. Si adsit necessitas, non esse sacrilegium: de qua vide Sanch. *lib.* 9. *de Matr. d.* 15. *num.* 21.

37 Quid Tertiò de osculis, tactibus, & locutionibus turpibus sine effusione seminis in Ecclesia publicè factis? Resp. non esse ex hoc capite sacrilega, unde nec specialiter in eorum Confessione Sacer locus aperiendus. Sic *ib.* Ratio est, quia hoc sacrilegium committitur ex eo quòd violatur Ecclesia, (quæ quidem violatio per sacros Canones inducta fuit) at per solos tactus quomodocunque impudicos, quamvis cum pollutionis periculo (modò pollutio non sequatur) non violatur Ecclesia: ergo, &c.

38 Notanter dixi (ex hoc capite) non enim est negandum cum de Lugo *disputat.* 16. *sect.* 10. *numer* 467. Si quis hæc, vel similia exerceat in loco sacro, cum magna Ecclesiæ irreverentia, ut si meretricem publicè ante Altare impudicè quis tangeret, si in sacro templo lascivas comædias repræsentet, &c. non est, inquam negandum, ab hoc sacrilegii scelus in sua propria specie committi, etiam seclusa omni humana prohibitione. Sic Bonac. *circà prim. Decalog. precept. q.* 6. *num.* 14 & alii passim. Ratio est, quia esset gravis irreverentia divini cultus atque adeò ipsius summi Dei notabilis injuria.

Turpiter concupiscere mulierem, dum quis recitat officium, non esse mortalem irreverentiam, unde nec necessariò speciatim Confessario aperiendam, judicat contra Sylvium Dian. *part.* 1. *tractat.* 7. *resol.* 36. quem lege, nam inde, & ex modò à me dictis poteris statuere, quid, si illam concupiscas, dum Sacrum facis? Quid, dum consecras, & consummas Sacrificium? Quid, dum fers sacram hostiam ad infirmos? Quid, dum ministras alteri eandem Eucharistiam? Quid, dum quilibet actu communicat, vel immediatè post, hoc est dum sacras species in se habet, & similia? nam id his casibus in quibus advertis gravem, & quidem peculiarem irreverentiam Summi Dei, erit mortale Sacrilegium in propria specie, secus non item.

39 Petes, quid intelligitur, ad hunc effectum, nomine loci sacri? Resp. quamvis ad effectum refugii latius loci sacri nomen intelligatur, includatque ex Sanch. *l.* 9. *de Matr. d.* 15. *n.* 23. & 41. non solùm Ecclesiam ipsam Capellasque suas, sed etiam Sacristiam, Monasterium, &c. at ad effectum constituendi sacrilegium, tum in homicidio, tum in furto, tum hic intelligitur ex Sanch. *ibid. à dict. n.* 23. sola Ecclesia, & solùm cæmeterium, hoc est Ecclesia cum suis Capellis consecrata, aut saltem ab Episcopo benedicta, sacris officiis, aut sepulturæ fidelium deputata.

40 Denique, adverte duo. Primò ex de Lugo *disput.* 16. *de pœn. sect.* 12. *n.* 523. non addere novam sacrilegii speciem circunstantiam temporis sacri, sive igitur die festivo, sive die Veneris Sancti commissum fuerit peccatum, non est necesse ejusmodi temporis in Confessione meminisse. Nisi fortè ex alio capite Deo, ejusque cultui irreverentia aliqua notabilis irrogaretur: sic *ib. n.* 524. ut si quis v. gr. ludos publicos, vel comædias, & ludicra spectacula exhibere in die Veneris Sancti v. g. vellet, id enim esse contra Dei irreverentiam, nemo dubitare debet.

41 Secundò ex Fill. *to.* 2. *tr.* 30. *c.* 7. *n.* 126. apud Dian. *p.* 1. *tr.* 7. *res.* 18. nec ex se superadditur similis sacrilegii malitia, ex eo quòd quis peccet gestando sacras Reliquias. Ratio est, quia non videtur tam gravis irreverentia.

42 Quid, si Sacerdos v. gr. portans sacram Eucharistiam, vel Primò copulam carnalem haberet, vel Secundò infamaret, seu furaretur, seu quid simile peccatum patraret? Resp. In primo casu magnam irreverentiam agnosco, unde & grave speciale sacrilegium, contra Religionem commissum, atque adeò Sacerdoti subiiciendum. In secundò tam gravem irreverentiam non video. Nec novum est non omnia peccata æqualem turpitudinem continere: nam propter eandem rationem, eum, qui valdè impudica ante Altare exerceret, modò *num.* 38. à sacrilegio non liberavimus: liberamus tamen cum Azor. *tom.* 3. *cap.* 27. *qu.* 15. alia peccata non ita turpia committentem.

§. VI. *De Adulterio*.

43 CErtum est, conjugatum turpiter peccantem cum soluta, vel contrà, debere explicare *se esse conjugatum*: quia tunc adest nova species, nempè adulterium. Sed quæstio est, An quando conjugatus cum conjugata (& idem quæritur quando professus cum professa) peccat, explicandus sit status utriusque, An satis sit dicere *commisi adulterium*, *sacrilegium*, &c.

44 Dico non esse satis, sed adulterium, vel sacrilegium ex parte utriusque esse perpetratum fore necessariò explicandum. Ratio est, ex Lugo *disput.* 15. *de pœn. sect.* 5. *num.* 258. quia tunc sunt commissa duo peccata, alterum, quo quis peccat in sua persona, alterum quo cooperatur cum alia, ut illa in propria persona peccet.

45 Sodomia cum conjuge etiam sua est adulterium: & denique bestialitas, Sodomia, & similia delicta uxorati, etiam cum solutis, sunt adulteria, ut item Mollities, atque adeò explicanda: idem dic de osculis, & tactibus impudicis, &c. Ratio ex Sanch. *lib.* 9. *de Matr. d.* 18. *num.* 4. Azor. *tom.* 3. *l.* 4. *c.* 23. quia in his semper injuria fit conjugi.

De delectatione Morosa conjugati vide suprà *cap.* 7. *§.* 1. *nu.* 4. *fine*.

46 Superest hìc, tanquam in suo loco, quærere, an qui sponsam habet de futuro, id explicare debeat, si contra Castitatem peccet? Resp. probabilissimum esse non debere. Sic Basilius Pont. *de matr. l.* 11. *n.* 8. aliique. Ratio est, quia per sponsalia non traditur jus in corpus, quare non peccatur contra justitiam. Et sicut qui vovit Religionem, si fornicetur, non obligatur explicare tale votum, quando fornicationem fatetur, quia per promissionem Religionis nondum contraxit obligationem voti Castitatis: ita ille per promissionem Matrimonii nondum contraxit obligationem justitiæ.

§. VII. *De Incestu*.

47 NOn est dubium incestum esse speciem luxuriæ explicandam in Confessione, qua cum consanguineis, vel affinibus, contra Castitatem, sive per copulam, sive etiam per oscula, tactusque impudicos, &c. peccatur: nam propterea ita communiter definitur: *Est peccatum luxuria, quod committitur cum persona conjuncta*. Sed quæstio est an incestus cum consanguineis differat ab incestu cum affinibus: & rursus, an incestus cum alterutris ex prædictis in uno gradu usque ad quartum (nam in aliis à quarto est simplex fornicatio) differat specie ab incestu in alio; v. g. peccata cum matre, cum filia, cum sorore, cum nepte, cum consobrina, sive consanguineis, sive affinibus, differuntne inter se specie, ita ut in Confessione talis gradus sit ex necessitate declarandus? an verò si quis, cum aliqua ex dictis peccavit, etiam si fuisset mater, satis se explicet dicendo, *incestum commisi*? Quid de peccante cum conjunctis spiritualiter, idest ex Baptismo, vel Confirmatione, & de conjunctis legaliter, idest ex adoptione?

Tribus dictis hæc, satis confusa propter opinionum varietatem apud auctores sunt, breviter, distinctèque, ex meo instituto, expedientur.

48 Dico, probabile est, nec consanguinitatem ab affinitate, ex S. Th. 2. 2. *q.* 16. *art.* 9. & Cajet. *ibid.* nec unum gradum ex his differe

re specie ab aliis. Sic Fill. *to. 2. tr. 30. c. 5. n. 97.* dicens esse opinionem S. Thomæ, Cajet. Soti, & ferè Thomistarum: Griptius *in tr. de casibus reserv. c. 8. n. 5.* Megala *in 1. p. l. 5. c. 2. n. 9.* uterque apud Dian. *p. 1. tr. 7. res. 31.* Unde licèt sine dubio gravius sit contra unum gradum delinquere, v. g. contra primum cum matre, quàm contra alium, v. g. cum consobrina; tamen quia non mutatur species, puto non esse ea speciatim ex necessitate patefacienda. Ratio est, quia in omnibus his una speciei deformitas est (licèt modò levior, modò gravior) nempè contra reverentiam debitam conjunctis. Quod autem id oriatur interdum ex ipsa natura, ut in primo consanguinitatis gradu, & per alios etiam in secundo, interdum verò ex præcepto Ecclesiæ, ut in cæteris, & maximè in gradibus affinitatis; nihil specie diversum ex hoc necessariò infertur: nam præceptum superioris, cùm aliquid præcipit, ponit materiam præceptam in ea specie virtutis, ratione cujus illud præcipit: nunc autem Ecclesia abstineri ab illis congressibus præcipit, propter eandem reverentiam conjunctis debitam. Quòd deinde gradus ipsi non mutent speciem inde probatur, quia hi nihil aliud inferunt, nisi majorem, vel minorem conjunctionem: magis autem, & minus non variant speciem, etiam in hac re nostra morali; nisi aliunde probetur esse contra particularem virtutem, vel particulariter contra diversum rectæ rationis dictamen. Id quod hic, quamvis multi probabiliter invenire satagant: nihilominus alii, probabiliter item, non inveniri posse contendunt.

Dices asserimus hic *n. 48.* ex probabilissima plurium sententia turpem conjunctionem cum consanguineis non afferre diversitatem specificam necessariò in Confessione explicandam ut diversam ab alia conjunctione strictioris consanguinei; quia licèt gravius sit contra unum gradum v. gr. contra primum cum matre, quàm contra alium v. g. cum consobrina delinquere, tamen magis, & minus speciem incestus diversam non constituit, Ergo idem asserere debuimus supra lib. hoc *2. c. 5. §. 1. & 2.* in injuriis illatis contra consanguineos, vel affines, atque ideò dicendum fuit, injuriam illatam Patri, vel Fratri non esse diversæ speciei ab injuriis contortis contra cæteros minus propinquos, quia pariter magis, & minus in debito, quod consanguinei contrahunt non se conviciandi, non afferunt diversitatem specificam.

Resp. Certè urget non improbabiliter paritas, unde probabiliter consequitur, tum in hac materia de incestu, tum in illa materia de injuria contra consanguineos, vel affines inflicta, non esse necessariò explicandam ejusmodi diversitatem, sed sufficere, si dicatur. *Ego mihi conjunctos contumeliis affeci.*

49 Dico secundò, Incestum cum conjunctis conjunctione legali, idest conjunctione orta ex adoptione alicujus in filium (quæ est inter adoptantem, & adoptatum: inter adoptatum, & filios legitimos adoptantis, qui in ejus sunt potestate: inter uxorem adoptati, & ipsum adoptatum: & denique inter uxorem adoptantis, & adoptatum,) Dico inquam hunc incestum non esse explicandum, ut distinctum ab aliis incestibus dictis *in num. præced.* & nec necessariò explicandas diversitates illas dictas in proxima parenthesi. Ratio prioris partis hujus dicti est ea, quam *numero præcedente* diximus, quia nimirum Ecclesia, propter idem motivum reverentiæ conjunctis debitæ, prohibet ejusmodi congressus. Sic de Lugo *disp. 16. de pænit. sect. 6. n. 328.* Ratio posterioris est similiter eadem, quam *ibid.* diximus: quia diversitas gradus solùm indicat magis, & minus in eadem specie.

50 Dico tertiò, Incestum cum conjunctis conjunctione spirituali, idest, orta ex Baptismo, & Confirmatione (quæ est inter baptizantem, & baptizatum, inter Patrinum vel Matrinam cum ipso baptizato, inter parentes baptizati cum baptizante, & denique inter eosdem parentes baptizati, & Patrinum, vel Matrinam: quod idem est respectivè in Confirmatione,) Dico inquam cum Sanchez *libr. 7. de Matrimon. disput. 5. num. 9.* incestum hunc esse explicandum, ut distinctum ab utroque incestu carnali, & legali, prædicto *in num. 48. & 49.* sed non esse necessarium explicare an ex Baptismo, an ex Confirmatione fuerit orta conjunctio: item nec esse necesse explicare an Verb. grat. baptizans, vel confirmans, peccaverit cum baptizata, an cum matre ejusdem, &c. Ratio primæ partis hujus dicti est, quia incestus spiritualis addit circunstantiam Sacramenti, ratione cujus reducitur ad genus quoddam sacrilegii. Ratio secundæ, & tertiæ partis est, quia semper in prædictis committitur peccatum cum eadem specie deformitate: esto, graviore vel leviore: quia semper est contra eandem reverentiam debitam personis, ex intuitu Sacramenti, connexis.

51 Huc commodè reducere possumus duo, quæ supersunt explicanda. Primum circa impedimentum publicæ honestatis. Secundum circa incestum sodomiticum. Quoad primum, sciendum est, impedimentum publicæ honestatis esse illud, quod oritur ex sponsalibus de futuro, validè tamen initis; nam, his ita initis, oritur ex Sanch. *lib. 7. de Matrim. d. 68. & seq.* Impedimentum dirimens Matrimonium inter sponsam, & consanguineos sponsæ in primo gradu, & contra, idest non potest validè contrahi Matrimonium à sponso vel sponsa cum dictis consanguineis. Idem etiam impedimentum oritur ex Matrimonio rato non consummato, cum hoc addito ex Sanchez *ibib.* ut sit dirimens etiam usque ad quartum gradum, & etiamsi Matrimonium fuerit irritum, ex quocunque capite, præterquam ex defectu consensus.

52 Jam si quis cognosceret sororem v. gr. vel matrem, filiamve suæ sponsæ de futuro; rursus, si cognosceret sororem, aliamve consanguineam suæ conjugis per verba de præsenti, sed nondum consummato Matrimonio; deberetne in Confessione explicare non solùm ipsum peccatum, sed etiam ejus qualitatem, nempè fuisse incestum cum matre, cum sorore, cum consanguinea sponsæ, &c. Resp. cum de Lugo *disp. 16. de pænit. sect. 6. num. 131.* certum esse tale peccatum habere malitiam incestus carnalis: quia est prohibita talis copula per Ecclesiam, ponentem in ea impedimentum dirimens, propter reverentiam conjunctis debitam: quare erit ut talis explicandus. Quoniam verò supra diximus non esse ex probabili opinione in cæteris incestis necessariò explicandos gradus: ita hic, ubi incestus oritur ex inchoato Matrimonio, consequenter, propter eandem inibi allatam rationem, dicendum erit.

53 Quoad secundum, idest, quoad Sodomiam, quærimus, an si quis sodomiticè cognosceret consanguineam, vel affinem, vel conjunctum conjunctione legali, vel spirituali; debeat explicare conjunctionem, itaut non satis sit dicere *se Sodomiam commisisse*, sed necessariò addendum, *se Sodomiticum incestum commisisse*?

Resp. cum Fill. *tom. 2. tract. 30. cap. 5. num. 106.* necessariò sic addendum. Ratio est quia ob reverentiam naturalem propinquis debitam, ejusmodi peccatum, ultra malitiam sodomiæ, habet & malitiam incestus. Quamvis enim per hunc incestum sodomiticum non impediatur Matrimonium; quia ut impediat, debet esse seminatio in vase naturali; neque per eundem incurrantur pœnæ contra incestum latæ, quia pœnæ fulminantur contra incestum propriè dictum, idest enatum ex copula naturali: tamen quia fit contra prædictam reverentiam, non potest propriam incestus malitiam non participare.

54 Major difficultas, utrùm explicandi gradus, v. gr. sic: *Commisi incestum sodomiticum cum fratre, cum patre, cum consobrino:* An satis sit dicere: *commisi incestum sodomiticum?*

Respon. In nostra sententia probabili non esse necessariò explicandos. Ratio est, quia omnes sunt ejusdem speciei, & solùm secundùm magis, & minus in eadem specie differunt; id quod, ut diximus *num. 48.* notat quidem majorem, minoremve gravitatem, sed nequaquam specie distinctam.

§. VIII. *De Stupro.*

55 Stuprum est concubitus viri cum virgine fœmina, eadem repugnante: Quare, ea consentiente, ex probabilissima sententia, est simplex fornicatio. Unde sequitur, *statum virginitatis* non esse necesse in Confessione explicare, virgine consentiente; quem, illa repugnante, explicare oportebit.

56 Pari ratione sodomitica copula cum eadem consentiente est mera sodomia, unde nec ibi *status virginitatis* est declarandus.

57 Cùm se virgo polluit, vel delectatur, &c. non facit nisi peccatum mollitiei, de quo diximus supr. *§. 4. n. 19.* nam propterea *suam virginitatem* explicare non obligabitur.

58 Ad expediendam Confessionem facit, scire obligationem, quam contrahit stuprator. Dico ergo. Cùm virgo defloratur, ipsa consentiente, nihil ei, nec parentibus debet deflorator. Ita Lessius *lib. 2. cap. 10. dub. 1.* At si vi, vel fraude, vel promissione virginem quis defloravit, sanè tenetur vel dotare, vel ducere, ac solvere, quod promisit. Sic *ibid.*

§. IX. *De Raptu.*

59 In duobus differt Raptus à stupro. Primò, quia stuprum semper est cum virgine, at Raptus est de quacumque muliere; immò etiam puero: qui sanè raptus est omnium turpissimus.

60 Secundò, stuprum solùm dicit violentiam, vel ad summum fraudem: at Raptus, præter violentiam, addit abductionem. Ita Fill. *tom. 2. tr. 30. c. 6.* est enim Raptus peccatum luxuriæ, quo persona aliqua abducitur cum violentia ad turpem actum cum ea exercendum. Addit igitur malitiam contra justitiam, atque adeò specialiter confitendam.

61 Abductio sponsæ de futuro; ut item sponsæ de præsenti, idest conjugis per duos menses ante consummationem Matrimonii, ad quod consummandum prædictum tempus conceditur: abductio, inquam, ejusmodi sponsarum, si est ad finem ritè complendi Matrimonium, non est raptus: quia etiam repugnantibus Parentibus, non est ex Filliuc. *ibid.* abductio ad id, quod est prohibitum: sed si est ad illicitum finem, explendæ scilicet libidinis, erit raptus, speciatim in Confessione manifestandus.

§. X. *De peccato contra naturam.*

62 Quatuor sunt species, & quidem distinctæ, aperiendæ ex Fill. *tr. 30. c. 8. n. 142.* quia habent turpitudinem, si non physicè diversam, quia omnes prodigunt semen sine spe generationis; certè, ex recta hominum æstimatione, diversam moraliter:

liter: Mollities, Sodomia perfecta, Sodomia imperfecta, Bestialitas, ad quas reducitur congressus cum dæmone. De singulis aliquid breviter delibabimus.

Mollities,

Est pollutio voluntaria sine conjunctione corporum; seu, ut definit S.Th.2.2.*qu.*42.*art.*11.*& ibid.* Cajet. est peccatum contra naturam, per quod voluntaria pollutio procuratur, extra concubitum, causa explendæ delectationis venereæ. Si quis tamen dum se polluit consentiat, vel cogitet morosè in aliquam aliam speciem, v.g. in adulterium, incestum, &c. contrahit eandem malitiam, quam cogitat, adeòque confitendam. Ita Fill.*tr.*30.*c.*8.*n.*54.

63 Inanimatum instrumentum, quo quis se polluat, non facit mutationem speciei, ut supr. *c.*1.§.10. de mediis quæ assumuntur ad peccandum, universaliter diximus. Dixi (inanimato) nam si animato; ut si manibus alterius, &c. fiat, jam nunc subdo.

64 Si quis se pollueret inter brachia, coxendices, &c. fœminæ, vel viri, cum id regulariter procedat ex affectu personæ, seu concubitus cum illa; est sine dubio specialiter explicandum: quia non est mera pollutio, sed copula inchoata. Non tamen credo necessariò esse explicandas peculiares partes corporis (nisi sit affectus aliquis particularis, v.g. ad partes præposteras, ob Sodomiam, unde & explicandum) materialiter enim se habent, ex Fill. *ib. nu.*155. & illa major delectatio, quæ in una ex partibus quæritur, non transcendit speciem malitiæ, quæ est in alia.

65 Petes: quando quis habet inchoatam prædictam copulam, necessitatem habet exprimere in Confessione se seminasse extra, vel intra vas? Resp. Ita; quia extra dispergitur semen: At intra vas naturale fœminæ, non item. Quid in masculis, dicam mox *à nu.*77. & addam utilissimam praxim pro hac re.

66 Si qui se polluant manibus alterius viri, vel fœminæ, vel suis alium quis polluat; debet id explicare, propter cooperationem cum alterius peccato. Immò si tu tuis manibus polluas uxoratum, vel Sacerdotem, &c. debes id explicare; quia cooperaris ad adulterium, vel sacrilegium, juxta ea quę dixi *c.*1.§.27. *de scandalo n.*100. At si te suis manibus alius polluat: parum refert, ex eodem Fill. *ibid.* pro tuo peccato contra Castitatem, quod ille fuerit vir, vel fœmina, vel Sacerdos; tunc enim (si aliud non additur) se habent illæ manus ut merum instrumentum, & solùm adest cooperatio cum alterius te polluentis peccato: ut dictum est *c.*1.*§.*20.*n.*69. De hoc vide vindicationem meam *l.*7.*in Dec.c.*7.§.1.*à n.*5. vel in calce operis.

De incipiente copulam, & resiliente, semenque dispergente, *dixi* §.4.*n.*26.

De Mollitie virginis, *dixi §.*8.*n.*57.

De Mollitie uxorati §.7.*n.*45.

De Mollitie sacrilega *§.*5.*n.*34.

De comedente calida, ut polluatur in somno, *dixi n.*6. *§.*2.*n.*7.

De se sæpiùs polluente an sit statim absolvendus, dicetur universim inferiùs cum Recidivo *l.*3.*c.*3. *§.*4.

Sodomia.

67 Sodomia, & quidem perfecta, est concubitus ad sexum non debitum, ut vir cum viro, fœmina cum fœmina; Ita S.Th.2.2.*qu.*52. *ar.*11.*& ib.* Cajet. nam concubitus viri cum fœmina in vase præpostero, est sodomia imperfecta, de qua mox. Concubitus autem est copula carnalis consummata: naturalis, si fit in vase debito: innaturalis, si fit in loco, seu vase non debito.

68 Sed hic est quæstio, quandonam mutua procuratio pollutionis inter mares, vel inter fœminas debeat dici mollities, quando sodomia?

Resp. cum Cajet. *ibid.* quando ex affectu ad personam adest concubitus, si fit inter indebitum sexum, hoc est inter virum, & virum; fœminam, & fœminam; tunc est sodomia. Quando verò est mutua pollutio, absque concubitu, sed solùm ad explendam libidinem, est mollities.

69 Hinc si duo Mares commisceant corpora, & moveantur ad procurandam pollutionem, vel quomodocunque se tangant impudicè, ex affectu indebiti sexus, ita ut effusio seminis vel sit intra vas præposterum, vel etiam extra; puto esse sodomiam: Ita Pater Antonius Marsilius lector casuum in Collegio Romano *in manuscript. in Dec. tr.*11 *c.*8.§.3. Si sit intra vas, est certum: si verò fit extra, probatur: quia quamvis tunc non sit copula, tamen per illum concubitum est affectus venereus ad indebitum sexum, qui propriè constituit sodomiam: nam cæterum sive semen effundatur intra, sive extra; semper æquè in loco non suo dispergitur: locus enim præposterus videtur materialiter se habere in sodomia; sed formaliter ejus essentia sumitur ex motivo, scilicet ex concubitu cum affectu ad indebitum sexum. Confirmo, quia fœmina cum fœmina non alio modo commiscetur nisi per dictum concubitum cum effusione seminis, & non intra vas præposterum. Inter illas enim non potest esse copula propriè; sed si ipsæ fœminæ commisceant corpora ex affectu solùm se polluendi, idest explendæ libidinis; est mollities: si ex affectu ad indebitum sexum, est sodomia.

70 Scio Graphium *c.*9.*n.*11. ex Nav.*c.*23.*n.*249. sentire, ad copulam sodomiticam requiri effusionem seminis intra vas innaturale. Sed mihi hæc sententia non placet. Primò quia, ut dicebam, sic inter feminam, & feminam non esset sodomia. Secundò quia talis concubitus ex affectu indebiti sexus, cum effusione seminis extra vas, non est mollities: quia hæc est pollutio ex affectu explendæ libidinis, ut supra diximus: ergo est sodomia.

71 Solùm igitur sententia Graphii est vera, quoad pęnas, & reservationem, si quando sodomia est peccatum reservatum: Pœnæ enim, & reservatio, cùm sit odiosa; restringuntur ad sodomiam principalem, & maximè notam, & undequaque certam.

72 Ex his ergo collige, cùm vir cum viro, vel fœmina cum fœmina peccant per dictum concubitum: satis esse in Confessione dicere *se exercuisse Sodomiam*: sine necessitate dicendi an semen intra, an extra vas emiserint. Quid dicendum, quando vir præposterè feminam cognoscit, & semen extra vas dispergit, dicam mox, cum de Sodomia imperfecta.

73 Unum denique hic ad verte, in Sodomia non satis esse dicere, *Sodomiam Commisi*; sed explicandum insuper, *an qui fuerit Agens, an Patiens*. Ita de Lugo *disp.*16.*sect.*5.*n.*243. Ratio est; quia Agens committit pollutionem; quam patiens non eo ipso, quòd patiens est, committit.

De Sodomia cum affine, vide §.9.*n.*54.

De Sodomia uxorati, vide *§.*6.*n.*45.

De Sodomia cum Infideli, vide *§.*4.*n.*22.

De Sodomia cum Virgine, vide §.8.*n.*56.

Sodomia imperfecta.

74 Sodomia imperfecta, quam alii vocant innaturalem concumbendi modum, est peccatum contra naturam, per quod vir cum fęmina concumbit extra vas naturale. Est species distincta à sodomia perfecta, adeòque speciatim in Confessione exprimenda: perfecta enim procedit ex affectu ad indebitum sexum: hæc verò procedit, non ex affectu ad indebitum sexum, sed, licèt ad debitum, tamen ad partem innaturalem.

75 Sed quid dicendum, si quis se polluat inter cæteras partes fęminæ, coxendices, brachia, &c. Resp. de hac re dictum supra *n.*64. Illud hic sive recole, sive adde. Si primò, sit concubitus ex affectu ad personam ipsam, sexumque fęmineum, est copula fornicaria, sive adulterina, sive incestuosa, juxta conditionem personæ, atque ideò est aperiendus. Si secundò, sit concubitus ex affectu ad præposteras partes, est sodomia imperfecta, de qua agimus, ac similiter aperiendus. Si tertiò denique, sit sine concubitu, sed merè ad explendam libidinem; est mollities, ex se explicanda.

76 Si quis tamen fateatur absolutè concubuisse se cum fęmina: regulariter intelligitur fuisse ex affectu ad personam primo modo, non verò secundo, vel tertio, nisi aliud expressè fateatur. Ratio est, quia intelligitur illum concubitum factum esse more ordinario: mos autem ordinarius est, ut vir cum fęmina commisceantur ex affectu ad sexum fęmineum. Unde vides multum differre hunc concubitum viri cum fęmina, ab eo concubitu viri cum viro, vel fœminæ cum fęmina, ille enim est sodomiticus, quia non potest esse ex affectu ad copulam naturalem: hic non est sodomiticus, quia quando vir cum fęmina miscetur; semper regulariter est ad copulam naturalem.

77 Hic universaliter pro omnibus peccatis luxuriæ velim diligenter pernotes: Hæc à nobis dicta esse ad dandam veram harum rerum essentiam; Cæterùm in praxi Confessario expediet tot minutias nequaquam interrogare. Audi Filliucium, *in Instruct. brevi pro confess.c.*1. *circa initium*: *Prudens*, inquit, *esse Confessarius debet in exquirendis cautè circumstantiis sexti præcepti, præparatoriis ad actum consummatum, modis minutiis non necessariis, ne se, vel pęnitentem excitet ad aliquam tentationem*. Audi Coninc. *disp.*7. *de Sacram. dub.*7. *n.*56. *Præstat aliquando Sacerdotem minus perfectè peccatum pęnitentis intelligere, quàm vel illi, vel sibi aliquando scandalum creare, & esse nimirum*. Audi Angelum *V. Interrogationes n.*1. *Confitetur*, inquit, *mulier quod fuit cognita extra vas debitum: non quærat posteà Confessarius in quo loco, vel quomodo, & hujusmodi sicuti faciunt quidam, qui potius sunt contaminatores, quàm Confessores*. Vide Fagund. *præcept. Eccles. l.*4.*c.*2.*n.*8. Homobonum *in exam. Eccl. p.*1.*tr.*4.*cap.*12.*qu.*11. de Lugo *disp.*16 *de pęn. sect.*14.*n.*195.

Bestialitas.

78 Bestialitas est concubitus cum re animata, non ejusdem speciei cum homine. Huc reducitur concubitus cum dęmone; quia adhuc ille non est ejusdem cum homine speciei, etiamsi assumat formam hominis, ex S.Th.2.2. *q.*52 *art.*11. In hoc crimine non est necessariò explicandum genus animalis, sive sit equus, sive sit equa, sive ovis, sive gallina: semper est enim eadem in specie moralis deformitas. Ita Fill. *tr.*10.*c.*8.*n.*161. At si sit concubitus cum Dęmone, debet id explicari, sic idem *ibid. n.*162. quia super additur peccatum contra Religionem, idest commercium cum Dei, nostrumque omnium nequissimo inimico.

Nota insuper exprimi in Confessione oportere, an Dęmon fuerit, sub forma fęminæ, vel viri, vel sub forma talis conjugati, vel talis monialis, professæ, &c. Ita *ib.* Ratio est, quia tunc, præter Bestialitatem, additur affectus ad talem.

CA-

CAPUT VIII.

Circà Septimum & Decimum Decalogi Præceptum.

§. I. *De Furto communi, Rapina, & Damno dato.*

1 SEctando probabilem opinionem, docentem circunstantias in eadem specie aggravantes non necessariò exprimendas: Dico cum de Lugo *disput.*16. *de pænit. sect.*3. *num.*121. satis esse, si furtum fateri debeas, sic dicere: *Furtum in materia gravi commisi*: at non potes dicere te furatum v.g. decem, cùm fueris furatus, vel octo, vel quindecim: quia sic non explicares furtum, quod commisisti, sed aliud, quod non commisisti. Quod si te de præcisa quantitate interroget Confessarius, ad videndum fortè ad quid tenearis, quoad restitutionem, vel quoad aliam obligationem; illam teneris exprimere: Sic *ibid. num.*123. quia is habet jus ad interrogandum Pœnitentem de omnibus, quæ ad suæ salutem animæ conducere possunt, ut diximus *cap.*1. §.1. *num.*6. & dicemus *cap.*10. §.2. *num.*38.

2 Si quis publicum Magistratum gerens furetur, v.gr. Judex, Gubernator, &c. debetne explicare se esse talem, quando furtum illud affert Confessario? Respondeo cum de Lugo *disputat. de pœnit.*16. *sect.*4. *num.*18. probabiliter non debere: quia munus, quo fungitur, ratione cujus impedire tenetur furta in Civitate; non videtur in re hac novam speciem superaddere. Nam sic etiam, si Sacerdos v. gr. aliquem percutiat; non obligatur explicare se, cùm esset Sacerdos, hominem percussisse; licèt enim indecens magis sit à te, cùm sis Sacerdos, aliquem percuti, tamen nova species non additur.

3 Rapina specie à Furto differt: Ita idem *ibid. sect.*42. *nu.*495. quare & in Confessione promenda, specie, inquam, morali. Rapina enim est quidem rei alienæ contrectatio, sicuti furtum: sed addit violentiam: atque adeò additur vis, & contumelia contra dominum.

4 Damnum datum sive hoc, vel illo modo, sive hoc, vel illo instrumento, semper est ejusdem speciei: nisi aliud debeat in Confessione explicari, vel propter censuram fortè annexam, vel propter reservationem, vel simile quid. Idem cum eadem limitatione dic in furto, sive fiat per dolosum contractum, sive per usuram, sive alio modo.

De furto facto pluribus, vide *c.*2. *§.*9. *n.*65.

§. II. *De furto Sacrilego.*

5 FUrtum commune à sacrilego specie differt: adeòque specia-tim apud Confessarium deponendum: quoties nimirum aliquis per furtum violat res sacras. Id quod tribus tantùm modis evenire potest ex Fagund. *Eccles. præcep.*2. *l.*4. *c.*5. *num.*8. Vide etiam Bonac. *circà primum præceptum disp.*3. *q.*6. *num.*23. & de Lugo *de pæn. disp.*16. *sect.*10. *à num.*469. Primò, si quis à loco sacro, idest ab Ecclesia furetur rem Ecclesiæ, sive sacratam ut Calicem; sive Ecclesiæ propriam, ut ejus pecuniam. Vel vestem etiam existentem extra Ecclesiam, quia satis est, ut sit Ecclesiæ propria; nam sic dicitur, auferri à Dominio Ecclesiæ, atque adeò à loco sacro. Ita colligitur ab auctoribus citatis.

Secundò, si quis furetur rem, prophanam quidem, sed quæsita custodiæ tradita sit Ecclesiæ, vel eidem Ecclesiæ accommodata, ut ipsa Ecclesia de illa re teneatur.

Tertiò, si quis rem sacram v.gr. prædictum Calicem consecratum, à quocunque loco, etiam non sacro, furetur. Ratio horum est, quia in his tantùm casibus, loco sacro, reique sacræ injuria particularis irrogatur.

Præter hos igitur casus non invenitur ratio furti sacrilegi. Quare si quis furetur crumenam divitis in Ecclesia, vel sellam, ejusdem in Ecclesia positam, ad ejusdem divitis commoditatem, vel tapetia profana existentia intrà Ecclesiam: vel gladium v.g. Parochi, quem Parochus, nomine suo, non verò nomine Ecclesiæ possidet: non committit sacrilegium, & consequenter non debet illud, nisi ut vulgare furtum confiteri. Ita Bonac. *ibid.*

CAPUT IX.

Circà Octavum Decalogi Præceptum.

§. I. *De Contumelia, Detractione, Judicio temerario.*

1 FAlsò testari contra aliquem, non solùm qui solet in judicio, sed etiam extra: ac propterea huc reducimus peccata conviciandi, infamandi, detrahendi, &c.

Sed jam per occasionem nonnulla tetigimus de contumeliis, deque detractionibus *c.*1. *§.*5. *n.*53. & 54. Qua ratione scilicet qui unico contextu contumelias varias, variasque detractiones contra eumdem committit, uno peccato peccet: & *§.*9. *num.*63. qua ratione qui unica detractione multos simul læsit, unico item peccet peccato; & *c.*1. §.1. & 2. qua ratione injuriæ, contumeliæque jactæ contra parentes, consanguineos, aliosque inter se differant. Cætera igitur, quæ pro nostro instituto supersunt in præsenti, suo in loco sic habe.

2 Quamvis detractio in una materia graviori inferat majus nocumentum, quàm in alia minus gravi: qui excessus explicari in Confessione non posset, nisi explicando materiam detractionis, & conditionem personæ, cui detrahitur: an v.g. Proximus infamatus fuit ut hæreticus, an ut fur, an ut sodomita: rursus an infamatus fuit Rex, an Episcopus, an Sacerdos; immò nisi explicetur etiam & numerus eorum, coram quibus detrahitur; acriùs enim offenditur proximus, si coram decem, quàm si coram duobus de illo detrahas: tamen cùm, & similia culpam aggravent quidem, sed intra eandem speciem: non sunt necessariò in Confessione declaranda, nec à Confessario interroganda. Ita de Lugo *de pæn. disp.* 16. *sect.*2. *n.*112. Mol. *tom.*5. *de Justitia tr.*4. *disp.*19. *num.*3. Azor. *to.*3. *l.*13. *c.*5. *dub.*1. aliique; satisque erit si dicatur in hunc modum; *graviter infamavi, detraxi, convicia contuli, ter, vel quater*, &c. sine necessitate explicandi an in injuria, in convicio, in detractione, dixerim proximum esse hæreticum, seu homicidam, seu furem: vel explicandi, affuisse præsentes duos, vel decem; vel denique significandi contra quem egi, fuisse Regem, vel Sacerdotem; excipe, nisi fuisset Parens, vel alius ex dictis *d. c.*5. §.1. & 2. *Vide etiam supra c.*7. *§.*7. *in fin. num.*48.

3 De Judicio temerario, idem propter eandem rationem sentiendum erit, nam quia bona existimatio, quæ per judicium temerarium maculatur, semper est eadem in genere moris; satis erit dicere, *toties in re gravi temerè judicavi*, &c.

4 Diximus supr. *c.*1. *§.*53. eum, qui unica continuatione locutionis multas detractiones de eodem exhibet, unicè peccare. Jam quid, si unica simili continuatione locutionis, detrahat quis multis, v.g. tribus personis, Petro, Paulo, Antonio?

Resp. cum de Lugo *ib. num.*135. si unica locutione, hoc est, unicum recensendo factum, tres illos offendat; satis est dicere, *De pluribus semel detraxi*: sive illi plures fuerint tres, sive quatuor, sive decem. At si in eadem confabulatione, nunc Petro detrahas, mox ad infamandum Paulum sermonem convertas, &c. diversa mala de singulis proferens; credo debere exprimi tres detractiones sigillatim; licèt enim continuatio fiat confabulationis; nihilominus numero differunt ejusmodi detractiones, sicuti differre numero diximus tres copulas cum eadem, vel diversa fœmina, continuatim, eadem nocte habitas.

5 Petes, differtne specie falsum delictum proximo imponere: & verum, sed occultum propalare? Resp. cum Molina, *tom.*5. *disp.*26. *num* 8. probabile esse non differre, atque ideò non necessariò in Confessione declarandum, quia utrumque unam, eandemque bonam lædit existimationem.

6 Adverte hìc denique duo. Primò, posse detractionem per accidens esse contra alias virtutes, & tunc sine dubio id esse Confessoribus aperiendum; v.g. si prævides ex tua detractione proximum incursurum damnum in vita, honore, bonis: tunc detractio, cùm non solùm sit proximi famam commaculans, sed tale detrimentum insuper afferens; illam novam malitiæ speciem inducat necesse est.

Quid, si prævideas, quod dum detrahis de Petro coram Paulo, Paulus gaudebit de illius gravi malo? Respondeo tunc etiam te peccare contra charitatem, cui scandalum speciale præbes, eoque modo explicandum, quo diximus, cum de scandalo egimus *cap.*1. *§.*17.

7 Secundò adverte differre Detractorem à Susurrone: susurro enim est, qui detrahendo, pacem, & concordiam interturbat, cum detractor ab hoc abstrahat. Susurro ergo cùm accumulet supra læsionem famæ discordiarum seminationem; addit aliam speciem culpæ contra charitatem, quæ subiici omninò clavibus debeat. Ita de Lugo *de just. & jure tom.*1. *disp.*14. *sect.*3. *num.*40.

Quoad restitutionem famæ læsæ; non est nostrum hìc disputare: sicuti nec disputavimus de restitutione bonorum in furto; nec de aliis, quæ neqnaquam proximè faciunt ad expediendam Confessionem: quæque ab Authoribus sunt suis in locis exposcenda.

§. II. *An in Confessione manifestari socius peccati possit?*

8 HOc quidem nostrum est munus breviter excutere, ex quo tum Pœnitens, tum Confessarii aliquam trahent facilitatem expeditæ Confessionis.

Primò, ergo dubitatur, an debeat quis aperire Confessario complicem sui peccati, cum infamia ejusdem complicis; v.g. peccavit cum matre, an debeat explicare incestum, atque consanguinitatem Confessario, qui novit pœnitentem aliam consanguineam, vel affinem non habere, nisi matrem? Resp. Si commodè quis potest adire, vel expectare Confessarium, qui matrem prædictam non agnoscat, ad id obligabitur: ni faxit, peccabit cum onere restitutionis famæ apud Confessarium: quia nemo licitè potest infamari sine ulla necessitate. Ita Suar. *de pæn. d.*34. *sect.*2. Vasq. *de pænit. q.*61. Coninch. *de pæn. d.*7 *dub.*9. pluresque alii ab ipsis citati. At si commodè non potest, puto obligari ad declarandum complicem, quamvis sequatur ejusdem complicis infamia apud Confessarium. Ratio

est ducenda ex institutione à Christo hujus Sacramenti, quam ego sic explico.

9 Majus ego jus habeo ad meam famam tuendam, quàm alter habet ad hoc, ut ego conservem ejus famam: sed jus, quod ego habeo ad famam meam, non me excusat, ne aperiam Confessori scelera mea, licèt cum meæ famæ diminutione: ergo neque alterius jus me excusabit, ne aperiam ejusdem scelera, licèt cum diminutione ejus famæ. Minor est certa: Major. præterquam quod admittitur communiter ab omnibus, Probatur, nam proptereà possum ad meam famam tuendam, alium infamare vera ejus occulta crimina manifestando. Unde Reus licitè infirmat testimonia aliorum contra se, revelando eorum occulta scelera, ut Lessius *c.* 13. *dub.* 1. docet & alii: Fatendum ergo ita Christum Dominum voluisse instituere hoc pœnitentiæ Sacramentum, ut non haberetur ratio nec famæ propriæ, nec (quando id necesse fuerit) famæ alienæ.

10 At de jure naturæ est, non infamare proximum. Respon. Ita sanè, sed quando infamare non est necessarium: nam quando est necessarium, & ex alia parte adest veritas delicti, quod est exprimendum; nego esse de jure naturæ non infamare. Cùm igitur occultum peccatum proximi aperire sit aliquando necessarium, ut omni meliori modo quo pótest Reo illi, ejusque vitæ corporali consulatur: & in nostro casu, de quo agimus, sit necessarium ut pœnitenti, ejusque spirituali commodo prospiciatur; mirum non erit, si in talibus casibus proximi fama posthaberi possit.

11 Petes: quantum temporis obligabitur quis expectare Confessarium, qui complicem non cognoscat in casu dicto *numer.* 8? Resp. communiter non plusquàm unum, vel duos dies: Sic de Lugo *de pœnit. disp.* 16. *sect.* 7. *num.* 416. quia magnum esset incommodum, eum, qui animam peccato infectam habet diutiùs expectare debere remedium divinæ reconciliationis, quod aliàs per Contritionem obtinere difficile est.

12 Petes secundò: si quis propter solam consolationem, quam sentit ab amico, vel docto Confessario, nollet alium expectare, vel quærere, possetne, citrà aliam causam, complicem eidem Confessario declarare?

13 Respondeo, probabile esse posse. Ratio est, Primò, quia non desunt Auctores, qui defectum proximi uni, vel duobus viris prudentibus manifestare, docent non esse saltem mortale: Sic Reginaldus referens Cajetanum & Navarrum *lib.* 24. *num* 75. Inclinat Lessius *lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 70. Nec reprobat Azor. *Tom.* 3. *libr.* 5. *cap.* 9. *q.* 2. ait enim contrariam sententiam sibi magis placere, ergo & hæc placet: & probabilem docet esse Tannerus 2. 2. *disp.* 4. *qu.* 8. *dub.* 7. *num.* 183. multò magis ergo, si manifestes propter consolationem spiritualem uni Confessario. Secundò, quia video passim fideles, etiam timoratos, non esse solicitos de complicibus tacendis Confessario; Unde putandum est omnes fideles in id consentire, suæque famæ, (quando vel est necessarium, vel pœnitenti aliqua tandem ratione commodum) cedere voluisse. Ego profectò eum, qui bona fide, etiam cùm commodè potest alium Confessarium adire, tamen non adit; nisi aliud damnum non consequatur, nisi denigratio famæ proximi, condemnare de peccato non possem, nec eundem ad restituendam famam apud Confessarium obligarem. Sic Fagund. 2. *Eccles. præcept. lib.* 5. *c.* 1. *num.* 3. docens solùm esse consilium hac in re quærere alium Confessarium ignotum. Tertiò, quia si maritum cum uxore prudenti, quæ prudenter creditur non oblocutura, de alterius occulto gravi defectu confabulantem à mortali excusat; cur non filiam cum Patre Spirituali, ob suam consolationem confitentem? Sic Reginald. modò citatus. Quartò, quia complex, quando peccat, videtur cedere juri suo (scit enim dum cum socio peccat, tale peccatum à socio in Confessione fore aperiendum. Quintò, quia qui Sacerdoti confitetur; non homini, sed Deo cuncta cognoscenti, defectus proximi enarrat. Video aliqua ex his argumentis vel non esse valida, vel nimis probare; probant enim fieri etiam sine ulla prorsus necessitate, vel commoditate posse; hoc inquam video; sed tamen ex illis omnibus doctrinam nostram probabilem fieri, etiam video. Non inficior tamen, contrariam sententiam à multis DD. in praxi tutiorem judicari.

14 Dubitatur secundò de objecto peccati pœnitentis; v. gr. filius dat venenum matri gravidæ ex adulterio; An filius possit fateri ejusmodi peccatum cum suis circunstantiis Confessori, qui matrem novit, quique ex tali confessione de ejusdem adulterio cognitionem habebit; quo casu, ut vides, mater non est complex peccati filii, sed solùm materia, seu objectum. Respondeo cum Coninch. *disput.* 7. *dub.* 4. *num.* 92. sub iisdem limitationibus posse, quibus dictum est modò de Complice. Ratio est eadem, quæ ibidem dicta.

15 Dubitatur tertiò, de peccato veniali (& propter eamdem rationem) de mortali confesso. An scilicet si quis confiteri velit peccatum suum veniale, vel mortale aliàs ritè absolutum, unde graviter fit infamandus complex; possit id facere apud Confessarium complicem cognoscentem, v. gr. soror, quam solam notam Confessario quis habet, fratrem solicitat; an frater, qui venialem negligentiam in resistendo adhibuit, possit sororem prodere, ut suum tale veniale fateatur? Respondeo, cùm non sit præceptum venialia confitendi; ideò si non apparet aliqua peculiaris ratio consolationis spiritualis, vel consilii, &c. charitas dictat non esse eligendum Confessarium cognoscentem complicem; si autem apparet, eligi poterit, ut ex supra dictis constat. Ita de Lugo *de pœnit. disp.* 16. *sect.* 7. *num.* 411.

CAPUT X.

De veritate, de qua coram Confessario agendum est.

1 Absolutis prædictis supersunt quædam, quæ ad facilem reddendam oris Confessionem sunt in præsentia percurrenda. Quoniam verò aliqua sunt, quæ taceri possunt; aliqua sunt, quæ omninò secundùm veritatem deponi debent; ideò nonnulla ad nos pertinentia de singulis excerpemus.

§. I. *Quando taceri licitè aliquod peccatum in Confessione possit.*

2 Propter tria capita aliquem excusari posse, si peccatum aliquod mortale, nam veniale taceri posse, nullus ignorat, taceat, fatentur omnes: propter impotentiam physicam, propter impotentiam moralem, propter invincibilem horrorem. De quibus jam sigillatim.

3 Prænotandum est tamen, tum hic, tum in consequentibus, ab omnibus semper tamquam certum supponi, transacta excusatione, debere peccata mortalia nondum manifestata manifestari Confessario, & ab eodem absolvi: Confessario, inquam, sed certè, non ex necessitate, eidem qui prius te, quando adfuit excusatio, absolvit; potes enim & alterutrum eligere, dummodo sive alter, sive idem, sit ritè approbatus. Ita Suarez, Sà, aliique apud Laym. *lib.* 4. *tr.* 6. *c.* 8. *num.* 9. Ratio hujus est, quia est præceptum subdendi clavibus, atque adeò Confessori cuique legitimo, omnia mortalia, ut ab ipso directè absolvantur.

Lege Dicastillum *de pœn. d.* 6. *d.* 17. *à num.* 3. 8. qui quamvis doceat, quando peccata in necessitate prædicta absolvuntur, absolvi directè, tamen notat debere semper speciatim deinde clavibus subdi.

Impotentia Physica: ubi de Confessione, & absolutione moribundi.

4 Jam primum caput excusationis est physica impotentia. Primò ergo, quando quis ob vicinam mortem physicè loqui non valet, dato signo, quo moriens petat Confessionem, vel aliquo, si potest, dicto peccato, saltem in genere, potest absolvi brevi absolutione infra ponenda *lib.* 3. *cap.* 1. §. 2. idque etiam sine injunctione pœnitentiæ: quia hæc in necessitate omitti potest, cùm sit solùm pars integralis.

5 Secundò idem dic, si ob vicinum naufragium, seu prælium, vel quid simile, non est tempus omnia peccata deponendi. Immò quando imminens periculum aliud non permitteret; possent multi simul dolorem ostendere, & aliqua peccata confiteri, & sic simul absolvi. Sic Coninch. *de Sacramentis disp.* 7. *num.* 76. de Lugo *de pœn. disp.* 7. *à sect.* 1.

6 Tertiò, si quis surdus, vel mutus: dicat enim quantum moraliter potest, &c. Sic Laym. *lib.* 5. *tr.* 6. *c.* 8. *num.* 9.

7 Sed circà primum casum de moribundo sunt aliqua non parum necessaria nobis addenda. In hoc enim certum sit. Primò, dato signo à Pœnitente, ipso Sacerdote præsente, posse illum ab eodem absolvi.

Addit Baucius *in sing. cas.* 335. ex Jo: Sanch. *in sel. d.* 44. *n.* 35. quamvis eveniat pluries infirmum confessum fuisse peccata sua, nihilominus, sanum fore consilium, iterùm, atque iterùm, illum absolvere præstitis solitis doloris signis.

8 Rursus certum sit, dato signo, non præsente Sacerdote, sed præsente alio, qui alius coram infirmo testificetur ipsi Sacerdoti jam facto præsenti, de voluntate moribundi: posse, immò & debere absolvi, ut doctè probat Coninch. *de Sacrament. disput.* 7. *dub.* 10. Id quod intelligo, etiam nulla in absolvendo adhibita conditione. Ratio est ex de Lugo *de pœn. disp.* 17. *sect.* 3. §. 4. *n.* 90. quia, licèt quando quis operatur ex assensu dubio, ut si Sacerdos dubitet, an signa ab infirmo exhibita, fuerint ex vero dolore; vel an quando dixit infirmus se velle confiteri; fuerit sui compos, licèt inquam tunc sit apponenda, saltem mente concepta conditio (id est, *si es rectè dispositus*, seu *si es capax, te absolvo*, &c.) tamen quando operamur ex assensu probabili, ut in casu, de quo loquimur, operari possumus absolutè, & sine conditione: quia assensus præcedens absolutus est, quamvis sit probabilis.

9 Apud eundem Coninch. invenies hanc doctrinam non esse contra illud decretum Clementis VIII. quo damnavit hanc propositionem: *Licet per litteras, aut internuncium Confessario absenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere.* Et rectè: nam noster casus est longè diversus, ut patebit prædicta Decreti verba consideranti: & extat ex eodem Coninch. testimonium ejusdem Clementis datum Bellarmino, se non intelligere damnare doctrinam modò traditam.

10 Re-

10 Restant igitur duo quærenda. Primò, quando nullum prorsus signum dat moribundus. Secundò, quando dat signum, sed absente Sacerdote; & testis certiorem quidem facit de dato signo Sacerdotem; at procul ab infirmo: an Confessarius possit nihilominus, absente teste, quasi absente interprete, absolvere?

Quoad primum, dico in rigore Theologico, talem moribundum, qui nutum nullum dedit petitionis Confessionis, nequaquam absolvi posse. Ratio est, quia nulla tunc adest materia proxima, nempè Confessio pœnitentis exterior, & sensibilis, nec generaliter, nec confusè quidem. Lege Coninch. *disp.5. de Sacr. n.28.* & de Lugo *de pœnit. disp.17. sect.5.*

Quòd si citentur aliqui Canones, statuentes absolvi moribundum posse, qui nullum dedit signum, sunt ii intelligendi, si nullum dedit signum præsenti Sacerdoti, dedit tamen adstantibus.

11 Dixi (in rigore Theologico) nam quia nonnulli Doctores, Homobonus, Molfesius, Lotterius, Delitteratis, aliique apud Dian. *p.3. tr.3. ref.8.* putant ejusmodi moribundum satis superque petere Confessionem per mores Christianos tota vita sensibiliter peractos: atque adeò putant absolvi posse, saltem sub conditione, *si est capax absolutionis*; idcircò in praxi censeo posse, saltem sub conditione dicta: Immò propter tam urgentem instantis mortis necessitatem, etiam debere: Ratio est, quia per conditionem cavetur injuria Sacramenti: & ex alia parte consulitur, quantum fieri potest, saluti moribundi; quia in tali articulo præsumi saltem attritus potest.

12 Quid, si fortè ita actualiter peccando, subitò destituatur sensibus, ut non possit, humanitus loquendo, atteri? Respondeo tunc non esse præsumendum attritum; atque adeò nec absolvendum docent communiter: Vide Coninch. *in simili disp.9. de Extrema Unctione dub.5.* citantem Suarium *disp.42. de Sacram. sect.1. nu.10.* sed ego sub prædicta conditione vix illum regulariter sine absolutione dimitterem: non quia velim absolvere non dispositum: sed quia rarissimè evenit; ut tam citò sensibus quis, dum actu peccat, destituatur: ita ut vicinus morti non velit suæ saluti consulere per aliquam attritionem.

13 Quoad secundùm: An scilicet, dato signo absente Sacerdote, & absente eo, qui de signo in sua præsentia dato testificatus est, absolvi moribundus possit? Dicunt aliqui non posse. Ratio potissima eorum est, quia putant id prohiberi à prædicto decreto Clementis VIII. At dico etiam in rigore posse, & debere: etiamsi testis unicus, qui de signo coram se dato testificatus est, & non sit præsens: ex Coninch. *de Sacr. disp.7. dub.10.* Præpos. *in 3.p. de qualit Confessionis dub.3. n.78.* vide etiam de Lugo *de pœn. disp.7. tota sect.4. & 5.* idque non solùm sub conditione (si capax est) sed etiam absolutè, ex de Lugo *ib. sect.5. §.4.* Ratio est, quia moribundi necessitas urget nos, ut quantum possumus, ei consulamus: & ex alia parte, nihil est quod impediat. Confirmo: quia ita docetur à Concil. Arausicano, à Carthaginensi, à S.Leone, à Rituali Romano Pauli V. qui fuit post Clementem VIII. fusè citatis à Coninchio, & Præposito ejus collega; cùm enim hi non distinguant; an adstantes debeant ferre testimonium præsente, vel non præsente infirmo; nec nos distinguere debemus. Quòd autem huic doctrinæ nec illud Decretum, nec aliæ rationes obstent, fusè apud eosdem lege, si lubet.

14 Sed hic est scripulus aliquibus Confessariis amovendus. Dictum est prædictum infirmum, dato signo, esse absolvendum. Jam quodnam esse hoc signum debet? Dico ergo ejusmodi signum triplicis generis esse posse. Primò, potest esse signum ordinatum ex natura sua ad Confessionem: ut si Confessario ipsi, vel adstantibus infirmus dicat se dolere de peccatis, se petere veniam peccatorum, se velle confiteri: & tunc non est dubium sufficiens esse signum, ut is absolvatur. Ita Suarez, Vasquez, Bonac. aliique apud de Lugo *disp. de pœnit. 17. sect.2. n.26.*

15 Possent secundo exhiberi hujusmodi signa sine ulla mentione, vel clara ordinatione ad Confessionem: ut si infirmus tundat pectus, dicat *Miserere mei, Deus*, & similia: & tunc etiam sufficiens esse signum putandum est: quia in tali casu extremæ necessitatis sufficit tacita petitio Confessionis, qualis hæc præsumenda à Christiano est;

16 Possunt tertiò haberi hæc signa sub dubio, an oriantur ex pœnitentia, & dolore de peccatis, an ex mærore, metu, vel angustia morbi, vel mortis; ut si petenti signum an velit confiteri, respondeat infirmus solùm suspirando, vel lacrymando, vel manum Confessario stringat: potest enim id esse à vi morbi manus nervos contrahentis, vel ex alio capite: Et tunc dicunt aliqui *ib.* etiam absolvendum, sed sub conditione, saltem animo retenta (*si est rectè dispositus:*) quia in illo periculo, nihil nocet sic absolvere, & multùm non absolvere noceret.

17 Petes adhuc: qui priùs per aliquod ex tribus prædictis signis, vel etiam expressè petiit Confessionem: & deinde incidit in phrenesim, potestne absolvi? Resp. si talia signa edidit morti proximus, potest, ex Laym. apud de Lugo *ibid. n.30.* modo prædicto; quia præsumitur perseverantia dispositionis debitæ: At si hæc signa edidit, quando erat sanus, longè à periculo mortis, non poterit ex hoc capite: quia non præsumitur actu dispositus, seu in illa dispositione, ut oportet, perseverasse. Dico ex hoc capite: nam ex alio capite, quòd nimirum posset præsumi in ea vicinitate mortis moribundum habere lucis intervallum, & se atterere: posset sub conditione absolvi.

An Parochus possit communicare moribundum præmissa Confessione non integra, si prolixa futura ea esset, habes in nostro Opusculo de Communione *cap.1. §.6. numer.36.*

Petes iterùm hac occasione; an non solum in casu necessitatis, sed extra illam, atque adeò per se loquendo, Confessio peccati venialis in genere (idem videtur dicendum de peccatis mortalibus aliàs ritè absolutis) possit esse materia sufficiens, validè, & licitè Sacramenti Pœnitentiæ, sic nimirum, *Confiteor omnia mea peccata venialia*: nihil addendo præterea, quamvis, qui sic confitetur possit certa venialia confiteri?

Resp. Suar. *de pœn. d.13. sect.1. n.10.* ait speculativè fortasse posse. Sed in praxi non ita propter incertitudinem materiæ. Verùm Dicast. *tr. de pœn. d.6. dub.9. n.761. vide etiam dub.17. à n.379.* ait probabile esse, posse, etiam si recordetur quis certorum venialium. Ratio, est, inquit, quia eo ipso, quòd probabile sit, eam esse materiam sufficientem: & ex alio capite, non esse materiam necessariam, non video, cur non possit quis licitè eam adhibere tantùm. In Sacramentis enim, quæ nullo modo sunt de necessitate salutis (quale est de solis venialibus) in tali casu non videtur ita necessarium adhibere materiam omninò certam, ut obligetur quis sub culpa maximè mortali: Nam ad hoc ut quis prudenter operetur, satis est, quod adhibeat materiam probabilem: hæc autem est valdè probabilis. Adde, quòd si hoc speculativè probabile est, etiam erit practicè. Tunc enim tantùm in re morali dicitur aliquid speculativè quidem verum, sed non practicè, quando id, quod in speculatione consideratur, non potest exhiberi in praxi quin aliqua contingat variatio: quando verò omninò invariatum potest reduci ad praxim ea ratione, qua consideratur in ea speculatione, si speculativè verum est, practicè quoque verum censeri debet. Quapropter cùm Confessio venialis in genere possit in praxi exhiberi eo modo, quo speculativè censetur sufficiens, erit etiam practicè censenda talis. Hæc Dicastillus.

Petes denique hac eadem occasione Tertiò. An primò absolvendus sit ille, qui solùm fatetur in genere, se post ultimam Confessionem peccasse mortaliter, sed non recordari, qua specie peccati? Secundò quid, si sit spes, ut post adhibitam iteratam diligentiam illius recordetur? Resp. ad primum, esse absolvendum; supponimus autem adhibitum fuisse sufficiens moraliter examen, quod quale sit, dicam, *lib.3. cap.9. §.3.* secus certum esset, debere expectari, ut illud præmittatur. Ratio responsionis est, quia tunc Confessio est integra formaliter. Neque verò is pœnitens, si alio peccato fortè non agravetur, cogendus est afferre aliud speciale peccatum aliàs ab ipso commissum, & per Confessionem remissum, quia sic illum obligares ad bis confitenda peccata, ad quod nemo tenetur. Absolvatur ergo, quia jam affert materiam sufficientem, quale est peccatum in genere, quare valida erit absolutio, & ex alia parte erit licita, quia, ut dixi, confessio tunc formaliter integra est.

Ad secundum Respondeo ex Bonac. *ib.* supposito sufficienti examine non obligari pœnitentem ad iteratum examen ex necessitate (estò ex consilio, si non sit scrupulosus.) Ratio responsionis est, quia homo non tenetur, ut inferius, *l.c.* dicemus, nisi ad examen morale, quod ab hoc pœnitente adhibitum jam fuisse, supponimus.

Impotentia Moralis, ubi de absolutione reservatorum diminuta.

18 Secundùm excusationis caput, ut taceri aliquod peccatum mortale possit, est moralis impotentia; quæ est, quoties pœnitens ex Confessione alicujus prudenter aut sibi, aut proximo aliquod notabile damnum timet. Multos autem casus certos, nonnullos verò dubios complectitur hoc caput. Primò igitur certum est ex Coninch. *disp.5. cit.* excusari, quando pœnitens rationabiliter timet suum, quem alium non habet, Confessarium revelaturum aliquid Confessionis.

19 Secundò, quando confiteri non potest, nisi alius à Confessore, v.g. interpres, auditurus sit. Excipio casum articuli mortis. Nam tunc ex præcepto charitatis, sibi quilibet de remedio salutis providere debet, ex Coninch. *disp.5. cit. nu.77.* in tali enim articulo tenetur, saltem fateri aliqua venialia, & generatim omnia mortalia, dicendo, se fateri omnia, quæ fortè commisit: sic enim tutiorem suam salutem reddit, ex alia parte, nullum jam sequitur absurdum.

20 Tertiò quando puella verb. grat. rationabiliter timeret, ne turpia confitens, à Confessario; quem alium non habet, solicitetur.

21 Quartò, quando pœnitens, propter fragilitatem sibi notam, timet ne diù immorando in similium peccatorum examine, in eadem prolabatur: poterit enim non se examinare, nisi leviter: quamvis sint ex defectu examinis nonnulla tacenda. Immò simile quid debere observare Confessarium in interrogationibus de ejusmodi rebus turpibus, diximus suprà *c.7. §.10. n.77.*

22 Quintò, quando pœnitens est nimis scrupulosus, ex Castr. *tom.1. tr.1. disp.4. punct.2. num.4.* tunc enim cùm adsit tum periculum faciendi odiosam Confessionem, tum periculum damni ipsius pœnitentis, tum summa difficultas, quæ est moralis impossibilitas, præstat aliqua potiùs omitti, quàm notabilia hæc detrimenta subire.

23 Sextò, quando Confessarius ipse, non habens alium Confessarium, peccatum suum Sacerdoti confiteri non posset, nisi frangat sigillum Confessionis; tunc enim fateri poterit peccatum in genere, idque cum magna cautela, ne sigillum frangat.

24 Septimò, quando Confessario imminet periculum notabile. Ut si pœnitens sit cum morbo contagioso, nec Confessarius possit à longè audire: tunc enim paucis peccatis auditis, absolvat.

25 Hæc sunt certa; modò advertas duo. Primùm, ut prædicta incommoda sint gravia, extrinsecaque Confessioni: non enim satis est timor, quòd Confessarius te teneat pro peccatore, vel quid simile: hoc enim est intrinsecum Confessioni, quo non obstante, illam Christus Dominus instituit. Secundùm quod semper intelligimus, nisi alterius Confessarii copia suppetat, etiam si hic esset aliquo parvo tempore expectandus; ad longum enim nequaquam obligari.

Supersunt duo, vel tria, quæ vertuntur in dubium.

26 Dubitatur enim primò, an qui habet casus reservatos, possit hos solos fateri Superiori potestatem habenti illos absolvendi, & ab ipso absolvi, ac pro cæteris remitti ad inferiorem: vel contra, fateri solos non reservatos inferiori, qui absolvat, remittatque pro cæteris reservatis ad Superiorem, in his enim casibus jam aliqua in Confessione priori conticerentur.

27 Dico id absolutè fieri non posse. Ratio est, quia esset dimidiare Confessionem, sine necessitate. Quare in hisce eventibus vel Superior audiat omnia, & absolvat, vel audiens reservata extra Confessionem, tollat reservationem, seu mittat ad inferiorem, cui conferat potestatem absolvendi à reservatis. Si verò sit inferior, ne absolvat, sed mittat pœnitentem ad Superiorem, vel ipse adeat, impetretque potestatem, & tum demum ritè absolvat. Ita Doctores Coninch. *disp.7.n.7.* Præpositus *de Confess.q.4.dub.9.* & alii passim quidquid dicat Cajetanus *in summa V. Confessio, concl.*10. qui ait *contrariam esse Romanæ Curiæ consuetudinem: in sua discutienda*, inquit, *non oportet nimium sapere*: quidquid inquam dicat: nam consuetudo illa solùm est quoad tollendas censuras, & reservationem, non verò quoad absolvendum Sacramentaliter.

28 Dixi autem (absolutè) nam si aliqua necessitas urgeret, posset: ut si v.g. pœnitens non valeret adire inferiorem, sed solum Superiorem, qui tamen Superior propter aliquod grave impedimentum, v.g. articulum mortis, non posset omnia peccata audire, &c.

29 Dubitatur secundò, an possit taceri complex, quando illi sequeretur infamia apud Confessorem, v.g. si filius cum matre peccet, quæ nota est Confessario, an filius, qui nullam aliam habet conjunctam in primo gradu, possit fateri diminutè, idest se solùm fornicatum esse, & tacere incestum?

30 Dico, quia nos supra *c.9.§.2.* secuti eam sumus sententiam, quæ docet posse, immò debere quempiam in similibus casibus complicem propalare; ideò consequenter hic dicendum non posse propter hanc rationem diminutè fateri. Ita Coninch. *cit.n.89.* Suar. *disp.34. de pœn.sect.2.n.11.* Fagun. mox citandus. Quoniam verò Navarrus, & alii, quorum sententiam valdè probabilem vocat Fagund. *præc.Eccl.2.l.5.c.1 n.8.* & Suarez citatus ab eodem *n.11.fine*, sequuntur sententiam nostræ contrariam; ideò illam diminutionem admittunt, & quidem satis probabiliter.

31 Dubitatur tertiò de objecto, sive materia peccati, ut explicuimus *d.§.2.n.14.* Sed de hoc idem dicendum, quod de complice jam diximus, ut ex paritate rationis constat.

Error, vel ignorantia.

32 Tertium caput est error, vel ignorantia, in quo certum est Primò, excusari eum, qui invincibiliter ignorat, seu inculpabiliter tacet suum peccatum.

33 Certum est Secundò, quando ignorantia est solùm venialiter culpabilis, nec valorem, nec fructum Sacramenti aliàs ritè suscepti impediens: excusari pœnitentem à mortali.

34 Certum est Tertiò, quando est culpabilis mortaliter, non excusari: atque adeò tunc & fructum, & valorem Sacramenti impediri: tunc enim cùm desit Confessio dolorosa; non ponitur materia apta Sacramento; quomodo enim Confessio erit dolorosa, si actu ratione illius culpabilis moraliter ignorantiæ peccatur?

35 Certum denique sit Quartò, quamvis sit laudabile, ne ex errore, & inadvertentia taceatur aliquod peccatum, scribere peccata, neminem tamen, etiamsi sit lubricæ memoriæ ut notat Dicastill. *l.6. de pœn.d.6.dub.14.n.244.* obligari, immò nec esse laudabile, si quis sit paulò scrupulosior. Neque te conturbet communis doctrina: docens omnia peccata esse Confessori subiicienda: nam satis dilucidè notavit Concilium Tridentinum, solùm Fideles obligari ad omnia, quæ facta morali diligentia, menti occurrunt: non autem ad omnia, quæ quomodocunque fuere commissa. De examine, quod præcedere debet Confessionem, ne quid taceatur, dicam infrà *lib.5.cap.9.§.3.*

§.II. *De Mendacio in Confessione.*

36 POEnitens multis posset modis in Confessione mentiri, dum confitetur: id quod breviter explicare, ad nostrum pertinet institutum: quo pœnitens, si fortè tunc mentiatur, cognoscat graviterne, ac leviter peccaverit: atque adeò bene, an perperàm sit cætera confessus.

37 Primò, igitur certum est, peccatum esse grave mentiri in Confessione circa peccata mortalia, non aliàs ritè confessa, & absoluta; nam si esset mortale, illud tacere: multò magis, illud negare. Ita de Lugo *disput.16. de pœnit.sect.2.n.100.* Intellige, modò non habeat causam sufficientem illud tacendi: nam tunc etiam posset negare: sed, ne venialiter peccet, utatur æquivocatione, secundùm communes æquivocationis leges.

38 Certum est secundò, mentiri circa mortalia aliàs ritè absoluta, quando Confessarius de illis sive ut Medicus, sive ut Judex interrogat, tanquam quid necessarium ad præsentem Confessionem: esse item mortale. Sic idem de Lugo *disput. de pœn.14.sect.10. nu.172.* contra Jo: Sanchez ab eodem citatum, quem contrarium docere affirmat idem de Lugo. Ratio, quia tunc habet jus Confessarius ad benè hanc Confessionem expediendam: & ex alia parte, cùm agatur de mortali, res est gravis.

39 Certum sit tertiò, fateri aliquod mortale, quod non fecisti, esse mortale; nisi fortè ignorantia, vel bona fides te excuset; ut certè sæpè rusticos, & mulierculas excusat. Sic Vasq. *disp.91. art.1. dub.8.* Ratio est, quia variatur judicium Confessarii in re graviter pertinente ad Confessionem.

40 Certum sit quartò, esse mortale, mentiri circa veniale, quando tale mendacium datur pro materia totali Confessionis: Sic Suarez *de pœnit. disp.22. sect.10.n.6.* & passim, alii, præter Philippum Fabrum apud Dianam *p.3.tr.4.res.96.* v.g. aliquis fatetur se obolum esse furatum, quod reverà furatus non est, nec aliam pro Confessione materiam affert; peccat mortaliter: quia tunc pœnitens est causa irriti Sacramenti.

41 Præter hos quatuor casus, alius non occurrit, in quo sis de peccato mortali sollicitus, sive fortè mentiaris in Confessione, mendacio aliàs in se minimè gravi. Quare,

42 Certum sit quintò, quodcunque mendacium prolatum in aliis materiis, quæ ad Confessionem non pertinent, gravitatem non contrahere ex eo, quòd in Confessione afferatur. Ita Suar. & Vasq. citati à de Lugo, *de pœnit. disp.16 sect.2.*

43 Certum sit sextò, accusare se de peccato veniali, quod quis non jam absoluto sufficienter habet quod deleat.

44 Certum sit septimò, negare mortale ritè absolutum, nec faciens ad præsentem Confessionem, non esse mortale, ut ex dictis *n.38.* colligitur.

45 Quæritur ergo hic solùm, an sit mortale, unum numero peccatum mortale fateri pro alio: v.g. si quis occidit Petrum, dicat tamen mala fide, volens celare hominem occisum, se occidisse Paulum. Respondeo peccatum esse mortale. Sic Vasq. *q.61. dub.3.* & de Lug. *de pœn. disp.16.sect.3. n.132.* ex eo capite, quia non ritè confitetur: nam non confiteretur peccatum, quod fecit; sed peccatum, quod non fecit: licèt etiam non teneatur quis ex se explicare distinctè individuationem sui peccati, unde posset in dicto casu dicere se occidisse hominem; tenetur tamen non supponere unum pro alio: quia sic confiteretur peccatum, quod non commisit: pro eo quod commisit.

§.III. *Quandonam est obligatio repetendi Confessionem, vel generalem instituendi?*

46 MAximè propter mendacium grave in Confessione prolatum, repetenda est Confessio, & aliquando generalis plurium annorum Confessio erit instituenda. Ideò de hac re nonnulla hic subnectemus.

Primò igitur, ex necessitate repetenda est, quando in ipsa Confessione actu fit aliquod mortale peccatum, quia tunc Confessio irrita est, & consequenter reiteranda. Ita de Lugo *de pœnit. disput.16. sect.15. à num.597.* Hinc quando deest dolor debitus: quando Confessio fit ex fine moraliter malo: quando culpabiliter tacetur aliquod mortale: debet repeti omninò Confessio. Ubi advertunt rectè aliqui ibidem, quod si quis, ante decem annos v.g. tacuerit, ex culpa gravi, peccatum mortale in aliqua Confessione, & postea in aliis Confessionibus consequentibus hujus culpæ non est recordatus; quando deinde comperit vitium antiquæ illius Confessionis; non debet obligari ad repetendas omnes Confessiones consequentes, seu fortè intermedias bona fide institutas, sed solam illam, vel illas perperàm factas: quando scilicet mala fide processit. Ratio hujus est, quia Confessiones bona fide exhibitæ, idest cùm Confessionis sacrilegæ non adfuit recordatio, validæ fuerunt, & fructuosæ.

47 Secundò repetenda est ex necessitate Confessio, quando deest debitus ritus Sacramenti Pœnitentiæ. Sic idem *ibid.* Hinc quando defuit absolutio: quando defuit vel debita intentio absolvendi in Confessario, vel intentio recipiendi absolutionem in pœnitente: quando defuit jurisdictio in eodem Confessario; vel propter excommunicationem est impedita; Confessio erit à Fidelibus repetenda.

48 Verùm hic quatuor adverte. Primò si defuit quidem absolutio, sed pœnitens accedit ad eundem Confessarium; non debere repeti à pœnitente Confessionem. Ita idem *ibid.* cùm sufficiat, quòd in confuso cognitionem eorum habeat Confessor, pœnitensque dicat, *Fateor omnia peccata, quæ heri confessus sum*, juxta ea, quæ infra *l.3.c.2.* dicentur. At si accedat ad alium; tunc sanè oportebit totam Confessionem novo Confessario ritè deponere; ut *ibid.* dicetur.

49 Secundò. Quando Sacerdos habet impedimentum necessarium, ita ut non possit audire omnia peccata pœnitentis, sed aliqua: ut in naufragio, vel articulo mortis ipsius Confessarii, sanè Confessio non erit repetenda quoad omnia, sed solùm quoad non explicitè confessa: ut nimirum ab iis directè pœnitens absolvatur.

50 Ter-

50 Tertiò. Si Confessor est excommunicatus; tunc solùm debet repeti Confessio ipsi facta, quando est excommunicatus per nominatam denunciationem, vel propter Clerici publicam percussionem: propter cætera, valida est absolutio: immò licitè petitur tunc à pœnitente: & cùm petitur, licitè etiam impenditur a Confessario existente in gratia, putà per actum contritionis, cùm id concedatur à Concilio Constantiensi; Extr. Martini *ad evitanda scandala*.

51 Quartò. Quid, quando Confessio facta fuit Confessario omninò indocto, vel semidormienti? Respondeo, si indocto quacunque ignorantia, etiam nescienti discernere peccatum mortale à veniali: ut si v.g. homicidium putet esse veniale; dummodo sciat aliquo tandem modo, etiam in communi, peccatum aliquod, seu offensam Dei esse in pœnitente: ne sis solicitus Confessionem repetere, si bona fide illum adeas, & non ex culpa, qua Confessario velis uti, qui tibi mederi non possit: si mala, solicitus esse debes repetendi totam Confessionem. Ita Suar. *de pœn. disp.* 28. *sect.* 2. *num.* 12. Ratio est, quia sub bona fide, tu ex una parte omnia peccata subjecisti clavibus: ex alia, ad validitatem satis est illa peccati cognitio in communi: ut patet in moribundo, qui ritè absolvitur, si solùm dixerit se peccasse; at sub mala fide, non es ritè dispositus: quia actu peccas, dum confiteris.

52 Quòd si semidormienti confitearis mala fide, certè peccas: unde invalida erit tua Confessio, & integrè repetenda. Ita de Lugo *de pœnit. disp.* 16. *sect.* 15. *à n.* 606. Denique si bona fide confitearis, & post absolutionem advertas, te semidormienti fassum esse; puto non esse repetendam tunc Confessionem, quoad omnia peccata, sed solùm quoad illa, quæ audita minimè fuere propter somnum, quia jam illa non sunt subdita clavibus.

53 Sed quid, si pœnitens (ut in praxi occurrit frequentissimè) post absolutionem, cognoscit Confessarium aliqua quidem non percepisse, sive propter somnum, sive, quod idem erit, per distractionem mentis, sed quæ illa fuerint, non cognoscit? Respondeo, in brevibus Confessionibus iterùm omnia peccata repetere oportet, quia potest prudenter dubitari de singulis, an ritè fuerint audita: peccatum enim, de quo est dubium an fuerit in Confessione detectum, debet certò detegi: prævalet enim possessio necessitatis confitendi: cum certò scias te peccasse, dubium autem sit, an detexeris. In prolixis Confessionibus, in quibus non potes prudenter dubitare de singulis; non obligaris: Sic idem *ibid.* satis enim erit te in communi fateri ejusmodi dubium, hoc est te dubitare, an aliquod peccatum ex tuis Confessor audierit. Ratio est, quia tunc non habes dubium prudens, atque adeò non teneris, nisi ad Confessionem illam in communi illius dubii, quod tibi dumtaxat exploratum est: sicuti obligareris fateri te mortaliter peccasse, sed non recordaris quo genere peccati, in eo eventu, quo aliquod patrasses peccatum, illiusque in particulari non meminisses.

54 Repetenda est tertiò Confessio ratione excommunicationis non ablatæ à pœnitente. Explico. Si Confessor pœnitentem excommunicatum absolveret à peccatis, non præmissa absolutione à censuris, seu ab excommunicatione, validane est absolutio à peccatis, & consequenter non repetenda Confessio? Resp. Si pœnitens bona fide procedit; valida est, nec repetenda. Ita Suar. *to.* 5. *in* 3. *p. de Censuris, disp.* 19. *sect.* 3. *n.* 10. Ratio est, quia nimis onerosum esset dicere, oblitum invincibiliter aperire se esse excommunicatum, si absolvatur à peccatis, invalidam fecisse peccatorum Confessionem: nec enim habemus, unde colligamus, Ecclesiam voluisse irritare illam absolutionem, quæ non præmissa absolutione à censuris, exhibita, nulla fraude fuit: par autem ratio est in casu, de quo disputamus. At verò si mala fide extorta est absolutio à peccatis, non præmissa absolutione ab excommunicatione, sanè tunc irrita erit Confessio ex defectu debitæ dispositionis, atque adeò repetenda, cum tunc fiat contra præceptum grave Ecclesiæ, absolutionem à peccatis ante solutionem excommunicationis impendere prohibentis. Ita idem.

55 Petes hac occasione, An quando Confessor præmittit absolutionem à censuris per illa, vel similia verba, *Absolvo te ab omni excommunicatione, in quantum possum, & indiges*, subjungitque absolutionem à peccatis, an, inquam, per prædictam absolutionem deleatur excommunicatio, quo pœnitens erat irretitus, sed ejus immemor Confessario nequaquam aperuit? Resp. posito quod Confessarius habuerit potestatem, seu jurisdictionem ad ejusmodi excommunicationem auferendam, deleri. Unde posteà pœnitens illius recordatus, nova absolutione non indigebit. Ita Coninch. *disp.* 5. *de excomm. dub* 16. *nu.* 217. *& de pœnit. disp.* 12. *dub.* 12. *n.* 97. Ratio est, quia Confessor semper habet, habereque debet intentionem simpliciter absolutam absolvendi, quantum licitè potest; servandique partes omnes officii sui: quas non servaret, si absolvere intenderet à peccatis, & non à censuris. Id quod propter eandem rationem est verum, non solùm in Confessario ordinario, sed etiam in delegato. Sic idem *d. dub.* 12. *nu.* 92. nec solùm in censuris non reservatis, verùm etiam in reservatis, si in absolvente adest circa reservata potestas absolvendi. Idem evenit in peccatis reservatis ex Suar. *de pœnit. disp.* 31. *sect.* 4. *num.* 13. apud Sanchez *lib.* 4. *in Dec. c.* 54. *n.* 39. si quis enim immemor bona fide illa se habere, absolvetur modo dicto à Superiore, vel privilegiato, vel ex facultate Jubilæi, Cruciatæ, &c. sanè remanet à reservatis absolutus: quia absolvens intendit absolvere, quantum licitè potest, & solùm in pœnitente remanebit obligatio subdendi directè clavibus, (non quidem necessariò coram Superiore, vel privilegiato; sed coram Confessario potente tamen absolvere à mortalibus) illud peccatum reservatum, quando fuisse reservatum pœnitens animadvertit. Dixi primò (bona fide:) nam qui mala fide tacet censuram, vel reservationem; non absolvetur: quia non est dispositus ad absolutionem, qui rem tam gravem mala fide Confessori non aperit.

56 Dixi secundò, (quantum licitè potest,) quare si in privilegio, seu Jubilæo esset forma, nè possit licitè quis absolvi, nisi aliqua conditione adimpleta, v.g. nisi satisfacta parte: non censetur Confessor per illud, *Absolvo te ab omni excommunicatione*, absolvere, si parti minimè sit satisfactum. Sic de Lugo *disp.* 16. *sect.* 15. *n.* 265. Ratio est, quia; ut dictum est, solùm habet, habereq; præsumitur intentionem absolvendi quos, & quantum validè, & licitè potest.

57 Petes iterùm: si Confessor absolvere potens absolvat à peccatis, dicendo, *Absolvo te à peccatis tuis*, nulla præmissa formula absolutionis à censura: ut usu venire solet in brevibus Confessionibus, & in articulo mortis; remanebitne ignarus suæ censuræ, immò, & conscius; si tamen propter imminentem mortem loqui non potest, remanebitne inquam, absolutus ab illa? Resp. remansurum absolutum. Sic Suarez *de Censuris disp.* 10. *sect.* 2. §. *in quo cessat*. Ratio est, quia in illo *absolvo te à peccatis*, involvitur absolutio à quocunque vinculo nato ex peccatis, atq; à censuris: cùm igitur ejusmodi Confessor supponatur velle licitè fungi suo munere; supponetur etiam ab eo censuræ vinculo absolvere; multoque magis id erit in illo articulo mortis, si tunc expressè absolvere intendat per illa verba sola, *absolvo te à peccatis*, absolvere etiam à censuris. Ad majorem autem certitudinem sic absolvat: *Absolvo te ab omnibus censuris, & peccatis*: quia certum est illud, *ego te absolvo*, sufficere ad absolutionem peccatorum: quod non est ita certum, licèt sit probabilissimum, sufficere etiam ad absolutionem censurarum.

LIBER

LIBER TERTIUS.
DE ABSOLUTIONE.

CAPUT PRIMUM.
De forma absolutionis.

§. I. *Forma ordinaria absolutionis.*

1 EMmanuel Sà, *Ver. Absolutio, nu.1.* sic rectè habet: *Absolutionis verba necessaria sunt. Absolvo te; dicendum tamen, ut est in usu; Ego te absolvo à peccatis tuis. Quin etiam imitandus sapientium mos, qui ita absolvunt post auditam Confessionem, & impositam pœnitentiam: Misereatur tui, Omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam æternam. Amen. Dominus noster Jesus Christus te absolvat, & Ego auctoritate ipsius te absolvo; Primum à Sententia Excommunicationis, in quantum possum, & indiges: Deinde te absolvo à peccatis tuis; In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Passio Domini Nostri Jesu Christi, & merita Beatæ Mariæ, & Omnium Sanctorum: & quidquid boni feceris, & mali patienter sustinueris, sint tibi in Remissionem peccatorum, in augmentum Gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.* Hæc ille.

2 Nonnulli cum Joseph de Augustino *in Brevi Notitia: in fine Libri*, in hunc modum, & quidem ritè proferunt. *Et ego auctoritate ipsius te Absolvo ab omni Vinculo Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, in quantum possum, & Indiges*, & quæ sequuntur. Notant autem, quòd si pœnitens non fuerit Clericus; omittitur illud Verbum *Suspensionis*.

3 Quem effectum habeat prædicta forma Verborum, colligere facilè poteris ex supradictis *l.2.c.10. à n.55.*

§. II. *Forma absolutionis in necessitate, & brevibus Confessionibus.*

4 URgente periculo mortis, vel necessitatis, sic absolves ex Sa, *l.c. Ego te absolvo à Peccatis tuis; In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen*, vel ex Joseph de Augustino citato: *Ego te Absolvo ab omnibus Censuris, & Peccatis; In Nome Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.*

5 In brevibus item Confessionibus, ut illorum qui sæpè confitentur, immò & in longioribus frequente Populo, qui aures Confessoris petit: præstat formam prædictam, Verba necessaria continentem proferre dumtaxat. Sic Sà *ibid.*

CAPUT II.
Qua ratione Confessor Peccatorum meminisse debeat, quando ea absolvit?

6 POtest frequenter contingere, ut sive propter Confessionem valdè longam, sive quia necesse fuit absolutionem per aliquot differre dies; ut quando impendenda sit absolutio, Confessor oblitus fuerit peccatorum pœnitentis. Quæritur ergo, quid in hoc casu erit agendum?

7 Communis Doctrina habet duo. Primò quod non oportet ante absolutionem nunc v.g. dandam repetere Confessionem, alio tempore factam, si idem sit Confessor, (nam si alter, debere repeti, certum est. Quidquid dicant nonnulli, quos affert, sed non sequitur Ferrantinus *d.1. de Sacerd. q.79. à nu.14.*) & recordetur vel peccatorum, vel status pœnitentis, vel pœnitentiæ impositæ: sed sufficit, si uno verbo se pęnitens accuset de omnibus, quæ priùs dixerat, addendo alia, si fortè de novo occurrant addenda. Ita Suar. *de pœn. disp.22. sect.6. in fine*, Coninch *disput.7. dub. 11.* Ratio est, quia hæc sufficiunt ad legitimum judicium ferendum.

8 Immò si Confessor pœnitentiam jam imposuerat pœnitenti: nec est necesse quòd meminerit peccatorum, ut dictum est, nec ipsius pœnitentiæ: cùm satis sit ex Suar. *ibid.* recordari illum fuisse confessum, dignumque judicatum, qui absolveretur: pęnitentiam, quæcunque fuerit, jam fuisse datam: nec ipsum aliquod novum commisisse peccatum: vel si commiserit, ritè nunc aperuisse, tunc enim poterit, nullo alio requisito absolutionem tutò conferre. Ratio est, quia status ille recolendus fuerat ad formandum judicium, taxandamque pœnitentiam; quæ tunc ritè facta supponitur.

9 Secundò, in prædictis omnibus si contingeret majorem Confessionem fuisse factam Confessori non Judici; idest qui non habuisset jurisdictionem, ut si quis per priorem prædictam Confessionem aperuisset peccata sua non Sacerdoti, vel Sacerdoti non approbato (accidit autem id sæpè in Casibus reservatis, pro quibus inferior Confessor non est legitimus Judex; qui tamen solet audire, & deinde facultatem à superiore recipit, ut absolvere in alia sequenti Confessione possit) si inquam id contingeret, debet deindè Confessor constitutus jam legitimus Judex iterùm audire peccata pœnitentis. Sic de Lugo *disp.16. de pœn. sect.15 §.3.* quia illa prior Confessio non fuit Sacramentalis, cùm non fuerit Judici exhibita, ut supponimus.

Et quidem hoc certum apud omnes. Solùm est quæstio: an etiam in hoc casu sufficiat, pęnitentem dicere in confuso: *Me accuso de peccatis jam in alia minus legitima Confessione narratis.*

In quo rursus certum sit, si Confessor illorum peccatorum notitiam habet in particulari; satis superque sufficere. Sic idem *ib.* sicuti sufficit, si Confessario, qui meum peccatum abundè scit, ut si illud vidisset; vel illud ego extra Confessionem consilii causa illi narrassem, dicam: *Me accuso de peccato, quod vidisti*, vel *de quo consilium dedisti.*

Quare quæstio est dumtaxat: An si tunc Confessor recordationem tam distinctam non haberet; sufficeret tamen notitia aliqua in confuso? Resp. varia hìc aliquando minutiora tradi à nonnullis *ibid.* pro praxi satis sit in hoc eventu: quando Confessio prior peracta est coram non Judice (nam pro aliis, quando prior Confessio fuit facta sine dolore, vel non integrè, si supponatur legitimo Judici exposita; locum non habet hæc quæstio, consequenter non est tunc necessariò in particulari repetenda Confessio, cùm satis sit prædicta confusa notitia) regulariter sufficere, si dicat pœnitens, *Accuso me de peccatis in priore illa Confessione recensitis.* Ita *ibid.* & Gasp. Hurtad. *disp.8. de pœnitent. diffin. 8.* Ratio breviter est; quia jam Confessor hoc modo resumere poterit distinctam cognitionem status pęnitentis, & ex vi hujus distinctæ cognitionis jam factæ Sacramentalis, Absolvere. Quod si non resumeret (ut certè frequenter occurrit) tunc satis erit si resumat confusam: vel si neque hanc resumeret, postulet à pænitente Confessor notitiam aliquam mediam, seu confusam prædictam peccatorum, quæ sufficiat ad judicium formandum, pęnitentiamque taxandam: nec pœnitentem cogat distinctam, novamque peccatorum Confessionem afferre. Ratio est, quia tunc regulariter excitabitur memoria Confessoris, ut non procedat ad dandam pęnitentiam ex illa priore cognitione sola, quæ non fuit Sacramentalis, & non sufficeret, quia peccata distinctè debent Judici legitimo exhiberi, sed ex utraque, idest ex hac præsenti confusa, ut relata ad illam priorem distinctam: id quod in re morali nostra satis superque est. Ex dictis vides, quando secunda Confessio fit coram eodem Confessario, (de hoc enim casu semper hìc locuti sumus, nam si coram alio: jam dictum *num.7.*) sive Confessio fuerit perperàm exhibita ex defectu doloris, sive ex defectu examinis, sive quia facta est coram non Judice, sive quia aliquod peccatum sacrilegè tacitum est, semper debere ita, saltem in genere, eam repeti, ut aliqua cognitio in confuso peccatorum redeat in memoriam Confessarii.

10 An autem Granadi *3.p. de Sacram. controverſ.7. tr.9. d.12. nu.3.* Dianæ *part.5. tract.14. quæst.51.* Ferrantini, *de Scand. d.p. quæst.79.* & ex parte Mercari solùm quoad validitatem *q.3.p.*°. *de Sacrament. q.9. art.1.* apud Dian. *part.4. tract.4. resol.263.* opinio dicentium, quando Confessio invalida reiteranda est cum eodem Sacerdote, tunc sufficere pœnitentem se accusare generatim de peccatis ipsi Sacerdoti confessis, & Sacrilegio admisso in illa invalida Confessione, deque aliis fortè commissis posteà, nam tunc Sacerdos (ajunt hi) validè, & licitè absolvet, quamvis neque in confuso peccatorum, neque pœnitentiæ impositæ nullatenus recordetur, sed recordetur solùm illum sibi fuisse confessum; An, inquam, hæc opinio saltem ex tantorum Doctorum auctoritate sit probabilis, nobis otium non est persequi, cùm præsertim pro praxi, eam, quæ hactenus explicata sententia est, suscipiendam esse omninò, velimus.

CAPUT III.
De Dilatione Absolutionis.

DIffertur aliquando Absolutio propter occasiones proximas non remotas: nonnunquam propter frequentem relapsum: Tertiò propter aliquod pœnitentis emolumentum. De singulis agere hic locus est suus.

§. I. *Quid sit Occasio remota, quid proxima?*

1 PRoxima occasio est, quando talis est ex suo genere; ut frequenter homines similis conditionis ad peccatum mortale indu-

inducat: vel experientia constat, in hoc homine, talem affectum habere. Remota verò; quæ talis non est.

2 Alii sic definiunt cum de Lugo *disp.14. de pœnit. cap.10. numer.* 149. Occasio proxima est, qua nunquam, vel ferè nunquam utitur homo, consideratis circunstantiis, absque novo peccato. Ut qui detinet Concubinam domi, raro, vel nunquam desinet facto, verbo, vel cogitatione peccare. Remota, quæ non est ejusmodi.

§. II. *De Occasione remota.*

3 REgula Communis, & certa est: eum, qui in occasione remota versatur, absolvi legitimè posse. Ita idem ibid. à n.150. Ratio est, quia alioqui, juxta Sanctum Paulum 1. ad Corinth. cap.6. *Debueramus omnes exire de Mundo;* Et sanè nec satis esset in Eremum, sed in Cœlum abire.

4 Hinc inferunt Doctores cum eodem ibid. prudenter absolvi adolescentes, qui versantur laborando, vel conversando cum Feminis, quæ aliam domum non habent, licèt sæpè ex tali occasione, consensu, tactibus, copula mortaliter peccarent: siquidem non ferè semper ex illa occasione solent homines peccare.

§. III. *De Occasione proxima.*

5 REgula item certa est, & Communis; ut qui in occasione proxima est, absolvendus non sit. Ita idem ibid. Ratio quia non habet propositum non peccandi, qui peccati periculum (quale sine dubio est occasio proxima) voluntariè subit; juxta illud: *Qui amat periculum, peribit in illo.*

6 Hæc tamen regula aliquot modis limitatur ab eodem ibid. Primò, ut possit absolvi pœnitens, quando habet extraordinarium dolorem, & propositum; hæc enim faciunt jam illam non esse occasionem proximam: quia homo sic armatus est fortis, adeòque ab eo possumus sperare victoriam.

Multa ad rem Caramuel in Regul. Sanct. Benedict. *à num.* 105. & Joan. Sanch. *in sel.d.21.n.9. & d.10.n.8.*

7 Secundò, quando proponeret alia media exhibere: ut si occasio esset ex fæmina domestica: pœnitens autem proponeret nunquam solum cum sola colloqui, aut inveniri, ejus aspectum pro viribus declinare, &c.

8 Tertiò, quando occasio relinqui non potest absque scandalo, gravi infamia, vel detrimento magno Spirituali, vel temporali: tunc enim moraliter non judicatur quis occasionem voluntariè eligere, sed involuntariè pati. Sic Summus Pontifex *Consultation. de Frigidis, & Malefic.* concessit frigidis, ac maleficiatis simul domi permanere ut sorores: idque profectò propter scandalum separationis à Matrimonio contracto: cùm tamen esset periculum tactuum, &c. Pari ergo ratione poterit filiusfamilias v.g. absolvi, quamvis domi suæ serva adsit, cum qua peccare consuevit: quam tamen ipse expellere non potest, ne facilè, aut decenter fieret. Sic etiam, à fortiori, si cum fratre, vel sorore habet occasionem peccandi, à quorum convictu sejungi, absque gravi detrimento, nequit: debet nihilominus alia remedia faciliora, quæ potest, adhibere, ut ex se constat. Similes casus vide apud Doctores, & Navarr. *in Summa, cap.3. & in additionibus,* latè.

9 Confirmat hæc Laym. *l.5.tr.6.c.4.n.9.* his verbis: *Proximas occasiones evitare obligamur; excipe tamen, nisi proxima occasio peccandi mortaliter, sine gravi incommodo corporis, fama, vel fortunarum tolli non possit; tunc enim consilium est, sed non praceptum. Quare absolvendi sunt, qui officio, negotiatione, domo, in qua peccandi periculum imminet, discedere nolunt, quia sine maxima difficultate non possunt; parati adhibere remedia peccatorum, prasertim qua affert Confessarius. Ratio est, quia occasio peccandi in se non est peccatum; quare permitti potest ex gravi necessitate, qua impossibilitatem affert moralem: nam tunc non tam est se committere in periculum, quàm pati.* Hæc Laym. Vide omninò paragraphum quintum sequentem.

§. IV. *De recidivo.*

10 DUbium est, an qui sæpiùs absolutus, tamen sive propter occasionem proximam, quam tollere non potest, sive propter aliud, iterùm iterùmque relabitur, nec in eo ulla correctio reperitur; cogendus sit subire illud detrimentum, & relinquere occasionem? Suarez, Reginal. Graph. apud de Lugo mox citandum, affirmant cogendum esse, illud detrimentum subire: sed sanè probabile etiam est non esse cogendum, & posse absolvi. Sic Vivaldus, Jo. Sanch. apud de Lugo, ipseque de Lugo *disp.14. de pœnitent. sect.10. à num.*156. Ratio est, quia si potuit prima vice absolvi, poterit & secunda: patet consequentia, si quidem jam adest dolor, & propositum sufficiens, ut supponimus, etiam in secunda.

11 Quoad recidivos, abstrahendo ab occasione proxima, & scandalo. Qualis certè est, qui se ipsum sæpiùs polluit sine occasione extrinsecus assumpta, ut notat Joan. Sanch. *in sel.disp.* 10. *num.*9. placet quod docet Laym. *lib.5. tr.5.c.4.n.10. & 11.* nimirum; *qui est recidivus, si affert aliquid signum emendationis, esse semper absolvendum. Signa autem sunt vel rarius peccare, vel aliquis major dolor ex verò animo conceptus, vel ipsum spontè confiteri, in his qui non urgentur à Praceptore, Patre, Padagogo, consuetudine Congregatorum ad confitendum, &c. Tunc enim habetur signum emendationis: secus non item.* An pœnitens vel ex se, vel interrogatus obligetur fateri, se esse recidivum, dicimus *lib.2.cap.* 10.§.2.*num.*38.

An recidivo Novitio nolenti à Religione egredi, possit Confessarius negare absolutionem, vide apud de Lugo *lib.1. Respons. moral. disputat.* 28.

§. V. *De publico Peccatore.*

12 PUblicus Peccator, ut Concubinarius, debet propter Scandalum prius eiicere Concubinam, antequam absolvatur: sicuti occultus, propter occasionem proximam. Sed ex Layman ibidem, in occulto potest prudens Confessarius aliquando, in quibusdam circunstantiis convivere, v.g. Quando aliquis in gravi infirmitate, vel mortis periculo alium facilè habere non potest, qui sibi necessaria ministret, nisi Concubinam occultam, ad quam tunc pœnitens affectum non gerat, unde non sit periculum labendi, promittitque illam amandare, ut primùm convaluerit, poterit à prudenti Confessario absolvi. Aliqui hanc necessitatem etiam ad publicum peccatorem in prædictis circunstantiis trahunt, quando publicus verè proponit emendationem: quia tunc ajunt, esse scandalum passivum! Sed væ illi pœnitenti, qui ad has angustias redigitur. Diximus de Concubinario: quid de Meretrice habitante in Lupanari?

Respondet Bauci; *in sign. casu* 163. quatuor concurrentibus, posse absolvi, quæ quatuor afferuntur à Navarro *in Manual.cap.3.n.* 14.*sub litt.E.* loquente de ea, quæ est in occasione proxima. Primò, ut adsit justa causa permanendi in illo loco, putà, quia hic, & nunc alium locum ubi habitet, non habet: Verùm debet omni conatu quærere modum abeundi ex illo loco. Secundò, ut adsit vera pœnitudo peccatorum. Tertiò, propositum de cætero illa non committendi. Quartò, peculiare, verumque propositum, quo Deo adjuvante, firmiter statuat, non peccaturam in illa occasione. Notat tamen ibidem Navarrus, non esse opus; credere numquam in posterum se peccaturam. Id quod nos universim notavimus *lib. 1.cap.1.§.3.n.9.* Notat insuper ibidem Bauci, hanc mulierem debere deponere habitum Meretricium, & non sumere Eucharistiam, ubi est cognita, ut Meretrix, & ejus emendatio est secreta, sed in alia Ecclesia longè à domo sua, ne præbeat scandalum, &c. Adderem ego, ut aliquo prudenti modo publicetur à Parocho, vel ab alio Meretricis emendatio, &c.

§. VI. *De Dilatione absolutionis propter utile Pœnitentis.*

13 DUbium est an possit Confessarius absolutionem aliquando differre pœnitenti, qui cognoscitur verè pœnitens?

14 In quo certum est ex de Lugo modo citato. Primò posse ex ejusdem pœnitentis consensu. Secundò, posse quando dilatio necessaria est ad experiendum propositum. Tertiò non posse, quando pœnitens est sufficienter dispositus, & ex dilatione, timetur potiùs damnum spirituale, ut quod tædio affectus non revertetur, vel in desperationem facilè abibit. Quartò non debere differri sine prudentia, quæ dictet rationabiliter esse differendam. Quintò denique certum sit, posse, quando Confessor indiget consilio, vel studio ad absolvendum, &c.

15 Difficultas est igitur, an causa rationabilis esse censenda sit major utilitas, & confirmatio in bono proposito pœnitentis; licèt aliunde probabiliter credatur esse tunc benè dispositus. Dico jam esse censendam rationabilem causam: Sic idem, quia Judex non tenetur statim lecto processu proferre sententiam: unde Confessor poterit præmittere exhortationem, injungere ut redeat die sequenti, ut melius exhortationem auscultet, &c. Immò, quia est Medicus, poterit, per talem dilationem, melius curare; nam propterea, quando meritò timet pœnitentem nunc absolutum facilè relapsurum, nisi ipsa dilatione territus, melius agnoscat gravitatem peccati, necessitatemque emendationis, poterit differre. Non est igitur contra jus pœnitentis ejusmodi dilatio, siquidem Confessor habet jus Judicis, & Medici, quod illam exposcere potest.

CAPUT IV.

De officio Confessoris quoad instruendum Pœnitentem antequam absolvat.

1 INstruat Confessor pœnitentem, utpotè ejus Magister, antequam impertiat absolutionem. Cùm autem supponamus, pœnitentem in cæteris necessariis esse satis instructum, si enim non esset, esset certè adjuvandus à Confessore. Vide *c.seq.§.*1. Ideò solùm hìc illud quærere occurrit: An si pœnitens in aliqua ignorantia versatur, eam Confessor amovere debeat?

2 Dico. Quoties ignorantia est graviter culpabilis; certum est debere eam amoveri per Confessarium: Sic de Lugo *de pœnit. disputat.22.sect.2.§.1.* quia secus non est rectè pœnitens dispositus ad Sacramentum suscipiendum. Dubium igitur est, si sit ignorantia

rantia

rantia inculpabilis. Tunc autem tres regulæ generales sunt animadvertendæ.

3 Prima regula ex Sanchez, *lib. 2. de matrimon. disputat.* 38. *numer.* 5. Si talis ignorantia est contra pœnitentem: v. gr. si ipse crederet esse mortale, quod hujusmodi non est; debet ea amoveri à Confessario; quia secus maximum pœnitenti damnum enasceretur. Excipe, nisi prævideas majora peccata ipsum pœnitentem ex tali notitia commissurum; Lege Vincent. Tancred. *par. 2. quæst. Moral. tract. 3. q. 28. à num.* 2. Secunda Regula, Si ignorantia inculpabilis quæcumque, sive facti sive juris; & sive juris Divini, sive Humani non est contra pænitentem (idest quando pœnitens non putat esse mortale, quod tale est) & nihil pœnitens interrogat de hoc Confessarium, distinguendum est: si enim Confessarius prævidet, pœnitentem, ignorantia ablata, non difficulter relicturum id, quod re ipsa peccatum est; tenetur ex Sanch. *disput. cit. num.* 6. veritatem aperire, propter bonum pœnitentis, & ne pænitens peccet contra Legem Dei, etiam materialiter. At si prævidet non relicturum, potiùs taceat, ne in majus damnum illum conjiciat. Idem esse dicendum, quando quis est in occasione proxima, & non speratur emendatio, docet Pellizarius, *tract. de Monial. cap.* 10. *sect.* 3. *n.* 191.

4 Hinc ex de Lugo, & Sanch. *loc. cit.* non solùm in Matrimonio contracto, sed etiam in contrahendo, si judicat Confessor pœnitentem adhuc remansurum in Matrimonio, vel illud fore contracturum, etiamsi illi impedimentum aperiatur, ne illi aperiat, si non interrogetur. Immò, loquendo de contracto, si pœnitens in prædictis circunstantiis solùm sciat, seu sciverit esse peccatum contraxisse Matrimonium, non autem sciat ejus invaliditatem, absolvat de peccato, non verò invaliditatem ostendat.

5 Hinc item si prævideat Confessor pœnitentem restituturum, si illi detegat, nullitas tituli, quem pro se adesse pœnitens putat: non erit ex Sanchez *ibid. num.* 7. talis nullitas illi à Confessario non interrogato patefacienda: quamvis sit in præjudicium tertii, qui suo carebit. Tertii, inquam, particularis, nam si esset in damnum publicum; cùm tunc præponderare debeat bonum publicum bono privato pœnitentis, videtur aperienda. Sed contra hoc ultimum, quæso te, si prævides pœnitentem non restituturum, quamvis item advertas id esse in damnum publicum, cur tu sis obligandus ad admonendum, quandoquidem prævides adhuc tua accedente monitione illum non fore restituturum, atque adeò non fore amovendum damnum publicum? Certè frustra erit talis monitio, immò nocens ipsi admonito, bono autem publico nequaquam favens.

6 Atque hæc omnia ex de Lugo citato *num.* 30. etiam procedunt quando Confessarius speraret pœnitentem suscepturum quidem monitionem, sed tamen advertit, remedium esse difficillimum: ut si scandalum, vel infamia notabilis sequatur, qualia possent sequi, ex separatione v. g. Matrimonii. Ita idem de Lugo *n.* 27. citans Suarium, & Sanchez. In hoc enim, vel simili casu satius est tacere: quia majus est tale damnum, quàm illa materialis violatio Legis Divinæ, sine peccato violatæ.

7 Unde etiam infertur *ib.* idem esse dicendum, quando pænitens sub peccato mortali tenetur ad aliquid adeò difficile: ut non credatur tunc æquo animo recepturus, & alia vice melius suscepturus esse judicetur: poterit enim tunc prudens Confessor relinquere illum in sua bona fide, quæ à peccato excusat, & monitionem in tempus opportunius differre: ne scilicet territus pænitens à Confessione se abstineat, majusque detrimentum patiatur. Hoc notetur permaximè pro Confessariis Mercatorum, & Principum.

8 Tertia Regula. Si pænitens, sive quia prudenter dubitat, sive quia rationabili scrupulo angitur, interroget Confessorem de re aliqua, an sit peccatum, vel an ad aliquid obligetur, necne; tunc Confessor veritatem aperire omninò debet: Ita Sanchez, & alii *loc. cit.* Ratio est, quia si taceret: illud silentium esset erroris approbatio, id quod numquam licet. Dixi rationabili scrupulo, nam si sit merus scrupulus, idest sine fundamento, quia is non tollit bonam fidem, posset tacere Confessarius ut explicat Sanch. *l.* 2. *de matr. disp.* 38. *n.* 51.

9 Petes, quid faciet Confessor, quando nescit, vel dubitat, an sua admonitio profutura sit pænitenti, an damnum allatura? Resp. Tunc est comparanda utilitas, quæ sub dubio illo speratur; & damnum quod sub dubio timetur: atque illud sine scrupulo fiat, quod magis præponderare in Domino judicabitur.

CAPUT V.

Quam dispositionem Confessor advertere in Pœnitente, & in se debet, antequam absolvat.

QUantum hic facit ad nostrum institutum; triplex dispositio consideranda est: Prima, complectitur actum Fidei pernecessarium in pœnitente. Secunda, dolorem debitum de peccatis. Tertia, statum Gratiæ in Confessario.

§. I. *De actu Fidei necessario antequam quis absolvatur.*

1 ID persæpè angit Confessarios rusticorum, puerorumve peccata excipientes. Pro praxis tamen facilitate adnotandum est, aliud esse, quod necessariò requiritur, antequam conferatur, ad justificationem acquirendam absolutio; & hoc est, pœnitentem credere ea, quæ sunt de necessitate salutis: aliud esse quod requiritur ex alio capite; nempè ratione præcepti, quo quilibet Christianus obligatur scire, quæ ad Religionem, quam profitetur, pertinent. De utroque agemus: quamvis propriè de priore agere, ad nos dumtaxat spectet.

2 Quoad primùm igitur caput, solùm videndum nobis est, quidnam credere sit de necessitate salutis: id enim solùm erit necessarium exposcere ante absolutionem à pœnitente: De quo tamen sic dilucidè habet Sanch, *lib. 2. in Decal. c.* 3. *nu.* 23. *in fine. In rigore non tenetur Confessarius pœnitentem instituere, procurando, ut tunc addiscat, quæ credenda sunt; sed satisfaciet proponendo illi, & explicando duo Mysteria Trinitatis, & Incarnationis: ut ea explicitè credat; & inducendo ad negligentiæ dolorem, & emendæ propositum, si quæ in hoc fuit)* Hæc ille.

☞ Opinio opposita ab Innoc. XI. proscripta fuit in Propositione 64. quæ sic habet: *Absolutionis capax est homo quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.*

3 Tria hic insuper adverto. Primò, in benè moratis, vel confiteri solitis, supponi posse semel hæc mysteria credidisse, semel inquam: nam ex necessitate medii, semel sufficit. Vide Sanch. *ibid. in fine, num.* 18. *& num.* 24. lege item Aragon. apud eundem Sanch. *ibid. cap.* 1. Secundò rectè paulò antè dictum esse (si quæ negligentia fuit) nam communiter puto vix, præsertim mortaliter gravem, adfuisse. Nam vel sunt pœnitentes ex urbanis, & cultis: & supponuntur scire: vel ex rudibus, seu pueris, & supponuntur inculpabiliter non advertere ad tale onus. Ita Azor. & Vasq. apud eundem Sanch. *ibid. num.* 20.

☞ Quod ad primam animadversionem hujus num. 3. Propositio 65. inter damnatas ab Innoc. XI. est hujusmodi: *Sufficit illa Mysteria semel credidisse.*

4 Tertiò, ab aliquibus hanc necessitatem salutis multò benigniùs explicari. Sic Turrianus *de Fide disp.* 27. *dub.* 4. citans Vasq. Sà mox citandus Coninc. *de Fide disp.* 14. *dub.* 9. *n.* 163. Vide etiam Dian. *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 46. *&* 48. Instar omnium sit Emmanuel Sà *V. Fides*, qui sic habet: *Necesse esse explicitè credere fidei mysteria, quæ publicè in Ecclesia celebrantur, sentiunt multi cum D. Thoma; alii excusari multos ignorantia, præsertim cum deest, qui doceat, &c.*

5 Quoad alterum caput, communior sententia est, quemlibet Christianum teneri scire, & credere, saltem quoad substantiam, omnes Articulos Symboli Apostolici (excipe *Communionem Sanctorum*, quæ intellectu difficilis est, etiam pro doctis.) Additur etiam eodem modo Sacramentum Baptismi, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ; Itemque Decalogum. Ratio est, quia quilibet tenetur ea scire, quæ pertinent ad suum statum, & officium. Lege Turr. *disp.* 22. *dub.* 1. & Valent. *q.* 2. *p.* 4. *assertione* 2. & Sanch. *loc. sup. cit.*

6 Dixi, quoad substantiam, ut significarem necesse non esse ex Sanch. *ibid. n.* 16. memoriter ea callere: siquidem satis est ea, quoad res ipsas scire: præsertim rusticis, & rudibus, qui sine dubio, propter impotentiam, excusandi sunt. Sic *ibid. n.* 20.

§. II. *De dispositione pœnitentis quoad dolorem, antequam absolvatur.*

7 DE dispositione doloris, & propositi ante absolutionem in pœnitente requisita, multa diximus *totò ferè lib.* 1. quare satis pauca supersunt addenda.

8 Primò, præsumitur dolor, & propositum, quando in Confessione ipsa signa doloris apparent. Ita de Lugo *de pœn. disp.* 22. *sect.* 2. §. 3. Immò ipsa accusatio peccatorum seriò facta, præsertim in benè moratis, est sufficiens signum doloris, multò magis, si pœnitens dicat se dolere: Sic Filliuc. *de Sacr. pœnit. in instructione brevi cap.* 2. *art.* 3.

9 Secundò rudiores excitandi sunt ad dolorem: quia non satis advertere ad ejus necessitatem solent.

10 De Confessionibus præteritis factis à pœnitente, nisi clarè contrarium constet: supponendum regulariter adfuisse dolorem, Confessariumque rectè suum munus obivisse. Ita de Lugo citatus, ibidem.

§. III. *Quænam dispositio requiratur in Confessore, dum absolutionem impendit.*

HIc, ubi de dispositione pœnitentis, antequam absolvendus est, disputavimus, commodum locum habet, & dispositio

tio requisita in Confessario, antequam absolutionem conferat. Eum autem debere esse in statu gratiæ, quando administrat Sacramentum pœnitentiæ testata res est, Suarez, Layman, Henriq. de Lugo aliique mox *cit.* & apud Dianam *par.6. tract.6. ref.53.* quia reverentia tanto ministerio debita requiritur, ut illud (sicuti & cætera Sacramenta, saltem à Ministro qui fit ad ea conferenda ex officio institutus) ministrari in peccato mortali sine mortali non possit. Quare peccati sibi conscius Confessarius ante vel se conterat, vel attritus confiteatur, quàm ad hoc Sacramentum ministrandum accedat. Dixi sub disjunctione (vel) quia solùm ante susceptionem Eucharistiæ adest præceptum positivum præmittendi Confessionem, nam ad cætera Sacramenta suscipienda, vel ministranda sufficit, quocunque modo, atque adeò per solam Contritionem, in amicitiam pristinam Domini redire.

Potest tamen contingere, ut in peccato mortali, sine novo peccato administretur hoc Sacramentum à Confessario inadvertenter, & aliquando etiam cum advertentia. Prius contingit ex Layman. de Sacrament. *tr.1. cap.5. n.11.* cum quis bona fide putans, se Contritionis actum elicuisse, sed verè coram Deo non elicuit. Posterius; quando gravis aliqua necessitas boni spiritualis proximi id requirit: nam si Confessarius luce gratiæ destitutus vocetur ad baptizandum) nec possit, Præposit. *2.part.q.64. art.6. dub.1. num.34.* De Lugo *de Sacrament. disp.8. sect.9. nu.151.* ab illis temporum angustiis pressus sine magna difficultate, se colligere, ad eliciendum actum Contritionis, quo gratiæ nitorem recuperet, poterit illi ministrare sine peccato Sacramentum. Ratio est, quia defectus Contritionis in eo casu non imputatur malitiæ Confessarii, sed tribuitur necessitati proximi, & sic ea necessitate constante, à peccatis, quæ opprimunt Confessarium, nulla injuria irrogabitur Sacramento, præsertim Sacramento ei, quod ad delenda ejusdem generis peccata à Christo Domino institutum est.

At enim verò quandonam urget ejusmodi obligatio status gratiæ in Confessario, dum audit pœnitentis peccata, dum pœnitentiam ei tanquam judex taxat, an solùm eo temporis momento, quo absolutio conferenda est?

Resp. Licèt nonnulli apud Dian. *p.7. tr. de circumst. aggr. res.47.* Bonac. *de pœnit. d.5. q.5. sect.2. part.2. §.3. disp.1. num.8.* censeant, & dum audit, & dum pœnam taxat, & dum pœnitentem absolvit, probabilissimum tamen est, solùm dum absolvit, ex Henriq. *l.5. cap.8. num 6. in Gloss. litt. V.* De Lugo *de Sacr. disp.8. sect 9. num.158.* Ratio est, quia audiens Confessionem, & pœnitentiam imponens, licèt incipiat conficere Sacramentum, non tamen illud simpliciter, & absolutè conficere censetur, donec formam absolutionis adhibeat, ut patet, si audita Confessione, & injuncta pœnitentia à beneficio impendendæ absolutionis abstineat. Ergo donec absolvat, non potest dici, quod simpliciter, & absolutè irreverenter tractet Sacramentum, quia donec absolvat, Sacramentum non conficit.

Dices. Hinc sequeretur, eum, qui incipit ministrare per Ablutionem, Sacramentum Baptismi, vel per unctionem Sacramentum Extremæ Unctionis non peccaturum, si antequam proferat formam, se conterat, Respondeo. Fac, ultro hunc peccaturum, id enim quærendi nunc otium non est, assero, adesse in casu nostro disparitatem. Nam cùm materia, & forma Baptismi, & Extremæ Unctionis instituta sint simul exhibenda, judicatur moraliter quis malè tractare Sacramentum, dum ponit materiam, cui ex sui institutione tam proximè adhibenda est forma, cum per positionem materiæ tam vicinæ ipsi formæ, censeatur confici absolutè Sacramentum, at in Sacramento pœnitentiæ, quod est institutum per modum judicii, in quo frequentissimè, etiam per dies plures distat positio materiæ, & impositio pœnitentiæ, à forma, quæ est sententia absolutionis, moraliter non censetur per positionem illarum (quæ ex sui institutione remotè ab absolutione se habere possunt) confici Sacramentum pœnitentiæ, atque adeò nec ab illo Confessario peccatore irreverenter tractari. Hæc disparitas solvit difficultatem, quam urget de Lugo *l.c.* contra rationem numero præcedente allatam, quam sine hac nostra explicatione satis jejunè dictam à Doctoribus apud Dian. *l.c.* fuisse, non possum non animadvertere.

Petes, quid si idem Sacerdos audiens Confessionem, & taxans pœnitentiam, cum proposito se cooterendi, antequam absolvat (hoc enim proposito firmare se debet, si advertat ad indignum animæ suæ statum) non valens deindè vincere difficultates, quæ sese menti offerunt, Contritionem tam brevi tempore, quo sæpissimè pœnitens absolutionem expectat, concipere nequeat, condemnandus ne erit, de culpa mortali, si sic affectus absolvat? Respondeo sub distinctione. Nam vel hic Sacerdos bona fide, expertus fortasse aliàs facilitatem se conterendi, differt actum Contritionis ad illas temporis angustias, vel mala fide, temerè, & imprudenter: si hoc posteriùs certè peccavit mortaliter, saltem quando periculo absolvendi in mortali sese exposuit, quia tunc ipsi, pravitatique suæ tribuitur Contritionis defectus. Si illud prius, est iterùm distinguendum. Si enim sine ullo timore molestiæ pœnitentis, aliquid fortè simulans Confessarius, potest differre absolutionem, id facere obligabitur, secus sine hæsitatione absolvere potest. Ratio prioris partis distinctionis est, quia posita nulla pœnitentis repugnantia, sic requirit reverentia Sacramenti. Ratio posterioris est, tum quia pœnitens habet jus ad absolutionem, quare si Confessarius eum absolvere refugiat, gravem injuriam irrogabit, cogendo illum ad dilationem sufferendam: tum quia odiosa absque dubitatione redderetur Confessio, si pœnitens adverteret, sese nulla sua causa sine absolutione dimitti, absolvatur ergo, &c. Sicuti enim necessitas ægroti graviter periclitantis excusavit similem Confessarium modò *num.12.* ita ab hac necessitate juris pœnitentis, & à necessitate, qua omnes urgemur procurandi, ne molesta evadat Confessio, quod est publicum Religionis bonum, excusari eundem probabile est.

Immò simile quid in priore casu, quando Sacerdos mala fide Contritionem ad tempus immediatè ante absolutionem remisit, dicendum in aliquo casu esse, paritas rationis ostendit: Nam, etiamsi fortè, immediatè ante conferendam absolutionem à temeritate resipiscat ejusmodi Sacerdos, velitque, non tamen possit, in illa brevi morula, se conterere, non peccabit, dum absolvit existens in mortali, excusante, nimirum prædicta necessitate juris pœnitentis, prædictoque onere Confessarii non reddendi odiosam Confessionem, licèt sine dubio peccaverit, quando fide prava, ad absolvendum in peccato, sese perperàm exposuit. Nisi sic doceamus, peccaret tunc Sacerdos, tum absolvendo, quia absolveret in mortali, tum non absolvendo, quia negaret jus pœnitentis, id quod esset pati perplexitatem, quam omnes Doctores nunquam concedendam esse, fatentur.

CAPUT VI.

De Juramentis, aliisque obligationibus exposcendis ab eo, qui absolvitur in casu necessitatis.

1 Juramentum, quantum facit ad præsentem difficultatem, triplicis est generis: Aliud est de stando mandatis Ecclesiæ, idest quod iterùm talia pœnitens non sit commissurus: Aliud est, de satisfacienda parte: Aliud de comparendo, idest quod pœnitens, propter necessitatem, ab Excommunicatione reservata absolutus; recurrere, seu comparere debeat coram Superiore, sub pœna reincidentiæ, hoc est, quod in eandem excommunicationem, à qua fuerat absolutus, reincidet.

2 Jam verò, vel possumus sermonem facere de Casibus Reservatis, vel reservatis Excommunicationibus.

Quoad primum, in articulo necessitatis, idest mortis, & valdè probabiliter in gravi periculo ejusdem, lege Sanch. *l.2. in Decal. c.13. n.1.* Immò & probabiliter, ex Castrop. *tom.1. tr.4. disp.4. part 3. §.5. num.5.* in quolibet impedimento perpetuo, propter quod quis ad Superiorem ex se confugere non valet; quilibet Sacerdos potest ex Trid. *sess.14. cap.7.* de quibuscunque reservatis absolvere, cùm præter id tempus non possit. At verò nullum tunc est exposcendum juramentum: quia pro casibus, quibus non est annexa Excommunicatio, nullum adest Jus, quod obliget ad tale juramentum. Excipe Incendiarum, *c. Pessimam 23. quæst.8.* huic enim, quamvis non sit Excommunicationi subjectus, erit juramentum injungendum, juramentum inquam de stando mandatis Ecclesiæ; nisi quis dicat, Legem id exposcentem ex desuetudine jam non obligare.

Periculum, & articulum sic explicat Dicastill. *de Parisi. disp.19. num.409.* Pro eodem reputatur Periculum, & Articulus, quando mortis periculum est propinquum, & verum in fieri, non verò quando ferè certum est mortem diutius esse differendam, quo tempore potest occurrere opportunitas habentis facultatem legitimè absolvendi. Et paulò post *num.411.* tunc approbat, posse absolvi damnatos in Triremibus in articulo mortis, quando debent periculosum mare transire; aut non est Sacerdos, aut haberi à talibus damnatis de facili non potest. Concludit denique in hunc modum. Plura sunt alia pericula, quæ arbitrio prudentis potiùs, quàm certa regula designari poterunt. Ut cùm quis in morbum periculosum incidit, qui majore ex parte mortem solet afferre, aut iter agere incipit expositum prædonibus occidere solentibus, vel aggreditur curationem alicujus morbi, quæ periculosa esse soleat. Hæc ille: Unde non judico in articulo, seu periculo hoc eum esse, qui tertiana simplici laborat, quia hæc non solet majori ex parte mortem afferre. Aliqui, ut Jo. Sanch. *d.5. num.5.* & Diana *p.3. tr.4. ref.17. & p 5. tract.3. resol.69.* Morbum periculosum judicant dolorem lateris, quod Medicis melius decernendum relinquo.

3 Quoad Secundum. In eodem extremo: seu gravi periculo, vel impedimento perpetuo, quilibet Sacerdos ex Trid. *sess.2. c.7.* potest quidem à qualibet excommunicatione, sive jure, sive ab homine lata, etiam propter hæresim contracta, & quocunque modo reservata, tanquam legitimus Minister absolvere: sed in percussore Clericorum *cap. ex tenore, de sententia excommun.* & in omnibus casibus Bullæ Cœnæ *clausula 20.* injungere pœnitenti debet juramentum de stando mandatis Ecclesiæ. Quod Pellizarius mox cit. & Diana *part.5. tract.9. res.23.* judicant, non esse ex necessitate sub mortali, quando absolutio datur in foro occulto conscientiæ: & in casibus Bullæ Cœnæ, *Cautione præstita* dumtaxat, aliud juramentum debet jungere, nempè de satisfacienda parte, si quæ læsa fuit, nec dum remisisse

misisse apparet. Dixi (dumtaxat) quia in aliis requiritur quidem satisfactio partis, sed non sub præstito juramento. Legendus est Pellizarius, *tom.1. tract.7. cap.1. num.125.* ex Diana *p.2. tract.16. res.42.* qui docet, quando absolutio est in foro conscientiæ; & pœnitens non potest satisfacere, non esse imponendum tale juramentum de satisfaciendo, sed sufficit firmum propositum, ut in ceteris obligationibus. Lege Sanch. *l.1. in Decal. cap.13. num.17.* Denique ab eo, qui à quacunque excommunicatione reservata propter talem necessitatem absolvitur, aliud onus erit exposcendum; nempè ut transacto periculo, recurrat ad Superiorem, vel ejus delegatum (qualis certè esse solet Confessarius electus virtute Bullæ Cruciatæ, vel Jubilæi.) Quod si deinde non recurrerit; in eandem excommunicationem relabetur, *c. eos qui, de sent. excomm. in 6.*

Dixi autem (onus, non juramentum) si quidem juramentum hoc de comparendo; probabilius est in percussione solùm Clericorum (cùm in aliis nullo jure caveatur) imponendum esse. Bordonus *tract.3. contr.27. nu.20.* putat obligationem adesse solùm, quando quis absolvitur ab excommunicatione deducta ad forum contentiosum. Ita Avila *2. part. cap.7. disp.4. dub.4.* Esto oppositum sentiat Castrop. cum aliis *to.1. tr.4. disp.4. par.3. §.5. num.17.*

Nota duo. Primò, ab impubere ejusmodi juramenta non esse exposcenda: quia non præsumuntur pollere rationis usu, ut juramentum pro dignitate præstent. Sic Sanch. *l.2. in Decal. c.13. num.26.* Bonac. *disp. de Cens. quæst.3. p.1. num.11.* Secundò, quando judicatur ea juramenta, vel onera impleri non posse, ut quia v.g. pœnitens statim est certò moriturus, vel impedimentum fore perpetuum; illa non esse imponenda, quia frustrà imponerentur. Sic Castropal. *to.1. tract.4. disput.4. part.3. §.5. num.18.*

CAPUT VII.

De Jurisdictione Sacerdotis, ad absolvendum necessaria.

AD facilem Pœnitentiæ administrationem reddendam multùm prodest, certum esse de sua Jurisdictione Confessarium, quapropter hæc breviter adnoto.

§.I. *De Sacerdote non approbato.*

1 SAcerdos simplex non approbatus solùm potest absolvere à Venialibus, & à Mortalibus aliàs ritè absolutis. (Lege tamen Decretum circa Communionem quotidianam, quod affertur in Methodo SS. Communionis *cap.5. §.12.*) & denique in casu necessitatis ab omnibus casibus, & Excommunicationibus, sine ulla restrictione. Ita Præpositus *de pœnit. q.7. dub 5. num.5.* aliique *passim* ex Trid. *sess.14. cap.7.* modo tamen suprà dicto *in cap. præcedente*; & quidem probabiliter etiam præsente Confessario approbato. Sic Castropal. *to.1. tr.4. disp.4. p.3. §.5. n.8. & 9.* de Lugo *de pœnit. disp.18. sect.2. n.13.* vocantes probabilem nostram opinionem, quamvis contrariam probabiliorem, & tutiorem. Quam probabilitatem sic ego breviter probo.

Non potest negari, hanc sententiam esse probabilem, ut fatentur ipsi Castrop. de Lugo, & sexdecim Doctores à de Lugo citati, aliique: sed in jurisdictione probabili, sententia est communis, quod Ecclesia dat jurisdictionem certam: ergo prædicta jurisdictio non erit ampliùs probabilis, sed certa. Minorem hujus argumenti probat ipse Castrop. *eodem tom.1. disput.2. de conscientia opinante par.5. num.9.* afferens Suarium, Lesium, Thomam Sanchez, Basilium de Leone, Ægidium, Coninch. Bonacin. aliosque, qui omnes affirmant operanti ex opinione probabili, qua scilicet quis probabiliter judicat se habere jurisdictionem, statim de facto ab ipsa Ecclesia jurisdictionem certam conferri, ergo, &c.

§.II. *De Confessore approbato.*

2 SAcerdos ritè vel à suo Ordinario, seu Prælato, vel à Summo Pontifice approbatus; eos, respectu quorum est approbatus, potest absolvere, tum ab omnibus casibus, tum ab omnibus excommunicationibus aliàs nulli Superiori reservatis.

Ad hæc clariùs explicanda quatuor adverto.

Primò: Episcopis, seu Prælatis Summo Pontifice inferioribus nulli sunt casus, neque excommunicationes reservatæ in jure; ita Suarez *de pœnit. disp.29. sect.3. num.6.* Filliuc. *tract.5. à num.137.* solùm igitur solent ipsi aliqua sibi reservare: quare quilibet Confessarius consulat suæ Diœcesis constitutiones, & jura, vel legitimas consuetudines. Unum subadverte, casus hosce, quos sibi hi reservant, vim solùm habere in sua Diœcesi non in aliena. Nam propterea Diœcesanus, qui fortè peccatum in sua Diœcesi reservatum confiteatur Confessario in altera Diœcesi, ubi non est reservatum, poterit absolvi à dicto Confessario: sic Filliuc. *tract.7. à num.285.* quia supponimus isti nullam factam esse restrictionem (ut esse factam restrictionem quandam pro Religiosis Societatis Jesu, peccatum reservatum fortè confitentibus, dum iter agunt, scimus. De quo de Lugo *de pœnit. disp.15 sect.6. §.3.*) Quòd si dictus Diœcesanus mutet domicilium, seque in alienam Diœcesim transferat; multò magis in prædicto casu poterit absolvi, ut de se constat.

3 Secundò: Regulariter nullus est casus reservatus in jure Summo Pontifici: cui non sit annexa excommunicatio. Sic Filliuc. *in Instruct. brevi cap.2. art.5.* Unde colligunt rectè doctores, quòd si quis non incurrerit excommunicationem propter aliquam causam, v.g. propter ignorantiam, etiam si esset hæresis externa (nam propter interna quæcunque delicta, cùm Ecclesia nolit judicare de internis, nulla incurritur excommunicatio) tunc illud peccatum, seu casus non esset reservatus: sed posset à quocunque legitimo Confessario absolvi. Sic Suar. *l.8. de matr. disp.9. num.20. circa medium*, Castrop. *tom.1. tr.4. disput.4. punct.3. initio.*

4 Tertiò: Episcopis conceditur à Tridentino, *sess.24. cap.6. de reformat.* ut possint in foro conscientiæ absolvere suos subditos ab omnibus casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis: idque in hæresis crimine, eisdem, non verò eorum Vicariis permittitur: id quod intellige cum Fagundez *2. Eccl. præcep. cap.8. l.8 num.33.* lege etiam Castropal. *to.1. tract.4. par.3. §.1. n.18.* etiam post Bullam Cœnæ Domini: quando dicitur (non eorum Vicariis) intellige de Vicariis ex officio, nam posse hæresis occultæ absolutionem, vel Vicario, vel cuicumque Sacerdoti specialiter, quando casus occurrerit, committere, non est mihi dubium. Sic Fagund. *ibid.* Castrop. *ibid. nu.19. &c.* Per occultum autem intelligitur, quando peccator non laborat publica infamia, quoad illum casum, etiam si aliquibus sit notus. Sic Filliuc. *tract.7. num.286.*

5 Atque ex hac tertia animadversione efficitur, ut Confessarius in his occultis non cogatur mittere penitentem, seu confugere ad Summum Pontificem: satis enim superque erit, ad Episcopum. Est aliud remedium, idest Bulla, & privilegia Religiosorum, de quibus jam aliquid subdo.

Doctrinam legens hujus numeri 4. & 5. memoria tibi non excidat Propositio 3. inter damnatas ab Alex. VII. *Sententia asserens, Bullam Cœnæ prohibere absolutionem Hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. die 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Emin. Cardinalium visa, & tolerata est.*

6 Denique adverte, Catalogum Censurarum reservatarum haberi apud Filliuc. *tr.15. & 16. in fine.*

§.III. *De Confessario electo per Bullam Cruciatæ, vel Jubilæum.*

1 PEr Bullam Cruciatæ conceditur accipienti, illum (nam ex Joseph. August. *in notitia brevi de Bulla Cruciatæ num.12.* non satis est propositum accipiendi: cum contra, satis sit accipere, quamvis dilata solutione) in Regnis Hispaniæ, posse absolvi in illo anno, quo Bullam accipit, à quolibet Confessario ritè approbato, ab omnibus casibus, & excommunicationibus Episcopo quomodocunque reservatis, præmissa debita satisfactione, ubi opus fuerit, toties quoties, & ab omnibus Pontificiis publicis, semel in vita, & semel in morte in eodem anno, sed non tertiò per tertiam. Probabiliter autem satis est, ex Henriq. Coninch. Filliuc. Regin. aliisq; apud Dian. *p.1 tr.11. res.7.* & post hos ex Valero *in diff. utriusque fori. V. Absolut. diff.1.* si is electus per bullam fuerit approbatus semel à quocunque Ordinario sive originis, sive domicilii, sive beneficii, nec injiciendus est scrupulus P. Fagundez *1. Eccl. p.l.1. c.2. num.22.* dicentis, opinionem non requirentem novam approbationem si ejusmodi electus domicilium mutet, non esse tutam: esse enim tutam pluribus probat idem Valerus, & signatè notat *num.18. versu, & observa*, sed omnino est legenda quædam seu declaratio, seu limitatio, quam ego assero *in tract. de Bulla Cruciatæ cap.11. & num.3. & seqq.* Ita Joseph. August. *in Notitia brevi de Bulla Bruciata, à num.5.*

Dixi (à Pontificiis publicis) nam ab occultis (excipe semper hæresim) potest toties quoties. Idque &c. propter rationem, quam affert Sanch. *l.4. in Dec. c.54. n.27.* (esto sint cum Filliuc. *tr.77. n.287.* alii contrarii) quamque approbat Bauc. *in select. q.48.* citans Bon. *tr.3. de Censuris d.2. q.1. par.10 num.16.* & Alfonsum de Leone *tom. de Censuris recol.7. n.40.* Ratio autem est, quia est verum hos occultos esse casus Papales, & solum ex delegatione concessos Episcopis, & in rigore non esse casus, quos sibi Episcopi reservant, seu non esse casus Episcopo reservatos, ut rectè notat Suarez *de pœnit. d.29. capit.3. n.6.* tamen sive ex usu, sive ex lata interpretatione, statim ac illi conceduntur Episcopis in perpetuum, con-

conceduntur illis, tamquam Ordinariis, atque toties, quoties absolvibiles per Bullam, quæ est ratio allata à prædicto Sanch. *loc.c.* Hinc ibidem Bauci sic consequenter concludit. *Qui habet ab Episcopo facultatem Generalem absolvendi à Casibus, & Censuris ipsi reservatis: intelligitur etiam ipsi concessus casus Abortus animati, & propter paritatem rationis, percussio levis Clerici, & ita esse usu receptum.* Hæc ille: & quidem propter eamdem rationem, quia nimirum hi casus concessi sunt in perpetuum Episcopis.

Tam lata est potestas absolvendi per Bullam omnes excommunicationes, satisfacta, si opus fuerit, parte, ut etiam possint absolvi, in foro tamen interno, excommunicati, sive generaliter pro peccatis, quæ sint commissa post Bullam acceptam, vel etiam anteà, sive nominatim denunciati. Ita Ludovicus à Cruce *in expositione Bullæ Cruciatæ disp.1.c.4.dub.1.* Esse autem absolutum quempiam ab excommunicatione in foro interno, hunc effectum habet: ut si excommunicatio sit occulta, licèt pro culpa, pro qua fuit excommunicatus, & pro ipsa excommunicatione, si manifestetur, possit apud judicem externum puniri: ipse tamen privatim potest se gerere, ut non excommunicatum: quia de facto absolutus est auctoritate Summi Pontificis. Ita idem *ibid. dub.3. nu.9.* At si casus, seu excommunicatio non sit occulta, & absolutio sit super Bullam in foro conscientiæ data, potest se in occulto gerere, ut non excommunicatum: at publicè se debet ut excommunicatum gerere, quia secus faceret præjudicium foro exteriori. Sic idem *ibid.n.12.* Hæc circa Prædicta Pontificia occultà me scripta, & evulgata fuere ante Decretum Alexandri VII. de propositionibus ab ipso damnatis, quæ habentur in fine secundi Tomi fol. 407. Quare circa hæc occulta advertenda est propositio tertia per dictum Decretum damnata, quæ est hujusmodi.

Sententia asserens Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est; Anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

9 Absolutio à Censuris virtute Bullæ potest fieri etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ, ex Joseph. August. *ibid. num.16.* & etiam per formulam ordinariam absolutionis à Censuris *ibid. num.7.* Nec est necesse, ut Pœnitens Bullam habeat secum: cùm satis sit, ut habeat domi: Ita *ibid. num.8.* & Ludovicus à Cruce *in expositione Bull.Cruc.disp.1.c.1.dub.2.* Immò etiamsi illam amiserit, ex eodem Ludovico à Cruce *ibid.* dum tamen spontè non projecerit; ex Joseph. August. *n.8.*

10 Quoad Jubilæum, in quo solet concedi latissima potestas absolvendi à peccatis, & excommunicationibus, secundùm ejus tenorem erit procedendum.

§.IV. *De Confessore Privilegiato.*

11 Hi solent esse Mendicantes, & qui in eorum privilegiis communicant. Hi enim extra Italiam, & qui in Urbe Romæ commorantur, possunt absolvere à Pontificiis omnibus toties quoties (satisfacta semper parte) Universaliter pro omnibus Mendicantibus Rodr. *in Comp.ref.3. v. Absolutio quo ad seculares, à n.34.* Comp.Priv. Soc. Jes. *V. Absolutio §.1.* præter casus Bullæ Cœnæ, à quibus ex Sanch. *l.4. in Dec.c.54.n.27.* non possunt.

12 Excipe item excommunicatos nominatim per sententiam prolatam ab homine; quos non potest absolvere nisi ille, qui tulit, vel ejus successor, vel superior (qualis est censendus delegatus à dicto superiore) ut occurrit, quando quis absolvitur virtute Bullæ Cruciatæ. Sic Filliuc. *tr.11.n.297.* & Alterius *to.1. l.4. disp.2.c.2. & 3. & c.5. §. Quod tamen Privilegium.* Excommunicatos autem generaliter ab homine Confessarii Soc. Jesu non debent absolvere sine speciali licentia suorum Superiorum: prout explicatur *in Compend. Privilegiorum ejusd. Soc. §.1. V. Absolutio.* Alii tamen Mendicantes possunt hos excommunicatos generaliter ab homine, & quidem in foro interno, ut hic semper sensus est. Sic Joan. la Crux *in Compend. Privil. l.1.c.7.dub.1.* Et ratio diversitatis est, quia Confessariis Societ. id limitatur à suo Patre Generali, quod limitare utique ex suis privilegiis potest: Ita *in præfatione ejusdem in Compendio Privil. Soc. Jesu*: quia limitatione carent cæteri, ut supponimus. Utrùm autem pro excommunicatis nominatim sint hi per sua privilegia delegati à Pontifice, sicuti Electus per Bullam Cruciatæ, non est hic quærendi locus: nam propterea modò initio hujus numeri excommunicatos nominatim excepi.

13 Hæc pro Confessariis Mendicantibus, eorumque privilegia participantibus extra Italiam, & intra Urbem. De iisdem nunc breviter dicendum, intra Italiam, & extra Urbem. Certum est ex decreto Clem. VIII. posito à Ludovico la Cruce *de expos. Bullæ Cruc. disp.1.c.3.dub.5.* hos posse absolvere à cæteris, præter sequentes, hoc est primò, præter casus Bullæ Cœnæ. Secundò, præter casus sex Pontificios positos apud eundem ibidem in moderatione ejusdem Decreti Clem. VIII. Denique tertiò, præter casus, quos sibi Ordinarii locorum reservant. De hoc tertio nihil occurrit addendum. De primo, & secundo, solùm hic exponendum erit in gratiam legentium, quinam illi sint.

Bulla Cœnæ Summa.

Hæretici, schismatici, atque eorum fautores, librosq; hæreticorum legentes.

Naufragantium Christianorum bona in mari, vel in littore surripientes.

Pyratæ in mari Romano, eorumque fautores.

Imponentes nova pedagia, gabellas, &c.

Falsificantes literas Apostolicas.

Arma, ferrum, &c. Equos, &c. deferentes ad inimicos nominis Christiani, vel ad Hæreticos, illisque auxiliantes, consiliumque dantes, &c.

Impedientes eos, qui victualia Romam deferunt.

Qui euntes Romam, vel ab ea recedentes spoliant, mutilant, capiunt: & sine jurisdictione vexant in curia Romana commorantes.

Vindicantes sibi jurisdictionem Apostolicam.

Vulnerantes, vel capientes Episcopos, Cardinales, &c.

Qui per se, vel per alias personas, quæ Romam pro suis causis recurrunt, vel inibi propter easdem commorantur: vel Judices, Officialesque dictarum causarum, occasione earumdem, & occidunt, percutiunt, spoliant.

Appellantes à gravamine, vel futura executione literarum Apostolicarum ad potestatem sæcularem.

Impediens earumdem literarum Apostolicarum, seu causarum spiritualium executionem.

Judices sæculares, qui Ecclesiasticas personas trahunt ad sua Tribunalia: quique Ecclesiasticam libertatem tollunt; aut in aliquo perturbant.

Impedientes Prælatos, ne sua jurisdictione utantur: quique, illorum delegatorum judicia eludentes, recurrunt ad curiam Sæcularem, aut contra illos aliquid decernunt.

Ferentes statuta libertati Ecclesiæ contraria, iisdemque fortè conditis utentes.

Usurpantes Ecclesiarum jurisdictiones, vel etiam fructus.

Imponentes onera Ecclesiasticis.

Judices sæculares, qui interponunt in criminalibus contra Ecclesiasticos.

Occupantes bona Ecclesiæ Romanæ, illiusque jurisdictionem usurpantes.

Præsumentes absolvere prædictos.

Sex Casus Pontificii, à quibus non possunt absolvere Mendicantes intrà Italiam extra Urbem.

Apud Ludovic. à Cruce citatum.

14 Violantes immunitatem Ecclesiasticam in terminis Gregor. XIV. *Cùm aliàs nonnulli.*

Violantes clausuram Monialium ad malum finem.

Provocantes, & pugnantes in Duello, juxta Trid. & Constit. Greg. XIII. *Ad tollendum.*

Injicientes violentas manus in Clericos, juxta Canonem. *Si quis suadente.*

Simoniam realem scienter contrahentes.

Confidentiam beneficialem, quæ est ea, ex Bulla Pii IV. *Romanum*, & Pii V. *Intolerabilis*; quam committunt personæ resignantes aliquod beneficium, vel illud acceptantes, vel collatores, vel electores, vel præsentatores, quando resignant, acceptant, conferunt, eligunt, præsentant cum intentione, seu certa confidentia, quòd beneficium, seu ejus pars aliquo tempore reversura sit in favorem sive ipsius resignantis, sive alterius cujuscunque.

15 Hæc, ut dixi, in gratiam legentium Confessariorum posita sunt: Cùm enim Confessarius, ut rectè suo fungatur munere, teneatur ex Filliuc. *in instr. brevi, c.2. art.5. §. Quartò scienda sunt*, scire casus, sive excommunicationes, saltem ordinarias, quas ipse non potest absolvere: nam de illis, quas potest, satis est si habeat cognitionem confusam, intendatque eas absolvere, si opus fuerit; ideò Confessarius ex Mendicantibus extra Italiam, & in Urbe, satis est, si sciat excommunicationes Bullæ Cœnæ, quas jam modò compendiosè delibavimus. Confessarius autem ex iisdem Mendicantibus intra Italiam, & extra Urbem; sufficit si sciat easdem excommunicationes Bullæ Cœnæ; & insuper sex modò dictos casus Pontificios: & denique casus ab ordinario Diœcesis, ubi degit, reservatos. Demum Confessarius non participans privilegia Mendicantium, non solùm prædicta scire debet; sed etiam illas alias excommunicationes reservatas in jure, & in Extravagantibus, quarum Catalogus, ut supra dixi est apud Filliuc. *tr.15. & 16. in fine*, qui quia longus est; hic transcribere operæ pretium non fuit: est tamen apud eundem *in instruct. brevi art.5.* brevior Catalogus ordinariarum excommunicationum reservatarum, quo si mavis uti, ad facilitatem, potes.

CAPUT VIII.

Quid faciet Confessor, si erraverit in absolvendo?

§. I. *Proponitur Quæstio.*

1 TRipliciter id evenire potest. Primò si erraverit, quoad valorem Sacramenti, absolvendo v.g. sine potestate: ut si absolvisset à reservatis, vel sine intentione, vel sine debita pœnitentis dispositione. Secundò si erraverit, quoad aliquid, quod erit in damnum tertii v.g. non obligavit ad restitutionem debitam: & idem est si obligavit ad indebitam. Tertiò si erraverit in aliquo, quod nec bonum tertii, nec validitatem Sacramenti læderet; sed solùm v.g. non interrogavit de numero, vel de requisitis circunstantiis peccatorum, vel reliquit pęnitentem in occasione proxima. Jam de singulis hisce eventibus, nostro more, breviter.

Sed prius advertendum est, ejusmodi errores vel à Confessario posse committi ex culpa mortaliter gravi, quam *malam fidem* vocabo, vel ex nulla, aut saltem venialiter levi, quam appellabo *bonam fidem*: nam hac distinctione posita, clariora evadent, quæ subdenda sunt. Initium autem facimus à tertio.

§. II. *De Errore circa Tertii damnum.*

2 QUando ergo Confessarius erraverit tertio modo: si bona fide processit, ad nihil illum obligo, sed Deo omnia commendet. Ita Filliuc. *in instruct. brevi*, *c.4. §. dico* 2. de Lugo *disp.22. de pæn. sect.3. n.75.* si mala fide; debet diligentiam moralem adhibere, ut pęnitentem admoneat: Sic idem de Lugo *nu.74.* de cujus admonitionis modo mox aliquid attingam *n.6.* Ratio est, quia in posteriore hoc eventu Confessor esset causa, ne pęnitens obligatus verb. grat. confiteri integrè omnia peccata; tali obligationi saltem moraliter non satisfaceret. At in casu priore non censeretur causa moralis. Hujus autem ratio ulterior est, quia bona fides facit, ne nunc Confessor sit, seu censeatur ejusmodi causa moralis: nullam enim culpam adhibuit: & ut suppono: non dixit pænitentem, non esse obligatum, sed solùm tacendo non interrogavit, vel non obligavit. Sanè si quis ex Fidelibus, die festivo, quem ipse crederet feriatum, laboraret: ego non obligarer docere eum de diei festivitate, si ejusmodi monitionem facere non possem sine meo gravi incommodo: & ratio est, quia non teneor ex justitia: quod si teneor ex Charitate: certè illud incommodum me excusat, ut est communis doctrina in omnibus obligationibus provenientibus ex debito Charitatis. Ita est in casu nostro: nam ex una parte grave censetur incommodum, cum meo rubore, & ostendendo me errasse, monere pęnitentem: & ex alia, nullum damnum obvenit pęnitenti bona fide procedenti (ut supponimus) & solùm materialiter legem de integritate Confessionis non observanti.

3 Petes: quid, si bona fide positivè deobligavit: vel, quod in idem recidit, pęnitens motus ex silentio Confessarii putavit, se non obligari ad prædicta? Resp. regulariter ad nihil illum obligari docet Filliuc. *l.c.* Raro obligari docet de Lugo *n.74. cit.* Rectè uterque: tunc enim esset obligatio; cùm, omnibus perpensis, non esset grave incommodum Confessarii admonere; quia verò rarò non adest ille rubor in retractando; potest rectè dici regulariter non obligari.

§. III. *De errore cum damno Tertii.*

4 QUando erravit secundo modo, nempè cum Tertii damno: distinguendum est. Quando enim tacuisti, hoc est, nec illum positivè obligasti, nec deobligasti positivè: siquidem bona fide processisti; ad nihil te teneri putant graves Auctores, propter rationem modò dictam §. *præced.* Filliuc. *in instruct. brevi c.4. §. dico* 2. strictiùs loquitur de Lugo *de pæn. disp.22. sect.3. n.65.* si autem mala: teneris admonere pęnitentem de patrato errore, ne scilicet patiatur damnum innocens causa tua. Sic de Lugo *ibid.* Si tamen non admoneas; licèt pecces, non teneris ad restitutionem; quia Confessor non tenetur ex justitia quærere bonum temporale aliorum. Quòd si illum obligasti positivè, vel deobligasti: si mala fide id à te factum est, certè obligaris vel monere cum affectu, quo ipse restituat: vel si nolit, seu jam tunc non possit, cùm potuisset ante tuam deobligationem, tu teneris restituere: fuisti enim causa positiva damni, unde obligaris ex justitia. Sic *ibid.* Si verò bona fide processisti: etiam obligaris (sic urgente damno tertii) cum aliquo tuo incommodo; non tamen cum tanto, quanto si mala fide processisses: quia tunc teneris ex Charitate, non verò ex justitia, ut dictum est. Ita *ibid.* Aliqui cum de Lugo citato *ibid. num.61.* putant in hoc casu adesse obligationem aliquo modo ex Justitia: si quis enim sine culpa incenderet domum alienam: ut primum id advertit: tenetur (ajunt) ex Justitia, si potest, non cum tanto incommodo extinguere: licèt alius, qui non incendit: non ex Justitia, sed ex sola Charitate teneatur. Ita in casu nostro, &c.

§. IV. *De Errore cum invaliditate Sacramenti.*

5 QUando Confessarius erravit primo modo, hoc est, ita ut Sacramentum Pœnitentiæ, quod administravit, invalidum fuerit: si fide mala processit, debet omninò, cum suo etiam gravi incommodo, pęnitentem admonere, sic exposcente damno scienter illato à Confessario. Ita Filliuc. *In inst. brevi cap.4. §. Dico igitur primò*, & de Lugo *dict. disp.23. de pænit. sect.3. num.58.* Si verò bona fide; tunc solùm debet (semper supponimus, quòd possit illum convenire) admonere, etiam cum proprio aliquo dedecore, & incommodo, quando est periculum, ne pęnitens ampliùs confiteatur: ut si esset verbi gratia graviter infirmus. Ita de Lugo *ibid.* Ratio est, quia tunc est periculum mortis æternæ pęnitentis: atque ideò pęnitens tunc versaretur in extrema necessitate. At si tale periculum non est; quia spes est, ut iterùm validè Sacramentum Pęnitentiæ suscipiat: non esset in necessitate extrema; nam in sequenti Confessione bona fide facienda jam indirectè absolvetur ab omnibus peccatis aliàs non legitimè absolutis; illud autem inconveniens, quod non servabitur materialiter lex Dei de subdendis omnibus peccatis directè clavibus; resarcitur ab excusatione ducta ex rubore Confessarii, eo modo, quo dictum est §.2.

6 Petes; quando admonendus est ejusmodi pęnitens, quo modo fiet sine fractione sigilli? Respondeo: Confessor, ne sigillum frangat, debet petere veniam à pęnitente loquendi cum ipso de re ipsi pęnitenti necessaria ad salutem, atque ad ejusdem Sacramentalem Confessionem præteritam pertinentem. Si pęnitens concedat: jam tutò Confessor admonebit: si negat; ad nihil aliud tenetur: quia jam functus est suo munere, quantum potuit. Si pænitens redeat ad Confessionem, te in hac debere illum monere de defectu prioris, puto, quia non adest ille rubor: & ita ob aliam rationem minus universalem notat de Lugo *l.c. n.77.* Ita Sanch. *l.2. de matr. disp.6. n.3.* contra Suarium *disp.33. de pæn. sect.5.* dicentem posse adhuc debere admonitionem prosequi: quia talis locutio est pars Confessionis præteritæ.

CAPUT IX.

Aliqua pertinentia ad Confessarium antequam absolvat.

IN unum redigimus quædam, quæ supersunt, quæque superiùs meliorem locum, quàm hunc, obtinere non potuisse visa sunt.

§. I. *Ex qua opinione Confessarius Pænitentem absolvet?*

1 POtest, immò debet Confessarius sequi opinionem probabilem pœnitentis, contra propriam sententiam, sive probabilem, sive probabiliorem. Ita Suarez *de Pænit. disp.32. sect.1.* Sanchez *lib.1. in Decalog. cap.9. n.28. & 29.* aliique, Castrop. *t.1. disp.2. de conscien. opin. p.5. n.3.* Ratio est, quia tunc pœnitens est rectè dispositus: dum enim sequi paratus est opinionem probabilem: jam vult ab omni peccato discedere: & quamvis in rebus humanis sive Judex, sive Medicus deberet opinionem probabiliorem sequi, de qua re nobis nunc agendum non est: tamen Confessario, qui non alio modo est Judex, & Medicus, nisi ut anima pęnitentis justificetur: satis erit, si pœnitens rectè ad prædictam justificationem dispositus appareat: id quod satis habetur sequendo opinionem probabilem.

2 Petes: debetne id sub mortali? Respond. Ita cum de Lugo *disp.22. sect.2. num.48.* Et quidem Confessarius proprius, idest Parochus, debet toties quoties ad se recurrerit pœnitens, eum absolvere, seque pœnitentis opinioni probabili conformare: delegatus verò, idest non proprius, licèt audita Confessione pro ea vice idem debeat; tamen potest eum monere, ne iterùm redeat, nisi eam opinionem deponat. Ratio diversitatis est ducenda ex obligatione, quam habet Parochus pro suis ovibus audiendis, à qua non urgetur delegatus. Obligamus autem delegatum pro ea vice: quia quando Confessarius quicumque audit Confessionem; ex suppositione, quod audiit, obligatur sub mortali conformare se opinioni probabili, quia tunc pœnitens, cùm sit rectè dispositus; habet jus absolutionis: ne iterùm cogatur sua scelera alteri manifestare.

3 Non est tamen negandum, excusari nonnunquam, propter levitatem materiæ, ejusmodi Confessarium: ut si Confessio fuisset de peccatis venialibus, aut ita brevis, aut de tali materia: ut ejus repetitio apud alium Confessarium grave onus minimè censeatur. Sic Suar. *cit. num.7.* Sanch. *cit. num.29.* Immò Montesinus & aliqui apud de Lugo *disp.22. cit. sect.2. num.48.* (nec reprobat ipse de Lugo: siquidem contrarium solùm vocat verius) in hoc Confessario delegato nunquam talem obligationem mortalem agnoscunt: quia talis Confessarius, volendo audire pœnitentis peccata, non vult cedere juri suo, quo liber est, ut possit suam in operando opinionem sequi.

4 Pe-

4 Petes iterùm, quando Confessarius potest, vel debet conformare se opinioni pœnitentis probabili; debetne esse in se probabilis opinio, an satis est, ut pœnitenti appareat probabilis, quamvis in se talis nequaquam sit? Respondeo: debet esse talis in se; sive tamen per rationes intrinsecas, sive per auctoritatem extrinsecam Auctorum, juxta ea, quæ dicuntur à Doctoribus de hac materia: Si ergo opinio pœnitentis nullam ex his probabilitatem habet, sed solùm ipsi pœnitenti appareat probabilis: verb. grat. appareat probabile taleni contractum non esse usurarium; diligens sit Confessarius in examine talis sententiæ, an si fortè sit probabilis saltem extrinsecè propter auctoritatem alicujus Auctoris; & si invenerit esse talem, illi se conformet. Sic de Lugo *loc. cit. à num.* 45. secus illa opinio pœnitentis jam non erit nisi falsa, & erronea: unde cum ejusmodi pœnitente se geret, sicuti se gereret cum culpabiliter, vel inculpabiliter ignorante: de quo nos satis diximus supra *hoc lib. cap.* 4. Hactenus declaratæ doctrinæ quandam moderationem adhibet de Lugo *lib.* 1. *Resp. mor. dub.* 28. Meritò enim ait, non obligari Confessarium sequi opinionem pœnitentis, quando opinio se tenet ex parte Confessarii, ut si sit probabile, ipsum posse, & non posse negare absolutionem: id quod ego iterùm notavi cum Sanch. *d.* 44. *num.* 10. quando egi *de Pœnit. lib.* 5. *c.* 5. §. 4. *num.* 39.

§. II. *An Confessarius sciens Pœnitentem non fateri peccatum, quod commisit, possit illum absolvere?*

5 QUid faciet Confessor, quando advertet Pœnitentem aliquod peccatum commisisse, quod neque ex se, neque interrogatus confitetur? Dico: si sciat evidenter, quod commiserit, & item evidenter novit; quod alii confessus non sit, absolvere non potest: quia clarè ipsi tunc constat ejusmodi pœnitentem non esse ritè dispositum. Sic Suar. *de pænit. disp.* 32. *sect.* 3. *n.* 9. Fag. *l.* 6. *de* 2. *præcept. Eccl. c.* 4. *n.* 38.

6 Dixi (si scit evidenter:) si enim dubitat, vel dubitat an pœnitens licitè neget; potest absolvere: quia quilibet debet præsumi bonus, atque adeò rectè dispositus, nisi contrarium clarè constet. Quoniam igitur ea evidentia rarissima est: sæpè item contingere potest, ut pœnitens habeat tacendi causam rationabilem, juxta alibi dicta, ad evitandum v. g. suum, vel alterius damnum: vel habeat aliquam probabilem opinionem pro se, suaque actione; ideò regulariter videtur absolvendus.

7 Quid, si Confessarius ex aliorum Confessione novit v. g. Petrum tale crimen commisisse, nec esse confessum: ipse autem interrogatus negat; habendane erit fides aliis, an Petro? Resp. Petro potius, quàm aliis, quia in hoc judicio pænitens est reus, testis, & accusator: magisque est credendum in foro pœnitenti in sua causa, quàm aliis in aliena.

8 Sed quid, si Confessor advertit, pænitentem tacere peccatum, quod clarè commisit; obligaturne interrogare? Resp. obligatur, si advertit, tale silentium oriri ex malo examine: quia debet pænitentem indispositum ad rectam dispositionem adjuvare: immò etiam si inculpabiliter pænitens omitteret: quia Confessario etiam incumbit cognoscere plenè statum Rei, illumque rectè dirigere antequam absolvat. Quomodo autem, & qua prudentia interrogare debeat pænitentem de peccatis ab ipso commissis, jam subdo.

§. III. *Qua ratione Confessor, antequam absolvat, Pænitentem interrogare debeat?*

9 HÆc animadversio supra, cùm de integritate Confessionis actum est, suum germanum nancisci locum poterat: verum nec ab hoc loco, ut consideranti patebit, aliena prorsus est. Quare de illa aliquid ex de Lugo *disp.* 16. *de pæn. sect.* 14. *n.* 589. qui solidè; & dilucidè illam exagitat, breviter de nostro more, quantum ad expediendam Confessionem pertinet, afferemus.

10 Confessarius non obligatur ad examinandum pænitentem exquisita industria, & exactissimo examine, sed suavi, & humano. Ad cognoscendum autem gradum hujus diligentiæ, quam adhibere debet Confessarius, nota posse errari vel per defectum, vel per excessum. Per defectum errant rudes, ignarique Confessarii, nihil interrogando, vel solùm clarissima quædam, vel universalia: Per excessum fallunt Doctiores, quia his occurrunt plures, & plures interrogationes, quibus melius species, vel numerus peccatorum explicarentur. Circa quod advertendum: Confessarium non obligari plus ad interrogandum, quàm ipse pænitens ad se examinandum: immò pænitens obligatur primo loco, & deinde, juxta capacitatem pænitentis, Confessarius; pænitens autem non obligatur ad exactissimum examen, sed ad humanum, hoc est tale, quo Sacramentum hoc non reddatur nimis grave, & onerosum: nec est bona consequentia. *Si plus hic se examinaret, plus inveniret: ergo ad hoc obligatur*: non est, inquam, bona consequentia. Ratio est, quia non est attendendum solùm ad exactam, & integram Confessionem peccatorum; sed etiam per maximè, ne Sacramentum, ex hoc capite reddatur nimis onerosum, & grave. Idem ergo dicendum est de interrogationibus à Confessario exhibendis; non enim aliis, aliisque minutissimis interrogationibus torquere debet pænitentem; sed humano, prudentique modo, quamvis omittenda sit aliqua differentia, vel numerus aliàs aperiendus.

11 Sed inquiret aliquis aliquam regulam circa hujusmodi examen, humanasque interrogationes. At profectò non potest dari una, & eadem regula pro omnibus: pendet enim ex capacitate, & dispositione corporali, ex attentione, aliisque circumstantiis. Quare pauciores, & crassiores interrogationes debent fieri homini occulto, & barbaro, quales sunt Indi Occidentales, quàm alicui Europæo: leviùs examinandus est rusticus noster, quàm homo civilis: leviùs qui ægrotat, & difficulter potest ad subtiliora attendere, propter capitis debilitatem; quàm homo sanus, & robustus. Denique (quod notandum est etiam) levius, & minus exactè interrogandus est circa singula, qui plura habet peccata, quàm qui pauciora. Ratio colligitur ex dictis: quia cum solùm requiratur diligentia, & examen humanum, hoc autem sit illud, quod non generat ex se fastidium, & tædium hujus Sacramenti: consequens est, ut minus distincta notitia requiratur ab eo, qui vel propter incapacitatem, vel propter morbum, vel propter peccatorum multitudinem, vel aliam ob causam difficilius posset exactam notitiam reddere. Nam illi, qui confiteri debet peccata totius vitæ, quam in omni peccatorum genere expendit; difficillimum esset, & aptum ex se ad reddendam illi Confessionem odiosam, & gravem nimis, examen illud, quod alteri facienti Confessionem menstruam, non esset difficile, sed facile. Et hæc est ratio, curà meretrice, & concubinario, & similibus, minus exactè, & distinctè petamus numerum peccatorum, quàm si per mensem, vel per hebdomadam solam, v. g. in eo peccato fuisset: quia nimirum diligentia, quæ pro peccatis unius hebdomadæ distinctè confitendis sufficeret; eam, si pro longo tempore examinando adhiberetur, difficultatem ingereret, & molestiam talem, ad quam præceptum Confessionis integræ non obligat: quia redderet præceptum ipsum, & Confessionem nimis molestam, & gravem. Debet ergo Confessarius accommodare se pænitenti, & notitiam peccatorum à singulis petere, juxta capacitatem singulorum: subtiliorem à subtilioribus: crassiorem à crassioribus, breviorem ab infirmioribus, &c. Hæc ex illo.

Sedabit Confessarii speculativi conscientiam Doctrina Thom. Sanch. *lib.* 9. *de matrim. d.* 17. *n.* 5 *fine*, ex qua colligitur (& quidem ex eodem, puro principio, quod examen debet esse morale, & humanum, non verò Metaphysicum. ex qua, inquam, colligitur, non obligari Confessarium ad interrogandos pœnitentes de extraordinariis quibusdam eventibus, qui in eorum peccatis aliàs mutarent speciem, & si ipsi pænitentes adverterent, explicare sine dubio deberent. Verba Sanchez sunt ejusmodi; *Ex his infero, confitentem situm extraordinarium in concubitu, servato legitimo vase, non esse necessariò interrogandum de effusione seminis, an extra vas evenerit, nec ne, vel expertusne sit illius periculum, quia hæc non frequenter, sed rarissimè accidunt.*

§. IV. *An aliquando à Confessario sit subeundum onus Pœnitentis, quem absolvit?*

12 OBligatur v. g. pœnitens, omnibus expensis, vel primò ad correctionem fraternam proximi: vel secundò ad restitutionem, sive rei, sive famæ; vel tertiò ad confugiendum ad Superiorem, ob casus reservati absolutionem: vel quartò ad denunciandum aliquem sive Sanctæ Inquisitioni, sive alteri Tribunali. Quæritur ergo, an Confessarius ejusmodi onera in se suscipere licitè possit, vel debeat?

13 Quoad licitè posse: Quamvis consilium optimum sit, ut Confessarius ab hujusmodi pœnitentium oneribus subeundis omninò abstineat; tamen concurrentibus tribus, licitè potest: ex Suarez *de pæn. disp.* 34. *sect.* 4. *n.* 17. immò interdum, ob Charitatem decet. Primò ut sit moralis aliqua necessitas ex parte objecti, idest, ex parte rei faciendæ. Secundò ut eam rem facere pœnitens non possit, vel non sit aptus, vel rationabiliter refugiat. Tertiò ut ipse Confessarius speret utiliter se illud munus, sine suo dispendio, executurum.

14 Quoad debitum: In eo tantùm casu debebit; quando non potest omninò pœnitens, ipse autem Confessarius potest: & ex altera parte obligat Charitas sub peccato, ut illud fiat, ad quod tenetur pœnitens. Sic idem ibidem. Sed discurrendo per singulos casus *num.* 12. propositos; doctrina hæc evadet evidentior.

15 In primo enim casu: si proximi necessitas tam gravis, ut pœnitens obligetur ad corrigendum illum, sive per se, sive per alium, tunc si potest ipse pœnitens, sive per se, sive per alium diversum à Confessario corrigere, non obligatur Confessarius: quia tunc non extremè indiget proximus. At si eandem gravem necessitatem succurrere neque per se, neque per alium pœnitens possit; sed solùm per Confessarium (qui casus certè rarissimus est:) tunc, si sine magno incommodo, juxta leges communes Charitatis, possit Confessor, sanè debebit: Sic *ibid. n.* 20. multò magis si is Confessor sit Superior, cui incumbit bonum subditorum. Ratio est, quia tunc extremè indiget proximus.

16 In secundo casu Confessarius non tenetur subire onus restitutionis sive sua, sive pœnitentis, sive alterius pecunia. Idem de restitutione famæ. Sic colligit ex Suario *loc. cit.* & ex Sanchez, & Castropal. mox citandis. Ratio est, quia hoc est onus pœnitentis, quod si ex aliqua causa ipse pœnitens subire non potest, nec alium

inveniat, qui voluntariè vices suas suppleat; jam à tali onere liberatur. Excipe tamen casum extremæ necessitatis: si enim Confessor advertat illa pecunia extremè indigentem sublevandum, nec aliam adesse sublevandi viam, sanè juxta leges Charitatis, ut modò diximus, obligabitur.

17 In tertio casu nunquam obligabitur Confessor Superiorem convenire propter peccatum reservatum pænitentis: Sic Sanchez *l.2.in Dec.c.13.n.14.* Castr.*t.1.tr.4.disp.4.p.5.* §.2.*n.4.& 7.* nam vel pænitens potest adire prædictum Superiorem; & tunc non extremè indiget, vel non potest, quia v.g. est infirmus in gravi periculo, vel habet impedimentum perpetuum adeundi Superiorem; & tunc casus hic non est reservatus, & consequenter Confessor, juxta regulas generales absolvendi in articulo, seu periculo mortis; poterit illum absolvere; neque enim pænitens obligatur mittere alium, sive procuratorem, sive litteras, sive amicum: cùm illud se præsentandi sit onus personale pænitentis, à quo, cùm non possit, excusabitur.

18 In quarto casu nec obligabitur ipse Confessor subire onus denunciandi illis Tribunalibus: idque propter rationem modò, *nu. praced.* dictam, Ita idem. Excipe nisi graviter periclitetur bonum publicum; & deficientibus aliis, Confessor remedium adhibere posset: tunc enim, secundùm prædictas Charitatis leges, sanè debebit: quia extremè, in eo eventu, Respublica indiget auxilio Confessoris.

Ex dictis similia, quæ contingere fortasse poterunt, facilè decidentur.

LIBER QUARTUS.

De Satisfactione.

CAPUT PRIMUM.

De Pœnitentia injungenda à Confessario.

§. I. *An Confessor possit nullam injungere Pænitentiam?*

1 CErtum est apud omnes, Confessarium teneri communiter, sub aliqua obligatione, imponere pænitentiam; atque adeò supponi in ipso auctoritatem ad eam injungendam: tam in punitionem peccatorum, quia est Judex: quàm in medelam, quia est Medicus. Ita Trid.*sess.14.c.8.* &c. *omnis utriusque, de pæn.& remiss.* de Lugo *de pæn.disp.25.sect.4.n.46.* Dixi, (sub aliqua obligatione:) nam si omitteret, sine contemptu, levem pænitentiam imponere pro venialibus, vel pro sæpè confessis: non puto mortaliter peccaturum, propter levitatem materiæ, aliasque rationes à citato de Lugo *ibid.* deductas. Dixi item (communiter:) quia primò, quando in articulo mortis pænitens nullam præsumitur posse pænitentiam exhibere, ut si impos esset rationis, vel admodum debilis; nulla injungenda esset. Sic Pagundez *2.Eccl.præcept.l.9.c.3.num.9.* quia vel physicè, vel moraliter hujus incapax est.

2 Secundò, idem est, si cui revelaretur suum pænitentem perfectè pro suis peccatis satisfecisse, nec indigere in futurum remedio. Sic Coninch.*de pæn.d.10.n.63.* quia ubi nullum est debitum pœnæ; nulla est debita pænitentia: ex Suar *disp.38.sect.3.n.4.* & ubi nullum est periculum infirmandi; nulla est medicina adhibenda.

3 Tertiò, potest Confessor absolvere, nulla vel modica imposita satisfactione; quande ex ipsa Confessione, & ex materia, & signis ejus intelligit pænitentem integrè, vel ex parte satisfecisse pro peccatis suis: quia æquitas judicii postulat, ut solùm imponatur ea pæna, quæ est debita: & talis, qualis debetur. Sanè per ipsam Contritionem, Confessionemque homo satisfecit: unde si interdum illa satisfactio æqualis censeatur; aliam superaddere non oportebit. Sic idem *ibid.* Consultum tamen est, in ejusmodi casibus, facilè aliquid imponere pro pænitentia; ut mentem ad Deum semel elevare, semel proferre Nomen JESU, &c. Ita *ibid.*

4 Quartò, quando Confessor prævidet fore, ut pænitens non executurus sit pænitentiam; satius est satis modicam imperare. Ita Fagundez *2.Eccl'præcep.l.9 c.3.n.10.* Sed in hoc casu addenda erit monitio, quæ paulò infra afferetur, §.3.*n.11.*

5 Quintò, quando scrupulosus sæpius intra horam redit ad Confessarium cum novis culpis, ut sæpè absolvatur; potest relinqui pænitentiæ impositio. Sic *ibid.n.9.* quia supponitur satis imposita in præcedentibus.

6 Sextò, quando quis lucraturus est Indulgentiam plenariam, poterit dimitti sine impositione pœnitentiæ. Ratio est eadem, quæ dicta est superiùs, quia nimirum per illam satisfactum est debito pœnæ. Sanè Bonifacius VIII. ut refert Glossa, *Extrav. Antiquorum, de pænit.& remiss.* apud de Lugo *disp.27. de pænit. sect.1. num.23.* nolebat Confessarios imponere aliquam pęnitentiam iis, qui Jubilæum Anni Sancti lucrabantur: quia nimirum satisfactione alia non indigebant. Et S.Th. *in 4.dist 20.q.1 art.3.q.1.* dicit esse de consilio pęnitentiam implere, quando quis Indulgentiam lucratur.

7 Dices: at quis scit se verè lucratum esse Indulgentiam? Resp. licèt rarò, vel nunquam possit constare, integrè aliquem satisfecisse pro peccatis, vel Indulgentiam fuisse lucratum; dico tamen ad nostram rem sufficere, quod probabiliter quis videatur satisfecisse; cùm probabilitas sufficiat, ut quis prudenter operetur. Ita Petrus de Soto *sect.ult.de satisfactione*, adductus à de Lugo *de pænit. disp.25.sect 4.num.48.*

§. II. *De Auctoritate Confessoris in injungenda Pœnitentia sub præcepto.*

8 ALiqui ita explicant auctoritatem Confessarii in injungenda Pœnitenti pęnitentia; ut dicant, ipsum posse injungere sub præcepto. Alii, ut possit solùm per modum consilii conditionatè, in hunc v.gr. modum; *Si vis acquirere relaxationem pœnæ ex opere operato; hoc, vel aliud opus exhibeat.* Alii posse utroq; modo, id quod probabilius est. Ita Suarez *de pænit.disp.38.sect.5.cap.1. & sect.7.num.2.* Fagundez *lib.9 de 2.præc.Eccl.cap.3.num.11.* contra Vasquez, Coninch, & Turr. quos sequitur de Lugo *de pæn. disp. 25.sect.4.num.54.*

Addunt tamen communiter Doctores, censeri regulariter Confessorem dare præceptum, dum pœnitentiam absolutè imponit: & solùm, cum suam intentionem explicaverit in contrarium, esse sub prædicto conditionato consilio.

§. III. *Quanta imponi Pænitentia debeat?*

9 ITa relinquitur arbitrio Confessoris, ut spectatis omnibus possit, quamcunque injungere: modò, omnibus item perpensis, observet, quæ vult Trid.*sess.14 c.8.* dicens. *Eos fieri peccatorum participes, qui sine justa causa, pro gravibus peccatis leves pœnitentias injungunt.*

10 Nota tamen in hoc, præcipuè esse spectandam utilitatem, necessitatemque spiritualem pœnitentis; ideòque persæpè moderandam esse pœnitentiam, leviorem que, quàm pœnitens meretur, imponendam: ut si v.g. timeatur pusillanimitas, vel horror Confessionis in pœnitente. Audi Nazianzenum *orat.26.de moderat. in dis. servanda, sub finem. Hanc*, inquit, *rationem tene, ut partem eum corrigas, idque leniter, & humanè; non ut hostis, neque ut durus, & rigidus medicus.* Ex qua doctrina sic habet Præpositus *in p.2. de pœnit.dub.7. non debet eadem pœnitentia injungi debili, & forti, pauperi, & diviti. Debet ergo Sacerdos considerare fragilitatem pœnitentis; ejus Contritionem, proclivitatem ad peccandum, &c. Præstat autem interdum prudenter dissimulare, minores pœnitentias injungendo; quàm austeritate nimia homines ab hoc Sacramento avocare: juxta illud Auctoris operis imperfecti in Matth. Et si erramus, modicam pœnitentiam imponentes: nonne melius est, propter misericordiam, rationem reddere, quàm propter crudelitatem? Unde cùm prudenter timetur, quòd pœnitens non exequetur majorem pœnitentiam, quàm meretur; minor potest injungi, reliquum Deo commendando.* Hæc Præpositus.

11 Addit sic Polancus *in direct. Confess. cap.2.* §. *Quod attinet. Confessor quadam etiam pænitentis relinquat arbitrio: ut si dicat, hoc facias, vel si malueris, illud. Demum, potiùs unum* Pater, *&* Ave *imponat, quàm recedere sinat afflictum, vel desperatum pænitentem (adde, vel horrore Confessionis affectum) ob pænitentiæ gravitatem. Quando autem exigua injungitur pænitentia; indicari possec quam majorem meretur: siquidem septennis pro quovis mortali ex usu erat: si tamen timeretur nimia dejectio, vel diffidentia; non expedit hoc dicere.* Hæc Polancus.

12 Denique sic de Lugo *de pænitent. disp.25. sect.5. num.60. Pænitentia debet esse salutaris, & conveniens, hoc est primo loco attendi debet ad utilitatem spiritualem pænitentis, ne scilicet laquei ei injiciantur, ut nova peccata committat. Ex hoc potissimùm capite excusari potest hodierna praxis, qua leves pænitentia imponuntur pro gravissimis peccatis, id enim sæpè fit propter spiritualem infirmitatem pænitentium, quia gravioribus pænitentiis scandalizabuntur: & vel Confessionem fugient, vel certè Confessarios ineptos adibunt, qui eos curare nesciunt; Denique in dubio inclinandum est in partem benigniorem, in qua minus est periculi. Monendi tamen sunt pænitentes, de insufficientia satisfactionis injunctæ; & consulendus est ipsis usus Indulgentiarum, &*

ali-

aliquando imponendus; ut sic suppleatur defectus propria satisfactionis. Hæc prudenter de Lugo.

Denique sic etiam docet Ascanius Tamburinus (quem singulariter diligo propter ejus eruditionem, & eximiam doctrinam, nec solùm propter commune cognomen, & fortasse etiam propter eandem à Majoribus longè ductam familiam) Is enim sic habet. *Cum quantitas*, inquit, *& qualitas pænitentia prudentis Confessarii arbitrio relinquatur*, c.Mensuram, c. Deus De Pęnit. & Remiss. & c.Tempora 26.q.7. *in hujusmodi quantitate, & qualitate pænitentia injungenda, inspicere Confessor debet gravitatem, & levitatem peccatorum, & qualitatem persona pænitentis. An videlicet sit robustus, vel debilis, vel juvenis, vel senex; an fortè sit magnam recusaturus, vel, licèt acceptet, eam non impleturus, & alia ejusmodi. Inspicienda est potissimùm magnitudo Contritionis: tanta enim esse posset, ut ea sola pænitentiam remitteret, juxta Glossam, &c.*

§. IV. *Cujus generis pænitentiam debet Confessor injungere?*

13 De tribus esse solet difficultas. Primò de opere interno. Secundò, de aliàs debito. Tertiò de opere pro defunctis. Quoad primum, quamvis communiter expediat, ut externam pęnitentiam Confessor injungat; tamen potest merè internam. Sic Suar.*disp.48.de pæn.sect.6.n.4.* & alii apud Bonac. *de pænit. d.5.q.5.sect.3.p.2.n.10.* Ratio est, quia ex una parte satis sensibilis fit ex externa injunctione Confessoris: & ex altera, ex se est opus aptum ad satisfaciendum, & sæpissimè est multum utile pænitenti; ut recordetur quis verb. gr. pænarum gehennæ, ut elevet mentem ad Deum, ut se aspicere Christum cruci affixum imaginetur, &c.

14 Quoad secundum. Potest etiam pro pænitentia injungi opus, ad quod aliàs tenetur pænitens, ut Sacro interesse tali die festivo, recitari horas à Sacerdote, &c. Sic idem *ibid.* Ratio est, quia etiam per hæc opera satisfacimus pro peccatis, & expedit aliquando ita alicui injungere, ut majorem diligentiam hujusmodi operibus adhibeat. Tunc autem duo peccata specie diversa, atque ideò specialiter Confessori patefacienda committeret pænitens, si tale opus non exhiberet: alterum contra obligationem ortam ex Ecclesiæ præcepto: alterum contra obligationem ortam ex hoc Sacramento. Sic Vasquez aliique apud de Lugo *disp.25.de pæn.sect.5.n.67.*

15 Nota tamen, communiter expedire, ut injungatur illud opus, ad quod aliàs pænitens non tenetur. Immò si nihil addat explicando mentem suam Confessarius; intelligatur de opere aliàs non debito. Ut si dicat: *Adesto uni Sacro*; intelligitur præter illud, ad quod quis tenetur in die Festo. Quòd si diceret: *In hac die Dominica audi duo Sacra*; puto cum Coninch. *hic n.69.* ex his verbis colligi quòd præter Sacrum debitum ex Festo, aliud unum debeat quis audire, non verò duo: ex tali enim modo injungendi, talis esse videtur injungentis intentio. Si dicat: *elargire eleemosynam pauperi*; puto te satisfacturum, si elargiaris extremè indigenti: quia licet aliàs debuisses; tamen ex modo injungendi, non videtur Confessarius te obligare ad non extremè indigentem. Atque ex his poteris non absimilia conjectare.

16 Quoad tertium, potest pro pœnitentia imponi opus, v. g. eleemosyna, vel Jejunium, vel oratio, vel quodlibet opus pium, cui satisfactio, nec solùm impetratio, applicetur à pœnitente pro defunctis. Ita de Lugo *de pæn.disp.25.sect.5.num.62.* contra Joann. Sanchez *in select.disp.16.n.1.* Ratio principaliter est, quia tum illa voluntas applicandi opus dictum pro defunctis est satisfactoria, & jam remanet pro pœnitente: tum maximè quia licèt à pęnitente tunc applicetur satisfactio talis operis, ex opere operantis, illis sanctis Animabus Purgatorii; tamen satisfactio ejusdem operis elevati jam per Sacramentum, ex opere operato, semper pro pænitente remanebit: & sic nunquam frustrabitur sua parte integrali, quæ est satisfactio, tale susceptum Sacramentum.

§. V. *Quando Pænitentia imponi potest?*

17 Debet pœnitentia imponi à Confessario post audita peccata, sed vel ante, vel post absolutionem, dummodo moraliter ipsa conjungatur. Consultius tamen videtur, ut juxta Consuetudinem ritè communiter introductam, imponatur ante absolutionem, sed post exposita peccata.

CAPUT II.

De Pœnitentia solvenda à Pœnitente.

§. I. *An Pænitens teneatur acceptare Pænitentiam præceptam, eamque solvere?*

1 Poenitentiam sive medicinalem, de qua non est dubium apud Doctores, sive in satisfactionem, tenetur acceptare pœnitens. Ita Suarius, Coninch. & alii supra citati. Ratio est, quia Confessor potest præcipere: ergo pænitens debet acceptare. Antecedens colligitur ex Concil. Trid. *sess.14.c.8.* quod docet *in Sacerdotibus esse potestatem ligandi, non solùm ad infirmitatis medicamentum; sed etiam ad peccati commissi vindictam.* Consequentia patet, quia hæc sunt correlativa, potestas præcipiendi, & obligatio obediendi.

2 Hinc sequitur, debere impleri talem pęnitentiam (si non detur sub conditione, de quo supra dixi *c prac.§.1.*) à pænitente, ex se quidem sub obligatione mortali, sed ex parvitate materiæ sub veniali: est autem parvitas materiæ, quoties pænitentia est levis, injuncta propter peccata venialia; vel propter mortalia aliàs ritè absoluta. Sic iidem Doctores citati.

3 Sed triplex est difficultas. Prima: quid, si sit gravis, sed imposita propter prædicta venialia, vel propter ritè absoluta mortalia? Id quod posset aliquando etiam rationabiliter evenire, quando scilicet ob multitudinem, vel continuationem venialium ita expediret: quamvis fatear cum Coninc. n.81. nunquam pro his Sacerdotem obligari gravem pænam injungere.

4 Resp. Quamvis sit probabilius cum Henriquez cit. tunc obligari sub mortali, quia Sacerdos habet talem potestatem, & aliundè materia jam est gravis: tamen est etiam probabile non obligari nisi sub veniali. Sic idem in fine. Vide Dian.*p.3.tr.4.res.139.* idque saltem propter multos Auctores ita sentientes. Ita Suarez, Con. aliique citati.

5 Secunda difficultas. Quid, si sit levis, sed data pro peccatis gravibus aliàs non absolutis? Resp. cum Suar. citato, non obligari sub mortali: quia licèt causa sit gravis; tamen materia ipsa præcepti non est ad tantam obligationem sufficiens.

6 Tertia difficultas. Potestne Confessarius imponere pænitentiam gravem pro peccatis gravibus, sed obligando solùm sub veniali pænitentem? Respondeo posse. Ita Suar. loc. cit. licèt neget Vasquez citat. à Præposito *in 3.parte hic.* Ratio est, quia tota obligatio pænitentis fundatur in voluntate Confessoris quasi legislatoris, qui potest suum præceptum, ut libet, moderari. Hinc obiter collige, rationem hujus gravis obligationis per nos non oriri ex ratione Sacramenti, quasi requirentis satisfactionem sua parte necessariò ponendam: ex hoc enim capite esset etiam obligatio sub mortali ad exequendam pænitentiam levem pro levibus injunctam: sed oriri ex ratione præcepti Confessarii, ad id potestatem habentis, &c. Lege Suarium *citat. section.7. num.5.*

7 Quæres, an opinio illa, quæ docet, pænitentem non teneri acceptare pænitentiam, sit probabilis? Resp. post Tridentinum, multis non videtur probabilis. Et Victoria quidem apud de Lugo *disp.25.de pæn.sect.5.n.68.* & Vasquez ajunt, post Tridentinum, esse de Fide, quod Sacerdos possit obligare ad aliquam pænitentiam: & Suarez dicit, contrariam opinionem esse temerariam. Aliis verò videtur, etiam post Trident. esse probabilis: quia non videtur Tridentinum damnare voluisse opinionem, quam Doctissimi viri sequebantur. Sic Scotus, Medina, Armilla, Sylvester cit. à Suario hic. Adde Gabrielem, Tabienam, Navarrum, Hostiens. & Panormitanum cit à P.Antonio Santarell.*in manuscriptis de Sacram. hic.* Vide etiam Dian.*2.p.tr.1.Miscell.res.25.* & *p.3.tr.4.res.51.* Ex qua opinione sequitur, quòd si esset pænitens aliquis, qui nollet acceptare, paratus in Purgatorio solvere; non esset ex hoc præcisè censendus indispositus (nisi fortè recusare pænitentiam etiam parvam, esset signum non veri doloris) nec propter hoc solùm esset sine absolutione dimittendus, quia sequitur opinionem, quam tanti viri sequuntur. Cajetanus citatus à de Lugo *disp.25. de pæn.sect.5. n.68.* addit non solùm non esse obligationem sub mortali, acceptandi; sed nec implendi acceptatam: quod sanè, est nimis amplè dictum.

§. II. *Quando debet Pænitentiam adimplere Pænitens?*

8 Potest esse difficultas. Primò, quantum temporis post absolutionem (nam sicuti certum est, posse solvi ante absolutionem, sic certum est, id non esse necessarium.) Secundò, An in tempore, quo fortè pænitens sit in statu peccati mortalis. Tertiò, An in tempore, quo exercet aliud opus de præcepto: v.g. an possit recitare coronam injunctam ex pænitentia, dum audit Sacrum de præcepto Ecclesiæ?

9 Quoad Primum: per se, debet adimpleri pænitentia, quando Confessor designat: licèt facilè excusari possit à mortali dilatio talis temporis designati: quia communiter Confessarii præceptum cadit potiùs in rem exhibendam, quàm in tempus. Quòd si non designat, ut communiter fieri consuevit; per se loquendo, debet adimpleri quamprimùm commodè moraliter potest, sicuti obligat votum, aliaque similia; Ita Suarez cit.*hic*, videtur tamen probabile cum de Lugo *d.25.sect.5. de pæn.n.92.* quòd dilatio, nisi sit nimia, & ad longum tempus, & nisi ipsa dilatio minuat rem inflictam, non sit mortalis; Sicuti idem dicitur à de Lugo *ibid.* de voto absque temporis determinatione emisso, quando dilatio rem promissam non minuit, ut minueret tardus ingressus in Religionem. Aliqui, ut Antonius Fernandes *in instruct.Conf.1.p.docum.7. §.2.n.2.* simpliciter, & absolutè extendunt ita ejusmodi obligationem, ut censeant ad unum annum posse differri: sicuti ad unum annum differri potest obligatio confitendi: quod tamen videtur nimis largè prolatum.

10 Quoad Secundum, Dico posse adimpleri à pænitente, dum est in

in statu peccati mortalis: sic de Lugo *de pœn.disp.25.sect.3.* & communiter: quia quamvis tunc non sit in statu meriti, tamen est in statu, quo potest præcepto Confessarii satisfacere.

Quoad Tertium, potest Pœnitens solvere pœnitentiam, quando exercet aliud opus de præcepto; si pœnitentia, & dictum opus non se invicem excludant: Sic Castr.*t.1.tr.de legibus,d.1.p.20.nu.1.* quare dum audit Missam de præcepto; potest recitare v.g. Coronam Beatæ Virginis impositam in pœnitentiam: non enim hæc se excludunt, &c.

§. III. *An possit impleri pœnitentia per alium?*

11 CUm satisfactio sit personalis; communiter per seipsum illam pœnitens exhibere debet: nisi fortè sit Eleemosyna, quæ talem rigorem non requirit. Vide de Lugo *d.25.sect.6.de pœn.n.79.* Si tamen judicaverit Confessor, ex justa, & rationabili causa, expedire imponere satisfactionem implendam per alium, posse, non est improbabile. Ita Suar.*disp.38.de pœn.sect.9.*

☞ Cui opinioni vides non obstare damnationem 15. Propositionis Alex. VII. *Pœnitens propria auctoritate substituere alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam impleat.*

12 Hinc infertur, illum, qui redditus est impotens ad pœnitentiam sibi impositam implendam, non teneri ad illam implendam per alium, etiam si commodè id facere possit. Sic de Lugo *d.25.de pæn.sect.5.n.87.* Ratio est, quia præceptum non fuit de procurando alieno jejunio v.g. sed de jejunio proprio: quod cùm poni non possit, cessat obligatio.

§. IV. *Ad quid obligetur Pœnitens, si Pœnitentiæ obliviscatur?*

13 EOdem modo, qui oblitus est pœnitentiæ sibi impositæ, manet liber ab obligatione præcepti Confessarii, quamdiù non recordatur, & memorem Confessarium consulere non potest. Ita idem *ibid.* Nec tenetur Confessionem repetere, ut iterùm pænitentiam recipiat. Quæ quidem vera sunt, etiam si culpabiliter obligatus sit pænitentiæ: tunc enim satis erit confiteri peccatum illius oblivionis culpabilis. Ita Vasq.*cit.q.94.art.1.dub.4.* Ratio horum est, quia non plus tale præceptum, saltem sub mortali, obligat, quàm cæteræ leges, ac præcepta, ut supra dictum est, quæ dum ignorantur, obligare nequaquam possunt.

§. V. *Qua ratione obligetur Pænitens ad circunstantias operis impositi à Confessario?*

14 SI impositum sit v.gr. recitare aliquot Coronas ante talem imaginem, vel flexis genibus; an satisfaciat pœnitens ante aliam imaginem, vel stando, &c. Distinguendum est cum de Lugo *cit.n.93.* sicuti solet distingui de voto cum Sanch.*l.4.in Dec.c.12.n.8.* Quando enim res promissa est gravis, & circunstantia levis, ut communiter est in dicto casu, de recitatione coronarum ante talem imaginem, obligabitur pænitens ad illam circunstantiam, solùm sub veniali: at quando circunstantia est gravis, ut si in tali imagine esset particulare obsequium, propter concursum, vel aliud simile, ut etiam alicui videtur esse in recitatione coronarum flexis genibus; tunc obligabitur etiam ad illam circunstantiam sub mortali. Atque hinc etiam colliges, an liberetur pænitens ab obligatione ponendi pænitentiam, quando non potest ponere circunstantiam injunctam à Confessario? Regula enim desumenda est ex simili paritate voti. Sic *ibid.* Sanch. Et breviter totum negotium colligendum est ex intentione Confessarii imponentis pænitentiam: Ita de Lugo paulò ante *cit.n.94.* si enim ex conjecturis colliges ejus intentionem solùm fuisse ad substantiam operis, etiam cessante circunstantia; dum hanc non potes, illam exhibere debes; secus, non item.

CAPUT III.

De commutatione Pœnitentiæ.

§. I. *An Pænitens sibi commutare possit Pænitentiam à Confessario injunctam?*

15 DIco non posse. Ita Sanch. Regin. Coninch. aliique, quos citat, sequiturque de Lugo *disp.25. de pæn.sect.6 num.96.* quidquid dicat Portella, & Diana citati ibidem ab eodem *nu.95.* Ratio est, tum quia nemo potest commutare præceptum Superioris, etiam in melius: v.g. non potest fidelis commutare auditionem Missæ die Festivo in opus quodlibet illa auditione excellentius; quia non est Superior: tum quia in casu nostro illud opus, quod à Confessario imponitur, elevatur virtute clavium, ad hoc, ut sit opus Sacramenti; non verò illud à te susceptum.

16 Dices. At est sententia probabilis, quod quilibet possit sibi commutare votum in opus æquale, vel saltem in melius. Resp. In voto ipse vovens est loco Superioris, sibi legem voti imponens, & opus ex voto non debet elevari virtute clavium: quæ aliter se habent in casu pænitentiæ, ut dictum est.

§. II. *An alius Confessarius possit commutare pænitentiam, audita Confessione?*

17 POtest esse difficultas, vel Primò de Confessore æquali, hoc est de Confessore, qui valet absolvere eadem peccata, quę potuit prior. Secundò de Confessore inferiori, hoc est, qui non valet absolvere eadem peccata, quia scilicet sunt reservata, quæ tamen potuit prior, quia erat vel Superior, vel delegatus ad reservata.

18 Quoad Primum, Confessor secundus æqualis, si audiat eandem Confessionem, quam audiit prior; potest commutare, vel minuere pænitentiam. Ita Suar.*disp.28.sect.10.n.4.* & communiter Recentiores. Ratio est, quia secundus Confessor succedit loco prioris, quare sicut prior poterat minuere pænitentiam à se datam; sic poterit hic posterior.

19 Quoad Secundum, licèt probabilius sit cum de Lugo *disp.25. de pæn.sect.6.n.105.* non posse, quia inferior non potest, propter limitationem absolvendi, quem habet, succedere loco Superioris: tamen, quia ablata reservatione per primam absolutionem, jam illa peccata non sunt ulterius reservata: potest dici quod jam inferior, respectu istius pænitentis, habet sufficientem jurisdictionem, & consequenter, ex Vasq. Henriq. Navarro, citatis à de Lugo *ibid.n.104.* poterit, audita Confessione, etiam & hic commutare, vel minuere pænitentiam.

§. III. *An possit alius Confessarius commutare pænitentiam non audita Confessione?*

20 CErtum est ex de Lugo *ibid.n.100.* posse secundum Confessarium declarare primam pænitentiam, non obligare, quando erat irrationabilis; vel, quando posteà, casu aliquo, est irrationabilis reddita. Immò id poterit quilibet vir doctus deliberare: quia non est actus jurisdictionis.

21 Difficultas igitur est, an quando alius Confessarius, sive Superior, sive, juxta paulò ante dicta, inferior, velit commutare, vel minuere pænitentiam; id debeat semper facere, audita iterùm Confessione peccatorum, pro quibus fuit imposita?

22 Dico: licèt probabilius sit cum Vasq. Suar. Fill. de Lugo, Fagundez, Coninch. Reginald. citatis ab eodem de Lugo *l.c.n.108.* debere id facere, audita iterùm Confessione; tamen est etiam probabile posse, non audita. Sic Navarr. Tolet. Sà, Rodriq. Valerus, aliique, quos citat sequiturque Dian.*p.1.tr.15.res.53.* Ratio est, quia secundus Confessarius, cùm sit Medicus, & Judex Pœnitentis, potest de tota simili causa, juxta præsentem pænitentis dispositionem, judicare, prout magis videbitur expedire. De tota autem simul judicat, quando, nulla repetita Confessione, judicat nunc non expedire talem pænitentiam.

23 Ex quo sequitur, quòd justam ob causam, cùm scilicet pœnitens secundo Confessario dicit se vel non posse, vel difficulter posse pænitentiam explere: immò cum ipse Sacerdos advertit pœnitentem non implevisse, timetque non impleturum; posse, prout magis in Domino expedire ipsi videbitur, si non ob aliam rationem, certè ad facilitandum usum tanti Sacramenti, commutare pænitentiam.

24 Idque non solùm intelligo de pænitentia verè Vindicativa, hoc est satisfactiva pro pœna à pœnitente debita; sed de Medicinali, & præservativa: dummodò in aliam Medicinalem, prout prudentis arbitrio expediens videbitur, commutatio fiat. Ita Bonac.*de pæn.disp.3.q.4.sect.3.p.3.n.5.*

Unum hic addit Jo: Valerus *in diff.utr for.v.Jud.diff.13.* hoc est, posse eumdem Confessorem commutare pænitentiam, etiam sine causa: quia sicuti fuit in ejus arbitrio (intellige rationabili) illam ponere; ita & illam commutare; cùm unaquæque res per easdem causas, per quas nascitur, per easdem dissolvatur; sed cùm petitur commutatio ab alio Confessario, requiri causam, modo jam dicto.

§. IV. *Quando commutari pænitentia debeat?*

25 SUperest jam quærere, quando fieri debet talis commutatio: in ipsane secunda Confessione; an possit extra Confessionem?

In quo certum sit eumdem Confessarium posse, etiam post longissimum tempus: Ita Salas, quem citat, sequiturque de Lugo *de pæn.disp.25.sect.6.n.111.& 112.* Ratio est, quia talis commutatio, cùm pertineat ad idem judicium ejusdem Confessoris; semper faciet unum cum præterita Confessione; atque adeò censebitur pertinere ad idem Sacramentum, & fieri intra illud: ut evenit in satisfactione quæ exhibita post longum tempus, facit unum cum præcedente Confessione.

26 De alio, seu secundo Confessario certum sit, non posse extra Confessionem commutare pænitentiam ab alio injunctam. Sic de Lugo *de pæn disp.24.sect.6.n.110.* Ratio est, quia Sacerdos non est Judex, nec ullam habet potestatem, nisi dum est in hoc Tribunali: sed nullo modo censetur esse talis, nisi dum administret Sacramentum, ergo &c.

27 Dices. At votum commutari potest, & absolutio à Censuris fieri item potest extra Sacramentum. Respondeo: posse quidem, quia id dependet, ex eodem *ibid.* solùm à potestate, quam habet sum-

summus Pontifex, quamque aliquando communicat aliis: at commutatio pœnitentiæ procedit ex potestate Sacramentali, ut dictum est.

APPENDIX

AD METHODUM EXPEDITÆ Confessionis P. Thomæ Tamburini Societatis JESU.

DE SIGILLO EJUSDEM.

Appendicem de Sigillo Confessionis Sacramentalis instituo, quam præcedenti Confessionis Methodo convenire mihi peramicè significavit R.P. *Thomas Reina*, Assistens apud R.P.N. General. Soc. JESU, mearumque lucubrationum benemeritissimus Mæcenas. Enim verò ejusmodi nutus pro jussionibus habeo.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit, & ex qua Confessione oriatur Sigillum.

1 Sigillum, de quo hìc agimus, est obligatio, qua quis obstringitur, rem in Confessione Sacramentali auditam alto silentio prorsus obvolvere, & quasi Sigillo munitam habere. Ita Vasq. Henr. Con. mox citandi. Differt à secreto naturali præsertim in eo, quòd in hoc nonnulli se offerunt casus, in quibus ipsum negligi potest, immò & debet; at in Sigillo Confessionis nullus omnino hujusmodi casus agnosci potest.

2 Dixi (in Confessione Sacramentali) in ea enim, & sola inducitur hæc obligatio, idque ex Jure positivo Christi, qui meritò in eo Tribunali allata arctissimo silentio premenda voluit, ne odiosa redderetur Confessio, nève Fideles ab illa transversum, ut ajunt, unguem retardarentur. Ita Vasq. *de pæn. q. 93. art. 4. dub. 1. n. 20.* Henriq. *l. 6. c. 19. n. 3* Con. *de pæn. d. 9. dub. 2. n. 34.*

3 Fiet autem odiosa, etiam quando, veluti indeterminatè, ea pœnitentem offenderet; offenderet autem, si in aliquo tandem casu possent audita in Confessione proferri; licèt enim hic casus ad pœnitentem tunc fortè non spectaret; tamen timet, quod aliquando ad ipsum pertineret, meritò enim eundem à Confessione revocaret.

4 Ex dictis habes; si quis alicui extra Confessionem, & sine ordine ad illam sua peccata narret, vel sua occulta negotia sub sigilli Confessionis pacto communicet; tametsi ex utraque parte admittatur conventio: habes, inquam, non teneri ad Sigillum, sed ad secretum naturale dumtaxat. Idem erit, si Confessionem instituas coram Sacerdote, à quo scis te absolvi non posse, sive quia is jurisdictione caret, sive quia tibi voluntas deest suscipiendi Sacramentum Pœnitentiæ, sed vel loquendi, vel conviciandi Confessarium, vel eundem excitandi ad aliquod crimen, vel agendi quid simile. Ratio horum est illa; quia in hisce casibus res in Confessione Sacramentali excepta nequaquam est.

5 Contra, adest obligatio Sigilli, quotiescumq; confitetur quis sub spe dolorem, prout oportet, concipiendi, licèt Confessionis initio fortasse eo fuerit animo destitutus, & in universum, quoties quis, sive validè, sive invalidè, clavibus Ecclesiæ se subiicit, animo Sacramentum suscipiendi. Ratio est, quia ex ea voluntate, qua aliquo tandem modo intenditur absolutio Sacramentalis, fit, ut cognitio ratione illius conquisita non nisi ex vi Sacramenti conquisita censeatur.

CAPUT II.

Quanta sit obligatio Sigilli?

1 Tanta est, ut in nullo prorsus casu etiam ob suam Confessoris justam defensionem, etiam ob quodcumque pœnitentis bonum, nisi ex ejusdem pœnitentis (ut potè in cujus favorem inducta est) expresso, liberoque consensu violari possit. Ita de Lugo *de pæn. d. 23. sect. 5. n. 115.*

2 Violatur autem absque dubio, si de auditis in Confessione Confessor sermonem misceat cum altero à pœnitente: nam si de iisdem, cum eodem pęnitente colloquatur, dicam *c. 5.* Consensus insuper expressus, esse debet, sive verbo detur, sive facto, sic Fagund. *2. Eccl. prac. l. 6. c. 1. n. 14.* aliique mox citandi, facto inquam, cum Bonac. *de pæn. d. 5. q. 6 sect. 5. p. 4. n. 10.* quod Confessioni actuali æquipolleat, quale esset, si pęnitens extra Confessionem inciperet loqui de re allata in Confessione; posses enim & tu prosequi, cùm ipsum incipere sit expressa Confessio: Quare non sufficit tibi persuadere auditorum notionem minus ingratam fore pęnitenti; id enim retardaret à Confessione, cùm possit semper inesse timor, ne Confessarius arbitretur id esse mihi gratum, quod ingratissimum est. Liber item consensus esto. Sic idem, & Henr. *lib. 3. de pæn. c. 3. n. 1 fine* non ergo dolo, non minis, non metu reverentiali extortus; nam secus perinde esset in ordine ad mores, ac si nullus assensus præcessisset. Quemadmodum autem liberum est pęnitenti licentiam concedere revelandi; sic & concessam, cum libuerit, revocare, liberum eidem esse, non est ambigendum. Sic Sà genuinus *v. Confessor. n. 32.* expurg. *n. 30.* Fag. *l. c. n. 18.* Laym. *l. 5. tr. 6. c. 14. num. 15.*

3 Si cujuspiam, immò regni extremum urgeat discrimen, patefacere non licet criminosum pęnitentem. Solùm, instante gravi alicujus periculo, potes, & juxta Charitatis regulas astringeris generatim admonere eum, ad quem pertinet; modò non subsit periculum quidpiam contra pęnitentem suspicandi. Quod autem arcendus sit pænitens ab absolutione, nisi, si possit, obviet vel per se, vel per alium similibus periculis, pro certo est. Prudens dico (pænitens:) nam utrum Confessario incumbat in se, ex licentia pænitentis, suscipere ejusmodi onus obviandi, disputavimus supra *in Methodo Confess. l. 3. c. 9. §. 4.*

4 Præterea si de peccato noto in Confessione, vel à supremo ipso judice interrogeris; illud negare etiam cum juramento, intellecta aliqua mentis restrictione, potes, & debes; quamvis, sine ulla omnino restrictione interna, loqui jubeat, qui interrogat. Ita Doctores citati, & passim.

5 Denique, si Confessor fortè peccavit, dum alicujus Confessionem excepit, nec possit ejusmodi suum errorem confiteri, nisi suo pænitente detecto; potest, obligaturque non integrè confiteri: enarret cætera peccata, sileat de hoc, donec detur copia Confessoris, qui pænitentem non cognoscat, arctiorem enim obligationem inducit Sigillum, quod bonum universale spectat, quàm integritas materialis Confessionis.

CAPUT III.

Quænam cadant sub Sigillum?

Peccata, laus, & Confessio, pœnitentia imposita.

1 Certum est Primò, omnia mortalia etiam in universum, & omnia venialia sigillatim, si significetur pænitens, cadere sub Sigillo; non verò venialia generatim. Ita Doctores citati, & passim. Ratio illius est, quia si redditur Confessio odiosa, cùm ea de pænitente sciri, in ipsius injuriam redundare, vel soleat, vel possit. Ratio hujus est, quia nulla in hoc apparet injuria: cùm per se notum sit, ut qui confitetur; saltem aliqua venialia confiteatur. Id tamen persæpè periculo expositum esse fateor, ut si in concursu v.g. duorum, dum siles de uno, si prædices de altero, *Hic non est confessus, nisi venialia*, idemque evenit non raró, si unum tantummodo laudes; tacendo enim de altero videris de eodem aliquid gravis momenti cognovisse. In concursu (inquam:) nam seorsim non facilè apparet tale periculum si quis in hanc formam proferat, *Hic confessus est multa, vel gravia venialia*, Sigillum frangit, quia id cedit in vituperium tandem aliquod pænitentis. Ita Hurt. *de pæn d. 12. diff. 4.* aliiq; Immò si quis tecum confessus sit secreto, & tu palàm dicas, *Hic mihi est confessus*; vereor cum Reginald. *t. 1. l. 3. c. 4. n. 54.* ne ad Sigilli fractionem accedas, cùm id ingratum supponatur pænitenti; & fortè ejus consuetus Confessor, vel alii, quid grave de ipso suspicabuntur, ex eo indicio, quo alium à suo clanculùm adierit. Huc reducitur, si Confessor revelet pænitentiam pænitenti impositam, vel publicè peragendam imponat, seu gravem, idest, quæ consuevit injungi pro mortali, qualis nunc esset (ait Dian. *p. 5. tr. 11 res. 13.*) corona Beatissimæ Virginis, non verò unicum *Miserere*: quia hoc loquendi modo, præbetur, ut dictum est, occasio grave quidpiam adversùs pænitentem suspicandi.

Peccata in genere, ut audita, & quid ut audita in tali loco?

1 Non erit autem contra Sigillum peccata audita, etiam signatè ut in Confessione audita, absque ullo periculo quid conjiciendi adversùs pænitentem, enarrare: id tamen propter periculum quod fortasse latet, rudiumque scandalum, reprehenderem cautus: Atque hoc quidem scandalum communiter adesse, quando dicitur, *Hoc audivi in Confessione*; docet Fag. *2. Eccles. prac. l. 6. c. 5. n. 11 fine.* Verùm est temperandus, quia in nostra ætate tam culta, pauci admodum sunt, quos vera de hac re, solidaque doctrina prætereat.

2 Quid si detegatur locus, vel similia, ut si Confessarius sic enunciet, *Eo in loco solet hoc peccatum committi*?

Dico, si id evulgetur de loco magno, non esse contra Sigillum; esse, si parvo. Sic de Lugo *l. c. sect. 3. n. 63.* aliique, quidquid dicant alii apud Dian. *p. 2. tr. Misc. 1 alias 15. res. 12.* Ratio est, quia nulla fit injuria, si de numerosa civitate affirmetur ibi perpetrari peccata; fit, si de raro populo, vel familia, quæ certè ex illo dicto infamia notaretur. Immò injustè item notaretur, tametsi id dicendi concessisset licentiam pænitens: quia ipse utpotè unus, cedere nequit juri totius familiæ. Meritò ergo Turrian. *de pæn. q. 11 art. 1. d. 33. d. 1.* apud Dian. *p. 2. tr. 1 res. 45.* reprehendit Superiorem localem, qui provinciali fortè dicat, *in hac domo*, seu *Collegio sæpè postulatur licentia absolvendi à reservatis*; quia nimirum id redundet in ignominiam, & non raró in damnum domus. Vide infra *c. 4. n. 2.* ubi fatebimur non fieri improbabile, id non esse contra Sigillum, si dictæ licentiæ postulatæ extra Confessionem fuerint.

Peccata publica .

5 CErtum sit Secundò, peccata pœnitentis etiam publica tacenda esse. Sic Sotus *in 4. dist. 18. q. 4. art. 5.* Immò si scivisti aliundè, quamvis non pecces, quantum est ex vi Sigilli; si ea aliis palàm facias; tamen id tibi cautè præstandum est, ne oriatur scandalum, neve limites notitiæ extra Confessionem habitæ transcendantur. Duobus item, qui pœnitentem de iisdem peccatis se accusantem audiverunt, non licet de illis invicem colloqui; quia uterque Sigillo obstrictus æqualiter est; de Lugo *d. disp. 13. sect. 1. numero 128.*

Complices, objecta peccati, &c.

6 CErtum est tertiò, omnes circumstantias peccatorum, & omnes complices cadere sub Sigillum. Idem de objectis peccatorum. Ita Doctores citati, & passim. Dicit v.g. Pœnitens se oblocutum esse contra Bertæ adulterium; obvolvenda est Sigillo tum oblocutio, tum adulterium, quod est oblocutionis objectum, seu materia. Nisi id ita esset, evaderet satis odiosa Confessio. Vide paulò post *n. 14.*

7 Quid, si Pœnitens expressam concedat veniam Confessori, complicem revelandi, (idem erit de objecto) si illum revelet Confessor frangetne Sigillum? Frangere docet Vasq. *de pœn. q. 91. art. 4. dub. 5. n. 5.* quia sacrum Sigillum urget in favorem complicis, nec solius pœnitentis; ut sic, universa causa, quæ agitur in Confessionis Tribunali, sit strictissimo silentio obvolvenda. Non frangere docet Suar. *de pœn. d. 44. sect. 5. n. 7.* (estò peccetur, si quid prodatur, unde complicis honor deturpetur) quia sigillum obligat in favorem dumtaxat pœnitentis: si ergo cedit juri suo, non est cur complicis factum Sigillo gaudeat. Utraque sententia probabilis: illa Vasquez probabilior, quia magis Sigillo favens.

8 Unum hic adverte: posse quidem Confessarium, habita facultate à pœnitente, complicem monere, reprehendere, &c. nisi quando illa notitia esset injusta, & contra Religionem, sed duos scrupulos esse vitandos ex Suar. *l. c. sect. 4. nu. 4. & 5.* quidquid dicat Tanner. *de pœn. d. 6. q. 9. dub. 6. n. 147.* alterum ne Confessarius facilè ad hoc se ingerat; de qua re diximus supra *in Method. Confess. l. 3. c. 9. § 4.* alterum, ne nimio zelo ductus eam licentiam facilè à Junioribus exposcat; in his enim non rarò extortæ concessionis periculum latet.

Peccatum committendum.

9 CErtum sit Quintò ex Fag. Conin. Henr. apud Dianam *p. 5. tr. 11. res. 25.* peccatum committendum v.g. conceptam voluntatem interficiendi inimicum, si patefiat Confessario à Pœnitente, non quidem animo peccatum eluendi, sed illud v. gr. enarrandi &c. ex dictis *c. 1. n. 4.* non occludi Sigillo; at si aperiatur animo utcumque confitendi, sive inchoatè, sive cum spe concipiendi dolorem, sive alio modo non absimili, esse Sigillo reprimendum. Ratio est, quia in priore casu non adest Confessio Sacramentalis; adest utcumque in posteriore.

Quæ per errorem ut necessaria quis fatetur.

10 CErtum sit Sextò, ea, quæ peccata non sunt, sed ut talia Confessori afferuntur; & rursus omnia, quæ necessaria, vel utilia sive sunt, sive etiam ex Malde. *Tr. de Sigill. cap. 15.* aberrante Pœnitente ut tali, ad explicandum suum peccatum, judicantur, esse Sigilli materiam: quia jam ex vi Confessionis Sacramentalis audiuntur.

11 Dices: ergo si Pœnitens ad suum crimen exprimendum, dicat se esse Sacerdotio initiatum, se esse Religiosum, conjugatum, Militem &c. Confessori non liceret hæc divulgare, quod certè nimis est scrupulosum.

12 Resp. hac in re discretione opus esse. Quæ enim dicuntur ut necessaria, vel utilia ad explicationem peccati, duplicis generis esse possunt. Nonnulla sunt ejusmodi, ut ægrè ferat pœnitens, si illa sciantur. Nonnulla verò, ut si noscantur, nihil laboret pœnitens. Illa ergo vulgari possunt, hæc non item, ex de Lugo *de pœn. d. 23. sect. 3. n. 57.* quia ex horum non verò illorum revelatione fit odiosa confessio. Quare si scire esse v.g. conjugatum, nihil obsit pœnitenti, prout libet, id evulgato; at si obsit, ut quia v.g. ejus Dominus cælibem servum non uxoratum expetit, edicere tibi nequaquam licet.

Defectus naturales .

13 HInc solvitur ea celebris difficultas, An Confessori tutum sit patentes facere defectus naturales pœnitentis, ex sola Confessione cognitos, v.g. eum spurium, ignobilem, ex genere Judæorum, &c.

Dico enim, si ii ità à pœnitente referantur, ut ex adjunctis colligatur eos esse communiter notos, posse patefieri: secus, non posse. Ita idem *ibid.* Ratio est, quia quando sunt noti, præsumimus à pœnitente non subjici Confessioni, nisi ut cogniti; atq; adeò parum ab ipso curari, si manifestò sciantur, si ipse expressè non prohibet; At quando noti non sunt, id non præsumimus. Nisi sic decernamus, magnum damnum à Confessione timeremus: cùm quis non rarò mallet sciri se esse adulterum, quàm spurium, vel Judæum, & Beneficium quidem petenti plus nocebit, sciri eum esse illegitimum, quàm adulterum. Scio, quosdam cum Vasq. *dub. 2. n. 2.* indiscriminatim concedere ejusmodi promulgationem; sed non sunt audiendi, quia clarè id vergit in odium Sacramenti.

14 Rursus, ex his collige limitationem circa dicta *n. 6.* de objectis peccatorum. Si enim Joannes v.g. fateatur se gavisum esse de occisione facta ex rixa à Petro in foro publico, & alter se gavisum esse de occulto adulterio Bertæ; puto integrum esse Confessario notum facere homicidium, rixamque Petri; non verò adulterium Bertæ. Ratio ducenda est ex dictis, quia illud homicidium pœnitens supponit esse omnibus notum; quod tamen per accidens latebat Confessarium, adeòque non videtur Sigillo committere: non sic adulterium, quod occultum per se est.

Dicere, Eum non absolvi .

15 CErtum sit septimò, esse contra Sigillum (quidquid neget Cajetanus *verb. Confessori necessaria*) dicere *Hic mihi confessus est, sed à me non absolutus.* Licèt enim illum non absolvit, ex variis causis oriri potuerit: potuit tamen facilè evenire, ut frequentissimè assolet propter ejus gravem indispositionem, ad quam suspicandam, concurrere non licet Confessario. Immò etiamsi is pronunciet, *Nondum absolvi, quia Confessionem non finivit*; frangeret Sigillum, quia communiter longa Confessio, vel multa peccata, vel certè aliquem defectum pœnitentis importat. Sic Granad. *de Sacram. contr. 7. tr. 11. d. 6. n. 2.* contra Suarium citatum à Diana *p. 5. tr. 11 res. 42.* Excipio, quando Confessio esset generalis totius vitæ, vel alterius longi temporis, idque omnibus esset notum; vel Pœnitens non ægrè ferret, quod sciverit à pluribus.

Testimonium in Confessione .

16 HInc colligit Coninc. *de pœn. d. 9. d. 1. n. 14.* Fag. *prac. Eccl. 2. l. 6. c. 4. n. 4.* quando famuli, vel Scholares debent Superioribus testimonium suæ Confessionis afferre, debere Confessarios illud dare (intellige iis, qui Confessionem saltem inchoarunt,) licèt propter aliud absolutionis beneficio caruerint. Ratio est, quia si non darent, proderent indispositionem eorum, quam ex inchoata Confessione cognoverunt; nec dando, mentirentur, quia jam illi initium fecerunt Confessionis. Quòd si nullo modo, ne inchoatè quidem, iidem confessi sint, petant autem dictum testimonium, etiam genibus flexis, facta cruce, & recitato Confiteor &c. non video cum Bonac. *de pœn. d. 1. q. 6. sect. 5. p. 4. n. 7.* cur debeat Confessor dare (nisi fortè prudentia dictet, utile esse consilium semel vel iterùm juveni sic accedenti morem, æquivocando, gerere; ut illum Confessarius hac indulgenti humanitate lucretur: nec video cur, quantum est ex vi Sigilli, (nam cæterùm, caveatur, ne pœnitentis fama, apud quos non pertinet, deturpetur) cur inquam nequeat dicere. *Hic non est Confessus?* hanc enim negativam non scit ex vi illius Confessionis.

Defectus, qui videntur in ipsa Confessione .

17 ILla igitur sola superest hic difficultas: An liceat detegere defectus, quos Confessor animadvertit in ipsa Confessione, sic v.g. proferendo, *Hic est scrupulosus, impertinentiis, & naniis tempus conterit, est morosus, indoctus, &c.* Negant Granad. *l. c. tr. 11. d. 4.* Coninch. *l. c. n. 12.* Hurtad. *de pœn. disp. 12. diff. 4.* Bauny *tr. 4. de pœn. qu. 5. de Sigillo Conf. sive.* Castr. *de pœn. pun. 19. § 3. n. 9.* quia saltem id esset indirectè contra Sigillum. Concedit de Lugo, *de pœn. d. 23. sect. 3. n. 60.* cum Navarr. *c. 8. num. 12.* cujus hæc ferè sunt verba: *Verius credo hæc non contineri sub Sigillo, quia defectus alii manifestantur à pœnitente ad declarandam suam conscientiam, & peccata; & hi continentur sub Sigillo: alii fiunt ibi ab ipso pœnitente, quos Confessarius non audit, ex relatione pœnitentis, sed ipse videt, & percipit: & hi sicuti non dicuntur secretò, sic non sunt sub Sigillo. Nam si pœnitens sit blæsus, si rudis, si hebetis ingenii, similiter si se ostendat naturâ molesta, irresoluta, durioris ad credendum; pari modo si non confitetur: committat aliquam blasphemiam, contumeliam in Confessarium, & similia: non erunt hæc sub Sigillo: quia in Confessione fiunt, non audiuntur.*

18 Sed certè huic doctrinæ, quamvis communem immeritò vocet Diana *p. 5. tr. 11. res. 50.* (ut quid enim vocetur communis, cui tot Auctores: *litt. C.* citati refragantur? huic inquam doctrinæ ut probabili quidem acquiesco, ex illo principio superius ab omnibus jam admisso, quod, *Quidquid injuriam facit pœnitenti*, seu *quidquid ægrè is fert, ut evulgetur, cadit, ne odiosa sit Confessio, sub Sigillum*: at ejusmodi sunt ea, de quibus disputamus. Et sanè (ut in simili docet idem de Lugo, supra à nobis *n. 13.* allatus) nonnunquam pœnitens mallet sciri se peccasse mortaliter, quàm esse scrupulosum, vel morosum. Quid si ageretur de promovendo tuo pœnitente in Prælatum, & tu patefaceres eum esse irresolutæ naturæ, molestène id ipse ferret, necne? At hi defectus videntur à Confessario, non audiuntur. Claudicans effugium, quando enim Doctores omnes supra pronunciarunt illud, *Omne, quod reddit onerosam Confessionem, esse tacendum*: indifferenter pronunciarunt, nec distinxerunt de auditione, vel de visione, & quidem meritò; perindè enim unum retardat à Confessione, atque alterum; & diminutè Christus DOMINUS huic malo occurrisset, nisi pariter prohibuisset utrumque, quando ex vi

vi Confessionis ab ipso institutæ, similes defectus deprehenduntur.

19 Ajo igitur sic esse distinguendum. Vel hi defectus pœnitentis passim sunt noti, ut esse blæsum, calvum, &c. & tunc non cadunt sub sigillum, propter rationem in simili dictam *n.*13. Vel sunt ignoti, & tunc cadunt, ut nimirum ab omni odio immunis sit Confessio. Quare si esse rudem, scrupulosum &c. sit omnibus notum, palàm pronunciari poterit; non verò, si ignotum. Blasphemiæ autem illæ, vel similia commissa in ipsa Confessione, ideò poterunt manifesta fieri, quia illa vera Confessio non est, juxta dicta *c.*1.*n.*4.

Peccatum dubiè notum.

20 PEtes: Si Confessarius animi pendeat, an peccatum aliquod sit sibi ex Confessione notum, obstringiturne Sigilli vinculo? Respondeo, obstringi. Ita Bonac. *de pœn. d.*5.*q.*9.*sect.*5.*p.*2.*n.*4. Ratio est, quia ne molesta sit Confessio, præsumendum est pro Sigillo. Quare hic locum non habet libertas loquendi, qua potitur Confessarius, quæque cum sit certa, deberet vincere obligationem Sigilli dubiam: locum, inquam non habet: siquidem contra talem libertatem prævalet ex Christi institutione periculum certum avocandi Fideles à Sacramento Pœnitentiæ.

CAPUT IV.

Quinam teneantur ad Sigillum?

Confessor, pœnitens, interpres, aliique audientes.

1 CErtum est, teneri ipsum Confessarium, & non teneri pœnitentem. Ita Suar. *de pœn. d.*33.*sect.*4.*n.*2.& passim, hic enim nonnisi ad secretum naturale servandum, ne scilicet in aliquo Confessarii famam lædat, obligatur. Certum item sit, teneri interpretem, quando ut necessarius ad Confessionem cujuspiam adhibetur. Ita idem *ibid.* de Lugo *de pœn. d.*13. *sect.*2.*n.*25. aliique contra Cajet. *v.Confess.cond.*11. apud Coninch. *de pœn.d.*9.*d.*3. *nu.*50. Item eum, qui vel casu, vel malitia inaudit peccata actu confitentis. Sic iidem contra Sotum ex parte, ab iisdem citatum. Item eum, cui Confessarius peccata pœnitentis sive consultò, atque adeò sacrilegè; sive inculpatè recensuerit; Sic iidem. Item eum, qui se Sacerdotem simulans, Confessionibus pœnitentium aures præbuit. Sic. Suar. *cit. sect.*2.*n.*35. de Lugo *cit. n.*30. Vasq. *de pœn.q.*93.*art.*4. *dub.*8. *n.*93. Ratio horum illa una satis efficax est; quia in his, ne odiosior evadat Confessio, ratio Sigilli pro certo residet.

Is, à quo petitur licentia de reservato.

2 PRælatus à quo vel ipse pœnitens, vel ejus nuncius petit extra Confessionem licentiam de absolutione à reservatis, ex aliquorum placito, obligatur ad Sigillum. Ita Suar. de Lugo *l.c.nu.* 4. aliique sed ex sententia aliorum, solùm ad secretum naturale. Ita Coninch. Henriq. Vasq. quos citat, sequiturque Castr. *de pœn. q.*19. *§.* 4.*nu.*10. Utrumque probabile est: Prius, quia ea petitio videtur inchoata Confessio: Posterius, quia præsumitur pœnitens evocare velle ab obligatione Sacramenti ea negotia, quæ volens, & prudens extra Sacramentum tractat.

Is, à quo petitur consilium.

3 SEd adhuc dubitatur. Primò de eo, cui Confessarius, de licentia pœnitentis narrat ejus peccata, seu à quo de iisdem peccatis, deque ejusdem pœnitentis licentia consilium exquirit.

Antequam respondeam, præmitto in hac Sigilli materia triplex secretum à nonnullis apud mox citandos distingui. Primum est secretum naturale, ad quod vel ex fide data, vel fama proximi tenemur. Secundum est Sigillum Confessionis, quo tantummodo obstringitur ipse Confessor, & de quo hactenus multa, & deinceps non pauca disseremus. Tertium est secretum medium inter utrumque, strictius primo, benignius secundo; quo obstringuntur alii à Confessario, qui aliquo tandem modo peccatum pœnitentis ratione Confessionis norunt. Et quamvis aliquibus cum de Lugo *l. c.num.*25. *&* 22. non videatur differre hoc secretum medium à secreto Sigilli: utrumque enim perinde strictissimum est, ac Religionem fovet, reverentiamque Sacramenti; tamen negari non potest, quantum ad aliquem effectum differre: fractor enim Sigilli punitur ab Ecclesia pœna ordinaria; fractor secreti medii pœna extraordinaria, seu arbitraria; Ita Suar. Hurt. Præp. Onuph. aliique apud Dian. *p.*3. *tr.*11.*res.*55. idemque de Lugo *l. c. sect.* 5. *n.*147. & meritò, magis enim reus est Confessor, si revelat, quæ suæ fidei immediatè commissa sunt, quàm alii, quibus veluti mediatè, & indirectè.

4 His positis, triplex est in proposita dubitatione sententia. Medin. *cod.de Confess.qua de his,qua,fine.* Vasq. *d.dub.*3.*n.*20. Diana *p.*2.*tr.* 2.*alias* 55.*re.*54. Castrop. *de pœn. p.*19. §.4.*n.*8. inclinat Coninch. *l.*6. *n.*40. *&* 50. docet teneri secreto solùm naturali. Alii cum Henriq. *l.*6.*c.*29.*n.*3. medio. Alii secreto Sigilli. Sic Suar. *l.c.sect.*4.*n.*6. de Lugo *l.c. sect.*2.*n.*25. aliique apud Dianam citatum. Omnes probabiliter; sequere quam mavis. Primam; quia pœnitens concedens veniam colloquendi cum tertio de suo peccato, præsumitur extra limites Sacramenti illud extrahere. Secundam; quia ejusmodi notitia oritur tanquam à radice Confessionis: sed, ut modò diximus, asserens obligationem mitioris pœnæ. Tertiam; quia eadem notitia, quam alteri porrigit Confessarius (quamvis ex licentia pœnitentis) est eadem, quam ipse Confessarius habet, ipse autem habet affectam onere Sigilli, ergo, &c. Negari insuper potest, pœnitentem per eam licentiam velle sua peccata à Sigilli favore repellere; immò nolle est præsumendus, quia nemo detrimentum suum velle putandus est.

Ipse Confessarius à pœnitente ante Confessionem consultus.

5 JAm verò ex occasione dictorum illa emergit difficultas: An si pœnitens, sive paulò, sive multò ante Confessionem aliqua de peccatis communicet Confessori, ut rationem v.g. addiscat mox exhibendæ Confessionis; an, inquam, ea sub Sigillo sint contegenda? Videntur contegenda non esse; quia pœnitens jam consultò extra Confessionem perinde, ac si cum amico unico ageret, loquitur. Adde hanc notionem, quæ sic Confessori affertur, non procedere ex Confessione peracta; quo pacto, probabile est, ut modò dixi, secum ferre onus Sigilli, sub quo peracta est; sed ex facienda, quæ quia fortasse non fiet, non potest communicare onus Sigilli quod portat. Ita opinantur Suar. *d.disp.*33.*sect.*4. *num.*6. Henriq. *l.*6.*c.*21.*n.*4.

6 Verùm Fagund. *præcept. Eccl.*2.*l.*6.*n.*23. Medina allatus à Diana *p.*5.*tr.*51.*res.*44. tum Confessorem, tum laicum, cui ea communicatio fiat, Sigilli reos constituunt; siquidem ad dandam talem notitiam pœnitens movetur à vi confessionis, idque noscit is, qui eam accipit: ex quo infert Medina *ibid.* hunc, sive Confessorem, sive laicum, cui ad finem Confessionis peragendæ communicatum est peccatum enorme, aliàs Prælato denunciandum sub pœna excommunicationis, nec debere, nec posse denunciare, quia contra Sigillum, quod fortius urget, peccaret.

7 Utraque opinio est probabilis. Ego hanc posteriorem sequor libentiùs, tum quia magis Sacramento favet: tum quia nollem obligare prædictos ad denunciandum, quò scilicet tutior aditus miseris pateat ad petendum consilium, id quod majus est bonum, quàm quodcunque aliud, quod hac in re effingi animo secus valeat.

Laicus Confessionem fortè excipiens.

8 DUbitatur Secundò, de eo, qui consultò confiteretur laico, quem per errorem fortè putet posse, urgente necessitate, Sacramentaliter absolvere: nam, si id fiat devotionis, vel humilitatis gratia, Sigilli obligationem nequaquam parere, palàm est.

Respondeo. Hurt. *de pœn. d.*12 *diff.*3. Præp. *de pœn. q.* 11.*d.*2. *nu.*22. affirmant tunc exurgere obligationem Sigilli, quia hic pœnitens jam movetur, licèt cum errore, à Confessione instituta à Christo. Suar. *l. c. sect.*2.*n.*2. Vasq. *l.c. dub.*2.*n.*2. de Lugo *l.c. sect.*2. *num.*41. negant, quia Christus Dominus non nisi Confessioni Sacramentali, cujus ipse fuit Author, silentium imposuit: ea, quam quis per eum errorem exhibet, ficta est, & neutiquam à Christo Authore instituta.

9 Utraque sententia probabilitatis metam attingit. Illud miror, quod Doctores negantes concedant eum, qui se Sacerdotem simulans, vacat Confessionibus, teneri ad Sigillum: sed certè hæc Confessio allata ad Sacerdotem fictum non est vera Confessio instituta à Christo; cur igitur per ipsos parit Sigillum, non parit autem Confessio facta laico, quæ pari modo à Christo instituta non est? Respondent iidem *l.c.* quia accedens ad Sacerdotem simulatum movetur à Confessione Christi à se apprehensa. Rectè: nam etiam accedens ad laicum, premente necessitate, movetur à Confessione Christi à se apprehensa.

10 Instat de Lugo *l. c.* Si quis confiteretur coram Crucifixo, putans veram facere Confessionem, qui eam audiret, non teneretur Sigillo, quia Confessio coram Crucifixo non est à Christo instituta. Ergo idem sentiendum est in eo eventu, quo quis confitetur coram cognito laico. Respondeo: ergo idem sentiendum est (ego dicam) in eo eventu, quo quis confitetur coram ficto Sacerdote, siquidem ne hæc quidem Confessio est à Christo instituta. Adde, hanc instantiam non urgere contra sententiam, quæ utrobique, hoc est, tum in Confessione facta laico, tum facta simulato Sacerdoti, concedit vim Sigilli: non urgere, inquam, quia audiens Confessionem factam coram Crucifixo, non tenetur putare pœnitentem moveri ad sua peccata sic prodenda, nisi ob devotionem: at in casu de quo loquimur, supponitur ex circunstantiis clarè cognosci, confitentem coram illo laico, vel ficto Sacerdote moveri, estò, per errorem, à Confessione, quam Christus Dominus instituit. Hæc disputandi gratia sint hactenus dicta: nam ego sequor libentius priorem sententiam affirmantem: quia sigillo favet magis.

11 Si quando quis pandit sua peccata coram vero Confessario, sed multis ex necessitate præsentibus, ut accidit in tempestatibus, subitis invasionibus, &c. (in quibus iisdem eventibus ob temporis angustiam etiam multis simul licet fateri peccata, quæ in illa turbatione possunt, & per unicam illam formam absolvi, *Ego vos absolvo, &c.*) tum Confessor, tum omnes præsentes ita arctantur obligatione Sigilli; ut ex Fagund. *præcept. Eccl.*2. *lib.*6. *c.*5. *n.*5. de auditis nec cum aliis, nec invicem secum ipsis colloqui possint, id quod ex hactenus datis, quilibet facili negotio colligit.

Seri-

Scripta peccata legens.

12 **D**Ubitatur tertiò: An is, qui inveniens fortè papyrum, in qua sint alicujus peccata descripta, quæ appareant esse notata propter Confessionem sive exhibitam, sive exhibendam, ea (licèt, ut certum est ex Coninch. *d. disp.9. de pœn. dub.3. n.50. fine*, Castr. *de pœn. p.19. §.4. n.11.* cum peccato) legit: An inquam, ex vi Sacramenti teneatur ad silendum?

Respondeo. Aliqui ut Fagund. *l.c.* allatus à Diana *p.4. tr.4. ref.112.* teneri affirmant, aliqui de more negant, ut Suar. Coninch. Laym. de Lugo *l.c. n.47.* Bau. *tr.4. de pœn. q.10. fine*, Nav. Bonac. aliique apud Castr. *l.c.* Ratio affirmantium est, quia illa scriptura est internuncia peccatorum, estque sive inchoata Confessio, sive Confessionem factam gerens; nam propter eandem rationem, is, qui excipit scripturà Confessionem amici nescientis scribere, eo modo se ad Confessionem præparantis, tenetur pariter (ut docet Præpositus *de pœn. q.11. dub.4. n.34.*) ad sigillum. Ratio negantium (qui consequenter nec cognoscunt obligationem Sigilli in hoc Præpositi casu) est, quia ejusmodi scriptio, ne inchoata quidem Confessio est, sed solùm materia præparata ad Confessionem, nec est gerens Confessionem, sed gerens materiam; quæ erat præparata ad eandem: non ergo inducit majorem obligationem, quàm naturalis secreti: sicuti enim si quis audiret peccata alicujus, qui se alta voce ad ea confitenda præpararet, vel alicujus, qui pari modo gratias Deo ageret de peccatis confessis, non tenetur ad Sigillum, quia hujusmodi notitia non habetur ex vi Sacramenti, sed vel præparationis ad illam, vel gratiarum actionis de eadem; & sicuti qui audit matrem instituentem filiam v.gr. septennem ad faciendam Confessionem, vel interrogantem de jam facta, non obligaretur propter dictam rationem ad silentium Sigilli: ita in casu nostro, &c. Utraque sententia est probabilis.

CAPUT V.

De Sigillo Confessionis respectu ejusdem pœnitentis.

1 **C**Ontingit frequenter, ut Confessarius velit de exceptis in Confessione cum suo pœnitente tractare; quæritur, quatenus id eidem liceat? Quamvis autem supponeremus, certum non esse hac ratione Sigillum frangi (& profectò plures cum Sanch. *l.3. de matr. d.16.* frangi negant; esto affirment admodum pauci apud eundem, quia fractio Sigilli est fractio secreti, secretum verò non frangit qui cum eodem, qui secretum commisit, loquitur, sed qui cum aliis) quamvis inquam id non esse certum supponeremus: tamen conveniunt ferè omnes, ejusmodi locutionem cum eodem, quia cedit in odium Confessionis, semper esse prohibitam. Dixi (ferè omnes) nam Vasq. *d.q.93. art.4. dub.10. n.1.* quem sequitur Mæratius *tr. de pœn. d.32. sect.3. n.6.* sic habet: *Tertiò sequitur, non esse contra Sigillum loqui cum pœnitente de peccatis in Confessione auditis, non petita adhuc licentia, solùm intentione inquirendi ea, quæ melius juvare possint ipsum. Immò optimè docet Medina, non esse contra Confessionis Sigillum pœnitentem reprehendere, aut exprobrare illi peccata: esse tamen contra reverentiam debitam Sacramento, quia redditur onerosum nimis. Quod non sit contra Sigillum, constat, quia non manifestatur alicui secretum Confessionis.* Hæc Vasq. cui Sà *v. Confessor, n.22. in edit. genuina, in expurg. n.21.* dicens, *Occultè corripere posteà pœnitentem de auditis ab eo in Confessione etsi est illicitum, sed non contra Sigillum: quamquam licere interdum indicat cap. Sacerdos, de Officio Ordinarii.*

2 Porrò tria tempora in dubium vocare possumus, an Confessori liceat de auditis agere cum suo pœnitente.

3 Dico primò, statim ab absolutione licere. Sic Præpositus *l.c. d.5.* Henriq. *de pœn. l.6. c.20. n.7.* quicquid dicat Fagund. *l.c. n.33.* Ratio est, quia moraliter judicatur durare eadem Confessio: sicut enim tunc potest injungi pœnitentia ex alibi dictis; cur non & cetera expediri, quæ ad bonum pœnitentis conducere judicabuntur?

4 Dico secundò, in aliis Confessionibus etiam licere. Sic Præpositus *l.c.* Henriq. *l.c. sect.5. n.127.* Granad. *de Sacramentis contr.7. tr.11. d.5.* contra Fag. *l.c. n.36.* quamvis enim sæpè non expediat, quando nulla, vel modica sit necessitas, tantæturque de pœnitentis molestia: tamen quia ejusmodi locutio est intrà forum Sacramentale, non est interdicta. Audi Malderum *tr. de Sigillo c.22.* apud Dian. *p.5. tr.11. ref.29.* *Sicuti quando extra Confessionem pœnitens de peccato, quod confessus est, consulit Confessarium, jam satis ei dat licentiam de eo loquendi, immò hoc ipsum requirit ab eo; ita similiter, quando statum animæ suæ exponit, & de eo judicari, & tractari vult in secunda Confessione; satis censetur de necessariis ad bonam Confessionis directionem, Confessario tractandi secum potestatem facere: quod magis locum habet, quando peccata prioris Confessionis sunt aliquo modo circumstantiæ peccatorum in secunda Confessione expressorum.* Hæc appositè Malderus. Quæ confirmantur à Præposito *l.c. n.4.* ex praxi communi etiam timoratorum Confessariorum, qui rationabili ex causa mentionem faciunt in præsenti Confessione eorum, quæ audierunt in priore; immò aliquando negant absolutionem pœnitenti, propter frequentem lapsum cognitum in alia Confessione: denique, *Quid adhortamur Fideles*, inquit, *ut utantur semper eodem Confessario, si hic se debeat gerere, ac si nesciret Confessiones priores?*

5 Dico tertiò. Aliis temporibus à prædictis, hoc est, extra omnem rationem Confessionis, nunquam licet sine venia pœnitentis cum eodem loqui de auditis in Confessione. Ratio est toties repetita, quia secus redderetur molestissima Confessio.

6 Quando Confessarius extra Confessionem petit à pœnitente colloquendi de rebus auditis potestatem, ut illum admoneat de re ipsi necessaria ad salutem, pœnitens autem (utique peccando) neget: an possit nihilominus Confessarius locutionem producere, & admonere? Satis dictum est *in Methodo Confess. l.3. c.8. §.4.*

CAPUT VI.

An Confessor possit uti cognitione habita in Confessione?

§. I. *An id possit, si vel alii, vel complices peccati id advertant?*

1 **L**Icere Confessario uti cognitione habita in Confessione, quando ex ejusmodi usu nihil fit ingratum pœnitenti, & nulla prorsus alicui causa datur aliquid suspicandi, rem in Confessione auditam fuisse; pro certò esse debet, cùm tunc nulla fit vel peccati promulgatio, vel Sacramenti injuria, sive directa, sive indirecta. Ita Doctores citati passim. Hinc enim ex ibi auditis doctior fieri possum, cautior in inquirendo, diligentior in examinando, prudentior in dirigendo, sive in bonum meum, sive aliorum: & si Prælatus sim, audiamque in Confessione querelas contra me, v.g. propter nimium meum rigorem, vel avaritiam: possum me in meliorem frugem reducere. Ita de Lugo *de pœn. d.23. n.101.*

2 Contra, certum item fit ex Coninch. *d. disp.9. dub.4. n.54. & 55.* nequaquam licere, etiam ad mortem evitandam, quando alii, qui alias pœnitentis peccatum ignorabant, grave quidpiam ex tali usu adversùs ipsum suspicarentur: quia id esset ipso facto Confessionem ostendere. Immò si Confessor duorum ex Confessione unius cognovit, alterum non confiteri integrè, licèt possit, & juxta prudentiam debeat generatim interrogare, numquid aliud peccatum habeat, vel simile quid; non potest tamen ex Suar. *l.c. d.34. sect.2. num.5.* ullum indicium suæ notitiæ præbere; sed tutò absolvat, Deoque omnia committat; ne scilicet pœnitens aliquid de Confessione alterius advertat.

3 Difficultas ergo solùm, & quidem gravis hìc superest, quando id suspicarentur ii, qui aliàs sciebant, socii v.g. peccati; ut si Sacerdos sciat ex Confessione unius complicis, vinum Missæ veneno esse infectum, vel ipsum esse occidendum, seu dilapidandum, dum domo exit; poteritne sacris non operari, & domi se cohibere, si hinc advertant complices conjurationem ad aures Sacerdotis allatam ex Confessione unius ex ipsis fuisse?

4 Suarez, aliique, quos citat, sequiturque Fagund. *l.c. n.3.* ait non posse Sacrum omittere, nec se includere; immò si sit in mortali, adhuc non posse: tunc enim se provideat de contritione.

5 At Coninch. *l.c. dub.4. n.55. & 56.* Bonac. *de pœn. d.5. q.6. sect.5. p.4. n.27.* citans Reginaldum, Onuphr. Henriq. Scotum *dist.21. q.2. art.2. ad 3.* generaliter loquentem, adeoque etiam de non sociis; Castrop. *de pœn. p.19. §.3. n.18.* Laym. *l.5. tr.6. c.14. n.21.* probabilius esse ajunt, posse, prout suæ vitæ expedierit; idque, etiam si pœnitenti ab aliis sociis mors, vel gravis mali periculum immineret. Illa prior sententia est nimis severa, quamvis magis Sigillo favens; hæc posterior est humanis rebus accommodatior, atque adeò magis excipienda. Ratio autem esse potest, quia aliud est facto ipso patefacere peccatum; aliud est, simulato aliquo prætextu, facere, seu omittere aliquid, ex quo alii aliunde scientes sumant occasionem suspicandi peccatum esse confessum. Priùs est omninò illicitum, posteriùs licitum est aliquando; immò non rarò debitum, cùm non sit ulla detectio nec verbo, nec facto exhibita. Non placet autem de Lugo *de pœnit. disp.23. sect.5. n.113.* dum asserit, idem esse in his circumstantiis fugere Sacerdotem, ac dicere, *Mihi parata sunt insidiæ*; non placet, inquam, hoc enim per se significat insidias: at fuga, cùm possit procedere ex variis capitibus, solùm per accidens, ratione scilicet cognitionis aliunde à sociis habitæ, significat idem peccatum insidiarum. Quædam, quæ ad hoc argumentum facere videntur, quippe speculantium commentationes, legito, si est otium apud laudatos. Legito item Thomam Hurtadum, à quo in multis, ut patet ex dictis, dissentio.

§. II. *An uti Confessarius dicta cognitione possit, quando solus pœnitens advertit?*

1 **H**Æc est gravissima, & inter cæteras molestissima quæstio; ad quam solvendam præmitto, triplicis generis esse actus pœnitenti ingratos, quos Confessarius ex vi cognitionis habitæ in Confessione posset exercere. Primi, qui versantur circa personam pœnitentis, & quidem spectantes ad justitiam punitivam, vel commutativam. Ut pœnitentem castigare, tollere jus ipsi acquisitum, struere insidias, ut pœnitens in delicto audito deprehendatur, negare debitum pecuniæ, &c. Secundi, qui versantur circa ejusdem personam, sed spectantes ad justitiam distributivam, vel misericordiam, aliamve virtutem. Ut negare suffragium liberum ei, cui non negares, si ejus indignitas, vel peccata in Confessione explorata tibi nequaquam fuissent; tollere ab eo officium ex se amovibile, quando ab ipso retinetur cum animæ suæ detrimento; ablegare pœnitentem in alium locum, ubi degeret absque peccato; se illi ostendere

dere severiorem, minusque gratè cum eodem loqui, ejusdem inopiæ data stipe non opitulari; famulum cognitum ex Confessione furem, domo expellere; Sacramenta non ministrare, non porrigere Eucharistiam: non assistere Matrimonio, quod pœnitens nulliter contraheret; non colloqui cum excommunicato vitando, & cetera similia, quæ exercentur circa personas singulares & certas. Tertii generis sunt actus omnes, qui non exercentur merè circa personam pœnitentis, licèt contra ipsam aliquando recurrant: Ut vigilantius Confessarium custodire res suas; servo furaci pecuniam, vel arcæ claves non committere; Superiorem claudere fores, unde idem novit ex Confessione aliquem de nocte furtim exire; Sacerdotem se domi continere, vel Missam non celebrare, quia in Confessione scivit insidias, & similia, quæ communiter consueverunt esse positiones alicujus impedimenti, quo posito pœnitens absque suo aliquo extrinseco incommodo impeditur, quò minus in peccatum ruat.

2 Consultò autem dixi (actus pœnitenti ingratos:) Confessarius enim propter fiduciam, v. g. qua cum ipso pœnitens se gessit, omnia sui animi interiora, graviaque peccata detegendo; poterit ex de Lugo *de pœn. disp.* 23. *sect.* 5. *nu.* 102. eidem ostendere signa amoris, benignè excipere, beneficia conferre, &c. quamvis idem pœnitens advertat hæc fieri propter exposita in Confessione. Ratio est, quia ex una parte, ut supra vidimus, non est fractio Sigilli collocutio cum eodem, qui Sigillum commisit; & ex alia, illæ actiones non sunt ipsi ingratæ, unde Confessio fieri odiosa timeatur; sed gratissimæ; unde Fideles ad Confessionem potiùs allicienti cum fructu sperentur.

3 His positis, certum esto primi generis actus nunquam licere sine licentia pœnitentis. Ita Doctores mox citandi: quia satis odiosa redderetur Confessio, si sciretur propter illam contra subditos procedi posse. Nam propterea si quis ex Judicibus contra subditum interrogavit testes, processum instituit, vel quid simile aggressus est: atque appareat hos actus initium habuisse à notitia quantumvis tenui habita in Confessione; omnes ejusmodi actus, utpote invalidi, rescindi ab eodem, & à quocumque alio judice, qui id resciret, omninò debent. Sic Henriq. *l.* 6. *de pœn. c.* 20. *n.* 2. Sà *V. Conf. n.* 31.

4 Jam verò de actibus secundi, & tertii generis simul sumptis, est duplex sententia. Prima multorum apud Sanch. mox citandum, concedentium Confessario utriusque generis actus; quando unus ipse pœnitens cognoscit eum ad hos actus peragendos moveri ex auditis in Confessione. Ratio est, inquiunt, quia ex una parte non est frangere Sigillum colloqui cum eo uno, qui tibi rem communicavit: & ex alia, pœnitens cùm non habeat jus absolutum ad eas actiones, illi nulla fit injuria, si eæ negentur. Bipartitos deinde hos Doctores invenio. Plures enim apud eundem sentiunt, quandoquidem Confessarius potest, debere interdum exercere eas actiones: atque adeò amovere indignum ab officio; non ferre suffragium, non ministrare Sacramenta, &c. ne scilicet cooperetur, cùm possit non cooperari, cum peccato pœnitentis. Multò autem plures apud eundem, ejusmodi obligationi refragantur: quia nimirum nullus hominum cogi debet, ut utatur remedio tam difficili, & periculoso fractionis Sigilli.

5 Secunda sententia est aliquorum negantium. Ratio est toties allata, nempè, ne sic in odium Fidelium incidat Confessio. Ex qua sententia sequitur, Confessarium se debere gerere prorsus ac si nihil audisset, nec posse subditum ab Officio amovere, negare suffragium, eleemosynam, sacramenta; claudere fenestram; se domi continere ad insidias vitandas, &c.

6 Thomas Sanch. *l.* 3. *de Matr. disp.* 16. *n.* 4. (Vide etiam Fagund. 3. *Eccl. prac. l.* 6. *c.* 3. *à n.* 4.) ubi has duas sententias retulit, sic addit: *Quid dicendum in re tam dubia? Pro priori enim sententia militant authoritates tot, tantorumque Virorum (numeraverat enim à triginta quinque S. Thomam, Scotum, Sotum, Suarez, & alios) & fortissimæ rationes: quare negari non potest esse probabilissimam. Verùm multò mihi magis semper placuit, & modò placet posterior sententia, quæ non pœnitendis nititur fundamentis, &c.* Hæc Sanchez.

7 Ego cum Coninch. *d. d.* 9. *dub.* 5. *nu.* 67. & 68. Castr. *de pœn. p.* 9. *§.* 3. *n.* 18. & Sanch. *l. c.* si attentè legatur, puto distinguendum esse de prædictis actibus, atque asserendum; non posse exerceri actus secundi generis, actus tertii generis posse. Ratio est eadem modò, totiesque proposita; sed quia Doctores utriusque sententiæ actus secundi, & tertii generis minus distinxerunt; minus rectè hactenus, nisi si quid me fallit, inducta est. Induci autem in hunc modum potest.

Si concedantur actus secundi generis, redditur maximè odiosa Confessio; non verò, si concedamus tertii generis actiones: ergo has licebit exercere, non illas. Antecedens probatur. Facilè retraherentur Fideles à Sacramento Pœnitentiæ, si scirent, posse quemlibet propter audita in illo foro amoveri ab officio, carere suffragio quamvis libero, repelli ab Eucharistia, privari communicatione cum aliis, & similia ingrata, quæ sunt actiones secundi generis. De hoc vide supra *in Methodo Confess. l.* 3. *c.* 5. *§.* 2. *n.* 26. At nemo ab eadem retrahetur; seu certè retrahi præsumetur ea de causa, quòd scilicet quis meliùs custodiat res suas, claudat fenestras ad impedienda peccata, mortem effugiat, & similia, quæ sunt actiones tertii generis, cùm ad hæc is idem pœnitens, qui verè surgere à peccato per pœnitentiam intendit, cooperari pro suo modo teneatur; unde hujusmodi actus non quidem ingrati ritè pœnitenti, sed verò gratissimi esse censendi sunt. Erubescentia autem nulla ipsi orietur prudenter: quia cùm hæ tertii generis actiones non exerceantur circa ejus personam singularem, ut diximus; potiùs is, (occasione, non inficior, data à Confessario, utente tamen jure suo) ad se advocat pudorem illum, quàm Confessor eodem pudore pœnitentem afficiat.

8 Instabis; at Clemens VIII. Decreto *ann.* 1594. 26. *Maii*, generaliter interdicit ejusmodi usum. *Tam Superiores* (inquit) *pro tempore existentes, quàm Confessarii, qui posteà ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confessione habuerunt*, AD EXTERIOREM GUBERNATIONEM *utantur*. Nec absimile est Decretum R. P. Claudii Aquavivæ Generalis Societatis JESU, pro suis apud Castrop. *l. c. n.* 20. *Tametsi* (ait) *non desint Doctores, qui notitia per Confessionem habita, salvo Sigillo Confessarii, uti nonnunquàm licere sentiant: nostros tamen eam doctrinam sequi, non expediri judicamus. Quare caveant diligenter* SUPERIORES, *ne vel ipsi, vel nostrorum aliqui eam uspiam introducant, privatimve, aut publicè doceant: nec ea, nisi fortè de pœnitentis licentia ullo modo utantur, sed ita se gerant in omnibus casibus Confessarii, ac si in Confessione nihil penitus audivissent.*

9 Respondeo: hoc Decretum Clementis, quod ex Hurtad. *de Pœn. disp.* 12. *diff.* 9. Præp. *de pœn. q.* 11. *d.* 7. *fine*, inclinat *Suar. de pœn. d.* 33. *cit. sect.* 7. *n.* 9. non ad omnes Confessarios, sed ad eos, qui Superiores sunt, vel deinceps erunt, dirigitur; solùm prohibet id, quod aliàs jure divino prohibitum erat; idest actiones primi, & secundi generis, non verò tertii, ex Laym. *l.* 5. *tr.* 14. *c.* 14. *n.* 23. *fine*, ut etiam colligi potest ex Coninch. Castr. & Sanch. *l. c.* qui scripserunt post dictum Decretum, & tamen nostram opinionem à probabilitate non deiiciunt. Ratio autem est, quia hæ tertii generis actiones nullo modo pertinent ad EXTERIOREM GUBERNATIONEM personarum; cùm per has circa personas singulares nihil decernatur.

Decretum insuper R. P. Generalis Societatis Jesu, quoad Superiores ut invigilent, non verò ad subditos, dirigitur, eodem modo illas vetat, non has tertii generis: quia cum hæ neminem sigillatim tangant, sintque communiter peccatorum impedimento, easque non prohibuerit Clemens VIII. cui se conformem ipse reddere voluit; non erat ratio, quamobrem has prohiberet.

10 Inquires: Potestne Prælatus ex notitia habita in Confessione motus, magis advertere, ut notatis aliis extra Confessionem sese offerentibus signis; sufficienter instructus, aliquam ex dictis actionibus præstet?

Respondeo. Quidquid videatur concedere Thom. Hurtadus, est ex dictis diligenter distinguendum. Nam si hæ actiones à Prælato præstandæ tangent ipsum specialem pœnitentem, v. g. ei Prælatus suffragium denegabit, &c. nullo modo potest: quia sic odiosa fieret Confessio: nam Prælatus hanc novam advertentiam inciperet adhibere ex vi Confessionis, quod nullatenus licet. At si actiones hæ non tangerent pœnitentem modo jam explicato, poterit sanè, quia tunc agetur de actionibus tertii generis, quas licere concessimus. Quare si fortè Prælatus ex vi Confessionis pœnitentis, addita sua naturali sagacitate, notet aliquod aliud signum, non poterit cognitis ex hujus signi vi uti contra pœnitentem: solùm tunc poterit, quando signum est ejusmodi, ut etiam sine prædicta relatione ad Confessionem pœnitentis, ex se solo sufficit, & monet ad inquirendum.

§. III. *Expediuntur quædam circa usum prædictæ notitiæ.*

An possit quis simulatum Confessorem respuere?

11 AD ea, quæ hactenus docuimus, expedienda, adhuc dubitatur primò: Quid faciam ego Confessarius, si is, cui peccata mea aperire tanquam Confessori consuevi, nunc confiteatur ipse mihi, detegatque se non esse Sacerdotem; possumne ad illius pedes ampliùs non accedere, ipso advertente, me ad hoc moveri ex vi Confessionis? Respondeo. Possum ex Sanch. *d. d.* 16. *n.* 5. quia hæc omissio reducitur ad actiones tertii generis; per illam enim nihil in pœnitentis personam exerceo, sed negativè me habeo.

12 Quid, si ex hac omissione alii suspicentur malum de Sacerdote? Respondeo. Tunc poteris, & de Lugo *l. c. sect.* 5. *n.* 5. debebis alteri seriò confiteri; huic autem, ne illum prodas, confitearis solùm exteriùs. At Fagund. *prac. Eccl.* 2. *l.* 6. *c.* 3. *n.* 1. docet & posse, & non debere, quia hæc omissio ostensiva delicti ex se non est. Verùm si alii aliàs sciebant illum non esse Sacerdotem, placet mihi sententia hæc posterior Fagundez, propter rationem à nobis expositam supra *§.* 1. *n.* 5. At si ignorabant, placet sententia prior de Lugo; quia tunc verè ejusmodi omissio videtur esse per se manifestativa delicti, juxta ea, quæ diximus *cit. §.* 1. *n.* 2.

An possit respui pœnitens sollicitans?

13 DUbitatur secundò, si vocer ad audiendum pœnitentem, à quo timeo ne in peccatum inducar, idque solùm ex ejus præcedenti confessione noscam; possumne ad illum non adire, si vel ipse rem advertat, vel alii contra ipsum aliquid suspicentur? Respondeo: possum, immò obligor non adire; quia si pœnitens ad peccatum in Confessione sollicitat, jam illa nec est Confessio, nec Sigillo subjacet. Quod si alios casus effingas, vide eos apud Doctores citatos; sunt enim ferè metaphysici.

De

De pœnitente impœnitenti.

14 DUbitatur tertiò: Si voceris à pœnitente, qui bis, ter, pluries noluit tollere occasionem v.g. proximam, potesne effugere, si ipse id advertat, vel alii de ipso aliquid mali conjiciant?

Respondeo; si tibi confessus est, ut confessionem simularet, & in bona existimatione apud alios haberetur, potes effugere, quia illa non fuit Confessio, sed simulatio. Verùm si fuit vera Confessio animo se adjuvandi, non potes non ire, si alii malum de pœnitente suspicentur; fuit enim illa Sacramentalis, licèt inchoata Confessio, Sigillum secum trahens.

15 Quòd si non alii, sed ipse solùm id advertat; non video in te obligationem eundi; quia ex una parte non est rem revelare, si eamdem ei committas, à quo recepisti, ut toties dictum est; & ex alia, propter similes negationes non retrahentur à Confessione Fideles, immò magis ad eam cum debita dispositione faciendam excitabuntur. Favet insuper alia ratio: quia tu meritò negas, ut pœnitens à sua contumacia resipiscat: sicuti meritò, propter eandem rationem, eumdem aliquando non absolvis.

De sciente in Confessione Ecclesiam esse pollutam.

16 DUbitatur quartò: An si sciat ex Confessione Sacerdos, Ecclesiam esse pollutam, possit in illa celebrare, advertente id pœnitente, vel aliis? &c.

Resp. Si ex omissione Sacrificii aliqua notitia peccati quoad alios, vel aliquod pœnitenti damnum timeatur, poterit, & consequenter, juxta superiùs dicta, debebit celebrare: quia fortius est vinculum Sigilli, quàm violatæ Ecclesiæ. At si nullius detrimenti, vel notitiæ periculum sit: non poterit celebrare, ex de Lugo *l.c.n.*124. quia urget præceptum de non celebrando in loco violato; & non urget præceptum Sigilli, cùm nullum periculum damni evulgationis adesse supponamus. At poterit celebrare, ex Bonac. *de pœn.d.*5.*q.*6.*sect.*5.*part.*4.*n.*23. quia Ecclesia non præsumitur velle obligare Sacerdotem, ad non celebrandum, quando ex sola Confessione novit locum esse pollutum: siquidem Ecclesia semper velle favere Sigillo credenda est: Utrumque probabile.

17 Quid, si solus pœnitens id advertat? non posse celebrare, probabiliter decernit de Lugo *l.c.* quia ejusmodi omissio respectu ejusdem pœnitentis non est revelatio, ut sæpè diximus; & ex alia parte, non est actio circa peculiarem pœnitentis personam, nec rationabiliter ipsi ingrata, immò Confessarii onus erit (inquit) si judicet se profuturum, nec sit suum grave incommodum, monere etiam alios, ut nec ipsi celebrent. Verùm ex ratione modò dicta à Bonacina, addita ea, quæ dicta est §.2. *num.*4. *fine*; consequitur, posse celebrare, nec ad prædictam monitionem obligari; id quod certè ut probabiliter deductum, amplecti sine dubio possumus.

CAPUT VII.

Cujusnam suspicionis periculum contra pœnitentem ex vi Sigilli prohibeatur?

1 DIctum est sæpè in præcedentibus, cavendum esse, ne detur ulla suspicandi occasio contra pœnitentem. Occurrit scrupulus, an id de omni quamvis levi suspicione intelligendum sit?

Hac de re sic prudenter disserit de Lugo *d.d.*13.*sect.*5.*n.*106. *Intelligitur de suspicione probabili, non verò de conjecturis etiam levibus, quas malitiosi, & nasuti facilè faciunt. Ita Palatius. S.Thom. Scotus, Medina, aliique: quod videtur etiam in praxi observari: esset enim ferè impossibile omnem suspicandi occasionem indirectam omnibus auferre. Faciliùs autem excusantur occasiones negativa, quàm positiva: v.g. si uni pœnitenti propter ejus puritatem Confessarius majora benevolentia signa ostendat, quàm aliis: his enim sua, ut supponimus, ostendit, quamvis non specialia. Adverte etiam, in aliqua materia propter ejus qualitatem, & gravitatem, non reputari levem suspicionem, qua aliàs fortasse levis esset; v.g. quacumque occasio daretur Marito etiam levis suspicandi adulterium uxoris sua, esset gravissimè contra Sigillum; quia nimis difficilis redderetur ex tali periculo.* Hæc ille.

CAPUT VIII.

De culpa, & pœna frangentis Sigillum.

1 QUantum ad culpam. In fractione Sigilli tria peccata committi possunt. Primò, contra Religionem, seu reverentiam debitam Sacramento. Secundò, contra Justitiam, seu Charitatem, si quid retegatur, unde quis notetur infamia. Tertiò, contra fidem datam, seu secretum naturale, si res erat occulta.

Primum semper est mortale. Secundum, & tertium tunc sunt venialia, quando infamia, vel infidelitas est in re levi, secus, sunt mortalia cum obligatione restitutionis famæ, damnique secuti. Præpos. *de pœn. q.*11. *d.*1. *n.*18. *&* *d.*4. *n.*39. Castrop. *de pœn. p.*19. §.1. *n.*2. Bonac. *l.c. p.*1. *n.*1. *&* 4.

2 Dixi (primum semper est mortale) materia enim Sigilli parvitatem non habet ex omnium ferè sententia apud Dianam, *p.*5. *tr.*5. *res.*8. Solùm invenio Sà, *V. Confess. n.*24. *in impr. genuina*: cui ex parte favet Ledesma apud Dianam *ib.* & Sotus apud eumdem, sic dicentem: *Revelari aliquid leve Confessionis, modò sit peccatum, quidam putant esse mortale; quod mihi durum videtur.*

3 Quantum ad pœnam. Nulla nunc pœna Confessionem patefacienti est in jure lata. Sic Coninch *d.*9. *de pœn. dub.*4. *n.*70. Diana *p.*5. *tr.*11. *res.*51. aliique; solùm *in c. utriusque sexus, de pœn.* dicitur revelans debere deponi à Sacerdotio, & in arctum Monasterium detrudi: quæ cùm sit pœna ferenda, ei quis non nisi post Judicis sententiam subjacebit: atque hæc quidem pœna, quæ certè est ordinaria, uni Confessario imponitur, si hac in re delinquat; cæteris erit extraordinaria, à judice pro qualitate criminis taxanda, ut in superioribus *c.*4. *n.*3. insinuavimus. Deus te, Lector, amet; & valeas.

Laus Deo, Beatissimæ Virgini, ac B. Aloysio Patrono meo.

ME-

METHODI EXPEDITÆ COMMUNIONIS LIBER UNICUS.

INTENTIO OPERIS, ET DISPOSITIO.

NOn ſanè fruſtra amicos hortatus ſum, ipſo præcedentis *de Confeſſione* opuſculi initio *prima editione*, ut ad me aliquid referrent, de eodem, ſi quid opus eſſet, locupletando. Nam perſamiliaris quidam meus, omni virtutum genere æquè, ac ſingulari eruditione præditus, me amicè monuit, ut quæ ad Sacratiſſimam Synaxim facilè exhibendam pertinent, hìc adnecterem: *Ipſi* enim *Methodo Confeſſionis*, quæ ad Sacramentum Euchariſtiæ dignè ſuſcipiendum maximè dirigitur, non vulgare ſic adderem complementum. Placuit ita mihi ea monitio, ut morem ſtatim amico libenter geſſerim: & jam *de Sacratiſſima Communione expeditè peragenda*, ad Summi Dei majorem gloriam, quam ob oculos, præ rebus omnibus, habere, ſubmiſſo animo profiteor, brevem tractationem in manus fidelium do.

Digeritur autem in aliquot capita.

1 De diſpoſitione ſpirituali neceſſaria ante Communionem.
2 De diſpoſitione corporali ante eandem.
3 De iis, quæ pertinent ad eandem peractam. 4 De præcepto Communionis Paſchalis.
5 De eodem, inſtante morte. 6 De Miniſtro Communionis.

CAPUT PRIMUM;

De Diſpoſitione ſpirituali neceſſaria ad ſumptionem Sacratiſſimæ Communionis.

§. I. *De Statu gratia requiſito.*

PRÆTER Baptiſmum, & Pœnitentiam, cætera quinque Sacramenta requirunt per ſe in recipiente ſtatum gratiæ. Ita Suar. *de Sacr.* ideſt, *tom.* 3. *in* 3. *p. diſp.* 28. *ſect.* 2. Coninch. *de Sacr. q.* 62. *art.* 1. *ad* 2. Bonac. *de Sacr. diſp.* 1. *q.* 4. *p.* 2. *n.* 2. Et ſanè ad Baptiſmum, & Pœnitentiam licèt apta diſpoſitio ſit perfecta contritio: eſt item apta, attritio. Ex Suar. *ibid. diſp.* 28. *ſect.* 2. At ad cætera Sacramenta, & multò magis, propter majorem Domino Sacramentorum debitam reverentiam, ad Sacramentum Euchariſtiæ ſuſcipiendum requiritur ſtatus gratiæ: ſecus committitur peccatum ſacrilegii: ſcilicet, ut ſancta ſanctè tractentur. Nam propterea illa duo vocantur Sacramenta mortuorum; cætera verò quinque vocantur Sacramenta vivorum, nempè, vivorum per gratiam, quæ eſt vita animæ. Cujus differentiæ ratio eſt ex Suar. Coninch. Bonac. *ibid.* quia Baptiſmus, & Pœnitentia ſunt inſtituta ad primam gratiam conferendam: ergo illam ſupponere non oportet, cœtera verò cum ſint inſtituta ad eandem augendam; illam per ſe ſupponere debent.

2 Dixi (per ſe) nam, par accidens, primam aliquando gratiam licèt illa in animo nequaquam inveniant, valent producere. Idque, univerſaliter, in omnibus, in illo unico eventu uſuvenit: quando quis bona fide, & ſine fraude ſe exiſtimans eſſe in ſtatu gratiæ, ſuſcipit aliquod ex illis vivorum Sacramentis: tunc enim cum ſola attritione ſupernaturali, quæ ſemper requiritur, ut tollatur obex gratiæ, ex vi talium Sacramentorum, primæ gratiæ animam ſanctificantis ornamentum requirit. Ita Suar. *de Sacr. diſp.* 7. *ſect.* 2. *&* *de Euch. diſp.* 63. *ſect.* 1. §. *Dico tertio*, id quod tamen Hurtad. *diſp.* 8. *de Euch. diff.* 8. & Vaſq. *to.* 3. *in* 3. *p.* ideſt, *de Euchar. diſp.* 205. *c.* 4. *&* 5. negant. Hujus probabilis doctrinæ ratio, pro modò, ſit illa, quia cùm gratiæ augmentum haberi non poſſit, niſi prima gratia ſupponatur (ad augmentum enim neceſſariò ſupponi debet qualitas, quæ augenda eſt) certè niſi ipſa prima gratia haberetur, nihil haberetur gratiæ, contra finem, ad quem ſunt inſtituta Sacramenta.

An ſint caſus, in quibus cum peccato mortali ſibi cognito communicare non ſit ſacrilegium, dicemus infra §. 10.

§. II. *An ſit gravius peccatum accedere indignè ad Euchariſtiam cum gravioribus peccatis, quàm cum minus gravioribus?*

3 GRavius eſſe mihi non eſt dubium, ex de Lugo *de Euchariſt. diſp.* 14. *ſect.* 1. *num.* 6. quia ſumens magis irreverenter ſe habet, minoremque, quantum eſt ex parte ſua, reddit ejuſmodi Sacramenti ſignificationem, quæ eſt, animam divinæ gratiæ refectionibus enutrire.

4 Non puto tamen eſſe neceſſe, majorem hanc gravitatem explicare in Confeſſione, quemadmodum, nec quale peccati genus, ſive luxuriæ, ſive alterius; nec quo numero, ſive plura, ſive pauciora: Satis enim eſt Laico dicere, *Communicavi indignè mortaliter*; & Sacerdoti: *Celebravi indignè*, &c. Sanè pari modo ſufficit in Confeſſione dicere, *Sumpſi Euchariſtiam non jejunus*: nec opus eſt explicare, idne poſt convivium fuerit, an poſt parcum aſſumptum cibum: Quamvis enim concedamus cum Baldell. *de vitiis, & pecc. l.* 2. *diſp.* 26. *n.* 11. majorem irreverentiam committi, ſi ad Euchariſtiam accedatur poſt lautas epulas, quàm poſt modicum aquæ potum: tamen, quia ſiſtitur in eadem irreverentiæ ſpecie, ex ſupradicta opinione, *l. Method. Confeſſ. c.* 1. §. 18. de circunſtantiis aggravantibus, non contrahitur obligatio ejuſmodi graviorem irreverentiam in Confeſſione diſtinguendi. Ita ſe res habet in caſu noſtro.

§. III. *An addat novum peccatum, qui communicat cum peccato mortali, quando prohibetur à Communione, ex præcepto humano?*

5 EXemplo quæſtionis ſtatum facilè percipies: ſit v. g. quis excommunicatus, vel ſit non jejunus, peccabitne dupliciter, ſi communicet: uno quidem peccato, contra divinum, & naturale præceptum, quo cavetur, ne ſanctè indignè tractentur: & altero item contra humanum Eccleſiæ, quo prohibetur, ne excommunicatus, vel non jejunus ad Euchariſtiam aſſumendam accedat?

6 Suar. *d.* 66. *de Euch. ſect.* 1. §. *Dices ergo*, docet eſſe duo peccata, quia ſunt duæ deformitates. Hurt. *de Euch. diff.* 1. docet eſſe unum dumtaxat, quia quoties præcepta ex eodem motivo multiplicantur; peccatum contra ipſa commiſſum nequaquam multiplicatur: Atque idem eſt motivum illorum plurium præceptorum, nempè Religio, ſeu cultus, ex reverentia, Chriſto Domino debitus; ergo, &c.

7 Profectò cùm hæc poſterior ſententia probabilitate magna firmetur, excipi ſine ſcrupulo poteſt: & conſequenter ſatis abundeque erit, ſic te accuſare, etiam ſi excommunicatus ad Communionem acceſſerit: *Communicavi indignè graviter*, vel, *Ego excommunicatus ad Euchariſtiam acceſſi*. Jam enim hoc pacto, non indoctus Confeſſarius intelliget te indignè graviter acceſſiſſe.

8 Quid, ſi, quamvis excommunicatus, fuiſſes tamen in ſtatu gratiæ? id, quod tunc evenire poterit, quando non valuiſti abſolutionem excommunicationis obtinere, nec per te, non obtinere, ſtetit: ſi, inquam, tunc acceſſiſſes ad Communionem excommunicatus, probene in Confeſſione tuum peccatum explicares: ſi diceres: *Excommunicatus acceſſi*? Probè ex de Lugo *de Euchar. diſp.* 14. *ſect.* 1. *n.* 21. quia jam exiſtens propter ipſum acceſſum in peccato mortali, Euchariſtiæ particeps fuiſti: ſi quidem indignè graviter ad communionem, eo ipſo accedere auſus es, quod excommunicatione commaculatus animum ad illam, non urgente neceſſitate, accedendi habuiſti: id enim graviter prohibet Eccleſia. Dixi (non urgente neceſſitate) nam, ut ex infrà dicendis *q.* 6. *n.* 26. colligetur, illa urgente nec tua culpa non abſolutus, non peccaſti, communicando: atque adeò Confeſſione non indiges.

§. IV. *De accedente ad Communionem cum peccato veniali.*

9 EStne peccatum accedere ad Sacratiſſimam Euchariſtiam cum peccato veniali?

Vaſquez *de Euch. diſp.* 207. *n.* 18. quem ſequitur Jo. Sanch. *in ſelect. diſp.* 22. *n.* 19. citans Filliuc. Hurt. Ledeſmam, & alios, docet non eſſe ne veniale quidem, ſive quis comitanter accedat cum affectu actuali ad veniale, ſive cum venialibus habitualiter, ſine aliqua diſplicentia de illis. Dicit (comitanter) nam ſi quis accederet ad Euchariſtiam, ob finem venialiter malum, v. g. ob vanam gloriam

riam

riam: quia finis specificat actum; esse veniale non est dubium. Ratio principalis hujus sententiæ illa est, quia veniale peccatum hujus Sacramenti effectum præcipuum non impedit, ut est communis Theologorum assensus apud Suar. *de Euch. disp.63. sect.3.* peccatum enim veniale nequaquam opponitur gratiæ: & ex alia parte, non obligantur Fideles ad procurandum omnem effectum, quem causare potest Eucharistia, nec ad omnem excogitabilem reverentiam, quam Religiosa pietas potest exhibere: si enim ad hoc obligantur; peccaret venialiter Fidelis, nisi cum omnibus actibus, quos moraliter potest, sese disponeret, quod tamen nemo dicit: non igitur obligatur se disponere omne veniale removendo.

10 Suarez *d.66. sect.1. §. Dicendum in primis*, quem sequitur de Lugo *de Euch. disp.14. sect.2. n.31.* putat esse veniale, nisi quando in peccatis habitualibus excusetur quis, quòd non posset se facilè recolligere, venialeque detestari. Ratio præcipua, quam hìc inculcat de Lugo, est, quia irreverentia censenda est, cum ejusmodi malis, quamvis levibus, quasi cum veste nuptiali aliquantulum sordida, tanto convivio interesse.

11 Verùm enim verò eum certum sit, Fideles nequaquam obligari ad omnem excogitabilem reverentiam, ut dictum est: deberet probare de Lugo, ad hanc specialem reverentiam nullas veniales maculas habendi obligari Fideles: quod Vasquez, spectata hominum fragilitate, venialiumque peccatorum tenuitate, negabit. Utraque igitur sententia probabilitate non caret: quare complectere tutò, quam mavis.

§. V. *De actuali devotione in sumente Sacram Eucharistiam.*

12 QUamvis per actualem devotionem aptiùs anima disponatur, ideoque majorem gratiam, uberioremque participet, illaque semper sit optanda, & pro virili parte procuranda; tamen, sine actuali devotione, dummodò sit quis in statu gratiæ, ejusdem augmento ex opere operato non frustrabitur. Ita S. Tho. *3. p. q.79. in corpore, & ad primum*, quem sequitur Suar. Vasq. alii. Vide Hurtad. *de Euch. disp.8. diff.3.* unde sequitur minimè peccare, ne venialiter quidem, eum, qui illa actuali devotione carens ritè communicat.

13 Non quòd concedamus de industria distractum ad profana negotia communicantem, immunem fieri à peccato veniali: siquidem ab eo illum liberare non possumus, idque ob defectum reverentiæ debitæ, Christum enim Dominum hospitem recipi ab anima, omnia alia de industria, præter ipsum, vel ad ipsum spectantia cogitante, irreverentia est. Sed dicimus actuali illa devotione, saltem involuntariè carentem, non frustrari augmento gratiæ ex vi Sacramenti, nec ex hoc capite venialiter delinquere.

14 Dices. Paulò ante, tanquam probabile, concessimus, non esse peccatum veniale accedere ad Eucharistiam cum actuali peccato veniali comitante; ergo multo magis erit probabile, non esse veniale, accedere cum voluntaria distractione, quæ frequentissimè de materia solet esse indifferenti. Respondeo. Supra diximus non esse veniale cum affectu ad veniale communicare, ad quem affectum habendum non est necesse, ut dum quis communicat, actu ad objectum illius peccati venialis cogitationem defigat: ut per se patet. Insuper ibi diximus, quod communicaturus, non necessariò, sub pœna veniali, veniale excludere obligatur; quia veniale non opponitur gratiæ; & quia stante humana fragilitate, non probatur ab adversariis hanc peculiarem reverentiam excludendi affectum ad venialia omninò requiri à communicaturo; at nunc docemus, omnem distractionem voluntariam esse sub pœna venialis excludendam; & inde id probamus, quia irreverentiam clarè olet, recipi Christum Dominum, tanquam hospitem, anima voluntariè alia tractante: quare hæc distractio voluntaria videtur immediatè attingere Christi personam, ut ad te venientem: ille autem affectus ad veniale non item.

§. VI. *De Confessione præmittenda Communioni.*

15 SIve præceptum humanum Ecclesiasticum, ut tenet Joan. Medina *Codice de Confessione, q.17.* Navarr. *in initio de pæn. dist.5. in 3. p. Glossa, num.31. & 32.* sive Divinum, ut Suarez, Vasquez, aliique apud de Lugo *disp.14. de Euch. sect.4. n.69.* communiter meritò tenent; certum est ex Trident. *sess.13. cap.7. & cap.11.* debere, sub mortali obligatione, ante sumptionem Eucharistiæ fieri Confessionem omnium peccatorum, etiam ab eo, qui putat se esse perfectè contritum; sic enim habent Tridentini Concilii verba. *Nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali Confessione, ad sacram Eucharistiam accedere audeat.*

16 Sed quoniam idem Concilium sic paulò post, *d. c.7.* addit: *Modò non desit copia Confessoris: quod si, necessitate urgente, Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit; quamprimùm confiteatur.* Ideò dantur casus, in quibus fideles excusantur ab hujusmodi Confessione præmittenda, modò præmittant actum perfectæ contritionis, saltem existimatæ, si conscientia peccati mortalis graventur; ut nimirum, sic statum gratiæ Eucharistiam recipienti omninò necessarium, ut supra §.1. diximus, quantum possunt, acquirere conentur.

17 Ut autem hi casus ante oculos ponantur, tres illæ Tridentini clausulæ sunt nobis explicandæ sigillatim. Primò illa, *modò non desit copia Confessoris*. Secundò, *urgente necessitate*. Tertiò, *quamprimùm confiteatur*. Hæc enim tria simul concurrentia sunt omninò necessaria, ut cum sola contritione communices, Defectus Confessarii, Urgens necessitas, & voluntas quamprimùm confitendi. Initium faciamus à primo.

Modò non adsit copia Confessoris.

18 SI adsit Sacerdos mutus, vel carens jurisdictione, vel nolens audire, vel aliter impeditus; dicitur deesse copia Confessoris. Huc reducitur quando Religiosus habet casum reservatum: & Superior semel, & iterùm requisitus negat pio Confessario licentiam, ut illum ab eo absolvat: sive quia Superior vult, ut pœnitens sibi præsentetur: sive quia vult, ut petat per alium, cui ipse superior magis confidit. Docet enim Fagundez *3. Eccl. præcep. lib.3. cap.9. num.17. & 22. in editione Lugdunensi* 1626. citans D. Thom. Henriq. Rodriq. Sotum, Sylvestrum, aliosque; quòd in tali casu dicitur, huic Religioso deesse copiam Confessoris. Ratio esse potest, quia dum ea licentia petitur per pium Confessarium, & est rationabilis causa non confitendi illi, quem Superior assignat; facit quantum moraliter obligatur; quare si non obtinet, perinde est, ac si abesset Confessor potens absolvere. De hoc iterùm redibit sermo *num.28.* Item si times grave malum, vel revelationem Sigilli ad hoc, & alius absit; dicitur abesse Confessarius; sed in hoc eventu debes alia mortalia, si ea habes, confiteri, iis omissis, propter quæ malum illud times. Sic de Lugo *disp.24. de Euch. sect.5. num.82.* Sola devotio confitendi alteri absenti, vel si tibi adsit privilegiatus, & absit tuus Parochus, non sufficit, ut dicatur deesse Confessor. Sic de Lugo *ibid. num.16. & ibi* Suar. Vasq. Mora differendi Confessionem an sufficiat, vide *mox num.24.*

19 Præterea si distet Confessarius tribus à te milliaribus; Canus sentit, quod desit: Alii sentiunt quod etiam tunc, si non singulis diebus, saltem aliquoties esset adeundus. Melius Suarez, & Vasquez apud de Lugo *num.83.* docent, hoc esse relinquendum arbitrio prudentis, cùm dependeat à circunstantiis personæ, temporis, difficultatis, itineris, &c.

20 Denique illud hìc difficile est, & controversum; Quomodo, scilicet, qui habet casum reservatum, si solùm adsit confessarius potens absolvere à non reservatis, urgente necessitate, se gerere debeat. Tres sunt sententiæ. Prima Suarez *disp. 66. de Euch. sect.4. §. Quartus casus*, docentis esse probabilius te debere confiteri tum mortalia reservata, tum non reservata inferiori: nam directè lucraberis absolutionem non reservatorum, reservatorum verò indirectè. Dicit (mortalia) nam si præter mortalia reservata, solis venialibus graveris; certum est apud omnes, te tunc ad Confessionem non obligari; quia pro reservatis non adest Confessarius legitimus, pro venialibus Confessione non indiges. Potes tamen ex Coninch. *de Euch. disp.80. n.20. & 21. juncta disp.8. de pæn. n.* 107. si velis, idque, etiam simplici Sacerdoti nullam habenti approbationem, confiteri, ut scilicet, dum absolveris directè à venialibus (hæc enim absolvere quilibet Sacerdos potest) indirectè à reservatis absolvaris. Id non esse contra Trid. probat de Lugo *de Euch. disp.14. sect.5. num.97.* Quæ sanè doctrina juvabit etiam universaliter illos, qui quibuscunque mortalibus gravati, valdè difficilem experiuntur contritionis actum, poterunt enim, immò tenentur ex Coninch. *de Euch. q.8. n.20. & disp.8. de pæn. n.106.* quando eis legitimus Confessor deest: & communicare ex necessitate urgente, volunt, ritè de venialibus, & mortalibus, attriti, simili simplici Sacerdoti ea confiteri. Dixi (ritè de venialibus, & mortalibus, attriti) si enim occurreret, quòd aliquis, attritus quidem de mortalibus, & nullo modo de venialibus, sic confiteretur; invalidè confiteretur, & sacrilegè: nam non accederet dispositus ad Sacramentum; sienim nullam haberet de venialibus sufficientem attritionem, de illis validè non absolveretur directè: unde, nec indirectè de mortalibus. Lege, quæ mox dicam in fine *num.*22.

21 Secunda sententia est Vasq. *de Euch. disp.206. c.2. n.7. & 10.4. q.91. art.3. dub.4.* Favent Jo. Sanch. *in select. disp.32. nu.10.* & Præpositus *3. p. q.80. de Euch. num.17.* Hurtad. *de pæn. disp.11. diff.14.* prædictæ Suarii sententiæ admodùm contraria. Docet enim, illum posse quidem communicare cum sola contritione: non tamen posse confiteri inferiori; quamvis habeat peccata non reservata. Ratio est (inquit) quia inferior non potest absolvere validè à non reservatis illum qui simul reservata confitetur: siquidem nec absolutio, nec Confessio dividi potest. Adde, quod sequeretur posse confiteri sola non reservata subticendo reservata, quod negabat Suar. Quòd autem hoc sequeretur patet: quorsum enim hic pœnitens dicat reservata illi, qui eorum judex nec est: nec sibi legitimè potest?

22 Tertia sententia est Joannis de Lugo *de Euch. disp.24. sect.14. ibid. n.98.* qui probabilius putat, te teneri quidem confiteri mortalia non reservata inferiori; non verò confiteri mortalia reservata. Ratio prioris dicti est, quia tenemur præmittere Confessionem peccatorum integram, quantum possumus: at tunc illa non reservata confiteri possumus. Nec tamen dimidiamus Confessionem formaliter, sicuti non dimidiat Confessionem is, qui tacet peccatum Confessario, propter grave nocumentum, quod sibi timet, cætera autem ritè confitetur. Ratio posterioris est illa eadem, quæ modò dicebatur, contra Suarium: Ad quid enim peccata reservata huic aperis, qui nullam in illa exercere jurisdictionem potest? Atque

que ex hoc sequitur; *ibid. nu.98.* quod potes in prædicta necessitate (nam extra hanc, quia non valet dimidiari Confessio, non potes) simplici Sacerdoti fateri venialia, tacendo mortalia reservata, & (ob parem rationem, etiam non reservata) à quibus absolvere talis Sacerdos directè non potest: nam sic indirectè à mortalibus absolveris. Quod est quid commodius, quàm illud, quod diximus *in fine n.20.* ubi simplici Sacerdoti omnia mortalia erant aperienda.

23 Quòd si obiicias. Qui habet peccata reservata, & non reservata, non potest, ex communissima opinione, confiteri non reservata Inferiori, & reservata servare pro Superiore: de qua re nos etiam diximus *in Methodo Confessionis lib.2.c.*10. §.1. *n.*27. quia non potest dimidiari Confessio: ergo nec poterit in casu nostro. Respondetur, doctrinam antecedentis veram esse in habente copiam Superioris, quia certum est non posse dimidiari Confessionem sine necessitate: at in casu nostro necessitas urget, de quo casu necessitatis tota hæc præsens disputatio tractat.

24 Confirmari id potest, quia non ignobiles authores Suar. *to.4. idest, de pæn. disp.*23. *sect.*2. *nu.*7. Granado *in* 3.*p. contr.*7. *tr.*9. *disp.*5. *sect.*3. *n.*22. apud summam Dianæ *V. celebrare Missam, n.*4. sentiunt, quod Sacerdos, vel alius copiam Superioris non habens, potest inferiori confiteri subticendo reservata, ob id solùm, ne multum differat Confessionem, vel Communionem: siquidem longa mora (inquiunt) est gravissima necessitas: tum quia est periculum moriendi in peccato: tum quia diu privari Dei amicitia est inæstimabile detrimentum. Advertunt tamen non sufficere, si solùm per unum, vel alterum diem differri oporteat, licèt sufficere inclinet Mendoza 2.2. *disp.*48. *sect.*7. §.190. quia una etiam nocte est periculum moriendi, sed non placet, quia etiam in una hora est tale periculum. Si hoc igitur non est dimidiare Confessionem formaliter, nec erit in casu nostro.

25 Hæ tres sententiæ omnes sunt probabiles: quæ tibi commodior cadet, eam amplectitor, semper, ut certum est, cum onere subdendi peccata nondum directè absoluta Confessario potenti ea directè absolvere, quando illius aderit tibi copia. Verùm ad complementum hujus difficultatis aliquid de habente excommunicationem adjungamus.

26 Qui habet excommunicationem sive reservatam, sive non reservatam, nec habet copiam potentis illam absolvere, urgente necessitate, (qualem sine dubio respectu excommunicati dicemus *n.*44. esse, si instet periculum gravis infamiæ) semel, aut bis celebrare, atque ideò communicare posse, cum contritione, & tremore, concedit Henriq. *l.*8. *de Euch. c.*47. Alii tamen communiter docent, semper, urgente necessitate, excommunicatum cum contritione communicare posse; atque etiam si sit Sacerdos, sine metu incidendi in suspensionem, vel irregularitatem, posse celebrare. Sic Suar. *de pænit. disp.*13. *sect.*3. *n.*6. Coninch. *disp.*8. *n.*107. alios referentes. Ratio est, quia præceptum Ecclesiæ, quæ censuram imponit, non obligat cum tanto detrimento, ut sunt omnia præcepta humana.

27 Sed hic suboritur quæstio. An hic excommunicatus, sicuti potest contritus communicare, sic possit confiteri non reservata, ut ab illis directè absolvatur, & indirectè à reservatis: cùm tamen semper, ut certum est, remaneat excommunicatus, quia supponimus non adesse Confessarium potentem liberare pœnitentem à prædicta censura? Negat Vasq. *de pæn. q.*109. *art.*3. *dub.*9. *n.*8. quia excommunicatus, non præmissa absolutione à censura, non potest validè ab ullo peccato absolvi. Concedunt Suar. *de pæn.* 31. *sect.*3. *n.*2. & Sanch. *l.*3. *in Decal. c.*8. *n.*5. quia putant contrarium, hoc est, posse validè absolvi. Utrumque probabile.

Id, quod diximus de habente excommunicationem, dicendum etiam est de suspenso, vel irregulari, urgente enim simili necessitate, possunt celebrare, propter eandem rationem. Sic Hurt. *de Euch. disp.*9. *diff.*7. Avila 2.*p.* c.8. alios citans; Laym. *l.*3. *sect.*5. *tr.*3. *p.*3. *c.*22. *n.*6. quia nimirum hæc similiter sunt impedimenta inducta à legibus Ecclesiasticis, quæ in eo casu necessitatis non obligant.

28 Petes denique, ille Religiosus, de quo n.18. meminimus, si modo ibi dicto non obtinet à Superiore per pium illum Confessarium licentiam, ut absolvatur à casu, vel excommunicatione reservata, potestne (si instet infamia, ni communicet) confiteri, & absolvi directè à prædicto pio Confessario, vel alio inferiori? Respond. posse, inclinat Fagund. 3. *Eccl. prac. l.*3. *c.*9. *n.*19. *id prædict. impr. Lugd.* ex præsumpta licentia Generalis, vel Papæ. Mihi id difficile videtur, quia rationes, quas affert, quasque latè discutere non est nostri instituti, non sunt tanti ponderis, ut vincant illam efficacissimam, nempè quod talis inferior actu caret jurisdictione in illa reservata. Et dum Generalis, vel Papa ratam semper habent talem reservationem; non videtur, præsumi eam velle tollere independenter à Superiore, cui reservarunt; & propterea fortasse *in sequenti editione* deleta fuit illa doctrina Fagundez, immò ipsemet se de hoc retractavit *tom.*1. *in Decal. l.*1. *c.*45. *num.*20. *fine.* Ille igitur Religiosus in eo casu, vel se conterat, & communicet. Vel, juxta sententias supra allatas, confiteatur, ita ut directè absolvatur à non reservatis, & indirectè à reservatis, semper cum onere subdendi clavibus nondum directè absoluta, ut dixi *num.*25.

Urgente necessitate.

29 In triplici casu Doctores communiter conveniunt: in hac re, adesse urgentem necessitatem. Lege de Lugo *de Euch. disp.* 14. *sect.*5. *n.*107. Primò quando instat alicui mors: hic enim, si non potest absolutionem Sacramentalem obtinere: præmissa contritione, potest communicare.

30 Secundò potest item Sacerdos carens copia Confessarii cum contritione celebrare, atque adeò communicare, ad dandum viaticum alteri, qui existit in periculo mortis, si fortè aliunde non suppetant particulæ consecratæ.

31 Tertiò potest eadem facultate uti is, qui incurreret infamiam aut detrimentum, nisi communicaret. Ratio horum est, quia quæ necessitates sunt, si hæ non sunt?

Jam verò quoad primum, nihil est, quod addere præterea oporteat.

32 Quoad secundum, advertat curiosus solutionem cujusdam objectionis. Cur enim possit omitti confessio à Sacerdote ad dandum viaticum: non possit autem ab eodem, ex receptissima opinione, propter eandem causam dandi viatici, celebrari sine vestibus sacris, vel sine utraque specie, vel, ut multi tenent (de qua re infra *c.*2. §.8. *n.*32.) à non jejuno? & tamen hæc sunt præcepta ecclesiastica: illud, de præmittenda Confessione ante Communionem, participat de Divino. Resp. negando adesse præceptum, vel divinum, vel humanum, vel alio modo, urgente necessitate, ut patet ex citato Tridentino benè perpenso. At cætera illa præcepta ecclesiastica cum tanto rigore sunt imposita, non autem cum eodem illud de præmittenda Confessione ante communionem: quia in Communione compensatur satis superque reverentia Christo debita per contritionem, per quam anima statum gratiæ recuperat; at in aliis casibus, Ecclesia ita judicante, non est unde reverentia compensetur. Hæc responsio videtur expeditior, quàm eæ, quas aliqui conantur afferre. Lege de Lugo *disp. de Euch.* 14. *sect.*5. *à n.*108.

33 Quoad tertium casum, in quo sunt duo capita, infamia, & detrimentum, ut magis explicetur, hæc habe.

Primò ex Henr. *lib.*8. *cap.*46. *num.*3. potest Sacerdos, præmissa contritione, sine Confessione, si absit Confessor, celebrare, quando Missæ sacrificium omittere, sine infamiæ nota, non potest. Quod idem est de Laico, vel Religioso, quibus juxta supradicta, deest copia confessoris, si pari modo non possent absque nota à Communione cessare. Hinc si quis ad altare ante linteum communicaturus mortalis peccati commissi post legitimam Confessionem recordetur (quando ex eodem Henriq. non debet à Sacerdote communicante audiri) si recedendo timet notam infamiæ, quam, si coram aliis non communicet, moraliter semper timere meritò potest, ut docet Villalobos in *Manuali c.*2. *nu.*24. *circa med.* se conterere poterit, atque communicare. Quòd si ejusmodi peccatum, cujus tunc recordatur, sit ex commissis ante legitimam confessionem, atque ideò indirectè absolutum, dicam infra §.8.

34 Secundò; cum de Lugo ex Vasq. *de Euch. disp.*14. *sect.* 5. *num.*113. idem de Sacerdote, qui recordetur se esse in peccato mortali, vel dum vestitur sacris vestibus, vel dum celebrat sive ante consecrationem, sive post: semper enim pari modo, si divertere minus potest, ut certè ex Henr. *l.*8. *c.*46. *n.*3. si incepit Missam, nunquam saltem propter reverentiam Sacrificii, potest divertere ad quærendum Confessorem; se conterat, Sacrificium incipiat, vel prosequatur. At si posset (ut in Missa Solemni dum fit concio, vel cantatur *Gloria*) breviter cum suo Diacono v.g. qui esset Sacerdos Confessarius confiteri, deberet utique, ex Laym. *l.* 5. *tr.*4. *cap.*6. *n.*5. quia tunc cessat excusatio ducta, vel ab infamia, vel ab irreverentia.

35 Quòd si in prædictis casibus recordetur Sacerdos se esse excommunicatum, suspensum, interdictum, irregularem; idem dicendum est, sive recordetur post consecrationem, quod communiter admittitur, sive ante, quod multi probabilissimè concedunt; & rectè Sanctus Bonav. apud Bonac. *de Euch. qu.*7. *art.* 3. *dub.*2. *n.*15. *&* 16. & apud Coninch. *de Euch. q.*8. *art.*5. *dub.*2. *nu.*16. observat inchoatam Missam semper esse perficiendam, quia ferè nunquam omitti solet sine scandalo, hoc est sine nota, adde & sine irreverentia.

36 Alium casum ponit Zambranus *de Sacr. pæn. c.*4. *dub.*6. *n.*6. *&* 7. in quo utimur hac doctrina, propter notam, vel infamiam. Etenim, si vocetur Sacerdos ad communicandum infirmum, qui dicat, se velle reconciliari, inveniaturque pluries Sacramentum Pœnitentiæ invalidè suscepisse, vel quid simile, unde Confessarius breviter illum expedire, atque absolvere non valeat, quid agendum? Enim verò, si ægritudo eo periculi pervenerit, ut mors jure timeatur; præmittenda est Confessio breviuscula: cumque accusatione generali absolvatur, communiceturque infirmus hac lege, ut promittat, se vocaturum Confessarium, cum quo Confessionem perficiat. Quòd si morbus non id periculi afferat, nec per illam brevem moram confessio absolvi queat, non est præmittenda confessio, sed cum contritione, parique dicta promissione accersendi confessarium, communicetur. Ratio prioris dicti est, quia sic evitantur incommoda, dum infirmo non negatur communio, cessat infamiæ nota, præmittiturque confessio, tunc moraliter possibilis. Ratio posterioris est, quia ex una parte non est necessitas præ-

præproperæ, seu dimidiatæ confessionis, & ex alia scandalum, seu infamia vitatur. Hæc probabiliter ex Zambrano.

37 Quod dictum est de infirmo, extendit Granado, *in 3. part. controv. 6. disp. 5. sect. 3. num. 20.* ad quemlibet communicare, atque adeò celebrare volentem. Si enim non potest omitti Communio, sine scandalo, & aliunde sit necessitas Confessionis adeò longæ, ut tunc perfici non possit; posset pœnitens communicare præmissâ contritione. Immò probabile judicat, si contritio, propter ejus difficultates timeretur non elicienda, posse attritum Confessionem dimidiatam præmittere, cum onere prosequendi posteà confessionem, & absolvi, ac communicare. Id, quod propter paritatem rationis, erit etiam probabile pro infirmo modo dicto *in fine numer. præced.* & confirmari poterit ex dictis *n. 20. & 22.*

38 Hæc pertinent ad caput infamiæ. Sequuntur ea, quæ pertinent ad detrimentum, sive spirituale, sive temporale.

Tertiò igitur, ut in die Festo alii Missam audiant, sive Parochus, sive non Parochus potest cum contritione, si desit Confessor, celebrare: idemque erit, ut ipsemet Sacerdos satisfaciat præcepto de audiendo Sacro. Ratio est, quia Ecclesia mater, & Dominus misericors Pater noster, non judicantur velle eos privare bono Sacrificii Missæ, eo die, quo ipsa sub obligatione præcipitur. Nam quamvis opinio contraria sit probabilior: quia non apparet in relinquente tunc Missam notabile damnum: & aliundè præceptum de audienda Missa non obligat, nisi debito modo, hæc tamen saltem propter auctoritatem extrinsecam Doctorum eam approbantium, cum de Lugo *disputat. 15. de Euch. sect. 5. num. 114.* Fagund. *præcept. 3. lib. 3. cap. 9. num. 5.* probabilis est. Non obligatur autem in tali casu Sacerdos ille celebrare: quia potest tenere prædictam opinionem, quod non possit: sicuti in simili dicemus *n. 4.*

39 Quid de illis, qui celebrant ex onere capellaniæ, vel ex indigentia eleemosynæ ad sui necessitatem, & sustentationem? Aliqui cum Bonac. *disp. 4. de Sacram. qu. 6. p. 1. num. 23.* ad hos etiam extendunt hanc facultatem celebrandi sine Confessione, cum contritione, si desit Confessor, etiam cessante notæ periculo, quia judicatur adesse sufficiens necessitas. Advertit tamen *ibid.* Bonac. *id esse cum grano salis intelligendum; nec tanta licentia facilè concedenda: tum quia onera Capellaniæ intelliguntur data sub debita decentia, & poterit illis melius posteà, vel per se, in statu gratiæ, vel per alium satisfieri: tum quia poterit aliundè ille Sacerdos sibi de alimentis providere.* Hæc ille. Ego sanè in habente onera Missarum sufficientem necessitatem non agnosco: in Sacerdote inope, tum demum agnoscerem; cùm ageretur de extrema, vel certè multum gravi necessitate.

40 Ut observet quis præceptum Communionis Paschalis, uti potest prædicta facultate. Ita Henriq. *lib. 8. de Euchar. c. 26. num. 4.* Coninch. *disput. 80. de Euchar. num. 17.* quia sufficiens necessitas judicanda est, saltem semel in anno, Divino illo cibo nutriri, ac refici, & sine controversia major, quàm Missæ interesse die festivo.

41 Sed age jam, si potest, debetne? Ex doctrina Doctorum sequitur debere: in tantum enim excusaretur ab observando præcepto Communionis; quia licitè non posset: sed jam potest, ergo non excusatur. Vide in simili Ludovic. à Cruce *in Exposit. Bull. Cruc. disp. 1. dub. 4. à n. 5.* Ex alio capite, sic, obligaremus illum ad habendam contritionem, quæ satis difficilis est: nec imponenda nova onera Fidelibus, sine convincentibus rationibus, sunt. Proptereà judico non esse improbabile, tunc posse quidem, sed nequaquam obligari.

42 Adde, quòd Suar. apud de Lugo *disp. 14. de Euch sect. 3. n. 11.* tenet probabilius esse, quòd non possit; nedum quòd non debeat: quia lex, inquit, non obligat ad Communionem, non quando hæc debito, legitimoque modo haberi non potest. Quæ quidem opinio; cùm sit tanti viri, & tam bona ratione firmata, probabilis est. Quare quilibet, & multò magis ille, cui difficilis res sit sese conterere: sequi poterit hanc Suarii opinionem, & à Communione se continere; sicuti in simili diximus *n. 38.*

43 Denique, quid dicendum, ut observet quis votum, aut præceptum merè humanum?

Dico cum de Lug. *ib. n. 117.* non posse ex hoc solo capite. Ratio est, quia vota, vel præcepta merè humana non nisi de rebus intelliguntur, quæ modo debito, legitimoque possunt impleri. Adde in his non adesse necessitatem illam, quam spectavit Ecclesia in Communione Paschatis: spectavit enim necessitatem cibi, alimentique spiritualis; non cujuscunque; sed ejus, de quo Christus Dominus cum tanto rigore dixit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* Nam propterea nos modò notanter addidimus illam vocem (merè humana) & similiter præceptum de audienda Missa, ex probabiliore sententia, non afferre tantam necessitatem judicavimus supra *n. 38.*

44 Petes, hæ necessitates suntne etiam respectu excommunicationis? Resp. Coninchius sentit majorem necessitatem requiri ad communicandum in excommunicato, quàm in mero peccatore, quia Ecclesia expressè excommunicatum arcet à Communione. At verò Vasq. *de Euch. disp. 108. c. 3. n. 13.* quem sequitur de Lugo *de Euch. disp. 14. sect. 5. n. 104.* dicit se non invenire differentiam: immò, si quæ esset: majus impedimentum afferre peccatum, quod inducit impedimentum de jure divino, quàm afferat excommunicatio, quæ de jure Ecclesiastico.

Dico in hanc sententiam, Ecclesia prohibet excommunicato ne communicet, nec celebret. Quando ergo talis prohibitio non obligat, poterit communicare, vel celebrare: quando obligat, non poterit. Quoniam igitur quando instat grave nocumentum non obligat (quale sine dubio in omnium sententia est instans mors, gravis infamia, & Missa inchoata) poterit celebrare, vel communicare, deficiente Confessario, cum Contritione. At quia in aliis casibus, præter hos tres dictos, non apparet regulariter grave damnum, tale, quod excommunicatum eximat à prohibitione communicandi, vel celebrandi, ideò nequaquam poterit.

Quamprimùm confiteatur.

45 QUi urgente necessitate, elicito contritionis actu, sine confessione communicavit; exploratum, certumque est, suo tempore, hoc est regulariter, vel ante aliam Communionem, vel quando urgebit necessitas implendi præceptum de annua confessione; habita copia Confessoris, debere sua peccata mortalia subdere clavibus. At quia loquens Concilium de communicante sine Confessione, urgente necessitate; addit Confessionem Sacramentalem quamprimùm posteà esse faciendam: ideò id nunc explicandum erit.

46 Et primò quidem, hoc, sive præceptum, sive consilium, non extendi ad laicos, immò nec ad Sacerdotes extra Missam communicantes, certum sit. Ita Suar. *de Euch. disp. 66. sect. 7.* Vasqu. *de Euch. disp. 108. c. 3. n. 23.* Jo. Sanch. *in Sel. disp. 31. n. 12.* Ratio est, quia Concilium cum universaliter in præcedentibus, pro omnibus Fidelibus, locutum fuerit; deinde subdit in hanc sententiam: *Quòd si necessitate urgente Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit; quamprimùm confiteatur.* Nota illud *Sacerdos*, & illud *celebraverit*. Ratio etiam existit congrua: siquidem majus periculum indignè accedendi subest in Sacerdotibus, qui quotidie celebrare solent, quàm in cœteris.

47 Deinde estne id præceptum latum à Tridentino, an consilium dumtaxat? si priùs; Sacerdos quamprimùm non confitendo, peccabit; si posteriùs, non item.

Theologi communiter (præter duos, vel tres mox adducendos *num. 48.*) Suarez, Vasquez, Reginaldus; Coninch. Filliucius, Hurtadus, Bonacina, quos Jo. Sancius *in Sel. disp. 31. n. 12* sequitur, citatque; quibus adde Castropalanm, *de legibus disp. 1. p. 9. n. 3. fine*, ac de Lugo *de Euch. disp. 14. sect. 7. init.* asserunt esse præceptum sub mortali. Et de Lugo quidem id confirmat duabus rationibus. Primò quia in hoc sensu præcepti videntur hæc Concilii verba explicari in regulis Missalis Romani: in quo, pro illis verbis, *quamprimùm confiteatur* ponuntur hæc *quamprimùm debet confiteri*: illud autem *debet*, clariùs (inquit de Lugo) exprimit obligationem. Secundò quia si ea Concilii verba præceptum non continent; idem esset dicendum de plerisque præceptis, quæ ab eodem Trid. in decretis de reformatione per similia verba) ponuntur. Immò, non aliis verbis impositum fuit præceptum annuæ confessionis, Cap. *omnis utriusque sexus, de pæn. & remiss.* Hæc ille.

48 Nihilominus aliqui non agnoscunt in his verbis præceptum obligans, sed solùm consilium pium, piamque adhortationem: & ad summum, si est præceptum; esse solùm putant sub veniali. Ita tenet Petrus Ledesma *in Summa de Euch. p. 1. c. 11. ante 9. conclusionem*, & Henricus Villalobos *in Summa p. 1. tr. 7. diff. 37. n. 7.* & in *Man. c. 4. n. 24. circa finem*, quibus possem libenter addere Stephanum Fagund. *præcep. Eccl. l. 3. tr. 3. l. 3. c. 8. nu. 9.* qui, quamvis in his Concilii verbis obligationem noscat: tamen illam particulam *quamprimùm* ita intelligit; ut dicat, Sacerdotem posteà posse confiteri, quando voluerit iterùm celebrare, etiam si id fuerit post duos, vel tres menses; paremque in hoc facit Sacerdotem cum Laicis: utrique enim ante novam Communionem præmittere confessionem debent. Meritò ergo connumerare hunc authorem possem inter eos, qui ejusmodi præceptum non agnoscunt: cùm obligationem, quam ait agnoscere, ita explicet, ut in praxi vix agnoscere videatur. Scio à Joan. Sancio *disp. 31. cit. num. 12.* absolutè citari Stephanum Fagundez pro sententia Ledesmæ, & Villalobos: sed, si attentè Stephanum legas: advertes ab ipso supponi quidem præceptum, sed dicto modo explicari.

49 Equidem non possum priorem sententiam agnoscentem in illis verbis præceptum sub mortali, non fateri probabilem esse: ajo tamen, & hanc non agnoscentem esse probabilem.

Primò quia illud imperativum *confiteatur quamprimùm*, solùm esse videtur exhortatio, cùm potuerit Concilium uti gravioribus verbis imperium explicantibus, ut v. g. jubemus, præcipimus &c. tamen ab hujusmodi præcipiendi rigore se temperavit. Signum ergo est, verè non imposuisse præceptum. Adde, quòd Doctores quærunt universaliter, an verba imperativi modi, & in actu exercito præceptum indicantia, absolutè prolata, præceptum contineant; qualia sunt; Facite, solvite, abstineant omnes, nemo audeat, & his æquipollentia. Et primò sunt aliqui, qui putant probabiliter, hoc nequaquam continere præceptum, sed consilium. Sic Cajet. Castro, & Carbo, citati à Castr. *de legibus disp. 1. p. 6. n. 3.* Alii Secundò probabiliter censent quidem præceptum continere, sed solùm sub veniali, non autem sub mortali. Sic Navarrus, Sayrus, citati *ib.* ab eodem. Alii denique, Tertiò probabiliter item dicunt

cunt prædicta imperativa verba, tunc solùm præceptum indicare sub mortali, quando sunt in materia gravi. Sic Thom. Sanchez, quem citat, & sequitur idem Castrop. *ibid.* nec alias opiniones probabiles invenies de hac re. Jam, si sequamur primam opinionem: sanè in re nostra, hoc est, in illo *confiteatur quamprimùm*, non inveniemus nisi consilium. Si sequamur secundam, non erit nisi obligatio sub veniali. Si sequamur tertiam; non erit mortale: quia ut probavimus mox *n.*54. materia, in casu nostro, non est gravis.

50 Secundò. In casu dubio, an verba aliqua legis præceptum obligans importent, an consilium; tanquam regulam certam ponunt Doctores reputanda esse consilia, & non præcepta. Et ratio est: quia cum lex sit gravis, & onerosa, semper in benigniorem subditorum partem est intelligenda. Adde, quod in dubio melior est conditio possidentis, ergo in dubio, lex ne sit obligans, an non obligans, melior erit conditio humanæ libertatis, & à tali obligatione immunis est; ergo obligans non erit. Ita Sanch.*l.6. in Decal.c.4.n.66.* Castrop.*disp.1.de leg.p.9.num.1.* aliique. Et generaliter quoties verba legis intelligi possunt de obligatione veniali, non debent ad mortale extendi: quia semper in dubio, & in pœnis benignior interpretatio facienda est, *l. interpretatione, & l. si Præses, ff. de pœnis, c. in pœnis de reg. jur. in* 6. traditque Sayrus *l.3. clavis, c.7.n.29.* & Sanch. *ib.d.n.66.* His ex doctrina eorundem, qui in nostro casu nobiscum non sunt, positis, sic subsumo. Illa verba Concilii, *quamprimùm confiteatur*, dubia sunt, an importent præceptum an consilium, ergo consilium. Rursus eadem verba possunt commodissimè intelligi de obligatione veniali, ergo non de mortali.

51 Tertiò quia optabile est, ut enixè optat Navarrus *in Summa cap.23. num.62. in fine*, à legislatoribus neminem obligari ad peccatum: & juvat tot humanas leges sub præcepto obligantes diminuere, ne tanta præceptorum multitudine Hæbræis pejores efficiamur; quare hoc, de quo agimus, præceptum, etiam diminuere operæ pretium est. Nec Navarri solùm est ejusmodi desiderium, sed S. Augustini, sed S. Thomæ; & quos autem Doctores, quæ sapientiæ lumina nomino, cum hos appello? Audi Sanctum Thomam *par. 2. quæst.107. art.4. in corp. In quibus quidem legibus humanis, etiam Augustinus qu.119. c.19. ait esse moderationem attendendam, ne conversatio fidelium onerosa reddatur.* Hæc S. Thomas. Et *paulò post* tolerabiliorem vocat Judæorum conditionem quàm illius Ecclesiæ, in qua legum moderatio non adest.

52 Nec obstant rationes in oppositum *num.*47. adductæ. Non prima: quia scilicet Missale Romanum loco illius *quamprimùm confiteatur*, habet *quamprimùm debet confiteri*: non obstat inquam. quia ipsemet de Lugo *in eodem tomo de Eucharistia, disput.*20. *sect.4. num.*104. ait Missalis Romani rubricas, regulas, seu dispositiones non obligare ad mortale, nisi aliquod contineant, quod vel ratione materiæ, vel aliunde grave sit. Secundò quia quamvis Vasquez & Sanchez adducti à Castrop.*disp.1.de leg.p.9.n.2.* doceant, per illud verbum *debet*, importari in legibus necessitatem præcepti mortalis, tamen aliqui, quos tacito nomine citat, idem *ibidem* negant, & solùm per illud concedunt importari debitum convenientiæ, & honestatis. Secundùm hos igitur Doctores, verbum illud, *debet confiteri*, in Missali positum, obligationem mortalem minimè denotabit. Sanè, quod hoc verbum *debet* non indicet grave saltem præceptum, inde mihi persuadeo: quia invenire solidum discrimen ignoro, cum verbum *oportet*, non ostendat obligationem gravem, ut docent ipsimet Vasquez, Sanchez, quos citat, sequiturque Castrop.*de leg.disp.1. p.9.n.2.* ostendat verò illud verbum *debet*. Nonne perinde est dicere, *oportet quamprimum confiteri*, ac *debet quamprimùm confiteri*: Rationabilius ergo, licèt minus verè, aliqui apud Sa *v. lex, num.6.* & apud Sanchez *lib.6. in Decal.cap.4. num.37.* tum illud *debet*, tum illud *oportet* gravem obligationem æquè importare existimarunt.

53 At, inquires, cum adversariis, quos citat, sequiturque Bonac. *disp.1.q.1.p.7.§.4.n.9.* de levitate verbi *oportet* colligimus ex sacris litteris, & Canonibus. Instar omnium sit illud Danielis 3. *non oportet nos, de hac re respondere tibi*, & illud *dist.4. canon. Non liceat*; ubi dicitur, *non oportere Clericos, vel Religiosos prandere ante tertiam*. Egregiè: nam ego etiam de levitate verbi *debet* colligo, ne longiùs abeam, ex *sequenti dist.5. can. ad ejus*; in quo dicitur; *Mulier nisi purgationis dies transeant, viro suo admisceri non debet*: ubi non nisi consilium, seu debitum ejusdem convenientiæ, & honestatis, & non præcepti, significatur, ut ipsemet Sanch.*l.9.de matr.disp.22.n.11.* cum aliis meritò docet. Rursus *dist.1. c. Vestimenta*; ubi Pontifex de vestibus Ecclesiasticis sic dicit: *quæ neque, ab aliis debent contingi, aut ferri nisi à sacris hominibus*. Quem textum expendens Suar.*de Euch. disp.81. sect.8.§.Tertium exemplum*, sic habet: *Quæ verba præceptum non continent, quia illud verbum* (non debent) *non videtur in rigore significare obligationem sed decentiam quandam: aut non intelliguntur, &c.* Et in sacris quidem litteris per idem verbum *debet*, convenientiam, decentiamque notari, solemne est: Matth. *num.3. Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* Joannis 13. *& vos debetis alter alterius lavare pedes*. Tobiæ 10. *Te non debuimus dimittere ire à nobis*: & similia passim.

54 Neque urget secunda ratio, quam de Lugo docet, si illa verba *quamprimùm confiteatur*, non continent præceptum; idem fore dicendum de aliis multis præceptis, quæ sub hac forma inducuntur: & signanter de illo annuæ confessionis, *semel in anno confiteatur*: Non urget, inquam, nam cætera præcepta prolata sub hac forma, si gravitatem mortalem continent; non est ex vi verbi, sed vel ex materiæ gravitate, vel ex adjuncta pœna, vel ex aliis capitibus: de quibus quomodo sint signa prohibitionis mortalia, disputatur *in tractatione de legibus*, & nos aliqua afferemus *in 3. opusc. de Sacrif. Miss. lib.3. cap.1.§.8.* Id, quod etiam patet in ipso eodem exemplo allato à de Lugo de annua confessione: quæ & ex se est res multum gravis, & habet adnexam gravem pœnam. *Alioquin* (sunt verba citati Canonis, *Omnis utriusque sexus*) *& vivens ab Ecclesia ingressu arceatur, & moriens Ecclesiastica careat sepultura*. In casu autem nostro, nec ulla prorsus additur pœna, neque ejus materia admodùm gravis benè perpendenti apparet. Quid enim magni ponderis habet, ut qui, jam cum Contritione communicavit, atque adeò piè, prudenterque censetur esse in statu gratiæ, tam citò ad Confessarium confugiat, solùm ut subdat clavibus illa peccata, quæ, jam sive ex Contritione, sive ex Sacramento bona fide suscepto esse remissa supponuntur? Præstabit id, sine ullo inconvenienti, suo tempore: solùm autem ex consilio bono, sanctoque statim in reverentiam Sacrificii peracti. Id quod indicare dumtaxat rectè voluit Tridentinum. Verùm contra nostrum institutum hactenus aliquantulum spatiatos esse, sit satis. Adversus doctrinam hanc olim à me bona fide traditam insurgunt hodie duæ propositiones ab Alexandro VII. damnatæ, cui omninò parendum est. Altera. *Mandatum à Tridentino factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimùm est consilium non præceptum*, Altera. *Illa particula (quamprimùm) intelligitur cum sacerdos suo tempore confitebitur*.

55 Demum igitur superesset hic discutiendum, an hoc Tridentini dictum intelligatur de Sacerdote habente copiam Confessoris, sed ex mera malitia, sine confessione, celebrante. Item, an de Sacerdote qui post inceptam Missam recordatur se esse in peccato mortali. Prætereà an de Sacerdote peccante intra ipsam Missam: & de aliis similibus casibus. Ut etiam, ad quod in tempus se extendat illud *quamprimùm*, ad duos, ad tres, ad pluresne dies? Quæ omnia fusè apud Doctores in quæstionem adducuntur apud de Lugo *de Euch. disp.14. sect.7.* Sed quoniam nos probabile duximus, hoc enim esse nisi consilium; illa quærere superfluum existimamus: uno enim verbo quæstiones omnes amputavimus: Ad nihil ex obligatione teneris.

§. VII. *Quando debet elici actus Contritionis ab eo sive Laico, sive Sacerdote, qui urgente necessitate, sine confessione ad Eucharistiam accedit?*

56 De Laico non est difficultas; satis enim est si eliciat immediatè ante ipsam sumptionem: & quia sumptio, seu manducatio substantialiter fit, cum cibum deglutimus, seu traiicimus, non autem dum ille est in ore, quando solùm initiativè est sumptio; ideò probabilissimum puto, satis esse, si actus contritionis fiat, cum in ore habetur Sacratissima Hostia. Ita de Lugo *de Eucharist. disput.12. sect.1. num.29.* Hurtadus *de Eucharist. disput.8. diff.2. initio*, aliique. Certum tamen est peccare eum, qui sine determinatione eliciendi actum Contritionis, accedit, esto deinde mutatus se justificet. Immò addo eum, qui cum intentione se per contritionem justificandi intra illam morulam, qua Sacratissima Hostia est in ore, communicat, difficulter non peccaturum, quia in magnum periculum actum contritionis eo brevi tempore non eliciendi, se volens coniicit. Usui tamen erit doctrina data in alieno raro casu, quo receptus in ore Christus Dominus fortè ipso divino tactu peccatricem illam animam illuminare, atque convertere non dedignabitur.

57 De Sacerdote videtur major aliqua difficultas, si post inceptam Missam, se esse macula mortali sordidum recordatur. Resp. tamen facilè ex de Lug.*d.14.de Euch.sect.6.n.134.* debere actum contritionis elicere ante consecrationem (& aptissimum tempus, judico dum est in *Memento*) si peccati recordetur ante illam: si verò post consecrationem peccatum in mentem veniat: satis erit, si sese conterat immediatè, ante consumptionem. Ratio utriusque est, quia præceptum existendi in gratia urget quando conficitur, & quando suscipitur Sacramentum.

58 Dices. At Sacerdos post consecrationem, ante consumptionem necesse habet tangere Sacratissimum Christi Corpus. Respondeo, quamvis aliqui in peccato mortali illud attingere, mortale propter irreverentiam esse autument; probabilius, tamen est cum Hurt. *de Euch.disp.9.diff.1.* aliisque, non esse, nisi ad summum veniale. Ratio est, quia non est censenda tanta irreverentia, ut ad mortale pertingat.

59 Confirmatur, quia quamvis nonnulli cum Laym.*lib.5.cap.5. num.8.* asserant Sacerdotem mortali crimine deturpatum mortaliter delinquere, si Eucharistiam Fidelibus porrigat; tamen aliqui meritò id negant, ut Vasq. quem citat, & sequitur de Lugo *disp.8. de Sacr.in com sect.9.* quia tunc Sacerdos non conficit Sacramentum, sed solum dispensat consecratum, ad quod tanta dignitas nequaquam requiritur. Idemque est de Diacono, quando, ex speciali Sa-

cerdotis commissione, Sacram Eucharistiam aliis porrigit: siquidem tunc non conficit, sed solùm dispensat. Si ergo probabile id est; quanto magis probabile fiet, mortalem culpam non esse, solùm attingere?

§. VIII. *De eo, qui ante Communionem recordatur peccati indirectè absoluti.*

60 Confitetur, ex. gr. quis ritè peccata, cui tamen à Confessione in mentem redit aliquod grave à se commissum, quod ex inculpata oblivione Confessori non aperuit: hic obligabiturne sub mortali, ante Communionem præmittere actum Contritionis, si ei desit copia Confessarii? Rursus, obligabitur ne, si Confessorem in promptu habeat, talis peccati obliti confessionem ante eandem Communionem præmittere? Vel si non habeat, solùm ne urgente necessitate, an verò etiam, illa non urgente, communicare poterit?

61 Ad primum ex de Lugo *de Euch. disp.* 14. *sect.* 6. *n.* 121. si dolor, sub quo facta fuit hujusmodi confessio, non fuit universalis de omnibus peccatis, vel ex motivo universali, quod se extenderet ad hoc etiam peccatum; certum videtur, quod debeat elicere actum contritionis involventis hoc peccatum: siquidem hoc nondum retractatum, non potuit, ne indirectè quidem remitti: atque adeò remanet in pœnitente necessitas se justificandi. At, si fuit universalis, vel ex motivo universali, non obligabitur ad novum contritionis actum, quia jam statum gratiæ per remissionem indirectam prædicti peccati obliti, & directam aliorum, quæ fuerunt Confessori manifestata, recuperavit.

62 Ad secundùm: propter eandem rationem, primo aspectu, videtur nec obligari ejusmodi pœnitentem ad præmittendam Confessionem, nec indigere necessitate urgente, ad hoc, ut sine Confessione communicare possit: præmittitur enim Confessio, ut dignitatem gratiæ communicaturus acquirat: hic autem per Confessionem prædictam gratiæ ornatum obtinuit; & ex alia parte præceptum, de præmittenda Confessione ante Communionem, jam observavit. Hoc ergo peccatum, quod menti de novo fuit oblatum, suo tempore, post perfectam Communionem, subdi clavibus ab ipso poterit. Sanè, ita primo, ut dixi, aspectu, ex vi argumenti, dicendum esset: Et ita probabile esse, docet novissimè Hier. Fer. *d. p. de scand. tota q.* 10. adducto etiam pro se P. Cornejo: poterat item adducere Reginaldum, & Præpositum, quos eos reprobans, adducit Diana loco mox citando: nisi obstaret praxis Fidelium, ex qua colligimus cum de Lugo *ib. à n.* 126. præceptum, de præmittenda ante Communionem Confessione, non esse solùm de præmittenda Confessione integra formaliter, sed etiam, uti advertimus, materialiter. Adde, eam opinionem fuisse expunctam, ut refert Dian. *p.* 9. *tr.* 6. *ref.* 4. in Indice Expurgatorio Hispanico à Cornejo; immò per edictum particulare reprobatam, ut refert Carpensis apud Dianam *ib.* Quis igitur contra hanc censuram ire securus velit?

63 Solùm eos liberandos à præmittenda confessione talis peccati obliti censeo, qui vel actu celebrant, vel ante altare ad linteum communicaturi expectant: hos enim, etiam si nullam notam infamiæ incurrant: non obligo ad recedendum, quamvis brevis reversuros. Sic Henriq. & Victoria apud Fagund. 3. *Eccl. prac. l.* 3. *c.* 9. *n.* 14. Ratio est, quia ex una parte irreverenter se gererent inchoatam quasi actionem, sine clara necessitate, relinquendo; sicuti non bene moratè se gereret, qui invitatus à Rege, ubi sedit ad mensam, vellet, vel ad breve tempus, recedere: & ex alia parte, non apparet clara necessitas: quia hic jam est justus, beneque dispositus, propter absolutionem indirectam talis peccati. Et adverte, quod idem non tenebitur actum contritionis tunc elicere: quia jam, ut diximus, est justus: solùm igitur habeat voluntatem illud oblitum suo tempore clavibus subdendi.

§. IX. *An peccata negativè dubia sint ante communionem necessariò Sacerdoti aperienda?*

64 Quale sit hoc dubium negativum dixi *in Methodo Confessionis*, *l.* 2. *c.* 1. §. 3. Et quidem esse hujusmodi peccata mortalia dubia necessariò clavibus subiicienda; *ib. n.* 16. resolvimus; ubi solùm scrupulosos, & timoratos excusavimus, quia pro his peccata dubia pro nullis habenda sunt. Quoniam igitur ante Communionem sunt manifestanda Sacerdoti omnia ea peccata, quæ necessariò clavibus subdenda sunt, cùm talia sint peccata dubia, erunt etiam & ipsa ante Communionem aperienda: esto pariter à tali onere eximi debeant prædicti scrupulosi. Dixi (*ex posteriore sententia*) nam in priore docente, dubia peccata non esse sub obligatione confitenda, hæc præsens quæstio locum non habet, si enim ea non essent absolutè confitenda, nec essent confitenda ante Communionem.

65 Verùm negari non potest, omnes Auctores sentire in aliquo casu ad id non teneri habentes aliquod peccatum dubium. Nimirum, cùm deponitur dubium, vel ex probabilibus rationibus, aut etiam ex aliqua ignorantia invincibili.

66 Sed obiicies contra hanc limitationem: Nam si aliquo casu non tenemur ante sumptionem Eucharistiæ peccata dubia fateri, sequitur, quod neque absolutè obligamur eadem clavibus subiicere; quod tamen falsum censetur, tum ex universali praxi Fidelium, tum ex efficacibus rationibus aliàs in Methodo Confessionis à nobis allatis. Respondetur tamen, sequelam esse falsam, eo quòd in eo casu, in quo deponitur dubium, accedimus ad Eucharistiam sine ullo dubio.

67 Obiicies iterùm, quia si quis dubius alicujus peccati mortalis reciperet Eucharistiam, etiam si deponat dubium, exponit se periculo peccandi mortaliter, si fortè re ipsa illud peccatum ipsi dubium, sit coram Deo certum; quia irreverenter se geret. Sed responderi potest hanc non fore irreverentiam mortalem, quia non est contra dispositionem requisitam à S. Paulo dum dicit: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, &c.* quam dispositionem Tridentinum *sess.* 13. *c.* 7. explicat de peccatis, quorum quis sibi conscius est: qualia non sunt dubia practicè deposito dubio. Quod autem major reverentia sit, ea dubia ante Communionem confiteri, faciè fatemur, sed non obligari nos totam possibilem reverentiam ad hoc Sacramentum afferre, diximus supra §. 4. *num.* 9.

68 Addimus deinde, hoc esse verum; non solùm cùm quis sibi persuadet, se non esse in peccato mortali, deponendo practicè dubium sed etiam si quis putat ex ignorantia aliqua invincibili licere sibi sine mortali peccato cum illo dubio recipere hoc Sacramentum: id enim non erit irreverenter formaliter sese gerere in recipienda Eucharistia, & evitabitur peccatum. Quod si illud peccatum dubium, sit certum coram Deo, estò quod fortasse non recuperabitur gratia, satis tamen hic nobis est, quod non committatur novum peccatum, ut in simili dicemus infrà §. 10. *c. n.* 72.

69 Denique id ipsum affirmamus, si hic dubius de suo peccato dubium practicè deponendo, eliciat actum contritionis, & posteà communicet: jam enim ex una parte non se gerit irreverenter, quia putat se esse in statu gratiæ, & ex altera parte non obligatur ante Communionem fateri peccatum dubium, cujus (in casu posito) non est ullo pacto conscius.

70 Quare hominem habentem dubium alicujus peccati mortalis, sine ullo periculo peccandi existimo accedere posse ad Eucharistiam, etiam non præmissa confessione in casibus explicatis: putà, cùm deponitur practicè dubium, vel per ignorantiam invincibilem creditur id esse licitum.

§. X. *An sit casus, in quo communicare quis sine confessione, & etiam sine contritione, atque adeò in peccato mortali possit?*

71 Huc facere videntur ea, quæ *n.* 36. & 37. diximus de non potente elicere actum Contritionis: cui nihilominus dimidiatam Confessionem exhibere concessum sit: sed tamen fortior nunc est casus: agimus enim de eo, qui nec Contritionem eliciendi virtutem habet, nec confessione ulla, etiam dimidiata, gaudere potest.

Tam benigna sunt viscera Misericordię Domini, ut non dedignetur excusare aliquando pervicaciam nostram. Invenio enim unum, vel alterum casum, in quo quis purissimam Communionem in peccato sumere, sine peccato possit.

72 Etenim, ex supradictis constat, Sacerdotem, qui incepta bona fide Missa, recordatur se mortalis culpæ reum, debere elicere actum saltem à se existimatæ Contritionis. Sed jam si non possit, seu experiatur actum illum sibi valdè esse difficilem, quid aget? Confiteri non potest, conteri nequaquam valet, Sacrificium inchoatum relinquere, ob infamiam inde sibi resultantem, difficillimum est. Quid ergo ab anima sic affecta superest extorquendum? Probabile esse ex aliquorum sententia judico, hunc non peccaturum mortaliter, si cum hujusmodi conscientia peccati mortalis, & cum eo dolore, quem tunc potest elicere, Missam prosequatur, consecret, communicetque. Ita Vasq. *de Euch. disp.* 207. *c.* 1. *n.* 34. Hurt. *disp.* 9. *de Euch. diff.* 1. de Lugo *de Sacr. d.* 9. *sect.* 1. *n.* 8. Ratio est, quia preceptum dignè communicandi non videtur tam arctè Fideles adstringere, ut cogat Sacerdotem, cum tanto suo dedecore, ab incepto Sacro discedere. Tunc autem ejusmodi Sacerdos non acquiret gratiam, sed tamen non peccabit.

73 Idemque erit de Laico, qui jam jam recepturus sacram Synaxim ante linteum, nec sub aliquo prætextu sese removere valens, peccati mortalis recordetur, nec conteri possit. Ita *ib.* Par enim est ratio. Notent hanc doctrinam scrupulosi, animoque semper timidi: (Ut notat pro scrupulosis S. Bonav. apud Bonac. *disp.* 4. *de Euch. q.* 6. *p.* 1. *n.* 19.) qui, quamvis verè eliciant Contritionis actum; nunquam tamen se elicuisse sibi persuadent.

74 Quid, si Sacerdos, de quo loquimur, posset uno ex sequentibus modis ab incepto sacrificio desistere? Nam si esset v. g. in Sacello privato, Missæ ministro puero solùm assistente, à quo notam pati non esset valdè laborandum, cùm sine gravi infamia ab altari sese subducere facilè posset; obligaturne se subducere? Deinde si posset deliquium simulare, vel quid simile, illum ne ad similem fictionem obstringemus?

75 Respondeo ad ejusmodi deliquii prætextum arctare illum non possum: quia est remedium nimis extraordinarium, ac pluribus inconvenientiis obnoxium, ad quod non tenemur. Illud de puero sic tempero, ut si posset Sacerdos de illo, sive quocunque alio ministro fidere, spemque haberet, intra tempus competens, se recolligendi, atque adeò se conterendi, existimarem debere Sacerdotem

vel

vel non curare Missam aliquantulum extendere, vel aliò, si facilè posset, ministrum, intra illud competens tempus, reditum, remittere: relinquere autem Sacrum nullo modo approbo. Ratio est, quia in priori modo salvatur infamiæ nota, in posteriore non item, nam minister, quamvis unicus, & licèt puer, semper posset obloqui contra Sacerdotem Sacrificium interrumpentem. Multò magis id non esse faciendum, facta consecratione, ne Sacrificium imperfectum relinqueretur.

76 Jam verò alium casum afferunt Doctores, de Lugo *disp. 14. de Euchar. sect. 2. num. 3.* Dian. *p. 5. tr. 13. res. 74. fine*, in quo excusatur à sacrilegio peccator, si communicet. Nam si v.g. irruente Paganorum, vel Hæreticorum multitudine in Ecclesiam, timeretur Sanctissimæ Eucharistiæ contemptus, tunc Fidelis quicumque existens in mortali, nec illa subita irruptione potens sese facilè conterere, posset (immò addo libens, quod deberet) ad vitandam injuriam, quæ timetur tanto Sacramento, illud assumere: sicut etiam posset, deberetque non jejunus. Immò ex Vasq. apud de Lugo *de Euch. d. sect. 4. n. 87.* & Laico Sacratissimum Christi Corpus tangere, idemque instar Mariæ Scoticæ Reginæ, (de qua idem de Lugo *disp. 58. sect. 1. n. 25.*) suis se manibus communicare, sine ulla hæsitatione, in similibus casibus liceret.

§. XI. *An liceat Laico quotidiana Communio?*

77 HUc reducimus difficultatem hanc; quod ad Communionem adeò frequentem magna certè spiritualis dispositio requiritur.

Jam, licere Communionem quotidianam Laico, etiam uxorato, immò eam vetare illi nec Confessarium, nec Superiorem posse: quia eam Christus Dominus omnibus, qui peccati mortalis sibi conscii non sunt, sive cum magno, sive cum parvo devotionis affectu, liberaliter concessit; docet cum paucis Joan. Sanchez *in select. disp. 22.* Negat cum aliis multis Joannes de Lugo *disput. 17. de Euchar. sect. 2.* solumque concedit maximo servoris spiritu accensis, Sanctæque Catharinæ & similibus. Lege eos, si hanc quæstionem latè discussam videre in animo est. Nos breviter negantem sententiam amplectimur: quia putamus id cedere majori reverentiæ debitæ Christo Domino, ac Regi nostro. Affirmans opinio illud à Confessariis obtineat, ut Fidelibus Sacram Communionem appetentibus, sive etiam solùm petentibus, sese faciles in posterùm exhibeant.

CAPUT II.

De dispositione corporali requisita ante Sacratissimam Communionem.

§. I. *De Munditie à Pollutione, vel Copula.*

1 PRæmittimus tanquam certum, non esse mortale, post peractam ritè pœnitentiam de peccato, eodem etiam, quo patratum est die, communicare: jam enim, sic, non indignè graviter ad Sacram Eucharistiam acceditur. Ita Sanch. *lib. 9. de matr. disp. 13.* quidquid dicat Navarr. *in Man. cap. 21. num. 51.* putans esse mortale etiam post confessionem debitam, qui tamen *in 2. edit.* mutavit sententiam.

2 Porrò, quoad decentiam: Pollutio involuntaria neminem ex iis, qui benè affecti sunt circa spiritualia, retardare unquam debet à Communionis accessu. Sic de Lugo *disp. 15. sect. 1. à num. 9.* Sanch. *ibid.* alios citantes. Qui maximè ab hujusmodi pollutione, in imaginativa turbaretur, esset ob reverentiam consulendus differre in alium diem. Sic iidem, quicquid dicat Joannes Sanchez *in select. disp. 33. num. 2.* nisi id sæpius accideret, periculumque esset spiritualem profectum aliqua ratione impediendi: vel nisi aliqua ex rationibus, sequenti numero dicendis, Communionem concederet.

3 Pollutio voluntaria, vel copula illicita, etiam post congruam pœnitentiam, melius, propter eandem reverentiam, impediret communionem illius diei: Sic iidem. Nisi fortè nota vel infamia, vel Jubilæum, vel Festum solemne, vel quid simile, concedendam suadeat. Fateor interim, majorem rationem requiri post illicitam copulam, quàm post simplicem, ultro volitam, pollutionem: licèt enim hæc gravior culpa sit; illa nihilominus, cum sit magis externa, ac magis voluntaria, magis distrahit.

4 Copula licita melius, & regulariter impediet. Sic iidem, quidquid dicat idem Jo. Sanch. *ibid.* nisi Festum, nota, vel simile quid, ut modò diximus, obstent.

5 Adverte denique cum de Lugo *ibid. n. 14.* minorem causam requiri ad concedendam Communionem, si ejusmodi copula oritur ex amore prolis, quàm si ex cupiditate voluptatis; & multò satis minorem, si est non petita, sed reddita: ita ut in hoc casu merum communicandi desiderium sufficiens causa videatur, siquidem tunc prætextu Communionis, non erat conjux repellendus: & nunc, ob actum redditæ Justitiæ, minus est uxoratus à Communionis refectione removendus. Adde hic illud, quod modò dictum est *cap. præced. §. 11. in fine.*

Denique estne peccatum veniale accedere ad Eucharistiam, postquam eadem die conjux delectationis causa debitum exegit? Esse docet Sanch. *lib. 9. de matr. disp. 13. num. 7.* & March. *de ord. tr. 3. p. 3. cap. 2. num. 16.* Ratio est (inquit March.) *Quia apparet aliqua irreverentia sic accedendo.* Audio. At etiam, qui causa voluptatis vesperè ante Communionem comedisset, peccaret venialiter, manè accedendo ad Eucharistiam: & sic de similibus, quod non admittimus. Puto igitur, ex suppositione, quòd in tali copula, vel cibo quis venialiter peccaverit; esse judicandum sicuti supra *cap. 3. §. 4.* judicavimus, esse, vel non esse veniale accedere ad Eucharistiam cum veniali. Illud addo, in materia luxuriæ faciliùs mentem à sacris ministeriis avocari, quàm in aliis materiis: ac propterea faciliùs incidi, sic posse modo supradicto *cap. 1. à num. 13.* in veniale, accedendo ad Eucharistiam cum hoc speciali peccato veniali. Ad quod certè respexit Sanch. *loc. cit.* dum castigatè loquens, dixit, debitum exigentem ex voluptate, regulariter, peccare venialiter accedendo eodem die ad Communionem, nisi aliqua causa excuset: *quia* (inquit) *oritur magna distractio, mentisque hebetudo.* Nota illud (*regulariter.*)

§. II. *De Munditie Corporis externa.*

6 NUllæ sordes corporeæ, unde nec menstrua, secundùm se, Communioni Impedimento sunt. Ita de Lugo *disp. 15. de Euch. sect. 1. n. 15.* Præstat tamen propter decentiam, eas, quantum modestè fieri potest, amovere. Si tales sint, ut horrorem aspicientibus pariant à Communione publicè exhibenda, decens est abstinere, nam sic intelligendus est Canon, *Tua nos, de Clerico ægrotante*, qui propter lepram, à Communione prohibetur: intelligendus, inquam, in publico. Nec tamen si id in publico fiat sine scandalo (quod tamen, vix, hac nostra ætate, quando res suo pondere jam expensæ, vel ipsi populo notæ sunt, posse esse puto) peccaretur: talis enim Canon in usu non est.

§. III. *De superfluo Mulierum ornatu.*

7 QUid de muliebri purpurissa, cerussa, & ornamentis? Respond. si fucus ille, & cætera ornamenta vanitate afficiantur mortaliter peccaminosa: fore culpam sacrilegè mortalem, certum, exploratumque est. Si venialiter; dic illud, quod supra *c. 1. §. 4.* diximus de accedente ad Communionem, cum affectu ad peccatum veniale. Si nullam peccaminosam redoleant, ut subinde accidit fœminis timoratis bono fine, propter sui oculos, vel juxta ritum patriæ sese ornantibus, nulla erit culpa: quia, nisi aliud addatur; non est unde ea contrahi possit. Fateor, regulariter, vix à veniali excusari eas, quæ tam anxiè faciem dealbant (utinam eodem modo conscientiam) si non ex alio capite, certè ex eo, quòd illud tempus, quod expenderunt ad se comendas (de quo scitè Poeta, *Dum comuntur, dum pectuntur, annus est*) ad animam piis virtutum actibus exornandam, vel certè ad utiliora negotia expedienda, consumere debuissent.

§. IV. *De vestibus externis: ubi, an Sacerdos sine stola, & Eques cum gladio decenter communicent?*

8 MIssos Religiosos facio, qui certo vestimentorum genere induti, obstringuntur, saltem in publico, ad Communionem accedere. Regulas quisque consulat suas.

9 Porrò, cùm certùm sit, vestes non esse hic valdè attendendas, non enim corporis ornatum, sed animæ pulchritudinem exposcit hoc Sacramentum: tamen modesto quisque, honestoque ornatu, propter reverentiam, uti, quantum potest, congruum est.

10 Sed hic in proprio loco quæritur. Primò, An cùm Sacerdos, extra Sacrificium communicat, Stolam circa collum tenere, sub obligatione, oporteat? Resp. Id congruum quidem est: *in c. enim Ecclesiastica, dist. 23.* ita præcipitur. Quia tamen & res non est (extra Sacrificium) ex se gravis, & decretum illud, quo ad hoc, usu jam est abrogatum, obligatio peccati non adest. Ita Azor. *1. p. lib. 10. c. 28. q. 12.* Gavant. *in Comment. ad Rub. Missalis to. 1. p. 4. tit. 8. n. 7.*

11 Quæritur secundò, an decenter Fidelis accedat ad Sacram Eucharistiam armatus ense, & pugione: ut si sit Eques Religiosus S. Jacobi, Alcantaræ, & similium? Resp. decenter. Sic Jo. Sanch. *in select. disp. 45. n. 3.* quia hæc sunt ipsorum insignia; & quidem ad propugnandum pro fide. Cæteris laicis, idem conceditur, quia non est unde appareat irreverentia.

12 Addunt tamen aliqui cum Dian. *p. 3. tr. 2. res. 30. fine*, id fieri debere, cessante scandalo: quod tamen rarò cessare putant. Equidem licèt sim omnibus author, ut propter modestam humilitatem illa instrumenta deponant, tamen si secus fiat, non puto facilè affuturum scandalum, saltem grave, nisi fortè aliquam rudis homuncionis levem admirationem, de qua non est valdè laborandum. Consuetudo autem, quæ alicubi viget ea deponendi, nil aliud ostendit, nisi prædictam modestiam, à qua ortum eam consuetudinem habuisse, & non nisi decentiæ obligationem afferre, jam omnes ferè norunt.

§. V. *An Corporis sanitas requiratur ab accedente ad Eucharistiam?*

13 NUlla ex se requiritur: Solùm ergo à Communione arcendi sunt infirmi illi, in quibus, ratione vomitus, vel frequentis tussis, aliqua irreverentia sacræ Hostiæ rationabiliter timetur. De leproso vide supra §.2.

14 Verùm, quoad ejusmodi Infirmos, quænam sunt diligentiæ exhibendę? sanè ex Jo. Sanch. *in sel. disp.* 38. *n.* 2. Si infirmus, post sumptum cibum, etiam modicum, statim eum sursum, vel deorsum, expellat, ne communicetur. Si verò modicum cibum, vel particulam non consecratam, cum qua fieri experientia potest, retineat, concedendum est ei sacrum Viaticum. Quod si non ex assumpto cibo, sed ex ipsa ægritudinis vi, vomitum patiatur; communicandus non est, nisi, per sex circiter horas vomitus cessaverit, & medicus, vel si hic absit, adstantes judicaverint, saltem per horam ab assumpta Eucharistia, infirmum non vomiturum, nam tunc communicari poterit. Quod si deinde, per accidens redeat vomitus, & sacra Hostia expellatur; reponatur loco aliquo sacro, ac species, ubi corruptæ fuerint, in sacrarium recondantur. Cætera, quæ ad infirmi Communionem pertinent, dicemus infra suo loco *cap.* 5. vide item *c.* 3. §. 4.

§. VI. *De Jejunio naturali requisito ante Communionem.*

15 DUo mox dicenda requiruntur ex de Lugo *disp.* 15. *de Euch. sect.* 2. ad hoc ut violetur Jejunium naturale, dictum naturale ad differentiam Jejunii Ecclesiastici, quod Ecclesia præcipit observari in diebus Jejuniorum. Eo violato, ad sacram Communionem, extra casum necessitatis, de quo dicemus mox §. 8. accedere, sacrilegium mortale esse (& quidem per nos unum) ut supra diximus *c.* 1. §. 3. ignorat nemo.

16 Primò igitur requiritur, quòd quicunque cibus, vel potus sumatur: cibus autem, & potus est ille, qui in stomacho alteratur, seu digeritur, vel ad digestionem pertinet. Secundò quòd id fiat per actionem, quæ sit comestio, vel potatio: quæ talis non est, nisi quid ex prædictis cibo, & potu assumatur, & in stomachum traiiciatur. Jam distinctè de singulis.

Quæ pertinent ad cibum.

17 Dixi (quicunque cibus) si quidem etiam modicissimus cibus, ut modicum granum anisi, ex proposito deglutitum, violat Jejunium hoc. Sic de Lugo *ib. n.* 22. & 27. & Hurt. *de Euch. disp.* 9. *diff.* 15. nam ex Concilio Toletano, cibus, vel potus, quamlibet minimus, ante Communionem prohibetur.

18 Dixi iterùm (cibus) ossiculum enim sive fructuum, sive alterius generis, frustum ligni solidi, moneta aurea, globulus plumbeus, frustum unguis, filum ex ferro, serico, vel lana, & similia, non violant, etiam in magna quantitate: non enim sunt cibus. Ita de Lugo *cit. n.* 32. Et non mediocre signum, quod in stomacho non alterentur, est, quia eadem integra, ut deglutiuntur, à quolibet, etiam valido stomacho, egeruntur in excrementum. Contra, violat Tabaccum per os assumptum, si deglutiatur, pillulæ ad medicamenta, & similia, ex Præp. *in* 3. *p. q.* 80. *art.* 9 *dub.* 1. *n.* 39. quia sunt cibi, quamvis medicinales: quibus semper est immixta aliqua tenuis particula apta ad digestionem, nutritionemque.

19 His violantibus addo libens cum de Lugo *ib. n.* 32. papyrum, seu chartam, & filum ex lino: ducunt enim originem ex herbis, & sunt in substantia herbę, quæ digeruntur: ut etiam est musca, culex, & vermiculi, digeruntur etiam & ipsi. Nec valet cum aliquibus dicere, papyrum, & filum ex lino non esse cibum humanum, non inquam, id valet dicere: nam nec fœnum, & palea v. g. sunt cibus humanus, & tamen, quia digeruntur, violant. Huc item reduco terram, seu cretam, quam fœminæ, ob delectationem, vel ad diminuendum colorem, comedunt: hęc enim, cùm non sit purum lementum, puto alterari in stomacho, & consequenter violari ejunium. Et sanè quis neget pulverem ex lapide Bezzuar, vel ex Jerra Cypria, etiam si solus, sine jusculo deglutiatur, cùm sumatur per modum cibi medicinalis, solvere Jejunium? par autem videtur ratio in terra, seu creta.

Dices cum aliquibus: Terra, & similia in magna quantitate non vitiant Jejunium Ecclesiasticum: ergo in minima non violant naturale. Sic Summa Dian. *V. communionis disp. n.* 33. Resp nego consequentiam: nam terra, & similia non violant Jejunium Ecclesiasticum, quia modicissimum est illud, quod in ipsis, etiam acceptis magna quantitate, inest nutritivi, seu digestibilis: sicuti evenire in cibis medicinalibus, modò dixi *n.* 18. At hoc modicissimum, quod ibi inest, satis est ad violandum Jejunium naturale, ad quod violandum sufficit quodlibet modicum, ut vidimus *n.* 17.

20 A cera non violari Jejunium nec naturale, nec Ecclesiasticum, etiam in magna quantitate assumpta docet Summa Dianę *ib.* citatque pro se Jo. de Lugo *disp.* 15. *de Euch. sect.* 2. *n.* 29. Sed *ibi* de Lugo *juncto nu.* 25. meminit cretæ, non ceræ in meo codice, quæ satis diversa sunt: magis tamen acquiesco, quòd frangat Jejunium, sicuti dixi de ipsa creta, & terra: immò rationabiliùs, quia magis alterabilis, & partibus aliquibus mellis immixta semper est.

21 Si quis deglutiat avellanam, vel pineam nucem cum cortice integram, frangere Jejunium docet Joannes Sanchez *in selectis disp.* 43. *num.* 23. *fine*, quia est materia comestibilis, & per accidens non alteratur. De qua doctrina ego dubito: quia ut traiicitur, nec est alterabilis, nec digestibilis.

Quæ pertinent ad Potum.

22 Dixi deinde de requisitis ad violandum Jejunium (Potus) quia gutta aquæ de industria sumpta violat hoc Jejunium, sicuti violari à modico anisi grano, paulò ante diximus: ille enim est cibus modicus, hic modicus potus. Violat etiam potio medicinalis, aurum item potabile, ut etiam sanguis, quem sugeret quis ex suo v. g. digito vulnerato: Ita de Lugo *ib. n.* 32. quia hæc per modum potus assumuntur. Si à te hauriatur aqua (immò & quodlibet aliud) & statim à stomacho eiiciatur; judicandus es non jejunus, saltem ex eo capite: quia semper remanet aliquid in stomacho.

Quæ pertinent ad naturam Comestionis, vel Potationis.

23 Dixi denique (quæ sit comestio, vel potatio) quia Primò gutta aquæ ex de Lugo *ib. n.* 38. quæ commiscetur salivæ, dum os abluis, vel gutta jusculi *ib.* quando illud gustas, an sit benè præparatum, immixtumque salivæ traiicis, vel sanguis, *ib.* qui ex capite fluit in os, & immixtus item salivæ deglutitur, non violant. Secundò eodem modo culex, vel musca, vel pulvis, quæ casu in os volitant, & casu traiiciuntur. Sic idem *n.* 33. & Hurt. *de Euch. disp.* 9. *diff.* 15. Tertiò sanguis, vel humor descendens, etiam in magna quantitate, ex capite, vel gingivis, etiam non salivæ immixtus, si deglutiatur. Sic de Lug. *ib. n.* 23. Quartò sumptio Tabacchi per nares sive in folio, sive in pulvere, sive in fumo, ex Granado *in* 3. *p. contr.* 6. *tr.* 10. *disp.* 8. *n.* 4. immò & aliquantulum aquæ atractæ per nares, non solvunt Jejunium; Colligitur ex Suar. *de Euch. disp.* 68. *sect.* 5. §. *Quæres rursus*, quia hæc omnia non sunt comestio, vel potatio: sed prima est trajectio salivæ, secunda est respiratio, tertia est fluxus, quarta est attractio, seu afflatio narium. Denique odor quilibet non violat Jejunium. Sic Granad. *ibid.* quia, præterquam quòd non est cibus, vel potus; non sumitur per comestionem, potationemve, sed per prędictam narium afflationem.

24 Contra, musca, vel culex, si ea de industria comedas, vel etiam potens ea expuere, nihilominus traiicis; violas Jejunium: Ita colligitur ex de Lugo *nu.* 33. quia ex una parte hæc digeruntur, suntque ut modò diximus cibus, & ex alia hæc est propria comestio: quod enim involuntariè ab extrinseco venerint, non obstat: nam etiamsi involuntariè ægrotus per vim cibetur, & decidens in flumen, aquam invitus bibat, non propterea erit Jejunus. Adde quod tu jam voluntariè traiicis: unde hæc non erit respiratio, sicuti esse modò diximus, quando casu, ex vi ipsius respirationis, prædicta musca traiicitur.

25 Præterea non violant jejunium frustula, quæ in dentibus remanent ex reliquiis cœnæ, si non de industria deglutiuntur: siquidem sic non fit comestio: nam vel cum saliva, vel ex respiratione traiiciuntur. Sic de Lugo *ib. n.* 36. Vasq. *de Euch. disp* 211. *c.* 3. *nu.* 30. Hurt. *de Euch d.* 9. *diff.* 15. Violant tamen, si deglutiuntur ex industria. Sic idem, quia sic æquivalent comestioni: & parum facit, quod non hoc die, sed hesterno assumptæ fuerint dummodo comedantur: quo pacto, propter eandem rationem, etiam violatur jejunium à saccaro, seu tabellis, ad raucedinem avertendam, positis in ore vesperi ante cubitum, sed quæ post mediam noctem liquefiant, & traiiciantur in stomachum. Ita de Lugo *n.* 26. & 27. Aliqui docent per prædictas cibi reliquias nunquam violari jejunium: quod sanè, saltem propter authoritatem extrinsecam non ignobilium Doctorum non est improbabile. Sic Tabiena, Henriq. Jo. à Cruce, Diana, Suarez, Rodr. Coninch. aliique. Id quod, ne ad prædictas tabellas extendas velim: quia in his, cùm voluntariè assumptæ fuerint, magis clarè apparet ratio comestionis.

26 Denique aromata in ore tenere, immò & conterere, ut frequenter fit in mastice, & in Tabacco ad confortandum caput, vel ad phlegmaticum humorem evacuandum, si non deglutiantur, non nocent Jejunio. Sic Bonac. *de Sacr. disp.* 4. *q* 6. *p.* 2. *n.* 9. quia ejusmodi actio comestio nullatenus est. Quòd si aliquid ex his descendat cum saliva, ut certè semper evenire oportet, cùm cohiberi non possit, quin descendat saliva illis aromatibus affecta; non affert impedimentum Jejunio: Ita Tannerus *tom.* 4. *disp.* 6. *q.* 8. *art.* 8. *not.* 1. siquidem, non est per modum cibi, vel potus, sed per modum salivæ, seu commixtim cum saliva. Illud, quod aliquis addit, quod videlicet, si dum prædicta aromata in ore quis volvit, granum aliquod casu in stomachum descendat, non solvatur Jejunium; mihi difficile est: quia hæc est vera, licèt non volita, comestio. Neque eadem est ratio de musca in os volitante, & casu deglutita; hæc enim actio nullo modo est comestio, sed respiratio, cùm granum illud in ore contritum, volutatum & in stomachum, quamvis contra voluntatem trajectum, comestio sit, & non sola respiratio, ut de decidente in flumen, & aquam involuntariè deglutiente diximus *n.* 24.

An somnus, vel cibus digestus requirantur ante Communionem?

27 DUo denique adverte. Primò minimè requiri, quòd post cibum ante mediam noctem assumptum homo dormierit,

rit, vel cibum digesserit: hæc enim non sunt in præcepto. Sic de Lugo *n.39.* Ex quo olim consului cuidam, qui cęterùm non infirmus, maximam tamen famem facilè patiebatur, nec sese cohibere per quatuor horas sine cibo poterat: consului, inquam, ut immediatè ante mediam noctem se cibo reficeret, & antequam illæ horę elaberentur; quamvis nondum digesto cibo, ritè communicaret.

De Tempore, quo violatur jejunium naturale.

28 Adverte secundò, tempus, quo Jejunium, de quo agimus, violatur, esse, quando quid comeditur, vel bibitur post mediam noctem, quę per horologium mediam noctem notans significatur per primum pulsum campanæ. Ita Sanch. *l.2. de matr. disp.41. n.40.* de Lug. *disp.13. de Euch. sect.2. n.27. & 40.* & (si tale horologium quadrantes ante horarum pulsum notat) per primum pulsum primi quadrantis; tunc enim notatur incipere dies sequens. Unde, si fortè tunc es in actu bibendi, & prosequaris post dictum primum pulsum; jam naturale jejunium violasti. Nec enim sequor unum, aut alterum dicentes, initium sequentis diei incipere post ultimum prædictæ campanæ pulsum. Consultò dixi (per Horologium mediam noctem signans) Nam communia apud nos Italos Horologia, ejusmodi nequaquam sunt, solent enim per sonitum notare diei, noctisque tempus: ferè semihora post exactum Solis evolantis cursum. Unde fit, ut hæc à nobis in re nostra, & in notatione meridiei sit detrahenda. Si v.g. in nocte, vel in die Æquinoctii Horologium Italicum det signum sex horarum, media nox, vel meridies verè in nostris Regionibus erit hora Italica quinta cum dimidia; unde ea nocte non poterit ampliùs frangi jejunium à communicaturo die sequenti. Idipsum sive notavit, sive observari mandavit Missale Romanum editum ab Innocentio X. anno 1647. In Instructione pro hac re, & similibus posita initio ejusdem Missalis, ut meritò sic advertit Gavant. *in Rubr. Miss. p.5. in fine, Tabul. meridiei, & mediæ noctis.* (Monet idem Theodosius, quòd Horologia Italiæ sonant Horas tardius, quàm indicent Horologia Solaria, quandoque per quadrantem Horæ, quandoque per dimidiam horam, & ideò detrahenda erit illa quantitas horæ) aliqua huc pertinentia collige ex dictis à nobis *lib. in Decal. c.5. §.5.* ubi de Jejunio Ecclesiastico.

Consultò dixi (per horologium mediam noctem signans) nam communia apud nos Italos horologia ejusmodi nequaquam sunt; solent enim per sonitum notare diei, noctisque tempus semihora post exactum solis evolantis cursum: Vide Pellizz. in simili. *tom.1. Man. Reg. tr.5. c.8. n.105.* Unde fit, ut hæc à nobis in re nostra, & in notatione meridiei sit detrahenda. Si v.g. in nocte, vel die Æquinoctii Horologium Italicum det signum sex horarum, media nox, vel meridies, verè in nostris Regionibus sit hora Italica quinta cum dimidia: unde ea nocte non poterit ampliùs frangi jejunium à communicaturo die sequenti.

§. VII. *De dubitante, an solverit Jejunium naturale? Ubi de diversitate Horologiorum.*

29 SI dubitas, an sis Jejunus, ex eo quia nescis comederis ne, an non, communicare tibi conceditur. Ita Laym. *lib.1. tr.1. c.5. §.4. n.36.* de Lug. *disp.15. de Euch. sect.2. n.42. & 43.* Jo. Sanc. *in disp.24. n.9.* At si certus, quòd comederis, dubitas num comestio fuerit ante mediam noctem, an post illam; non conceditur. Ita Sanch. *lib.2. de matr. disp.41. n.40.* de Lugo citans Fagun. *in prac. Eccl. 3. lib.3. c.5. n.18.* Ratio est, quia hic est possessio pro præcepto: ibi pro tua libertate.

Scio, aliquos in utroque casu concedere Communionem, quia in utroq; putant stari debere pro libertate communicandi: & sanè propter authoritatem horum Doctorum probabile id existimandum est. Sic Laym. *l.c.* Baun. Auctor casuum Bonon. quibus adde Dian. *par.3. tr.4. res.2.9.* Jo. Sanch. *in sel. disp.42. cit.* Adde, posse defendi, libertatem esse priorem præcepto, atque ideò debere prævalere.

30 Dixi (si dubitas) nam si sint plura horologia, nisi constet esse falsa, potes quodlibet sequi: Ita de Lugo *cit. n.45.* quamvis id neget Merolla, & Salas apud Dianam *par.4. tract.3. res.19.* tunc enim non dubitas, sed habes probabilitatem (quam illud tale horologium tibi facit) non fuisse mediam noctem, quando comedisti, quia non fuerat datum signum ultimi horologii. Licere autem cuique facere id, quod probabile est, communis est sententia Doctorum. Lege Castrop. *tom.1. disp.2. de consc. p.2.*

§. VIII. *Quando non jejuno licet communicare?*

31 IN aliquibus casibus id licet. Primò instante morte pro Viatico; id quod satis sit hic innuisse: nam cætera, quæ ad id spectant, dicemus *infra proprio in loco c.5. præsertim §.10.*

32 Secundò, Sacerdoti, etiam ad dandum Viaticum alteri moribundo licere non jejuno celebrare, si non adsint aliæ particulæ consecratæ, docent plures, plurimi verò negant, utrique probabiliter apud de Lugo *disp.15. de Euch. sect.3. n.67.* illi, quia judicant, præceptum jejunii ante Communionem non esse ita rigidè latum ab Ecclesia, ut velit moriturum relinquere sine Viatico: hi, quia putant satis esse, si concedatur ipsi infirmo tale privilegium, non verò aliis, propter ipsum.

33 Tertiò propter scandalum, vel infamiam. Sic aliqui apud Præp. *in 3. p. q.80. art.8. dub.2. n.49.* Unde qui stat ad Altare ante linteum, recordaturque se non esse jejunum, si discedere sine infamię nota non potest, communicare poterit: Ratio est, quia præcepta humana cum tanto rigore obligare non solent: nam propter eandem rationem, si Sacerdos in Altari ante consecrationem se similiter non esse jejunum recordatur; si sine nota non potest (quam raró effugere valet, ut *diximus c. præced. §.6. n.35.*) prosequi Sacrificium poterit. Sic Suar. *de Euch. disp.65. sect.6. fin.* Vasq. *de Euch. disp.211. n.48.* Dico ante consecrationem: nam si posteà, nullo modo, etiam non instante infamia, potest discedere, cùm sacrificium inchoatum perficere oporteat.

34 Quarto, Sacerdos si in Calice pro vino posuit aquam, vel acetum, idque post ejus sumptionem cognovit, potest, immò debet, ad sacrificium perficiendum, iterùm consecrare, vel vinum tantùm, ut *in Missali Pii V. de defectib. in Miss. occurr.* ex D. Th. *3. p. q.83. art.6. ad quartum*, vel aliam item Hostiam, & vinum; ut *in Missal. Clem. VIII. ibid.* ex Scot. *in q.4. dist.8. q.3.* ac sumere. Si talem defectum cognoscit, dum habet in ore illam aquam, seu acetum illud; non obligo ea ab ore proiicere: Sic de Lugo *disp.13. sect.4. n.75.* quia esset irreverentia, & fortè periculum proiiciendi aliquod fragmentum assumptæ Hostiæ. Deglutiat igitur, & postcà, posito iterùm vino, consecret, ut dictum est.

Quid in dubio, an sit acetum? Resp. Si in tale dubium incidas post sumptionem Calicis, teneas fuisse vinum: quia possidet substantia vini, & pro ipso est præsumendum. Idem puto, si dubium advertas post consecrationem, ne sine bono fundamento turbetur Sacrificium, ejusque ordo: & ex alia parte jam possidet substantia vini. At si dubites ante consecrationem, vel deponere debes dubium, vel mutare vinum: ne exponas te periculo non consecrandi. Quod si non invenitur aliud vinum, vel non nisi difficillimè, si non est inceptus Canon, desistas: si est inceptus; pręsumas esse vinum, & progrediaris: nam tunc, cum propè censeatur incepta substantia Sacrificii; melius est deposito dubio illud perfici, quàm incomplementum sine dubio, & certò pati. Acetum autem illud (si fortè aliquod superfuerit) vel sumas post sumptionem Corporis, & Sanguinis, vel alicubi reverenter serves, stupa, seu linteolo imbibitum, donec siccetur, quando erit comburendum, & in sacrarium proiiciendum. Immò si fuerit certo acetum, poterit aliis sumendum tradi. Ita *in Rubr. Missalis de defectu panis, n.5.*

35 Quintò, idem Sacerdos si post assumptam ablutionem, advertit in Patena fragmentum sui Sacrificii sive parvum, sive magnum adesse, illud, quamvis non sit jejunus, sumat: quia pertinet ad idem Sacrificium. Ita Sylvester *V. Euchar. 3. §.8.* Idem dic, si advertat, finita Missà, immò & postquam alios, licèt multos, communicaverit, sed in eodem Altari. Sic de Lugo *dict. disp.15. num.82.* Quid autem, si advertat in Sacristia? Non potest sumere: Sic idem *ibid.* quia jam penitus est absolutum Sacrificium. Nec tamen est improbabile ex Granado *in 3. p. cont.6. tr.10. disp.8. n.21.* quod possit, si nondum vestibus sacris est spoliatus: quia adhuc judicatur non absolvisse totaliter Sacrificium. Dixi fragmentum sui Sacrificii, nam si sit fragmentum ex alio Sacrificio; nunquam potest sumere, post ablutionem: quia cessat prædicta ratio. Quid igitur de illo fiet, ut etiam de illo invento, post spoliatas sacras vestes, in Sacristia?

36 Resp. Cum distinctione ex Fag. *prac. Eccl. 3. l.3. c.5. n.30.* si in illa Ecclesia servatur Sanctissimum Sacramentum, vel si post Missam à te celebratam sit alius Sacerdos celebraturus; illud fragmentum detur consumendum huic Sacerdoti, vel servetur in Pyxide, seu in Calice superposita Patena. Si aliquid ex his sine irreverentia haberi non potest; assumat ipsemet Sacerdos, etiam si non jejunus sit. Ratio est, quia sic nunc dictat reverentia, ut potiùs sumatur à non jejuno, quàm irreverenter quocumque in loco servetur: Laico qui jam communicavit, nullo modo est danda, saltem cum intervallo, quia sic bis communicaret: dari autem tutò poterit communicaturo simul cum alia particula: quia tunc est una moraliter communio, *ibid. num.31.*

37 Quod dictum est, si adest sacrarium, debere in eodem servari, vel, si adest Sacerdos sacrificaturus, debere eidem dari fragmentum inventum alterius Sacrificii: intelligit meritò Fagundez 1. *Eccl. prac. l.3. c.18. n.2.* si prædictum fragmentum sit, vel integra particula, vel notabile, & grandiusculum: nam si sit parvum, probabilissimum est, posse à non jejuno Sacerdote, post ablutionem, dum adhuc est in Altari, absumi. Ratio est, quia talia parva fragmenta facilè deperduntur, & major reverentia erit, si assumantur à non jejuno Sacerdote, quàm si cum tali periculo in sacrario conserventur, vel, cum eodem periculo, dentur Sacerdoti sacrificaturo. Ita Fagund. *n.3.* citans Henriquez. Unde infert, quod potest Sacerdos sine scrupulo Pyxidem purificare, & sumere reliquias illius, dum est in Altari, post ablutionem, si ante ex inadvertentia non purificavit: reputatur enim id totum una sacrificii moralis consumptio.

38 Siste autem hic paulisper (amice lector) nam quæ *n.35.* de fragmento proprii Sacrificii dicta sunt ex Suar. Henriq. Fagundez, Bonac. citatis à Marchino mox citando, aliorumque doctrina probabiliore dicta sunt. Cæterùm Marchinus *de Ord. tract.3. p.3. cap.3. num.19.* contendit etiam reliquias alterius Sacrificii sive minimas, sive grandiusculas, posse Sacerdotem sumere, si eas advertat in Al-

Altari, finita Missa, etiam post multos communicatos. Ratio propter quam mihi videtur probabilis, & tuta hæc opinio (quamvis Marchinus hujus rationis vix meminerit) est, quia diversitas ministri, & Sacrificii non videtur obstare: cùm omnes sint Christi ministri, unumque sit veluti specie Sacrificium. Et sicuti jejunus Sacerdos potest sumere Hostiam à se consecratam, & simul aliam præconsecratam ab alio Sacerdote, atqueadeò non sui sacrificii, ut omnes concedimus, idque ob illam rationem, quia est idem Christi minister, eadem Eucharistia; ita, ob eandem rationem, poterit sumere reliquias quascunque post Missam. Nam eo ipso quòd sunt consecratæ à ministro Christi, habent relationem ad quemcunque Sacerdotem, qui pariter est minister Christi, & possunt dici reliquiæ Sacrificii cujuscunque Sacerdotis, cùm sint reliquiæ continentes eundem Christum. Non potest autem ullus Sacerdos Hostiam grandem, seu Particulam integram consecratam advertenter relictam sumere post ablutionem: quia, quamvis sit sui Sacrificii; eundemque Christum continens: non est tamen materialiter reliquia, seu fragmentum; ad solas enim reliquias sive magnas, sive parvas, ex usu Ecclesiæ, & omnium Sacerdotum praxi, extenditur illa facultas eas sumendi post ablutionem.

39 Confirmat Marchinus eandem suam sententiam Primò, quia sic audivi practicari in multis Religionibus eximiæ doctrinæ, & sanctitatis. Secundò, quia difficile est rectè scire, an illæ reliquiæ inventæ post ablutionem sint ex præconsecratis ab alio, vel à se ipso cum sæpissimè in Patena, vel Calice reperiantur etiam particulæ consecratæ ab alio. Tertiò in die Parasceves, post sumptionem ablutionis, Sacerdos consumit reliquias præconsecratas die præcedenti, si quæ in Patena, vel Calice remaneant: ergo idem licebit omni tempore. Hæc ille.

40 Hinc collige, eam necessitatem asservandi majusculum fragmentum in Sacrario, dictam *n.*36. solùm debere intelligi de tali fragmento sive sui, sive alieni Sacrificii invento post spoliatas sacras vestes. Nam fragmentum ejusmodi inventum in Altari sive sui, sive alieni Sacrificii; potest, ut dictum est, ex hac Marchini probabili sententia, assumi à Sacerdote in prædicto Altari, etiam post finitam Missam, multosque communicatos. At idem fragmentum sive sui, sive alieni Sacrificii inventum in Sacristia ante spoliatas sacras vestes, idem Marchinus negat posse à Sacerdote sumi: quia postquam ab Altari recessit, judicatur (ait) completum Sacrificium. Verùm an ex eo, quod supra *n.*25. ex Granado attulimus, aliud sequi probabiliter dici possit, tu considera.

*Quæ à n.*35. hactenus dicta sunt, sic in compendium redige.

Vel sermo est de fragmento tui Sacrificii, sive magno, sive parvo, à te invento post assumptam ablutionem, & hoc sumere licitè potes. Primò statim. Secundò etiam finita Missa (licèt multis Sacras particulas porrexeris) dum es in altari. Tertiò, etiam probabiliter in Sacristia, antequam vestibus spolieris.

Vel sermo est de eodem fragmento ex alieno Sacrificio, & hoc potes ex probabili opinione. Primò, eodem modo, statim. Secundò eodem modo, finita Missa, etiam post multos communicatos, dum es in Altari. At tertiò, non potes in Sacristia quamvis nondum spoliatus sacris vestibus fueris. An verò possis etiam tunc hæc fragmenta ex alieno Sacrificio sumere, considerandum relinquo.

Semper autem loquimur de fragmento, sive parvo, sive magno nunquam enim potest à non jejuno sumi, nec hostia grandis, nec particula integra (addo nec integræ moraliter æquivalens) quia dicta licentia solùm conceditur pro reliquiis Sacrificii, &c.

41 Potest sextò à non jejuno sacra Eucharistia sumi, quoties id debita Christo reverentia requirit. Hinc si timetur ab Hæreticis conculcanda, ut sup. *dixi c.*2.*n.*76. vel ab animali bruto comedenda, vel aliquo modo comburenda, vel quid simile; latiùs erit à non jejuno Fideli absumi, quàm talia permitti.

42 Septimò huc reduci potest, quando Sacerdos advertit particulam Hostiæ infusam in Calice ipsi Calici hæsisse, nec eum vino consecrato simul ebibisse: tunc enim vel potest digito ad labrum Calicis adducere, vel melius, propter majorem decentiam, potest semel, bis, ter, & quoties opus fuerit infundere vinum purificationis, ex Pag. 3. *Eccl. prac. l.*3.*c.*6.*n.*4. & simul cum illo absumere, quamvis timeatur, vel occurrat priùs descendere in stomachum vinum illud, quàm Sacram Hostiam. Vide de Lugo *de Euch. disp.*15.*sect.*4.*n.*79.

43 Simile quid licet in laicis infirmis, quibus, post sumptam particulam, simul cum ablutione, vel paulò post, licebit reliquias Sacramenti inventas in Calice, vel Pyxide tradere, ut de praxi timoratorum testatur Marchinus *tr.*3.*p.*3.*n.*18. Ratio esse potest, quia cum admodum parva mora illa sit, censetur, eadem moraliter occasione infirmorum, sic expeditius cum decentia consumentur illæ sacræ reliquiæ.

44 Octavò, huc item reducitur, quando Sacerdos, post consecrationem unius vel utriusque speciei repentinè moritur, vel Sacrificium prosequi non potest: Tunc enim, si non adsit alius Sacerdos jejunus, debet à non jejuno perfici Sacrificium. Ita Rubr. Miss. *de defectib. occurrentibus n.*3. Pag. 3. *Eccl. prac. l.*3.*c.*5.*n.*27. & passim Doctores. Nam id exposcit reverentia tanto Sacrificio debita, ut nimirum imperfectum non relinquatur.

45 Si Sacerdoti injiceretur mortis metus cadens in constantem virum, si non jejunus celebret, idque non in contemptum Religionis, sed v.g. ut alii audirent Missam, potest is Sacerdos sic celebrare. Sic Ochagavia *de Sacr. tr.*2.*q.*1.2.*n.*15. Ratio est, quia ex una parte, non cum tanto dispendio obligant præcepta humana: & ex alia hujus, de quo loquimur, violatio, non videtur, ne implicitè quidem, involvere talem irreverentiam, ut timeatur de aliquo virtuali contemptu. Sic de Lugo *de Euch. disp.*15.*sect.*2.*n.*55. Nam si esset in contemptum nullo pacto profectò liceret: quia tunc esset intrinsecè malum, & ex nullo timore vel mali, vel mortis admittendum.

46 Denique si petas, quinam dispensare possit in hujusmodi præcepto jejunii naturalis ante Communionem? Resp. solùm Summum Pontificem, ex communi Doctorum sententia: qui tamen de facto, ut advertit de Lugo *ibid.* nec ipse dispensare solet. Rectè autem dictum est (solet) siquidem dispensasse aliquando, nempe Imperatori Carolo V. tradit Famianus Strad. *de Bello Belgico lib.*1.*dec.*1.

§. IX. *De Communione in azymo, & in fermentato.*

1 Cum certum sit, & fusè à Theologis probatum, tam azymum, tum fermentatum panem esse materiam consecrabilem quoad validitatem Sacramenti: Græcam verò Ecclesiam in fermentato, Latinam in azymo ritè consecrare; atque ideò Fideles utriusque Ecclesiæ suo quemque ritu sacram Eucharistiam sumere consuevisse, Ita S.Th. 3.*p.q.*74.*art.*4. *& ibid.* Theologi, Suar. *de Euchar. disp.*43.*sect.*3. Laym. *l.*5.*tr.*4.*c.*2.*n.*4. aliique, aliqua, quæ possunt in praxi occurrere, operæ pretium est explicare: præsertim nobis in Sicilia scribentibus, ubi multi (etiam integra Oppida) sub Græco ritu catholicè vivunt. Id, quod tamen, ut distinctiùs explicetur, altius repetenda disputatio, nimirum ab ipso ritu consecrandi in azymo, vel fermentato, ut faciliùs Communionem in iisdem explicandam, quæ ad nos pertinent, accedamus.

An Sacerdos celebrare debeat in azymo, vel fermentato?

2 Certum est primò, ex necessitate præcepti à quolibet Sacerdote, juxta propriæ Ecclesiæ consuetudinem, hoc est, à Græco in Græca Ecclesia fermentatum, à Latino in Latina Ecclesia azymum assumi debere ad consecrandum: si secus fiat, peccari mortaliter. Sic S. Th. Suar. Laym. citati, aliique mox citandi. Ratio est sensus Ecclesiæ semper consuetudinem hanc gravissimam in utroque respectivè ritu judicantis. Adde Concilii Florentini *in litteris unionis*, authoritatem. Adde & Pii V. constitutionem 12. ibi: *Ne Græci Latino more, & Latini Græco ritu Missas, & alia divina officia celebrent.*

3 Hinc infert Suar. *de Euch. disp.*44.*sect.*3. *in fine*, & Laym. *l.*5.*tr.*4.*c.*2.*n.*4. neque in casu necessitatis dandi ægroto Viaticum, quando deest materia proprii ritus, & suppetit alia, licitum esse Græco in azymo, Latino in fermentato consecrare. Ratio est, quia ad Ecclesiæ majestatem, tantique mysterii reverentiam spectat, ut nonnisi servatis Ecclesiarum antiquis ritibus (qui gravissimi, & strictissimi Juris semper judicati sunt) qualis est hic sine controversia conficiatur. Neque enim propter necessitates privatas debent publicæ, & universales graves que consuetudines negligi. Bonum igitur Religionis publicum debet præferri bono spirituali particulari moribundi: multò magis, quia Eucharistiæ sumptio non est ita absolutè necessaria ad salutem, sicuti Pœnitentia, & Baptismus.

4 Quid, si aliud Sacramentum talis infirmus, v.g. Pœnitentiam habere non potuerit, ita ut credatur posse ex probabili sententia supra *c.*1.*§.*1.*n.*2. judicari ponendum in gratia per receptionem Eucharistiæ? Resp. neque esse puto permittendum: quia non est aperienda via ad tam gravem consuetudinem deserendam: nam sic etiam aperiretur via ad faciendum Sacrum in simili necessitate, sine ullis vestibus sacris, sub vesperas, in una tantum specie, immò & consecrare sine Missa, &c. Imputet igitur sibi infirmus, si nolit (cum Dei gratia semper præstò sit) sese conterere, & sic justificari. In tanta necessitate inclinarem ad id, ad quod etiam, pro ordinato Viatico, videtur inclinare Suarez *d. sect.*3. *fine*, ut nimirum possit Græcus in Ecclesia Græca celebrare in azymo, non verò Latinus in fermentato. Ratio est, quia minus est recedere à consuetudine partis, quàm à consuetudine capitis: Quoniam ergo Græcus recederet à more Ecclesiæ Græcæ, quæ est membrum, seu pars: Latinus verò à more Ecclesiæ Latinæ, quæ est caput; videtur Græcus posse excusari in tanta necessitate ad consecrandum in azymo, non verò Latinus in fermentato.

5 Certum est secundò, cùm soleant in Ecclesia Latina esse aliqua templa, ubi Græcis Græco ritu: & in Ecclesia Græca, ubi Latinis Latino more celebrare conceditur; certum inquam est quemlibet in dictis respectivè templis, etiam si solùm per transitum ibidem inveniatur, debere ritum servare. Sic Suarez *ibid. §. Illud verò.* Ratio est, quia ii tunc perinde se habent, ac si in propria Ecclesia versarentur: propterea enim hoc privilegium habendi ibi sua templa concessum censetur, ut quilibet suum illæsum custodiat ritum. Quamobrem; quia Panormi v.g. existit templum S.Sophiæ, & Messanæ templum S.Catharinæ, ubi Græci Græco ritu celebrant; non poterit Græcus in iis Civitatibus, nisi more Græco sacrificare.

6 Quòd si contingat, quòd Latinus celebrare velit in dictis eisdem templis Græcorum, non poterit nisi more Latino sacrificare, & similiter si contingat quod Græcus ibidem habitans celebrare velit in templis Latinorum; more Græco celebrare oportebit. Ita Suarez *ibid.* Coninch. *de Euch. q.*74.*art.*4.*dub.*3.*num.*219. Ratio est, quia cùm

cùm ibi habeant sua templa; judicantur esse in sua Ecclesia, & per accidens est, quòd nunc sacrificent in templo alieno. Atque id quod dicimus, quando in nostris Regionibus existunt Græca templa, dicendum erit de regionibus Orientalibus, quando ibi adsunt templa Latina. Et quidem ita observari vidi in Oppido *la Piana* in Diœcesi Montis Regalis, ubi sunt sua templa pro Græcis, & sua pro Latinis. Nam quando accidit ut Latinus Missam celebret in templo Græcorum, & Græcus in templo Latinorum: suum ritum quisque custodit.

7 Difficultas igitur superest, quid dicendum quando Græcus Sacerdos invenitur in partibus Occidentalibus, Latinus verò in Orientalibus, ubi sui ritus templa non adsint?

Dico esse distinguendum: nam vel hic Græcus, Latinusve mutavit omnino domicilium, animo scilicet ibi perpetuò manendi, vel non mutavit domicilium, sed est ibi per transitum, seu etiam per habitationem alicujus temporis: Si primum, debet in ritu Ecclesiæ, ubi sedem fixit, celebrare, nec potest in suo, sine Pontificis privilegio. Sic Suarez *ib. dicto §. Illud verò, in fine*. Ratio est, quia jam est membrum Ecclesiæ, in qua firmam posuit sedem sui domicilii: ergo ejusdem Ecclesiæ mores excipere tenetur. Ita Suarez, & Coninch. loquentes de Sacerdote Græco, eademque est ratio de Latino. Si secundum, licèt possit conformem se reddere cum ritu loci, in quo est, & consequenter Græcus in azymo, & Latinus in fermentato consecrare: non tamen obligatur, cùm possit, in suo ritu persistere, si libeat. *Sic Suar. dicto §. Illud verò*, Coninch. *de Euch. q. 74. art. 4. dub. 3. n. 117.* Ratio est, quia est probabilissima opinio Coninch. *d. q. 74. art. 4. dub. 3.* Castrop. *tr. 1. de leg. disp. 1. p. 14. §. 3. n. 11.* Meroll. *disp. 4. de leg. c. 3. sect. 4. n. 536.* quemlibet transeuntem per aliquem locum posse, sed non teneri se accommodare cum consuetudinibus loci, per quem transit.

8 Adverto primò, melius, & expeditius esse, si in suo ritu quis celebret. Ratio est, quia hæ non sunt consuetudines propriæ locorum, sed universales utriusque Ecclesiæ, quas præstat observari à quolibet, quamdiù est ejusdem Ecclesiæ membrum, & pars: at talis supponitur in casu nostro, cùm nondum mutaverit absolutè domicilium. Adde, consuetudinem, quæ sic jam videtur esse introducta, fundaturque in eo, quod difficile esset Græco transeunti etiam cum aliqua mora per regiones Latinas, ritus, & ordinem, cæremoniasque Latinas edìscere: & similiter Latino per regiones Græcas. Suas ergo quisque Missas & expeditius recitabit, & melius in suo ritu consecrabit. Quod certè videtur insinuari à Leone IX. *in Epist. ad Michael. Constit. 29.* ibi: *Ut quisque juxta sua Ecclesia ritum celebrare sinatur, etiam si in alieno solo versetur.*

9 Adverto secundò cum Sanch. Lessio Suar aliisque apud Meroll. *cit. sect. 3. n. 533.* licèt in aliis casibus peregrinus teneatur legibus loci se accommodare, quando non est in tali loco per brevem transitum, sed per aliquod notabile tempus, putà per majorem anni partem; dantque exemplum Doctores de studiosis extraneis, qui verè dicuntur habitare in ea urbe, ubi student, non tamen habere domicilium: licèt, inquam, ita sit in aliis casibus; tamen in hac nostra materia nisi Græcus, Latinusve fixam sedem, modo supradicto posuerit, quamvis per aliquod tempus notabile ibidem fuerit; non tenetur, licèt possit loci celebrandi ritum excipere. Id quod licèt non tam clarè docuerit Suarez *dicto §. Illud verò*, clariùs docet Coninch. *d. dub. 3. num. 118.* & meritò: nam rationes, modò *num. præcedenti* allatæ, id etiam probant.

An laicus Græcus in azymo, & Latinus in fermentato licitè communicare aliquando possint?

10 FAgundez *Eccl. præc. lib. 2. c. 2. num. 5. & 6.* docet, Græcum communicando in azymo, & Latinum in fermentato peccare mortaliter, citatque S. Thom. *3. par. q. 74. art. 4.* Cajet. *ibid.* Suarium *d. §. Illud verò*. Idem repetit paulò post, etiam si communicare velint ex devotione: & præter dictos citat Tolet. *lib. 2. c. 25. nu. 6.* Henriquez *de Euch. l. 8. cap. 10.* & Bellarminum *lib. 4. de Euchar. lib. 8.* qui omnes à me diligenter visi in citatis à Fagundez locis, id non dicunt: loquuntur enim de Sacerdotibus consecrantibus, nec mentionem faciunt de laico communicante; & licèt à consecratione potuerit trahi consequentia ad Communionem: illam tamen ii Doctores non deduxerunt, nec certè absolutè erat deducenda, ut ex dicendis patebit.

11 Dico primò, laicus Græcus in partibus Orientalibus, Latinus in Occidentalibus peccatum mortale regulariter committit, ni communicet in suo ritu. Ratio est prædicta Ecclesiarum consuetudo, quæ sine dubio propter connexionem, quæ est inter consecrandum, & communicandum, huc se debet extendere, quando aliquid in contrarium non adest.

12 Dixi (regulariter, & quando quid non est in contrarium) siquidem hic potest esse casus: qui, quamvis rarissimè contingat; ostendit tamen diversitatem obligationis, quam contrahimus in communicando, ab ea, quam contrahimus in consecrando. Fac enim in Orientali Ecclesia adesse Græcum moribundum (& idem in hoc casu erit in Occidentali de Latino) qui indigeat Viatico, nec adsit ibi, nisi Sacerdos Latinus peregrinus, qui sacrum conseceri in azymo, poteritne hic Græcus infirmus communicari pro Viatico in azymo? Profectò posse puto. Ratio est primò: quia consuetudo gravissima servandi hos universaliter ritus de azymo, vel fermentato, pro consecratione à Doctoribus citatis adducitur: pro laica Communione, nequaquam. Et ipse Pius V. *Constit. 12.* supra allatus dum sic inhibet: *Ne Græci, præcipuè uxorati, Latino more; & Latini Græco ritu Missas, & alia divina officia celebrent, vel celebrare faciant*: clarè de consecratione loquitur, non de laica Communione. Secundò, quia favet disparitas non mediocris; continet enim longè quid minus de ritu Ecclesiæ laica Communio, quàm Sacrificium: hoc enim est ex se publicum, illa privata: hoc involvit sexcentas cæremonias, illa satis paucas: in hoc conficitur Sanctissimum Christi Corpus, adeoque conficitur Sacramentum; in illa, solùm quod confectum est, distribuitur, &c. Tertiò quia casus propositus tam rarus est; ut non poterit tam sæpè evenisse, ut consuetudinem induxerit. Quartò non possum mihi persuadere, piam matrem Ecclesiam invitam censeri in communicando ægroto, per alienum ritum catholicum, unde nullum scandalum, nulla irreverentia, nullus novus ritus inducendus timeatur: & unde denique, propter raritatem eventus, nulla ansa tribui præsumatur universales consuetudines non servandi; quæ omnia timeri facilius poterant in consecrando per alienum ritum, ut supra *n. 3.* dictum est.

13 Dico secundò, Græcum in Latina Ecclesia, ubi templa sunt Græcorum, & Latinum in Ecclesia Græca, ubi templa sunt Latinorum, ex antiquiore consuetudine debuisse in suo ritu communicare: sed ex consuetudine recentiore saltem in nostris his Siciliæ partibus, eos aliter observare, non immeritò, posse. Ratio prioris partis est, quia ut supra *n. 5.* diximus, ad hoc concessa sunt illa templa alieni ritus, ut quisque suum servet: intellige cum exceptione dicta *num. præced.*

14 Ratio posterioris partis est ea, quam proponendo casum, de quo olim Messanæ interrogatus fui, jam subdo. In nostro Domus Professæ templo singulis mensibus celebratur solemnis Fidelium Communio, ex privilegio Summi Pontificis concesso, in eam formam, ut qui ibidem Sacram Eucharistiam suscipit, Indulgentiam plenissimam lucretur. Græci ergo nonnulli Græco more Messanæ viventes, solitique in fermentato apud templum S. Catharinæ, ubi Græcus ritus servatur, communicare, interrogaverunt nostros, an possent apud nostrum Societatis templum Eucharistiam in azymo recipere, Indulgentiamque lucrari? Ex Fagund. *num. 10. allato*, videbatur multis, negativè esse respondendum: Nihilominus putavi non esse illos tanto bono defraudandos, atque adeò posse. Motus fui primò, quia Pontifex, dum eam Indulgentiam omnibus Fidelibus concedit, non videtur velle excludere Græcos ibidem commorantes: quare cum ex alia parte determinet locum communionis, ubi non nisi in azymo Eucharistia distribuitur; videtur implicitè concedere facultatem in illa communicandi. Secundò, quia non solùm in hoc casu, sed etiam nulla interveniente causa, Panormi, ubi nihilominus existit templum Sanctæ Sophiæ, in quo servatur pro Orientalibus orientalis ritus, Auditores nostrarum scholarum Græci Græco ritu viventes, passim, in nostris Congregationibus, templisque communicant, perinde ac cæteri Latini, in azymo: id quod cùm ego observassem, atque à P. Francisco Scorso nostræ Societatis viro docto, & erudito, qui uni ex iis Congregationibus Philosophorum præerat, acquisissem: atque is, mea interrogatione motus, ab ipsis Græcis esset rem sciscitatus, responderunt se sine scrupulo semper ita fecisse, nec esse à sua consuetudine repellendos: quare nec nos repulimus. Tertiò, quia cùm ego minimus Theologi munere immeritò fungerer apud Illustrissimum Archiepiscopum Montis Regalis Dominum D. Joannem de Torreglia, in visitatione Oppidi *la Piana* ejus Diœcesis, adverti Græcos non infrequentes in Ecclesia Latina (quæ ibi cum suo Archipresbytero, seu Parocho Latino pro Latinis residet) in azymis sine ullo scrupulo communicare; non verò è contra Latinos in templis Græcorum in fermentato. Quare rationem diversitatis inquirere volui: responderuntque ii Sacerdotes, id fieri, quia cùm sit universalior ritus Romanus, quàm Græcus: licet Græco Romanum utpotè universaliorem sequi: non verò Romano Græcum. Hæc illi. Sed licèt ratio hæc nimis probet, probat enim Græcos etiam in Ecclesia Græca existentes, ad libitum, Latinos ritus sequi posse: tamen & tangit rationem, quam ex Suario supra *num. 4.* diximus: satis mihi est, usurpationem illam Græcorum communicandi aliquando in azymo, non statim, ut omninò illegitimam, esse damnandam. Nam propterea, me authore, à tali consuetudine Illustrissimus Præsul oppidanos illos nequaquam dimovit.

Hactenus de resolutione Messanæ data: ex qua, quod probare intendebamus, jam probatum manet.

15 Dico tertiò, de Græco versante inter Latinos, ubi nullum existit templum Græcum, & de Latino versante inter Græcos, ubi nullum adest Latinum templum, esse distinguendum. Si enim Fidelis mutavit domicilium: debet regulariter cõmunicare ritu domicilii. Ratio est eadem ac dicta supra *n. 7.* quia scilicet factus est pars illius Ecclesiæ, in qua sedem fixit. Dictum autem est (regulariter) propter illa, quæ dicta sunt *n. 12.* Si verò domicilium non mutavit, sed est iter agens, vel incola per aliquod tempus; poterit communicare, ut libet, vel in azymo, vel in fermentato. Ratio est eadẽ, quæ dicta est eodem n. 7. quia scilicet probabile est, Peregrino dari facultatem, sed non obligationem sequendi ritus loci. Ex defectu tamen proprii ritus oriri solet, ut is astrictus sit communicare semper in alieno, quando suus non adest. Ita Montis Regalis, ubi nullum est templum

Græci ritus, Græci adolescentes, ex dicto Oppido la Piana, aliàs Græco ritui addictissimi, in azymo semper, more Latinorum, cum fermentato careant, communicant.

CAPUT III.

De iis, quæ ad Communionem pertinent, postquam peracta est.

§. I. *An statim à Communione comedere liceat?*

1 LIcèt maximè consulendum sit à peracta Communione, non statim ad comedendum evolare; tamen id in præcepto non est. Ita Valentia, aliique, quos citat & sequitur Laym. *lib. 5. tr. 4. c. 6. n. 24. in fin.* & Marchin. *de ord. tr. 3. p. 3. in fine*. Nec obstat capitulum, *Tribus gradibus, de Consecr. dist.* 2. ubi ei, qui manè sumpsit Eucharistiam, præcipitur jejunium usque ad sextam; & ei, qui sumpsit tertia, vel quarta hora, idem præcipitur usque ad vesperam: non obstat, inquam, quia, is Canon jam est usu abrogatus. Facit ad hoc id, quod dicam mox *§. 4. n. 4. in fine*.

§. II. *An statim ab accepta Communione expuere liceat?*

2 CErtè congruum est expectare aliquamtisper: diu enim necesse non est; cùm species Sacramentales natura sua in stomacho citò corrumpantur, de qua re vide §. 4. *nu.* 4. nihilominus, statim postquam non est periculum, quod aliquod fragmentum in ore remanserit; expuere non est illicitum. Ita Marchin. *ibid.* quia nullum hac de re præceptum extat.

§. III. *An aromata ruminare, ad evocandum phlegma, liceat statim à Communione?*

3 LIcere, sicut licet expuere, secluso metu fragmenti in ore relicti, quia nullum præceptum est in oppositum, colligi potest ex modò dictis *§. præced.* Et confirmatur: nam sputum, seu saliva ex capite defluit in os: ut habet, præter Medicos, S. Gregorius *Hom. 10. lib. 10. in Ezechiel. ante medium*. Non est igitur, cur timeatur irreverentia sacris speciebus, quæ, dum indigestæ sunt, in stomacho resident. Illud autem phlegma, quod Mastice, Pipere, Tabacco, vel simili evocatur: sputum est, & saliva. Nam si quando adhibeatur aliquid ejusmodi, ut vomitus à stomaco excitetur, longè alia ratio est, de quo jam subdo.

§. IV. *Quando liceat Infirmo post peractam Communionem evomere?*

4 ACcidit nonnunquam, ut sumpta Communione, indigeat quis vomitum provocare. Quando nam id licebit?

Puto licere post horam: quia tunc sacræ species digestæ regulariter sunt. Ita Jo. Sanch. *in select. disp. 38. nu. 2.* Dixi (regulariter) nam cæterùm in valido stomacho, vel in minori quantitate, citius: in infirmiore, vel in majori quantitate, tardius digestio illarum fieri poterit. Novi ego infirmum, qui integrum sacrum orbem, post mediam horam, aliquanto plus, superveniente singultu, evomuit. Si quando ergo tibi post horam provocanti, etiam occurrat; per accidens erit: & illud de illis sacris speciebus fiat, quod diximus supra, *c. 1. §. 5. n. 14.*

De Lugo *de Euchar. disp. 20. sect. 2. num. 34.* ex Medicorum placito probat formulam communem, quæ laicis ad Communionem distribui consuevit, corrumpi in stomacho mediocri, spatio minuti unius horæ, hoc est, in sexagesima parte unius horæ, & majorem hostiam cum vini speciebus, quæ solent sumi à Sacerdotibus, corrumpi spatio semiquadrantis horæ, vel certè quadrantis. Hæc ex de Lugo. Ex qua doctrina colligere aliquis duo posset. Alterum id, quod dixi de ægroto post mediam horam sacrum orbem evomente, fuisse valdè per accidens: alterum provocari vomitum etiam ante transactam horam, sine irreverentia posse. Sed certè hæc non sunt facilè colligenda: tum quia non est certum: Hostiam laicalem vel majorem digeri eo temporis spatio, quo dictum est: tum quia, vis concoctrix cùm à stomachi calore, & robore pendeat, idque in variis personis pro circunstantiarum varietate sit varium, non videntur resolutiones ei principio nixæ adeò securæ, ut sine peritiore disquisitione vel excipi, vel in praxim deduci debeant.

5 Dixi iterùm (regulariter) quia in casu veneni licet evomere etiam statim à Communione. Quando enim moneretur quis, quod species à se sumptæ venenatæ fuerint; poterit statim. Et quidem tunc de iis adaptari poterit illud, quod in simili dixit S. Thomas *in 3. par. q. 83. art. 6. ad 3. Calix vitæ verti in mortem non debet*. Idem propter paritatem rationis esset, si venenum fuerit immixtum in ablutione, vel quocunque cibo, quem quis post Communionem sumpserit.

6 Sed quid, si Fidelis jam proximè Eucharistia refectus incidat in febrim, vel similem morbum, propter repletionem v. g. diei hesternæ, ac Medicus vomitum consulat: vel ipsemet experientia novit vomitu sibi sedari malum consuevisse? Dico, si grave sit malum, ita ut ni statim à Communione evomat, jure timeatur mors, vel gravissima infirmitas; eandem esse rationem ac de veneno: jam enim vicem veneni gerunt ii pravi humores in stomacho: casum tamen raró evenire in facto posse censeo. Regulariter ergo erit tamdiù expectandum, quamdiù judicabitur sacras species in stomacho fuisse corruptas, ut modò dictum est *n. 4.*

§. V. *An sit novum, vel majus peccatum illud, quod ipsa die Communionis committitur?*

7 EO die, quo communicas, diligentius in virtutum actibus te exercere, decentius esse, quis ambigit? At nec esse novum peccatum, nec mortaliter saltem aggravari illud, quod eo die patratur, quo communicasti: mihi, & omnibus certum esse debet; citrà enim contemptum (quo semper esset novum mortale) unde addi possit tam rigorosa gravitas non apparet.

§. VI. *An post peractam Communionem liceat eodem die ad uxorem accedere?*

8 EX bono fine, ut ex amore prolis, vel ad evitandum incontinentiæ periculum, vel ad reddendum debitum, licere non est dubium. Quæstio igitur solùm est: An sit veniale, debitum petere causa solius voluptatis? Esse veniale docet Sylvester, Angelus, Beja apud Marchinum *de ord. tr. 3. p. 3. cap. 2. n. 16.* Nullum esse peccatum tenet Sanch. *de Matr. l. 9. disp. 13. n. 17.* & meritò: quia, quamvis sanum sit consilium eo die abstinere; tamen non est, unde prohibeatur: dummodo non fiat statim à Communione; tunc enim magna videretur irreverentia.

9 Dices, idem Sanch. *ib. n. 8.* ut nos suprà *c. 2. §. 1. n. 5. in fin.* citavimus, docet esse regulariter veniale accedere ad Eucharistiam post copulam exactam ob delectationem; ergo per ipsum debet esse etiam veniale accedere ex voluntate ad uxorem post accessum ad Eucharistiam: par enim irreverentia apparet utrobique, vel certè utrobique nulla. Resp. negando adesse parem rationem: nam copula habita ex delectatione solet afferre, ut *ibid.* diximus ex eodem Sanchez, mentis hebetudinem, magnamque distractionem, quæ voluntaria distractio in bona sententia superius allata *cap. 1. §. 5. n. 13.* ab eo, qui communicat, propter reverentiam fugienda est: at peracta jam Communione, mentem ad alia negotia spontè distrahere non prohibemur.

CAPUT IV.

De Præcepto Communionis Paschalis.

1 AD Sacram Eucharistiam percipiendam sive præcepto humano, sive divino, obligamur. Primò, in Paschate: *cap. Omnis utriusque, de pœnit. & remiss.* Secundò, instante morte. Sic de Lugo *disp. 26. de Euch. sect. 2. n. 33.* Quoniam verò de singulis est sigillatim agendum, initium facimus à præcepto Communionis Paschalis, quod fertur in *cap. Omnis utriusque: de pœnit. & remiss.* ubi sic habetur: *Omnis utriusque sexus Fidelis, postquàm ad annos discretionis pervenerit, semel saltem in anno confiteatur, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ Sacramentum: nisi fortè de proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus, ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab Ecclesia ingressu, & Ecclesiastica careat sepultura.* Hæc Canon Innocentii III. in Concilio Lateranensi. Jam, si singulas ejus clausulas breviter percurramus: omnia, quæ huc pertinent, bono ordine explicabuntur.

§. I. *Omnis utriusque sexus Fidelis.*

Ubi, quid de non Baptizatis, Energumenis, stolidis, & similibus.

2 REctè (Fidelis) nam Ecclesiæ præcepta nec Infideles, nec Cathecumenos, utpotè nondum intra Ecclesiam per Baptismum introductos afficiunt. Scio, aliquos cum de Lugo *de Eucharist. disp. 16. sect. 2. numer. 7.* probabiliter opinari, non baptizatos teneri sub mortali, se baptismo reddere aptos ad Communionem: ni faciant, peccare dupliciter. Primò, quia respuunt Baptismum. Secundò, quia capaces se Eucharistiæ reddere negligunt. Verùm, alios ejusmodi secundum præceptum negare etiam scio. Sic Sotus apud eundem, & meritò: hoc enim præceptum, quod Christus indeterminatè dedit, reliquit determinandum pro tali, vel tali tempore ab Ecclesia. Cùm igitur Ecclesia non determinet pro non Baptizatis, qui ad ipsam non pertinent, remanet pro his illa indeterminatio, atque adeò nulla obligatio: siquidem ad indeterminatum obligari potest nemo.

3 Jam verò ut sciamus, quinam ex Fidelibus obligentur in Paschate communicare; videndum est, quibusnam ex iisdem communicare posse conceditur: hos enim omnes comprehendit illud (*omnis utriusque sexus.*)

De

De Energumenis.

Dubitatur ergo primò, an Energumenis danda sit communio, & consequenter, an sint in Paschate ad illam obligandi? Sanè Energumenis olim, propter decentiam, negabatur communio: posteà tamen concessa est, ut patet ex Concilio Arausicano primo *can.* 14. apud Vasquez *de Euch. disp.* 212. *c.* 4. semper intellige, dummodo cætera requisita non absint, ut nimirum Energumenus devotè peat, nec sit periculum irreverentiæ.

De Fatuis, Stolidis, Surdis, Mutis, &c.

4 Dubitatur secundò, an liceat semifatuis (nam omninò, & perpetuò amentibus nunquam licet) dare Communionem, ut etiam stolidis: quales sunt multi Africani, similesque debilem usum rationis habentes. Dico his non esse denegandam, si non sit periculum irreverentiæ. Ita S. Th. *p. q.* 80. *art.* 9. aliique communiter. Idem censeo de amentibus, quando habent aliquod lucis rationis intervallum. Sic Jo: Sanch. *in select. disp.* 38. Idem de mutis, & surdis, etiam à nativitate. Sic Diana *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 7. tum quia hi solent esse perspicacioris ingenii: tum quia satis est, si mediocri rationis usu potiantur: ex Sanchez *de matr. l.* 1. *disp.* 8. *nu.* 12. Neq; obstat, prædictos omnes aliquando debiliore rationis usu pollere, quàm polleant pueri decennes, v.g. quibus nonnulli, ut infrà dicemus, Communionem interdicunt: non obstat, inquam, nam pro his est spes perfectioris judicii, quo habito ab Eucharistia non excluduntur: at illis, cùm non sperentur meliorandi, semper deneganda esset, quod non patitur pia Mater Ecclesia. Semifatuis aliquando, non semper, ne ex frequentia concipiant irreverentiam, ut notat Januarius *p.* 1. *res.* 17. His, qui usum rationis habuerunt, quem deinde amiserunt, nec constat amisisse in peccato mortali, non esse denegandam Eucharistiam in articulo mortis, immò & aliquoties extra illum, piè & probabiliter, docet Villalobos *in Manual. cap.* 4. *num.* 17. præsertim si retineant reverentiam huic Sacramento debitam, luceque aliqua rationis, ut modò dixi, fruantur aliquando: quales plerumque sunt Religiosi, qui quamvis in amentiam inciderint, retinent ferè semper bonos habitus.

Bauci *in sign. casu* 174. ait, amentibus ab infantia non esse dandam Eucharistiam, quia judicandi sunt perindè atque Infantes. Rectè. Ita enim docetur communiter. Verùm ibid. addit apud Laym. *de Euch. c.* 4. *n.* 4. iis, qui post usum rationis in amentiam inciderunt, Eucharistiam dandam esse, dumtaxat in mortis articulo: citatq; Conc. Aurasican. & Carthag. quod refertur: *causa* 26. *q.* 6. *c.* 7. Sed in hoc textu, in quo est quidem sermo de Sumpt. Euchar. solùm sic habetur de re nostra: *Amentibus etiam, quæcunque pietatis sunt, conferenda sunt*; quare illud (dumtaxat in articulo mortis) vel de suo addidit Bauci, vel sumpsit ex Glossa ibidem marginali, id quod, ut vidisti, non approbat valdè piè Villalobos.

Hi omnes, de quibus in hoc §. locuti sumus, ita demum obligantur communicare in Paschate, sicuti pro judicio, quod participant, sunt obligationis capaces.

Dubitatur tertiò de phreneticis, seu de iis, qui habuerunt usum rationis, instante tamen morte, amentes fiunt. Sed de his proprius locus est paulò post *cap.* 5. *§.* 9.

Dubitatur quartò de pueris, de quibus jam subdo

§. II. *Postquam ad annos, discretionis pervenerint.*

Ubi, an Impuberes subdantur legibus, & pœnis latis ab homine?

5 INfantibus, nostra hac ætate, non esse dandam Communionem saltem ex tacito Ecclesiæ præcepto certum est.

Dubium ergo superest, de pueris usum rationis jam attingētibus. De quibus duplex est sententia; Prima dicentium majoris discretionis usum requiri, ut puer communicet, quàm ut Sacramentaliter confiteatur. Ita Suarez aliique citati à Joan. Sanchez mox citando. Ratio est, quia in dicto cap. *Omnis utriusque*; præceptum Confessionis fertur absolutè, *semel in anno confiteatur*. Unde satis est communiter ætas inter septimum, & octavum annum, quando incipit discretionis usus: at præceptum Communionis fertur cum restrictione reverentiæ *suscipiens reverenter Eucharistiæ Sacramentum*. Quare requiritur (inquit sententia) ætas inter decimum, & decimum quartum, quando scilicet, secundùm judicium Confessariorum, & multò magis parentum, qui melius filios norunt, æstimantur sufficienter discernere inter cibum, & cibum, &c.

6 Secunda sententia est dicentium eandem ætatem ad Communionem sufficere, quæ ad Confessionem; nempè aliquanto plus, quàm septennium. Ita Jo. Sanch. *in sel. disp.* 16. Castrop. *de legib. disp.* 1. *p.* 24. *§.* 2. *n.* 7. non enim minus debet puer pro confessione discernere, quis, qualisve debeat esse dolor peccatorum, quanta sit offensa Dei, quo animo petenda venia, &c. quàm pro Communione, quid sit cibus ille, quæ, quantaque devotio requiratur, & similia. Cùm ergo ad illa cognoscenda satis sit ætas intra septem, & octo annos, eadem sufficiet ad hæc.

Utraque sententia est probabilis: unde sequitur à te posse obligari puerum post septennium ad Communionem Paschalem, cum posteriore sententia: posse eximi, usque ad decennium, & aliquanto plus cum priore.

An pueri subjaceant legibus humanis quoad culpam?

7 SEd jam hic solemne illud resolvendum est dubium, an pueri, qui ob perfectum rationis usum in utraque sententia possunt: debeant tamen sub reatu peccati mortalis, & sub pœnis ab Ecclesia inflictis ante pubertatem communicare? Hæc difficultas petit universales illas duas quæstiones. Primò, an ante pubertatem pueri subjaceant legibus humanis, quoad culpam? Secundò, an iidem subjaceant, quoad pœnam? quas breviter discutere abs re non erit.

8 Quoad primam: fuerunt quidam, qui affirmarunt, pueros, usque ad decimum quartum annum, & puellas usque ad duodecimum completos (tunc enim est terminus, in quo incipit pubertas, ante semper dicuntur impuberes) non teneri legibus humanis, etiam Ecclesiasticis, nec quoad culpam quidem: unde contra agendo non peccare.

Nam propterea fortè Emmanuel Sà *in genuina antiqua impressione V. Confessio n.* 3. *in meo Codice impresso Venetiis* 1602. *apud Jo: Baptistam Ciottum sub signo Auroræ*, sic habet: *Et si, quidam putant teneri ad Confessionem, qui habet usum rationis, scilicet cùm pudet malefacti; tamen Ecclesia non videtur obligare ante pubertatem.*

In hoc tamen Emmanuelis dicto advertendum est, in emendatis novis impressionibus, addita fuisse aliqua verba satis restrictiva, in hunc modum: *Tamen Ecclesia non videtur obligare ante pubertatem quoad pœnas non confitentibus impositas.* Id quod est longè diversum à germano Emmanuelis dicto.

9 Præterea Henriquez *l.* 8. *de Euch. c.* 42. *nu.* 4. putat, Ecclesiæ præceptis non obligari pueros statim ac usum rationis habent: & *l.* 13. *de excomm. c.* 49. *n.* 2. *litt. N.* affert dari his lacticinia, in die jejunii, licèt habeant usum rationis. Quantum autem, ut obligentur, expectandum sit, nequaquam decernit. Denique Sotus *in* 4. *dist.* 12. *q.* 2. *art.* 11. favetque ex parte S. Antoninus 2. *p. tit.* 9. *c.* 8. §. 6. affirmat usque ad duodecimū annum non teneri pueros ullis Ecclesiæ præceptis, & consequenter, nec Confessionis.

10 Vera tamen sententia docet, pueros statim ac usum habent rationis; humanis, atque adeò Ecclesiæ legibus astringi, nisi fortè expressè eximantur: ut certè à præcepto jejunii, usque ad vigesimū primum completum, eximuntur. Ratio convincens est, quia puer, eo ipso quòd usum rationis participat, est capax obligationis legis humanæ, sicuti est capax legis naturalis, & divinæ; ergo non est unde eximantur, quando lex fertur pro omnibus, nec ipsi excipiuntur. Ita communiter Doctores Salas, Suarez, Azor. & alii, &c. quos citant, & sequuntur Bonac. *disp.* 1. *de leg. q.* 1. *p.* 6. *n.* 8. Sanch. *l.* 1. *in Dec. c.* 12. *n.* 6. qui expressè loquuntur de præcepto auditionis Missæ, de abstinentia à Carnibus, de præcepto Confessionis annuæ. Et quidem de hac confessione videtur minus esse dubitandum: siquidem Canon *Omnis utriusque sexus*, videtur hos comprehendere, cùm præcipiat, *ut omnes fideles, cùm ad annos discretionis pervenerint, semel in anno confiteantur, si sibi sint conscii peccati mortalis*: at hi pueri ad annos discretionis pervenerunt, ut supponimus.

An pueri subjaceant legibus humanis quoad pœnas?

11 QUoad secundam, quæ est difficilior disputatio, & controversa magis, triplex est sententia.

Prima docet pueros usum rationis ante pubertatem habentes non astringi censuris, & pœnis ab homine latis; astringi tamen à latis in jure communi. Ita Azor. Sotus, Vasquez, Thom. & Jo. Sanchez ab eodem Joanne citati *in sel. disp.* 51. *n.* 31. Ratio est (inquiunt) quia in jure *c.* 1. *&* 2. *de delictis puerorum*, eximuntur pueri à pœnis latis (ut ipsi explicant) à Judice, non verò à latis à jure. Addunt, rationem convenientiæ, cur ipsi ita explicent, esse, quia ad incurrendas pœnas latas ab homine requiritur ordo judiciarius; v.g. citatio, defensio, &c. ad quæ apti minimè sunt pueri: at verò ad incurrendas pœnas latas à jure, cùm hæc non requirantur, apti erunt pueri, ac proindè illas legitimè incurrere poterunt.

12 Secunda sententia opposita est dicentium, nullam prorsus pœnam, vel censuram sive ab homine, sive à jure latam incurri à pueris ante pubertatem. Ita Sà *V. Censurarum* 2. Fagund. *præc. Eccl.* 2. *l.* 1. *c.* 3. *n.* 14. Ratio est, quia adest decisio clara *c.* 1. *&* 2. *de delictis puerorum*, pueri infra decimumquartum annum à pęnis simpliciter eximuntur: quæ cùm universaliter loquatur, & ex alia parte, odia restringi debeant, non est asserendum decisionem loqui dumtaxat de pœnis latis ab homine: ubi enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: multò minus si distinguentes extendamus leges odiosas.

13 Ex qua secunda sententia sequitur, hos pueros clericos rixantes, seque invicem percutientes non incurrere excommunicationem, *Si quis suadente, &c.* Ita Molin. allatus à Fagund. *ibid.*

Sequitur secundò, eosdem omittentes Confessionem annuam, vel Communionem Paschalem non incurrere excommunicationem, fortè in aliqua Diœcesi, contra non confitentes, vel non communicantes latam. Sic Jo. Sanch. *in sel. disp.* 26. *n.* 18.

Sequitur Tertiò, eosdem aliquem occidentes non incurrere irregularitatem. Sic Avila, Henriq. citati à Jo. Sanch. *ib.* contra Thom. Sanchez, & Granadum ab eodem citatos.

Sequitur Quartò, eosdem committentes crimen in Bulla Cœnæ, non incurrere excommunicationem Pontifici reservatam, & similia,

Henriq. Coninch. apud Merollam *l.c.* Cur enim non obligetur excommunicatus (ea vi præcepti de audiendo Sacro diebus festivis) ad tollendam excommunicationem, ut ipsi liceat audire Sacrum; obligatur verò modo dicto: ut confiteatur, & communicet. Disparitas autem est, quia Confessio, & Communio sunt majoris momenti ad salutem, quàm auditio Sacri: & ideò illorum præceptum rigidè, hujus autem, non tam rigidè obligat Fideles ad tollenda obstantia impedimenta.

Ubi communicandum in Paschate.

42 Quibus autem, & in quo loco accipienda sit sacra Eucharistia, Paschatis tempore, nunc est dicendum. Id quod, ut melius intelligatur, advertendum est cum de Lugo *disp. de Euchar. 18. sect. 1. n. 36.* ad licitè ministrandum hoc Sacramentum requiri jurisdictionem: pascere enim oves pertinet ad pastorem proprium, vel certè ad ejus delegatum: quales, saltem extra Pascha, tunc in suis Ecclesiis sunt Religiosi mendicantes ex privilegiis: Dico (nunc ex privilegiis) nam cæterùm in Clement. I. *de privileg.* excommunicantur Religiosi ministrantes Eucharistiam sine Parochi licentia. Prætereà dico, saltem extra Pascha, & in suis Ecclesiis, nam, pro Paschate dicam *num. 48.* item *à num. 15.* & an extra suas Ecclesias, dicam *d. n. 51.*

43 Sufficit tamen, ejusmodi pastoris, seu Parochi consensus interpretativus, seu præsumptus. Quis autem veniat nomine pastoris, seu Parochi, explicabitur *§. seq. n. 56.* Neque dicas, si requiritur jurisdictio, ergo requiritur consensus expressus, ut accidit in Sacramento Pœnitentiæ. Ne id dicas, inquam: nam absolutio in Sacramento Pœnitentiæ, est actio Judicis, quæ requirit validitatem sententiæ potentis condonare, quam potentiam, seu authoritatem non habet inferior, nisi illi actu à superiore communicetur. At ad administrandam Eucharistiam id non requiritur: quia semper validè Eucharistia ministrabitur.

44 Per Bullam Cruciatæ dari facultatem, ut extra Pascha à quocunque Sacerdote possit sumi Eucharistia, docet Vasquez *de Euch. disp. 219. c. 5. n. 37.* Negat Suarez *de Euch. disp. 72. sect. 2.* utrumque probabile.

45 Hoc posito, hìc propria est difficultas pro tempore Paschali: nam pro hoc tempore videntur esse magis inviti Parochi ad dandam hanc facultatem, ut extra suam Parochiam Fideles communicent: quia tunc volunt recognoscere suas oves, unde non facilè tunc præsumetur eorum voluntas, sicuti præsumitur infra annum, quando satis est, si prudenter judicetur, quod si sciret, ratum Parochus haberet. Quoad hoc igitur,

46 Certum est primò Vagos, & Peregrinos advenas posse ubilibet huic præcepto satisfacere. Colligitur ex Sanchez *lib. 3. de matr. disp. 23. num. 17.* ibi *Secundò probatur.* Ratio est, quia saltem adest tacita sui Parochi, vel Papæ licentia. Idem dic cum Peyr. *tit. 1. Const. 2. Julii 2. n. 91.* apud Pelliz. *in Man. Reg. t. 1 tr. 8. c. 3. sec. 3. q. 3.* favetque Fagund. *præc. Eccl. 3. lib. 2. c. 2. n. 21.* de legitimè impeditis, qui scilicet, vel justa laborant causa, qua ad Parochiam se conferre nequeant; vel Parochus, ejusve substitutus absens est, quia in ejusmodi eventibus præsumitur à Parocho facta concessio. Idem censeo, si Parochus vel exequi per negligentiam suum recusat munus, vel licentiam alibi communicandi per malitiam denegat, præsumitur enim tunc alibi communicandi facultatem à Summo Pontifice fuisse concessam.

47 Certum est secundò in Cathedrali posse omnes: etiam de Diœcesi: *c. Officium, de Officio Archipresb.* Bonac. *de Euch. disp. 7. p. 2. n. 11.* quia in Cathedrali adest Episcopus totius Diœcesis Pastor.

48 Certum sit tertiò, prædictos Religiosos, etiam in ipso die Resurrectionis posse ministrare in suis Ecclesiis Eucharistiam iis, qui vel anteà satisfecerunt, vel posteà satisfacient in parochia. Sic Suar. *dicta disp. 72. sect. 2.* Lugo *disp. de Euch. 18. sect. 2. n. 50.* Ratio est, quia illa exceptio, *extra diem Pascha*, probabiliter intelligi potest formaliter, pro communione facienda ex præcepto, tempore Paschali. Illud etiam certum videtur cum Portella *in dub. Reg. V. Sacram. administratio,* Pelliz. *tit. 1. Man. Reg. tract. 8. c. 8. sect. 3. q. 3.* Regulares ex suis privilegiis posse etiam ob satisfactionem præcepti, Eucharistiam suis famulis sæcularibus in Monasterio degentibus ministrare. Id quod Portella *ibid.* ad famulos conjugatos dormientes noctu extra Monasterium extendit. Ratio est. quia Leo X. apud eosdem, censuit Minimos, atq; i deò participantes in privilegiis, *posse in suis domibus, & Ecclesiis communicare famulos suos in habitu sæculari servientes, etiam Paschatis tempore, etiam in mortis articulo, immò & dare eisdem Sacramentum extremæ Unctionis.*

Adverte illud *etiam Paschatis tempore*, conjunctum cum illo *etiam in mortis articulo*, mihi indicium facere non de vulgari Communione quacunque, sed ea, quæ ex obligatione exhibenda est, Summum Pontificem indulsisse privilegium.

Adverte insuper, Patribus Societatis Jesu hujusmodi indultum in hunc modum restringi *in Compend. Privileg. Societ. Jesu V. Familiares, §. 2. Hæc facultas conceditur Superioribus, & quibus ipsi communicaverint.*

49 Certum sit quartò etiam pro hoc tempore, seu pro hac vice satisfaciendi præcepto; satis esse præsumptum consensum Parochi. Solùm advertendum erit, ut modò diximus, hìc difficilius, alio tempore faciliùs esse præsumendum.

50 Unum igitur, aut alterum remanet incertum: an semper peccet mortaliter, qui sine rationabili causa, sed sine contemptu, vel scandalo, solùm propter suam commoditatem, velit in Paschate communicare alibi, quàm in Parochia: & an peccet Sacerdos, si tunc scienter ministret huic Eucharistiam.

Puto, quòd Fidelis, qui paratus est suum Parochum recognoscere, & fortè, in anno, pluries recognovit communicando in sua Parochia non irrogat injuriam gravem Parocho, semel, aut iterùm in sua vita se subtrahendo in hoc ab ejus jurisdictione: atque adeò non peccat mortaliter, si semel, aut, iterùm in vita, modo dicto, in aliena Ecclesia communicet in Paschate.

Idem puto, si Sacerdos sæcularis (nam de Religioso mox *à num. 51.*) unum, aut alterum, seu paucos tales communicet. Dico paucos, si enim multos communicaret, irrogaret gravem Parocho injuriam, perturbaretque graviter ordinem parochiarum. Ratio hujus doctrinæ est, quia rectæ rationi non apparet hæc gravis materia. Pascitur enim ovis, sed una, vel altera vice quasi in alieno campo ab alieno pastore. Non igitur delinquetur contra substantiam præcepti, sed contra accidentia: & id tam rarò: ut multum invitus rationabiliter, non debeat esse pastor. Scio apud Suar. *de Euch. disp. 73. sect. 2. §. hinc sequitur*, doceri esse mortale ministrare hoc Sacramentum sine debita jurisdictione, & hanc obligationem esse mutuam ministrantis, & sumentis: sed ipse notanter addit, esse mortale, ex genere suo. Sicut igitur furari v. g. alienam rem est mortale, ex genere suo, & tamen datur levitas materiæ in furto: sic se veluti surripere, seu subtrahere à jurisdictione sui pastoris, erit in genere suo mortale: non tamen tollitur, posse dari materiæ parvitatem, ut videtur in nostro casu.

51 De Mendicantibus, Mendicantiumque privilegia participantibus, dico duo. Primò, licèt aliqui negent; aliqui tamen cum Bauny *in Theologia moral. p. 1. tr. 5. n. 19.* concedunt apud alios, propter eorundem privilegia, posse Fideles satisfacere præcepto Communionis Paschalis, in cæteris quidem diebus à Dominica *Palmarum* ad Dominicam *in Albis*: at non in ipso die Dominico Resurrectionis; voluit enim Pontifex, ad quandam solemnitatem, in favorem Ecclesiæ Parochialis, excipere pro satisfactione præcepti ipsum solum diem Dominicum Resurrectionis. Ratio hujus sententiæ ducitur ex iis duabus propositionibus. Prima quòd satis probabile est cum Beja *p. 4. casu 4.* in privilegiis dictis, cùm excipitur dies Paschæ, solùm excipi materialiter ipsum diem Dominicum Resurrectionis, idque ad satisfaciendum præcepto. Esto sit etiam probabile, excipi formaliter, ut suprà *nu. 48.* diximus, Secunda, quòd in cæteris diebus, immò & toto anno præter prædictum diem unicum Resurrectionis Dominicæ, prædicti Religiosi sunt in suis Ecclesiis, immò & extra suas Ecclesias, atque adeò in alienis delegati Parochorum, sic à Summo Pontifice instituti, ut patet ex eorum privilegiis. Ita Portel. *in resp. Reg. p. 3. casu 39.* adducitque Joannem la Crux, Rodr. Villalobos. Lege Compendium privileg. Societ. JESU *V. Eucharistia §. 2. fine*, ubi Pater noster Generalis restringit nostros, ut in alienis Ecclesiis hoc privilegio sine licentia eorum, ad quos pertinet, non utantur. In suis verò excipit unum diem Resurrectionis: intellige pro satisfactione præcepti.

52 Dico secundò, aliquos putare universaliter; etiam pro ipso Paschatis die, posse satisfieri apud eosdem: Idem Bauny *ibid.* lege Fagund. *præc. Eccl. 3. lib. 1. c. 5. n. 13.* & de Lugo *de Euch. disp. 18. s. 2. num. 49.* Ratio est, quia absolutè sine restrictione Paschæ id concessit Nicolaus V. & Paulus III. Religiosis B. Mariæ de Guadalupa, & consequenter per communicationem cæteris Mendicantibus. Addunt alii alias concessiones Pii IV. & V. lege Pellizarium *in Man. Reg. to. 2. tr. 8. q. 8. n 295.*

At, dices, hoc Privilegium fuisse vivæ vocis oraculo concessum, adeòque sublatum ab Urbano VIII. qui omnia ejusmodi abrogavit. Respondent, aliquos dicere fuisse per Bullam.

53 Has duas opiniones relatas *num 51. & 52.* non possum non vocare saltem speculativè probabiles: siquidem probabilibus rationibus nituntur, bonosque habent authores. Et quidem prior videtur expeditior; ita tamen, ut neutram in usum deducendam censeam, ne detur occasio vel admirationis in populo, vel querelarum in Prælatis.

54 Dices: extat novissima declaratio Sacræ Congregationis, qua præcipit Archiepiscopo Neapolitano, ut id sub censuris prohibeat Patribus Theatinis, & Societatis JESU, quam adduxit, & timuit Diana *p. 6. tr. 7. ref. 58. fine.*

Resp. De hac declaratione. Primò non constat authenticè. Secundò non est directa illis religiosis, sed Archiepiscopo. Tertiò est epistola particularis, pro Diœcesi Neapolitana, ubi fortè aliquod peculiare suboriebatur inconveniens. Quartò principaliter, declaratio sic habet: *Conquesti sunt Parochi de Patribus Theatinis, & Societatis, quòd asserere audent, personas laicas assumentes in eorum Oratoriis, seu Congregationibus Eucharistia Sacramentum, in die Paschatis, Ecclesiæ præcepto satisfacere: cùmque id minimè permissum sit, &c.* Vides? loquitur de Congregationibus, seu Oratoriis, utique privatis, in quibus judicatum fuit inconveniens satisfieri præcepto: at nos loquimur in Ecclesiis publicis. Secundò loquitur de die Paschatis, idest juxta probabilem superiorem interpretationem de ipso die Dominico Resurrectionis: ergo saltem priori sententiæ, *numer. 51.* relatæ hæc prohibitio non obstat.

Confirmo. Docet, & quidem meritò, Vasq. *de Euch. disp. 211. n. 45.* quando verba legis obscura sunt, locum esse opinionibus, & posse quempiam probabiliter verba legis interpretari, atque ita investi-

vestigare mentem legislatoris. Jam subsumo: in hac declaratione, ut etiam in privilegiis prædictis non claré constat, quid importet illud (dies Paschatis) atque adeò obscuruin est: ergo poterit quilibet illud probabiliter, quid significet, interpretari, & consequenter nos modo jam dicto interpretari potuimus.

§. V. *Nisi fortè, de proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum.*

Ubi, quis hanc, & alibi, quàm in Parochia communicandi licentiam concedere valeat? An Episcopus, Archipresbyter, Vicarius Generalis, Parochi Montis Regalensis?

55 NOmine proprii Sacerdotis intelligi Parochum, est constans omnium sententia. Sic Gloss. *in Clem.* I. *de privil. verb. presbyteri.* Adhuc tamen aliqua enucleanda supersunt.

Dubitare enim quis posset, an Parochus licentiam concedere alicui Fidelium valeat, ut non communicet in tempore Paschatis? Dico non posse, id enim non concedit Canon: sed solùm quod pœnitens, propter rationabilem causam, cum consilio tamen Parochi, possit ad tempus Communionem Paschalem differre. Unde Sà sic habet *verb. Euch. num.*8. *Qui post octo dies, ante, vel post Pascha, communicat, præcepto satisfecit; & qui longè post, ex consilio Confessionis, ex decreto Eugenii IV. apud Navarrum.* Ubi obiter nota illud (*longè post.*) Non inficior causam posse esse aliquando tam gravem, ut possit, vel ex se pœnitens, vel ex consilio prudentis ad tempus differre. Lege Laym. *d.*5. *tr.*6. *c.*5. *n.*10. qui id docet etiam de confessione. *Si quis* (inquit) *toto anno, nunquam confessus fuisset, & Communionem ad breve tempus, ex causa, puta usque ad Pentecosten differre deberet; probabile est graviter non peccaturum; & si etiam Confessionem differret, si putaret postea eam commodius peracturum esse, verùm si talis post Pentecosten mortaliter peccet; obligatus erit eo anno iterùm confiteri, siquidem prædicta Confessio fuit ob obligationem præcedentis anni, ut notavit Coninch.* Hactenus Layman.

Quænam sint hæ causæ ad differendam, immò ad omittendam Communionem: ex supradictis à num.29. erit facilè colligendum.

56 Sed quis licentiam alibi, quàm in Parochia, communicandi dare poterit? Solus ne Parochus, an etiam alii? Sanè solus Parochus, quique venit nomine Parochi, seu Pastoris. Quo nomine venit quicunque, cui curatum beneficium habet, respectu suorum, Parochianorum, sive Curatus vocetur, sive Archipresbyter, sive Vicarius ad curam, sive alio nomine: hi enim omnes, vel similes, respectu suarum ovium, sunt proprii Sacerdotes.

57 Dubitavit autem Glossa in Clemen. prima V. Presbyteri, An Episcopus; & Archipresbyter Cathedralis Ecclesiæ possint licentiam concedere, ut Religiosi possint tale Sacramentum ministrare? & resolvit, post factum, posse approbari concessionem datam à prædictis; sed ante factum melius esse, ut ab his non concedatur.

58 Nihilominus non video, cur Episcopo id denegari possit, ut item concedere diœcesanis licentiam communicandi alibi, quàm in Parochia; cùm enim ipse sit Parochus, & Pastor suæ Diœcesis, ut omnibus constat, & eademmet Glossa ibidem fatetur, immeritò id illi denegari poterit.

59 Archipresbyterum Cathedralis, respectu totius Diœcesis, ultro concedo nequaquam posse: posse enim solùm respectu suorum Parochianorum, quibus ipse Parochus est: nam licèt in jure major sit ejus potestas: tamen jam in multis, ex antiqua consuetudine, eam esse restrictam, notant Doctores apud Barbosam *de jure universo l.*1. *c.*25. *n.*25.

60 De Vicario Generali (Nam Vicarius Foraneus, cùm ad ipsum cura spiritualis animarum non spectet, nullo modo potest) quorum facit unum cum Episcopo, & est Pastor ex officio, dicendum est cum Suarez *de Euch. disp.*72. §. *sed inquires, circa finem,* posse (etiam sine mandato speciali) ex sola Vicariatus generalitate. Cùm enim, etiam sine speciali mandato, ex probabiliore sententia Sanch. *l.*3. *de matr. disp.*29. *n.*15. Barbos. *de pot. Episc. p.*3. *all.*54. *n.*19. concedere possit licentiam Sacerdotibus ad excipiendas Confessiones: cur hoc non poterit, quod est minus?

61 Illud à me, dum hæc scriberem, Parochi Civitatis Montis Regalensis in Sicilia quæsiverunt, quod, quia facit ad institutum nostrum, hìc afferre abs re non erit.

In dictæ Civitatis Cathedrali, & Matrice Ecclesia sex sunt Parochi, curam animarum totius Civitatis gerentes, æquales in potestate, singulique, prout casus occurrit, officium Parochi exercentes: solùm enim ad laborem minuendum, per hebdomadas, Sacramentorum administrationi assistunt: & solùm, ad honorem, antiquior ex illis Archipresbyter appellatur. Jam, simul ne omnes, an quilibet ex illis, prout libuerit, sine dependentia à Sociis, poterunt hanc licentiam impertiri?

62 Respondi, quemlibet posse: siquidem quilibet est toto jure Parochus, nec unquam tale jus amittere potuit, cùm talis potestas sit imbibita in ipso jure Parochi. Facit ad hoc illud, quod docet Sanchez *lib.*3. *de matr. d.*24. *num.*6. Dum Parochi (ait) duo insolidum alicui Parochiæ præsunt, potest uter illorum altero invito ministrare Sacramenta & interesse matrimonio, aliique assistendi licentiam dare. Quia par in parem non habet imperium *c. innotuit, de electione,* & *l. Ille à quo §. intempestivum, ff. ad Trebell.* Sanè hanc Ecclesiam puto esse ejus generis: quo cura animarum, Ecclesiæ, vel Episcopo incumbit, & per plures administratur: de quo Ecclesiæ genere meminit Tridentinum *sess.*24. *de ref. c.*18. *initio.*

63 Dices, si hæc Ecclesia est ejusmodi, sequitur, quod ipsi prædicti sex, non sint verè ordinarii Parochi, sed delegati, merique coadjutores Episcopi: atque adeò possumus dubitare, an ipsis sit delegatum, posse dare prædictam licentiam:

Resp. Cùm ipsis detur potestas & authoritas ad universitatem causarum pœnitentium ad Parochi officium: hæc etiam potestas eisdem concessa erit, sive sint ordinarii, sive delegati, quòd hìc discernere non est laborandum, & sanè si illis conceditur officium ministrandi omnia Sacramenta, curamq; animarum habendi, quod est majus; num potestatem concedendi eam licentiam: quæ potestas longè minoris momenti est, denegatam fuisse censebimus?

Audi Emmanuelem Sà *V. Sacramentum, n.*6. *Cui generaliter* (inquit) *committuntur omnia exercenda in Parochia; potest dare alteri Sacerdoti licentiam administrandi Sacramenta.* Hæc Sà.

Adde, quod in instrumento institutionis ipsorum, eos absolutè Parochos nominat Archiepiscopus, seu Vicarius instituens; & in ritu, modoque accipiendi possessionem servantur in iisdem solemnitates servari solitæ in cæteris ordinariis Parochis. Quare non video, quò ad rem nostram dubitationis esse locum.

Actus institutionis unius ex ipsis, quem authenticè exscriptum ego videre volui, sic habet. *Dom. Hieronymus Rosado Coronel. Vicarius Generalis, Sede Vacante hujus Civitatis, &c. dedit. & dat Rever. D. Joseph Gentili possessionem, & Canonicam institutionem dicti canonicatus Parochi, & Curati dictæ majoris Ecclesiæ per impositionem bireti, stolæ, & annuli: ac etiam dictus Dominus Vicarius, accepit à dicto de Gentili juramentum, & professionem fidei in forma, &c.*

64 Et in actu, seu instrumento immissæ, seu traditæ possessionis: sic habetur: *Dictus de Gentili Canonicus, Parochus, & Curatus electus, &c. fuit per me impositus, atque immissus in realem, actualem, & corporalem possessionem dicti Canonicatus, Parochi, & Curati intus dictam majorem Ecclesiam per aperitionem, & clausuram Custodiæ Sanctissimi Sacramenti, osculationem Altaris ejusdem, & fontis Baptismatis: per aperitionem, & clausionem arcæ, in qua reponuntur libri Baptismatis, Sponsaliorum, &c. & per alia signa denotantia ipsam possessionem.*

Lege Barbos. *de pot. Par.* I. *p. in fine, cap.*2. *form.*9. & 12. qui non aliis, nisi his, vel similibus clausulis, & solemnitatibus, ut certè fieri, solet, Parochos instituit, iisque possessionem parochiæ tradit, ita ut ambigere nullus rationabiliter jam possit omnibus, & singulis Montis Realis Parochis jura Parochorum universa competere.

§. VI. *Alioqui & vivens ab Ecclesiæ ingressu arceatur, & moriens ecclesiastica careat sepultura.*

65 POEna non confitentibus semel in anno, & non communicantibus in Paschate, est, ut arceantur ab Ecclesiæ ingressu, & ne sepeliantur in loco sacro: quia tamen est pœna, & quidem ferenda; non incurritur ipso facto, sed post sententiam. In jure igitur non est pœna excommunicationis nec latæ, nec ferendę. Solùm audio in aliquibus diœcesibus adesse excommunicationem ferendam: quæ, si est, timeatur.

66 Si quis Fidelis moriatur, nec constet, an communicaverit, saltem in Paschate, est ne sepeliendum in loco sacro? Respondeo, nisi constet non communicasse, judicandus est observasse præceptum, atque adeò ritè sepeliendum. Adde, neminem huic pœnæ (cùm sit ferenda) subiici, nisi post latam sententiam. Cùm igitur nunc vix in usu sit, ut contra aliquem similis sententia fulminetur; nunquam ex hoc capite erit Fidelis à sacra sepultura depellendus.

CAPUT V.

De Præcepto Communionis instante mortis periculo.

§. I. *An hoc præceptum omnes in eo periculo obliget?*

1 NOn modò nonnulli, ut S. Bonav. Sylv. Armilla, apud Suar. *de Euch. disp* 69. *sect.*3. *initio,* docent Communionis præceptum ut à Christo latum, obligare solùm semel in vita: atque adeò, qui in vita semel communicavit, non obligari, sub mortali: instante morte, iterùm communicare. (Sà *V. Euch. n.*1. favet non parum.) Verùm etiam alii sunt, qui putant nullam absolutè esse obligationem sub mortali eo ingruentis periculi tempore communicandi. Sic Cajet. Ledesma, Vict. Palud. allat. *ib.* ab eodem Suario. Sed tenendum est adesse obligationem sub mortali. Ita Suarez *ib.* Vasq. *de Euch. disp.*214. *c.*2. *nu.*3. & *passim* Recentiores. Ratio potissima ducitur ex Fidelium, & Ecclesiæ sensu, sic judicantium.

2 Idque verum est, sive mors instans sit ex infirmitate, sive ex violentia: par enim est ratio. Immò & quoties imminet periculum mortis,

tis, ut in prælio, longa, & periculosa navigatione, & similibus eandem adesse obligationem, docent communiter Doctores *ibid.* Judex ergo nisi teneat opinionem contrariam cum Fagund. 3. *Eccles. prae.lib.1.cap.4.num.4.* (quam non esse tenendam consulo) obligatur Reo tempus ad Communionem concedere. Excipe, nisi fuga ejusdem Rei, ex qua damnum publicum, vel mors ipsi judici posset oriri, rationabiliter timeretur: nam tunc licebit contra vim vi se defendere.

3 Non tamen præceptum ejusmodi adeò rigidè suscipiendum est, ut infirmo, qui nullo remedio (de quo infra *g.9.n.21.*) valet Sacram hostiam deglutire, possit propinari Sanctissimus Sanguis; quia hoc præceptum non obligat, nisi debito modo: Sic Fagundez, aliique apud Dian. *p.tr.3. ref.34.* Esto posse doceat Ochagav. *ib.*

§. II. *An obliget eos, qui paulò ante periculum communicarunt?*

4 QUi v.g. duos, vel tres, immò & octo, vel decem dies, antequam in periculum incidit, communicavit; obligaturne iterùm communicare eo superveniente periculo? Obligari docent aliqui, cum Vasq. *de Euch.disp.214.c.2.n.12.* siquidem Communio antecedens, cùm non fuerit exhibita, quando urgebat præceptum, præcepto non satisfecit. Ad eum modum, quo quis Missæ interfuit die Sabbati, non satisfecit præcepto de Missa die Dominico audienda.

5 At non obligari melius docent alii cum Suarez *de Euch.disp.69. sect.2.§.Rogabis*, de Lugo *de Euch.disp.16.sect.2.* Ratio præcipua est, quia hoc præceptum non obligat nisi circumcirca periculum vitæ, sive à me ignoratum, sive scitum: obligat enim, ut propè mortem inveniat Sacra Eucharistia refectus. Confirmatur, quia plura inveniuntur hujus generis præcepta, quibus satisfit, si paulò antequam urgeat præceptum, adimpleantur. Sic si Novitius, vel Clericus recitet officium manè, antequam professionem emittat, vel ordinetur in sacris; non illum obligabis eodem die, post emissam professionem, vel ordines susceptos, iterùm recitare; sic Sacerdos, qui celebravit manè in loco, ubi non erat festum de præcepto, si posteà, eadem die, se conferat in locum, ubi festum celebratur, non obligabitur ad audiendum iterùm Sacrum, idem de laico, qui manè sacro interfuit, in prædicto loco non festivo, & posteà ad festi locum accessit. Eodem ergò modo in casu nostro, &c.

6 Missa igitur, Dominica die ideò audienda est ex præcepto ab eo qui audierat Sabbato; quia in honorem diei Dominici latum est præceptum de Sacro tunc audiendo, qui honor tali diei addictus non exhibetur die Sabbati. At in nostro, habetur finis præcepti, qui est refici spiritualiter circa mortis periculum: ut etiam habetur finis præcepti in prædictis casibus, qui est, illos obligatos orare quotidie, & Fideles colere per Missam diem festum: Licèt enim finis non cadat sub præcepto, ostendit tamen præceptum hoc modo esse, & non alio intelligendum.

§. III. *An obliget eum, qui communicavit in Paschate?*

7 SI communicavit quis in Paschate, & post aliquod notabile tempus, putà post mensem, incidit in periculum vitæ, obligatur iterùm communicare. Ita Suar. Vasq. Valer. aliique, quos sequitur, & citat Hurtad. *de Euch.disp.10.diff.2.* Ratio est, quia ex una parte hæc sunt duo præcepta, alterum communicandi in Paschate Ecclesiasticum: Sic idem *ib.* alterum, communicandi in periculo mortis, ex communi sententia, Divinum simul, & Ecclesiasticum: Sic idem *ib.* & ex alia parte per unam sumptionem utrique in casu dicto, satisfieri non potest: cum propter illam, finis refectionis necessariæ, instante morte, non habeatur per sumptionem tanto tempore antefactam. Quod si quis in Paschate communicavit, & incidat in prædictum vitæ periculum post paucos dies, putà post octo, vel decem; non obligatur denuò communicare. Satis est, quia cùm finis refectionis necessariæ tunc habeatur, potuit per unam sumptionem utrique obligationi satisfacere: ut ex dictis *g.* præcedenti clarè consequitur.

§. IV. *An hoc præceptum obliget petere Eucharistiam ab hæretico, excommunicato, & similibus, si alius Sacerdos non adsit?*

8 QUamvis Durandus, Palud. aliique apud Suarium *de Euch. disp.72. sect 4. fin.* concedant à Sacerdote excommunicato, etiam denunciato, ab hæretico, schismatico, publico peccatore, licere in mortis periculo petere, ac suscipere, quando alius Confessor non adest, Sacramentum Pœnitentiæ: non tamen concedunt Eucharistiæ Sacramentum: *quia necessitas* (inquiunt) *pœnitentiæ major est, quàm necessitas Eucharistiæ.* Verùm probabilius est cum Sanchez *ibid.* posse, bono ministro deficiente, etiam Eucharistiam, idque licèt infirmus aliud Sacramentum v. g. Extremam Unctionem, vel Confessionem ab idoneo susceperit. Ratio est, quia Mater Ecclesia, pro illo articulo creditur neminem à ministrando tantam infirmo refectionem velle repellere: & ex alio capite, necessitas excusat à cooperatione, quæ videtur esse cum peccato ministri, qui ex sua malitia aptum ad Sacramenta ministranda per se reddit. Suppono autem non fore scandalum, nec Catholicæ Religionis contemptum, ut certè esset, si suscipere v. gr. Communionem esset signum participationis cum illius erroribus, quod nunquam licet.

At si licet, obligabitur ne infirmus? Resp. obligabitur: quia excusationem non habet. Si tamen nollet, posset priorem sententiam sequi, asserentem non licere, & consequenter non adesse obligationem, quæ sententia certè probabilis est, præsertim si alia Sacramenta ritè susceperit, vel se esse in statu gratiæ judicaverit. Sic Chelison apud Dianam *p.5.tr.3.ref.49.*

§. V. *An in eadem instantis mortis necessitate possit quilibet Sacerdos, etiam Religiosus, ministrare Eucharistiam?*

9 NEc Religiosi, immò nec quilibet Sacerdos, nisi proprius, idest Parochus, potest de jure ministrare sacrum Viaticum moribundis. Ita Suar. *de Euch.disp.72.sect.2.g.Sed quares*, quia nullo meliori tempore præsumitur velle Pastorem recognoscere ovem suam, quàm in tanta necessitate: tamen si Parochus absit, nec possit ab illo peti licentia, quilibet poterit. Ita *ibid.* Ratio est, tum quia præsumitur Parochi voluntas, tum quia casus extremæ necessitatis semper intelligitur exceptus. In eodem mortis articulo, qua ratione liceat Regularibus suis famulis ministrare Eucharistiam, diximus per occasionem in superioribus *c.4.g.4.n.48.* Addimus in præsenti licere, & Hospitibus sæcularibus in eorumdem Religiosorum domibus fortè decumbentibus, ut etiam Extremam Unctionem liberè conferre ex privilegio possint, quod expendit Peyrinus *tom.1. const.1. Julii II.n.92.* Nostræ Societatis Patribus id nondum communicavit R.P. Generalis, quamobrem secundùm nostra jura *in præf. Comp.Privil.Soc. loc.cit.* ab eo erit, donec illud communicet, abstinendum; in seminariis tamen id omninò esse concedendum inibi conviventibus, saltem ex usu recepto, notat Pellizz. *to.2. Man.Reg. tr.8.cap.3.sect.3.q.11. fine.*

Emergit ex dictis difficultas, An Religiosus, immò quilibet Sacerdos non Parochus, si absente Parocho, vel nolente, potest ministrare Viaticum graviter periclitanti, ut dictum est, obligetur etiam sub peccato? Dico (non Parochus) siquidem ipsum Parochum obligari, quia ad hoc, & similia ministeria stipendium recipit, fatemur omnes.

Resp. nequaquam esse obligandum, si absque notabili suo incommodo ministrare non valet. Ita idem *to.1. Man.Reg.tr.5.c.9.sect.1.q.6.* Ratio est, quia ex una parte actualis Communio non est necessaria spirituali ægrotantis saluti, cùm ad hanc satis superque sit Confessio: & ex alia Sacerdos, qui non est Pastor, solùm ad id urgeretur à charitate: hæc autem, quando necessitas minùs imminet, dictumque urget notabile damnum, non obligat. Ita Castr. *t.1 disp. de charit.p 9.* Bonac. *de charit.disp.3.q.4.* aliique.

Peste infectis qua ratione sive Parocho, sive non Parocho incumbat onus Eucharistiam porrigendi, præter id, quod ex dictis colligi potest, vide apud Pellizzarium *tom.1. Man. Reg. tractat.6.cap.5. sect.2.qu.6.* Val. Malder. Reginald. aliosque apud Castropal Bonac. Pellizz. citatos.

§. VI. *An qui manè ex devotione communicavit, & deinde in periculum mortis incidit, possit eadem die pro Viatico communicare?*

10 NOn solùm posse, sed debere, docent nonnulli cum Hurt. *de Euch. disp.11. diff.2.* eo nixi fundamento, cujus modò meminimus *g.2.* quia nimirum, quando hic manè communicavit, non urgebat præceptum. Communicet igitur ad veniente periculo, quando præceptum urget, ut illi satisfaciat. Nonnulli verò apud de Lugo *de Euch disp.16. sect.3. nu.54.* solum dicunt posse, non autem sub obligatione: siquidem prohibita est duplicata eodem die Communio.

Communis, & vera sententia est, nec debere, nec posse. Sic Suar. *de Euch.disp.69.sect.3 g.Rogabis in fine.* Fag. Granado, Præpos. Laym. de Lugo eos citans *dicta sect.3.* Ratio primi est, quia est præcepto satisfactum manè, ut constat ex dicto §.2. Ratio secundi est, quia prohibemur bis eodem die communicare.

Post hæc scripta, & impressa legi præter Hurtadum jam citatum sententiam Pellizzarii, Quintanadvennas, Dicastilli, Martini de S.Joseph. Leand. Ludov. à S.Joseph. apud Dian. *p.10 tr.10.ref.40.* aliorumque, quæ docet posse, ac debere. Verùm omnibus accuratè perpensis distinguendum esse, ne locum errori demus, sic censeo. Vel manè quis communicavit benè valens, & deindè incidit in morbum periculosum: Ita ut credatur, non protracturus vitam ad diem sequentem, & hunc iterùm posse eodem illo die, immò debere communicare: probabile erit ex auctoritate tot Doctorum; nec aliud ipsos velle, si eorum verba, & rationes perpendantur, existimo. Vel manè quis, dum laboraret periculoso morbo, pro quo si illud periculum advertebatur, poterat ei dari Viaticum, ipse tamen communicavit ex devotione, & hunc non posse iterùm eodem die communicare, si recrudescat tunc morbus, ut quem judicetur eodem die moriturus: constanter affirmo, & de hoc casu ego sum loquutus in hoc *num.10.* loquutus enim sum de eo ægroto, qui communicavit manè, & deindè apparuit periculum. Ratio utriusq; partis distinctionis est, quia in priore casu ex probabili sententia

non

non est satisfactum præcepto communicandi in periculo mortis, ille enim in periculo non erat, quando communicavit. At in posteriore casu satisfactum est, quia jam erat in periculo, quamvis non putaretur esse, vel quamvis cum ea intentione non communicaverit, sicuti si manè diei festi audis Sacrum, licèt nescias illum esse diem festivum, satisfacies præcepto, quia tunc rem præceptam jam implevisti, neque Missam aliam teneris audire post scientiam habitam, ut alibi docuimus, Ecclesia enim præcipit auditionem Missæ simpliciter, non intentionem satisfaciendi præcepto.

Ex dictis collige: me faciliùs concedere iteratam in eodem die communionem illi, qui ex inflicto vulnere, quàm illi, qui ex febri, v.g. in periculum vitæ incidit; nam vulneratus, si communicavit ante acceptum vulnus, non communicavit tempore periculi; sed febricitans cùm habeat in se luem febris ex communiter contingentibus præsumere debeo, communicasse tempore, quo aderat periculum, quamvis nobis ignotum, & solùm valdè peritus Medicus posset testificari, verè novum morbum accessisse, qui periculum illud adduxerit, qui certè casus rarissimus erit.

§. VII. *De sumente Viaticum in mortali, deque mortaliter peccante post illud.*

11 SI quis sacrum viaticum; existens in peccato mortali, sacrilegè sumpsit, licèt aliàs peccaverit, hujus tamen præcepto jam satisfecit, prout constat ex dictis *c.4.§.3.n.34.*

12 Quod si ritè, & purè Viatico refectus est, sed post ipsam refectionem incidit in mortale; aliqui cum Sot. *in 4. dist. 12. q. 1. ar. 11.* putant astringi iterùm, in eodem mortis periculo communicare, ut non moriatur sine auxilio Eucharistiæ. Verùm consilium id quidem bonum est, non obligatio: Sic Hurtad. *de Euch. disp. 10. diff. 10.* de Lugo *de Euch. disp. 16. sect. 1. n. 16.* quia jam, per priorem sumptionem, præcepto factum est satis, Ad Confessionem autem talis peccati obligatur, etiam si contritus sibi videatur: quia debet observare præceptum subeundi clavibus omnia peccata mortalia.

§. VIII. *An pueri communicandi sint pro Viatico?*

13 PRo pueris, usum perfectum rationis habentibus, non est dubium adesse præceptum, & non adesse pro rationis expertibus, ut patet ex dictis supra *cap. 4. §. 2.* Solùm ergo est difficultas de pueris intrà latitudinem decimi, & quartidecimi anni existentibus; qui habent quidem aptitudinem ad Confessionem, non verò, ex aliquorum sententia, ad reverenter suscipiendam Eucharistiam.

14 Dico, his posse, immò debere dari Viaticum, sicut iisdem dari solet Extrema Unctio. Ita Suar. *de Euch. disp. 70. sect. 1. & passim*, id enim suadet præceptum divinum, in tanta instantis mortis necessitate: esto non esse dandum contendant probabiliter Vasq. *de Euch. disp. 214. c. 4. n. 41.* Hurt. *de Euch. disp. 10. diff. 4.* aliiq; Immò de Lugo *de Euch. disp. 13. sect. 4. n. 4.* meritò propter eandem rationem, contendit etiam puero, de quo sit dubium, an doli capacitatem habeat, posse (licèt non debere) dari Viaticum, sicuti datur Confessio, & Extrema Unctio, licèt hæc, propter periculum irritandi Sacramentum sub conditione.

Dices, cur pueris benè discurrentibus potest, & debet, his verò, sub dubio discurrentibus solùm potest? Respondeo quia illi subduntur legibus, atque ideò huic præcepto: hi verò, cùm sit dubium, an discurrant, dubium etiam est, an subdantur legibus, & consequenter ex doctrina doctorum apud Castr. *de Conscient. disput. 3. p. 7. n. 2.* in materia de legibus, ad observandam legem non obligantur, quia in tali dubio est possessio pro libertate.

§. IX. *An amenti temporaneo, ac Phrenetico dandum sit sacrum Viaticum?*

15 DIximus *c. 4. §. 1.* perpetuò amentibus non esse dandam Eucharistiam: nunc consequenter dicendum, nec esse dandum sacrum Viaticum: semifatuis verò, ut etiam stolidis, & mutis, & surdis, sicuti Eucharistiam in vita esse concedendam, dummodo absit periculum irreverentiæ, *ib.* diximus, sic & in morte Viaticum esse dandum, nunc consequenter asserimus.

At verò illis; qui priùs usu rationis potiti sunt esse porrigendam Eucharistiam in articulo mortis, si priùs voluntatem habuerint eam recipiendi, docet cum communi opinione S. Thom. *3. d. quæst. 80. art. 9.* idque universaliter, sive paulò, sive multò ante mortis periculum (cùm eadem sit ratio) usum rationis amiserint. Addo, non solùm posse porrigi, sed debere, quando non est periculum irreverentiæ, sicuti iisdem dari etiàm solet Extrema Unctio. Colligitur ex Suario *de Euch. disp. 69. sect. 1.* Vide, quæ dixi *ibid. n. 4. circa finem.*

16 Petes qualis voluntas requiratur, ut precedat ante amentiam? Respondeo, alii exigunt, ut petierit: alii melius cum de Lugo *de Euch. disp. 13. sect. 3. n. 13.* satis esse docent, quòd piam, ac religiosam voluntatem præ se quis tulerit: atque ita, si non constet de peccato mortali commisso, & non absoluto, præsumendum in bono statu, & communicandum. Nec est par ratio de confessione: nam, præter quàm quod aliqui apud Dianam *p. 3. tr. 3. ref. 8.* concedunt etiam non petenti moribundo, sed tamen, qui Christianè vixerit posse, immò debere dari absolutionem, saltem sub conditione, est dispar ratio: quia actus pœnitentis sunt materia necessaria Sacramenti pœnitentiæ, quod non est in Communione. Lege de Lugo *de pœn. disp. 17. sect. 3.* Ad hoc facit illa probabilis doctrina Navarri *in Man. cap. 16. nu. 27.* dicentis infirmo alienato à ratione, etiamsi non petiisset Sacramentum, sed tamen dederit aliqua signa contritionis, tollendo manus, percutiendo pectus, dicendo *Miserere*, dandam esse Eucharistiam, etiam si obstinatus multo tempore in peccato mortali vixisset, nec per multos annos confessus fuisset: poterit enim absolvi, saltem sub conditione, & communicari &c. Lege Jo. Sanch. *in sel. disp. 44. numer. 31.* Vide, quæ dicam cap. 6. §. 3.

§. X. *Quando licet dare infirmo non jejuno Communionem?*

17 PRivilegio sumendi Eucharistiam non jejunum, tunc demũ quis, instante morte, uti valet, cùm necessitas exposcit. Vidi ego timoratos quosdam non jejunè dedisse Viaticum, cùm facillimè potuissent jejuno: Sanè non ritè, eosque modestè monui, privilegium ejusmodi non esse Viatico absolutè concessum, sed sub conditione necessitatis illud non jejunè sumendi. Ita Suar. *de Euch. disp. 69. sect. 3. §. Rogabis initio.* Quoniam verò articulus mortis est, quando brevi inevitabiliter moriturus est ægrotus: periculi verò quando probabiliter dubitatur non post multum tempus de ejusdem morte, quæ frequenter in tali casu accidere soleat: hoc privilegium habet Fidelis, tum in articulo, tum in periculo: sicut etiam habet posse absolvi à reservatis à quocumq; Sacerdote. Sic de Lugo *de Euch. disp. 15. sect. 3. n. 74.* Quale autem, & quantum debeat esse periculum, potius ex Medici prudentia, vel astantium arbitrio cognoscendum erit, quàm aliundè. Illud certum est, minus periculum hic requiri, quàm requirit Extrema Unctio: ut ex praxi communi constat, illi rationi innixa, quòd morti non valdè proximus majori cum devotione sacram refectionem suscipere poterit.

18 Non est tamen scrupulosè prædicta necessitas expendenda. Undè, si commodè non potest expectari, quando is communicandus sit jejunus, sive sit infirmus, sivè sit justè, vel injustè occidendus: communicetur, non jejunus. Immò judex non tenetur expectare executionem mortis in reo, ut is communicet jejunus. Ita idem de Lugo *disp. cit. 15. sect. 3. n. 72.*

19 Simili ratione *ib. n. 74.* incommoditas, quæ esset in iis, qui communicare infirmum debent, excusat à jejunio. Hinc excusantur, qui ne statim post mediam noctem surgant, ad dandum infirmo jejuno Communionem, dant Vesperi non jejuno.

20 Parochus item excusatur *ibid.* qui impeditus manè in Ecclesia, expeditiùs serò accedit ad ægrotum non jejunum communicandum. Invenio etiam excusari Parochum ex eo capite, quòd Vesperi, cùm majori decentia, commitantibus laicis Sacramentum deferret, quàm manè. Ratio autem prædictorum est, quia non tam rigorosè accipiendum esse ejusmodi præceptum, in occasione Viatici, ipsa piorum praxis docet. Nam propterea idem privilegium extendi probabiliter ad Sacerdotem, ut possit non jejunus celebrare, si non adsint aliæ particulæ consecratæ, ad dandum alteri Viaticum, diximus suprà *c. 2. §. 8. n. 32.*

21 Illud denique huc reduci potest, quod si infirmus res siccas, atq; adeò Sanctissimam Hostiam deglutire non potest, etiam sumpto post illam vino; vel aliquo liquore; aptum remedium fore putant aliqui Hostiam Sacram intinctam vino à Sacerdotis manibus infirmo porrigi: porrigi enim per coclear, vel aliud aptum instrumentum argenteum, vel aureum vino plenum, inde difficilè aliquibus fit, quia etiam peste Infectis non conceditur per similia instrumenta Sacram Hostiam porrigere: cùm consuetudo Ecclesiæ Latinæ sit à manibus sacri ministri esse Eucharistiam immediatè suscipiendam. Sic Bonac. *disp. 3. de Euch. q. 5. p. 2. nu. 10.* lege Sua. *de pœn. disp. 44. sect. 3. n. 17.* Quamvis non improbabiliter, si sine scandalo, & periculo lapsus Eucharistiæ in terram fiat, posse censeat Possevinus apud eundem Bonac.

Alia quædam pertinentia ad Parochum deferentem Viaticum habes infra *c. 6. §. 1.* sicuti etiam quid fiet cum infirmo patiente vomitum, habuisti, *c. 2. §. 5. & c. 3. §. 4.*

§. XI. *An qui semel Viatico refectus fuit, possit intrà eandem ægritudinem sæpiùs non jejunus communicare?*

22 TRibus dictis, quæ ad propositam difficultatem pertinent, meo more, hoc est breviter expediam: Dico primò, si morbus statum mutet, ut si ægrotus in vitæ periculo versabatur, & deindè convaluit, cui posteà simile periculum rediit, potest in posteriore hoc periculo non jejunus communicare (licèt in priore similiter non jejunus communicaverit.) Idque toties, quoties simile quid evenerit. Ita de Lugo *dispu. de Euch. 15. sect. 3. n. 62.* & communiter.

23 Dico secundò, quando idem periculum perseverat: si heri v.g. communicavit (etiam sub titulo Viatici) jejunus; poterit hodie non jejunus *n. 62.* contra Vasq. *de Euch. disp. 211. c. 4. num. 38.* Et è contra, si heri communicavit non jejunus, poterit jejunus. Colligitur ex eodem.

24 Di-

24 Dico tertiò in eodem casu, quando idem periculum perseverat, si heri non jejunus pro Viatico quis communicavit, Laym. *l.4. tr.4.c.6.n.20.* Hurtad. *de Sacr. disp.9. diff.1.* concedunt etiam hodie, idest sequenti die, non jejunum iterùm pro Viatico communicare posse: alii verò apud citatos, negant. Sanè utrumque probabiliter dictum est, licèt non ignorem negantium sententiam esse communiorem. Quorum negantium aliqui cum Navar. apud de Lugo citat. docent posse post multum tempus: alii cum Villal. apud eundem, post triginta solùm dies: alii cum Suarez, & Nunnio *ibid.* citatis post decem, vel octo dies: alii cum Sylv. *ib.* post septem: alii cum Armilla, Filliuc. *ib.* post sex: alii cum Ludov. de S.Jo: *ib.* post tres. Ratio harum opinionum est, quia, cum moribundum, non jejunum communicare fit ex pia Ecclesiæ, vel concessione ex Vasq. *de Euch. disp.212.c.4. n.35.* vel consuetudine ex de Lugo *cit. num.59. fine*, introductum, alii mitius, alii rigidius, ejusmodi concessionem, usumve interpretantur.

§.XII. *An eadem die, qua quis occidendus est, possit communicare? Et quid de Infideli, qui eodem; quo baptizatur, die est suspendendus.*

25 PAnormi in Sicilia, & in Regno Castellæ morte eadem die puniendos, non solent Ministri, sed pridie communicare. Ego tamen non video sufficientem talis consuetudinis rationem: tum quia eodem die interficiendum communicare nullo modo cedit in irreverentiam Christi Domini: tum quia Romę eadem die ejusmodi interficiendos communicant. Ita Corsettus apud Dianam *part.4. tract.4. resol.59. & p.5. tr.3. res.38.* Immò aliqui cum Jo: Sanch. *in sel. disput.40. num.4.* ejusmodi damnatis, etiam si pridie communicaverint, concedunt iterùm die sequenti, quo morituri sunt, communicari posse. Idque Sà *V. Euchar. nu.2.* aliique apud Jo: Sanch. citat. dicunt fieri posse, una hora ante patibulum: siquidem una hora regulariter sufficit ad species digerendas, ut supra *c.3.§.4.n.4. ibid.* vidimus.

26 Quòd si puniendus sit Infidelis eodem die baptizatus, benè prout tempus permittit, instruendus post Baptismum de hoc Sacramento est, & communicandus: Ita Jo: Sanch. *ibidem nu.3.* quia jam est capax illius, nec ulla ratio dictat, eum esse tanto bono privandum.

DECRETUM

CIRCA COMMUNIONEM QUOTIDIANAM.

CUm ad aures Sanctissimi D.N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diœcesibus vigere usum quotidianæ Communionis, etiam in feria sexta Parasceves, & simul affirmari eandem quotidianam Communionem præceptam esse à jure Divino, quin etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse; videlicet, quòd aliqui non in Ecclesia, sed in privatis Oratoriis, & Domi, immò cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota sumant Sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea theca inclusam in crumena, aut secreto illis deferunt Sacerdotes sæculares, aut Regulares: aliique in Communione accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores solito: ac tandem quis confiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Cùm autem hæc Sanctissimus considerandа commiserit S. Congregationi Cardinalium Conc. Tridentini Interpretum, eadem S. Congregatio prævia matura discussione super prædictis unanimi sententia ita censuit: Etsi frequens, quotidianusve Sacrosanctæ Eucharistiæ usus à SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus; nunquam tamen, aut sæpiùs illam percipiendi, aut ab ea abstinendi, certos singulis mensibus, aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet, tantùm indicavit, cùm inquit: Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent; idque non immeritò: multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variæ ob negotia spiritus alienationes, multæ è contra gratiæ, & Dei dona parvulis concessa: quæ cum humanis oculis scrutari non possimus, nihil certè de cujusque dignitate, atque integritate, & consequenter de frequentiori, aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui. Et propterea quo ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad Sacram alimoniam percipiendam accessus Confessariorum secreta cordis explorantium judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, & frequentiæ fructu, & ad pietatem processu Laicis negotiatoribus, & Conjugatis, quod prospicientes eorum salutiprofuturum, id illis præscribere debebunt. In Conjugatis autem hoc ampliùs animadvertent, cùm Beatus Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos seriò admoneant, tantò magis ob Sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad Cœlestium Epularum Communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimùm invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana Sacræ communionis sumptione unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituatur, sed magis quid singulis præmittendum per se, aut Parochos, seu Confessarios sibi decernendum putet; Illudque omninò provideat, ut nemo à Sacro Convivio seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur, & nihilominus det operam, ut unusquisque dignè pro devotionis, & præparationis modo rariùs, aut crebrius Dominici corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis communicent: Si quæ verò puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita inclinaverint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum, & Confessariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & cum eis constitutum haberi, ut cùm fideles ad Sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accesserint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant, generatimque ostendant, eos, qui ad frequentiorem, aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive Laici negotiatores sint, sive Conjugati, sive quicumque alii suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac Divini judicii formidine discant cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri; Et si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere. Episcopi autem, in quorum Diœcesibus viget hujusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agant, eamque ipsi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio postulari sibi maximè persuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, & scandali suspicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque, ac dona in sumentibus augeantur: Quod abundè continget, si ii, qui devoto huiusmodi studio, divina præstante gratia tenentur, seque Sacratissimo Pane frequentius refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore, & charitate assueverint: Quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se pretium in morte tradidit, atque in cœlesti Regno se præmium est daturus, precatur Sacra Congregatio, ut suam opem ad dignam præparationem, & sumptionem largiatur. Porrò Episcopi, & Parochi, seu Confessarii redarguant asserentes Communionem quotidianam esse de jure divino, doceant in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis ex dispensatione, seu Privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam Sanctissimam Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in Crumena, aut secretò ad existentes domi, vel cubantes in lecto, quàm ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publicè, & cum pompa juxta formam Ritualis Romani; Si verò ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam, ut circa Communionem in feria sexta Parasceves Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur: insuper admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiæ formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas; Non permittant, ut venialium confessio fiat simplici Sacerdoti, non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Si Parochi, & Confessarii etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes secus egerint, sciant Deo Optimo Maximo rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam, ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa.

Et facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præsens Decretum Typis dari, ac publicari voluit. In quorum &c.

Datum Romæ 12. Februarii 1679.

F. Card. Columna Præf.

S. Archiepisc. Brancaccius Episc. Viterbien. Secr.

Die 15. mensis Februarii 1679. supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit per Urbem ad valvas Curiæ, & in acie Campi Floræ, ut moris est, per me Ægidium Felicem SS. D.N. PP. Cursorem. Pro D. Magistro Cursorum Gregorius Staggius Apost. Curs.

CAPUT VI.

De Ministro Communionis.

1 DE Communionis ministro, qui est solus Sacerdos, & ex commissione ipsius, urgente aliqua causa, & semper, quando instat mors alicujus, deficiente tamen Sacerdote, Diaconus, ita Suarez

rez *de Euch.disp.72.sect.1.* de Lugo *de Euch.disp.18.sect.1.n.17.* aliqua tetigimus in præcedentibus. Verùm nunc in proprio loco non nulla sunt ad complementum tractationis addenda.

§.I. *Quo habitu, quo die, qua hora, quibus circumstantiis est ministranda Eucharistia?*

2 DE statu gratiæ an requiratur in ministrante tantum Sacramentum, diximus per occasionem supra *c.1. §.6. num.59.* Nunc ergo cætera quædam, ad exteriorem pertinentia, sic breviter percurrimus.

3 Primò, non opus est, ut Sacerdos hoc Sacramentum ministrans, sit jejunus; siquidem id nullo jure præcipitur. Ita Bonac. *de Euch.disp.4.q.5.p.2.n.6.*

4 Secundò omni anni tempore ministrari potest. Dubitatur tamen an possit die Parasceves, hoc est Veneris Sancti, quando certum non licere Sacerdoti celebrare, sed solùm, ex præconservatis die antecedenti, communicare. Sic de Lugo *de Euch. disp.20. sect.1.n.14.* Dico posse: at extra periculum mortis non esse passim in usu. Sic Hurt.*de Sacrif.disp.4.diff.2.* citans Suar. Vasq. Laym. (in illo enim periculo posse, immò debere non est dubium.) Hic tamen usus nequaquam induxit obligationem peccati eo die communicanti, sed decentiæ dumtaxat, propter mærorem Passionis Domini nostri: & sic ubi usus est communicandi, jam ea decentiæ ratio, ipso usu sic interpretante, cessat.

5 Tertiò, manè ministrari solet: sed Vesperi, vel intempesta nocte, posset jejunis ministrari, etiam extra mortis necessitatem: Sic Sà *V.Euch.n.19.* Suar.*de Euch.disp.69.sect.4.* quod tamen non est facilè concedendum, propter populi admirationem. Sic Coninch. apud Bonac.*de Sacr.disp.4.q.7.punct.1.n.14.*

6 Quartò, ex Bonac.*ib.q.5.p.2.à n.8.* Parocho non licet Eucharistiam ad infirmum deferre, sine stola, & superpelliceo, & non præcedente lumine: nec idem tenetur, si timeat properam infirmi mortem, valdè festinatò currere: quia videntur hæc reverentiæ debitæ repugnare, quamvis possit ex Bonac. *ibid.* Extremam Unctionem sine tanta solemnitate deferre, quia Sacrum oleum materia est Sacramenti, non verò Sacramentum. At ad baptizandum, vel absolvendum infirmum, qui secus creditur in mortali moriturus, non solùm posset, sed etiam currere minister deberet; Sic idem *ibid.* quia id non cedit in ullius Sacramenti irreverentiam, & ex alia parte maximè proximi charitas urget.

§.II. *An ministrari Eucharistia possit indigno?*

7 IN hac quæstione, qua quæritur: an ei, qui cognoscitur esse in statu peccati mortalis porrigi à Sacerdote sine peccato Communio possit? Certum est Primò, Ministrum per se loquendo; quando saltem commodè, & sine ullo inconvenienti valeat, non posse ei quem mortaliter indignum positivè certò cognoscit (nam in dubio quilibet præsumendus est bonus, & communicandus) saltem ob regulam generalem, qua obligamur vitare, & impedire proximorum peccata, quando commodè possumus. Ita Suar. de *Euch.disp.67.sect.1.* Rursus certum est *ibid.* nec posse invitare, aut alicui indigno suadere, ut recipiat Sacramentum, saltem quando non adest necessitas. Sic idem *disp.81.sect.2.§.sed quares,* Bon. *disp.1. de Sacr.q.6.p.4.n.6.* Ratio est, quia id esset movere directè ad peccandum.

8 Certum est Secundò, Publico peccatori petenti, sive publicè, sive secretò Sacramentum, non posse sine peccato ministrari. Ita Suar. *ib.* & passim. Recentiores. Ratio est, quia obstat illud Matth.7. *Nolite Sanctum dare canibus*: obstat reverentia Christo Domino debita: obstat fidelitas ministri sanctè tractandi hoc Sacramentum: obstat cooperatio cum alieno peccato.

9 Juvabit tamen hìc scribere, quæ affert pro praxi circa publicum peccatorem Caramuel *l.3.Theol.mor.n.1393.* *Usurarii* (inquit) *publici communes peccatores aliquando tanguntur à Deo, & resipiscunt, &c. unde mi consule, magno consilio, & examine utaris antequam publicè petenti Eucharistiam neges publicè; & quia in Altari nec tempus examinandi suppetit, nec dantur quos consulere possis, ubicumque pravia resolutione antequam eò veneris, sanctè, & coram Deo non statueris negare Eucharistiam tali personæ, si petat, concedito, nam negare est res gravissima, qua non debet fieri impetu extemporaneo. Ego quidem prima vice nemini mortali negarem, quem non scirem certò esse in omnium opinione non baptizatum, delirum, aut arbitrii impotem. Si certò scirem Meretricem habitare in lupanari, Usurarium in telonio, & ex Altari ad has domos iterùm peccaturos, & populum scandalizaturos reverti (sed quando similia monstra actionum data!) audacter Communionem negarem.*

10 Certum est tertiò, Peccatori occulto publicè petenti Eucharistiam sive à simplici Sacerdote, sive à Parocho, cùm par sit ratio, denegandam non esse: Sic Suar. aliique, quos citat, & sequitur de Lugo *de Sacr.disp.8.sect.10.* quia omnes habent obligationem non lædendi famam proximi, & ex alio capite sibi imputet peccator, quòd indignè sumit, cum Minister totum, quod ex se facit, sit tale, ut possit esse bonum, & sine peccato. Sic idem de Lugo *ib.sect.12.n.181.*

11 Certum est quartò, Peccatori occulto, secretè petenti denegandam esse. Ita Doctores cit. quia tunc nulla sequitur peccatori infamia, & consequenter Sacerdos non habet excusationem unde concedere cogatur. Illud igitur hìc maximè est, pro praxi, considerandum, quis nam dicatur in hac materia publicus, qui occultus peccator. Placet modus id explicandi traditus à Suario *de Euch.disp.67.à sect.5.* vide etiam Fagund. *prac.Eccl.3, l.3.cap.10.* quem ut faciliorem reddam, & breviorem, his frequentibus regulis distinguo.

Prima Regula.

12 Si peccatum petentis Sacramentum sciatur ab his, coram quibus petitur, dicetur publicum, sanè respectivè ad hos: quare illi denegandum erit Sacramentum, semper præ oculis habendo ea, quæ n.9. insinuavimus. Ratio est, quia jam non sequitur infamia ex denegatione. Certò autem tunc, licèt occultè, dicetur his constare petentis peccatum, quod vel ipse extra confessionem Sacramentalem illud fassus est (nam si intra illam, dicam mox *nu. 20.*) vel ipsi astantes viderunt, vel à fide dignis audierunt, certòque sciunt petentem nondum fuisse illud Sacramentaliter confessum: id enim est certò constare illum esse graviter indignum.

Secunda Regula.

13 Si peccatum petentis Sacramentum sit evidens, evidentia Juris, vel evidentia facti; tunc licèt aliquibus præsentibus sit ignotum, dicetur petens publicus peccator: atque adeò denegandum erit illi Sacramentum, dum tamen dictorum n.9. immemor non sis. Ratio est eadem, quia jam non sequitur simpliciter nova infamia, cùm per eam publicitatem amiserit ille omne jus ad suam famam.

14 At, quæ nam est evidentia juris, quæ facti? Resp. Juris est, quando juridicè quis convictus est de crimine per propriam confessionem, vel per sententiam, declarationemve Judicis, sive id sciatur à multis, sive à paucis. Facti est, quando notitia facti peccaminosi tam publica est, ut juridicæ manifestationi æquivaleat: quod contingit, quando tam publicum est delictum; ut nulla tergiversatione celari possit. At hoc ipsum quæro, & quando est tale, ut nulla tergiversatione celari queat? Dico, id non posse universaliter colligi ex numero personarum, ut aliqui censent, sed prudentia opus esse: ut pensata qualitate loci, delicti, & personarum, quibus est peccatum notum, judicetur, an sit tale, ut moraliter nulla ratione possit in occulto retineri.

15 Unum hic dubitari potest, an quando peccatum est publicè notum in uno loco, dicatur etiam, pro hac nostra materia, notum in alio, ita ut peccator per sententiam, vel per evidentiam facti Romæ, v. g. publicus, si petat hìc Panormi, ubi ejus peccatum divulgatum non est, repelli debeat à Sacramento, videtur enim cum Lessio *l.2.c.11.dub.13.* aliique non esse repellendum ex illa communiore sententia, qua tenetur esse illicitum si non propter Justitiam, certè propter charitatem, crimen alicujus in aliquo loco publicum, in alio, ubi nescitur, manifestare. Dico (communiore sententia) nam est alia sententia Fagund.*prac.Eccl.2.l.5.c.3.n. 14.& 16.* sanè probabilis, quæ docet non esse illicitum mortaliter, neque contra Justitiam, neque contra charitatem saltem quando nondum recuperavit bene vivendo bonam famam: quia per publicitatem amisit ille omne prorsus jus ad famam suam.

16 Resp. tamen ad dubitationem. Primò difficulter in praxi occurrere posse fortasse casum juxta ea, quæ n.9. attulimus: tum quia non facilè credendum est rumoribus populi: tum quia potest rationabiliter à Christiano præsumi talem peccatorem jam fuisse emendatum, atque ideò concedendum illi Sacramentum. Resp. secundò. Si fortè occurrat aliquando casus, dico debere repelli à Sacramento: quia, in hoc casu, etiam juxta communiorem prædictam sententiam, cessat jus charitatis pro illa. Ratio est, quia charitas dictat quidem, non debere propalari illius crimen, sine causa rationabili: at hic adest causa rationabilis manifestandi, cùm iniquè talis se gerat, & sacrilegè, petendo indignè Sacramentum. Scio Fagund.*3.Eccl.prac.l.3.c.10.n.7.& 8.* contendere hunc non debere repelli: quia si repellatur (inquit) certò infamabitur. At jam vidimus illum non illicitè infamari, seu, ut melius loquar, non simpliciter infamari cùm supponatur jam amisisse famam, & nunc cessare etiam jus charitatis. Scio etiam Henriqu. ab eodem Fagund. citatum, dare optionem ministro, ut possit admittere, & possit repellere, cùm pro utraque parte sint rationes probabiles; scio, inquam, hæc: sed tamen nostra sententia videtur probabilior.

Tertia Regula.

17 Si peccatum petentis Sacramentum alioqui non sit publicum, sit tamen notum aliquibus ex præsentibus, ubi fit petitio, aliquibus autem notum non sit (etiam si uni tantum ex præsentibus non sit notum, quia par est ratio) non potest denegari Sacramentum. Ratio regulæ est: quia solùm per publicitatem, idest, per evidentiam juris, vel facti amittit quis jus famæ. Ergo in aliis casibus, licèt facillimæ probationis, servanda est proximi fama. Dices: at, qui norunt ex astantibus scandalizabuntur, quòd detur à te Sacramentum illi, quem ipsi indignum cognoscunt. Respondeo hoc fore scandalum passivum, quia scire debent hunc non amisisse jus petendi, cùm nondum sit publicus peccator: & item judicare debent inter ipsos aliquem adesse, qui crimen petentis nesciat.

Quarta Regula.

18 Propter suspicionem probabilem, multò minus si suspicio sit temeraria, hoc est, sine fundamento, non potest denegari Sacramentum. At verò propter peccati suspicionem violentam, debet Sacramentum, modo explicato, denegari: hoc est, si suspicio violenta sit publica, debet negari tum publicè, tum privatim petenti: si occulta, occultè, &c. Ratio est, quia temeraria, & probabilis suspicio illi peccatori jus famæ non tollit: violenta verò suspicio, cùm æquivaleat evidentiæ, jus famæ tollit.

19 At quænam est violenta suspicio? Est illa, quæ innititur talibus signis, & indiciis, ut ex nulla probabili ratione id, quod ex illis enasci videtur, depelli, seu obscurari valeat: sive quæ tales habet conjecturas, ut nihil appareat, quod contrarium suadere probabiliter possit. Tale est commune exemplum, nudum cum nuda invenire, ad suspicandum turpem congressum, &c.

De peccatore cognito ex Confessione.

20 Petes primò, qui ex Confessione Sacramentali novit petentem commun. existere in statu peccati mortalis, potest ne illum repellere? Resp. Quamvis alii doceant cum Suar. *de Euch. d.67. sect.3. §. Sed dubium est*; posse, immò debere repellere; verius puto cum Fag. *Eccl. prac.3. l.2. c.10. n.22.* non posse: immò oportere ei vel occultissimè petenti Communionem concedere. Ratio est, quia sigillum Confessionis ita rigidè obligat; ut nihil externè fieri possit, per quod videatur pœnitentis peccatum exprobrari, etiam si solus ipse pœnitens advertat. Hinc inferunt aliqui: Si Parochus v. g. ægrotum non absolvit, quia non erat benè dispositus, & deinde vel ægrotus ipse, vel consanguinei petant ab ipso, ut Eucharistiam deferat ad infirmum: posse (adde & debere) deferre nulla prorsus habita ratione notitiæ in Confessione habitæ. Ita Jo: Bapt. Novatus *in dec. mor. l.2. c.4. q.14.* Recole quæ *in Appendice præcedentis Opusculi* dixi de sigillo Confessionis, *præsertim c.6. §.2.*

Quotupliciter peccat, qui communicat indignum?

21 Petes secundò. Qui peccatori publico porrigit Eucharistiam, unicumne, an duo peccata committit: alterum cooperando cum alterius peccato, alterum infideliter suum officium exhibendo? Resp. Puto cum Præpos. *de Euch. q.80. n.23.* unicum, quo scilicet confert Sacramentum indigno: utraque enim illa malitia unum conflat, saltem in ordine ad confessionem, mortale peccatum.

De ministrante Hostiam non consecratam.

22 Petes tertiò. Licetne peccatori occulto ministrare Hostiam non consecratam, quò exteriùs appareat illum communicari: ut vitetur sic ejus infamia? Resp. Quidquid dicant aliqui, censeo non licere, sive ostendendo astantibus consecratam, & dando peccatori non consecratam, sive quocunque alio modo. Ratio est, quia semper adest periculum Idololatriæ, saltem materialis. Lege de Lug. *de Sacr. dis.8. sect.11. n.118.*

Hactenus egimus de ministrante indignè petentibus: nam quid dicendum de petente ab indignis ministris, colligi potest ex dictis supra *c.5. §.4.*

§. III. *Quam debeat pœnitentiam exhibere sive publicus, sive occultus peccator, ut ad Communionem admitti possit.*

23 SI peccator sanus; occultè petat: sufficit egisse occultè pœnitentiam, seu confessum Sacramentaliter esse: Idque Sacerdoti, aliisque qui fortè adsint, noverantque peccatum, constet. Ita Suar. *de Euch. disp.67. sect.2. §. Inquiri autem.* Si verò publicè petat; necesse pari modo est, ut publicè constet pœnitentia, sive confessio, pro ratione status peccati, ita ut bona ipsius dispositio manifesta sit. Ita idem *ib.* Ratio utriusque dicti est, quia sic Sacramentum digne coram Deo, & hominibus tractabitur. Dixi, constet: nam si dubitetur de pœnitentia, non sufficit; quia possidet certitudo peccati; cùm contra, si dubites de peccato; potes, ac debes illum communicare: quia possidet bona fama petentis, atq; ideò petens præsumitur bonus, ut supra innui *n.7.*

24 At si peccator, quantumvis publicus, (qualis est v. g. meretrix publica) in mortis articulo sit constitutus; satis erit, ex eodem *ib.* si pro temporis opportunitate, & angustia, vel ritè confiteatur, vel si hoc nequeat, signa contritionis exhibeat, juxta ea, quæ *diximus c.5. §.8. n.16.* & ad evitandum scandalum publicetur, quantum fieri potest, dicta confessio: de cujus publici peccatoris confessione vide, quæ *dixi in Methodo Confessionis l.3. c.3. §.5.* Ratio est, quia tunc propter periculum, urgentemque necessitatem, non est major diligentia extorquenda, quàm illa, quæ commodè exhiberi potest: & ex alia parte de quolibet Fideli præsumitur, eo in articulo facere pro sua salute quantum potest. Addunt aliqui ad meretricem graviter decumbentem in lupanari, seu loco publico peccati, etiam si confessa ritè fuerit, non esse deferendam Sacram Eucharistiam: esse, si in domo privata jaceat, propter reverentiam Sacramenti. Ita Jo: Bapt. Novatus *in dec. mor. l.2. c.2. q.13.* Puto tamen, ubi hæc loca publica sunt, esse servandam consuetudinem ejus Ecclesiæ, quæ potuit declarare, quid meliùs expediret, fortè ad terrorem aliarum. Nam cæterùm Christus Dominus ad peccatores, præsertim contritos, libenter divertit.

§. IV. *An laicus, vel inferior Diacono ministrare unquam possit Eucharistiam?*

25 DOcent aliqui cum de Lugo *de Euch. disp.18. sect.1.* nunquam, ne ex commissione quidem Sacerdotis, nec urgente ulla mortis necessitate, hos posse, vel sibi, vel aliis ministrare hoc Sacramentum. Ratio est saltem antiquissima, & constans consuetudo Ecclesiæ in contrarium. Aliqui, in extrema necessitate, etiam aliis, & multò magis, sibi concedunt, quando nullus esset Sacerdos, vel Diaconus, & infirmus sine Viatico moreretur. Ita Suar. *de Euch. disp.72. sect.1. §. ult. dicendum, sect.3. in fine*: Valent. *tom.4. disp.9. q.10. p.2. §. mihi verò.* Ratio est, quia non videtur id prohibitum, nec Jure humano, nec divino: cùm semper excepta intelligatur extrema necessitas.

26 Aliqui denique concedunt inferioribus Diacono, ut etiam laicis, ad se ipsos, instante morte, communicandos, non verò ad alios. Favet Laym. Suar. aliique cit. à Lugo *d. sect.1.* qui item fatetur id esse probabile. Ratio est, quia sic interpretantur hi consuetudinem in contrarium. Prædictæ sententiæ, cùm habeant bonos auctores, nec spernendas rationes, sunt omnes, saltem propter auctoritatem extrinsecam, probabiles.

27 At quot peccata committit, qui se ipsum in mortali communicat? Resp. Suar *de Euch. disp.67. sect.1. §. sed quæret aliquis*, docet, in hoc peccato adesse duas malitias, alterum sacrilegæ receptionis, alteram infidelis administrationis. Illud certum dico (quod nobis satis est) ex his conflari unicum peccatum, ideòque satis esse in confessione sic manifestare: *Communicavi me ipsum graviter indignè.* Sicuti qui celebrat in peccato mortali, satis se explicat, dicendo: *Celebravi indignè graviter.*

§. V. *An extra Sacrificium possit se ipsum Sacerdos communicare?*

28 LIcèt probabiliter aliqui cum Fill. *tom.1. tr.4. c.9. nu.285.* negent, probabiliter etiam, & alii cum Suar. *de Euch. disp.72. sect.3.* concedunt, posse Sacerdotem, non solùm in extrema mortis necessitate; sed etiam devotionis causa se ipsum, extra sacrificium, communicare, si non adsit alius Sacerdos, qui ipsum communicare possit. Ratio est, quia cùm non adsit, pro hoc Sacramento, præceptum distinctionis personæ ejus, qui recipit, & ejus, qui dat Sacramentum; sufficiens, & rationabilis causa judicanda est, absente alio Sacerdote, Sacerdotem refici velle sacra Eucharistia. An id possit Sacerdos facere non solum manè, sed etiam post meridiem vide supra *§.1. n.5.*

29 Quid, si adsit Diaconus? Debere à manibus Diaconi accipere docent aliqui cum Fagund *præcept. Eccl.3. l.3. c.3. n.7.* sed & alii posse, docent, suis manibus. Sic Suar. *dict. disp.72. sect.3.* vide de Lugo *de Euch. disp.18. sect.1.* utrique probabiliter. Ratio prioris sententiæ est, quia nulla rationabilis causa est sibi ministrandi. Ratio posterioris est, quia ex præsentia Diaconi, cui soli competit, ex commissione Sacerdotis, ministrare hoc Sacramentum, non impeditur jus Sacerdotis sibi ministrandi: nam potest uti jure suo, & non committere, & sic aderit carentia legitimi ministri. Id quod non potest dici, quando adest alius Sacerdos: hic enim de jure ordinario ministrat, atque adeò præsente ipso, qui potest, ille prior Sacerdos, cùm non careat legitimo ministro, non judicabitur habere rationabilem causam non observandi consuetudinem accipiendi Communionem extra Sacrificium, à manibus legitimè porrigentis.

§. VI. *An Sacerdos possit communicaturo ministrare partem suæ Hostiæ?*

30 PUto id aliquando fieri convenientissimè posse. Ita Sà *V. Euch. n.15.* Jo: Sanch. *in select. disp.22. n.21.* Henriq. Sylvest. Granadus cit. à Dian. *p.5. tr.3. resol.14.* Ratio optima ducenda est cum de Lug. *de Euch. dis.20. sec.1. n.69.* ex ipso Christi instituentis exemplo, qui fregit panem, & dedit. Cùm igitur nihil in hoc Ecclesia expressè prohibuerit: si adsit causa rationabilis, non est cur à nobis damnetur. Non nego, si adsint aliæ particulæ consecratæ, decentiùs particulam porrigi, cùm ita ferat consuetudo: illud non esse inconveniens, ex ipsa Christi primaria institutione, doceo.

Neque obstat consuetudo in contrarium: tum quia ego cùm essem junior, vidi Sacerdotes id facientes, sine umbra, ut tunc mihi videbatur, scrupuli: tum quia, etiamsi alicubi sit, non constat an habeat vim prohibitionis, cùm non constet, an ejusmodi consuetudo observetur, ut necessaria, & obligans (id quod ex Hurtad. *de Euch. disp.22. diff.9.* loquente de consuetudine consecrandi in Missa constare debet ad hoc, ut consuetudo habeat vim legis) an verò tantùm ut quid decentius, seu, ut castigatiùs loquar, ut quid expeditius: fatemur enim, quod per formulas minores, quæ sint in promptu, faciliùs expediantur fidelium laicorum communiones, quàm per partem Hostiæ Sacerdotis.

31 Obiicies. At *in Missali Romano de defectibus Missæ* jubetur, quòd si Sacerdos, post consecratam Hostiam incidat in morbum, debeat

beat ab alio Sacerdote finiri Missa, & communicari infirmus Sacerdos, parte ipsius Hostiæ consecratæ, quamvis, si sit alia formula consecrata, hæc potius infirmo porrigenda sit: Hæc *ib.* Ecce requiritur summa necessitas: nam solùm conceditur infirmo Sacerdoti, deficientibus aliis formulis. Resp. hanc Rubricam esse benè intelligendam: nam tota intentio Ecclesiæ, in hoc eventu est, ut infirmus Sacerdos participet de Sacrificio à se inchoato. Unde Gavan. *in Rub. Miss. p. 3. tit. 10. n. 3. litt. A*, ibi (*Dividam Hostiam*) sic habet. *Ita convenit, quia partem habuit ille prior in consecratione. Ergo etiam in sumptione*. Hæc Gavantus. Et sanè id videtur statutum *in c. Relatum 11. de Consecr. dist. 2.* ibi. *Nam quare erit illud Sacrificium, cui nec ipse Sacrificans particeps esse cognoscatur?* Hoc posito sic te debes ritè hac in re gerere. Si adsint in Altari particulæ consecratæ, simul cum Hostia grandiore, consecratæ inquam, ab ipso Sacerdote infirmo (de quo casu solùm loquitur Missale) potest dari ipsi, vel pars Hostiæ grandioris, vel melius (hoc est, expeditius) una ex dictis particulis. At si non adsint particulæ consecratæ ab ipso infirmo Sacerdote, sed fortè ab alio servatæ in sacrario; certè non danda est una ex illis particulis, sed pars Hostiæ grandioris: ut nimirum sic Sacerdos infirmus participet de suo Sacrificio. Et de hoc casu non expressè hic loquitur Missale, cùm satis ipsi fuerit innuere intentionem Ecclesiæ esse; ut Sacerdos, quantum fieri potest, de suo Sacrificio, ut dictum est, participet.

32 Atq; ex his patet responsio ad objectionem: non enim absolutè prohibetur, sed solùm ut quid decentius notatur, quando adsunt aliæ formulæ ab infirmo consecratæ, illas & non partem grandioris Hostiæ Sacerdoti, multo etiam magis laico communicaturo distribui: id quod contra traditam à nobis doctrinam non est.

§. VII. *An tempore interdicti localis ministrari communio possit?*

33 Potest solùm pro Viatico sive infirmis, sive morte puniendis. Ita Suar. *de Conf. disp. 33. sect. 1. n. 22.* aliique passim: quia casus necessitatis exceptus est: ut etiam excipitur Confessio. Immò Confessio propter majorem ejus necessitatem, semper, nec solùm instante morte, excipitur. Ita idem: Modò, si quis dederit causam interdicto, etiam & ille, qui esset specialiter interdictus, satisfaciat; vel det sufficientem cautionem pignoratitiam, fidejussoriam, vel si talem non possit, Juratoriam, ante absolutionem. Sic Laym. *lib. 5. tract. 5. part. 5. cap. 2. num. 1.* Quòd si non satisfecit propter inadvertentiam, vel aliud ante absolutionem; puto satisfaciendum esse ante Viatici sumptionem.

34 Parochus ergo, &, hoc impedito, aliquis ex Sacerdotibus Eucharistiam, cum solito comitatu, & luminariis, propter Christi reverentiam, ad infirmos, etiam tali tempore, deferre tutò poterit. Solùm adverte cum Bonac. *de interd. disp. 5. p. 3. §. 2. nu. 1.* & passim, eos Sacerdotes, qui causam dederunt interdicto, quia ab Eucharistia ministranda peculiari Jure prohibentur, tempore interdicti; ideò, secluso necessitatis casu, esse omninò à tali ministerio excludendos. Ita Laym. *ibid.*

35 An Religiosis, vel Monialibus, qui causam non dederunt Interdicto, concedatur eodem tempore ministrare, vel recipere Eucharistiam, quisque sua consulat privilegia. Ita Bonac. *ibid. n. 9.* Vide Suarium, & Sà apud Laym. *l. 1. tr. 5. c. 2. n. 2.* docentes, Religiosis, & Monialibus concedi tunc Communionem, quia hi communiter habent ad hoc speciale Privilegium.

36 In die Paschatis denique an liceat etiam laicis communicare? Dic secundùm communem opinionem, non licere: Ita Sayrus, Avila, Alterius, apud Bonac. *ibid. §. 2. n. 12.* licere autem secundùm probabilem. Ita Suar. Coninch. apud eundem Bonac. *ibid.* Putat tamen Fill. *t. 1. tr. 18. c. 2. num. 41.* in praxi servandam esse loci consuetudinem. Quid, si nulla appareat introducta consuetudo? Jam alterutram ex dictis opinionibus sequi potes.

37 Quod dictum est de die Paschatis, dic de die Natalis Domini, Pentecostes, Assumptionis Virginis, & de tota octava Venerabilis Sacramenti, non posse scilicet tunc à Fidelibus communicari ex probabili sententia multorum citat. à Coninch. *disp. 17. de Interdicto, d. 2. n. 36.* Sed est etiam probabilis sententia aliquorum cum Coninch. *l. c.* citante Suarium de *Censuris nu. 35.* quòd possit. Ratio utriusque sententiæ est, quia dum *in c. Alma Mater*, addita Martini V. extensione, conceditur pro dictis festivitatibus solemniter divina officia celebrari, multi inter divina officia non comprehendunt Communionem: aliqui comprehendunt: certè utique, ut dictum est, probabiliter.

Pari modo ex communiore sententia cum Suar. *de Cens. disp. 34. sect. 1. n. 39.* hæc festa, in quibus licet divina officia celebrare, solùm comprehendunt unum ipsum primum dictum diem festi, quia ille solus in rigore est festum Paschatis, Nativitatis, &c. At Soto, Avila, aliique apud Coninch. *l. c. n. 37.* etiam probabiliter Paschæ, & Pentecostes nomen extendunt in materia Interdicti ad duos sequentes. Natalis verò ad sequentes tres, quia omnes dies hi verè sunt festivi (maximè in favorabilibus) pertinentes ad eandem solemnitatem.

F I N I S.

Laus Deo, Beatissimæ Virgini, ac B. Aloysio Patrono meo.

DE SACRIFICIO MISSÆ EXPEDITE CELEBRANDO LIBRI TRES.

INTENTIO, ET DIVISIO OPERIS.

PRÆCEDENTIBUS *de Confessione, & de Communione* duobus Opusculis meis ideò connecto tertium *de Sacrificio Missæ Celebrando*, quia inter hæc tria magna intercedit, & quasi innata connexio. In quo quidem tertio Opusculo *primum librum* instituo de iis, quæ ad Sacerdotem pertinent, antequam Sacrum faciat. *Secundum* de iis, quæ ad eundem spectant, dum actu celebrat. *Tertium* de iis, quæ posteà. Prosper adsis, omnium bonorum Auctor, & donator Deus.

LIBER PRIMUS.

De iis, quæ ad Sacerdotem pertinent, antequam Missam celebret.

PROOEMIUM.

1 PRÆTER ordinem Sacerdotii nulla censura impeditum, (de qua re agere instituti non est) tria video, ad quæ reduci possunt, quæ Sacerdoti proximè sunt necessaria ad tantum Sacrificium celebrandum. Primum; status gratiæ. Secundum, Confessio Sacramentalis in eo, qui mortalis peccati nondum confessi, subest conscius, licèt quantumcunq; contritus sibi videatur. Tertium, quędam extrinseca à sacris Canonibus potissimùm instituta ad Sacrificium ritè, & reverenter peragendum. Tale est Jejunium, sacra vasa, sacræ vestes, ornamenta Altaris, locus, tempus, & hujusmodi similia; nam de virtuosis actibus agere, quibus se Sacerdotem præparare ante Missam congruum est, ad nos, qui conscientiæ casus explicare intendimus, nequaquam spectat.

2 Quoniam verò de primo, & secundo satis abundè *in præcedenti Opusculo de Communione expeditè peragenda, cap. præsertim primo* disseruimus, idque habere potes, quæ de iis scitu sunt necessaria, quæque hic exscribere supervacaneum esset: De tertio item, quoad Jejunium naturale, & quædam alia omnibus fidelibus Eucharistiam suscepturis communia, *ibidem*, cap. *præsertim secundo* sufficienter egimus. Superest igitur de cęteris, quæ Sacerdotum magis sunt propria, explicationem instituere. Sunt autem vasa, vestes, locus, tempus, & hujusmodi cætera, quæ quamvis requirantur in ipso Sacrificio, atque adeò eorum tractatio reduci etiam possit ad secundum hujus Opusculi librum, ubi, ut modò diximus, agemus de iis, quæ ad Sacerdotem pertinent, dum actu celebrat,

Græci ritus, Græci adolescentes, ex dicto Oppido la Piana, aliàs Græco ritui addictissimi, in azymo semper, more Latinorum, cum fermentato careant, communicant.

CAPUT III.

De iis, quæ ad Communionem pertinent, postquam peracta est.

§. I. *An statim à Communione comedere liceat?*

1 Licèt maximè consulendum sit à peracta Communione, non statim ad comedendum evolare; tamen id in præcepto non est. Ita Valentia, aliique, quos citat & sequitur Laym. *lib.5.tr.4.c.6. n.24. in fin.* & Marchin. *de ord. tr.3. p.3. in fine*. Nec obstat capitulum, *Tribus gradibus, de Consecr. dist.2.* ubi ei, qui manè sumpsit Eucharistiam, præcipitur jejunium usque ad sextam; & ei, qui sumpsit tertia, vel quarta hora, idem præcipitur usque ad vesperam: non obstat, inquam, quia, is Canon jam est usu abrogatus. Facit ad hoc id, quod dicam mox *§.4. n.4. in fine*.

§. II. *An statim ab accepta Communione expuere liceat?*

2 Certè congruum est expectare aliquamtisper: diu enim necesse non est; cùm species Sacramentales natura sua in stomacho citò corrumpantur, de qua re vide §.4. *nu.*4. nihilominus, statim postquam non est periculum, quod aliquod fragmentum in ore remanserit; expuere non est illicitum. Ita Marchin. *ibid.* quia nullum hac de re præceptum extat.

§. III. *An aromata ruminare, ad evocandum phlegma, liceat statim à Communione?*

3 Licere, sicut licet expuere, secluso metu fragmenti in ore relicti, quia nullum præceptum est in oppositum, colligi potest ex modò dictis *§. præced.* Et confirmatur: nam sputum, seu saliva ex capite defluit in os: ut habet, præter Medicos, S. Gregorius *Hom.10. lib.10. in Ezechiel. ante medium*. Non est igitur, cur timeatur irreverentia sacris speciebus, quæ, dum indigestæ sunt, in stomacho resident. Illud autem phlegma, quod Mastice, Pipere, Tabacco, vel simili evocatur: sputum est, & saliva. Nam si quando adhibeatur aliquid ejusmodi, ut vomitus à stomaco excitetur, longè alia ratio est, de quo jam subdo.

§. IV. *Quando liceat Infirmo post peractam Communionem evomere?*

4 Accidit nonnunquam, ut sumpta Communione, indigeat quis vomitum provocare. Quando nam id licebit?

Puto licere post horam; quia tunc sacræ species digestæ regulariter sunt. Ita Jo. Sanch. *in select. disp.38. nu.2.* Dixi (regulariter) nam cæterùm in valido stomacho, vel in minori quantitate, citius: in infirmiore, vel in majori quantitate, tardius digestio illarum fieri poterit. Novi ego infirmum, qui integrum sacrum orbem, post mediam horam, aliquanto plus, superveniente singultu, evomuit. Si quando ergo tibi post horam provocanti, etiam occurrat; per accidens erit: & illud de illis sacris speciebus fiat, quod diximus supra, *c.1. §.5. n.14*.

De Lugo *de Euchar. disp.20. sect.2. num.34.* ex Medicorum placito probat formulam communem, quæ laicis ad Communionem distribui consuevit, corrumpi in stomacho mediocri, spatio minuti unius horæ, hoc est, in sexagesima parte unius horæ, & majorem hostiam cum vini speciebus, quæ solent sumi à Sacerdotibus, corrumpi spatio semiquadrantis horæ, vel certè quadrantis. Hæc ex de Lugo. Ex qua doctrina colligere aliquis duo posset. Alterum id, quod dixi de ægroto post mediam horam sacrum orbem evomente, fuisse valdè per accidens: alterum provocari vomitum etiam ante transactam horam, sine irreverentia posse. Sed certè hæc non sunt facilè colligenda: tum quia non est certum: Hostiam laicalem vel majorem digeri eo temporis spatio, quo dictum est: tum quia, vis concoctrix cùm à stomachi calore, & robore pendeat, idque in variis personis pro circunstantiarum varietate sit varium, non videntur resolutiones ei principio nixæ adeò securæ, ut sine peritiore disquisitione vel excipi, vel in praxim deduci debeant.

5 Dixi iterùm (regulariter) quia in casu veneni licet evomere etiam statim à Communione. Quando enim moneretur quis, quod species à se sumptæ venenatæ fuerint; poterit statim. Et quidem tunc de iis adaptari poterit illud, quod in simili dixit S. Thomas *in 3. par. q.83. art.6. ad 3. Calix vitæ verti in mortem non debet*. Idem propter paritatem rationis esset, si venenum fuerit immixtum in ablutione, vel quocunque cibo, quem quis post Communionem sumpserit.

6 Sed quid, si Fidelis jam proximè Eucharistia refectus incidat in febrim, vel similem morbum, propter repletionem v. g. diei hesternæ, ac Medicus vomitum consulat: vel ipsemet experientia novit vomitu sibi sedari malum consuevisse? Dico, si gravé sit malum, ita ut ni statim à Communione evomat, jure timeatur mors, vel gravissima infirmitas; eandem esse rationem ac de veneno: jam enim vicem veneni gerunt ii pravi humores in stomacho: casum tamen rarò evenire in facto posse censeo. Regulariter ergo erit tamdiù expectandum, quamdiù judicabitur sacras species in stomacho fuisse corruptas, ut modò dictum est *n.4*.

§. V. *An sit novum, vel majus peccatum illud, quod ipsa die Communionis committitur?*

7 Eo die, quo communicas, diligentius in virtutum actibus te exercere, decentius esse, quis ambigit? At nec esse novum peccatum, nec mortaliter saltem aggravari illud, quod eo die patratur, quo communicasti: mihi, & omnibus certum esse debet: citrà enim contemptum (quo semper esset novum mortale) unde addi possit tam rigorosa gravitas non apparet.

§. VI. *An post peractam Communionem liceat eadem die ad uxorem accedere?*

8 Ex bono fine, ut ex amore prolis, vel ad evitandum incontinentiæ periculum, vel ad reddendum debitum, licere non est dubium. Quæstio igitur solùm est: An sit veniale, debitum petere causa solius voluptatis? Esse veniale docet Sylvester, Angelus, Beja apud Marchinum *de ord. tr.3. p.3. cap.2. n.16.* Nullum esse peccatum tenet Sanch. *de Matr. l.9. disp.13 n.17.* & meritò: quia, quamvis sanum sit consilium eo die abstinere; tamen non est, unde prohibeatur: dummodo non fiat statim à Communione; tunc enim magna videretur irreverentia.

9 Dices, idem Sanch. *ib. n.8.* ut nos suprà *c.2. §.1. n.5. in fin.* citavimus, docet esse regulariter veniale accedere ad Eucharistiam post copulam exactam ob delectationem; ergo per ipsum debet esse etiam veniale accedere ex voluntate ad uxorem post accessum ad Eucharistiam: par enim irreverentia apparet utrobique, vel certè utrobique nulla. *Resp.* negando adesse parem rationem: nam copula habita ex delectatione solet afferre, ut *ibid.* diximus ex eodem Sanchez, mentis hebetudinem, magnamque distractionem, quæ voluntaria distractio in bona sententia superius allata *cap.1. §.5. n.13.* ab eo, qui communicat, propter reverentiam fugienda est: at peracta jam Communione, mentem ad alia negotia spontè distrahere non prohibemur.

CAPUT IV.

De Præcepto Communionis Paschalis.

1 Ad Sacram Eucharistiam percipiendam sive præcepto humano, sive divino, obligamur. Primò, in Paschate: *cap. Omnis utriusque, de pœnit. & remiss.* Secundò, instante morte. Sic de Lugo *disp.26. de Euch. sect.2. n.33.* Quoniam verò de singulis est sigillatim agendum, initium facimus à præcepto Communionis Paschalis, quod fertur in *cap. Omnis utriusque: de pœnit. & remiss.* ubi sic habetur: *Omnis utriusque sexus Fidelis, postquàm ad annos discretionis pervenerit, semel saltem in anno confiteatur, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ Sacramentum: nisi fortè de proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus, ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab Ecclesia ingressu, & Ecclesiastica careat sepultura.* Hæc Canon Innocentii III. in Concilio Lateranensi. Jam, si singulas ejus clausulas breviter percurramus: omnia, quæ huc pertinent, bono ordine explicabuntur.

§. I. *Omnis utriusque sexus Fidelis.*

Ubi, quid de non Baptizatis, Energumenis, stolidis, & similibus.

2 Rectè (Fidelis) nam Ecclesiæ præcepta nec Infideles, nec Cathecumenos, utpotè nondum intra Ecclesiam per Baptismum introductos afficiunt. Scio, aliquos cum de Lugo *de Eucharist. disp.16. sect.2. numer.7.* probabiliter opinari, non baptizatos teneri sub mortali, se baptismo reddere aptos ad Communionem: ni faciant, peccare dupliciter. Primò, quia respuunt Baptismum. Secundò, quia capaces se Eucharistiæ reddere negligunt. Verùm, alios ejusmodi secundum præceptum negare etiam scio. Sic Sotus apud eundem, & meritò: hoc enim præceptum, quod Christus indeterminatè dedit, reliquit determinandum pro tali, vel tali tempore ab Ecclesia. Cùm igitur Ecclesia non determinet pro non Baptizatis, qui ad ipsam non pertinent, remanet pro his illa indeterminatio, atque adeò nulla obligatio: siquidem ad indeterminatum obligari potest nemo.

3 Jam verò ut sciamus, quinam ex Fidelibus obligentur in Paschate communicare; videndum est, quibusnam ex iisdem communicare posse conceditur: hos enim omnes comprehendit illud (*omnis utriusque sexus.*)

De

De Energumenis.

Dubitatur ergo primò an Energumenis danda sit communio, & consequenter, an sint in Paschate ad illam obligandi? Sanè Energumenis olim, propter decentiam, negabatur communio: posteà tamen concessa est, ut patet ex Concilio Arausicano primo *can.* 14. apud Vasquez *de Euch. disp.*212.*c.*4. semper intellige, dummodo cætera requisita non absint, ut nimirum Energumenus devotè peat, nec sit periculum irreverentiæ.

De Fatuis, Stolidis, Surdis, Mutis, &c.

4 Dubitatur secundò, an liceat semifatuis (nam omninò, & perpetuò amentibus nunquam licet) dare Communionem, ut etiam stolidis: quales sunt multi Africani, similesque debilem usum rationis habentes. Dico his non esse denegandam, si non sit periculum irreverentiæ. Ita S.Th.*p.q.*80.*art.*9. aliique communiter. Idem censeo de amentibus, quando habent aliquod lucis rationis intervallum. Sic Jo: Sanch. *in select. disp.*38. Idem de mutis, & surdis, etiam à nativitate. Sic Diana *p.*3.*tr.*6.*ref.*7. tum quia hi solent esse perspicacioris ingenii: tum quia satis est, si mediocri rationis usu potiantur: ex Sanchez *de matr. l.*1. *disp.* 8. *nu.*12. Neq; obstat, prædictos omnes aliquando debiliore rationis usu pollere, quàm polleant pueri decennes, v.g. quibus nonnulli, ut infrà dicemus, Communionem interdicunt: non obstat, inquam, nam pro his est spes perfectioris judicii, quo habito ab Eucharistia non excluduntur: at illis, cùm non sperentur meliorandi, semper deneganda esset, quod non patitur pia Mater Ecclesia. Semifatuis aliquando, non semper, ne ex frequentia concipiant irreverentiam, ut notat Januarius *p.*1.*ref.*17. His, qui usum rationis habuerunt, quem deinde amiserunt, nec constat amisisse in peccato mortali, non esse denegandam Eucharistiam in articulo mortis, immò & aliquoties extra illum, piè & probabiliter, docet Villalobos *in Manual. cap.*4. *num.*17. præsertim si retineant reverentiam huic Sacramento debitam, luceque aliqua rationis, ut modò dixi, fruantur aliquando: quales plerumque sunt Religiosi, qui quamvis in amentiam inciderint, retinent ferè semper bonos habitus.

Bauci *in sign. casu* 174. ait, amentibus ab infantia non esse dandam Eucharistiam, quia judicandi sunt perindè atque Infantes. Rectè, Ita enim docetur communiter. Verùm ibid. addit apud Laym. *de Euch.c.*4.*n.*4. iis, qui post usum rationis in amentiam inciderunt, Eucharistiam dandam esse, dumtaxat in mortis articulo: citatq; Conc. Arausican. & Carthag. quod refertur: *causa* 26. *q.*6.*c.*7. Sed in hoc textu, in quo est quidem sermo de Sumpt. Euchar. solùm sic habetur de re nostra: *Amentibus etiam, quæcunque pietatis sunt, conferenda sunt*; quare illud (dumtaxat in articulo mortis) vel de suo addidit Bauci, vel sumpsit ex Glossa ibidem marginali, id quod, ut vidisti, non approbat valdè piè Villalobos.

Hi omnes, de quibus in hoc §. locuti sumus, ita demum obligantur communicare in Paschate, sicuti pro judicio, quod participant, sunt obligationis capaces.

Dubitatur tertiò de phreneticis, seu de iis, qui habuerunt usum rationis, instante tamen morte, amentes fiunt. Sed de his proprius locus est paulò post *cap.*5. *g.*9.

Dubitatur quartò de pueris, de quibus jam subdo

§.II. *Postquam ad annos, discretionis pervenerint.*

Ubi, an Impuberes subdantur legibus, & pœnis latis ab homine?

5 Infantibus, nostra hac ætate, non esse dandam Communionem saltem ex tacito Ecclesiæ præcepto certum est.

Dubium ergo superest, de pueris usum rationis jam attingẽtibus. De quibus duplex est sententia; Prima dicentium majoris discretionis usum requiri, ut puer communicet, quàm ut Sacramentaliter confiteatur. Ita Suarez aliique citati à Joan. Sanchez mox citando. Ratio est, quia in dicto cap. *Omnis utriusque*; præceptum Confessionis fertur absolutè, *semel in anno confiteatur*. Unde satis est communiter ætas inter septimum, & octavum annum, quando incipit discretionis usus: at præceptum Communionis fertur cum restrictione reverentiæ *suscipiens reverenter Eucharistiæ Sacramentum*. Quare requiritur (inquit sententia) ætas inter decimum, & decimum quartum, quando scilicet, secundùm judicium Confessariorum, & multò magis parentum, qui melius filios norunt, æstimantur sufficienter discernere inter cibum, & cibum, &c.

6 Secunda sententia est dicentium eandem ætatem ad Communionem sufficere, quæ ad Confessionem; nempè aliquanto plus, quàm septennium. Ita Jo. Sanch. *in sel. disp.*16. Castrop. *de legib. disp.* 1.*p.*24.*§.*2.*n.*7. non enim minus debet puer pro confessione discernere, quis, qualisve debeat esse dolor peccatorum, quanta sit offensa Dei, quo animo petenda venia, &c. quàm pro Communione, quid sit cibus ille, quæ, quantaque devotio requiratur, & similia. Cùm ergo ad illa cognoscenda satis sit ætas intra septem, & octo annos, eadem sufficiet ad hæc.

Utraque sententia est probabilis: unde sequitur à te posse obligari puerum post septennium ad Communionem Paschalem, cum posteriore sententia: posse eximi, usque ad decennium, & aliquanto plus cum priore.

An pueri subjaceant legibus humanis quoad culpam?

7 Sed jam hic solemne illud resolvendum est dubium, an pueri, qui ob perfectum rationis usum in utraque sententia possunt: debeant tamen sub reatu peccati mortalis, & sub pœnis ab Ecclesia inflictis ante pubertatem communicare? Hæc difficultas petit universales illas duas quæstiones. Primò, an ante pubertatem pueri subjaceant legibus humanis, quoad culpam? Secundò, an iidem subjaceant, quoad pœnam? quas breviter discutere abs re non erit.

8 Quoad primam: fuerunt quidam, qui affirmarunt, pueros, usque ad decimum quartum annum, & puellas usque ad duodecimum completos (tunc enim est terminus, in quo incipit pubertas, ante semper dicuntur impuberes) non teneri legibus humanis, etiam Ecclesiasticis, nec quoad culpam quidem: unde contra agendo non peccare.

Nam propterea fortè Emmanuel Sà *in genuina antiqua impressione V. Confessio n.*3. *in meo Codice impresso Venetiis* 1602. *apud Jo: Baptistam Ciottum sub signo Auroræ*, sic habet: *Et si, quidam putant teneri ad Confessionem, qui habet usum rationis, scilicet cùm pudet malefacti; tamen Ecclesia non videtur obligare ante pubertatem.*

In hoc tamen Emmanuelis dicto advertendum est, in emendatis novis impressionibus, addita fuisse aliqua verba satis restrictiva, in hunc modum: *Tamen Ecclesia non videtur obligare ante pubertatem quoad pœnas non consentientibus impositas.* Id quod est longè diversum à germano Emmanuelis dicto.

9 Præterea Henriquez *l.*8.*de Euch.c.*42. *nu.*4. putat, Ecclesiæ præceptis non obligari pueros statim ac usum rationis habent: & *l.*13. *de excomm. c.*49.*n.*2. *litt.N.* affert dari his lacticinia, in die jejunii, licèt habeant usum rationis. Quantum autem, ut obligentur, expectandum sit, nequaquam decernit. Denique Sotus *in* 4. *dist.*12.*q.*2. *art.*11. favetque ex parte S. Antoninus 2.*p.tit.*9.*c.*8.§. 6. affirmat usque ad duodecimũ annum non teneri pueros ullis Ecclesiæ præceptis, & consequenter, nec Confessionis.

10 Vera tamen sententia docet, pueros statim ac usum habent rationis; humanis, atque adeò Ecclesiæ legibus astringi, nisi fortè expressè eximantur; ut certè à præcepto jejunii, usque ad vigesimũ primum completum, eximuntur. Ratio convincens est, quia puer, eo ipso quòd usum rationis participat, est capax obligationis legis humanæ, sicuti est capax legis naturalis, & divinæ; ergo non est unde eximantur, quando lex fertur pro omnibus, nec ipsi excipiuntur. Ita communiter Doctores Salas, Suarez, Azor. & alii, &c. quos citant, & sequuntur Bonac. *disp.*1. *de leg.q.*1.*p.*6.*n.*8. Sanch. *l.*1. *in Dec. c.*12.*n.*6. qui expressè loquuntur de præcepto auditionis Missæ, de abstinentia à Carnibus, de præcepto Confessionis annuæ. Et quidem de hac confessione videtur minus esse dubitandum: siquidem Canon *Omnis utriusque sexus*, videtur hos comprehendere, cùm præcipiat, *ut omnes fideles, cùm ad annos discretionis pervenerint, semel in anno confiteantur, si sibi sint conscii peccati mortalis*: at hi pueri ad annos discretionis pervenerunt, ut supponimus.

An pueri subjaceant legibus humanis quoad pœnas?

11 Quoad secundam, quæ est difficilior disputatio, & controversa magis, triplex est sententia.

Prima docet pueros usum rationis ante pubertatem habentes non astringi censuris, & pœnis ab homine latis; astringi tamen à latis in jure communi. Ita Azor. Sotus, Vasquez, Thom. & Jo. Sanchez ab eodem Joanne citati *in sel. disp.*51. *n.*31. Ratio est (inquiunt) quia in jure *c.*1. *&* 2. *de delictis puerorum*, eximuntur pueri à pœnis latis (ut ipsi explicant) à Judice, non verò à latis à jure. Addunt, rationem convenientiæ, cur ipsi ita explicent, esse, quia ad incurrendas pœnas latas ab homine requiritur ordo judiciarius; v.g. citatio, defensio, &c. ad quæ apti minimè sunt pueri: at verò ad incurrendas pœnas latas à jure, cùm hæc non requirantur, apti erunt pueri, ac proindè illas legitimè incurrere poterunt.

12 Secunda sententia opposita est dicentium, nullam prorsus pœnam, vel censuram sive ab homine, sive à jure latam incurri à pueris ante pubertatem. Ita Sà *V.Censurarum* 2. Fagund. *præc.Eccl.*2. *l.*1.*c.*3.*n.*14. Ratio est, quia adest decisio clara *c.*1. *&* 2. *de delictis puerorum*, pueri infra decimumquartum annum à pœnis simpliciter eximuntur: quæ cùm universaliter loquatur, & ex alia parte, odia restringi debeant, non est asserendum decisionem loqui dumtaxat de pœnis latis ab homine: ubi enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: multò minus si distinguentes extendamus leges odiosas.

13 Ex qua secunda sententia sequitur, hos pueros clericos rixantes, seque invicem percutientes non incurrere excommunicationem, *Si quis suadente, &c.* Ita Molin. allatus à Fagund. *ibid.*

Sequitur secundò, eosdem omittentes Confessionem annuam, vel Communionem Paschalem non incurrere excommunicationem, fortè in aliqua Diœcesi, contra non confitentes, vel non communicantes latam. Sic Jo.Sanch. *in sel. disp.*26. *n.*18.

Sequitur Tertiò, eosdem aliquem occidentes non incurrere irregularitatem. Sic Avila, Henriq. citati à Jo.Sanch. *ib.* contra Thom. Sanchez, & Granadum ab eodem citatos.

Sequitur Quartò, eosdem committentes crimen in Bulla Cœnæ, non incurrere excommunicationem Pontifici reservatam, & similia,

lia, quæ multum dilatare poterunt conscientiam Confessariorum. Notatur etiam à Suario *disp. 5. de censuris, sect. 1. num. 19.* in interdicto loci, tales impuberes, si illi conveniant, peccare quidem contra præceptum Interdicto latum, non verò incurrere pœnam impositam. Ratio autem prædictorum illa est, quia, licèt ejusmodi pueri, cùm sint rationis capaces, culpæ subjaceant; non tamen subjacent pœnis.

14 Tertia sententia docet prorsus omnia, quæ docet secunda sententia: addit tamen limitationem. Existimat enim solam excommunicationem latam ob percussionem clerici, in cap. *Si quis suadente*, contrahi à prædictis pueris, cæteras omnes non contrahi. Ratio est, inquiunt, quia in cap. *Super eo, c. Pueris, c. Quamvis, de sententia excommunicationis*, pueri doli capaces mittuntur ad Episcopum, ut absolvantur à percussione Clericorum: quamvis non ad Summum Pontificem, cui aliàs talis excommunicatio est reservata. Si igitur mittuntur ad Episcopum, ut absolvantur; jam supponuntur excommunicati.

Tres viri insignes, ut alios taceam, tenent hanc tertiam sententiam: scilicet Thom. Sanch. *in Decal. lib. 1. c. 12* Joan. Sanch. *in sel. disp. 26. n. 18.* & Castr. *de leg. disp. 1. p. 24. §. 2. n. 9.*

15 Quoniam verò hi textus, quibus ipsi innituntur, diligenter perpensi, rem apertè non decidunt; ideò judico, secundam sententiam esse satis probabilem, nec tamen sua probabilitate carere primam, & tertiam.

Sed amabò te, expendamus prædictos textus: inveniemus enim germanam textus interpretationem, vel à doctissimis ipsis viris, quando cursim loca leguntur, interdum effugere.

16 In cap. *Super eo, primo de sententia excommunicationis*; sic habetur. *Quòd si clerici infrà puberes annos ad invicem, aut unus alterum percusserit: non sunt ad Apostolicam Sedem mittendi; quia eos ætas excusat.* Advertis? non dicit esse mittendos necessariò ad Episcopos, nec dicit, eos incurrisse in pœnam excommunicationis: sed solùm eos eximi à recursu ad Pontificem. Ex quo dicto colligi benè potest, eos non incurrere excommunicationem Pontifici reservatam: at verò, quod nihilominus incurrant excommunicationem ab Episcopo absolvendam, colligi non potest: absurda enim est hæc consequentia; Non incurrunt excommunicationem à Pontifice absolvendam: ergo incurrunt excommunicationem absolvendam ab Episcopo. Vel non incurrunt excommunicationem Papæ reservatam: ergo incurrunt excommunicationem. Ego enim contendo, illos, si Papalem non incurrunt, nullam incurrere: quia nulla alia nisi Papalis hac in re fulminata est.

17 In cap. *Quamvis, eodem*, sic legitur. *Incidens in Canonem, non nisi ab Apostolica Sede est absolvendus, nisi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili, vel simili ætate, fragilitate sexus, alia corporis impotentia, sive quolibet impedimento canonico retrahatur.* Et paulò post: *Cæterum, qui temporali impedimento laborant (exceptis pueris) sub juramento, ut cessante impedimento ad Apostolicam Sedem accedant, sunt absolvendi.* Hæc ibi: ubi vides excipi pueros à recursu ad Pontificem: certè, dicam ego, quia supponuntur non incurrisse in excommunicationem Papalem, unde & in nullam; quia nullius alterius meminit sacer textus.

Neque obstat, quòd pueri cum cæteris, qui Pontificias excommunicationes incurrunt, numerantur ibi, *puerili, vel simili ætate, &c.* Non obstat, inquam: id enim factum est, non quia ipsi incurrunt in excommunicationem Canonis, *Si quis suadente*, sed quia etiam ipsi verè contra dictum Canonem, quoad culpam, (quod non negandum est de pueris, de quibus loquimur) peccant.

18 In cap. *Pueri, eodem*, sic habes: *Pueri, qui in Canonem inciderunt sententia promulgata*, non dicit in excommunicationem, pro adultis, promulgata est, *sive ante, sive post pubertatem postulent se absolvi, potest diœcesanus Episcopus absolutionis beneficium impertiri, cùm propter defectum ætatis, in qua fuit commissus excessus, rigor sit mansuetudine temperandus.* Hactenus Canon. Notas? Dicitur ab Episcopo ejusmodi pueros absolvi posse: at posse etiam ab aliis legitimis Confessariis, qui Episcoporum sunt adjutores, non negatur. Meritò igitur colligi potest, eos ab excommunicatione, licet non à culpa, liberos esse.

§. III. *Semel in anno confiteatur?*

Ubi obiter de præcepto annuæ Confessionis.

19 Quamvis id præsentis instituti non sit: nihilominus, ne pars aliqua omittatur Canonis: quem suscepimus enucleandum, etiam hoc de annua confessione præceptum per hanc occasionem explicare non erit inutile.

Quos obliget hoc præceptum.

Hoc ergo præceptum omnes Fideles, etiam pueros sufficientem usum rationis post septennium habentes comprehendere, jam patet ex dictis, præsertim *num. 11.* Dixi post septennium: nam si ante sint doli capaces, non comprehendi, docet Joan. Sanch. *in select. disp. 51. nu. 31.* cùm id per accidens sit, ad quod Ecclesia non respexit.

Quid, si post septennium dubium sit, an sufficiente rationis usu polleant? Respondeo nec obligari: quia præceptum Ecclesiæ est de Confessione absolutè facienda; at hi, cùm non possint ferre materiam certam, idest peccatum mortale certum, non possunt ab illo absolvi, nisi sub conditione, ut dixi *in Methodo Confessionis, l. 2. c. 1. §. 3. n. 18.* Quare in illos cadere non potest dicta absolutionis obligatio. Quòd si ferant certum peccatum veniale, ad quod committendum minor usus rationis requiritur, ex alio capite non obligantur, nempè quia ad venialia confitenda hoc præceptum non obligat, ut jam subdo. Adde quod dicam *c. 5. §. 8. n. 14. in fine.*

20 Petes, an hoc præceptum obliget eos, qui solis peccatis venialibus aggravantur? Respondeo. Non obligat. Ita Suar. *de pœn. disp. 36. sect. 2.* aliique. Sicut enim Christus Dominus, licèt indeterminatè quoad tempus, non tulit præceptum, nisi de confitendis mortalibus: hæc enim sola divinam ab anima gratiam expellunt: ita Ecclesia, non nisi de iisdem præceptum ad tale tempus determinavit. Quòd si in Jubilæis, quando requiritur confessio, intelligitur etiam cum Sanch. *de matr. l. 8. disp. 15. num 19.* ex opinione, probabili, de venialibus; ideò est, quia tunc confessio, in eadem opinione, requiritur, ut unum ex bonis operibus assignatis, sicuti eleemosyna, oratio, &c. quod non est in casu nostro. Dixi, ex opinione probabili, quia nimirum id etiam probabiliter negant Suar. *de pœn. disp. 52. sect. 3. num. 5.* Fagundez *præc. Eccl. lib. 2. cap. 2. num. 11.*

De tempore hujus obligationis.

21 Jam verò quando obligat hoc præceptum? Respondeo. Cùm Canon quoad Confessionem dicat, *semel in anno*, quoad Communionem, *in Paschate*, patet latius tempus in Confessione, quàm in Communione notari, nempè totius anni latitudinem.

Nec obstat praxis Fidelium confitentium in Paschate: id enim factum est, non animo introducendi consuetudinem obligatoriam, sed propter Communionem, quæ tunc peragenda est. Quare si quis mortalia confessus est intrà annum, non obligabitur confiteri in Paschate alia mortalia de novo eodem anno fortè commissa, nisi per accidens, idest ob Communionem: & sic si propter infirmitatem, vel aliud impedimentum communicare tunc non poterit: confiteri non obligabitur. Sic Laym. *l. 5. tr. 6. c. 5. n. 10.* Coninch. *de pœn. disp. 5. n. 33.* quidquid dicat Nunnus *tr. 2. in 3. p. q. 6. art. 5. diff. 1. concl. 4.* pari modo etiam si periculum sit obliviscendi peccata, quæ deinde comittit, non obligabitur confiteri ante sequentem annum: solùm enim ad unam confessionem de mortalibus faciendam in anno ex præcepto compellimur.

22 Prætereà, qui validè confitetur, sed sive per oblivionem, sive ex aliqua causa sine culpa aliquod peccatum mortale omisit: non obligatur ex vi præcepti hujus anni eodem anno confiteri, quia jam implevit præceptum. Ita Hurtadus *disputat. 7. de pœnit. diff. 11.* obligatur ergo solùm illud fateri in anno consequenti, vel certè, ut impleat præceptum subdendi clavibus omnia mortalia, in periculo mortis, vel denique ante Communionem, juxta dicta *cap. 1. §. 8.*

23 Qui verò, quia solis venialibus peccatis erat obnoxius, illa sola in prioribus v. g. sex mensibus anni confessus est, si deinde incidat in mortale, obligaturne in eodem anno illud confiteri? Respondeo obligari docent Vasquez *de pœn q. 90 art. 3. dub. 1. n. 6.* Hurt. *de pœn. disp. 7. diff. 11.* quia per hoc præceptum, inquit, determinatur præceptum Christi, quod fuit solùm de mortalibus, ut suprà dictum est *nu. 20.* Ergo illi non satisfit nisi per confessionem mortalium, quæ fuit præcepta, non verò per confessionem venialium: Ergo cùm prędictus illam mortalium non fecerit in prioribus mensibus, in posterioribus facere non obligabitur.

24 Ex qua doctrina sequitur, eum, qui confessiones exhibuit, vel frequentissimas de venialibus in undecim mensibus, & viginti novem diebus anni, si in ultimo die mortaliter peccet; obligari eodem die, ni aliquo legitimo impedimento excusetur, (ut certè facilè in tali angustia temporis inveniri poterit) antequam expiret annus, illud confiteri; quia per illas præcedentes venialium confessiones præcepto annuæ confessionis non satisfacit. Hoc autem durum alicui videri posset. Scio Ochagaviam *de Sacram. tr. 2. q. 6.* putare per confessionem venialium satisfieri præcepto Ecclesiæ: in qua opinione, si vera esset, non urgeret hæc difficultas: sicuti etiam non urgeret, si annus in hac materia computaretur secundo modo ex dicendis mox *n. 25.*

25 Quatuor enim modis ejusmodi annus computari, seu incipere, ac terminari potest.

Primò à confessione mortalium, quam tu quandocunque fecisti usque ad aliàm confessionem, quam facturus es: ne scilicet intra unam, & aliam intercedat plusquam annus. Ita Sotus *in 4. dist. 18. art. 4.* Valent. *in 3. p. q. 9. puncto 4.*

Secundò à tempore, quo peccatum mortale commisisti, usque ad confessionem, quam facturus es: Ita Joseph de August. *in brevi notitia præcept. Eccl. 3. n. 1.* scilicet intra peccatum commissum, & confessionem priùs, quàm annus prætereat.

Tertiò à Pascha ad aliud Pascha, seu in aliquibus Diœcesibus à Quadragesima usque ad aliam Quadragesimam: qui videtur esse pro hac re anuus Ecclesiasticus. Ita Suarez *de pœnit. disp. 36.* Coninch. *de pœnit. disp. 5. n. 54.* Pascha autem, seu Quadragesima hic accipitur pro illis diebus, intra quos præcepta est Communio: ita ut omnis confessio, quæ fit ante Dominicam *in Albis* inclusivè, ceuleatur spectare ad annum præcedentem: quæ verò post, ad sequentem.

Quartò

Quartò à primo Januarii ad finem Decembris, qui est annus communis, & civilis. Ita Vasq. *de pœnit. q. 90. ar. 3. dub. 1. n. 15.*

26 Ex his annum computandi modis, primi duo prædicto Suario non placent, & meritò: quia illa verba *semel in anno*, quibus latum est hoc præceptum, videntur significare certos terminos, & determinatos pro omnibus, non verò singulos pro libertate, seu determinatione singulorum: ut cum dicitur, *Semel jejunes in mense, semel jejunes in hebdomada*, non intelligitur nisi à determinato initio mensis, vel hebdomadæ ad determinatum finem, &c. Dicendum igitur est, duos posteriores modos esse utrosque probabiles. Ratio est, quia verba illa legis, *semel in anno*, utrumque sensum facere possunt, annus enim & probabiliter potest sumi ecclesiasticus, & probabiliter civilis.

27 Dices, at sequitur, posse quempiam confiteri in pricipio anni unius, & in fine alterius, & sic differre quasi per biennium confessionem.

Resp. Etiam Sacerdos potest recitare, sine mortali, officium hodiernum, initio hujus diei, & crastinum in fine ejusdem diei crastini; & sic quasi per biduum differre recitationem. Nec igitur id in casu nostro conveniens est, posita tali forma præcepti.

28 Porrò, qui ne semel quidem confitetur in anno, obligatur ne confiteri statim incepto anno sequenti? Respondeo. Quamvis multi cum Coninch. *de pœn. disp. 3. num. 61.* Joseph. de August. *in brevi notitia præcept. Eccl. 2. n. 4.* probabiliter contendant obligari: unde ni statim confiteatur; novo (inquiunt) & continuato peccato peccat; Tamen probabile etiam est, non obligari. Sic Valent. *tr. 4. disp. 7. q. 8. p. 3. §. Tertiò notandum*, Filliuc. *to. 1. tr. 7. c. 3. n. 45.* Ratio hujus est, quia hoc præceptum non est, ut putant adversarii, primariò de confessione, & secundariò de tempore, ut cùm quis vovet, vel ei à confessario pro satisfactione, imponitur jejunium, v: g. qui, si non potest uno die, debet alio jejunare: sed est præceptum, Confessionem, & tempus æquè respiciens: est enim præceptum addictum tempori, videlicet anno, seu duodecim mensibus, ut patet ex vi illius (*semel in anno confiteatur.*) Illo igitur transacto, peccavit quidem Fidelis, sed non ampliùs præceptum præteriti anni illum urget, urget solùm præceptum præsentis anni. Sic Sacerdos habet obligationem pro toto uno die, hoc est, vigintiquatuor horis recitandi divinum officium: at illis transactis, non remanet obligatio præteriti diei, sed supervenit obligatio diei præsentis. Atque ex hac probabili sententia sequitur, eum, qui ob aliquod legitimum impedimentum, toto uno anno, v. g. propter inopiam Confessarii, non est confessus, non obligari in anno sequenti nisi ad unam confessionem intra ipsius anni latitudinem peragendam.

Causæ excusantes ab annua Confessione.

29 Illud nunc superest breviter, an aliquando ab ejusmodi annua confessione Fideles excusentur?

Dico cum Coninch. *de pœn. d. 5. n. 73.* excusari: & primò quidem eos, qui physicè non possunt: ut qui carent Confessario, &c. Secundò eos, qui prudenter timent revelationem sigilli, aut ne ipse confitens incurrat in grave odium ipsius Confessarii. Tertiò eos, qui confiteri non possunt sine notabili incommodo vitæ, fortunarum, &c. Nam, ut toties dictum est, præcepta positiva non obligant cum tanto rigore. Incommoda, quæ oriuntur præcisè ex ipsa Confessione, ut magna erubescentia, vel timor, quòd teneatur quis à Confessario pro peccatore, non excusat: quia secus magni peccatores non tenerentur confiteri. Magnam erubescentiam excusare subditum ad confitendum reservatum apud Superiorem, docent Navar. & Sylvester apud Ludovicum à Cruce *de Bulla Cruc. disp. 1. c. 3. dub. 3. n. 11.* adde Henriq. *l. 3. de pœn. c. 19. nu. 9.* sed non placent: quia sic enervaretur vis reservationis. Quòd si subditus per pium Confessarium petiit à Superiore, & non obtinuit licentiam alteri confitendi: diximus *c. 1. n. 8. juncto n. 8.* quid habeat remedii.

30 Hinc sequitur, si non possum adire, vel vocare Confessarium, nisi conficiendo longum, ac laboriosum iter; me excusari. Quare autem tale sit, ex diversis circunstantiis temporis, personarum, & similium, judicio prudentis est expendendum. Vide, quæ dixi supra *c. 1. §. 6. n. 19.*

31 Quod diximus de confessione, ut semel hìc dicam, de Communione Paschali dictum esto: par enim est ratio.

32 Illud benè advertit Coninch. *de pœn. disp. 5. n. 74.* faciliùs Fideles excusari ab hac annua Confessione, quæ tandem est ex Ecclesiastico præcepto, quàm à Confessione facienda, urgente mortis periculo, quæ est ex præcepto divino: tunc enim urgentior excusatio nis causa, ut per se patet, exposcitur.

33 Qui autem fecit Confessionem invalidam, sive ex defectu doloris, sive ex defectu integritatis Confessionis, sive ex defectu absolutionis, &c. non excusatur: debet denuò, antequam annus evolet, validè confiteri. Sic Suar. *de pœn. disp. 36. sect. 7. n. 3.* Con. *de Sacr. disp. 5. dub. 6.* Laym. *lib. 5. tr. 6. c. 5. num. 11.* & alii communiter. Ratio est, quia non fecit quod præceptum fuit: fuit autem præcepta Confessio Sacramentalis, quæ si est invalida, Confessio non est. Ni denuò confiteatur, subjacebit pœnis non confitentibus impositis. Sic Fagundez *præc. Eccl. lib. 1. c. 4. n. 12.* contra Henriq. *l. 5. c. 4. §. 1.*

34 Neque obstat quod ex communi doctrina, qui vel cum peccato mortali, vel etiam excommunicatus, ex Fagund. *præc. Eccl. 3. l. 1. c. 6. n. 5.* communicat in Paschate, satisfacit præcepto, nec subjacet pœnis contra non communicantes inflictis: non obstat, inquam, quia hìc verè suscipitur Sacramentum, licèt illicitè, atque ideò fit, quod præceptum est: ibi non item.

35 Verùm opposita opinio, quod nimirum satisfiat præcepto per invalidam confessionem, esse probabilem meritò, putant nonnulli. Ita Fagund. *præc. Eccl. 2. l. 1. c. 4. n. 4.* citans Gabrielem, Sylvestrum, Victoriam, Alensem, Sà, Canum, Ledesmam, Paludanum. Ratio est, quia Ecclesia solum externum confessionis actum præcipere potest, seu certè præcipit, & remissio peccatorum est finis præcepti, non tamen cadit sub præcepto.

☞ Hùc spectat Propositio 55. ex damnatis ab Innoc. XI. quæ est hujusmodi: *Præcepto Communionis annuæ satisfit per Sacrilegam Domini manducationem.*

Denique quando quis ad aliquod breve tempus excusatur, dicam *n. 55. fine*: ut item an sit obligatio præveniendi, dicam *n. 37. & 38.* denique quando est obligatio tollendi impedimenta, ut possit quis confiteri, dicam à *n. 40.*

§. IV. *Suscipiens reverenter, ad minus in Paschate, Eucharistiæ Sacramentum.*

Ubi de obligatione præveniendi, & tollendi impedimenta.

De loco Communionis, de tempore, deque ministris præsertim Religiosis.

36 IN Paschate, hoc est, ut jam consuetudo communis explicuit, à die Dominica Palmarum, & in aliquibus Diœcesibus, à Dominica prima Quadragesimæ usque ad diem Dominicam in Albis. Cùm autem hoc præceptum sit addictum tempori Paschali; qui tunc non communicavit, peccavit quidem graviter, sed non habet obligationem statim communicandi, nisi in sequenti Paschate: sicuti qui Missæ non interfuit die Dominica, non obligatur audire statim die Lunæ. Ita Tol. Val. Sà apud de Lugo *de Euch. disp. 16. sect. 4. num. 63.* Aliquos probabiliter contrarium sentire non ignoramus, ut Suar. Vasq. Fagund. apud eundem. Quod per Communionem peccaminosam satisfiat præcepto, dixi modò *n. 34.*

De Prævidente impedimentum.

37 At, qui prævidet se non posse communicare in dicto Paschali tempore, obligatur ne prævenire? Obligari docet Suarez *ibid.* apud eundem de Lugo. Negat Vasq. *ibid.* apud eundem: quia præceptum non urget nisi in Paschate. Idem dic de eo, qui prævidet se, anno sequenti, confiteri non posse: non enim obligatur hoc anno, pro obligatione sequentis anni, confiteri.

38 Ex hac probabili sententia sequitur si quis communicavit ante Pascha, & contingat fortè tolli deinde impedimentum, adhuc teneri in Paschate: quia ante non satisfecit præcepto: At non teneri, si in dicto casu Communionem anticipavit ex intentione præcepti, sequitur ex opinione Suarii (quæ certè probabilis est) quia sic jam implevit præceptum.

39 Sed quid, si quis, dum est in prima hebdomada, prævidet se non posse in secunda communicare: tenetur ne in prima hebdomada communionem peragere? Responden teneri, quia jam urget præceptum: ut qui die festivo potest interesse Sacro manè diluculo, si prævidet non posse circa meridiem, manè tenetur: quia ex uno capite potest, ex alio præcepti obligatio adest. Idem propter paritatem rationis dic de prævidente, se non posse confiteri in fine anni: obligatur enim, si potest ipso anni initio.

De obligatione tollendi impedimenta.

40 Diximus de prævidente impedimentum: dicamus consequenter de eo, qui impedimentum tollere à se, ad communicandum in Paschate, ut etiam ad confitendum intrà annum obligatur. An excommunicatus v. g. carcere detentus, an infirmus, & similes impediti obligentur sub mortali propter præceptum Communionis Paschalis, & annuæ Confessionis: quærere solutionem ab excommunicatione, excarcerationem, sanitatem, ut scilicet in Paschate communicare, & intra annum confiteri, licitè, & expeditè possint? Respondeo. Excommunicatus obligatur: carcere detentus, & infirmus non obligantur. Sic Suar. Avila Fag. apud Merollam *disp. 4. eleg. c. 3. dub. 37. n. 433.* de Lugo *de Euch. disp. 16. sect. 2. n. 17.* contra Henriq. *l. 13. c. 7. n. 1.* Ratio prioris dicti est, quia præceptum Communionis, & Confessionis est magni momenti: cum Confessio, & Communio maximè conferant ad animæ salutem, & ideò rigidè obligat, & consequenter obligat ad removenda ea præsertim mala spiritualia, quæ possunt obstare ipsius præcepti adimpletioni. At, cum carcer, & infirmitas spiritualia mala non sint: non tam rigidè ad illa removenda præceptum Confessionis, & Communionis obligabit: ut ipsi etiam timorati conscientiæ ostendunt, qui non multum soliciti sunt de tollendo carcere, vel ægritudine ad hunc finem, ut possint confiteri, vel communicare. Enim verò naturalis, ad hæc mala corporalia advertenda, solicitudo satis, superque est. Dixi autem *initio hujus n. 40.* (similes impediti) idest involuntariè impediti: nam voluntaria impedimenta, & ablatu non graviter difficilia, tolli, ut quis confiteri, & communicari possit, non est controversia dignum.

41 Illam etiam disparitatem hìc assignant Doctores Suar. Syl. Henriq.

Henriq. Coninch. apud Merollam *l.c.* Cur enim non obligetur excommunicatus (ex vi præcepti de audiendo Sacro diebus festivis) ad tollendam excommunicationem, ut ipsi liceat audire Sacrum; obligatur verò modo dicto: ut confiteatur, & communicet. Disparitas autem est, quia Confessio, & Communio sunt majoris momenti ad salutem, quàm auditio Sacri: & ideò illorum præceptum rigidè, hujus autem, non tam rigidè obligat Fideles ad tollenda obstantia impedimenta.

Ubi communicandum in Paschate.

42 Quibus autem, & in quo loco accipienda sit sacra Eucharistia, Paschatis tempore, nunc est dicendum. Id quod, ut melius intelligatur, advertendum est cum de Lugo *disp. de Euchar.* 18. *sect.* 1. *n.* 36. ad licitè ministrandum hoc Sacramentum requiri jurisdictionem: pascere enim oves pertinet ad pastorem proprium, vel certè ad ejus delegatum: quales, saltem extra Pascha, tunc in suis Ecclesiis sunt Religiosi mendicantes ex privilegiis: Dico (nunc ex privilegiis) nam cæterùm in Clement. I. *de privileg.* excommunicantur Religiosi ministrantes Eucharistiam sine Parochi licentia. Præterea dico, saltem extra Pascha, & in suis Ecclesiis, nam, pro Paschate dicam *num.* 48. item *à num.* 15. & an extra suas Ecclesias, dicam *d. n.* 51.

43 Sufficit tamen, ejusmodi pastoris, seu Parochi consensus interpretativus, seu præsumptus. Quis autem veniat nomine pastoris, seu Parochi, explicabitur *s. seq. n.* 56. Neque dicas, si requiritur jurisdictio, ergo requiritur consensus expressus, ut accidit in Sacramento Pœnitentiæ. Ne id dicas, inquam: nam absolutio in Sacramento Pœnitentiæ, est actio Judicis, quæ requirit validitatem sententiæ potentis condonare, quam potentiam, seu authoritatem non habet inferior, nisi illi actu à superiore communicetur. At ad administrandam Eucharistiam id non requiritur: quia semper validè Eucharistia ministrabitur.

44 Per Bullam Cruciatæ dari facultatem, ut extra Pascha à quocunque Sacerdote possit sumi Eucharistia, docet Vasquez *de Euch disp.* 219. *c.* 5. *n.* 37. Negat Suarez *de Euch. disp.* 72. *sect.* 2. utrumque probabile.

45 Hoc posito, hìc propria est difficultas pro tempore Paschali: nam pro hoc tempore videntur esse magis inviti Parochi ad dandam hanc facultatem, ut extra suam Parochiam Fideles communicent: quia tunc volunt recognoscere suas oves, unde non facilè tunc præsumetur eorum voluntas, sicuti præsumitur infra annum, quando satis est, si prudenter judicetur, quod si sciret, ratum Parochus haberet. Quo ad hoc igitur,

46 Certum est primò Vagos, & Peregrinos advenas posse ubilibet huic præcepto satisfacere. Colligitur ex Sanchez *lib.* 3. *de matr. disp.* 23. *num.* 17. ibi *Secundò probatur*. Ratio est, quia saltem adest tacita sui Parochi, vel Papæ licentia. Idem dic cum Peyr. *tit.* 1. *Const.* 2. *Julii* 2. *n.* 91. apud Pelliz. *in Man. Reg. t.* 1. *tr.* 8. *c.* 3. *sec.* 3. *q.* 3. favetque Fagund. *prac. Eccl.* 3. *lib.* 2. *c.* 2. *n.* 21. de legitimè impeditis, qui scilicet, vel justa laborant causa, qua ad Parochiam se conferre nequeant; vel Parochus, ejusve substitutus absens est, quia in ejusmodi eventibus præsumitur à Parocho facta concessio. Idem censeo, si Parochus vel exequi per negligentiam suum recusat munus, vel licentiam alibi communicandi per malitiam denegat, præsumitur enim tunc alibi communicandi facultatem à Summo Pontifice fuisse concessam.

47 Certum est secundò in Cathedrali posse omnes etiam de Diœcesi: *v. Officium, de Officio Archipresb.* Bonac. *de Euch. disp.* 7. *p.* 2. *n.* 11. quia in Cathedrali adest Episcopus totius Diœcesis Pastor.

48 Certum sit tertiò, prædictos Religiosos, etiam in ipso die Resurrectionis posse ministrare in suis Ecclesiis Eucharistiam iis, qui vel anteà satisfecerunt, vel posteà satisfacient in parochia. Sic Suar. *dicta disp.* 72. *sect.* 2. Lugo *disp. de Euch.* 18. *sect.* 2. *n.* 50. Ratio est, quia illa exceptio, *extra diem Pascha*, probabiliter intelligi potest formaliter, pro communione facienda ex præcepto, tempore Paschali. Illud etiam certum videtur cum Portella *in dub. Reg. V. Sacram. administratio*, Pelliz. *tit.* 1. *Man. Reg. tract.* 8. *c.* 8. *sect.* 3. *q.* 3. Regulares ex suis privilegiis posse etiam ob satisfactionem præcepti, Eucharistiam suis famulis sæcularibus in Monasterio degentibus ministrare. Id quod Portella *ibid.* ad famulos conjugatos dormientes noctu extra Monasterium extendit. Ratio est. quia Leo X. apud eosdem, censuit Minimos, atq; ideò participantes in privilegiis, *posse in suis domibus, & Ecclesiis communicare famulos suos in habitu sæculari servientes, etiam Paschatis tempore, etiam in mortis articulo, immò & dare iisdem Sacramentum extremæ Unctionis.*

Adverte illud *etiam Paschatis tempore*, conjunctum cum illo *etiam in mortis articulo*, mihi indicium facere non de vulgari Communione quacunque, sed ea, quæ ex obligatione exhibenda est, Summum Pontificem indulsisse privilegium.

Adverte insuper, Patribus Societatis Jesu hujusmodi indultum in hunc modum restringi *in Compend. Privileg. Societ. Jesu V. Familiares*, §. 2. *Hæc facultas conceditur Superioribus, & quibus ipsi commiserint.*

49 Certum sit quartò etiam pro hoc tempore, seu pro hac vice satisfaciendi præcepto; satis esse præsumptum consensum Parochi. Solùm advertendum erit, ut modò diximus, hìc difficilius, alio tempore faciliùs esse præsumendum.

50 Unum igitur, aut alterum remanet incertum: an semper peccet mortaliter, qui sine rationabili causa, sed sine contemptu, vel scandalo, solùm propter suam commoditatem, velit in Paschate communicare alibi, quàm in Parochia: & an peccet Sacerdos, si tunc scienter ministret huic Eucharistiam.

Puto, quòd Fidelis, qui paratus est suum Parochum recognoscere, & fortè, in anno, pluries recognovit communicando in sua Parochia non irrogat injuriam gravem Parocho, semel, aut iterùm in sua vita se subtrahendo in hoc ab ejus jurisdictione: atque adeò non peccat mortaliter, si semel, aut, iterùm in vita, modo dicto, in aliena Ecclesia communicet in Paschate.

Idem puto, si Sacerdos sæcularis (nam de Religioso mox *à nu.* 51.) unum, aut alterum, seu paucos tales communicet. Dico paucos, si enim multos communicaret, irrogaret gravem Parocho injuriam, perturbaretque graviter ordinem parochiarum. Ratio hujus doctrinæ est, quia rectæ rationi non apparet hæc gravis materia. Pascitur enim ovis, sed una, vel altera vice quasi in alieno campo ab alieno pastore. Non igitur delinquetur contra substantiam præcepti, sed contra accidentia: & id tam rarò: ut multum invitus rationabiliter, non debeat esse pastor. Scio apud Suar. *de Euch. disp.* 73. *sect.* 2. §. *hinc sequitur*, doceri esse mortale ministrare hoc Sacramentum sine debita jurisdictione, & hanc obligationem esse mutuam ministrantis, & sumentis: sed ipse notanter addit, esse mortale, ex genere suo. Sicut igitur furari v.g. alienam rem est mortale, ex genere suo, & tamen datur levitas materiæ in furto: hoc se veluti surripere, seu subtrahere à jurisdictione sui pastoris, erit in genere suo mortale: non tamen tollitur, posse dari materiæ parvitatem, ut videtur in nostro casu.

51 De Mendicantibus, Mendicantiumque privilegia participantibus, dico duo. Primò, licèt aliqui negent; alii tamen cum Bauny *in Theologia moral. p.* 1. *tr.* 5. *n.* 19. concedunt apud alios, propter eorundem privilegia, posse Fideles satisfacere præcepto Communionis Paschalis, in cæteris quidem diebus à Dominica *Palmarum* ad Dominicam *in Albis*: at non in ipso die Dominico Resurrectionis; voluit enim Pontifex, ad quandam solemnitatem, in favorem Ecclesiæ Parochialis, excipere pro satisfactione præcepti ipsum solum diem Dominicum Resurrectionis. Ratio hujus sententiæ ducitur ex iis duabus propositionibus. Prima quòd satis probabile est cum Beja *p.* 4. *casu* 4. in privilegiis dictis, cùm excipitur dies Paschæ, solùm excipi materialiter ipsum diem Dominicum Resurrectionis, idque ad satisfaciendum præcepto. Esto sit etiam probabile, excipi formaliter, ut suprà *nu.* 48. diximus, Secunda, quòd in cæteris diebus, immò & toto anno præter prædictum diem unicum Resurrectionis Dominicæ, prædicti Religiosi sunt in suis Ecclesiis, immò & extra suas Ecclesias, atque adeò in alienis delegati Parochorum, sic à Summo Pontifice instituti, ut patet ex eorum privilegiis. Ita Portel. *in resp. Reg. p.* 3. *casu* 39. adducitque Joannem la Crux, Rodr. Villalobos. Lege Compendium privileg. Societ. JESU *V. Eucharistia* §. 2. *fine*, ubi Pater noster Generalis restringit nostros, ut in alienis Ecclesiis hoc privilegio sine licentia eorum, ad quos pertinet, non utantur. In suis verò excipit unum diem Resurrectionis: intellige pro satisfactione præcepti.

52 Dico secundò, aliquos putare universaliter; etiam pro ipso Paschatis die, posse satisfieri apud eosdem. Idem Bauny *ibid.* lege Fagund. *prac. Eccl.* 3. *lib.* 1. *c.* 5. *n.* 13. & de Lugo *de Euch. disp.* 18. *s.* 2. *num.* 49. Ratio est, quia absolutè sine restrictione Paschæ id concessit Nicolaus V. & Paulus III. Religiosis B. Mariæ de Guadalupa, & consequenter per communicationem cæteris Mendicantibus. Addunt alii alias concessiones Pii IV. & V. lege Pellizarium *in Man. Reg. to.* 2. *tr.* 8. *q.* 8. *n.* 295.

At, dices, hoc Privilegium fuisse vivæ vocis oraculo concessum, adeòque sublatum ab Urbano VIII. qui omnia ejusmodi abrogavit. Respondent, aliquos dicere fuisse per Bullam.

53 Has duas opiniones relatas *num* 51. & 52. non possum non vocare saltem speculativè probabiles: siquidem probabilibus rationibus nituntur, bonosque habent authores. Et quidem prior videtur expeditior; ita tamen, ut neutram in usum deducendam censeam, ne detur occasio vel admirationis in populo, vel querelarum in Prælatis.

54 Dices: extat novissima declaratio Sacræ Congregationis, qua præcipit Archiepiscopo Neapolitano, ut id sub censuris prohibeat Patribus Theatinis, & Societatis JESU, quam adduxit, & timuit Diana *p.* 6. *tr.* 7. *ref.* 58. *fine*.

Resp. De hac declaratione. Primò non constat authenticè. Secundò non est directa illis religiosis, sed Archiepiscopo. Tertiò est epistola particularis, pro Diœcesi Neapolitana, ubi fortè aliquod peculiare suboriebatur inconveniens. Quartò principaliter, declaratio sic habet: *Conquesti sunt Parochi de Patribus Theatinis, & Societatis, quòd asserere audent, personas laicas assumentes in eorum Oratoriis, seu Congregationibus Eucharistiæ Sacramentum, in die Paschatis, Ecclesiæ præcepto satisfacere: cùmque id minimè permissum sit, &c.* Vides? loquitur de Congregationibus, seu Oratoriis, utique privatis, in quibus judicatum fuit inconveniens satisfieri præcepto: at nos loquimur in Ecclesiis publicis. Secundò loquitur de die Paschatis, idest juxta probabilem superiorem interpretationem de ipso die Dominico Resurrectionis: ergo saltem priori sententiæ, *numer.* 51. relatæ hæc prohibitio non obstat.

Confirmo. Docet, & quidem meritò, Vasq. *de Euch. disp.* 211. *n.* 45. quando verba legis obscura sunt, locum esse opinionibus, & posse quempiam probabiliter verba legis interpretari, atque ita investi-

vestigare mentem legislatoris. Jam sumo: in hac declaratione, ut etiam in privilegiis prædictis non clarè constat, quid importet illud (dies Paschatis) atque adeò obscurum est: ergo poterit quilibet illud probabiliter, quid significet, interpretari, & consequenter nos modo jam dicto interpretari potuimus.

§. V. *Nisi fortè, de proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum.*

Ubi, quis hanc, & alibi, quàm in Parochia communicandi licentiam concedere valeat? An Episcopus, Archipresbyter, Vicarius Generalis, Parochi Montis Regalensis?

55 NOmine proprii Sacerdotis intelligi Parochum, est constans omnium sententia. Sic Gloss. *in Clem. 1. de privil. verb. presbyteri*. Adhuc tamen aliqua enucleanda supersunt.

Dubitare enim quis posset, an Parochus licentiam concedere alicui Fidelium valeat, ut non communicet in tempore Paschatis? Dico non posse, id enim non concedit Canon: sed solùm quod pœnitens, propter rationabilem causam, cum consilio tamen Parochi, possit ad tempus Communionem Paschalem differre. Unde Sà sic habet *verb. Euch. num. 8. Qui post octo dies, ante, vel post Pascha, communicat, præcepto satisfecit; & qui longè post, ex consilio Confessionis, ex decreto Eugenii IV. apud Navarrum.* Ubi obiter nota illud (*longè post.*) Non inficior causam posse esse aliquando tam gravem, ut possit, vel ex se pœnitens, vel ex consilio prudentis ad tempus differre. Lege Laym. *d. 5. tr. 6. c. 5. n. 10.* qui id docet etiam de confessione. *Si quis (inquit) toto anno, nunquam confessus fuisset, & Communionem ad breve tempus, ex causa, puta usque ad Pentecosten differre deberet; probabile est graviter non peccaturum; & si etiam Confessionem differret, si putaret posteà eam commodius peracturum esse, verùm si talis post Pentecosten mortaliter peccet; obligatus erit eo anno iterùm confiteri, siquidem prædicta Confessio fuit ob obligationem præcedentis anni, ut notavit Coninch.* Hactenus Layman.

Quænam sint hæ causæ ad differendam, immò ad omittendam Communionem: ex supradictis à num. 29. erit facilè colligendum.

56 Sed quis licentiam alibi, quàm in Parochia, communicandi dare poterit? Solus ne Parochus, an etiam alii? Sanè solus Parochus, quique venit nomine Parochi, seu Pastoris. Quo nomine venit quicunque, cui curatum beneficium habet, respectu suorum, Parochianorum, sive Curatus vocetur, sive Archipresbyter, sive Vicarius ad curam, sive alio nomine: hi enim omnes, vel similes, respectu suarum ovium, sunt proprii Sacerdotes.

57 Dubitavit autem Glossa in Clemen. prima V. Presbyteri, An Episcopus; & Archipresbyter Cathedralis Ecclesiæ possint licentiam concedere, ut Religiosi possint tale Sacramentum ministrare? & resolvit, post factum, posse approbari concessionem datam à prædictis; sed ante factum melius esse, ut ab his non concedatur.

58 Nihilominus non video, cur Episcopo id denegari possit, ut item concedere diœcesanis licentiam communicandi alibi, quàm in Parochia; cùm enim ipse sit Parochus, & Pastor suæ Diœcesis, ut omnibus constat, & eademmet Glossa ibidem fatetur, immeritò id illi denegari poterit.

59 Archipresbyterum Cathedralis, respectu totius Diœcesis, ultro concedo nequaquam posse: posse enim solùm respectu suorum Parochianorum, quibus ipse Parochus est: nam licèt in jure major sit ejus potestas: tamen jam in multis, ex antiqua consuetudine, eam esse restrictam, notant Doctores apud Barbosam *de jure univers. l. 1. c. 25. n. 25.*

60 De Vicario Generali (Nam Vicarius Foraneus, cùm ad ipsum cura spiritualis animarum non spectet, nullo modo potest) quorum facit unum cum Episcopo, & est Pastor ex officio, dicendum est cum Suarez *de Euch. disp. 72. §. sed inquires, circa finem,* posse (etiam sine mandato speciali) ex sola Vicariatus generalitate. Cùm enim, etiam sine speciali mandato, ex probabiliore sententia Sanch. *l. 3. de matr. disp. 29. n. 15.* Barbos. *de pot. Episc. p. 3. all. 54. n. 19.* concedere possit licentiam Sacerdotibus ad excipiendas Confessiones: cur hoc non poterit, quod est minus?

61 Illud à me, dum hæc scriberem, Parochi Civitatis Montis Regalensis in Sicilia quæsiverunt, quod, quia facit ad institutum nostrum, hìc afferre abs re non erit.

Indictæ Civitatis Cathedrali, & Matrice Ecclesia sex sunt Parochi, curam animarum totius Civitatis gerentes, æquales in potestate, singulique, prout casus occurrit, officium Parochi exercentes: solùm enim ad laborem minuendum, per hebdomadas, Sacramentorum administrationi assistunt: & solùm, ad honorem, antiquior ex illis Archipresbyter appellatur. Jam, simul ne omnes, an quilibet ex illis, prout libuerit, sine dependentia à Sociis, poterunt hanc licentiam impertiri?

62 Respondi, quemlibet posse: siquidem quilibet est toto jure Parochus, nec unquam tale jus amittere potuit, cùm talis potestas sit imbibita in ipso jure Parochi. Facit ad hoc illud, quod docet Sanchez *lib. 3. de matr. d. 24. num. 6.* Dum Parochi (ait) duo insolidum alicui Parochiæ præsunt, potest uter illorum altero invito ministrare Sacramenta & interesse matrimonio, aliique assistendi licentiam dare. Quia par in parem non habet imperium *c. innotuit, de electione,* & *l. Ille à quo §. intempestivum, ff. ad Trebell.* Sanè hanc Ecclesiam puto esse ejus generis: quo cura animarum, Ecclesiæ, vel Episcopo incumbit, & per plures administratur: de quo Ecclesiæ genere meminit Tridentinum *sess. 24. de ref. c. 18. initio.*

63 Dices, si hæc Ecclesia est ejusmodi, sequitur, quod ipsi prædicti sex, non sint verè ordinarii Parochi, sed delegati, merique coadjutores Episcopi: atque adeò possumus dubitare, an ipsis sit delegatum, posse dare prædictam licentiam:

Resp. Cùm ipsis detur potestas & authoritas ad universitatem causarum pœnitentium ad Parochi officium: hæc etiam potestas eisdem concessa erit, sive sint ordinarii, sive delegati, quòd hic discernere non est laborandum, & sanè si illis conceditur officium ministrandi omnia Sacramenta, curamq; animarum habendi, quod est majus; num potestatem concedendi eam licentiam: quæ potestas longè minoris momenti est, denegatam fuisse censebimus?

Audi Emmanuelem Sà *V. Sacramentum, n. 6. Cui generaliter* (inquit) *committuntur omnia exercenda in Parochia; potest dare alteri Sacerdoti licentiam administrandi Sacramenta.* Hæc Sà.

Adde, quod in instrumento institutionis ipsorum, eos absolutè Parochos nominat Archiepiscopus, seu Vicarius instituens; & in ritu, modoque accipiendi possessionem servantur in iisdem solemnitates servari solitæ in cæteris ordinariis Parochis. Quare non video, quò ad rem nostram dubitationis esse locum.

Actus institutionis unius ex ipsis, quem authenticè exscriptum ego videre volui, sic habet. *Dom. Hieronymus Rosado Coronel. Vicarius Generalis, Sede Vacante hujus Civitatis, &c. dedit, & dat Rever. D. Joseph Gentili possessionem, & Canonicam institutionem dicti canonicatus Parochi, & Curati dictæ majoris Ecclesiæ per impositionem birreti, stolæ, & annuli: ac etiam dictus Dominus Vicarius, accepit à dicto de Gentili juramentum, & professionem fidei in forma, &c.*

64 Et in actu, seu instrumento immissæ, seu traditæ possessionis: sic habetur: *Dictus de Gentili Canonicus, Parochus, & Curatus electus, &c. fuit per me impositus, atque immissus in realem, actualem, & corporalem possessionem dicti Canonicatus, Parochi, & Curati intus dictam majorem Ecclesiam per aperitionem, & clausuram Custodia Sanctissimi Sacramenti, osculationem Altaris ejusdem, & fontis Baptismatis; per aperitionem, & clausionem arcæ, in qua reponuntur libri Baptismatis, Sponsaliorum, &c. & per alia signa denotantia ipsam possessionem.*

Lege Barbos. *de pot. Par. 1. p. in fine, cap. 2. form. 9. & 12.* qui non aliis, nisi his, vel similibus clausulis, & solemnitatibus, ut certè fieri, solet, Parochos instituit, iisque possessionem parochiæ tradit, ita ut ambigere nullus rationabiliter jam possit omnibus, & singulis Montis Realis Parochis jura Parochorum universa competere.

§. VI. *Alioqui & vivens ab Ecclesiæ ingressu arceatur, & moriens ecclesiastica careat sepultura.*

65 POEna non confitentibus semel in anno, & non communicantibus in Paschate, est, ut arceantur ab Ecclesiæ ingressu, & ne sepeliantur in loco sacro: quia tamen est pœna, & quidem ferenda; non incurritur ipso facto, sed post sententiam. In jure igitur non est pœna excommunicationis nec latæ, nec ferendæ. Solùm audio in aliquibus diœcesibus adesse excommunicationem ferendam: quæ, si est, timeatur.

66 Si quis Fidelis moriatur, nec constet, an communicaverit, saltem in Paschate, est ne sepeliendum in loco sacro? Respondeo, nisi constet non communicasse, judicandus est observasse præceptum, atque adeò ritè sepeliendum. Adde, neminem huic pœnæ (cùm sit ferenda) subiici, nisi post latam sententiam. Cùm igitur nunc vix in usu sit, ut contra aliquem similis sententia fulminetur; nunquam ex hoc capite erit Fidelis à sacra sepultura depellendus.

CAPUT V.

De Præcepto Communionis instante mortis periculo.

§. I. *An hoc præceptum omnes in eo periculo obliget?*

1 NOn modò nonnulli, ut S. Bonav. Sylv. Armilla, apud Suar. *de Euch. disp 69. sect. 3. initio*, docent Communionis præceptum ut à Christo latum, obligare solùm semel in vita: atque adeò, qui in vita semel communicavit, non obligari, sub mortali: instante morte, iterùm communicare. (Sà *V. Euch. n. 1.* favet non parùm.) Verùm etiam alii sunt, qui putant nullam absolutè esse obligationem sub mortali eo ingruentis periculi tempore communicandi. Sic Cajet. Ledesma, Vict. Palud. allat. *ib.* ab eodem Suario. Sed tenendum est adesse obligationem sub mortali. Ita Suarez *ib.* Vasq. *de Euch. disp. 214. c. 2. nu. 3. & passim* Recentiores. Ratio potissima ducitur ex Fidelium, & Ecclesiæ sensu, sic judicantium.

2 Idque verum est, sive mors instans sit ex infirmitate, sive ex violentia: par enim est ratio. Immò & quoties imminet periculum mortis,

tis, ut in prælio, longa, & periculosa navigatione, & similibus eandem adesse obligationem, docent communiter Doctores *ibid.* Judex ergo nisi teneat opinionem contrariam cum Fagund. 3. *Eccles. prac. lib. 1. cap. 4. num. 4.* (quam non esse tenendam consulo) obligatur Reo tempus ad Communionem concedere. Excipe, nisi fuga ejusdem Rei, ex qua damnum publicum, vel mors ipsi judici posset oriri, rationabiliter timeretur: nam tunc licebit contra vim vi se defendere.

3 Non tamen præceptum ejusmodi adeò rigidè suscipiendum est, ut infirmo, qui nullo remedio (de quo infra *§. 9. n. 21.*) valet Sacram hostiam deglutire, possit propinari Sanctissimus Sanguis; quia hoc præceptum non obligat, nisi debito modo: Sic Fagundez, aliique apud Dian. *p. tr. 3. ref. 34.* Esto posse doceat Ochaga v. *ib.*

§. II. *An obliget eos, qui paulò ante periculum communicarunt?*

4 QUi v. g. duos, vel tres, immò & octo, vel decem dies, antequam in periculum incidit, communicavit; obligaturne iterùm communicare eo superveniente periculo? Obligari docent aliqui, cum Vasq. *de Euch. disp. 214. c. 2. n. 12.* siquidem Communio antecedens, cùm non fuerit exhibita, quando urgebat præceptum, præcepto non satisfecit. Ad eum modum, quo quis Missæ interfuit die Sabbati, non satisfecit præcepto de Missa die Dominico audienda.

5 At non obligari melius docent alii cum Suarez *de Euch. disp. 69. sect. 2. §. Rogabis*, de Lugo *de Euch. disp. 16. sect. 2.* Ratio præcipua est, quia hoc præceptum non obligat nisi circumcirca periculum vitæ, sive à me ignoratum, sive scitum: obligat enim, ut propè mortem iuveniar Sacra Eucharistia refectus. Confirmatur, quia plura inveniuntur hujus generis præcepta, quibus satisfit, si paulò antequam urgeat præceptum, adimpleantur. Sic si Novitius, vel Clericus recitet officium manè, antequam professionem emittat, vel ordinetur in sacris; non illum obligabis eodem die, post emissam professionem, vel ordines susceptos, iterùm recitare; sic Sacerdos, qui celebravit manè in loco, ubi non erat festum de præcepto, si posteà, eadem die, se conferat in locum, ubi festum celebratur, non obligabitur ad audiendum iterùm Sacrum, idem de laico, qui manè sacro interfuit, in prædicto loco non festivo, & posteà ad festi locum accessit. Eodem ergò modo in casu nostro, &c.

6 Missa igitur, Dominica die ideò audienda est ex præcepto ab eo qui audierat Sabbato; quia in honorem diei Dominici latum est præceptum de Sacro tunc audiendo, qui honor tali diei addictus non exhibetur die Sabbati. At in nostro, habetur finis præcepti, qui est refici spiritualiter circa mortis periculum: ut etiam habetur finis præcepti in prædictis casibus, qui est, illos obligatos orare quotidie, & Fideles colere per Missam diem festum: Licèt enim finis non cadat sub præcepto, ostendit tamen præceptum hoc modo esse, & non alio intelligendum.

§. III. *An obliget eum, qui communicavit in Paschate?*

7 SI communicavit quis in Paschate, & post aliquod notabile tempus, putà post mensem, incidit in periculum vitæ, obligatur iterùm communicare. Ita Suar. Vasq. Valer. aliique, quos sequitur, & citat Hurtad. *de Euch. disp. 10. diff. 2.* Ratio est, quia ex una parte hæc sunt duo præcepta, alterum communicandi in Paschate Ecclesiasticum: Sic idem *ib.* alterum, communicandi in periculo mortis, ex communi sententia, Divinum simul, & Ecclesiasticum: Sic idem *ib.* & ex alia parte per unam sumptionem utrique in casu dicto, satisfieri non potest: cum propter illam, finis refectionis necessariæ, instante morte, non habeatur per sumptionem tanto tempore antefactam. Quod si quis in Paschate communicavit, & incidat in prædictum vitæ periculum post paucos dies, puta post octo, vel decem; non obligatur denuò communicare. Satis est, quia cùm finis refectionis necessariæ tunc habeatur, potuit per unam sumptionem utrique obligationi satisfacere; ut ex dictis *§.* præcedenti clarè consequitur.

§. IV. *An hoc præceptum obliget petere Eucharistiam ab hæretico, excommunicato, & similibus, si alius Sacerdos non adsit?*

8 QUamvis Durandus, Palud. aliique apud Suarium *de Euch. disp. 72. sect. 4. fin.* concedant à Sacerdote excommunicato, etiam denunciato, ab hæretico, schismatico, publico peccatore, licere in mortis periculo petere, ac suscipere, quando alius Confessor non adest, Sacramentum Pœnitentiæ: non tamen concedunt Eucharistiæ Sacramentum: *quia necessitas* (inquiunt) *pœnitentiæ major est, quàm necessitas Eucharistiæ*. Verùm probabilius est cum Sanchez *ibid.* posse, bono ministro deficiente, etiam Eucharistiam, idque licèt infirmus aliud Sacramentum v. g. Extremam Unctionem, vel Confessionem ab idoneo susceperit. Ratio est, quia Mater Ecclesia, pro illo articulo creditur neminem à ministrando infirmo refectionem velle repellere: & ex alio capite, necessitas excusat à cooperatione, quæ videtur esse cum peccato ministri, qui ex sua malitia aptum ad Sacramenta ministranda per se reddit. Suppono autem non fore scandalum, nec Catholicæ Religionis contemptum, ut certè esset, si suscipere v. gr. Communionem esset signum participationis cum illius erroribus, quod nunquam licet.

At si licet, obligabitur ne infirmus? Resp. obligabitur: quia excusationem non habet. Si tamen nollet, posset priorem sententiam sequi, asserentem non licere, & consequenter non adesse obligationem, quæ sententia certè probabilis est, præsertim si alia Sacramenta ritè susceperit, vel se esse in statu gratiæ judicaverit. Sic Chelison apud Dianam *p. 5. tr. 3. ref. 49.*

§. V. *An in eodem instantis mortis necessitate possit quilibet Sacerdos, etiam Religiosus, ministrare Eucharistiam?*

9 NEc Religiosi, immò nec quilibet Sacerdos, nisi proprius, idest Parochus, potest de jure ministrare sacrum Viaticum moribundis. Ita Suar. *de Euch. disp. 72. sect. 2. §. Sed quæres*, quia nullo meliori tempore præsumitur velle Pastorem recognoscere ovem suam, quàm in tanta necessitate: tamen si Parochus absit, nec possit ab illo peti licentia, quilibet poterit. Ita *ibid.* Ratio est, tum quia præsumitur Parochi voluntas, tum quia casus extremæ necessitatis semper intelligitur exceptus. In eodem mortis articulo, qua ratione liceat Regularibus suis famulis ministrare Eucharistiam, diximus per occasionem in superioribus *c. 4. §. 4. n. 48.* Addimus in præsenti licere, & Hospitibus sæcularibus in eorumdem Religiosorum domibus fortè decumbentibus, ut etiam Extremam Unctionem liberè conferre ex privilegio possint, quod expendit Peyrinus *tom. 1. const. 1. Julii II. n. 92.* Nostræ Societatis Patribus id nondum communicavit R. P. Generalis, quamobrem secundùm nostra jura *in præf. Comp. Privil. Soc. loc. cit.* ab eo erit, donec illud communicet, abstinendum; in seminariis tamen id omninò esse concedendum inibi conviventibus, saltem ex usu recepto, notat Pellizz. *to. 2. Man. Reg. tr. 8. cap. 3. sect. 3. q. 11. fine.*

Emergit ex dictis difficultas, An Religiosus, immò quilibet Sacerdos non Parochus, si absente Parocho, vel nolente, potest ministrare Viaticum graviter periclitanti, ut dictum est, obligetur etiam sub peccato? Dico (non Parochus) siquidem ipsum Parochum obligari, quia ad hoc, & similia ministeria stipendium recipit, fatemur omnes.

Resp. nequaquam esse obligandum, si absque notabili suo incommodo ministrare non valet. Ita idem *to. 1. Man. Reg. tr. 5. c. 9. sect. 1. q. 6.* Ratio est, quia ex una parte actualis Communio non est necessaria spirituali ægrotantis saluti, cùm ad hanc satis superque sit Confessio: & ex alia Sacerdos, qui non est Pastor, solùm ad id urgeretur à charitate: hæc autem, quando necessitas minùs imminet, dictumque urget notabile damnum, non obligat. Ita Castr. *t. 1 disp. de charit. p. 9.* Bonac. *de charit. disp. 3. q. 4.* aliique.

Peste infectis qua ratione sive Parocho, sive non Parocho incumbat onus Eucharistiam porrigendi, præter id, quod ex dictis colligi potest, vide apud Pellizzarium *tom. 1. Man. Reg. tractat. 6. cap. 5. sect. 2. qu. 6.* Val. Malder. Reginald. aliosque apud Castropal Bonac. Pellizz. citatos.

§. VI. *An qui manè ex devotione communicavit, & deinde in periculum mortis incidit, possit eadem die pro Viatico communicare?*

10 NOn solùm posse, sed debere, docent nonnulli cum Hurt. *de Euch. disp. 11. diff. 2.* eo nixi fundamento, cujus modò meminimus *§. 2.* quia nimirum, quando hic manè communicavit, non urgebat præceptum. Communicet igitur adveniente periculo, quando præceptum urget, ut illi satisfaciat. Nonnulli verò apud de Lugo *de Euch. disp. 16. sect. 3. nu. 54.* solum dicunt posse, non autem sub obligatione: siquidem prohibita est duplicata eodem die Communio.

Communis, & vera sententia est, nec debere, nec posse. Sic Suar. *de Euch. disp. 69. sect. 3 §. Rogabis in fine.* Fag. Granado, Præpos. Laym. de Lugo eos citans *dicta sect. 3.* Ratio primi est, quia est præcepto satisfactum manè, ut constat ex dicto §. 2. Ratio secundi est, quia prohibemur bis eodem die communicare.

Post hæc scripta, & impressa legi præter Hurtadum jam citatum sententiam Pellizzarii, Quintanadvennas, Dicastilli, Martini de S. Joseph. Leand. Ludov. à S. Joseph. apud Dian. *p. 10 tr. 10. ref. 40.* aliorumque, quæ docet posse, ac debere. Verùm omnibus accuratè perpensis distinguendum esse, ne locum errori demus, sic censeo. Vel manè quis communicavit benè valens, & deindè incidit in morbum periculosum: Ita ut credatur, non protracturus vitam ad diem sequentem, & hunc iterùm posse eodem die, immò debere communicare: probabile erit ex auctoritate tot Doctorum; nec aliud ipsos velle, si eorum verba, & rationes perpendantur, existimo. Vel manè quis, dum laboraret periculoso morbo, pro quo si illud periculum advertebatur, poterat ei dari Viaticum, ipse tamen communicavit ex devotione, & hunc non posse iterùm eodem die communicare, si recrudescat tunc morbus, ob quem judicetur eodem die moriturus: constanter affirmo, & de hoc casu ego sum loquutus in hoc *num. 10.* loquutus enim sum de eo ægroto, qui communicavit manè, & deindè apparuit periculum. Ratio utriusq; partis distinctionis est, quia in priore casu ex probabili sententia non

non est satisfactum præcepto communicandi in periculo mortis, ille enim in periculo non erat, quando communicavit. At in posteriore casu satisfactum est, quia jam erat in periculo, quamvis non putaretur esse, vel quamvis cum ea intentione non communicaverit, sicuti si manè diei festi audis Sacrum, licèt nescias illum esse diem festivum, satisfacies præcepto, quia tunc rem præceptam jam implevisti, neque Missam aliam teneris audire post scientiam habitam, ut alibi docuimus, Ecclesia enim præcipit auditionem Missæ simpliciter, non intentionem satisfaciendi præcepto.

Ex dictis colligo: me faciliùs concedere iteratam in eodem die communionem illi, qui ex inflicto vulnere, quàm illi, qui ex febri, v.g. in periculum vitæ incidit; nam vulneratus, si communicavit ante acceptum vulnus, non communicavit tempore periculi; sed febricitans cùm habeat in se luem febris ex communiter contingentibus præsumere debeo, communicasse tempore, quo aderat periculum, quamvis nobis ignotum, & solùm valdè peritus Medicus posset testificari, verè novum morbum accessisse, qui periculum illud adduxerit, qui certè casus rarissimus erit.

§. VII. *De sumente Viaticum in mortali, deque mortaliter peccante post illud.*

11 SI quis sacrum viaticum; existens in peccato mortali, sacrilegè sumpsit, licèt aliàs peccaverit, hujus tamen præcepto jam satisfecit, prout constat ex dictis *c.4.§.3.n.34.*

12 Quod si ritè, & purè Viatico refectus est, sed post ipsam refectionem incidit in mortale; aliqui cum Sot. *in 4. dist. 12. q. 1. ar. 11.* putant astringi iterùm, in eodem mortis periculo communicare, ut non moriatur sine auxilio Eucharistiæ. Verùm consilium id quidem bonum est, non obligatio: Sic Hurtad. *de Euch. disp. 10. diff.* 10. de Lugo *de Euch. disp.* 16. *sect. 1. n.* 16. quia jam, per priorem sumptionem, præcepto factum est satis, Ad Confessionem autem talis peccati obligatur, etiam si contritus sibi videatur: quia debet observare præceptum subeundi clavibus omnia peccata mortalia.

§. VIII. *An pueri communicandi sint pro Viatico?*

13 PRo pueris, usum perfectum rationis habentibus, non est dubium adesse præceptum, & non adesse pro rationis expertibus, ut patet ex dictis supra *cap. 4. §. 2.* Solùm ergo est difficultas de pueris intrà latitudinem decimi, & quartidecimi anni existentibus: qui habent quidem aptitudinem ad Confessionem, non verò, ex aliquorum sententia, ad reverenter suscipiendam Eucharistiam.

14 Dico, his posse, immò debere dari Viaticum, sicut iisdem dari solet Extrema Unctio. Ita Suar. *de Euch. disp. 70. sect. 1. & passim*, id enim suadet præceptum divinum, in tanta instantis mortis necessitate: esto non esse dandum contendant probabiliter Vasq. *de Euch. disp. 214. c. 4. n. 41.* Hurt. *de Euch. disp. 10. diff. 4.* aliiq; Immò de Lugo *de Euch. disp.* 13. *sect. 4. n. 4.* meritò propter eandem rationem, contendit etiam puero, de quo sit dubium, an doli capacitatem habeat, posse (licèt non debere) dari Viaticum, sicuti datur Confessio, & Extrema Unctio, licèt hæc, propter periculum irritandi Sacramentum sub conditione.

Dices, cur pueris benè discurrentibus potest, & debet, his verò, sub dubio discurrentibus solùm potest? Respondeo quia illi subduntur legibus, atque ideò huic præcepto: hi verò, cùm sit dubium, an discurrant, dubium etiam est, an subdantur legibus, & consequenter ex doctrina doctorum apud Castr. *de Conscient. disput. 3. p. 7. n. 2.* in materia de legibus, ad observandam legem non obligantur, quia in tali dubio est possessio pro libertate.

§. IX. *An amenti temporaneo, ac Phrenetico dandum sit sacrum Viaticum?*

15 DIximus *c. 4. §. 1.* perpetuò amentibus non esse dandam Eucharistiam: nunc consequenter dicendum, nec esse dandum sacrum Viaticum: semifatuis verò, ut etiam stolidis, & mutis, & surdis, sicuti Eucharistiam in vita esse concedendam, dummodo absit periculum irreverentiæ, *ib.* diximus, sic & in morte Viaticum esse dandum, nunc consequenter asserimus.

At verò illis; qui priùs usu rationis potiti sunt esse porrigendam Eucharistiam in articulo mortis, si priùs voluntatem habuerint eam recipiendi, docet cum communi opinione S. Thom. *3. d. quæst. 80. art. 9.* idque universaliter, sive paulò, sive multò ante mortis periculum (cùm eadem sit ratio) usum rationis amiserint. Addo, non solùm posse porrigi, sed debere, quando non est periculum irreverentiæ, sicuti iisdem dari etiàm solet Extrema Unctio. Colligitur ex Suario *de Euch. disp. 69. sect. 1.* Vide, quæ dixi *ibid. n. 4. circa finem.*

16 Petes qualis voluntas requiratur, ut precedat ante amentiam? Respondeo, alii exigunt, ut petierit: alii melius cum de Lugo *de Euch. disp.* 13. *sect. 3. n.* 13. satis esse docent, quòd piam, ac religiosam voluntatem præ se quis tulerit: atque ita, si non constet de peccato mortali commisso, & non absoluto, præsumendum in bono statu, & communicandum. Nec est par ratio de confessione: nam, præter quàm quod aliqui apud Dianam *p. 3. tr. 3. ref. 8.* conceduntetiam non petenti moribundo, sed tamen, qui Christianè vixerit posse, immò debere dari absolutionem, saltem sub conditione, est dispar ratio: quia actus pœnitentis sunt materia necessaria Sacramenti pœnitentiæ, quod non est in Communione. Lege de Lugo *de pœn. disp.* 17. *sect.* 3. Ad hoc facit illa probabilis doctrina Navarri *in Man. cap.* 16. *nu.* 27. dicentis infirmo alienato à ratione, etiamsi non petiisset Sacramentum, sed tamen dederit aliqua signa contritionis, tollendo manus, percutiendo pectus, dicendo *Miserere*, dandam esse Eucharistiam, etiam si obstinatus multo tempore in peccato mortali vixisset, nec per multos annos confessus fuisset: poterit enim absolvi, saltem sub conditione, & communicari &c. Lege Jo. Sanch. *in sel. disp. 44. numer. 31.* Vide, quæ dicam cap. 6. §. 3.

§. X. *Quando licet dare infirmo non jejuno Communionem?*

17 PRivilegio sumendi Eucharistiam non jejunum, tunc demũ quis, instante morte, uti valet, cùm necessitas exposcit. Vidi ego timoratos quosdam non jejunè dedisse Viaticum, cùm facillimè potuissent jejuno: Sanè non ritè, eosque modestè monui, privilegium ejusmodi non esse Viatico absolutè concessum, sed sub conditione necessitatis illud non jejunè sumendi. Ita Suar. *de Euch. disp. 69. sect. 3. §. Rogabis initio.* Quoniam verò articulus mortis est, quando brevi inevitabiliter moriturus est ægrotus: periculi verò quando probabiliter dubitatur non post multum tempus de ejusdem morte, quæ frequenter in tali casu accidere soleat: hoc privilegium habet Fidelis, tum in articulo, tum in periculo: sicut etiam habet posse absolvi à reservatis à quocumq; Sacerdote. Sic de Lugo *de Euch. disp. 15. sect. 3. n. 74.* Quale autem, & quantum debeat esse periculum, potius ex Medici prudentia, vel astantium arbitrio cognoscendum erit, quàm aliundè. Illud certum est, minus periculum hic requiri, quàm requirit Extrema Unctio: ut ex praxi communi constat, illi rationi innixa, quòd morti non valdè proximus majori cum devotione sacram refectionem suscipere poterit.

18 Non est tamen scrupulosè prædicta necessitas expendenda. Undè, si commodè non potest expectari, quando is communicandus sit jejunus, sive sit infirmus, sivè sit Justè, vel injustè occidendus; communicetur, non jejunus. Immò judex non tenetur expectare executionem mortis in reo, ut is communicet jejunus. Ita idem de Lugo *disp. cit. 15. sect. 3. n. 72.*

19 Simili ratione *ib. n. 74.* incommoditas, quæ esset in iis, qui communicare infirmum debent, excusat à jejunio. Hinc excusantur, qui ne statim post mediam noctem surgant, ad dandum infirmo jejuno Communionem, dant Vesperi non jejuno.

20 Parochus item excusatur *ibid.* qui impeditus manè in Ecclesia, expeditiùs serò accedit ad ægrotum non jejunum communicandum. Invenio etiam excusari Parochum ex eo capite, quòd Vesperi, cum majori decentia, commitantibus laicis Sacramentum deferret, quàm manè. Ratio autem prædictorum est, quia non tam rigorosè accipiendum esse ejusmodi præceptum, in occasine Viatici, ipsa piorum praxis docet. Nam propterea idem privilegium extendi probabiliter ad Sacerdotem, ut possit non jejunus celebrare, si non adsint aliæ particulæ consecratæ, ad dandum alteri Viaticum, diximus suprà *c. 2. §. 8. n. 32.*

21 Illud denique huc reduci potest, quod si infirmus res siccas, atq; adeò Sanctissimam Hostiam deglutire non potest, etiam sumpto post illam vino; vel aliquo liquore; aptum remedium fore putant aliqui Hostiam Sacram intinctam vino à Sacerdotis manibus infirmò porrigi: porrigi enim per coclear, vel aliud aptum instrumentum argenteum, vel aureum vino plenum, inde difficilè aliquibus fit, quia etiam peste Infectis non conceditur per similia instrumenta Sacram Hostiam porrigere: cùm consuetudo Ecclesiæ Latinæ sit à manibus sacri ministri esse Eucharistiam immediatè suscipiendam. Sic Bonac. *disp. 3. de Euch. q. 5. p. 2. nu.* 10. lege Sua. *de pœn. disp. 44. sect. 3. n. 17.* Quamvis non improbabiliter, si sine scandalo, & periculo lapsus Eucharistiæ in terram fiat, posse censeat Possevinus apud eundem Bonac.

Alia quædam pertinentia ad Parochum deferentem Viaticum habes infra *c. 6. §. 1.* sicuti etiam quid fiet cum infirmo patiente vomitum, habuisti, *c. 2. §. 5. & c. 3. §. 4.*

§. XI. *An qui semel Viatico refectus fuit, possit intrà eandem ægritudinem sæpiùs non jejunus communicare?*

22 TRibus dictis, quæ ad propositam difficultatem pertinent, meo more, hoc est breviter expediam: Dico primò, si morbus statum mutet, ut si ægrotus in vitæ periculo versabatur, & deindè convaluit, cui posteà simile periculum rediit, potest in posteriore hoc periculo non jejunus communicare (licèt in priore similiter non jejunus communicaverit.) Idque toties, quoties simile quid evenerit. Ita de Lugo *disput. de Euch. 15. sect. 3. n. 62.* & communiter.

23 Dico secundò, quando idem periculum perseverat: si heri v.g. commũnicavit (etiam sub titulo Viatici) jejunus; poterit hodie non jejunus *n. 62.* contra Vasq. *de Euch. disp. 211. c. 4. num. 38.* Et è contra, si heri communicavit non jejunus, poterit jejunus. Colligitur ex eodem.

24 Di-

24 Dico tertiò in eodem casu, quando idem periculum perseverat, si heri non jejunus pro Viatico quis communicavit, Laym. *l. 4. tr. 4. c. 6. n. 20.* Hurtad. *de Sacr. disp. 9. diff. 1.* concedunt etiam hodie, id est sequenti die, non jejunum iterùm pro Viatico communicare posse: alii verò apud citatos, negant. Sanè utrumque probabiliter dictum est, licèt non ignorem negantium sententiam esse communiorem. Quorum negantium aliqui cum Navar. apud de Lugo citat. docent posse post multum tempus: alii cum Villal. apud eundem, post triginta solùm dies: alii cum Suarez, & Nunnio *ibid.* citatis post decem, vel octo dies: alii cum Sylv. *ib.* post septem: alii cum Armilla, Filliuc. *ib.* post sex: alii cum Ludov. de S. Jo: *ib.* post tres. Ratio harum opinionum est, quia, cum moribundum, non jejunum communicare fit ex pia Ecclesiæ, vel concessione ex Vasq. *de Euch. disp. 212. c. 4. n. 35.* vel consuetudine ex de Lugo *cit. num. 59. fine*, introductum, alii mitius, alii rigidius, ejusmodi concessionem, usumve interpretantur.

§. XII. *An eadem die, qua quis occidendus est, possit communicare? Et quid de Infideli, qui eodem; quo baptizatur, die est suspendendus.*

25 PAnormi in Sicilia, & in Regno Castellæ morte eadem die puniendos, non solent Ministri, sed pridie communicare. Ego tamen non video sufficientem talis consuetudinis rationem: tum quia eodem die interficiendum communicare nullo modo cedit in irreverentiam Christi Domini: tum quia Romæ eadem die ejusmodi interficiendos communicant. Ita Corsettus apud Dianam *part. 4. tract. 4. resol. 59. & p. 5. tr. 3. res. 38.* Immò aliqui cum Jo: Sanch. *in sel. disput. 40. num. 4.* ejusmodi damnatis, etiam si pridie communicaverint, concedunt iterùm die sequenti, quo morituri sunt, communicari posse. Idque Sà *V. Euchar. nu. 2.* aliique apud Jo: Sanch. citat. dicunt fieri posse, una hora ante patibulum: siquidem una hora regulariter sufficit ad species digerendas, ut supra *c. 3. §. 4. n. 4. ibid.* vidimus.

26 Quòd si puniendus sit Infidelis eodem die baptizatus, benè prout tempus permittit, instruendus post Baptismum de hoc Sacramento est, & communicandus: Ita Jo: Sanch. *ibidem nu. 3.* quia jam est capax illius, nec ulla ratio dictat, eum esse tanto bono privandum.

DECRETUM

CIRCA COMMUNIONEM QUOTIDIANAM.

CUm ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diœcesibus vigere usum quotidianæ Communionis, etiam in feria sexta Parasceves, & simul affirmari eandem quotidianam Communionem præceptam esse à jure Divino, quin etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse; videlicet, quòd aliqui non in Ecclesia, sed in privatis Oratoriis, & Domi, immò cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota sumant Sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea theca inclusam in crumena, aut secreto illis deferunt Sacerdotes sæculares, aut Regulares: aliique in Communione accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores solito: ac tandem quis confiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Cùm autem hæc Sanctissimus considerandа commiserit S. Congregationi Cardinalium Conc. Tridentini Interpretum, eadem S. Congregatio prævia matura discussione super prædictis unanimi sententia ita censuit: Etsi frequens, quotidianusve Sacrosanctæ Eucharistiæ usus à SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus; nunquam tamen, aut sæpiùs illam percipiendi, aut ab ea abstinendi, certos singulis mensibus, aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet, tantùm indicavit, cùm inquit: Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent; idque non immeritò: multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variæ ob negotia spiritus alienationes, multæ è contra gratiæ, & Dei dona parvulis concessa: quæ cum humanis oculis scrutari non possimus, nihil certè de cujusque dignitate, atque integritate, & consequenter de frequentiori, aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui. Et propterea quo ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad Sacram alimoniam percipiendam accessus Confessariorum secreta cordis explorantium judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, & frequentiæ fructu, & ad pietatem processu Laicis negotiatoribus, & Conjugatis, quod prospicientes eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt. In Conjugatis autem hoc ampliùs animadvertent, cùm Beatus Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos seriò admoneant, tantò magis ob Sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad Cœlestium Epularum Communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimùm invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana Sacræ communionis sumptione unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituatur, sed magis quid singulis præmittendum per se, aut Parochos, seu Confessarios sibi decernendum putet; Illudque omninò provideat, ut nemo à Sacro Convivio seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur, & nihilominus det operam, ut unusquisque dignè pro devotionis, & præparationis modo rariùs, aut crebrius Dominici corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis communicent: Si quæ verò puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita inclinaverint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum, & Confessariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & cum eis constitutum haberi, ut cùm fideles ad Sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accesserint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant, generatimque ostendant, eos, qui ad frequentiorem, aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive Laici negotiatores sint, sive Conjugati, sive quicumque alii suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac Divini judicii formidine discant cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri; Et si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere. Episcopi autem, in quorum Diœcesibus viget hujusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agant, eamque ipsi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio postulari sibi maximè persuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, & scandali suspicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque, ac dona in sumentibus augeantur: Quod abundè continget, sii, qui devoto huiusmodi studio, divina præstante gratia tenentur, seque Sacratissimo Pane frequentius refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore, & charitate assueverint: Quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se pretium in morte tradidit, atque in cœlesti Regno se præmium est daturus, precatur Sacra Congregatio, ut suam opem ad dignam præparationem, & sumptionem largiatur. Porrò Episcopi, & Parochi, seu Confessarii redarguant asserentes Communionem quotidianam esse de jure divino, doceant in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis ex dispensatione, seu Privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam Sanctissimam Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in Crumena, aut secretò ad existentes domi, vel cubantes in lecto, quàm ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publicè, & cum pompa juxta formam Ritualis Romani; Si verò ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam, ut circa Communionem in feria sexta Parasceves Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur: insuper admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiæ formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas; Non permittant, ut venialium confessio fiat simplici Sacerdoti, non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Si Parochi, & Confessarii etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes secus egerint, sciant Deo Optimo Maximo rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam, ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa.

Et facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præsens Decretum Typis dari, ac publicari voluit. In quorum &c.

Datum Romæ 12. Februarii 1679.

F. Card. Columna Præf.

S. Archiepisc. Brancaccius Episc. Viterbien. Secr.

Die 15. mensis Februarii 1679. supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit per Urbem ad valvas Curiæ, & in acie Campi Floræ, ut moris est, per me Ægidium Felicem SS. D. N. PP. Cursorem. Pro D. Magistro Cursorum Gregorius Staggius Apost. Curs.

CAPUT VI.

De Ministro Communionis.

1 DE Communionis ministro, qui est solus Sacerdos, & ex commissione ipsius, urgente aliqua causa, & semper, quando instat mors alicujus, deficiente tamen Sacerdote, Diaconus, ita Suarez

rez *de Euch.disp.72.sect.1.* de Lugo *de Euch.disp.18.sect.1.n.17.* aliqua tetigimus in præcedentibus. Verùm nunc in proprio loco non nulla sunt ad complementum tractationis addenda.

§.I. *Quo habitu, quo die, qua hora, quibus circumstantiis est ministranda Eucharistia?*

2 DE statu gratiæ an requiratur in ministrante tantum Sacramentum, diximus per occasionem supra *c.1.* §.6. *num.59.* Nunc ergo cætera quædam, ad exteriorem pertinentia, sic breviter percurrimus.

3 Primò, non opus est, ut Sacerdos hoc Sacramentum ministrans, sit jejunus; siquidem id nullo jure præcipitur. Ita Bonac. *de Euch.disp.4.q.5.p.2.n.6.*

4 Secundò omni anni tempore ministrari potest. Dubitatur tamen an possit die Parasceves, hoc est Veneris Sancti, quando certum non licere Sacerdoti celebrare, sed solùm, ex præconservatis die antecedenti, communicare. Sic de Lugo *de Euch. disp.20. sect.1.n.14.* Dico posse: at extra periculum mortis non esse passim in usu. Sic Hurt.*de Sacrif.disp.4.diff.2.* citans Suar.Vasq.Laym. (in illo enim periculo posse, immò debere non est dubium.) Hic tamen usus nequaquam induxit obligationem peccati eo die communicanti, sed decentiæ dumtaxat, propter mærorem Passionis Domini nostri: & sic ubi usus est communicandi, jam ea decentiæ ratio, ipso usu sic interpretante, cessat.

5 Tertiò, manè ministrari solet: sed Vesperi, vel intempesta nocte, posset jejunis ministrari, etiam extra mortis necessitatem: Sic Sà *V.Euch.n.19.* Suar.*de Euch.disp.69.sect.4.* quod tamen non est facilè concedendum, propter populi admirationem. Sic Coninch. apud Bonac.*de Sacr.disp.4.q.7.punct.1.n.14.*

6 Quartò, ex Bonac.*ib.q.5.p.2.à n.8.* Parocho non licet Eucharistiam ad infirmum deferre, sine stola, & superpelliceo, & non præcedente lumine: nec idem tenetur, si timeat properam infirmi mortem, valdè festinatò currere: quia videntur hæc reverentiæ debitæ repugnare, quamvis possit ex Bonac. *ibid.* Extremam Unctionem sine tanta solemnitate deferre, quia Sacrum oleum materia est Sacramenti, non verò Sacramentum. At ad baptizandum, vel absolvendum infirmum, qui secus creditur in mortali moriturus, non solùm posset, sed etiam currere minister deberet; Sic idem *ibid.* quia id non cedit in ullius Sacramenti irreverentiam, & ex alia parte maximè proximi charitas urget.

§.II. *An ministrari Eucharistia possit indigno?*

7 IN hac quæstione, qua quæritur: an ei, qui cognoscitur esse in statu peccati mortalis porrigi à Sacerdote sine peccato Communio possit? Certum est Primò, Ministrum per se loquendo; quando saltem commodè, & sine ullo inconvenienti valeat, non posse ei quem mortaliter indignum positivè certò cognoscit (nam in dubio quilibet præsumendus est bonus, & communicandus) saltem ob regulam generalem, qua obligamur vitare, & impedire proximorum peccata, quando commodè possumus. Ita Suar.de *Euch.disp.67.sect.1.* Rursus certum est *ibid.* nec posse invitare, aut alicui indigno suadere, ut recipiat Sacramentum, saltem quando non adest necessitas. Sic idem *disp.81.sect.2.§.sed quares*, Bon. *disp.1. de Sacr.q.6.p.4.n.6.* Ratio est, quia id esset movere directè ad peccandum.

8 Certum est Secundò, Publico peccatori petenti, sive publicè, sive secretò Sacramentum, non posse sine peccato ministrari. Ita Suar. *ib.* & passim. Recentiores. Ratio est, quia obstat illud Matth.7. *Nolite Sanctum dare canibus*: obstat reverentia Christo Domino debita: obstat fidelitas ministri sanctè tractandi hoc Sacramentum: obstat cooperatio cum alieno peccato.

9 Juvabit tamen hic scribere, quæ affert pro praxi circa publicum peccatorem Caramuel *l.3.Theol.mor.n.1393.* *Usurarii* (inquit) *publici communes peccatores aliquando tanguntur à Deo, & resipiscunt, &c. unde mi consule, magno consilio, & examine utaris antequam publicè petenti Eucharistiam neges publicè; & quia in Altari nec tempus examinandi suppetit, nec dantur quos consulere possis, ubicumque pravia resolutione antequam eò veneris, sanctè, & coram Deo non statueris negare Eucharistiam tali personæ, si petat, concedito, nam negare est res gravissima, qua non debet fieri impetu extemporaneo. Ego quidem prima vice nemini mortali negarem, quem non scirem certò esse in omnium opinione non baptizatum, delirum, aut arbitrii impotem. Si certò scirem Meretricem habitare in lupanari, Usurarium in telonio, & ex Altari ad has domos iterùm peccaturos, & populum scandalizaturos reverti (sed quando similia monstra actionum data!) audacter Communionem negarem.*

10 Certum est tertiò, Peccatori occulto publicè petenti Eucharistiam sive à simplici Sacerdote, sive à Parocho, cùm par sit ratio, denegandam non esse: Sic Suar. aliique, quos citat, & sequitur de Lugo *de Sacr.disp.8.sect.10.* quia omnes habent obligationem non lædendi famam proximi, & ex alio capite sibi imputet peccator, quòd indignè sumit, cum Minister totum, quod ex se facit, sit tale, ut possit esse bonum, & sine peccato. Sic idem de Lugo *ib.sect.12.n.181.*

11 Certum est quartò, Peccatori occulto, secretè petenti denegandam esse. Ita Doctores cit. quia tunc nulla sequitur peccatori infamia, & consequenter Sacerdos non habet excusationem unde concedere cogatur. Illud igitur hic maximè est, pro praxi, considerandum, quis nam dicatur in hac materia publicus, qui occultus peccator. Placet modus id explicandi traditus à Suario *de Euch.disp.67.à sect.5.* vide etiam Fagund. *prac. Eccl.3, l.3.cap.10.* quem ut faciliorem reddam, & breviorem, his frequentibus regulis distinguo.

Prima Regula.

12 Si peccatum petentis Sacramentum sciatur ab his, coram quibus petitur, dicetur publicum, sanè respectivè ad hos: quare illi denegandum erit Sacramentum, semper præ oculis habendo ea, quæ n.9. insinuavimus. Ratio est, quia jam non sequitur infamia ex denegatione. Certò autem tunc, licèt occultè, dicetur his constare petentis peccatum, quod vel ipse extra confessionem Sacramentalem illud fassus est (nam si intra illam, dicam mox *nu.* 20.) vel ipsi astantes viderunt, vel à fide dignis audierunt, certòque sciunt petentem nondum fuisse illud Sacramentaliter confessum: id enim est certò constare illum esse graviter indignum.

Secunda Regula.

13 Si peccatum petentis Sacramentum sit evidens, evidentia Juris, vel evidentia facti; tunc licèt aliquibus præsentibus sit ignotum, dicetur petens publicus peccator: atque adeò denegandum erit illi Sacramentum, dum tamen dictorum n.9. immemor non sis. Ratio est eadem, quia jam non sequitur simpliciter nova infamia, cùm per eam publicitatem amiserit ille omne jus ad suam famam.

14 At, quæ nam est evidentia juris, quæ facti? Resp. Juris est, quando juridicè quis convictus est de crimine per propriam confessionem, vel per sententiam, declarationemve Judicis, sive id sciatur à multis, sive à paucis. Facti est, quando notitia facti peccaminosi tam publica est, ut juridicæ manifestationi æquivaleat: quod contingit, quando tam publicum est delictum; ut nulla tergiversatione celari possit. At hoc ipsum quæro, & quando est tale, ut nulla tergiversatione celari queat? Dico, id non posse universaliter colligi ex numero personarum, ut aliqui censent, sed prudentia opus esse: ut pensata qualitate loci, delicti, & personarum, quibus est peccatum notum, judicetur, an sit tale, ut moraliter nulla ratione possit in occulto retineri.

15 Unum hic dubitari potest, an quando peccatum est publicè notum in uno loco, dicatur etiam, pro hac nostra materia, notum in alio, ita ut peccator per sententiam, vel per evidentiam facti Romæ, v. g. publicus, si petat hic Panormi, ubi ejus peccatum divulgatum non est, repelli debeat à Sacramento, videtur enim cum Lessio *l.2.c.11.dub.13.* aliisque non esse repellendum ex illa communiore sententia, qua tenetur esse illicitum si non propter Justitiam, certè propter charitatem, crimen alicujus in aliquo loco publicum, in alio, ubi nescitur, manifestare. Dico (communiore sententia) nam est alia sententia Fagund.*prac.Eccl.2.l.5.c.3.n.* 14.& 16. sanè probabilis, quæ docet non esse illicitum mortaliter, neque contra Justitiam, neque contra charitatem saltem quando nondum recuperavit bene vivendo bonam famam: quia per publicitatem amisit ille omne prorsus jus ad famam suam.

16 Resp. tamen ad dubitationem. Primò difficulter in praxi occurrere posse fortasse casum juxta ea, quæ n.9. attulimus: tum quia non facilè credendum est rumoribus populi: tum quia potest rationabiliter à Christiano præsumi talem peccatorem jam fuisse emendatum, atque ideò concedendum illi Sacramentum. Resp. secundò. Si fortè occurrat aliquando casus, dico debere repelli à Sacramento: quia, in hoc casu, etiam juxta communiorem prædictam sententiam, cessat jus charitatis pro illa. Ratio est, quia charitas dictat quidem, non debere propalari illius crimen, sine causa rationabili: at hic adest causa rationabilis manifestandi, cùm ioiquè talis se gerat, & sacrilegè, petendo indignè Sacramentum. Scio Fagund.3.*Eccl.prac.l.3.c.10.n.7.&* 8. contendere hunc non debere repelli: quia si repellatur (inquit) certò infamabitur. At jam vidimus illum non illicitè infamari, seu, ut melius loquar, non simpliciter infamari cùm supponatur jam amisisse famam, & nunc cessare etiam jus charitatis. Scio etiam Henriqu. ab eodem Fagund. citatum, dare optionem ministro, ut possit admittere, & possit repellere, cùm pro utraque parte sint rationes probabiles; scio, inquam, hæc: sed tamen nostra sententia videtur probabilior.

Tertia Regula.

17 Si peccatum petentis Sacramentum alioqui non sit publicum, sit tamen notum aliquibus ex præsentibus, ubi fit petitio, aliquibus autem notum non sit (etiam si uni tantum ex præsentibus non sit notum, quia par est ratio) non potest denegari Sacramentum. Ratio regulæ est: quia solùm per publicitatem, idest, per evidentiam juris, vel facti amittit quis jus famæ. Ergo in aliis casibus, licèt facillimæ probationis, servanda est proximi fama. Dices: at, qui norunt ex astantibus scandalizabuntur, quòd detur à te Sacramentum illi, quem ipsi indignum cognoscunt. Respondeo hoc fore scandalum passivum, quia scire debent hunc non amisisse jus petendi, cùm nondum sit publicus peccator: & item judicare debent inter ipsos aliquem adesse, qui crimen petentis nesciat.

Quarta Regula.

18 Propter suspicionem probabilem, multò minus si suspicio sit temeraria, hoc est, sine fundamento, non potest denegari Sacramentum. At verò propter peccati suspicionem violentam, debet Sacramentum, modo explicato, denegari: hoc est, si suspicio violenta sit publica, debet negari tum publicè, tum privatim petenti: si occulta, occultè, &c. Ratio est, quia temeraria, & probabilis suspicio illi peccatori jus famæ non tollit: violenta verò suspicio, cùm æquivaleat evidentiæ, jus famæ tollit.

19 At quænam est violenta suspicio? Est illa, quæ innititur talibus signis, & indiciis, ut ex nulla probabili ratione id, quod ex illis enasci videtur, depelli, seu obscurari valeat: sive quæ tales habet conjecturas, ut nihil appareat, quod contrarium suadere probabiliter possit. Tale est commune exemplum, nudum cum nuda invenire, ad suspicandum turpem congressum, &c.

De peccatore cognito ex Confessione.

20 Petes primò, qui ex Confessione Sacramentali novit petentem commun. existere in statu peccati mortalis, potestne illum repellere? Resp. Quamvis alii doceant cum Suar. *de Euch. d. 67. sect. 3. §. Sed dubium est*; posse, immò debere repellere; verius puto cum Fag. *Eccl. prac. 3. l. 2. c. 10. n. 22.* non posse: immò oportere ei vel occultissimè petenti Communionem concedere. Ratio est, quia sigillum Confessionis ita rigidè obligat; ut nihil externè fieri possit, per quod videatur pœnitentis peccatum exprobrari, etiam si solus ipse pœnitens advertat. Hinc inferunt aliqui: Si Parochus v. g. ægrotum non absolvit, quia non erat benè dispositus, & deinde vel ægrotus ipse, vel consanguinei petant ab ipso, ut Eucharistiam deferat ad infirmum: posse (adde & debere) deferre nulla prorsus habita ratione notitiæ in Confessione habitæ. Ita Jo: Bapt. Novatus *in dec. mor. l. 2. c. 4. q. 14.* Recole quæ *in Appendice præcedentis Opusculi* dixi de sigillo Confessionis, *præsertim c. 6. §. 2.*

Quotupliciter peccat, qui communicat indignum?

21 Petes secundò. Qui peccatori publico porrigit Eucharistiam, unicumne, an duo peccata committit: alterum cooperando cum alterius peccato, alterum infideliter suum officium exhibendo? Resp. Puto cum Præpos. *de Euch. q. 80. n. 23.* unicum, quo scilicet confert Sacramentum indigno: utraque enim illa malitia unum conflat, saltem in ordine ad confessionem, mortale peccatum.

De ministrante Hostiam non consecratam.

22 Petes tertiò. Licetne peccatori occulto ministrare Hostiam non consecratam, quò exteriùs appareat illum communicari: ut vitetur sic ejus infamia? Resp. Quidquid dicant aliqui, censeo non licere, sive ostendendo astantibus consecratam, & dando peccatori non consecratam, sive quocunque alio modo. Ratio est, quia semper adest periculum Idololatriæ, saltem materialis. Lege de Lug. *de Sacr. dis. 8. sect. 11. n. 118.*

Hactenus egimus de ministrante indignè petentibus: nam quid dicendum de petente ab indignis ministris, colligi potest ex dictis supra *c. 5. §. 4.*

§. III. *Quam debeat pœnitentiam exhibere sive publicus, sive occultus peccator, ut ad Communionem admitti possit.*

23 Si peccator sanus; occultè petat: sufficit egisse occultè pœnitentiam, seu confessum Sacramentaliter esse: Idque Sacerdoti, aliisque qui fortè adsint, noverantque peccatum, constet. Ita Suar. *de Euch. disp. 67. sect. 2. §. Inquiri autem.* Si verò publicè petat; necesse pari modo est, ut publicè constet pœnitentia, sive confessio, pro ratione status peccati, ita ut bona ipsius dispositio manifesta sit. Ita idem *ib.* Ratio utriusque dicti est, quia sic Sacramentum dignè coram Deo, & hominibus tractabitur. Dixi, constet: nam si dubitetur de pœnitentia, non sufficit; quia possidet certitudo peccati; cùm contra, si dubites de peccato; potes, ac debes illum communicare: quia possidet bona fama petentis, atq; ideò petens præsumitur bonus, ut supra innui *n. 7.*

24 At si peccator, quantumvis publicus, (qualis est v. g. meretrix publica) in mortis articulo sit constitutus; satis erit, ex eodem *ib.* si pro temporis opportunitate, & angustia, vel ritè confiteatur, vel si hoc nequeat, signa contritionis exhibeat, juxta ea, quæ *diximus c. 5. q. 8. n. 16.* & ad evitandum scandalum publicetur, quantum fieri potest, dicta confessio: de cujus publici peccatoris confessione vide, quæ *dixi in Methodo Confessionis l. 3. c. 3. §. 5.* Ratio est, quia tunc propter periculum, urgentemque necessitatem, non est major diligentia extorquenda, quàm illa, quæ commodè exhiberi potest: & ex alia parte de quolibet Fideli præsumitur, eo in articulo facere pro sua salute quantum potest. Addunt aliqui ad meretricem graviter decumbentem in lupanari, seu loco publico peccati, etiam si confessa ritè fuerit, non esse deferendam Sacram Eucharistiam: esse, si in domo privata jaceat, propter reverentiam Sacramenti. Ita Jo: Bapt. Novatus *in dec. mor. l. 2. c. 2. q. 13.* Puto tamen, ubi hæc loca publica sunt, esse servandam consuetudinem ejus Ecclesiæ, quæ potuit declarare, quid meliùs expediret, fortè ad terrorem aliarum. Nam cæterùm Christus Dominus ad peccatores, præsertim contritos, libenter divertit.

§. IV. *An laicus, vel inferior Diacono ministrare unquam possit Eucharistiam?*

25 Docent aliqui cum de Lugo *de Euch. disp. 18. sect. 1.* nunquam, ne ex commissione quidem Sacerdotis, nec urgente ulla mortis necessitate, hos posse, vel sibi, vel aliis ministrare hoc Sacramentum. Ratio est saltem antiquissima, & constans consuetudo Ecclesiæ in contrarium. Aliqui, in extrema necessitate, etiam aliis, & multò magis, sibi concedunt, quando nullus esset Sacerdos, vel Diaconus, & infirmus sine Viatico moreretur. Ita Suar. *de Euch. disp. 72. sect. 1. §. ult. dicendum, sect. 3. in fine*: Valent. *tom. 4. disp. 9. q. 10. p. 2. §. mihi verò.* Ratio est, quia non videtur id prohibitum, nec Jure humano, nec divino: cùm semper excepta intelligatur extrema necessitas.

26 Aliqui denique concedunt inferioribus Diacono, ut etiam laicis, ad se ipsos, instante morte, communicandos, non verò ad alios. Favet Laym. Suar. aliique cit. à de Lugo *d. sect. 1.* qui item fatetur id esse probabile. Ratio est, quia sic interpretantur hi consuetudinem in contrarium. Prædictæ sententiæ, cùm habeant bonos auctores, nec spernendas rationes, sunt omnes, saltem propter auctoritatem extrinsecam, probabiles.

27 At quot peccata committit, qui se ipsum in mortali communicat? Resp. Suar *de Euch. disp. 67. sect. 1. §. sed quæret aliquis*, docet, in hoc peccato adesse duas malitias, alterum sacrilegæ receptionis, alteram infidelis administrationis. Illud certum dico (quod nobis satis est) ex his conflari unicum peccatum, ideòque satis esse in confessione sic manifestare: *Communicavi me ipsum graviter indignè.* Sicuti qui celebrat in peccato mortali, satis se explicat, dicendo: *Celebravi indignè graviter.*

§. V. *An extra Sacrificium possit se ipsum Sacerdos communicare?*

28 Licèt probabiliter aliqui cum Fill. *tom. 1. tr. 4. c. 9. nu. 285.* negent, probabiliter etiam, & alii cum Suar. *de Euch. disp. 72. sect. 3.* concedunt, posse Sacerdotem, non solùm in extrema mortis necessitate; sed etiam devotionis causa se ipsum, extra sacrificium, communicare, si non adsit alius Sacerdos, qui ipsum communicare possit. Ratio est, quia cùm non adsit, pro hoc Sacramento, præceptum distinctionis personæ ejus, qui recipit, & ejus, qui dat Sacramentum; sufficiens, & rationabilis causa judicanda est, absente alio Sacerdote, Sacerdotem refici velle sacra Eucharistia. An id possit Sacerdos facere non solum manè, sed etiam post meridiem vide supra *§. 1. n. 5.*

29 Quid, si adsit Diaconus? Debere à manibus Diaconi accipere docent aliqui cum Fagund *præcept. Eccl. 3. l. 3. c. 3. n. 7.* sed & alii posse, docent, suis manibus. Sic Suar. *dict. disp. 72. sect. 3.* vide de Lugo *de Euch. disp. 18. sect. 1.* utrique probabiliter. Ratio prioris sententiæ est, quia nulla rationabilis causa est sibi ministrandi. Ratio posterioris est, quia ex præsentia Diaconi, cui soli competit, ex commissione Sacerdotis, ministrare hoc Sacramentum, non impeditur jus Sacerdotis sibi ministrandi: nam potest uti jure suo, & non committere, & sic aderit carentia legitimi ministri. Id quod non potest dici, quando adest alius Sacerdos: hic enim de jure ordinario ministrat, atque adeò præsente ipso, qui potest, ille prior Sacerdos, cùm non careat legitimo ministro, non judicabitur habere rationabilem causam non observandi consuetudinem accipiendi Communionem extra Sacrificium, à manibus legitimè porrigentis.

§. VI. *An Sacerdos possit communicaturo ministrare partem suæ Hostiæ?*

30 Puto id aliquando fieri convenientissimè posse. Ita Sà *V. Euch. n. 15.* Jo: Sanch. *in select. disp. 22. n. 21.* Henriq. Sylvest. Granadus cit. à Dian. *p. 5. tr. 3. res. 14.* Ratio optima ducenda est cum de Lug. *de Euch. dis. 20 sec. 1. n. 69.* ex ipso Christi instituentis exemplo, qui fregit panem, & dedit. Cùm igitur nihil in hoc Ecclesia expressè prohibuerit: si adsit causa rationabilis, non est curà nobis damnetur. Non nego, si adsint aliæ particulæ consecratæ, decentiùs particulam porrigi, cùm ita ferat consuetudo: illud non esse inconveniens, ex ipsa Christi primaria institutione, doceo.

Neque obstat consuetudo in contrarium: tum quia ego cùm essem junior, vidi Sacerdotes id facientes, sine umbra, ut tunc mihi videbatur, scrupuli: tum quia, etiamsi alicubi sit, non constat an habeat vim prohibitionis, cùm non constet, an ejusmodi consuetudo observetur, ut necessaria, & obligans (id quod ex Hurtad. *de Euch. disp. 22. diff. 9.* loquente de consuetudine consecrandi in Missa constare debet ad hoc, ut consuetudo habeat vim legis) an verò tantùm ut quid decentius, seu, ut castigatiùs loquar, ut quid expeditius: fatemur enim, quod per formulas minores, quæ sint in promptu, faciliùs expediantur fidelium laicorum communiones, quàm per partem Hostiæ Sacerdotis.

31 Obiicies. At *in Missali Romano de defectibus Missæ* jubetur, quòd si Sacerdos, post consecratam Hostiam incidat in morbum, debeat

beat ab alio Sacerdote finiri Missa, & communicari infirmus Sacerdos, parte ipsius Hostiæ consecratæ, quamvis, si sit alia formula consecrata, hæc potius infirmo porrigenda sit: Hæc *ib.* Ecce requiritur summa necessitas; nam solùm conceditur infirmo Sacerdoti, deficientibus aliis formulis. Resp. hanc Rubricam esse benè intelligendam: nam tota intentio Ecclesiæ, in hoc eventu est, ut infirmus Sacerdos participet de Sacrificio à se inchoato. Unde Gavan. *in Rub. Miss. p. 3. tit. 10. n. 3. litt. A*, ibi (*Dividam Hostiam*) sic habet. *Ita convenit, quia partem habuit ille prior in consecratione. Ergo etiam in sumptione.* Hæc Gavantus. Et sanè id videtur statutum *in c. Relatum 11. de Consecr. dist. 2.* ibi. *Nam quare erit illud Sacrificium, cui nec ipse Sacrificans particeps esse cognoscatur?* Hoc posito sic te debes ritè hac in re gerere. Si adsint in Altari particulæ consecratæ, simul cum Hostia grandiore, consecratæ inquam, ab ipso Sacerdote infirmo (de quo casu solùm loquitur Missale) potest dari ipsi, vel pars Hostiæ grandioris, vel melius (hoc est, expeditius) una ex dictis particulis. At si non adsint particulæ consecratæ ab ipso infirmo Sacerdote, sed fortè ab alio servatæ in sacrario: certè non danda est una ex illis particulis, sed pars Hostiæ grandioris: ut nimirum sic Sacerdos infirmus participet de suo Sacrificio. Et de hoc casu non expressè hic loquitur Missale, cùm satis ipsi fuerit innuere intentionem Ecclesiæ esse; ut Sacerdos, quantum fieri potest, de suo Sacrificio, ut dictum est, participet.

32 Atq; ex his patet responsio ad objectionem: non enim absolutè prohibetur, sed solùm ut quid decentius notatur, quando adsunt aliæ formulæ ab infirmo consecratæ, illas & non partem grandioris Hostiæ Sacerdoti, multo etiam magis laico communicaturo distribui: id quod contra traditam à nobis doctrinam non est.

§. VII. *An tempore interdicti localis ministrari communio possit?*

33 Potest solùm pro Viatico sive infirmis, sive morte puniendis. Ita Suar. *de Conf. disp. 33. sect. 1. n. 22.* aliique passim: quia casus necessitatis exceptus est: ut etiam excipitur Confessio. Immò Confessio propter majorem ejus necessitatem, semper, nec solùm instante morte, excipitur. Ita idem: Modò, si quis dederit causam interdicto, etiam & ille, qui esset specialiter interdictus, satisfaciat; vel det sufficientem cautionem pignoratitiam, fidejussoriam, vel si talem non possit, Juratoriam, ante absolutionem. Sic Laym. *lib. 5. tract. 5. part. 5. cap. 2. num. 1.* Quòd si non satisfecit propter inadvertentiam, vel aliud ante absolutionem; puto satisfaciendum esse ante Viatici sumptionem.

34 Parochus ergo, &, hoc impedito, aliquis ex Sacerdotibus Eucharistiam, cum solito comitatu, & luminariis, propter Christi reverentiam, ad infirmos, etiam tali tempore, deferre tutò poterit. Solùm adverte cum Bonac. *de interd. disp. 5. p. 3. §. 2. nu. 1.* & passim, eos Sacerdotes, qui causam dederunt interdicto, quia ab Eucharistia ministranda peculiari Jure prohibentur, tempore interdicti; ideo, seclulo necessitatis casu, esse omninò à tali ministerio excludendos. Ita Laym. *ibid.*

35 An Religiosis, vel Monialibus, qui causam non dederunt Interdicto, concedatur eodem tempore ministrare, vel recipere Eucharistiam, quisque sua consulat privilegia. Ita Bonac. *ibid. n. 9.* Vide Suarium, & Sà apud Laym. *l. 1. tr. 5. c. 2. n. 2.* docentes, Religiosis, & Monialibus concedi tunc Communionem, quia hi communiter habent ad hoc speciale Privilegium.

36 In die Paschatis denique an liceat etiam laicis communicare? Dic secundùm communem opinionem, non licere: Ita Sayrus, Avila, Alterius, apud Bonac. *ibid. §. 2. n. 12.* licere autem secundùm probabilem. Ita Suar. Coninch. apud eundem Bonac. *ibid.* Putat tamen Fill. *t. 1. tr. 18. c. 2. num. 41.* in praxi servandam esse loci consuetudinem. Quid, si nulla appareat introducta consuetudo? Jam alterutram ex dictis opinionibus sequi potes.

37 Quod dictum est de die Paschatis, dic de die Natalis Domini, Pentecostes, Assumptionis Virginis, & de tota octava Venerabilis Sacramenti, non posse scilicet tunc à Fidelibus communicari ex probabili sententia multorum citat. à Coninch. *disp. 17. de Interdicto, d. 2. n. 36.* Sed est etiam probabilis sententia aliquorum cum Coninch. *l. c.* citante Suarium de *Censuris nu. 35.* quòd possit. Ratio utriusque sententiæ est, quia dum *in c. Alma Mater*, addita Martini V. extensione, conceditur pro dictis festivitatibus solemniter divina officia celebrari, multi inter divina officia non comprehendunt Communionem: aliqui comprehendunt: certè utique, ut dictum est, probabiliter.

Pari modo ex communiore sententia cum Suar. *de Cens. disp. 34. sect. 1. n. 39.* hæc festa, in quibus licet divina officia celebrare, solùm comprehendunt unum ipsum primum dictum diem festi, quia ille solus in rigore est festum Paschatis, Nativitatis, &c. At Soto, Avila, aliique apud Coninch. *l. c. n. 37.* etiam probabiliter Paschæ, & Pentecostes nomen extendunt in materia Interdicti ad duos sequentes. Natalis verò ad sequentes tres, quia omnes dies hi verè sunt festivi (maximè in favorabilibus) pertinentes ad eandem solemnitatem.

F I N I S.

Laus Deo, Beatissimæ Virgini, ac B. Aloysio Patrono meo.

DE SACRIFICIO MISSÆ EXPEDITE CELEBRANDO. LIBRI TRES.

INTENTIO, ET DIVISIO OPERIS.

PRÆCEDENTIBUS *de Confessione, & de Communione* duobus Opusculis meis ideò connecto tertium *de Sacrificio Missæ Celebrando*, quia inter hæc tria magna intercedit, & quasi innata connexio. In quo quidem tertio Opusculo *primum librum* instituo de iis, quæ ad Sacerdotem pertinent, antequam Sacrum faciat. *Secundum* de iis, quæ ad eundem spectant, dum actu celebrat. *Tertium* de iis, quæ posteà. Prosper adsis, omnium bonorum Auctor, & donator Deus.

LIBER PRIMUS.

De iis, quæ ad Sacerdotem pertinent, antequam Missam celebret.

PROOEMIUM.

1 PRÆTER ordinem Sacerdotii nulla censura impeditum, (de qua re agere instituti non est) tria video, ad quæ reduci possunt, quæ Sacerdoti proximè sunt necessaria ad tantum Sacrificium celebrandum. Primum; status gratiæ. Secundum, Confessio Sacramentalis in eo, qui mortalis peccati nondum confessi, subest conscius, licèt quantumcunq; contritus sibi videatur. Tertium, quædam extrinseca à sacris Canonibus potissimùm instituta ad Sacrificium ritè, & reverenter peragendum. Tale est Jejunium, sacra vasa, sacræ vestes, ornamenta Altaris, locus, tempus, & hujusmodi similia; nam de virtuosis actibus agere, quibus se Sacerdotem præparare ante Missam congruum est, ad nos, qui conscientiæ casus explicare intendimus, nequaquam spectat.

2 Quoniam verò de primo, & secundo satis abundè *in præcedenti Opusculo de Communione expeditè peragenda, cap. præsertim primo* disseruimus, idque habere potes, quæ de iis scitu sunt necessaria, quæ hic exscribere supervacaneum esset: De tertio item, quoad Jejunium naturale, & quædam alia omnibus fidelibus Eucharistiam suscepturis communia, *ibidem, cap. præsertim secundo* sufficienter egimus. Superest igitur de cæteris, quæ Sacerdotum magis sunt propria, explicationem instituere. Sunt autem vasa, vestes, locus, tempus, & hujusmodi cætera, quæ quamvis requirantur in ipso Sacrificio, atque adeò eorum tractatio reduci etiam possit ad secundum hujus Opusculi librum, ubi, ut modò diximus, agemus de iis, quæ ad Sacerdotem pertinent, dum actu celebrat,

tamen hic magis aptus, propriusque locus esse videtur; prærequiruntur enim ea, seu eorum electio, antequam Missa celebretur.

CAPUT PRIMUM.

De Vasis Sacris.

§. I. *De Calice, & Patena.*

1 EX Rubricis Missalis, *Rub.1. de præpar. Sacerdotis in Missali reformato*, apud Hurt. *disp.4. de sacrificio Missæ diff.* 10. Calix, & Patena debent esse ex auro, vel argento, si non totaliter, saltem quoad cuppam. Posse esse ex stanno, concedit ob paupertatem Canon, *cap. Ut Calix de Consecr. dist.1.* negatque posse esse ex ære, vel aurichalco. Nam propterea tenent communiter Theologi ex alia inferiori materia non posse. Advertit tamen de Lugo *de Euch. disp.* 10. *sect.4. n.90.* Romæ adesse plerosque Calices totos ex ære, seu cupro, Italicè *Rame*, Hispanicè *Cobre*, mirumque esse, eos Theologos, qui sæpè in illis consecrarunt, id non advertisse.

2 Verùm de novo vel ex dicto ære, vel ex prædicto stanno fieri cuppam non concedo. Ratio est praxis, & consuetudo jam in re gravi nunc usurpata, & ab omnibus Ecclesiis ut gravis recepta, quæ simul cum prædicta rubrica Missalis videtur concessionem illam Canonis revocasse.

3 At potestne esse ex gemma pretiosa? Resp. Si sit æquè atque aurum, vel argentum pretiosa, non repugno. Rubrica enim, Canonesque concedentes aureum, vel argenteum Calicem, concedunt implicitè æquè pretiosum, idest, gemmeum, modò tamen gemma sit ejusmodi, ut non sit periculum, quod effringatur, vel quod imbibat sacras vini species, ut ex Henriqu. benè notavit Fagund. *præcept. Eccl.1. l.3. c.21 num.*13. Concinit traditio Ecclesiæ Valentinæ, ubi magna veneratione ostenditur pretiosus calix ex lapide Agatha, seu smaragdo, quo tradunt usum fuisse Christum Dominum in ultima Cœna. Sic Gavant. *in Rubr. Miss. p.2. tom.1. litt.F.* ex Carthagena *de Euch hom.*26. Fagund. *num. cit.* aliique, licèt non negem, Bedam *c.2. de locis sacris*, affirmasse usum fuisse argenteo.

Illud etiam ex Granado *tract.24. de Euch. disp.*14. *num.*3. libens, concedo, quamvis in Rubrica Missalis reformati præscribatur, ut Cuppa Calicis, & superior Patenæ pars sit deaurata, id tamen non obligare graviter; sufficit enim ad vitandum mortale, quòd sit ex argento, immò & ad vitandum veniale, quia ita usus obtinuit.

4 Atque ex hoc ultimo dicto conscientiam cujusdam Sacerdotis olim sedavi, qui incidit in Calicem, & Patenam ex argento, & inaurato quidem, sed semicorroso auro, ita ut partim aurea, partim argentea apparerent: Dixi potuisse ritè in illis celebrari, quia ad ejusmodi inaurationem, modò subsit argentum, non adest, ut dictum est, saltem obligatio.

5 Dices: Si aurum majori ex parte defuisset, ex alia parte emergere scrupulus potuit, nempè quod amisisset consecrationem. Respond. neque hunc scrupulum esse iniiciendum, dicam mox §.5. *num.*3.

§. II. *De Consecratione Calicis, & Patenæ.*

1 CAlix, & Patena, in quibus licitè, ac ritè celebrari valet, esse debent consecrata *c. unico de sacra unctione*, §. *ult.*

2 Consecrantur autem vel de jure ab Episcopo, vel ex Privilegio Romani Pontificis (qui rarissimè illud concedit) ab alio inferiore. Ita de Lugo *de Euch. disp.*30. *sect.4. n.*91. Debet tamen esse diversum Privilegium, ab eo, de benedicendis vestibus, de quo nos infra agemus, nam in Patena, & Calice adhibetur unctio sacri Chrismatis, quæ non adhibetur in illis.

Privilegium primum consecrandi Calices.

3 AT invenitur ne tale privilegium alicui ordini religioso, vel ejus Prælato concessum? Resp. Triplex tale Privilegium invenio. Primum est, ex Rodr. *in comp. ref.1. num.7.* pro Abbatibus concessum ab Innocentio VIII. per quod possunt soli Abbates Corporalia, aliaque ornamenta benedicere, Calicesque (intellige etiam & Patenas) ut etiam aras consecrare Chrismate sacro, prius ab aliquo Catholico Episcopo recepto, idque etiam pro usu exterorum.

4 Notat tamen duo Rodriq. *ibid.* Primò hoc Privilegio ipsis non licere uti extra Monasteria ordinis, vel Ecclesias illis annexas, nisi de licentia Diœcesani, juxta Conc. Trid. *sess.6. de ref. c.5.* est enim id exercere Pontificalia. Secundò, alios religiosos, quamvis communicantes in aliis Privilegiis, tamen non in hoc Innoc. VIII. quantum ad consecrationem eorum, in quibus Chrisma intervenit, non communicare, id enim non datur, nisi veris Abbatibus, & quidem ex vi hujus Privilegii, benedictis, licèt ex vi aliorum, etiam non benedictis, ex Rodr. *in com. ref.1. n.3.*

Privilegium alterum consecrandi Calices.

5 SEcundum Privilegium, quod hac de re invenio, est illud concessum Patribus Soc. Jesu à Paulo III. *licet debitum* (non jam à Gregorio XIII. ut habet per errorem Portella *in dubiis Reg. V. benedicere, in addit. n.3.*) per quod possunt prædicti Patres in locis remotissimis, putà Infidelium, vestes sacerdotales, Pallas, Corporalia, Calices (intellige pariter & Patenas) Altaria, cœmeteria (si Episcopus Catholicus, qui ea faciat, ibi non adsit) benedicere, ac prophanatas Ecclesias reconciliare.

6 Ubi notat primò idem Portella *ibid.* hoc Privilegio cum prædictis limitationibus, cùm non restringatur ad Abbates, ut præcedens, posse uti communicantes in Privilegiis, quales sunt Fratres minores: & idem diceret de aliis Mendicantibus, qui jam communicant, quod certe est probabile. Licèt Fagund. *præcept. Eccl.1. l.3. c.21. n.1.* id neget ex eo, quia hoc Privilegium solis Sacerdotibus Societatis Jesu concessum fuisse contendat.

7 Notat secundò illud (si Episcopus ibi Catholicus non adsit) quoad Prælatos Mendicantium intelligi solùm pro consecratione Calicis (Adde & Patenæ, & Altaris) nam corporalia, aliaque ornamenta, in quibus non intervenit Chrisma, potest benedicere Prælatus Mendicantium saltem ex alio Privilegio, de quo infra suo loco: At Sacerdos non Prælatus ex iisdem Mendicantibus solùm poterit uti hoc Privilegio cum prædictis limitationibus, tum quoad Calices consecrandos, tum quoad alia ornamenta benedicenda; cùm enim, qui non est Prælatus, non habeat ex se, seu sibi concessum aliud Privilegium benedicendi Corporalia, habeat autem hoc præsens, sed modo dicto limitatum, solo hoc, in remotissimis partibus illis, uti poterit. Cæterùm, an ex aliqua tandem concessione, Sacerdotes non Prælati ex Mendicantibus possint nihilominus benedicere Corporalia, & similia, dicemus suo loco infrà *c.3. §.2. n.9.*

8 Notat insuper tertiò, neminem ex Societate hoc Privilegio Calices consecrandi uti posse etiam cum prædictis circunstantiis, nisi specialiter alicui ipsorum concessum sit à R. P. N. Generali, à quo Privilegia omnia Societatis dependent. Ita Ascanius Tamburinus *t.1. de jure Abbat. disp.*17. *quæsito* 1. *n.*40. Confirmatur, quia ex una parte, in compendio nostrorum Privilegiorum hoc exscriptum non invenitur; & ex alia, ipse P.N. Generalis præscribit in præfatione dicti compendii, ne quis utatur Privilegiis quomodocumque Societati concessis, quæ in dicto compendio non sunt, nisi specialiter impetrentur ab ipso Generali.

Privilegium Tertium consecrandi Calices.

9 DEnique idem Rodriq. *comp. ref.*13. *n.*3. ait Provinciales Indiarum ex Minoribus (Adde tu & alios cum eorum Privilegiis communicantes) posse benedicere, hoc est, consecrare calices, Episcopis in Provincia non existentibus, per Bullam Leonis X. & Adriani VI. eandemque facultatem posse communicare suis Fratribus. Quod Privilegium diversum sanè est ab eo, quod modò retulimus *n.5.* sed cùm ferè in idem coincidat, nulla indiget explicatione.

§. III. *De pœna celebrantis in Calice non consecrato.*

1 PEccatum mortale committi à celebrante in Calice, vel Patena non consecratis, quia fit contra præceptum in re gravi, certum est, quare hìc solum quærimus, an in Jure incurratur aliqua pœna. Bonac. *de Euchar. disp.4. qu. ult. p.9. n.*17. sic habet: *Contrarium, qui utitur calice ligneo, aut calice non consecrato constituta est pœna depositionis ab officio, & beneficio, cap. ult. de celebrat. Missarum.* Hæc Bonacina: quod fortasse sumpsit à Suario *de Sacram. disp.*81. *sect.*7. §. *Alia autem forma*, qui sic ait (*Et ideò in cap. ult. de celebratione Missarum deponitur Sacerdos, qui sine Sacro Calice consecravit.*)

2 Sed amabò te, adeamus prædictum cap. ultimum, & videamus quid Episcopo Brixiensi scribat in illo Honorius Tertius. *Litteras tuas* (inquit) *recepimus continentes, quòd cùm super excessibus presbyteri Ecclesiæ S. Brigidæ inquireres; confessus est, quòd cum quadam die hostiam, & Calicem non haberet, in pane fermentato, & scypho ligneo, missarum solemnia celebrare præsumpsit*, & infra, *intellecto iterùm quòd prædicta Ecclesia per malitiam dicti Presbyteri multipliciter lædebatur, inquisitionis officium iterans, ex ejus confessione invenisti, quod idem sine igne sacrificabat, & aqua. Cùm igitur vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probetur, mandamus, quatenus & beneficio perpetuò ipsum prives.* Hæc Honorius.

3 Ubi vides. Primò, hanc non esse pœnam universalem, sed illi peculiari presbytero inflictam. Secundò, esto ejusmodi pœnam velis extendere ad omnes: certè ad omnes similiter delinquentes: At si benè notas, ut notavit *ibidem* Glossa, Sacerdos ille quatuor peccata commisit. Primò, celebravit in pane fermentato, quod non licet in Ecclesia Occidentali. Secundò, in scypho ligneo. Tertiò, sine igne, hoc est, sine candelis accensis. Quartò, sine aqua, quæ vino consecrando commiscenda erat; & contra hos omnes excessus, illa pœna privationis officii, & beneficii fulminatur à Pontifice. Quomodo ergo ad celebrantem, in Calice non consecra-

secrato tantùm, extendere velis? Tertiò, licèt, qui in scypho ligneo celebravit, supponatur in vase non consecrato celebrasse, & licèt item supponamus, in hoc Sacerdotem illum dumtaxat, & non in aliis deliquisse, certè, quis non videt minus esse in calice aureo, vel argenteo non consecrato celebrare, de quo casu nos loquimur, quàm celebrare in ligneo scypho non consecrato? cùm igitur paria peccata non sint, cur pari pœna punientur?

4 Stet igitur, non esse aliam pœnam inflictam contra celebrantes in calice, patenaque non consecratis.

§. IV. *An Calix, adde & vestes, aliaque similia remaneant consecrata, seu benedicta, si in illis non sacris fortè quis sacrificet?*

Calix, & Patena.

1 QUamvis probabilius sit cum Navar. Azor. Layman, Fagund. quos citat, & sequitur de Lugo *de Euch. d.* 20. *sect.* 4. *nu.* 91. & 92. hæc non remanere tunc consecrata, quia aliud est calicem sacrari, veluti ex naturali quadam consequentia, quod fit per contactum sanctissimi Sanguinis: aliud est, calicem deputari ad sacrificium, quod fit per benedictionem factam ab habente potestatem, quodque Sacri Canones semper requirere videntur. Tamen est etiam probabile remanere consecrata: Ita Coninch. *de Bapt. q.* 66 *art.* 2. *dub. unico, num.* 15. *fine*, Niger, Trimarc. de Peyrinis. Cœlest. apud Dian. *p.* 5. *tr.* 13. *ref.* 60. Ratio est, quia æquivalenter, immò eminenter talis deputatio habetur per illum sacratissimum contactum. Favetque Sanctus Augustinus allatus à Suario *de Euch. disp.* 81. *sect.* 7. *§. dico* 2. *circa medium*, dum ait: *Sed & nos pleraque instrumenta, & vasa ex auro, & argento habemus in usum celebrandorum Sacramentorum, quæ, ipso ministerio consecrata, sancta dicuntur.*

2 Idque puto, tum si bona fide, tum si mala quis in calice, & patena non consecratis celebret. Sà *V. Ecclesia n.* 19. Ratio est, quia quoad nostram rem, eadem est paritas, semper enim adest prædictus contactus. Scio, aliquos agentes de Sacrificio in Ecclesia violata peracto, ponere discrimen inter peractum mala, & peractum bona fide: sed profectò difficulter: quoad id, de quo loquimur, aptum discrimen invenire poterunt. Sic de Lug. *disp. de Euch.* 20. *sect.* 2. *n.* 62. Laym. *tr.* 5. *c.* 5. *n.* 13.

Corporale, Pyxis, &c.

3 DIco de Corporali, de Pyxide, de custodia, seu sphæra immediatè tangentibus sacras species esse probabile, quòd acquirant sufficientem consecrationem, seu benedictionem, eo ipso, quò in illis sacra mysteria exhibentur. Ratio est, quia jam continguntur, suo modo, à sanctissimo Christi corpore, unde omnis benedictio promanat.

Vestes Sacerdotales, aliaque ornamenta.

4 DE vestibus Sacerdotum, & Altaris ornamentis dico, non statim, ac in ipsis celebrat Sacerdos, benedici. Ratio est, quia non habemus contactum Christi Domini, sicuti in prædictis. Sed quia tum in vestibus, tum in ornamentis non requiritur tanta consecratio, non est improbabile sufficere eam, quæ ex ipso sacro ministerio in illa redundat. Ita Dian. *p.* 2. *tract.* 14. *ref.* 69. Gavant. *in Rubr. Missalis p.* 4. *tit.* 19. *n.* 12.

Ecclesia Violata.

5 DE Ecclesia violata idem dico: esse nimirum probabilius ex Sacrificio ibidem peracto Ecclesiam violatam non reconciliari. Ratio est, quia non adest sacer ille contactus: reconciliari tamen, dico esse etiam probabile, idque propter parem rationem modò dictam de vestibus Sacerdotis non indigentibus tanta consecratione: cùm enim purgare materiam jam semel consecratam opus facile sit, poterit haberi ex ipso ministerio, in ipsa Ecclesia violata, peracto. Adde & auctoritatem extrinsecam multorum Doctorum id asserentium. Ita Diana *ibid.* citans Castrum, Avilamque; Item Sà, *V. Eccl. num.* 19. & Henr. *l.* 9. *de Missa c.* 27. *num.* 6.

6 Obiicit de Lug. *de Euch. d.* 20. *sect.* 2. *n.* 62. contra hos DD. Si Sacrificii dignitas Ecclesiam pollutam reconciliat, sequitur, Ecclesiam reconciliari etiam in sequentibus casibus. Primò, quando mala fide celebratur. Secundò, quando ibidem celebratur in necessitate ex dispensatione Episcopi. Tertiò, quando Sacerdos inchoato jam Canone, postea polluta Ecclesia, prosequitur usque ad finem, sic enim facere debet, (nam si non inceperit Canonem, relinquere obligatur missam, & discedere ab altari) in his, inquam, casibus reconciliata remaneret Ecclesia, quia semper eadem est Sacrificii dignitas. Alia quarta objectio solvetur *num.* 9.

7 Hæc diluere pertinet ad prædictos Doctores, quia tamen ego probabilem dixi eorum sententiam, onus etiam subii respondendi.

Ad primam ergo sequelam libens illam concedo propter rationem dictam *n.* 1.

Ad secundam, quid, si etiam illam concedamus? nisi tamen Episcopus limitet pro illa sola vice, tunc enim non ex vi violationis, sed ex vi talis prohibitionis non poterit extra illam necessitatem ibidem celebrari. Quare qui celebraret, non incurreret in pœnas fortè in illa Diœcesi latas contra celebrantes in Ecclesia violata, sed contra celebrantes in loco interdicto ab Episcopo.

Ad tertiam dicerem, per illam Missam inchoatam ante pollutionem, sed continuatam posteà, non reconciliari Ecclesiam, quia Canones per quandam fictionem in reverentiam incepti, disposuerunt missam inchoatam ante violationem incepto Canone, esse, ac si tota absoluta fuisset, & veluti pertinere ad totum tempus ante dictam violationem. Unde cum moraliter non judicetur esse posteà, non poterit à Doctoribus dici, quòd per illam Ecclesiæ violatio tollatur. Neque enim in rebus positivis est spectanda prioritas, vel posterioritas physica, sed sufficit plerumque moralis, seu canonica, ita sacris Canonibus disponentibus. Certè sic dies vespertina hesterna moraliter reputatur à Jure hodierna in ordine ad recitandum matutinum hujus diei: non verò in ordine ad non laborandum die festivo. Sic etiam Missa ante mediam noctem Natalis Domini, quæ coram Summo Pontifice celebrari solet, judicatur ex quadam fictione, seu dispositione Pontificis sacto ipso sic volentis, esse post mediam noctem, seu pertinere ad diem sequentem; nam propterea qui illi interfuerit, satisfaciet præcepto audiendi missam in die Natalis. Sic de Lugo *de Euchar. disp.* 15. *sect.* 2. *n.* 57. Simili igitur modo Missa inchoata ante violationem, & absoluta post, disponitur à jure, ac si esset absoluta anteà: & ideò tandem violationem tollere nequaquam potest.

Ecclesia non consecrata, seu benedicta; similiter & altare.

8 Jam verò de Ecclesia non consecrata, sive non benedicta, & Altari non consecrato, si quis fortè in his celebret. Dico certum esse mihi, & illis non remanere nec consecrata, nec benedicta, nec deputata ad Sacrificium. Mihi, quia non continguntur à sacratissimo Christi Corpore, & Sanguine. Aliis non propter eandem rationem, tum ex absurdo, quia si ipso sacro ministerio statim talia fierent, omnia Oratoria, & Altaria, etiam in Castris militum, etiam sub dio, essent consecrata, vel deputata ad Sacrificium, postquam in eis, ex quacumque causa, celebratum fuerit, quod, ut clarum inconveniens, à nemine admittitur.

9 Quòd si his obiicias: cur Ecclesia violata ex probabili sententia modò dicta *n.* 5. reconciliatur; si ibi Sacrificium peragatur, non autem consecratur, seu benedicitur, si illa non consecrata celebretur? Respondere possent, quia, ut ibidem dictum est, plus requiritur ad inducendam consecrationem, seu benedictionem in materiam prophanam, quàm ad purgandam materiam jam semel consecratam, seu benedictam.

§. V. *Quando Calix, & Patena amittant consecrationem?*

1 AMittitur consecratio per fractionem, vel per talem diminutionem, quæ illa inutilia reddat, seu inepta ad usum Sacrificii. Ita de Lugo *d.* 20. *de Euch. sect.* 4. *n.* 93. Quare de quodam Calice, qui modicissimum foramen habebat in fundo cuppæ, quod tamen promiserat artifex ita artificiosè concinnare, ut vix prætcritus defectus apparere posset: idque sine ulla calicis immutatione dixi eum consecrationem amisisse: quia propter illud foramen, unde sanctissimæ species exsudabant, aptum nequaquam remanserat ad sacrificium.

2 Hinc inferunt Doctores *ibid.* & passim in calice tornatili si separetur per fractionem, cuppa à pede, cùm sic fiat Calix ineptus ad Sacrificium, perdi consecrationem: non perdi autem in tornatili? quia licèt, si partes separentur, non sit aptus ad Sacrificium, cum consecratio fuerit in utraque parte per modum unius exhibita, tamen cum rursus partes conjunguntur, est aptus: & ex alia parte est idem moraliter Calix, qui erat prius, quare erit sicuti prius consecratus; hæc enim arte facta, ut v.g. horologium, si dissolvantur ejus partes, & iterùm uniantur, eadem sunt, ac erant anteà, non [illegible] si frangantur, & iterùm artificis ministerio compaginentur.

3 Quid, si Calix (idem de Patena) argenteus in interiore cuppa inauratus perdat sensim omnem inaurationem? Dico cum Hurt. *de Sacrif. d.* 4. *diff.* 10. non amittere consecrationem, sicuti etiam nec amitteret, si non esset inauratus, & attritione paulatim nova superficies appareret. Ratio utriusque est, quia semper remanet idem Calix.

4 Dixi (si Argenteus) nam si fortè sit de antiquioribus (quales adhuc persistunt Romæ) ex stanno, vel ære inauratis, aurumq; totum, vel ex majori parte abrasum esset; propter aliud caput amovendus esset à Sacrificio, nempè, quia non esset ex apta materia, ut supra vidimus. Dices, At tunc erat apta materia, & ex alia parte nunc, quamvis ablato auro idem Calix perseveret, & consequenter per nos perseverat consecratio, ergo cur erit amovendus? Resp. Urget hæc ratio, nam propterea illud prius, quod nos diximus, esset consulendum, hoc posterius, quod tu urges, non condemnandum.

5 Jam Calix ejusmodi, ex cujus concavo abrasum est paulatim totum aurum, si de novo ab Artifice inauretur, amittitne consecrationem, ita ut nova consecratione indigeat?

Plures amittere putant Palud. Armil. Ang. Tabien. Azor. Suar. Vasq. Regin Bonac. apud Hurt. *de Sacrif. d.* 4. *diff.* 10. & Dian. 2. *p. tr.* 15. *ref.* 3. Ratio præcipua est, quia ponitur nova superficies auri, quam superficiem mox tacturus est sanctissimus Sanguis, quæ cum tota nova sit, consecrata non est. Neque dicas superficiem esse accessoriam, & minus principalem, atque adeò debere sequi

partem principalem, quæ est totus Calix, qui est ex dictis *n.3.* consecratus; ne id dicas (inquiunt) nam superficies, quamvis, quoad quantitatem sit minor pars, tamen quia ipsa tangit immediatè sacras species, pars magis principalis dicenda est.

6 Alii probabilius putant remanere consecratum. Sic de Lugo *de Euch.disp.*20 *sect.*4.*n.*95. Dian.*p.*2 *tr.*15.*ref.*3. Laym. Coninch. ab eodem citati. Ratio præcipua est idem Calix, sicuti est Ecclesia consecrata, si de novo dealbetur, neque enim oportet eam iterùm consecrare. Nec inauratio, ut dicunt prædicti, est pars principalis, est enim accessoria, sicuti quando pars modica Corporalis reficitur, etiam si refectio cadat in partem, quæ occupetur ab integra particula, non erit nisi pars minus principalis, & accessoria.

7 Dices cum Suario, si una cuppa subtilissima auri poneretur intra cuppam talis Calicis indigeret consecratione; sed ita se habet illa superficies auri novi, ergo, &c. Resp. negando minorem, quia in nostro casu est unum, & idem vas; in casu Suarii, est duplex.

8 Dices iterùm. At, ad novam ejusmodi inaurationem, igne opus est, atque adeò Calix videtur mutari, & non remanere idem. Resp. certum est, si Calix aliquo tandem modo efficeretur alius, vel frangeretur, non esse in casu proposito, at si ut aurum superaddatur, Calix solùm excanduerit, non erit mutatus, ac propterea, cùm diminutionem non passus fuerit, nequaquam alius effectus est. Neque enim, si ferrum v.g. igne ad fornacem excandescat, diversum fit ab eo, quod erat.

Instas. Dum est ita ignitus Calix, fit ineptus ad Sacrificium, ergo jam amittit consecrationem. Resp. etiam quando Calix immundus smigmate, seu sapone, ut abstergatur, obvolvitur, est ineptus ad Sacrificium, & tamen non amittit consecrationem: neganda est igitur consequentia, quia non fit ineptus veluti quoad substantiam, sed solùm quoad circunstantiam accidentalem, quæ facilè, & sine vasis mutatione tollitur.

9 Illa per hanc occasionem est aliquorum sententia corrigenda, non enim est verum, quod aliqui universaliter affirmant; per ictum mallei Calicem, vel Patenam amittere consecrationem. Ita Azor. aliique, quos citat, & sequitur Tambur. *de Jur. Abb. t.*1 *d.*23.*q.*3. *nu.*6. Sanè si per ictum frangatur, vel ineptus quoad substantiam pro Sacrificio fiat, amittere non est dubium: At si ineptus non fiat, cur dici possit amittere? ex Bonac. *de Euch.d.*4.*q.ult.p.*9.*n.*19. amitteret etiam, si in terram, super lapidem Calix sine ulla prorsus mutatione concideret, quod nemo dixit. Immò licèt aliquantulum tunc contorqueretur, ita ut, mallei vi, cum dexteritate concinnari possit, non amitteret; quia semper remanet idem consecratus Calix, ut ex dictis patet.

§. VI. *De aliis Vasis in Sacro Ministerio adhiberi solitis.*

1 PYxis, seu Ciborium, sphæra, seu lunula, & quodcunque aliud vas, in quo servatur immediatè sacratissima Eucharistia, ut item fistula aurea, per quam Sanctissimum Sanguinem in Missa solemni, Summus Pontifex attrahit, consecratione non indigent, nec benedictione. Ita Suar. *de Sacr.d.*81.*sect.*7.§.3. *obiter*: de Lugo *de Euch. d.*20.*sect.*4. Hurtad. *de Sacr.d.*4.*diff.*10. aliique. Quia tamen, in Rituali Romano ponitur propria Pyxidis benedictio, benedicenda erit ex congruitate: quam doctrinam extendit Laym. *lib.*5.*tr.*5.*c.*6. *num.*22. ad vasculum, ubi servatur sacrum Chrisma.

2 Neque dicas: Calix est consecrandus, ergo & Pyxis: Ne id dicas, inquam, quia, in requisitis à Jure, non est aptum argumentum, à paritate. Adde & adesse congruentiam disparitatis; siquidem in Calice, per se, & semper, fit Sanctissimi Sanguinis consecratio, per quam, primò, fit præsens Christus Dominus: in Pyxide verò, ut etiam supra Corporale, non nisi per accidens, si quando, adsunt multæ particulæ consecrandæ, per se enim Sacratissimum Corpus in manibus Sacerdotum, consecratur. Quod hactenus dictum à me est, impugnat Diana. Is enim cùm retulisset mea jam dicta verba, incipiendo ab illo (adde, & adesse) sic habet. Hanc distinctionem in ordine ad reverentiam debitam Eucharistiæ, nullus est, qui non videat, esse metaphysicam, sicque ex illa sequeretur, neque Patenam, neque Corporale esse consecrandum, vel benedicendum, quia in ipsis per accidens Corpus Christi consecratur. Nam, ut vult Tamburinus, Corpus Christi per se consecratur in manibus Sacerdotis. Sed hoc dicere est absurdum, ergo &c. Hæc Diana, qui in tribus placere non potest.

Primò, quia omittit argumentum, cui ego verè innitor, nempè ductum à non requisitis à Jure.

Secundò, quia, quam ego congruitatem appello, ipse ita versat, ac si velim, illam esse convincentem rationem.

Tertiò, quia hanc eandem congruentiam inde impugnat, quod sequeretur Patenam, & Corporale non esse consecranda, vel benedicenda.

Sed quæso te, dividatur dictum, ne detur ansa labendi. Aliud enim est loqui de Patena, aliud de Corporali: & aliud de Consecratione, & aliud de Benedictione. Nam primò quidem noster hic sermo est de Consecratione, non de Benedictione: sic enim proposui initio hujus *n.*2. (neque dicas Calix est Consecrandus, ergo & Pyxis). Cur ergò à Consecratione, amice lector, transit ad Benedictionem? Deinde, aliud est decernere de Patena, aliud de Corporali. Ajo enim Corporale esse benedicendum ut dixi hoc eodem *l.*1 *c.*5.§.3. & item Pyxidem esse ex congruitate benedicendam, ut dixi modò *n.*1. quam solam benedictionem ipsis sufficere jura censuerunt.

Ajo item, Patenam non indigere consecratione ex eo capite, quòd in illa per se Christi Corpus consecretur: sed ex alio capite, seu congruentia, quæ sufficiens visa est Ecclesiæ, eamque explicuit in oratione, quam Episcopus recitat in consecratione Patenę. In Pontif. Rom. *de Consec. Patenæ, & Calicis.* (Oremus, inquit, Fratres, Charissimi, ut Divinæ Gratiæ benedictio consecret, & sanctificet hanc Patenam, ad confringendum in ea Corpus Domini Nostri Jesu Christi, qui Crucis passionem sustinuit pro nostra omnium salute.) Hactenus oratio. Quoniam igitur in Corporali, & Pyxide neque consecratur, neque per se confringitur Corpus Christi; Ideò judicavit Ecclesia, satis ipsis esse benedictionem, eamq; ex congruitate ducta ex contactu ejusdem Christi Domini Nostri. At voluit in Patena, & Calice consecrationem, quia in ipsis, confringitur Christi Corpus, conficitur Christi Sanguis. Ego autem in hoc *n.*2. solùm memini de Consecratione Sanguinis, quia solùm propositum fuit argumentum de Calice, non de Patena. Denique illud etiam hìc observa, quod si Ecclesia non judicat, esse quid Metaphysicum, requirere consecrationem in Patena, quia in ipsa confringendum est Corpus Christi, nec judicandum, quid Metaphysicum esse requirere Consecrationem Calicis, quia in ipso Christi Sacratissimus Sanguis est conficiendus.

3 Nec item in jure determinata est materia, ex qua conflanda sint Pyxis, Sphæra, & prædicta similia. Sic Suar. *d.sect.*7 Hurtad. *d.diff.*10. March *de ord.tr.*3.*p.*3.*c.*13.*n.*6. consulendum tamen, fieri, ex auro, vel argento: Quare si ex meliore materia fierent, ut ex solida gemma pretiosa, facilius acquiescerem, quàm acquievi supra *c.*1.§.1.*n.*3. in Calice, quia hic non est illud periculum imbibendi sanguinem.

4 Si propter paupertatem Pyxis, vel Sphæra fieret ex alia materia inferiore, v.g. ex stanno, vel ære, non fore mortale docet Suar. *ib.* §. *Tertio obiter, sub finem;* multò ergo minus si ex ære inaurato.

5 Nota autem hìc tria. Primò, hæc Vasa posse ab eo benedici, qui habet auctoritatem benedicendi omnia ornamenta, præter ea, in quibus adhibetur sacra unctio: in his enim jam illa non adhibetur. Sic de Lugo *de Euch.dis.*20.*sect.*4.*n.*96.

Secundò *ib.* intra dictam Pyxidem non esse necesse ponere aliud vas lineum benedictum benedictione Corporalium, ut putavit Vasq. ductus ex consuetudine cujusdam Ecclesiæ, quia id, nec in jure fundatur, & obstat communissima aliarum Ecclesiarum consuetudo. Tertiò (ut id obiter dicam) non valere illam paritatem: Calix, immò eadem Pyxis plena particulis, quando fit consecratio, debet esse super aram lapideam, ut infra *c.*5.§.1 *n.*4. dicetur, ergo Pyxis quando servatur cum Eucharistia in Tabernaculo, debet item servari super aram. Non, inquam, valere, siquidem satis est, si servetur supra Corporale, ut contra Vasq. citatum, & non approbatum à de Lugo *d.*20.*de Euch.sect.*4.*n.*97. docet ipsa praxis, & suadet congruentia, quia nimirum in Pyxide tunc non fit consecratio, sed quod consecratum est, custoditur.

6 Cætera Vasa, nempè Tabernaculum, seu Custodia, intra quam obserata Pixis custoditur; Phialæ, seu Ampullæ, ubi servatur vinum, & aqua; Pelvis, & Vas, quibus manus Sacerdotis in Missa abluuntur, & similia, utpotè aliquantulum remotiora à sacro Ministerio, benedictione multò minus egent; Ex Suario *dict.d.*81.*de sacr.sect.*7.§.*ult.* Munda tamen sint, quantum fieri potest, ob reverentiam Sacramento debitam.

CAPUT II.

Qui Cultus sacris his Vasis, & similibus debeatur?

1 PLura, quæ sparsim hac de re suis in locis essent dicenda, ideò huc reducimus, quia hìc simul ea colligere expeditiùs existimavimus.

Circa tria autem ejusmodi cultus versari potest. Primò, circa contactum eorum. Secundò, circa lotionem. Tertiò, circa usum prophanum sive scilicet; quis utatur sacris his instrumentis ad usum communem, sive quis communibus utatur, seu ea convertat ad usum sacrum. Jam de singulis.

§. I.

2 CErtum est Primò, Calices, & Patenas, quando vacua à sacris Eucharistiæ speciebus sunt, & illa omnia, quæ in ipsorum consecratione, Chrismate sunt delibuta, ut Ara, Agniq; cerei, non debere, ex congruitate, nuda manu, immediatè, propter reverentiam, à laicis, & fœminis attingi: Attingere autem citrà contemptum, non esse mortale, certum sit: immò si subsit causa, nec veniale, quia non videtur res ex se gravis, ac propterea justæ causæ excusationem facilè admittens. Ita Suar. *de sacr.dis.*81. *sect.*8. An sine causa sit veniale, mox à *n.*11. disputabimus.

3 Dixi (vacua) nam quando continent sacram Eucharistiam, sicut etiam Pyxides, Ciboria, & similia, quando eandem continent, cõtingi sine mortali non possũt, nisi à Sacerdotibus, & in aliquo casu de quo

de quo diximus *in opusc. de expedienda commun. c.6. init.* à Diaconis, ita requirente summa Christo Domino debita reverentia. Eucharistiam ipsam, Chrisma, & Oleum sanctum tangere, grave etiam quid est, unde à Laicis, immò & clericis non Sacerdotibus tangi hodie non licet. Sic Bonac. *in 1. Dec. prac. d.3. q.1. part.3. nu.13.* Azor. *t.1. l.9. c.9. q.9.* esto, aliud tulerint prisca tempora, quando sacra Eucharistia in manus fidelium ab ipsis assumenda porrigebatur. Azor. *ib. q.12.*

4 Certum est secundò, alias vestes benedictas, quæ nec sacram Eucharistiam immediatè contingunt, nec Chrismate unguntur, ut sunt Mappæ, vestes Sacerdotales, &c. esse concessum omnibus ea contingere. Sic Suar. *disp. 81. de Sacr. sect. 8. §. Tertium exemplum*; Laym. *l.5. tr.5. c.6. n.20.* Idem puto de Sacris Sanctorum reliquiis, idemque, quoad eas gestandas, sentio, licitè enim eas thecis inclusas, & gestare, & transferre, immò & in Processionibus publicis portare laicus potest. Ratio horum est, quia hæc, cum debita reverentia, exhibere non est ex se malum, & nulla in contrarium extat prohibitio. Quòd si aliquam adversarii afferunt, Castr. *T.2. tr.8. d.1. de Adoratione, p.6. n.15.* Sanch. *l.2. in Dec. c.43. n.26.* Aliique satis superque diluunt.

5 Certum est tertiò, Pyxides, Ciboria, Sphæras, seu lunulas, etiam si benedicta sint, posse ab omnibus contingi sine ulla culpa, quando nondum sacram Eucharistiam continuerunt. Ita Laym. *l. 5. tr. 5. c.6. n.22.* Ratio est, quia ex una parte sacro Chrismate non sunt uncta, ut Calices, & Patenæ: & ex altera, reverentiam illam contactui sacrarum Eucharistiæ specierum debitam, nondum contraxerunt.

6 Idem sentio de Corporalibus, Pallis, & Purificatoriis, non solùm quando ad sacrum usum nondum fuerunt adhibita, sed etiam quando post sacrum usum jam lota fuerunt. Ratio est, quia licèt tunc ex Bonac. *de Euch. d.3. q. ult. p.6. n.24.* aliisque non sint iterùm benedicenda, cùm per solam lotionem benedictio ab iis non auferatur, atque adeò simpliciter nova non sint: tamen sic lota, moraliter censentur perinde ac essent nova.

7 Sed quid postquam hæc dicta *n. 5.* contigerunt sacras species idque ante lotionem? Puto probabilissimum cum Laym. *l.c.* adhuc licere ea sine veniali ab omnibus contingi. Ratio est, quia ex una parte hæc unctione sacra non afficiuntur; & ex alia non censentur ex sacrarum specierum solo contactu, tantam dignitatem contrahere, quantam ex unctione sacra contrahit res consecrata.

8 Dices, posset evenire ut purificatorium, v.g. imbiberit aliquid Sanctissimi Sanguinis ex usu sacro, quare nefas esset laico illud contingere. Respondeo, id esse per accidens, & de raro, atque adeò non impedire libertatem illud contingendi. Sanè eadem Purificatoria post sacrum usum reponuntur sine delectu in arcis, & cistis prophanis, cùm tamen potuerit esse, ut ibi imbibitum adhuc remanserit aliquid Sanguinis nondum exsiccati; sed ideò hujus non habetur ratio, quia per accidens est: & tunc Angelorum erit officium præsentiam inibi Christi Domini humiliter venerari.

9 Certum sit quartò, seu saltem multum probabile, Acolythos, immò & aliquos ex minoribus ordinibus, vel etiam prima tonsura insignitos, posse sacra vasa vacua, aliaque dicta *n.2.* extra Sacrum Ministerium contingere. Ita Suar. *d.81 de Sacr. sect.8. §. Tertium exemplum*, aliique. Ratio est, quia jam sunt clerici, quorum officium est, ejusmodi instrumenta, aliqua tandem majori ratione tractare. Dixi (extra ministerium) dum enim celebratur Missa, solùm constitutis in sacris, & Acolythis, concedit Suar. *ibid. ex c. non liceat 2. dist.23. & cap. nullus 1. d.24.*

10 Dices, abstinendum esse etiam extra sacrum Ministerium Acolythis à contactu sacrorum Vasorum ob tres rationes, quas adducit Laym. *l.5. tr.5. c.6. n.19.* Primò, propter communem Doctorum sententiam. Secundò, propter Ecclesiarum praxim. Tertiò, propter stylum Curiæ Romanæ, quæ concedit tonsuratis, vel in minoribus constitutis, posse sacra vasa contingere.

11 Resp. ad primam. Etiam si alius Doctor nobis non suppeteret, sufficeret Suarez pro mille, prout loquitur Jo: Sanchez *select. d.34. n.41.* Suarium commendans: Ad secundam, negat Suarez esse ejusmodi praxim; *Extra Sacrum Ministerium* (inquit) *quilibet minister Sacer, idest, quocumque minori gradu ordinatus non peccabit contingendo hæc vasa, ut colligitur ex cap. non oportet, dist.23. & Usu, qui videtur hoc etiam extendere ad ordinatos tantùm prima tonsura.* Hæc Suarez. Vides? Layman pro se modò *n.10.* dixit (*propter Ecclesiarum Praxim*) Suarez pro se dicit (*ex Usu*) cui fides adhibenda? Sed certè, etiam si esset usus abstinendi à tali contactu, is nobis nihil obstaret, quia non constat esse introductum sub obligatione, ut in simili sæpè cum Doctoribus argumentari solemus, supr. *l.2. c.4. §.2. n.1.* Ad tertiam licentiæ à Sancta Sede frequentissimè conceduntur ad tollendos conscientiæ scrupulos, vel pro amplectentibus opinionem contrariam, ut docent communiter Doctores, Suar. *de Euch. d.81. sect.8. §.4. addendum.* Castrop. *t.2. tr.7. d.2. p. 4. n.6.* aliique.

12 Unum ergo superest hìc decernendum. An scilicet (citrà necessitatem, & contemptum) sit saltem veniale laico, vel fœminæ, nuda manu, extra ministerium sacrum tangere Calices, & similia dicta *n.2.*?

Saltem esse veniale, docent probabiliter Suar. Coninch. mox citandi, Aliique: Ego libenter assentior opinioni Scoti *in 4. dist.13. q.2. art.3. §. Sed circa hoc quæritur*: Bartol. ab Angelo de *Miss. Dial. 5. §.321.* aliorumque dicentium nec esse veniale. Cui sententiæ multum favet Sanch. *l.2. in Dec. c.4; n.26. in fin.* Castr. *t.2. tr.8. de Adorat. d.1. p.6. n.24.* & Sà *V. Sacra, n.3.* & hic quidem sic habet: *Sacra tangi à laicis sine contemptu, aut nullum peccatum est, aut levissimum.* Hæc in impressione genuina: nam scio in expurgata, *ibid.* Sic legi. *Sacra tangi à laicis sine contemptu, non est peccatum mortale.* Scio, inquam hoc; sed ego cùm voco Emmanuelem Sà, ipsum vocari, & legi, non alium volo.

Suarez *disp.81. de sacram. sect. 8. §. Tertium exemplum*; Coninch. *de Sacram. q.83 art.3. d.3. n.249.* aliique, qui in tali contactu peccatum veniale cognoscunt, octo textus pro se ad probandum afferunt, quos ad verbum hic exscribere, & explicare juvat, ut nimirum veluti manu palpemus, ibi, de hac re, nec mortalem, nec venialem obligationem imponi. Neque sic brevitati nostræ injuriam facimus, licet enim viatori etiam festinanti, si spes lucri reluceat, ad aliquantulo longiorem viam non nihil aliquando divertere.

Primus Textus *ex dist.23. c. Sacratas.*

13 *Sacratas Deo, fœminas, vel Monachas, sacra vasa, vel sacratas pallas penes vos contingere, & incensum circa Altare deferre, perlatum est ad Apostolicam Sedem: quæ omnia reprehensione plena esse, & vituperatione nulli rectè sapientum dubium est. Quamobrem hujus Sanctæ Sedis auctoritate hæc omnia vobis resecare funditùs, quantocitiùs poteritis, censemus: & ne pestis hæc latiùs divulgetur, per omnes Provincias abstergi citissimè mandamus.*

14 Ubi vides primò, locutionem esse solùm de fœminis monachis, cur ergo prohibitionem ad omnes extendis? Secundò, mihi probabilissimum fieri, non loqui hìc Pontificem de mero sacrorum vasorum contactu, sed de illo, qui adhibebatur, dum fœminæ ministrabant Sacro, quod meritò semper Canones prohibuerunt, & tamen alicubi Monachæ, prætextu quod essent Deo dicatæ, Sacro Ministrare non dubitabant. Quando igitur dicitur in textu (*Monachas penes vos sacra vasa contingere, & incensum circa Altare deferre perlatum est*) illud (*circa Altare*) cadit supra (*contingere*) & supra (*deferre*) ita ut, uno verbo, perlatum fuerit, Monachas circa Altare Missæ inservire. Conjectura optima est, quia id appellat Pontifex pestem; & quidem citissimè abstergendam; at quæ pestis tanta est, merus contactus Calicis, qui per eosdem nostros adversarios judicatur res omninò venialis, & levis? Non ita fœminas ministrare circa altaria, ipse enim mulieris aspectus facilè inficit ad malum propensos hominum mores: nam propterea nomine pestis meritò vocanda fuit; tantoque rigore vitanda est, ut potius in necessitate concedatur Sacerdotem sine ministro celebrare, ut infrà dicemus, *l.2. c.7. §.5.* quàm ministrante circa Altare muliere.

Textus Secundus *ex eadem dist.23. c. non oportet 1.*

15 *Non oportet Subdiaconos licentiam habere in Sacrarium, sive in Secretarium (idest Altare, habet hic Glossa, quod Græci Diaconum appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.*

16 Vides Primò, id tantùm prohiberi per verbum (*non oportet*) quod non notat præceptum, sed convenientiam ex communi sententia. Ita Suar *l.3. de leg. c.5. n.10.* Sanc *l.6. in Dec. c.4. n.37.* Castr. *t.1. tr.3. de leg. d.1. p.9. n.2.* Secundò, sermonem esse de ministrando circa Altare, ait enim textus (*ingredi in altare, & contingere vasa.*) Tertiò hunc Canonem vel usu, vel ex aliis ordinationibus jam abrogatum esse. Quis enim nunc negabit Subdiacono circa Altare assistere, & sacra vasa tractare? Subdiacono, inquam, cui propter hoc ipsum, datur in sua ordinatione Calix attingendus.

Textus Tertius *ex eadem dist.23. c. non oportet 2.*

17 *Non oportet insacratos ministros licentiam habere in Sacrarium, quod Græci Diaconum appellant, ingredi, & contingere vasa Dominica.*

18 Vides, hunc textum esse ferè eundem cum præcedente? solùm enim ibi loquitur de Subdiaconis, hìc de insacratis, hoc est, ut habet Glossa, de personis non sacris, atque adeò de laicis: nam etiam prima tonsura insigniti, sacri appellantur apud Canones, utpotè, jam clerici, de sorte Domini. Ita Castr. *t.2. tr.8. disput.1.* Azor. *p.6. n.25.* citans Suarium, & Canones. Sensus igitur est, ministros laicos non convenienter inservire Sacro, quod tamen, saltem, quoad Missas privatas, consuetudine jam abrogatum est; quia ubique locorum, laicos ministrare, æquo animo, & sine ulla indecentiæ specie, immò quando qui ministrant, sunt viri nobiles, cum laude passim videmus.

Textus Quartus *ex eadem dist.23. c. non liceat 1.*

19 *Non liceat cuilibet ex lectoribus, sacra Altaris vasa portare, nec aliis, nisi iis, qui ab Episcopis Subdiaconi fuerint ordinati.*

20 Nota illud (*portare*) quod Gloss. hic, Hugo, & Archidiaconus explicant portare in processionibus publicis, & dicunt, ea vocari vasa sacra, in quibus continentur sacræ Sanctorum Reliquiæ,

Sed quoad hoc esse ipsa consuetudine revocatum hunc textum, docet Sanchez *l.2.in Dec.c.42.n.26.* Quare licebit hodie tum lectoribus, tum laicis ea portare; prorsus sicuti iisdem laicis, sine scrupulo, portare in processionibus Cruces licet. Quòd si Sacrorum vasorum nomine intelligas Calices, Patenas, & sicut intelligit idem Sanchez *ibid.* adhuc nota textum dicere (*portare*, non *contingere*:) ex quo coniicimus, non esse sermonem de simplici contactu, sed de illo, qui addit gestationem, quæ solet fieri intra ministerium Sacrificii. At jam diximus *n.9.* id intra Ministerium sacrum, competere ex officio solis constitutis in sacris, & ad summum, Accolythis: non autem hic loquimur de contactu, extra Ministerium sacrum.

Textus Quintus *ex eadem distinct.23. C. non liceat 2.*

21 N*On liceat cuilibet Ministeria tangere, nisi Subdiacono, Aut Accolytho in Secretario vasa Dominica.*

22 In Secretario, inquit Glossa, hoc est, in loco ubi sacra vasa ponuntur, ne sit contra id, quod supra negatum fuerat Subdiaconis, dum, ut diximus *nu.15.* dictum fuit *in cap.non oportet 1.* non oportere Subdiaconos licentiam habere in Secretarium ingredi, ubi eadem Glossa voluit, nomine Secretarii, significari Altare. Melior est explicatio eorum, qui fatentur in uno Canone ex his idem concedi, quod negatur in alio, id tamen fuisse diversis temporibus, prout res, & circunstantiæ tunc exigebant. Ita Suarez *de Euch.d.81.sect.8.§.3.exemplum*, verùm, quantum facit ad nos, vides, hic non agi de simplici contactu, sed de contactu in Secretario, hoc est de eo, qui adhibetur, dum ministratur Sacro, qui solùm constitutis in sacris, & Accolythis competere ex hoc eodem *c.p.non liceat 2.* docuit Suarez à nobis allatus *n.9.*

Textus Sextus *ex dist.1. de Consecr. C. in Sancta.*

23 I*N sancta, ac Apostolica Sede statutum, ut sacra vasa, non ab aliis, quàm à sacratis, Dominoque dicatis contrectentur hominibus: Indignum enim valdè est, ut sacra Domini vasa, quæcumque sint, humanis usibus serviant, aut ab aliis, quàm à Domino famulantibus, eique dicatis tractentur viris: ne, pro talibus præsumptionibus, iratus Dominus plagas imponat populo suo, & hi etiam, qui non peccaverint, mala patiantur, aut pereant, quia perit justus sæpissimè pro impio.*

24 Nota illud (*contrectentur*) idem enim est, ac illud, quod paulò post dicit (*tractentur*:) sensus ergo erit, vasa hæc sacra non debere tractari, seu inservire in prophanis usibus; id quod longè diversum est ab eo, de quo hic disputamus. Confirmatur ex illis verbis (*humanis usibus serviant*) & ex illis (*ne pro talibus præsumptionibus iratus Dominus, &c.*) quod certè significat aliquid multo gravius, quàm sit simplex cujusque contactus: significat enim gravem illum contemptum, quo sacris vasis, ad usum prophanum, quis uti præsumit.

Textus Septimus *ex eadem dist. de Consecr. C. Vestimenta.*

25 V*Estimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse, & honesta, quibus, aliis in usibus non debent frui quàm in Ecclesiasticis, & Deo dignis officiis, quæ nec ab aliis debent contingi, aut ferri, nisi à sacratis hominibus, ne ultio, quæ Balthassar Regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes veniat, & corruere eos faciat ad ima.*

26 Hic Textus, qui non loquitur de vasis solùm, sed etiam magis explicitè, de vestimentis, quoniam benè explicatur ab ipso Suario, *de Euch. d.81.sect.8.§.3. exemplum*, satis pro nobis erit, ejus hic explanationem proferre. *In c. vestimenta* (inquit) *loquitur Stephanus Papa generaliter de vestimentis Ecclesiasticis, quæ neque ab aliis debent contingi, aut ferri nisi à sacris hominibus, Quæ verba aut præceptum non continent, quia illud verbum* (non debent) *non videtur in rigore significare obligationem, sed decentiam quandam: aut non intelliguntur de quolibet tactu, sed de illo, qui ordinatur ad prophanum, & communem usum, ut ex antecedentibus verbis potest non obscurè colligi: vel certè si admittimus ibi præceptum, dicendum est, in desuetudinem abiisse, quoad hanc partem.* Hæc pro nobis Suarez.

Textus Octavus *ex eadem dist.1. de Consecr. c. Ad nuptiarum.*

27 A*D nuptiarum ornatum divina mysteria non præstentur; ne, dum improborum contactu, pompaque sæculari luxuria polluuntur, ad officia sacri mysterii videantur indigna.*

Hic sermonem esse de contactu in ordine ad usum prophanum, ex ipso litteræ aspectu, satis patet.

Atque hi sunt à Suarez, aliisque hac de re contra nos citati textus; quibus accuratè inspectis, meritò, pronunciare potuimus, probabilem esse sententiam, nullum in prædicto contactu veniale peccatum agnoscentem.

§. II. *Lotio Sacrorum.*

1 C*Ertum est Corporalia, Purificatoria, & similia lavari, saltem ex convenientia, debere à Diacono in vase ad hoc præparato, lotionemque mittendam esse in Piscinam Sacram, seu Sacrarium, quod, hic nihil aliud est, nisi locus in pariete, seu sub terram defossus, & ab aliis prophanis usibus separatus, in quem hæc lotio, & similia proiici ob reverentiam solent: Ita Suar. Coninch. Reg. aliique passim apud Bonac. *de Euch.d.4.q.ult. p.10.numer.22.*

2 Notant autem communiter Doctores, idem hoc intelligendum esse de prima lotione, nam hac per Diaconum habita, possunt laici sine scrupulo, & fœminæ, præsertim sacræ Virgines, ea meliùs lavare, tergere, & reficere.

3 Dubium ergo superest. An si laicus sine necessitate ea in prima lotione lavet, peccet? Et non peccari quidem mortaliter certum sit; quia non est materia gravis. Peccari autem venialiter multi supponunt, ex eo, quia si ea tangere, ex ipsorum sententia, iis, non licet, sub culpa veniali, multò magis, non licebit lavare. Sic Suarez *disp.de sacr.18.sect.8.§.4. addendum*, aliique.

4 Verùm probabile est, nec esse veniale, licèt sit optimum consilium, ut à Diacono, vel Subdiacono, vel habentibus ad id privilegium in prima lotione, laventur. Ratio est, tum quia Doctores supra probabiliter docentes non esse veniale tangere, videntur etiam probabiliter docere, nec esse, lavare: in lotione enim, nil aliud tandem intervenit, ut idem Suar. *ibid.* fatetur, nisi quidam contactus, tum quia, ut ibi, ita hic, non constat impositam esse obligationem sub ullo præcepto, ut jam ex sequenti textu, quem adversarii communiter afferunt, apparebit: est autem hujusmodi cap. *nemo 2. de consecrat dist.1.*

5 *Nemo per ignorantiam.* Et infra: *Pallas verò, & vela Sanctuarii, si sordidata fuerint, ministerio Diaconi cum humilibus Ministris, intra Sanctuarium laventur non eiicientes foras à Sacrario; & velamina Dominicæ mensæ abluant, ne fortè pulvis Dominici Corporis malè decidat.*

6 Ubi nota. Primò, hunc Canonem, quoad vela, fateri jam usu ipso derogatum esse; id quod disertè docet hic Glossa *v. & vela*, quæ sic habet: *Et vela, idest, ornamenta, vel vela, idest cortina. Huic hodie derogatum est consuetudine generali.* Hæc Glossa.

7 Nota Secundò, illud (*Pallæ*) intelligi de Corporalibus, ut habet Glossa cap. *Altaris palla, d.1.de consec.* sed à Doctoribus, propter identitatem rationis, meritò extendi ad Purificatoria, Calices, Patenasque.

8 Nota Tertiò hunc textum concedere prædictam lotionem Diaconis cum humilibus ministris, cur igitur plures Doctores id coarctent ad unum Diaconum? Si licet igitur, meo intellectu, hunc Canonem explicare, sensus erit, ut Diaconi tanquam ii, quibus cura Sacrorum incumbit, assistant, minores ministri laventr; tunc enim directè dicetur Diaconus cum ministris lavare, sicut Domina, cum Ancillis, dicitur domus servitia exhibere; illa scilicet dirigente, his exequentibus.

9 Nota Quartò, loquendo de iis, qui ministri Ecclesiæ non sunt, atque adeò de laicis, puto iis nequaquam in hoc textu prohiberi, ne sub veniali quidem, primam prædictorum lotionem. Ratio est, quia, ut patet ex littera, nullum verbum est ostendens obligationem ejusmodi: solùm enim dicitur (*Diaconi cum ministris laventur*) hoc autem imperativum, nec ex se significat prohibitionem sub peccato in opinione probabilissima; & multò magis hic ex Pontificis mente, qui explicare dumtaxat in hoc textu intendit, id esse officium Diaconorum, & ministrorum; cæterum an ab aliis fieri idem possit, nec abnuit. Ita Cajet. Carth. apud Castrop. *t.1.de leg.p.9.n.3.* aliique Sanè si quis ita dicat: *Ostiarii januas Ecclesiæ aperiant:* ostenderet quidem officium Ostiarii, non tamen prohiberet, quòminus ab aliis, quamvis non ex officio, aperiri Ecclesiæ januæ possint.

10 Dices Suar. *dis.de sacr.81.sect.8.§.5. Addendum*, postquam retulit hunc eundem textum, ita subdit: *Quæ omnia servanda sunt, saltem in prima lotione, hoc enim nulla consuetudine abrogatum est, neque rationabiliter abrogari potest, ut notat Sylvester.* Hæc Suar. Resp. nos hactenus non asseruisse, hunc textum esse abrogatum consuetudine, sed in illo non ferri legem, sub peccato prohibentem.

11 Sed quæso te, expende, an verum sit, quod hic textus non sit abrogatus. In illo, quatuor à Pontifice ordinantur. Primò, ut Pallæ, idest Corporalia sordidata laventur. Secundò, ut laventur à Diaconis cum humilibus ministris: Tertiò, ut laventur intra Sacrarium. Quartò, ut non proiiciatur lotio foras à Sacrario. Ex quibus illud secundum, quòd laventur in prima lotione à Diaconis ubinam locorum servatur? lavantur enim à Subdiacono, & à dictis supra *n.5.* Et illud tertium, quòd in eadem lotione, laventur intra Sacrarium, quotus quisque est, qui hodie observat? lavantur enim passim à ministris, ubi libuerit in pelvi, quamvis observent illud quartum, quòd non proiiciunt lotionem foras à Sacrario. Si ergo de facto aliqua ex dictis sunt, etiam per timoratos abrogata, non debuit universaliter dici à Suario ea, quæ in prædicto capitulo ordinantur, abrogari rationabiliter non posse.

§. III. *Usus Sacrorum ad prophana.*

1 C*Ertum est, mortale ex se esse sacris vasis, & vestibus eadem forma, atque adeò eadem benedictione, vel consecratione manente, uti ad usum prophanum. Exemplum addit Suar. *disp.de sacrament.81. sect.8.paragr. Quartò addendum, juncto paragr.* Ul-

Ultimo pertinet, ut si quis v. g. uteretur Calice in communi mensa, vel Palla benedicta, ut communi linteolo, aut Sacra veste ad prophanam repræsentationem, vel ludum, id enim præsefert contemptum quemdam, & vix potest à mortali excusari. Hæc ille; sanè præscindendo à parvitate materiæ; nam cæterùm, quis dicet, semel sudorem abstergere mappa benedicta, vel quid simile, esse mortale? Insuper locutio est de rebus, quæ solent consecrari, vel saltem benedici, nam uti v. gr. ad nuptias, vel communem usum tapeto, candelabris, pelvi, immò & manutergio, & similibus, in Missa adhiberi solitis, cum satis inserviant ministerio sacro, non est peccatum: sicut enim sine scrupulo, utimur, v.g. candelabris prophanis ad ornandum Altare, ita, & è contra, licebit (si fiat sine contemptu) uti candelabris Ecclesiæ ad ornandas ædes prophanas, non quidem semper, & indifferenter (id semper præseferret implicitum contemptum) sed in aliqua solemnitate non sacra fortè occurrenti. Nam dum in cap. *Ad nuptiarum de consecr. dist.* 1. vetatur, *ne ad nuptiarum ornatum divina ministeria præstentur*, locutio non est, nisi de consecratis, vel ad summum de benedictis, id quod clarè insinuat illud appositum (*Divina*.)

2 Dictum est autem (*non mutata forma*,) nam ea mutata, atque adeò deperdita consecratione, seu benedictione, licèt conveniens sit, prædictas vestes, & vasa nunquam applicare prophanis usibus, tunc enim vel serventur ad aliud sacrum usum fortè apta, vel, si ad nullum sint utilia, comburantur, cineresque in Sacrarium, juxta directionem Sacrorum Canonum, cap. *ligna*, cap. *Altaris de consecr. dist.* 1. projiciantur; tamen probabile est, non esse nec mortale, nec veniale, si sic mutata forma, ad prophanos usus applicentur. Calix ergo confractus, Casula, vel Alba diffiuta; frustula inveterati Corporalis, vel Purificatorii, ligna, & lapides diruti templi, &c. poterunt: quantum est ex hoc capite vendi, usibus communioribus applicari, & ut prophana nobis usui esse. Ita Castr. *to.* 2. *tr.* 8. *d.* 4. *p.* 6. *n.* 25. Ratio præcipua est, quia, ex una parte, non adest clara prohibitio, & ex alia, res, dum mutat formam, amittit consecrationem, ergo non est Sacra, ergò prophana, ergo, si tunc applicabitur prophano usui, res prophana applicabitur, non sacra. Alias rationes, ut & explicationem aliquorum textuum, quia rectè prosequitur Castr. *l.c.* apud ipsum lege. Sicuti etiam apud Suar. *de Sacr. disp.* 71. *sect.* 8. §. 4. *addendum*, leges, consuetudinem mortuos Sacerdotes sepeliendi indutos vestibus Sacris, non esse usum prophanum, nec contra Canones, ut ipse rectè expendit.

Quæstio incidens de Candelis, & Ramis Palmarum benedictis.

3 Dum hæc scriberem, incidit dies Purificationis Beatissimæ Virginis, & inter colloquendum cum amicis, exorta est quæstio; An candelis eo die benedictis possimus (citrà contemptum) uti, ad communes usus sine peccato etiam veniali? Posse uti diximus, quia hæc benedictio non est introducta cum tanto rigore ab Ecclesia ad solum usum sacrum.

4 Confirmabam Primò, quia in prima oratione, qua candelæ dicto die benedicuntur, sic habetur. *Te humiliter deprecamur, ut has candelas ad* Usus hominum, *& sanitatem* Corporum, *& animarum, sive in terra, sive in aquis, &c.*

5 Confirmabam secundò, quia etiam benedicuntur die Paschatis agni, ova &c. ad usum communem.

6 Confirmabam tertiò, quia nemo scrupulum sibi iniicit, quod panem benedictum die S. Blasii, vel S. Antonii, ut moris est apud aliquas Ecclesias, vel truncos Palmarum benedictos, ut benedictos Carbones, die Sabbati Sancti, assumat ad communem usum: si enim superfunt in quantitate, quis est, qui illum panem non comedit, & illa ligna, Carbonesque communi usui non assignat? immò reliquias talis panis, vel decidentes palmarum ejusmodi, vel olivarum frondes, quis est qui pedibus in terra proteri, cum scrupulo culpæ, putet? Similiter igitur putandum est de Candelis, & propter paritatem rationis, de Aqua, Incensoque benedictis, & similibus. Atque ratio horum omnium est jam dicta, quia non cum tanto rigore in his modicis benedictionibus agitur, vel agi intenditur ab Ecclesia.

§. IV. *Usus prophanorum ad Sacra.*

1 E Contra prophanas vestes, vasaque licet ne applicare usibus sacris, & Sacrificio? Dico licere, sive mutata forma, sive eadem forma remanente, si sint apta ad usum sacrum. Ita Suar. *ibid.* §. *Sed quæres*, & Castr. *to.* 2. *tr.* 9. *d.* 2. *p.* 6. *num.* 25. Licet v. g. ex veste serica mulieri formare planetam Sacerdotis, & linteolum vulgare convertere in corporale, vel Purificatorium, semper intelligendo, ut ubi requiritur benedictio, vel consecratio, ea adhibeatur. Ratio hujus doctrinæ est, quia in hujusmodi applicatione non apparet specialis indecentia, & ex alia parte, nulla adest (ut expendit ibidem) prohibitio. Immò non vulgares modò domus, sed etiam Idolorum templa in Sacras Basilicas fuisse conversas, atque adeò hoc fieri in exemplum pro cæteris rebus, passim testantur historiæ.

2 Ad argumentum in contrarium, quod hic solet adduci, ex privilegiis, quæ ad hoc conceduntur à sancta Sede, respondetur, sicuti in simili responsum est §. 1. *n.* 11. *fine*.

De Mappa prophana an assumi possit ad Sacrum, deinde reddi ad usum pristinum, vide infra, *c.* 5. §. 2. *n.* 3.

CAPUT III.

De Vestibus Sacerdotalibus.

§. I. *Quibus, & quot vestibus indiget Sacerdos ad Sacrificandum?*

1 PRæter habitum, quem Sacerdos honestum, & quidem usque ad talos ex decentia, habere oportet, sex sacris vestibus eget, ut ritè sacrificet, Amictu, Alba, Cingulo, Manipulo, Stola, & Planeta. Præter Amictum, & Albam, quæ ex lino, vel cannabe contexta esse debent ex Azor. *p.* 1. *l.* 10. *cap.* 18. *qu.* 8. (an possit ex Gossipio, dicam infra, *c.* 5. §. 3. *nu.* 3.) cæteræ quatuor sunt ex quacunque decenti materia, quò pretiosior est, eò melior. Sic Suar. *de Sacram. d.* 82. *sect.* 2. §. 2. *est observandum*. Colorum diversitas in diversis Missis non est de præcepto, sed convenientia. Cave autem, ne prædictæ Vestes sint valdè attritæ, sicut ne reliqua sacra supellex sit valdè immunda, peccaretur enim mortaliter, ex Suarez *de Sacr. d.* 81. *sect.* 6. §. *ultima pars*, si enormiter esset talis: id quod reverentia Christo debita persuadet. Nota tamen illud (enormiter) difficulter enim ex Suar. *ibid.* ex hoc capite, nisi verè desipiens sis in mortalem culpam incidere tibi continget. Audi insuper Laym. *l.* 4. *tr.* 5. *c.* 6. *n.* 15. te aliquando excusantem. *Interdum* inquit, *Sacerdos subditus, si superiorem, ut vasa mundari, vel munda servari curet, admonueris, nihilque effeceris excusatur, propter Sacrificandi necessitatem.*

2 Posse usui esse Stolam pro Cingulo, Manipulum longum pro Stola, Stolam pro Manipulo, quia hæc perinde, se habent, docent aliqui probabiliter cum Sà *V. Missa n.* 9.

3 Sed quid, si quis, aliqua ex his vestibus carens, sacrificet? Resp. Ex genere suo peccat mortaliter, quia contra præceptum grave, & ita ab Ecclesia receptum, delinquit. Ita Fagund. *Eccles. precept. l.* 3. *cap.* 23. *num.* 15. Dico (ex genere suo) nam propter parvitatem materiæ excusaretur à mortali, ut v. g. si Cingulum non adhiberet. Quidquid neget Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 5. *num.* 150. cur enim hic, ut ferè in aliis materiis hæc parvitas agnoscenda non sit? Immò in hac, de qua agimus, parvitate materiæ, excusari etiam à veniali ob casum necessitatis, probabile est; quia necessitas videtur sufficiens ad excusandum eum, qui omittit rem ex se levem.

4 Gradus verò necessitatis non est hic valdè districtè accipiendus. Quare necessitas audiendi, & celebrandi Sacrum, die festivo, fervor devotionis, & tentatæ voluntatis tentationem, eo remedio superandi, Immò & Sacerdoti non diviti opportunitas eleemosynæ satis superque, in prædicta parvitate, etiam à veniali celebrantem excusabit. Ita Diana *p.* 2. *tr.* 14. *ref.* 68. *in fine*.

5 Hinc fit, ut quamvis deficiente aliqua ex vestibus majoribus v.g. Alba, Casula, &c. deobligemur à dicendo, vel audiendo Sacro, in die præcepti; quia hoc præceptum non obligat, nisi quando Missa haberi debito modo potest; non deobligamur tamen, deficiente aliqua ex minoribus; quia tunc, ut dictum est, potest dici Missa. Quamvis si deobligari etiam tunc velis, possis: quia licet tibi sequi opinionem contrariam, quod scilicet, nec (deficiente aliqua ex minoribus) liceat Missam facere.

6 Sed quid in majori gradu necessitatis, potestne licitè quis sine aliqua ex his majoribus vestibus, vel sine omnibus sacrificare, ut mortem v. g. vel malum evitet?

Resp. Si metus incutitur in contemptum Religionis, certum est, quamlibet, etiam levissimam omittere, esse mortale. At, si fit in alium indifferentem finem, v.g. ad hoc, ut alii intersint Sacro: tunc ex regula generali, quod præcepta humana non obligant cum tanto dispendio, non esse peccatum, etiam graviores illas vestes omittere, probabiliter nonnulli docent cum Navarr. *in manu. c.* 15. *n.* 84. Hurt. *de Sacrif. d.* 14. *disp.* 21. esto nonnulli negent cum Suar. *de Sacr. disp.* 72. *sect.* 2. §. *Secundò dicendum*, quia non potest id non cedere in Sacrificii irreverentiam. Sed alii probabiliùs distinguunt, afferuntque sine aliqua ex gravioribus, in dicto metu incusso ob finem indifferentem, posse absque peccato celebrari; sine omnibus, nequaquam. Ita Fagund. *præc. Eccl.* 2. *l.* 3. *c.* 3. favetque Suar. *l.c.* item Marchin. *tr.* 3. *p.* 5. *c.* 14. *n.* 5. Ratio est, quia sine omnibus non evitabis scandalum, & irreverentiam magnam: sine aliqua dumtaxat, evitari posse probabilissimum est.

§. II. *De Benedictione Vestium Sacerdotalium.*

1 IDem est, uti Vestibus non benedictis, ac nullis uti. Ita Fagund. 1. *Eccl. præc. l.* 3. *c.* 23. *n.* 17. ex Suario. Unde, quæ modò dicta sunt de parvitate materiæ, & in casu necessitatis, hic pari modo sunt intelligenda.

2 Unam limitationem addo dictis *num.* 6. Puto enim gravioris mali metum requiri, ut quis licitè faciat Sacrum sine vestibus Sacerdotalibus, modo ibidem dicto, quàm cum illis nondum benedictis. Ratio est, quia majoris scandali, majorisque irreverentiæ periculum est illo, quàm hoc modo: quis enim non magis scandalizetur, si videat Sacerdotem in vestibus communibus celebrantem, quàm, si videat eundem celebrantem in vestibus Sacerdotalibus, licèt sciat nondum esse benedictas? Idem dic de irreverentia.

3 Il-

3 Illud denique adverte, te non debere esse sollicitum in inquirendo, an vestes, aliaque Sacrificii instrumenta sint benedicta, nisi aliqua particularis ratio dictet. Quare rectè Soto apud Azor. *p.1. l. 10. c.27. q.11.* notat, quando hæc rei divinæ inservierunt de more, vel quando offeruntur à Parocho, nihil esse inquirendum.

Debent ergo hæ vestes esse benedictæ, nimirum, vel primò ab Episcopo; vel secundò, ab habente privilegium ea benedicendi; vel tertiò, in probabili opinione, ab ipsomet Sacrificio.

De hoc tertio dixi supra *c.1. §.4. n.4.* De primo, & secundo, est hic aliquid explicandum.

De facultate Episcoporum benedicendi Sacras Vestes.

4 In hac Episcoporum potestate non est valdè immorandum: solùm id adverte; adesse meritò, Sacræ Congregationis declarationem Episcopum non posse hanc potestatem Sacras vestes, aliaque similia benedicendi delegare simplici Sacerdoti. Sic Possevinus *de officio curati c.2. de Sacrif. num.37.* & alii apud Gavantum *in rubr. Miss. p.4. c.16. nu.23.* Ratio est, quia hæc potestas non pertinet ad jurisdictionem, sed potiùs reducitur ad potestatem ordinis, quæ solùm residet in persona Episcopi, qui est consecratus. Atque hinc fit, quod neque potest eam delegare suo Vicario, quia is, posito, quòd non sit Prælatus, in hoc, venit nomine Sacerdotis simplicis.

Duo Privilegia Mendicantium Sacras Vestes benedicendi.

5 Primum Privilegium concessum est ab Innocentio VIII. *vivæ vocis oraculo*, Congregationi Sanctæ Justinæ de Padua, & consequenter Mendicantibus, & participantibus cum illis, quo Abbates, & Priores principale regimen habentes, unde & Præpositi, & Rectores, Guardiani, similesque Superiores, possunt benedicere Corporalia, vestimenta, cæteraque ornamenta Ecclesiæ, & ad cultum divinum pertinentia, & tam suæ Ecclesiæ, quàm etiam undecumque delata. Ita *in Compend. Privil. Societ.* JESU *V. Benedicere, §.3.*

Hoc privilegium, quamvis vivæ vocis oraculo concessum sit ab Innocentio VIII. concessum est etiam per Bullam à Leone X. Fratribus Minoribus (& consequenter participantibus) quamvis pro suo usu tantùm. Apud Beliar. Rodriq. *Bulla 6. Leonis X.*

6 Secundum de hac re, privilegium est Sixti IV. qui concessit, quòd omnes fratres Minores (& consequenter participantes cum illis) possint benedicere paramenta Altaris, Missalia, & indumenta, exceptis Corporalibus dumtaxat. Portell. *in dub. Reg. V. Benedicere, in add. num.3.*

Nota, hoc privilegium esse pro religiosis Sacerdotibus, etiam non Superioribus, illud dictum, *n.5.* solùm pro Superioribus.

Nota insuper cum Portell. *ibid.* ipsis Minoribus esse hoc ipsum restrictum in dicto capitulo Meclinensi, ut soli Provinciales, Custodes, & Guardiani possint. Addit tamen idem hanc concessionem, ut jacet, esse in usu apud Patres Dominicanos.

7 Petes, Suntne hodie universaliter restricta hæc duo privilegia à Sacra Rituum Congregatione, ut solùm Regulares pro suis usibus, non verò pro usu externorum possint illa benedicere? Resp. aliqui cum Gavant. *in Rubr. Miss. p.4. tr.19. n.21.* Lezzana *v. Altare, n.3.* docent esse restricta; negant alii cum March. *de ord. tom.3. p.3. c.11. n.3.* Tamb. *de jure Abb. tr.1. d.93. qu 4.* cum quibus sentio. Ratio est, quia constat de privilegio, non verò de ejus revocatione. Quare præter Superiores Societatis, quibus restrictum est privilegium, solùm pro proprio usu, ut habetur *in Comp. Privil. Soc. Jes. v. Benedicere, §.3.* & præter Minores, quibus etiam restrictum est pro suo usu in prædicto cap. *Meclinensi*, alii poterunt, undecumque illa afferantur, si ipsis limitatum id à suis Generalibus non fuerit.

De his vide nonnulla peculiaria pro nostris ex Societate, præsertim pro Rectoribus Seminariorum apud de Lugo *l.1. Resp. mor. d.39.*

§. III. *Quandonam vestes Sacræ amittant benedictionem?*

1 Amittunt, quando fiunt ineptæ ad usum Sacrificii, ineptæ autem fiunt, statim atque perdunt figuram, sub qua benedictæ fuerunt: Ita Hurt. *de Sacrif. d.3. diff.11.* aliique. Unde si Manica Albæ separetur ab ipsa Alba, recedet benedictio, quia sic inepta evasit ad Sacrificii usum. Quòd si Alba sit ejusmodi, ut ejus manicæ globulis, vel funiculis ipsi adnectantur, ut etiam Planeta, si ejus pars anterior resticulis cum interiori connectatur; certè per disjunctionem, quando iterùm ad usum unietur, non amittet benedictionem. Sic de Lugo *disp. de Euch. d.20. sect.4. n.93. & 99.* Ratio est, quia, ut supra *c.1. §.5. n.2.* de Calice tornatili diximus, remanet eadem vestis.

Quædam propria de Cingulo.

2 Si cingulum rumpatur in duas, v. gr. partes, amittit ne benedictionem? Resp. cum de Lugo *ibid.* Si remanet utraque pars apta ad cingendum non amittet, ut constat ex dictis *n.1.* & ex dicendis infra *c.5. §.1. n.12.* de Ara consecrata. Si solùm una pars apta remanet, hæc sola, propter eandem rationem, benedicta remanebit: poterit tamen pars non apta huic annecti, nam tunc accessorium sequetur principale, & sic totum erit benedictum, sicut contingit, quando, vestibus attritis, pars aliqua ad eas reficiendas assuitur. Si denique neutra pars remanet apta ad cingendum, neutra benedictionem servabit, cum utraque inepta sit ad usum Sacrificii. Sic de Lugo *ibid.* & Hurt. *de sacrific. d.4. diff.11.* aliique.

3 Dices. Sicut Alba, & Planeta resticulis conjungibiles, ad instar calicis tornatilis, non amittunt benedictionem, ita nec dictæ cinguli partes, quæ facto nodo, facilè conjungi possunt, amittent.

Resp. in Alba, Planeta, & Calice dictis, benedictio data est, sub illo modo partium separabilium; & iterùm conjungibilium, unde partibus separatis, veluti suspenditur usus benedictionis, non amittitur benedictio: at in cingulo, quod non fuit sub illo modo benedictum, dicere idem nequaquam possumus.

4 Scio, quod aliqui apud Dian. *p.2. tr.14. resol.57. & p.5. tr.13. res. 93.* propter magnam facilitatem, qua, facto nodo, conjungi hæc cinguli partes possunt, tenent non indigere nova benedictione, quæ certè opinio, saltem propter authoritatem extrinsecam Doctorum, non est improbabilis. Nota autem, Dian. *d. p.2. tract.14. res.57.* inter hos numerare Ægidium Coninch. qui tamen pro hac opinione non stat, eam enim non tanquam suam Ægidius, sed tanquam Emmanuelis Sà, profert. Immò contra Ægidium puto, quod neque id Emmanuel dicat. Audi breviter utrumque. *Si cingulum* (ait Coninch. *de Sacram. q.83. art.3. n.51.*) *ita frangatur, ut neutra pars sufficiat ad cingendum Sacerdotem, amittit benedictionem. Secus, si longior pars sufficeret ad cingendum. Aliqui tamen putant, etiam in prima fractione, licere partibus simul nexis uti, ita Emmanuel Sà v. Missa, num.22.* Hæc Coninch. Audi Emmanuelem Sà *v. Missa, num.22. Cingulum*, ait, *fractum, potest necti, si pars altera non sufficit*. Hæc Sà. Vides? Si pars altera non sufficit, (ait, quæ est doctrina à nobis allata *n.2.*) non verò, si neutra pars sufficit, de quo hic est quæstio.

Quædam propria de Stola, vel Casula.

5 Si Stola, vel Casula duplicata fiant facili separatione duæ, quarum utraque sit apta ad Sacrificium, amittuntne benedictionem? Dico, non amittere, quia illæ vestes sunt totaliter benedictæ, & separatæ, remanent aptæ ad Sacrificium sub eadem forma, sub qua fuerunt benedictæ. Confirmatur ex cingulo, cujus fractæ duæ partes, aptæ ad cingendum, ambæ retinent benedictionem.

6 Illud certè approbare non possum, quod aliqui Planetam non benedictam assuunt Planetæ benedictæ, & sic celebrant; ut nimirum, prætextu, quod illa non benedicta, jam ipso Sacrificio, juxtà supradicta *c.1. §.5. n.2.* benedicatur, possint iterùm dissuere, & Planeta assuta tanquam benedicta frui. Hoc, inquam non approbo cum Possevino *de offic. curati c.2. de sacrificio, n.38.* & Gavanto *in Rubr. Miss. 4. tit.9. n.21.* qui nullam rationem assignat, posse tamen hæc afferri: Nam vel illa assuta uteris ex intentione sacrificandi in ipsa: & sic mortaliter peccas adhibendo planetam non benedictam: vel illa uteris non ex intentione Sacrificandi in ipsa, & tunc non benedicetur, quia benedicitur vestis ex ipso Sacrificio, in probabili illa sententia, quando vestis inservit Sacrificio: at non inservit Sacrificio illa, quam ex tua intentione, licèt materialiter tecum habeas, sicuti habes cæteras usuales vestes, & nullo modo refers ad Sacrificium. Confirmatur: nam si Episcopus benedictionem proferret præsentibus duabus Planetis, cum intentione benedicendi hanc, & non illam, certè hæc sola benediceretur, non autem illa: pari ergo modo (cùm, quod in re nostra facit benedictio, suppleat Sacrificium) ad illam vestem Sacrificii benedictionem non refers, benedicta remanere non poterit.

Quid juris, & quando una vestis sacra mutatur in aliam?

7 Si ex multis, v.g. Amictis immutatis fiat una Alba, & ex multis Stolis itidem immutatis una Planeta: talis Alba, & Plantea indigeretne benedictione? Dico (immutatis) nam si mutaretur forma, sub qua benedicta erant, jam amitterent, ex dictis, benedictionem, atque adeò certò nova benedictione indigerent. Resp. quod indigerent, quia ex una parte tales Amicti, & Stolæ nunquam habuerunt benedictionem Albæ, & Planetæ, & ex alia; per illam unionem, nullam benedictionem acquisierunt.

8 Quid, si tales Amicti, & Stolæ iterùm dissuerentur, & redirent ad pristinam formam, nova ne benedictione indigerent? Respondeo, nequaquam indigere; quia cùm supponamus, non amisisse suam formam, non debuerunt esse iidem Amicti, & Stola, quæ erant prius.

9 Quòd si ex Stola fiat Manipulus, & ex Manipulo Stola, juxta dicta §.1. n.2. non est necesse, ut ad hunc novum usum, sicut nec deinde, quando fortè redirent ad suum pristinum, nova benedictione benedicantur, quia Stola, & Manipulus non sunt diversæ vestes; solùm enim una est brevior, alia longior, atque ideò una non indiget diversa benedictione ab altera. Sic Fagund. *1. Eccl. precept. l.3. c.23. n.13.*

CA-

CAPUT VI.

De Loco Sacrificii?

§. I. *Quisnam ille sit?*

1 SAcratissimum Missæ Sacrificium, Primò, in Ecclesia consecrata offerri potest, & quidem olim solùm in hac offerri poterat. Secundò, in Ecclesia, seu publico Oratorio benedictis. Tertiò, in Oratorio privato non benedicto, quod tamen ad Sacrificii usum, veluti permanenter deputatum sit. Quartò in loco decenti, licèt prophano, ab habente ad hoc potestatem designato, qui ad Sacrificium celebrandum, veluti actualiter semel, aut iterùm, seu quoties expediens fuerit, deputetur.

2 Extra hæc loca celebrare, quidquid dicant Sotus, & Sà apud Layman mox citandum mortale erit. Sic Laym. *l.5.tr.5.c.5. num.2.* Azorius *to.1.p.1.l.10.c.26.q.8.* Coninch. *de Sacram.q.83. art.3.d.1.nu.224.* aliique apud Bonac. *de Euch.d.4.q.ult.p.9.n.10.* quia res est ex se gravis, & ita judicatur ex omnium Fidelium sensu. Nulla autem incurritur pœna, saltem ipso facto, ut ex ipsis Sacris Textibus, quos iidem citati, aliique apud ipsos, in contrarium afferunt, constare poterit.

3 Excipitur tamen communiter casus necessitatis, in quo potest extra dicta loca sacrificari. Judicatur autem à Doctoribus cum de Lugo *de Euch. d.20. sect.2.n.48.* Fagund. *1. Eccl. præcep. l.3.c.13. num.4.* Pasq. *à dec.76.* Marc. *de ord.tr.3.p.3.c.9.n.11.* casus necessitatis. Primò, quando, aliqui peregrinantes, diu, puta per mensem, Missa caruissent, immò, & ne in solemnioribus festis, eadem carere cogantur. Secundò, quando est magnus populi concursus ad Imaginem miraculis coruscantem, vel quando multi conveniunt ad solemnitatem, & non capit eos Ecclesia. Tertiò, similiter in Castris, pro militibus, & in littore pro navigantibus. Potest enim in his, similibusque occasionibus, vel juxta Ecclesiam, vel intra ipsam, etiam dirutam, vel sub dio, Sacrum fieri. Quod si adsit Ordinarius, fiat cum ejus licentia; si non adsit, non est de ea laborandum, cùm ipsa necessitas illam sufficienter tribuat: semper autem exigitur Altare, in quo superponatur Ara sacra cum cæteris necessariis ornamentis, ut hic, & in consequentibus, supponimus.

4 Posse in navibus, præsertim grandioribus, etiam dum navigant, ex licentia Pontificis; docet de Lugo *ibid. sect.3.* At verò sufficere solam Episcopi licentiam, Coninch. *de Sacr. q.83. art.3. d.1. n.226.* negat: affirmat Granado *3.p. contr.6. tr.14. d.13.n.2.* inclinatque idem de Lugo. Omnes probabiliter.

§. II. *De Episcopi potestate circa locum Sacrificii.*

5 NOn est difficultas, quòd ad Episcopum, vel altiorem Prælatum pertineat consecrare, & benedicere Ecclesias, vel Oratoria publica (Oratorium publicum puto etiam illud, in quo sit janua exposita affixa domui alicujus sæcularis, si adsit alia janua exposita pro omnibus) sed solùm difficultas est de duobus posterioribus Sacrificii locis insinuatis *n.1.* idest, de Oratoriis privatis, & de loco prophano. In quibus tamen claritatis gratia duæ sunt quæstiones distinguendæ. Primò, an Episcopus possit concedere facultatem celebrandi per modum actus, in quocumque loco decenti, domoque privata, seu prophana aliorum, ipso Episcopo absente. Secundò, an saltem idem possit in quocumque loco domus suæ, vel in domo prophana aliorum, sed coram se, seu ipso præsente. Tertiò, an possit deputare Oratorium in eadem sua domo, ut ibi indifferenter ab omnibus, per modum habitus, celebretur. Quartò, an in domibus privatis, seu prophanis aliorum id possit. De singulis separatim; tacebo tamen de quarta justis de causis libens.

An Episcopus possit concedere facultatem celebrandi per modum actus in loco prophano, sed decenti, extra domum suam, ipso absente?

6 Olim id potuit Episcopus, nunc verò non potest. Ita de Lugo *de Euch. disp.20. sect.2. n.49.* Ratio prioris dicti est ampla concessio ipsis à sacris Canonibus *mox n.12.* afferendis, attributa. Ratio posterioris est prohibitio Concilii Tridentini *sess.22. in decret. de obser. in celebrat. Missæ. Ne patiantur* (inquit Tridentinum) *Episcopi privatis in domibus, atque omninò extra Ecclesiam, & ad divinum tantùm cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda, Sanctum hoc Sacrificium à sæcularibus, aut regularibus peragi.*

7 Illud nota cum Suar. *de Sacr. d.81. sect.3. §.2. Observandum circa finem*, Laym. *l.5. tr.5.c.5. n.4.* aliisque, quod licèt Tridentinum restringat Episcoporum potestatem, non videtur tamen iis ablata potestas, occurrente necessitatis casu, dispensandi, aut semel, aut sæpiùs, (quatenus rationabilis causa suaserit) in loco honesto, quamvis prophanis usibus destinato, super Altari sacro, & ornato, Missam celebrare liceat. Ratio est, quia cùm ejusmodi casus frequenter accidere soleat, moraliter necessaria est Episcopi talis dispensandi potestas, maximè in Regionibus ab urbe remotioribus.

An id possit in quocunque loco domus suæ, vel in domo prophana aliorum coram se?

8 Potest Episcopus, in quolibet loco decenti, licèt prophano, ob suam etiam commoditatem, tum in sua Diœcesi, tum extra (etiam Romæ, ex Nav. *cons.1. de privil.* quia de decisione in contrarium allata ab Ugolin. apud Gavant. *in praxi Episc. V. Episcopus, n.9.* approbatque Diana *l.c.* non constat authenticè) sive in domo, seu palatio suo, sive alieno, sive Domi, sive Ruri cum Altari portatili celebrare: immò & potest cum eadem amplitudine concedere alteri Sacerdoti licentiam ibidem celebrandi coram se, non verò, ipso non præsente. Ita de Lugo *d.20. de Euch. sect.2. n.49.* Portella *in Resp. p.3. casu 20. n.7.* Dian. *p.4. tr.4. res.16.* aliique apud ipsos. Ratio ducitur ex *c.ult. de Privil. in 6.* ubi sic legimus. *Quoniam Episcopi, eorumque Superiores se habent, diversis ex causis, à suis Ecclesiis, & Diœcesibus absentare frequenter: nec semper possunt commodè ad Ecclesias accedere pro Missa celebranda, vel audienda in ipsis, sine qua eos transire non decet, absque causa rationabili, ullum diem; præsenti Constitutione indulgemus eisdem, ut Altare possint habere viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrari, ubicumque.* Hæc Pontifex, quæ non esse revocata à Tridentino per Portellam mox citandum, inde, ut cætera taceam, constat, quia Trid. loquitur de domibus privatis; at locus, ubi Episcopus etiam obiter residet, non est privatus, sed publicus.

9 Vides autem, quòd esto causa concessionis fuerit sola absentia Episcopi à sua Ecclesia, concessio tamen est absoluta, & universalis sine limitatione itineris, vel distantiæ.

10 Sed dictum est (coram se) quia hoc privilegium est personale, ut nimirum ipse Episcopus celebret, vel celebrationi intersit; nam propterea ex Portella in *Resp. p.3. c.20. n.4.* non poterunt alii Sacerdotes, Episcopo non præsente, tali privilegio gaudere: Adverte tamen, non esse confundendas quæstiones; hic enim agitur de quocumque loco, etiam prophano, etiam camera, vel aula ejusdem Episcopi, nam mox agetur de loco deputato ad Sacrificium, v. gr. Oratorio, ubi certè poterunt omnes Sacerdotes celebrare, ut mox *à n.12.* videbimus.

11 Petes: quando Episcopus, vel alius coram ipso celebrat, Fideles, etiam si non sint de familia ejusdem, satisfaciuntne præcepto, si tali Sacro intersint die festivo? Rursus, Episcopo præsente, unus ne solùm, an alii, & alii, eodem die, possint ibidem celebrare?

Resp. ad primum, satisfacere. Cujus ratio dicitur §.3. n.6. Ad secundum, licèt videatur alicui posse solùm unum, quia solùm conceditur Missa, quam audiat Episcopus, ne transeat dies, qua ipse non audiat, ad quod inconveniens vitandum, una satis Missa est; puto tamen posse plures, quia privilegia, quæ non sunt in ullius præjudicium, sunt amplianda, & quia id favet devotioni Episcopi, plures Missas audire volentis, quàm à Canone faveri credendum est.

An possit Episcopus deputare Oratorium in domo sua, ut ibi indifferenter per modum habitus celebretur?

12 Episcopus potest, domi suæ, sive urbanæ, sive rusticanæ, sive intra Diœcesim, sive extra, etiam sine licentia Episcopi, in cujus Diœcesi moratur (id enim non pertinet ad jurisdictionem contentiosam, sed est quid voluntarium, quod ex Suar. *l.3. de matr. d.19. à n.7.* ipse liberè valet exercere extra Diœcesim) potest inquam Episcopus, etiam solùm Titularis, deputare Oratorium privatum, ubi celebretur Missa indifferenter ab omnibus. Ita de Lugo *de Euch. d.20. sect.2. n.50.* Portel. *in Resp. p.3. casu 20. n.3.* Hæc Doctrina, si alio argumento non firmaretur, sanè illud sufficiens esset, nempè id passim sine ullo scrupulo ab Episcopis in usum deduci. Ratio autem fundamentalis est, quia ex una parte hanc facultatem amplissimè obtinet Episcopus in jure cap. *Missarum, de consec. dist.1.* ibi, *Missarum solemnia si ipse (Episcopus) permiserit, celebranda esse censemus.* Idem dicitur *c. concedimus, eodem*; alia loca vide apud Azor. *p.1. l.10. c.26. q.3.* & ex alia nec Tridentinum, nec aliud Pontificis decretum illis prohibet: Tridentinum enim, & si quod aliud decretum prohibens est, loquitur de Oratoriis in domibus privatorum, Domus autem Episcopi privata Domus non est. Ita Portella *nu.3. & 4. cit.* citans Suarium. Navar. & alios.

13 Atque ex tam lata facultate collige primò, posse plures, & plures Missas in tali Oratorio eadem die celebrari, sive ab Episcopi familiaribus, sive ab exteris.

Secundò, id fieri posse, absente Episcopo, immò etiam ipso in remotis agente, quia privilegium hoc personale est, simul & locale, idest, concessum tali domui respectu Episcopi, cujus est. E contra autem, si desinat talis domus esse Episcopi, amittitur tale privilegium, quia tunc nullus est respectus ad Episcopum. Puto item, si locetur aliis, vel etiam si concedatur aliis ejus usus, amitti, seu non vigere privilegium, siquidem jam desinit respectus prædictus, qui non fundatur in dominio, sed in usu, quem vel ipse, vel saltem sui obtinent talis domus.

Tertiò, Fideles, si ibidem intersint Sacro satisfacere præcepto, ut Sacra Congregatio apud Dian. *p.6. t.8. res.40. fin.* declaravit, & nos universaliter dicimus infra §.3. n.6.

§. III. De-

§. III. *De Religiosorum Privilegiis circa locum Sacrificii.*

1 UT explicentur privilegia in re hac Mendicantium, & eorum, qui cum ipsis in privilegiis communicant, quales hodie ferè sunt omnes Religiosi, ex Portella *in dub. Reg. V. Communicatio, n.2.* Tamb. *to.1. de jure Abbatum, d.17.q.1.* tria privilegia sunt distinguenda, quæ jam jam sigillatim proponam.

Omitto autem disputare, an iidem possint pro suo usu benedicere (non quidem consecrare) suas Ecclesias, & consequenter ibi divina celebrare; quia hoc posse, certum est, & sine controversia, ut habetur in compendio privilegiorum Soc. Jesu; *V. Oratoria, in fine limitationis*, pro qua tamen Societate adest limitatio sui Generalis, *ne id fiat publicè, nec nisi Ordinarii absint, vel id gravatè faciant.*

2 Ex quo ultimo obiter nota cum Henriq. *l.9. c.27. num.1.* posse Episcopos benedicere Ecclesias Religiosorum; & eorundem Oratoria privata in domibus, vel villis deputare ad Sacrificium, non obstante exemptione dictorum Religiosorum: Ratio est, quia id cùm sit in commodum ipsorum, exemptioni non contradicit, & ex alia parte, Oratoria etiam privata Religiosorum non dicuntur esse in domibus privatis, contra quas agit Trid. *sess.22. decreto de observat. &c.* sed in domibus communitatis, ex Lezana *V. Altare, n.13.* Sed ad rem propositam revertamur.

Primum Privilegium Mendicantium, quo possunt celebrare per modum actus in quolibet loco decenti, quando versantur in Missionibus.

3 Concessum est Privilegium Societati Jesu à Gregorio XIII. post Concilium Tridentinum cum ejus sufficienti derogatione, & consequenter communicantibus in privilegiis, *ut possint Patres in Missionibus, quæ à Superiore fiunt, Sacrificium Missæ super Altari viatico ubique gentium, cum debita reverentia, & honore celebrare, etiam in Castris Militum, modò loca & si communia, & prophana, tuta, & honesta sint, & Præpositus Generalis, aut per eum Provincialis, eo utendum fore judicaverint, & posse ibidem Sacram Eucharistiam Fidelibus ministrare. In comp. Privil. Soc. Jesu V. Altare.* Peyr. *tom.1. in constit. Pyrri, n.28.*

4 Ubi nota primò, id posse etiam in Cameris sæcularium, id enim notat illud (*ubique gentium*)

5 Nota secundò, e contra non posse hoc privilegio gaudere Presbyteros non Religiosos, qui fortè socii sunt in missionibus talium Religiosorum: quia Privilegium est personale, id est, concessum solis Religiosis.

6 Petes: quilibetne fidelis poterit interesse ejusmodi Sacro, & satisfacere præcepto de eo audiendo in diebus festivis? Resp. quemlibet posse. Ita Azor. Suar. Tol. Barb. apud Dian. *p.6. tr. 8. res.ult. c. Quod autem possimus.* Ratio est, quia præceptum hoc non arctat Fideles, ut in tali, vel tali loco audiant, sed ut audiant Missam. Quòd si textus *c.2. de Parochis* contrarium dicat, jam is est usu, & consuetudine abrogatus. Confirmatur, quia quando Pontifices volunt, ne in aliquo loco Fideles, audiendo Missam, possint præcepto satisfacere, id disertè declarant, ut passim, nunc observatur in Brevibus, per quæ Oratoria privata conceduntur, de quibus infra §.4.

Secundum Privilegium concessum Mendicantibus celebrandi in quocunque loco, etiam extra Missionem.

7 In Corpore juris *cap. in his, de privilegiis*, amplum privilegium conceditur Fratribus Prædicatoribus, & consequenter communicantibus in privilegiis. *Mirari compellimur* (ait Honorius Pontifex) *quod cum Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus duxerimus indulgendum, ut ubique fuerint, sine Parochialis juris præjudicio, cum Altari valeant viatico celebrare: quidam, nimis strictè interpretando indulgentiam nostram, nituntur asserere, quod per eam, prædicti Fratres, præter Prælatorum assensum, facere non possint: propterea quod eos celebrare, juxta indulgentiam Apostolicam, non permittunt. Cùm autem nihil eis conferret memorata indulgentia, sine qua, id Prælatis annuentibus, liceret eisdem; Fraternitati tuæ mandamus, quatenus, interpretatione hujusmodi reprobata, dum tamen ab aliis, quæ jure Parochiali proveniunt, prorsus abstineant, datam eis licentiam celebrandi, authoritate nostra non differas publicare, ita quòd dicti Fratres aliquando, ex indulgentia nostra videant, in hoc gratiam consecuti.*

8 Hæc Honorius, quæ deinde confirmavit Innocentius Quartus, Sixtus Quartus, aliique Pontifices, apud Rodriq. *in comp. res. 9. n.4. & 8.* & apud Pasqualig. *dec. 74. & 176.* & Paulus III. *in Bulla, Licet debitum*, sic amplè concessit. *Liceat Præpositis, & de eorum etiam facultate universis Fratribus, & Societatis in locis, in quibus degunt, & eos pro tempore morari contigerit, habere Oratoria, & in eis, ac quocunque alio honesto, & congruenti loco, in Altari portatili, cum debita reverentia, & honore celebrare.*

9 Ubi nota, his privilegiis non gaudere Sacerdotem exterum, fortè socium Religiosi, ex dictis *n.5.* & è contra, ibi satisfieri præcepto audiendi Sacrum à quocunque Fideli, per ea, quæ diximus *n.6.*

10 Circa quæ adhuc dubitabis primò, an Honorii dictum privilegium sit revocatum per Concilium Trid. *sess.22. decreto de observand. Eccles. Miss.* & idem quæri potest de dicto privilegio Pauli III. allato *num.8.*

Resp. esse revocatum docent plures, Navar. Azor. Suar. Fag. Barb. Coninch. aliique citati à Pasqual. *dec.54.* sed immeritò, nam propterea, uterque Rodr. Portel. March. de Lugo, aliique apud Dian. *par.9. tract.8. res.39.* & Pasq. *d. dec.54.* probabilius negant. Ratio facilior horum debet esse, quia Tridentinum solùm decernit, ne Episcopi patiantur, privatis in domibus, à sæcularibus, vel Religiosis Missam celebrari; donec igitur Episcopi prohibent, seu contradicunt, non est revocatum privilegium celebrandi, etiam in Cameris sæcularium, etiam in Cameris propriis Religiosorum, hoc enim significat illud (ubicumque fuerint) quidquid dicat Rodriq. *in compend. res.9. nu.5.* aliique apud ipsum, modò sit locus decens, & aptus, ut semper supponitur.

11 Quod dicimus de privilegio Honorii, idem propter paritatem rationis dici posset de privilegio Pauli III. allato *d. n.8.*

Dices: Gregorius XIII. concedens Patribus Soc. simile privilegium, sed restrictum ad solos Missionantes, ut retulimus *n.3.* asserit, hoc privilegium Pauli III. allatum *d. nu. 8.* revocatum fuisse à Tridentino. Respondeo primò Gregorium id supposuisse ex opinione plurium modò dicta. Respondeo secundò, ideò à nobis æstimari privilegium Honorii in Corpore juris insertum, quàm hoc Pauli III.

12 Dubitabis secundò, quid importet illud Honorii (*sine præjudicio Ecclesiæ Parochialis*?) Resp. importare, ut id fiat à Religiosis, non exigendo, primò decimas, secundò primitias, uno verbo oblationes, quæ debentur Parocho de jure, eo quòd Sacramenta ministret. Ita declaravit Sixtus V. apud Rodr. *in comp. res.9. nu.9.* Tamb. *de Jur. Abb. to.1. d.18. quæsito 6. n.18.*

13 Dubitabis tertiò. An eodem Honorii, vel Pauli Privilegio fruantur Patres Soc. Jesu? Resp. posse frui, non est dubium, quia ipsi Mendicantes sunt. Dico (posse) nam de facto non fruuntur. Ratio est, quia ut supra *c.1. §.2. n.8.* dictum est, ex una parte, omnia privilegia, quæ societas vel ex se, vel per communicationem cum aliis habet, à suo Generali communicari Patribus debent, ut ad usum ea referre possint: & ex alia idem P. Generalis declaravit nemini ex Patribus suis licere uti privilegio aliquo, quod non sit in compendio privilegiorum Societatis exscriptum. Cùm igitur hoc Honorii, & Pauli III. inibi, nequaquam exscriptum inveniatur, communicatum ipsis nequaquam est. Poterunt tamen patres à R. P. Generali illud sibi communicandum impetrare, & tunc illo ritè uti non vetabuntur.

Lege Jo. de Lugo, *l.1. resp. mor. dub.3.* qui negat, Provincialem Societatis posse dare facultatem celebrandi in nostra Aula v.g. ubi fieret Præsepe Domini, nocte Sacri ejusdem Natalis, nisi Aula pro semper deputetur ad Sacra; hanc enim deputationem requirit Privilegium Provinciali concessum.

Tertium Privilegium concessum Mendicantibus deputandi Oratoria privata in suis domibus, ubi per modum habitus indifferenter ab omnibus celebretur.

14 Extat de hac re privilegium Patribus Societatis, & consequenter cæteris communicantibus concessum à Greg. XIII. post Trid. cum clausulis illud sufficienter derogantibus, in quo datur facultas, ut in Oratoriis, & Cappellis, quæ Provinciales Societatis, per se ipsos, domibus, Collegiis, & aliis locis, ubi aliqui Societatis residebunt, approbaverint, Missæ, & alia divina Officia celebrari possint, nullius alterius ad id requisita licentia. *In compend. Privileg. Societ. V. Oratoria.*

Ex illo (*per se ipsos*) enascitur difficultas. Quid enim? ergo non per alium? Resp. de hac difficultate disertè agit de Lugo *citat. dub.14.* conclud itque non posse Provincialem committere Rectori v.g. ut ipse Rector approbet, deputetque, posse tamen Rectori committere, ut ipse judicet de decentia loci, quo judicio à Provinciali accepto, etiam eo remotè agente, poterit idem Provincialis absens per litteras approbare.

15 Differt autem hoc privilegium à præcedentibus. Illa enim dant facultatem celebrandi in quocunque loco decenti, sed per modum actus, à solis Religiosis illis; hoc verò, in oratoriis ad ipsum Sacrificium deputatis, sed per modum habitus, ac veluti permanenter, & quidem indifferenter ab omnibus ibidem posse Fideles satisfacere præcepto de audiendo Sacro, non est dubium, ut *sup. n. 6.* in simili diximus.

16 Illud nota, Patribus Soc. adesse hanc restrictionem. *Non utantur Provinciales* (sunt limitationis verba *ibid.*) *hac facultate, nisi in locis remotis ab oppidis, in quibus Ordinarii existunt, ubi probabiliter timetur, quò illi, cùm opus fuerit, difficiles se exhibebunt ad hujusmodi Oratoria deputanda.*

17 Vides restrictionem? qua, quia non tenentur alii Religiosi communicantes (cum supponamus à suis Generalibus non fuisse restrictos) liberè privilegio frui poterunt. Patres autem Societatis in casu occurrente hujus restrictionis vel recurrant ad suum R. P. Generalem, ut in simili notavimus *n.13.* vel ad Episcopum, ut *n.2.* dictum est.

§. IV. *De Oratoriis in domibus privatis de licentia Summi Pontificis.*

1 BReve Pontificium, concedens Oratorium privatum, hujus tenoris esse hodie solet.

In-

Innocentius Papa X. Tibi, *Diœcesis Panormitanæ*, *qui*, *ut asseris*, *ex nobili genere procreatus existis*, *ut in privato domus tuæ solitæ habitationis Oratorio*, *ad hoc decenter muro extructo*, *& ornato*, *seu extruendo ab omnibus domesticis usibus libero*, *per Ordinarium loci prius visitando*, *& approbando*, *ac de ipsius Ordinarii licentia*, *ejus arbitrio duratura unam Missam pro unoquoque die*, *dummodò in eadem domo celebrandi licentia*, *quæ adhuc duret*, *alteri concessa non fuerit*, *per quemcumque Sacerdotem ab eodem Ordinario approbatum Sæcularem*, *seu de Superiorum suorum licentia Regularem*, *sine tamen quorumcumque Jurium Parochialium præjudicio*, *ac Paschatis Resurrectionis*, *Pentecostes*, *& Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi*, *nec non aliis solemnioribus anni festis diebus exceptis*, *in tua*, *& familiæ tuæ*, *nec non hospitum tuorum nobilium præsentia*, *celebrari facere liberè*, *& licitè possis*, *& valeas*, *indulgemus*. *Non obstantibus*, *&c.* *volumus autem*, *quod familiares servitiis tuis non necessarii ibidem Missæ interessentes*, *ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de præcepto minimè liberi censeantur*. *Dat. Romæ*, *&c.*

Jam per singulas clausulas singulæ sunt difficultates pro nostro more breviter explicandæ.

Tibi Diœcesis Panormitanæ.

2 Si talis Privilegiatus transferat domicilium in aliam Diœcesim, ex Panormitana v.g. eat ad Messanensem, non amittit Privilegium, sed ibi poterit illo uti, *c. Privilegium, de reg. Juris in 6. l. Privilegia quædam l. in omnibus, ff. de reg. Juris.* Diana p.4. tr.4. res.208. Novario, & Megal. favetque Salas *de leg. d.20. sect.16. n.123.* & Sanctarell. *Var. res.1. p. q.63.* Ratio est, quia hoc privilegium est personale, quod personam sequitur, nec est affixum loco, & illud *Diœcesis talis*, non apponitur restrictivè, seu taxativè, sed solùm demonstrativè in hunc sensum *Tibi qui nunc es Diœcesis talis*. Vide tamen id, quod paulò post monebimus *n.7*.

Qui ut asseris, de nobili genere procreatus existis.

3 Tribus dictis hæc clausula declarabitur. Dico primò sufficere esse nobilem ex parte Patris, nec sufficere talem esse solùm ex parte Matris. Ratio est, quia vera, & absoluta nobilitas, quæ hic requiritur, ut mox *n.5.* dicemus, ex Patre, non verò ex sola Matre deducitur. Ita Sanch. *lib.8. de matr. d.19. n.6.* Quod Nobilitas in prædicta concessione Oratorii possit etiam deduci à matre immò à nobilitate concessa per Privilegium; Vide apud Pasqualigum de Sacrificio Missæ *q.622*.

4 Dico secundò, illum hic censeri nobilem, qui per aliquot generationes artem mechanicam non exercuit. Quare ii, qui ex Privilegio Principis, vel Senatorum assumuntur ad gradum nobilium, quippe homines novi, seu nobiles appellari possunt, hic excluduntur, quia concessio prædicta Oratoriis non fit ei, qui est nobilis, sed ei, qui ex nobili genere procreatus existit.

5 Dico Tertiò, non verificata hac clausula, corruere hoc Oratorii Privilegium. Ratio est, deducenda ex communi doctrina *ib. d. 21. n.17.* dicente in ejusmodi Indultis, non verificata ea conditione, qua non existente, Privilegium omninò non concederetur, Indultum esse subreptitium, quia tunc illa conditio requiritur principaliter, estque veluti essentialis: at scimus omnes, ex stylo Curiæ, hoc Oratorii Privilegium nunquam à Pontifice concedi, nisi Primatibus, & Proceribus Civitatum.

Ut in privato domus tuæ solitæ habitationis Oratorio.

6 Quid si transferas domum, poterisne in domo nova, sive empta, sive locata Oratorium eligere?

Resp. posse, quia jam hæc est domus tuæ solitæ habitationis, ubi enim quis habitat in majore parte anni, domicilium habere, & consequenter absolutè habitare dicitur. Ita idem *l.3. de matr. d.23. n.12.* Propter eandem immò majorem rationem posses Oratorium semel ab Episcopo approbatum mutare in alium locum ejusdem domus.

7 Moneo tamen in utroque casu, & in casu dicto *n.2.* necesse esse, ut accedat Episcopus, seu ejus Vicarius locum novum approbaturus, ut ex tenore privilegii constat.

Ad hoc decenter muro extructo, ornato, ab omnibus domesticis usibus libero.

8 Debet ergo locus ita esse constructus, ut discernatur esse diversus ab aliis ejusdem domus locis ad usus prophanos designatis, & ita ornatus pia aliqua imagine, ornamentisque Altaris instructus, ut sacer appareat. Non puto tamen necessarios esse quatuor muros cum janua: cum satis videatur esse, si sint tres muri Oratorium separatim efformantes, licèt patente ad prospectum quarto, vice januæ. Ratio est, quia observavi in aliquibus ejusmodi Oratoriis etiam timoratorum, hunc quartum parietem non adesse, sed ita in capite aulæ, vel magni cubiculi extructa, ut non claudantur ligneis foribus, (quæ certè iis claudi esset decentius,) sed integra tela amovibili ab uno ad alterum Oratorii latus extensa; & quidem non indecorè.

9 Per ea verba *ab usibus domesticis libero*, non tolli censeo casum necessitatis. Quare sicuti necessitate occurrente permittitur ex Sanch. *v. Eccl. n.3.* in Ecclesia, quæ est consecrata, vel benedicta, dormire, comedere, negotiari, ita & in dicto Oratorio, quòd solùm est ad tempus ad sacrum usum deputatum. Sanè Sanch. *lib.9. de matrim. d.15. n.12.* concedit etiam copulam petere, & reddere uxoratis occurrente necessitate, ibidem ab ipso explicata, cur igitur non erit par ratio in Oratorio?

Illud à me quæsitum nuper fuit, An possit quis super Oratorii fornicem, seu tectum apponere lectum, & ibi per noctes dormire? Respondi licèt reverentiæ magis congrueret, si id non fieret, maximè ab uxoratis, tamen me invenire id esse in jure positivo prohibitum, immò nec ob dictam reverentiam, prohibitum jure naturali, quia verè qui dormit supra fornicem, extra Ecclesiam dormit. Sic Sanch. *l.1. n.26.* ex Glos. *c. un. de consf. Eccl. in 6.* laudavi tamen aliquorum Religiosorum solertiam, qui licet dormirent in cubiculo extructo super Oratorium, lectulum nihilominus non apponebant directè correspondentem Altari, sed quantò distantiùs poterant, ad latus.

10 Petes. An dictum Oratorium quamvis nunc ab usibus prophanis liberum, possit ad nutum Domini nolentis ampliùs Privilegio uti, ad eosdem redire?

Resp. cum Sanch. *ib. n.39. c. Si de terra, de Privilegiis*, posse, quia ex una parte Privilegiis utimur, quando volumus: & ex alia, hæc privata Oratoria ex se sunt loca prophana, licèt ex licentia in iis celebretur, unde nec gaudent Immunitate Ecclesiastica: Sic idem Sanch. *ib.* nec violantur per sanguinis, seminisve effusionem ut indigeant benedictione, *ib.* nec copula, vel homicidium ibi habita sunt sacrilega, *ibid.*

Quòd si latè Oratorium prophanatum velit Dominus iterùm ad usum sacrum celebrandi remittere, nova approbatione, & deputatione Ordinarii indigebit, ut ex *n.7.* colligi potest, & notat in simili Castrop. *de Bulla Cruciata, p.6. n.3.*

Per Ordinarium loci priùs visitando, & approbando.

11 Non nisi semel tantùm erit dictum Oratorium, & quidem gratis visitandum, ut nimirum videatur an locus decens sit. Rursùs eo visitato, approbatoque non potest consequenter ampliùs visitari. Tertiò, unde nec procuratio exigi. Quartò, nec impediri, ne ibi juxta tenorem privilegii celebretur. Ratio primi dicti est, quia illud *priùs visitando*, unam tantùm visitationem notat. Ratio secundi, & tertii est, quia ita colligitur ex *c. ult. de censibus*, docetque Sanch. *l.9. de matr. d.15. n.39.* Ratio quarti est, quia Episcopus non habet potestatem, qua limitet concessiones sui Superioris, idest, Summi Pontificis, Barbos. in Concil. Trid. *sess.22. decr. de obser. n.19.* refert id esse decisum.

12 Nomine autem Ordinarii hic intelligi Ordinarium loci, hoc est, eum, sub cujus jurisdictione comprehenditur locus, ubi constituendum est Oratorium, patet ex illo loco. Cùm igitur nomine Ordinarii veniat Vicarius Generalis, tum Episcopi viventis, ex Sanch. *l.5. de matr. d.29. n.3.* tum Capituli Sede vacante. *ib. num.5.* etiam huic competet prædicta approbatio.

13 Rursùs, quia Ordinarius potest ea, quæ sunt suæ jurisdictionis ordinariæ (qualis est hæc ex eodem *ib.7. n.20.* quia ipsi committitur sub nomine Dignitatis, & non sub nomine proprio) alteri delegare poterit & hanc. Ita idem *ib. d.31. n.1.*

Ac de ipsius ordinarii licentia ejus arbitrio duratura.

14 Hanc clausulam non in omnibus hujusmodi concessionibus positam invenio: ubi autem ponitur, Nota illud *ipsius*. Significat enim debere esse licentiam Ordinarii paulò ante memorati, hoc est, loci, non verò, alterius cujuscumque.

Est autem ita necessaria hæc licentia, ut sine illa invalida sit Oratorii constitutio, quia concessio hæc Summi Pontificis nihil operabitur nisi accedente Ordinarii licentia, quam intervenire omnino Pontifex vult: si ergo non adest, non suffragabitur Papæ concessio.

15 Quod si, idoneo existente, & benè ornato Oratorio Ordinarius nolit malitiosè licentiam concedere, poterit cogi, ut concedat: Ita Castrop. *de Bull. Cruc. p.6. in simili.* Si autem non sit, qui eum cogere possit, probabile esse docent aliqui cum Lud. à Cruce *in Bull. Cruc. d.1. cap.5. d.1. num.4. & 5.* Dian. *p.5. tr.10. resol.77.* quod possit ibi celebrari, quia licentia justè petita, & injustè negata, quando nihil obstat in contrarium (ut certè nihil obstare videtur in hoc casu, in quo adest tam expressa Concessio Pontificis) præsumitur in ipso jure ab eodem Pontifice concessa.

16 Sed quid importat illud, *Ejus arbitrio*?

Resp. Sanch. *in Cons. T.1. l.7. c.1. dub.55. n.7.* docet, quòd hæc verba, *Si arbitratus fuerit*, important arbitrium boni viri. Arbitrium autem boni viri in eo differt *ib. n.5.* à libera voluntate, quod dum aliquid relinquitur liberæ voluntati alicujus, ille, ad nil tenetur, nec indiget causa, & stabitur declarationi suæ, sive justæ, sive injustæ, sive dignæ, sive indignæ; quando verò fit commissio per verba importantia arbitrium boni viri, exigitur arbitrium regulatione commensuratum, & sic exigitur causa: quia id dicitur arbitrium boni viri, quod bonus vir arbitraretur, *L. vir bonus, ff. jud. solvi.* Hæc ex Sanch. Ex quibus fit, quod Ordinarius non possit merè ad suum velle, sed solùm justa, & rationabili causa exposcente, datam hanc licentiam revocare. Hac autem causa existente, poterit non solùm ex vi dictæ clausulæ ejus

ejus arbitrio duratura, sed etiam universaliter, ex eo quòd potest Episcopus suspendere, vel inhibere etiam Religiosos exemptos, ne in dictis Oratoriis celebrent, quando fortè sciret sine debito decore ibidem celebrari. Et ratio est, quia providere quæcunque in sua Diœcesi ad divinum cultum spectantia, pertinet, ex Tridentino *sess.23. c.8. de reform. & sess.2. c.9. in Decreto de observ. in celebr. Miss. & c.8. de reform.* ad Episcopum.

17 Mortuo eo, cui concessum est hoc Privilegium Oratorii, perit concessio, quia Privilegium est, ut supra dixi, personale personam sequens, quod, quia, si attentè perpendatur, non habet ullam clausulam, quæ significet perpetuitatem, post dicti privilegiarii mortem omninò desinere, seu finiri necesse est. Ita fusè post hæc scripta Dian. *p.9. tr.1. ref.17. contra Pellizar.* Mortuo autem Summo Pontifice, vel Ordinario, qui Oratorium semel approbavit, non perit Oratorii concessio, quia est gratia facta, quæ, ex Sanch. *l.8. de matr. d.28. n.64.* non amittitur mortuo, vel amoto ab officio eo, qui eam concessit.

18 Dices: licentiæ concessæ ad beneplacitum pereunt, mortuo concedente, quia post mortem nullum est nec placitum, nec beneplacitum, unde, quia cessat conditio, sub qua fuit gratia facta, cessabit & gratia. Si igitur illud *ejus arbitrio* significat, ut *num.*6. diximus, beneplacitum Episcopi, eo pereunte, cessabit ejus placitum, & consequenter licentia.

Resp. quod gratia facta sub illa forma, *Ad beneplacitum meum*, spiret morte concedentis, probabilius quidem est propter rationem dictam: at est etiam probabile cum Castr. *to.1. tr.2. disp.4. p.16. §.4. n.4.* non spirare, sed prorogari post mortem, quousque revocetur à Successore. Ratio est, quia dum non est revocata, semper censetur perseverare eadem voluntas, & idem ejus beneplacitum, qui concessit. Quare non improbabiliter idem esse, ait Castr. *ib. n.5.* concedi gratiam sub his verbis *donec revocavero*, ac concedi sub his *ad beneplacitum meum*: & sicuti omnes concedunt gratiam *donec revocavero*, non spirare morte contradicentis, nisi à Successore revocetur, ita concedere omnes debere, nec spirare gratiam *ad beneplacitum meum*; atque adeò non solùm Sacerdotem approbatum ad audiendas Confessiones, donec Episcopus revocaverit, posse audire Confessiones post Episcopi mortem, nondum à Successore revocata licentia, sed etiam approbatum ad ejusdem Episcopi beneplacitum. Pari igitur modo erit in casu nostro. Multò magis, quia in nostro casu ex contextu Brevis, ex fine concessionis, ex ipso usu, & praxi apparet unam tantùm licentiam semel requiri, nec etiam timoratos unquam, mortuo Episcopo, item licentiam à novo Ordinario esse poscendam judicavisse.

Unam Missam pro unoquoque die.

19 Si quis alteram in dicto Oratorio celebraret, vel celebrare faceret, mortaliter delinqueret. Ratio est, quia id esset sacrum celebrare in loco inepto, quod esse mortale supra *c.4. §.1. n.2.* diximus. Neque obstat licentia concessa pro una Missa, quia pro altera concessio nulla est, ac proinde pro hac, & sequentibus perinde est, ac si nulla præcesserit concessio: siquidem causa limitata, quæ nunc est voluntas Pontificis, non nisi effectum limitatum producere potest.

Quid ampliùs quoad hoc concedatur per Bullam Cruciatæ, dicam mox *à n.37.*

Dummodo in eadem domo celebrandi licentia, quæ adhuc durat, alteri concessa non fuerit.

20 Si sint in domo ampla duæ familiæ, quarum uterque Dominus obtinuisset privilegium Oratorii, is, qui posteriùs impetrasset, impetrasset nulliter, ex vi hujus Clausulæ.

21 Sed quid, si quilibet ex his duobus Dominis haberet proprium Oratorium in sua habitatione separatum, italice *appartado*, ejusdem domus? Respondeo, adhuc nulliter impetrasse, quia Clausula non vetat solùm, ne sit in eodem Oratorio duplex licentia, sed ne sit in eadem domo: at prædicta domus, quamvis ampla, eadem domus est.

22 Unam exceptionem, seu declarationem hic adnecterem, remittens me aliorum saniori consilio. Nam si domus esset tam ampla, ut familiæ ita in situ distanti habitarent, ut ejusmodi situs moraliter judicarentur duæ diversæ domus (quales essent, si singulæ habitationes haberent suas januas, suaque atria, & similia, quamvis utraque non veniret in unam amplam januam quo ad exitum, vel in unum commune atrium) putarem dictam Clausulam non obstare posteriori impetranti, quia nunc secunda concessio non est pro eadem moraliter domo. Certè si duæ familiæ habitarent Romæ, in Palatio Vaticano, altera ab altera distinctis in locis, non mihi viderentur esse judicandæ habitare in eadem domo: quod igitur ibi evenit propter amplitudinem Palatii, alibi etiam poterit evenire, ubi ea esset amplitudo, ut sufficere ad distinguendas duas domos prudens vir, sine fuco & fallacia judicaret.

Per quemcumque Sacerdotem ab eodem Ordinario approbatum Sacularem, seu de Superiorum suorum licentia Regularem.

23 Quidam putavit ex vi hujus Clausulæ tum Sæcularem Sacerdotem, tum Regularem à suis respectivè superioribus licentiam, seu approbationem particularem debere obtinere ut in prædicto Oratorio celebrare posset. Sed nihil minùs profectò, quia passim etiam timorati sine ulla nova facultate, solùm ex universali approbatione celebrandi, quam habent, celebrant in dictis Oratoriis. Ratio, præter praxim, quæ est fida legum interpres, potest esse, quia lex obligatoria debet semper interpretari in mitiorem partem, ne gravet Fideles plusquàm par est: cùm igitur verba Clausulæ commodè declarari possint de approbatione generali, non sunt ad specialem restringenda. Rectè item Cespedes *in Tract. de excep. Reg. c.6. d.103. n.1.* notat nec requiri licentiam Parochi, nullibi enim id cautum est: solùm Parocho sua jura illibata servanda sunt, de quibus mox *n. seq.*

Si positivè à superiore legitimè quis inhibeatur, tunc debere obedire, ne sit dubium, multò magis in casu supradicto *n.16. fine.*

Sine tamen quorumcumque Jurium Parochialium præjudicio.

24 Dixi suprà *c.4. §.3. num.12.* illud, *sine præjudicio Ecclesiæ Parochialis*, in concessione data Mendicantibus celebrandi in quocunque decenti loco, declaratum fuisse à Sixto V. ut prædicti non exigerent Decimas, Primitias, seu Oblationes, quæ de jure debentur Parocho ex eo, quòd Sacramenta ministret. Idem ergo ob paritatem rationis, eadem hic apposita clausula significabit.

25 Addunt aliqui cum Pelliz. *in man. Reg. t.2. tract.8. cap. 2. sect.2. subsect.2. qu.147.* propter illud id nostra hac clausula additum (quorumcunque) non posse exerceri in Oratorio privato ullum munus Parochiale, v.g. non posse ministrari Sacramenta, dari pacem, denunciari festa, jejunia, matrimonia, & similia ad Parochum pertinentia. Placet hæc doctrina. Solùm adverto ex facillima ipsius Parochi præsumpta facultate, non condemnandum Sacerdotem, qui congregatis in Oratorio privato denunciaret festa, vel jejunia fortè in hebdomada occurrentia. Similiter video non esse scrupulum, etiam timoratis Sacerdotibus, ministrare in eodem Oratorio toti familiæ Sacramentum pœnitentiæ; ubi particularis contra hoc constitutio legitima non urget. De ministranda Eucharistia quoad Religiosos ex suis privilegiis, dixi universaliter per occasionem in *secundo Opusculo de exped. Comm. c.4. §.4. num.51.* ut item quoad Sacerdotes sæculares ex Parochi licentia, quæ facilè extra Pascha præsumi potest, *ibid. n.44.* dixi.

26 Unum considerandum tibi offero, benigne lector; nam præscindendo à dictis privilegiis, præsumptaque licentia, cur eo ipso quòd Pontifex in Brevi de Oratorio concedit familiæ audire ibid. Missam, præceptoque diei festivi satisfacere, cur inquam, non possimus dicere, quod concedat etiam eidem familiæ sumere ibidem Eucharistiam? Cùm enim Communio eorum, qui Missæ intersunt, pertineat ad idem Sacrificium, unde olim semper communicabant, qui Missæ interant, videtur, quod concessa Missa, concedatur iisdem & Communio.

Quod possit fieri quoad dictam Eucharistiæ receptionem in privato Oratorio per Bullam Cruciatæ dicam mox *n.4.*

Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Nativitatis Domini N. Jesu Christi, nec non aliis solemnioribus festis diebus exceptis.

27 QUinam dies festi excipiantur, dum excipiuntur solemniores, explicuit Decretum Sacræ Rituum Congregationis. *Nov.1607.* apud Gavant. *in Rubr. miss. p.1. tit.10. §. Sciendum quoque*: quod declaravit magis Decretum Concilii Agathensis *c.21. de consec. d.1. Si quis*, excipi nimirum diem Natalis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, Annunciationis, & Assumptionis Beatissimæ Virginis, Festum SS. Petri, & Pauli, & Festum omnium Sanctorum. P. Franciscus Bardi nostræ Societatis, utriusque Theologiæ Moralis, & scholasticæ peritissimus, ait *in expl. Bulla Cruc. p.1. tr.6. c.6. sect.2. nu.18.* quòd solent addi festa Patronorum principalium locorum, qui nisi agat de re fortè solita ob devotionem, non video unde possit dici esse rem solitam ex obligatione: nam ideò Gavantus solùm dixit Ordinarios optare, ut alia festa Patronorum addantur, non verò dixit esse addita.

Adverte insuper ex eodem Gavanto *ibid.* nomine Paschatis, & Pentecostes diem primam dumtaxat intelligi, non verò duas ferias sequentes, nec dies infra Octavam, quia solemnitas, ob quam excluduntur prædicta festa, solùm est in primo die.

In tua, & familiæ tuæ præsentia celebrari facere.

28 NOmine familiæ hic venire docet Dian. *p.4. tr.4. ref.208.* Maritum & uxorem, filios & filias, ac etiam Nurum (adde propter paritatem rationis & Generum,) habitantes in eadem domo, & commensales; sicut & omnes servos, & servas commensales, qui in ministerio ejusdem familiæ sunt. Id quidem meritò docet, hi enim omnes de familia dicuntur Domini.

Hinc benè infert Pelliz. *l.c. q.22.* Hortulanum colentem hortum Domini, & habitantem in eadem domo, viventem ex salario ejusdem Domini, unum esse ex familia.

29 Sed quid de Factore, qui vivit quidem de salario Domini, sed dormit, seu habitat in sua propria domo? Adhuc esse de familia idem docet, probatque ex doctrina Suarii *Tom.4. de Rel. tr.10. l.9. cap.4.*

cap.4. n.5. docentis nomine Familiaritatis petitæ ad usum privilegiorum competentium Familiaribus Regularium venire etiam familiaritatem œconomicam, quæ non requirit commensalitatem, nec habitationem sub eodem tecto, sed solùm vivere ex salario ipsorum. Idem ergo erit in casu nostro.

30 Quòd si urgeas. Sic etiam Capellanus Domini, qui in propria domo vivit; & non in domo dicti Domini, sed solùm habet salarium ad celebrandas pro ipso Missas, esset de familia ejusdem; Respondet *ibid.* ita esse. Sed certè est distinguendum, nam si talis Sacerdos sit Domino ita addictus, ut semper, vel frequenter in celebranda, sive domi, sive præsente eodem Domino alibi, Missa, illi inserviat, puto posse dici de familia: At si sit Capellanus quidem Domini, à quo pro Missis salarium habeat, sed cum libertate celebrandi, sive in Ecclesia determinata, sive ubi libuerit, non puto posse dici de familia, quia hoc modo non est Capellanus familiaris, sed externus: & ut talis, posse habitare in alia Civitate, ibique pro Domino dictas Missas ex ipsius salario celebrare, quando etiam eum appellare familiarem Domini nimis durum esset.

31 Quid de filiis, & eorum uxoribus, filiabus, & earum viris, si fortè habitent in domo moraliter eadem, sed quilibet cum suis servis, & sub sua mensa, idest, domestici ejusdem patrisfamilias, sed non commensales, dicenturne de familia? Resp. idem Pellizzarius *ibid.* docet dici posse de familia saltem largè, atque adeò eos cum iisdem servis posse uti hoc indulto Oratorii concesso Patri. Ratio est, quia hoc privilegium est Principis sine ullius præjudicio, atque ideò ampliandum, etiam ad familiam largè sumptam. Dixi (si habitent in eadem domo) si enim habitent in alia, nec propriè, nec impropriè sunt de familia.

An sicuti concedimus omnes, Dominum solum sine familia posse sibi celebrare facere, ita concedendum sit posse quemlibet ex familiaribus, sine præsentia Domini, dicam *n.*40.

Nec non in Hospitum tuorum Nobilium præsentia.

32 Hanc clausulam in omnibus ejusmodi Brevibus non lego. Ubi igitur adest, conceditur privilegium audiendi Missam, & satisfaciendi præcepto diei festivi, tum ipsi hospiti, tum ejus famulis ipsum fortè comitantibus, idque ob regulam connexorum, & ob extensionem privilegii favorabilis: non enim esset amplus favor, si Dominus ob audiendam Missam à famulis esset deferendus: Nobilis, inquam, nec necessariò, ex genere nobili procreatus, ut ex supradictis n.5. colligi potest.

33 Extendit idem privilegium Pellizz. *ibid. qu.*13. ad hospitem unius diei, hoc est, ad nobilem, qui ad prandium invitaretur pro uno solo die, quia adhuc hospes est censendus in materia hac favorabili. Immò id affirmat, etiam si de industria talis vir nobilis invitaretur ad prandium ad finem ut frui tali Privilegio posset, quia hæc non esset fraus, sed solùm reddere habilem illum hospitem ad fruendum indulto, sicuti habilis redditur ad comedendas carnes is, qui exiens à loco, ubi est jejunium de præcepto, se confert ad locum, ubi tale præceptum non adest.

Volumus autem, quòd familiares servitiis tuis non necessarii ibidem Missæ interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festivis de præcepto minimè liberi censeantur.

34 Alii ergo non satisfaciunt, quia clarè excluduntur à Pontifice. Quare non est excipiendus Homobonus *de Exam. Eccl. q.*14. *tr.*8. *c.*5. *p.*2. contrarium sentiens, ductus ea ratione, quod jam est consuetudo audiendi Missam extra Parochiam, unde nec ab Episcopo possint fideles nunc cogi ad illam audiendam in Parochia: non est, inquam, excipiendus, quia nunquam introducta est consuetudo audiendi Missam in loco à Summo Pontifice prohibito.

35 Scio etiam, Pellizzarium *t.*2. *Man. reg. tr.*8. *c.*2. *sect.*2. *subsec.* 2. *qu.*14. contra me sentire, & afferre authoritatem Castr. *tr.*22. *de Euchar. Sacrificio, d. unic. pag.*16. *num.*13. in simili, & insuper docere prohibitionem hujus Brevis ibi positam, *Volumus, ut ab obligatione audiendi Missam minimè liberi censeantur*, poni ex stylo curiæ, quia fortasse alicubi non est abrogatus ritus antiquus, quo Missa in propria Parochia audienda erat: at in nostris Regionibus, ubi jam ille ritus est abrogatus, hanc clausulam perinde se habere, ac si non fuisset apposita.

36 Sed certè in ejus sententiam pedibus ire non possum, quia magnam mihi vim facit dicta prohibitio tam expressa, & absoluta Pontificis; Quare puto quod ipse dum dicit *Volumus*, &c. satis clare præcipiat, ut qui non est ex privilegiatis, satisfacere obligetur in Ecclesia, & non alibi. Usus ergo audiendi Missam in Parochia quomodocunque abrogatus induci hic minimè potest pro sententia nobis contraria, quia excludens Pontifex Oratorium privatum à loco apto ad satisfaciendum præcepto, consequenter inducit præceptum audiendi Missam non quidem in Parochia, cùm id sit abrogatum, sed inducit præceptum audiendi in loco publico, qui non sit Oratorium illud, quod Pontifex exclusum omninò vult. Fac esse usum jejunare die Dominico, incidente eo die vigilia de præcepto; velle tamen nunc Summum Pontificem eum usum de medio tollere, & præcipere, ut in eo casu jejunetur in Sabbato. Si sic præciperet, *Volumus, ut per jejunium die Dominico factum non satisfiat præcepto jejunii, sed sit obligatio in Sabbato*: inquiro, qui jejunaret die Dominico, satisfaceretne præcepto? enim verò non satisfaceret, quia eo ipso quòd Pontifex excludit illum diem, reddit illum ineptum ad satisfactionem præcepti, addicit enim præceptum ad alterum diem. Pari igitur modo dum actu excludit Oratorium, reddit illud ineptum pro satisfactione præcepti de audienda Missa, addicit enim illud ad alterum locum, & consequenter remanet in Fideli obligatio alibi audiendi.

De Privilegio Bullæ Cruciatæ *circa prædicta Oratoria privata.*

37 Dubitabit hîc meritò aliquis, cum in tenore concessionis Oratorii privati caveatur, ne plus quàm una Missa ibidem celebretur in feriis; in Festis solemnioribus ne una quidem: possint ne ab habente Bullam Cruciatæ sine talibus restrictionibus plures, & plures celebrari? Resp. posse tum in proprio, tum in alieno quantumcunque privato Oratorio. Ita Franc. Bardi *in explic. Bullæ Cruc. p.*2. *tr.*2. *c.*6. *sect.*2. *n.*20. & 23. Favet Rodriq. *in addit. ad §.*5. *nu.*4. Ludov. à Cruce *in expos. Bullæ, d. p. c.*5. *d.*1. *n.*3. Ægid. Trull. *in exp. Bul. d.*1. *§.*3. *n.*4. Ratio est, quia Pontifex in Bulla Cruciatæ concedit absolutè, & nulla facta exceptione, ut in privato Oratorio ritè approbato celebretur etiam tempore interdicti. Ex qua forma concessionis ducuntur duo argumenta. Primum notando illud (*etiam*) quæ particula, si perpendantur ea, quæ de ejus natura docet Barb. *dist.* 93. *in Impr. Romana* (lege Castrop. *tr. de Bull. Cruc. disp. un. p.*6. *à nu.*1. citantem Menoch. Zabarellam, Decium) facit hunc sensum: Non solùm conceditur, ut possit celebrari in cæteris diebus indifferenter, atque adeò in feriis, & festis quibuscunque, quod est minus, sed etiam tempore Interdicti, quod est majus. Secundum, quia si Pontifex per Bullam id concedit absolutè, & sine ulla temporis, vel numeri differentia, non possumus nos, posita Oratorii approbatione, id restringere: nam licèt in dicti Oratorii approbatione restrictio apponatur, tollitur tamen per facultatem absolutam, nec ulla limitatione restrictam concessam in Bulla. Exemplum est de Parocho, ex Trull. *ibid.* is enim quamvis ex vi suæ approbationis solùm possit suas oves absolvere, at supposita hac sua limitata approbatione, si ab habente Bullam eligatur, potest alienas, non ex vi suæ approbationis, sed hac supposita, ex vi concessionis per Bullam. Ita in Oratorio limitatè approbato, ex vi talis limitatæ approbationis, non potest nisi limitatè celebrari; at, hac posita, Pontifex per Bullam illimitatè concedit.

38 Concedit ergo Bulla posse in dicto, quamvis limitato Oratorio. Primò celebrari, in dictis solemnioribus festis. Secundò, posse plures, & plures Missas in dictis festis celebrari, & in quibuscunque diebus. Tertiò, recipi posse ibidem Eucharistiam omnibus diebus præter diem Paschæ, hoc est, præter unam Communionem tempore Paschali in Parochia exhibendam. Quartò, ibidem satisfieri posse præcepto de audiendo Sacro, atque hæc omnia posse, & eum, qui habet Bullam, & familiares, ac domesticos, & consanguineos habentis Bullam: quæ omnia patent ex tenore Bullæ, & sparsim confirmant Doctores citati.

39 Et in hoc ultimo notes pervelim illud, *Familiares domesticos consanguineos*, cum in Brevi Oratoris habeatur, *in tua, & familia tua, & hospitis nobilis præsentia*. Consanguineos ergo, & Domesticos si comprehendit præter Familiares Bulla, ecquos nam comprehendit? Nomine consanguineorum comprehendi totam cognationem habentis Bullam, idest, tam descendentes, & ascendentes, quàm collaterales usque ad quartum gradum, quia omnes dicuntur consanguinei; meritò docet Castrop. *de Bull. Cruc. p.*6. *nu.*8. Lezzan. *to.*3. *V. Bulla Cruciatæ, n.*14. Rodriq. *in cap. Bull. §.*5. *n.*5. Lud. à Cruc. *in exp. Bulla, d.*1. *c.*5. *d.*3. Nomine autem Domesticorum comprehendi puto omnes, de quibus dixi *n.*31. quorum quidem aliqui ibi largè, seu reductivè veniunt nomine Familiarium, hic clarè expressi sunt, & vocantur domestici, hoc est in eadem domo viventes: Denique familiares iisdem sunt, qui nomine familiæ venerunt supra à *n.*18.

Ex quibus collige Maritum respectu uxoris, & uxorem respectu viri, ut etiam privignum respectu vitrici, & hunc respectu illius, licèt comprehendantur sub nomine familiarium, & domesticorum, sunt enim hi maximè de familia Domini, non venire tamen ex Castrop. *l. c.* sub nomine consanguineorum, quia tales non sunt, sed affines: cæteros ergo remotiores affines, nisi fortè de familia inveniantur, excludimus ab hoc privilegio.

40 Quòd si contingat casus, ut Dominus habens Bullam non intersit Sacro, poteruntne prædicti de familia interesse, & satisfacere, immò etiam sibi celebrare facere in dicto Oratorio? Posse negant Rodr. *ibid.* & Henriq. *l.*7. *c.*13. quia soli Domino, aliis autem nonnisi ratione Domini concessum est privilegium. Concedit Ludovicus à Cruce *loc. cit. n.*5. cum quibusdam junioribus tacito nomine, quia sicuti Dominus potest sibi celebrare facere sine familia, non obstante illud, Et, ibi *in tua, & familia tua præsentia*: ita poterit familia sine Domino. Cujus ulterior ratio esse potest, quia cum Bulla non præscribat præsentiam Domini esse necessariam, nec nos debemus præscribere, sed affirmare, Pontificem voluisse concedere Familiaribus hoc Indultum ratione Domini habentis Bullam licèt absentis. Utraque sententia est probabilis, & concedentem excipit etiam Castrop. *de Bull. Cruc. p.*6. *n.*9. citans Joannem Salas.

43 Ad-

41 Adverte denique, quoties quis uti dicto Oratorio privato ad præmissa, quæ sunt ex privilegio, voluerit: debere aliquas preces (sufficit etiam unum Ave) Deo porrigere, pro conservatione unionis Principum, eorumque victoria. Ratio est, quia sub hoc onere conceditur talis gratia à Pontifice, ut patet ex tenore Bullæ. Omissio autem erit venialis ex Bardi *in expos. Bull. p.2. tr.3. cap.3. sect.5. §.1. & 2.* quia res est, ex se, levis, nec invalidat concessionem, quia tale onus imponitur sub illa particula, *dummodo*, quæ regulariter, modum notat, non conditionem ex Barbos. *dist.80. in edit. Rom.* & Sanch. *l.3. de matrim. disp.23. n.2.* cujus quidem omissio, quando is modus adiicitur actui perfecto, (ut fit in casu nostro. Priùs enim à Pontifice conceditur perfectè privilegium prædictum, & deinde adiicitur, *Dummodo orent, &c.*) non vitiat, hoc est, non invalidat actum, seu concessionem.

§. V. *De violatione Ecclesiæ, seu loci Sacrificii, ejusque Reconciliatione, remissivè.*

DE tota hac re agam per occasionem infrà *lib.3. cap.6. §.3.* ubi sermonem faciam de impedimento loci quoad faciendum Sacrum.

CAPUT V.

De Altari, ejusque Ornatu.

1 ALtare, quasi particularis locus est Sacrificii. De ipso igitur, ejusque ornamentis, hic congruè disputandum breviter est.

§. I. *De Altari.*

1 ALtare, sine quo sacrificare, peccatum est, sine dubio, mortale, duplex esse potest. Fixum, & Portatile, seu viaticum.

In Fixo, ut celebrari sine mortali liceat, saltem tabula superior esse debet lapidea. Ita Coninch. *de Sacram. q.83. art.3. ad 2. nu.23.* Fagund. *præcept. Eccl. l.3. c.22. n.1.* & passim. Consecratur autem (ut & Portatile) vel ab Episcopo proprio, & Sede vacante, à viciniore, vel ab habente potestatem à Pontifice: Sic Gavant. *in Man. Epis. V. Altare, in addit. num.4.* citans Rodriq. quæ tamen quamvis rarò concedatur Sacerdoti Episcopo inferiori, concessam nihilominus vidisti, obiter, supra *c.1. §.2. n.5.*

2 Nota autem in Ecclesiis non consecratis quemlibet Presbyterum erigere, & destruere posse Altare non consecratum: Sic Azor. *p.1. l.10. c.27. q.6.* ex Sacr. Canonib. Lezzana *V. altare, n.12.* ex consuet. at in consecratis, nullum stabile (ut notat Barb. *l. mox citande, nu.3.*) posse erigi, vel destrui Altare sine Episcopi consensu. Notat item Barbos. *de jur. univers. l.2. cap.7. n.12.* in Ecclesia non consecrata, non esse Altare (sanè fixum) consecrandum, sine Summi Pontificis licentia.

3 Portatile, ex lapide unico consecrato, constare oportet. Sic iidem citati, & passim: esto ligno undique circundari, ad faciliorem conservationem, vel ad ornatum, possit: modò tamen lapis inclusus sit tantus, ut majorem partem Calicis, & Patenæ capiat, hoc est, ut super illum Calix, & Patena substentari queant: quo casu supra lapidem, & non supra lignum curari debet, ut Calix, & Patena ex majori ipsorum parte collocentur: licèt id non esse scrupulosè curandum, modò non sit periculum lapsus, rectè moneat Suar. *de Sacram. disp.18. sect.5. §. Dicendum ergo, fine.*

4 Usus talis aræ consecratæ est, ut Calix, & Patena, sicuti dictum est, & etiam particulæ, si quæ sunt consecrandæ, non solùm sint super ipsam tempore consecrationis, verùm etiam ut ibidem sint usque ad Communionem Sacerdotis: cùm enim etiam, & particulæ prædictæ pertineant ad Sacrificium, quod tunc peragitur, & super Aram, & usque ad perfectionem Sacrificii, coram Sacerdote, perstare ritè debent, de qua re vide, quæ dicam infra *l.2. c.5. n.12.*

5 Nota denique, quòd in eo Altari, in quo proprius Episcopus celebravit (*cantavit* habet textus *c. in Altari de Consec. dist.2.*) eodem die, non licet celebrari ab alio inferiore Sacerdote sine licentia, saltem tacita, ejusdem. Ita Gavant. *in Man. Episc. V. Altare, n.28.* videtur tamen hic Canon in desuetudinem abiisse: nam propterea standum esse consuetudini cujusque loci, rectè notat Lezzana *C. Altare, num.13.*

An Ara ex duobus Lapidibus unitis construi, vel refici possit?

6 Fabricavit quidam ex duobus Lapidibus insertis in duabus ligneis tabellis Aram, ita invicem colligatis, ut instar libri, clauderentur, & aperirentur. Dixi nequaquam eo uti ad Sacrificium licuisse. Ita Vasq. *de Sacram. disp.23. cap.2. n.16.* Fagund. *1. Eccl. præc. l.3. cap.22. n.9.* Ratio fuit, quia non fuisset unus lapis, unam Christi personam significans. Adde quod fuisset contra omnium Ecclesiarum consuetudinem.

7 Quid, si pars Lapidis non consecrati addatur, seu inseratur parti Aræ consecratæ? Dico cum de Lugo *de Sacr. disp.20. sect.2. n.68.* partem additam non fieri consecratam, quia pars addita non facit unum physicè continuum cum consecrata: Ara enim, ut modò dixi, debet constare ex uno, & simplici Lapide, unam Christi personam significante. Quare, nisi pars consecrata tanta sit, ut substentare Calicem, & Patenam possit, uti ea non licebit prætextu, quòd, modo dicto, fuerit refecta.

8 Scio, quòd si assuatur frustum serici non benedictum planetæ, v.g. benedictæ, tota planeta erit benedicta, idemque, si parum aquæ, vel olei infundatur in aquam benedictam, vel oleum consecratum; at in casu nostro, quia requiritur dicta unitas physica, idem dicere non possumus.

An in Ara debeant condi Reliquiæ Sanctorum?

9 In consecratione Altaris solent recondi in ejus sigillo sacræ Reliquiæ. Sigillum, seu, ut etiam vocant, Sepulchrum, hac in re, est parvulus ille loculus in ipsa mensa, vel basi Altaris, seu Aræ, in qua includuntur Reliquiæ: nam propterea Sacerdos, in ipso Missæ introitu, osculans Altare dicit: *Oramus te, Domine, per merita Sanctorum, quorum reliquiæ hic sunt,* &c. Dubitatur ergo, an hoc, quod fieri solet, ita soleat, ut deficientibus reliquiis, legitima non sit Altaris consecratio?

10 Dico, non requiri cum tanto rigore reliquias, Ita Vasq. *de Sacram. disp.233. c.2. n.17.* Suar. *de Sacrif. disp.81. sect.5. §.3. additur, fine*: Coninch. *de Sacr. q.83. art.4. d.2. n.241.* Ratio est, quia, ut expendit Coninch. *ibid.* non habemus clarum textum tantam necessitatem requirentem. Adde consuetudinem in contrarium rationabiliter eo fundatam, quod, non semper in promptu, pro tanta Altarium multitudine adsint sacræ Reliquiæ. Sacerdos ergo cùm dicit, *Quorum Reliquiæ hic sunt*, ideò dicit, quia de more, solent inibi adesse reliquiæ: sicuti dicit, *Dominus vobiscum*, & *Orate, fratres*, etiam, solo uno præsente, quia scilicet de more multi solent adesse.

11 In defectu reliquiarum non posse includi particulam Sacræ Eucharistiæ certum est ex Vasq. *l. c. nu.18.* quidquid dicant Jo. Andreas, & Durandus apud Vasq *ibid.*

Quando amittit consecrationem Altare, ita ut, illo uti ad Sacrificium ampliùs non possimus?

12 Si sit fixum, hoc est, consecratum, ut totum, & ut integrum Altare stabile, amittit consecrationem, vel per enormem fractionem, vel per solam amotionem à basi, cui est lapidea tabula affixa, *c. Quod in dubiis, & cap. ligneis de consecr. Eccles.* si sit portatile, seu mobile, hoc est consecratum, ut tabula lapidea separata à reliquo materiali Altaris, tunc consecrationem amittit, quando ita frangitur, ut illi non valeant superponi Calix, & Patena, saltem ex majori parte ipsorum. Ita Coninch. *l. c.* de Lugo *de Euch. disp.2. sect.2. nu.67.* Ratio utriusque dicti est, quia in priore casu amittit formam, sub qua Altare consecratum fuit, (fuit enim consecratum ut stabile) in posteriore fit ineptum ad Sacrificium juxta supradicta *c.1. §.3. n.1. & c.3. §.3. n.1. in simili.*

13 Probabilissimum item puto cum Sà *V. Altare*, Suar. *de Sacr. d. 81. sect.5. §. Tertiò additur*, Aram non amittere consecrationem, si ea integra remanente, dissolvatur à ligno, cui fortè inserta erat, quia lignum non apponitur lapidi, nisi vel ad ornamentum, vel frequentiùs, ad custodiam.

14 Nec item violabitur, si Aræ cornua, quæ sacro Chrismate in ejus consecratione inunguntur, etiam omnia frangantur, modò pars restans sufficiat ad sustentandum Calicem, & Patenam. Ita de Lugo 20. *de Sacr. sect.2. n.75.* Ratio est; quia per illam unctionem non cornua solùm consecrantur, sed tota Ara; quare, si pars ad Sacrificium remanet, consecrata remanet.

15 Quid, si frangatur Sigillum, & Reliquiæ amoveantur? Puto, non violari, apto interim remanente lapide ad Sacrificium. Ita de Lugo *l. c.* Coninch. *q.83 de Sacr. art.3 d.2. n.240.* Sà *V. Altare*, Castrop. *de Sacr. disp. unic. p.9. n.6.* Cum enim nos, modò *n.10.* dixerimus, ejusmodi Sigillum, seu Reliquias non esse de necessaria forma, consequenter hic dicimus, per talem amotionem nequaquam violari. Hæc scripsi in prioribus Editionibus, sed invenio nunc contrarium fuisse declaratum à Sacra Congr. Rituum apud Barbos. *in sum. Dec. Apost. V. Celebrans n.2.* quæ vult Aram subreptis Reliquiis, etiam si fracta non fuerit, debere iterùm consecrari.

16 Sunt in domo nostra Professa Panormitana, & alibi, aliquæ Aræ portatiles, tam latæ, ut Altari octo, vel novem palmorum superimpositæ, totam Superiorem ejusdem Altaris superficiem adæquent. Cùm ergo hæ separatim ab Altari fixo consecratæ fuerint, ut omnes, qui tunc affuimus, vidimus, etiam si à dicto Altari removeantur, retinent consecrationem, quia verè Aræ portatiles sunt, licèt non sine magno duorum, vel quatuor virorum conatu portari queant. Insuper si frangantur, etiam in tres, quatuor, plures partes, dummodo hæ capiant Patenam, & Calicem, non amittent consecrationem, & consequenter poterimus iis, in pluribus Ecclesiis uti ad celebrandum, sicuti in simili de cingulo diximus, *cap.3. §.3. n.2.*

§. II. *De Mappis.*

1 ALtare debet esse, ex Rubricis Missalis, tribus Mappis, seu Tobaleis, præter Corporale, in superiori tabula coopertum, Vasquez *de Euchar. d.133. cap.3. n.21.* & Suarez *de Sacrament. d.81.*

d.81.sect.6.§ Dic ergo, docent sufficere præter Corporale, duas: Præpositus 3.p.q.83.*dub.*4. *n.*168. iidemque notant posse esse unam duplicatam.

Immò idem Præpositus *ibidem fine*, citans eundem Suarez, & Azor. ait, non esse improbabilem sententiam dicentem, non peccari mortaliter ab eo, qui cum una Mappa, præter ipsum Corporale, Sacrum in necessitate facit. Necessitas autem hæc erit propter paritatem rationis mensuranda, sicuti in simili mensuravimus suprà *c.3.§.1.n.4.*

Ex qua materia eas fieri oporteat, dicam mox §.3.*à n.3.*

2 Ejusmodi Mappæ non necessariò debent esse benedictæ, ex Suar.*de Sacr.l.c.* & Laym *l.5.tr.5.c.6.n.11.fine*, cujus tamen contrarium docet de Lug.*d.20. de Euch. sect.2.n.76.* sed puto id ab ipso affirmari ex congruitate, nam cæterùm *ib.n.79.* post pauca ipse docet, & nos *infrà* dicemus, certum esse in universum non omnia, quæ in Rubricis Missalis exiguntur, afferre obligationem gravem, nisi aliunde constet de Ecclesiæ præcepto; at non habemus, unde cum tanto rigore ejusmodi benedictio Mapparum exigatur.

3 Immò, satis benignè, Laym. *dicto lib.5.tract.5.cap.6. num.11. fine* citans Azorium, & Sà, affirmat, posse Mappam mundam prophanam non benedictam assumi, ad ornandum Altare, pro celebranda Missa, ubi esset benedicta, & finito Sacro, reddi ad usum priorem prophanum. Ratio est, (inquit) quia de harum Mapparum benedictione nihil in jure sancitum est. Aliud dicendum est de Purificatorio *ut mox §. sequenti videbis.*

§. III. *De Corporali, Palla, Purificatorio.*

1 Corporale, ut & Palla, quæ est pars Corporalis (olim enim, ut nunc etiam fit apud Ecclesias Orientales, cum parte Corporalis cooperiebatur Calix) & in qua, si esset capax, posset consecrari; benedicta esse omnino debent. Ita de Lugo *d.20.de Euch.sect.2. n.76.* aliique. Nec serica sint, vel alterius materiæ, sed linea (sic idem, & passim) & quidem alba, nisi quod Corporale in extimis partibus, & Palla in parte superiore, qua Calicem non tangit, ex quacunque pretiosa materia, vel colore ornari potest. Sic Laym. *lib.5.tr.5 c.6.n.11.*

2 Purificatorium item, quo Calix tergitur, album, & ex lino esse oportet, non tamen necessariò benedictum ex Suario *de Sacr. d.81.sect.8.§.Quartò addendum*, & Gavant. *in Rubr.Miss.pag.2.Tr.1. n.1. Littera I.* licèt benedictum esse oportere, doceat *loc.cit. num.12. §.sexto.*

De purificatorio ita habet Gobat. in Alphabeto sacrificans *n.*314. Cùm nullo jure statuatur, ut Purificatoria benedicantur, idcircò cùm decet Purificatorium poterit adhiberi strophiolum mundum, quo tamen non amplius tergendus est nasus. Hæc Gobat. qui certè melius dixisset, si universaliter nulli prophano usui esse reddendum docuisset.

3 Quæsitum fuit, an Corporalia, Pallæ, Purificatoria, (& eadem quæstio esse potest de Amictu, Alba, & Mappis, quæ linea esse debent) legitimè fieri, ex Cannabe, vel ex Gossipio, possint?

Posse ex Cannabe, certum mihi est cum Azor.*p.1.l.10.c.28.q.8.* citans Tabienam, & Armill. siquidem telæ, ex Cannabe censentur, in humana acceptione, & usu lineæ; iis enim, ad sternendas mensas, & ad interiores tunicas communiter utimur, ad quarum similitudinem Mappas, Albas, & prædicta assumpsit Ecclesia.

4 Majus dubium est de Gossipio; de quo tamen sic habet Azor.*l.c.* *Plinius (lib 19 c.1.) testatur ex Gossipio fieri lina xylina: quod si ex eo fiunt lineæ vestes, hoc sufficit.* Ita Azor. & quidem probabiliter, loquens de Corporali, id quod propter paritatem rationis de aliis prædictis dici rectè potest.

Confirmo proferendo verba Plinii. *Superior pars Ægypti* (ait) *in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipium vocant, plures xylon, & ideò lina inde facta xylina. Parvus est, similemque barbatæ nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur: nec ulla sunt eis in candore, mollitieve præferenda.* Hæc Plinius, ubi nota illud (*lina inde facta*) linea ergo est ex gossipio contexta tela, esto enim linum, Cannabe, & Gossipium, specie physica inter se differant; non differunt in hominum acceptione, usuque vestium.

Nota item obiter, ætate Plinii, in ea tantùm regione crevisse xylon nunc passim in Sicilia, & Italia colligitur, & vulgare est, vocaturque *Cottone*, vel *bambace*.

§. IV. *De Lumine.*

1 Lumen requiritur. Ita Azor. Tol. Coninch. apud Bonac. *de Euch.d.4.q.ult.p.9.n.31.* saltem unum sed ex congruenti consuetudine curandum est, esse saltem duo, si haberi saltem unum non possit; immò si extinguatur ante consecrationem sine spe reaccendendi, dicere, vel prosequi Missam, etiam si necessaria foret ad dandum infirmo Viaticum, nemini licet. Ita Fagund. *1. Eccles. præc.l.3.c.23.num.19.*

2 An verò necessariò ejusmodi lumen ardere debeat, in candela cerea, dubitant Doctores, sed probabiliter tandem Vasq.*de Sacrif.disput.*231.*c.4.n.25.* aliique ap. Dian.*p.2.tr.14.res.45. & 67.* de Lugo *disp. 20.de Euch sect.2.n.67.* consentiunt, circa scandalum, & in casu necessitatis posse in adipe, vel sue, seu etiam in lucerna olei.

Gradum necessitatis distinctè non explicant cum Laym. *l.5.tr.5. c.6.n.17.fine*, sed præciso scandalo, cui facilè iri obviam potest, (si instruat Sacerdos astantes) puto satis superque esse illam, quam de carentia Sacerdotalium vestium minoris momenti sufficere documus suprà *c.3.§.1.n.4.*

3 Tertius cereus accendendus in consecratione non requiritur cum tanto rigore. Ita de Lug.*l c. num 79.fin.* quamvis enim Rubricæ Missalis illum exigant, non tamen omnia, ut modò § 2.*num.2.* innuimus, quæ in Rubricis ponuntur, nisi aliunde grave præceptum obliget, obligant sub peccato.

§. V. *De Missali.*

1 Requiritur & Missale. Sed qui memoriter scit ea, quæ dicenda sunt in Missa, idque sine morali periculo errandi; non peccat, si sine illo celebret. Ita de Lugo *ib.nu.78.* quidquid aliqui dicant; sicuti nec peccaret luscus; qui cæteras actiones exhibendas in Missa videt, nec tamen videt legere, si vel memoriter legendas sciat, vel à Sacerdote adjuvetur. Ita idem *ibid.* Favet Suar. *de Sacram.disp.81.sect.6.§.4.requirunt, fine*, qui sic habet: *An verò, ubi liber desit, & Sacerdos esset ita instructus, ut moraliter non dubitaret, se posse omnia integrè dicere, sine libro; An, inquam, esset tunc peccatum id facere, aliorum judicio relinquo: nam ego propter multorum authoritatem, licentiam dare non audeo, & aliunde sufficienter rationem peccati non invenio.* Hæc Suarez. Sed jam de Lugo *loc.cit.* licentiam concedit, dum absolutè docet, in eo casu non peccari.

2 Ad id, quod docemus, facit, de quo, multis ab hinc annis, Caltanisettæ in Patria mea, Patres aliqui ex nostra Societate disputarunt. Nemus est, nomine Mimianum, octo milliariis Italis à dicta Civitate distans, amenissimis pratis undique circumseptum, & propter multitudinem incredibilem Damarum ibi impunè palantium, tota Sicilia clarum. Adsunt ibidem magnificæ ædes, ad habitandum, nec deest Sacra ædes ad celebrandum. Ad hæc igitur visenda convenerunt tres, vel quatuor Sacerdotes ex Collegio nostro, cui ego indignus tunc præeram; & invenerunt ibi quidem totum instrumentum sacrum; verùm, per incuriam nescio cujus, deerat Missale. Quid ergo, uni ex illis magis celebrandi cupido, faciendum? Audi remedium. Is, convocatis sociis, singulisque aliqua suggerentibus, scripsit integrè totum Canonem, & totam Missam de S. Maria in Sabbato, illamque votivam (erat autem dies feriæ) sine periculo lapsus memoriæ, ex scripto, celebravit. Noluerunt cæteri scrupulosiores eo uti remedio, immò prolixam toto die disputationem cum ipso, ne dicam contra ipsum protenderunt, & cùm domum rediissent rem mihi, quasi illum Sacerdotem notantes detulerunt. Sed certè eum vindicavi à calumnia, & ipsos potuisse sine scrupulo, ejusdem exemplum sequi, disertè, propter *dicta num. præced.* aliasque rationes, pronunciavi.

§. VI. *De Cruce, aliisque requisitis circa Altare.*

1 Apponitur & Crux, sed non cum tanto rigore præcepti; immò ab aliquibus docetur, Crucem non esse in Altari statuendam, ubi servatur clausum in Tabernaculo Sanctissimum Christi Corpus: in quo enim loco adest, quamvis veluti sub cortina, ipse Dominus personaliter, alio signo ipsum repræsentante opus non est. Ita Suar. *de Sacr.disp.81.sect.6.§.4.addere*, aliique. Contrarium sentit, & quidem probabiliter Gavantus, quia Rubrica Missalis in omni Missa requirit adhibendam esse Crucem. Sed profectò, quando est exposita super Altare Sacratissima Eucharistia, sit certum, necessariam nequaquam esse Crucem, quia ipse Dominus Crucifixus palàm est.

2 Olim inter Curiosos Rubricarum contentio fuit, an observetur Rubrica, quæ Crucem in Altare, dum fit Sacrum, expostulat, si adsit Crucis, vel Crucifixi effigies depicta in Tabula, vel pariete? Satis observari Rubricam, affirmabant aliqui, quia jam adest Crux. Negabant alii, quia, præter illam Iconem depictam ad parietem, requirebant, juxta Rubricæ apicem, aliam Crucem super Altare inter candelabra, & ob oculos Sacerdotis, tum ad orandum, tum ad incensandum.

Dico, utrosque sensisse probabiliter, sed à me contra Gavant. *in Rubr.Miss.p.1.tr.20.litt.D.* audiri libentiùs affirmantes. Neque enim ejusmodi requisita adhiberi debent, sub ritu metaphysico; & penè dicam pharisaico; sed morali, & humano. Quis autem moraliter ampliùs Crucem requirat, si Crucem habeat in prospectu (licèt non inter candelabra) ad quam & orare, & incensare, & quælibet, circa illam officia, exhibere possit?

3 Venio ad cætera requisita. Pallium, quo in anteriore fronte ornatur Altare, Pulvillus ad sustentandum Missale, Candelabra, Bursa, intra quas servantur corporalia, Velum, quo operitur Calix, manutergium, & si quæ alia sunt ejusmodi; aliquantulum remota à sacris actionibus, benedictione, ut sacro usui deserviant, nequaquam indigent: id quod, propter eandem rationem, de quibusdam vasis diximus *c.1.§.6 num.6.*

Insuper, ex pari, immò majore ratione, quam ex Layman supra notavimus *§.2.n.3.* quando aliquod ex his prædictis præstò in Ecclesia non est, id ex prophanis, sed congruenter mundis, mutuò accipi ad sacrum Missæ Ministerium poterit, & deinde usui priori sine scrupulo reddi.

Denique Sylvester meritò docet, non esse simpliciter necessarium, quòd ante Altare sit ornatum pannis, seu pallio, nam aliqui, inquit, non utuntur hoc pallio, vel propter præstantiam lapidis, vel propter paupertatem. Adderem ego, ne tamen sit irreverenter deforme. Parimodo non esse sub mortali necessarium pulvinar, idest Cussinum, & Cereum, campanulam pro tempore, quo elevatur Hostia, secluso contemptu, (& quando hæc haberi commodè nequeunt, ne sub veniali quidem) advertit Persicus *lib.1. de Offic.Sacerd.c.8.dub.8.num.77.d.20.*

CAPUT VI.

De Tempore Sacrificii.

§. I. *Quo die celebrari possit, ubi de Triduo hebdomada Sancta.*

1 QUocunque die Sacrificium Missæ offerri, licitè posse, præter feriam sextam hebdomadæ Sanctæ, est Doctrina communis. Quamvis igitur consueta sit praxis, Sabbato Sancto, & die Jovis Sancti, abstinere Sacerdotes à Missa, in signum mœroris ex Christi Domini passione concepti, tamen, posset suas quisque celebrare Missas privatas, etiam summo mane, etiam in templis publicis, nec solùm in Oratoriis privatis. Ita Suar. Fagun. de Lugo, qui eos citat, sequiturque *de Euch.sect.1.n.18.* Ratio est, quia pro die Jovis nulla adest prohibitio, & pro Sabbato Sancto, si quæ fuit, jam abrogata usu etiam timoratorum fuit. Scio à Persico *de off. Sacerd.lib.1.d.6.n.40.* afferri decretum sacræ Congregationis disponentis in Cœna Domini, unam tantùm esse Missam celebrandam: sed vel dispositio est de Missa solemni, vel certè de ea nondum constat authenticè.

2 Incipit autem talis Missa privata Sabbati Sancti, à *Kyrie eleison*, exclusis Prophetiis, & Litaniis, quæ solùm in Missa solemni recitantur: & iis exclusis, obligabuntur fideles audire, si possunt, quando fortè die Sabbati Sancti sit festivus ex præcepto. Sic de Lugo *de Euch.d.20.sect.1.n.21.* In quo casu tam Sabbato, quàm die Jovis plures Missæ possent non obstante mœrore Passionis Domini, in Ecclesiis offerri, quot scilicet, ad satisfaciendum populo, moraliter necessariæ judicabuntur. Ita March. *de ord. T.3.p.3.c.8.8.fin.* Feria autem sexta, id nequaquam potest, quia Ecclesia prohibet eo die Missam celebrari: nec enim illa, quæ tunc celebratur, cùm desit consecratio, Missa essentialiter est, unde nec eadem Ecclesia obligat fideles ad audiendam Missam, si fortè in dictum diem incidat festum, aliàs de præcepto, ut jam sacra Congregatio declaravit, apud Gavant. *in Rubr.Miss.p.4.T.9.n.24.*

3 Illud hic notandum; in die Jovis, & Sabbati Sancti, non posse fieri Sacrum solemne in Ecclesiis, seu Oratoriis Confraternitatum, nec fieri Sepulcrum cum asservatione Sanctissimæ Eucharistiæ, nisi de licentia Episcopi. Ratio hujus rei ducitur apud March. *de ord.tr.3.p.3.c.8.n.6.* ex prohibitione sacræ rituum Congregationis. Hic Panormi videtur esse tacita aliqua licentia, vel consuetudo, passim enim die Jovis Sancti, ejusmodi sæcularium Societates in suis Oratoriis hæc peragunt.

§. II. *An obligetur aliquando Sacerdos Missam celebrare?*

1 HUc, ubi agimus de tempore Sacrificii, dubitatio hæc reduci convenienter potest. Et obligari quidem sub mortali simplicem Sacerdotem (nam de Beneficiariis, aliisque similibus, mox) saltem ter in anno, docent nonnulli, apud Dian. *p.2.tr.14 resol.19.* & præcipuè in Natali Domini, & Paschate, & Pentecoste. Satis esse, si præciso scandalo, semel, hoc est, in Paschate, quod est obligatio communicandi, alii putant cum S.Bonav. *in 4.d.12.ar.2.q.21.* Nihilominus, cum aliis censeo, Sacerdotem, qui nunquam toto vitæ suæ tempore sacrificat, dummodo in Paschate communicet, saltem mortaliter non peccaturum, ex eo præcisè, quòd non sacrificet. Sic Gabr. Sotus, Cajet. Victoria aliique apud Fagund. *1. Eccl prac.lib.3.cap.15.num.2.* Adde de Lugo *d.20.sect.1.numer.2.* vide etiam Suar. *de Sacr.d.80.sect.1.§.Haeret*, & Marchin. *de ord.T.3.p.2.cap.6.* Ratio est, quia non apparet præceptum cum tanto rigore obligans, ut latè habent citati Doctores.

Parochorum obligatio celebrandi.

2 Quoad Parochum, certum est obligari vel per se, vel per alium curare, ut quando ejus Parochiani obligantur audire Sacrum, celebretur Missa, quia ad hoc recipiunt stipendium, & tale munus acceptant. Ita Coninch. *de Sacr.q.83.art.2.d.1.n.202.* Conc.Trid. *sess.c.12.* Extra id tempus, ablata legitima consuetudine, vel lege, vel pacto, non sunt obligandi Parochi ad sacrificandum, quia tale præceptum, in jure non adest. Ita March. *de ord.tr.3.p.2.c.30.num.1.* In Natali Domini, sicuti uni Missæ obligantur interesse Fideles, sic & unam celebrare, quantum est ex hoc capite, tenebitur Parochus. Ita Fagundez *1.Eccl.prac.c.16 num.2.*

Denique an idem teneatur applicare aliquam Missam pro suis ovibus, vide infra *lib.2.c.2 §.16.*

Capellani, & Beneficiati obligatio celebrandi remissivè.

3 Jam Capellaniam, vel Beneficia habentes certum est obligari ad eas Missas eo tempore celebrandas, quas juxta fundationem, vel pactum debent; Sed de hac materia sparsim multa, *lib. 3.* differemus.

Obligatio celebrandi quoad Ecclesias Collegiatas.

4 In Ecclesiis Collegiatis, Cathedralibus, Conventualibus, ubi competens est Sacerdotum numerus, solet primò quotidie saltem una Missa privata celebrari. Solet secundò altera cantari, quæ dicitur Conventualis, seu solemnis.

Dico, quamvis aliqui in Rectoribus ejusmodi Ecclesiarum, mortale peccatum agnoscant, si aliquo die in hoc deficiant. Ita March. *de ord.tr.3.p.2.c.30.à n.5.* citatis Suar. & Fag. Coninch. *de Euch.q 83. art.2.d.1.n.203.* Laym. *l.5.tr.5.c.4.n.5.* Tamen probabile est cum Victoria *in Summa, de Euch.n.94.* (præscindendo ab aliquo peculiari talis Ecclesiæ obligatione) Missam sive privatam, sive solemnem semel, vel bis omittere in hebdomada, non esse saltem mortale. Ratio est, quia nullus est obligandus sub culpa lethali, nisi manifestè constet de præcepto obligante: at non apparet tale præceptum, nec quod tantum onus susceptum fuerit à Collegiatis, eo ipso, quòd collegiatæ sint. Ita March. *ib.n.1.* Suar. *de leg.l.7.c.15.* Meratius apud Dian. *p.4.tr.3.res.58.*

5 Dices cum adversariis, omittere talem Missam, fore primò scandalum, secundò contra consuetudinem Ecclesiarum, tertiò contra *cap. cùm creatura, de celebratione Missarum.*

Resp. ad primum, non fore ad summum, nisi meram populi admirationem. Ad secundum, hanc non esse consuetudinem acceptatam sub mortali, quia de hac non constat. Ad tertium, nego colligi præceptum grave, ex dicto capitulo, quod hic exscriptum jam profero.

Cùm creatura non habeat, quid pro meritis ut respondeat Creatori, &c. & infra: *Mandamus, quatenus nullum in vos torporem negligentia obrepere permittatis, quo minus & pro anniversariis defunctorum, & pro festo, vel feria. secundùm temporum congruentiam Missarum solemnia, conventualiter, celebretis.* Hæc Canon. Ubi nota, primò illud: *Mandamus*, quod ex aliquibus bonis Doctoribus non nutat præceptum sub mortali. Ita Azor. *p.1.l.5.c.6.q.5.* Sà genuinus *V.lex n.6.* expurgatus *n.5.* Notat secundò illud, *secundùm temporum congruentiam*, & illud, *Torporem*, quæ solùm notant moneri Prælatos, ut sine torpore, tempora officii, & Missæ, juxta Rubricas, non omittantur, non igitur novum præceptum.

Nota tertiò, aliquos Canonistas cum Abb. *in dict. cap. cùm creatura, §. Item nota*, immeritò ex hoc textu colligere, semper in dictis Ecclesiis etiam in festis, dicendas necessariò esse duas Missas, alteram *de defunctis*, alteram *de festo*, vel *feria occurrenti*, ni dicantur, peccari mortaliter à Prælato. Immeritò, inquam, cum Fill. *t.1 tr.5.c.4.n.105.fine.* Coninch. *de Euch.q.83.art.2.dub 1.n.204.* siquidem Canon, solùm contendit, ut Anniversaria non omittantur, juxta cujuscunque Ecclesiæ obligationem, & in tali die Anniversarii, prætextu Missæ celebratæ *pro defunctis*, non negligatur alia Missa *de festo*, vel *feria*, juxta temporum congruentiam celebranda. Cæterùm nequaquam præcipit, ut semper singulis diebus celebretur Missa defunctorum, inconveniens enim esset, in Paschate v.g. defunctorum Missam celebrari.

Obligatio celebrandi Missam de feria privilegiata?

6 Missam solemnem de feria privilegiata) quales dumtaxat sunt omnes feriæ Quadragesimæ, quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum) in prædictis Ecclesiis Collegiatis omitti non posse, sed occurrente etiam alio festo canendam post Nonam declaravit Sacra Congregatio apud Tamb *de jur. Abb.d.5. quæsito 10.n.37.* & March. *de ord.tr.3.p.2.c.30.n 7.* Quæritur ergo primò, An si id non fiat, mortaliter peccetur à Rectoribus Ecclesiarum. Secundò, An ad id teneantur Ecclesiæ Regularium choro addictorum.

Ad primam quæstionem, dico non peccari mortaliter. Ratio est modò *n.4.* dicta, quia non manifestè constat de tam rigoroso præcepto.

Contrà docet Verricelli, *tr.8.q.mor.30.* sed mihi ejus rationes efficaces nequaquam videntur.

7 At timenda est primò dicta declaratio Sacræ Congregationis. Secundò Rubrica Missalis id disponens. Resp. ad Primum. De tali declaratione non constat authenticè. Ad secundum. Rubrica has duas Missas nempè *currentis Festi, & feriæ privilegiatæ*, injungens, præceptum (ut alia interim taceam) non denotat, ait enim *Cantantur*, seu *dicuntur duæ Missæ;* Quæ non sunt verba imperativa. Immò etiam si diceret, *Cantentur*, non statim probaretur præceptum sub mortali, nam verba imperativa ex Castr. *t.1. de reg.d.1.p.9.* non semper præceptum grave important.

8 Ad Secundam quæstionem, negant aliqui cum Rodriq. *t.1.q. Reg.*

Reg.43.art.12. Peyr.*c.3. in Add.c.1. à n.19.* Ecclesias Regularium dictas teneri, etiam si tenerentur aliæ Collegiatæ, quia putant horum Ecclesias non esse Collegiatas. Affirmant aliqui cum Portell.*in dub. Reg.v. Missa n.7.* quia è contra censent verè Collegiatas esse. Utrumque probabile.

9 Ex eo autem, quod probabiliter ejusmodi Ecclesiæ Regularium non sint Collegiatæ sequitur, nec teneri ad celebrandum quotidie, saltem, unam Missam privatam, quantum est ex hoc capite, neque ad Missam Conventualem. Ita Victoria *in Summa de Euchar. n.49.* Adde & ea, quæ de Collegiatis in universum dicta sunt *n.49.*

§. III. *Quando liceat plures Missas eodem die celebrare?*

1 Apud antiquiores invenio casus omnino novem, in quibus pluries, eodem die, celebrare fas est, lege Coninch.*d.83. de Euch.art.2.d.3.n.213.*

Primò in Natali Domini, & quidem ter. Valentiæ, die secundo Novembris, hic celebrant, ex Indulto Pontificis. Ita de Lugo *de Euch.d.20.sect.1.n.43.fin.*

Secundò, quando quis præest duabus Ecclesiis, & ni bis in die, sacrificet, Sacro careret alterutra. Idem esset ex Fagund.1.*Eccl.præcept.l.3.c.16.n.5.* ubi rari sunt admodum Sacerdotes, ut in Anglia, Hibernia, & nonnullis partibus Germaniæ, & in Indiis (adde, & Tuneti, & in tota Africa, & in regionibus quibuscumque infidelium, in simili necessitate Christianorum ibi fortè degentium) quilibet enim Sacerdos, quamvis non sit Parochus, poterit ibi, requirente necessitate, pluries celebrare in die, etiam nulla petita licentia ab Episcopo, fortè ibi præsente, vel vicino; quia ubi jus commune *d.c.consuluisti, de celebrat.Miss.* facultatem concedit, ab alio expectanda nequaquam est.

Atque id intelligi etiam in diebus non festivis, si adsint, qui Sacro velint interesse, rectè probat contra Nugnum de Lugo *respons. moral. d.12.*

Tertiò, quando aliàs infirmus decederet sine Viatico.

Quartò, quando, facto Sacro, superveniret Episcopus, vel Princeps volens, etiam die non festivo, interesse Sacro; nec sit alius, qui celebrare possit.

Quintò, si die festivo superveniret multitudo Peregrinorum celebrato jam Sacro. Huc reducitur ille casus, quando in dedicatione Ecclesiæ, propter multitudinem populi; magna ejus pars, nisi quis iterùm celebraret, sine Sacro remaneret.

Sextò, quando celebrata jam Missa, superveniret defunctus sepeliendus in eo loco, ubi Defuncti sine Missa sepeliri non solent.

Septimò, quando eodem die, occurrunt duæ Missæ celebrandæ, altera de festo, v.g. altera de feria privilegiata, & unus tantùm adest Sacerdos.

Octavò, quando Missa esset necessaria ad benedicendas nuptias.

Nonò, quando aliqua alia necessitas Judicio prudentis iteratam ejusdem Sacerdotis Missam exposceret.

2 Hi novem casus, ut dicebam, assignantur ab antiquis; qui tamen universaliter à Recentioribus, Coninch.*l.c.* Fagund.*l.c.c.16.* Suar. *de Sacr.d.80.sect.3.* aliisque, Vasq. *de Sacr.d.232.c.5.n.50.* meritò non admittuntur. Dico igitur solùm tres primos casus esse approbandos. Ratio præcipua est, quia in aliis casibus nulla sufficiens necessitas apparet: Ille enim Episcopus, vel multitudo, vel sponsus, vel duplex Missa currens non afferunt obligationem ad Missam, quando hæc haberi non potest, vel debito modo celebrari non valet. Adde jam ipsam Ecclesiarum omnium consuetudinem, nunc ostendere, non nisi tres casus priores necessitatem, seu facultatem sufficientem ad plures Missas, afferre. Vasq.*l.c.* solos duos primos casus approbans, non admittit tertium, qui non putat esse tantam necessitatem infirmo dare Viaticum, ut vincat præceptum de celebrando semel in die, sed certè probabile etiam judico, quod vincat.

3 Porrò duo sunt notanda. Primò hæc intelligenda esse, dummodo Sacerdos iterùm celebraturus sit jejunus: Ita iidem, & passim Doctores: quare debuit is non sumpsisse purificationem, si iterùm in prædictis casibus sacrificare velit.

Ex quo colligunt nonnulli, casum illum tertium de infirmo aliàs sine Viatico morituro, nisi quis iterùm, eodem die, sacrificet, esse casum metaphysicum. Nam si Sacerdos novit mortem imminentem infirmi, poterit, immò debebit reservare de sua Hostia, qua infirmum communicet, si aliunde alia Hostia non suppetat. Ita *in nostro casu opusc. de Communione expedienda, c.5.§.6.* si verò si non novit, jam summet ablutionem solitam, & sic non erit jejunus, ut possit iterùm celebrare. Solum igitur casus habebit locum, si fortè Sacerdos sciat infirmi necessitatem in illo temporis momento, accepto Calice, ante ablutionem; qui certè, ut dictum est, erit casus metaphysicus, & rarissimus.

Dico tamen, non ita esse, sunt enim duæ sententiæ, de quibus diximus *ib.c.2.§.8.n.32.* quorum altera docet, non licere non jejunum celebrare, ad dandum Viaticum, &, in hac sententia fateor casum esse metaphysicum. Altera docet licere, & tunc poterit casus facilè contingere, cognita enim moribundi necessitate etiam post ablutionem assumptam, poterit Sacerdos, secundùm hanc opinionem, quæ certè probabilis est, iterùm celebrare.

4 Secundò notandum est: sicuti bis celebrare in prædictis necessitatibus id indulgetur, ita pluries; si sufficiens: ad plures Missas, necessitas adsit. Ita Coninch.*de Euch.q.83.art.2.dub.3.n.14.fin.*

Ratio est, quia si necessitas dat facultatem ad secundam, cur similis necessitas non dabit ad tertiam, & sic deinceps?

5 Fagundez 1.*Eccl.præc.lib.3.c.17.n.5.* contra hanc doctrinam sic habet: *Sacerdos bis, requirente necessitate, celebrare in die poterit, non pluries, quia Jus in cap Consuluisti, de celebratione Missarum solùm bis in die concedit, in necessitate, celebrare jejunis.* Hæc Fagundez, qui, certè, nescio, unde, pro se, potuit talem textum afferre. Ecce integrum Capitulum, quod est Innocentii III. *Respondemus, quod, excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare.* Hæc, & nihil prætereà textus.

6 Petes. In nocte Natalis potest ne Sacerdos semel communicare extra Missam, & deinde celebrare alias duas, vel contra? Resp. non posse. Ita de Lugo *de Euch. d.20. sect.1.n.43.* quia privilegium est solùm de ter celebrando, non verò de communicando. Hinc infert de Lugo *ibid.* Cardinalem Diaconum Sacerdotem, qui ut moris est, communicat prædicta nocte in Missa Pontificia, non posse, deinde, adveniente die, celebrare.

§. IV. *Qua hora celebrari possit.*

1 Hora celebrandi est ab Aurora ad meridiem. Ita Pius V. *in Rub. Miss.* Porrò, cùm uterque hic terminus suas proprias difficultates habeat, de eis sigillatim differemus.

Quoad Auroram.

2 Communis doctrina est nomine Auroræ hic, ubi ex Sacra Congreg.apud Gavant.*in rubr.Miss.p.1.t.15.n.5.lit.T.* non physicè, sed moraliter res perpendenda est; intelligi horam cum dimidia ante ortum Solis in nostro Hemisphærio: hoc est, hora cum dimidia, antequam ipsum Corpus Solare nostris oculis appareat.

Et quia, ex probabili opinione satis est, si Missa absolvatur in Aurora; ideò probabile fit, quòd possit incipere duabus, plus minus, horis, ante prædictum Solis ortum; nam sic ejus finis cadet circa initium Auroræ. Sic Suar. aliique apud de Lugo *d.20.de.Euch.sect.1. n.32.* ubi reiicitur Vasq. contrarium sentiens.

3 Excipe diem Natalis Domini, quando immediatè post mediam noctem, possunt, non solùm una, sed ex probabilissima opinione, omnes tres solitæ Missæ à Sacerdotibus celebrari: Ita Suarez Vasquez quos citat, & contra Fagundez, & Nugnum sequitur de Lugo *l.c.*

4 Excipe item casum necessitatis dandi Viaticum Infirmo, si non adsit parata Sacra Eucharistia, tunc enim poterit, etiam non petita licentia ab Ordinario, Missa celebrari statim, post mediam noctem. Sic Laym. *tr.5.c.4.n.5.* aliique apud Dian.*p.2.tr.14.ref.33.* Excipe rursus, quando alicubi sit legitima consuetudo anticipandi Auroram: nam propterea Laym.*ibid.* & Coninch.Fagun.Navarr.apud March. *de ord.tr.3.p.3.c.7.n.2.* approbant praxim Belgii, & quorundam locorum Galliæ, & Germaniæ, ubi, tribus, vel quatuor horis, ante Solis ortum celebratur; quæ consuetudo, meritò introducta est, ut scilicet operarii audiant Missam, antequam eant ad opera, cùm enim ibi Sol serò oriatur, multò ante ejus ortum ad negotia iri solent.

5 Excipe denique Mendicantes, eorumque privilegia participantes: iis enim saltem privilegium concessum à Gregorio XIII. *in Privil. Soc. Jesu Quanta in vinea Domini*, possunt incipere Missam tribus horis ante ortum Solis; pro duabus enim horis utuntur Jure communi, pro tertia utuntur privilegio, quo ipsis, dum à suis Generalibus non prohibentur unam horam anticipare, ex rationabili causa, & in Societate Jesu, ex licentia Superioris, posse conceditur. Ita Suar. aliique cum de Lugo *de Euch.d.20.sect.1.n.32.* Rodriq. *in comp. ref.25.num.1.*

6 Iisdem tribus horis Episcopos Missam anticipare posse, itineris, vel simili causa, admittunt passim Doctores *in Comp. Privil.Societ.Jesu v.Missa §.3.* cum de Lugo *loc.cit.num.27.* Immò ipsos, ut etiam Provinciales, & Superiores locales suis subditis eandem licentiam, ex causa concedere, vi suæ ordinariæ potestatis, quam habent dispensandi cum suis, etiam posse, non ambigo. Ita Suar. *tom.4.de Relig.tr.8.lib.2.cap.12. num.18. juncto cap.13.* Rodr. *in comp. resol.25.num.3.*

7 Notat verò Suar.*de Sacr.d.80.sect.4.§.sed quares primò*, Episcopos (adde & Prælatos Regulares) posse solùm in particulari casu, & ut dictum est ex causa, in hac re dispensare, at non concedendo privilegium generale. Ratio est, quia concedere privilegia generalia proprium est Summi Pontificis, non verò aliorum.

Quanta debeat esse causa; vide infrà in simili *n.25.*

Tria Privilegia Mendicantium celebrandi multò ante Auroram.

8 Adsunt & alia privilegia ampliora prædicto. Primum est apud Portell. *in dub. Regul. v. Missa num.3.* ejusdem Gregorii XIII. qui concessit Congregationi S.Justinæ, & consequenter Mendicantibus, & Participantibus cum ipsis, ut ejus Religiosi, dum sunt

in itinere, possit celebrare inter Auroram, & mediam noctem,

Hoc privilegium ex eo, quòd sit vivæ vocis oraculo, an sit revocatum, sicut & alia vivæ vocis oracula ab Urbano VIII. nobis non est otium disputandi. Vide Peyrinum *tom.3. in const. Urban.VIII.c.12.n.1. fine*. Vide etiam Lezanam, & Sanctorum Malphi apud Dian.*p.8.tr.7. misc.ref.58.* & novissimè Pellizzarium negantem esse revocatum, *in Man.Regul.T.2. in praef. Typographi ad lectorem*.

9 Notat autem Portella *l.c. ib.* eo die, quo Religiosi debent arripere iter, non posse illo frui, siquidem nondum sunt in itinere, utantur ergo tunc aliis privilegiis, de quibus mox. At, profectò, qui est in procinctu itinerandi, posset, mea sententia, dici esse in itinere.

10 Secundum privilegium apud Rodr. *in Comp.resol.15.n.1.* & de Lugo *de Euch.disp.20.sect.1.n.27.* est Alexandri VI. qui propter multitudinem confluentium concessit per Bullam Monachis sancti Benedicti, ut possent celebrare Missas in Ecclesia sui Monasterii, (*in suo Monasterio* habet Rodriquez *in comp. ibid.* sed verè Bulla habet *in Ecclesia sui Monasterii*) duabus horis, immediatè post mediam noctem.

11 Notat autem de Lugo *d.n.7.* dictum privilegium communicari aliis Religiosis participantibus, quamvis pro iis non sit dicta causa multitudinis confluentis. Ratio brevis est; quia Pius IV. concessit Ordini S.Hieronymi, atque adeò cæteris ferè Religiosis: qui jam communicat in privilegiis, ut privilegia extenderentur ex uno conventu ad alium, quamvis, non existentem eadem, sed alia causa: at talis est causa itineris, infirmitatis, & similis.

12 Addit idem de Lugo non posse quempiam uti hac concessione, nisi in Ecclesia, ut habet privilegium, non verò, ut habet Rodriquez in Monasterio. Sed non deest pro Rodriquez defensio, nam nomine Ecclesiæ veniunt etiam Religiosorum claustra, ut ex sacris textibus *c. Abbas, §.Hac autem dist.54. c.Alma Mater, de sent.excommun. in 6.* & Glossa *d. c.Alma Mater, v. Monasterii*, notat Laurentius de Peyrinis, *tom.1. in constit. Pyrrhi n.31.* Utrumque igitur est probabile.

13 Tertium privilegium apud Portell.*in dub.reg.v.Missa,n.4. & in Add.ib.n.6.* & Rodr. *in Comp.ref.25.n.2.* est concessum à Leone X. vivæ vocis oraculo, in quo, absolutè, conceditur; posse de licentia Superiorum (*quorum conscientiis ait se remittere Pontifex.*) Fratres Minores, & consequenter participantes cum ipsis, celebrare, illicò, post Matutinum, præsertim quando audienda est Missa de præcepto, & Fratres veniunt de via.

14 Notat autem uterque, Rodr. *in Comp.ref.25.n.3.* Alter, *in qu. Reg.to.1.q.34.art.3.* id intelligi, ita ut possint ii celebrare post mediam noctem ante finitum Matutinum, immò etiam non recitato ad ipsis Matutino, quia jam probabilis est sententia Soti non obligare matutinalem recitationem ante Missam.

15 Notat insuper Portella *l.c. in add n.6.* quod illa particula (*præsertim*) non excludit alios casus; hæc enim, cùm sit particula implicativa, implicat, seu notat idem esse in aliis casibus, licèt in illo, in quem ipsa particula cadit, militet major ratio, ut cum multis probat Sanch.*de matr.disp.39 n.6.* Sensus igitur est, posse Religiosos illos in cæteris casibus statim post mediam noctem celebrare, sed multò magis ratione præcepti, & itineris.

16 At revocatane sunt hæc tria privilegia. Primò à Conc. Tridentino, *sess.22. decreto de observand &c.* Secundò à quadam declaratione Sacræ Congregationis apud Lezanam *p.1.c.21.n.2.* Dicò primò contra Fagundez ab eodem citatum, & Peyrinum *tom.1. in constit. Pyrrhi n.19.* non esse revocata à Tridentino. Ratio est, quia Tridentinum imponit solùm Episcopis, ut remedia adhibeant, si quæ sunt necessaria in celebrandis Missis, cæterùm ubi Episcopi non repugnant, non est, cur Religiosi à suis privilegiis dimoveantur. Scio Peyrinum citatum afferre rationes contra eos, sed eæ, si rectè expendantur, facilè à quolibet mediocriter docto dissolvi possunt. Nobiscum sentit de Lug. *de Euch.d.20 n.29.* citans Joannem Salas, Rodriquez, multosque Theologos Salmanticenses, loquens de secundo privilegio allato *num.10.*

17 Dico rursus nec revocata esse à declaratione prædicta. Ratio pro modò illa sufficiat, quia de hac nondum constat authenticè.

18 Denique moneo his tribus privilegiis uti non posse Patres Societatis, quia nondum P.Generalis ea ipsis communicavit; quo tamen impedimento alios Religiosos laborare nequaquam solere insinuavimus alibi.

Quoad Meridiem.

19 Terminus, ultra quem celebrare Missam non licet, est Meridies moraliter acceptus. Ita Pius V. *in Rubr.Miss.* Satis est tamen, ad evitandam omnem culpam, si Missa inchoetur ante meridiem, vel in ipso meridie, licèt absolvatur posteà. Ita Vasq.*de Euch.d.233. cap.4 num.37.*

Quòd si absque ulla causa inchoetur, vel post tertiam partem horæ à meridie, ex Azor.*par.1.lib.10.c.25.q.6.* vel post mediam horam ex Laym.*lib.5.tr.5.cap.4.num.4.* vel post tres quadrantes, ex Bonac. *de Euch.d.4.qu.ult. par.9.num.6.* seu post non integram horam plus minusve, ex eodem *ibidem*; & Sylvestro apud Dianam *par.2.tr.14. ref.14.* peccabitur, sed non nisi venialiter, propter parvitatem materiæ: cum causa, nil peccabitur, quia causa vincit defectum illum, aliàs venialem. Colligo ex de Lugo *d.20. de Eucharist. sect.1. num.41.* Scio Navarrum *in Manual.c.5.num.8.* docere, etiam hodie licitè celebrari posse, usque ad horam tertiam post meridiem, ut olim licebat, quia nullibi est ablata, (inquit) talis facultas, cui sententiæ favet Sà *v. Missa num.27. in impres. genuina*, quatenus, obiter faciendum, idem concedit. Sed contradicit communis Theologorum sententia cum de Lugo *loc. cit.* Laym.*loc.citat.* consuetudo à Summo Pontifice Pio V. *in Rubr. Miss.* approbata, & censura Prælatorum, qui id facientes punirent; Concinitque Tridentinum dum præcipit, ne Sacerdotes aliis quàm debitis (id est, ut explicat Laym.*loc.cit. in Ecclesia communiter consuetis*) horis celebrent.

20 Illud cum Vasq.*de Euch.d.232.c.4.num.37.* & aliis, planè concedimus, in magna festivitate, absoluta tardiùs concione, in Ecclesia, manè exhibita, vel funere Principis, vel solemni ordinatione, vel simili, posse Missas privatas, etiam tardiùs, hoc est, usque ad horam tertiam post meridiem, celebrari, ne Missa populus defraudetur.

21 Sacerdotem quemlibet ad dandum Viaticum, immò, atque Episcopum, itineris, vel simili causa, posse, una integra hora, postponere, à meridie, ut etiam eundem Episcopum posse ex causa similem facultatem suis subditis impertire, omnes apud de Lugo *de Euch.disp.20.sect.1.n.42.* concedunt, juxta ea, quæ in simili diximus supra *num.6. & 7.* Idem posse Provincialem, & Superiorem localem (etiam Provinciali præsente, quia adhuc Superior localis in sua ordinaria potestate persistit) respectu suorum subditorum, ut ibidem diximus certum est. Colligo ex Suar.*tom.4.de Relig.tr.8.l.2. c.12.num.18. juncto c.23. à num.12.* Ad dandum Viaticum posse celebrari usque ad tertiam horam post meridiem, sequendo tunc opinionem Navarri *num.13.* dictam, concedit Vasq. 2. *de Euch. d.233. c.4.num.41.fine*.

22 Illud item amplectimur, Mendicantes, participantesque cum illis, qui habent Privilegium *in Comp. Privil.Soc Jesu v.Miss.§.3.* postponendi ex causa Missam per horam à meridie; posse incipere post horam integram, quia pro his privilegium debet esse utile: Si ergo alii possunt, ex dictis *n.19.* post non integram horam, Missam incipere, ex causa ipsi poterunt, ex eadem causa, aliquantò plus, atque adeò post integram horam. Nota tamen in Societate Jesu debere esse cum licentia Superioris, saltem localis, juxta restrictionem illis factam *ibid.* à R.P.Generali.

23 Immò quemlibet Sacerdotem ex justa, v.g. itineris, vel simili causa posse in die festo Missam incipere post integram horam à meridie, docent plerique, Henriq. Suar. Mirand. Rodr. quos citat, sequiturque Laym.*lib.4.tr.5.c.4 n.4.* itaque, ex consuetudine, observari testantur. In qua opinione dicendum erit, privilegium modò dictum Mendicantibus concessum, non ad idem festum dumtaxat (id enim, cum causa, habent omnes) sed ad alios dies non festivos se extendere.

De Privilegio Mendicantium postponendi Missam usque ad tertiam horam à meridie.

24 Concessit Eugenius IV. apud Bullar. Rodr. *Bulla 11.* per Bullam Congregationi Sanctæ Justinæ, & consequenter aliis participantibus, ut licitè possint celebrare in itinere, vel ex causa justa, usque ad Nonam inclusivè: *Hujusmodi Congregationis* (ait Pontifex) *Sacerdotes in itinere constituti, aut aliàs ad hoc causa subsistente, ante diem, & usque ad Nonam inclusivè, ut celebrare valeant, tenore præsentium duximus concedendum*.

Hoc privilegium non esse revocatum à Tridentino, constat ex iis, quæ diximus *n.16.* nec eo tamen uti posse Patres Societatis Jesu, nisi eis P.Generalis illud communicet, nimis sæpè, per occasionem, diximus item in superioribus.

25 Justam autem causam judico quodlibet impedimentum, quo quis propter rationem alicujus momenti non potest anteà, Missam incipere. Dico (alicujus momenti) siquidem non sufficit, solùm, ut commodiùs celebres: nec ex eo, quòd tardius è lecto per segnitiem exurrexeris: nec ut stipem, cùm ea non indigeas, lucrari valeas, &c. è contra sufficiat (præter Iter faciendum) infirma valetudo, quo tardiùs cogaris è lecto, vel è tecto exire: studium necessarium ad concionem, vel simile, si post Missam illi studio vacare non possis: negotium alicujus momenti, quod differri non potest: multitudo confessionum, si post Missam illis satisfacere non valeas: immò & confessio incepta, quam, ægrè differre pœnitens ferat: & eleemosyna, qua ad victum indigeas, & his non absimilia potiùs morali judicio, quàm certa regula definienda. Semper ergo præ oculis habendum erit, debere intercedere aliquam necessitatem, nec quidem maximam, dum simus in privilegiis, quæ in nullius sunt præjudicio: nec verò modicam, cùm simus in re non levi.

26 Denique decernamus, quotanam hora intelligatur nomine Nonæ? Francolinus apud de Lugo *disp. de Euch. sect.1.n.42.* rem exactè perpendens, docet esse variam, secundùm varia anni tempora, nec esse semper tribus horis post meridiem, ut aliqui universaliter affirmant. Docet ergo in Æquinoctio, hoc est die 24. Septembris, & die 21. Martii Nonam esse quidem tribus horis post meridiem: at in Solstitio hyemali, hoc est 22. Decembris Nonam esse duabus horis cum quadrante post meridiem: in Solstitio autem æstivo, hoc est 22. Junii, esse tribus horis cum tribus quadrantibus. Ratio hujus varietatis ducitur ex eo, quia hæc distinctio diei, per

per Primam, Tertiam, Sextam, Nonam fit juxta brevitatem, vel longitudinem diei, qui longior est æstate, quàm hyeme, & consequenter Prima, v.g. longius protrahitur æstate quàm hyeme, & sic de cæteris. Durat autem hora Nona (quæ facit ad nos) dimidiam partem temporis, quod fluit à puncto meridiei usque ad verum occasum Solis: quare si meridies, v.g. fit hodie decima octava hora diei, durabit Nona per tres horas, hoc est, usque ad horam vigesimam primam hujus ejusdem diei.

27 Sed quæ est, singulis diebus anni ad nostrum Horologium Italicum talis hora?

Subscribam hîc horam ejusmodi Nonam, pro dictis diebus dictorum quatuor Mensium, juxta Meridiem Panormitanum, In Sicilia, ad gradus altitudinis poli 38. ex quibus cæteri, plus, minusve, distantes, facilè colligi è quoquam poterunt.

28 In Æquinoctio verno, hoc est 21. Martii, Meridies Panormi est hora 18. Nona ergo, ex dictis *n.26.* durat usque ad horam 21.

29 In Solstitio æstivo hoc est 22. Junii. Meridies ibidem est hora 15. m.54. Nona ergo, ex dictis *n.26.* durat, usque ad horam 20. m.26.

30 In Æquinoctio autumnali, hoc est 16. Septembris, meridies, ibidem est hora 18. Nona ergo, ex dictis *num.26.* durat usque ad horam 21.

In Solstitio hyemali hoc est 21. Decemb. meridies ibidem est hora 19. m.19. Nona ergo, ex dictis *nu.26.* durat usque ad horam 21. m.34.

Dices, fore scandalum tam serò Missam celebrare. Resp. posse huic occurri, si explicetur, quando opus fuerit, astantibus privilegium: quod si, explicatione non obstante, perseverabit quis in scandalo, scandalum erit passivum, quod vitare nequaquam obligamur.

CAPUT VII.

Expediuntur quædam faciliora pertinentia ad Sacerdotem, antequam celebret.

§. I. *Preces ante Missam.*

1 Licèt sanum consilium sit ante Missam (idem, ut hac occasione dicam, est post Missam) preces Deo offerre, & præsertim illos Psalmos recitare, & Orationes, quæ proponuntur in Missali; tamen id in præcepto nequaquam est; nam ideò, notanter ibi dicitur. *Preparatio ad Missam, pro opportunitate Sacerdotis facienda.* Ita Castrop. *tom.2.tr.7.d.2.p.4.n.6.*

2 Major difficultas est de precibus, quæ recitantur, dum Sacerdos induit sacras vestes. Sed contra Navarrum, apud Bonac. mox citandum, & Azor. apud eundem, nec has esse sub gravi præcepto inde constat cum Bonac. *de Euch.d.4.q.ult.p.8.n.32.* quia non apparet, unde id vel jure, vel consuetudine cum tanto rigore præcipiatur. Quid de veniali? Ægrè illud admitterem, quamvis admittat Castrop. *de Sacram.tr.22.disp.unic.c.10.n.8.* alios citans: & Ratio nostra est, quia ubi nullum præceptum invenio, cur præceptum veniale velim admittere? ex consuetudine item nec idem veniale possum colligere, ut in simili dicam mox §.1. *à num.3.*

§. II. *Recitatio Matutini.*

1 Facere Sacrum, non recitatis privatim precibus Matutini, esse mortale docent communiter Antiquiores, apud Marchin. *de ord.tr.1.p.3.c.5.* & nonnulli ex Recentioribus, Azor. Bellarm. Regin. aliique apud eundem Marchinum, quia est, inquiunt, jam vetus consuetudo, & quia Pius V. *in Bulla in princ. Missalis*, districtè id præcipit. Negant verò communiter alii probabiliùs. Ita Sylvest. Sotus, Medina, Val. Suar. Vasq. Less. Henriq. Sà, Scortia, Fag. Laym. citati ab eodem Marchino. Ratio est, quia non apparet nec consuetudinem, nec Pii V. mandatum esse tam rigorosum. Non consuetudinem, quia non constat, vel esse legitimam, vel esse sub mortali acceptam: non mandatum, quia id quantum refertur ad recitationem ejusmodi, non reducitur nisi ad consilium, ut mox videbimus *n.5. & 7.*

2 Sed quid de peccato veniali? communiter plerique, qui liberant celebraturum à mortali, non liberant à veniali, si, sine causa, Missam Matutino præponat: cujus doctrinæ fundamentum, sic profert Castropal. *Tom.2.tr.7.d.2.par.4.n.6.fine. Veniale sine dubio sæpè contingit, quando absque rationabili causa Missa dicitur, non præmissa Matutini recitatione, quia ita est consuetudo recepta, & quia Matutinum hora consueta, & ab Ecclesia præscripta, non est dictum.* Hæc ille.

3 Verùm optassem primò, quod Castropalaus probasset hanc consuetudinem sub obligatione veniali fuisse receptam, & non ob devotionem, seu & non ob errorem, quo judicabant adesse præceptum, quod de facto non erat: cùm igitur id non probaverit, ei acquiescere non possum.

4 Optassem secundò, quod in secunda ratione illa (*quia Matutinum hora consueta non est dictum*) non confudisset quæstiones. Nos enim hîc non quærimus, an sit veniale, hora non consueta, dicere Matutinum, sed an sit veniale præponere Matutino Missam, quæ sunt quæstiones diversæ, nec una aliam inferens, ut ex se patet.

5 At, saltem, non observabitur Rubrica, quæ jubet Missam esse postponendam, ergo peccabitur venialiter. Resp. negando consequentiam, quia Rubricæ, ut infrà *l.2.c.5.§.1.* dicemus, aliquando solùm sunt de consilio.

6 Audi ipsum Castrop. *tom.2.tr.7.diff.2.p.4.nu.5.* idem dicentem, dum probat id non esse mortale. *Dicere Missam* (inquit) *Matutinis precibus non recitatis, non est mortale. Ratio præcipua est, quia nullum extat de hac re præceptum. Dices, esse præceptum latum à Pio V. in principio Missalis, ubi in virtute sanctæ obedientiæ præcipit Missam dicere juxta ritum Missalis, absque ulla additione, vel diminutione, aliave mutatione alicujus cæremoniæ ibi præscriptæ. Sed una ex cæremoniis est hæc, ergo, &c. Resp. Pium V. tulisse præceptum servandi ritum dicendi Missam, nec novum inducendi; sub hoc tamen generali præcepto non comprehendit Matutini recitationem, quia recitatio Matutini non est ritus aliquis Missæ, sed ad Missam præsupponitur, aliàs vacare orationi aliquantulum, sub præcepto esset, cum in iis Rubricis caveatur. Aliqua tamen in Rubricis præscribuntur, non ut præcepta, sed ut consilia. Neque obstat inter defectus in Missa contingentes computari omissionem Matutinarum precum; quia, solùm est defectus levis; vel dicendum est, procedere ex sententia antiquorum Canonistarum. Neque item obstat, dari aliquando privilegium ad dicendam Missam, non recitato Matutino, quia hoc dari potest, ad tollendos scrupulos.* Hæc ille. Vides autem hanc totam doctrinam favere etiam non admittenti peccatum veniale?

7 Confirmo ex eodem Castrop. *ib.n.9. In privata* (ait) *recitatione officii, sedere, cùm standum est, vel stare, cùm est flectendum, ex Rubrica præscripto, non videtur esse peccatum, si absque contemptu fiat, quia non videtur præcipi, sed consuli, & ordinari majoris devotionis gratia; sic Bonacina d.1. de horis canon. par.3.p.6. &c.* Hactenus Castropalaus. Cur igitur pari modo post asseram Matutini recitationem ante Sacrum non præcipi, sed consuli, & ordinari majoris devotionis gratia?

§. III. *Calcei.*

1 De habendis calceis à celebraturo, nullum est præceptum, atque adeò, nudis pedibus celebrare, nullum peccatum est. Ita Tolet. Scortia, Sà, apud Laym. *lib.5.T.5.p.7.n.14.fine*, quia tamen honestas, & decentia id requirit, meritò calceatum Rubricæ Missalis illum volunt. At est consuetudo recepta. Audio. Sed recepta ex honestate. Ita Bonac. alios referens *de Euch.d.4.q.ult.p.9. num.18.fine.*

2 Quid? non solùm id peccatum non esse olim existimatum fuit, verùm etiam à Patribus in Ægyptiorum Monasteriis degentibus statutum erat; nudis pedibus Monachi, ad sacra celebranda, immò & suscipienda, procederent. *Calceamenta* (inquit Cassianus *lib.1. de habitu Monach. cap.10.*) *veluti interdicta Evangelico præcepto Monachi recusantes, tantummodo caligis* (hoc est græcè Sandaliis *In Annotationibus ejusdem Cassian. V. caliga,*) *suos muniunt pedes*, & paulò post: *Quibus tamen caligis, quamquam licitè utantur, utpotè Domini mandato concessis, nequaquam tamen pedibus eas inhærere permittunt, cùm accedunt ad celebranda, seu percipienda Sacrosancta mysteria: illud æstimantes, etiam secundùm litteram, custodiri debere, quod dicitur ad Moysen, vel ad Jesum filium Nave; Solve corrigiam calceamenti tui, locus enim, in quo stas, terra sancta est:* Hactenus Cassianus.

§. IV. *Pileolus.*

1 Capite operto incedere usque ad præsentiam Altaris debet Sacerdos, ibi tamen, aperto capite, ad Missam procedere ex *c.Nullus Episcopus, de consecr. dist.1.* Sed dubium est, an ita pileolo uti quis possit, ut eo non amoto, celebrare Sacrum valeat. Negandum id est, citrà facultatem ritè concessam, vel citrà necessitatem, hac enim necessitate existente, posse Sacerdotem, capite pileolo cooperto, celebrare, si non est opportunitas petendi facultatem, docet de Lug. *de Euch.d.20.sect.4. n.102.* gradumque necessitatis sic explicat Marchinus *de ordin.tr.3.p.3.n.9. Non crederem esse mortale (quidquid dicat Gavant.) absque dispensatione, sed cum justa causa, puta ob nimiam regionis frigiditatem, capitis debilitatem, vel senectutem, vel ob calvitiem, celebrare cum pileolo usque ad Canonem, si difficile esset petere dispensationem, & usus pileoli de raro contingeret. Ducor, quia decreta Sacræ Congregationis, de hac re, sunt directiva, non præceptiva, &c.* & infrà. *Quod si alicubi est pœna excommunicationis, est comminatoria, quæ ex Suario, Sanch. Cajetano non semper est signum mortalis culpæ.* Hæc Marchinus: quoad illud (*usque ad Canonem*) aliqui cum Bonac. *d.4. de Euch.q.ult.p.9. n.29.* extendunt usque ad Consecrationem, aliqui cum de Lugo mox citato loquuntur absolutè.

2 Olim autem Episcopus, immò & Prælati Religionum pro suis dispensabant in hac re. Sic Henriq. Scortia, Laym. apud Dian *p.2. tract.14. ref.58.* nunc id reservatur Pontifici in Missali novo Urbani VIII. his verbis: *Nemo audeat uti pileolo in celebratione Missarum sine expressa licentia Sedis Apostolicæ, non obstante quacunque contraria consuetudine.*

3 At verò sicuti ex Sanch. *lib.2. de matr.d.40.n.6.7.* in multis potest Prælatus dispensare in casu necessitatis, quando non datur recursus ad Pontificem; ita poterit in hoc de Pileolo: solùm adverte, non requiri magnum necessitatis gradum, quia res, de qua agimus, non est tam gravis. Quare necessitates modò numero pri-

primo dictæ erunt sufficientes ad hoc, ut Episcopus, vel Prælatus possit dispensare, si non sit recursus, vel sit difficilis ad Pontificem, sicuti si difficile sit ad Prælatum recurrere, sufficientes ibidem erant ad hoc, ut id fieret etiam sine dispensatione. Id quod insinuat prædictum decretum *n.2.* allatum, dum dicit (*Nemo audeat*) non enim est præsumere, quando necessitas urget, & non est petendi dispensationem opportunitas.

4 Sed quod peccatum est, cum causa quidem, sed sine dispensatione, quæ posset facilè obtineri, celebrare cum pileolo? Dico citrà scandalum, & contemptum, non esse mortale. Ratio est, tum quia non videtur ex se gravis irreverentia, tum propter authores magni nominis nobiscum sentientes. Sic Sylvest. Aug. Tabien. Rodr. Henriq. Graffius, Bart. ab Aug. Mirand. Scortia, Fag. Ledesma, quos sequuntur, citantque Marchinus *de ord. T.3.p.3 c.4.n.11.* Dian. *par.2. tr.14.ref.58.* Sanè Vasquez allatus, approbatusque à Castrop. *de Sacrif. tr.22.d.unic.p.10.n.10.* asserit, omnes Sacerdotes in Polonia, hyeme, velato capite, usque ad consecrationem Altari adesse, probatque posita causa posse id fieri, etiam sine licentia, quia dictum *c. Nullus*, præsumptionem requirit.

5 In China licitum est celebrare totam Missam operto capite, quia ibi signum reverentiæ non est aperire, sed tegere caput, licèt ad omnem scrupulum amovendum Pauli V. licentia ad id accesserit. Ita Præpos. *de Sacram. q.3. art.3.d.6.*

§. V. *Minister.*

1 Debet, ex Bonac. *de Sacr. d.4.q.ult p.9.num.34.* sub obligatione mortali, (esto non debere sub mortali dicant Navar. & Zerola apud Fagund. *præc. Eccl.1.l.3.c.21.n.5.*) adesse, qui ministret Sacerdoti sacrificanti. In necessitate tamen, & citrà scandalum, illum abesse, non esset culpa. Ita Suar. Laym. Fagund. Dian. apud de Lugo *d.20. de Euch. sect.4.n.103.* Semel, cùm quidam Sacerdos rusticaretur, convenissetque multitudo Agricolarum, die festo ad audiendum Sacrum, nec adesset, qui sciret Sacro ministrare, unum ex illis rusticis summariè idem Sacerdos instruxit, qui ad ipsius Sacerdotis nutum Missale transferret, vinum, & aquam porrigeret, tintinnabuloque, cùm sacra Hostia elevaretur, signum daret; cæterum, in reliquis, sibi respondit Sacerdos, ita factum est, ut vix Ministri defectus apparuerit. Rectè factum, & in simili necessitate non reprobandum.

2 Fœminam ministrare Sacro, prohibitum est omnino, quare tum ipsam, tum Sacerdotem eam admittentem peccare mortaliter docet Marchinus *de ord. tr.3. p.2.c.15.n.2.*

3 Et in casu quidem necessitatis, potiùs conceditur à Doctoribus, celebrare sine ministro, quàm illa circa Altare ministrante. Dico (*circa altare*) nam ministrante circa Altare viro, qui nesciat respondere, & respondentibus ex choro Monialibus, v.g. non esse prohibitum, nec inconveniens, docet, contra Vasq. de Lugo, *ib.* cui sententiæ favet praxis: nam inde Moniales cantare *Gloria, Credo*, & similia, in aliquibus Missis, etiam solemnibus, videmus passim.

Scio Nugnum, & Sylvium, apud Dian. *p.2.tr.14.ref.43.* Adde Sylvest. ap. March. *l.c.* concedere fœminis utrumque in necessitate, idest, assistere Altari, & respondere, sed iis non assentior, cum casui necessitatis melius, & minus periculosè provideatur per Sacerdotem sibi ipsi ministrantem.

4 At qualis est gradus necessitatis, ut possit quis sine ministro celebrare? Certè, ut detur infirmo Viaticum, est sufficiens necessitas. Ita Sylvius, Villal. aliique apud Dian. *l.c.* quidquid alii dicant cum Hurt. *d.4. de Sacrif. diff.12. versus fin.* Item, ut Sacerdos aliquo die festivo satisfaciat præcepto audiendi Sacrum, multò magis, ut multitudo Rusticorum idem præceptum adimpleat. Sic Villal. Sylv. apud Dianam *l.c.* Ratio horum est, quia cum ex de Lug. *d.20. de Euch. sect.4. n.103.* Ministrum assistere Sacerdoti celebranti sit potiùs introductum consuetudine, quàm jure; non est tanti rigoris, ut major necessitas requiratur. Atque ex his poterit de aliis similibus necessitatibus statuere.

5 Quod si carens ministro nolis, die festivo, facere Sacrum, potes sine peccato; quia potes sequi opinionē probabilem affirmantium, illam esse necessitatem sufficientem, cùm possit dici, præceptum audiendi Sacrum, non obligare, nisi, quando Sacrum haberi potest, debito modo. Ita Bonac. *de Euch. d.4.q.ult. p.9.n.34.* aliique.

6 Dixi *n.4.* (aliquo die festivo; nam, si Sacerdos v.g. Eremita vellet continuare, omnibus diebus festis, id facere, non concederem; siquidem, ut habet Suar. *de Euch. d.88. sect.1. circa finem*, aliiq; apud Bonac. *l.c.* hæc esset voluntas, non necessitas, essetque novus vivendi modus, qui dispensatione indigeret. Nam propterea noluissem, quod Marchinus *de ord. tr.3.p.3.c.15.n.1.* id etiam continuatè in Eremita concedens, adderet decipi in hoc Suarium. Nec enim tanto viro talis censura erat contorquenda, multò minus, quia nullam sui dicti Marchinus, si rectè perpendantur, rationem affert; & insuper, rationi à Suario allatæ non respondet.

At quis ejusmodi Eremitæ dispensabit? id non explicat Suarez. Sed ego author essem Episcopo, ut regulariter rem remitteret ad Summum Pontificem, ad quem pertinet approbare modos bene, vel malè vivendi. Lege Bellar. *de monachis c.4.* Rodriq. *tom.1.q.Reg. 1. art.4. circa medium*; Peyr. *Tr.2. in Constit. Pyrrhi, à n.2.*

Duo denique hic adverte. Alterum: celebrantem posse Missam inceptam prosequi sine Ministro, si Minister fortè abiit, & aliquantulum expectatus non veniat. Ita Henriq. quem sequitur Hurt. *d.4. de Sacrif. diff.12. circa finem*, quia, quamvis, necessitate urgente à Missa incepta desistere quis possit, de qua re infra *l.2.c.7.§.1.* defectus tamen Ministri non est necessitas tanti momenti, quantum ad desistendum requiritur.

Alterum est, Ministrum, nisi desit in necessariis, ut si v.g. materiam ineptam sua culpa Sacerdoti tradat, & citrà scandalum, & contemptum in suo ministerio, vix posse graviter peccare. Ita Bonac. *de Euch disp.4.q.ult p.9.n.36.* nam si relinquat respondere, vel inservire, in quo debet, non videtur in re gravi, delinquere. Adde, nec obligari esse in gratia; quare si cum conscientia peccati mortalis inservit, non propterea novum mortale committit: immò puto, si cum debita reverentia accedit, ne venialiter quidem peccare, sicuti nec venialiter peccaret, si alias spirituales exercitationes exhiberet.

§. VI. *Sanitas Corporis.*

1 Non loquimur, quænam sanitas requiratur, ad hoc, ut ordinari quis ritè valeat in Sacerdotem; id enim pertinet ad *Tr. de Irregularitate*, sed posito quòd sit Sacerdos, quænam necessaria sit, ut licitè celebrari ab ipso possit.

2 Illa requiritur, quæ non obstat integritati, & reverentiæ sacrificii. Hinc à sacris Canonibus mox citandis excluduntur à munere sacrificandi patientes morbum caducum, dœmoniaci, capite læsi, cæci, digitis carentes, vomitu laborantes, & similes: magna enim esset irreverentia, vel relinqui propter hæc sacrificium imperfectum, vel indecenter tractari.

3 Illos ergo, qui morbo caduco, vel simili, qui facilè revertitur, vexantur, ita convalescere oportet, ut per experientiam alicujus temporis recuperatam salutem probent.

Pro dœmoniacis, aliqui juxta *cap. Communiter dist. inci.33.* experientiam anni de recuperata salute exposcunt, pro aliis morbis, juxta *cap. Nuper 7. q.1.* experientiam triginta dierum. Sed textibus benè perpensis, meritò Suar. Sayr. Reginal. aliique apud Bonac. *de Irreg. d.7.q.1. p.2.n.22.* concludunt, ad Episcopum pertinere judicium, an aliquis liberatus sit morbo, pensatis morbi, & personæ conditionibus. Legatur omninò Suar. *de Cens. d.51. sect.1. nu.5. & 7.* qui pro iis, qui jam Ordinem susceperunt, de quibus loquimur, ait, requiri quidem judicium Episcopi, sed id non esse dispensationem, sed declarationem tantùm: declarationem intellige authenticam, scilicet à Superiore dimanantem; nam propterea ego censeo, non sufficere, si fiat à Doctore privato. Posse tamen fieri à Provinciali pro suis subditis Regularibus, nudiustertius pro quodam Patre Capuccino interrogatus putavi, quia satis illa pro subditis, est authentica declaratio.

4 Iidem insuper *ibid.* notant, laborantem morbo caduco, si raró, putà, semel in mense cadere in terram solet, idque absque clamore, vel spumarum emissione, vel horribili corporis agitatione, posse celebrare, adjuncto socio Sacerdote jejuno, qui possit, si fuerit opus, perficere Sacrificium.

5 Denique, qui lepra, vel simili exteriori deformi morbo laborat, in quo tamen non sit prædictum periculum, sed solùm quidam horror astantium, non excluditur omnino ab Altari, sed prohibetur, ne celebret in publico. Ita Suar. *de Sacram. disp.81. initio.*

6 De Lusco dixi *cap.5.§.5. num.1.*

§. VII. *Munditties Corporis, & lotio manuum.*

1 De his sufficit afferre, quæ breviter notat Suar. *de Sacr. disp.82. in proœmio, fine. Decens*, inquit, *munditia corporalis à Sacerdote sacrificaturo adhibeatur, quantum recta ratio dictat: & ideò, juxta Missalis regulas, Sacerdos celebraturus manus corporaliter lavat; nam, licèt id etiam fiat, in significationem spiritualis munditiæ; tamen etiam fit propter ipsam munditiem corporalem, & omitti facilè non debet; quamvis non videatur illa sufficiens materia rigorosi præcepti.* Hæc ille.

2 Idem propter similem rationem erit de lotione manuum post spoliatas sacras vestes; id, quod per hanc occasionem hic adnotasse sufficiat.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

De iis, quæ ad Sacerdotem pertinent, dum actu celebrat.

CAPUT PRIMUM,

De intentione Sacerdotis in celebrando.

§. I. *De fine, quem potest, vel debet intendere Sacerdos in faciendo Sacro.*

1 SAcrificium, inter omnes actiones Virtutis Religionis est excellentissima actio, qua scilicet veneramur Deum O. M. dignum esse, in cujus honorem vel nostra ipsa vita destruatur; id, quod significare profitemur, non quidem verbis, sed ipsa actione Sacrificii: in qua semper esse debet destructio rei oblatæ. Offertur autem in Missa ipse Christus Dominus, ejusdemque Christi destructio intervenit; quatenus, per consecrationem Corporis, & Sanguinis, ponitur idem Christus in proximo statu, seu via destructionis; quia nimirum ex vi consecrationis Christus reproducitur sub speciebus panis, & vini, & ut sic reproductus ponitur in tali statu, ut mox, corruptis speciebus, destruatur, seu desinat esse; non quidem destruatur absolutè, sed ex vi amissionis talis esse reproducti: Siquidem, si per impossibile, non esset in tali sua reali existentia in Cœlo; sed solùm in esse Sacramentali sub his speciebus; certè, ex vi corruptionis talium specierum, destrueretur omninò, & non ampliùs existeret. Vides veram destructionem victimæ? Quare, sicuti non quando physicè moriebatur, sed quando jugulabatur, seu graviter percutiebatur à Sacerdote Ovis v.g. dicebatur mactari, seu sacrificari: & liquida, ut vinum, & oleum, non quando physicè destruebantur, sed quando in terra, v.g. vel ex toto, vel ex parte effundebantur, dicebantur sacrificari, seu libari: sic quando in Consecratione accipit Christus hunc statum, quo proximè ponitur in via ad dictam destructionem, rectè sacrificari verè, & realiter dicitur. Nam quemadmodum per gravem percussionem ovis moritura inde ad quadrantem, v.g. & vinum, oleumve per effusionem destruenda inde ad aliquod tempus, quia ponuntur in proximo statu destructionis, in omni loquendi proprietate dicuntur Sacrificari: ita Christus Dominus, quia ponitur sub speciebus, inde ad modicum tempus, iis corruptis, destruendus, dicitur in omni proprietate Sacrificari.

Hic mihi diù de hac re cogitanti apparuit bonus modus explicandi, qua ratione, in Missa, reperiatur victimæ destructio tam essentialis in omni propriè dicto Sacrificio. Nam per alios modos, quibus utuntur Doctores apud Jo. de Lugo *de Euchar. disp. 19. sect. 4. & 5.* & per ipsum modum, idem confutatis cæteris, utitur, nunquam habetur vera, & realis, & non metaphorica destructio, quæ realis, & vera certè habetur per nostram prædictam explicationem. Sed hæc fusè explicuimus *in Tract. Theologico de Sacr.*

2 Cum igitur, ut dicebam, Sacrificium sit prædictus excellentissimus Religionis actus, certum est, ultimum Sacerdotis sacrificantis finem debere esse, Deum modo prædicto venerari, qui certè finis semper saltem implicitè aderit, quoties Sacerdos intenderit juxta Ritum Sanctæ Ecclesiæ celebrare, nec talem ritum, quoad substantialia, & graviter necessaria, velit propter quemcunque alium finem, relinquere. Secus fore mortale peccatum nemo dubitat, quia tunc Sacerdos præponeret substantialibus, & graviter Missæ necessariis illum alium finem, quod esset negligere Dei præceptum in re gravi. Lege S.Th. 2. 2. q. 132. *art.* 3.

3 Nunquamne igitur sine mortali peccato potest Sacrificium celebrari à Sacerdote propter alium finem? Et, Æquene peccabitur, si Sacerdos celebret, ob vanam gloriam, vel ob lucrum, vel quid simile?

4 Dico, si propter finem mortaliter peccaminosum celebret Sacerdos, certum esse, peccare mortaliter, ut si quis v.g. celebraret ob finem aliquod notabile furandi: Peccaret item mortaliter, si propter alium quemcunque finem vellet relinquere, seu relinqueret ritum prædictum in necessariis. Ratio utriusque est, quia in hoc secundo casu Dei præceptum, ut modò dixi, negligitur, & in primo intenditur finis mortaliter peccaminosus, à quo actio specificationem sumit.

5 An autem in primo dicto casu essent duæ malitiæ, specie diversæ, altera propter intentionem furti, contra Justitiam; altera contra Religionem, propter irreverentiam, quæ irrogatur Sacrificio, dum assumitur, tanquam medium, ad malum finem: posset esse quæstio, quam tamen breviter expedio, affirmando esse duas, furti, ut certum est, & sacrilegii propter dictam gravem irreverentiam, quæ certè in tali intentione reperitur, dum vis uti actione tam sancta ad finem tam perversum.

6 At verò, si propter finem venialiter peccaminosum quis principaliter celebraret, v.g. ob vanam gloriam, vel lucrum venialiter malum, solùm venialiter peccaret. Sic Sanch. *lib. 1. in Decal. c. 3. n. 1.* Ratio est, quia universaliter tunc est mortale ordinare operationes virtutum: v.g. ministrare Sacramenta, audire Sacrum, opera Misericordiæ exercere, & alia hujusmodi, atque adeò ipsum facere Sacrum; tunc inquam, est mortale ordinare hæc ad alium finem, quando in eo fine ita sistit, ut interveniat voluntas omittendi, ob illum finem, aliquod Dei præceptum grave. Ita Sylv. Nav. Henriq. apud Sanch. citatum. At in casu nostro non amittitur tale quid, ut supponimus, ergo mortale non erit, solùm erit veniale, sicuti venialis est finis. Quamvis enim adsit aliqua ordinis perversio, cùm deberet celebrari Sacrum, propter Dei gloriam dumtaxat, & non propter vanam gloriam, tamen hæc perversio non est gravis; patet, quia jam remanet finis ultimus ipsius gloriæ in eo animo, quo servantur substantialia, & necessaria Missæ; solùm additur hic alius finis, quicùm, ut diximus, sit venialiter peccaminosus, illum finem ultimum non excludit, sed solùm leviter, ut ita dicam, commaculat.

7 Denique si propter finem indifferentem, quis principaliter celebraret, v.g. ut amico complaceat, aliàs non sacrificaturus, idem dicendum erit, scilicet non peccaturum mortaliter. Ratio est, quia, ut modò dictum est, non intercedit voluntas omittendi aliquod grave præceptum. Puto tamen venialiter peccaturum, quia ordinare res sacras, & spirituales ad hæc temporalia, nulla perversio est, licèt minor, quàm si ordinentur ad finem venialiter malum, de quo, *in præc. num.*

8 Sed audi, quòd Deus te amet, Lector, id quod, quæ diximus, illustrabit. Erat quidem Concinnator cæterùm pius, ac religiosus, qui tamen concionari in diebus Quadragesimæ nolebat, nisi stipendium à prædicationis ministerio ipsi promitteretur. Rursus erat alius, qui invitatus ad faciendum in quadam villa Sacrum, ibat perlibenter, quia ibi opiparè à Domino villæ excipiebatur, Sacrum tamen bona devotione operari, seque ad illud, pro virili parte, disponere solebat, ita ut facetè usurparet, se agere gratias consuevisse illi Domino, pro epulo temporali, non minus, quàm pro spirituali. Hi dum Concinnator, & Sacerdos, cùm ego Messanæ olim in Collegio nostro versarer, simul convenerunt ad interrogandos nostros, an peccarent? Dixi, peccare dumtaxat venialiter, nam ordinabant Concionem, & Sacrum ad fines illos temporales, cùm interim ultimatè consisterent in Deo, propter quem Conciones utiliter, & Sacrum religiosè peragebant. Addidi tamen facilè eos potuisse etiam à veniali se liberare, si solùm minus principaliter intenderent alter honestam refocillationem, alter honestum lucrum.

§. II. *De intentione, quam Sacerdos habere debet consecrandi ante, vel dum operatur Sacrum.*

Præmittitur divisio, & explicatio Intentionis.

1 INtentio consecrandi absoluta (nam de conditionata agere pertinet ad Scholasticos) quam Sacerdos habere potest, dum Sacrificium celebrat (id quod est commune in conficiendis omnibus Sacramentis) quadruplex est. Actualis, Habitualis, Virtualis, Interpretativa.

2 Intentio Actualis est, qua quis actu intendit aliquid facere. Estque duplicis generis. Prima, qua, quis advertens quid faciat, volens illud agit. Secunda, qua quis reflectens ad ipsam voluntatem, qua vult aliquid agere, illam vult. Hanc intentionem in actu signato, illam in actu exercito, appellat Cajet. apud Suar. *de Sacr. in fine Comment. ad q. 64. S. Th. de Sacr. art. 8.*

3 Habitualis est intentio merè præterita, nondum retractata, v.g. intentio, quam heri habui eundi Romam, si eam non revocavi, nec aliud addidi, dicetur hodie Habitualis. Alio modo etiam sumitur intentio habitualis, pro habitu scilicet ex frequentatis actibus acquisito aliquid intendendi. Ut si quis v.g. sæpè digitos volens moveat, etiam dormiens, etiam amens ad illos movendos, sine advertentia se applicabit.

4 Virtualis est eadem prædicta intentio præterita nondum retractata, sed addit unum, quod remaneat in homine, & influat in opus, quod de præsenti homo facit, v.g. heri intendi ire Romam: hodie nihil expressè de Roma cogitans, assumo media, idest, surgo è lecto, exeo domo, navim conscendo, &c. dicor in his mediis assumendis habere intentionem virtualem adeundi Romam. Addit ergo Virtualis supra Habitualem unum aliquid, per quod moveor ad illa media peragenda, quę ad finem heri propositum, & nunc non cogitatum conducunt. Quid autem sit hoc aliquid, quod in me remanet post intentionem heri habitam, quodq; me nunc movet ad illa media suscipienda, gravis est inter Doctores disputatio. Et alii quidem cum Suar. *de Sacr. disp. 13. sect. 3. §. Quocircà*, docent, esse applicationem potentiarum externarum hominis, quæ ex vi intentionis præteritæ, remanent applicatæ ad ea media. Alii cum Vasquez *de Sacram. disp. 138. c. 6. num. 78.* putant, esse connexionem quandam, quæ remanet inter primam intentionem, & subinde inter actiones subsequentes. Alii cum Coninch. *de Sacr. q. 74. art. 8. dub. 1.* dicunt, esse quandam entitatem necessariò à prædicta prima intentione relictam in Imaginatione, & Appetitu sensitivo, seu etiam, saltem aliquando, ex de Lugo *disp. 8. de Sacr. sect. 5. à n. 84.* in intellectu, & voluntate, quæ entitas (quamvis modo vix perceptibili) movet po-

Potentias ad illos consequentes actus. Quæ tamen omnia, & similia in Scholis agitanda relinquere nostrum est.

5 Denique intentio Interpretativa, quam Indirectam etiam appellamus, est ea, qua quis aliquid vult, tantùm in causa; ut, si quis, sciens, se solitum in ebrietate occidere homines, velit ebrietatem, Indirectè, & Interpretativè dicetur velle, seu intendere homicidium. His positis, duobus dictis rem, quæ ad nos facit, expediam.

Intentio Actualis, & Virtualis approbatur in casu nostro, non verò Habitualis, & Interpretativa.

6 Dico primò, intentionem Actualem consecrandi, ut etiam Virtualem sufficientem, esse in Sacerdote, ad hoc ut validè, & sine culpa Sacrificium celebret. Ita iidem, aliique passim. De actuali non indigemus probatione. De Virtuali ratio est, quia Deus non requirit aliã intentionem in administrandis, & conficiendis Sacramentis, nisi illam, qua homo rationali, & humano modo operatur, qualis est intentio virtualis, cum qua communiter homines operantur: nam perpetuam actualem intentionem ad rem, quam intendunt, nec habent, nec moraliter habere mortales possunt, cùm patet experientia, tunc minus nos actu attendere, cùm maximè attendere conamur. Adde, quod, cùm tam facilè sit humanæ menti ad alia divertere, si actualem intentionem omninò requisisset Christus Dominus in Sacramentis conficiendis, ea continuæ nullitati exposuisset.

7 Dico secundò, intentionem habitualem, vel interpretativam sufficientem non esse. Ita iidem. Ratio est, quia consecratio, ut etiam quælibet alia Sacramenti confectio est instituta à Christo, ut exerceatur, sicuti modò dictum est more rationali, & humano, non verò veluti à Psyttaco, quod fuisset indecentissimum, cum ministerium, quod fit nomine Christi peragendum esset more brutali: At actio per intentionem habitualem, vel interpretativam facta, non est in se, & formaliter libera, ut patet, quia ut sic, potest fieri ab amente, vel ebrio, vel dormiente.

Praxis prædictæ Intentionis consecrandi.

8 Ex his infero primò, quòd Sacerdos, quamvis propter devotionem, & reverentiam debeat procurare actualem intentionem, in ea tamen procuranda anxius esse non debet. *Ait benè Cajetanus* (sunt verba Suarii *in fine Comment. qu.* 64. S. Th. *de Sacr. art.* 8.) *Actualem intentionem non esse intelligendam in actu signato, quia nec necessarium est, nec expedit, ut Sacerdos, v.g. dum consecrat, hunc actum interiùs repetat, Ego intendo conficere: sed melius est, ut de ipso ministerio à se conficiendo cogitet, quam vocavit Cajetanus actualem intentionem in actu exercito, & est potiùs attentio quædam ad res sacras peragendas, cum qua est conjuncta voluntas perficiendi eadem ministeria. Quamvis necesse non sit hanc semper actu exerceri, neque nimiam diligentiam ad hoc exhiberi.* Hæc Suarez. Qui ideo advertit hanc, quæ est intentio actualis, non esse necesse semper actu exerceri, quia succedere sufficienter potest virtualis.

9 Infero secundò duos casus, quorum resolutio dilatare poterit conscientiam Sacerdotis. Sit primò, Sacerdos, qui post Ordinationem habet semel tantùm hanc intentionem: *Ego, quoties in tota mea vita induam Sacras Vestes, accedam ad Altare, & Sacrum aggrediar, volo consecrare*: si nunquam ejusmodi intentionem revocet; sed nec unquam renovet, validène consecrabit, & licitè, in tota sua vita? Dico consecraturum validè, & licitè. Validè, quia in assumendo advertenter, ut suppono, illas sacras vestes, in accedendo ad Altare, &c. adest virtualis intentio. Licitè, quia non est Sacerdos obligatus nisi habere intentionem conficiendi Sacramentum more humano, ut supra dictum est *n.* 6. quam satis superque hic jam habet.

10 Sit secundò: Sacerdos, qui ritè initietur Sacerdotio, nec unquam aliam intentionem consecrandi habeat, sed nec habeat contrariam non consecrandi, & sic celebret per totam suam vitam, validène, & licitè consecrabit? Dico validè, & licitè consecraturum, si in cæteris non desit. Ratio est, quia, ex una parte, in assumptione Sacerdotii adest sufficiens intentio consecrandi, hoc enim quis vult, dum vult fieri Sacerdos, illudque munus exercere: & ex alia, sufficiens intentio adest virtualiter in ipsa actione, quia Missam celebrare intendit, & ad eam se disponit, vel in aliis actionibus, & precibus præcedentibus consecrationem.

11 Sed placet verba Henr. *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 2. afferre in hanc rem, ne cui scrupuloso videatur nova doctrina hactenus tradita. *Intentio virtualis*, inquit, *dicenda est, quamvis non videatur fluxisse ex efficaci vi, & motivo primæ intentionis, aut quia licèt nunquam habuit intentionem sic explicitam; (Volo facere, quod Romana Ecclesia intendit, idest, quod Christus instituit) habuit tamen confusam, ut si quis Ordines sacros suscepit, ut fiat Sacerdos, & Minister Ecclesiæ, & absque alia formali intentione (si nunquam habuit contrariam) consuevit celebrare, & ministrare Sacramenta etiam cum distractione mentis, hic enim conficit Eucharistiam, & alia Sacramenta*. Hæc Henriq. Et paulò aliter Reginal. *tom.* 2. *lib.* 26. *c.* 3 *num.* 38.

12 Quando igitur aliqui docent intentionem, qua quis suscipit ordines hoc animo, ut fiat Sacerdos, non sufficere ad conficienda Sacramenta; rectè docent, quia hæc tantùm est intentio habitualis: ut addito quòd Sacerdos vestes sacras induat, Missæ orationes dicere incipiat, &c. jam non sistit in mera intentione habituali, sed addit virtualem, atque adeò hanc sufficere meritò docuit dictus Henriq. aliique Bonac. *de Sacr. disp.* 1. *q.* 3. *p.* 2. §. 3. *n.* 15.

13 Addo: quòd in nostro casu vix moraliter fieri potest, ut non sit aliquando ipsa actualis intentio consecrandi, quando enim Sacerdos existens, v. g. domi, statuit Missam celebrare, & quando in ipsa Missa dicit sic: *Fiat Sacrificium nostrum ut placeat tibi*. Item, *Benedico hoc Sacrificium*. Item, *ut nobis Corpus, & Sanguis fiat dilectissimi Filii tui*. Immò, & quando actu consecrat, proferens verba consecrationis, actionesque sacras exhibens, quid aliud facit, nisi saltem in actu exercito, ut modò loquebatur, ex Cajetano, Suarez, consecrationem intendere?

§. III. Supra quam materiam cadat Intentio consecrandi?

1 QUamvis cùm de materia Consecrationis agendum erit, hæc quæstio tractanda esset, hic tamen non de intentione agimus, commodum etiam habet locum, quam per aliquot casus magis practicos discurrendo, expediemus.

PRIMUS CASUS.

De Particula ignota Sacerdoti.

Ubi

Defenditur Nugnus contra Dianam.

2 MInister posuit supra Corporale in Altari particulam consecrandam, nec id, ante se scivit, seu advertit Sacerdos; advertit autem post Consecrationem: dubitavit, an remanserit consecrata; quod est, dubitasse, an intentio consecrandi se extendat ad materiam Sacerdoti præsentem, quamvis ipsi incognitam.

3 Docet Diana *part.* 2. *tract.* 17. *res.* 19. Nugnum 3. *par. qu.* 74. *artic.* 2. *diff. ultim.* asserere remansisse consecratam, quia intentio Sacerdotis, nisi contrarium voluerit, cum præsumatur religiosa, præsumitur ferri ad omnem materiam consecrabilem præsentem.

4 Sed vera sententia meritò negat. Ita Coninch. *de Sacr. q.* 74. *a.* 2. *dub.* 3. *n.* 39. aliique apud eundem Dianam: quia voluntas non fertur ad omninò incognitum, quare voluntas Sacerdotis, quantumcunque religiosa, non extenditur ad consecrandam formulam sibi prorsus ignotam.

5 Dixi (docet Diana) nam ut observat de Lugo *de Sacram. disp.* 8. *sect.* 7. *num.* 218. id Nugnus nequaquam dicit, loquitur enim in alio diverso casu, scilicet quando Sacerdos aliquam Hostiam præparavit, posteà verò à Sacrista, v.g. vel ab alio, vice illius Hostiæ, ponitur alia Hostia inscio Sacerdote, vel inveniuntur esse duæ Hostiæ loco unius; in quibus casibus Nugnus dicit illas manere consecratas, quia non alligavit Sacerdos intentionem suam ad consecrationem illius Hostiæ, quam suis manibus præparavit, ut excluderet aliam, quam posteà in Altari acciperet consecrandam; semper enim intendit consecrare id, quod in Altari ad hoc idem ipse invenit, & accipit consecrandum; quæ doctrina vera est propter rationem mox *num.* 9. dicendam, illa autem, quam ei authori tribuit Diana, esset omninò falsa, & improbabilis propter rationem *num. præcedenti* dictam.

SECUNDUS CASUS.

De Hostiis numeratis, quæ non omnes consecrari intendantur.

6 OFfert Minister Sacerdoti decem Hostias (ut ipse putat,) consecrandas, quibus nec plures, nec pauciores intendit consecrare Sacerdos, sed inventæ post consecrationem fuere undecim, vel novem, suntne consecratæ omnes, nullæ, an decem dumtaxat?

7 Dico, Sacerdotem malè fecisse astringendo intentionem ad solas decem, debebat enim, juxta Ecclesiæ consuetudinem, velle consecrare omnes præsentes inibi consecrabiles. Sed quandoquidem in hunc errorem incidit, sciat cum communi opinione, nullam à se fuisse consecratam. Sic Suar. *de Sacram. disp.* 43. *sect.* 6. §. *:* & hic Coninch. *de Euch. q.* 74. *art.* 2. *dub.* 3. *à num.* 31. Laym. *lib* 5. *tract.* 4. *c.* 2. *à n.* 12. Vasq. *de Sacram. d.* 171. *cap.* 1. *num.* 1. aliique. Ratio est, quia intentio Ministri debet respondere, & quadrare verbis, quibus consecrat, & verba intentioni, secus per verba non significaretur, quod intenditur. Cùm ergo verba sint demonstrativa per pronomen, *hoc*; determinata esse debet materia, & quæ signari, demonstrarique possit per dictum pronomen. At in casu, de quo loquimur, falsò demonstrantur à Sacerdote decem, quandoquidem tot non sunt, & sic per verba non significatur, quod intenditur, ideòque nec consecratur.

8 Simile quid dicunt Doctores iidem *ib.* in eo casu, quo (licèt cum sacrilegio) vellet quis unam, partem proportionalem Hostiæ, vel mediam non designatam consecrare, quia in nihil determinatè ferretur intentio; cùm tamen, si mediam v.g. ex parte sibi dextera vellet (licèt item cum sacrilegio) consecrare, validè fieret consecratio, quia jam est pars determinata.

Quid,

Quid, si quis ita intendat: *Volo consecrare eas particulas ex his præsentibus*, seu *eam partem hujus Hostiæ, quam vult Antonius*, vel *quam vult Deus?* Dico in irritum ire consecrationem. Ratio est jam dicta, quia, nisi ipsi Sacerdoti antea manifesta sit ea hominis, vel Dei voluntas, non posset per illud pronomen, *hoc*, significare determinatè materiam illam. An tamen possit offerri Sacrificium pro eo, quem vult Deus, dicam *c.2.§.9.n.17.*

9 Denique adverte, quòd si quis cùm sint Hostiæ undecim, v.g. appositæ ut consecrentur, ipse tamen, vel nesciat numerum, vel etiam existimet esse decem, vel tredecim, seu plures, vel pauciores, intendat autem (ut intendere semper debet) omnes præsentes consecrare, omnes consecratæ remanebunt. Ratio est, quia error ille, vel ignorantia, in intellectu nihil obstat intentioni practicæ volenti omnes præsentes, & sibi in confuso cognitas consecrare.

TERTIUS CASUS.

De Hostiis non consecratis fortè confusis cum consecratis.

10 Si accidat per alicujus incuriam misceri particulas consecratas cum non consecratis, consecretur totus cumulus cum intentione consecrandi eas, quæ consecratæ non fuerint. Ita iidem citati: nam sic, quia jam intentio est ad determinatam materiam, licèt soli Deo, vel Angelis notam, eæ, quæ consecratione indigent, consecrabuntur. Neque enim necesse est, ut omnes partes materiæ consecrandæ à Sacerdote cognoscantur; cùm ad hoc, ut intentio determinatè feratur in materiam, non requiratur distincta ejusdem materiæ cognitio, sed satis sit confusa; secus, quando in magna Pyxide multæ formulæ sunt consecrandæ, cùm non omnes distinctè noscantur, in irritum abiret earum consecratio, contra sensum, & praxim omnium Fidelium, & Ecclesiarum.

QUARTUS CASUS.

De Hostiis super Altare, non verò super Aram consecratam positis.

11 Sacerdos celebraturus habet in Sacristia intentionem consecrandi formulas: accidit autem, ut illæ inclusæ in consueta Pyxide collocatæ super Altare fuerint à Ministro, non autem super Aram consecratam, seu super Corporale. Processit in Sacrificio Sacerdos, consecravitque Hostiam majorem, sine ulla prorsus prædictarum formularum memoria. Remanserunt hæ formulæ consecratæ, necne?

12 Tannerus, aliique apud Dian. *p.3.t.6.res.103. & p.5.tr.14.res.19.* probabile putant remansuras consecratas. Ratio est, (inquiunt) quia Sacerdos habuit intentionem actualem illas consecrandi, nec unquam revocavit; & ex alia parte processit ad faciendum Sacrum, & ad consecrandas eas omnes à se animo destinatas, quæ sibi præsentes essent, ut certè hæ fuerunt. Et quamvis, si advertisset illas carere debito situ, revocasset intentionem, non tamen in facto revocavit.

Afferunt exemplum, nam si Sacerdos advertisset se fortè esse in peccato mortali, abstineret à consecrando; si tamen non advertit, non propterea non validè consecrat: non enim est consecrandum id quod fecisset, sed quod actu intendit, & fecit.

13 Suarez *de Sacr.d.43.sect.6.§.Sed obiicies.* Gavant. *in Rubr.Miss. p.3.tit.7.n.4.* aliique, verisimilius docent non remansuras consecratas. Ratio est, quia contra consuetudinem Ecclesiæ est, & peccatum, extra Aram, & Corporale, velle consecrare. Ergo cùm omnis Sacerdos præsumendus sit habere intentionem conficiendi Eucharistiam ritè, & sine peccato, præsumitur noluisse consecrare in prædicto situ.

14 Sed claritatis, & doctrinæ gratia tres nobis sunt hic casus distinguendi.

Primus est, si Pyxis continens particulas consecrandas posita fuit super Aram consecratam, itidemque supra Corporale.

Secundus est, si posita fuit super Altare v.g. in cornu, seu versùs cornu Epistolæ, & non super Aram consecratam, sed nec super Corporale.

Tertius est, si fuit posita super Corporale quidem, sed non supra dictam Aram, accidit enim sæpè, ut Corporale latiùs extendatur quàm Ara. Vel contra, si super Aram, & non super Corporale, id, quod evenire posset in casu, quo angustius esset Corporale, quàm Ara.

15 Dico primò, in primo casu eas particulas remanere consecratas. Ita Suar. Regin. Coninch. aliique apud Bonac. *de Sacrif. disp. 4.q.2.p.6.n.4.* Ratio est, quia ex una parte jam ritè, & sine peccato sit ejusmodi consecratio, & ex alia, adfuit sufficiens intentio in Sacristia, ex qua processit ad consecrandas omnes Hostias animo destinatas.

Atque hic nota id verum esse, hoc est, remanere consecratas, etiã si Sacerdos non aperiat Pyxidem fortè clausam, quando profert verba consecrationis. Ratio est, quia non est necesse, ut videatur à Sacerdote materia consecranda, cùm sufficiat, si sit præsens, & demonstrabilis per pronomen, *Hoc*, qualis certè est ea materia, quæ est clausa in Pyxide, & qualis non est, si clausa foret in tabernaculo, vel post parietem, ut passim Theologi *ibid.* docent.

16 Dico secundò, in secundo casu, eas particulas non remanere consecratas. Ratio est illa, quam diximus ex Suario *n.13.*

17 Ad rationem contrariæ sententiæ Tanneri, relatæ *num.12.* Respondeo, negando Sacerdotem habuisse intentionem illas particulas, in indebito situ positas, consecrandi: immò dicimus habuisse implicitè intentionem non consecrandi, ut probat ratio Suarii.

18 Exemplum allatum contrà nos de Sacerdote non advertente se esse in peccato mortali, videtur urgere: & urgere fortasse magis alia exempla, quæ potuissent adduci. Nam si v.g. Sacrista Hostias confecisset cum fermento, certè si illas nesciens Sacerdos Latinus consecraret, validè consecraret, licèt si sciret, nunquam consecrasset. Eodem pacto, si mente distractus Sacerdos Hostiam non obtulisset, sanè si adverteret, illam non oblatam nunquam consecraret, & tamen si consecrat, validè consecrat, & alia plura sunt non absimilia.

Quibus tamen responderi non difficulter potest. Nam in casu dictorum exemplorum debuisset Sacerdos, aut nihil, vel unam tantùm speciem, idest vinum consecrare, si sacrificare voluisset, & illos defectus noluisset: id, quod nullo modo præsumendum est velle ipsum, quia id repugnaret cum voluntate, quam supponetur habere integrè sacrificandi. At in casu nostro, nolens illas particulas non ritè collocatas consecrare, benè stat cum voluntate celebrandi integrum Missæ Sacrificium, legitimam Hostiam majorem solum consecrando: quare in hac voluntate integrè celebrandi, non involvitur voluntas consecrandi particulas existentes in situ indebito, cùm contra, in eadem voluntate integrè celebrandi, involvatur voluntas consecrandi in mortali non cognito, in fermentato, in non oblato.

19 Dico Tertiò, in tertio casu apparere aliquam difficultatem; ejus tamen resolutionem dependere ab ea quæstione, an sit peccatum consecrare Hostias positas supra Corporale, sed extra Aram consecratam, vel supra Aram, sed extra Corporole: si enim est peccatum, cùm intentio Sacerdotis, ut diximus cum Suario *nu.13.* sit religiosa, non se extendet ad Hostias extra Aram, vel extra Corporale collocata: si non est peccatum, extendetur. Cùm ergo communis doctrina sit, esse peccatum, ut ex supradictis *l.1.c.5.§.1. à nu.1. & §.2.nu.1.* patet, sequitur, verosimilius esse, non remanere consecratas.

20 Quoniam verò res in secundò, & tertio casu, & omnes, & Doctores citati, fatemur, valdè dubia est, ideò non prophanè agendum cum his particulis, sed vel sub conditione in alia Missa sunt consecrandæ, vel sumat idem Sacerdos post assumptum Calicem.

Quid, si quis consuevit consecrare particulas collocatas extra Aram & extra Corporale, sed sufficienter sibi præsentes, putans ex invincibili ignorantia id ritè fieri?

Resp. Tunc eas futuras consecratas, quia etiamsi advertisset, consecrasset: ut supponis, (& quidem validè consecrasset, quia sunt sufficienter præsentes) unde is Sacerdos per accidens ratione suæ ignorantiæ, & consuetudinis, nec habet, nec præsumitur habere aliam voluntatem, idest voluntatem non consecrandi in illo situ, qui verè est indebitus, jam enim ipse putat, esse debitum, atq; adeò ritè se, ac sine peccato consecrare, quare ipsi non obstat præsumptio à Suario, & à nobis dicta *n.13. & 16.*

21 Unum denique advertit Laym. *l.5.tr.4.cap.3.n.15.fine*, quòd si Sacerdos ita secum statuat: Si contingat me tempore oblationis non recordari formularum appositarum pro communione populi, vel si contingat, tempore consecrationis, me non recordari oblatarum, tunc nolo eas consecrare: advertit, inquam, Layman, quod fiet quidem sicut intendit, sed videtur peccare, eò quòd intentio talis conformis non sit communi intentioni, ac praxi Ecclesiæ. Hæc ille.

22 In qua doctrina unum placet, alterum nequaquam. Placet, quod fiet sicuti Sacerdos intendit; id enim verum, ex communi doctrina est. At quod peccet, si taliter apud se statuat, non placet. Peccaret quidem, si id intenderet de sua Hostia, nam sic, supposita humanæ memoriæ fragilitate, subiiceret periculo validitatem sui Sacrificii, si tamen id intenderet de formulis, de quibus Layman agit, non video, unde contrahatur peccatum, tunc enim Sacerdos si oblivisceretur, nam esset certus, se illas non consecrasse, & ex alia parte, nulli se periculo exponeret. Quod autem ejusmodi intentio sit contra praxim Ecclesiæ, verum est, quoad Hostiam necessariam Sacrificii, propter dictum periculum non sacrificandi validè; sed quoad particulas sacrificio non necessarias, fuisset ejusmodi praxis probanda, non supponenda.

QUINTUS CASUS.

De Guttis vini in Calice discontinuis.

Ubi,

Defenditur Coninch. contra Layman.

23 Quod in hoc titulo proponimus, sic resolvit Ægidius Coninch. *de Euch. q.74. art.2. d.3. n 43. Nota legitimam intentionem consecrationis Calicis secundùm communem, & optimam praxim fieri solùm circa omnem humorem consecrabilem, qui in Calice per modum continui continetur: ut comprehendat etiam aquam vino permixtam (quæ etsi in vinum non convertatur; verè consecrari potest) & guttas vini, quæ proximi continuo liquori Calicis intrin-*

trinsecùs adhærent, ita ut parva Calicis agitatione, reliquo vino misceantur. Tales enim guttas vini, vel priùs abstergi, vel cum reliquo vino consecrari omninò expedit, ne materia non consecrata misceatur consecrata. Quare nisi consecrans aliud expressè intendat, censetur communiter hanc totam materiam, & nullam aliam consecrare, & consequenter, nec guttas remotiores, circa extremum labrum Calici adhærentes. Quamvis magis expediat priùs omnes guttas præsertim remotas, abstergere, & tunc simpliciter omnem materiam consecrabilem, quæ est in Calice consecrare. De guttis autem externis Calici adhærentibus nihil laborandum est, quia nemo, nisi id expressè intendat (quod cum injuria Sacramenti fieret) censetur eas velle consecrare: Hæc Coninch.

24 Layman verò *l. 5. tr. 4. c. 2. n. 15.* cùm de hac re, ferè, eadem exscripserit, sic ait: *Quod porrò Coninch. ait, eas quoque vini guttas consecrari, quæ intra Calicem reliquo liquori proximè adhærent, ut levi Calicis commotione admisceantur, difficultatem habere videtur: quandoquidem determinari non potest, quanta omninò esse debeat talium guttarum propinquitas: fatetur enim ipsemet remotiores non consecrari; Neque verò potest consecratio (sicuti neque alterius Sacramenti confectio) pendere à futuro eventu contingente ut nimirum ea solùm guttæ consecrentur, quas posteà continget Calicis agitatione reliquo liquori commisceri*. Hactenus Layman.

25 Verùm enim verò videor me posse Ægidii partes agere, & ut clariùs procedat defensio; inquiro, si contingat (ut sæpè, ne dicam, semper, profectò contingit) te immediatè ante consecrationem commovere, seu ad latus flectere Calicem: quo motu, totum vinum ad latus cuppæ adlabitur, deferens vino conspersum aliud latus: Inquiro, inquam, si proferens supra hujusmodi Calicem sic inclinatum consecrationis formam, illud vinum, quo latus conspersum est, consecratur, necne? Sanè consecratur, quia continuum est cum reliquo: secùs reposito in suo rectò situ Calice, aliquid non consecratum remaneret in Calice admixtum materiæ consecratæ, quod nemo admittet; quamvis enim id sit tam modicum, ut peccatum fuisset (cùm non sit probabile, immò vix sit sensibile) illud, separatim consecrare; tamen quando est unitum, & continuum cum cætero, est apta materia consecrationis. Fac item aliquam guttulam ita adhærere interiori Calici, ut tangat vinum, sed propter ejus exiguum pondus non misceatur tota cum vino, solumque remaneat unita vino: seu, quod frequentiùs accidere potest, fac unam similem guttam immediatè ante consecrationem ex superiore parte Calicis cadere in vinum, & cum ipso commisceri, remanente, ut oportet; illa parte superficiei Calicis, in qua erat gutta, & per quam transiit, dum cecidit remanente, inquam respersa, seu intincta vino; inquiro, illa guttula veluti supernatans, ut ita dicam, & hæ partes modicissimæ vini, quibus pars dicta superficiei Calicis respersa remanet, consecraturne, dicta statim, antequam arescant, consecratione? Certè consecrantur in omnium sententia, quia jam sunt continua cum reliquo liquore.

26 Dico igitur, Ægidium de his guttulis loquutum fuisse, quæ adhærent superficiei interiori Calicis, & sunt aliquo tandem modo physicè continuæ cum cætero vino, non verò de iis, quæ sunt separatæ (ut credidit Layman) licèt quacumque ratione vino sint vicinissimæ.

Patet id ex ipsius Ægidii verbis, & multò magis ex iisdem verbis, ut à Layman referuntur. Hæc sunt verba Ægidii. *Ut comprehendas guttas vini: quæ proximè continuo liquori Calicis intrinsecùs adhærent*. Non dicit *propè*, sed *proximè*, quod non potest intelligi, nisi de gutta, quæ attingat vinum continuum; secus non esset proximè, quod est superlativum, idest, ita, ut magis propè esse non possit. Adde quod ipse si paulò ante dicit: *Nota legitimam intentionem consecrandi ferri solùm circa omnem humorem consecrabilem, qui in Calice per modum continui, aut quasi continui continetur, ne comprehendas etiam aquam vino permixtam, & guttas vini, quæ proximè continuo liquori Calici intrinsecùs adhærent, &c.* Jam, gutta separata, licet vicina vino, nec est continua, nec quasi continua vino. Ergo illam excludit, non includit Coninc. à materia consecrabili. Includit verò guttas aquæ immixtas vino, quia licèt contiguæ sint, in rigore philosophico, vino; dicuntur tamen propter illam admixtionem, non immeritò, quasi continuæ: includit pariter guttas illas à nobis dictas *n. 25.* quæ non sunt quasi, sed verè continuæ cum reliquo liquore, ut ibidem explicuimus. Quod autem addit Coninch. ita ut levi commotione admisceantur, ideò addit, quia guttæ ejusmodi, de quibus nos sermonem esse contendimus, facillimè per dictam commotionem admiscentur cum reliquo vino.

27 Sed videamus quomodo referat Layman Ægidii verba, sanè in hunc modum: *Quod porrò Coninch. addit eas quoque vini guttas consecrari, quæ intra Calicem reliquo liquori proximè adhærent, ita ut levi Calicis commotione admisceantur, difficultatem habet, &c.* Profectò, si tales guttæ *reliquo liquori proximè adhærent*, ergo cum illo continuantur, ergo si de his loquitur, Coninch. (ipso favente Layman) de continuis loquitur, non de separatis, quomodocumque vino vicinis. Prima consequentia, in qua est vis argumenti, est certa; quia non potest intelligi guttam liquoris adhærere liquori ejusdem speciei, nisi cum illo: mediantibus particulis, quibus adhæret, continuetur.

28 Ex his ergo habemus, quòd licèt Bonac. *de Euch. d. 4. q. 2. p. 5. n. 7.* immeritò Ægidium citans sentiat guttas existentes intra Calicem, quamvis à vino separatas, consecrari, quia legitima Sacerdotis intentio fertur (inquit) in totam materiam existentem in Calice demonstrabilem per pronomen, *hoc*; probabilius tamen est cum Laym. *loc. cit.* Coninch. *loc. cit.* Reginal. *tom. 2. lib. 29. cap. 2. n. 19.* Suar. *de Sacram. disputat. 43. sect. 6.* non consecrari: cum intentio legitima Sacerdotis feratur quidem in materiam existentem in Calice demonstrabilem per illud pronomen, sed certè continuam, non separatam.

An guttæ separatæ in Calice debeant abstergi ante Consecrationem?

29 Peccatne Sacerdos si advertens ante consecrationem adesse guttulas separatas intra Calicem, eas non abstergit, nec cum cætero vino commotione Calicis admiscet?

Puto non peccaturum, habeat tamen animum consecrandi juxta intentionem Ecclesiæ. Ratio est, quia non obligamur, nisi humano modo, in his ministeriis nos gerere; non ergo ad curandam metaphysicam liquoris continuationem, sed solùm continentiam ejusdem in eodem vase, Deo cætera relinquentes.

Nam propterea Coninch. dixit expedire; Layman, optimè Sacerdotem facere, si abstergat. Immò addo, aliquando nec expedire: si enim advertas adesse ejusmodi separatas guttas, quando discooperto Calice, incipis, *simili modo &c.* (ut mihi non semel accidit) puto non esse tunc scrupulosè accipiendum purificatorium, & cum admiratione aliqua astantium, qui elevationem expectant, abstergendum, vel commovendum Calicem. Habe ergo prædictam intentionem, & prosequere.

An guttæ separatæ in Calice debeant abstergi post Consecrationem?

30 Post Consecrationem verò, nunquam abstergendæ sunt illæ guttæ; quæ fortè adesse intra Calicem tunc advertantur. Ratio est, quia cùm non sit certum eas non esse consecratas, esset periculum abstergendi sanctissimum Sanguinem. Assumantur igitur admixtæ cum reliquo. Et quamvis nefas sit, materiam non consecratam consecratæ temerè admiscere; in hoc tamen casu, dubium, quod gutta illa sit consecrata, rationabilem reddit admixtionem. Nec obstat periculum frangendi jejunium naturale, quod timeri posset, si prius deglutiretur gutta illa fortè non consecrata: non obstat, inquam, propter ea, quæ docet in simili de Lugo *de Euch. disput. 15. sect. 4. num. 79.* Adde, quod reverentia, quæ illi guttæ, propter illud dubium debetur, ejusmodi timorem facilè superat.

CAPUT II.

De Applicatione Missæ.

§. I. Præmittuntur quædam necessaria de offerentibus Missam, ejusque valore.

1 Ut faciliùs ea, quæ dicenda sunt de Applicatione Missæ, percipiantur; Præmittendum est cum de Lugo *de Euch. d. 19. sect. 9. n. 122. & sect. 12. à nu. 239.* in hoc Sacrificio, intervenire eos, qui offerunt, & eos, pro quibus offertur.

Qui offerunt sunt Christus Dominus, qui est principalis Sacerdos, Celebrans, qui est Christi minister, Ecclesia, seu cœtus fidelium, qui designat talem Ministrum, qui ipsius Ecclesiæ nomine offerat, Circumstantes, qui faciunt unum suo modo cum celebrante; Denique dantes eleemosynam, pro dicenda Missa.

Ii, pro quibus offertur, sunt ipsi iidem Fideles defuncti, vel vivi peccatores, vel justi, &c. pro quibus intendit actualiter, vel virtualiter Sacerdos offerre.

2 Jam circa hos omnes, possunt considerari tres effectus Sacrificii. Ita idem, & passim Theolog. Primò meritum, quo scilicet offerentes, vel ii, pro quibus Missa offertur, seu quod idem est, applicatur, merentur, sive gratiæ augmentum, sive auxilia Dei ad actus virtutum. Secundò, Impetratio, qua iidem per Missam impetrant à Deo bona spiritualia, & temporalia. Tertiò, satisfactio, qua iidem satisfaciunt pro pœna temporali in hac, seu in alia vita, peccatis ipsorum debita.

3 Et quidem hæc tria (quæ uno vocabulo vocantur fructus, seu emolumentum Missæ) considerari possunt, vel ex opere operato, idest quatenus habentur, ex vi ejus, qui est principalis in hoc Sacrificio, nempe Christus Dominus, vel ex opere operantis, idest, quatenus habentur ex vi operationis, seu actionis ipsius Sacerdotis, vel circumstantium, vel dantium stipem. An autem Meritum, quod habetur ex hoc Sacrificio, sit solùm ex opere operantis, an verò etiam ex opere operato, & an is fructus, qui in Missa habetur ex parte Ecclesiæ, sit dicendus haberi ex opere operato, an operantis, & similia, pertinent ad Theologos Scholasticos. V. de Lugo *disp. citat. 19. de Euch. sect. 9. n. 132. juncto nu. 136. & 150. & sect. 9. n. 125.*

4 Illud certè, quamvis Scholasticum, pertinet nonnihil ad nos: An valor, seu fructus satisfactionis, qui haberi à Missa potest ex opere operato Christi, sit infinitus, an finitus? Breviter respondeo, certũ esse infinitũ esse in actu primo, est enim ipse Christus, seu, ejus infinita

finita merita. Verùm, an Christus voluerit, ut infinitus esset in actu secundo, ita ut una Missa actu satisfaceret, ex opere operato, pro pœnis debitis finitis in infinitum, id certè est, quod hìc quæritur.

5 Triplex autem potest esse sensus quæstionis. Primus, An fructus Missæ sit infinitus respectu omnium personarum (quæ esset infinitas veluti extensiva) & sic una Missa applicata omnibus, & singulis Fidelibus, sufficiat perfectè pro illis? Et in hoc sensu, fatemur omnes, non esse fructum Missæ actu infinitum, quia frustra multiplicarentur Missæ. & quia, ut dicemus, quantitas, ut ita dicam, talis fructus, limitatur à dispositione cujuscunque fidelis, cui applicatur. Ita idem *ibid sect.* 10. *n.* 200. cum Suar. Vasq. aliisque.

6 Secundus. An sit infinitus respectu unius personæ, & sic una Missa applicata uni personæ, v.g. defunctæ, tollat ab illa omnem pœnam ab ipsa debitam, etiamsi hæc pœna major, & major in infinitum esse supponatur? Et in hoc sensu omnes similiter fatemur, non esse fructum Missæ actu infinitum. Ita March. *de ord. tr.* 3. *p.* 1. *c.* 12. *n.* 12. & 13. aliique citati, & citandi, quia quamvis hic fructus augeatur pro meliore dispositione subjecti, pro quo Missa applicatur, unde & posset dici in Missa esse valorem infinitum syncathegorematicè, cum dependeat tamen à prædicta dispositione, quæ semper finita erit, finitus erit & fructus. Quantus autem, Deus solus novit. Nam propterea, ritè curamus, ut plures, & plures Missæ, pro uno eodemque applicentur. Ita de Lugo *de Euch. d. disp.* 19. *sect.* 12. *n.* 243.

7 Tertius sensus est. An fructus Missæ sit infinitus respectu multarum personarum, & sic una Missa applicata pro multis, tantum singulis prosit, quantum omnibus, ita ut si Missa applicetur v.g. pro decem, non dividatur emolumentum Missæ in decem partes, sed singuli, secundùm suam dispositionem, lucrentur totum fructum, ac si pro uno solo, applicata fuisset tota Missa?

8 Et in hoc sensu magna quæstio est inter Theologos, duæque sunt sententiæ. Affirmat Vasq. *disp. de Euch.* 231. *c.* 2. Castropal. *de Sacrific. disp. unica punct.* 7. *n.* 11. aliique. Negat cum communi Suarez *de Sacr. disp.* 79. *sect.* 12. §. *dico secundò*, aliique; & meritò. Ratio potissima est, quia si una Missa tantùm valet pro uno, quantum si applicetur pro multis, vanus mos esset apud Fideles ab Ecclesia tot annos approbatus, ut applicetur Missa pro uno defuncto particulari, ejusque particulari satisfactione: cur enim non applicantur omnes Missæ pro omnibus defunctis: & cur tam solicitus est fidelis, ut pro se particulari Missa applicetur? Sanè non propter aliud, nisi quia fructus saltem satisfactorius diminuitur ex consortio alterius ita Deo volente: ut sic tantum Sacrificium, frequentiùs celebraretur. Non ita se habet auditio Missæ: nam etsi multi audiant eandem Missam, non tamen, ex consortio aliorum, diminuitur pro singulis, fructus respondens auditioni Missæ singulorum: At in applicatione, diminuitur, ut diximus: maximum argumentum hujus veritatis est hoc ipsum, quod dicimus, quod, scilicet, Fideles, ex antiquo Ecclesiæ more comprobato, non sunt solliciti, ut soli audiant Missam, sunt verò multum solliciti, ut pro solis, idem Sacrum applicetur.

His delibatis, ad ea, quæ magis pro casibus conscientiæ faciunt accedamus.

§. II. *An applicari possit Missa pro infideli?*

1 QUidam infidelis v.g. Turca audiens à Christianis quanti valeat Sacrificium Missæ, offert stipem Sacerdoti, ut pro ipso faciat Sacrum. Potestne primò is acceptare eleemosynam? Secundò, potestne pro ipso celebrare? Respondeo utrumque posse, illum tamen publicè non nominando, ne detur occasio admirationis, vel scandali in populo. Ita Suar. *de Sacram. disp.* 78. *sect.* 2. §. *Dico tertiò*, aliique apud Marchinum negantem *tr.* 3. *ord. p.* 2. *c.* 7. *n.* 3. Ratio est, quia Infideli (quamvis solùm in uno) prodest Missa. Licèt enim illi non prosit, quoad meritum; siquidem Infidelis, qui propter privationem gratiæ, est Dei inimicus, non est in statu meriti, neque prosit quoad satisfactionem, quia satisfacere pœnæ quis non potest, dum est in peccato mortali, neque enim pœna ulla remittitur ei, cui actu debetur pœna æterna: prodest tamen quoad Impetrationem (etiam ex opere operato, ut dicam mox §. 3. *n.* 4.) quatenus ei impetrari possunt mediante Sacrificio, aliaque bona temporalia, immò & spiritualia, ut sunt aliquæ bonæ inspirationes, & auxilia, ut Deus aliquantulum placatus, eum infidelem vocet ad fidem.

2 Dices; ergo Sacerdoti non licebit integram stipem accipere, siquidem nec integrum Missæ fructum ei attribuere potest. Respondeo, neque actu peccatori potest celebrans applicare totum fructum, ut mox §. 5. n. 1. dicemus, & tamen nunquam hunc scrupulum injecisti Sacerdoti, quasi non possit à sibi cognito peccatore integram stipem accipere. Dico igitur, ex una parte, fructum impetrationis tanti esse, ut superet omnem æstimabilitatem pecuniæ; & ex alia, infidelem, vel peccatorem offerentem eleemosynam velle interpretativè, illud quod velle rationabiliter potest. Dum igitur possit solùm participare de fructu impetrationis, hanc solam, & nihil præterea, velle præsumendus est.

§. III. *An, & quatenus Missa offerri possit pro Cathecumeno?*

1 VAldè differt à præcedenti præsens quæstio: nam hìc supponimus, Cathecumenum esse ex vi contritionis in gratia, & solùm ei deesse Baptismum, per quem tanquam per januam visibilis Ecclesiæ in illam ingrediuntur Fideles, at Infideles semper supponuntur sine gratia, & Dei inimici: quærimus ergo, an Sacerdos possit stipem accipere à Cathecumeno, illique fructum Missæ applicare?

2 Dicimus posse utrumque, si enim potest pro Infideli, multò magis pro Cathecumeno; cui saltem proderit Missa quoad impetrationem, sicuti prodesse Infideli, modò dictum est. Doctrinæ tamen, & curiositatis gratia, tum de dictæ impetrationis, tum de satisfactionis fructu, ex opere operato; addo sequentia.

3 Quoad satisfactionem. Quamvis non desint, qui concedant Cathecumeno existenti in gratia prodesse effectum satisfactionis, ex opere operato, si pro ipso offeratur Missa, unde si sit in Purgatorio juvari per Missam possit, sicuti cæteri baptizati. Ita Lezzana *Verb. Missa nu.* 7. aliiq; apud Lud. à Cruce *in exp. Bull. Cruc. disp.* 2. *c.* 8. *n.* 10. vide etiam Fagund. *l.* 3. *de primo precep. Eccles. c.* 12. *num.* 29. & 30. Communior tamen opinio negat. Ita Suar. *de Sacram. disp.* 70. *sect.* 10. *Primò igitur* March. *de ord. tr.* 3. *p.* 2. *c.* 7. *n.* 3. aliique ab ipsis citati. Ratio negationis illa offertur, quia Ecclesia per suos ministros non potest applicare fructum satisfactionis Missæ nisi iis, qui sunt de membris suis, hoc est, de Ecclesia visibili, in quam sit ingressus per Baptismum, quales sunt Cathecumeni. Probabiliter quidem, sed ego libens sequor opinionem affirmantem, & huic rationi respondeo, Cathecumenos non esse omninò extra Ecclesiam visibilem, sed aliquo tandem modo ad illam pertinere, siquidem propter fidem, quam jam animo conceperunt, & jam externè professi sunt, inchoativè sunt de visibili Ecclesia. Exemplum dare soleo de Novitiis alicujus Religionis: ii enim verè Religiosi nequaquam sunt, pertinent tamen ad Religionem, suntque initiativè ejus Religionis, cujus habitum susceperunt. Unde, sicuti iidem participant de Religionis susceptæ privilegiis, ita putandum est, Christum Dominum noluisse excludere de suæ Passionis satisfactione, fructuque Sacrificii eos, qui aspirant ad Baptismum, atque externa etiam petitione deposcunt.

4 Quoad Impetrationem. Faciliùs certè conceditur, quoad ipsam ex opere operato, prodesse Cathecumeno, tum propter rationem insinuatam, quòd Cathecumenus initiativè pertinet ad Ecclesiam visibilem, tum universaliter, comprehendendo etiam Infideles: quia hoc Sacrificium, ut est impetrativum, utique ex opere operato, potest Deo offerri ex Trid *sess.* 22. *c.* 3. pro quacunque re obtinenda, etiam temporali, ut pro pluvia, pecoribus, aliisque necessitatibus, *Mirum autem esse* (ait hic de Lugo *de Euch. d.* 227. *c.* 2. & 3. negantem, sed cum Suario *de Sacram. d.* 78. *sect.* 3. §. *Dico tertiò*, *d.* 79. *sect.* 10. §. *Primò igitur*, concedente) *quod Missa posset offerri ad impetrandam sanitatem Bovi, non autem ad salutem amico Infideli*. Nec deest ratio, qua simul dissolvuntur argumenta contraria, nam impetratio non respicit immediatè Personam, cui confertur beneficium, sed personam, quæ postulat: unde qui petit sanitatem bovis, non dicitur offerre pro bove, sed pro se, ut impetret sibi immediatè illud beneficium sanitatis bovis; Ita ergo etiam dato, quod Missa immediatè pro non baptizato offerri nequeat; poterit pro se ipso Sacerdote offerri, qui tanquam proprium beneficium, impetret salutem non baptizato.

5 Sed hæc Scholastici tractent, illud collige, posse, sine scrupulo à Sacerdote applicari Cathecumeno Missam, quæ jam proderit, quoad fructum impetrationis certè, probabiliter verò, quoad fructum satisfactionis.

§. IV. *An offerri Missa possit pro Excommunicatis?*

1 EXcommunicati alii sunt tolerati, seu quod idem est, non vitandi, alii non tolerati, seu, quod idem est, vitandi. Et quidem publicè denunciati nominatim, & publici percussores Clericorum sunt vitandi: cæteri omnes non vitandi.

2 Præterea, Sacerdos (ut rectè distinguit, cum aliis, Coninch. *dis.* 14. *de excom. dub.* 6. *n.* 36.) triplicem personam repræsentat. Primò immediatè ipsius Christi, tanquam cujus principalis offerentis, sacrificium, ejusque fructum, ex opere operato, alicui applicat. Secundò, ipsius Ecclesiæ, cujus tanquam legatus sacra officia, & Sacrificia celebrat: & in his duobus agit Sacerdos personam publicam. Tertiò repræsentat suammet personam, & sic agit personam omninò privatam: sicut enim possunt hoc Sacrificium offerre Deo circunstantes, vel dantes stipem ut privatæ personæ, sic poterit & ipse Sacerdos. His positis.

De Sacerdote ut privata persona pro Toleratis, & non Toleratis.

3 Dico primò. Sacerdos, ut privata persona, potest applicare, seu offerre Missam pro excommunicatis, sive toleratis: Ita Conin. *ib. n.* 37. quid quid dicat Faber, & Latomus apud Dianam *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 77. Ratio est; quia Ecclesia excommunicatos privat solùm communibus, hoc est publicis suffragiis, atque ideò solùm Sacrificio, ut offertur in persona Christi, vel Ecclesiæ.

4 Hinc

4 Hinc infero, etiam posse Sacerdotem in Sacrificio orare pro dictis; dummodò id faciat privatim, seu sola mente, & non per orationes, quæ nomine Ecclesiæ dicuntur. Ita Coninch. *ibid.* de Lugo *disp. de Euch.* 39. *sect.* 10. *n.* 185. Ut item posse in *Memento*, orare pro iisdem. Ita idem, & Gordonus, & Cornejo apud Dianam *p.* 5. *to.* 9. *ref.* 77. quia, ut dictum est, hoc modo Sacerdos agere potest nomine privato, non verò Christi, & Ecclesiæ. Immò propter easdem rationes, dum dicit orationes publicas, v. g. orationem pro infirmis, potest, animo suo privato, intelligere infirmum excommunicatum, etiam non toleratum.

De Sacerdote, ut persona publica, quoad non toleratos.

5 Dico secundò. Non posse Sacerdotem, ut publicam personam, hoc est, nomine Christi, vel Ecclesiæ, applicare Sacrificium pro excommunicatis vitandis, vel ut sic pro illis orare. Ita Coninch. *ibid.* Ratio est, quia Ecclesia id directè prohibet, dum per excommunicationem illos privat communibus suffragiis, nec unquam id temperavit, sicut temperasse, mox dicemus, pro toleratis.

6 Sed, quid, si quis non toleratus sit contritus, perque ipsum non stet, ut absolvatur, censendum ne est, eum, qui est Dei amicus, & per Charitatem ipsi Ecclesiæ unitus, tam graviter puniri? Non ita propter hanc rationem, putant Navarrus, Covarruvias; aliique, quos sequuntur, & citant Fag. 1. *Eccl. prac. l.* 3. *c.* 12. *à nu.* 6. & Marchinus *de ord. tr.* 3. *p.* 2. *c.* 8. *n.* 6. Sed contrarium docent Sotus, Coninch. & Hurtad. *d.* 3. *de excomm. diff.* 5. qui citat eosdem, quia adhuc est excommunicatus; eumque sic, ad terrorem aliorum, punire, quasi invita, constringitur pia Mater Ecclesia. Utrumque probabile, hoc posterius probabilius.

7 Hinc infero, peccare mortaliter Sacerdotem, si secus facit, sique eleemosynam pro hoc recipiat: quia in re gravi, & contra tam gravem prohibitionem, operaretur communicando in sacris cum excommunicato non tolerato. Insuper tenetur ad restitutionem stipis acceptæ, qui nullum spiritualem fructum ex opere operato, idest, provenientem ex parte Christi, & Ecclesiæ (qui est fructus, quem maximè, fideles per stipem requirunt) illis conferre potest. Vide *infrà l.* 3. *c.* 1. §. 9. *n.* 5.

De Sacerdote, ut persona publica, quoad toleratos.

8 Dico tertiò, pro toleratis an possit Sacerdos ut persona publica orare, ipsisque Missam applicare, esse vulgarem quæstionem. Nagat Suarez, Vasq. aliiq; quos citat, sequiturque Bon. *de excom. disp.* 2. *q.* 2. *p.* 1. §. 1. *n.* 1. & Marchinus *de ord. tr.* 3. *p.* 2. *c.* 8. *à n.* 18. Concedit Coninch. Henriq. Sà, Navar. aliique apud eundem Bonac. quibus adde Hurtad. *de excom. disp.* 3. *diff.* 4. & de Lugo *disp.* 19. *de Euch. sect.* 12. *n.* 187. Hi concedunt, quia Concilium Constantiense *in Extrav. Ad evitanda*, universaliter permittit in quibuscumque divinis, vel extra, cum excommunicatis toleratis communicare posse. Illi negant, quia concedunt per hæc Concilii Constantiensis verba alias cæteras communicationes, etiam in sacris, permitti, non verò hanc applicationem Sacrificii, quia cum hæc fiat sola mente, & longè distante ipso excommunicato, communicatio propriè non est. Utrique probabiliter, sed hi, qui benigniùs loquuntur; sunt hilarius excipiendi, suffragaturque ratio, quia hæc concessio data à Constantiensi ad dilatandas conscientias fidelium, restringenda non est, sed extendenda ad communicationem; licèt non tam propriè dictam. Ita Sanch. *in Decal. l.* 2. *c.* 9. *n.* 4. Et quamvis id faveat ipsis excommunicatis, quia tamen id illi redundat ex concessione facta fidelibus liberè orandi, non erit nisi favor indirectus, qui non negatur toleratis. Ita Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *c.* 4. *n.* 5. Sotus, & Sanchez apud eundem.

9 Adde, neminem vocare in dubium, quòd toleratus possit admitti cum aliis infidelibus ad audiendam Missam, & tunc, jam sacerdos publicè orat pro ipso, dum dicit (*pro omnibus circumstantibus*:) Ita de Lugo *disp. de Euch.* 10. *sect.* 10. *n.* 189. Item cum eodem tolerato possumus recitare officium, vel etiam cantare in Choro, tunc autem oramus publicè pro illo, dum dicimus (*misereatur tui omnipotens.*) Ita idem ibid: Item ipsi, si sit aliàs dispositus, Communionem porrigere possimus, proque illo publicè orare dicendo *Corpus Domini nostri custodiat animam tuam.* Ita idem ibid. Item possimus admittere Diaconum toleratum ad cantandum Evangelium, pro quo orat Sacerdos, quando dicit (*Dominus sit in corde tuo.*) Ita idem ibid. Quæ omnia quamvis facta, ut à personis publicis, sunt permissa cum toleratis à Constantiensi, ergo similiter est permissa quæcunque communicatio in sacris, atque adeò in Sacrificio.

10 Dices cum Marchin. *de ordinat. tr.* 3. *p.* 2. *c.* 8. *n.* 3. *&* 20. implicat esse excommunicatum, & pro ipso posse suffragia publica applicari; quidditas excommunicationis est privatio communium suffragiorum, sicuti cæcitatis quidditas est, privatio lucis. Respondeo. Quidditas Excommunicationis solùm est privatio talium suffragiorum, ut directè illis faventium, non verò, ut indirectè; At in casu nostro ex modò dictis *n.* 8. *in fine*, hoc posterius affirmamus, non illud prius.

11 Ex his, infero primò, quòd feria sexta Hebdomadæ Sanctæ, dum Ecclesia orat publicè pro Hæreticis, & Schismaticis, licèt dici possit, vel tunc ipsam sibi dispensare, vel orare directè pro dilatatione ipsiusmet Ecclesiæ Catholicæ, unde solùm indirectè orare censeatur pro Hæreticis; tamen post Concilium Constantiense, facilior dicendi modus est, asserere, ipsam orare directè pro Hæreticis toleratis; non toleratos autem, qui sanè paucissimi sunt, vel non comprehendit, ut sic territi resipiscant, vel si comprehendit, solùm pro his utitur prædicta dispensatione, vel prædicta oratione indirecta.

12 Infero secundò, Sacerdotem posse sine peccato recipere stipem à tolerato, ut pro ipso Sacrum, ut publica persona, celebret; jam enim pro illo celebrare licebit. Ita Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 8. Suyr. *de cens. l.* 2. *c.* 4. *n.* 6.

Id autem dupliciter evenire potest. Primò, si toleratus, ex se accedat ad Sacerdotem, petatque pro se fieri Sacrum. Secundò, si Sacerdos accedat ad toleratum offerendo suam Missam pro ipso, petatque eleeemosynam. Hoc secundo modo esset licitum Sacerdoti; immò & licitum ipsi tolerato dare eleemosynam tali Sacerdoti, est probabilissimum, ex Layman *l. c. n.* 5. §. *Hæc dixi*, quia, tunc, non se ingerat toleratus sed Sacerdos, qui ex Concilio Constantiensi, potest cum tolerato communicare, tum in humanis, tum in divinis, & consequenter toleratus invitatus non prohibetur respondere. Ille primus modus videtur difficilior, quia tunc se ingerit toleratus, quod non potest, & Sacerdos accipiendo stipem videtur cooperari cum illius peccato. Dico tamen, Sacerdotem posse acceptare, quia Concilium Constantiense eum ab omni prohibitione liberum facit, multò magis ubi intervenit Sacerdotis commodum, quod expectat ex oblata eleemosyna. Quare sicuti, ex Layman *ibid.* §. *Quintò notandum*, universaliter si se ingereret toleratus, ad communicandum tecum, ipse peccaret peccato mox dicendo *nu. seq.* non tu, qui gaudes privilegio Concilii: ita in hoc casu, ubi adest similis communicatio.

13 Infero tertiò, quonam peccato peccet excommunicatus, dum se ingerendo petit Missam pro se offerendam?

Dico primò; non toleratus petens Missam; ut publicum Sacrificium, peccat mortaliter, quia in re gravi facit contra prohibitionem Ecclesiæ immiscendo se divinis; volendo id, à quo graviter arcetur. Adde & excitando Sacerdotem, ut pro ipso applicet Sacrificium; quod *ex num.* 5. sine mortali non potest.

14 Dico secundò, toleratus, si Missam ut publicum opus petat, solùm peccat venialiter. Sic Hurtad. *disp.* 3. *de excomm. diff.* 4. *n.* 13. Ratio est, quia licèt petat id, quod Sacerdos facere potest, tamen cùm ipse se ingerat in tali petitione, quæ, cùm sit simplex petitio; non est nisi communicatio in humanis prohibita sub veniali, venialiter peccavit.

15 Dico tertiò. Uterque, sive toleratus, sive non toleratus, si petat Sacrificium, ut est opus privati Sacerdotis, peccabit solùm venialiter, nimirum propter prædictam communicationem locutionis in humanis, cui se ingerit, nam cæterùm Sacerdos licitè, ut *num.* 3. diximus, tale opus privatum offerre pro illis potest.

Si ipse Sacerdos sit excommunicatus, & tamen Missam celebret offeratque pro non excommunicato, an validè offerat, dicam *l.* 3. *c.* 1. §. 3. *n.* 42. *fine.*

§. V. *An Missa applicari possit pro Justis?*

1 PRo justis, sive in hac vita, sive in Purgatorio existentibus offerri posse Missam, probatione non indiget. Pro justis verò existentibus in Patria, hoc est, pro Beatis, non nisi impropriè offertur; nimirum, vel in gratiarum actionem pro beneficiis in Sanctos collatis, vel ad implorandam gloriam, & venerationem alicujus Sancti in Ecclesia Militante. Ita de Lugo *de Euch. disp.* 19. *sect.* 10. *num.* 192.

2 Memini, Patrem Joannem Lorinum societatis nostræ, propter Commentaria in sacram Scripturam toto Christiano orbe clarum, cùm Romæ à Catholico Rege per suos Legatos promoverentur apud Paulum V. Constitutiones, jam posteà editæ, in favorem Immaculatæ Conceptionis Beatissimæ Virginis, ut erat homo urbanus, & facetus, solitum dicere amicis: *Orate, orate pro Beatissima Virgine* sensus erat pro impetranda gloria purissimæ Conceptionis in hac vita. Poterat ergo similiter amicos rogare, ut pro eadem Missæ Sacrificium celebrarent.

§. VI. *An Missa applicari possit pro Peccatoribus?*

1 SIcuti communis, & certa doctrina cum Suar. *disp. de Sacram.* 79. *sect.* 10. §. *Secundò requiritur*, est absolutè Missam offerri non posse pro peccatoribus damnatis, quia hi sunt in termino, sic posse pro viatoribus, iis enim Missa, quoad aliquem fructum, prodest; hoc est solùm quoad impetrationem, ut nimirum Deus eorum misereatur, eosque convertat. Ita de Lugo *de Euch. d.* 19. *sect.* 10. *n.* 194. Quoad satisfactionem enim, ut etiam quoad Meritum, eosdem juvare nequaquam valet, siquidem durante statu peccati mortalis nec ulla pœna remittitur, nec meritum ullum haberi potest.

2 Verùm an satisfactionis fructus, qui impenditur ex peccati statu conferatur posteà, quando aufertur peccatum, dubitari solet, nihilominus contra Navarr. *c.* 19. *de orat. n.* 79. & Marchinum *de ord. tr.* 3. *p.* 2. *c.* 11. *n.* 9. conferri, communior Theologorum sententia resolvit. Ita Suar. Vasq. aliique apud de Lugo *de Sacram. disp.* 19. *de Euch. sect.* 10. *n.* 195. Hurtad. *de Sacram. d.* 4. *diff.* 11. *sub finem*, id, quod fusè persequi ad nos non spectat.

§. VII.

§. VII. *An pro Vivis applicari possit Missa de Defunctis?*

1 IN aliquibus locis usus increbuit, ut fideles, ne fraudentur Missis post mortem, curent, dum vivunt, ut eæ pro ipsis dicantur, & quidem ritu dici solito, pro Defunctis. Mos profectò nullo modo (quidquid dicat Barbos. *in Conc. Trid. sess. 22. c. 3. n. 8.* aliique apud Dian. *p. 5. tr. 13. res. 2.* Peyrinus *to. 3. in addit. c. 1. n. 21.* Lezana *v. Missa, n. 54.*) approbandus. Ratio inter cæteras est: quia, sic non servatur ritus Missalis, dum Missa, quæ defunctis à Rubricis assignatur, recitatur pro vivis. Ritène faceret, qui pro Missa Natalis Domini v.g. recitaret Missam Resurrectionis? Certè (nisi excusaretur à bona fide, vel ignorantia) res gravis videretur, saltem si ageretur frequenter, quia saperet implicitum contemptum Rubricarum. Vide infra *c. 5. §. 1. n. 6.* Pari igitur ratione concedere idem non possumus in casu nostro.

2 Dicunt primò, in nostro casu nullum esse inconveniens, siquidem Sacerdos repræsentat vivum coram Deo, ac si esset defunctus: sicuti in Missa de Animabus Purgatorii repræsentantur eæ, perinde ac si tunc, quando dicitur Missa, moriantur, dum dicitur: *Ne absorbeat eas Tartarus, ne cadant in obscurum.* Et in Missa de Adventu, quando dicitur, *Veni, Domine, & noli tardare*, repræsentatur, ac si Christus Dominus nondum venerit.

Resp. non negari ejusmodi repræsentationem fieri posse, nam fatemur in Scriptura Sacra esse usitatissimam: sed decidimus ab Ecclesia, in casu nostro, non fuisse quid simile usurpatum. Certè si id usurparetur, possem, dum ego sum sanus, curare, ut dicatur Missa de infirmis, pro me repræsentato infirmo; & dum sum in pace, Missa de tempore belli; & dum sum solutus, Missa pro sponso, & sponsa: quæ cum sint inconvenientia, & contra Rubricarum ritus, ostendunt inconvenientiam prædictæ sententiæ, ut meritò Laym. *l. 5. tr. 5. c. 2. num. 15.* ejusmodi consuetudinem extirpandam omninò esse monuerit, quidquid Marchin. *de ord. to. 3. p. 2. c. 34. n. 7.* contradicat.

3 Adde plus tibi viventi prodesse Missas dici solitas pro vivis, quàm prædictas *de Requiem*. Ratio est: quia, quoad fructum ex opere operato Christi, jam omnes Missæ sunt æqualis valoris: quoad orationes autem, & preces, eas Deus non acceptat, nisi juxta institutionem Ecclesiæ, quæ cùm easdem in Missis Defunctorum non instituerit pro vivis, pro vivis Deus non acceptabit. Quod si Sacerdos privatus validè contra talem intentionem Ecclesiæ aliquid posset, de qua re infra agendum erit; certè, non est tanti hic fructus, quanti est ille, quem lucraberis, ex obedientia servandi Rubricas, & respuendi talem privatum fructum, qui tibi provenire, contra institutionem Ecclesiæ, posset.

4 Dicunt secundò, ita gessisse insignes pietate, & doctrina viros Albertum Magnum, Henricum Comitem, & Episcopum, aliosque. Sic Lezana *v. Missa num. 54.* March. *loc. cit.* Resp. Id illos bona fide gessisse, mirum non est ea ætate, quando Missalis ritus, ejusque regulæ non erant tam latè diffusæ per Provincias, nec fortasse tam stricti juris, quàm post Pium V. Nunc verò post cognitam veritatem, & in ætate hac nostra tam benè culta, quando res suo pondere accuratissimè sunt perpensæ, illud nec agere, nec consulere tutò possumus.

§. VIII. *De Applicatione Missæ anticipata, quoad satisfactionem.*

1 SAcerdos celebrat hodie Missam, ejusque satisfactionem applicat pro eo, qui primus illam, oblata stipe, petiturus est, sive pro eo, qui primus omnium de sua v.g. familia erit moriturus, atque ita usurpare consuevit, quoties non suppetunt præsentes, qui petant. Ritène id facit, stipemque posteà oblatam acceptare ne sine injustitia potest?

2 Ritè, & sine injustitia posse, tenent Henriq. *l. 9. de Sacrif. c. 21. §. 2.* aliique citati à Marchino *de ordin. tr. 3. p. 2. c. 11. n. 9. & c. 31 n. 7.* & Peyrino *t. 3. in Add. cap. 1.* Ratio est (inquiunt) duplex. Primò quia jam Deus novit illum, qui erit primò petiturus, vel moriturus, atque adeò illi applicare, ex nunc, antequam scilicet, fiat petitio, poterit; & sic Satisfactionis fructus non stabit in suspenso. Nota id, Lector, id enim ideò hoc modo explicant; quia omnes fatemur, quod privatus Sacerdos non potest tenere in suspenso, seu conservare in privato thesauro, suæ Missæ satisfactionem, ut posteà liberè distribuat; solùm enim Pontifex Summus, ut benè *ibid.* docet Henriquez, & qui ab eo clavem habent Indulgentiæ, distribuere possunt satisfactionem in Thesauro Ecclesiæ à Christo repositam. Propter hoc ergo ipsi dicunt, quod in casu, de quo loquimur, non suspenditur fructus Missæ, quasi dandus quem sit petituro, quando petet, v.g. cras, sed datur nunc, quando Sacerdos celebrat, datur inquam, illi, quem Deus videt cras petiturum.

3 Secunda ratio est, quia id, nihil est aliud, nisi Sacerdotem solvere, anticipatò debitum faciendi Sacrum. Confirmatur, quia nemo negabit, quod si quis Capellanus debeat, v.g. singulis hebdomadis celebrare unam Missam pro Defunctis, possit prævenire celebrando in hebdomada præcedenti, quia sic, anticipatò solvit, mentemque fundatoris satis adimplet, dando opportunius auxilium defunctis; ergo ita in casu nostro.

4 Nihilominus non posse id ritè, & sine injustitia fieri, meritò docent Suar. *de Euch. d. 79. sect. 9. §. Tertiò inquiri potest, in medio, & sect. 10. §. Quartò requiritur*, de Lugo *de Euch. d. 19. sect. 10. n. 209.* Marchin. *de ord. tr. 3 p. 2. c. 31. n. 9.* aliique. Ratio præcipua est, quia, in eo, pro quo offerenda est satisfactio Missæ, requiritur indigentia actualis. Nam sicuti Indulgentiæ non acquiruntur ad satisfactionem criminum futurorum: nec satisfactio sacramentalis tollit reatum pœnæ pro peccatis posteà committendis: sic nec hoc Sacrificium debuit solvere pro pœna nondum debita, hoc enim esset dare quandam impunitatem peccandi, cùm posset quis veluti securus committere peccatum v.g. mendacii, quia, jam, pro pœna ipsi debita, satisfecit. Adde, quòd solutio ex natura sua supponit debitum, cùm non possit intelligi aliquid solvi, nisi priùs intelligatur aliquid deberi. His positis, sic urgetur ratio. Cùm possit evenire in casu nostro, quòd ille, qui cras oblaturus est stipem, vel est cras moriturus, illa satisfactione non indigeat, non potest quid pro illo nunc solvi. Prætereà, si nunc non indigeat, contingat verò, quod indigeat; quando petet Missam, vel quando morietur, sanè tunc frustrabitur solutione, quæ cùm in potestate Sacerdotis non remanserit, ut omnes docuerunt *n. 2. l. c.* non poterit à Sacerdote tunc illi applicari.

5 Lege Marchinum *loc. cit.* apud quem invenies Decretum Sacræ Congregationis talem anticipationem graviter prohibentis, tanquam novam in Ecclesia Dei, periculosam, & scandalosam, quem loquendi modum fortasse sumpsit Sacra Congregatio à Suario *de Sacram. disput. 79. sect. 9. §. Tertiò inquiri potest*, qui dixit id esse inauditum in Ecclesia, & valdè absurdum. Et quamvis nonnulli respondeant de hoc Decreto non constare authenticè, tamen, aliquo tandem modo, confirmari ab illo nostram sententiam nemo negat.

6 Ad rationes allatas *num. 2. & 3.* respondeo. Et ad Primam quidem fateor, Deo notum esse, qui petiturus est, sed dico, Deum nolle acceptare illam satisfactionem anticipatò, ne dare videatur impunitantem peccandi. Immò addo, fortasse, nec aliquando posse, quia aliquando, pro illo signo, nondum supponitur debitum pœnæ.

7 Ad secundam, nego in casu nostro, saltem semper, esse solutionem anticipatam. Cùm enim aliquando non sit essentialiter solutio, quæ ex se supponit debitum, nec solutio, nec anticipata solutio esse potest, quod si aliquando esse possit, jam dictum est, non acceptari à Deo.

8 Ad Confirmationem, esto esset verum antecedens, de quo tamen mox *nu. 9.* nego consequentiam, quia Cappellanus, & verè solvit pro debito actu existente animarum Purgatorii, & verè solvit pro debito celebrandi, quod contraxit de contractu, quem acceptavit Cappellaniæ, quorum neutrum est in casu nostro.

An aliquando sit licita, saltem in Cappellano, dicta Missarum Anticipatio?

9 DIctum est *n. 1. in Antecedente Confirmationis*, Cappellanum posse anticipatò solvere Missas à se dicendas. Saně, in hoc dicto advertendum est, non semper ejusmodi anticipationem esse licitam. Si enim in fundatione Cappellaniæ implicitè, vel explicitè caveatur, ut nulla hebdomada transeat sine aliqua Missa, prævenire nequaquam licebit: tunc enim mens fundatoris est servanda, qui fortasse voluit, ut tale Altare, seu Ecclesia singulis hebdomadis honore Sacrificii decoraretur, vel voluit non succurrere defunctis quibuscunque, sed defunctis, qui successivè de sua familia v.g. vel Civitate decedunt. Nam propter hanc rationem, quæ facilè præsumi in his fundationibus debet, cum de Lugo *de Euch. disp. 21. sect. num. 44.* non facile consulerem prædicto Cappellano ejusmodi Missarum præventionem; solùm igitur in eo casu anticipatio Cappellani licita erit; quando talia, vel similia incommoda non concurrunt.

De applicatione Missæ anticipatò quoad Impetrationem.

10 Illud denique hac super re notat de Lugo *ibid. disp. 19. sect. 10. n. 209.* id quod hactenus negavimus, non intelligi de fructu impetrationis: Nam licèt non possim hodie v.g. satisfacere pro peccato admisso, possum tamen orare, atque adeò Sacrificium offerre pro impetrando auxilio, quo indigebo in futurum. Sic enim oramus, *Ora pro nobis peccatoribus nunc, & in hora mortis nostræ*, Et *Ne proiicias me in tempore senectutis, cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me.*

11 Dices: ergo licebit Sacerdoti hodie celebrare Missam pro oblaturo stipem, quia jam huic lucrabitur saltem fructum impetrationis. Sicuti enim potest Sacerdos, accepta stipe, celebrare pro peccatore cognito, ut tali, qui Missam petat, stipemque offerat, quamvis non sit capax satisfactionis, sed solius impetrationis ut §. 6. diximus, ita in casu hoc præsenti.

12 Resp. negando consequentiam, actualis enim peccator quia satisfactionem lucrari non potest, ad solum impetrationis fructum habere implicitum consensum, ut ibidem diximus, præsumitur: quem implicitum consensum, in casu, de quo loquimur, non præsumimus: cùm Fideles semper præsumantur velle, ut ex parte Sacerdotis, nullum impedimentum ponatur quominus satisfactio ipsis conferatur.

§. IX.

§.IX. *De applicatione Missæ contra voluntatem Superioris.*

1 PRælatus præcipit Sacerdoti subdito sub pœna peccati mortalis, vel excommunicationis, ut Missam, quam hoc manè celebraturus est, applicet Petro defuncto. Quæritur primò, An Sacerdos sub mortali obligetur obedire. Secundò, an si non obediat, Missamque celebret, v.g. pro Antonio, valeat tamen Missa pro Petro? De singulis sigillatim.

An peccet Sacerdos non applicans Sacrum juxta Prælati voluntatem?

2 QUoad primum dico, hanc quæstionem dependere ab illa alia, An Superior possit subditis ita præcipere actus internos (talis Missæ applicatio in interna intentione consistit) ut præcipiente Prælato, contrahant statim subditi obligationem applicandi Missam, ut is præcipit?

Non agimus autem, quando obligatio applicandi Missam est radicata in obligatione justitiæ, vel in aliquo voto particulari: tunc enim sicut Sacerdos quilibet accipiens stipem pro applicanda Missa pro Petro, v.g. ex vi pacti pro eodem applicare tenetur, & sicuti, qui vovit dicere Missam pro tali re, utique pro tali re dicere obligatur: sic Superior obligatus ex justitia eleemosynarum, vel fundationis Religione, ad applicandas tales Missas, potest præcipere subditis suis, ut tales Missas applicent, & tunc sine dubio sui tenentur, quia Superior, & subditi faciunt unum corpus Religionis, quæ, ut supponimus, se ad illas Missas obligavit, & ex alio capite Religiosi statim atque professi sunt per vota, in tali Religione, implicitè ad hujusmodi onera justitiæ se obligarunt, non agimus igitur de his obligationibus, sed de obligatione, quam Superior potest imponere subditis, sive ex vi jurisdictionis, quam habet in suos, ut habet Episcopus in diœcesanos, sive vi voti religiosæ obedientiæ, quam habet Prælatus Religionis in subditos.

3 Lege Fagundez *præc. Eccl. l.3.c.10. à n.4.* qui tamen, ut etiam & aliqui recentiores, quia non clarè distinguunt hæc quatuor, nimirum applicationem Missæ debitam. Primò ex justitia, Secundò, ex voto peculiari, Tertiò ex jurisdictione, Quartò ex voto Religiosæ obedientiæ; non satis completè hanc materiam explicuere. Cùm igitur hìc non agamus de applicatione debita duobus prioribus modis, sed solùm de duobus posterioribus, de quibus scilicet procedere debet quæstio, non sunt hi cum illis immiscendi.

4 Porrò præmittendum est, esse communem recentiorum doctrinam, à Prælato sive ex vi jurisdictionis, sive ex vi voti obedientiæ religiosæ, ut solet scilicet communiter emitti in Religionibus, non posse subditis præcipi actus merè internos, (quia sicuti Ecclesia visibilis non judicat de interiori, sic nec de interiori præcipit) posse verò solùm externos, vel saltem solùm eos internos, qui per se conjunguntur cum externis, sive in esse suo physico, sive in esse morali, non autem eos internos, qui solùm per accidens cum externis conjunguntur. Ita Doctores *mox n.6.* citandi.

5 Dixi (ex vi voti obedientiæ, ut solet communiter emitti) nam si quis vel absolutè voveret actum internum, vel sub conditione, si Prælatus ei actum internum imperaret: sanè tunc non esset obligatio ex vi horum duorum modorum, de quibus agimus, sed ex vi illorum, de quibus, ut modò diximus, quia res est certa, non agimus.

6 Quoniam igitur hæc, quam *n.4.* diximus, est communis doctrina Suar. *de leg. l.3.c.20. & l.4.c.13. & de cens. d.4. sect.2.* Castr. *t.1. tr.3.d.1.p.6.* Meroll. *t.2. d.4.c.4. dub.16. diff.2. n.224.* quamque, ut certam, seu saltem, ut probabilissimam suppono, statim apparet difficultas, an applicatio Missæ sit per se conjuncta cum ipsa externa actione Sacrificii; conjuncta, inquam, in esse morali, ut ens morale conflatum ex multis actionibus est Missa; An solùm per accidens. Si prius, poterit à Prælato præcipi; si posterius non item.

7 Et quidem esse conjunctam per se, & non per accidens, adeòque præcipi à Prælato posse, subditumque peccare, nisi obediat, docet prima sententia multorum. Ita Rodriq. Ascan. Tamburinus, Miranda, quos sequitur Meroll. *tom.2. disp.4. de leg. c.3.d.30. n.331.* quibus adde Sanch. *l.6. in Decal. c.2.n.6.* Rodriq. *in comp. ref. 120. n.2.* Ratio est (inquit Suarez *de leg. l.3.c.29.n.10.*) quia licèt intentio applicandi Missam pro aliquo non sit de necessitate Sacrificii, est tamen necessaria ad completam oblationem Sacrificii, & ad conferendum alteri fructum ejus.

8 Non esse conjunctum per se, sed solum per accidens, atque adeò non posse à Prælato præcipi, & propterea, non peccare Sacerdotem, seu Religiosum, si in hoc non obediat, docet secunda sententia aliquorum. Ita Laym. *l.1. tr.4.c.4.n.13.* Castropal. *l.1. tr.3. disp.1. p.6. nu.4.* Ratio præcipua, & quæ difficulter solvi potest, est, quia nihil potest Prælatus in actus merè internos, ut esse communem sententiam fatebamur omnes *num.4. & 6.* At talis applicatio est merè actus internos, quique adesse, & abesse facilè à Sacrificio potest, unde valdè per accidens, & extrinsecè est cum Sacrificio conjunctus, ergo &c.

9 Ad rationem contrariam dictam *nu.7.* negari debet, intentionem applicandi Missam pro aliquo, esse necessariam ad complementum ejusdem: certè solùm id verum esset de applicatione Missæ, sive implicita, sive explicita pro Vivis, & Defunctis in universum: at quoad complementum Sacrificii, & ad fructum ejus sit necessaria applicatio, pro hoc determinato (de quo nos loquimur) nunquam admittet ipsemet Suarez, quia secus, si Sacerdos faceret Sacrum Vivis, & Defunctis, & non determinaret pro hoc, vel illo specialiter, relinqueret aliquod complementum necessarium Sacrificii, atque ideò peccaret, quod nemo dixit. Adde, quòd oratio, jejunia, eleemosynæ ordinata sunt à Deo, ut ipsa offerantur pro Vivis, & Defunctis, præter meritum ea facientis, applicantur ad satisfaciendum, & impetrandum: & tamen nemo dicit, quod ad complementum eorum pertineat determinata applicatio pro hoc, vel illo particulari. Ita ergo in casu nostro.

10 Juvat verba Castropalai *loc. cit.* pro hac sententia hìc inscribere. *Ex quo fit* (inquit) *numquam Ecclesiam præcipere fidelibus, ut in oratione fundenda hanc, vel illam intentionem habeant, quia hoc esset præcipere directè actum internum; solùm enim præcipit, in necessitatibus orationes fundere, jejunia sustinere, eleemosynas erogare; sed nihil de intentione speciali, & fine.*

11 Juvat iterùm verba Layman. *l.c.* afferre. *Non poterit tamen* (ait) *facilè Legislator, aut Prælatus sub peccato obligare subditos, ad habendam intentionem, aliamve internam dispositionem accidentalem, seu non pertinentem ad substantiam moralem operis præcepti, v.g. ut jejunia, & orationes fiant in statu gratiæ; vel ut orationes, & sacrificia Deo offerantur ad particularem aliquam intentionem: sicuti notavit* Suarez *l.4. de leg. c.13. n.16.* (adde & *n.14.*) & *disp.6. de cens. sect.3.n.20.* (Adde, & *l.3. de leg. c.29. nu. 9.*) Hæc Layman. Ubi nota, ipsum putasse Suarium esse pro sua, hoc est, secunda sententia, sed certè Suarez expressè contra illam est in loco à nobis allato supra *n.7.* ex ejus tamen doctrina allata in locis his citatis à Layman. verè colligitur prædicta secunda sententia.

Dices Layman. *l.c.* sic addit: *Prælatis tamen Sæcularibus paulò major potestas competit, ratione voti obedientiæ, &c.* Respondeo. In his verbis solùm Layman docet, quòd votum possit esse de actu interno, & quod Prælati actum internum imperare possunt, quoties vovens ex suo voto obedientiæ implicitè, vel explicitè id intendit; quod est idem, quod nos supra notavimus *n. 5.* ut ex ipsius verbis, si accuratè legantur, videri potest, nihil igitur docet contra prædicta.

12 Ex his duabus sententiis prior magis communiter recipitur, posterior tamen est probabilis, & tuta, ut patet ex ejus solidis rationibus.

13 Illa tamen pro secunda hac sententia est calumnia diluenda. Si enim (ajunt Marchin. *de ord. tr.3.c.33.n.4.* Gavant. *in Rubr. Miss. p.3. tit.12.n.28. ibique* Fraxinellus) Prælatus Religionis nequit suis præcipere applicationem Sacrificii; onera, quæ habent monasteria de persolvendis Missis subjacerent dubitationi, an persolvantur, quia subditi ad persolvendum obligari à Prælatis non poterunt: sed facilè diluitur, nam ad onera habitualia, cùm ea sint fundata in obligatione justitiæ, ipsi subditi obligantur, illaque exigere possunt Prælati ut *num.3.* diximus: onera verò quotidiana, seu manualia, si Prælatus potest acceptare nomine Monasterii, acceptatque, subditi propter eandem rationem justitiæ obligabuntur, secus non est mirum ad ea non obligari subditos posse; quia tunc Prælatus solus contrahit nomine proprio.

Quænam sint illa habitualia, consulat quisque suæ Religionis leges, & qui est ex Societate Jesu, legat Suarium *4. tom. de Relig. tr.10. l.8. c.2. n.5. & c.3. n.3.* qui nostros ab hujusmodi obligationibus sub peccato liberat; solumque in uno casu obligat, quando scilicet alicubi, fortè aliqua Sacrificiorum obligatio suscepta sit, ut annexa alicui Ecclesiæ, quam Summus Pontifex alicui Collegio Societatis, id quod rarissimum est, univisset.

Cui prosit Missa applicata contra voluntatem Prælati, vel contra Justitiam?

14 Quoad secundum quod *n.1.* proposuimus. Dico, certum mihi esse, quidquid dicant Marchinus *de ord. tr.3.p.2.c.33.n.3.* Gavant. *in Rubr. Miss. p.3. tr.12.n.28.* Diana *p.2. tr.14. ref.7.* Deum non respicere ad debitum Sacerdotis, sed ad voluntatem ipsius, quare Missa contra voluntatem Prælati eam jubentis applicari v.g. pro Petro, applicata sive licitè, sive illicitè pro Antonio, Antonio proderit, & non Petro. Et Missa, quam propter stipem acceptam debebat ex justitia Sacerdos Titio, applicata sive per malitiam, sive per inadvertentiam ab eodem Sacerdote alteri, v.g. Cajo, Cajo proderit, non verò Titio. Ita Rodriq. *in compend. ref.102.* Portella *in dub. Reg. v. obedient. n.1.* de Lugo *de Euch. d.19. sect.10. à n.210.* Hurtad. *de sacrif. d.3. diff.16.* Ratio præcipua est, quia Minister offerens Missam, non est Prælatus, sed Sacerdos, cui dictum in Ordinatione est, *Accipe potestatem offerendi Sacrificium pro vivis, & defunctis.* Ergo ad ejus applicationem respiciet Deus, & non ad applicationem cujuscunque alterius. Unde nihil valebit applicatio Prælati, nec quæcunque irritatio voluntatis sui subditi, quam vellet Prælatus intentare, in hoc à Christo omnium Domino, & Superiore liberam facultatem habet Sacerdos, & consequenter à nulla humana potestate restringibilem, & sicuti licentia concessa mihi à Generali omnium Superiore non potest restringi ab alio Superiore inferiore: ita hìc.

15 Ex his infero Primò. Si Sacerdos contra voluntatem Prælati applicat Antonio v.g. Missam, posse quantum est ex vi justitiæ, accipere stipendium ab eodem, jam enim fructum Missæ ipse Antonius lucra-

lucratur, & Prælatus sciens contra suam voluntatem jam esse Missam Antonio applicatam, ad nihil tenetur, quia Antonius totum illud, quod per stipem postulabat, acquisivit.

16 Infero secundò. Si è contra alteri applices Missam, non verò illi à quo stipem recepisti, semper resarcire teneris, quia Deus respiciens non ad debitam, sed ad habitam à te voluntatem, Sacrificii emolumentum illi non attribuit.

17 Infero tertiò. Si quis applicet sic Missam *Applico pro ea anima, quam vult Deus*; tunc Sacrificium, nulli prodesse, seu remanere ejus fructum in Thesauro Ecclesiæ. Ita Vasq. *de Sacrif. d.231. c.1. num.7.* contra aliquos contrarium sentientes. Ratio est jam dicta, quia, ex ipso Christi instituto, Sacerdotis, non verò Dei est applicare fructum Missæ. Determinet igitur in hunc, vel similem modum Sacerdos: *Offero pro ea anima, quam Deus magis indigere, vel minus indigere, &c.* nam sic quia determinata est Sacerdotis intentio, utique juxta illam acceptabit Deus. Pari modo Ecclesiæ quando ex stipendio annuo debent multas Missas variis defunctis, satis erit, si celebrantes applicent pro iis, quibus eo die v.g. illæ Missæ debentur, eas enim Deus videt, quibus debeantur, quamvis sit melius eorum distinctè meminisse, ut ex se patet, Ita Fraxinellus *de obligat. sacr. sect.7.§.7.num.7.*

§. X. *De tempore, quo intentio applicandi alicui fructum Missæ elicienda est.*

1 EGo hodie, Sacrum à me cras operandum, applico pro anima Petri, vel (eadem enim est ratio) Sacra omnia per totum annum à me celebranda applico pro anima ejusdem, nec talem intentionem unquam revoco, efficax ne est ita, ut satis sit ad hoc, ut fructus Missarum Petro attribuam?

2 Dico, quamvis non esse satis contendat Vasquez *de Sacr. disp. 88. cap.6.* aliique apud de Lugo *d.8. de Sacr. sect.6. nu.91.* tamen cum communi sententia, immò & praxi timoratorum satis esse. Ita Suarez *de Euch. d.13. sect.3. §. Dico secundò*, Bon. Molf. Diana apud eundem de Lugo *n.93.* Ratio est, quia hoc Sacrificium institutum est, ut administraretur humano modo, & more; quare sicuti homines solent disponere de rebus, quæ erunt in sua potestate, etiam antequam sint sed pro tempore, quo erunt, nunc scilicet, pro tunc, dispositione tamen non retractata; sic disponere poterit Sacerdos, cujus arbitrio Deus commisit fructum Missæ applicandum.

3 Sed quid, si quis nondum Sacerdos applicet Missas, quas post ordinationem celebraturus est, nec posteà hujusmodi applicationem vel retractat, vel renovat?

Dico id etiam satis esse, cùm ratio, modò dicta, in hoc etiam casu valeat. Licet enim nunc, nondum sit Minister Christi, erit tamen posteà. Sicuti si quis sciens, cras v.g. fore in Prælatum eligendum, det nunc aliquam licentiam, pro die crastina, valebit utique licentia, quia consensus ille non retractatus judicatur, humano more, durare, pro tempore acceptatæ potestatis. Sic de Lugo *ibid. n.97.*

4 Intentio ergo applicandi potest elici ante, immò multò ante, quàm Missa celebretur. Posse autem in ipsa Missa ante Consecrationem, & aptum esse tempus, in primo *Memento*, non est dubium.

5 Observat autem Hurtad. *disp.3. de Sacr. diff.10.* quando unus Sacerdos tantùm consecrat Corpus, & posteà alter defectum prioris supplens, consecrat Sanguinem, ad hunc posteriorem pertinere applicare Sacrificium; quia iste solus, utpotè perficiens essentialiter Sacrificium, dicitur sacrificare, & ideò non tenetur intentioni priori se conformare. Ob eandem rationem dic Sacerdotem, qui facta consecratione Corporis, nondum applicuit, posse applicare ante consecrationem Calicis, & qui applicuit uni, posse ante consecrationem applicare, hujusque fore fructum Missæ, non prioris. Ratio est eadem, quia; nimirum consecratione Calicis perficitur Sacrificium, & consequenter tunc Sacerdos dicitur sacrificare, atque adeò ante illam semper poterit illud applicare.

6 Remanet tamen difficultas, an possit ritè applicare in secundo *Memento* Defunctorum, & in toto tempore ante consumptionem specierum?

Dico in nostra sententia, quæ colligi potest ex dictis *c.1.§.1.n.1.* per quam tenuimus in consecratione adesse sufficientem destructionem victimæ, adeòq; in ea consistere Sacrificii essentiam non posse. Ita Hurtad. *l.c.* Ratio est, quia applicare Sacrificium more humano, cui suos Ministros conformes se velle reddere voluit Christus Dominus, ut modò innuimus, nihil aliud est, nisi offerre actionem sacrificandi in obsequium Dei; at non solet inter homines, & fortassè non potest in obsequium alicujus offerri actio jam facta, sed facienda; quia, si jam sit facta in unum, vel in nullum finem; non potest deinde intelligi fieri in alium, prædicti v.g. obsequii; Adde, quod Sacerdos, ut supra §.8. *n.2.* diximus, non potest conservare fructum sui Sacrificii, & deinde conferre, &c.

7 Dixi autem (in nostra sententia) nam quia sententia Bellarm. aliorumq; apud Hurtad. *d.1. de Sacr. diff.7.* docens Sacrificii essentiam consistere in consecratione simul, & in consumptione, est satis probabilis, probabile etiam erit, posse applicari fructum Missæ, toto tempore, ante prædictam consumptionem quia jam, in hac sententia, offertur actio facienda, non jam facta.

§. XI. *Cui prosit fructus Missa, quando Sacerdos cum Sacrum applicasset uni, deinde applicat alteri?*

1 SAcerdos hodie Missam à se crastina die celebrandam, applicat pro Petro, à quo v.g. stipem recipit; cras deinde applicat pro Antonio, cujusnam erit Missæ fructus? si Petri, ad nihil aliud, pro ipso, tenebitur: si Antonii, utique tenebitur, Petro resarcire.

2 Sunt in hac dubitatione distinguendi quatuor casus. Primus casus. Si memor applicationis quam heri fecisti pro Petro, illam applicationem respuas, applicesque hodie eandem totam Missam, pro Antonio: Antonio proderit Missa. Quæ est certa, & communis doctrina, quia posterior voluntas clarè priorem revocat.

3 Secundus casus. Si pariter memor applicationis hesternæ, qua applicasti Missam pro Petro, æquè eandem totam applices hodie pro Antonio, nullo modo revocando priorem applicationem externam, neutri proderit Missa. Ratio est, quia cùm hæ duæ voluntates sint invicem contrariæ, pro quarum una vis idem, quod per alteram non vis: intendit impossibile, atque adeò nihil intendit, & Deus perinde se habebit in hoc casu, atque in illo, in quo Sacerdos faciens Sacrum, nulli illud applicaret, de quo mox *§.12.*

4 Dixi autem (totam Missam) nam si partem fructus uni, partem alteri velis applicare, utiq; partialiter proderis utriq; sed cum obligatione resarciendi, id quod ulterius alterutri debes, ut ex se constat.

5 Tertius casus. Si immemor applicationis pro Petro hesterna die factæ, applices hodie pro Antonio, duplici modo te gerere potuisti. Primò extraordinario quodam modo, si scilicet heri ita Sacrum voluisti Petro applicare, ut talis applicatio præferretur omni alteri applicationi à te etiam per oblivionem faciendæ, idq; expressè heri intendisti. Et in hoc quidem eventu Missa proderit Petro, cui primo sub tali universali voluntate applicasti. Ratio est: quia illa tam universalis applicatio omnibus aliis futuris applicationibus est præferenda, cùm non censeatur revocari à posteriore, immò potiùs implicitè posteriorem revocare.

6 Adhibet hujus doctrinæ duo exempla Joannes de Lugo *de Sacram. d.8. sect.8. n.121.* Primum est ex *l. si quis, in principio, ff. de legatis 3.* ubi, si quis in priori testamento adhibeat clausulam revocatoriam cujuscunq; posterioris, statuitur testamentum posterius non fore validum, nisi in eo revocetur expressè illa clausula prioris testamenti, ut cum communi DD. observat Mol. *t.1. de Just. d.153. §. Quod dictum est*, quia nimirum prior voluntas habuit majorem universalitatem ex parte objecti, quàm posterior.

Secundum est in materia Voti. Nam si quis facit votum non vovendi; nisi consulto Confessario, & nunc vult non vovere validè, nisi ea conditione posita: posteà, si immemor hujus voluntatis, voveat, votum non valebit, nisi eo esset affectu, ut etiam si recordaretur, vellet valere, ut notat Lessius *l.2. c.40. dub.10. n.76.* Ex quibus constat, concurrente duplici voluntate contraria: illam prævalere, quæ cùm sit universalior, explicitè, vel implicitè continet revocationem alterius, sive hæc sit prior, sive posterior, sive etiam simul ex ignorantia habeatur: & ratio ulterior est, quia universalior, vel formaliter, vel virtualiter reflectit super aliam, adeòque revocat.

7 Jam secundo modo, quo te in hoc gerere potuisti, quique accidit magis communiter in praxi (eritque Quartus casus) est, si heri non cum universalitate prædicta, sed absolutè, & simpliciter applicasti Missam pro Petro, deinde illius immemor, hodie applicas simpliciter pro Antonio.

In tali casu docet de Lugo *dicta d.8. de Sacr. sect.8. nu.121.* quòd fructus Missæ proderit Antonio, qui est posterior. Ratio est (inquit) quia sic persuadet paritas ducta ex testamentis, nam sicut posterius testamentum prævalet priori, etiam si quando sit posterius, non recordetur prioris à se facti: sic si heri applicasti Sacrum hodiernum pro Petro, & hodie immemor illius voluntatis, applices pro Antonio, per voluntatem æquè absolutam, & efficacem, videtur præferenda hæc posterior: non enim apparet differentia inter testamentum posterius, & hanc posteriorem voluntatem.

8 Nihilominus probabilius putarem præferendam esse priorem, atque adeò Missam profuturam Petro. Ratio est duplex. Primò, quia potest afferri disparitas, cur testamentum posterius prævalet priori, non verò applicatio Missæ. Cùm enim testamentum firmitatem omnem suam accipiat à morte Testatoris, omnes habent implicitè hanc intentionem, ut illud testamentum firmum velint, quod morte ipsorum confirmatum est, & non aliud, unde sequitur quod prævalere omninò debeat posterius testamentum, cum per prædictam intentionẽ revocentur omnes intentiones, morte nequaquam firmatæ: At, in casu nostro, similis implicita intentio non adest; unde ergo prior intentio ab omnino æquali intentione posteriori revocari poterit? Secunda ratio, quia communiter homines habent, seu præsumuntur habere hanc voluntatem implicitam, ut velint cuique tribuere jus suum. Cùm igitur certum sit *c. Qui prior, de Reg. jur. in 6. in operis ff. locati*. (Lege Mol. *de contr. d.396.* & Covar. *l.2. var. c.19. n.8.*) quòd *Qui prior est tempore, potior est in jure*, si nihil obest contra eum, qui prior est, ut obstare solet in contractibus possessio rei apud posteriorem, vel solutio pretii, vel quid simile (de quo latè Juristæ *in l. Quoties, C. de rei vendit.* & Mol. Covar. Salas, aliique apud de Lugo *to.2. de just. d.12. sect.11.*) dicendum erit, quòd in casu nostro, ille Petrus, cui heri applicatur, & velu-

veluti datus fuit fructus Missæ, est potior in jure, quàm sit Antonius, cui hodie, hoc est posterius, datus est dictus idem Missæ fructus, nihil enim obstat contra Petrum anteriorem, cum supponamus, in omnibus, eos esse æquales, præterquam in tempore: Quare cùm Sacerdos habet illam universalem intentionem dandi suum unicuique, atque adeò fructum Missæ ei, qui potior est in jure, non censendus est revocasse priorem intentionem, sed potiùs Petro anteriori velle dare fructum Missæ, non verò Antonio posteriori.

9 Quoniam verò res hæc dubia profectò est, consulerem Sacerdoti, ut advertens deinde ad obligationem sive hesterno, sive hodiernodie, contractam, certò resarciat: offerendo aliam Missam sub hac, vel simili intentione: *Applico Missam pro Petro, cujus oblitus sum, si is fructum Missæ à me illi debitum non est lucratus, secus applico pro Antonio, vel contra*: nam Deus, cui explorata sunt omnia, illi, cui fructus defuit, applicabit.

§. XII. *De Sacerdote non applicante fructum suæ Missæ.*

1 SI Sacerdos, sive per oblivionem, sive per incuriam, sive data opera, nulli applicet fructum suæ Missæ, talis fructus cujus erit?

Suarez *de Sacram. d.79. sect.9. §. Tertiò inquiri potest*, & Vasquez *disp. de Euch. 231. c.3. num.10.* nemini dandum esse docent, sed reponi, seu remanere in Ecclesiæ thesauro. Ratio est (inquiunt) quia Sacrificium, quod est essentialiter oblatio, alicui non prodest, nisi pro illo offeratur. De Lugo *de Euch. d.19. sect.8. num. 226.* putat prodesse Sacerdoti, nam licèt Sacrificium nulli alteri prosit, nisi pro illo offeratur, prodest tamen ipsi offerenti, etiam si pro se non offerat: sicuti jejunium v.g. meum non prodest alteri, nisi pro eo applicem, at prodest mihi, quamvis mihi non applicem.

2 Sed quidquid sit de his, omnes fateri debemus, de facto, & regulariter prodesse ipsi Sacerdoti, cæterisq; Fidelibus. Ratio est, quia omnes Sacerdotes saltem implicitè semper intendunt sibi, & fidelibus applicare, quando alteri non applicant: id quod satis innuunt illa Missæ verba, *Offero tibi pro innumerabilibus peccatis meis, &c.* & illa, *Pro omnibus Fidelibus Christianis, vivis, atque defunctis, ut mihi, & illis proficiat ad salutem.*

§. XIII. *De Sacerdote aliquem excludente à fructu suæ Missæ.*

1 SUpponimus, ut dictum est, intentionem Ecclesiæ esse, ut Missa offeratur pro omnibus Vivis, & Defunctis, utique capacibus, illisque prosit, pro sua portione, saltem quoad impetrationem.

Porrò fuit quidam Sacerdos (quæ est hominum nequitia!) qui voluit à fructu suæ Missæ excludere suum quendam adversarium, Petrum v.g. Quæsitum fuit, quo peccato peccaverit, & rursus, an cum effectu Petrum excluserit à prædicto fructu? quod est quærere, An id licitè, & validè intenderit?

2 Ad primum: fuisse peccatum grave contra Charitatem, & item peccatum aliquod contra obedientiam, certum est. Ita Suar. *de Sacram. disp.78. sect.2. §. Sed quæri rursus potest.* Ratio est, quia adfuit odium, ex quo saltem virtualiter inductus Sacerdos fuit ad ejusmodi exclusionem. Præterea, licèt non teneamur orare pro singulis, tenemur tamen eos non excludere à communibus Ecclesiæ suffragiis. Ita S. Thom. & Navar. citati ab eod. Suar. *ibid.* Peccatum insuper fuit, contra obedientiam, dum non servata fuit intentio, & institutio Ecclesiæ, cujus Minister est Sacerdos.

3 Quoad secundum, incerta res est. Quidam putant excludi ab omni fructu; Quidam excludi quidem à fructu proveniente ex opere operato Christi, & ex privata intercessione Sacerdotis, quia horum fructuum ipse est independens distributor ex intentione ejusdem Christi, non verò à fructu proveniente ex parte, seu nomine Ecclesiæ, quæ cùm includat omnes Fideles, non habet Sacerdos potestatem excludendi. Res est ad Scholasticos pertinens, deque ea agit Suarez *ibid.*

§. XIV. *Cui magis prosit Missa, ei, qui illam audit, an ei, cui Sacerdos eandem applicat?*

Rursus quid melius, Missæ simul dictæ, an successivè?

Denique Missæ ante, an post mortem celebratæ?

1 QUæsivit olim paupercula Vidua, quid consultius faceret pro suo viro Defuncto, curare aliquas Missas pro eo offerri, an ipsam pro eodem aliquas Missas audire? Dixi huic interrogationi responderi posse ex de Lugo *disp.19. de Euch. sect.11. n.234.* *Si quæratur* (ait) *utrùm plus emolumenti afferat, quod sit uti jus homini, audire Missam, an petere, ut pro se absente offeratur, existimo, habere se, sicut excedens, & excessum: Nam, quod attinet ad effectus remissionis pœnæ, plus proderit Missa absenti specialiter applicata; quoad impetrandum verò auxilia præservandum à periculis, & alia similia, consulerem regulariter magis, quòd audiretur Missa, quàm quod in absentia pro ipso offerretur. Cùm enim impetratio hæc non sit semper infallibilis, ut supra (d. disp.19. sect.9. à n.131.) vidimus, crederem, cæteris paribus, facilius exaudire Deum pro eo, qui reverenter, & devotè adest Sacrificio: sic enim videtur fuisse congruum ad conciliandam reverentiam, & devotionem erga Sacrificium istud, & hoc ipsum non rarò miraculis, & signis extraordinariis videtur Deus ipse comprobasse.* Hæc ille.

2 Cùm igitur ea vidua, maximè intenderit Satisfactionem pro anima viri, in Purgatorio, fortè existenti melius facturam existimavi, si Missas curaret viro applicandas, quia Missa applicata, ut dictum est, magis prodest ad satisfactionem pœnæ, quàm solum audire.

3 Ad ejus tamen solamen addidi, Missam auditam multum prodesse, etiam per modum impetrationis, ad pœnæ remissionem. Sibi enim duplici via potest quis obtinere remissionem, pœnæ ob furtum v.g. à se commissum contractæ. Primò, si compenset dando alterum tantum: Secundò si roget Dominum, ut liberaliter remittat. Sic proportionaliter Missa applicata satisfacit pro pœna debita, veluti dando compensationem ex thesauro Meritorum Christi: at Missa eadem audita impetrat, per modum orationis, remissionem liberalem ejusdem pœnæ. Illa igitur paupercula, multis Missis auditis, fortasse, impetrabit remissionem pœnæ sui viri, ad quam remissionem una, vel altera Missa applicata fortè non sufficeret.

4 Dixi eidem, melius facturam, pro concupita satisfactione viri, si eas Missas, eodem die, simul celebrandas curaret, quàm successivè. Sic S. Antoninus *in Summa p.1. tit.10. cap.2. §.5.* Homobon. *de exam tract.4. c.14. q.128. fine.* Ratio consilii fuit, quia quamvis magis mereatur ille, qui centum v.g. Missas successivis diebus celebrandas curet, quàm qui simul, eodem die, quia nimirum, sic divinus cultus, per eum magis extenditur, & quamvis quoad fructum satisfactionis adsit æqualitas, ut æquales supponuntur in numero Missæ: tamen qui eodem die curat dicendas, citius exhibet Deo satisfactionem, atque adeò citiùs animam à Purgatorio liberat.

5 Denique eidem interroganti, quid pro se melius facere, curaret, ut sibi applicentur Missæ, dum viveret, an post mortem? Dixi, melius dum viveret. Ita March. *de ord. tr.3. p.2. c.34. n.1.* aliique. Ratio potissima fuit, quia post mortem lucrabitur satisfactionem, dum vivit tum satisfactionem, tum meritum.

§. XV. *Quid valeat magis pro Defunctis, Missa applicata, an Bulla Cruciata?*

1 INstabit aliquis (ne id hac occasione taceam) quæretque. Quid huic Viduæ modicam pecuniam habenti consulerem magis? Ut curaret duas Missas offerri pro anima sui Viri, an potiùs, ut Bullam Cruciatæ, quæ pro Defunctis distribui solet acciperet?

2 Respondi mihi videri, cæteris paribus, meliùs pro Anima viri facturam, si Bullam sumeret, in qua confertur sive per modum suffragii, sive alio modo Indulgentia plenaria pro Defunctis. Ratio responsionis ducitur ex duabus illis propositionibus; altera est, vim satisfactoriam in Missa in actu secundo, seu quoad effectum esse finitam, & limitatam, ut supra *c.2. §.1. à n.4.* vidimus; quare potest frequenter accidere, ut una vel altera; immò triginta, centum, plus Missæ non sufficiant ad remissionem pœnæ, quam quis debet. Altera est per Indulgentiam plenariam, satisfieri plenè pro quibuscunque debitis, sic enim ea definitur, ex Layman, *l.5. tract.7. c.4. n.2.* & passim. *Indulgentia plenaria est, qua illimitatè conceditur, ut omnem pœnam, in Purgatorio, pro peccatis luendam remittat.*

Ex his ita conficitur ratio, Missa applicata non semper sufficit ad remissionem totius pœnæ, Indulgentia plenaria sufficit. Ergo quoad hoc, quod Vidua intendit, fructuosior erit Indulgentia, seu Bulla Indulgentiam conferens.

3 Dixi (cæteris paribus) ut interim abstraherem à quæstionibus, quæ possent fieri certitudine Indulgentiæ, & de aliis emolumentis Meriti, vel Impetrationis provenientibus in Missa, de quibus fusè Theologi in Tractatu de Indulgentiis, & de Missa. Semper autem nos hic supponimus certam esse Indulgentiam, qualis profectò est hæc ex Bulla Cruciatæ. Lege Ludovic. à Cruc. *in expedit. Bull. Cruc. disp.1. dub.1. & 2.* An præstet magis Missa in Altari privilegiato, an Bulla Cruciatæ, habebis infrà *c.6. §.6.* si legeris locum Escobar, quem ibi cito.

§. XVI. *An Parochus teneatur aliquam Missam applicare pro suis ovibus?*

1 EX Tridentino *sess.23. de reformat. cap.1. initio*, quod sic habet: *Cùm præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre, &c.* colligunt nonnulli, adesse præceptum divinum, ut Parochus, & propter Identitatem rationis, Pontifex, Episcopus, Superioresque spirituales quicunque, aliquoties saltem in anno Missam applicent pro suis subditis. Et Sotus quidem *in 4. distinct.13. q.2. art.1. & 2. de Just. lib.9. q.3. art.1. circa medium*, semper Missam pro iis offerre Parocho debere existimat Bonac. *de Sacram. d.4. q. ult. p.7.* saltem, diebus Dominicis, aut semel in hebdomada, Marchinus *de ord. tract.3. p.2. c.30. à nu.2.* saltem diebus solemnibus.

2 Non

2 Non pauci id confirmant ex eo, quia Parochi tenentur celebrare, quoties populus tenetur audire Missam, ut supra *l.1.cap.6. q.1.num.1.* diximus, ergo tenentur tunc illam applicare pro Populo.

3 Non est autem quæstio, quando fortè Parochus ex alio titulo, v.g. ex fundatione, vel eleemosyna obligatur; neque quando ex legitima consuetudine, vel statuto, ut esse in nonnullis Hispaniæ locis notat Nugnus, tunc enim quis dubitat teneri?

4 In nostra igitur quæstione dico non adesse talem obligationem in Parocho, vel Superiore. Ita Vasq. *de Sacr.d.234.c.4.n.27.* alios citans. Ratio est, quia ut *l.1.c.6.n.4.* diximus, non est apponenda gravis obligatio, si de illa non constet, ut certè hic non constare ex solutione contrariæ rationis jam patebit.

5 Ad Tridentinum enim respondeo, *ibid.* dici quidem adesse præceptum divinum, *ut oves suas Parochus agnoscat, & Sacrificium pro iis offerat*; sed non dici quod Sacrificium pro iis particulariter applicet; satis igitur erit, si universaliter pro iis oret in Sacrificio.

Adde, esse Theologorum doctrinam, quod quando præceptum quodpiam fertur indeterminatè, ad nihil obligat, donec à Superiore determinetur; quia cùm non possit ut determinatum in executionem exire, non censetur præceptum practicè tunc esse completum. Unde quia adest præceptum divinum indeterminatum aliquoties in vita communicandi, ibi, *Nisi Manducaveritis carnem filii hominis, &c.* quod non explicat determinatè quoties, & quando, ideò ad nihil saltem extra articulum mortis obligantur, quantum ex hoc capite Fideles; donec Ecclesia determinaverit tempus Paschale. Ita de Lugo *de Euch.disp.16.sect.2.n.28.& de pæn.d.15.sect. 3.num.39.* Idem contingit in præcepto Confessionis. Video etiam idem esse in materia Sacrificii: est enim præceptum divinum aliquoties celebrandi in illis verbis: *Hæc facies in meam commemorationem*; sed quia nondum Ecclesia determinavit, ad nihil ex vi hujus præcepti Sacerdotes tenentur. Sic idem *de Euch.d.20.sect.1.nu. 9.& 10.* Pari igitur modo etiam vel Tridentinum, vel præceptum divinum injungeret particularem applicationem; tamen quia non determinat quando, & quoties (quod certè Ecclesia determinare posset) ad nihil tenebitur Parochus.

6 Ad confirmationem negatur consequentia, non enim valet illatio: obligor tibi dare opportunitatem audiendi Sacrum; ergo obligor illud pro te applicare. Nam propterea rectè Marchinus *de ord.tom.3.p.2.c.30.n.4.* defendit Parochum quemdam, quem Episcopus cogebat, ut ter in hebdomada pro suis ovibus applicaret Sacrum, ex eo, quia extabat ibi statutum, ut Parochus ter in hebdomada Sacrum faceret: rectè, inquam, defendit, siquidem non benè infertur, ut dicebam: obligatur quis sacrificare, ergo obligatur applicare, cùm non rectè ex una obligatione inferatur alia. Ita Papinianus *ff.de Minorib.* Et sanè quis dicat, quod quando Parochus obligatur celebrare ad benedicendos sponsos, vel, ut est mos alicubi, ad defunctos sepeliendos, vel ad consecrandas particulas pro communione sui populi, obligetur etiam pro iisdem Sacrificium applicare?

7 Ex dictis infertur, posse Parochum recipere stipem à quopiam, ut offerat Sacrum pro ipso, etiam in diebus festis, quia licèt tunc obligetur facere Sacrum, sui tamen Juris est in applicando. Nec obstat Constitutio Urbani VIII. *de Celebratione Missarum*, de qua latè infrà *l.3.* hæc enim solùm prohibet, ne oblitus Sacerdos applicare pro uno applicet etiam pro alio, id quod non est contra hactenus dicta.

CAPUT III.

De Attentione Sacerdotis dum celebrat.

1 Attentio duplex est. Interna, & externa. Hæc consistit in negatione distractionis externæ: idest, negotii, vel occupationis exterioris, quæ ex se distrahere mentem debeat ab Orationibus, & Actionibus Missæ. Ut si quis vellet, dum Missam celebrat, depingere v.g. confabulari, legere Historias, & similia facere; externam attentionem non haberet. Interna consistit in applicatione interna mentis ad Missam: & triplex esse potest. Ad verba integrè proferenda, materialesque actiones suo ordine peragendas. Ad sensum verborum; significationesque Cœremoniarum. Ad Deum, resque divinas contemplandas. Hæc tertia est omnium optima, modò Missæ operationem non impediat, sequitur secunda, infimo loco se habet prima.

2 Licèt autem enitendum semper sit habere intentionem internam tertii generis, idque in cœteris orationibus extra Missam sit absolutè consulendum, nihilominus in Missa persæpè Sacerdotibus potissimùm recenter ordinatis, nec benè instructis consulenda est attentio interna primi generis, ut scilicet ad verba, & actiones, quæ plurimæ sunt, & facilè omitti, atque cum scandalo confundi possent, diligenter attendant.

3 Sed jam quid peccabit Sacerdos, si negligens (sed sine contemptu) internam attentionem, solam externam adhiberet? quod est quærere, quonam peccato peccat, si dum Missam celebrat, aliò mentem voluntariè divertat, cogitetque sua negotia, vel philosophicam quampiam quæstionem speculetur, probabiliter securus, quod propter habitum Missandi, non omittet debitas saltem graviter cœremonias.

Legi (passim enim occurrunt) Auctores tractantes de attentione debita in auditione Missæ, in horis Canonicis, in orationibus cœteris; verùm qui tangeret hoc speciatim de celebratione Missę, non legi.

4 Et videbitur alicui parem esse rationem de his, ac de Missæ celebratione, utrobique enim intercedit oratio, seu locutio cum Deo. Ita quidem in multis, sed in uno non ita, ut mox *n.9.* videbimus.

5 Sed enim verò, propter dictam paritatem, recolenda est celebris illa quęstio, An ad conservandum præceptum auditionis Missæ, vel recitationis Horarum requiratur attentio interna, aliqua tandem ex triplici dicta *n.1.* an sufficiat externa dumtaxat?

Equidem locum hic haberem id fusè pertractandi; nisi eam quęstionem Jo:de Lugo *de Sacr.d.22.sect.2.n.25.* & Ægid. Coninch. *de Sacr.q.82.ar.6.dub.un.à n.289.* lege etiam Dian. *p.1.tr.de horis Canon. ref.2.* tam eruditè pertractassent, ut addere aliquid velle, superfluum, nec dicam operosum, mihi esse videatur: illos ergo lege, apud quos invenies esse duas sententias, utramque probabilem. Alteram, quam sequuntur Suar. Vasq. Sotus, Nav. Mal. Gaet. Sa. Turr. aliique innumeri citati à de Lugo, & Dian. *ibid.* requirentem attentionem internam; Alteram, (quam sequuntur Sylvest. Durand. S.Ant. Palud. Rosel. Coninc. Hurt. & probabilem dicit Less. Henr. Victorel. citati ab iisdem, quam approbant dicti de Lugo, & Coninc. solidèque confirmant) solùm requirentem externam. Itaque, qui dum Missam ex præcepto audit, vel officium divinum persolvit, quæstionem philosophicam secum mente voluntariè obvolveret, vel sua negotia cogitaret, modò externam attentionem haberet, quia scilicet non poneret distractiones externas ejus generis, quas *n.1.* diximus ex probabili dicta opinione, præceptum satis adimpleret.

6 Omnes tamen consentiunt peccare venialiter, aliqua enim semper irreverentia intercedit, si Deum quis alloquatur exterius mente aliò voluntariè distractus. His positis, tribus dictis, ea, quæ ad nos pertinent, decernemus.

7 Dico Primò Sacerdos mente voluntariè distractus, Missam celebrans, non effugit peccatum veniale, sive celebret Missam de præcepto, sive ex libertate. Ratio est modò dicta, quia semper intervenit irreverentia.

8 Dico Secundò. Distractus voluntariè in iis Missæ partibus, quæ ad Canonem non pertinent, si eas ritè operetur (etiam cum celebrat ex præcepto) non audeo dicere eum peccare mortaliter. Ratio est, quia eæ Missæ partes non excedunt rationem orationis ad Deum. Cùm igitur probabile sit, ut modò vidimus, recitare orationes de præcepto, cum voluntaria distractione, non esse mortale, probabile etiam erit in casu nostro.

9 Dico Tertiò. Si Sacerdos, per notabile tempus, voluntariè distractus, eas Missæ partes, quæ Canonem continent, recitet, seu peragat, peccabit mortaliter, sive Missa celebretur de præcepto, sive de Feria. Ratio, quæ me ad id movet; est discrimen, quod intercedit inter Missæ Sacrificium, & cœteras orationes. Hęc enim sunt meræ allocutiones ad Deum: at Missa, est insuper Sacrificium, hoc est actus religionis excellentissimus, quo profitemur, Deum summè venerari; ut supra suo loco notavimus. Videtur autem mihi gravis irreverentia, quod, quis dum profitetur Deum summè per suam actionem venerari, cum illo irreverenter per voluntariam distractionem se gerat: & in tanto Ministerio, de quo tremunt Angelorum ordines, omnia alia cogitare malit, quàm mente attendere, quod operatur. Adde & morale periculum aliquid grave omittendi, vel non ritè operandi, &c.

10 Dixi autem (quæ Canonem continent) ibi enim continetur ratio Sacrificii: nam licèt hujus essentia per nos in sola Consecratione consistat, *c.1.§.1.n.1.& c.2.§.10.n.6.* proximè tamen antecedentia, & proximè consequentia, qualia sunt, quæ toto Canone continentur, maximè ad Sacrificium, prout Ecclesia ordinavit, pertinere, nemini est dubium.

11 Petes, quid venit præcisè nomine Canonis? Id enim, propter dicta, non ignorare, oppidò necessarium est. Resp. Gavantus *in rubr. Miss.p.2.t.7.c.8.n.1 lit.L.& p.3.tr.10.n.2.* ait venire illam Missæ partem, quæ incipit à *Te igitur* (aliqui incipere dicunt à *Qui pridie, quàm pateretur,*) sed minus rectè, ut probat Fagund. *1.Eccl.præcept.l.3.c.18.n.5.* usque ad *libera nos* inclusivè. Licèt idem Gavant. *in rubr.Miss. p.2.tit.17.n.34.* videatur excludere à Canone prædictum *libera nos*, immò & orationem Dominicalem: ibi enim postquam declaravit illud *per ipsum, cum ipso, & in ipso*, quod legitur ante prædictam Dominicalem Orationem, sic addit, *& hic finis Canonis.*

Suarez verò *de Sacr. d.83.sect.2. initio*, docet vocari Canonem Missæ totum id, quod legitur à *Te igitur*, usque ad consumptionem Sacramenti, additque voce Canonis usum esse S. Gregorium in his verbis, *Mox post Canonem Orationem Dominicam dici statuistis.* Vides Suarium, & S. Gregorium à Suario allatum dissentire? nec usque ad consumptionem Sacramenti, hic ante Orationem Dominicam claudi Canonem statuit.

Quidquid sit; certè in re nostra, usque ad Orationem Dominicalem Canonem definio, ut nimirum, quia æqua ferè distantia est à *Te igitur*, usque ad Consecrationem; & à Consecratione usque ad dictam Orationem Dominicalem, istud sit, quod majori devotione, attentioneque Sacerdotis indigeat. Aliquid tamen paris de-

votionis esse dandam consumptioni Eucharistiæ inficiari non possumus.

CAPUT IV.

De Materia, & Forma Consecrationis, remissivè.

1 CUm certum sit, in pane, & vino, ac per verba à Christo Domino instituta, *Hoc est Corpus meum*, Et *Hic est Calix*, &c. esse à Sacerdote consecrandum; cùmque de his satis multa disputent Theologi, nostrum non erit, nisi aliqua tangere, quæ ad Casus Conscientiæ, & quidem practicè spectant. Immò, quia multa etiam, quæ ex his, ad nos pertinent, *in hoc toto Opusculo* sparsim disputata sunt, & disputabuntur; de azymo autem, & fermentato, quatenus sunt materia Consecrationis, egimus *in Opusculo de expedienda communione*, *c.2.§.9.* ideò unum, aut alterum, quod alibi locum non obtinuit, hic dumtaxat, erit à nobis breviter explicandum.

§. I. *Quanta sit aqua Calici immiscenda.*

1 ILlud persæpè torquet Sacerdotes, ecquantanam aqua (quæ certè naturalis, seu elementaris esse debet) infundenda sit Calici.

Ut omittam Conc. Tiburiense, quod fuit Provinciale, nec approbatum, concedens duas partes vini, & tertiam aquæ, certè Conc. Florent. *in decret. Eug. IV. Tertium autem Sacramentum*, quod fuit universale, monet esse infundendam aquam modicissimam.

In Sacris Canonibus id determinatum non legimus: solùm in c. *Perniciosus, de celebr. Miss.* reprehenduntur, qui plus de aqua ponunt in Calice, quàm de vino.

Sanctus Thom. *3.p.q.74.ar.8.in cor.* semper tutius esse ait, parum de aqua apponere, ne solvatur species vini.

Suar. *de Sacr. disp.45.sect.3.* cùm dixisset, non posse certiorem regulam præscribi, quàm, ut aqua sit in modicissima quantitate, quia quælibet gutta sensibilis sufficit, & talis non poterit corrumpere vinum, concludit cum Durando, esse in arbitrio Sacerdotis relinquendum.

Coninch. *de Euch.q.78.art.8 n.*140. Laym. *l.5.tr.4.c.2.n.9.* communem praxim esse ajunt, ut octies, vel decies plus vini ponatur, quàm aquæ; non tamen scrupulosè agendum, quia modicus in alterutram partem excessus, non est curandus.

De Lugo *de Euch.d.4.sect.2.n.38.* ait, quòd si quinta, vel sexta pars aquæ ponatur, non videtur habendus scrupulus, quia non est credibile, vinum esse adeò debile, ut tam modica aqua corrumpatur.

2 Ex his sapienter dictis, puto convenientem regulam tradi posse, si reflectamus ad rationem radicalem, unde fit, quod modica aqua immisceri debeat. Ea autem est, quam aliqui ex prædictis Doctoribus attigerunt, quia nimirum non debet tanta vis aquæ apponi, ut vinum corrumpi possit, seu (ut abstrahamus à quæstionibus philosophicis) ut non possis absolutè dicere, *Hoc quod est in Calice, est vinum*. Quando enim est magna aquæ quantitas in vino, non erit vinum, quod humano modo absolutè vinum appellatur, & quod, ut materiam hujus Sacramenti Christus Dominus assumpsit.

3 Ex hac igitur ratione hæc regula conficienda est, Tantam aquam infundi posse, quanta non sufficit ad corrumpendum, seu ad distrahendum vinum ab esse physico, vel certè ab esse morali (ut sic loquar) vim, ita scilicet, ut possit dici, *Hoc quod est in Calice, vinum absolutè est*. Hactenus regula. Quoniam ergo si modica aqua infundatur, nullum periculum est hujus distractionis, ideò illa communiter consulitur: cæterùm, cum difficile sit, etiam incauto Sacerdoti (modò in terminis modicæ aquæ sistere velit) tantam infundere, ut ab ea possit vel corrumpi substantia vini, vel distrahi absoluta vini denominatio, jam vides, quàm facilè pusillanimes Sacerdotes ex hac regula juvare possis.

§. II. *An aqua, & vinum infundenda in Calicem, possint nive præinfrigidari?*

1 NOn multis ab hinc annis in aliquibus solemnioribus festis, quando, æstivis in mensibus, hic in Sicilia, vis caloris fervet, solent Ministri vinum, & aquam in Sacrificio exhibendo nive circumposita, intra apta ad hunc usum vascula, infrigidare. Eundem nonnulli majoris nominis Prælatorum exemplo, morem ad illos alios irrepsisse, nonnulli affirmant. Quæritur an id in more poni ritè poterit?

2 Suarez *de Sacr. disp.45.sect.3.* postquam dixit, eum, qui cum naturali aqua apponenda in Calice rosaceam in parva quantitate immisceret (puta ad illam odoratam reddendam) non peccaturum contra affirmativum præceptum de aqua Calici apponenda, quia jam illam apponit, sed peccaturum graviter (graviter puto, intra terminos peccati venialis, sic enim parvitas materiæ persuadet Suarium interpretari) contra negativum præceptum non miscendi aliquid in materiis Sacramentorum, præter Christi Institutionem, & consuetudinem Ecclesiæ: postquam inquam hæc dixit, sic addit. *Ex his judicandum est de qualitate accidentali aquæ, ut quod sit calida, aut frigida, pura, &c. in his enim servanda est reverentia Sacramenti, & ordinaria consuetudo Ecclesiæ, & nullus ritus introducendus.* Hæc Suar. Fagund. præterea *3. Eccl. præc. l.2.c.4.nu.14.* habet. *Similiter etiam peccatum lethale committeret, qui Calici consecrando aquam calidam, etiam veram, & naturalem immiscuerit, quia contra consuetudinem Ecclesiæ efficiet, validè tamen Sacramentum conficiet.*

3 Ab ejusmodi prædictorum doctrina fortassè permoti nonnulli cùm primùm eum morem aquam, vinumque infrigidandi ad Sacrificium animadverterunt, illum graviter reprehenderunt, & contra usurpantes oblocuti peracriter.

4 Puto nihilominus, id peccatum mortale non esse, immò nec veniale ex se, nisi fortè aliquando per accidens. Singula probo, ac explico.

5 Dico enim Primò, non esse mortale (excipe semper citrà scandalum grave, quod tamen difficulter hic occurrere potest, & citrà animum inducendi novum ritum, quæ duo semper excepta intelliguntur.) Ratio est Primò, quia hoc nihil aliud tandem est, nisi addere, vel mutare aliquid accidentale in Missa. At *infra c.5. §.1.* dicemus id aliquando non esse mortale propter parvitatem materiæ, cùm igitur in casu nostro, aquam, vinumque esse minus, vel magis frigida, vel calida, accidentale, & satis modicum sit, ad mortale nequaquam perveniet. Prædicta rei parvitas fortassè movit Innocentium IV. *in Bull. de Græcis, ab ipso edita ann 1254. in tom.1. Bullarii*, ut Græcorum morem non reprobaret, calidam aquam Calici infundentium. *Aqua* (inquit) *sive calida, sive frigida adhibeatur in Sacrificio Altaris.*

6 Secundò, quia quò magis aqua naturali utor, eo longius à peccato recedo, quia me conformem reddo consuetudini Ecclesiæ naturalem aquam exposcentis. At cùm frigus sit aquæ connaturale, eam infrigidando, magis, ut ita dicam, naturalem eandem reddo, recedo igitur magis à peccato. Atque ex hac ratione fit, ut si calidam aquam apponere esset peccatum, non tamen esset aquam apponere frigidam, quia ibi adducerem aquam ab esse accidentali ipsi connaturali, hic ad esse connaturale reducerem; sed nec ibi peccatum, saltem mortale esse, ex aliis rationibus constat.

7 Tertiò, quia, dum in partibus Borealibus frigidissima, ut solet ibi esse, aqua, vel vinum apponitur in Calice, non peccatur, quia apponitur id, quod ibi communiter est in usu hominum: sed per nivem in nostris regionibus aqua, vel vinum non nisi similem frigiditatem concipit, & ex alia parte jam nunc in omnium etiam mediocrium hominum mensis usui est. Ergo nec similiter peccatur. Dices; at ibi nullo artificio, hic aliquo utimur. Resp. Non video, si arte quacunque posita, remanet aqua naturalis & pura, & vinum simili arte, remanet merum, item & naturale, ut supponimus, cur ars nobis obstare debeat? Sanè si vinum posset aliquo artificio, sine mixtione alterius substantiæ generosius reddi, talis ne ars impediret, quo minus posset cum laude adhiberi in Sacrificio? nihil igitur officit ars.

8 Quartò, quia non constat consuetudinem Ecclesiæ apponendi aquam, ut casu invenitur in amphora, vel in fonte, & vinum, ut invenitur in dolio, esse obligantem sub mortali, ergo non est tenendum sub mortali obligare. Hoc modo argumentandi & nos *l.1.c.6.q.2.n.3.& n.5.& alibi* usi frequenter sumus, & passim Doctores Hurt. *de Euch. disp.2. diff.3. circa initium* aliique Suar. *de Sacr. d. 8. sect.1. §. Hæc res*, in similibus utuntur.

9 Ad auctoritatem Suarii dico, contrarium ab ipso non doceri, si attentè legatur. Fagundez verò ideò (puto) docet esse mortale calidam aquam apponere, quia supponit, id fieri, ad inducendum novum ritum Ecclesiæ Græcæ calidam apponentis.

10 Dico Secundò, nec peccari venialiter ex objecto; ex objecto inquam, propterea, quæ mox n. seq. dicam. Ratio est, quia nihil fit contra reverentiam Sacramenti, nec contra consuetudinem, quæ constat obligare etiam sub veniali.

Confirmo, quia id potest non rarò fieri cum merito; Dic quæso, qui in festis solemnioribus (ut certè passim facere consuevimus) vinum Appium, Creticum, Chium, breviter, vinum generosissimum, panemque primarium præparat Sacerdotibus ad Consecrationem: sicuti & ille, qui cętera omnia, & meliora, & præstantiora ad festi pompam diligenter promit, laudandus ne erit, an vituperandus? Certè magnopere commendandus, qui magnificentiùs, quàm potest, res Conditoris nostri tractat. Cùm igitur præstantius sit in Sacrificio, sicuti & in convivio, vinum, & aquam gelidam apponere, cur volenti meliora quæque pro Domino profundere, merito non adscribetur? Quòd si quis iis uteretur ad delicias, ipsi imputetur: sicuti eidem imputaretur, si vinum generosum, si odoramenta per Templum sparsa, si vestes aureas, & similia in festis adhiberi consueta, ad vanitatem verteret, minus sapienter vellet.

11 Dico Tertiò. Si quis, data opera, ad meram gustus delectationem, iis gelidis liquoribus in Missa uti vellet, peccare venialiter mihi dubium non est, sicuti, si ad similem finem, vinum generosum adhiberet. Ratio est, quia nonnulla inconvenientia, & irreverentia est, in eo loco, & Ministerio corporalem delectationem velle captare: ajo tamen id per accidens esse ratione talis personæ, perperàm operantis, nec excedere fines peccati venialis, quia culpa est in materia ex genere suo, levi, neque ex se, redundante in gravem injuriam Sacramenti.

CA-

CAPUT V.

Quid peccet, qui aliquid omittit, vel addit in Missa.

§. I. *Præmittitur obligatio, quam inducunt Rubricæ Missalis.*

1 RUbricarum, aliæ sunt Præceptivæ, Directivæ aliæ. Illę obligant ad mortale ex genere suo: nisi excuset parvitas materiæ, vel inadvertentia: hæ, cum sint de consilio, non obligant, saltem, sub mortali. Ita de Lugo *de Euch. disp.* 20. *sect.* 4. *nu.* 104. March. *de or. tr.* 9. *p.* 3. *c.* 6. Gavant. *in Rub. Miss. p.* 3. *tit.* 11. Difficultas autem est in tradenda regula, qua dignoscatur, has esse præceptivas, illas non item.

2 Ex multis dictis à Gavanto *ibid.* in hanc rem, colligi posset hæc regula. Illæ Rubricæ, in quibus dicitur graviter, vel gravissimè peccari à transgressore, & illæ, in quibus agitur de integritate Sacrificii, vel Sacramenti, & illæ, in quibus Doctores communiter cognoscunt gravitatem, sunt præceptivæ, atq; ideò eas non observans, peccat mortaliter: cæteræ sunt, vel propriè præceptivæ, vel dubiæ, vel merè directivæ, atque ideò non peccat transgressor.

3 Vides hanc regulam non esse admodum expeditam? Expeditior ergo est illa, quam affert Marchinus *ibid.* de Lugo *ibid.* aliique. Omnes rubricæ sunt, ut tales, directivæ: & solùm illæ censendę sunt præceptivæ, quæ continent, seu notant aliquid, quod aliàs ex jure, vel ex legitima consuetudine graviter jubetur, vel ipsæ Rubricæ expressè sub mortali præcipiunt. Ratio hujus regulæ est, quia ex una parte, Rubrica nihil aliud ex se est, nisi mera quædam manuductio circa ea, quæ dicenda, faciendaque sunt, rubro colore solita scribi; & ex alia, si aliunde etiam à conditore ipsarum Rubricarum, qui tandem est Summus Pontifex, habeatur, quod id, quod notatur, sit de præcepto, non potest tale non esse.

4 Hinc Rubricæ de servando jejunio ante celebrationem Missę, De integritate Sacrificii, De loco celebrandi; De præmittenda Confessione, De Ara consecrata, De vestimentis, instrumentisq; Sacris, De materia Sacramenti, idest, pane triticeo, vinoque de vite; De pane azymo in Ecclesia Latina, De reverentia tanto Sacrificio debita, & si quæ alia sunt similia, meritò sunt præceptivæ, quia vel à jure naturæ, vel Divino Christi Domini, vel Ecclesiastico præcipiuntur.

5 Contra, Rubricæ de orando ante, vel post Missam: De numero Orationum; De servando officio duplici primæ Classis, vel secundæ, & similibus, cùm non præcipiantur ab ullo jure, solùm erunt directivæ sine onere peccati mortalis.

6 Excipe Primò, ne negligantur hæ cum scandalo, vel ex contemptu, ad quem contemptum reducit Gavantus *in Rubr. Miss. p.* 3. *t.* 11. *n.* 13. illam intolerabilem negligentiam, qua quis non curat eas perpetuò, seu, ut plurimùm, non servare, hic enim implicitè videtur contemnere.

7 Excipe secundò, ne negligantur animo inducendi novum ritum in Ecclesia, hoc enim, per se grave est, graviter prohibitum à Pio V. *initio Missalis, Quo primum tempore*, & Concil. Trident. *sess.* 22. *in Decreto de observand. &c.* Adverte has etiam exceptiones fundari in secunda parte regulæ datæ.

8 Porrò ex hac regula, & habendo semper præ oculis parvitatem, vel gravitatem materiæ, quod est universale in omnibus pręceptis, facilè colligemus, quid in singulis Rubricis sentiendum sit. Quoniam verò id in toto hoc opere sparsim à nobis factum est solùm aliqua hujus loci, propositique tituli propria breviter addemus.

§. II. *Ne quid omittatur in Missa.*

1 NIhil omittendum in Missa: qui secus facit, per se mortaliter peccat. Ratio est, Tum antiquus Ecclesiæ sensus, & praxis, Tum auctoritas Tridentini, & Pii V. Tum rei ipsius nota gravitas.

2 Dico (per se) nam, ut modò innuimus, semper aliquid excusabit levitas materiæ, sicuti etiam leviter culpabilis inadvertentia, vel ignorantia, quæ perfectè item excusabit, si perfectè, & omnino fuerit inculpabilis. Discurramus per aliqua, unde & alia similia decerni possint.

De omissione aliquorum, quæ recitanda sunt in Missa.

3 Omittere illud (*enim* in verbis Consecrationis Calicis putant aliqui apud Suar. *de Sacram. d.* 59. *sect.* 1. §. *Sed quæres*, mortalem esse culpam: mihi, & aliis multis apud eundem, præciso contemptu, non videtur mortalis, quia in omissione unius particulæ, quæ non est de substantia Consecrationis, non apparet gravitas. Immò si ex contemptu omittatur, non esse certum, an sit mortale, docet Sotus *in* 4. *dist.* 1. *q.* 1. *ar.* 8. §. *Si autem*, siquidem etiam contemptus potest esse veniale ex parvitate materiæ. Audi eundem *ibid.* disputantem de levibus vocum corruptionibus. *Si fieret* (inquit.) *ex negligentia quantumvis crassa, & supina corruptio hæc, atque alia ejusmodi parva, non esset nisi veniale. Immò quamvis non adhibeatur diligentia proferendi, m, finale in meum, vel si fortè non proferatur, s, in verbo, est nullam profectò reor culpam incurri. Deus enim non est tam istarum minutiarum observator.* Hæc Sotus.

4 Omittere unum verbum in Canone esse mortale, aliqui affirmant: Sed certè, licèt minor omissio sufficiat ad constituendum mortale tam in Canone propter ejus reverentiam, quàm in aliis Missæ partibus, tamen omittere unum, aut alterum verbum, non excedere lineam levitatis, meritò communiter censent Doctores cum Suar. *de Sacr. d.* 83. *sect.* 3. §. *Dico primò circa finem*: Unde rectè Suar. *ibid.* omittere tempore, v. g. Paschali, quæ interponenda sunt in oratione, *Communicantes*, vel in oratione, *Hanc igitur*, docet non esse mortale; idemque de omittente aliquem Sanctum ex iis, qui in Canone ponuntur, docet Fill. *T.* 1. *tr.* 5. *c.* 5. *n.* 115.

5 Omittere Symbolum Apostolicum, quando est dicendum, vel *Gloria*, vel unam, alteramve orationem, vel propter paritatem rationis Evangelium ultimum, non est mortale ex levitate materiæ: Ita de Lugo, *de Euch. dec.* 20. *sect.* 1. *n.* 104.

6 Idem erit, si Sacerdos solemniter celebrans omitteret legere Evangelium, vel Epistolam, dum Diaconus, vel Subdiaconus ea cantat: quamvis enim Rubricæ, sive præceptivæ, ut aliqui dicunt, sive directivæ, ut alii putant, ordinent apud Dian. *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 95. ejusmodi submissam lectionem: talis tamen privatę lectionis omissio res exigua videtur. Ita *idem ibidem*.

Immò Sanch. *l.* 7. *cons. c.* 2. *dub.* 13. *n.* 3. ex Navar. & aliis citatis à Dian. *p.* 2. *tr.* 14. *res.* 42. & *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 95. contra Sà citatum ab eodem, probabiliter docet, Sacerdotem celebrantem cum Diacono, & Subdiacono melius facturum, si dum hi cantant Epistolam, & Evangelium, ipse attentè audiat, nec secretè recitet. Ratio esse potest, quia ex una parte Rubrica monens debere recitare, est solùm directiva, & ex alia, Epistola, & Evangelium in Missa solemni sunt partes Ministrorum, non Sacerdotis celebrantis; sicut ergo ex Sanch. *ibid.* Suar. *de Relig. l.* 4. *de orat. c.* 12. *num.* ∴. Officium in choro recitantes satisfaciunt, solùm devotè audiendo lectiones, capitula, orationes, &c. quæ alii juxta chori alternationem soli dicunt; immò non benefacerent si recitarent, quia obmurmurando, aliis essent fortè molesti, ita in casu nostro devotiùs Sacerdos audiet.

Quod dixi, extendo libens ad *Gloria*, *Credo*, & Prophetias Sabbati sancti, aut Passionem Domini, & similia: quæ in majori hebdomada, & in Missa solemni ab aliis à Celebrante cantari solent, par enim ratio de his, ac de illis esse videtur.

De Omissione Oblationis, & obiter de Particulis consecrandis, quæ post oblationem apponuntur.

7 Omittere oblationem Hostiæ, vel Calicis sine dubio grave quid est, ut etiam omittere infusionem modicæ aquæ in Calicem, pertinent enim hęc magis proximè ad Sacrificium, & ad Mysterium. Ita Doctores mox citandi, & passim.

8 Sed quid faciet Sacerdos, si post Offertorium, hoc est, facta oblatione Hostię grandioris, superveniat Sacrista, vel alius, qui afferat alias particulas consecrandas ad communicandum Populum?

Bonac. *de Sacr. d.* 4. *q. ult. pun.* 2. *n.* 6. inclinat dictas particulas tunc non posse consecrari. Possevinus *de off. Curati c.* 2. *n.* 2. posse, idque vel eas, offerendo de novo, vel etiam non offerendo; Gavantus *in Rub. Miss. p.* 3. *T.* 10. *n.* 19. posse quidem consecrari, sed satis esse, si mente offerantur. Addit tamen id non debere fieri, si offerantur remotè ab oblatione Hostiæ grandioris, putà, post Prefationem.

9 Dico breviter duo Primò, posse consecrari, & quidem cum Gavanto expeditius esse, & tutius, si eæ iterum offerantur oblatione mente concepta: tunc enim & jam ponitur substantia oblationis, & ordo Missæ nequaquam turbatur.

10 Dico secundò, me non approbare, quod addit Gavantus, nam si id potest fieri proximè ad oblationem, non apparet ratio convincens, cur non possit & remotè.

11 Dicet fortasse Gavantus, si afferantur remotè ab oblatione, multæ cæremoniæ, & orationes, quæ dicuntur super Oblata, non erunt dictæ super has particulas tardè allatas.

Resp. sufficere, quod ejusmodi orationes, actionesque exhibitę fuerint super Hostia grandiore, ad quam allatæ hæ particulę sunt accessoriæ. Id quod à culpa gravi excusabit, ut in simili mox dicam n. 13. A veniali verò, si qua esset, excusare poterit Populi communicaturi commoditas, vel ne palàm reprehendatur Sacrista, qui tardè particulas attulit, vel quid simile.

De Omissione Signorum super Particulas consecratas.

12 Parochus quidam statim atque particulas, Hostiamq; grandiorem consecravit, Pyxidem particulas dictas continentem intra Sacrarium, seu Tabernaculum inclusit, immò aliquando statim eas dedit alteri Sacerdoti, quas populo communicaturo in alio Altari distribueret, & sic omissa sunt super eas consueta signa, & orationes. Factumne id ritè est? Non esse ritè factum, docet de Lugo, *de Euchar. d.* 20. *sect.* 2. *n.* 69. & meritò, debuerunt enim ejusmodi particulæ remanere super Aram consecratam coram Sacerdote, saltem usque ad Communionem inclusivè. Ratio est, quia cum hæ faciant unum Sacrificium cum Hostia grandiore, non debet ante Sacerdotis Communionem, quando Sacrificium completur, distrahi à Sacrificio.

13 Non puto tamen illud Sacerdotem peccasse saltem mortaliter:

nam quamvis egerit contra Rubricas disponentes, quod tunc illæ particulæ ponantur super Corporale, ante Calicem, aut in aliquo vase retro post Calicem; nihilominus cùm remaneat Hostia grandior veluti cæteras repræsentans, qua consummari perfectè potest Sacrificium, non videtur res gravis, abesse parvas. Quod si adfuit necessitas expediendi Communionem Populi, prædictum Sacerdotem excusatum omninò fuisse, nullus dubitat.

De omissione ritus proprii.

14 Ritus Missalis Romani à Pio V. editi observandos esse in Ecclesia Latina ab omnibus, jussit idem Pius *in Princip. Missalis. Quo primum tempore;* confirmavitque Clemens *ibid. Cùm Sanctissimum,* & Urbanus, *ibid. Si quis est,* uterque Octavus; excipit tamen eos, quibus in aliqua particulari Ecclesia fortè contingat alios Missæ ritus observare, idque sive ex prima institutione per Summum Pontificem facta inde à ducentis annis, sive ex antiqua consuetudine per similes ducentos annos usurpata, quos quidem, quamvis, ut dico, excipiat, permittit nihilominus iisdem, ut cum licentia Episcopi, vel Prælati, totiusque Capituli possint dictos Missalis Romani ritus amplecti.

15 Jam, ex hac concessione oritur dubium, Ecquid faciet Sacerdos Romani (ut claritatis gratia sic loquar) ritus, si inveniatur in loco, ubi servatur Missale non Romanum: in Ecclesia, v. gr. Ordinis Carmelitani, vel in Templo Ambrosiano Mediolani, & contra? Quid faciet Sacerdos Carmelita, vel Ambrosianus, in Ecclesia, ubi servatur Missale Romanum?

16 Non loquimur autem hic, ut vides, de ritu universali Ecclesiæ Latinæ, vel Græcæ, quoad azymum, vel fermentatum, & similia, de hoc enim satis superque egimus *in Opusculo de expedienda Communione c.2 §.6.* sed de his ritibus satis accidentalibus in Ecclesia eadem Latina diversis, quoad quasdam orationes, cæremonias, rubricas, &c. Quatuor dictis rem expedio.

17 Dico primò, Sacerdos, qui est membrum alicujus Ecclesiæ, sive Romani, sive Ambrosiani ritus, v.g. sine controversia tenetur servare ritum etiam accidentalem inibi receptum. Ratio est, quia, ut *ib.* diximus, quilibet tenetur ritum in sua Ecclesia receptum custodire.

18 Hinc etiam fit, ut qui ex una Ecclesia transeat in aliam, & domicilium ibi figat, animo ibidem semper manendi, vel etiam manendi per majorem anni partem, teneatur ejusdem Ecclesiæ ritus servare, quia jam ejus est membrum, & pars. Ita Coninch. *de Euch.q.74.art.4.d.4.n.115.* Quare Sacerdos Romanus si fiat, v.g. Carmelita, vel Mediolanensis Ecclesiæ, vel contra, ritum susceptæ Ecclesiæ amplecti debet.

19 Dico secundò. Si Sacerdos proprii ritus, v.g. Ambrosiani per transitum inveniatur in territorio, ubi servatur Missale Romanum, vel Sacerdos communis Romani ritus, si transeat per territorium, ubi servatur Missale non Romanum, potest, vel Ecclesiæ suæ ritum, vel ritum loci, per quem transit, in Missa, & Officio, ut libet, observare. Ita Coninch. *de Euch.q.83. art.5.nu. 268.& q.74.art.4.d.4.n.115.* Præp.3.p.q.*. *art.4.d.5.n.10.* Ratio est eadem, quam diximus *Opus. de exped.com.l.cit.* quia est probabilissima sententia, peregrinum posse se accommodare legibus, & consuetudinibus loci, per quem transit, si velit, non tamen teneri, siquidem potest sui loci consuetudines sequi.

Dixi (Sacerdos communis) propterea, quæ mox addam.

20 Dico enim Tertiò. Quòd si Religioso Romano transeunti per dictum territorium diversi ritus, contingat Sacrum facere in Ecclesia sui Ordinis ibidem existente, in qua servatur ritus Romanus, quales multæ solent esse in ejusmodi Diœcesibus, ut contingit in Mediolanensi, tunc talis Religiosus debet servare ritum Romanum, quamvis in tota Civitate alius ritus observetur. Ratio est, quia cùm in Ecclesia talis Ordinis servetur Missale Romanum, ipse verò sit membrum talis Ordinis, illi se debet conformare.

21 Dico Quartò. Si Sacerdoti Romano transeunti per Diœcesim, ubi servatur ritus Romanus, contingat Sacrum facere in Ecclesia, ubi servatur ritus diversus, tenetur ibi Romanum ritum servare, non verò potest diversum, v.g. Carmelitarum. Ratio ducitur ex dictis *n.1.* quia illud privilegium de sequendo diverso ritu Romano, solùm est pro Carmelitis, non verò pro aliis.

22 Sed quid faciet Sacerdos Romanus, si inveniatur in Ecclesia, v.g. Carmelitana, velitque Sacrum facere, nec suppetat copia Missalis Romani? Resp. Auctor huic essem, ut, si non adsit causa, abstineret à celebrando, quia hi ritus, licèt accidentales, judicantur tamen alicujus momenti, atque ideò à suis custodiendi. Si adsit causa, censetur gravitas causæ, diversitasque ritus suscipiendi, & juxta dicenda *n.30.* fiat, quod expedire judicabitur.

Illud certè mihi accidit, cùm essem junior, quod invitatus ad celebrandam In die festo in Ecclesia Carmelitana, cùm progressus essem ultra in Sacro, adverti Missale, quo utebar, esse Ordinis illius, nec posse sine aliqua astantium admiratione Romanum petere: unde judicavi, ex tali causa, illo tunc, & non Romano uti, mihi licuisse.

Omissa an, & qua ratione suppleri debeant?

23 Si quis paululum in Missa procedens advertat se aliquid omisisse, obligaturne id repetere?

Et quidem cum essem Novitius, & in Sacristia fortè adessem, vidi sacerdotem quendam satis scrupulosum, qui, quia per inadvertentiam omisit legere Evangelium, quod eo die legendum erat in fine Missæ, loco Initii Sancti Joannis, voluit illud, spoliatis Sacris vestibus, in Sacristia legendo supplere: immò & Ministrum admonuit, ut sibi legenti præstò esset, quia erat dies festus de præcepto. Sed jam, ex tunc, adverti superfluam religionem, nec Evangelium privatim recitatum potuisse esse partem publici Sacrificii.

24 Dico cum Suar. *de Sacram. disp.85.sect.2.§.2. in genere,* non esse regulariter repetendum, quia id non potest commodè fieri, & turbaretur Missæ ordo.

25 Dixi (regulariter) si enim de substantia sit id, quod omissum est, ut aliquid, v.g. pertinens ad Consecrationem, debere repeti, certum est. Monet tamen Coninch *de Euch.q.83. art.6.nu. 281.* quando Sacerdos est in progressu Sacri, ne facilè sibi persuadeat aliquid omisisse, in iis enim, quæ sæpè recitamus, difficulter propter cohærentiam verborum, vel parum quid omittitur sine advertentia. Rectè, nam experimur non rarò difficilius nos recitare posse Orationem, v.g. Dominicalem omittendo duo, vel tria verba in ejus medio; quàm integrè proferendo.

26 Dixi iterùm (regulariter) nam si quis dum secretè orat, certò, post pauca verba, advertat, se aliquid notabile, quamvis accidentale omisisse, puto cum Suario *de Sacram.disp.85.sect.2.§.2. in genere,* non esse inconveniens, immò necessarium, tunc repetere, quia id, & commodè fieri potest, nec in tali casu notabiliter turbaretur Missæ ordo. Quid enim turbationis est, si certò advertens me non dixisse v.g. Orationem *Communicantes* dicendum in die Paschatis, paululùm progressus regrediar ad eam recitandam? Nota illud (*paululum*) & illud (*secretè*) & illud (*dum secretè orat*) nam in Orationibus publicis valdè modicus deberet esse progressus, ut regredi ad supplendum obligaretur Sacerdos, quia in publicis facillimum est turbationis, & populi admirationis periculum.

An propter impotentiam omitti aliquid possit in Missa?

27 Vel ante inchoatam Missam prævidetur impotentia, vel ipsa inchoata? Deficit v.g. aqua, quæ misceri debet cum vino. Id potes prævidere, antequam Missam incipias, vel ipsa incepta, quando v.g. urget tempus miscendi.

28 Si ante prævidetur, regulariter, debet Missa omitti. Ita Suar. *de Sacr.disp.85.sect.cit.* Dico regulariter, nam si res sit parvi momenti, ut si prævidetur deesse campanulam, vel intorticium cereum in elevatione accendendum, tunc non esset Missa facilè omittenda maximè pensato incommodo, quod oriri tunc fortè posset ex Missæ omissione.

29 Si non prævidetur ante, est pariter distinguendum: si enim, quod deficit, est de substantialibus, idque prævideatur, incepta Missa, sed ante Consecrationem, potius est Missa omittenda, quàm prosequenda, quia melius est non celebrare, quàm celebrare indebitè. Ita idem *ibid. sect.1 initio.* Si verò advertatur defectus post Consecrationem, prosequi omninò Missam debes, cùm non sit Sacrificium incompletè relinquendum. Sic *ibid.*

30 Quòd si quod deficit, non sit de substantialibus, tunc servanda est illa regula *ib.sect.2.§.1.igitur,* ut pensata gravitate, vel levitate rei, quæ deficit, incommodo, quod sequitur, scandalo, quod oriri possit, &c. id facias, quod melius tibi videbitur; Nec scrupulosè te geras, nam quodcunque bona fide, in illa turbatione facias, coram Deo factum benè censebitur. Immò hæc est universalis doctrina, in similibus perturbationibus, etiam in rebus gravissimis, atque adeò etiam in Missæ substantialibus, quam tradit ex Navar. & Sylvio, Dian.*p.2 tr.14.res.70. fine,* & ratio esse potest, quia ea, quæ bona fide fiunt in illa perturbatione, non præsumuntur ita deliberatè facta, ut saltem ad mortale pertingant. Cætera huc pertinentia, partim dicta sunt sparsim *in toto hoc Opere,* partim in loco proprio dicentur, cum *De defectibus in Missa occurrentibus* agemus infra *toto Capite Octavo.*

§. III. Ne quid addatur in Missa.

1 Dico pari, immò majori ratione, nihil esse addendum in Missa. Ita Suar. *de Sacr.d.83.sect.2.§. Dico Tertiò,* majori, inquam, Tum quia ex genere suo gravior est culpa commissionis quàm omissionis; Tum quia hic est majus periculum superstitionis, cùm facilius, immò & gravius superstitie fiat addendo, quàm omittendo; Tum quia expressiùs id cavetur à Tridentino, & Pio V. supra §.1.n.7. citatis. Non tamen deest hic excusatio ducta ex parvitate materiæ, & inadvertentia, ut similiter dictum est in præcedentibus.

Nihil addendum in Orationibus.

2 Hinc infero primò, Sacerdotem, si, non ad mutandum ritum Missæ. (Sic enim, ut ex dictis constat, graviter sine controversia peccaret) sed ut privata persona, etiam dum secretè orat, adderet in Missa aliquam orationem, V.G. *Pater, & Ave,* Psalm. David. vel quid simile, propter suam peculiarem devotionem, peccaturum, quia addit aliquid, quod non est in Missa, licèt propter levitatem materiæ non nisi sit venialiter.

3 At S. Franciscus Xaverius Indiarum Apostolus, ex vita ejusdem apud

apud Lucenam, *l.5. c.5.* ante Communionem, addebat orationem à se latinè compositam pro conversione Indorum quæ, pro curiosis, hæc est.

Æterne Deus, omnium rerum creator, memento Infidelium animas te solum creasse, quas ad imaginem, & similitudinem tuam fecisti. Ecce, Domine, in opprobrium tuum eis ipsi implentur Inferni. Memento, Domine, Jesu Christi filii tui, qui Sanguinem suum tam liberaliter effundens pro illis passus est. Ne permittas, Domine, eundem Filium tuum Dominum nostrum à Paganis ampliùs contemni, sed precibus Sanctorum electorum tuorum, & Ecclesiæ Beatissimæ ejusdem Filii tui Sponsæ placatus, recordare misericordia tuæ, & oblitus Idololatriæ, & Infidelitatis eorum, fac, ut ipsi quoque agnoscant, quem misisti Jesum Christum filium tuum Dominum nostrum, qui est Salus, Vita, & Resurrectio nostra, per quem salvati, & liberati sumus, cui sit gloria per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Resp. Fortasse id obtinuit à Sancta Sede: Quid, si ipse, utpotè Summi Pontificis in iis Regionibus Legatus, sibi id indulsit? Quid, si Sanctus vir divina inspiratione id fecerit?

4 Audivi quemdam propugnantem pro S. Xaverio, dicentem eum ante Tridentinum, & Pium V. apud Indos fuisse; Nam Concilium Trid. conclusum fuit sub Pio IV. Anno Domini 1563. ex Bellarm. *in Chronolog.* & Pii V. supradicta Constitutio prodiit anno 1570. Sanctus autem Xaverius ad Indias appulit anno Domini 1542. ibique vita gloriosè defunctus est, anno 1552. Lucenà *in vita Xaverii l.1.c.12.*

Sed est minus sufficiens excusatio. Primò, quia adhuc non debuit Sanctissimus Vir recedere in re tam gravi ab ordine Missæ tot annos ab Ecclesia recepto. Secundò ante multos annos id cautum à Sacris Conciliis etiam fuerat in Concilio Carthaginensi tertio, convocato anno 397. (quod licèt fuerit Provinciale, confirmatum tamen fuit in sexta Synodo Generali Trulli) sic habetur *can.23. Nemo precibus aliunde descriptis utatur, nisi prius eas cum instructioribus fratribus contulerit.* Et in Milev. *c.12.* quod fuit sub Innocent. I. habitum, ab eodemque confirmatum anno 408. cavetur, *hujusmodi preces debere esse à Prudentibus tractatas, & in Concilio, vel Synodo approbatas.* Vide Mauritium de Gregorio *in Margarita Conc. Trid. seu Coll. Conciliorum.*

5 Infero secundò, in Orationibus, seu collectis, qui nominant Regem, Reginam, filiosve, non ritè facere: excusantur tamen à mortali ex levitate materiæ, & alicubi ex antiqua consuetudine jam præscripta.

Nihil addendum in Canone.

6 Infero Tertiò, in Canone à Regularibus non esse nominandum suum Generalem, sed Episcopum loci (loci, inquam, non Sacerdotis) quod notetur pro peregrinantibus. Ita Gavant. *in Rub. Miss.p.2.t.8.n.1.litt.N.* Si tamen illum aliquando nominent, non puto peccaturos (leve enim id ex se est) nisi venialiter.

7 At Sacra Congregatio apud eundem, & Dianam *p.2.tr.14.res.* 40. declaravit esse mortale. Resp. tunc ita fore, cum fieret, vel ad mutandum ritum, vel ex contemptu Episcopi, vel quid simile: cæterùm non puto id, quod ex se leve est, sacram Congregationem voluisse sub mortali præcipere. Rodriquez *in Summa, tom.4. c.51.n.13.* apud cit. Dian. docet non peccari mortaliter ab eo, qui ignorat hanc declarationem esse authenticam, Rectè. Cum igitur hactenus non constet esse authenticam, etiam ex hoc capite confirmatur nostra sententia.

8 In eodem Canone Pium V. concessisse nominari Regem in Hispaniis, notat Gavant. *ibid.*

9 Infero Quartò, similiter non licere addere in Canone nomina Sanctorum, etiam Patroni loci.

Patet à fortiori, cùm nec fieri debeat in Litaniis, quod intelligendum de publicis coram populo. Ita Sacra Rituum Congreg. 22. Mart. 1671. apud Gavant. *in man. Episc. v. Litania, n.5.*

Hinc hac occasione adverte, nec per se idem licere, in Confessione generali, quæ dicitur initio Missæ: Per se (inquam) nam cæterùm satis levis materia est, & usurpari à Regularibus nominando suum Sanctum Patriarcham sine scrupulo non rarò video.

Nihil addendum in instrumentis Sacris. Ubi de duplici palla.

10 Infero Quintò. Quid dicendum de eo, qui adderet aliquid præter consueta in Sacro Ministerio? Et quæstio esse solet de iis, qui adhibent pallam, alteram quidem pro cooperiendo Calice, ut moris est, alteram verò ad recipiendam Sacram Hostiam supra Corporale, ipso uno Corporali non contenti.

De hac re non nisi verba Gavant. *in Rubr. Miss. p.2.tit.1.n.1.lit.M. fine*, hic juvat exscribere. *Qui duplicem adhibent pallam (inquit) alteram pro Calice, alteram pro Hostia, approbante, ut ajunt, Summo Pontifice, non sunt reprehendendi, non tamen imitandi sunt ab aliis sine Pontificia facultate: esset enim additio ritus, quæ est à Pio V. prohibita.* Hæc Gavantus. Et rectè, si enim id Pontifex concessit, locus non est quæstioni.

CAPUT VI.

Quales Missæ à Capellano, vel Sacerdote sint recitandæ.

1 Missæ vel celebrandæ sunt ex devotione, vel ex stipendio accepto, vel ex promissione, vel ex simili copia obligationum, & de singulis quæri potest, quales Missæ sint recitandæ? De singulis ergo separatim.

§.I. Quales Missas ex devotione liceat recitare.

2 Illas licèt, quæ à rubricis Missalis præscribuntur. Præscribuntur autem regulariter eæ, quæ concordant cum Officio illius diei: nam etiam in feriis simplicibus juxta rubricas fiet, si non sæpè, sed rarò, & ex causa fiat mutatio. Licèt enim *in Rubr. Miss. de Missis votivis n.3.* dicatur, votivas posse dici pro arbitrio Sacerdotis quocunque die Officium non est duplex, tamen *in rubrica, quæ ponitur ante ipsas Missas votivas de Sanctiss. Trinit. & sequentib.* sic habetur: *Sequentes Missæ votivæ, licèt pro Sacerdotis devotione quocunque die dici possint per hebdomadam, quando festum non occurrit, hoc tamen passim, nisi rationabili de causa fieri non debet, sed quoad fieri potest Missa cum Officio conveniat; & in Rubr. quæ ponitur ante Missas votivas Beatissimæ Virginis. Quæ Missæ votivæ dici possunt quocunque die, nisi fuerit Dominica, vel Officium duplex.* Ubi rectè notat Gavant. *in rubr. miss. p.1. tit.4. lit.O.* idem propter paritatem rationis, esse in omnibus votivis, ut nimirum passim non dicantur in Dominica, vel Officio duplici.

3 Ex his ergo rubricis simul unitis colligimus primò, arbitrium Sacerdotis, vel ejusdem devotionem non esse hic amplè, sed aliquantulum strictè intelligenda, nempè pro arbitrio, seu voluntate rationabili, & ex causa.

4 Secundò, juxta rubricas, regulariter non licere Missas votivas, vel pro defunctis (quæ ad votivas reducuntur) celebrare, in die Dominico, in festo duplici. Et in iis omnibus diebus, in quibus prohibetur fieri de festo duplici. Argumento nimirum sumpto à fortiori: atque adeò non posse celebrari votivas infra Octavam Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, Feria quarta Cinerum, in Hebdomada majori, in Vigiliis Natalis Domini, & Pentecostes. In cæteris verò licere. Illos dies non permissos, seu prohibitos; hos verò, permissos vocabimus, in posterum. Dixi (regulariter) quia excipiuntur causæ graves, quando etiam in festis, sed non majoribus, conceditur à rubricis cantari duas Missas. Alteram votivam solemnem cum *Gloria, & Credo*, in paramentis convenientibus, v.g. de Eucharistia, quando solemniter est exponenda, altera de die currente. Dixi iterum (regulariter) propter quasdam concessiones, de quibus mox *n.8. 13.14.* & quidem quando favent similes concessiones, vocabimus deinceps, claritatis gratia, dies concessos. Petet quis ad majorem instructionem, quænam existimandæ sunt graves causæ?

Resp. quæ faciunt ad bonum Reipublicæ, unde & Principis, vel Prælati, qui Reip. caput est. Hinc necessitas pluviæ, ingruentis belli, grassantis pestis, vel mali cujuscumque universalis, sicut dat causam processionis generalis, sic & Missæ prædictæ: salus item ex infirmitate periclitantis Summi Pontificis, Episcopi, magni Principis: Comitia item Generalia, vel Provincialia Regularium, & expositio Eucharistiæ tum in diebus ultimis bacchanalium, tum in cæteris diebus pro illis locis, ubi per gyrum toto anno oratio quadraginta horarum celebratur: quia pertinent ad bonum commune: sicut etiam solemnes gratiarum actiones pro impetrata communi gratia, huc reducuntur.

Notat autem Gavant. *p.2. in rubr. miss. tit.14. n.2. & 3.* in dicta solemni expositione Eucharistiæ, debere cantari Missam votivam de Sacramento, quæ habetur circa finem Missalis, non autem festivam Corporis Christi (nisi casus accidat infra ejusdem Octavam) & tempore Paschali addendum esse *Alleluja*, sicut in cæteris votivis: dici item debere unam tantùm Orationem cum *Gloria, & Credo* (unde videtur colligi, non oportere in fine Missæ recitare Evangelium diei) & Præfationem de nativitate, quia solet esse publica causa, non autem hæc convenire in Missis privatis.

Advertit denique Lezzana *t.1.c.21.n.27.* quando in dictis occasionibus adhibenda sunt ex rubricis paramenta violacea, consequenter in Missa solemni omitti debere *Gloria, & Credo.*

5 Jam verò duo hic restant inquirenda. Primò, quo peccato peccant, qui dicta non observant. Secundò, quæ sunt causæ rationabiles ea non observandi.

Quid peccet, qui Votivam, vel aliam à currente, etiamsi currens sit duplex, sine causa celebrat.

6 Dico, consulendum quidem esse, ut id non fiat, tamen si fiat, non puto esse (secluso contemptu, & animo introducendi novum ritum) mortale, saltem in Missis privatis. Ita Bonac. citans Azor. Regin. Sotum, Medinam, aliosque, *de Sacram. d.4.q. ult. p.7.§.3.nu.2.* Ratio est, quia non apparet de hoc latum esse grave præceptum, cùm solæ rubricæ id non ostendunt, quæ ut supra *cap.5.§.1.* diximus interdum solum consilium inducunt. Esse venia-

veniale ego non dubito, quia rubricæ de hac re, cùm contineant magnam convenientiam, sitque in contrario aliqua boni Ordinis turbatio, videntur in praxi esse receptæ sub veniali, nisi excuset causa aliqua, de qua mox. Quamvis non negem probabiliter Suarium *de Sacr. disp.* 83. *sect.* 3. §. *Dico primò*, sequiturque Portella *dub. reg. V. Missa, n.* 7. in Missis privatis (nam in solemnioribus major est rigor observandus ex Bonac. *de Sacr. d.* 4. *q. ult.* §. 7. *n.* 3.) nullam culpam agnoscere, cùm non sit ullum de hac re, ut diximus, præceptum, & timorati sine scrupulo faciant.

7 Neque obstat, esse mortale notabiliter addere, vel demere orationes Missæ: non obstat, inquam, quia addere, vel demere, nisi parvitas materiæ excuset, sapit mutationem ritus, quod non est in casu, quo una Missa ritè approbata dicitur pro alia simili modo approbata.

Non nego ex aliquibus circumstantiis, etiam in casu nostro, posse esse quid grave, nam si quis v. g. die Dominicæ Resurrectionis vellet in paramentis nigris celebrare Missam defunctorum, cùm sic videatur irrogari injuria tantæ solemnitati, non esset facilè, nisi excuset ignorantia, à culpa gravi excusandus. Idem, si temerè, & semper mutatio fieret, saperet enim contemptum, ut universaliter dixi *c.* 5. §. 8. *n.* 6.

Quæ sit causa justa dicendi Missam votivam, seu aliam à currente.

8 Prima causa est, quando corpus insepultum præsens est in Ecclesia, tunc enim posse in Dominicis, & festis celebrari Missam solemnem defunctorum concessit sacra Rituum Congregatio apud Gavant. *in ma. Episc. V. Missa, n.* 27. *& in Rub. Miss. p.* 1. *tit.* 5. *nu.* 2. *lit. X.* ubi usus obtinuit, ne quis sepeliatur sine Missa. Sed non in die Resurrectionis Domini, vel simili multùm solemni: tunc enim debet Officium Sepulturæ in sequentem, non impeditam diem transferri. Sabbato Sancto post Missam diei solemnem poterit in die obitus celebrari Missa *de Requiem*, cùm jam ex usu, solemnitas festi Paschatis sit die sequenti, & ad summum solùm tempore Missæ prædicti Sabbati. In die depositionis defuncti, & in anniversariis, qua ratione in festo duplici, & semiduplici possit cantari una Missa defunctorum & quomodo, si incidant ejusmodi anniversaria in festo de præcepto debeant transferri, vide apud Gavantum *in Rubr. Miss. p.* 1. *tit.* 5. *n.* 2. *lit. X.*

9 Secunda. Qui careret Missali novo, posset, ne omitteret eo die Sacrificium, recitare Missam votivam cum alio Missali, in quo esset votiva, non autem currens.

10 Tertia. Qui navigationem periculosam incipit, qui Nuptias benedicit, qui pluviam, vel serenitatem necessariam petit, qui necessitatibus premitur, aliquod notabile damnum timet, potest in feria, in simplici festo, & in simplici Missas votivas pro illis necessitatibus, conducentes celebrare. Pro re tamen gravi publica, posse unam solemnem cantari, etiam in festis non majoribus, diximus *n.* 4.

11 Quarta, ei, qui ducitur aliqua non modica devotione ad dicendam aliquam Missam, eam libens in dictis diebus permissis concederem, quia video timoratos conscientiæ id sine hæsitatione in praxim passim deducere; saltem sequuntur hi probabilem Suarii sententiam, quam *n.* 6. retuli.

12 Hinc interrogatus ab Illustrissimo Archiepiscopo Montis Regalis D. Joanne de Torrisiglia, an propter suam infirmam valetudinem, qua stare diu pedibus tunc non posset, posset die Dominico Palmarum, & duobus, seu tribus sequentibus licitè, in suo Oratorio privato, recitare votivam de Passione Domini, quæ brevior est, quàm illæ currentes, in quibus legitur Passio Domini: putavi ejus devotionem rationabilem præbere causam, ut in dicto Altari privato sic celebraret. Multò magis, quia votiva Passionis Domini congruebat tempori.

13 Quinta, ut impleatur voluntas Testatorum, vel fundantium Capellanias, amplior facultas conceditur, de qua mox *seq. num.* 1.

14 Sexta. Qui Officium aliud recitans, deinde celebrat in Ecclesia, ubi agitur dies aliquis festus loci illius proprius, non solùm potest, sed ex magna congruitate debet Missam loco conformem recitare, quia secus esset aliqua populi offensio, ut notavit Gavant. *in Rub. Mis. p.* 3. *tit.* 10. *n.* 16. §. *Non tamen*. Huc reducitur, quod dicam infra de Capellanis Monialium §. *seq. n.* 7.

§. II. *Quales Missæ ex recepto stipendio celebrari debeant, vel possint.*

1 SAcra rituum Congregatio apud Gavant. *in Rubr. Miss. p.* 1. *tit.* 5. §. *Sacra tamen*: censuit tolerari posse Missas *de Requiem*, in festo duplici, quod non est de præcepto, ut Testatorum voluntates adimpleantur. Non ait (habet *ibidem* Gavantus) ad arbitrium vivorum, quod benè nota, sed pro implenda lege defunctorum.

Hinc facilè colligis, majorem facultatem concedi Sacerdotibus ob fundatorum voluntates, à quibus acceperunt statutum stipendium, quàm ob aliam causam. Unde quando Panormitanus *cap. Quidam Laicorum, de Missar. celebr.* dixit, turpe esse Sacerdotibus ad laicorum petitiones relinquere Missas cum Officio concordantes propter peculiares devotiones, est intelligendus de petitionibus ordinariis vivorum, non verò de dispositionibus mortuorum (adderem libens propter paritatem rationis) non verò de stabilibus fundationibus, quantumvis vivorum, quibus meritò magis tribuit Sacra Congregatio, sive propter gratitudinem relicti legati, sive ad alliciendos animos ad similes dispositiones. Sed jam distinctius id, quod in titulo proposuimus, decernamus. Recolatur autem juxta *dicta* §. *præced. n.* 4. quinam sunt dies non permissi, seu prohibiti, qui permissi, qui concessi.

2 Dico primò. Sacerdos, accepto stipendio, quamvis promiserit sine juramento (nam cum illo, dicam §. 3.) Votivam, vel de defunctis, non solùm potest, sed etiam debet currentem Missam celebrare, in diebus prohibitis. Ita March. *de ord. t.* 3. *p.* 2. *c.* 25. *n.* 6. Ratio est constans rubricarum, hoc est, legis Ecclesiasticæ dispositio, quæ admodum rationabilis est, quia, ex una parte propter Missas votivas, & peculiares devotiones non est populus à publicis festis avocandus: & ex alia parte, cùm sacrificium sit ejusdem valoris, quæcunque tandem recitetur, non defraudabitur suo fructu is, qui Missam, dato stipendio, expostulavit.

3 Dico secundò. Idem (licèt cum aliquantulò minore ratione) dicendum est in diebus permissis, quia etiam in his permissis à lege, exquiritur causa, & ex alia parte non judicatur causa sufficiens, quælibet simplex petitio. Adde, quod ille affectus conformitatis, & obedientiæ ad sacras leges, in Sacerdote, applicatus pro petente Missam, compensare ad superabundantiam potest fructum, quem per preces proprias votivæ Missæ, vel funebris lucrari fortè poterat petens. Rectè enim Sylvester apud March. *ibid. n.* 7. ait nullam Missam esse defunctis salubriorem (addo, & Sanctis, quibus gratificari per votivas intendis, gratiorem) quàm propriam diei currentis.

4 Duo in his duobus dictis adverte. Primò, ut hæc fiant sine scandalo, quod tamen facilè removebis, instruendo de rei veritate astantes, si fortè adsint, qui scandalizarentur, quasi non servares promissum. Adverte secundò, te posse conformari cum Suarii sententia sanè probabili relata §. *præced. n.* 6. dicentis nullum esse peccatum, eas votivas recitare, & sic promissas votivas sine scrupulo celebrare non impedieris: id quod multò magis facere potes, & fortassè debes, si ad celebrandam talem Missam notabiliter majus stipendium acceptasti, tunc enim huic opinioni probabiliter inhæsurum implicitè promisisti.

5 Obiicies contra nostram sententiam. Si promisit quis votivam v. g. de Beatissima Virgine, vel *de Requiem*, infideliter aget celebrando de currente, ergo ei non licebit. Respondeo, non infideliter agere, qui ordinationes Ecclesiasticas custodit: cùm omnis promissio intelligatur observanda sine legum præjudicio. Quare si promisisti Missas, quas secundùm rubricas tibi celebrare non liceat, malè promisisti, & non teneris stare promissis. In posterùm ergo ne promittas, vel saltem mente intelligas, te promittere votivam æquivalenter, nam sic per currentem promissioni omninò satisfacies, si quando autem stipendium solito majus tibi offeratur, ut celebres Missam contra rubricarum prohibitionem, illud nequaquam acceptes.

6 Dico tertiò. Quando Ecclesia per dictas rubricas mutationem Missarum positivè vult, quod uno verbo dicimus in diebus concessis, debet Sacerdos votivam promissam omninò celebrare. Ratio est, quia tunc non militat excusatio petita à lege rubricarum, & ex alia parte obligatur quispiam stare promissis, nulla excusatione intercedente. Hinc si votivam pro bono publico etiam in Dominica die promisisti, cantare illam debes. Idem si in die obitus, præsente corpore, vel ad voluntates defunctorum implendas, vel ad similia juxta supradicta Missas promisisti, quia tunc non adest ulla excusatio in contrarium.

7 Rogas. Quando Sacra Congreg. apud Gavant. *in Rubr. Miss. p.* 3. *tit.* 10. *n.* 16. §. *Intellige*, decrevit, quòd Capellani Monialium Breviario utentium non Romano, celebrare possint Missam (cum suo Missali Romano tamen) de Sancto Ordinis, de quo Moniales officium dicunt; quando, inquam, ita decrevit, permisitne solùm, an positivè concessit? Id enim scire oportet, ut videamus, an si Capellanus promisit ex stipendio Missam de tali Sancto, debeat ad litteram observare promissum?

Resp. Mihi videri concessisse, atque adeò Capellanum debere: nam licèt Sacra Congreg. utatur verbo (*possint*) quod permissionem sonet, tamen ex fine colligimus esse concessionem: respexit enim Sacra Congreg. ad conformitatem Missæ cum Officio dicto à Monialibus, quarum est Ecclesia, siquidem indecens videbatur, ut ubi principales uno modo Officia celebrant, alio celebraret accessorius Sacerdos.

§. III. *De Missis cum juramento homini promissis.*

1 JUramentum in promittendis Missis rarò interponitur in eleemosynis manualibus, sed frequenter in Capellaniis, & similibus, quando Sacerdos stipulans contractui jurat se Missas dispositas à fundatore dicturum, dispositæ autem non rarò inveniuntur Missæ aliæ à currentibus.

2 Et quidem regulariter, qui etiam cum juramento promittunt Missas, semper intelligunt, seu (nisi contrarium expressum fuerit) intelligere præsumendi sunt, salvo ritu, & rubricis Ecclesiæ: & sub hac limitatione, saltem mente retenta, debere Sacerdotes, etiã accepta

pta cum juramento stipe, promittere Missas votivas, monent prudenter Doctores. Lege Fraxinellum *in resol.* quam ponit Gavant. *in Rub. Miss. in fine*: sed adhuc restat difficultas in eo casu, quo quis expressè jurans promisit, votivas, vel *de Requiem*, vel alias à currentibus, an possit eas mutare in ipsas currentes?

3 Dico primò, si jurans quis dictas Missas homini promisit; incidatque dies festus, seu Officium, in quo juxta rubricas non licet eas recitare, quos dies prohibitos supra nominavimus: non obligatur, etiamsi ipse animum habuisset ad illas se astringendi, sed debet currentes recitare. Ratio est, quia promissio homini etiam cum juramento facta de re interdicta per legem, quando talis lex obligat ad culpam, etiam venialem, nulla est, unde nec indiget relaxatione. Ita Sanch. *l.3. in Dec c.9. n.19. & 20.* Idem die in diebus permissis juxta nostram sententiam allatam §.1. n.6. quia adhuc (si abest causa) esset cum peccato veniali. Juxta sententiam Suarii mox dicam *n. seq.*

4 Dico secundò. Si Missas non currentes cum jurejurando homini quis promisit, incidatque feria, vel festum, in quibus licet easdem non currentes ex positiva concessione celebrare: eas non currentes obligatur recitare, nec in currentes transferre licitè valet. Ratio est, quia promissio cum juramento de re, quæ non est, nec peccatum mortale, nec veniale, obligat; at jam ex concessione, quam supponimus, non est peccatum eas tunc recitare, ergo, &c. Ita idem *l.c.* Idem dic in diebus permissis juxta sententiam Suarii (quam certè, quia probabilis est, potes tu sequi, ut *diximus d.§.1. n.6. fine*,) quia, tunc nullum est, in ejus sententia: item, quotiescumque nulla culpa est ejusmodi Missarum mutationem facere, ut eadem ratio probat.

5 An semel, vel bis non servare juramentum de Missa celebranda, sit mortale, dicemus *l.3. c.1. §.9. n.19. juncto n.22.* Hactenus allata quæ fuerunt à me scripta, & evulgata antequam emanavissent duo Decreta ab Apostolica sede, sunt qua resecanda, qua moderanda juxta Decreta, quæ jam hic subscribo.

DECRETUM.

De non celebrandis Missis privatis pro Defunctis in festis duplicibus.

CUm Sanctissimus Dominus Noster Papa Alexander VII. in Visitatione Ecclesiarum Urbis acceperit in plerisque Ecclesiis abusus irrepsisse celebrandi Missas privatas pro defunctis etiam in festis Duplicibus contra præscriptum rubricarum Missalis Romani, eundemq; abusum Decreto Congregationis examinari præceperit; Innotuerit verò Sacræ rituum Congregationi hujusmodi abusum etiam in aliis Ecclesiis ubique Gentium existentibus inductum pariter reperiri; Sacra eadem Congregatio ut Missalis rubricæ inviolatè serventur, districtè præcipit omnibus, & singulis Sacerdotibus tam sæcularibus, quàm Regularibus cujusvis ordinis Congregationis, Societatis, & Instituti etiam necessariò exprimendi, ut in posterùm omninò dictam rubricam servent; ita ut Missas privatas pro Defunctis, seu *de Requiem* in Duplicibus nullatenus celebrare audeant, aut præsumant. Quòd si ex benefactorum præscripto Missæ hujusmodi celebrandæ incidant in festum Duplex, tunc minimè transferantur in aliam diem non impeditam, ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, sed dicantur de festo currenti, cum applicatione Sacrificii juxta mentem eorundem benefactorum; Curentque Ecclesiarum Rectores, Sacristæ, aliique ad quos spectat, ut hujusmodi decretum inviolatè servetur, & in Sacristia affixum retineatur, ubi commodè ab omnibus celebrare volentibus conspici, & legi possit; in eos autem qui contrafacere ausi fuerint, vel præmissa adimplere neglexerint, locorum Ordinarii tam sæculares, quàm Regulares pro modo culpæ animadvertant. Romæ die 5. Augusti 1662.

Et facta de prædictis Sanctissimo relatione, Sanctitas sua annuit, ut cum applicatione Sacrificii, benefactorum mentem impleri voluerit. Eadem die 5. Augusti 1662.

Episcopus Sabinen. Card. Sacchet.

Loco ✠ Sigilli

Franciscus Maria Phœbeus Sac. Rit. Congr. Secretarius.

Extensio Declarationis ab Alexandro VII. circa Altaria Privilegiata perpetua edita ad Altaria ejusmodi Privilegio temporaneo, nec omnibus hebdomadæ diebus decorata.

CLEMENS PAPA NONUS.

CUm felicis record. Alexander Papa VII. prædecessor noster dubia in diversis Mundi partibus, occasione Decreti Congregationis tunc existentium S. R. E. Cardinalium Sacris Ritibus præpositorum die 5. Augusti 1662. emanati, & ab ipso Alexandro Prædecessore approbati de non celebrandis Missis defunctorum in festis ritus duplicis, exorta dirimere cupiens, aliud ejusdem Congreg. decretum in una Novariensi die 22. Novembris 1664. editum approbaverit, quod declaratum fuerat, anniversaria, & Missas defunctorum cum cantu ex dispositione Testatorum quotannis recurrente ipsorum obitus die celebrandas, tametsi dies obitus hujusmodi in festum ritus duplicis majoris incideret, non comprehendi in dicto primo decreto: Ac ulterius, quòd Altaria privilegiata privilegio Apostolico pro animabus Fidelium defunctorum in perpetuum decorata, & in quibus proinde quotidie etiam in festis ritus duplicis celebrandæ essent Missæ defunctorum ex obligatione, declaraverit per celebrationem Missarum de festo currenti satisfieri injunctis obligationibus, & Indulgentias per ejusmodi privilegia Apostolica concessas, Animabus Fidelium defunctorum in Purgatorio existentibus suffragari perinde ac si celebratæ fuissent Missæ defunctorum ad formam dictorum Privilegiorum, & alias prout in ejusdem Alexandri prædecessoris litteris desuper in simili forma Brevis die 22. Januar. 1667. expeditis, quarum tenore præsentibus pro plenè, & sufficienter expresso, & inserto haberi volumus, uberiùs continentur.

Cumque (sicut ad aures nostras pervenit) etiam dubitetur, utrùm dictarum litterarum dispositio, quoad Altaria pariter quidem privilegiata, sed non in perpetuum, nec pro omnibus hebdomadæ diebus, & ad quæ, Missæ non ex obligatione, sed ex sola Fidelium devotione celebrantur, locum habeat: Hinc est, quod nos dubitationes hujusmodi ex injunctæ nobis cœlitus Pastoralis sollicitudinis munere discernere pariter, atque decidere cupientes, de Venerabilium Fratrum nostrorum ejusdem S. R. E. Cardinalium sacris ritibus Præpositorum, qui rem maturè perpenderunt, consilio, declarationem à memorato Alexandro prædecessore, sicut præmittitur, editam, ad Altaria, ut præfertur, non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantùm hebdomadæ diebus nunc, & in futurum quandocumque privilegiata auctoritate Apostolica tenore præsentium extendimus.

Et proinde, ut Missæ, quæ ibidem de festo currenti, in quo Missæ defunctorum celebrari non possent, sive ex obligatione, sive ex sola Fidelium devotione celebrabuntur, suffragentur ita, ut animæ Christi Fidelium, pro quibus celebratæ fuerint, Indulgentias per Privilegia hujusmodi concessas consequantur in omnibus, & per omnia, perinde ac si Missæ defunctorum ad formam eorundem Privilegiorum celebratæ fuissent, auctoritate, & tenore prædictis concedimus, & indulgemus. Decernentes easdem præsentes litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit in omnibus, & per omnia plenissimè suffragari, & ab eis respectivè inviolabiliter observari; sicque in præmissis per quoscumque Judices ordinarios, & delegatos etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter, aut ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus quatenus opus sit nostra, & Cancellariæ Apostolicæ regula de non concedendis Indulgentiis ad instar, aliisque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumq; Volumus autem ut ipsarum præsentium litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in Judicio, & extra adhibeatur, quæ præsentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 23. Septembris 1669. Pontificatus nostri Anno tertio.

§. IV. *De Missis soli Deo per Votum, vel per Juramentum promissis.*

1 SI voveas, vel jures soli Deo, te dicturum aliquas Missas non currentes; quid facies in prædictis diebus vel prohibitis, vel permissis, vel concessis?

Dico primò, in prohibitis, & permissis te non obligari. Ratio est, quia est latum discrimen inter promissionem factam homini, & factam Deo; sive promissio enim facta soli Deo, sive per votum, sive per juramentum nunquam obligat, ex Sanch. *ibid. n.11.* quando impeditur melius bonum: at promissio homini cum juramento facta semper per se obligat, quando rem promissam servare, non est peccatum mortale, nec veniale, esto impediat melius bonum. Cùm igitur in casu nostro impediatur illud majus bonum, id est, conformitas Officii cum Missa requisita à rubricis, talis promissio Deo facta non obligabit.

2 Dico secundò. In diebus, seu in occasionibus positivè concessis, obligatur eas Missas Sacerdos dicere, quas voto, vel jurejurando Deo soli promisit. Ratio est clara, quia tunc conformitas Officii cum Missa nequaquam à rubrica requiritur.

3 Rogabit quis. An si Sacerdos cum juramento immediatè promittat animæ fortè purganti in Purgatorio aliquas Missas funebres, censeatur promittere homini, an soli Deo? Quid, si promisit immediatè per votum, seu juramentum alicui Sancto Missam votivam? Præstat enim hæc scire, cum diversum jus, ut ex dictis patet, inde oriatur.

4 Respondeo. Si promittat Sancto, regulariter Deo promittit, quia ipsis promittitur, in quantum Deus in illis honoratur, & sic promissio tendit in Deum. Ita Sanchez *in Decalog. l.4. cap.1. numer. 41.* Dixi (regulariter) quia si quis Sancto promitteret expresso animo non se obligandi Deo, sed Sancto, ut excellenti creaturæ non est promissio facta Deo, sed homini. Sic *ibid. num.43.* Si verò promittat animæ purganti, homini regulariter promittit

quatenus ejus potiorem partem, hoc est, animam intendit velle ab igne liberare. Regulariter, inquam, nam si quis id promitteret expresso animo, ut in illa exultante, & beata honoraretur Deus, tunc, cum in Deum tenderet, Deo factam esse promissionem convinceretur.

§. V. *De Missis ex præcepto à Superiore injunctis.*

1 HIc distinguendum est. Vel enim tibi Missas alias à currentibus sub culpa injungit is, qui Superior non est in legibus Ecclesiasticis, vel qui est Superior, nempè Pontifex Summus. Si prius non obligaberis ad illas, relinquendo currentes, quas rubricæ præcipiunt, immò neque relinquendo illas, ad quas permissivè se habent: si posterius, obligaberis. Ratio est, quia in priore casu negligerentur leges Ecclesiasticæ sine legitima facultate, atq; adeò in nostra sententia peccaretur. In posteriore adesset dispensatio legitimi Superioris data implicitè in præcepto de talibus Missis recitandis, atque adeò nihil fieret contra leges; unde nec peccaretur, & consequenter vim suam haberet præceptum. Dixi (in nostra sententia) ut notarem, te, si sequaris Suarii sententiam, in priori casu obligari, ut ex *dictis §.3.n.4.* constare potest.

De Missis injunctis ex Pœnitentia.

2 Hinc infero primò, minus rectè se gerere eos Confessarios, qui (nisi sequantur prædictam Suarii sententiam) Missam votivam, vel funebrem injungunt pro pœnitentia Sacramentali Sacerdotibus celebrandam in diebus illis, sive prohibitis, sive solùm permissis: quia Confessarius non potest contra rubricas quemlibet obligare, nec impedire melius bonum conformandi Officium cum Missa. Quare in hoc casu Pœnitens, melius currentem, quàm injunctam recitet, ex mea sententia.

De Missis injunctis ab Episcopo in Ordinatione Sacerdotum.

3 Infero secundò, quid dicendum sit ad illam difficultatem, An quando in Pontificali Romano in Ordinatione Sacerdotum ipsis ab Episcopo ordinante præscribitur, ut post primam Missam celebrent unam de Spiritu Sancto; alteram de Beatissima Virgine; tertiam de Defunctis: an, inquam, debeant novelli Presbyteri eas celebrare in diebus prohibitis, an potius in permissis, vel in concessis? Ajo non debere in diebus vetitis, debere in diebus permissis, & in concessis. Ratio prioris dicti est, quia id præceptum (ut notant Gavant. *p.1 tit.4.lit.O. §. Neque putes*) intelligitur, salvis rubricis Missalis: rubricis, inquam, prohibentibus, alioquin absonum esset, celebrata prima Missa, in Natali Domini, v.g. recitare prædictas votivas, & *de Requiem*, in tribus sequentibus festis. Ratio posterioris est, quia cùm hæc præscriptio ortum habuerit à Summo Pontifice, cujus jussu ordinatum fuit Pontificale, potuit Pontifex pro hoc casu abrogare illas rubricas permissivas de constanti conformatione Officii cum Missa. Et potuisset etiam abrogare illas rubricas prohibentes: sed nos ex inconvenienti, quod inde sequeretur, quòd nimirum deberent aliquando dici Missæ votivæ, & funebres in diebus solemnibus, colligimus prohibentes non fuisse abrogatas, fuisse autem permissivas, quia tunc, sine inconvenienti Missæ illæ ab Episcopo injunctæ recitari possunt.

§. VI. *De Missis defunctorum promissis in Altari privilegiato.*

1 SOlet Pontifex Maximus alicui Altari concedere, ut si ibi die Lunæ cujuslibet mensis celebretur Missa pro defunctis, liberetur anima ab igne Purgatorii. Jam si tali die incidat festum de præcepto, seu festum duplex, poteritne ibi celebrari, vel ex devotione, vel promissione Missa defunctorum, sine qua non liberabitur anima?

2 Præmittendum est, ejusmodi Altaris privilegium duobus modis concedi solere. Primò, sic. *Qui in tali Altari celebraverit die Luna pro Anima defuncti, seu pro defunctis, Animam extrahet à Purgatorio.* Secundò sic: *Qui in tali Altari celebraverit Missam de defunctis, seu defunctorum, seu de Requiem, Animam à Purgatorio liberabit.*

Si primo modo concessum fuit privilegium, non est necesse, ut dicatur Missa *de Requiem*, sed satis erit si dicatur currens, applicetur tamen pro defunctis, hoc enim solùm notat illud (*pro Anima, seu pro defunctis.*). Quod si contrarium habeatur in quadam declaratione Sacræ Congregationis allatæ à Gavant. Barbosa, & Dian. apud Lezzanam *V. Missa n.48.* satis sit respondere, de ea non constare authenticè. Atque in hoc casu non habet locum posita difficultas, ut ex se patet.

Si verò concessum fuit privilegium secundo modo, necesse erit celebrare Missam *de Requiem*, id enim illud notat, (*Missa defunctorum, seu de defunctis, seu de Requiem,*) & in hoc casu procedit dubitatio.

3 Dico, si in die Lunæ incidat festum de præcepto, vel duplex, atque ideò sit dies impedita, non posse celebrari Missam funebrem, atque ideò eo die inutile erit privilegium. Ita Sacra Congreg. apud Gavant. *in Rub. Miss. p.1 tit.5.n.2.lit.C.§. Sacra tamen.* Ratio est, quia Privilegium semper intelligitur, salvo jure rubricarum. In diebus quos suprà *§.2.n.4.* permissos appellavimus, ideò puto in Altari privilegiato posse recitari Missam *de Requiem*, quia passim video id fieri ab omnibus, etiam timoratis: & ratio potest esse, quia id à Summo Pontifice indulgeri putandum est, secus nimis rarò ejusmodi Altari privilegiato suo privilegio fruetur.

4 Dices. Posset dici per tale privilegium Pontificem dispensare etiam pro diebus prohibitis: sicuti *diximus §.5.n.1.& 3.* dispensare quando præcipit. Resp. nego id in casu nostro dici rationabiliter posse; non enim unum ex his benè infertur ex alio: Pontifex dedit privilegium de una re, ergo dispensavit in alia: saltem non constat in re nostra de dispensatione, constat verò de lege rubricarum: cùm ergo lex possideat, illi standum. Non ita se habet, quando præcipit, nisi enim tunc dispensaret, nullam vim haberet præceptum, cùm contra in casu nostro jam privilegium habet vim in aliis diebus Lunæ non prohibitis.

5 Una tantùm exceptio hìc habet locum, posse nimirum die Lunæ impedita dici in dicto Altari Missam *de Defunctis*, quando corpus est præsens insepultum juxta dicta *§.1.nu.8.* & quando implendæ sunt voluntates Testantium, ut *diximus §.2.nu.1.* in his enim casibus posse celebrari Missam *de Requiem* in diebus *ib.* dictis, quamvis prohibitis concedere videtur Sacra Congregatio.

6 Rogas. Si quis non valdè sollicitus de culpa veniali, quam ut *diximus §.1.n.6.* ex nostra sententia contraheret, celebraret nihilominus funebrem Missam in Altari privilegiato die Lunæ fortè prohibito, liberaretne animam? Resp. liberaturum, quia licèt venialiter peccaret, ponit tamen totum id, quod Summus Pontifex ad ejusmodi liberationem requirit. Multo magis id verum habet in sententia Suarii *ibid.* relata, per quam solùm fieret contra rubricam; non verò peccaretur.

Qui promisit Missas celebrare in Altari Privilegiato, an possit alibi satisfacere cum calculo benedicto dicam *l.3.c.2.§.1.n.11.* Interim de hoc argumento Altaris Privilegiati lege resolutionem sequentium dubiorum apud Escobar de Mendoza *vol.2. l.8.c.12.*

An teneatur quis Missas in dicto Altari omissas supplere?

An revocetur per Bullam Cruciatæ?

An necessaria sit Bulla in celebrante, & curante celebrari?

An utilior sit una Bulla Cruciatæ, quàm Missa in dicto Altari?

An deficiente numero Sacerdotum deficiat Privilegium Altaris?

An dare, vel recipere pecuniam invalidet Privilegium?

§. VII. *De Missis Sancti Gregorii promissis.*

1 SAnctus Gregor. Pap. *l.4.dial.c.55.* præcepit Abbati Pretioso, ut pro Monacho quodam defuncto, triginta Missæ celebrarentur, his verbis, *Vade ab hodierna die, diebus triginta continuis, offerre pro eo Sacrificium stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia non offeratur.*

2 Ex quo S. Greg. præcepto ortum habuit, ut Fidelium pia devotio similes Missas, similiq; modo, pro suis defunctis, celebrandas, sæpè curaret, nec eas Sacra Congr. apud Gavan. *in Rub. Miss. p.1.t.5.n.3.lit.D.§. Dubitatum;* Bojam *p.1.resp.cas.consc.casu 13.* unquam prohibuit, licèt prohibuerit quasdam alias *pro Vivis, & Defunctis*, quæ ut S.Greg. falsò circumferebantur.

3 Nota autem in verbis S. Greg. Primò, illud (*offerre pro eo Sacrificium*) ubi cum dicatur Sacrificium, non verò Sacrificium de defunctis, apertè constat, non esse necesse, ut recitetur Missa *de Requiem* sed solùm applicetur Missa pro defuncto.

4 Nota Secundò, illud (*offerre stude*) nec enim sequitur oportere unum, eundemque Sacerdotem omnes triginta Missas celebrare, cum non dicat Sanctus Doctor, *offer* seu *offer per te*, sed *offerre stude*.

5 Nota Tertiò illud (*continuis, &, Nullus omninò prætermittatur dies*) nam in his verbis geminatis satis liquet, si hunc S.Greg. ritum servare intendas, non debere discontinuari ne unum quidem diem Missas.

Tria tamen in hoc Tertiò Notandum sunt subadvertenda. Primò ob triduum majoris hebdomadæ, in quo non celebratur, non discontinuari prædictas Missas, non enim est incredibile, Deum eas non acceptare ut continuas, dum servatur ejus Sponsæ Ecclesiæ tam pia consuetudo.

Secundò, in hac tum continuatione, tum numero evitandam esse superstitionem, quam universaliter Concil. Trident. *sess.22. decr. de obs. in celebr. Miss.* meritò damnat. Hæc autem in eo, quoad rem nostram, potissimùm consisteret, quod putaret aliquis in ipsa physica continuatione, aut numero inesse aliquam vim ad effectum intentum. Non quidem numerus, vel quid simile, sed Christi immolati virtus vim habet satisfactoriam, conducitq; non parum in Dei memoriam, veluti revocare merita S.Gregor. qui piè credendus est, eas triginta Missas ad honorem ejusdem Christi Domini in domo privata Sanctissimæ Matris per totidem annos commorantis, & famulantis instituisse.

Tertiò, si quis triginta Missas in diebus discontinuis dicendas curaret, valere ad satisfactionem pœnarum defuncti; & quidem, si simul, una die dicerentur, valere citius; sed ejusmodi Missas sic celebratas non esse rigorosè eas, quas S. Gregor. instituit, siquidem ipse continuatas, ut ex ejus verbis modò positis *n.1.* patet, ordinavit; quod rectè notavit Gavan. *Rub. in Miss. p.1 tit.4.n.3.lit.D.* immeritò rejectus à Dian. *p.2.t.14.resp.32.*

His

His positis: quærebatur, An incidente die duplici, vel simili privilegiato, ne interrumperentur dictæ Missæ, posset recitari Missa funebris. Respondi, hoc dubium locum hic habere nullum, siquidem ex dictis num.3. satis erit, si Missa currens pro defunctis applicetur.

Cæterum ex hoc, atque ex dictis à §.1. usque ad sextum facilè colligere poteris, qua ratione te gerere debeas, si quando prædictas S. Gregorii Missas promisisti.

§. VIII. *De Missis Sancti Beatificati, nondum Canonizati, promissis.*

Ubi

An alii à Privilegiatis possint eas Missas celebrare?

1 INcidit hic nova dubitatio. Promisit sæcularis Sacerdos accepto stipendio, celebrare quasdam Missas de B. Francisco Borgia Societ. Jesu 1. Octobr. & quasdam de B. Aloysio Gonzaga 21. Junii, qui sunt dies festi eorum natalium; (& potuisset promittere de Sanctis tribus Martyribus Paulo Michi, Joanne de Goto, & Didaco Quizai 5. Februarii, vel aliorum similium Beatificatorum, qui nondum solemni Canonizatione in Sanctorum numerum sunt relati) putans sibi sine hæsitatione licere eas Missas recitare; sed cùm cognovisset, Summos Pontifices tunc non concessisse facultatem celebrandi, nisi Religiosis Societ. Jesu, quæsivit, An posset stare promissis?

2 Dixi (tunc) nam posteà Sancta Sedes extendit prædictas concessiones ad omnes Sacerdotes confluentes in Ecclesias Soc. Greg. XV. *in Sede Principis* 1621. pro B. Aloysio Urb. VIII. *Aliàs* 1625. pro B. Borgia. Idem *Salvatoris* 1627. *junct. decret. Sacr. Congr.* 10. *Sept.* 1629. pro tribus Martyribus.

3 Et quidem resolutio pendet ab illa quæstione. An posito, quod Pontifex concedit aliquibus determinatis personis, & sub determinato aliquo ritu, venerari Sanctum Beatificatum, possint licitè omnes alii uti tali concessione? Possuntne v.gr. Sacerdotes omnes sæculares prædictos, vel similes Beatos venerari per processionem, & Missam in honorem eorum oblatam, perque alios cultus Sanctis dari solitos, sive in sua Ecclesia, sive in aliena, sive in ipso die Natalis, sive alio? Nam profectò si possunt, poterit & hic Sacerdos illas Missas, quas promisit celebrare, secus, non poterit, sed celebret currentes in diebus juxta superiùs dicta §.2.

4 Pugnant utrumque DD. & Turrian. quidem 2.2. *t.*1. *cap.* 13. *d.*8. cum Granado 2. 2. *contr.*1. *tract.*7. *disp.*4. *sect.*2. *n.*2. aliique negant. Concedit Castrop. *t.*1. *t.*4. *d.*1. *p.*5. *§.* *n.*4. aliique ab ipso citati, & consulti.

5 At, amabò te, siste hic parumper, amice Lector. Diana *p.*2. *tr.* 15. *ref.*55. affirmat per Theologos Salmanticenses fuisse id determinatum pro negantibus, quod ipse se cognovisse dicit ex relatione Mag. Dominici de los Reys ordinis Prædicatorum: Castrop. *ibid. n.*8. asserit per eosdem Doctores Salmanticenses fuisse determinatum pro concedentibus. Cui ex his duobus fides habenda sit? Certè majoris momenti videtur Castropal. testimonium, quippe qui testatur, se & fuisse præsentem, & unum ex Doctoribus, qui rem disputatam pro concedentibus decreverant. *Quapropter concludo* (verba sunt Castropalai) *posse Ecclesias Cathedrales, & Episcopos cum suis Clericis supradictos Beatificatos honorare Missa Pontificia, & Officio votivo* (*hoc est ex devotione, non obligatione*) *processioneque solemni. Cui opinioni subscripserunt Salmantica anno Domini* 1625. *cum hic casus consultus fuit, Doctor Balboa, &c.* Et numeratis circiter viginti Doctoribus, seu Magistris, qui subscripserunt, addit. *Et ego minimus; aderam enim tunc Salmantica.*

6 Dicet fortasse quis, Distingue tempora, & concordabis. Resp. At difficilè mihi videtur tantam sententiarum mutationem factam fuisse inter tempus à Castropalao notatum, & tempus, quod colligitur ex Diana. Castrop. determinatio fuit anno 1625. quam idem Lugduni impressit anno 1631. Dianæ verò relatio typis evulgata est anno 1632. quando scilicet idem Diana edidit Panormi primum, & secundum Tomum suarum Resolutionum. Cùm ergo tempus impressionis ferè consentiat, consentire & tempus determinationis probabile est. Melius fortasse suspicari quis posset, Patres Ordinis Prædicatorum non consensisse cum cæteris Salmanticensibus Magistris, atque adeò M. Dominicum de los Reys ejusdem Ordinis, potiùs significasse Dianæ Prædicatorum placitum, quàm Salmanticensium Doctorum resolutionem. Suspicionis meæ conjectura est, quia inter Theologos, ac Salmanticenses à Castrop. citatos adsunt ex familia S. Augustini, S. Bernardi, S. Benedicti, Beatissimæ Virginis *de la merced.* nostræ Societatis: at magnum silentium de Familia Prædicatorum: fortasse quia contrariam opinionem amplexi sunt. Sed propiùs ad quæstionem accedamus.

7 Ratio negantium est, quia *in c.*1. *de Relig. & Vener. Sanctorum*, nemini licere dicitur absque authoritate Sedis Apostolicæ aliquem honore publico venerari. Cùm ergo tales Beatos venerari sit privilegium, seu gratia, privilegii autem natura sit, ut non extendatur de persona ad personam, & gratiæ item natura sit, ut solùm intelligatur concessa juxta verba supplicationis, sequitur, id concedi tantùm determinatis personis, & quidem solùm illis, pro quibus talis gratia fuit expostulata, non verò aliis.

8 Adde primò responsionem Sacræ Congregationis, & Cardinalis Bellarmini negantium, apud Dian. & Turr. citat.

9 Adde secundò, non fore differentiam inter Sanctos Canonizatos præsertim non positos in Calendario Romano, & inter Beatificatos, si de his indifferenter Missa offerri, & cæteræ solemnitates fieri, pro iisdem possent.

10 Ratio concedentium, cum quibus sentio, est, quia, cùm una Missa ejusdem sit valoris, & dignitatis ac aliæ qualibet; statim atque Pontifex declarat talem Beatum dignum esse una Missa, quæ dicatur ab una determinata persona, declarat illum esse dignum omnibus cæteris Missis à quocunque, & quomodocunque celebrandis. Si igitur Beatus remanet sic dignus declaratus, non est, unde quilibet Sacerdos impediatur, illum, per suas Missas venerari, nec venerabitur sine Sedis Apostolicæ authoritate, hæc enim jam intercedit per illam declarationem, qua dignus Missa declaratus est Beatus.

11 Hinc infert meritò Castropalaus, posse quemlibet ejus imaginem adorare, adorandam in Altari constituere, publicis processionibus circumferre (adde & ejus collectam, seu commemorationem facere in Missa, infra annum, quod immeritò, sed consequenter ad suam sententiam, negavit Granado.) Ratio est, quia hi cultus longè inferiores sunt Missa, quare si hanc Pontifex concedit, concedit & illos.

12 Ad rationem negantium Respondemus, per illam concessionem determinatis personis factam auferri prohibitionem latam *in d. cap.*1. Non est igitur recurrendum ad naturam privilegii, seu gratiæ; quamvis enim habitus fuerit aliquis respectus ad dictas Religiones, in tollenda tali prohibitione, illa tamen ablata, omnes Sacerdotes sine nova gratia remanent liberi ad venerandum Beatum Missa, & Officio, ab ipsis ex voluntaria devotione celebrandis.

13 Ad id, quod primò additur; satis sit nunc dicere, de illis responsionibus non constare authenticè.

14 Ad id, quod additur secundò, respondeo, esse, ut cætera taceam, differentiam, quia de Beatificatis permittitur dici Missa, ex vi nimirum ablationis prohibitionis latæ in *d. c.*1. At de Canonizatis etiam nondum adscriptis in Calendario Romano, positivè idem conceditur ex vi Canonizationis publicæ omnibus intimatæ. Quare Sacerdos sæcularis, qui negligeret Canonizatis Missam celebrare, quando eis etiam non adscriptis in Calendario illa competit (ut in propria Ecclesia, quando de iis fit festum, tunc enim non adscriptis convenit Missa, &c.) faceret contra Rubricas: at sæcularis, qui negligeret similem Missam celebrare in festo, & propria Ecclesia Beatificati, non ageret contra rubricas, quia ejusmodi Beatis Missa sæcularium non debetur, sed solùm permissivè iisdem sæcularibus indulgetur.

15 Confirmo sententiam hanc, quam meritò probabiliorem, ac magis piam vocat Castrop. *ibid. num.*7. Confirmo, inquam, in hunc modum. Vel Sacerdos sæcularis non potest celebrare Missam de Beato Borgia v. gr. quia Beatus nondum judicatur dignus honore Missæ, & hoc non, ut modò *num.*10. vidimus: vel quia ipse Sacerdos est impeditus, & hoc non, quia nemo impeditur venerari Beatum honore, quo dignus reputatus ab Ecclesia est: ergo, cùm aliud caput excogitari nequeat, cur non possit? Fac hunc Sacerdotem esse irregularem, tunc certè procederet argumentum contra ipsum, hoc modo: Vel hic non potest celebrare Missam de Beato, quia Beatus nondum est reputatus dignus Missa, & hoc non, ut dictum est: vel quia ipse Sacerdos est impeditus, & hoc quidem sic, quia ob censuram est à sacrificando exclusus: Cùm igitur in casu nostro Sacerdos nullo ejusmodi impedimento laboret, sanè poterit.

16 Granado *ibid. n.*16. concedit, si in Diplomate Pontificio fiat potestas Religiosis celebrandi in honorem Beati, & non addatur particula *tantùm*; valdè probabile esse, posse alios quoscunque Sacerdotes celebrare; dummodo id fiat petentibus illis Religiosis, quibus facta est concessio. Ratio est, (inquit) quia ex Regula Juris, *qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.* Et quia Capellanus potest sacrificare per alium.

17 In hoc dicto unum placet, alterum displicet, placet ipsa concessio, nostris enim Beatificatis sufficienter favet, siquidem in Brevibus de ipsis non adest particula taxativa. Displicet verò ratio, illa enim Regula *Reg.*68. *de Reg. jur. in* 6. habet sexcentas limitationes, & rectè Glossa *in Reg.*72. *de Reg. jur. in* 6. sic habet: *Qui facit per alium est perinde ac si faciat per se ipsum, quando ille actus potest* (utique jure) *expediri per alium.* Quare debuit Granado probare hunc actum celebrandi concessum Religiosis posse per alium de jure expediri, ergo nihil probavit afferendo solùm illam Regulam: multò minùs afferendo exemplum Capellani, de quo constat non obligari personaliter. Adde, si adversarii ajunt, hanc concessionem esse privilegium solùm personis Religiosis concessum, & in hoc ponunt totam vim suæ probationis, ut vidimus *n.*7. qua ratione probare valebunt aliis competere posse ejusmodi actum celebrandi de Beatis per alium expediri?

18 Dices, quid ergo, per nos, operatur, seu significat particula *tantùm*, si quando in dictis concessionibus inveniatur? Resp. Significat, & quidem explicitè, tale privilegium concedi positivè solis illis Religiosis, qui propterea contra rubricas operarentur, nisi pro Beato celebrent, quando ipsis competit Missa, tamen non propterea tollitur, quod & aliis indulgeatur permissivè, ut ex dictis patet.

19 Ex his quilibet facilè concludet eum Sacerdotem *num.* 1. alla-

allatum stare promissis, sequendo nostram sententiam, potuisse, tamen non stare, si secutus fuisset aliam, quæ certè probabilis est.

CAPUT VII.

An interrumpi Missa aliquando possit?

§. I. *Præmittuntur aliqua certa de interruptione Missæ.*

1 CErtum est primò, nunquam, quoad partes essentiales, interrumpi Missam, sine gravi peccato posse, v. gr. non potest consecrato pane ita interrumpi, ut omittatur Consecratio Calicis, nec consecrato pane, & Calice, potest omitti consumptio: hæc enim, licèt per aliquos non sit de essentia Sacrificii, est certè de perfectione integrali.

2 Certum est, contra, Secundò, interrumpi, omittique omninò debere, quando incepta etiam Consecratione, recordetur certò quis se non esse Sacerdotem, quia hic non interrumpit Sacrificium, cùm ab ipso nulliter offeratur, sed ab eo quod debet, abstinet. Dixi (certò) nam in loco, & re tam gravi, nec scrupulus, nec dubium te commovere debet; quare ni certus omninò sis, depone dubium, hoc est, tibi persuade (quandoquidem non es certus) pergere posse, & pergito. Ita Fag. 1. *Eccl. prac. l.* 3. *c.* 19. *num.* 19.

3 Certum sit Tertiò. Si Hostes, Hæretici v. g. ingruant ad occidendum sacrificantem in Altari (multò magis si ad injuriam inferendam Sacramento) posse Sacerdotem Hostiam consecratam statim sumere, vel secum auferre, si ad conservandum Calicem sine evidenti mortis periculo progredi non possit. Ita Laym. *l.* 5. *tr.* 5. *de Euch. d.* 7. *n.* 1. & 2. Et quidem eadem esset ratio, si ex terræmotu, vel incendio simile periculum instaret.

4 Dices. Si quis incutiat metum mortis Sacerdoti, nisi solùm panem consecret, non potest Sacerdos Missam incipere cum animo sic interrumpendi, quamvis is metus non incutiatur in contemptum, sed in alium finem v. gr. ad infirmum communicandum: cujus rei ratio est, quia non potest fieri Sacrificium mutilum contra præceptum latum à Christo de integritate sacrificii. Ergo pariter nec ille Sacerdos idem poterit, ut hostes fugiat, jam enim relinqueret mutilum Sacrificium.

5 Respondeo, in casu antecedenti directè intenditur Sacrificium imperfectum, quod quia est contra Christi præceptum, nunquam licet: at in casu nostro Sacerdos non intendit mutilare Sacrificium directè, & ex proposito, sed permittit ejus imperfectionem, seu omittit illud perficere in eo casu, in quo Christi affirmativum præceptum, de integrando Sacrificio, non obligat. Debet igitur Sacerdos semper habere propositum perficiendi, esto per accidens, urgente gravissimo periculo, non perficiat.

6 Certum est Quartò, etiam quoad partes accidentales, & ritum jam approbatum recitandi Missam, non posse licitè eam interrumpi sine gravi causa. Patet id ex sensu communi Fidelium, rei gravitate, & reverentia tanto Sacrificio debita, notatque *c. Nihil* 7. *q.* 1. ibi *Nullus absque patentis proventu molestia minister, vel Sacerdos, cùm cœperit, imperfecta officia præsumat omninò relinquere: si quis hæc temerariè præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.* Ubi notat hanc esse excommunicationem ferendam, cùm imponatur ex Bonac. *de cens. disp.* 1. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 6. & passim, per verbum futuri temporis, & requirere præsumptionem, ut patet per illud *temerariè præsumpserit.*

7 Quoniam verò dictum est (sine gravi causa) ideò per aliquas erit hic nobis, ut de similibus deinceps judicare possimus, breviter discurrendum.

§. II.

PRIMA CAUSA

Interrumpendi Missam.

Metus mortis, vel gravis mali.

1 SI ob malum *n.* 3. dictum potest Sacerdos interrumpere partes Missæ essentiales, multò magis poterit partes accidentales, quæ sunt de præcepto Ecclesiastico, quod, ut cætera humana præcepta non obligat in tanto periculo. Immò propter hanc eandem rationem licebit in tali casu eandem interruptionem ex proposito, & directè etiam intendere.

Memini me tamen suprà *lib.* 1. *c.* 3. §. 1. *n.* 6. docuisse, si Sacerdoti metus mortis incutiatur, ni sine omnibus vestibus sacris celebret, non licere sic celebrare, licere autem, si sine aliquibus. Et ratio erat, quia sine omnibus non potest non cedere in contemptum Sacrificii, qui contemptus sine aliquibus faciliùs vitatur. Pari igitur modo hic erit considerandum, quæ, & qualis interruptio intendatur, vel facienda sit, Ab initio Missæ, An facta oblatione, An incæpto Canone, &c. Si enim appareat periculum gravis contemptus, non licebit propter talem metum interrumpere, vel id intendere, licebit, si non appareat.

2 Si ingruant hostes, incendium, terræmotus, vel simile quid, idem similiter est dicendum, semper præciso scandalo, periculoque contemptus: habendum etiam præ oculis, quòd, quò partes sunt remotiores, vel viciniores Consecrationi, vel Communioni, eò periculum, vel malum instans debere esse, vel majus, vel minùs ad dandam, vel non dandam legitimam causam interruptioni. Quoniam verò in ingruentibus hisce malis oritur persæpè turbatio mentis, illud intrepidè facias, quod tunc bona fine facere te posse judicas, nam coram Deo id sufficiet, ut *cap.* 5. diximus §. 2. *n.* 30.

§. III.

SECUNDA CAUSA:

Superveniens memoria impedimenti assumpto cibo, ex peccato, ex censura, ex tempore indebito.

1 SI quis, dum celebrat, recordetur se habere aliquod impedimentum, se, videlicet, non esse jejunum, vel non esse in gratia, vel esse excommunicatum, suspensum, interdictum, irregularem, quid faciet?

Respondeo, me de hoc aliqua dixisse *in Opusc. de Expedienda Communione*, *c.* 1. *g.* 6. *n.* 34. & 35. *juncto*, *c.* 2. *g.* 8. *n.* 23. vide nihilominus, quæ dicam infrà *cap.* 8. §. 2.

2 Quid, si superveniat advertentia temporis indebiti, hoc est, te cæpisse Missam longè post meridiem, vel multò ante Auroram?

Si est cæptus Canon, est omninò Missa perficienda, si non est cæptus, mensurandum est scandalum, seu turbatio, quæ oriri potest in astantibus, hora multum, vel non multum à meridie, vel ab aurora distans, multus, vel parvus progressus in ipsa Missa, &c. quodque ponderare plus videbitur, hæc nimirum, an interruptio facienda, illud eligatur, juxta dicta *cap.* 5. §. 2. *num.* 30.

§. IV.

TERTIA CAUSA:

Superveniens excommunicatus non toleratus.

1 DUm Missam celebrans advertis adesse, vel supervenisse excommunicatum, non toleratum, cum quo communicare in divinis non possumus, quid tibi faciendum?

2 Communis doctrina, quam paucis comprehendit Laym. hæc est: *Si excommunicatus non toleratus* (qualis solùm est nominatim denunciatus, & percussor Clerici publicus) *interesse præsumat Missæ, monendus ut discedat, sicuti colligitur ex Clementina,* Gravis, *De sent. excom. ubi nova etiam excommunic. Papæ reservata decernitur, si exire jussus non paruerit; tunc verò, si id commodè fieri possit, expellendus est opera laicorum, tametsi Regularis, vel Sacerdos, sit is, qui eiicitur; si laici non adsint, neque vocari possint, etiam Clerici eum expellere debent arg. c. veniens de sent. excommunic. Quod si expelli non possit, Sacerdotem ab Altari recedere oportet, nisi Canonem Missæ cæperit secundùm Sylvestrum* (*v. excomm.* 5. *num.* 3.) *secundùm alios verò* (apud Avilam *p.* 2. *cap.* 6. *g.* 9. *dub.* 8. & Suar. *disp.* 12. *sect.* 1. *num.* 11.) *tametsi Canon captus sit, sed nondum Consecratio peracta: Sed existimo, si verba illa proximè antecedentia Consecrationem; Qui pridie, quàm pateretur, dici captæ sint non posse discedere Sacerdotem. At verò alii omnes præter Altaris Ministrum recedere coguntur, quia cum excommunicato non tolerato communicare in Sacris Officiis non licet. Sacerdos autem Sacrificium perficere debet usque ad Calicis sumptionem: tum, iterùm, monito excommunicato, ut recedat, si nolit, ipse quoque abire debet, & quæ reliqua sunt Missæ, in Sacristia peragere, vel si talis locus non sit, omninò intermittere; debent tamen hæc intelligi de Sacrificio Missæ comparatione ejus dumtaxat Altaris, cui excommunicatus assistere præsumit: nam interim nihil obstat, quominùs in Aliis Altaribus Missa peragatur, præsentibus etiam fidelibus, sicut notavit Suarez.* (*disp.* 12. *de cens. sect.* 1. *fine.*) Hactenus Layman.

3 Dum hæc scriberem, accidit casus hic. Declaravit Præsul nominatim excommunicatum unum ex Senatoribus Civitatis, ob quandam contumaciam in exigendis vectigalibus ab Ecclesiasticis. Paucis autem post diebus solemnis Natalis Domini, cum de more in Ecclesia Cathedrali coram Prorege, Senatoribus, populoque universo, Missam cantaret idem Antistes, advertit, ipso Missæ initio, adesse cum cæteris collegis Senatorem illum excommunicatum non toleratum. Substitit; eundemque per nuncium admonuit, ut è Templo recederet, qui cùm renuisset, atque ultrò, citròque idem Nuncius responsiones pertulisset, delata etiam ad præsentem Proregem turbationis causa, res eum terminum habuit, ut Episcopus, nulla alia adhibita vi, pertexerit in Sacro, illique de more finem imposuerit. Magna exinde oborta est quæstio, inter Canonistas. An legitimè Episcopus in Sacro peragendo persistere potuerit: An Senator ille in excommunicationem Pontificiam inciderit; An denique astantes, qui exire à Templo debuissent, peccaverint? Profectò sic primò aspectu meritò dubitabatur. Verùm ego minimus, aliique me doctiores, inde prædictos defendimus, quia Senator ille, statim atque suæ denunciatæ excommunicationis notitiam habuit, ritè

ritè appellaverat ad superius Tribunal; quare appellatione pendente, vitandus non erat. Audi eundem Laym. *l.5. tr.5.p.2. c.4. n.2.* breviter differentem. *Secundò colligitur cum Navarro, & Glossa, licèt appellatio ipsam excommunicationis sententiam absolutè latam suspendere non possit, cum ea executionem secum trahat. cap. Pastoralis §. De Appell. nihilominus suspendit effectum denunciationis, ut appellatus, pendente appellatione, vitandus non sit. Qua simili ratione, tametsi aliquis in facto notorio appellare non possit, cap. Cùm sit Romana, eodem titulo, tamen à sententia Judicis declarantis factum notorium esse, appellare potest, cùm is juris non appelletur c. Quia nos de Appell. appellari tamen potest à sententia Judicis declarantis aliquem incidisse in pœnam juris.* Hæc ille; vide etiam Bonac. *de exc. d.2.d. 2.p.1. §.1.n.2.* aliosque.

§. V.

QUARTA CAUSA.

Superveniens violatio Ecclesiæ, vel Altaris.

1 SI violatio, (de qua supra *lib.1.c.4.§.1.* breviter locuti sumus) contingat post Canonem inceptum, (cùm tunc censeatur quoad hunc effectum incepisse Sacrificii substantiam ex Suar. *de Sacr. disp.81. sect.4. §. Secundò quæres.* Fagund. *1. Eccl. præc. lib.3. c.14.n.7.*) pergat Sacerdos, Missamque absolvat, ac si nulla violatio supervenerit. Sic de Lugo *de Euch. d.20. sect.2. n.61.* & passim. Si verò Canonem non inceperit, recedat, Missamque relinquat. Illud recole, si Ecclesia solùm benedicta, & non consecrata fuerit, posse ipsum Sacerdotem ejusmodi violatam Ecclesiam, seu Altare reconciliare per formulam positam in Cæremoniali, quæ satis est brevis, factaque reconciliatione statim redire ad Missam, & prosequi. Ita nos suprà *l.1.c.4.§.5.n.2.*

2 Dico (posse) nam si commodè haberi nequeat Cæremoniale, Sacerdos non obligabitur; sed solùm relinquat Missam. Obligabitur tamen sub veniali, si commodè posset habere Cæremoniale, & vellet reconciliare: quia est nonnulla irreverentia, nolle Missam cœptam, quamvis nondum incepto Canone, absolvere, cùm possit. Sub mortali autem non obligo, quia potest se conformare cum decreto Ecclesiæ prohibente Sacrum fieri in loco violato, & ex alia parte Sacerdoti privato reconciliationem illam Ecclesia non præcipit.

Post hæc scripta volui recolere modum reconciliandi Ecclesiam violatam, quando nondum est consecrata, quem præscribit Rituale Rom. Pauli V. nec illum inveni adeò brevem, ut modò dictum est ex de Lugo. Immò Rituale Pauli V. supponit Sacerdotem hunc debere esse delegatum ab Episcopo. Id quo certè sæpissimè ne dicam semper, longam trahit moram. Quare puto, ante Canonem inceptum absolutè posse Missam omitti, cùm prolixitas reconciliationis sufficientem causam det omittendi, sicuti dat Ecclesiæ consecratæ propter non valdè dissimilem prolixitatem.

3 Sed quid fiet de Hostia, Vinoque oblatis, si relinquenda sit Missa post oblationem?

Hostia vel reverenter sumatur à quopiam, vel servetur inter cæteras, quæ posteà consecrandæ erunt: nec officit debere iterùm offerri, quia oblationem repetere culpa nulla est. Vinum etiam, vel reverenter absumatur, vel servetur ad alias Missas, vel deponatur in Piscinam sacram, seu Sacrarium. Atque hæc ex congruentia, nam cæterùm si ejusmodi Hostia, & Vinum servetur, sine contemptu, in usum non sacrum, culpa non erit, ut ex supradictis *l.1.c.2.§.3.à n.3.* in simili colligi potest.

§. VI.

QUINTA CAUSA.

Superveniens corporalis necessitas.

1 SI morbus, vel alia gravis corporis necessitas cogat Sacerdotem Missam interrumpere, immunis is erit, ut ex se constat, à culpa. Ita Layman *lib.5.c.7.n.2.* Quo casu, si facta est Consecratio, & ipse redire ad supplendum Sacrum nequeat, quid faciendum sit, dicam infra *c.8.§.1.n.1.*

§. VII.

SEXTA CAUSA.

Superveniens proximi necessitas Spiritualis.

1 DIfficultas alium casum circa hoc invenies, præter eum, in quo alicui morti proximo Sacramentum sit ministrandum.

Primò igitur, si sit ministrandum Sacramentum, quo credatur moriturus ponendus esse in gratia, (quale Sacramentum Pœnitentiæ, vel si hoc suscipere ob phrenesim non possit, Sacramentum Eucharistiæ, vel Extremæ Unctionis, quibus in eo casu competit ex probabili opinione primam gratiam conferre) si id, inquam, sit ministrandum, nec præstò sit alius, nisi is, qui actu celebrat, *potest* (inquit meritò Zambranus *c.4. dub.6. n.5.*) *Sacerdos Missam inchoatam etiam Consecrationem relinquere, servante interim aliquo Sacram Eucharistiam, in quo casu dictus Sacerdos secum deferat aliquam Hostiam consecratam, & extremam Unctionem ad infirmum, auditaque ejus Confessione, & data Eucharistia, atque Extrema Unctione (remissis tamen Psalmis Pœnitentialibus ad Ecclesiam post Missam) revertatur ad perficiendum Sacrum: Atque hoc, si infirmus possit ea omnia Sacramenta suscipere: secus, conferat illud, quod potest.*

2 Secundò. Si sit ministrandum Sacramentum Eucharistiæ non ut conferat illi gratiam primam, sed pro Viatico ei, qui paulò ante sit confessus, nec adsit alius Sacerdos, si facta quidem sit oblatio, seu certè inceptus Canon, non licet exuere sacras vestes, & ire ad porrigendum Viaticum. Si verò oblatio facta non fuerit, licere non est improbabile. Ita Layman *lib.5.tr.5.c.7.n.2.* Ratio est, quia ex una parte necessitas, seu utilitas illa infirmi non judicatur modica, & ex altera, ante oblationem, vel Canonem (non verò post) relinquere Missam, non judicatur continere tantam irreverentiam, quæ non vinci debeat ab illa necessitate.

3 Dixi (licere) nam non cognosco obligationem, cùm possit Sacerdos juxta alteram opinionem putare non esse hanc tantam necessitatem, ut interrumpere Missam valeat.

4 Dixi item (non licere exuere sacras vestes) si enim in ipsa Ecclesia, in quo quis Sacrum celebret, fortè aliquis repentino malo correptus, indigeat simili Viatico; potest Sacerdos, etiam post Consecrationem, divertere tantillum ab Altari, illi Eucharistiam porrigere, ac statim reverti. Sic Gloss. *c. nullus dist.1. de cons.* Laym. *lib.5. tr.5. c.7. n.2.* Henriq. *lib.8. c.30. n.4.*

5 Tertiò denique. Si sit ministranda Extrema Unctio moribundo alias confesso, vel Sacra Eucharistia refecto, quamvis aliqui cum Layman *ibid.* asserant posse relinqui Sacrum, si nondum facta est oblatio, præsertim si qui sacram Unctionem petit, is sit, cui facilè negari non possit, ego tamen puto non posse. Ratio est, quia non video tantam necessitatem in casu Extremæ Unctionis, (sicuti contra modò vidi in casu Viatici) ut ab hac necessitate possit vinci irreverentia interruptionis Missæ. Adde infirmam esse rationem illam (si petatur ab eo, cui negari non potest) sic enim jam non concedis interruptionem ob spiritualem necessitatem, quæ par est in omnibus, sed propter respectum humanum, cujus certè ratio in his sacris Ministeriis habenda nequaquam est.

6 Petes, unde incipiet Sacerdos, cùm in prædictis casibus revertitur ad Sacrificium perficiendum?

Respondeo. Si revertetur in casu factæ Consecrationis, ritè incipiet inde, ubi desierat: at in casu Consecrationis non factæ, est distinguendum. Nam si magna mora intercessit, putà plusquam una hora, poterit à principio Sacerdos rediens, Missam ordiri; si parva, puta non plusquam una circiter hora, poterit incipere inde, ubi desierat. Lege Suar. *de Sacr. d.85. sect.1.* Ratio est, quia in parva mora moraliter reputatur continuari eadem Missa: at in longa, cùm censeatur moraliter pars jam dicta desiisse, non reputatur continuari eadem Missa; quare cùm nulla aliunde inconvenientia appareat, ab initio erit incipienda, immò in hoc casu, si Sacerdos nullam obligationem habeat Missam eo die celebrandi, poterit illam omninò relinquere; quia si illa pars desiit, non est obligatio addendi compartem.

§. VIII.

SEPTIMA CAUSA.

Adventus Principis, Prælati, Populi.

1 COncedunt aliqui, si superveniat Princeps, vel Prælatus, vel processio Populi, vel similes, audituri que sint Sacrum, posse Sacerdotem interrumpere Missam, & iterùm incipere; si alius Sacerdos non sit, & celebrans solùm progressus fuerit usque ad oblationem exclusivè, non verò si ultra. Ita Navarr. Henriq. Sà, Scortia, quos citat, sequiturque Laym. *l.5. tract.5. cap.7. n.2. fine.* Immò id in praxi observatum esse testatur Navar. *ibid.* & Henriq. *ibid.*

2 Mihi quidem hæc concessio non placet, sicuti nec placuit supra *lib.1.c.6.§.3.n.2.* quod propter similem adventum posset ab eodem bis eodem die celebrari. Ratio est, quia ejusmodi adventus non affert tantam necessitatem, quæ superare possit irreverentiam interruptionis Missæ, quandoquidem illi, cùm non suppetat alia Missa, ad integram audiendam non obligentur: Maximè ergo laudandum est Decretum Mediolanense, apud Gavant. *in Man Ep. v. Missæ ritus n.15.* in quo absolutè cavetur, ne quis Missam semel inchoatam repetat: Id quod praxim à Navarro allatam, nec solido fundamento nixam, meritò corrigit.

§. IX.

OCTAVA CAUSA.

Concio, Ordinatio, Communio Populi, Publicatio Edictorum.

1 HÆc exerceri posse juxta Rubricas, & consuetudines, dum Missæ Sacrificium peragitur, atque ideò per illa interrumpi ritè posse Sacrum, explicatione non indiget.

CA-

CAPUT VIII.

Qua ratione occurrendum defectibus in Missa occurrentibus.

1 Adeò latè à DD. immò & à rubricis Missalis de hoc argumento disseritur, ut actum agere non debeam: ad memoriam ergo solùm refricandam, & ne in quibusdam necessariis Lectorem meum aliò abire compellam, doctrinam de hac re S. Tho. 3. p. q. 81 art. 6. ab Ægidio Coninch. *de Euch. q. 83. art. 6.* compendiosè allatam, cum nonnullis nihilominus notis, seu additionibus nostris, ubi opus fuerit, immixtis, sive annexis, hic subscribam.

§. I. Quid fiet, quando Sacerdos deficit, dum Sacrificat.

1 Docet primò S. Tho. Quando inter celebrandum Sacerdos subitò deficit, ita ut non possit ullo modo Sacrificium perficere, si hoc contingat ante Consecrationem panis, sacrificium relinquendum esse imperfectum: quia cùm nondum substantialiter inchoatum sit, nullum in hoc est notabile incommodum; si autem contingat post Consecrationem etiam unius materiæ, tunc perficiendum esse per alium Sacerdotem, si quis adsit, etiam si jejunus non sit, etiam si sit in peccato mortali, aut excommunicatus; hic tamen necessariò debet priùs conteri. Ita communiter DD. ex Conc. Tolet. *l. 7. cap. 1.* Ratio est, quia minùs incommodum est, Sacerdotem non jejunum aut post commissum peccatum mortale, ante Confessionem, contritum communicare, quàm Sacrificium relinqui imperfectum.

2 Nota primò cum Soto *in 4. d. 13. q. 2. §. Perplexior autem*, conscium sibi peccati mortalis nullo modo posse hoc Sacrificium perficere, nisi priùs, ut dictum est, conteratur, aut saltem probabiliter putet se contritum; aliàs peccaret mortaliter communicando in statu peccati mortalis. Disputat autem *ibid.* idem Sotus, Utrùm talis Sacerdos, si difficulter potest conteri, posset nolle perficere Sacrificium? & respondet affirmativè, quia Concilium tantùm dicit liberum esse Sacerdoti inchoatum à deficiente Sacrificium perficere: sed meliùs Suarez *de Sacr. d. 85. sect. 1. sub fin.* docet, talem teneri conteri, ut Sacrificium possit perficere, quia gravissimum est incommodum contra institutionem Christi, & reverentiam tanti Sacrificii, atque etiam ipsius Sacramenti (præsertim quando Calix est jam consecratus, qui sine irreverentia, & periculo alicujus incommodi sæpè in aliud tempus conservari non potest) si Sacrificium relinquatur hoc modo imperfectum. Quare omnes, qui sine gravissimo incommodo hoc possunt impedire, ad hoc tenentur. Peccator autem nullum incommodum, sed potiùs maximum commodum accipit, dum compellitur conteri.

3 Nota secundò, non Sacerdotem, in similibus casibus nullo modo posse Sacrificium perficere, quia non habet potestatem sacrificandi. Quare si nullus Sacerdos ad sit, Sacrificium necessariò imperfectum relinquendum est, & Sacramentum honestè conservandum, donec possit legitimè sumi, si id sine periculo fieri possit: Quod si hoc sine periculo fieri non possit, ut si esset periculum, ne Sacramentum veniret in manus infidelium, aut ne species ante adventum alicujus Sacerdotis planè corrumperentur, tunc Sacramentum etiam à laico sumi deberet: quia hoc ipsius reverentia exigit. Sotus tamen *in 4. dist. 12. art. 6. §. Circà hoc*, putat potiùs permittendum esse, ut species omninò acescant, seu corrumpantur, quàm ut sumantur à laico. Sed meliùs Suar. *disp. 17. de Sacr. sect. 4. in fine*, docet laicum tunc debere Sanguinem reverenter sumere, quia quæ in reverentiam hujus Sacramenti sunt instituta, non debent cum ipsius tanta irreverentia servari.

4 Nota tertiò, si Sacerdos deficiens non obierit, sed solùm infirmus fuerit, adeò tamen, ut Communionem sumere possit, Sacerdotem, qui Missam supplet, dividere Hostiam debere, & unam partem sibi sumere, aliam infirmo præbere: de qua re nos egimus *in Opusc. de Exped. comm. c. 6. §. 6. n. 31.*

5 Nota quartò, Secundum Sacerdotem debere incipere inde, ubi primus desierat, si id sciri potest: quòd si non possit, vide apud Suar. *disp. 85. de Sacr. sect. 2. §. 5. denique*, cùm enim rarò possit evenire in praxi, ut saltem ex ministri relatione id non sciatur, non est necesse, hac in re pluribus immorari.

An perfici sequenti die prædictum Sacrificium possit?

Ubi

Vindicatur Emmanuel Sà.

6 Sed quæramus, quid fiet, si nullus adsit, qui Missam perficere eodem die possit, adsit tamen, qui à loco distanti vocatus, die sequenti possit? Emmanuel Sà *ingenuina impressione v. Miss. n. 38.* sic de hac re disserit: *Quod si desit, qui Missam perficiat, sequenti die perficiatur, aut sumatur ab alio Sacerdote, in alia Missa, Sacramentum.* Non placuit hoc dictum ei, qui illum expurgavit, quare sic reposuit. *Quod si desit, qui perficiat, sequenti die sumetur ab alio in alia Missa Sacramentum.* Citatque Suar. D. Thomam, Azor. Sotum, & Toletum. Hinc ergo oritur quæstio: An opinio genuina authoris dicentis posse perfici die sequenti prædictam imperfectam Missam, sit probabilis, ac propterea immeritò expuncta?

7 Certè non video, cur possit eodem die perfici, ut omnes concedimus, immò injungimus, etiam post sex, vel septem horas, ut contingeret, si defectus occurreret summo manè, & Sacerdos suppleturus inveniretur circa meridiem; non possit autem die immediatè sequenti, illa enim mora in tali defectu non debet judicari longa, ita ut continuari eadem Missa non possit die sequenti. Sicut enim die Veneris Sancti consumptio tunc exhibita continuat Missam diei præcedentis, nam propterea dicitur complementum Sacrificii præteriti: ita in casu nostro, &c.

Dixi (possit) nam cum ex alia parte negandum non sit, eam esse aliquam notabilem moram, ideò rectè concedimus posse etiam sumi illud Sacramentum eodem die, juxta dictum *n. 3.* vel alio die in alia Missa, ut hic notamus, & sapienter docuit Sà, dum sub disjunctione dixit, *sequenti die perficiatur, vel sumatur*.

8 Neque obstant illi DD. in Expurgato citati, ii enim præter Sotum, cum non disputent, an die sequenti perfici possit dicta Missa, sed solùm absolutè doceant assumi posse, deficiente Sacerdote, Sacramentum: non sunt contra nos, sed solùm sunt dicendi de nostra sententia mentionem non fecisse. Sotus verò *in 4. dist. 13. q. 2. art. 6. §. Circa hoc, fine*, si rectè intelligatur, pro nobis est.

An perfici prædictum Sacrum ab Excommunicato, Suspenso, vel Irregulari possit?

Ubi,

Non approbatur Emmanuel Sà.

9 Quæramus secundò; An si non adsit alius Sacerdos, nisi Excommunicatus, vel Suspensus, vel Irregularis, possit hic, & juxta dicta debeat supplere prædictum Sacrificium?

De Excommunicato S. Thom. *3. p. q. 83. art. 6. ad secundùm*, jam posse pronunciavit modò *n. 2.* de Suspenso, & Irregulari non meminit; cùm tamen id excommunicato concesserit, illis etiam propter paritatem rationis concessisse certum videtur. Sà verò tum *in genuina* tum *in expurgata editione, V. Missa, n. 83.* sic habet: *Tale Sacrificium imperfectum perficere potest, & secundùm quosdam debet alius, etiam non jejunus, si desit jejunus, non autem excommunicatus, aut suspensus, aut irregularis.* Victorellus ad eundem Sà expurgatum illud addit: *Immò si solus adsit Sacerdos excommunicatus, aut irregularis, & ex Sacri omissione secuturum sit grave aliorum scandalum, perficere potest: aliàs non. Azor. ex Soto.* Hæc ille.

10 Dico absolutè, etiam nullo instante scandalo, Excommunicatum, Suspensum, Irregularem, si alius aptus Sacerdos non adsit, cum debita cordis contritione, posse. Ratio est, quia Sacrificium relinqui imperfectum quoad essentialia, fuit semper æstimata res gravissima, cui omnibus modis sit succurrendum, tantùsque rigor fundatur in eo, quod præceptum de integritate Sacrificii putatur esse divinum à Christo Domino latum: cui sponsa Ecclesia per censuras non videtur derogare voluisse, immò nec potuisse. Ita S. Tho. *3. p. q. 83, art. 6. ad primum*, aliique passim.

11 Confirmatur primò, quia omnes cum S. Thom. *ibid.* concedunt, Sacerdotem, si post Consecrationem recordetur se esse excommunicatum, suspensum, vel irregularem, debere Missam absolvere, ut mox *§. 2.* dicemus, idque propter perfectionem Sacrificii, etiam præscindendo ab omni alia causa: at idem prorsus est in casu nostro.

12 Confirmatur secundò, quia non est novum in Ecclesia, ut Sacerdos per prædictas censuras à ministerio Sacramentorum exclusus, ad illud in necessitatibus admittatur. Sic Sacerdos excommunicatus vitandus, immò irregularis, immò & degradatus, quamvis privetur ab Ecclesia jurisdictione, tamen potest ministrare Sacramentum Pœnitentiæ existenti in articulo mortis, quando alius idoneus Confessor non adest. Ita Avila, Sayr. Alterius, Suar. aliique apud Bonac. *de excomm. disp. 2. q. 2. p. 2. §. 4. n. 3.* & *disp. 1. de cens. qu. 3. p. 3. num. 3.* Sic in simili necessitate potest Baptismum conferre; ex Suar. Laym. apud Bonac. *loc. cit. excomm. nu. 7.* Sic item in simili Eucharistiam infirmo porrigere. Ita idem *ibid. nu. 8.* Si ergo ab his non excluditur excommunicatus, quia non est credibile Ecclesiam velle in tanta fidelium necessitate prohibere Sacerdotem, ita nec excluderetur in tanta necessitate divini cultus in casu integrandi Sacrificii.

§. II. Quid quando Sacerdos meminit in Missa, se esse in mortali, non jejunum, excommunicatum, &c.

1 Docet secundò S. Thomas, Quando Sacerdos post Consecrationem recordatur se non esse jejunum, aut esse in peccato mortali, aut esse excommunicatum, &c. debere, concepta contritione, Sacrificium perficere. Quando verò horum recordatur ante Consecrationem, ait S. Thomas, tutius esse, Coninch. verò ait esse necessarium, si nondum inchoarit Canonem, desistere à Sacrificio, si id possit fieri sine scandalo, aut sui diffamatione. Quòd si Canon esset inceptus, quia tum satis indecens est relinquere Sacrificium, videtur tali casu posse ipsum, concepta contritione, perficere, quia in hoc saltem casu est vera sententia S. Thomæ, quòd tantùm sit tutius desistere: quo satis insinuatur non esse præ-

præceptum. Sotus autem *in 4. dist. 13. q. 2. art. 9. §. Secundò arguitur*, docet celebrantem, qui etiam in initio Missæ recordetur se esse in peccato mortali, si sit jejunus, & nulla censura prohibitus, posse, concepta contritione, peragere, etiam si sine scandalo possit desistere, quod videtur etiam innuere S. Thomas, quia dicit esse tutius desistere, maximè in casu, quo quis est excommunicatus, aut non jejunus. Coninch. tamen docet benè factùrum, eum, qui, in dicto casu, Missam relinqueret, quando aliud non sequeretur incommodum. Utrique probabiliter, quorum fundamenta, ut & alia huc pertinentia vide in nostro Opusculo *de Expedienda Communione c. 1. §. 6. n. 34. & 35. juncto c. 2. §. 8. n. 33.*

§. III. *Quando Calix, vel Hostia veneno, vel simili inficitur.*

1 DOcet tertiò, quando aliquod animal, vel res aliqua, quæ Calicem inficere aliqua ratione possit, ante Consecrationem in eum inciderit, Vinum mittendum esse in Piscinam, & abluto calice, aliud vinum cum aqua esse imponendum, ac saltem mente offerendum, consecrandum, Sacrificiumque perficiendum.

2 Quòd si simile quid contigerit post Consecrationem, tum animal, quod incidit, esse diligenter abluendum, & comburendum, & ablutionem unà cum cineribus proiiciendum in Sacrarium, sive Piscinam, (quod intellige nisi ablutio possit à Sacerdote post sumptum Sanguinem commodè sumi, hoc enim esset multò decentius, præsertim cùm valdè probabile sit aliquam partem Sanguinis, quæ animali adhærebat, ei inesse) Sanguinem verò debere sumi, si fieri possit sine periculo salutis corporis, vel vomitus, quod si horum notabile subsit periculum (ut si venenum insit Calici) nullo modo debet sumi, sed vel honestè debet conservari, donec species omninò corrumpantur, & tunc mittendus est in Piscinam, vel, ut alii volunt, species stupa, aut simili materia debent imbibi, & permitti omninò exsiccari, & tunc stupa exsiccata comburenda erit, & cineres mittendi in Piscinam. Sacerdos autem debet in tali casu abluto Calici imponere novum vinum cum aqua, illudque consecrare.

3 Illud proportionaliter dicendum est de Hostia consecrata, si enim ea ab aliquo venenato contacta fuerit, alteram Sacerdos consecret, sumatque, illa verò servetur in Tabernaculo separatim, donec species corrumpantur, & sic in Sacrarium deponatur.

Notat hìc Gavantus *Rubr. Miss. p. 3. T. 10. n. 71.* Genuens. *in prax. Nupt. c. 49.* ea, quæ sunt fulmine tacta, venenata censeri. Quare cùm accidisset *anno Domini* 1601. ut Calix à fulmine tangeretur post Consecrationem, fuit dictum à Doctoribus non debere sumi, sed modo prædicto servari.

§. IV. *Quando quis advertit, Aquam se Calici non imposuisse.*

1 DOcet quartò, quando id advertit ante Calicis Consecrationem debere eam statim imponere. At quando recordatur post Consecrationem Sanguinis, quia indecens est aquam Calici consecrato misceri, nihil immorandum, sed porrò esse in Sacro progrediendum. De Græcis aquam calidam post Consecrationem miscentibus, vide Henriq. *de Euch. l. 7. c. 12. n. 4. lit. S.*

§. V. *Quando quis advertit, se aquam, vel acetum consecrasse.*

1 DOcet *ibidem* sive ante, sive post Consecrationem id advertetur; debere Sacerdotem ea mittere in Piscinam, seu Sacrarium, & imponere vinum cum aqua, illudque consecrare.

Et Divus Thomas quidem docet, quando Sacerdos advertit post ejusdem Calicis consumptionem puram aquam (idem de aceto) fuisse consecratam, eum debere consecrare etiam novam Hostiam unà cum Calice, & eodem modo Sacrum perficere, ac si nullam anteà materiam consecrasset, vel sumpsisset, incipiendo ab illis verbis, *Qui pridiè quàm pateretur*, aut saltem à forma Consecrationis Corporis.

2 Scotus verò *in 4. dist. 8. q. 3.* & Navarrus *c. 25. num. 91.* docent etiam in hoc casu sufficere consecrare Calicem mixtum aqua, & vino, & statim sumere, reliquis omnibus omissis, quæ ante sumptionem fieri solent, quod ita fieri potest, ut nemo circumstantium advertat. Ut si celebrans quasi accepturus ablutionem accedat ad cornu Altaris, & Calici imponat vinum, & parum aquæ, & dissimulanter consecret, ac statim sumat, & posteà sumat ablutionem.

3 Utraque sententia est probabilis, & in praxi excipi utraque tutò potest. Nam propterea Rubricæ Missalis Pii V. *de defectu vini, n. 3.* priorem sequuntur, Missalis Clementis VIII. *de defectu vini, nu. 3.* addunt, & posteriorem, quæ certè præsertim in præsentia populi, expeditior est, & consulenda.

4 Illud adverte Primò. Sacerdotem si talem defectum agnovit, dum habet in ore illam aquam, seu acetum, non debere ea proiicere, quia esset irreverentia, & fortè periculum eiiciendi aliquod fragmentum assumptæ Hostiæ. Deglutiat igitur, & posito vino, consecret, ut dictum est, sumatque, nihil curans, quod per illam aquam jejunium naturale fregerit, quia Sacramenti reverentia tunc exposcit.

5 Secundò. Si quis, vel propter ignorantiam, vel propter animi turbationem, quæ in his casibus etiam solertissimo accidere solet, ritè non supplevisset, talem defectum, nullo modo debet iterùm consecrare post absolutum Sacrum, quia tunc in re gravi non judicaretur esse idem, sed distinctum Sacrificium.

Quid, si dubitetur de Aceto, vel non inveniatur Vinum?

6 Si advertat, sed sub dubio Sacerdos id, quod posuit in Calice, fuisse acetum, idque post sumptionem Calicis, sibi persuadeat fuisse vinum, quia possidet substantia Vini, & pro ipso in dubio est præsumendum. Idem puto, si in dubium incidat post Consecrationem; ne sine certo fundamento turbetur Sacrificium, ejusque ordo, & ex alia parte pariter tunc possidet substantia vini. At si dubites ante Consecrationem, vel deponere debes dubium, vel mutare vinum, ne exponas te periculo non consecrandi; quæ omnia diximus *in Opusculo Expedita Consecrationis, cap. 2. §. 8. n. 34.*

7 Quòd si non possit inveniri, vel certè difficillimè, vel cum notabili populi offensione vinum: si non est incepta, præsumat esse vinum, & progrediatur. Acetum autem illud vel sumat Sacerdos post sumptionem Corporis, & Sanguinis, vel alicubi reverenter servet, donec siccetur modo supradicto §. 3. n. 2. in simili. Immò si est certò acetum, poterit alteri cuicumque sumendum tradi, ut in simili diximus suprà §. 3. n. 34.

§. VI. *Quid fiet, si quid inadvertenter omittat celebrans, Et quid, si Hostia frangi non possit?*

1 DE priore, quod in hoc titulo proponimus, docet Quintò S. Thomas ea, quæ per occasionem jam dicta à nobis sunt suprà *c. 7. §. 5. n. 3.*

2 De posteriore ergo docet sextò, quod quando Hostia, quia priùs fortè cecidit in Calicem, non potest propter humiditatem, quam tota fortè imbiberit, frangi, (qui casus certè nunc, cùm parum vini solet apponi, quod propter reverentiam semper mihi placuit) nihil erit reiterandum, sed relicta fractione, omnia dicat Sacerdos, omittendo tamen signa consueta super solam Hostiam, & progrediatur in Sacro; nihil enim substantiale in Sacrificio deerit. Cùm verò communicare voluerit, signans se Calice dicat, *Corpus, & Sanguinis Domini nostri, &c.* Quando verò non est tota madefacta, fiant omnia consueta cum residua parte non madefacta.

§. VII. *Quid, si Sanctissimus Sanguis effundatur, vel Hostia disparcat?*

1 DOcet septimò, quando aliquid ex Sanguine cadit in tabulam, hanc debere priùs à Sacerdote lambi, & deinde radi, sicuti etiam terram debere radi, quando in ea Sanguis decidit, & quod abraditur, debere comburi, & cineres in Piscinam condi. Quando verò stillavit Sanguis super lapidem Altaris, Sanguis debet sorberi à celebrante, benè lavari lapis, & ablutio in Sacrarium effundi. Si super aliquod linteum, etiam si sit Corporale; debet ter lavari super Calicem, & ablutio (nisi vellet quis eam sumere) debet proiici in piscinam: Idem fiet, si super pannum, vel tapetum pedibus substratum, vel simile. Addunt aliqui partem illam lintei debere abscindi, comburi, ejusque cineres proiici in piscinam; quod licèt admodum decens sit, quando illud linteum non est Corporale, aut Purificatorium, non est tamen ulla obligatio (præsertim quando est pretiosum, & solùm rebus sacris inservit) quia honori Sacramenti, per ipsius ablutionem, satis consulitur. Quis debeat lavare? dicam infra §. 8. n. 2.

2 Nota primò, pœnas, olim apud S. Th. 3. p. q. 73. *art.* 6. injungendas ei, cujus culpa Sanguis fuisset effusus, non esse in usu; quare talis, judicio Superioris, pro ratione culpæ, puniendus est. Ante sententiam tamen nullam pœnam tenetur subire, nisi quatenus, vel ipse, vel Confessarius judicat necessarium, ut satisfiat Deo pro peccato.

3 Nota secundò, quando Sanguis ita effunditur, ut nihil maneat in Calice, tunc novum vinum cum aqua Calici infundendum, offerendum, oblatione saltem mente concepta, & consecrandum, ac sumendum eo modo, quo supra diximus in simili §. 5. n. 1. & 2.

4 Idem propter paritatem rationis dic de Hostia: Nam si ea jam consecrata, per miraculum disparcat, vel à vento, seu animali fortè subtrahatur, debet tunc alia Hostia, modo dicto, consecrari, quæ possit ad integrandum Sacrificium consumi.

5 Si quæratur autem, quid agendum sit, si alia Hostia haberi non possit, vel difficillimè, vel cum populi offensione (idem dic de vino.) Respondendum est cum Azor. *p. 1. l. 10. c. 34. q. 6.* finiri sic debere Sacrum cum una solùm specie, ita tamen, ut juxta rubricas Miss. *de defectu vini, n. 8.* præmittantur verba, & signa, quæ pertinent ad speciem deficientem. Ratio est, quia, quod est multum difficile, reputatur moraliter impossibile, & insuper strictiùs est jus naturale, quàm jus, quod est solùm divinum. Azor. *ibid.* Vitare autem notabilem offensionem plebis, est de jure naturæ, integritas Sacrificii, solùm, de divino.

§. VIII. *De nonnullis aliis defectibus occurrentibus in Missa.*

1 NOn meminit hìc S. Thomas, nec consequenter Coninch. de nonnullis aliis defectibus, qui & occurrere possunt, & habentur in rubricis Missalis, quos tamen ad complementum tractationis nostrum erit *in hoc* §. breviter colligere.

Quan-

Quando Sacra Hostia, vel ejus fragmenta decidunt.

Et primò quidem, quid agendum, si Hostia, vel ejus fragmentum dilabatur in terram, in lignum, vel quid simile solidum? Reverenter accipiatur, locus mundetur, aliquantulum abradatur, pulvisque, seu abrasio in Sacrarium mittatur. Quod si ceciderit extra Corporale, in Mappam, seu quodcunque linteum, pannum, lanam, sericum, &c. diligenter lavetur, ac lotio in Sacrarium effundatur, ut in simili de effuso Sanguine diximus supra §.7. n.1.

2 Sed quis lavabit? Certè Sacerdos: verùm puto in rigore, Clericum, vel Sacristam posse, (cùm par sit ratio) qui potuit supra *lib.* 1. *c.*2. §.2. *n.*1. lavare Corporalia, & Purificatoria. Addo tamen id intelligi, quando est lavandum aliquid ex tactu Sacræ Hostiæ: nam illud, supra quod effusus est Sanguis, omninò à Sacerdote, vel saltem, (si Sacerdos fortè non possit) à Diacono est lavandum. Ratio est, quia per se, & semper in hoc casu est contingendus Sanctissimus Sanguis in panno imbibitus: quod non est ibi; nec in lotione Purificatorii, in quo esse imbibitum aliquid Sanguinis est rarò, & per accidens, ut diximus *lib.*1. *c.*2. §.1. *n.*8.

3 Torsit olim Sacerdotem fragmentum Sacræ Hostiæ, quod per collum cecidit in partes interioris tunicæ cujusdam Mulieris. Rursus, quod alia vice, cecidit in barbam viri, dum communicarent. Profectò in his casibus honestatis, & decentiæ ratio maximè est habenda, quod si per accidens fragmentum deperdatur, Deo, & Angelis commendetur. Potuit ergo mulier, illa ex se videre, an fragmentum inveniri, & ab extractis à se parumque vestibus, & foras modestè exporrectis à Sacerdote accipi: secus, ipsa mulier accipiat, immittat in Pyxidem, digitosque lavet, projecta in Sacrarium lotione. Neutrum ni possit, relinquatur. Immò, si Sacerdos solus vidit parvi fragmenti casum, & probabiliter advertit fore notabilem mulieris turbationem, vel astantium offensionem (id quod certè regulariter adest) si de re mulier advertatur, nihil dicat Sacerdos, sed totum remittens Deo, progrediatur in suo Ministerio, hoc enim nunc requirit ipsa reverentia, & cultus sacer. Simile quid de illius viri barba dicendum est, si enim Sacerdos modestè potest, & sine viri offensione, accipiat: secus, Deo commendet: Quod si potuit accipere, ne deinde sit solicitus, tentare, vel præcipere prædictæ barbæ lotionem, melius enim est vitare turbationem Fidelium, quàm rubricarum apicem, ejusmodi cautelas recipientem, observare. Diana referens *p.*10. *tr.*12. *ref.*10. quæ hactenus in hoc ultimo casu, in prima editione scripsit sic habet. Hæc opinio mihi non placet, nec enim Ecclesiæ rubricæ præcipiunt turbationem Fidelium, sed reverentiam, quam ipsi debent divinissimo Sacramento. Ideò puto, in tali casu, lotione barbam esse purgandam, & aquam reponendam in piscinam. Hactenus Diana. Sed lector, vel mediocriter advertens judicet, an idem sit dicere, *quod Ecclesia præcipiat turbationem Fidelium* quod à me dici refert Diana, & dicere, *Melius est vitare turbationem Fidelium, quàm rubricarum apicem ejusmodi cautelas recipientem observare*, quod ego hoc in loco dico. Dum autem apicem dico, satis ostendo per epichejam, vel per rationabilem interpretationem, casum in quo adest Fidelium turbatio, esse à rubricis exceptum. Illud ex Diana *l.c.* approbo. Nam si cadat sanctissimus Christi Sanguis in ipsius Sacerdotis barbam, licèt abradenda non sit (quicquid non nemo doceat) tamen repetita, Bart. ab Angel. apud Dian. *l.c.* ter lotione esse lavandam, lotionemque in Sacrarium immittendam puto. Immò si in barbam ejusdem celebrantis cadat fragmentum, vel Hostia consecrata, pari modo judico barbam esse lavandam, ac lotionem in sacram piscinam projiciendam.

Dices, At cur non lavasti barbam illius viri communicaturi, hìc autem lavas barbam celebrantis?

Respondeo. Meritò id facio, quia in illo timebatur rationabiliter turbatio, at hìc in Sacerdote, qui sacra mysteria probè novit, & sæpe tractat, non timetur. Unde idem facerem, si sæcularis ille esset tam probatæ virtutis, vel esset in privato sacello &c. quia tunc credibile est, nullam, vel satis modicam turbationem fore.

Quid si Sanctissimum Christi Corpus cadat in manus Sacerdotis, Monialis, Sæcularis? Respondeo. Licèt Pellizzarius, *tract. de mon. c.*10. *sect.*3. *subsect.*1. *n.*241. apud Dian. *p.*10. *tr.*13. *ref.*49. loquens de manibus Monialis, neget tunc necessitatem lavandi, quia hoc, inquit, esset valdè onerosum: tamen ajo, à prædictis lavandas sibi ipsis manus esse, & lotionem in Sacrarium effundendam. Ratio est, quia nullum, vel satis modicum id onus existimandum erit; nec enim manuum lotio turbationem affert, sicuti afferre barbæ lotionem modò putavimus. Doctrinam autem Suarii, *disp.*85. *de Euch. sect.*1. quàm idem Pellizzarius ibidem, dicentis ea, quæ in Missali proponuntur sub titulo de defectibus, solùm esse instructiones quasdam doctrinales, non verò speciales constitutiones inducentes novam obligationem, & instructiones quidem datas juxta doctrinam probabilem, non tamen magis obligare, quàm res ipsas, aut doctrinam, in qua eæ fundantur. Doctrinam, inquam, hanc Suarii approbo, & laudo, sed affirmo, in casu nostro de manibus, reverentiam ipsam sic exposcere, cum ex alia parte turbatio nulla, nec aliud inconveniens, ut dictum est, timeatur. Hæc satis: nam ex his similia, quæ facilè occurrere in dies solent, ea tu ipse decernere poteris.

Quid, si Sacramentum evomi contingat?

4 Si Sacerdos evomat Eucharistiam, Species autem integræ appareant, reverenter assumantur, nisi nausea fiat, secus separentur, & in loco sacro reponantur, donec siccentur, seu corrumpantur: tunc enim comburendæ sunt, & cineres in Sacrarium projiciendi. *Sic in Rubric. Miss. de defect. occurr. n.*14. Si species non appareant, & corruptæ jam judicentur, totus vomitus similiter comburatur, cineresque in Sacrarium immittantur. Ex quo apparet non esse audiendos Paludanum apud Gavant. *in Rubr. Miss. p.*3. *tit.*10. *n.*6. & Sylvest. apud eundem, *ibid.* putantes, esse sacrilegium species comburi: solùm enim id verum habet, si sub illis est Christus Dominus, non verò iis exsiccatis, quando Dominus ibi esse desiit.

5 Adverte tamen, tunc solùm esse licitum ejusmodi vomitum provocare, quando cognoscit Sacerdos, quòd species à se sumptæ, veneno, seu simili tabe fuerint infectæ: de qua tota re diximus *in Opusculo de Expedienda Communione, c.*3. §.4.

Quando Hostia est confracta, & quando ejusdem Particula remanet in fundo Calicis.

6 Si Hostia appareat fracta ante Consecrationem post oblationem (idem dic de quacumque simili macula accidentali) non est inconveniens eam consecrare, nisi fortè populo scandalum sit: tunc enim alia accipienda esset, & oblatione mente concepta, offerenda; de illa autem, quæ fuit oblata, fiat illud, quod diximus supra *c.*7. §.5. *n.*3. Si appareat fracta ante oblationem, accipiatur altera integra, si citrà scandalum, vel longam moram fieri poterit, secus, eadem sine scrupulo utaris.

7 Si assumendo Sanguinem, particula remanserit in Calice, digito eam ad labium Calicis adducito, & sumito: vel quod decentius est, vinum infundito, & sume: immò si sit necesse bis, ter, vel ampliùs vinum infundere, & sumere, id facere poteris sine timore fractionis jejunii naturalis, ut dictum est *in Opusc. de exped. Com. c.*2. §.8. *n.*38.

Quando Sanguis, vel vinum congelatur.

8 Disponit rubrica, quòd si Sanguis hyeme congeletur in Calice, involvatur Calix pannis calefactis, si id non proficiat, ponatur in ferventi aqua propè Altare, dummodo in Calicem aqua non intret donec liquefiat.

9 Sed quid fiet, si Sanguis congelatus etiam adhibito ligno liquefieri nequeat? vel quid, si, ne ignis quidem haberi possit, vel quæ disponit rubrica, cum notabili offensione populi, fieri deberent.

Suarez *de Sacr. disp.*85. *sect.*1. §. *Tertiò accidere*: rectè simili in casu monet, ut digito reverenter comminuatur; nam sic in particulas redactus assumi poterit. Si pars Sanguinis congelata, pars verò liquefacta sit, sufficiet hanc liquefactam partem assumere, illam verò, ut potest, deglotiri.

10 De congelato vino aliqua sunt declaranda. Primò si vinum congeletur, licebitne illud consecrare? Dico nequaquam (saltem ex congruentia) licere, quia est contra consuetudinem. An sit peccatum, dicam mox *n.*14. Adde nonnullos dubitare, ut mox dicemus, an vinum sic affectum sit apta consecrationis materia? Apponatur igitur aliud, cùm non expedit illud vi caloris solvere, & consecrare, quia aliqui putant per congelationem vinum substantialiter fuisse corruptum, id quod licèt falsum ex meliorum sententia, sit, ut mox videbimus, tamen ob reverentiam Sacramenti, si aliud vinum commodè potest haberi, non est cur hoc illi non præferatur.

11 Secundò. Si dum actu congelatum existit, consecraretur, validène consecraretur; quod est quærere, an vinum actu congelatum sit materia consecrationis?

Validè consecrari meritò docent Vasq. Suar. Coninch, Laym. aliique apud Hurt. *de Euch. disp.*2. *diff.*9. Invalidè tenent Henriq. Ledesma, Alanus, apud citatum Hurt. & alii. Ratio horum est, quia putant vinum per congelationem, semper, vel ferè semper, substantialiter corrumpi. Ratio illorum est, quia falsum est per congelationem ordinariam substantialiter corrumpi vinum, sicuti non corrumpitur aqua, aliique humores. Cujus rei clarum signum est, quod deinde liquefactum, adhuc, quamvis aliquantulum remissè, easdem habeat qualitates, quas prius, saporem, virtutem, immò & frequentissimè colorem.

12 Objiciunt primò, vinum congelatum non est actu potabile. Secundò, aqua congelata non est apta materia Baptismi, ergo nec vinum congelatum est apta materia Eucharistiæ. Tertiò, uva quia non est proximè potabilis, non est materia consecrationis: at vinum congelatum non est proximè potabile, ergo, &c.

Respondemus ad primum. Satis est, si vinum congelatum sit ex natura sua potabile. Ad secundum, Aqua congelata non potest facere lotionem, quæ est proxima Baptismi materia &c. Ad tertium, uva non est vinum, ideò nec materia. Vide fusiùs apud citatos.

13 Tertiò. Si vinum congeletur ante Consecrationem, nec aliud liquefactum haberi commodè potest, relinquendane est Missa? Dico, si processum solùm fuit usque ad Canonem exclusivè, satius esse relinquere, monito, si opus sit, populo de defectu, ad ejus offensionem avertendam; at si inceptus fuit Canon, progrediendum porrò est, quia Canone incepto, censetur inceptum substantialiter Sacrum, unde cùm probabilissima sit opinio tale vinum esse aptam

aptam materiam Consecrationis, non apparet ratio, cur Sacrificium relinquendum fit imperfectum: at verò ante Canonem, cùm non sit incepta substantia Sacrificii, consultius erit Sacrificium omittere, quàm inconsueta illa materia uti. Vide tamen, quæ mox dicam *n.15*. De vino illo congelato, si oblatum fuerit, fiat illud, quod supra diximus in simili *c.7. §.5. n.3*.

14 At quo peccato delinqueret, qui sine prædicta necessitate, sed tamen sine contemptu vinum congelatum consecraret? Coninc. *de Euch. q.73. art.5. n.127.* docet peccare mortaliter his verbis: *Graviter tamen peccaret, qui vinum congelatum consecraret, ut omnes fatentur.* Sed profectò, non omnes fatentur. Satisque sit ad destruendam hanc universalem; quod non fateatur Vasq. *de Sacr. disp.175. c.2. n.18.* Is allatus, approbatusque ab Hurtado *de Euch. disp.2. diff.9. fine*, docet non esse peccatum in vino congelato consecrare, quamvis sit contra consuetudinem Ecclesiæ. *Et ratio est* (inquit Hurtad.) *quia nec est contra prohibitionem aliquam latam, nec contra consuetudinem, quæ servetur, ut necessaria, & obligans.*

15 Atque ex hac fortasse sententia motus Laym. *de Euch. l.5. tr.4. c.2. n.6.* docuit, si vinum post oblationem advertatur modicè congelatum, ut facilè resolvi possit, nullaque appareat accidentium mutatio, consultius fore, si illud consecretur, quàm si mutetur: id quod ampliat, quod modò diximus *nn.13.* quia communiter in tam parva mora non solet in Calice tam fortiter, & pressè vinum congelari, ut in materiam ineptam abire possit.

Quid fiet, si Sacrificaturo desit Hostia grandior, suppetant tamen Particulæ.

16 Rusticabar olim cum collega meo P. Stephano Tortureti, in nostro prædio Messanensi, ad lectiones Theologicas in vacationibus Autumnalibus, de more, per otium, prævidendas. Semel ergo cum dictus P. ad Missam faciendam, omnium Sacerdotum ibidem commorantium postremus accederet, Hostiamque grandiorem nullam inveniret, ac de ea, ob distantiam civitatis, providere sibi non posset; ne eo die, tametsi feriæ, Sacrificio privaretur, parvam formulam, quæ in promptu fuit, sine ulla hæsitatione, ad Sacrificium adhibuit. Affuerunt statim ad me juniores quidam, qui & ipsi tunc ruri aderant, interrogantes, an id à Patre, nulla præsertim existente præter ejus devotionem causa, factum ritè fuerit. Respondi, ipsos, ritè gestum id esse, ex eo solùm sibi persuadere debuisse, quod Pater ejusmodi, tantæ scilicet doctrinæ, tantæque virtutis id effecerit. Ita supponit ex Marchantio Diana *p.5. tr.14. res.96. §. Sed non deseram.* Ratio, dicebam inter cæteras, est, quia nec ullum præceptum adest, nec ullam constat esse consuetudinem, ut obligantem de consecranda Hostia majore, vel minore; utrobique enim Sacrificium æquè perficitur. Quod si gravis offensio aliqua imperitorum aliquando timeatur, facilè de rei veritate instrui poterunt: in casu nostro, sine ulla expressa instructione, una ipsa Patris authoritas id facientis, ad offensionem illorum, qui viderant, quaque universi hominis doctrinam, integritatem probè noverant, avertendam, satis superque fuerat.

An celebrans possit assumere parvam formulam, & grandiorem reservare?

17 Sed ecce tibi aliam quæstionem: Si id licet, licetne Sacerdoti assumere Particulam parvam, & grandiorem conservare in Pyxide, ad illam v. g. exponendam in oratione quadraginta horarum, si fortè alia grandior haberi ad hunc finem non possit?

18 Dico, esse distinguendum. Vel enim hìc Sacerdos consecravit in ea Missa, tum Particulas parvas, tum Hostiam grandiorem, vel solum consecravit ipsam majorem, inveniuntur tamen parvæ præconsecratæ in alia præcedenti Missa. Si prius, licet Sacerdoti parvam sibi sumere, & majorem reservare: si posterius, non licet. Ratio est, quia Sacerdos debet communicare de suo Sacrificio. Nam, ut habet Textus, *c. relatum 11. de consecr. dist.2.* (vide quæ diximus *in 2. Opusc. de exp. Comm. c.6. §.6. num.31.*) *Quale erit illud Sacrificium, cui nec ipse Sacrificans particeps esse cognoscatur?* quod facit in casu priore: non verò in posteriore.

19 Hinc aliqui Parochi, dum renovant Eucharistiam, si consumunt Hostiam ab alio præconsecratam, eam verò, quam ipsi consecrant, reponunt in Sacrario, ritè nequaquam faciunt, suntque ab Episcopis, & à Doctoribus corrigendi. Obiicis; At Henriquez, & Fagund. apud de Lugo mox citandi, asserunt id licite posse. Respondeo. At de Lugo *apud eund. de Euch. disp.19. sect.4. num.76.* aliique apud ipsum; qui quæstionem hanc solidè tractat, hos parum Theologicè, & contra omnes Doctores de hac re esse loquutos meritò probat. Lege etiam Dianam *p.5. tract.13. res.95.*

Dices. At jam participat de suo Sacrificio, dum participat de eodem Christo, quæ est Hostia eadem in omnibus: nam propterea si occurrat mori celebrantem, facta Consecratione, potest, immò debet alter Sacerdos Missam absolvere, & præconsecratam ab alio Hostiam consumere: Dies item Parasceves alius Sacerdos potest consumere Hostiam ab alio die præcedenti consecratam.

Respondeo in priori ex dictis casibus, quos urges, adest summa necessitas perfectionis Sacrificii, in posteriore adest dispensatio Ecclesiæ. Nos autem non asseruimus illud esse contra omnimodam Sacrificii integritatem, sed esse contra morem, & ordinationes Ecclesiæ volentis juxta ipsius Sacrificii requisita, ut Sacerdos participet de Sacramento à se confecto: ipsa verò in hoc solùm dispensavit, urgente illa necessitate, & stante illo Passionis Dominicæ mysterio exhibendo, non autem stantibus aliis levioribus occasionibus, quales certè sunt dicti casus expositionis, & renovationis Eucharistiæ, quorum primo facilè occurri potest, exponendo in Pyxide, seu Sphæra parvam Hostiam existentem in Sacrario: secundò autem, consecrando aliquot Particulas cum Hostia majore: hac enim assumpta, & consumptis veteribus formulis, reservari in Sacrario consecratæ ritè poterunt.

An celebrans possit elevare Hostiam non à se consecratam?

20 Suboritur item alia quæstio. Quidam in sua Missa, ob prædictum grandioris Hostiæ defectum, consecravit parvas particulas; timens autem populi offensionem, in elevatione Sacramenti consueta, elevavit ob suam cautelam, Hostiam grandiorem præconsecratam, quæ fortè in Sacrario pro Oratione 40. horarum, servabatur: Quæritur, an id ritè factum erit?

21 Marchantius, negat id esse ritè gestum, consentitque Diana *ib.* citans March. Cùm enim (ait) in Missa debeat exhiberi populo adoranda eadem Hostia, quæ in ea Missa consecratur, & offertur, talis cautela prædicti Sacerdoti approbanda non est: *Melius tamen meo judicio fecisset* (addit Marchantius) *si majori isti Hostiæ alteram parvam per illud Sacrificium consecratam simul adjunxisset, quòd facilè poterat, exibendo utramque adorandam.* Hæc ille.

22 Profectò, ut sunt hominum ingenia diversa, puto minus approbandam hanc posteriorem Marchantii cautelam, quàm priorem illius Sacerdotis *n.20.* dictam: Inquiro enim, quodnam præceptum urget, vel obligat consuetudo ostendendi eandem Hostiam adorandam, quæ in eadem Missa consecrata fuit? Fateor ita esse observandum, cum rubricæ semper supponant eandem, quam consecravit, debere Sacerdotem populo venerandam elevare: at intercedente causa, qualis in casu nostro satis rationabilis apparet, ne cogatur Sacerdos populum instruere, qui fortasse de ostensione minoris Hostiæ offensus fuisset, vel quid simile, non video cur talis rubrica solùm directiva negligi sine culpa non possit, ut accidit in omnibus similibus directivis, quando adest rationabilis negligendi causa, ut ex supradictis *c.5. §.2.* colligi potest. Quod si potest; jam superfluum erit posterius illud remedium conjungendi parvam cum Hostia grandiore. Adde hoc posterius esse, saltem implicitè, contra, vel extra rubricas, per quas nunquam ostenditur, nisi una grandior Hostia, quare tu, conjungendo duas, non facies juxta rubricas, ego ostendendo præconsecratam nec facio juxta easdem, ergo pares sumus, ergo saltem non erit unum altero consultius.

23 Illud certè probandum nullo pacto est, quod quidam Parochus dum ei Hostia grandior consecrata non suppeteret, ad eam exponendam in oratione quadraginta horarum, imprudenter egit. Parvam enim consecratam Hostiam affixit Hostiæ grandiori non consecratæ; & ita simul exposuit, ne scilicet parva formula in sphærula appareret populo, qui Sacerdotem de negligentia præparandi majorem reprehendisset: Hoc, inquam, non est probandum, quia esset periculum idololatriæ, quamvis materialis (cum fideles adorent totum illud, quod expositum est per modum unius) quod nullo modo licet, ut in simili de Parocho ostendente Particulam consecratam, & deinde ministrante peccatori occulto Particulam non consecratam, dictum est *in Opusc. de exp. Comm. c.2. §.2. n.22.* & videri potest apud de Lugo *de Sacr. disp.8. sect.11. n.188.*

Quando disparet Hostia consecrata, nec alia consecranda haberi possit; Quid melius, abire sine Communione Corporis, an assumere præconsecratam?

24 Denique decernamus, si quando dispareat per miraculum, vel ab animali, seu vento auferatur Hostia consecrata, cùm dicitur Missa, nec haberi possit alia, sive parva, sive magna (quæ certè si posset haberi, consecranda ad integrandum Sacrificium omninò esset, ut supra vidimus) si inquam, id occurrat, & sint in Sacrario repositæ particulæ præconsecratæ, quid fiet melius, unam particulam ex his præconsecratis assumere, an Missæ finem imponere cum sola Sanguinis consumptione?

Puto melius esse, si sacrificans assumat unam ex præconsecratis. Ratio est, quia, cùm omnes Sacerdotes sint Ministri repræsentantes unum Christum Dominum Sacerdotem principalem, & omnes Hostiæ consecratæ contineant unum eundem Christum, ipsemet Hostiæ præconsecratæ ab alio Sacerdote, habent aliquam tandem rationem, & habitudinem ad hunc Sacerdotem, atque ad hoc Sacrificium: quare, in hac necessitate, convenienter faciet Sacerdos si assumat præconsecratam, quæ, quia, aliquo modo propter dictam habitudinem, ad præsens Sacrificium pertinet, ejusdem complementum esse potest.

25 Dixi (in hac necessitate) nam quamvis dicta convenientia videatur probare, id etiam fieri posse, sine necessitate, si enim præconsecrata ad me nunc Sacrificantem pertinet, possem consumere indifferenter illam, relinquendo eam, quam ego consecro, cujus contrarium hactenus docuimus, tamen, omnibus consideratis, id non probat: Siquidem, tum propter usum Ecclesiæ, certè gravem: cùm pro-

propter Sacros Canones *c. Relatum 12. de consecrat. dist.2.* & *passim Rubr. Miss.* disponentes, ut quilibet Sacrificium suum consumat; tum ex natura ipsa Sacrificii; cujus est offerre simul, & consumere oblatum, non possumus amplè, sed strictè, in sola nimirum necessitate, ad dictam convenientiam recurrere.

CAPUT IX.

De externa recitatione Missæ,

§. I. *De dicendis elata voce.*

1 QUæ, voce alta, præscribuntur dicenda in Missa, ita recitanda sunt, ut astantes commodè audire possint. Si quis tamen ita voce depressa recitet, ut difficulter audiant, licèt non ritè faciat, tamen non est condemnandus de mortali, etiam die festivo de præcepto, quidquid sentiat Navarr. apud Sà, *v. Missa, n.* 50. Ratio est, quia ex una parte non constat de præcepto, nec de consuetudine obligante: Immò video etiam à timoratis passim voce omninò depressa Missam sine scrupulo recitari, & ex alia astantes non obligantur audire, sed solùm interesse devotè Sacro. Ita de Lugo *de Rubr. disp.22. sect.n.1.*

§. II. *De Secretis voce submissa dicendis.*

1 DOcent Valentia, Medina, Azor. aliique quos citat, & sequitur Castr. *t.2.d.2.de orat.p.3.n.6.* ita formanda esse verba à Sacerdote, dum secretè orat, in Missa, ut saltem à seipso audiri possint. Verùm si id affirmes tanquam omninò necessarium; non est legitimè dictum: si enim ita formentur verba, ut sonus vocis extra labia prodeat, quamvis non sit aptus ad vellicandas aures, nemo dicet non satisfieri obligationi, quia jam exhibetur oratio vocalis. At si id affirmes, quasi significans, si ita proferantur verba, ut ad proprias aures pertingere possint, securum esse Sacerdotem de legitima pronunciatione, rectè dictum est, si enim quis ita vocem format, ut ipsemet eam audire possit, sine ulla dubitatione vocaliter orat.

2 Regula igitur melior, & benignior ea mihi arridet, quam asferre ex Navar. *in Com.in 2.p Decr.c.19.de orat.n.88.* possumus, prædicta scilicet Missæ secreta, ut etiam Horas Canonicas, posse recitari sine expressione verborum, quæ ab alio, vel à se ipso audiri possint, sed sufficere formare verba inter labia, & dentes. Ratio regulæ est, quia sic formata verba, voces essentialiter sunt, atque adeò sufficiunt ad orationem vocalem injunctam in cap. *Dolentes, de celebr. Miss.* non enim assentior aliquibus cum Castrop. modò cit. *ibid.* qui dicunt ejusmodi voces esse potiùs inchoationes verborum, quàm verba; sunt enim, ut dictum est, verba vocalia, quantum, scilicet, ad præceptum observandum, sunt necessaria.

§. III. *Privilegium Religiosorum circa prædicta.*

1 COncessit Leo X. vivæ vocis oraculo *orat.12.* apud Bullarium Rodriq. Minoribus sequens privilegium. Quod nihilominus aliqui affirmant, *in Resp.lib.3. dub.17.* non fuisse merum oraculum, sed illi accessisse signaturam Pontificis. *Et similiter placeat Sanctitati vestræ, ut ne fratres mutuò se impediant in Officio divino, aut aliis sint fastidiosi, quòd illa, quæ in Ordinario jubentur dici secretè sub silentio, tam in Horis Canonicis, quàm etiam Missa, non teneantur proferre vocaliter, sed satisfaciant dicendo mentaliter, aut legendo intra se per librum, quia alii devotius sic dicunt, & absque impedimento, & fastidio aliorum, & eodem modo possit facere, qui dicit Officium per se solus, cùm prolatio verbalis sit præcipuè, ut ab aliis intelligatur.* Et infrà *num.23. Omnia præinserta ut fuerunt petita, & à præfato Sanctissimo Domino nostro fuerunt concessa.*

2 Nota autem primò, minus rectè Scortiam *in Const. Theor.322.* docere, Leonem Decimum concessisse solùm, ut submissè dicerent; aliàs, posset consecrari mentaliter. Non rectè, inquam, nam expressè concedit *Mentaliter*. Consecratio autem semper intelligitur exclusa, ex eo, quòd sit confectio Sacramenti, quod constare debet ex rebus, & verbis.

3 Nota secundò, privilegium esse pro omnibus, etiam non scrupulosis, etiam de toto officio, quod privatim recitari solet, etiam de ipsis partibus Missæ cantatæ, quas Sacerdos, submissa voce, legere per rubricas debet. Patent hæc ex verbis jam allatis privilegii; quidquid alii contradicant.

Nec obstat illud, *quæ in ordinario jubentur dici secretè*, quasi verò non omnia secreta Missæ; & totum officium. Non obstat, inquam, quia, quæso te, quid aliud est illud Missæ; quod *jubetur secretè dici in Ordinario*: hoc est *in Rubricis Ordinariis*, nisi secreta ipsius Missæ omnia? De officio autem licèt fatear aliqua juberi secretè dici, non omnia: tamen ex verbis illis, *& ne aliis sint fastidiosi*, & ex illis universalibus: *Qui dicit Officium per se solus, cùm prolatio verbalis sit præcipuè, ut ab aliis intelligatur*, & ex toto contextu privilegii, fineque cur fuerit impetratum, satis clarè colligitur, sermonem esse de toto officio.

4 Nota tertiò, quamvis hoc privilegium participet Nostra Societas, id tamen in usum deducere non potest, quia nondum illud ei communicavit noster R. P. Generalis, ut aliàs in similibus supra *lib.1. c.1. §.1. n.8.* monui: possunt verò alii Mendicantes, participantesque in eorum privilegiis, quia suppono, illis nihil esse in hoc restrictum à suis Generalibus, nec revocatum.

Lege de Lugo *lib.3. resp. dub.17.* qui satis strictè hoc privilegium interpretatur, & Dian. *p.10. tr.11. res.1.* qui ferè omninò reiicit. Quo autem rationum pondere, saltem loquendo de officio, pro quo adsunt illa universalia verba: *Qui dicit officium per se solus* expendant me sapientiores. Certè mihi favet Baldellus *to.2. lib.3. de adorat. ad 55. n.16.* olim Romæ Præceptor in Theologicis meus, qui intelligit hoc privilegium de toto officio: & solùm admittere illud renuit ex eo capite, quòd putet esse ex vivæ vocis oraculo, quod tamen fuisse cum signatura Pontificis, ex aliquorum sententia jam vidimus *num.1.* Nostram prædictam opinionem sequitur, & pluribus probat Sanctorius apud eundem Dian. *p.8. tr.7. res.58.* & novissimè latè nostram sententiam probat Thom. Hurt. *p. res. mor. tr.3. à n.40.*

LIBER TERTIUS.

De iis, quæ ad Sacerdotem pertinent post Missam.

CAPUT PRIMUM;

De Altari, ejusque Ornatu.

INter cætera, quæ ad Sacerdotem pertinent post Missam, non infimum locum habent ea, quæ de stipendio, pro Missa celebrata dari solito, scitu sunt necessaria; ac propterea, de his fusè agendum hic erit, & si Deo placuerit, cum legentium utilitate non contemnenda.

§. I. *Præmittuntur quædam de stipendio, deque fructu Missæ.*

1 PRæmitto posse, sive jure, sive injuria, pro Missa accipi stipendium.

Primò, ut pretium ipsius fructus spiritualis Missæ. Secundò, ut pretium laboris, qui suscipitur in celebranda Missa, quique intrinsecè in ea reperitur, qualis est v. g. labor vestiendi sacras vestes, dicendi Missæ orationes; agendique cætera, sine quibus Missa ritè non constat. Labor, qui suscipitur, in recitanda Missa novem Epistolarum, vel in Missa, in qua legitur Passio Domini nostri, intrinsecus etiam censendus est, cum sine illo talis Missa ritè non constet.

Tertiò, ut pretium laboris, qui suscipitur propter circunstantias aliquas extrinsecas, qualis est v. g. labor, seu obligatio celebrandi in tali distanti loco, in tali tempore, & simili. Huc pertinet labor Missæ solemnis, seu cantatæ, qui sine dubio extrinsecus est, & major, quàm labor privatæ.

Quartò, ut pretium sustentationis ipsius Sacerdotis, juxta illud: *Qui Altari servit, de Altari & vivat.*

Quintò, ut pretium pro obligatione, quam recipit Sacerdos applicandi fructum pro tali persona, cùm possit pro alia.

Sextò, ut eleemosyna, seu ut donum, mera liberalitate.

2 Certum ergo est, si pecunia recipiatur ob primum titulum ex dictis, esse veram simoniam. Ita Doctores passim *in tr. de Simonia* Idem puto, si ex secundo titulo: siquidem labor intrinsecus Missæ, cum sit in ipsa necessariò imbibitus, vendi non potest quia convinceretur & ipsa Missa tunc vendi: Ita iidem *ibid.* Ex aliis quatuor titulis posse stipendium accipi, fatemur: sic Suar. Vasq. aliique apud Marchin. *de ord. tr.3. p.2. c.15. nu.3.* de quo agitur *in Tract. de Simonia.* Sicuti etiam omnes fatentur, stipendium pro applicatione Missæ esse illud, quod vel lege Ecclesiastica taxatum, vel communi consuetudine in singulis Regionibus consuetum fuerit. Et quidem communiter in Italia unus Julius, seu Argenteus esse solet pro feriatis Missis; ex Marchin. *de ord. tr.3. p.2. c.15. n.19.* Pro festivis verò alibi duos, alibi unum cum dimidio, minusve, ex Bon. *de Sacr. disp.4. q. ult. punct.9. n.13.* Vide infrà *§.3. n.35.*

3 Supponimus autem, fructum Missæ triplicem esse, Generalem, Specialem, seu medium, & Specialissimum. Ita Sotus, & alii apud eundem March. *ibid. c.13. n.5.* & passim. Generalis est ille fructus, qui cedit Summo Pontifici, Imperatori, Episcopo, & omnibus fidelibus, ex eo quòd Ecclesia vult, ut omnis Sacerdos in quolibet Sacrificio pro his offerat. Et hic fructus oblatus pro tot personis non diminuitur singulis ex consortio aliorum: dependet enim ex Christi, & Ecclesiæ instituto, nec Sacerdos potest illum suspendere, nec alteri dare, unde nec pro illo stipendium accipere.

4 Specialis, seu Medius est ille fructus, qui cedit illi fideli particu-

ticulari, pro quo applicatur à Sacerdote Missa, atque hunc esse finitum diximus *l.2.c.2.§.1.n.8.* taxatum à Christo Domino ad tot gradus & non plures, ita ut applicata Missa pro uno fideli afferat illi emolumentum v.g. ut decem, applicata pro decem fidelibus afferat singulis emolumentum v.g. ut unum. Quando autem Sacerdos sive ratione stipendii, sive ex liberalitate Missam alicui applicat, hunc fructum specialem applicat.

5 Specialissimus est ille fructus, qui cedit ipsi Sacerdoti celebranti, diciturque etiam Personalis, & hunc an possit à se Sacerdos abdicare, & dare alteri, accipiendo stipendium, dicemus infrà *§.3. num.61.*

6 Supponimus tertiò, quòd quamvis olim circa stipendium Missæ multa verterentur in dubium, licitane essent, an non: hodie tamen post Decreta Urbani VIII. *de Celebratione Missarum*, ea ita sunt declarata, ut superfluum sit casus conscientiæ explicantibus quærere, quid absolutè, & citrà hanc constitutionem probabile fuerit. Quare nostra major industria in eo hìc desudabit, ut doceamus, quid, suppositis dictis Decretis, sit approbandum; nec tamen omittemus, si quando opus erit ad praxim, illud quod absolutè fieri poterat, interdum innuere.

Decreta autem hæc obligare per totum orbem, nec per Italiam solùm, mihi certum est, quia universaliter loquuntur, & quando in obligatione computandi redditus cujuscunque Conventus, eosque Romam mittendi voluit Congregatio solam Italiam comprehendere, expressè restinxit, dicens hanc comparationem faciendam esse *ab existentibus intra fines Italiæ, & Insularum adjacentium*. Ostendit ergo in aliis Decretis non adesse talem restrictionem. Decreta autem sunt hujusmodi.

Decreta Sacræ Congregationis Concilii sub Urbano VIII. de Celebratione Missarum edita 21. Junii 1625.

7 *Cum sæpè contingat, &c.* Et infrà. *Ac primò districtè prohibet, atque interdicit, ne Episcopi, in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, aut aliàs quomodocunque, reducant onera Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis, sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, quæ, re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitratur: Alioqui deductiones, moderationes, & commutationes hujusmodi, si quas contra hujus prohibitionis formam fieri contigerit, omninò nullas, atque inanes decernit.*

8 *Deinde, ubi pro pluribus Missis etiam ejusdem qualitatis celebrandis, plura stipendia quantumcunque incongrua, & exigua, sive ab una, sive à pluribus personis, collata fuerunt; aut conferentur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congregationibus, Domibus, ac locis piis quibuscumque tam sæcularibus, quàm Regularibus, Sacra Congregatio sub obtestatione divini Judicii mandat, ac præcipit, ut absolutè tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinent, suæ obligationi non satisfaciant, quin immò graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.*

9 *Id verò, ut deinceps observetur exactiùs, Sacra Congregatio, eadem authoritate, revocat Privilegia, & Indulta omnia quibusvis personis, Ecclesiis, ac locis piis, tam Sæcularibus, quàm Regularibus cujuscumque Ordinis, Congregationis, & Instituti, quamcumque ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus Collectis, seu Orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.*

10 *Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.*

11 *Præterea ne in Ecclesiis, in quibus onera Missarum in perpetuum imposita sunt, Sacerdotes in eis, ut par est adimplendis, eò tepidiores, ac segniores reddantur, quod onera hujusmodi, cum nulla, aut parva sint utilitate conjuncta: statuit, atque decernit, ut pecunia, ac bona mobilia Ecclesiis, Hospitalibus, Congregationibus, Monasteriis, Conventibus, ac locis omnibus tam Sæcularibus, quàm Regularibus, atque illorum personis in futurum simpliciter acquirenda cum onere perpetuo Missarum celebrandarum ab iis, ad quos pertinent, sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda à die realis acquisitionis, statim deponi debeant penes aedem Sacram, vel personam fide, & facultatibus idoneam, ad effectum illa, seu illorum pretium quamprimùm investiendi in bonis immobilibus fructiferis, cum expressa, & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur; ac si eadem bona immobilia auctoritate Apostolica deinceps alienari contigerit, eorundem pretium sub eadem pœna, ut supra, deponi, atque in aliis bonis stabilibus itidem fructiferis, cum ejus oneris repetitione, atque annexione converti debeat.*

12 *Ad hæc Sacra Congregatio, quibusvis Capitulis, Collegiis, Societatibus, & Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, ac piorum locorum, tam Sæcularium, quàm regularium Superioribus, vel aliis, ad quos pertinet, directè prohibet, ne in posterùm onera perpetua suscipiant Missarum celebrandarum, sæculares quidem sine Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, Regulares verò sine Generalis, seu Provincialis consensu, & licentia in scriptis, & gratis concedenda; alioquin sæcularis, qui hujus prohibitionis transgressor extiterit, ab ingressu Ecclesiæ interdictus sit, eo ipso: Regularis verò, pœnas privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cætero obtinenda, vocisque activæ, & passivæ absque alia declaratione incurrat.*

13 *Eleemosynas verò manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis ita demum iidem accipere possint, si oneribus anteà impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant: alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam spontè oblatis in futurum recipiendis, & capsulas auferant ab Ecclesiis cum inscriptione illa* Eleemosyna pro Missis, *vel alia simili, sub iisdem pœnis ipso facto incurrendis, ne fideles hac ratione frustrentur.*

14 *Episcopus verò, seu ejus Vicarius, aut Generalis, vel Provincialis, ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requisiti, in singulis casibus, diligenter inquirant, de singulis Missarum celebrandarum obligationibus cuique Ecclesiæ, Monasterio, aut loco pio incumbentibus, nec anteà assensum hujusmodi, aut licentiam præbeant, quàm eis legitimè constiterit, illius Sacerdotes tam novo oneri suscipiendo, quàm antiquis jam susceptis satisfacere posse; præcipuamque rationem habeant, ut redditus, qui Ecclesiis, aut locis piis relinquuntur, omninò respondeant oneribus adjunctis, secundùm morem cujusque Civitatis, vel Provinciæ; intelligantque si in re tanti momenti desides, aut negligentes fuerint, in novissimo die se hujus prætermissi muneris rationem esse reddituros, &c.*

Postremò Superiores existentes intrà fines Italiæ, & Insularum adjacentium, computent in primo congregando Capitulo redditus Conventuum, eorumque summam ad Sac. Congregationem mittant, ut &c.

Declarationes aliquot Sacræ Congregationis Concilii S.D.N. Urbani Papæ VIII. authoritate editæ, supra Decretis ejusdem Congregationis, de Celebratione Missarum.

15 *Super primo Sacræ Congregationis Decreto de celebratione Missarum, quo prohibetur, ne Episcopi Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, vel aliàs, quoquomodo, reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium Tridentinum imposita, aut in limine fundationis. Quæritur, quid, si legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire, & si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, sive ferè totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis?*

16 *Secundò, super secundo ejusdem Congregationis Decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Missæ, quot ad rationem tributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint. Quæritur, an verba illa* (præscriptæ fuerint) *intelligenda sint de præscriptione facta ab offerente, vel ab Ordinario?*

17 *Tertiò, an cum Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum, ac temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minus congruum, teneantur Missas ab offerente præscriptas celebrare?*

18 *Quartò, an Sacerdotes, qui tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellaniæ, legati, aut salarii, possint etiam manualem eleemosynam pro Missis votivis, aut defunctorum recipere, & unico Missæ Sacrificio utrique oneri satisfacere?*

19 *Quintò, posito quòd Testator relinquat, ut celebrentur pro ejus anima centum Missæ absque ulla præscriptione eleemosynæ: Quæritur, An liberum sit Hæredibus eleemosynam sibi benevisam præscribere, An verò eadem eleemosyna præscribenda sit ab Ordinario?*

20 *Sextò, super tertio Congregationis Decreto, in quo eadem Congregatio revocat Privilegia, quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus collectis, seu orationibus plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat; Quæritur, an verba* (in futurum suscipiendis) *intelligenda sint de suscipiendis post Privilegium?*

21 *Septimò, super quarto ejusdem Congregationis Decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat; Quæritur, An permittendum sit administratoribus Ecclesiarum, ut retineant aliquam eleemosynarum portionem, pro expensis manutentionis Ecclesiæ, Altarium, Inservientium, Paramentorum, vini, luminum, Hostiæ, & similium?*

22 *Octavò. An hoc Decretum habeat locum in Beneficiis, quæ conferuntur in titulum, idest, an Rector Beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare stipendium ad rationem redditutum Beneficii?*

23 *Nonò. An Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemosyna major solito, pro celebranda Missa, debeant dare eandem integram eleemosynam iis, quibus Missas celebrandas committunt?*

24 *Decimò. Super quinto ejusdem Congregationis Decreto, quo inter cætera statuitur, in hæc verba: Eleemosynas, & oblationes manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis, ita demum iidem accipere possint, si oneribus anteà impositis ita satisfecerint, ut nova* quo-

quoque onera obire valeant; alioquin omninò abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam spontè oblatis, in futurum recipiendis, & Capsulas auferant. Quæritur, An hoc Decretum prohibeat absolutè, quominus accipiant novas eleemosynas ii, qui acceptis non satisfecerunt, & quid, si longævo tempore possint omnibus satisfacere?

25 *Undecimò, quid si afferentes eleemosynas, audito impedimento, consentiant, ut Sacerdos Missas celebret, cùm primùm poterit?*

26 *Duodecimò. An pœna interdicti, & alia apposita in eodem Decreto afficiant tam eos, qui accipiunt eleemosynas contra formam ibi præscriptam, quàm eos, qui non auferunt capsulas ab Ecclesiis, ut ibidem præscribitur?*

27 *Decimotertiò, An in hoc Decreto comprehendantur illæ Capsulæ, quæ apponi solent in Ecclesiis in die Commemorationis omnium defunctorum, & vulgò dicuntur* Casse de' Morti.

28 *Decimoquartò. An Administratores Ecclesiæ magnæ devotionis, & concursus possint eleemosynas pro Missis celebrandis accipere, si iisdem Missis, non nisi post longum tempus satisfacere valeant, ne aliàs cultus Ecclesiæ, & devotio, ac concursus Fidelium, ut ajunt, minuatur?*

29 *Decimoquintò, quia prohibitio dicti Decreti videtur aliquibus directa solis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, & piorum locorum tam sæcularium, quàm regularium Superioribus, de quibus fit expressa mentio, non autem privatis Sacerdotibus qui tantùm comprehendi videntur sub clausula Generali,* (& alios ad quos pertinet) *supplicatur pro opportuna declaratione.*

30 *Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, authoritate sibi à Sanctissimo D.N. attributa, ad singula dubia superiùs proposita, ad hunc modum respondit.*

Ad Primum, etsi legatum sit adeò tenue, nihilominus pro dicta reductione oneris, ut supra, impositi ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino esse judicaverit. Veruntamen, si in ipsa beneficii erectione expressè cautum fuerit, ut liceat Episcopo junctum onus reducere, ac moderari: legem hanc fundationis, quam decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam, & observandam.

31 *Ad Secundum, esse intelligendum de præscriptione facta ab eo, qui eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario: quòd si tribuens eleemosynam, numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius, secundùm morem suæ Civitatis, seu Provinciæ.*

32 *Ad Tertium, teneri.*

33 *Ad Quartum, Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missæ celebrare, ratione beneficii, seu Capellaniæ, legati, seu salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.*

34 *Ad Quintum censuit, ubi nullam certam eleemosynam testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum, secundùm morem Civitatis, vel Provinciis.*

35 *Ad Sextum, ita esse intelligendum.*

36 *Ad Septimum respondit, permittendum non esse, ut Ecclesiæ, vel loca pia, aut illorum administratores ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam, utcumque minimam, portionem retineant, ratione expensarum, quas habent in Missarum celebratione, nisi cùm Ecclesiæ, & loca pia alios non habeant redditus, quos in usum earundem expensarum erogare licitè possint, ac tunc, quam portionem retinebunt nullatenus valere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet Missarum Sacrificio necessariò sunt subeunda: ac nihilominus, eo etiam casu, curandum esse, ut ex pecuniis, quæ supersunt, expensis ut supra deductis, absolutè tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynam.*

37 *Ad Octavum, non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam secundùm morem Civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione beneficii aliud cautum fuerit.*

38 *Ad Nonum, debere absolutè integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse.*

39 *Ad Decimum respondit, non prohibere absolutè, ne propterea, oneribus jam susceptis, non satisfecerint, posse tamen denuò etiam onera suscipere Missarum celebrandarum, modò infra modicum tempus possint omnibus satisfacere.*

40 *Ad Undecimum, quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat, & consentiat, ut illæ tunc celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit: decretum non prohibere, quo minùs, in casu, eleemosyna suscipiatur, pro iisdem Missis, juxta Benefactoris consensum celebrandis.*

41 *Ad Duodecimum, has pœnas non habere locum, nisi in suscipientibus onera perpetua Missarum celebrandarum sine licentia Episcopi, vel ejus Generalis, aut Provincialis.*

42 *Ad Decimumtertium, comprehendi.*

43 *Ad Decimumquartum, non posse, nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut supra, in responsione ad undecimum.*

44 *Ad Decimumquintum, comprehendi etiam privatos Sacerdotes.*

§. II. *Super illud §. Primi num.7.* Districtè prohibet, *&c.*

Ubi vetatur Episcopis, & Generalibus, ne reducant onera Missarum.

1 CAsus est hujusmodi; in Ecclesia v.g. S. Petri adest obligatio singulis diebus celebrandi unam, vel plures Missas, sed deficientibus propter varios casus redditibus ad hunc finem assignatis, facto computo, nunc non sufficit pecunia, nisi ad duas Missas in hebdomada. Quæritur. An Episcopi, & Generales Religionum, respectivè pro suis, hodie (nam olim poterant ex Triden. *sess.25. de Ref. c.4.*) possint statuere, ut omissis cæteris, duæ prædictæ Missæ dumtaxat celebrentur?

Sacra Congregatio respondit supra *n.7.* Non posse, sed esse ad Pontificem recurrendum.

2 Et quia quæsitum fuit, an quando ita tenue est, vel evasit legatum, seu redditus, ut non inveniatur Sacerdos, qui velit tantum onus cum tam parva eleemosyna subire: & si recurratur ad Pontificem, totum, vel magna pars redditus, in necessariis expensis, consumenda sit, an inquam, tunc possit Episcopus? Respondit eadem Congregatio supra *§.1. num.20.* adhuc esse recurrendum ad Pontificem; & tunc solùm posse Episcopum, quando in ipsa Beneficii erectione fuit fortè expressè concessum, ut id Episcopus posset.

Quando ex voluntate fundatorum, vel dantium eleemosynam pro Missis, ea eleemosyna data est ad cultum Ecclesiæ, vel Dei, nunquam posse Episcopum reducere, quia jam de illis non potest ampliùs disponere donans, putat Verricelli *tr.3. q. mor.55.* contra Leonem, & Castrum. Verùm ego hos sequor, non Verricellum. Nam quando in limine fundationis ipse fundator voluit, ut id posset Episcopus, Ecclesia judicatur acceptasse juxta eam fundatoris dispositionem. Non igitur nunc disponit donans, quia supponitur mortuus, sed tunc, quando testatus est, & cujus voluntatem acceptavit Ecclesia, &c.

Responsionem S. Congregationis numero præcisè allatam absolutè, & sine ulla interpretatione amplectitur Diana, aliis, meque etiam citato. Lege item Januarium, qui docet, Gubernatores Ecclesiæ non posse reformare Missas, ex eo quòd hæreditas facta sit difficilis exactionis, & ferè decocta.

Nota illud (ferè) nam si sit omnino decocta, & sine culpa Ecclesiæ perierit, ad nihil Ecclesiam obligari, dicemus infrà *§.3. n.89.*

Dices. Sicuti se habet totum ad totum, sic pars ad partem, sed Sacerdos, seu Ecclesia potest totum onus Missarum negligere, si totus census sine sua causa periit, ut inferiùs dicemus *§.3. num.89.* citato. Ergo idem Sacerdos, vel Ecclesia poterit partem oneris negligere, si pars census sui perpetui oneris sine sua culpa periit. Ita discurrunt contra nos Bordonus, & Aversa apud Dian *p.10. tr.16. ref.65.* citati, sed non excepti à Diana, qui addit, idem probabile putari à Francisco de Lugo. Confirmat: quia quilibet potest ad justitiam reducere contractum; si igitur census deficit ex parte, quilibet poterit onus censui addictum juxta partem, quam percipit, reformare. Quando autem (ajunt hi) Sacra Congregatio prohibuit reductionem Missarum, non prohibuit eam fieri ex vi duplicatæ compensationis, sed ex vi dispensationis, quam facere, solùm pertinere vult ad Pontificem.

Resp. Hæc argumenta ostendere quidem debere fieri ejusmodi reductionem, sed non ostendunt, quisnam debeat eam expedire. At potui Sac. Congregatio propter bonum commune, & ne detur ansa particularibus personis, vel Ecclesiis, perperàm illam reductionem expediendi ad se illam avocare, ut re ipsa clarissimis verbis avocavit, id quod modò *num.2.* vidisti. Ad Confirmationem. Resp. concesso antecedente, neganda est propter eandem rationem consequentia: neque potest dici solùm vetari à Sac. Congregatione, ne id fiat in vim dispensationis, non verò vetari, ne fiat in vim justæ compensationis. Non, inquam, hoc dici potest, quia S. Congregatio, ut patet ex ipsius Decreti lectione, non intendit titulum dumtaxat, unde fiat, sed ne ipsa materialis reductio ab alio, quàm à Summo Pontifice fiat.

Eam tamen, sed tamen præscindendo à præsenti Decreto, novissimè exceptam video à Thom. Hurtado *par.2. moral. tract.8. num.369.*

Unum, quod hìc facit, dicam infrà §.3. *n.88. & 89.*

Quæ onera Missarum reduci prohibentur, & an etiam præterita?

3 Circa quæ adhuc dubitabis primò, de quibusnam oneribus hìc agatur, quæ nec reducere in minus, nec moderari, nec commutare Episcopi, aut Generales hodie possint?

Resp. Primò, intelligi etiam de præteritis ante promulgationem horum decretorum, nec solùm de oneribus in futurum suscipiendis. Juxta leges *C. de leg.* ibi: *leges futuris dant formam negotiis, non ad facta præterita revocantur, nisi nominatim de præterito cautum sit.* Ratio est, quia sic expressè declaravit S. Congregatio ibi: *Episcopi ne reducant ulla onera Missarum, aut post Concilium Tridentinum imposita, aut in limine fundationis.* Nota illud *imposita*, quod est præteriti temporis. Rursus, ibi, *Ut absolutè tot Missæ dicantur, quot fuerint præscriptæ, quamvis stipendia sint exigua, sive ab una, sive à pluribus personis collata fuerint,*

aut

aut conferentur in futurum. Nota illud *Collata fuerint*, quod item est, præteritum. Quod autem contrarium in Sicilia practicari Peyrinus *to.3.c.2.n.26.* afferat, fortè est, quia quoad hanc partem acceptata ibi decreta tunc non fuerunt, juxta communem doctrinam docentem posse acceptari, & ut abrogari aliquam legem secundùm unam partem, non secundùm aliam; cùm Bon *de leg.d.1.q.1.p.4.n.30.* alios citante. Dixi *tunc*, & fortasse solùm in sua Religione Minimorum, nam apud Sacerdotes sæculares jam nunc acceptata omnibus esse communiter animadverto.

Resp. secundò, intelligi de omnibus, atque adeò de oneribus, quæ sunt affixa quomodocunque Capellis, vel Ecclesiis, de oneribus ex Beneficio, de oneribus ex legato, & breviter ex quacunque causa, vel titulo. Ita March. *de ord.tr.3.p.2.c.19.num.30.* Patet id ex verbis universalibus Decreti restringentis potestatem, qua olim prædicti potiebantur.

Immò si legatum non sit sub obligatione applicandi Sacrificium pro aliquo, sed solùm sub obligatione celebrandi in tali loco, vel Altari, vel in tali tempore, nec sufficiat legatum, unde oporteat, moderationem adhibere, adhuc ad Pontificem erit recurrendum. Ratio est, quia, ut diximus, verba Decreti universalia sunt, & ex alia parte, cum *Accessorium sequatur Principale*, hæ autem circunstantiæ, seu onera sint Accessoria ad Missam, consequenter, sub eodem Decreto de moderatione Missarum comprehenduntur.

5 Quid, si sit Anniversarium defunctorum? Resp. adhuc regulariter comprehendi sub Decreto; nam vel Anniversarium ejusmodi est, ut dicantur singulis annis Missæ; & tunc expresse includitur in verbis illis Decreti (*onera ulla Missarum*) vel ut dicantur Missæ, & itidem officia defunctorum, ac distribuantur eleemosynæ pauperibus, & similia: & tunc quia hæc omnia se habent per modum unius, posito quod non possint Episcopi, & Generales reducere onera talium Missarum, nec poterunt moderari prædicta officia, & eleemosynas. Adde, quod hæc videntur accessoria ad Missas, quæ in Anniversariis ejusmodi principaliùs intenduntur. Solùm posset esse aliquis rarus casus, propter quem modò addidi illud (*regulariter*) quando scilicet tale Anniversarium ex voluntate Testatoris solùm consisteret in officio defunctorum, vel in distributione eleemosynæ, sine celebratione ullius Missæ, & tunc puto, quod non includatur in prædicto Decreto, atque adeò Episcopi, & Generales poterunt illud reducere, sicuti poterant ante hoc Decretum, & concessit illis juxta antiqua jura apud March. *de ordin. tr.3. p.2.c.19.n.2.* Trid. *sess.25. de Ref.c.4.* ibi, *circa hæc*, id est legata. Ratio est, quia in hoc Decreto Sac. Congregationis, solùm vetatur Episcopis, & Generalibus, ne reducant onera Missarum, ergo remanent dicti Episcopi, & Generales, quoad hoc, in concessione Tridentini. Diana igitur, *p.2.tr.13.ref.5.* aliique apud ipsum, quia non meminerunt hujus rari casus, ideò universaliter docuerunt comprehendi Anniversaria, & Officia defunctorum. Monent autem rectè Naldus *v.Miss.n.10.* aliique, reductionem compensandam esse cum aliquo alio opere, celebrando v. g. aliquam Missam in generali pro omnibus illis Fundatoribus, vel recitando aliquam orationem, vel collectam, &c. ut scilicet quantum potest, minus defraudentur Fundatores.

6 Rogas: Episcopi, & Generales, in hoc raro casu, & in casu mox explicando *n.8.* hanc officiorum reductionem debentne facere in Synodo, vel Capitulo? Resp. debere, & quidem ita, ut semper in posterùm commemoratio in officio fiat eorum, qui legata reliquerunt. Ratio est, quia Concilium Tridentinum *sess.25 cit. de ref. c.4.* ita illis injungit, his verbis: *Sancta Synodus cupiens hæc ad pios usus relicta, quo plenius, & utilius potest, impleri, facultatem dat Episcopis, ut in Synodo Diœcesana, itemque Abbatibus, & Generalibus Ordinum, ut in suis Capitulis Generalibus, re diligenter perspecta, possint pro sua conscientia statuere circa hæc quidquid magis ad Dei honorem, & cultum, & Ecclesiarum utilitatem viderint expedire; ita tamen, ut eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata ad pios usus reliquerunt.*

Ubi Nota primò, quòd estò ante Concilium, iis licuerit extra Synodum, vel Capitulum; hodie tamen (nisi alicubi in hoc non fuisset Concilium receptum) non licet. Quare non est audiendus Rodr. *in Comp.ref.25.n.11.* dum absolutè docet, quod Episcopus, etiam absque Synodo, exercere hanc potestatem valet, ut recentiores consulti subscripserunt: non est, inquam, audiendus, quia clarè contrarium præcipitur à Tridentino: nisi fortè dicas (atque id Rodr. intellexerit) talem reductionem factam extra Capitulum, vel Synodum, licèt illicitè factam: esse tamen validam, quod certè est probabile, quia nulla est in his Concilii verbis clausula irritans factum.

Nota secundò, id fieri quidem debere in Capitulo, seu Synodo, sed non necessariò ex consensu Capituli, ut ex verbis Concilii patet: licèt sit optimum consilium, ut res maturiùs procedat, illius etiam consensum accedere.

Nota tertiò, posse Episcopum, seu Generalem hanc suam potestatem alteri delegare, qui id, modo dicto, faciat in Synodo, seu Capitulo. Ratio est, quia cùm hæc causa sit commissa Episcopis, & Generalibus sub nomine dignitatis, non est electa industria personæ, & cùm commissa sit iis omnibus in futurum, est potestas ordinaria, atque adeò delegabilis. Ita Sanch. *lib.2. de matrim. d.40.num.17.* aliique.

De oneribus Missarum ante Tridentinum.

7 Dubitabis secundò, an Episcopi, & Generales possint reducere ad minorem summam Missas, quæ fuerunt impositæ, seu relictæ ante Concilium Tridentinum? Dian. *p.2.tr.14.ref.2.* March. *de ord.tr.3.p.2.c.19.n.31.* aliique apud ipsos absolutè respondent, posse, quia Decretum solùm vetat, ne possit impositas post Concilium.

Sed enim verò hi Doctores debuerunt id addere, quod additur à Decreto, quod, dum vetat, ne possint impositas post Concilium, addit, absolutè, quod *nec possint impositas in limine fundationis*. Si ergo hæc onera imposita fuerint in ipso initio fundationis, seu erectionis Beneficii, vel Capellaniæ, & non processu temporis, (quod secundum potuit evenire, si quando, auctis v.g. redditibus, aucta fuissent ab Episcopo & alia onera) non poterunt ab Episcopis, & Generalibus reduci, quamvis fuerint imposita ante Concilium. Verba absoluta Decreti allata supra *p.1.n.7.* sunt hujusmodi. *Ne Episcopus, aut Generalis reducat onera Missarum celebrandarum, aut post Concilium Tridentinum imposita, aut in limine fundationis.*

8 Relicta in ultimis voluntatibus, ac testamentis per modum legati, si fuerint acceptata ante Tridentinum, poterunt etiam à dictis reduci, quia solùm Beneficia, & Capellaniæ propriè dicuntur habere limen fundationis, non autem mera legata: At verò si ejusmodi legata, vel quæcunque eleemosyna manualis sint acceptata post Tridentinum, reduci non poterunt, quia de acceptatis post Tridentinum Congregatio universaliter loquitur sub nomine oneris Missarum, talia autem legata, vel eleemosyna onus certè est.

Modus reducendi prædicta acceptata ante Tridentinum est idem, de quo modò diximus *num.6.*

Unum denique addo, quòd si Episcopus impetraret privilegium reducendi onera suæ Diœcesis, posset etiam reducere onera suscepta à Regularibus. Ratio est, quia etiam hæc sunt onera suæ Diœcesis, licèt non suæ subjectionis. Adde, quòd sicut in jure *Clem. de Testamentis*, Ordinarius loci exigit ab Religiosis exemptis rationem de executionibus testamentorum, atque adeò in hac re subsunt dicti Regulares Episcopo: ita in eadem re ejusdem privilegio frui convenientissimum est.

De oneribus Missarum nondum acceptatis.

9 Dubitabis tertiò, An Episcopis liceat moderari Missas alicui Ecclesiæ, sive ante, sive post Tridentinum relictas, nondum tamen, sive ob tenuitatem eleemosynæ, sive ob aliam causam, ab eadem Ecclesia acceptatas?

Resp. non esse improbabile licere. Ita March. *ib.n.32.* Ratio est, quia decretum vetat, ne Episcopi moderentur onera Missarum imposita, at onus nondum acceptatum, non dicitur propriè fuisse impositum.

10 Rogas, legatum Missarum frequenter non est relictum Ecclesiæ immediatè, sed alicui Sacerdoti nominando, sive ab Episcopo, sive etiam à persona sæculari, seu fideicommissario juxta dispositionem testatoris. Jam potest contingere. Primò, quod ipso initio Sacerdos primus nominatus non acceptet tale legatum. Secundò, quod hic primus Sacerdos acceptet quidem, verùm hoc mortuo, secundus nominatus, propter tenuitatem legati fortasse supervenientem acceptare recuset. Rogas, inquam, estne probabile in utroque hoc casu, Episcopo licere Missas ex prædicto legato dispositas moderari ex eo, quia sunt acceptatæ?

Resp. In priore eventu probabile esse licere, quia verè onus nondum est impositum, cum simpliciter nondum legatum sit acceptatum. In posteriore eventu, puto, nequaquam licere; idque propter contrariam rationem, quia fuit acceptatum per primum Sacerdotem, atque adeò onus simpliciter fuit impositum. Nec enim non acceptatio secundi Sacerdotis potest facere, quin fuerit ab Ecclesia, mediante primo Sacerdote, acceptatum.

De justis causis reducendi.

11 Dubitabis quartò; quænam judicandæ sint justæ causæ, propter quas legitimè fiat à Sacra Congregatione Cardinalium ejusmodi Missarum moderatio? Resp. cum March. *de ord tr.3.p.2.cap.19.n.26.* esse sequentes, vel similes. Primò, si lapsu temporis redditus Ecclesiæ, seu Conventus, sint imminuti. Secundò, si expensæ majores nunc fiant in pertinentibus ad Missam, quàm anteà, puta in emendis paramentis, vino, pane, & aliis similibus. Tertiò, si numerus Religiosorum sit notabiliter minor, unde non valeant integro Missarum numero satisfacere, & ex alia parte non possit augeri talis numerus ob defectum eleemosynarum. Quartò, si eleemosyna relicta sit valdè tenuis. Quintò, si nunc ea, quæ pertinent ad victum, & cultum Sacerdotis, sint multò majora, quàm anteà quando fundata est Missa. Sextò, si ad reficiendum Molendinum v.g. vel domum, unde fructus pro Missis solvendi sunt, factæ sint extraordinariæ expensæ, vel ad litigandum, &c.

12 Illud notat rectè Navarr. *de Miss. celebr. cons.9.n.9. & cons.11. per tot.* faciliùs posse minui Missas liberè in sua fundatione relictas, quàm illas, quæ determinatis Capellis sunt affixæ; & faciliùs item antiquiores, quàm recenter acceptatas. Ratio est, quia & illa libertas dat sine dubio majorem facilitatem, & antiquis faciliùs videri possunt prædictæ causæ justæ, hoc est, numerus Sacerdotum diminutus, redditus attenuati, aucta rerum pretia, &c.

Porrò talis reductionis praxis, qua in hac re Sacra Congregatio utitur, videatur, si est otium apud Lezanam *v. Missa nu.*31. Lege item Bordonum *ref.*25.*n.*41.& 43. qui rectè admonet in legato simplici Missarum Sacram Congregationem concedere quidem reductionem, non verò in legato conventionali, quia hoc fortius, in quo intercessit conventio partium.

§. III. *Super illud* §.1.*num.*8. Deinde, &c.

Ubi

Præcipitur, ut tot Missæ celebrentur, quot requiritur quantitas Eleemosynæ.

1 PEtrus offert stipem decem v.g. Juliorum Sacerdoti, vel Ecclesiæ, ut viginti Missæ pro ipso celebrentur. Acceptant ii, sed deinde vellent solùm celebrare Missas, decem, vel propter alias rationes, vel quia vident eam eleemosynam esse pro viginti Missis valdè exiguam, possuntne id tuta conscientia? Respondet Sacra Congregatio, *d.n.*8. non posse, sed debere celebrare Missas præscriptas.

2 Et quia quæsitum Primò fuit; An celebrandæ essent Missæ præscriptæ ab offerente eleemosynam, an præscriptę ab Ordinario, Respondit eadem Sac. Congregatio *d.*§.1 *num.*31. Si offerens præscripsit Missas, eas esse celebrandas, si non præscripsit, esse celebrandas ad præscriptionem Ordinarii, juxta morem Regionis, factam, vel faciendam.

3 Quæsitum fuit rursus, An Sacerdos, si eleemosynam non sufficientem pro tot Missis, eam tamen pro tot recipiat, possit deinde pauciores celebrare? Respondit *ib. n.*32. Non posse.

4 Quæsitum præterea, An Sacerdotes, qui obstringuntur ratione Capellaniæ, vel simili ad Missam, possint naturalem eleemosynam recipere, & unica Missa utrique obligationi satisfacere? Respondit *ibid.n.*33. nequaquam posse.

5 Quæsitum denique fuit, posito, quod Testator disponat, ut celebrentur tot determinatæ Missæ, v.g. centum, nec præscribat eleemosynam, An Hæredes possint sibi benevisam tradere, An potius sit ab Ordinario præscribenda? Respondit *ibid.n.*34. ab Ordinario præscribendam juxta morem Regionis.

☞ Duas etiam habes in hac materia damnatas ab Alex. VII. Propositiones, quarum prima, quæ in ordine est octava est hujusmodi: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet Celebranti correspondentem; idque post Decretum Urb. VIII.*

Altera est in ordine nona. *Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.*

Unica Missa an pluribus obligationibus ex justitia satisfieri possit?

6 Ut autem prædicta clariùs constent. Dubitabis Primò, An possit Sacerdos una Missa satisfacere pluribus obligationibus ex justitia, accipiendo v.g. unum Julium à Petro, & alium à Paulo, Missaque unica utrique satisfacere?

7 Resp. Aliqui, secluso scandalo, olim concedebant, ac notanter Auctores non nomino, quia si Suar. *de Sacr. d.*86.*sect.*2.*g. Dico quartò*, asserit, se nunquam Auctorem pro hac sententia legisse, nec ego legi. Fundabantur autem, ejusmodi innominati in infinito valore Missæ, qui si pluribus applicetur, nullus, posito, quod sit infinitus, detrimentum ex consortio alterius patietur. Sed profectò alii apud Suar. & Vasq. citatos à Marchin. *de ord. tr.*3.*p.*2.*c.*15. *à n.*11. contrarium docebant, & meritò, quia talis valor infinitus non est, ut vidimus supra *l.*2.*c.*2.§.1. *à n.*4. Adde, quod sequeretur pro una Missa, posse Sacerdotem Julios decem, centum, mille, &c. à totidem Missam exposcentibus accipere, quod à sensu omnium fidelium abhorret.

Hæc olim. Nunc verò jam id fieri non posse, præcipit Sacra Congregatio, ut modò vidimus.

8 Rogas; quid si aliqui sequentes opinionem eorum qui eam infinitatem Sacrificio concedunt, dent singuli integra stipendia, & sint contenti unica Missa, licebitne Sacerdoti illi acquiescere? Resp. cum March. *ib.c.*16.*n.*4. Licebit, quia volenti non fit injuria. Instas, at id Sacra Congregatio vetat. Respond. Sac. Congregatio supponit offerentes eleemosynam else invitos: cęterum si consentiant, erit perinde ac si ex mera liberalitate pinguem eleemosynam elargiantur.

Nota tamen, consensum hunc non posse dari, nisi ab iis, pro quibus Missa debet offerri, non verò ab hæredibus, legatariis, aut alienæ voluntatis exequutoribus, siquidem ii domini non sunt, sed ministri.

Unica Missa an pluribus obligationibus, quarum una sit ex justitia, altera nequaquam, vel quarum utraque sit non justitiæ, satisfiat?

9 Dubitabis Secundò, an quod negavimus de obligationibus justitiæ, concedere possumus de cæteris obligationibus, quæ justitiæ non sunt? Accipit v.g. ex una parte Sacerdos eleemosynam à Petro, ut pro ipso unam Missam offerat, ex alia parte idem Sacerdos ex liberalitate, vel ex charitate, vel alio titulo, qui non sit justitiæ, promittit Paulo unam Missam, poteritne unica Missa Petro, & Paulo satisfacere? Idem est, si pro nullo intercedat titulus justitiæ, sed tum Petro, tum Paulo v.g. debeat Sacerdos ex charitate, vel promissione, poteritne unicam Missam pro utroque offerre, & sic duas obligationes adimplere?

10 Resp. March. *de ord. tr.*3.*p.*2.*c.*17. etiam post prædicta Congregationis Decreta concedit. Fundatur in prædicto valore infinito, quem ipse in Missa mordicus cognoscit. Cùm igitur illi, qui dedit stipem, jam applicetur Missa, conqueri rationabiliter non potest, si applicetur & altera, ex cujus applicationis consortio detrimentum non patitur; *Missa enim*, inquit, *instar Candelæ accensæ est, quætam uni, quàm multis, æquale lumen impertit.*

11 Nihilominus audiendus non est, Tum quia non est vera ea sententia de valoris infinitate in actu secundo, modo supra *l.*2.*c.*1. *g.*1.*n.*6. explicato: Tum quia sequeretur posse etiam id fieri in obligationibus justitiæ, quod tamen omnes, & ipse etiam Marchinus, ut paulò ante *n.*7. vidimus, negat, & solidam disparitatem afferre, quamvis contendat, non potest. Tum denique quia Sacra Congregatio licèt explicitè loquatur de pluribus obligationibus justitiæ, tamen etiam de aliis obligationibus implicitè loqui ex ipso contextu, non obscurè colligimus.

Neque valet dicere, satis esse, quando ea sententia de infinitate valoris, probabilis sit, ut illam sequi in ordine ad praxim valeamus: non valet, inquam, quia putamus eam sententiam non esse probabilem, sed verò incertam, ac valdè dubiam, ut loco citato, breviter innuimus.

12 Quid de voto? Vovit v.g. Sacerdos, si salutem sui Patris impetraverit, celebraturum in actionem gratiarum Missam, potestne illam ex stipendio accepto alteri dare? Posse alicubi videbitur, quia petens ex stipendio Missam, solùm petit impetrationem, & satisfactionem, quam jam lucratur: cùm votum Sacerdotem obligaverit solùm ad reddendas Deo laudes, quas jam Deo dat, etiam accepto pro dicta impetratione, & satisfactione stipendio.

Dico tamen, non posse. Ratio non est ducenda ab his Decretis Sacræ Congregationis, posset enim responderi, hæc Decreta solùm vetare, ne duplex stipendium accipiatur pro fructu Missæ, qui consistat in impetratione, & satisfactione, & quem totum solent petere, & velle qui Missas exposcunt: at in casu nostro hic fructus jam uni tantummodò datur, & solùm additur gratiarum actio pro beneficio accepto, quæ nihil tollit de fructu toto, quo illi uni applicetur. Ratio igitur erit, quia qui vovit absolutè Deo Missam, illamque ex voto celebrat, totam Missam à se regulariter abdicat, Deoque veluti dat, non ergo illam alteri dare potest. Dixi, regulariter, nam si solùm voveres celebrare Sacrum in Dei laudem, reservando tibi potestatem applicandi fructum alteri, qui sit petiturus, tunc non repugno, posse id fieri, quia tunc votum non cadit super Missę fructum, de quo disputamus, & quod totum regulariter exigunt, qui Missam postulant.

Propter Paupertatem an excedi valeat commune stipendium Missæ, & obiter, An stipendium Missæ possit remitti?

13 Dubitabis tertiò. An aliquando, pro una Missa plura integra, vel non integra stipendia accipi propter paupertatem possint?

Resp. quidquid olim dixerunt Sotus, Beja, Rodriquez Nugnus, aliique apud Dian. *p.*2.*tr.*14. *ref.*8. certe non possunt. Ita Suar. Vasq. Lessius Azor. aliique apud de Lugo *de Euch. disp.*21.*sect.*2.*n.*27. Ratio (præter Decretum hoc Sacræ Congregationis) est clara, quia paupertas non dat jus accipiendi rem alienam (seclusa extrema necessitate) quando res aliena non est, in qua tamen necessitate, per alias orationes compensari debere putat Lezana *v. Missa, n.*28. & 29. nec dat jus transgrediendi leges taxantes rerum pretia. Hoc autem, de quo loquimur, licèt non sit propriè Missæ pretium, est tamen ad illius instar, ut ex dictis constat.

Ille certè vel scrupulus fuit, vel avaritia, quando quidam Sacerdos totum Missæ stipendium, hoc est integrum Julium, ideò à paupere vidua exposcebat, quòd diceret se remittere non posse, stante tali Missæ taxato stipendio. Verùm licèt possis taxatam integram eleemosynam exigere, at liberaliter remittere, vel ex integro, vel ex parte etiam potes; nunquam enim sacra Congregatio, vel Episcopus remissionem prohibuit: & taxa solùm est, ne ex vi stipendii ipsa excedatur, non verò, ne remittatur: Dico (ex vi stipendii) nam nec prohibuit à spontè offerentibus, te posse taxato majus accipere, prohibuisset enim pietatis, & liberalitatis officia.

Pro Officiatura, & Intentione an duplex stipendium recipi possit?

14 Dubitabis quartò, An liceat Sacerdoti accipere duplicem eleemosynam, alteram pro præsentia, seu quam vocant Officiaturam, alteram pro intentione, seu applicatione?

Resp. Quando constat, petentem Missam, dato stipendio, etiam integro, solùm voluisse præsentiam, potes accipere aliud integrum stipendium pro applicatione, & è contrario, id quod licèt Gavantus *in rubr. Miss. par.*3.*tit.*12.*num.*15. & Barbos. *de offic. Paroch. cap.*15.*num.*11. aliique negaverint, tamen probabilius Suar. *de Sacram. disp.*86.*sect.*3. Vasquez *de Euch. d.*233.*cap.*4. immò de Lugo *de Euchar. disp.*21. *sect.*1. *num.*21. qui post hoc Decretum Sacræ Congregationis scripsit, aliique concedunt. Ratio est; quia stipendium pro præsentia, recipitur propter laborem extrinsecum Missæ,

Missæ, quo in tali loco, vel tempore Missa assumitur celebranda: stipendium verò pro applicatione, pro ipso Sacrificio, eo modo quo supra *§.1.n.2.* fieri sine labe Simoniæ posse docuimus.

Ad Decretum Sacræ Congregationis, quatenus videtur esse contra nos, respondebitur mox *num.35.*

Unde coniicidetur, quod petens Missam velit præsentiam, vel applicationem, an potius utramque?

15 Quæstio ergo superest dumtaxat, ecquandonam, si fortè verba sint dubia, petitionem esse de sola præsentia, & non de applicatione, vel contra judicandum sit?

Dico. Si petitio, vel institutio Missæ in hunc, vel similem modum cum mentione finis, & etiam loci, vel temporis efformetur. *Volo, seu lego tot Missas in tali Altari, vel Templo celebrandas quolibet Anno, Mense, Hebdomada, pro anima mea, vel in remedium, seu refrigerium animæ meæ.* Vel *in remissionem, seu satisfactionem delictorum meorum*, vel *ad intentionem meam*, vel *pro defunctis, &c.* Certum est ex March. *de ord.tr.3.p.2.c.27.n.1.* petitionem non esse solùm de officiatura, sed esse etiam de applicatione, ut ex se patet. Idem etiam puto, si dicat, *Volo, ut celebrentur tot Missæ in Ecclesia meæ sepulturæ*, seu *in qua ego sepultus fuero*; videtur enim tunc haberi respectus ad satisfactionem in Purgatorio debitam à se, vel à suis.

16 Quod si petitio fiat cum mentione finis, sed non loci, seu temporis in hunc modum: *Volo, ut celebrentur tot Missæ pro anima mea, vel pro defunctis, vel ad impetrandam salutem filii mei, &c.* Certum est ex eodem *ibid.* petitionem esse solùm de applicatione, ut etiam ex se patet: & in hoc casu, si alius à te petat solùm præsentiam, idque tibi constet, ut solent petere Moniales, Confratres, immò & Parochi in quibusdam solemnitatibus, quando solùm intendunt habere numerum Missarum pro commoditate audientium, poteris pro tali præsentia aliud stipendium accipere, quia id non recipis pro fructu Missæ, sed pro labore extrinseco, ut dictum est *num.14.*

17 Denique, si petitio fiat cum mentione loci, seu etiam temporis, sed tacito, sive in hunc ferè modum: *Instituo in tali Altari Capellanum, qui quotidie celebrare debeat. Aggravo Heredem meum, ut in tali loco faciat celebrare tot Missas: Volo, ut celebrentur tot Missæ in Ecclesia Majori, &c.* si, inquam, ita fiat petitio, operosum erit discernere, quid petatur.

18 Et Bonacina quidem *de Sacr.disp.4.q.ult.p.7.§.2.n.13.* cum Barbos. *tom.2.de potest.Episc.alleg.24.n.35.* favente de Lug. *de Euch.disp.21. sect.1.n.23.& sect.2.n.42.* asserunt, peti tunc, & deberi etiam applicationem. Ratio est, inquiunt, quia cùm non constat contrarium, sitque res admodum dubia, præsumendum est id, quod communiter accidit, ut semper in rebus dubiis debere fieri, docet latè Menoch. *l.1. de præsumpt.q.10.num.1.* communiter autem petens Missam vult sibi illam applicari. Confirmatur, quia sic statuitur ab hoc Decreto Sacræ Congregationis in ordine ad quartum dubium suprà *§.1. n.8.& n.33.* à nobis allato.

19 Marchinus autem *de ord.tr.3.p.2.c.27.n.4.* censet, tunc non peti, unde nec deberi hujusmodi applicationem. Ratio est, inquit, quia non est onus grave imponendum, nisi clarè constet. Ni constet enim, melior est conditio libertatis minimè tale onus cognoscentis. Adde, quod propositum mente retentum nihil extra operatur, *l.quidquid astringendæ, ff. de verb. oblig.* Immò ipsa lex mente Principis retenta ad nihil obligat. Cùm igitur in dictis dispositionibus (quæ ad instar legum explicari solent, cùm sint leges privatæ) se testator non declaret, etiamsi mente obligare voluisset, non obligabit.

20 Verùm enim verò, nisi, in hoc casu, quando non fit mentio finis, distinguas tres disponendi modos, difficultatis hujus nodum nunquam dissolves.

Primus modus est, si absolutè formata sit petitio, seu dispositio sine ulla mentione loci, vel temporis, sic; *volo, seu lego, ut celebrentur tot Missæ.*

Secundus modus, est. Si Petitio efformata fuerit, addita mentione loci. *Volo, ut celebrentur tot Missæ in tali Altari, vel Ecclesia.*

Tertius cum mentione temporis, sic: *Volo, ut celebrentur tot Missæ tali die v.g. Dominica, vel Lunæ, vel festo S.Petri, &c.* Idemque erit cum intentione loci simul & temporis, hoc modo. *Volo, ut celebrentur tot Missæ in tali Ecclesia, tali die:* His positis,

21 Dico primò, si dispositio sit primo modo, hoc est, absolutè, præsumendum esse peti, adeòque deberi Missæ applicationem dumtaxat. Ratio est, quia communiter, qui sic petit, pro se solùm petit, atque ideò applicari sibi fructum Missæ requirit, & nihil prætereà. Idem enim est, in communi loquendi usu sic petere: *Volo, ut tot Missæ celebrentur*, atque, *Volo, ut tot Missæ pro me celebrentur*, & nihil aliud. Si quis enim te conveniat, stipemque offerens, dicat; *Accipe hunc Julium pro una Missa*; sanè nil aliud intelligeres, nisi stipem acceptare ad dicendum Missam pro anima, seu salute ipsius, atque id ita communiter esse in ejusmodi eleemosynis manualibus, mox cum de Lugo dicam *seq. num.* ita igitur in dispositione, de qua loquimur.

22 Dico secundò. Si dispositio sit secundo modo, hoc est, cum additione loci, nec sit alia circunstantia, quæ contrarium persuadeat, peti solam præsentiam. Ratio est ea, quam authores secundæ sententiæ relatæ *n.19.* attulerunt, quia nimirum non debeo sine claro fundamento onus mihi grave imponere. Adde, quòd ideò apponi videtur determinatio loci, ut vel honore locus afficiatur, vel adsit commoditas fidelibus audiendi Missam. Ita communiter intendunt Confratres, vel Moniales, quando petunt in suis Oratoriis Missam celebrari; intendunt enim dumtaxat frui commoditate audiendi Missam, & nihil ulterius, nihil igitur aliud debeo.

Dictum autem est (nec sit alia circunstantia, quæ contrarium persuadeat) quia hæ maximè sunt attendendæ ad implendas Fundatorum mentes, ut ex *seq. num.* patebit clariùs.

23 Dico tertiò. Si dispositio sit tertio modo, hoc est, cum additione temporis (& idem est, si simul cum tempore addatur & locus) erit iterùm distinguendum. Si enim ex determinatione tali colligatur mens petentis Missam ferri in præsentiam, hæc sola petetur: si ferri in applicationem, petetur applicatio. Dictum explico exemplis, ac probo. Si quis dicat, *Volo, ut dicantur tot Missæ singulis diebus Lunæ*; certè, quia dies hic est à devotione Fidelium assignatus ad orandum pro defunctis, præsumetur dispositio esse, ut celebrentur Missæ pro illis, atque ideò petitionem esse de applicatione. Si verò sic dicat, *Volo, ut celebrentur Missæ die Dominico*, seu *die festivo*, vel *celebretur Missa die Dominico in tali Ecclesia*, videtur petitio solùm esse regulariter de præsentia, ut nimirum sit, in concursu populi commoditas audiendi Sacrum. Dixi (regulariter) quia potest contingere, ut ex circunstantiis colligatur, quòd etiam in hoc secundo casu exposcatur. Ita esset, mea sententia, si diceret: *Volo, ut celebretur Missa die festivo Sancti mei nominis, seu Sancti mei devoti*, tunc enim ex communiter accidentibus præsumitur Missam esse applicandam pro petente: communiter enim Fideles, die festivo proprii Sancti, totam sibi Missam celebratam volunt.

24 Ad rationem in contrarium dictam *num.18.* quatenus contra nos facere potest? *Resp.* petentem frequenter velle Missæ applicationem, sed velle etiam aliquando solam præsentiam, & cultum Dei, idque esse frequentissimum in fundationibus Capellarum, & Altarium, in quibus fundatores magis inspexerunt ad honorem Altaris, commoditatem populi, vel quid simile, quàm ad suorum delictorum satisfactionem. Quare non sequor sententiam Grassi *de Miss.celebr.conf.3.tom.2.* & Joannis de Lugo *de Eucharist. disput.21.sect.2. num.42.* dicentium eum, qui exposcit Missam, velle semper obligare Sacerdotem ad id, quod utile est ipsi petenti. Non sequor, inquam, horum sententiam; nisi enim petens, aliquo tandem modo, se declaret, non est præsumendus totum id velle, quia de facto non totum id semper fideles intendunt, ut vidimus; & confirmatur ex illo dicto Suarii *tom.4. de Relig.tract.8.l.2. c.18.n.7. Hæc regula in oneribus maximè imponendis servanda est; si voluisset, expressisset.*

Multò minùs placet Aloysius Riccius *tom.3. Praxis rerum quotid. Eccl. for. ref.359.* qui docet, quando Testator non designavit locum Missæ, quam legavit, debere celebrari in loco suæ sepulturæ, minùs, inquam, placet, quia quamvis hoc sit consulendum, tamen non adest obligatio, quia dum Testator locum non assignavit, non præsumitur voluisse præsentiam. Illud concederem Aloysio, si Testator sic disponat, *Eligo talem Ecclesiam* pro sepultura, *volens, ut dicantur quotannis centum Missæ*: concederem, inquam, dici oportere in loco sepulturæ. Ita Portella *de duobus reg. v. Missa, n.13. & in Resp.p.2.cas.19.* Ratio est, quia tanta conjunctio electionis sepulturæ, & dispositionis Missarum videtur persuadere, eam fuisse Testatoris voluntatem.

25 Ad confirmationem, nego, Congregationem esse contra nos, ipsa enim solùm loquitur de iis, qui habent Capellaniam, legatum, vel salarium cum onere applicandi pro Fundatore, non verò de iis, qui ad præsentiam solam obligantur; fuisset enim injustum, si iis, qui præsentiam solùm debent, & applicatio est sua, prohibuisset, ne, quod in sua est potestate, aliis dare potuissent. Alias conjecturas, pro hac explicatione, lege, si placet, apud de Lugo *disp.de Sacram.21.sect.1.n.23.* ut item nonnulla de loco, quæ huc reduci possent, vide infrà *c.2.§.1.*

Denique si omnibus expensis, res adhuc remanet dubia; possessio videtur esse pro Fundatore, atque adeò illi deberi tum præsentiam, tum applicationem. Lege Alphonsum de Leone *de Off.Capell.qu.8. sect.8.* Ita etiam latè sustinet Th.Hurtad. *p.1.ref.mor.tr.2.c.4.num.135.* docens, quando nihil exprimit petens Missam, semper præsumi (nisi contrarium constet) utrumque petere.

Dubium incidens de Hebdomadariis Ecclesiæ Cathedralis Neapolitanæ.

26 Ex dictis infero, Aloysium Riccium *in decis.p.3.decis.13.* non statim debuisse damnare consuetudinem illam in Cathedrali Neapolitana, per quam Hebdomadarii celebrant ibi Sacrum, sed applicant alteri, cui libuerit, fructum Missæ: non, inquam, statim damnare debuisset; nam juxta prædicta considerandum erat, qua ratione, seu quibus verbis ibi Fundatores eas Missas in Instrumento fundationis disposuerunt, ut sic decerneretur, approbandane esset illa consuetudo, an reprobanda?

27 At quid, si non extet tale Instrumentum, seu scriptura, unde id ex ejus verbis dilucidari possit? *Resp.* ex de Lugo *de Eucharist.*

rist.disp.21.sect.1.n.23.fin. qui fatetur, *quamvis in iis, qui dant eleemosynas naturales pro Missis dicendis semper præsumatur eos velle applicationem: in Beneficiis verò, vel aliis, in quibus obligatur Sacerdos ad celebrandum solùm ob commoditatem eorum, qui audituri sunt Missam, facilius posse existimari, quòd sola officiatura, non verò applicatio requiratur.* Hæc ille. Cui addi potest, in casu nullius scripturæ, maximè favere famam populi, (notat idem Ricc. *to.3. praxis rerum quotid. Eccles. res.366.*) ipsam Sacerdotum praxim ipsum exemplum prædecessorum, & similia: Debuerat ergo Riccius hęc omnia considerare; nam certè, si hæc favent dictis hebdomadariis, à sua consuetudine dimovendi non sunt.

Aliquot quæstiones circa voluntates fundantium Missas.

28 Explicatio conjecturarum, de quibus hactenus egimus circa Fundatorum voluntates, requirit, ut ad majorem legentium utilitatem sequentes has quæstiones dissolvamus.

Quæres enim 1. Si fundator sic disponat, *Eligatur Sacerdos, qui quotidie celebrans oret pro anima mea*, obligaturne Sacerdos applicare Missam pro fundatore, an solùm satis erit si pro fundatore oret in Missa?

Resp. Certè posset sic intelligi, hæc enim duo, applicare pro fundatore Missam, & orare in Missa pro eodem, separabilia sunt: cum ergo unum solum exprimatur, non aliud, in illud unum videbitur alicui cadere obligatio. Verùm ex tanta conjunctione verborum *celebrans oret*, puto implicitè utrumque voluisse fundatorem, donec aliqua alia circunstantia contrarium persuadeat.

29 Quæres secundò. Si fundator ita disponit, *Assigno hoc legatum, ut Sacerdos celebret pro anima mea*, quot Missæ sunt celebrandæ?

Resp. Quot in ea Civitate celebrari solent in aliis similibus fundationibus: Quòd si in ea nullæ aliæ, præter hanc, de qua dubitamus, appareant, arbitrio prudentis juxta amplitudinem, vel parvitatem eleemosynæ, aliasque circunstantias, res decernatur. Dixi (in ea civitate) non autem dixi (in ea Diœcesi) solet enim non rarò evenire, ut multum dissimiles sint ejusmodi circunstantiæ, in ampla, & locuplete Civitate, quàm in parvo Oppido, licèt ejusdem Diœcesis.

30 Adverto insuper aliud esse, si sit fundatio Capellaniæ, vel Beneficii, aliud, si sit merum legatum Missarum. In Capellania enim, & Beneficio propter alia onera Altaris, & officii, pinguius solet assignari stipendium Sacerdoti, quàm in mero legato Missarum, pro quibus communiter solùm dari consuevit stipendium, quod est inductum, vel taxatum in tali Diœcesi.

31 Quæres tertiò. Si fundator ita disponat, *Assigno hunc censum, ut Sacerdos teneatur assiduè celebrare*: celebrandumne huic erit quotidiè, an satis erit frequenter dumtaxat? Resp. Cenedus *in singul.12.* illud (*assiduè*) interpretatur *frequenter*. At ex alia parte *c. Significatum de prabendis*, pro eodem accipitur *quotidiè*, & *assiduè*. Melius igitur erit perpendere, an census sit pinguis, an moderatus, an per similem censum in eo loco multæ, an paucę Missæ celebrari soleant, an sint Capellania, seu Beneficium, an merum legatum, his enim, & similibus consideratis illud à prudente decernatur, quod verisimilius est fundatoris fuisse voluntatem.

32 Quæres quartò. Si Testator sic loquatur: *Sacerdos meus celebret per annum integrum*, nec addat aliud, obligabiturne Sacerdos singulis diebus celebrare, an solùm frequenter in toto anno? Resp. Si per illud, *celebret per annum integrum*, poneremur in dubio, an Testator voluerit Missas quotidianas per annum continuum, an verò solùm frequenter; certè ad hoc secundum; quod est minus onus, teneretur Sacerdos, quia ex Molin. *tr.2.d.198.§.Sires*, Sanch. *in Dec. l.4.c.14.nu.8.* habemus sufficere, quod legatum dubium observetur secundùm minus: at certè mihi ex ipso modo communi loquendi videtur illud, *celebret per annum integrum*, sine dubio significare per annum integrum, nullo die dempto, atque adeò continuè.

33 Quæres quintò. Testator disposuit, ut die primo Lunæ Mensis recitaretur Officium defunctorum in tali Ecclesia, celebrarenturque ab ejusdem Sacerdotibus centum Missæ, assignato pinguì stipendio. Accidit, ut dicto die sive ex legitima Sacerdotum penuria, sive quia incidit dies festus solemnis (quo casu potius esse anticipandum Officium, & Missas defunctorum, quàm postponendas, ut scilicet celeriùs adsit auxilium animarum, rectè monet Fraxinellus *de oblig. Sacer. sect.3 præcept.5 §.6.n 3.*) accidit, inquam, ut tali die non potuerit expleri Testatoris voluntas, poteruntne alio die eas Missas, & Officium celebrare Sacerdotes prædictæ Ecclesiæ, & si adhuc duret penuria Sacerdotum, celebrari continuatæ Missæ in sequentibus diebus, & sic lucrari prædictam pinguem eleemosynam? Juvat id scire, tum propter conscientiam, tum quia Hæredes, qui pecuniam debent, contendunt aliis Sacerdotibus tale Officium committere.

34 Resp. posse Sacerdotes Ecclesiæ à Testatore designatos diebus sequentibus successivè celebrare, & sic lucrari illud pingue stipendium. Ratio est, quia admittitur ferè ab omnibus ea doctrina: quod quando, legatum aliquod pium non potest impleri in specie, impleatur modo magis simili, & conformi dispositioni Testatoris: Ita Sanch. *l.4. cons.c.2.dub.6.n.2.* ex Trid. *sess.25.c.8. de ref. & l. legatum ff. de usu, & usufruct. legati.* Cùm ergo in casu nostro magis conforme, & magis, ut ita dicam, vicinum menti Testatoris sit, ut Missæ ab iisdem, quibus in illo pingui stipendio voluit gratificari, celebrentur, & in eodem Templo, solo tempore mutato, quàm ab aliis in alio Templo, illud erit præstandum, non hoc.

Atque hæc de præsenti argumento dixisse sufficiat, nam casus alios similes prudens Lector solvere ex se ipse poterit.

An ratione diei festi aliquid plus recipi possit pro Missa?

35 Dubitabis quintò. An die festivo Sacerdoti liceat pro Missa aliquid plus, quàm sit consuetum, accipere?

Resp. Ante hoc Decretum licuisse. Ratio esse poterat, quia, licèt Missę stipendium non sit propriè pretium, ne incidamus in Simoniam, non est tamen dubium regulari proportionaliter debere ad illius normam: sicuti igitur, nullis emere volentibus, rerum pretia decrescunt, crescunt ementibus multis; ita, quia die festivo multæ Missæ appetiad commoditatem populi solent, mercede, ut ita dicam, cariore dignus erit operarius Missæ.

Confirmatur primò; quia Mediolani dabatur facultas Sacerdotibus accipiendi die festivo duplum, quàm solent die feriato. Ita *in Syn. Diœc. Med.3.* lege Tamb. *de jure Abb. to.1 disp.5.q.9.n.15.* Et Cremonæ taxatum erat stipendium Missæ feriatæ duodecim solidos ultra eandem ceram; Festivæ autem viginti solidos. Ita *in Syn. Crem.* apud March. *de ord. tr.3.p.2.c.16.n.2.*

Confirmatur secundò; quia eandem facultatem approbaverat sacra Congregatio allata à Bonac. *de disp.4.p.ult. punct.8.n.13.* qui testatur, se eidem Congregationi interfuisse, idemque consuluisse, eo potissimùm fundamento, quia si licet augere stipem pro Missa solemni, idem licebit pro Missa diei solemnis.

Noto tamen hoc fundamentum, nisi aliud addatur, infirmum esse, Missa enim solemnis majori extrinseco labore annexa est, quàm privata, ideò majore mercede digna, id quod non est in Missa privata diei solemnis.

36 Hæc ante Decretum. Quid post illud? Dian. *p.3.tr.14.res.9.* docet opinionem prædictam, quod scilicet possit augeri stipendium Missæ, ratione diei festivi, damnari in hoc Decreto Sacræ Congregationis. Verùm March. *de ord. tr.3.p.2.c.16.n.2.* qui scripsit post hoc Decretum, absolutè approbans eandem prædictam opinionem, videtur & meritò, non putasse hoc Decretum sibi contrarium. Scio in hoc Decreto prohiberi duplicatum stipendium pro una Missa, sed profectò accipiens plus pro Missa festiva, quàm pro feriata, non accipit duplicatam mercedem, sed unam, & quidem justam pro festiva: quod fateor fore duplicatam pro feriata, sicuti recipiens plus pro cantata, seu solemni, justum recipit, quod esset excedens, & injustum pro privata.

37 Nihilominus temperanda est hæc sententia, tum post Decretum, tum ante; Missa enim diei Festivi potest à te duplicato stipendio exposci, vel quoad applicationem dumtaxat, vel quo etiam ad officiaturam. Si pro sola applicatione, non potes aliquid plus accipere? Si pro officiatura potes. Ratio differentiæ est, quia pro sola applicatione, non video unde crescere majus possit stipendium; siquidem applicatio Missæ festivę est semper eadem cum applicatione diei feriatæ, quoad omnes circunstantias, quæ nunc in considerationem cadunt, quæ quidem circunstantiæ sunt satis diversæ respectu officiaturæ: quia hæc magis exposcitur in festivis diebus, quàm in feriatis, cùm majorem tunc commoditatem populi, majusque decus Ecclesiæ, & ejus Rectoribus conferat. Quare non immeritò Prælati stipendium majus pro ipsa, in die festivo, quàm feriato, ut vidimus supra, taxare consueverunt.

38 Idem proportionaliter dic cum Lezana *V. Missa numer.23.* de Missa cantata, potes enim pro ejus officiatura, plus accipere v.g. duplicatum, vel etiam triplicatum stipendium juxta mensuram laboris, non verò pro applicatione, quia labor cantatæ est varius, & quidem major, at applicatio est una, & eadem in cantata, quæ est in quacumque privata.

An aliquid ultra solitum stipendium accipi possit pro fructu ex opere operantis?

39 Hurt. *de Sacrif. Miss. disp.3. diff.8. fine, & diff.4. disp.15.* sequens Ægidium Coninch. *de Sacram. q.83 art.1. dub.10.n.195.* docet, celebrantem non teneri danti stipendium, applicare Sacrificium, nisi quoad fructus ex opere operato, non verò quoad fructum ex opere operantis: unde Sacerdotem non habere obligationem orationes, & alia, quæ in Missa fiunt, pro eodem offerendi. Ratio est, inquit, quia dans stipendium solùm exigit illum fructum priorem, non verò hunc posteriorem; aliàs non satisfaceret Sacerdos, quando ex malo fine celebrat, tunc enim nullus adest fructus ex opere operantis, ex quo sequitur, posse Sacerdotem aliquid plus accipere, si hunc fructum ex opere operantis promittat, ad quem dandum ex vi soliti stipendii non obligabitur.

40 Sed profectò hæc sententia, nullo modo approbanda, quia quamvis fructus operis operati sit proprius, & potissimum Sacrificii, qui potissimùm exigitur; exigitur tamen etiam, & minus principalis, qui est fructus operis operantis. Cujus rei ulterior ratio est, quia communis sensus hominum petentium, vel injungentium, vel voventium Missam, est de toto valore ejusdem, sine ulla distinctione: qualis nimirum potest haberi à tali Sacerdote, qui co-

celebrare debebit. Habe exemplum. Emit quis à Domino fructum v.g. duorum annorum prædii: totus fructus ementi debetur, sive multus, quando ex bona dispositione terræ, seu opportunis pluviis annus est ferax, sive exiguus, quando est sterilis. Ita proportionaliter, quando Fideles exposcunt Missam à Sacerdote, totum ejus fructum exposcunt sive multum, sive ex aliquo accidenti aliquantulùm deficientem, juxta dispositionem, scilicet, in qua invenitur Sacerdos, dum celebrat.

41 Quando ergo ex malo fine, & in peccato quis celebrat, dat quod exigitur, quia exigitur secundùm suam dispositionem, quam habet; quando ex bono fine, & magna gratia celebrat, dat item, quod exigitur, quia exigitur secundùm suam dispositionem, quam pariter habet. Nam propterea rationabiliter Fideles sollicitè quærunt Sacerdotem bonum, quia magis tunc lucrari propter dictum fructum ex opere operantis, meritò putant. Ita Fagundez alios citans *prac. Eccl.t.l 3.c.6.n.22.*

42 Hinc obiter resolve. Sacerdotem excommunicatum, vel suspensum posse retinere stipendium suæ Missæ, si (quamvis cum peccato, & pœna irregularitatis) pro aliquo celebret. Ratio est, quia cùm ipse validè Sacrificium offerat, est enim Sacerdos, dat petenti Missam totum valorem ex opere operato, valorem verò ex opere operantis non se obligavit dare, nisi si, & quatenus illum ipse habet, ut modò diximus de Sacerdote existente in peccato. Ita Coninch. *de Sacr.q.83.n.104. juncta d.14. de censur.n.35.*

An pro impetratione unum, pro satisfactione alterum stipendium accipi valeat?

43 Dubitabis sextò, an possit Sacerdos recipere unum stipendium pro fructu impetrationis, quam applicat v.g. Petro, & alterum pro fructu satisfactionis, quam applicet v.g. Paulo?

Resp. Quod hi fructus separabiles sint, certum est, ut patet ex supradictis *l.2.c.2.g.1.* Quare ego sine dubio Missam votivam v.g. Beatissimæ Virginis celebrando, possum applicare uni vim impetrativam, ad obtinendum à Deo aliquod beneficium, & alteri totam vim satisfactivam pro pœna ejus peccatis debita.

44 Certum item mihi est, quod si quis expressè consentiat velle solùm unum fructum ex his, possis accipere aliquid ab alio ob alterum fructum, ad quem hic etiam consentiat: volenti enim, & consentienti nulla fit injuria, ut in simili diximus *supra n.8.*

45 Sed quando quis absolutè, & nihil se explicando petit Missam votivam v.g. Beatissimæ Virginis ad aliquod beneficium impetrandum, quale est salus filii, potestne Sacerdos huic tribuere totam prædictam vim impetrandi, reservata sibi vi satisfaciendi, quam, alio accepto stipendio, alteri indigenti v.g. defuncto dare possit? Hoc, scilicet, est, quod hic quærendum proponitur.

46 Concedebat olim, ut non improbabile Petrus Navarr. *l.2. de restit.c.2.dub.6.n.243.* aliique apud March. *de ord. tr.3.p.2.c.16.nu.17.* quia si separabiles sunt ejusmodi fructus, separatim eos dare, & propter eos separata stipendia accipere cur Sacerdos non possit? Negabat ex sua sententia idem Nav. Bonac. Rodriquez, aliique apud March. *ib.n.16.* cum quibus sentio, multò magis nunc post præsens Decretum Sacræ Congregationis. Ratio præter dictum Decretum, ducitur, ex sensu consueto petentium Missam, qui (nisi contrarium explicent, vel ex aliqua circunstantia contrarium colligatur,) est, ut utrumque fructum sibi acquirere velint.

47 Solùm concederem, promittentem ex liberalitate uni Missam pro salute filii v.g. posse alteri eandem promittere pro satisfactione pœnarum. Ratio est, quia cùm id non faciat ex stipendio, quod totum Missæ fructum requirit, satis est, si illis det id, quod absolutè ex intentione sua, & acceptatione alterius promisit; promisit autem uni Missam formaliter prout impetratoriam, alteri prout satisfactoriam.

48 Quid ex voto? certè non est improbabile, te votum quod emisisti celebrandi Sacrum ob actionem gratiarum de salute v.g. tui fratris obtenta, posse implere cum eadem Missa, quam alteri, ex liberalitate dones pro satisfactione pœnarum, & è contra. Ratio est eadem dicta, quia satisfacis formaliter intentioni promittentis, & acceptantis.

An major devotio in celebrando, vel orationes aliæ extra, vel intra Missam, Jus ad majus Missæ stipendium conferant?

49 Dubitabis septimò. An si quis alias orationes, & suffragia Missam extra applicet ei, qui stipem dedit pro Missa, vel magno, & extraordinario affectu ipsam Missam celebret, possit recipere plura stipendia, vel talia, quæ morali judicio, adæquent illas orationes, vel affectum?

Resp. Non posse: quidquid dixerint aliqui antiquiores, Palud. *in dist.45.q.2.art.2.concl.5.* Sylvest. *v.Miss.1.q.1.* adde Comitolum *in Resp.mor.l.1. de Sacr.q.42.n.24.*

Ratio est, quia qui Missam exposcit, fructum ejus ex opere operato, & operantis exposcit. Quare si eas rationes, eumque extraordinarium affectum addas, quamvis laudabiliter addas, tamen addis contra conventionem, & ideò stipendium tibi non debebit is, qui id à te non petiit. Secus, invitus, & nolens illud quod nequaquam vult solvere cogeretur.

Multò magis displicet sententia Bordoni *ref.25.n.13.* apud Lezana *v. Missa n.18.* putantis, posse Sacerdotem accipere duplex stipendium, unum pro applicatione Missæ, alterum pro applicatione Indulgentiæ, si Missam dicat in Altari privilegiato (poterat & addere, vel cum calculo Benedicto) cui concessa est liberatio animę à Purgatorio. Displicet, inquam, quia, vel offerens tantam stipem, petit talem Indulgentiam, vel non: si primum, jam ex conventione debes & Indulgentiam: si secundum, non potes accipere mercedem de re non conventa. Adde id certè esse contra intentionem Pontificum tales Indulgentias concedentium, qui multum abhorrent ab ejusmodi sordidis negotiationibus.

Illud non reprobarem. Nam si quis à te petat, ut aliquam collectam, quæ in Missis v.g. ferialibus tu ex voluntate tua potes apponere, vel petat, ut in Missa pro se particulariter ores in *Memento*, conscius quod cæterùm totam Missam alteri ex obligatione applices, puto te stipendium integrum, si integrum, vel etiam majus elargiatur, posse recipere. Ratio est, quia tunc in nihilo defraudas eum, cui Missam debes, neque pro Missa, ejusque necessariis partibus, seu pro fructu ex opere operato, & operantis stipendium duplex accipis, & ex alia parte dans tam excedentem eleemosynam, liberaliter dat, quam dari certè ab aliquo nunquam prohibetur.

An pro una Missa, plura à pluribus exigua stipendia usque ad justam mercedem accipi possint?

50 Dubitabis octavò, cui ob Missæ applicationem datur stipendium minus, quàm sit lege, vel consuetudine taxatum, an possit tantum accipere ab alio quantum sufficit ad justam unius Missę eleemosynam, & deinde unica Missa, utrique satisfacere? Resp. præscindendo ab hoc sacræ Congregationis Decreto, posse. Ita Rodr. Nugnus, Vasq. Fill. Scortia, Suar. apud de Lugo *disp.20. de Euch.sect.2. n.26.* Ratio est, quia non est defraudandus Sacerdos sua justa mercede, supponimus enim Sacerdotem accipiendo illud exiguum, juri suo nequaquam cessisse.

51 Quod si expressè suo juri cessit, atque expressè acceptavit se ob illam tenuem stipem velle totam Missam applicare, non posse ab alio quidquam recipere, communis doctrina est; Ita Corduba, aliique apud Dian. *p.2.tr.14.ref.9.* March. *de ord.tr.3.p.2.c.21.num.5.* Quia, tunc, suo pacto, cui semper standum est, se ad totam obligavit, juri sui cedendo.

Suar. tamen *de Sacr.disp.86.sect.4.§.unde consequenter*, etiam in hoc casu posse concedit Sacerdoti pauperi, in uno eventu; quando scilicet coactus paupertate consentit, hic enim poterit ab injusto pacto resilire, seque indemnem servare. *Sicut* (inquit) *famulus, seu operarius, cui digna merces non tribuitur, potest damnum suum resarcire, etiamsi à principio ob paupertatem coactus sit pro injusto, & inæquali pretio pacisci: & sicut, qui ob necessitatem cogitur emere triticum pretio injusto, potest sine injustitia, alia via se indemnem servare.* Sed de hac doctrina, & exemplis dicam separatim *à n.57.*

52 Hæc præscindendo à Decreto *de celebratione Missarum*. Quid eo jam posito? De Lugo *l.c.* Diana, March. *l.c.* Tamb. *de jur. Abb.to.2. d.5.q.9.n.11.* timent Decretum, atque adeò docent, Sacerdotem recipientem à Fideli exiguam quamlibet stipem pro Missa, totum ejus fructum pro ipso applicare debere; ni id faciat; teneri ad restitutionem.

53 Nihilominus puto adhuc posse. Favent innominati apud March. *l.n.5.* Nec timendum Decretum, (concurrentibus tamen conditionibus *n.66.* dicendis,) cùm nobis contrarium non sit, quia non est credibile, voluisse Sacram Congregationem fraudare Sacerdotem justa mercede. Expendamus breviter verba Decreti. *Deinde* (inquit) *ubi plura stipendia quantumvis incongrua, & exigua collata fuerint Sacerdotibus, præcipit, ut absolutè tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributa eleemosynæ præscripta fuerint.* Hęc Sacra Congregatio. Ubi noto primò, illud (*ad rationem attributa eleemosyna*) nam significat Missas celebrari debere, non sicuti ab offerente absolutè præscriptæ sunt, sed sicuti ab eodem, juxta rationem, & computum datæ eleemosynæ præscriptæ sunt. Cùm igitur eleemosyna non sit data nisi limitatè, limitatè dabitur applicatio Missæ.

54 Quando ergo ut vidimus *g.1.n.31.* Congregatio respondit, se loqui de præscriptione facta ab offerente, non verò facta ab Ordinario, solùm explicuit personas, quæ facere debeant præscriptionem, non verò ad quam ratam; quia hanc fieri debere, ad rationem eleemosynæ datæ, dixerat in Decreto.

55 Quando item *num.32.* præcipit ut ad stipendia quantumvis incongrua, & exigua etiam, data ab una persona Missæ præscriptæ celebrentur, præcipit quidem, ut celebrentur Missæ ad eleemosynam præscriptam, sed juxta ratam, seu ad rationem dictæ eleemosynæ, non verò ad merum arbitrium dantis. Scio, explicationem aliorum, quos tacito nomine affert March. *de ord. tr.3.p.2. c.21.n.5. fine*, sed nostra est magis ad litteram, magisque favet Sacerdotibus.

56 Noto secundò illud (*sua obligationi non satisfacere*) ubi, per suam obligationem non intelligitur nisi ea, quæ erat ante Decretum, hæc enim erat sua, id est Sacerdotum obligatio, & Decretum solùm illius meminit, illamque inculcat, non verò inducit. Quoniam ergo ante Decreti promulgationem Sacerdotes hac obligatione non adstringebantur; nec in præsenti constringentur.

Examinatur Doctrina Suarii de promittente pro minori stipendio Missa celebrare.

57 Sed age, per hanc occasionem, eam Suarii doctrinam *num.* 51. traditam, ducentis exemplum ab eo, qui ob paupertatem, seu necessitatem aliquid invitus paciscitur, expendamus; nam sic facilior ad propositæ quæstionis solutionem via sternetur.

58 Dico primò. Qui ob necessitatem cogitur emere triticum pretio injusto, potest alia via se indemnem servare. Ratio est, quia injustè venditor agit, debetque putare eum, qui ob necessitatem emit, verè non consentire tali pretio, ad quod extorquendum idem venditor nullum titulum habet.

59 Dico secundò. Famulus, seu operarius, qui ob paupertatem cogitur minori, quàm sit justum pretium, suum famulatum vendere, nunc regulariter, in tanta multitudine servorum non potest se occultè indemnem servare, damnumque suum contra Dominum resarcire. Vide Valerium *in Diff. utriusque fori v. locutio*, Villalob. *in sum. to.* 1. *tr.* 25. *diff.* 13. *n.* 6. Ratio est, quia Dominus damnum patitur causa hujus famuli, ne alium conducat, qui minori pretio serviat; si enim sciret Dominus, quod hic famulus se occultè resarcire vellet, non de illo, sed de alio in tanta multitudine servorum sese exhibentium provideret; qua igitur justitia famulus, occultè Domino surripiat illud, quod Dominus alius remitteret, nisi ipsemet famulus sua fraudulenta exhibitione impediret? Unde quia famulus hic fuit causa damni emergentis in Domino, obligabitur Dominum indemnem servare, & consequenter ipse famulus indemnem se contra Dominum servare non poterit.

60 Dixi autem (regulariter in tanta multitudine servorum) nam si quando tale damnum non pateretur Dominus, quia scilicet alium servum minori illo pretio famulantem non invenisset, non erit famulus sua justa mercede defraudandus. Ratio est, quia licèt infideliter egerit, mendacioque dixerit se contentum esse minori illo pretio, tamen de facto vendidit suum famulatum dignum tanta illa mercede; & ex alia parte posito, quòd Dominus voluit famulatum illum emere, se implicitè ad justum pretium obligavit, nec ullum damnum, dum hunc famulum acceptat, patitur, ut supponimus. Dixi *de facto vendit*, nam si famulus præstitit aliqua obsequia gratis, animoque liberali, vel ex charitate, vel ex pietate, non potest deinde mutare voluntatem, unde nec petere ex justitia, nec sibi facere poterit compensationem. Bonac. *de Contr. disp.* 3. *de locat. & conduct. q.* 7. *p.* 4. *num.* 2. Ratio est, quia tunc legitimè Dominus possidet illum famulatum, jam sibi liberaliter exhibitum, seu donatum, ergo deiici ab illo justè nequaquam potest. Lege Mol. *de contract. disp.* 363. Fagund. *de contract. l.* 5. *c.* 16. Less. *lib.* 2. *c.* 21. *dub.* 18.

61 Quæ *num.* 59. de servo diximus, vidit ex parte Rebellius 2. *p. de obl. Just. c.* 3. §. 1. *dub.* 10. *n.* 12. qui fatetur esse injustitiam ex parte famuli, quando deceptio est alicujus momenti, & Dominus non erat illum conducturus, etiam pretio infimo, atque adeò in compensatione diminuendum esse aliquid de justo stipendio, etiam infimo, ratione injuriæ, & damni sequuti Domino, ob illam fraudem. Sed profectò id consequenter non est dictum, nam si fuit vera injuria, (ut Rebellius fatetur,) ex parte famuli, non solùm diminuendum aliquid est, sed totus ille excessus, quem Dominus propter illam injuriam cogitur solvere supra id, quod promiserat, debet restitui, seu à famulo non accipi, cùm totus ille excessus sit damnum sequutum Domino propter illam deceptionem injustam, ut jam *d. n.* 59. diximus.

62 Dices pro Suario, cum de Lugo *de just. & jur. tr.* 1. *d.* 15. *sect.* 4. §. 2. *num.* 82. posse sibi hunc famulum integrè resarcire, *quia ipse non cogit ullo modo Dominum ad contrahendum, sed ipse liberè contrahit, & eo ipso vult subire obligationem, qua intrinsecè inest contractui, ut scilicet fiat cum æqualitate pretii justi. Sicut quando in necessitate petis mutuum promittendo usuram, non decipis injustè mutuantem, nam ipse potest liberè non mutuare: si tamen dat mutuum, eo ipso obligat se ad servandas leges intrinsecas mutui, & ad non accipiendum usuram. Quare non debes etiam quoad partem illi usuras dare propter fraudulentam promissionem, qua induxisti illum ad mutuum, quia mutuans ad nullam usuræ partem jus acquirere potuit, sed eo ipso quòd voluit mutuum dare, voluit servare æqualitatem naturalem intrinsecam mutuo, de cujus intrinseca ratione est dare sine lucro. Sic etiam qui in necessitate vendit infra justum pretium, non privatur, etiam quoad partem, jure suo ad totum pretium, ad hoc enim voluit se implicitè obligare emptor eo ipso, quòd liberè voluit emere; quod idem in conductione dicendum, cum sit eadem prorsus ratio.*

63 Hæc de Lugo, quæ certè vera sunt, si solum ipsum contractum emptionis, vel conductionis nudè spectemus: posito enim, quod Dominus servum conducit, vel emptor mercem emit, se justo pretio emere, vel conducere tacitè convenit, & id locum omnino habet, ut modò diximus, si quando Dominus causa servi, vel emptor causa venditoris nullum damnum patitur; at in casu nostro cum Dominus injustum damnum patiatur, non conducendo alium servum, qui gratis, vel minori pretio liberaliter serviret, poterit Dominus se compensare contra hunc famulum ob causam damni. Quare famulus potest se resarcire quantum est ex vi contractus: Dominus, quantum ex vi damni accepti; sed prævalet Dominus, quia ipse damnum patitur à famulo. Sicuti mercator ex vi contractus mutui non potest exigere quidpiam ultra mutuatam pecuniam, at si à tali mutuo damnum sibi emergit, vel lucrum cessat, certè; non ex vi contractus mutui, sed vi damni sequuti juxta debitas regulas, quantum sua interest, exigere poterit.

64 Ad exemplum de usurario facilis est responsio; tu enim quando mutuum petis, promittendo usuram, nullo modo es causa injusti damni usurario, nec illum injustè decipis. Non enim hic habet jus extorquendi usuram nec à te, nec ab alio: At Dominus habet jus acceptandi famulatum alterius gratis servire volentis, unde justè decipitur à servo, à cujus mendaci promissione allectus, relinquit illum nullo, vel minori pretio servientem. Quid enim est injustè decipere, si hoc non est?

Simile quid dicendum circa aliud exemplum de vendente infrà justum pretium: nam si dictus vendens est causa injusti damni in emente, qui emeret alibi minori illo pretio, vel rem illam sibi fortè inutilem non emeret, & deceptus, atque adeo invitus emit, non poterit dictus vendens decipiens se resarcire, id enim convincit ratio inducta *n.* 63.

65 Atque ex his confirmantur ea, quæ diximus *n.* 51. de emente triticum injusto pretio: hic enim non est causa injusti damni in vendente, cùm vendens nullum jus habeat vendendi majori illo pretio, jam enim injustum supponimus, & ideò emens poterit contra ipsum, occultè, si aliam viam non habet, sibi compensare.

66 Dico tertiò, in quæstione nostra, de expresè Missam promittente, ob paupertatem, minori stipendio, quàm solet: esse omnino juxta prædicta distinguendum; nam si offerens tenuem eleemosynam invenisset alium (quod ex conjecturis v. g. & paucitate, & numerositate Sacerdotum, ac petentium Missas, vel simili, colligendum erit) qui minori illo stipendio celebraret, non poterit Sacerdos se indemnem servare applicando offerenti partem fructus Missæ: si non invenisset, utique poslet; & de hoc posteriore solùm loquutum esse Suarium existimandum est; cujus doctrinæ ratio est jam dicta, quia nimirum in priori casu Sacerdos promittens est causa injusti damni, in posteriore non item.

An fructum Missæ specialissimum possit Sacerdos habita mercede, alteri concedere?

67 Dubitabis Nonò, an Sacerdos possit accipere aliquid plus, quàm sit justum stipendium, ex eo quia fructum, qui ipsius Sacerdotis est, & specialissimum suprà *g.* 1. *n.* 3. appellavimus, applicet ei, qui illud plus offert.

Resp. Aliqui concedunt, atque addunt fructum specialissimum trium Missarum æquivalere fructui medio unius Missæ: atque adeo dignum esse integro stipendio. Sic Molphesius apud Dian. *p.* 1. *tr.* 14. *res.* 14. *de Jur. Abb. to.* 2. *disp.* 5. *q.* 9. *n.* 17. aliique. Ratio est (inquiunt) quia fructus specialissimus est alteri applicabilis, ergo si applicetur, dignus est sua mercede. Antecedens probatur paritate, quia omne aliud opus bonum, immò & ipsa Sacra Communio, omniumque Sacramentorum participatio, si non quà Meritoria sunt, certè quà Satisfactoria, alteri applicari possunt. Cur ergo non & fructus satisfactorius Missæ specialissimus? Confirmatur, quia fructum medium Missæ qui dari solet aliis, sibi potest applicare Sacerdos, ergo etiam fructum specialissimum, quem sibi applicare solet, poterit applicare aliis.

68 Nihilominus alii meritò negant. Ita Suar. *de Sacr. disp.* 98. *sect.* 9. *fine*, de Lugo *de Euch. d. d.* 21. *sect.* 2. *nu.* 33. Ratio (præter hoc Sacræ Congregationis Decretum multum negantibus favens) est, quia quòd talis fructus sit alteri applicabilis, est res satis incerta: fideles autem, cùm afferunt stipem certam, non sunt fructu incerto satisfaciendi. Adde ejusmodi fructum specialissimum fortasse ex instituto Christi ita non posse alteri applicari, sicuti fructum generalem non posse applicari aliis diximus supra §. 1. *n.* 3.

69 Ad rationem adversariorum, neganda est paritas, orationes enim cæteræ, & participationes Sacramentorum possunt applicari alii quoad fructum operis operantis, hic enim fructus est veluti in dominio operantium. At fructus specialissimus, de quo loquimur, est fructus ex opere operato, quem fructum ex opere operato, sicuti in casu nostro, sic in dicta participatione Sacramentorum, an Christus ita instituerit, ut mera voluntate nostra aliis applicari possimus, divinare potius possumus, quàm pronunciare. Quis enim scit, quod talis fructus sit sicuti fructus generalis Missæ, qui applicari non potest alteri, an verò sicuti medius, qui potest?

70 Ad Confirmationem respondeo, negando consequentiam, nam quod fructus medius possit sibi, & aliis à Sacerdote applicari, habemus ex praxi perpetua Ecclesiæ, ac sensu omnium fidelium: ut quod similiter se habeat specialissimus, non habemus.

71 Dices: Adversariis satis esse eorum sententiam esse probabilem, ut prudenter se gerant; Neque enim fideli Sacerdos obligatur dare fructum certissimum, ad quem nullo modo se obligat, sed probabilem dumtaxat. Resp. negando eam opinionem esse probabilem, est enim satis dubia, & incerta, ut patet ex solutione fundamenti ipsius, quod nihil habet, nisi duas paritates; quibus facili negotio afferri disparitas à nobis potuit.

Quan-

Quando contra Hæredes agi possit pro stipendio Missarum, de quibus Testator disposuit.

72 Dubitabis Decimò. Quando Testator, seu Fundator legat, vel præscribit aliquot Missas, quid juris habeat Sacerdos, vel Ecclesia contra hæredes petendi justum stipendium?

Resp. Quatuor modis in hoc se habere potest testator. Primò volendo tot Missas, de stipendio autem mentionem non faciat, & tunc poterit Sacerdos, vel Ecclesia agere coram Episcopo, contra hæredes, de stipendio, secundùm consuetudinem Regionis, justo; & Hæres juxta vires hæreditarias erit obligatus illud assignare, ut constat ex dictis in responsione Sacræ Congregationis à nobis allata supra §.1. n.34. Si autem Hæreditas non sufficiat, quod recurrendum sit ad Pontificem; satis §.2. à n.1. explicuimus.

73 Secundo modo se habere potest testator, si velit tantam pecuniam, v.g. aureos centum expendi pro Missis, sed modicum Missę numerum taxet, v.g. decem, itaut superabundet pecunia, & tunc nisi aliud ex circunstantiis constet, censetur velle legatario liberaliter excessum concedere, Beneficiumq; seu Capellaniam pinguem velle fundare, & sine dubio ad totam pecuniam subministrandam cogi debent hæredes. Idem dic, si testator relinquat prædium pro paucis Missis, quod processu temporis sufficeret ad plures: nisi tamen, ut dictum est, ex circunstantiis, vel verbis testatoris colligatur, velle, aucto Prædio, augeri & numerum Missarum; de qua re iterùm redibit sermo à n.92.

74 Tertio modo posset testator velle, ut tanta pecunia expendatur pro Missis, sed numerum Missarum non taxet. Tunc, ut ex dictis supra *hoc* §.3. n.2. constare potest, numerum Missarum taxare licebit Episcopo, nec nisi ad assignatam, ut ex se patet, pecuniam obligabuntur hæredes.

75 Quarto modo posset testator tot Missas præscribere, sed assignare pecuniam tenuem, & insufficientem: & tunc communior sententia docet, in eo solùm casu ab hæredibus deberi supplementum, quando testator principaliter intendit ipsas tot Missas, & consequenter tunc solùm compelli hæredes ab Episcopo posse. Ita Bar. Surd. Mantic. aliique apud Sanch. *l.8. de matr. disp.1 n.36.* Vasq. *in Opusc. de Testam. c.8.* aliique. Ratio est, quia tunc Testator præsumitur in animæ suæ commodum voluisse omninò bonum illud spirituale; quacumque impensa, data Capacitate hæreditatis.

76 Illud igitur, in hoc quarto modo, remanet, & quidem difficile explicandum, qua ratione dignoscere valeamus, quod Testator intendat principaliter tot determinatas Missas, quando ejus verba sunt ambigua, nec facilè apparet, quid principaliter intendat: tot Missas ne celebrari, an tantam, & non majorem pecuniæ summam, in Missis, insumi: si enim verba essent clara, nulla investigatione indigeremus, sed mens Testatoris ad unguem esset servanda.

77 Variæ Regulæ traduntur à DD. modò cit. Illa inter cæteras, ut melior excipitur, quæ est communis in similibus dubiis dispositionibus. Quando testator demonstrativè apponit quantitatem pecuniæ, quam pro Missis assignat, tunc principaliter intendit tot Missas. Quando verò apponit quantitatem pecuniæ taxativè, tunc minus principaliter intendit ipsas tot Missas, cùm principaliter solùm intendat tantam pecuniam taxatam insumi, & non ampliùs.

78 Sed ecce iterùm difficultas: ecquanam ratione id ipsum cognosci possit? Afferam breviter tres modos, seu regulas; nam fusè invenies apud Jurisperitos passim.

Primus modus est ille, quem ex Felino, Paulo de Castro, & Moneta tradit Marchin. *de ord. to.3. p.2. c.22. à n.7.* In prædictis, scilicet, dubiis dispositionibus esse verborum ordinem attendendum: nam quod primò profertur, principaliter intendi à Testatore, dicendum erit: quod secundo loco, minus principaliter. Quare si primo loco dicatur esse tot Missas celebrandas, deindè verò apponatur assignatio pecuniæ: demonstrativè erit talis pecuniæ assignatio, & principaliter tot Missæ intendentur: in quocasu non ad assignatam solam pecuniam, sed etiam ad supplementum obligabuntur hæredes. At verò, si contra, primo loco assignetur tanta pecunia, & deindè subdatur, quot Missæ sint celebrandæ: taxativè se habebit talis assignatio pecuniæ, & tot Missæ minus principaliter intendentur, atque ad solam assignatam pecuniam, non verò ad ampliùs tenebuntur hæredes.

79 Secundus modus. Si legatum exprimatur unica perfecta oratione, tunc censetur factum taxativè, si dubius, præsumitur factum demonstrativè. Vel clarius, illa sunt verba taxativa, quæ stant per se, idest sola, absque dependentia aliorum verborum, reddunt sensum perfectum ab alio quopiam distinctum. Illa sunt demonstrativa, quæ dependent ab aliis, idest, non habent sensum perfectum sine illis, seu independenter ab aliis. Exempli gratia. Si testator ita loquatur: *Aggravo hæredem meum ad dandum Petro Sacerdoti aureos triginta ex fructibus talis fundi pro onere Missæ quotidianæ.*

Hoc legatum factum est taxativè, quia unica perfecta oratione factum. Si verò ita dicat, *Aggravo hæredem meum ad dandum Petro aureos triginta, quos jubeo ex talis fundi redditibus persolvi pro onere Missæ quotidianæ.* Hoc legatum stat demonstrativè, quia factum est per duas distinctas orationes. Alteram, *Aggravo hæredem meum ad dandum aureos triginta.* Alteram, *Jubeo ex talis fundi redditibus persolvi pro onere Missa quotidiana.* In priore ergo dispositione, pereunte, seu imminuto fundo compellitur hæres ad supplementum, in posteriore non compellitur. Ita Felinus, Gavant. Sanch. Bonac. aliique citati à March. *de ord. tr.3. p.2. c.22. n.6.* quos reprobat.

80 Uterque ex his modis suis difficultatibus implicatur, ex quibus se extricare, dum Jurisperiti variis limitationibus, & sublimitationibus quærunt, rem nostram minus reddunt expeditam. Continent bonam doctrinam; non inficior, & ad Testatoris mentem indagandam conducunt nonnihil aliquando, sed non omninò satisfaciunt. Primò enim in utroque modo, res à Notario, seu Scriba dependebit, qui vel unica oratione, vel multiplici, vel priore, vel posteriore loco, legatum, suo arbitratu, & sine ullo defectu scribere solent. Secundò, quia ex primo modo, sequitur, quod si ita loquatur testator, *Volo decem Missas pro quinque Juliis dandis;* Missæ decem sint omninò dicendæ, quacunque expensa, quia primo loco proferuntur. Si verò ita, *Pro quinque Juliis solum decem Missas;* Non decem, sed quinque sint celebrandæ, quia proferuntur secundo loco, quod tamen mihi incredibile est, quia prorsus in utraque dispositione, eadem videtur esse testatoris mens. Tertiò, quia in secundo modo non absimile quid incommodum apparet. Ego profectò non sum tam perspicax, ut possim ibi dignoscere rationabile discrimen. Nonne idem sonat (*aureos triginta ex fructibus talis fundi jubeo persolvi,*) & (*aureos triginta, quos jubeo ex tali fundo persolvi*) cur igitur in una dispositione hęredem obligabo, in altera non item?

81 Putant igitur Tertiò alii (sed ipsi viderint) approbandam esse Brixiani opinionem (quam etiam supponunt Berous, & Guido Papa apud March. *de ord. tr.3. p.2. c.22. n.1. & 2.*) docentis, ubi Testator meminit quantitatis solvendæ pro Missis, (idem dicunt in similibus dubiis dispositionibus pro quacunque materia) quamvis quantitas sit insufficiens ad dispositas Missas non teneri hæredem, nisi ad quantitatem assignatam, & nullo modo ad supplementum. Ratio est primò, quia ex quo Testator meminit quantitatis pecuniæ, præsumitur illam principaliter, & taxativè voluisse, & non aliam insumi, quia talis est natura amoris pecuniæ, ut homines in similibus dispositionibus communiter mentem maximè apponant ad deliberandum de quantitate insumenda; Unde, si assignant, multum deliberatè eam assignant, atque adeò principaliter, & taxativè. Secundò, quia, ut *l.1. c.6. n.4.* diximus, non est imponendum onus grave, nisi certò de illo constet: at nunc non certò constat, quia Testatoris verba de quibus agimus, dubia sunt. Tertiò, quia in dubio melior est conditio possidentis. At nunc hæres eam possidet. Quartò docent non ignobiles Doctores Mol. Sanc. Menoc. Mštic. & Bon. *de contr. disp.3. q.17. p.7. n.7.* addens Sanch. esse pro hac opinione *in summa c.13. nu.8.* & *c.15. nu.46.* licèt sibi contrarium *l.3. de matrim. d.18. n.24.* semper præsumi Testatorem voluisse gravare hæredem, quàm minimum possibile est, *l. unum ex fam. §. sirem, ff. de legat.2.* & in dubio semper fieri interpretationem pro hærede contra legatarium, vel fideicommissarium, *l. apud Jul. §. Scio ff. de legat.1.* nec eandem esse rationem de legatis etiam piis, ac de testamentis, cùm testamenta amplè explicanda sint, *l. in testam. ff. de reg. jur.* non ita legata, quantumvis pia. Cùm igitur hìc præcipuè agamus de legatis Missarum, & quidem dubiis, interpretatio non pro legato, sed pro hæredibus facienda est, adeòque ad nihil, nisi ad assignatam nominatim pecuniam, sunt hæredes compellendi.

82 Hæc nobis, quæ Jurisperitorum sunt propria, rudi minerva insinuasse sufficiat. Certè Fraxinellus *de Sacerd. oblig. sect.4. §.24. n.2.* ex hoc capite, quia Testatores communiter curant gravare suos hæredes quàm minimum possunt, unde non fit certum, quod præsumi possit mentem illorum fuisse, ut aucto decursu temporis Missæ stipendio, hæredes teneantur ad augendum stipendium, colligit non esse improbabile non teneri. Esto teneri etiam, probabiliter doceat cum aliis Diana *p.2. tr.14. ref.17.*

An Hæres pro Missis legatis debeat stipendium, quod currit tempore dispositionis, an tempore executionis?

83 Dubitabis Undecimò, quando Testator non expressit quantitatem pecuniæ, sed disposuit, ut celebrentur tot Missæ v.g. in perpetuum, si contingat tempore dispositionis fuisse majus, vel minus stipendium, quàm tempore, quo actu sunt celebrandæ, teneturne hæres ad pretium currens, tempore dispositionis, an tempore executionis.

84 Dico teneri ad currens tempore executionis. Ita Bartol. Genin. Moneta apud March. *de ord. tr.3. p.3. c.22. n.9.* Ratio est, quia in dispositione Testator respexit principaliter ad tot Missas ut ex supradictis constat, ergo præsumitur eas voluisse, quocunque dato stipendio, quod currit, quando dicendæ sunt Missæ, quod est tempus executionis.

85 Illud tamen adverte, quòd si hæres negligenter se habuerit, nec curaverit Missas pro anima Testatoris intra competens tempus celebrari (quod tempus si à Testatore præscriptum non fuerit, quantum sit, colligetur ex mox dicendis §.9.) certè propter damnum, quod causa hæredis inferretur defuncto, si Missæ non celebrentur, supplere omninò illud, quod deest, ut ex se patet, dictus hæres tenebitur.

Quid

Quid fiat de Decursis non solutis anteà pro Missis, sed non redditis.

86 Dubitabis Duodecimò in hunc modum: Hæres quidam Testatoris, qui legavit centum aureos supra quendam fundum pro Missa quotidiana celebranda à Monasterio, per decem annos non solvit talem summam, unde nec celebratæ fuere tunc Missæ, reddit nunc Monasterio mille aureos, fructus, scilicet, decem annorum præteritorum, poteritne Monasterium illos retinere?

Resp. Posse cum onere celebrandi Missas respondentes decem annis. Quòd superest, Monasterii erit. Ratio est, quia fructus legati legatario debentur, cum eodem onere, quo legati fuerunt. Ita Molina *tom. 2. de Just. d.* 208. §. 2. aliique.

87 Quid, si fuerint legati Sacerdoti Capellano v.g. talis Ecclesiæ? cùm enim hic unus Sacerdos occupandus sit ad explendam quotidianam Missam, quæ deinceps celebranda erit ad Missas præteritas supplendas non sufficiet.

Resp. Suppleat per alios, sicuti supplere etiam Monasterium per suos varios Sacerdotes potuit, quodque superest, Capellani erit propter eandem rationem modò dictam: per illam enim pinguem eleemosynam præsumitur Testator Capellano, sicut & Monasterio benefacere voluisse.

88 Unum adverterem. Nam si redditus, seu eleemosyna legata esset Missis adæquatè respondens, hoc est, non esset pinguis, seu excedens, tunc non statim præsumere oportet, Testatorem voluisse Capellano gratificari, posset enim tunc dici, solùm voluisse merum numerum Missarum. Quare si eveniret casus prædictus, quando pro Missis non celebratis redderetur magna summa, distinguendum est. Si enim ex circunstantiis colligatur, Capellano voluisse Testatorem gratificari, ut si Capellanus fuisset Testatoris consanguineus, concivis, pauper, &c. Capellano cum prædicto onere faciendi celebrare Missas nondum celebratas competeret illud jus faciendi celebrare. Sed si id non colligatur, posset hæres ex se facere supplere per alios. Ratio est, quia in priore casu, quando gratificatus fuit Capellanus; ipse jus videtur habere legati: in posteriore, solùm ipsæ Missæ celebrandæ.

Si tale legatum fuit addictum loco, An reddita summa pro præteritis Missis requirat omninò, ut Missæ celebrentur in loco à Testatore designato? colligetur ex dicendis infrà *c.* 1. §. 1. *à n.* 5.

Quid fiat, si census relictus pro Missis pereat?

89 Dubitabis Decimotertiò. Si census relictus pro Missis pereat in totum (nam si ex parte diminuatur, quomodo recurrendum sit ad Pontificem, suprà *g.* 2. *à n.* 1. vidimus) ad quid tenetur Ecclesia?

Resp. Si cum sua culpa, tenetur, ut certum est, resarcire totum damnum, si nulla culpa, ad nihil obligatur. Ita Fraxinell. *de oblig. Sacerd. sect.* 4. *n.* 27. Ratio est, quia Ecclesia obligatur propter stipendium, & sub illo Testator eam obligavit: at hoc jam deest, ergo, &c. Sanè ita accidit in Beneficio quocumque, quod datur propter officium, pereunte enim fructu Beneficii, cessat obligatio ad officium. Nec tunc est recurrendum ad illum Superiorem, si enim periit census, ad quid moderatio petenda erit?

Quid si non pereat, sed minuatur census, & non possit adiri Pontifex?

90 Dubitabis Decimoquartò. Quid, si ita diminuatur propter aliquod caput ex dictis *g.* 2. *num.* 11. ut stipendium fiat evidenter minus infimo justo, nec hæres suppleat; & Capellanus non possit adire Pontificem?

Resp. Castr. *de Sacr. tr.* 22. *d. un. de Euch. p.* 15. *n.* 7. qui non meminit hujus Decreti de Celebratione Missarum, docet, quando adiri non potest Ordinarius (dicamus nos post Decretum) quando adiri non potest Summus Pontifex, qui stipendium taxet, Missasque diminuat, probabile esse, posse Capellanum ex se diminuere, seque indemnem servare, est enim id de jure naturæ, contra quod Decreta hæc Sacræ Congregationis non præsumuntur agere. Cæterùm monet id moraliter contingere non posse. Dum enim Capellaniam voluntariè admisit, illam retinet, Superioremque non adit, sibi imputet, atque adeò tenetur integrè satisfacere.

91 Sed certè casus non est tam rarus, ut moraliter contingere non possit; accidit enim sæpè, ut quando Capellanus admisit onus, census fuerit sufficiens, deinde sine sua culpa diminuatur: & ex alia parte, sive propter paupertatem, sive propter aliud, non possit adire ad eum, cui licet numerum Missarum temperare. Vide tamen id, quod mox notabo *n.* 96.

Quando census pro Missis differtur solvi, quid faciendum, dicetur §. 9. *n.* 12.

Quid fiet, si census pro Missis relictis augeatur?

92 Dubitabis Decimoquintò. Si reliquit Monasterio Testator domum, vel viridarium, ut ex pretio locationis, vel fructu dicantur Missæ: crescunt arbores, crescitque ex concursu populi pretium locationis, suntne augendæ Missæ?

Resp. posito, quòd constet noluisse Testatorem pingui redditu benefacere Monasterio, nec taxasse Missam modo dicto *à n.* 72. sed voluisse ex toto redditu Missas celebrari, ajo esse distinguendum cum Fraxin. *de obl. Sacer. sect.* 4. §. 25. si enim Viridarii, vel domus locatio crescat ex industria Monasterii, quia scilicet arbores plures plantavit, vel officinas domus auxit; vel quid simile non erit augendus Missarum numerus, quia illud augmentum est fructus industriæ Monasterii: At si ex natura sua arbores creverint, vel casu ex frequentia populi crescat domus locatio, tunc augendæ erunt Missæ. Ratio est, quia voluntas Testatoris est, ut totus fructus rei suæ pro Missis expendantur. Adde in contrarium eandē esse rationem, si ergo diminuta locatione, vel fructu, diminuentur, & Missæ modo supradicto, ergo aucto redditu, & Missæ erunt augendæ.

93 Una potest esse exceptio, quando raro contingit tale augmentū, & aliquando etiam raro fortasse defuit decremētum: tunc enim, unus annus compensatur cum alio, ut mox in simili dicam *n.* 96.

94 Quid, si eo, tempore, quo augetur talis redditus, inveniatur, quod etiam sit auctum stipendium Missæ, poteritne, tunc compensari incrementum redditus cum incremento stipendii? Respondeo. Puto posse cum Rodriq. *t.* 4. *Summa c.* 12. *de Missa*, *n.* 10. quia tunc servatur æqualitas inter augmentum utriusque.

Quid fiet, si augeatur taxa stipendii Missæ?

95 Dubitabis Decimosextò. An, si censu pro designatis tot Missis invariato, crescat taxa stipendii Missæ, v.g. erat medius Julius, fiat (Episcopo sic disponente, vel communi praxi sic acceptante) unus integer Julius: An, inquam, possit diminui numerus Missarum? Respondeo, posse diminui cum authoritate Pontificis, & hanc esse unam ex causis moderationis Missarum, vidimus supra: & in casu necessitatis idem posse affirmari, quod modò ex Castr. *n.* 90 insinuavimus, paritas rationis videtur ostendere, ut scilicet Ecclesia, vel Capellanus se indemnem servet, neque enim præsumitur Testator in tali necessitate injustè eos aggravare voluisse. Ita Bordon. *res.* 25 *n.* 37. Aversa *de Euch. q.* 11. *sect.* 18.

96 Illud tamen tum in hoc, tum in casu, de quo *n.* 89. diximus, noto perlibenter. Si per annos præteritos Ecclesia habuit stipendium pro prædictis majus solito, ut esse consuevit, quando pinguem Capellaniam, ut legatum fundavit Testator, non posse statim diminui Missas, prætextu, quòd taxa stipendii creverit, vel decreverit census. Ratio est, quia sicuti anteà stetisti commodo tuo, ita tuo incommodo stare nunc debes, defectumque hujus anni compensare congruum est cum aliorum annorum excessu, ut modo simili *n.* 93. dictum est.

Quare tum hic, tum in dictis *n.* 91. & 93. judicio prudentis est dicendum, quando excessus, vel defectus est tantus, ut meritò diminutio, vel auctio Missarum facienda sit.

Quid, si taxa stipendii decrescat?

Ubi,

An Religiosus stare debeat taxa facta ab Episcopo?

97 Dubitabis Decimoseptimò. Quid contra fiet, si invariato dicto censu pro tot determinatis Missis decrescat taxa stipendii: Erat v.g. unus Julius, nunc fiat medius Julius, eritne augendus numerus Missarum?

Respondeo. Si ex circunstantiis constet, Testatorem noluisse Ecclesiæ pinguem redditum relinquere, augendum puto. Ratio est, quia tunc in casu hujus dubitationis Testator præsumitur velle censum adæquari Missis, & Missas censui; At si id non constet, & legatum, seu Capellania fundata præsumantur absolutè, non puto augendum, quia tunc præsumitur Fundator suo Capellano, ut assolet, benefacere voluisse, posito, quod determinatas Missas præscripsit, & nihil aliud explicuit.

98 Sed dum meminimus taxæ stipendii, datur occasio quærendi. Utrum si Episcopus taxat unum Julium v.g. deberi pro una Missa, obligetur Religiosus exemptus stare huic taxæ? An potiùs possit à voluntariè dantibus recipere duos Julios, posito quòd hoc sit stipendium summum, quod currit abstrahendo ab Episcopi legitima taxa? Respondeo. Si voluntariè dentur, tanquam pinguis eleemosyna, tam Regularis, quàm Sæcularis, potest quia taxa Episcopi non excludit liberalitatem Fidelium. Difficultas ergo sola consistit, quando quis det illud plus tanquam stipendium Missæ, aliter omninò non daturus, in quo casu cùm certum sit, Sæcularem Sacerdotem debere taxæ à suo Superiori legitimè constitutæ se conformare, potest meritò dubitari: An id etiam debeat Religiosus exemptus?

99 Dico hanc quæstionem similem esse illi: An Ecclesiastici teneantur stare taxis, & metis in pretio rerum, quas Principes sæculares legitimè taxant: ita enim Ecclesiastici non sunt Principibus sæcularibus subditi, sicuti exempti non sunt subditi Episcopis. Quoniam ergo communior, & vera opinio est illos debere stare metis taxatis à Principe, si non directè, certè consequenter ex eo, quòd posita tali meta pretium justum talis rei non erit indivisibiliter, nisi juxta illam metam, unde si quis plus accipiat, contra justitiam accipiet, quia sumit ultra debitum rei pretium. Ita Molina, Vasquez, Bonac. aliique, quos sequitur & citat Castrop. *to.* 1 *tr.* 3. *de legibus d.* 1. *p.* 24. *g.* 6. *n.* 1. Ideò etiam in casu nostro, posito, quòd Episcopus taxat dandum pro stipendio Missæ unum, v.g. Julium, unus Julius erit Missæ indivisibile stipendium, quare quidquid ex hoc solo titulo accipietur, contra justitiam erit. In casu enim Missarum; licèt non interveniat vera venditio, & emptio, quia esset

esset Simonia, tamen ut alibi insinuavimus, proportionaliter ad veram venditionem, vel emptionem, etiam in Missarum casu, discurrere debemus. Scio Navarr. & Bonac. apud Castropal. *l. c.* negare Ecclesiasticos saltem sub mortali taxis Principum sæcularium subdi, unde idem puto dicturos in casu nostro de stipendio Missæ, sed illis ego propter rationem à nobis modò dictam assentiri non possum:

An Capellanus teneatur pecuniam expendere ad ornatum Altaris?

100 Dubitabis Decimooctavò. An Capellanus obligetur tunc ad Missas celebrandas, tum ad conquirenda Altaris ornamenta?

Respondeo, si sufficiant redditus tum ad designatas Missas, tum ad necessaria Altaris, teneri ad utrumque. Ad ipsum enim pertinet totum onus Capellaniæ, sicut onus Beneficii ad Beneficiatum qui enim sentit commodum, & incommodum sentire debet. At si non sufficiant, distinguendum est. Si Capellania est pinguis, ita ut per antecedentes annos supra justum stipendium Missæ aliquid habuerit Capellanus, licèt nunc hoc superfluum cessaverit, puto teneri. Ratio est, quia de toto Beneficio, seu redditu præsumendum est provideri debere (quando aliunde provisum non est) tum Altari, tum justo Missæ stipendio, commutato anno fæcundo cum sterili. Si verò Capellania non est, nisi ad justum Missæ tuæ stipendium, censeo non teneri, quia secus tuis stipendiis militares, quare tunc qua ratione possit quid retineri de stipendio, dicam infra §. 5. à n. 7.

Justum autem stipendium computare potes in tui favorem illud, quod fortè in tua Civitate est medium, sed justum, si Episcopus illud legitimè, idest, indivisibiliter non taxaverit, tunc enim juxta hoc, & non juxta infimum tuas rationes taxare debes. Dixi (In tui favorem) nam nisi Fundator contrarium expresserit, præsumitur noluisse suum Capellanum stipendio infimo, licèt justo, aggravare. An hæc præsumptio possit extendi ad concedendum tibi stipendium summum, aliis judicandum relinquo.

101 Docet Fraxinell. *de oblig. Sacerd. sect. 4. concl. 5. §. 5.* Capellanum non teneri facere restitutionem Missarum, si fortè pecuniam expenderit ad ornandum quomodocunque Altare. Sed est distinguendum. Si enim sunt ornamenta necessaria (& quidem necessaria judico, quæ ornamento Altaris conveniunt, ut sunt aliqua congrua paramenta, mappæ, &c.) Fraxinello assentior: secus, si sint ad ostentationem, his enim cum jactura suarum Missarum Fundatorem non consensisse, putandum est. Illud item eidem docto authori post factum, sed non ante, concedo. Nam si bona fide id jam fecisse, nunc inveniatur Capellanus, non esse obligandum ad Missas de suo supplendas, puto, quia ea ornamenta jam denique in Altaris, atque adeò Dei cultum cesserunt, nec mihi persuadere volo in tali bona fide Fundatorem voluisse suum Capellanum urgere, immò non urgeret Capellanum in tali casu, sed ipsum Altare, cui attributa sunt ornamenta, nec in his factus est ditior Capellanus, sed Altare.

An compensare stipendium Missæ sibi non solutum aliquis possit?

102 Dubitabis Decimononò. In hunc modum. Hæres, vel quilibet curavit, ut Sacerdos, pecunia credita, centum Missas celebraret, quibus celebratis, stipendium ei hæres non solvit. Post multum tempus idem oblitus præteriti debiti affert centum Julios eidem Sacerdoti, ut centum Missas celebret, licetne huic Sacerdoti eos recipere, & quia non habet aliam viam recuperandi stipendium celebratarum Missarum, sibi id compensare, non celebrando Missas nunc postulatas?

Resp. Posse, colligitur ex Peyrino *tom. 3. c. 1. nu. 27.* quatenus docet, si Monasterium fecit expensas, ad recuperandum stipendium pro Missis jam celebratis, nec eas recuperare alio modo à Petro v.g. qui illas Missas petiit, valeat, nisi retinendo partem eleemosynæ, quam fortè idem Petrus pro aliis Missis celebrandis offerat, posse diminuere has alias Missas, & sibi justè factas expensas compensare. Ratio esse posset, quia propter justam compensationem potest sibi resarcire damnum, sive Sacerdos in casu nostro, sive Monasterium in casu Peyrini. Sibi ergo imputet ille, qui stipendium celebraturo non solvit, si postulatas nunc Missas non habet.

103 Certè in hac doctrina illud difficile mihi est: nam fac Missas celebrandas esse pro anima purgante, vel pro impetranda sanitate alicujus, non erit æquum, ut hi patiantur damnum in re tam gravi ob delictum debitoris illius, etiamsi anima, & infirmus ad eundem debitorem pertineant. In illo igitur solùm casu prædictam recompensationem admitterem, quo constaret, totum damnum esse solius debitoris, & nullo modo tertii.

§. IV. *Super illud* §. 1. n. 9. Id verò ut deinceps, *&c.*

Ubi revocantur Privilegia Religiosorum.

1 QUoniam circa minuendum numerum Missarum concessa fuerunt à Summo Pontifice nonnulla Privilegia, ea hic universa in futurum revocantur.

Et quia per illud (*in futurum*) denotari videbatur, non revocari dicta Privilegia, quoad onera suscepta, de præterito: ideò dubitatum fuit, An illud (*in futurum suscipiendis*) intelligeretur de suscipiendis post privilegium; Respondit Sacra Congregatio esse intelligendum, ut vidimus §. 1. n. 35.

Ex qua responsione declaratur, ut notat ex Bordono, Lezana *to. 3. V. Missa, nu. 15.* hanc revocationem Privilegiorum esse etiam quoad onera suscepta ante Decretum, si suscepta fuerint post privilegium, non verò esse revocata, si talia onera fuerunt suscepta ante Privilegiorum concessionem.

Quænam Privilegia hic revocentur?

2 Circa quæ dubitabis primò; quænam sint ejusmodi Privilegia? Respondeo, esse ferè sequentia.

Primùm est Julii II. & Leonis X. Nam Julius II. apud Confectum *in Bulla 7. Julii II.* concessit Generali Minimorũ Sancti Francisci de Paula, ut in Visitatione, vel aliàs ubi fortè contingeret Fratres multarum Missarum obligationibus prægravari, quibus satisfacere non valerent, dispensare posset, ut unam Missam cum novem Collectis, hoc est, cum novem Orationibus, celebrando, satisfacerent pro novem obligationibus, perinde novem Missas celebrarent, & cum septem Collectis pro septem, & sic infra descendendo, &c. & interim qui eas Missas fundaverant, participes essent omnium bonorum talis Religionis.

3 Hæc concessio, quia facta fuit nuncupatim Francisco Binect. tunc Generali, ideò Successor obtinuit à Leone X. apud eundem Confect. *in Bulla 8. Leonis X.* idem Privilegium universaliter his verbis: *Cum autem Fratribus, pro illorum substentatione, aut aliàs, devotionis causa duo bajocchi, seu septem quatrini moneta Julia, pro celebratione unius Missæ, per Christi fideles communiter dari consueverit, &c.* & infra: *Nos omnibus Fratribus domorum dicti Ordinis in partibus Alemaniæ, & Boemiæ pro tempore existentium, ut de cætero, perpetuis temporibus, in celebratione unius Missæ novem, vel septem commemorationes, ad eorum devotionem, pro tempore recitatæ, pro septem, vel novem specialibus, & integralibus Missis, etiamsi illæ specialiter de Requiem forent celebrandæ, vel de quibuscunque Sanctis, vel aliàs quomodocunque; etiamsi pro illis recitandis eleemosynam receperint, seu in posterùm reciperent, plenè satisfacere valeant, concedimus.*

4 Hoc Privilegium, licet sit concessum particularibus illis Fratribus Alemaniæ, & Boemiæ, tamen concessum intelligitur & aliis. Ratio est, quia (ut notat Rodr. *to. 1. reg. 55. art. 18.* Vide supra *l. 1. c. 6. §. 4. n. 11.* ex de Lugo) adest Privilegium Pontificis, quo Privilegia concessa uni domui Mendicantium, intelliguntur concessa toti Religioni saltem in simili causa, atque adeò omnibus participantibus in Privilegiis, id quod iterùm me dixisse memini *l. 1. c. 6. §. 4. n. 11.*

5 Secundum Privilegium apud Confect. *Bulla 7. Leonis X.* & meminit Rodriq. *to. 3. q. reg. 43. art. 17.* est ejusdem Leonis X. Concessum Minoribus, quod sic habet: *Cùm sicut accepimus, contingat sæpius, ut Fideles ipsi plures Missas per eosdem Fratres celebrandas, elargitæ eis aliqua eleemosyna, committant, & in aliquibus regionibus in eleemosynam celebrationis unius Missæ certæ pecuniæ quantitas valdè parva, & tenuis dari consuevit, adeò quod vos ad eleemosynam, quæ singulariter à pluribus elargitur, tot Missas, quot sunt largientes pro singulis celebrare non valeatis,* Et infra: *Nos vobis, ac pro tempore existentibus Fratribus, quod celebrando unam Missam, dumtaxat, si eleemosyna æquivalens unius Julii non elargitur, etiam si duas, tres, aut quatuor, plures Missas celebraturi, occasione diversarum, vel plurium eleemosynarum hujusmodi, essetis, & in dicta celebranda Missa pro omnibus, qui dictis Missis in eleemosynam usque ad Summam hujusmodi contribuerint, vel contribuent in futurum, commemorationem in genere faciendo, in hac conscientiarum vestrarum puritati satisfactum fore, & esse indulgemus.*

6 Tertium Privilegium ap. Rodr. *in Bullar. in Bullis Sixt. IV. Bull. 44.* est concessum Monasterio S. Benedicti Vallisoletani per Nicol. Francum Nuncium Sixti IV. in hanc formam. *Reverendiss. Pater. Supplicatur Paternitati vestræ Reverendissimæ, ut Fratres quascumque eleemosynas, vel quæcunque legata pro perpetuis Capellaniis, vel aliàs liberè, & licitè possint recipere, & retinere sine prædicto onere, &c. Fiat ut petitur. Nicolaus Francus Legatus.*

7 Quartum Privilegium, apud Portell. *v. Missa n. 2.* est Martini V. concessum Patribus D. Hieronymi in Hispania, quod per extensum conscriptum ego nondum videre potui: in quo conceditur, quod illi non teneantur dicere, pro qualibet Capellania, ultra quatuor Missas in qualibet hebdomada, etiam si earum Fundatores, & Institutores defuncti ordinaverint quotidie Missam celebrari: & quod idem Papa dixit, hanc esse amplam satisfactionem per has quatuor Missas. Addit Portella *ibid.* hæc verba: *Ego quoad concessionem hanc non dubito quin fuerit facta, sed non consulo quod fiat; immo quòd non publicetur sæcularibus ob periculum pusillorum.*

Hæc Privilegia, & si quæ alia fortasse fuissent, revocavit in hoc Decreto Sacra Congregatio.

An Prædicta Privilegia legitima concesserit Summus Pontifex?

8 At verò, quanam ratione Pontifex hæc Privilegia concedere tunc potuit, in præjudicium eorum, qui eleemosynas obtulerunt? Profectò Pontifex Dominus non est bonorum Fidelium, ut possit de iis suo arbitratu disponere, & Religiosis applicare.

Nihilominus, si rectè attendas ad prædicta Privilegia, nihil incongruum

gruum concessum à Sancta Sede fuisse reperies : id quod non ut antiquiores aliqui apud Rodriq. *tom.* 1. *qu. reg.* 43. *art.* 7. *§. Tertia conclusio*, & Peyrin. *tom.* 1. *in const. decim. Leon. X. num.* 1. defendunt, & quidem frigidè, sed nova, faciliorique via, discurrendo per singula, sic explico.

9 Primum Privilegium Leonis X. relatum *n.* 2. (quod idem est cum relato *n.* 2.) concedit, ut quandoquidem duos bajocchos dari, pro stipendio unius Missæ, ibi consuetum erat, concedit, inquam, ut per unam Missam sub novem commemorationibus celebratam satisfieret per novem, & per septem, pro septem, &c. Jam, ini rationem, ad quantam summam ascendat ea pecunia novies repetita. Certè bajocchi duo novies replicati sunt bajocchi decem & octo, hoc est, duo Julii Romani minus duobus bajocchis. Decrevit ergo, seu potius declaravit Pontifex illud stipendium duorum bajocchorum fuisse irrationabile, taxavitque pro singulis in illis regionibus assignandos esse decem, & octo bajocchos, quod certè ibi, & in ea ætate, quando erat magna Sacerdotum penuria, non erat durum stipendium, quandoquidem nunc in tanta Sacerdotum multitudine, ut supra *c.* 1. *§.* 1. *nu.* 2. diximus, solet esse diebus feriatis unus Julius, seu argenteus, hoc est bajocchi decem & in his diebus festis, duplicari, hoc est, bajocchi viginti. Adde, & expensas vini, ceræ, paramentorum, Ministri, & similium, quæ modo infra dicendo §. 5. *à n.* 7. extra stipendium, censeri absolutè possunt.

10 Quid autem ex facto computo consequitur? certè illud, quod stipendio sic justè à Pontifice taxato, poterunt deinceps Patres illi una Missa satisfacere pro novem exiguis stipendiis, quæ unita ascendunt ad justum, prout supra *§.* 3. *n.* 50. à nobis ex probabilissima sententia resolutum est. Nihil igitur Pontifex de bonis Fidelium disposuit, sed declaravit justum stipendium unius Missæ, ibi esse duos Julios minus duobus bajocchis.

11 Secundum Privilegium relatum *n.* 5. concessit, ut pro moltis offerentibus exiguam eleemosynam, quæ pertingeret usque ad Julium, una Missa applicaretur. Vides etiam hic nihil aliud fecisse Pontificem, nisi declarasse justum stipendium Missæ manualis esse unum Julium?

Non est igitur audiendus Collector Privilegiorum Mendicantium *in comp. Mendic. Tit. Miss.* 3. *§.* 4. apud Rodriq. *to.* 3. *q. reg.* 43. *ar.* 17. qui non valens id alio modo explicare, asseruit, hanc concessionem fuisse subreptitiam, nolliusque valoris, prout molti viri famosi, Theologi, & Jurisperiti responderunt. Non est, inquam, audiendus, sicut & nec alii, frivolas explicationes afferentes, siquidem modo dicto justitia concessionis cognosci facilè potest.

12 Tertium Privilegium allatum *n.* 6. quod est: Legati Pontificis, si potestatem prædicta, vel alia interpretatione defendere, benè est. Secus, concedere Legatum suæ potestatis limites excessisse (licèt bona fide) non est inconveniens.

13 Quartum Privilegium concedit pro qualibet Capellania quotidianæ Missæ, celebrari Missas quatuor in hebdomada. Id quod ideò concessisse Pontificem mihi credibile est, quia Capellaniæ illæ tenues erant, & exiguæ; reduxit igitur ad rationabile stipendium, ut scilicet deperditis fortè Capellaniæ redditibus, auctis rerum pretiis, &c. fieret justa Missarum reductio: id quod decernere ad Sanctam Sedem pertinere, nunc explicitè declaravit §. 1. *n.* 7. Sacra Congregatio.

Duo Privilegia concessa post hæc Decreta de Celebratione Missarum.

14 Dubitabis secundò. An post hæc Decreta sit aliquod Privilegium de hac re concessum Regularibus?

Resp. esse duo: Nam primò Urbanus VIII. anno sequenti post evulgata dicta Decreta, idest 13. Julii 1626. concessit Procuratori Generali Minimorum, ut legata Missarum perpetua exigua, & oneri annexo imparia, ad rationem quinquaginta scutorum monetę Romanę (quę unciis circiter viginti Siculis respondent) pro qualibet Missa quotidiana reducerentur. Ita Peyr. *to.* 2. *const.* 5. *Urbani VIII.* Marchin. *de ord. tr.* 3. *p.* 2. *c.* 20. *n.* 7. Vides Summum Pontificem nequaquam liberè disponere de Fidelium bonis, sed solùm concedere, ut taxentur Missæ ad rationem justi stipendii?

15 Secundò, idem Urbanus VIII. 6. Augusti 1639. approbando Constitutiones Fratrum Minorum concessit, ut ii, in primo eorum Capitulo Missas, quas haberent annuas quotidianas; reducerent ad rationem sexaginta scutorum annuorum. Ita Lez. *V. Missa num.* 31. Quod Privilegium eandem habet explicationem. Neque te offendant modò quinquaginta, modò sexaginta audire, stipendia enim hæc ad modum pretii rerum, habent Medium, Infimum, & Summum.

16 Sed petet quis: An his duobus privilegiis fruantur alii Religiosi participantes in privilegiis?

Concedit Marchin. *dict. n.* 7. Negat Lezzan. *dict. nu.* 31. Ille, ob rationem universalem, quòd participantes communicant in privilegiis concessis, & concedendis. Hic, quia putat hæc non esse privilegia, sed reductiones particulares, quas Pontifex ad petitionem particularium fecit, quæ certè aliis non communicantur. Secus, quando Pontifex concedit v. g. uni Conventui alienationem alicujus boni immobilis, concederet omnibus participantibus. Adde quod jam ampliùs hi Religiosi non tenerentur adire Pontificem ob reductionem Missarum, cùm ipsi possint facere, & tamen praxis est in contrarium.

17 Sententia concedens est probabilior quoad concessionem allatam *n.* 16. Ratio est, quia illa privilegium est, non verò reductio, nam non reducit ipse Pontifex, sed dat facultatem reducendi, & quidem per Diploma approbans Constitutiones Fratrum, id quod satis ostendit esse concessionem universalem. Ad id, quod additur, Respondeo primò, esto propter reductiones Missarum quotidianarum illi non obligarentur ad Pontificem confugere: obligarentur tamen propter alias reductiones non quotidianas, & quando reductio instat) ut fiat extra Capitulum. Sed respondeo secundò, concessionem solùm loqui de reductione facienda in primo Capitulo, & non ampliùs; quare si occurrat facienda alia reductio post illud Capitulum, certè ad Sanctam Sedem erit recurrendum.

§. V. *Super illud* §. 1. Ac similiter, *&c.*

Ubi,

Prohibetur, ne Sacerdos, retenta parte eleemosyna, Missam alteri celebrandam committat.

1 Sacerdos cùm receperit à Fideli argenteum integrum, ut Missam pro illo celebret, dat argenteum medium Petro similiter Sacerdoti, ut sui loco satisfaciat; medium verò sibi retinet; potestne id licitè efficere? Decidit Sacra Congregatio supra §. 1. *n.* 10. non posse.

2 Et quia dubitatum fuit: An saltem possent Rectores Ecclesiæ aliquid sibi retinere pro expensis necessariis, vino, Cera, Hostia, paramentis, & similibus. Respondit *ibidem n.* 36. posse Rectores Ecclesiæ pauperis, non verò ejus, quæ sufficientes habet redditus: advertitque, ne plus justo excedant hæ expensæ, & nihilominus, his deductis, curandum esse tot celebrari Missas, quot fuere præscriptæ ab offerentibus eleemosynam.

3 Rursus fuit dubitatum, An Beneficiatus, qui potest per alium celebrare, teneatur huic alii dare stipendium ad rationem Beneficii? Respondit *n.* 37. satis esse, si det eleemosynam congruam secundùm morem Religionis, si aliud in fundatione cautum non fuerit.

4 Denique. An ille, cui datur stipendium manuale majus solito, pro Missa, debeat totum dare alteri, cui fortè illam celebrandam committit? Respondit *ibid. n.* 38. debere totum dare.

5 Vides discrimen? Id, quod concessum est Beneficiato habenti fortè pingues redditus pro onere Missarum, negatur recipienti eleemosynam manualem pro Missis. Et quidem meritò, nam huic fideles totam eleemosynam dant pro ipsa Missa; ibi Fundatores dant etiam pro ipsa commodiore sustentatione Beneficiati, ut alacriùs serviat, &c.

6 Quæres: recipiens eleemosynam manualem, si non servat hoc Decretum, peccatne mortaliter? Respondeo cum Peyr. *constit.* 8. *Urbani VIII.* §. 4. alios affirmare, quia tam subtilis distinctio Sacræ Congregationis, in re tam gravi, id eam seriò intendisse, demonstrat. Ita Bordonus *res.* 26. *n.* 18. Alios negare, quia in Decreto hujus rei nulla adsunt verba judicantia culpam mortalem, & ex alio capite nolli tunc fit injuria, non Sacerdoti celebranti, quia stipendium minus voluntariè, ut supponimus, acceptat; non petenti Missam, jam enim illa pro ipso celebratur.

An alii, præter Rectores Ecclesiæ, possint retinere expensas pro vino, cera, Ministro, paramentis, &c.

7 Sed adhuc dubitabis primò. An sicuti Rectori Ecclesiæ pauperis conceditur, posse retinere prædictas expensas, ita possit Sacerdos legatarius, qui non sit Rector, Sacerdos, v. g. cui relictum fuit annuum legatum pro celebrandis tot Missis, potestne exposcere aliquid plus, ut faciat dictas expensas?

8 Idem quæritur in eleemosynis manualibus; potestne exposcere Sacerdos aliquid plus (sed rationabile) quo satisfaciat Ministro inservienti, vel insumat pro cera, vino, &c.

9 Respondeo, utrumque posse juxta dicta *num.* 2. Sicut March. *de ord. tr.* 3. *p.* 2. *c.* 18. *n.* 26. quia nemo cogitur insumere de suo in gratiam alterius: id tamen non consulerem diviti, quia sapit indignam avaritiam. Confirmatur responsio, quia meritò alicubi taxantur hæ expensæ separatim ab ipsius Missæ stipendio, ut vidimus supra.

De hoc (retenta parte stipendii) est notanda, atque à te fugienda propositio damnata ab Alexand. VII. quæ est hujusmodi. *Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.*

An Capellanus, vel legatarius pinguis retinere possit partem stipendii?

10 Dubitabis secundò: An quod concessum est *num.* 3. Beneficiato, concedatur Capellano, vel legatario pingui? Resp. affirmativè, modò det justum stipendium alteri. Ita de Lugo *de Euch. disp.* 21. *sect.* 2. *n.* 30. Aloys. Ricc. *in decis. p.* 2. *decis.* 219. *nu.* 3. citans Sotum, Navarr. Bejam. Licèt enim Sacra Congreg. meminerit solius Beneficiati, cùm eadem sit ratio, includuntur cæteri similes; sive sint principales, sive subrogati, quia *subrogatum sapit naturam ejus, in cujus locum subrogatur*: modò non sit eleemosyna manualis, ut *ibid.* dictum est.

11 Rogas: Quantum est hoc justum stipendium? Quantum lex Dioe-

Diœcesana taxavit, quod apud nos esse ferè unum Julium pro una Missa feriata, & circiter duplicatum pro festiva, supra diximus *cap. 1. §. 1. num. 2. & 3. num. 35.* Quod si alicubi taxatum non fuerit, illud erit justum, quod fuerit communi consuetudine introductum, in quo casu (sicuti accidit in rerum pretiis non taxatis) erit reperire summum, medium, infimum, & Beneficiatus non obligabitur, in prædicto casu, nisi infimum dare, jam enim hoc justum stipendium est.

An quilibet alius possit alteri committere Missam, retenta parte stipendii?

12 Dubitabis tertiò: An in aliquo tandem casu id alicui Sacerdoti liceat in manualibus eleemosynis?

Respondeo, quamvis id absolutè Congregatio neget, ut vidimus *nu. 4.* adhuc tamen tres Exceptiones, seu declarationes admitti debent.

Prima est. Si alicubi hoc Decretum non sit acceptatum, quæ est communis doctrina in legibus positivis. Id, quod hìc innuere volui, quia Marchin. *de ord. tr. 3. p. 2. c. 32. n. 8. fine*, ait, se audivisse, in multis Italiæ locis, & Romæ, in multis Collegiatis, hoc Decretum, quoad hanc partem, non servari.

13 Secunda. Si ego Sacerdos recipit liberaliter à Petro pro una Missa unum v. g. aureum, pingue scilicet stipendium, si Petrus dedit præcisè, & simpliciter pro Missa, ita ut liberalitas exercita fuerit, in favorem, ut ita dicam, Missæ, ipsiusque obsequium; certè non possem dare alteri Sacerdoti celebraturo pro eodem Petro unũ Julium, justum scilicet stipendium, quodque superest, mihi retinere. Ita Diana *p. 2. tr. 14. res. 12.* At si fuit ex liberalitate, circa meam personam, quia sum illius amicus, vel quia sum pauper, &c. utique possem. Ita Aloys. Ricc. *in dec. p. 3. dec. 219. n. 3.* Ratio est, quia in priori casu stipendium fuit pro Missa, quod stipendium integrum debet dari ex Sacra Congregatione, in posteriori, non fuit pro Missa, sed pro alio titulo.

14 Tertia. Si Sacerdos, cui ego committo Missam celebrandam, sit expressè contentus modica parte, etiam infra infimum stipendium, meliore parte mihi relicta, in rigore possum modicam illam partem ei dare. Ita Aloys. Ricc. *ibid. fine*. Ratio est, quia sicuti potest mihi talis Sacerdos gratificari, dicendo pro mea commissione Missam sine ullo stipendio, neque id prohibuit unquam Congregatio, quia id est mera liberalitas Sacerdotis: ita & potest mihi gratificari, condonando partem, quæ est adhuc partialis liberalitas.

Dixi (in rigore) nam sunt duo omninò Scopuli timendi. Alter: ne Sacerdos ille metu, vel alio simili affectu ducatur ad id: quasi timeat, ne inveniat in posterum eleemosynas pro Missis, nisi nunc condonet partem, jam enim tunc non esset ex liberalitate. Alter: ne tali modo in periculum incidas sordidæ negotiationis.

15 Denique, quod hactenus diximus, tum de prohibitione, tum de ejus exceptionibus, puto probabile esse, extendi etiam ad Parochos, seu ad Collectores Missarum, qui plura stipendia congregant, & deinde inter Sacerdotes stipendiarios distribuunt. Ratio est, quia quamvis hi non suscipiant onus dicendi Missas, unde videantur ex Suar. *de Sacr. disp. 86. sect. 3. §. Hac verò occasione*, saltem pro labore colligendi, & distribuendi posse sibi aliquid retinere, nihilominus quia adhuc hæc eleemosyna datur pro Missis, debet, secundùm hoc Decretum, integrè dari Missam celebranti, nisi adsit, ut dictum est, aliqua ex dictis tribus exceptionibus.

Sed certè, quia Decretum hoc solùm dirigitur ad Sacerdotes, ibi: *Prohibet Sacerdoti, ne parte Eleemosynæ retenta, &c.* non audeo condemnare ejusmodi Collectores, & Sacristas (etiamsi sint Sacerdotes, sed non ut talibus assignetur eleemosyna, hoc est, ut ipsi Missas celebrent, sed ut celebrandas eas curent) si moderatam pro labore mercedem ex datis pro Missa suscipiant. Ratio est, quia cum prohibitio sit odiosa, est restringenda ad solùm expressè prohibitos, prohibiti autem sunt solùm Sacerdotes, quibus eleemosyna datur pro Missis, quæ ab ipsis sint celebrandæ. Cæteri ergo servent id, ad quod obligantur jure naturæ.

Ad idem reducitur, si quis, cùm sit procurator, ut centum v. v. Missæ celebrentur, quæ Missæ in hac Urbe solent dici v. g. pro ducentis Juliis, si quis, inquam, per industriam suam mittat, seu eat ad aliam Urbem, ubi intra expostulatum tempus, dicantur pro centum Juliis; puto enim non esse improbabile posse talem procuratorem, retinere sibi alios centum. Ratio est, quia sumi potest paritas à servo, qui per extraordinariam (nam ad ordinariam, & mortalem obligatur ex ipso famulatu) per suum laborem emit res minoris, quàm valeant communiter in foro; potest enim retinere, quod superest, utpote fructum suæ industriæ: pari ergo modo in casu nostro.

Illud tamen perdiligenter in nostro casu notandum est, id non posse fieri, quando ex circunstantiis animadvertenter, dantem eleemosynam non voluisse solùm ipsum Missarum numerum, sed voluisse benefacere loci Sacerdotibus, vel honorare Ecclesiam, vel quid simile, ut ex se patet.

§. VI. *Super illud §. 1. n. 11.* Prætereà ne in Ecclesiis, *&c.*

Ubi præcipitur, ut Mobilia relicta pro Missis perpetuis, quam primùm investiantur in bonis immobilibus fructiferis.

Licèt hoc Decretum primo aspectu videatur explicatione non indigere, involvit tamen difficultates non contemnendas.

An Decretum hoc loquatur de nondum acceptatis?

1 Dubitabis enim primò. An si alicui Ecclesiæ relinquatur aliquod mobile, pro onere Missæ perpetuæ, sed nondum Ecclesia acceptavit, obligentur Ecclesiæ Rectores talem investituram, seu applicationem exequi?

Resp. non obligari, quia si nondum Ecclesia acceptavit, cùm suum non sit, de illo disponere non potest. Illud autem ex Regulis universalibus supponas, eum, qui causam dat irrationabilem, ne acceptetur, juxta damnum, quod facit, peccare, & ad restitutionem teneri.

Quodnam mobile investiendum sit?

2 Dubitabis secundò, de quonam mobili hìc agatur? Respondeo de omni, qualis est pecunia, argentum, aurum, suppellex, &c. quæ relicta sunt pro onere perpetuo Missarum. Ita Barbos. *de appell. verborum, V. Bona, n. 5.*

3 Quòd si Testator magnam summam pecuniæ pro Missis relinquat, nec explicet, an intendat relinquere pro perpetuis, an pro temporaneis, idest, simul eodem tempore dicendis. Puto intelligi regulariter de perpetuis, atque adeò prædictam summam debere converti in annuos redditus, & investiendam ad præscriptum hujus Decreti. Ita Bonac. *de contr. d. 13. q. 13. q. 17. p. 7. n. 6. §. ex quo sequitur.* Ratio est, quia communiter non solet legari magna summa nisi pro Anniversariis perpetuis: Dico (communiter) nam si legatum fuerit à Principe, aut valdè divite, cùm hi soleant magnam pecuniæ vim legare pro celebrandis simul multis Missis, pro his erit tunc pecunia distribuenda, semper habendo præ oculis Testatoris mentem, quæ ex circunstantiis, verbis Testamenti, & similibus est diligenter investiganda.

Quandonam urget onus celebrandi Missas in hoc casu?

4 Dubitabis tertiò, quandonam incipiat obligatio celebrandi, statimne post Depositum pecuniæ, an post acceptationem Ecclesiæ, an post factam investituram? Resp. post investituram. Sic March. *de ord. tr. 3. p. 2. c. 15. n. 28. §. Quæres Quintò.* Ratio est, quia tunc incipit stipendium, ergo tunc & onus. Quòd si propter culpam alicujus res differtur, is delinquet, & restitutioni erit obnoxius.

In quonam bono Immobili debeat ejusmodi mobile investiri?

5 Dubitabis quartò. Cujus conditionis esse debeat bonum immobile, ut huic Decreto, per investituram in illud, satisfiat? Potest nimirum talis pecunia implicari, Primò in emendo aliquo prædio, domo, horto, pomario, molendino, vinea, vel simili.

Secundò, in emendo aliquo censu, seu annuo redditu perpetuo.

Tertiò in extinguendo proprium censum, quo fortè gravatur talis Ecclesia, quæ onus perpetuum Missarum susceptura est.

Quartò in solvendo residuùm pretii alicujus prędii, quod eadem Ecclesia, non dato toto pretio, fortè emerat.

Quintò, in redimendo aliquod prædium, quod eadem Ecclesia fortè vendiderat, pacto inito cum ementibus, ut obligarentur, reddito ab Ecclesia pretio retrovendere.

Sextò, in imponendo censum super bona propria Ecclesiæ.

Septimò, in fabricanda parte Conventus.

6 Hæc fusè persequi pertinet ad Jurisperitos: pro nostro tamen instituto spectante forum conscientiæ, Dico in aliquibus ex primis quinque modis certum, in omnibus iisdem quinq; probabile saltem esse quod possit. Ratio universaliter est, quia ex verbis, & intentione Decreti nihil aliud requiritur, nisi ut pecunia illa, seu bonũ mobile fiat immobile, idest perpetuum, & fructiferum, ut sic sustineri valeat onus perpetuæ Missæ. At si pecunia implicetur aliquo ex his prædictis quinque modis, id sufficienter habetur. Ergo, &c.

In sexto, & septimo modo non posse, mox patebit, nam discurre breviter per singulos.

7 Quoad primum, non videtur esse difficultas, immò id maximè intenditur; ut nimirum possideatur ab Ecclesia bonum immobile, qualia supponimus esse ea, quæ ibi numeravimus, saltem quoad intentum S. Congregationis, unde annui fructus percipi soleant.

8 Quoad secundum, jus census, seu annui redditus perpetui immobile bonum est, & frugiferum. Ita Barbos. *de Appell. verborum v. immobilia, n. 1.* est enim perpetuum, & fructus reddit, quibus sufficienter, ut in humanis, & non minus, quàm in alio immobili fundo, provideatur perpetuitati Missarum.

9 Quoad tertium; dum extinguitur census, quem Ecclesia super sua bona aliis debet, quasi acquirit illum redditũ annuum perpetuũ pro se, quo acquisito, sustinere jam potest onus Missę. Cavendũ tamẽ est, ne Ecclesia etiam post extinctum censum, vel sit insufficiens, vel prudenter timeatur fore negligens ad novum onus, quod suscipit.

Non sic, si quis investit dictam pecuniam super bona immobilia suæmet Ecclesię exẽpta à simili cẽsu, quia tũc nihil de novo acquirit

ipsa

ipsa Ecclesia, unde fructus habeat, ad onus Missæ sustinendum, nam propterea non posse sic dictam pecuniam investiri puto cum Lezana ex Bordono, *v.Missa,n.37.*

10 Quoad quartum, dum solvitur residuum illud pretii pro prædio, perinde est, ac si pars prædii nondum empta, nunc ematur: jam ergo satis pecunia in immobili implicatur.

11 Quoad quintum, quod est magis controversum, inde probatur, quia quemadmodum in prædictis quatuor casibus, ita in hoc quinto, satis pecunia investitur in re immobili, hoc est, in illo prædio, quod de novo redit ad Ecclesiam, quodque jam fructus reddit, quo pacto satis impletur mens Sacræ Congregationis. Quare non videtur March.*de ord.tr.3.p.2 c.15.num.28. §.quaero ergo primò*, consequenter loqui, dum concedit per prædictos quatuor modos, satisfieri menti Congregationis, non verò per hunc quintum.

Dices cum eodem Marchino; potest occurrere, ut anteriores creditores, quorum hypotheca non remansit extincta per venditionem subsecutam, sed rem venditam affociavit, semper agere valeant contra prędium retroemptum, & illud evincere, atque adeò posset amitti legatum.

Confirmatur, quia Sacra Rota apud Farin.*t.2.dec.563.* propter hoc fundamentum in simili quadam quæstione rejecit hunc quintum.

12 Resp. advertendo prius, quòd in omnibus investituris semper præ oculis haberi debet immobile, in quo pecunia applicatur, non debere esse ita aliis hypothecis, seu obligationibus effectum, ut sit periculum, quod ab aliquo evincatur cum damno legati: Quis enim legitimè implicabit pecuniam in emendo prędio, in quod uxor v.g. habet jus suarum dotium, vel quid simile? certè hoc esset pecuniam perdere, non implicare. Hoc posito: Dico non esse mirum, quod, si in illo prædio retrovendito sint anteriores Creditores, non possit inibi investiri pecunia, quia instat periculum dictum; jam ergo, si non sint ejusmodi anteriores, poterit; atque adeò stat nostra doctrina, quòd ex vi retrovenditionis, possit. Cæterùm & in hoc quinto, & aliis præcedentibus modis semper similia pericula à diligente negotiatore cavenda sunt.

13 Ad confirmationem Respondeo, Sacram Rotam ideò in illa decisione hunc quintum modum rejecisse, quia contra prædium retrovenditum timebantur, & fortasse aderant anteriores, non autem ex vi contractus retrovenditionis, ut dictum est.

Quoad sextum dictum est obiter, *num.9.*

Quoad septimum dico non esse audiendum doctiss. Bordonum *in Concil.Reg.res.25.n.34.* docentem, dictam pecuniam posse implicari in fabricanda parte Conventus, vel in alia re simili non faciente actu fructus. Ratio est jam dicta, quia sic non implicaretur eo modo, quo requirit Sacra Congregatio, hoc est, ut possit ex ejus fructu onus Missarum sustineri.

14 Denique adverte, non solùm bona immobilia, in qua dicta pecunia erit implicata, si contingat authoritate Pontificis alienari, debere eorum pretium in alia immobilia investiri toties quoties, sed etiam si contingat alienari cum eadem facultate bonum immobile, v.g. Fundum, Molendinum, domum, &c. relicta à Testatoribus, ut cum eorum fructibus sustineantur onera perpetua Missarum. Ratio non solùm ducitur ex eo, quòd hęc sunt bona Ecclesiastica immobilia, atque adeò eorum pretium immobile reputatur, & consequenter id super aliquod bonum stabile venit investiendum: sed etiam quia dum Sacra Congr. ita disposuit de immobilibus emptis pecunia addicta illis Missis: multò magis id disponere videtur, (& quidem sub iisdem pœnis) de similibus immobilibus relictis pro dictis perpetuis Missis.

Quantum extendatur illud (quamprimùm investiendi?)

15 Dubitabis quintò. Quantum sive hæres, sive quicumque alius, ad quem pertinere contigerit, expectare, sine scrupulo, poterit, ad dictam pecuniam Investiendam?

Resp. etiam si multùm expectet, quando non invenitur modus utilis investiendi ad præscriptum Testatoris, non peccat: quia illud (*quamprimùm*) intelligitur, Quamprimùm prudenter, & utili negotiatione poterit.

At si expectetur ex mera negligentia, tunc erit culpa, quando infert grave damnum Testatori, cùm is f. per executoris negligentiam fundatarum Missarum suffragiis defraudatur. Non est tamen id metaphysicè exponendum, sed moraliter, ut ea cura adhibeatur, eoque tempore fiat, quo similia gravia negotia fieri communiter solent; quod potiùs arbitrio prudentis, quàm certa regula definiri valet.

Quantum extenditur illud, statim pecunia deponatur. *Et quid significat illud*, Ædem Sacram.

Quod intra triduum fit, fieri statim, habemus in jure *l.fin.C.de errore Advo.& l.fin.C.de judiciis*, poterit ergo talis depositio fieri intra triduum: & meritò, nam si majorem celeritatem vellemus, nimis strictè leges, quæ debent esse humanæ fragilitati accommodatæ, interpretaremur.

Ædis sacræ nomine puto intelligi locum fortè in tali Monasterio, vel Ecclesia destinatum ad hæc similia deposita gravia conservanda; qui, si non sit, jam monet Sacra Congreg. ut deponantur apud personam idoneam. Cùm autem ea loquatur sub illa distinctione *Vel*, puto, etiam si adesset talis Ædes sacra, te posse apud personam idoneam conservare, etiam si ejusmodi persona esset proprii Monasterii; dummodò sine fuco, & fallacia secura judicaretur pecunia, quod scilicet in alios usus non consumeretur. Ratio est, quia jam satis superque finis à lege intentus haberetur.

Quid intelligatur per illud (pro Missis perpetuis?)

16 Dubitabis sextò. An pecunia relicta non pro Missis dicendis in perpetuum, sed in longum tempus, v.g. pro quadraginta, vel centum annis, ex vi hujus Decreti, sit modo dicto investienda?

Resp. negativè cum Lezana *v.Missa n.37.* Perpetuum *l.Jurisperitos ff.de excusat.tut.* significat propriè tempus non habens certum finem, esto aliquando tempus centum annorum, immò infra centum annos, dicatur, etiam perpetuum. In legibus autem benignior semper interpretatio est facienda, ut quanto minus possumus libertatem lædere, concedamus. Possunt tamen ex alio capite astringi executores, vel legatarii ad investiendum, ut scilicet talem pecuniam fructuosè investiant, quò securius dictum onus à Successoribus pro suo tempore impleatur.

§. VII. *Super illud §. primi num.12.* Ad hæc Sacra Congregatio, &c.

Ubi

Præcipitur, ne suscipiantur onera perpetua sine licentia.

1 Præcipit Sacra Congregatio sæcularibus Sacerdotibus sub Interdicto ingressus Ecclesiæ, & Religiosis sub privatione, & inhabilitate ad Officia, privationeque vocis activæ, & passivæ, ipso facto, incurrendis, ne suscipiant onera perpetua Missarum, sine licentia in scriptis, & gratis concedenda ab Episcopo, seu Vicario Generali, vel Generali, seu Provinciali.

2 Et quia dubitatum fuit, an hæc prohibitio dirigeretur non solum ad Rectores Ecclesiarum, sed etiam ad privatos Sacerdotes, si quando illis tale quid relinquatur. Respondit *nu.24.* etiam ad hos dirigi.

Notandum est autem illud *onera perpetua*, nam propterea rectè non nemo, ut Verricell.*tr.8.q.mor.55.* advertit, Capellaniam amovibilem non includi in hac prohibitione.

Ad quosnam dirigatur prohibitio suscipiendi onera perpetua sine licentia?

3 Sed adhuc dubitabis primò, quosnam comprehendat dicta clausula? Occurrit enim non rarò, ut Testator committat hæredibus, vel alteri cuilibet, ut eligant Sacerdotem, qui celebret Missas ad intentionem ipsius Testatoris: quo Sacerdote mortuo, eligant alium, & sic in perpetuum: Dubitabis ergo, an dicti hæredes, ut acceptent hoc onus eligendi Sacerdotem, qui se obliget ad dicendas Missas, indigeant licentia Episcopi?

4 Resp. non indigere. Ratio est, quia in hoc casu, nec hæres, nec alter, (quantumvis Rector Ecclesiæ fortasse sit) suscipit onus Missarum, sed curam procurandi, ut alter sub annuo stipendio, veluti sub manuali eleemosyna se obliget ad Missas, de qua cura præsens Decretum non loquitur.

An pœna hic lata requirant sententiam declaratoriam?

5 Dubitabis secundò. Cùm pœnæ relatæ *n.1.* incurrantur ipso facto, & absque declaratione, an adhuc necessaria sit sententia declaratoria criminis, hoc est, sententia Judicis legitimè pronunciantis transgressorem recepisse onus perpetuum sine licentia?

6 Resp. Communis doctrina est, quod aliquæ pœnæ impositæ ipso facto in legibus non indigeant ejusmodi sententia. Lege Thom. Sanch.*lib.9.de matr.disp.30.* Laym.*de legib.tr.4.c.15.n.5.* aliosque *ibid.* citatos. Tales sine dubio censentur ab omnibus pœnæ Excommunicationis, Suspensionis, Interdicti, Irregularitatis ipso facto latæ: aliquæ verò indigeant, quales sine dubio item sunt pœnæ Mortis, Amissionis bonorum, Exilii; in quibus etiamsi dicat lex, quod transgressor ipso facto, & absque alia declaratione in illas incurrat, licèt ex vi talis clausulæ non sit necessaria sententia declaratoria pœnæ, hoc est, sententia, quæ pronunciet talem transgressorem incidisse in dictas pœnas; necessaria est nihilominus sententia declaratoria criminis, hoc est, sententia quæ pronunciet talem transgressorem incidisse in tale crimen, ad quod eæ pœnæ eo ipso consequuntur: cur autem ita sit in his, & non in illis? Respondet Sanch.*l.c.* se non invenire adæquatam rationem, sed solùm, quia ita usu receptùm est.

Inhabilitas autem ad Beneficia, & inhabilitas ad suffragium ferendum ipso facto lata utrùm sint ex indigentibus sententia declaratoria criminis, an non, est controversum; probabile tamen censet Sanch.*loc.citat.num.1.* indigere, ut videre facilè est apud ipsum.

Ex his, in casu nostro, distinguendum omninò est. Vel enim dubitatio præsens procedit de Sacerdotibus sæcularibus, contra quos fulminatur pœna Interdicti ingressus in Ecclesiam, & tunc dico, hanc non indigere sententia declaratoria criminis, sed statim tales transgressores se tanquam Interdictos abstinere debere ab ejusmodi ingressu. Ratio est, quia Interdictū, ut modò diximus, numeratur inter pœ-

Pœnas, quæ tali sententia non indigent. Vel dubitatio procedit de Religiosis, quibus imponitur pœna inhabilitatis ad officia, & privationis vocis activæ, & passivæ: & tunc dico hac in opinione satis probabili indigere, ac propterea ante sententiam non obligari transgressorem Religiosum se tanquam inhabilem, & privatum gerere. Ratio est, quia inhabilitas ad officia, & privatio vocis activæ, & passivæ, vel idem sunt cum inhabilitate ad Beneficia, & ad suffragia ferenda, vel perinde se habent, ac illa, quæ (ut *num.*6. diximus ex probabili sententia) talem sententiam declaratoriam requirunt.

Quis possit absolvere in prædictis?

9 Dubitabis secundò. Quis possit absolvere has pœnas, si fortè in illas aliquis incurrerit?

Resp. si hæ pœnæ essent Summo Pontifici reservatæ; rursus si incurrerentur, propter delictum adulterio gravius, esset aliqua difficultas: nunc verò facilis est responsio, posse nimirum absolvi vel ab Ordinario, vel à Superiore Regulari respectivè ad suos subditos. Sic Lezzan. *tom.*1.*cap.*10. *num.*34. & 35. Ratio est, quia cùm non sint reservatæ, semper Ordinarii, & Prælati intelliguntur esse in suo jure valendi eas remittere, quando incurruntur ob crimina minùs gravia, quàm sit adulterium, ex declaratione Alexandri III. *At si Clerici* §. *De adulterio*; at certè adulterio minus grave est hoc, de quo agimus.

An licentia hæc valida sit sine scriptura?

10 Dubitabis tertiò. De validitate licentiæ, quæ hìc requiritur, si fortè habeatur tantùm ore tenus:

Resp. adhuc tunc fore validam. Ratio est, quia illud, quod habetur in Decreto (*cum licentia in scriptis concedenda*) notat modum, non conditionem, & quidem adjectum actui perfecto: quoniam ergo tunc non vitiatur actus, ut vidimus supra *l.*1.*c.*4. §.1. *nu.*40. nec vitiabitur hæc licentia, si scriptura deficiat. Quod autem scriptura, hìc, ut modus, non ut conditio, requiratur, si aliundè non pateret, idem probatur: quia ex Sanch. *l.*3. *de matr. disp.*233. *n.*2. forma expressa in mandato, quando non pertinet ad essentiam actus, non habet rationem conditionis, sed modi actum non vitiantis: At scriptura non pertinet ad substantiam licentiæ, ut ex se patet; ergo, &c.

An sit valida, si non sit gratis concessa?

11 Dubitabis quartò. Quid si licentia concedatur pretio mediante? Respondeo licentiam esse validam, quamvis illicitè datam. Ratio est eadem, quia illud, quod est in Decreto (*cum licentia gratis concedenda*) significat modum, non conditionem, ut modò de voce (*in scriptis*) dictum est.

12 Certè (ut id hac occasione obiter dicam) quando in concessionibus Indulgentiarum ponit Pontif. *esse gratis publicandas ab Ordinariis*; si talis clausula ponatur solùm enunciativè, & solùm notans id, quod jure debetur, nimirum has gratias esse sine pretio concedendas valida erit Indulgentia, etiam si aliquid ab Ordinario recipiatur. At si ponatur clausula invalidans in hunc ferè modum; *ne aliquid recipiatur, alioqui indulgentia sit nulla*; nulla erit, si quid recipiatur. Ratio utriusque dicti est, ex Sanch. *ib. n.*4. quia ibi notatur modus tantummodo, hìc clausula illa clarè invalidans habet vim conditionis, unde, nisi fiat juxta dictam clausulam, invalida erit concessio. Redeo ad nostra.

An validè suscipiat onus perpetuum Missandi, qui sine licentia suscipit?

13 Dubitabis 5. An si quis, esto delinquat, (de quo mox §.8. *num* 18.) validè tamen onus perpetuum contrahat, si sine licentia illud admittit?

Resp. Clausula Decreti hæc est: *Neque in posterum onera perpetua suscipient Missarum celebrandarum sine licentia.* Si ergo hæc clausula est irritans, invalidè contrahet, si solùm est prohibens, sanè contrahet validè. Id ergo quærendum nobis est.

14 Suar. quem Theologi ferè omnes sequuntur, Sanch. Mol Salas aliique apud Castr. *t.*1.*tr.*3. *de leg. disp* 2.*p.*8. docet, ex eo solùm, quod lex prohibeat actum, non censeri actum nullum in conscientia, si fiat contra talem legem: sed, si Legislator velit nullitatem talis actus, debet in lege verbis id explicantibus disponere.

Contra, Jurisperiti ferè omnes, Bald. Tiraquell. aliiq; apud Castr. *l.c.* communiter docent, statim atq; lex prohibet actum, censeri illum nullum reddere, v.g. si ferretur lex in hunc modum: *Ne quis quidpiam hoc anno mutuum det.* Theologi affirmant, quod nisi in tali lege addatur clausula irritans in hunc, vel similem modum (*quod si dederit, nullus sit talis mutui contractus*) erit validus talis mutui contractus, esto annullari per sententiam possit à Judice.

At Jurisperiti asserunt, sive addatur, sive non clausula irritans semper fore irritum, & invalidum ejusmodi contractum.

15 Ratio Jurisperitorum est, quia nihil prorsus contra voluntatem Superioris potest voluntas inferioris. Ratio Theologorum est quia prohibere, & irritare sunt omninò distincta, priùs enim edicit, ne fiat, posteriùs verò, ne valeat actus. Et sic non valet consequentia, lex prohibuit, ergo lex irritavit. Sanè Ecclesia olim prohibuit matrimonia clandestina, non tamen erant irrita, ut ex Trid. *sess.*24.*cap.*1. *de ref. matr.* constat.

Hæc sententia sine dubio est recipienda, & ad rationem Jurisperitorum respondendum, facientem contra legem solùm prohibentem, non contraire voluntati Superioris quoad valorem actus, sed solùm quoad actus prohibitionem, undè inhonestè, seu illicitè faciet, non verò invalidè. Nec obstat lex *non dubium*, *C. de legibus*, quia illam satis benè interpretantur Castr. *l.c.* aliique.

16 His ergo positis, jam ad resolutionem casus nostri facilis patet via. Cùm enim Decreti nostri clausula sit solùm prohibens, esto delinquat, qui sine licentia dictum onus suscipit, validè tamen suscipit, poteritque nihilominus talis susceptio à Superiore annullari, quia hic susceptionis actus non est incapax irritationis, ut ex prædictis Doctoribus clariùs colligi potest.

An peccetur mortaliter ab eo, qui sine licentia tale onus admittit?

17 Dubitabis sextò, An mortaliter peccet is, qui Missandi perpetuum onus suscipit sine licentia? Dico id exposcere altiorem tractationem. Cùm enim hæc Decreta sint leges Ecclesiasticæ, imponantque in hac clausula pœnas dictas *n.*1. dicendum est, An quando ejusmodi leges prædictas pœnas imponunt, obligent, non solùm ad ipsas pœnas, sed etiam ad culpam? id quod *in §. seq.* commodiùs præstabimus.

§. VIII. *Occasione prædictæ clausulæ; Quærimus: Quando lex Ecclesiastica imponit pœnam, an obliget etiam ad culpam?*

1 POEna, quæ in his legibus solet apponi, vel est spiritualis, vel temporalis, de quibus, qua ratione sint signa obligationis mortalis, separatim est claritatis gratia, differendum.

Pœna spiritualis.

2 Certum est primò, obligari fideles ad mortale, quoties lex Ecclesiastica aliquid præcipit sub pœna peccati mortalis. Huc reducuntur verba his æquivalentia, ut cùm quid jubetur *in virtute Sanctæ Obedientiæ*, *sub obtestatione divini Judicii*, *sub indignatione Apostolorum Petri, & Pauli*, *sub pœna maledictionis Dei*, *sub stricto Dei judicio*, *in virtute Juris jurandi*, *vel voti facti*, & *similium*. Usus enim jam obtinuit, ut hæc verba indicent intentionem Superioris obligandi sub mortali, comprobatque communis Doctorum sententia apud Valent. *p.*2. *d.*7.*q.*5.*p.*6. §.3. *V. Tertium signum est*.

3 Certum est secundò, obligari item sub mortali, quando lex præcipit sub pœna Excommunicationis majoris latæ sententiæ. Ratio est, quia hæc, utpotè omnium gravissima pœna, non incurritur, atque adeò nec imponitur, nisi propter peccatum mortale, nam ideò dicere aliqui solent, quod pœna dictæ Excommunicationis, vel peccatum mortale supponit, vel inducit.

4 Hæc sunt certa. Dubium autem est, An pœna lata vel ferenda Suspensionis, vel Interdicti, vel Irregularitatis, vel pœna majoris Excommunicationis ferendæ sint signa obligationis mortalis? Non meminimus Excommunicationis minoris, quia hanc non esse signum mortalis obligationis, cùm soleat pro peccato veniali incurri, omnes communiter concedunt.

5 Et quidem in hoc triplex est sententia. Prima distinguit, aitque pœnam Suspensionis, Interdicti, Irregularitatis ipso facto incurrendam, esse signum obligationis mortalis. At pœnam Excommunicationis ferendæ, & propter paritatem pœnam Suspensionis, Interdicti, Irregularitatis ferendam, non item. Ita Castr. *to.*1. *tr.*3. *de leg. d.*1.*p.*15. *à n.*3. alios citans. Ratio est, quia quando imponuntur ferendæ, cùm requirant ulteriorem admonitionem, ad hoc ut incurrantur, non censentur tam graves, & propterea nec sufficiens signum obligationis mortalis.

6 Secunda sententia nihil distinguens, docet omnes illas pœnas spirituales, sive latas, sive ferendas signa esse per se, ut quod sub illis præcipitur, sit præstandum sub reatu culpæ mortalis. Sic Sanchez *in dec. l.*6.*c.*4. *à n.*47. citans Suarium. Ratio est, quia per se (nisi aliud ex mente Legislatoris, vel aliundè colligatur) hæ pœnæ sunt gravissimæ, utpote spirituales, quare coniiciendum est (inquit) obligare sub mortali.

7 Tertia sententia, nihil item distinguens, tenet, omnes prædictas *num.*4. pœnas, sive ipso facto latas, sive ferendas, sive ipsam Excommunicationem ferendam, non esse signum mortalis obligationis. Ita Val. *t.*2. *d.*7.*q.*5.*p.*5. *verbo*, *Quartum signum*, citatque Navarr. Castrum, Cajet. Quoad suspens. Azor. *p.*1.*l.*5.*c.*5.*q.*5. Quoad Irregul. Sayr. *in clavi l.*3.*c.*7.*n.*25. Consentit in multis Salon. 2.2. *tr.* 2.*q.*77.*art.*1. *controv.*8. *num.*8. Quoad Excomm. ferendam dictus Val. *l.c.* Castrop. *l.c.* colligitur ex citat Sanch. *l.*2. *in Decal. c.*31. *n.*4. *juncto num.*26. Hæc igitur tertia sententia, exceptis verbis expressè, vel æquivalenter mortalem obligationem notantibus, ut vidimus, *num.*2. & excepta pœna Excommunicationis latæ sententiæ, ut *nu.*3. diximus, & excepta legitima acceptatione, praxique fidelium, de qua infra *n.*17. nunquam cognoscit obligationem mortalem, ex eo, quòd dictæ, vel similes pœnæ, sive latæ, sive ferendæ, legi Ecclesiasticæ adjungantur. Ratio ex Valentia *l.c.* est, quia hæ pœnæ, etiam ipso facto, latæ, possunt incurri propter pecca-

Respondit *n.44.* adesse exceptionem unam, nimirum, quando expressè ad dilationem consentiunt ii, qui Missas exposcunt.

3 Iterùm dubitatum fuit. An Rectores Ecclesiæ magnæ devotionis possint eleemosynas recipere pro Missis, quibus non nisi post longum tempus satisfacere valeant; possint, inquam, ex eo capite, ne scilicet cultus Divinus, devotio, & concursus populi minuatur? Respondit *ibid.* non posse sine expressa voluntate offerentium eleemosynas.

Quantum importet illud (modicum tempus?)

4 Dubitabis insuper Primò: quale est hujusmodi modicum tempus, quo differre Sacerdoti licet Missas, accepto stipendio, promissas, quando non adest pactum, & conventio, ut nunc, seu in tali determinato die celebrentur?

Resp. Alii docent arbitrio prudentis, juxta Missarum numerum, necessitatem illas petentium, similesque circunstantias id esse decernendum: sicuti decidunt communiter Doctores in illa verba jurisconsulti *l. Si unus dies, De recept. ob. Si intra modicum tempus dederit, pœnam vitabit.* Lege Menoch. *de arbitr. Judicum l.2. cent. 1.c.8 n.10. ad finem.* Alii licere docent novis Missarum oneribus se gravare, si intra mensem possit quis se veteribus deonerare. Sic Marchin. *de ord.tr.3.p.2. c.31.n.5.* Alii idem tempus extendunt ad duos menses. Lege Ripam *l. Si insula, num.36. ff. de verb. significat.* Alii denique ad tres. Sic Ledesma, & Villalobos citati, & approbati à de Lugo *de Euch.d.21.sect.2.n.34.* Omnes probabiliter, nisi tamen ex circunstantiis colligatur à postulantibus Missas majorem celeritatem requiri, juxta mox dicenda *nu.8.* Ratio autem ejusmodi probabilitatis est, quia hoc judicari communiter solet modicum tempus, & colligitur ex *c. præsentium 7. q.1.* Ubi absens à sua Ecclesia per duos menses, causa ægritudinis, non dicitur defuisse: & ex Tridentino *sess.23. de reform.c.1. & sess.24. de reform. c.12.* ubi Canonicis, & similibus per duos, Episcopis per tres menses conceditur posse à suis Ecclesiis abesse. Scio Peyrinum *decl. Const.9. Urb.VIII. Ad 10.* modicum tempus intelligere spatium trium annorum: sed profectò ei acquiescere non possum.

An Missa celebranda pro Excommunicato vitando differri possit?

5 Dubitabis Secundò. Si Sacerdos obligaretur ex stipendio celebrare aliquot Missas pro Petro v.gr. & accideret, Petrum nunc fieri excommunicatum non toleratum, rectène faceret Sacerdos, si differret dictas Missas, donec Petrus absolveretur, ad tempus scilicet habile, quo poterit dicto fructu Missæ Petrus gaudere?

Respond. rectè facturum puto, nisi quid expressè conventum sit, sic enim utiliter Sacerdos geret negotium Petri. At Sacerdotem ad differendum non obligo, quia debitor, quando non est ex pacto præfixum tempus solvendi, solvere quando vult, potest, nec tenetur expectare tempus, quo utilior esset creditori solutio. Adde, Petrum posse se conterere, & sic ex dictis supra *l.2.c.2. §. 4.num.6.* fieri probabiliter aptum ad lucrandum Missæ fructum. Quare si is contritionem negligat, sibi imputet, non Sacerdoti non expectanti.

De pœnis Missas intra modicum tempus non satisfacientium.

6 Dubitabis Tertiò, qui has manuales eleemosynas suscipiunt, nec Missas postulatas infra debitum tempus celebrant, quamnam pœnam incurrant.

Resp. nullam incurrere explicuit supra ipsa Sacra Congregatio *§.1. num.41.*

7 Id autem est ex vi hujus Decreti, nam cæterum, Dico Primò eum, qui Missas, accepta stipe, promissas diù sine legitima causa differt, peccare mortaliter. Ita Fagund. Bonac. Regin. aliique cit. à March. *de ord.tr.3.p.2.c.31.nu.1.* quibus adde de Lugo *de Euch.d.21. sect.2.n.45.* Ratio est, quia etiam sic peccat, qui, nulla legitima excusante causa, solvere differt cetera similia debita. Adde damnum, quod differens affert sive Animæ purganti, si sint offerendæ Missæ pro satisfactione Defuncti, sive cuicunque Fideli, si is beneficia nunc necessaria, ut salutem infirmi, excarcerationem amici, vel simile quid per fructum impetrationis, expectat.

8 Potest tamen hic regulariter loquendo, sicuti in cæteris debitis, inveniri parvitas materiæ, unde & tunc solùm venialiter peccaretur. Parvitas autem vel potest esse in paucitate Missarum, ut si de una, vel altera Missa agatur, vel in exigua temporis dilatione, &c. Rursus parvitas, & gravitas in hac re non est pensanda quoad damnum spirituale, sed quoad ipsum tantummodo temporale, ut mox dicam *n.18. in simili.*

9 Dices. Si quis Missa à te postulata nunc indigeat propter gravem v.g. filii ægritudinem, si differas etiam unam Missam, etiam per unum, vel alterum diem, mortuo scilicet infirmo, grave damnum infers, quia fortassè, per Missam illam, filii vitam Pater impetrasset, ergo peccas mortaliter. Resp. ideò à nobis dictum esse (regulariter,) & sanè idem evenit, in solutione cujuscunque debiti; nam regulariter illam modico differre tempore non est mortale, quia parum pro nihilo reputatur: at si ea modica dilatio sit causa gravis damni in creditore, mortale erit. Est tamen notandum faciliùs in dilatione debitorum temporalium cognosci posse damnum creditori secutum, quàm in re nostra, quia in nostra re nescimus, quid, posita etiam Missa, emolumenti sperati habuisset ille, qui Missam petiit: quare prudenti judicio ad hoc deliberandum opus est. Simile esset, si quis acceptaret stipendium pro dicendis Missis in Altari privilegiato, & illas celebraret alibi, nam pensandum est detrimentum, quod Animæ purganti præsumitur ipse fecisse.

10 Dico Secundò, eundem Sacerdotem, qui modo dicto differt, obligari ad restitutionem. Ita Bonac. aliique apud Marchin. *de ord.tr.3. p.2.cap.31.num.2.* Ratio est, quia tunc peccatur contra Justitiam.

11 Rogas, quantum restituere tenetur? potest enim hic duplex considerari injustitia. Primò, quòd injustè retineatur stipendium Missæ. Secundò, quòd injustè inferatur grave damnum Missam exposcenti. Pone v.g. quòd una Missa celebranda erat ad obtinendam sententiam Judicis circa litem de mille aureis; ecquid restituere oportebit, unumne argenteum dumtaxat, an verò etiam quanti valebat spes de vincenda fortassè per Missam lite, quam jam perdidisse supponimus?

Respondeo, teneri restituere unum tantùm argenteum. Ratio est, quia quamvis peccaverit, tamen in communi hominum existimatione, non videntur fideles expostulantes Missas, ad aliud onus Sacerdotes obligare, nec Sacerdotes ad aliud onus se obstringere; nisi ad hoc, ut, ni Sacrum dicant, reddant stipendium receptum. Et quidem meritò, nam impetratio, seu spes impetrationis, & similia bona spiritualia, cùm sint inæstimabilia sub pretium temporale cadere non possunt, ideòque de illis contrahere sub obligatione illa restituendi Fideles non præsumuntur. Nam propterea Doctores Bonac. Rodriq. Homob. Navarrus, Fraxinell. *l.c.* de hac re diserentes, dum absolutè sine mentione alterius docent debere reddi eleemosynam, videntur docere non habendum esse respectum ad illud aliud damnum spirituale. Facit, quod mox dicam *num.18.*

Quandonam obligatur quis Missas celebrare, si differtur solutio stipendii?

12 Huc præsens quæstio commodè revocatur, licèt nonnulla etiam, quæ ad idem facere possunt, dicenda à nobis sint infrà *cap.3.§.3.*

Dubitabis ergo Quartò in hunc modum: Ecclesia, seu Monasterium debet Missam quotidianam ex legato, seu Capellania titulo oneroso, hoc est, ex acceptato reddìtu annuo ad hunc finem. Accidit autem, ut sive Hæredes, sive ii, ad quos pertinet censum solvere, non sint solliciti ad solvendum, obligaturne Ecclesia, antequam pecuniam exigat, Missas celebrare?

Resp. Si facta morali diligentia (ad quam faciendam certè obligo Ecclesiam, posito quod acceptavit) certa moraliter spes adest recuperandi non multò post tempore pecuniam, obligatur. Ratio est, quia Ecclesia jam contraxit onus, & acceptavit, ut suppono: & ex alio capite tales exactiones in communi hominum convictu semper solent esse difficiles, nec propterea cessamus ab illis acceptandis, vel putamus ad nihil ex illis obligari. Quod si non sit talis spes, vel certè judicio prudentis, post multum notabile tempus, tunc posse Ecclesiam, seu Capellanum celebrationem Missarum differre probabile puto, quia non est æquum, laborante me, alium gratis meis laboribus gaudere. Idem censeo, si adsit aliqua spes dubia, vel etiam probabilis, sed non sit moraliter certum, quia ob incertum stipendium non tenemur subire certum onus. Ita Palud. *in 4.dist.15.q.1.art.1.* Sotus *lib.10. de Justit.quæst.5. art.3.* Turrecremata *cap. Clericus dist.91.* Azor. *tom.1.l.10.c.3.q.9.* Hinc si ratione belli, vel pestis non sit spes, ut solvantur consueti redditus Capellaniæ, non tenetur ad Missas Capellanus: immò si spes talis redditus bona fide Missas aliquot celebravit, potest deinde etiam post multos annos, quando fortè solvi redditus incipient, dictas Missas cum præsenti censu compensare, quia nemo cogitur suis stipendiis militare. Quando talis dilatio census ea per aliquot annos est, ut deinde tota simul habeatur à Capellano, quid faciendum sit, diximus §.3.n.86.

13 Porrò si Testator assignat tunc initio anni v.gr. censum annuum, vel prædium, cujus fructus habebitur in fine anni, obligabiturne Ecclesia, vel Sacerdos, qui tale legatum acceptavit, Missas celebrare initio anni, an poterit in anni finem, seu post exactum annum, habita nimirum jam pecunia, Missas celebrandas differre?

Respond. Puto initio anni, nisi aliud explicitè, vel implicitè conventum fuerit. Ratio est, quia, ut modò dixi, jam in hoc casu est certa spes stipendii, & ex alia parte, acceptato jam à te censu, tibi incumbit satisfacere more communi hominum, ut dictum est, & rarò in servitiis personalibus priùs solvitur tota saltem pecunia, quàm adhibeatur servitium: cùm videamus passim artifices priùs operari, & famulos servire, & posteà eis mercedem reddi. Certè si nunc mense Januarii tibi detur possessio verbi gratia Episcopatus, cujus emolumenta constant in annuo censu, qui provenit, vel ex prædiis, vel ex decimis, vel similibus colli-

colligendis in fine anni, nonne nunc ab ipso initio anni Ecclesiæ servies, tuæq; Diœcesis curæ vacabis? ita sanè à die collationis ex Navar. *De orat.c.27.n.29.* vel saltem sine controversia à die possessionis, ex Flam.Parif. *l.1.de Resign.q.9.n.15.ex more curiæ*, quia posito quòd sis Episcopus, tibi illa onera incumbunt, pari igitur modo videtur esse in quolibet alio Beneficio, vel Capellania, seu onere acceptato Missarum. Non sic in eleemosyna manuali, quia cùm sit incertum, an illam habiturus sis, cumq; nondum illam acceptaveris, jure expectas, donec illa tibi tribuatur. Quod si promittas nunc Missam celebrare pro futuro stipendio, tunc non est mirum, quod nunc celebrare teneris, quia accedit expressa conventio.

14 Unum adverto, posse afferri disparitatem inter Beneficiatum, vel Capellanum, & inter merum legatarium Missarum: nam Beneficiatus, vel Capellanus, ut dictum est de Episcopo, acceptat totum onus Beneficii, vel Capellaniæ, & consequenter tenetur ex nunc oneri Missæ satisfacere, quod est titulo Beneficii, vel Capellaniæ annexum: at legatario solùm incumbit onus merum Missarum; quod, quia non obligatur explere, nisi propter eleemosynam, & non propter titulum, videtur æquiparari accipienti eleemosynam manualem, atque ideò (salvo meliore judicio) posse expectare, ad Missas satisfaciendas, donec habeat eleemosynam legati: & quamvis legatum acceptaverit, videtur posse se tueri, (nisi aliud implicitè fuerit conventum cum legante, quod est facillimum, quando acceptant hujusmodi legata desiderata Sacerdotes) dicendo se acceptavisse pro suo tempore. Adde multum rationabile esse, eo quòd ea, quæ debet quis pro alimentis alicujus, debeat solvere anticipatè: ad sustentationem enim meam non debeo expectare finem anni. At stipendium hoc de quo loquimur, accipitur per se ad sustentationem Sacerdotis: ergo ni anticipatè detur, non videtur ipse obligari, quando non consentit ad postpositam solutionem. Sed hæc ut dixi, (salvo meliore judicio) dubitativè sint dicta.

De obligatione promittentis accepto stipendio Missas, & non satisfacientis.

15 Dubitabis. Quintò hac occasione: quid peccet, & ad quid teneatur Sacerdos, qui, accepto stipendio pro Missis, illas non celebret?

Resp. peccare ex genere suo mortaliter, & debere solùm restituere stipendium: si enim quando Missæ differuntur ad tempus, inutile id diximus *n.7. &* 10. multò magis id affirmandum, quando prorsus omittuntur.

16 Illud tamen ex materia restitutionis hìc, & *d.n.7.* advertimus, non esse mortale negligere restitutionem rei ex se levis, atque adeò nec negligere restitutionem unius, vel alterius stipendii Missæ, quia ex injustitia veniali mortalem obligationem consurgere consentaneum non est. Neque obstat Sacra Congregatio in his Decretis, quatenus dicit, *ne dicantes Missa prascripta, peccari graviter, & ad restitutionem teneri*. Non obstat, inquam, quia non est credibile, Sacram Congregationem velle obligare plus quàm quis tenetur jure naturali. Obligabit ergo mortaliter, si adest materia gravis:

17 Petes: quando Missæ non sunt dictæ in Monasterio, cui nam incumbit onus supplendi illas, vel pretium restituendi, Superiorine, an ipsis subditis Sacerdotibus?

Resp. certè primo loco Superiori, advertendo tamen, quòd Sacerdotes Religiosi obligantur ex justitia Superiori obedire in celebrandis Missis pro Fundatoribus. Quòd si hi jussi legitimè à Superiore, non dicent, obligabuntur, vel dicere, vel restituere stipendium ex suo peculio, si illud habent, eo modo quo Doctores docent Religiosos ex eo, quòd fortè habent, obligari ad restitutionem, si aliquid ex Justitia debent. Ratio horum est, quia contractui inito inter expostulantes Missas, & Conventum, ipsi se virtualiter obligaverunt, ut supra *l.2.c.2.§.9.n.2.* diximus. Quòd si particulares Religiosi sint ad dictam restitutionem impotentes, totum onus restituendi Prælato incumbere, cùm illud stipendium nomine Conventus acceptum fuerit, palàm est.

Dixi (Primo loco): nam negligente Superiore, in subditos iterum recidet totum onus, quia etiam ipsi contraxerunt, ut dictum est, & ad particulares pertinent officia communitatis, quando ea negligit Prælatus.

De obligatione promittentis Missam sine stipendio, si non fiet promissis.

18 Ut etiam id hac occasione decernam. Dubitabis Sextò, An qui ex liberalitate promittit Missas, nec illas celebrat, peccet, & ad restitutionem aliquam teneatur?

Resp. licet aliqui etiam unum tantùm Sacrum ex liberalitate promissum non celebrare, putent mortale; Ita Bonac. *de contr. d. 3.q.12.p.1 n.8.* Petrus Nav. *l.2.de rest.c.2.d.7.* tamen cum aliis probabilius est, non esse, ita Sanc.Fagund. Mald.aliique citati à Marchin *de ord 1 3.p.2.c.18.n 5.* Ratio est, quia in hujusmodi promissionibus non est attendendum ad damnum spirituale, secus promissam Salutationem Angelicam non recitare, mortale esset, quia affert damnum spirituale, quod longe majus est, quàm quodcunque damnum temporale. Metiri igitur debemus hujus materiæ promissionem non ex quantitate damni, sed ex quantitate stipendii, ita ut qui Missam promittit, perinde se habeat, ac si promitteret unum argenteum, qui duas, duos. Quoniam ergo in promissionibus quadruplo major, quàm sit in furto, debet esse quantitas, quæ constituat materiam peccati mortalis, ex doctrina Sanch. *de matr.l.1.d.5.n.24.* (cum in furto tollatur alienum, in promissione detur voluntariè suum) ideò non erit mortale in casu nostro, nisi denegentur tot Missæ liberaliter promissæ, quot quadrupliciter superant in stipendio materiam furti gravis, quæ cùm in communiore opinione, & abstrahendo ab aliis circunstantiis sit trium circiter Juliorum, Missæ promissæ denegatæ, ad hoc ut mortaliter peccetur, deberent ascendere ad numerum circiter duodecim, seu quindecim Missarum.

Immò ex ea opinione satis probabili, affirmante cum Sà *v. promissio, n.1.* aliisque, non esse mortale, nec restitutioni subjacere, non servare promissionem simplicem in materia notabili etiam legitimè acceptatam, quia id est contra Fidelitatem, quæ non obligat cum tanto rigore, non verò contra Justitiam, cujus obligatio est rigorosior: ex ea opinione, inquam, sequitur, nunquam esse mortale, nec subjacere restitutioni Missas quamvis plures sine stipendio promissas (etiamsi promisisses dicere in Altari privilegiato, vel cum alia Indulgentia) denegare, quia jam tunc non fit, nisi contra Fidelitatem. Hinc si reciperes ab aliquo stipendium pro Missis, & liberaliter promitteres eas celebrare cum Indulgentia, sed deinde celebrares quidem Missam pro illo, sed sine Indulgentia, venialiter tantùm peccares, quia non peccares contra Justitiam, sed solùm contra Fidelitatem.

19 Excipe cum Castrop. *disp.de Euch.q.14.n.2.fine*. Primò, nisi addatur votum, vel juramentum Deo exhibitum, vel præceptum Superioris, nam tunc non servare fidem esset contra Religionem, vel obedientiam, cùm materia gravis tunc desumatur ex cultu, & honore, qui Deo per Sacrificium exhibetur, quod etiam unicum gravem Dei cultum continere (secus Missam die festo relinquere, non esset mortale) omnium est sententia.

20 Excipiunt Secundò, ex Rebellio *p.2.l.18.q.14.n.5.* aliqui, nisi grave detrimentum promissario ob non servatam fidem obveniat, quia tunc læditur justitia propter damnum, causa tua injustè illatum. Hæc tamen exceptio videtur quoad damnum spirituale non habere locum in casu nostro, quia, ut dictum est *n.11.* hoc non attenditur in hujusmodi promissionibus.

21 Dices, sequi ex hoc, quòd si quis, accepto stipendio, unam v.g. Missam promitteret, nec celebraret, nunquam mortaliter peccaret, quia ex una parte materia stipendii est levis, & ex alia non habetur ratio boni spiritualis, cujus tamen contrarium visi sumus dixisse *n.9.* Resp. ex accepto stipendio strictiorem oriri obligationem ad Missam promissam, quàm eo non accepto, ipsa naturalis ratio dictat. Hoc posito, Dico mortaliter peccare, accepto stipendio, Missam denegans, in urgente, quod solùm *d. n.8.* diximus, quia ad strictam obligationem consensit per receptionem stipendii Sacerdos, unde & consensit se habere respectum ad illam urgentem necessitatem, sive spiritualem, sive temporalem, ad quod non consensit in simili liberali promissione ex dictis *n.11.* In utroque autem casu non esse considerandum, nisi quantitatem stipendii, non verò damni, quia de hoc non contrahere præsumuntur Fideles, *ibid.* diximus.

22 Hinc etiam collige, si quis unam vel alteram Missam homini liberaliter cum juramento promittat (supposita probabilissima opinione cum Sanch. *l.3.in dec.c.4.n.23.* quod juramentum promissorium de re levi solùm venialiter obliget) si non celebret venialiter peccare: at accepto stipendio in urgente necessitate, mortaliter, quia hoc est quid grave propter respectum ad necessitatem urgentem, ibi non item, ut diximus *n.9.*

23 Dixi (homini) nam si fiat Deo promissio, procedit doctrina data *n.19.*

§. X. *Super illud primi n.23.* Capsulas auferant, &c.

Ubi.

Præcipitur, ut ab Ecclesiis auferantur Capsulæ cum inscriptione Eleemosyna pro Missis.

1 Præcipit id meritò Sacra Congregatio, ne per illas eleemosynas confusas, sua intentione frustrentur Fideles.

2 Et quia dubitatum fuit, An pœna Interdicti, &c. extendatur ad non tollentes has Capsulas, Respondit *ibidem num.41.* non extendi.

3 Dubitatum insuper fuit, An deberent etiam tolli Capsulæ apponi solitæ in die Commemorationis Defunctorum cum inscriptione *Casse de' morti?* Respondit *n.42.* debere.

4 Dubitabis, An qui in sua Ecclesia non habuit talem capsam, atque ideò nunquam contraxit obligationem, illam auferendi, possit de novo sine timore horum Decretorum apponere? Rursus. Quid, si quis auferat, sed deinde post aliquot dies reponat? hi enim verò non videntur ire contra Decretum, cùm non negligant auferre, sed de novo ponant.

Resp. utrosque ire contra Decretum. Ratio est evidens, quia statim atque capsula in Ecclesia apposita à te de novo est, consurgit obligatio illam auferendi, ergo ni auferas, Decretum non servas. Adde, non vitare pœnam legis eum, qui in fraudem legis operatur. *l. Non dubium. ff. de legibus.*

Hic

Hic nihil prætereà superest explicandum, vel addendum.

§. XI. *Super illud §. primi, n. 14.* Episcopus verò, *&c.*

Ubi,

Cavetur, ut Superiores prædictam licentiam concedant, nisi ipsis constet, onera suscepta, & suscipienda correspondere redditibus.

1 ID ita perspicuum est, ut alia explicatione non indigeamus.

§. XII. *Quid peccet, qui prædicta Decreta non observat?*

1 CErtè hic aptus videtur locus decernendi, An singula hæc Decreta *de Celebratione Missarum* obligent ad mortale? Qui non distinxerunt, confusè satis hanc difficultatem pertractarunt. Adverte ergo, in his Decretis variè loqui Sacram Congregationem, & secundùm varietatem verborum de gravi, vel levi obligatione ab ipsa nobis imposita esse judicandum. Dico (ab ipsa imposita) nam de obligatione orta ex natura delictorum, ut in defraudante de Missis, de non observante Fundatoris mentem, & similibus, sparsim habes *in toto hoc Opusculo suis in locis*.

2 Jam verò primum Decretum positum §. 1. *n. 7.* ubi interdicitur Episcopis, & Generalibus reductio Missarum, est sub his verbis: *Districtè prohibet, ne, &c.* & sub illis: *Alioqui reductiones, omnino nullas, atque inanes decernit.* Obligat ergo hoc primum Decretum ad mortale. Ratio est illa, quam insinuavimus §. 8. *nn.* 17. quia hoc præceptum est absolutum. Adde, quod Episcopus per reductionem, quam faceret, esset causa, ut non celebrarentur omnes Missæ à Fundatore præscriptæ, ergo cooperaretur ad injustitiam.

3 Secundum Decretum *ibid.* positum *num. 8.* ubi præcipitur tot esse celebrandas Missas, quot fuerunt præscriptæ, per hæc verba fertur: *Sub obtestatione divini judicii, & Graviter peccant.* Ergo peccare mortaliter contrafacientes, ex *dictis* §. 8. *num. 2.* palàm est.

4 Tertium Decretum positum *n. 9.* ubi revocantur privilegia, certum est obligare ad mortale; quia ibi privilegiis revocatis, atque adeò nullis in re gravi per se peccatum est.

5 Quartum Decretum positum *n. 10.* ubi prohibetur, ne Sacerdos partem eleemosynæ Missæ sibi retineat, qua ratione obliget, dixi supr. §. 5. *n. 6.*

6 Quintum Decretum positum *n. 11.* de investienda pecunia, fertur sub hac clausula, *sub pœna Interdicti ingressus Ecclesiæ ipso facto incurrenda.* Obligat ergo, secundùm opinionem, quam quis habet circa dictæ pœnæ gravitatem, & efficaciam, juxta dicta *toto* §. 8. *præsertim num. 18.* Nota tamen hic facilè posse delinqui contra jus Fundatoris, si tua negligentia officiat perpetuitati Missarum.

7 Sextum Decretum positum *nn. 13.* ubi præcipitur, ne recipiantur eleemosynæ manuales pro Missis nisi præcedentibus satisfactis sub hoc imperativo edicitur: *Abstineant.* Cùm ergo quando per verba imperativa lex fertur, aliqui ad nullam culpam obligantur, aliqui solùm ad venialem, aliqui juxta materiæ gravitatem, levitatemve, & omnes quidem probabiliter, apud Castr. *de leg. tr. 3. d. 1. p. 9. n. 3.* ita hic dicendum erit.

8 Denique Septimum Decretum positum *n. 14.* ubi prohibetur, ne Episcopi facultatem concedant ad onera Missarum, nisi facta diligentia, etiam habetur per illa verba imperativa, *Diligenter inquirant*, quare nisi ex Episcopi negligentia damnum fiat Fundatori, idem dicendum, quod *num. præced.* dictum est de sexto Decreto.

Ad quid teneatur Successor, quando prædecessor in his Decretis observandis fuit negligens?

9 Petes. An etiam Prælatus successor in hæc peccata, & pœnas incurrat, si negligens sit in observandis his Decretis, quæ Prædecessor non observavit?

Resp. Regula generalis sit, quòd Successor tunc solùm peccat, incurritque pœnas dictas, cùm res non observata à prædecessore, potest ab ipso observari, secus immunis erit successor. Hinc fit, quòd si prædecessor non deposuit pecuniam pro Missis apud Ædem Sacram, si non abstulit capsulam ab Ecclesia, si non fecit celebrari Missas ex stipendio juxta voluntatem illas exposcentium, & juxta hæc Decreta, &c. ipse successor teneatur. At si prædecessor insumpsit pecuniam in aliis usibus, nec nunc possit talis pecunia haberi propter paupertatem Monasterii (nam cœterùm adhiberi diligentia à successore, ut habeatur, quia successor utpotè nunc actu Superior, tenetur quantum potest voluntates Fundatorum Monasterio commissas nondum completas adimplere) vel si implicavit non servatis servandis, vel suscepit jam onus sine licentia, vel suscepit Missas, quas nullo modo nunc satisfieri possibile est, ad nihil Successor tenetur, quia hæc mala sunt irreparabilia.

CAPUT II.

De obligationibus Capellani, vel Sacerdotis in celebrandis Missis.

1 QUoniam non omnia, quæ ad obligationes Missarum pertinent, explicare in prædictis Decretis Sacræ Congregationis propositum fuit, unde nec nos eadem interpretantes, in medium afferre universa potuimus: nonnulla, quæ supersunt, breviter in sequentibus exhibere, operæ pretium erit.

§. I. *De loco, ubi celebrare quis tenetur.*

Quoad peccatum.

1 PRo hac re duas regulas præ oculis habe. Regula prima. Quando Fundator, vel quicunque Missas, elargita stipe, postulat, eligit talem Ecclesiam, Capellam, Altare v. gr. privilegiatum, principaliter, ut ibi præsentia, seu Officiatura Missæ adsit, peccatum est ex genere suo mortale alibi celebrare. Ita Bonac. Fag. Barbos. Ricc. aliique apud March. *de ord. tr. 3. p. 2. c. 24. à num. 1.*

Regula Secunda. Quando verò principalis finis fuit velle Missæ applicationem, non est peccatum mortale alibi celebrare, immò ne veniale quidem, quando constat non curari, nisi de applicatione. Ratio prioris regulæ est, quia tunc fit contra mentem erogantis eleemosynam. Ratio posterioris est, quia cùm Sacrificium sit, in quocunque loco, ejusdem valoris; contra disponentis mentem, saltem, in re gravi, nequaquam fit.

Qua ratione constare possit exposcentes Missas, præsentiam, non verò applicationem, vel contra intendisse: diximus supra *c. 1. §. 3. à num. 15.*

2 Dixi autem in prima regula, *ex genere suo*, nam dari hac in re parvitatem materiæ; unde solùm venialiter peccari posse, non est ambigendum. Certò Capellanum, obligatum toto anno Missam quotidianam in certo Altari celebrare, si bis, vel ter in anno ibi non celebret, excusant à mortali propter parvitatem materiæ communiter Doctores cum Dian. *p. 2. tr. 14. resp. 29.* Ego certè, si uno, vel altero die feriato singulis mensibus alibi quis celebraret, non judicarem in gravi materia delinquere. Obligatum celebrare in Altari privilegiato, si alibi celebret, faciliùs attingere posse gravitatem materiæ, quàm obligatum in communibus Altaribus, ipsa naturalis ratio dictat, quia nimirum ibi magis inviti sunt Fideles, quàm hic.

3 Excusat item faciliùs, & meritò de Lugo *de Euch. d. 21. sect. 2. n. 36.* celebrantem in alio Altari, quàm in designato, sed in eadem Ecclesia, quàm celebrantem in alia Ecclesia à designata: quia scilicet tunc minus receditur à voluntate Missam exposcentis.

4 Notatque *ibid.* de Lugo, Capellanum quotidianæ Missæ ex rationabili causa celebrare rarò alibi, quàm in loco designato, neque esse veniale, quia non censetur Fundator cum tanto rigore suum Capellanum obligare voluisse.

Illud non est omittendum, si constet, Missas esse assignatas in tali loco, ut frequens populus audiat Sacrum, contingat autem nullos, aut valdè paucos ad Missam accedere, posse alibi celebrare, nisi aliud expressum in Fundatione Missæ sit. Ratio est, quia cessante causa, præsumitur Fundator velle, ut cesset effectus.

Quoad restitutionem.

5 In hac dubitatione illud observari debet. Ad quidnam teneatur Sacerdos, ad præsentiamne, an etiam ad applicationem? Si ad applicationem, & non applicat, jam diximus supra *c. 1. §. 9. n. 10. & n. 16.* ad restitutionem solius stipendii obligari. Quod si finis, propter quem erat Missa applicanda, adhuc persistat, dubium non est, quin ad applicandum teneatur, retento sibi stipendio: quia res integra est, & pactum initum servari potest.

6 Si verò debeat præsentiam, nec tamen celebret in loco designato. Aliqui docent obligari, sive omissas Missas in loco præscripto celebrare per se, vel per alium, sive restituere stipendium, & si sit Beneficiarius restituere fructus Beneficii. Ita Azor. Fag. Riccius apud March. *de ord. tr. 3. p. 2. c. 24. n. 7.* Aliqui negant obligari ad restitutionem ullam. Ita March. *ibid.* aliique apud ipsum. Ratio illorum est, quia talis Sacerdos non stetit contractui. Ratio horum est, quia licèt hic non steterit contractui, cùm defecerit in præsentia, unde & ex genere suo peccaverit mortaliter, ut *n. 1.* diximus: tamen non peccavit in substantia contra Justitiam, sed contra fidelitatem, quandoquidem dum alibi celebravit, ut supponimus, non privavit Fundatorem fructu debiti Sacrificii, quod ejusdem valoris est, ubicumque offeratur.

7 Hæc posterior sententia mihi magis placet: quam confirmo, quia hic non debet stipendium reddere, cùm jam applicuerit Missam suo stipendio dignam: Nec debet Missam omissam repetere, quia verè illam non omisit, ut supponimus, sed dixit, applicuitq; pro Fundatore, licèt in alio loco à designato: solùm igitur deberet supplere honorem loco designato debitum, vel commoditatem;

quam populus habuisset audiendi Sacrum, sed hanc commoditatem non potest restituere, cùm dies illa jam præterierit: illum verò honorem nec restituere tenetur, quia ille idem honor, cùm fuerit addictus ad illum diem (erat enim cultus illo die exhibendus) non amplius obligat: immò per unum cultum, qui nunc exhibetur, præteritus honor neglectus non resarcitur, quia homines non advertunt ad antecedentem defectum, quem delere hoc præsenti cultu intendit Sacerdos.

Non approbatur Diana, nec Bonacina.

8 Diana *p.2.t.14.res.29.* asserit prædictum Sacerdotem non teneri ad restitutionem, nisi tamen aliquod suffragium defunctis subtraxerit, quia videlicet si in designato Altari celebrasset, aliqui ad eum locum convenissent, ut Sacro interessent, & mortuos precibus adjuvassent; & in hoc casu (ait) debet Sacerdos aliis precibus compensare.

Sed non placet hæc doctrina, scrupulosque ingerit Sacerdotibus. Quæso enim te, edicere, quot, quantasque orationes compensabit? Decerne, quot numero fuissent illi, qui in tali Altari Sacrum audissent? quot, qui defunctos orationibus adjuvassent; quanta intentione orassent? quantam, dum Sacerdos compensat, intensionem exhibeat? hæc enim nosse oportet, ut ad quantum Sacerdos obligetur, & quantum det, decernatur.

9 At inquies, hæc à nobis determinari non possunt; Rectè. Ergo per illam doctrinam nihil egisti, nisi quod scrupulos ingessisti. Sanè quando res tanta laborat indeterminatione (cum subjaceat multis erroribus) reduci ad praxim moraliter non potest, unde nec debet. Lege in simili de Lugo *de pœnit. d.16. sect.15. à num.66.*

Bonacina, *de Euch. d.4.q.ult. p.7.§.4.n.5.* per similem incedens viam, asserit non esse obligandum Capellanum, qui Missam debitam alibi celebravit, nisi fortè quatenus interest Fundatoris Missam alibi fuisse celebratam, ut si exempli gratia non celebravit in Altari privilegiato: hic enim violavit fidem datam cum detrimento alterius.

10 Verùm, pari modo, hæc limitatio improbari potest. Nam inquiro, quantum importat celebrare in Altari privilegiato? Dices importare plenariam Indulgentiam, atque adeò integram animæ purgantis liberationem. Resp. Quid, si illa anima erat inter Beatas in Cœlo? illi damnum non fecisti, & illi, cui fortè illa Indulgentia applicata fuisset à Deo, tu nihil ex Justitia debebas. Deinde (dato quod fuisset certa Indulgentia Plenaria) hæc non est ad æqualitatem pro omnibus, Animæ enim debenti, ut duo, prodest Indulgentia Plenaria perfectè illam liberando ab igne: & Animæ debenti, ut centum prodest dicta Indulgentia, illam similiter liberando. Quid ergo faciet in tanta indeterminatione Sacerdos? compensare tenetur ut decem, an ut centum? Iterùm dices. Celebret denuò, sed in Altari privilegiato: nam sic compensabit quantum Deus novit esse necessarium illi animæ, cui detrimentum factum est. Resp. ex hoc jam habemus talem Sacerdotem non teneri ad Orationes, quia nescit quantæ necessariæ sint: Sed nec ad iterùm celebrandum in Altari privilegiato illum obligare sub novo peccato audeo, (quamvis ut id faciat, omninò consulo) Ratio est, quia ut supra *c.1.§.9.n.10. & n.16.* vidimus, nec Fideles Sacerdotes censentur contractum inire sub obligatione restituendi tale damnum spirituale, sed solùm sub obligatione culpæ. Adde, quòd hic Sacerdos sic cogeretur multò plus reddere, quàm deberet, ad quod certè nemo cogendus ex Justitia est, nam ipse debebat applicationem unius Missæ, licèt in Altari privilegiato, quam applicationem, quamvis in Altari non privilegiato, jam dedit; si ergo nunc obligatur iterùm applicare Missam in Altari privilegiato, redderet applicationem duarum, nempe jam datam in Altari non privilegiato, & hanc præsentem in privilegiato.

Comparatio Altaris Privilegiati, & Calculi Benedicti.

11 Dubitabis hac occasione insuper. An Sacerdos ob acceptam eleemosynam obligatus in Altari privilegiato celebrare, satisfaciat alibi celebrando, prætextu, quod secum habeat Calculum, seu Numisma benedictum, cum quo æqualis Indulgentia Plenaria acquiritur?

Quamvis aliqui concedant, quia sic Sacerdos satisfacit per æquipollens, utroque enim modo applicantur Christi merita. Ita March *de ord. tr.3 p.2.c.24.n 8.* Fraxin. Megal. Pasq. apud Lezzan. *v.Miss.n.45.* Tamen omninò puto cum de Lugo *de Euch.d.21.sect.2. n.39.* nequaquam satisfacere. Ratio est, quia regulariter Indulgentia applicata Altari, solet esse magis authentica, & secura, quàm quæ applicatur calculo, & fortassè minus dependet à statu gratiæ ipsius celebrantis, ut habeat effectum. Adde, Fideles adeò esse addictos (& meritò) ad Altaria privilegiata supra Calculos benedictos, ut prorsus per hos non præsumantur satisfacti.

12 Neque valet dicere satisfieri per æquipollens. Nam obstat ipsa Justitia contractus, quando enim contractus expressè innititur de aliqua re determinata, v.g. de hoc equo, non servatur Justitia, dando alium equum, quem nullo modo vult alter contrahens: Ita Mol. *de contract. disp.562.* & passim. Multò magis, si equus sit vendito deterior, aliud enim pro alio, invito creditore, solvi, ex vulgatis legibus *l.2.§.1. ff. si cert. pet. l. cum à quo, C. de sol.* non potest. Si ergo tecum Missam expostulans contraxit de Altari privilegiato, exclusit æquipollens, multò magis Calculum, qui non est simpliciter æquipollens, cùm sit minus securus, quàm Altare.

§.II. De dispensatione alibi celebrandi.

1 Potest Episcopus sine dubio in hoc dispensare, quia in iis, quæ passim occurrere possunt, habet is dispensandi facultatem, ut alibi diximus. Ita Bonac. *de Euch.d.4. q.ult.p.7.§.4.n.4.* Barb. *de potest. Episc.p.2.all 28.n.8.* Nald. *v.Missa n.34.* Lege Pasqu. *decis.428.* qui id extendit ad Rectores Ecclesiarum. Cùm autem de natura dispensationis sit, ut adsit causa rei dispensandæ proportionata, ideò & hanc adesse hic debere semper supponendum est. Et quidem legitima sine dubio causa esset utilitas propriæ Ecclesiæ, applicatio studendi, necessitas infirmitatis, & similia. Bis, vel ter in anno posse alibi celebrare Capellanum quotidianæ Missæ, diximus §.1. *num.4.* ex interpretativa voluntate Fundatoris.

2 Sed quid? præter licentiam Episcopi requiriturne consensus Patroni, vel Hæredis? Rursus solus consensus Patroni, vel Hæredis, sine Episcopi nutu, satisne erit? Resp. ad primum, non requiri. Ita Bonac. *l.c.§.4.n.3.* Ad secundum, non satis est: Ita Barbos. *l.c. alleg.24.n.35.fine.* Ratio utriusque est, quia Episcopus, non autem hæres clavem habet dispensandi. Fateor interim, immò adverto, hæredis, patronive voluntatem, ad evitanda scandala, esse ex consilio requirendam.

CAPUT III.

De Tempore obligationis celebrandi.

§.I. An obligatus celebrare quotidie, possit quandoque?

1 Postulans Missam, vel principaliter intendit cultum talis Altaris per celebrationem Missæ, vel principaliter intendit ipsam Missam in tali Altari. Hic dicitur electa persona Sacerdotis, ibi locus Altaris.

Verùm quandonam judicabitur electa persona, quando locus?

2 Dico recurri debere ad verba Fundatoris, seu postulantis Missam, vel si hæc sint obscura, ad has duas regulas, ex March. *de ord.tr.3.p.2.c.23.n.7.*

Prima regula. Si petens Missam intendat remissionem pœnarum, si applicationem Missæ, si impetrationem, & similia pertinentia ad ipsum Missæ valorem, electa est persona: si cultum, honoremve Altaris, si commoditatem populi, si præsentiam, & similia pertinentia ad extrinseca Missæ electus est locus. Ratio regulæ est, quia hæc posterior intentio ostendit, & principaliter intendit cultum loci, atque ideò eligi locum; illa prior, eligi celebrantem, atque ideò personam. Quod si utrumque intendat, certè erit simul persona, & locus electus.

3 Secunda regula. Si verba Fundatoris directè dirigantur ad locum, locus erit electus: si directè ad Personam, Persona, v.g. si sic dicat: *Volo, ut Missa quotidie celebretur in tali Altari*, est electus locus. Si sic: *Volo, ut eligatur Sacerdos, qui Missam quotidianam dicat*, est electa persona. Ratio regulæ est, quia id, ad quod directè diriguntur Testatoris verba principaliter intendi meritò præsumendum est. Quòd si verba directè ad utrumque dirigantur, uterque idest tum locus, tum persona erunt electa, ut si dicat: *Volo, ut in tali Altari talis Sacerdos pro anima mea celebret*. Verùm si adhuc verba sint dubia, recurratur ad regulas datas in simili supra *c.4.§.3.à n.15.*

4 His positis, quamvis aliqui putent esse distinguendum, & quando est electa persona, aliud dicendum quàm, quando est electus locus, Ita Sylvest. S. Ant. Rodriquez, Beja, Bonac. apud eundem March. *l.c.* Tamen puto esse probabile, posse dari absolutè hanc universalem regulam. Ut sive sit electa persona, sive locus, sive utrumque, Sacerdos Beneficiatus, Capellanus, sive alio quopiam titulo obligatus toto anno Missas quotidie celebrare, possit intermittere, seu vacare semel in hebdomada. Sic Tol. *l.2.c.3. n.3. ex c. significatum, de prebend.* Gavantus *in rubr. Miss.p.3.tom.12. num.17.* Bonac. *de Sacr.d.4.q.ult.p.7.num.6.* ibi, *Qua de causa usu receptum est, &c.* favetque Laym. *l.5.tract.5. c.3.num.6.* ibi: *Quare in quibusdam*, Naldus *v.Missa, n.6.* Ratio est, quia celebrare toto anno sine ulla intermissione, onus nimis grave est, quod imponere Fundator nequaquam præsumitur, cum tale onus redundet semper in Sacerdotem, directè quidem, si ipse sit electus, indirectè, & per necessariam consequentiam, si electus sit locus, ut in eo à Sacerdote celebretur, semper enim celebratio quotidiana Sacerdoti incumbet.

Nota primò, nos non indigere ejusmodi distinctione, si electa sit persona, vel si electus sit locus: æquè enim excusari quotidianum Capellanum judicamus, asserentes Fundatorem velle solùm morali modo obligare, seu gravare personam ad quotidianam Missam, non verò physicè: ut item morali modo velle honorare locum, quem eligit Missa quotidiana decorandum.

Nu-

Nota secundò, nos non afferre pro ratione *c. significatum de Præbendis*, quo aliqui ad hoc probandum utuntur, sed intentionem præsumptam, & rationabilem Fundatoris: Putamus enim ex illo cap. non posse nos argumentari: siquidem ibi sic loquitur Pontifex de quotidiano Beneficiato: *Quanto frequentius potest salva honestate sua, & debita devotione Missas celebret*. Ubi Glossa sic habet: *Hoc dicit, quia non esset honestum, ut bis, vel ter Missam in die celebraret. Vel, Salva, idest sine peccato mortali, quod esset inhonestum*. Cùm ergo sic explicari rectè possit textus, ut de facto explicatur à Glossa, non possumus niti huic textui ad probandum illam vacationem in Beneficiato, vel legatario annuali, multò minus in obligato celebrare per solum continuum mensem, vel continuam hebdomadam, quasi possint etiam hi vacare, ut aliqui propter hanc taxam, quando eleemosyna tota simul pro uno mense, vel hebdomada datur, minus benè concesserunt.

Dices, concedatur hoc propter nostram rationem præsumptæ voluntatis elargientis eleemosynam. Resp. quia per unum continuum annum physicè quotidiè celebrare, est ex se difficile, ideò explicare potuimus non fuisse Fundatoris intentionem ad id obligare: at per unum mensem, vel hebdomadam continuò physicè celebrare, non est certè ex se difficile: quare ad intentionem elargientis eleemosynam, quasi voluerit concedere tunc vacationem, recurrere nequaquam possumus.

Sed quoad vacationem prædictam. Excipe primò, quando Fundator expressè præcipit, vel ex ejus verbis, omnibus circumstantiis expensis velle colligitur, ut sine interruptione Missæ quotidiè celebrentur: nam tunc ex una parte non possumus (cùm constet de Fundatoris mente) aliter explicare, quàm de continuatione physica: & ex alia parte, ad tale grave onus consensit Capellanus. Nec obstat, honestum esse propter reverentiam aliquoties à celebrando desistere: quia etiam est probabilissima opinio, optimum esse, Sacerdotem, qui ad tantum Misterium est institutus, quotidie, sine ulla prorsus interruptione, celebrare, ad quam opinionem sequendam se Sacerdos obligavit, dum ei oneri, quamvis difficili, accepto stipendio, consensit: id quod etiam est satis moderatum, cùm regulariter possit, quando velit, satisfacere per alium.

6 Excipe secundò, cum Suar. *de Euch. disp. 86. sect. 1. §. De beneficiis circa fin.* quando onus est Ecclesiæ, vel Monasterii, ut curet dici Missam quotidianam, tunc enim nulla est danda vacatio, quia tunc non militat ratio dicta *n. 4.* Si quidem tale onus per varios Sacerdotes satisfaciendum præcipitur. Idem puto, quando expressè præscribitur Capellano, ut Missas quotidianas dicat per se, vel per alium, vel ut Missas celebrare faciat, &c. talis enim expressio videtur significare non injungi onus Capellano celebrandi dumtaxat, sed curandi, ut celebrentur quotidianæ Missæ sine interruptione.

7 Dices cum Bonac. 4. *de Euch. d. 4. q. ult. p. 7. §. 2. n. 17.* quando Fundator eligit personam, si intenderet quotidianam sine interruptione Missam, intenderet obligare Sacerdotem ad rem illicitam, quod non est, quando eligit locum, quia tunc non intendit, nisi cultum loci, & per accidens injungit quotidianam physicè obligationem, quam jam potest Sacerdos evitare celebrando per alium: ergo aliud præsumendum est, quando eligitur persona, & aliud, quando eligitur locus.

Resp. utrumque negandum esse, & quod quotidiana sine interruptione Missa sit res illicita, & quod non idem sit, quando est electus locus. Hoc posterius patet ex dictis, quia onus semper redundat in personam Sacerdotis; illud prius nec item multa probatione indiget. Quid enim ais? Ergo pii Sacerdotes, qui quotidie sine interpolatione sacrificant, illicitè agunt? ergo Regula Sacerdotum Societatis JESU, quæ injungit, ut illi quotidiè celebrent, illicita est? Audi Cassianum *l. 6. de spirit. fornic. c. 8.* approbantem Monachorum suæ ætatis quotidie sacrificantium, immò & communicantium consuetudinem. *Qua puritate (inquit) oportebit custodire nostri corporis, atque animæ castitatem, quos necesse est quotidie Sacrosanctis Agni Carnibus vesci?* Rectè igitur dixisset Bonac. si id difficile dixisset, nunc verò, cùm illicitum dixerit, non rectè dixit. Et nota ipsum inter cœteros citare pro se Suar. *de Sacr. d. 86. sect. 1. §. De beneficiis, circa finem*, qui tamen nunquam ejusmodi onus illicitum, sed onus intolerabile, hoc est, satis difficilè toleratu, ut omnes fatemur, asseruit.

8 Illud hìc addunt Doctores, Naldus *v. Missa, n. 7.* Peyr. *tom. 3. in Addit. c. 1. n. 23.* hunc Sacerdotem quotidianæ Missæ debitorem, posse quater, vel sexies in anno pro se, aut suis, vel aliqua alia causa occurrente Sacrificium offerre, quia non est putandum Fundatorem hoc rarum auxilium spirituale suo Capellano denegare voluisse.

Vacare quoad Applicationem an possit Capellanus in die Commemorationis Defunctorum?

9 Eo die omnes Sacerdotes ad celebrandum pro aliis etiam physicè quotidiè obligatos posse, immò debere per Missam applicare generaliter pro omnibus Fidelibus defunctis, docent Fraxin. *de oblig. Sacer. sect. 4. concl. 4. §. 22.* & Gavant. *p. 4. in rubr. Miss. tit. 15. num. 18.* Ratio esse potest, Prima, quia ita consuetudine introductum videtur.

Secunda, quia in titulo primæ Missæ Defunctorum dicitur, *Missa in Commemoratione omnium Fidelium Defunctorum*, Nota illud, *Omnium*; non ergo unius in particulari.

Tertia, quia in Missa illius diei Oratio est generalis pro omnibus defunctis.

Quarta, quia intentio Ecclesiæ in tali solemni die est, ut generaliter omnes defuncti etiam destituti aliis suffragiis adjuventur.

Quinta, quia sic propter pietatem per eas purgantes animas præsumi potest, voluisse quoscumque Missarum Fundatores.

10 Verùm hæ rationes licèt probabile reddant, quod possint, non tamen convincunt, quod debeant, quia non est imponendum onus, nisi de eo clarè constet, ut in simili sæpè diximus.

Ad Primam autem responderi potest, vel eam consuetudinem non adesse, vel certè non apparere esse introductam sub obligatione.

Ad Secundam, eum titulum solùm ostendere illam Missam in specie, & non aliam debere recitari in illo die.

Ad Tertiam; quamvis Oratio externa sit generalis, non propterea applicatio Missæ non potest esse specialis. Patet in omnibus aliis Missis per annum, in quibus Oratio est semper universalis pro omnibus Fidelibus.

Ad Quartam, Ecclesiam id quidem intendere ut consilium, non ut præceptum.

Ad Quintam; voluisse, non obligasse.

§. II. *De die, quo conceditur Capellano vacatio, & obiter de vacatione Diei Jovis Sancti, & Sabbati sequentis.*

1 Eo die, quo, ut dictum est, licet à quotidiana Missa vacare Capellano, cum non obligatur vacare, sed solùm concedatur cessandi facultas, quæri potest, an si tunc celebret, possit illam Missam, pro se, vel pro alio applicare?

Resp. non posse. Ita Tamb. *de jure Abb. tom. 2. d. 5. q. 9. n. 15.* (nisi fortè aliquando utatur concessione, quater, vel sexies in anno, data *n. 8.* quam concessionem cum hac præsenti quæstione non legitimè confundit Pey. *to. 3. in Addit. c. 1. n. 23.*) Sed posito, quod celebret, pro Fundatore celebrare debere. Ratio est, inquit, Bonac. *disp. de Euch. 4. q. ult. p. 7. §. 2. n. 16.* quia tunc non vacaret ob honestatem, & reverentiam Sacrificii, sed ob avaritiam accipiendo duas eleemosynas; alteram, qua ut Capellanus fruitur, alteram, quam nunc recipit.

2 Verùm hæc ratio non est saltem universalis, nam posset pro se, vel pro alio liberaliter celebrare. Ratio igitur universalior esse potest, quia sicuti v.g. Dominus vineæ, si ea nullum fructum, seu modicum producit, nullo, vel modico fruetur; si verò uberrimum, illo integro non est defraudandus; ita, cùm omnes Missæ Capellani sint Fundatoris, illique omnes debeantur, posito quod celebrentur, Fundatoris esse, non alterius, debent.

3 Confirmatur ex quadam doctrina Joann. de Lugo *disputat. de Eucharist. 11. sect. 2. num. 46.* qui quærit, an Capellanus, qui obligatur omnibus feriis quintis, sextis, & Sabbatis totius anni celebrare, possit, vel debeat feria quinta Jovis Sancti, & sequente Sabbato celebrare? Feria enim sexta non posse, vidimus suo loco supra *lib. 1. cap. 6. §. 1. num. 1.* Respondit que non obligari, immò nec teneri deinde in alia hebdomada supplere, quia scilicet potest se conformare Ecclesiæ, eo die cessanti à Sacrificiis privatis, nec præsumendum est, Fundatorem contrarium voluisse; addit nihilominus posse quidem celebrare, sed debere applicare, juxta intentionem Fundatoris, atque adeò nec sibi, nec aliis posse eas Missas quamvis voluntariè dictas applicare. Hæc de Lugo, qui hujus ultimi dicti rationem non tradit, verùm illa est, quam nos *num. preced.* ex paritate Domini fundi, breviter deduximus.

4 Pro illis sex Missis in anno, quas Capellano concessimus §. *prec. n. 7.* potestne, quando pro aliis applicat, sumere stipendium? Resp. mihi videri non posse, quia contra hæc Decreta Sacræ Congregationis sumeret pro eadem Missa duo stipendia, & hìc valere rationem Bonac. *n. 2.* allatam fateor.

§. III. *An celebrans aliis, quàm designatis diebus, satisfaciat?*

1 Si quis obligetur celebrare v.g. feria quarta, sexta, & Sabbato totius anni, ipse celebret feria secunda, tertia, & quinta, satisfacitne obligationi?

Dico, si à Fundatore addicti tales dies sunt, vel propter cultum, seu devotionem; ut Sabbato propter Beatiss. Virginem, Feria sexta propter Domini Passionem, &c. nequaquam satisfacere: satisfacere, si propter fructum Missæ. Ita de Lugo *de Euch. disput. 21. sect. 2. n. 43.* Ratio est, quia ibi non servatur Fundatoris mens: hìc, quoad principale, servatur, & parva illa variatio temporis, cùm non fit in alicujus præjudicium, ad summum erit veniale, immò ex rationabili causa, nullum.

2 Non inficior etiam in prioribus casibus vix illam varietatem posse accedere ad mortale, cùm pariter videatur modici præjudicii. Excipe in casu, quo fortè, sine causa, quæ Sacerdotem excusaret, alii die festo Missæ non interessent.

3 Idem cum eadem exceptione dicendum de eo, qui obligatus nunc, celebrat in alia hora, modò præsens fortè necessitas alia hora non desierit, ut supra *c. 1. §. 9. n. 9.* dictum est in simili.

4 Atque ex his colligitur: An Capellanus obligatus quater v. g. in hebdomada facere Sacrum in tali Ecclesia, satisfaciat, si Sacrum ibi semper faciat in diebus feriatis? Nam si ex circunstantiis, verbisque Fundatoris appareat, finem Testatoris fuisse, ut ibi adesset Missa ob commoditatem vicinorum, vel simile, non satisfaciet: si ob solum fructum utique satisfaciet. Sic Bonac. *de Sacr. d.4.q.ult. p.7.§.3.n.5.* Id autem quomodo apparere in dubio possit, ex supra dictis *c.1.§.3.à n.15.* quivis colligere facilè poterit.

5 Quid, si quis obligetur in mense v.gr. alternis diebus facere Sacrum, ipse verò quotidie celebrans absolvat obligationem in primis quindecim diebus, & quid, si postponat, absolvatque in diebus quindecim posterioribus?

6 Dico: cum de Lugo *de Euch.d.21.sect.2.n.43.* utrumq; excusari posse, quia cùm mutatio sit modici temporis, parva reputatur. Multò magis pro eo, qui anticipat ob diligentiam. Semper autem habenda sunt præ oculis illa duo: Ne scilicet electus sit talis dies ob causam peculiarem, ut dictum est *n.1.* & ne fiat in præjudicium aliquorum, prout dictum est *l.2.c.2.§.8.n.4. juncto n.9.*

7 Denique si Missæ quotidianæ propter diminutionem redditus à legitimo Superiore reducerentur ad sexaginta v.g. Missas annuas, poterit Capellanus eas adimplere in duobus mensibus ultimis anni, nec obligatur in anni initio. Quamvis enim ratio legati pii petat solvi initio anni *l.Si ita fuerit libertas relicta ff. de manum.Test.* lege Dian.*p.3.tr.6.res.29.* idemque exposcat necessitas animarum Purgatorii, pro quibus illæ Missæ sunt fortè celebrandæ: tamen nisi aliud petat expressa conventio, vel voluntas Testatoris; usus est in contrarium, & Testatoris mens satis ostendit huic moræ se consensisse, dum successivè per annos, & non simul Missas celebrandas esse, disposuit.

Quamdiù possit Sacerdos differre in cœteris casibus solutionem Missarum, diximus *suprà c.1.§.9.à n.4.*

§.IV. *De hora, qua Capellanus celebrare tenetur.*

Ubi,

De Canonico celebrante hora Officii.

1 DE hora, qua celebrari potest, supra *l.1.c.6.§.4.* disputavimus, hic autem sermo est de hora, ad quam Sacerdos se obligavit ex pacto. Et quidem pactum servandum esse, dariq; parvitatem materiæ, si plus minus ab hora decreta discedatur, patet ex regulis universalibus: sicuti quodnam peccatum sit, si tale pactum non servetur, colligitur ex modò dictis *§.3. n.3.* Illud ergo huc tanquam in opposito loco tractandum reduco, An Sacerdos Canonicus distributiones Officii lucretur, si ea hora, qua Officium in Choro recitatur, Missam celebret?

2 Communis, & vera opinio est, præciso Privilegio Pontificis, vel legitimæ consuetudinis, non lucrari. Ita Bonac. *de Euch. d.4.q.ult.p.7.§.5. nu.7.* Ratio est, quia nec est, nec censetur esse præsens in Choro, qui Missam in Ecclesia celebrat. Distributiones verò dantur solùm assistentibus in Choro, exclusa, ut habet Trid.*sess.24 c.12.de ref.* qualibet Canonicorum remissione.

3 Per hoc autem non tollitur, quin ob necessitatem Ecclesiæ, v.g. ob defectum celebrantium, Præfectus Chori possit disponere, ut Canonicus tempore Officii Missam in Ecclesia sua Collegiata celebret. Ita Bonac.*ibid.n.7.* tunc enim meritò lucrabitur distributiones, quia, accedente legitima Superioris dispositione, moraliter judicatur Canonicus non abesse.

§.V. *Pro quo sit prius celebrandum, quando pro multis simul debes?*

1 DAt tibi eleemosynam manualem Petrus pro decem Missis, dat Paulus item similem stipem pro aliis decem, nec alterutri anterioritatem promittis (tunc enim non est dubium promissioni tibi standum esse) pro quo prius satisfacies, pro Petro, an pro Paulo?

Resp. pro quo velis. Ratio est, quia cum ex dictis *c 1.§.9.nu.4.* habeas latitudinem duorum, vel trium mensium, in quibus satisfacere vales, potes quem volueris intra idem tempus anteferre.

2 At quis æquiùs præferetur? Resp. certè qui prior petit juxta Reg. Juris. *Qui prior est tempore, potior est jure*, nisi propter aliquam circunstantiam charitas contrarium persuaderet.

Aliqui censuerunt æquum esse, ut alternatim ejusmodi onera satisfierent, ita, scilicet ut uno die celebretur pro uno, altero die pro altero, & sic vicissim ad finem usque; quod certè est probabile. Ita Fraxin.*de Sacr.obl.sect.4.concl.4.§.5.n.2.* referens Bonac. aliosque.

Petes, in hoc casu ritene satisfaceret Sacerdos, si celebraret viginti Missas in communi simul pro Petro, & Paulo, qua ratione in singulis Missis dimidium fructus obveniret uni, & dimidium alteri? Resp. Id non approbarem propter varias rationes, quas vide apud Fraxin.*ibid.n.1.* sed maximè propter voluntatem petentium, qui dum petunt à te tot Missas, tum fructus separationem, tum communionem aliis excludere videntur.

Quisnam æquiùs præferatur, si quando Ecclesia plures pluribus Missas debet, & non potest omnes celebrare, dicam infra *c.5.n.4.*

§. VI. *De dispensatione quoad tempus remissivè.*

1 CIrca hoc. Dico eundem Superiorem iisdem de causis posse dispensare in tempore, qui potest in loco, nam propterea recole, quæ dicta sunt supr.*c.2.§.2.*

CAPUT IV.

De Capellano celebrante per alium.

§. I. *Quando quis potest celebrare per alium?*

1 SIt unica regula. Quoties Fundator non ponit hanc clausulam, ut *per se ipsum Capellanus celebret*, seu *non celebret per alium*, poterit semper per alium supplere. Ita Bonac. *de Euch.d.4. q.ult.p.7.§.1.n.1.* March.*de ord.tr.2.p.2.c.4.n.24.* Ratio est, quia ex una parte Sacrificium est æqualis valoris, & ex alia, nisi se fundator explicuerit, nil, saltem principaliter, velle, nisi ipsam Sacrificii oblationem, nec elegisse peculiarem personæ qualitatem præsumendus est. Adde multas Sacræ Rotæ decisiones dictam regulam confirmantes.

2 Hinc infero Primò: idem esse sentiendum in eleemosynis manualibus. Si quis enim à te Missam exposcat, nec explicitè postulet, ut per te ipsum satisfacias, poteris per alium. Ratio est jam dicta.

3 Infero Secundò. Capellanum prædictum habentem onus celebrandi in determinato Altari, vel Ecclesia, posse per alium supplere, nec posse ab Episcopo compelli, ut per se celebret. Ita Bonac. *ibid.* Barbos. *de pot.Ep.all.24.n.29.* Ratio est, quia jam implet Testatoris mentem, quam non adimpleret, adeòque posset cogi, in illo casu, quo ipse personaliter, ut diximus esset electus.

4 Infero tertiò, non posse per alium satisfacere eum Capellanum, qui in Cathedralibus gaudet, per suam Missam distributionibus quotidianis. Sic Grat.Mon.Gonsal.apud March. *de ord.tr.3. p.2.c.29.n.16.* Ratio est, quia ejusmodi Capellaniæ requirunt præsentiam personalem, unde, quando eligitur is Capellanus, fit veluti quædam conventio, ut nisi personaliter celebret, distributiones non lucretur.

Idem propter eandem rationem dic, si alicubi sit similis lex, vel legitima consuetudo celebrandi per se.

5 Infero quartò, cum Bonac. *d.§.1.n.4.* posse aliquem celebrare applicando Missas pro aliquo effectu, ad quem alter Sacerdos obligabatur, hoc altero inscio, immò & pro illis Missis recipere stipendium. Petrus v.g. obligatur celebrare decem Missas pro Defunctis, nec tamen illas celebrare curat; si Antonius eas, Petro inscio, celebrat, proque dictis defunctis applicat, dico Antonium satisfacere obligationi Petri, idque posse deinde significare eidem Petro, & accipere stipendium. Ratio est, quia jam Defuncti per alium lucrati sunt fructum, ergo dignus est hic alius sua mercede.

6 Infero quintò, quid dicendum sit ad illum casum, de quo olim interrogatus fui Panormi. Confratres quidam elegerunt Antonium Sacerdotem, qui diebus festis celebraret, & Confratrum Confessiones audiret. Post aliquot menses nactus Antonius pinguiorem Capellaniam, satisfacere prædictis Confratribus intendebat per alium, poteratne id tentare contra Confratrum voluntates? Respondi negativè, cùm enim eundem Confratres Confessarium sibi elegerint (immò de consuetudine in nostris Regionibus sic intelligitur, cùm Sacerdos eligitur ab hujusmodi Confratribus) clarè constabat electam personam illam fuisse. Adde, quòd sicuti quando est obscura Testatoris voluntas, recurritur ad intelligentiam verborum ejus, ita hic confugere oportebat ad Confratrum sensum, qui jam de sua mente contra Sacerdotis intentionem testabantur.

7 Infero Sextò, si quis obligatus in tali Ecclesia pro aliquo celebrare, celebraret in alia, applicando Missam pro illo, simul curans, ut alius Sacerdos celebraret loco ipsius in illa Ecclesia designata quoad præsentiam tantùm, non verò quoad applicationem, satisfaceret suæ obligationi. Ratio est, quia totam Fundatoris mentem adimplet. Solum est advertendum, ne Ecclesia illa sit electa, fortè, quia ibi adest Indulgentia applicandi ibi Missam pro defuncto, tunc enim non impleretur mens Testatoris, ut per se patet.

§. II. *Quando Capellania possit non Sacerdoti conferri?*

1 EX dictis oritur illa celebris dubitatio. An Capellania Sacerdotalis relicta à Testatore possit conferri Clerico nondum Sacerdoti? Ratio dubitandi est, quia ex una parte, si Capellanus potest ut dictum est, per alios satisfacere, quilibet Clericus erit ejusmodi Capellaniæ capax, cùm possit per alium Sacerdotem satisfacere. Ex alia tamen videtur mens Testatoris Sacerdotem velle, dum Sacerdotalem Capellaniam instituit, esto, deinde Capellanus Sacerdos institutus, per alium valeat satisfacere.

2 Tres

2 Tres sunt sententiæ. Prima docet absolutè ejusmodi Capellaniam non posse conferri, nisi Sacerdoti. Ita Barbos. *de pot. Episc. all.24.n.37.* Garsias apud March. mox citandum. Secunda, posse Clerico, dummodo Testator non se explicuerit velle omnino Sacerdotem. Ita Bonac. *de Sacr. d.4.q.ult.p.7.* §.1. clariùs Fagund. *t. Eccl.pr.l.3.c.9.n.3.* afferens exemplum Suarii. Tertia, cum eadem exceptione posse quidem sed debere conferri solùm ei Clerico, qui infra annum Sacerdos ordinari possit. Sic March. *de ord. tr.3. p.2.c. 29.n.4.* Prima opinio fundatur in secunda parte rationis dubitandi. Secunda in prima parte ejusdem. Tertia in paritate cum cœteris Beneficiis Sacerdotalibus, in quibus ex Trid. *sess.24.c.12. de ref. c. si pro Clericis, c. ei cui, de prabend. in 6.* sufficere solet habilitas, & potentia proxima ad Sacerdotium, qualis est in illo, qui infra annum initiari potest.

3 Ex his sententiis Primam non amplectimur, quia nisi Testator se explicet, non præsumitur tantum rigorem voluisse in sua dispositione. Secunda, & Tertia sunt probabiles, quia bonis rationibus innituntur.

4 Atque ex his rectè colligimus cum Fag. *ibid.* aliisque, posse quemlibet habere duas, vel tres Capellanias requirentes Missas etiam in diversis locis, quia hæ sunt instar Beneficii simplicis, quod non requirit residentiam, & per alium suppleri jure potest.

Quandonam Fundator præsumitur velle, ut Capellania Sacerdoti actuali conferatur?

5 Dico, illam esse universalem regulam ex Doct. citatis: Debere Sacerdoti conferri, quoties verba Testatoris, sive laici, sive Ecclesiastici significant, affectant, seu postulant personam Sacerdotis; Non debere quoties affectant ipsam Missam clariùs: debere quando principaliter eligitur persona Sacerdotalis, secus quando principaliter intenditur Sacrificium.

Exemplis adhuc clarior fiet regula. Si quis fundator ita disponat: *Eligatur, seu præsentetur Presbyter bonæ conditionis, qui tot Missas celebret. Eligatur, qui Missam celebret. Celebrentur à Sacerdote tot Missæ. Heredes in tali Capella Capellanum eligant, qui tot Missas pro me celebret; vel diu, noctuque Altari serviat, divinaque officia recitet. Præsentetur, qui tot Missas in hebdomada celebrare teneatur. Præsentetur Capellanus, seu Sacerdos:* Si inquam ita disponat Fundator, videtur solùm onus Missæ respicere; non personæ qualitatem. Nisi fortè id fit in Cathedralibus per distributiones quotidianas, quia tunc personalis est dispositio, ut *n.4.* diximus.

6 Si sic disponat: *Missæ tot celebrentur, non per alium, sed per proprium Capellanum meum, vel per proprium Rectorem Ecclesiæ. Capellanus meus deserviat personaliter. Non obligatur nisi sit Sacerdos. Capellania non conferatur nisi Sacerdoti. Capellania non præsentetur nisi Sacerdoti. Legatum meum non assequatur nisi Sacerdos. Jubeo conferri Sacerdoti, & non alteri. Præsentetur, seu conferatur Sacerdoti, qui sit Presbyter bonæ famæ* (nam per hanc geminationem videtur exposci Sacerdotium) si, inquam, aliquo ex prædictis modis disponat, eligitur ipsa Sacerdotis persona: Nisi fortè alicubi etiam positis his, vel similibus verbis fuerit introducta consuetudo contraria, idest, fuisse admissos Capellanos non Sacerdotes; nam tunc ex tali observantia subsecuta, videtur mens Testatoris explicata fuisse pro non Sacerdote.

7 Unum non prætermittam; esse nimirum probabile etiam in hoc secundo dispositionis modo *n.6.* dicto, satis esse, si talis eligatur, qui infra annum possit ordinari. Ita Fagun. *Eccl.prac.1.l.3.c.9. n.3.* Lother. *de re Benef.l.3.q.47.n.51.* Ratio est: quia interim potest supplere per alium; & ex alia parte, qui intra tam modicum tempus fieri Sacerdos potest, judicatur habere sufficientem habilitatem cum eo, qui in proximo initiandus est Sacerdos, ut Sacerdos habeatur in jure.

§. III. *Obligatus per se ipsum per alium celebrans an peccet? Et an obligetur ad restitutionem?*

1 Quod peccet, & quidem ex genere suo mortaliter (ni excusetur à parvitate materiæ, vel à necessitate, de qua mox *c.5.*) dubium ne sit, quia facit contra mentem Testatoris, & contra pactum: Vide, quæ diximus suprà *c.2. §.* aliqua enim ex illis sunt hic proportionaliter applicanda.

2 Quoad restitutionem. Dico non obligari. Ita Bonac. *disp.de Euch.4.q.ult.p.7.§.1.num.2.* ex Azor. Ratio est, quia quantum ad principale, (qui est fructus ex opere operato) tantum exhibitum fuit per alium, quantum fuisset per seipsum, cùm omnia Sacrificia sint ejusdem valoris.

3 Dices, at devotio fortè fuisset major ejus, qui per se ipsum celebrare debebat, unde potiùs illatum fuisse damnum ei, qui Missam petit, quoad fructum ex opere operantis.

Resp. At devotio fortè fuit major alterius, qui supplevit, unde potuit evenisse majus emolumentum ei, qui Missam petiit. Adde dictum fuisse suprà *c.1.§.9.n.1.* hujusmodi fructus spirituales, quamvis, à petentibus Missas omnino volitos, non cadere tamen, quoad restitutionis onus, in considerationem.

De Sacerdote, qui committit alteri Missas, quas hic non celebret.

4 Si Capellanus, etiam ille, cui permittitur per alium celebrare, alium deleget, & hic non celebret, quid fiet?

Dico Capellanum debere numerum Missarum ipsum, vel per se, vel per tertium supplere, vel eleemosynam reddere. Ratio est, quia si à te ego emerem v.g. picturam à te faciendam, & tu traderes illam dare pretio efformandam alteri tertio; si hic ex quocunque casu, etiam subitanea morte correptus, exequi injunctum opus non potest, tu non eximeris ab obligatione providendi me de pictura: ita proportionaliter in casu nostro: Et ratio ulterior est, quia tibi perit, seu deficit ille suffectus, non mihi, qui tecum contraxi, non cum illo.

CAPUT V.

De obligatione Capellani, quando adsunt impedimenta celebrandi, quæ ipse removere non potest.

1 Id hîc agimus: nam quando removere potest, dicemus *c. seq.* Et quamvis utriusque tractatio commodiorem fortassè habuisset alibi locum, huc tamen, ubi agimus de obligatione Capellani, non incommodè rejecta est.

2 Solent autem ejusmodi impedimenta se tenere vel ex parte Sacerdotis, vel ex parte loci, vel ex parte temporis, vel ex parte similium circunstantiarum, de quibus claritatis gratia, sic breviter, separatim disputamus.

§. I. *De impedimentis ex parte Sacerdotis.*

1 Si Capellanus infirmus, carcere detentus, vel simili impedimento laborans tenetur per se celebrare, nec potest; certum est, eum esse excusandum à celebrando per se, quia est legitimè impeditus. Ita Doctores mox citandi. Sed adhuc quæritur, an tunc statim teneatur per alium supplere, ne scilicet gratis fruatur interim stipendio annuali, quod pro se currit?

2 Dico distinguendum, *ibid.* Si breve est impedimentum, non teneri: teneri si longum, nisi expressè colligatur, mentem Testatoris fuisse, ut nunquam deesset Missa. Ratio est, quia præsumendum est, Testatorem noluisse tam rigidè in brevi impedimento cum suo Capellano agere, ut statim ad restitutionem teneatur; at in longo, vel quando se declaravit, præsumitur voluisse.

3 Verùm quænam erit brevis, quæ longa infirmitas; brevis, vel longus carcer? &c. Resp. loquendo de infirmitate (eademque est ratio de cæteris legitimis impedimentis) Barbos. *de potest. Episc. p.2. cell.24.n.31.* asserit esse infirmitatem octo, vel decem dierum. Bonac. *disp.4. de Euch.q.ult.p.8.n.17.* quindecim dierum. Petr. Nav. *de rest.l.2.c.2.n.210.* unius mensis, de Lugo *de Euch.d.31.sect.2.num.49.* mensium duorum; Omnes probabiliter, quia in jure tale tempus breve judicatur. Vide supra *c.1.§.9.n.4.* Vide etiam *c.3.§.1.nu.6.* ubi adverti nullam dari vacationem, quando onus est susceptum ab Ecclesia, quæ curet dici Missas quotidianas; nam etiam & hic proportionaliter est dicendum non sufficere ad excusandum Monasterium, seu Ecclesiam impedimentum unius Sacerdotis, sed debere esse totius Monasterii, quod certè rarissimum erit. Nec dari vacationem accipientibus eleemosynas manuales, vel legata annua ex ibidem dictis patet.

4 Quod si in Monasterio, vel Ecclesia adsint aliquot infirmi, sed qui validiores sunt, sufficiant ad onera Missarum, illa illorum infirmitas non excusabit, quia cùm obligatio sit Monasterii, & non particularium immediatè iis, qui incolumes remanent, onus totum Missarum incumbet.

Quòd si qui sani remanent, omnia onera, quæ fortè diversarum personarum habet Ecclesia, solvere non possunt, solvant.

5 At quarum personarum, quandoquidem non est major ratio de una, quàm de alia? Resp. ad ratam singulorum, ita ut omnes aliqua Missa careant, aliquam habeant, juxta majus, vel minus legatum à singulis Ecclesiæ relictum, pinguiori plures Missas, minus pingui pauciores tribuendo. Ratio est, quia ita æquitas exposcere videtur, non enim video cur in hoc casu locum habere possit illa Regula, *Qui prior est tempore, prior est jure:* cùm prioritas non videatur hic esse tanti momenti, ut vincat cætera posteriora legata fortè pinguiora.

6 Negotium grave Capellani, vel incommoditas inducuntne dictum legitimum impedimentum? Resp. affirmativè de priore, sed de posteriore negativè. Ratio est, quia negotium grave reducitur ad necessitatem; incommoditas, dum remanet in terminis incommoditatis, ad negligentiam, ad quam evincendam jam habet stipendium Capellanus reducitur.

Unum adverto: Superiorem, quando videt suorum Sacerdotum dicta legitima impedimenta, debere esse sollicitum ad alios evocandos in subsidium; æquitas enim postulat, ut si id possit, non negligat.

§. II.

§. II. *De impedimento ex parte loci.*

1 SI Ecelesia est violata, si interdicta, si destructa, si non inveniantur claves ejusdem, ad quid obligabis Sacerdotem?

Dico maximè hic esse advertendum, an Fundator Præsentiam suam solam intenderit, an etiam applicationem, de qua re satis suprà, *c.1. §.2. à n.15.* dictum est; si enim solùm intendit præseotiam ob commoditatem populi, vel ob aliud in tali die determinato, ad nihil Sacerdotem obligare par erit, quia jam impossibilis, vel moraliter, vel physicè reddita est executio mentis Fundatoris tali addita die, nec alium diem curaotis: Si verò intendit, vel applicatiooem, vel merum cultum Dei, & consequenter Sacrificium nulli diei addictum, tum sanè Capellanum obligamus, vel ad celebrandum eodem die in alio loco, si locus aptus suppetat, vel ad resarciendum alio die. Ratio est supra tacta, idest præsumpta Fundatoris voluntas. Cœtera pertinentia ad locum, vide loco suo supra *toto c.2.*

§. III. *De impedimento ex parte temporis, & aliarum circunstantiarum.*

1 DE impedimento ex parte temporis, tum ex proximè dictis *toto cap.3.* satis superque colligitur, quid seotiendum sit.

Idem de cœteris impedimentis, v.g. qood non inveniatur, nulla Capellani culpa, Calix, vestes sacræ, Hostia, & similia: ex dictis enim facilè quivis intelliget, ad quid in ejusmodi casibus Capellanum obligare oportebit.

CAPUT VI.

De obligatione Capellani ad removenda, vel non apponenda impedimenta celebrandi, quando ea non apponere, vel removere potest.

1 CApellanus obligatus cras, perendie, sequentibus diebus per se ipsum celebrare, est v. gr. infirmus, vel carcere detentus, vel excommunicatus, &c. quam obligationem habet removendi impedimenta carceris, vel morbi ad finem adimplendi debitas Missas? Rursus, si permittat se in carcerem coniici, si in remotas regiones discedat, si Missale proiiciat, sanè impedietur, ne possit satisfacere: quærimus, quam obligationem habet hujusmodi impedimenta non apponendi?

§. I. *Præmittuntur aliqua necessaria pro resolutione quæstionis.*

2 UT hæc, & similia decernamus, præmittendum est, quoties quilibet obligatur ad observandam aliquam legem obligari etiam ad non apponenda impedimenta, & ad ea tollenda, si adsint, quæ obstant observationi legis. Si quis v.g. obligatur audire Missam, obligatur etiam ad surgendum è lecto, quod est impedimentum illam audiendi. Ratio est, quia Superior, qui præcipit finem, censetur, & media ad ipsum præcipere, secus non efficaciter finem vellet, & sanè deficeret, si veluti terminum voleos non curaret de via; non appooere autem, vel tollere impedimenta, unum est ex mediis ad habendum finem.

3 Quoniam verò non semper obligamur omnia omoinò impedimenta removere, seu non ponere, statim enascitur difficultas, ecquonam modo nobis constare possit, quæoam obligemur, quæ verò noo item? Et quidem varii modi afferri solent. Ille à Sanch. *l.1. in Decal. cap.15.* & à Meroll. *to.2. d.4. de leg. dub.37.* repetitus, ferè nunc ab omnibus recipitur, quòd scilicet spectanda sint quatuor. Primò, vis, & rigor præcepti, quædam enim benigniùs quàm alia explicantur; ac minoribus causis excusantibus indigent. Secundò, necessitas, & utilitas, quam affert ejusmodi impedimentum, de quo an tolli, vel non apponi debeat, dubitatur. Tertiò; vicinitas, aut distantia, quam tale impedimentum, vel medium habet ad rem præceptam; minus enim distat ab impedienda auditione Sacri iter à me susceptum die Jovis, & die Sabbati, quàm ipso die Dominico. Quartò, conjunctio per se, vel per accidens, seu intrinseca, vel extrinseca, quam habet medium cum materia, seu re præcepta. Magis enim, v. g. per se, & intrinsecè conjungitur Breviariom cum recitatione Horarum, quod per se ad illas requiritur, quàm coujuogatur bona valetudo, aut non esse excommuoicatum cum auditione Missæ, quæ solum per accidens ad illam pertinere videntur.

His diversimodè in singulis præceptis computatis, judicandum erit (ait *ibid.* Sanchez) an culpa sit admittere, vel non prohibere impedimenta illis præceptis obstantia? Sed id fusè persequi ad nos non pertinet; poterit legi Castrop. *to.2. d.1. de leg. p.1.* & Meroll. *d. dub.37.* aliique ab ipsis citati.

4 Præmittendum secundò, in materia, de qua nos agimus, adesse unum, quod magis, quàm in aliis materiis urget Capellanum ad prædicta impedimeota tollenda, vel non ponenda; nos enim hìc suppooimus adesse pactum inter Testatorem, & Capellanum, seu inter Missas expostulantes, & inter promitteotes; quare cum hìc urgeat titulus justitiæ, qui fortior est cœteris, major erit obligatio Sacerdotis. Fac, v.g. te debere centum Petro, ex contractu emptionis cum illo inito; certè non solùm, eodem die, quo, ex conventione solvere debes, sed etiam in quocunque præcedenti, pro die conventa, urgeris ad tollenda impedimenta solutionis, si potes, immò & ad moralem diligentiam adhibendam, ut pecuniam pro eodem die habeas. Id quod non tam rigidè obligaris præstare in observanda, v. g. aliqua lege; neque enim obstringeris ante tempus obligationis tam strictè impedimenta quæcumque tollere, & media adhibere, v.g. non obligaris duobus, vel tribus diebus ante diem festivum abstinere abitinere; ne scilicet ponas impedimeotum ad audiendum, eodem festivo die, Sacrum.

His positis, rem hanc satis ex se variam, quinque dictis expedio.

§. II. *Resolvitur, quandonam Capellanus obligetur non apponere, vel removere impedimenta celebrandi.*

5 DIco primò, Capellanum, ut suæ obligationi satisfaciat, non posse die eodem, quo celebrare obligatur, ponere impedimenta per se obstantia Sacrificio. Hinc non potest se eodem die inebriare, dormire, confabulari, Missale proiicere, vestes, cœteraque sacra instrumenta io arca reposita non extrahere, vel de loco vicino non accipere, &c. Ratio est, quia si hæc eodem die poneret, clarè convinceretur nolle suæ obligationi satisfacere.

6 Dico secundò, nec ante tempus obligationis posse Capellanum apponere voluntaria impedimenta, quamvis per accidens obstantia, nisi ex verbis Fundatoris, vel præsumpta ejus mente ei aliquid permittatur. Ratio ducitur ex rigore tituli justitiæ jam dicto.

7 Hinc deducitur Primò, an si Capellanus se inebriet ante tempus urgens celebrandi, peccet contra pactum ioitum? Secundò, quid, si aliò discedat, ubi celebrare die statuto non possit? Tertiò, quid, si ante dictum tempus proiiciat Missale, vel Ecclesiæ claves? Quartò, quid, si cibum nocivum comedat, vel quid simile faciat, quo infirmetur, & sic sacrificare non valeat? Agimus autem, quando non adest legitima excusatio, vel quando non suffragatur aliqua facultas, juxta supradicta, vacandi, vel quid simile.

Puto enim in Primo, Secundo, & Tertio peccari à Capellano cum obligatione restitutionis: io Quarto non item. Ratio est, quia se inebriare, vel discedere à loco Sacrificii, ut item Missale, seu claves proiicere, est veluti directè inito pacto velle contradicere, ac comedere cibum nocivum, vel quid facere, quo in morbum incidat, non ita: & ex alia parte, nec ex voluntate Fundatoris, nec ex consensu subsecuto Capellani, præsumendum est, ipsum obligari ad sanitatem tuendam, propter hunc determinatum finem celebrandi.

8 Dico tertiò. Si Capellanus sit iofirmus, si carcere detentus, si simili impedimento constrictus, noo obligatur sanitatem, vel liberationem procurare, ut satisfaciat obligationi celebrandi, nisi quid expressè in Fundatione dictum sit. Ratio est, quia non puto, Fundatorem voluisse suum Capellanum in his corporalibus impedimentis involuntariis, quæ multum per accidens se habent ad celebrationem Sacrificii, tam rigidè obligare, dummodo quando potest, & quando juxta dicta *c.1. §.1. & 2.* debet, suppleat dictus Capellanus per alium.

9 Dico Quartò, si idem sit excommunicatus, suspensus, interdictus, ut etiam si per ipsum stet, quod locus, ubi celebrare debet, sit interdictus, obligari videtur ad procurandam absolutionem, semper intelligendo, si non potest per alium, vel alibi supplere. Ratio est, quia hæc sunt directa impedimenta Sacrificii, ad quæ excludenda, cùm potest, ratio justitiæ omninò Capellanum cogit.

10 Dico Quintò: Quando cibum nocivum sumere, vel quid simile facere Capellano permisimus, quo impeditur Sacrificium, licèt si id prævideat, adhuc posse permittamus: nunquam tamen concedimus, id posse intendere. Ratio est, quia dum solùm prævidet, utitur jure suæ libertatis à Fundatore verisimiliter non ablato: at dum intendit, facit contra pactum cum eodem Fuodatore celebratum, qui nunquam id concessit, immò negavit: siquidem dum eum obligavit ad sacrificandum, obligavit ad volendum Sacrificium, noo verò permisit illud nolle: nollet autem, si comederet nociva, ut impeditus morbo, Sacrum omittere cogeretur.

§. III. *An Capellanus impedimentum violationis Ecclesiæ tollere teneatur?*

Ubi

Traduntur nonnulla de violatione loci sacri, ejusdemque reconciliatione.

1 ANtequam id decernam: Præmitto Primò, quod in Ecclesia quantumcunque consecrata, si per aliquod ex sequentibus deli-

delictis, (& quidem, satis probabiliter, ex Suarez *de Sacram. d.* 81. *sect.* 4. §. *His positis*, Fagund. aliisque relatis à March. *tract.* 3. *p.* 3. *c.* 10. *n.* 10. non secretis, sed publicis) violata sit, hoc est sive per homicidium, sive per sanguinis, seminisve effusionem, sive per sepulturam infidelis, quamvis infantis, sive per sepulturam excommunicati, qui tamen post Concilium Constantiense nominatim denunciatus, vel publicus Clerici percussor fuerit, non potest licitè, & sine mortali, sacrificari, nisi priùs reconcilietur, (quamvis sic sacrificans ex Suar. *l. c.* §. *Sed quæres*, Sà *V. Eccl. n.* 29. Rodriq. *to.* 1. *q. reg.* 16. *art.* 6. ex cap. *qui de sent. excommun. in* 6. nec suspensus maneat, nec irregularis) vel in casu necessitatis de licentia Episcopi. Talem fuisse Panormi judicavit P. Bernardinus Piccinus Societatis Jesu, Theologus Doctrina, & Sanctitate insignis, cùm Ecclesia Cathedralis manè ipso die Pentecostes, in quem incidit festum Sanctæ Christianæ Patronæ Civitatis, fuisset, per effusionem sanguinis, violata. Immò necessitas tanta posset esse, ut si ad Episcopum recursus non pateret, ejus licentia non esset necessaria; ex Suarez, & Fagundez apud March. *de ord. to.* 4. *p.* 3. *c.* 10. *n.* 2. Talem judicat de Lugo mox citandus, si in festo Populus aliam Ecclesiam non haberet, in qua Missam posset audire.

Hæc autem, & huc pertinentia, cùm passim à Doctoribus, & quidem latissimè, tractentur, non est cur & nos inculcemus. Lege Joannem de Lugo *de Euch. d.* 20. *sect.* 2. *à n.* 52. qui ferè universa breviter, & cordatè complectitur. Lege item Marchinum *l. c.* §. 1. ubi diximus, quid faciet Sacerdos, si incepta Missa contingat violari Ecclesiam?

2 Quoad reconciliationem recolendum est, quòd Ecclesia, ubi Sacrificium Missæ celebratur, vel est consecrata, vel benedicta, vel solùm ab Episcopo, seu alio potestatem habente, ad divina Officia deputata, ut ex supra dictis, *de loco Sacrificii*, patet. Jam, si solùm sit deputata, violarique contigerit, reconciliatione probabiliter non indigere, docent Navar. Henriq. Sotus apud de Lugo citatum *n.* 59. aliique quibus adde Suar. *de Sacr. d.* 18. *sect.* 4. §. *Quintò violatur*, *fin.* licèt contrarium videatur docere *to.* 1. *de Relig. tract.* 2. *c.* 9. *nu.* 2. & 3. id quod nobis satis est. Si sit benedicta, quilibet Sacerdos simplex, aqua per ipsum simpliciter benedicta, potest illam, formula petita à Rituali Romano, reconciliare. Ita Layman. *lib.* 5. *tract.* 2. *c.* 5. *nu.* 12. aliique, colligiturque ex *c. ult. de consecr. Eccles.* id quod suprà diximus *lib.* 2. *c.* 7. §. 5. Quòd si aliqui Religiosi facultatem obtinuerunt à Summo Pontifice, Ecclesias suas solùm benedictas reconciliandi, id, vel factum est, ad scrupulos eximendos, vel quia contrariam sententiam sequebantur. Denique si sit Ecclesia consecrata, posse, & debere ab Episcopo, aqua, per ipsum, cum sale vino, & cinere benedicta reconciliari, dubium non est. Sicut nec dubium mihi est, Episcopum ejusmodi facultatem delegare non posse simplici Sacerdoti, atque adeo nec Vicario suo, qui non sit Prælatus. Ita de Lugo *disp. de Euch.* 20. *sect.* 1. *n.* 61 aliique (quidquid dicant Victoria, Sà, Sylvius apud Dian. *p.* 2. *tract. Miscell.* 1. *res.* 6.) Ratio est, quia præter id, quod supra *lib.* 1. *c.* 3. §. 2. *n.* 4. in simili diximus, sic clarè deciditur cap. *Aqua de consecr. Ecclesiæ.* Posse denique ex delegatione Summi Pontificis, à Mendicantibus, & participantibus cum illis, sed sub quibusdam conditionibus, ejusmodi consecratas Ecclesias reconciliari, habes in Bulla Leonis X. *in Bullario Rodr. Bulla* 6. *Leone* X. & apud Portellam *in dub. Reg. V. Eccl in Add. n.* 1. Rodriq. *to.* 1. *q. Reg.* 19 *art.* 6. & Ascan. Tambur. *de jur. Abb. disp.* 18. *q.* 3. *nu.* 41. Sacrificio ipso, fortè, in Ecclesia violata, peracto, an eadem remaneat reconciliata, dictum est *lib.* 1. *c.* 1. §. 4. *n.* 5.

3 His positis: facilè responderi potest ad propositam in titulo dubitationem. Dico enim, Capellanum, seu quemcumque obligatum ad Missam hodie, v. g. in tali loco celebrandam, si contingat eum violari, & reconciliatio dependeat ab ipso (secus, huic quæstioni locus non est, sed recurrit doctrina data *c.* 5. §. 2.) quia potest v. g. habere Rituale Romanum, obligari ad reconciliandam Ecclesiam. Ratio est, quia quamvis ut diximus *lib.* 2. *c.* 7. §. 5. *nu.* 2. *fine*, ad Sacerdotem privatum non pertineat Ecclesiam reconciliare, tamen, quia nunc supponimus eum teneri ex stipendio ad celebrandum, justitia requirit, ut impedimentum violationis, quod tollere ipse potest, tollat, sicuti *c. præcedenti*, *n.* 9. de aliis similibus impedimentis directis resolutum est.

Hæc notasse sufficiat, nam ex his ita decisis alii similes casus non difficili negotio decidentur.

CAPUT VII.

De legitima præscriptione quoad Missas.

Quandonam Sacerdos, vel Ecclesia contra onus Missarum præscribat?

1 SI concurrant conditiones requisitæ à jure ad præscribendum, præscribi etiam contra Missas potest. Ratio est, quia universaliter potest legitimè præscribi contra jus alterius etiam ignorantis; nec unquam exceptio facta est in jure, quod non currat præscriptio contra onera Missarum, seu contra voluntatem Defunctorum; cum quibus tamen, quia reclamare ii non possunt, est agendum, ac si essent absentes, contra quos longius tempus requiritur ad præscriptionem.

Hinc fit, ut Capellania, quæ in sui fundatione erat onerata Missis quotidianis, nunc possit cum minori onere inveniri: atque adeò Capellanum, seu Ecclesiam non obligari (si dictæ conditiones legitimæ præscriptionis adsint) nisi ad hoc minus Missarum onus, quod nunc invenitur.

2 Conditiones autem sunt Possessio, Titulus, Bona fides, Continuatio possessionis cum eadem fide bona, & Tempus lege præscriptum, de quibus passim Doctores, Lege Molinam *tr.* 2. *de just. & jure d.* 60. Covar. *Regula*, *Possessor.* 2. *cap.* 5. aliosque. Cum autem aliud tempus requiratur inter absentes, quàm præsentes, & aliud quoad bona stabilia, quàm mobilia: ideò ad hoc onus præscribendum, cùm sit inter absentes, ut modò innuimus, & quidem, ut supponimus, stabile, & perpetuum, requiritur cum titulo viginti annorum decursus, sine titulo triginta. L. *mala fidei*, *C. de præscript. longi temporis* 10. *vel* 20. *annor. Instit. de usucap.* §. 1. cap. *de Quarta de præscript.* & communiter, quæ omnia nobis satis sit innuisse.

3 Alicubi vel non adest, vel non est recepta ejusmodi præscriptionis lex: ibi ergo tum in foro externo, tum interno, id fiat, quod in eodem foro servatur in cæteris.

§. II. Quandonam onus Missæ præscribat contra Sacerdotem, vel Ecclesiam?

1 IN hac quæstione est distinguendum de Capellano, titulo Capellaniæ, vel Beneficii Missas celebrante, & de legatario, qui is est, cui à Testatore absolutè (sine Episcopi authoritate) legatum aliquod, quantumvis perpetuum, pro celebrandis Missis relinquitur.

2 Contra Capellanum, seu Ecclesiam cui incumbit Capellania, vel Beneficium, Missarum onus, seu obligatio præscribit tempore decem annorum, positis cæteris requisitis ad præscriptionem, §. *præcedenti* dictis. Ita Fraxin. *de oblig. Sacerd. sect.* 4. *concl.* 4. §. 17. *n.* 1. Quare si per decem annos Missa quotidiana celebrata est pro tali Capellania, licèt non inveniatur, quòd Fundator solùm instituerit hebdomadariam, quotidiana erit celebranda. Ratio esse potest, quia hoc perpetuum onus est veluti jus Testatoris defuncti circa Missas, jura autem, & actiones in hac materia Præscriptionis, ex Lessio *lib.* 2. *c.* 6. *nu.* 25. *fine*, aliisque, computantur inter bona immobilia, quæ inter præsentes, ut est in casu nostro, quia Capellanus præsens est, decennio præscribunt.

3 Contra legatarium verò obligatio Missarum præscribit tempore triginta annorum. Ratio est, quia legata contra legatarium præscribunt spatio triginta annorum. Ita Lessius *lib.* 2. *c.* 6. *nu.* 39. ex *l. ult. C. Communia*, *de legatis*: hoc autem legatum est, non Capellania, ut supponimus.

4 Dices, quid, si legatum sit apud Monasterium Religiosorum, quibus concessum est, ne contra ipsos currat præscriptio minor, quàm sexaginta annorum? Respondeo aliquos putare etiam contra Religiosos sufficere spatium triginta annorum, quia dicta concessio est tantùm de bonis, personis, & locis Religiosorum: at jura, & actiones incorporeæ, quale est id, de quo disputamus, nec sunt bona, nec personæ, nec loca. Ita Pellizzar. *Man. Reg. to.* 1. *tr.* 5. *c.* 9. *n.* 93.

5 Sed profectò ex Lessio modò dixi nomine bonorum immobilium venire etiam jura, & actiones: quare posset quis contendere contra hos privilegiatos requiri in casu nostro annos sexaginta, quia jus Missarum est bonum immobile.

6 Hactenus ita disputatum sit: nam mihi unum dicendum superest, quo videtur probari, nunquam tale jus Missarum posse præscribere contra Sacerdotem. Docent communiter Doctores, *l. finali*, cap. *de longi temporis præscriptione*, Lessius *l. c. n.* 6. aliique passim, servitutem personalem, quæ debetur personæ, à persona nullo tempore præscribi posse, & ratio est, quia æquitas non patitur, hominem liberum fieri servum ex quacumque causa. Id veluti integra servitute: sed certè eadem videtur ratio de servitute partiali; ita enim se habet totum ad totum, sicut pars ad partem: quare si per multos annos Petrus, v. g. servivisset Paulo per aliquod tempus in aliquo opere, illum v. g. associasset singulis festis diebus ad Ecclesiam, cum bona fide, seu errore utriusque; quod ad id per contractum teneretur Petrus; posset dictus Petrus advertens nullum fuisse contractum, eximere se à tali servitio, quia servitus personalis nunquam præscribitur. Cùm ergo Capellanus Beneficiatus, vel legatarius prædicti, Missas illas pro Fundatore celebrare soliti sint, credentes se ad illas omnes teneri; si advertant se verè ex Fundatione ad tot non obligari, videntur quocumque tempore, se posse eximere à tali servitute, & illas solùm celebrare, ad quas verè ex titulo Capellaniæ, Beneficii, vel legati obligantur; onus enim hoc non videtur esse aliud jus, nisi servitus quædam debita à Sacerdote ipsi Fundatori Missarum, sicuti illa associatio Petri circa personam Pauli; quæ servitus, ut dictum est, nunquam præscribitur.

CA-

CAPUT VIII.

An statim peracta Missa, comedere, expuere, evomere, aromata in ore ruminari liceat?

Et

An novum, vel majus peccatum sit illud, quod ipsa die, qua Sacrum facit, committit Sacerdos?

Et

Denique, de precibus, & de lotione manuum post Sacrificium; Remissivè.

1 DE primo, & secundo ex his, à me actum satis superque est *in opusc. de expedienda Communione, cap3. per tot.* De tertio, quoad preces, egi per occasionem breviter *lib.1. cap.7. §.1. num.1.* quoad lotionem verò *ibid.* §.7. quare cùm ea hic exscribere, operam esset perdere, illuc Lectorem meum remitto libens.

CAPUT IX.

De vino assumendo à Sacerdote post assumptum sanctissimum Sanguinem.

1 FInem huic libro imponet resolutio circa vinum, quod in fine Sacrificii sumit in Missa Sacerdos. Is enim post assumptas sacras species, imponere vinum debet in Calice, & sumere, atque hæc vocatur in Rubricis, *Purificatio*; deinde verò vino, & aqua digitos super Calicem abluere, atque pariter assumere, quæ proprio vocabulo appellatur *Ablutio*. De utraque sigillatim.

2 Dico primò. Is, qui in ablutione solùm adhibet aquam, condemnandus de culpa non est. Ratio prima esse potest, quia passim absque scrupulo sic agunt nonnulli laudatæ virtutis Sacerdotes, ajuntque id prodesse ad abstergendum odorem vini ab ore celebrantis, ad digitos eodem odore non inficiendos, ad Purificatorii munditiam, & ut sunt non pauci plus debito delicatiores, ad temperandum illud modicum vini, (quod non rarò in Sacrificio generosum propinatur) assumpti stomacho pœnè jejuno. Secunda, quia hæc non est nisi Rubrica directiva, cùm non appareat aliud fortius jus, nec ex se sit materia gravis. Immò quia invenio de vino adhibendo in purificatione aliquid innui in Sacris Canonibus, quorum verba mox proferam, nihil autem de vino ablutionis, conjecturam facio, de hoc Sanctos Pontifices non valdè laborasse. Tertia, quia cum Sanchez mox citando, adverto, *in Rubricis generalibus initio Missalis §. Quibus sumptis*, sic haberi: *Sacerdos porrigit Calicem Ministro, quo vinum fundente se purificat. Deinde vino, & aqua abluit pollices, & indices super Calicem: At in Rubricis appositis in Canone post factam Communionem §. Abluit digitos*, sic: *Infundit parum vini, quo se purificat; deinde abluit digitos, extergit, & sumit ablutionem.* Ubi noto de vino purificationis utroque in loco mentionem fieri; de ablutionis autem vino solùm in vino, quasi significetur nequaquam esse sub magno rigore hoc posterius apponendum.

3 Dico secundò. Ad Purificationem est omnino adhibendum vinum, non aqua. Ratio est, quia sic supponit ritè faciendum Sacer textus, *in cap. Ex parte, de celebr. Miss. Respondemus*, inquit Pontifex, *quod semper Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistia Sacramentum*, & quidem notat hìc meritò Gavantus *in rub. Miss. part.2. C.10. num.5. litt.x.* in hunc modum: *Decret. ut vinum pro Purificatione Calicis infusum, esset ejusdem saltem quantitatis, qua fuerunt prima species Sanguinis, alioquin Sacerdos illud saltem intra Calicem circumagat, ut absumantur dicta species. Monet de prædicta vini ad purificationem adhibenda quantitate Pius V. in Epist. ad Episcop. Tarrac. additque, quòd sumatur ablutio per eandem partem Calicis, per quam Sanguis Christi haustus est. Mirare quæso Sanctissimi Pontificis etiam in minimis diligentiam.* Hæc Gavantus.

4 Verùm qui pro dicta purificatione adhiberet solam aquam, condemnandus ne esset peccati mortalis?

Respondeo, Sanch. *in Decal. libr.4. cap.11. num.43.* Azor. *tom.1. lib.12. cap.20. q.7.* Barbosa *in Coll. ad lib.3. decr. in cap. ex parte num.4.* asserunt de vino purificationis adesse præceptum, non tamen explicant, grave ne sit, an leve. *Nec voto non bibendi vinum* (instar omnium sunt verba Sanchez,) *contravenitur sumpto vino in prima Missæ ablutione (idest purificatione,) quia obligat præceptum Ecclesiæ ad id sumendum cap. ex parte, de celebr. Miss. Nec etiam sumpto vino in secunda ablutione, quia votum non intelligitur ut sit contra communem Ecclesiæ usum, juxta quem Sacerdotes in ea ablutione vino, & aqua utuntur.* Addit Gavant. *loc. cit.* sic. *Abstemii* (idest, quibus vinum bibere nausea est) *non debent sine vino purificare Calicem, Papa inconsulto, ex Romana praxi.*

5 Alicui non videbitur improbabile; id nequaquam esse præceptum grave, atque adeò adhibentem in purificatione solam aquam, excusari à mortali posse. Primò, quia res ex se non videtur tanti momenti, ut rigorem mortalem inducat, cùm illud vinum non adhibeatur ad mysterium, sed solùm ad extergendum Calicem, ad quod præstandum apta quantum sufficit, est aqua. Secundò, quia prædictus textus dicit, *vino perfundere debent*; at illud verbum *debent*, non necessariò inducere obligationem, supra *in opusc. de Commun. c.1. §.6. n.53.* fusè probavimus. Tertiò, quia non directè, ex proposito id jussit Pontifex, sed veluti suppositivè insinuavit, & ex modo loquendi sacri textus, quem mox expendam *n.10.* palàm fiet. Quartò, quia praxis Romana, ut scilicet in hoc consulatur Pontifex, potuit inniti periculo introducendi novum ritum, vel relaxandi præcepta etiam levia. Adde ejusmodi dispensationes sæpè à Sancta Sede concedi ad sedandas mentes scrupulosiorum, ut in simili supra *lib.1. c.2. §.2. n.11. fine*, notavimus ex Suario, & Castropalao.

6 Ex hac sententia, quæ certè probabilis, est consequitur, Abstemium, vel non habentem nisi illud modicum vini, quod est consecrandum, vel non absimili necessitate coactum, cui facilis non est recursus ad Pontificem; aqua sola purificantem, sed citrà contemptum, scandalum, animumque introducendi novum ritum, ab omni culpa liberandum, similes enim necessitates à præcepto positivo non gravi, ut aliàs sæpè docuimus, excusant operantem.

7 Dixit quidam fore ex se irreverentiam, quòd sacræ Sanguinis species, quæ resident in fundo Calicis, immisceantur cum aqua.

Responderi potest, negando id sapere irreverentiam. Primò, quia etiam in secunda ablutione, in qua adhibetur aqua, hæc immiscetur cum iisdem speciebus, quæ moraliter non rarò aliquæ remanebunt post haustam purificationem, in Calice; quæ tamen immixtio non judicabitur ab Ecclesia irreverentia. Secundò, quia id per accidens est: nec ex proposito immiscendi aquam cum sanguine, sed ad extergendas sacras species. Tertiò. Rogo te explica, solidè, quam nam hìc irreverentiam cognoscis? equidem illam minus video potiùs ex eo, quod Christus Dominus suis speciebus materialibus latere dignatus est, nec dedignatum consequenter esse easdem species cum oris saliva, stomachi phlegmate, vino, aqua indiscriminatim commisceri. Quartò, quia in sententia admodùm probabili, juxta quam aqua, quæ infunditur Calici in Offertorio, non convertitur in Christi Sanguinem, nisi prius convertatur in vinum, sæpè contingit, ut quia tempore consecrationis non invenitur conversa, remaneat immixta cum speciebus consecratis, & nemo unquam adversùs ejus sententiæ sectatores irreverentiam ullam ex hoc capite exprobravit. Ita Thomistæ communiter apud Coninch. *de Euch. q.44. art.8. d. unic. à n.144.*

8 Redeo nunc ad ablutionem num. 2. dictam digitorum Sacerdotis, circa quam cum Glossa disputare breviter juvat. Ea in *hoc cap. ex parte*; sic scribit. *Secundùm Hostiensem determinantur quatuor quæstiones, nam Primò quærebatur, An Sacerdos post Sacramenta sumpta perfundere debeat manus. Secundò, cum quo liquore. Tertiò, utrùm illum liquorem debeat Sacerdos sumere. Quartò, an post illum sumptum debeat, seu possit iterùm celebrare. Et in effectu respondet Papa ad omnes quæstiones: nam debet manus primò perfundere cum vino, & vinum perfusionis sumere, nisi sit celebraturus aliam Missam, &c.* Idem repetit paulò post v. *vino*, & v. *perfundere vino*, ait, *debet perfundere manus.*

9 Ut ergo videamus, an solidè sit à Glossa dictum, vino esse à Sacerdote manus abluendas, integer dictus textus est hìc proferendus: *Ex parte vestra*, & infra. *Postulationi vestræ taliter respondemus, quod semper Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ Sacramentum, nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare, ne si fortè vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.*

10 Ubi adverto. Primò petitionem videri fuisse dumtaxat de vino, Num scilicet semper à Sacerdote assumendum sit vinum post assumptam Eucharistiam, an aliquando ab eo abstinendum? id quod bene Rubrica notavit, dum tanquam unicæ petitionis responsionem hoc capitulum compilavit. *Sacerdos post sumptam Eucharistiam perfundat, nisi aliam Missam sit dicturus.* Quòd igitur debeat Sacerdos sive vinum infundere Calici, sive illud ebibere, sive aliud efficere, supponitur quidem, sed non quæritur, ut ex ipsa Pontificis responsione uno contextu data apparet dilucidè. Sanè, si sic respondisset Pontifex, *Respondemus, quòd Sacerdos vino perfundere debet, & præterea debet vinum accipere, nisi quando aliam Missam est celebraturus*, possemus conjicere plures fuisse petitiones; nunc verò, cùm unico contextu data sit responsio, unica dicenda erit, & facta petitio.

11 Adverto secundò illud, quod hìc quærendum statuimus, non constare illam explicationem Glossæ, *perfundere, idest perfundere manus*: non enim de manuum ablutione, sed de ablutione Calicis prima, idest, de purificatione hìc locutio est. Vidit hoc oculatissimus Thom. Sanch. *in decal. lib 4. c.11. n.43.* qui pro purificatione hunc textum inducit, non verò pro ablutione: idemque facili negotio probabit perspicax Canonista in hunc modum: Asserit Pontifex semper esse perfundendum, nisi quando bis eodem die v. g. in Natali Domini Sacerdos est celebraturus non igitur loquitur Pontifex de Ablutione manuum. Clara est consequentia, quia

quia Ablutio hæc in omnibus casibus est adhibenda, etiamsi eodem die celebrandum; sic enim reverentia requirit, & sic universalis Rubrica *initio Missalis, de Defectibus dispositionis corporis*, num.4. præcipit, *Si plures* (inquit) *Missas in una die Sacerdos celebret, ut in Nativitate Domini, in unaquaque Missa abluat digitos*. Quoniam ergo Pontifex de ea perfusione loquitur, quæ non semper est adhibenda; ejus hæc dispositio solùm erit de assumenda purificatione, quæ in casu iteratæ celebrationis omittitur; non verò de ablutione manuum, quæ in nullo prorsus casu negligenda est.

12 Ex his collige, rectè dictum à nobis esse *n.2.* nullum afferri textum, qui aliquid circa aquam ablutionis disponat, cùm hic, qui adducitur, de purificatione modo dicto agat, non de ablutione. Sed nos vela contrahamus, atque huic quæstiunculæ, immò & toti huic Opusculo (quod Deo immortales sint gratiæ) finem optatum imponamus.

Laus Deo, Beatissimæ Virgini ac B. Aloysio Patrono meo.

INDEX

INDEX RERUM, ET VERBORUM,

Quæ in hoc opusculo Methodi Confessionis continentur.

Effe-

Q

R

S

Ta-

FINIS.

INDEX RERUM, ET VERBORUM

Libri de Communione expeditè peragenda.

FINIS.

INDEX RERUM, ET VERBORUM

Libri, quæ ad Miſſam attinent, breviter expendentis.

A

B

C

D

E

An

Metu

N

O

P

Q

Quales

FINIS.

R. P. THOMÆ

TAMBURINI

CALTANISETTENSIS

SOCIETATIS JESU

Tractatus Quinque

IN QUINQUE

ECCLESIÆ PRÆCEPTA.

OPUS POSTHUMUM.

EDITIO NOVISSIMA A PLURIMIS MENDIS, Quæ in aliis irrepserant, repurgata; Cui nunc primùm inseruntur suis quibusque locis Opiniones hactenus à S. S. Pontificibus damnatæ, quæ hac Notula ☞ & diverso Charactere Lectori indicantur.

Cum Indice Rerum Notabilium.

AD LECTOREM

SI fortè advertas diversum in his quinque Tractatibus stylum ab illo, quem idem Auctor in aliis suis lucubrationibus usurpat, ne mireris benigne Lector; hæ enim sunt puræ ipsæ lectiones, quas minus nitidas, captui scilicet Tyronum congruentes, in Collegio Panormitano dictavit; immò dicebat, illis nequaquam ultimam se imposuisse manum, ut prodire in lucem sine reprehensione possent. Vale.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di revisione, & approbatione del P.F. Raimondo Asperti Inquisitore nel Libro intitolato R.P. THOMÆ TAMBURINI CALTANISETTENSIS SOCIETATIS JESU TRACTATUS IN QUINQUE ECCLESIÆ PRÆCEPTA; OPUS POSTHUMUM non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Prencipi, e buoni costumi, concedemo Licenza à Nicolò Pezzana Stampatore, che possi esser stampato, osservando gl'ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Publice Librarie di Venetia, & di Padoa.

Dat. 26. Febraro 1701.

Gio: Lando Kav. Proc. Rif.

Francesco Cornaro Proc. Rif.

Agostino Gadaldini Seg.

TRACTATUS PRIMUS, DE PRIMO ECCLESIÆ PRÆCEPTO, HOC EST DE AUDITIONE SACRI.

UT omnia ex ordine comprehendam, quæ hoc Ecclesiastico præcepto ad moralem praxim pertinentia sunt deinceps explicanda, iis capitibus utar, quæ in illo vulgari versu de circunstantiis comprehenduntur.

Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando?

CAPUT PRIMUM.

QUIS?

1 INquires ergo primò, quinam obligentur interesse Sacro diebus festivis, pro quibus adesse præceptum supponimus illud audiendi.

2 R. Sanè fideles omnes, qui rationis sunt compotes; nisi ex aliqua causa excusentur, de qua infra suo loco dicendum erit latè.

3 Dixi fideles, hoc est Baptizati, nam infideles, ut item Cathecumeni, cùm non subdantur Ecclesiæ (quæ subjectio fit per Baptismum) legibus Ecclesiasticis non obligantur. Hæretici autem tenentur Ecclesiæ legibus; quia per Baptismum (quem suscepisse supponimus) facti sunt Ecclesiæ subditi.

Jam verò, ut responsio ad propositam quæstionem plenè intelligatur, de aliquibus personis est discurrendum, de quibus aliqua dubitatio solet esse, an eximantur, vel excusentur? quæ duo sunt valdè diversa. Dicuntur enim ii eximi, seu esse liberi, quos Ecclesia obligare non intendit, ut sunt Infantes. Dicuntur autem excusari ii, ad quos Ecclesia suum præceptum dirigit, sed propter aliquod impedimentum, quo ii laborant, eos eadem Ecclesia excusat, ut sunt V.G. qui ob infirmitatem in lecto jacent.

Pueri.

4 INquires secundò de pueris, quod idem est, ac inquirere; quanam ætate obligentur pueri ad assistendum Sacro?

5 R. Plures DD. cum Sanch. *l.1. in Dec. c.*12.*n.*6. & Azor. 1.*p. l.7.c.2.* asserunt, obligari circa finem anni septimi; quia tunc præsumitur, jam usum rationis eos adeptos esse: Gobat verò *in Alphabeto auditionis Sacri c.*140. asserit, obligari post expletos annos octo: quia pueri, ait, communiter non adipiscuntur plenam rationis discretionem ante dictos annos octo. Omnium aptissimè Coninch. 3.*p. qu.*83. *ar.*6.*n.*286. docet, rem hanc non tam esse definiendam annis, quàm maturitate ingenii; cùm enim aliqui priùs, aliqui posterius ita maturescant, ut cognoscant, quid sit peccare mortaliter, quid Sacro interesse, & quodnam discrimen sit inter malum, & bonum; ideò aliqui citiùs, tardiùs alii obligabuntur.

6 Hinc rectè Idem Gobat ibidem fatetur, pueros rusticanos tardiùs obligari ad audiendum Sacrum, quàm pueros civiles, seu urbanos; quia illis communiter tardiùs lumen rationis oboritur, citiùs his, qui ob commercium cum doctioribus multa cognoscunt: quæ in campis viventes cognoscere nequeunt.

Additq; idem Auctor, puellas, sicuti priùs (pubescunt enim anno 12. completo, cum pueri anno 14. completo puberes fiant) ita priùs rationis usum assequi solere, quàm pueros, atque adeò citiùs obligari ad audiendum Sacrum.

7 Atque ex his conciliare poterimus Azor. & Sanch. obligantes circa finem anni septimi, cùm Gobat obligante post completos annos octo: nam fortasè in Germania, ubi scripsit Gobat, propter Regionis frigiditatem tardiùs pueri adolescunt, id quod non est in Regionibus, ubi Sanch. & Azor. scripserunt.

8 Regula igitur pro nobis illa erit, communiter sufficere ad obligationem annos septem explevisse, nisi ex individuatione personę appareat, nondum obortam esse plenam rationis lucem: obortam autem esse, vel non esse incumbit parentibus examinare, vel magistris, qui sæpè agunt cum pueris: nam Confessarii, vel theologi per unam, vel alteram, vel certè infrequentem locutionem cum illis veritatem hanc assequi, difficulter possunt.

9 Quæret alicujus pueri Pater: *Meus gnatus nondum attingit annos septem, sed tamen video apertè eum perfectum rationis usum esse consecutum, & circa pietatis opera valdè esse propensum: obligaborne illum ad templum, audiendi causa Sacrum, adducere?*

10 R. Etquidem primò tibi parenti gratulor, quod filium habes similem S.Thomæ, qui quinquennis cùm esset, quærebat à magistro, quid sit Deus, & S. Petro Cœlestino, qui identidem dicebat Matri: *Mater mea, volo esse bonus servus Dei*. Secundò dico: esse duas sententias: Nam Villalobos, Trullench, aliique cum Leandro *tr.5. disp.2.q.*6. filium tuum obligant ad audiendum Sacrum, sicuti obligant ad abstinentiam à carnibus in diebus vetitis, quia jam utitur ratione, & ad omnes ratione utentes dirigit Ecclesia sua præcepta.

Castropalaus verò cum Joanne Sanchez, & Diana apud eundem Leandrum nequaquam obligant; quia lex Ecclesiæ fertur pro iis, qui regulariter rationis usum habent, atque adeò solùm pro illis, qui septennium expleverunt; cùm enim per accidens sit, & rarò eveniat, quod antea quis ratione polleat; de hoc non habetur ratio: Quare tu poteris filium istum tuum, secundùm hanc sententiam (quæ satis est probabilis) à prædicta auditione, ut etiam ab abstinentia prædicta carnium liberare.

11 Quæret secundò alterius pueri Parens: *Meus gnatus licèt septem annos, immò & octo compleverit, nondum plenum habet rationis usum, ut ex clarissimis conjecturis agnosco; obligabor ne illum ad audiendum Sacrum adducere?*

12 R. Non obligaberis: hic enim computandus est inter Infantes;

Siquidem usus rationis est, qui facit hominem egredi ab infantia, non autem merum tempus.

13 Quæret tertiò altera Parens: *Meus filius, qui jam excessit septennium, valdè dubito, an rationis usum perfectum acquisierit quid faciam?*

14 R. Illum cura, ut Sacro intersit: ratio est, quia tunc præsumendum est, jam rationem acquisivisse: præsumptio enim solet desumi ex communiter contingentibus: communiter autem contingit, ut post septennium effulgeat rationis usus; contra esset, si dubium sit, an ante septennium quis acquisierit usum rationis, nam præsumendum tunc erit, non acquisivisse: quia communiter accidit, tunc ejusmodi usum nondum advenisse, lege Pasqualig. cum multis *de Jejunio decis.* 50.

15 Quæret denique hac occasione inops alia mater: *Ego filium ferè duorum annorum parvulum nutrio, quem, quia non habeo, cui illum domi custodiendum tradam, in templum mecum duco, quando ad audiendum Sacrum illuc accedo: Verùm dum Sacrum fit, is perpetuò clamat, aut flet, aut nugas sine intermissione cum mea, & circumstantium perturbatione agit: quid consilii capiam, omittam ne Missam: an ejusmodi perturbationem patiar?*

16 R. Huic petitioni sic satisfacit Gobat *c.* 15. *in Alphabeto auditionis sacri n.* 318. *omitte omninò sacrum: non videtur enim esse tantum bonum spirituale auditio Sacri cum perpetua sollicitudine, & cura coercendi filii nugas, ut tibi procurandum sit, illi interesse cum notabili incommodo, perturbatione, & obmurmuratione cæterorum*, ubi adverte illud (*notabili.*)

Cæcus solùm, Surdus solùm, Mutus solùm.

17 INquires tertiò. Hi tenentur ne interesse Sacro diebus festivis?

R. Si quis sit solùm cæcus, vel solùm surdus, vel solùm mutus sine dubitatione tenebitur, perinde ac cæteri fideles: Neq; obstat, eos non posse minuta omnia Missæ cognoscere: sufficit enim, quod exhibeant Sacerdoti sacrificanti corporalem, moralemque præsentiam: id enim solùm requiritur, ut intrà explicabimus, ad Sacrum ritè audiendum: hi autem sine dubio possunt dictam præsentiam exhibere, qua aliquo tandem modo, & ex quibusdam signis intelligant, quid fiat in Missa.

Cæcus simul Surdus, & simul Mutus.

18 AT verò si quis sit cæcus, simul & surdus, mutusque Fagund. *primo Eccl. præcepto l.* 2. *c.* 3. *n.* 3. & Diana *p.* 5. *tr.* 4. *res.* 8. ajunt, hunc, quamvis his tribus vitiis laborantem, obligari; quia moraliter loquendo, potest præsentialiter adesse, & ad id, quòd fit, posse aliquo tandem modo attendere.

19 Negat obligari Gobat *in Alphabetto sacri audiendi nu.* 30. *&* 31. qui enim, ait, his morbis afficitur, sive hos contraxerit à nativitate, sive postquam multoties pientissimè interfuerit Sacro, non potest exhibere dictam moralem præsentiam, cùm nil prorsus Missæ, intelligere, seu advertere possit, & solùm, instar lapidis, ante altare consistet. Sed certè hoc ipsum deberet Gobat probare: diceret enim Fagund. cum Diana, Ecclesiam obligando fideles ad audiendum Sacrum, illos obligare ad ponendum devotè id, quod possunt: is autem, qui tribus dictis defectibus laborat, potest saltem materialiter, & corporaliter coram sacrificante, devotione saltem externa, consistere: nisi fortè aliunde excusetur, ut si V.G. non habeat modum adeundi in Ecclesiam, vel sit adeò rudis ingenii, ut non possit intelligere Missæ mysterium.

Ego profectò, quia vix invenire possum eum, qui à nativitate cæcus est, & surdus, & mutus; habentem tantum ingenii, ut possit apprehendere, quid sint mysteria Missæ: ideò opinionem Gobat regulariter in hoc casu probabilem judico: id quod ipse fortasse insinuavit in illis verbis (*& solùm instar lapidis &c.*) Qui autem in majore ætate in tres illos defectus incidit, lapidi non est comparandus: nam propterea illum obligari puto.

Cæcus simul, & Surdus, sed non Mutus.

20 PRopter eandem rationem Gobat *ibid. n.* 30. liberat ab obligatione audiendi Sacrum eum, qui sit cæcus, & surdus, quamvis non sit mutus, & affert Castropalaum *tr.* 22 *punct.* 16. *n.* 4. dicentem, hunc non posse more Christiano interesse Sacro. Sed ego censeo, debere corporaliter, eo modo, quo potest, adesse, apprehendo enim hunc aliquo modo devoto, & Christiano adesse posse, idque juberi tunc ab Ecclesia: semper excipe, nisi sit tam rudis, ut mysterium Missæ percipere nequeat.

Surdus simul, & Mutus, sed non Cæcus.

21 DEnique si quis sit solùm surdus, & mutus, multò magis obligabitur, quia his cum habeat oculos expeditos, potest propriè interesse Sacro, quando in hos defectus incidit, postquam fuit instructus cognitione Sacri: quia potest advertere ad sacerdotem, divina mysteria operantem: quòd si ab ortu fuit surdus, & tamen ingeniosus, (quales hi esse solent) ut, instruente aliquo, intelligat mysteria Missæ, saltem in confuso, etiam propter eandem rationem num. præcedente dictam, obligabitur modo eo, quo potest, & ita sustinet Fagund. & Diana locis cit. Intellige cum exceptione modò illata rudis ingenii, non valentis Sacrum mysterium percipere.

De Famulis.

22 INquires 4. De famulis, qui propter occupationes injunctas à dominis non rarò absunt à Sacro.

Famuli hæreticorum, vel Infidelium.

23 REspondeo 1. de famulis Catholicis, qui hæreticis, vel infidelibus dominis inserviunt, mox de famulis, qui inserviunt fidelibus.

Famulus ergo prædictorum, si absque notabili suo damno commodè potest discedere à famulatu hæretici, vel infidelis, à quo frequenter impeditur festos dies catholicè servare, obligatur discedere: quia præcepta Ecclesiæ sine dubio obligant ad sui observationem, si grave, seu notabile damnum non affert observatio: Ita Bonac. *in* 3. *Præcepto decalogi, & disp.* 5. *de leg. pun.* 3. *n.* 16. alios citans. Dixi (*frequenter*) nam si rarò, non præsumenda est Ecclesia, famulum ejusmodi tam citò obligare ad discessum.

24 Qui verò in casu dicto sine suo notabili damno (quodnam illud sit, mox *n.* 31.) nequit discedere, non obligatur: excipe, si tamen non adsit periculum negandi fidem ob commercium cum hæretico, nec adsit contemptus Religionis catholicæ. Ratio dicti est, quia nemo tenetur, cum suo notabili damno quærere commoditatem ad observanda præcepta Ecclesiæ: Sicuti enim non tenetur quis observare Ecclesiæ præceptum cum magno suo damno; sic multò magis non tenebitur commoditatem cum damno suo notabili quærere, qua præceptum observet. Ratio exceptionis est: quia est certi Juris apud omnes, mortaliter peccari ab eo, qui non relinquit proximum periculum peccandi: & item qui obedit imperanti aliquid in contemptum Religionis: nam sic qui amat periculum, in illo peribit, & obediens contemnenti, censetur ipse contemnere, legite Azor *p.* 1. *l.* 7. *cap.* 4. *n.* 1.

25 Quæres Primò, quandonam quis censetur imperare in contemptum Religionis? R. Quando quis mandat, vel prohibet eo fine, ut præceptum Ecclesiæ, tanquam superstitiosum, violetur; vel quando ex ejus violatione risus, & dicteria captentur, vel quando imperans videtur velle sibi potiùs esse obediendum, quàm Ecclesiæ: vel quando ex circumstantiis colligitur, velle dominum hæreticum, ut per tales inobservationes incipiat, parvi fieri catholica Religio. Ratio datæ explicationis est manifesta; quia contemptis, aliquo modo ex dictis, veræ Religionis legibus, contemnitur ipse Deus, veræ Religionis auctor.

26 Quæres secundò: quandonam est periculum, in casu, de quo loquimur; peccandi periculum, inquam, proximum; nam ad deferendum periculum remotum, non est tanta obligatio.

27 R. Erit quidem periculum proximum, si occasione talis famulatus, quem hæretico, vel Infideli impendis, sæpè etiam sine justa causa, leges Ecclesiæ non servas, edis V.G. carnes sine justa causa diebus vetitis, vel incipis dubitare de fide catholica, & similia: nam tunc certè discedere obligaris, quia, ut modò dixi, tunc amando periculum, peribis in illo; te ergo non absolvat Confessarius, nisi tam perniciosum famulatum deseras.

28 Moneo autem hic obiter, esse graves prohibitiones Ecclesiæ, ne quis Christianus famuletur Judæis, vel Saracenis, quas satis est, si legis apud Castrop. *to.* 1. *tr.* 4. *disp.* 2. *pun.* 9. *n.* 17.

Famuli Catholicorum.

29 HÆc de famulis hæreticorum, vel Infidelium; accedamus nunc ad famulos Catholicorum.

R. Autem cum distinctione; vel enim dominus Catholicus tibi imperat servitia necessaria, propter quæ Sacro interesse non potes: & tunc licitè obedies; quia nemo conditionem ex se licitam (qualis est hæc obedientia serviendi in necessariis) mutare tenetur, suumque licitum statum deserere, ut leges Ecclesiæ in alio statu servet, sicuti notat Tannerus *to.* 4. *disp.* 6. *q.* 9. *n.* 107.

Vel idem Dominus tibi famulo imperat frequenter opera non necessaria, unde si tu illi insistas, legem Ecclesiæ, atq; adeo Missæ festivæ auditionem omittas; & in hoc casu redit similis doctrina, quam modò dedimus de famulis hæreticorum: Si enim frequenter sic dominus tecum se gerit, & tu sine notabili tuo damno deserere illum potes, deserere omninò debes; secus nequaquam, quando non est contemptus præceptorum Ecclesiæ.

30 Quæres primò, quantum, & quale debet esse damnum, quod excuset famulum à deserendo ejusmodi Domino, qui non permittit, suos famulos ritè festivos dies observare?

R. Et sanè si de ipso Domino quæras? Ipsum mortaliter peccare (si secundùm morales circumstantias absit justa causa retinendi ita famulos in servitiis, ut nequeant adesse Sacro, vel ut nequeant observare cætera Ecclesiæ præcepta) dubium non est; cui Domino potest meritò aptari illud S. Pauli *ad Corinthios cap.* 5. *Si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est Infideli deterior*: lege Suarium *de Eucharistia disp.* 83. *V. quintum caput.*

31 At si de famulo quæras? Respond. Si is idcircò ad audiendum Sacrum non accedit; vel labori non necessario vacat, quia

vel

vel verbera, vel graves injurias à suo Domino timet, vel ipsum valdè infensum haberet, vel domo ab eodem expelleretur, & ipse famulus non facilè reperiret alium dominum, vel si reperiret, ejusdem farinæ esset novus herus, R. inquam, hoc ipso pati notabile damnum, & sic non obligari ejusmodi Dominum deserere. Lege Tolet. *l.6.c.6.* & Castrop. *tr.9. pun.*10. secus obligari.

Notanter dixi (*notabile*) nullo enim modo amplecti possum aliquorum doctrinam, quam Azor. *p.1.l.7.c.7.q.1.* sibi non displicere significat, nempè famulos habere justam excusationem, si jussu Domini die festivo laborem obeant non necessarium. (Unde idem doceret de auditione Missæ) licèt nullum ex sua inobedientia damnum timeant, nisi duriusculam reprehensionem, vel rixam, non, inquam, amplecti possum: quia non est credibile, ob solem leve damnum Ecclesiam velle suas sanctissimas, & gravissimas leges non observari, ut omnes communiter Authores notant, & præsertim Suar. *l.c.* Hanc autem Azorii sententiam, ut ipse illam absolutè refert, dico, me amplecti non posse propter rationem dictam levis damni respectu gravissimi Ecclesiæ præcepti; quod si id accidat famulo non semel, aut iterùm, sed frequenter, & sæpè, ex illo capite se posset ab auditione festivæ Missæ, & laboribus servilibus excusare; quia duriusculum verbum, & levis rixa sæpè repetita, possent aliquando existimari grave malum, & maximè quia Dominus licèt leviter, minus satisfactum se ostendat, interius tamen graviter molestum ejusmodi famulum haberet, atque eundem non invenientem alium Dominum à domo repelleret.

32 Quæres secundò: ille famulus, qui nequit reperire, nisi Dominum, à quo recipiat dimidium ejus, quod à suo accipit, censebitur ne pati notabile damnum, ita ut sit excusandus, si propterea dies festos ritè, jussu sui præsentis Domini non colat?

33 R. Censebitur, immò etiam censebitur excusandus, si deserens hujus famulatum, amitteret tertiam partem sui soliti salarii; id enim consideratis tam moderatis salariis, quæ hodie dari solent, & ordinaria inopia famulantium, videtur grave, & notabile damnum; ut notat Gobat *l.c. num.*327. Unde etiam propter eandem rationem putat *num.*323. te non teneri ante tempus constitutum discedere, si prævides tibi volenti audire Missam, vel nolenti die festo laborare, negandam ob tuum discessum esse majorem partem salarii.

34 Quæres tertiò; Habes ancillam, quæ si citiùs à somno, & lecto surgeret, posset audire Sacrum, & laborem, quem illi injungo, complere: possum ne ego illam ad citiùs surgendum compellere?

35 R. Si oporteret aliquid detrahere de somno ordinario, & rationabiliter moderato, certè compellere non poteris; habet enim illa jus ad consuetum somnum, sicuti ad assumendos consuetos cibos: & quando se tuo famulatui addixit, nunquam huic juri se renunciasse præsumendum est, lege Suarium *l.c.* qui observat famulos teneri, vel ante, vel post Sacrum expedire opera impedientia Sacrum, si tamen adhibita mediocri diligentia, amotoque alio incommodo, possint vel differre, vel prævenire: atqui detrahere de moderato somno nimis incommodi est.

Excommunicatus.

36 INquires quintò, an excommunicatus licitè intersit Sacro? Resp. Excommunicatus, sive non toleratus (qui est ille, quem Ecclesia nominatim, & publicè denunciavit, & item ille, qui est notorius, seu publicus percussor Clerici) sive toleratus (qui est, quicunque alius propter alias quascunque rationes excommunicatus præter duos jam dictos,) Excommunicatus, inquam, quicunque peccabit mortaliter, si intersit Missæ, vel notabili ejus parti: excipe, nisi excuset vel ignorantia, vel aliqua gravis necessitas. Ratio dictæ responsionis est, quia Ecclesia graviter in odium excommunicati prohibet, ipsum adesse Sacro. Ratio exceptionis est, quia ignorantia inculpabilis excusat à voluntario, atque adeò à peccato, & consequenter ab ejus pœna, & quia Ecclesia non obligat suos ad præcepta observanda cum notabili damno: sicuti alibi sæpè dictum est: Ubi etiam semper excepimus contemptum, vel scandalum.

37 Hic autem sunt tres dubitationes: Prima; An si quis sit nominatim, & publicè declaratus excommunicatus; sed ipse rationabiliter putat injustè sic fuisse damnatum, unde appellat ad tribunal superius, an inquam, durante lite, possit licitè interesse Sacro, & cum aliis tractare, sicuti prius ante declarationem?

R. Cum Navarro *in consiliis lib.5 cons.*6.*n.*9. licitè posse; quia pendente appellatione, suspenditur dicta declaratio, atq; adeò pro tunc non judicatur ab Ecclesia nominatim declaratus, & sic publicata appellatione, poterit sine scandalo licitè adesse Sacro.

38 Sed quid, si hic innocens non appellavit, sed vere à parte rei fuit injustè declaratus, sed non potest manifestè, & indubiè demonstrare nullitatem suæ sententiæ?

39 R. Sanè tunc coram iis, quibus constat innocentia, poterit audire Sacrum, cùmq; iisdem civiliter agere; quia verè, & coram Deo non est excommunicatus; at coram iis, quibus non constat, debet se gerere ut excommunicatus, siquidem secus contemneretur sententia Ecclesiæ, id quod S. Gregorius hom.26. in Evang. dicens. *Sententia Pastoris, sive justa, sive injusta sit, Gregi timenda est*; Legite Layman *l.1.tr.5.p.1.c.6.n.*3. & Tolet. *l.1.c.*10. aliosque passim.

40 Dubitatio 2. Quando aliquis excommunicatus velit (sanè cum peccato) interesse Sacro, ad quid obligabitur, vel ipse celebrans vel Sacrum fortè audientes?

41 R. si sit toleratus, ad nihil obligatur; quia ex Concil. Constantiensi liberantur à peccato, si fideles propter communionem cum toleratis, tum in rebus Sacris, tum in prophanis, licèt ipsi excommunicati peccent, se ingerant ejusmodi communioni: At verò si sit excommunicatus non toleratus, Sacerdos celebraturus Sacrum, eum ab Ecclesia exire jubeat; si nolit exire, incidit in aliam, seu novam excommunicationem, & vi expellendus erit opera laicorum (etsi sit Clericus) vel si laici expellere nolint, expellatur opera Clericorum: quod si non possit expelli; Missa nullo modo inchoetur, immò si sit inchoata desistat Sacerdos; quando tamen nondum perventum sit ad Consecrationem: vel ut alii volunt, ad illa verba. *Qui pridie, quàm pateretur*; quod si illuc perventurum sit, pergat Sacerdos usque ad sumptionem Calicis, quo sumpto, moneatur iterùm excommunicatus, ut exeat à templo: quo tamen nolente Sacerdos cum Ministro redeat in Sacristiam, ibique quod reliquum est Sacri, perficiat.

42 Auditores tamen prædicti Sacri debent omninò, & statim discedere sub pœna peccati mortalis à talis Missæ auditione, & ne tantisper quidem licitè expectare ipsam etiam solam consecrationem, ut scilicet nullo modo in re tam Sacra participent in consortio excommunicati non tolerati: hæc, & illa huc pertinentia legite apud Laym. *l.c.p.2.c.2.n.*6. & Coninch. 3.*p.disp.*14.*dub.*7.*n.*52.

43 Dubitatio 3. An excommunicatus obligetur petere absolutionem, ut possit licitè adesse Sacro?

44 R. Ita putant Azor.*p.1.l.7.c.2.q.2. aliique*. Unde si non petat, peccat iterùm, ajunt, speciali peccato contra præceptum audiendi Sacrum: Negat utrumque communis DD. sententia cum Dicast. *disp.5. de Sacrific. Missæ dub.*10.*p.*2. Ratio est, quia non tenetur quis tam remota impedimenta tollere, ut adsit Sacro: secus qui infirmus est, vel carcere detentus, vel captivus teneretur ab his impedimentis se liberare, ut audiret Sacrum, & ni faceret, peccaret, quod esset fidelibus nimis onerosum.

Dixi (*tam remota*) Nam si tu excommunicatus haberes promptû, qui te posset, & vellet absolvere, vel qui te vellet à carcere, vel captivitate liberare, non excusareris, si renueres, maximè si renueres propter hunc finem: ne sic cogereris audire Sacrum; id quod confirmatur ex illa ratione universali; quia quilibet obligatur tollere, si potest, proxima impedimenta, ut servet præcepta, sicuti infra suo loco *n.*81. dicemus, at nunc facilè potes, ergo &c.

45 Quæres: Si quis excommunicatus verè pœniteat sui delicti, idemque petat absolutionem à potente eum ab excommunicatione absolvere; is autem (certè cum peccato) nulla juxta causa motus absolvere illum nolit; licitè ne tunc ejusmodi excommunicatus Sacro intererit? Idem erit, si huic verè pœnitenti non detur copia potentis eum absolvere.

R. Suarez de censuris *disp.9.sect.3.nu.2. cum aliis* licitè interesse hunc non posse, putat, & mortaliter peccare, si intersit; Ratio est (inquit) quia dum ipse verè adhuc est excommunicatione ligatus, arcetur ab Ecclesia, à Missa ob terrorem saltem alienum.

At profectò probabilissima est sententia Fagund. *p. Ecclesiæ præcept. l.3.c.12.n.*12. qui cum Navar. contra Suarium sentit, excommunicatum verè pœnitentem, posse occultè recipere Sacramenta, vel celebrare; (multò magis ergo audire Sacrum) quia est jam justus, benè dispositus, & per illum non stat, quominus absolvatur. Adde tamen petendam nihilominus esse absolutionem in foro externo, quando suppetit copia superioris potentis absolvere, ut nimirum appareat, re vera ipsum obedire Ecclesiæ.

46 Instas, obligabitur ne prædictus verè pœnitens, qui sine sua culpa absolutionem excommunicationis obtinere non valet, obligabitur ne (inquam) quandoquidem potest licitè Sacro interesse?

R. Quia sententia Suarii est etiam probabilis (ut fatetur idem Fagund. ibid.) poterit talis excommunicatus, quamvis verè pœnitens, alii sententiæ se conformare, seque ad auditionem Sacri non obligare;

Interdictus.

47 INquires sextò de eo, qui sive personaliter, sive localiter est interdictus (juxta ea, quæ habentur in tractatu de interdicto) an excusetur ab audiendo Sacro?

48 R. Sanè excusatur, quia Ecclesia prohibet, ne interdictus Sacro intersit, ut propter eandem rationem excusatur excommunicatus juxta modò dicta, quæ hic sunt explicanda.

49 Sed dubitabis, an si quis habeat privilegium v.g. Bullæ Cruciatæ, quo ipsi conceditur tempore interdicti localis (si ipsi interdicto causam non dedit) posse adesse Sacro, an, inquam, obligetur adesse?

50 R. Non obligari, tenent Avila, Victoria, Coninch. aliique cum Dian. eos citante *p.2.tr.*11.*res.*2. & apud de Lugo de Eucharist. *disp.*22.*n.*12. quibus adde Quintanad. *tom.2. Singularium singulari* 9. quia nèmo, ajunt, uti suo privilegio obligatur juxta illud commune. *Privilegiis utimur, quar do volumus*, quod certè intelligitur, quando non est in præjudicium alicujus, ut certè non est in casu nostro.

51 Obligari sustinent Suar. Navarr. Sotus, Vivaldus, aliique quos citat, sequiturque de Lugo *l.c.n.*13. quia præceptum audiendi Sacrum obligat, quoties non habes legitimum impedimentum, seu quoties potes: at nunc posito privilegio tibi collato, jam potes; ergo

ergo &c. sicuti carceri mancipatus obligatur Sacro interesse, si illi carceris impedimentum auferat Judex.

In utramque partem pugnant prædicti Authores, ut latè habes apud Bardi *de Bulla Cruciata p.2. tract.2. c.3. sect.6.* & Trullench. *l.1. de eadem Bulla p.3. dub.6.* sed posterior certè est verior, & amplectenda, quam latè propugnat Thom. Hurtad. *p.1. Resolutionum moralium c.8. res.28.*

Impediti.

52 INquires septimò. Quinam aliis impedimentis constricti excusantur ab auditione Sacri?

Resp. Sanè multi, & ex multiplici capite. Primò ex capite pertinente ad bona Spiritualia; secundò ex capite pertinente ad bona corporis. Tertiò ex capite pertinente ad bona fortunarum.

53 Porrò in casu nostro legitimum impedimentum, quod moralem impotentiam affert, tunc adest, quando sine jactura boni mediocris æstimationis ex prædictis, aut sine magna difficultate, vel labore, nequit audire Sacrum; Addit Suarez, non requiri causam admodum gravem, sed mediocrem; Plus addit Dicastill. *tract.5. de Sacrific. Missæ dub.50.§.2.n.11. nam excusatur*, inquit, *qui timet probabiliter quodcunque temporale, aut corporale incommodum, aut laborem*, hæc ille: qui profectò nimis benignè loquitur; commutetur igitur illud (*quodcunque*) in (*notabile*.)

Jam de singulis prædictis bonorum generibus erit nobis pro nostro instituto, nostraq; materia sigillatim discurrendum.

Impedimenta circa bona Spiritualia.

54 PRimò ergo excusaris ab auditione Sacri, quando salva conscientia, nequis illi interesse: etenim dicimur, id non posse, quod sine peccato facere non possumus.

55 Hinc si quis bona fide, data promissione de gravi aliquo negotio, præsertim cum Sacramento; aut si quis mandato superioris justo compellitur domi manere, sanè, ut fidem, obedientiamve in re gravi servet, excusabitur.

56 Secundò Bonac. *de Sacramentis disp.4. q.ultima punct. ultim. n.3.* & communiter Authores absolutè eximunt ab audiendo Sacro illum, qui adscriptus custodiæ ægroti, non habet, quem substituat. Vide, quæ mox dicam n.60. ubi id distinctiùs explicabitur.

57 Tertiò excusaberis, atque licitè omittes Sacrum, si necesse sit ire ad audiendam confessionem graviter ægrotantis, & aliud Sacrum non adsit.

58 Quartò excusatur mulier omittens Sacrum, si quando exit, rixatur maritus, & propterea rumpitur pax inter eos, per rixam tamen alicujus momenti: huc reducunt plerique quando ipsa debet parare prandium, & quando cibos parare debet pro conviviis, aut nuptiis; & quando Maritus est nimis Zelotypus, & non vult, ut uxor se præbeat aliis videndam. In his enim, & similibus, si timor uxoris est alicujus momenti licèt peccet maritus, non peccat uxor Sacrum omittens, ita Dicastillus n.210.

59 Quintò, quamvis non excusetur, qui omittit Sacrum ob quodcunq; etiam majus bonum spirituale non necessarium, licèt utilissimum, qualis esset V.G. voluntaria sumptio Eucharistiæ, tamen excusatur, si velit confiteri sua gravia peccata Confessario, quem nunc habet, alium per multum tempus non habiturus, quia hæc non utilitas solùm esset, sed moralis necessitas se Deo reconciliandi.

60 Sextò. Excusaris, ob charitatem aliquando, vel misericordiā; hinc quando inservis ægro, non solùm excusaris, si ipsi sit necessaria tua præsentia, ne morbus augeatur, ut innuimus n.56. verùm etiam ste absente, non possint eidem applicari remedia convenienti tempore. Suarius etiam ait, quando morbus est gravis, satis esse, quod infirmus solus relictus illo toto tempore, quo abfueris, pati debeat laborem, & animi anxietatem, vel quid simile. Idem docet Dicast. *l.c. n.189.* aitque sufficere, si servitium sit infirmo valde utile.

61 Dubitabis hic, an excusetur quis, si illius accessus ad templum, ut intersit Sacro, sit alicubi efficax peccati mortalis occasio? v.g. si puella sciat, se turpiter à juvene amatum iri, si illam ad Ecclesiam accedentem aspiciat, &c.

Resp. Valentia vult, debere illam, se domi continere, nec interesse Sacro, idq; sub obligatione, ne scilicet cooperetur cum peccato invenis. Ita, inquam Valentia *tom.3. disp.3. q.18. punct.4.* At Suar. *l.c.* hanc licentiam quidem concedit huic puellæ, non accedendi ad Missam ratione charitatis, quam potest exercere circa dictum Juvenem, ne peccet: licentiam, inquam, concedit: Sed sine obligatione non accedendi, quia, inquit, *non debet ab illa puella tolli libertas sua, & spirituale suum augmentum ob crimen, seu scandalum passivum alterius.*

Denique Castrop. *tr.22. punct. ult. n.5.* negat ejusmodi puellæ licere, se continere domi, sed obligat omninò ad accedendum ad Missam: quia urget illam præceptum grave Ecclesiæ, quod non est negligendum propter meram malitiam alterius.

Omnes hæ sententiæ sunt probabiles, quia bonis rationibus innituntur.

Impedimenta circa bona corporis.

62 EX hoc capite excusaris primò ab auditione Sacri, si probabiliter times, ne in itu vel reditu, vel in templo, in insidias inimici incidas, te occidere, vel aliquod notabile malum inferre volentis.

63 Secundò, si in carcerem te coniiciendum à tuis creditoribus, vel aliis (puta satellitibus, vel ministris Justitiæ) prævideas.

64 Tertiò excusaris, si cum incommodo alicujus momenti surgere à lecto non potes: ut si quamvis convalueris ab infirmitate, adest prudentis judicio periculum reincidendi in illam: ad cognoscendum autem hoc periculum Suar. Fill. cum Castropal. *l.c. num.4.* dant hoc indicium, quando (ajunt) *infirmitas impedit egredi à lecto, vel domo, ad alia negotia, æqualis, vel minoris laboris, quàm sit, Missam audire, adesse censebitur ejusmodi periculum: secus non item.*

65 Quartò, distantia loci à templo sæpè corporale impedimentum affert, maximè senibus claudis, ex itinere, vel labore valdè fessis, & similibus: dico igitur abstrahendo ab aliis circunstantiis, puta tempestatis, pluviæ, æstivi Solis, ardoris, &c. Si loquamur ex solo capite distantiç, & quidem de mediocriter valentibus, nec aliam excusationem habentibus, esse varias Doctorum sententias.

Suarez enim *loc. cit. vers. tertium cap.* putat, sufficienter excusari eum, qui deberet pedes per tria milliaria nostra Italica ambulare ad inveniendum sacrum.

Henriquez *l.9. c.5. n.10.* non excusat rusticum robustum propter distantiam sex milliariorum.

Bonacina *l.c. n.12.* requirit ad excusandum à sacro sex, vel septem milliaria.

Dicastillus *tract.5. de Sacrific. Missæ dub.10. §.1. n.174.* negat duo milliaria sufficere ad excusandum (per se loquendo) quia Nobilis ubi curru potest, & fortis fœmina pedibus ire, maximè intra Urbem.

Marchinus *de ord. tract.3. p.3. c.17. n.19.* affert aliquos, quibus ad excusandum sufficit unius milliarii iter.

66 Verùm dicta hęc non satisfaciunt, quia nunquam in hac materia auditionis Missæ est attendendum ad solum caput distantiæ, sed etiam maximè est consideranda conditio personæ, viæ, pluviæ, tempestatis, & similium circunstantiarum, ut sic omnibus perpensis, dicetur, an tale iter notabiliter difficile sit pro tali persona? Quis enim neget, difficilius esse duorum milliariorum iter fœminæ, præsertim delicatæ, vel prægnanti, quàm viro agresti, &c. rectè igitur concludendum est cum eodem Dicastillo, qui denique sic concludit: *Itaque id absolutè judicio prudentis relinquendum est.*

67 Quæres primò, si non clarè, nec probabiliter, sciam, sed solùm negativè dubitem, an mihi adsit periculum reincidendi in gravem morbum, si ad Missam accedam, excusare ne tunc me possum ab illius auditione?

Resp. Suar. in simili de horis Canonicis ait, tunc petendam esse dispensationem; (utiq; ab Episcopo, vel alio Superiore juxta ea, quæ diximus de Jejunio.) At Castropalaus in eodem simili negat, esse opus dispensationis, sed licere, horas Canonicas omittere.

Utraq; sententia probabilis est; unde ex hac Castropalai sequitur, stante dubio prædicto de infirmitate augenda per egressum ad audiendum Sacrum, posse licitè quempiam non audire, ut habet etiam expressè Dicast. *loc. cit.* ratio est, quia licèt sit dubium, an nocitura sit illa auditio, tamen periculum, an sit nocitura, certum est, in quo certo periculo scimus, Ecclesiam nos non obligare; immò aliqui putant, nec posse, quia non potest præcipere aliquid, quod sit contra præceptum quartum Decalogi, de non se exponendo periculo occisionis: quoniam ergo possessio, quam homo habet, non se exponendi periculo gravi mortis, est prior, (siquidem de jure naturæ) quàm sit prçceptum recitandi Officium, vel audiendi Missam: ideò illa possessio prævalet, non autem hoc præceptum: ita Caramuel *lib.3. Theolog. moralis, n.1395.* & Joannes Sanch. *disput.15. à n.7.* latè idem dicentes de Jejunio in simili dubio.

68 Quæres secundò: si quis infirmus habet Oratorium Domi, obligatur ne primò ibi audire Sacrum, si ibi illud celebretur? Secundò obligatur ne conducere Sacerdotem, ut ibi Sacrum faciat, solitam eleemosynam ipsi daturus, ut consequenter ipse infirmus illi interesse possit?

69 Resp. ad primum, obligari, quando aliqua legitima excusatio non adesset; ut si febri laborans deberet à lecto surgere, & ad locum Oratorii se conferre cum notabili periculo, &c.

70 Resp. Ad secundum non obligari conducere modo dicto Sacerdotem, ut is faciat Sacrum in dicto Oratorio; quia præceptum audiendi Missam est, quando illa celebratur; ergo tunc illi à fideli assistendum est, non verò me Ecclesia obligat, ut meis expensis illam procurem; Legite Suar. *disp.88. sect.6.* licèt sit illi contrarius Nunnus *q.83. art.6.* circa finem. Illud est mihi certum, quòd Sacerdos, si tibi se offerat ad celebrandum Sacrum, tu nequeas licitè eam oblationem non acceptare: quia qui ad finem ponendum obligatur, obligatur etiam ad ponenda media ordinaria, quale est uti opera celebrantis ultrò oblata, ut docet Tannerus, Villalob. aliiq; apud Dianam *p.2. tr.4. ref.8. & p.9. tr.1. ref.19.* Nam propter eandem rationem, quando Dominus curat celebrari Sacrum in dicto Oratorio privato, ejus domestici, & famuli, nisi aliunde excusentur, obligantur illi interesse; quia tunc est, ac si ipsi ultrò offeratur Missa.

Impedimenta circa bona Honoris, & Famæ.

71 PRimò, Dedecus existimatur in Dalmatia, puellas nubiles permitti à parentibus adire templa.

Idem

Idem in quibusdam locis dedecus reputatur, viduas non se domi continere pro toto primo anno suæ viduitatis.

Idem alicubi simile quid usurpatur, nam per aliquas hebdomadas fert usus, puerperas se continere inter Privatas ædes.

Hæ igitur consuetudines, licèt essent abolendæ, tamen si alicubi adeò sint fortes, ut verè notabile dedecus pariant, si non observentur, sunt tolerandæ, si ante lucem nequeant Missæ præcepto satisfacere.

72 Secundò, Matres remanentes domi ad custodiendam filiarum periclitantium, nec ad Ecclesiam pergere valentium, pudicitiam, excusantur; ut notat Navarrus, & Bonacina cum Castropalao *l. c. n.7.* sic etiam eædem matres, vel nutrices, si infantes deserere non possent domi, nec ad Ecclesiam secum ducere, excusantur: vide quod in simili supra *n.16.* dictum est.

73 Tertiò. Huc etiam reducitur excusatio illorum, qui non habent vestem decentem, ita ut nequeant sine dedecore, aut gravi derisione, seu notabile pudore, comparere in publico.

Dubitat verò Gobat *num.190.* an sit obliganda mulier V. G. ad petendam, Commodato, vestem, ut sic Sacro intersit? Ego verò hanc dubitationem solverem distinguendo; si enim notabilis difficultas esset in petendo, vel in obtinendo ejusmodi vestem, mulierem illam (idem dic propter paritatem rationis de quacunque persona) non obligarem, secus non esset ratio, cur illam obligare non deberem.

74 Huc denique etiam reducuntur, qui, vel quæ non habent comitatũ necessarium juxta decentiam sui status: Item hæ puellæ aliàs honestæ, quæ putantur castæ, & tamen uterum gestant, ita ut celare se coram aliis non possint: Quod si hæ exeant ad Choreas, & alia vana, quo modo excusabuntur ab auditione Sacri? Ita Pax Jordanus *tom.2. lib.11. tit.1. n.86.*

Impedimenta circa bona Fortunæ.

75 Excusantur primò custodes pecudum, vel vinearum, & similium: ut item excubitores, ad portas, ad turres, ad mœnia, si periculum sit alicujus venturi mali gravis. Illud tamen hic notandum, quando sunt plures custodes, & ab uno vel paucioribus possunt custodiri prædicta, teneri mutare vices, ne semper unus Missa privetur. Ita Dicastillus, qui tamen *l. c. n.179.* non obligat hos ad conducendum pretio aliquem, qui suppleat: est enim hoc remedium extraordinarium, & molestum, ad quod in casu nostro non videtur quis obligari. Si possint custodes ovium v.g. sine periculo, antequam educant oves à caulis, audire sacrum, sanè debent, ut notat *l.c.* Pax Jordanus: An obligentur surgere à somno ante ortum Solis, ut audiant Sacrum, quod tunc fortè celebretur, dixi in simili *n.35.*

76 Excusantur secundò famuli eodem modo, quo suprà *à n.29.* dictum est.

77 Excusantur tertiò Vectores mercium, itemque Cursores, notabile damnum timentes, seu magnas expensas facturi, si debeant expectare Missæ tempus. Universaliter enim, qui damnum notabile subiret suarum rerum, si Missæ aliquo die intersit, non obligatur; quia non cum tanto dispendio pia Mater Ecclesia in hoc præcepto suos fideles obligat. Nam propterea pauper artifex, quamvis debeat regulariter Missæ interesse die festivo, quia breve est tempus, quo Missa durat; tamen si inde ipse grave damnum esset passurus, licitè Sacrum omitteret.

Sed quid de acquirendo lucro? An scilicet Missa omitti possit sine culpa die festo propter lucrum, quod mihi cessaret, si Missæ adessem?

R. affirmativè, quando agitur de lucro notabili, & extraordinario; nam cæterùm pro lucro diurno ordinario non eris excusandus, si aliud caput excusationis non afferas. Ratio responsionis est, quia, ut notat rectè Sanch. *lib.5. consiliorum c.2. n.19.* notabile lucrum omittere, damnum grave est. Adde piam matrem Ecclesiam non esse præsumendam, ita severè in hoc præcepto agere cum suis, ut velit, eos omittere propter Missam magnum lucrum, & extraordinarium.

78 Denique huc reducuntur itinerantes, & navigantes, quando, vel Missa carent, vel notabilis esset difficultas divertendi ad illam inveniendam. Ut item si deberet quis amittere necessarium, vel valdè utilem comitatum: unde Gobat *loc. cit. n.497.* excusat eum, qui in longo itinere (non in modico) deberet sine socio iter peragere: permolestum enim est, toto die iter peragere sine comite, atq; adeò id reducitur ad necessitatem moralem, nec ad meram solam utilitatem.

Hoc tamen dictum omninò limitandum ad personas nobiles, vel alicujus considerationis, nam cæterum rusticus per multos dies iter facit incomitatus, sine ulla, vel cum modica molestia.

De incipiente iter die festo sine spe inveniendi Sacrum in via, vide mox *num.83.*

Ponentes, vel non auferentes impedimenta.

79 Inquires septimò: quid sentiendum sit de voluntariè ponentibus aliquod impedimentum, quo posito, non potest quis interesse Sacro?

R. Peccare eos mortaliter, qui absque justa causa ipso die festo impedimentum ejusmodi voluntariè ponunt; parique modo mortaliter peccare, si non auferant eo die festo tale impedimentum, quando sine notabili incommodo possunt; Ratio est, quia quilibet quando obligatur ponere aliquem actum, obligatur etiam ponere media necessaria ad illum, nunc verò in nostro casu medium necessarium ad audiendam Missam est non ponere, vel tollere ea impedimenta.

80 Obiicies, At licitè potest quis die festo, quo in sua civitate celebratur festum de præcepto, exire ab illa perventurus eodem die manè in aliam civitatem, ubi non celebratur ejusmodi festum de præcepto; quod est ponere, seu assumere impedimentum ad Missam audiendam; & tamen sine peccato non interest Sacro: ergo cur idem non esse debeat in casu nostro?

81 R. De Doctrina, quæ assumitur in antecedente hujus objectionis, & de peregrinis, quando obligantur, vel non obligantur audire Sacrum, dum per transitum versantur in aliquo loco, vel ad illum se conferunt, ubi festum de præcepto non adest, dicemus satis in tract. de Jejunio *c.2. n.27.* & consequenter de auditione Missæ, de qua eadem est ratio. Quantum verò specialiter pertinet ad præsentem objectionem, satis respondimus ibid. *c.10. n.44.* Item de Jejunio, quod idem dicendum est de Missa: Breviter autem diximus; aliud esse excusari à præcepto, aliud non affici obligatione præcepti: Unde diximus, quod qui exit à suo territorio: excutit legitimè à se præceptum, sicuti excutit, quando legitimè dispensatur; atque adeò tunc illo non afficitur; & consequenter ad illud servandum non obligatur; At qui ponit impedimentum in eo ipso die festivo, adhuc ipse subditur præcepto, quia per positionem voluntarii impedimenti non excutit à se obligationem præcepti: atque adeò illo astringitur, & consequenter contra illud faciet, si illud sine causa voluntariè non observat.

82 Dictum autem est (*eodem die*) at verò quid dicendum, si quis impedimentum ejusmodi ponat in proximè præcedenti die, vel diebus remotè festum præcedentibus?

83 R. Si ponat in præcedentibus remotè diebus (id autem bona fide, & non ex intentione negligendi Missam) non peccat eo die festivo omittendo Sacrum: quia non obligatur tam remota impedimenta tollere, seu non ponere ad se reddendum aptum ad Missæ auditionem, quam mater Ecclesia cum tanto rigore non præcipit: si verò ponat proximè præcedenti die v.g. die sabbati; ad quem proximè sequitur dies præceptus Dominicæ, alii affirmant peccare, quia proximum impedimentum tollere, vel non ponere quisque debet, ut Ecclesiasticas leges observet; alii verò negant; quia putant, hoc non esse, nec censeri impedimentum proximum: nam tunc esset, & censeri deberet proximum, quando tolleretur, vel non poneretur tribus V.G. vel duabus horis, antequam præceptum adveniret; quia tunc solùm moraliter, & rationabiliter adesse, & urgere præceptum censeretur, non autem ante diem; lege hæc latiùs apud Castrop. *to.1. disp.1. de leg. punct.21.*

84 Hinc si mulio V.G. eodẽ die festi, vel ante paucas horas egrediens à civitate non habeat aliquam excusationem ex nuper positis; obligatur omninò sub mortali (ut notat Suar. cum Gobat *de Ebrietate c.27. à n.98.*) audire Sacrum priusquam egrediatur, si non sit habiturus in via, vel in vicino termino opportunitatem audiendi: quia tũc, ut dictum est, urget præceptũ, cui ipse subditur; at si egrediatur (bona utiq; fide, & non ex intentione Sacrum negligendi) diebus remotè præcedentibus non obligatur propter rationem modò dictam.

CAPUT II.

Quid?

Quid sit Missa?

1 Inquires primò, quidnam intelligatur nomine Missæ, quando de Missæ auditione tractamus?

Resp. Intelligitur Sacrificium novæ legis, quatenus involvit omnia, quæ ex præscripto legis fiunt, atque dicuntur à prima formatione Crucis ad pedem altaris, usque ad finem secundi Evangelii, ita Dicastillus *disp.5. citata nu.18.* qui inde colligit, Missam, quam vocant siccam, quæ fieri consuevit in navibus, vel triremibus, quando distant à terra, non esse illam, de qua loquimur; in hac enim sicca Missa nulla peragitur consecratio, solumq; recitatur Epistola, Evangelium, & aliquæ preces.

Inde etiam colligit Azor. *1.p.l.7.c.7.q.6.* non esse obligationem audiendi hanc siccam die festivo, quia præceptum Ecclesiæ est de audienda vera Missa, veroque sacrificio.

2 Propter eandem etiam rationem non est obligatio audiendi illam Missam, quæ celebratur in Parasceve (hoc est) in die Veneris Sancti, si fortè tunc sit festum de præcepto. Ratio est, quia illa non est vera Missa, verumq; sacrificium, nec enim in ea fit consecratio, sed fit Communio ex præconsecratis die præcedenti, vide quæ dicam *c.7. n.6.*

Quid sit audire Missam?

3 Inquires secundò, quidnam sit audire Missam, seu quod idem est, quid sit interesse Sacro?

Resp. Non est verba Missæ intelligere, quod plebei, & rustici non possunt; nec est audire Sacerdotem sacrificantem, quod surdi nequeunt; nec est videre eundem, quod cæci non possunt: Est igitur esse præsentem sacrificio Missæ, & vacare Deo, ut rectè habet Sylvest. *v. Missa 2.q.6.*

4 Sed hoc ipsum quid est? Resp. Id distinctiùs explicant Suarez, & Dicastillus. Suar. *de Euch. disp. 88. sect. 2.* sic habet: verbum audiendi Missam non potest alia ratione commodiùs explicari, quàm ut fideles secundùm moralem, & corporalem præsentiam assistant Missæ, ita ut, quantum in ipsis est, audire, vel videre, seu percipere aliquo modo possint ministerium Sacerdotis.

Dicastillus *dicta disp. 5. n. 19.* sic ait: *Nomine auditionis Missæ intelligitur moralis illa, & corporalis assistentia, qua quis adest Missæ, vel audiendo, vel videndo celebrantem, vel certè ibi existendo, comitando, aut sociando, cæteros videntes, vel audientes, ita ut moraliter censeatur præsens illi actioni.*

5 Verùm adhuc urgeo; Et quænam est ejusmodi corporalis, & moralis præsentia?

Corporalis præsentia.

6 Respondeo. Corporalis præsentia est ea, qua quis suomet Corpore existit præsens in eo loco, ubi celebratur Sacrum, seu qua quis est corpore ita præsens Missæ, ut quantum est in ipso, possit aliquo modo percipere ministerium Sacerdotis; seu quid agat, vel dicat Sacerdos. Clariùs id explicat Reginaldus *l. 9. n. 12.* *corpore* (ait) *censetur Missæ interesse, qui sic præsens est, ut possit aliquatenus cognoscere, quid faciat Sacerdos celebrans, & in qua parte Missæ versetur; nec obstat, quòd maneat post altare, aut post parietem extra Ecclesiam (ut fieri solet, cùm locus non est capax totius multitudinis) dummodò moraliter censeri possit, esse de numero eorum, de quibus in Canone dicitur, & omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio.* Hæc Reginaldus.

Moralis præsentia.

7 Moralis autem præsentia est ea, qua quis Sacro adest, ut homo ratione præditus, non ut brutum, aut infans, atq; ideò, qua quis assistat Sacro liberè, & religiosè, seu humano, & religioso modo, volens nimirum aliquo tandem modo attendere ad divina, juxta ea, quæ de attentione dicemus infra in circunstantia, *Quomodo*.

8 Dixi, *liberè*, id quod hic supponimus: nam cęterùm an satisfaciat præcepto is, qui invitus, & vi compulsus est præsens Sacro, est quæstio suo loco infra exagitanda *cap. 5.*

Ex dictis collige duo, alterum quoad moralem præsentiam, alterum quoad corporalem.

Dormiens, vel dormitans in Missa.

9 Quoad prius collige, nec ebrium, nec dormientem, immò nec eum, qui perfectè per extasim est extra se, de quo iterùm dicam *c. 6. n. 9.* audire legitimè Sacrum, quia quamvis prędicti habeant præsentiam corporalem, non habent moralem, qua humano modo illud audire possint.

10 Quid, si quis non dormiat, sed solùm dormitet, dum Missę interest?

Resp. Aut illa somnolentia ligat sensus per notabilem Sacri partem, ut secundùm morale judicium non censeatur sic dormitans posse attendere ad rem sacram, & tunc dicendus erit neglexisse illam notabilem Sacri partem, & consequenter præcepto non satisfecisse; sive illa somnolentia sit voluntaria, sive involuntaria: semper enim æquè impedit humanam præsentiam: aut dicta somnolentia est tam tenuis, & interrupta, ut permittat aliqualem (etiam moraliter loquendo,) attentionem ad longè majorem, potioremque Sacri partem, & tunc non est mortalis, etiam si voluntaria sit, quia talis dormitatio comparatur illis actionibus externis, quæ non tollunt omnem attentionem exteriorem, de qua attentione infra dicetur in circunstantia, *Quomodo*.

Auditio Missæ extra Januam Ecclesiæ &c.

11 Quoad posterius, collige, eum, qui extra Januam Ecclesiæ audit Missam, aliquando præcepto satisfacere, aliquando non item. Si enim Ecclesia est tam angusta, quales sunt plures Ecclesiæ in pagis, & parvis oppidis, quæ potiùs sacella sunt nominanda, quàm Ecclesiæ, sanè præcepto satisfit ab illis, qui extra Januam ad altaris prospectum audiunt Sacrum: quia in tam parva distantia satis adest morali, & humano modo præsentia: at verò si Ecclesia sit quoquo modo angusta, si tu sis extra Januam, & non sis ad altaris conspectum, nec facias unum cum multitudine occupante eandem parvam Ecclesiam, non eris morali modo præsens, atq; adeò præcepto non satisfacies.

Pari modo puto, si ex choro à solo Ecclesię sublevato velis audire Missam, quæ celebretur in Cappella ejusdem Ecclesię, quæ Missa ab existente in dicto choro Ecclesiæ (ut est in hoc nostro Collegio) nec auditur, nec videtur, puto, inquam, te non satisfacere præcepto, cùm tamen satisfacias, si inde audias Missam, quæ celebretur in altari majori, quia pro Cappellis non adest præsentia corporalis, moralis adest pro altari majore.

Quid, si ex dicto, choro sublevato audiam, quamvis non videam?

Resp. Puto, te neque satisfacere, quia licèt sic aliquid Missæ ad tuas aures perveniat, tamen non adest in te corporalis præsentia, sicuti si quis existens in publica platea, vel supra rectum Ecclesię, vel in sua domo, Missam cantatam audiret, nihil illius videns, quia non esset præsens corporaliter, præcepto Missæ non satisfaceret. Neque dicas: Cæcus, quamvis nihil videat, tamen satisfacit; ne id dicas, inquam, quia cæcus supponitur corporaliter esse in Ecclesia; at qui est in choro sublevato, vel in platea, vel supra Ecclesiam, vel domi suæ respectu Cappellæ, seu altaris, seu Ecclesiæ, quæ non videntur, nec censetur, nec est corporaliter præsens in loco, ubi Missa celebratur.

12 Præterea te audientem Missam ex loco extra januam, quæ est ad latus prædicti altaris majoris nostri prædicti Collegii, puto non satisfacere, si janua sit clausa, vel foribus ligneis, vel tapeto; quia tunc non adest moralis corporalis præsentia jam dicta, cùm tamen satisfacias, si fuerit aperta; quia tunc adest dicta præsentia, quando altare est in hoc prospectu, & Ecclesia est angusta; ut mox dicam *n. 13.*

Quid, si ex fenestra habitationis meæ prospiciam altare, eaque omnia audiam, quæ communi voce recitat Sacerdos, satisfaciamne præcepto, inde Missam audiendo?

Resp. Suar. *disp. 88. de Euch. sect. 3.* negare, sic satisfieri præcepto, idemque dicit Diana *p. 4. tr. 4. res. 154.* additq; sic se respondisse Marchioni Hyeracensi in specie facti: Verùm meliùs, modo jam jam explicando concedit de Lugo *disp. 22. de Euch. n. 21.* cum Dicastillo *de Euch. tract. 5. disp. 5. à num. 59.* casus enim duplici potest evenire modo; Primo, ut à fenestra sit modica distantia usque ad altare; secundo, ut sit magna; in primo modo satisfacis, in secundo nequaquam; Ratio est, quia in primo adest corporalis, moralisque præsentia, quæ paulò ante explicata est, quæque est necessaria pro auditione Sacri. Cùm ergo inde in primo modo, ut supponimus, altare prospicias, & sacrificantem aliquo tandem modo audias, videasque, cur non diceris Sacrum legitimè audire? at cùm in secundo modo hæc non adsint, præsentia necessaria non aderit, nec legitimè Sacro assistes.

13 Denique si velis in ampla Ecclesia, qualis est V. G. nostra Panormitana Cathedralis, si sit tota Ecclesia plena multitudine, audire Sacrum ex janua ejusdem Ecclesiæ, ipsi altari maximo opposita, ubi celebratur, satisfacis præcepto: siquidem potes ex signis, & gestis Missæ aliqua, quæ à celebrante fiunt colligere, & tunc humano, & morali modo pro omnibus, atque adeò pro te verificatur illud (*& omnium circunstantium.*) At si vel nulli, vel rari illud Sacrum audiant, tu ex janua non poteris humano more dici esse ex illis, qui sacerdotem sacrificantem circumstant.

14 Quoad illud de distantia modò memorata, esse modicam absolutè in hac materia, de qua loquimur, putat de Lugo, esse distantiam triginta passuum. Alii distinguunt in hunc modum, si inter tuam, vel Ecclesiæ januam, fenestramve intercedit platea aliqua (sanè non ampla) tunc si inter te spectatorem Sacri, & ipsum Sacerdotem complures alii sint interjecti, qui simul audiant Sacrum: quia cum illis compluribus unum moraliter facis, præcepto satisfacies, si modo dicto distes triginta circiter passibus: si verò nulli sint interjecti, vel admodum rari Missam audientes, tunc triginta passus nimiam distantiam afferent, unde requiritur tunc alia minor, quam nonnulli determinant, esse viginti circiter passuum, sed certè puto id debere judicio prudentis determinari, ut scilicet, omnibus positis circunstantiis, expendatur, an judicanda sit tunc præsentia moralis, nec ne?

15 Hactenus dicta quà confirmantur, quà explicantur sic à Dicastillo *loc. cit.* cùm enim ipse ex Hispania veheretur in Italiam classe triremium in comitatu Mariæ Imperatricis, cujus erat Concionator, dicit, se solere, & ferè mille hominum, qui erant in comitatu, attendere ex ipsa navi illis Sacris, quæ fiebant in littore: nec quemquam dubitasse, quòd tunc adesset ipsorum præsentia moralis: poterant enim omnes inde aliqua ratione cognoscere, quid ageretur à Sacerdotibus: addit, nihil esse communius, quàm quòd milites etiam è suis tentoriis audiant Sacrum, quod fit audientibus omnibus in campo publico ad distantiam viginti, vel triginta passuum, unam in utroque casu multitudinem constantes.

Integra Missa est audienda.

16 Inquires tertiò; An tota, & integra Missa sit die festivo sub pœna peccati mortalis audienda?

17 Respondeo, sanè tota, & integra per se est audienda, nisi excipias parvitatem materiæ: si enim notabilem partem Missæ negligas lethaliter delinques: si verò modicam, solùm peccabis venialiter, nimis enim rigidus esset legislator, qui juberet sub pœna capitis, aut æternæ damnationis, ne vel minima pars rei imperatę: prætermitteretur, quæ est ratio universalis de excusatione à mortali ex materiæ parvitate.

Verùm illud est, quod hic quæritur, quænam sit notabilis pars, quæ non item: id quod explicabimus sequentibus dictis.

18 Dico primò. Qui negligit adesse consecrationi simul, & communioni, notabilem partem, atque adeò cum mortali eam prætermittet. Ita Bassæus *verbo Missa 8. n. 2.*

Quamvis enim videatur primo aspectu pars parva: quia tamen notabilitas, de qua loquimur, non desumenda præcisè est ex multitudine verborum aut actionum, sed maximè ex præstantia earum; consecratio autem, & communio sunt partes Sacrificii pręstantissimæ, cum vel in utraque, vel in alterutra consistat essentia Sacrificii; ideò qui eas negligit, fat notabiles negligit partes.

19 Dico

19 Dico secundò. Qui omittit totum illud, quod dicitur à Sacerdote ad pedem altaris: quique dumtaxat omittit ultimum Evangelium, ne venialiter quidem peccat; quia tam modica pars judicatur moraliter nulla. De re enim tam parva est illud. *Parum pro nihilo reputatur.* Ita Dicastillus *tr. 5. disp. 5. n. 38.*

20 Dico tertiò. Si omittas, vel Consecrationem, vel solam Communionem, te peccare mortaliter, putat Castropalaus *tr. 22. pun. 16. n. 6.* cum aliis, quos ipse citat; te solùm venialiter, judicat Suar. *l. c. sect. 2.* aliique: Utrumque probabile, quia probabile est, alterutram esse, & non esse parvitatem; non verò utramque, quam notabilem esse, modò diximus *n. 18.*

21 Dico quartò, si omittes, quæ dicit Sacerdos in pede altaris usque ad Epistolam exclusivè, peccas venialiter, immò etiam si omittas usque ad Epistolam inclusivè; quia omittis modicam partem. Ita Turrianus, Navarrus cum Dicastillo *l. c. n. 15.*

22 Dico quintò. Si accedas ad Missam post Evangelium, & omnia sequentia audias, quamvis aliqui te damnent de mortali, tamen Suarez, Dicastillus, Castropalaus citati, te à mortali liberant, modò permaneas, usque ad finem ultimi Evangelii, quia adhuc consistitur in modica, nec notabili Missæ parte.

23 Dico sextò. Laymanno *tr. 7. c. 3. n. 3.* videri duriusculum damnari de mortali illum, qui venit ad Missam circa Offertorium, & cæteris sequentibus partibus adest: Verùm id nimis laxè dictum esse, notat Gobat *in Alphabeto audientium Missam n. 135.*

24 Dico septimò. Si incipias interesse Sacro, finita Epistola, quamvis non inchoato Evangelio, & discedas, finita commmunione, peccas mortaliter. Ita Suarez Castropalaus, aliique citati; quia ex particula principii, & ex particula finis constituitur una notabilis, & gravis pars.

Quòd si ab ipso primo initio audire Sacrum cæpisti, audiasque usque ad Communionem inclusivè; immò exclusivè, te solius venialis damnat Gobat *n. 138.* citans Suarium; sed illud, *etiam exclusivè*, nimis laxè dictum mihi esse videtur.

25 Dico octavò. Si omittas partem Missæ usque ad Evangelium inclusivè, quando aliqui te damnant de mortali, ut innuebam *n. 22.* te tamen à mortali excusat Navarrus, si cùm primùm Domum redieris, privatim eam partem legas; sed meritò Suarez, & Dicastillus citati id nequaquam probant; siquidem privata illa lectio nequit dici pars Sacri.

26 Quæres hic, si quis die festivo veniat in templum, & inveniat Missam processisse usque ad Præfationem v.g. nec aliam Missam celebrari speret, quam audire possit, obligaturne illas partes, quæ supersunt, audire?

27 Respondeo. Obligari, & universaliter puto, quocunque tempore accedas, si remanet pars notabilis perficienda, & aliam audire die illo festivo tu non speres, vel non possis (puto inquam) te illam partem sub obligatione mortali audire debere. Ratio est, quia generalis est regula, ut qui non potest totum facere, faciat saltem partem notabilem, quando ea fieri potest, & est dividua. Ita tamen id intelligas, ut possis saltem interesse vel Consecrationi, vel Communioni. Si enim utrisque interesse nequeas, nequis interesse Sacrificio, atque ideò cætera audire non teneberis, quæ cætera non sunt Missa, quam præcipit Ecclesia. Ita Laym. *loc. cit. num. 5.*

Partem Missa audire ab uno sacrificante, partem ab alio.

28 INquires quartò. Quandoquidem, modo explicato, tota est Missa audienda; est necesse, ut illa sit audienda ab uno, eodemque Sacerdote? Clariùs, satisfaciamne præcepto, si unam partem Missæ V.G. ab initio usque ad Consecrationem audiam ab uno Sacerdote, aliam verò partem usque ad finem, successivè audiam ab alio eodem die?

29 Respondeo. Probabile esse, te satisfacere, atque ideò te non peccare tunc mortaliter; at si id facias sine causa, te gravissimum peccatum veniale committere, docet Medina apud Laym. *loc. sup. cit. cap. 3. nu. 3.* sic enim à communi consuetudine fidelium recedis.

Ratio autem, quòd in rigore satisfacis præcepto, est, quia Ecclesia non præcipit, ut audiatur tota Missa unius, sed ut tota audiatur; auditur verò tota, quando omnes illius partes audiuntur; esto non omnes proveniant ab uno, eodemque Sacerdote. Ita Castropalaus *l. c. n. 8.* aliique plures, quos citat Diana *p. 2. tr. 6. res. 18. p. 5. tr. 4. res. 52.*

Dixi hoc esse probabile; nam cæterùm probabilius esse puto, te sic non satisfacere præcepto, quia ex illis duabus partibus nequaquam conflatur unum sacrificium, cui interesse jubet Ecclesia, sed sunt duo semisacrificia, quoad integritatem.

30 Diana *in res. cit. 25.* ingerit nobis scrupulum, ait enim, non esse dubium, quod satisfaciat præcepto ille, qui priorem Missæ partem audit priùs, & posteriorem posteriùs, sed difficultatem esse, quando priùs ab uno Sacerdote posteriorem partem, & deinde ab alio audit priorem. Verùm hæc disparitas non est apponenda, quasi peccetur mortaliter hoc secundo modo: nam & ipse idem Diana ait, se non audere, hunc de mortali damnare, & meritò, quia ratio modò allata *n. 29.* æquè probat de primo modo, ac de secundo.

Duas, vel plures partes Missa simul audire à diversis Sacerdotibus.

31 INquires quintò. Quid si non successivè, sed simul audiam duas, vel plures partes à duobus Sacerdotibus, vel pluribus Celebrantibus, me præsente, in altaribus commodè proximis, quando, (ut ex dictis de præsentia morali necessariam ad Missam colligitur) sufficienter omnibus illis partibus sum moraliter præsens, si, inquam, sic audiam, satisfacio ne præcepto?

32 Resp. Quidquid dicant nonnulli apud Dianam, *dicta res. 28. & d. 5. p. 5. tr. 14. res. 52.* te nullo modo satisfacere, quia, ut docet Suar. *sect. 2. cit.* & Barbosa *in capitulum Missas n. 3.* illa simultas, seu conjunctio diversorum Sacrorum, facit penetrationem talem, ut Dei cultus, quem Ecclesia jubet, exhibendum esse die festo per auditionem Missæ, arctetur ab brevissimum tempus, cùm tamen Ecclesia velit, ut extendatur, quantùm solet extendi recitatio, seu auditio unius Missæ. Adde, eum, qui vovet: vel eum, cui Confessarius imponit pro pœnitentia peccatorum assistentiam trium v.g. Missarum, non intendere tres Missas uno, eodemque tempore, sed diverso, quia secus non esset proportionata pœnitentia pro allatis peccatis: Ita ergo Ecclesia, quando tradit præceptum audiendi Missam, non intendit uno, eodemque tempore plures Missæ partes audiri, sed diverso: quia secus oratio exhibenda Deo die festivo nimis brevis esset. Legite Castropalaum *loc. cit.*

☞ Habes Propositionem 43. ex proscriptis ab Innoc. XI. *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immò quatuor simul à diversis Celebrantibus audit.*

Cui Missæ assistendum.

33 INquires sextò, quænam Missa ex præcepto audienda est die festivo? sufficit ne, v.g. illam audire, quam sub Ritu Græco Græci Sacerdotes celebrant?

34 Respondeo, sufficere: quia nullum est præceptum de qualitate Missæ, ideòque quamcunque audieris; satisfacies obligationi. Quare, dummodo Missa peragatur Ritu Catholico, si illam Missam audias, quam suo Ritu, suaque lingua celebrat Catholicus Sacerdos Græcus sive cujuscunque nationis, Ecclesiæ præcepto satis obedies.

35 Propter eandem rationem satisfacies, sive Missam, cui tu assistis, celebret Sacerdos Catholicus de Requiem, sive de Sancto, vel de Feria, vel de Dominica, etiam si is, sive bona fide, sive mala erraverit in ea recitanda, quando secundùm Missalis rubricas ea recitanda non erat, sed recitari debuerat de alio Sancto, &c. Ratio est, quia præcipitur ab Ecclesia audiri Missam non verò hanc, vel illam. Lege Azor. *1. p. l. 7. c. 3. q. 5.* idem dico, quando Confessarius imponit pœnitenti, ut Missam audiat, & quando fidelis promittit per Votum Deo Sacrum audire, nisi quid aliud tu, vel Confessarius expressè intendatis.

CAPUT III.

Ubi?

Quo in loco audienda est Missa.

1 INquires primò. Ubi nam Missæ interesse debeo, ut Ecclesiæ præcepto satisfaciam?

2 Resp. In quacunque Ecclesia, immò (excepta peculiari quadam prohibitione, quam n. 6. mox afferam) in quocunque loco; nam quamvis plures Sacri Canones vetent celebrari Missam in loco non Sacro, posito, quòd ibi Sacrum celebretur: tamen nulla lex requirit, ut in loco Sacro audiatur; quare si Sacerdos, certè cum peccato, celebret Missam in loco prophano sine legitima Pontificis facultate, peccabit quidem ipse, sed non peccabunt ii, qui illi Sacro intersint, si non sunt cooperati ad illam in eo legitimo loco celebrandam (excepta prædicta mox afferenda prohibitione) & consequenter præcepto satisfacient.

3 Dices, nonnè *in capite, ut Dominicis de Parochis, & alibi*, iidem Sacri Canones obligant fideles ad audiendam Missam in propria Parochia?

4 Resp. Ita quidem erat olim, sed hodie sive ex universali consuetudine, sive ex declaratione Pontificis, abrogata sunt ejusmodi antiqua jura, ita ut nunc cuilibet integrum sit, ubicunque prædicto præcepto satisfacere. Sanè Tridentinum *sess. 22.* in decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missarum, solùm decernit, ut Episcopi moneant populum, ut frequenter, ac saltem Dominicis diebus, & solemnibus festis ad suas Parochias accedant: Nota illud, *(moneant)* non ergo obligat. Ita Suar. *l. c. sect. 2.* aliique passim. Vide etiam Zerolam *in praxi Episcopali p. 2. verb. Parochia n. 3.* & Joannem Gallemart *in Concilium Tridentinum sess. 24. c. 4.* qui afferunt declarationes Cardinaliū, quibus inhibentur Episcopi, ne pœnis Ecclesiasticis cogant Parochianos, ut accedant ad suas Parochiales Ecclesias ad Missas & ad concionem ibidem audiendam. Vide etiam de Lugo *de Eucharistia disp. 22. n. 3.* Non est igitur approbandus Caugericus *in summulam Cajetani V. Festum*, multas rationes accumulans ad probandam obligationem satisfaciendi huic præcepto in Parochia. Dictæ enim rationes convenientiam solùm hodie

hodie probant, non necessitatem, posita consuetudine in contrarium, solaque monitione Tridentini.

5 Quòd item satisfieri possit præcepto, audiendo Missam in Ecclesiis Regularium, est fortior alia ratio; quia nempè sunt multa Privilegia summi Pontificis, id ipsis concedentis, quæ privilegia, si est otium, vide apud citatos.

6 Inquires secundò. Quænam est peculiaris prohibitio, quam n.2. innuimus, hìc explicandam?

An in Oratoriis privatis Sæcularium?

7 Respondeo. Et quidem priùs recolendum est, summum Pontificem solere viris aliquibus primariis cōcedere licentiam, ut possint erigere in suis ædibus privatum, & decens Oratorium, cujus decentia sit visitata, & approbata à proprio loci Episcopo, ut liceat deinceps in illo celebrari Sacrum; sine præjudicio tamen Parochorum, hoc est, ne impediantur, Decimæ, Primitiæ, & Oblationes debitæ Parochis; ponuntur autem in ejusmodi concessione duæ limitationes, quæ faciunt ad nos.

Prima est, ut ex vi talis licentiæ non nisi unum Sacrum fiat; & prætereà in quibusdam festis, ut fiat nullum: hoc est, in Paschate Resurrectionis, & Pentecostes, & Nativitate Domini, aliisq; festis solemnioribus anni, ut esset festum Patronorum principalium, & similium; Dico autem (*ex vi talis licentia.*) Nam ex alio Privilegio, qualis est Bulla Cruciatæ, alia est ratio, de qua mox dicam.

Secunda limitatio, ut ibi non satisfiat præcepto Ecclesiæ, nisi à Domino, seu Patrefamilias, cui concessa est licentia habendi Oratorium, & aliis domesticis, qui in Brevi Pontificis exprimuntur, & additur in aliquibus brevibus, ut nec satisfiat ab illis familiaribus, qui dicti Domini servitiis non sunt necessarii.

Jam ex his limitationibus duo in controversiam veniunt; Primò; an domestici, hoc est externi, & item familiares non necessarii, si audiant illam unam Missam in communibus festis non exceptis concessam, nihilominus præcepto satisfaciant?

Secundò, an item satisfaciat quicunque audit Missam, quæ ibi fortè celebratur ultra unam concessam, vel quæ in festis illis solemnioribus exceptis, dicatur, quæ certè minùs legitimè, (quare cum peccato, quia esset contra limitationem Pontificis) celebretur?

8 Resp. quoad primum esse distinguendum; Nam vel loquimur de familiaribus prædictis non necessariis, vel loquimur de externis, qui ad Dominum prædictum non pertinent.

Quoad prius dico, familiares prædictos non necessarios, præcepto Ecclesiæ nequaquam satisfacere, quia clarè Pontifex excludit, his verbis: *Volumus, quod familiares servitiis tuis non necessarii ibidem Missæ interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de præcepto minimè liberi censeantur.* Quę verba adeò sunt clara, ut Homobonus, Pellizarius, & Castropalaus docentes, hos satisfacere, non sint audiendi, quamvis Gobat, qui nobiscum sentit *n.356. in Alphabete sacrificantium*, eosdem citans, enunciet ibidem eos loqui probabiliter, sed certè, quia verba Pontificis sunt nimis clara, ego hanc probabilitatem, non video, ut non vidit Diana *p.9.tr.1.ref.3.*

At verò, quoad posteriores, dico: si in Brevi adest clausula, quam modò retuli *n.7.* (*ut ibi non satisfiat præcepto, nisi à Domino & domesticis*) res item est clara, quòd nimirum externi non satisfaciant, siquidem per illud, (*non nisi*) excluduntur quicunque externi. Verùm si hæc clausula non adest, sed adest illa alia, quam ego sæpè vidi in brevibus (*in tua, & familia tua celebrari facere liberè, & licitè possis, indulgemus*) probabile puto, externos, qui ad Dominum non pertinent, & non per se, sed per accidens in talis Domini ædes ingrediuntur, præcepto satisfacere; Ratio est, quia ex una parte per hæc verba non excluduntur externi, & per illam aliam (*volumus, ut non satisfaciant familiares non necessarii*) solùm familiares non necessarii excluduntur: Externi igitur, cùm non sint familiares possunt gaudere ea doctrina, per quam nuper diximus, fideles satisfacere huic præcepto, ubicunque Missam audiant, quod facere non possunt prædicti familiares; quia hi manifestè à Pontifice excluduntur, & quidem meritò non excluduntur externi, excluduntur verò familiares non necessarii: nam familiares hi cum vivant in domo Domini, facilè Ecclesias non frequentabunt (qui est finis Pontificis in dicta exclusione familiarium non necessariorum) contenti nimirum Missa illa domestica. At externi prędicti non ita facilè aberunt ab Ecclesiis, sed communiter solùm per accidens illam domesticam Missam audituri supponuntur. Ita colligo ex doctrina, quam de Hospitibus dicti Domini affert Diana *loc.cit.ref.6.*

9 Resp. nunc ad secundum; An scilicet aliquis audiendo Missam in Oratorio prædicto, vel in solemnioribus festis, vel aliam ab illa una concessa, præcepto satisfaciat? Dico, eodem modo, quo prędenti numero diximus, esse hìc respondendum: nimirum familiares non necessarios nequaquam satisfacere, quia sunt exclusi à Pontifice, at externi illi, qui per accidens ædes Domini ingrediuntur, probabile est, quòd satisfaciant; si in Brevi non adest illa clausula (*nisi à Domino, &c.*) ratio est quia pro ipsis ex una parte non adest ejusmodi clara exclusio, ut suppono: & ex alia sic per Ecclesiam concedi judicatur ab Ecclesia; cùm his sine inconvenientia faveat doctrina allata, quæ modò docuit, Missæ præcepto satisfieri per quamcunque Missam, ubicunque celebratam. De his Oratoriis privatis multa nos diximus in opusculo de Sacrificio Missæ, & plura item afferuntur à dictis Diana, Pellizzario, Gobat, quibus adde Pasqualigum de Missa, omninò videnda ab eo, qui plenam de illis cognitionem habere velit.

Privilegia Bullæ Cruciatæ circa prædicta.

10 Subinquires: quidnam conceditur habenti Bullam Cruciatæ in hac materia?

11 Resp. Habenti Bullam Cruciatæ concedit summus Pontifex tres facultates, quæ ad nostram tractationem in præsenti faciunt. Primò, ut Sacerdos quilibet (sed si religiosus sit cum licentia sui Superioris) habens Bullam possit in dicto Oratorio, sive proprio, sive alieno in dictis diebus solemnioribus Paschatis, &c. laicus, qui bullam habet, possit in dicto Oratorio suo, vel alieno facere celebrare Missas, etiam plures in dictis solemnioribus diebus. Secundò, ut in aliis diebus; in quibus ex vi concessionis Oratorii solùm una Missa poterat celebrari: possit eodem modo, sive in proprio, sive alieno Oratorio facere celebrare Missas plures. Tertiò, ut ii familiares servitiis Domini non necessarii, & ii omnes quicunque externi, qui in die festivo per Missam in ejusmodi Oratorio, sive suo, sive alieno celebratam satisfacere precepto non poterant, legitimè possit, si Bullam habeant: Ecce igitur quantum est hoc privilegium, quod ita etiam probat Bardi *in expositione Bullæ part.2. tr.2.* cum aliis à me citatis *in Opusculo de sacrificio Missæ l.1.c.4.§.4. à n.36.*

Advertendū autem, quoties quis uti voluerit dicto Oratorio privato ad prædicta, quæ sunt ex privilegio Bullę, debere illum aliquas preces Deo effundere pro unione Principum Christianorum contra infideles, eorumque contra eosdem Infideles victoria: sufficere autem unum Pater, & Ave; & ejus omissionem, nec irritare privilegia, nec esse, nisi veniale, ibidem dictum à nobis est.

In Oratoriis privatis Religiosorum.

12 Inquires secundò. Quandoquidem Mendicātes, & eorum privilegia participantes, possunt ex privilegiis summi Pontificis in propriis conventibus, ubi aliqui ex ipsis resident, habere Oratorium probatum à Provinciali, si ad usus dumtaxat Sacros deputatum sit, & ab eodem visitatum, ut latè habetur apud Suarium, Castrop. Dicastill. relatos à Diana *p.9.ref.32.* Inquires, inquam, an in his Oratoriis privatis dictorum Religiosorum possit quis Missam audire, & satisfacere præcepto Ecclesiæ?

13 Respondeo. Utique posse; quia ex una parte quilibet, in quocunque loco celebretur Missa, ei potest assistere & præcepto satisfacere, ut nimis sæpè dictum est: & ex alia nulla clausula legitur in privilegiis prædictis à Summo Pontifice concessis, per quam ullus excludatur.

In Oratoriis Episcoporum.

14 Inquires tertiò. Quoniam Episcopus, etiam titularis, potest pro sua, vel suorum (saltem ipso præsente) mera commoditate in suo palatio ordinario, aut urbano, aut rurali constituere Oratorium privatum, non solùm ubi permanenter degit, verùm etiam ubi per transitum invenitur, quamvis in aliena diœcesi (non autem Romæ propter reverentiam Summi Pontificis) ut habet latè Diana *p.9.tr.9.ref.34.26.38.* Inquires (inquam) An ibi quilibet ex fidelibus Sacrum audiens præcepto satisfaciat?

Resp. satisfacere; idque, si non ob alias rationes, certè propter modò dictam, quia nimirum in hujusmodi privilegio Episcoporum nulla quoad hoc adest exclusio, vel limitatio.

CAPUT IV.

Quibus Auxiliis?

An Missa præcepto satisfiat per alium?

1 Inquires primò. An indigeat quis alterius auxilio, vel saltem possit ab alio auxilium petere ad audiendam Missam, atque ad satisfaciendum præcepto?

2 Resp. Sanè nullo alterius auxilio indigere, nec ullo uti ad hunc effectum posse; quamvis enim valeat quis eleemosynam, quam erogare pauperi debet, dare per alium, non tamen idem facere potest de auditione Missę. Ratio est, quia pręceptum audiendi Missam est personale, quale est præceptum jejunandi, communicandi, confitendi quæ à propria persona debent fieri; non alia: Eleemosyna autem, ideò fieri potest per alium, qui etiam sic illam facit propria persona, quæ debet, cum faciat (ut supponimus) cum propria pecunia, seu per propria bona, quamvis per alterius operam.

An cum consortio excommunicati?

3 Inquires secundò. Cùm Missa, quæ est actio per se publica, à me sit audienda, præsentibus communiter aliis, quasi me audientem comitantibus, & quasi nobis invicem adjuvantibus in eo publico cultu, licitè ne audiam, si ex illis præsentibus sit aliquis excommunicatus?

Respondeo. De hac re satis diximus supra *c.1. à n.41.*

An

An à Sacerdote excommunicato.

4 INquires tertiò. Quando Sacerdos est excommunicatus, ego fidelis licitè ne possum interesse Sacro, quod fortè in die festo (sanè cum peccato) celebrat ejusmodi Sacerdos?

5 Resp. Quando est excommunicatus vitandus, hoc est excommunicatus nominatim denunciatus, vel publicus Clerici percussor, nullo modo licet, quare si alio Sacro careas, excusaberis ab audienda Missa, etiamsi festum illius diei sit solemnissimum; Ratio est clara, & medioeriter doctis vulgata: quia Ecclesia graviter prohibet fideles communicare cum vitandis, maximè in rebus sacris; quare tunc audiens præter incursionem in excommunicationem minorem, de qua fusè agitur in tractatu de excommunicatione, mortaliter peccares; At si non est vitandus, quales sunt alii præter duos prædictos, licitè audies illud Sacrum ab excommunicato non vitando celebratum; quia id concessit Martinus Quintus ad conscientias fidelium sedandas, ut mox *num.* 9. breviter innuam: unde tu si alio creas, teneberis hanc die festo audire, siquidem nullum jus hodie prohibet communicare in sacris cum excommunicato tolerato; non potes tamen ab illo petere, ut Sacrum faciat; quia sic cooperareris cum illo in peccato, quod is committeret, dum in excommunicatione celebrat; lege Castropalaum *tr.* 22. *punct.* 16. *num.* 19.

6 Sacrn Sacerdntis hæretici cogniti ex alio capite non potes licitè interesse, quamvis nondum sit denunciatus; quia nimirum sic videreris ipsi favere, vel ipsius hæresim approbare, quod scandalum esset maximum.

An à Sacerdote suspenso, vel interdicto?

7 INquires quartò. Quid, si Sacerdos sit suspensus, vel Interdictus?

Resp. Fagundez, & Suarez apud Thomam Hurtadum mox citandum docent, quòd fideles non tenentur vitare suspensum ab ordine, vel interdictum, ne ordines exerceant, sive suspensus fuerit per sententiam Judicis, sive per jus canonicum, quamvis sit denunciatus nnminatim, ac declaratus suspensus, vel interdictus. Ratio est, ajunt, quia solùm excommunicatum vitandum tenemur vitare; obligatio enim vitandi est proprius effectus excommunicationis: Quare, si Sacerdos, v.g. etiam nominatim suspensus ab ordine, hoc est, prohibitus à legitimo superiore, ne ordinem exerceat, idque per legitimam publicationem, ipse tamen Missam celebret; peccabit quidem ipse celebrandn, non verò peccabo ego eam Missam audiendo: unde si alio Sacro caream, obligabor huic Missæ interesse die festivo. Hæc illi.

8 Hanc Doctrinam meritò, ita universaliter prolatam, reiicit Thomas Hurtadus 1. *p. res. moralium tr.* 1. *c.* 7. *res.* 25. §. 2. citatque plures, Toletum, Navarrum, Valentiam, Bonacinam, Marchinum, aliosque. Ratio est, quia est distinguendum modo simili, quo distinximus *num.* 5. si enim ejusmodi Sacerdos est suspensus, sed non nominatim denunciatus, vel interdictus, possumus quidem licitè cum illo communicare, audiendo ejus Missam, & consequenter obligabimur, illam audire in die festo, si alia fortè nobis desit.

9 At si per promulgatam sententiam est denunciatus nominatim licitè cum ipso communicare non possumus, ejus Missam audiendo; unde si alia Missa non suppetat, ab audienda Missa, etiam die festo excusabimur.

Hujus autem distinctionis ulterior ratio est, quia Martinus V. qui voluit fidelium conscientiis consulere, eodem modo loquitur de excommunicato, ac de suspenso, & interdicto, quoad illos vitandos in administratione Sacramentorum, aut aliis divinis officiis. Ecce verba prædicti Pontificis.

Ad evitanda plura pericula, & subveniendum Conscientiis timoratis statuimus, ut nemo post hac teneatur, excommunicatum in administrando, aut recipiendo Sacramento, aut aliis Divinis Officiis, ratione alicujus sententia, aut censura Ecclesiastica, aut suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel à Jure, evitare, si talis sententia prohibitio, suspensio, censura, non fuerit promulgata, aut denunciata specialiter, aut expressè contra aliquam personam à Judice.

10 Hactenus Pontifex: Adverte autem, sicuti modò advertimus de excommunicato, etiam tolerato, quod quamvis licitè Missam audias, quam celebrat Sacerdos suspensus, vel interdictus, non denunciatus, non potes tamen licitè à tali Sacerdote petere, vel talem Sacerdotem adjuvare, illi in Missa quomodocunque ministrando; nam hoc esset cooperari cum peccatn Sacerdotis, quod ex regula generali (modo alibi explicato cum suis exceptionibus) de non cooperando cum peccato alieno, non licet.

An à Sacerdote Concubinario?

11 INquires quintò. Quid de Missa Sacerdotis concubinarii? & quidem recolendum est, quod Concubinarius (qui est non solùm ille, qui inhonestam mulierem domi retinet, sed etiam ille, qui foris extrà domum ad illam per modum habitus, ut libet, accedit) concubinarius, inquam, si sit Sacerdos, immò si sit Clericus, inter alias pœnas etiam suspensionis ab ordinibus subjacet, sed post sententiam ex Tridentino *session.* 25. *c.* 14. Quare fac, aliquem Sacerdotem esse Concubinarium, cui inflicta sit per sententiam prædicta pœna suspensionis, inquires, an ejus Missam, quam is cum peccato celebrat, audire ego licitè valeam, & per illam præcepto satisfacere?

12 Resp. Huic inquisitioni responderi facilè potest ex præcedentibus; Nam si is Concubinarius non solùm per sententiam suspensione affectus, sed etiam per sententiam fuerit, ut suspensus nominatim declaratus, ac denunciatus; non potes licitè ejus Missæ interesse, quare per illam, nec potes, nec debes præcepto satisfacere: at si non sit nominatim declaratus, poteris, & debebis, modò illum non invites ad celebrandum, quia hoc esset cooperari cum ejus peccato, ut modò dictum est.

13 Dices: ergo licitè possum audire Sacrum, quod celebrat Concubinarius etiam publicus, & notorius, antequam contrà illum fulminentur dictæ sententiæ.

14 Resp. Ita profectò hodie, abstrahendo ab aliquo inconveniente, quod posset occurrere, ut si ejus Missam v.g. audiendn, rationabiliter fortè judiceris, ejus Concubinatum approbare, vel quid simile, juxta regulas generales de scandalo.

Dixi, hodie, Nam temporibus Divi Thomæ, & aotiquioribus non erat licitum, ut notat dictus Thomas Hurtadus ibidem, quem si est otium, lege.

An audiens Missam debeat esse jejunus?

15 INquires septimò. An liceat audire Missam, maximè ex præcepto, mihi, qui jejunus non sum, atque adeò; an jejunii auxilio indigeam ad satisfaciendum huic Ecclesiæ præcepto?

Respondeo. Si sumptio cibi, vel potus non turbet ullo modo attentionem, modestiamque requisitam in audiendo Sacro, non committes culpam, cibum illum, vel potum præmittendo; Ratio est, quia ubi non est lex, ibi non est prævaricatio, ut habetur *ad Romanos quartò*; & consequenter nec culpa; atqui non extat ulla lex scripta, vel non scripta de hac re; quare solùm peccaretur edendn, ante Sacrum, quando ita multum ederetur, vel biberetur, ut debita mentis attentio, & oratio ad Deum impediretur. Nam certè vulgata est illa paroemia: *Plenus Venter non orat libenter:* præciso autem hoc inconveniente, & secundùm, communes regulas, præciso contemptu, non esset peccatum, ne veniale quidem, non jejunum interesse Sacro.

His autem ita dictis, sunt nihilominus fideles adhortandi, ut propter reverentiam tanti mysterii, nisi necessitas veniam det, molestè non ferant, jejunos audire Sacrum.

CAPUT V.

Cur?

Qua intentione Sacro assistendum?

1 INquires primò. Cur Missa diebus festivis audienda nobis est? quod est quærere, qua intentione, vel quo fine moveri debemus ad illam audiendam?

2 Respondeo. Tres hic quæstiones tractari posse.

Primò. An, qui vult satisfacere huic præcepto, debeat habere voluntatem, seu intentionem audiendi Missam?

Secundò. An debeat habere intentionem audiendi Missam, ut rem sacram, & ut cultus Dei est?

Tertiò. An debeat habere intentinnem audiendi Missam, ut rem sacram? Et insuper intentionem satisfaciendi præcepto Ecclesiæ?

DE PRIMA QUÆSTIONE.

Hoc est,

De intentione audiendi Missam?

3 DIco igitur primò, omninò debere habere hanc primā intentionem; quia ejusmodi actus voluntatis internæ est physicè necessarius, ut in rerum natura ponatur aliquis actus humanus externus; Nam propterea hic actus internus potest ab Ecclesia præcipi, & de facto illa hunc præcipit, dum præcipit actum externum auditionis Missæ, quia physicè talis auditio humana consistere non potest sine voluntate audiendi. Nam propterea hæc prima intentio semper habetur ab eo, qui Missam solùm etiam externè audit. Cùm, ut dixi, id commune sit omnibus actibus externis humanis; qui enim legit v.g. librum, vult efficaciter librum legere, qui venatur, qui piscatur &c. vult venari, vult piscari &c. seu, quod idem est, habet intentionem legendi, venandi, piscandi &c. de hac igitur primæ intentionis necessitate nulla rationabilis dubitatio esse potest in nostro casu de auditione Missæ.

DE-

DE SECUNDA QUÆSTIONE.

Hoc est,

De intentione audiendi Missam ut rem Sacram.

4 Dico secundò. Omninò item debere haberi secundam intentionem: nimirum intentionem audiendi Missam ut rem Sacram, & pertinentem ad Dei cultum; idem est in aliis similibus præceptis Ecclesiæ, de recitandis v.g. horis Canonicis &c. Ratio est, quia quamvis hæc intentionis secunda species non sit necessaria ad physicum actum externum, requiritur tamen ad eundem externum, ut bonum, ut honestum, ut meritorium, eandemque intentionem potest, & solet Ecclesia præcipere; qua præcipit actum bonum, & honestum, qui talis non esset sine prædicta intentione; quis enim dicat satisfieri præcepto Missæ ab hæretico, qui Missæ sit præsens, ut Missæ cæremonias observet, & illas irrideat?

5 Dices: Ergo Ecclesia potest præcipere actus internos, dum tamen vulgata Theologorum, & Canonistarum Doctrina sit, quòd Eccclesia non judicat de interioribus.

6 Resp. Actus interni duplicis sunt generis: Alii sunt purè interni, ut est actus internus contritionis, amoris Dei, & similium; atque hos non præcipit, sed solùm cupit à fidelibus Ecclesia: Alii non sunt purè interni; sed relati ad actus externos, illi scilicet: qui necessarii sunt ad ponendum actum externum honestum, & bonum; ut quando Ecclesia præcipit v.g. susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ, etiam præcipit, saltem cordis attritionem pro tali Sacramento ex Christi instituto necessariam: quando præcipit orationem vocalem, præcipit aliquam attentionem, illam scilicet, quæ est necessaria ad ponendam vocalem orationem honestam, & meritoriam, &c. Dico igitur, posteriorem hanc, de qua noster est sermo, posse ab Ecclesia præcipi, & præcipit de facto: Unde hanc à te debere poni, ut præcepto auditionis Missæ satisfacias, certum est; non verò necessariò illam priorem.

7 Quòd autem posteriorem hanc possit, & soleat Ecclesia præcipere; illa præcipua ratio afferri potest; quia nimirum, cum Ecclesia debeat per suas leges dirigere homines ad æternam Beatitudinem, videtur sanè Christus Dominus dedisse ipsi potestatem decernendi leges cum conditionibus,& circunstantiis iis internis,quę refundant honestatem in actus externos, ut sic meritorii sint æternæ vitæ: tales autem sunt leges de auditione Missæ, de recitatione Horarum, de susceptione Sacramentorum, & similes: quæ nisi habeant positivam connexionem cum actu honesto interno, honestatem ipsę non haberent.

8 Adde inconvenientiam, quæ à contraria sententia consequeretur; nam si hæc intentio volendi Missam audire, ut rem sacram, ac pertinentem ad Deum, non esset necessaria ad satisfaciendum præcepto: ille hæreticus, de quo modò *n*.4. dixi, qui audit Sacrum, ut irrideat, vel blasphemet; & illa mulier, quæ Missæ adesset, ut suum amicum Sacerdotem turpiter aspiceret Sacris vestibus indutum circa altare operantem, & ille novus Sacerdos, qui hac unica intentione expressè assisteret Sacerdoti, ut solùm disceret cæremonias, & ille Canonicus scholaris, qui solum, ut memoriæ mandaret v.g. Psalmos David, legeret Breviarium, sequeretur, inquam, quod hi præcepto satisfacerent, quod nimis esset inconvenienter, & falsò dictum.

9 Stet igitur, ut satisfacias præcepto de Sacro audiendo, te debere habere intentionem interessendi Missæ, tanquam rei sacræ, seu cum intentione exhibendi Deo cultum. Ita Suarez *disp.88. de Sacramentis sect.3.* Bonacina *de Sacramentis disp.4. qu.ult. punct.11. num.4.* Molina *tom.6.tr.5. disp.58.* Bassæus *tom.1. v.Missa, 8. n.7.* quicquid in contrarium conetur probare Dicastillus *de Sacrificio tract.5. disp.5.dub.7. à num.83.*

10 Duo autem hic sunt advertenda. Primò, intentionem prędictam, non necessariò debere esse expressam, seu explicitam: sufficit enim implicita, qualem habent, qui soliti interesse Missæ,tanquam actioni Sacræ ingrediuntur Ecclesiam, cogitando vel audire Sacrum juxta morem boni Christiani: nisi enim constet de contrario, præsumuntur ingredi cum prædicta secunda intentione; si non adsit (ait Suarez *l.c.*) voluntas contraria præcepto, sufficit ad illud implendum, voluntas audiendi Missam, quia omnis, qui non excludit, censetur hanc in re includere, quod debet.

11 Secundò, est advertendum, sive sciendum, id quod notat Gobat *in Alphabeto auditionis Sacri n.197.* Non est necesse (ait) ut Sacro intersis per modum orationis: Ratio est, quia ipsummet Sacrificium non habet per se rationem orantis, sed alterius actus specie distincti: Ergo nec auditio, seu assistentia debet necessariò habere rationem orantis: Et sine dubio sanctissimè Missam audiret, qui toto tempore occuparetur partim in agendis Christo Domino gratiis: partim in perpendendis Mysteriis: quæ illic repręsentantur: quare non assentior Bonacinæ, & Bassæo *l.c.* asserentibus, auditionem Sacri imperari per modum orationis: sed potiùs, ut rectè pronunciat Suar. *l.c.* sufficere, & sub Sacro, vel ores, vel Deo te submittas, eumve honores: vel saltem attendas ad ea, quæ Sacerdos dicit, facitque, tanquam ad res Sacras & Lessius *in consiliis Moralibus, v. Missa casu secundo post Medinam, satisfacis* (ait) *præcepto, si adsis cum reverentia, ut Sacrificium cum sua præsentia honores*. Hactenus Gobat.

12 Verùm si hic Auctor dicat, Missæ auditionem non præcipi per modum orationis per se sumptæ, benè dicit; Nam sic nomen orationis significat petitionem, seu preces, quibus aliquid postulamus à Deo: At Ecclesia præcipit per modum orationis largè dictæ, quando auditionem Missæ præcipit; quo pacto omnis ipsa meditatio rerum divinarum, ipsæ actiones gratiarum, ipsæ divinæ majestatis adorationes dicuntur orationes, sub quibus legitimè Sacro, divinisque aliis officiis assistimus.

DE TERTIA QUÆSTIONE.

Hoc est,

De intentione audiendi Missam, ut satisfiat Præcepto.

13 Dico tertiò. Ad implendum præceptum de auditione Missæ, non esse necessariam tertiam intentionem illam de satisfaciendo præcepto, seu de obediendo Ecclesiæ: sufficit enim, ut re ipsa obediatur, & Sacrum audiatur piè, ac religiosè. Ratio est, quia nulla lex, sive divina, sive humana præcipit, ut quando volumus facere actionem præceptam, dicamus; *Volo hoc facere, quia præceptum est; Volo hoc omittere, quia prohibitum est*; omnes enim Legislatores putant, sibi satisfieri, obedientiamve præstari, si absque contraria voluntate executioni mandetur id, quod præcipitur. Legite Sanchez *lib.1. summa cap.13.* Suarium *l.c. sect.3. & tom.2. de Religione l.2.c.26.* Castropalaum latè *tom.1. de legibus tr.3. disp.5. punct.17. n.12.*

14 Ex hac Doctrina prædicti DD. colligunt primò, eum, qui ignorans, vel immemor, esse diem festum, audit Sacrum, si posteà comperiat, esse festum, non teneri interesse alteri Sacro, etiam si offeratur ipsi (notat Suar. *sect.3. cit.*) occasio optima iterùm audiendi. Ratio est manifesta ex prædictis, quia jam fecit, quod præcipit Ecclesia.

15 Colligunt secundò. Eum, qui, die festo audiens manè Sacrum dicat: *Nolo satisfacere præcepto auditione hac; nam volo satisfacere per alterum sacrum, mox à me audiendum*; colligunt, inquam, non obligari alterum audire, quia jam implevit præceptum; & sufficit, si dicat intra debitum tempus ne peccet ex conscientia erronea, jam implevi præceptum per Sacrum prius: Solùm tunc mortaliter peccaret non audiendo iterùm, si fortè vovisset aliud Sacrum audire, non autem si solùm propositum habuit audiendi.

16 Colligunt tertiò. Eum, qui, die festo audiens Sacrum, dicat: *Nolo satisfacere præcepto Ecclesiæ hoc sacro; sed nolo etiam alterum hodie audire*, colligunt inquam, hunc peccare, quidem ex pravo affectu inobedientiæ; sed tamen, quia materialiter facit, quod lex præcipit, observare legem: unde, si illum pœniteat mali illius animi intra tempus, quo Missæ adhuc celebrantur, non obligabitur aliam audire, sed potest dicere, ut modò diximus, *jam per illam auditam Missam præcepto satisfeci*: debet tamen illum pravum inobedientię affectum, utpotè peccatum mortale, confessioni sacramentali subiicere.

17 Dices: ille solus satisfacit præcepto, qui præcepto obedit, at qui non vult satisfacere præcepto, non obedit; Ergo prædictus *n.16.* non satisfacit.

Resp. distinguendo minorem: Qui non vult satisfacere præcepto materialiter, & re ipsa (quod solùm requirit Ecclesia) non obedit, concedo minorem: qui non vult satisfacere solùm internè, non obedit, nego minorem, & consequentiam: solùm ergo prædictus ex malo affectu peccat, ergo solùm formaliter non obedit, ut dictum est, sed obedit materialiter.

18 Colligit quartò de Lugo *disp.4. de just. et jur. n.6.* alios citans, idem, quod dictum est de præcepto Ecclesiæ, intelligi de voto: quare si vovisti audire hodie Sacrum, vel Coronam Sanctissimi Rosarii recitare, illudque audies, & hanc recites immemor voti, immò etiam memor, sed nolens per illam Voto satisfacere, adhuc satisfacis, & potes intra debitum tempus dicere: *jam voto satisfeci*: idem etiam erit de pœnitentia à Confessario injuncta, ut habet Suarez, & Llamas apud Gobat *in Alphabeto auditionis Sacri à n.206.* atque hæc propter rationes dictas de præcepto Ecclesiæ; votum enim, & pœnitentia imponuntur ad modum præcepti, ut docent omnes, & nos alibi sæpè docuimus.

19 Superest hic notabilis quæstiuncula: fac, excommunicationem legitimè esse latam contra non audientem Sacrum, v.g. in die Natalis Domini, vel contra non communicantem in aliquo die ex diebus Paschalibus: Petrus autem audiat quidem Sacrum, & communicet, dicens: *Nolo per hanc Missam, & per hanc Communionem implere præceptum*, & deinde nullam aliam Missam audiat, nullamque aliam Communionem faciat; quæro: An hic incidat in excommunicationem prædictam.

Resp. cum Gobat *l.c. 204.* hunc peccare quidem mortaliter per formalem inobedientiam contra Superioris præceptum; sed non fore reum excommunicationis: si quidem hic verè, & re ipsa audivit Sacrum, & fecit Communionem præceptam, juxta ea, quæ hactenus declarata sunt.

De

De intentione mala.

10 QUæres primò. An qui audit Sacrum ex intentione mala, v. g. ex vana gloria, vel ex aliquo parvo fine mortaliter, satisfaciat præcepto?

Resp. Si is audit piè, & religiosè modo supradicto, hoc est, Sacro assistit, ut rei Sacræ, & pertinenti ad Dei cultum, licèt addat illum alium malum finem, satisfaciet præcepto per auditionem illam; esto peccet ob prædictum alium finem: Si verò solùm hunc malum finem habeat, certò non satisfaciet, quia tunc deficit intentio audiendi Sacrum, ut rem Sacram, quæ est intentio, quam explicuimus *n.4.* nam propter eandem rationem, si templum ingrediaris tantùm, ut ibi expectes amicum, & interim celebretur Sacrum, quod tu audies, nulla intentione illud audiendi, ut rem Sacram, non satisfacis præcepto: quia pari modo tibi deest prędicta secunda Intentio. Ita expressè de Lugo *de Eucharistia disp. 22. num.23.*

De audiente Missam metu, vel vi.

21 QUæres secundò. Qui Sacro interest: Primò, propter metum, v.g. sui Magistri, seu pędagogi, ne ab illo pœnam subeat, satisfacit ne Ecclesiæ Præcepto? Secundò, quid de eo, qui compulsus manibus v.g. pedibusque ligatis, illud audit?

Resp. ad primum, satisfacere, modò de facto audiat illud, ut rem Sacram: nam ex communi Doctrina S.Thomæ 1.2.q.16 art.2. metus non tollit voluntarium liberum, neque tollit intentionem interessendi Missæ, tanquam rei Sacræ: quòd si in aliquo casu hanc intentionem tolleret, sanè præcepto non satisfieret, ut ex dictis patet; Et idem esset in jejunante, vel recitante horas Canonicas, metu compulsus, dummodò, ut dictum est, hæc exhibeat, ut sunt res Sacræ, &c.

22 Resp. ad secundum cum distinctione: Si enim ejusmodi puer, vel homo, manibus, pedibusque devinctus, contra omnem suam voluntatem esset in templo, dum fit res divina semper intra se nolendo ibi consistere; nec volendo Missam audire, quamvis de facto invitus audiat, non satisfaceret præcepto: quia non interesset Missæ, ut rei Sacræ, sed illi interesset, ut cuilibet loquenti, vel legenti; id quod non sufficit, ut dictum est *à num.4.* Ita Sanchez. Suarez, Castropalaus citati; At si is, quandoquidem ibi inveniatur constrictus, (ubi fit Sacrificium, moveatur ad illud tanquam ad rem Sacram audiendam,) utique satisfaciet, ut nimis sæpè dictum est.

Scio, Dicastill. *l.c. n.7.* docere, etiam coactum priore modo satisfacere: Ipse enim sustinet, Ecclesiam non præcipere actum internum, nec purum, nec relatum ad externum, sed meram, & materialem, dumtaxat externam actionem, sed propter ea, quæ diximus *n.4 prædicto*, nulla ratione est audiendus.

CAPUT V.

Quomodo?

Quo situ audienda est Missa?

1 INquires primò. An semper audienda sit Missa genibus flexis? Respondeo, ita quidem, ob reverentiam Christi Domini congruum est, ut re ipsa fideles omnes usurpant, & quidem discooperto à viris capite, licèt non necessario sine pileolo, excipe tempus, quando legitur utrumque Evangelium, tunc enim usus laudabilis fidelium docet, esse standum, ut significetur, eos esse promptos ad illud contra infideles propugnandum. Cæterùm si quis Missæ interesset, sive stans, sive sedens, sive etiam jacens in lecto, ut occurrere solet, quando quis infirmus audit fortè Sacrum in Oratorio privato, satisfacit plenè præcepto: quia nulla est lex, quæ hujusmodi situm in Missa audienda præcipiat; Nec puto (idemque propter eandem rationem) venialiter peccari ab eo, qui propter meram commoditatem stans, vel sedens, illi interest remoto semper scandalo, vel contemptu.

2 Hic incidit illa quæstiuncula, quid melius sit, quando legitur utrumque Evangelium, si est expositum in altari, in quo Missa celebratur, SS. Christi Corpus, se erigere in pedes, an geniculatum remanere?

Resp. semper mihi visum est, meliùs esse, se erigere in pedes, quia sic videtur magis Deo placere illa animi protestatio, volendi fidem defendere, quàm sola illa animi submissio per geniculationem exhibita: Servetur tamen usus, qui fortè increbuit in tua Regione. Nam uniformitas Fidelium, in divino etiam cultu, permaximè Deo, & ejus Ecclesiæ placet.

Qua Attentione?

3 INquires secundò. Qua attentione mentis Missæ est interessendum?

Resp. Duplicem attentionem distinguunt Theologi, externam aliam, aliam internam.

4 Externa consistit in negatione distractionis externæ, idest, in negatione ejus negotii, vel occupationis externæ, quæ ex se distractiva sit mentis ab auditione Missæ, quale esset v.g. velle historiam legere, confabulari, ludere, depingere, pecuniam numerare, aleis, vel latrunculis ludere, & similia.

Interna est ipsamet animi seu mentis, & intellectus applicatio ad Sacrum, hoc est, ad ea, quæ in ipso peraguntur: Hæc autem applicatio interna triplex est, scilicet, vel primò applicatio mentis ad sola verba, actionesque Sacerdotis, idest, ad solas cæremonias verbales, aut reales; vel secundò, ad Mysteria illis cæremoniis significata; vel tertiò, ad Deum, seu ad res ad Deum pertinentes: Primam applicationem ex his esse bonam; secundam meliorem, tertiam optimam esse, passim notant DD.

5 His ita distinctis, dico primò. Si quis ultra prædictam externam applicationem afferat, dum Sacro assistit, applicationem aliquam ex his tribus internis, sufficientissimè complet obligationem probi Christiani, ac satis, superque implet præceptum Ecclesiæ. Id ex se patet, ut docent omnes.

6 Quare si quis sub Sacro deliberatè cogitat de rebus quibuscunque sanctis, ac piis: si quis exercet actus internos aliquarum Virtutum: si quis orat petendo à Deo beneficium aliquod, vel eundem animo adoret, vel eidem gratias agat, &c. sufficienter censebitur ad Deum attendere, & Ecclesiæ præcepto satisfacere.

7 Idem propter eandem rationem dic, ut notat Suarez *l.c.* aliiq; de eo, qui dum audit Missam, recitat cum intentione orandi Psalmos, vel alias orationes, etiam illas, quæ ex obligatione recitare tenetur, quales sunt horæ Canonicæ pro obligatis eas persolvere, vel orationes vocales impositæ pœnitenti à Confessario, vel sibi à se ipso per votum: Ratio est, quia talis attentio ad ejusmodi res divinas moralem assistentiam, seu præsentiam nequaquam tollit. Immò dum Sacerdos secretè orat, recitari orationes aliquas à fidelibus Missam audientibus, bonum consilium est, etiam in auditione Missæ de præcepto. Siquidem mentis evagatio ad res alias impertinentes hac ratione meliùs evitabitur: unde vides obligatum ad dictas orationes, sive ex voto sive ex alia obligatione, dum eas recitat in Missà die festivi, unico actu duas obligationes adimplere, modò non se obligaverit ex voto v.g. illas orationes extra tempus Missæ recitare.

8 Hic movere aliquis dubitationem posset: An scilicet, dum docemus, posse fideles licitè in auditione Missæ de præcepto recitare horas Canonicas, aliasve preces, intelligamus, id solùm licere memoriter eas recitare, nec sit fas, eas ex Breviario, seu libro legere? Ratio dubitationis est, quia attentio ad Missam videtur difficiliùs consistere cum recitatione, seu lectione ex libro, quàm cum recitatione ex memoria; legens enim non videt sacrificantem: at orans ex memoria videt.

Verùm non est hic scrupulus Fidelibus ingerendus: nam DD. omnes, dum docent posse recitari horas Canonicas in Missa, absolutè id docent, & eo consueto modo, quo horæ persolvi solent: solent autem legendo ex Breviario, quia Ecclesia illud requirit à fideli audiente Missam, ut sub Sacro oret, sic ita attendat, ut non impediatur externis actionibus à Missa avertentibus; eo modo, quo dictum est supra de præsentia morali, per quam aliqua ministeria Sacerdotium advertantur, id quod regulariter, qui Breviarium legit, advertit; secus, quia non adesset præsentia moralis, certè non satisfaceret præcepto.

Addit Dicastillus *tr.5. de Euch. disp.5. n.117.* attentionem illam, qua solùm attenditur, cùm verba Breviarii rectè pronunciantur, sufficere tam ad Sacri quàm ad Breviarii satisfactionem. Rectè id additum esse pronuncio.

Notat autem Henriq. *l.9.c.25.n.5.* expedire, ut attendatur ab obligato ad horas Canonicas magis Breviario, quàm Sacro; eò quòd non tenetur Missam percipere auditu, & intellectu. Ita Henriquez, sed certè non video discrimen; si quidem nec Breviarium teneor intelligere, vel audire; cùm satis sit pronunciare, quamvis me ipsum non audiam, ut alibi dictum à nobis est. Semper igitur est attendendum, ut cum legis prædictas preces, & simul Missæ assistis, habeas, ut diximus, præsentiam moralem, & illam habeas attentionem, qua aliqua mysteria Missæ advertas, modo supra explicato.

9 Suarez *l.c sect.3.* docet illum habere debitam attentionem, qui toto Sacri tempore ita rapitur consideratione rerum divinarum, ut planè non advertat, quid agat, vel quid dicat, aut quò pervenerit sacrificans: certè hoc mihi difficile est, quia sicuti diximus suprà *c.2.n.9.* de dormiente, vel rapto in extasim, sic non apparet quomodo is habeat præsentiam moralem, & more humano consuetam: nam & ipsemet Suarez, & clariùs Dicastillus, ut nos retulimus supra ibidem *n.8.* dixit, ad præsentiam moralem requiri, ut aliquo modo percipere quis possit ministerium Sacerdotis. Dicendum igitur est prædictum, qui totus sit in consideratione divinorum, ut nihil advertat Missæ, non satisfacere præcepto, nisi fortè talis sit contemplatio, ut relinquat applicationem ad aliqua tandem, quæ fiunt à Sacerdote.

10 Dico secundò. An sola externa attentio, quæ non habeat negotiationem avertentem à Missa, quamque præscripsimus *n.3.* an (inquam) sit sufficiens ad satisfactionem præcepti, major est difficultas: Et quidem hæc quæstio est communis cum recitatione horarum Canonicarum, vel aliarum precum ex obligatione; quamvis enim auditio Missæ non sit propriissimè, & presè oratio, ut dixi *c.5.n.31.* & notat Suar. *l.c. sect.3* Et de Lugo *de Euch. disp.22. sect.2.* & Ecclesia tantã attentionem exigat in auditione Missæ, quæ solùm est auditio, quàm in recitatione horarum, quæ simul

mul est locutio cum Deo: tamen non est negandum, eas esse valdè similes; nam propterea id, quod de attentione hic dicimus, intellectum volumus de utraque.

11 Ajo igitur, esse probabile, satisfieri præcepto, nec peccari mortaliter ab eo, qui die festivo adhibet Missæ solam externam applicationem, cui sit adjuncta prædicta negatio *dicta n.*4. explicata; quamvis enim necessariam esse attentionem internam, hoc est internam applicationem mentis ad Missam, vel officium, sive ad verba, sive ad verborum sensum, sive ad cæremonias sacrificantis, sive ad Deum, doceant communiter Vasquez, Sanchez, Suarez, innumerique alii citati à Diana *p.*1. *de Horis Canonicis res.*2. *& p.*3. *res.*101. oppositum tamen, idest, solùm prædictam externam satis esse ad evitandum mortale, docuerunt antiquiores multi citati à prædicto Diana *l.c.* & non pauci ex Recentioribus Conin. Gaspar Hurtadus, ipse Diana, & probabile vocant Lessius, Henriquez, Layman, Victorellus, de Lugo, eos citans *disp.* 22. *de Eucharistia n.*27. legite etiam Caramuel, *t.*1. *Theologia moralis n.*1377. Ratio potissima hujus probabilis sententiæ est; quia falsum assumunt adversarii, dum contendunt, actualem internam attentionem esse de substantia orationis; unde cùm Ecclesia præcipiat orationem, necesse est, præcipere etiam dictam attentionem; falsum, inquam, hoc est, ut patet in forma extremæ unctionis, quæ consistit in oratione, & tamen si Sacerdos voluntariè, aut involuntariè distrahatur, conficit Sacramentum. Substantia igitur orationis non consistit in actuali attentione: patet item, si tecum loquar, legendo aliquem v.g. supplicem libellum, vel aliquid dicam ex memoria; dicor enim tunc tecum loqui, etiam si voluntariè distrahar: Patet denique in emittente votum solemne Professionis; nam etiam si cum actuali distractione legat, vel proferat formulam votorum, adhuc valet votum. Vide hæc latiùs explicata apud de Lugo *loc. cit.*

12 Dixi, *non peccari mortaliter* ab adhibente solùm applicationem externam: nam peccari venialiter, ferè omnes docemus, si aliqua ex tribus illis attentionibus internis consultò non adhibeatur. Ratio est, quia est naturalis quædam indecentia assistere rei tam sanctæ solo corpore, & colloqui cum Deo in oratione, & tamen esse animo alienissimo à tanto Mysterio, & à Deo; consultò, inquam, nam cæterum si sese distractiones ingerant, & tu illas respuas admittere, quando eas advertis, ne de veniali quidem debes esse solicitus: Caramuel *t.*1. *Theol. moralis nu.*61. innuit, esse probabile, nullum peccatum committi, ne veniale quidem, ab eo, qui horas ex obligatione recitat cum sola mera attentione externa: Ratio esse posset, quia hæc sola præcipitur ab Ecclesia; sed non est audiendus; quia ratio hujus peccati venialis non ducitur ex violatione præcepti, sed ex naturali indecentia, ut dictum est.

13 Ex dictis ergo sequitur primò, quòd qui die festo occupat se, dum Missam audit, in actionibus manuum, pedum, oculorum, aurium, linguæ per notabilem ejus partem, si eæ sint obstaculo omni attentioni, is non dicetur adhibere ne externam quidem attentionem; atque adeò peccat, nec præcepto satisfacit: & sequitur secundò, quòd si se occupat in levibus quibusdam actionibus, quæ omni attentioni non obstant; ut si quis paucis verbis cum amico loquatur: si brevem Epistolam legat, & similia: peccat quidem venialiter, sed præcepto satisfacit.

14 Confirmatur prior sequela: quia *in c. Dolentes de celeb. Missarum*, præcipitur, ut officium divinum celebretur studiosè pariter, ac devotè: sed non præcipitur in hac probabili sententia ab Ecclesia devotio interna: ergo præcipitur saltem externa: At qui ludit, qui loquitur, qui scribit per notabile tempus, ne extrinsecam quidem devotionem habet, ut dictum est.

15 Confirmatur sequela posterior, quia Navarrus *de oratione, & horis Canonicis cap.*13. *num.*47. excusat à culpa mortali eum, qui totam tertiam, aut vesperas percurrit, se vestiendo, colligendo herbas; & uvas, instruendo ignem, pectendo caput, lavando manus, & vultum, tendendo oculos in viridarium, prospiciendo in ripam, vel fluvium, juxta quem ambulat: Navarrus ergo putat, hæc esse levia, quæ debitam attentionem in oratione non tollunt; idem igitur de levibus actionibus, quæ sub Sacro forte intervenirent, dicendum est, quæ scilicet non tollunt, quin audiens aliquo tandem modo cognoscat, quid faciat, dicatve sacrificans. Ratio autem, quòd non tollant, est, quia tales prædictæ actiones judicio prudentum, & ex ipsa experientia, cùm fiant ex consuetudine, non requirunt attentionem tantam, ut distrahant ab attentione debita Missæ, vel orationi, secus verò qui ludit, pingit, &c.

16 Addit Navarrus, leve item esse, si quis oret ex obligatione, & interim pennam aptet ad scribendum, sed certè hoc exemplum approbare non debeo; quia aptare cultro calamum requirit diligentem attentionem, quæ certè avocat à Sacro; nisi fortè ita breviter te expedias, ut sit parvitas materiæ, atque adeò leviter distrahatur animus.

17 Sequitur secundò ex dictis, ut si quis externam dictam attentionem habeat, sed mente vagetur etiam voluntariè ad alias quascunque cogitationes, peccet venialiter, sic audiens Missam die festivo: excipe nisi fortè adeò quis ab his cogitationibus abripiatur; ut hæ impediant, quo minùs testari possit de rebus gestis in Sacro, ita ut aliquo tandem modo non advertat, quid in illo fiat, tunc enim non adesset præsentia moralis, & humana, ut supra diximus *num.*8. de vehementi contemplatione, & raptu; seu extasi.

18 Quæres hac occasione primò. Qui tempore Sacri versat deliberato animo sceleratas cogitationes, ac turpia desideria, tenetur ne in confessione dicere, se eas voluisse tempore Sacri?

Respondeo, obligari diceret Suarez *tom.*2. *de Relig. l.*3. *de orat. c.*13. indicat enim ita se sentire de fovente illas cogitationes tempore orationis. Verùm rectiùs Gobat *in Alphabeto auditionis Sacri nu.* 241. ait, se non prospicere hac in re circunstantiam notabiliter augentem malitiam essentialem talium distractionum; ideò se abstineri à tam gravi censura: *incautum enim est*, addit, *& malum, affirmare aliquid esse peccatum mortale, quando non probatur sufficienti authoritate, vel evidenti ratione, ut inquit* Gabriel *in* 4. *dist.*15. *art.*3. *in fine*, subdens, *hoc esse ponere laqueum pedibus ambulantium*.

19 Dictum autem est de cogitationibus; nam, quid de actibus turpibus externis, satis explicabimus *in tract. de Communione cap.*9. *n.*4.

20 Quæres secundò. Quomodo duo, quæ in præcedentibus dicta sunt, cohærent? Dictum est enim *nu.*3. legentem historias, dum Missæ interest, non satisfacere; dictum autem est etiam *n.*7. legentem horas Canonicas satisfacere, at in horis Canonicis sunt lectiones, quæ continent historias, ergo posterius dictum non cohæret cum priori.

Respondeo. Cohæret; cùm enim dicimus; legentem historias, non satisfacere, intelligitur de historiis prophanis; Unde rectè Reginaldus *lib.*19. *num* 13. notat, legentem aliena à devotione præcepto non satisfacere; & ratio est, quia lectio libri prophani, sive alicujus Poetæ, sive Philosophi, sive alterius generis non sacri, est actio exterior, quæ sua natura avertit animum ab attentione ad res divinas: ergo est actio prohibita fieri, dum auditur Missa: at lectiones historiales Breviarii animum non avertunt à rebus divinis.

21 Instas Primò. Quid, si quis legat, dum Missæ assistit, libros pios, vel pias historias v.g. Vitam Sancti Francisci, opera spiritualia Gersonis, Rodriquez, Arias, Granatæ, & similia? Quid si secundò quis legat tunc orationes, seu preces alias diversas à Breviario, vel Rosario?

22 Respondeo. Quoad hoc posterius sentio cum Gobat *in Alphabeto audition. Sacri num.*246. qui rectè putat lectionem libri cujuscumque precatorii optimè stare cum auditione Sacri, quia *hujusmodi est*, ait, *praxis universalis Ecclesiæ*. Addo ego, hujusmodi lectionem esse veram orationem ad Deum, quam in auditione Missæ intendit Ecclesia.

23 Quoad prius, idest, quoad alios libros pios, qui non continent orationes, & preces, sed instructiones spirituales, vel spirituales narrationes, vitasque, & facta sanctorum, concedit, eum, qui hæc in Missa legit, præcepto satisfacere idem Gobat *n.* 253. licèt, ut ipse idem addit, non audeat consulere: Fundatur tota ejus ratio tum in paritate cum legente Breviarium: *si enim*, inquit, *legens Historias Breviarii, satisfacit Ecclesiæ præcepto, cur non, si legat similes alias pias, sive historias, sive instructiones, sive quid simile*; tum quia ejusmodi lectio est de se apta ad excitandos pios motus animæ.

24 Verùm hæc opinio mihi nullo modo probatur; quia lectio historiarum Breviarii est oratio ex Ecclesiæ intentione, & instituto: quare æquivalet libris precatoriis: at historiæ aliæ, quamvis piæ, vel instructiones spirituales, licèt pertineant ad cultum Dei, nihilominus nec in se, nec ex institutione Ecclesiæ sunt orationes, vel orationi æquivalentes, earumque lectio instruit potiùs intellectum, quàm moveat immediatè ad pios voluntatis actus; Adde praxim universalem Ecclesiæ; difficulter enim invenies fidelem aliquem, qui ejusmodi lectionem faciat, dum Missam de præcepto audit. Unde etiam si nulla inveniretur disparitas inter legentem historias alias pias, satis esset sensus communis fidelium ad has excludendas ab audiente Missam die festivo.

25 Sequitur tertiò ex dictis, non esse moraliter præsentem Missæ eum, qui dum illa celebratur, confitetur sacramentaliter, vel eum, qui ejusmodi sacramentalem confessionem seriò, & cum mentis applicatione suscipit, atque adeò hos non legitimè satisfacere præcepto de assistentia Missæ: ratio est, quia non sufficit pietas actionis ad ejusmodi satisfactionem, si hæc pietas distrahat, seu excludat moralem assistentiam: distrahit autem in casu nostro; quia actio externa confessionis, sive pœnitentis, sive confessarii impedit ipsum externum cultum attendendi per orationem ad religiosam devotionem Missæ; Sacramentum enim confessionis, licèt piissima actio sit, non est tamen oratio, nec propriè, nec æquivalenter, ut ex dictis patet.

26 Thomas Hurtadus *de Residentia p.*1. *res.*8. *subs.*5. *n.*26. sustinet, eum, qui audiens Missam, cum Patre spirituali colloquitur de rebus divinis, non satisfacere; quia illa locutio, quamvis admodùm pia, divertit ab attentione Missæ: at verò eum, qui dum audit Missam, confitetur peccata coram Confessario, intendens suscipere eorum absolutionem, præcepto Missæ satisfacere: ratio est, ait, *quia locutio illa cum Patre spirituali divertit ab attentione Missæ, quia est locutio de Deo; confessio autem, non divertit ab attentione Missæ, quia est locutio ad Deum, cujus loco est Confessarius*.

27 Profectò hæc distinctio placere non potest, æquè enim utraq; divertit ab attentione necessaria Missæ; neque enim quælibet pia operatio stat cum attentione necessaria etiam solùm externa Missæ, sed

sed illa, quæ est oratio, ut modò probavimus, qualis non est confessio, nec locutio de rebus piis, nec etiam receptio cujuscunque Sacramenti. Et sanè si stares in hoc puncto de confessione, quæ sit locutio ad Deum, deberes consequenter concedere, solùm pœnitentem satisfacere præcepto auditionis Missæ, non verò Confessarium, quia Sacramentum administrans non loquitur cum Deo, &c.

CAPUT VII.

Quando?

Quibus diebus est audiendum Sacrum?

1 INquires primò. Quandonam, hoc est, quo die ex obligatione fideles teneantur interesse Sacro?

Resp. In omnibus Dominicis diebus, & festivis de præcepto. Omnes autem dies festivi de præcepto reducuntur ad quosdam dies Sanctissimæ Virgini, ac Sanctis dedicatos, omnibus satis cognitos; sunt autem inter festivos etiam connumerandi ex universali regula illi omnes, quos Constitutio synodalis præcipit, & non abrogavit consuetudo, nec summus Pontifex fortè rejecit, quosque eadem consuetudo legitimè introduxit.

2 Pro quibusdam festis, de quibus emergit dubium. An ex obligatione mortali inducti sint? Esto hæc brevis, & sufficiens regula. Esse scilicet observandos sub gravi culpa eos, quos magna populi pars observat, si autem multi festum non violant, violant multi; verùm Prælati sileant, judicandum est, eos dies festos, esse ex libera populi pietate introductos, atque adeò sub culpa nequaquam obligare: multa quæ huc faciunt, dicemus infrà *n.25. & seqq.*

3 Manè diei commemorationis defunctorum, & diei Cinerum, primo Quadragesimæ non est festum de præcepto, nisi in aliqua diœcesi adsit particularis lex, certè in nostra Panormitana non adest.

An die Parasceves?

4 INquires secundò. Si quod festum de præcepto incidat in diem Parasceves, hoc est in die Veneris sancti: obligatur ne interesse Sacro, ut si fortè tunc incidat festum Annunciationis Sanctissimæ Virginis, vel alicujus Patroni principalis civitatis?

5 Resp. Non obligamur. Ita memini, me dixisse in superioribus *c.2.n.2.* Ratio est, quia lex obligat fideles ad audiendam Missam, at illa, quæ recitatur in die hoc, non est Missa (immò peccaret mortaliter Sacerdos, si tunc Missam celebraret, ut cum triginta ferè Doctoribus notat Pasq. *de Missa q.153.*) Siquidem tunc solùm Sacerdos communicat ex præconsecratis præcedenti die. Addo sic declarasse sacram Congregationem apud Gavant. *in Rubricas Missalis par.4. tract.10. n.24.* Ita cum Molfesio Naldus, Fagundez, Barbosa (etiam ante declarationem) *par. prima cap.11. de Parochis n.47.* contra Vasquez, Nunnum, aliosque, qui ante dictam declarationem obligabant.

6 Quæret hic aliquis per hanc occasionem. Cùm diximus peccari mortaliter à Sacerdote Missam in Parasceve celebrantem, sanè ex eo, quod faceret contra Ecclesiæ prohibitionem in re gravi; Quæret, inquam, duo: Primò rationem dictæ prohibitionis: Secundò. An in casu necessitatis dandi Viaticum moribundo, liceat tunc Sacerdoti Missam celebrare?

7 Resp. ad primum, rationem prohibitionis rectè explicari à S.Thom. *3.part. qu.37. art.2. ad 2.* quem omnes sequuntur; quia scilicet in die Veneris Sancti ab Ecclesia recolitur memoria Passionis Christi, prout realiter gesta est, & ideò congruum non judicat repræsentari illam mysticè per reconsecrationem Sacramenti, adde, ipsam sic velle ostendere mæstitiam publicam ob mortem ejusdem Domini.

8 Resp. ad secundum: sanè opinio est probabilis, quòd in dicto die licet ministrare Eucharistiam fidelibus, & item probabilis, quòd non liceat (præter viaticum, quod ministrari proximè morituris posse, immò & debere, docemus omnes.) At an celebrari tunc possit, ad dandum viaticum, si desint particulæ præconsecratæ, major est difficultas.

Ad quam respondet Henriquez *l.9. Summæ c.9. n.6. litt.5.* referendo nonnullos asserentes, licere tunc celebrare; quia nimirum urgeret necessitas.

9 Sed hæc responsio sic absolutè, & sine limitatione prolata, non est approbanda, ut non approbatur à Pasqualigo *de Missa q.356.* Ratio est, quia ritus celebrandi Christi Passionem cum cessatione Sacrificii, ad publicum Dei cultum pertinet, qui non est postponendus privatæ necessitati, cui aliter subveniri potest: ut jam subdo.

10 Dixi enim (*sine limitatione non licet*) nam cæterum, ut idem Pasqualigus, inquit, licebit, si celebratio fiat secretò. Ratio est, quia aliquando aliqua, quæ non licent publicè fieri, secretò licent ex *c. Tuæ Paternitati de Clerico Peregr. ibi, si forsitan eorum aliqui* (*hoc est*, Sacerdotum peregrinantium) *Secretò ex devotione celebrare voluerint, poteris sustinere.* Confirmatur, quia dum sic secretò Missa illo die celebratur, non fit turbatio publica quòd eo die non est sacrificandum, nec impeditur prædicta mæstitia publica, &c.

11 Sed quænam tunc Missa recitari debet, cùm nulla pro die illo sit assignata?

Resp. Pasq. *l.c.* in rigore posse celebrari quamcunque Missam, quæ cæteris diebus celebrari potest: meliùs tamen fore, si celebretur Missa votiva Passionis Christi Domini, quæ congruit illi tempori, vel Missa votiva de Sanctissima Eucharistia, quæ congruit fini intento, nempè fini dandi Viaticum infirmo, vel Missa pro ægrotis, quæ congruit fini celebrationis, hoc est, fini adjuvandi infirmum. Hæc ille; sed certè congruentiùs Missa votiva Passionis Domini tunc esset præferenda.

In die Jovis, & Sabbati Sancti.

12 AT verò in diebus Jovis, & Sabbati intervenientibus in Hebdomada majori, obligamur certè interesse Sacro, si ii incidant in diem festivum de præcepto, siquidem tunc celebratur propriè vera Missa, verumque sacrificium. Verùm adverte, si in memoratis diebus peragatur unica tantùm Missa solemnis: facilè aliquem excusari, quando nonnisi cum notabili incommoditate illi interesse posset: quam tamen excusationem multi Episcopi amovent, ut profectò amovere omnes debent, concedendo, ut incidente in illos dies præcepto, plures Missæ privatæ celebrentur, quot nimirum sufficere videbunt ad commoditatem populi, in defectu Episcopi absentis, quando Parochus non prævidit hanc concessionem ab Episcopo postulare, posse ipsum per se prædictas privatas Missas celebrandas curare, mihi dubium non est: Missa autem Sabbati Sancti incipiet in eo casu à *Kyrie Eleison*, relictis nimirum Prophetiis, quæ potiùs pertinent ad officium solemnitatis, quàm ad ipsam Missam, & relicto introitu, qui in illa Missa non adest.

Quando Sacerdoti non datur posse Missam audire, an teneatur ipse celebrare?

13 INquires tertiò. Si Titius Sacerdos die Dominico v.g. non inveniat Sacerdotem alium, qui eo die celebrare possit, aut velit, unde ipse Titius Missam audire ab alio recitatam non valeat, teneturne ipse Sacrificium offerre, ut sic præcepto de audienda Missa satisfaciat? Ratio dubitandi est, quia Fideles obligantur quidem interesse Sacro, sed quando illius est copia, non verò illud celebrare.

14 Resp. huic inquisitioni rectè respondet Gobat *l.c. n.40.* teneri; addens duos Theologos de hac affirmativa responsione immeritò dubitare; subditque has rationes; Primam, quia consuetudo Ecclesiastica sic habet, ut scilicet omnes, etiam Sacerdotes, Missæ intersint die festivo, si tunc non celebrent; secundam, quia qui celebrat, audit Sacrum, siquidem alioquin Sacerdos celebrando, sed de audiendo; immò Suarez *de Euch. d.88. sect.4.* ait, celebrantem perfectiùs Missam audire, quàm circumstantes: si igitur potest audire celebrando, omninò obligabitur. Tertiam, quia Sacerdos, qui tempore Paschali non habet, à quo percipiat Communionem, obligabitur ipse consecrare, & communicare, ut præceptum servet. Quartam, quia qui tenetur ad finem, tenetur (ut omnes docent) ad ponenda media, saltem ordinaria: at celebratio Missæ usitatissimum est, & ordinarium medium ad illam audiendam.

Ad rationem dubitandi patet ex dictis responsio, hoc est, jam in promptu esse Missam, quando adest Sacerdos ipse, qui celebrare potest.

15 Sed est privilegium celebrare: nemo autem tenetur suo privilegio uti. Respondeo, negando, id privilegium esse: est enim quasi naturalis proprietas Sacerdotis, qui ad hunc finem ordinatur, nempè ut celebret.

16 Sed sunt non pauci, qui mallent audire Missas quatuor, quàm unam facere: Respondeo, hoc provenire ex eorum vitio, quod proinde ipsos excusare non debet: secus, si ea difficultas proficisceretur ex notabili dolore, in stando, vel legendo, vel in scrupulis irremediabilibus. Hactenus ex dicto Authore.

Quando celebrans submissa voce celebrat, an à fidelibus satisfiat Præcepto?

17 INquires quartò in hunc modum: Sacerdos proximè præcedenti die Dominico, adeò submissa voce celebravit, ut ne verbum quidem Missæ omnes, qui interfuimus, audiverimus, satisfecimusne præcepto?

18 Resp. tibi, & circumstantibus favet his verbis Beja Lusitanus *in responsis casuum Bononiensium editis anno 1589. fol.97. In nostra religiosissima Lusitania* (inquit) *ut devotioni, & contemplationi sacrificantium consulatur, in more est positum, submissa adeò voce privatas Missas dicere, ut nonnisi à se solo sacrificans audiatur, & ab eo, qui Missæ inservit, quoad ultima verba, quibus est respondendum, & tamen quicunque astant, & sacrificio sunt præsentes, legem de audienda Missa in die festo se adimplevisse putant, licèt nihil omninò audiant, vel percipiant, dummodo actu humano erecti, genuflexi, adorantes ibi adsint, & cætera facientes, quæ ab aliis fieri in diversis particulis Missæ solent;*

ent; *nec ullus à Catholicis Episcopis, & Doctissimis Confessoribus est alicui injectus scrupulus, quòd praeceptum de audienda Missa sint transgressi ii, qui voces Sacerdotum Sacra facientium non percipe-rint.*

19 Hæc Beja, cum quo absolutè sentio, quoad fideles ejusmodi Sacro interessentes. At verò quod attinet ad Sacerdotes tam submissè celebrantes, nulla urgente necessitate, sed solùm, ut suæ devotioni serviant, nec laudare, nec approbare possum; & ratio est, quia sic Sacerdotes Lusitani rubricas Missalis non observant, quæ rubricæ alia, summissa voce alia, voce elata, recitanda disponunt, præterquamquòd fraudantur fideles de spirituali fructu, qui enasci solet ex auditione Orationum, Evangeliorum, Epistolarum, Symboli fidei, & similium. Adde tertiò, Missam, licèt privatim celebratam, esse per se ministerium publicum, ut alibi explicuimus; quare, ut ritè peragatur, non est ad solam privatam Sacerdotis devotionem restringenda.

20 Porrò juvat opponere Bejæ Lusitano Hispanum Navarrum, de quo Navarro, Sà *v. Missa n.50.* sic habet: *Navarrus peccare*, ait, *Missam ita submissè celebrantem, ut circunstantes non possint audire.* Vides ergo ingeniorum diversitatem; Beja de devotione illud idem prædicat, quod Navarrus de peccato condemnat; non tamen puto, quòd possit condemnare de mortali, cùm non appareat manifestum caput, undè tanta peccati gravitas colligatur, & prudenter S. Thomas *in quodlibet 9. qu.7. num.15.* sic monet; *Periculosè determinatur, aliquid esse peccatum mortale, nisi expressa veritas habeatur.*

21 Quæret ex hac occasione aliquis, quid dicendum, contra de eo, qui secretas Missæ orationes alta, seu elata voce profert?

Resp. huic quæstioni, si sermo sit de verbis consecrationis Gobat *in Alphabeto sacristantium* sic satisfacit: *Qui vocem adeò intendit, ut minister sacra verba Consecrationis audire queat, excusandi sunt, quia non adest praeceptum grave de secreta Consecratione, gravis verò venialis damno, quando quis ad sex, vel octo passus vocem consecrationis intendit: mortalis verò, qui ad quadraginta audiri consuevisset.* Hæc ille, sed profectò hoc de mortali nimis rigidè dictum esse videtur (excepto notabili scandalo, vel contemptu, vel animo inducendi novum ritum) idque propter eandem rationem, quam modò innuimus ex S.Thoma.

22 Si verò sermo sit de aliis orationibus, quas secretè dicendas disponunt rubricæ: respondet Quartus *in rubr. Missalis parte 1. tit. 16. dub.1.* se putare, *peccare mortaliter eum, qui alta voce legit totum Canonem, vel partem ejus notabilem, vel notabilem partem aliam precum, quæ secretò recitari debent, si id fiat, vel animo inducendi novum ritum, vel cum scandalo aliorum.* Hæc ille; & quidem rectè, si notes tamen hanc ultimam conditionem (*si id fiat &c.*) quod nos etiam in simili advertimus modò numer. præcedente.

Quando Antecessores Civitatis voverunt celebrare diem festum, an Successores teneantur interesse Sacro illo die?

23 INquires quintò. An Successores, & posteri obligentur ad festa, quæ voverunt eorum majores, & sic an obligentur tunc interesse Sacro? Ratio dubitandi est, quia nemo potest suo voto alium à se ligare, alioqui tenereris fieri Religiosus, si tui Parentes Religioni te devovissent.

24 Resp. Certum communiter putatur à Doctoribus, quòd obligentur: Ratio est, vel quia primò, ex justitia legali, seu ex observantia erga Antecessores tenentur Posteri rata habere, & confirmare ejusmodi vota pro publico emissa, & non inducentia valdè magnum onus, ut notat Bonacina *de voto p.1.n.20.* & Filliucius *tr. 26.n.162.* Vel secundò, quia Episcopus, vota illa approbando, mandavit ea servari à Posteris; ut tenet Suarez *l.4. de voto cap.10.* & Layman *l.4.tr.4.c.10 n.9.* lege etiam Thom. Sanch. *l.4. summa c. 15.n.16.* Addit Navarrus *in Manuali c.12. n.8.* hanc obligationem oriri ex vi contractus, & promissionis transeuntis in Successorem universalem: quam tamen rationem difficulter se credere, dicit Gobat *in Alphabeto auditionis Sacri n.86. vel 3.* ut habet Pasq. *in observationibus super Lauretum n.22.* quia voti obligatio afficit quidem regulariter tantùm expressè voventes, sed aliquando etiam voventes tacitè, quatenus voluntas Successorum censetur moraliter inesse in voluntate Successorum voventium.

Quisnam legitimè dies festos instituit sub obligatione audiendi Sacrum?

25 INquires sexto. Quisnam indicere valet festos dies, in quibus nos interesse Sacro teneamur?

26 Resp. Dies indicere festivos pro universali Ecclesia in honorem Dei, & Sanctorum (utique Canonizatorum, vel etiam Beatificatorum) pertinet ad Romanum Pontificem summum, pro Diœcesi, vel Oppido ad Episcopum, modo mox explicando *n.28.* Eandem vim habet legitima consuetudo, sive universalis pro tota Ecclesia, sive peculiaris pro Diœcesi, vel Oppido; legitima, inquam, quia ex se consuetudo sola, orta dumtaxat ex populi observatione, ejusmodi vim non habet, nisi quando, saltem tacitè, Prælati consensum includeret, quo pacto jam esset legitima. Ratio est, quia id pertinet ad jurisdictionem spiritualem, quam nullam habet Populus, sed habent solùm Prælati, quibus eam Christus Dominus communicavit. Id quod non ita se habet in jurisdictione temporali, hanc enim primitus residere in populo, ob hoc tamen Principibus sæcularibus communicatam esse ad meliorem gubernationem docemus omnes.

27 Subinquires, si quando Princeps mandet observari aliqua festa, ut ob insignem victoriam; ob coronationem Regis, immò etiam ob reverentiam alicujus Sancti de Republica benemeriti (quæ non accedente Prælati jussione festa sæcularia, non verò sacra appellari ritè possunt) est ne obligatio tunc Missam audiendi, & consequenter à servilibus abstinendi?

Resp. non esse obligationem in conscientia ex virtute religionis audiendi Missam, vel abstinendi à servilibus, solùm enim tunc externa festivitas indicitur, & externa abstinentia à negotiis prohibetur. Interim tamen non nego, contra legem civilem peccari posse, & contra Principis obedientiam: sed hoc mortale vix, aut ne vix quidem de facto pertingere, alibi à nobis disputatum est.

28 Subinquires iterùm. Episcopus (idem dic de Episcopalem jurisdictionem habentibus) sub qua conditione potest indicere dies festos sacros, in quibus sit abstinendum à servilibus, & sic audiendi Missam obligatio? Quos ut scimus omnes, & advertit Castrop. *to.3.disp.2.p 2.n.5.* etiam regulares observare tenentur,

29 Resp. sub ea conditione ex jure communi, ut id faciat accedente consensu Cleri, hoc est majoris partis capituli, & consensu populi, ut habetur *c. conquestus de feriis.* Puto nihilominus, in rigore Episcopum posse sine positivo consensu populi, quem satis est non contradicere: sed cum consensu tamen prædicti Cleri, consuetudine nimirum sic legitimè introducta.

30 Monet autem Urbanus VIII. *in Bulla edita anno 1642.* (sed non jubet, nec potestatem tollit) ut parcè, ne scilicet fideles multorum festorum frequentia aggraventur, hanc potestatem Episcopi exerceant. Quòd verò Urbanus solùm moneat Episcopos, & potestatem nequaquam tollat, ipsemet Bullæ tenor manifestè declarat, in qua hujusmodi adsunt verba.

Ne autem dies festos à locorum Ordinariis nimia aliquorum facilitate, aut Populorum importunitate, deinceps iterùm multiplicari contingat, eosdem Ordinarios in Domino monemus, ut ad Ecclesiasticam ubique servandam æqualitatem, de cætero perpetuis futuris temporibus ab indictione sub præcepto novorum festorum studeant abstinere.

Hactenus Pontifex, ubi nota illud (*monemus.*)

Qua Hora audiendum est Sacrum?

31 PErtinet ad circunstantiam *quando*, hora assistendi ad Missam, quare meritò inquires septimò: quid sit sentiendum de ejusmodi hora?

32 Resp. Quacunque hora Sacerdotes celebrent, obligantur Fideles uni Missæ die festivo præsentes adesse. Ritè autem celebrant ab Aurora usque ad meridiem, & ex Privilegio à Pontifice aliquibus concesso, etiam una hora ante Auroram, & una item circiter hora post meridiem, quorum privilegiorum explicationem satis erit videre apud de Lugo *de Euch. disp.20.sect.1.* aliosque.

Quòd si unica dumtaxat, vel paucæ Missæ aliquo in Oppido celebrentur, quacunque hora audienda est illa, quæ celebrabitur; unde si manè diluculo dicetur illa unica Missa, manè est audienda; si verò dicetur in meridie; tunc audienda erit, quando nulla rationabilis non audiendi causa subsit.

33 Dixi (*unica Missa*) nemo enim obligatur ad plures: nam proptereà in rigore die Natalis Domini, unam Missam audiendo præcepto satisfit sufficienter: sicuti etiam Sacerdos non obligatur eo die plures Missas celebrare, cùm semel celebrando suum munus satis adimpleat, lege Pasqualigum de Missa q.1252.

An aliquando ante mediam noctem?

34 INquires octavò in hunc modum. Potest contingere, ut audiat quis Missam ante mediam festi sequentis noctem; hic ergo satisfacit ne præcepto?

Casus quotannis occurrit in nocte Natalis Domini, in illo primo Sacro, quod celebrat Cardinalis in Sacello Pontificio coram Pontifice, nam hæc prima Missa solet tota absolvi antè mediam noctem, ut latè habet de Lugo *de Eucharistia disp.15. nu.55.* quantum igitur facit ad nos, inquiris, An tunc fideles audiendo illam Missam, satisfaciant præcepto audiendi Sacrum in die festivo Natalis Domini?

35 Resp. satisfacere. Ratio est, quia ex mente Ecclesiæ, seu Pontificis illa Missa pertinet ad diem festũ Natalis, unde etiã si nulla alia adesset ratio, certè subesse concessionem Pontificis dicendum erit; neq; enim præsumendum est, ipsam velle, ut duas Missas tunc ii fideles ex obligatione audiant, qui tam devotos, & sollicitos in audienda illa prima Missa se præbuerunt. Immò addo, si in aliqua Provincia usus antiquus similis vigeret, quo media nox præveniretur, idem sentiendum esse, nimirum consuetudinem illam esse servandam,

dam, & consequenter per illam anticipatam Missam Ecclesiæ præceptum adimpleri.

36 Sed ecce hinc datur occasio: aliam dubitationem resolvendi, quam sic propono. Ego nudiustertius volens de Æstate iter longum facere, surrexi è lecto, Sacerdotemque oravi, (ut quia erat dies Dominicus) celebraret, me, meisque comitibus præsentibus. Annuit Sacerdos, Missamque celebravit, qua peracta, clarè cognovimus, eam fuisse ante mediam noctem celebratam, satisfeci ne ego, & comites, & Sacerdos Ecclesiastico præcepto?

37 Respondeo, satisfecisse, nec opus auditione alterius Sacri: quamvis in promptu nobis fuisset; si, ut refertur, illa auditio prior bona fide habita est. Ad id dicendum, me movet benigna Matris Ecclesiæ pietas; non enim mihi persuadere possum, quod huic bona fide operanti, illa imponat obligationem interessendi alteri Sacro: *bona fide*, dico, nam, si mala, nemo liberare, ut ex se constat, ab iterata auditione posset.

Confirmatur allata responsio; nam si ego ex voto obligarer largiri decem v.g. aureos Ecclesiæ Sancti Francisci, & per inculpatum errorem, eos largitus essem Ecclesiæ Sancti Petri, non puto, Deum esse adeò rigorosum exactorem, ut velit me alios decem aureos Ecclesiæ S. Francisci conferre: idem certè non esset, si ego ex justitia deberem dare dictos aureos decem Titio, & darem, quamvis bona fide, Cajo; quia in hoc casu remanet in Titio jus justitiæ contra me pro decem aureis sibi debitis, quòd jus, ut docemus omnes, est valdè rigorosum; at in præcepto de audienda Missa, vel in voto non intercedit jus justitię, sed debitum ex virtute obedientię, vel religionis, quę tanti rigoris non sunt, & cùm tunc Creditor sit benignissimus, ipse non præsumitur extorquere velle iteratam solutionem.

38 Quæres. Sacerdos ille, qui ante mediam noctem, atq; adeò non in die Dominico, sed Sabbato Missam illam præproperam celebravit, poteritne legitimè iterùm celebrare inhærendo alicui opinioni, quæ putaret, ipsum, quia verè hoc die Dominico non celebravit, jus habere ad celebrandum?

Resp. Cùm hæc dubitatio hujus loci non sit, alibi, hoc est, in proprio tractatu de Missa determinabitur, nunc autem tempus est quiescendi, & finem hujus anni laboribus imponendi. Valete.

TRACTATUS SECUNDUS.

DE SECUNDO ECCLESIÆ PRÆCEPTO,

HOC EST

DE SUSCIPIENDO POENITENTIÆ SACRAMENTO.

IN duas partes dividitur hæc Tractatio. Altera explicat ea, quæ pertinent ad pœnitentem, idque fiet à c. 2. usque ad caput 24. prius enim in cap. primo aliqua pertinentia ad materiam, & formam hujus Sacramenti præmittere oportebit. Altera explicat ea, quæ pertinent ad Confessarium, id quod fiet à cap. 24. ad finem usque, quo pacto declaratæ satis superque erunt quatuor Partes hujus Sacramenti, nimirum Contritio cordis, Oris confessio, Absolutio, & Satisfactio. Nostris conatibus prospere aspiret Deus.

CAPUT PRIMUM.

Præmittuntur quædam circa materiam, & formam hujus Sacramenti.

1 CUm omnia Sacramenta constent materia, & forma, præstat hoc initio harum cognitionem de Sacramento Pœnitentiæ breviter afferre.

Materia Sacramenti Pœnitentiæ.

2 DIco primò, materiam remotam esse peccata ex S. Thoma 3. *p.q.*84. Non est autem sensus, quasi peccata sint materia ex qua, sed materia, circa quam Sacramentum Pœnitentiæ versatur. Nomine autem peccatorum non intelligimus peccatum originale, quod cùm non sit nostra voluntate contractum, de eo pœnitentiam habere non possumus. Quòd si S. Augustinus libro de vera, & falsa pœnitentia *cap.*8. ait, nos per totam vitam hujus originalis peccati pœnitentiam agere, sumit nomen pœnitentiæ satis amplè, & sensus est (ut habet S.Thom. *in* 4. *dist.*16. *q.*1. *art.*2. *quæstiunc.*2.) Nos per totam vitam dolere, quòd in peccato simus concepti, & nati filii iræ, & quòd per totam vitam ob causam originalis peccati innumera mala patiamur.

Nec etiam intelligimus peccata actualia ante Baptismum commissa, ut non intelligit Trid. *sess.*14. *à c.*1. Ratio autem est, quia hæc admissa sunt ab iis, qui extra Ecclesiam sunt; quare Ecclesię judicio non subduntur; erùnt ergo materia Sacramenti Pœnitentiæ peccata commissa post Baptismum.

3 Quæres, peccatum, quòd fortè committit quis in ipso Baptismo, ut si quis adultus accedat ad illum sine ullo dolore de peccatis actualibus anteà commissis, vel cum voluntate admittendi aliquod peccatum mortale, quo pacto is dicitur à Theologis accedere ad Baptismum cum fictione, tale, inquam, peccatum est ne materia Sacramenti Pœnitentiæ?

4 Respondeo, esse materiam hujus Sacramenti, atque adeò oportere, illud ad Confessionem deferre. Ratio est, quia hujusmodi peccatum completur ex eo, quòd suscipitur Baptismus sine dolore, vel cum animo peccandi: Ergo prius intelligitur susceptus Baptismus, & deinde completum peccatum fictionis; ergo erit peccatum commissum post Baptismum, atque adeò materia necessaria confessionis; & practicè quidem hoc pro certo tenendum est, quia practicè, ut notat de Lugo *de Pœnitentia disp.*16. *num.*2. nemo scire potest suum peccatum durasse solùm toto tempore antecedenti, & non fuisse continuatum post Baptismum. Legantur Suarez, & Vasquez citati ab eodem de Lugo ibidem.

5 Dico secundò, peccata venialia esse quidem materiam idoneam, & sufficientem hujus Sacramenti, non tamen necessariam, cùm ea aliis etiam modis remitti possint ex Trid. *sess.*14. *c.*5.

6 Eodem modo peccata, à quibus semel quis legitimè est absolutus, sunt materia sufficiens, non autem necessaria. Suarez *disputatio.* 18. *de Pœnitentia*, *sectio.* 1. aliique passim: quòd si dicas, formam hujus Sacramenti, quam mox afferemus, in hoc casu fore falsam, cùm non inveniat peccata, à quibus Pœnitens per illam absolvatur, quandoquidem ab illis jam fuit in alia confessione absolutus? Respondeo, nequaquam fore falsam, siquidem sensus formæ est: *Confero tibi per absolutionem gratiam Sacramentalem*; quæ ordinatur ex se, & vi sua, (si ab indispositione subjecti non impediatur) ad peccata remittenda, & consequenter, qua peccata omnia delerentur, si ea haberes.

7 Dico tertiò, materiam proximam hujus Sacramenti non esse solam oris Confessionem, ut Durandus, & Gabriel dixerunt; sed esse tres actus pœnitentis, hoc est, actum contritionis, seu doloris: actum Confessionis: actum satisfactionis. Suarez *loc. citat. sect.*3. cum S.Thom. aliisque, & actus quidem doloris sit sensibilis (ut requiritur ab omni Sacramento) per ipsam oris Confessionem; satisfactio autem est pars, non quidem essentialis, sed integralis, verùm hæc latiùs Theologi, & videri potest Bellarminus *l.*7. *de pœnit. c.*12. aliique.

Forma Sacramenti Pœnitentiæ.

8 ESt absolutio, quæ ex communi Ecclesiæ consuetudine sic usurpatur.

Dominus noster Jesus Christus te absolvat. Et ego auctoritate ipsius mihi licèt indigno commissa, absolvo te, in primis ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, in quantum possum, & indiges: deinde ego te absolvo à peccatis tuis in NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI. Amen.

Passio Domini Nostri Jesu Christi, & merita Beatissimæ Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

Aliqui etiam præmittunt illam precationem, *Misereatur tui, omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam æternam. Amen.*

Sicuti alii omittunt illa verba (*mihi licèt indigno commissa.*) Illud item verbum (*suspensionis*) apponi non debet, quando absolvitur Laicus, de qua re vide Cajetanum *v. absolvo.*

9 Notat autem Sà *v. Absolutio n.1.* in brevibus Confessionibus, ut illorum, qui sæpè confitentur, satis esse dicere solùm, *ego te absolvo à peccatis tuis in NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI. Amen.*

Idem esto in necessitate urgente, mortis periculo, immò etiam in longioribus, quando multi adsunt pœnitentes, quo scilicet ea brevitate longius tempus suppetat Confessionem appetentibus.

10 Hæc est communis praxis. Verùm si inquiramus, quænam verba sunt omninò necessaria ad essentiam, absolutionis? Dico esse hæc, *absolvo te*, ita Valentia, Suarez, Navarrus, aliique suis in locis, & favet Concilium Florentinum in decreto Eugenii, & Tridentinum *sess.24.cap.3.* quatenus dicunt formam esse hanc: *ego te absolvo*, & ratio est, quia hæc duo verba satis significant id, quod per hoc Sacramentum efficitur. Nam sicuti particula (*ego*) sufficienter includitur, seu explicatur in verbo, *Absolvo*, quod est primæ personæ: sic particula (*à peccatis*) in eodem verbo includitur, & explicatur, absolvi enim dicitur, quòd est vinculis ligatum, quæ vincula, quòd sint peccata, satis determinatè explicatur ex eo, quòd peccata pœnitens sit confessus.

11 Duo hic nota; Alterum, dum prædicta Concilia dicunt, formam hujus Sacramenti esse, *ego te absolvo*, non ideò id dicunt, quia illud (*ego*) sit de essentia, expressè prolatum: sed quia voluerunt illud exprimere, quod in usu Ecclesiæ Latinæ usurpatur.

12 Alterum, invocatio Sanctissimæ Trinitatis, licèt in Sacramento Baptismi, & Confirmationis pertineat ad eorum substantiam, non tamen pertinet in Sacramento hoc Pœnitentiæ; Ratio est ipsa Christi Domini institutio; Et meritò quia in Baptismo fit professio fidei, & in Confirmatione datur robur ad eandem fidem publicè confitendam: quare congruum fuit, ut in illarum collatione fieret mentio præcipui mysterii fidei, quæ congruentia non apparet in Sacramento Pœnitentiæ. Immò cùm hoc Sacramentum sit institutum ad modum judicii, & prolationis sententiæ, in quibus non solet apponi ejusmodi invocatio; meritò in illo non apponitur, nisi ex congruitate. Peccaret tamen venialiter, qui extra necessitatem invocationem prædictam omitteret, quia ageret contra usum communem Ecclesiæ, quamvis non in re gravi.

13 Addamus & alia duo: Primum, in casu necessitatis, qualis esset v.g. in naufragio, quando plures peterent absolutionem, & ob temporis angustiam non possent absolvi separatim, absolvi sic poterunt. *Ego vos absolvo: &c.*

14 Secundum, non est necesse proferre illud (*ab omnibus*) quia jam unum mortale non absolvitur sine alio, saltem indirectè remisso: & Rituale Romanum in forma absolutionis hanc vocem non habet, ut nec Tridentinum modò allatum.

15 Ab his, quæ hactenus dicta sunt, dissentiunt nonnulli; quæ dissensio, cùm sit Theologica, videatur apud de Lugo *disp.13. de pœnit. n.60. & deinceps.*

Mutare verba absolutionis.

16 Dubitabis primò: An valeat absolutio, si fiat mutatio in verbis? Rursus, an ea mutare liceat?

Respondeo ad primum, si remaneat idem sensus, fanè valebit, ut si Sacerdos dicat:

Absolutionis Sacramentum tibi confero, vel do: condono tibi peccata tua: absolvo Excellentiam vestram, vel Dominationem tuam, &c. Relaxo, libero te à peccatis tuis: Remitto tibi peccata tua.

Notat autem hîc Suarez, & Valentia meliùs dici (*absolvo te*) quàm (*remitto tibi*) quia in verbo, *absolvo*, magis explicitè actus judicii significatur.

Præterea, si detur absolutio sub imperativo modo, vel indicativo passivo, valebit etiam absolutio: si Sacerdos dicat:

Absolvere, penultima correpta: *absolvaris: absolutus esto, Remittuntur à me tibi peccata tua.* Ita de Lugo *de Pœnit. l.c.*

17 Denique Sotus *in 3.dist.54.* ait, valere absolutionem, si Sacerdos proferat aliquo modo ex sequentibus, cùm tamen non valere dicat Sotus *in 5. dist. eadem q.1.*

Jubeo, te absolvi: Placet mihi, te absolvi: mando, præcipio, volo te absolvi. Profectò saltem dubiæ erunt ejusmodi formulæ.

18 Contrà verò, absolutio certò non valebit, si detur sub verbis optativi modi, vel sub verbis deprecatoriis: *sic.*

Utinam absolvat te Deus à peccatis tuis! Absolutionem peccatorum tribuat tibi Deus. Oro Deum ut te absolvat.

Sanctus Thomas *opusc.22.c.1 art.2.* ait contrariam opinionem esse præsumptuosam, & errori proximam; Et meritò; quia *Joan. 10.* Christus dat Sacerdotibus absolutè potestatem absolvendi, dicens: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; instituit enim hoc Sacramentum per modum judicii, in quo sententia non fertur deprecando: non sic Sacramentum Extremæ Unctionis, quia hoc institutum est sub verbis deprecatoriis *Jacobi 5.* ubi dicitur, *inducant Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, &c.*

19 Jam verò, quoad licitum usum dico, semper graviter peccari, si ita mutetur forma, ut invalidum reddatur Sacramentum, vel reddatur dubium, quia tunc peccatur contra reverentiam Sacramenti illud irritum reddendo, & contra pœnitentem, de gratia Sacramenti illum defraudando. Quando autem ita mutatur, ut non reddatur invalidum, peccabitur ex eo capite, quia receditur ab usu, & praxi Ecclesiæ in re gravi: nisi fortè tam modica esset mutatio, ut parum pro nihilo reputaretur, veluti esset omittere illud (*ego.*)

Absolvere sub conditione.

20 Dubitabis secundò. An absolutio possit sub conditione conferri?

Respondeo, & dico primò. Absolutionem datam sub quacunque conditione in futurum pendente, non valere: ut si Sacerdos dicat: *absolvo te, si sacram imaginem Drepanitanæ Virginis invisoris, vel si furto ablata restitueris, vel si tuus superior ratam habuerit hanc absolutionem*, ita Cajetanus *v. absolvo*, & passim Theologi. Ratio est, quia Sacramenta non differunt effectus suos in futurum, sed statim illos conferunt: siquidem ex institutione Christi, statim ac Sacramentum existit, Gratiam parit, ut latiùs explicant Theologi; multò magis id dicendum est in Sacramento Pœnitentiæ, in quo semper esset periculum illud frustrandi, si adveniente conditione, Penitens inveniretur indispositus ad Gratiam consequendam.

21 Dico secundò, valere absolutionem datam sub conditione de re præsenti, vel de re præterita, quæ supponatur jam anteà præextitisse; ut si Sacerdos dicat: *Absolvo te, si tuorum peccatorum dolorem habes, vel habuisti; si animum habes restituendi, vel restituisti*, immò etiam si per magnam imprudentiam dicat: *Ego te absolvo, si hoc manè ortus est sol.* Ratio est, quia sic certum efficitur Sacramentum; verùm valdè notandum est, Sacerdotem nunquam debere sic absolvere; sed priùs interroget Pœnitentem, an dolorem habuerit, vel habeat? An restituere velit? &c. Posteà absolutè absolvat, sic enim requirit forma Judicii, ad cujus normam institutum est hoc Sacramentum, Cajetanus *ibid.*

22 Dico tertiò, licitè conferri absolutionem sub conditione in sequentibus casibus.

Primò. Quando Sacerdos dubitat, an is, cujus Confessionem audit, sit rationis compos, ut si audiat Confessionem pueri, vel semifatui: potest enim tunc dicere: *te absolvo, &c. si usum rationis habes*, ita Medina *de Instruct. Sacerdotum l.2. cap.12.* ubi notat hujusmodi conditiones meliùs esse mente adiicere, quàm voce proferre.

23 Secundò, licita etiam erit absolutio, quando, omnibus expensis, dubitat Sacerdos, an sint peccata ea, quæ pœnitens confessus est; potest enim dicere *absolvo te &c. si ea, quæ audivi, sunt peccata.* Medina *ibid.*

Hic siste, lector, & habe hujus rei distinctiorem notitiam: Doctores nonnulli cum Suar. *d.28. de pœn. sect.1. n.13.* advertunt, si quis ad Confessionem affert sola peccata dubia, debere eum moneri, ut addat aliquod peccatum certum aliàs confessum, ut nimirum certa conferatur absolutio: quòd si certum inveniri nequeat, tunc absolvi poterit sub conditione, modo dicto; si tamen prudenter judicet Confessarius, ita consuli saluti Pœnitentis.

Universaliùs autem, & expeditiùs sic habet Merolla *to.1. d. 3. nu.359. Quamvis optimum Consilium sit, ut confitens materiam dubiam, adjungat aliquod certum, aliàs confessum; tamen consilium id est, nec videtur præceptum: quia præcepta non sunt facilè multiplicanda sine cogente fundamento; nullibi enim tale præceptum invenitur impositum, neque injuria fit Sacramento, quia verè non exponitur periculo irritationis: non enim forma absolutionis tunc cadit supra materiam non sufficientem, sed tantùm conditionaliter, si adest materia: conditio autem nihil ponit in esse; Adde, quod teneretur quis pluries idem peccatum confiteri, quod nullo jure probatur.* Hæc Merolla.

24 Tertiò; licita etiam erit absolutio sub conditione, quando Confessor audivit jam Confessionem, & dubitat propter aliquam animi v.g. distractionem, an absolutionem contulerit Pœnitenti. Tunc enim potest dicere: *ego absolvo te, &c.* mente intelligendo, *si te prius non absolvi.* Cajetanus *loc. cit.*

25 Quartò; licita etiam erit absolutio sub conditione, in mente, ut dictum est, retenta, in casu proximè morituri, qui sit ratione destitutus, nempè sic dicendo: *Ego te absolvo, &c. si es benè dispositus.*

Id quod distinctiùs explicabimus infra cum de Communione *c.7. n.20. & c.16. n.13.*

Forma absolutionis ab excommunicatione.

26 Dubitabis tertiò per hanc occasionem, quibusnam verbis conferenda sit excommunicationis absolutio pro foro conscientiæ, quam scimus semper necessariò dandam esse antè absolutionem à peccatis? ut habes apud Suarium *de censuris disp. 10. sect.3. n.10.*

Respondeo. Absolutio à peccatis, quia est pars Sacramenti, non potest mutari ab ea, quam nuper attulimus, cùm sit instituta à Christo Domino; absolutio autem ab excommunicatione, & cæteris censuris (quia non sunt peccata, sed pœnæ peccatis impositæ) potest conferri quibuscunque verbis, per quæ absolvens explicet, se velle tollere excommunicationem.

27 Con-

27 Consueta tamen forma pro foro conscientiæ (nam pro foro externo, lege Bonacinam *disput. 1. de cens. quæst. 3. p. ult.*) est hujusmodi.

Ego te absolvo à vinculo excommunicationis, quam propter hanc, vel illam causam, v.g. ob percussionem Clerici incurristi, teque restituo Sacramentis Ecclesiæ, & communicationi fidelium; deinde te absolvo à peccatis, &c.

Hæc tamen expressio causæ certè omninò necessaria non est, quare in rigore satis erit dicere: *Ego te absolvo ab excommunicatione, quam incurristi; seu quam habes, deinde te absolvo à peccatis &c.*

28 Notat item Avila *p. 2. c. 7. disp. 3. dub. 3.* in foro Sacramenti Pœnitentiæ non esse regulariter omittendam formulam illam universalem, modò *n. 8.* dictam: *absolvo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, in quantum possum, & indiges, &c.* non esse, inquam, omittendam, etiamsi Pœnitens nullam censuram fateatur à se contractam, fortassè enim Pœnitens laborat aliqua censura, cujus oblitus est, & cujus confessor habet potestatem absolvendi.

29 Propter imminentem mortem excommunicati, qui petit absolutionem excommunicationis cum debita dispositione, ut semper supponendum est, & cum satisfactione partis, si quæ sit necessaria, satis erit breviter dicere: *absolvo te à censuris, & à peccatis in Nomine Patris &c.* Pro dicta satisfactione. videri potest de Lugo *disp. 16. de Pœn. à n. 625.*

30 Quid, si quis in dicto, vel simili casu solùm sic proferat, *Absolvo te à peccatis tuis*, remanebitne Pœnitens absolutus ab excommunicatione, qua laborat?

31 Respondeo. Licèt is peccaret graviter, si scienter (nam bona fides excusaret à peccato) sic proferret, intendendo priùs absolvere à peccatis, & deinde ab excommunicatione, nam ligato excommunicationis vinculo conferretur peccatorum absolutio, quod graviter prohibetur, ut modò innuimus *n. 26.* quia Ecclesia repellit excommunicatum à participatione Sacramentorum; unde debet Confessarius prius curare, ut Pœnitens sit ab excommunicatione liber, & deinde absolutionem peccatorum impertiri; tamen validè, in probabilissima opinione, & excommunicationem, & peccata absolveret (posito quòd potestate absolvendi ab utrisque polleat) illud enim *absolvo* potest significare absolutionem à peccatis, tum à pœnis propter peccata contractis, semper nihilominus tutior est exprimere sic expressè, *absolvo te ab excommunicatione* (intellige, quam absolvere potes) *& à peccatis tuis &c.* lege Suar. *de Censur. disp. citata sect. 2.* & Dianam *p. 3. tr. 9. Res. 31.*

CAPUT II.

De iis, quæ pertinent ad Pœnitentem.

De iis, quæ ad eundem pertinent ante Confessionem.

Examen.

1 Accessurus ad Sacramentum Pœnitentiæ, se prius præparare debet fidelis per examen conscientiæ, quo in amaritudine animi, omnia sua peccata, quæ Confessori propalare debet; recognoscat. Quale autem hoc esse oporteat, habes ex de Lugo *disp. 16. de pœn. n. 589.*

Pœnitens obligatur tantùm ad examen humanum, non verò ad exactissimum; hoc est, obligatur ad tale, quo Sacramentum hoc non reddatur nimis grave, & onerosum, nec est bona consequentia: si plus hic se examinaret, plus inveniret; Ergo ad hoc obligatur; non est, inquam, bona consequentia, quia non est attendendum ad exactam, & integram confessionem peccatorum, sed etiam permaximè, ne Sacramentum ex hoc capite reddatur nimis onerosum, & grave. Hæc ille.

2 Et paulò post loquens, qua ratione Confessarius debeat Penitentem interrogare de peccatis, hęc habet in summa: *Circa hujusmodi examen, humanasque interrogationes non potest dari una, & eadem regula pro omnibus; pendet enim ex capacitate, & dispositione corporali, aliisque circumstantiis: quare pauciores, & crassiores interrogationes debent fieri homini inculto, & barbaro, quales sunt Indi Occidentales, quàm alteri Europæo; lenius item examinandus est Rusticus, vel qui graviter ægrotat, vel qui plura habet peccata, vel qui confessionem multorum annorum facit, quàm homo civilis, vel homo sanus, aut qui pauciora habet peccata, vel unius, aut alterius hebdomadæ confessionem facit: Et ratio est, quia secus redderetur confessio onerosa, & nimis gravis pro dictis prioribus pœnitentibus, quæ talis non redderetur pro posterioribus: & hæc est ratio, cur à Meretrice, & Concubinario, & similibus minus exactè, & distinctè petamus numerum peccatorum, quàm si per mensem, vel per hebdomadam solam v.g. in eo peccato fuisset (de qua tamen re clariùs dicemus infra c. 14. à n. 39.) quia nimirum diligentia, quæ pro peccatis unius hebdomadæ distinctè confitendis sufficeret, ea, si pro longo tempore examinando adhiberetur, difficultatem talem, & molestiam ingereret, quæ redderet onerosam nimis confessionem.* Hæc ex de Lugo.

3 Illud denique benè habent DD. quia obligatio ad examen est humana, & moralis; ideò illud examen peccatorũ est necessariũ, & sufficiens, quod faceret quis in aliquo negotio suo gravi, v.g. quod faceret diligens operarius in rebus suis expediendis, & componendis quale homines adhibent ad evitandos morbos corporales, nempè prudens, & non nimium; de hoc recurret iterùm sermo *c. 26. n. 7. & 8.*

4 Quæres, obligatur ne Pœnitens, ut peccatorum suorum memoriam retineat, illa sibi scripto annotare?

Resp. Certè id laudabile est, ne ex inadvertentia taceatur aliquod peccatum; tamen neminem ad id obligari, puto cum Dicastillo, *de pœn. disp. 6. dub. 12. n. 244.* Ratio est, tum quia scriptura est ex se patens, tum quia sicuti non est peccatum omittere confiteri aliquod propter oblivionem: ita neque est peccatum impedire omissionem obliviosam, lege Suarium *d. 27. de pœn. sect. 3.* & Sotum *in 4. d. 16. q. 2. art. 4.* Qui Sotus addit, non esse suadendum, peccata scribere: sed ab hoc Soti dicto multi meritò dissentiunt; fatentur tamen, quamvis sit laudabile, peccata scribere, per hoc nihilominus non esse dandam occasionem scrupulis. Nam nimia diligentia (ait Dicastillo *de pœn. c. 17. n. 39.*) in perscrutando numero peccatorum est peccatum veniale, quia in omni virtute morali peccatur, non solùm per defectum, sed etiam per excessum. Hæc ille.

Quare, sit nec ne consulendum peccata scribere, magna opus est discretione; nam aliquando ea scribere, occasio est alicui fovendi scrupulos, & huic non est id consilii dandum, sed aliquando pro eo, qui facilè sibi persuadet, non omnia peccata se patefecisse, est aptum remedium ea scribere, ut scilicet ex adnotatis deinde noscat, se jam illa fuisse confessum.

Cordis dolor.

5 Quamvis doloris actus necessarius pro Sacramento Pœnitentiæ elici possit in ipsa Confessione, sed necessariò, ut mox dicemus, ante absolutionem, tamen quia solet cum majori securitate elici anteà, ideò de illo hic, quasi in suo loco agendum est.

Præmittitur, quid sit Contritio, quid sit Attritio?

6 *Contritio est animi dolor, seu detestatio de peccato contra Deum commisso, idque propter Deum ipsum, cum proposito non ampliùs peccandi*; Contritio igitur formaliter dicit odium, & detestationem peccati, ex qua oritur tristitia, & dolor: sicut ex amore, quando objectum est præsens nascitur gaudium: tunc autem verè quis detestatur peccatum, quando actu quocunque sive intenso, sive remisso, quodlibet potiùs malum eligeret, quàm peccatum; quod alii dicunt, tunc verè hominem detestari peccatum, quando dolet de eo magis appretiativè, quàm de alio quocunque malo, non verò quasi necesse sit magis sensibiliter; nam homo magis sensibiliter dolet de amissione pecuniæ, & tamen quia appretiat magis filium v.g. vel gratiam Dei, quàm pecuniam, dicitur amare magis filium, vel Deum, quàm pecuniam.

7 *Attritio autem est dolor, & detestatio de peccato contra Dei voluntatem commisso cum prædicto proposito, idque vel primò propter metum Gehennæ, vel secundò propter amissionem Gloriæ, vel tertiò propter peccati turpitudinem*: unde colligis, Contritionem oriri ex amore Dei super omnia, & ex timore filiali; Attritionem ex timore servili.

Præter prædicta tria Attritionis motiva, est etiam quartum, idest, metus mali temporalis; sed diligenter est advertenda necessaria distinctio, si enim execraberis peccatum propter metum temporalis mali, v.g. carceris, infamiæ, ægritudinis, vel similium, & nihil addas prætereà; non habebis dolorem sufficientem pro Sacramento, siquidem ejusmodi actus non excedit dolorem naturalem; sed si execraberis ob metum talium malorum, quæ propter peccata inflicta, vel infligenda sint à Deo, tunc enim verò sufficienti dolore eris instructus: quia illud (*à Deo*) ostendit te affici dolore supernaturali; quam supernaturalitatem supponunt, seu cognoscunt communiter Theologi, quando ejusmodi actus eliciuntur à fidelibus supernaturali habitu fidei per Baptismum exornatis.

8 Quæres: dictum propositum de non ampliùs peccando, debet ne exprimi in Contritione, vel Attritione? An satis sit involvi implicitè in ipsa detestatione?

9 Resp. multi Doctores requirunt, debere necessariò exprimi: alii tamen cum Bonac. *de pœn. disp. 5. sect. 5. nu. 8.* satis probabiliter ajunt, satis esse illud propositum, quod implicitè involvitur in ipsa detestatione, seu displicentia: is enim, cui verè displicet peccatum, implicitè intendit non ampliùs peccare; nemo enim vult facere illud, quòd ipsi eidem displicet.

10 Illa tamen animadversio est hìc pernecessaria: nam quando dolor est ex motivo turpitudinis peculiaris, quæ sit in aliquo peccato v.g. quæ est in peccato luxuriæ, non satis est propositum implicitum, quod includitur in illo dolore, sed in hoc casu addendum est propositum explicitum universale non ampliùs peccandi: ratio est, quia pro Confessione Sacramentali requiritur, ut fidelis proponat, se nolle deinceps ullum aliud peccatum admittere; at in dolore de peccato ex peculiari dicto motivo non includitur propositum non admittendi ullum aliud peccatum. Qui enim dolet, se peccasse ex motivo turpitudinis verb. grat. luxuriæ, non habet propositum non peccandi in alia actione, in qua talis turpitudo non invenitur v.g. in occisione sui inimici: tunc ergo vel addatur explicitum propositum non committendi alia ulla peccata, vel quod erit facilius, doleat ex motivo univer-

sali, quale est motivum ex ipsa offensa Dei, vel ex timore Gehennæ, vel amoris Gloriæ.

11 Si iterùm quæras, an sicuti sufficit pro Confessione dolor solus, abstrahendo à proposito, quando motivum est universale, sic satis sit propositum non ampliùs peccandi, abstrahendo à dolore, seu quod idem est, sine explicito dolore?

Resp. non esse satis; ratio est manifesta, quia in proposito de futuro non includitur odium præteriti: posset enim quis sic dicere: *Nolo in futurum peccare, placet tamen mihi anteà peccasse:* at in dolore vero id non accidit; qui enim verè dolet de aliquo præterito malo, implicitè vult se cavere in futurum.

12 Denique notat hic rectè Sylvest. *v. Confessio p. q.21.* te posse absolutè, & sufficienter pro Confessione proponere, non peccaturum, quamvis timeas, vel etiam tibi certò persuadeas, te propter fragilitatem tuam iterùm peccaturum. Ratio est, quia velle, & proponere est actus voluntatis, at existimare, te relapsurum, est actus intellectus.

Praxis actus Contritionis.

13 Actus Contritionis est hic apud Fagund. *præcepto Ecclesiæ 2.l. 2.c.3.n.15.*

De peccato, quia est Dei offensa, & injuria, supra id, quod me pœnitere potest, pœnitet, & propono cum divina gratia, me ampliùs mortaliter non peccaturum.

Vel: *Pœnitet me intimè de peccatis meis propter Deum, quem summè diligo, emendationemque propono in futurum.*

Suarez *d.4. de Pœnit. sect.2.n.14.* sic format actum contritionis. *Pœnitet me intimè de peccatis propter Deum, & de cætero emendationem propono in futurum.*

Idem *ib. disp.3. sect.11.* cum Theologis advertit, detestationem, quam Contritio dicit, debere esse supra omne malum non formaliter, seu explicitè comparando peccatum cum malis, sed solùm virtualiter, ex vi scilicet excellentissimi motivi, quod in casu nostro est bonitas Dei à nobis offensa: in hoc enim motivo includitur votum fugiendi peccatum supra omnia alia mala.

Gobat in Alphabeto communicantium *casu 15. nu.255.* sic habet. *Pœnitentes communiter benè sic dicunt: Domine Deus, doleo de omnibus peccatis, quibus te offendi; vel doleo, quòd te Deum summum bonum offenderim.*

Praxis actus Attritionis.

Actus Attritionis apud eundem Fagund. *l.c.* hìc est: *Pœnitet me de meis peccatis, quia propter illa Deus Beatitudine me privare potest, vel multis malis, sive temporalibus, sive æternis affligere: vel quia per illa coram Dei oculis anima mea deturpatur, & insuper propono emendationem in futurum.*

Vel: *Propter bona, quibus Deus me privare potest, vel mala, quibus me potest torquere, displicet mihi peccasse.*

14 Hìc quæret aliquis, cur in aliqua ex prædictis formulis fiat mentio actus amoris, seu dilectionis Dei, in aliqua non item: quæret, inquam, an in actu Contritionis necessarius sit actus amoris Dei summè dilecti?

Resp. Quamvis perfectius sit addere actualem amorem, seu dilectionem Dei, tamen necessarius non est, cùm sufficiat virtualis amoris actus inclusus in ipsa detestatione peccati. Probatur, quia dicente solùm David (*Peccavi Domine*) quæ verba significant solùm detestationem peccati, statim subditur (*Dominus quoque transtulit peccatum tuum*) ergo sufficit detestatio, in qua inest virtualiter charitas; tacitum enim, & expressum, sive virtuale, & formale parificantur, eò etiam magis, quia in Trid. *sess.14.c.4.* ubi de Contritione agitur, nulla fit mentio actus amoris.

Illud hìc addo libenter, quod quamvis certò in hac vita nesciamus an veram Contritionem eliciamus; sic enim sciremus esse certò in Gratia, contra illud Ecclesiastici (*nemo scit, odio, an amore dignus sit*) tamen de hoc aliquę probabilitates dantur, inter quas illa est præcipua; si quis paratus sit realiter mori potiùs, quàm peccare mortaliter, ut docet Sylvest. *v. Contritio nu.3.* Navar. *in Manuali c.1.n.6.* & Sà *v. Contritio n.3.* aliique &c.

15 Ex dictis collige, rectè Theologos apud Præpositum *de Pœn. dub.3.n.3.* notare, si quis doleat, se non dolere de peccatis, eum non esse sufficienter dispositum pro Confessione, quia pro hac requiritur dolor de peccatis, non verò dolor de carentia doloris; in timoratis tamen conscientiis non habentibus nullum actualem affectum ad peccatum, dolere, quòd non doleant, vel optare se dolere, satis esse, notat Layman *l.5.tr.6.c.4.n.5.* ejusmodi enim animi motus est in his signum veri doloris.

16 Simili modo actus amoris Dei solus sine dolore, seu detestatione peccati, non est pro Confessione sufficiens, quia Concilium Tridentinum pro parte hujus Sacramenti requirit dolorem, seu detestationem; licèt dictus amoris actus sit sufficiens ex probabilissima opinione ad justificandum peccatorem, extra Confessionem; non tamen intra illam propter rationem dictam, lege Suarium *dis. 5. de pœn. sect.4.n.5.* Quoniam verò fieri moraliter non potest actu amantem Deum, si suorum peccatorum recordetur, illa non detestari; ideò, si quis in suis Confessionibus actum dictum amoris dumtaxat adhibuit, non debet esse sollicitus de validitate suarum Confessionum; quia practicè judicandum est, habuisse etiam dolorem, ita Coninch. *disp.2. n 51. & seqq.*

His ita breviter explicatis, sunt nunc pro praxi quatuor dubitationes enodandæ.

Prima dubitatio: tempus eliciendi doloris actum.

17 Cum ego debeam hodie, vel cras, vel postridie v.g. Confessionem peragere, tripliciter dubito de tempore, quo illam elicere debeam. Primò, si dolorem hoc manè v.g. eliciam sine intentione, seu sine memoria confitendi; deinde mihi volenti confiteri eodem die satis ne est dolor peractus, quamvis habitus non ex intentione confitendi? Secundò: an sit necesse, illum elicere, antequam incipiam peccata manifestare Confessario? An verò sufficiat, sic peccatis manifestatis, doleam de illis ante absolutionem? Tertiò: An dolor habitus heri, vel nudiustertius, vel etiam anteà sufficiat?

18 Resp. ad primum: satis esse, ita de Lugo *disp.14. de pœnit. sect.4.* nam hæc duo, *quia vole confiteri, doleo: & quia dolui: vole confiteri;* æquivalentia sunt; vide tamen omninò, quæ in hanc rem dicam *n.29.* necesse tamen est, ut in hoc secundo modo dolorem non retractaverim, de qua retractatione mox *à n.21.*

19 Ad secundum respondeo, sufficere: ejusmodi enim confessio satis est, & denominatur dolorosa, sive ab actu doloris antecedente, sive ab immediatè consequente, sed ante absolutionem: quæ, quia perficit hoc Sacramentum, debet cadere in confessionem dolorosam, tanquam in suam proximam materiam, & de facto cadit in utroque prædicto modo.

20 Ad tertium respondeo sufficere non modò dolorem exhibitum, hoc manè, vel heri, verùm etiam ante duos, vel tres dies, dummodo adsint duæ conditiones.

Prima est, quòd is dolor non fuerit à te retractatus, quia retractatio tollit moraliter actum jam anteà factum, & consequenter confitereris tunc sine dolore.

21 Revocatur autem actus doloris vel per actum contrarium, idest, per complacentiam peccati, de quo doluisti, vel per quodlibet aliud novum peccatum mortale.

22 Quid, si quis primò, volens confiteri peccata mortalia, & simul non pauca venialia, de his doleat ex motivo universali, idest, v.g. quia sunt Dei offensa: sed deinde antequam accedat ad Confessionem, peccet uno, vel altero veniali, præsumiturne, per hoc veniale commissum, revocasse dolorem illum antecedentem? Nam per novum mortale, jam diximus omninò revocari.

Secundò quid, si quis doleat ex eodem motivo, se commisisse multa venialia, deinde verò incidat in unum, vel alterum veniale?

23 Resp. ad primum, non præsumi, dolorem retractasse, nam committere veniale; non est revocare dolorem de mortali, cùm possit culpa venialis esse simul cum gratia, & Dei amicitia, & consequenter veniale potest persistere simul cùm dolore de mortali.

Ad secundum eodem modo esse respondendum, probabilissimum est: quia unum veniale non revocat dolorem de multis venialibus, quæ solent esse, vel diversæ speciei moralis, vel graviora. ita de Lugo *l.c. de pœn. n.145. & 147.* aliiq; apud Dianam *p.11. tr.5. res.25.*

Dixi (*de multis venialibus*) nam si dolor fuit de uno peccato, quod solùm Confessioni subdere intendebas, v.g. de mendacio officioso, si deinde incidas in simile aliud officiosum mendacium, tunc certè revocabis dolorem præhabitum: quia sic non remaneret in te dolor de mendacio, si mendacium commisisti. Sic discurre in simili.

24 Altera conditio, quæ requiritur, ut cum præterito dolore semel peracto, & non revocato accedas legitimè ad Confessionem cũ novo dolore, illa est, ut dolor præteritus non sit tam distans à Confessione, ut hæc non faciat moraliter unum cum præhabito dolore, si enim quis ritè doluit de mendacio v.g. abhinc duobus, vel tribus annis, & ejusmodi dolore, quamvis non revocato, velit uti hodie ad illud mendacium confitendum, non videtur hæc Confessio cum illo dolore facere unum moraliter pro Sacramento Pœnitentiæ: non ita si doluisti heri, vel nudiustertius, quia parva hæc distantia non impedit moralem dictam unitatem in hoc Sacramento, quod requirit conjunctionem formæ cum sua materia: sed, quia est per modum judicii, non requirit illam conjunctionem adeò rigorosè, sicuti quædam alia Sacramenta.

25 Hæc est Doctrina tuta, & secura; nihilominus aliqui innixi forsan super hac ipsa forma judicii, quæ non expostit unitatem, seu propinquitatem inter sententiam, & Confessionem rei, ajunt sufficere ad validam Confessionem Sacramentalem illum dolorem, qui per quodcunque temporis longi spatium præcedit Confessionem, modò ubi semel est habitus, nec expressè, nec implicitè fuerit retractatus. Ità Leand. *de Sacr. tom.1. tr.5. disp.7. q.6.* & apud Dianam *p.9. tr.9. res.51.* ita etiam Escobar *in Theol. morali tom.2. l.14. sect.52. probl.24. num.123.* Addo tamen ego difficillimum esse creditu, quòd non fuerit in tempore dolor, præsertim de venialibus, (nam facilius credi potest de mortalibus) retractatus, quia in venialia septies cadit justus: difficillimum ergo est ne dicam impossibile: nam propterea consilium sanum erit, ut quantò proximius ad Confessionem potes tuum dolorem exhibeas.

Secunda dubitatio: novus dolor in iterata Confessione.

26 Diximus supra, eadem peccata semel per absolutionem Sacramentalem remissa, posse iterùm in alia Cõfessione ritè absolvi:

vi; jam ergo dubito, an id ritè fiat sine novo actu doloris, sed cum illo tantùm, cum quo collata fuit prior absolutio, posito semper, (ut certè debet semper supponi) quod dolor ille retractatus non fuerit?

27 Resp. Quamvis sciam, aliquos apud Dianam *p.10.tr.16.res.39.* requirere omninò novum dolorem: ajo tamen, esse probabilissimum, sufficere dolorem priorem; satis enim est pro Sacramento hoc, ut repetantur illæ duæ partes sensibiles, nempè Confessio, & Absolutio; repetita siquidem Confessione vocali, repetitur saltem virtualiter dolor præcedentis Confessionis, posito, quòd non fuit retractatus; quo pacto dicitur perseverare moraliter. Ita Diana *l.c.* citans cum aliis de Lugo, & Leandrum *de Sacr. tr.5.disp.7.q.4.*

Qui Leander rectè addit, ex hac probabili sententia posse Confessarios, sedare multos scrupulos, præsertim eorum, qui confitentur de peccatis venialibus ordinariis, & cum illis de aliquo peccato mortali, aliàs confesso, & absoluto: nam tunc in ejusmodi nova Confessione non tenetur elicere novum actum doloris.

Addo ego, hanc eandem doctrinam usui esse posse pro iis eventibus, in quibus post collatam absolutionem Pœnitens aliqua peccata, quæ oblitus erat, manifestat, sive immeditè post, sive post aliquod tempus, neque enim est necesse repetere dolorem, si dolor fuit conceptus ex motivo universali (juxta superiùs explicata) & non revocatus. Lege Januarium, *p.1.resp.30.*

28 Inquires, quanto tempore potest antiquus dolor, quo semel quis Confessionem peregit, si non sit revocatus, inservire pro alia Confessione?

Resp. Illud tempus sufficere, quod diximus *n.24.* hoc est, ut antiquus ille dolor non sit ita tempore disjunctus ab hac Confessione, ut non faciat unum moraliter cum illa. Ita de Lugo *de Pœnit. disp.14.sect.2.* sed quia dicto *n.24.* nonnulli docuerunt, quamcunque distantiam sufficere; modò non sit dolor ille retractatus; ideò idem hic propter identitatem rationis affirmat.

29 Inquires iterùm, si quis oblitus doloris habiti audiussertius v.g. in sua Confessione (idem dic si extra) confiteatur, sufficienter ne est dispositus?

Resp. mihi videtur non sufficienter; quia ille antecedens, quamvis non retractatus dolor, propter oblivionem nullo modo relatus ad præsentem confessionem: non potest unum moraliter facere cum ipsa. Debet igitur, ut docui *n.18.* Pœnitens referre dolorem illum ad actum hujus Confessionis, seu illo uti pro hac Confessione, mente v.g. dicendo, *quia tunc dolui, nunc confiteri volo*, ut scilicet aliquo tandem modo motus ab illo præcedente dolore accedat ad Confessionem hanc, ita loquitur de Lugo *l.c. n.prec.50.*

Neque dicas; si immemor ego, quòd ante dies tres v.g. volui restituere centum meo Creditori, si nunc solvo immemor illius voluntatis, satis superque obligationi meæ satisfacio: ergo similiter in casu nostro; ne dicas, inquam, nam ideò sic satisfacis Creditori, quia, dum ipse habet à me sua centum, aufertur materia meæ obligationis; quod certè non est in casu nostro, in quo obligor pro materia ponere confessionem junctam saltem moraliter cum dolore.

Tertia dubitatio, dolor pro venialibus.

30 AN in confessione pro solis venialibus de novo commissis (idem quæritur de mortalibus aliàs absolutis abstrahendo à doctrina à *n.26.* allata) an, inquam, requiratur dolor, & propositum, sicuti requiri, dictum est pro peccatis mortalibus nunquam absolutis? Dicamus priùs de dolore, mox de proposito.

Et quidem absolutè loquendo, etiam pro Confessione venialium requiritur suus dolor conceptus ex aliquo motivo, ex supradictis *n.5.* & deinceps; quia etiam tunc debet esse Confessio dolorosa, quæ est pars essentialis Sacramenti Pœnitentiæ.

31 Sunt notandæ considerationes nonnullæ: Prima. Sufficit, si de uno, vel altero veniali doleas, quamvis non doleas de aliis, sive hæc alia in Confessione patefacias, sive taceas (tacere enim potes, quia nemo obligatur confiteri venialia juxta superiùs dicta) & ratio est, quia unum veniale potest remitti sine alio, & consequenter dispositio Pœnitentis ad remissionem unius sufficit sine dispositione ad remissionem alterius: nota tamen, quòd quando hæc alia manifestas, de quibus non doles, sensus tuus saltem implicitus esse debet; ut ea, de quibus doles, absolutioni subdas, alia autem enarres, sive ob devotionem, sive ob alium finem, & sic semper præsumuntur fideles velle; nam iterùm subdere absolutioni peccata, quamvis venialia sine ullo dolore, esset velle frustrari Sacramentum, quod ex communi opinione esset sacrilegium, dico (*ex communi opinione*) nam, quid alii quidam sentiant, innuam infrà *num.48.*

32 Secunda consideratio, si quis nova venialia confiteatur, & simul aliquod mortale, sive aliàs absolutum, sive nequaquam, doleat autem de mortali, non verò de dictis venialibus, sufficienter est dispositus pro hoc Sacramento, quia absolutio cadit supra mortale, ejusque remissionem, quæ est independens à remissione venialium, cum quibus venialibus potest consistere gratia, & amicitia Dei, ut dictum sæpè est, non sic si confitens multa mortalia doleret de aliquo, & non de omnibus, non sic, inquam, quia remissiones mortalium non sunt divisibiles, & gratia Dei non potest consistere, vel cum unico mortali; ideò enim necessariò dolor esse de omnibus debet.

33 Tertia consideratio, si quis fateatur mortalia, & venialia, doleat autem solùm de venialibus, non est dispositus ad Sacramentum, unde nec reciperet validè absolutionem, & peccaret mortaliter; quia non remittit Deus veniale in eo, in quo est peccatum mortale, atque adeò in eo, qui est ejusdem Dei inimicus: quare sic irritum redderetur Sacramentum.

34 Quarta consideratio, si quis fateatur solùm unum veniale unius speciei, unum v.g. mendacium, posset aliquando benè esse dispositus, licèt non habeat dolorem, immò habeat complacentiam ad aliud mendacium ejusdem speciei. Explico in peccatis venialibus individualibus ejusdem speciei potest esse unum gravius altero, ob quam majorem gravitatem pœnitens doleat de illo, quem dolorem non habeat de minus gravi; mendacium v.g. sine damno ullo proximi est peccatum veniale minus grave, quàm mendacium cum levi damno ejusdem: sicuti etiam furtum unius oboli, præscindendo ab alio ulteriori damno, est veniale minus grave, quàm furtum decem obolorum, & sic in similibus. Potest igitur in dictis casibus Pœnitens dolere de graviore, non verò de minus gravi, & sic benè erit dispositus; nam potest remitti culpa gravioris venialis, remanente culpa venialis minus gravis, quod certè fieri nequit, quando sunt æqualis gravitatis. Relege *supr. num.23.*

35 Quinta consideratio, si quis afferat ad Confessionem dolorem suorum venialium, qui cadat super frequentiam sic v.g. *Confiteor &c. & doleo de multitudine, & frequentia meorum mendaciorum, vel de frequentia mei excessus in comedendo, propositum habeo illam frequentiam vitandi*: si quis, inquam, sic afferat, sufficienter est dispositus. Ratio est, quia hoc jam est habere voluntatem diminuendi peccata venialia; quæ est sufficiens dispositio, ut notat de Lugo *de Pœnit. disp.14.n.135.* lege etiam Pellizarium apud Dianam *p.11.tr.5.res.23.*

Propositum in Confessione venialium.

36 JAm verò quoad propositum dico etiam in Confessione venialium requiri propositum ea vitandi, sicuti requiri diximus *n.30.* eorundem dolorem: sed est advertendum, ad vitanda mortalia, debere esse propositum tale, ut includat voluntatem declinandi omnes occasiones mortaliter peccandi proximas; at verò de vitando veniali id non requiri, quia declinare omnes occasiones peccandi venialiter; esset velle exire ab hoc mundo, in quo ejusmodi occasiones vitari non possunt.

Atque hinc fit, ut faciliùs absolvamus afferentes sæpissimè ad Confessionem eadem venialia, quia id non est signum, quòd pro iis fuerit debitus dolor; sed quòd frequentissimè fuerint labendi occasiones: quæ excusatio non est in mortalibus, ita Laym. *tract.6. de Pœn. c.4.n.19.* Coninch. *de Pœn. disp.2.n.4.*

Præterea est advertendum, propositum mortalium debere esse de omnibus iis vitandis; at de venialibus, satis est de aliquibus; modo tamen prædicto de eorundem dolore.

Quarta dubitatio.

De dolore virtuali pro venialibus.

37 AN sufficiat pro venialium Confessione dolor virtualis? Resp. & quidem sciendum est, dolorem alium esse Formalem, alium Virtualem: Formalis est ipse actus doloris explicitè factus; virtualis est aliquis actus bonus, in quo sit inclusus, seu implicitus hujusmodi dolor: in materia v.g. de qua agimus, actus voluntatis, quo quis desiderat recipere Sacramentum Pœnitentiæ, ejusque gratiam Sacramentalem, si careat complacentia peccati venialis, quod confitetur, dicitur habere, & verè habet implicitè in se detestationem, seu dolorem illius venialis; hunc ergo dolorem virtualem appellamus.

38 Certum ergo est, pro Confessione mortalium aliàs non absolutorum requiri formalem dolorem, ut supra dictum est; at probabile est pro venialium Confessione, sufficere prædictum dolorem virtualem; quare, qui suscipere intendit Sacramentum Pœnitentiæ, ejusque effectum, nempè augmentum Gratiæ, si non habet complacentiam peccati venialis, cujus absolutionem petit, vel mortalis, aliàs ritè absoluti: erit ex hac probabili sententia sufficienter dispositus, ita Præpositus *disp.2. de Contrit. dub.1.n.73.* Vocans hanc sententiam non improbabilem, & citans Suarium *de pœn. disp.2.sect.1.n.9.* additque eum, qui juxta illam operatur, non peccare, & fortè consequi effectum Sacramenti: ratio hujus sententiæ posset esse, quia sicuti extra Sacramentum minùs requiritur ad remissionem venialis, quàm ad remissionem mortalis: venialis enim culpa deletur per actum virtutis illi contrarium ex communissima opinione: culpa mendacii v.g. deletur per actum, quo quis vult veritatem: quod non est pro mortali, cui solùm fit remissio extra Sacramentum Pœnitentiæ per Contritionē perfectam, ita in Confessione venialium, hoc est intra Sacramentum, videtur minùs requiri ad eorum remissionem, quàm in Confessione mortalium, atque ideò sufficere dictum dolorem virtualem.

Quando ergo Concil. Trid. *sess.14.c.3.* requirit dolorem formalem pro hoc Sacramento, loquitur de Confessione mortalium, nondum ritè absolutorum: ait enim, id requiri *ad consequendam reconciliationem cum Deo*; at quando deinde *ib. c.4.* dixit, ad hoc Sacramentum requiri motum pœnitentis, loquitur de Confessione in universum: quod certè dictū verificatur, tum in Confessione mortalium per dolorem formalem, qui est motus Pœnitentis, tum in Confessione venialium per dolorem virtualem: qui est etiam Pœnitentis motus.

Doctrinam hactenus traditam habet etiam Rosella. *v. Confessio* 2. §. 1. & Sylvester *v. Confess.* 1. *q.* 11. & veram esse, me docuit P. Franciscus Chiros nostræ Societatis Theologus, & in morali Theologia valdè versatus.

Favent item prædictæ Doctrinæ Ledesma, Vega, Almainus, & Bernardus de Ganaco citati, quamvis non admissi à de Lugo *de pœnit. disp.* 14. *n.* 3. quatenus dicunt dolorem esse quidem partem, sed integralem, non essentialem Sacramenti, atque adeò sine qua tota essentia Sacramenti consistat; quos tamen, licèt cum communi sententia Theologorum apud eundem de Lugo reiiciamus, nihilominus eos prædictæ doctrinæ de dolore venialium virtuali favere, inficiari non possumus.

Favet item Coninch. *q.* 61. *art.* 1. *de Sacram. n.* 34. & 36. ubi putat, immemorem peccati mortalis accedentem cum actu Spei ad Sacramentum justificari sine formali actu Attritionis, quia, inquit, *supernaturalis actus Spei pœnitentiam peccati commissi virtualiter continere videtur.*

Favet etiam Castropalaus, qui *tract.* 28. *de Sacram. disp. unica p.* 14. *n.* 7. hanc sententiam Coninch. vocat probabilem; quam secutos esse Scotum, & Cajetanum, affirmat.

39 Aliquod longè laxiùs Delgaldillo *in tract. de pœn. c.* 12. *dub.* 5. *n.* 34. *dub.* 8. *n.* 43. qui cum multis (quos vide apud ipsum, & apud Thom. Hurtadum *p.* 1. *res. moral. tract. ult. tota res.* 10.) ait, dari Confessionem validam, sed informem, sicuti ex communi opinione datur Baptismus validus, & informis: unde infert, quòd quemadmodum per Baptismum in adulto sine dolore de peccatis anteactis susceptum habetur Baptismus validus, licèt sine effectu Gratiæ, qui habetur posteà, quando sic Baptizatus ritè dolebit, ita in Confessione integra mortalium facta sine dolore juncta cum absolutione, habetur Sacramentum validum, & informe, hoc est, sine effectu Gratiæ, qui habebitur deinde, quando ritè dolebit Pœnitens.

Addit deinde idem Delgaldillus *ib. c.* 16. *dub.* 12. & *seqq.* illud, quod facit nunc ad præsentem dubitationem nostram, nimirùm in Confessione venialium facta sine dolore juncta cum absolutione non solùm haberi validum hoc Sacramentum, sed etiam formatum, hoc est, producens effectum Gratiæ Sacramentalis, ejusdemque augmentum, quamvis non jam remissa culpa dictorum venialium; quia non est unde retardetur, cùm possit stare Gratia, ejusque augmentum cum culpa veniali non remissa; id quod non poterat, cum non remissa mortali; sed quia nobis etiam non est, hæc vel latiùs prosequendi, vel in utramlibet partem decidendi, legat qui velit, apud citatos.

Illud esse notandum prohiberi in Societate nostra in ordinatione pro studiis superioribus, ne Nostri doceant publicè has duas propositiones in nostris Schulis: *confessio venialium non eget ullo dolore ad remissionem*: intelligo, sine ullo dolore nec formali scilicet, nec virtuali, ne sit contra à me dicta *à nu.* 27. *Confessio facta sine ullo dolore valida est, etiam in mortalibus*, quod certè est contra modò dicta *n.* 39. à Delgaldillo.

CAPUT III.

De tempore, quo quis confiteri debet ex præcepto Divino.

1 Ante omnia interest Pœnitentis observare tempus, quo Confessionem exhibere debet; id igitur breviter præmittamus. Et quidem certum est, ad Confessionem Sacramentalem, quoad substantiam nos obligari ex præcepto divino: nam tam grave præceptum, ne Ecclesia imponeret, nec fideles illud facilè recepissent, nisi divino præcepto cogerentur. Præterea si hoc præceptum esset duntaxat Ecclesiasticum, Papa non obligaretur ad Confessionem. Ita Scot. *in* 4. *dist.* 7. §. *in ista quæst.* Denique id jam à Trident. definitum est, *sess.* 14. *c.* 5. ibi, *Universa Ecclesia semper intellexit institutam etiam esse à Domino integram peccatorum Confessionem, & omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam existere*: Institutam autem fuisse, quando Dominus dixit Apostolis: Jo. 10. *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: ferè determinat idem Concilium *ibid. c.* 1.

2 Certum Secundò est teneri hoc divino præcepto omnes Baptizatos adultos habentes usum rationis, & cognoscentes peccatum mortale, quod fortè commiserint, seu quod idem est, cognoscentes justum, & injustum, bonum, & malum circa legem Dei. Non ergo attendenda est ætas tanta, vel tanta, sed rationis discretio: quare si Sotus ex hoc præcepto divino solùm obligat habentes annum duodecimum; si S. Antoninus decimum cum dimidio; si Emmanuel Sà, puberes, hoc est, masculos habentes quatuordecim: si inquam hi tunc solùm obligant, non loquuntur sufficienter; quia lex divina omnes utentes ratione, quamvis minores prædictis ætatibus, comprehendit; an hi incurrant pœnas, ni obediant, mox dicemus, cùm loquemur de præcepto Ecclesiastico cap. sequenti, ubi etiam aliqua explicabimus, quæ ad ætatem prædictam pertinent.

3 Dixi (*cognoscentes peccatum mortale*) cùm enim peccatum veniale, ut supra vidimus, non sit materia necessaria confessionis, sed solùm sufficiens, non tenetur quis ad ejus confessionem, quamvis illud Confessioni subdere, consilium sit: nam proptereà Apostoli non obligabantur ad Confessionem, quia ita fuerunt confirmati in Gratia, ut præservati fuerint ab omni mortali: potuerunt tamen confiteri venialia; quia hæc committere poterant: & probabile sit, ea fuisse confessos: Beatissimam autem Virginem, nec Confessionem fecisse, nec potuisse facere, certum est, quia ipsa præservata fuit tum à mortali, tum à quocunque veniali.

4 Certum est, Tertiò fideles statim post commissum peccatum non teneri illud Confessioni subdere, quia tanta obligatio non est imponenda sine manifesto fundamento, ita Suar. cum aliis *disp.* 35. *sect.* 3. legitimè igitur subdere suo tempore, de quo infra.

5 Certum Quartò sit, hoc præceptum non obligare solùm in periculo mortis, cujus ratio notanda est, quia quando Ecclesia *in Conc. Lateranensi sub Innocentio III.* statuit *in c. omnis utriusque sexus*: Confessionem saltem semel in anno esse faciendam, legem novam hac de re non condidit, sed divinum præceptum, quod fuerat à Christo Domino indeterminatè latum, declaravit, esse determinandum ad annuam Confessionem. Hæc est communis opinio, Præceptum ergo Confessionis (idem diximus de Communione *l.* 2. *de Sacr. c.* 5. *q.* 2.) quoad substantiam; divinum est, quò autem ad determinationem temporis brevioris, vel longioris, est Ecclesiasticum, originem habens à Divino. Atque hinc rectè colligit de Lugo *disp.* 15. *de pœn. n.* 99. si Ecclesia non determinasset ejusmodi tempus hoc divinum præceptum non obligasset extra periculum mortis: quia ex quo Christus non determinavit, non erat præceptum jam perfectum, & obligatorium: quare, seclusa Ecclesiæ declaratione, sufficienter adimpleset divinum præceptum de Confessione ille, qui solùm in articulo mortis hoc Sacramentum suscepisset; id quod in simili alibi dictum à me est de susceptione Eucharistiæ, si pro illa non determinasset Ecclesia tempus Paschale.

6 Hic operæ pretium est notare aliquando per accidens, seu ratione alterius obligare hoc divinum præceptum; Est autem, quando quis sacram Eucharistiam est suscepturus, si sit sibi peccati mortalis conscius, quamvis, perfectissimam Contritionem se elicuisse, cognoscat; ita enim decrevit, seu declaravit *Trid. sess.* 13. *c.* 7.

7 Dixi (quando est quis Eucharistiam suscepturus) nam quando quis suscepturus est alia Sacramenta, ut etiam quando alia Sacramenta confecturus est, non tenetur præmittere Confessionem, siquidem tunc, si mortali laborat, tenetur quidem, se in gratiam Dei redire, sed non necessariò per Confessionem, cùm possit per Contritionis actum. Unde S. Thom. *quodlib.* 1. *art.* 11. (ut advertit Suar. *disp.* 85. *sect.* 3. *in fin.*) ait ad susceptionem Ordinis debere præmitti Confessionem, sensus est, debere Confessionem præmitti, non quidem præcisè propter susceptionem Ordinis, pro qua satis est Contritio, sed propter Eucharistiam, quam recipere consueverunt, qui initiantur.

CAPUT IV.

De tempore, quo confiteri quis debet ex Præcepto Ecclesiastico.

1 Sic habetur *in dicto cap. omnis utriusque sexus de pœnitentia, & remiss.*

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, semel saltem in anno confiteatur, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum: Alioquin & vivens ab Ecclesia ingressu arceatur, & moriens Ecclesiastica careat sepultura.

Porrò singulæ hujus Legis dispositiones, quæ pertinent ad Confessionem hac occasione, in qua de tempore ejusmodi obligationis agimus, commodum erit exponere.

Omnis utriusque sexus fidelis.

2 Meritò *fidelis*, id est Baptizatus, quia Ecclesia non potest imponere Leges, nisi suis subditis, qui tales fiunt in susceptione Baptismi.

3 Verùm si (*omnis*,) ergo ne etiam Puellæ, Puerique?

Resp. Etiam: si tamen, *juxta supradicta c. præcedente nu.* 3. ratione utantur. Est autem quoddam discrimen inter præceptum divinum, de quo ibi, & Ecclesiasticum, de quo hic agimus; nam si quis, Puer v. g. ante septennium utatur per accelerationem (ut non semel contingit) ratione, hic tenetur præcepto divino Confessionis, quia lex divina fertur in omnes, qui sunt legis capaces, quales sunt omnes homines rationis compotes; at idem Puer ex probabili sententia apud Jo. Sanch. *disp.* 71. *n.* 31. non tenebitur præcepto Ecclesiastico, quia Ecclesia dirigit sua præcepta ad illos, qui ordinario modo sunt rationis participes; quales sunt, qui vel post septennium rationem acquirunt, non autem ad eos, qui per accidens, & extraordinariè ante septennium illa utuntur.

4 Sed quid, si de Puero jam septenni dubitetur, an perfectum rationis usum fuerit consequutus? Id quod non rarò etiam contingere videmus.

5 Resp. hunc non obligari, puto, quia nondum dicitur absolutè ad annos discretionis pervenisse ille, qui quamvis septem habeat annos, tamen perfectæ rationis discretione caret.

Illud tamen te moneo, ut si quando ejusmodi Puer afferat peccatum, quod propter ejus imperfectum discursum sit mortale, moneo, inquam, ut eum absolvas sub conditione, modò superiùs insinuato *c.* 1. *à n.* 19. Quòd si addat certum veniale, ad quod committendum, minor rationis usus requiritur, & de eo legitimè doleat, tunc certè absolvi sine conditione absolutè poterit.

Confi-

Confiteatur ..

6 **C**Onfiteatur sanè mortalia aliàs non absoluta; ergo si quis non gravatur toto anno, nisi venialibus, confiteri utique non tenetur ex vi hujus præcepti, quidquid tenuerint antiquiores nonnulli cum S. Bonaventura *dist. 11 art. 4. q. 1.* ratio est, quia hoc præceptum declarat, assignatque tempus præcepti Divini Christi Domini; sed Christus Dominus solùm præcipit Confessionem mortalium; hoc enim præceptum dedit, ut peccator cum Deo reconciliaretur. Ita docent communiter Doctores apud Suar. *disp. 36. sect. 2.* & de Lugo *disp. 15. n. 132.*

Dixi (*ex vi hujus præcepti*) nam si aliundè alia obligatio adesset, tunc etiam de venialibus deberet fieri Confessio: Et ita sæpè obligatur à Sede Apostolica, qui impetrat dispensationem voti castitatis, vel impedimenti ad matrimonium, imponitur enim illi confessio annua, vel menstrua, quare si is mortalibus caret, debet venialia, vel aliàs absoluta mortalia confiteri, ut scilicet justam menstruam, vel annuam Confessionẽ faciat. Escobar de Mendoza citans alios *lib. 43. Theol. mor. c. 1. n. 7.* de Benedictinis, vel aliis Religiosis, quibus imponitur menstrua Confessio, vide eundem *ibid. c. 7. dub. 14. & dub. 15.*

7 Quæres, obligan turne fideles confiteri peccata mortalia etiam purè interna?

Respondeo, ita omninò; nam quamvis sit doctrina communis, quòd Ecclesia non judicat de merè internis; tamen hæc doctrina (cui non paucæ sunt explicationes addendæ) locum hic non habet; siquidem Ecclesia in hoc præcepto Confessionis obligat fideles ad faciendam illam Confessionem, quam præcipit Christus Dominus: quoniam ergo is præcipit, ut fieret Confessio omnium peccatorum, ut diximus ex Trid. *c. 3. n. 1.* ideò cùm interna sint etiam peccata, erunt etiam illa clavibus subdenda ex vi præcepti de integritate Confessionis, esto non ex vi præcepti Ecclesiæ, quæ solùm tempus determinavit.

8 Quid, si quis confiteatur sine dolore, vel non integrè, vel non accepta absolutione; observat ne hoc præceptum Confessionis annuæ?

Respondeo, Nequaquam, immò pœnas etiam incurrit impositas non confitentibus semel in anno. Ratio est; quia præcipitur susceptio Sacramenti Pœnitentiæ: at qui prædictis modis confitetur, Sacramentum Pœnitentiæ non suscipit; ergo &c.

☞ Habes in Propositionibus ab Alex. VII. damnatis 14. quæ est hujusmodi. *Qui facit Confessionem voluntariè nullam satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

9 Quid denique, si quis nequeat confiteri, nisi per interpretem, obligabitur ne ad Confessionem?

Respondeo, non obligari probabilis est sententia, quia nemo obligatur fateri sua peccata cum periculo divulgationis, quale est, quando adhibetur interpres; excipit tamen meritò Coninch. *d. 9. de pœn. n. 71.* periculum mortis, pro eo, qui mortalibus gravatur: tunc enim propria charitas obligat consulere suæ saluti omni meliori modo, quo quis potest; *quòd certè potest tunc facere sine inconvenienti*, (ait Coninch.) *si per interpretem fateatur moribundus aliqua venialia, & mortalia in genere, dicendo; Confiteor talia peccata venialia, & omnia, quæ commisi.*

10 Docet hic Verricelli *de Missionibus tit. 50. num. 8. & 9.* proximè moriturum, qui probabiliter credit, se esse contritum, non teneri Confessionem facere per interpretem, ne scilicet suam famam prodere cogatur, & citat Suarium, Layman, Dianam; teneri tamen si de sua Contritione dubius est; sed profectò, Doctrinam Coninch. omninò amplectendam à nobis esse puto.

11 Strictiùs loquitur de Lugo *disp. 15. de pœn. n. 66.* putat enim, in periculo mortis obligari nos ad integram confessionem per fidelem interpretem, ac prudentem, qui certè tenebitur ad secretum observandum, perinde ac tenetur Confessarius: id quod certè probabilissimum est, & consulendum in Praxi: sed non minùs probabilis est doctrina modò à Coninch. allata, quam pluribus firmat Diana *p. 11. tr. 7. res. 1.*

12 Contra laxiùs Dicastillo, quia *de pœn. c. 17. nu. 225.* asserit, nunquam in dicto periculo teneri fideles ad confitendum per interpretem: immò addit, nec, si sic confiteretur, validam fore sibi absolutionem. Ratio est, inquit, *quia materia hujus Sacramenti est Confessio secreta* (id quod *ibid. à num. 216.* latè probare contendit, atque hoc ex doctrina Scoti) *Christus enim* (ut ipse ait) *assumpsit ut signum Sacramenti pœnitentiæ, atque ut absolutionis fundamentum, Confessionem secretam, non publicam*, quòd dicit, se probare posse ex Trid. *sess. 14. c. 5.* affirmante, non esse divino præcepto mandatum, quòd Confessio sit publica; & *Can. 6.* sic asserente, *qui dixerit, modum secretè confitendi soli Sacerdoti alienum esse ab institutione, & mandato Christi, anathema sit.* His, & aliis adductis, sed certè minus rectè intellectis, in hunc modum concludit, *ergo Confessio facta per interpretem, cùm careat debita materia, erit invalida.* Deinde prosequitur refellere Suarium, Vasquez, Coninch. aliosque Thomistas communiter docentes, Confessionem, etiam publicam, esse materiam aptam hujus Sacramenti: quos Doctores, Thomistasque nos amplectimur; sententiam verò Dicastilli ipsi eidem digerendam relinquimus.

Semel in anno.

13 **Q**Uatuor modis computari pro hac re nostra potest annus. Primò, à Januario ad Januarium sequentem.

Secundò, à Paschate ad aliud Pascha, intelligendo nomine Paschatis quindecim illos dies, qui intercurrunt à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis.

Tertiò, ab una Confessione ad aliam ita, ut inter unam, & aliam non intercedat plusquam annus.

Quartò, à tuo peccato mortali ad tuam Confessionem, ita ut talis peccati confessio non differatur plusquam ad annum.

14 Ex his prima computatio est omnium probabilissima, quam sequitur Vasq. *q. 90 art. 2.* & G. Hurtadus *disp. 7. diff. 10.* aliique quia communiter nomine anni intelligitur annus civilis.

Secunda est etiam probabilis, quam sequitur Suar. Laym. aliique apud Hurtadum, quia communiter sic etiam intelligitur annus, nempè annus Ecclesiasticus.

Tertia, quam docet Sotus *in 4. q. 18. art. 4.* & Quarta, quam habet P. Joseph de Augustino *in Brevi notitia præcept. Eccles. n. 5.* Ideò nec mihi, nec Dicastillo *de pœn. c. 17. n. 65.* placet, quia sine sufficienti fundamento recurritur ad extraordinariã anni computationem: cum textus noster dicat, semel in anno, utique communi, & ordinario, ac vulgariter cognito à fidelibus, ad quos dirigitur præceptum.

15 Quoniam verò solum annum designat textus, non verò diem, vel anni determinatum tempus: sequitur quocunque die dicti anni posse impleri præceptum hoc Confessionis, perinde, ac quacunque die mensis v.g. potes jejunare, si tibi imponatur jejunium, semel in mense: quòd certè ita se habet in præcepto Communionis; quia textus pro hac designat tempus Paschale, sumptum, ut diximus, pro quindecim diebus.

16 Oppones: ergo posset quis confiteri pro hoc anno initio ipsius, & pro alio in fine alterius anni sequentis, & sic differre per duos annos Confessionem.

Resp. Ita profectò legitimè posset: sicuti Sacerdos posset recitare Canonicas suas horas initio hujus diei, & differre horas sequentis diei usque ad finem, hoc est usque ad mediam noctem exclusivè diei sequentis, jam enim sic in unoquoque die suas horas persolveret.

17 Oppones iterùm: Praxis fidelium est, ut non solùm communicent, verùm etiam confiteantur in Paschate: ergo etiam Pascha est tempus obligans ad Confessionem.

Resp. negando consequentiam: siquidem id faciunt fideles, quia ex occasione Communionis confitentur, & sic opportunè servant utrumque præceptum, nempè Communionis in Paschate, & Confessionis pro illo anno, unde si quis non indigeret Confessione in Paschate, quia nullius peccati mortalis sibi esset conscius: satis huic foret, si tunc solùm communicaret.

18 Quare benè Hurtadus hic notat, Episcopum quemdam deceptum fuisse, cùm excommunicavit eos, qui non confessi sunt in Paschate; quia solùm Communio pro tunc præcipitur, non confessio, & ideò ejusmodi excommunicatio non fuit incursa; fundabatur enim in falsa præsumptione, quòd illi non confessi fuerint intra annum, hoc est, vel ante Pascha, vel posteà.

19 Illud autem colligitur ex computatione anni in nostra sententia, quòd si quis toto anno sæpè confessus est peccata venialia, deinde ante finem anni (etiam in ultimo die) labatur in lethale peccatũ, si in eo ultimo die non confiteatur, non observat præceptum annuę Confessionis: quia hoc præceptum, ut supra advertebamus, non est de Confessione venialium, sed mortalium, quam certę mortalium hic non fecit; Quoniam verò in ultimo die jam habet mortale, illud in hoc die in nostra sententia confiteri debet, ne scilicet transeat annus sine observatione præcepti annuæ Confessionis, & ita notat Vasq. *d. disp. 90. art. 3. dub. 1.* Dixi (*in nostra sententia*) nam in sententia P. Joseph de Augustino haberet tempus sequentis anni, id quod tamen nos non admisimus.

20 Quid, si quis in anno non confitetur, obligatur ne anno sequenti etiam pro obligatione anni præteriti, ita ut unam Confessionem debeat facere pro dicto anno præterito, aliam pro pręsenti? Et quando per tres annos v.g. non est confessus, debet ne ter confiteri pro dictis tribus præteritis annis, & item semel pro præsenti &c.?

21 Resp. Ita putat Coninch. *de Pœnit. disp. 5. n. 61.* & de Augustino *l. c. n. 4.* Ratio est, ajunt, quia hoc præceptum est primariò de confessione, & secundariò de tẽpore: sicuti ergo si vovisses, vel Confessarius tibi imposuisset unum jejunium, si illud non exhibes in hac hebdomada, vel in hoc mense, debes in alio: ita si tu in anno hoc confessus non es, obligaberis in alio: id certè probabile est: verùm non minus probabile judico cum Valentia *Tom. 4. d. 7. q. 8. p. 4.* non obligari, quia satis probabiliter dici potest, hoc præceptum esse addictum uni anno; sicuti enim Sacerdos v.g. si non recitat intra viginti quatuor horas hujus diei officium divinum non obligatur illud compensare die sequenti: nec qui Missam negligit die Dominico, obligatur audire die Lunæ, ita in casu nostro &c.

22 Inquires hic denique; Primò, an quis teneatur pręvenire Confessionẽ, quando prudenter timet suorum peccatorum oblivionem? Secundò, an quis teneatur confiteri initio anni, quando rationabiliter timet carentiam Confessarii, si Confessionem differat usque ad anni finem?

23 Respondeo ad primum, non teneri, quia Concil. Trid. solùm nos obligat ad confitendum peccata; quorum, quando confitemur, memoriam habemus, facto tunc diligenti examine juxta superiùs dicta.

Resp. ad secundum, omninò teneri, sicuti; qui die festo prævidet, unam dumtaxat Missam manè diluculo celebrandam, tenetur illi tunc interesse, si à legitimo impedimento non excusatur. Ita Hur-

tadus, Fagund. Layman. aliiq; cum Diana p.3.tract.4.ref.69. & meritò, quia toto, atque adeò etiam initio anni præceptum urget.

24 Illud minus approbo, quod docet idem Hurtadus disp.5.dist.13. affirmat enim, eum, qui prudenter timet, se non habiturum copiam Confessarii anno sequenti, teneri ex vi præcepti annuæ Confessionis confiteri ante annum illum: non approbo, inquam, quia nemo tenetur servare præceptum, antequam præceptum illud actu urgeat, neque enim teneor die Sabbati audire Missam, si prævideam Missam non futuram die Dominico.

Nota tamen discrimen inter præceptum Ecclesiasticum Confessionis, & inter præceptum divinum ejusdem: nam ex vi præcepti divini obligatur quis ad non moriendum in peccato mortali, quod præceptum semper adest, vigetque semper post usum rationis, & post mortale commissum; quare si quis prævidet, se non habiturum copiam Confessarii in fine vitæ, tenetur anteà confiteri ex vi prædicti præcepti divini, quod semper, ut dictum est, urget. At hoc anno non adest: neque urget præceptum Ecclesiasticum pro anno sequenti.

Alioqui ab ingressu Ecclesiæ & vivus arceatur, & moriens Ecclesiastica careat sepultura.

25 QUi semel in anno non confitetur, duas incurrit pœnas; alteram, ne, dum vivit, possit ingredi in Ecclesiam, alteram, ut mortuus Ecclesiastico Ritu, atque adeò in Ecclesia, vel Cœmeterio non sepeliatur, hæ autem pœnæ non incurruntur ante sententiam declaratoriam Judicis, & consequenter requiritur, ut culpa probetur in judicio; id quod rectè observat Coninch. de sp.3. dub.9.

26 Notandum autem hìc est primò, in aliquibus Diœcesibus adesse fulminatam contra non confitentes in anno (ut etiam contra non communicantes in Paschate) excommunicationem latæ sententiæ, quæ si adest, statim incurritur, nulla expectata Judicis sententia. Ratio est, quia excommunicatio, & cæteræ censuræ latæ sententiæ secum ferunt executionem, & statim, commisso delicto, delinquentem afficiunt. At non ita in excommunicatione ferenda, & aliis ferendis Censuris (quas etiam appellamus comminatorias) atque in aliis quibuscunque pœnis, quæ censuræ non sunt; hæ enim requirunt dictam Judicis sententiam, saltem declarantem, fuisse commissum delictum, cui adnexæ sunt prædictæ pœnæ, ut distinctiùs agitur in tract. de censuris, & interim videri potest Sanchez l.9. de matr. disp.30. & Suar. de cens. d.3. sect.3.

27 Notandum est secundò, in Synodo nostræ Panormitanæ Diœcesis, quæ est anni 1653. c.4. de Euch. n.11. contra non communicantes in Paschate indici excommunicationem ferendam his verbis: *Qui dicto tempore Paschatis non communicaverint, si admoniti non resipiscant, pœnam excommunicationis incurrent*: At verò contra non confitentes, semel in anno, nihil ampliùs additur præter pœnam latam in c. cit. omnis utriusque sexus: unde difficile mihi apparet, quod dicit Escobar in Theol. mor. l.43.c.3.n.16. excommunicationem ipso facto omittentibus Confessionem annuam ferè in omnibus Diœcesibus esse impositam.

CAPUT V.

De iis, quæ pertinent ad Pœnitentem in ipsa Confessione.

Qualis debet esse Confessio?

1 QUalitates, & conditiones sive ex congruentia, sive ex necessitate à Confessione Sacramentali requisitæ, fuerunt unitim ab antiquioribus his versibus collectæ.

Sit Simplex, Humilis, Confessio Pura, Fidelis,
Atque Frequens, Nuda, & Discreta, Libens, Verecunda,
Integra, Secreta, & Lacrymabilis, accelerata;
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

2 Singulas has qualitates, si nos suis necessariis considerationibus illustrabimus, certe totam ferè de Confessione tractationem comprehendemus.

CAPUT VI.

Simplex.

1 HÆc conditio significat, Pœnitentem debere sua peccata Confessori patefacere, claré, distinctè, & ablatis circunstantiis ad Confessionem non pertinentibus (in quo mulierculæ errare persæpè solent:) item non sunt verba æquivoca usurpanda, quia ab hoc sacro tribunali ipsa pura veritas requiritur, quæ prolixis, & multò magis æquivocis narrationibus obscuratur.

2 Sed notandum est, hanc conditionem requiri ex congruentia, modò veritas peccatorum manifestetur: ita ut si advertenter cum ea æquivocatione, quæ pariat in mente Confessarii non debitam notitiam peccatorum, deficeret Confessio in necessariis, graviter peccaretur juxta infra distinctiùs afferenda.

CAPUT VII.

Humilis.

1 DEbet Confessio fieri ex congruentia flexis genibus, aperto capite, debitaque corporis compositione, nisi aliud infirmitas, vel causa rationabilis persuadeat, idque est esse humilem confessionem.

2 Sed inquires. Quid, si sine necessitate ulla sedens, vel stans, vel etiam jacens Confessionem exhibeam?

3 Respondeo, Fore id peccatum veniale, putat Bonacina disp.5. q.5. sect.2. p.1. §.2. n.24. sed nec esse veniale, (præciso contemptu, & scandalo) probabile puto, quia hoc non est, nisi defectus majoris devotionis.

4 Ad humilitatem hanc reducitur illud, ne fiat Confessio cum jactantia peccatorum; hæc enim esset novum peccatum, & quidem mortale, si sit jactantia peccati mortalis, atque adeò sacrilega esset ejusmodi Confessio: si verò sit gloriatio peccati venialis, tunc esset peccatum veniale, atque ex hoc capite non esset sacrilega Confessio, quando alia materia cum debito dolore afferretur; nam sacrilega esset, si illud solum peccatum cum dicta materia confitereris; quia venialis peccati commissio revocat dolorem peccati ejusdem generis, juxta ea, quæ aliquantò superiùs declarata sunt.

5 Huc etiam reducitur modesta humilitas in vestibus, & ornamentis, quam sine fastus jactantia præseferre debet Pœnitens; sed quia de his, deque portatione armorum, an ea deceant accedentem ad Eucharistiæ sumptionem, dicemus in tractatu de Communione c.10. num.12. Eademque vel saltem validè similis ratio est in susceptione Sacramenti Pœnitentiæ, locum illum recolere satis, superque sit.

6 Huc denique reduci potest, ne (saltem in peccatis turpibus) complex confiteatur complici, tunc enim non humilis erit confessio, sed audax, & absque modesta erubescentia: dico autem complicem complici; hoc est, pœnitentem non debere confiteri socio sui peccati: ita Pontius lib.7. de matr. c.38. n.3. dicens, ejusmodi turpium confessionem factam complici esse regulariter illicitam, & consequenter invalidam: dicit (*regulariter*) nam excipit necessitatem in periculo mortis, vel gravis infamiæ: quando alius Confessarius præstò esse non potest; quamvis enim Doctores communiter doceant, eam validam fore, si absit periculum novæ complacentiæ, adsitque debitus dolor, ut loquuntur S. Thomas, Sylvest. Scotus, S. Bonaventura, cum Diana p.5. tract.11 resp.120. aliique; nihilominus (quidquid dicat Jo: Sanch. d.11. n.1.) hi Doctores intelligendi sunt; prout expressè plures ex his loquuntur, quando certum est, nullum subesse periculum, vel in casu prædictæ necessitatis; Regulariter tamen adest probabile periculum novæ complacentiæ ejusdem peccati, vel ex parte fœminæ, vel ex Sacerdotis parte; adest quoque periculum diutiùs perseverandi in eodem cæno; & item ut Confessio nulla sit ex defectu doloris: quare meritò in Mediolanensi Ecclesia, ut habet Bonacina de pœnitentia q.7. p.5. §.5. n.10. sub pœna excommunicationis latæ sententiæ prohibetur, ne quis complicis Confessionem excipiat; de hoc argumento lege Paragraphum positum in fine hujus tractatus de Confessione.

7 Illum tamen, qui bona fide confessus est apud complicem, tunc non obligarem, Confessionem repetere, quando diligenter examinatus inveniretur, verum dolorem, firmumque propositum habuisse, & integrè fuisse confessum; atque bona item fide non judicasse, se cooperatum fuisse cum Confessario in peccatum fortè labente ex refricatione peccati cum ejus societate peracti.

8 Denique hìc omittenda non est propositio damnata ab Alexandro VII. quæ est hujusmodi.

Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est,
Si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest illum absolvere absque onere denunciandi.

Hæc, inquam, propositio tanquam scandalosa damnatur, & ita prohibetur simul cum aliis quibusdam, ut ille, qui eam docuerit, vel defenderit, vel de ea disputaverit, nisi ipsam impugnando, incidat in excommunicationem latæ sententiæ Summo Pontifici reservatam, & item prohibetur sub mortali, ne quis eam in praxim deducat.

CAPUT VIII.

Pura.

1 PUra tunc est confessio, quando fit propter purum finem placendi Deo, & propter remissionem suorum peccatorum; qui ergo propter alium finem confitetur, semper ne, & quo peccato peccat?

2 Respondeo, & dico Primò, certum esse peccare mortaliter, qui confitetur propter finem mortaliter peccaminosum v.g. ad finem pertrahendi Confessarium ad mortale, vel ad finem consequendi opinionem bonam, ut sic faciliùs grave quid furari v.g. possit, vel ut possit aditum habere ad turpiter v.g. peccandum &c. Ratio est manifesta, quia sic committitur mortale in ipsa Confessione, quod opponitur Gratiæ sanctificanti, quæ deberet à Sacramento conferri.

3 Dico

3 Dico secundò, peccari venialiter, si finis sit peccatum veniale, & confessio sit legitima, & dolore debito non carens, juxta superiùs dicta; tunc enim Pœnitens haberet pro fine primario, & per se intentionem placendi Deo, & per accidens adjungeretur peccatum veniale; ut si quis v.g. posito, quòd legitimè confiteatur, admittat tamen secundariam intentionem placendi hominibus, suo Parenti, suo Magistro &c. seu etiam secundariam intentionem vanæ gloriæ; quòd si totus finis, atque adeò primarius sit peccatum veniale, v.g. inanis Gloria, unde non curaret quis, seu negligeret, aut explicitè, sive implicitè finem placendi Deo, sanè peccaret mortaliter ex defectu recti finis.

4 Hinc collige nequaquam mortaliter peccare eum, qui, ut bonam opinionem apud Confessarium virum gravem sibi notum conservet, confitetur apud illum peccata levia, sed anteà à gravibus per alium Confessarium absolutus ritè fuerat, ut notat Bonac. *l.c.n.5.* cum aliis. Ratio est, quia ejusmodi finis non est mortalis, & ex alia parte est ex secundaria Intentione, & item cum debito dolore, aliisque requisitis exhibitas prædictas Confessiones fuisse supponimus. Sylvester allatus à Diana 3.*p.tr.4.ref.*132. ait, hunc nihilominus peccare venialiter, quia id saltem sapit aliquam hypocrisim; & mendacium: sed sentiendum est cum dicto Diana, neque sic (si aliud non addatur) peccare venialiter, quia conservare suum bonum nomen, non est hypocrisis, & cùm Pœnitens nihil falsum loquatur, quamvis facto suo permittat Confessarium decipi, non dicit tamen ipse mendacium: sic certè permisit Christus Dominus, quòd deciperentur duo ejus discipuli in Emaus, quando finxit, se longiùs ire velle, nec tamen mendacium dixit: confirmatur ex Villalobos *to.1.tract.1.num.9.dift.35.* ubi affirmat, sæpè propter aliquam rationabilem causam esse conveniens, variare Confessarium. Quare sentire videtur, id non rarò etiam esse expediens: nimirum pro majore conscientiæ quiete, propriæque animæ rationabili consolatione.

CAPUT IX.

Fidelis.

1 Tunc fidelis est Confessio, quando exhibetur sine dolo, & fallacia, hoc est, sine deceptione, quæ fiat confessario: planius dico, fiat Deo.

2 Hinc primò, graviter peccabis, si omittas aliquod peccatum, aliàs non ritè absolutum: si varies numerum peccatorum mortalium, dicendo minorem numerum pro majore, immò etiam majorem pro minore; qui error Rusticorum, & mulierculatum esse solet: si confitearis peccata certa, ut dubia, vel contra; Pœnitens enim, ut fidelitatem Deo servet, debet declarare peccata eo modo, quo sunt in sua conscientia.

3 At verò, qui omittit manifestare in Confessione aliquod peccatum veniale, vel mortale jam ritè absolutum, ne virtualiter quidem peccat; quia ejusmodi peccata, ut supra vidimus, sunt materia, sufficiens quidem, sed non necessaria.

Qui autem mentitur in Confessione in re ad Confessionem non pertinente, ut si dicat, se vocari Petrum, cùm vocetur Paulus, peccat quidem venialiter, sed non mortaliter, si juxta nuper dicta *c.2.* observet illa, quæ pro legitima Confessione sunt necessaria; quia hac in re mentiri non esset, nisi leviter, contra prædictam fidelitatem, si aliud non superaddatur, de quo mox *à n.8.* lege Bon. *l.c.n.2.* & de Lugo *de Pœnit. disp.16. sect.2.*

4 Idem puto, idest, esse solùm peccatum veniale, si quis dicat, se velle facere Confessionem generalem omnium peccatorum, & deinde taceat aliquod peccatum mortale, aliàs ritè absolutum; cùm enim non sit de necessitate talis Confessionis, omnia peccata jam absoluta manifestare; solùm erit mendacium leve, quia dicit, se velle omnia jam absoluta confiteri, & deinde aliqua tacet.

Quòd si Pœnitens solùm Confessario dicat, se velle Confessionem generalem peragere, nec addat illud (omnium peccatorum) puto, hunc ne venialiter quidem peccare, quia adhuc confessio generalis nominari verè potest illa, quæ aliqua omittit ex ritè absolutis: quare sic pœnitens in nihilo mentitur; præterea communis omnium sensus est, etiam Confessariis notus, quod in confessione generali non omnia, aliàs ritè confessa, aperiuntur.

Peccatum fuisse, vel non fuisse confessum.

5 Prædicta facilis solutionis fuerunt, supersunt autem nonnulla admodùm controversa.

Controvertitur enim primò, An pertineat ad fidelitatem Confessionis, explicare, peccatum fuisse confessum, vel non confessum? Exemplum solet afferri de illo, qui generaliter confitetur, & sine alia explicatione de industria nova peccata cum antiquis immiscet, ad tegendum, quòd ejusmodi peccatum noviter sit commissum.

6 Respondeo, satis esse probabile, id ex se sine peccato fieri, quia peccatum semper est idem, sive hodie, sive heri commissum sit; & circumstantia temporis non pertinet ad naturam ipsius peccati, sed se tenet ex parte pœnitentis.

7 Aliquæ tamen cautiones sunt adhibendæ. Primò, ne sit reservatum hoc novum peccatum, & tu ad Confessarium non potentem illud absolvere accedas: tunc enim non valeret hujusmodi absolutio ob defectum jurisdictionis, unde Confessio esset sacrilega.

Secundò, quando Pœnitens est in occasione proxima peccandi, tunc debet explicari tempus præsens, ut nimirum Confessarius jubeat, occasionem amoveri, hac tamen cautione non indigebis, si tu ipse verè, & sine fraude, occasionem tollas.

Nonnulli addunt cautionem tertiam, ut scilicet obligetur quis, tempus sui peccati patefacere, quando is est in consuetudine peccandi: sed certè probabile est, tunc non adesse ex se necessitatem explicandi, peccatum fuisse, vel non fuisse confessum, quia, ut notat Suar. Vasq. aliique apud Dianam 1.*p. tr. de circumstantiis, ref.* 15.& 57. peccata præterita non addunt præsenti peccato circumstantiam, novam multò minùs specie diversam.

8 Notanter hic, & *n.*6. dixi (*ex se*) nam si interrogetur à Confessario, debet Pœnitens fateri, illud esse peccatum recens, tum in hoc casu consuetudinis, tum in aliis, quibuscunque casibus, in quibus à prudenti Confessario interrogetur. Ita cum aliis de Lugo *loco mox citando*; Ratio est, quia, quando tu non interrogatus illa non explicas, non mentiris, sed solùm permittis, Confessarium sibi persuadere, illud peccatum esse antiquum, & non esse ex consuetudine; at quando interrogatus, negas, committis positivè mendacium, quod grave peccatum est in casu, quo Confessarius id interrogat; quia Confessarius habet jus cognoscendi totam conscientiam pœnitentis, ut suum judicium legitimè, & prudenter valeat proferre: nam cæterùm si ab hoc jure Confessarii abstrahamus, & legitima sit Confessio, ut supra explicavimus, in re levi ad Confessionem non pertinente mentiri, non esset, nisi veniale.

Peccatum in individuo.

9 Joannes de Lugo *d.*14. *de pœnit. sect.*10. addit aliam rationem, ad probandum, te interrogatum obligari graviter, verum dicere in re pertinente ad Confessionem, quia, dum positivè hoc peccatum v.g. homicidium, dicis, te commisisse anno superiore, cùm tamen commiseris in hac hebdomada, non fatereris tuum peccatum, quod in individuo commisisti, sed aliud, quod non commisisti: aliud enim est peccatum hodiernum, aliud peccatum hesternum, atque adeò non integrè confitereris.

10 Hæc ratio Joannis de Lugo posset impugnari ex doctrina Arriagæ *de Pœnit. disp.*34.*sect.*3. ubi probat, Confessionem esse validam, si quis confiteatur, se occidisse Petrum, cùm Paulum ejusdem conditionis occiderit, etiam si id faciat consultò, & mala fide; quia id tolùm esset mentiri leviter in re non pertinente ad Confessionem, nihil enim ad Confessionem pertinet potiùs ne sit occisus Petrus, quàm Paulus: sed solùm ad illam pertinet, quod Pœnitens explicet actionem suam injustam, hoc est, actionem occisionis, quæ satis explicatur, sive actio occidendi terminata fuerit ad Paulum, sive ad Petrum: simili igitur modo non pertinebit ad Confessionem scire, an peccatum fuerit aliis remissum, necne, quia satis erit, quòd pœnitens explicet actionem, qua peccavit.

Certè hæc Arriagæ Doctrina non est improbabilis, quando bona fide quis dixit, se occidisse Petrum, cùm occiderit Paulum: id quod docet etiam Dicastillus apud Dianam *p.*11.*tr.*8.*ref.*60. & cetera requisita ad Confessionem legitimè putat se habere; at verò quando Pœnitens interrogatur à prudenti Confessario, id nullo modo admittere possum: quia tunc regulariter, & in praxi debet præsumi notitiam individui, vel Confessionis factæ, aut non factæ requiri à Confessario ad statum Pœnitentis cognoscendum: & meritò nolit stare judicio ipsius pœnitentis in determinanda restitutione hac, vel illa, & in aliis remediis prudenter adhibendis: semper excipio: nisi manifestè appareat aliud circa quod sit interrogatio, ad Confessionem non pertinere, ut esset v.g. si Confessarius interrogaret, quomodo Pœnitens vocetur, vel cujus esset civitatis, quod certè imprudenter fieret.

Peccatum dubium.

11 Secundum, quod controvertitur hic, est, an si quis dubius sit de suo peccato mortali, nondum confesso: debeat ex necessitate fidelitatis illud Confessioni subiicere, sive dubius sit, an peccatum commiserit? sive quamvis sit certus, se illud commisisse, dubius sit, an Confessioni subdiderit?

12 Respondeo, & priùs recolendum est; dubium, aliud esse negativum, aliud positivum, si enim intellectus est omninò anceps, nullamque rationem, saltem probabilem habeat, ex cujus vi inclinet ad aliquam partem, dicitur dubium, & quidem negativum; quale est illud, an grana arenæ maris sint paria, an imparia: si verò intellectus rationem aliquam alicujus momenti habeat, per quam assentiatur alicui parti, dicitur probabilitas, & ab aliquibus appellatur (sed certè impropriè) dubium positivum; si verò adsint rationes alicujus ponderis pro utraque parte, utraque probabilis, semper intellige ad probabilitatem constituendam, quòd pars opposita non sit saltem moraliter certa: denique si ex una parte appareant rationes alicujus momenti pro alia autem parte nulla, vel satis modica adsit ratio, cujus scilicet vis nō pertingat ad inclinandum intellectum, dicetur illa prior pars moraliter evidens.

Non jam respondeo ad hanc secundam controversiam, sed quoad dubium negativum; nam de probabilitate separatim dicam *à n.* 17. Respondeo, inquam, duobus dictis.

13 Dico

13 Dico primò; Eum, qui est timoratus, & scrupulosus, non obligari ad confitenda peccata dubia: Ratio est, quia in dubio debet præsumi, prædictum non peccasse mortaliter, quare etiam si in eo dubio alii essent obligati, ipse tamen erit ab hoc onere liberandus, ita Sà, Suarez, Granadus, aliique relati à Jo: Sanchez, *disp.41.n.18.* & à Castrop. *to.1.disp.4.p.2.n.4.*

14 Dico Secundò: communis opinio fert, excepto prædicto scrupuloso, debere omninò pœnitentem subiicere Confessioni peccata negativè dubia; Ratio præcipua est illa, quam affert de Lugo *de pœnit. disp.16.sect.2.* quia talis est usus, & praxis communis totius Ecclesiæ, cujus praxis cùm initium non agnoscatur, affirmari potest, illam Christum Dominum instituisse. Quarè si dubius es, an peccatum mortale, v.g. homicidium commiseris, vel certus, quod commiseris, & negativè dubius, an illud confessus fueris, debes in hac sententia illud confiteri.

15 Adest tamen alia opinio maximè Recentiorum negans ejusmodi necessitatem, nisi in fine vitæ, idque in eo dumtaxat casu, quo quis post Confessionem, vel Contritionem incidit in peccatum mortale, modo dicto, dubium; tunc enim debet confiteri, vel actum Contritionis elicere, ne scilicet è vita decedat cum illo peccato dubio, quod fortasse fuit verè, & coram Deo certò commissum, & nec directè, nec indirectè remissum.

16 Hujus opinionis rationes, quæ excludunt prædictam necessitatem, variæ afferuntur, sed illæ sunt præcipuæ. Primò, quia in casu dubii melior est possessio in favorem pœnitentis. Secundò, quia non debet quis ob culpam dubiam certò condemnari, obligarique ad tantum onus, quantum est, seipsum accusare, & pro dubia culpa certam pœnitentiam subire. Tertiò, quia ratio Judicii temporalis, ad cujus normam institutum est Sacramentum Pœnitentiæ, nunquam poscit, ut quis pro delicto incerto pœna certa condemnetur: quæ rationes, & aliæ adductæ à Ferrantino *de scandalo disp.1.q.77.n.30.* probant, nec eum obligari ad Confessionem, qui scit se actionem fecisse; sed negativà dubitat de ejus qualitate, an scilicet fuerit venialis, an mortalis? Lege Caramuel. *in Theol. fundamentali tertia editionis à nu.1383.* latè eam defendentem, & alios apud dictum Ferrantinum citatos.

Peccatum probabiliter commissum, vel probabiliter confessum.

17 Tertiò controvertitur de peccato probabiliter commisso, vel probabiliter confesso, de quo accipe sequentes doctrinas, varios casus breviter complectentes.

Prima doctrina. Qui habet probabiles rationes, quòd peccatum mortale non commiserit, & probabiles, quòd commiserit, non teneri, illud confiteri. Ratio est, quia qui operatur secundùm rationes probabiles, prudenter operatur, atque adeò non peccat; semper autem tum hic, tum in sequentibus est excipiendus finis vitæ, quando per Confessionem, vel Contritionem debebit ejusmodi peccata, si fortè coram Deo certò commissum fuerit, expiari modo, quem in simili diximus *num.15.* semper item advertendum est, quòd judicium remaneat probabile; potest enim aliquando contingere, ut rationes in contrarium adeò sint probabiliores; ut judicium non remaneat probabile, sed potiùs remanet improbabile, sicuti parva stellula remanet invisibilis, præsente Sole.

18 Doctrina secunda. Qui probabiliter scit, se mortaliter peccasse, habet tamen rationes probabiles, quòd illud peccatum ritè confessus fuerit, non tenetur illud confiteri, quamvis habeat rationes probabiles, immò probabiliores, quòd confessus non fuerit; ratio est eadem ac præcedens; quia nimirum prudenter agit, qui probabilitati, quòd jam confessus fuerit, se conformat.

19 Doctrina tertia. Qui probabiles rationes habet, quòd non peccaverit, vel quamvis probabiliter sciat, se peccasse; tamen habet probabilitatem; se esse confessum, si nullam habet rationem credendi contrarium, non tenetur: quia hoc multò magis probat prædicta ratio: cùm tunc videatur adesse certitudo moralis pro Pœnitente.

20 Doctrina quarta. Qui habet rationes probabiles, quòd peccaverit, sed nullam rationem probabilem habet judicandi, se esse confessum, tenetur ad Confessionem; quia tunc constat de præcepto confitendi, sed non constat de Confessione, atque adeò tunc adest certitudo moralis contra Pœnitentem.

21 Doctrina quinta. Qui certò scit se peccasse, sed est dubius, an illud peccatum fuerit confessum, obligatur regulariter confiteri; Ratio est eadem, immò major contra Pœnitentem.

Dico (*regulariter*) nam duas exceptiones affert Præpositus *q.5. de integritate confessionis num.15.* apud Ferrantinum loco suprà citato. Primò enim ait, timoratum scrupulosum non obligari confiteri in casu hujus quintæ doctrinæ: quia hic saltem regulariter præsumitur errare in suis dubiis, atque adeò præsumitur jam fuisse confessum: Secundò neque obligari in hoc eodem casu, si diuturnum tempus intercessit intra suam Confessionem bona fide factam, moraliq; examine præcedente, & intra dubitationem, quæ nunc insurgit; Ratio est, quia impossibile moraliter est post diuturnum tempus positivè recordari omnium, quæ quis confessus est; remanet igitur, quòd solùm non scrupulosus tenetur in dicto casu illud peccatum confiteri, & quidem tunc, quando parvum tempus intercessit, quia tunc non habet is excusationem, nec ductam à distantia temporis, nec ductam à conditione scrupulorum.

Peccatum confessum ut dubium.

22 Quartum, quod hic controvertitur, est de peccato confesso, ut dubio, quando deinde absoluta Confessione advertit Pœnitens, illud esse certum; an scilicet obligetur illud confessum ut dubium, iterùm afferre ad Confessionem ut certum. Quid, si contra, confessum illud sit, ut certum, & deinde, re benè perpensa, cognoscit, esse dubium?

23 Quoad prius potest esse controversia, vel de substantia peccati, vel de numero: dixit v.g. Pœnitens, se sub dubio consensisse turpi cogitationi, sed deinde invenit, certum fuisse consensum: Ecce controversiam de substantia peccati. Vel dixit, se certò quidem consensisse, sed de dubio, an id fuerit ter, vel quater, an quinquies, &c. deinde invenit certò fuisse, vel plus, vel minus, ecce controversiam de numero.

24 Porrò loquendo de substantia, probabile jam esse, non teneri ad novam confessionem, docent Viri docti apud de Lugo *d.16. de pœnitent. à num.81.* ita Ferrentinus *loc. cit. quæst.77.* alios citans. Ita novissimè Antonius Perez in opusculo posthumo *de Pœnit. disp.5. cap.1. num.7.* verùm contra docentes probabiliùs Sanchez, Turrianus, Diana ab eodem de Lugo ibidem citati, afferentes utrinque rationes.

25 Jam verò, loquendo de numero, dico: quando non est magnus excessus, non obligari pœnitentem iterùm ad Confessarium accurrere, juxta praxim Fidelium, qui sic confiteri consueverunt, quando nesciunt suorum peccatorum numerum; *Pejeravi circiter ter, vel quater, Pejeravi decies, plus, minus*, nec tamen repetunt confessionem bona fide sic expositam. At verò quando est magnus excessus, debet omninò (si ille excessus advertatur) ad novam Confessionem afferri, si v.g. quis dixit: *Pejeravi ter, vel quater, cùm pejeraverit decies.* Ratio est, quia confessarius absolvit eum numerum, qui humano, & morali modo verificetur in tua Confessione; At non verificatur, quando est magnus excessus.

26 Si vis edoceri, ad quem numerum se extendat illud (*circiter*) vel illud (*plus minus.*) Dico, id judicio prudenti demum esse statuendum: sed tamen regula illa dari solet, ut quò minor est numerus peccatorum, quæ, quis confessus est, eò pauciorem numerum complectatur illud (*circiter*) vel (*plus, minus*) quò major, majorem; exemplo clarior fiet regula: si v.g. dicas *Pejeravi circiter decies, vel decies plus, minus* verificabitur, si pejerasti duodecies, vel octies; at si dicas, *Pejeravi circiter centies, vel pejeravi centies plus, minus* verificabitur, si non solùm pejerasti centum, & duabus vicibus, verùm etiam si pejerasti centum, & quinque vicibus: ut etiam, si pejerasti nonaginta quinque vicibus: ratio autem hujus regulæ est, quia hic est sensus moralis, & humano modo intelligi consuetus, ut notat Fagundez *l.5. de præcept. confessionis c.5. n.9.* Diana *p.11. tract.6. Ref.17.*

Illud semper adverte, nos loqui, quando bona fide sic confiteris, quia nescis determinatum numerum: nam cæterum, si illum scias, illum determinatum dicere obligaris, ut nuper *nu. 2.* dictum est.

27 Quoad posterius. An scilicet obligetur quis iterùm confiteri peccatum, & quod ut certum confessus est, sed deinde invenit fuisse dubium, vel quod sub numero determinato, & certo fallus est, invenit deinde re perpensa, numerum illum dubium esse, cum semper, ut dictum est, bona fide processerit?

28 Resp. duobus dictis: Dico primò, qui bona fide confessus est peccatum ut certum, quod deinde comperit esse dubium, non obligatur, illud iterùm confiteri: Ratio est, quia, qui recipit absolutam sententiam de delicto certo, satis intelligitur, accepisse de dubio: ita de Lugo *l.c. n.77.*

29 Dico secundò: qui bona fide confessus est numerum peccatorum, ut certum, se pejerasse, v.g. decies, & deinde dubitat, immò etiam scit certò, se pejerasse minùs, v.g. octies, pari modo non obligatur ad iterandam confessionem: ratio est: quia in numero majori satis absolvitur numerus minor, & multò minùs obligabitur, si inveniat, se nunquam pejerasse, sic enim non habet peccatum perjurii, quod absolvi possit, & idem dicendum est in eventu numeri præcedentis, de Lugo *ibidem*. Ex eo, quòd modò dixi, in numero majori includi minorem; mentem meam subit sequens dubitatio: Titius bona fide confessus est, se furatum esse materiam gravem quater; peracta jam Confessione, advertit, se ter cum effectu furatum esse, nam in quarto furto habuit quidem animum furandi, sed impeditus à Custodibus nihil re ipsa furatus est: is ergo nunc à me quærit, an sibi redeundum sit ad Confessarium, ut absolvatur ab hac voluntate furandi?

Respondeo, mihi videri, id opus non esse, quia in Confessione jam facta, dum Confessarius absolvit à quarto furto, absolvit etiam à voluntate furandi: nam qui furatur, vult furari: quare qui fatetur, se furatum esse, fatetur etiam, se voluisse furari: si igitur absoluta jam fuit hæc peccaminosa voluntas inclusa in furto, necessaria nova absolutio non erit: supponimus autem nec discontinuatam fuisse voluntatem furandi, juxta communem Doctrinam de retractatione actuum &c. sic mihi

mihi videtur respondendum, quod tamen Doctorum judicio submitto.

An taceri sine infidelitate aliquod mortale in Confessione possit?

30 QUintò controvertitur, an id aliquando liceat; atque adeò liceat aliquando dimidiare Confessionem? De mortali sermo est, nam de veniali diximus in Superioribus *à numer.* 3.

31 Resp. in tribus eventibus licere: primò, quando adest impotentia physica; ut si quis loqui non valeat, sive ex vicina morte, sive ex proximo naufragio; ut si quis sit mutus, ut si quis ignoret linguam Confessarii, nec adsit alius Confessarius, immò nec interpres (de quo casu interpretis, dictum est supra *cap.4. num.11.*) In his enim casibus dicatur, quantum potest, & absolvatur: de moriturо alienato à sensibus diximus *c.1.n.25.*

32 Secundò, an taceatur licitè mortale, si adsit impotentia moralis: hæc autem est quoties aliquis prudenter ex Confessione alicujus peccati timet sibi, vel alteri notabile damnum, nam cæterùm ex Confessione illorum, unde hujusmodi damnum non timetur, nunquam taceri mortale posse, nimis est manifestum: casus autem tacendi ex hoc capite impotentiæ moralis solent à Doctoribus sequentes afferri. Primò, quando Pœnitens rationabiliter timet à Confessario revelationem sui peccati: Secundò, quando puella v. g. timet rationabiliter à Confessario, quem solùm potest habere, se esse sollicitandam, vel se in peccatum lapsuram. Tertiò, quando quis est nimis scrupulosus, tunc enim præstat, aliqua potiùs omitti, quàm Confessionem reddi nimis onerosam, & Pœnitentem subire grave sanitatis, vel desperationis periculum: Lege id distinctiùs apud Suarium *de pœnit. disp.23. sect.2.* Castrop. *T.1. disp.4. p.2. n.47.* Pellizzarium *de Monial. lib. c.10. num.204.* Quartò, quando Confessarius timet infici gravi morbo contagioso, si omnia audiat, nec potest à longè audire. De casu, in quo complex esset manifestandus, dicam mox *cap.12.*

33 Sunt autem quinque diligenter pro dictis adnotanda: Primò illud peccatum, quod ob excusationem aliquam ex prædictis tacuisti, debes omninò, ubi excusatio cessat, Confessario aperire, ut de illo ritè absolvaris, & directè: idque; vel ante Sacram Communionem, vel in Confessione ex præcepto: Secundò, cùm dicimus, periculum gravis mali te excusare, intelligendum est de damno extrinseco Confessionis, nam te nequaquam excusat damnum tuæ famæ apud Confessarium, vel magna erubescentia in tuo peccato confitendo, quia hæc sunt intrinseca Confessioni, quibus non obstantibus, Christus Dominus Pœnitentiæ Sacramentum instituit. Tertiò, si commodè potest differri Confessio, differatur: non enim licet, Confessionem dimidiare; si, ut integre fiat, potest ea in tempus competens differri; Quartò, quando habes casus reservatos, non potes solùm absolvi à reservatis per Superiorem potentem eos absolvere, & cætera mortalia tacere, dicturus illa inferiori Confessario: nec potes confiteri non reservata huic inferiori, & reservata remittere ad Superiorem; ratio est quia sine necessitate dimidiaretur Confessio, tunc ergo vel omnia manifestes Confessori Superiori, & per illum ab omnibus absolvaris, vel obtineas ab illo potestatem, ut inferior possit ea reservata absolvere; & per hunc ab omnibus integrè absolvaris.

Quintò, displicentia, seu dolor pro Confessione, in qua aliquorum peccatorum, propter prædictas excusationes, manifestatio non fit, debet non solùm esse de peccatis, quæ manifestantur, verùm de illo, vel de illis, quæ tacentur; debet enim dolor cadere, ut supra diximus, super omnia mortalia.

34 Tertiò, tacetur in Confessione peccatum sine peccato ob ignorantiam, vel errorem; quando enim quis propter oblivionem inculpatam, vel inculpatum errorem tacet aliquod mortale, sanè propter illam bonam fidem non peccat, & directè absolvitur à ritè manifestatis, sed indirectè ab aliis: supponimus autem motivum doloris fuisse, ut modò dictum est, universale. Tacita tamen, quando menti occurrent, debent omninò Confessario manifestari, & ab illis directè absolvi, ut etiam modò dictum est.

Remedium pro eo, qui tacuit peccatum cum peccato.

35 INquires hac occasione, si quis abhinc multo tempore aliqua mortalia mala fide tacuit in Confessione: vel in re gravi, juxta superiùs dicta, mentitus est: interim verò multas Confessiones peregit, semper ne in illis Confessionibus sacrilegè peccavit? Quid si semper peccavit, quid nunc remedii?

36 Respondeo cum necessaria distinctione: nam si anno superiore v.g. tacuisti peccatum, vel graviter in Confessione mentitus es, sanè mortaliter, & sacrilegè peccasti, unde primò, hoc peccatum, & simul etiam omnia peccata, quæ in illa Confessione aperuisti, debes confiteri, quia non fuerunt ritè absoluta: Secundò, confiteri etiam debes mortalia, quæ commisisti toto illo anno; illa enim nunquam fuerunt remissa, obstante nimirum sacrilegio, cum quo confitebaris. Tertiò, confiteri etiam debes numerum Confessionum, quas toto illo anno cum dicto sacrilegio, seu sub dicto sacrilegio exhibuisti. Quartò, numerum etiam Communionum debes confiteri, quas sacrilegè, toto illo tempore, suscepisti: Ratio horum perspicua est, quia semper peccabas, dum memor illius primæ Confessionis perperàm factæ, Sacramenta Confessionis, & Communionis temerè suscipiebas.

37 Si verò in dictis consequentibus Confessionibus oblitus fuisti illius primi sacrilegii, & ad dictas consequentes Confessiones cum debito dolore legitimè accessisti; non est necesse, repetere dictas consequentes; quia illæ bona fide factæ sunt, undè & validæ fuerunt. Satis igitur in eo eventu erit, repetere illam primam Confessionem, & illa sacrilegia, & peccata, quæ cum dicta recordatione confessus es, nam cæteræ propter inculpatam oblivionem, si in alio non defecere, validæ fuerunt, & licitæ.

CAPUT X.

Frequens.

1 DE consilio quidem est Confessionis frequentia præter illam, quæ fieri semel debet in anno, & in fine vitæ: quoniam verò hæc frequentia maximè est in causa, ut sæpè quis peccata venialia, vel mortalia aliàs remissa, confiteatur in genere; ideò hac de re proprius est hìc agendi locus.

Confessio peccati in genere.

2 PEccato mortali carens variis modis peccata in genere cofiteri potest, qui ad sequentes reducuntur.

Primò sic: *Fateor mea mortalia olim commissa, & ritè absoluta, seu ritè confessa.*

Secundò: Fateor mea venialia commissa olim, & ritè absoluta.

Tertiò: Fateor mea venialia peccata.

Quartò: Fateor mea olim commissa, & absoluta peccata contra castitatem v g.

Quintò: Fateor mea peccata, aliàs ritè confessa, seu absoluta.

Sextò: Fateor mea venialia, mendacia v. g.

Septimò; Fateor mea peccata venialia commissa post ultimam Confessionem.

3 Inquirimus ergo: an in dicto casu, quo quis mortalibus caret; omnes hi modi validam faciant, & licitam Confessionem?

Et quidem dico primò, quòd validam faciant in necessitate, certum esse: quia in proximè morituris, quando quis expressiùs loqui non valet, illam praxis Ecclesiæ tutissimè admittit.

Ergo dico secundò: si tunc valida est, ut certè est, fore etiam validam semper in prædicto eventu, quo quis recentia mortalia non habet: Ratio est, quia in Sacramentis illa materia, quæ semel validè affertur, semper, & in quocunque casu valida est, & sufficiens: nam nulla necessitas facere potest materiam, illud, quod materia non erat; ut, quia vinum v.g. est materia Consecrationis; aqua Baptismi, propter nullam necessitatem suppleri potest ab alia materia, ut expressè docent omnes Theologi, quorum aliqui videri possunt apud Dianam *p.3. tract.4. res.66.* Si ergo peccata in genere, sive explicatione speciei, & numeri non essent materia sufficiens Sacramenti Pœnitentiæ, nulla necessitas dicta proximè morituro sufficientem materiam facere possent illa peccata in genere, sed sufficiens est in eventu necessitatis ex praxi Ecclesiæ, ut diximus; ergo & in omnibus quibuscunque eventibus.

4 Dico tertiò, valdè probabile esse, & tutum, prædictam Confessionem licitam esse; modò semper supponatur, adesse dolorem, sive actualem, sive virtualem non retractatum, & alia requisita, juxta superiùs dicta.

Probatur hæc Doctrina. Primò ex S.Thoma, qui *in 4. dist.16. & 17. q.1. & q.4.* videtur, hanc sententiam approbare: dum sic ait: *Religiosi, quibus imponitur de præcepto menstrua confessio, si carent mortalibus, non teneri in particulari confiteri venialia, sed tantùm in communi &c.* ita D.Thomas, licet dictum hoc non placeat Escobar *l.13. Theol. mor. c.16. disp.18.*

Secundò, quia quando materia Sacramenti est quoad validitatem sufficiens, licitè etiam semper illa uti possumus, si aliquod præceptum, vel aliquod inconveniens non obstet; at nihil obstat in casu nostro; ergo &c.

5 Non enim obstat præceptum ullum; quia illud afferri non potest; nec ullum obstat inconveniens, quia cum peccata venialia, vel mortalia remissa voluntariè subdantur Confessioni, non est inconveniens, illa separatim, & in individuo non confiteri.

6 Dices; obstat Conc. Trid. *sess.14. c.3. & Can.7.* ubi dicitur, Peccatorem teneri ad declarandum in Confessione omnia, & singula peccata, tum quoad species, tum quoad numerum, tum quoad circumstantias saltem speciem mutantes.

Respondeo primò: Si hic textus aliquid contra probabilitatem hujus sententiæ probaret, probaret etiam id in necessitate, quando quis magis se explicare non valet.

Resp. secundò: Concilium ideò ibidem addit omnia, & singula mortalia etiam cogitationes in Confessione manifestari debere; quia ea reddunt homines filios Iræ: subsumo sed nostra, de quibus agimus, peccata non reddunt homines filios Iræ; ergo de his Triden-

Tridentinum non loquitur. Adde hanc Tridentini dispositionem limitari ab omnibus, ut non cadat in peccata venialia, quia hęc, ut nimis sæpè dictum est, confiteri non tenemur: Simili ergo modo nos eandem dispositionem limitare possumus, quòd non loquatur de peccatis confessis in genere, quando mortalia prę-sentia non adsunt.

7 Dices iterùm, esse inconveniens, quòd Sacerdos, qui debet ferre judicium, & sententiam, nesciat peccata, nisi in genere, & non hæc, & illa determinata, unde & nesciat pęnitentis statum.

Respondeo, id inconveniens adesse certè, si locutio sit de mortalibus, nondum absolutis: sed de venialibus, vel mortalibus remissis aliàs, & confessis, nullum est inconveniens; quia secùs etiam in necessitate id requireretur. Satis igitur est, si Sacerdos sciat, pœnitentem peccasse: veniam nunc petere: statum autem ejusdem sufficienter cognoscit, dum ex Confessione dumtaxat venialium, & mortalium remissorum, videt, ipsum non esse filium Iræ, & inimicum Dei.

8 Hanc sententiam latè defendit Delgaldillo *de Pænit. cap.* 14. *dub.*6. & iterùm *cap.*17. *dub.*44. eam tenet in aliquo modo ex prędictis (sed certè eadem est ratio de omnibus) Dicastillus *de pœnit. cap.*14. *dub.*9. *num.*761. Leander *tom.*1. *tr.*5. *d.*3. *qu.*35. & Diana *p.*11. *tr.*5. *ref.*24. *& ref.*53. sed idem Diana *ibidem tr.*7. *ref.*35. *in fin.* videtur esse sibi contrarius, nam in aliquo ex prædictis modis negat: favet item prædictæ sententiæ Sylvester *v. Confessio qu.*13. Favet Gobat *in Clypeo Clementiorum Judicum num.* 229. Favet Alensis ab eodem Gobat, & à Sylvestro ibidem citatus, esto neget Caspensis apud Dianam *dicta resol.*35.

9 Nota, Suarium *de Pœnit. disp.*23. *sect.*1. *nu.*10. dicere prædictam sententiam esse probabilem speculativè, sed non practicè; ad quod dictum respondet Dicastillus *loc. citat.* in hunc ferè modum; *Si hæc sententia est* (inquit) *speculativè probabilis, erit etiam practicè, quia tunc, quod est probabile speculativè, deduci non potest in praxim, quando aliquid novi consideratur adesse in praxi, quod illud improbabile reddit: id quod nullo modo adest in casu prædicta sententia*, ut modò nos diximus *à nu.*6. & latè probat idem Dicastillus *ibidem*.

10 Quæres, si quis ita confiteatur, *Fateor peccata mea*, nihil aliud addens, legitimè extra necessitatem confitebitur?

Respondeo, legitimè, quantum est ex capite Sacramenti Pœnitentiæ; ut probat argumentum ductum à tempore necessitatis, in quo aliud pœnitens addere non valet; at ex alio capite peccabit graviter Confessarius, si hunc statim absolvat: quia per hæc sola verba tam universaliter dicta non intelligit, hunc sic confitentem carere mortalibus, nisi aliquid ampliùs addatur, ut fuit modò in casu dicto *num.*7. in fine.

11 Quæres iterùm, Qui carens mortalibus, sic, vel simili modo confitetur, *Fateor aliqua mea peccata venialia*, vel *fateor aliqua mea peccata mortalia, aliàs confessa, & ritè remissa*, rectè ne confitetur?

12 Respondeo. Ad hanc quæstiunculam, his verbis in simili respondet Dicastillus *loc. cit. cap.*17. *num.*91. *Non approbo* (ait) *modum confiteri aliquorum, qui fortè ex inadvertentia dicunt: me accuso de duobus, aut tribus mendaciis v. g. vita preterita; isti enim non prabent materiam determinatam (supposito, quòd commiserint plura mendacia) quia Disjunctiva illa habet vim relinquendi indeterminatam unam, & aliam partem illius propositionis: sicuti neque consecraret, qui habens coram se multas hostias: vellet consecrare duas, vel tres ex illis, si illas non determinaret*. Hæc ille. Quoniam verò eadem est ratio de confitente aliqua venialia, vel aliqua jam remissa mortalia, sic enim non datur materia determinata pro absolutione, ideò nec ejusmodi Confessionem approbaret Delgaldillo.

13 Verùm huic discursui responderi sic posset. In Sacramento Pœnitentiæ, jam dixit modò idem Author, validè confiteri quempiam, dicendo in genere, se peccasse venialiter. Hac igitur Doctrina admissa; dico, esse materiam determinatam in casu, de quo loquimur: quia in Sacramento Pœnitentiæ pro non habente mortalia, satis determinata est materia ipsum peccatum in genere; Disjunctiva ergo illa licèt relinquat indeterminatum, quodnam mendacium v.g. absolvendum sit, determinatum tamen est peccatum in genere; qui enim duo, vel tria peccata venialia fatetur, jam dicit, se habere peccata, non ita in Consecratione dictarum hostiarum; nam in confectione Eucharistiæ non consecratur hostia in communi, sed hæc: quare mirum non est, quòd nulla consecretur, si hæc non determinetur.

CAPUT XI.

Nuda.

1 SI sensus hujus qualitatis sit, quòd Pœnitens debeat in Confessione totam suam conscientiam aperire, ac manifestare omnes suas pravas propensiones, omnesque negligentias in via Domini; & similia: consilium id erit ab omnibus certè cum laude observandum, ut scilicet Confessarius tuus non solùm sit Judex tuorum peccatorum, verùm etiam Pater spiritualis te per omnes partes promovens ad meliora.

2 Si verò sensus sit, quòd Pœnitens debeat aperire (quando juxta prædicta excusationem non habet) omnia sua mortalia, eorumque species, ac numerum cum circunstantiis illis, quæ speciem mutant, est de necessitate, ut loco citato declaravit Tridentinum, & nos suo loco mox latè differemus.

3 Nuda item debet esse Confessio, quia carere debet verbis, & narrationibus inutilibus, & ad peccatorum explicationem minus pertinentibus. Is certè muliercularum communis esse solet error, ut supra etiam indicavimus.

CAPUT XII.

Discreta.

1 DIscretionis virtus, quæ est pars subjectiva prudentiæ, discernit inter multa id, quod eligendum potiùs est: Pœnitens ergo dum explicat sua peccata, debet discernere peccata sua ab alienis, nedum se accusat, alios sive directè, sive indirectè accusare inveniatur; sed ecce celebris difficultas, an quando pœnitens debeat, vel saltem licitè possit ad sui peccati speciem aperiendam, aperire sui socii peccatum, & sui peccati objectum?

2 Duobus exemplis clariùs evadet punctum difficultatis: Primum, Titius v. g. peccavit cum matre sua, Confessarius autem probè novit, Titium non habere aliquam consanguineam nisi Matrem; debetne Titius dicere in sua Confessione, se incestum commisisse? si enim sic dicat, manifestat peccatum suæ Matris, quæ fuit peccati socia, seu complex.

Secundum Exemplum, Filius dat venenum Matri gravidæ ex adulterio, debetne ejusmodi filius manifestare Confessario adulterium matris, ut explicet suum peccatum homicidii, fœtus fortasse animati, & peccatum matricidii? Vides? In priori exemplo mater est socia peccati filii, in posteriore autem est objectum peccati ejusdem filii, non socia.

3 Respondeo, & dico primò, tum in priore, tum in posteriore exemplo: quando filius commodè habere, vel expectare potest confessarium, qui non novit matrem, peccat contra famam Matris cum obligatione restitutionis famæ, si illius peccatum Confessario manifestet; Ratio est, quia tunc sine ulla necessitate Matrem infamat: Expectare autem Confessarium, qui Matrem non noscat, certè non diù debet, satis est per unum, vel alterum diem: secus magnum incommodum esset, si per plures dies remanere deberet inimicus Dei. Lege de Lugo *disp.*16. *de Pœn. sect.*7. *nu.*416.

4 Dico secundò, si haberi non potest Confessarius, Matrem non cognoscens, est probabile, posse licitè Pœnitentem ad sui peccati necessariam speciem explicandam propalare Confessario prædictam societatem, vel prædictum adulterium matris, sed est etiam probabile, licitè non posse.

5 Ratio, quòd licitè possit, illam ego potiorem judico: quia Christus Dominus instituit hoc pœnitentiæ Sacramentum cum obligatione manifestandi sua peccata Confessario, non obstante, quòd Pœnitens, se ipsum infamet apud Confessarium; ergo multò magis illud instituit cum obligatione manifestandi alienum peccatum, quando hæc manifestatio est necessaria ad explicandam peccati speciem: probatur hæc consequentia, quia strictius est Jus, quod ego habeo ad meam famam tuendam quàm ad tuendam alterius; ut patet: quia licitè possum propalare crimen verùm proximi, quando id necessarium est ad defendendam meam famam: quare fama alterius cedit famæ meæ: Si ergo, non obstante mea fama, confiteri integrè mea delicta cum suis speciebus debeo; multò magis debebo in casu de quo loquimur; non obstante fama alterius. Adde, complicem videri cessisse juri suæ famæ in ordine ad tuam Confessionem, quando ipse tecum peccavit, quia sciebat, te Christianum esse, & ad Confessionem accessurum, nec posse perfectè confiteri nisi manifestando peccatum suum, & tamen tecum peccare consensit.

6 Hanc eandem sententiam cum ejus ratione extendunt nonnulli, ita ut censeant, solùm propter solidam consolationem, quam quis sentit ab amico, vel docto suo Confessario, posse Pœnitentem non expectare, nec quærere alium, qui suum complicem non cognoscat, id quod satis sit innuisse; nam legi poterit Reginaldus *lib.*24. *n.*75. alios referens, & Tannerus 22. *disp.*448. *dub.*7. *nu.*138. testans Doctrinam hanc esse probabilem.

7 Jam verò ratio, quòd manifestari prædictum peccatum cum alterius famæ denigratione non possit, est; quia non debet infamari Proximus, etiam ad propriam famam tuendam, nisi quando in necessitate alio modo tueri nequeat, unde in hoc solo necessitatis casu, solùm potest Reus publicare testium vera delicta, ut omnes Theologi docent: At in nostro casu possum alio modo reconciliari Deo absque Matris v.g. prædicta infamia, ergo &c. Minor probatur, quia in illo eventu, in quo expectare non possum Confessarium non cognoscentem Matrem meam, possum confiteri cum legitimo, & universali dolore illud diminutè, dicendo, v. g. *fornicationem commisi, gravidam occidi*: Nam sic absolutionem obtinebo indirectè de incestu, & de matricidio, homicidioque, quo pacto faciam Confessionem integram formaliter, licèt non materia-

terialiter, cum obligatione tamen confitendi explicitè hæc indirectè absoluta, quando nanciscar Confessarium, Matrem meam nequaquam cognoscentem, lege Suar. *de Pœnit. disp.* 34. *sect.* 2. Vasquez *de Pœnit.* q. 91. Coninch, *de Pœnit. disp.* 7. *dub.* 9. aliosque apud ipsos.

8 Hæc ratio commoda est, redditque sententiam hanc secundam sanè probabilem, non tamen deiicit primam à sua probabilitate. Nam hujusmodi remedium esset per se contra perfectam integritatem Confessionis, atque adeò quamvis in aliquo casu possim uti hoc extraordinario remedio; non tamen videor posse ad id cogi, ita ut non valeam primam sententiam sequi.

9 Quæres, si non possum confiteri debitam speciem mei peccati venialis, sine complicis gravi infamia, possumne licitè in prima sententia cum infamia proximi dictam meam speciem peccati venialis declarare? Ego v. g. peccavi venialiter, resistendo cum levi negligentia meæ sorori, me sollicitanti, possumne licitè dicere Confessario: *Adhibui levem negligentiam sollicitationi meæ sororis?*

10 Respondeo non posse, quia peccata venialia non obligamur confiteri; quare, si non appareat aliqua alia peculiaris, gravisque ratio magni boni Pœnitentis, vel aliqua causa petendi grave consilium, non poterit à tali Pœnitente eligi Confessarius, dictam sororem cognoscens, quia tunc non appareret ulla necessitas aperiendi peccatum alienum. Ita Jo: de Lugo *l. c. nu.* 411. sed lege Verricelli *tr.* 8. *ref. qu.* 19. qui videtur adversari dictæ doctrinæ Joannis de Lugo; Lege tamen Dianam *p.* 11. *tr.* 4. *ref.* 41. eam defendentem.

11 Denique hic adverto, Antonium Perez *in opusculo Posthumo tr.* 3. *disp.* 5. *nu.* 54. approbare quidem doctrinam *à nob. num.* 4. dictam pro primo exemplo, hoc est, pro casu complicis, sed non pro exemplo secundo, hoc est, pro casu objecti peccati: in hoc enim nunquam, ait, manifestari posse in prędicta Confessione ejusmodi objectum, quamvis enim in priore v. g. casu, Mater sit nocens cum filio, in posteriore tamen Mater non est nocens respectu filii, unde non est digna, quę infametur à filio, verùm nos dicimus in illa probabili sententia *num.* 4. allata, in utroque casu militare universalem eam rationem, quòd Christus Dominus instituit hoc Sacramentum, non obstante fama alterius, quando secus explicare quoad speciem peccatum suum non potest Pœnitens: & in utroque casu, & semper debere probabiliter faveri integritati Confessionis potiùs, quàm cuicumque famæ alterius, si utrumque nempè integritas Confessionis, & alterius fama in dicto casu salvari non possunt.

CAPUT XIII.

Libens, verecunda.

1 NOn sufficit, quòd adultus recipiens Sacramentum Pœnitentiæ, quomodocunque non resistat; sed etiam opus est, ut libens positivè consentiat, seu voluntatem habeat illud recipiendi: id quod commune est receptioni cujuscunque Sacramenti, quam faciat adultus; nam secus etiam dormiens validè reciperet Sacramentum; tunc enim non resistit, ut latè disputatur in tractatu de Sacramentis.

2 Si quis tamen trahatur ad Confessionem timore Magistri, vel Domini, vel timore excommunicationis, vel infamiæ, & valida erit Confessio, & licita, si tamen ritè omnia mortalia cum debito dolore confiteatur, siquidem tunc jam adest voluntas suscipiendi Sacramentum, & remissionem suorum peccatorum, qui est principalis finis Confessionis.

3 Quoad qualitatem verecundiæ, solùm est admonendus, tum Pœnitens, tum Confessarius in uno; Pœnitens, nec peccata aperiat cum audacia, sed cum erubescentia, & verecundia, qualis eum decet, qui eum se esse profitetur apud tribunal Dei; Confessarius, ne tantam verecundiam excitet in Pœnitente verbis asperis, & dictis, ut illum deterreat cum periculo se subtrahendi à confessione.

Quòd si aliqua opus sit reprehensione, illam differat ad Confessionis finem, eandemque peragat, prout recta ratio, & benigna prudentia dictaverit.

CAPUD XIV.

Integra.

1 MUltum necessaria est hujus qualitatis notitia, & est explicatu difficilis multum.

Supponendum autem est, duplicem esse integritatem Confessionis; materialem alteram, alteram formalem: materialis est quando ea fit de omnibus peccatis, pro ut in re commissa fuerunt: formalis est, vel quando pœnitens aperit quidem omnia peccata, quæ memoriæ, post diligens examen, ipsi occurrunt, & tamen aliqua per inculpatam oblivionem omittit; vel quando, licèt illorum recordetur, habet tamen (ut in casibus nuper positis *cap.* 8. *à num.* 35. explicatum est) prudentem excusationem illa tacendi.

2 Porrò certum est apud omnes, materialem integritatem non esse necessariam ad consistentiam Sacramenti Pœnitentiæ: Patet in moribundo: qui, quando loqui non valet; validè absolvitur, si aliqua peccata fateatur, cætera verò in dicta Confessione taceat: certum item est, integritatem formalem esse omninò necessariam; debet enim absolvendus omnia peccata à se commissa confiteri, quę potest, ex Concilio Tridentino toties citato. Spectant autem ex dicto Tridentino *sess.* 14. *cap.* 5. & *Can.* 7. ad hanc integritatem tria; Primò, ut manifestetur species peccatorum; Secundò, numerus eorundem; Tertiò, circunstantiæ mutantes peccati species. Jam de singulis.

Species peccati aperienda.

3 SPecies diversæ peccatorum, vel possunt physicè sumi, vel moraliter: Physicè accipiuntur, cùm consideratur ipsa entitas naturalis actionis peccaminosæ: divinare futura v. gr. per ignem, differt physicè à divinatione per aquam, vel per avium volatus: occisio hominis gladio differt physicè ab occisione per venenum: ejusmodi enim actiones habent entitatem physicè diversam: moraliter autem accipiuntur, cùm consideratur specialis malitia ex variis adjunctis, quæ talem actionem afficiunt, quam malitiam recta ratio diversam judicat; furtum rei sacræ v.g. differt à furto communi: non quidem physicè; quia utraque actio furtiva est, sed differt moraliter, quia propter illud additamentum rei sacræ judicatur à recta ratione multùm differre in malitia illud ab hoc: Pari modo esus carnium idem physicè est, sive illæ comedantur die vetito v. g. die Veneris, sive die non vetito, v.g. Die Dominico: & tamen longè differunt moraliter; siquidem ille propter conjunctionem præcepti Ecclesiastici moralem malitiam habet, hic ne venialem quidem.

4 Dicimus ergo, ad integritatem Confessionis non pertinere diversitatem speciei physicam peccatorum, sed moralem: unde quòd tu divinaveris per ignem, vel per aquam, non est necesse, quòd explices in Confessione; quia hæc est diversitas physica dumtaxat: at obligaris aperire, te furatum esse rem sacram, v.g. Calicem; quia hæc est diversa species in esse morali, & in ratione malitiæ, ut etiam esset esus carnium in die Veneris.

Unde cognoscatur species moraliter diversa.

5 HOc profectò semper difficile fuit cognoscere, & caput difficultatis est, quia non sufficit ad id benè cognoscendum, Regulæ, quæ communiter afferri solet, quamque nos *numer.* 7. mox afferemus, addatur studium, & multorum Authorum accurata lectio.

6 Præmittendum ergo est, aliquando humanis actionibus addi aliquas circunstantias, quæ dictas actiones non in alia physica specie, sed in alia specie morali constituunt, ut dictum est de furto, cui si addatur circunstantia rei sacræ, præter malitiam furti communis, ponetur in alia specie morali, hoc est, in specie sacrilegii. Sic etiam si fœminæ à te cognitæ addatur, illam esse tuam consanguineam, præter malitiam fornicationis habebit talis actio moralem speciem incestus: aliquando autem dictæ circunstantiæ, quę tuæ actioni humanæ adduntur, non constituunt actionem in alia specie morali, sed solùm illam in malitia aggravant, vel diminuunt. Sic furtum decem aureorum est in specie furti: quod si addas circunstantiam majoris quantitatis v.g. furtum fuisse duodecim aureorum; non extrahetur ad aliam diversam furti moralem speciem, sed solùm addetur circunstantia aggravans: ut item, si addas circunstantiam minoris quantitatis v.g. furtum fuisse quinque aureorum, addetur circunstantia diminuens: pari modo; si occidas parvo odio, vel magno, hoc est, remisso, vel intenso tuum inimicum, addes quidem circunstantiam aggravantem, vel minuentem, non tamen diversam moraliter speciem.

7 His prælibatis, illa solet regula communiter afferri; tunc circunstantia dicitur mutare speciem moralem, seu transferre actionem ad speciem aliam, quando ea circunstantia pertinet ad aliam virtutem, seu vitium: tunc verò non dicitur transferre actionem ad aliam speciem, quando non pertinet ad aliam virtutem, seu vitium: quoniam ergo circunstantia rei sacræ pertinet ad cultum Religionis, seu ad Religionis virtutem; ideò si addatur communi furto, mutabit, seu transferet furtum ad speciem furti sacrilegi: at quia circunstantia majoris, vel minoris quantitatis ablatæ non pertinet ad aliam virtutem, seu vitium: semper enim est contra Justitiam, sive major sit quantitas ablata, sive minor, ideò non additur alia moralis species: quæ verò pertinent ad aliam, quæ ad eandem virtutem, colligi debet ex ipsis materiis virtutum, vel vitiorum; id quod habet, habebitur ex tractatione de virtutibus, & vitiis: & multò magis ex Doctoribus, qui sunt studiosè legendi: quod cùm Tyronibus sit laboriosum, ideò modò dixi difficilem fore minus expertis perfectam cognitionem rei, de qua loquimur: nos certè satis plura docebimus, huc facientia in sequentibus.

Cir-

Circumstantiæ mutantes, vel non mutantes speciem.

8 CErtum est, & colligitur ex dictis, in eodem actu posse esse multiplicem malitiam specie morali diversam, & hanc esse omninò Confessori aperiendam: in furto rei sacræ v.g. est species malitiæ furti, & est species malitiæ sacrilegii; in actu fornicationis contra votum castitatis est species malitiæ contra ipsam castitatem, & species malitiæ contra promissionem factam Deo, idest, contra Religionem: quare in Confessione non est satis, dicere: *Ego furatus sum, ego peccavi contra castitatem*: sed dicere opus erit: *ego furatus sum rem sacram; ego peccavi per fornicationem v.g. contra votum, quod habeo castitatis*: atque hæc de circunstantiis speciem aliam constituentibus: quid autem sit dicendum de circunstantiis, speciem moralem non mutantibus, jam subdo.

9 Duplex de his est opinio; Suarez, Sanchez, Fagundez, aliique citati à de Lugo *de pœnit. disp.16. sect.5.* sustinent, circunstantias notabiliter aggravantes, vel notabiliter diminuentes, quamvis speciem non mutent, debere aperiri in Confessione. Debet ergo (ajunt hi) dicere pœnitens: *Furatus sum v.g. mille*, si mille furatus est; *vel furatus sum decem*, si decem furatus est; rationem illam inter cæteras præcipuè reddunt, quia Confessarius, qui est Judex, debet omnia cognoscere, quæ mutant ipsius judicium pro, vel contra Pœnitentem.

10 Verùm S. Thomas, Valentia, Vasquez, quos citat ibidem, & sequitur de Lugo, ajunt, necesse non esse illas aperire, quamvis sint notabiliter aggravantes, vel diminuentes; ratio est, ajunt; quia non est imponendum tam grave onus, nisi constet de lege, quæ de hoc nulla est: cùm Concilium Tridentinum solùm aperiri dicat ex necessitate species, & numerum peccatorum, nihil de meris circunstantiis: & quidem meritò; nam hoc judicium in Sacramento Pœnitentiæ debet esse suave jugum pro Christianis, quod certè nimis grave esset, si etiam dictas circunstantias explicare juberentur; utraque sententia probabilis est, hæc autem posterior est hominum fragilitati accommodatior.

N U M E R U S.

Et primò

De pluralitate individuali malitiæ.

11 DIximus paulò ante, numerum peccatorum esse aperiendum; & quidem *c.9. à n.*30. satis explicavimus, quando præcisus numerus menti non occurrit, quomodo benè addatur illud (*plus, minus*) & similia; nunc tamen sunt in proprio loco aliquot dubitationes resolvendæ, admodum scitu necessariæ.

Et prima quidem dubitatio est hujusmodi: dictum modò, & sæpè est, species morales malitiæ, quæ resident in eodem actu esse expresè confitendas: jam quid dicendum de multiplici individualitate malitiæ; seu, quòd idem est, & de multis numero malitiis, quæ in eodem actu non rarò inveniuntur? Vulnerasti, seu occidisti uno actu, unica v.g. bombardæ explosione, viginti homines ejusdem conditionis; suntne in hoc unico actu occisionis viginti individuales malitiæ; an una dumtaxat? Et quomodo confitendæ? Sanè, Suarez *de pœnit. disp.22. sect.5. à nu.*34. putat, esse unam. Vasquez *de pœnit. dis.91. art.8. n.4.* putat, esse viginti; Antonius Perez, aliique *in opere posthumo de integritate Confessionis* putat, esse unam, sed virtualiter, seu æquivalenter viginti.

12 Sed nos omittentes hanc quæstionem speculativam, dicimus, sive in eodem actu sedeant plures individuales malitiæ, sive una, dicimus, inquam, non esse opus, ut Pœnitens has malitias individuales explicet: satis igitur in exemplo allato erit, sic dicere: *ego unico ictu seu unica actione occidi plures*, nec opus est, ut si fortè fuerint quindecim v.g. viginti, triginta &c. hunc numerum adjungas; quod si occidisti tantùm hominem unum, non potes dicere: *occidi plures*: idque propter aliam rationem: quia scilicet non fatereris tuum unicum peccatum, & sic in Confessione mendacium in re gravi proferres: neque item potes dicere: *commisi homicidium*: si plures occidisti, nam Confessarius sic intelligeret, unum fuisse occisum: At verò quando occidisti unico actu plures, & fateris, te plures occidisse, jam in illa pluralitate, & generalitate fateris tuum peccatum, nec mendacium in Confessione profers.

13 Adverte, si in illis pluribus unico actu interfectis adsit fortè aliquis v.g. Sacerdos, id debet à te omninò declarari, quia tunc in illo unico actu alia specifica malitia contra virtutem Religionis adderetur; nam eodem modo, numero præcedente dixi (*homines ejusdem conditionis*) & eodem modo dic in similibus.

Ratio autem, quòd probabile admodum sit, non esse opus prædictas individuales malitias explicitè confiteri, quod latè defendit de Lugo *de pœn. disp.*17. est: quia, ne redderetur hoc Sacramentum nimis onerosum, & scrupulis obnoxium, Christus Dominus noluit præcipere, ut in Confessione explicarentur expresè omnes numero malitiæ, quæ fortè in aliquo peccaminoso actu resident, idque nobis declaravit Conc. Tridentinum, quod, ut suprà vidimus, solùm ait, esse confitendas species diversas, & numerum peccatorum: de diversis autem numero malitiis ne verbum quidem addidit.

14 Quòd diximus de occidente unico actu plures, dic in similibus: quare si quis uno actu desiderat turpem congressum cum multis mulieribus, sive quinque, sive decem; sive pluribus ejusdem conditionis v.g. solutis, satisfit Confessioni dicens: *Ego uno actu desideravi turpiter multas solutas*: si desideravit occidere decem, quinque plures, communiter homines, satis dicet: *Desideravi unico actu occidere plures*: si animo decrevit, decem, viginti, plures dies Quadragesimæ v.g. non servare jejunium, satis dicet: *unico desiderio, seu uno voluntatis actu decrevi non jejunare multis diebus Quadragesimæ*. Quòd si actu non jejunavit, tunc enim verò debet dictum numerum explicare, quia sic non est unicus actus, in quo resident multæ individuales malitiæ, sed sunt plures numero actus, quot nimirum fuerunt dies, in quibus actu non jejunavit: idem dic, si illas plures solutas cognovit; quia tunc sunt plures numero actus fornicationis, & sic in aliis.

15 Denique illa duo documenta semper ob oculos habe. Nam primò, si Confessarius interroget pœnitentem, debet is omninò expresè manifestare dictas individuales malitias, ut etiam circunstantias non mutantes speciem (ut id etiam hac occasione dicam) hæc enim, & similia pertinent ad Confessionem, ut supra docuimus.

16 Secundò, aliquando etiam non interrogatus, in aliquibus casibus, debet pœnitens ex se declarare prædicta. Fac enim excommunicationem latam esse contra occidentem plures, vel furtum commune ultra centum aureorum esse peccatum reservatum, tunc profectò, si plures quis occidit, vel ultra centum furatus est, explicare hæc ex se debet, ut per se patet. Lege in simili de Lugo *d.16. de Pœnit. n.*256.

An, & quomodo aperiendus est peccati interni continuatus numerus.

17 SEcunda dubitatio, si quis per annum v.g. odio habuit inimicum; si quis per mensem turpiter concupivit puellam: si quis desideravit per annum furari rem alienam &c. certè quia multoties hos actus interrupit, propter somnum, propter negotia, & propter varias occasiones intercurrentes: ideò multos individuales actus peccaminosos elicuit: quærimus ergo, quomodo hi sint Confessioni legitimè subiiciendi?

18 Resp. si ejusmodi actus interrupit quis contraria voluntate, nolens ampliùs illum peccaminosum actum, sed deindè mutato hoc bono proposito, iterùm rediit ad malum illud volendum, debet fidelis eas actuum revocationes in Confessione distinctè manifestare, in quantum recordari valet: nam per illam contrariam voluntatem, posteriores fiunt distincti actus à prioribus, tum in genere physico, tum in genere morali, distincti, inquam, numero, atque ideò ex Tridentino specialiter confitendi.

19 Si verò ejusmodi actus non fuerunt interrupti voluntate contraria, nec alio modo, mox *num.*22. explicando, sed solùm per solitum somnum variaque negotia communiter occurrentia, est duplex opinio.

Altera docet, per hanc, & quamcunque interruptionem multiplicari numero actus, & consequenter ex Tridentino in confessione (quantum alicui recordari datur) aperiendus: Hanc sententiam tenent plures cum Suarez, Vasquez, aliisque, quos citat de Lugo *disp. citata n.*566.

20 Altera docet, non multiplicari numero, sed moraliter censeri unum numero actum: quare sufficere aperire tempus in hunc ferè modum: *Per unum diem, per unum mensem, per unum annum odio habui, vel maledixi internè inimicum meum: concupivi puellam solutam, desideravi, seu volui furari equum alienum, &c.* sic enim dicendo, jam intelligit Confessarius, hos actus per varias consuetas distractiones fuisse interruptas: sive sæpissimè quis interrupit, sive rarò, quia sive pauci, sive multi illi actus judicantur unus moraliter: & quidem cùm omnes uniantur, seu sistant in illa una permanentia habituali malæ voluntatis, & ex cujus primi actus vi sequantur alii, meritò omnes (cum tot sint disparati) unus moraliter judicabitur: hanc sententiam tenent plures, quam sequitur de Lugo *l.c.* & cum aliis Diana *p.2. tr. de sacr. res.*95. quæ sanè probabilis est, licèt præcedens sit in rigore probabilior: quòd si essent disparati, nec unus dependens ab alio præcedente, seu à prima illa mala voluntate, essent singillatim confitendi, quia unitatem non haberent. Hæc tamen secunda sententia indiget duplici exceptione.

21 Prima est, si duraverunt actus solùm in uno calore peccandi, non est improbabile, nequaquam oportere tempus explicare, ut distinctiùs dicam mox *à n.*28.

22 Secunda, quando nimis magna est interruptio, non erit judicanda stare dicta habitualis permanentia: fac verb. grat. te voluisse internè tuum inimicum occidere hodie, sed deinde ejus omninò oblitus, sive propter longum tempus unius, vel alterius anni verb. grat. sive propter gravia tua negotia, sive propter profectionem in aliam civitatem, sive propter aliud, veluti natura sua, evanescat illa prava voluntas, quamvis à te ea expressa revocatione non retractetur; si posteà redeas ad eandem illam pravam voluntatem, sanè novo, & distincto moraliter actu redibis: unde tanquam de alio novo distin-

distinctoque actu illum fateri oportebit; siquidem ea prior, vel antiqua, vel distans voluntas non censebitur habitualiter ita permanere, ut conjungatur cum hac præsenti volitione ad faciendum unum moraliter actum.

An, & qua ratione aperiendus est numerus actuum peccati externi, quando habent inter se connexionem?

23 Tertia dubitatio: in ordine ad unum, eundemque effectum; seu finem habendum, potest quis multiplicare actus externos plures; Petrus v.g. intendens occidere suum inimicum, per dies multos illum quærit, parat arma, de nocte surgit, &c. Hi omnes actus (quamvis ex se sint indifferentes, de his enim hìc loquimur) tendunt ad unum finem occisionis, & unus actus conjunctionem habet cum alio, omnesque dependent ab illo primo actu voluntatis occidendi: simili modo juvenis intendens puellæ amorem, surgit à somno, à domo sua exit, quærit occasiones turpis congressus &c. Quæritur, quomodo hi omnes actus externi sint apud Confessarium deponendi?

24 Resp. Probabilissima sententia est, omnes dictos externos actus, quamvis dependentes ab uno, eodemque fine, esse inter se distinctos, distinctèque eorum numerum esse in Confessione, quantum quis recordari potest, aperiendum; Ratio est, quia in rigore quilibet ex ipsis concipit malitiam ex illo fine pravo.

25 Sed probabilis etiam sententia est, facere ita unum numero peccatum, ut sufficienter illud, quis confiteatur, si addat tempus, quo illa mala voluntas perseveraverit, si dicendo: *Per unum mensem, per unum annum procuravi homicidium mei inimici, vel turpem congressum puellæ solutæ*. Ratio est similis, ac modò prædicta de internis; omnes enim hi externi actus uniuntur in una habituali permanentia ejusdem peccati circa eundem finem.

Supponendum autem semper est, malam illam voluntatem non fuisse retractatam, eo modo, quo supra dictum est *n.16.* & insuper est hìc etiam applicandum id, quod supra *n.21.* dictum est de uno, eodemque impetu, seu calore, quòd mox distinctiùs explicabo *à num.28.*

26 Denique adverte, si usus es alia persona ad habendum tuum malum finem, id esse novum peccatum, atque adeò esse speciatim explicandum; & quidem quoties id feceris, quia hæc est inductio proximi ad peccatum.

Quæres: liceret ne alicui confiteri dictos connexos actus sine mentione temporis, sed solùm dicendo finem obtentum sic: *commisi homicidium mei inimici; turpiter cum puella congressus sum &c.*

Resp. Ita putat Merolla *t.1.d.2. à n.40.* sed non est audiendus: quia sic non videris, tuum peccatum satis explicare, quamdiù permanentiam peccati habitualis non explicas.

De iisdem actibus externis, quando connexionem non habent.

27 Quarta dubitatio. Dictum est de actibus habentibus unum, eundemque finem, habentque connexionem inter se, & dependentiam unius ab alio: quid si sint disparati? Explico; Turpiter tetigit Titius puellæ manum, & hinc ad quadrantem, vel horam tetigit eandem, sed independenter à primo actu: unus ne hìc erit actus moraliter, an duo? Et sunt ne ut duo aperiendi? Si unus, satis esset dicere, *semel tetigi* &c. si duo, opus erit explicare ipsas numeratas vices, quantum potest in mentem quis revocare, si eæ multoties, modo dicto repetitæ fuerunt: non tamen videmur posse recurrere ad illum confitendi modum per tempus, quo illæ vices fuerunt continuatæ, quia hìc agimus de actibus, quando non faciunt unum per continuationem, sed de illis, quando sunt disparati.

28 Resp. igitur, certam esse sententiam, hos actus esse moraliter plures, & nisi adsit illud, quod mox addemus nu. seq. esse eorum numerum, quantum in memoriam quis revocare poterit, explicandum; ratio est modò tacta, quia unus actus ex his distinctus, & non dependens ab alio, ut supponimus; ergo eos non possumus tanquam unum continuatum confiteri.

29 Verùm est etiam sententia probabilis, quòd quando in eodem calore, vel impetu, sive iræ, sive concupiscentiæ, sive odii, hos actus multiplicas, tametsi physicè sint plures actus; est, inquam, sententia probabilis, quod fit unus morali modo, & humano; ratio est, quia omnes hujusmodi actus uno impetu, & calore peracti habent unitatem, & continuationem in uno illo impetu, secundùm communem hominum existimationem.

Hinc si in eodem impetu Concupiscentiæ tetigisti manum puellæ, & iterùm in eodem fervore tangas, si in eodem calore bis, ter blasphemiam eandem replices; si ex eodem impetu inimicum bis, ter maledicis, quamvis hi actus non dependeant à primis, seu connexionem cum prioribus non habeant; quia tamen uniuntur in uno impetu, caloreque censebuntur unus moraliter, potestque sic Confessario manifestari: *Semel tetigi, &c. semel blasphemavi, semel maledixi, &c.*

30 Dictum semper est (*in eodem calore*) nam si refrigescente, seu cessante calore, actum eundem replices sine dependentia à priore, vel si priorem illum retractasti, & deinde eundem reassumis, multi erunt numero actus, & distinctè erunt confitendi, ut modò explicatum est.

31 Sequitur autem ex Doctrina *n.21.* data, quòd si Clericum in eodem iracundiæ impetu, duobus, tribus, quatuor ictibus percussisti, unam incurristi excommunicationem: si inimicum contumelia affecisti, eandemque in eodem impetu contumeliam replicasti, unum numero contumeliæ peccatum commisisti.

Si unico veluti contemptu famam alicujus graviter læsisti, ejus occulta delicta pluries contra eundem replicando, unum numero infamiæ delictum patrasti: *unum*, dico, nam si alium, certè diversus numero erit actus: immò aliquando erit diversus specie: ut si cæpisti hominem percutere, & posteà voluisti occidere: cæpisti detrahere, & deinde superveniente detracto, prosequeris, quando erit, contumeliam: cæpisti rem communem furari, & deinde prosequeris furtum rei sacræ; sanè tunc specialiter sunt hi actus propalandi, ut ex supradictis patet.

32 Notanda denique hìc sunt duo; primum, quoniam, quando hi actus perseverant per plures horas, sex v.g. septem, decem, &c. non possunt esse, spectato modo operandi hominum, ex eodem impetu, in eodemque calore, licèt fuerint continuati ex vi priorum; ideò tunc debebit saltem explicari tempus, sic: *ego per horas, sex vel decem eandem blasphemiam effudi; eandem contumeliam contorsi; idem perjurium commisi*: at si sint disparati, erunt singillatim apud Confessarium numerandi, juxta ea, quæ modò dixi *num. 28. & 30.* quod idem dixi *num. 117.* de internis, quando sunt disparati, & idem est faciendum ab eo, qui fortè in eadem nocte, bis, ter successivè turpiter, quamvis, cum eadem peccet, debet enim has vices numeratim confiteri; quia quælibet copula consummata est disparata ab alia, & habet suum terminum distinctum ab illa.

Dices, Sacerdos, qui successivè audit in peccato mortali plures Confessiones, unam post aliam, in sententia probabili; quam habet de Lugo *de Pœnit. disp.16.n.558. & n.135.* non committit plura numero peccata: & idem dicitur etiam, si Confessarius modicè deflexerit ad alios sermones minimè facientes ad ejusmodi ministerium: quia illa modica distractio non tollit successivam illam continuationem. Unde satis erit, si Sacerdos sic peccatum hoc suum exponat Confessario: *audivi una vice plures Confessiones, absolutionemque in statu peccati mortalis administravi*: ergo qui una, eademque nocte v.g. plures copulas habet cum eadem, & qui plures copulas cum pluribus ejusdem conditionis init, ut item, qui plures homines occidit successivè, non obligaretur numerum copularum, & occisionum explicare, satisque esset dicere, *plures copulas eadem nocte habui, plures semel occidi*.

Respondeo, profectò prima facie non apparet clarè disparitas inter dictos duos casus: sicuti non apparuit Caramueli, qui *in Theologia fundamentali in secunda editione num. 735.* me de inconsequentia hìc notat, sed disparitatem adesse, probat de Lugo *l.t.* ex capite unius irreverentiæ ejusdem Sacramenti Pœnit. lege item Leandrum *de Censuris disp. 3. quæst. 44.* qui eandem nostram Doctrinam sequens, affert disparitatem, ductam ex distincto termino, quæ ex se habet copula consummata, & idem diceret de prædictis homicidiis, &c.

33 Notandum secundò, me dixisse quidem *nu.28.* sententiam dicentem, eos actus uno impetu peractos censeri unum moraliter peccatum, probabilem esse: sed quia ibidem dixi probabilem esse etiam aliam sententiam, quæ docet eos tametsi in eodem impetu factos, esse tot peccata, quot sunt actus physicè, quamvis intra breve tempus eliciti; ideò sequens hanc opinionem, poteris confiteri illos tanquam plures: quare si illo unico perseverante calore, ter, quater, quinquies eandem injuriam v.g. protulisti, poteris dicere, *ego ter, quater, quinquies affeci proximum injuria*: & sic in similibus.

An, & qua ratione aperienda sint ab habituali peccatore diversa numero, vel specie peccata?

34 Quinta dubitatio. Exercet non rarò quis officium multis numero, vel specie peccatis involutum, qualis est Usurarius, Meretrix, viarum Grassator, & similes, ecquo tandem modo hi tot, & tam varias peccatorum species, eorumque numerum aperire debent?

35 Triplex est sententia; Prima aliquantulum rigida. Secunda nimis benigna. Tertia media inter has: Primam sequuntur nonnulli apud Fagundez, & Dianam mox citandos, qui putant, ejusmodi peccatores habituales debere speciatim numerum, speciesque omnes peccatorum Confessario manifestare, in quantum eorum per diligens examen recordari queunt: secundam sequitur Navarrus *in sum. c.6. nu.15.* qui docet sufficere, si solùm aperiatur tempus mali status: dicendo v.g. *per tot annos fui meretrix omnibus exposita*: mediam, quæ est omninò præferenda, sequitur Fagundez *præcept. Ecclesiæ 2. l.3. c.4. n.11.* aliique apud Dian. *p.3. Tr.4. Res.89.* qui volunt sufficere quidem, si explicetur tempus mali status, sed explicari etiam debere aliquo tandem modo species peccatorum, quæ menti per diligens examen occurrere possunt: Meretrix v.g. explicet, an peccaverit cum Sacerdote, cum uxoratis, cum propinquis &c. & saltem in confuso multitudinem numericam in hunc ferè modum: *toties, plus minus verb. grat. decies peccavi per mensem, vel per hebdomadam in tribus annis mei status, & quidem in dictis tribus annis cum Sacerdotibus bis, vel ter in mense* (quantum recordari potest) *semel, vel bis in mense*

cum

cum propinquis, *vel cum uxoratis*, &c. Ita etiam usurario, vel furi habituali sufficit dicere *fui talis per decem annos*, *quatuor*, *vel ter furans rem gravem in singulis mensibus*, *vel hebdomadis*; *semel verò*, *vel bis in anno furans rem sacram*: Ratio hujus doctrinæ est, quia aliquando aliqua meretrix v.g. in Civitate frequenti pluries in die peccavit, aliqua in parvo Oppido vix peccavit semel in hebdomada: Puella fortasse multoties; effæta mulier rarissimè: & fortasse nunquam cum Sacerdote, vel cum propinquis: quare ut fiat judicium morale à Confessario, hic saltem confitendi modus erit habituali peccatori necessarius.

36 Semper autem memineris, quod dictum est in præcedentibus de retractatione per contrariam voluntatem, & de magna distantia inter actus, & similibus.

CAP. XV.

Circunstantiæ nonnullæ, quæ distrahunt, vel non distrahunt actum peccaminosum ad aliam speciem.

1 Quoniam supra *cap.* 14. dictum est, operosum esse decernere, & magno studio opus esse, ad cognoscendum, quandonam adsit circunstantia peccati speciem mutans; ideò necessarium judico, præter regulam ibi traditam percurrere summatim materias aliquas, indicando ea, quæ mutant, quæve non mutant moralem speciem. Ordinis autem gratia, proponam primò aliqua, quæ circa Deum versantur: secundò, quæ circa proximum; tertiò, quæ circa seipsum.

Circunstantiæ mutantes, vel non mutantes speciem, quæ sunt circa Deum.

Fides.

2 Adorans v.g. idolum sine errore intellectus, quo credat, illud esse Deum, vel adoratione dignum; si addat, se credere illud, Deum esse, vel dignum adoratione, addet speciem diversam, nempè Idololatriæ externæ, addetque hæresim, atque adeò utramque speciem confiteri expressè debet.

3 Si quis neget unum articulum fidei, est hæreticus, & satis est dicere in confessione; *incidi semel*, *vel bis in hæresim*, quemcunque articulum negaverit: nam negare hunc, vel illum articulum, non addit novam speciem, cùm omnia peccata contra Fidem sint circa unam, eandemque obligationem credendi objecta per Fidem proposita.

4 Si quis negationi alicujus articuli addat voluntatem acceptandi aliam sectam v.g. Judaismum, vel Paganismum, vel Calvinismum, vel Luteranismum &c. debet hæc explicare, quia præter peccatum infidelitatis, dum addit voluntatem acceptandi sectam aliquam ex illis, vult peccata diversa specie, quæ illis committuntur, ut in Judaismo superstitiones varias v.g. Circumcisionis; in Paganismo cultus Idolorum; in Calvinismo negationem Sacramenti Eucharistiæ, & sic in similibus.

Apostasia verò, quæ est, quando relinquitur in totum, vel in partem fides, quam quis suscepit in Baptismo, non est necessariò explicanda: unde satis dicere, *negavi fidem*, quia Apostasia, & Hæresis differunt solùm secundùm magis, & minùs.

5 Si quis tamen negat verb. grat. Deum esse bonum, duas peccati species admittit; nempè speciem Hæresis, & speciem Blasphemiæ; Hæresis, quia negat articulum, seu articulos Fidei; Blasphemiæ; quia addit injuriam, seu contumeliam in Deum, faciendo illum non bonum.

6 Ignorari à Fideli adulto culpabiliter articulos ex necessitate Præcepti credendos v.g. Trinitatem, Incarnationem &c. sive ignoretur hic articulus, sive ille, eadem est species peccati, cùm id sit intra eandem obligationem, nempè sciendi, quòd ex officio, & Professione Christiana credendum est; quare sic sufficienter ejusmodi peccatum aperietur; *Ignoravi cum culpa articulos Fidei*: Dixi *(ex necessitate præcepti)* nam ignorare culpabiliter, quæ sunt de necessitate medii, cùm supponat, hominem illis assensum non præbuisse, adderetur species peccati contra charitatem sui ipsius, cùm sine tali assensu adultus salvari non possit, ut distinctiùs explicant Theologi *in tract. de Fide*.

7 Eum qui neget articulum Fidei, quam ex culpa gravi noluit scire: & alium, qui neget articulum Fidei, quem scit, esse Fidei articulum, puto eandem speciem peccati committere, quia utraque malitia tandem resolvitur in contemptum authoritatis revelationis divinæ: æquè enim uterque divinum testimonium parvipendit, idque in ordine ad Confessionem, non verò semper in ordine ad aliud: quare uterque rectè confitebitur, si dicet, *Negavi articulum Fidei*.

Dixi *(non verò semper in ordine ad aliud)* nam qui peccat ex dicta ignorantia quamvis culpabili, non incurrit excommunicationem, quam incurrit scienter negans. Siquidem excommunicatio est imposita absolutè contra negantem scienter, & cum pertinacia: unde tunc non ratione diversitatis in specie morali, sed quia debet absolvi ab excommunicatione: ideò debet explicare, se cum scientia negasse, sic in similibus.

Spes.

8 Si quis, dum peccat, sperat, peccatum illud se ritè Confessione dispositurum, ejusmodi circunstantia non mutat speciem peccati: satis igitur erit, si dicas: *ego peccavi tali peccato v.g. homicidii*: Immò aduot aliqui, hanc esse circunstantiam diminuentem potiùs, quàm aggravantem, quia hic peccat cum bona voluntate se emendandi, veniamque petendi, ita Comitolus *in Resp. mor. l.* 4. *q.* 52.

Superstitiones, & similia.

9 Divinatio per ignem v.g. non differt specie morali à divinatione per aquam, per volatum avium &c. At si addatur pactum cum dæmone explicitum, addetur alia peccati species, nempè commercii cum Dei, & hominum inimico: pari modo, si maleficium, seu quælibet alia superstitio fiat, miscendo sacra prophanis, v.gr. cum hostia consecrata, cum aqua benedicta &c. addetur species sacrilegii contra reverentiam debitam rebus sacris, ut item, si dictum maleficium v.g. fiat ad mortem alicui inferendam, additur species homicidii; si ad furandum, additur species malitiæ contra justitiam commutativam, & sic de similibus: quare singula ex prædictis sunt speciatim in Confessione manifestanda.

Blasphemia.

10 Blasphemiæ circa Deum, vel circa Sanctissimam Virginem, vel Sanctos ex probabiliore opinione inter se differunt specie; sed est etiam probabile, saltem regulariter, non differre; quia regulariter Sancti non coluntur ob excellentiam propriam, sed ut referuntur ad Deum. Quòd si in aliquo raro casu blasphemaretur Propria ipsorum excellentia, tunc sanè constitueretur alia species speciatim confitenda; & quidem diversa erit illa, quæ fiet contra Sanctos; quam, quæ fieret contra Sanctissimam Virginem, quæ autem fiunt contra hunc, vel illum Sanctum, specie morali non differunt, quia parum differt excellentia unius Sancti ab excellentia alterius.

Si blasphemiæ addatur aliquid contra Fidem, addi malitiam Heresis, jam supra monuimus: ut etiam de blasphemiis una, eademque excandescentia prolatis, satis supra disseruimus *c.* 14. *n.* 29.

Votum, & juramentum.

11 Si votum fregisti, unam speciem peccati commisisti, nempè contra virtutem Religionis, seu contra fidem Deo datam, at si votum fuit juramento munitum, alia additur species, hoc est, contra obligationem non adducendi Deum in testimonium falsitatis.

Vota autem, vel juramenta, sive facta immediatè Deo, seu Beatissimæ Virgini, sive Sanctis non differunt morali specie, quia communiter intentio ultimata voventium, vel jurantium est Deus, qui in Sanctis illis colitur. Quòd si in raro casu intendatur propria sanctorum præstantia, vel authoritas, dic idem, quod modò explicavimus *num.* 10.

12 Juramento falso, ut & aliis omnibus peccatorum speciebus, si addatur, ea committi ex inveterata consuetudine, non transferuntur ad aliam speciem; quia peccata præterita non addunt præsenti peccato novam malitiam: illud tamen recole, pœnitentem obligari consuetudinem aperire, si à Confessario interrogetur, ut *c.* 9. *n.* 8. docebamus: quoniam verò ponere se in periculo peccandi, peccatum est ejusdem speciei, ad quod est periculum; ideò qui frequenter peccat, advertendo ad hoc, quod acquirit facilitatem, atque adeò periculum frequenter voluntariè peccandi, deberet is in Confessione hoc explicare; non obligatur tamen regulariter, quia ad hoc periculum non advertit, qui peccat, atque adeò excusatur communiter ob inadvertentiam. Lege de Lugo *disp.* 16. *de Pœnit. n.* 203.

Missa.

13 Omittere Missam, sive die Dominico, sive aliis festis de præcepto, una, eademque species peccati est, nempè contra virtutem Religionis, seu contra obedientiam Superioris præcipientis.

Quando autem causa, vel finis, qua moveris illam omittendi, non est ex se mala, non additur nova species: sive igitur omiserit Missam ad finem studendi, vel dormiendi, vel ad similem finem indifferentem, satis est, Confessario dicere: *Missam præceptam omisi*: at si causa est mala, vel malus finis, certè tunc additur alia specie; quare tunc debes ita fateri: *omisi Missam ob finem adulterandi*, *omisi ex causa furandi*.

14 Quod dictum est de fine omittendi Missam, applica ad quodcunque aliud peccatum (ut in hac occasione universaliter advertas) quare si fueris ad dictum finem adulterandi v.g. (quo pacto, ait Aristoteles, te potiùs esse adulterum, quàm furem; quia actus maximè specificatur à fine) duo peccata specie diversa committis, utrumque confi-

confitendum; nempè furti (quod etiam præscindendo à dicto fine, est ex se peccatum) & adulterii, an has duas species possis separatim confiteri dicam c.18. à n.7. Contra, si fureris ad dandam eleemosynam, vel ad venandum v.g. unam contrahes speciem moralem malitiæ, nempè furti.

De confabulantibus in Missa de præcepto, vide mox c.16.n.15.

Jejunium,

15 Violatio Jejunii Quadragesimæ v. g. non est species distincta à violatione Jejunii vigiliæ, vel quatuor temporum; quare satis erit sic dicere Confessario: *Non jejunavi die præcepto*; quia utraque est contra temperantiam, seu (ut aliqui volunt) contra obedientiam Superioris jejunium præcipientis ex motivo temperantiæ ad honorem Dei; at si illud idem jejunium ex Ecclesiæ præcepto impositum tu vovisti, vel tibi illud ipsum fuit imperatum à Confessario, distrahetur ejus violatio ad alias species speciatim confitendas; fit enim tunc contra obligationem virtutis Religionis, vel obedientiæ Confessarii.

Quid si fregisti jejunium, non solùm pluries comedendo cibos quadragesimales (quando satis esset dicere. *Fregi jejunium præceptum*; etiam si centies ejusmodi quadragesimales cibos eodem die comederis) sed etiam manducando carnem, vel lacticinia?

Resp. debes tunc explicare speciatim hanc carnium, vel lacticiniorum comestionem; quia hujus est specialis prohibitio; siquidem præceptum abstinendi ab his ex alio motivo moraliter in hominum existimatione diverso: debes item addere, quoties in die illa comederis, cùm hoc sit præceptum negativum, quod semper obligat, & ad semper.

Ingratitudo, inobedientia, &c.

16 Si expresso animo intendas, velle te esse ingratum Deo, si ei non obedire, si ejusdem leges contemnere, species diversas peccatorum admittis, hoc est, contra obligationem debitam tuo Benefactori, contra obligationem debitam summo tuo Superiori, contra obligationem debitam summo tuo Legislatori; unde hæc sunt tanquam species diversæ expressè manifestandæ.

Præterea, quia quælibet culpa continet implicitè in se malitiam ingratitudinis erga Deum; inobedientiæ contra Deum, atque contemptus contra ejusdem leges; nam propterea hæc vocantur circumstantiæ generales, quæ in omni genere peccatorum inveniuntur; ideò in rigore, quoties aliud quodcunque peccatum confiteris, deberent aperiri Confessario; sed tamen dico, id ex alio capite necesse non esse, quia nimirum statim ac tu confiteris peccatum, jam satis, superque fateris has generales malitias imbibitas in omni culpa, easque jam sufficienter intelligit non indoctus Confessarius.

CAPUT XVI.

Circumstantiæ mutantes, vel non mutantes speciem, quæ sunt circa proximum.

1 Injuria gravis, sive facta Ascendentibus, nempè Parentibus, Avis, Proavis, &c. sive Ascendentibus, nempè Filiis, Nepotibus, Pronepotibus &c. sive Collateralibus, nempè Fratribus, Sororibus, Consobrinis &c. & item facta affinibus eodem proportionaliter ordine, quibus adde Conjuges, differt specie morali ab injuria inflicta externis; quia contorta in illos est contra amorem, & pietatem eis debitam; quare non satis est, dicere: *Graviter injuriavi, percussi, occidi, maledixi Proximum*, sed opus est, explicationem addere conjunctionis, & propinquitatis.

2 At debeo ne explicare à me gravi injuria affectum, vel percussum, vel occisum &c. fuisse Patrem, vel fuisse Filium, vel Nepotem &c. an satis sit, dicere: *injuriavi, percussi, &c. eum, cui reverentiam ex pietatis virtute debebam?*

3 Respondeo, communem esse sententiam, debere; quia diversam moraliter speciem peccati à recta ratione apprehenditur esse illum actum, quo Filius v.g. malè se habet contra Patrem; quàm, quo Pater se habet contra Filium, in quem paternam habet potestatem, & sic de aliis Ascendentibus, & Descendentibus: in Collateralibus autem injuriam v.g. in Fratrem, vel in Sororem putant nonnulli Doctores inter se per se non differre: quia æquè se videtur habere Soror erga Fratrem, atque hic erga illam, & idem dicerent (credo) de Viro, & Uxore.

4 Dixi (*communem esse sententiam*) nam videtur etiam esse probabile, injurias omnes contortas in consanguineos, vel affines, non esse inter se diversas moraliter species: quia omnes secundùm magis, & minùs habent obligationem non se conviciandi, seu non se offendendi, ex eadem scilicet radice pietatis ortam: quare satis esse putant aliqui, dicere: *ego contumelia, injuria, maledictione &c. mihi conjunctos affeci, vel eos percussi, occidi, &c.* vide, quæ mox dicentur nu.32. ubi agemus, an incestus cum consanguinea propinquiore differat specie ab incestu cum minus propinqua? Atque ex ibid. dicendis n.34. colliges, injurias, de quibus loquimur,

factas contra conjunctos conjunctione spirituali, esse specie diversas ab injuriis factis contra prædictos conjunctos cognatione temporali, atque adeò speciatim confitendas: qua (ut ibi advertemus) in illis fit injuria Sacramento, unde illa spiritualis conjunctio dimanat.

Homicidium; illique affinia sacrilegia.

5 Dixi modò n.1. si homicidio addatur esse Patrem, v.g. vel Consanguineum &c. addi novam speciem: nunc ajo, si addatur esse in Ecclesia notoriè commissum (nam si occultè dicitur mox n.17.) superaddi malitiam sacrilegii contra Ecclesiæ reverentiam, in quo casu ea etiam violatur: idem dic de percussione cum notabili sanguinis effusione.

6 Quid de percussione in Ecclesia sine morte, & sine effusione sanguinis? Dico tunc non superaddi ex jure Ecclesiastico sacrilegii malitiam, nec violari Ecclesiam, ut habet de Lugo dicta disp.16.n.466. & latè Diana p.11 tr.5 res.44. an verò superaddatur species malitiæ sacrilegii ex natura sua, & in propria sacrilegii specie, quasi id fit ex se gravis Dei irreverentia, colligetur ex iis, quæ dicam infra n.26. de turpi delicto in Ecclesia commmisso. Præterea si occidas Clericum, aut Religiosum, vel illos, suadente diabolo, percutis, nimis exploratum est, superaddi sacrilegii speciem (quia offenditur homo Deo dicatus,) & incurri excommunicationem Summo Pontifici ex se reservatam.

De occisione, vel simili percussione in causa, ut cùm ebrius v.g. prævidens, se aliquem hominem interfecturum in ebrietate, se tamen inebriat, dicam infra in tractatu de ebrietate.

Mala alicui volita.

7 Huc reducitur consideratio de malis alicui volitis: assero igitur, si quis desiderat, seu vult malum inferre Proximo, debere illud in Confessione explicare, an hoc malum fuerit mors: an infamia, an damnum rei familiaris; Hæc enim mala sicuti inter se moraliter differunt, quia diversa jura violant: ita & differunt voluntates malæ illa inferendi: debet igitur dicere Pœnitens; *Optavi, seu volui inferre mortem*; *seu corporalia mala*; *optavi inferre infamiam in honore*; *optavi inferre detrimentum in rebus, seu bonis meo inimico*: quoniam verò eorum malorum physicè individuationes materialem solùm, & physicam diversitatem afferunt, non verò moralem, ideò non est necesse, dicere, v.g. *optavi occidere gladio, vel sclopo, furari aurum, vel argentum &c.* sed satis, ut dixi, est, si dicas, *optavi occidere, optavi res alienas auferre &c.*

8 At verò si quis desideret quidem malum alicui, sed non vult illud malum ipsi inferre, quo pacto desiderium sistit in mera inefficaci voluntate, non est necesse, illa mala speciatim explicare, quia tunc omnia sunt æquè contra charitatem proximi. Quando igitur solùm, quis inefficaciter desiderat, ut proximus occidatur, ut infamia afficiatur, ut depauperetur, sed hæc aliundè eveniant, nec ipse ea inferre velit, se satis explicabit, dicendo; *bis, ter, quater, &c. desideravi ex odio malum grave Proximo.*

9 Idem propter eandem rationem dic de similibus malis, quæ Proximus patitur, si quis, de illis gaudeat, seu complaceat; tunc enim satis erit, sic peccatum aperire: *Gavisus ex odio sum de malo gravi, quo affectus erat Proximus meus*: quòd si voluntatem habuisti, illa mala inferendi, vel gavisus es, seu complacentiam habuisti, quòd illa intuleris, debes speciem mali declarare: quia tunc non sistitur in mero desiderio, seu gaudio, sed fit transitus ad ea mala volenda. Lege de Lugo l.cap.un. n.163.

Si ille, contra quem prædicta committis, fuerit conjunctus cognatione temporali, vel spirituali, quando qualitates ipsarum personarum declarari debent, modò dictum est nu.1. & multa suis in locis dicentur inferius.

Luxuria.

10 Hoc delictum committitur aliquando circa Proximum, hoc est, cum socio, seu complice; ideò hic locum suum habet: sed quia aliquando committitur sine complice, ideò etiam pro hac parte locum habebit, infra capite sequenti, cum de peccatis circa seipsum disputabimus.

Porrò luxuriæ species morales sunt septem: Fornicatio simplex, Sacrilegium, Adulterium, Incestus, Stuprum, Raptus, Peccatum contra naturam, quæ singulæ sunt manifestandæ Confessario, & hìc breviter sunt à nobis explicandæ.

Fornicatio simplex.

11 Simplex *fornicatio est congressus viri cum muliere soluta in vase naturali*: unde non est satis sic confiteri in genere: *commisi peccatum contra castitatem*; debet enim explicari ipsa fornicationis species.

Qui tamen ter v.g. peccavit cum tribus solutis, (vel etiam cum tribus conjugatis &c.) vel ter cum eadem soluta, (vel conjugata &c.) satis est, si dicat; *ter fornicatus sum*: (*ter adulteravi &c.*) nam sive cum eadem, sive cum diversis, semper eadem est malitiæ species, si ejusdem sint conditionis: quando tamen interrogaris à Confessore, debes aperire, ut sæpè in simili interrogatione dictum est suprà, præsertim c.9. à n.6.

12 Qui peccat cum filia Confessoris (abstrahendo à sollicitatione, quia sic peccans addit speciem sacrilegii contra reverentiam Sacramenti Pœnitentiæ) & qui peccat sive vir, sive mulier, frangendo voluntariè virginitatem, & qui peccat cum virgine voluntariè consentiente, non addunt ex hac parte novam speciem (quod certè satis est probabile) esto, addere probabilius asserant nonnulli, lege Sanch. *de matr. l.7. disp.4.*

Si virgo turpiter peccando inferat fortè infamiam familiæ, adderetur alia species peccati propter damnum, quod infert suorum famæ, contra pietatem parentibus debitam. Ita de Lugo *l.c. num.* 228. addens duo: Primum, hoc idem esse in qualibet fœmina honestæ conditionis, immò & in Religioso, qui sic peccantes inferunt ignominiam familiæ, seu Ordini suo. Secundum: aliquando id habere excusationem, quia bona fide putant delictum non fore manifestandum.

13 Eunuchus, vel frigidus cum aliqua peccans, debet explicare, se esse talem, quia tunc non solum adest malitia ex affectu ad fornicationem, quam tentat, sed etiam malitiam contra naturam, nam dispergit sine fine naturali generationis, tum suum, tum fœminæ qualecunque semen. Idem dic propter eandem rationem de eo, qui copulam incipit, & deinde resilit, foras semen dispergendo; tunc enim est affectus ad copulam, & item dispersio seminis, esset autem solùm tactus turpis, & non fornicatio, si quis copulam inciperet, animo non absolvendi; nec semen emittendi, & non emitteret: sed tamen erit in Confessione explicandus dictus tactus, quem Doctores vocant tactum impudicum.

14 Quando quis turpiter ingreditur v.g. in domum mulieris honestæ cum periculo peccandi, quamvis non peccet, debet explicare, in periculum peccandi se immisisse, quia, qui amat periculum, peribit in illo; & quidem ea specie peccati, ad quod est periculum: atqui ingreditur ad peccandum, & peccat, probabile est, satis esse, si explicet peccatum, nec opus est, ut expressè dicat, se, & periculum peccandi voluisse, & peccasse: hæc enim duo, sunt una tunc moraliter malitia, nisi fortè intercedat notabilis distantia inter subitionem periculi, & peccatum: nam tunc essent duo numero peccata distincta.

15 Denique. Quando positivè aliquem insistas, sollicitesque sine vi, v.g. puellam, cum qua deinde sine dicta notabili distantia peccas, probabile est, te non obligari, explicare, fuisse te primum ad alliciendum: siquidem eadem est malitia, licèt non tam gravis, quando non præinvitans, cum illa peccas: nam eodem ferè modo in utroque casu, unus est particeps peccati alterius: non sic, si cum illa non peccas; debet enim tunc explicari sollicitatio: Ita Jo: Sanch. *disp.5. num.*40. & de Lugo *de pœnit. d.16. num.42. ex sententia Vasquez.*

16 Idem dic (ut obiter non omittam) de confabulantibus in parte notabili Missæ diei festivi, & in turpium collocutione, atque similibus: nam propter eandem rationem non obligaris in hac probabili sententia, explicare, an primus ad alloquendum fueris: si tamen quis invitavit, sed deinde non processum est ad colloquium, vel certè multo post, debebit id explicare: nam tunc peccatum sollicitationis est distinctum numero ab ipso pravo colloquio.

Dixi modò *num.*15. (*sine vi*) quia cum vi, esset stuprum, de quo mox suo loco.

Sacrilegium.

17 Sacrilegium in hac materia luxuriæ ex duobus capitibus contrahi potest; primò ex persona sacra; secundò ex loco sacro.

Quoad prius, persona sacra est illa, quæ vovit castitatem, sive voto privato, sive solemni per professionem religiosam, vel per assumptionem Ordinis sacri: Hæc igitur si votum frangat, debet manifestare Confessario suum votum, quia violatio voti, ut supra innuebamus, trahit turpem actum ad aliam speciem malitiæ, nempè ad malitiam, quæ est contra consecrationem sui corporis Deo oblati, quod est sacrilegium, de quo est præsens locutio.

Dixi (*sive voto privato, sive solemni*) nam probabilissimum est, votum solemne à privato (quoad hoc) non differre specie morali, quia per utrumque æquè quis consecratur Deo. Religiosus igitur, & Monialis Religiosa, & in sacris constitutus satis habent, si dicant, *Ego fregi votum castitatis per fornicationem, vel per aliam speciem luxuriæ &c.*

18 Nota autem duas esse numero malitias, utramque confitendam in te Professo, vel constituto in sacris, vel in te habentem votum castitatis privatum peccante cum habente similia vota: quare tunc debes dicere, te habentem votum peccasse cum votum habente; ratio est, quia hoc est quidem idem specie sacrilegium, sed est duplici peccaminosa actione satis diversa infectum; una ex parte tua contra jus Dei, quod ipse habet ex tuo voto; altera ex parte alterius, cum quo tu idem cooperaris contra aliud jus ejusdem Dei, quod ipse habet ex voto alterius. Simile quid dicam de adulterio mox *num.*28. diversum enim quid videtur esse sacrilegium, quod tu committis in tua persona à sacrilegio cui cooperaris in persona alterius.

19 Dubitant hic nonnulli, an peccans turpiter cum Infideli non baptizata, v.g. cum Judæa, cum Turca &c. præter fornicationem committat sacrilegium? Certè probabile est, sacrilegium committi; quia fit contra reverentiam Sacramenti Baptismi; sed est etiam probabile, esse solùm, quantum est in ordine ad Confessionem, simplicem fornicationem, quia gratis videtur dictum, sic peccantem injuriam specialem facere suo Baptismo: nam sic quodlibet peccatum, facilè diceretur esse sacrilegium; quia dici posset, sic irrogari semper injuriam Baptismo: Pœnæ ergo gravissimæ à legibus constitutæ contra peccantem cum Infideli, quas videre potes apud Farinacium *de delictis carnis qu.*139. notant quidem gravitatem majorem, sed non diversitatem specificam: sicuti pœnæ homicidii proditorii non ostendunt diversitatem specificam proditorii à non proditorio, sed solùm majorem gravitatem, sed in eadem specie contra justitiam.

20 Quoad posterius. *Locus Sacer*, quoad hunc effectum constituendi sacrilegium, est Ecclesia cum suis Cappellis, & Cæmiterium, si sint vel consecrata, vel ab Episcopo benedicta, vel sacris officiis, aut fidelium sepulturæ deputata. Si quis igitur in hoc loco Sacro turpe peccatum cum seminis effusione, sive per obscœnam copulam, sive per pollutionem committit, committit sacrilegium: & quidem si seminis dicta effusio sit notoria, certum est, esse ex jure Ecclesiastico sacrilegium; nam, dum Ecclesia voluit, ut per illam locus sacer violaretur, posuit talem actum in linea sacrilegii: at si sit occultum, probabile est; non esse ex hoc capite sacrilegium, ut sustinent multi apud Dianam *p. 21. tr.3. ref.34.* & ferè viginti Doctores apud Verde in defensione Caramuelis *q.4. §.89.* Et ratio est, quia hæc seminis effusio ideò esset sacrilegium, quia per jus Ecclesiasticum pollueretur Ecclesia, sed in probabilissima opinione hæc non polluitur per occultam effusionem, ut nec polluitur per sanguinis effusionem occultam, ut notant multi apud eundem Verde ibidem, ergo &c.

21 Nota tamen si deinde ejusmodi seminis, vel sanguinis effusio fiat notoria, fore reconciliandam Ecclesiam, ut rectè monet Ascanius Tamburinus *to.1. de jure Abbatum d.22. q.11. n.8.* aliique, quia tunc incipit esse contra dictum jus Ecclesiasticum.

22 Copula, & similia in Dormitorio Religiosorum, vel in Claustro, & habitatione eorundem non est sacrilega, nec in Sacristia, aut Cameris adjacentibus, nec in turri, quod Campanile appellamus, nec in cubiculis officialium, & similibus locis, quæ nec sunt Ecclesiæ, nec ejus partes.

Neque obstat (ait Castrop. *T.2. disp.1. de reverentia debita locis sacris p.6. n.8.*) quòd prædicta loca gaudeant immunitate, quia hoc privilegium, cùm sit favorabile, etiam extenditur ad illa alia loca; contra verò effectus violationis Ecclesiæ, cum sit pœnalis, & odiosus, ad ipsam solam Ecclesiam restringitur.

23 Oratorium domus privatæ, quamvis in eo celebretur Missa ex privilegio Pontificis, nec gaudet immunitate, nec copulam in illo est sacrilega, quia nec est Ecclesia, nec ad illam pertinens.

24 Ita etiam supra tectum Ecclesiæ, vel extra Ecclesiæ portas, vel in parte externa parietum copula non est sacrilega, benè autem est non solùm in Cappellis ad Ecclesiæ latus adnexis: verùm etiam in ejusdem Cappellis subterraneis, vel superioribus, ut item in Choro à terra elevato, vel scabellis distincto: quem Oratorium aliqui vocant; & breviter in omnibus locis, qui sunt inter tectum, & pavimentum Ecclesiæ, quia verè sunt partes Ecclesiæ. Lege de Lugo *de Euch. d.20. n.58.* & Castrop. *l.c.*

Oscula, tactus turpes, & similia facta sine seminis effusione in Ecclesia, illam non violant; nec ex hoc capite juris Ecclesiastici sunt sacrilegia.

25 Dico hìc, & dixi supra (*ex hoc capite juris Ecclesiastici*) nam maximè est advertendum, sacrilegium item posse committi præscindendo à dicto jure; sed ex natura sua, & in propria specie, quando turpitudo in Ecclesia peracta ex se esset irreverentia Dei, vel ejus cultus: Si quis meretricem v.g. publicè antè altare Sanctissimi Christi Corporis, præsertim expositi, impudicè tangeret; nonne magnam Dei irreverentiam inferret, etiam exclusa omni Ecclesiæ prohibitione? Hinc Diana *p.11. tr.8. ref.58.* putat, peccare cum fœmina gestando reliquias Sanctorum, non esse sacrilegium; quia nimirum putat, id non esse gravem irreverentiam; at sacrilegium esse gestando Sanctissimæ Christi Crucis reliquiam, vel Sanctissimum Christi Corpus, vel Oleum Sacrum extremæ unctionis: quia scilicet putat, id afferre irreverentiam gravem; & ibidem *Ref.58.* censet, fornicari statim à Communione esse sacrilegium, de quo iterùm redibit sermo *in tr. de Communione c.18. n.8.*

26 Regula igitur illa universalis sit, in his, vel similibus casibus, uti advertis, gravem irreverentiam summi Dei, vel ejus cultus, esse, etiam præscindendo ab Ecclesiæ prohibitione, mortale sacrilegium, secus non item: neq; enim omne peccatum commissum in Ecclesia est culpa sacrilega, saltem mortalis, sed solùm illud, quod irreverentiam gravem sapit, quam faciliùs inveniri in actibus obscœnis, quàm in aliis, dicam infrà *tr. de Comm. d.c.13. n.8.* Lege Verde *l.c. q.4. §.88.* qui sic addit; *Fateor tamen aliquam irreverentiam esse, sed venialem, in omnibus peccatis factis in loco sacro. Quid, si Christus Dominus sit expositus? tunc puto, peccatum esse sacrilegium, non ex lege humana, sed ex ipsa præsentia Dei, quæ majorem exigit reverentiam, quod est commune delictis in præsentia Principis, quæ acriori pœna puniuntur; Ecclesia tamen non polluitur.* Hæc ille: vide tamen dictum citatum *c.13. de Comm. n.8.*

Adulterium.

27 Adulterium est turpis congressus conjugati cum soluta, vel contra: quando ergo conjugatus turpiter peccat cum soluta, vel contra, debet explicare conjugium, quia tunc ultra malitiam fornicationis incurrit culpam contra justitiam.

28 Quan-

28 Quando autem conjugatus peccat cum conjugata, debet utriusque status explicari, quia tunc duo sunt peccata, alterum, quo quis peccat in sua persona contra suum conjugem, alterum, quo cooperatur cum alio, ut ille in sua persona peccet contra conjugem suum, quæ in simili dixi nuper. *n.18.*

29 Præterea quando conjugatus, vel conjugata peccat cum alio, uti etiam cum sua uxore sodomiticè, vel cum bestia, vel cum dæmone, & sive osculetur, sive impudicè tangat alios, vel alias à sua conjuge, adulterium committit: undè & hæc peccata luxuriæ, & suum conjugii statum explicare in Confessione debet: & quamvis aliqua ex his non sint propriè dicta adulteria, debet tamen illa confiteri; quia sic semper frangitur fides data conjugi. Qui jam celebravit sponsalia, peccans cum alia à sua sponsa, non committit in probabilissima opinione adulterium, quia per sponsalia nondum datum est jus in corpus, quod solùm datur per verba de præsenti, per quæ Matrimonium ritè celebratur.

Incestus.

30 Incestus est peccatum luxuriæ, quod committitur cum persona conjuncta: quoniam verò triplex est classis hujusmodi conjunctorum, prima consanguinitatis, & affinitatis usque ad quartum gradum, inclusive, secunda adoptionis legalis, tertia conjunctionis spiritualis, idest, orta ex Baptismo, vel Confirmatione, ideò de singulis compendio est hic à nobis dicendum.

31 Quoad primam ergo, qui peccat cum consanguineis, vel affinibus usque ad gradum quartum inclusivè, debet id explicare; quia tunc superadditur malitia Incestus contra reverentiam conjunctis debitam.

32 Sed Incestus inter seipsos differunt ne specie morali; Incestus v.g. cum matre differt ne ab Incestu cum alia: vel cum sorore, vel cum consobrina &c. ita ut in Confessione non satis sit dicere: *ego bis, vel ter v.g. Incestum commisi*, sed speciatim dicere oporteat, *commisi Incestum cum matre, commisi Incestum cum sorore, &c.?*

Duplex est sententia, utraque probabilis: altera affirmat, adesse obligationem speciatim gradus consanguinitatis, vel affinitatis explicandi, saltem proximiores: altera ait, ejusmodi obligationem nequaquam adesse, quia omnes Incestus ejusdem sunt speciei: omnes enim sunt contra reverentiam, conjunctis debitam, & solùm differunt secundùm magis, vel minus. Lege auctores apud Dianam *p.1.tract.7.res.31.& p.11.tr.7.ref.24.*

33 Quoad secundam classem conjunctionis per adoptionem legalem, idem prorsùs est dicendum, quod modò dictum est de conjunctione carnali; ratio est, quia Ecclesia, propter idem motivum reverentiæ debitæ carnaliter conjunctis; prohibuit ejusmodi turpes congressus inter conjunctos ex adoptione; ita de Lugo *dicta disp.16. de Pœnit. n.382.*

34 Quoad tertiam de conjunctione spirituali, dico, hunc Incestum esse explicandum, ut distinctum ab incestibus, prædictis carnali, & legali; quia cùm hæc spiritualis conjunctio ortum habeat à Baptismo, vel Confirmatione, addet circunstantiam Sacramenti, ratione cujus additur species malitiæ, quæ reducitur ad genus quoddam sacrilegii, cùm fiat contra reverentiam debitam conjunctis ex sanctitate Sacramentorum; puto tamen, non esse necesse, explicare, Incestum fuisse cum conjuncto spirituali per Baptismum, vel fuisse cum conjuncto spirituali per Confirmationem; sicuti etiam puto, non opus esse explicare, an fuerit per Paternitatem, vel per Compaternitatem, quia semper est eadem irreverentiæ malitia.

35 Sciant autem tyrones, quòd cognatio hęc spiritualis multipliciter olim oriebatur in jure antiquo; hodie tamen à Trident. *sess. 24.c.1. de Reformat.* ad quatuor dumtaxat classes personarum restricta est: nam Prima contrahitur à Baptizato, vel Confirmato cum Baptizante, vel Confirmante; Secunda ab eodem Baptizato, vel Confirmato cum Patrino, vel Matrina: & utraque hæc apellatur Paternitas: Tertia contrahitur à Patrino, vel Matrina cum Patre, & Matre Baptizati, vel Confirmati: Quarta à Patre, vel Matre Baptizati, vel Confirmati cum ipso Baptizante, vel Confirmante, & utraque hæc Compaternitas appellatur.

36 Denique si quis sodomiticè cognoscat aliquam, vel aliquem conjunctos conjunctione sive carnali, sive legali, sive spirituali, ultra malitiam contra naturam, contrahit etiam malitiam Incestus; quia etiam sodomiticè peccando fit contra prædictas reverentias; idemque dic de osculis, tactibusque impudicis: habebunt enim hæc & malitiam impudicitiæ, & malitiam Incestus.

Stuprum.

37 Turpis congressus viri cum virgine renitente, stuprum est; speciatim confitendum: quia addit injustitiæ malitiam illatam per illam vim, cui virgo succumbere coacta est. *Renitente* (dixi) nam cum consentiente, esse simplicem fornicationem ex sententia probabili, docuimus modò *n.12.*

Raptus.

38 Raptus est peccatum luxuriæ, quo persona (sive hæc sit virgo, sive soluta, sive etiam puer) abducitur cum violentia ad turpem actum cum ea exequendum, quare cùm sit specialis luxuriæ species, est specialiter Confessario aperienda: differt autem à stupro, quia hoc semper est respectu virginis, at raptus est de quacunque muliere, immò etiam, ut dixi, de puero.

39 Requiruntur autem ad raptum tria: nimirum, vis illata, finis inhonestæ libidinis, & abductio.

Vis aderit, vel quando ipsa mulier, puerve, renitatur, quamvis consentientibus parentibus, vel quando illa, vel ille velit, sed parentibus non consentientibus: nomine autem parentum intelliguntur ii, sub quorum cura, & potestate mulier, vel puer est; quod dictum est de vi, dic etiam si per dolum, & fraudem persona abducatur: dolus enim æquivalet violentiæ.

40 Finis inhonestæ libidinis aderit etiam, si aliqua vi abducatur ad finem matrimonii contrahendi: sic enim matrimonium velle, inhonestum est: immò tunc, dum rapta est in manu rapientis, si matrimonium fortè contrahatur, invalidum erit, & nullum ex Trid. *sess.24 c.6. de Ref.* si quis rapiatur ad alium finem, non inhonestæ libidinis, non est Raptus, unde si mulier rapiatur, ut fiat serva v.g. non raptus erit, sed species furti, & in jure vocatur Plagium: quæ certè species erit expressè confitenda, quia, ut ex se patet, addit malitiam contra justitiam, &c.

41 Abductio denique debet esse propriè abductio, nam propterea quando sine abductione de loco ad locum aliquis fœminæ per vim copulatur, contrahit quidem specialem malitiam contra justitiam, speciatim Confessario declarandam: sed Raptum propriè non contrahit. Quid, si fœminam, puerumve abducas de uno cubiculo ad aliud, vel in locum non valdè distantem in eadem domo, seu loco? Respondeo; tunc non committis Raptum propriè dictum, quia non est abductio vera illa, qua personam in diversum moraliter locum non trahis, debes tamen hanc vim confiteri: quia tunc, ut dictum est, additur malitia contra justitiam, Stuprumque erit, si fœmina sit virgo.

Peccatum contra naturam.

42 Est illud, quod dispergit semen extra finem generationis, ad quam semen est à natura destinatum: quatuor autem sunt ejus species morales distinctim, ac speciatim Confessioni subiiciendæ: Sodomia perfecta, Sodomia imperfecta, Bestialitas, ad quam reducitur congressus cum dæmone, mollities, seu pollutio.

Sodomia Perfecta.

43 Perfecta Sodomia est turpis congressus, seu concubitus viri cum viro, fœmina cum fœmina: ita S.Thom. *p.2. q.32. art. 11.* Nota autem, non satis esse dicere in Confessione, *Sodomiam commisi*, etenim est item explicandum, an quis fuerit agens, an patiens. Ratio est, quia agens committit pollutionem, seu seminis dispersionem, quam patiens, eo ipso quòd sit patiens, non committit: ita de Lugo *d.16. de Pœnit. n.243.* contra quem immeritò agit Diana *p.11.tr.3.ref.4.*

44 Præterea est distinguendum, quando fęmina cum fęmina turpiter congreditur: nam si id fiat commiscendo corpora ex affectu solùm se polluendi, idest, explendæ libidinis, est mollities: si ex affectu ad indebitum sexum, est, ut diximus ex S.Thom. Sodomia.

45 Illa autem celebris hoc loco est quæstio, an reservata in aliqua Diœcesi Sodomia, absolutè intelligatur de agente solùm, qui est ille, qui seminat intra vas præposterum viri, hæc enim est undequaque certa Sodomia; An etiam de patiente? quæ certè Sodomia etiam appellatur.

De utraque intelligi propter rationem dictam probabiliùs est, sed intelligi solùm (nisi aliud in reservatione addatur) de agente, non possum, non putare probabile, ut tenet Graffius *in Pratica casuum reservatorum l.1.c.11.* Ratio est, quia certa, & propria Sodomia, ad quam unam debet se extendere reservatio (quæ est ex omnium Doctorum consensu odiosa, & restringenda) solùm est illa, per quam seminatur in vase præpostero masculi, id quod certè non fit à patiente.

46 Puto item, prædictum congressum fœminæ cum fœmina ex affectu ad indebitum sexum non esse in simili absoluta reservatione reservatum, quia non est Sodomia communiter nota, & deficit ab illa propriissimè dicta, in quam solum, ut diximus, cadit Reservatio.

Sodomia Imperfecta.

47 Hæc, quam aliqui innaturalem concumbendi modum appellant committitur, quando vir cum fœmina congreditur extra vas naturale: est autem distincta species à perfecta; quare speciatim confitenda: perfecta enim est ex affectu ad indebitum sexum, hæc autem est ad debitum quidem sexum, sed ad indebitam ejus partem, seu ad partem ejus innaturalem.

48 Sodomiam hanc imperfectam non intelligi reservatam, ubi Sodomia absolutè sine alia majore explicatione est reservata, patet ex dictis; quia hæc non est undequaque, & propriissimè talis.

Bestialitas, & congressus cum Dæmone.

49 Est species luxuriæ, qua quis turpiter congreditur cum re animata non ejusdem speciei cum homine, & quamvis debeat omni-

omninò speciatim aperiri, non tamen est necesse, explicari species animalis, nec ejus sexus; semper enim est eadem deformitas in specie morali; satis ergo erit dicere: *commisi Bestialitatem*, sive fuerit cum equo, sive cum vitula, &c.

50 Reservata Sodomia, intelligi reservatam Bestialitatem aliqui affirmant; sed propter similem rationem à prædicta de Sodomiis imperfectis, veriùs negat Bonac. *de matr. q.4. p.1 r. n.5.*

51 Congressus cum dæmone huc reducitur, siquidem hic non est ejusdem speciei cum homine; est tamen specialiter aperiendus, quia per ipsum superadditur commercium cum Dei, & hominum inimico; ideò est peccatum contra Religionem, & contra charitatem propriam.

52 Notandum insuper hic est, debere in hoc congressu cum dæmone explicari, an dæmon fuerit sub specie viri, an sub specie fœminæ, an sub specie monialis, an sub specie bruti &c. tunc enim adderetur alia species luxuriæ, nempè affectus ad tales sexus.

Mollities.

De hac suus erit locus mox in explicatione peccatorum contra se ipsum.

Furtum commune.

53 Diximus in superioribus *c.14. n.præsertim 6.* probabile esse, majoris quantitatis furtum non esse specie diversum à furto minoris, utrumq; enim est contra justitiam, adversùs rem familiarem Proximi; quare satis erit, dicere, *furatus sum quantitatem notabilem*. Quid si fortè à Confessario de quantitate interrogeris? Jam supra diximus, illam à te omninò esse explicandam.

54 Furtum, quo quis unico actu bona multorum lædit, quo quis v.g. furatur bona Communitatis, vel hæreditatis plurium, satis explicabitur, si dicatur: *furatus sum à Communitate, vel heredibus*; nec esse quis sollicitus debet explicandi; quoniam personæ in illa Communitate, vel hæreditate reperiantur: immò satis esset dicere: *furatus sum rem alienam*; quia ille respectus ad personas in hac materia videtur, se magis materialiter habere, quàm in aliis materiis; potiùs enim hic consideratur *quid*, quàm *à quo* per injustitiam abstulisti.

55 At rapina quamvis sit furtum, seu rei alienæ contrectatio; tamen: quia addit violentiam, quæ est vis, & contumelia contra Dominum adversùs justitiæ virtutem, dominique honorem, ideò debet speciatim explicari, tum ipsa, tum ille cui illata est vis, & contumelia.

Furtum sacrilegum.

56 Furtum Sacrilegum, quod est ablatio rei sacræ, cùm addat malitiam contra virtutem Religionis, debet etiam speciatim in Confessione patefieri.

Committitur autem tribus modis; Primò si quis furetur rem sacram, undecunque illam furetur v.g. Calicem consecratum: Secundò si quis furetur rem Ecclesiæ propriam v.g. Candelabra, argentum, aurum &c. etiam existentia extra Ecclesiam, sed quæ sint in Ecclesiæ dominio; Tertiò si quis furetur rem prophanam quidem, sed quæ ita sit Ecclesiæ tradita, seu commendata, ut sit sub Ecclesiæ custodia, de qua Ecclesia tenetur v.g. Aulæa sæcularia ad Ecclesiam ornandam ipsi Ecclesiæ commodata; Ratio est, quia in his furtis semper irrogatur injuria peculiaris ipsi Ecclesiæ, ejusque dominio.

57 Non sic, si quis furetur crumenam v.g. hominis existentis in Ecclesia, vel sellam v.g. ejusdem hominis in Ecclesia positam ad domini commoditatem, & non sub Ecclesiæ cura, vel vestes, & similia, quæ Parochus nomine suo, & non Ecclesiæ servat: furaus enim in casibus injuriam non irrogat Ecclesiæ: unde non nisi commune furtum committit, lege Fag. *Eccles. precepto 2. l.4 c.4.*

58 Et in furto quidem, vel rapina Sacrilegii, nota, quòd si fiat cum effractione Ecclesiæ, incurritur excommunicatio; duo autem debent concurrere ad hanc excommunicationem. Primum spoliatio, seu furtum grave Ecclesiæ: Secundum effractio. Advertunt autem Doctores cum Suar. *d.22. de censuris*, & cum Sayro *l.3.c.29.* ad contrahendam hanc excommunicationem, non esse necesse, quòd Ecclesia spolietur omnibus bonis, sed sufficit quæcunque subreptio gravis. Advertunt prætereà iidem sufficere quamlibet violentam Ecclesiæ aperitionem, sive murus rumpatur sive paries suffodiatur, sive vitrea fenestra frangatur, sive tectum perforetur.

Detractio.

59 Licèt detractio in materia graviore, magis proximum infamet, quàm in minùs gravi; tamen, quia semper sistitur in eadem specie damni famæ (quod est contra justitiam Proximo debitam, unde illa est restituenda) ideò satis est, sic te accusare: *infamavi proximum, seu detraxi de illo graviter*; sive dixeris, illum esse sodomitam, sive furem &c. semper enim secundùm magis, vel minùs fama eadem Proximi à Detractore læditur, si nihil aliud addatur: undè sequitur, si verum crimen Proximi, quod erat occultum, aliis propalasti, satis esse etiam, sic confiteri: *læsi graviter proximi famam*, sine necessitate explicandi, an verum fuerit crimen, an falsum; quia malitia detractionis consistit in læsione famæ, quæ æquè in utroque casu læditur.

60 Idem dic de judicio temerario; satis enim est enim dicere: *temerè de Proximo graviter judicavi*, sive judicaveris, illum esse hæreticum, sive furem, sive homicidam, &c. quia semper sola fama læditur.

61 Dixi tamen (*si nihil aliud addatur*) nam si ex tua detractione prævides, proximum non solùm esse infamandum, sed etiam illi aliquod aliud damnum præter infamiam esse proveniendum; aliam speciem malitiæ addes omninò explicandam, & pari modo ipsa fama, & hoc damnum est restituendum: sic autem confiteberis: *infamavi graviter Proximum; prævidendo, ex mea infamia fore illum occidendum, vel suo officio, vel beneficio privandum &c.* quia tunc additur malitia contra vitam, vel contra bona: & quia hæc sunt bona diversa, debent speciatim explicari juxta modò dicta *num.7.* Prætereà, si de facto fuit occisus, seu privatus, debes id aperire, tanquam effectum tui peccati, sed juxta doctrinam, quam dabimus *in tract. de Jejunio, in Parergon de ebriet. c.3.n.57. & 60.* ubi explicabimus, quaudonam quis obligetur explicare, non solùm sui peccati causam; sed etiam effectum?

62 Inquires, debet ne explicari, coram quibus detractio facta fuerit; & item conditio personæ infamatæ?

Resp. licèt acriùs infametur Proximus, si coram multis, quàm si coram paucis; si tamen cùm hac culpa aggravet quidem, sed intra eandem speciem, non est necessariò in Confessione explicandum; idem dic regulariter de persona infamata, hoc est, non necessariò esse illam exprimendam; undè satis erit, sic fateri: *graviter infamavi Proximum*, sine necessitate explicandi affuisse duos, vel sex, vel decem, nec significandi eum, contra quem egi, fuisse Regem vel Sacerdotem; Excipe, nisi fuisset Parens, aut alius, cui ex peculiari alia virtute majorem reverentiam ex pietate debeam. Ita de Lugo *disp.16. de pœn. sect.3 n.112.*

63 Adverte autem, te non posse dicere *infamavi unum*, si plures infamasti, vel *coram uno*, si infamasti coram multis, quia tunc non diceres tuum peccatum, sed aliud: dicas igitur: *infamavi plures coram pluribus*: At si infamasti unum coram uno, dic: *coram uno unum infamavi*: si denique plures infamasti coram uno, dic: *plures infamavi coram uno*. Idem dicam mox *n.71.* in simili.

Scandalum.

64 Quando quis induceit aliquem ad peccatum, vel alicui causa est peccandi, dicitur illi esse scandalo, id quod tribus modis contingere solet. Primò, si quis inducat aliquem ad peccandum cum directa intentione, ut is peccatum illud, seu actionem peccaminosam faciat. Secundò, si quis aliquod malum, vel speciem mali habens, sine ejusmodi directa intentione faciat, videat tamen Proximum inducendū ad peccatum. Tertiò si quis aliquid agat, quod quidem bonum sit, seu sit, nec malum, nec mali speciem habens, unde tamen proximus occasionem sibi sumat peccandi.

65 Dico jam primò (initium faciendo ab hoc tertio) tunc non adesse peccatum scandali, etiamsi hujusmodi Proximi peccatū prævideat, quia in hoc casu peccatum non tibi, sed ipsius malitiæ imputabitur: sic si tu secundùm tuum statum ornatè vestias, tuus autem æmulus te invideat, vel tibi paupertatem precetur, non tibi, sed ipsi peccatum tribuitur: Scandalum hoc passivum, seu Pharisaicum aliqui appellant.

66 Dico secundò in secundo modo, inesse quidem peccatum scandali (quem aliqui Activum nominant) sed indirecti: si enim tu Proximi peccatum non intendas, non es illi scandalo directè; sed tamen quia facis illud, quod prævides fore causam peccati Proximi, contra charitatem ejus peccas: ab illo enim facto propter dictam charitatem abstinere debuisses: &, ut supponendum est, potuisses.

67 Adverte autem, sæpissimè non contingere hoc scandalum: quia sæpissimè solet Proximus ita esse paratus, & promptus ad peccandum, ut non ex tuo malefacto, sed solùm ex sua malitia peccet, ita Sanc. *l.1. Sum. c.6.n.7.*

68 Addunt enim, tunc solùm admitti à te hoc peccatum indirecti scandali, quando Proximum tuo facto, vel verbo malo, seu speciem mali habente, conjicis in gravem difficultatem, & tentationem; cui difficulter resistere is possit, Ita Salas *tom.3. tract.13. disp.5. sect.15. n.132. & 133.*

69 Quando autem tale indirectum scandalum committitur, debet quidem speciatim Cōfessario illud aperiri: quia ultra tuum peccatum, est cooperatio cum peccato alterius: sed illud probabilissimū est, nempè non necessariò esse explicandum, ad quodnam genus peccati fuerit cooperatio per scandalum hoc indirectum: quare si tuo adulterio, tuo stupro, tuo sacrilegio, tuis impudicis verbis fuisti per scandalum indirectum causa, ut alter similia peccata commiserit, non erit necesse in Confessione, sic dicere: *Fui per scandalum causa adulterii, stupri, sacrilegii alterius*, sed satis erit, dicere: *Per scandalum fui causa peccati Proximi*, quia tuum hoc indirectum scandalum semper æquè fuit contra Charitatem salutis proximi.

70 Quòd si interno tunc actu desideras, ut Proximus illud malum; quod tu patras, committat; explicandum erit speciatim, quale malum fuerit; id enim pertinet ad primam classem scandali, de qua mox *n.72.*

71 Quoniam verò supra diximus, pluralitatem individualis malitiæ non esse opus explicare, ideò etiam nunc, si uno verbo, vel facto fuisti causa, ut plures peccarent, illud peccatum non intendendo: non erit necesse explicare: quod fuerint hi plures, sed satis erit, dicere: *fui per meam v.g. turpi locutionem causa ruina multorum*: non potes autē dicere,

dicere; te fuisse scandalo uni, si fuisti pluribus, nec pluribus, si fuisti uni, quia sic non fatereris tuum peccatum, sed aliud, ita de Lugo *disp.16. de Pœnit. n.135.* Addens non oportere explicari conditiones personæ scandalizatæ v.g. illam fuisse uxoratam, sacram, solutam, satis enim erit, dicere: *fui scandalo uni, vel multis*: Ratio est eadem, quia scilicet eadem semper est malitia in hoc scandalo indirecto, nempè contra charitatem dumtaxat.

72 Dico tertiò in primo modo, qui est scandali directi non solùm debes explicare fuisse alteri scandalo, verùm etiam quòd per scandalum induxisti Proximum ad talem speciem peccati, ad sacrilegium v.g. ad furtum, &c. Ratio est manifesta, quia tunc peccas non solùm contra charitatem, sed etiam contra virtutes oppositas illis peccatis; eadem enim virtus v.g. castitatis, quæ te obligat directè ad tuam castitatem, obligat etiam te, ne ex directa intentione Proximum ad peccatum contra castitatem inducas.

CAPUT XVII.

Circumstantiæ speciem mutantes, vel non mutantes, quæ sunt circa se ipsum.

Jactantia de peccato.

1 Qui se jactat, seu laudat de aliquo suo peccato, mortaliter peccare, ea peccati specie, de qua gloriatur, non est dubium *de peccato*, inquam, nam si de dexteritate, vel de fortitudine, quæ fuit in occidendo v.g. sine periculo complacentiæ de ipso peccato, vel sine scandalo, non esset nisi veniale; at dubium est: an qui se jactat de stupro v.g. vel de adulterio, vel de furto sacrilego &c. sufficienter sic confiteatur: *jactavi me de peccato contra castitatem, vel de peccato furti, &c.?* Dico (si aliud non addatur) non solùm sufficienter sic confiteri, sed etiam sufficienter hoc alio modo *toties me jactavi de peccato mortali*; Ratio est, quia in hac mera jactantia tota malitia consistit in eo, quod offensa Dei eligitur, ut medium ad volendam gloriam apud homines, id quod est magna Dei irreverentia: at eadem æquè invenitur in omnibus mortalibus.

2 Dixi *(si aliud non addatur)* si enim, dum te de peccato jactas, desideras illud committere, necesse est singulas species, quas desideras, explicare, quia ejusmodi est voluntas committendi eas culparum species.

3 Idem dic, si gaudeas de peccato commisso; nam propter eandem rationem non est tunc satis dicere: *Gavisus sum, me commisisse peccatum mortale*, sed opus est, peculiarem speciem exprimere sic: *Gavisus sum de stupro, de incestu, de concubitu cum moniali, &c.* quia complaceri de peccato à te commisso, est approbare peccatum à te peractum, atque adeò etiam hoc erit explicandum, non ita si purè gauderes de malo, quod alius inimico v.g. inflixit, ut supra explicavimus *c.16.n.8.*

4 Quid, si quis solùm morosè delectetur de prædictis sine voluntate, seu sine desiderio illas peccaminosas actiones faciendi?

Resp. de hoc jam subdo, quid sit sentiendum.

Delectatio morosa.

5 Differt permaximè desiderium committendi aliquod delictum à mera complacentia de eodem: desiderium enim, ut modò vidimus, addit voluntatem ex parte sua efficacem, faciendi illud malum, quod desiderat: at mera complacentia, seu sola delectatio de tali objecto pravo actus est ex se inefficax, & consummatus interius, nec transit ad volendum executioni mandare illud, de quo delectatur. Desiderat quis v.g. turpiter congredi cum aliqua, is sanè vult hoc malum patrare; verùm si quis solùm sibi internè complaceat de ejusmodi turpi congressu, nec vellet ullo modo procedere ad opus (nec illud si fortè fuerit actum, approbaret) moraretur in ipsa pura complacentia, seu delectatione, quæ vocatur à Theologis delectatio morosa, quod peccatum quidem est, ut per se patet, & potest contingere in aliis materiis, licèt frequentiùs in materia venerea.

Porrò quæstio est, an sicuti, si quis desiderat conjugatam, vel monialem &c. necesse habeat, has species in Confessione declarare, ut modò dictum est, eodem modo debeat, si solùm de illis morosè delectetur? Adverte autem hoc peccatum etiam in instanti posse committi, verùm delectatio morosa, quia sistit, seu moratur in se, & non transit ad volendam executionem, nec ad approbandam executionem fortè anteà factam.

6 Dico cum Vasq. *2.p. disp.111. & 112.* & cum Castrop. *to.1. tr.2. disp.2.p.10.* probabile esse, sufficere, si dicatur: *bis, ter, &c. turpiter delectatus sum de copula illicita contra castitatem*, quamvis persona, circa quam extitit delectatio fuerit monialis, uxorata, soluta &c. Ratio est, quia tunc non intenditur procedi ad opus, & non intenditur violari jus speciale monialis, uxoratæ, solutæ &c. ergo accipit suam totam malitiam ab oppositione ad virtutem castitatis.

7 Quòd si quis morosè delectaretur de moniali, ut sacra: de conjugata, ut conjugata, certè explicare debebit conditionem personæ; quia tunc additur nova species, cùm talis delectatio versetur directè in rem sacram, in conjugium &c. Undè fit, ut in delectatione morosa de puero, de actu sodomitico, de bestialitate, de congressu cum dæmone debeant hæc omninò explicari; quia tunc delectatio versatur in puerum, in sodomiam, in brutum &c.

8 Quando quis respicit mulieres v.g. affectu venereo sine progressu ad eas desiderandas; idem erit, quod *num.6.* dictum est, de pura delectatione morosa, in hoc enim casu sistit interiùs tota delectatio, quæ tamen non sisteret interiùs, si quis illas vel solis oculis invitaret, vel illas inhonestè tangeret; tunc enim quia actio fieret exterior, debet personæ tactæ, vel sollicitatæ conditio declarari: ut etiam, si quis aspiceret simili venereo affectu puerum, brutum, &c. debebit explicari rei, quamvis solùm morosè cogitatæ, conditio, idque propter rationem modò dictam *n.7.*

9 Unum super est decernendum; an in delectatione morosa de objecto turpi debeat pœnitens explicare statum, seu conditionem suæ personæ, esse nimirum Religiosum, seu se habere votum castitatis, vel esse solutum &c.

Resp. debere, quia tunc peccat contra castitatem, & item contra Religionem. Illud non est improbabile, quod docet Gaspar Hurtad. *de subjecto peccati disp.4. diff.10.* Uxoratum in dicta pura delectatione morosa de aliena, non habere obligationem explicandi, se esse conjugatum, *quia*, inquit, *in matrimonio traditur quidem jus sui corporis alteri conjugi, sed non jus in suam mentem: unde non valeat ex vi conjugii cogitare ea, quæ velit, quamvis cum peccato contra Castitatem*. Scio, Valquez citatum ab eodem Hurtado docere etiam ab uxorato debere in dicta delectatione, quamvis purè interiori, explicari suum statum; sed non adesse sufficiens fundamentum id dicendi, meritò docet prædictus Hurtadus.

Locutio de rebus inhonestis.

10 Huc reducimus locutionem turpium; potest enim ea esse non rarò sine progrediendi intentione ad opus: dico igitur, si, dum de turpibus confabularis, eadem concupiscas, esse objectum concubitum in Confessione declarandum, ut patet ex dictis: at si delecteris solùm vel de narratione ipsa sola turpi, vel de ipsis objectis, de quibus est collocutio sine desiderio de illis, non esse opus explicare; an fuerit locutio de stupro, de adulterio, de incestu &c. nisi fortè delecteris de his, ut talia sunt; qualis est delectatio de sodomia, de conjugata juxta dicta *n.7.*

An in locutione horum turpium debeas explicare, num fueris primus ad loquendum *dixi c.16. n.16.* Ut etiam ex dictis colligi potest, quomodo pecces, si tu loquendo cum socio, prævides illum non delectari purè dumtaxat, sed procedere ad desiderandum.

Mollities.

11 Hæc definitur à S.Thom. *2.2.q.9.art.11. Esse peccatum contra naturam, per quod procuratur effusio seminis extra concubitum, explendæ libidinis causa*; est species peculiaris contra castitatem, atque adeò speciatim explicanda: si autem quis, dum hoc crimen committit, fingit animum v.g. in conjugatam, in consanguineam, in virum, in brutum, debet etiam speciatim in Confessione declarare; contrahit enim item illam malitiam, quam cogitat, seu cui consentit.

12 Si quis hoc peccatum committat manibus alterius viri, vel fœminæ, vel ipse alium, vel aliam suis manibus polluat, debebit explicare statum adjuvantis ipsum, vel ab ipso adjuti, quia tunc supervenit alia sive numerica, sive specifica deformitas cooperationis cùm socio, ut alibi à me latiùs explicatum est.

13 Qui ex defectu ætatis, vel ex alia causa (quales sunt pueri, puellæque impuberes, ut item Eunuchi) non possunt motu impudico semen effundere, vel effundunt semen inutile, peccant mortaliter ex pravo affectu ad pollutionem: sed certè hæc species peccati differt à vera pollutione, cujus est proiicere semen contra generationis finem, quæ projectio non est in prædictis ejusmodi, ergo peccatum in impuberibus reducitur reipsa ad tactum impudicum, & solùm ex affectu est peccatum contra naturam: quare debebit hoc speciatim in Confessione patefieri, nisi aliquando obstet monitio, quam jam subdo.

Monitio pro Confessione turpium.

14 Quæ hactenus de peccatis obscœnis explicuimus, factum est ad eorum naturam cognoscendam: nam certè non rarò expediet de tot minutiis nequaquam Pœnitentes à Confessario interrogari, & expedit, ut ipse Pœnitens ex se modestis verbis id dicat; quando advertit. Sed quoad Confessarios sic habet Filliucius *in instr. brevi pro Confessariis c.2. Prudens esse Confessarius debet in exquirendis cautè circumstantiis sexti præcepti, præparatoriis ad actum consummatum, modis minutis non necessariis, ne se, vel pœnitentem excitet ad aliquam tentationem.*

15 Coninch. etiam sic ait *d.7. de Sacramentis dub.7. nu.59. Præstat aliquando, Sacerdotem minùs perfectè peccatum Pœnitentis intelligere, quàm vel illi, vel sibi aliquod scandalum creare, & esse nimium.*

Angelus *v. interrogationes n.1.* sic docet: *Confitetur mulier, quòd fuerit cognita extra vas debitum, non quærat posteà Confessarius, in quo loco, vel quo modo, & hujusmodi, sicuti faciunt quidam, qui potiùs sunt contaminatores, quàm Confessores.*

17 Delgaldillus *de Pœnit. c.17. n.99. Valdè cautè*, inquit, *debet se gerere Confessarius in examine Pœnitentis circa peccata turpia; unde notant multi, quod si vir, vel fœmina confitetur, habuisse copulam extra vas naturale, non debet Confessarius inquirere* (addo ego subdit Delgaldillus, *quod non permittat declarare*) *in qua parte corporis, quia sufficit, cognoscere, peccatum illud esse contra naturam commissum cum viro, aut muliere*, ut cum Angelo, & Fag. notat Diana *c.13. tr.4. res.99.*

18 His addi potest Verricelli *tr.4. ref. mor. q.1.* qui *nu.5.* sic habet: *Quando Concubina se accusat per annum singulis diebus semel, aut bis cognitam fuisse, quis non videt, quam turpe sit, quantumque periculi affert, tam Sacerdoti, quàm Pœnitenti eam interrogare, quot vicibus penetravit vas?* &c.

CAPUT XVIII.

De mediis, quæ assumuntur ad peccandum.

1 Nonnulla supersunt dicenda, quæ ad integritatem Confessionis pertinent. Nunc igitur dicamus de mediis, quæ assumuntur ad finem peccandi, nam de fine peccantis satis ea sunt, quæ supra *c.12. n.14. & 15.* explicuimus.

2 Porrò prædicta media trium generum esse solent. Primò indifferentia ex se; ut si quis surgat à lecto, se vestiat, ambulet, equitet, ad occidendum inimicum, & de his,

3 Dico non oportere in Confessione explicare, quænam illa speciatim fuerint: sed solùm sic in genere: *tanto tempore conatus sum externis mediis inimicum occidere*, seu planius: *tanto tempore praeparavi media ad inimicum occidendum*: id quod per aliam occasionem supra declaratum est.

4 Secundò, solent hujusmodi media esse mala, sed diversæ speciei à malo, quòd finaliter intenditur; ut furari gladium, vel sclopum ad occidendum: dico, hæc media omninò explicari debere; quia ipsa sunt nova, & peculiaria peccata, ut ex se patet, & ego memini, me dixisse aliquando superiùs.

5 Tertiò. Ejusmodi media solent esse mala ejusdem rationis cum malo finaliter intento: ut turpiter loqui, osculari, tangere ad finem turpis congressus: dico, hic esse distinguendum, nam si principalis actus malus intentus non est subsecutus, vel intentio peccantis fuit sistere in illis actibus, ii sunt Confessori aperiendi, ut v.g. si turpiter puellam aspexisti, vel tetigisti, sed non processum est ad aliud; nam tunc, quia, ut supponimus, animum habuisti sistendi in illo tactu, vel aspectu: ideò debebis hos actus aperire; quia hi sunt propria peccata; ut etiam debes animum tuum, seu desiderium de illa confiteri, si illud habuisti.

6 Verùm si animum habuisti procedendi ad turpem congressum, & simul statim, vel satis modico interjecto tempore de facto ad illum processisti; tunc probabile est, satis esse dicere illum finalem actum; sic: *turpiter congressus sum cum soluta v.g.* Ratio hujus probabilitatis est, quia tunc ii præcedentes, & quasi præparatorii actus satis explicantur, & à Confessario ex modo ordinario peccandi satis intelliguntur, intellecto fine jam obtento. Nec solùm præcedentes similes actus, sed etiam statim consequentes, si non ordinentur ad aliam copulam, satis modò dicto explicantur, quia ob eandem rationem sunt modi ordinarii peccandi.

Dixi autem (*statim processisti, & statim consequentes*) si enim notabile interjaceat tempus, cùm tunc essent distinctæ actiones, & non in eodem calore patratæ, speciatim essent confitendæ eo modo, quo docuimus *c.14. à n.27.*

An prædicta media ad pravum finem possint separatim confiteri?

7 Si quis in secundo genere mediorum peccaret, furaretur v.g. ut occideret, vel ut adulteraret, bene nesse, suumq; peccatum explicaret, si sic diceret separatim: *Confiteor, me furatum esse*, & postea: *confiteor, me occidisse?*

8 Respondeo, in eadem Confessione nequaquam benè se explicaret, quia Confessarius sic intelligeret, te duo peccata commisisse, cùm solùm commiseris unum cum duplici malitia in specie morali: at si per inculpatam oblivionem solùm confessus es furtum v.g. potes in secunda Confessione separatim fateri homicidium, si illud explicari poterit sine mentione furti (ut certè in hoc exemplo furti, & homicidii, & similium potest, quod non potest in casu mox dicendo *n.11.*) Ratio est, quia secus obligareris iterùm tuum peccatum ritè absolutum confiteri, ita de Lugo *disp.19. de Pœn. n. 652.* apud quem id latiùs lege.

9 Quod dictum est, intelligi ne etiam debet (ut id hac occasione non omittam) quando in eodem indivisibiliter actu adest duplex specie malitia; Si quis v.g. habens votum castitatis, contra castitatem peccet, cùm duas malitias specie diversas contrahat, nempè fornicationis v.g. & fractionis voti, hoc est, contra virtutem castitatis, & contra virtutem Religionis, potest ne separatim has malitias confiteri?

10 Quid secundò, quando in eodem actu est duplex numero malitia: ut si quis uno ictu occidat duos homines, potest ne dicere: *occidi hominem*, & deinde, *hominem occidi. Peccavi contra votum*, & deinde *peccavi per fornicationem contra castitatem?*

Resp. non posse in prima Confessione: posse in secunda, si bona fide processum fuit, & sic explicari malitia in secunda Confessione potest; atque hæc propter rationes modò *n.8.* allatas.

11 Est enim diligenter advertendum in his casibus, & in prædictis *n.8.* aliisq; similibus intelligi, quando in secunda Confessione declarari potest una malitia sine mentione alterius, ut potuit in casu dicto *dictis n.7. & 8.* & etiam in casibus dictis *n.9. & 10.* At si in prima Confessione (quamvis bona fide) dixisti, te puellam violasse, quam tamen tu violaveras violenter, non satis in secunda confessione explicares tuum peccatum, si diceres: *Ego fui violentus in quandam personam*: nam fuisse violentum in personam aliquam, cùm potuisset esse vel circa honorem, vel circa personam, vel circa rem familiarem, non explicares turpem congressum factum cum violentia, quæ constituit propriam speciem stupri; & ideò tunc, & in similibus non separatim, sed simul est Confessori in secunda Confessione declaranda, quando per accidens erit, quòd bis ob necessitatem explicandi tuum peccatum idem Confessioni subdatur.

CAPUT XIX.

De peccatis ex ignorantia, vel ex conscientia erronea.

1 Si cum culpa mortali non vis scire, hoc esse peccatum, non vis v.g. scire hodie esse diem festivum; & cum possis inquirere, non inquiris, & sic illum non servas, peccas mortaliter per ignorantiam, quam vincibilem, seu culpabilem appellamus: si verò probè sciens esse festivum, adhuc illum non servas, peccas item mortaliter, ut ex se constat.

2 Quæro jam, an in utroque hoc casu sufficienter sic confitearis: *Missæ non interfui die festivo?*

Respondeo. Sufficienter, sive enim culpabiliter ignarus, sive sciens Missam omittas, semper contrà cultum Dei ab Ecclesia præceptum peccas, unde utraque est eadem species peccati contra Religionem: hinc si occidisti hominem putans culpabiliter esse feram, vel eundem occidisti cognoscens, esse hominem, potes sic fateri: *occidi hominem*, & sic in similibus.

3 Non dissimili modo, si Titius v.g. putat, aliquod esse peccatum, quod certè peccatū non est, quo pacto dicitur habere conscientiam erroneam) & illud committit, contrahit speciem peccati, quam putat: quare si putat hodie esse vigiliam, illamq; nihilominus non servat, peccat mortaliter ex conscientia erronea. Pari modo si Cajus v.g. scit hodie esse vigiliam, quæ re ipsa est, illamq; non servat, certè, ut ex se patet, peccat mortaliter contra præceptum à se cognitū, sed dico, utrumq; tum Titium, tum Cajum sic legitimè confiteri posse: *Violavi præceptum Jejunii, seu in vigilia de præcepto non jejunavi*. Ratio est jam insinuata, quia peccatum, quod existimatur tale, & peccatum, quod est tale, non differunt specie morali, cùm ex intentione operantis voluntas feratur in idem objectum.

4 Est tamen notandum, in tribus casibus ignorantiam, vel conscientiam erroneam esse declarandam.

Primò, quando videndum est, an ob ignorantiam ponatur quis in proximo periculo peccandi: ut si quis copuletur v.g. fœminæ nolens scire, vel scire culpabiliter nolit, an ea uxorata sit, an monialis &c. quia tunc ponit se in periculo committendi adulterium, vel sacrilegium &c.

Secundò, quando cognosci debet, an peccatum sit excommunicatione, vel censura, vel reservatione affectum: hæ siquidem sunt compositæ delictis, quæ in se talia sunt: quare si tu putans, Petrum esse clericum, cùm ipse clericus non sit, percussisti quidem, si illum suadente diabolo, percussisti, sed tamen in excommunicationem non incidisti.

5 Tertiò, aperienda est conscientia erronea, quando Confessor cognoscere debet tuum ipsum peccatum: si enim tu puer putans esse hodie diem jejunii, non jejunasti, fatearis autem hoc modo: *jejunium in die vigilia non servavi* Confessor, qui te puerum esse videt, judicabit, te non peccasse, quia puer ad jejunium ab Ecclesia non obligatur: dicas igitur in hunc ferè modum: *cùm putassem, me obligatum ad servandam vigiliam, illam tamen non observavi.*

CAPUT XX.

Secreta.

1 Quod confessio secreta esse debeat ex parte Confessoris, res est nota nimis, & infrà suo loco magis explicabitur: An autem ex parte pœnitentis obligetur hic confessionem suam secretè apud Confessarium deponere, diximus supra satis *c.4. à n.14.* cum loqueremur de Confessione per interpretem.

CAPUT XXI.

Lacrymabilis, accelerata.

1 Id, quod pertinet ad qualitatem (*lacrymabilis*) explicatum est, cum de dolore actum est suo loco.

Quod

Quod pertinet ad Confessionem (*acceleratam*) dico non esse obligationem statim confugiendi ad Confessionem, ut primùm tu mortaliter peccasti: neque enim novum peccatum committit, qui suam Confessionem differt ad tempus obligationis Ecclesiæ, vel sumptionis Eucharistiæ, vel periculi mortis: sed quia est salubre consilium, statim sine mora revertendi ad Dei amicitiam, ideò acceleratio hæc maximè commendatur.

CAPUT XXII.

Fortis, & accusans, ubi de occasione proxima, & de recidivo.

1 Illud (*Fortis*) ostendit, pœnitentem debere difficultates omnes removere, ut peccata confiteatur, ut occasiones proximas deferat, ut à recidivo se compescat; circa quæ lege duo documenta, quæ infrà dabo *c.26.n.11.& 12.*

Denique illud (*Accusans*) ostendit, Pœnitentem, utpotè reum coram Domino, accusare sua peccata debere cum sinceritate, non autem excusare: dico (*cum sinceritate*) æquè enim quis erraret, si se, supra quàm commisit, accusaret, id quod iterùm me monuisse, recordor.

CAPUT XXIII.

Sit parere paratus: ubi, an Pœnitentiam à Confessario impositam, vel imponendam Pœnitens subire debeat?

☞ Ex occasione tituli hujus capitis tibi in mentem veniat 15. ex Propositionibus ab Alex. VII. damnatis. *Pœnitens propria authoritate substituere alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam impleat.*

1 POEnitens debet esse paratus, ea facere, quæ prudens Confessarius ipsi peragenda imponit: imponere autem solet: Primò aliqua in medicinam, v. g. ne in domum talis puellæ ingrediatur; ut jejunet ad edomandam concupiscentiam, atque hæc appellatur Pœnitentia medicinalis: Secundò, explicare solet obligationem, quam habet Pœnitens v.g. ad restituendum, ad officium suum exequendum, & hæc vocatur Pœnitentia ex se obligatoria: Tertiò, imponere solet aliqua bona opera in satisfactionem pœnæ ob suas culpas debitæ, ut elargiri eleemosynam, orare, se flagellare, jejunare &c. & hæc propriè appellatur Satisfactio, quæ est pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ: de his igitur habe sequentia.

2 Posito, quòd Confessarius tibi Pœnitentiam imponit, tunc eam acceptare, & adimplere omninò in praxi debes: omittenda enim hic potiùs speculativa illa quæstio, quàm practica, an in omni rigore possit illam Pœnitens non acceptare, paratus eam in Purgatorio solvere: lege de Lugo, Castropalaum, aliosque citatos à Verricelli *de Missionibus tr.9.q.144.dub.8.3.6.*

3 Quòd si quæras, sub qua obligatione adimplenda sit? Respondeo: medicinalem, & obligatoriam adimplendam esse sub gravi, vel levi obligatione juxta levitatem, vel gravitatem operis impositi: an pœnitentiam datam in satisfactionem, sub qua obligatione debeas? Est distinguendum: nam vel primò Pœnitentia est levis, aut si est gravis, imponitur utraque pro solis venialibus, vel mortalibus aliàs ritè absolutis: vel secundò est levis, sed data pro peccatis gravibus: vel tertiò est gravis, & data pro gravibus, sed Confessor se explicat illam injungere sine gravi obligatione, & dico in his tribus casibus probabile esse, te, si illam non adimpleas, non peccare mortaliter, esto contrarium sit etiam probabile, ut legere poteris Dianam *p.3.tr.4.res.136.*

4 Quando autem pœnitentia gravis est, deque gravibus absolutè injuncta est, debes omninò in praxi eam adimplere, & quidem quàm primùm non incommodè potes: sicuti docere de voto solemus, cum aliqua nimirum morali dilatione, dummodò nimia non sit dilatio, ut per illa minuatur ipsa Pœnitentia, sicut minueretur ipsa impletio ingressus in Religionem, si tardiùs ille fieret. Aliqui nimis laxè ad unum annum differri Pœnitentiæ impletionem putant, perinde potest ipsa peccatorum Confessio ad annum differri, nisi Eucharistiæ sumptio, vel mors imminens urgeat. Lege *p.11.tr.7.res.10.& tr 8.res.26.*

5 Posse te sine peccato Pœnitentiam implere in statu peccati mortalis, fatemur omnes, ut videri potest apud de Lugo *disp.20. de Pœnit.sect.6.*

6 Licèt probabile sit, Pœnitentem non posse sibi in æquale, nec in melius commutare Pœnitentiam (quamvis sibi possit, ex probabilissima opinione vovens sibi commutare votum, saltem non reservatum in æquale, vel melius) quia Pœnitentia est inflicta à Confessario, tanquam Judice, estque pars integralis Sacramenti: quale non est votum: oppositum tamen probabile etiam judico cum Diana *tr. 7.res.3.& tr.8.res.26.* quia nimirum Deus illam commutationem (maximè si sit in melius) acceptare præsumendus est.

7 Probabile item est, Confessarium sive eundem, qui Pœnitentiam injunxit: sive alium posse, modo tamen mox explicando, Pœnitentiam commutare, vel diminuere.

8 Et idem quidem Confessarius ex rationabili suo arbitrio, aliis autem ex aliqua majore, ac justa causa (qualis certè esset, si pœnitens diceret, non posse, seu difficulter posse illam Pœnitentiam implere) commutare valet: quando autem commutatio fit ab eodem Confessario, non est necesse, ut hæc commutatio fiat in Confessione, & ut audiantur peccata, pro quibus talis pœnitentia injuncta fuit. Lege Dianam *res 3.cit.*

9 At si commutatio expedienda sit ab alio Confessario, quamvis opus non sit audire illa peccata, pro quibus data fuit illa Pęnitentia, cùm satis sit cognoscere ipsam Pęnitentiam impositam; opus tamen est, ut fiat intra Confessionem: ratio est, quia Sacerdos non habet potestatem in hoc tribunali, nisi quando administrat Sacramentum Pęnitentiæ: cùm verò commutatio, quæ non fit ab eodem Confessario, pertineat ad complementum prioris factæ Confessionis; ideò censetur fieri in Confessione, & sic non est necesse, ut dictum est, fieri in actuali Confessione, cùm satis sit, si fiat in ejus complemento. At quia hoc complementum non est in alio Confessario, ideò debet is commutationem expedire in actuali, seu præsenti Confessione, secùs eam non expediret in administratione Sacramenti.

10 Pertinet ad Pœnitentiam imponendam id, quod habet Candidus *disp.24. de Confess. art.31.dub.19.* his verbis: *Nunquam Sacerdos errabit imponendo pænitentibus remissiores, & leviores pœnitentias attenta eorum impotentia, vel fragilitate, vel debilitate corporis, vel animi, spiritusque languore, & corpore: tum quia Sacerdotes semper debent in mitiores partes inclinare, & condescendere pœnitentibus, nam in hoc minùs periculi est, quàm si gravioribus pœnitentiis hominem deterreant, vel in desperationem inducant: tum quia Sacerdos solet imponere in satisfactionem pœnitentis generatim omnia opera pœnalia, quæ idem pœnitens facturus est per illa verba* (quidquid boni feceris, & mali patienter sustinueris &c.) hæc ille: atq; hoc postremò dictum notat etiam Diana *p.11.7.res.& tr.8. res.26.* advertit autem de Lugo *disp.25. de pœn. n.60.* monendum esse Pœnitentem de levitate Pęnitentiæ, ut scilicet ex se suppleat, & non putet, se minùs graviter peccasse.

11 Dices: at Conc. Trid. *sess.14.c.8.* ait, cavere debere Sacerdotes, ne, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.

12 Resp. at idem Trid. paulò ante ibid. sic dicit: *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spiritus, & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pęnitentium facultate salutares, & convenientes satisfactiones injungere.* Hæc Concilium: nota illud (*& prudentia*) & illud (*salutares, & convenientes*) nam inde colliges prædictam doctrinam Candidi Tridentino non adversari.

Huc deniq; facit id, quod his verbis docet Quintanadvennas, *to.2. singularium. Quando*, inquit, *pęnitens est ita morti proximus, ut nihil percipiat; non injungetur Pęnitentia; item quando scrupulosus, vel timoratus, semel, ac iterùm in eadem hora accedit post Confessionem factam, aliquid novi semper confitendo, potest Confessarius injungere Pęnitentiam, jam aliàs, vel primò injunctam, si nondum sit impleta*, ita Fagund. Bonac. de Lugo.

13 *Immò si quis confiteatur duo, vel tria peccata mortalia oblita in Confessione, si Pęnitentia injuncta talis sit, ut Confessarius graviorem, quàm imposuerat, non imposuisset, posset aliam pœnitentiam non addere.* Hæc Quintanadvennas.

Excusationes Pœnitentiam non adimplendi.

14 EXcusabitur primò pęnitens à solvenda pęnitentia, quoties illa arbitrio prudentis esset irrationabilis, & immoderata. Secundò quoties fieret impossibilis; vel valdè difficilis, ut ob supervenientem morbum: adverte tamen, si solùm esset differenda, te non excusari, sed implere debes, quando potes. Ut etiam si sit dividua, non excusaris ab implenda parte, ut, si pęnitentia fuisset de recitando Rosario, & de flagellatione, si infirmitas te excusabit à gravi flagellatione, non excusabit à Rosario: immò potest contingere, ut ejusmodi infirmitas non sit tanta, quæ te excuset à flagellatione, quam levem fortasè Confessor imposuit.

15 Tertiò, quoties supervenit striĉtius præceptum, ut si deberes hodie inservire Hospitali & superveniret morbus gravis tuo Patri, cui deberes assistere: tunc enim excusaberis à servitio Hospitalis, nec debebis posteà, si pęnitentia expressè fuit addicta huic diei, sed certè pęnitentia injuncta à Confessario non solet addici præfixo tempori, quare etiam si dicat Confessor (*Jejuna cras*) si cras non potes, debebis postea, nisi expressè aliud explicet Confessor.

16 Quartò; quoties sine tua culpa oblivisceris penitentiæ, nec illam rejicere à tuo Confessore potes; quia fortè absens est: in quo casu non obligaris alia opera subrogare, nec pęnitentiæ omissionem confiteri, si fortè oblivio sine culpa fuit; tunc nequaquam peccasti: nam si cum culpa, certè hujusmodi culpam opus esse apud Confessarium deponere, nimis est manifestum.

Quintò excusat acquisitio Indulgentię eo modo, quem jam subdo.

An excuset ab implenda Pœnitentia Indulgentia Plenaria acquisitio?

17 QUoties quis lucratur Indulgentiā plenariā, liberatur ab obligatione implendi pęnitentiam, ita de Lugo cum innumeris *d.27.de Pœn.à n.22.* Ratio (pręter Bonifacii VIII. authoritatē, qui nolebat Confessarios imponere pęnitentias iis, qui Jubilæum anni Sancti lucrabantur) est; quia pęnitentia imponitur ad satisfaciendum pro peccatis: si ergo per Indulgentiam utiq; plenariam tollitur debitum talis pęnæ, cessat fundamentum obligationis: Recole autem, nos,

nos hic loqui de pœnitentia, quæ non fit ex se obligatoria, vel in medicinam necessariam, quales essent restitutio, remotio ab occasione &c.

18 Hinc, colligit primò idem de Lugo l. 1. tempore Jubilæi posse leviores pœnitentias imponi peccatori etiam magnis, & enormibus culpis gravato, obligando tamen eum ad lucrandum Indulgentiam Jubilæi: id quod certe est levamen Confessariorum, qui non rarò dubitant, quam pœnam possint ponere ingentibus peccatoribus, debet tamen id significari pœnitenti, ne is suorum peccatorum gravitatem minimè expendat: id quod paulò ante etiam monuimus in simili.

19 Colligit idem secundò, Confessorem posse per impositionem factam pœnitenti, ut recipiat Indulgentiam plenariam ipsum sublevare à multis pœnitentiis, quibus fortè sit gravatus, & quas nondum solverit: & quia id non fit ex potestate Confessarii, ut fiebat in casibus modò dictis nu. 9. sed ex potestate Pontificis indulgentiam concedentis, ideò potest fieri à quocunque Confessario, sive is imposuerit eas pœnitentias, sive alius: immò propter eandem rationem, si pœnitens sit homo doctus, poterit ipse ex se.

Prudenter tamen advertit cum aliis de Lugo consulendum semper esse, aliquam pœnitentiam injungere, tum ob meritum talis operis, tum quia propter varias causas Indulgentiæ effectus impeditur aliquando: nam cæterùm, si verè plenariam lucrareris, recurreret documentum Bonifacii VIII.

20 Colligit tertiò Quintan. T. 2. singularium tr. 3. sing. 33. ut pœnitenti non valdè gravem Confessarius pœnitentiam imponat, posse ipsi applicare (si applicata non sit) Indulgentiam plenariam pro vita semel in Bulla Cruciatæ concessam. Modus hanc applicandi dictus à me est *in tract. de hac Bulla c. 12. §. 1. n. 1.* vel posse injungere, ex virtute ejusdem Bullæ, ut visitet quinque Ecclesias, vel altaria (*modo ibid. c. 10. n. 1. à me dicto*) unde acquirat stationes Romanas, in quibus adest in unoquoque die Indulgentia plenaria, vel posse injungere, ut visitet septem privilegiata altaria, ubi illa sunt ad Indulgentiã plenariã acquirendam: Indulgentias concessas, numismatibus sacris, vel imaginibus, vel sacris quibusdam precibus, vel similibus. Quia tamẽ regulariter aliquę claudicant ex parte, vix huc adducor, nam incertæ propter varias causas sępè judicantur: examinanda ergo semper erit Indulgentia, ao saltem sit probabiliter vera; & tunc ut habet ex Soto de Lug. *disp. 25. de Pænit. n. 48.* satis illa erit ad omittendas pœnitentias, cùm probabilitas sufficiat, ut quis prudenter operetur, & consequenter ut judicet semper, illam Indulgentiam completè iis satisfecisse.

De iis, quæ pertinent ad Confessarium.

AD quinque capita hæc restringo; primò, ad jurisdictionem; secundò, ad approbationem; tertiò, ad prudentiam; quartò ad scientiam; quintò, ad auditorum in Confessione silentium.

CAPUT XXIV.

De jurisdictione Confessarii.

1 J*Urisdictio est potestas dicendi Jus, & proferendi sententiam absolvendo à delicto, vel imponendo pœnam*: jurisdictio ergo in nostro casu erit potestas data à legitimo Superiore alicui Sacerdoti, per quam tanquam in suos subditos dictus Sacerdos potest reducere in actum eam potestatem absolvendi à culpis, & pœnitentiis injungendi, quam habet ex ordine Sacerdotis.

2 Quamvis autem ex solius Sacerdotii vi Sacerdos possit reducere in actum potestatem absolvendi peccata venialia, & mortalia aliàs absoluta, ut alibi diximus; at ad absolvenda mortalia nondum absoluta, indiget facultate legitimi Superioris, qualis est Summus Pontifex, vel Delegati ab ipso, ut sunt Episcopi, Prælatique respectu suorum subditorum.

3 Acquiret igitur Sacerdos hanc actualem jurisdictionem. Primò per expressam concessionem sui Superioris, vel Episcopi, seu Prælati. Secundò tacitam, nempè per ratihabitionem de præterito, vel de præsenti, pro qua tot conditiones requiruntur, ut in praxi, nisi aliud expressiùs addatur, nunquam illam sequaris. Lege Fagund. *præcept. Eccl. 2. l. 7. c. 2.* Ratihabitionem de futuro sufficientem non esse, docemus omnes. Tertiò per errorem communem, & titulum coloratum acquiritur etiam hæc jurisdictio. Ut si quis Sacerdos habeat patentes Confessionis dolo extortas, & communiter à populo existimetur, & habeatur pro Confessario, ut latè disputat Sanch. *l. 3. de matr. disp. 22.* & Sanc. quidem *ib. n. 4.* cum aliis requirit ad requirendam ejusmodi potestatem jurisdictionis tum titulum coloratum, tum errorem communem; at Pont. *l. 5. de matr. c. 20. n. 6.* aliique satis probabiliter ajunt, sufficere solùm errorem communem.

4 Advertere autem, peccare graviter Sacerdotem utentem tali potestate, quam scit verè non habere, licèt Confessiones sint validæ; quia Ecclesia præsumitur, illam conferre ob bonum pœnitentium ad imitationem legum civilium *l. Barbarius ff. de officio Prætoris*: non ad excusandum Confessarium. His positis adsunt duæ practicæ quæstiones.

Acquisitio jurisdictionis ex sententia probabili.

5 QUæritur enim primò, an sicuti ex titulo colorato, erroreq; cõmuni acquirit Sacerdos jurisdictionem dictam: ita ex opinione probabili? Titius v. g. Sacerdos ex rationibus probabilibus colligit, se habere jurisdictionem, (ut item approbationem illam, de qua mox) ad administrandum pœnitentiæ Sacramentum, validè ne administrabit, & licitè, quasi sic habeat necessariam facultatem ad illud administrandum?

6 Resp. Negant Jo: Sanch. aliique plures *d. 44. nu. 3.* Ratio est, quia, ajunt, in jure non invenitur tradi jurisdictionem ex opinione probabili, sicuti invenitur tradi ex titulo colorato, erroreque communi: Adde, non posse duci paritatem à titulo, & errore ad probabilitatem, quia error communis est apud multos, at opinio probabilis est solùm apud paucos sapientes.

7 Conceduut nihilominus, & quidem meritò Thom. Sanch. *l. 3. de matr. d. 32. n. 65.* & in summa *l. 1. c. 9. n. 35.* aliique plures: Ratio hujus sententiæ est, quia constat apud omnes, universalem Ecclesiæ consuetudinem conferre jurisdictionem, seu esse signum jurisdictionis collatæ: sed omnes ferè Sacerdotes consuetudinem habent ut testatur de Lugo *dub. 19. de Pæn. n. 35.*) absolvendi, seu administrandi hoc Sacramentum cum opinione probabili suæ jurisdictionis, ergo &c.

Neque obstat ratio prioris sententiæ, quia nostra non fundatur immediatè in aliquo jure scripto, sed innititur consuetudini universali, quæ juri æquivalet.

8 Hinc rectè Castrop. *t. 1. tr. 1. p. 5. nu. 9.* sic habet: *Quando adest probabilis opinio absolvendi à reservatis, & à censuris, & assistendi matrimonio; nullo morali periculo se exponet minister irritum faciendi Sacramentum: quia licèt ex privilegio jurisdictionem non habeat, habet tamen ex tacito consensu Ecclesiæ, & ratihabitione de præsenti supplentis jurisdictionem, ne tot actus irriti sint.*

Duratio jurisdictionis, ut etiam approbationis.

9 QUæritur secundò, quandiù duret jurisdictio (ut item approbatio) collata Sacerdoti ad absolvendum?

10 Resp. Tribus modis potest tibi ab Ordinario, seu à legitimo Superiore delegari, seu concedi potestas absolvendi. Primò absolute: Secundò, ad certum tempus: Tertiò, ad tempus incertum.

Si primo modo concedatur, durabit, donec legitimè revocabitur, & quidem posito actu revocationis, undè mortuo, vel amoto concedente, adhuc illa perseverat, donec Successor positivè revocet, quia est gratia facta.

11 Si secundo modo, durabit usque ad tempus, seu terminum præcisè designatum, nisi anteà revocetur.

12 Deinque si tertio modo se habet ejusmodi concessio ad tempus incertum, duplici modo fieri solet.

Primò, per has formulas: (*do tibi facultatem absolvendi, donec revocavero*, vel *donec aliud ordinavero*, vel *usque ad aliud*.) Dico, nisi Superior per voluntatem positivam removeat, seu revocet talem concessionem, semper illam perseveraturam, etiam post mortem concedentis, vel post amotionem ejus ab officio, nisi à Successore revocetur: Ratio est, quia ut expiret talis concessio, debet poni illud (*aliud*) seu illud (*revocavero*) quod jam nunc supponimus, non poni.

13 Secundò potest fieri hæc concessio per has formulas (*do tibi facultatem absolvendi, donec voluero*, vel *mihi placuerit*, vel *ad meum beneplacitum*) dico de his, duas esse sententias; Thom. Sanch. cum aliis *l. 8. de matr. d. 28. n. 52.* docet, Confessionem sic factam expirare morte, vel amotione concedentis; quia, inquit, *per has formulas deberet adesse volitio, seu placitum concedentis, at post mortem non adest; post mortem enim nec volitio est, nec placitum, nec beneplacitum.*

14 Nihilominus Gaspar Hurtad. *l. de Pænit. dist. 4.* & alii ajunt, neque per has formulas posteriores expirare concessiones, sicuti non expirant per priores, donec à Successore revocentur: Ratio est, quia concedo, debere adesse per has formulas volitionem, & beneplacitum, at jam adest, seu continuatur; eo ipso enim, quod non revocatur ejusmodi voluntas, satis manet habitualiter, & morali, humanoque modo: nam dum revoco voluntatem aliquid faciendi, certè in illa adhuc persisto: & sicuti voluntas Testatoris, quia jussit aliquid faciendum, remanet moraliter post mortem, ita proportionaliter in casu nostro.

15 Quæres, in tempore Jubilæi, vel Bullæ Cruciatæ, facultas absolvendi durat usque ad finem temporis in illis assignati: jam quid faciendum in casu, quo pœnitens non potuit complere Confessionem in tempore assignato?

Resp. de hoc argumento satis dixi *in tr. de Bulla Cruciatæ c. 4. §. 4. à d. 3.* & lege potest de Lugo *disp. 29. de Pæn. n. 4.*

CAPUT XXV.

De approbatione.

1 SAcerdos, ut sit idoneus ad Sacramentum Pęnitentiæ administrandum præter statum gratiæ, in quo esse debet, uti etiam præter carentiam excommunicationis, suspensionis, & interdicti personalis, & præter jurisdictionem, de qua dictum est in cap. præcedente, præter hæc, inquam, opus est, ut sit approbatus, id quod jam explico.

2 Approbatio est testimonium, seu sententia Prælati, non solùm de doctrinæ sufficientia, verùm etiam de integritate morum, prudentia,

dentia, cæterisque conditionibus ad Confessiones dignè expediendas; nam propterea, etiam si quis sit doctus, vel magister, omni doctrina præditus, indiget hac approbatione, quia etiam notoriè sapientissimus claudicare potest in moribus.

3 Hæc autem approbatio solet à Prælatis concedi simul cum jurisdictione, quando hi concedunt facultatem administrandi hoc Sacramentum, ea denique jurisdictio conceditur aliquando à summo Pontifice, ut conceditur Religiosis, mediante ipsorum Superiore; at approbatio omninò debet semper ab Ordinario loci expetiri, sic enim injungitur à Trid. *sess.23.c.15. Decrevit S. Synodus, nullum etiam Regularem posse Confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale beneficium obtineat, aut ab Episcopis per examen (si illis videbitur esse necessarium) aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis, & consuetudine quacunque etiam immemorabili non obstantibus.*

In quo decreto sunt aliqua pro praxi breviter adnotanda.

4 Primò, in illis verbis (*Confessiones sæcularium*) Concilium loquitur de audituris Confessiones sæcularium, non verò de audituris Confessiones Religiosorum, quare Religiosi, etiam Novitii, poterunt ab illis Sacerdotibus idoneis absolvi, quos ipsorum Prælati ipsis destinaverint; inter sæculares hodie numera famulos eorundem Religiosorum, ut item proximè ingressuros in Religione, utrique enim sunt sæculares.

5 Dixi (*hodie*) quia Urbanus VIII. *in Const. quæ incipit (cùm sicut accipimus)* revocavit omnia privilegia Religiosorum, per quę olim poterant audire Confessiones suorum famulorum sæcularium sine dicta approbatione.

6 Secundò, in iisdem verbis notatur, quòd moniales subditæ Episcopis debeant non alios Confessarios habere, nisi à suo Episcopo approbatos: sed de exemptis ab Episcopo, quæ scilicet sunt subditæ Prælatis Religiosorum exemptorum, olim quæstio versabatur; at verò hodie jam statutum est à Gregorio XV. *in Constit. quæ incipit (inscrutabilis)* has non alios, quàm ab Episcopo pro ipsis specialiter probatos habere posse in Confessarios: quare Sacerdos approbatus pro sæcularibus, vel approbatus etiam pro mulieribus non intelligitur approbatus pro monialibus, immò approbatus pro uno Monasterio, non intelligitur approbatus pro alio, ut etiam pro una vice, non pro vicibus aliis, nec pro una moniali intelligitur pro aliis. Lege Doctores apud Aversam *q.16.de Pœn. sect.7.*

7 Tertiò in iis verbis (*aut Parochiale beneficium obtineat*) significatur tunc Parochum posse Confessionem suarum ovium expedire, quando incepit possidere Parochiam, non autem anteà, nec postquam fortè Parochiam amisit.

8 Quartò, illud (*ab Episcopis*) notat, approbationem, quæ conceditur conjuncta cum delegatione Jurisdictionis, qualem dat Episcopus Sacerdotibus, debere concedi à proprio Pœnitentis Ordinario, (qui quidem est idem Episcopus, vel Vicarius Generalis, Sede vacante &c.) at quando datur ab Episcopo, seu Ordinario sola approbatio, quæ solet dari Religiosis exemptis, à quonam Ordinario dari debeat? Ab Ordinario Pœnitentis, an etiam à quocunque alio alterius Diœcesis? Vulgata satis est quæstio.

9 Respondeo. Ab Ordinario, cujus sunt illæ, quæ sunt absolvendæ, hoc est, ab Ordinario pœnitentis, ut colligitur ex allato Tridentini Decreto, addita intentione Patrum dicti Concilii, qui tantum munus voluerunt, ut non delegaretur ab aliis, nisi ab Episcopo, cui cura suarum ovium incumbit, quamvis ergo illud (*ab Episcopis*) possit quis intelligere, satis esse, ut semel ab uno ex Episcopis totius mundi approbaretur Religiosus, ita ut semel approbatus, semper, & ubique approbatus sit; tamen id post Trid. non est saltem in praxi ullo modo admittendum. Lege Ascanium Tamburinum *c.2. disp.16.q.14.*

10 Pro Confessore electo per Bullam Cruciatæ, cujus Ordinarii approbatio sufficiat, latè diximus *in tr. de eadem Bulla c.11. §.1.*

11 Inquires, si sim dubius negativè de licentia mihi data ab Episcopo, possum ne illa uti?

Respondeo. Nequaquam: in dubiis enim prævalet id, quod est prius: at prius est, te carere licentia, & posteà illam possidere: non ita, si probabilitatem de illa habeas; tunc enim illa uti legitimè vales; quia alibi diximus, quando est probabile, te gaudere jurisdictione, Ecclesiam certò tibi illam conferre.

12 Quandiù duret prædicta approbatio à te obtenta nuper dixi *c.24. à nu.9.* sed quia ibi inter alia diximus, dictam approbationem durare, donec revocetur; inquiris, an Episcopus approbationem semel Sacerdoti absolutè concessam possit suo arbitrio, & ex nulla causa revocare? Vel si data est ad certum tempus, an possit illam restringere?

Respondeo: & quidem priùs sciendum est, jurisdictionem (cum ea detur per delegationem) pendere in esse, & conservari à Delegante; quare si hic sine causa revocat, validè revocat: at approbatio, cùm non sit, nisi judicium approbantis de idoneitate; ideò semel data, statim acquirit jus approbatus; jus autem acquisitum non potest sine causa tolli. Hinc igitur collige, à Sacerdote approbato, si sine causa approbatio revocaretur injustè, atque adeò revocaretur invalidè.

13 Illud tamen est maximè notandum, sæcularem Sacerdotem, à quo validè revocata sit approbatio, non esse legitimum Confessarium, quia ad id requiritur tum jurisdictio, tum approbatio, sed jam ab Episcopo tollitur validè jurisdictio, quæ ab ipso pendet: ergo &c.

14 Pro Sacerdote Religionis exemptæ adest decretum summi Pontificis, in quo prohibetur, ne Episcopi Confessarios regulares aliàs liberè ab ipsis approbatos, ab audiendis Confessionibus suspendere queant sine causa, & nec simul omnes unius Conventus. Legi id potest apud Barbosam *de potestate Episcopi. Allegatione 2. §. num.30.*

15 Quintò, illud (*quòd gratis detur*) notat, ne pro ejusmodi approbationibus obtinendis aliqua pecunia detur, & tamen si detur quamvis illicitè (de qua lege Dianam *p.5. tr.13. res.70.*) non invalidatur concessio approbationis, quia in hac prohibitione de qua loquimur, nulla est clausula irritans concessionem, pro qua detur pecunia: abstrahendo à Simonia, de qua alibi.

16 Sextò denique illud (*privilegiis, vel consuetudine non obstantibus*) notat duo; Primò revocari consuetudinem illam olim introductam, qua Sacerdos sæcularis validè absolvebat alium Sacerdotem sæcularem sine prædicta Episcopi approbatione; quod latè disputatum invenitur apud Jo: Sanch. *d.48.n.7.* & Dianam *p.11. tr. 2. res.11. & alibi.* Secundò notat revocari privilegia multa Regularium, quorum virtute Religiosi absolvebant sæculares sine approbatione Episcopi, quod latè disputatum invenies apud eundem Jo: Sanchez *ibid.* & Dianam *p.11. tr.2. res.11. & alibi.*

CAPUT XXVI.

De Prudentia Confessarii in ordine ad ipsummet.

1 PRima pars prudentiæ Confessarii est in ordine ad se ipsum; ut scilicet non administret hoc Sacramentum in statu peccati mortalis, ne scilicet ipse mortaliter peccet, indignè Sacramenta tractando: ut distinctiùs alibi explicuimus: si verò prudenter sibi persuadebit esse in statu Gratiæ, vel quia non est sibi conscius peccati mortalis, vel si illius sit conscius, tamen sive per contritionem bona fide existimatam, sive per Confessionem Sacramentalem legitimè ab ipso positam, Gratiam recuperavit, tutò Confessiones fidelium excipiet: de excommunicato dicemus satis infra, cum agemus de Communione *c.16. à n.33.*

2 Quæres, si Confessarius peccator eliciat actum Contritionis, non ante actum audiendi peccata pœnitentis, nec ante impositionem pœnitentiæ, sed ante absolutionem, sufficienter ne erit dispositus?

R. Sufficienter, de qua re suprà diximus in simili *c.2. n.19.*

3 Quæres iterùm: quid, si idem peccator Confessarius vocetur ad proximè moriturum, nec possit in illa temporis angustia se conterere?

R. Absolvat sine timore; quia in illa necessitate Deus non imputabit illi ad peccatum, velle Proximo in ea tam gravi necessitate salutem animæ conferre, de Lugo *l. sup. cit. d.8. de Sacr. n.151.*

De Prudentia in ordine ad Pœnitentes.

4 ALtera pars prudentiæ est in ordine ad pœnitentes, & quidem prudenter se geret Confessarius.

Primò, potius benignum Patrem se pœnitenti ostendat, quàm severum Judicem: id quod monent illi versus, quos ex D. Thoma proponit Navarrus *in Enchiridio c.10. n.2.*

Confessor dulcis, affabilis, atque suavis,
Prudens, discretus, mitis, pius, atque benignus.

Caveat tamen, ne dum nimia clementia utitur, omittat illum, ut convenit, increpare.

5 Secundò, prudenter se geret Confessarius, ne, dum aliquod grave, aut enorme peccatum audit, signa aliqua admirationis, vel horroris ostendat, aut aliqua perturbatione ipsum affici, advertat pœnitens: dissimulet ergo omnia usque ad finem Confessionis, ut dixi *c.13. n.3.* tunc increpet, si quid est increpandum, peccatorumque gravitatem explicet pœnitenti.

6 Tertiò, prudenter se geret Confessarius, si velit duorum potiùs Confessiones audire benè, quàm persunctoriè multorum, ut benè advertit Cajetanus *V. Confessio*; id enim gratius Deo est, & ex contrario subit Confessarius periculum imponendi suis humeris peccata pœnitentium.

7 Quartò, maximè prudentiam ostendat in examinando pœnitente, de quo omninò videatur, quod dixi *c.2. n.2. & 3.* at videatur etiam monitio, quam pro peccatis turpibus dedi *c.17. à n.14.* addam tamen hic in proprio loco duo documenta ad prudentiam Confessoris in examinando pœnitente, quæ etiam sunt cum prudentia intelligenda, & debito sale condienda.

8 Alterum est Merollę *tom.1. disp.2. c.7. n.74. & 79. Si quis, inquit, confiteatur, se v.g. non audivisse Missam tali die festivo, non est necesse, ut interroget eum Confessarius, quoties proposuerit non audire, & posteà, retractato priori proposito per actum contrarium, iterùm habuerit voluntatem non audiendi: quia, quòd homo postquam efficaciter primò proposuit aliquod committere, & posteà retractavit propositum illud per actum contrarium, sed iterùm statim redeat ad pristinam voluntatem, non ordinariè accidit; at ideò non est mirum, si de hoc Confessarii pœnitentes interrogare non debent: non enim tenentur Confessarii interrogare pœnitentes de omnibus peccatis, quæ potuerint ab illis committi, eorumque circumstantiis, sed de illis, quæ ordinariè contingere solent, spectata pœnitentis qualitate.* Hæc Merolla.

9 Alterum est Pallavicini *p.2. d.9. art.2.* quem refert Cottonius *l. 2. de*

2. *de Sacramentis controversia 7. n. 206. Confessarius*, inquit, *in universum excusari potest ab onere interrogandi de circumstantiis, etiam mutantibus speciem : nam aut pœnitens in peccando advertit ad malitiam specificam, & tunc eam non interrogatus aperiet, recordatus nimirum in examine, quod non minori advertentia fieri solet, quam peccata committi : vel non advertit, ac proinde peccatum nec contraxit, nec explicare tenetur, quod si aliquando major ad peccandum malitia, majorque ad examinandum negligentia afferatur, non ob paucos hos eventus probabiles, imponi debet hoc onus Confessariis universaliter, quorum onerosum est munus, & ingens numerus necessarius in Ecclesia Dei*. Hæc ille. Idem explicat in ebrio Gobat *de Ebrietate c. 8. n. 41.*

10 Hic quæret timoratus aliquis, an teneatur Confessarius admonere pœnitentem, ut ad cognoscendum numerum suorum peccatorum aliquam diligentiam exteriorem præmittat? Exemplis clarior fiet quæstio: Titius peccavit cum complice multoties, nec recordatur præcisum numerum furtorum v.g. obligatur ne convenire Cajum complicem, potentem revocare in memoriam dictum numerum? Pari modo: Petrus toto anno ab uno Paschate ad aliud in nullo die festo audivit Sacrum, dubitat autem, quot fuerint hi dies festi: tenetur ne accipere Breviarium, illudque legendo, numerare dies festos illius anni? Idem quæritur de similibus: Respondet Perez *tr. 3. de Sacr. & virtute Pœnitentiæ in suo opere posthumo disp. 5. c. 4. num. 94. fol. 358.* non teneri: *Primò, quia id inusitatum est : Secundò, quia in Trid. solùm exigitur exploratio latebrarum conscientiæ, diligens cogitatio, & præmeditatio, ipsamque explorationem latebrarum nomine præmeditationis, & cogitationis diligentis comprehendit. At quis non videat aliud esse cogitare, & præmeditari, seque hominem excutere, & explorare latebras suæ conscientiæ, aliud consultare amicum complicem, & legere Breviarium?* Hæc Perez.

11 Denique prudentia opus est in removendo pœnitentem ab occasione proxima, ut item à recidivo, de quibus habet Laym. *lib. 5. tr. 16. c. 4. n. 9. & n. 10.* duo, quæ hic rescribam: alterum circa occasionem, alterum circa recidivum.

Circa occasionem proximam, sanè proximas (ait dictus Layman) *occasiones (quæ sunt illæ sub quibus homo frequenter, aut facilè labitur) vitare obligamur: Excipe tamen, si proxima occasio peccandi mortaliter, sine gravi incommodo corporis, famæ, vel fortunarum tolli non possit. Tunc enim consilium est, sed non præceptum: quare absolvendi sunt, qui officio, negotiatione, domo, in qua peccandi periculum imminet, discedere sine maxima difficultate non possunt; parati tamen adhibere remedia peccatorum, præsertim quæ affert Confessarius; Ratio est, quia occasio peccandi in se non est peccatum: quare permitti potest ex gravi necessitate, quæ impossibilitatem affert moralem. Nam tunc non tam est se committere periculo, quàm illud pati.* Hæc Layman.

12 Circa recidivum sic habet idem Layman: *qui est recidivus, abstrahendo ab occasione proxima, & scandalo (talis esset, qui sæpè se polluit sine occasione extrinseca, consulto assumpta, ut notat* Jo. Sanch. *d. 10. num. 9.) si affert aliquod signum emendationis, esse semper absolvendum: signa autem emendationis sunt, vel rariùs peccare, vel aliquis verus dolor, immò & dolor ex vero animo conceptus, vel ipsum sponte confiteri in iis, qui non urgente præceptore, vel consuetudine Congregationis v.g. &c. tunc enim habebitur signum emendationis, secus non erit absolvendus.*

13 Benignissimè autem de hoc loquitur Dicastillus apud Dian. *p. 11. tr. 5. res. 30.* dicens vix huic recidivo, præscindendo ab occasione proxima, debere negari absolutionem, sed certè aliquando potest, nam (ut habet de Lugo *d. 14. de pœn. num. 160.*) sæpissimè ex frequenti lapsu mortali colligi potest, non adesse verum dolorem, quia moraliter impossibile est, ut qui verè dolet, aliquantulum non se abstineat: quare ex hoc capite potest negari, vel differri absolutio.

CAPUT XXVII.

De scientia Confessarii.

1 Cum Confessarius exerceat munus Judicis, Magistri, & Medici erga pœnitentem, debet necessariò, aliquo saltem modo esse peritus de iis, quæ ad ejusmodi munus pertinent.

Debet igitur primò scire, qua potestate absolvendi polleat: an circa viros, an circa mulieres: quæ peccata, quas excommunicationes absolvere valet, quod est scire, quinam casus sint reservati, qui non item; quam dispositionem, dolorem propositum, mysteriorum fidei notitiam requirere debet in pœnitente, ut is absolutione sit dignus; quænam peccata afferant obligationem restitutionis, quænam satisfactionis Patris, quænam sint ex se peccata venialia, quæ mortalia; quæ circunstantiæ mutent speciem, quæ non.

Dixi (*aliquo saltem modo*) hæc enim ita aliquo modo cognoscere debet, ut de iis saltem dubitare possit, quo in casu dilata absolutione poterit ex libris rem cognoscere, vel sine periculo fractionis sigilli, doctiores consulere, vel ipsum ad doctiores dimittere.

Quid, si Confessarius hæc nesciat, valebit ne Confessio? Resp. Bossius *de Jubilæo, sect. 3. casu 2. num. 168.* alios citans, ait, *Confessarium, nisi sciat discrimen inter lepram, & lepram, idest, inter peccatum mortale, & veniale in casibus communiter occurrentibus, invalidè Confessiones excepturum.* Sed nimis rigidè: nam hic peccabit quidem mortaliter, sed validè, si potestatem habet Sacramentum conferendi, quia ad Sacramentum validum sufficit ponere materiam, & formam cum intentione legitimi ministri; ad quam intentionem sufficit (& certè est necessarium) ut Confessarius noscat peccatum sub confusa ratione peccati: si enim id nesciat, non potest habere intentionem absolvendi peccata, atque adeò tunc non est mirum, irritam esse absolutionem: sanè quilibet Sacerdos etiam indoctus: validè absolvere potest infirmum in articulo mortis, (& quando alius non adsit, debet absolvere) ut omnes scimus: & tamen hic Sacerdos non supponitur, nisi confuso modo rationem peccati hujus infirmi scire.

Ex his collige primò, peccaturum mortaliter eum, qui de industria quærit indoctum Confessarium: dico (de industria) nam cæterum semper præsumere debet, Confessarium, qui supponitur ab Ordinario approbatus, esse sufficienter peritum, nisi positivè sibi oppositum constet.

Secundò, peccaturum mortaliter Ordinarium, si approbet insufficientes; excipe illum casum, si scilicet in Pagis, vel in Villis non possunt adesse Confessarii sufficientes: nam tunc melius est adesse Confessarium indoctum, quàm nullum: Episcopi certè huic malo omnibus viribus consulere debent.

Tertiò, peccaturum item mortaliter ipsum Confessarium, si, se insufficientem noscens, extorqueat licentiam excipiendi Confessiones; quia sic se committit periculo evidenti malæ administrationis Sacramenti Pœnitentiæ: ne tamen timoratus Sacerdos dubitet, exercere officium Confessarii, si viri docti ipsum idoneum judicant, vel sese examinandum obtulit, & fuit approbatus à peritis examinatoribus, tunc enim non temerè, sed prudenter officium exercebit.

Pertinet etiam ad actualem scientiam necessariam Confessarii cognoscere gravitatem, levitatemque peccatorum, quæ audit; non tamen semper obligatur ferre judicium, an illa sint mortalia, an venialia: non rarò enim evenit, ut fatente pœnitente suum peccatum, sicuti commissum fuit, sive ipse idem pœnitens, sive ipse Confessor, quamvis doctissimus, non possint determinatè decernere, an peccatum fuerit leve, vel grave, an v.g. in eo affuit, vel abfuit plena advertentia ad turpem cogitationem, & similia: tunc ergo Confessor, qui jam, ut diximus, satis scit, quæ communiter sint venialia, quæ mortalia, poterit Pœnitentiam proportionatam imponere, necessaria injungere remedia, & absolvere.

Quòd si deinde, peracta Confessione, advertat pœnitens, peccatum expositum fuisse mortale, non sit sollicitus iterùm illud confiteri, si fideliter suam actionem enarravit, & Confessor habebat potestatem illud absolvendi; si verò hanc potestatem non habebat, vel infideliter aliquid actum sit, lege, quid faciendum apud de Lugo *de Pœnit. d. 22. n. 75. 55. §. dico 2.* & in nostra methodo Confessionis *l. 3. c. 8.*

CAPUT XXVIII.

De silentio auditorum, hoc est, de Sigillo Confessionis.

1 Adeò rigorosa est obligatio tacendi ea, quæ Confessarius audit in Confessione, ut in nullo prorsus casu, etiam ob justam suæ vitæ defensionem etiam ob extremum regni discrimen violari possit, sine expresso, liberoque pœnitentis consensu.

2 Violatur autem primò, si peccatum quodlibet veniale signatè hoc, vel illud dicas, nam dicere (*Hic est confessus venialia*) non est sigilli violatio; quia posito, quòd quis confiteretur, est satis notum, quòd saltem confiteatur venialia: Secundò, si manifestes complices, seu socios in peccato tui pœnitentis. Tertiò si dicas (*Hic est confessus peccata venialia gravia.*) Quartò si dicas de eo, quâ secretò voluit tibi confiteri. (*Hic est mihi occultè confessus.*) Valdè propendeo ad affirmandum, immò affirmo, violari Sigillum; quia datur occasio suspicandi de peccatis gravibus pœnitentis. Quintò si pœnitentiam gravem à te impositam propales, Sigillum violas, & quidem Coronam Beatiss. Virginis gravem esse pœnitentiam, non verò unum Miserere, ait Diana *p. 5. tr. 11. res. 31.* 6. Si Magistro v.g. dicas (*In tuis discipulis, sunt, qui tali peccato peccant*) idem si quid simile dicas de Monasterio, seu Collegio, immò de oppido parvo: nam de numerosa civitate aliquanto benigniùs est sentiendum, quandò non est periculum, nec illam civitatem infamandi, nec aliquem peculiarem manifestandi. Et tamen sanum consilium est, etiam de illa tacere. Septimò. Idem dic, si dicas (*Illum non absolvi*) immò etiam si addas sic (*illum non absolvi, quia confessionem non finivit:*) ex utroque enim dicto magna ingeritur conjectura, quòd multis gravibus peccatis ille fuerit deturpatus.

Denique Regula generalis sit, à te Confessario esse tacendum, quidquid in Confessione audisti, quod sit peccatum, vel quod redundet in aliquod dedecus, vel damnum pœnitentis: ne scilicet fiat odiosa Confessio; & ita rigidè hoc silentium servandum est, ut si tyrannus Confessarium cogat, ut cum juramento dicat, an hoc, vel illud audiverit in Confessione pœnitentis, possit Confessarius millies jurare, se nihil tale audivisse; *audivit enim* (ajunt omnes Theologi, & sic est) *ut Deus, qui à nemine potest cogi; non autem audivit ut homo, qui cogi possit*: custodiendum est autem dictum Sigillum Confessionis, primò ab ipso Confessario, secundò, ab interprete, si quando per interpretem expedita fuerit

rit Confessio; tertiò, ab eo, qui scripturam factam à pœnitente ad finem adhibendæ Confessionis legit (sanè cum peccato, si ut primum advertens à lectione non desistat.) Quamvis non negem probabile, quòd hic ejusmodi scripturam legens, non tenetur Sigillo sed solùm ad secretum naturale, lege de Lugo *de Pœnit. d.23. n.57.* quintò ab omnibus iis, qui in navi ob naufragii periculum Confessario peccata publicè confitentem audiverunt.

His cognitis, supersunt tres difficultates: Prima est, an Confessarius debeat servare ejusmodi silentium etiam cum ipso suo pœnitente? Cùm enim fractio sigilli sit fractio secreti; secretum autem non frangitur, si loquaris cum eodem de rebus ab ipso auditis; ideò videtur Confessarius respectu sui pœnitentis non obligari ad servandum Sigillum.

Resp. vel hæc difficultas petit primò, an statim data absolutione, liceat Confessario loqui de auditis in illa? Vel secundò posteà, sed in alia Confessione? Vel tertiò in alio tempore extra duo tempora jam prædicta?

Si de primo difficultas proponatur; ajo, statim ab absolutione licere, quia judicatur adhuc esse in eadem Confessione; sicut ita judicatur, quando post datam absolutionem imponitur pęnitentia, sed nota illud (*statim.*)

Si de secundo; quamvis, quando nulla, vel modica necessitas adest, expediat, non loqui de auditis in aliis Confessionibus, tamen quod in rigore est intra forum Sacramenti, id non esse prohibitum censeo; de qua re sic habet Malderus *tr. de sigillo cap.11. res.20.* *Sicuti, quando*, inquit, *extra Confessionem, pœnitens de peccato, quod confessus est, consulit Confessarium jam satis ei dat licentiam de eo loquendi; immò hoc ipsum ab eo requirit; ita similiter, quando statum animæ suæ exponit, & de eo judicari, & tractari vult in secunda Confessione, satis censetur de necessariis ad bonam directionem Confessionis Confessario tractandi secum potestatem facere: quod magis locum habet, quando peccata prioris Confessionis sunt aliquo modo circunstantia peccatorum in secunda Confessione expressorum*; Hæc Malderus.

Si de tertiò, ajo, in aliis temporibus à prædictis, non licere loqui cùm pęnitente de auditis in ejus Confessione; Ratio est, quia id non potest non esse pęnitenti molestum, ruboremque non modicum ipsi inducens: excipe semper, ut supra dictum est, nisi ipse priùs consentiat.

Secunda, & tertia difficultas, celebres duas continet quæstiones: Prima est, an Confessarius possit aliquando uti cognitione habita in Confessione, v.g. an Superior possit claudere fenestram, unde exibat suus pęnitens ad peccandum, quàm claudendo advertit ipse pœnitens, id à Superiore fieri ex cognitione, quàm ipse in Confessione dedit? Secunda est, si advertant alii complices ejusdem pęnitentis, quia etiam & illi exibant, vel ad exeundum se accingebant? Hæ duæ difficultates cum sint raræ praxis, & ego latè de illis egi in opusculo de Confessione; ubi *de Sigillo c.6.* ideò satis sit id ibi, & apud Doctores ibidem citatos legere.

Pœna violantium Sigillum.

DEnique scito, pęnam frangentis Sigillum esse, ipsum peccare mortaliter contra Religionem, hoc est, contra reverentiam debitam Sacramento; aliquando autem erit etiam contra justitiam, & fidelitatem, si manifestetur aliquod pęnitentem infamans, & certè tunc erit obligatio restituendi famam, & damnum illatum. Alia pęna latæ sententiæ contra hos violantes non est, sed solùm ferendæ *ex c. omnis utriusque sexus de pœnit.* quia scilicet debent per Judicem deponi à Sacerdotio, & in arctum monasterium detrudi.

Judex autem erit Ordinarius, non verò Inquisitor (docet Castropalaus *de Pœn. p.19.n.1.* cum aliis) licet Quintanad. *to.2. singul. tr.3. singulari* 28. asserat cumulativè etiam pertinere ad Inquisitorem. Legatur Menochius *de Arbitriis*, ubi *casu* 14. distinctiùs agit de pęnis, quas huic violatori poterit Judex infligere.

PARERGON PRIMUM
AD SECUNDUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM.
DE COOPERANTE CUM ALTERIUS TURPITUDINE.
LECTORI TYPOGRAPHUS.

QUoniam in superioribus c.15. num.12. mentio facta est pollutionis, quæ manibus alterius committitur, de qua erudita concertatio fuit per duas litteras inter R. P. Tamburinum, & Caramuelem ab hoc relatas in sua Theologia Regulari tom.2. à nu.3175. mihi visum est, rem tibi gratam, curiose Lector, facturum, si eas epistolas hìc, in proprio quasi loco interseram, addamque germanam doctrinam prædicti R.P. Th. Tamburini, quam ipse Caramuelis dicta, & rationes expendens, scripto legendam obtulit familiaribus suis, & eam ego typis evulgandam, ne pereat, mox dabo; animum tibi, Lector gratificandi boni consule: & Vale.

Illustrissimo Joanni Caramueli &c. suo,
Thomas Tamburinus. S. P.

UT primùm posterior Theologiæ fundamentalis Illustrissimæ Dominationis vestræ editio in manus meas venit, legi avidè omnia: quis enim tam sublimes ingenii partus avidè non evolvat? (*& quæ sequuntur, ad præsentem quæstionem non pertinentia.*)

Paulò post:

In controversia, quam num.1411. doctè discutis de Sacerdote, alium non Sacerdotem, sed laicum polluente, indicas, posse me inter opinantes cum Llamas citari: oro te, atque obtestor, ut de hac re vindicationem, quæ ad tuas manus, quando id scripsisti, nondum fortè pervenerat, legas (jam enim hìc inclusam mitto) & sicuti te ego meritò ibi vindico ab illa sententia Llamas, ita digneris ab eadem me vindicare &c.

Vindicatio Tamburini.

R.P. Diana *p. 9. tr.8. ref.65.* & ab illo novissimè Illustr. Caramuel *in Theol. fundam. Fundam.* 50. §. 7. *num.* 1115. ajunt, me in doctrina, quam trado, *lib.2. meth. Conf. c.7. §.10. n.*66. quam modò exscripsi *num.5.* sequi sententiam Hieronymi Llamas *p.3. meth. cap.8.* jussu sanctæ Inquisitionis Hispaniæ expunctam, qua docebat, eum, qui pollutus fuit alterius tactu, solum teneri explicare qualitatem suæ personæ, si ignoretur à Confessario; idest, si habet votum simplex, vel solemne virginitatis, vel castitatis, non tamen teneri explicare complicis, qui illum tetigit, qualitatem, nisi ipse etiam causa fuit, ut alter etiam pollueretur.

Sed certè huic sententiæ nequaquam adhæreo, immò omninò contrariam semper professus sum, ut mea verba accuratè consideranti palàm fiet &c.

Omissis autem aliis, quæ hìc transcribere opus non est, sic in fine vindicationis rem totam summa claritate comprehendo, quæstionemque distinctè propono.

Vides tertiò discrimen inter tres sententias, Llamas, Caramuelis, Tamburini (sic loquamur in tertia persona claritatis, ac distinctionis ergo) dum ii omnes expendunt, an laicus pollutus à Sacerdotis manibus debeat fateri votum castitatis Sacerdotis polluentis: primus absolutè negat; secundus distinguit; tertius affirmat absolutè.

Nam Llamas absolutè docet, eum, qui pollutus fuit alterius tactu, solùm teneri explicare qualitatem suæ personæ, non verò qualitatem, nempe votum complicis, qui illum tangit.

Caramuel distinguens ait, Sacerdotem polluentem duplici modo habere se posse: Primò, ut dum aliud tangit, admittat (ut communiter solet contingere) in se delectationem veneream, seu certè sit in periculo illam admittendi: Secundò, ut in se non admittat ejusmodi delectationem, nec tali subsit periculo: id quòd sanè rarissimum est, & fortè metaphysicum; posset nihilominus, ait, evenire in fœmina multum effœta, etiam sine illo periculo, propter experientiam, quam fortè habet suæ stupiditatis: hac distinctione posita, docet in priore casu pollutum laicum debere fateri votum Sacerdotis polluentis, quia pollutus, dum se illi tangendum tradit, vel permittit, cooperatur cum ipso Sacerdote ad admittendam illam sensualem delectationem, quod est cooperari cũ frangente votum castitatis; Et quia Llamas absolutè negans, videtur hunc casum comprehendere, ideò ejus doctrina delata meritò fuit; in

poste-

posteriore autem casu pollutus ille laicus (inquit) non obligatur Sacerdotis votum explicare, quia tunc pollutus non cooperatur cum frangente castitatis votum: si enim in hoc rarissimo casu Sacerdos nullam in se admittit delectationem, nec admittendi periculo se exponit, non peccat contra castitatem, quam vovit; ergo nec pollutus cooperatur cum peccante contra votum castitatis. Ad quid igitur illius votum patefacere debeat?

Tamburinus absolutè affirmat, semper scilicet votum esse aperiendum: in priore quidem casu ob rationem ab ipso Caramuele jam allatam: immò videant Doctores, an ex eadem ratione fiat, ut sæpissimè, ne dicam communiter, debeat explicari, quisnam te v.g. adolescentulum polluat, fœmina ne, an vir; nam hoc actu facilè ii concipient affectum ad tuum concubitum, vel certè subiicietur periculo concipiendi, & sic aderunt duæ malitiæ: Alter erit affectus, & consequenter tactus sodomiticus ex intentione tui concubitus, alter erit ipsa cooperatio ad tuam pollutionem, & hæc etiam à Tamburino innuuntur in illo *n.66.* hic *n.5.* dum dixit, *nisi aliud addatur.*

In posteriore item ex eo capite, erit votum explicandum, quia Sacerdos in illo etiam rarissimo casu suæ stupiditatis peccat contra castitatem; cùm enim ipse absolutè castitatem voverit, & castitatis virtus non solùm præcipiat, ut in sua persona quis non admittat sensuales motus, sed etiam ne ex industria illas positivè, & suo eodem corpore procuret in alia; is Sacerdos votum frangit, & consequenter pollutus laicus, non quidem intrinsecè propter suam pollutionem, sed extrinsecè propter sacrilegium polluentis, ad quod pollutus cooperatur, dando suum corpus, sacrilegus erit, & ut talem se in Confessione manifestare debet. Addit tamen Tamburinus hanc doctrinam colligi ex illo priore principio dicto *num. 14.* an verò doctrina Caramuelis possit deduci ex posteriore principio ibidem posito, se nolle sine accurata consideratione decernere.

Dicit Caramuel, qui vovit audire Missam, is, cui præcipitur die Dominico eidem interesse, qui ex præcepto recitare tenetur horas &c. si audita Missa, recitatoque Officio, alium deiiceret ab audiendo Sacro, vel Officio recitando, peccaret quidem, sed non contra votum, vel præceptum; quia ipse jam servavit pro se, pro alio autem nec vovit, nec præceptum habuit; ergo pari modo in nostro Sacerdote.

Resp. me certè hæc decernere nolle, jam sæpiùs dixi; tamen ut Lectoris curiositati indulgeam, ajo, adesse disparitatem; nam, qui vovit Missam audire, solùm audire vovit, non facere audire nec non impedire alium volentem audire. Pari modo præceptum se habet: vota si enim hæc, & ejusmodi præcepta sunt de illo unico actu proprio, non verò de re ad aliud pertinente; non ita in vovente totam virtutem castitatis in sua latitudine, quale est votum, quod fieri solet in hac materia, ex communi voventium more; qui certè, dum vovent castitatem, illud vovent saltem sine dubio, ut suo corpore non admittant, nec eodem suo corpore positivè adjuvent alium ad illicita, interroga Religiosos omnes, id statim confirmabunt: cùm ego ex alia parte ad eandem virtutem adæquatè sumptam pertineat, alios ab illa positivè non divertere, præsertim suo positivo, & immediato auxilio; ideò non obscura apparet disparitas inter casum nostrum, & instantiam Caramuelis.

Dixi autem (*in castitatis voto, saltem, &c.*) ut abstraherem, an eodem modo se habeat vovens absolutè paupertatem, obedientiam, similesque virtutes. Neque enim, dicet aliquis, *peccabo contra votum paupertatis, si, dum ego nihil prorsus usurpo, sum causa, ut tu contra tuum votum pecuniam usurpes: esto, peccem contra charitatem, inducendo te ad peccatum, & sic de similibus*: Ego enim (ut ab his abstraham) in castitatis voto invenio, saltem pro modo, hoc præcipuum, ut eam voventes, omnia ad castitatem sive directè, sive indirectè pertinentia, saltem suo corpore non adjuvando, se vovere implicitè; & fortasse, dum angelicam, idest, omnimodam castitatem vovent, etiam explicitè profitentur. Disparitatem hanc attuli; cœterùm adhuc repeto, me velle rem accuratiore trutina pensitare.

Hæc ad defensionem meam sint disputata satis, quæ sanè introspexit Reverendus Magister Sacri Palatii, dum Romæ opusculum illud hoc meum perdiligenter bis, in duplici editione ibidem data, legit, examinavit, approbavit; non approbaturus (puto) si sententiam Llamas ab Hispanica Inquisitione deletam à me doceri notavisset.

Hanc epistolam, & quidem integram, integramque vindicationem affert ad verbum Caramuel *in Theologia Regulari to.2. à n.3176.* iisque *ibidem à n.3189.* sic respondet.

Eximio, & ingeniosissimo Viro Domino Thomæ Tamburino, &c. suus Joannes Caramuel S. P.

Literas tuas 29. Julii scriptas nimis serò recepi, & jam jam itineri accinctus respondeo, & esse doctissimas, & mihi summopere gratas, apologiam tuam, qua te ab opinione Llamas vindicas, recognovi, & in ipsa iterùm ingenii tui divinitatem, & doctrinæ, quam doces, securitatem suscipio, & veneror: verba illa, quæ citaveram, non esse omninò clara, & sensum pati, quem esse tuum dixerat Antoninus Diana, certum est, & fateris, siquidem *§. Porrò* æquivocationis culpam in illam particulam *At,* (quam adversativam, putabat Diana, & à te sumitur copulativè) oculatissimè, & doctissimè reiicis. Stat ergo, te diversam à Llamas opinionem habere: hoc statim in libro meo octavi, ut si quando recudatur, sciant lectores, quid sentias, & quia tam citò fortè ille liber novos typos subibit, hoc ipsum in tertia ejusdem operis parte, quam apparo, lectores suo loco monebo. Interim, quia *§. Vides*, tres opiniones ponis, & primam Llamas, secundam Caramuelis, & tertiam tibi ascribis: digneris oculos convertere *ad §. Pater id quinto*, ubi citans hæc verba tua: *sed jam oritur nova difficultas: An qui, habens votum castitatis est causa inducens alios ad turpiter peccandum, debeat suum tale votum explicare? &c.*

Resp. non debere, &c. & ibi meo judicio, non jam tertiam, sed secundam (hoc est meam opinionem) amplecteris.

Patere quæso; nec te abire permittam, nam secunda illa sententia manifesta mihi videtur; & dolerem, si, ob negligentiam, illa mea, tuo doctissimo privaretur suffragio; Profectò objectionem illam meam, quam *§. dicit Caramuel*, adducis, meo judicio est fortissima, & verbis illis tuis, quæ tu *§. Pater id*, ut dixi, allegas, valdè conformis. Præterea *in §. dixi autem* vis castitatis votum ab aliis solemnibus votis distinguere, & quæstionem, quę videbatur juris esse, ad dubium de facto reducis. Potest re vera aliquis hoc modo profiteri solemniter: *Ego N. promitto Obedientiam, (hoc est) me superiori regulari obediturum, & nunquam consilio, aut ullo modo cooperaturum, ut aliquis subditus suo superiori non obediat, Paupertatem (hoc est) me non habiturum rem propriam, nec cooperaturum, ut alius illicitè proprietatem acquirat; & Castitatem (hoc est) me non admissurum aliquam voluptatem veneream nec consilio, aut auxilio cooperaturum, ut alius illam procuret, aut patiatur.* Potest etiam hoc modo: *Ego N. promitto Obedientiam, Paupertatem, & Castitatem (hoc est) me fore obediturum, pauperem, castumque; At verò me nec procuraturum, nec cooperaturum, ut alii obedientiæ, paupertati, & castitati non satisfaciant, propono quidem, at nolo me voto, vel juramento obstringere:* Sanè sive vota priori, sive posteriori formula, & modo distinguantur, putare debere consequentiam servari; & sicut de paupertate, & Obedientia, sic etiam de Castitate philosophandum esse: qui enim professus esset primo modo, esset sacrilegus, nec non voti violati reus, si suaderet filiofamilias, ut etiam sæculari famulo, ne suo legitimo superiori obediret. Item qui suaderet Paulo, ut furaretur, & ut libidinaretur, Francisco: tamen sic ipse nec esset inobediens, nec proprietarius, nec lascivus. Qui autem secundo modo, peccaret opere, & consilio, at illo, & non isto votum solemne temeraret; sed utroque modo emittuntur in Monasterio vota. Si diceretur emitti primo modo, staret sola opinio tertia (hoc est tua:) corruerent prima, & secunda (idest, Caramuelis, & Llamas) servaretur tamen consequentia doctrinæ; At quia dicimus, vota emitti sensu, & intentione formulæ posterioris, stat sola Caramuelis sententia, corruit tua.

Reponis, Votum castitatis solemne emitti sensu primo: & hic ego uno verbo me expedio: scio Tamburinum meum sincerum; & doctissimum esse: ergo respondeat: Novitius fuit, didicit, docuit, libros plurimos legit, conciones audivit, & habuit. Anne juxta primam formulam fuit à Magistro Novitiorum instructus? An ab aliquo Theologiæ Professore? An illam in aliquo Casista legit? An ab aliquo Concionatore audivit? An eandem alicui prædicavit, aut docuit? Minimè, minimè: Ego enim à viris sanctissimis institutus, & moralium Theologorum libris; ut æmuli fatentur, versatus, nihil simile, vel audivi, vel legi, vel esse verum cogitavi: immò auderem asserere, me legisse in Bernardo; *Unusquisque reformare promittit vitam suam, non alienam*: Nota vi locum, sed quia in itinere turbata omnia, & aliqua adversaria neglecta, urgebo hoc iterùm, cum recurrent verba formalia mei Bernardi. *Sed n.3187. §. Respondeo*: instas, & ais: *interroga Religiosos omnes, id statim confirmabunt*: An non P. Antonius Cotonius est Religiosus? est ordinis S. Francisci, vir doctissimus, & Religiosissimus, & mihi, & Dianæ nostro clarus: Hunc ergo interrogo, *& in summa*: *Verb. Circumstantia n.30.* Sic inquit; *qui habet votum Castitatis, & sit causa, ut aliquis idem votum habens peccet, non tenetur hanc circumstantiam aperire: nec Religiosus inducens alium Religiosum ad violandum votum Castitatis, violat Castitatem.* An non respondet clarissimè? An non est Religiosus P. Acacius March. de Velasco? Cathedraticus fuit Theologiæ in Universitate Valentia; ob doctrinam, & pietatem maximè existimatur ab universis. Hic ergo *tom.2. Verb. luxuria resol.109. num.14.* respondet: *So à de avertir (ait) que los que son causa y occasion de que otro cometa algun peccado en qualquiera de los modos y especies referidos, peccare mortalmente, y serà il peccado como fuera elque causa, y occasionan.* Ergo conjugatus, qui suadet cælibi, ut fornicetur, non committit adulterium: nec Religiosus, si idem faciat, committit sacrilegium, sed uterque peccat consilio in genere simplicis fornicationis. Sic isti respondent, sic universi respondebunt.

Dicis, obedientiam & paupertatem voveri, juxta secundam formulam: at castitatem juxta primam; & undè id, quæso colligis? ex communi voventium more, ais, *§. Respondeo me certè*; Ecce quæstionem speculativam reducis ad praxim, vel vis idiotas omnes juvenes Theologos subtilissimos esse. Sanè ex communi omnium opinione non reducitur resolutio quæstionis, quam pauci proponunt, & pauciores intelligunt; ergo ad doctos tantummodò est recurrendum: sanè si humanam consideres fragilitatem (quod

n.1412.

n.1412. attentissimè notari volui) tangit, qui tangitur, libidinaturque, qui contactu suarum manuum, ut alius libidinem expleat, concurrit: casus ergo hypoteticus, & purè metaphysicus, quia vix, aut nunquam potest accidere, non debet ex praxi resolvi. Poeta quidem junior in hunc sensum dixit.

Oscula dat numquam, tamen excipit oscula Clori,
Oscula an ignores accipiendo dari?

Interrogo: si Petrus Sacerdos Joanni laico suaderet, ut cognosceret solutam fœminam, votum ne castitatis violaret? Si asseris; gravioris criminis accusas reum consilii, quàm reum facti: si negas, incidis in opinionem Caramuelis. Quid, si conjugato suaderet, ut debitum solveret, an etiam votum, hoc suadendo, violaret? Et hæc sint de hac controversia satis &c.

Alia, quæ attexuntur, ad alias quæstiones pertinent, cui tamen etiam est, poterit integram, integramque vindicationem apud prædictum Caramuelem prælegere in Theologia Regu.to.2. à n.3175. Nos, ut promisimus manuscriptum, quo prædictis à Caramuele Tamburinus respondit, hujus nimirum germanam Doctrinam afferamus.

Germana Doctrina P. Tamburini de polluente alium.

Caramuel licèt ingeniosus, & doctus, non videtur benè intellexisse doctrinam meam, quam ipse *in Theol. Reg. to.2. à num. 3189.* & alibi impugnare sibi videbitur: Ego duo distinguo: alterum an vovens castitatem, voveat etiam non hortari, non invitare, non incitare ad actus turpes alienos? & de hac quæstione assero, non-neminem putare, voventem castitatem, suam vovere, non aliam, ut habeo in vindicatione §. *Patet id quintò* citato à Caramuele; addidi tamen non multò post notulam numero sequenti innuendam; alterum, an vovens castitatem, voveat etiam suo corpore non cooperari positivè ad actus ejusmodi turpes alienos? Et de hac quæstione, ajo, mihi videri, quod id etiam voveat, ut signatè in prædicta vindicatione declaro *§. In posteriore item ex eo capite* solum his verbis.

CASTITATIS VIRTUS non præcipit, ut in sua persona quis non admittat sensuales motus; sed etiam, ne ex industria alios positivè, & SUO CORPORE, procuret in alio &c.

At Caramuel hæc duo non distinguit: immò ne mentionem quidem hujus posterioris modi facit; & semper, totusque est in probando, voventem castitatem, non vovere, alteri lascivos actus non persuadere. Si solùm hoc probat Caramuel, ut certè solùm probant ejus argumenta, contra meam assertionem nihil agit: nam in hoc ab ejus opinione non videor admodum alienus *in §. Patet id quintò*. Sed minùs rectè dixit Caramuel, me ejus sententiam amplecti, nam de hac expressè sic pronunciavit §. *in posteriore item*.

An verò Doctrina Caramuelis possit deduci ex posteriore principio posito ibidem, hoc est *in §. Patet quintò*, nolo sine accurata consideratione decernere.

Id quod etiam alibi notari volui; sed id, quod ego doceo, est, votum castitatis involvere etiam promissionem, quod ipse vovens SUO CORPORE, unde & SUIS MANIBUS non cooperaturus sit cum alio ad actus illos turpes, etiam præscindendo à sua quacunque delectatione, ut contingeret in stupidissima vetula.

Ego id confirmavi ex omnium religiosorum saltem tacito sensu: nunc idem probare contendam ex ipsius Caramuelis consensu.

Fac Monialem, vel Sacerdotem stupidissimos, ut complaceant homini sodomitæ permittere, ut is agat cum ipsis præposterè, immò cum Moniali vase naturali; dicet ne quis hunc Sacerdotem atque hanc Monialem, quamvis nullam sentiant delectationem, nihil contra castitatem, quam voverunt delinquere? Prætereà si puer patiatur sodomiticè, solùm ob pecuniam sibi oblatam ab agente, nec ullam sentiat voluptatem, immò sentiat dolorem (ut aliquando factum esse audio) nonne contra sextum præceptum puer is directè operabitur, nec solùm indirectè ex permissione, quam indulget agenti? Quòd si audeas affirmare, illum tunc peccare dumtaxat permissione peccati alterius; sequitur, quòd patiens non peccat, si non sentiat, ut patiens, delectationem, sed solùm peccato agentis, quæ certè esset doctrina nimis à sensu omnium aliena.

Quare concludendum est: votum castitatis, saltem probabiliter, se extendere ad prohibendum voventem, ne SUIS MANIBUS; suis coxendicibus, uno verbo, SUO CORPORE obscœnos actus, sive suos, sive alienos agat. Caramuel autem; si aliter sentit, afferat argumenta contra hanc probabilitatem, cùm hactenus solùm locutus sit de persuadente, de incitante &c. nunquam verò de cooperante cum SUO CORPORE, ut dictum est.

Pari etiam modo Cotonius, & Acacius, quos Caramuel adducit, aliique, qui adduci possent de cooperante per consilium, per hortationem loquuntur, non autem de cooperante cum SUO CORPORE, quæ est mea consideratio.

Idem Caramuel *T.1 Th.Reg.* suam firmare sententiam, atq; adeò meam infirmare, contendit his argumentis *n.989.* Sic: *Poterit monialis cooperari, ut Joannes reddat debitum uxori propriæ, quin contra votum castitatis procedat; quia ipsa non vovit castitatem alterius, sed propriam; ergo eadem de causa poterit cooperari, ut Joannes incidat in pollutionem, qui frangat votum castitatis, cùm ipsa non voverit vitare pollutionem alterius, sed propriam; vel assigna disparitatis causam.* Hæc ibi Caramuel, quæ etiam breviter innuit in præcedente sua epistola ad me scripta §. *Interrogo*.

Huic argumento ex mea doctrina facilè respondetur. Distinguo enim tum antecedens, tum consequens: poterit Monialis cooperari, ut Joannes reddat debitum uxori propriæ, cooperari, inquam, suasione, invitatione, consilio &c. concedo antecedens: poterit cooperari suo corpore; v.g. SUIS MANIBUS adjuvare Joannem ad matrimonialem congressum; nego antecedens: eadem distinctione utere pro consequenti; hoc est, ergo poterit cooperari cum Joanne, ut hic incidat in pollutionem sine voti sui fractione, esto consequentia; SUO CORPORE, prorsùs nego; quia Monialis vovit illibatam castitatem, ut supra vidimus, quæ hujusmodi obscœnis immunditiis SUO CORPORE non se immisceat.

Deinde *n.990. dicti primi tomi* sic idem Caramuel arguit: *Non minus interdictum est Moniali nubere, quàm mollitiem committere, atqui, quando cooperatur, ut Joannes reddat uxori debitum, nihil facit contra suam castitatem, sed contra castitatem Joannis; ergo similiter, quando cooperatur Monialis ad hoc, quod Joannes habeat pollutionem, nihil facit contra castitatem suam, sed contra castitatem Tertii, &c.* hæc ille.

Resp. ex eadem mea doctrina; concedendo enim majorem, distinguo minorem: quando monialis cooperatur, ut Joannes reddat uxori debitum, nihil facit contra castitatem, quando, inquam, cooperatur consilio persuasione, &c. concedo minorem: quando cooperatur SUO CORPORE v.g. SUIS MANIBUS, adjuvando Joannem ad illum conjugalem congressum, nego minorem; unde sub eadem distinctione, concedo, vel nego consequentiam.

Denique paulò post *n.995.* Sic idem habet: *quod ea circumstantia omnes possint tolli* (nimirum quod monialis v.g. nulli delectationi consensum præbeat, nec sit in summo periculo consensum præbendi) *affirmant aliqui, qui audierunt varias Confessiones: nam si sæpè mulier in actu venereo merè passivè se habeat, & ut lapis, quod fœminis nimis deditis Veneri est frequentissimum: cur non earum aliqua possit, studens proprio lucro, non propriæ voluptati, etiam sine delectationis periculo, Amasium polluere, & peccare mortaliter, non contra suam, sed contra debitam Amasii castitatem?* Hactenus Caramuel.

Verùm ego sic primò adversùs ipsum, sive retorqueo, sive infirmam ejus doctrinam reddo: dicit, mulierem aliquam proprio lucro studentem, non propriè voluptati, sine delectationis periculo Amasium polluere, & peccare mortaliter, non contra suam, sed contra debitam Amasii castitatem; quia ejusmodi mulier, nec delectationem sentit, nec periculum subit consentiendi; Ergo, si doctrinæ consequentiam servare velit, dicere tenetur, mulierem illam merè passivè, lapidis instar, se habentem, quod fœminis nimis deditis Veneri frequentissimum esse, affirmat, posse studere proprio lucro, non propriæ voluptati, & sine delectationis periculo fornicari, immò & sodomiticè pati, & tamen illam peccare quidem mortaliter, at non contra suam castitatem, sed contra castitatem Amasii, & consequenter has fœminas Veneri jam diù deditas à peccatis contra suam castitatem Caramuel liberabit. Id quod docere unquam audebit nemo.

Sic secundò, quod idem modò dixit §. *oscula dat nunquam* infirmare possum: dixit, inquam, ibi casum, de quo disputamus, esse metaphysicum, qui vix, aut nunquam potest accidere: si enim fatetur eos, qui varias Confessiones audierunt, id affirmare, & fœminas valdè Veneri deditas sæpè se habere, ut lapides, qua firmitate doctrinæ asserit, id vix, aut nunquam accidere posse?

Sanè novi ego adolescentulum sæpè passum esse oscula, tactusque turpes à magistro, non modò delectatione nulla, verùm etiam summa displicentia, idque ob timorem; ne ab illo malè tractaretur, & multoties ob pudorem illum à se repellendo. Et quoties pater, frater, vel quilibet alius venereè osculatur puellam, puerumve innocentes, nec illa venerea delectatione infectos? Ergo sæpè accidit, ut oscula obscæna dentur, nec reddantur tamen.

Idem Caramuel *in to.1. Theol. fundamentalis Fundamento 59. à nu. MCCCCX. in 3. editione* hanc eandem quæstionem tractat, eandemque repetit, quæ actenus nos attulimus, ubi pro sententia, quæ est mea, quòd scilicet peccet Sacerdos contra suam castitatem, quam vovit, si alium laicum polluat, adducit Oviedum, adducit Dianam, adducit ex parte Candidum, adducit Trullench, cujus postremi verba ab eodem Caramuele ibidem producta sunt hæc. Hinc fit (ait Trullench.) *t.2. in Decal. l.6. c.1. dub.8. §. r.n.2. Quando mollities committitur tactibus Professi, aut in sacris constituti, esse id in Confessione aperiendum, ut benè existimat* Diana poterat etiam adducere P. Vincentium Tancredi nostræ Societatis Theologum, mihique amicissimum *2. part. qu. moral. tract.3.q.17.* Jam, si hanc sententiam amplectuntur prædicti Doctores, cur in præsenti Epistola, quam ad me scribit Caramuel, contra meam sententiam sic exultat? *An Tamburinus* (ait) *juxta illam ab aliquo Theologiæ Professore fuit instructus? An illam in aliquo Casista legit? An ab aliquo Concionatore audivit? An eandem alicubi ipse prædicavit, aut docuit? Minimè, minimè.* Hæc ille, oblitus Doctorum, quos citaverat dicto *1. tom. Theol. Fund.* Nam profectò si tot Doctores, ipso Caramuele fatente, hanc meam sententiam sustinent, ego audacter respondere possum, me ab his Doctoribus juxta illam institutum fuisse; Trullench non est Theologus? Diana Casista non est? Theologus non est Oviedus?

Candi-

Candidus, qui favet non est Concionator; immò ex Concionatorum familia, & Theologus insignis? Legatur item Tancredi *p.1. q.mor.tr.3.q.ult.* ubi pro vera, hoc est, pro mea sententia in fine dictæ quæstionis sic habet: *Contrarium asserentem, hoc est, sententiam Caramuelis, non habere aliquod fundamentum.*

Ad illud, quòd à me quærit Caramuel, an alicubi eam sententiam prædicaverim, vel docuerim?

Respondeo, me nullibi eam prædicasse, quia hoc non est argumentum in Concionibus proponendum; addo, me illam docuisse privatim cum debita dexteritate, & modestia, immò illam in mea vindicatione nuper ab ipso Caramuele posita publicis typis, clarissimè sapientibus exposuisse; unde is nimis immeritò à me inquirit, an illam docuerim, cùm tam manifestè, me illam docuisse non ignoret.

Hactenus de hac controversia scripsisse sufficiat: nam alia quædam ab oculatis Lectoribus non difficili negotio diluentur.

Ego Thomas Tamburinus hæc scripsi Panormi 1. Novembris 1666.

FINIS PRIMI PARERGI.

PARERGON SECUNDUM
AD IDEM
SECUNDUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM.
DE CONFESSIONE COMPLICIS SUI PECCATI.

Rusticabar nudiustertius de more in suburbanis nostris hortis (Patres &c.) ut nonnihil otii indulgerem litterariis exercitationibus meis: quòd nihilominus non paucæ ex incidentibus subinde occasionibus interpellabant. Semel ergo perillustris Vir, comite Sacerdote, eodemque peritissimo hujus civitatis animarum Curatore; me pro eorum humanitate ad meam salutem recognoscendam, convenerunt. Inter alloquia vergebat jam ad occasum sol; atque à vicinis montibus longiores se demittebant umbræ, & nos per spatiosa Pomarii ambulacra amicè confabulantes incedebamus: ubi incidit fortè sermo de Sacerdotibus Græcis, quibus licet in Orientali Ecclesia matrimonio esse conjuncti; an hi, si Confessoris munere fungantur, suarum uxorum exhomologeses ritè excipere valeant? & inde modica, ut fit, ex altero sermone ad alterum, & ex grege ad armentum, transitione, in eam disputationem dilapsi sumus, sanè valdè arduam, & ancipitem valdè: an sacer Mysta ad idem munus adscriptus, piacularem Confessionem audire ejus possit, cum qua ab ipso inhonestè actum est: Quod sub alio dicendi modo proponunt morales Theologi: an valida sit Confessio turpis congressus cum ipsomet complice Sacerdote? Et Parochus quidem, quo cum familiariter agebam, validam esse, cum Joanne Sanchez putabat: Ego cum aliis mox laudandis, saltem ut plurimùm, dissentiebam. Quoniam verò consequenti hoc anno meos auditores latè de Confessione sum, Deo favente, multa docturus, operæ pretium me facturum duxi, si prolusionis loco de proposita quæstione in hoc ornatissimo consessu dissererem, veram, solidamque sententiam sine fallacia sectarer, eandemque vestrum omnium, ut spero, doctissimis suffragiis comprobarem.

Itaque statuo. Confessionem turpium ipsi complici exhibitam, regulariter, ut loquimur, ac ferè semper, invalidam, & sacrilegam esse, ac necessariò repetendam; quamvis enim Doctores communi calculo eam fore validam, doceant: modò primò absit periculum novi lenocinii, novæque indecoræ voluptatis: modò secundò legitimus adsit animi dolor: & modò tertiò, legitimum item suscipiatur, & constans non amplius labendi propositum: id quod docuere S. Thomas, Sylvester, Angelus, Sotus, Vivaldus, aliique cum Diana *p.5.tr.4. res. centesima super decimam*; tamen quidquid habeat Joannes Sanchez *disp.11.n.16.*) hi Doctores intelligendi omninò sunt, perinde ac plures ex his conceptis verbis sese intelligi volunt, quando certum est nullum subesse periculum. At verò iidem addunt, vel addere certè coguntur, ferè semper subesse veluti latens anguis in herba, probabile, ne dicam certum, oblectationis novæ periculum, vel ex parte puellæ, vel ex Sacerdotis parte. Præterea latere periculum diutiùs commorandi in eodem cœno: denique doloris ex animo concepti defectum. Quapropter meritò Fagundez *2. Eccl. præcept. l.4. c.3. n. trigesimo quarto*; esse lethale, Complicis ejusmodi Confessionem excipere, disertè pronuntiat. Pontius item Legionensis *l.7. de matrim. cap.38.* expressioribus verbis sic habet: *confiteri complici, res est periculi plena, & occasio committendi non pauca sacrilegia. Quem enim animum esse cogites & Confessario, & Pœnitenti? Quare ratione periculi novi consensus, & committendi sacrilegii, istud illicitum esse assevero: nisi fortè in extrema necessitatis casu, aut quando imminente præcepto Confessionis annuæ, non esset copia Confessoris, & ob magnum aliquod periculum, nulla ratione dissimulari posset omissio præcepti. Nam extra hos duos casus, dicerem, mulierem illam non habere copiam Confessoris, si non aliter, quàm Amasio confiteri potest, atque adeò non teneri præcepto Confessionis.* Hæc Pontius. Hinc meritò per summam prudentiam in Concilio Mediolanensi Provinciali quarto, teste Bonacina *de pœnitentia qu. 7. part. 5.* lege horrendæ excommunicationis latæ sententiæ interdicitur, ne quis improbi facinoris socio pœnitentiæ Sacramentum administret.

Jam verò his, quasi primis jactatis hastis, nec toto conatu disputatis, per singula capita diligentiùs excurramus; & primò quidem periculi magnitudinem explicemus. Sanchez *lib.1. in Decal. cap.6. n.7.* sic ait: *si mulier data opera, absque ulla necessitate, se ejus conspectui præbeat, à quo turpiter se amari non ignorat, etiamsi amorem illum non intenderet; nescio, eam à mortali culpa liberare*: jam in hunc modum ratiocinemur, Auditores: si ratione periculi moralem culpam contrahit pudica aliàs puella ex uno non necessariò sui conspectu, quem adolescenti offert; propterea quòd his facili negotio in lubricam delectationem impinget, quid expectandum à Sacerdote, de quo agimus, quando amicè agit cum illo impura mulier? Quando eadem superaddit non ingrata (ne amplius dicam) colloquia? Quando præcedentium amplexuum memoriam refricat? quando sui amoris æstus ad integram Confessionem reponit? Quando obscœna sui cordis arcana desideria fatetur? quas putatis flammas in temerarii Sacerdotis pectore tunc illa volens, nolens, non excitabit?

At jam extinctæ sunt antiquæ Veneris flammæ, quandoquidem ad suarum culparum expiationem Pœnitens accedit, idque ad emendatum fortè Confessarium: Audio, dixisti pulchrè, bellè narrasti, verùm ego & scio, & experior, recens demortuam ceream facem statim in ictu oculi, ut primùm igni admovetur, accendi. Quid, si in socio flamma extincta nondum fuerit? (quod tibi constare nequaquam, immò semper timeri potest.) Tunc sanè proh quantùm, & quàm inextinctum incendium excrescet!

Collector adagiorum explicans parœmiam illam (*Periculosum est, canem intestina gustasse*) sic habet: *monet adagium, haud facile temperare à peccando, qui semel illecebram illam, veluti auctoramentum vitiosum degustaverit; quemadmodum, qui scortum attigerit, qui semel perjurio rem auxerit, qui semel aulicam vitam sit expertus.* Hæc illæ, & tu tam facilè, tam promptè, tam citò Sacerdotem tuum fuisse correctum, tibi persuades? Non (tametsi jurejurando affirmaverit) credam.

Atque illud quidem, quod innui, (quando intima sui cordis arcana homolegeta puella patefacit) quantam, quamque aridam escam admovet Amasio? Detegere enim secreta pectoris, eximii amoris vehemens est incitamentum; quod tanquam germanam ejus proprietatem indicavit Dominus, ac Præceptor noster *Joannis 15. Vos autem dixi amicos, quia quæcunque audivi à Patre meo, nota feci vobis: & Judicum 6.* Sampsonem sic arguit Dalida: *Quomodo dicis, quod amas me, cùm animus tuus non sit mecum?* Explicat Lyranus perinde, ac si dicat; *quod me diligas, manifestè falsum est, cùm proprium sit diligentium, secreta sui pectoris invicem revelare*: addamus & nos sapientes majores nostros; qui, quia eos non latebat, inter amicos sinceram haberi non posse dilectionem, nisi animi penetralia iidem sibi invicem denudent; nudum, nulloque ornatum vestimento amorem depinxerunt: quare admiratione dignum non est, si arcanorum communicatione foveatur, excitetur, accendatur amor. Unde nec etiam admirandum, si vobis ego id propugnem, quòd nimirum cùm amica puellula sui cordis interiora amico Sacerdoti, aperto veluti pectore ostendit, fieri non possit, quin ejusmodi Mystes vehementiore animi motu, in eam non feratur, & mellitum venenum, ut per aliam occasionem loquitur Plinius, mulsumque lethale vel invitus non bibat.

Nec profectò innocens constabit amor, quamvis ex pia Confessione consurgens, ut purus, & filio dignus in benè moratis Confessariis consuevit enasci, quando probus pœnitens sui pectoris occulta fideli ennarratione Confessario, tanquam Patri, commemorat; minimè, minimè; in eo, de quo nostra versatur locutio. Quòd me juvat ex Medicorum documentis palam facere; Hippocra-

pocrates Medicorum Princeps *l.2. Aphorisme* 10. *Non pura corpora* (*inquit*) *quanto plus nutries, tantò magis lædes*. Rationem hujus pronunciati dat ejus Commentator, Medicorumque magister Galenus. *Quia*, inquit, *corrumpitur adveniens alimentum, quamquam probi succi, ab humorum pravitate jam corpus obtinente*. Hæc illi. Nos verò non absimili ratione, asseveramus, quantò plus amoris, quamvis probi, & innocentis adjungas, tantò magis lædes, nam impurum, & sacrilegum pectus, ac pravitate venerea infectum, facili transitu, purum illum amorem, homine etiam minùs advertente, in tabem certò convertet, obscœno nimirum, & venereo motu ejus cor obsidente.

Hinc etiam fit, ut ego non videam, qua ratione improbus hic sacrorum minister alterius esse medicus possit, cùm sit eodem contagioso morbo, iisdemque vulneribus ipse scatens, & qui errata mulieris castiget, incedat ipse intercutibus vitiis miserabiliter madens? Quòd enim impudicus pudicitiam alteri instillet, nullo prorsus negotio impetrabis: siquidem nunquam efficies; ut cancer rectus ingrediatur, & ambulet.

Augetur inde malum, quia novit impudens Confessarius meretriculæ exteriora verba, & actus; at cordis occulta non novit: quare sæpè anceps, sæpè anxius de ejus mente, deque vera dilectione subdubitat. Cum verò ea accedit ad sacrum tribunal, aperitque pectoris ardentes faces, assiduasque fortassè cogitationes, ac propensiones ad eum, apud quem sua peccata (quamvis cum pœnitentia) deponit; quis ibit inficias, nefarii Sacerdotis pectus vel accendi, vel accensionis evidentem aleam subire? *Qui autem amat periculum, peribit in illo*, est pronunciatum, vel ipsis tyronibus vulgare: Profectò amor amorem elicit, veluti silex ignem, chalybem percutiens. Amor philtrum est potentissimum, ad amorem excitandum: quod eleganter scripsit Seneca ad Lucillum, epistola nona: *Ego*, inquit, *tibi monstrabo amatorium sine medicamente, sine herbis: si vis diligi, dilige*.

Expendamus adhuc pressiùs mulieris sacrilegam Confessionem: siquidem ea instituta est à Christo Domino, ut salubri Confessione, & pudore, qui in ipsa culparum narratione concipitur, excitetur in nobis alius prior de delictis commissis pavor, & dolor, prout oportet ad Justificationis Gratiam impetrandam, sic ad advocandum ejusmodi salutarem dolorem nobilissimi Doctores, Magister sententiarum *in 4. dist.7. & S. Thom. ibid. q.3. art.3.* asserunt; mortis urgentis periculo (si Sacerdos præstò non sit) debere quempiam Confessionem instituere coram laico, non quidem quasi prophanus homo piacularem absolutionem tribuere ritè queat, sed ut verecundia; ac pudore apud laicum concepto eventilet, atque excitet legitimi doloris faces, & salutaris Contritionis actum extorqueat. Atqui, amabo te, commemorata crimina criminis socio: præsertim amico ejusdem farinæ pulvere, seu melius luto fædè conspersо, quodnam pudoris vestigium impriment? Planè nullum. Putas id, quod pudicissimè protulit Tullius *l.1. de legibus*: *Erubescunt pudici etiam loqui de pudicitia*: Putas, inquam, locum habere in hac muliere, & eam, dum de impudicitiis suis cum impuro amico agit, vel latum unguem erubescere? Vah! adversùs solemne loquamur; manifestis, oro, ne repugnemus.

Confirmare tamen adhuc, quæ dicta sunt, pervulgato Judicis exemplo placet.

Docet Sanch. *in summa, iterùmque in consiliis lib.5.c. unico*, non licere, Judicis Amasiam rogare, ut ea pro te apud ipsum intercedat, non licere (inquit) ratione scandali, tum sui ipsius, cùm se exponat vehementissimo labendi periculo; tum alieni, quia in idem discrimen Judicem conjicit: solùm ratione urgentissimæ necessitatis id concedunt Castropalaus, Hurtadus, aliique apud Dianam *p.3.tr.6. Res. quadragesima quarta*. Ubi enim instat gravis necessitas, erit potiùs scandalum acceptum, quàm datum, passivum, quàm activum (quorum differentiam in præsenti distinctius explicandi locus non est.) Si igitur lethale piaculum committi putatur, quando de alieno impurum Judicem mulier alloquitur, quantò magis mortifera labe inficietur ea, quæ Sacerdotem lubricè dilectum alloqui non dubitat: & quidem non de negotio alieno, sed de ipsissimo turpis amoris incendio: Hanc, tu æstimaveris, sincerum ex animo dolorem de peccato posse concipere, dum actu peccato scandali peccat? Nec ulla in re præsenti necessitas excogitari potest: nam præter mortis periculum, aut gravem infamiam, ut initio hujus disputationis innuebamus cum Basilio, Pontio, quia tunc scandalum censetur merè passivum, nulla fingi lex potest, quæ jubeat mulierem in eo eventu confiteri, quia reputanda tunc est, carere omni Confessario, si alius non adest, præter turpis peccati socium: satius enim tunc erit Confessionem omittere, quàm sacrilegæ Confessionis reum apud æternum Judicem constitui.

Nec prætermittendum est argumentum, ductum ab experientia, omnium actionum tuta, fidelique magistra: si quidem ferè omnes ejusmodi Confessiones præcedente tempore sacrilegiis fœdatas, fuisse deprehensas, compertum est, novis impudicitiis, vel in ipso Confessionis actu, subindè refertas, & quod majorum caput est, per plurium annorum spatia cœnosum commercium perdurasse. Quare sæpè justissimo Dei judicio, hos impios homologetas, propterea quod sæpè in Confessione sollicitatores fuerint, ad sacrum Inquisitorum tribunal fuisse delatos, non ignoramus; de quibus libeat exclamare. *O fidos ovium custodes*, ut ajunt, *lupos*. Ergo (ne in sole caligemus auditores) Confessiones turpium cum socio sacrilegæ regulariter existimanda sunt, cùm regula desumenda sit ex his, quæ ut plurimùm, & frequenter eveniunt, sic pronunciante communi jure, *lege in obscuris H. de Regulis juris: in obscuris inspici solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet*.

Denique si hæc argumenta inferioris ordinis, hoc est, (humani ingenii) apud pertinacem aliquem non evincunt; evincat locupletissimum testimonium à cęlo latum. Etenim Cęsarius *l.3. cap.24.* id enarrat, quo hactenus propugnata sententia confirmatur: dabo ejusdem Cęsarii verba, ne scilicet, si alio utar stylo, hoc est meo, à sincera simplicis narrationis veritate, aliquid detrahere videar.

In quodam loco (ait) *Sacerdos quidam nuper defunctus est, cui superior ob meritum vitæ injunxerat, quatenus fratrum suorum Confessiones audiret. Erat in eodem loco adolescens quidam, qui ad eum confitendi causa frequenter veniebat, cum quo, dæmone instigante, & humana fragilitate consentiente, idem Confessor semel tantummodo peccavit. Statim opere perpetrato, cœpit dolere, & flere amarissimè, dicebatque juveni. Malè fecimus; aliis hoc peccatum confiteri non possumus; sed consulo, ut tu mihi confitearis, & ego tibi, alterque ab altero suscipiat Pœnitentiam. Placuit consilium: confessi sunt invicem peccatum: parvo post tempore Sacerdos idem infirmatus est usque ad mortem: & cùm jam in extremis ageret, timore Gehennæ, peccatum Superiori confessus est, & obiit. Post mortem clara die apparuit adolescenti, facie lurida, & etiam veste trita, dixitque illi: In maximis pœnis sum propter peccatum illud tantum, quod tecum commisi: ab ignea enim catena astringor, & nisi in extremis peccatum Superiori in Confessione expressissem, æternaliter damnatus fuissem. Si tu purè, & plenè Confessus fueris peccatum nostrum, mihi multum proderis; sin autem æterna pœna te suscipiet, sicque disparuit. Territus juvenis fecit coram Superiore Confessionem*. Hæc Cæsarius.

Porrò ubi prædictam defuncti monitionem rescribit à Cæsario P. Joannes de Major nostræ Societatis *v. communio, exemplo decimo speculi*, hanc notationem affigit. *Potest quidem*, inquit, *esse Confessio valida, & absolutio data ab eo, quo cum aliquis peccavit turpiter, sed quia sæpè* (addo ego, ferè semper) *contritio abest, cum aliquis confitetur complici, ideò potuit fieri, & potest sæpè accidere* (dicamus nos, ferè semper) *ut talis Confessio sit inutilis ad salutem*. Hæc Joannes de Major.

I nunc nimis imprudens Mystes, & subi, ut libet, tam grande periculum liquidissimas æterni Regni delicias prodigendi, teque cum tuis amoris flammis in flammas ardentiores, æternum immergendi. Jam de proposita quæstione hæc pauca dixisse sufficiat. Nam extra modum vestra benevolentia abuterer, si in longiorem cursum protraherem orationem meam, quod ob argumenti amplitudinem certè possem. Id tamen unum adjicere fas esto, pro quo sentio, mihi aurem vellicari, ut illud explicem, unde initium sumpsit disputatio de Confessione complicum: quid scilicet decernendum de conjugibus Orientalis Ecclesiæ concedentis legitimas nuptias Sacerdotibus? Morem vobis, sed brevibus geram.

Glosa *in capitulo, omnes, trigesima, q.1.* Sic proponit hanc dubitationem, ac diluit: *Nunquid* (ait) *Sacerdos Orientalis Ecclesiæ audiet peccata uxoris suæ? Non, quia nec ipsa ei liberè confiteretur, si commisit adulterium*, Fagundez etiam id approbat *2. Eccl. præcept. l.4.c.3. n.34*, qui, cum docuisset peccare, mortiferè Sacerdotes, si fœminarum, cum quibus sceleratè se gerunt, Confessiones excipiant, addidit, *sic etiam Sacerdos Græcus non debet audire uxorem*. Hæc ille jejunè satis. Verùm, ejus, & Glosæ pace, solidam hujus sententiæ rationem nequaquam video: nisi etiam timor adsit diminutæ Confessionis, ut contingeret ob commissum adulterium, vel quid simile, quod solùm notare debuisset Glosa, non apparet ratio, cur uxoris homologesim audire ritè non possit conjux Gręcus: illa enim, de qua modò nostra processit disputatio, *complex erat, & socia peccati Confessarii*, quæ certè criminis societas prorsùs causat in uxore, Græcoque Sacerdote sancta nuptiarum lege colligatis.

Atque hinc fit, ut semper illa distinctio sit nobis ante oculos obversanda, ut quæ diximus de sacrilega Confessione turpium cum complice Sacerdote, ad alia alterius classis peccata non sint facilè extendenda, quale esset exempli gratia furtum, blasphemia, perjurium, & similia: quamvis enim aliqua mulier consentiente Confessario, damnum v.g. alicui adversùs justitiam intulerit, cum hujus delicti Confessio non sit, ut plurimum, causa, immò nec occasio proxima; atque adeò proximum periculum iterùm peccandi, vel in eodem peccato persistendi, vel consuetum Contritionis, aut Attritionis actum non eliciendi, ex quibus capitibus turpium Confessionem à complicibus ablegavimus; ideò nisi quid aliud incommodi intercurrat, non erat in aliis delictis, eodem modo, ac in turpibus, decidendum. Atque hæc de contentione orta ex sociali crimine hactenus disputata, sint satis.

P A-

PARERGON TERTIUM
AD SECUNDUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM.
DE JUBILÆO.

S. D. N. D. CLEMENTIS DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ X.

Jubilæum universale ad implorandam Divinam opem contra Turcas: Clemens Papa X. Universis Christifidelibus præsentes litteras inspecturis salutem, & Apostolicam Benedictionem.

INter gravissimas, multiplicesque curas, quibus ex Sacrosancti Apostolatus humilitati, atque infirmitati nostrę divinitus crediti munere assiduè urgemur, illa animum nostrum acriùs, vehementiùsque angit, & lancinat sollicitudo, quam de florentissimi olim Poloniæ Regni rebus formidabili Turcarum potentia, atque immanitate summum in discrimen adductis, corde jugiter versamus: quis enim aliquo honoris Dei zelo, atque pietatis sensu præditus in luctuosam tam potentis, tantaque rerum pro Christiana Religione fortiter gestarum gloria longè, latèque fulgentis Regni faciem mentis oculos absque lacrymis coniicere possit? Quis ad gravissima, quæ universæ Christianæ Reipublicæ imminent pericula, non expavescat? Expugnata siquidem nuper Camenecia, quæ infensissimorum Christiani nominis hostium impetus non semel cohibuerat, atque fregerat, immitis Turcarum Tyrannus, eo successu inflatus, pro inexplebili, qua flagrat, dominandi, imperiique sui confinia dilatandi libidine, victricia arma quaquaversùm circumferre, arces, oppida, civitates, & provincias debellare, populos servitute opprimere, & miserandam in captivitatem adducere, ac Mahumetanæ perfidiæ abominationem vi, terrore, dolo, omnique conatu in agro Dei viventis plantare non cessat, totamque Rempublicam Christianam clade involvere molitur. Verùm exclamare licet cum Propheta: *Quis dedit in direptionem Jacob, & Israel vastantibus? nonne Dominus, cui peccavimus?* Ita est planè, longanimem Dei patientiam proritant hominum flagitia, ejusque vindictam accersunt, nam, ut subjungit idem Propheta; *Noluerunt in viis ejus ambulare, nec audiverunt legem ejus, & effudit super eos indignationem furoris sui, & forte bellum*: sed qui pius est, misericors, & clemens, patiens, & multæ miserationis, qui non vult mortem peccatoris, sed magis, ut convertatur, & vivat; effundet in nos divitias misericordiæ suæ, si iniquitates nostras, quibus eum offendimus nimis, humili confessione agnoscentes, illasque dignis pęnitentiæ fructibus expiare satagentes, offeramus ei cordis contriti holocausta, & orationes nostras jejuniorum, atque eleemosynarum viribus roboratas, tanquam incensum super altare ejus adoleamus in odorem suavitatis. Hoc itaque unanimi charitatis fervore agamus omnes, Patrem misericordiarum, & Deum totius consolationis concorditer invocemus, ut Dominator exercituum, qui conterit bella ab initio, erigat brachium suum, sicut ab initio, & allidat virtutem inimicorum nostrorum in virtute sua; & qui facit pacem in sublimibus, ille fideles suos fortiter vincat concordiæ nexu, & induat fortitudine, quæ de cœlo est, ut hostes nostros, qui in multitudine contumaci, & superbia venientes hæreditatem Dei nostri delere satagunt, protegente Domino, in cujus manu est salvare in multis, & in paucis, dissipent, & disperdant, atque à Christianorum cervicibus longè repellant: quæ, ut fructuosius, majorique spiritus ardore peragatur, ex pristino Romanæ Ecclesiæ, omnium Matris, & magistræ more, cęlestium gratiarum Thesauros, quorum dispensationem nobis commisit Deus, in præsentibus necessitatibus aperire, & liberali manu erogare decernimus. Igitur ex parte Omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti omnes, & singulos utriusque sexus Christifideles, tam in Alma Urbe nostra, quàm extra eam ubicunque locorum constitutos, Apostolica auctoritate paternè requirimus, monemus, & hortamur ad infrascripta devotè peragendum, ac ad Deum Salvatorem nostrum toto corde orandum, ut per viscera misericordiæ suæ Religionem Christianam, fidemque Catholicam tueri, & protegere, nefariorumque illius hostium Turcarum impetus reprimere, vires conterere, & consilia dissipare, Polonorum animos dissidiis distractos reconciliare, ac in pristinæ charitatis, atque unionis compagem restituere, Principibus Christianis pacem, & veram concordiam donare, & firmiter solidare, eorumque vires, & consilia ad tutelam Christiani nominis, Sanctæ matris Ecclesiæ exaltationem unire, augere, firmisque præsidiis munire, ac piis omnium nostrum laboribus, atque conatibus felices successus largiri dignetur. Non enim de Omnipotentis Dei Misericordia, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum, ejus auctoritate confisi, ex illa ligandi, & solvendi potestate, quam nobis Dominus, licèt indignis contulit, universis, & singulis utriusque sexus Christifidelibus in Alma Urbe nostra degentibus, qui solemni processioni, quam aliqua die proximè venturæ hebdomadæ ab Ecclesia Sanctæ Mariæ super Minervam, ac Ecclesiam Sancti Stanislai Nationis Polonorum de eadem Urbe unà cum Venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, nec non Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, quos in Romana Curia adesse contigerit, ac Christianorum Regum, & Principum Oratoribus apud nos existentibus, Prælatis quoque, & Officialibus ejusdem Curiæ, Universoque Clero, & Populo benedicente Domino agemus, devotè interfuerint, vel S. Joannis in Laterano, Principis Apostolorum, & S. Mariæ Majoris Ecclesias, seu Basilicas, vel earum aliqua intra spatium ejusdem, vel proximè subsequentis hebdomadę saltem semel visitaverint: ibiq; per aliquod temporis spatium devotè, ut supra, Deum oraverint, ac quarta, & sexta feria, ac Sabbato alterius ex præfatis hæbdomadis jejunaverint, & peccata sua confessi, Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum in Dominica die immediatè sequenti, vel alia die intra eandem hebdomadam reverenter sumpserint, ac pauperibus aliquam eleemosynam; prout unicuique suggeret devotio, erogaverint; cæteris verò extra Urbem prædictam ubicunque degentibus, qui Ecclesias ab Ordinariis locorum, vel eorum Vicariis, seu Officialibus, aut de eorum mandato, & ipsis deficientibus, per eos, qui ibi curam animarum exercent, postquam ad eorum notitiam hæ nostræ pervenerint: designandas, vel Ecclesiarum hujusmodi aliquam spatio duarum similiter hebdomadarum à publicatione designationis per Ordinarios, vel eorum Vicarios, seu Officiales; & alios, ut præfertur, faciendæ decursu harum saltem semel visitaverint, ibique ut supra oraverint, ac quarta, & sexta feria, ac Sabbato alterius ex hebdomadis hujusmodi jejunaverint, pariterque peccata sua confessi, ac in die Dominica immediatè sequenti, vel alia die intra eandem hebdomadam Sanctissima Communione refecti fuerint, & pauperibus aliquam eleemosynam, ut præmittitur, erogaverint; plenissimam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, & remissionem, sicut in anno Jubilæi visitantibus certas Ecclesias intra, & extra Urbem prædictam concedi consuevit, tenore præsentium concedimus, & largimur. Navigantes verò, & iter agentes, ut, cùm primùm ad sua sese domicilia receperint, suprascriptis peractis, & visitata Ecclesia Cathedrali, vel majore, aut Parochiali loci eorum domicilii, eandem Indulgentiam consequi possint, & valeant. Regularibus autem personis utriusque sexus, etiam in claustris perpetuò degentibus, nec non aliis quibuscunque tam laicis, quàm Ecclesiasticis, sæcularibus, vel Regularibus, etiam in carcere, aut captivitate existentibus, vel aliqua corporis infirmitate, seu alio quocunque impedimento detentis, qui supra expressa, vel eorum aliqua præstare nequiverint, ut illa Confessarius ex jam approbatis à locorum Ordinariis antè præsentium publicationem, seu approbandis, ei in alia pietatis opera commutare: vel in illud proximum tempus prorogare possit, eaque injungere, quæ ipsi pœnitentes efficere poterunt, pariter concedimus, & Indulgemus. Insuper omnibus, & singulis Christifidelibus utriusque sexus tam laicis, quàm Ecclesiasticis, sæcularibus, & Regularibus cujusvis Ordinis, Congregationis, & Instituti, tam in Urbe prædicta, quàm extra eam, ubique locorum, ut præfertur, degentibus, licentiam concedimus, & facultatem, ut ipsi ad hunc effectum eligere possint quemcunque Presbyterum Confessarium, tam sæcularem, quàm cujusvis Ordinis, & instituti Regularem ex approbatis, ut præmittitur, à locorum Ordinariis, qui eos ab excommunicationis, suspensionis, & aliis Ecclesiasticis sententiis, & censuris, à jure, vel ab homine quavis causa latis, seu inflictis, nec non ab omnibus peccatis, excessibus, criminibus, & delictis, quantumvis gravibus, & enormibus, etiam locorum Ordinariis, sive nobis, & Sedi Apostolicæ, etiam in litteris die Cœnæ Domini legi solitis contentis, & aliàs per quascunque nostras, aut Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum Constitutiones, quarum tenores præsentibus haberi volumus pro expressis quomodocunque reservatis in foro conscientiæ, & hac vice tantùm absolvere, & liberare valeant. Et insuper vota quæcunque (Religionis, & Castitatis exceptis) in alia pia, & salutaria opera commutare, injuncta tamen eis, & eorum cuilibet in prædictis omnibus casibus pœnitentia salutari, aliis ejusdem Confessarii arbitrio injungendis. Quapropter tenore præsentium in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipimus, atque mandamus omnibus, & quibuscunque venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum, Prælatis, ac quibuscunque Ordinariis locorum, ubicunque existentibus, eorumque Vicariis, & Officialibus, vel iis deficientibus, illis, qui curam animarum exercent, ut cum præsentium litterarum transumpta, aut exempla, etiam impressa acceperint, illa statim absque ulla mora, retardatione, vel impedimen-

dimento per snas Ecclesias, & Diœceses, Provincias, Civitates, Oppida, Terras, & loca publicent, & publicari faciant, Ecclesiamque, seu Ecclesias visitandas designent. Non intendimus autem per præsentes super aliqua irregularitate publica, vel occulta, nota, desectu, incapacitate, seu inhabilitate, quoquomodo contracta dispensare, vel aliquam facultatem tribuere dispensandi, seu habilitandi, & in pristinum statum restituendi, etiam in foro conscientiæ, neque etiam easdem præsentes iis, qui à nobis, & Apostolica Sede, vel ab aliquo Prælato, seu Judice Ecclesiastico excommunicati, suspensi, interdicti, seu aliàs in sententias, & censuras incidisse declarati, vel publicè denunciati fuerint, nisi intra tempus dictarum hebdomadarum satisfecerint, aut cum partibus concordaverint, ullo modo suffragari posse, aut debere. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, præsertim quibus facultas absolvendi in certis tunc expressis casibus ita Romano Pontifici pro tempore existenti reservatur, ut etiam similes, vel dissimiles Indulgentiarum, & facultatum hujusmodi concessiones, nisi de illis expressa meutio, aut specialis derogatio fiat, cuiquam suffragari queant, nec non regula nostra de non concedendis Indulgentiis ad instar, & quorumcunque Ordinum, & Congregationum, sive Institutorum Regularium etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis infirmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, privilegiis quibuscumque indultis, & litteris Apostolicis eisdem Ordinibus, Congregationibus, & Institutis, illorumque personis quomodolibet concessis, approbatis, & innovatis, quibus omnibus, & singulis, etiam si de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alià exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis, ac formam in eis traditam pro servata habentes, ac vice specialiter, nominatim, & expressè ad effectum præmissorum derogamus cæterisque contrariis quibuscunque. Ut autem præsentes nostræ, quæ ad singula loca deferri non possunt ad omnium notitiam faciliùs deveniant, volumus, ut earundem præsentium transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii duplici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, ubique locorum, & gentium eadem prorsus fides habeatur, quæ haberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die quinto Nov. MDCLXXII. Pontificatus nostri anno tertio. I.G. Slusius.

Anno à Nativitatis D. N. Jesu Christi Millesimo sexcentesimo septuagesimo secundo Ind. X. die verò 5. Mensis Novembris Pontificatus, Sanctis. in Christo Patris, & D. N. D. Clementis Divina Providentia Papa X. anno ejus tertio supradictum Breve affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilica Lateranensis, Principis Apostolorum, & S. Marie Montis de urbe, & in Campo Flora, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Gregorium Stagium Sanctiss. D. N. Papa Cursorem. Carolus Franciscbinus Mag. Curs. Roma, & iterùm Panormi, ex Typographia Petri Coppula Impressoris Cameralis 1673. Impr. Cuzzolinus G. & V. G. Imp. R. Joppulo. P.

TRACTATUS DE JUBILÆO
CONCESSO A SANCTISSIMO CLEMENTE DECIMO.

IN novem Capita dividitur hìc tractatus. Primum de Publicatione Jubilæi. Secundum de Confessore eligendo. Tertium de Confessione etiam reservatorum. Quartum de Communione. Quintum de visitatione Ecclesiæ. Sextum de jejunio. Septimum de Eleemosyna. Octavum de commutatione Votorum. Nonum varia.

Quæstio incidens de Indulgentiis non transferendis, & de Indulgentiis apocryphis.

CAPUT PRIMUM.

De Publicatione Jubilai.

1 ORdinarius habens transumptum, vel exemplum impressum Bullæ Jubilæi tenetur sub mortali, eam publicare; quia secus deficeret in re gravi; qui veniant hic nomine Ordinarii, dicam *c.2.n.5.*

2 Quamvis autem Pontifex mandet, ut Ordinarius statim sine ulla mora publicet; tamen non excluditur facultas aliquantulum differendi, quando extat causa rationabilis: ita videmus in aliquibus diœcesibus publicari Jubilæum, primò in Civitate præcipua, & deinde in Oppidis, ex aliqua causa prudenter visa ab Ordinariis.

3 Hinc multis Theologis consultis: Pellizzarius *de monialibus c.9.n.21.* ait, Ordinarium posse pro monialibus differre publicationem per quindecim dies, post quam publicavit in eadem Civitate: idque ob illam causam, quòd Sacerdotes pro monialibus audiendis occupantur anteà in audiendis sæcularibus confluentibus ad Confessiones.

4 Qui licèt possit, non interest Processioni publicationis, nec peccat, nec officit acquisitioni Jubilæi.

5 Non nemo putat, quemlibet posse lucrari Jubilæum ex vi publicationis factæ Romæ, vel alibi; sed certè non est audiendus: quia Pontifex singulis Ordinariis publicationem delegat.

6 Ubi nulla sit publicatio, ut in locis infidelium: sufficit quælibet notitia Jubilæi: assignatio autem Ecclesiæ habeatur à Parocho, vel si hic, aut Ecclesia desit; commutet Confessarius in aliud opus: quod si neque hic adsit, non poterit acquiri Jubilæum: quia Pontifex expressè, non nisi Confessariis commutationem committit.

7 De itinerantibus, & navigantibus sic disponit Pontifex: *Navigantes verò, & iter agentes cùm primùm ad sua domicilia se receperint, supra scriptis operibus peractis, & visitata Ecclesia Cathedrali, vel majore; vel Parochiali loci eorum domicilii: eandem Indulgentiam consequi possint.*

Publicatio pro Religiosis.

8 REgulares omninò expectare debent publicationem Episcopi; quod enim aliqui dicunt, eos non teneri expectare, sed ipsorum Superiores posse Jubilæum publicare, Ecclesiamque designare, quia sunt exempti ab Episcopis, & eorum Ordinarius est Superior: non habet solidum fundamentum: quia Pontifex Ordinario loci ea committit: at superior Religiosus non est Ordinarius loci absolutè dictus, licèt sit Ordinarius sui Conventus: nomine enim Ordinarii loci usu communi, quem servat Pontifex, quando loquitur cum populo, intelligitur Ordinarius sæcularium, non verò Religiosorum.

Publicatio pro præsentibus, vel absentibus.

9 JAm verò quæres hìc primò, si quis initio promulgationis inveniatur in sua Patria v.g. hìc Panormi: ubi Jubilæum publicatum: sed statim ob sua negotia hinc discedat: & si quis advena, seu peregrinus hic etiam eodem tempore existat, sed pariter discedere de eat, & denique si quis huc adveniat post inceptam hebdomadam, & cogatur statim discedere: quæres (inquam) quid hi facient, ut ritè Jubilæum lucrentur?

10 Respondeo: alterum ex duobus sequentibus remediis eligant: vel liberè proficiscantur ad sua negotia, & cum redierint, seu pervenerint in suas patrias, faciant opera injuncta, sicuti itinerantes, de quibus *modò n.7.* dixi, ii enim sunt censendi itinerantes propter impendentem discessum; vel petant à Confessario commutationem eorum operum, quæ ante discessum exequi non possunt, his enim utpotè impeditis, concedit Pontifex talem operum commutationem: & ex alia perte: qnia statim ac aliqnis invenitnr in loco, ubi Jubilæum publicatur, acquirit jus ad illud omni meliori modo, qno potest ibidem acquirendum, ideò poterunt hoc modo acquirere.

11 Immò propter idem jus, quod per dictam præsentiam acquiritur; ille, qui cæpit aliqua facere, poterit cætera exequi in itinere, vel etiam extra locum Jubilæi. Solum obstare potest visitatio Ecclesiæ, sed vel illam visitet ante discessum, vel si non potest, commutet Confessarius visitationem hanc.

Dixi (*non potest*) non autem dixi (*non vult*) quia rationabiliter impeditis commutare Confessarius potest ex concessione Pontificis, non verò aliis merè nolentibus.

12 Quæres secundò: qui pervenit huc, Panormum v.g. ubi sit Jubilæum, sed pervenit tam tardè, ut solùm in die ultimi Sabbati hìc inveniatur: poterit ne lucrari Jubilæum?

Respondeo propter dictam rationem, quòd statim acquirit jus lucrandi Jubilæum: sanè poterit, commutatis à Confessario operibns, quæ facere in illa temporis angustia nequit: is enim tunc legitimè dicitur impeditus: eundem posse se gerere ut itinerantem, & lucrari Jubilæum in patria, constat ex dictis.

13 Quæres tertiò, si eadem hebdomada hìc Panormi publicetur Jubilæum, & in eadem publicetur Montis regalis, possit ne hìc erogare

gare eleemosynam, & deinde exequi cætera, & sic Jubilæum acquirere?

Resp. sine Confessarii legitima commutatione non posse, quia solùm acquiritur jus ad Jubilæum, positis operibus in ea promulgatione requisitis, non verò positis operibus ex vi alterius publicationis; ita de Lugo *disp.27. de Pœn.n.127.*

14 Quæres quartò, possum ne incipere opera Jubilæi v.g. eleemosynam, vel visitationem Ecclesiæ, antequam Jubilæum promulgetur v.g. manè, si publicatio fieret circa meridiem?

Resp. non posse, quia non fiunt legitimè, nisi fiant ex vi Jubilæi publicati non verò publicandi, de Lugo *ibid.*

15 Quæres quintò, si hic Panormi v.g. lucratus sum Jubilæum seu (quod idem est) Indulgentiam (quæ certè est absolutè plenaria) possum ne alibi v.g. Messanæ, si me illuc conferam, quando ibi promulgatur Jubilæum, iterùm lucrari, & à reservatis iterùm absolvi, &c.

Resp. probabiliter posse, sustinent Enriquez, Moronus, pluresque apud Dianam; quia Jubilæum est privilegium locale pro personis, quæ in tali loco quomodocunque inveniuntur; de Lugo *l.c. n.121.* fatetur, hanc sententiam esse probabilem, sed ipse sequitur negativam, quam dicit esse probabiliorem.

16 Dices, si bis ego lucrari modo dicto Jubilæum possum Panormi, & Messanæ, multò magis possem illud lucrari Panormi, hoc est in prima hebdomada, & iterùm repetendo eadem opera in hebdomada secunda?

Resp. id tibi probabiliter concedo, ut tibi concedit Moronus *l. c. num.305.* & Pasqualigus *de Jubilæo qu.22. & q.138.* & consequenter absolvi iterùm poteris à reservatis, & obtinere commutationem votorum.

CAPUT II.

De Confessario eligendo?

1 Quamvis in aliquibus Jubilæis olim concessis dubitaretur, quinam Confessarius esset, à volente Jubilæum lucrari, eligendus; tamen in præsenti CLEMENTIS X. omnis dubitatio ablata est; debet enim esse is, qui ab Episcopo, seu Ordinario loci approbatus sit; non igitur ab Ordinario pœnitentis, vel Confessoris.

2 Qui autem est approbatus ab Ordinario loci pro certis personis non potest eligi, nisi à dictis certis personis, nec, si finiit tempus approbationis: quæ ego universaliter docui *in tr. de Bulla Cruciata cap.11 §.1.n.10.*

Variatio Confessorum.

3 Uno à te electo, potes eligere alium, vel alium tempore Jubilæi, & ab hoc petere commutationem voti, ab illo absolutionem reservati; quia tunc omnes Confessarii, sunt unius rationis, si legitimè ab Ordinario loci sint approbati; immò etiam inceptam Confessionem apud unum, poteris Jubilæi tempore perficere apud alium approbatum ab Ordinario loci, modò huic omnia peccata non absoluta deponas.

4 Et elapso Jubilæo, non potest, nisi in uno casu alius eligi; casus autem unicus est, quando quis tempore Jubilæi gravatus reservatis habuit à Confessario propter causas rationabiles (quas tangam mox *num.18. & 19.*) dilationem Confessionis faciendæ post tempus Jubilæi: nam tunc posset posteà eligere eundem, qui illi distulit Confessionem, quamvis hic Confessarius fuerit approbatus solùm pro tempore Jubilæi; Et ratio est, quia causa apud hunc jam cæpta fuit; unde radicata in ipso fuit jurisdictio quoad talem Pœnitentem.

5 Immò potest etiam alium tunc, vel alium Confessorem eligere, qui habeat tamen approbationem ab Ordinario pro absolvendis mortalibus, licèt non pro reservatis, id quod distinctiùs dicam *n. 20.* & iterùm *c.3.n.2.*

Confessarius à quo approbandus.

6 Est ex nostro Jubilæo approbandus ab Ordinario loci, intelligimus autem pro Ordinario loci Episcopum, Vicarium Generalem cum speciali mandato, Vicarium item Generalem; Sede vacante, cum simili speciali mandato; Abbates denique territorii, & Episcopalem jurisdictionem habentes.

7 Rogas: an sæcularis, vel Religiosus possit eligere Confessarium Religiosum approbatum dumtaxat à Prælato, seu Superiore suo Religioso.

Resp. Moronus *in centum responsis moralibus, respon so 98.* ait, esse probabilissimum, quòd possit; *quia* (inquit) *Conventus Religionis non est locus Episcopi, sed Superioris Religiosi, quare Sacerdos Religiosus, qui habet approbationem sui Superioris; dicetur sufficienter habere approbationem Ordinarii sui loci, idest sui Conventus*: sed profectò id approbare non possum: quare negativè respondendum est, ut docet contra Bonacinam, de Lugo *disp.20.nu.141.* Et ratio est, quia nimis manifestè Pontifex requirit approbationem illius Ordinarii loci, qui simpliciter talis est in communi usu loquendi, nam (*sicuti modò dicebam c.1.n.8.*) in hujusmodi Bullis populo datis, Pontifex communibus vocabulis utitur: confirmat hoc de Lugo ex inconvenienti: nam sequeretur, quòd Sacerdos sæcularis non approbatus ab Episcopo, sed approbatus à Superiore Religioso (certè potest extra Jubilæum pro suis subditis) esset aptus pro omnibus tempore Jubilæi, vel saltem pro omnibus Religiosis illius Conventus.

Illud igitur, quod nonnulli dicunt, quòd Religiosus potest per Jubilæum eligere Sacerdotem approbatum à solo suo Superiore, falsò dicitur; in nostro enim, & simili Jubilæo requiritur approbatio Episcopi, seu Ordinarii loci, ut dictum est.

Confessarius Religiosorum à quo approbandus?

1 Quid contra? possunt ne Religiosi eligere, pro hoc Jubileo acquirendo Sacerdotem, qui sit approbatus ab Ordinario loci sæcularium, non autem qui sit approbatus ab ipsorum Superiore, vel ipso Superiore non consentiente?

Resp. posse: Nam revocantur à Pontifice omnia privilegia, quæ habent Religiones, ne eligant Confessarium non approbatum ab ipsorum Superiore. Ratio autem, quòd possint, maximè fundatur in eo, quòd hæc electio Confessarii tempore Jubilæi, qui possit absolvere Religiosos ab omnibus; sicuti sæculares, etiam à reservatis in Religione, non officit religiosæ Observantiæ, cùm sit de rarò contingens: tum quia admodùm fructuosa est ad sedandas Religiosorum conscientias, tum quia valdè libera, & amplissima conceditur fidelibus hæc facultas; & mirum sanè esset, si ea non prodesset tot numero Religiosis; tum quia denique praxis Religiosorum etiam timoratorum usu ipso idem confirmat.

9 Multò magis possunt Novitii eligere Confessarium approbatum ab Ordinario loci sæcularium, quia Novitii in favorabilibus veniunt nomine sæcularium.

De Religiosis Societatis Jesu.

1 Dices, At Gregorius XIII. prohibuit, ne Religiosi Societ. Jesu frui possint Jubilæo, nisi cum licentia, & voluntate Superiorum suorum, ut disertè habetur in compendio privilegiorum ejusdem Societatis *Verb. Absolvo §.11. & verb. Gratiarum usus §.2.* quid igitur de his dicendum?

Resp. primò. Idem dicendum esse, quod dictum est de cæteris Religiosis, id quod constat ex declarationibus datis ad varias Provincias à P. Generali ejusdem Societatis, quæ referuntur in responsis Generalium Societatis *verb. absolutio, & Jubilæum nu.2. & sequentibus*, quæ sunt ejusmodi.

2 *Cùm forma Jubilæi unicuique det libertatem eligendi Confessarium, nulli sunt designandi pro nostris Confessariis, sed concedenda unicuique facultas eligendi aliquem ex domesticis Confessariis approbatis, ut hac libertate permissa, non valdè curiosè inquirant, num etiam externus eligi possit Pol.19. Junii 1641. lib 4.*

3 *Quando in Bulla tam ampla potestas conceditur eligendi Confessarium, ut in postrema concessa fuit, liberum est etiam nostris confiteri cuivis approbato, sive alterius ordinis Religioso: sive sæculari, Austria, Gallob. per P. Claudium, Aquitaniæ 1597. l.4.*

4 *Hinc quando Bulla tam ampla potestatem concedens revocat quæcunque privilegia contra facientia, sicuti factum est in proximo, non potest Societas vi privilegii Verb. Absolutio n.11. suis denegare hanc facultatem Fland. p. sept. 1618. l.4.*

5 *Non est necesse nostris tunc judicare; sed satis est, ipsum exemplar Bullæ publicè proponere, omissa designatione certorum Confessariorum, & omnibus facere liberam facultatem confitendi cuilibet Confessario Societatis. Gall. Austria, Fland. post rescriptum à Patre Claud. Aquitaniæ 1691. in eadem verba datum.*

6 *Quòd si in formula Diplomatis aliquid dubii occurrat circa amplitudinem facultatis, consulendi sunt Doctores, & eorum judicium sequendum. Gland. Rhen. infer. 6. Julii 1630.*

De Monialibus.

7 Jam verò de monialibus, item idem dicendum est, posse scilicet in foro conscientiæ tum validè, tum licitè, perinde ac sæculares, etiam si Confessarii non sint specialiter pro ipsis approbati, dummodo sint absolutè approbati à loci Ordinario. Legite Moronum *n.145.* & Pasq. *de Jubilæo q.219.*

8 Dictum est (*pro foro conscientiæ*) nam cæterùm pro foro externo varias prohibitiones solent promulgare Episcopi, qui fortassè moniales, & Confessarium punirent (sed an rectè ajunt dicti Moronus, & Pasqualigus citati, ipsi videant.) Pellizarius *loc. sup. cit. nu. 21.* nimis indulget ejusmodi prohibitionibus. Si quis Confessarius esset ita indignus, ut Episcopus gravi causa spectante ad Confessionem tolleret ab ipso approbationem, tunc mirum non foret, si is & invalidè, & illicitè moniales, vel aliquos quoscunque absolveret.

Pœni-

Pœnitentia Salutares.

9 UT munus suum rectè obeat Confessarius, debet in hoc Jubilæo salutares pœnitentias pœnitentibus imponere; id enim expresse hic mandatur: & quamvis nonnulli aliter id interpretentur, tamen quod dicimus, saltem tutius est, & solùm concedimus, posse aliquantò mitiores imponi.

Satisfacta parte.

10 MUnus item Confessarii est, imponere pœnitenti satisfactionem partis, quando ea necessaria est, debetque omninò præmitti ante absolutionem: secus Confessarius peccabit contra jus partis. Id quod distinctiùs diximus *in tract. de Bulla Cruciata cap. 11. §. 7.*

11 Quid, si omnibus pensatis, pœnitens sit impotens ad satisfaciendum? Respondeo, in hoc casu nihil se ingerat Confessarius pro foro externo: at pro foro conscientiæ, sive ad facultatem, quam habet absolvendi Confessarius, addatur hæc clausula (*absolvo satisfacta parte*) sive si non addatur, probabile est, propter dictam impotentiam sufficere propositum satisfaciendi, vel cautionem (de qua dixi *l.c.*) quod, quando pœnitens poterit, satisfaciet, & sic posse absolvi in foro conscientiæ; ita tamen, ut non turbetur forum externum.

12 Prudenter autem Doctores monent, ne te decipiat, amplificando suam impotentiam, pœnitens.

Potestas Confessarii in absolvendis peccatis, & Censuris.

13 HIs verbis hæc Potestas conceditur à Pontifice in nostro Jubilæo, quæ admodum ampla est.

14 *Qui Confessarii*, ait, *pœnitentes ab omnibus excommunicationibus, suspensionibus, & aliis sententiis, & Censuris à jure, vel ab homine, quavis causa latis, seu inflictis, nec non omnibus peccatis, excessibus, criminibus, & delictis, quantumvis gravibus, & enormibus, etiam locorum Ordinariis, etiam nobis, etiam in Cœna Domini reservatis, vel in quibuscunque nostris constitutionibus, hac vice tantùm absolvere, & liberare in foro conscientia valeant.*

Et paulò post. *Sed neque in foro conscientia id concedimus pro Irregularitate, Incapacitate, &c. Neque pro declaratis, vel publicè denunciatis incidisse in Censuras, nisi intra tempus dictarum hebdomadarum satisfecerint, vel cum partibus concordaverint.* Illud (*hac vice tantùm*) explicabimus mox *c. 3. n. 21.*

15 Quæres primò: Potest ne ex vi hujus Jubilæi absolvi hæresis formalis? Respondeo, quoniam emanavit declaratio à Sacra Congregatione anno 1656. sub Alexandro VII. per quam explicatur, nunquam concedi ejusmodi potestatem in Jubilæis, Bullis, vel Rescriptis, nisi expressis verbis dicta formalis hæresis absolutio concedatur; in hac autem Bulla præsentis Jubilæi hæc expressio non adest, proptereà ea absolvi nequit.

16 Dictum est (*hæresis formalis*) nam Blasphemiæ hæreticales, vel quæcunque externa hæreticalis actio sine errore intellectus, cùm tunc hæresis formalis nequaquam sit, absolvi sanè poterit.

17 Quæres secundò: Quando ex Jubilæo, vel alio Privilegio danda est absolutio excommunicationis; debet ne dari in foro Sacramentali, hoc est, dum pœnitens suscipit Sacramentum Pœnitentiæ?

Resp. quamvis in Jubilæo, seu privilegio ponatur, ut absolutio fiat in foro Pœnitentiæ, vel in foro conscientiæ; tamen poterit fieri extra Sacramentum Pœnitentiæ; nam solùm tunc opus est fieri, dum pœnitens suscipit Sacramentum, quando privilegium signatè diceret, ut fieret in Sacramentali Confessione. Sanchez, aliique. Quoniam verò in præsenti Jubilæo hæc clausula non adest, poterit in rigore extra Sacramentum fieri, licèt solùm valeat pro foro conscientiæ, non autem pro foro externo.

Dico (*in rigore*) nam cæterùm satius est, fieri in Sacramento Pœnitentiæ, quia tunc pœnitens meliùs disponi à Confessario potest ad propositum non relabendi.

Potestas Confessarii in commutandis operibus injunctis.

18 EX vi Jubilæi, quod olim emanavit eo tempore, quo scripsit Cardinalis de Lugo tomum de Pœnitentia, poterant quidem alia opera à Confessario commutari, ex causa, in alia pia opera, sed non Confessio, & Communio: Verùm in nostro Jubilæo Clementis X. ut etiam in Jubilæo Clementis IX. possunt omnia, etiam Confessio, etiam Communio, si opus erit, pro impeditis commutari. *Confessarii*, (ajunt Clemens X. & IX.) *supra expressa* expressa autem supra erant omnia, etiam Confessio, etiam Communio) *vel eorum aliqua præstare pœnitentes nequiverint in alia pietatis opera commutare, vel in aliud proximum tempus prorogare possint.*

19 Hinc ergo sequitur, Confessarios ei, qui fecit omnia opera injuncta, sed est in proxima occasione peccandi, posse, ut illum probent, concedere dilationem confessionis. Multitudo item concurrentium ad Confessiones, poterit non rarò esse causa, ut Confessor det dilationem; idem dic, si pœnitens habet multas censuras, & intricatam conscientiam, poterit enim Confessarius dare huic rationabilem dilationem.

De Casibus reservatis interim commissis.

20 QUid, si ejusmodi dilatus incidat interim in alia reservata, poterunt ne hæc absolvi à Confessario?

Resp. Circa hoc aliquid innui *nn. 4. & 5.* Et quidem quòd possit absolvi ab omnibus commissis ante separatum tempus Jubilæi, non est dubitandum; sed dubitatio posset procedere de reservatis, quę fortè committet, antequam ipse Jubilæum, seu Indulgentiam per ultimum opus ex injunctis acquirat; nam tunc Indulgentia acquiritur. Et nihilominus respondeo, etiam ab his absolvi posse ab eodem Confessario, qui dilationem dedit. Ratio hujus sententiæ (quam licèt neget de Lugo *l. c. n. 124.* amplectuntur tamen Alphonsus de Leone, Santarellus cum Diana *p. 3. tr. 4. ref. 147.*) est, quia posito, quod Confessarius Confessionem prolongavit, totum illud tempus intermedium usque ad Confessionem, est tempus Jubilæi pro dilato.

21 Dixi (*ab eodem Confessario*) quod minùs dubitandum est: nam cæterum posse à quocunque legitimo Confessario, qui habet jurisdictionem ad absolvenda mortalia dixi *nn. 4. & 5.* & iterùm dicam *c. seq. nu. 2.* Quia omnes Confessarii legitimè approbati sunt veluti unus pro iis, qui Jubilæum sumunt.

22 Nota, posse contingere, ut aliquis sumat Jubilæum, seu acquirat Indulgentiam die Jovis v.g. quia propter rationabile impedimentum fuerunt illi commutata jejunia feriæ sextæ, & Sabbati, aliaq; opera finierit dicto die Jovis, in hoc ergo casu inquires, si is post acquisitam Indulgentiam committat reservata, posset ne ex vi Jubilæi acquisiti ab illis absolvi?

Respondeo, non posse: nam facultas absolvendi à reservatis est concessa in ordine ad lucrandam Indulgentiam: si ergo hic completè illam acquisivit, spirant pro ipso Jubilæi tempus, ejusque privilegia.

23 Advertat denique Confessarius, quod licèt possit tolli reservatio, & excommunicatio, invito pœnitente, ut diximus *in tr. de absolut. excomm.* nunc tamen per Jubilæum, ut & per Bullam Cruciatæ, non potest, illo invito, tolli, quia privilegia Jubilæi, & Cruciatæ sunt concessa pœnitenti ipsi, qui non potest cogi ad usum sui privilegii: quare dictam absolutionem debebit ipse petere à Confessario; si non petet, nihil poterit Confessarius.

CAPUT III.

De Confessione.

Peccatis mortalibus carens.

1 QUi sine culpa putat se liberum esse à peccatis mortalibus: & ideò non confitetur, an gaudeat privilegio Jubilæi, Indulgentiamque lucretur, si cætera injuncta ritè præstet?

2 Resp. Sanchez, Enriquez, aliique negant, quia Confessio est unum opus ex injunctis omninò requisitis. Suarez, aliique affirmant; quia ex interpretatione mentis Pontificis, praxim fidelium scientis, qui non judicant se obligari ad Confessionem, nisi mortalibus graventur; intelligimus, Confessionem non propter aliud in Jubilæo à Pontifice requiri, nisi ut quis ponatur in statu Gratiæ, utraque sententia probabilis est, ut fatetur ipse Sanchez, licèt suam vocet probabiliorem.

3 Quid, si prædictus post acquisitum, & elapsum Jubilæum recordetur alicujus mortalis reservati, à se ante Jubilæi acquisitionem commissi, poterit ne absolvi ab hoc oblito per quemcunque Confessarium, qui habeat potestatem absolvendi à mortalibus, sed non à reservatis?

4 Resp. posse: siquidem per acquisitionem Jubilæi acquisivit in sententia probabili jus ad hujusmodi absolutionem, idque etiam si post multum tempus, v.g. post annum recordetur illius, vel etiam aliorum commissorum ante acquisitionem Jubilæi: tunc enim in prima Confessione, quam faciet, debet illa clavibus subiicere, ut legitimè absolvatur. Ita docet Sanchez, Enriquez, & alii.

Confessus, vel non Confessus non recipiens Jubilaum.

5 QUi peregit Confessionem cum animo lucrandi Jubilæum, & tempore Jubilæi fuit absolutus etiam à reservatis, si posteà Jubilæum non lucratur, sive sine sua culpa, sive cum culpa, remanet ne absolutus?

6 Respondeo affirmativè; quia absolutio licèt fuerit collata in ordine ad Indulgentiam acquirendam, tamen absolutè collata est, & non ad reincidentiam. Non ita esse, quando quis in articulo mortis absolvitur ab excommunicatione reservata (nam tunc datur absolutio ad reincidentiam) diximus *in tract. de absolutione excommunicationis.*

Hæc autem pœna reincidentiæ tunc solùm incurritur, quando Pontifex sic se expressè declarat: at in Jubilæo id non exprimit; unde sequitur, malè facturum Confessarium, si Jubilæi tempore pœnitentes absolveret ad reincidentiam; debet enim absolvere absolutè, & sub nulla conditione in futurum.

7 At verò, qui nullam peregit Confessionem, quia fortè, ut diximus *n.* 1. mortali peccato non gravabatur, licèt alia injuncta executurus sit, nullo Jubilæi privilegio gaudere poterit, quia tunc nec Confessio peracta est, nec Jubilæum acquisitum.

8 Idem dic, si quis confiteretur non habens intentionem acquirendi Jubilæum: hæc enim Confessio, licet aliàs legitimè, & cum fructu facta, non est tamen Confessio privilegiata per Jubilæum, cùm non facta sit ex intentione acquirendi illud, quæ intentio necessaria est, ut paulò post dicam.

9 Quid dicendum de illo, qui fecit quidem Confessionem, sed propter defectum doloris, v.g. sacrilegam illam fecit, & invalidam?

Resp. Quamvis hic exequatur omnia alia opera injuncta, non lucrabitur Jubilæum, nec ejus privilegia: quia, cùm sit Dei inimicus, Jubilæi, seu Indulgentiæ, & Privilegiorum ex his consequentium particeps esse non potest.

Quid, si ante ultimum opus conteratur? Respondeo, neque lucrabitur: quia in hac figura casus non fecit omnia injuncta, quia non fecit Confessionem, Confessio enim sacrilega nullo modo confessio est.

10 Instas: quid, si illa Confessio fuerit valida, sed informis.

Resp. etiam concesso, quod dari possit confessio, seu Sacramentum pœnitentiæ validum, & informe, quòd innumeri Doctores negant, & concesso etiam quòd hic per Contritionem recuperet statum Gratiæ ante ultimum opus; dico, eum non lucraturum Jubilæum, quia pari modo hic non posuit unum ex operibus injunctis, nempè Confessionem, quia non injungitur à Pontifice quæcunque materialis, quamvis valida confessio; sed illa, quæ conducit ad Gratiam, & indulgentiam obtinendam; atque adeò, quæ sit formata ex Gratia. Ita Pasqualigus *q.* 73. contra Leonem, & Faustum.

Confirmatur hæc responsio: nam hodie est ab Alexandro VII. damnata hæc propositio (*qui facit Confessionem nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ*) si ergo Confessio nulla, qualis certè est in communi usu loquendi illa, quę nullam parit ex se Gratiam, non satisfacit præcepto Paschali Ecclesiæ; satisfaciet ne intentioni Pontificis pro Jubilæo?

11 Rogas: qui confessus est, & absolutus spe Jubilæi; si deinde Jubilæum nollet ex culpa sua consequi, peccat ne?

Resp. Suarez docet peccare; quia facit contra virtuale pactum in eo beneficio absolutionis à se recepto. Sed Sanchez negat, quia non apparet adesse ejusmodi pactum: & ex alia parte Confessarius absolutè, & sine conditione in futurum absolvit, ut modò diximus *n.* 6. Fuit igitur solùm propositum pœnitentis, à quo recedere, certè ex se peccatum saltem grave non est.

Absolutus nulliter à reservatis.

12 SI Pœnitens bona fide confiteatur, etiam reservata, habeatque animum lucrandi Jubilæum, at Confessarius, qui non sit approbatus ab Ordinario loci, tamen (certè cum peccato) illum absolvit: lucratur ne is privilegia Jubilæi, cùm verè legitimam Confessionem, seu absolutionem non obtinuerit?

13 Resp. Moronum *l. c. n.* 297. putare lucrari tunc ejus privilegia: *Siquidem* (ait) *huic bona fide procedenti nocere non debet malitia Confessarii, idque etiam si Confessio requireretur ut conditio:, necessitas enim ponendi conditiones cessat: quoties per debentem illas ponere non stat, quòd conditio executioni non mandetur.* Contrarium docet Pasq. *q.* 71. quia hic, si Confessio supponatur requiri, ut conditio, verè non ponit opus injunctum, nempè Confessionem validam; sanè utrumque probabile videtur.

14 Si in ejusmodi pravo Confessario adfuisset error communis, non essemus in dubio; nam tunc Confessio satis superque legitima fuisset, ut alibi à nobis dictum est sæpè.

15 Quid, si bonus ille pœnitens veniat in cognitionem de illegitimitate Confessarii?

Resp. Si adfuit prædictus error communis, ad nihil obligabitur, si ejusmodi error communis non adfuit; puto necessarium fore, ut pœnitens subiiciat sua illa peccata alteri Confessario legitimo, potenti absolvere à mortalibus, ut in simili alibi diximus de peccatis indirectè absolutis.

Peccati antiqui memor.

16 ILle, qui validè confessus est de mortalibus, & ille, qui non est confessus, quia solis venialibus gravabatur, sed iam Jubilæum acquisivit; si uterque aliquorum mortalium sine culpa est oblitus, neuter obligatur, illa oblita fateri ante elapsum Jubilęum, satis est suo tempore.

Immò ab oblitis commissis etiam reservatis ante acquisitum Jubilæum, poterit in prima Confessione absolvi per quemcunque Confessarium, potentem absolvere mortalia, etiam post multum tempus ab elapso Jubilæo, ut nuper dixi *n.* 3.

Quando facienda Confessio?

17 SAtisfit Jubilæo, sive Confessio præcedat, sive consequatur alia opera, quia ordo positus in tenorę Jubilæi est consilium, non præceptum: certè operæ pretium erit, Confessionem præcedere in eo, qui habet mortalia, ut scilicet consequentia opera cum fructu fiant in statu Gratiæ.

18 Dubitabatur olim, an Confessio potuerit fieri die Dominico post sabbatum hebdomadę à nobis electę pro consequendo Jubilæo. Negabant olim antiqui nonnulli, verùm hodie ablata est hęc dubitatio: quia Bulla dicit (*ut confessi communicent die Dominico immediatè sequenti, vel alia die intra hebdomadam*) ita de Lug. *l. c. n.* 107. & communiter.

19 Hinc ergo sequitur, quòd, quia dies Dominicus prędictus est inclusus in tempore Jubilęi, poteris in toto die Dominico legitimè facere alia opera injuncta, etiam usque ad mediam noctem, quę ad dictam Dominicam consequitur. Hanc sequelam negat de Lugo; sed quia multi eam amplectuntur congrua ratione ducti cum Pasq. *q.* 58. probabilis ea sit.

Absolutio reservatorum quoties? & quid peccans ex confidentia?

20 IN tempore ante acquisitum Jubilęum, seu Indulgentiam, quę acquiritur in ultimo opere, quod tu facis, potest quis absolvi à reservatis toties quoties (idem dicemus mox de votorum commutatione anteà emissorum) immò etiam si quis ea reservata commiserit in confidentiam Jubilæi: quia hęc restrictio non ponitur hic à Pontifice: quę tamen posita est in Bulla compositionis contra furantes in confidentiam illius Bullę.

21 Instas. In Jubilęi tenore solet poni, & ponitur in nostro, hęc clausula (*absolve pro hac vice tantum*) ergo non toties quoties.

Resp. hanc limitationem dictę doctrinę non obstare, quia sensus est (*pro hoc Jubilæo, sed ex vi hujus Jubilæi tantùm*) hoc est pro tempore, quo durat hoc Jubilęum dumtaxat.

Peccans ante ultimum opus ex injunctis.

22 TItius legitimè confessus, legitimèque omnia opera executus est, pręter ultimum, v.g. pręter visitationem Ecclesię: at accidit, ut antequam Ecclesiam visitaret, peccatum mortale commiserit: visitavit tamen, & nunc quęrit, an Jubilęum acquisiverit, privilegiisque Jubilęi gaudere possit?

Resp. esse distinguendum: si enim Titius, antequam Ecclesiam visitayit, elicuit actum Contritionis, vel novam Confessionem vitę fecerit, Jubilęum, & Indulgentiam acquisivit, & ejus privilegiis frui poterit; at verò si nec contritus, vel nec de novo confessus visitavit: Jubilęum, & Indulgentiam non acquisivit, quia in ultimo opere non erat in statu Gratię; quare nec ullis Jubilęi privilegiis uti poterit.

CAPUT IV.

De Communione.

Quando?

1 SOlet Communio fieri die Dominico sequenti ad hebdomadam electam; verùm, ut innui c. præcedente, potest illa fieri etiam in tota illa hebdomada à te electa, qui dies Dominicus assignatur de consilio, non de pręcepto.

Qui communicare debent?

2 COmmunio est omnibus necessaria ad lucrandum Jubilęum, etiam pueris, qui per ętatem possunt: aliis autem, ut patientibus tussim, vel vomitum, vel similia, quibus cummunicare integrum non est, commutetur illa à Confessariis.

Communio Sacrilega.

3 CUm status Gratię requiratur in ultimo opere, ut supra sępè diximus, Communio ultimò facta à gravato mortalibus, cùm sit sacrilega, nec ponens hominem in Gratia, non sufficit ad Jubilęum acquirendum.

Impediti cum culpa, & sine culpa.

4 QUęres, qui aquam v.g. bibit in ultima Dominica, quando suscipere debebat sacram Eucharistiam, quid faciet, ut Jubilęum lucretur?

5 Resp. Si per incuriam inculpabilem bibit, non est dubium, quod possit à Confessario obtinere commutationem Communionis in alium diem: si verò per incuriam culpabilem, quamvis aliqui negent, Filliucius tamen, quem sequor, ait: etiam posse, eum à Confessario impetrare commutationem in aliud opus: vel melius, posse recipere dilationem in alium diem. Ratio est, quia tenor Jubilęi concedit, posse commutari à Confessario omnia opera ei, qui est impeditus: at hic in pręsenti jam impedimento subjectus est, & antequam spiret tempus Jubilęi, commutationem postulat: ergo &c.

6 Propter paritatem rationis idem dic de eo, qui noluit jejunare in tota hebdomada, vel noluit alia opera imposita peragere: & antequam

tequam spiret tempus, ad Confessarium accedit, significans cum pœnitentia prædictæ nolitionis desiderium acquirendi Jubilæum. Et dic etiam idem de illo, qui fortè in ultimo die notitiam habuit promulgati Jubilæi, & suum desiderium acquirendi manifestat Confessario; dic, inquam, posse in utroque casu Confessarium commutationem his concedere, sunt enim secundùm præsentem statum impediti.

CAPUT V.

De Visitatione Ecclesiæ.

Quæ?

1 Visitanda est Ecclesia, tanquam unum opus ex injunctis: solet autem esse una ex necessitate, quam quis elegerit ex assignatis ab Ordinario loci: plures enim assignantur pro commoditate fidelium. Excipe semper, nisi plures Pontifex requirat, quas plures non requirit in præsenti Jubilæo.

2 Monialibus deputare debet Ordinarius Ecclesiam proprii Monasterii, vel si non deputet, commutet illis Confessarius, & quidem satis congruenter in visitationem Ecclesiæ proprii Monasterii.

3 Regularibus, secundùm veram nostram sententiam, non proprius Superior, sed Ordinarius loci assignare debet Ecclesiam visitandam: & de facto intelligitur etiam pro illis assignata, dum assignat pro cæteris de civitate. Iis autem Regularibus ita claustratis, ut exire à Monasterio nequeant, fiat, sicuti dictum est de Monialibus.

4 Non est necesse, visitationem fieri eo die, quo fit Processio: satis enim erit, fieri in aliquo die hebdomadæ à te electæ.

5 Si fortè invenias Ecclesiam clausam, ora ad januam, & erit satis.

Devotè visitaverint.

6 Opus non est, ut sis in statu Gratiæ, dum visitas, fructuosiùs tamen tibi esse, si sis in gratia, quis ignorat?

Acquires autem Jubilæum, modò in ultimo opere (ut sæpè diximus) Gratiæ statum recuperaveris, & quando visitas, devotè ores: Bulla enim Jubilæi clarè sic pronunciat (*& in Ecclesiam devotè oraverint.*) Sed rogas, quid sibi vult illud (*devotè?*)

Resp. ut oratio fiat in Dei, vel in Sanctorum honorem; nam in Sanctis honoratur Deus. An autem devotio solùm externa sufficiat, quamvis cum evagatione voluntaria mentis: Aliqui negant, sufficere: tamen per alios probabile est, quod sufficiat, quia verbalis ipsa oratio facta in Dei honorem est actus Religionis. Sed profectò, si tutiora sectari velimus, meritò monet cum aliis Moronus *n.*581. ut mentis evagationem fugiamus.

Quæ Oratio?

7 Oratio potest esse vel vocalis, vel mentalis, commendando Deo actualiter, vel virtualiter, quæ Pontifex commendanda significat; quæ si in mentem non veniant, sufficit orare ad Pontificis intentionem.

8 Certæ preces non solent à Pontifice decerni; si tamen Pontifex eas assignaret, hæ essent recitandæ, Episcopus autem aliquid addere supra eas, quas decerunit Pontifex, non valet; quare si addat, addet ex consilio.

Spatium orandi.

9 Tempus Orandi est arbitrarium, sed non tam breve, ut possit de illo dici (parum pro nihilo reputatur) & quamvis non nemo teneat, sufficere orationem minimam; tamen ad tutius agendum, sit aliquantum notabilis. Quinque Pater, & Ave in rigore sufficere, non est mihi ambigendum.

Oratio cum socio.

10 Potest eadem oratio fieri cum socio alternatim respondendo, te recitante v.g. unum versiculum ex Miserere, socio alterum recitante ad modum chori.

11 Potest etiam pro Jubilæo applicari oratio aliàs à te debita sive ex voto, sive ex obligatione Officii divini. Ita multi apud Dianam, licèt contrarium probare contendat Pasqualigus *q.*43. Non esse tantam amplitudinem in commutatione votorum, dicam *c.* 8. *à n.*7.

Oratio infecta peccato.

12 Si quis, dum orat in Ecclesia, peccet mortaliter concupiscendo v.g. fœminas, ejusmodi oratio est ne in rigore sufficiens pro Jubileo.

Rursus, quid, si quis peccet venialiter orando, ut si oret ad finem vanam gloriam aucupandi?

13 Resp. ad primum, nequaquam sufficere (quidquid dicant aliqui apud Bossium *de Jubil. f.*4. *caf.*12.) Ratio est, quia ejusmodi oratio ita inficitur à peccato mortali, ut saltem morali modo non possit dici devota, & Deo grata, qualis certè requiritur à Pontifice ibi (*devotè visitaverint*) multò minus sufficere, si illa oratio fieret ad finem conciliandi turpiter sibi fœminas, quia hujusmodi oratio, inducta, tanquam medium ad talem finem peccaminosum, potiùs esset actus contra castitatem, quàm actus Religionis. Perinde ac ille, qui furatur propter adulterium, qui est per Aristotelem potiùs adulter, quàm fur.

14 Ad secundum puto, distinguendum: si enim sic ores, ut per orationem, tanquam per medium velis peccatum veniale, velis, v.g. aucupari vanam gloriam, quo pacto vana gloria esset causa antecedens tuæ orationis, non sufficienter orares pro Jubilæo; quia sic esses potiùs vanus Phariseus, quàm devotè orans Publicanus. Scio Moronum *l.c.n.*370. putare, sufficere dictam orationem tendentem ad peccatum veniale, sed propter nostram orationem dictam *n. præcedente*, quæ etiam hic facit; non est audiendus.

15 At verò, si supposito actu orationis facto ad honorem Dei, addatur consequenter, vel comitanter alius actus, idest effectus v.g. vanæ gloriæ, esset in rigore oratio sufficiens pro Jubilæo; quia utile per inutile non vitiatur. Ita sustinet Pasq. *q.*98. de eo, qui dum orat in Ecclesia, actum venialem impatientiæ faciat, vel rideat, vel jocetur venialiter, vel similia.

CAPUT VI.

De Jejunio.

Quando Jejunandum?

1 Ter profectò in hebdomada electa ad Jubilæum, nempè feria quarta, sexta, & sabbato est jejunandum, nec sine causa possunt ii dies mutari à Confessario.

2 Si quis in prima hebdomada, quam elegit, implere non potest jejunia, non obligatur expectare secundam hebdomadam, in qua posset: cùm enim habeat jus lucrandi Jubilæum in illa prima: habebit jus, ut jejunia illi commutentur à Confessario.

Quis?

3 Omnes, quidem, ut per se patet. Qui autem trium dierum jejunia nequeunt sine notabili difficultate perferre, ut sunt infirmi, pauperes, qui non habent pro plena refectione, artifices artis laboriosæ, & similes, postulent, & impetrent à Confessario commutationem.

Pueris, quamvis impuberibus, & adolescentibus usque ad annum vigesimum primum non expletum, ne Confessor commutet jejunia, nisi ex aliquo capite præter ætatem detrimentum, ex illis jejuniis, & quidem notabile, patiantur.

Idem dicendum est de sexagenariis. Ratio est, quia omnibus non impeditis hæc jejunia injungit Pontifex illis, qui Jubilæo frui velint.

Qualia?

4 Fient modo Ecclesiastico, hoc est, transigendo diem cum unica plena refectione sine carnibus, habito consueto vespertino jentaculo. Quoniam verò est probabilis sententia, quòd anticipatio horæ non frangit jejunium Ecclesiasticum, immò cum causa neque est culpa venialis; & eodem modo refectio jentaculi facta sub meridie; reservata vespere perfecta cœna, neque venialis est ex causa, ut latè dicitur in tract. de jejunio, ideò neque sic nocetur obligationi Jubilæi.

5 Insuper qui violat jejunium per culpam venialem anticipando v.g. refectionem sine causa, vel minimum quid comedendo in die, non officit jejunio Jubilæi, quamvis cæterum peccaverit venialiter. Ratio est, quia sic substantia jejunii adhuc persistit.

Non displicet sententia Gobat *de Jubil. n.*208. dicentis, (sed certè an probabiliter, me sapientioribus decernendum relinquo) si jejunium Jubilæi incidat in vigiliam Natalis Domini, sufficere pro Jubilæo illud facere cum jentaculo vespertino dupliciter maiore; *Quia illud pro illa die est* (inquit) *Ecclesiasticum jejunium.* Ne tamen id extendas ad vigilias Paschatis, & Pentecostes, quia in his, quamvis vigiliis lætitiæ, saltem ex consuetudine non admittitur duplicatum jentaculum.

Cum Lacticiniis.

6 Sed quid de lacticiniis? præcipit ne Jubilæum eorum abstinentiam?

Resp. Quamvis non pauci distinguant, & aliud asserant pro locis, ubi est consuetudo illam in jejunio adhibendi, & aliud ubi hujusmodi consuetudo non adest. Et item quamvis plures distinguant, quando tempus Jubilæi incidit in quatuor tempora, vel vigilias, & quando in Quadragesimam; & præterea, quamvis aliqui aliud dicant de habentibus Bullam Cruciatæ, aliud de eam non habentibus, tamen probabilissima sententia est, quam multis firmat Sanchez, semper in jejuniis Jubilæi adhiberi lacticinia posse. Ratio autem principalior est, quia Jubilæum imponit jejunium secundùm morem Ecclesiasticum: at Ecclesiasticum jejunium satis servatur cum lacticiniis, nisi aliud jubeatur, ut jubetur in Quadragesima, &c.

Immò notat idem Sanchez, quod, si quis sine causa jejunaret cum lacticiniis pro Jubilæo, incidente in Quadragesimam, peccaret quidem, sed illud jejunium sic peractum satis superque esset pro Jubilæo.

7 Rogas per hanc occasionem. Græci, quorum jejunium in Quadragesima est, sine piscibus sanguinem habentibus, possunt ne legitime pro Jubilæo jejunare cum lacticiniis?

Resp. posse: quia Pontifex, dum omnibus fidelibus concedit Jubilæum cum jejunio Ecclesiastico, & quidem latino, satis idem concedit fidelibus Græcis. Confirmatur, quia *in tr. de Bulla Cruciata c. 3. §. 3. n. 4.* diximus, eadem lacticinia iisdem concedi per dictam Bullam.

Quæres. Græci, qui ritu Græco viventes, carnes comedunt die Sabbati; debent ne illo die latino modo jejunare?

Resp. debent: etenim nimis disertè Pontifex jejunium Ecclesiasticum (quod certè est latinum) injungit omnibus fidelibus, si Jubilæum lucrari velint. Profectò nec etiam Latini obligantur die Sabbati rigorosè jejunare, & tamen pro Jubilæo (non obstante ipsorum more) jejunare rigorosè debent: ita igitur Græci debebunt illo die rigorosum jejunium (non obstantibus suis moribus) assumere.

Jejunia aliàs debita.

8 JEjunia ex obligatione, quæ fortè incidunt in tempus Jubilęi, sufficiunt pro impositis ad Jubilæum consequendum. Siquidem per unum, idemq; opus utriq; obligationi in re hac nostra satisfit. Ita Moronus *l. c. n. 564.* ex Enriquez, & Santarello. Quare si quis vovisset jejunare omnibus sextis feriis, v. g. illud jejunium poterit inservire etiam pro Jubilæo. Idem diximus *sup. c. 5. n. 11.* de oratione aliàs debita. Legite, quæ dicam *c. 8. n. 7.*

Propter eandem, vel similem rationem, si in unam ex dictis hebdomadis inciderint quatuor tempora, in alia non item; poteris legitimè eligere pro Jubilæo illam, in qua resident jejunia ex obligatione Ecclesiæ, jam enim satisfacis Jubilæo.

Jejunia fiant ex intentione Jubilæi.

9 DIximus paulò ante, requiri intentionem lucrandi Jubilæum, ut illud acquiratur: Jam quæro, an opera, & consequenter jejunia injuncta debeant etiam fieri ex intentione illud lucrandi?

Figuremus casum in hac materia jejunii, in qua faciliùs posset difficultas evenire. Titius jejunavit die Mercurii primæ hebdomadæ, nihil sciens de jejunio imposito per Jubilæum, eratque dies vigiliæ ex obligatione Ecclesiæ: unde tunc ipse nullam habuit intentionem lucrandi Jubilæum. An illud nunc ipsi valeat pro injuncto, si cætera exequatur, & velit nunc in hac prima hebdomada Jubilæum acquirere?

10 Resp. Negat Suarez, Layman, Castropalaus apud Burgaber *centur. 2. n. 91.* Sed probabiliter Salas, de Lugo, Dicastillus cum eodem Burgaber affirmant, valere, quia quilibet operans aliquid boni, habet universalem interpretativam intentionem lucrandi pro anima sua quidquid per suum bonum opus lucrari potest: quare si is cætera opera intra Jubilęi hebdomadam à se electam exequatur, eaque applicet saltem virtualiter, ut supra diximus, ad intentionem Pontificis, illudque jejunium anteà factum applicet ad dictam Pontificis intentionem, sanè illud lucrabitur.

11 Atque hic obiter nota, hanc applicationem saltem virtualiter ad Pontificis intentionem esse omninò necessariam, siquidem est unum ex operibus injunctis, ut notat Pasq. 9. 34.

Jejunia in quid commutanda?

12 QUoniam pro impeditis potest Confessarius commutare opera injuncta, aliorum autem operum facile sit prædictam commutationem expedire. Quoad jejunium verò, fit aliquantò difficiliùs; ideò hujus rei praxim meritò à me quæris. Et tamen vix plenè respondere possem: etenim cùm id decernere dependeat à qualitate personæ, an debilis sit, an infirma, an robusta, an otiosę vitæ, an obnoxia arti laboriosæ, & similibus circunstantiis; ideò prudentis judicio Confessarii id committitur, ut ego universaliter, & latè expendi *lib. 3. Decal. c. 16. §. 6.*

13 Quæres denique. An pro acquirendo Jubilæo possim jejunare in prima hebdomada semel, in secunda autem bis, vel contra.

Huic quæstioni sic meritò respondet Gobat *l. c. n. 212.* *Post lectas* (ait) *tam multas Bullas fore mihi certum, te non adipisci Jubilæum quia modus loquendi in prædictis Bullis mihi significat, in eadem hebdomada fieri jejunia debere.* Hactenus Gobat. Sed de hac separatione iterùm redibit sermo infra *c. 9. n. 8.* ubi cum de Lugo negabimus universaliter, posse opera injuncta partim fieri in una hebdomada, partim in alia.

CAPUT VII.

De Eleemosyna.

Quæ? & cui?

1 ERoganda est eleemosyna, & quidem intra tempus Jubilæi, ut etiam alia opera: sufficit autem modica, est enim arbitraria, sed quia olim in Jubilæi tenore addebatur (*quod daretur juxta proprias facultates*) ideò tunc erat rationabilis dubitatio, an pro omnibus modica sufficiens fuisset; verùm hodie cessat hæc dubitatio: dicitur enim in nostro Jubilæo (*dans aliquam eleemosynam; prout unicuique suppetit devotio.*)

2 Si sis adeò inops, ut nihil erogare queas, postula à Confessario commutationem. Verùm id in praxi vix locum habet; siquidem etiam pauperrimus potest aliquid minimum erogare.

3 Eleemosynam hanc si consanguineo pauperi dederis, satis Jubilæo fecisti. Idem si extremè indigenti, non enim inde deficit eleemosynæ substantia. Idem etiam si quid temporale mutuum, vel commodatum des, proprium v.g. equum ad usum pauperis, &c. quia hæc etiam eleemosyna est, vide *mox n. 9.*

Eleemosyna per alium.

4 NOn opus est, eam fieri per se ipsum, satis est per alium, modò fiat ex bonis propriis. Et tamen satis etiam erit, si faciam, ut amicus stipem eroget nomine meo, nam tunc virtualiter dat amicus illam mihi, & ego illam numeratam jam inter mea bona, erogo pauperi.

Præterea mihi, & Cardinali de Lugo certum est, satis esse, si dem eleemosynam ei, quem bona fide puto esse pauperem; nam secus obligarentur fideles proximi facultates examinare.

5 Sed quid, si ego consignem eleemosynam meo v.g. famulo, ut det illam pauperi; ipse verò sibi illam retineat?

Respondeo. Santarellus, quem sequitur de Lugo, ait, sic non acquiri Jubilæum. Sanchez, aliique ajunt, acquiri, & quidem meritò; nam ex parte mea jam eleemosynam dedi.

Idem dicerem (quidquid in contrarium putet de Lugo) de eleemosyna, quam ego mittam ad pauperem distantem, itaut propter distantiam non fuerit illi in manus tradita intra hebdomadam mei Jubilæi. Idem, inquam, dicerem: nam ex parte mea jam eleemosynam distribui intra tempus mihi legitimum.

Eleemosyna Religiosorum.

6 SUperior Religiosorum legitimè potest eleemosynam distribuere pro omnibus suis subditis. Neque dicas, tunc eleemosynam, quæ nullius dominii capax est, non fieri à subdito ex propriis bonis, ut requirit Pontifex, sed ex bonis Religionis: ne id, inquam, dicas, nam subditus habet illorum bonorum usum, quem ejus nomine dat ex parte Superior ipsi pauperi.

7 Si Superior nullam vellet porrigere eleemosynam, possent subditi ex bonis Monasterii aliquid moderatum clam surripere, illudque dare pauperi sine consensu Snperioris: quia tunc esset is nimis irrationabiliter invitus. Ita Pellizzarius agens de Monialibus in casu, quo Abbatissa eleemosynam dare pro omnibus recuset. Sed addit, satiùs tunc fore, si ex proprio peculio, quo fortè gaudet Monialis, det eleemosynam: vel commutationem petat à Confessario, quando nullo peculio gaudet.

8 Monet hic meritò de Lugo, nequaquam sufficere, quod eleemosynam det Superior, subditis ignorantibus, & nisi saltem intra hebdomadam id subditi scientes, illam ratam habeant (& idem dicere deberet, si amicus meus det eleemosynam pro me.) Ratio est, quia eleemosyna (de Lugo) est actio moralis, ad quam requiritur aliqua cognitio, & voluntas, ut ex natura actionis humanæ constat. Gobat *nu. 217.* negat (& quidem etiam probabiliter) esse necessariam ejusmodi scientiam, & ratihabitionem, & idem consequenter dicet Burgaber supra allatus *c. præced. n. 10.* quia quilibet vult habitualiter, & cupit, sibi prodesse ea, quæ ejus nomine fiunt ab aliis.

Eleemosyna spiritualis.

9 SUfficitne pro Jubilæo eleemosyna spiritualis?

Respondeo. Sufficere, ait Gabriel à S. Vincentio *in summa morali verbo Jubilæum*, si promittantur v.g. Missæ in eleemosynam: quia hæc est quædam eleemosyna satis pia, nec est necesse (ait) ut Missæ promissæ celebrentur intra tempus Jubilæi: sufficit, quod promissio fiat dicto tempore.

Verùm id meritò negat Moronus *n. 610.* universaliter docens, non sufficere spiritualem eleemosynam. Et certè cùm tenor Jubilæi, in quo Pontifex loquitur juxta communem, & vulgarem usum, requirat eleemosynam, quæ consueto modo intelligitur de temporali, temporalem debere omninò erogari, sentiendum est.

10 Illud faciliùs concederem: si daret quis alicui Sacerdoti pauperi stipendium ad celebrandum Missam pro anima Purgatorii; nam sic eleemosyna profectò esset facta ipsi pauperi Sacerdoti.

11 Quid de faciente opus aliquod ex septem operibus misericordiæ corporalis in gratiam pauperis? Docet, id sufficere Gobat *n. 218.* quia misericordię temporales ex S Th. veniunt nomine eleemosynæ. Addit idem, sufficere item, si dem icunculam, imaginem, vel numisma sacrum pauperi. Verùm ego omninò distinguendum puto: si enim illud opus misericordię, & illa icuncula inserviet ad sublevandā aliquo tandem modo paupertatem donatarii, concedo libens; quia sic est verè, & propriè eleemosyna vulgaris. At si non inserviet ad

talem

talem sublevationem: concedere nequaquam possum: Eleemosyna enim propriè, & in vulgari sensu definitur: *esse sublevatio paupertatis proximi*. Confirmatur, quia Pontifex imponendo eleemosynam, imponit illam, quæ usu communi, & vulgari intelligitur nomine eleemosynæ, cùm in his Bullis populo datis sic loquatur Pontifex, ut suprà sæpè diximus, non verò intelligitur illa, quam Theologicè talem vocat S.Thomas. Certè hìc maximè locum habet illud *ex l. Labeo H. de supellectili legat: Nec enim ex opinionibus singulorum, sed ex communi usu nomina exaudire oportet*.

12 Hinc facilè concedam, sufficere pro eleemosyna injuncta à Jubilæo, si tu Medicus v.g. gratis visitas infirmum, ad eum curandum: quia id prætio est æstimabile, & virtualiter sine dubio est eleemosyna: At non, si tu eundem infirmum, vel in carcere positum de more visites.

13 Pro proximè dictis contra eleemosynam spiritualem stat Leander *de pænit. tr.5.disp.14.q.52.* cùm enim attulisset quinque Auctores asserentes, ad lucrandas Indulgentias, quæ eleemosynam postulant, non requiri eleemosynam corporalem, sed sufficere spiritualem, meritò docet, hujus sententiæ oppositum esse certissimum, hoc est omninò requiri corporalem. *Et ratio est* (ait) *quia hæc tantùm est propriè eleemosyna*, ita Bossius, aliique sic etiam sustinet Quintanadv. *de Jubil. duplicis hebdomadæ c.4. n.6.* additque ex Laurentio à S. Francisco, Leonem X. Summum Pontificem concessisse Minoribus, eos posse supplere injunctam eleemosynam, recitando quinque Pater, & Ave: ac posse hoc privilegio gaudere omnes Religiosos, qui per Bullas Pontificias communicant in privilegiis cum dictis Minoribus, &c.

CAPUT VIII.

De Commutatione Votorum.

Quid sit hæc commutatio?

1 Alterius juris est dispensatio voti, alterius voti commutatio: Dispensatio est, quando, qui potestatem habet dispensandi votum, Dei nomine, absolutè relaxat, seu remittit. Commutatio autem est, quando, qui potestatem habet commutandi, aliquod aliud opus subrogat loco operis debiti ex voto. In hoc autem Jubilęo non datur Confessario potestas dispensandi, sed solùm commutandi.

2 Potest autem Confessarius commutare votum reiiciens determinationem rei subrogandę ad virum doctum, qui prudenter subrogare sciat, vel ad se ipsum Confessarium, postquam rem benè ponderaverit, etiamsi deinde ipsa actualis subrogatio fiat elapso Jubilęo, modò commutatio hæc initiata, veluti imperfectè, facta fuerit, existente Jubilęo.

3 Pęnitenti autem integrum est redire, si velit, ad suum votum, & opus subrogatum omittere.

Æquale, vel quasi æquale.

4 Quoniam autem subrogatio debet sapere de re subrogata, ideò debet votum in casu nostro commutari in aliquod ęquale, vel quasi ęquale; secus esset dispensatio, non commutatio. Potest autem commutari in aliquod paulò minus, ut privilegium Jubilęi, vel Bullę aliquid operetur.

5 Et quidem pro expedienda commutatione in ęquale tempore Jubilæi sufficit, quod fiant opera in illo imposita. At verò in quasi ęquale, hoc est, in opera aliquantò minora, aliqui requirunt causam: sed alii etiam tum sufficere opera per Jubilęum injuncta, probabiliter docent.

6 Quomodo autem pensanda sit ejusmodi ęqualitas: dixi ego satis in Decalogo *l.3.c.16. præsertim §.6.* Legite item Sanch. *l.4. summa c.ult.* & quę dixi *de commutatione jejunii c. præcedente n.12.*

7 Illud autem nolo prętcrire, quod monet Pasqualigus *de Jubileo qu.352. In commutatione votorum* (ait) *potest subrogari quæcunque materia, quæ conferat ad obsequium Dei, & utilitatem voventis, ea excepta, quæ aliàs est debita ex præcepto. Ita Sanchez, Moronus, aliique. Ratio hujus exceptionis est, quia votum, cùm sit voluntarium, nisi expressè contrarium quis intenderit; semper intelligitur fieri de materia voluntaria, non verò de jam præcepta: ergo etiam quod illi subrogatur, de opere voluntario esse debet.*

8 Ex qua doctrina nota differentiam inter commutationem hanc votorum, & commutationem operum impositorum ex Jubilęo: illa enim Jubilęi potest expediri in opera alia, quamvis debita ex obligatione, ut diximus *c.5.nu.11.* At verò commutatio votorum extra Jubilęum, ut etiam intra, non item. Et ratio differentię est, quia in commutatione votorum urget prędicta ratio ducta à voluntario opere, quę non urget in Jubilęo.

Hinc vides, quod loco tui voti potest Confessarius subrogare, ut audias v. g. Missam diei feriati, non verò Missam, quam tu de pręcepto audire die festivo obligaris, & tamen loco operis impositi ex Jubilęo id liberè potes.

9 Ex dictis collige primò, in commutatione votorum posse subrogari ea, quę vovens solet implere ex devotione, immò multoties sic expediet, ut scilicet vovens hilariùs impleat opus subrogatum, circa quod faciliùs se habet dictus vovens propter consuetudinem, quam habet illud agendi.

10 Collige secundò ex illo, quod modò dictum est *nu.7.* (*quæcunque materia*) posse substitui multa opera cum facultate facta à Confessario, per quam vovens eligat opera illa, quę velit ex his: v. g. vel talem, tantamque eleemosynam, vel orationem, vel corporalem verberationem, &c. quę si singulę æquivaleant tuo voto (ut supponi debet) poteris eligere illud, quod tibi faciliùs cadet.

11 Collige tertiò ex illis verbis dictis *n.7.* allatis (*ad obsequium Dei, & utilitatem voventis*) rectè à Sanchez, aliisque doceri, Confessionem, & Communionem esse maximè aptas ad commutanda vota; quia hęc Sacramenta maximè faciunt ad Dei honorem, animęque utilitatem.

Quæ vota commutari queunt?

12 Quęnam vota commutari per Jubilęum possint?

Resp. omnia, pręter duo, idest, absolutę Castitatis, & absolutę Religionis ineundę: vel etiam multò minùs initę: quare poterunt hęc eadem Castitatis, & Religionis, quando sunt pęnalia, sive ante, sive post pœnam incursam, & quando sunt verè conditionalia, sive ante, sive post conditionis eventum. Nota diligenter illud (*verò*) quod explicui *l.3. Decal.c.12.§.2.nu.1. & 2.* Quòd nunc, ne aliò divertam, satis mihi erit, si memoriter vobis explicavero. Potest item commutari votum Religionis non approbatę, & votum limitatę Castitatis, votum v.g. de non fornicando de non nubendo, & similia, quę non veniunt sub nomine absolutę Castitatis.

Dixi (*multò minus Religionis initæ,*) quod enim nec Jubilęum, nec Bulla Cruciatę, nec privilegia Religiosorum extendi possunt ad commutanda vota solemnia Professionis Religiosę, nec ad vota bienii Societatis, immò nec ad vota adnexa Professioni solemni Religiosorum, quale est votum v.g. in aliquibus Religionibus de non procurandis dignitatibus, & in Religione Minimorum votum Quadragesimalis jejunii, & in Carthusianis votum abstinendi à carnibus, & similium, nimis est manifestum: de qua re videri potest Castrop. *t.3. de oblig. status Religiosi disp. 5. pun.ult.*

Vota prædicta omnia (pręter dicta absolutę castitatis, & Religionis ineundę, vel initę, modò explicatę) etiamsi sint jurata in Dei honorem emissa, possunt per Jubilęum commutari; quia sic voti naturam etiam retinent: at non juramenta, quę facta sunt in favorem alterius; nulli enim pręjudicium parere intendit Pontifex.

Vota etiam jurata facta Ecclesię, aliqui dicunt, non posse commutari, quia esset Ecclesię prejudicium. Alii (sanè probabiliter) dicunt posse, quia hęc non continent promissionem factam Ecclesię, sed Deo. Lege Pasqualigum *q.281.*

13 Quæres. Quando vota prædicta Castitatis, & Religionis absolutæ sunt emissa ab impubere, hoc est, à filio non habente annos 14. completos, vel à constitutis sub potestate alterius, quæ possunt irritari à Patre, vel ab habentibus potestatem supra voventes, de quo argumento latè diximus *lib.3. Decalogi* (qui omninò, ne erretis, videndus est) possunt ne commutari per Jubilæum vel per privilegia ab illis, qui potestatem habent commutandi, vel dispensandi vota?

14 Resp. cum communi sententia, quæ negat. Ita Suarez, Sanchez, Castrop. aliique apud Pasqualigum *q.303.* quia non valet argumentum: potest hoc votum irritari, ergo potest commutari, vel dispensari: siquidem posse irritari, fundatur in potestate dominativa: sed posse commutari, vel dispensari fundatur in potestate jurisdictionis spiritualis: nam à diversis non valet illatio *l. Papinianus de Minoribus.*

Probabile esse, dicit Pasqualigus *l.c.* cum Guttierez, quod possit: sed approbare hoc nullo modo possum: quia urget ratio allata modò à Suarez, aliisque. Adde, illa vota semper esse absolutæ Castitatis, & absolutæ Religionis (de his enim agimus) quod solùm extrinsecè ipsis accidit, quod Pater, & Superiores ex vi suę potestatis dominativæ illa valeant irritare: quare semper ex se remanent indispensabilia, & incommutabilia.

Obligatio Confessarii in commutandis votis.

15 Si Confessarius requisitus, ut commutet votum per Jubilęum; vel per Bullam Cruciatæ, ipse judicat causam esse justam; peccabit mortaliter, si neget commutationem; quia gravis injuria ex genere suo sic infertur pœnitenti (excipe semper parvitatem materię) si autem non requisitus commutet; peccabit venialiter ex Sanchez, ut item, qui commutat sine causa; verùm, ut diximus *n.4.* ipsa pęnitentis petitio est causa sufficiens, non ita in dispensatione: nam qui habet potestatem dispensandi; mortaliter peccabit, si illam concedat sine causa. Et ratio est, quia in commutatione remanet eadem obligatio circa ęquale opus, quòd subrogatur. At in dispensatione tollitur obligatio: quam qui sine causa tollit, utitur malè sua jurisdictione in rè gravi ex genere suo, & irrita est dispensatio. Videatur de his Sanchez *in summa l.4.c.45.*

Commutatio voti extra Confessionem.

16 Rogas: commutatio hęc voti potest ne expediri ab electo Confessario extra Confessionem?

Resp. aliquos negare: sed quia aliqui cum Enriquez, Sanchez, aliisque probabiliter affirmant, tutum erit, etiam extra: sed diligenter advertę, tunc necessariò debere in ipso actu Confessionis commuta-

mutari, quando in tenore Jubilæi, vel rescripti adesset, vel similis clausula (*ut fiat in Sacramento Confessionis.*) Idem in simili diximus in superioribus *c.2.n.17*. Cùm ergo in nostro Jubilæo hæc clausula non adsit, licèt adsit (illa *in foro Conscientiæ*, *vel auditis Confessionibus*) tutum erit, extra Confessionem vota ex vi nostri Jubilæi commutare.

Unde sequitur ex vi hujus Jubilæi præsentis, vel similis, vota cōmutari posse ab electo Confessario, vel per nuncium, vel per litteras: ut etiam opera hic injuncta, quando opus erit, illa commutare, modò conscius fiat Confessarius de impedimento, deque causa.

Dictum est (*posse commutari omnia vota per nuncium*, *vel per litteras*,) sed intellige, exceptam esse Confessionem, seu absolutionem, quia hæc requirit præsentiam: ut item exceptam esse Communionem, quia hæc est actio personalis.

17 Si pœnitens dicat, se non recordari votorum suorum, poterit Confessarius, cognita, quantum potest, qualitate votorum, vel dare competens tempus ad rememorandum, vel si videretur id frustra tentari, poterit commutare. Legite Pasqualigum *q.286*.

Votum commutatum sine receptione Jubilæi.

18 Si quis obtineat à Confessario voti commutationem infrà tempus Jubilæi, antequam illud acquirat: si deinde acquirit, valet commutatio. Sed quid, si habita commutatione cum spe obtinendi Jubilæum, postea voluntatem mutet, & illud non acquirat?

Resp. consistere, seu valere commutationem: quia ea facta est absolutè, & independenter à futuro, quamvis necessariò cum spe illius: immò, ut supra in simili *c.3.n.6.* diximus, malè se gereret Confessarius, si dependenter ab eventu, hoc est à futuritione Indulgentiæ commutaret. An verò is voluntatem mutando peccet, dixi *c.3.n.11.*

19 Quòd si intentionem acquirendi Jubilæum is non habeat, tunc profectò ex ibid. dictis *n.7.& 8.* irrita erit commutatio.

Non postulans commutationem.

20 Qui Jubilæum lucratus est, & sive per oblivionem, sive quia noluit, non postulavit à Confessario commutationem sui voti, poterit etiam post elapsum Jubilæi tempus, omissam commutationem obtinere, perindè ac esset in tempore Jubilæi, & hoc per eundem Confessarium; vel per similem alium, quia Jubilæi causa jam cœpta fuit. Ita Sanchez, & Moronus *l.c. à n.517.*

21 Hæc in re Suarez tenet, si tempore Jubilæi nulla ne generalis quidem facta est à Confessario votorum oblitorum commutatio, non posse post elapsum Jubilæi tempus vota commutari: at nos sequimur sententiam Sanchez absolutè concedentis: quia quamvis non fuerit cœpta causa ipsorum votorum oblitorum, cœpta tamen fuit causa Jubilæi, ex vi cujus pœnitens acquisivit jus ad commutationem.

22 At verò de eo, qui Jubilæum non acquisivit, quid dicendum?

Resp. si non facta tunc fuit commutatio sive ob oblivionem, sive ob aliud fieri post elapsum Jubilæum non ampliùs poterit. Et ratio est manifesta: quia in tantum posset, in quantum pœnitens acquisivisset jus per Jubilæum: at hic, si Jubilæum non acquisivit, jus nullum ab ipso participare potuit.

23 Denique hìc non ignoretis, differre commutationem votorum per Bullam Cruciatæ à commutatione per Jubilæum: per Bullam enim debet commutatio fieri, dando aliquam eleemosynam in subsidium temporale belli contra Infideles, ut explicuimus in tract. de Bulla Cruciatæ: at per Jubilæum id non requiritur, sed solùm ut fiat commutatio in aliquod aliud opus pium, modo, quo in superioribus declaratum est.

CAPUT IX.

Varia de Jubilæo.

1 Nonnulla in præcedentibus capitibus locum commodum non habuerunt, quæ ad Jubilæum pertinuissent: & aliqua item exciderunt à calamo festinante; hæc ergo raptim collecta breviter hìc dabo.

Pro animabus Purgatorii.

2 Non potest Indulgentia nostri Jubilæi applicari pro animabus Purgatorii, quia id non exprimitur in tenore Jubilæi, quod certè necessarium fuisset, ut latè Pasq. q.20.

Si moriatur Pontifex.

3 Si moriatur Pontifex, non spirat Jubilæum, quia est gratia facta. Excipit tamen Comitolus *in respons. mor.l.5.q.108.* si quando Pontifex concedit Jubilæum ex aliqua causa post mortem ipsius cessat: quia tunc, cessante causa cessat effectus. Ejusmodi fuit Jubilæum Innocentii IX. qui illud concessit, ut fideles orarent pro recta sua gubernatione: cùm enim defunctus esset post duos menses: quæsitum fuit, an adhuc duraret Jubilæum? Et negativè respondit Comitolus, quem curiosus videre poterit.

Illud est difficilius. Qui ignoravit dicti Pontificis mortem, & ipse ex Jubilæi privilegiis absolutus fuit à reservatis; an validè fuerit solutus? Affirmat Gobat *de Jubilæo n.344.* quam affirmativam sententiam ego libenter, tanquam probabilissimam, sequor; quia in Confessariis tunc legitimè approbatis adfuit titulus coloratus, & error communis, quare validè absolverunt, vel vota commutarunt, concedente jurisdictionem Ecclesia, ut alibi sæpè diximus.

Utens opinione probabili in Jubilæo.

4 Qui utitur opinione probabili in exequendis operibus injunctis in Bulla Jubilæi, lucratur ne Jubilæi Indulgentiam?

Resp. negat Avendano *in thesauro Indico t.p.tr.5.c.28.n.299.* negat Gobat *l.c. nu.333.* negat Faustus, Bonacina, aliique cum Diana *p.10.tr.11.res.34.*

Verùm affirmat Leander apud Dianam citatum: affirmat Franciscus de S. Joanne *ib.* affirmat Martinus de S. Joseph. *ib.* affirmat Quartus *ib.* qui Quartus denique fatetur, hanc sententiam affirmativam esse probabilem, & eam sustinet Escobar de Mendoza meritò dicens, se minimè dubitare de Sedis Apostolicæ benignitate hac in re. *Certè* (addit) *vix esset ullus, qui Indulgentiam obtineret, si vera esset sententia negativa, cùm circa opera injuncta adsint hinc inde sexcenta Doctorum opiniones.* Hæc de ipsa Jubilæi Indulgentia.

Sed quid sentiendum de ejusmodi Jubilæi Privilegiis?

Resp. verbis prædictis Gobat. Is enim licèt neget, ut modò dixi, acquiri Indulgentiam, tamen in hunc modum addit *l.c. n.332.* *Pronunciandum est* (inquit) *obtineri privilegia Jubilæi posse, sequendo sententiam probabilem, quæ fortè coram Deo est falsa: probabilissimum est v.g. illum fieri Jubilæi participem, qui partem operum præscriptorum perfecit in peccato mortali, aut non omnia in una hebdomada: quæ sententia, etsi fortè à parte rei sit falsa, ac proinde eam amplexus, re vera non acquirat Indulgentiam; quia tamen probabiliter putat acquirere; ideò valent pro ipso absolutiones à reservatis, & à censuris, commutationesque votorum, ut rectè ait Diana loco cit.*

Hæc ille. Ratio autem esse debet, quam modò innui: quia scilicet, quando adest sententia probabilis de jurisdictione Confessarii, Ecclesia ipsi illam dat. Legite de Lugo *de pœnit. disp.19. sect.2. §.1.*

Commutatio privationis debiti conjugalis.

5 Pasqualigus *q.113.* qui etiam citat Vivaldum, docet per Jubilæum posse commutari privationem petendi debitum ei, qui ante contractum matrimonium emisit votum absolutæ Castitatis.

Inquires ergo: an prædicta doctrina sit vera? & primò quidem, an per Jubilæum possit commutari dicta privatio petendi debitum? & quid per Bullam Cruciatæ?

Inquires secundò, quid de privatione petendi debitum, quam quis contrahat, si quando ipsi conjugi superveniat affinitas ex copula illicita cum consanguineo, vel consanguinea in primo, vel secundo gradu sui conjugis?

Resp. ad inquisitionem primam: posse id per Jubilæum; inde dicit Pasqualigus, quia votum Castitatis, quatenus impedit petitionem debiti, non est integra Castitas, sed pars illius, unde non videtur hęc pars reservata: nihilominus dico primò, dictam opinionem Pasqualigi, & Vivaldi, quòd scilicet dicta privatis petendi debitum, quam habet quis ob votum Castitatis possit per Jubilæum commutari, esse opinionem satis infirmam, atque esse contra Thomam Sanch. Trullench, Bossium à Pasqualigo citatos: & quidem difficile est, quod rationabiliter dici possit, non esse reservatam partem voti Castitatis absolutæ, si totum votum castitatis est absolutum.

Quare dico secundò, quòd saltem in praxi concedendum non est, posse per Jubilæum, vel per Bullam Cruciatæ. Et quidem quod non possit per Bullam, ego docui *c.13. de Bulla Cruciatæ §.3. n.1.* & iterùm doceo.

Quis igitur dispensabit in hac privatione petendi debitum conjugale, qua propter votum Castitatis laborat conjux?

Resp. de hoc me plenè dixisse *l.3. Decal.c.14.§.4.n.48.* hoc est, posse Episcopum circa suos subditos, & posse Religiosos privilegiatos: qui locus est omninò videndus.

Ad secundam inquisitionem respondeo: nullo modo posse, sive per Bullam, sive per Jubilęum: quia ejusmodi privatio petendi debitum in his conjugatis non oritur ex voto castitatis, sed est impedimentum, quod supervenit Matrimonio, inductum ab Ecclesia, ut latè ego dixi *in tr. de matrim. c.12.§.3.* Quis autem hoc impedimentum tollat, dixi *ib. tr.2.c.6.* nempè Episcopum, Commissarium Cruciatæ, & Religiosos illos, qui hoc privilegio gaudent. Recolite omninò locum.

Commutatio Jejunii quando?

6 Commutatio jejunii, quando ea pro impeditis expedienda est, potest à Confessario fieri, vel ante feriam quartam, vel post sabbatum, durante hebdomada à pœnitente electa, quod est dicere, posse fieri, vel ante, vel post diem statutum à Jubilæo.

Injuncta opera, an valeant per æquipollentiam?

7 Opera à Jubilęo injuncta, sunt facienda ea, quæ præscribuntur, nec valent per æquipollentiam, nec per majoritatem operis.

Et

Et quidem omnia adamussim facienda sunt, nec potes omittere unum, quamvis sit tuo arbitrio opus parvi momenti: nec, si possunt fieri, & non adest rationabile impedimentum, possunt à Confessario commutari, ut supra dictum est.

Disjunctorum operum separatio.

8 QUando in Jubilæi tenore dicitur (*in una, vel altera hebdomada*) aliqui cum Castrop. *de Jubilæo pun.* 12. *n.* 18. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 15. Morono *n.* 543. (quod etiam esse probabilissimum supponit Gobat à nobis *modò n.* 4. allatus) quamvis ipse idem alibi certam esse contrariam sententiam doceat, ut nos retulimus *sup. c.* 6. *nu. ult.*) Aliqui, inquam, probabile affirmant, posse aliqua opera ex injunctis fieri in prima hebdomada, alia in secunda.

Verùm alii negant cum de Lugo *de pœn. disp.* 27. *num.* 105. & cum Pasq. *q.* 59. latè id probante: & ipse quidem Castrop. qui modò affirmativam sententiam sequutus est, pronunciat tamen ibidem, negativam esse securiorem, & non aliam consulendam.

Sed ne ægrè feras audire Cardinalem de Lugo *d. nu.* 105. sic pro sententia negante, quam nos sequimur, loquentem contra Bonac. qui etiam affirmativam sententiam docet. *Falsum est* (ait de Lugo) *posse opera indifferenter fieri partim in prima, partim in secunda hebdomada. Hoc est contra fidelium praxim, contra Doctorum mentem, & contra verba ipsius Bullæ, in qua specialiter conceditur, quòd Communio fieri possit* (*saltem die Dominico sequenti*) *post jejunia: si autem illa sententia Bonacina vera esset, non solùm die Dominico, sed etiam feria tertia sequenti post jejunium fieri posset, quod tamen est contra prædicta verba, quibus ad summum differri permittit Communionem Dominicam sequentem post jejunia*. Hactenus de Lugo.

Bulla Cruciata carens.

9 JUbileum, ejusque Indulgentia, & privilegia, ut valeant, non indigent Bulla Cruciatæ. Ita Gallenus in expositione Bullæ Cruciatæ, asserens praxim, & interpretativam voluntatem Commissariorum dictæ Cruciatæ.

Publicatio Jubilæi quando?

10 NOn licet Ordinariis in publicatione Jubilæi inchoare illas hebdomadas in quocunque die intermedio hebdomadæ: quia Pôtifex assignat duas hebdomadas more civili, & Ecclesiastico; at hæ incipiunt à Dominica, non verò ab alio die. Ita contra Gobat sustinet Pasqualigus *q.* 358.

Quid importat illud (*quamprimùm*) *pro itinerantibus?*

11 QUando pro itinerantibus, aliisque impeditis dicitur, ut quàm primùm post impedimẽtum ii lucrentur Jubilæum, illud (*quamprimùm*) non negat aliquam temporis latitudinem à prudenti viro mensurandam: quare poterit concedi totum illud tempus, quod judicabitur necessarium ad expedienda negotia, quæ fortè tunc urgere possent: immò etiam tempus ad aliquam quietem pro reficiendis viribus fortè necessariam.

Absolvitur Censura, sed differtur Confessio.

12 QUando ob aliquod impedimentum ex supradictis Confessarius pro audienda Confessione alicujus differt peccatorum absolutionem post aliquod breve, & rationabile tempus ab elapso Jubilæo, ut supra diximus, poterit durante Jubilæi tempore absolvere illum à censuris, quibus forte afficitur; quia absolutio à censuris non est alligata ad Sacramentum Pœnitentiæ, quando id non exprimitur à Pontifice: ut supra vidimus: & ex alia parte in hoc casu jurisdictio Confessarii non spirat, finito Jubilæi tempore, cùm in ipso radicata maneat, donec causa finiatur.

Jubilæum incidens in festum solemne.

13 SI incidat Jubileum in hebdomadam Sanctam, vel in octavam Paschatis, poterit satis congruenter differri ipsius promulgatio post dictam Octavam. Non placet autem Gobat *c.* 28. *de Jubilæo n.* 203. dum docet, in dicta Octava posse Ordinarium dispensare in tres eleemosynas tria Jubilæi jejunia: non placet (inquam) tum quia est irrationabilis commutatio, loco jejunii, quod Pontifex requirit, ut exercitium virtutis, & afflictionis corporalis, subrogare eleemosynam; tum quia rationabiliter poterunt jejunia, & Jubilæum in alios dies ab Ordinario differri.

Illud item nolo concedere eidem Gobat) ut non concedit Pasqualigus *q.* 363.) quòd, si incidat Jubilæi jejunium in aliquod festum solemne, possit Episcopus illud commutare in similem eleemosynam, nolo (inquam) id concedere propter rationes modò dictas: quia Summus Pontifex vult exercitium afflictionis corporis, & rationabilius poterit in alium diem ejusmodi jejunium transferri.

Virtualis intentio in Jubilæo.

14 NOn requiritur, ut habeat quis formalem, seu actualem intentionem lucrandi Jubilæum: satis enim est, quòd opera præscripta ritè peragantur, quia (ait de Lugo contra Suarez) sufficit intentio interpretativa, quam certè quisque habet, quando injuncta opera legitimè exequitur, cùm quilibet velit, cupiatque se ipsum juvare, quantum potest. Id quidem supra in simili à me dictum esse, rectè memini.

Bona Fide commutans.

15 SI Confessarius bona fide putans adesse sufficientem causam commutandi alicui opera injuncta, & commutat; valida est commutatio, nec vitiatur Jubilæum: quia secus Confessarii, & pœnitentes semper essent solliciti, & scrupulis vexarentur. At verò si mala fide sciens non esse sufficiens impedimentum, commutat, nulla erit commutatio, & Jubilæum nequaquam acquiretur quia deficit unum opus ex injunctis: opus enim factum ex nulla legitima commutatione non est illud, quod imponit Pontifex. Ita Gobat *de Jubilæo c.* 13. *n.* 103.

Mitiores Pœnitentiæ in Jubilæo.

16 ILlud, quod dictum est supra, nimirum tempore Jubilæi mitiores, seu leviores pœnitentias debere imponi à Confessariis, etiam pro peccatis gravibus; quia opera pro Jubilæo sunt satis notabilia, & Pontifex, ut aliciat ad lucrandum Jubilæum, distribuit à thesauro Ecclesiæ uberem satisfactionem; illud (inquam) extenditur ne etiam ad alias Indulgentias, præsertim plenarias, quas solet aliàs concedere idem Summus Pontifex?

Resp. extendi: nam probabile est tempore Indulgentiæ plenariæ, quam quis lucrari decrevit, solùm illam pœnitentiam medicinalem teneri admittere, quæ ex ipso jure apponi debet, v. g. remotionem ab occasione proxima, &c.

Quare erit probabile, quòd Confessarius diminuat pœnitentias tempore Indulgentiæ plenariæ. Admoneat tamen pœnitentem, causam levitatis pœnitentiæ esse Indulgentiam, ne scilicet ex parvitate pœnitentiæ, suarum culparum gravitatem modicam esse, sibi persuadeat.

Dixi (*diminuat*) semper enim aliquam imponat, licèt parvam. Hanc doctrinam hactenus *in hoc n.* 17. allatam late, & eruditè probat Cardinalis de Lugo *d.* 27. *de pœn. à n.* 22.

Cathecumenis an prosit Jubilæum?

17 CAthecumenis etiam contritis non prodest Jubilæum, nec Indulgentia quælibet alia (quidquid afferant nonnulli:) quia concessio Indulgentiæ est actus Jurisdictionis, quam Pontifex non habet, nisi in illos, qui sunt ingressi in Ecclesiam per Baptismum. Ita Moronus *n.* 560. Scio, Avendanum affirmare, prodesse Indulgentiam Cathecumenis: sed propter dictam rationem id mihi difficile est.

Peccat ne, qui Jubilæum non recipit?

18 ROgas: peccat ne fidelis, si nulla ex causa, sed solùm propter incuriam negligit, cùm possit, Jubilæum lucrari?

Resp. non peccare, ne venialiter quidem, quia Pontifex hortatur ad illud acquirendum, non præcipit. Excipe semper illum, qui aspernaretur, seu contemneret Bullas, Jubilæum concedentes; hic enim peccaret mortaliter ratione contemptus.

Quæstio incidens de Indulgentiis in alium non transferendis.

19 DUm sermonem haberemus de Indulgentia Jubilæi, rogaverunt à me nonnulli, ut afferrem hic praxim circa decretum Alexandri VII. quo prohibet, posse Indulgentias transire de persona ad personam. Ego igitur morem meis auditoribus gerens, libenter id jam subiicio.

Decretum Alexandri VII. super Indulgentiis.

20 S*Anctissimus Dominus noster Alexander Papa VII. declarat, quòd quæcunque Coronæ, Rosaria, Grana, ac Calculi, Cruces, Numismata, Medaliæ, vulgò nuncupata, & Sacræ Imagines sive sint S. Caroli Borromæi, sive quinque Sanctorum à felicis recordationis Gregorio XV. Pontifice maximo in Sanctorum numero relatorum, sive quæcumque cum Indulgentiis ante à Summis Romanis Pontificibus Sanctitatis suæ Prædecessoribus benedicta, & concessa, quæ quidem in hunc usque diem distributa sunt, non transeant personam illorum, qui eas de præsenti obtinent, neque commodari, aut etiam precariò dari possint, & quæ à Sanctitate sua concessa sunt, vel in posterum concedentur, non transeant similiter personam illorum, quibus ab eodem Sanctissimo concessa fuerint, vel quibus à prædictis de ordine ejusdem Sanctissimi prima vice distributa fuerint, ita ut à nemine aliis commodari, vel precariò concedi possint, alioquin careant indulgentiis concessis.*

Et quantum attinet ad Coronas, Rosaria, Grana, Calculos, Cruces, Numisma-

mismata, Medalia, vulgò nuncupata, & Sacras Imagines cum Indulgentiis ab iisdem Sanctitatis suæ Prædecessoribus benedictas, & concessas, quæ in hodiernum usque diem effectum sortita non sunt, idest, nulli hactenus distributa sunt; nemini uti benedicta deinceps distribui possint. Quòd si de facto distribuantur, careant Indulgentiis jam concessis.

Nec alicui ex rebus præmissis, ut præfertur, benedictis perdita, altera pro eis subrogari, nullo modo possit, quacunque concessione in contrarium non obstante, etiamsi de ea specialis, & expressa mentio facienda esset, uti per præsentes Sanctitas Sua derogavit, & derogatum esse voluit. Romæ die 6. Februarii 1657. Pontificatus quidem S.D.N. anno secundo. Gualterius.

Praxis pro prædicto decreto.

21 GAbriel à S. Vincentio *in summa morali, verbo Indulgentia*, sic habet.

Sanctissimus Dominus noster Alexander VII. decrevit, quod Rosaria, Grana, &c. benedicta, seu cum Indulgentiis, quæ nondum sortita sunt suum effectum, seu quæ adhuc distributa non sunt; non transeant personas illorum, quæ eas de præsenti obtinent. Ex quo infertur, quod qui habet benedictiones, non eas perdunt, sed poterunt aliis eas concedere, & applicare materiæ præsenti, quæ sit illius, cui Indulgentia conceditur; quia tunc nec Medalia transit ab uno in alium: cùm non sit concedentis Indulgentiam: nec Indulgentia, quia hæc ab uno in alium non transit: siquidem cum Papa concedit Indulgentias, seu benedictiones, non extrahit satisfactiones de thesauro, & dat in manus illius, cui concessit benedictiones: sed solùm dat illi facultatem designandi materiam, vel personam, qua designatione facta, ipse illi Indulgentiam communicat, seu facit, quòd remaneat deputata ad inferendam Indulgentiam, posito tali, vel tali opere: non enim satisfactiones manent alligatæ Medaliæ v.g. Hactenus Gabriel.

22 De eodem argumento Georgius Gobat *tom.2. tract.4. de revocatione Indulgentiæ p.2. cap.37.* cùm docuisset, esse suam sententiam, quòd non solùm ipsæ Medaliæ, &c. affecta Indulgentiis; sed etiam ipse benedictiones, seu, ut appellamus, intentiones applicandi indulgentias rebus sacris, non possint ad alios transire, sed possint tamen applicari ab ipsomet, vel ab alio nomine ipsius, rebus sacris; cùm (inquam) hæc docuisset, sic addit pro praxi *num.88.*

23 *Si igitur quis, v.g. Cajus à Papa magnum numerum benedictionum sine ulla determinatione personarum accepit; poterit illas partiri, in quos visum fuerit: ita tamen ut his non sit fas transferre in alios proprio nomine, sed nomine Caii: qua de causa, cùm quidam nobilis adolescens attulisset ex Urbe complures dodecadas Rosariorum benedictorum à Sua Sanctitate, mihi liberaliter offerret decem ejusmodi, nolui aliter accipere, quàm ut ejus nomine, & tanquam nudissimus Minister dividere in nonnullos domesticos, atque extraneos. Sicuti non ita pridem feci in intentionibus eas certis rebus applicandis ex mente illius, qui mihi, cum hac ita applicandi intentione donaverat; acceperat autem immediatè à Clemente IX.* Hæc ad verbum Gobat, quæ cum admodùm clara sint, longiore explicatione non indigent.

24 Prosequitur deinde (ut id etiam obiter habeatis) dicens, prohiberi in dicto decreto etiam donationem Medaliæ, &c. nec solùm accommodatam, sed etiam precariò concessam: licèt enim non appareat in decreto vox donationis, tamen sensus ex contextu, & intentione, seu fine decreti est hujusmodi. *Prohibetur donatio, & etiam accommodatum, & etiam precarium.*

25 Præterea asserit, posse quem sibi retinere duo Numismata v.g. eisdem Indulgentiis affecta, ut si amittat unum, substituat aliud, idque non esse contra dictum decretum. Idem dicit, si sibi quis retineat duas benedictiones, seu intentiones, nam amisso Numismate, substituere aliud poterit, applicando ipsi Indulgentiam; quorum duorum ratio est, quia id non est, transire à persona ad personam.

26 Denique quia non semel conceduntur Indulgentiç, Rosariis, Imaginibus, &c. nulla facta mentione Crucis, dubitatum fuit, an tunc Indulgentia applicari Crucibus possit? & respondetur, posse (& certè meritò) siquidem Cruces comprehenduntur sub nomine imaginum: Crux enim Imago est Christi Domini pro nobis ab illa pendentis, quam ex corde diligite, & valete.

Indulgentia Apocrypha.

PEr hanc occasionem inseram hìc Catalogum Indulgentiarum, quas apocryphas, hoc est, non authenticas declaravit Sacra Congregatio.

Indulgentiæ declaratæ à Sacra Congregatione apocryphæ.

Indulgentiæ, quæ dicuntur concessç anno 1614. Principi Senensi.

Indulgentiæ, quæ dicuntur concessæ à Pio V. & confirmatæ à Clemente VIII. Rosario Magni Ducis Hetruriæ,

Indulgentiæ, quæ dicuntur concessæ à Clemente VIII. templo B.V. de Monte Serrato, impressæ Avenione.

Indulgentiæ plenariæ concessæ pro animabus defunctorum à Clemente VII. impressæ Matriti sub data 20. Junii 1606.

Indulgentiæ fundatæ super revelationem B. Joannæ de Cruce concessæ Granis, sive Ave Maria, quæ dicuntur tetigisse unum illorum trium, quæ afferuntur solùm esse apud ipsum Papam, Regem Hispaniæ, & P. Generalem Minorum Observantiæ.

Indulgentiæ, quæ dicuntur concessæ à Joanne XXII. illis, qui osculantur plantam mensuræ pedis B.M.V.

Indulgentiæ concessç ab Adriano VI. Granis benedictis ad instantiam Regis Catholici Philippi III.

Indulgentiæ, quæ dicuntur concessæ ab Urbano VIII. ad instantiam Cardinalis Magatelli in honorem Sanctissimi Sacramenti.

Item illæ Indulgentiæ à Gregorio V. super hæc verba.

Sia lodato il Santissimo Sacramento.

Indulgentiæ, quæ dicuntur concessæ à Bonifacio IX. visitantibus Cappellam S. Nicolai de Tolentino.

Indulgentiæ, quæ dicuntur concessæ Confraternitati SS. Trinitatis, & Redemptionis Captivorum.

Idulgentiæ, quæ dicuntur concessæ à Leone X. Imaginibus Conceptionis B.V.

Indulgentiæ concessæ, super revelationem nonam factam S. Birgittæ, S. Heduigi, & S. Elisabethæ.

Indulgentiæ concessæ, & acceptatæ ex Magna Tabula S. Jo: Lateranensis.

Indulgentiæ concessæ ab Urbano VIII. Granis benedictis ad instantiam Cardinalis Infantis.

Indulgentiç concessæ altari SS. Rosarii in templo S. Antonii de Rovigo.

Indulgentiæ concessæ à Paulo V. Coronis, Rosariis, Crucibus, Medaliis, & Imaginibus benedictis ad instantiam Cardinalis Borromçi 1611. ex occasione fundationis Ecclesiæ S. Caroli Borromçi.

Indulgentiæ centum dierum dicenti Ave Maria ad pulsum horologii, quæ dicuntur concessæ à Leone X.

Indulgentiæ concessç à Sisto V. Rosariis, seu Coronis, quæ dicuntur Coronæ Mysteriorum Passionis Domini N. Jesu Christi Magni Ducis Florentiæ.

Indulgentiæ concessæ Crucibus de Caravacca.

Indulgentiæ, quç dicuntur concessç à Clemente V. ad instantiam Serenissimæ Infantis Ducis Sabaudiç de Syndone Corporis Christi, quòd, qui Orationem illam recitat, liberat animam de Purgatorio.

Ex Cancellaria S. Officii Inquisitionis ab ejusdem S. Officiö Not. Dom. Joanne Gappo Romæ 18. Maii 1657.

SIc habet Georgius Gobat *tom.2. tract.4. de revocatione indulg. part.2. cap.37. à num.703.* testans, hunc cathalogum se recepisse à P. Bona Hyblensi, qui illum à prædicto Notario fideliter exscripserat.

Deinde ipse idem Gobat sic addit: *Indulgentia de summa Legati Hispanensis, quæ dicuntur Indulgentia granorum de mille Ave Maria, etiam dicuntur Apocrypha.*

Addit idem Gobat *ibid. n.706.* illam Orationem, quæ tabulç deauratç in Sacra æde Lauretana inscripta est, quam dicens, toties quoties Indulgentiam plenariam recipit, asserit etiam apocrypham. Oratio autem dicenda quidem ex devotione, non autem ex spe Indulgentiæ est.

AVE MARIA FILIA DEI PATRIS,
AVE MATER DEI FILII,
AVE SPONSA SPIRITUS SANCTI,
AVE TEMPLUM TOTIUS SS. TRINITATIS.

TRA-

TRACTATUS TERTIUS.
DE TERTIO ECCLESIÆ PRÆCEPTO, ID EST DE SUMENDA EUCHARISTIA.

CAPUT PRIMUM.

An, & quo jure obligamur ad Communionem?

1 CErtum est, Fideles adultos ad illam obligari Ecclesiastico jure, *Ex c. omnis utriusque sexus de poenit. & remiss.* ut infra dicemus latiùs.

Sed controversia inter DD. est, an obligentur etiam divino præcepto? & quidem, quamvis probabilius sit obligari etiam divino, probabile tamen est, obligari solùm Ecclesiastico, quo determinavit Ecclesia præceptum divinum, quod quia erat indeterminatum, non obligabat, nisi donec Ecclesia determinaret, ut fusius Theologi tradunt.

2 Ratio prioris, & certè majoris probabilitatis est, quia illa verba Christi Domini videntur præceptiva; (*nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*) Et ita sustinet S.Thom. 3.*p.q.*80. *art.*11. cum multis, deserens oppositum, quod docuerat *in* 4.

3 Ratio posterioris est, quia non apparet, unde certò obliget tale divinum præceptum, cùm textus prædictus explicetur ab aliquibus, vel de manducatione in voto, vel de manducatione spirituali.

4 His positis, inquires primò, An vera sit illa doctrina Petri Soto *de Eucharistia lect.* 9. dicentis, aliquos specialiter obligari ad sumendam Eucharistiam ex eo capite, quòd Deus decrevit, eis non largiri Gratiam efficacem ad superandas graves aliquas tentationes, & obtinenda quædam bona necessaria, nisi Sacra Communione roborentur? Quod confirmat illa mulier liberata à quodam maleficio, cujus vir apparebat ut brutum; liberata inquam, precibus S. Macarii, à quo ipsa intellexit; ideò calamitatem illam passam fuisse, quia per quinque hebdomadas Sacram Eucharistiam non sumpserat.

5 Respondeo. Suarez non omninò respuit hanc Doctrinam *disput.*69. *de Eucharistia sect.* 3. observat tamen raro ei esse locum. Nos dicimus: quis novit sensum Domini, vel cui id revelatum est?

6 Inquires secundò in hunc modum: ego tentatis omnibus remediis, adhuc mihi certò persuadeo, me non posse superare tentationem, v.g. vindictæ contra inimicum, nisi frequentatione Sacræ Communionis? si non frequentem, peccabo ne contra jus prædictum de communicando?

7 Respondeo primò. Hanc certam tuam persuasionem esse creditu difficilem: quis enim certò sciat, te non posse utiliter alia remedia assumere, & item certò te hoc remedio Communionis esse sanandum?

Respondeo secundò. Supposita certa ejusmodi persuasione, Suarez *l.c.* asserit, te non peccaturum contra præceptum de Communicando, sed solùm contra illam virtutem, cui illa tentatio adversatur; unde sequitur, te non obligari in Confessione exprimere neglectum Communionis, tentationis illius tempore commissum, sed solùm peccatum, quod commisisti.

CAPUT II.

An communicandum in fine vitæ.

1 CErtum est, Fideles adultos obligari ad communicandum ante finem vitæ, sive id fit ex præcepto Ecclesiæ, sive probabilius ex præcepto divino. Nam Concilium Nicænum relatum *cap. de his*, 26. *qu.*6. cavet, *ne discessurus è corpore necessario via sua viatico defraudetur.* At sanè cur vocat absolutè necessarium, nisi valdè probabiliter ex lege id præceptum sit?

2 Sed inquires primò, an qui in vita aliquoties communicavit, teneatur, sub mortali communicare sub finem vitæ, hoc est, in articulo, seu periculo mortis?

3 Respondeo. Sanè Cajetanus, aliique allati à Suario *d. disp.*69. *sect.*3. putant; nullam absolutè esse tunc obligationem sub mortali. Immò Sylvester, aliique ab eodem Suarez citati asserunt, eum, qui in vita, quamvis solùm semel communicavit, non esse ampliùs obligatum ad Communionem, nec sub mortali, nec sub veniali ex dicto præcepto divino, ut habet Delgadillo *tract.*2. *de Eucharist. dub.*12. *Quia semel*, inquit, *posita unica Communione, extinguitur obligatio dicta, cùm præcepto divino de Communione ante finem vitæ jam satisfactum sit.*

4 Sed tenendum adesse hujusmodi obligationem iterùm in eo periculo communicandi, si Communio facta multum distet à periculo, id quod mox explicabitur. Ratio potissima ducitur ex Fidelium, & Ecclesiæ sensu sic judicantium, qui certè in re tanti momenti magni faciendus est.

5 Quæ ratio ex verbis Concilii Nicæni modò allatis *n.*1. confirmatur. Ita Suar. *l.c.* & communiter Recentiores.

Nota item idem verum esse, sive mors impendat ex infirmitate, sive ex vulnere, sive ex veneno, sive ex quacunque causa, quando advertitur periculum, etiamsi ex revelatione illud advertatur. Immò quoties timetur probabiliter mors, ut ex bello, vel ex longa, & periculosa navigatione, quia par est in omnibus ratio.

6 Dices cum Delgadillo *l.c.* Hoc est præceptum de communicando latum à Christo Domino illis verbis: (*nisi manducaveritis carnem filii hominis, &c.*) est pœnale: at præcepta pœnalia non sunt amplianda, sed restringenda. Item est præceptum affirmativum, quale etiam esset præceptum Ecclesiæ de Confessione; cui unica Confessione ante mortem satisfactum esset, ut colligit ex Scoto dictus Delgadillo, nisi in præcepto additum fuisset illud (*semel in anno*) sicuti unico actu auditionis Missæ completur præceptum de audiendo Sacro die festo, quia est præceptum affirmativum. Adde, Christum non præcepisse quidem frequentiam Communionis, sed solùm communionem.

7 Respondeo. Hæc argumenta non debent esse tanti ponderis, ut non vincantur à dicto sensu Fidelium, & Ecclesiæ, qui sensus ostendit, aliquid plus Christum Dominum præcepisse, quàm quod ejusmodi argumenta præseferunt: multò magis, quia Christus instituit hoc Sacramentum per modum cibi ad nutriendam vitam spiritualem animæ, & ad reparandum, quod continua fomitis impugnatione deperditur. Id quod ostendit, Christum voluisse in suis Fidelibus repetitam hujus Sacramenti sumptionem.

De eo, qui paulò ante periculum mortis communicavit.

8 INquires secundò, qui ante duos v.g. vel tres, immò & octo, vel decem dies, quàm incidit in periculum, communicavit, obligatur ne iterùm in nostra sententia, eo periculo superveniente, communicare?

9 Respondeo cum Suarez *l.c.* non obligari: quia præceptum communicandi in fine vitæ non obligat, nisi circum circa periculum, obligat enim, ut propè mortem inveniatur Fidelis Sacra refectus Eucharistia. Sed Vasquez *disp.*214. *cap.*2. *num.*12. putat obligari; quia, inquit, anteà non fuit impletum præceptum, quod urget quidem, quando adest periculum, non verò quando aderit: sicuti non adimplet præceptum audiendi Sacrum die Dominico, qui audit die Sabbati. Verùm huic rationi videtur satis esse responsum, quia hoc præceptum non est, sicuti præceptum Missæ, quod obligat determinato die, sed, ut dictum est, circum circa.

10 Quare ex dictis fateor; hanc Vasquez sententiam esse probabilem, illam tamen Suarii probabiliorem.

Hinc, qui communicavit in Paschate, & post paucos dies incidit in vitæ periculum non obligatur ex nostra sententia iterùm communicare; quia tamen is potest se conformare sententiæ Vasquez, poterit iterùm etiam non jejunus. Qui verò post multos dies à communione incidit in hujusmodi periculum, sanè absolutè obligabitur: quia tunc propter illam distantiam non judicatur refectus circa mortis tempus.

11 Dixi (*etiam non jejunus*) id quod intelligo etiam in sententia Suarii, & nostra: nam licèt is satisfecerit per nos præcepto, ex vi Communionis illius antecedentis; tamen quia concessio sumendi viaticum non jejuno, non datur solùm, ut præcepto satisfiat, verùm etiam ut instante necessitate, omni meliori, & promptiori modo moriturus per Communionem se muniat: ideò poterit is data concessione frui. Ita Delgadillo *l.c.*

De eo, qui manè communicaverat.

12 INquires tertiò: quid ergo sentiendum de eo, qui manè communicavit ex devotione, & posteà serò, superveniente gravi morbo, in vitæ periculum incidit?

13 Respondeo, multò minus obligatur, & consequenter (ne eodem die bis communicet) non potest in nostra probabiliori sententia, seu potiùs vera, modo mox explicando. Ita de Lugo *de Euch. disput.*6. *sect.*3. citans Suarium, Granadum, Præpos. Ratio est, quia

quia refectus manè habuit substantiam viatici, communicare enim per modum viatici, nihil aliud est quoad substantiam, nisi sumere Eucharistiam circiter vitæ finem, quocunque animo, seu intentione sumatur.

14 Quoniam tamen Gaspar Hurtadus *de Euch. disp.* 10. citans M. S. Vasq. & multi cum Diana *p.10.tr.11.Ref.*40. affirmant, posse, & debere iterùm vespere communicare, addens idem Diana *p.11.res.* 21. utramque sententiam, & negantem, & affirmantem probabilem esse; ideò ego sic statuendum judico, ne errori detur locus.

15 Vel manè quis communicavit bene valens, deinde incidit in morbum periculosum, ita ut credatur non producturum vitam ad diem sequentem; & hunc posse vespere illo eodem die, immò debere communicare, probabile erit, saltem addita auctoritate tantorum Doctorum; nec aliud eas velle, si eorum verba, & rationes expendantur, existimo: vel manè quis, dum laboraret periculoso morbo, communicavit ex devotione, & hunc non posse iterùm eodem die communicare, quamvis judicetur eodem die moriturus, affirmo.

16 Ratio utriusque dicti est, quia in priori casu probabile est, non fuisse adimpletum præceptum: quia prædicti DD. probabiliter tenent, suscipi debere Eucharistiam, quando adest periculum vitæ, & satis non esse, si circum circa ejus finem; at in posteriori casu adimpletum est: quia jam infirmus erat in periculo, quamvis aliquando non cognito, quemadmodum, si manè diei festivi interfis Sacro, tametsi illum ignores esse diem festum, satisfacis præcepto, neque enim ad adimplendum præceptum opus est, ut illud scias, cùm sufficiat, quòd exequaris illud, quod edicit præceptum, quæ est doctrina communis *in tr. de legibus*.

17 Ex quibus collige, me faciliùs concedere eodem die secundam Communionem illi, qui ex inflicto v.g. vulnere incidit in vitæ periculum, quàm illi, qui ex febri: nam si vesperi vulneratus, communicaverat manè ante vulnus acceptum, non communicavit tempore periculi ex probabili sententia. At febricitans, cùm habeat in se luem febris, præsumere ex communiter contingentibus debeo eum tempore periculi, licèt mihi ignoti, communicasse, atque adeò præcepto satisfecisse.

De tumultuaria Consecratione ad dandum Viaticum.

18 Inquires quartò, si certum est, ut diximus *n.1.* obligari nos ad communicandum instante morte, probabile ne est, posse Parochum, seu Sacerdotem in casu, quo aliunde non habeatur Sacra Hostia, non solùm celebrare Missam non jejunum, quod certè posse, dicemus infra *c.10.n.2.* verùm etiam posse ad dandum viaticum infirmo, alioquin absque Eucharistia à vita discessuro, privatim consecrare, proferendo dumtaxat consecrationis verba, quia urget tunc præceptum divinum communicandi, obligans directè infirmum, & indirectè Parochum; Item posset ne consecrare in buccella panis fermentati sine Ara, sine vestibus sacris, sine illis cæremoniis ab Ecclesia institutis? Videtur enim posse: quia Ecclesiastica præcepta, qualia sunt hæc, non possunt obligare contra præceptum divinum. Adde non esse credendum (præsertim in casu, quo infirmus aliud Sacramentum non suscepit) Christum Dominum voluisse, potiùs damnari hominem fortè in mortali existentem, alioqui cum Attritione, & Sacramento salvandum, quàm prædicto quamvis tumultuario modo haberi Sacramentum.

19 Resp. posse licitè hæc omnia fieri, dicta necessitate existente, tenet propter dictas rationes Delgadillo *c.3. de Euch. dub.9.* citatque pro se Majorem, Ludovicum de S. Jo: Sotum, Victoriam, aliosque. Adde Thom. Hurtadum *p.1. res. mor. fol.54.* vide Dianam *p.11 tr.6. res.23. v. notandum*.

20 Sed certè improbabilis est hæc sententia, & contraria, idest, nequaquam posse ex certissima, ut docet Leander *tr.7 disp.5. qu.22.* citans Suarium, Vasquez, de Lugo, Layman, Granadum, Dicastillum, aliosque: nam primò sic habetur expresse *cap.7. comperimus de consecratione dist.1.* Ubi cùm absoluta sit, & sine distinctione de observandis dictis gravissimis cæremoniis locutio, non est hæc à Delgadillo explicanda, quasi procedat pro casibus ordinariis. Secundò, quia præponderare debet reverentia, quæ maxima huic Sacramento debetur, quæque nimis valdè ostenderetur ex omissione prædictarum observantiarum cuicunque alteri incommodo, quod quisque potest cum Dei Gratia, quæ nunquam deest, propellere à se, ut in casu nostro potest moriturus per Contritionem, quam si is non elicit, sibi imputet. Tertiò (per quod solvitur ratio adversariorum) tunc concurrunt duo præcepta, alterum de communicando, quòd solùm probabiliter est divinum, alterum de reverentia maxima erga tantum mysterium, quod certè est naturale divinum de debito Christi cultu, hoc igitur, cùm sit gravius, prævalere illi debet.

21 Tibi autem Sacerdoti illud in his angustiis incumbit, ut loco consecrandi illis insolitis modis, Fidelem excites agone mortis laborantem ad se conterendum: vel si quis sit mente destitutus, vel sensibus, præter absolutionem Sacramentalem sub conditione, de qua infra *c.7. à n.20.* ores benignissimum Deum, ut illi auxilium ad actum Contritionis eliciendum impendere dignetur, & si potes, confer illi attrito Sacramentum extremæ Unctionis, & ores, &c.

Minister viatici quis?

22 Inquires quintò. Quis mihi Sacram Hostiam legitimè porriget, instante mihi morte?

Resp. Parochus tuus, vel (si Religiosus exemptus sis) tuus Prælatus, vel alius ex eorum licentia; communicare enim Fideles pertinet ad Parochum, seu Pastorem, qui maximè velle judicandus est suas oves pascere in ipsarum vitæ fine: pro certo tamen habe: sive sit Pastor, vel nolit, posse licitè viaticum porrigere quemlibet Sacerdotem; tunc enim adest præsumpta, & sanè rationabilis voluntas Ecclesiæ, seu ejus Capitis, quod est Christus Dominus. Legite de Lugo *de Euch. disp.18. à n.52.*

23 Subinquires. Ergo ne si nullus adsit Sacerdos Catholicus, nisi Sacerdos hæreticus, schismaticus, aut excommunicatus non toleratus possem, & obligarer ab his tunc Communionem recipere?

Resp. quod possis, probabilissimum est, quia in tanta necessitate, præsertim si alio Sacramento roboratus non fuisti, vel de tua Contritione dubitas, Ecclesia creditur, Sacerdotem nullum à tali ministerio repellere: quòd autem talis Minister non sit benè dispositus, sibi imputet, nam te tua necessitas excusat. Legite Suar. *disp. 7. sect.4. fine*, ac Dian. aliosque *tr.7. disp.4.q.21.*

24 Semper autem advertite, nos non posse in eo casu, quo illa Communio esset signum communicationis cum hæretici, vel excommunicati erroribus, vel cum scandalo Fidelium, ut per se notum est. Quod tamen scandalum sæpè vitare poteris, si Fideles id nescientes, doceantur de Ecclesiæ benignitate in his circumstantiis.

25 Quod verò obligaris: sequitur ex dictis, quia, si potes observare præceptum, sanè teneris: & tamen affirmo, te posse eximi ab hac obligatione, & sic non petere Viaticum à prædictis. Ratio est, quia sententia contraria nostræ est etiam probabilis, quam sequitur Sylvester, Enriquez, aliique apud Leandrum: Quare te illi conformare sine ulla culpa potes; præsertim si de tua Contritione securus sis.

26 An famulis Religiosorum possit licitè, instante morte, Viaticum porrigi ab ipsis Religiosis, agam infra *cap.14. num.4.* Ut item alia pertinentia ad hanc materiam de Viatico dicam suo loco infra *cap. 12.*

CAPUT III.

Quando Communicandum ex Præcepto Ecclesiæ.

1 Sanè in Paschate, quod his verbis imponitur, *Cap. Omnis utriusque sexus de pœnitentiis, & remissionibus.*

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, semel in anno confiteatur, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ Sacramentum, nisi fortè proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab Ecclesia ingressu arceatur, & moriens Ecclesiastica careat sepultura.

2 Advertis, in jure communi nullam excommunicationem fulminari contra non communicantes in Paschate? Videat igitur quisque, quid in sua Diœcesi disponatur: certè in nostra Panormitana indicitur in Synodo ultima, quæ est anni 1652. *c.4. de Euch. n.51.* excommunicatio, sed ferenda, additurque: *Et incurrant excommunicationem, nisi moniti resipiscant*. Quare monitio præcedere debet, ut incurratur de facto.

3 Adverte item, non peccare, nec pœnam incurrere eum, qui habet causam rationabilem, à suo Confessario approbatam, non communicandi in Paschate: quare si Confessarius judicet prudenter, pœnitentem fore meliùs dispositum post Pascha, tutò illi tempus proportionatum extendat. At, quòd meretrix v.g. quæ est in peccato, Communionem tunc omittat, non est excusanda: unde peccabit contra hoc præceptum, si non communicat: quia non est rationabilis causa, nolle relinquere peccatum.

4 Declaravit autem Eugenius, ut habet Bellarm. *in declarationibus Concil. sess.3.c.9.* Communicantes intra hebdomadam sanctam, vel infra octavam Paschatis satisfacere præcepto, ut interim taceam, in multis locis esse legitimè introductam consuetudinem, qua possit hoc præceptum impleri quocunque die Quadragesimæ: ut videre est apud Leandrum *n.4. disp.3. q.11.* Quòd autem declaraverit Sacra Congregatio, posse à prima Dominica Quadragesimæ huic præcepto satisfieri; dicit quidem Joannes à D. Thom. apud Delgadillo *de Euch. dub.13.* Sed mihi declaratio hæc non est authentica, & cùm non assignetur dies, qua data est, est satis incerta.

5 Meliùs id suaderi posset ex illa sententia ejusdem Delgadillo *cap. 20. dub. 13.* qua vult, præceptum de Communione fidelibus ab Ecclesia datum esse, sicuti præceptum de Confessione: *Utraque enim (ait) ex congruentia fit in Paschate: at satis est, si fiat semel in anno*. Multò ergo magis (dicet aliquis) observabitur hoc præceptum, si fiat in Quadragesima. Dictam sententiam pluribus probare contendit dictus Delgadillo, quam ego confirmarem ex præcitatis verbis Canonis (*ad minus in Paschate*) & ex illis Trid. *sess.13. can.9.* (*singulis annis saltem in Paschate.*) Siquidem, si tibi indiceret Judex, ut sisteres coram illo, saltem in fine

in fine mensis, nonne legitimè comparere posses quocunque die mensis? Ita igitur in casu nostro, &c.

Hanc tamen sententiam ideò non approbo, quia est contra sensum, & usum omnium fidelium, immò & Eugenii prædicti, concedentis solùm illos quindecim dies à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè, his præhabitis.

Sacerdotes an servent hoc Præceptum celebrando?

6 INquires primò, Sacerdotes satisfaciant ne Præcepto Communionis Paschalis, si solùm eo tempore Missam celebrent?

7 Resp. Satisfacere, ita testante, & confirmante praxi. Si tamen tunc semel non celebrarent, obligarentur communicare laicè à manibus sui Pastoris, vel ejus delegati. Ita Leander cum aliis *tr.7. dis.7. q.26.*

8 Obiicies: die Jovis Sancto omnes tenentur sumere Eucharistiam à manu sui Superioris, repræsentantis Salvatorem, qui in ultima Cœna communicavit Apostolos; ergo Sacerdos, sive tunc, sivè ex extensione prædicti Eugenii, debebit alio die Paschali communicare à sui Superioris, vel ejus delegati manu: Ergo sacrificando non observat Præceptum.

9 Respondeo. Gavantus *in Rubr. Missal. p.4. tit.8.* refert verba Sacræ Congregationis, jubentis etiam Sacerdotes ad id teneri tunc: sed meliùs Quintanadvennas negat, hanc Congregationis declarationem vim habere legis, cum authentica non sit: Certè alicubi hæc declaratio ignoratur, & alicubi usu recepta non est: siquidem Coninch. Tanner. Laym. apud Gobat *de Comm. cas.3. qu.4.* docet, licere cuivis eo die privatim celebrare. Immò ex Dicastillo *tr.5. de Euch. disp.4. num.28.* etiam publicè in Germania: Si ergo eo die Jovis Sacerdos cum laude celebrat, non obligabitur Eucharistiam sumere à manu Superioris.

Non communicans in Paschate, an deinde teneatur?

10 INquires secundò. An in Paschalibus, qui noluit, cùm posset: vel non potuit, cùm voluisset, Eucharistiam sumere, obligatur ne sub mortali, proximè post illud tempus, commissum defectum compensare, communicando?

11 Ut huic quæstioni fiat satis, altius est ea, sed breviter repetenda: sciendum enim est præcepta esse (quantum facit ad nos) duplicis generis: Aliqua ita sunt affixa certo tempori, ut qui eo non adimplevit, licèt cum culpa, die delignato, non teneatur posteà compensare: ejusmodi sunt præcepta jejuniorum, festorum, horarum Canonicarum, &c. quæ si non adimpleantur, non auditur e.g. Missa die ipso festivo, non urget obligatio post diem. Aliqua verò sunt, quorum adimpletioni certa quidem dies præfigitur: verum non ad finiendam, sed ad dilatandam obligationem, ita nimirum, ut qui illo præfixo die non exequitur, quod imperatum fuit, exequi posteà debeat, tantòque gravius peccet, quantò diutiùs differret, ut patet in citatione comparendi tali die coram Judice, in præstanda solutione certò die, in solvendis decimis, & tributis, ac similibus.

12 His breviter memoratis, respondeo ad quæstionem præpositam, afferendo de illa tres sententias. Prima est Suarii, aliorumque apud Dianam *p.3. tr.4. resol.41.* putantium, eum, qui in Paschate non communicavit, obligari posteà, statim ac oportuerit, communicare. Ratio est, inquiunt, quia hoc præceptum communicandi in Paschate est ex hac posteriori classe.

13 Secunda est Toleti, aliorumque apud eundem, asserentium, nequaquam obligari posteà. Ratio est, inquiunt, quia hoc præceptum est ex priori classe præceptorum, & hoc videtur probare illa signata affixio ad Pascha *in c. Omnis utriusque sexus*: quasi in honorem, & cultum illius sacri temporis.

14 Tertia deducitur ex illa sententia Delgadillo, quam modò retuli *num.5.* putantis, præceptum Ecclesiæ de communicando, urgere semel pro toto anno. Ex hac enim sententia sequitur, eum, qui communicavit semel in anno, jam ampliùs non esse obligatum compensare alio anno. Quòd si ne semel quidem communicavit in hoc e.g. anno, si teneas, tale præceptum esse de posteriori classe, obligaris in alio anno compensare: si esset de priore, non obligaris.

15 Ex his sententiis prima, & secunda sunt probabiles: tertiam ideò non approbo, quia doctrinam, in qua innititur, non approbavi *dicto n.5.*

De habente impedimentum communicandi in Paschate.

16 INquires tertiò. Ad quid obligatur is, qui prævidet sibi defore commoditatem communicandi in Paschate? obligatur ne prævenire? Respondeo: Si id eveniat in prædictis quindecim diebus Paschalibus, ut si prævidisti, te non posse communicare secunda hebdomada, sanè obligaris prævenire, atque adeò Eucharistiam sumere in prima. Patet, quia tunc urget præsenti præceptum: sicuti si quis prævidet die festivo se non posse interesse Sacro circa meridiem, obligabitur interesse primo manè.

17 At si id eveniat extra tempus Paschale, Fagundez *Præcept. Eccl. 3. l.1. cap.6. num.3.* obligat ad præveniendum, quia sicuti sententia modò *num. 12.* allata Suarii obligat etiam post Pascha eum, qui non potuit in Paschate; sic obligabit anteà, si posteà non poterit.

18 Azorius verò citatus ab eodem Fagundez absolutè negat, teneri prævenire: quia hoc præceptum, ut dixit modò Toletus *n. 13.* est affixum Paschati, & non urget anteà. Unde quemadmodum non teneor adesse Missæ die Sabbati, si prævideo, me non posse die Dominico; ita in casu nostro. Quare, si ante Pascha communicasti propter impedimentum prævisum, & deinde fortè tollitur tibi tale impedimentum in Paschate, obligaris iterùm communicare, quia anteà in hac Azorii sententia præceptum non implesti. At in sententia Fagundez, ablato fortè impedimento, non obstringeris iterùm communicare: quia in ejus sententia jam satisfecisti præcepto. Utraque sententia est probabilis; sed illa Azorii probabilior.

Excommunicatus an urgeatur ex hoc Præcepto ad communicandum?

19 INquires quartò: Excommunicatus, cui (ut omnes scimus) prohibetur participatio Communionis, obligatur ne ad quærendam ejus absolutionem; ut sic communicet in Paschate?

20 Respondeo: certum est, si per ipsum non stet, quòd absolutio ipsi conferatur, eum non obligari ad communicandum, sicut nec ad Missam audiendam, ducta paritate à detento involuntariè in carcere, qui nec ad Missam, nec ad Communionem, si in carcere non adsit, qui hæc conferat, obligatur: obligari enim ad impossibile nemo potest.

21 Sed difficultas est de illo excommunicato, qui posset quærere, & obtinere absolutionem, & non quærit: An hic non solùm peccet, habitualiter persistendo in excommunicatione; verùm etiam contra præceptum communicandi in Paschate?

22 Fagundez, Azor, aliique apud Leandrum *tract.17. disp.3. q.7.* putant, hunc obligari, & consequenter peccare, etiam peccato contra præceptum communicandi in Paschate: *quia*, inquiunt, *debemus tollere omnia impedimenta, ut uniamur cum Christo*. At Delgadillo *c.2. de Euch. q.33.* sustinet, excommunicatum non obligari ex vi præcepti de communicando in Paschate, ut etiam de confitendo semel in anno, ad procurandam absolutionem. Quare non procurando, unico peccato, peccat, habitualiter persistendo in excommunicatione: non autem & altero contra præceptum Ecclesiæ de communicando, & confitendo: sicuti enim prædicti Auctores fatentur, incarceratum, & infirmum non obligari ad quærendam liberationem, vel sanitatem, ut communicent in Paschate, & audiant Missam; ita neque excommunicatus, ut etiam incarceratus, ob non solutum debitum, non obligatur citius debitum solvere, ut Sacrum audire possit, quæ est doctrina Dian. *p.5. tr.9. res.88.* esto enim peccet contra justitiam, non quærendo solvere, cùm possit; non tamen peccat contra Religionem, Sacrum non audiendo: Ita in casu nostro.

23 Ad illud de unitate, quod affert Fagundez, responderi posset obligari nos quidem ad hanc, ex vi præcepti charitatis in Deum, sed non ex vi præcepti Communionis, Confessionis, & auditionis Sacri: quæ eò conducant, tanquam ad finem, ad hanc unitatem cum Christo Domino: finis tamen legis non cadit sub legem. Hæc sententia Delgadilli non valdè displicet, sed certè illa Fagundez est tutior.

Non communicans in Paschate, an sit suspectus in Hæresi?

24 ESse suspectum, putat Sanctarellus, quem citat, sequiturque Diana *p.4. tr.8. res.38.* Non esse, censet Penna cum Farinacio *q.178. n.29.* Mihi placet distinctio Bordoni *cap.21. in trib. n.50.* non esse suspectum absolutè: sed si moneatur ab Episcopo, & tamen non recipiat Communionem; tunc sanè contrahere suspicionem hæresis: quia tunc præsumitur, à communi fidelium vita recedere, vel Ecclesię præceptum negare, seu par vi facere, vel ejusdem Ecclesię potestatem imponendi pręcepta denegare, quę certè ante monitionē pręsumere non debemus, cùm solùm negligētiam palmarem suæ salutis, sicuti in similibus aliis peccatoribus, tunc solùm notare debemus, & non aliud.

25 Quod dicimus de Communione, dic sub eadem distinctione de non suscipiente Sacramentum Pœnitentiæ semel in anno, ut idem Bordonus notat *ibid.*

CAPUT IV.

Ubi communicandum, & à quo in Paschate?

1 NUllum invenio in sacris Canonibus præceptum, ut quis Paschalem Communionem peragat in Ecclesia Parochiali: solum enim *in c. Omnis utriusque sexus*, imponitur, esse Communionem suscipiendam à manibus sui Sacerdotis, hoc est, sui Pastoris.

Qua-

Quare hæc duo, communicare in Parochia, & communicare ex manibus sui Parochi, quamvis soleamus pro eodem accipere; tamen in rigore satis diversa sunt; hoc enim præceptum est, illud non item. Unde fit, ut si communices è manibus tui Pastoris in aliena Ecclesia, satisfacias præcepto: ut contra, si in Ecclesia Parochiali, sed non ex manibus tui Parochi, nec ejus delegati, præcepto non satisfacis.

Quo peccato quis peccet non communicando in Parochia?

2 INquires primò. Peccat ne mortaliter, qui communicat quidem in Paschate, sed non in Parochia, seu, quod idem esse diximus in hoc tractatu, non à manibus sui Parochi?

Resp. affirmativè, per se loquendo, quia non servat, quod gravissimè jubetur *in d. cap. Omnis*.

3 Dixi (*per se loquendo*) nam puto, eum, qui paratus est suum Parochum recognoscere, & fortè in anno pluries recognovit, communicando in sua Parochia, non irrogare injuriam gravem suo Parocho, si semel, aut iterùm, quamvis sine causa, se subtrahat à jurisdictione Parochi, & communicet in aliena Parochia; hic enim habere etiam locum parvitatem materiæ putandum est.

An servetur hoc Præceptum ab omnibus in Cathedrali?

4 INquires secundò. An in Cathedrali possint omnes, qui sunt de diœcesi, implere præceptum, ibi communicando?

Resp. posse: quia ibi residet Episcopus, qui est totius diœcesis commune caput, & Pastor. Ita Diana *p.11. tract.7. ref.28.* Ubi de Magistro Cappellano, qui Ordinarius Parochus est in Cathedrali Panormitana. Unde si idem Diana *parte 9. tr.9. resol.64.* contrarium docuerat: videtur, vel mutasse sententiam, vel significare voluisse, utrumque esse probabile. Ita etiam Bonac. *de Euch. disp. 4. sect.7. num 11. punct.11.* in mea editione Venetiis *ann.*1639. sentit cum mea sententia. Quare cum Leander *tr.7. disp.3.q.15.* afferet Bonac: contrarium sentientem; credendum est, in postrema editione eum sententiam mutasse, mecumque sensisse: Editio enim mea, ut apparet in frontispicio operis, dicitur esse novissima.

5 Quidquid igitur dicat Delgadillo *cap.2. de Euch. num.*109. qui dum cum communi concedit, Episcopum (ut etiam ex Guar. *de Euch. disp.27. sect.2.* ejus Vicarium Generalem, ex vi solius Vicariatus Generalis) posse dare licentiam communicandi alibi à propria Parochia; deinde (nescio an consequenter) dicit, Episcopum pro Cathedrali, in qua ipse Episcopus residet, non dare legitimum consensum, ibi communicandi. Nos ergo probabilius, & magis consequenter pro omnibus suæ diœcesis posse, existimamus.

Ubi communicare debent peregrini?

6 INquires tertiò. Vagi, Peregrini, & Advenæ ubinam satisfacient huic præcepto?

Resp. ubilibet: nec solùm in Cathedrali civitatis, ubi fortè tempore Paschali invenirentur. Ratio est, quia saltem pro his adest tacita sui Parochi, vel summi Pontificis licentia. Idem dic de quibuscunque legitimè impeditis; idemque, si Parochus, vel per negligentiam, suum ministerium negligit; vel licentiam, alibi communicandi, per malitiam negat.

7 Dixi (*posse*) nam invenio, apud Gobat *de comm. casu 5.* hanc doctrinam: *Numquid*, ait, *teneantur advenæ alicubi cum communi care, si nequeant commodè demum redire?* Respondet, *Auctores, quos legi, solùm dicunt, eos posse: nullus autem dicit, debere extra suam Parochiam communicare*. Hæc ille, apud quem sit hujus doctrinæ fides. Ego enim illam approbare non audeo: quia fortasse non rarò eveniret, ut aliquis negotiorum causa per multos annos peregrinus esset, vel advena in locis à sua patria distantibus, & non communicaret: ut interim alias rationes prætermittam.

An quilibet implere possit hoc Præceptum apud Religiosos?

8 INquires quartò: Si in templis Religiosorum quis tempore Paschali communicet, satisfacit ne præcepto, sumendo Eucharistiam à manibus alicujus ex Religiosis? (*Dixi tempore Paschali*) nam intra annum ex devotione, dicemus *cap.*6.

9 Tres sunt hac de re sententiæ. Prima, quam sequitur cum multis Fagundez apud Leandrum, mox citandum, negat in his Ecclesiis satisfieri præcepto.

10 Secunda concedit limitatè; addit enim apud Mendicantes, & eorum privilegia participantes, satisfieri quidem præcepto, ibi in cæteris diebus Paschalibus, sed non ipso die Resurrectionis, quia Pontifex ob quandam solemnitatem excepit diem illum, & Parochis pro satisfactione præcepti illum relinquit: quare si ipso die Resurrectionis velis satisfacere præcepto, debes per hanc secundam sententiam in Parochia, in aliis autem diebus Paschalibus posses apud religiosos. Dixi (*pro satisfactione præcepti*) siquidem ex devotione non adest hæc exceptio pro eo, qui vel anteà satisfecit, vel posteà satisfaciet in Parochia, in hanc secundam sententiam cum cum hac limitatione inclinat Diana *par.9. tract.9. disputatione* 27.

11 Tertia donec universaliter, etiam mentionem faciens, & includens ipsum diem Dominicum Paschatis, posse satisfieri præcepto apud prædictos Religiosos: quia absolutè, & sine restrictione Paschatis id concessere Pontifices: Lege Pellizzarium *in Man. tom.2. tr.8.q.8.* & Leandr. *tr.7. disp.3.q.19.* id probabile existimantem, licet contrarium dicat, esse probabilius. Lege item Delgadillo *de Euch. c.1. nu.18.* hanc sententiam absolutè amplectentem, nulla mentione facta prædictæ exceptionis diei Resurrectionis.

12 De quadam declaratione Card. contra prædicta, quam aliàs ego putavi, vel non esse universalem, vel non authenticam, lege Dian. *p.11. tr.7.q.8.*

Ex his tribus sententiis, prima est, consulenda omninò, reliquas suis defensoribus relinquamus.

13 Subinquires: Prædicti Religiosi possunt ne legitimè Eucharistiam ministrare in Paschate, ut etiam in articulo mortis familiaribus, seu famulis suis?

14 Resp. Famulos servientes, authoritate Prælati, aut Officialium Conventus, ipsi Monasterio, aut etiam servientes alicui Religiosos, non ad hujus libitum assumptum, sed Prælati, utique posse, sic concedentibus multis Pontificum privilegiis, quæ citantur à Rodriquez *in comp. sect.63. nu.1.* & de Lugo *l.4. resp. mor. dub.* 33. Delgadillo *cap.2. de Euch. n.*422. qui ultimus addit ex Portell. idem esse sentiendum de famulis conjugatis, quamvis nocte dormiant extra Conventum: hi enim etiā sunt cōmensales Religiosorum, & intra eorum septa moraliter commorari existimantur; nam famuli intra eorum septa, ac domos, die, ac nocte commorantes, quamvis anteà fortè in hoc privilegio comprehenderentur, hodie excluduntur à Trid. *sess.24.c.11.*

15 Nobis ex Societ. privilegium hoc, quo diximus, hodie alios Mendicantes frui, Pater noster Generalis sic restringit *in compendio privilegiorum v. familiares 9. 2. Hæc facultas conceditur Superioribus, & quibus ipsi commiserint*.

An oporteat in Interdicto locali generali communicare in Paschate?

16 INquires quintò. Quid sentiendum de eo, qui est in loco Interdicti generalis localis? Respondeo antequam huic quæsito satisfaciam, præmittenda est concessio Bonifacii VIII. & Martini V. qua mitigatur rigor talis Interdicti, per quod inter alia prohibetur sumptio Eucharistiæ exceptis moribundis; mitigatur, inquam; ita ut in diebus festis Resurrectionis, Pentecostes, Natalis Domini, Assumptionis Beatæ Virginis, festoque Corporis Christi cum tota ejus octava celebrentur divina officia, etiam publicè, ac si tale Interdictum non esset sub ea lege; ut qui causam Interdicto dederunt, non appropinquent ad Altare: nomine autem festi Resurrectionis, & Pentecostes probabiliter intelliguntur etiam duo dies sequentes, & nomine Natalis Domini tres sequentes dies; pertinent enim hi ad eandem solemnitatem.

17 Hac concessione supposita, quæritur *in tract. de interd.* An illis, qui interdicto locali causam non dederunt, concedatur in diebus prædictis communio? Mihi videtur concedi, & non concedi esse probabile: quia verba Bonifacii hæc sunt. *Interdicto qui non dederunt causam, admittantur ad participationem divinorum.* Quoniam igitur illud (*participatio divinorum*) significare potest, iis concedi Communionem: & significare potest, solùm concedi commercium divinorum officiorum dumtaxat externum: ideò dixi utrumque esse probabile.

18 Resp. nunc ad quæstionem propositam: esse probabile, Fideles illos, interdicti tempore, non obligari in Paschate communicare: quia probabile est, tunc non esse concessam Communionem: & item probabile esse obligari: quia probabile est, ablatam fuisse pro illis diebus Paschatis prohibitionem. Sequere igitur, quod mavis: hoc posterius approbat Leander cum aliis *tr.7.q.3.tr.13.* illud priùs Sylvestr. Sotus, aliique ab eodem citati.

DISPUTATIO V.

Quando & quoties communicandum ex devotione?

1 QUamvis ex præcepto Ecclesiæ semel in Paschate sit communicandum, ut modò vidimus, tamen ex devotione, licet sæpius, & aliquando quolibet die, ut infra explicabimus. Ergo ne etiam in die Parasceve, hoc est die Veneris sancto? Dico etiam tunc; nam licèt eo die non celebretur, non tamen prohibetur sacra Communio ex anteà præconsecraris. Quòd si Barbosa *de Parochis*, *n.16.* testatur à sacra Congreg. *anno* 1612. declaratum fuisse, non licere nisi infirmis, & certè communis praxis ita apud nos servet; id tamen, ajo, esse ex quadam congruentia ob luctum memoriæ mortis Christi Domini: de illa autem Congregationis declaratione non constare authenticè, meritò quis pronunciabit.

De

De bina communione in eodem die.

2 INquires primò. An aliquo die bis liceat communicare?
Respondeo. Nullo prorsùs die, excepto eo casu superve-nientis infirmitatis, de quo ex aliorum sententia diximus *cap.8.n.* 14. & in casibus incursus infidelium, & similibus, de quibus alibi tractabimus.

3 Nota autem pro Sacerdotibus, qui die Natalis Domini ter in Sacrificio communicant, eis fas non esse, extra Missam illo die laicè communicare. Unde meritò Quintanadvennas *tract. 4. sign.* 9. negat, Religioso professionem die Natalis Domini emittenti, & communicanti ex manibus alterius de suæ Religionis more, ampliùs eo die celebrare licere.

Qua hora communicandum?

4 AN liceat, quacunque hora communicare?
Resp. affirmativè, quia, ut advertit Sylvester *v. Euch.* 3. *q.* 12. oppositum nullibi prohibetur: potest itaque sanus, etiam vespere, etiam intempesta nocte jejunus communicare: quod tamen non nisi ob gravem causam, idque ob reverentiam Sacramenti, & metum scandali in importunis hisce horis faciendum est: cùm soleant fideles solùm ante meridiem circumcirca, ut notant Coninch, & Castrop. Lege Dian. *tr.7. qu.21.* nobiscum sentientem, contra Pasqualigum dissentientem.

An quotidie communicandum.

5 INquires tertiò. An hac ætate expediat quotidie communicare?
Resp. Quamvis Jo: Sanchez *disp.22.* & sequentibus omni ingenii conatu pugnet, id expedire, etiam hodie, quod usurpabant Fideles in primitiva Ecclesia; tamen cum in praxi omnes experiamur, ac fateamur è majori bono personarum esse, si non quotidie ad tantum mysterium accedatur, & majorem concipi reverentiam erga Christum Dominum, ex moderata frequentia, quàm ex quotidiana, qua reverentia (ut latè probat de Lugo *disp. 17. de Euch. sect.3.*) compensatur fructus, qui enasci potest ex quotidiana: idcircò non est generaliter admittenda doctrina Jo: Sanch. sed illis solis à prudenti Confessario est ea suadenda, quos experientia docebit, solere ex tam frequenti Communione in virtutibus proficere: quibus tamen rarissimè per totum annum, sed solùm per aliquos majoris devotionis dies cum discretione concederem. Sacerdotes verò quotidie celebrare nimis certum est, & posse, & valdè congruere.

De Communione negata Pœnitenti à Confessario.

6 INquires quartò. Si Confessarius Pœnitenti ritè absoluto prohibet aliquando ex causa, quam ipse Confessarius sufficientem existimat, ne sumat sacram Eucharistiam, obligatur ne Pœnitens obedire?

7 Sanè obligabitur, ut docet Dicastillus *tr.4. de Euch. dub.18.* qui tum auctoritatibus, tum exemplis, tum rationibus manifestè concludit; quidquid dicat Jo: Sanch. *disp.28. n.10.* negans Confessario, jus interdicendi Communionem, nisi in casu, quo Pœnitens esset in statu peccati mortalis. Sed is fallitur; quia Confessarius, sive ut Magister, sive ut Medicus, sive ut Judex Pœnitentis, semper jus habet illi imponendi ea, quæ magis eidem expedire judicaverit. Quare si advertat Confessarius ex frequenti Communione tepescere, e.g. Pœnitentem in virtutibus, vel ex negatione Communionis speret, ipsum magis terreri a committendis peccatis, audacter, & tutò illum, cum discretione tamen, arceat à sacro Altari.

De eadem eidem imperata.

8 INquires quintò. Quid, si contra imperet pœnitenti Confessarius, ut toties, vel toties communicet, peccabit ne is non parendo?

9 Resp. quamvis idem Jo: Sanch. *q.23. n.8.* neget, hunc peccare: quia, inquit, non potest pœnitens à Confessario adigi ad procurandam animi puritatem, quæ est dispositio necessaria ad communicandum; ego nihilominus, supposita communi, atque in Tridentino fundata sententia, quòd pœnitens teneatur admittere, ac explere notabilem pœnitentiam à Confessario injunctam, censeo falsam esse doctrinam prædicti Auctoris; nam repugnat judicio, & usui Confessariorum, immò & praxi Ecclesiæ, imperantis paschalem Communionem omnibus Fidelibus, & constitutionibus multarum Religionum, jubentibus menstruam, vel frequentiorem Communionem, ac etiam frequentiorem Confessionem.

10 Si autem interroges, quo pacto peccet pœnitens, si ejusmodi pœnitentiam negligit? Dico, ex genere suo peccare mortaliter: sicut negligens alias pœnitentias graves graviter peccet ex doctrina communi; sic & negligens hanc. Confirmatur, quia obligatio pœnitentiæ, sicut & votorum, debet æstimari ex comparatione, quam invenit lex humana Ecclesiastica; pœnitentia enim est lex data à Confessario ipsi pœnitenti. Votum est lex data sibi à vovente: cùm ergo lex Ecclesiastica de communione Paschali data *c. Omnis utriusque sexus*, communiter à Doctoribus judicetur obstringere Fideles sub mortali: ita in casu nostro lex Confessarii. Abstraho autem hic ab illis quæstionibus, an sit materia gravis, ut e.g. dicta communio detur pro pœnitentia dumtaxat peccatorum venialium, vel mortalium aliàs absolutorum, obligetur pœnitens illi sub mortali satisfacere? Et an, possit pœnitens nolle acceptare pœnitentiam à Confessario datam, paratus illi satisfacere in Purgatorio: de his enim supradictum est *in tract. de Confessione*.

11 Quando fortè dubitans, an Confessarius id jusserit sub obligatione gravi, an sub levi, nec sit locus illum interrogandi; tunc te obligatum sub mortali puta; quia certum est, tibi rem gravem imperatam fuisse, quæ ex se gravem trahit obligationem; & ex alia parte cùm intentio Confessarii interna fuerit, nullum fundamentum habes judicandi fuisse sub levi. Et nota, si Communionem impositam non implesti e.g. hodie, te debere posteà; siquidem Communio data per pœnitentiam non addicitur communiter tempori (nisi expressè tempus ita imperetur, ut aliud tempus excludatur, quòd rarò, vel nunquam fit à Confessariis) sed absolutè imponitur, sicuti rectè monet Castrop. *tr.23. punct.21. n.8.*

An liceat communicare in testimonium innocentiæ?

12 INquires sextò, in hunc modum: Gregorius VII. Summus Pontifex improborum calumniis impetitus apud Henricum III. Romanorum Regem, ut narrat Baronius *ad ann. Chr.* 1077. Regem sic est alloquutus: *Ut noveris, me horum delictorum purum esse, sumam nunc sacrum Christi Corpus, ut si ea commisi, me subitanea morte interimat Deus: si innocens sum me incolumem servet*. His dictis, sacram Hostiam sumpsit sine ullo prorsus damno; inquires ergo, an liceat eum aliquando imitari?

13 Respondeo, per se loquendo, nunquam licet; *quia non tentabis Dominum Deum tuum*, ut latè prosequitur Vasquez *de Euch. q.70. art.6.*

14 Sed licetne sine petitione miraculi dicere alicui ad extorquendam ab illo veritatem: *Credam, te verum dicere, seu dixisse, si cras, ad tuorum verborum confirmationem Eucharistiam devotè suscipias.*

15 Resp. per se loquendo, nequeid licet, quia obnoxium est periculo communicandi indignè. Ita Castrop. *de Euch. tract.23. pun. ultim.* Dixi, *per se*; nam, quia contra casum, ubi non expectatur miraculum, non est textus clarus, nec clara prohibitio; ideò censeo cum Suario *de Euch. disp.67. sect.6.* posse in aliquo casu permitti; fateor tamen ob dictum periculum non esse id nisi rarissimè usurpandum.

16 Quæret hic puella innocens: *mea Mater suspicatur de me, quod inhonestè egerim, vel quod furtum e.g. fecerim possum ne sic licitè dicere* (id me ea nequaquam exposcente:) *Quandoquidem Mater, respuis habere mihi fidem, ego cras in testimonium meæ innocentiæ Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramenta suscipiam.*

17 Resp. Id faciliùs posse permitti, ut permittit Tannerus *q.8. num.212.* quia id ex se, & sponte vult exhibere puella: verùm ne hoc quidem, propter periculum sacrilegæ Communionis est passim permittendum. Ego tamen Confessarius, si audirem à puella benè disposita, sic Matris jurgia, & domus perturbationem, vel similia posse defervescere, sine ulla dubitatione permitterem, ut permittit Gobat. *de comm. casu 23.*

CAPUT VII.

Ubi communicandum ex devotione.

18 EX sparsim dictis in præcedentibus facilè colligis, omnes ex devotione extra tempus mortis, & Paschatis, posse hodie, saltem ex præsumpta voluntate Parochorum, sumere Eucharistiam in quibuslibet Ecclesiis, sive sæcularium, sive Regularium: Ecclesiæ autem nomine intelliguntur omnia illa loca, ubi legitimè celebratur, quæ sunt triplicis generis: vel enim sunt consecrata: vel benedicta; vel ad sacrificium celebrandum legitimè deputata.

19 Et quidem licèt olim *in Clementina 1. de privilegiis* excommunicentur Religiosi ministrantes Eucharistiam sine Parochi licentia; hodie tamen ipsis non solùm favet dicta Parochorum præsumpta licentia, verùm etiam privilegia ipsis concessa à Sancta Sede, pro danda Eucharistia sæcularibus, pro devotione communicare volentibus, etiam intra Conventus suos, id quod limitare ipsis non posse Episcopum, aliqui putant apud Dianam *part.9. tract.1. res.8. & 9.*

An communicandum in Oratoriis privatis?

20 SEd inquires primò: Quid in Oratoriis privatis sæcularium, ubi ex privilegio solet celebrari Sacrum?
Resp. Certè illam ego regulam darem, ibi posse Fideles communi-

municare (nisi adsit aliqua expressa prohibitio) ubi Missa celebratur; idque saltem ex eadem præsumpta Parochorum voluntate, qui in Communionibus voluntariis, seu ex propria devotione, facilè concedere supponuntur hanc libertatem: ut ex hac commoditate frequentiùs Fideles communicare velint. Adde communionem adstantium esse veluti partem Sacrificii: unde in primitiva Ecclesia omnes quotquot Missæ intererant, communicabant. Verùm id non est Oratoriis privatis concedendum cum notabili concursu: id enim non præsumi debet Parochus velle.

21 Quando ergo per Bullam Cruciatæ (ut docet Vasquez, licèt neget Suarez) conceditur, ut extra Pascha possit ab habente Bullam sumi Eucharistia à manibus cujuscunque Sacerdotis; id conceditur, vel ad tollendos scrupulos, vel pro sustinentibus Suarii, hoc est, contrariam sententiam, vel in raro casu, quo expressè invitus Parochus esset.

Ubi nam communicare debent Græci; & an semper in fermentato?

22 INquires tertiò, quid de Græcis?

Resp. sine dubio etiam ipsi obligantur ad communicandum ex manibus sui Pastoris in Paschate, & in periculo vitæ: ex devotione autem in templis suis. Verùm, quod quæritur de Græcis, illud est; an ipsi possint legitimè, sive ex devotione, sive in Paschate communicare in azymo, idque in templis Latinorum? Et hac occasione item quæritur, an possint Latini in fermentato, idque in Græcorum templis?

23 Resp. cum necessaria tripartita distinctione: nam Græcus est in partibus, seu locis orientalibus, ubi nullum sit templum ritus Latini; & Latinus est in partibus occidentalibus, ubi nullum templum sit ritus Græci; & tunc quisque debet in suo ritu communicare: quia hæc est gravissima, & universalis consuetudo harum Ecclesiarum, atque à pluribus Pontificibus confirmata.

24 Solùm excipio casum, in quo moribundus Græcus inveniretur alicubi, ubi solus esset ritus, & Sacerdos Latinus, ibi fortè peregrinus, & celebrans in azymo; tunc enim ex pietate S.R. Ecclesiæ præsumendum est, ne sine viatico hic decedat, ut possit communicare in azymo. Simile quid erit, si, contra, Latinus moribundus inveniretur in loco, ubi solus esset ritus, & Sacerdos Græcus.

25 Vel Græcus est in Latinis locis, ubi templum sit Græcorum, uti est hic Panormi Templum Sanctæ Sophiæ ritus Græci, & Latinus est in locis Græcis, ubi sit Templum Latinorum Latini ritus, & tunc dico ex antiquiore consuetudine, Græcum græcè; Latinum latinè communicare debere: quia ad hoc concessa sunt dicta templa, ut quisque communicet in suo ritu.

26 Dixi *ex antiquiore consuetudine*; nam ex recentiore in nostro Siciliæ regno introductum est, ut Græcus possit communicare in azymo in Latinis Templis; id enim ego pluries observavi: licèt nondum viderim quòd Latinus communicet in fermentato in Templis Græcorum. Ratio fortassè est, quia faciliùs conceditur Græcis Fidelibus conformare se cum ritu Latino, qui est ritus universalis, & Capitis; quàm Latinis, se conformare cum ritu Græcorum, qui est ritus peculiaris Ecclesiæ.

27 Vel denique Græcus versatur in Latinis locis, ubi nullus est ritus, seu Templum Græcum, & Latinus in locis Græcis, ubi nullus est ritus, seu Templum Latinum; & tunc poterit Fidelis communicare eo modo, quo ibi potest, neque enim præsumitur Ecclesia Communionem denegare.

28 Hæc de Fidelibus communicantibus; cęterùm de Sacerdotibus quomodo Græci Græcum ritum, Latini Latinum ritum observare omninò debeant, cum majori rigore proceditur, idque propter Concilii Florentini authoritatem, & Pii V. Constitutionem, *ut in tr. de Missa* latè delaratur. Interim legite Suarium *de Euch. disp.3.sect.3.* Laym. *l.5.tr.4.c.2.*

CAPUT VIII.

Quinam communicandi? an pueri?

1 PUeri usum rationis habentes (nam infantes illa carentes ex tacito Ecclesiæ præcepto hac ætate omninò excluduntur) an statim sint ad Communionem vocandi: Duplex est sententia. Altera docet non statim, sed post ætatem inter decimum, & decimum quartum annum, quia ad communionem concedendam, major rationis usus requiritur, quàm ad alias leges servandas, ad Confessionem annuam e.g. ad Missam audiendam, & similes, ad quas satis est communiter ætas inter septimum, & octavum annum, cujus diversitatis ratio est, quia pro comm. *In cap. omnis utriusque sexus* fertur præceptum sub hac forma (*suscipiens reverenter Eucharistia Sacramentum*) illud enim (*reverenter*) majorem dictam rationis discretionem ostendit. Ita Suar. aliique apud Joannem Sanch. mox citandum.

2 Altera docet statim, quia non major rationis usus requiritur ad Communionem, quàm ad Confessionem, aliasve leges observandas: si enim pro communione requiritur notitia differentiæ inter cibum, & cibum, sanè pro Confessione requiritur cognitio inter actiones bonas, & malas. Item cognitio offensæ Dei, doloris peccatorum &c. Ita Jo: Sanch. latè id probans *disp.16.* & Castropal. *de leg. pun.24. §.7. n.7.* cum plerisque aliis; & ita videtur esse praxis etiam timoratorum, hanc posteriorem sententiam, tanquam probabiliorem meritò sequentium.

Mendoza *de Euch. l.20. sect.pr. nu.85. Regulariter* (ait) *neminem ante decimum obligari censeo: immò ferente usu, viri ante decimumquartum annum, fœmina ante duodecimum non obligantur.* Ita Navarr. & Corduba. Hæc ille; sed certè in nostris locis ejusmodi usus non est.

3 Sed inquires, obligandi ne ergo pueri sunt ad Communionem in Paschate? Respondeo, cùm utraque sententia sit probabilis ex jam dictis, poteris cum Jo: Sanchez omnes obligare ad Communionem Paschalē post septennium: poteris cum Suarez eosdem eximere usque ad decimum inter decimum quartum annum. At ad multò plus non puto probabile; quia tunc regulariter habetur satis rationis, & discretionis.

4 Instante morte omninò sequere sententiam hanc posteriorem, ita ut si adsit in ipso septennio, immò etiam anteà, rationis usus, communicetur puer in tanta mortis necessitate.

5 Quid; si non sufficienter adsit ratio, & dubitetur à Confessario, seu multò magis à parentibus, & magistris, qui meliùs filios, discipulosque cognoscunt?

6 Resp. Ego sanè in hoc dubio faverem puero, & ei Communionem concederem: si enim in primitiva Ecclesia concedebatur ordinariè infantibus Eucharistiæ susceptio; cur non instante morte, pueris, in quibus elucere incipit rationis usus? Sanè de Lugo *disp.13. de Eucharistia* solùm dicit, posse dari Communionem hujusmodi puero. Sed Delgadillo *cap.2. de Eucharist. cap.1. nu.77.* ait, debere.

7 Subinquires, Cùm *cap. Omnis utriusque sexus* infligat non communicantibus in Paschate pœnam privationis sepulturæ, & ingressus in Ecclesiam, atque in aliquibus Diœcesibus fulminetur excommunicatio: peccat ne mortaliter, dictasque pœnas incurrunt pueri, plena ratione utentes, e.g. duodennes, si tunc non communicent?

8 Resp. quòd peccent, certum est; quia omnis Fidelis ratione fruens subditur legibus Ecclesiasticis. At probabile est, quòd non incurrant dictas pęnas, quia Mater Ecclesia ante pubertatem, quæ est ætas quatuordecim annorum completorum in masculis, duodecim verò completorum in fęminis, nulli vult suas pęnas infligere; ut colligitur *ex cap. Pueris de delictis puerorum*, de quibus pronunciatur, illos quidem peccare; sed additur, quamvis in eis non ita, ut in majoribus punienda peccata videantur. Ita plures apud Leandrum *tract.7. disp.3. qu.9.* contra Coninch. aliosque oppositum sentientes.

An semifatui, vel stulti?

9 SEmifatuos voco illos, qui imperfecto usu gaudent rationis, quales esse Æthiopes solent: his communio concedenda est, si irreverentia non timeatur, & quidem multoties in anno, omninò autem in Paschate, & in fine vitæ. Ratio est, quia non apparet, unde pro his adsit prohibitio, vel non urgeat præceptum.

10 Nec obstat debilitas rationis, dummodo irreverentia absit; nam his non est denegandum augmentum Gratiæ, quod à Communione speratur; quemadmodum nec deneganda est Confessionis, aliorumque Sacramentorum participatio.

11 At hi minore ne aliquando rationis usu fruuntur, quàm pueri decennes, quibus vetant aliqui Communionem?

Resp. Pro pueris est spes perfectioris judicii, sed in hujusmodi stolidis hæc spes non est, atque adeò semper essent prohibendi.

An qui evaserunt Fatui post adeptam rationem?

12 HOrum duplex est classis: Altera, quæ habet aliqua lucis rationis intervalla; altera verò, quæ, postquam rationem amisit, nunquam habet usum aliquem rationis.

13 Dico, hos utrosque, si absit periculum irreverentiæ, frui posse Communione, tum aliquoties infra annum, tum in Paschate, tum multò magis in vitæ fine, modò in amentiam non inciderint, dum in peccato erant mortali. Ratio hujus doctrinæ est, quia hi sunt capaces receptionis Sacramenti, & augmenti gratiæ; ergo amoto impedimento irreverentiæ, & præsumptione status peccati mortalis, non apparet, cur illis interdicenda sit perceptio Communionis. Ita piè, & probabiliùs docet Villalobos *in man. c.4. nu.17.* aliique cum Diana *par.2. tr.14.* Id, quod præsertim servari potest cum Religiosis, qui solent bonos hábitus retinere, reverentiamque debitam Sacramento.

14 At unde cognoscam, aliquem fuisse factum amentem in statu malo?

15 Resp. Vel nescis, utrùm ante amentiam mortaliter peccaverit; & tunc præsume, esse in bono statu, nam quisque naturaliter præsumitur esse bonus, *cap. dudum de Præsumpt.* vel scis, deliquisse mortaliter, nulla confessione Sacramentali præmissa, & tunc, si

non

non habes positiva argumenta, seu signa pœnitentiæ, quæ certè in habente rationis intervalla haberi possunt (ut percutiendo pectus, tollendo supplices manus, dicendo, Miserere &c.) tunc, inquam, si aliquod ex his signis non adest, præsume esse in statu malo, nam malus semper præsumitur esse malus *ex reg.8.n.6.* Sic habet Gobat *de Euch. cas.8.*

16 Scio tamen, Leandrum *tr.6.disp.6.q.13.& 14.* docere, esse probabilius, prædictis omninò amentibus, qui olim rationis usu potiti sunt, non posse porrigi Eucharistiam, nec in tempore quidem Paschali, sed solùm in articulo mortis. At unde hoc discrimen? Respondeo, quia pro necessitate illius articuli cedit reverentia, quæ aliàs magna debetur Eucharistiæ, quæ cedere non debet, quando illa necessitas non urget: Scio, inquam, hæc, sed quia posse eo paschali tempore porrigi, ipse idem fatetur ibid. & modò dixit Villalobos, ideò ego cum aliis dico, magis piè posse porrigi, cedit enim benignissimus Dominus magnæ sibi debitæ reverentiæ, propter magnum bonum illius infelicis amentis, modò positiva irreverentia non timeatur, nec malus status ejusdem, ut diximus, impediat.

17 Dictum est autem (*posse*) nam minimè obligabimur (quamvis obliget Delgadillo *c.2. de Euch.n.87.*) quia sententia, quæ negat posse, cùm sit etiam probabilis, sequi eam tutò valemus pro dicto tempore infra annum, & tempore paschali: Nam pro articulo mortis iis, qui olim usi sunt ratione, & non constat, esse in statu malo, omninò danda est, si non est timor irreverentiæ, sacra Communio, sicuti etiam sacra Unctio, ut habes apud Gasparem Hurtadum *disp.9. de Euch. diff.20.*

18 Ut videas autem, an periculum sit prædictæ irreverentiæ, potes, alteram, & alteram, & quoties opus videbitur, Hostiam non sacram illi porrigere, ad experiendum, num illam tractet indignè, ut rectè docet Laym. *l.5.tr.4.c.5.n.4.*

19 Inquires, si iis omninò conferenda est, modo explicato, instante morte, Communio, est ne etiam tunc concedendum Sacramentum Pœnitentiæ, quod est præparatio ad illam?

20 Resp. quandoquidem hi, de quibus agimus, vel habuerunt usum rationis, vel gaudent per intervalla ejus usu, piè præsumendum est, eos aliquo interno actu se præparasse: quare addito externo signo, quod scilicet hi vixerint Christianè, & nunc sint in fine vitæ, ob quæ probabiliter ostenditur, ipsos per has circunstantias petere Sacramentum Pœnitentiæ: poterit, ajunt nonnulli, conferri conditionata absolutio (si scilicet est capax absolutionis) & deindè communicari, sicuti moribundis omni sensu destitutis dari posse in simili casu dictam conditionatam absolutionem, probabile tenent apud Verricel. *tr.6.q.9. mor.sect.2.* viginti ferè DD. Lezana, Diana, Baldelli, Bordonius, Naldus, Aversa, Leander, Caramuel, aliique inter quos est etiam Pellizarius, qui *tr. de mol. c.10.n.204.* ait, viros fide dignos testari, hanc sententiam docuisse privatim Suarez, illamque ad praxim redegisse.

21 Tenemur tamen ab his, qui sunt amentes per intervalla, aliquem actum doloris extorquere, prout discreta prudentia dictabit, Immò etiam ab aliis amentibus post usum rationis; potest enim fieri, ut in fine vitæ aliqua rationis lux affulgeat, vel affulserit.

22 Quod dictum est, instante morte, de conditionata absolutione his conferenda ante Communionem, servari etiam debet intra annum, & in Paschate, quando sequeris opinionem Villalobos, his Communionem modò dictam concedentis.

An omnino fatui, idest, qui nunquam potiti sunt ratione?

23 His perpetuò amentibus, ex communi sententia, neque infra annum, neque in Paschate, neque in fine vitæ, hoc est, neque ex obligatione, neque ex devotione concedenda est communio. Ratio est, quia quoad obligationem ipsi sunt incapaces legum, vel præceptorum, sicuti sunt infantes: quoad devotionem verò, quia id consuetudine prohibitum est, ut habet Gaspar Hurtadus *dis.9. de Euch. n.42.* Confessio autem, & extrema Unctio, ideò his non potest dari: quia cùm hi non possint peccare, non sunt capaces horum Sacramentorum.

24 Dixi (*ex communi sententia*) nam lego Delgadillum concedentem *c.2. de Euch. n.82.* quem, si est otium, lege.

An Phrenetici?

25 Vel hi fruuntur lucidis intervallis, & communicari poterunt, sicuti de fatuis similibus dictum est *num.13.* vel continuato furore tunc agitantur, olim tamen usum rationis habuerunt, & de his etiam idem dicendum erit, quod de similibus amentibus, tum quoad Communionem, tum quoad Confessionem dictum est.

Sed timeo, ne sacram Hostiam indignè tractet phræneticus?

Respondeo. Præbe non sacram, quam si modestè deglutiat, porrige & sacram, ut diximus *nu.18.* & habet etiam Diana *part.2. tract.14.res.44.* hanc vocans praxim optimam. Sed adhuc timeo, ne manus, pedesque tanto impetu jactet, ut ad ipsum accessus non pateat.

Resp. cum Jo: Sanch. *disp.48. num.4.* experire, an ligatus res comestibiles sumat.

Sed 3. graviùs timeo, quia audio illum horrendè blasphemantem, & fidem profiteri nolentem.

Resp. de hoc mox *num.28. & seqq.*

An Epileptici?

26 Epileptici (qui ii sunt, quos identidem corripit morbus caducus, vel similis) quando non infestantur parocismo, sunt communicandi, quia hic morbus non est Communionis impedimentum. At quando infestantur hujusmodi accessione morbi, licèt videantur penè mortui, non sunt communicandi, quia ex centum vis unus ex his, ut observant Medici, in eo conflictu potest prudenter sperari, quod Hostiam deglutiat. Si tamen aliqua luceret spes, & esset periculum mortis, posset fieri experientia cum Hostia non Sacra, ut modò dictum est in simili.

An Energumeni?

27 Energumenis, sive omnibus, sive aliquibus, propter decentiam negabatur olim Eucharistiæ participatio, posteà tamen concessa est ex Concilio Arausicano *cap.14.* Danda igitur illis si devotè petant, tum in anno, tum in Paschate, & fine vitæ, modò, ut sæpè dictum est, non adsit periculum irreverentiæ, vel præsumptio mali status.

28 Sed in fine vitæ Energumenus quandoque nec petit, nec reverenter se habet, immò horrendè blasphemat.

Resp. Jo: Sanch. *disp.38. num.8.* agens de phrænetico blasphemante, & fidem negante, ait, non esse de his blasphemiis laborandum, quia non ipse, sed vis morbi eas effundit. At Leander *tract.7. disp.6.quæst.17.* docet, huic non esse porrigendam Eucharistiam, ne in articulo quidem mortis, si tunc in blasphemias prorumpit, quia hic non accipit reverenter, ut tantum Sacramentum decet. Quid de scandalo adstantium?

29 Ego absolutè neutrum ex his laudo, neutrum vitupero, sed docto, & pio Confessario rem decernendam in casu occurrente remitto, qui ex qualitate personarum, & earum ante actæ vitæ bonitate, vel improbitate, & ex similibus circunstantiis videat, cui neganda, cui indulgenda Communio.

30 Et quidem si concedet, doceat pius Confessarius adstantes de probabili doctrina: explicet, illam irreverentiam esse involuntariam, & blasphemias à malo dæmone procedere; modò, ut nimis sæpè dictum est, non adsit irreverentia alia, qua malè tractandam esse Sacram Hostiam timeatur.

An surdi, & muti ex nativitate?

31 His regulariter concedenda est Communio: quia cum hi soleant esse perspicacioris judicii, facilè possunt edoceri de substantia hujus Mysterii; licèt enim fortè non percipiant omnia, quæ ad illum pertinent: nihilominus, si cognoscant ad illud accedere, non tanquam ad cibum prophanum, sed ut ad spiritualem conferentem animæ salutem &c. hoc, vel simile quid sufficiat, ut possit eis ministrari in ætate competenti Eucharistia. Ita notat Layman *l.c.c.2.n.5.* Igitur his, & multò magis illis, qui non sunt tales, præbeatur omninò in Paschate, & in articulo mortis, immò sæpiùs in anno ex Diana *p.5.tr.6.res.6.* pro ratione pietatis, quam in eis Confessor advertet.

32 At si quis sit mutus, surdus, & cæcus à nativitate, adnumera illum inter perpetuò amentes, nec enim videtur, posse hunc edoceri res sacras. Ita Gobat *l.c. cas.7.* Vide supra *in tract. de aud. Sacric.1.n.29.*

33 Inquires, illi surdo, & muto, cui concessimus Communionem, concedemus item Confessionem?

34 Resp. Layman citatus censet, non esse talibus extra mortis articulum, impendendam absolutionem, nisi aliquod in specie peccatum prodant Confessario. Ego verò cum Sylvestro, *v. Confessio p. qu.13.* contentus essem manifestatione alicujus peccati in genere; quòd si id non posset, ut iis impenderem absolutionem, aliquoties etiam intra annum, sub conditione, contentus essem signis pœnitentiæ, quæ diximus supra *n.15.*

An laborantes lepra, vomitu, & tussi?

35 In cap. *Tua nos de Clerico Ægrotante* prohibetur leprosis Communio: sed profectò hic Canon in usu non est. Quare si horrorem aspicientibus pariant, communicent privatim: Immò hodie etiam publicè, quia nec scandalum, nec notabilis horror consurgere solet.

36 Quoad vomitum, nota 1. Quando stomachus ita est affectus, ut reiiciat statim omnem cibum in propria specie, non est is communicandus; Si non reiiciat statim, sed solùm post unam circiter horam, communicetur: quia intra horam unam consumuntur species Sacramentales ex Jo: Sanch. *disp.38. n.2.* præsertim parvæ particulæ. Immò Pax Jordanus *lib.4. tit.1. num.13.* mutari putat intra dimidium quadrantis unius horæ (quæ tamen opinio videtur in praxi non amplectenda.) Adde, posse item dari partem particulę parvę;

quando Communio esset pro Viatico. Posset fieri experientia etiam per parvam particulam non consecratam infusam in aliquem liquorem, si absque hoc deglutire infirmus nequeat: esto, sit moraliter certum, liquorem acceptum citiùs deglutiri, ac descendere.

37 Nota 2. si vomit dumtaxat cibum copiosè sumptum: at sumptum parvè, retinet, nihil timendum.

38 Nota 3. Si stomachus ut per secessum emittit cibum omnem planè immutatum, nefas est communicare cum tanti periculi irreverentia.

39 Sed sic inquires, omnibus consideratis, dubito, an intra horam moribundus rejecturus sit sacram Hostiam?

Resp. experire, porrigendo Hostiam non consecratam, quam si per horam servet, porrige Sacramentum. Ita Diana *par. 1. tract. 3. num. 55.*

40 Verùm facta hac, variisque diligentiis, dubius remaneo.

Resp. Communica illum; quia ut notat Gobat *l. c. cas.* 10. in dubio latiùs est, exponere Sacramentum periculo irreverentiæ merè materialis, quàm certò infirmum privare fructu Viatici: Profectò bonum Dominum habemus.

41 Quòd si fortè contingat, sacram Hostiam deinde rejectari, deferenda illa erit in Sacrarium, & purgata, quantum moraliter potest, servetur in tabernaculo sacro, donec corrumpatur, sicuti similiter de Hostia vermibus corrosa fieri consuevit.

42 Dices, cur non comburenda statim?

Resp. quia nimia esset ireverentia; dum Christus Dominus in ea Hostia latet, eam comburere; quare comburenda solùm erit, postquam erit corrupta. Sanè Sylvester, *v. Euch. 9. 9. §. 2.* loquens de Sacratissimo Sanguine effuso, ait, illum comburere, esse immane sacrilegium. Si quis jejunus, & in statu Gratiæ illam Hostiam sumere non horreret, singularis esset reverentiæ actus.

43 Inquires secundò accepta ritè Communione, post illam adverto, me indigere vomitum provocare: quandonam licet?

Resp. licere post horam regulariter, quia tunc sacræ species sunt jam digestæ, seu immutatæ.

44 Dixi (*regulariter*) nam si advertas, venenum sumpsisse in sacris speciebus, vel vino ablutionis, vel aliunde, poteris statim evomere, quia benignus Dominus mortem communicantis non vult. De illis speciebus fiat, quod modò dictum est *n. 43.*

45 Quòd si statim peracta Communione incidas in febrim, & Medicus, vel expertus te consulat, te repletum e.g. ex cibo externo indigere vomitu; puto distinguendum: nam in casu, quo timeres mortem, vel gravem morbum, evomere statim posses, quia humor ille vicem haberet veneni: Secus, expectanda est hora, (quod regulariter faciendum erit) quia tunc tantum periculum non adest.

46 Quoad tussim, ut etiam spuendi frequentiam, sic habes. Materia, quam post Communionem expuis, quando descendit in os ex cerebro, qualis est saliva ordinaria, nihil nocet: quando autem ascendit ex imo pectore, ut accidit aliquando; nihil item nocebit, si materiam illam expuas post receptam sacram Hostiam in stomacho: Secus, si adhuc hæreret in gutture.

47 Sed quæres, quandiù jure timebo, quòd ibi hæreat?

Resp. certè sufficere illud tempus, quo possit recitari dimidium Salutationis Angelicæ (nisi anima in aliquo moribundo, quasi sit in labiis) ait Gobat ex *cas. 11.* addens: cavendum tamen esse, ne circunstantibus simus scandalo: & insuper decere, sputum sudariolo excipere, si intra quinque Pater, & Ave spuendi te ardor invadat.

48 Sed horrenda est tussis mea.

Resp. ex eodem. Si tussis est sicca, nihil angaris: si flegmatica, cohibe te saltem per duo Pater, & Ave: vel deglutias, quod ex gutture in os ascendit; vel si nequeas, excipe sudariolo, ut dictum est: nisi clarè constet, Hostiam in gutture, vel in dentibus hæsisse, id quod non solet post dimidium Salutationis Angelicæ, ut diximus.

CAPUT VIII.

Qua necessaria dispositione spirituali Communicandum?

1 AD dignam Communionem requiri statum Gratiæ, saltem prudenter existimatum, idest, quòd communicaturus bona fide existimet, se esse sine labe peccati mortalis; nimis certum est inter Catholicos, juxta illud Apost. *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat.*

2 Habemus deinde à Tridentino *Sess. 13. c. 7.* sequentem dispositionem: *Nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa confessione Sacramentali ad Sacratam Eucharistiam accedere audeat, etiam Sacerdotes, modò non desit illis copia Confessoris. Quod si necessitate urgente, ante præviam Confessionem celebravit, quàm primum confiteatur.* Hactenus Tridentinum.

Circa quæ quatuor sunt à nobis in sequentibus quæstionibus declaranda. Primò, quæ pertinent ad statum Gratiæ. Secundò, quæ ad necessitatem urgentem. Tertiò, quæ ad carentiam Confessoris. Quartò, quæ ad Confessionem, quàm primum faciendam.

Quæ pertinent ad statum gratiæ.

De negativè dubio de suo Peccato.

3 INquires primò, an qui dubius est negativè, an mortaliter peccaverit, seu, an mortali sit gravatus, possit communicare sine prævia Confessione ejusmodi peccati? Tunc autem dubitat quis negativè de suo peccato, quando nec certitudinem habet, nec probabilitatem, illud commisisse, consensum e.g. præbuisse turpi cogitationi; sed nec habet certitudinem, nec probabilitatem non commisisse; quomodò solemus dicere, nos dubios esse, an paria sint, an imparia arenæ maris grana.

4 Resp. Sanch. Bonac. & Diana, aliique; quos citat, & sequitur Leander *tr. 7. disp. 6.* docent, non posse: sed priùs debere, te illud dubium peccatum confiteri, & ab illo absolvi. Ratio est, inquiunt, quia ante Communionem debemus Confessario manifestare omnia peccata, quæ suo tempore, etiam præscindendo à futura Communione, tenemur confiteri: atqui suo tempore tenemur peccata dubia fateri, ergo ea confiteri opus erit ante Communionem.

5 Henriquez verò, Granado, Sà, aliique apud eundem Leandrum, quibus adde Caramuelem *in Theol. fundam.* 1331. docent, non teneri nos confiteri peccata dubia ante Communionem; satisque esse, si ea suo tempore confiteamur. Id quod addunt, ut effugiant illam quæstionem, an peccata dubia teneamur confiteri; *Esto enim*, inquiunt, *teneamur suo tempore confiteri, at non tenemur ante Communionem.* Ratio est, ajunt, quia Tridentinum *l. c.* solùm obligat ad confitendum illud mortale, cujus sibi quis sit conscius. Et *Canon.* 11. obligat eos ad Confessionem, quos gravat conscientia peccati mortalis; sed qui dubitat, non est conscius peccati mortalis, nec eum gravat conscientia, idest, scientia peccati mortalis: ergo.

6 Monent tamen Auctores ejus posterioris sententiæ, omninò esse necessarium, si in fine vitæ incidas in peccatum dubium post ultimam confessionem, te debere, vel actum Contritionis elicere; vel novam Confessionem præteritorum facere; ut nimirum certò absolvatur indirectè illud peccatum dubium: si fortè coram Deo certum mortale sit (nam per sumptionem Eucharistiæ non certum, sed solùm probabile, remitti per accidens mortalia) ut rectè Fagundez *præcepto Eccl* 3. *c. 4. n. 6.*

7 Ex his duabus sententiis ego hanc posteriorem concedo scrupulosis; quos communiter nosco, agnoscere peccatum, ubi peccatum non est, illam verò priorem in praxi suadeo cæteris.

De eo, qui confessus est peccatum ut dubium.

8 AN qui peccatum suum confessus fuit, ut dubium, deinde advertat fuisse certum, debeat illud ante Communionem, ut certum, confiteri?

9 Resp. doctrinam Dianæ *part. 9. tract. 6. res. 6.* esse, multorumque aliorum probabiliùs censentium, hunc debere peccatum illud confiteri, ut certum, ante Communionem: tamen contraria sententia docens, hanc obligationem non adesse, habet multos Doctores, probabiliter sentientes non obligari. Ratio prioris sententiæ est, quia ante Communionem debent Fideles ex Tridentino modò allato omnia peccata, quorum quis est conscius, confiteri. Ratio posterioris est, quia is jam confessus est sufficienter ante Communionem illud peccatum.

10 Hanc posteriorem sententiam improbat Thomas Hurtadus *tr. 12. mor. c. 1. dub. 8.* & nimis excedit in ejus censura. Verùm qui optat hujus posterioris sententiæ confirmationes plures habere, legat Ferantin. *de scandalo disp. 1. q. 77.* quorum nos mentionem fecimus *in d. tract. de confessione c. 9. n. 24.*

De eo, qui ante Communionem recordatur alicujus peccati non absoluti in Confessione.

11 INquires tertiò, an qui ritè confessus est sua peccata, sed ante Communionem recordatur, se jam oblitum fuisse alicujus peccati mortalis, certò à se commissi: an, inquam, obligetur, hoc peccatum oblitum fateri, antequam ad Communionem accedat?

12 Resp. Et quidem anteà advertendum est, huc non adduci quæstionem illam, an ejusmodi peccatum oblitum obigetur Fidelis suo tempore fateri: hoc enim certum est, quia, ut supra innuimus, omnia peccata mortalia obligamur subdere clavibus, sed nostra dubitatio in eo versatur: An is, qui peccata sua bona fide confitetur, & ritè dolet ex motivo modò dicto universali, cadente etiam in oblitum, quo pacto illud peccatum indirectè absolutum fuit, & homo consequenter positus in Gratia, an, inquam; is possit licitè Eucharistiam sumere, & posteà suo tempore illud peccatum, de novo rememoratum, clavibus subdere?

13 Resp. ad quæsitum: Ferrantinus *cit. tota qu. 8.* dicit, esse probabile, non adesse hujusmodi obligationem, satisque esse, si posteà suo tempore. Ratio principalior est, quia ideo Confessio præmittitur, ut pœnitens statim Gratiã acquirat: hìc autem jam per Confessionem prædictam Gratiam sanctificantem obtinuit; ergo aliàs ad id pro

modo

modo non indiget; & ex alia parte jam servavit præceptum Tridentini de præmittenda Confessione ante Communionem; quia is præmisit Confessionem, licèt in ea oblitus bona fide sit alicujus peccati. Pro hac sententia hic Auctor affert Cornejo, poteratque etiam adducere Reginaldum, & Præpositum: quos, eos non sequens, citat Diana *p.9.tr.7.ref.4.*

14 Verùm non est audiendus, tum quia, ut notat de Lugo *disp. 14. de Euch. à n.128.* obstat praxis Fidelium, ex qua colligitur præceptum de præmittenda Communioni Confessione, non esse solùm de ea præmittenda integra formaliter, & bona fide; verùm etiam (postquam advertimus) materialiter: quia opinionem illam primam, quam secutus est Ferrantinus, fuisse expunctam, refert Carpensis apud Dianam *l.c.* tum ab Indice Expurgatorio Inquisitionis Hispanicæ; tum per edictum peculiare ab eadem Inquisitione fuisse reprobatam: tum denique in ordinationibus pro studiis Soc. Jesu mandatur; ne hujusmodi opinionem in nostris scholis doceamus.

De communicante cum pluribus, vel cum gravioribus peccatis.

15 INquires quartò, graviùs ne peccat, qui communicat cum multis, quàm cum uno mortali, vel qui cum enormioribus, quàm qui cum minùs enormibus?

Resp. sine dubitatione graviùs, quia magis indignè. Verùm quia hæc majoritas non affert speciem diversam peccati (semper enim est sacrilegium circa reverentiam Christo Domino debitam) ideò in Confessione non est necessariò explicanda, sed satis est dicere: *indignè, seu sacrilegè communicavi.* Sicuti simile quid asserimus de communicante post assumptum cibum; neque enim opus est explicare, an post assumptum lautè cibum, an parcè, cùm sufficiat, sic fateri: *Non jejunus communicavi.*

16 Subinquires, si quis non jejunus communicavit, quod est contra præceptum humanum Ecclesiæ, & idem gravatus culpa mortali, quod est contra præceptum divinum de cultu debito Christo Domino, duo ne peccata commisit, separatim in Confessione explicanda?

17 Resp. duo separatim explicanda docet Suar. *disput.66. de Euchar. sect.1.* quia sunt duæ deformitates. At Gaspar Hurtadus *disp.9. de Euchar. diff.1.* quem sequitur de Lugo *disp.14. citat.* satis probabiliter docet, esse unum peccatum, quia quoties præcepta multiplicantur ex eodem motivo, culpa contra ipsa non multiplicatur; Cùm ergo idem sit motivum illorum duorum præceptorum humani, & divini, nempè debita reverentia Deo, unum erit peccatum, quod hoc, vel simili modo explicabis: *indignè graviter communicavi.*

18 Quid, si ita confitereris: *Aliquod Sacramentum suscepi indignè*, sufficienter ne satisfaceres Sacramento Confessionis?

19 Resp. non satisfaceres, quia juxta S. Thomam *3.q.8. art.5.* sacrilega Communio injuria afficit ipsammet Humanitatem Christi, habetque aliquam similitudinem cum scelere, quo Judæi ipsum crucifixere, & quo nefarius quispiam proiiceret ad canes, vel in loca sordida Eucharistiam; quæ certè immediatio injuriæ facit diversam speciem culpam ab ea, qua quis indignè recipit alia Sacramenta; in qua receptione non adest dicta injuriæ immediatio.

20 Hinc obiter colligo cum eodem D. Thoma, hoc peccatum communicandi cum mortali esse atrociùs, quàm quodlibet peccatum contra homines admissum: quia nimirum est circa ipsam Christi Humanitatem immediatè; non tamen esse atrocius peccato odii Dei; vel peccato, quo negetur Deus; per hæc enim ipsa Divinitas immediatè offenditur, per illud verò immediatè Humanitas.

21 Hoc, quod colligo ex S.Tho. approbat Vasq. Gaspar Hurtadus, aliique contra Suar. & Fagundez citatos à Delgadillo *c.3. de Euch. dub.9.* putantes, aliquod peccatum contra homines, e.g. homicidium, esse atrocius, quia affert damnum irreperabile, sed hi non placent, ut videre est apud Delgadillo *l.c.* quia atrocitas non attenditur ex damno illato, sed ex injuria offensi.

De accedente ad Communionem cum veniali.

22 INquires quintò. Accedere ad Eucharistiam cum peccato veniali, est ne peccatum veniale? Non esse peccatum mortale omnes sciunt.

Accedere ad Communionem cum veniali, duplici modo, quantum facit ad nos, esse potest. Primò, si quis comitanter, idest, comitatus, seu infectus veniali actuali peccato accedat, e.gr. si dum actu retinet voluntatem mentiendi jocosè, communicat. Secundò, si quis, cùm aliqua, vel multa venialia commiserit, de illis nequaquam displicens communicat.

23 Utroque modo ad Communionem accedere, non esse peccatum veniale, tenet Vasq. *de Euch. disp.207. nu.58.* quia peccatum veniale non impedit gratiæ effectum producendum ex opere operato ab Eucharistia, ut omnes Theologi tenent: venialis enim culpa, gratiæ, & amicitiæ Dei non opponitur: & ex alia parte, quamvis melior, & devotior esset dispositio accedere sine ullo veniali ad Communionem; tamen Fideles non obligantur ad illam afferre omnem devotionem, & dispositionem ipsis possibilem, sed solùm ex Tridentino immunitatem à mortalibus.

24 Esse veniale, tenet de Lugo *de Euch.disp.14.n.31.* citans Suar. quia aliqua irreverentia est, cum ejusmodi maculis, quamquam levibus, ad divinum hoc convivium intrare.

25 Sed certè hoc ipsum debuisset de Lugo probare, quod scilicet Fideles obstringantur sub veniali, maculas illas exiguas ad Communionem non afferre.

Communicare cum mortali an aliquando possit sine mortali?

26 INquires sextò. An sit aliquis casus, in quo sine mortali possit quis cum mortali communicare?

Resp. esse casus duos, alterùm mihi, & omnibus certum, alterum aliquantulum controversum.

27 Primò enim, si irruente Infidelium turma, vel ex incendio, aut simili eventu timeretur Sacræ Eucharistiæ contemptus, vel irreverentia: tunc Fidelis quicunque etiam laicus, si præstò nequaquam sit Sacerdos, nec in illa subita irruptione, vel incendio valeret, se conterere; posset immò deberet, quamvis peccato mortali sordidatus, ad evitandam injuriam, vel combustionem tanti Sacramenti, illud sumere: idq; etiam si jejunus non esset. Ratio tantæ licentiæ est ipsa eadem reverentia Sacramento debita: cujus ratio vincit illa præcepta, si moraliter hæc in illis angustiis servari nequeant. Ita Dicastillus *disp.9. de Euch. n.6.*

28 Secundò est controversum, an si Sacerdos, incepta bona fide Missa, recordetur, se peccato mortali gravari, & quamvis conetur, non posset, seu experiretur sibi actum Contritionis, quem tunc elicere omninò deberet, esse valdè difficilem, & ex alia parte inchoatum Sacrificium relinquere, vel interrumpere, ob notabilem infamiam sibi resultantem, esset difficillimum, an, inquam, sit probabile, hunc non peccare; quamvis Gratiam non acquirat, si Missam prosequatur cum eo dolore, & displicentia, quam tunc elicere posset? Esse probabile, aliqui censent: quia cum tanto dedecore non obligatur Sacerdos ab incepto sacrificio desistere.

29 Immò de Lugo mox citandus cum nonnullis idem extendit ad laicum, si occurrat, eum recordari peccati mortalis, dum est ante linteum, si non facilè, se conterere, nec sub aliquo prætextu se submovere valeat ab Altari. Ita Vasq. *de Euch. disp.207.* Gaspar Hurtadus *disp.9. de Euch. diff.1.* dictus de Lugo *de Euch. disp.9. n.8.* Ita etiam Delgadillo *c.3. de Euch. n.101.* sed addens, fortè casum esse metaphysicum, quia quoad praxim semper adest tempus se conterendi.

30 Addit Granadus cum aliis apud Dianam *p.9. tract.3. resol.20.* sufficere ad hoc metum admirationis populi, cùm hoc non soleat esse sine suspicione peccati. Verùm negat Suarez apud Dianam, sufficere solam admirationem populi; nam ea subtractio non affert suspicionem peccati, sed solùm suspicionem timoratæ, & scrupulosæ conscientiæ. Si tamen ex circunstantiis verè timeretur gravis populi admiratio (quia gravis hæc admiratio semper est conjuncta, cum periculo murmurationis, & infamiæ; siquidem facilè homines accipiunt occasionem temerè judicandi, & detrahendi) erit sufficiens causa etiam per ipsum Suarium, addentem, hanc gravem murmurationem ex admiratione populi, moraliter loquendo, sæpè contingere: immò semper, ait Delgadillo *l.c.13.n.129.* adducens Leandrum *disp.7.q.85.* aliosque contra Dianam *p.9.tr.3. resol.20.* alios citantem; à quo Leandro non dissentio, si notetur illud (*populi*) nam in Oratorio privato, vel solitaria Ecclesia aliquid amplius requiro, ut prudenter timeri debeat occasio illa detrahendi, & judicandi.

Quæ pertinent ad necessitatem urgentem, hoc est, quænam illam pariant?

31 INquires septimò, quinam sunt casus, in quibus residet tanta necessitas, ut Sacerdoti, qui peccato mortali gravatur, liceat Missam celebrare, & Communionem consequenter sumere cum Contritione, vel actu amoris Dei super omnia, deficiente Confessario, sine prævia Confessione, & consequenter illi liceat non observare grave præceptum hoc Tridentini, de præmittenda Confessione Communioni: quod aliqui præceptum Ecclesiasticum esse dicunt, aliqui divinum.

Resp. apud DD. inveni sequentes.

Primum, cum Sacerdos quicunque deficientibus Hostiis consecratis, ac deficiente alio Sacerdote, fortè constituto in Gratia, debet consecrare, & consequenter communicare, ad dandum Viaticum moribundo, sive hic moribundus sit alius, sive sit ipse Sacerdos. Lege Dianam *p.9.tr.3.res.87.*

Secundum, quando Sacerdos quicunque rogatur ab aliquibus die festo, non habentibus alium, qui eis satisfaciat.

Tertium, quando idemmet Sacerdos deberet die festo carere Sacro.

Quartum, quando idem deberet omittere Communionem Paschalem.

Quintum, quando eidem offertur stipendium pro celebrandis Missis.

Sextum, quando ratione Cappellaniæ tenetur Sacrum facere.

Septimum, quando sine nota infamiæ omittere Sacrum nequit.

32 Ex his casibus primus, & ultimus sunt certi, & sine ulla controversia, semper, ut supponi omnino debet, deficiente Confessario: alii sunt sub opinione, & certè ego casum quartum, in quo Fidelibus concederem Communionem, ut scilicet in tanta solemnitate, tantoque præcepto Eucharistia reficerentur, approbo, alios omninò excludo, Esto Delgadillo *cap.3. de Euch. num.128.* aliique ab ipso citati benigniùs loquantur cum Leandro *tract.7. de Sacrament.q.14.*

Actum verò Contritionis, sive amoris Dei super omnia satis erit, si dictus Sacerdos eliciat immediatè ante Consecrationem, vel si suum peccatum advertit fortè post Consecrationem, satis erit illum elicere immediatè ante Communionem. In utroque casu sufficere immediatè ante Communionem, inclinat Delgadilio *l.c. nu. 171.* sed non placet.

33 Hic nota, duas illas, primam, & ultimam, necessitates militare etiam in Sacerdote excommunicato, vel suspenso, vel interdicto, qui poterit in his duobus casibus celebrare contritus, atque adeò cum proposito exposcendi absolutionem suæ Censuræ, si caret Confessario, seu potente illum absolvere. Ita Vasq. *de Euch. disp.108.* quem sequitur de Lugo *disp.14. num.104.* notatque Vasquez, se non invenire differentiam in hoc, inter habentem mortale, & habentem excommunicationem. *Immò hac* (ait) *deberet afferre minus impedimentum, quia est de jure humano; illud majus, quia est de jure divino.*

34 Dixi, *duas illas necessitates*: nam cæteræ omnes nullo modo sufficiunt: quia in iis non multùm gravibus necessitatibus, Ecclesia affectos illis Censuris omninò repellit ab Altari, etiam, immò magis in Paschate ob terrorem aliorum.

Explicatur magis caput ductum ex infamiæ nota.

35 ID meliùs explicari non potest, quàm discurrendo per tres casus huc pertinentes.

Primò enim, si Sacerdos recordetur, se esse in mortali, sive, dum est in altari sive ante, vel post Consecrationem, potest contritus (an aliquando sine contritione dixi *n.27.* & deinceps) prosequi, quia tunc recedere ab altari esset cum periculo infamiæ: adde, & esse irreverentiam; nam propterea S.Bonavent. apud Coninch. *de Euch. q.8. art.3. dub.2. num.16.* ait, inchoatam missam semper esse perficiendam, quia ferè nunquam solet omitti sine scandalo, adde, & sine irreverentia.

36 Secundò, si quis ad altare ante linteum communicaturus mortalis culpæ recordetur, & recedendo incideret in periculum infamiæ, communicet cum Contritione: (an aliquando etiam non contritus dixi *n.27.* & deinceps.) Hoc autem nota periculum, si coram multis communicet, mortaliter semper timeri posset; sed ex circumstantiis colligendum, an futura sit admiratio dumtaxat, an etiam periculum scandali, gravis notæ juxta modò dicta *num. 30.*

37 Tertiò, si vocetur Sacerdos, sacram Hostiam ferens ad infirmum communicandum, qui dicat, se velle priùs confiteri, sed is inveniatur multoties pœnitentiæ Sacramentum invalidè suscepisse, vel quid simile; unde Confessarius brevi illum expedire, & absolvere nequeat, & aliundè mors timeatur superventura, notamque infamiæ orituram, si non communicet, poterit tunc Confessarius aliquod peccatum audire, & contritum absolvere, vel saltem attritum per dolorem cadentem super omnia alia peccata pari modo absolvere, & sacram Hostiam eidem edendam porrigere imponendo ipsi, ut advocet deinde, si poterit, Confessarium, coram quo Confessionem perficiat. Quando autem mors non timetur tam citò superventura, tamen eadem nota infamiæ oritura crederetur, poterit pari modo, vel contritus communicare: vel, si contritio propter ejus difficultatem non facilè elicienda timeretur, poterit, sed attritus modo dicto, fateri aliqua peccata, & communicari cum pari promissione, advocandi posteà Confessarium, ut Confessionem perficiat; id enim concedit pius Dominus, ut infamia vitetur, sicuti ex supradictis confirmari potest. Lege Dianam *p.11 tr.8.res.85.fine,* & Zambr. *de Sacr.Pœnit.tr.4.n.6.*

38 Nota iterùm, iterumque in omnibus casibus, in quibus potest quis contritus communicare, remanere semper (ut jam dictum est) onus subdendi peccata Confessario, quando illius aderit copia, vel certè suo tempore, ut explicabo *n.53.*

39 Quæres, Sacerdos, qui celebrat, & laicus, qui communicat, non præmissa Confessione mortalium, cùm possint, committunt ne peccatum duplex; unum scilicet: quia indignè communicant; alterum, quia non servant præceptum dictum Tridentini?

40 Respondeo, non committere duplex peccatum, quia ejusmodi præceptum de præmittenda Confessione non est propter ipsam, sed ipsa propter Eucharistiam; unde non est tam positivum, quàm negativum de non accedendo ad Eucharistiam, absque hac probatione, & consequenter solùm committitur unum peccatum indignæ Communionis. Ita Delgadillo *cap.3. de Eucharist. nu.189.* cum Diana *part.9. tract.3. resolut.32.* & simile quid nos diximus supra *cap.8.num17.*

Quæ pertinent ad carentiam Confessarii, quandonam ea est?

41 INquires octavò: In quibus casibus censendum est, copiam non adesse Confessoris?

42 Respondeo: In casibus sequentibus. Primò, quando nullus Cofessor haberi potest prorsus; vel si adsit, nolit, aut non possit, te audire. Idem dic, si alterius sit idiomatis: nam propterea DD. dicunt, Fideles non habere obligationem confitendi per interpretem: & aliqui id affirmant, sanè probabiliter, etiam in fine vitæ cum Diana *p.3. tr. res.10.* sed tunc, si gravaris mortalibus, debes conteri, ne de æternitate pericliteris.

43 Secundò, quando Confessarius est multùm distans. At quanta distantia?

Respondeo, alii existimant distantiam trium milliarium parere inopiam Confessarii; alii minorem. Vera sententia est illorum, qui asserunt, id relinquendum esse prudentis arbitrio; huic enim imbecilli difficillimum erit convenire Confessarium duobus milliaribus, vel etiam uno, distantem, huic autem robustiori facillimum, & multò magis si potes, te providere de Jumento, quo equitare per plura milliaria, non paucis est voluptuosum, ne dum solum non molestum.

44 Tertiò, quando quis habet in promptu Confessarium unicum, cum quo habet rixas notabiles. Ita Leand. *disp.7 cit. q.30.*

45 Sed quid primò, si sperem, brevi me habiturum Confessorem, coram quo devotiùs confitear, possum ne judicare, me carere Confessario?

Certè non potes, neque enim hæc videtur causa sufficiens, quia nulla in hoc casu apparet necessitas, ne moralis quidem, quæ moralis apparet in eo, qui cum Confessario habet graves rixas.

46 Quid secundò, si habeo Confessorem, cui possum ex privilegio confiteri? possum ne judicare, me carere Confessario, quia nunc mihi meus ordinarius deest? Dico, te non posse judicare, tibi Confessarium deesse, quia consolatio, quam speras à tuo, non est necessitas.

47 Quartò, quando Religiosus laborat peccato, vel excommunicatione reservatis, & non potest recurrere ad Superiorem potentem illum absolvere, habet tamen copiam Confessarii ordinarii, potentis absolvere ab aliis mortalibus non reservatis; nam tunc diceretur, dicto Religioso deesse Confessarium, unde poterit in aliqua ex illis duabus necessitatibus allatis *n.32.* cum contritione communicare, semper cum onere ea peccata confitendi, quando aderit copia potentis illum absolvere: Ita Vasq. aliiq; apud de Lugo *de Euch. disp.14. n.48.* Vide omninò ea, quæ ego dixi *in opusc. de Comm. c.1. toto* §.6.

Quæ pertinent ad illud Tridentini, Quam primùm.

Status quæstionis explicatur.

48 QUòd Fideles omnes, etiam non Sacerdotes, obligationem habeant fatendi legitimo Confessario omnia sua peccata mortalia, nondum illis directè absoluta, non est hic neque dubitatio, neque disputatio; certum enim est, hoc, idque ex vi institutionis Sacramenti Pœnitentiæ, per quam institutionem omnia peccata mortalia sunt absolvenda ab habente jurisdictionem. At quandonam Fideles obligantur, hanc absolutionem petere? Certè suo tempore, hoc est, vel semel in anno, vel ante Communionem, vel (si ante habita est) in fine vitæ.

Id igitur ut dico, non disputamus; sed hìc quærimus, an dispositio Tridentini, qua non quidem omnes Fideles, sed solùm Sacerdotes obligavit, quamprimùm confiteri in eo casu, quo propter indigentiam Confessarii, urgente necessitate, supra explicata, contriti Missam celebrant, an, inquam, ea dispositio obligationem aliquam inducat?

Sub qua obligatione Sacerdotes Prædicti confiteri quamprimùm debeant?

49 INquires ergo nonò, an sub obligatione mortali, an sub veniali, an sub nulla?

Resp. Suarez, Vasq. aliique permulti cum Jo: Sanchez *disp.32. num.102.* & communiter Theologi, ajunt, sub obligatione mortali. Petrus Ledesma *de Euch. p.1 c.11.* & Villalobos *in Summ. p.1. tract.7. diff.37.* & Delgadillo *c.2. de Euch. dub 29.* alios citans, ajunt, vel sub nulla, quia hoc Trident. est solùm consilium; vel sub veniali: quia si hoc præceptum est, sanè est de re parva: quid enim magni habet, quod qui contritus celebravit: unde nunc sit in statu gratiæ, debeat cum tanto rigore sub peccati mortalis hodie, & non cras, vel postridie, vel posteà præcepto huic confitendi satisfacere, dummodò suo tempore satisfaciat?

50 Prior sententia est omninò approbanda; nam posteriorem condemnavit Alexander VII. dum cum cæteris propositionibus ab ipso condemnatis die 18. Martii 1666. adest hæc 39. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali est consilium, non præceptum.*

51 Hoc autem præceptum de quamprimùm confitendo, cadit solùm

lùm super Sacerdote, qui non ex alio capite, sed solùm ex necessitate urgente, Missam celebrat, ut jam explicatum est; non autem cadit super Sacerdote, qui ex oblivione, vel ex ignorantia, immò etiam ex mera malitia sic operatur, ut rectè docet Sanchez contra Navarrum, quia Tridentinum loquitur solùm ex causa urgentis necessitatis, & deficiente Confessario.

52 Rursus non cadit super Sacerdote, laicè, fortè urgente necessitate, communicante; quia expresse Tridentinum restringit suam dispositionem ad Sacerdotes, Missas sic celebrantes. Legite Joann. Sanch. *disp.* 31. *n.* 24.

Quantum temporis importat illud, quamprimùm?

53 Inquires decimò. Quantum est hoc quamprimùm?

Resp. Aliqui putant, nullum importare tempus; sed statim ac quis post celebratum Sacrum habuerit occasionem confitendi, confiteatur. Alii putant intra triduum; nam quamprimùm, seu illicò, significant idem, quòd post triduum in jure. Fagundez autem (ait) *quando Sacerdos rursus facere sacrum velit.* Auctores, & fundamenta harum opinionum legi poterunt apud De Lugo *disp.* 14. *de Euch. sect.* 7. & Dianam *p.* 9. *tr.* 3. *ref.* 22. *&* 23. advertendo, prædictam sententiam Fagundez damnari à modò dicto Alexandro, his verbis: *Illa particula (quamprimùm) intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.*

CAPUT IX.

Qua congruenti dispositione spirituali communicandum?

1 De communicante cum peccato veniali diximus supra *cap.* 8. *num.* 23. Nunc autem,

Inquires primò, an requiratur ad ritè communicandum actualis devotio, hoc est, an in ipso communicandi actu requiratur, cogitare divina, vel ad illa de sanctis actibus, & affectibus commovere?

2 Respondeo: Tametsi ob reverentiam Christo Domino debitam ea sit maximè optanda; tamen dico primò, involuntariè cogitantem tunc indifferentia non frustrari effectu Sacramenti, dummodò sit in Gratia, & ne peccare venialiter quidem, quia ubi voluntas non est, culpa non est.

3 Dico secundò: si voluntariè, idest, si quis per voluntariam distractionem intendat ad res temporales indifferentes, venialiter peccare, quidquid dicat Joan. Sanch. *disp.* 21. *nu.* 21. docens, non esse peccatum ullum. Ratio nostra est, quia recipere Christum Dominum, tanquam hospitem, dum ad alia omnia volens attendit, & non ad ipsum, vel ad ipsius res, certè irreverentia est, nam sumere sacram Hostiam, non est solùm, ut putat Jo. Sanch. manducare, sed est etiam recipere tantum hospitem.

4 Dico tertiò, cogitantem tunc res malas graviter, illas cogitationes ita admittendo voluntariè, ut mortaliter peccet, ultra peccatum commissum ex objecto malo cogitationis, e. g. ultra peccatum luxuriæ, si turpia tunc voluntariè is cogitet; dico, inquam, committere aliud specie differens peccatum, nempè sacrilegium, hoc est, peccatum contra reverentiam Christi cultui debitam, & quidem distinctè manifestandum Confessario, ita ut non sit satis dicere: *peccavi, admittendo cogitationes malas de muliere soluta*, e. gr. sed necessariò addendum, idque in ipso actu, quo communicabam. Lege Dian. *p.* 11. *num.* 8. *resolut.* 58. in simili. Vide item, quæ dicam infra *cap.* 13. *num.* 8. *& quæ supra dixi in tr.* de Confess. *c.* 16. *num.* 26.

Communicare eo die, quo quis peccavit, quo pollutionem, quo copulam habuit.

5 Inquires secundò: an eodem die, quo quis peccavit mortaliter, deceat (certè post legitimam Confessionem) communicare? Quid si præcedente nocte pollutio præcesserit?

Hæc, & his affinia in sequentem modum distingue. Certum est primò, eodem die, quo quis graviter lapsus est, posse sine peccato, præcedente Confessione legitima, communicare, quia is jam habet, quod necessariò requiritur ad recipiendam Sacram Eucharistiam, nempè statum Gratiæ. Vide tamen, quæ mox afferam à *n.* 7.

6 Certum est secundò, pollutionem involuntariè præcessisse, non esse impedimentum, nec impedire communicare volentem, quia jam supponimus, per illam, hominem Gratiæ statum non amisisse. Immò notat De Lugo *disp.* 15. *de Euchar. à numer.* 9. cum aliis, benè affectos circa spiritualia nunquam debere, ob hanc involuntariam pollutionem, Communione privari, nisi fortè rarò, quando quis vehementer propter pollutionem illam distraheretur à divinis, quòd sanè, quando ea est involuntaria, esse difficile, puto.

7 Certum est tertiò, pollutionem voluntariam, ut etiam copulam illicitam, tibi impedimento esse debere, communicandi eo die culpæ commissæ, quamvis illius absolutionem fueris consequutus; licèt enim in rigore possis, ut modò dixi *num.* 5. in sententia aliquorum apud Delgadillo *cap.* 2. *de Euch. num.* 172. & nulla culpa, ne venialis quidem sit; nihilominus reverentia tanto mysterio debita, & verecundia à tuo peccato concepta, te ab illo congruit removere. Unde meritò in rubr. Missal. de dispositionibus ex parte corporis, præcipitur Sacerdoti, qui habuit pollutionem peccaminosam mortaliter in somnis, ut pro illo die non celebret: esto solùm id esse consilium, meritò dicat ibidem idem Delgadillo.

8 Excipe, nisi magnus esset tuus dolor, & Pœnitentia Sacramentalis præmissa, vel nisi cogereris propter notam, quam incurreres, vel esset festum solemne, vel Jubilæum, vel quid simile, præmissa semper Confessione.

9 Quod dictum est de peccaminosa pollutione, dic de quocumque mortali eodem die, vel nocte ante Communionem patrato. Sed notant DD. majorem oppositionem intercedere inter peccata turpia, & purissimum hospitem Christum, quàm inter alia peccata; quia turpia magis distrahunt, & magis opponuntur puritati Carnis Domini.

10 Certum est quartò: copulam licitam inter uxoratos regulariter non impedire Communionem, neque enim est repellendus à Sacramentis, qui copulam (maxime reddendo) opus scilicet justitiæ peregit, uti non repellebantur Fideles uxorati in primitiva Ecclesia, quos post licitam copulam sæpe communicasse, quia communicabant quotidie, valde credibile est. Ita quidem in rigore. Verùm ob reverentiam, consulendi sunt, ea die, qua communicare velint, ut abstineant à copula, idque in reverentiam puritatis ejus, quem suscepturi sunt. Dixi *(Consulendi)* quod enim multi Canones prohibuerint communionem post dictam licitam copulam, id ex consilio prohibuerunt, eandemque prohibitionem multi SS. Patres etiam inculcaverunt, sed certe nonnisi ex magno zelo reverentiæ, & magno amore pudicitiæ, ut late probat Delgadillo *loc. cit.* & Jo. Sanch. mox citandus.

11 Subinquires, si quis copulam licitam exegit ob meram delectationem, peccat ne saltem venialiter, si eo die communicet?

12 Respondeo, etiamsi conjux tunc peccasset venialiter, quod certè aliqui apud Jo. Sanch. *disp.* 23. *n.* 25. affirmant, quidquid alii in contrarium, tamen non peccaret nunc in communicando, ut ex supradictis de accedente ad Communionem cum veniali, *c.* 8. *à nu.* 23. satis patet.

13 Illud nota, majus periculum esse peccati venialis in eo, qui ob voluptatem debitum petit, quàm in eo, qui ob alios honestos fines, quia magis distrahit mentem à divinis amor boni delectabilis, quàm boni honesti.

CAPUT X.

QUA

Corporali dispositione Communicandum?

Menstrua an impediant Communionem?

1 Inquires primò, an mulieri fluxum sanguinis, vel menstruum patienti, aut statim post partum, liceat communicare?

2 Respondeo licere, quia in his passionibus, nec ullum reperitur peccatum, nec irreverentia: & quamvis Suar. *de Euch. disp.* 68. *sect.* 2. putet, tunc communicare, venialem esse culpam, quia est aliqua tunc indecentia; unde antiquitus fuit prohibita Communio intra aliquod dierum spatium fœminæ post partum; item post matrimonium, ejusque consumationem: item dum erat in menstruis, tamen nos id non putamus: tum quia nulla tunc indecentia moralis reperitur, sed solùm physica, quæ in re nostra non attenditur, tum quia antiqua prædicta prohibitio jam usu contrario abrogata nunc est. Ita Delgadillo *de Euch. disp.* 3. *n.* 83. citans Leandrum, & alios.

An lota facie, & manibus Communicandum?

3 Inquires secundò, an culpa sit, non lotis manibus, & facie communicare?

4 Respondeo, nequaquam culpam esse: quia, quamvis Sacerdos, qui, celebrando, tangere sacram Hostiam immediatè debet, manus debeat lavare, non tamen laicus, qui alienis manibus communicat tamen, unde meritò nullum de hoc præceptum adest, cùm nulla hic irreverentia timeatur.

5 Dices: Granados, quem citat, & approbat Leander *tractat.* 7. *disputat.* 6. *quæst.* 3. sic habet: *non lotis manibus celebrare, aut non abluta facie ad Eucharistiam accedere, viri docti dicunt, esse peccatum veniale, si advertenter fiat, quia est contra reverentiam tanto Sacramento debitam; unde S. Augustinus serm.* 244. *Erubescimus, inquit, ac timemus, Eucharistiam manibus sordidis tangere*: Hæc ille.

6 Verùm optarem, doctos hos viros, quæstiones duas non immiscuisse; fateor enim, esse irreverentiam tangere Eucharistiam manibus sordidis, de quo tactu loquitur S. Aug. at facie non abluta, & non ablutis à laico manibus ad Eucharistiam accedere, irreverentiam sapere, nequaquam fateor.

7 Nota insuper, illud (*ablutis manibus*) quod præcipitur in Rubricis, initio Missalis positum, intimari Sacerdotibus, non laicis: & tamen addo, si Sacerdos manus habeat immundas, nulla culpa peccaturum, si absque ablutione manuum celebret; rubrica enim solùm manuum munditiem requirit, non verò materialem lotionem: quòd si plus requirere contendas, consilium erit, ac mera directio, sed nil prætereà.

Ornatus corporis ejus, qui communicat.

8 INquires tertiò, an cum aliquo vestium ornatu sit communicandum?

9 Respondeo: Ut omittam necessitatem, quæ Sacerdotes obstringit ad vestiendas sacras vestes, sub quibus celebrent, de hac enim re agitur in tract. de Missa; tribus dictis huic inquisitioni faciam satis.

10 Dico primò: Ad communicandum, non requiri ullum genus vestium: munditiem tamen, & honestas ea decet, quam quisque pro suo statu servare cum modestia, & sine vanitate debet.

11 Sacerdos autem cum extra Missam laicè communicat, induatur stola juxta *c. Eccl dist.* 23. ubi id mandatur, sed certè sine obligatione peccati, quia illa extra Missam carere, res gravis non est: & ex alia parte dictum Cap. quoad hanc dispositionem usu abrogatum est. Ita Azor. *p.p.l.*10.*c.*28 *q.*12.

12 Dico secundò: esse decentissimum, accedere ad sacram mensam sine ornatu armorum; e.g. gladii, seu ensis: unde apud nos meritò ex communi consuetudine deponitur ensis in communicandi actu. Ajo nihilominus, cum illis accedere, ex se nullum esse peccatum, præciso scandalo, quod certè in nostris regionibus cultis esse non solet.

13 Et quidem Equitibus melitensibus S. Joannis, S. Jacobi, Alcantaræ &c, Diana *p.*3.*tr.*2.*ref.* 30. sequens Joannem Sanch. ait, esse decens, cum armis ad latus accinctis ad Communionem accedere, quia hæc sunt propria eorum Ordinum insignia, ad Fidem contra infideles propugnandam. Sed certè tantam decentiam admitterem solùm, quando cum proprio Ordinis habitu publicè, ut tales communicarent, & consuetudinem ferrem, tunc armis instructos ad altare accedere; non verò quando, ut privati, juxta morem aliorum nobilium. Et re ipsa apud nos etiam hi Equites, quamvis nobilissimi, ensem deponunt, dum communicant, ut etiam dum Sacerdoti confitentur.

14 Dico tertiò: tametsi fœminæ modestius sacram Hostiam sumerent, si nullo purpurisso, nullisve sumptuosis vestibus conspicuæ, sed modesto, quantùm earum status requirit, ornatu; tamen si ejusmodi ornamenta absque ullo fine pravo, sed more patriæ, vel propter suorum virorum oculos adhibeant, eas ex hoc capite peccati condemnare non debeo: quia nullum contra id urget præceptum, nec ulla Christi Domini irreverentia.

Jejunè naturaliter communicandum.

15 INquires quartò: cur in hoc ipso titulo hujus quæstionis dictum est (*naturaliter*.)

Respondeo ad differentiam jejunii Ecclesiastici; hoc enim est abstinentia ab aliquibus cibis, illud ab omnibus, pro illo die scilicet, quo est communicandum, hoc est, à media nocte usque ad peractam Communionem, idque etiam à quocumque minima cibi, vel potus quantitate: quod ita certum est, esse sub mortali obligatione, ut Vasq. *disp.*211.*c.*3.*n.*17. affirmet, sententiam Goffredi, & Joannis Parisiensis dicentium, ad Communionem sufficere jejunium Ecclesiasticum, esse errorem in Fide.

16 Signatè dixi (*à quacunque minima quantitate*) nam opinio Pasqualigi *dec.*335. apud Dian. *p.*6.*tr.*8.*ref.*8. putantis, non esse improbabile, committi dumtaxat peccatum veniale ab eo, qui non jejunus ex parva quantitate cibi, vel potus communicat, quia *tunc* (inquit) *excusat à mortali parvitas materiæ*: opinio, inquam, hæc falsa omninò est; siquidem sumere Eucharistiam quomodocumque non jejunum, est ex se gravis irreverentia Christo, & prohibitum ex Apostolica traditione, quæ habetur ab ipso Ecclesiæ initio. Lege Leandr. *tr.*7.*disp.*5.*sect.*3. aliosque ab ipso citatos ex De Lugo *disp.*15.*de Euch.n.*22.& 23. qui ex Concilio Toletano affirmat, modicissimum cibum, etiam modicum granum anisi, rumpere jejunium, quod requiritur ante Communionem.

Jejunium naturale quinam cibus, vel potus violet, vel non violet?

17 INquires quintò majorem explicationem hujusmodi naturalis jejunii.

Respondeo. Hoc jejunium est, ut modò innuebamus, totalis carentia cibi, & potus suscepti in stomachum, vel in via ad illum, per quam scilicet ea carentiam communicaturus nihil sumat per modum cibi, vel potus à media nocte usque ad Communionem.

18 Dices; at hoc est, quod inquiro, in quonam consistit hoc (*per modum cibi?*)

Resp. Consistit in eo, quòd per actionem vitalem nihil cibi, vel potus in ore ab extrinseco sumpti in stomachum demittatur; quod est, nihil prorsus edere, & bibere eo modo, quo homines solent. Ita S. Thomas relatus, & exceptus à Suario *de Euch.disp.*88. *sect.*4. aliisque communiter.

19 Dices iterùm: ecquidnam intelligitur nomine cibi, vel potus?

Resp. cum De Lugo *de Euch.disp.*15.*sect.*2. aliisque apud Dian *p.*5. *tr.*16.*ref.*1. intelligi illud solùm, & omne quod à stomacho alterari, & in substantiam hominis converti, seu, ut medici loquuntur, digeri, vel ad digestionem pertinere potest.

20 Hinc primò, jejunium hoc non violas, si glutias ungues abrosos, capillos, lignum durum (durum, dico, quod à stomachi vi alterari nequit) plumbum, argentum, aurum, gemmasque integras, nucem pineam, avellanamque item, integras (integra dico, quæ scilicet non sunt, nec comestibilia, nec potabilia) vitrum, ossicula dura fructuum lapillos, filum ex serico, vel ex lana; hæc enim, & similia, cùm non digerantur, cibi nequaquam sunt, quidquid dicat Jo: Sanch. *disp.*4.*n.*23. de nuce pinea, & avellana, qui putat, hoc esse per se cibum humanum, & solùm per accidens ratione corticis non digeri; quidquid, inquam, dicat; nam, ut integræ sunt, non digeruntur: ergo, ut sic, non sunt cibi.

21 Addit his non violantibus jejunium Decastillo *disp.*9.*n.*278. terram, à prægnantibus manducari solitam: adduntque aliqui cretam; verùm non assentior: cum enim creta, & terra purum elementum non sint, sed mixtum variis, digeruntur, & licèt malè, nutriunt tamen.

22 Summa Dianæ *Ver. Communio* affirmat, ceram non esse cibum, citatque pro se Cardinalem De Lugo: sed neque ego assentior, nec certè assentitur ipsemet De Lugo, qui loco citato à Summa Dianæ, hoc est, *disp.*15.*de Euch.num.*29. de creta loquitur, non de cera, dicitque cretam non esse cibum, quam nihilominus ego cum terra modò adjunxi, & cibum esse putavi, & nunc multò magis puto de cera, quæ semper partes mellis admixtas habet, & item partes alias digestibiles, utpotè vel ab aere, vel à floribus acceptas.

23 Denique cibis jejunium non violantibus Pasqualigus *in* 2.*edit. dec* 419. addit papyrum, seu chartam, & filum ex lino; (quod de charta etiam probabile dicit Bossius *to.*3.*q.mor.tit* 22.*n.*10.) *quia*, inquit, *hæc non sunt cibus humanus*: sed nec his assentior, siquidem tum fœnum, tum communes herbæ non sunt cibus humanus, & tamen, quia, si comedantur, alterantur, & digeruntur, jejunium frangunt. Item nec medicamenta, nec venena sunt humanus cibus, & tamen, quia sunt alterabilia, habentiaque semper aliquid de alimento, jejunium violant.

24 Hinc 2. idem jejunium non frangis, si fumum tabaci per os immittas, quia, vel ille non descendit in stomachum, vel si descendit tunc fit per actionem respirationis, non verò per manducationem. Simile quid erit, si tabaci pulverem per nares absorbeas.

25 Sed quid, si folia hujusmodi tabaci dentibus ad evocandum flegmata teras? Resp. te non frangere jejunium naturale, resolvit De Lugo *lib.*1.*respons.mor.dub.*9 *nam & hoc*, ait, *sit quotidie Neapoli à Sacerdotibus sine scrupulo, quia experiuntur, nullum prorsus illius folii succum descendere in stomachum, immò à stomacho rejectari, flegma autem evocari per vim attractivam, & consensum linguæ cum palato. Ego hujus rei fidem apud ipsos depono.*

26 Hinc etiam 3. non frangis jejunium, si in stomachum tuum involet musca, vel pulvis, vel quid simile, quia tunc id non fit per actionem manducandi, sed per actionem respirandi. Quòd si id per manducationem fiat, certè jejunium violabitur, quia tam musca, quàm pulvis, qui terra est, tum culex, vel quid simile digestibilia sunt: signum autem, quod fiat per manducationem, & adsit manducatio, est, si glutiatur seriò, nam si casu, videtur fieri per respirationem.

27 Hinc 4. non frangis jejunium, si quid durum aromaticum e.g. piper, vel muscatam nucem integram ore circumfers, nihil ejus deglutiendo, ut habet Tannerus *disp.*5 *q.*8.*n.*79. quando enim aliquid per modum salivæ traiicitur, non est edere, vel bibere, sed ipsam salivam à capite descendentem intus committere; sed in casu dicto, si quis minimus succus immixtus salivæ, à qua separari is nequit, traiicitur; certè traiicitur per modum salivæ: ergo jejunium non frangit, sicut nec frangit saliva. Nota illud (*integram ore circumfers*) nam si conteras, seu confringas dentibus, vel sic confracta per os obvolvas, semper aliquid illorum in stomachum traiicitur, & sic jejunium violabis.

28 Hinc quintò: nec violas jejunium, si quid prægustes, vel si os abluas, totum tamen statim ab ore reiicias, quamvis necessariò tunc fiat, ut aliquid minimi succi, vel liquoris immixtum salivæ deglutias; quia deglutis, ut modò dictum est, per modum salivæ. (Dico *minimi*, & *immixtum*) nam secus erit, si fit in notabili quantitate; vel licèt in parva, possit à saliva distingui: id quod certè morali, humanoque modo à prudenti viro deliberari debet.

29 Meritò ergo Paxiordanus *to.*1.*lib.*4.*tit.*1.*nu.*8. asserit, te jejunium hoc frangere, si e. grat. os abluendo diutius aquam in ore detineas, *quia*, inquit, *vix fieri tunc potest, ut pars aliqua à faucibus non*

non attrahatur, quod certè maximè id evenire putandum est (ait) *quando etiam gargarizat.*

30 Neque dictis obstat rubrica Missalis *de defectibus dispositionis corporis num.3. ibid.* Idem dicendum (hoc est, non frangi hoc jejunium) si lavando os deglutiantur stillæ aquæ præter intentionem, non obstat, inquam, quia cum rubrica immediatè anteà dixisset, non frangi hoc jejunium, quando quid deglutitur per modum salivæ; & anteà item *n.1.* dixisset, frangi per quamcunque parvam quantitatem: si deinde addit: *idem dicendum est, si lavando os &c.* clarè apparet ex contextu, intelligendum esse, non frangi jejunium in eo solo casu, in quo lavando os stilla immixta inseparabiliter salivæ deglutitur.

31 Hinc sextò: nec frangis jejunium hoc, si reliquias parvas inter dentes, ex præcedenti cœna relictas inadvertenter deglutias post mediam noctem: tunc enim vel cum saliva, vel meliùs ex respiratione traiicies.

Dixi (*relictas inter dentes*) quia semper sunt satis exiguæ, si enim in raro casu essent notabilis quantitatis, rumperent jejunium.

32 Sicuti etiam rumperet saccarum, seu tabella rosacea immissa in os ante mediam noctem, quæ post mediam noctem liquefieret, & in stomachum descenderet. Ratio autem horum est, quia fuisse in os immissa ante mediam noctem, non potest facere, quin illa verè sint cibi.

33 Scio, Dian. *p.3.tr.4.ref.37. & p.4.tr.8.ref.104.* qui citat Suarium, Coninch, & alios, putare, reliquias illas, quamvis magnas cibi, non officere jejunio, si post mediam noctem, etiam voluntariè absumantur; quia scilicet *videntur*, inquit, *illa pertinere ad manducationem diei hesterni*; quæ sententia fortassè in ea ratione fundatur; quia, si sint reliquiæ, licèt dicantur magnæ, non possunt esse nisi exiguæ, per modum salivæ, vel potius per respirationem etiam ipsæ trajectæ: id quod non possumus dicere de illo saccaro; & tabella; & nihilominus iterùm dico, si sunt notabiles, frangi jejunium.

34 Hinc denique septimò: jejunium, de quo agimus, non violas, si guttas sanguinis de capite defluentes fortè traiicias; quia ab extrinseco illas non absumis. Contra verò, ut notat de Lugo *l.c.* violas, si sanguinem sugas à tua manu vulnerata, quia per modum potus tunc absumeres.

Cibus indigestus, vel non dormivisse, vel evomisse, an impediat Communionem?

35 INquires sextò: an cibus indigestus me à sacra mensa repellat?

Resp. te nequaquam repelli, si ante mediam noctem comedisti, quamvis cibum non digesseris; vel etiamsi illum evomisti, vel nihil dormivisti; quia præceptum non est, ut nihil die Communionis habeas in stomacho, vel ut illum habeas benè affectum, sed solùm, ut nihil eo die præmanducaveris. In patiente tamen vomitum semper caveas, ne sit iterùm ejusmodi periculum posteà, de qua re latè dixi *sup. c.7.n.43.*

36 Te repelli à Communione, si post mediam noctem comedisti, & statim totum cibum evomisti, quamvis advertas, tibi vacuum omninò remansisse stomachum, nimis certum est, & notat cum aliis Leander *tr.4.disp.5.q.19.*

37 Hoc idem die; si decidens e.g. in flumen, multum ibi aquç, quamvis nolens, absorbueris: nam etiamsi totam revomueris, jejunus propter dictam rationem non eris; & ex alia parte nihil te juvat absorbuisse nolentem; siquidem neque infirmus, siquando per vim in guttur illi cibus etiam in quantitate immittatur, volens absorbet; & tamen quis illum jejunum esse, pronunciet?

De dubitante an sit jejunus?

38 INquires septimò: qui dubitat negativè, an sit naturaliter jejunus, poteritne tutò, & sine scrupulo ad Eucharistiam accedere?

39 Resp. in dubio hoc negativo, sive de comestione, an scilicet aliquid cibi, vel potus quis absumpserit, sive de hora comestionis, an scilicet ante mediam noctem comederit, vel biberit, licitè communicabit, si factis omnibus moraliter diligentiis (quas facere omninò tenetur) de veritate ipsi constare non poterit. Ratio est, quia (quidquid dicant aliqui in contrarium) in utroque dubio favet privilegium possessionis, quo scilicet possidet homo jus communicandi, à quo deiici is non potest, nisi clarè probetur, habere impedimentum communicandi; cùm enim facta non præsumantur, sed probari debeant *leg.1.C. de probationibus*: & in tali dubio negativo talis tua comestio intra vetitum tempus non possit probari, quia tunc non esset dubium negativum, quòd, ut supra notabamus *c.8.n.3.* est, quando non apparet ratio convincens, vel probabilis pro neutra parte: unde intellectus est anceps, & incertus, ut nec ad assensum inclinetur, nec ad dissensum: ideò remanet in te possessio juris communicandi. Lege de Lugo *l.c.* & Bardi *de conscient. discept.6. c.11. cas.3.* & Diana *p.3. tr.4. ref.20.*

40 Certè ita discurrere consuevimus in similibus, ut si e.g. dubites negativè, an sis irregularis ex Missa celebrata e.g. in excommunicatione? si veritatem, factis diligentiis, expiscari non vales, te ab irregularitate immunem censere poteris, neque obstat in dubio facti homicidii injusti, te debere reputari irregularem, constante corpore delicti: non obstat, inquam, quia de hoc est peculiaris lex ita disponens *c. ad audientiam de homicidio*, & alibi.

41 Quæres: quid, si habeam probabiles rationes, quòd sim naturaliter jejunus, & similes probabiles, quòd non sim: in quo casu aliqui minùs propriè loquentes dicunt, te habere dubium positivum?

42 Resp. cùm possimus sequi id, quod probabile esse cognovimus, quia sic prudenter operamur, poteris tunc, te reputare jejunum: & poteris, te non jejunum reputare, ac propterea, sequens probabilitatem tibi magis faventem, communicare poteris.

43 Sed de pertinentibus ad ejusdem probabilitatem agitur latè *in tr. de Pœnit.* Interim legite Suar. *de Pœnit. disp.22. sect.9.* Sanch. *in Decal. l.1.c.9.n.31.* Fagund. *Præcept. Eccl. l.3.c.4.n.7.*

Media noctis explicatio pro communicaturis.

44 QUoniam multa esse horologia solent in civitate, designantia mediam noctem, postquàm communicaturo non licet aliquid cibi, vel potus sumere: ideò notant DD. omnia (nisi constet aliquod minus rectè currere) facere opinionem probabilem, atque adeò posse ex quolibet ex iis non certò falsis, te sine scrupulo dirigi, nam sequens opinionem probabilem, prudenter, ut modò diximus, operaberis.

45 Unum prætereundum non est pro horologiis rotalibus Italicis: nam ea solent mediam noctem, ut & meridiem, & ortum, occasumq; Solis designare media hora plus, minusque post præcisum punctum cursus Solis. Hinc quando horologium rotale Italicum in nocte e.g. æquinoctii dat signum sextæ horæ noctis, Sol verè invenitur prævolasse per mediam horam plus, minusve: quare in prædicta æquinoctii nocte vera per media nox (quam Sol facit, non horologium) quamque nos sequi debemus in jejunio, & similibus Ecclesiasticis, non erit in illa sexta hora, sed in quinta cum dimidia circumcirca, & ab hac, & ultra debes esse jejunus, ut ritè communices. Id quod rectè observari mandat Missale Romanum editum sub Innoc. X. *anno* 1647. & notavit Gavant. *in rubr. Miss. p.5.* in fine tabulæ meridiei, & mediæ noctis.

46 Petes: cur semper dictum est: (*plus, & minusve circumcirca?*)

Resp. quia in rigore mathematico apud benè gubernantes Italica horologia, Sol, atque horologia solaria præcedunt horologia rotalia in çstate per mediam horam, in hyeme per quadrantem, in autumno, & vere per quadrantem cum dimidio: id quod evenit propter crepuscula prædicta, quæ varia sunt in dictis temporibus, ut ex Riciolo id calculante refert Pellizzarius *tom.1. Man. tr.5. cap.8. num.105.*

47 His explicatis, inquires octavò; ipsam mediam noctem in puncto designat ne primus ictus horologii rotalis, an ictus, qui immediatè sequuntur, an ultimus?

Resp. Primus ictus, seu primus campanæ pulsus. Ratio est, quia tunc notatur jam completè præcessisse horas præcedentes, pertinentesque ad diem, horasque præteritas.

48 Dices: si hoc ita se habet, sequitur, me communicare volentem obligari, illo ictu sonante, reiicere ex ore id, quod immediatè ante in eodem ore posueram, & non deglutiveram.

49 Resp. Ita sequi putant Coninch, & Jo: Sanch. apud Gobat *de communione casu* 17. sed ipse Gobat sic subdit: *Multis fortè videbitur, Ecclesiam neminem compellere ad hanc inurbanitatem in tali, tamque raro casu.*

50 Dices iterùm: sequeretur ex Coninch, & Sanch. me multò magis obligari, illo primo sonante pulsu, si actu biberem, desistere ab haustu, nec posse pergere ad totum craterem exhauriendum?

51 Resp. Ita affirmat de Lugo, aliique, inter quos est Bresserus *de Conscien. l.4.c.11.n.107.* qui tamen sic addit: *Probabile tamen videtur, horam durare moraliter usque ad ultimum sonum, atque ideò interim bibentem, vel etiam comedentem non violare jejunium, vel naturale, vel Ecclesiasticum sequentis diei: tandiù enim videtur durare, quandiù auditur.*

52 Hanc Bresseri additionem sequitur multis citatis Delgadillo *tr.3. de Euch. dub.4.* cum Leand. *tr.7. disp.5. q.7.* hujus præcipua ratio est, quia ultimus ictus est, qui determinatè indicat, horam esse hanc, & non aliam: & in casu nostro hanc esse, & non anteà: nisi enim audiam ultimum ictum, non possum dicere, neque scire, esse horam sextam, esse quintam cum dimidio, &c. Cùm ergo Ecclesia more humano nos regat, tunc reputabit esse mediam noctem, quando illam homo ex horologio determinatè cognoscere potest.

53 Ego aliam inire viam soleo, quam sic explico: Caramuel in *Theol. fund. à n.205.* cum aliis docet, horologia rotalia etiam accuratissimè artefacta, & gubernata, per horæ quadrantem plus, minusve à veritate aberrare: *id quod experimur*, ait, *quotidie in duobus e.g. vel tribus horologiis accuratissimè directis, quæ sæpissimè inter se differunt per quadrantem, & fortè ampliùs, & tamen dicimus, ea facere opinionem probabilem, si non constet esse falsa.* Hæc Caramuelis, aliorumque explicatio dat mihi viam excusandi hominem communicare volentem, ut non obligetur proiicere bolum, quem habet in ore, nec à medio potu desistere statim ac primum ictum horologii audit; nam in tanta brevi morula poterit judicare, horologium, cujus primum ictum audit, tantisper errare, nec mediam noctem esse, nisi post potionem absolutam, vel transumptum bolum

54 Illud tamen certè præ oculis semper habe, ne tale horologium sit falsum, quod non solùm dico veluti in habitu, quod soleat illud sæpè errare, sed etiam veluti in actu; si enim advertis, tuum horologium aliàs benè regulatum, hodie multò solito citiùs, vel tardiùs dare horarum signa, e.g. per mediam horam, vel per quadrantes horæ tres, juxta illud hoc die, vel nocte regi non poteris. Quare sive in primo ejus ictu, significante mediam noctem, sive in ultimo sis in potu, vel comestione, certè non poteris die sequenti communicare; quia propter tandiù postpositas hujus hodierni horologii horas, post mediam noctem comedisti, vel potasti.

Quodnam fortius præceptum, communicandi jejunè, an communicandi in Paschate?

55 INquires nonò. In concursu horum duorum præceptorum quodnam prævaleat? accidit enim hisce superioribus annis, ut accesserit ad Episcopum suum quidam, postulans ab eo dispensationem, vel non communicandi in Paschate, vel saltem communicandi non jejunè; quandoquidem ex Medicorum præscripto, & experientia, non poterat is vel per paucas horas se à cibis abstinere absque gravissimo vitæ periculo: cæterùm tamen sanus erat, nec alia, prætercaninam famem, infirmitate laborans.

56 Inquires ergo, ecquid ex his præceptis faciliùs dispensabitur? quod idem est, atque inquirere, quodnam ex dictis sit præceptum fortius? Rursus subinquires, à quo hujusmodi dispensatio erit impetranda?

57 Si quæras, quid in praxi faciendum sit ab hoc famelico, facilis est responsio; poterit enim is ante mediam noctem cibo se reficere, & statim post horam e.g. à nocte media communicare; quo pacto & jejunè communicabit, ut ex dictis constat, & præceptum communicandi in Paschate custodiet.

58 Verùm studiosus Theologus adhuc sic inquiret; fac, hominem hunc, vel similem, sive per possibile, sive per impossibile dicto remedio uti non posse; cui ex duobus dictis præceptis faciliùs, & à quo dispensabitur?

59 Antequam respondeam, præmittendum est, præceptum communicandi jejunè totum esse ex præcepto Ecclesiæ, ut docemus, & scimus omnes; at præceptum communicandi in Paschate esse quidem Ecclesiasticum, sed habere originem à divino; Christus enim Dominus præcepit communionem illis verbis: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*: quia tamen tempus non determinavit: illud determinavit Ecclesia, ut Sanctissima Communio à Fidelibus fieret, saltem in Paschate. Ita de Lugo *de Euch. disp.16. n.28.* aliique.

60 His præmissis, respondeo ad prius, idest, cui ex duobus his præceptis faciliùs dispensabitur? Dico, posse faciliùs dispensari ad communicandum non jejunè. Ratio est, quia hoc præceptum est totum Ecclesiasticum; illud de communicando in Paschate, in divino radicem habet.

61 Resp. ad posterius, hoc est, à quonam obtineri debeat hujusmodi dispensatio? Posse solùm, & debere à Summo Pontifice, sed cum necessaria distinctione; nam ad communicandum non jejunè, poterit Pontifex absolutè dispensare; quia præceptum hoc, ut diximus, totum est Ecclesiasticum, & quamvis is dispensare non soleat, ut advertit de Lugo *disp.15. de Euch. n.15.* tamen dispensavit aliquando, nempè Carolo V. cibi refectione subinde indigenti, idque etiam devotionis causa, ut tradit Famianus *de bell. Belg. Decad. 1. lib.1.* Ad non communicandum verò in Paschate non poterit absolutè, & pro semper; quia talis concessio esset contra divinum præceptum communicandi saltem aliquoties in vita, juxta varias sententias, supra à nobis *cap.2.* allatas. Poterit ergo solùm cum restrictione, concedendo scilicet, ut pro aliquo tempore Communionem quis differat, quia determinatio pro tali, vel tanto tempore, qualis hodie est pro tempore Paschali, præceptum est Ecclesiæ.

62 Dixi (*solùm à Summo Pontifice*) neutram enim dispensationem expedire potest Episcopus. Ratio est, quia, quæ sunt præcepta totius Ecclesiæ, (qualia sunt ea, de quibus disputamus) non possunt dispensari, nisi à Summo Pontifice, Universali, & Supremo Legislatore, juxta communem doctrinam de legibus. Episcopo enim, utpotè illo inferiori, solùm conceditur, posse in his legibus universalibus dispensare, (idque ob suave regimen Ecclesiæ) quando sunt de materia frequenter occurrente: ut in legibus de jejunio Ecclesiastico, de abstinentia à laboribus servilibus die festo, ut etiam in votis, &c. Quare, cùm necessitas dispensationis prædictorum suorum præceptorum non occurrat frequenter, non datur Episcopis ejusmodi potestas.

63 Hinc si supponas, sive per possibile, sive per impossibile prædictum famelicum uti non posse remedio, quod attulimus *num.28.* posset solum communicare non jejunus in periculo mortis; at pro tempore sanitatis procurare debebit dispensationem à Summo Pontifice, & interim, dum expectat, si urgeant feriæ Paschales, se gerat perinde, ac si esset in locis, ubi nulla suppetit communicandi commoditas, nam pro ea vice erit excusandus.

CAPUT XI.

An aliquando non jejunè communicare sine prædicta dispensatione Pontificis liceat?

1 INquires: quot sunt casus, in quibus licitè quis communicat non jejunus?

2 Resp. ad quatuor capita eos reducam. Primò, ad dandum Viaticum graviter ægrotanti, undè & ipse infirmus (qua infirmitate dicetur mox *c.12.*) poterit communicare non jejunè, & Sacerdos, in casu, quo non possit Sacra Hostia præconsecrata, nec alius Sacerdos in jejunus haberi, poterit ad dandum Viaticum infirmo, immò & sibiipsi, si ei mortis periculum instet, celebrare, & consequenter communicare non jejunus.

3 Secundò, ad evitandum scandalum, & infamiæ notam. Hinc Sacerdos, si dum Sacrum peragit, recordetur etiam ante Consecrationem, se non esse jejunum, si non potest sine nota discedere, porrò pergat ad reliqua: quia excusabitur à periculo hujusmodi notæ; ut interim taceam, quòd ex S. Bonaventura supra diximus, Missam inceptam nunquam esse relinquendam; si verò recordetur post Consecrationem, multò tutius pergat; tunc enim obligabitur Sacrificium perficere.

4 Huc reducitur casus, quem narrat, vel resolvit Tannerus *dis. 5.q.8.n.98.* Parochus cujusdam pagi ad festum suæ Ecclesiæ invitarat ex variis pagis decem, vel plures Sacerdotes. Advenerunt, & ex his postremus advenit ille, qui aliquot antè diebus à Parocho rogatus fuerat, ut solemne Sacrum faceret; sed is, re non benè intellecta, priusquam à sua Ecclesia discederet, Missam coram suis Parochianis celebraverat; alii verò Sacerdotes, vel idem fecerant, vel jejuni non erant. Cùm ergo nullus Sacerdos adesset jejunus, quæsitum fuit, an in tanta solemnitate, tantaque populi expectatione licuisset uni ex illis Sacerdotibus non jejunis celebrare?

5 Respondet Tannerus cum distinctione: si defectus jejunii fuisset occultus, licuisset: quia ex duobus malis minus est eligendum; si verò ejusmodi defectus pluribus constasset, satius fuisset, quòd populus, priùs tamen è suggestu causam edoctus, dimitteretur, sine Sacro, quàm cum exemplo celebrantis sine jejunio populus discederet: & ita factum est.

6 Huic resolutioni Gobat *de communione casu 9. q.1.* non acquiescens, sic habet. *Si hodie interessem huic actui, suaderem fieri Sacrum ab uno ex illis, qui nonnisi per ablutionem in Missa jejunium violasset. Primò, quia non esset timendum scandalum ullum; si enim pro concione diceretur populo, permitti ab Ecclesia in casu talibus circumstantiis vestite hanc praxim, potiùs ædificaretur populus, quàm scandalizaretur. Secundò, ob grave, & publicum scandalum, quod alia ratione vitari nequit, licitè Sacerdos non jejunus Sacrum facies: ut post Suarium, aliosque concedit ipsimet Tannerus num.41. atqui in nostro casu non potest facilè, aut vitari vix potest grave scandalum, idest, gravis, & injusta indignatio, gravisque murmuratio contra Sacerdotes, multaque dicteria, eorum honorem, & existimationem lædentia. Tertiò, quia idem Tannerus num. 92. rectè judicat, si festo Natalis Domini unus tantùm Sacerdos adesset in aliquo Oppido, qui post mediam noctem fortè cibum sumpsisset, neque alius inveniretur jejunus, neque scandalum evitari alia ratione posset, judicat, inquam, illum rectè facturum, si unam Missam populo celebret. Cur non ergo in casu nostro? Quartò, quia nonnulli putant, non esse improbabile (quamvis ego id non admiserim supra cap.5. num.36.) fas esse Sacerdoti non confesso, & non habenti copiam Confessarii, Sacrum facere cum sola Contritione, ut vel ipse, vel alii Sacro non careant die festo; & tamen Confessio ante Communionem probabilissimè est ex præcepto divino, ergo multò magis Sacerdoti non jejuno concedenda est facultas celebrandi populo, expectanti solemne, & festivum Sacrum.*

7 Hæc ex Gobat: in quo illud placere mihi non potest, quod scilicet ipse suasisset, fieri Sacrum ab uno ex illis Sacerdotibus, qui nonnisi per ablutionem in Missa jejunium violasset; id, inquam, placere non potest; nam is Sacerdos sic non observasset duo præcepta; alterum de jejunio, alterum de unica Missa celebranda eodem die. Satius igitur fuisset eligere unum, qui eo die celebrasset.

8 Tertiò, ad servandam Christo Domino reverentiam. Hinc si timeas, sacram Hostiam inopinato incendio comburendam, vel ex hostili invasione in manus Hæreticorum deventuram, vel quid simile, poterit Fidelis, immò debebit, si alius modus non est evitandi, illam non jejunus assumere: an si non sit in statu Gratiæ, dixi *c.8. n.27.* an si sit laicus, ibidem dixi.

9 Quartò, ad servandam rationem, & ordinem Sacrificii. Id autem distinctiùs explico quatuor exemplis.

Primò. Quidam Sacerdos per inadvertentiam imposuit in Calice pro vino aquam, vel acetum, idque post ejus assumptionem cognovit: sanè benè se gessit (immò sic se gerere debuit) si vinum, & aliam Hostiam consecravit (poterat expeditius ex rubricis Missalis vinum dumtaxat consecrare) & quamvis non jejunus, illam assumpsit, benè, inquam, se gessit, quia ad id compulsus fuit à necessitate perficiendi Sacrificium.

10 Quæres primò. Si Sacerdos cognovit, illam esse aquam, dum eam habebat in ore, debuit ne illam statim ab ore proiicere, & non assumere, ut sic vitaret violationem jejunii naturalis?

11 Resp.

11 Resp. nequaquam, quia esset irreverentia, & fortè periculum proiiciendi aliquod sacræ Hostiæ fragmentum.

12 Quæres secundò. Si ejusmodi Sacerdos non cognovit clarè fuisse acetum, sed sub dubio, quid fuisset facturus?

13 Resp. quia in dubio melior est conditio possidentis, ideò præsumere debuisset, illud fuisse vinum, nam possidet substantia vini, quæ priùs est: donec probetur esse corruptum in acetum: quare pergere debuisset ad explendum Sacrificium.

14 Secundum exemplum. Alius Sacerdos advertit, particulam Hostiæ sacræ intusam, de more sacrificantium, in Calicem, Calici hæsisse: unde infudit vinum purificationis in prædictum calicem, illudque assumpsit simul cum particula illa, nihil laborans, quòd fortè priùs in stomachum transmitteretur vinum, quàm Sacramentum, & consequenter, quod non jejunus communicaret. Benè quidem se habuit: quia sic disponunt rubricæ Missalis, ut nimirum decenti modo particula distrahatur à Calice, nec solùm semel id fieri potest, sed etiam bis, ter, & quoties opus fuerit, donec cum reverentia illa traiiciatur. Scio, potuisse Sacerdotem digito ad labium calicis particulam illam adducere, & ante purificationem assumere, sed certè hic modus posterior est minus decens, quàm prior jam dictus.

15 Nota hic primò, quod dictum est de Calice, dici item, si fortè particula sive Sacerdotis, sive laici communicantis adhæreat palato: poterit enim purificatio sumi non solùm semel, sed iterùm, & tertiò, &c. modo dicto, donec &c. Vide, quæ dicam in hanc rem infra *c.16.n.24.* versùs finem.

16 Nota secundò, idem concedi à de Lugo *de Euch. disp.15. nu.* 79. Sacerdoti pyxidem in Missa purificanti, nam si ante sumptam purificationem, & ablutionem vino in pyxide infuso aliqua parvula fragmenta consecrata, simul assumit cum dicto vino, legitimè assumit.

17 Quid, si ex inadvertentia non purificavit pyxidem ante sumptam suam purificationem, ablutionemque? Respondet Fagund. *p. Eccles. præcept. l.3. c.18. n.3.* posse Sacerdotem, pyxidem purificare, & sumere Sacramenti illius reliquias, dum est in altari, reputatur enim id totum una Sacrificii consumptio.

18 Nota tertiò, idem concedi à Marchino *tr.3. de ordine p.3. c.3. n.* 28. infirmis laicis, quibus post sumptam particulam licitè dari possunt simul cum ablutione, vel paulò post, reliquiæ, seu parva fragmenta, fortè inventa in pyxide, vel Calice, quia censetur eadem moraliter comestio.

19 Tertium exemplum. Mortuus est, vel defecit inopinatò post Consecrationem Sacerdos in altari celebrans: præstò affuit alius Sacerdos non jejunus, qui advertens haberi non posse Sacerdotem jejunum, ipse perfecit Sacrificium, & quamvis cibatus communicavit. Ritè profectò, quia semper in Ecclesia majoris momenti existimatum est Sacrificium inceptum non remanere imperfectum, quam jejunum communicare post Consecrationem: Dixi, saltem Sanctiss. Corporis: nam si nihil sit consecratum, cùm nondum sit incepta substantia Sacrificii, non est necessitas illud perficiendi, sed Missa erit omittenda ex S. Thom. 3 *p. qu.83. art.6. aliisque.*

20 Quartum exemplum. Sacerdos quidam sumpta ablutione, vel purificatione, advertit in patena remansisse aliqua fragmenta parva suæ Hostiæ consecratæ, & statim ea sine cunctatione assumit, quamvis ad præassumptam ablutionem non fuerit jejunus. Sanè assumpsit legitimè, ut simile quid diximus *num.16.* de pyxide; quia ejusmodi parvula fragmenta facilè deperduntur, & major reverentia est, si sumantur à non jejuno celebrante, quàm cum periculo in sacrario conserventur, vel consignentur alteri Sacerdoti, etiam paulò post sacrificaturo. Adde, hanc moraliter reputari ejusdem Sacrificii consumptionem.

21 Dices: cùm dictum sit *(parva fragmenta suæ Hostiæ)* quid ergo faciam, si hæc sint magna? quid, si parva fragmenta ex Sacrificio alterius? quid, si ea inveniam post absolutum Sacrificium?

22 Resp. cum necessaria distinctione. Vel enim sermo est de fragmento tui Sacrificii, sive parvo, sive aliquantulum grandiusculo, ut dictum est, à te invento post ablutionem, & hoc assumere certè licitè poteris: primò statim post ablutionē sumptam, si tunc ea invenias: secundò, post absolutam Missam, dum es adhuc in altari, quamvis multos communicaveris, si item tunc invenias: tertiò, etiam probabiliter in Sacristia, antequam sacris vestibus spolieris: si pari modo tunc invenias.

23 Vel sermo est de eodem fragmento ex alieno Sacrificio, & hoc poteris ex probabili sententia assumere: primò, statim post ablutionem, si tunc invenias: secundò, post finitam Missam (tametsi plures communicaveris) sed dum adhuc consistis in altari, si item tunc invenias: at tertiò, non potes in Sacristia, quamvis nondum spoliatus sacris vestibus. Ratio disparitatis esse potest, quia dum es in altari, quidquid fragmentorum invenis, ad te pertinent tuoque sacrificio veluti adhærent: sed in Sacristia nimis remotè ad te pertinent fragmenta alieni Sacrificii: cùm contra, ad te pertineant fragmenta tua, dum sacras vestes non exuisti.

24 Semper autem in præcedentibus his *n.21. & 22. &c.* loquuti summus de fragmentis, sive aliquantulum grandiusculis, sive parvis, nunquam enim potest licitè à non jejuno ex præsenti capite, de quo loquimur, assumi hostia grandior, nec particula integra, nec grande fragmentum, quia dicta licentia assumendi post ablutionem, vel purificationem solùm conceditur pro reliquiis tuis, vel alterius sacrificii. Lege de Lugo *l.c.* & Granado *part.3. contr.6. tr.10. disp.8.*

25 Dices iterùm: quid ergo faciam de illis particulis integris, vel grandiusculis fragmentis, vel Hostia grandiore, si inveniantur à me post ablutionem, vel purificationem: nam ante purificationem jam scio, me licitè posse.

26 Respondeo. In his, vel similibus casibus, si adest in loco sacrarium, ea ibi reponi debent; vel si sacrarium non adest, dentur consumenda ante purificationem Sacerdoti mox sacrificaturo, vel cum illis laicus communicare poterit. Verùm si nullum ex his possit, debebit assumere ipse Sacerdos, quamvis non jejunus, id enim tunc exposcit reverentia tanto Sacramento debita, quia irreverenter quocunque alio modo, vel loco servarentur. Ita Fagundez *p. Eccl. præcepto lib.3. cap.18. num.2.* Addit Gobat *de communione casu 19. quæst.4.* differre illa ad sacrarium distans per viam emetiendam tempore quadrantis unius horæ, esse nimis incommodum, secus ad aliquot passus: *id quòd facere facilè solemus,* inquit, *in nostris gymnasiis, quando in præcipuis quibusdam festis à gymnasio Sacram Hostiam ad Ecclesiam nostram ritè, & reverenter deferimus.*

CAPUT XII.

De Sacra Communione,

Seu Viatico infirmorum.

1 Quòd præceptum communicandi sub vitæ finem urgeat Fideles, omnes adultos, diximus *c.1. & 2.* ut etiam, an urgeat Fidelem, qui anteà communicaverat, præsertim eodem die diximus *eod. c.1. n.10.* Nunc cætera hic de eodem argumento in proprio loco sunt addenda.

Recolo autem, hanc Communionem sub vitæ finem vocari Viaticum, quod in quo consistat, explicuimus *eodem c.2.* & quis ejus ordinarius minister; *ibid.*

Qualis debeat esse infirmitas.

2 Inquires jam primò; cum dictum sit *ibid. num.5.* ex quocunque capite sit probabilis timor vitæ, indigere nos Viatico, inter quæ maximè numeratur infirmitas; inquires, inquam, qualis esse hæc infirmitas debeat, quæ dat infirmo facultatem non jejuno communicandi?

3 Respondeo: communem doctrinam esse, infirmitatem debere esse gravem, quæ scilicet constituat hominem vel in articulo, vel in periculo mortis. Articulus est, quando brevi ægrotus inevitabiliter est moriturus: periculum est, quando probabiliter, & prudenter mors non post multum tempus esse futura timetur; id quod judicabit vel Medicus, vel ejus parentes magis pro Communione, quàm contra: benignè scilicet pro infirmo: & semper quidem est potiùs attendendum periculum, quàm articulus; ut scilicet ægrotus cum attentione, & devotione sacro Viatico reficiatur.

4 Hinc sequitur, omnes eos sive pueros, sive fatuos, sive alios, quibus supra concessimus Communionem, concedi in fine vitæ, posse eam sine jejunio suscipere, etiam si sani communicassent, modo, quo explicuimus in supradicto *c.2.*

5 Subinquires, si hic constitutus in mortis periculo, posset commodè jejunus communicare, obligatur ne communicare non jejunus?

6 Respondeo: ita ego in opuscul. expedite Communionis cum multis existimabam; licèt addiderim, non scrupulosè agendum hac in re sed semper infirmo esse favendum. Nunc re maturiùs expensa, lectisque aliquibus Doctoribus, puto esse probabile, posse. Instar omnium sit Delgadill. qui *de Euch. cap.3. num.4.* sic ait: *licentia communicandi in articulo mortis non jejunè his verbis conceditur à Concil. Constant. session. 13. Sacrorum Canonum auctoritas, & approbata consuetudo Ecclesiæ servavit, & servat, quòd hujusmodi Sacramentum non sumatur à non jejuno, præterquam in infirmitate. Expendantur ultima verba; quæ saltem in articulo mortis tollunt obligationem jejunè communicandi: unde non approbo limitationem aliquorum existimantium teneri infirmum tunc communicare jejunum, si commodè potest. Immeritò tamen prædicta verba limitant: præterquàm quòd ex hoc causaretur in infirmis ingens scrupulorum inquietudo an possent, vel non possent jejuni expectare Communionem,* ut ex Thom. Hurtado expedit Leander *disp.1. q.38.* Hactenus Delgadillo.

7 Hanc Doctrinam idem Auctor extendit *num.42.* ad quamcunque infirmum, qui tenetur pro articulo mortis communicare, atq; adeò ad eos pueros, eosque amentes, semifatuos, surdos, mutos, quos nos *supra c.7.* diximus: obligari in articulo mortis ad Communionem.

8 Quæres primò. Prædicta doctrina intelligitur ne in solo articulo, an etiam periculo?

Quæres item secundò, cùm Concilium dicat, *præterquàm in infirmitate)* an etiam quando quis non est infirmus, sed est in periculo mortis ob periculosam navigationem, periculosum prælium? &c. de quibus diximus *tom.2.*

9 Resp.

9 Resp. de his nihil adhuc legi explicitum à Doctoribus, sed tamen consequenter ad dicta, ajo ad primum, etiam in periculo, in hac enim materia Viatici idem omnes Doctores sentiunt nomine periculi, & nomine articuli. Ad secundum pari modo idem dicendum esset, si mors undecunque instet, quia identitas rationis id convincit; quæ est, ut in fine vitæ Fidelis cum omni libertate facultatem habeat communicandi, ad se roborandum, & reficiendum ex præsentia Domini; sed quia in his casibus extra infirmitatem video, usum esse contrarium, ideò hoc in praxim deducere extra infirmitatem non audeo, nisi in damnatis ad mortem, de quibus *mox à n.19.* qui propter illum agonem vicinæ mortis æquiparantur infirmis periculosis.

10 Ne tamen ex textu Concilii prædicti colligas, posse infirmum non jejunum Eucharistiam suscipere, quamvis infirmitas judicio medici, vel peritorum non sit periculosa; ex eo quòd Concilium sine ulla limitatione absolutè concedat in infirmitate, posse quemcunque ægrotum sine jejunio communicare; ne id, inquam, colligas; praxis enim Fidelium, & consuetudo approbata, qua innititur Concil. solùm de infirmitatibus periculosis erat, fuitque per tot annos, & nunc etiam est.

Quoties in eadem infirmitate communicare liceat?

11 INquires secundò: si durante eadem periculosa infirmitate, semel quis fuit sacra mensa refectus, poterit ne licitè iterùm non jejunus illam repetere?

12 Respondeo. Quamvis me non lateat, aliquos docere, posse dumtaxat post mensem; aliquos post decem, vel octo dies: aliquos post septem: aliquos post sex: aliquos post tres: nihilominùs invenio etiam DD. concedentes posse etiam quotidie non jejunum. Legite Dian. *p.11. tr.6. res.17.* qui reprehendit Thom. Hurtadum dicentem, in una infirmitate solùm semel esse infirmum communicandum, sicuti semel in eadem est Extrema Unctione ungendus. Demum, quòd etiam quotidie communicare posset non jejunus, invenio apud Delgadillo, qui colligit, ut probabile *loc. cit. nu.45.* ex illo toties memorato principio, quòd periculosè ægrotantibus Communio conceditur non solùm ad satisfaciendum præcepto, sed ne tanto Sacramento, atque utilissimis ejus fructibus privetur ægrotus; colligit, inquam, licitè posse ægrotum ægrotatione periculosa durante, non solùm iterùm, verùm etiam sæpiùs, immò quotidie absque jejunio, sed per modum Viatici communicare. Et quidem, quòd sæpè certum ferè esse ait apud multos; quòd autem quotidie, probabiliter defendit Leand. *tract.7. disp.1. qu.40.* cum Castrop. Basleo, Excobar, Gasp. Hurtad. Dicastillo, aliisque ab ipso cit. quibus ipse Delgadillo se subscribit, confirmans id, ex dicto Concil. Constant. quatenus absolutè, & sine limitatione temporis concedit prædictis infirmis, ut absque jejunio communicare valeant.

An Sacram Hostiam ad infirmum deferri liceat ab ipso adorandam?

13 INquires tertiò: an acquiescendum sit graviter ægrotanti, si quia ob vomitum, vel aliam causam communicare ipsi non detur, petat, ut ad ipsum deferatur sacra Eucharistia, ad cujus saltem præsentiam in eo agone consoletur?

14 Respondeo certè in superiore ætate acquiescebant majores nostri; & S. Bonaventuræ, tantæ doctrinæ viro, ob vomitum in fine vitæ communicare non valenti, delata sacra Eucharistia fuit ab ipso saltem adoranda, & simile quid factum in sacris historiis legimus, & per omnes Belgii Provincias fuisse id usu receptum, testatur Capeavila apud Gobat *de Communione casu 21.* Verùm hodie ob reverentiam factum est, ut Pius V. & Sacra Congregatio Concilii id prohibuerit: unde id non esse nunc permittendum, docent Sà, Rodriq. Possevin. & jam omnes, inquit Leander *disp.1. qu.42.* & ita in praxi esse servandum monet de Lugo *l.1. Resp. mor. dub.11.* tametsi Delgadillo *l.c. n.48.* dicat, ipsi esse suspectum ejusmodi prohibitionis decretum, donec authenticè constet.

An Sanctissimus Christi sanguis in aliquo casu infirmo concedendus?

15 INquires quartò, an graviter ægrotanti, & non valenti sacram particulam deglutire, liceat propinare Sanctissimum Christi Sanguinem?

16 Resp. nequaquam licere; quia est contra gravissimam Ecclesiæ consuetudinem; ut alia interim taceam, quæ legi possunt apud de Lugo *l.c. dub.10. n.2.* Illud non est omittendum, hujus rei rationem non esse solùm ob reverentiam, ne scilicet subsit periculum effundendi aliquid de Sacro sanguine, quod facilè evenire solet in rebus liquidis; sed hodie ejusmodi prohibitio, ut habet de Lugo *l.c. num.8.* magis fundatur in odium Hæreticorum, ut extirpetur hæresis dicentium, non contineri totum Christum sub singulis speciebus, vel usum Calicis esse necessarium, & Ecclesiam errasse ministrando unam speciem sine alia, quæ sunt tanti ponderis motiva, ut Ecclesia meritò cum tanto rigore usum Calicis prohibuerit. Hæc de Lugo.

17 Is autem, qui tanta siccitate laborat, ut sacram particulam assumere nequeat, poterit adjuvari, ut alibi me dixisse memini: si porrigatur parva pars particulæ, vino, vel simili liquori infusa: si adhuc sic non proficias, illum Deo devotè commenda, & ad templum regredere, sacram particulam in sacrario repositurus.

Quando, quæ dicta sunt, conveniant damnatis ad mortem?

18 CErtum est, hunc communicare posse, immò debere, cùm adsit pro morituris omnibus, communicandi, seu accipiendi Viatico, præceptum.

19 Nota autem duo. Primò, posse damnatum ad mortem non jejunum communicare, & quidem debere, si ei tempus opportunum communicandi jejunè non concedatur. Vide tamen, quod benignius dicam *num.17.* & recole, quæ modò dixi *num.12.* Addit de Lugo *de Euch. disp.5. num 72. & 73.* non teneri Judicem ad differendam delinquenti mortem, etiamsi commodè posset, ut is jejunus communicet.

20 Nota secundò: eundem Judicem teneri tamen sub mortali concedere ejusmodi damnato tempus ad Communionem percipiendam, quia Judex impedire non potest adimpletionem tanti præcepti. Unde meritò Pius V. anno 1569. suo proprio motu reprobavit contrariam consuetudinem in Hispania acceptam. Excipe, nisi aliquod damnum timeatur: neque enim audiendus est Fagundez *Præcept. Eccl. l.1. c.4. n.3.* dicens, etiam in casu, quo Judex timeat, aut certò sciat, reum ea occasione se daturum in fugam, teneri sub mortali opportunum tempus concedere: non est, inquam, audiendus; quia præceptum charitatis non obligat cum tanto dispendio, & impedimentum Communionis in hoc casu ipsi reo imputatur, non Judici volenti justitiæ actum, idque propter bonum publicum, exequi: præsertim etiam, quia ipsa realis Eucharistiæ susceptio non est simpliciter necessaria, cùm satis sit in voto; ideò non apparet, cur in Judice tanta tunc urgeat obligatio.

21 Idem dic, si reus nolit Sacramentum Pœnitentiæ suscipere; neque enim tenetur Judex illum à morte tunc liberare; quia ad Judicem pertinet, delicta punire: ad reum, se ad mortem intra tempus oblatum præparare; quod competens certè tenetur Judex offerre.

22 Discrimen tamen notabile agnoscit Quintanadvennas *tr.4. singul.15.* inter Sacramentum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ; nam, quia Pœnitentia est magis necessaria, advertit, Judicem omninò obligari aliquantò longius tempus reo concedere pro Confessione, lege enim charitatis tenetur prospicere saluti Proximi, & ex alia parte, ut supponimus, ferè nunquam urget occidendi necessitas, nec periculum fugiendi.

23 Rectè igitur Sylvester *ver. Judex p. q.11. §.60.* inquit: *piè petenti tempus competens ad Confessionem non est negandum, nisi crederetur, non ex devotione petere, sed spe ereptionis, quia sub patibulo petit, qui non petivit in carcere.* Hæc Sylvester; & tamen etiam ibi aliquod tempus competens ad Confessionem illi esse concedendum, ne sit dubium.

An reus possit Communicare eodem die, vel eadem hora mortis?

24 SEd inquires quintò: Si reus non communicavit pridie ejus diei suæ mortis, vel anteà, potest ne, & debet communicare eodem, quo interficiendus est, die, vel hora?

25 Resp. potest, & debet, quia urget præceptum donec in hac vita sumus, nec eodem die solùm, verùm etiam una hora ante supplicium, si anteà non potest; quia intra spatium unius horæ certum est, ut supra notabamus, species Sacramentales consummari; quidquid dicat Sà, affirmans, Eucharistiam huic debere dari saltem tribus, vel quatuor horis anteà, quod certè fateor, curandum esse; sed nostra doctrina, quæ jam hodie communis est, eamque satis multi docent apud Leand. *tr 7. disp.2. qu.14.* agit, quando anteà non potest: *Si illicitè,* ait Quintanad. *l.c. sing.13. num.15.* *post Eucharistiæ susceptionem esset reus suspendendus, non dubitarem ei Eucharistiam ministrare, si differre nollet Judex supplicium: Sacramenti hujus necessitas, & utilitas efficit, ut in hoc irreverentia nulla verenda sit: quòd enim species illius in corpore vivo, vel mortuo consumentur, non est inconveniens, & tunc poterit minima particula porrigi reo, ut consumetur citiùs.* Hæc ex illo.

26 Si quis infidelis (ut hac occasione id scias) convertatur in ipso patibulo ad fidem, idem erit dicendum: nam poterit baptizari, & posteà instructus eo modo, quo tempus permittet, de Mysterio Eucharistico, poterit, & debebit communicare, ut colligitur ex dictis, & docet Diana *p.5. tr.3. res.43.* sequutus Jo: Sanchez *disp.40. à num.3.*

Quid si damnatus pridiè communicaverit?

27 INquires sextò: si pridie prædictus reus communicavit, & ita jam implevit præceptum ex nostra sententia allata *supra cap.2.n.6.* poterit ne die ipsa mortis iterùm communicare non jejunus? Communicare enim jejunum posse, dubium non sit.

28 Resp. si heri v. g. communicavit jejunus, poterit communicare non jejunus hoc die supplicii. Idem probabiliter dic, si heri communicavit non jejunus, poterit enim etiam non jejunus communicare hodie: nam hodie, præsertim si ex oblivione, vel propter aliam causam reperiatur cibatus, uti poterit jure morientium, quibus in eo articulo conceditur etiam non jejunis Communio. Et ratio hujus juris etiam in eo, qui non adimpleverat præceptum, est, quia concessio non jejunè communicandi non est solùm propter satisfactionem præcepti, verùm etiam multò magis, sicuti diximus *n.12.* ut in illo die, quo quis tanta mortis agonia laborat, hoc subsidio, & consolatione roboretur, quam affert Christi Domini præsentia. Ita Quintanad. *l.c.* probabilissimè. citans Suar.

29 Quæres: si hæc conceduntur damnatis ad mortem, cur eisdem omninò negatur Extrema Unctio?

Respondeo: nimis clara est ratio, nam, quamvis hi æquiparentur in aliquo cum infirmis, ut supra *dixi n.10.* tamen verè infirmi non sunt, pro quibus solis institutum est Sacramentum Extremæ Unctionis, ut habetur *Jacobi 3. Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei salvabit infirmum, & si in peccatis sit, remittentur ei.*

An Pœnitenti hæretico relapso, & ad mortem damnato concedenda sit Communio?

30 INquires septimò; Hæretico relapso pœnitenti (quinam hic sit, vide apud Carenam mox cit.) conceditur ne sacra Communio, quando relaxatur brachio sæculari perimendus?

Resp. quoad Sacramentum Pœnitentiæ concedi omninò debere: loquimur enim de pœnitente, qui strangulatur quidem, sed mortuus deinde comburitur, nam relapsus impœnitens omni Sacramento indignus, vivus comburitur. Quoad Communionem verò, quæ est quæstio ad nos hic pertinens, ut habet Carena *p.2. de Hæret. pænit. tit.2. à n.39.* in Inquisitione Italica conceditur ejusmodi relapso pœnitenti etiam Eucharistia, non verò Ecclesiastica sepultura: at in Inquisitione Hispanica negatur prædicto Eucharistia propter periculum (inquit) quod posset evenire ex alteratione, quam recipit relaxandus brachio sæculari, sed ego dicerem potiùs ob terrorem aliorum.

CAPUT XIII.

Quædam an liceant Communione peracta: an spuere?

1 INquires primò: an liceat statim à Communione expuere?

Resp. nullum esse præceptum prohibens tunc expuere, ut notat Leand. *tr.7. disp.66.q.44.* Intellige, postquam non est periculum, quod aliquod fragmentum sacræ Hostiæ in ore remanserit. Convenit tamen ob reverentiam tantisper expectare; de qua re, ut etiam de catarolo, & tussiente latè diximus *supra c.7. à n.46.*

An statim comedere?

2 INquires secundò: an liceat statim post Communionem comedere, vel bibere?

Resp. nullum extare præceptum prohibens hanc præproperam comestionem, potationemque; præceptum enim solùm est de non comedendo ante Communionem, non verò posteà. Et *cap. tribus gradibus de consecr. distinct.2.* quod abstinentiam per sex saltem horas mandabat, jam usu abrogatum est: nihilominus hodie timorati ob reverentiam per horã plus minusve solent à cibo se continere, quamvis statim comedere, vel bibere nulla culpa sit. Hinc Dicastillo *disp 9. num.413.* post Sotum, ait, nihil dedecens admitti à Religiosis, qui quandoque statim à suo Sacro ad communem mensam se conferunt.

3 Quæres hac occasione. Facta Communione à laico, quid melius est, sumere ablutionem, idest, parum vini, aut aquæ, an abstinere ab illa?

4 Resp. Quartus *in rubr. Miss. p.2. tit.10.n.6.* sic ait: *Congruit omninò, ut communicantibus detur ablutio, ut si fragmentum aliquid ori adhæserit, deglutiatur, ne cum saliva expuatur; quare prætermitti non debet, tum ob cautelam prædictam, tum ob reverentiam Sacramenti, post cujus contactum decet ablutio, etiam digitorum Sacerdotis.* Hæc quidem ille congruenter. Sed quia video in nostris Siciliæ regionibus vix id observari; ideò si fiat, benè est; sin aliter se conformem aliis reddere, benè item est, nisi fortè sacra particula adhæreat palato: tunc enim necessaria est ablutio, de qua re dixi supra *cap.11. num.15.*

An liceat debitum conjugale petere, vel reddere die Communionis?

5 INquires tertiò: an die peractæ Communionis liceat debitum conjugale redere, vel petere?

Respondeo, reddere, cùm sit justitiæ actus; item petere ad finem habendæ prolis, vel ad evitandum incontinentiæ periculum, qui sunt matrimonii fines, nullum esse peccatum, certum est: at petere ad finem solius delectationis, esse veniale putat Sylvester, aliique apud Marchinum *de ordine tr.3.p.3.c.2.n.6.* quidquid alii in contrarium sentiant.

☞ Horum, tamen opinio damnata fuit ab Innoc. XI. in Propositione 9. quæ sic habet: *Opus Conjugii ob solam voluptatem exercitum penitus caret culpa, ac defectu veniali.*

6 Eo die dictum est, nam si ob delectationem petatur statim à commmunione, esset etiam irreverentia, nec à veniali excusanda. Verumtamen in eo casu concederem, quando id remedium esset necessarium ad evitandam incontinentiam: sed profectò quandonam tanta necessitas?

Quid de peccante mortaliter die Communionis?

7 INquires quartò: an peccet proprio sacrilegii peccato, qui eodem die, quo communicavit mortaliter peccat?

Resp. negativè; & quamvis propendeam ad dicendum, tunc aliquid aggravari ex hac circunstantia peccatum; tamen, quia non mutat speciem, non erit necessariò ad Confessionem deferenda, cùm sufficiat, ipsum peccatum in sua specie deferre.

8 Quid si non quidem eodem die, sed statim à Communione mortaliter quis peccet? Resp. Diana *p.11. tr.8. ref.58.* quem citavi supra in simili *c.9.n.4.* ait, fornicantem statim à Communione, ultra peccatum contra castitatem, peccare peccato sacrilegii in propria specie sacrilegii, specialiter Confessori aperienda: quam sententiam ego nunc approbo, si sit sermo de peccatis turpibus; at si loquamur de cæteris peccatorum generibus, non videtur eadem ratio, cùm illa turpia magis opponantur puritati carnis Christi Domini; unde in illis major est, & specialis irreverentia contra ejus cultum, quàm sit in cæteris. Id tamen sapientioribus decernendum relinquo. Vide omninò dicta *c.9.nu.4.& c.16.nu.26. in tr. de confessione.*

CAPUT XIV.

A quo, & quo ornatu distribuenda est Eucharistia, & an ab omnibus Sacerdotibus?

1 QUòd minister distribuendæ Fidelibus Eucharistiæ sit solus Sacerdos, & necessitate urgente, Diaconus, ex commissione tamen Sacerdotis, ut etiam semper, deficiente Sacerdote, quando porrigenda illa esset alicui, vel etiam sibi ipsi vita periclitantibus, quia tunc præsumitur commissio ipsi à Sacerdote facta, est extra controversiam. Sed sunt hic alia explicanda ad ejusmodi ministrantem pertinentia, præter illa, quæ per occasionem dicta sunt supra, præsertim *c.2.* & *7.*

2 Inquires enim primò: an quilibet Sacerdos licitè ministret cuicumque ex Fidelibus indifferenter Eucharistiam?

3 Resp. cum necessaria distinctione; vel enim agis de Communione necessaria, qualis est illa, quæ fieri debet in Paschate, & illa, quæ in fine vitæ; vel de voluntaria, qualis est ea, quæ fit à Fidelibus ex devotione, seu ex supererogatione: priorem non licet ministrari à quibuscunque Sacerdotibus, sed à Parochis, & Prælatis, vel delegatis ab illis, ut supra *c.2. & 4.* dictum est satis: posteriorem licitè quilibet Sacerdos ministrare potest omnibus indifferenter, etiã non petita licentia à Parocho, seu Prælato. Rationes cujus doctrinæ plures affert Delgadillo *de Euch. c.4. dub.5. & 6.* nervisque omnibus confirmare contendit. Præcipua ratio est, *quia,* inquit, *ex vi Ordinis Sacerdotalis, cuilibet Sacerdoti confertur potestas distribuendi Communionem voluntariam: nam sicuti quilibet Sacerdos habet ex vi Ordinis potestatem, seu jurisdictionem ad confessionem Sacramentalem administrandam voluntariam, quæ est ea, quæ fit de venialibus, vel de mortalibus aliàs ritè absolutis: sic ad Communionem voluntariam, quæ est ea, quæ fit infra annum ex supererogatione: eadem enim est ratio de Confessione, ac de Communione.*

4 Ad aliam rationem se convertunt de Lugo, Suar. Vasq. & omnes, ut loquitur Leand. *tract.7. disp.4. qu.3.* quia ajunt, omnes, hodie Sacerdotes habent licentiam tacitam Parochorum, Episcoporum, & Prælatorum Regularium ad administrandam Eucharistiam voluntariè petentibus; (nota, quòd illa prior sententia recurrit ad potestatem datam in ordinibus à Christo, hæc ad datam à Pastoribus Ecclesiæ) ne scilicet defraudentur Fideles frequentatione tam utilis Sacramenti, si cogerentur quærere, à quo illud suscipere debeant.

5 Ex his ergo jam colligis, extra Communionem paschalem, & extra finem vitæ, Sacerdotem quemlibet tibi voluntariam communionem ministrare licitè posse, & consequenter eam à se posse suscipi, sive in templis Sæcularium, sive Regularium, sive ubicunque celebretur Missa, ut in superioribus me iterùm dixisse recordor.

6 Nec

6 Nec obstat, quòd multa privilegia sint hac de re concessa Religiosis, aliisque; non obstat, inquam, quia hæc concessa sunt, ut sæpenumero fit, vel ad scrupulos avertendos, vel pro illis, qui sustinent, etiam ad voluntariam Communionem necessariam esse Pastoris, vel ejus delegati licentiam.

Quid de Laico?

7 INquires secundò: an aliquando liceat laico, atque adeò Subdiacono, vel Clerico in minoribus, Eucharistiam aliis distribuere?

Resp. duas de more esse sententias; altera negat, ne in casu quidem necessitatis urgentis dandi, deficientibus Sacerdotibus, Viaticum infirmo. Ita sustinent Fillluc. de Lugo, Fagundez apud Leand. *tract.7. disp.14. qu.13.* quibus adde Marchinum *de Peste. par.3. c.8. n.6. & c.9. n.7.* Ratio præcipua est, quia sic postulat reverentia tanto Sacramento debita, quam expendit *cap. Provincia, de consecrat. distinct.2.* sic dicens: *Quidam Presbyteri in tantum parvipendunt divina mysteria, ut laico Corpus Domini tradant ad deferendum infirmis*; & sic addit; *Interdicit Synodus, ne talis temeraria præsumptio amplius fiat.*

8 Altera in tanta necessitate urgentis mortis, nec præstò existente Sacerdote, concedit, posse laicum infirmo Eucharistiam, immò & sibi ipsi, si alius, non adest, porrigere. Ita Reginald. Lessius, Castrop. Thom. Hurtad. aliique, quos citat, & sequitur probabiliter Leander *l.c.* Id quod mordicus defendit Delgadillo *c.4. de Euch. à n.36.* Ratio præcipua est, quia, quòd Sacerdos aliis distribuat Eucharistiam, solùm est de præcepto Ecclesiastico, neque enim apparet, quòd sit de divino, at præcepta Ecclesiastica non urgent in tanta necessitate, & usus primitivæ Ecclesiæ, quo Sacer Minister dabat in laicorum manus communicare volentium, sacram Eucharistiam, ut eam in proprias domus deferrent, posteà assumendam; usus, inquam, hujusmodi ostendit, accipere à solius Sacerdotis manibus Eucharistiam, esse solùm de consuetudine hodie, vel de dispositione Ecclesiæ; quæ, ut dictum est, in tanta necessitate non obligant, præsertim cùm hæc non sit tanta irreverentia, ut non vincatur à summa utilitate, quam pius noster Dominus velle supponitur in ægrotante, quamvis irreverentiam magnam cognovimus supra *c.2. n.18.* Unde negavimus, Sacerdotem sine vestibus sacris, & sine aliis observationibus ibidem dictis, posse consecrare, ad moribundum communicandum.

9 Neque obstat illud S.Thom. & Ecclesiæ. *Cujus Officium committi voluit solis Presbyteris, quibus sic congruit, ut sumant, & dent cæteris*; vel illud *cap. modò n.7. citat.* non obstat, inquam, quia certum est, hoc officium auctoritativè ex jure suo convenire Sacerdotibus, & ordinariè per illos debere deferri ad infirmos: at ministerialiter, & ut instrumento, atque in tanta necessitate potest aliis convenire, ut per omnes tunc convenit Diacono, & non est ratio, cur deficiente Diacono, non possit in ea necessitate etiam laicis convenire; sicuti eisdem convenit alium baptizare, Sacerdote, vel alio Ministro deficiente.

10 Quòd aliqui pro hac secunda sententia afferant exemplum Mariæ Reginæ Scotiæ, quæ se ipsam sub tempus supplicii communicaverit, benè est; sed hanc secundam sententiam non evincit; quia illa, ne tunc sacra Eucharistia in manus Hæreticorum deveniret, potuit prudenter, immo & debuit (quandoquidem nullus aderat Sacerdos) sacras illas particulas ipsa consummare. Utraque tamen (semoto certè scandalo) sententia probabilis est.

11 Subinquires: potest ne Sacerdos licitè extra Sacrificium communicare seipsum ex devotione, & morte non instante?

Resp. si non adsit alius Sacerdos, qui illi porrigere sacram Hostiam posset, facilè concederem: secus non item; quia si adest alius Sacerdos, adest legitimus Minister; ab ejus ergo manibus accipere debet, quia se conformem reddere communi hodie Fidelium consuetudini, necessarium est. Quòd si adsit Diaconus, pari modo ab ejus accipiat manibus propter eandem rationem: sed certè tunc poterit etiam jure suo uti Sacerdos, & propriis manibus se communicare, cùm sui juris sit, id committere, vel non committere Diacono, qua commissione non data, jam deficit legitimus Minister.

12 Absente Sacerdote, posse Diaconum se ipsum communicare sine necessitate, sed solùm ex devotione, negat, & quidem probabiliter, Sà, *Verbo Eucharistia n.33.* quia ipsi conceditur hujusmodi administratio, urgente dumtaxat necessitate; sed concedit Vasq. & Dicastillus, quem citat, ac recipit Leander *tr.7. disp.4. qu.16.* quia esto, verum sit, quòd Concilium Nicænum concedat Diacono, communicare alios propter necessitatem dumtaxat; sed ad communicandum se ipsum non requirit ullam necessitatem, sed solùm absentiam Presbyteri. Ecce verba (*quòd si non fuerint præsentes, vel Episcopus, vel Presbyter, tunc ipsi Diaconi proferant, & sumant.*

An cum parte sua Hostiæ liceat Sacerdoti alios communicare?

13 INquires tertiò: an Sacerdos licitè communicet Fidelem, ei partem suæ hostiæ porrigendo? Respondeo: Sanè licebit, quia sic etiam Christus Dominus fregit, & dedit &c. atque ex alia parte nullum est præceptum, neque legitima consuetudo in oppositum introducta. Ita Emman. Sà, *Verbo Eucharistia nu. 15.* Joan. Sanchez *disp.22. n.21* de Lugo *de Eucharistia disp.20. n. 69.* aliique.

Quo ornatu distribuenda est Communio à Sacerdote?

14 INquires quartò: quo ornatu, seu vestibus Sacerdos aliis Eucharistiam ministrabit? nam suprà *cap.10. num.8.* solùm diximus, quem ornatum ipse, qui Eucharistiam suscipit, habere debeat?

15 Resp. fanè cum Stola, & Superpelliceo, si loco Superpellicei uteretur Alba, non possem illum condemnare, sicuti nec Marchinus *tract.2. de Ordine cap.8. num.6.* eum condemnat, si deficiente Stola, distribuat cum solo Superpelliceo. Et sicuti Delgadillo *de Euch c.4. n.60.* non condemnat saltem de mortali eum, qui sine Superpelliceo distribuerit Fideli sano; multò minùs condemnaret, si Fideli graviter ægrotanti, quando Superpellicei, vel Albæ copia haberi non potest: quamvis Leander *l.c.* damnet de mortali. Quid ergo nos dicemus? Equidem Sacerdotem decenter habitu Clericali, vel habitu Religioso indutum, solaque stola ornatum, vel cum solo Superpelliceo, aut stola Alba condemnare (aliqua existente necessitate) non possem; quia, dum decentia debita servetur, aliæ vestes in distribuenda Eucharistia (aliud longè diversum est in celebrando: de quo agitur in tract. de Missa) non sunt tanti momenti. *Et cap. fanè de celebr. Missarum*, quod inducit Leander pro Superpelliceo, vel est de solo consilio, vel usu abrogatum est, scandalum autem adstantium, si quod times, facilè removeri potest, si illos instruas de veritate.

Quid de aliis Ceremoniis fieri solitis in distribuenda Eucharistia?

16 INquires quintò: est ne peccatum, omittere, dum à Sacerdote distribuitur Eucharistia, illas alias cæremonias: puta, luminis accensi, Confessionis generalis, absolutionis peccatorum &c. per illa verba, *Misereatur vestri, &c.*

17 Respondeo. Leander affirmat esse mortale, & movetur ex eo quòd *in cap. Sanè de celebr. Missæ* habetur, quòd accendatur lumen, quando extra Missam Eucharistia dispensatur; sed ego sequor Suar. *disp.72 sect 7.* & Dian. *p.10. tr.16. res.4.* aliosque, in eorum omissione solùm cognoscentes veniale, & in necessitate cum Paxiord. *l.3. tit.3. num.32.* nullum. Neque plus velle potest dictum *cap. fanè*, si loquamur de lumine accendendo, quando Communio distribuitur extra Missam; nam, dum celebratur Sacrum, alia est ratio. Accendendum autem hoc lumen in distribuenda Eucharistia semper intelligitur (præter lumen lampadis) de alio lumine, seu candela: Dico *extra Missam*, nam dum celebratur Sacrum, qua obligatione debeat adesse lumen, alibi dictum est in opusc. nostro *de Sacrificio Missæ l.1. c.5.*

18 Dices: quandoquidem hujus lampadis coram Sanctissimo facta est mentio, scire cupio, quid juris de continuo ardente lumine coram illo?

19 Respondeo. Quintanad. *de Euch sing.1.* damnat peccati mortalis Parochum, & consequenter Superiorem Ecclesiæ, si eo sciente, & consentiente, lampas ante Venerabile Sacramentum integro die non ardeat; & proinde non leviter delinquere æditum, qui per tres, aut quatuor noctes relinquat lampadem extinctam, quia Paulus V. in suo rituali mandat, continuò ardere illic lampadem; si verò per unam tantùm horam, aut quid ampliùs, peccatum grave non committere. Ita Quintanad.

20 Quibus relatis, subjungit Gobat *de communione cap.2.* in hunc modum. *Nostra Synodus Constantiensis dicit quidem, ardeat noctes, atque dies coram tabernaculo lampas, non tamen utitur verbo reatum lethalem inducente: & vidi pluribus in locis, partim ob inopiam, partim ob longam consuetudinem, & etiam alicubi ob torporem, non ita severè observari hanc doctrinam, quam non admitto universaliter in tanto rigore.* Hactenus ille.

21 Nos in nostris Siciliæ diœcesibus rigidiores in hac re sumus; & certè cujuscumque Ecclesiæ legitima consuetudo servanda est. Leander quidem *tr. de sacrific. Missæ disp.7. q.71.* ait, non esse quidem præceptum in jure de hac continuatione lampadis coram Sanctissimo; esse tamen sub mortali universalem Ecclesiæ consuetudinem, licèt etiam hanc neget Marchantius apud eundem, præter modò dictum Gobat. Iterum igitur dico, servandam esse cujuscunque Ecclesiæ consuetudinem.

CAPUT XV.

Quomodo prædicta sint observanda in communicandis peste infectis.

1 UT id, atque ea, quæ huc pertinent, plenè explicentur, inquires primò: qua obligatione teneantur Parochi

rochi ad Eucharistiam porrigendam contagiosa peste infectis.

2 Resp. cum Filiberto Marchino *de peste pars.3.* qui cùm ex communi Theologorum sententia dixisset *cap.1. num.10.* regulariter loquendo Parochum utpotè Pastorem bonum teneri sub mortali, etiam cum periculo vitæ, per se, vel per alium, Sacramenta Pœnitentiæ, & Baptismi prædictis ministrare, si opus fuerit; deinde addit *cap.2.* quoad Sacramenta Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis diversimodè loqui Theologos: alii enim cum Joanne Echio putant, obligari etiam ad hæc Sacramenta infectis ministranda, quamvis cum certo eorum vitæ periculo: alii cum Suario obligari solùm ad ministrandam Eucharistiam, non verò Extremam Unctionem: alii cum Philiarcho, aliisque ad neutrum obligari, modò infectus sit legitimè confessus.

3 Dico ergo cum eodem Marchino, hanc tertiam sententiam amplectente Parochum, postquam, ut dictum est, sive per se, sive per alium peste infectorum Confessionem audivit, absolvitque, non esse sub mortali cogendum, ad ministrandam prædictis Eucharistiam, vel Extremam Unctionem cum admodùm verisimili vitæ periculo; esse tamen id magnæ perfectionis, & charitatis opus, dubitare, neminem posse. Ratio præcipua hujus tertiæ sententiæ est, quia ritè confessus, & absolutus jam manet in statu Gratiæ, & sic Gloriam non amittet, atque ex alia parte Parochus ex vi curæ pastoralis solùm tenetur vitam exponere pro necessariis ad salutem suarum ovium, non verò pro non necessariis; ad hæc enim tunc obligatur, quando ea conferre potest sine claro suæ vitæ periculo; secus nimis supra humanas vires exposceremus à Parochis; unde judicandum, per assumptionem Officii, ad hæc non necessaria, non tam rigorosè sese obligasse.

4 Confirmatur hæc sententia ex declaratione Sacræ Congregationis ad S. Carolum Borromæum missa, de qua ibidem testatur Marchinus.

Die 3. Mensis Decembris 1577.

Congregatio censuit, rescribendas esse litteras ad Carolum Borromæum in hanc formam.

Parochi tempore pestis tenentur omninò residere in suis Ecclesiis Parochialibus, & si non residant, agendum contra eos ex Decreto cap.1. sess.23. & servata forma ibi præscripta; ministrare verò Parochianis peste infectis Sacramenta Pœnitentiæ, seu Confessionis, & Baptismi per alios.

Et licèt Alciatus diceret, quòd ex duobus ultimis verbis videatur prohiberi, ne Parochi etiam volentes per se ipsos hæc duo Sacramenta ministrent; tamen tota Congregatio dixit, quòd ista erat mens Sanctissimi in prohibendo hæc Parochis ad commodum Parochianorum, qui sani essent; hi enim universaliter nollent conversare cum Parochis euntibus ad infirmos peste.

5 Hactenus Congregatio, quæ, cùm solùm requirat curam Parochorum pro ministranda Pœnitentia, & Baptismo in illo periculo, videtur eosdem excusare à ministranda Eucharistia, & Extrema Unctione. Et sanè non solùm excusabuntur; verùm etiam obligabuntur hæc duo sacramenta non ministrare, quando ob administrationem horum deesset, vel defecturus esset, qui posteà administraret Pœnitentiam, vel Baptismum, sic enim nocerent gregi: non prodessent.

6 Dictum est autem *num.3.* (*cum admodum verisimili periculo*) nam si periculum non esset hujusmodi, ut evenire solet initio pestilentiæ, quando nondum certum apparet periculum, vel quando contagium leviter sævit, paucissimique inficiuntur, sanè ex vi sui officii cogendi sunt Parochi ad ministrandam etiam Eucharistiam, & Extremam Unctionem, ut notat ibidem Marchinus *num.18.*

7 Notatque idem *n.19.* cum Filliucio: si peste infectus, morti proximus, Sacramentum Pœnitentiæ propter aliquod impedimentum non suscepit, immò Parochum, sive per se, sive per alium teneri, infecto illi sacram Unctionem conferre, ut scilicet si fortè peccato mortali sit maculatus, possit attritus cum Sacramento Extremæ Unctionis in Gratiæ statu poni.

8 Notat denique Leander apud Delgadillo *cap.4. de Eucharist. n.52.* in prædicto tempore pestis licitè deferri Eucharistiam ad peste laborantes absque præcedenti lumine, vel sine Stola, vel Superpelliceo, quando hæc commodè adhiberi non possunt, quia ipsum Sacramentum, debitaque illi reverentia quasi cedit tantæ infirmi necessitati.

An Peste infectis ministrare liceat Eucharistiam aliquo instrumento?

9 QUoniam Suarez *de Pœnitent. disp.44. sect.3. num.20.* aliique allati, approbatique à Marchino *loco citato cap.5.* dicunt, non esse incongruum, peste infectis ministrari à Parochis, ut magnum vitæ discrimen effugiant, Extremam Unctionem à longè, virgula quadam argentea, sive ex alia congruenti materia: inquires secundò, an id liceat in Eucharistia, hoc est, per aliquod instrumentum affabrè factum porrigere infecto sacram Hostiam?

Ut hæc quæstio dilucidetur, habe hìc, quæ docet contra hoc instrumentum Marchinus, quæque docet Mancinus in favorem.

10 Marchinus *loco citato cap.5. num.6.* sic pronunciat. *Dico, regulariter loquendo, usum hujus instrumenti in administranda Eucharistia esse hoc tempore reprobandum: sic Bonacina, sic etiam Concilium quintum Provinciale Mediolanense in quo quindecim Episcopi, & inter eos multi doctissimi interfuerunt. Ratio est, tum ob reverentiam santi Sacramenti, quæ requirit, ut administretur à manu consecrata, tum ob periculum, ne sic deiiciatur Sacramentum. Confirmatur, quia grassante eo anno per plures partes pestilentia, nullus Episcopus usum hujusmodi instrumenti permisit. Quare Possevinus, qui citatur contra hanc sententiam, postquam usum dicti instrumenti, quasi disputativè approbare visus est, tandem sic adjecit: ego tamen non recederem à communi usu Ecclesiæ, quæ est ministrare immediatè manu Sacerdotis. An autem* (addit Possevinus) *qui illo instrumento uteretur, peccaret mortaliter, dubito: quia contraveniret gravi cæremoniæ Ecclesiæ universalis.*

11 *Praxis ergo ad evitandum contagium in eo tempore erat, ut os ejus infecti, qui Sacram Eucharistiam suscipere debebat, aperiret, ut sic exhalaret pestifer halitus; deinde Sacerdos elongabat brachium, & ab infirmo longè distans, sacram Hostiam eidem dispensabat: statimque absque ulla mora digitos, & totam manum aceto abluebat.* Hæc Marchinus.

12 Sed contra Mancinus sic habet *in practica de visitandis infirmis practica 8. Potes, secluso periculo irreverentiæ, uti aliquo decenti instrumento ad communicandum peste infectos, ut mortis periculum evites; nam, quod tibi prodest, & alteri non nocet, facilè concedendum. Ita Possevinus, quem sequitur Victorellus; & hic quidem ait: sicuti sacra Eucharistia potest ministrari patena, ita posset aliquo instrumento affabrè facto, etiamsi istud non sit, ut est patena, consecratum: nam posset responderi, pyxidem, in qua servantur particulæ, non oportere esse benedictam, ut tenet Azor, ita ergo nec instrumentum affabrè factum ad hunc effectum communicandi infectos; & quidem hanc opinionem idem Benacina probabilem esse putat.*

13 *Accedit denique usus assiduus, quem tenet D. Petrus de Marchis Archiep. Smyrnen. in sua diœcesi, in qua assiduè pestis viget: & ipsemet Patribus meæ Religionis ministrantibus infirmis retulit, estque hujusmodi. Post illorum confessionem Sacramentalem, Sacerdos ponit reverenter particulam consecratam super folium paginæ albæ, existens super scabellum ad id præparatum, & dictis verbis.* Domine non sum dignus &c. *infirmus accedit ad Sacramentum, & lingua particulam sumit, accipitque à Ministris purificationem, & interim Clericus candela accensa in summitate virgæ paginam illam comburit. Hic præfatus Archiep. quem usum probabilem puto, eutaque conscientia teneri posse tempore pestis tantùm.* Hactenus Mancinus.

14 Advertis ingeniorum diversitatem inter duos tam vicinos nomine, quàm sententiis distantes. Hinc tamen collige, utramque opinionem admitti probabiliter posse: quoad scandalum verò, si fortè ex alterutra timeatur, facilè illi occurres, monendo adstantes de probabilitate, securitateque opinionis. Sententiæ Mancini adhæret etiam Venerus, & Marcanf. apud Dianam *p.3. tract.4. res.114. & par.5. tr.3. res.50.* eamque probabilem vocat Barbosa, & Paxiord. apud Gobat *de comm. cas.21.* admittitq; Gavant. *in Enchiridion. Episcoporum Ver. pestis n.7.* & idem Gobat limitans pro locis, ubi sic usurpatur, addens ibidem alium modum communicandi prædictos peste laborantes, nempè si sacram particulam imponas spatulæ, atque ita porrigas ægroto, statim deinde spatulam abluturus. Ita Gobat. Spatula autem est instrumentum ad gladii formam factum, seu ad similitudinem frondis arboris palmæ. Quòd si latior, & in parvæ patenæ formam (ut sic caveatur periculum) summa pars sit, fiatque ex argento, vel simili decenti materia; nec, ut dixi, sit periculum, quòd decidat facilè sacra particula; si inquam, sic fiat, videtur ad intentum nostrum aptius instrumentum, quàm prædicta pagina, & scabellum.

15 Idem Archiep. Smyrnens. (ut id etiam hac occasione non omittatur) Extremam Unctionem peste infectis sic administrari posse, asseruit. Ligant in summitate virgæ parvæ globolum bambaceum, quem oleo sancto Sacerdos intingit, & ungit partes corporis ungendas cum debita forma; deinde cum alia virga, in cujus summitate est alligatus parvus etiam globulus stupæ, seu bambacis, partes unctas abstergit cum consuetis observationibus, &c. Hæc ex Archiepiscopo Smyrnens. Mancinus *ibid.*

CAPUT XVI.

An indigno ministranda sit aliquando Eucharistia publico, vel occulto peccatori?

1 REgula generalis hac de re est sequens, tres habens partes. Prima pars est hujusmodi. Communionem negabit Sacerdos, sive Parochus, sive non Parochus peccatori publico publicè petenti. Secunda est: negabit item occulto petenti occultè, sed non negabit occulto publicè petenti. Tertia est: concedet publico, vel occulto, si non constet, eos consistere in luto peccati. Ratio horum ducitur ex illis duobus principiis, quòd scilicet *non est dandum Sanctum canibus, Matth.7.* & quòd conservanda semper est fama Proximi. Legite hæc latè apud Suar. *disp.67. sect.5.* & Fagundez *præcept. Eccles.5. l.3. c.10.*

2 Ad majorem tamen explicationem pro praxi, nota primò: si pecca-

peccator occultus petat quidem occultè, sed præsentibus aliquibus, qui illius peccatum sciunt, nesciunt tamen pœnitentiam, tunc ille non est occultus respectivè ad hos, apud quos jam amisit jus famæ, nec dum constat, illam recuperasse per emendationem; quare deneganda est ipsi Communio, quòd si vel unus tantùm ex assistentibus ejus peccatum nesciat, erit sanè occultus, & ei non erit deneganda Communio, quia tunc petens Communionem retinet jus famæ, quæ non amittitur nisi per publicitatem, quam nunc non adesse, supponimus.

3 Nota secundò, si scias peccatum alicujus impœnitentis ex sua Confessione Sacramentali, qui tamen petat Communionem sive publicè, sive occultè, eam, ne quæso, deneges: ita te obligante rigoroso Sigillo Confessionis, etiamsi occultissimè petat; id enim esset exprobrare peccatum pœnitenti, quamvis ipse solus adverteret.

4 Nota tertiò, illud hic difficilè est in praxi, quomodo cognoscatur, petens Eucharistiam, amisisse, vel non amisisse jus famæ: unde ipsi petenti debeam, vel non debeam morem gerere. Habe præ oculis sequentem distinctionem, quam colligo ex Caramuele *l.3. Theolog.mor. n.1393.* Vel antequam accedas ad altare, scis Petrum e.g. peccatorem publicum à te velle petere Eucharistiam, vel nescis anteà, sed dum ibi existis, accedit ad te communicaturus dictus peccator; si sit hoc posterius, regulariter illum communica; quia in eo temporis momento, iisque circunstantiis non potes deliberare, an ille fuerit à Deo tactus, & consequenter confessus, & emendatus: quare, nisi evidentissimè tibi constet, ipsum adhuc esse in peccato (quod certè id difficilè videtur, id tibi constare, tunc posse) non potes illum repellere.

5 Si sit illud prius, hoc est, antequam ad altare accedas, scias, Petrum e.g. esse peccatorem, tunc examina diligenter tecum circunstantias, seu indicia obstinationis, vel emendationis: nam si omnibus à viro prudenti expensis, publicus ita est, ut nulla tergiversatione celari ejus peccatum, seu impœnitentia possit) ut e.g. ob Concubinam domi adhuc retentam) audacter repelle: secus, benignè admitte.

6 Tunc autem per nullam tergiversationem celari potest peccatum, non quidem quando adest sola probabilitas, sed quando adest ejus peccati evidentia, vel adsunt ejusdem peccati violenta indicia, quæ certè pariunt evidentiam moralem.

7 At quænam est hæc evidentia moralis? Respondeo, est illa, quæ innititur talibus indiciis, ut ex nulla probabili ratione depelli, vel obscurari valeat id, quod ex illis indiciis enasci videtur, sive, quæ tales habet conjecturas, ut nihil appareat, quòd contrarium suadere probabiliter possit. Ejusmodi est commune exemplum, nudum cum nuda invenire in loco occulto ad inferendum turpem congressum.

Num & quando communicandus peccator infirmus?

8 At inquires primò, *ego Confessarius vocor ad meretricem e.g. vel usurarium publicè infames in lecto graviter, sed integris sensibus decumbentes, ut illis ministrem Viaticum, vel etiam Confessionem, quomodo me prudenter geram?*

Resp. cum Suar. *disp.67. sect.2. de Euch.* & cum Tannero *disp.5. q.2. n.109.* ut his Communio ministretur, satis esse, ut pro temporis conditione ritè confiteantur. Adde tamen, ne scandalum aliis præbeatur opus esse, ut publicetur à Parocho, seu Confessario, vel aliis emendatio meretricis, vel usurarii (nisi ex circunstantiis hæc sit aliundè publicata) cum consensu infirmi, quem omninò dare tenetur, si velit Communionem.

9 Ut autem ritè talis e.g. meretrix confiteatur, poni debent hæ sequentes quatuor conditiones, quas affert Navarrus *in man. c.3. n.14. sub littera E,* loquens de eo, qui est in occasione proxima, & illam relinquere non datur.

10 Prima, ut promittat quærere omni conatu modum abeundi à lupanari, seu à loco, ubi de facili peccata committit, nisi fortè justam, eamque gravem causam habeat ibi permanendi: puta, quia hic, & nunc alium locum habere non potest, sed promittat nihilominus, alium quærere, quantum ejus vires possunt.

Secunda, ut adsit vera pœnitentia, & dolor.

Tertia, ut adsit verum propositum non peccandi de cætero.

Quarta, ut adsit peculiare propositum, quod gratia Dei adjuvante, quæ nunquam deest, firmiter statuat, non peccaturam ex illa occasione, in qua est. Notat tamen ibidem Navarrus, non esse opus credere, seu sibi persuadere, nunquam in posterùm se peccaturam, cùm satis sit, ut omninò nolit in posterùm ipsa peccare: æquè enim hæc duo sunt contraria, siquidem credere, est actus intellectus: nolle, est voluntatis actus.

11 His habitis, eam absolvere, & evulgata, ut jam dixi, ejus emendatione, sacro Viatico munire potes. De his multa minutiora habet Thomas Hurtad. *to.1. res. mor. tr.1. n. præsertim 1.*

An communicandus peccator moribundus sensibus destituens?

12 Inquires secundò: *Quid, si ego idem Confessarius, vel Parochus vocer ad graviter ægrotantem publicum peccatorem, qui omnibus sensibus est destitutus, debeo ne hunc reputare indignum Communione?*

13 Resp. in hoc disperato casu poteris illi tunc impertire absolutionem Sacramentalem. Primò, quando unus, vel una testetur, illum sui compotem petiisse Confessionem. Secundò, quando in eo vitæ periculo dedit aliquod signum doloris, tundendo e.g. pectus, Imaginem Sanctam piè aspiciendo, &c. Tertiò, si haberi neutrum ex his possit, adhuc in praxi probabile judicant aliqui viri docti, huic Christiano, Christianamque vitam professo, posse sub conditione impendi absolutionem: sicuti etiam omnes notant, sub eadem conditione debere dictam absolutionem dari in illo secundo casu, quando infirmus solùm prædicta signa dedit, & Confessionem non petiit. De his agitur *in tract. de confessione:* & nos aliqua attulimus *supra c.7. n.19.*

14 Denique his ita dispositis, & instructis adstantibus de probabilitate doctrinæ, ne scandalum patiantur, poteris ejusmodi ægroto præbere Viaticum, addendo tamen tria. Primò, assistentibus infirmo edicas, ut si æger fortè ad sensus redeat, ipsum admoneant, ut diligentiùs confiteatur, id quod certè semper fieri debet, quando propter aliquam necessitatem perdendi citiùs vitam, Confessio non fit integra materialiter. Secundò, ut seriò promittat, cùm convaluerit, occasiones peccandi omninò tollere; dum, & etiam antequam convalescat, si potest, tollat. Tertiò, ut dum interim ægra e.g. in lecto decumbit, causa, seu occasio peccandi, illi ne offeratur: Amasius e.g. illam ne invisat; secus ex Amasio præsente facilè in pravas cogitationes, & affectus reincideret.

An particulam non consecratam aliquando porrigere liceat peccatori occulto?

15 Inquires tertiò: an detur aliquando casus, in quo peccatori occulto possit porrigi Hostia non consecrata, quasi porrigeretur consecrata? Exemplum solet afferri de puella obstinatè peccante cum juvene, quam frater occidere minatus sit, nisi videat oculis sororem communicantem: de hac quæritur, an Confessor, non valens illam à peccato avertere licitè ipsi possit ministrare particulam non consecratam, quo pacto illa sacrilegium non committet, & frater ab occisione se continebit?

16 Resp. cum S.Thom 3.*p. q.4. art.6.* nullo modo licitè posse, quia sive particulam consecratam jungas cum non consecrata, sive eandem non consecratam quomodocunque occultes: semper ipsa porrectio facta fideli genuflexo, & communicare simulanti factaque cum iis adjunctis, quibus solent Fideles communicare, est cultus Religiosus externus, qui non potest licitè dari, nisi soli consecratæ: quare hac simulata porrectione uti, esset semper Idololatriæ delictum. Nec obstat, quòd illa simulatione evitaretur mors puellæ, nam non sunt mala facienda, ut eveniant bona; quod est commune proloquium Theologorum, & Canonistarum; quidquid dicat Villalobos apud Dian. *p.3. tr.6. res.83. & p.4. tr.4. res.47.* qui prædictam simulationem concedit.

An Sacerdos indignus, hoc est peccator, possit sine peccato aliis ministrare Eucharistiam?

17 Dictum est de Sacerdote communicante indignum. Nunc verò per hanc occasionem inquires quartò, quid si ipse Sacerdos est indignus, hoc est, si ipse in peccati mortalis luto versetur, poteritne sine peccato Fidelibus Eucharistiam distribuere? Non quæro de Sacerdote excommunicato, nam de hoc paulò post dicendum erit.

18 Resp. duplicem esse sententiam. Primam sequitur Suar. Bonac. Sylvest. Marchin. aliique apud Leand. *tr.7. disp.5. de Euch. q.35.* peccare mortaliter affirmantes; quia summa irreverentia est, ajunt, in peccato mortali Eucharistiam tractare.

19 Quòd si ab iisdem petas, quot peccata mortalia committat in Confessione distinctè explicanda, qui in mortali, e.g. decem, viginti, centum, sive extra, sive intra Missam Eucharistiam porrigit? Respondet Marchinus, aliique apud eundem Leandrum *tr.5. disp.8. q.18.* tot peccata, quot sunt personæ, quibus porrigit, distinctè manifestanda in Sacramentali Confessione, quia sunt tot actiones pravæ, quot Sacerdos ille communicat.

20 At respondent Henriq. Fagund. aliique apud eundem Leandrum cum distinctione: si pluribus successivè, & continuatè, vel cum modica intercedente morula distribuat, unico peccato peccare: si non continuatè, sed per notabilem moram, tot peccata committet, quot vicibus ad Fideles communicandos accedit. Ratio dictæ distinctionis est, quia propter illam continuatam successionem illæ distributiones, quamvis sint plures physicè, tamen moraliter judicantur ut una: id quod non est, si continuata non sit distributio.

21 Hanc eandem distinctionem in aliis materiis usurpant non pauci DD. apud eundem Leandrum *tom.1. de conf. disp.4. sect.44.* & de Lugo *disp.16. de Pœnit. n.557.* Illa est multum communis, qua dicunt, Confessarium in peccato mortali existentem, multos modo dicto continuatè absolventem semel peccare; peccare verò pluries, si non continuatè, sed per notabilem moram &c. atque hæc de prima sententia.

22 Secun-

22 Secundam ergo sequuntur Vasq. de Lugo, Diana, aliique apud eundem Leandrum *dict. quæstio.* 25. & Gobat *de Euchar. cas.*71. cum Barbosa, & Dicastillo; asserentes, Sacerdotem in mortali existentem non peccare mortaliter, Eucharistiam aliis propinantem, & Leander quidem dicit, solùm peccare venialiter. Delgadillo autem *cap.*4. *de Euchar. dub.*13. dicit, se nullum peccatum agnoscere, ne veniale quidem, ut etiam ego non agnosco.

23 Ratio hujus sententiæ est, quia tunc minister Sacramentorum (ut alibi dictum est *in tr. de Sacramentis*) peccat, quando in mortali existens conficit Sacramentum, aut sua actione causat sanctitatem in Sacramenta recipientibus, ut quando consecrat, aut quando baptizat, vel absolvit; at nunc Sacerdos solùm distribuit Sacramentum jam factum, non verò facit; & nec ipsa sua actione Gratiam confert, seu causat; confertur enim Gratia in communicante ab ipsa actione, qua Eucharistia à Fideli manducatur.

Dices: contrariam sententiam videtur docere Nicolaus Papa *cap. fin. qu.*8.

24 Resp. Solùm illam docere, ut probabilem, sicuti putat Gobat *l.c. g.*24. Quòd ergo non peccet mortaliter, est probabile, cùm ex alia parte non adsit ulla lex in contrarium, nam nulla obligatio asserenda est sine lege, vel legitima consuetudine, quæ legi æquiparatur, ut habetur *cap. Legatur* 24.*qu.*2. & *l.*99. *ff. de verborum signif.* Et S.Thom. *quodlib.*9.*qu.*7.*art.*15. sic rectè pronunciat; *periculosè determinatur aliquid esse peccatum mortale, nisi expressa veritas habeatur*: quem textum, cùm exscripserit Gobat *l.c.* addit: *hinc ego aliquando pronunciavi illum immunem saltem à gravi culpa, qui digito solvit sacram Hostiam palato agglutinatam, quamvis illam tetigerit.* Hæc Gobat: qui in hoc exemplo sacræ Hostiæ palato adhærescentis (ut id occasione non omittam) ex contextu videtur loqui de Sacerdote; nam puto hodie non esse id laico concedendum; sed is in casu simili omninò utatur ablutione, modo, quo diximus *sup. cap.*11. *n.*15.

25 Quòd item Sacerdos non peccet venialiter, porrigendo sacram Hostiam, dum ipse est in mortali (semper tum hic, tum in præcedentibus, semoto contemptu) ex prædicta proxima doctrina colligimus, quia ex nulla lege, vel legitima consuetudine prohibitum est Sacerdoti, non existenti in Gratia, distribuere, vel tangere Eucharistiam. Immò etiam laicum ipsam osculari, licitum per se esse docet idem Suar. *disp.*72. *sect.*4. *de Euch.*

26 Neque recurras ad irreverentiam, quia hæc nimis probaret, probaret enim etiam tangere in mortali esse peccatum veniale: quare quoties Sacerdos tangeret sacram Hostiam in Missa; toties peccaret, quod tamen dicere, nimis est durum; at Eucharistiam distribuere, vix, vel ne vix quidem differt ab ejusmodi contactu, quòd si adest tunc aliqua irreverentia, ea est admodum levis: & (ut habet Delgadillus cit.) inducit quidem aliquam indecentiam, sed non culpabilem.

27 Dixit autem modò Suar. (*per se licitum esse sacram Hostiam osculari*) nam cæterùm de Lugo *lib.*1. *resp. mor. dub.*11. cùm dixisset, non esse afferendam Eucharistiam ad infirmum, ut eam adoret, quando communicare non valet, addit in hunc modum: *Multò minùs permittendum videtur, quòd infirmus osculetur Sacram Eucharistiam, quia id est contra usum totius Ecclesiæ latinæ, in qua nunquam laici aliter eam contingunt, nisi lingua, & ore, dum eam sumunt: immò nec Sacerdos, nec Diaconus, nisi vestibus sacris, vel saltem Stola ornati: quod totum ad cultum, & reverentiam ejusdem Sacramenti tuendam videtur omninò retinendum, hoc præsertim tempore; quo recentiores hæretici cultum hujus Ven. Sacramenti de medio tollere nituntur.*

An Sacerdos digitis læsus sit reputandus indignus pro communicandis Fidelibus?

28 Inquires quintò: an Sacerdos, qui ob aliquod superveniens impedimentum, v.g. vulnus, chyragram, vel quid simile, nequit ministrare Eucharistiam pollice, & indice (quos vocare consuevimus, digitos Canonicos) licitè distribuet aliis digitis Eucharistiam?

29 Resp. licitè, ut contra Bonacinam, aliosque sustinet Leander *disp.*4. *q.*19. quem sequitur Delgadillo *de Euch. c.*4.*dub.*12. Ratio est, quia tota Sacerdotis manus est consecrata.

30 Nec obstat primò consuetudo, quia non omnis consuetudo est obligans, præsertim hæc, quæ est fundata in eo, quòd ordinariè, & ex decentia fieri solet distributio Eucharistiæ cum iis digitis, qui sunt magis apti ad ministerium hoc expediendum.

31 Nec obstat secundò reverentia Eucharistiæ debita, qua, quæso te, quænam irreverentia est, uti cum decenti dexteritate digitis, aliis, jam, ut dixi, consecratis, iisque illam distribuere?

32 Nec obstat tertiò irregularitas, qua laborat ex sacris textibus Canonum is, qui Canonicis illis digitis caret, vel eosdem valdè debiles habet, ut is contrectare nequeat sacram Hostiam, non obstat, inquam, quia nos loquimur de ejusmodi impedimento superveniente Sacerdoti, & item de non celebrante, sed de purè distribuente Eucharistiam, supponendo semper, non adesse periculum, sacram particulam elabendi.

An Sacerdos excommunicatus licitè aliis ministret Eucharistiam?

33 Inquires sextò: quid de Sacerdote indigno, ex eo, quòd sit excommunicatus?

Resp. & quidem non possum hanc quæstionem solvere clarè, nisi explicando universaliter, quandonam liceat, vel non liceat Sacerdoti excommunicato se immiscere in administratione Sacramentorum.

34 Porrò recolendum est, primum excommunicationis effectum esse, impedire excommunicatum, ne administret Sacramenta, sed certè diverso modo, quando excommunicatus est vitandus, & quando non vitandus; nam propterea semper ante oculos versanda est celebris illa divisio excommunicationis in vitandam, seu non toleratam, & in non vitandam, seu toleratam. Excommunicatio vitanda est, qua afficitur quis ex publica percussione Clerici, & qua afficitur is, qui nominatim pro excommunicato est publicè denunciatus ab Ecclesia. Non vitanda est quæcunque alia excommunicatio præter duas dictas. His in mentem redactis, quæ latè tractantur in materia de excommunicatione, priùs de Sacerdote vitando, mox de non vitando, quantùm pertinet ad nostrum institutum, disseramus.

Excommunicatus vitandus in administratione Eucharistiæ, aliorumque Sacramentorum.

35 Excommunicatus vitandus mortaliter peccat, vel Eucharistiam aliis distribuat, vel alia administret Sacramenta: (excipe matrimonium, de quo *n.*51. dicam:) ipsa tamen sic ministrata, si in cæteris substantialibus nihil deficiant, valida erunt, excepto Sacramento Pœnitentiæ, quod erit regulariter invalidum. Notentur singula verba.

36 Dictum est primò (*mortaliter peccat*) est enim Ecclesiæ prohibitio in re gravissima; excusabit tamen aliquando necessitas, ut si alius e.g. non adsit, qui morti proximum possit baptizare.

37 Quod si baptizatus aliquis morti proximus absolutionem Sacramentalem ab alio legitimè acceperit, licèt aliqui cum Avila 2. *p.c.*6. *disp.*3. *dub.*3. aliique negent, posse illi etiam, absente alio Sacerdote, porrigi pro Viatico Eucharistiam à Sacerdote excommunicato, quia tunc Eucharistia non est ad salutem necessaria: nihilominus alii cum Soto, & Suarez cit. ab eodem Avila ibidem æquè probabiliter, unde & omninò in praxi approbandi, concedunt; nam quamvis hoc Sacramentum in se susceptum non sit necessarium necessitate medii, & tunc, absente Sacerdote libero à censura, non sit necessarium necessitate præcepti; quia potest dici, præceptum de Viatico non obligare, nisi quando debito modo illud dari possit; tamen, quia sacratissimæ Eucharistiæ susceptio maximè est utilis contra tentationes illius articuli, & fortassè ex probabili opinione producet per accidens in infirmo primam Gratiam; quia potuit propter aliquem occultum defectum in absolutione illam non acquisivisse, ideò in eo articulo, & ea in carentia alterius Sacerdotis semper judicandum erit, Ecclesiam excommunicato etiam vitando Eucharistiæ porrectionem velle concedere.

38 Atque hæc ratio probat etiam, absente alio Sacerdote, posse infirmo conferri ab excommunicato eodem Extremam Unctionem, id quod limitant aliqui, si Eucharistiam ejusmodi infirmus non receperit; nam si recepit, non apparet, ajunt, ratio, cur ab excommunicato possit Extrema Unctio ipsi conferri: mihi verò satis aperta ratio apparet, hanc limitationem reiiciendi; quia non est ita certum, produci per accidens primam Gratiam ab Eucharistia, sicuti per Unctionem Extremam, ut *in tr. de Sacram.* dictum est.

39 Quando autem ejusmodi infirmus ad mortem recipere Sacramentalem absolutionem non potuit, tunc certè vel Eucharistiam, vel Extremam Unctionem esse ipsi conferendam propter dictam rationem, omnes concedunt.

40 Dictum est secundò (*Ipsa Sacramenta sunt valida*) nam validitas Sacramenti dependet ab institutione Christi Domini, quam tollere non potest Ecclesia; sed Sacramenta, positis debitis requisitis, hoc est materia, forma, & intentione Ministri; quamvis porrigantur ab excommunicato, etiam vitando, sunt secundùm Christi institutionem: ergo &c. Quare si Episcopus excommunicatus vitandus ordinet aliquem, vel Sacerdos excommunicatus, item vitandus celebret Sacrum, veros ille Ordines confert, & verum hic Sacrificium, veramque consecrationem dabit, idque cum valore ex opere operato, quia hæc à divina Christi Domini institutione solùm dependent.

41 Dictum est etiam (*excepto Sacramento Pœnitentiæ*:) ad validitatem enim hujus Sacramenti, ut diximus, requiritur, ut Minister, seu Sacerdos polleat jurisdictione spirituali in pœnitentem, atque hanc, ut paulò post dicemus, totam tollit, vel saltem suspendit Ecclesia ab excommunicato vitando: & quia etiam ad absolutionem venialium, ut item mortalium ritè aliàs absolutorum, requiritur hæc jurisdictio, ideò etiam invalida erit collata ab excom-

communicato vitando; sed id intelligo in sententia Castrop. *de pœnit. p.16. n.33.* qui tenet, etiam jurisdictionem ad venialia tradi ab Ecclesia: nam secus, diceret Vasq. qui sustinet, hanc jurisdictionem ad venialia absolvenda, & mortalia ritè aliàs absoluta, dari à Christo Domino in ipsa ordinatione Sacerdoti.

42 Dictum est quartò (*regulariter*) nam sunt duo casus, in quibus excommunicatus vitandus validè ministrabit Sacramentum Pœnitentiæ, ut colligitur ex Trident. *session.* 14. *cap.* 6. Prior est, quando is absolvit constitutum in articulo mortis, saltem posito, quòd non sit alius Confessarius. Ratio est, quia (quidquid aliqui apud Azorium *lib.* 8. *cap.* 11. *qu.* 12. contradicant) in eo casu tam necessario Mater Ecclesia censetur concedere omnem jurisdictionem cuicunque Sacerdoti, etiam excommunicato vitando. Qua ratione tamen tum in hoc, tum in sequenti casu debeat prædictus excommunicatus esse in statu Gratiæ, ne peccet; vide supra *num.* 6.

Secundus est, quando adest titulus coloratus, & error communis juxta *leg. Barbar. ff. de officio Prætoris*, ut si Sacerdos alibi, e.g. Neapoli vitandus, quia hic Panormi est incognita ejus excommunicatio, obtineret ab Archiepiscopo Panormitano licentiam audiendi Confessiones; validè hic absolveret, si communiter ignoretur ejus excommunicatio, tunc enim præsumitur, Ecclesiam, ad evitandas perturbationes in populis Fidelibus, necessariam jurisdictionem concedere; atque hic est casus certus, nam aliò pertinentes ad hoc idem argumentum de errore populi sine titulo colorato explicantur pluribus *in tr. de Sacr. Pœnit.*

43 Quæres; Parochus vitandus validè assistit matrimonio contrahendo, quia hic non est actus jurisdictionis, ut certum est; at licitè ne assistit? Respondeo, illicitè mortaliter putat Pontius *l.* 5. *de matr. cap.* 17. *num.* 11. siquidem sic communicat cum Fidelibus in rebus sacris sine necessitate: nam licèt matrimonium volentibus, sit necessarium habere Parochum assistentem: tamen huic necessitati facilè potest Parochus vitandus succurrere, delegando suum hoc assistendi munus alteri Sacerdoti, quam delegationem ab ipso Parocho excommunicato licitè fieri posse, docet *l.c.* idem Pontius, quia ipsa non est actus jurisdictionis.

44 Sanchez autem *lib.* 3. *de matrimonio disput.* 3. *num.* 21. putat, illicitè solùm venialiter assistere; quia cùm hujusmodi communicatio, quamvis in sacris, sit ex officio proprio Parochi exhibenda, non apparet, unde tamen graviter peccet, si illud alteri nolit committere, velitque per se suum munus exercere, est enim aliqua necessitas Parochialis suo officio in nihilo deesse. Atque hæc sententia multò magis veritatem præ se ferret, si teneas cum Coninch. *disp.* 27. *num.* 25. & Laym. *lib.* 1. *tract.* 10. *part.* 2. *nu.* 4. Parochum vitandum non posse validè communicare alteri hoc suum assistendi officium; tunc enim esset necessitas admodum clara, quia sine ipsius assistentia essent invalida matrimonia. Utraque ergo sententia probabilis est.

45 Ex dictis denique pro re nostra jam colligis, te peccare mortaliter, si à Sacerdote excommunicato vitando Sacramenta Eucharistiæ recipias, sicuti, ipsemet, administrando illa tibi, peccas; exceptis illis casibus, quos jam excepimus.

Excommunicatus non vitandus in administratione Eucharistiæ, aliorumque Sacramentorum.

46 EXcommunicatus non vitandus validè administrat omnia Sacramenta, etiam Pœnitentiæ, sed peccabit mortaliter, si administrationi, vel porrectioni Eucharistiæ se ipse ingeret, non verò si à Fidelibus requisitus iisdem distribuat, quantum est ex vi excommunicationis, tam Sacramenta Pœnitentiæ, quàm Eucharistiæ, &c.

47 Dictum est primò (*validè omnia Sacramenta*) nam si validè administrat vitandus, quantò magis non vitandus? ut paulò ante diximus.

48 Dictum est secundò (*etiam Pœnitentiæ*) nam hoc fuit inter cætera beneficium concessum à Concilio Constantiensi, ut Fideles non tenerentur vitare etiam in administratione Sacramentorum excommunicatos non vitandos; ergo illis exercitium jurisdictionis concessit: si enim non concessit, cogeretur Fidelis in Sacramentis, pro quibus necessaria est jurisdictio, eos vitare: quare cùm eam non abstulerit ab excommunicatis non vitandis, non est, unde ex hoc capite Sacramentum Pœnitentiæ deficiat.

49 Dictum est tertiò (*peccabit mortaliter, si se ipse ingeret.*) Concilium enim Constantiense nullum favorem noluit ipsi excommunicato in hoc concedere, ut latè probatur *in tr. de excommunicatione.*

50 Dictum est quartò (*non verò, si à Fidelibus requisitus*) nam, ut latè ibidem dicitur, & fusè habet Sanch. *lib.* 7. *de matrimon. disp.* 9. *num.* 8. si peccaret excommunicatus, quando est requisitus, peccarent etiam requirentes, propter cooperationem cum ipso: ut ergo constet favor Fidelium, necesse est affirmare, Concilium indirectè favisse etiam excommunicatis, ne peccent in eo casu, in quo requiruntur.

51 Dictum est quintò (*quantum est ex vi excommunicationis*) nam si ipse excommunicatus sit in statu peccati mortalis sive quia non procurat excommunicationis absolutionem, sive quia adhuc laborat peccato contumaciæ, ob quod fit excommunicatus, sive ob aliud, etiam requisitus ab alio, peccabit mortaliter, administrando, seu faciendo Sacramenta, non quidem ratione puræ ipsius excommunicationis, sed ratione peccati mortalis, sub quo indignè administrat; debuerat enim se ponere in Gratia, & deinde administrare. Excipe porrectionem Eucharistiæ, ut latè supra diximus ex nostra sententia.

52 Verùm ecce insurgit timoratæ conscientiæ vir, & sic inquirit: *Si ego petam ab hoc excommunicato sic malè disposito, ut mihi Sacramentum, v. g. absolutionem Sacramentalem administret, cooperabor cum ejus peccato, quod quamvis non committat, ut dictum est, contra excommunicationem, committet tamen contra reverentiam debitam Sacramentis, quæ illicitè conficiuntur ab eo, qui caret statu Gratiæ: qua ratione ergo cum hoc excommunicato, malè disposito, me geram, ut Sacramentum ab ipso petens, non peccem?*

53 Resp. & quidem certum est, te non peccare, si bona fide, nihil sciens, ad ejusmodi excommunicatum accedas; vel si probabiliter putes, ipsum, quia e.g. novisti, seriò procurasse absolutionem excommunicationis, esse nunc in statu Gratiæ.

54 At verò si noscas, eum esse in statu peccati mortalis, distinguendum est. Vel enim tu alium non habes Confessarium e.g. & indiges opera excommunicati ad recipiendum Sacramentum tibi necessarium, vel habes: si prius, liber es à peccato, seu à peccaminosa cooperatione cum alterius peccato, quia tua necessitas te excusat. At si posterius, controversum est, an pecces, primò ex sola vi excommunicationis, quia scilicet ab excommunicato petis Sacramentum, cùm possis à non excommunicato: Secundò ex vi peccati mortalis, quo est maculatus ejusmodi Confessarius, dum ministrare intendit Sacramentum, existens in statu peccati mortalis, tuque illi cooperaris.

55 Et quidem te peccare mortaliter, etiam ex sola vi excommunicationis, quamvis non vitandæ, putant aliqui cum Suar. *disp.* 11. *sect.* 4. *n.* 11. & Laym. *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 4. quia indecens graviter est, ajunt, postulare Sacramentum ab eo, qui præcisus est ab Ecclesia, quando potes ab alio non præciso. Te autem ex sola vi dictæ excommunicationis non peccare, putant alii cum Sanch. *lib.* 2. *de matr. disp.* 9. *n.* 1. & Bonac. *disp.* 2. *de cens. q.* 2. *p.* 2. §. 3. *num.* 4. quia Concilium Constan. permittit hanc requisitionem ab excommunicato non vitando, & tunc quando scilicet is est requisitus, non habet pro præciso ejusmodi excommunicatum. Cùm igitur Concilium non distinguat, quando adest alius non excommunicatus, vel quando abest, nec nos distinguere debemus. Utraque opinio probabilis est; sed hæc posterior mihi probabilior apparet propter dictam Concilii concessionem.

56 At ex vi peccati mortalis, in quo excommunicatus Sacramentum ministrat, certum est, te, absolutè loquendo, peccare contra charitatem, si potens illud petere ab alio benè disposito, petis ab hoc, quem scis administraturum in peccato; das enim illud scandalum, dum sine causa occasionem offers ejus novo peccato. Dico (*absolutè loquendo*) nam si ex eo, quòd ipse in aliquo casu esset paratus ad administrandum in peccato, excusari tu potes à peccato cooperationis, ut alibi universaliter disputatum est.

57 Hic denique duo non sunt omittenda. Quæres enim primò, an Sacerdos excommunicatus vitandus, vel etiam non vitandus, quando hic non est requisitus, præter peccatum mortale incurrat aliquam pœnam, si alteri Eucharistiam distribuat?

58 Resp. cum Giballino *c.* 5. *de irreg. q.* 7. *art.* 17. Sacerdotem excommunicatum vitandum, ut item non vitandum, quando hic non requiritur à Fidelibus, dispensantem Eucharistiam ab alio præconsecratam, fieri irregularem. Ratio est, quia illa dispensatio convenit Sacerdoti ex officio, & ratione Ordinis, si quidem, dum ex vi Ordinis accipit potestatem ad Christi Corpus verum conficiendum, accipit quoque ad illud distribuendum. Cùm ergo Sacerdos censura innodatus evadat irregularis, si exerceat proprios actus Ordinis, ut latè *dixi in tr. de excommunicatione, & irregularitate*, evadet etiam in hoc casu.

59 Quæres secundò, an excommunicatus non solùm quatenus recipit Sacramentum matrimonii, peccet, ut certum est, peccare, verùm etiam peccet, quatenus illud ministrat, seu confert? scimus enim, Ministros Sacramenti matrimonii non esse Parochos, vel alios, ut supra innuebamus, sed ipsosmet, qui matrimonium inter se contrahunt.

60 Resp. Aliqui asserunt, etiam ut Ministros peccare, sed probabiliùs affirmat Sanch. *l.* 7. *de matr. disp.* 9. *nu.* 4. non peccare. Ratio potissima est, quia ad hoc, ut peccet excommunicatus ratione excommunicationis, ministrando Sacramentum, debet id facere ex officio, ad quod sit consecratus, ut dicitur *in tract. de Sacramentis ingen.* id quod non est invenire in conjugibus, qui licèt baptizati, & aliquo tandem modo per baptismum Deo consecrati, non sunt tamen consecrati peculiariter in ordine ad matrimonium conferendum.

CAPUT XVII.

Varia de Communione

Quæ de communione locum non sunt sortita in præcedentibus, vel à loco exciderunt; hic, nequid negligatur, erunt interenda.

De communicante data opera cum pluribus particulis.

1 INquires primò. An quando communicas, sit majus bonum spirituale plures consecratas particulas, vel majorem Hostiam, aut largiorem vini consecrati quantitatem ob devotionem sumere? Secundò, an id communicanti liceat?

2 Resp. Ad primum dico, id non quidem per se, sed per accidens esse majus bonum spirituale. Explico: est sententia probabilis apud de Lugo *de Euchar. disp.* 12. *à n.* 46. & signatè notat Vasqu. *disp.* 103. *de Euchar. n.* 33. & 34. toto tempore, quo durant sacræ species in stomacho, posse Eucharistiam causare Gratiæ augmentum, si tunc quis per actus devotionis alios, & alios ad illam se se disponat. Quoniam ergo sumens plures, majoresque particulas diutius Christum Dominum, quasi hospitem apud se retinet, diuturnius tempus habebit, in quo actus illos exercere possit, & consequenter majores Gratiæ effectus consequetur; quod jam non est per se, idest, præcisè ratione Communionis, seu manducationis, sed ratione moræ, quam Christus facit apud nos, suppositis illis superadditis devotionis actibus.

3 Ad secundum dico: quamvis hanc sententiam, sic explicatam, ut probabilem concederemus, tamen hoc ex industria facere, etiam ob devotionis affectum, nequaquam licere: nam, ut iidem Vasquez, & de Lugo prudenter insinuant, id vetus usus Ecclesiæ vetat in re gravissima. Vetat item periculum, ne sensim introducatur superstitio, vel opinio de veritate hujus Sacramenti, ut eò major existimaretur ejus virtus, quò plures essent species panis, vel vini. Vetat denique sacra Inquisitio, quæ, propter ejusmodi periculum, contra id facientes diligenter inquirit: nam propterea in Edicto Generali, solito promulgari à Sacra Inquisitione Hispanica, inter cæteros errores Sectæ Hæreticorum illuminatorum ponitur hic error, de quo loquimur, & jubentur Fideles denunciare eos, qui in illum inciderent his verbis. *Denuncient eos, quos sciverint, sumere plures particulas simul, quando sacram Eucharistiam suscipiunt*, dicendo, *se recipere plus Gratiæ, &c.*

4 Dixi (*ex industria*) nam ad necessitatem consumendi particulas consecratas, cùm renovatur Sacramentum, vel propter similem necessitatem id facere, licitum esse, immò pium, non est dubitandum.

5 Nota denique: si quis ob dictum devotionis affectum libentiùs grossiorem Hostiam, vel potum aliquantò largiorem eligeret, sed intra terminos eligi consuetos, illum sanè ab aliquibus excusari: at si excederet, nulla ratione excusandum, quia dictum Ecclesiæ usum non observaret, dictoque periculo ansam præberet; unde valdè etiam reprehendendus esset ille Cappellanus, qui id aliis concederet, multò magis si mulierculis, & ignorantibus, ob quorum inscitiam proclivius esset errandi periculum.

Ad Festorum Indulgentias lucrandas quando communicandum? & ubi in communione generali Societ. Jesu.

6 INquires secundò: quando Pontifex concedit Indulgentiam pro aliquo die festivo sub hac, vel simili forma: *qui confessi, & communicati talem Ecclesiam visitant, lucrentur indulgentiam plenariam*, inquires inquam, quando communicandum? nam in hac concessionis forma non esse necessarium, Communionem fieri in eadem Ecclesia visitanda, manifestum est, quia id non imponitur. Dico (*in hac*) nam in Communione generali, quæ singulis mensibus celebratur à Patribus Societatis Jesu, Communionem in iis Ecclesiis, in quibus, seu pro quibus publicatur Indulgentia, fieri oportet, quia, ut patet ex Brevi Pontificio, sic edicit Pontifex.

7 Sed jam respondeo verbis Portellæ *verbo Indulgentia nu.* 5. Is (ait) *qui visitat talem Ecclesiam, si fuit confessus, & communicatus quatuor ante diebus, & non habet mortalem culpam, lucratur Indulgentiam.* Ita Comitolus *l.* 1. *resp. mor. q.* 39. Hæc Portella.

8 Ad Comitolum autem, apud quem hujus decisionis plures habes rationes, illa est præcipua, quia finis concedentis Indulgentias est, ut Fideles in statu Gratiæ, & benè præparati visitent Ecclesiam illam, & ibidem orent; at confessus, & communicatus ante paucos dies, supposito quòd sit in Gratia, satis videtur secundùm humanam conditionem præparatus, ergo &c. Ita Comitolus, notans id etiam locum habere, tametsi quando communicavit, nullam considerationem fecerit de Indulgentia illa consequenda. Addit etiam de Lugo *disp.* 27. *de pænit. num.* 93. quando sic dicitur (*confessi, & communicati*) unam Communionem factam posse inservire pro acquirendis pluribus Indulgentiis eodem die. (Addo ego in iis paucis, seu quatuor diebus modò dictis) visitando nimirum illam, seu plures Ecclesias, in quibus propositæ Indulgentiæ sint.

An necessaria sit in hac forma concessionis Confessio, vide mox *num.* 16.

An necessaria sit communio pro Indulgentiis Portiunculæ, & Bullæ Cruciatæ?

9 INquires quartò: quid de Indulgentiis Portiunculæ, & Bullæ Cruciatæ?

Resp. & quidem priùs est sciendum, non semper ad Indulgentias acquirendas requiri à Pontifice Communionem. Tunc ergo satis erit præstare opera ab ipso injuncta, & hominem esse in statu Gratiæ, qui enim est Dei inimicus, nullam sibi Indulgentiam acquirere posse, scimus omnes.

10 Dico igitur primò: non requiri Communionem ad Indulgentiam Portiunculæ, sed satis esse visitationem alicujus Ecclesiæ ex ordine quocunque Minorum, ut docet Rodriq. *in compen. verb. Indulg. n.* 50. Ratio est, quià Christus Dominus, qui dicitur, eam Indulgentiam concessisse S. Francisco pro Ecclesia Sanctæ Mariæ de Angelis, dicta Portiunculæ, Communionem non injunxit, nec injunxere Benedictus Pontifex, aliique qui eam Indulgentiam confirmarunt, & extenderunt ad omnes Ecclesias dictorum Fratrum Minorum, & ex sententia prædicti Rodriq. (dubitante Portella) etiam Sororum ejusdem Ordinis S. Francisci. De hac Indulgentia Portiunculæ vide citatum Portellam *v. Indulg. in additione num.* 1.

11 Dico secundò: ad acquirendas Indulgentias semel in vita, & semel in morte, & Indulgentias Stationum per bullam Cruciatæ, non requiri Communionem, quia in tenore dictæ Bullæ hæc non imponitur, sed solùm pro dicta Indulgentia Plenaria semel in vita, & semel in morte imponitur Confessio, quæ Indulgentia debeat ab ipso Confessore tibi habenti Bullam applicari; est tamen una exceptio pro Indulgentia in morte, hoc est, ut si in fine vitæ confiteri non valeas, satis sit, te esse contritum, seu esse in statu Gratiæ, modò priùs, statuto tempore, confessus fueris; neque hujus concessionis fiducia fueris in confitendo negligentior. Pro Indulgentiis autem Stationum sufficit, te esse in statu Gratiæ; quæ omnia distinctiùs dicuntur *in tr. de Bulla Cruciata*.

12 Nota obiter, ubicumque in concessione cujuscunque Indulgentiæ dicitur (*confessi, vel contriti: seu confessi, & contriti*) sufficere solam contritionem, ut tenet cum aliis Suar. *disp.* 62. *sect.* 3. *n.* 10. apud de Lugo *l. c. n.* 94. id probabile existimantem; quamvis refragentur Cajetanus, & alii apud eundem, qui in hac forma concessionis necessariam quoque requirunt Confessionem.

De Communione tempore Jubilæi Universalis.

13 INquires quintò: quandonam est exhibenda Communio tempore Jubilæi universalis?

Resp. certum esse in tenore Jubilæi, quod solet Pontifex concedere per universam Ecclesiam facienti quædam pia opera ab ipso injuncta in prima, vel secunda hebdomada, Communionem exhiberi posse in quocunque die hebdomadæ, quam assumis ad Indulgentiam Plenariam acquirendam, quia id manifestè solet apponere Pontifex.

14 At difficultas non exigua olim erat, an qui in prima hebdomada e.g. voluisset lucrari Indulgentiam, potuisset communicare in Dominica superveniente ad dictam hebdomadam, quæ Dominica non jam pertinet ad hebdomadam præcedentem, sed ad sequentem; sicuti etiam, an qui voluisset Indulgentiam lucrari in dicta hebdomada secunda, communicare potuisset in simili Dominica, superveniente ad hanc secundam hebdomadam, quando jam supponitur expirasse Jubilæum, quod erat addictum ad præcedentem hebdomadam; olim, inquam, non exigua erat difficultas; hodie verò in ejusmodi universalibus Jubilæis jam solet Pontifex declarare, Communionem posse fieri in Dominica proxima sequenti, quamvis sit extra hebdomadam præcedentem: quare hac de re nihil præterea dicendum occurrit. Solùm adverte, in Jubilæis in posterùm emanandis, debere semper præ oculis haberi eorum tenorem, & juxta illum operari.

15 Illud hac occasione non est prætermittendum: quandoquidem in hac forma Jubilæi universalis solet dici, ut qui illud lucrari velit, debeat, præmissa Confessione, communicare, an Confessio sit necessaria in eo, qui cognoscit, se non habere conscientiam peccati mortalis?

16 Respondet Sanch. *lib.* 8. *de matrimon. disput.* 15. aliique apud Dian. *part.* 1. *tractat. de Bull. Cruc. resol.* 107. in hac forma Jubilæi, qua dicitur (*præmissa Confessione*) Confessionem esse unum ex operibus injunctis, atque adeò illam esse necessariam ad Jubilæum acquirendum. Suarez verò apud de Lugo *de Pænitent. disput.* 27. *num.* 100. cum aliis multis, necessariam non esse, affirmant, quia usus Ecclesiæ est, ut quando ipsa præcipit Confessionem peccatorum, intelligatur de Confessione mortalium, ut accidit in præcepto de Confessione annua: sicuti enim nomine peccati simpliciter intelligitur de mortali, ita per Confessionem peccatorum intelli-

telligitur Confessio mortalium. Adde, Confessionem solùm videri præcipi, ut homo ponatur in Gratia: at qui peccato mortali caret, in Gratia est; ergo &c. Utraque opinio est probabilis; licèt illa Sanch. sanè sit tutior.

17 Hinc fit, ut multò minus requiratur Confessio ad lucrandam Indulgentiam Communionis generalis, quam nuper innuimus, nam in tenore concessionis hujus Indulgentiæ nulla fit mentio Confessionis, sed solùm Communionis: quare tunc solùm erit Confessio necessaria, quando quis est in mortali peccato, ut per illam ponatur in statu Gratiæ, quæ simpliciter est (ut nimis sæpè diximus) ad acquirendas Indulgentias necessaria.

An Communio utiliter applicetur sive pro vivis, sive pro defunctis?

18 INquires sextò, an Communio à Fideli suscepta pro animabus Purgatorii, vel etiam prò vivis Fidelibus, prosit illis in aliquo?

19 Resp. & quidem præmittendum primò, quid sit causare Gratiam ex opere operato, & quid ex opere operantis. Causare Gratiam ex opere operato, est, illam causare ex vi institutionis Christi, quæ ita efficax est, ut infallibiliter idem Christus Dominus causet in homine benè disposito dictam Gratiam sacramentalem, & suos effectus. Causare autem Gratiam ex opere operantis, est, causare illam ex vi dispositionis ipsius hominis, qui est operans, seu suscipiens Sacramenta. Quare, quando quis e. g. sacramentaliter absolvitur à peccatis, cùm sit benè dispositus, accipit infallibiliter Gratiam ex vi institutionis Christi: Ecce opus operatum. Accipit item aliquid Gratiæ saltem de congruo propter dispositionem bonam quam affert, quæ quandoquidem bona, laudabilis est, & suo prœmio digna: Ecce opus operantis.

20 Præmittendum secundò. Omnis bona actio in homine existente in Gratia tria emolumenta, seu fructus affert: meritum de condigno, satisfactionem, & impetrationem; quam impetrationem aliqui vocant meritum de congruo, id est, ex liberalitate congrua Dei. Sic Sacrificium Missæ, tibi e.g. pro quo celebratur, est meritorium de condigno alicujus gradus Gratiæ, & consequenter Gloriæ: est item satisfactorium pro pœnis, quas fortè ob tuas jam remissas culpas tu debes; atque hanc satisfactionem potes pro aliis Fidelibus, sive vivis, sive defunctis offerre Deo: nam prædictum meritum semper est tuum, nec transferri in alios potest. Denique idem Sacrificium à te celebratum, est impetratorium, quia potes per illud impetrare à Dei liberalitate, & misericordia aliquid, sive tibi, sive aliis, pro quibus impetrare intendis à Deo: quam impetrationem, quamvis ea sit ex liberalitate Dei, aliqui dicunt esse infallibilem, aliqui tamen fallibilem. Lege Bellarm. *de Indulgent. c.* 14. *n.* 4.

21 His ita rudi Minerva delibatis, respondeo ad quæsitum cum distinctione: si enim inquiris, an ipsa Communio, ut est receptio, seu manducatio præcisè Eucharistiæ, seu, ut est receptio Sacramenti, possit applicari pro animabus Purgatorii, ut est opus operatum, certum videtur, non posse illis animabus, nec vivis Fidelibus cum illorum utilitate applicari, nec solùm quoad fructum meriti, quod (ut dictum est) transferri in alium nequit, sed nec quoad satisfactionem, & impetrationem. Ratio est, quia fructum Communionis, sicut & aliorum Sacramentorum promisit Christus Dominus illa recipienti: recipit autem solus ille, qui Sacramentum sumit; unde nemo potest baptizari pro alio, nullus confirmari pro alio, &c. Quare nec ullus communicare, seu recipere Eucharistiam, ut Sacramentum, potest pro alio: sicuti non potest quis manducare panem (ad cujus similitudinem est instituta Communio) pro alio, atque adeò nec pro animabus Purgatorii. Non sic jejunium e.g. eleemosyna, & similes bonæ actiones; has enim potest quis exhibere pro aliis, illisque prodesse, si non ad meritum, certè ad satisfactionem, & impetrationem. Ejusmodi etiam maximè est eadem Eucharistia, ut Sacrificium in Missa, hoc enim esse satisfactorium etiam, & impetratorium pro aliis (idque ex voluntate Christi) definitum est ex Apostolorum traditione in Trident. *sess.* 22. *c.* 2.

22 At verò si inquiras, an Communio, ut opus operantis, possit utiliter applicari pro satisfactione pœnarum, quas defuncti, vel vivi Fideles debeant, ut etiam per modum impetrationis? dico, certum esse, quòd possit. Ratio est, quia in Communione adsunt, seu intermiscentur multæ actiones bonæ ex parte communicantis, seu operantis; nec solùm illæ, quæ præcedunt, & subsequuntur Communionem; verùm etiam quæ sunt in ipsa Eucharistiæ receptione: in qua receptione adest reverentia exhibita à communicante ipsi Christo Domino nostro, adest voluntas hospitandi Deum in anima, adest desiderium illi placendi, & similes: quæ cùm sint informatæ charitate, quam tunc communicans habet, auctæ etiam ex præsentia Domini, non possunt non esse admodùm bonæ, & laudabiles, & consequenter erunt satisfactoriæ, & impetratoriæ, sicuti cęteræ actiones bonæ, & aliquando magis, quàm aliæ.

23 Quando ergo Summus Pontifex per Communionem à Fidelibus in aliqua Ecclesia exhibitam concedit, posse liberari animam ex Purgatorio; non profitetur, Communionem illam applicari ex opere operato illi animæ; sed solùm vult tanquam Vicarius Christi, ut illa Communione, tanquam operatione virtuosè peracta, illi animæ applicetur ex thesauro meritorum ejusdem Christi, quantùm sufficit ad satisfactionem pœnæ, quam illa anima debet pro suis culpis.

24 Hæc est summa hujus doctrinæ. Cæterùm legant curiosi Theophilum Raynaudum, qui in opusc. quod inscribit, *Error popularis de Communione pro mortuis agenda*, asserit, populi errorem esse, Sacramentalem Eucharistiam sumere pro animabus Purgatorii. Rationes ejus præcipuæ sunt tres. Prima, quia ejusmodi usus non fuit in Ecclesia. Secunda, quia Sacramenta sunt instituta, ut medicina animæ, quæ immanenter operantur, non autem transeunter ad alios. Tertia præsertim, quia Eucharistia est instituta per modum manducationis, per quam non nutritur, nisi ipse manducans.

25 Verùm Tho. Hurtadus *p.* 2. *res. tr. ult. res.* 11. acriter insurgit contra dictum Theophilum, ejusdemque rationibus satis pluribus respondere conatur; sed certè tandem se reducit ad opus operatum impropriè dictum, quod fortasse nihil differt ab operantis. Sed cùm hæc ad nostrum institutum non pertineant, latiùs hìc explicare non expedit.

De infirmi Communione in alio cubiculo ab Oratorio.

26 INquires septimò: Si quis infirmus decumbat in cubiculo aliquantulum distante à loco, ubi est Oratorium privilegiatum, & ubi sacrificium Missæ celebratur; si infirmus, inquam, velit ex devotione communicare (non jam per Viaticum; ad hoc enim scimus debere intercedere licentiam Parochi) poteritne Sacerdos, qui ibi celebrat, deferre ad infirmum ejusmodi sacram Hostiam decenter sociatam, transeundo per unum, alterumve cubiculum, seu per aulam intermediam inter lectum infirmi, & Oratorium?

27 Resp. hac de dubitatione consulti superiores à me, negaverunt aliqui ex nostra Societate docti Theologi. Ratio fuit, quia intervenire tunc debuisset processio, seu deductio Sanctissimi ad locum alium, ad quod requiritur licentia Episcopi, vel ejus Vicarii: privilegium autem concessum à Pontifice similibus Oratoriis indulget quidem, ut aliàs diximus, in eodem Oratorio communicare posse privilegiatum, sed nihil addit, an id possit fieri in alio cubiculo distante, licèt cubiculum sit in eadem domo.

28 Hæc olim dicta sunt; sed ego nunc, re diligenter expensa, ad id propendeo, ut nisi in aliqua Diœcesi expressa prohibitio habeatur, facilè concesserim; neque enim illa est Processio publica, quæ pertineat ad Episcopum; immò nec est Processio; hæc enim involvit quasdam solemnitates, & cæremonias, quæ longè absunt à casu proposito. Præsumatur igitur Ordinarii consensus (posito, quod is necessarius esset) & fiat id prudenter, hoc est, parcè, & per intervalla, ut sic infirmus sacram Communionem appetens, sua devotione non defraudetur; quemadmodum ægroti Religiosi decumbentes ex communi praxi non defraudantur.

An Sacra Communio præservet à mortalibus, & quomodo?

29 INquires octavò: cùm Sacra Eucharistia pariat in suscipiente illam (tanquam proprium effectum) Gratiæ augmentum; præservatne à mortalibus etiam committendis?

30 Resp. sanè præservat, ut docet Trident. *sess.* 13. *c.* 2. *Sacramentum hoc Eucharistia* (ait) *quod sumimus, tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur.* Et quidem meritò sic dicitur à Tridentino (quod idem est, ac dicere, à Spiritu Sancto:) quia Eucharistia instituta est à Christo Domino, tanquam cibus, & potus spiritualis. Sicuti igitur hi vitam conservant temporalem, ita vitam spiritualem conservat Eucharistia; hoc enim est, præservare à peccatis mortalibus, quorum natura est, ut repellant Gratiam, seu Dei amicitiam, quæ est vita spiritualis animæ.

31 In hoc, quod hactenus diximus, omnes Theologi conveniunt; sed quomodo id fiat, non conveniunt omnes: cùm prę-sertim experiamur in dies, eos, qui Communionem susceperunt, immò & qui frequentarunt, ac frequentant, facilè in peccata mortalia prolabi.

32 Ajo, Eucharistiam ex opere operato prę-servare quidem à peccatis mortalibus efficaciter, & infallibiliter, sed ex parte ipsius Dei, eo prorsus modo, quo S. Paulus *ad Timoth. dicit c.* 2. quòd *Deus vult, omnes homines salvos fieri:* quam voluntatem multi DD. *in tractat. de voluntate Dei* docent, esse efficacem, sed non absolutè, verùm conditionatè, idest, ex parte ipsius Dei, si tamen homo cooperetur. Quare dignè communicanti, dum Deus confert Gratię sanctificantis augmentum, simul dat eidem jus recipiendi, seu habendi ab eodem Deo auxilia, opportuno tempore, quibus resistere homo possit tentationibus, inducentibus ad peccatum mortale: quod jus in eo consistit, quòd Deus ex vi suę promissionis habeat quandam obligationem, talia conferendi auxilia, ad quę obtinenda, est peculiari modo ex vi Communionis peractę Fidelis homo dispositus, quibus ipse Fidelis prę-servabitur à peccatis mortalibus, si aliàs non resi-

resistet, seu per ipsum non steterit. Neque gratis hoc docemus, quia id nos docet modò allatum Tridentinum in illis verbis (*per Eucharistiam nos à peccatis mortalibus præservamur.*)

An Sacra Communio præservet à venialibus, & quomodo?

33 Inquires nonò: an quod diximus de mortalibus, idem dicendum sit de venialibus?

Respondeo, sanè idem, quia idem colligitur ex dictis verbis Tridentini.

34 Hoc igitur majore discussione non indiget. Illud indiget certè, an ex opere operato, idest ex vi ipsius Communionis, abstrahendo ab opere operantis, idest abstrahendo ab actibus bonis aliis ipsius communicantis, Eucharistia à Fidelibus in statu Gratiæ constitutis suscepta, deleat ipsis culpas veniales ante commissas?

35 Respondeo, deleri venialia ex vi Communionis ex opere operato, meritò sustinet S.Thom. Vasq. Gasp. Hurt. aliique cum Leand. *de Sacr. Euch. disp. 11. quæst. 8.* nam sicuti Deus voluit Gratiæ, quæ recipitur per Baptismum, adjungere hoc privilegium, ut per ipsum remittantur ex opere operato peccata omnia, etiam mortalia; ita valdè probabile est, ut de venialium remissione idem dicendum sit per Eucharistiæ susceptionem; cùm enim Eucharistia non remittat per se peccata mortalia, quia, ut in superioribus dictum est, ipsa est Sacramentum vivorum, saltem sentiendum est, quòd remittat culpas veniales. Id quod directè videtur dixisse Tridentinum in præcitatis verbis (*quo liberemur à culpis quotidianis.*)

36 Non igitur sequimur opinionem S. Bonavent. aliorumque apud eundem Leandrum, dicentium, Euchar. solùm delere venialia, quia excitat fervorem charitatis, quo homo disponit se per propriam operationem ad remissionem venialium; non, inquam hos sequimur, quia sic non delerentur culpæ veniales ab Eucharistia, ut loquitur Tridentinum, sed per actus aliquos, ad quos excitaretur homo per illam: quod certè esset dicere, antidotum venialium esse potiùs actus nostros, quàm Eucharistiam.

37 Confirm. ex Catechismo Rom. sic dicente. *Remitti per Eucharistiam, & condonari leviora peccata, quæ venialia dici solent, non est, quòd dubitari debeat; quemadmodum, quod innati caloris vi quotidie detrahitur in corpore animantium, ac deperit, paulatim addi, & refici naturali alimento sentimus.*

38 Subinquires: omnesne culpas veniales, an aliquas tantùm remittit Sacra Communio?

39 Resp. omnes, etiamsi illarum quis non recordetur, vel ab illis præscindat, modò tamen de iis non habeat complacentiam, sive actualem, sive virtualem. Ita S.Tho. Vasq. Hurtad. aliiq; apud eundem Leandrum. Quare per Eucharistiæ solam dignam sumptionem sine alia dispositione omnes veniales culpæ (si de iis non complaceas) delentur illius virtute. Illa autem, de quibus habes complacentiam, ex ea Communione ideò non remittuntur, quia nunquam remitti potest culpa, dum culpa committitur; committitur autem culpa, dum homo est in ejus complacentia, ut omnes Theologi advertunt *in tr. de Pœnit.*

Quid de pœna?

40 Inquires decimò, an Sumptio Eucharistiæ sicut delet modo dicto culpas veniales; ita deleat, seu remittat pœnam temporalem, quæ, remisso veniali quoad culpam, solvenda restat in hac vita, vel in Purgatorio?

41 Resp. ut id intelligas, sciendum est, esse aliquos Theologos, qui putant, maculam, seu culpam venialium esse quid diversum à pœna ipsi maculæ debita; ita ut culpa venialis consistat in quadam modica (ut sic modo nostro loquamur) displicentia Dei, hoc est, venialis culpa sit talis, ut si in Deum cadere displicentia posset, aliqua modica in eum caderet ex dicta tua veniali culpa; unde deinde consurgit in te venialiter peccante deputatio, seu obligatio ad tantam, vel tantam pœnam subeundam.

42 Aliqui verò putant, non esse quid diversum, sed peccatum veniale consistere solùm in dicta deputatione, seu obligatione ad prædictam pœnam temporalem solvendam, quam obligationem vocant Theologi *Reatum*. Utrosque Theologos loqui probabiliter, ait Scotus apud Delgadillo *de Euch. c. 11. à n. 35.*

43 His positis in posteriori hac sententia, deleri ex opere operato, & immediatè pœnam peccati venialis per Eucharistiam, non solùm, ut illa est Sacrificium, sed ut Sacramentum, clarè sequitur; si enim culpa venialis consistit solùm in obligatione ad pœnam, ut ea sententia putat; Eucharistia autem, sicuti modò *n. 28.* dictum est, delet ipsam culpam, delebit ipsam pœnam, in qua sola consistit venialis culpa. In priore autem sententia major est difficultas: nam, cùm culpa, & obligatio pœnæ sint diversæ, poterit Eucharistia delere culpam; remanente obligatione ad pœnam.

44 Nihilominus satis probabiliter etiam in ea priore sententia dicendum est cum Delgadillo *l. c.* & cum de Lugo *de Euch. disp. 12. n. 98.* per Eucharistiæ sumptionem remitti ex opere operato aliquam partem dictæ pœnæ. Ratio est, quia dum Trid. *l. c.* docet absolutè, nos per Eucharistiam liberari à culpis venialibus, satis innuere videtur, remitti etiam aliquam partem pœnæ earum; nem sicuti ex eo quòd vi Sacramenti Pœnitentiæ remittitur peccatum mortale, colligunt communiter Theologi, non solùm pœnam æternam peccato mortali debitam commutari in temporalem, verùm etiam aliquid ipsius pœnæ temporalis remitti ex vi dicti Sacramenti Pœnitentiæ, atque adeò ex opere operato; ita ex eo quòd à Tridentino dicitur, per Eucharistiam remitti culpas veniales, dicendum erit, per illam etiam remitti aliquam saltem partem pœnæ temporalis; quæ culpæ veniali debetur. Et sanè meritò; nam valdè congruum est, ut detur excellentissimo Sacramento ex opere operato id, quod Sacramento Pœnitentiæ conceditur. Lege de Lugo *l. c.* & Delgadillo *loco item cit. à n. 37.*

An Sacerdos dicens mulieri, dum ei porrigit Eucharistiam, ut ipsum expectet domi sub vesperas, sit Inquisitoribus denunciandus?

45 Novum, & hactenus inauditum Sacrilegii genus explicandum occurrit. Titius Sacerdos, dum Communionem porrigeret cuidam fœminæ, quam aliunde sciebat, alios turpiter admisisse in domum suam, dixit submissa voce, ut eum sub vesperas domi expectaret. Expectavit, aperuit januam, delictumque subsequutum fuit. Porrò post aliquot dies voluit Confessione Sacramentali suum peccatum mulier expiare; sed Confessor dubitare incepit, an hoc sacrilegii delictum esset Inquisitoribus denunciandum. Inquires ergo quid statuendum?

46 Resp. Ut planiùs id decernatur, supponendum est ex illa celebri, præsertim verò Greg. XV. Constitut. per quam obligantur pœnitentes, sive mares, sive fœminæ sollicitatæ in Confessione, denunciare Confessarium Sacris Inquisitoribus, nasci duas dubitationes, similes proposito casui. Prima est, an si Confessarius dicat in Confessione pœnitenti: *hodie domi tua me expectes, sum enim tecum alloquuturus de re non levis momenti*; an hæc, inquam, sit censenda sollicitatio denuncianda? Cui dubitationi respondet Bordonus in lib. quem inscribit, Sacrum Tribunal *c. 23. n. 54.* hæc verba de se non significare sollicitationem, sed eorum sensum colligendum esse ex tractatu, quem Confessarius habet in domo pœnitentis; si enim mulierem ibi honestè alloquatur, nulla est sollicitatio, nec denunciandi obligatio; si autem mulierem provocet ad inhonesta, erit sollicitatio denuncianda. Duas hujus doctrinæ rationes affert. Primam, quia in dicta Gregorii Bulla præcipitur, denunciari Confessarium, qui pœnitentem sive in actu Sacramentalis Confessionis, sive ante ipsam, sive post immediatè sollicitat; nam quamvis in casu, de quo loquimur, provocet Confessarius in domo mulieris, & non videatur sollicitatio fieri immediatè post Confessionem, nihilominus, ait Bordonus, reverà immediatè fit in Confessione, cùm illa sollicitatio dependeat formaliter ex illo condicto, quod factum est in Confessione. Secunda ratio magis convincens est, quia in eadem Bulla Gregorii præcipitur, Confessarium illum denunciari, qui aliquem sollicitat occasione, vel prætextu Confessionis; atqui prædicta verba; de quibus est noster sermo, in Confessione pœnitenti dicit, & deinde domi turpia tractat; ea, ex occasione, habita Confessione, tractat, ergo directè contra Bullæ præceptum operatur.

47 Secunda dubitatio est, an sit sollicitatio Sacris Inquisitoribus denuncianda in eo casu, quo Confessarius det chartam, seu litteras amatorias sigillo munitas pœnitenti, eidemque dicat, ut illas domi legat?

48 Respondet Castrop. *t. 1. tr. 4. disp. 19. p. 4.* hanc chartæ traditionem esse quidem causam sollicitationis, non tamen esse sollicitationem, quia quando charta traditur, fœmina non movetur ad malum, ergo non sollicitatur; sollicitatio enim semper imbibere debet provocationem ad malum.

49 Confirmatur primò, quia ipsa pura, & sola traditio chartę, quæ fit in Confessione, non est completum delictum sollicitationis, ergo non erit denunciandus: & sicuti per solam vulnerationem non incurritur irregularitas, nisi sequatur mors, aut mutilatio, ita per meram, solamque chartæ traditionem non incurretur pœna, quæ est imposita Confessariis sollicitantibus.

50 Confirmatur secundò, quia, si dictam chartam tuæ pœnitenti consignares, ut illam ferret ad aliam mulierem, tunc dicta tua pœnitens non erit obligata ad denunciandum, quia ignorat, quid in charta contineatur, ita in casu nostro.

51 Sed profectò in hoc nullo modo Castropalao consentire possum; sicuti Jo: Sanch. Diana, Trimarcus, Peyrinus, Fagund. & Bordonus illos citans, meritò non approbant, quia nemo negabit, traditionem illius scripturæ factam in Confessione Sacramentali, vel immediatè post, vel in loco confessionis, pendere ex parte Confessarii à Confessione, & legi à pœnitente occasione Confessionis factæ. At Greg. XV. præcipit denunciare, ut modò diximus, Confessarios provocantes ad turpia occasione Confessionis; ergo &c.

52 Ad rationem igitur Castrop. dic, illam traditionem non solùm esse causam, sed veram sollicitationem in Confessione inchoatam, & domi perfectam.

53 Ad primam confirmationem responde, sollicitationem illam incipere in Confessione quidem, sed posteà perfici, idque occasione Confessionis, in mulieris domo.

54 Ad secundam, non esse mirum, tunc fęminam ex alio capite

non obligari, quia scilicet nec ipsa sollicitatur, nec ipsa scit, ut supponimus, quid in ea charta contineatur, nam pari modo, si mulier, cui ad ipsam provocandam data sit charta amatoria legenda domi, nihil sciens de contentis in ea charta, illam mulier comburat, certè non obligabitur denunciare. Verùm id est per accidens, quia nimirum nescit mulier, nec prudenter suspicatur, quid contineat scriptura, ut supponimus.

55 Post hæc scripta emanavit Decretum Alex. VII. in quo prohibentur aliquæ propositiones sub excommunic. latæ sententiæ contra eos, qui illas, ut probabiles docuerint, & sub peccato mortali reservato Pontifici, incurrendo ab illis, qui eas in praxim reduxerint, inter quas *n*, 6. hæc propositio damnatur: *Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit pœnitenti chartam, posteà legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.*

Resp. nunc ad casum propositum; sanè ex vi verborum (*me expecta domi &c.*) subsequuto ibi delicto, foret denuncianda hæc sollicitatio; nam facta est occasione Sacramenti; tamen quia Bullæ Pontif. solùm denunciandam præcipiunt sollicitationem, quæ fit in Confessione, seu in administratione Sacram. Pœnit. vel occasione illius, ut clarè patet legentibus Bullas, ubi nulla prorsus fit mentio alterius Sacramenti, nisi Pœnitentiæ; ideò Titii provocatio facta ad peccatum in administratione Eucharistiæ non est necessariò Inquisitoribus denuncianda.

Dico, *necessariò*, nam si ea denuncietur, dicit probabiliter eum Pegna Castrop. *l. c. punct.* 6. ob facultatem generalem Inquisitoribus datam, cognoscendi de hæresi suspectos, posse eos cognoscere de iis sollicitationibus ad turpia factis in administratione aliorum Sacramentorum, immò eodem modo ad alia peccata, e.g. ad furtum &c. factis in Confessione; nam quamvis dictæ Bullæ semper loquantur de provocationibus ad res venereas, & in confessione; tamen ex dicta gen. facultate, etiam possent Inquisitores cognoscere provocantes in conf. ad alia peccata, si deferantur à Fidelibus.

Hæc ex Castrop. qui etiam advertit, ejusmodi delinquentes in aliis Sacramentis, vel in Confess. ad alia peccata, debere denunciari suo Superiori secundùm regulas requisitas, & observandas in denunciatione facienda, ut scilicet delinquens corrigatur, & emendetur, ut sic, in re tam gravi, bono communi consulatur.

PARERGON
AD TERTIUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM.
DE EUCHARISTIA.
Non Jejuno litare an liceat aliquando?

FErax, atque uberibus spicis, & crebris fœcunda est literaria prolusionum seges, Auditores; nimis enim arctis coercent spatiis, præfandi argumenta, qui tantùm, vel Scriptorum, quos explicandos suscipiunt, laudibus, vel scientiam, quam deinceps professuri sunt, commendatione concludunt. Equidem in eam pedibus sententiam eo, opportunam eligi pro loquendi materiam: cùm erudita quæpiam, atque auditoribus grata dissertatio ex iis, quæ in ejusmodi scientiæ penu locum habent, aptè proponitur; & in eadem, quasi in arena, & campo, ante constitutum prælii diem, artificiosè proluditur.

Ego igitur, tractationem de tertio Ecclesiæ præcepto, hoc est, de suscipienda feriis paschalibus Sacra Synaxi, auditoribus meis propinaturus (id quod ago, ut à mei Prædecessoris vestigiis non discedam, qui primum, & secundum ejusdem Ecclesiæ præceptum eruditè superioribus tribus annis explicuit: utinam ego eruditione pari!) ego, inquam, quid in hac sapientium virorum corona præfabor? Ecquam levem velitationem hoc initio suscipiam, quasi solemne præludium futurarum decisionum, quas consequente anno, Summo favente Numine, moliturus sum? Eligo de celebri illa quæstione aliquid disserere, quæ inquirit, an Sacræ Eucharistiæ mensæ liceat aliquando fideli non jejuno naturaliter, ut loquimur, accumbere? Et quidem mihi nequaquam instituendus est sermo, an id graviter ægrotanti liceat, sacri causa Viatici; neque an Sacerdoti, quando sacræ Hostiæ præconsecratæ copia non suppetit, & alius Sacerdos non adsit jejunus, qui ad aram operans, providere infirmo de eodem Viatico possit; neque an Sacerdoti item non jejuno, si jejunus non adsit, quando complendum est Sacrificium, celebrante, medio in Sacro, post Consecrationem deficiente; neque an fideli cuicumque non jejuno absumere liceat Sacræ victimæ particulas, ne ingruente Hæreticorum, vel Infidelium turma, Sanctum in manibus canum deseratur; non inquam, de his mihi instituendus est sermo; hæc enim vulgata sunt, & recentiorum Theologorum oppugnante nemine, facili negotio non jejunis conceduntur; sed disceptatio nostra in eo versabitur, an idem concedatur ob periculum, timoremque gravis dedecoris, vel notæ?

Et nihilominùs vulgata item doctrina Theologorum est, etiam tum benignè concedi: siquidem præcepta piæ Matris Ecclesiæ non obligant (remoto contemptu) cum tanto propriæ famæ dispendio; nam propterea Sacer Mysta, si dum Sacra libamina peragit, recordetur etiam ante Operatoria verba, se cibum, potumve sumpsisse, porrò pergat ad reliqua; excusabitur enim satis, superque à prædicto periculo in dedecoris notam incidendi. Ut interim taceam S. Bonaventuram, virum doctrina, & pietate præclarum, asserentem, inchoatam Missam semper esse à Sacrificante perficiendam, quia ferè nunquam sine scandalo solet omitti: adderem ego & sine irreverentia. Porrò, si ad ultra item indulgemus, in quo tandem disputatio nostra versabitur? Ajo, non quidem in expendendo jure, sed in venando facto, nostram esse in præsenti quæstione collocandam industriam; omnes enim scimus, instante gravi infamiæ periculo, ab Ecclesiasticis imperiis nequaquam Fideles obstringi: At, quandonam, re ipsa, ejusmodi periculum immineat, non scimus omnes: & operosum sæpè esse, id decernere, omnes ingenuè fatemur.

Hoc igitur agamus. Et profectò (Cœlestibus annuentibus) id actum, absque vestra molestia, Patres, à me erit; si unam, alteramq; non insulsam narratiunculam proferam in medium, & difficultates inde emergentes brevi responsione dissolvam. Initium facio ab ea, quam refert Adamus Tannerus, vir Societatis Nostræ, Theologiæ scientissimus *disp. 5. q. 8. n. 92. de Eucharistia*.

Sacerdos quidam (ait) nomine Theophilus, cujusdam pagi animarum Curator in Svevia, invitaverat ad festivum dedicationis suæ Ecclesiæ diem cohonestandum, decem, vel plures Sacerdotes, in vicinis Oppidis commorantes. Præstò fuerunt destinato die, & ex his postremus, ille adfuit, qui aliquibus ante diebus à Parocho Theophilo rogatus, ac designatus fuerat, ut solemne Sacrum (Missam majorem vulgus appellat) consueto ritu, & cantu occurrenti ad diem festivum frequenti populo, daret. Verùm is, re non benè intellecta, vel datæ sponsionis immemor, priusquam à suo pago discederet, rem Sacram suis fecerat parochianis; reliqui verò Sacerdotes, aut idem egerant in suis quisq; Oppidis, aut ex his nonnullis itineris suscipiendi causa ex suis locis ad Theophili distantem ædem, Sacro Mysterio, ea luce, nequaquam oblato, se commodo jentaculo muniverant. Itaque nullus ex Præsbyterorum numero inveniri potuit, qui jejunus in tanta solemnitate, populo sacrificium expectanti, esset ad Sacras preces ritè dispositus. Quid ergo factum est? Tannerus, his breviter enarratis, hæc ferè verba subnectit. *Inquiro, an illorum Sacerdotum unus potuisset inculpatè in hoc eventu facere Sacrum?* Et primò respondet *n. 64.* potuisse, si defectus jejunii fuisset occultus, quia è duobus malis erat minus eligendum *ex lib. quoties nihil H. de Regulis juris*. At minus malum censendum fuisset, Sacerdotem occultè injejunum ad Communionem accedere, quàm Sacrum in his circunstantiis non celebrari. Respondet secundò, si publicus fuisset jejunii defectus, fuisset satiùs, ut totus populus (prius tamen è suggestu causam edoctus) dimitteretur absque Missa, quàm illa fieret ab illorum aliquo, quos, nemine excepto, non esse jejunos, pluribus manifestè constabat. Hæc ille, approbans id, quod religiosi ii Sacricolæ, inita consultatione, decreverunt. Nam fuit ea populi multitudo è sublimi loco admonita, & inaudito Sacro dimissa.

Date mihi nunc veniam, Patres, ut ego venerabilium illorum Sacerdotum, ac doctissimi Tanneri, bona pace, meas nugas interponam.

Equidem, si hodie hujusmodi hæsitationi interessem, suaderem, ut ad aram unus ex iis operaretur, qui, quamvis jejunium violasset, vitalia tamen Sacrificii liba non prægustaverat: Etenim, in primis, non esset ullum timendum scandalum, ut probi illi Præsbyteri verebantur, si enim ii, quemadmodum causam dimittendi, Sacrificio non oblato, populum docuerunt, sic pro concione edidissent, permitti ab Ecclesia in rarissimo eventu, tam vehementibus adjunctis vallato, hanc injejunè libandi facultatem, certè benevolentiam potiùs concepissent Fideles de benignitate piæ Matris Ecclesiæ, quàm ullum passi essent pravi exempli detrimentum.

Deinde ob grave, & publicū scandalum, quod alia ratione evitari non datur, licitè facit Sacrum Sacerdos, tametsi non Jejunus, ut post Suar. *disp. 68. sect. 2. de Euch.* contra Navarr. tradit idem Tanner. *loco laudato n. 91.* Nam ubi in difficultates impingimus, semper eligen-

dum

dum est illud, in quo minus instat periculi, ut docet *S.Tho.3.p.q. 83.art.6.ad 2.* minus autem periculi est illud ex eodem S.Doctore, *ib.* quod pertinet ad qualitatem unius, quàm quod spectat ad multos, qui peccandi ansam accipiant. In re autem, de qua loquimur, si illam sincera mente pensitemus, non potest evitari gravis scandali periculum, hoc est, gravis, & injusta indignatio plebis adversùs Sacerdotes, gravis oblocutio in eosdem, & ridicula dicteria, eorum famam, honoremq; lædentia. Quis, quæso, inurbanum, stultum vulgus cohibere posset, quin hoc, vel simili cachinno petulanter effutiret? *Hem Sacerdotum ingluviem! Hem, quod abstinentiæ exemplum ii in templis continuò viventes, & Sacra Evangelia temperantiam prædicantia evolventes, proponunt nobis in domibus prophanis, in plateis, in hospitiis, in officinis quotidie commorantibus! Tentant manè, qui vespere Ecclesiastici Jejunii vix ad uncias panis octo, nos fame distentos amandant, & benignè sic nobiscum agere gloriantur. Solemni Sacro nos defraudant, ut ipsi consuetudine solemni manè jentandi non defraudentur.* Hæc, & his amariora, quis ex illo plurium capitum monstro non expectabit? Et profectò quanti item æstimandum est, & omninò à Fidelibus extirpandum labendi illud periculum, eos nimirum assuefieri ad Sacerdotes aspernandos, atque adeò ad eorum consilia, documenta parvi facienda?

Tertiò, expendamus, quod idem Tannerus prudenter decernit *ib.n.92.* censet enim, si die festivo Natalis Christi Domini unus dumtaxat Sacerdos post sumptum à media nocte cibum in aliquo Pago adesset, nec alius haberi, vel conquiri posset, nullo cibo refectus; censet, inquam, illi non jejuno facere Sacrum eo die licere, & ritè factum, si Sacrum operaretur adhuc semel. Deus ergo immortalis? quodnam grande discrimen intercedit inter Sacrum necessariò celebrandum die Natalis Domini, unde liceat non jejuno litare, & inter Sacrum solemne celebrandum, de quo loquimur, ut idem omninò non liceat? cùm præsertim huc ex multis locis, pagisque multitudo confluxerat: ibi in Natali Domini unius tantùm Oppidi populus exposcebat Sacrum.

Postremum argumentum ducamus ex paritate cum gravissimo Decreto Concil. Trid. *sess.23.c.7.* in quo sic habetur. *Nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur, absq; præmissa Confessione Sacramentali, ad Sacram Eucharistiam accedere audeat, etiam Sacerdotes. Quòd si quis, necessitate urgente, ante præviam Confessionem celebraverit, quàm primùm confiteatur.* Hæc Tridentin.

Hic ergo inquirunt Doctores, & indigitant eas necessitates, in quibus liceat, non præmissâ læthalium homologesi, cum Contritione Aris intendere: & inter illas enumerant cum Dian.*p.9.tr.3. res.9.*Trull.& Garzia (contra Cast. hanc veniam dare negantem *p. 12 de Euch.*) eventum illum, quo simplex Sacerdos, hoc est, etiam non Parochus, rogetur ab aliis, probum innocentemque Sacerdotem non habentibus, qui ipsis rem divinam die festivo faciat; immò etiam, quando ipse unus Sacerdos Sacro carere deberet. Id ego, vestigiis hærens doctissimi Castropalai, nullatenus approbo; sed non est hìc de ejusmodi sententia disputandi locus. Solùm assero, eam mihi in disceptatione, quam præ manibus habeo, valdè favere; si enim Doctores illi, fas esse, affirmant; Sacerdoti absq; mortalium delictorum Confessione, & solùm contrito sacrificare, ne vel ipse, vel alii Sacro careant, die festo; quidni, nos idem non jejuno in adjunctis multò gravioribus licere, contendamus? peccatori enim Missam celebrare volenti, Confessionem imperat jussio divina, quam à Tridentino declaratam fuisse dumtaxat, & promulgatam, non verò institutam, fert probabilior Theologorum sententia, cùm Jejunium ante Sacri Mysterii functionem, certò, & ex omnium doctrina, sola imperet Ecclesia, quæ obstringere nunquam præsumitur, quando molestissima illa incommoda urgent, quæ in superioribus in medium allata sunt.

Plura item cumularem, nisi me orationem vertere ad alterum, quod promisi, exemplum, temporis angustia commune faceret; quod quidem, dum hanc prolusionem ante paucos dies meditarer, in mentem mihi revocavit recens nostrorum Sacerdotum inauguratio. Ecce illud.

Quidam, cui nomen erat Nicephorus, recens Sacerdos (Neomistam unico vocabulo appellant Græci, quod etiam nos Latini non semel usurpamus;) Neomista, inquam, Nicephorus, diù, & frequenter in sicco Sacro, ut loquimur, faciendo, se exercuerat, ea spe, ut primitias ex acquisita consuetudine expeditiùs, & securiùs immolaret. Idem peregit manè illius diei, quo primam Hostiam Deo erat solemniter oblaturus, ac pro more, quem servaverat superioribus diebus, immemor instantis celebritatis, assumpsit, deglutiitq; grandiorem particulam non consecratam, idque paulò ante, quàm pulsarentur campanæ, indices solemnis officii, ut in illis regionibus mos increbuerat, à Neomista decantandi. Ad primum æris campanæ sonitum, advertit bonus vir suum importunissimum errorem, erubuit, expalluit, & fortassè etiam usque ad lacrymas contristatus est. Quid agam? secum animo revolvebat: è suggestu, more nostræ Ecclesiæ, admonitus est populus, jam tum à die Dominico præcedente, ut ad meam primam Oblationem conveniret. Templum affabrè aulæis exornatum, consanguinei inibi præstolantur, domestici convivium paraverant, Heu! quid consilii capiam? Hæc observabat, & similia. Demum tantisper animo sedato, subiit mentem remedium unicum elucere, consulendi scilicet Patrem quendam è nostra Societate; cujus nomen reticet is, à quo, ut mox dicam, res hæc gesta narratur. Statim ergo ad illum accurrit, petiitq; consilium, cui disertè respondit Pater, esse Primitias in alium diem omninò differendas. Quanto Neomistæ doloris sensu, cogitari potiùs, quàm explicari verbis potest. Narrationem hanc, illiusque Patris decisionem, licèt breviusculè, refert Pater Georgius Gobat *in Alphabeto sacrificantium casu* 13.

Ego nihilominus mitiorem sententiam cogor amplecti à rigore consilii illius Patris, Ordinis quamvis nostri, omninò recedens. Existimo enim, si ea adjuncta (quas circumstantias minus latinè vocamus) adfuerunt, quæ in relato eventu recensentur, culpam admissurum nequaquam fuisse optimum illum virum, si quamvis injejunus à Sacro Mysterio non abstinuisset.

Porrò circumstantiæ illæ numerabantur. Prima, Neomista perhonestæ, ac nobilis erat familiæ. Secunda, error ille, jejuniiq; defectus occultus omninò fuit, & uni ipsi solùm notus. Tertia, illuc convenerant aliunde cognati plures. Quarta, paratum lautum convivium. Quinta convocatus fuerat pro concione populus, atque adeò summi, medii, infimi, & cum viris nobiles matronæ ad destinatum templum se contulerant. Sub iis circumstantiis licuisse offerri à Neomista Sacram Victimam, tametsi non jejuno, modò vobis hæc sententia placeat, sapientissimi auditores, puto.

Primò, quia ex Tannero modò habuimus, licuisse, die solemni Dedicationis, ad aram accedere, si occulta fuisset sui violatio Jejunii. Quidni igitur si, in abditissimo nostri Sacerdotis errore, idem ex piæ Matris Ecclesiæ benignitate decernamus? Non sunt repetendæ rationes jam allatæ: vos ipsi illas huc advocate.

Sed probo secundò, ex generali documento de Epicheja, quam post Aristot.*5.Ethic.c.10.*& S.Th.*p.2.q.96.c.6.* tradunt ceteri Theologi: videlicet, ob virtutem, quam idem S.Doctor, æquitatem appellat, fas esse recedere ab apertis legum verbis, si quando id exigit bonum commune, & (ut explicat idem Aristoteles) *si quando Legislator adesset, hoc modo dixisset:* dixisset, inquam, mentem suam nequaquam fuisse, quòd lex ab ipso lata ad ejusmodi actum extenderetur. Jam si æquo animo concipiamus, Neomistæ genere Nobilis, optimisque moribus, ac virtutibus ornati, altissimam molestiam, angustias, prævisum mente dedecus, ignominiæ evidens periculum, totiusq; cognationis tristissimas querimonias: si aliorum oblocutiones ob oculos obversemus, suspiciones, ac temere concepta, prolataque judicia; quòd Sacerdos ille læserit castitatem, quòd in excommunicationem fuerit prolapsus; quòd irregularis, aut aliquo Canonico impedimento irretitus. Si item expendamus expensarum jacturam, si contemptum, si convicia adversùs Neomistam, tanquam hominis incautissimi, cùm debuisset in tanto negotio esse cautissimus: si hæc, inquam, æqua lance perpendamus, certè pronunciabimus, agi publicum bonum populi, illud Oppidum incolentis, quando delicta illa ne committerentur, cautum esset. Secus perinde, ac periclitaretur communis utilitas, si lex de reddendo deposito extenderetur ad restituendum furioso gladium (quod est exemplum à S.Th. allatum) ita periclitaretur bonum animarum frequentissimæ illius multitudinis, si tanta occasio peccandi, hoc est, suspicandi, maledicendi, temerariè judicandi, contumeliosè agendi infræni populo extendi sineremus; unde ulterius infero: Si Summus Pontifex interrogatus fuisset, an Canonem illum ex S. Augustino desumptum, *ex c. liquido de Conf. dist.2.* relatum de non sumenda Sacra Eucharistia, nisi à jejunis, vellet extendi ad hunc eventum, de quo disputamus, tot, tamque violentis conditionibus vestitum; infero, inquam, eum responsurum, nec se, nec S. Augustinum voluisse unquam, Canonem illum extendi, nec aliam responsionem expectare possum à pia Summi Pontificis prudentia: quod est illud Aristotelis, *si Legislator adesset, hoc modo dixisset.*

Addo nihilominus, si Sacerdos ille recens inauguratus, fuisset obscurus homo; si multò magis fuisset alienigena, si non ipse unus, sed alii plures primò erant litaturi, inque alium diem differebant primitias, etiamsi Jejunii defectus nullis fuisset cognitus; hunc profectò dicerem, de Ara, illo die adeunda, cogitare non potuisse: siquidem incommoda, quæ in hoc ignoto viro obventura timeres, non tanti censerentur momenti, ut anteponi deberent antiquissimæ sanctioni de abstinentia cibi, cibo Angelorum præmittenda.

Sed vela orationis contrahamus; & ut initium hujus prolusionis cum fine connectatur, advertite, ornatissimi Auditores, difficile nequaquam esse in hac quæstione, quid juris sit, decernere; facilè enim decrevimus, instante dedecoris nota, vel gravi quopiam dispendio (semoto, ut semper intelligimus, contemptu) posse concedi Jejunio soluto Communionem. At quandonam, re ipsa, & ut loqui consuevimus, de facto hæc incommoda immineant, non resolvimus facilè: id enim ex allatis narrationibus, & ex emergentibus inde oppositis Doctorum placitis, ac rationibus, quàm opus semper est, non oscitanter expendere, quàm operosum sit deliberare, planè notastis.

Nam propterea Theologos Moralis scientiæ consultos, præsertim illos, quorum industria, ac solertia, in instituendis animarum Judicibus, valdè desudat, ut difficultates tam graves distinguere, ac definire valeant, quando ii ad Confessiones expediendas fuerint promoti summo haberi in pretio, & magni fieri (absit verbo invidia) ab omnibus meritò pervelim.

Vos, Adolescentes optimi, si Tyrocinium hujus scientiæ, nempè Moralis Theologiæ, ponere decrevistis; Præceptorum vestrorum limina terite: eos sæpè interrogate: illorum lectionibus assiduè, ac frequenter assistite; ut ad tantum munus implexos moralium dubitationum nodos dissolvendi, hoc est, Fidelium animas ad salutis viam dirigendi, quo nullum opus est excellentius, idonei, magis, ac magis efformemini.

TRACTATUS QUARTUS

DE QUARTO ECCLESIÆ PRÆCEPTO,

HOC EST

DE JEJUNIO ECCLESIASTICO:

Et per hanc occasionem de peccatis circa cibum, & potum.

CAPUT PRIMUM.

Quid, & quotuplex sit Jejunium Ecclesiasticum?

1 Jejunium Ecclesiasticum, sic dictum ad differentiam Jejunii naturalis, quod servari debet ad sacram Eucharistiam suscipiendam, & de quo latè diximus anno superiore: Jejunium, inquam, Ecclesiasticum universaliter sumptum est *abstinentia ciborum pro certis anni diebus modo ab Ecclesia instituto*, quem infra declaraturi sumus. Est autem duplicis generis; alterum, per quod abstinere Fideles debent à cibis per eandem Ecclesiam vetitis, nullo alio rigore superaddito, ut servatur in diebus feriæ sextæ, & Sabbatis apud Ecclesiam Latinam, & feriæ quartæ apud Ecclesiam Orientalem cujuscumque hebdomadæ intra annum. Alterum, per quod abstinere debent à cibis quidem ab Ecclesia prohibitis, sed cum alio majore addito rigore, hoc est, cum restrictione ad unam tantummodò plenam refectionem, ut servatur in diebus Quadragesimæ, & Vigiliarum quatuor Temporum.

2 Porrò tria hic, quæ sunt passim obvia, supponenda sunt. Primò, præceptum hoc esse ab Ecclesia latum. Et quidem illud de Quadragesima usque ab initio ætatis Apostolorum ad imitationem Christi Domini Jejunantis in deserto, ut notat Sanch. *l.5. Consiliorum c.1. dub.1.* quidquid dicant aliqui innominati apud Fagund. 4. *Eccl. precept. l.1. q.1.* qui ajunt, esse præceptum divinum à Christo institutum. Neque obstant S. August. S. Ambrosius, aliique apud eundem, qui dicunt, hoc præceptum esse de jure divino; sunt enim intelligendi originaliter, quia nimirum ad Christi Domini imitationem illud Apostoli præceperunt, quod deinde Jura Canonica confirmarunt. Idem prorsus dic de Jejuniis quatuor Temporum. Jejunia verò Vigiliarum, & abstinentia à cibis vetitis in diebus feriæ VI. & Sabbatu, videntur esse solùm de Jure Canonico, deque antiqua Fidelium consuetudine. Legite Leandrum *de jejunio tr.4. disp.7. præsertim à q.12.*

3 Secundò, supponendum est, hoc præceptum per se obligare sub mortali, ut ipsa Fidelium praxis, & sensus nimis clarè ostendit: quidquid dicant Cajetanus, & alii quidam apud Amadæum *in tr. de Jejunio prop.6.* tenentes, non esse mortale, frangere dictum Jejunium, nisi quando frangitur ex contemptu, vel ex inobedientia: quam tamen sententiam rectè idem Amadæus dicit, à Valentia vocari temerariam, & ab aliquibus Recentioribus erroneam. Legite Pasqualig. *de Jejunio dec.30.* & ibi innumeros DD. falsam vocantes ejusmodi sententiam, & meritò ab Alexandro VII. damnatam anno 1665.

4 Tertiò, quamvis multi putent, præceptum de Jejunio esse affirmativum, multi autem esse negativum; probabiliùs tamen ii loquuntur, qui dicunt, esse affirmativum, & negativum sub diversa consideratione. Est affirmativum formaliter, quia totum hoc præceptum intendit pro fine (à quo sumunt speciem, & formam actus) aliquid positivum, nempè macerationem carnis satisfactionem pro peccato, & conformitatem cum Christo jejunante. Negativum verò est materialiter, quia ejusmodi finem vult per illas negationes, idest, per negationem comestionis carnium, & per negationem plurium comestionum in die, sed solùm semel. Legite eundem Leandrum *l.c. q.6.*

CAPUT II.

Quosnam afficiat Præceptum Jejunii?

1 Aliud est excusari à Jejunio, aliud ad illud non obligari. Non obligantur ii, qui talis præcepti non sunt capaces, e.g. infans, infidelis &c. Excusantur ii, qui quamvis ejus capaces sint, unde per se obligarentur, habent tamen aliquid, unde illis non imputetur culpa Jejunii violatio. Ejusmodi est e.g. adultus infirmus, qui propter circunstantiam ægritudinis ad Jejunium ponendum non adigitur. Nos ergo hoc capite agemus de non obligatis; *inf. c.10.* de excusatis acturi: licèt notandum sit, multa hic afferri, quæ ad excusationem referri possunt, & multa illic, quę ad non obligationem.

Infideles, & Hæretici.

2 Inquires ergo primò, an hi teneantur lege Jejunii?

Resp. Hæreticos teneri, non verò Infideles. Ratio est, quia hæretici, cùm supponatur esse baptizatos, subjacent præceptis Ecclesiæ; contra verò Infideles, cùm non sint Ecclesiæ subditi, quę subjectio acquiritur per susceptionem Baptismi, præceptis Ecclesiæ nequaquam subduntur. Inter hos connumera Cathecumenos; ii enim, quia nondum receperunt Baptismum, Ecclesiæ legibus non ligantur.

3 Hinc collige, infidelibus, & Cathecumenis posse te licitè ministrare carnes in die Jejunii Ecclesiastici, quia sic tu non cooperaris ad peccatum ullum; si enim illi non peccant, carnes tunc comedendo, nec tu peccabis, qui illas apponis. Ita Sanch. *lib.1. Sum. c.12.* Fagund. aliique cum Leandro *l.c. q.46.*

4 Quæres: licetne mihi pari modo propinare vinum meo servo Mahometano ex eo, quòd ipsis ex sua lege illud bibere prohibeatur?

5 Resp. non licere; quamvis enim ex objecto id non sit peccatum; quia vinum bibere non est contra Dei legem; tamen, quia ipse ex conscientia erronea putat adesse legitimum præceptum de ejus abstinentia, atque adeò putat, se graviter peccare, illud bibendo, tu in hoc casu cooperaris cum ipsius peccato. Sicuti, si Christianus putaret ex sua opinione, vinum bibere in die Jejunii extra comestionem, esse prohibitum, & tamen biberet; peccatum committeret ex conscientia erronea ita ipsi dictante; quia conscientia est proxima regula operationis malæ, vel bonæ, & consequenter tu posses licitè cum illo cooperari ad bibendum. Ita in casu nostro, &c. Dominus ergo hujusmodi Mahometano persuadeat, id ipsi peccatum non esse; nam tunc, si mancipium conscientiam erroneam deponat, poterit eidem porrigi à Domino vinum, si tamen non deponat, licitè sanè non poteris. Propter has rationes idem dicendum erit de ministrandis quibusdam cibis Infideli; quando is putat, se peccare, eos cumedendo, ut e.g. quando Judæus vel Turca putat, se peccaturum, si carnes suillas manducet, &c.

Legite in simili Caramuel. *t.2. Theol. Regul. n.*3389. qui ait, Infideles teneri obedire suis Superiuribus Ecclesiasticis, & Sæcularibus, quandiù nesciunt, se errare; unde addit, quòd si Mahometanus negaret obedientiam suo Sacerdoti superiori, peccaret proculdubio mortaliter, si materia esset gravis, etiamsi (non obediendo illi suo superiori) nostro Canonicu Juri, atq; adeò Summo Pontifici obediret. Certè id non ob aliam rationem verum habet, nisi quia tunc hujusmodi Mahometanus contra propriam conscientiam (ut est in casu nostro) operaretur. Post hæc scripta incidi in Verricelli de Missionibus *fol.*186. in aliquo mihi contradicentem.

Infantes.

6 Inquires secundò: quid de infantibus, qui sunt illi, quorum ætas nondum pervenit ad annum septimum completum, quando nondum rationis usus illis illuxit?

7 Resp. hos non ligari ullo præcepto Jejunii, quia præcepta, & leges non feruntur, nisi pro utentibus ratione; unde & lacticinia, & carnes comedere ipsi possunt, eisdemque ea porrigere parentes, nutricesve licite valent.

8 Subinquires: quid, si quis ante septennium (ut non rarò accidit) usu rationis potiatur? id quod non difficulter parentes, & domestici possunt cognoscere ex variis conjecturis, moribusq; ipsius pueri, & pręsertim si advertatur, satis ipsũ discernere inter bonũ, & malũ.

9 Resp. Azor. Villal. Trull. aliique çum Leand. *tr.5. disp.2. q.62.* hunc obligant ad abstinentiam carnium, vel lacticiniorum diebus vetitis (ad Jejunium enim major ætas requiritur, ut non multò post dicemus.) Castropalaus verò, Jo: Sanch. Pasqualig. Diana apud eundem Leandrum prubabile meritò putant, hos non obligari, atq; adeò connumerari adhuc inter infantes. Ratio est, quia lex Ecclesiastica fertur proeis, qui regulariter rationis usum habent, ac propterea solùm ad eos, qui septennium compleverunt. Cùm ergo per accidens sit, & rarò, quòd anteà quis ratione polleat, de his non habetur ratio, sed censentur ab Ecclesia nondum legitimè præceptorum ipsius Ecclesiæ capaces.

10 Quid, si post septennium completum rationis usum quis nondum acquisierit?

Resp. hunc esse computandum inter infantes, qnia usus rationis est, qui facit, hominem egredi ab infantia, non verò merum tempus.

11 Quid, si de hoc, excedente annum septimum, dubitetur, an usu rationis perfecto potitus sit?

Resp. tunc præsumendum esse, jam acquisivisse, quia pręsumptio solet desumi ex communiter contingentibus, communiter autem contingit, ut post septennium quis acquisierit usum rationis; at si ante, præsumendum tunc erit, non acquisivisse, quia communiter accidit, tunc ejusmodi usum nondum advenisse. Ita Pasqualig. cum multis *de jejunio dec.50.*

12 Illud denique nota cum Enriq. *l.14. c.49.* & Bonac. *disp.2. de leg. q.1. p.6. n.8.* quando prohibentur ova, & lacticinia, posse per aliquod tempus pueris post septennium ea ministrari, quia, quamvis tunc obstringantur legibus Ecclesiæ, tamen ætas illa adhuc tenera nimium pateretur, si statim etiam lacticiniis privaretur; unde talis prohibitio esset illis nimis onerosa.

Equi-

Equidem id universaliter non concedo, sed solùm quando, viribus pueri perpensis, ea prohibitio illis verè graviter esset onerosa, quod faciliùs accidit in filiis nobilium, quàm in rusticorum filiis.

Amentes perpetui, & non perpetui.

13 INquires tertiò, de amentibus. Resp. Perpetui connumerantur ex probabilissima sententia cum infantibus ante septennium, atque adeò eandem, quam illi, indulgentiam habent; siquidem lex humana nunquam intelligitur dari nisi humano, & rationabili modo.

Dico, *perpetui*: nam non perpetui, quique intervallo lucis rationis gaudent, connumerari debent inter capaces hujus præcepti, sicuti capaces sunt doli. Et nihilominus ex alio capite his edere, & domestici eisdem porrigere carnes, licitè possunt, quia nimirum infirmi sunt, & carnes concedere iis debemus, ne magis, magisque pravi humores augeantur, & insania crescat. Idem meritò dicit propter paritatem rationis de amentibus in una sola materia Leander, aliis citatis, *Præcepto Eccl.4.d.2.q.45.*

Pueri, seu adolescentes ante vigesimum primum annum.

14 INquires quartò, de non habentibus annos viginti unum completos.

Resp. hos quidem obligari ad abstinentiam à carnibus, & lacticiniis in diebus vetitis, sed non obligari ad jejunandum; hæc enim sunt duo præcepta, & Ecclesia quidem hos adolescentes deobligavit à jejunio, ne in his impediretur cursus crescendi; at ab abstinentia prædicta non invenimus, eos exemptos esse. Ita communiter, & tradit S.Thom.2.2.q.147. *art.4.ad 2.*

15 Ne tamen hinc colligas, adolescentes prædictos non obligari ad jejunia, quæ ipsimet fortassè voverunt, vel quæ cum discretione imposuit Confessarius in pœnitentiam; ne, inquam, id colligas, hæc enim sunt peculiares obligationes, quas suscipere numquam prohibuit Ecclesia, quemadmodum non prohibuit, ne ob devotionem iidem jejunent. Lege Azorium, Dianam, & Bossium apud Pasqualigum *dec.*147.

16 Subinquires: cum certum sit, adolescentem, qui vigesimum primum annum complet in media e.g. Quadragesima, obligari ad sequentia Jejunia, non verò ad præcedentia; an si compleat in prima hora mediæ noctis ejusdem diei, quo adest præceptum Jejunii, eodem die jejunare teneatur?

17 Resp. si compleat ex eo, quòd is natus sit ipsa media nocte, ita ut prima hora jam dicta fuerit terminus extrinsecus sui natalis, hoc est, initio dictæ primæ horæ jam inventus, sit natus, obligabitur, quia tunc totus dies, cujus initium dat hæc prima hora, pertinet ad annum 22. talis ætatis, in quo urget jejunandi præceptum. At si compleat ex eo quòd natus sit in ipsa prima hora mediæ noctis, ita ut dicta prima hora sit terminus intrinsecus ortus sui, hoc est, in initio dictæ primæ horæ non inventus sit natus, sed tunc natus sit, non obligabitur, quia tunc illa prima hora pertinet ad complementum intrinsecum anni 21. in quo toto, atque adeò etiam in hoc complemento habet adolescens ille jus comedendi. Quare, cùm possit hac hora plenè comedere, & deinde non sit fraudandus communi refectione, quæ in Jejunio conceditur, certè legitimè bis comedet plenè, atque adeò ad jejunandum non est ampliùs aptus. Atque hæc deobligatio erit clarior, si annum 21. compleat hora 2. post mediam noctem, vel 3. vel 4. vel cæteris.

18 Simile quid eveniet in sene; non enim obligabitur jejunare eo die, in cujus prima hora intrinsecè attingit annos 60. idque propter eandem rationem proportionaliter senibus applicandam.

Adolescens Religiosus.

19 SUbinquires secundò: adolescens, si non completo vigesimo primo anno fiat Religiosus, obligabiturne ad Jejunia indicta sub mortali à Religione? nam ab Ecclesia non adstringi jam certò scimus, quia etiam ipsi sunt in ætate crescente.

20 Resp. si sint indicta sub peccato gravi, obligari censet Bossius, id multis rationibus firmans: & ratio præcipua est: quia, qui assumunt Professionem religiosam, assumunt omnes obligationes illius Religionis. Ita dictus Bossius *to.3.mor.tit.21.§.2.n.3.* Atque hæc est communis opinio.

Verùm Pasqualigus *dec.*254. ait, tunc solùm obligari ejusmodi adolescentem, quando præceptum jejunandi est indictum etiam pro adolescentibus; nam si ponatur sine hac clausula, intelligi imponi ad modum, & mensuram, quibus Ecclesia indicere solet: hæc autem non includit adolescentes ante 21. annum. Sicuti si quis voveat jejunare, vel si Confessarius imponat Jejunium; nec aliud addat; tunc hoc votum, & hæc pœnitentia explicatur sub conditionibus, quas solet Ecclesia; ita quando Religio sine majori explicatione, qua obliget etiam adolescentes, indicit sua Jejunia, hæc interpretanda sunt more Ecclesiæ, quæ, ut dictum est, non obligat ante 21. annum, quia leges particulares sumunt mensuram, & modum à lege universali. Utraque sententia videtur probabilis.

21 Hanc eandem doctrinam extende, si quando in aliqua Religione præcipiatur servari omnia Jejunia Ecclesiastica; nisi enim addatur sub peccato gravi etiam pro adolescentibus, intelligitur præceptum more Ecclesiæ. Quod idem puto de senibus Religiosis habentibus annos sexaginta.

Adolescens dubitans de sua ætate.

22 SUbinquires tertiò: si omnibus expensis, negativè dubitem, an expleverim 21. annum, teneorne ad Jejunia Ecclesiastica observanda?

23 Resp. te non teneri, quia libertas, qua per totum tempus anni certò gaudes, non potest tolli è præcepto dubio, de quo scilicet nondum constat, quòd obligare inceperit. Nam propter contrariam rationem si dubites, an 60. annos attigeris, qua in ætate eximitur quis, ut infra dicemus, ab obligatione Jejunii Ecclesiastici, jejunare teneris, quia obligatio, qua toto tempore antecedenti ligaris, non potest vinci ab excusatione annorum dubia. Ita communissima sententia cum Leandro *tr.5.cit.disp.8.q.13.* alios adducente.

24 Quòd si probabile sit, te explevisse, & probabile item sit, te non explevisse annos 21. tunc potes sequi, quod mavis, quia non est major ratio, quòd alterutram probabilitatem sequaris. Verùm, si sit magis probabile, te explevisse, condemnat te ad Jejunium Pasqualigus *dec.*255. quia hæc probabilitas est probabilitas facti, non juris; at in facto debet excipi probabilius judicium. Sed ex dictis à me alibi *l.1.in decal.c.3.§.3.n.11.* colligitur, te non esse condemnandum. Videatur Jo. Sanch *disp.3.à n.*49.

25 Petes: Quidam rusticus adolescens nesciebat, quot annos ageret, an scilicet expleverit annum 21. Idem ignorabat senex quoad annos 60. obligabunturne ad Jejunium?

26 Respondeo: si iidem notitiam sui natalis habere aliunde, vel ex Baptismo non possint, nec testes ullos habeant de sua ætate, tunc fiat, quod vel ipsimet, si sit prudens, vel Confessarius, vel peritus quisque judicabit morali modo, habita scilicet ratione circumstantiarum, ex quibus ipsorum ætas colligi potest; in hoc enim casu aliam notitiam habere nequimus, nisi prudentis viri judicium. Dum autem hæ diligentiæ fiunt, non obligarem ejusmodi hominem, quem ex aspectu adolescentem cognosco, ad Jejunium; quia nondum constat, quòd is sit subjectus ejusmodi præcepto.

De senibus, suus erit locus latè dicendi infrà *c.*10.

Peregrini, & Vagi.

27 INquires quintò: peregrini, seu advenæ, & ii, qui nullibi domicilium fixum habent, vocarique solent vagi, quo modo teneantur jejunare, quando præceptum jejunandi est additum loco? nam eos omnes obligari ad Jejunia universalia indicta ab Ecclesia, esse dubium non potest.

28 Resp. quinque dictis. Dico primò, quando in loco tui Domicilii, e.g. Panormi non servatur Jejunium de præcepto, sed servatur in alio, e.g. Monregali, tu non teneris servare ejusmodi Jejunium, si ibi, hoc est, Monregali, sis in transitu per unum, vel paucos dies, quia neminem teneri (licèt possit, si velit) servare præcepta alterius Diœcesis, in qua est in transitu, est satis probabile. Legite Thomam Delbene *de Immunitate c.11.dub.1.* ubi affert novem rationes pro hac doctrina, abstrahendo tamen à materia contractuum, qui semper celebrari debent juxta locorum consuetudinem. Quare licebit tibi comedere etiam carnes (sed semper remoto scandalo) & Pasqualigus quidem *dec.*201. dicit, id verum esse, etiamsi per multos dies ibi consistas, modò animum habeas non figendi in eo loco domicilium, sed hoc certè nimis laxè dictum est.

29 Dico secundò, quando in loco tui domicilii, e.g. Panormi servatur hodie Jejunium, hodie autem non servatur in Monte regali e.g. sed servabitur die sequenti, si à tuo Panormitano Territorio heri fortè egressus es, non obligaris hodie jejunare, quia hodie non es Panormi; nam generaliter absens à suo Territorio non tenetur servare statuta particularia talis Territorii, nisi statuta facta sint peculiariter pro absentibus, & in dicta materia contractuum, ut latè explicat Pasqualigus *dec.*211. Nec obligaris die sequenti jejunare Monregali, quia statuta peculiaria peregrinus, ut dictum est, non obligatur servare. Nec obligaberis Panormi; quia die sequenti ibi non jejunatur. Atque id non est fraudare legem, sed ejus obligationem effugere, ut effugit, qui dispensationem petit, & obtinet. Ex qua paritate ducta ex petitione dictæ dispensationis, & ex aliis rationibus uterque Sanch. Suar. Castrop. aliique apud Pasqualigum *dec.*214. idem docent, etiamsi ideò egrediaris, ut fugias Jejunium.

30 Dico tertiò, si hodie egrediaris à loco, e.g. Panormo, ubi hodie servatur Jejunium, perventurus eodem die in locum, ubi non servatur, e.g. in Montem regalem, non obligaris eodem die ad Jejunium, quia ex una parte, ut dictum est, statutum peculiare non obligat extra proprium Territorium, atque ideò obligatio, quæ est Panormi, in casu nostro non est in Monte regali, & ex alia parte tu es absens à civitate Panormi. Id autem procedit, etiamsi in tuo Territorio jejunetur ex vi universalis juris communis. Unde si in quatuor diebus ante primam Quadragesimæ inveniaris per transitum Mediolani, ubi in iis quatuor diebus non jejunatur, potes nõ jejunare, & feria quarta, & quinta comedere carnes, quia, cùm sis absẽs à tuo Territo-

ritorio, ab obligationibus, quæ ibi vigent, es liber. Et item potes, te velle conformare cum consuetudinibus illius regionis, ubi inveniris. Excipit tamen Pasqualigus *dec.* 110. Religiosos tum ibi consistentes, tum transeuntes, ex eo capite, quòd Religiosi habent suam Communitatem, suumque vivendi morem, & consequenter, si in aliqua Communitate sæcularium abrogatum est aliquod jus, non censetur abrogatum pro ipsis.

31 Subinquires, an in eo casu, quo Panormi e. g. hodie jejunatur, possim hodie manè, e.g. antequam discedam, comedere, quandoquidem sum perventurus eodem die in Montem regalem, ubi non jejunatur, & ubi ego conformem me reddendo Monregalensium moribus, possim jejunium non observare?

32 Resp. te posse Panormi comedere cibos legales quantum libet, quia jejunium præcipitur, ut servetur per totum integrum diem indivisibiliter; si ergo non obligaris propter accessum ad locum Montis regalis per totum diem jejunare, liber à jejunio absolutè eris. Ita Thom. Sanch. *loco mox citando*.

Dixi *(cibos legales)* quia non poteris comedere carnes Panormi; siquidem præceptum de carnium abstinentia est negativum, & violatur toties, quoties. Quare te ligat pro quocumque tempore, quamvis brevissimo, quo Panormi existis.

33 Quòd si ponas è contra, Panormi non servari ullum jejunium, perventurus autem sis vespere, vel meridie in Montem regalem, ubi jejunium servatur, potes certè carnibus vesci Panormi: Panormi enim, ut supponimus, non servatur jejunium ullum. Monregali deinde ex illo alio capite potes, remoto scandalo, carnes comedere, quia te advenam statutum Monregalense ex probabilii sententia, ut jam dictum est, non afficit.

Quid denique, si tu Panormitani domicilii discessisti à civitate Montis regalis, in qua tu domicilium fixum non habes, & in qua non servatur jejunium, perventurus serò, vel meridie Panormum, in tuum scilicet domicilium, ubi jejunium servatur?

34 Respondet Thom. Sanch. *l.* 1. *Decal. cap.* 10. aliique cum distinctione. Si in Monte regali non fregisti jejunium, obligaberis, Panormum perveniens, jejunare. Si fregisti, non obligaberis. Ratio est, inquit; quia in priore casu aptus es ad jejunandum, ergo debes Panormi in tuo scilicet domicilio illud servare, quod ibi servandum ex præcepto est. In posteriore autem casu non es aptus ad ponendam rem præceptam, præcipitur enim jejunium indivisibiliter per integrum diem, quod servari tibi ampliùs non est possibile, quia illud jam fregisti, ut supponimus.

Respondet verò Joannes Sanch. *disp.* 54 *n.* 4. sive fregeris, sive non fregeris jejunium, te non obligari; quia quamvis non fregeris, frangere tamen poteras; unde non tenebaris tunc jejunium servare; ergo neque teneberis posteà per totum illum diem; siquidem mandatum jejunandi respicit integrum diem, & unum individuum. Hæc Joannes Sanchez. Sed omninò sententia, & distinctio Thomæ Sanchez est præferenda. Nec huic opponas ea, quæ diximus *num.* 19. de adolescente, & complente annum 21. una e.g. hora post mediam noctem; ne id opponas, inquam, quia id propter pietatem Matris Ecclesiæ pro juvene crescente majorem benignitatem sequi voluimus, quam hìc sequi, nequaquam debuimus.

35 Dico quartò: si Panormi in tuo Territorio servatur jejunium peculiare, e.g. in vigilia S. Francisci ex vi statuti Diœcesis Panormitanæ, & in alieno Territorio, e.g. Montis regalis, servatur in eodem die jejunium peculiare ex vi statuti Diœcesis Montis regalis: si tu in alieno hoc Territorio transeunter inveniaris, non obligaris probabiliter jejunare, quia non ex vi statuti tui Territorii, siquidem jam existi ab illo: nec ex vi statuti alieni Territorii, quia ibi tu es peregrinus; ergo &c. Ita Jo: Sanchez *loco citat. num.* 31. & Pasqualigus *decis.* 206. contra Thom. Sanchez, aliosque.

36 Dico quintò: Vagi, hoc est, qui nullam certam habent habitationem, donec vagi sunt, non tenentur jejunare in jejuniis peculiaribus civitatum, quia jam non sunt ibi commorantes, ut supponimus. Ita Joannes Sanch. *disp. cit. n.* 34. Pasqualigus *disp.* 200. citans Lessium, aliosque contra Thom. Sanchez, Castrop. Merollam, aliosque, qui tenent, vagos obligari non solùm legibus universalibus, ut diximus *num.* 37. verùm etiam peculiaribus statutis illorum locorum, in quibus inveniuntur. Cum autem utrumque sit probabile, legantur rationes utrimque allatæ apud prædictos.

CAPUT III.

De abstinentia à carnibus diebus vetitis.

Quid veniat nomine carnium?

1 INquires primò: quorumnam animalium carnes in die jejunii, aliisque vetitis diebus comedi prohibentur?

2 Resp. Aliqui minus eruditi eam regulam tradunt, ut prohibitæ censeantur carnes omnium animalium, quæ vivunt extra aquam, & vocantur terrestria, & volatilia, concessæ verò eorum, quæ in aqua vivunt, & appellantur aquatilia. Sed certè minùs rectè, nam testudines, & limaces, terrestres sunt, & tamen admittuntur in die jejunii, ut habet Azor. Reginal. Bonac. aliique cum Leandro *tr.* 5. *disp.* 2. *q.* 9. qui addit etiam locustas, & ranas. Regula igitur illa debet sic commodiùs dari, ut prohibitæ censeantur eorum animalium carnes, quas consuetus usus, & existimatio Fidelium pro talibus usurpavit, habito respectu ad finem intentum ab Ecclesia, qui est, ut in jejunio non adhibeantur carnes, quæ sint alimenta, multum nutrientia, ac multum reficientia corpus. Quæ autem animalia vix sanguinem habent, ut est limax, vel quæ habent valdè frigidum, ut est testudo, suntque pisces omnes, qui non multum nutriunt, propterea à mensa jejunantium non excluduntur. Contra ea, quæ vividum, calidumq; sanguinem habent, quales sunt vaccæ, boves, oves, &c. quia nutriunt valdè, repelluntur meritò à jejunantibus.

3 Hinc si fortè comedere quis non horreat mures, feles, vespertiliones, equos, canes, & similes, non tamen eos licitè valebit admittere in diebus vetitis, quia ad similitudinem eorum, quæ prohibentur, & attento fine Ecclesiæ, cum multùm horum carnes sunt nutritivæ, etiam ipsæ prohibitæ intelliguntur. Inter carnes numerant Fagund. Leander, Pasqualigus cit. Camaleontem, & lacertas terrestres, quia carnei sunt, & inter carnes in communi existimatione censentur.

4 Hinc præterea corvos, quos vocant, marinos, & aves omnes, quæ nutriuntur in aquis, quamvis saporem piscis habeant, inter carnes prohibitas connumerat Fagund. *præcepto Eccl.* 4. *lib.* 1. *c.* 2. *num.* 9.

5 Contra verò Beltrandus Lotth. *tr. de jejunio q.* 1. affirmat quasdam anates nasci in littore maris Bononiensis in Picardia ex lignis navigiorum putridorum, de quibus (ait) *fuit olim suborta quæstio inter Medicos, an in genere piscium essent collocanda, an in genere avium. Inspecta autem diligenter earum natura, & proprietatibus, judicarunt, eas in genere piscium collocandas, vel ad illud reduci, eo quòd gaudeant sanguine frigido, sicut pisces, & continuò morentur in aquis. Ideò tutò possent comedi in Quadragesima, sicuti ibi passim comeduntur: esto, vestitæ sint plumis, sicuti anates terrestres, & formam illis non absimilem habeant: quemadmodum, & multi pisces similem figuram habent cum multis animalibus terrestribus, nec propterea terrestria judicantur.* Hæc ille. Ex qua doctrina vide, an è natura carnium excludendi sint Camaleontes, & lacertæ, & aves, quæ nutriuntur in aquis, quæ modò *n.* 3. inter carnes sunt à Fagund. aliisque connumeratæ. Legite Cotonium *in controversiis lib.* 1. *controv.* 17 *q.* 1. qui multa ejusmodi animalia nata ex aquis affert, quæ tanquam pisces habentur apud illas nationes, ubi nascuntur. Legite item, quæ de carnibus viperarum diximus in Decalogo, mox citando.

Quæ partes animalium prohibeantur in diebus vetitis?

6 OMnes ne partes prædictorum animalium prohibentur?

Resp. omnes, quæ constituunt, & integrant ipsum animal; vetito enim illo, vetantur omnia, quæ illud integrant: quare propter dictam rationem vetitæ etiam erunt cartilagines, nervi, sanguis, jus ex carnibus (ut etiam ex Leandro *l. c. q.* 7. olera, seu herbæ coctæ in ipso jure) medulla, laridum, axuntia, pinguedo animalium prædictorum.

7 Quid de pinguedine porcina, igne liquefacta, quo pacto vocatur sagimen?

Resp. idem dicendum esse, nempè recenseri inter carnes, quia ignis non mutat illius naturam, sicuti nec idem ignis mutat illarum naturam, si concoquat alias carnes.

8 Signatè tamen dico (*idem dicendum esse*) nam quia modò docuimus, hac in re maximè esse attendendum usum Christianorum, eorumque existimationem; probabile autem apud Christianos, sagimen ex sue, seu ex larido, axuntiaque porcinis, ignis vi liquefactis, inter lacticinia numerari, ut putat Ludovicus à Cruce *disp.* 1. *c.* 5. *dub.* 16. *de Bulla Cruciata*, Pasqualigus cum aliis ab eodem citatis *dec.* 74. & probabile item est, numerari inter carnes, ut putat Fagund. *de Præcepto Eccl.* 4. *l.* 1. *c.* 2. *n.* 20 & Leander *l. c. q.* 35. cum aliis, ideò probabile erit, posse, & debere sagimen rejici à diebus vetantibus lacticinia, & item probabile, posse recipi, saltem ubi est talis consuetudo illud recipiendi; quam esse in Regno Siciliæ, tenet Diana *p.* 1. *tr.* 9. *resol.* 21.

9 Dictum est de pinguedine liquefacta ex porcinis. Quid, si sit liquefacta ex adipe aliorum animalium, gallinarum, anserum, cervorum, & similium?

10 Resp. non intelligi saltem in nostro Regno Siciliæ nomine lacticiniorum. Ratio est, quia fundamentum, unde diximus, probabile esse, intelligi sagimen porcinum, est, quia in nostris regionibus illud in communi omnium existimatione connumeratur inter lacticinia; at non video, sagimen aliorum animalium, cùm rarum sit, ita connumerari; tanta enim raritas non potuit parere communem existimationem. Quare licèt physicè eadem sit ratio de hoc, ac de suillo, non est tamen moraliter, & ita sustinet Bardi *p.* 2. *de Bulla Cruciata tr.* 3. *c.* 3. *n.* 15. & 16.

11 Nihilominus quòd ejusmodi pinguedo liquefacta ex gallinis, anseribus, & similibus sit numeranda inter lacticinia, docet Laym. *l.* 4. *tr.* 8. *c.* 1. *n.* 5. & Pasqualigus de jejunio *dec.* 74. quia pinguedo non est caro, ut ait Arist. *p. de gener. animalium c.* 18. circa finem. Pinguedo enim est excrementum bonitate substantiæ salubre, & illa ignis calore liquescit, quod non habet caro, unde potiùs convenit

venit cum ovis, & lacticiniis, nam originem trahit à carne, ficuti ova, & lac. Hinc Gobat *in Clypeo Clementium Indicum n.182.* sic docet: *Memineris Confessarius, Laymannum sapienter observare, non esse Teutonibus in Germania movendum scrupulum peccati mortalis, quando loco butyri, utuntur sagimine, seu pinguedine anserum ad condiendos cibos illis diebus, quibus fas est vesci ovis, & caseo; illa enim pinguedo non est caro, & consuetudo abstinendi ab ea, non videtur saltem in Germania introducta cum intentione, se obligandi sub mortali.* Hactenus Gobat, quem tamen in nostris regionibus propter rationem dictam *num. 11.* sequi nequaquam placet.

12 Quid deuique de ovis, quæ vocantur, & certè sunt non nata?

Respondeo. Dixi *lib.4. in Decal. c.5. §.1. n.19.* & nunc confirmo, hæc numerari inter lacticinia, non verò racemum, unde ea pendent, quia illa sunt eadem substantia, ac ova; hic verò est ipsissima caro. Bardi *loc. cit.* refugit numerari inter lacticinia ovicula illa instar acini, quæ dicto racemo sunt annexa, & affixa, quia adhuc, inquit, retinent naturam sanguinis, & nondum sunt in ovi substantiam conversa: sed profectò sapor, color, aliaque omnia ostendunt, ea non esse sanguinem, sed jam concreta in substantiam ovi.

Abstinentia à carnibus est de substantia jejunii.

13 INquires secundò: an constare jejunium possit cum comestione carnium? hoc est, an si quis semel comederet in meridie carnes, & vespere solitam refectiunculam sumeret, diceretur Ecclesiasticè jejunare?

14 Respondeo nequaquam: abstinentia enim à carnibus est de essentia jejunii, sic enim sunt jejunia Ecclesiastica instituta: id quod universalissima consuetudo ab omnibus Doctoribus confirmata, satis, superque probat. Abstinentia autem à lacticiniis, quæ in jure Canonico, *Capitulo, Denique dist.4. n.1.* dicuntur, sementinam originem trahere à carnibus, non sunt de jejunii essentia; nam stat jejunium Ecclesiasticum cum horum comestione, ut patet in comedente illa tempore Quadragesimæ ex privilegio Bullæ Cruciatæ.

15 Quoniam verò abstinentia à carnibus est præceptum negativum, ut item abstinentia lacticiniorum in diebus, in quibus hæc vetantur (de qua re infra) ideò toties peccabitur à Fidelibus, quoties in die vetito illa comedentur; hoc enim discrimen habent præcepta negativa ab affirmativis; ut negativa prohibeantur semper, & pro semper, quale est e.g. præceptum non blasphemandi: affirmativa verò solùm præcipiantur pro aliquo determinato tempore; quale est e.g. de audiendo Sacro, quod præcipitur pro diebus festivis. Vide aliqua huc pertinentia infra *c.9. §.3.* notandum.

16 Ex dictis sequitur primò, dispensatum ad comedendas carnes, non teneri ad jejunium: nam comedens carnes non potest ponere jejunii substantiam, quæ cum carnibus constare non potest: quare huic impossibile est jejunium, ad impossibile autem nemo tenetur.

17 Porrò hic nonnulli censent, dispensatum ad carnes ob debilitatem virium, posse pluries eodem die comedere, & non observare jejunium: non verò dispensatum ad easdem ob detrimentum, quod viliores cibi illi afferunt: & sic putat Lessius *lib. 4. c.2. dub.6.*

18 Sed tenendum est, neutrum ex his obligari ad jejunium servandum; quia neuter essentiam jejunii ponere potest, ut benè advertit Jo: Sanch. *disp.51.n.1.*

19 Quid, si quis dispensaretur solùm, ut semel carnes comederet?

20 Respondeo cum eodem Jo: Sanch. *disp.54.n.15.* hunc non posse, nisi semel, carnes comedere, quia pro semel concessa est licentia, ut supponis; at poterit alios sumere cibos, quoties voluerit; quia propter comestionem carnis etiam unicam, factum est illi impossibile jejunium. Illud autem hic adverte; quando quis aliquem dispensat ad carnes (nisi aliqua circunstantia contrarium suadeat,) intelligi absolutè, & per totum illum diem; quare regulariter poterit dispensatus eas multoties comedere.

21 Ex dictis item sequitur secundò, cui licet comedere carnes, licere, & lacticiniis vesci, quia dispensatus, seu excusatus ad majus, censetur etiam ad minus in eodem genere; unde poterit etiam comedere pisces. Quòd si alicui dispensato ad carnes noceant pisces, peccabit is quidem contra temperantiæ virtutem, vel contra charitatem sui ipsius, sed non contra præceptum jejunandi, nisi fortè in aliqua diœcesi sit statutum, ne simul comedantur pisces, & carnes, quales est sub pœna excommunicationis latæ sententiæ in Diœcesi Toletana, refert Leander, *tr.5. disp.1. q.30.*

22 Sequitur tertiò, eum, qui inadvertenter in die jejunii carnes notabilis quantitatis comedit, & in eodem die advertit tunc adesse præceptum jejunandi, posse adhuc pluries comedere cibos legales, non autem carnes. Ratio est, quia comestio carnis adhuc inadvertenter facta, carnis comestio est; adeoque eas comedentem facit ineptum jejunio, cùm non possit ponere jejunii essentiam. At iterùm carnes comedere, nequibit; quia præceptum negativum de abstinentia carnium toto perdurat, ut dictum est, die. Ita Basilius Pontius contra Manriquez apud Dianam *p.9. tr.6. res.28.*

23 Sequitur quartò, quid dicendum sit, si quis dispensatus ad comedendas carnes eodem die manducare eas nolit, & reipsa non manducet, obligabitur ne eo die jejunium observare?

24 Sanè ex dictis sequi videtur, obligari; quia cum jam non comederit carnes, est aptus ad ponendam essentiam jejunii.

Nihilominus probabilius censeo, non obligari; quia per dispensationem, per quam comedit carnes, vel per quam potest carnes comedere, ablatum est ei vinculum, seu præceptum jejunandi; qui enim dispensat ad carnes, dispensat à jejunio, quod cum carnibus stare nequit, Ita cum aliis Diana *p.9. tr.6. res.11.*

25 Hac in re Thomas Sanch. *lib.5. Consiliorum c.1. dub.30. nu.3. & 4.* aliique distinguunt. Si enim, ajunt, sis dispensatus ad carnes ob debilitatem virium, potes non jejunare; si verò sis dispensatus ad carnes ex eo, quòd notabiliter noceant tibi cibi legales, obligaris observare jejunium eo die, quo solùm legales comedis; quia non habes excusationem, ex eo, quòd non valeas ponere essentiam jejunii; jam enim non comedis carnes incompossibiles cum jejunio. Verùm animo nequaquam sedet hæc distinctio; siquidem esto, non sis liber à jejunio ex eo capite, quòd carnes comederis, excusaberis ex alio, quia scilicet ratio dispensationis, quæ fuit ducta à damno tuæ salutis, jam adest etiam hoc die; quare etiam adest, seu constat dispensatio, neque enim te vesci ex libito cibis nocivis dispensationem tollit, nec facit, quòd ii nocivi, tibi non sint nocivi.

Quandonam pluries peccat, qui pluries in die vetito comedit carnes?

26 INquires tertiò. semperne pluries peccat, qui pluries carnes comedit in die vetito?

Respondeo: Certum est, eum, qui post sufficientem distantiam pluries earum manducationes facit, e.g. manè, meridie, vespere, plura numero peccata committere, quia, ut diximus, hoc præceptum est negativum obligans semper, & ad semper. Non ita est, si pluries comedas cibos legales; nam cùm in jejunio solùm concedatur una plena refectio in meridie, & solùm una refectiuncula serò, si quis secundam plenam refectionem faciet, peccabit quidem, quia sic frangit jejunium. Verùm si deinde aliam ex prædictis cibis legalibus, & aliam faciat, non peccabit ampliùs, quia fracto semel jejunio per dictam secundam plenam refectionem, non est ampliùs aptus ad illud ponendum, atque adeò iterùm, & iterùm non peccabit, quia ire contra præceptum, quod observari est impossibile, peccatum non est.

27 Dixi (*per sufficientem distantiam.*) Illud enim hic difficile est in praxi; quonam modo cognoscere valeamus, quænam distantia sufficit, & requiratur ad patranda hac in re plura numero peccata, quæve continuatio ad ponendum unum dumtaxat.

28 Dico primò, si quis initio mensæ, e.g. comedat ferculum ex carnibus, mox comedat pisces, deinde in finem iterùm redeat ad carnes, unum tantùm numero peccatum committere. Ratio est, quia dictæ comestiones, licèt physicè sint plures, moraliter tamen, quia uniuntur in una refectione, censentur una transgressio præcepti.

29 Dico secundò, si interrumpatur dicta comestio per alia negotia intermedia, nonnisi prudentis viri judicio decernendum esse, an si iterùm redeatur ad carnes comedendas, confletur una moraliter actio, se reficiendi, an conflentur plures. Certè si post horam redeatur, non puto conflari unam, quia est sufficiens distantia. Si verò post quadrantem, censeo conflari unam moraliter, quia tam breve tempus non distrahit illas actiones comedendi moraliter.

30 Quæres hac occasione. Qui non ex præcepto Ecclesiæ, sed ex voto, vel ex pœnitentia imposita à Confessario hodie, e.g. jejunare debet, si pluries comedit carnes, plura ne numero peccata committet?

31 Respondeo primò. Ita putant Azor. & Suar. apud Pasqualigum mox citandum; quia tum vovens, tum Confessarius imponens jejunium, imponit illud modo, & more Ecclesiastico, quod duas habet separatas obligationes, nempè unam dumtaxat plenam refectionem sumendi, alteram à carnibus toto die per præceptum negativum abstinendi.

32 Respondeo, secundò. Non ita putat Laym. Thom. Sanch. Paulus. Leand. quos citat, sequiturque Pasqualig. *dec.457.* quia abstinentia à carnibus non cadit sub intentionem voventis, nec Confessarii (si aliud expresse non addatur) nisi quatenus est necessaria pro jejunio, & quatenus est inclusa in jejunio: ergo semel violato (quamvis cum peccato) jejunio, cùm ampliùs locum non habeat observantia voti, vel pœnitentiæ, non obligabitur ad abstinentiam à carnibus, quæ solùm cadebat in obligationem, quatenus debebat cum jejunio conjungi; id quod certè non est in jejunio Ecclesiastico, quia hoc habet duas dictas obligationes, per se separatas, ut apparet in adolescentibus, & senibus supradictis, in quibus non obligat jejunium, remanet tamen obligatio abstinendi à carnibus, quod idem est in diebus feriæ sextæ, & Sabbati totius anni. Utraque responsio probabilis est.

33 Dices, si ex hac secunda responsione abstinentia à carnibus non cadit sub intentionem voventis jejunium, nisi quatenus est necessaria pro ipso jejunio, sequitur, quòd si quis non obligetur ex vi voti jejunare in die, quo non vetatur carnium comestio, e. g. hoc die libero à jejunio Ecclesiastico, sequitur, inquam, posse comedere carnes sine peccato, quia si is non obligatur ex voto jejuna-

junare, non obligabitur abstinere à carnibus, quæ abstinentia non cadit sub votum, nisi ut necessaria ad jejunium. Id posset occurrere, quando aliqua communitas voveret in vigilia, e. g. sui Patroni jejunare, e. g. hic Panormi in vigilia Immaculatæ Conceptionis Sanctissimæ Virginis, de qua rediximus *tract.1.cap.7. à n.23.* tunc enim adolescentes ante 21. annum, ac sexagenarii (nisi utrique hi peculiari suo voto se personaliter obligassent) non tenerentur abstinere à carnibus, quia ex una parte votum jejunii, ut diximus suprà *c.2. n.29.* intelligitur emitti juxta morem Ecclesiæ, mos autem Ecclesiæ est, ut non obliget Fideles in illa ætate, & ex alia parte posito, quòd hi non obligantur ad jejunium, non obligabuntur ad abstinentiam à carnibus, quæ solùm in hac secunda responsione debet servari, ut necessariò inclusa in ipso jejunio.

34 Respondeo sanè negari non posse, id sequi ex hac secunda responsione, quam probabilem esse modò pronunciavimus, & consequenter id etiam esse probabile. De hac quæstiuncula lege Excobar, *vol.4.lib.29.sect.2. de 2. præcepto, problemate 98.*

CAPUT IV.

De abstinentia à lacticiniis in diebus vetitis.

1 NOmine lacticiniorum veniunt lac cujuscumque animalis, caseus, butyrum, aliaque ex lacte conflata, ova quoque, & alicubi sagimen ex sue, modo, quo diximus *cap. præced. à num.8.*

2 Jam quæres primò: quandonam hæc à Fidelibus comedi prohibentur?

Respondeo, de tribus temporibus dubitationem esse posse, primò, de feriis sextis, & Sabbatis totius anni; secundò, de diebus jejunii in Vigiliis, & quatuor Temporibus; tertiò de diebus Quadragesimæ. Jam de singulis.

Usus lacticiniorum in Feriis sextis, & Sabbatis.

3 IN feriis sextis, & Sabbatis totius anni, si tunc non incidit, vel Vigilia, vel quatuor Tempora, vel Quadragesima, licitè Fideles lacticiniis utuntur; siquidem nullibi in Sacris Canonibus id prohibetur. Quòd si alicubi sit legitima, & approbata consuetudo abstinendi ab illis, ea servanda est. Certè in nostro Siciliæ Regno ea non viget; & quamvis in aliquibus Pagis, & apud rusticos, vel mulierculas nonnulli religioni sibi vertant, si ea comedant; tamen doctiores de veritate eos instruere, ne peccent ex conscientia erronea, operæ pretium est. Ita docent Doctores, quos mox proferemus, dum dicunt licere edere lacticinia in omnibus diebus extra Quadragesimam.

In Vigiliis, & quatuor Temporibus extra Quadragesimam.

4 NEque in his, quæ sunt instituta ab Ecclesia, est in jure prohibitio comedendi lacticinia, ut testantur Vasq. Villalob. Sanch. aliique cum Diana *p.1.tr.9.res.41.*

Dico (*Institutis ab Ecclesia*) quia præscindimus ab obligatione voventium, vel Institutorum in Religionibus, vel ab impositis à Confessario, de quibus mox *n.6.*

Major difficultas est, an adsit legitima consuetudo; & tamen idem Vasq. *p.2.tr.2. disp.177.c.6. n.54.* advertit, eam non adesse in Hispaniis, & locis, ubi promulgatur Bulla Cruciatæ; cùm enim per hanc comedantur licitè in his jejuniis lacticinia, & major pars Fidelium eam sumat, illaque comedat, non potest allegari contra lacticiniorum usum consuetudo, quia nequit prudenter cognosci, an sit hæc prohibitio, quando major pars Fidelium per Bullam comedit, & Diana quidem *loc. cit. resol.6.* notat ejusmodi prohibentem consuetudinem non adesse in nostro Siciliæ Regno. In aliis locis quilibet servet, quod legitimè statutum, seu consuetum est.

5 Juvat etiam legere Pasq. *dec.69.* ubi contendit probare, nullam adesse obligationem ratione consuetudinis abstinendi à lacticiniis in prædictis diebus, additque *dec.70.* quamvis hæc consuetudo esset legitimè introducta pro sæcularibus, non tamen illa ligandos fore Religiosos, quia cùm hi sint in diverso statu, & ordine, habeantque sua propria onera, non tenentur consuetudinibus sæcularium, nisi ex proprio jure, vel voto aliàs obligarentur. Id quod etiam tenet Leander *n.4. præcepto Eccl. disp.3.q.7.*

6 Denique sic habet Quintanadveñas, *tom.2. singular. tr.3. sing. 22.* concedens lacticinia in omnibus diebus, vel jejuniis extra Quadragesimam.

7 *Ultimò igitur addo, quòd si in aliquibus Hispaniæ, ac etiam in Diœcesis Granatensis locis introducta est abstinentia ab ovis, & lacticiniis in sextis feriis, aut jejuniis extra Quadragesimam, adhuc hæc consuetudo non obligaret, nec vim legis haberet.* Ut Sanch. *tom.2. Consil. lib.5. cap.1. dub.21. num. 2. probat, quia non esset inducta à majore parte populi, major enim illius pars Bullam habet, nec induceretur animo se obligandi ad peccatum, sed ex ignorantia, ac errore. Et quando dubium esset, an obligaret, & an omnibus requisitis inducta esset, melior est conditio possidentis; unde consuetudinem hanc, ita ad hoc obligantem in Hispania, aut alibi, non adesse sentiunt Enriq. Vasq. Villalob. Fill. Portella, Jo. Sanch. Bossius, Trullench, quos citat, & sequitur Pasqualig. dec.69. num.1.* Hactenus Quintanadveñas.

8 Hanc eandem sententiam, quòd extra Quadragesimam liceat semper comedere lacticinia, tenent Salas, Enriq. Portella, aliique quos *n.614.* citat, & sequitur Verde in defensione, quam pro Caramuele habet contra Borgiam; ubi numero præcedenti meritò reprehendit aliquos Doctores, quos non nominat, qui ausi sunt pronunciare, hanc sententiam esse corruptelæ obnoxiam, & flammis devovendam.

9 Ex prædicta doctrina sequitur, si quis voverit jejunium, vel ipsi jejunium impositum sit à Confessario, vel jejunium à Summo Pontifice assignetur exhibendum ad Jubilæum lucrandum, posse hunc ejusmodi jejunia exequi comedendo lacticinia: nam, quia constat essentia jejunii Ecclesiastici cum lacticiniis, Vovens, Confessarius, Pontifex nisi expressè ad aliud strictiùs obligent; judicantur solùm obligare ad jejunium more Ecclesiastico, cujus essentia, ut dictum est, lacticinia non excludit. Ita Diana *l.c. res.4. & 5.* Bardi *Bulla Cruciata p.2. tract.2. c.3. sect.10.*

In Quadragesima.

10 NOn defuerunt olim, qui etiam in Quadragesima lacticinia concedere voluerint inducti ab illis rationibus, quas diximus *n.5.* facere pro jejuniis extra Quadragesimam. Hodie verò hæc sententia prohibita est, ejusque praxis in virtute Sanctæ Obedientiæ interdicta. Nam inter cæteras propositiones, quas damnavit Decretum SS. Alex. VII. anno 1665. & 1666. Invenitur hæc *num.32.*

(*Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadragesima obliget.*)

Quare si per SS. Pontificem est evidens, quòd hæc consuetudo obliget, nemo de illa dubitare ampliùs jam non poterit.

11 Quæres: hæc prohibitio intelligitur ne etiam de Dominicis dictæ Quadragesimæ?

Respondeo, etiam; nam etiam illæ sunt in Quadragesima; vox enim Quadragesima in jure, & in usu item communi loquendi non significat solùm quadraginta dies jejuniorum, sed totum decursum dierum à feria 4. Cinerum usque ad Sabbatum Sanctum inclusivè.

12 Illud hic non est omittendum; si quis in Quadragesima sine necessitate, vel sine dispensatione (qualis certè est illa, quam concedit Bulla Cruciatæ, de qua mox) comedit lacticinia, peccare quidem mortaliter contra præceptum, jam explicatum à prædicto SS. Alex. VII. sed tamen sic observare jejunium Quadragesimæ; siquidem, ut modò dictum est, constat cum lacticiniis Ecclesiasticum jejunium, ut benè notat Leander *tract. 5. disp.3. q.14.* secus, qui semel comederet lacticinia in die jejunii, non obligaretur in die ampliùs jejunare, quod nemo dixit, ut patet in habente prædictam Bullam; qui quamvis comedat lacticinia, tamen jejunare omninò tenetur. Non sic, qui carnes, vel semel comedit; nam cùm carnium comestio ut supra vidimus, destruat jejunii essentiam, is comedens carnes factus jam ineptus ad essentiam jejunii, illud servare eo die ampliùs non potest; unde nec tenetur, sed solùm obligabitur ad abstinentiam iteratæ carnium comestionis, ut supra etiam explicatum est satis.

An in Jejuniis Quadragesimæ comedi possint biscocti, ex ovis immixtis confecti?

13 QUæstio non est, si valdè paucos biscoctos ejusmodi tunc comedas; eo enim casu ex parvitate materiæ à peccato mortali excusaberis: quæ autem sit hæc parvitas materiæ in ovis, & lacticiniis infra, Deo dante, decernemus. Et rursus non est quæstio de pane, quem appellamus Hispanum, vel de similibus biscoctis, in quibus magna pars ovorum, & lacticiniorum invenitur; tunc enim manducarentur ova, & lacticinia in magna quantitate, & consequenter mortaliter peccaretur. Quæstio igitur est, an de biscoctis, in quibus, ut solet fieri, modica ovorum, vel butyri, vel similis pars, ut dictum est, immiscetur, possit tunc in magna quantitate sumi?

14 Non posse contendit Leander *disp.5.cit.* quia tunc sumerentur ova, & lacticinia in quantitate notabili; sic enim unum ovum conflat, ut fertur, decem biscoctos, qui viginti comederet, sanè duo ova comederet; at quis dicet, comedentem duo ova in jejunio, ova excludente, non ire contra præceptum de ovis non comedendis?

15 Posse docet Pasqualigus *dec.83.* quia tametsi, ait, in tanta quantitate ovorum seorsim sumpta comedere, illa non liceret in dictis diebus; immixta tamen, & dispersa ea quantitas in hujusmodi biscoctis, est ita absorpta in substantia panis, ut non censeatur moraliter comedere ova is, qui panem illum biscoctum comedit.

16 Ego censeo tunc solùm in magna quantitate hos biscoctos immixtis ovis confectos licitè comedi posse in dictis diebus vetitis, quando in singulis biscoctis adeò est parva ovi, vel butyri substantia, ut ipsa coctione veluti evanescat ovi, vel butyri substantia. Nam secus, quisnam negare poterit multa pauca facere posse unum satis, & ita se verè in stomacho notabilem quantitatem ovorum habere, atque ab illis commodè nutriri?

Quid

Quid concedat Bulla Cruciata quoad carnes, & lacticinia in diebus vetitis?

17 VErba prædictæ Bullæ hæc sunt.

Item, ut durante dicto anno intra ipsa Hispaniarum Regna, & non extra, carnibus de consilio utriusque Medici temporibus jejuniorum totius anni, etiam Quadragesimalium vesci, ac pro eorum libitu ovis, & lacticiniis. Itaque, qui carnes comederint, servata in cæteris jejunii Ecclesiastici forma, dicto jejunio satisfecisse censeantur.

Excipiuntur ab indulto vescendi ovis, & lacticiniis quoad Quadragesimalia jejunia tantùm Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, & alii Superiores, vel inferiores Prælati, & qualibet persona Regularis, & ex sæcularibus illi, qui in Presbyteratus ordine constituti sunt, nisi fuerint sexagenarii.

Hactenus Clausula Bullæ.

18 Circa hæc inquires quartò: hoc privilegio, tum quoad carnes, tum quoad lacticinia, possunt ne habentes Bullam uti extra regnum Siciliæ, seu extra illa regna Regis Hispaniæ, in quibus promulgatur Bulla?

19 Respondeo, non posse, quia nimis id clarè patet in Bullæ tenore, ibi (*intra ipsa Hispania Regis regna, & non extra.*) Quare si tu habens Bullam Panormi, te conferas Neapolim e. g. ibi hoc privilegio, vescendi prohibitis, frui non potes: potes autem, si eas in quamlibet Siciliæ partem, ut etiamsi adeas in Hispaniam, aliaque regna Regis Hispaniæ, in quibus Bullæ promulgatio conceditur.

20 Inquires quintò, qua ratione intelligendum sit illud privilegium de comedendis carnibus?

Respondeo. Id explicabitur, respondendo tribus dubitationibus, quæ hac in re fieri possunt.

21 Dubitatur enim primò, quid emolumenti afferat hoc privilegium, quandoquidem requirat consilium utriusque Medici, idest Confessarii, & medici temporalis? Nam vel certus sum, me ob infirmitatem gravem posse comedere carnes, & tunc licitè possum illis vesci sine illius consilio. Quòd si sim incertus, & Medicus solùm corporalis declaret, me carnibus indigere, etiam possum liberè, ut ex se patet; vel sum certus, vel certus reddor à Medico, me non indigere carnibus, & tunc nullo modo illis licitè vesci possum; vel denique sum in dubio, & dubius est Medicus de mea indigentia; & tunc probabile putant nonnulli, ut alibi nos diximus, me posse iis vesci, ne scilicet in periculum certum gravis morbi dilabar, quo periculo stante (ut quando est dubia mea indigentia, periculum semper stat) certè non obligor, ajunt hi, ad abstinendum à carnibus. Quid ergo emolumenti affert Bulla?

22 Respondeo, emolumentum esse, quia est alia sententia, & quidem communior docens in prædicto dubio esse obediendum præcepto; præceptum enim abstinendi à carnibus die vetito est certum; excusatio autem, ut hic supponimus, est dubia, unde prævalere debet certitudo præcepti: ideò Pontifex sequentibus, ne scrupulis sit locus, concedit per Bullam ejusmodi comestionem. Adde & aliud emolumentum, ut habet Ludovicus à Cruce *de Bulla disp.1. cap.5. dub.10.* nam Pontifex habenti Bullam concedit, ut qui in reliquis formam jejunii servat, hoc est, si semel tantùm plenè comedat, censeatur implere præceptum jejunandi, & sic consequenter jejunii meritum, quod certè est magnum privilegium.

23 Dubitatur secundò, quid intelligatur nomine utriusque Medici?

Respondeo, quoad primum intelligi quemlibet Confessarium, etiamsi non sit tuus, quia etiam is Medicus spiritualis est, & quia in foro conscientiæ omnes Confessarii reputantur, ut unum quid. Ita Gallegus *cap. 6. de Bulla dub. 45.* addens, satis esse, si id consilium detur extra Confessionem; non enim Bulla Confessionem actualem hic requirit; immò idem docet, satis esse quemlibet Sacerdotem, quamvis non approbatum ab Ordinario ad Confessiones suscipiendas, quia etiam hic potest absolvere à venialibus, & absolutè dici potest Confessarius; quidquid in oppositum dicat Mendo *in appendice Bulla disp. 2. cap.8.*

Quoad secundum difficultas est, utrum sicuti certum est, Doctorem in medicina sufficientem esse, ita quemlibet, nec Doctorem, nec scientiam medicinæ profitentem, sed hominem, ut etiam mulierem in medicandis ægrotis expertum?

Respondeo sufficere, quia nomine Medici non intelligitur ad litteram, qui Doctoratus laurea est insignitus; nam si est Doctor, sed tamen mihi constaret esse inexpertum, non sufficeret; esset enim directè contra mentem Pontificis. Intelligitur ergo, qui est peritus, undè rectè de hac re dixit Enriquez *lib.6.c.13. si modò Medicus, aut expertus vir explicet subesse causam.*

24 Dubitatur tertiò, an hoc privilegium valeat non modò pro diebus jejuniorum (ut loquitur Bulla latina) verùm etiam pro diebus totius anni, quando non est jejunium? nempè pro diebus feriæ sextæ, & sabbati, (ut habet Bulla Italica.)

Respondeo, etiam pro diebus totius anni propter rationem ductam à potestate Commissarii potentis Bullam declarare, qui signatè id in Bulla Italica declarare profitetur. Adde illud Bullæ latinæ (*Pro diebus jejuniorum*) legitimè posse extendi ad dies feriæ sextæ, & Sabbati, quia à sacris Canonibus hi dies vocantur etiam dies jejunii, licèt non tam rigorosi, ut sunt Quadragesimales.

25 Dubitatur quartò, an dispensatus ad carnes, modo dicto, per Bullam, posset pluries in eodem die carnes comedere?

Respondeo, esse valdè probabile posse, si Confessarius, & Medicus non restringant licentiam illas comedendi, id quod universaliter dixi *supra cap.3. n.21.*

26 Inquires sextò: pro quibusnam temporibus datur hoc privilegium Bullæ comedendi lacticinia?

27 Respondeo dari primò, pro feriis sextis, & Sabbatis cujuscumque hebdomadæ, secundò, pro vigilia, & quatuor Temporibus, tertiò pro Quadragesima.

Et quidem pro Quadragesima, hoc clarè est privilegium, quia tunc sine Bulla esset à lacticiniis abstinendum: in cæteris autem diebus anni est privilegium pro locis illis, ubi fortè legitima est consuetudo non comedendi tunc lacticinia: immò etiam in aliis locis, ubi est consuetudo tunc comedendi lacticinia, est etiam privilegium; nam per illud sedantur saltem conscientiæ timoratorum.

28 Dubitatur hìc quintò, an qui habet Bullam, possit vesci lacticiniis in jejuniis ex voto, & Pœnitentia Sacramentali, & ex Jubilæo?

29 Respondeo affirmativè, nam si est probabile, ut supra diximus, te illis satisfacere sine Bulla, quando aliud expressum non fuit; multò magis cum illa; si tamen pari modo aliud expressum non fuit à vovente, à Confessario, à Pontifice: nam si fuit aliud strictiùs expressum, ad illud non se extendit Bulla, quæ solùm dispensat in jure communi.

30 Dubitatur secundò: minor viginti uno anno, qui non jejunat in die exempli grat. Quadragesimæ, potest ne tunc lacticinia cum Bulla comedere? Idem quæritur de aliis non obligatis ad jejunium.

Respondeo, posse, quia per privilegium hoc, quoad lacticinia, est absolutè concessum, & quidem ad libitum, nec restrictum ad conditionem jejunandi.

Exceptiones ab hoc Privilegio.

31 INquires septimò: qua ratione intelligenda est illa exceptio (*excipiuntur Patriarchæ, &c.*)

32 Respondeo sic intelligendam esse, ut primò, Prælati omnes. Secundò, quævis persona Regularis. Tertiò, omnes Presbyteri Sæculares, nisi hi fuerint sexagenarii, non possint cum hac Bulla vesci lacticiniis in diebus Quadragesimalibus.

Dico (*in diebus Quadragesimalibus*) nam certè possunt in sextis feriis, & Sabbatis, in jejuniis Vigiliarum, & quatuor Temporum, quæ non incidant in Quadragesimam. Ratio est, quia Bulla solùm Quadragesimæ jejunia excipit.

Jam verò aliquid delibemus de singulis prædictis Classibus.

33 Quoad Prælatos scito, eos esse primò, Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos. Secundò, alios Prælatos inferiores, ut Abbates, Generales Religionum, Provinciales, Superiores locales, Ordinarios; hi enim omnes sunt Prælati habentes, ut supponimus Jurisdictionem ordinariam, eamque spiritualem. Hi igitur omnes non possunt frui hac Bulla communi pro privilegio vescendi lacticiniis. Consultò dixi (*hac Bulla communi*) nam per aliam poterunt ii, quos paulò post exponemus.

34 Nota autem, inter Episcopos non includi Episcopos solùm electos, sed nondum confirmatos à Pontifice, nam hi verè nondum sunt Episcopi.

35 Sed dubitatur, quid si sit confirmatus, sed nondum consecratus?

Respondeo excludi, quia verè tunc acquisivit potestatem Episcopalem exercendi jurisdictionem temporalem, & spiritualem, unde potest Censuras ferre, approbare Confessarios, aliquas Indulgentias concedere &c. Dico (*potest*) nam cæterùm, ut illam actu exerceat, debet accepisse possessionem Episcopatus; id quod rectè notat Azorius, *par.2. lib.3. q.9. ex cap. injuncta de electione in extravaganti communi.*

36 Quoad personas Regulares, scito, eos esse illos omnes, qui professionem Religiosam emiserunt per sua vota; Hinc excluduntur ab hoc indulto Religiosi, etiam Laici, etiam Moniales, etiam Conversæ, etiam Scholares, ex votis biennii Soc. Jesu, quia omnes sunt verè Religiosi. Contra non excluduntur Novitii, vel Tertiariæ (*Monache di Casa*) nec Tertiarii, nec puri Eremitæ, nec Scholares Societatis Jesu, si fuerint legitimè dimissi; quia omnes hi non sunt verè Religiosi, ut notat Trullench. *lib.1. q.4. dub. 5.* aliique.

37 Dubitatur hic primò, de Religiosis Ordinum Militarium.

Respondeo, hos includi à Bulla quoad hoc privilegium vescendi lacticiniis, nam non solùm Equites S. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, aliique similes, de quibus est controversia, an sint Religiosi, verùm etiam Equites Hierosolymitani, quos Militantes appellamus, hoc Privilegium vescendi lacticiniis participant, si Bullam legitimè sumant, ut patet in Summario Bullæ vulgari, quod Fidelibus distribuitur.

38 Du-

38 Dubitatur secundò, an Sacerdotes horum Ordinum Militarium includantur in hoc privilegio? Ratio dubitandi est, quia Pontifex paulò post excludit ab hoc privilegio omnes Sacerdotes, unde videtur excludere etiam hos Sacerdotes Militares, & ex alia parte idem Pontifex includit in hoc privilegio omnes Militares; at hi, quamvis Sacerdotes, ex Ordine Militari sunt, ergo &c.

39 Respondeo certare hac in re Bardi, & Mendo locis citatis; & Bardi quidem illos excludit, quia sunt Sacerdotes; Mendo autem includit, quia sunt Militares. Componamus nos breviter litem, affirmando utramque sententiam esse probabilem, quia utraque expositio probabiliter cadit in verba Pontificis.

40 Quoad Presbyteros Sæculares, scito, solùm intelligi Sacerdotii gradu fulgentes, hi enim nequeunt hac uti Bulla quoad prædictum Privilegium comedendi lacticinia in Quadragesima. Quare poterunt ea comedere cum Bulla Clerici minores, Subdiaconi, ac Diaconi, si Religiosi non sint.

41 Sed circa hoc dubitatur primò. Cùm in tenore Bullæ dicatur (*in jejuniis Quadragesimalibus non posse dictos Prælatos, & Regulares, & Sacerdotes, uti hoc privilegio*) dubitatur, inquam, an in diebus Quadragesimæ, in quibus non jejunatur, hoc est in Dominicis, possint hi cum Bulla licitè frui lacticiniis?

Respondeo. Concedit Mendo non solùm cum Bulla, sed etiam sine illa prædictos, immò Fideles omnes posse uti lacticiniis in Dominicis prædictis. Quod posterius dictum, hoc est, sine Bulla, quàm falsum sit, ostendit Diana *p.10.tr.11. resol.46.* præsertim ex eo, quòd Sacra Congregatio Sancti Officii, & Congregatio Indicis Romæ mandavit, ut hæc opinio deleretur à quodam libro.

At quod priùs dictum est, idest cum Bulla, puto illud esse probabile; hoc est cum Bulla posse prædictos omnes Prælatos, & Regulares, & Sacerdotes diebus Dominicis Quadragesimæ vesci lacticiniis. Ita sustinet Trullench, Ludovicus à Cruce, Diana, & Bardi, *p.3.tr.33. sect.7.* eos, aliosque citans. Puto tamen esse aliquo modo etiam probabile, non posse, ut tenet Enriquez, Rodriquez, aliique apud eumdem.

Ratio, quòd sit probabile, cum hac Bulla posse prædictos Prælatos, & Regulares, & Sacerdotes comedere lacticinia in Dominicis Quadragesimæ, est, quia Bulla Latina Gregorii XIII. expressè dicit, posse comedi lacticinia cum Bulla in omnibus temporibus, & jejuniis extra Quadragesimalia jejunia tantùm. Subsumo; sed Dominicæ non sunt jejunia Quadragesimalia, tunc enim non jejunatur, ergo &c. Ratio verò, quòd sit probabile, non posse, est; quia in Bulla vulgari translata ex latino dicitur, prædictos non posse cum Bulla comedere lacticinia quoad dies Quadragesimales. Subsumo, sed Dominicæ prædictæ, licèt non sint jejunia, id est, non sint dies, in quibus jejunatur, sunt tamen dies Quadragesimæ ergo &c.

De sexagenariis.

42 Inquires octavò, an prædicti Episcopi, Regulares, Præsbyterique seculares, si sint Sexagenarii, possint lacticiniis frui cum hac Bulla communi? Inquires, inquam, quinam sunt sexagenarii? an qui jam attigerunt sexagesimum annum, nec dum compleverunt? An qui jam compleverunt? Clariùs: annus sexagenarius ad hunc effectum debet ne esse completus? an satis incompletus, seu inchoatus?

43 Respondeo, ego, quamvis sciam ex Doctoribus citatis, aliquos requirere completum, aliquos esse contentos incepto, puto tamen cum his posterioribus, satis esse inceptum, atque adeò sufficere, si quis attigerit annum 60. etiam per unum diem. Ita Joan. Sanchez *disput.54. num.11.* & Trullench, *lib.3. in Decalog. cap.2. dub.4. num* 3. non autem me movent rationes, quæ ab aliquibus afferuntur; respondere enim illis, facilè quis potest; sed satis ipsa verba Pontificis; non enim Pontifex in nostra Bulla utitur illo modo loquendi. (*Concedo hoc privilegium illis, qui sexaginta annos habent*) qui modus loquendi variè in alterutram partem explicari posset, sed dicit (*concedo hoc privilegium illis, qui sunt sexagenarii*; at qui attigit 60. annos, licèt non compleverit, dicitur, & est sexagenarius, ut etiam pari modo dicuntur octogenarii, centenarii etiamsi, qui octoginta, seu centum attigerunt; sexagenarius enim propriè, & latinè dicitur ille, qui agit sexaginta annos, non verò, qui jam egit, illosque complevit. Hæc est mea ratio. Adde, credibile valdè esse, Pontificem voluisse indulgere prædictis, atque hoc privilegium concedere, quando ex recepta jam consuetudine ii non obligantur ampliùs ad jejunium Ecclesiasticum; sed jam ex probabilissima opinione apud citatos, & apud Leandrum *de præceptis Ecclesiæ tract.5. disp.8. sect.17.* hi sunt illi, qui solùm attigerunt sexagesimum annum; ergo &c.

De Privilegio edendi lacticinia concesso prædictis Prælatis &c. ab Urbano VIII.

44 Urbanus VIII. Episcopis, & Præsbyteris sæcularibus, qui sunt exclusi ab indulto lacticiniorum per Bullam communem, illud concessit iisdem (non verò Religiosis) in hunc tenorem.

Venerabilibus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis & aliis inferioribus Prælatis, nec non Presbyteris Sæcularibus dumtaxat, ut Quadragesimali tempore (hebdomada tamen majore excepta) ovis, similiter, ac lacticiniis pro eorum libitu uti, & vesci possint indulgemus, data eleemosyna per Commissarium Generalem taxanda.

45 Dubitatur autem hic primò, quantanam eleemosyna eroganda est pro hac Bulla?

Respondeo, & quidem anteà recolendum est, Realem esse unum tarenum nostræ monetæ Siciliæ grana quatuor, & ejusdem grani partem quartam. Hoc igitur posito, Commissarius Generalis sequentem taxam constituit.

Pro Episcopis &c. & Abbatibus vult largiendos esse Reales viginti quatuor.

Pro dignitatibus Canonicalibus Ecclesiarum Cathedralium, vel Collegiatarum Reales octo.

Pro illis, qui gaudent Portionibus, vel Portionum medietatibus, & pro Beneficiariis curam habentibus animarum, vel non habentibus, quorum redditus annuus sit trecentorum. Reales sex.

Pro habentibus Beneficium, Cappellaniam, vel Portionem, quorum redditus annuus non minus sit, quam scutorum ducentorum, Reales quatuor.

Pro Clericis, & Presbyteris Sæcularibus, Reales duos.

46 Dubitatur secundò: Virtute hujus Bullæ, quàm quis hic recipit, uti ne potest lacticiniis extra Regnum?

Respondeo nequaquam; nam hæc Bulla, cùm sit extensio prioris, seu communis Bullæ, intelligitur cum eadem limitatione, qua illa est.

47 Dubitatur tertiò: Quando hic excipitur hebdomada major, excipiturne Dominica Palmarum?

Respondeo excipi, unde ex vi hujus parvæ Bullæ non possunt prædicti lacticiniis vesci ea Dominica. Nam cùm quælibet hebdomada constet septem diebus, manifestum est Dominicam includi in hebdomada. Dixi (*ex vi hujus Parvæ Bullæ*) nam quia probabile est cum Bulla communi licitè posse comedi lacticinia à prædictis personis in Dominicis Quadragesimæ, ut supra diximus, ideò qui ex dictis personis illam communem habet, poterit ex vi illius Bullæ ea comedere in dicta Dominica Palmarum. Ita Gallegus *Clausula 6. dub.53. de Bulla Cruciata*, & Trullench *in appendice num.12.*

48 Dubitatur quartò: De quorum bonorum redditu intelligitur, quando in taxa bonorum annuorum fit mentio?

Respondeo, Bonorum Ecclesiasticorum, hoc est, bonorum, quæ quis habet ab Ecclesia, seu ratione beneficii Ecclesiastici, deductis oneribus, quæ fortè sint in illo beneficio. Quare si quis habeat bona Patrimonialia, vel propria industria conquisita, quantumvis pinguia, si tamen id, quod habet ratione Beneficii, Portionis, Pensionis &c. non accedat ad redditum annuum in prædicta taxa definitum, eam majorem eleemosynam dare pro hac parva Bulla non obligabitur, ut notat Gallegus *ibidem dub.56.* & Trullench, *ibidem n.13.*

49 Dubitatur quintò: Si Episcopi, Abbates, ut item Dignitates Canonicales, pro quibus non fit mentio quantitatis bonorum Ecclesiasticorum, pauca habeant, hoc est, habeant bona Ecclesiastica non pertingentia ad annuum redditum scutorum trecentorum, obligantur ne taxam vigintiquatuor, vel octo Realium contribuere pro hac Bulla?

Respondeo obligari, quia dum Commissarius taxavit pro his eleemosynam, non respexit ad redditus, sed solùm ad dignitatem. Ita tenet Trullench in expositione hujus Bullæ parvæ *n.14.* Addit Gallegus *l. cap. cit. Clausula 6. dub.57.* hos obligari ad prædictam taxam, etiamsi nihil habeant.

50 Dubitatur sextò: Coadiutor, e.g. Canonici, vel cujuscumque beneficiarii venit ne nomine Canonici, vel Beneficiarii, ita ut debeat dare eleemosynam constitutam pro illis, quorum est Coadiutor?

51 Respondeo nequaquam, quia Coadiutor non est verè Canonicus, vel Beneficiarius, habet enim solùm jus ad rem, non in re, ut notat Trullench *loc. cit. nu. ult.* Lege id latiùs apud Gallegum *ibid. dub.58.* qui id confirmat ex Suario docente Coadjutorem, vivente Proprietario, non esse Canonicum, licèt habeat locum in Stallo, & vocem in Capitulo, absente Proprietario.

52 Dubitatur septimò, an qui vult frui indulto hujus Bullæ lacticiniorum, debeat etiam sumere Bullam communem?

Respondeo nequaquam; quia, ut notat Bardi, *p.2. de Bulla Cruciata tr.3. cap.2. sect.8. num.131.* id non requirit tenor hujus Bullæ. Et meritò; hæc enim non dependet necessariò ab illa communi, sed est nova declaratio, seu potiùs nova extensio, novumque privilegium.

53 Dubitatur octavò: Quando dicemus infra in communi Bulla, debere scribi nomen ejus, qui illam sumit, eamque debere apud se retinere eo modo, quo dicetur in explicatione dictæ Bullæ, id ne etiam est necessarium in hac parva?

Respondeo, non esse simpliciter necessarium, docet Trullench, *l.c. n.8.* quia id in hac Bulla, nec ab ipsa, nec ab ejus declaratore Commissario requiritur.

CAPUT V.

De unica Jejunii refectione.

1 UNicam plenam refectionem ex cibis non vetitis esse de substantia jejunii, res est nimis apud Fideles vulgata; sed circa illam plures se se offerunt difficultates enodandæ, quas jam percurro.

2 Inquires primò, an sicuti qui secundam plenam refectionem assumit, violat substantiam jejunii, ita qui tertiam, quartam, &c. eodem die assumit? Respondeo, de hoc *supra cap.3. n.29.* per occasionem dixi.

Per potum an violetur Jejunium?

3 INquires secundò, an sicuti cibum modo dicto solùm semel sumere licet, idem dicendum sit de potu?

Respondeo non ita: unicam enim refectionem cum vespertino jentaculo præcipit lex jejunii, non verò unicam, vel determinatas potiones. Quapropter poterit quis sæpè in die jejunii bibere aquam, vinum, mustum, cervisiam, aquam distillatam ex herbis, vel floribus, qualis est aqua ex rosis, ex buglossa, & cicoria, &c. vel ex eodem vino, quam aquam vitem appellamus. Ratio est, quia hæc sunt verè potus. Potus autem in Jejunio non prohibetur à pia Matre Ecclesia, quia ex ejus prohibitione nimis aggravaretur onus jejunandi.

4 Dices ergo, etiam ne vinum in die Jejunii multoties bibam impunè? Quid, si illud bibam ex intentione reficiendi mihi vires?

5 Respondeo: S. Thomam, aliosque multos, quos citat, sequiturque Thom. Hurtad. *in disput. de Cocolata*, putare, jejunium omninò violari, si vinum bibatur ad finem reficiendi vires: sed certè probabilius est, etiam sic jejunium non frangi. Id quod docent multò plures, Navarrus, Vega, uterque Sanch. Fagundez, Diana, aliique, quos citat, sequiturque Pasqualigus *dec.116.* quia cùm non prohibeatur ab Ecclesia potus in Jejunio, nec prohibetur effectus illius, qui est vires reficere, ac nutrire. Nihil autem obstat, quòd tu illum vini potum assumas cum expressa intentione vires reficiendi, dummodo assumas illud, quod verè potus est; tunc enim non facis aliquid in fraudem Jejunii, sed uteris jure tuo.

6 Esse autem verè potum, in eo consistit, ut adhibeatur id, quod inservit ad vehiculum cibi, seu alimenti, ut loquuntur Medici, & verè tale sit, quale sine dubio est vinum; & prædicta *n.3.* Adde ex supradictis, illud esse verum potum, quod communiter, ut potus à Fidelibus existimatur, & usurpatur.

7 Hinc non potest sumi lac, jus, aqua distillata ex gallina e. g. vel ex similibus; nam quamvis hæc materialiter potentur, non sunt tamen potus, sed cibi; nec sapa, acetum, mel, oleum, nec mala medica, citra, punica, pyra, uva, arundines mellitæ, quamvis solùm dictorum fructuum succum deglutias, cæterasque partes ab ore proiicias: hæc enim omnia, tum ex sua natura, tum in usurpatione hominum cibi sunt, non potus. An autem hæc in parva quantitate sumi sine mortali possint, ex infra dicendis à *n.30.* colligetur.

8 Hinc contra sumi potest in die Jejunii aqua saccharo, gelsiminis, aniso, citris, aliisque aromatibus condita, quia hęc, ut hodie usurpantur, potus naturam non transcendunt: Quòd si id negavit Sanchez, *l.3. consil. c.3. dub.23. n.3.* ideò fortasse negavit, quia loqui intendebat in eo casu, quo magna quantitas substantialis cibi in ea commisceatur, non verò quando modica ad temperandam aquam, ne sola noceat, sicuti in nostra ætate est consuetus mos ejusmodi temperamenta miscendi.

Cocolata.

9 HInc denique insurgit celebris quæstio de Cocolata. Tota autem controversia definiri posset ex duobus capitibus.

Primum caput est, an ex eo, quòd in confectione Cocolatæ parvitas cibi adhibeatur, inde constet, eam in Jejunio adhibere, non esse mortale? Secundum est (abstrahendo à parvitate materiæ) an Cocolata eo modo, quo hodie in Hispania, & Romæ est in usu communi, sit verè potus, & consequenter nullo modo violet Jejunium? Dixi (*eo modo, quo hodie est in communi usu*) nam si multam cibi substantiam e. g. ova, trita biscocta, vel quid simile admisceas, tunc non esse potum, jejuniumque per illam violari, vel indocti non ignorant.

10 Jam quoad primum caput dico, certum esse ex parvitate materiæ posse excusari à mortali; sed de facto, an hodie ea parvitas adsit, necne? variant Doctores: Antonius de Leone *in qu. moral. de Cocolata* ait, dimidium unciæ Cocolatæ, posse in hac potione misceri tamquam parvitatem materiæ. De unciis Romanis, seu Mercatoriis, seu (ut Siculi loquimur) *alla sottile*, est locutio; ut iterùm dicam *num.31.* Leander autem *tract.5. disput.5. de præceptis Eccl. qu.5.* concedit aliquid parum sacchari, ita ut tota Cocolatæ potio præter aquam possit ascendere ad uncias duas. Pasqualigus *dec.141.* solum concedit sine mortali octavam partem unciæ substantiæ Cocolatæ, aut ad summum sextam unciæ partem. Vides igitur præter peccatum veniale timeri quoad primum hoc caput (si tantisper excedas) timeri, inquam, posse mortale? Vides item solùm semel, præsertim in prædicta sententia Leandri, posse ejusmodi potionem sine mortali in diebus Jejunii assumi? si enim pluries, jam non esset parvitas materiæ. Salvare igitur licitum usum Cocolatæ pro die Jejunii ex primo hoc capite vix possumus.

11 Quoad secundum ergo caput, an scilicet Cocolata sit verus potus, Jejunium non violans, sicuti non violant cæteri veri potus? Dico esse item diversitatem sententiarum, dicentibus aliis, esse verum potum, aliis omninò negantibus?

Et certè ego ex rationibus intrinsecis puto, cibum eam esse, non potum. Ratio est, quia essentia potus, ut modò insinuavi ex Medicorum sententia, consistit in eo, quòd sit vehiculum cibi, seu alimenti, non verò alimentum; at Cocolata alimentum est, potenter reficiens, maximè nutriens, nec assumitur ad sedandam sitim, ergo &c.

12 Dixi tamen (*ex rationibus intrinsecis*) nam video timoratos, doctosque viros ea uti in Jejunio sine scrupulo, addentes, ipsos putare, illam verum esse potum, quia, ut potus ab ipso initio ejus inventionis assumptus est, & à consuetudine approbatus, nolo hanc sententiam, uti improbabilem condemnare. Legite Thomam Hurtadum *part.2. resolut. moral. tractat. 10.* ubi acriter eam defendit; & Lezanam *Consulto 48.* pari conatu condemnantem; quos nihilominus Diana, *part.11. tract.6. resol.33.* in concordiam adducere conatur.

Varia de potu.

13 HIc denique ubi agimus de potu, habe ad complementum tractationis quinque sequentia.

Primò, potest quis licitè, quoties in die Jejunii bibit, aliquid cibi sumere in ea quantitate, quam mox *n.17.* assignabimus, ne scilicet potus noceat. Cùm enim Ecclesia concedat potum, concedit etiam quidquid necessarium est, ne potus noceat.

14 Secundò, notant redictum est (*ne potus noceat*) si enim quis bibere vellet, non ob sitim sedandam, nec, ne potus noceat, sed ut parum illud cibi sumeret, illicitè sumeret.

15 Tertiò, hoc parum cibi, quod tum sumi potest, poterit esse cujuscumque generis ciborum Quadragesimalium, sive panis, sive fructus, sive quid simile.

16 Quartò, Quando quis per diem bibit, nec illi nocet potus, nihil cibi sumendo, non potest cibum illum, quamvis parum, sumere; quia is ideò conceditur, ne potus noceat; at nunc supponimus potum nequaquam nocere: ergo &c. Lege de his Fagund. Leandrum, Pasqualigum, Azor. Bonacinam supra citatos.

17 Quintò, quantanam est cibi parvitas, quæ, ne potus noceat, licitè sumi potest?

Dico (ne potus noceat) nam mox à *n.30.* dicetur de parvitate cibi, quæ sumpta in die Jejunii, abstrahendo à potu, non pertingit ad mortale.

Respondeo. Bonacina apud Leandrum *l. c. q.12.* concedit duas castaneas, vel duas ficus, vel quid simile: Diana, & Fagundez apud eundem quinque, vel sex amygdalas saccharo confectas, vel quid simile: Ledesma duodecim confectos: Pasqualigus *dec 119.* quantitatem cibi infra unicam unciam, quia hæc quantitas videtur regulariter necessaria, & sufficiens, ut potui in stomacho commixta nocumentum impediat. Prædictus item Leander *loc. cit.* concedit quantitatem cibi infra dimidiam unciam; quia hæc sola ipsi videtur necessaria ad impediendum potus nocumentum. Profectò hæc Leandri sententia est cæteris præferenda. Semper autem est sermo de unciis Romanis, ut supra notavimus.

Protractio, seu continuatio refectionis an Jejunio officiat?

18 INquires tertiò, prædicta unica refectio plena quantonam tempore durare potest, ut sit unica, Jejunioque non noceat?

Respondeo: Quando quis in sua comestione quacumque ex causa insumit unam, vel alteram horam, servat Jejunium; dum enim continuat eandem refectionem intra dictum tempus, ea erit unica, & rectè unica denominabitur.

19 Sed quid, si in aliquo solemni convivio eam quis protraheret in tempus valdè notabile, à meridie e. g. usque ad vesperas, ut alicubi factum esse, semel audivimus?

Respondeo. Remigius cum Pasqualigo *dec.157.* dicit; si id contingat in locis, ubi tandiù durare consuevit convivium, servari Jejunium; quia Ecclesia concedit unicam refectionem secundùm patriæ consuetudinem; sed displicet hæc decisio; nam Ecclesia unam refectionem concedit, non plures; illa autem tandiù durans multiplex æquivalenter est. Collige hoc ex eo, quod de illo, qui à meridie ad vesperam comedit, nemo sanæ mentis dicet, eum jejuna-

junare, carnem macerare, nutritionem sibi subtrahere, inediam aliquam sustinere, Christi Domini Jejunium imitari, qui sunt fines ab Ecclesia intenti in præcepto Jejunii.

20 Dices, ex nostra sententia sequitur, quòd qui immodicam comestionem sumeret, multumque se cibis infarcinaret, violaret Jejunium; quia ejusmodi refectio adeò liberalis æquivalet pluribus.

Respondeo: ita sentiunt aliqui apud eundem Pasqualigum *dec.* 120. sed minùs rectè, ut idem cum Bonacina ibidem notat: Ecclesia enim præcipit, ut jejunetur sumendo unam refectionem integram ex cibis tunc concessis, nihil verò præcipit de mensura ciborum. Unica ergo refectio, quamvis superflua, unica refectio est. At una refectio durans per sex, vel plures horas, unica morali modo non est; esto unica sit physicè per continuationem.

Interruptio refectionis.

21 INquires quartò: Dictum est de protractione comestionis, quid de interruptione? Et quidem *supra cap.* 3. *à n.*6. locuti sumus de interruptione; quando carnes in die Jejunii cum peccato comeduntur, in præsentia verò loquimur, quando comeduntur legalia, seu non vetita.

22 Respondeo: vel interrumpi potest refectio sine causa, vel ex causa; si sine causa; puto, etiamsi te refeceris ad satietatem; posse te superaddere ex cibis non vetitis id, quod tibi libuerit intra unum horæ quadrantem cum dimidio. Ratio est, quia tunc videtur judicio morali non distrahi tuam unicam comestionem ad aliam secundam, quæ si longius tempus intercederet, sanè distraheretur ad secundam. Id autem puto verum, etiamsi animo destinaveris nil ampliùs comedere; quia mutare illum animum, non distrahit tuam unicam refectionem ad aliam, dummodo moralis unitas comestionis constet.

23 At ex causa major aliqua distantia temporis indulgenda est; nam si propter negotium aliquod interrumpat quis suam comestionem, quando nondum plena habita est refectio, huic concederem, posse ad refectionem complendam regredi ad mensam post horam; quia tunc necessitas illa in morali existimatione videtur sufficere ad eam moram concedendam. Ita Thom. Sanch. *lib.*5. *Consil. capit.*1. *dub.*14. *num.*1. qui ex hac doctrina colligit, lectores ad mensam immediatè ante lectionem aliquid comedere posse, ut item famulos, quando Domino comedenti inservire solent. Propter necessitatem enim legendi, vel inserviendi censentur tunc incipere suam refectionem, quam post unam circiter horam perfecturi sunt.

24 Simile quid licet Mercenariis, qui dum ad mensam sedent, vocantur ad vendendas merces; hæc enim propriæ artis, seu muneris proprii necessitas facit, ut illæ semiplenæ refectiones per moram unius horæ, plus, minusve interruptæ, animo præsertim redeundi, unicam moraliter constituant. Duas horas concedit Jo: Sanchez; sed nimis hoc esse, meritò putat Excobar, *tract.*1. *exam.* 19. *de Jejunio cap.*3.

25 Hic duo casus facilè possunt occurrere. Primus, Titius non plenè refectus surgit à mensa ad negotium sibi notabiliter necessarium, putans posse brevi ad mensam regredi, sed distractus à prolixitate negotii regredi nequit, nisi post multas horas, vel etiam usque ad vesperas: licebit ne huic suam refectionem perficere?

26 Respondeo cum distinctione; si enim magna causa fuit, cur notabilem partem tamdiù distulerit, licebit illam etiam vespere perficere; id concedente benignitate Ecclesiæ, quæ te non urget ad diem totum sine integra refectione transigendum, quando ex tanta causa eam distulisti; si verò non fuit magna causa, tibi imputetur, quòd propter causam levem non perfectè suo tempore comederis. Idem dic, si ante negotium comederis mediocriter, & (quamvis ex gravi causa) parum refectionis omiseris, tunc enim est perinde, ac si perfectè fueris refectus, parum enim pro nihilo reputatur: quare vesperi solùm ordinarium jentaculum tibi concedetur.

27 Quando autem sit causa gravis, vel levis, & quando refectio sit perfecta, vel imperfecta arbitrio prudentis viri, consideratis viribus personæ, qualitate negotii, temporis distantia, decerni debet; certa enim, & universalis regula dari non potest; nam in quacumque materia, quandonam reputanda illa sit levis, vel gravis, ut excuset à veniali, vel mortali, semper recurrendum est ad judicium, seu arbitrium prudentis viri, omnibus consideratis circumstantiis, ut universaliter docet Sanch. *lib.*1. *in Decal. cap.*4. *nu.*22. & Castrop. *to.*1. *tract.*2. *disp.*2. *p.*7. *n.*2. & 4.

28 Secundus casus. Cajus ob leve negotium transtulit dictam perfectam refectionem ad vesperas; vespere autem se valdè debilem sentit, peccabit ne, si plenè comedat?

29 Respondeo, in hoc casu peccavit Cajus, dum sine notabili causa distulit suam refectionem cum animo aliam plenæ refectionis partem sumendi sub noctem (nisi fortè inculpabilis inadvertentia ipsum excusaverit) sed non peccabit, si serò comedat, quando (ut supponis) ita viribus destituitur, ut verè cibo indigeat.

Qualisnam cibi parvitas ex Quadragesimalibus intra diem Jejunii assumpta (præter jentaculum vespertinum) violat, vel non violat Jejunium?

30 INquires quintò: omnis ne refectio in die Jejunii assumpta illud violat? an potiùs concedendum sit dari etiam in materia Jejunii parvitatem materiæ?

Respondeo dari etiam hic parvitatem materiæ, omnes Theologi affirmant; sed difficultas versatur in decernendo, quantanam illa sit. Breviter ajo, esse jam multorum hodie probabilem sententiam comedentem ex cibis Quadragesimalibus duas uncias libræ Romanæ (hoc est, ut Siculi loquuntur) (*due onze alla sottile*) peccare quidem venialiter, sed non mortaliter, unde nec jejunium frangeret. Ratio est, quia sic non læditur gravis finis Jejunii, qui est maceratio corporis, ejusque modica nutritio; sicut enim modicum quid surripere à proximo, quando illud modicum non lædit Proximum graviter, judicatur parva materia, ita in casu nostro. Soleo etiam ego, sic discurrere: qui duas horas laborat sine necessitate die festivo excusatur probabiliter à multis Theologis à mortali, quia duæ horæ respectu vigintiquatuor horarum diei judicatur tempus modicum: pari ergo modo duæ unciæ cibi Quadragesimalis respectu unciarum vigintiquatuor, & fortassè triginta, ad quas ferè solet ascendere integra diei refectio, meritò judicabitur modica comestio. Nostram hanc sententiam docet Turrian. *part.*1. *cap.*256. *num.*2.

31 Dixi primò (*peccare quidem venialiter*) nam parvitas materiæ tum hic, tum in similibus excusat quidem à mortali, sed non à veniali, cùm tunc fiat etiam contra præceptum, licèt leviter, seu in re levi; à quo tamen veniali, quando adest aliqua rationabilis causa, te etiam liberari, docemus omnes.

Dixi secundò: (*ex cibis Quadragesimalibus*) nam ex carne, vel lacticiniis mox subdam *à n.*34.

32 Ex dictis, ut notat Diana, *part.*5. *tractat.*5. *resolution.* 11. sequitur, quòd jejunans possit sine mortali primo manè sumere duas uncias cibi Quadragesimalis, & semel bibere, ac postea hora consueta integram refectionem sub meridiem sumere, consuetumque jentaculum addere sub noctem. Non evitabit tamen veniale, si rationabilis causa non adsit, ut constat ex dictis.

33 Quæsitum hic olim fuit, an arundines mellitæ, quæ tam frequenter suguntur in nostro Siciliæ Regno, Jejunium dissolvant? Ex dissolvere quidem, si in magna quantitate sugantur, conveniunt nostrates Theologi; est enim ille succus maximè nutritivus, alitque non modicè, cùm sit ipsa saccari mera substantia. Sed illud audivi, Patrem Bernardinum Picinum, virum valdè pium, & doctum, cùm casus ad conscientiam pertinentes explicaret Panormi, docuisse, duarum ex his arundinibus trajectum succum esse contra Jejunium materiæ dumtaxat parvitatem. Ratio esse potest, quia humor sive ex parvis, sive ex magnis cannis hisce in stomachum deglutitus vix ad duas uncias pertingere, ab illo judicatum est.

Nihilominus ego per amicum Pharmacopolam curavi, ut expenderetur succus unius arundinis mellitæ communioris magnitudinis, & inventus est ponderare circiter uncias duas Romanas cum dimidia. Quare corrigendum judico id, quod prædictus Pater Bernardinus fertur docuisse, si docuit tamen, & quod ego *dixi libr.* 4. *Decal. cap.*5. §.2. *n.*14.

Parvitas cibi ex carnibus, vel lacticiniis.

34 SUbinquires; quænam censenda sit parvitas ex carnibus, vel lacticiniis, quæ in Jejunio assumpta, non pariat mortale peccatum?

Respondeo. Quoad carnes, Antonius de Leone *in q. de Cocolata p.*3. *n.*8. ait, parvitatem materiæ in comedendis carnibus diebus vetitis solùm se extendere ad eam quantitatem, quam solent sumere coqui ad prægustandos ciborum sapores.

Leander *tr.*5. *disp.*2. *q.*13. extendit ad octavam partem unciæ Romanæ, hoc est ad mediam quartam.

Pasqualigus *dec.*42. extendit ad dimidiam unciam.

Profectò primus nimis rigidè se habet. Tertius nimis benignè; dimidia enim carnis uncia valdè reficit, finique Jejunii admodùm adversatur; meritò ergo excipienda est Leandri sententia; octava enim unciæ pars non potest graviter nocere fini intento à præcepto Jejunii.

35 Dicebat quidam, se colligere ex sententia Pasqualigi (quam tamen nos modò approbare nec voluimus, sed nec etiam potuimus) posse in die vetito sine mortali jecur gallinæ comedere integrum: sed perperàm colligit. Nam ego expendi ad libram jecur mediocris gallinæ, & inveni crudum ponderare duas uncias, assatum, unam cum dimidia. Ergo unde tanta benignitas colligitur ex Pasqualigo?

36 Dicebat quidam alius Busembaum in Medulla Theologica, unam, vel duas uncias carnis concedere. Certè infideliter id dicebat; nam hic Auctor id de cibis legalibus dicit, non de carnibus. Ecce ejus verba *lib.*3. *tr.*6. *c.*2. *dub.*1. *n.*3. *Probabile satis est (ait Bonacina) si Coquus, aut ægroti minister parum carnis prægustet, vel ex aliis cibis*

bis quartam tantùm partem collationis serotinæ, sive unam, sive duas uncias sumat, hanc enim esse parvitatem materiæ, docet Diana &c. Hæc prædictus Auctor.

37 Dixit denique alius, concedi ab Excobar unam unciam carnis, & hic etiam nimis infideliter adducitur; nam sic is habet in summa Theologica *moral. tractat. 1. exam. 13. de Jejunio. Num hujusmodi parvitas in esu carnis excuset à lethali? Asseram cum Tannero, eam non excusare, quatenus adversari professioni fidei existimatur, qui eo cibo uteretur die jejunii, aut prohibitionis.* Hæc ille. Vides ergo cum hac scandali consideratione meritò negari ab Excobar quamlibet parvitatem in hac materia; sed si ab hac consideratione abstrahatur, nihil decernit, nec de illa, ut sic, aliquid habet.

38 Quoad ova idem puto; nam hæc multum sunt nutritiva, & à refectione per carnes non valdè dissimilia; & ego, modo nuper prædicto, ponderandum curavi ovum mediocris magnitudinis deducto cortice, atque inveni tum crudum, tum assatum, tum frictum, pondus duarum unciarum semper attigisse; unde collegi quartam partem ovi esse mediam unciam, quam tamen ex carne noluimus modò *n.* 34. concedere Pasqualigo, & Leander quidem, qui modo eodem *num.* 34. concessit de carnibus solùm octavam partem unciæ, concedit nunc *in eodem tractat. 5. disput. 5. quæst. 49.* mediam unciam ovorum esse parvitatem materiæ, fortassè, quia aliquid plus nutritionis dari à carnibus, quàm ab ovis judicavit.

39 Quoad alia lacticinia, nempè caseum, butyrum, lac concederem parvitatem materiæ in casu, de quo loquimur, Jejunii, esse dimidiam unciam plus, minusve, quia hæc sunt minus nutritiva, quàm carnes, & ova.

Pluries prædictam parvitatem sumens eodem die an violet Jejunium?

40 INquires sextò, quid de sumente pluries modicam dictam cibi quantitatem præter solitum prandium, ac jentaculum?

41 Respondeo, sic omninò violari Jejunium, quando scilicet ex multis parvis conflatur unum satis notabile; tunc enim omnes illæ modicæ comestiones uniuntur in ordine ad refectionem, & nutritionem notabilem corporis, quo pacto stare Jejunium non potest; sicuti solemus dicere de modicis furtis, quæ quando perveniunt ad notabile damnum Proximi, consurgit furtum grave, ac mortale; idemque dicere consuevimus de modicis servitiis factis, sed multoties eodem die festo repetitis. Legite Sanch. *in lib. 1. Decal. c. 4. n. 11.* aliosque citatos à Pasqualigo *dec.* 140.

42 Sanè olim huic nostræ doctrinæ aliquis fortassè sese opponere, sive meritò, sive immeritò potuisset: Verùm hodie SS. Alex. VII. inter cæteras propositiones damnatas, de quibus supra meminimus, hanc damnat, quæ est vigesima nona in ordine.

In die Jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit Jejunium.

43 Dubitabis hic: si quis habeat hunc volitionis actum, immò etiam sic exequatur: *Ego volo per omnes dies Quadragesimalis Jejunii, semel tamen in die, ultra plenam meridiei refectionem, vespertinumque jentaculum, alias duas uncias ciborum minimè prohibitorum sumere*, peccatne mortaliter? Ratio dubitandi est, quia illa omnia modica uniuntur in illo actu voluntatis, & videntur facere unum quid notabile, atque adeò graviter peccaminosum.

44 Respondeo, hunc non peccare mortaliter; nam solùm proponeret facere, & faceret diversa peccata venialia pro diversis diebus, quibus diebus cum sua particularis sit addicta obligatio, una nimirum independens ab alia, ut etiam sua propria cujuscumque diei nutritio; ideò illa modica non uniuntur ad conflandam violationem ullius Jejunii. Ita Thomas Sanch. *l. c.*

CAPUT VI.

De Vespertino jentaculo permisso in die Jejunii.

De ejus Quantitate.

1 INquires primò, quandoquidem in Jejunio adhiberi licet refectiunculam, sive cænulam ob sustentationem naturæ, seu ad somnum sequentis noctis conciliandum: inquires, inquam, in qua quantitate licitè sumi illa possit?

2 Respondeo. Azor apud Pasqualigum, *dec.* 88. ait, esse mensurandam juxta singularum regionum consuetudinem.

3 Reginaldus, & Layman, apud eundem, ajunt, posse sumi quartam partem cœnæ, quia in cæteris materiis quarta pars alicujus rei judicatur pars illius parva. Profectò si vera esset hæc mensuratio, qui die festivo laboraret per sex horas, judicaretur laborare per parvam diei integri partem, quod nemo dixit.

4 Graffius apud eundem dicit, posse sumi ex cibis Quadragesimalibus quantitatem duarum, aut trium unciarum.

5 Sà apud eundem quantitatem unciarum quatuor.

6 Villalobos, aliique apud eundem extendunt usque ad sex uncias.

7 Hieronymus Perez apud eundem usque ad septem.

8 Fagundez denique apud eundem asserens, hanc opinionem approbatam fuisse à Suario, extendit usque ad uncias octo. Semper autem, loquimur de libra, unciisque Romanis, & ut Nostrates loquuntur (*alla sottile*) ut supra item sæpè monuisse, me memini.

9 Ex his sententiis prima, & secunda, cùm non determinent mensuram, locum dant scrupulis, & perplexitatibus 3. 4. & 5. rigidam dant determinationem. Sexta ergo, & septima sunt præferendæ; & jam hac nostra ætate usurpatur à timoratis alterutra ex his, easque docent plurimi, Enriquez, Trullench, uterque Sanchez, Diana, Turrianus, aliique apud eundem Pasqualigum *dec.* 91. Ratio autem hujus probabilis sententiæ est, quia tota hæc quantitas meritò habetur pro modica, & ex alia parte est apta ad finem subministrandi aliquo tandem modo adjumentum naturæ, & juxta benignitatem Ecclesiæ temperandi rigorem Jejunii, sed non illud destruendi.

10 Quæres primò, si mihi sufficerent ad prædictum finem duæ, vel tres cibi unciæ, licitè ne possem septem, vel octo assumere?

Respondeo, posse, saltem sine mortali, quia in rebus moralibus debemus sequi, quod per se est secundùm communem existimationem, & usum, non verò, quod est tibi per accidens. Addo, si tu es adeò parvi cibi, ut tibi sufficiant duæ, vel tres unciæ, certè valdè debilis complexionis es, atque adeò etiam meridiè parcè comedisti, unde tantò ampliùs vespertina refectione indigebis.

11 Confir. quia quando serò cibus à te manè assumptus non est digestus, sufficeret fortasse tibi, si solùm semel biberes; & tamen communis est sententia apud Lessium, *lib. 4. c. 2. dub. 2.* te posse sumere integrum consuetum jentaculum, quia hoc concessit omnibus lex, seu legitima consuetudo, atque adeò etiam tibi per accidens satietate matutina repleto. Ita tenet etiam Azor. *p. 1. lib. 7. c. 8. q. 4.* Jo: Sanch. *disp. 52. n. 6.* aliique, & quamvis tunc pecces contra temperantiam, vel tui ipsius charitatem, si tuæ sanitati sic notabiliter noceas; non tamen peccares, saltem graviter, contra Jejunii præceptum.

12 Quæres secundò: si quis dictis unciis octo adderet unam, vel alteram, quæ, ut supra vidimus, est parvitas materiæ, adderet ne sine mortali?

13 Respondeo. Pellizar. *to. 1. tr. 5. n. 11.* & Diana, *p. 9. tr. 6. res. 15.* ajunt, addi sine mortali, quia additur, quod modicum est. Pasqualigus *l. c.* id negat; quia hoc aperit viam ad introducendam binam plenam refectionem. Ego censeo, si hæc additio fiat bona fine ex eo scilicet, quòd non teneatur homo ad libram mensurare suum jentaculum, unde moraliter credat, id, quod sumit, esse intra uncias octo, cùm tamen sit supra, illum non condemnarem ex eo capite, quòd bona item fide in mentem non venerit suum jentaculum ad subtiliorem trutinam meliùs expendere. At verò addentem scienter illud plus, sanè condemnarem, quia video, sumere intra diem Jejunii duas uncias esse quidem parvitatem materiæ, sed video item easdem sumere de industria cum aliis octo notabiliter excedere quantitatem jentaculi.

14 Quæres tertiò, possum ne licitè panem octo unciarum, quem, ut mox dicemus, licitè sumo pro toto meo jentaculo, possum ne, inquam, coquere in aqua, & totum sumere?

15 Respondeo licitè posse, dicit Bossius, Leander, Pasqualigus eos citans *dec.* 106. sed ego sequor omninò Filliucium, *tr. 26. p. 2. c. 2. n. 31.* qui omninò negat; siquidem *liquor ille* (ait) *seu aqua fit propter coctionem cum illo pane cibus solidus multarum unciarum, & ita excedens mensuram jentaculi.* Ego illam rationem affero, quia cænula introducta est sub illo modo, ut sit refectiuncula, & non plena refectio, & ad satietatem; at quicunque prædictum panem cum aqua elixatum comedit, plenè, & ad satietatem se reficit; ergo &c.

Minor mihi certa est, nam quidam meus Paterfamilias, ut rem hanc experiretur, coxit, seu elixavit prædictum octo unciarum panem in sufficienti aqua, & ex hujusmodi coctione adeò magnam pultem conflavit, ut ex illa, satiato jam amico, aliquid superesset. Non ita se habet, si panem prædictum, vel biscoctum infundas in vinum, vel aquam, quod certè aliquantulum intumescit, quia in hoc casu non adest actio ignis coquentis, nec illo satiatur homo: & denique de hoc adest consuetudo Fidelium, quæ non est de pane illo cocto.

16 Illa dum denique hic sunt meditatione digna. Primò, non esse audiendum quemdam dicentem, quantitatem octo unciarum non debere intelligi quoad fructus valdè humidos, ut est uva, ficus recentes, quia duodecim unciæ, inquit, horum fructuum sunt unciæ octo fructuum siccorum, & illis æquivalent. Non est, inquam, audiendus, quia sic comederet quis integram cibi libram, quod nimis diminueret observantiam Jejunii. Nam ille succus fructuum recentiorum cibus est, quia non est potus, & item directè sumitur, ut cibus, & directè alit; cùm non sit cibi vehiculum, juxta ea, quæ supra diximus de potu.

17 Secundò, nec est audiendus Laym. *lib. 4. tr. 8. nu. 9.* dicens, nobiliores, & qui studiis vacant, posse vespertinam refectionem largiorem sumere, quàm alii, nec Leander, *tr. 1. disp. 4. q. 32.* dicens idem de illis, qui difficulter somnum capiunt; ajo enim, solùm tunc posse recipere aliquid ampliùs de dicta refectiuncula, quando necessitas sanitatis, vel officii id notabiliter exigit, quæ est communis excusatio, de qua loco infra, non verò est ex capite nobilitatis, vel officii.

Ita

Exceptio pro vigilia Nativitatis Domini.

18 Superest hic explicare benignitatem in sumenda largiore coenula in Vigilia Natalis Domini. Dico enim in hac Vigilia ob lætitiam tantæ festivitatis concessam esse largiorem refectiunculam.

Verùm sciscitaberis. Quantonam largiorem? Respondeo licere sumere duplo circiter majorem, hoc est, pertingentem ad uncias sexdecim, & quidem propter paritatem rationis ex iisdem obsoniis, quibus in cæteris Jejuniis licitè nos uti possumus. Ita Thom. Sanch. *lib. 5. Consil. dub.* 26. Joan: Sanch. *disp. 52. n.* 10. Fagundez *Præcepto Eccl.* 4. *n.* 19. Diana item *par.* 11. *tr.* 7. *res.* 12. qui aliqua benigniora habet de hac Vigilia.

An idem concedatur in Jejuniis aliis lætitiæ nimirum in Jejuniis Paschatis, Pentecostes &c. dicemus *infra c.* 9.

19 Quod dictum est de hac Vigilia Natalis Domini, intellige cum utroque Sanchez citato, etiamsi incidat in diem Sabbati, in quo celebretur Jejunium Quatuor Temporum, quia magis dignum trahit ad se minus dignum. Quare si festum Natalis sit celebrandum postridie, nempè die Lunæ (quia dies Sabbati est jam vigilia Nativitatis, quamvis etiam sit Jejunium Quatuor temporum) hæc prærogativa benignioris jentaculi Vigiliæ conceditur.

Atque ex dictis fit, ut si quis voverit jejunare in dicta Vigilia Nativitatis, possit vespere refectiunculam solito majorem modo dicto sumere, quia vovit Jejunium illud, sicuti in ea Vigilia servatur à Fidelibus. Excipe tamen, nisi expressè rigorosum Jejunium promiserit, vel ex professione Religiosa ad idem rigorosum obligetur.

De ejusdem jentaculi qualitate.

20 Inquires tertiò, quodnam genus cibi possumus in prædicta quantitate sumere pro Jejunii jentaculo?

21 Respondeo, quamvis multi Doctores determinent solùm posse sumi eos cibos, qui usui sunt in secundis mensis, qualia sunt electuaria, bellaria, nuces, olivæ, fructusque cæteri, & per alios solùm pisciculi parvuli, & similia; non verò sumi posse cibos quoscunque, quamvis Quadragesimales; nihilominus hodie jam probabilissima sententia est apud Leandrum, & Pasqualigum *locis cit.* posse ex quocunque cibo quadragesimali. Unde sine scrupulo possunt adhiberi septem, vel octo circiter solius panis unciæ Romanæ, vel solius alterius cibi legalis, vel partim ex pane, partim ex aliis iisdem cibis; sive hi sint legumina, sive herbæ, sive pisces recentes, quamvis magni, sive pultes ex cremore triticeo, vel ex amygdalis, sive ex piscibus siccatis, vel sale conditis, sive ex aliis similium generum, modò, ut dictum est, non transcendatur debita quantitas. Ratio hujus doctrinæ satis sufficiens illa pro modò vobis sit, quia jam usus Fidelium timoratorum hodie hanc praxim sine scrupulo comprobat.

22 Dictum est (*ex cibis Quadragesimalibus*) nam de lacticiniis, & ovis, quando hæc licitè adhibentur in Jejunio, non est idem DD. judicium. Dicamus priùs de lacticiniis, mox de ovis.

23 De lacticiniis, nempè caseo, butyro, lacte &c. negant, posse hæc licitè adhiberi in jentaculo vespertino Sanch. & Leand. apud Pasqualigum *dec.* 114. Concedit ipse, adducens Turrianum, Laym. Bossium, aliosque, quam sententiam ego probabilem puto. Ratio est, quia non apparet ratio, unde ea certò prohibeantur jentacula, posito, quòd in tali Jejunio licitè, ut supponimus, ipsa comedantur. Adde, si per Auctores, qui rigidissimè agunt de jentaculo, assumi possunt, quæ adhiberi solent in secundis mensis, sicuti sunt fructus, dulciaria, &c. cur excludi debeat caseus, qui solet in dictis secundis mensis passim ab omnibus adhiberi? An possit licitè sumi integrum jentaculum ex solis lacticiniis; dicam infra *c. ultimo à n.* 22.

Nota eundem Leandrum, quem diximus (esse in negativa sententia; tamen ex alio capite liberat à mortali (non tamen potest à veniali liberare, ut supra vidimus) comedentem aliquid lacticiniorum pro jentaculo, hoc est, ex capite parvitatis materiæ: si enim ait, sumatur solùm media uncia lacticiniorum, parva materia sumetur. Ita ille *tr. 5. disp. 5. q.* 49. citans Dianam, Villalobos, Trullench.

24 De ovis quidquid concedat cum Bonac. Pasqualigus *dec.* 115. negandum omninò est cum Sanc. Bossio, Leandro, Filliucio, Turriano, aliisque apud eundem. Ratio potissima est, quia ova sunt maximè substantiæ, validæque nutritionis, atque adeò ex diametro opposita sunt Jejunio; ita ut, nisi expressè Ecclesia hæc inter lacticinia numerasset, ritè esset ab eis in Jejunio abstinendum, sicut à carnibus; sed Ecclesiæ benignitas id indulsit; & certè in casu nostro de jentaculo vix unquam invenies, qui videns Fidelem ova vespere comedentem, judicet, eum Ecclesiasticè jejunare. Non sic de caseo, aliisque similibus lacticiniis; quæ, ut omnes fatentur, minus sunt nutritiva, & nullo modo in hoc ovis similia; nam propterea viribus destitutis ovorum vitellos propinant Medici, non verò alterius generis lacticinia.

25 Meminerisautem, biscoctos, & placentulas ex immixtis ovis confectas posse sumi in jentaculo illius Jejunii, in quo conceduntur lacticinia. Ratio est, tum quia solet ex coctione quasi evanescere modicum illud ovorum, quod immiscetur, ut supponimus, & supra diximus *c. 4. à n.* 13. tum quia in octo unciis talium biscoctorum satis parva quantitas (ut supponi debet) est: id quod certè à mortali te excusabit.

De Tempore, quo sumenda est vespertina refectio.

26 Inquires tertiò, cùm refectiuncula introducta sit, ut fiat sub noctem ad somnum conciliandum, potestne licitè nihilominus transferri in meridiem, vel in aliam horam?

27 Respondeo, quinque modis posset hæc transpositio fieri. Primò si meridie jentes, & sub vesperas plenè te reficias.

Secundò, si manè diluculo jentes, & eodem modo plenè cœnes sub vesperas.

Tertiò, si manè diluculo jentes, & mox in meridie plenè comedas, omissa vespere omni refectione.

Quartò, si paulò ante, quàm vespere plenè cœnes, e. g. duabus, vel tribus horis anteà, jentaculum sumas.

Quintò, si paulò post, quàm in meridie plenè te refecisti, sumas jentaculum post duas e. gr. vel tres horas. Jam de singulis.

28 Si te primo modo geras etiam sine necessitate, licitè te geres, quia posito, quòd jam introductum sit jentaculum in Jejunio, illud licitum absolutè est; & ex alia parte rigorosius erit sic tuum Jejunium, siquidem toto integro die cum solo jentaculo remanebis. Id quod idem fieri posse in Vigilia Natalis Domini, quando pinguior conceditur refectiuncula, probabile etiam propter eandem rationem est.

29 Si verò te geras secundo modo, puto propter tantam temporis anticipationem in sumendo jentaculum, te peccare venialiter, si causa rationabili careas. Venialiter, inquam, quia in re parva mutas ordinem Jejunii; non verò mortaliter, quia in substantia nihil ultra debitum sumis, & simili modo, quem diximus *n. præcedenti*, manens tota die sine alio cibo, sufficienter, & fortassè plus debito corpus macerabis.

30 Si tertio modo, nec te de mortali condemnare audeo, nec item audeo te sine notabili causa, vel sine dispensatione liberare à mortali. Non hoc secundum, quia hæc videtur nova forma Jejunii, cùm Ecclesia solùm concedat in meridie, & vespere, non verò in meridie, & manè, tanta enim vicinitas non usurpatur à timoratis. Nec primum, hoc est, non te condemnare audeo, quia sic ponitur substantia Jejunii, quæ salvatur cum cœnula, & cœna; & quia quod à mane ad meridiem deest de inedia, supplebitur à meridie usque ad noctem.

31 Si quarto, vel quinto modo, idem dic, quòd in modo tertio præcedenti, advertendo, quòd quò magis appropinquat cœna ad cœnulam, tantò difficiliùs concedi debet, quia magis sic receditur à forma Jejunii consueta ab Ecclesia, nisi tam proximè hæ uniantur, ut conflent unam moraliter integram refectionem.

32 Illud occurrere posse fateor, ut qui summo manè nesciens, vel non advertens esse diem Jejunii, sumat jentaculum, tunc profectò licitè, etiam sine causa, poterit, sive meridie, sive paucis interjectis à meridie horis, plenè comedere; nam propter illam bonam fidem jentaculum matutinum poterit habere rationem vespertinæ cœnulæ; siquidem bona fides valdè delevit inconveniens ductum à forma jejunandi; & ex alia parte non est cogendus Fidelis ad severiorem abstinentiam.

33 Petes hìc denique; si quis ob negotia gravia, vel infirmitatem Jejunare nequit, nisi jentando manè, sed prandendo vespere, jejunare ne teneatur?

34 Respondeo verbis Quintanadveñas, *tom. 2. singularium tractatu* 9. *sing.* 17. qui sic habet: *Communis sententia est, hunc non teneri hoc modo jejunare. Sic Filliucius tom. 2. tract. 27. cap. 6. num.* 130. *Jo: Sanch. disput. 34. num.* 13. *quibus adde Mendo in Bull. Cruc. disput.* 15. *cap. 1. num. 2. Leandr. de Præcept. Eccles. tom. 3. tract. 5. disput.* 8. *qu.* 30. *Verùm teneri hunc ad jejunandum, videtur doctis Recentioribus, quos consului, quia hac circumstantia cùm sit compossibilis cum Jejunio, non potest tollere Jejunii obligationem. Sicuti, qui potest cum ovis jejunare, & non potest sine illis, quis dubitet, debere cum illis? Et sicuti, qui non posset ob negotia recitare horas suo tempore, sed posset e. g. manè, omnes simul, sanè ad illas obligaretur. Et ratio à priori est; quia quando remanet essentia præcepti, ut hic, non tollitur ob ejus accidentalia.* Hactenus ille, & ego.

CAPUT VII.

De hora sumendi plenam refectionem in die Jejunii.

1 In superiore ætate tempus plenè se reficiendi in Jejunio extra Quadragesimam erat hora diei, hoc est, hora tertia post meridiem, ut notat Covarruvias, *lib. 4. variar. cap. 20. nu.* 14. In Quadragesima verò erat sub vesperas, hoc est, hora tertia post nonam. Dividebatur enim totus dies, sive longior, sive brevior in duodecim horas, largiores in æstate, breviores in hyeme. Et primæ tres horæ dicebantur Prima; sequentes tres horæ dicebantur Tertia; sequentes tres Nona; sequentes denique tres, hoc est, tres ultimæ, dicebantur Vesperæ. At hodie ex consuetudine legitima, atque ab universali Ecclesia approbata, est hora meridiei.

2 Duo autem nota. Primò, horam meridiei esse, quam notat horolo-

rologium solare ex arte factum, quod solet præcedere per semihoram circiter nostra horologia Italica rotalia benè regulata, ac gubernata. Et quidem mathematicè, & exactè loquendo, præcedit per quadrantem hyeme, per quadrantem cum dimidio vere, & autumno; per semihoram in æstate, ut anno superiore diximus ex Ricciolo, id calculante, quem etiam refert Pellizz. *to.1.man. tr.5.c.8.num.*105.

Secundò nota, non prohiberi volenti tardius plenè comedere; nam poterit in meridie jentare, dilata cœna usque ad Vesperas juxta dicta cap.præc. nam sic profectò rigorosiùs jejunabit.

3 His tanquam certis habitis, inquires primò, an si quis anticipet dictam horam meridiei, frangat Jejunium, & peccet?

4 Resp. quòd non frangat Jejunium, certum fit ex omnium sententia, quia sic non est violata substantia Jejunii, quæ consistit in unica plena refectione cum suo vespertino jentaculo ex cibis non vetitis. Id autem ex eo manifestè collige, quia sic anticipans obligatur ad servandum Jejunium, ad quod non obligaretur, si fractum illud Jejunium esset in substantia.

5 At verò, an peccet, dissensio est inter DD. Quare duplex est sententia.

Prima, quam sequuntur ferè viginti septem DD. citati à Pasqualigo *dec.*146. inter quos recensentur Fagundez, Tho. Sanch. Reginal. Sylv.aliique: dicit, peccare mortaliter eum, qui notabiliter anticipat, quia tunc fit contra præceptum, ne comedatur ante meridiem.

6 Secunda, quam sequuntur ferè triginta citati ab eodem, inter quos numerantur Toletus, Filliuc. Less. Medina, Bassæus, Bonac. aliique dicit, non peccare mortaliter, quia nullibi reperitur præceptum allatum à prima sententia; ergo non est à nobis afferendum; & ex alia parte inediæ molestiam, quæ non tolerabitur manè, tolerabis intra diem usque ad noctem. Esse tamen veniale iidem docent, quia tam citò ad prandium accurrere, quando omnes ferè Fideles meridiem expectant, nonnulla deordinatio est, quam sanè absq; dubio tollet aliqua causa rationabilis studii v. g. itineris, negotii, &c.

7 Nota autem pro sequentibus primam sententiam, posse prædictam plenam refectionem eos facere una hora circiter ante meridiem hyeme, & duabus in æstate. Ita Bossius, *sect.*4. *de Jubilæo c.* 18.*casu* 100. Ratio est, inquit, quia una hora ante, vel post punctum præcisum meridiei hyemalis, & duæ ante æstivum, quando longior est dies, potest hac in re moraliter haberi pro meridie. Hinc quoniam Mendicantes, quique horum privilegia participant, gaudent facultate anticipandi refectionem Jejunii per horam, ideò poterunt hi prandere duabus horis hyeme (ait Bossius) & tribus æstate ante meridiem solaris horologii, nam alteram dat moralitas meridiei, reliquam Pontificis concessio.

8 Et quia multi probabiliter concedunt comedere semihoram ante statutum, vel concessum tempus, etiam sine causa, non esse notabilem culpam, quia parum pro nihilo reputatur; idcirco hyeme poterunt duabus horis cum dimidia, æstate tribus cum dimidia ante solarem meridiem mensæ accumbere. Et quidem ex causa studii, itineris, negotii, &c. etiam sine veniali. Atque hæc quantum jejunantibus faveant etiam in opinione illa rigorosa, jam vides.

9 Quæres an in Quadragesima liceat obligatis ad horas Canonicas comedere ante recitationem horarum vespertinarum? Ratio dubitandi est, quia in Rubricis præscribitur, eo tempore Vesperas esse recitandas ante comestionem.

Resp. meritò id Rubricæ præscribunt, quia comestio in diebus Jejunii Quadragesimæ, ut modò n.1. diximus, olim usque ad vesperas differebatur, nam propterea vocabatur cœna, non prandium. Verùm quia ex una parte hæc Rubrica, sive pro recitantibus in Choro, sive extra Chorum, non est præceptiva, sed directiva, atque adeò non obligans cum tanto rigore; & ex alia parte hodie comestio jam ex usu legitimo fit in meridie; ideò licebit, Vesperas post comestionem recitare, maximè extra Chorum, nam in Choro congruum est servare morem suæ Ecclesiæ. Immò fertur, sapientissimus Cardinalis Bellarminus dicere solitus fuisse; quandoquidem in nostra ætate à sua hora dejecta est comestio, non esse conveniens, ut vespertina recitatio deiiciatur à sua.

CAPUT VIII.

Qua hora incipit, desinitque in die Jejunii obligatio jejunandi.

1 IN hac materia Jejunii dies intelligitur à media nocte unius diei inclusivè usque ad mediam noctem sequentis diei exclusivè: itaque si sit jejunandum die e. g. Sabbati, incipit obligatio à media nocte post diem Veneris, & desinit à media nocte ante diem Dominicam.

2 Inquires autem primò. Cùm media nox, sicut & meridies sumi possit mathematicè, & sumi etiam possit moraliter, ex quo computo incipiam, vel finiam Jejunii mei tempus; media enim nox mathematicè est ipsum punctum, & momentum mediæ noctis, media verò nox moraliter sumpta, ita est ipsum punctum mediæ noctis, ut tamen accipiatur morali, seu humano modo, hoc est, sine tanta subtilitate, & rigore computi, sed sicuti communiter omnes accipiunt. Et solent quidem communiter accipere in hac materia Jejunii media hora plus, minusve ante, vel post præcisum punctum prædictum mathematicum mediæ noctis. Dico (*in hoc casu Jejunii*) ubi ex Fidelium existimatione, & usu rigorosius est præceptum, quando loquimur de media nocte, quàm quod dixit Bossius in illo casu de meridie *d.c.præcep.n.*7.

3 His ergo positis, inquiris, quomodo accipienda est media nox in Ecclesiastici Jejunii materia? nam pro Jejunio naturali ad Eucharistiam sumendam latè diximus anno superiore.

Resp. si quis sciat, vel facilè ex horologiis, seu aliunde scire potest punctum noctis mediæ mathematicum, secundùm illud debet se gerere, nec post illud, ne per minutum quidem, in casu proposito, potest carnes comedere. Ratio est, quia supposita scientia de mediæ noctis momento, vel facilitate morali eam habendi, non possum etiam humano modo, & morali non censere, illud tempus hujusmodi momenti consequens pertinere ad diem sequentem addictum Jejunio, ac proinde non possum non cognoscere, præceptum Jejunii jam urgere. Si ergo præceptum urget, atq; est in possessione obligatio Jejunii, non verò mea libertas comedendi, fieri non potest, ut à jejunando sim liber. Res hæc est metienda, sicut in numero peccatorum proferendo in Confessione; si enim nesciam præcisum numerum, sat est, dicere, *toties peccavi plus, minusve*, nec obligor, nisi moralem diligentiam adhibere ad numerum sciendum. At si sciam, vel facilè recordari possim, me determinatè ter v.g. peccasse, & non ampliùs, debeo me fateri, peccasse mathematicè ter, seu ter determinatè. Idem dicitur in casu nostro.

4 Hinc postrema nocte Baccanalium, illucescente feria IV. Cinerum, si sciam, vel facilè scire possim momentum mediæ noctis, à cœna abstinere debeo omninò, quia falsum est, quòd possideat (ut quidam non rectè judicavit) cœnandi libertas; possidet enim clarè Jejunii Quadragesimalis obligatio. Vide, quæ dicam mox *n.* 9. Idem dic de nocte diei Jovis, illucescente feria sexta, quoad carnes comedendas, cùm par sit ratio. Quòd si prædictum momentum nesciam, nec per moralem diligentiam scire possim, tunc enim verò ad moralem mediam noctem tutò confugiam.

Dubius de media nocte.

5 QUæres primò, si omnibus expensis, variisq; horologiis auditis, immò aliquando auditis nullis, ut si fortè rure commorer, sum negativè dubius, an data sit media nox; possumne licitè comedere carnes, primò, nocte præcedente ad diem e.g. Dominicum, secundò, nocte præcedente ad diem feriæ sextæ? Dubius, dico, si enim habeas probabilitatem, quam facit quodcunq; horologium benè regulatum, nec communiter fallens, posse te cum illa probabilitate conformare, alibi dictum est universaliter.

6 Resp. communem jam hodie doctrinam esse, in primo casu non posse licitè, posse in secundo. Ratio est, quia in primo possidet dies Sabbati, in quo clara, & certa est obligatio abstinendi à carnibus. Dubium autem est, an ingressus sit dies Dominicus, ergo prævalet lex abstinendi. Contra verò in secundo casu, possidet certò dies Jovis. Dubium autem est, an advenerit obligatio feriæ sextæ, ergo prævalet libertas comedendi. Legite DD. citatos à Bossio *in q.mor.p.*2.*de conscientia dubia tit.*1.*n.*1701.

7 Illud recole, cùm horologium solare signet horas ante meridiem circiter semihoram, quàm signet horologium rotale Italicum, modo supradicto, *c.præced.n.*2. ideò quando horologium hoc rotale dat signum mediæ noctis, vera media nox (quam facit certè sol, non dictum horologium) jam invenitur præcessisse per mediam circiter horam; unde qui comedit, quando horologium rotale dat signum mediæ noctis, verè comedit media hora post mediam noctem, si rigorosè, & mathematicè sit res mensuranda; non verò ita, si moraliter, & humano modo, juxta modò dicta *num.*3.& 4.

8 Quæres secundò: si ego cœnans cum carnibus serò diei Jovis e.g. vel serò ultimi diei Baccanalium, audiam signum mediæ noctis, obligaborne statim cessare ab illis comedendis? Et idem quæri potest, si comedam cibos quoscunq; & die sequenti incidit dies Jejunii?

9 Resp. cum distinctione. Vel tibi rationabiliter persuades, signum illud esse certum, hoc est, certò indicans mediam ipsam noctem; vel dubitas de certitudine ex eo, quia ejusmodi sive horologia, sive campanæ etiam regulatissimæ, semper per quadrantem plus, minus à veritate aberrant, ut notat Caram. *in p. tom. Theologia fund.à n.*205. Si primum, debes omninò cessare, quia secus comederes tempore pertinente ad diem sequentem. Si secundum, recurrit doctrina modò allata *n.*6. tunc enim eris dubius de media nocte.

CAPUT IX.

De diebus, in quibus est Jejunandum.

1 INquires: quinam sunt anni dies, in quibus Fideles jejunare obligantur?

Resp. certum est, esse sequentes, primò, omnes ferias Quadragesimæ, item quatuor tempora, item aliquas Vigilias infra annum; denique omnes ferias sextas, & Sabbati quoad abstinentiam à carnibus. Jam separatim dicamus de singulis.

Quadragesima.

2 OMnibus ferialibus diebus Quadragesimæ est Ecclesiasticè jejunandum, hoc est, à feria quarta Cinerum usque ad Sabbatum Sanctum inclusivè. Excipe Mediolanenses, qui ex suo legitimo ritu non jejunant illis quatuor diebus, qui præcedunt Dominicam primam Quadragesimæ, quæ tamen Jejunia compensant jejunando in triduo Rogationum.

3 Dixi (*ferialibus diebus*) nam in Dominicis non jejunatur, sed solùm abstinetur à carnibus, & lacticiniis, ut supra dictum est.

4 Dixi item (*usque ad Sabbatum Sanctum inclusivè*) nam quamvis illud Sabbatum sit dies lætitiæ, & exultationis; unde videtur, tunc non esse jejunandum, vel saltem videatur, posse sumi jentaculum largius more privilegii Natalis propter illud S.Thom. 2.2.q. 157.*art.5. ad tertium* docentis, Jejunium exultationis non cadere sub præceptum, sed esse ex instinctu Spiritus Sancti, nam propterea, ait, ab Ecclesia non esse institutum Jejunium toto tempore Paschali; nihilominus neutrum licet in dicto die Sabbati Sancti; Idque sive ex consuetudine, sive ex sensu Fidelium, sive ex legitima Ecclesiæ traditione, virtualiter, seu implicitè à Fidelibus habita, & observata: fatemur enim de hac re non esse jus scriptum, ut advertit Georgius Gobat *de Jubilæo c.28.n.108.*

5 Quæres, qui fortè habet hunc actum: *ego nolo Jejunare per totam Quadragesimam*, & de facto non jejunat, quot peccata committit numero distincta, singula Confessori aperienda?

6 Resp. si de unico actu interno voluntatis agas, probabile esse, unum numero peccatum à te committi; quia supponitur esse dumtaxat unus moraliter actus, esto, terminetur ad plura numero objecta. Quare tunc satis erit, sic te accusare apud Confessarium; *semel elicui actum, seu semel nolui per totam Quadragesimam jejunare*; ut in simili casu dictum est de eo, qui semel unico volitionis actu proposuit multa ejusdem rationis perjuria committere.

Si verò agas de executione, qua de facto non jejunes, tot peccata numero committis, quot dies sunt in Quadragesima; quia pro singulis diebus præcipitur Jejunium, & in executione talis inobservantiæ non est invenire unum quid, in quo moraliter uniantur singulorum Jejuniorum omissiones. Lege de Lugo, *de pœnit. disp.16.à n.559.* & Leandrum *de conf.disp.7.q.44.*

Quatuor Tempora.

7 FEria quarta, sexta, & Sabbato quatuor Temporum adest semper obligatio jejunandi. Scio, Jejunium quatuor Temporum, quod incidit infra Octavam Pentecostes, non esse de jure scripto, atque esse Jejunium lætitiæ; unde videtur esse sine obligatione, vel saltem cum jentaculo pinguiore; tamen idem hic dicendum, quod modò diximus *n.3.* de Sabbato Sancto. Lege Fagundez, *præc.4.Eccl.l.1.c.6.*

Vigiliæ.

8 OBligantur etiam Fideles jejunare in Vigiliis Natalis Domini, Assumptionis SS. Virginis, Pentecostes, Apostolorum, omnium Sanctorum, S. Laurentii, & S. Joannis Baptistæ. Excipe ex Apostolis Vigiliam S. Philippi, & Jacobi, tunc enim non jejunatur, quia incidit intra tempus Paschale, quando Ecclesia *in capitulo Scire dist.13.* non vult Jejunia præcipere toto tempore Paschali.

9 Quæres: estne probabilis sententia Leandri, & Pasqualigi, *dec.43.* eum citantis, qui libertatem jentaculi concessam in Vigilia Natalis Domini, de qua diximus supra, extendunt ad Vigiliam Pentecostes, ob eam rationem, quòd sit Jejunium exultationis? Quid de aliis, qui propter eandem rationem idem extenderunt ad Vigiliam S. Laurentii, Sancti Joannis Baptistæ, & omnium Sanctorum?

10 Respondeo, hos Auctores nullo modo esse in hoc audiendos, & certè, si non ob aliam similem rationem dictam *n.3.* illa nobis satis, superque est, quia nullus ex timoratis Fidelibus id exequi audet.

De Voto Jejunandi in aliquo die festivo, vel Dominico.

11 HIc tria sunt addenda. Additio prima. Si festum Jejunio pridiano colendum incidat in diem Lunæ, tunc erit jejunandum, non quidem die Dominico, sed Sabbato præcedente, ut præcipitur *Capitulo ex parte de observantia Jejuniorum*. Unde rectè colligit Pasqualigus, quòd si quis jejunaret die Dominico, aut ante Sabbatum, non satisfaceret præcepto Jejunii, quia *in dicto capitulo ex parte* statuitur, ut in hoc casu die Sabbati jejunetur, atque adeò illi diei Præceptum Jejunii affigitur.

12 Hinc etiam fit, ut si quis voverit jejunare in Vigilia alicujus festi; incidatque festum in diem Lunæ, cùm semper votum (nisi quid expressius voveatur) more Jejunii Ecclesiastici emitti intelligatur; fit inquam, ut jejunare teneatur die sabbati.

13 Quid, si ego voverim (ut in aliquibus locis Fideles usurpant) jejunare per totum annum in eo die, in quem incidit aliquod festum e.g. SS. Virginis Annunciatæ, incidat autem in die Dominico, tunc ne jejunabo?

Resp. mihi videri certum, non esse Jejunandum die Dominico, sed in alio die hebdomadæ, à me eligendo, & congruum esse eligere vel diem sequentem, vel antecedentem proximiorem, hoc est, vel diem Lunæ, vel diem Sabbati. Nec puto, pro hac commutatione necessariam esse dispensationem, quia satis dispensat Ecclesiæ universalis consuetudo, per quam non jejunatur die Dominico. Idque puto etiam de abstinentia à carnibus, vel lacticiniis; si nimirum quis voverit se ab his abstinere per totum annum in die, quo incidit dictum festum; hic enim congruum est, ut abstineat die Lunæ, vel præcedentis Sabbati, & libera sit comestio diei Dominicæ, quam liberam Ecclesiæ mos in signum lætitiæ Resurrectionis Domini esse vult.

Dixi modò (*vel in præcedente*) sed certè, re meliùs considerata, puto, eligendum esse diem sequentem, hoc est, diem Lunę. Ratio est, quia si in antecedentem commutes, hoc est in diem Sabbati, minùs te mortificas, nam in illo die sabbati jam ex præcepto Ecclesiæ debes abstinere à carnibus.

14 Quæres: si quis expressè voveret jejunare die Dominico; vel sive ex voto, sive ex devotione jejunaret, peccaretne?

Resp. prohibitionem jejunandi hoc die factam esse olim ab Ecclesia (ut habet Pasqualigus, *dec.178.*) in detestationem quorumdam hæreticorum, qui ex variis erroribus ducti docebant, tunc esse jejunandum: & præsertim in detestationem eorum, qui negantes Domini Resurrectionem, diebus Dominicis in contemptum illius jejunabant, ut notat Fagund. *Præc. Eccl.4.l.1.c.5.nu.2.* Quare, qui ex aliquo errore, vel superstitione jejunaret, peccaret graviter, quia sic protestaretur aliquem ex illis erroribus, & contemneret in re gravi morem Ecclesiæ. Atque de hoc loquitur S. Augustinus *Epist.86.ad Casulanum*, eo tempore, quo vigebant illi hæreticorum errores, dum sic scribit: *Quisquis diem Dominicum cum Jejunio decernendum putaverit, non parvo scandalo erit Ecclesiæ: in his enim rebus, de quibus nihil certi statuit Scriptura Divina, mos populi Dei, vel instituta majorum pro lege tenenda sunt.*

Verùm si id quis faceret ob quandam singularitatem, solùm peccare venialiter, docet Sanch.*l.2.summæ, c.3.n.13.*

Si autem faceret verè ob devotionem, & exercitium virtutis, non esset reprehendendus, immò esset commendandus; modò non faceret consultò in die Dominico, ut dies est Dominicus; quia sic faceret contra Ecclesiæ consuetudinem.

De Vigilia incidente in festum Corporis Christi.

15 ADditio secunda: quando Vigilia S.Jo: Baptistæ incidit in festum Corporis Christi, jejunandum est feria quarta pridie scilicet talis festi, quia ita præcepit Urbanus VIII. 19. *Octobr.* 1638. & meritò, ne tanta festivitas, & lætitia misceatur cum mestitia Jejunii. Hinc, qui tunc jejunaret ipso die Corporis Christi, non satisfaceret præcepto de jejunando in tali Vigilia. An tunc cum translatione Jejunii debeat etiam transferri Officium, dicam *infra c.11.à n.16.*

De violante Jejunium ex voto, & Præcepto.

16 ADditio tertia: an, qui violat Jejunium, quando præcipitur duplici pręcepto, duplex peccatum committat? si v.g. Vigilia S. Mathię incidat in diem Quadragesimę, qui tunc non jejunat, duplicine numero peccato peccat?

Respondeo, dupliciter peccare, tenet cum aliis Coninch, *disput.7. de Sacr.dub.9.* quia violatio cujuscunque pręcepti peccatum est.

Semel peccare tenet cum multis Sanch. *l.9.de matr.disp.15.nu.6.* unde in Confessione satis est dicere, *semel præceptum Jejunii non observavi*. Ratio est, quia peccata non multiplicantur numero ex sola multiplicatione pręceptorum, quia supponimus, unum esse Jejunium violatum, quod unico actu frangitur, sed nec multiplicantur specie ex multiplicatione pręceptorum, quia tunc species multiplicantur in uno, eodemq; actu, hoc est, tunc unus continet multas malitias diversas specie, quando actus est contra multas virtutes; at prędicta violatio Jejunii est solùm contra unam virtutem Temperantię, ex cujus motivo emanant illa duo pręcepta, ut supponimus; ergo, &c. Per hoc autem non negamus peccatum hoc ex duplici pręcepto violato habere majorem gravitatem; sed quia hęc major gravitas est solùm circunstantia aggravans, quam non esse necesse explicare in Confessione, est valde probabile, ideò hanc, de qua loquimur, explicare non oportebit.

17. Ex doctrina autem data vides discrimen valdè notabile inter casum prędictum, & votum; nam si quis vovisset e.g. jejunare in dicta Vigilia S. Mathię, quæ fortè incideret in diem Quadragesimæ, & tunc non jejunaret, illa violatio duas specie diversas malitias haberet, utrasq; Confessario manifestandas, quia tunc jejunans peccasset contra Ecclesiæ legem, jubentem Jejunium ex motivo virtutis Temperantiæ, & item peccasset contra proprium votum, quod est veluti lex, quam sibi vovens imponit, quæque est ex alio motivo, nempe ex virtute Religionis.

Pari modo, quia Religiosus e.g. Ordinis Minorũ S.Frãcisci tenetur jejunare ex pręcepto Regulę die Veneris cujuscũq; hebdomadæ, si hic dies simul concurrat cũ Vigilia, & Religiosus nõ jejunet, duplici specie malitia peccat, nempe contra Obedientiam propter viola-

tum

tum præceptum Regulæ, & contra Religionem propter violatum votum contra promissionem factam Deo. Lege Leand. *in præc. Eccl. disp. 9. q. 5.* aliosque ab eodem citatos.

De Jejunii voto facto ab Antecessoribus.

DE hoc vide supra *in tract. 1. c. 7. à n. 23.*

De Jejunio imposito à Confessario.

18 QUæres hìc denique, quid de Jejunio injuncto à Confessario?

Resp. quamvis expediat, ut in pœnitentiam Confessarius injungat illud opus, ad quod aliàs pœnitens non tenetur; immò si nihil addat explicando mentem suam Confessarius, semper intelligatur de opere aliàs non debito, ut si dicat: *Jejuna semel in sequenti hebdomada*, intelligitur de alio Jejunio præter illud, quod fortè ratione alicujus Vigiliæ incidit in prædictam hebdomadam; tamen quia potest Confessarius injungere pro pœnitentia illud opus, ad quod aliàs tenetur pœnitens, ideò rectè quæris, an tunc, si pœnitens illud opus negligat, peccet duplici specie peccato? ut si dicat Confessarius: *Jejuna cras, quando erit Vigilia, vel dies Quadragesima, vel quatuor Temporum.*

Resp. duplici peccato specie diverso peccare, altero contra obligationem ortam ex Ecclesiæ præcepto, altero contra obligationem ortam ex Sacramento Pœnitentiæ. Quare de utraque expressè debebit deinde pœnitens se accusare in confessione. Ut docet Vasq. aliique apud de Lugo *disp. 25. de Pœnit. sect. 5. n. 67.*

Rogationes, & dies Adventus.

19 IN diebus Rogationum, & in Adventu non est obligatio jejunandi, ut praxis Fidelium satis ostendit. Excipe pro Rogationibus ritum Ecclesiæ Mediolan. cujus meminimus *n. 1.* & excipe pro Adventu eos Religiosos, qui ex propria Regula ad servandum Jejunium eo tempore obligantur.

Feria sexta, & Sabbato.

20 IN diebus feriæ sextæ, & Sabbati est non obligatio jejunandi, sed solùm abstinendi ab edendis carnibus; nam (quidquid olim usurpatum fuerit) certè hodie sic servatur in Ecclesia Occidentali, hoc est, Latina: (nam in Orientali Græci loco Sabbati servant suam abstinentiam die Mercurii.) Præceptum autem de hac nostra abstinentia in die Sabbati, sic imponit Gregorius VIII. *in c. Quia dies de consecratione dist. 5.*

Quia dies, inquit, *Sabbati apud Patres Sanctos nostros in abstinentia celebris est habitus; Nos eorundem auctoritatem sequentes, salubriter admonemus, ut quicumque se Christianæ Religionis participem esse desiderat, ab esu carnium eadem die (nisi majore festivitate interveniente, vel infirmitate expediente) abstineat.*

21 Ex hoc tamen textu ne duo inferas: primò, hoc non esse præceptum sub mortali, quia textus dicit (*admonemus*) quod verbum potiùs indicat consilium, quàm præceptum. Secundò, posse in omnibus Sabbatis, in quibus incidit aliqua major solemnitas, comedi carnes, quia textus habet (*nisi majore festivitate interveniente*) ne, inquam, hæc inferas. Non primum, quia in textu additur (*qui se Christianæ Religionis participem esse desiderat, ab esu carnium eadem die abstineat.*) Quoniam ergo tuus esus carnium in tali die ostendit, te nolle esse participem Christianæ Religionis, peccabis certè graviter, ut rectè notat Pasqualigus *dec. 176. nu. 3.* Non secundum, quia praxis Ecclesiæ id solùm ad Natalem Domini restrinxit, ut per similem occasionem supra notatum est.

22 Quæres: Si quis vovit generaliter omnibus diebus Sabbati (vel etiam Veneris) jejunare; si tunc incidat festum Natalis Domini, potest ne licitè carnes comedere, & votum non servare?

23 Resp. posse, si tamen excipias illos, qui vel ex observantia sua Regulari, vel ex voto suo particulari expressè voverunt in tali die jejunare, etiamsi in illum inciderit festum Natalis Domini. Ratio hujus exceptionis est, quia sic expressè te ligasti, vel ex vi ipsius voti, vel ex vi ipsius Regularis observantiæ à te assumptæ. Ratio responsionis est, tum quia ut habet Molina *t. 2. disp. 172. n. 3.* non est verisimile, quòd qui cum illa generalitate vovit, voluerit includere diem tantæ solemnitatis, & recedere à more Ecclesiæ, tum quia, ut habet Fagund. *præc. 4. l. 1. c. 6. n. 6.* in generalitate non constat de intentione voventis; ergo votum non alio modo obligabit, nisi juxta dictum Ecclesiæ morem.

CAPUT X.

De excusatis à jejunandi obligatione.

1 DIximus supra *c. 2.* de iis, qui non obligantur præcepto Jejunii; nunc de illis dicendum, qui, tametsi obligentur, propter aliquam tamen causam excusantur.

Senes.

2 INquires ergo primò, an senectus excuset à jejunando, & ab abstinentia carnium in diebus vetitis?

3 Resp. quòd sola senectus non det veniam comedendi carnes in diebus vetitis, esse certum; idemque dicendum de lacticiniis. His enim senibus, ut notant Azor, Navar. allati à Quintanad. *to. 2. tr. 3. sing. 4.* solùm ratione ætatis ea conceduntur, quæ requirit talis ætas ad sui sustentationem; at ad hanc sufficit, pluries cibum legalem sumere. Quòd si seni noceant cibi hi Quadragesimales, tunc profectò excusabitur ab illorum abstinentia. Verùm id non erit ratione ætatis, sed infirmitatis, de qua mox dicendum erit.

4 At verò quòd ipsa mera senectus excuset ab obligatione semel tantùm plenè comedendi, est ferè certum, quia omnes Doctores id concedunt, & quidem meritò; quia ipsa mera senectus reputatur infirmitas, quæ indiget frequentiore cibo, & ex alia parte hujus indigentiæ satis consulitur per cibos Quadragesimales.

5 Difficultas ergo hìc illa est, decernere quoto anno dicetur quis jam senectutem ingressus esse, unde non obligetur ad Jejunia?

Dico jam hodie ex communi sensu DD. (nam in jure nihil expressum est) eum esse senem quoad excusationem à jejunando, qui annos habet sexaginta, quia tunc vires hominis notabiliter sunt cadentes, quamvis externè quis appareat vegetior, seu fortior, ut testatur Galenus *de sanitate tuenda*; licèt autem aliqui DD. requirant annum sexagesimum completum, tamen alii cum Jo: Sanch. & Trullench, *l. 3. in Dec. c. 2. disp. 4. n. 3.* meritò dicunt, sufficere ut ejusmodi annos quis attigerit, tametsi non compleverit, quia adhuc tunc putatur ætas valdè cadens. Vide, quæ diximus *sup. c. 4. n. 38. & 39.*

6 Quæres primò. Quod dictum est de sexagenario quoad Jejunia Ecclesiastica, idemne sentiendum de Jejuniis ex voto? Si quis e g. voverit jejunare per totam suam vitam die sabbati, obligaturne ad ejusmodi votum Jejunii post ætatem 60. annorum?

Resp. probabile esse, excusari, etiamsi addiderit (*in perpetuum*) vota enim jejunandi non præsumuntur) quando tamen contrarium quis non intenderit) emitti, nisi ad modum legis Ecclesiasticæ.

7 Sed quid, si quis voverit sic: *volo jejunare per totam vitam meam, etiam in senectute post annos sexaginta?*

Resp. tunc per se, & ratione voti obligabitur; quia votum se extendit juxta intentionem voventis.

Dico (*ex vi voti*) nam si deinde is in ea ætate adeò sit debilis; ut illi notabiliter noceat Jejunium, ex alio capite excusabitur, nempè ex infirmitate, ut modò in simili dictum est.

8 Quæres secundò: estne probabile, fœminas non obligari ad Ecclesiastica Jejunia, quando attingunt annum quinquagesimum?

Resp. mihi non videri probabile, quia non invenio jus, nec rationes, hanc indulgentiam solidè confirmantes. Ita Fagund. 4. *Eccl. præc. l. 1. c. 8. n. 11.* & Layman. *l. 4. c. 1. n. 3.* Quod enim dicunt aliqui, fœminas faciliùs senescere, sicuti citiùs pubescunt, non convincit, quia ex alia parte à Jejunio, ut omnibus est compertum, non perinde ac homines, hoc est, non multùm macerantur. Non nego tamen, si qua tunc ita sit debilior, ut multùm molestię suis viribus inferat Jejunium, posse Jejunium negligere: verùm id non erit ex ętate, sed ex infirmitate.

9 Post hęc scripta incidi in Bertrandum Loth. qui *tract. 19. qu. 3. art. 4.* conatur probare, esse probabile, fœminas excusari post quinquaginta annos. Scio etiam; aliquos excusare illas saltem post annos quinquaginta quinque; sed non est recedendum à nostra sententia propter rationem à nobis allatam, quę solvi difficulter potest.

Infirmi quoad ipsum Jejunium.

10 INquires secundò, an, & quæ infirmitas excuset à jejunando?

Resp. Notabiliter infirmos, & valetudinarios sine dubio ex omnium DD. consensu cum Sanch. *l. 5. consil. c. 1. dub. 14.* excusari, etiamsi antea in infirmitatem inciderint propria culpa.

11 Idem dic de eo, qui ita ob debilem stomachum friget, ut unicam plenam refectionem, quanta scilicet ad plenam nutritionem est necessaria, sumere non potest; is enim cogitur sumere duplicem, non plenam, atque adeò legitimè Jejunium violabit.

12 Idem de eo infirmo, cui fortè Jejunium conduceret ad sanitatem; nam, esto, peccet contra Temperantiam, vel sui charitatem, non jejunando; tamen, quia est notabiliter infirmus, non peccat contra præceptum Ecclesiæ, quæ omnes infirmos eximit à Jejunio.

13 Idem de eo, qui noctu dormire per notabile tempus, vel talesieri notabiliter non potest, tenet Fagund. & Jo: Sanch. aliique apud Quintanad *v. t. 2. tr. 9. sing. 17.* qui Fagund. & Sanch. non obligant hunc jentare in meridie, & plenè se reficere serò, ut sic commodè dormiat; sed Quintanad vennas obligat, cui nos consensimus *sup. c. 6. n. 34.*

14 Addidi autem illud (*notabiliter, vel notabile*) quia notandum est, non quodlibet leve valetudinis detrimentum, qualis est e.g. extemporaneus, & brevis, remissusq; dolor capitis, vel quid simile, sed verè grave, licèt fatear, propter Ecclesię benignitatē non necessariò gravissimum debere esse illud, quod à pręcepto jejunandi liberū hominem reddat. Insuper nō est expectandum ipsum actuale detrimētum;

tum; sufficit enim timor rationabilis de damno per Jejunium inferendo; timor, inquam, non levis, sed mali notabilis.

15 Et quidem communiter conscientia ipsius Jejunantis sufficiet, qua bona fide, sive ex experientia præterita, sive ex probabili ratione putet, sibi graviter nociturum Jejunium, vel damnum sibi eventurum. Magis autem in particulari habe hanc expeditissimam regulam.

Illa infirmitas, seu illud damnum salutis notabile est, quod operationes ordinarias cujuslibet personæ impedit; ita ut, qui consueto suo modo operandi eas continuare commodè cum Jejunio nequeat, graviter ab illo offendi, censendus sit.

16 Hinc si Scholasticus ex Jejunio capite dolere soleat, vel quomodocumque cum difficultate studeat; si mulier ex debilitate Jejunii servitia domus incommodè operetur; si vir quilibet suum officium, artemque jejunando difficulter exerceat, & similes, hoc capite damni à jejunando legitimè excusabuntur.

17 Nutrientes, prægnantes, huc reducuntur; propter salutem enim, sive infantis, sive suam, à Jejunio communiter excusantur. Nec excusantur modò à Jejunio, sed etiam, tenentur communiter (ait Leander, *disp.5.de Jejunio q.76.*) non jejunare; quia pro nutrimento fœtus, & suo non sufficit una comestio: carnes autem tunc solùm comedere iis nutrientibus, & prægnantibus conceditur, quando sic complexio, & necessitas earum, vel infantium exposcit; sed de hoc dicemus infra, *ubi mox num.24.* Quintanadvennas ex placito cujusdam Medici aliquantò benigniùs loquitur.

Quod de his dictum est, puto etiam de fœmina, antequam concipiat, si à Medicis judicentur Jejunia matris nocitura proli suscipiendæ, quia multum grave est, fœminam conjugatam, prolem probabiliter in utero concipiendam, fovere non posse, & sicuti alia remedia, sic etiam convenientia alimenta, debebit ponere, ne fœtus fortè concipiendus elanguescat.

18 Quæres primò. Si ego maximam difficultatem sentiam in jejunando, possumne mihi persuadere, hanc esse infirmitatem, meque à Jejunio deobligare? Dico (*maximam*) nam scio, molestiam aliquam in Jejunio residere, nec propter hanc posse, me excusari. Ago igitur solùm de difficultate magna, & extraordinaria.

19 Resp. si difficultas oritur ex malo habitu tuo, tuaq; gulositate, etiamsi sit magna, obligaris, eam vincere, & jejunare ex Filliuc.*tr.27.p.2.c.6.q.1.n.125.* omnes enim tenemur malos habitus, quamvis inveteratos, extirpare. At si difficultas oritur ex prava corporis dispositione, quia e.g. stomachi notabilem, atque extraordinariam debilitatem sentias, vel insolitam lassitudinem, & similia, excusaberis à Jejunio, etiam si ejusmodi debilitas orta fuerit ex malo habitu, nimis olim comedendi, quia, tunc ejusmodi incommoda reducuntur ad corporis infirmitatem.

20 Quæres secundò, an in die Jejunii licitè quis sumat aliquid electuarii, vel saccaro conditum, vel quid simile, ut sanitatem, vel recuperet, vel conservet?

Resp. ut recuperes notabilem salutem amissam, ne sit dubium, quòd possis tantum sumere, quantum proportionaliter ad salutem recuperandam judicatur necessarium, quia Ecclesia, ut dictum est, non præcipit Jejunium cum tanto tuæ salutis detrimento. At ut prætervet, vel conservet, distinguendum est: si enim de propinquo prudenter timetur ægritudo, potest: quia id etiam præsumitur concedi à benignitate Ecclesiæ. Verùm si ęgritudo non timeatur de propinquo, licet concedat Pasqualigus, *dec.133.* tamen meritò Leand. cum aliis negat *l.c.q.12.* quia sic non sumeretur id per modum medicinę, quę supponit vel malum actuale, vel saltem de propinquo. Adde, hoc modo nimiam dari ferè omnibus licentiam jejunia negligendi; omnes enim de remoto timent ęgritudinem.

Infirmi quoad carnes comedendas.

21 INquires tertiò. Quęnam infirmitas concedit usum carnium in diebus prohibitis?

Resp. certum esse, ei, cui ex periti judicio nocent graviter cibi legales, licitum esse adhibere carnes.

Animadvertit autem Quintanadvennas, *t.2.sing.tr.9.sing.1. cum* Jo. la Cruz, Trull. Jo. Sanch. illum, qui expertus sibi nocivum jam esse in Quadragesima, vel diebus prohibitis, carnes non comedere, non teneri futuris Quadragesimis à carnibus abstinere, nisi maximè dubitetur, causam nocumenti cessasse. Addit ibidem sic idem Quintanadvennas: *Illis etiam, de quibus prudenter timetur, aut probabiliter dubitatur, an carnibus non utendo, grave, aut considerabile damnum perpessuri sint, esus carnium concedi potest, quia in dubio à me benignior pars, aut interpretatio est tenenda; & quia in dubio melior est conditio possidentis, cùm in homine certior, & antiquior sit possessio, & jus non solùm ad conservandam vitam, sed etiam ad eam non exponendam periculo amittendi, quamvis adsit possessio præcepti obstinendi à carnibus, melior est illius, quàm istius conditio; præsertim quia cùm idem jus habeatur ad vitandum damnum salutis, quàm ad illud vitandum, de quo probabiliter dubitatur, ergo si ad illud conceditur esus carnium, etiam ad istud.* Hactenus Quintanadv. afferens pro hac sententia utrumque Sanch. Sylvest. Trull. Henriquez.

22 Singulos autem morbos in particulari recensere, quibus concedi potest carnium usus, ad Medicos potius pertinet, quàm ad Theologos. Nihilominus proferam hic nonnulla ex iis, quæ prædictus Quintanadvennas affert *l.c.sing.1.* ex insigni Medico, ut ipse ait, Petro de Peramoto, qui *in lib.de piscium insalubritate* sic habet *pag.1.*

23 *Qui licèt ad præsens sani sint, per successivam tamen alterationem morbis aliquibus corripi certis temporibus solent, Epylesiæ scilicet, distillationibus, podagra, renum calculo, aut aliquo febrium genere, iis talem victum convenit præscribere, qualis cum morbo, ad quem sunt proclives, infestantur, præscriberetur.*

Et inferiùs: *Malè autem sanis, & iis, qui ipsis sunt viciniores, esus carnium intrepidè est concedendus. Quibus annumerandi sunt pueri, qui primum septennium non sunt transgressi, & senes, qui sexagesimum suæ ætatis annum excesserunt.* Verùm de his senibus vide, mox quæ dicam *n.25.*

24 *Utero item gerentes, quæ rusticæ, & validæ non sunt, & insuper, quæ pueros nobiles lactant nutrices. Religiosi insuper, & alii, qui cùm boni viri sint, valde de se conqueruntur, quidam enim sunt, qui conqueruntur de vertigine; dormire nequeunt alii; plurimi verò ad opera, & officia sibi injuncta debiles, ac parum apti redduntur, quæ omnia carnium esu corrigi experimur.* Hæc ex Peramoto Quintanadvennas.

His rectè addit Leand. *disp.5.de Jejunio q.57.* Prægnantibus deberè dari carnes, si eas vehementer appetant, quia aliàs esset periculum abortus, ut notat Azorius, Bonac. Trull.

25 Pergit deinde sic Quintanadvennas, limitando meritò dictum Peramoti. *In quibus non placet, sexagenariis esum carnium concedere, cùm ratione ætatis non eximantur à negativo præcepto carnes, immò & lacticinia non edendi in diebus prohibitis, sed solùm à jejunio. Conceditur autem sexagenariis esus carnium, aliquam causam habentibus, licèt esset levior, quàm illa, ob quam concederetur aliis ante hanc ætatem.*

26 Et paulò post. *At verò*, ait, *omnibus præfatis major causa debet adesse, ut per annum diebus prohibitis carnes edant, quàm in Quadragesima, cùm in hac per quadraginta dies continuos piscibus vesci, majus nocumentum haberi, aut timeri possit, quàm haberetur, aut timeretur in horum ciborum comestione per unum, aut duos dies in qualibet hebdomada.* Hæc ille.

Infirmi quoad lacticinia.

27 INquires quartò quid de infirmis quoad lacticinia?

Resp. verbis ejusdem Quintanadvennas, *l.c.n.5.* *Omnibus*, ait, *qui aliquod damnum mediocre actuale, vel habituale patiuntur, vel pati, sunt experti, vel pati timent in valetudine, concedi possunt lacticinia, & ova etiam sine dispensatione, licèt hoc damnum, vel timor, aut dubium illius sit gradus aliquantulum inferioris illo, quem necessarium esse diximus pro comedendis carnibus. Quæ doctrina præcipuè locum tenet in Hispania, tum ob consuetudinem, tum ob privilegium Bullæ, quod, ubi viget, facultatem hanc faciliorem reddit.* Addit primò, paulò post *satis esse quemcunque capitis dolorem, licèt levem, quamcunque inflammationem gutturum, aut oculorum ad comedenda lacticinia diebus vetitis.* Addit 2. *singul.5.* *Omnibus etiam ferè, qui sua officia, & occupationes suas non æquè bene piscium esu exercere, aut his attendere valent; unde omnibus Concionatoribus frequenter, bis v.g. in hebdomada Quadragesimæ prædicantibus: Omnibus Magistris Philosophiæ, & Grammaticæ, qui saltem duas lectiones unius horæ habent quotidie manè, vespere, ac similibus.* Addit tertiò. *Omnibus item, qui sedulò ad studia, sive scholastica, sive moralia, sive politica incumbunt, ut sunt Magistri plures, præsertim Religionum, & eorum Religiosi scholastici (de his expressè docti Juniores, & inter eos doctissimus Pater Idelphonsus Rodericus in materia de Jejunio.)* Addit quartò. *Illis item ea concederem, qui frequenter Confessionibus adsunt, & Choro nimis prolixo, ut sunt Chartusiani, & S. Hieronymi Religiosi. Idem Advocatis, & Jurisperitis, & studio incumbentibus. Idem sentit Diana de procuratoribus (videlicet, ad lites.) De his omnibus ratio est, quia piscium esus præsertim continuus communiter lædit eos, qui ad exercitia mentis incumbunt.*

28 Dixi tamen (*ferè omnibus*) quia aliqui ex numeratis ita robustæ naturæ, stomachi, & capitis esse poterunt, ut salubriter se jam diù habeant frequenti piscium esu, & iis ova, & lacticinia sunt deneganda, si non adsit Bullæ Cruciatæ Privilegium. Hactenus ex Quintanadvenas.

Memineris autem, comedentes lacticinia, & ova debere servare Jejunium; quia, ut in superioribus dictum est, stat essentia Jejunii cum lacticiniis, quæ non stat cum carnibus.

Laborantes.

29 INquires quintò, an, qui exercent artes, vel officia laboriosa, eximantur à Jejunio?

Respondeo, sanè eximi, quando ea ejusmodi sunt, ut cum illis ferè Jejunium valdè difficile sit; quia exercitium, quod fit cum notabili labore, consumit spiritus, affligit notabiliter corpus, illudque debile reddit; id quod piam Ecclesiam velle, non est præsumendum. Et ita explicuit Eugenius IV. relatus *in compendio privilegiorum Fratrum Minorum. Ver. Jejunium n.2.* & tenent omnes DD. apud Pasqualig. *dec.290.*

30 At

30 At qua ratione sciam artem, vel officium tanto labore fieri, ut pertingat ad me liberandum à Jejunio?

Resp. esse illud officium, & artem, quæ exercentur cum magna agitatione, seu motu manuum, & brachiorum, vel etiam pedum, ita ut motus fiat cum impetu.

31 Hinc ergo fit, ut Agricolæ, Ferrarii, Fabrilignarii, Cæmentarii, Fossores, Fullones, Lapidicinæ, Bajuli, Pistores, Textores, Molitores per seipsos, Coriarii, Remigantes, Mercenarii portantes suarum mercium capsas per urbem, Argentarii, Aurifices ve malleo, vel simili gravi instrumento per laborem utentes excusari à jejunio.

32 Verùm hic nota, laborem debere esse notabilem, nec per paucas horas, sed per notabile tempus, secus non militabit ratio consumendi spiritus, &c. Nam si quis Molitor e.g. parvo labore aquæ vi frumentum molat, vel Textrix leves victas texat, vel fulloduo, vel tria indusia lavet, non dicetur laboriosè agere.

33 Scriptores verò, Notarii, Pictores, filum ex lino, vel lana nentes, Sartores, Lectores cujuscunque scientiæ, Confessarii, Medici, Chirurgi, Barbitonsores, quia non exercent officia, vel artes, per se laboriosas, non excusantur ex hoc capite à Jejunio.

Dico (*ex hoc capite*) nam si quis hæc, vel similia ex officio suo exercens, ita fit debilis, ut suum officium aliis leve, ipsi fit notabiliter laboriosum à Jejunio per accidens, hoc est, ratione suæ complexionis excusabitur. Hinc Scriptor e.g. obligatur ad Jejunandum, quia scribendi officium levis est laboris, & fortasè edens faciliùs scribet, quàm cibo refectus; tamen si cui Notario ita laboriosa succedat scriptio, ut sine duplici refectione suum munus obire nequeat, excusabitur certè per accidens ratione suæ complexionis. Idem dic de cæteris similibus.

34 Hæc sunt certa, sed adhuc dubitabis primò: an Artifex robustus, e.g. Arator, qui cum labore potest optimè substinere Jejunium, an, inquam, à Jejunio eximatur?

35 Resp. eximi. Ita Fagud. *Præc. Eccl.4.l.1.c.8.n.15.* Ratio est, quia ex se omnes Artifices laboriosæ artis excusantur: quare excusabitur & hic. Atque hujus rationis ulterior ratio est, quia laboriosis artibus vacantes frequenti indigent refectione, ne in debilitatem incidant, quando minùs putant. Et quidem idem Fagund. illud addit *n.16.* Artifices, vel similes laborantes, si fortè à suis laboriosis exercitiis vacent uno, vel altero die, non obligari regulariter ad Jejunia; quia ne deficiant illis vires, legitimè possunt vel eas servare ad sequentia opera, vel easdem reficere pro operibus antecedentibus. At si multis vacent diebus, obligantur Jejunio, quia excusatio neque à præcedenti, neque à præsenti, neque à consequenti labore peti non potest.

36 Dubitabis secundò quid, si ejusmodi Artifex Ferrarius e.g. sit dives, neque illo labore indigeat, potestne nihilominus laborare, & non jejunare?

37 Resp. posse ex probabili sententia, quam sequuntur Sanch. Bonac. Trull. aliique cum Leand. *de præc. Eccl. tr.5. disp.8.q.62.* Ratio est, quia ex declaratione Eugenii IV. modò relata expresè eximuntur exercentes artes laboriosas, nulla facta exceptione pro divitibus; tum quia sicuti cæteræ leges respiciunt, quod est frequentius; ita lex de obligatione Jejunii respicit Artifices laboriosos, qui communiter ex arte victum quærunt, & sic comprehendit omnes, etiam illos, qui per accidens divites sunt. Et sicuti eadem lex de Jejunio liberat omnes infirmos à prædicto Jejunio, esto, quòd infirmus aliquis fortasè cum Jejunio meliùs se habeat; ita in casu nostro.

38 Dubitabis tertiò, si quis artem, seu vivendi modum laboriosum non est ex sua conditione sortitus, potestne ex sua voluntate laboriosum opus aliquo die assumere, & consequenter eo die non jejunare?

39 Resp. si id faciat ex aliqua rationabili causa, ut quis e.g. carens homine, qui Templum ad festum celebrandum ornaret, sanè posse. Idem erit, si pietatis gratia iter pedestre arripiat ad sacram Imaginem invisendam; si flagellis usq; ad sanguinem se notabiliter ex amore Christi Domini Passionis se notabiliter cedat; si ad serviendum infirmis totum diem, etiam cum proprio lucro notabiliter laborando ex motivo misericordiæ, vel charitatis, consumat; ipsa enim pietas satis rationabilem causam dat in prædictis. Idem judico, si quando aliquod grave commodum laborando acquiram, vel incommodum à me grave repellam: tantæ enim gravitati indulgere putatur Ecclesia. Ita Less. *l.4. de just. c.2. n.43.* At si sine causa, ut si quis pedester ad venandum e.g. solùm ob voluptatem se conferat, vel pila ludat; multò magis si cum peccato, ut si ad adulterandum, vel ad furandum dictum pedestre iter arripiat, cùm id sit ponere irrationabiliter directum impedimentum exequutioni præcepti, dum præceptum urget, illicitè contra præceptum jejunandi fiet. Quare non esse excusandum censeo hominem nobilem, & divitem, qui vellet laborare, & sic non jejunare in illo die jejunii, etiamsi laboraret non ob finem non jejunandi, sed propter suam delectationem; censeo, inquam, non esse excusandum, quia hunc non excusat ars, seu officium proprium, quo privare neminem intendit Ecclesia, neque necessitas, neque pietatis virtus. Unde ergo excusationem exposcet?

40 At Trullench, *lib.4. in Dec. c.2. disp.3. nn.10.* cum Medina, Ledesma, & Verricelli, *de Mission. tit.9. q.159. citante Dianam*, dicit: præceptum jejunii non obligare ab abstinendo ab honestis actionibus, nam propter hanc eandem rationem idem Trullench excusat eum, qui semel, aut iterùm pilæ ludum assumit, licèt prævideat, non posse deinde, propter laborem ludendi, jejunare.

41 Resp. negando, præceptum non obligare ab abstinendo ab honestis actionibus sine causa assumptis; siquidem, dum urget præceptum, vel est in proximo, obligor non apponere impedimentum ad præcepti illius exequutionem, quia secus possem die Dominico dormire, quæ certè est actio honesta, & sic excusari ab auditione Sacri. Quare negandum omninò est, quòd tunc licet pila ludere, nec semel, nec sæpè (quia semper est par ratio) & sic non jejunare. Unde etiam infero, te non posse licitè sumere medicamentum, cum quo jejunare non potes in die jejunii, vel cum quo audire Sacrum non vales in die festivo, si nulla causa urget, & facilè potes in sequentem diem illud assumere, vel ante prædictum diem jejunii tibi de illo providere. Lege Castrop. *tr.1. disp. de leg. p.21.* Merollam *tom.1. disp.4. de leg. c.3. dub.37.* Sanch. *lib. 1. in Decal. c.15.*

42 Admitto nihilominus tanquam certum, si (quamvis cum peccato) te ita defatigasti, ut non valeas jejunium pati; peccasse te quidem dum impedimentum jejunio apposuisti, at poteris deinde sine novo peccato comedere, quia tunc verè incapax es macerationis jejunii.

43 Huc incidit illa quæstio, an, & quo peccato quis peccat, si noxios cibos comedat, unde sequatur, eum incidere in infirmitatem, qua impediatur posteà ab observatione jejunii?

44 Resp. tres hìc casus distinguendos esse. Primus: *Ego cibos noxios comedo, vel nimis comedo; idest, excessivè, prævidens me gravem infirmitatem contracturum, nihil tamen advertendo de jejunio, pecco ne?* Dico, te tunc peccare quidem contra Temperantiam, & contra propriam charitatem, graviter, vel leviter juxta damnum, quod tibi infers; non verò contra præceptum jejunii, quia in hoc casu nulla ratione advertis ad præceptum jejunii.

45 Secundus casus est. Si prædictos cibos comedas cum prævisione tum futuræ infirmitatis, tum futuræ impotentiæ, qua non jejunabis. Ad hunc dico, nunc peccari quidem modo dicto in casu præcedente, sed regulariter non peccari contra præceptum jejunii, quia præceptum jejunandi est, ut in die præcepto jejunem, non verò ut in diebus ante præceptum me aptum reddam ad illud; hoc enim esset nimis onerosum Fidelibus. Quòd si illi noxiæ comestioni conjungitur impotentia jejunandi, id per accidens est, tibi illam impotentiam non intendenti; neque enim ad comestionem sequitur tanquam ex causa negatio jejunii; nam hæc jejunii negatio sequitur ad ipsam impotentiam ortam ex comestione. Quare negatio jejunii est quid remotum respectu comestionis, ad quæ removenda non obligat præceptum.

Dixi tamen (*regulariter*) quia ita solet esse, ut infirmitas ex cibis noxiis non timeatur futura eodem die; si enim in aliquo raro casu prævideretur infirmitas futura in eodem die jejunii, vel tempore illi diei proximo, peccaretur sanè contra præceptum jejunii ex illo principio pauló anteà me allato, quia nimirum quodcumque præceptum de aliqua re obligat, ne quando præceptum urget, vel est in proximo, ponatur impedimentum observationis illius: sicuti, ut ibidem dixi, præceptum de audiendo Sacro die Dominico obligat ad non ponendum eodem die, vel proximè ad illum, somnum e.g. quo posito, ego illud audire non possum.

46 Tertius casus est. Si prævideas infirmitatem, prævideasq; te fore, ea contracta, impotentem ad jejunandum, & insuper intendas consultò noxia comedere, ut sic factus jam impotens, non obligeris jejunare. Etad hunc casum dico, te illa comedendo peccare contra præceptum jejunii, ultra peccatum contra Temperantiam, vel propriam charitatem, etiamsi id facias multis diebus anteà, intendasque multis item ante diebus, quàm veniat dies jejunii. Ratio est, quia sic haberes actum voluntatis, te subtrahendi à præcepto Ecclesiæ, dum præceptum urgebit. Non sic ille, qui exit de Territorio, ubi adest præceptum jejunii, & transit eodem, vel præcedentibus diebus ad locum, ubi non adest: vel ille, qui tentat obtinere legitimam dispensationem à præcepto; nam & ille se transferens ad eum locum, & hic dispensatus, sanè post transitum, ve post dispensationem à nullo præcepto urgetur, illud enim à se veluti excussit legitimè. At in hoc, de quo loquimur, etiam contracta jam infirmitate, remanet, ut in cæteris Fidelibus, præceptum. Id quod etiam dico de ludente pila, vel eunte ad venandum, deq; similibus assumentibus ejusmodi voluntarias actiones sine causa; unde intendat fieri impotens pro illo, vel sequentibus diebus ad jejunium. Is enim, quia per infirmitatem, vel debilitatem non excutit à se præceptum; sed solùm excusatur ab illius observantia (valdè enim diversa sunt, non habere præceptum, & excusari à præcepto, cui quis verè subiicitur, ut communiter docetur *in tr. de legibus*, & nos diximus *supra c.2. n.2.*) quia, inquam, à se præceptum non excutit, sequitur eum delinquere; quia facit illum actum, illamque operationem exequitur, dum est sub præcepto; & dum facit hunc actum: *volo noxia manducare, vel pila ludere, ut sic excuser à jejunio*, ponit voluntarium impedimentum, ut illud præceptum, cui subditur, non observet. Et licèt, quando est infirmus, non peccet non jejunando, quia ab impotentia excusatur, peccavit tamen, quando ad dictum finem non jejunandi impedimentum voluntariè admisit. Lege Th. Sanch. *in cons. l.5. c.1. dub.7.* Jo: Sanch. *disp.14. n.20.* & Leandrum *tr. 5. de jejunio disp.8. q.158. & disp.9. q.1.* Sed materiæ necessitas diutiùs nos coegit in hoc casu immorari. Redeamus jam ad dubitationes de officiis laboriosis.

47 Dubitabis ergo quartò de Sutoribus, Concionatoribus, de

ti iter facienbus, an scilicet hi excusentur propter suum laborem à jejuniorum observantia?

46 Resp. quoad primum. Sutores, qui ii sunt, qui calceos consuunt, ego nequaquam excuso, sicuti *sup. n. 33.* non excusavi Sartores, quia non videtur ars sutoria, sicuti nec sartoria admodùm laboriosa. At Lessius *l. 4. c. 2. dub. 6. n. 43.* cum aliis excusat sutores, non verò sartores, quia tractare corium cum manibus, brachiis, pedibus, ut ii faciunt, superat (ait Lessius) laborem sartoris. Ego id eorum conscientiis, qui suum laborem rectè callent, remitto.

47 Quoad secundum de Concionatoribus distinguendum puto. Si per totam Quadragesimam quotidie, vel etiam ter, vel quater in hebdomada consuetam concionem unius horæ plus, minus habeant ad populum, affirmativè; hoc est, excusari à jejunio est respondendum; tametsi voluntariè, & cum spe lucri, seu eleemosynæ (est enim opus per se ipsum) concionentur. Legito Dian. *p. 1. tr. 9. res. 10.* Si semel, aut bis in hebdomada, negativè est respondendum. Ratio utrinsque est, quia frequens illa dicendi exercitatio juncta cum necessario mentis labore, labor videtur non contemnendus, qualis certè in raris concionibus non apparet. Quòd si quis adeò sit, vel fiat debilis ob unam, vel alteram concionem, tunc poterit à jejunio excusari. Verùm id non est per se, sed per accidens, ratione talis personæ. Id quod extendit Sanchez *lib. 5. cons. c. 5. dub. 13. n. 16.* etiam ad diem præcedentem concioni, si debilitas judicio prudentis idem requirere videatur.

48 Quoad tertium, de iter facientibus est distinguendum. Nam iter faciens pedester per totum diem, vel majorem diei partem; ut faciunt Cursores, seu Tabellarii, litteras ex una Civitate ad aliam portantes, excusandi sunt, quia verè hoc laboriosum est officium, non patiens jejunium; at iter agens equestris, vel lectica, vel navi, per se non excusatur, quia contra is labor compatitur cum jejunio. Dico (*per se*) si enim ratione complexionis infirmæ, vel ob gravem nauseam in navigio, vel quid simile aliquid illi accedat, quod notabile damnum patiatur ob Jejunium, nemo negabit, esse tunc illum excusandum. Qui autem navigans gravem nauseam patitur, & fortassè cibos etiam evomit, videtur indigere carnibus, ut stomacho vehementer laboranti succurrat. In quo tamen casu, & similibus certa regula dari non potest; sed periti vel consilium, vel conscientia ipsiusmet nauseantis adhibenda pro regula est.

49 Nota denique, nonnulla ex prædictis confirmari, immò & probari ex decr. SS. Alex. VII. cujus supra meminimus, qui in hac materia Jejunii præter propositiones, quas attuli *c. 4. n. 9. & c. 5. nu. 42.* has alias damnat, quæ sunt 30. & 31.

50 *Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione Jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum Jejunio.*

51 *Excusantur absolutè à præcepto Jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.*

Hæ propositiones sunt damnatæ, saltem tanquam scandalosæ, & sub peccato mortali prohibitæ, ne quis illas in praxim deducat.

52 Dubitabis quintò de Musicis, seu Cantoribus. Respondeo ad hanc dubitationem sic respondet Jo: Sanch. *disp. 44. n. 18. Cantores*, inquit, *conducti ad canendum, sive salarium ob id habentes, possunt non servare Jejunium, si ad canendum redderentur inhabiles. Addit, eos posse in Quadragesima vesci ovis, causa vocis conservandæ; non enim causa Jejunii astrictus est aliquis diminutè suum exequi munus.* Hæc ille, quæ certè probabilia sunt, si adsit illa cautio, quę admodum est notanda (*si ad canendum redderentur inhabiles*) Legatur etiam Dian *p. 1. tr. 9. res. 11.* qui ait: *Id urgentius procedere in Cantoribus canentibus in Camera ad Principis cujuscumque solatium.* Hæc ille, & quidem probabiliter propter eandem rationem à nobis dictam, quia scilicet Ecclesia non intendit obligare ad Jejunia cum tanto dispendio, quo quis sua officia, suasque professiones ratione Jejunii exequi non valeat, sicuti de hoc Principis Cantore supponimus. Nam cęterum si supponas id fieri propter solam voluntariam delectationem, sanè non esset apta excusatio, siquidem recurreret doctrina, quam *sup. n. 38. & seqq.* attulimus.

53 Dices: ergo vera esset consequentia, quam inducit Caramuel, *in Theol. fund. fundamento* 53. §. 26. allatus à Dian. *p. 11. tr. 1. resol. 4.* his verbis. *Musici*, ait, *à Jejunio excusantur: at omnes Religiosi, qui Chorum habent, sunt Musici, nec sunt in mundo Musici qui plus canant, quàm hi Religiosi, ergo hi excusantur à Jejunio.* Hec Caramuel.

Resp. eo modo, quo rectè respondet idem Dian. *l. c.* negando conseq. & afferendo disparitatem; nam Musici excusantur propter salarium, quod amitterent, & ne diminutè exerceant munus suum ad quod tenentur, & ne reddantur inhabiles ad canendum cum periculo damni notabilis propter vocis amissionem; sed Religiosi satisfaciunt muneri suo canendo in Choro sive cum voce sonora; sive cum rauca, nec timent (ut timent Musici) esse dimittendos à servitio Ecclesiarum vel Principum cum suo notabili damno, sed semper securi sunt sive bonam, sive malam vocem habeant, quòd invenient mensam paratam cum solitis cibis. Adde, Musicos, qui canunt figuratè, non solùm laborare corpore, sed etiam mente, siquidem egent maxima attentione ad notas musicales, & ad mensuram temporis, quam dat Cappellę Magister, cùm contra Religiosi absque labore canant in Choro; canunt enim eodem semper modo consueto, & sono vocis facili.

54 Si quæras. Religiosus ex addictis Choro, si cum Jejunio valde notabiliter elanguesceret in canendo, dicto consueto modo (id ita supponatur) quid potiùs eligere obligaretur, Choro satisfacere, non jejunando; an Chorum relinquere, & jejunare?

Resp. hoc posterius eligere omninò debere. Ratio manifesta est, quia obligatio satisfaciendi Choro est communitatis, quę semper suos Choristas habet pro satisfactione Chori; at obligatio jejunandi est personalis pro unoquoque Religioso; qui, si non potest cantare in Choro injejunus, satisfacere obligabitur jejunus horarum Canonicarum obligationi privatim.

55 Dubitatur sextò, an opinio illa sit probabilis, quæ docet, omnes artifices, sive artem laboriosam exerceant, sive non laboriosam, sed solùm ex eo quòd sint artifices, eximi à præcepto Jejunii?

Resp. non esse probabilem. Quare non est audiendus Leander *disp. 8. de Jejun. q. 69.* putans, eos omnes eximi, & afferens pro ratione, quia Eugenius IV. exemit omnes artifices, seu opifices, suas artes exercentes: non est, inquam, audiendus, quia Eugenius non omnes artifices, sed artifices laboriosas artes exercentes à præcepto jejunandi liberat. Et sanè miror (ut etiam miratur Pasqualigus *dec. 37.*) quòd Leander *in prædicta q. 69.* non apposuerit illud verbum (*laboriosas*) cùm ipsemet paulò ante, nempè *qu.* 60. attulerit declarationem Eugenii, illud verbum apponentis. Hæc sunt Eugenii verba, ut Leander ipse rescribit ex compendio privilegiorum Minorum.

Idem Eugenius declaravit, quòd artifices laboriosas artes exercentes; & rustici, sive divites sint, sive pauperes, non tenentur jejunare sub præcepto peccati mortalis.

Hæc Eugenius, cum quo DD. omnes, & SS. Alex. VII. modò *n. 51.* relatus: ubi tamen nota, quòd, cùm dicit (*& Rustici*) intelligit, ut colligitur ex contextu de rusticis, qui laboribus vacant, secus nimis absonum esset, dicere, omnes rusticos etiam per annum otiantes à tam notabili præcepto Ecclesiæ liberari.

Confirmatur primò nostra responsio, quia si esset probabilis sententia prædicta Leandri, omnes artifices, etiam cujuscumque levissimæ artis, etiam quando per longum tempus nihil laboris assumunt, à præcepto jejunandi essent immunes; quia jam sunt artifices: quod inconveniens manifestè ostendit, non fuisse mentem Pontificis tam irrationabilem, qualem Leander affirmat.

Confirmatur secundò, quia idem Leand. *ib. q. 30.* volens excusare barbitonsores à Jejunio non recurrit ad dictam declarationem Eugenii; fortassè enim vidit, inde excusationem hanc deduci non posse; sed recurrit ad laborem talis artis, sic dicens; *an barbitonsores ad præceptum Ecclesiasticum Jejunii teneantur? respondeo, affirmant teneri omnes Doctores pro prima sententia nuper allati, sed probabiliter dico, non teneri, dummodò per totum integrum diem suam exerceant artem; secus, si per aliquam tantùm partem diei.*

Paupertas.

56 INquires sextò: an pauperes excusentur à Jejunio?

Resp. quòd, qui adeò pauper est, ut non habeat, unde plenam refectionem faciat, non obligatur ad Jejunium, certum esse, quia tantam inediam Ecclesia non jubet. Quæri igitur solùm hic debet primò, an obligetur ad Jejunium, qui solùm panem habet? Secundò, an qui panem, & vinum habet dumtaxat? tertiò an qui panem, vinumque habet, & simul aliquod obsonium ex levibus, vel olivas e.g. vel nuces, vel parvulum siccatum pisciculum? Quartò, an qui hæc habet simul, hoc est, cum pane, & vino habet olivas, nuces, legumina, &c.

Dico jam, primum, & secundum, hoc est, eum, qui solum panem; vel solum panem, & vinum habet à me non obstringi ad Jejunium, quia sic nimis illud onerosum esset, & laboriosum, ad quod benignitas Ecclesiæ non præsumitur suos fideles obligare.

De tertio, hoc est de eo, qui panem, vinum, & leve unicum obsonium habet, ego distinguerem; si enim is habet panem, vinum, unumque obsonium ex levibus dictis, ipsum obligarem, si rarò id contingat; e.g. semel, aut iterùm, non verò sæpè. Ratio est, quia si sæpè, nimis maceratur, atque extra modum corpus, quæ certè nimia maceratio non habet locum, si id rarò contingat, præsertim in homine rustico, firmæque sanitatis.

De quarto, hoc est, de eo, qui habet panem, vinum, & multa levia obsonia, dico, me non audere illi dare facultatem non jejunandi (quidquid nonnemo in contrarium sentiat, sic autem sentit Verricelli *de Missionib. tr. 4. q. 94.* §. 23 *dub. 11.* citans Pasqualigum, etiamsi solitus sit comedere) quia sufficiens haberi alimentum à multis cibis vilioribus potest, quod ab uno, vel altero meliore potuisset. Et sanè, si etiam in civitate magna Jejunia communium personarum perscruteris, invenies solis hisce levibus obsoniis suas esse mensas instructas.

57 Quæres primò. Quid, si quis haberet solum panem, & simul carnes, nec aliud illi suppeteret obsonium, ut si esset rure à civitate distanti, haberet tamen carnes ex venatu, poteritne carnes cum pane comedere, & sic Jejunium non observare?

58 Resp. Huic dubitationi sic respondet Pasqualigus *decis. 49. Arbitror*, ait: *quod si etiam per unicum tantùm diem careret quis aliis cibis concessis, posset loco ipsorum vesci carnibus cum solo pane, quia*

lex

lex prohibens carnes non intendit tantam macerationem, adeòque admodum extraordinariam; quare lex Jejunii sic nimis esset onerosa, si solo pane contentus esse tunc quis deberet.

Eidem dubitationi Sanch. *l.5.cons.c.1.dub.19.n.7.* sic respondet. *Tandem nota multò majorem necessitatem requiri, ut fas sit in diebus prohibitis vesci carnibus; unde si nullus alius esset cibus, nisi panis, non liceret carnibus vesci, nisi per plures dies duraret inedia, ut in longa navigatione, vel atroci bello, ubi deest victus.*

Denique eidem dubitationi Leander, *tr.5.de Jejunio disp.2.q.19.* cum pręmisisset sententiam Pasqualigi, ut est ab ipso absolutè prolata, esse nimis laxam. Respondet sic. *Vel persona, cui dictus casus contingeret, est nimis delicata, assuetaque epulari splendidè, ut sunt Magnates, & Principes; vel est persona robusta, & enutrita vilibus escis, ut sunt Pastores, & Rustici; si sit ex prioribus, potes amplecti sententiam Pasqualigi; si ex posterioribus, nequaquam, quia prioribus nimis extraordinarium esset sic jejunare, etiam per unum diem; at posterioribus, utpotè assuetis sæpissimè ad solum panem comedendum, non videtur esse licitum negligere tantum præceptum, quale est præceptum de abstinentia à carnibus in diebus vetitis.* Hęc Leander, cujus sententiam amplectendam puto, quam etiam sequitur Dian. *p.10.tr.14 res.59.*

Si quis non haberet, nisi panem, & aliquid lacticinii, simili modo discurrendum est de hoc, ac de eo, qui solùm habet carnes cum pane, sed adhibenda illa monitio toties dicta, ut scilicet etiam servet Jejunium, quod stat cum lacticiniis, non verò cum carnibus.

59 Quęres secundò, an hic teneatur dicta lacticinia assumere, ut sic jejunet, an potius licitè posset esse contentus suo solo pane, & multoties illum in die comedere, & Jejunium non observare?

60 Resp. cum Th. Sanch. *lib.2.cons.c.1.dub.32.* qui sic docet. *Licèt probabile sit, non teneri; at probabilius est, teneri. Ratio est, quia hoc præceptum Jejunii est principale, & ita, si non potest aliter servari, nisi comedendo ova, tenetur, ut possit illud servare. Sicut ille, qui non potest jejunare, nisi anticipando tempus, & horam prandii consuetam tenetur jejunare, illam anticipando, ut supra dixi. Sic docti Juniores.* Hactenus Sanch.

61 Quęres tertiò: probabilisne judicanda est doctrina Layman. *lib.3.tr 8.c.3.n.3.* & Tanneri, *t.3.disp.3.q.3.n.108.* quam etiam approbat Gobat, *de ebrietate c.23.n.116.* qui excusant illos pauperes à peccato, qui die Cinerum assumnnt reliquias carnium donatas à ditioribus, rationemque reddunt, quia in tanta copia egenorum non est mens Ecclesię, nt eę carnes proiiciantur canibus.

62 Resp. Si egenus aliud non habeat, nisi solùm panem, tolerari potest hęc sententia, sed juxta explicationes modò allatas: at secus, pace tantorum virorum, non est probabilis, nec tuta ejusmodi sententia. Siquidem deperditio illarum reliquiarum, quantacumque sit, non potest pręvalere, ita ut negligantur duo pręcepta tam gravia, id est, jejunandi, & abstinendi à carnibus.

63 Huc pertinet illa opinio Leandri, Enriq. Sanch. aliorumque apud Pasqualig. *dec.82.* qui dicunt, posse pauperes mendicos comedere in Quadragesima lacticinia: quamvis Bulla Cruciatę careant, quando in locis, ubi est usus Bullę, divites, qui comedunt lacticinia, dant lacticiniorum reliquias prędictis ostiatim mendicantibus. Et prędicti quidem DD. reducunt id ad privilegium paupertatis, vel ad parvitatem materię. Ipse autem Pasqualigus reducit ad necessitatem, quia non habent aliud, quo sustententur.

64 Sed profectò tanta licentia non est concedenda; quia ubinam legitur hoc paupertatis privilegium? Si autem id reducas ad parvitatem materiæ, nihil novi dicis, quia hęc, si verè sit materię parvitas, conceditur sine mortali omnibus Fidelibus. Si denique confugis ad necessitatem, redit communis doctrina modò allata de eo, qui non habet nisi solum panem.

65 Quæres 4. Qui habet, unde vivat, non verò unde restituat, vel unde alat propriam familiam, potestne primò is, qui arte, vel officio laborioso caret, voluntariè tamen laborare, & consequenter non jejunare, ut pretiò ex opere laborioso conquisito solvat, quod debet, vel quo familiam sustentet? Potestne secundò, de victu sibi detrahere, & consequenter propter parvitatem sui victus non jejunare, ut nimirum sic pecuniam accumulans, suis creditoribus, ac familiæ satisfaciat?

66 Resp. utrumque licitè posse; quia restitutio est obligatio justitiæ, & sustentatio familiæ est (jure naturali) obligatio charitatis; quæ duæ obligationes prævalent præcepto Ecclesiæ Jejunii, quòd certè non est impositum ab Ecclesia cum tanto rigore.

67 Instas: si potest, obligaturne? Resp. ad finem restituendi, puto, non obligari; poterit enim debitor sibi persuadere, creditorem nolle esse tam severum, ut obstringat debitorem ad conquirendam pecuniam medio tam extraordinario, quale est contra suam professionem serviliter laborare: ut etiam, universaliter loquendo, non obligaretur quis laborare propter dictum finem die festivo, in quo omnibus conceditur quies ad vacandum Deo. At verò ad finem substentandi familiam sanè obligari, censeo; quando tanta necessitas premit, ut sine illo labore, etiam festivo, notabile damnum ejus familia patiatur; tunc enim necessitas illam alendi urget Patremfamilias, maximè propter magnam obligationem charitatis, quam erga illam habet; quæ obligatio, cùm sit de jure naturæ, prævalet obligationi ex præcepto Jejunii, quæ est de jure Ecclesiastico.

Ratio Conjugii.

68 INquires septimò: Conjux eximiturne aliquando à Jejunio propter solam rationem ipsam conjugii?

69 Resp. sanè aliquando eximi; & primò quidem in eo casu, quo non posset alteri conjugi reddere debitum, si jejunaret. Ratio ejusmodi exemptionis est, quia jus justitiæ, quod habet conjux in corpus alterius conjugis prævalet præcepto Ecclesiæ, nolentis cum tanto rigore Jejunium; immò peccaret tunc conjux jejunando, quia faceret contra dictum jus. Liberatur secundò, si eadem uxor ita prohibeatur à viro jejunare, ut si jejunet, rixæ exoriantur, & notabiles discordiæ; quamvis enim peccet tunc vir, si id sine sufficienti causa faciat, uxor tamen, si obediat, non delinquet, propter rationem numero præcedenti dictam. Aliqua minutiora de hac excusatione, ducta ex ratione conjugii, vide apud Sanch. *l.9.de matrim.disp.3.n.10.*

70 Eximitur tertiò uxor Catholica, si prohibeatur à viro hæretico jejunare, idque non in contemptum Ecclesiæ, vel pręcepti jejunandi, sed ob alias causas, puta, ob incommodum parandi cibos Quadragesimales, ob dispendium eosdem emendi, vel quid simile. Ita Azor. *1.p.l.7.c.18.q.7.* aliique. Ratio est ferè eadem ac modò dicta.

De Latina uxore viri Græci.

71 EX hac ultima doctrina resolvitur illa dubitatio, quæ insurgere solet de fœmina latina, quæ sit uxor mariti Gręci, suo ritu græco viventis; an scilicet illa possit ex hac ratione conjugii cum Græco Jejunia indicta à latino Ritu negligere, ut etiam carnes comedere die Sabbati, cùm Græci eas tunc comedant, licèt ab iisdem abstineant die Mercurii?

72 Ad hanc dubitationem sic respondet Verricelli *de Missionibus tit.3.q.83.* *Quando*, inquit, *sine gravi incommodo potest uxor latina suum Ritum servare, tunc non potest sequi Ritum sui viri; ut patet ex constitutione Clem. VIII.* & pauló post. *Quando autem absque gravissimis molestiis, & jurgiis nequit uxor latinum suum Ritum servare, tunc poterit servare Ritum græcum. Debet autem esse molestia multùm gravis arbitrio prudentis. Ita responsum est à Theologis deputatis in Congregatione habita Romæ coram Eminent. Cardin. de Cremona die 7. Julii 1639. Probatur primò, quia lex Ecclesiastica non obligat cum gravi damno juxta communem Doctorum sententiam, nam lex humana debet esse moraliter possibilis, & humanæ fragilitati accommodata.* Ita Major, Navar. Suar. Laym. Felinus. *Probatur secundò, nam diversitas Ritus præsertim versatur in observatione Jejunii, atque festorum, sed ab his præceptis excusatur uxor, contradicente viro, ac graviter indignante (semper intellige remoto contemptu, vel gravi scandalo.)* Ita Abbas, Navar. Lessius, Sà, Suarez, Fagundez; & quoad auditionem Missæ docent Tolet. Azor. Hactenus Verricelli.

De Græco Latinè jejunante.

73 QUandoquidem autem facta hic est mentio de Græcorum jejuniis, non erit inutile inquirere, an Græcus, græco Ritu vivens; possit licitè servare jejunia Latinorum, & negligere sua?

Antequam respondeam, sunt recolendæ aliquot dispositiones Clem. VIII. circa hoc argumentum; is enim *in constit.* quæ incipit *SS. Dominus noster, data die 3. Augusti 1595.* quæ continet instructionem super aliquibus Ritibus Græcorum pro Episcopis latinis, in quorum diœcesibus Græci, vel Albanenses, græco Ritu viventes, degunt; Is, inquam, postquam dixisset de totali Ritu Græcorum (*latina uxor non sequatur Ritum mariti Græci*) sic habet circa finem de peculiari Ritu Jejuniorum.

Tolerandus est apud Græcos usus carnium die Sabbati, ubi sine scandalo fieri potest, in locis tamen ipsorum, & inter eos tantùm.

Item tolerandum est, ut ad Jejunium eodem die Sabbati in Quadragesima (excepto sabbato Sancto) ex antiqua traditione non teneantur, sed dumtaxat ad abstinentiam.

Item in Jejuniis biduanis, vel triduanis, vel aliàs à diœcesanis, vel in Jubilæis à Summo Romano Pontifice indictis, dies Sabbati in eis comprehensus, vel præscriptus in alium diem pro plebibus Græcis ab ipsis diœcesanis Apostolica auctoritate SS. Domini Nostri Clementis VIII. permittitur commutari.

Item si ipsi Græci ad observationem Jejuniorum, & vigiliarum latinæ Ecclesiæ induci possent, optimum esset; sed non cogantur, cùm ipsi qualibet hebdomada, & feria quarta, & feria sexta jejunent. Hactenus Pontifex.

74 Ex cujus ultimis verbis habetur jam responsum ad propositam numero præcedente quæstionem.

Sequitur enim ex his primò, Græcum græco Ritu viventem, posse licitè sui Ritus Jejunia negligere, & servare Jejunia Ecclesiæ Romanæ; non enim Pontifex aliquid rationabile exposceret, si vellet, ejusmodi Græcos utriusque Ecclesiæ Jejunia servare.

Sequitur secundò, loquutionem esse de omnibus Jejuniis, tum hebdomadariis quibuscumque, tum de annuis, quia Pontifex optat, ut Græci, quoad Jejunia, sint omninò conformes cum Latinis.

Sequitur tertiò, id Græcum facere posse sine mutatione Ritus quoad alias suas observationes. Patet sequela, quia si ita non esset, Pontifex nihil concederet Græco, ut Greco, sed solùm vellet ut Græcus mutaret suum Ritum, & amplecteretur Ritum Latinorum. Et iterùm confirmatur dicta sequela, nam in prædictis verbis Pontificis apparet, ipsum loqui dumtaxat de observatione Jejuniorum, non verò de Ritu quoad alia.

Confirmatur item, quia Pontifex vult, ut ipsi Græci suaviter inducantur ad jejunia Latinorum observanda. *Ipsi Græci*, inquit, quæ locutio arctat sermonem esse de ipsis Græcis, dum sunt in Ritu græco. Confirmatur denique quia illud (*non cogantur*) manifestè ostendit locutionem esse de Græco persistente in proprio Ritu; nam si locutio esset de Græco transeunte ad Ritum latinum, sanè cogi tunc deberet ad latina jejunia, non hortari dumtaxat.

75 Quæres. Ex hac voluntate Pontificis possumusne tutò colligere, aliquem Græcum posse primò, toto suæ vitæ tempore, Latinorum jejunia licitè amplecti, & Græcorum omninò negligere?

Secundò: possetne ejusmodi Græcus, ita se gerere, ut per aliquod tempus, seu per aliquot annos jejunia latina servet, sed postea ad Græca cum libertate redeat, & rursus ad Latina, vel vicissim Græca pro sua commoditate, & voluntate reverti?

Resp. primum omninò licitè posse, id enim Summus Pontifex exoptat; sic enim ipse vellet, ut omnes Christiani eundem Ritum observarent quoad jejunia, & utinam etiam quoad alias observationes, amplectentibus scilicet omnibus latinos Ritus.

Quoad secundum, quamvis animo propendeam ad affirmandum, etiam licitè posse; quia ex una parte id significare videtur Pontifex, dum ipsiusmet Græci voluntati se remittit; & ex alia parte sic suavius adducerentur alii omnes ad Ritum latinum amplectendum, quod maximè Pontifex optare videtur; quamvis, inquam, ad id propendeam, me tamen juvat tantisper expectare; donec doctiorum consensus ad idem accedat.

Post hæc scripta incidi *in q.* 80. prædicti Verricelli *l.c.* qui valdè favet huic meæ propositioni, immò illam sequitur *n.*3. quoad Græcos accedentes, vel habitantes inter Latinos ex ea ratione, quòd possint se conformare ritibus, & legibus loci, sed præter consecrationem in fermentato, nam hanc illis Pius V. & Concil. Florentinum præcipit.

Damnum notabile.

76 INquires octavò: si ex jejunio aliquod extrinsecum damnum, mihi sequuturum sit, excusaborne, illud non observando? De extrinseco damno hic loquor, nam de damno intrinseco; quod jejunanti fortè contingeret in sua salute, dixi supra eodem hoc *c.*10.*n.*10.*& seq.*

Resp. sanè quoties damnum aliquod rationabiliter times obventurum, jejunii causa, ad illud non obligaris, quia, ut toties dictum est, te cum tanto dispendio obligare non intendit Ecclesia, nec præcepta humana obligant cum tanto damno.

77 Hinc primò remiges in Triremibus Infidelium non obligantur ad jejunium, non solùm quando laborant per notabilem partem diei, vel quando non habent, unde plenam refectionem faciant, quæ sunt excusationes universales ductæ ex officio laborioso, & ex carentia victus modo supra dicto; verùm etiam, quando à ministris Triremium timent grave damnum, excepto semper Religionis contemptu.

Hinc secundò servi, & operarii conducti ad laborandum, possunt laboribus insistere, unde jejunium non servent, quia ipsis laborandi negligentia pareret notabile damnum; sed de his, & eorum Dominis dicemus mox *c.*12. *de cooperantibus ad fractionem Jejunii.*

Hinc contra tertiò sola ratio hospitii non dat tibi veniam frangendi jejunium; quia in hac potissimùm ætate nostra tam culta facilè hospes (nisi sit inhumanus, & barbarus) poterit sibi persuadere, jejunium à te non ex alio capite hospiti offensivo, sed solùm ex obligatione tibi imposita servari; neque enim ex sola tua abstinentia offendi solet hospes, si humaniter cætera hospitis jura custodias.

78 Dices. Legimus, aliquos SS. Patres, ut hospites ex itinere pedestri defatigatos ad cibum allicerent, jejunium, etiam obligans eos, fregisse.

Resp. primò illos non fregisse jejunium obligans ex præcepto Ecclesiæ, sed ex Regula, non obligante, nisi ex consilio. Audi S.Bened. *in sua Reg.*54.*jejunium*, inquit, *à Priore frangatur propter hospitem, nisi fortè præcipuus sit dies jejunii, qui non possit violari*. Super quæ verba sic habet Caramuel, *t.*1.*Theol.Regul.n.*1634. *litt. F. jejunia regularia*, inquit, *observare non tenentur, qui assistunt peregrinis; severè autem debent observari Ecclesiastica*. Hæc ille, loquens de Benedictinis Cistercienſibus, nam alii Religiosi consulant (ait) rigorem suæ Regulæ.

Resp. secundò, si tamen tu intendas, eos in illa occasione violasse jejunium indictum ab Ecclesia; tunc dico, illos alia ratione excusari non posse, nisi à bona fide, qua ex ignorantia inculpabili putabant, id licitè fieri posse.

79 Occasione bonæ fidei nota, multos non rarò excusari, quia sincerè procedentes putant, se non posse sustinere jejunium sine notabili damno. Atque de his sic docet Sà, *Verbo jejunium*, *n.*14. *qui se putat, justam causam habere non jejunandi, non peccat mortaliter, non jejunando*. Hæc Sà. Immò nec peccare venialiter, si nulla prorsus fraude sic putat, certum sit.

80 Hinc quartò. Si quis existens, vel transiens per loca Infidelium (de his multa habet Verricelli *de Mission.fol.*77.) rationabiliter timeat periculum vitæ, vel amissionis libertatis, vel alicujus gravis mali, si ibi servet jejunium, potest illud negligere, immò & carnibus vesci. Adverte tamen, tunc non debere esse Religionis contemptum, ut in similibus casibus semper supponendum est.

De famulis, & ancillis Catholicis inservientibus Hæreticis vide multa latè discussa à Gobat, *de ebrietate c.*53. *à n.*92. & certè tandem concludes, ob notabile damnum excusari, modo, quo hactenus dictum est, citrà Religionis contemptum.

81 Dubitabis hic, an præscindendo à dictis periculis, Catholici habitantes in terris Hæreticorum teneantur jejunare in diebus, quibus præcipitur ab Ecclesia jejunium; & certè eadem dubitatio procedere potest de aliis Ecclesiæ præceptis, e.gr. de audiendo Sacro, &c.

82 Hanc dubitandi rationem sic proponit Caramuel. *in Theol fundam.*19.*q.*2. *quando de facto major populi pars legem non servat, poterunt alii sine scrupulo, se majori parti conformare; & sic excusabuntur ab observatione talis legis, quia tunc supponitur, hujusmodi lex non esse utilis Reip. ut habet* Dian.*p.*7.*tr.*11.*res.*23. *& passim DD. ergo Catholici, qui inter Hæreticos agunt, non tenebuntur ad jejunia præcepta ab Ecclesia, immò nec dies festivos servare; siquidem has leges in illis Hæreticorum civitatibus major populi pars non observat*. Sic Caramuel: dicit tamen se hac in re dubitare.

83 Ad hanc dubitationem Diana volens suam doctrinam datam dicta *res.*23. ab hoc inconvenienti liberare, sic respondet *p.*11.*tr.*1. *res.*5. *Assero*, inquit, *doctrinam, quam docui, esse veram: sed non rectè ex illa Caramuel suam illationem infert; nam lex Pontificia non pendet ab acceptatione populi, per se, & absolutè loquendo, ut alibi à nobis fuit probatum est; & licèt, hoc non obstante, præsumant ut Principes laici, vel Ecclesiastici leges condere, & promulgare sub tacita conditione, si à populo acceptentur, quia hoc videtur pertinere ad suave regimen populorum, & magis conforme benignitati Legislatorum juxta illud Gratiani §. Leges c.*3.*dist.*4. *Leges instituuntur, cùm promulgantur; affirmantur, cùm moribus utentium approbantur*. Et juxta illud, *in lege de quibus, digestis de legibus. Leges nulla alia ex causa non tenent, nisi quia judicio populi recepta sunt; tamen hæc opinio non est applicabilis casui nostro: nam est intelligenda de legibus, quæ in dies emanant à Pontificibus; at non de præceptis Ecclesiæ olim ab ipsa promulgatis, & à toto populo Christiano usu receptis*. Hæc Diana.

84 Qui præsertim in hac posteriore doctrina non videtur plenè satisfacere; nam hanc distinctionem negabit Caramuel; hoc enim ipsum debet probari, quòd nimirum ea doctrina intelligenda sit de legibus, quæ in dies emanant, & non de olim promulgatis toti populo Christiano; cùm enim eadem sit ratio de utrisque intelligenda est illa exceptio de acceptatione majoris partis populi.

85 Alio igitur modo respondet Laym.*l.*1.*tr.*4.*c.*13.*n.*8. *Non videtur esse*, ait *mens Ecclesiæ, aliquem obligare ad jejunandum in loco, ubi Fideles alii non jejunant: nam valdè expedit Ecclesiæ, ejus mores uniformiter à Fidelibus observari. Loquor autem solùm de Ecclesiis, & diœcesibus Catholicorum; nam alia ratio est, si peregrinus Catholicus in terras Hæreticorum venias; huic enim arbitror, jejunia, & festa servanda esse juxta Ecclesiæ consuetudinem, si commodè servare, ita possit. Ratio est, quòd in contemptum Ecclesiæ Catholicæ cedere videatur, atque scandali occasionem præbeat, si peregrinus Catholicus, posthabito Ecclesiæ legitimo more, in observationibus Ecclesiasticis se conformet cum consuetudine ab Hæreticis pertinaciter retenta*. Hæc Layman, qui tamen videbitur alicui, non plenè etiam satisfacere; quid enim, si quis occultè, & sine scandalo non jejunet, festa non servet? &c.

86 Puto ergo sic respondendum. Verum est, quòd leges à Legislatoribus directè, & per se dantur populis, seu personis utentibus ratione; & quidem, esto etiam, quòd dentur cum illa exceptione, per quam benigna Legislatorum voluntas excuset, seu liberet subditos, quando major pars populi legem non servat. Ecclesia igitur dat sua præcepta omnibus Fidelium personis, & ita, ubicumq; Fideles inveniuntur, sive inter Hæreticos, sive inter Turcas, vel alios Infideles, secum ferunt obligationem; non enim subduntur præceptis Ecclesiæ universalis ratione loci, sed ratione personarum, & ratione sui Catholici status, seu professionis. Sicuti Religiosus e.g. ex Minimis S.Francisci de Paula; quia ratione status, cibis solùm Quadragesimalibus vesci licitè potest; ubicumque invenitur, id servare tenebitur. Jam verò illa exceptio (*si tamen major pars populi legem non servat*) intelligitur, si major pars populi Catholici, & subditi Ecclesiæ non servant; non verò, si non servat populus Hæreticus, vel Infidelis, immò & hostis Ecclesiæ capitalis. Quando enim sive Gratianus, sive Imperator dixerunt, *leges moribus utentium approbari*, & quando *Judicio populi recepta fuerit*, intelligunt de moribus utentium ex suis populis sibi subjectis, & amicis, non verò ex hostibus, & non subditis, vel subditis rebellibus. Id quod manifestè patet ex ratione radicali. Unde tunc Legislator suos ab observatione legis eximit. Ratio enim, ut modò innuimus, & videri potest apud DD. citatos à Castr. *de legibus disp.*1.*q.*13. ratio, inquam est, ut omnes sui subditi conformes sint in more vivendi, tamquam, ut ita dicam, filii plures ejus-

ejusdem Patrisfamilias; at quis unquam somniabit, Ecclesiam velle, ut sui Fideles conformentur in more vivendi cum Hæreticis, subditis quidem, sed rebellibus, cum Turcis, cum Infidelibus? Rectè igitur sic respondetur ad argumentum Caramuelis. Quidquid sit de ipsius antecedente allato *num.* 82. neganda est omninò consequentia propter manifestam disparitatem jam allatam.

CAPUT XI.

De dispensatione non Jejunandi.

1 Dispensatio, quæ est alicujus juris relaxatio, aliquando est valida, & licita, aliquando est quidem valida, sed illicita. Valida, & licita est, quando datur ab habente potestatem, & adest causa sufficiens, eam dandi. Quòd si detur ab eo, qui potestatem quidem habet, sed detur sine causa, erit valida, sed illicita. Cùm enim dispensationis potestas sit potestas eximendi subditum ab aliqua lege, quo pacto dicitur à Canonistis lex vulnerandi; requiritur, ut adsit causa illa vulnerandi; ne scilicet sine causa legibus, & consequenter bonæ ordinationi Reip. præjudicetur.

2 Quoniam verò dispensatio aliquando est circa leges latas ab ipso dispensante; qualis est data à Summo Pontifice circa Jejunia universalis Ecclesiæ, & qualis est data ab Episcopis circa Jejunia ab ipsis in suis diœcesibus imposita, ideò tunc, si non adsit causa dispensandi, erit valida dispensatio, sed illicita. At si sit circa leges latas à superiore, ut esset dispensatio ejusdem Jejunii universalis data ab Episcopo, esset & illicita, & invalida; quia, cùm ejusmodi dispensandi potestas non conferatur Episcopis, nisi sub conditione justæ causæ, hac deficiente, cessat potestas, & consequenter validitas dispensationis. Quando autem Episcopis, seu inferioribus datur ejusmodi potestas dispensandi in legibus latis à Summo Pontifice, vel ab illorum Superiore, latè tractatur *in tr. de legibus*. Satis vobis erit legere Castrop. *tom.* 1. *tr.* 1. *de dispens. legis*, & DD. ibi citatos.

3 Et quidem causa justa duplex est, altera ex parte Summi Pontificis, vel Superioris; altera ex parte ejus, qui dispensationem à superiore postulat. Ex parte hujus postulantis causa debet esse excusans, seu aliquo tandem modo impeditiva observationis legis. Ex parte Pontificis, vel Superioris in suis legibus non est improbabile, sufficientem esse quamcumque causam, etiam si ea non sit impeditiva observationis legis. Quare sufficit, si Pontifex Summus e. g. ab aliqua sibi benè visa ratione moveatur; ita ut solùm, quia vult, se benignum alicui benemerito ostendere, sufficiat aliquando ad dispensandum. Hujus rei ratio est, quia similes dispensationes concessæ pro personis particularibus non lædunt bonum commune, nec sunt in alicujus præjudicium, nec bonum ordinem Reip. turbant; convenit enim aliquando, Principem se benignè exhibere circa subditos. Cùm ergo hæ dispensationes fiant circa leges humanas ab ipso Pontifice, seu Superiore dependentes, non est, unde tunc committatur ne levis quidem culpa. Proportionali modo esse discurrendum de dispensationibus concessis ab Episcopis circa leges solo jure diœcesano latas (non autem universali) paritas rationis ostendit. Atque ex his fit, peti posse dispensationem ex nulla causa à Summo Pontifice, & ab Episcopis in eorum proprio jure sine ulla culpa. Legite Sanch. *lib.* 8. *de matr. disp.* 18. *n.* 9.

Quis dispensare potest in Jejuniis?

4 His summatim expositis, inquires primò, quisnam potest dispensare in Jejuniis Ecclesiasticis?

5 Respondeo, quòd possit Summus Pontifex, nimis esse manifestum. Si verò loquamur de Prælatis Papa inferioribus, qui sunt Episcopi, ut item Prælati Regularium, quales sunt Rectores, Præpositi, Priores, Guardiani, & similes, quando habent totale regimen Monasterii, seu Conventus; & item quidam Abbates gaudentes Episcoporum jurisdictione; dico, eos non solùm posse dispensare suos subditos in Jejuniis proprii juris, ut modò dictum est, verùm etiam, posse aliquando cum suis subditis dispensare in Jejuniis lege universali institutis. Ratio est, quia Prælatus inferior potest dispensare in lege Superioris, quando non est recursus ad Superiorem, casusque dispensandi est frequens, qualis certè est hic de Jejunio. Intellige semper, dummodò pro dispensatione in his legibus universalibus existat causa, se tenens ex parte subditi, ut mox *à num.* 9. latiùs explicabimus. Et ratio, cur in dispensatione legis Superioris facta ab inferiore requiratur causa, est, quia id solum conceditur, ut subditorum necessitatibus subveniatur. Si ergo nulla est necessitas, nulla erit potestas in inferiore circa legem Superiorum.

6 Inter hos potentes dispensare dicto modo in Jejuniis universalibus connumera Parochum, etiam præsente Episcopo. Et ratio, præter præscriptam consuetudinem, est, quia secus nimis gravarentur Fideles, immò & Episcopi, si ii essent pro ejusmodi minutis frequentibus dispensationibus semper adeundi.

7 Præterea quilibet ex dictis, immò & ex Delegatis ab ipsis (cùm enim hæc sit potestas ordinaria, possunt illam prædictis aliis delegare) eo modo, quo cum subditis suis dispensare potest, poterit etiam secum ipse immediatè, vel mediatè dispensare, committendo scilicet suo Confessario, ut dispenset. Hujus rei ratio est, quia non debet esse pejoris conditionis ipse Superior, quàm sint sui subditi; ex alia parte potestas hæc dispensandi in Jejuniis non est ipsis limitata ad alios tantùm.

Dices. Nemo est bonus Judex in causa propria: quare, quando quis potest dispensare in lege Superioris, non debet censeri ipsi concessum, quod etiam possit dispensare se ipsum. Et ratio illa videtur esse, quòd qui debet dispensare, oportet recognoscere causam, ob quam dispensatio sit concedenda; atqui ipsemet Superior, si recognoscere potest eam causam, esset sui ipsius Judex; ergo &c.

Respondeo. Neminem posse esse Judicem in causa propria, nec propriam posse causam recognoscere, quando proceditur judiciali modo; tunc enim, cùm sit administranda justitia, requiritur distinctio personarum; non verò quando proceditur modo directivo; siquidem quisque potest se ipsum dirigere, ut accidit in casu nostro.

8 Contra verò, Confessarius, Medicus, vel quilibet vir prudens, ut etiam Abbatissa dispensare in Jejuniis non valent, & solùm poterunt, quatenùs sunt periti declarare, causam adesse ad non jejunandum. Ratio est, quia ad dispensandum requiritur jurisdictio spiritualis, qua hi carent; ad declarandum verò sufficit peritia. De his lege Joan. Sanch. *disp.* 54. *n.* 36. Th. Sanch. *lib.* 8. *de matr. disp.* 9. *n.* 27. *& in consil. l.* 5. *c.* 1. *dub.* 1. *n.* 27.

9 Quæres. Si quis Medicus irrationabiliter concederet alicui potestatem comedendi carnes, quot peccata committeret?

Respondeo, duplex, specialiter in Confessione explicandum. Ratio est, quia facit contra duplex præceptum, nempè contra præceptum abstinendi à carnibus, & contra præceptum Jejunandi ex diversis moraliter motivis. Nec obstat, quòd hic peccet solùm contra Temperantiam; non obstat, inquam, quia sunt diversi modi Temperantiæ, ac diversæ mensuræ, atque adeò diversa erunt peccata contra illas, sicuti fornicatio, & pollutio voluntaria sunt contra virtutem castitatis; sed tamen sunt diversa peccata, specialiter Confessario manifestanda. Ita Sanch. *lib.* 4. *in Decal. c.* 11. *nu.* 13. & Leander, *in Precep. Eccl. lib.* 5. *disp.* 9. *q.* 26.

10 Dices. Sed cur non ponitur esse duplex specie peccatum, superfluè comedere carnes, & superfluè comedere pisces, utrumque extra Jejunium; ut item superfluum comedere, & superfluum bibere?

Respondeo, quia in morali æstimatione hæc non apparent simpliciter diversa; nam non apparent satis diversa (supposito præsertim duplici diverso præcepto) non abstinere à carnibus, & non abstinere à pluribus legalium ciborum refectionibus: & nisi id dicamus, difficile est, afferre idoneam disparitatem, quam nos Theologis speculativis examinandam relinquimus.

Quæ causa requiratur, & sit sufficiens ad dispensandum?

11 Inquires secundò, quænam sit causa excusans, & se tenens ex parte subditi in hac materia Jejunii ad hunc effectum, ut illi validè, & licitè concedatur dispensatio sive comedendi carnes, sive non jejunandi?

Respondeo, satis esse unam ex illis causis excusantibus, hactenus explicatis *in c.* 10. licèt non sit opus, ut totaliter, sed aliquo tamen modo excuset. Ita Sanch. *in consil. l. c. dub.* 6. Breviter, satis erit ex eodem, si dubium sit, an dicta causa sufficiat ad excusandum absolutè subditum à Jejunio, vel an sufficiat Superiori pro expedienda dispensatione, an verò non sufficiat? ratio hujus dicti est, quia si causa est magna, & gravis, non indigemus dispensatione; si nulla, non potest (juxta prædicta) licitè dari. Ergo, ut aliquid operari possit potestas dispensandi, satis erit, si causa non sit adeò gravis, vel si causa sit dubia, semper autem, quæ sit ex parte petentis dispensationem, ut n. 3. insinuavimus.

12 Quando Superiores advertunt, causam esse minùs sufficientem ad absolutam dispensationem, misceant aliquam commutationem, puta orationem, eleemosynam, &c.

Majorem causam requiri in dispensatione ad carnes comedendas, quàm ad frangendum Jejunium cum legalibus cibis, innuimus supra. Nunc verò in proprio loco confirmamus, quia rigorosius est præceptum de abstinentia carnium, quàm de mero Jejunio.

13 Quid de lacticiniis? Respondeo majorem requiri causam ad dispensandum Jejunium, quàm ad edenda lacticinia; quia cum lacticiniis stare Jejunium potest; atque adeò minus dispensatur in iis solùm manducandis, quàm in violando Jejunio.

Dispensatio Jejuniorum pro toto Populo.

14 Cum hactenus dictum sit de dispensatione Jejunii, quæ concedi homini in particulari solet; inquires secundò, quid de tota civitate, vel tota diœcesi; hoc est, potestne Episcopus dispensare ob justam utique, & proportionatam causam semper, ut dictum est, se tenentem ex parte dispensatorum, ne in Quadragesima e. g. totus populus obligetur ad jejunium?

15 Respondeo affirmativè, saltem quando non est facilis recursus ad Pontificem, & causa est gravis, ut tempore pestis fuit Panormi; tunc enim Archiepiscopus ex consilio Theologorum, & Medicorum,

rum, per Edictum publicum dispensavit, ut in Quadragesima illius anni possent comedi carnes; & certè idem posset contingere tempore periculosi belli, & strictæ obsidionis alicujus civitatis, præsertim pro iis, qui actu præliantur, & similibus. Lege Dianam *p.10.tr.4.ref.3.* ubi de hac re fusè tractat, & affert Venerum concedentem, & Nazarium ferè negantem. Lege item in simili Caramuelem, *to.1.Theolog. Regularium à n.2056.*

Translatio Jejunii.

16 INquires tertiò: quid de translatione? Respondeo, Episcopus etiam transferre potest Jejunium indictum ab Ecclesia, & multò magis impositum ab Episcopo suo antecessore de uno die in alium; si id vel populi necessitas, vel solemnitas festi postulat; ut certè factum est ab Archiepiscopo (non enim constat, ut aliqui putant, factum esse cum consensu, & expressa licentia Summi Pontificis) Panormi, ubi Jejunium Vigiliæ S. Jacobi translatum est in diem præcedentem, quia in illa Vigilia incidit festum S. Christinæ Patronæ Principalis Civitatis. Quare idem posset disponere Episcopus, quando Vigilia Sancti Mathiæ incideret in feriam secundam, vel tertiam Bacchanalium, & Episcopus adverteret, homines suæ diœcesis esse proclives ad frangendum ejusmodi Jejunium. Ita Laym. *lib.4.tr.8.c.3.n.9.* quem sequitur Diana, *p.3.tr.6.ref.66.* Ratio autem est, quia ad Episcopum pertinet adhibere remedia, ne suæ oves facilè peccent ex Trid. *sess.21.c.1. de reformat.* hæc enim est justissima ratio ejusmodi translationis. Sicuti per totum Orbem fuit justa causa, cur Urbanus VIII. transtulerit in diem antecedentem Jejunium Vigiliæ S. Jo: Bapt. quando hoc incidit in diem festum SS. Corporis Christi, ut diximus *sup c.9.*

17 Docet prætereà Quintanad. *t.2.sing.tr.9. sing.19.* in casu hujus translationis Jejunii debere etiam transferri Officium in diem antecedentem, idest, in diem, qui præcedit festum Corporis Christi, quia connexorum est semel ratio. Parique modo addit *sing.20.* transferendum esse Officium, si quando simili modo transferatur Vigilia S. Mathiæ. Sed notat, si dies, in quem transfertur Jejunium, sit occupatus festo duplici, aut semiduplici, non esse transferendum officium talis festi.

18 Quid in confirmationem dictorum afferat Gobat *in Alphabeto Sacri audiendi à n.111.* non erit inutile hic subscribere, quamvis non pauca nos modò docuerimus.

Is ergo proponit duas quæstiones circa dictam Vigiliam S. Mathiæ. Alteram, an quando festum dicti Apostoli occurrit ipso die Cinerum, possit Vigilia, Jejuniumque antecedens transferri in alium diem, & quem? Alteram, an quando dicta Vigilia incidit in diem Lunæ, possit item in alterum diem transferri, & quem? Respondet autem, in hunc ferè modum.

19 *Ad primam dico in primis, in hujus Germaniæ Episcopatibus anno 1621. & anno 1632. quando festum S. Mathiæ incidit in feriam quartam Cinerum nonnulli Episcopi nihil planè mutaverunt* (adverte in nostra Diœcesi Panormitana nihil fuisse mutatum.) *Alii, illique plures transtulerunt jejunium ante Quinquagesimam. Alii festum transtulerunt in feriam quintam post Cineres, & consequenter Vigiliæ Jejunium perpetrarunt cum Jejunio Cinerum.*

20 *Dico deinde, mihi placet juditium cujusdam Doctoris Theologi Pragensis, qui litteris ad me datis, approbavit translationem dictæ vigiliæ in diem Cinerum juxta id, quod fecerunt prædicti ultimi Episcopi; sicut enim festum quoad Officium transfertur in feriam quintam, sic Vigilia in diem antecedentem rectè transfertur.*

21 *Dico præterea. Si alicubi sit facta ejusmodi translatio, est servanda, quia supponendum, in ea diœcesi esse periculum, ne major pars peccet, non servando Jejunium. Cæterùm ubi facta non est, concedenda non erit, quia plerumque discordiam pariunt novitates cap. cum inter de consuetudine; & quia non semper aderit periculum prædictum apud majorem partem populi, nam de paucis non est habenda ratio.*

22 Dices. Non est præsumendum Summum Pontificem haberè tantam rationem dierum Bacchanalium, in quibus nimia vivendi licentia grassatur, ut velit propter illos approbare prædictam Vigiliarum mutationem. Ita argumentatur Raynaudus *in Hierarch. Spir. lib.1. sect.3. punct.1. num.35.* qui negat hujusmodi potestatem Episcopis. Sed facilè responderi huic rationi potest; non enim præsumimus, ipsum approbare ejusmodi mutationem, ut vivendi illam turpem licentiam approbet, sed ut amoveatur periculum peccatorum; idest, violandi Vigilias. Quare sicuti pertinet ad Summum Pontificem toti Ecclesiæ providere, ubi tale periculum appareret, ita ad Episcopum, si in suo Episcopatu illud periculum esse adverteret.

23 Ad secundam quæstionem, quando scilicet Vigilia S. Mathiæ incidit in diem Lunæ Bacchanalium, dico, ubi apparet dictum periculum, posse Vigiliam quoad Jejunium transferri in Sabbatum præcedens; si enim Urban. VIII. declaravit, quando Vigilia S. Joan. Baptistæ occurrit in die festo Corporis Christi, eam esse anticipandam. Similiter si Ratisponenses Vigiliam omnium Sanctorum non celebrant ultimo die Octobr. utpotè, qui est sacer S. Volfango, Patrono diœcesano, sed die antecedenti; cur Periculum longè plurimorum peccatorum mortalium, partim ex malitia, partim ex infirmitate committendorum, non præbeat Episcopo in casu nostro justam causam faciendi illam anticipationem, sicuti fecerunt prædicti Episcopi *n.19.* relati?

CAPUT XII.

De cooperantibus cum non Jejunante.

1 NOn est dubium, peccari mortaliter ab eo, qui ministrat cibos vetitos Fideli ad finem, ut hic in die Jejunii non jejunet. Id enim clarè est intendere directè rem mortaliter peccaminosam; sed dubium est, quando ejusmodi ministratio ex tali intentione non fiat.

De Patre, & Domino.

2 INquires ergo primò, an Pater, & Dominus possint filiis, & familiæ concedere cibos, si animadvertant, filios, & servos non Jejunaturos in die Jejunii?

Respondeo, duobus modis hos se habere posse in hac re. Primò, compellendo filios, & servos, ut jejunent, & propterea illis negando cibos, Secundò, admonendo, modesteque increpando, ut jejunent. Ad hoc posterius obligantur Patres, & Domini, quia hi debent curam gerere suorum secundùm illud *ad Timoth. c.5. Si quis suorum, & maximè domesticorum, curam non habet, fidem non habet, & est Infideli deterior.* Ita Azor. *p.1. lib.7. c.26. q.12.* aliique. Ad illud prius nequaquam (ut iidem docent) obligantur, quia ipsi non sunt Prælati, ad quos magis pertinet cura spiritualis suarum ovium.

3 Ideò Domini, & Patres obligantur ministrare suis cibos, quamvis advertant eos Jejunia debita non observaturos, quia ex una parte est res indifferens ejusmodi ministratio, & ex alia ipsi excusantur ex proprio officio alendi cum debita liberalitate familiam; modò, ut dictum est, pro sua auctoritate moneant, increpentque non observantes.

4 Quæres. Possuntne Domini licitè imperare laboriosas actiones in die Jejunii servis, filiisve, immò & operariis, quibus consequenter fiet, ut hi à Jejunii lege liberentur?

5 Respondeo, si bona fide Domini procedant, imperando labores, qui communiter imperari solent, etiamsi differri valeant, non peccabunt; ut tenet Bonac. *to.2. disp.ult. de præcept. Eccl.q.1. p.ult.n.9.* & Sanch. *in consilior.lib.5.c.1. dub.9. n.2.* quia utuntur jure suo, præcipiendo, quæ possunt, & consueta sunt præcipi; servi autem non peccabunt, quia ex officio laborant, ut supra dictum est; immò propter eandem rationem poterit quis, ut docet Excobar, *tr.1.c.13.de Jejunio n.3.* operarios conducere cum pacto, ut non jejunent, ne aliàs propter cibi defectum minùs laborent.

6 Ne tamen hinc colligas, posse Dominum imperare servis, ut laborent in die festo, quando nulla urget necessitas, nec adest dispensatio, quia tunc laborare in die festo est peccatum: at laborare in die Jejunii non festivo, peccatum non est, esto, inde sequatur, non servari à servo laborante Jejunium: quare ibi immediatè imperaretur à Domino actio peccaminosa, non hic; & quamvis sequatur inde non observatio Jejunii, excusatur Dominus ex jure suo, & servi ex suo officio, ut dictum est.

7 Denique notandum est, prædictum Patremfamilias non posse licitè in die Jejunii parare, vel ministrare carnes, multò minus, ad illas comedendas, subditos suos invitare, quia tunc, ut supponimus, peccarent subditi, & invitati comedendo carnes; & ex alia parte sola ratio alendi familiam, vel quid simile, non est proportionata causa ad cooperandum cum illis quoad manducandas carnes, quæ cum tanto rigore, universalis vetat Ecclesia.

De filiis, servis, amicis.

8 INquires secundò, quid de Filiis, Servis, & Amicis in ordine ad Parentes, ad Dominos, & Coamicos?

Respondeo quoad priores, hoc est, famulos, filiosque similesque subditos; dico, posse eos, Patribus, vel Dominis frangentibus Jejunium scienter, cibos parare, ac administrare, Ita Azor. *p.1. l.7. c.31. q.11.* quia hæc ex una parte sunt opera ex se indifferentia; & ex alia filiationis, & famulatus ratio ipsos satis excusat. Nota, quòd sola hæc ratio non sufficit pro carnibus, quando est certum, quòd Pater, & Dominus mortaliter peccant, eas comedendo; nam, ut excusentur in hoc, major causa requiritur, hoc est, notabile damnum periculi gravis, quod prudenter timerent incurrere, si illas non ministrarent.

9 Quoad posteriores, idest, quoad Amicos; dico, casum, de quo dubitari potest, in hunc ferè modum figurari. Titius homo prædives expectat hoc sero vespere diei Quadragesimæ Cajum suum perfamiliarem cum suo frequenti comitatu; quare parat liberalem cœnam: dubitat tamen vehementer, multos ex comitatu manè comedisse, atque timet, ne serò iterùm comedendo frangant Jejunium; potestne licitè cœnam præparare, & offerre?

Ad id dico quatuor. Dico primò cœnam exhibere directa intentione, ut hospites cum violatione Jejunii cœnent, Titium licitè nequaquam posse, quia id esset, velle, eos hic, & nunc peccare.

Dico secundò posse licitè (cum cautione mox dicenda *in dicto 3.*) præparare cibos non animo ut hospites, & amici oblata acceptent, & completè cœnent; sed animo, ut signa suæ amicitiæ, & li-

& liberalitatis appareant; nullo tamen modo potest cogere; nam hæc oblatio apparet merum urbanitatis signum esse, & invitatio ad legitimum jentaculum, quæ est actio ex se indifferens, & ipse excusatur à ratione officii suæ amicitiæ; coactio verò ad plenè cœnandum urgeret amicos ad actionem pravam, hoc est, ad violandum præceptum Ecclesiæ.

Dico tertiò. Quoniam verò res hæc est plena periculi peccandi; ideò Titius, si nec inurbanitatem sibi exprobandam, nec aliud malum timeat, obligatur ex charitate ostendere, se ex parte sua præparasse quidem cibos, atque offerre; cæterùm quisque propriæ conscientiæ consulat in hunc ferè modum dicens: *Domini mei, ego officio meo inservio, quilibet autem, quid sibi liceat, consideret.*

Dico quartò, carnes nullo posse modo à Titio præparari, vel offerri; quia nec ratio amicitiæ, nec ratio hospitis causa sufficiens est ad offerendas, vel præparandas illo die vetito carnes: Lacticinia autem hic, ubi est communis usus Bullæ Cruciatæ, posset præparare, & offerre, cum simili cautione, quam modò diximus; ut scilicet quisque sumat illud, quod sibi licitum erit.

De Cauponibus, & vendentibus cibos.

10 INquires tertiò, quomodo se gerere debeant caupones, & vendentes cibos tempore Jejunii cum ementibus non jejunatoris?

Respondeo, ut huic quæstioni faciam satis, plures, variosque casus esse distinguendos.

Primò. Certum sit, quando probabiliter caupo, vel vendens cibos quadragesimales judicat, ementes non violaturos esse Jejunium, posse licitè iis ministrare, parare, immò eosdem invitare ad emendum, quia sic non cooperatur ad alium peccatum.

11 Secundò. Quid, si dictus caupo, vel vendens cibos quadragesimales solùm dubitet, an Jejunium ii violaturi sint, comedendo pluries dictos quadragesimales cibos?

Respondeo, posse etiam licitè, quia nemo præsumendus est malus, nisi contrarium constet; quare tunc non debet caupo, vel vendens putare, illos peccare velle, & consequenter licitè ministrare poterit, & vendere.

12 Tertiò. Quid, si dictus vendens cibos quadragesimales probabiliter, vel certò sciat, ementes Jejunium violaturos?

Respondeo cum Sanch. *lib.5. cons. cap.1. dub.6.* & cum Dian. *p.1. tr.9. ref.38.* etiam tunc satis probabiliter posse licitè. Ratio hujus concessionis illa est, quia scilicet ea ministratio, immò ultronea invitatio non fit à caupone, vel venditore directè alliciendo ad non jejunandum, atque adeò non fit ad alliciendum ad peccatum, sed ad lucrum expiscandum; idque sciunt, probeque noscunt ementes, & ex alia parte illa subministrandi, atque invitandi actio opus est ex se indifferens, cùm possint illi cibi emi ad licitum usum.

13 Dices. Ejusmodi emptio conjungitur cum peccato transgressionis præcepti Jejunii, ergo conjungitur cum peccato; transgressio enim illa peccatum est. Respondeo, conjungi quidem sed ex malitia ementium, nam venditores excusantur propter ipsum officium, quod ipsi sine fraude exercent, dum legales cibos, de quibus nunc loquimur, vendunt.

14 Eosdem caupones posse, nolle recipere eos apud suum hospitium; qui vespere cœnaturi non sunt per plenam refectionem, modò ex circunstantiis illud nolle non æquivaleat coactioni, probabilis est sententia; tunc enim non compellunt ad plenam cœnam, sed utuntur jure suo, quo hospites alliciant ad divertendum in ipsorum hospitia. Cujus rei conjectura est, quia ii possent, si vellent, solùm plenè de vespere cœnare, non præmittendo plenum, seu perfectum prandium, & sic possent prædicti hospites Jejunium nequaquam violare. Quapropter sensus prædictorum cauponum est ferè hujusmodi: *si tu velis apud me divertere, manè à cibo plenæ refectionis abstineas, cœnaturus posteà apud me vespere. Si autem id tibi non placet, de alio hospitio tibi consule.*

15 Quartò. Cùm dictum sit de vendentibus cibos legales, emergit dubitatio duplex. Prima, quid sentiendum sit de caupone vendente, ac ministrante lacticinia in diebus vetitis? Secunda, quid de vendente, ac ministrante iisdem diebus carnes?

Respondeo, hic ubi promulgatur Bulla Cruciatæ (quantum pertinet ad primam dubitationem propositam) idem esse sentiendum, quod diximus hactenus de vendentibus, & ministrantibus cibos quadragesimales. Ratio est, quia sensus offerentis semper, ubi ea promulgatur, intelligitur conditionatus, ut scilicet ea lacticinia quis comedat, si licitè potest. Quid, si certò sciatur, accumbens carere Bulla, & tamen sine necessitate, seu sine justa causa ea sit manducaturus? Respondet Thom. Sanch. *lib.5. consil. t.1. dub.16. nu.3.* & docet, non posse licitè, quando est dubium, an accumbens fruatur privilegio Bullæ Cruciatæ, quia possessio stat pro præcepto, & excusatio est dubia, ut supponimus.

Hinc ergo sequitur, multò minùs licitè posse, quando est certum, quòd Bullam, vel simile privilegium, vel necessitatem non habeant. Sed profectò, si sit dubium, potest, quia in dubio nemo est judicandus immemor esse suæ salutis, Recole ea, quæ diximus *c.10. n.21.* At si sit certum, quòd non habeat, non poterit, nisi justa, ac proportionata causa urgeat, qualis non est ipsum officium cauponis, ut erat *n.12.* sufficiens causa pro vendendis cibis legalibus; quia tunc sine causa excusante esses offendiculo ipsi Proximo ad illud peccatum quod facilè removeri posset, quando causa nulla ad ea ministranda te cogit; causa enim nulla judicatur esse illa, quæ sufficiens non est.

Dixi (*ubi promulgatur Bulla Cruciata*) nam ubi ea non promulgatur, idem ferè sentiendum est, quod mox dicemus de carnibus.

16 Quintò. Quid de vendentibus carnes dicto tempore Jejunii, deque cauponibus eas parantibus, vel ministrantibus? Idemque quæritur de lacticiniis in regionibus, ubi Bulla Cruciatæ nequaquam promulgatur.

17 Respondeo afferendo ea, quæ habet de hoc argumento Loth, *tr.19. q.1. art.8. In locis Catholicis*, ait, *grave peccatum est, caupones apponere carnes in mensa hospitum suorum in die Jejunii, & graviter puniretur, si quis indifferenter id faceret, quia id censetur quadam tacita professio Hæresis, cùm Hæretici valdè calumnientur præceptum S. Ecclesiæ de abstinentia à carnibus.*

Dixi (indifferenter) nam conceditur in aliquo casu particulari ratione evidentis necessitatis, provenientis ex infirmitate, vel si nihil aliud suppeteret, vel si aliquis ex hospitibus, qui videatur fide dignus, diceret, id sibi à Superioribus indultum. Hactenus Loth.

18 Vendentes tamen (licèt non parando, nec ministrando, nec invitando) lacticinia, ut etiam carnes in diebus vetitis, ubi pro lacticiniis non promulgatur Bulla in locis Catholicorum, tunc ego excusarem, quando non indifferenter pro omnibus, sed infirmis, & ægrotantibus venderent; nam cæterùm in locis Catholicorum non videtur esse sufficiens causa ipsum officium vendendi res comestibiles; solùm enim hoc officium concedit, posse vendere Quadragesimalia, non autem lacticinia, vel carnes, ut dictum est *n.* 12. Sanè in nostra diœcesi nemo vendere publicè potest carnes in diebus vetitis, nisi cum licentia Archiepisc. vel Vicarii. Sed redeo ad Loth, qui sic pergit. *In locis vero Hæreticorum, ubi passim solent ab aliis apponi, id licitum esset cauponi Catholico, positis duabus conditionibus (præciso semper contemptu Religionis.) Prima, si non possit recusare sine notabili suo incommodo, ut si alioquin ab hospitibus esset deferendus ad Magistratum, quia id per se malum non est, sed quid indifferens, ergo supposita legitima, & proportionata causa id fieri potest sine peccato: qua ratione excusantur ancillæ Dominorum hæreticorum, quæ diebus Jejuniorum coquunt carnes, & cœnam parant, quia id sine notabili suo incommodo detrectare non possunt: nam si possent, deberent certè, illos Dominos deserere, & alium Catholicum invenire. Secunda, ut caupo dictus non apponat carnes, nisi petantur, non enim ingeri possunt non petentibus, quia hoc esset ad illicita invitare, nisi fortè apponat simul carnes, & pisces, relicta cuique potestate eligendi, ut faciunt plerique Catholici inter Hæreticos.* Hactenus Loth.

CAPUT ULTIMUM.

VARIA DE JEJUNIO.

Nonnulla, quæ in superioribus locum vel non habuerunt, vel inter scribendum exciderunt, hic assuere, ad hujus tractationis absolutum complementum, non gravabor.

De Jejunio in pane, & aqua.

1 INquires primò. Qui vovit jejunare in pane, & aqua; vel cui impositum est pro pœnitentia suorum peccatorum simile jejunium à Confessario, quantum vini bibendo mortaliter peccabit.

2 Respondeo. Hac in re videtur Castropalaus, nimis laxè esse loquutus *tom.3. tr.15. dub.12. nu.27.* dum docet, votum abstinendi à vino obligare sub gravi culpa in ea quantitate, quæ vino temperatè utentibus sufficeret pro una comestione; quasi abstinendum à minore, non obligetur graviter, quia hæc, ait, censenda est parvitas materiæ, quæ non parit obligationem mortalem, sed tantummodò venialem, In hoc argumento de Jejunio, quia, ut supra vidimus, obligatio de jejunando non est tanti rigoris, nimis, inquam, laxè; Si quis enim quater bibat vinum, aqua de more regionis dilutum in prandio, temperatè bibet, ergo sequitur ex placito Castr. quòd is, cui non liceret vinum propter votum, vel pœnitentiam bibere, posset sine gravi culpa illud bibere bis, vel ter. Id certè mihi improbabile videtur. Ego igitur semel, modo, seu more dicto, bibere, non putarem grave; sed pluries, puto esse omninò grave, atque ideò esse peccatum mortale ei, qui tale votum emisit, vel cui talis pœnitentia legitimè fuit imposita. Neque id durum alicui videatur: nam idem Castrop. (nescio, an sibi cohærens) dixerat *ib. nu.19.* seu supposuerat, semel bibendo vinum, frangi Jejunium promissum in solo pane, & sola aqua.

Non potens Jejunare in pane, & aqua, ad quid teneatur?

3 INquires secundò, si ille, qui in pane, & aqua jejunare vovit, non potest propter aliquam gravem causam ex illis, quas supra latè declaravimus, sic jejunare, obligabiturne jejunare, cum piscibus, aliisque cibis legalibus, addito vini potu sibi necessario?

4 Respondeo. Obligabitur: immò si nec cum his, vel similibus Quadragesimalibus obsoniis potest, obligatur cum lacticiniis Jejunium servare. Ratio est, quia accessorium sequitur principale, non verò contra, ut est commune pronunciatum in utroque jure. Cùm igitur ex mente communiter voventium, vel Confessariorum pœnitentiam hanc imponentium (nisi aliud expressè intendatur à vovente, vel explicetur ab imponente) promittatur, vel imponatur principaliter Jejunium, si illud servari aliquo modo potest, omninò debet.

5 Propter eandem rationem, si cùm voveris Jejunium in pane, & aqua, tu tamen hora consueta alios cibos quadragesimales (certè cum peccato, quia sic tuum votum non servasti) adhibueris, adhuc teneris ad Jejunium, quia jam remanet substantia Jejunii, quæ sic servari à te potest.

6 Quòd si jejunare nullo modo poteris, tunc profectò non te obligo ad abstinendum à prædictis cibis, sive legalibus, sive lacticiniis, immò nec à carnibus, si ejusmodi Jejunium debebat fieri in diebus non vetitis. Id quod docet Layman, *lib.4. tr.3. cap.2. n.3.* Et ratio est, quia abstinentia ab illis accessoria ad Jejunium erat: quare excusatus à principali non obligaberis ad accessorium.

7 Dixi autem (*nisi aliud expressè intendatur, vel explicetur*:) nam si in tuo voto intendas, te velle jejunare præcisè sub hac forma (sine vino, sine piscibus, sine aliis obsoniis præter panem, & non sub alia;) vel si idem tibi explicet Confessarius, dum similem pœnitentiam tibi imponit, certè illa forma semel, quamvis cum peccato violata, ad aliam ex vi voti, vel pœnitentiæ non obligaris, quia illam vovisti, vel acceptasti, & non aliam.

An toties peccatur, quoties in prædicti voti die bibitur vinum?

8 INquires tertiò, an toties peccem, quoties vinum bibo in die, quo Jejunium in pane, & aqua vovi, vel acceptavi; idque bibam in notabili quantitate aliqua; nam cæterùm pro nihilo parum reputaretur, & solùm tunc peccaretur venialiter, nisi fortè tam paucas guttas vini bibam, ut moraliter ita nihilum reputaretur, ut ne peccatum quidem veniale committerem; id enim jam scio ex doctrina in superioribus non raro allata. Et sanè hoc, quod inquiris, idem est, ac si quæreres, utrùm si vinum biberis, atque adeò quoad hanc circumstantiam votum, vel pœnitentiam violaveris, possis licitè, sine novo peccato, vinum iterùm, iterumque bibere, posito quòd aliud in contrarium non intenderis, vel acceptaveris?

9 Respondeo, hac in re duas esse DD. sententias. Affirmat licitè posse Sanch. *lib.4. in Decal. cap.11. n.42.* quia per abstinentiam vini semel violatam redditur pro illo die impossibilis dicta abstinentia vini. Negat Castrop. *to.3. tr.5. disp.1. punct.12. n.10.* quia intentio, ait, voventis videtur Jejunio abstinentiam vini pro singulis horis totius diei affixisse.

10 Ego assentior Sancio, si sermo sit de voto, vel acceptatione jejunandi in pane, & aqua. Castropalao autem, si sit sermo de voto, vel de acceptatione abstinendi eo die à vino, nam licèt in his duobus votis magna affinitas videatur esse; nihilominus, quia in altero est negatio bibendi vinum, quæ est malignantis naturæ, atque adeò omnia prorsus excludens; in altero est affirmatio bibendi aquam, videtur adesse non spernenda diversitas, quam innuisse satis, superque sit, quamque diligentiùs examinandam Theologis scholasticis relinquimus.

11 Illum scrupulum denique à te amovet Azor. *p.2. lib.11. cap.10.* te Sacerdotem ex voto, vel ex pœnitentia jejunantem in pane, & aqua non agere contra tuum votum, vel pœnitentiam, quamvis in Sacro sumas utramque ablutionem, de more sumi solitam. Sicuti neque contra illud agere, si esses laicus, & post Communionem vinum sumas in ea quantitate, quæ de more in aliquibus Ecclesiis præberi solet communicantibus.

12 Quæres per hanc occasionem. Quid, si quis Sacerdos obligatus jejunare in pane, & aqua, notabilem vini quantitatem ultra modum consuetum consecraret, illudque assumeret; reusne esset fracti voti præter peccatum irreverentiæ commissum contra morem Ecclesiæ, tantam quantitatem vini consecrare nunquam usurpantis?

13 Respondeo, hunc Sacerdotem præter peccatum irreverentiæ, esse etiam fracti voti reum. Sicuti item, si extra unicam de more plenam in meridie refectionem, in communi Jejunio assumeret notabilem quantitatem SS. Corporis in multis consecratis particulis. Ratio responsionis est, quia quamvis substantiam vini, & panis tunc non sumeret, quæ tota in hoc Sacramento abest, tamen assumit talia panis, & vini accidentia, ut mox iis corruptis, ac Christi Domini præsentia remota, mutentur in chylum, nutriantque perfectè; sicuti quilibet communis panis, & commune vinum: id quod est directè contra naturam Jejunii, petentis macerationem carnis, & modicam nutritionem, quæ omnia latè Theologi passim explicant, & quoad nostram responsionem sic tenet Diana *loco mox citando*.

14 Quæres iterùm. Quid de Jejunio naturali? Si quis e.g. sumeret vini, panisve consecrati aliquam quantitatem, essetne Jejunus, ut sic communicare iterùm posset eodem die? Id certè ex concessione Ecclesiæ, ritè, & cum laude facit Sacerdos in secunda, & tertia Missa Natalis Domini, & Parochus, qui duabus Parochiis inservit in casibus alibi explicatis, & in casu dandi Viaticum moribundo ex probabili sententia, si deficiant particulæ præconsecratæ. Sed petitio præsens est de aliis casibus, & absolutè. Quare, si quis e.g. etiam laicus post peractam Communionem iterùm eodem die communicaret, is peccaretne contra prohibitionem Ecclesiæ bis communicandi in eodem die, an etiam contra prohibitionem communicandi post cibum assumptum? cùm enim SS. Christi Corpus, & Sanguis non contineat substantiam, panis, & vini, atque adeò non sit cibus, nec potus usualis, videtur is post illa assumpta esse omninò jejunus.

15 Respondeo, Fagundez apud Dianam, *par.11. tr.6. resol.18.* & propendet ipse Diana, censet, peccare etiam contra prohibitionem communicandi post cibum, quia pro die Natalis Domini, & pro aliis illis casibus est privilegium concessum ab Ecclesia, quod in aliis casibus non adest.

16 Thomas autem Hurtadus, & Amicus apud eundem Dianam censent, non peccare contra Jejunium naturale, quia verè tunc non assumitur substantia cibi, sed SS. Christi Corpus. Nec obstat, inquiunt primò, quòd nutriat, quia non nutrit, ut panis, sed ut Corpus Christi. Nec obstat secundò, quòd sequeretur, eum non frangere Jejunium, qui præter refectionem meridiei assumeret multas particulas consecratas; non obstat, inquiunt, quia multæ particulæ, quamvis consecratæ, nutriunt, atque adeò sunt Jejunio Ecclesiastico contrariæ, cùm id sit contra finem Jejunii Ecclesiastici. At sumptio particularum consecratarum non est contra finem præcepti, quæ est reverentia debita tanto Sacramento, atque adeò non est contra finem Jejunii naturalis.

17 Mihi videtur probabilior sententia Fagundez. Ratio est, quia non potest negari, assumi cum ipso Christi Domini Corpore accidentia, quæ mox mutanda sint in chylum. Ecclesia autem in reverentiam ejusdem Domini vult, ut ipse idem Christus non inveniat stomachum præoccupatum, in quo scilicet eodem die fuerit materialis, & nutritivus corporis chylus.

18 Quare parum facit ad intentum adversariorum, quòd particulæ consecratæ non nutriant, ut panis; satis enim pro nobis est, quod nutriant: præterquam quòd, illud, quod adversarii docent, quòd nutriant, ut Christi Corpus, nescio, an ritè dictum sit, quia non est Christi Corpus, quod nutrit, sed accidentia, quæ mutantur in chylum; modo supradicto. Atque hinc etiam sequitur, quòd, posito quòd; modo explicato, accidentia nutriant, non possit evitari irreverentia, quæ ex instituto Ecclesiæ judicetur fieri Christo Domino, invenienti stomachum, veluti præventum eodem die à præsumptis accidentibus, eorumque effectu, quo corpus nutriatur.

Jejunium in solo pane, an admittat pastillos ex sola farina?

19 INquires quartò an peccet is, qui vovit solùm panem comedere, si eodem die voti alia exculenta sumat ex solo frumento, vel sola triticea farina confecta, qualia sunt, quæ ab Italis, vel Vermiculi, vel Maccherones appellantur, vel quales essent pultes ex solo cremore frumenti (vulgò ex amido) nulla alia re commixta? Ratio dubitandi est, quia sic videtur, & sic non videtur, is substantiam panis assumere.

20 Respondeo peccare. Ratio sumenda est ex intentione communi sic voventium; qui, dum Jejunium in pane, & aqua vovent, solo pane communi, & ordinario se fore contentos promittunt; nisi expressè aliud intendant; atque illa edulia, quamvis ex triticea farina compacta, longè aliud sunt in usu, & existimatione hominum, quàm panis communis; ergo &c.

21 Illud nihilominus facilè huic concedo, ut possit is panem ordinarium in aqua coquere, & hoc modo coctum comedere, quia sic non se extrahit à communi pane. Quare, sicuti posset panem prædictum communem ad prunas assare, assatoque tunc vesci, quod nemo negat; sic poterit aqua elixare, elixatoque frui.

Quantitas lacticiniorum in vespertino jentaculo.

22 INquires quintò, cùm *sup. c.6. n.23.* dixerimus, posse probabiliter licitè, in vespertino jentaculo Jejunii assumi, non quidem ova (hæc enim omninò exclusimus *ib. n.24.*) sed alia lacticinia, quando scilicet ea possunt comedi manè in plena refectione, remanet difficultas quoad eorum quantitatem, seu mensuram pro dicto jentaculo?

23 Respondeo: & quidem inquiri potest de quantitate parva, de mediocri, de magna.

24 Quoad parvam, idest, illam, quæ constituat in hac re parvitatem materiæ, dixi ibidem, à Leandro alios citante, concedi sine mortali mensuram dimidiæ unciæ plus, minus, id quod ibi satis explicatum est; & confirmari etiam potest ex dictis supra *c.5. n.39.* Quare dicta, ibique explicata casei quantitas poterit licitè adhiberi in jentaculo illius, qui ex privilegio, vel dispensatione lacticiniis vesci in Jejunio potest.

25 Quoad mediocrem, de qua ego locutus sum *dicto c.6. n.23.* sum enim locutus absolutè de caseo, similique lacticinio, eo modo, quo caseus comedi pro obsonio solet communiter in usu humano: qui communis usus non usurpat comedere caseum, vel butyrum, vel quid simile jentaculo, nisi cum pane; quantitatem lacticiniorum, quæ potest permitti in jentaculo Jejunii admittentis sive ex privilegio,

gio, sive ex legitima consuetudine dicta lacticinia; dico inquam, hanc quantitatem mensurari debere ab hoc eodem communi usu: ut scilicet in hac opinione, quæ concedit lacticinia habenti e. gr. Bullam, tantum casei e. gr. in talis Jejunii jentaculo possit licitè comedi, quantum adbiberi regulariter solet à faciente jentaculum cum proportionato pane. Cùm igitur, qui octo unciarum jentaculum etiam extra Jejunium facere velit, soleat ad summum quartam plus, minus casei partem adhibere, ita ut sex unciis ex pane cum dimidia addat pro obsonio unam unciam cum dimidia ex caseo, sequitur, quòd in vespertino Jejunii prædicti jentaculo secundùm hanc opinionem possit quis habens Bullam, vel privilegium, comedere uncias septem ex pane, & unam ex caseo plus, minusve. Hanc mensuram, mediocrem appellavi; intellige semper unciam Romanam, quam mercatoriam aliqui appellant, & nos Siculi unciam (*alla sottile.*)

26 Quoad magnam, de qua ego nec *loc. cit.* nec *alibi* loquutus sum, quæ est illa mensura excedens usum casei communem, qualis esset, si quis vellet totas uncias octo concessas pro jentaculo, assumere in caseo, in butyro, in lacte; id, quod nimis esset extraordinarium; quis enim pro jentaculo etiam extra Jejunium, sumit octo uncias ex solo caseo, vel butyro? Idemque certè est propter paritatem rationis de sumente majorem partem notabiliter ex caseo, quàm ex pane. De hac igitur quantitate, quam magnam appello; & de qua, ut dico, nunquam locutus sum, assero, mihi videri improbabile, illam licitè sumi posse in jentaculo Jejunii. Ratio est, quia caseum admittimus, & *loc. cit.* ut probabile admisimus in ea quantitate, & eo modo, quo in secundis mensis adhiberi solet; at tunc solùm solet sumi in parva, vel ad summum in prædicta mediocri quantitate, ipso usu, servantibus omnibus, illud Medicorum: *Caseus est sanus, quem dat avara manus.*

27 Scio nihilominus videri etiam hanc magnam quantitatem concedi à Marco Vidal, *in Arca Theologica tit. de Jejunio Inquis.* 1. *n.* 140. qui, dum concedit dicta lacticinia in dicto jentaculo pro habente privilegium, sic addit. *Ratio est, quia isti sunt cibi leves parum famem sedantes, unde plus fames sedatur sumendo nuces, panem, legumina, & alios ejusmodi cibos, quàm sumendo eandem quantitatem ex dictis lacticiniis.* Hæc ille. Quod idem posset confirmari ex doctrina ejusdem Marci, *ibidem n.* 123. allata, quòd nimirum in vespertina collatiuncula, quæ fuit introducta ex consuetudine, non tam sit attendenda qualitas, quàm quantitas.

Scio item idem colligi posse ex Pasqualigo, qui *dec.* 114. sine ulla distinctione, vel limitatione concedit, eum, qui aliàs licitè comedit manè lacticinia, posse vespere pro jentaculo eadem comedere. Scio, inquam, hæc, sed his acquiescere propter rationem à nobis modò dictam nequaquam possum.

Jejunium servatum in uno loco an repetendum in alio?

28 INquires ultimò an si servavi Jejunium juris communis in uno loco, obliger aliquando illud servare in alio? Panormi e. gr. Jejunatur die Mercurii e. g. pro festo S. Jacobi, si hoc incidat die Veneris, quia die Jovis est solemnitas Sanctæ Christinæ Patronæ; at Monregali jejunatur die Jovis. Si ego jejunavi die Mercurii Panormi, sed die Jovis muto domicilium cum animo morandi Monregali, obligorne iterùm ibi jejunare? Idem quæritur de vigilia S. Bartholomæi in iis locis, in quibus vigilia, & festum postponitur; & in Quadragesima in iis locis, in quibus est diversitas Kalendarii.

29 Respondet Pontius, *lib. 5. matr. cap. 8. in fine*, ait, te obligari, quia jus commune obligat unumquemque in quocumque loco, ubi illud non sit abrogatum; at Monregali e. g. non est abrogata obligatio jejunandi in dicta die, & idem de Quadragesima, ergo quamquam illam complesti, adhuc obligaris alibi, ubi non est completa, si ibi figas domicilium.

30 Nihilominus verum sententiam puto eam, quam sequitur Sanch. *lib. 1. in Decal. c. 12. n. 22.* Baldell. *to. 1. lib. 5. disp. 31. nu. 4.* aliique cum Verricelli, *de Mission. tit. 3. q. 88. n. 18.* hoc est, te non obligari. Ratio est, quia præceptum jejunandi, indictum à jure communi, obligat me semel jejunare, non autem bis; neque enim Ecclesia præcipit bis satisfacere suo præcepto, sed semel. Semper autem abesse debet scandalum, quod facilè vitabitur, si adstantibus dicatur, te jam jejunasse, & præceptum implevisse.

31 Sed quid contra, si nimirum ego, non completa Quadragesima, accedam ad locum, ubi jam est completa, obligorne ibi eam complere; vel Vigilia à me non servata, accedam ad locum, ubi Vigilia jam amplius non servatur?

32 Respond. Obligat te Merolla, *to. 2. disp. 4. cap. 3. n. 557.* quia præcepta communia, de quibus loquimur, obligant absolutè in quocumque loco quisque sit. Non te obligat Sanch. *l. in dec. c. 12. nu.* 30. aliique cum Verricelli *l. c. n. 19.* quia in tali loco jam cessavit Quadragesimæ, vel Vigiliæ præceptum, atque adeò cessavit ejus obligatio, ergo potes, te conformare illi loco, ubi inveniris semper remoto scandalo. Utraq; sententia est probabilis: at recole, quæ diximus *cap. 2. n. 27. & 30.*

P A-

PARERGON
AD QUARTUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM.
DISPUTATIO UNICA,
DE PECCATIS CIRCA CIBUM, ET POTUM.

Omnis virtus, atque adeò Temperantia in cibo, & potu consistit in medio, seque removet à vitiis, quæ sunt per defectum, vel per excessum. De his igitur suo ordine in sequentem modum breviter agamus.

CAPUT PRIMUM.

Peccata in cibo, & potu per defectum.

De nolente cibum ullum sumere.

1 INquires primò de eo, qui fortè nolit per multos dies se cibo reficere.

2 Respondeo, hunc peccare juxta gravitatem damni, quod sibi contra charitatem propriam infert, non esse dubitandum, quia homo non est dominus suæ vitæ, suorumque membrorum, sed Deus, qui illam concessit. At quæstio est de aliquo, graviter infirmo, cui tanta non rarò fit cibi inappetentia, seu nausea, ut cibum illum sumere constanter respuat. Nam de hoc quæritur, an peccet, nihil volendo comedere?

3 Colligo ex DD. mox citandis, me non obligari cibum sumere, quando valdè laborem in eo assumendo, quia cum tanto labore charitas hominem non obstringit. *Hæc enim vita* (ait Joan. Sanch. *disp.46. num.16.* excusans eum, qui ob vitanda tormenta gravia confitetur delictum; ob quam confessionem est morte plectendus) *hæc, inquam, vita non est digna, ut tanto dolore à me conservetur.*

4 Confirmatur, quia infirmus non obligatur sumere extraordinaria, & magis impensis conquisita medicamenta, cùm satis sit, medicinis uti communibus; nec obligatur pati scissionem alicujus partis corporis, exhibendam cum magno dolore, quia cum tanta difficultate non me urget propria charitas, nec cum tantis tormentis (ut dictum est) vita mihi à Deo datur conservanda, ergo pari modo nec me urgebit in illa gravi (ut supponi debet) nausea, & morali quadam cibi sumendi impotentia.

5 Lege Toletum *de septem peccatis mortalibus c.60.* Navar. *in sum. cap.23. num.128.* Guimenium *in Elencho propos. fol. 60.* Et Victoria quidem *in relectione de temperantia num. 1.* sic habet. *Quid, si æger sim, & nequeam potum sumere, nisi magno cum cruciatu?*

Respondeo, si animi dejectio tanta est, & appetitivæ virtutis tanta consternatio, ut nonnisi per summum laborem, & quasi cruciatum quendam possit sumere cibum, aut potum, jam reputatur quædam impossibilitas; & ideò excusatur saltem à mortali, maximè ubi est exigua spes vitæ, aut nulla.

De voto non comedendi carnes etiam in periculo vitæ.

6 INquires secundò, an, si quis voveret perpetuò abstinere à comestione carnium, etiamsi verè essent necessariæ ad vitam servandam, validè voveret, & licitè?

7 Respondeo, si intelligas pro quacumque circumstantia, ut si e.g. esses in loco, ubi aliud tibi non suppeteret, nisi carnes, illasque ni comederes, fame perires; vel ita infirmitate periculosa laborares, ut nisi illis te reficeres, mortem subires, votum hujusmodi nec validum esset, nec licitum; quia esset de re mala, & contra præceptum naturale conservandi vitam. Si verò intelligas his, vel similibus periculis seclusis, esset validum, & licitum, quia tunc esset de re bona, nempè de moderata corporis maceratione.

8 Dices: at Carthusiani etiam in periculo mortis laudabiliter sive ex voto, sive ex pia consuetudine abstinent semper à carnibus.

9 At de his pari modo affirmo cum Fagundez, *in decal. lib.5. cap.19. & 20. & cum Azorio, aliisque*, ipsos debere in periculo mortis omninò carnes comedere, si alius aptus cibus abest, ut si essent in deserto, ubi nonnisi carnes habere ex venatione possent; vel si opprimerentur aliqua mortali infirmitate, carnes extremè requirente. Verùm, quia regulariter alii sunt cibi, vel ex vitellis ovorum recentium, vel ex delicatis piscibus, vel ex similibus terræ fructibus confecti, qui carnibus æquipolleant, ideò regulariter cum laude, tum in vita, tùm in mortis periculo carnes ob mortificationis amorem à mensa repellunt.

Scio, quosdam tùm Jo:Sanch. *disp.3. nu.7.* probabiliter sentire, etiamsi alii cibi desint in prædicta necessitate, etiam extrema, posse, immò & teneri suum votum servare (si tamen votum est, ut docet Lessius *lib.4. cap.3. dub.1.* nam esse solùm Regulam, atque adeò ad illam non teneri in illo periculo, docet Sanch. *consil. cap.2. dub.38.*) teneri, inquam, & posse non conservare vitam ad conservandam religiosam disciplinam, publicumque bonum, ac fervorem suæ Religionis: id quod non est se occidere, ajunt, directè, sed indirectè, ut ipsi latiùs explicant.

Comedere, vel bibere, ob solam voluptatem.

10 INquires tertiò, si quis comedat, vel bibat non ex intentione se alendi, ad quem finem dati nobis sunt à natura cibi, sed solùm ad capiendam voluptatem, peccabitne saltem venialiter, præscindendo semper à nocumento corporali? de quo dicetur *cap. seq.*

11 Respondeo, secluso dicto nocumento, licere etiam sine veniali edere, vel bibere ob voluptatem, docet Bassæus, *Ver. Gula n.10.* & Jo:Sanch. *disp.25.n.44.* quem refert Diana, *p.3. tr.5. res.5. & p.11. tr.8. res.35.* Ratio est, inquiunt, quia non est contra rationem, quòd quis velit appetitum naturalem suis actibus delectari, qui actus non sunt contra rationem rectam, qualis est actus edendi, vel bibendi. Nam secus, olfacere res odoriferas, audire suavem melodiam, respicere floribus, herbisque ornata prata solùm ob delectationem, esset peccatum veniale, quod dicere, nimis esset durum; unde addunt, solùm esse peccatum, quærere illam delectationem in cibis, quando est cum nocumento propriæ salutis.

Hæc opinio damnata fuit ab Innoc. XI. in Propositione 8. quæ est hujusmodi: *Comedere, & bibere usque ad Satietatem ob solam voluptatem non est peccatum; modò non obsit valetudini; quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.*

12 Verùm, ne erremus, distinguendum est. Vel enim loquimur de eo, qui edit, bibitque ob delectationem quidem, non tamen sistendo in ipsa, sed tantùm comitanter, simul eam delectationem ordinando, ad sustentationem corporis, vel restaurationem salutis. Talis est ille nauseabundus infirmus, qui, ut possit suæ sanitati consulere, quærit, desiderat, petit ea, quæ cum delectatione sumat, quia, ut communiter fertur, *quod sapit, nutrit*; ut sic scilicet cibum sibi utilem, & necessarium sumat. Si de hoc, inquam, vel simili loquimur, licitè quis in omnium Doctorum sententia delectationem in edendo quærit, quia ad suum finem ordinat ejusmodi delectationem.

13 Vel loquimur de eo, qui solùm delectationem ita eligit, ut nullo modo neque explicitè, neque implicitè ordinat ad finem, ad quem natura destinavit comestionem, potationemque, hoc est, non ordinat ad finem alendi corpus, vel instaurandæ salutis, vel illius conservandæ. Et tunc cum Pasqual. *dec.16.* ajo, peccari venialiter. Ratio potissima est, quia negari non potest, aliquam deordinationem esse, quidpiam agere, non intendendo finem institutum à natura; nam certè rationali homini indignum est relinquere finem principalem, & sistere in medio instituto ad talem finem. Finis autem comestionis est corporis saluti providere per delectationem illam, tanquam per medium; ergo &c. Ita S. Thom. *22. quæst. 148.* Ita etiam S. August. qui *lib. con. Julianum cap.14.* sic habet in confirmationem prædictorum; *Non solùm cibo, sed etiam cibi sapore eget infirmitas corporis nostri, non propter exaturandam libidinem, sed propter tuendam salutem.*

14 Ad rationem Jo:Sancii allatam *nu.11.* affert disparitatem Pasqualigus, *loc. citat.* quia, inquit, delectatio in cibo, & potu est medium ad sustentationem corporis; at olfacere res odoriferas, audire suavem cantum, aspicere prata viridia, & similia, immediatè sunt instituta ad recreandum animum, & ad illum delectandum. Quare, qui hæc facit ob solam delectationem, fini principali intento à natura inservit, quod non facit is, qui comedit ob solam delectationem.

15 Ego aliam disparitatem affero cum Pontio, *lib.1. de matr. cap.21. num.6.* ductam à doctrina, quam cum omnibus Theologis tradit *ibid.* ipsemet Jo:Sanch. quòd nimirum omnis excessus in re quomodocumque concessa, est semper culpa, saltem venialis. Affero, inquam, hanc disparitatem. Qui respicit spatiosa prata, vel audit suavem symphoniam &c. solùm ob delectationem, in nul-

in nullo periculo est, admittendi excessum regulariter; at comedendo, & bibendo ob solam delectationem prob quantum periculum proximè subit admittendi excessum! quare à peccato veniali se liberare non potest.

16 Contra illud, quod Jo: Sanch. addit, peccatum gulæ solùm reperiri in sumptione cibi, vel potus cum nocumento corporis, maximè faciunt duæ rationes. Prima est, quia sic non esset gula vitium oppositum Temperantiæ, sed justitiæ, vel charitati propriæ. Id quod est contra omnes Theologos.

Secunda, quia ex S. Thoma communiter recepto *l.c. art.4.* quinque modis committitur peccatum gulæ, hoc est.

Præproperè, lautè, nimis, ardenter, studiosè.

Sed potest peccari his modis sine nocumento corporis, ergo potest esse gulæ vitium sine corporis nocumento, quod negari deberet à Jo: Sanchez.

Quæ hactenus dicta sunt de peccato veniali ejus, qui ob solam delectationem comedit, solùm ex probabilitate dicta sunt: nam cæterum contrariam sententiam sic firmat Honoratus Faber, *in Apologetico c.37. Graves* (ait) *Theologi docent, delectationem ex gustu quæsitam æquè culpa carere, ac illam, quæ visu, auditu, odoratu percipitur: & multi docent, hujusmodi delectationes ex se non bonas, nec malas, sed indifferentes esse. Ita sentiunt Bonavent. Scotus, Ocham, Almain, Major, Gabriel, Jo: Sancius, Cajetanus, cujus verba hic apponenda mihi videntur* (*Nullum*, ait, *peccatum est in hoc, quòd cibus delectabilis delectabiliter sumatur, nisi quis sit adeò insipiens, ut putet, omnem voluntariam delectationem sensibilem esse peccatum.*) Hæc Cajetanus. Peccatum autem est veniale, si delectatio illa sit tantisper inordinata, e.g. quando comedis ante tempus, vel nimis exquisita, vel plus justo, &c.

De hoc argumento lege Thom. Hurtad. *de Congr. fol.227.*

De Offendente suam salutem abstinentiis.

17 INquires quartò. Quid sentiendum de eo, qui sumit quidem aliquem cibum, sed non sufficientem ad sui corporis salutem?

Huic inquisitioni sequentibus dictis resp.

Dico primò, neminem teneri uti cibis delicatioribus in hunc finem, ut vitam longiorem conservet; posset enim contentus esse cibis communibus, & suo statui congruentibus. Ratio est, quia nemo obligatur vitam sibi promulgare extraordinariis mediis, sed humanis, & ordinariis, dummodò ea sumat, quæ satis sint ad se sustentandum: secus, nimis onerosa esset hæc vita, si obligaremur quærere delicatiora. Ita Sanch. *lib.5.conf.c.1.dub.33.* aliique.

18 Dico secundò, eum, qui abstinentiis, & Jejuniis se macerat, ad finem, ut citò moriatur, peccare mortaliter. Patet; quia sic est veluti sui interfector, quod, ut vidimus supra, licitum non est. Quare neque hoc licet, etiamsi intendas, & hoc facias pietatis causa, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona, Sanc. *ibid. n.9.* aliique.

19 Dico tertiò, idem peccatum committi, si, quamvis non habeas dictum finem, tamen advertis, te tuis abstinentiis notabiliter minuere tuam vitam. Ratio est eadem, quia ex se malum est diminuere sibi vitam, cujus nemo est Dominus, nisi Deus; unde tunc illæ abstinentiæ non sunt actus virtutis, siquidem virtus est illa, quæ fit secundùm mensuram rationis, quales non sunt prædictæ abstinentiæ.

20 Una exceptio hic adhibetur à Doctoribus, nimirum non peccari, quando finis est hujusmodi, ut congruum sit pro ipso tali fine vitam minuere; ut si filius indigens prorsus sustentatione uno quotidiano pane, quem solùm habet, illum dividat cum Patre omninò indigente, sanè tunc tanta pietas licitam reddit diminutionem vitæ filii.

Ex hoc tertio dicto sequitur, tibi non licere, etiam intuitu Religionis, e.gr. ut subiicias spiritui carnem, vel ut magis merearis, vitam indiscretis abstinentiis notabiliter diminuere. Patet ex dictis.

21 Dico quartò quando corpori datur id, quod morali judicio sufficere putatur ad illud sustentandum, salutemque conservandam, omninò licere Jejunia, & abstinentias assumere ob finem boni spiritualis animæ, licèt prævideatur diminutio vitæ. Hoc dictum est diligenter notandum, & benè intelligendum; conciliat enim ea, quæ hactenus diximus, cum praxi Sanctorum, multas, & graves abstinentias assumentium. Nam si quis det corpori, ut dicimus in hoc quarto dicto id, quod satis est ad illud conservandum, jam non diminuit vitam suam, quia vitæ dat, quod illi debetur, & sufficit: esto, quòd illam indirectè aliquando non prolonget, ut prolongaret, si dictis abstinentiis non vacaret. Aliud enim est sustentare vitam, aliud prolongare. Ad prius tenemur, non ad posterius. Lege Angles *in floribus q.8. de Jejunio Concl. ult.* & Sanch. *l. c. n.11.* cum Delugo, *to.1. de just. disp.10. à n.32.*

Rectè igitur Victoria *in relect. de temperantia n.9.* ait, neminem teneri vivere in loco saluberrimo, sed posse habitare in regione noxia, ratione frigoris, caloris, & humiditatis. Et Sayrus, *in Clavi Regia lib.3. c.9. n.18.* dicit, non teneri quempiam ad locum etiam proximum migrare ob salubriorem aerem, nec bibere vinum, quamvis Medicus dicat, ejus potu vitam ad decennium prolongatum iri. (Excipe tamen, nisi ob bonum publicum sua fortè vita necessaria esset.) Et Sanch. *lib.5. conf. c.1. nu.4. & 5.* sic loquitur. *Non tenetur quis uti medicinis ad prolongandam vitam, etiam ubi esset periculum probabile mortis, ut quotannis sumere pharmacum ad vitandas febres, quamvis teneatur quis, dum morbo laborat, consulere Medicos, & uti cibis salutaribus. Intellige, prout cuique secundùm suas facultates datur copia. Quæ omnia dicta cum sale discretionis sunt intelligenda.*

22 Hinc collige primò, sanctos Patres, se multùm macerantes, semper dedisse corpori, quod ipsi sufficeret, si secus fecissent, peccassent; nisi bona fides, vel ignorantia illos excusasset, vel peculiaris Spiritus Sancti instinctus, nobis ignotus, non inspirasset.

23 Collige secundò, abstinentias, & Jejunia, immò & flagellationes, aliasque similes macerationes in Religionibus approbatis licitas esse; quia in earum approbatione semper imponitur, ut Religiosi sumant, quod necessarium ad sustentationem est. Quòd si deinde aliquis indiscretus Religiosus in hoc erret, ipsi error imputatur, non autem Religionis instituto.

24 Collige contra tertiò, Concionatores, Lectores, Magistros, similesque si se abstinentiis ita macerent, ut ad sua munia exercenda inhabiles evadant, seu evadere, prudentis arbitrio, timeatur, peccare utique non solùm contra seipsos, verùm contra eos, quibus obligantur sive ex charitate, sive ex justitia, sive ex suo Religioso statu, ea officia exhibere; mortaliter, vel venialiter, juxta damnum, quod inferunt.

25 Petes: quandonam ejusmodi abstinentiæ, & pœnitentiæ improbandæ sunt, tanquam indiscretæ?

Respondeo, cum Granado apud Dian. *p.5. tr.4. res.33.* id arbitrio prudentis, definiri debere, spectata valetudine, viribus, ætate &c. Addit tamen idem Granado, *rem hanc non esse scrupulosè accipiendam præsertim ab iis, qui ob divinum obsequium, & ad satisfaciendum Deo pro peccatis corpus affligunt: rarò enim, aut nunquam damnandus esset, tanquam mortalis culpæ reus, qui propterea vitam valdè abbreviaret.* Hæc Granado; sed ejus venia delendum est illud (*valdè*) ne demus ansam indiscretis abstinentiis.

CAPUT II.

Peccata in cibo, & potu per excessum.

An humanæ carnes licitè comedantur?

1 INquires primò. Cùm ipsum dictamen naturale, quo animus horret, carnes humanas manducare; ostendat, earum usum esse magnum intemperantiæ excessum, & peccatum mortale, ut latè probat Gobat, *de ebrietate c.28. à n.175.* inquires, inquam, an saltem in aliqua gravi necessitate, in qua omnes alii cibi desint, liceat comedere prædictas carnes hominis, jam aliàs occisi? Dico (*occisi*) nam certum est, non licere, tibi, hominem occidere, ut tu etiam in necessitate carnibus illius vescaris.

2 Respondeo, ejusmodi gravi necessitate existente, ut si quis mortem esset oppetiturus ob inediam, nisi eas comederet, eas comedere, non esse peccatum. Ita S. Thomas, Sanchez, Lessius, aliique cum Diana, *p.3. tr.6. res.48.* Ratio est, quia in tanta necessitate ipsum idem dictamen naturæ id tibi concedit, ut scilicet à te vita omnibus viis non prohibitis servetur.

Quòd autem id prohibitum tunc non sit, ut item quòd inde nullum damnum fiat Tertio, patet ex eo, quòd nec prohibitio, nec Tertii damnum, ne probabiliter quidem, afferri potest.

Quòd si Pasqualigus *de Jejunio dec.11.* & Azor, Fagundez, aliique ab eodem citati, dicant, esse mortale etiam in necessitate; quia id prohibitum est jure naturæ, *siquidem est* (ajunt) *contra rectam rationem*, non sunt audiendi, quia nimis gratis id dicunt: horror enim naturalis comedendi sine necessitate humanas carnes, quem modò *n.1.* supposuimus, valdè minuitur.

Confirmatur, quia prædicti Doctores ultrò concedunt, posse in medicamentis, quempiam uti humanis carnibus, ut est communis praxis; ergo etiam in casu nostro, cùm tunc eæ carnes sint vitæ medicamentum. Scio, eos conari afferre disparitatem, sed certè solidam nequaquam possunt.

3 Quæres primò: si in ea necessitate posset quis illis vesci, obligaturne?

Respondeo, puto non obligari, ex ea universali ratione, quam supra *cap.1. num.4. & 5.* innuimus, quia nemo obligatur cum extraordinariis medicamentis, & consequenter cum tam extraordinario cibo, & valdè insolito, qualis est humana caro, vitam sibi producere extra casum boni publici. Lege Sanch. *lib.1. Dec. cap. 18. num.14.*

4 Quæres secundò, quid de illis senibus, qui bibunt sanguinem ex vena secta adolescentis detractum, ut eorum vigor concilietur, & senectus prorogetur?

Respondeo. Sanè Baldell. *disp.29. n.19.* testis est, à Marsilio Ficino, & pluribus aliis Medicis, hunc potum laudari, tanquam singulare pharmacum ad conciliandum vigorem corporis senilis, & ad senectutem prorogandam. At id negant alii cum Lessio, addente Ficinum, & alios Medicos, ejus sequaces, fortè in ratione medica esse deceptos.

Verùm supposita veritate talis medicamenti, ajo cum Baldello, & Lessio, ad prædictum finem posse licitè senem hoc uti remedio ex consilio Medici, præsertim si foret Princeps necessarius bono publico. Ratio est, quia hæc dicta utilitas excusat à peccato assumptionem talis remedii ex se, & intrinsecè non mali.

Car-

Carnes animalium crudas comedere.

5 INquires secundò: an comedere carnes animalium crudas sit peccatum? crudas, inquam, nam de carnibus sole, vel fumo assatis, vel maceratis, quærendum non est; quia has non esse crudas, sed coctas nullus ignorat.

6 Resp. esse peccatum grave, vel leve, prout grave, vel leve damnum sibi quis, ea sic comedendo, fortè infert, non esse dubium. At præscindendo ab hoc detrimento salutis, dico primò nullum esse peccatum, quando ex rationabili causa sic crudæ comeduntur, si non habeatur commoditas coquendi, vel sic crudæ essent necessariæ ad sanitatem, &c. Dico secundò, præciso omni damno, præcisaque rationabili causa, esse duas sententias. Fagund. *precept. Ecclesf. l.1. c.2. nu.4.* ait, non esse peccatum mortale, Pasq. *dec.15.* ait, mortale esse; quia est belluinum quid, & barbarum, habetque dissonantiam cum recta ratione; unde, cùm sequatur inde gravis jactura humanæ dignitatis, eas sic comedens, ait, *non excusatur à mortali*. Mihi certè, qui libens sequor sententiam Fagundez, videtur quidem dissonum, atque ab humanis, rectèque sentiendum moribus alienum, eas comedere, unde fortasse aliqua sit venialis deordinatio, sed quòd sit deordinatio gravis, atque adeò peccatum mortale, æternaque Inferni pœna mulctandum, affirmare nec valeo, nec audeo cum Gobat *l.c. à n.129.*

Comedere extraordinaria, cretam, terram, &c.

7 INquires tertiò, an comedere ea, quæ non sunt ordinata ad hominum alimentum, e.g. cretam, terram, ferrum, paleas, carbones, & similia, præscindendo à damno, quod sanitati inferunt (hoc enim gravi, vel levi interveniente, graviter, vel leviter peccari, nimis sæpè in simili dictum est; id enim est contra propriam charitatem; nam propterea quantitatem modicam ex illis edere, rarò ex hoc cap. excedit venialem culpam) sed, ut dico, an iis vesci, præscindendo à damno, liceat?

8 Resp. Pasq. *dec.14.* & sic distinguit. Si quis ob infirmitatem, vel quid simile ea concupiscat, quia tunc ob delectabilitatem, quam habet, induunt rationem cibi, non est, ait, peccatum mortale; sed veniale dumtaxat, quia tunc est, inordinatus quidam appetitus, sed certè non gravis, sicuti non gravis deordinatio reputatur nimius aliorum ciborum appetitus. At si cesset harum rerum concupiscentia, iis vesci, peccatum mortaliter est, quia fit gravis injuria propriæ personæ contra ordinem præscriptum à natura, quæ alios cibos sufficientes, non autem illa pro hominibus instituit.

9 Sed profectò donec ostendas gravem deordinationem, vel grave aliquod præceptum, hanc peccati gravitatem cognoscere non possum, memor illius doctrinæ toties à me repetitæ S. Thom. *in quodlib.9. q.7. art.15. Periculosè determinatur, aliquid esse peccatum mortale, nisi expressa veritas habeatur.* Quare puto in utraque parte distinctionis Pasqualigi, præciso damno, solam inordinationem venialem, atque adeò solùm veniale peccatum inveniri: unde puellas comedentes sæpè terram, cretamque reprehendo quidem de mortali ex periculo gravis damni, non autem ex dicta deordinatione. Ac de his quidem sic habet Quintanadvennas *t.2. singularium tr.3. sing. n.7. tr.7. Meminerint Confessarii, & adolescentulas moneant, culpam gravem committere, quando edunt calcem, carbonem, figula vasa, seu testes, seu fragmenta, salem, triticum, & similia, quæ non levem salutis jacturam inferre communiter solent, etiamsi paulatim deglutiantur, aut ipsæ dicant, sibi minimè nocere, & in has severissimos se ostendant, absolutionem nonnunquam differendo.* Hæc Quintanad. satis rigidè; nam si parum, aut rarò illarum rerum edunt, non videntur admodùm suæ saluti nocere.

De febricitante volente bibere.

10 INquires quartò, an, si quis e.g. febri laboret, sitimque gravem patiatur, possit licitè bibere?

11 Resp. verbis Caram. *in Theol. Reg. to.1. nu.45.* qui sic habet: *Petrus laborat febri, vult aquam in accessu bibere; petit, an peccet? Vole doceri, quid ex isto aquæ haustu sequetur? Si solùm sequetur, quòd febris sit molestior, & laboriosior, non peccat venialiter, quia ipse est dominus suæ commoditatis, & ut potest disciplina, & Jejunio, se commoditate privare propter Deum, etiam posset haustu illo aquæ, si ex haustu illo nihil præter incommoditatem sequeretur.*

Posset ex illo haustu sequi, quòd febris duret per plures horas; & tunc iterum peto, an ista febris evidenter futura sit causa directa, ut ipse omittat aliquam obligationem, cui aliàs teneretur satisfacere (puta, si ille ægrotus haberet mediocrem salutem, nempè sufficientem, ut post discessum febris teneretur, aut legere suas horas, aut in die festo audire Sacrum, & propter illum haustum evidenter sciret, se reddi incapacem, ut illi obligationi respondeat:) tunc obligationis omissio illa voluntaria censenda est, & juxta istius omissionis aut levitatem, aut gravitatem est illa intemperantia judicanda.

Potest tandem ex illo haustu sequi evidens mortis periculum, & tunc ille peccat mortaliter. Hactenus Caramuel.

12 Sed dubitabis adhuc, an, si hujusmodi æger gravissimam, intolerabilemque sitim pateretur, posset sine peccato bibere, tametsi cum evidenti periculo mortis? Ratio dubitandi oritur ex illa doctrina, quam supra afferabamus in simili *c.1. n.4. & 5.* ubi concessimus, non obligari infirmum molestissimam medicinam sumere, quia cum tanto labore nequaquam propria charitas obstringit, nec vita nostra est cum tanto excessivo dolore conservanda.

13 Resp. Prima facie paritas videtur esse eadem; sed ego introspicio illam disparitatem; nam nolens assumere illa difficillima remedia, se habet solùm negativè, & solùm veluti permissivè dat suæ morti occasionem, at in casu præsenti se habet positivè, & per aquam, quam voluntariè bibit, est causa positivè concurrens ad suam mortem. Sic mihi videtur; sed tamen aliis, me sapientioribus, id decidendum relinquo.

An teneamur abstinere à carnibus, vel vino ob bonum spirituale?

14 CAsus posset esse hujusmodi. Adeò tu stimulis turpibus afficeris, ut videas, cum esu carnium, vinique potu, vel duplici plena refectione, eos vincià te non posse, & inquiris, an tenearis ab illis abstinere, & jejunare?

15 Resp. Fernandez apud Dian. *p.1. tr.9. ref.30.* non solùm te, tuique similes teneri ad prædictam abstinentiam, quando id necessarium est ad tuam spiritualem salutem, ut quando urget gravis tentatio, & aliud remedium non suppetit; verùm etiam prægnantes teneri, quamvis adsit periculum abortus; siquidem salus propria spiritualis præferenda est saluti corporali aliorum. Homobonus autem apud eundem, & idem Diana *l.c.* hanc sententiam non admittunt in prægnante, cùm ea possit contra stimulos inhonestos sibi consulere aliis remediis, nempè oratione, Sacramentorum frequentia, piis consiliis, aliisque spiritualibus armis: quare non debet tanto detrimento suum fœtum exponere. Hæc illi. Quoniam ergo regulariter quilibet suis gravibus tentationibus posset aliis viis se opponere, & ex alia parte non potest esse certus, quòd etiam sic easdem non patiatur, non erit quis obligandus ad deserendum ordinarium, temperatumque usum vini, carniumque moderatam refectionem.

Se cibis ingurgitare.

16 AN sit peccatum mortale, se cibis ingurgitare usque ad vomitum, semper præscindendo à detrimento salutis?

17 Resp. si id fiat ex præscripto Medicorum, nullum esse peccatum, quia tunc est medicina utilis saluti, ut cum S. Thom. 22. *q.188. art.6.* omnes docent. At si quis id faciet absque dicta utilitate, Sylvester. *Ver. Gula* & Angelus, *Ver. Immunditia*, affirmant, esse peccatum mortale. Navar. verò, Cajetanus, & Dian. *p.5. tr.13. n.40.* dicunt, solùm esse veniale, quia peccatum gulæ extra ebrietatem regulariter est veniale. Hæc sententia est probabilior, ad quam videtur etiam inclinare S. Thom. *l.c. ad sec.* his verbis: *Licèt utile sit post superfluam comestionem illam evomere juxta illud Eccl. c.22. (Si coactus fueris in edendo multum, surge è medio, & vome, & refrigerabit te:) tamen vitiosum est, quòd aliquis huic necessitati se subdat per immoderantiam cibi, ac potus.* Ita S. Thom. Ecce quomodo id appellat dumtaxat vitiosum, nec aliam majorem censuram addit.

CAPUT III.

De peccato ex superfluo vini potu.

Hoc est, de ebrietate.

1 NOn est nobis hìc sermo de illo superfluo vini potu, quo quis eo modo satiatur, quo identidem in sacris litteris accipitur nomen ebrietatis, veluti est illud Isaiæ, *cap.25. Descendat imber, & inebriet terram*, hoc est, *satiet*: sed de eo, qui ita hominem satiat, ut ejus mentem conturbet, impotemque rationis pro aliquo tempore reddat.

An, & quale peccatum sit, se inebriare?

2 INquires igitur primò an se voluntariè inebriare, sit peccatum mortale? Dico (*voluntariè*) si enim quis nihil prorsus suspicans de futura ebrietate, ex eo quia nunquam expertus fuerit, se tanto, vel tanto vini potu usum rationis amittere; si quis, inquam, bona, quoad hoc, fide, bibat, hunc non peccare peccato ebrietatis, scimus omnes, quia tunc ebrietas eveniret contra, vel præter suam voluntatem. De eo igitur est locutio, qui vel bibit, ut se inebriet, quod est expressè, & directè velle ebrietatem; vel cùm advertat, se inebriandum, attamen à tanto vini potu non se cohibet, quòd est velle ebrietatem indirectè. Hæc autem ebrietas sic definiri solet. *Est voluntarius excessus in potando usque ad violentam usus rationis privationem.* Est addit Lessius, *lib.4. c.3. dub.3.* (*idque causa voluptatis.*)

3 Resp. Communiter Doctores vel docent, vel supponunt, ebrietatem esse peccatum mortale: & quidem meritò; nam, *Nolite*

errare

errare (ait S. Paulus 1. *ad Corinth.*6.) *neque fornicarii, neque idolis servientes, neque ebriosi Regnum Dei possidebunt. Et ad Galat.*5. *Manifesta sunt opera carnis, homicidia, ebrietates, commessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicuti prædixi, quoniam, qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.* Lege Baldellum, *l.*5. *de leg. disp.*30. Theoph. Raynaud. *de virtutib. lib.*6.*à n.*102. Lessium, Valentiam, aliosque apud Gobat. *de ebrietate, c.*6.*& deinceps.*

4 Sed difficultas est assignare, quænam sit ratio tantæ culpæ? Communiter cum S. Tho. 2.2.*q.*150.*ar.*1. hæc assertur, quia est contra dictamen rectæ rationis, quòd homo sciens, & volens seipsum privet usu rationis; siquidem ratio, & potestas utendi ratione, est data homini, tanquàm præcipuum, & proprium ejus bonum, quo se velle privare, non potest non esse graviter contra rectam rationem.

5 Prætereà ebrietas impedit, ne quis satisfaciat præceptis divinis, & Ecclesiasticis, ergo est culpa mortalis propter periculum, cui se sæpissimè, ebrietatem volens, exponit.

6 Tertiò, ebrietas facit hominem bestiis similem, aut iis deteriorem. Vide *mox n.*21.

7 Quartò, causat multos morbos corporales; unde Baldellus, *l.c.n.*17. quòd aliquis (ait) per inordinatam vini compotationem in ejusmodi morbos, aut pericula sponte, aut scienter se conficiat, certum est, quòd non vacat culpa mortali.

8 Quintò, ebrietas corpus incendit, & potenter allicit ad turpia; quare ex hoc ipso est mortale. Unde S. Paulus *ad Eph.*5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Et Prov.*20. *Luxuriosa res est vinum, ac tumultuosa ebrietas.*

9 Ex dictis colligo, non esse ponendum in definitione ebrietatis illud Lessii (*idque causa voluptatis*) nam etiamsi non voluptatis causa sed e.g. ob complacentiam amici, te vini aliàs non amatorem, sine voluptate, vino repleas, ebrius eris cum peccato mortali, quia prædictæ rationes contra te militabunt.

10 Quæres. Hæc, quæ dicta sunt, & dicentur deinceps, intelligenturne etiam de ebrietate primò inducta à potatione Cervisiæ, vel similis? Secundò, de inducta à suffitu Tabachi, à lupulo, à cubatione in loco, ubi ejusdem lupuli est copia, ab odore vini habito in loco, ubi multa sunt dolia vino generoso plena? Tertiò, quid de inducta à cibis aliquibus, vel fructibus; nam etiam panis ex farina, in qua sunt immixta multa grana milii, vel similium, inebriat, ut etiam unedo, qui est fructus arboris, sic dictus, quia unum, hoc est, paucos oportet ex his comedere; multi siquidem inebriant?

11 Resp. Profectò de omnibus supradictis, & similibus (si vera sunt, quæ narrantur) idem intelligendum, quod dicitur de ebrietate ex vino; quia jam sic inducitur ebrietas rationis usum tollens. Ita Dicastillus *l.*1 *de Just. disp.*3.*n.*121.

12 Quoniam verò suffitus, seu fumus Tabachi dicitur tollere usum rationis non immediatè, sed inducendo somnum; ideò Lessius, *l.*4.*c.*3.*n.*19. excusat à mortali illum, qui hujusmodi suffitum hauriat, etiam causa voluptatis; sed Gobat *de ebrietate c.*23. *n.*4. censet, sive in solo somno, sive in vigilia amittatur per suffitum tabachi proxima potentia ad usum rationis, idque per tempus non brevissimum, censet, inquam, esse mortale, si sumatur voluptatis causa; vacare tamen omni culpa, ait, qui consilio Medicorum hauriunt prædictum fumum tabachi ad cerebrum confortandum, caput exonerandum, pituitam expellendam, tametsi fiat, ut per breve tempus, quasi vertigine acti, non sciant, ubi stent.

13 Contra prædictam doctrinam, quòd ebrietas sit per se culpa mortalis, sunt duæ objectiones.

Prima est hæc *Genes. ubi cap.*43. dicitur de fratribus Joseph, quòd biberunt, & inebriati sunt cum eo; at si ebrietas esset peccatum, Joseph vir justus nec in se illam admisisset, nec permisisset in fratribus ergo &c.

Respondeo, facilè ex dictis modò *n.*1. Sensus enim est, quòd sint satiati, & exhilarati juxta communem Sacræ Scripturæ locutionem Ps.35. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, &c.* & alibi passim.

14 Secunda est hujusmodi. Licitum est, se privare usu rationis per somnum, ergo etiam per potum.

Resp. adesse disparitatem quadruplicem; nam primò, in somno usus rationis naturaliter cessat; idque, ut vires corporis, vel amissæ reparentur, vel debilitatæ resocillentur; at per ebrietatem usus rationis violenter tollitur, idque per causam illicitam, nempè per potum immoderatum.

Secundò, privatio usus rationis in somno inducitur, mediante quiete sensuum; per ebrietatem verò rationis usus tollitur sensibus vigilantibus, unde ratio, quæ deberet sensus vigilantes gubernare, contra naturalem ordinem dormit.

Tertiò in somno tollitur usus rationis, sed non potestas propinquà utendi ratione; quare si dormiens excitetur, potest statim ratione uti, & sua negotia peragere. Prætereà dormiturus disponere potest sua negotia, & committere, ut tali hora excitetur, & statim habilis est ad functiones suas, quæ omnia nimis absunt ab ebrio.

Quartò, in somno non adsunt illi pravi effectus, quos modò *à n.*5. diximus esse in ebrio.

Semel se inebriare.

15 Inquires secundò, an aliquorum antiqua opinio, qui asserebant, ebrietatem, si non sit assidua, & frequens, non inducere peccatum mortale, sed dumtaxat veniale, sit admittenda?

16 Respondeo, sanè id meritò, ut mox videbimus, admiserunt aliqui ex ea ratione, quia solùm, quando ea est assidua, impedit notabiliter usum rationis, atque infert homini ea notabilia nocumenta, quæ nuper attulimus; verùm, quando est rara, semel ex. gr. vel iterùm, non ita.

17 Confirmant, primò alii auctoritate S. Aug. *qui Ser.* 4. *de Sanctis*, aliquot peccata mortalia enumerans, sic ait. *Et ebrietas (si assidua sit) in eorum numero computatur. Et in Serm.*23. *de temp. Si reliqua peccata Christiani non admittant, sola eos, si frequens fuerit, ebrietas, & emendatio, ac pœnitentia non subvenerit, in infernum præcipitat.*

18 Confirmant alii secundò ex S. Th. *qui q.*2. *de malo, art.*8. *ad* 3. ait. *Quòd sicuti semel inebriari est peccatum veniale, ita & multoties inebriari, est mortale, per se loquendo. Et q.*7. *art.*4. *ad primum. Ebrietas*, inquit, *non semper est peccatum mortale, sed quando homo assiduè inebriatur, videtur, quòd non curet, quòd ratio sua convertatur ad Deum, & in tali casu ebrietas est peccatum mortale.*

19 Verùm certa sententia apud Theologos (præter Cajetanum *mox n.*24. citandum) est, etiam semel te voluntariè inebriari, esse mortale. Prob. 1. ratione, quia ebrietas tollit, ut suprà diximus, violenter bonum rationis, quod & naturaliter, & moraliter est præcipuum bonum hominis rationalis; at hoc bonum violenter tollere, etiam semel, notabile damnum infert homini, ergo non potest esse notabile damnum, atque ideò peccatum mortale commissum contra se ipsum. Sanè, si quis à te per diem violenter usum rationis tolleret, nonne notabiliter tu offendereris, & certè acerbiùs, quàm si à te tolleret semel brachium, e.g. quamvis supponeretur, mox posse ex intervallo illud tibi deinde restituere? quare pari modo si illum usum rationis tu per ebrietatem à te voluntariè tollas, tibi notabiliter noce bis in re, cujus tu Dominus non es, sicuti non es Dominus tuæ vitæ, tuorumque membrorum, quorum grave nocumentum, sine gravi culpa, sponte eligere non vales.

20 Prob. 3. auctoritate sacrarum litterarum, quam attulimus *cap. præc. n.*3. Nam ibi dicitur non possidendum Cœli Regnum ab ebriis, atque ab homicidis, & fornicantibus; atqui hi etiam, si semel fiunt homicidæ, vel fornicantes non possidebunt Regnum Dei, ergo &c.

21 Prob. 3. ex communi sensu SS. Patrum S. Basil. *hom.*14. *de ebrietate*, ubi bestiis comparat ebrios. S. Chrysost. *hom.*58. *in Matth.* ubi ait: *Quantò melior asinus ebrio est. Idem ibidem. Pecudes*, inquit, *irrationabiles vos estis, qui inebriamini, &c.*

22 Ad probationem antiquorum, respondeo falsum esse, non inferri notabile damnum per infrequentem ebrietatem, *ut num.*19. probatum est.

23 Ad dictam confirmationem dico, S. Augustinum fortè cum antiquioribus sensisse olim, sed deinde, re meliùs expensa, aliter omninò voluisse, ut constat ex eo, quòd *in Epist.*64. ebrietatem dicit, esse fœditatem flagitiosam. *Et Ser.*45. *de temp.* eam adnumerat cum peccatis, quæ homini intercludunt Regnum Dei. *Et Ser.*231. sic disertè pronunciat. *Quis credit, ebrietatem esse parvum peccatum? si se quis non emendaverit, & pro ipsa ebrietate pœnitentiam non egerit, cum adulteris, & homicidis sine remedio ullo æterna, in æternum, pœna cruciabitur.*

24 Ad secundam confirmationem pari modo assero: S. Thomam aliquando sensisse, ebrietatem per se, & ex genere suo esse aliquando peccatum veniale: esse autem mortale per accidens, si sit causa luxuriæ, vel alicujus peccati gravis. Cujus sententiæ fuit etiam Cajetanus, 2. 2. *q.*150.*art.*2. Verùm S. Thomas mutavit deinde sententiam; nam *lect.*3. *in c.*13. *ad Rom. Considerandum est, inquit, quòd ebrietas ex suo genere est peccatum mortale, cùm scilicet homo ex proposito inebriatur, quia videtur præferre delectationem vini integritati rationis. Et* 2.2.*q.*150. *prædicta, ar.*3. sic concludit: *unde ebrietas, per se loquendo, est peccatum mortale.* Quare miror, Cajetanum, valde S. Thom. addictum, aliter dixisse in hoc eodem loco, in quo sic apertè concludit S. Thomas.

Ebrietas imperfecta.

25 Qui sine defectu rationis multo se vino replet, sed sine perfecta ebrietate, atque adeò sine plena privatione rationis; ut aliquando contingit, propter bibendi consuetudinem, vel propter capitis robur, peccatne?

26 Respondeo tunc peccare saltem venialiter, ne sit dubium: at peccabit etiam mortaliter, quando per ejusmodi potationem notabiliter lædit suam naturam, eam onerans immoderato potu, vel quia adsint illa pericula, & mali effectus plenæ ebrietatis, quæ capite præcedente *à n.*5. afferebamus, secus, erit regulariter peccatum veniale, quia sic reducitur res ad parvitatem materiæ.

27 Quid, si quis solùm fiat ex liberali vini potu paulò hilarior?

Respondeo, videri Dicastillo, *l.*1 *de just. disp.*3.*n.*2. hunc peccare: licèt enim testetur, viros graves, & doctos censere, te non peccare, si in gratiam amici petentis, & provocantis, eo usq; bibas, donec fias paulò hila-

hilarior solito, tamen ipse dissentit ab his; eò quod ad nullam virtutem possit pertinere talis potus: non dicit autem, quodnam hoc peccatum sit.

28 Gobat autem de ebrietate *c.18.n.42.* consentit cum prædictis viris gravibus in eo casu, quo illa provocatio, & potatio, utilis atque necessaria sit ad exhilarandum animum provocantis, vel provocati, occupatum fortè molestia aliqua melanconia; potest enim id spectare ad necessitatem officii, quo quis amicum amicus colit, vel ad vitam sine gravi tædio transigendam. Hæc illi. Ex quibus colligo, ex se id non judicari, nisi veniale, quando, ut modò dixi, non læditur graviter natura, nec aliud grave malum consequitur.

Se inebriare ad sanitatem recuperandam.

29 INquires tertiò, an quis ex præscripto periti Medici possit sine peccato se inebriare ex eo, quòd aliud remedium non appareat, quo gravem infirmitatem à se excutiat?

30 Resp. Prima sententia id negat, cujus ratio est, quia etiam tunc privaretur homo usu rationis, ac potentia proxima, utendi illa, quòd est maximum malum, ut dictum est hominis rationalis. Hanc sententiam sequuntur S.Anton.*p.2.ti.6.c.3.§.1.* Angelus, Tabiena, Rusella *V. ebrietas.*

31 Secunda sententia concedit, aitque in aliquo rarissimo casu, quo peritus Medicus id necessarium judicaret, vel ad infirmitatem læthalem evitandam, vel etiam ad gravem morbum expellendum, posse licitè quempiam inebriari.

Ratio est, quia de duobus malis minus eligi licitè potest; atqui minus malum est usu rationis ad tempus privari, quàm gravi morbo vexari, vel vitam, & cum ipsa usum rationis, amittere ergo &c. Sicuti ergo potest quis velle manum sibi abscindi, ne totum brachium marcescat, vel ne ejus vita deperdatur; & sicut Medicus potest licitè propinare fœminæ gravidæ ægrotanti pharmacum ex probabili sententia, quod directè tendat ad expellendos pravos, læthalesque humores fœminæ, si aliud vitæ remedium non adest, quamvis indirectè secuturus sit abortus fœtus animati, ita in casu nostro, &c. Hanc sententiam probabiliorem judico, quam sustinent Sylvester, Cajet. Tolet. Valen. Lessius aliique apud Gobat *de ebrietate c.18.n.21.*

32 Duo autem hìc sunt notanda. Primò, casum hunc fortassè nunquam accidere in praxi posse, quia nunquam non aderit aliud remedium. Certè S.Thomas *2.2.q.150.ar.2.ad 3.* *nec ad vomitum,* ait, *provocandum requiritur, quòd homo fit totus inebrians, quia etiam potus aquæ tepidæ vomitum causat, & ideò propter hanc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate.* Vides, quomodo S. Doctor recurrat ad aliud remedium? Sed nos Theologi relinquamus Medicis discutiendum, an tanta necessitas unquam contingere possit.

33 Secundò, notandum est, infirmum non debere, se inebriare ex directa intentione, se privandi ratione, nec Medicum ex eadem intentione, id consulere; hoc enim per se malum est, sed directè per vini haustum debere intendere sanitatem: esto, prævideat consecuturam indirectè rationis conturbationem. Quod idem advertunt Doctores in Medico propinante pharmacum ægrotanti: nam nec ipse Medicus, nec fœmina intendere potest directè abortum fœtus animati; sic enim essent homicidæ, sed directè pravorum humorum expulsionem: esto, deinde præter intentionem sequatur abortus.

34 At licebitne etiam, se inebriare, si agatur de morbo impendenti præcavendo, non autem de morbo curando, seu expellendo?

Resp. licere puto cum Gobat.*l.c.n.26.* *nam recta ratio,* inquit, *permittit, ut tanto studio coner impendentes morbos excludere, quanto jam præsentes expellere.*

35 Quare in subito pestis timore, aliis remediis æquè commodis deficientibus, magnus haustus vini generosi permittitur à Lessio, *l.4.c.3.n.13.* qui idem Lessius asserit, magnam vini copiam prodesse, si quis venenum frigidum, e.g. cicutam bibit, aut sumpsit.

Se inebriare ob metum mortis ab extrinseco allatum.

36 INquires quartò, an sicuti quis licitè se inebriat in eo casu, quo alio modo nequit se à gravi infirmitate liberare, ita in alio casu, quo Tyrannus e.g. te cogat sub metu mortis ad ebrietatem?

37 Resp. etiam in hoc casu licere censet Lessius, Baldel. Dicastill. quos citat, sequiturque Gobat *de ebrietate c.18.n.3.* testaturque Lessius multos doctos viros Universitatis Lovaniensis, quos consuluit, ita sentire.

Nequaquam in hoc casu licere, docet Cajet. Azor. Bonac. quos citat, & sequitur Loth. *tr.18. de ebrietate c.11.*

38 Ego puto, ut id determinetur, recolendam esse priùs illam quæstionem, an ebrietas, per quam privatur quis usu rationis, sit ita intrinsecè mala, ut nunquam liceat illam ponere: (sicuti fornicatio, quæ quia mala est intrinsecè, ideò ponere illam, nunquam licet;) an potiùs liceat in aliqua circumstantia, in qua exuat omnem malitiam? Sicuti homicidium, quod licèt sit absolutè malum, tamen illud in aliqua circumstantia licet: qualis est, ut se quis cum moderamine inculpatæ tutelæ defendat, vel ut Princeps legitimus malefactorem morte condemnet.

39 Et sanè mihi videtur, ebrietas per se esse hujusmodi secundi generis, quod patet, quia ex communissima opinione diximus modò, eam admitti posse ad gravem infirmitatem expellendam; quod non posset, si esset sicuti fornicatio, vel blasphemia, vel odium Dei, quæ nunquam exuere malitiam queunt. Dixi (*per se*) nam hìc præscindimus ab omni alio malo effectu; qui ex malitia se inebriantis consequi posset. Id quod semper est advertendum, quoties concedimus ebrietatem.

40 Hoc posito, dico, sententiam magis probabilem esse, quòd, sicuti ad vitandam, quam times ex gravi infirmitate mortem, potum inebriantem assumere tibi licet, ita ad eandem vitandam, quando eam prudenter à Tyranno times. Sicuti (ut habet Lessius) licitè quis abscindit brachium, ne totus homo pereat; non solùm ne pereat ex malo corporis intrinseco, verùm etiam ne pereat ex jussu Tyranni, qui mihi dicat: *vel abscinde brachium ea cautelâ, ut non moriaris, vel te occidam*; ita in casu nostro: tunc enim est, q. d. mihi Tyrannus: *vel per ebrietatem amove à te pro aliquo tempore potentiam utendi ratione, vel te interficiam*; hìc enim maximè valet à me eligendum esse minus malum, quàm majus amissionis vitæ. Quæ sanè electio non posset fieri, si privare se ratione per ebrietatem, esset ita malum intrinsecè, ut nunquam liberari à malitia posset.

41 Obiicies auctoritatem S.August. *ser.231.* qui loquens de ebrietate, sic ait: *etiam si ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibas, aut morieris, melius erit, ut caro tua sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur.*

42 Resp. Lessius ait, S.Augustinum hìc loqui de eo, qui priùs ab aliquo urgetur ad ebrietatem, sed deinde is volens, se vino propter ejus delectationem replet. Meliùs respondet Gobat, *c.18.n.7. de ebriet.* S. Augustinum dixisse, esse meliùs, id est, consultius, non verò esse præceptum, & per mortem animæ intellexisse ipsam rationis jacturam. Equidem hanc posteriorem magis approbo, quàm explicationem priorem, quæ nimis extorquet Augustini verba. Et confirmo; nam si quis diceret: *melius fuit, S. Casimirum noluisse per matrimonium virginitatem amittere, quàm illa amissa, vitam servare,* rectè diceret, nec indicaret præceptum, sed perfectionis studium commendaret.

43 Quæres. Ad suum honorem servandum, possetne licitè quis invitatus ad convivia e.g. ad multos vini haustus, respondere similibus haustibus, seque inebriare? Sanè in aliquibus regionibus magnum dedecus est, non respondere.

44 Resp. non posse licitè, ut expressè tenet cum Coninch, Gobat, *disp.82. de ebrietate n.8.* loquens de periculo irrisionis. Ratio est, quia honor, qui pendet à prava æstimatione stultorum, quales sunt, qui ejusmodi vini potationibus gloriantur, honor non est, atque ideò non est tantum bonum, ut præponi possit amissioni rationis, quæ est solidum, verumque bonum.

Provocare alium ad se inebriandum.

45 INquires quintò, an liceat alium provocare ad vini haustus, ex quibus advertatur, fore, ut is inebrietur?

Respon. certum esse id peccatum fore mortale, quia si seipsum inebriari est mortalis culpa, erit etiam si alium, juxta illud S.Pauli *ad Rom.1. Non tantùm, qui malè agunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, digni sunt morte.* Si solùm fiat paulò hilarior, colligi potest ex supra dictis *n.25.*

Difficultas ergo solùm hìc est, an aliquando ad vitandum grande aliquod malum, quod nequeat averti, nisi alium inebriando? Exempla proferunt Doctores nonnulla. Primum. Si magnum malum impendat Reip. quod averti non possit, nisi inebriando auctorem tanti mali; ut si quis meditetur proditionem Patriæ, condicta aliqua hora, ego autem illum ad convivium invitem, eumq; inebriem, & interim transeat proditionis hora. Secundum. Ego comprehensus à grassatoribus deducor ad cauponam, ubi spes mihi magna affulget evadendi, si eos inebriavero. Tertium. Titius hac nocte disponit, suum inimicum è villa redeuntem interficere, ego autem ipsum Titium pridie vespere inebriandum curo, quo pacto Cajus securus evadat.

46 Dico, esse probabile, licitè posse, quando aliter impediri illa mala nequeunt. Dico item, esse probabile, licitè non posse.

Quòd licitè possit, docet Lessius, *l.4. de just.c.3.nu.33.* Baldell. *l.5.disp.30.num.26.* aliique. Ratio est, inquiunt, quia nihil malitiæ continet ad minus malum incitare illum, qui paratus est, facere majus malum, si per inductionem ad minus impediatur malum majus, quod alio modo impediri non possit, ut esse supponendum nimis sæpè monuimus.

47 Quòd licitè non possit, docet Dicastillus, *disp.2. de just.q.3. dub.11.* Layman, *lib.3.sect.4 num.6.* aliique. Ratio est, inquiunt, quia ad impediendum majus peccatum, non licet suadere peccatum minus, nisi hoc minus sit pars formaliter, vel virtualiter inclusa in majore, de quo patrando cogitabatur. Sed de hac doctrina nos latè disputavimus alibi, nunc satis sit dicere, utramq; sententiam esse probabilem.

Se inebriare modico vino.

48 INquires sextò, quid dicendum de iis, qui modico haustu vini statim inebriantur; sunt enim non pauci, qui ex morbo, vel vulnere, vel complexione ita caput habent debile, ut evadant planè ebrii, si vel duo pocula vini bibant.

49 Respond. posito quòd hi suam hanc nosse debilitatem supponant,

ponantur, mortaliter sine dubio peccabunt, si illa modica pocula bibant. Ratio est manifesta, quia adhuc sic usum rationis, proximamque rationis potentiam voluntariè amittunt.

Excipe tamen, nisi gravis aliqua causa eos excuset; nam tunc licitum est his vinum bibere ex Medicorum consilio, quando tamen alio potu non inebriante carent. Licitum etiam erit, si in eadem carentia alterius potus vexentur vehementi siti, vel si ab alio potu aquæ e.g. admodum graviter lædantur, ut docet Excobar *in Theol. mor. tract. 1. exam. 2. num. 24.* loquens de iis, qui in mari navigant, & aqua, alioque potu carent. Et ratio est, quia potus vini est à Deo, & à natura institutus ad sitim pellendam, ita ut hic sit primarius ejus finis. Cùm ergo actiones morales accipiant speciem secundùm id, quod intenditur, non autem ab eo, quod est præter intentionem, ut in simili habet S. Thom. 2. 2. *quæst. 64. ar. 7.* idcircò, sicuti in pluribus aliis materiis dicunt iidem Theologi, non apparet, cur non etiam usus vini sit per se licitus in prædictis casibus, ubi periculum gravis mali impendet, ut supponi debet, esto, per accidens, & præter intentionem sequatur rationis turbatio.

50 Obiicies. non sunt facienda mala, ut eveniant bona, ergo non est bibendum cum periculo ebrietatis, quod est malum, ut eveniat sedatio sitis, quæ est bona.

Resp. quæ, dum fiunt, sunt mala, non licere facere, ut eveniant bona, quale esset e.g. perjurium ad vitam proximi servandam; at in circumstantia sitis vehementis talis ebrietas non est mala, ut patet ex dictis, semper abstrahendo ab aliquo alio inconvenienti.

Peccata commissa in ebrietate.

51 INquires septimò, peccata, quæ quis committit, dum est ebrius, imputantur ne ei in illo instanti, quo causam dedit, se inebriando? Homicidium e.g. quod ebrius, dum est in ebrietate, fortè committit, imputatur ne ipsi, quando heri vespere e.g. vino se infarcinavit, an sequenti nocte, quando hominem occidit? Idem quæritur de omissione peccaminosa, quandonam peccat ebrius omittendo auditionem Sacri die Dominico, eo ne tempore, quo se inebriavit die, e.g. Sabbati, an quando illud re ipsa omittit, nempè die Dominico? Hæc quæstio est universalis pro aliis casibus, ut de veneno propinato, de sagitta, seu sclopo inimicum vulnerante, &c. quando scilicet est peccatum; propinando venenum, & sclopum emittendo, an quando post dies perimitur inimicus?

52 Resp. tres esse sententias. Prima affirmat, tunc imputari ad culpam, quando apponitur causa, nempè quando in casu nostro se quis voluntariè inebriavit, prævidens, ut semper supponi debet, vel certè dubitans, se occisurum hominem, seu se omissurum Sacrum; cùm tamen non abstinuerit à vino, nec ullam diligentiam adhibuerit, ne sequeretur interfectio: nam, si antequam se inebriavit, timens se patraturum homicidium, fecit se e.g. benè claudi in cubiculo, ne posset exire ad occidendum, vacabit culpa homicidii.

53 Hanc primam sententiam tenet Vasq. *p. 2. q. 71. art. 1.* Lessius *lib. 4. c. 3 dub. 3. n. 29.* aliique.

54 Secunda asserit, imputari ad culpam, quando actu interficit, vel Sacrum omittit. Ita Marsilius, & Altidolensis apud citatos.

55 Tertia asserit, imputari ad culpam utroque tempore, tum scilicet quando apponitur causa, nempè ebrietas, tum quando actu committitur homicidium, vel omittitur Sacrum. Ita Sylvest. *ver. omissio.* Valentia *p. 2. q. 71. art. 5. disp. 6. q. 1. punct. 4.* aliique.

56 Ex his sententiis prima est probabilior. Ratio est, quia culpa non est, nisi quando liberè, & voluntariè actus peccaminosus admittitur. Cùm ergo, dum quis est ebrius, libertate careat, sicuti & quando dormit, non potest actus eo tempore commissus, vel omissus dici liber, & voluntarius; unde nec formaliter peccaminosus. Dico (*formaliter*) nam cæterùm ille actus homicidii, vel omissio Sacri denominabuntur quidem peccaminosa extrinsecè, ex eo scilicet quod dicunt ordinem ad causam liberè positam, atq; adeò rectè dici possunt, seu denominari peccata in causa, at non formaliter in se ipsis.

57 Illud hic quoad praxim resolvendum, an in Confessione obligetur pœnitens tum causam, idest, ebrietatem, tum actum subsequutum, e.g. homicidium, explicare? Id quod solet quæri in aliis etiam materiis, ut si quis propinet venenum Petro, qui post aliquos dies moritur, an satis sit, dicere, ac fateri, se dedisse venenum, ut occideret, an debeat item addere, & de facto se occidisse?

58 Circa hoc placet mihi doctrina, quam affert Gobat, *de ebrietate c. 9. à n. 21. Mala*, inquit, *in ebrietate commissa non oportet confiteri, cùm neque sint peccata, neque imputentur ad culpam, etsi ebrietas fuerit voluntaria, illaque mala commissa in ebrietate fuerint antea prævisa; nam quamvis Castrop. to. 1. tr. 2. disp. 1. pun. 3. affirmet, esse confitenda, tamen rectiùs negat de Lugo, t. 3. in 3. p. disp. 16. num. 440. cum multis aliis. Ratio est, quia tenemur confiteri sola peccata propriè dicta, ut patet ex Trid. sess. 14. toto c. 5. ubi ex instituto declarat, quænam sit materia necessaria Confessionis, nec aliud ibi dicitur, quàm quòd peccata, & illa, per quæ nos Deum mortaliter offendisse meminerimus, sint confitenda; atqui illa mala, de quibus loquimur, non sunt peccata, quia non sunt libera, nec per ea Deum offendimus: nam planè absurdum est dicere, quòd ebrius tunc mortaliter offendat Deum, cùm hominem interficit, quando omni caret usu rationis, ergo non sunt necessariò confitenda.*

59 Et paulò post. *Quare*, inquit, *qui homicidium commisit in plena ebrietate, sufficit, per se loquendo, si dicat: Me voluntariè inebriavi, præviso periculo homicidium committendi: nec opus est confiteri, quòd inflixerit vulnus lethale, ut ostendit allata ratio.* Hæc Gobat.

60 Rectè autem dixit (*per se loquendo*) nam prudenter cum Vasquez advertit de Lugo *loc. cit.* regulariter expedire, ut effectus ebrietatem consequuti exprimantur: tum quia hoc modo explicatur meliùs malitia actus præcedentis; tum quia meliùs intelligitur status pœnitentis; tum quia debet cognoscere Confessarius, an debeat injungere obligationem aliquid restituendi; tum quia debet videri denique, an illud homicidium e.gr. in ebrietate completum sit casus reservatus, vel excommunicationi obnoxium, &c.

61 Quæres. Si quis, se inebriando, solùm venialiter peccavit ob imperfectam e.g. deliberationem ex oblivione, vel inadvertentia ortam; malum ex ebrietate sequutum, deinde est e.g. homicidium, imputabitur ne illi ad culpam mortalem, an ad venialem dumtaxat?

62 Resp. ad venialem. Ita Lessius, *l. 4. c. 3. n. 26.* Ratio est, quia illud malum non est in se ipso voluntarium, ut modò dictum est, sed solùm voluntarium in causa, hoc est, in ebrietate, ergo nequit majorem culpam contrahere, quàm ipsa sua causa, seu quàm ebrietas hic, & nunc continet; continet autem venialem.

Vendere vinum volenti se inebriare.

63 INquires octavò in hunc modum. Titius caupo, cùm sciat, aliquos inebriari sæpè in sua caupona; nihilominus vinum quoties, & quantum volunt, vendit, & propinat, licitène id faciet?

64 Resp. cum Vega, *in responsionib. casuum Bononiens. impressis anno 1589. fol. mihi 231.* qui hanc quæstionem latè discutit, & illicitè mortaliter id facere resolvit cum D. Th. Ratio principalior est, quia, ut nos etiam modò *diximus n. 44.* non solùm peccat, qui aliquod peccatum committit, verùm etiam illi omnes, qui eidem culpæ consentiunt, vel adjuvando, vel non impediendo, quando hoc posterius, saltem facilè, & sine notabili damno possunt; sed Titius vendendo vinum illis, quos novit in tanta quantitate se inebriare, consentit, juvatque & non impedit eorum peccatum, cùm facilè possit: ergo peccat.

65 Nec excusatur Titius ex eo, quòd, si ille non vendidisset talibus vinum, emerent alibi, ubi inebriarentur; non excusatur, inquam, nam neque excusaris tu, qui commodas gladium ex. gr. homini volenti cum illo occidere suum inimicum, quamvis is, te negante, peteret ab alio, qui commodaret. Et ratio est, quia adhuc cooperaberis peccato illius hominis, siquidem quòd ab alio ipse habiturus sit gladium, non tollit, quin tu de facto commodaveris, cùm facilè negare potuisses.

66 Nec valet, si quis ita obiiciat. Opifices, qui calceos, vel sandalia, vel vestes, vel fucos vendunt impudicis mulieribus, non peccant, quamvis sciant cum illis rebus eas esse peccaturas, ergo nec caupo vinum vendens ei, quem scit, se inebriandum. Non valet, inquam, quia opifices illi non inducunt, nec juvant per dictas vestes illas mulieres ad impudicitiam; & ex alia parte excusantur à necessitate exercendi suas artes, ut habet Sanch. *in Decal. lib. 1. cap. 7.* At Titius Tabernarius ipso vino, quod vendit, proximè juvat potatores illos ad ebrietatem; & ex alia parte non excusatur à necessitate suæ artis, seu exercitii, cum ex suo exercitio solùm habeat jus vendendi vinum modo ordinario ementibus, non verò volentibus se inebriare. Lege Castropalaum, *tom. 1. tr. 6. disput. 6. part. 14.* qui ad vendendum vinum scienter se inebrianti, causam majorem aliquam præter ipsum vini merum pretium expostulat, nempè vel timorem, ne multum diminuantur sic emptores, multum, inquam, quia ebrietas est majus malum, quàm solutio Jejunii Ecclesiastici: quare major causa requiritur in vendente vinum se inebriaturo, quàm requiratur in vendente cibos quadragesimales soluturis Ecclesiasticum Jejunium, ut suo loco nuper est dictum.

67 Quæres. Quomodò igitur se geret Confessarius, quando ad ejus pedes accedat ejusmodi Tabernarius, quando jam publicè sciturejus peccatum?

68 Resp. cum eodem Vega *c. cap.* Vel locutio est, inquit de absolutione, vel de concessione sacræ Communionis. Si de prima, docet, quando verè proponat caupo, se abstinere à dicta cooperatione, & ritè doleat de suo peccato, posse absolvi, nisi secundùm circumstantias personæ per prudentiam Confessarius velit differre aliquantulum absolutionem, donec experiatur, an se caupo emendaverit. Id quod commune est documentum in omni Confessione advertendum.

69 Si de secunda, docet, ad sacram Communionem hunc admitti non debere, donec publicè pœnitentiam agat, aut Confessarius (facta sibi facultate ab ipso pœnitente) publicè denunciet, non modò præteritorum peccatorum, datique concivibus scandali eum pœnitere, & confessum esse; sed etiam omnem de futuro occasionem esse sublatam: ut scilicet, qui pravo Titii cauponis exemplo fuerunt offensi,

offensi, ejusdem emendatione ædificentur, ne Confessarius particeps sit peccati scandali, &c.

Se inebriare in Ecclesia.

70 INquires ultimò, an sit grave peccatum, vel edere, vel bibere, vel se inebriare in templo?

71 Resp. aliud esse dicendum de potatione, & comestione modo consueto exhibitis, aliud secundò de inebriatione, aliud tertiò de publico convivio. Quoad primum, si potus, & comestio fiat ex necessitate in Ecclesia, nullum est peccatum; si absque necessitate, est (per se loquendo) veniale dumtaxat, quia id videtur parva irreverentia loci sacri. Ita S.Thom. *in 1. c. ad Corinth. 11. lect. 4.* Sà *ver. Ecclesia.* Laym. *l.4. tr.10. c.7. n.11.*

72 Quoad secundum, bibere in Ecclesia usque ad ebrietatem, quando id occultè à te fiat, non videtur esse novum peccatum mortale, præter ipsam ebrietatem. Ratio est, quia actus se inebriandi, & potus auferens usum rationis, non videtur tam repugnans cultui sacro, ut per illum in Ecclesia factum occultè à te æstimetur gravis irreverentia Ecclesiæ. Dixi (*à te occultè factum*) nam instituere compotationem, perinde ac si esses in caupona, ultrò, citròque vinum liberaliter propinare usque ad ebrietatem; immò etiam sine ebrietate, aliquid majus irreverentiæ sine dubio sapit: quare consultò, ac seriò has propinationes in Ecclesia facere, erit mortale, quia certè cum tali publicitate in omnium existimatione Ecclesiæ irreverentia gravis infertur. Ita Dicastillus, *de pœnit. disp.9. à n.654.*

73 Quoad tertium dico mortale sacrilegium esse, instituere in Ecclesia absque necessitate prophanum convivium, licèt in eo non poteturusque ad temulentiam. Ita Dicast. *l.c. n.652.* Ratio est, quia sanè id nimis gravem Ecclesiæ, atque adeò Divino cultui irreverentiam ostendit. Sanè S. Anselmus *in Ep. ad Corinth.* sentit; Ecclesiam Dei contemni, dum in ea carnales cibi irreverenter sumantur. Et rectè quidem addit (*irreverenter:*) nam aliquando consueto modo ex necessitate in Templo edere, vel potare, cùm non fiat nisi necessitate concedente, à S. Anselmo non reprehenditur, sicuti nec nos reprehendimus *n.71.*

74 Notandum denique velim, aliquanto benigniùs esse sentiendum, si vini potatio fiat in Choro musico elevato à solo; tum quia tunc semper, ut suppono, esset sine publicitate; tum quia licèt is locus etiam appellatione Ecclesiæ veniat, ut habet Sanch. *lib.9. de matrim. disp.16. n.33.* tamen in communi hominum existimatione ibi manducare, vel bibere non existimatur gravis irreverentia, vel certè non existimatur mortalis.

TRACTATUS QUINTUS.

DE QUINTO ECCLESIÆ PRÆCEPTO,

HOC EST

DE SOLUTIONE DECIMARUM.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Decima?

1 INquires primò, quid sit Decima? Respondeo esse partem decimam fructuum, quę debetur Ministris Ecclesię. Sciendum enim est, Dominum Deum tempore legis scriptę voluisse, ut Levitis, qui erant Ministri in ipsius Dei Templo, ad eorum sustentationem darent omnes alii, qui non erant de Levitica tribu, decimam partem fructuum, quos colligebant ex suis prędiis, & animalibus, quibus carebat Tribus Levitica. Ecclesia ergo ad imitationem illius temporis voluit, ut Ecclesiasticis, qui rebus spiritualibus inserviunt, & Sacramenta populis Fidelibus ministrant, dentur etiam Decimę omnium similium fructuum, quos colligunt dicti Fideles ex suis prędiis, & animalibus; ut sic habeant, unde commodè sustententur Ecclesiastici.

2 An autem voluerit id Ecclesia ex solo suo jure Ecclesiastico; an id pręceperit Deus, ita ut Decimę dicantur debitę ex jure divino, nec solo Ecclesiastico, quęstio est inter Doctores, quam videre poteris apud citatos à Castropalao, *tom.2. disput. unica de decimis part.1.* qui tandem docet, illud, quod datur Ecclesiasticis ob eorum meram sustentationem, debere distingui ab eo, quod datur Ecclesiasticis ob rationem integrę Decimę, quę certè solet esse major, quàm sit illud, quod datur ob sustentationem, additque, integras Decimas deberi Ecclesiasticis ex solo jure Ecclesiastico: id verò, quod est necessarium ob dictam sustentationem, deberi etiam de jure divino, & naturali, juxta illud: *Dignus est operarius mercede sua.*

Quotuplex sit Decima, & ex quibus solvenda?

3 INquires secundò, quotuplex est decima? Resp. Triplex. Prędialis, Personalis, Mixta. Prędialis est illa, quę proficiscitur ex fructibus agrorum, arborum, piscinarum, molendinorum, locationum, domorum, &c. Personalis est, quę proficiscitur ex fructibus, & proventibus ab industria personę; ut ex lucro negotiationis, ex mercatura, ex ludo, ex bello, venatione, &c. Mixta, quę partim provenit ex industria personę, partim ex prędiis; hujusmodi est, quę provenit ex fructibus animalium, lacte, caseo, butyro, &c. ad hos enim fructus concurrit industria hominis, & pascua prędiorum.

4 Notandum autem est, hodie sive ex consuetudine, sive alio ex capite, jam non esse usum solvendi decimas personales, ut habent Doctores plures, quos citat, & sequitur Castropalaus, *l.c. p.6. num.10.*

5 Notandum item, decimas mixtas, qua parte sunt decimę personales, esse pari modo usu abrogatas; sunt enim omnes personales abrogatæ. Quare non erit necesse, ut in hac disputatione de mixtis agamus: siquidem qua parte proficiscuntur à prędiorum pascuis, prędiales sunt, de quibus certè deinceps agendum nobis erit.

6 Regula igitur sit universalis, decimas de jure deberi Ecclesiæ ex omnibus fructibus, & proventibus, qui habentur ex bonis mobilibus, qualia sunt animalia, & ex bonis immobilibus, quales sunt domus, prędia, piscinę, &c. Ita clarè habetur *c. Nobis c. Non est*, & passim *titulo de Decimis.*

7 Dices; hinc sequitur, quòd non solùm ex frumento ex. gr. collecto ex agris deberetur Decima, verùm etiam ex palea, & ex herbis, quę venduntur in foro ad animalia pascenda; ex omnibus fructibus arborum, ex oleribus minutis, ex leguminibus; hęc enim omnia, & similia fructus sunt prędiales. Item deberetur etiam ex melle, & cera, quæ sunt fructus apum.

8. Resp. concedendo sequelam ex vi, & rigore juris: tres tamen limitationes sunt adhibendę: Prima est, excipienda esse olera minuta, quę ex hortis colliguntur, non ad lucrum, sed ad quandam commoditatem, & voluptatem proprię familię, ut notat S.Thom. 2.2. q.87. art.2. ad 3. id enim exigere, nimis esset Fidelibus onerosum.

9 Secunda limitatio est, ex examinibus, & alveari bus apum, quæ denuò prodeunt ex præcedentibus apibus, non deberi Decimam; hæc enim vel habentur quasi animalia sylvestria, & industriæ personæ ea colligentis tribuuntur, vel ipsa consuetudine legitimè introducta, non debentur, ut notat Azor. *lib.7. c.1. c.35. qu. 9. & c.34. n.4.*

10 Tertia limitatio, hæc esse dicta de rigore juris; nam cæterùm in multis ex his per consuetudinem legitimè præscriptam derogatum est: propterea enim omnes Doctores, de hoc argumento Decimarum tractantes notant, debere in unaquaque Ecclesia considerari, & servari illud, quod ibi consuetum est.

CAPUT II.

A quibus solvenda est decima?

1 INquires tertiò, quinam debent solvere decimas? Respondeo, omnes baptizati, quicumque hi sint, ut habetur *cap. ex transmissa de decimis.* Id quod confirmat ipsa ratio, quia Decima datur in sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, qui conferunt Sacramenta, aliaque spiritualia Fidelibus: at hi inserviunt quibuscumque baptizatis in ejusmodi ministeriis; ergo &c.

2 Di-

2 Dices, ergone etiam pauperes, parvulum agellum habentes, debent?

Respond. cùm præceptum de Decimis, ut decimæ sunt, sit Ecclesiasticum, ut diximus *c. præced. n.2.* non obligare cum tanto rigore: quare, tum pauper, qui sit in extrema necessitate, tum qui sit in gravi, ut si solvat Decimam, debeat pro suo, familiæq; victu mendicare, excusatus erit ab earum solutione: nec judicandum est, Ministros Ecclesiæ velle ita arctare pauperes, ut cum tanto ipsorum incommodo velint Decimas ab illis eximere: multò magis, quia in tanta necessitate omnia sunt communia. Quare illas Decimas jure suo potest tantus pauper sibi consumere. Lege Suar. *t.1. de relig. l.1. c.16. & 18.*

3 Dices secundò: ergone non solùm Laici omnes cujuscumque status, & conditionis, verùm etiam omnes Clerici?

Resp. ita profectò; quia etiam ipsi Sacramenta; aliaque spiritualia ministeria recipiunt à Parocho. Idem autem Parochus ideò non solvit Decimas, quia, cùm ipse eas omnes recipiat ab aliis, sibi retinet etiam illam Decimam, quam deberet, si Parochus non esset. Adde hîc illud, quod dicam *n.6.*

4 Dices tertiò: ergone etiam Religiosi?

Resp. etiam & illi propter eandem rationem deberent; tamen ex privilegiis multis, quæ ipsi obtinuerunt à Pontifice jam eximuntur ferè omnes, ut expresse habetur *cap. ex part.1. de Decimis.*

Quæ quidem privilegia præter Castropal. *l.c.n.11.* Suar. *tom.2. de Relig. lib.1. c.8.* Leandr. *de decimis disp.6. à q.30.* aliosque sic breviter habet Pasqualigus in Lauretum de Franchis, *p.2. q.72.* *De jure communi*, ait, *Religiosi omnes sunt exempti à solutione Decimarum de novalibus, ac de hortis, quos ipsi colunt, & animalibus, quæ ipsi nutriunt c. ex p.2. de decimis, & alibi.*

At verò ex privilegiis Summorum Pontificum ferè omnes Ordines Religiosorum absolutè eximuntur à solutione omnium Decimarum, etiam prædialium, cuicumque solvenda sint. Ex his autem privilegiis plura ab aliis recensentur: sed insigne est privilegium concessum à Greg. XIII. Soc. Jesu, & omnibus Religiosis, qui communicant cum ejus privilegiis. Hoc autem sic habet.

Universam Societatem, omnesque, & singulas illius domos, etiam Probationis, & Collegia, ubique existentia, præsentia, & futura, eorumque personas, fructus, redditus, & proventus etiam bonorum Ecclesiasticorum, Sæcularium, & Regularium, quorumcunque illis pro tempore unitorum, aliasque res, & bona quæcumque, à quibusvis Decimis, etiam Papalibus, prædialibus, personalibus, quartis, subsidiis, etiam charitativis, & aliis oneribus, quomodolibet impositis, perpetuò liberamus, & eximimus. Hæc Gregorius.

Hactenus Pasqualigus. Legite item eundem *ibid. q.34.* ubi eximit etiam colonos, qui prædia Religiosorum conducunt, ut ea colant, parte una fructuum sibi retenta, & altera ipsis Religiosis soluta, quo pacto dicuntur Partitarii: ut item eos, qui eadem prædia conducunt eo pacto, ut quotannis talem censum Religiosis solvant, quomodo dicuntur conductores censuales. Et ratio est, quia illa prædia semper sunt ex bonis Religiosorum; & ex alia parte supponimus, ejusmodi Religiosos participare privilegium prædictum tum personale, tum reale non solvendi Decimas.

Lege denique eundem *ibid. n.75.* qui eximit quidem eosdem Religiosos, qui habent sæcularium prædia in Emphyteusim, sed non eximit eos Religiosos, qui ejusmodi prædia sæcularium habent per paucos annos conducta. *Ratio diversitatis est*, inquit, *quia is, qui habet prædium sæcularium in Emphyteusim, licèt non habeat proprietatem, habet tamen ejus utile dominium, & sic potest dici, illud esse bonum Religiosorum, hoc est, bonum utile ipsorum. At qui habet ex locatione, non habet illud in ullo dominio, & sic quamvis illud per breve locationis tempus retineatur à Religiosis, non potest dici, esse bonum Religiosorum.* Ita dictus Pasqualigus, cum Azor. Lezana, Peyrino: Verùm Suar. & Castropal. ab ipso citati docent, ejusmodi bona sæcularia, sive ad longum tempus, quæ dicitur Emphyteusis, sive ad breve, quæ dicitur conductio, vel locatio accepta, & culta à Religiosis, docent, inquam, esse subjecta Decimationi, quia Emphyteusis, ajunt, non differt à conducto, nisi secundùm majus, vel minus tempus. Quare ea bona utroque modo considerata non dicuntur absolutè bona Religiosorum, quæ sola eximuntur ab obligatione Decimarum. Utraque sententia videtur probabilis.

5 Illud pro Clericis sciendum omninò est, Clericorum bona duplicis generis esse posse: Alia enim ipsi habent titulo temporali, hoc est, titulo hæreditario, vel Patrimonii, vel Legati, donationis, vel simili. Alia habent titulo spirituali, qualia sunt, quæ habent ex beneficiis Ecclesiasticis. Ex his ergo bonis posterioribus non debentur Decimæ, saltem sic concedente, seu interpretante consuetudine: & de his bonis explicant Doctores cum Suario, *l.c.n.23.* dictum illud Pontificis, *c. de decimis. Novum esse, ut Clerici à Clericis decimas exigant.* Sensus enim est, ut insolitum sit, Clericos exigere à Clericis decimas ex illis rebus, quæ titulo Clericali habent. Addit *ibid.* Suar. Clericos nec etiam teneri solvere Decimas ex acquisitis titulo spirituali.

6 At verò ex bonis prioris generis Decimæ debentur omninò; quia etiam ipsi, ut dictum est, debent recipere aliqua Sacramenta, Pastoremque debent suum recognoscere. Hîc autem est illa exceptio, quam innuimus *n.3.* Parochi enim, & multò magis Episcopi, excipiuntur à solvendis Decimis: quamvis enim Parochi Episcopo tanquam suo Pastori; & Episcopi Summo Pontifici subdantur, & pariter ipsi indigeant, ut sibi spiritualia ministrentur, unde deberent Decimas solvere ex suis saltem redditibus temporalibus: tamen eis hanc obligationem noluit imponere Ecclesia, ut notavit Suarez, aliique apud Castropal. *loc. cit. nu.4. p.11.* Excipe, nisi fortè prædia sint in alienis Ecclesiis, quibus solitum erat Decimas solvi. Id quod explicatiùs vide apud eundem Castrop. *n.5.*

Quibus debeantur Decimæ?

7 Inquires quartò, quibusnam personis debent solvi Decimæ?

Resp. ut id radicitus intelligatur; sciendum est: olim tempore nascentis Ecclesiæ cætui Clericorum debitas fuisse Decimas, quas Episcopus pro mensura, & qualitate laboris secundùm eorum necessitates ipsis partiebatur, juxta illud Greg. XVI. *q.7. c.1. Decimas sub manu Episcopi fore censemus, ut ille, qui cæteris præest, omnibus justè distribuat.*

8 At verò processu temporis facta fuit divisio Parochiarum, designatique sunt Clerici, qui in Parochiis ministrarent; & tunc Episcopo, & Clero simul Decimæ debebantur.

9 Posteà verò facta est alia major divisio; crescente enim proventu Decimarum, plures Decimæ fuerunt applicatæ illis, quibus beneficia Ecclesiastica fuerunt concessa: aliæ verò fuerunt applicatæ aliquibus ex gratia, vel privilegio, ratione meritorum, quæ ii haberent de Ecclesia: aliæ denique applicatæ fuerunt pro stipendio servitii, seu obsequii, quę aliqui Ecclesię pręstarent, & sic in pręsenti servatur. Quare hi omnes, quamvis aliqui ex his nec Parochi sint, nec Beneficiarii, Decimas recipiunt titulo spirituali, quia omnes inserviunt Ecclesię. Nam Decimę licèt pręcipuè dentur Parochis, eò quòd ministrent populis Sacramenta; dantur tamen etiam iis, qui sunt ex officio deputati ad divinum cultum, eique inserviunt. Ita latè Suar. *l.1. c.28. & 29.* His cognitis,

10 Resp. ad quęsitum. Decimas jam hodie deberi, sive Parochis, sive Beneficiariis, sive illis Clericis, quibus jam applicatę illę sunt. Ratio est jam toties dicta, quia ii Ecclesiasticis ministeriis sunt deputati.

11 Hinc vides primò, Clericis aliis non inservientibus nullas deberi hodie Decimas, quia non sunt ab Ecclesia designati, ut ejus Ministri.

12 Vides secundò, nec ex jure communi deberi Decimas Religiosis, quia hi pari modo non sunt ab Ecclesia deputati ad ministeria Ecclesiæ, sed id faciunt ex devotione, vel ex voto, vel ex professione propria suæ Religionis.

13 Dixi (*ex jure communi*:) nam sive ex privilegio Pontificis, sive ex eo quòd ipsi Religiosi Parochiam aliquam legitimè administrent, recipiunt aliquando Decimas, quia tunc ab Ecclesia deputantur ad ejusdem servitia præstanda.

An Decimæ debeantur Parochis divitibus, lege apud Excobar, *de præcept. solvendi decim. sect.2. c.15.*

CAPUT III.

De loco, tempore, aliisque circunstantiis solutionis Decimæ.

De Loco.

1 Inquires primò, ubinam Decimæ solvendæ sunt?

Resp. Decimam prædialem propriè, hoc est, illam, quæ ex fructibus terræ colligitur, omnes Doctores docent esse ex jure communi solvendam in Ecclesia Parochiali, in cujus jurisdictione situm est prędium, etiamsi Parochiarius, hoc est, dominus prædii alibi inhabitet, atque alibi Sacramenta percipiat. Ita expresse definitur *c. ult. de restitutione spoliatorum in 6. & alibi*: cujus definitionis ratio fuit, ut jura Ecclesiæ, & Decimæ firmæ essent, nec mutatione personarum variarentur.

2 Decima verò, quæ ex animalibus debetur, quamque nos suprà largè reduximus ad Prædialem, sed alii mixtam appellant, pari modo debetur integrè illi Ecclesiæ, in cujus situ animalia pascunt, vel accubant, seu dormiunt, quamvis dominus alibi commoretur.

Unde, si in hyeme in una, in æstate in alia accubant, & pascunt, dividendæ sunt Decimæ.

3 Quid, si toto anno alibi pascunt, alibi accubant?

Resp. duas esse sententias. Altera probabilis, quam sequitur S.Th. *2.2. q.77. ar.3.* & Fagund. *de 5. Eccl. Præcep. lib.1. c.3. n.10.* affirmat, integras Decimas deberi Ecclesiæ, in cujus situ pascunt. Altera probabilior, quam sequitur Suar. cum Castrop. *de decimis c.8. n.8.* ait, esse inter illas duas Ecclesias dividendas, sed majorem partem esse dandam Ecclesiæ, ubi pascunt. Ratio S.Thomæ est, quia fœtus animalium proveniunt ex fructibus prædiorum, hoc est, ex herbis, quas animalia depascunt. Ratio Suarii est, quia non potest negari aliquid conferre ad dictos fœtus ipsum accubitum, quo animalia requiescunt, & somno refecti, vel uterum gerunt, vel concipiunt.

4 Illud adverte, decimam propriè prædialem totam deberi Ecclesiæ, in qua sita sunt prædia, ut dictum est, quia ita definitur in sacris Canonibus, ut vidimus *n.10.* at verò Decimam hanc ex fœtibus animalium, quia de ea nihil expresse definitum invenitur, aliqu Doctores volunt, de his dandam esse aliquam partem ei Ecclesiæ, ubi dominus habitat, recipitque Sacramenta. Ita Navarrus, quem citat Castropalaus, *loc.cit.num.6.* affirmans id esse probabile.

Semper autem recole, hæc dici ex vi juris, nam cæterùm semper erit legitima Ecclesiarum consuetudo servanda.

5 Ad locum pertinet illa quæstio, an scilicet Decima deferenda sit ad Ecclesiam, seu ad horreum Clerici, cui illa solvitur, an satisfiat debito, si illam des in agro, in vinea, in tua domo?

6 Resp. nullibi in jure communi definitur, debere deferri ad domum Clericorum. Quare sufficiet, si in agro, vel vinea des. Ita Suar.*n.6.* aliique spectanda tamen semper est consuetudo, quæ consuetudo erit legitima, si decem annis viguerit; ad firmandam enim consuetudinem de re, quæ non est contra jus, seu quæ non est in jure prohibita, sufficiunt anni decem, ut notat etiam hic cum aliis Castrop.*l.c.n.5.* nam quando est contra jus, aliqui requirunt annos 40. sed vide Castrop.*l.c.pun.4.*

7 At verò addo, non sufficere, si des in tua domo, seu horreo tuo, nisi quando ipse, cui Decima debetur, sit in causa. Explico. Fructus indecimatos, hoc est, à quibus non est extracta decima, non potes ad tuum horreum deferre, nisi priùs admoneas ipsum, cui Decimam debes, quia secus injuria fieret Ecclesiæ. Quòd si, monitus sibi sumere, negligat, tunc sanè poteris illos in tuum horreum recondere, vel in area relinquere, nec teneris expectare: tunc enim Decimæ creditor sibi imputet damnum, si quod patitur. Ita cum aliis Bonac. *disp.ult.de precept.Eccl.q.unic.p.4.num.2.*

Tempus.

8 Inquires secundò, quandonam sunt Decimæ solvendæ?

Resp. Decimam propriè prædialem dicitur à Pontifice, *c. cum hominis de Decimis*, deberi statim fructibus collectis. Quare vindemiata e.g. uva, antequam exprimatur, separanda est decima, quia tunc jam fructus vineæ est collectus. Idem dic in reliquis fructuum generibus.

9 Adverte tamen, ex fœtibus animalium tunc Decimam solvendam esse, quando fœtus sine matre vivere potest: secus, nullius ferè utilitatis essent. Lac verò, caseus, & butyrum, quia successu temporis ea colliguntur, solvenda sunt in fine collectionis. Lana item, quando oves tondentur. Atque hæc ex jure. Cæterum servetur legitima consuetudo, si illa alicubi extet, ut toties dictum est.

10 Quæres: si ille, cui Decima debeatur, eam à me suo tempore non exigat, obligorne illam solvere?

11 Resp. Sanè obligaris, quia statim Decima solvi debet (ait Pontifex) & statim ac fructus collecti sunt, quod debitum solo decursu temporis non extinguitur. Ita Suar. Azor. Castrop. *loc.cit.* aliique communiter. Quòd si aliqui Doctores requirunt debere peti: ii sunt explicandi, debere peti ad efficiendum, ut debitor Decimæ possit excommunicari, non verò ut à culpa excusetur. Hinc notanter modò *n.7.* dixi, non debere debitorem fructus indecimatos in domum, vel horreum suum deferre, nisi consentiente eo, cui Decima debetur, vel eo negligente, modo *ibid.* dicto, quia statim ac collecti sunt, etiam nullo petente, Ecclesiæ omni jure debentur, & Ecclesia habet jus in re, nec solùm ad rem in illis fructibus collectis, quamvis in cumulo adhuc sint, nec dum sint separati, ut fusè Castrop. *loc.cit.p.2.* Legite Excobar, *de præcepto solvendi decimas sect.2.c.14.sub.25.* afferentem Castropalaum, innuentem, esse probabile non teneri, nisi petente Parocho, aliosque citantem.

An deducenda expensa?

12 Inquires tertiò, an debitor Decimæ possit ex fructibus deducere expensas, & Decimam solvere ex eo, quod iis deductis superest. Titius e.g. colligit ex suo agro viginti mensuras frumenti, pro quo frumento expendit arando, metendo, frumentum serendo, & pro cæteris necessariis, expendit, inquam, decem aureos, quanti valent decem mensuræ e.g. frumenti, debetne Titius duas mensuras, an unam?

13 Resp. omninò debere duas; sic enim definit Pontifex *cap. Cùm non sit de Decimis*. Ne igitur dicas, per legem civilem, & per aliquos contractus illos dici fructus, qui supersunt, ablatis expensis; ne id, inquam, dicas, quia per leges civiles, & per contractus respicitur lucrum, quod certè illud est, quod remanet, deductis expensis: at in materia Decimarum per sacros Canones non respicitur lucrum, sed expressè respiciuntur ii fructus, qui è terra nascuntur; sive autem multas expensas effeceris, sive modicas, semper id, quod colligitur, est fructus nascens à terra, Deo scilicet concurrente, in cujus recognitionem debetur Decima.

14 Dices ergo, si e.g. ego seminavi decem mensuras tritici, & in aliquo sterili anno collegi non nisi decem, adhuc debeo unam mensuram, & omittere expensas pro illis factas. Meliùs sic fuisset, si nihil seminassem, nam nihil deberem,

15 Resp. concedendam esse omninò consequentiam. Nam etiam ille modicus fructus ex terra, concurrente Deo, profectus est. Quòd si nihil seminasses, jam cùm nihil habuisses à terra, non est mirum, quòd tunc debuisses nihil. Ita Fagund. Suarez, Bonac. Lessius, Castrop. *l.c.*

16 Duo adde. Primum, sive colas agrum per te ipsum, sive per Colonum, sive per Partitarium, semper debetur integra Decima, qua tamen integra soluta, nihil ampliùs debet Colonus, vel Partitarius, quia secus bis eadem Decima solveretur.

17 Secundum, graviter te peccare, si ex fructibus eligas deteriores, & illos des pro Decimis, quia cum æquè boni, ac deteriores procreentur ex terra, æquè de illis decimas solvere teneris. Ne igitur pro te eligas meliores, & pro Ecclesia deteriores, sed ex collecto, sine fraude, cumulo, da bona fide, quod debes. Ita Doctores citati. Te posse separare meliores à pejoribus, & Decimam dare de melioribus, sanè actus esset Religionis valdè laudabilis.

CAPUT IV.

Pœna non solventis Decimam.

1 Inquires primò, quas pœnas incurrit, qui Decimam non solvit?

Resp. præter peccatum mortale, quod habet duplicem malitiam, nempè sacrilegii, & injustitiæ, quia tollitur à Dei Ministris id, quod ipsis debetur in recognitionem Dei Creatoris omnium; præter id peccatum, inquam, incurrit excommunicationem non quidem latæ sententiæ, sed ferendæ, id est, postquàm monitus quis reddere, non reddit. Quòd hæc sit excommunicatio ferenda, non verò lata, apertè colligitur ex Trid. *sess.25.c.12. de ref. Qui Decimas*, inquit, *aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione sequuta, absolvantur.* Idem dicitur *in c. statuimus 16.q.1.*

2 Nota autem singula Tridentini verba. Primò, illud (*subtrahunt, aut impediunt*:) non solùm enim, qui non reddit Decimas, sed etiam qui impedimentum affert, ne reddantur, in easdem pœnas incidit.

3 Nota secundò illud (*excommunicentur*:) cùm enim sit modus imperativus, denotat excommunicationem ferendam, ut dicitur in tract. de excommunicatione. Atque hic corrige, quod mendosè Typographus scripsit in Castrop. *de Decimis p.14. n.1.* ubi sic impressit (*qui non solvunt integras decimas, excommunicationi subiiciuntur*:) corrige, inquam, (*subiiciantur*.)

4 Nota tertiò (*nisi plena restitutione*:) nam non excusatur ab excommunicatione, si partem quis reddiderit, totam enim, & integram solvere debet. Lege Leandr. *de Decimis, disp.2 qu.39.* Excipio, nisi fortè pars non reddita sit tam modica, ut propter generalem parvitatem materiæ, parum, quod deest, pro nihilo reputetur.

5 Nota quartò (*non absolvatur*:) id enim intelligitur, si est in crimine. Posset enim evenire, ut quis fuerit potens reddere Decimas, unde excommunicationem contraxerit, sed nunc sit impotens, & absolutionem petat. Dico igitur cum Leandro *l.c. qu. 38.* & Sanch.*l.2.sum.c.20.n.19.* tunc posse absolvi, quia non est in crimine si nunc impotens est. Addit Castrop. *l.c.* ut is, priusquam absolvatur, debet jurare, se soluturum, cùm possit.

6 Pœna secunda est privatio Ecclesiasticæ sepulturæ, ut notat cum aliis Leand. *l.c.q.50.*

7 Pœna tertia est excommunicatio lata, non tamen Papæ reservata, contra Religiosos persuadentes populo, ne Decimas solvant, vel illas ipsas usurpantes, & cætera similia tentantes circa solutionem Decimarum, ut clarè pronunciatur *in Clementina 1.de Decimis, & in Clem.Cupientes, de pœnit.* Lege Tolet. *l.6.cap 20.num.5.*

8 Pœna quarta est excommunicatio in Bulla Cœnæ, & quidem lata, & Pontifici reservata contra exigentes, usurpantes, occupantes, sequestrantes Decimas, & ad id auxilium præstantes, ut fusè habet Suar. Tolet. aliique in explicatione Bullæ Cœnæ.

9 Hæc de pœnis. Ubi insurgit illa quæstio, quæ non rarò occurrere solet. Magistratus sæculares, quando est sterilitas in civitate, cogunt Ecclesiasticos, ut vendant frumentum, quod ex Decimis collegerunt, vel etiam ex suis agris, immò aliquando vi, quamvis justo pretio dato, vel promisso, ab illis auferunt, vel sequestrant, peccantne; & in Bulla Cœnæ excommunicationem incurrunt?

10 Resp. verbis Castropalai *l.c.p.14.n.4. Dicendum est*, ait, *eos Magistratus excommunicatione ligari ob talem sequestrationem, nisi priùs tentaverint necessitati subvenire auctoritate Judicis Ecclesiastici: quia, dum ille negligens non est, non habent Magistratus auctoritatem fructus beneficiorum, vel Clericorum usurpandi. At Judice Ecclesiastico negligente, ne populus pereat, poterunt illa bona, quæ Clericis necessaria non sunt (quæque ipsi certè obligarentur populo vendere) in sequestro ponere: & favet lex Regia, Guttierez, & Matienzo supra dictam legem.* Hæc Castropalaus.

C A-

CAPUT V.

De Primitiis, & oblationibus Primitiarum.

1 OCcasione Decimarum, loquimur breviter de Primitiis. Inquires ergo primò, quid sint? Secundò, cujus juris sint Primitiæ?

2 Resp. ad primum. Olim in veteri lege. *Exod.13. & alibi*, præceptum erat, ut universa frugum initia, quæ gignit humus, Domino reportarentur. Distinguuntur autem Primitiæ à Decimis in duobus. Nam decima est pars decima fructuum: Primitiæ verò sunt ipsi primi fructus. Præterea Decima solvitur in sustentationem Ministrorum Dei, & in recognitionem supremi dominii in nos ejus subditos. Primitiæ autem offeruntur Deo, ejusque Ministris in gratiarum actionem pro beneficiis receptis, & in recognitionem Dei, quo auctore provenit nobis quidquid à terræ fructibus accipimus.

3 Resp. ad secundum. Quamvis in lege nova *c.qui 13. qu.2. c.1. de Decimis, & alibi* adsit præceptum Ecclesiasticum (non enim apparet esse divinum, nec naturale: nam recognitioni Dei, gratiarum actioni, & sustentationi Ministrorum Ecclesiæ, satis, superque fit per ipsas Decimas, vel per alias vias;) quamvis, inquam, adsit hoc præceptum; tamen rectè notant Lessius, *lib.2. c.39.dub.6.n.31.* & Azor *to.1.l.7.c.38.q.3.* in omni ferè regione illud esse legitima consuetudine abrogatum, nam, cùm sit merum Ecclesiasticum, potuit contraria consuetudine aboleri.

4 Dixi tamen (*ferè.*) Nam audio in aliqua regione adhuc durare. Advertit *l.c.* Azor. quòd ubi lex hæc extat, non solvuntur Primitiæ, nisi à Clericis petantur. Adderem ego, si talis est consuetudo petendi. Adverti item potest cum Castropalao, *de Decimis p.60.* eam quantitatem, vel qualitatem, & eo in loco, vel eo in tempore Primitias donari, quæ ipsamet consuetudo in ea regione solet usurpare. Advertit denique Vega, *in responsionibus casuum Bononiensium*, alicubi Primitias solvi loco Decimarum: quare tunc obligatio erit illas solvendi, quæ est solvendi decimas.

5 Quæres, ubi Primitiæ solvi consueverunt, in qua quantitate solvi debeant?

Resp. in jure nullam esse quantitatem Primitiarum definitam; relinquitur enim arbitrio offerentium, ut testatur S. Hieronymus de Primitiis Hebræorum, ad quarum imitationem dantur à Fidelibus, & refertur *in Decr.lib.3.c.1.* cujus hæc sunt verba. *Primitia*, inquit, *quas de frugibus offerebant Hebræi, non erant speciali nomine definita, sed offerentium arbitrio derelicta. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio Magistrorum indictam, quòd qui plurimum, quadragesimam partem dabant Sacerdotibus: qui verò minimum, sexagesimam.*

Oblationes.

6 INquires secundò de Oblationibus.

Respondeo. Oblatio, ut de illa hic sermonem habeamus, est donatio alicujus rei sive ex mobilibus, sive ex immobilibus facta Ecclesiæ ad ejus necessarias expensas, sive pro fabrica, sive pro ornamentis, sive pro similibus. Differt à Decimis, vel primitiis, quia latiùs patet, quàm illæ; cùm offerri ex omnibus bonis, nec solùm ex terræ fructibus, aliquid possit.

7 Si ergo quæramus quid juris de illis, dico nullum extare præceptum in jure de his, ut notant Doctores cum Suario, *t.1. de Relig.tr.2.l.1.c.5.n.2.* Quare, si tu obligeris e.g. aliquid Ecclesiæ offerre, quia id vovisti, vel quia ad aliquid offerendum tuus Pater testamento te obligavit, hoc debitum non est ex vi præcepti obligationis, sed ex vi voti, vel testamenti.

8 Hic autem duæ quæstiones sunt dissolvendæ. Prima est, an saltem in aliquo casu sit obligatio apud Fideles aliquid offerendi, seu donandi Ministris Ecclesiæ, si fortè hi indigeant, vel debeat reparari Ecclesiæ fabrica, nec habeatur unde. Ad quam sic rectè respondet Castrop. *l.c.pun.17. Si Fideles Parochiani Primitias, vel Decimas solvunt sufficientes ad Parochi proprii, & Episcopi (addo & Ministrorum Ecclesiæ) sustentationem; non tenentur Oblationes alias facere; quia ipsi jure non tenentur ampliores donationes facere, quàm eas, quæ sufficientes judicantur ad debitam Ministrorum sustentationem. Quòd si Decimæ in beneficia simplicia divisa sunt, aut aliis usibus applicata, cujus causa deficit congrua sustentatio Episcopo, Vicario, aut Beneficiario, non tenentur ipsi Fideles supplere, sed aliunde provideri debet.* Hæc Castropalaus.

9 Quæres. Quid, si Parochiani sint adeò pauperes, ut non valeant Decimas, aut Oblationes facere sufficientes ad Parochi sustentationem?

Resp. cum eodem Castropalao: tunc Episcopum debere uti remediis traditis à Tridentino, *sess.31.c.7. & 8. de reform. & sess.24.c.3. de eadem*, idest, transferendo Ecclesiasticos alios redditus ad has necessitates, atque his applicando, & similia: quæ remedia, si adhuc sufficientia non sint, recurrendum erit ad Summi Pontificis providentiam.

10 Secunda difficultas est, an ex aliqua consuetudine, saltem immemorabili, possit fieri, ut has Oblationes, de quibus loquimur, obligentur sub mortali Fideles exhibere?

Ad quam respondet Sotus, *l.2.de just.q.7.art.2.* non posse: quia consuetudo hæc aliquid offerendi in ipso principio fuit, & debuit fuisse spontanea, & libera, ergo absque ulla obligatione, ergo neque per continuationem potest nasci de illa obligatio, quia nunquam adfuit in Fidelibus animus, se obligandi: continuata enim fuit illa prima, quæ non fuit cum obligatione.

Respondet autem Suar. *l.c.l.5.cap.5.num.1.* posse, quam Suarii sententiam communem Doctorum, Lessii, Fagund. aliorumque esse, testatur Castropal. *loc.cit.* quia *c. ad Apostolicam de Simonia* Pontifex sic pronunciat. *Pravam exactionem fieri prohibemus, & pias consuetudines præcepimus observari.* Si igitur (dicunt hi Doctores) piæ consuetudines sunt observandæ, ergo est observanda illa consuetudo de Oblatione, quæ saltem per immemorabile tempus est continuata.

11 Sed certè non video, sicuti nec videt Castrop. *l.c.n.4.* convincentem esse hunc textum; nam Pontifex explicat observandas esse quidem consuetudines pias; sed eo modo, quo sunt introductæ, ut non immutentur, nec varientur. Quare si sunt introductæ cum libertate, cum libertate erunt observandæ. Erit ergo, inquit Castropalaus, sententia obligans solùm propter auctoritatem tot Doctorum probabilior judicanda.

PARERGON

AD QUINTUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM.

DISPUTATIO UNICA

De Immunitate cujuſdam Monaſterii à quadam Gabella.

CAPUT PRIMUM.

Proponitur ſtatus quæſtionis.

Titius Laïcus non multarum ovium dominus requirit ab Abbate, ſeu Procuratore cujuſdam Monaſterii, habentis ovium gregem, paſcentium in ſuis propriis Monaſterii prædiis; Titius, inquam requirit, ut is Procurator admittat paucas illas oves intra Monaſterii gregem, ea conditione, ſeu pacto, ut pro compenſatione paſcuorum, Titius det, ſeu vendat Monaſterio omnem fructum lactis, qui eo anno habebitur ex ſuis ovbius; nam partus earundem ſibi idem Titius acquiret. Breviter Titius, & Monaſterium ejuſmodi contractum ineunt, ut hoc det paſcua pro fructibus lactis, hoc eſt, caſeo, butyro, recocta, quam vocant; ille verò det dictos lactis fructus pro paſcuis.

Quoniam verò in iis locis impoſitum eſt vectigal (quam vulgò, gabellam appellamus) ſuper lactis fructibus; ideò vectigalium publici Quæſtores illud exigere à præfatis lactis fructibus, Monaſterio à Titio conceſſis, intendunt; à Titio, inquam, Laico. Nam Immunitatem Eccleſiaſticam Monaſterii ſic nequaquam lædi, ſibi perſuadent. Quærimus ergo quid juris?

CAPUT II.

An contra Immunitatem agant Gabellarii, ſi à prædictis lactis Fructibus Gabellam extorqueant?

ANtequam id decernatur, recolendum eſt breviter, qualiſnam, & quanta ſit hujuſmodi Immunitas Eccleſiaſticorum à vectigalium ſolutione? Certa enim eſt, & explorata Theologorum, Canoniſtarum, & juris civilis Peritorum ſententia, quam nemo ex Catholicis audet impugnare, bona Eccleſiaſtica, immunia, & omninò libera eſſe ab oneribus, ſeu gabellis impoſitis per Communitates, vel Principes quoſcunque Laicos. Ita definitum eſt *in Conc. Lateranenſi ſub Alex. III. p.1.c.19. ſub Innoc. III. c.*46. & habetur C. *Non minus*, *& C. Adverſus. De immun. Eccl. & c.*1.*&* 3. *eod. tit. in* 6. *Et c. quamquam de cenſibus in* 6. *& in Clem. unica de Immunit. Eccl.* Quæ Sanctiones innovatæ fuerunt per Sacrum Conc. Trid. *ſeſſ.25.c.2. de ref.* Romaniq; Pontifices quotannis in Bulla Cęnę Domini hujuſmodi onera imponentes Eccleſiaſticis, & ab iiſdem exigentes excommunicatione latæ ſententiæ Summo eidem Pontifici reſervata percutiunt. Sed aliis multis omiſſis, proderit hic proponere Canonis verba *in prædicto c. quamquam de cenſibus in* 6.

Eccleſia (inquit) *Eccleſiaſticæque perſonæ*, *&* RES IPSARUM *non ſolum jure humano*, *quinimò divino à Sæcularium perſonarum exactionibus ſunt immunes.*

Conſonat Pius V. qui eximit omnes Eccleſiaſticos, Monaſteria, eorumque AGROS, ET BONA ab omnibus gabellis, impoſitionibus, &c. Hanc Pii V. Conſtitutionem habes im promptu apud Dian. *p* 3.*tr.*1.*reſ.*19.

His in memoriam revocatis, aſſero, pro prædictis fructibus lactis, nullo modo poſſe Gabellam exigi.

Probatur id primò hoc efficaci argumento. Omnes Eccleſiaſtici, atq; adeò prędictum Monaſterium, ſunt immunes à ſolutione gabellarum in ſuis quibuſcumq; bonis, & rebus, ut ex præcedente capite conſtat; ſed prędicti lactis fructus, de quibus noſter eſt ſermo, acquiſiti ex pretio, ſeu conſumptione, quam Titii oves faciunt de Monaſterii paſcuis, ſunt in ejuſdem Monaſterii bonis, ergo Monaſterium in dictis fructibus eſt immune à ſulutione gabellæ, ergo in excommunicationem ille incurret, qui ex iis illam exigere præſumpſerit.

Major hujus argumenti eſt evidens ex illis verbis citatis in præcedente capite Pii V. (*Eccleſiaſtica perſona*, *&* RES *ipſarum*, *&* BONA) & ex aliis *ibidem* dictis.

Minor eſt certiſſima ex vi ipſius contractus inter Monaſterium, concedens Titio paſcuorum commoditatem, & Titium dantem fructus lactis Monaſterio. Conſequentia igitur eſt manifeſta.

Quamvis autem hic non ſit rigoroſè, & propriè emptionis, & venditionis contractus; eſt nihilominus per æquipollentiam; ſiquidem intercedunt paſcua pretio æſtimabilia, atq; adeò intervenit pecunia æquivalenter, & res, quæ venditur, nempè lactis fructus. In rigore autem eſt contractus commutationis, ſeu contractus innominatus, quem appellare conſuevimus, *DO*, ut *DES*: qui quidem quoad translationem dominii eundem parit effectum, perinde ac parit rigoroſa venditio; ſcilicet, ut res, quæ ementi traditur, tranſeat omninò, & in omni rigore in dominium recipientis. *L. Naturalis ff. de praſcr. & paſſim Juris Conſulti, & Theologi de contractibus innominatis*. Ex Theologis inſtar omnium hic ſit de Lugo, *t.2. de juſt. d.22. nu.*6. qui in hunc modum contractus innominatos breviter explicat.

Ad innominatos contractus pertinet primò. Quando das Petro, ut laboret in tua vinea, quod eſt: Do, ut Facias.

Secundò. Quando laboras, ut tibi det Boves, quod eſt. Facio, ut Det.

Tertiò. Quando das Boves, ut det tibi vinum, quod eſt: Do, ut Det.

Quartò. Quando laboras in ejus vinea, ut ipſe te doceat aliquam artem, quod eſt: Facio, ut Facias.

Et quidem contractus in caſu noſtro eſt iſte tertius, dat enim Monaſterium paſcua, ut Titius det lactis fructus.

Probatur ſecundò noſtra aſſertio ex definitione dominii. *Dominium eſt jus* (ideſt, facultas, ſeu poteſtas) *perfectè diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur.* Bar. *in l. Si quis C. de acquirenda poſſeſ.* cũ juris peritis cõmuniter Mol. *d* 3 *de juſt. & jure* cũ Theologis paſſim. de Lugo autem, *t.1. de juſt. d.2. n.*3. ſic dictam definitionem declarat.

Dominium (ait) *eſt tale jus in re, ut ratione illius poſſit Dominus diſponere de re in quoslibet uſus.*

Jam ex hac dominii deſcriptione ſic aſſertio noſtra probatur. Monaſterium habet perfectum dominium illorum fructuũ lactis, quos habet aquiſitos ſuorum paſcuorum pretio, ergo eſt eorum perfectus Dominus, ergo illi ſunt res, & bona Monaſterii. Subſumo: ſed ſuper rebus, & bonis Monaſterii nullum imponi vectigal poteſt, ergo &c.

Quamvis enim ſuper lacte, quod nondum exiſtit extra prædictas oves nutritas Eccleſiæ paſcuis, Monaſterium habeat dum a at jus ad rem; tamen poſtquam emungitur, & exiſtit extra illarum mammas, acquirit Monaſterium ſuper illo jus in re, utpotè legitimò ſuis paſcuis per illas oves detonſis acquiſitum. Habe paritatem non ineptam ad hunc diſcurſum comprobandum. Si ego Dominus meæ ſervæ gravidæ donarem, ſeu pretio venderem Petro, non quidem ſervam ipſam, ſed futuram ejus prolem, ſanè ſtatim ac fœtus ab utero exiſtentis ſervæ excluderetur, tranſiret in abſolutum dominium Petri. Ita ergo in caſu noſtro, & conſequenter, qui aliquod intendit contra dictos lactis fructus, contra Eccleſiæ dominium intendit.

Probatur tertiò, ex notabili doctrina deciſionis Rotæ apud Aſcanium Tamburin. *de jure Abbatum* 3. *dec.*104. *ſub Merlino n.*4.

Bona (inquit) *dum Eccleſiæ traduntur eo ipſo eximuntur à dominio, & poteſtate* LAICORUM, *& ex ſpeciali jure ſub dominio* CHRISTI DOMINI *conſtituuntur, nec per metaphoram, ſed per omnimodam proprietatem, ita ut tale dominium ſuper his bonis Eccleſiarum ſit proximè, & immediatè in* CHRISTO DOMINO, *illique dicatur acquiſitum tanquam principali domino, ut per Innocentium in c. cum ſuper n.*3. *de cauſis poſſ. & prop. Et in c. Verùm n.*2. *de foro comp. Afflict. dec.*36. *à n.*22. *Suar. ad Regem Angliæ lib.*4. *c.*17. *n.*9. *& c.*18. *n.*5. *&* 7. *& c.*21. *num.*5. *Comitol. reſp. mor. l.*1. *c.*70. *latè id probantem. Unde ſi* CHRISTUS DOMINUS *omnino immunis fuit à tributis per SS. Patres allegatos à Suario, l. c. c.*5. *n.*1. *conſequens eſt, ut bona Eccleſiarum, quæ ſubſunt immediatè, & proximo dominio* CHRISTI DOMINI *ab omnibus tributis ſint immunia.*

Et paulò poſt. *Si bona Patrimonialia Clericorum, etiam laicalia, ſunt immunia ab oneribus laicalibus ob dignitatem perſonarum, quia dignitas perſonæ influit Immunitatem in ipſa bona, illa enim adhærent perſonæ Clerici, per perſonam dici poteſt plenè, & perfectè exempta, niſi etiam illius bona exempta ſint, ut notant Abbas, Decius, Felinus, & alii Canoniſtæ communiter in c. Eccleſia S. Mariæ, & in c. quæ in Eccleſiarum de conſt. Baldus in l.*2. *c. de Epiſc. & Cler. Suar. alios referens d. lib.*4. *c.*75. *n.*4. *& ſeqq. multò magis idem erit in bonis Eccleſiarum: tum quia perpetuò ſunt Eccleſiaſtica, & in divinum cultum per ſe ordinantur, tum quia non Clericorum, qui Chriſti famulatum agunt, ſed ipſius* CHRISTI DOMINI *patrimonium ſunt.*

Hactenus Rota. Si igitur prædicti fructus ſunt res Eccleſię, atque adeò res ſunt, & bona Chriſti Domini, quis tam temerarius erit, qui ab illis vectigalia extorquere non dubitabit?

Neq; opponas, hanc exemptionem Clericorum eſſe de bonis Eccleſiæ ſolùm immobilibus, quia hęc vox (*Bona*) videtur tantummodò ſignificare res immobiles, non autem mobiles, quales ſunt ejuſmodi fructus lactis; ne id opponas, inquam, quia ſignatè modò audivimus Summum Pontificem ſic pronunciantem: *Eccleſiaſtica perſona, & res ipſarum, &c. ab exactionibus ſæcularibus ſunt immunes.*

At ſub voce (*Res*) mobilia etiam involvi, nemo ſapiens inficietur. Adde, quæ modò etiam legimus.

Bona Patrimonialia Clericorum ſunt omninò immunia ab oneribus laicorum ob dignitatem perſonarum, quia dignitas perſonæ influit Immunitatem in bona; illa enim adhærent perſonæ Clerici. Nec perſona dici poteſt plenè, & perfectè exempta, niſi etiam ipſius bona exempta ſint.

Atqui tam bona immobilia, quàm mobilia adhærent perſonæ Clerici, ergo dignitas ipſius perſonæ tam in immobilia, quàm mobilia exemptionem debet influere. Et profectò ridendus eſſet, qui affirmaret, prædium Clerici e.g. eſſe exemptum, non verò frumen-

tum,

tum, quod colligitur ex prædio; quid enim notabilis emolumenti sic redundaret in Clericum? Idem esset in jure annui redditus, si jus esset exemptum, sed obnoxia vectigalibus esset annua pensio. Adde denique, nimis ineptè excludi à nomine bonorum prædicta mobilia.

Bonorum (ait Barbosa *in variis V. bona*) *simpliciter appellatione veniunt mobilia, se moventia, nomina debitorum, jura, & actiones.* L. *Bonorum* 49. *fine* L. *Rei appellatione* 13. H. *de verb. signif.* L. *Si lega*t 30. §. 1. H. *ad Trib.* L. *Nomen C. qua lex pignori Gloss. in l. Princeps* 21. *de Verb. signif. Abbas Consil.* 43. *Videtur* 1. *n.* 3. *l.* 1.

Probatur quartò, assertio nostra ex doctrina, quam affert Diana, *p.* 3. *tr.* 1. *ref.* 19. quam etiam confirmat Thomas Delbene, *de imm. p.* 1. *c.* 5. *dub.* 7. *sect.* 18.

Notandum est (ait Diana) *Colonos, seu affictatores prædiorum Ecclesiasticorum non teneri solvere gabellam, vulgò dictam* (del fiore;) *quia quando dicti Gabelloti taxant, & pretiant dictam gabellam, fructus non est separatus à solo Ecclesiastico immuni à gabella: ergo &c. Et ideò Carolus de Graffis de effectib. Clericatus effectu* 3. *n.* 9. *sic asserit: In facti contingentia in hac urbe Panormi fuit decisum pro emptoribus fructuum pendentium cujusdam viridarii Religionis Melitensis contra Gabellotes, qui prætendebant jus gabellæ ab ipsis emptoribus: & hoc, quia fructus non erant separati à solo tempore venditionis.*

Hactenus Diana. Ex qua doctrina sic in rem nostram arguimus. Conductores laici prædiorum, & arborum Ecclesiasticarum non debent gabellam ex fructibus, qui pendent in arbore, quia illi sunt in dominio Ecclesiæ, cujus sunt ipsæ arbores: quando autem separantur ab arbore, & asportantur, ideò gabellam debent, quia tunc jam transierunt in dominium conductorum Laicorum, qui eos emerunt, ergo è contra in casu nostro quando lac nondum est expressum ab ovium uberibus, quòd æquiparatur tunc fructibus ab arbore pendentibus, quia tunc est in dominio Titii Laici, ejus nempè, cujus sunt oves, debet esse gabellæ obnoxium, si impositum fortè sit aliquod onus ovibus lactescentibus. At verò quando lac jam est emunctum, atque est extra ovium ubera, quasi fructus extractus ab arbore, quia est in dominio Ecclesiæ vigore præfati contractus, *Do, ut Des*, subjectum esse vectigali nullo modo potest.

Probatur quintò: Fac, impositum esse tributum super piscibus ex. gr. quos piscatores suis retibus, & instrumentis expiscantur: aliquis verò Ecclesiasticus emat (ut fieri solet) jactum retis, dato pretio, de quo facta sit conventio, vel data aliqua re, e.g. amphora vini, qui est contractus, *Do, ut Facias*. Extrahantur autem multi pisces. Profectò hi omnes erunt ejus Ecclesiastici, qui pretium, vel vini amphoram contulit. Nam quamvis, dum in mari natabant, non fuerint in ullius dominio, extracti tamen incidunt in dominium illius, qui emerat. Quare, si piscator pro se extraxisset, vectigal solvere ex illis deberet: nunc verò, quia pro Clerico exempto extraxit, nihil Clericus debet. Simile quid contingit in casu nostro. Si Titius Laicus non convenisset cum Monasterio per contractum, *Do, ut Des*, essent fructus lactis prædicti subjecti utique imposito oneri: nunc verò, cùm sint Ecclesiæ, nihil debet Ecclesia.

Probatur denique evidenter ratione ducta à possessionis beneficio. Monasterium per multos annos in possessionem Immunitatis ab hoc onere existit, illam enim prætensam gabellam nunquam persolvit, ut ipsimet Exactores testantur, seu fatentur. Qua ratione igitur ab ejusmodi possessione Monasterium deturbare sine injustitia, ne dicam, sine sacrilegio, audebis? Confirmatur, quia à nemine auferri possessio potest, quam quis habet legitimè acquisitam (qualem sine dubitatione Monasterium habet) nisi luce meridiana clariùs constet, illegitimam illam esse, ut est communis, & certa doctrina Doctorum apud Sanch. *l.* 6. *in decal. c.* 3. *n.* 7. & *l.* 4. *c.* 40. *n.* 8. Castrop. *t.* 1. *tr.* 1. *disp.* 3. *p.* 2. *n.* 11. de Lugo, *de just. t.* 1. *disp.* 16. *n.* 106. & passim apud jurisperitos, ergo non poterunt Exactores vectigalium, nec quilibet Judex Monasterium depellere ab hac Immunitatis possessione sine evidenti ratione in oppositum, quæ nulla excogitari profectò potest.

Duæ oppositiones diluuntur.

PRima oppositio. Probabilis est sententia, quòd Colonus Partitarius Clerici pro portione suorum fructuum teneatur solvere gabellam, ut docent viginti Doctores, quos laudat Menochius, *de Arbitrariis cap.* 202. *num.* 36. ergo pari modo, si non Monasterium, certè Titius illam debebit, qui est Colonus Partitarius Monasterii.

Resp. primò. Sed est probabilissima opinio, quòd dictus Partitarius, pro portione suorum fructuum illam solvere non adstringatur, ut docent sexdecim Doctores, quos laudat, & ipse idem Menochius sequitur *l. c. n.* 46. & item alii plures, Ascanius Tamburinus, Abbas, Diana hoc citans, *p.* 3. *tr.* 1. *ref.* 19. de Lugo, *de just. to.* 2. *disp.* 36. *n.* 107. Delbene, *de parlamentis dub.* 30. *sect.* 18. Cùm ergo utraque opinio sit probabilis, prævalebit nostra, quia pro nobis additur continuata possessio, ut item favor Ecclesiæ, quæ semper præferenda est.

Sed respondeo secundò. Nam non indigemus nos prædicta Menochii doctrina pro nostra disputatione, quæ est longè diversa ab ea, quam ipse exagitat. Ipse enim loquitur de parte fructuum, qui sunt in dominio laici Partitarii. Nostra autem quæstio est de parte fructuum, qui sunt in in dominio Ecclesiæ. Esto igitur, quod noster Titius debeat gabellam ex suis agnis, hædis, & ovibus, quæ cedunt in ipsius portionem, si super illis aliquod onus impositum fortè sit. At qua ratione id extendis ad fructus lactis, qui cedunt in portionem Monasterii? Monasterium enim, & Titius celebrant veluti contractum Societatis. Titius contribuit oves, Monasterium contribuit pascua, ea conventione, & pacto, ut fructus ex lacte sint Monasterii, fructus partuum sint Titii.

Quòd autem in hujusmodi contractibus Societatis animalium, ut & in aliis Societatibus, debeatur vectigal ab Ecclesia, pro sua parte, nullus unquam dixit, nullus somniavit.

Secunda oppositio. Saltem ex alio capite prædicti fructus vectigales esse debent, quia nimirum Monasterium in hoc contrahendi modo videtur esse negotiator; Clerici autem negotiantes ex vulgatis juribus de Clerico negotiatore, debent ex negotiatione gabellam.

Resp. nimis falsum esse, hìc intervenire negotiationem à Sacris Canonibus interdictam. Etenim, quod agit Monasterium in hoc contractu inito cum Titio, nihil aliud est, nisi vendere, seu dare pascua, ut recipiat pretium in fructibus lactis. Venderene, seu distrahere rem suam, ut rem æquivalentem recipiat, est mercaturam facere? ergo Clericus, si commutet suum bovem cum equo laici, negotiationem exercet? Idemque si frumentum ex suis agris collectum distrahat, ut accipiat vinum, mercator est? Profectò hæc oppositio neutiquam fieret ab eo, qui vel primis labiis attigerit sacros de hac re vulgatos Canones, præsertim C. *Secundùm instituta, ne Clerici, vel Monachi, & ejus Glossam: & item Doctores passim*: Molinam *tom.* 1. *de just. tr.* 2. *disp.* 342. Alter. *tom.* 1. *de cens. disp.* 19. *lib.* 5. *cap.* 6. *dub.* 7. Martam *de jurisd. p.* 4. *casu* 3. *num.* 9. & 10. Barbos. *tom.* 2. *de Coll. in jus Can. lib.* 3. *tit.* 50 *cap.* 6. *nu.* 3. Malder. *par.* 2. *de just. tract.* 5 *cap.* 2. *d.* 4. & sexcentos alios Theologos, & Canonistas.

Quòd si Monasterium hos lactis fructus velit pro suo usu, vel suorum operariorum consumere, ne umbra quidem apparebit negotiationis. Immò si velit eos vendere, & re ipsa venderet, nec id saperet vetitam ullam negotiationem, ut ex sequentibus luce clarius erit manifestum.

CAPUT III.

Monasterium, si venderet prædictos fructus, negotiator non esset.

SI ejusmodi fructus Monasterium emeret, purè ut venderet, certè negotiationem exerceret, Clericis vetitam; definitio enim negotiationis vetitæ est emere quid, ut immutatum, lucri causa, vendatur. C. *Pervenis* 86. *dist.* & *alibi*. Less. *libr.* 2. *de just. cap.* 21. *dun.* 1 *num.* 8. Duardus *in Bullam Cœnæ lib.* 2. *can.* 18. *qu.* 8. *num.* 14. & *sequentibus*. Riccius *tom.* 1. *praxis resol.* 317. Sperellus *decis.* 94. *num.* 8. & *seq.* Diana *multos alios referens part.* 11. *tractatu* 6. *resol.* 41.

At quia Monasterium non emit hos lactis fructus, ut lucri causa vendat, sed ne suorum pascuorum jacturam patiatur, consequens est, ut dicamus, mercaturam nullam facere. Sic autem potest id per convincentem argumentationem confirmari. Is, qui non emit, ut vendat, & quæstum faciat, negotiator non est; sed Monasterium non intendit quæstum ullum, sed solùm curat recuperare pretium suorum pascuorum eo meliore modo, quo potest, ergo &c.

Quòd si deinde ex his lactis fructibus, quos propter prædictam necessitatem emit, aliquam partem vendat, quæ fortè illi superest ex suo, & famulorum suorum usu, per accidens, & nullo modo mercaturam importat. Immò assero, tametsi Monasterium omnes lactis fructus, quotquot ex suis pascuis recipit, venderet, negotiationem exercere ex sacris Textibus, & Doctoribus minimè diceretur, quia semper constabit, non emere, ut lucri causa vendat, sed ut sua pascua non amittat. Ecce C. *Secundùm instituta ne Monachi, vel Clerici.*

Sub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi, vel Clerici causa lucri negotientur.

At estne causa lucri negotiari, curare, ut non pereant pascua Fundi Ecclesiastici? Adde Glossam *ibid. V. causa lucri.*

Sed causa (ait) *necessitatis possunt.*

Innocentius autem *ibidem in principio V. lucrum*, sic habet clarissimè.

Pohibitio hæc negotiationis limitatur, nisi lucrum proveniat ex opere, vel re sua.

Sed piget cumulare Doctores in re manifesta. Lege illos apud Fagnanum, *in dictum c. secundùm instituta.*

Probatur secundò ex quotidianis exemplis. Nam si Clericus horreum suum locaret Petro e. gr. mercatori, qui locationis pretium solveret in frumento, quod pro victu, cultuque Clerici necessarium non esset, quis, rogo, negabit, illum posse dictum frumentum vendere absq; ullo mercaturæ vetitæ timore? Si Clericus quisquam locaret molendinum, vel vineam, reciperetque à

conductore triticum, vel vinum, quis dicet, hunc Clericum negotiari, si dictum triticum, vinumque divenderet? Par igitur ratio est in casu nostro. Doctores citati id passim docent, & præsertim Pyrrus Corradus sic habet *in praxi dispensationum lib.5.c.4. num.24.*

Non debet molestari Clericus sub prætextu illicitæ negotiationis, si is vendat frumentum, vinum, aut oleum ex redditibus sui Beneficii, ait Guttierez de gabellis q.93.n.25.

Certè in nostro casu fructus lactis sunt ex redditibus, seu proventibus prædiorum Monasterii, quæ sunt veluti bona beneficialia Religionis.

Probatur tertiò, ex iis, quæ Pellizzarius *in manual.to.2.tr.6. cap.20.*

Non est, inquit, *negotiator Clericus, si ex frumento in propriis agris collecto conficeret panem, eumque venderet.* Et paulò post reddit rationem hanc.

Quia panis factus ex frumento collecto in propriis agris est fructus, seu quasi fructus propriorum prædiorum; adeòque sicuti Clerici vendentes frumentum perceptum in suis agris non sunt negotiatores, ita nec erunt, si vendant panem.

Dicamus ergo nos. Lac factum ex herbis Monasterii est quasi fructus prædiorum Monasterii, ergo &c.

Et de pascuis nota, quid sentiat Pyrrhus Corradus, *l.c.n.28.*

Nec debet molestari Clericus, si habens pascua multa, emit animalia (hoc est, boves, oves, &c.) ut depascant pascua ipsius Clerici, & cùm pinguia facta sint, vel cùm partus ediderint, illa, & eorum partus vendant, quod eis non est interdictum ex Rodoano de spoliis &c.

Si igitur licet Clerico emere animalia, ut ipsius pascuis pinguescant, & cariori pretio vendantur, quantò magis licebit Monasterio, oves illas Titii veluti conducere (quod est longè minus, quàm emere) quæ ejusdem Monasterii pascuis alantur, & sic utilius pro ipso Monasterio lactescant?

Denique probatur quartò, ex vulgato illo jurisconsultorum axiomate. *Subrogatum sapit naturam ejus, cui subrogatur.* Barbosa *in variis*, *Axiomate subrogatum* cum innumeris Doctoribus ibidem allatis; atqui fructus lactis, de quibus est sermo, subrogantur, seu dantur loco pascuorum, ergo & ipsos participes esse oportet qualitatis (ut ita loquar) moralis pascuorum, ut scilicet quemadmodum immunia sunt pascua ab omni onere, & divendi cum exemptione possunt, sic & ipsi lactis fructus acquisiti à Monasterio ex suis exemptis pascuis. Atque hæc de hujusmodi nimis manifesta Monasterii immunitate dicta sint hactenus satis. Et nos item de quinque præceptis Ecclesiæ satis. Verùm SS. Virgini, majore, quo possumus obsequio, gratias agere, ne obliviscamur.

F I N I S.

LAUS DEO, BEATISSIMÆ VIRGINI, AC BEATO ALOYSIO GONZAGÆ.

I N-

INDEX RERUM NOTABILIUM.

Prior numerus indicat paragraphum, posterior paginam.

A

ABSOLUTIO.

ABSTINENTIA.

ACTUS INTERNI, ET EXTERNI.

ADOLESCENS.

ADULTERIUM.

AMENTES.

APPROBATIO.

ARMA.

ATTENTIO.

B

BESTIALITAS.

BLASPHEMIA.

BULLA CRUCIATÆ.

Pri-

etiam

An

Quæ

Non

TEM-

T

TEMPERANTIA.

V

VECTORES MERCIUM.

VIATICUM.

VOTUM.

FINIS INDICIS.